CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

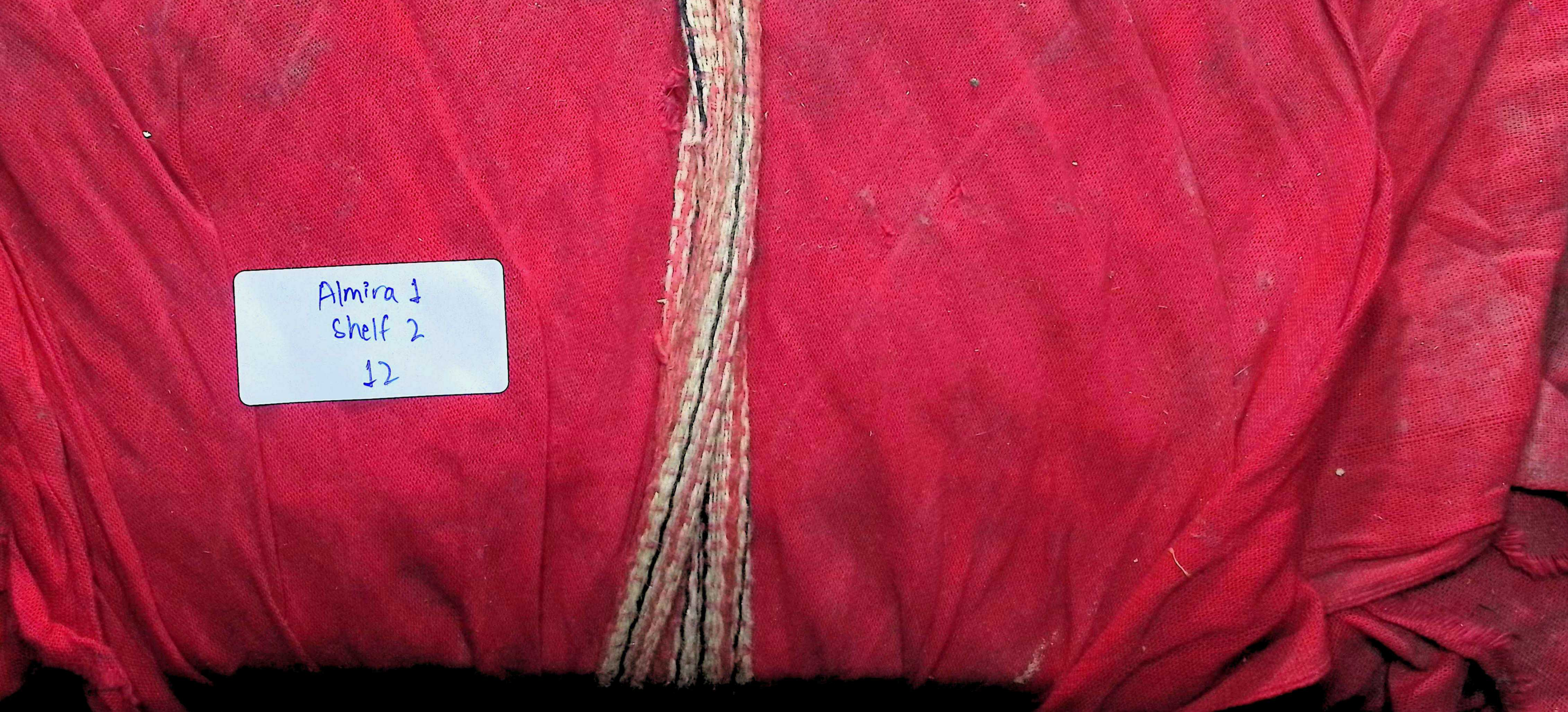

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द. नं. १६६८३

मूल्य रु १५०।-
(एकसय पचासमात्र)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द नं १९८९२

॥ अथ श्रीपाद्मं महापुराणं प्रारभ्यते ॥

मूल्य १५०।-

इस पुस्तकका सब अधिकार सन् १८६७ ई० २५ ऐक्टके अनुसार रजिष्टर करिके यन्त्राधिकारीनें स्वाधीन रक्खे हैं.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धन्यवादः ।

एतस्य पाद्ममहापुराणस्यादर्शपुस्तकानि भोरसंस्थानस्थपंतसचिवमहाराजानां, पंचानदेशीयलाहोरराजधानीनिवासिनां राजासाहिबदयालुपौत्र
श्रीठाकुरमहान्चंद्राभिधेयानां, वडोदासंस्थानमहाराजानां श्रीमंतगायकवाडसरकारश्रीसयाजीरायमहाराजानां, वडोदानगरवासिबाबासाहेबपौराणिका
नां, वेळगांवनगरवासिआबाजीरामचंद्रसांवत इत्येतेषां, पंजाबदेशीयनाभानगरनिवासिपंडितानां, सिद्धपुरपाटननिवासिनां यशवंतराव गोपाळराव देश
मुखइत्येतेषां महाशयानां प्राचीनपुस्तकालयेभ्य उपलब्धानि । तानि सर्वाणि पुस्तकानि तैलंगदेशमुद्रितपुस्तकंच समानीय सर्वेषां पाठभेदान्विषयसंपू
र्तिंच यथावदभिनिवेश्यानेकशास्त्रिणां साहाय्येन संशोध्य परिष्कृतमेतत्पाद्ममहापुराणं स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रणालये मुद्रयित्वा भूतलनिवासिसर्व
विद्वज्जनकृते प्रकाशितम् । पूर्वोक्तमहाशयानां स्वस्वपुस्तकालयस्थपुस्तकदानाद्बहूनुपकाराञ्छिरसा धारयामि । एवमेवेतराणि प्राचीनानि पुराण
पुस्तकानि मुद्रणार्थं दत्वा स्वकीयं भासुरं यशो लोकोपकारकं सर्वतः प्रसृतमनुमंस्यंत इत्यभ्यर्थये सविनयम् । यदि विदुषां कृपा स्यात्पुस्तकानां
च यथोचितं साहाय्यं स्यात्तर्हि शनैः शनैः प्रचलता क्रमेणाष्टादशपुराणान्युपपुराणानि च मुद्रितानि प्रसिद्धानि च भविष्यन्तीति ।

उपकृतस्मर्ता कृपाभिलाषी—

खेमराज श्रीकृष्णदास, "श्रीवेङ्कटेश्वर" छापाखाना, खेतवाडी—मुंबई.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीः ।

प्रस्तावना.

अद्य खलु महानानन्दो बोभवीति निखिलभव्यजनानामग्रे निवेदयितुम् । यदनादिपरमेश्वरो निजेच्छया जगदुत्पाद्य तस्य शिक्षाप्रवृत्तये वेदशास्त्रं प्रावर्तयत् । यस्य शासनेन प्रजाः स्वकर्तव्यकर्माणि यथावच्चरित्वाऽऽत्मनो जन्मनःसार्थक्यंचक्रुः । ततो गतेषु बहुषु युगेषु प्रचलितेच वैदिकधर्मे, कलिदोषेण मन्दबुद्धयो जना उत्पत्स्यन्तीति विचार्य परमकारुणिकेन भगवता व्यासावतारं धृत्वा वेदार्थोपबृंहणाय महाभारतमष्टादश पुराणान्यष्टादशोपपुराणानिच निरमीयंत । तानि ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं शैवं भागवतं नारदीयं मार्कंडेयमाग्नेयं भविष्यं ब्रह्मवैवर्तं लैङ्गं वाराहं स्कांदं वामनं कौर्मं मात्स्यं गारुडं ब्रह्माण्डंचेत्येतानि महापुराणानि सकलवेदभाष्यभूतानि विस्तरेण दृष्टांतदार्ष्टांतिककथाप्रकथनेन वेदार्थमुपबृंहयंति । एवमेवान्यानि नारसिंहसांबसौरकालीपुराणप्रभृतीन्युपपुराणानि च महापुराणानुगतार्थान्येव प्रायः प्रवर्तितानि । एतेषां सर्वेषामपि पुराणानां सर्गप्रतिसर्गवंशमन्वंतरवंशानुचरितानि मुख्या विषयाः;तदनुसारेणानेकविधतीर्थक्षेत्रगिरिनदीवनपुराणां देवर्षिगंधर्वादीनांच सविस्तरं कथावर्णिताःसंति । तत्तत्कथाप्रसंगेन च यमनियमभक्तिनीतयो वर्णाश्रमधर्मामोक्षधर्मादानधर्माश्च सविस्तरं निरूपिताःसन्ति । येषां सेवनेन सर्वेषामैहिकामुष्मिकानिरतिशयसुखावाप्तिपूर्वकं मोक्षसुखंकरगतं भवेन्मनुजजन्मनःसाफल्यंच भवेत् । इत्थमेतानि महापुराणान्युपपुराणानि महाभारतं च भगवता वेदव्यासेन विनिर्माय मुक्तिसोपानश्रेणीव भूतले सुविस्तृतास्ति । यस्याआश्रयेण धर्मावलम्बनद्वाराऽनायासतो मोक्षमन्दिरमधिरुह्युः । सोऽयंभगवतो वेदव्यासस्यास्मासुसांसारिकजनेषु भूयानेवानुग्रह इति सर्वेऽपि विचक्षणाःशिरसा स्वीकरिष्यंति निःसंशयमिति सर्वत्र सुविदितमतोऽलंतद्विषयकविशेषोल्लेखनेनेति प्रकृतं प्रस्तूयते।

एतानिच महापुराणानि सांप्रतं क्वचित्क्वचित्कतिचिदुपलभ्यंते । तत्रापि क्वचित्कानिचित्पूर्णानि कानिचिदपूर्णानिप्रायोऽशुद्धपाठबहुलानि लेखकप्र

मादाकुलान्युपलभ्यंते । तान्यस्माभिर्महता परिश्रमेण बहुलद्रव्यव्ययेनच संगृह्य शास्त्रिजनद्वारा प्रत्येकैकपुराणपुस्तकानि चतुःपंचादर्शपुस्तकसाहाय्येन शोधयित्वामुद्रयित्वा प्रकाशयितुमुपक्रांतानि।तन्मध्ये श्रीमद्भागवत-ब्रह्मवैवर्त-मार्कण्डेय-कालिकापुराणादयःकतिचित्पुराणग्रंथा अस्माभिःपूर्वव्यवस्थया मुद्रयित्वा प्रकाशिताः सन्त्येव । संप्रतिचैतत्पाद्ममहापुराणं महतापरिश्रमेण भूयसा द्रव्यव्ययेनच मुद्रयित्वा प्रकाशितमस्ति । अस्य महापुराणस्य प्राचीनादर्शपुस्तकानि भोरसंस्थानश्रीमहाराजानां वडोदासंस्थानश्रीमहाराजानां वावासाहेव पौराणिकानां, काश्मीरदेशीयपण्डितानां च प्राचीनपुस्तकसंग्रहालयेभ्यआदर्शपुस्तकान्यानीयशास्त्रिणां सविधे दत्तानि । तैश्च तेषांपुस्तकानामाधारेणैतत्पाद्मपुराणं संशोधितम् । तत्रास्य सृष्टिखण्डं, तिरुपतिस्थश्रीरङ्गाचार्यस्वामिभिःसंशोधितम् । भूमि खण्डं २ पातालखण्डं ४ क्रियायोगसारखंडं ७ चेत्येतानि रावेरग्रामवासिगोविन्दशास्त्रिभिःसंशोधितानि । स्वर्गखंडं ३ ब्रह्मखण्डम् ४ उत्तरखंडंचेत्ये तानि वांईक्षेत्रस्थैरुद्धवाचार्यैश्चसंशोधितानि । एतच्छोधनावसरेचादर्शपुस्तकावलोकनेऽन्येषां बहूनांशास्त्रिणां साहाय्यमासीत् । एवं व्यवस्थयैतत्पाद्ममहापुराणं संशोध्य पाठभेदैर्विशेषविषयसूचकटिप्पणीभिश्च समलंकृत्य समानीतानि । तानिमया स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रणालये मुद्रयित्वा समग्रं पुस्तकं प्रकाशमानीताम् । अभ्यर्थयेच विद्वदग्र्यान्–एतदलभ्यंमहापरिश्रमपरिष्कृतंश्रीपाद्ममहापुराणं संगृह्य पठनश्रवणादिभिःसंशील्यतदुक्तधर्मकर्माचरणेनकृतार्थयंत्वात्मनोजन्मेति । अन्येव्यापारिणोऽपिजानंतु । एतत्पुस्तकं १८६७ तमवार्षिक २५ शनियमानुसारेण राजपट्टारूढीकृतमस्ति । अतःकिमपि साहसं न कर्तव्यमिति.

खेमराज श्रीकृष्णदास "श्रीवेङ्कटेश्वर" छापाखाना–मुंबई.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे प्रथमं सृष्टिखण्डं प्रारभ्यते ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार सन् १८६७ ई० २५ ऐक्टके अनुसार रजिष्टर करिकै यन्त्राधिकारीनें स्वाधीन रक्खे हैं.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सृष्टिखंडाचीं चित्रें.

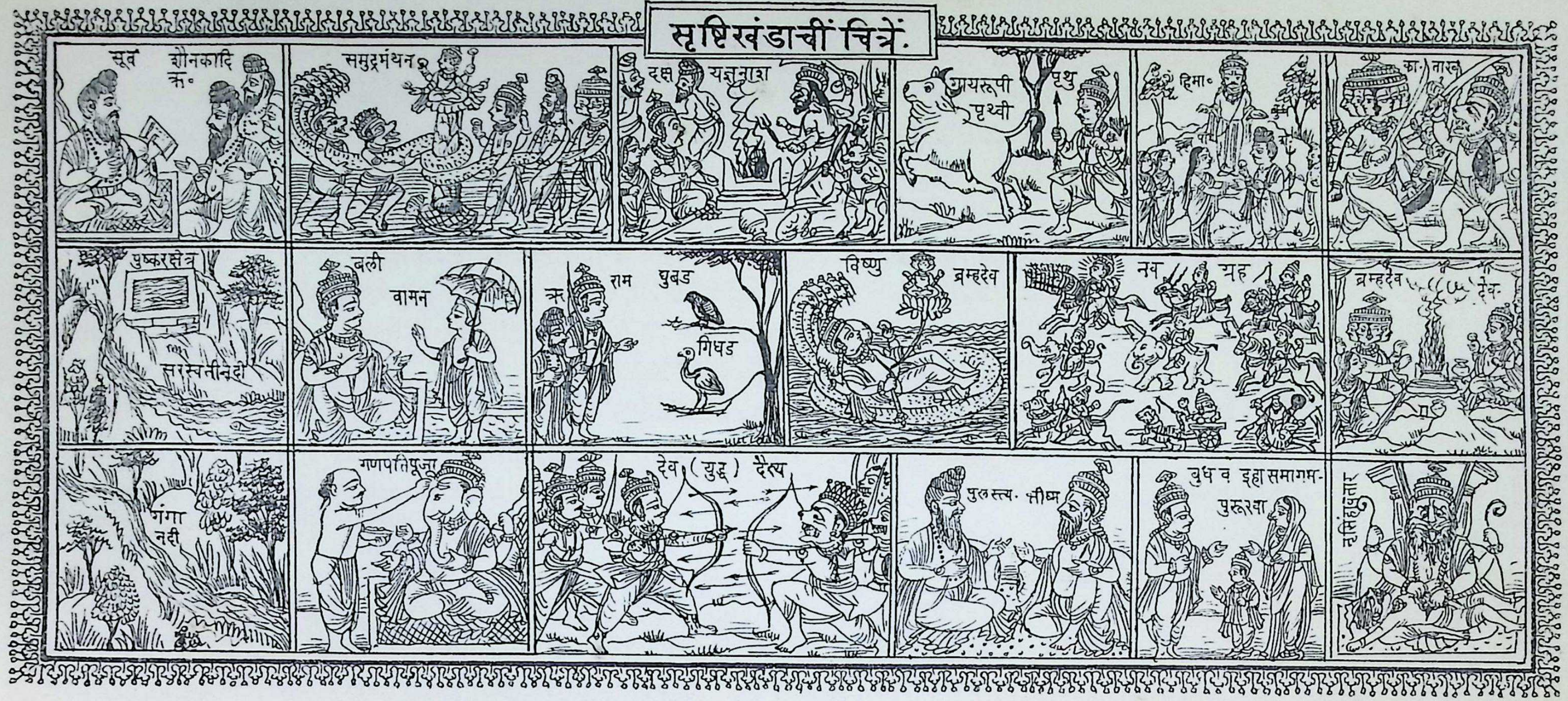

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ श्रीः ॥

अथ पद्मपुराणस्थविषयानुक्रमाणिका प्रारभ्यते ॥

अ० प० विषयाः

प्रथमं सृष्टिखण्डम् ॥ १ ॥

१— १ मंगलाचरणम्, लोमहर्षणेनोग्रश्रवसऋषीन्प्रतिसर्वधर्मकथनायाज्ञादानम्, नैमिषारण्योत्पत्तिप्रस्तावः, नैमिषारण्यंप्रतिगतस्योग्रश्रवसस्तत्रत्यमहर्षिभिःसहसंवादः, पुराणश्रवणायशौनकप्रार्थना, सूतोत्पत्तिवर्णनम्, व्यासजन्मकथानिरूपणम्, पुराणप्रशंसायां पाद्मपुराणस्याधिकप्रशंसावर्णनम्, तत्रत्यमुख्यविषयवर्णनम्. श्लोकांकाः ६७ ॥

२— २ सूतकृतमंगलाचरणम्, सृष्टिखंडस्थविषयवर्णनम्, पुराणप्रशंसा, गंगाद्वारेपुलस्त्यभीष्मसंवादः, पुलस्त्येनब्रह्मणःसृष्टिप्रकारवर्णनम्, महदादिसकलसृष्टिवर्णनम्. श्लोकांकाः ११९ ॥

३— ४ कालपरिमाणम्, प्रलयेजलनिमग्नायाः पृथिव्याउद्धारणाय वाराहरूपस्य जलंप्रविष्टस्य भगवतःपृथ्वीकृतस्तुतिवर्णनम्, भगवत्कृतपृथिव्युद्धरणम्, ब्रह्मदेवकृत नवविधसृष्टीनांसंक्षेपेणवर्णनम्,सुरादिस्थावरांतचतुर्विधप्रजानांविस्तरेणसृष्टिवर्णनम्, मुखाद्यवयवविशेषाद्ब्राह्मणादिवर्णोत्पत्तिवर्णनपुरःसरंयज्ञनिष्पत्त्यर्थमोषध्यादिवर्णनम्, सृष्टप्राणिनांस्थानवर्णनम्, मानससृष्टिकथनेभृग्वाद्युत्पत्तिरुद्रोत्पत्तिः, स्वायंभुवोत्पत्तिः, स्वायंभुवप्रजासर्गवर्णनम्, भृगोर्लक्ष्म्युत्पत्तिवर्णनम्, श्लोकांकाः २०६ ॥

४— ७ समुद्रमंथनप्रस्तावेदुर्वाससइंद्रायशापप्रदानवर्णनम्, देवदैत्यैरेकत्रमिलित्वासमुद्रमन्थनम्,मथ्यमानात्समुद्रात्सुरभ्यादिरत्नोत्पत्तिः,लक्ष्म्युत्पत्तिसमनंतरंलक्ष्म्याविष्णुवरणम्, अमृतोत्पत्तौदेवानाममृतप्राशनम्, पुनर्भृगोःख्यात्यांलक्ष्म्युत्पत्तिः,नर्मदातीरेलक्ष्मीपुरयाचनावसरेभृगुणाविष्णोःशापदानम्, ब्रह्मणापुनःसृष्टिकरणम्, नारदेनब्रह्मणःसृष्टिस्वरूपवर्णनम्, ब्रह्मणानारदायवरप्रदानम्. श्लोकांकाः १३७ ॥

५— १० दक्षयज्ञविध्वंसकथानकम्, तत्र दक्षेणयज्ञे समारब्धे सति सत्याः दक्षेणसहसंवादः, दक्षकृतसतीसांत्वनम्, सत्या देहत्यागः, दक्षकृत शंकरस्तुतिः, शिवेनदक्षायवरप्रदानम्, सतीनिमित्तं शिवस्य गंगाद्वारे चिंताकरणम्, हिमवदुत्पन्नायाः पार्वत्याः शिवेनसहविवाहः. श्लोकांकाः ९५ ॥

६— ११ दक्षात्प्राक्संकल्पदर्शनस्पर्शजन्यासृष्टिः, दक्षादूर्ध्वं मैथुनतःसृष्टिः,हर्यश्वानां शबलाश्वानांचनारदोपदेशेन मोक्षपथाश्रयणम्, विश्वदेववसुरुद्रादित्यदैत्यानामुत्पत्तिः, तत्रदैत्योत्पत्तौ संक्षिप्तबाणचरित्रम्, दानवशुक्रादिगरुडादिसमुत्पत्तिः. श्लो० ७९ ॥

७— १२ मरुदुत्पत्तिकथानकवर्णनम्, तत्र दितिव्रतकरणम्, कश्यपाद्गर्भप्राप्तिवर्णनम्, गर्भिणीधर्माः, व्रतलोपे सतींद्रेण दित्याः कुक्षौप्रविश्य वज्रेण गर्भस्यैकोनपंचाशत्खंडकरणम्, तेषांजीवतांगर्भखंडानां मरुदित्यभिधाकरणम्, तन्निरुक्तिश्च,

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
		प्रतिसर्गवर्णनेपृथुप्रभृतीनामाधिपत्यवर्णनम्, स्वारोचिषौत्तामितामसरैवतचाक्षुषवैवस्वतसावर्ण्यरौच्यमेरुसावर्णिऋभुऋतुधामाविष्वक्सेनानां चतुर्दशमनूनामुद्देशेनतत्तदंतरवर्णनम्. श्लोकांकाः ११५ ॥
८—	१४	पृथुराजकथानकम्, तत्र संक्षिप्तपृथूत्पत्तिसमनंतरं पृथुना वत्सपात्रपयोदोग्धृभेदेन पृथिवीदोहनम्, दोहनोत्तरं पुरग्रामादिव्यवस्थाकरणपूर्वकं पृथिव्याः पृथुदुहितृत्ववर्णनम्, सूर्यवंशवर्णनम्, यमयमुनोत्पत्तिः, सावर्णिमनूत्पत्तिः, छायायाः सूर्यपत्न्याः संक्षिप्तचरित्रम्, संज्ञाया वडवारूपधारणम्, सूर्यतेजःशातनम्, सूर्यमूर्त्तेः पादावयवाकरणेहेतुः, अश्विनीकुमारोत्पत्तिः, शनेर्ग्रहत्ववर्णनम्, यमुनातपत्योर्नदीत्वम्, विष्टिघोरयोः कालत्वम्, वैवस्वतमनुवंशवर्णनम्, वैवस्वतपुत्रस्येलस्यशंभूपवनगमनात्स्त्रीत्वप्राप्तौबुधेन सहसंयोगः, इक्ष्वाकादीनामिलभ्रातृणांशिवाराधनम्, तदाराधनतुष्टशंकरेण वरप्रदानादिलस्य मासप्राप्यपुरुषत्वमासप्राप्यस्त्रीत्ववर्णनम्, इलात्पुत्रोत्पत्तिः, इलावृतवर्षनामधेयम्, इलस्यवंशवर्णनम्, इक्ष्वाकुवंशवर्णनम. श्लोकांकाः १६१ ॥
९—	१७	पितृवंशानुचरितम्, तत्रमायाव्यभिचाराद्भूलोके मत्स्ययोनिजसत्यवतीत्वप्राप्तिः पितृणांश्राद्धश्राद्धीयद्रव्यश्राद्धकालश्राद्धस्थानश्राद्धविधिवर्णनम्, अनुपनीतविधुरयोः साधारणश्राद्धविधिः, शूद्रस्यामंत्रकंश्राद्धम्, आभ्युदयिकश्राद्धम्. श्लोकांकाः १९२ ॥
१०—	२०	एकोद्दिष्टश्राद्धविधिः, वर्णानुपूर्व्येण जननाशौचशावाशौचनिर्णयः, अस्थिसंचचयनादिप्रेतकर्म, लेपभाक्सपिंडपितृगणनिर्णयः, विप्रादिभोजनेन पितृगणतृप्तिविषयकशंकानिराकरणम्, श्राद्धविषये कौशिकसूनुकथानकम्. श्लोकांकाः १२७
११—	२३	श्राद्धयोग्यप्रशस्तदेशवर्णनम्, सत्यदयेंद्रियनिग्रहशमानामपि तीर्थत्वम्,श्राद्धयोग्यप्रशस्तकालवर्णनम्. श्लोकांकाः ९९ ॥
१२—	२४	सोमवंशवर्णनम्, तत्र चंद्रोत्पत्तिः, चन्द्रकृतयज्ञवर्णनम्, चंद्रेणताराहरणे कृते सतिबृहस्पतियाच्ञयाप्यदत्तायां तस्यां रुद्रकृतयुद्धोत्तरं चंद्रेणबृहस्पतये तारादानम्, चंद्रवीर्यात्तारायां बुधोत्पत्तिः, बुधात्पुरूरवसोजन्म,पुरूरवसश्चरित्रम्, पुरूरवसः पुत्रादिवंशवर्णनम्, बृहस्पतिकृतं रजिपुत्रमोहनम्, कार्तवीर्यनामस्मरणमाहात्म्यम्. श्लोकांकाः १४० ॥
१३—	२७	क्रोष्टुवंशविस्तारवर्णनम्, तत्र वंशानुवंशस्थस्त्रीपुरुषाणां संक्षिप्तचरित्रवर्णनपुरःसरंस्यमंतकमणिसंक्षिप्तचरित्रम्, कुंतीतः पांडवोत्पत्तिवर्णनम्, देवक्यांकृष्णोत्पत्तिवर्णनम्, वसुदेवदेवकीनंदयशोदानां पूर्वजन्मवर्णनम्, कृष्णसंतानवर्णनम्, पृथिव्यां भगवदवतारकारणवर्णने देवपराजितदैत्यप्रार्थितशुक्रकृतदैत्योत्कर्षार्थकतपश्चर्याकरणम्, दैत्यानां शुक्रमातृकृतरक्षणे विष्णुकृतशुक्रमातृवधवर्णनम्,भृगुणाविष्णवेशापदानम्, भृगुणास्वपत्नीसंजीवनम्,इंद्रेणस्वकन्यायाजयंत्याःशुक्रसमीपेसेवार्थं प्रेषणम्, जयंत्याशुक्रशुश्रूषणम्, शुक्रस्य शिवेनवरप्रदानम्,जयंत्यासह शुक्रस्य शतवर्षपर्यंतम् गुप्तागारेऽदृश्यतयानिवासः, बृहस्पतिना शुक्रवेषेण दैत्यमोहनम्, बृहस्पतिशुक्रयोः सरोषवचनानि, शुक्रस्य दैत्यान्प्रतिशापः, गुरुणा दैत्यान्प्रति धर्मभ्रंशकरोपदेशदानम्, बृहस्पतिसाहाय्यार्थं विष्णुनामायामोहसमुत्पादनम्, दिगंबरेण मायामोहेन दैत्यान्प्रति जैनधर्मोपदेशः, दानवानां मायामोहमोहितानां गुरुणा दिगंबरजैनधर्मदीक्षादानम्, गुरोः देवलोकंप्रति गमनोत्तरमिंद्रेण दैत्योपहासकरणम्, पुनः शुक्रेण दैत्यानां बोधनोत्तरं दैत्यानां त्रैलोक्यहरणोद्योगः. श्लोकांकाः ४१३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
१४--	३४	अर्जुनकर्णयोरुत्पत्तिकथनपुरःसरं वैरकारणकथनम्, तत्र शिवकृतशिरश्छेदक्रुद्धब्रह्मस्वेदात्पुरुषोत्पत्तिः, तस्माद्भीतस्य शिवस्य विष्णोः समीपेगमनं प्रार्थनाच, स्वेदजविरूपाक्षयाचितेन विष्णुना स्वदक्षिणभुजसमर्पणम्, विरूपाक्षेण विष्णुभुजच्छेदनोत्तरं तद्रक्तेनतस्य भिक्षापात्रपूर्तिः, मथ्यमानात्तद्रक्तात्पुरुषोत्पत्तिः, स्वेदजरक्तजयोः पुरुषयोर्युद्धवर्णनम्, विष्ण्वाज्ञया सूर्यशुक्राभ्यां तयो रक्षण्पुरःसरं द्वापरांते पृथायां कर्णार्जुनरूपेणोत्पत्तिवर्णनम्, शिवकृतब्रह्मशिरश्छेदकारणम्, ब्रह्महत्याभीतशंकरकृतब्रह्मस्तोत्रवर्णनम्, ब्रह्माज्ञया शिवकृतविष्णुस्तोत्रम्, शिवं प्रति विष्णुना ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तकथनम्, शिवकृततीर्थक्षेत्रपर्यटनम्, पुष्करे शिवकृतकापालिकव्रतम्, ब्रह्मणा शिवाय वरप्रदानम्, कपालमोचनतीर्थस्योत्पत्तिः, संक्षेपतो वाराणसीक्षेत्रमाहात्म्यम्, शंकरस्य वाराणसीं प्रति गमनम्. श्लोकांकाः २१३ ॥
१५--	३७	मेरोरुपरि वैराजभवने कांतिमत्याख्यसभायां ब्रह्मदेवस्य चिंताकरणोत्तरं पृथिव्यां प्राक्स्थानं प्रति गत्वा तत्र वृक्षवरप्रदानप्रसंगेन तत्र वासवर्णनम्, विष्णुना सह सर्वदेवानां गमनम्, देवेभ्यो ब्रह्मणोपदेशकरणम्, पुष्करतीर्थोत्पत्तिकारणवर्णनम्, पुष्करक्षेत्रवासविधिवर्णनम्, त्रिविधभक्तिभेदवर्णनम्, पुष्करमरणनिवासफलम्; पुष्करस्थितानामाचारव्रतानुष्ठानवर्णनम्, ब्राह्मणानां लक्षणानि, आश्रमधर्मवर्णनम्. श्लोकांकाः ३९१ ॥
१६--	४४	ब्रह्मदेवकृतयज्ञवर्णनम्, तत्र ब्रह्मदेवकृतगोपकन्यारूपगायत्रीपरिणयनम्, तत्रेंद्रेण गोपकन्यानयनोत्तरं विष्णुसंमत्या ब्रह्मणा तत्परिणयनम्, ब्रह्मणा सह सत्युगपर्यन्तयज्ञकरणम्. श्लोकांकाः १९१ ॥
१७--	४७	ब्रह्मदेवकृतयज्ञे शिवस्य भिक्षोद्देशेनागमनम्, सदस्यकृतोपहासक्रुद्धेन शिवेन कपालोद्धरणम्, तत्र भूयोभूयो भवनाश्चर्यम्, ब्रह्मरुद्रसंवादः, उपहासकरब्राह्मणेभ्यः शिवशापवर्णनम्, अन्येभ्यो वरप्रदानम्; गोपकन्यया सह यज्ञकृद्ब्रह्माणं प्रति सावित्रीकृतनिर्भर्त्सनम्, ब्रह्मणा सावित्रीसमीपे स्वापराधक्षमापनम्, ब्रह्मविष्ण्वादिदेवान्प्रति सावित्रीशापः, पर्वते सावित्र्या निर्गमनम्, विष्णुना सावित्रीस्तोत्रकरणम्, सावित्र्या विष्णवे वरदानम्, गायत्र्या ब्रह्मव्रतकथनम्, सावित्रीदत्तशापस्योच्छापकरणंच, गायत्र्या सर्वदेवेभ्यो देवीभ्यश्च वरप्रदानम्, रुद्रकृतगायत्रीस्तोत्रम्, गायत्र्या रुद्राय वरदानम्. श्लोकांकाः ३३१ ॥
१८--	५३	ब्रह्मदेवकृतयज्ञस्य विस्तरेण वर्णनम्, विष्णुदानववैरवर्णनम्, पुष्करस्नानादृषीणां मुख्यवैरूप्यनाशनपुरःसरं सुमुखत्वप्राप्तिः, प्राचीसरस्वतीचरित्रम्, तत्र मंकणकब्राह्मणस्य चरित्रम्, प्राचीसरस्वतीमाहात्म्यवर्णनम्, सर्वदेवप्रार्थनयावडवाग्निं गृहीत्वा नदीरूपेण सरस्वत्याःक्षारोदसमुद्रगमनेनान्तर्धानेन पुष्करं प्रति गमनम्, पुष्करस्थसरस्वतीमाहात्म्यम्, पुष्करक्षेत्रसंनिहितखर्जूरीवनेसरस्वत्युद्भवः, तस्या नंदाभिधानकरणे प्रभंजनराजकथानकम्, खर्जूरीवनान्नंदायागमनम्, सरस्वत्यां स्नानदानादिप्रशंसावर्णनम्. श्लोकांकाः ४७३ ॥
१९--	६१	ऋषिभिर्यज्ञोपवीतैः पुष्करस्य तीर्थविभागकरणम्, ब्रह्मणाऋषिभ्यो वरप्रदानम्, पुष्करक्षेत्रस्य माहात्म्यवर्णनम्; पुष्करस्थब्रह्मष्याद्याश्रमवर्णनम्, अगस्त्यप्रभावकथनम्, वृत्रासुरवधाश्रितकथानकम्, तत्र कालेयभीतदेवप्रार्थितब्रह्माज्ञया देवानां दध्यंचमृषिंप्रति प्रार्थना, दधीचा देवेभ्यो निजास्थिदानम्, तेनास्थ्ना वज्रनिर्माणम्, तेनवज्रेण शक्रेण वृत्रहननम्, वृत्रहत्याभीतस्य शक्रस्य सरःप्रवेशः, कालेयासुराणां देवत्रस्तानां समुद्रप्रवेशः, कालेयकृतोपद्रववर्णनम्, देवकृतविष्णुस्तोत्रम्, विष्ण्वाज्ञप्तदेवानामगस्त्याश्रमं गत्वागस्त्यप्रार्थनम्, अगस्त्येन विंध्यनामनवर्णनम्, अगस्त्यकृतसमुद्रप्राशनम्, देवकृतकालेयवधः, ब्रह्मणा भागीरथीकृतसमुद्रस्थल

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
		पूरणस्यकथनम्, पुष्करक्षेत्रेश्राद्धादिविधिवर्णनम्, अवर्षणदुर्भिक्षत्रस्तऋषिभिर्मृतकुमारप्रेतपचने राज्ञःसंवादः, प्रतिग्रहदोषः,सुवर्णपूर्णौदुंबरदर्शने तद्ग्रहणविषये निषेधविषये च वासिष्ठप्रभृतिमुनीनामभिप्रायाः शांतिप्रशंसावर्णनम्, द्रव्यसंग्रहतृष्णयोर्दोषः, संतोषप्रशंसा, कामदोषवर्णनम्, अप्रतिग्रहफलम्, बुभुक्षितानामवस्थावर्णनम्, अन्नप्रशंसा, अन्नदानस्य प्रशंसावर्णनम्, दमादिवर्णनम्, शांतस्य लक्षणानि, शांतिक्षमाप्रशंसा, मध्यपुष्करप्रशंसा. श्लोकांकाः ३६९॥
२०—	६७	मध्यपुष्करमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पुष्पवाहननृपत्याख्यानम्, विभूतिद्वादश्यादिषाष्टिव्रतलक्षणकथनम्, स्नानतर्पणादिविधिः. श्लोकांकाः११२॥
२१—	७१	धर्ममूर्तिराजकथानकम्, धान्यपर्वतादीनां दानविधिः,विशोकद्वादशीव्रतम्, गुडादिदशविधधेनुदानविधिः, धान्यादिदशविधशैलदानविधिः, सौरधर्मवर्णने विशोकशर्कराकमलमंदारशुभाख्यानां सप्तमीनां व्रतविधानादिवर्णनम्. श्लोकांकाः ३१९॥
२२—	७६	भूरादिसप्तलोकानामाधिपत्यप्राप्त्युपायवर्णनप्रसंगेऽग्निमारुतयोरिंद्रकृतसमुद्रशोषाज्ञाया अपरिपालनादिंद्रदत्तशापेन पृथिव्यां जन्मवर्णनम्, संक्षिप्ततयागस्त्यचरित्रवर्णने ब्रह्मादिकृतवरप्रदानम्, अगस्त्यार्घ्यदानविधिः, पार्वत्या शिवं प्रत्यात्मनःसावित्र्यपेक्षयाधिक्यप्राप्तिप्रश्ने शिवोक्तरसकल्याणिनीपापनाशिनीगौरीतृतीयाव्रतविधानम्, रुद्रस्य गौरीसमाश्वासनोत्तरं ब्रह्मणो यज्ञं प्रति गमनम्, रुद्रं प्रति स्वधर्मख्यापनाय विष्ण्वाज्ञा, सारस्वतव्रतविधानवर्णनम्. श्लोकांकाः ९४ ॥
२३—	७९	वैष्णवधर्मवर्णनम्, भीमस्यवैष्णवधर्मप्रवर्तकत्ववर्णनम्, माघशुक्लपक्षेभीमद्वादशीव्रतविधानवर्णनम्, वर्णाश्रमोत्पत्तिवर्णनम्, तत्र वेश्याधर्मवर्णनप्रस्तावे श्रीकृष्णपत्नीनांदाशोपभुक्तानां द्वारिकायां दाल्भ्यमहर्षिणा सह संवादे दाल्भ्येनसमुद्रमंथनसमुद्भूतवेश्याभ्योभगवदुक्तकल्याणिनीवेश्याव्रतविधानवर्णनम्. श्लोकांकाः १४२ ॥
२४—	८२	श्रावणकृष्णपक्षीयद्वितीयायामशून्यशयनव्रतविधानवर्णनम्, अंगारकचतुर्थीव्रतविधानम्, तत्रादौवीरभद्रस्यमंगलग्रहत्वप्राप्तिवर्णनपुरःसरंव्रतविधिवर्णनम्. श्लोकांकाः ६१ ॥
२५—	८३	आदित्यशयनव्रतविधानवर्णनम्, तत्रोमामहेश्वरार्चाप्रकारः. श्लो० ॥ ३७ ॥
२६—	८४	. रोहिणीचंद्रशयनव्रतविधानम्. श्लोकांकाः ३१ ॥
२७—	८४	तटाकारामकूपवापीसरोवराविधानवर्णनम्. श्लो० ६० ॥
२८—	८५	वृक्षारोपणविधिवर्णनम्, तत्राश्वत्थादिवृक्षाणां पृथक्पृथक्फलवर्णनम्. श्लो० ॥ ३२ ॥
२९—	८६	सौभाग्यशयनव्रतविधानवर्णनम्, तत्रसौभाग्याष्टकोत्पत्तिकथनपुरःसरंललिताराधनविधानवर्णनम्. श्लो० ५८ ॥
३०—	८७	पुष्करक्षेत्रेविष्णुपदपद्धतिकारणप्रश्नेवामनावतारचरित्रवर्णनम्, तत्र बाष्कलिदैत्यत्रस्तदेवप्रार्थितब्रह्मध्यातविष्णुना तद्भयनिवारणार्थमदितिगर्भप्रवेशेसत्यदित्यामुखान्निर्गतवाणीवर्णनम्, वामनोत्पत्तिसमारंभवर्णनम्, वामनस्य शुक्रेण सह बाष्कलिपुरंप्रतिगमनम्, तत्र वामनायेंद्रेणपादत्रयभूमियाचनायांबाष्कलींद्रसंवादः, वामनकृतबलिवंचनम्, बलेः पातालप्रवेशः. श्लोकांकाः २०२ ॥
३१—	९०	नागतीर्थवर्णनम्, तत्र ब्रह्मणा सर्पान्प्रति जनमेजयाद्दाहोभविष्यतीति शापदानम्, सर्पकृतप्रार्थनयाब्रह्मणा जरत्कन्यातनयादास्तीकाद्वोरक्षणं भविष्यतीत्युच्छापदानम्, पुष्करक्षेत्रे नागागमनतो नागतीर्थोत्पत्तिवर्णनम्, श्रावणपंचम्यां नागतीर्थे स्नानं श्राद्धादिमाहात्म्यम्, शिवदूतीचरित्रवर्णनम्, तत्र रुरुदैत्यत्रस्तदेवानां नीलगिरौतपःस्थितांदेवींप्रतिगमनम्, देवप्रार्थनयादेवीवदनादनेकदे-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

वीनामुत्पत्तिः, देवीगणदैत्यगणयुद्धवर्णनम्, ततो देव्याः शिवदूत्याःपुष्करेदेवीगणैःसहस्थितौबुभुक्षितदेवीगणप्रेरणया शिवदूतीप्रेरितरुद्रकृतस्वरूपवच्छागवृषण-कल्पिततद्भोजनप्रकारवर्णनम्, शिवकृतशिवदूतीस्तोत्रम्, शिवदूत्यारुद्राय वर-दानम्, स्तोत्रमहिमाच. श्लो० १५४ ॥

३२-- ९३ प्रेतपंचककथानकम्, तत्र पृथुब्राह्मणस्यपुष्करक्षेत्रेपंचप्रेतैः सहसमागमे पृथुनाप्रेतत्वानिवर्तककर्मकथनम्, प्रेतत्वकरकर्मकथनम्, पृथुसंभाषणात्प्रेत-मुक्तिः, पंचप्रेतकथाफलम्, अंतरिक्षपुष्करस्थितौदक्षिणापथस्थमहर्षिप्रार्थनया तस्यभूमावागमनम्, पुष्करेस्नानाद्यर्थकार्तिकीपौर्णिमादिप्रशस्तयोगवर्णनम्, उदुंबरवनादिभ्यःप्रादुर्भूतयासरस्वत्यापुष्करतीर्थपूरणम्, सरस्वत्याः पंचस्रोतो-भिधानम्, सरस्वतीतीरमाहात्म्यवर्णनम्, सरस्वत्याः प्राङ्मुखत्वेकारणवर्णनम्, पुनःपश्चिमायांगमनम्. शुद्धावटतीर्थमाहात्म्यम्, प्राचीनेश्वरदेवाग्रतआदितीर्थ-माहात्म्यम्, ब्रह्मादिभिरनेकसखीसमुत्पत्तिपुरःसरंताभिः सहसरस्वत्याः पश्चिमा-यां गमनम्. श्लो० १५६ ॥

३३-- ९६ मार्कंडेयोत्पत्तिकथानकवर्णनम्, पुष्करक्षेत्रसमीपेमार्कंडेयाश्रमवर्णनम्, अवि-योगवापींप्रतिरामचंद्रस्यगमनेमार्कंडेयेनसहसमागमः, मार्कंडेयाश्रमेरामस्यस्वप्ने दशरथदर्शनम्, ऋष्याज्ञयारामेणश्राद्धकरणम्, श्राद्धेसमागतानांद्विजानामंगे सीतायाः प्रत्यक्षंदशरथदर्शनाल्लज्जाकारणकथनम्, रामादीनांज्येष्ठपुष्करेगमन-पूर्वकंमासपर्यंतंस्थितिः, तत्रलक्ष्मणस्यमतिविपर्ययाल्लक्ष्मणकृतविरोधवर्णनम्, अजगंधशिवंप्रतिरामादीनांगमनेरामकृताजगंधशिवस्तोत्रवर्णनम्, अजगंधरुद्र-कृतरामप्रशंसा, लक्ष्मणस्यपश्चात्तापेरामेणपुष्करक्षेत्रस्थजनानांमतिवैपरीत्यपुरः सरस्वार्थतत्परतावर्णनम्. श्लो० १८५ ॥

अ० प० विषयाः

३४-- ९९ ब्रह्मकृतयज्ञकालर्त्विग्दक्षिणादिसर्वकृत्यवर्णनम्, ब्रह्माज्ञयालक्ष्मीसहितविष्णु-नासावित्रीमोहनम्, गौर्यासहशिवेनसावित्रीप्रार्थनम्, सावित्र्याब्रह्मसमीपंप्रत्यागमनम्, गायत्रीसावित्र्योःसंवादः, यज्ञांतस्नानेब्रह्मणासर्वदेवेभ्योवरप्रदानम्, विष्णुकृत ब्रह्मस्तुतिः, रुद्रकृतब्रह्मस्तोत्रम्, ब्रह्मणास्वस्यनिवासस्थानकथनम्, ब्रह्मस्थान-माहात्म्यवर्णनम्, पुष्करादितीर्थेविविधदानमहिमा, पुष्करेगुरुदीक्षादिसविस्त-रविधिवर्णनम्, ग्रहाणांसौम्यत्वकरणोपायविधिः, श्वेतराजकथानकप्रसंगेननाना-विधदानादिमहिमा. श्लो० ४१८ ॥

३५--१०६ अन्नदानमाहात्म्यवर्णनप्रस्तावाद्रामकथानकवर्णनम्, तत्र रामेणरावणंनिह-त्यराज्यशासनेक्रियमाणेऽगस्त्यादिकृतप्रशंसनम्, रामेणभीमनामकतपस्विशूद्रा-पचारान्मृतस्यब्राह्मणपुत्रस्यसंजीवनार्थं भीमशूद्रंहत्वाब्राह्मणबालसंजीवनम्. श्लो० १०० ॥

३६--१०८ रामस्यागस्त्याश्रमंप्रतिगमनम्, रामागस्त्यसंवादः, प्रतिग्रहविषयविवेके अक्षयराजकथानकम्, अगस्त्यदत्ताभरणस्यरामेणग्रहणम्, अगस्त्यस्यआभरण रत्नादिप्राप्तिप्रश्नेऽगस्त्येनश्वेतराज्ञोनिजशवभक्षणप्रभृतिवृत्तांतनिवेदनपुरःसरसं-वादवर्णनम्, अगस्त्येनश्वेतराज्ञःसकाशाद्रत्नकंकणप्रतिग्रहवर्णनम्. श्लो० १३१ ॥

३७--११० दंडकारण्योत्पत्तिवर्णनेदण्डराजकथानकम्, रामस्यसंध्योपासनादि, गृध्रो-लूकयोर्गृहविषयकविवादेरामकृतनिर्णयवर्णनम्, गृध्रस्यपूर्वजन्मवृत्तांतः, रामस्यायोध्यांप्रत्यागमनोत्तरंराजसूययज्ञविषयकविचारेप्रस्तूयमानेभरतेनयुक्त्यातस्मा-न्निवर्तनम्, रामस्यकान्यकुब्जेवामनस्थापनप्रतिज्ञा. श्लो० १७१ ॥

३८--११३ विभीषणवृत्तजिज्ञासया भरतेनसह विमानमारुह्य रामचंद्रस्यदक्षिणापथग-मनम्, तत्र च भरतपुत्रराष्ट्रनिरीक्षणानंतरं दक्षिणस्यां दिशि पूर्वं वनवाससमये

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
	ध्युषितस्थलानां भरताय दर्शनम्, किष्किंधायां सुग्रीवादिसंगमः , ततः सुग्रीवं गृहीत्वा लंकां प्रति गमने समुद्रतीरादिप्रदेशेषुवृत्तवृत्तांतवर्णनम्, लंकायां विभीषणसंगमः, चतुर्थे दिवसे केकसीनाम्न्या विभीषणमातृ रामदर्शने केकसी रामसंवादः, सरमारामसंवादः, रामेण विभीषणाय नीतिशिक्षणम्, विभीषणेन रामाय नानालंकारसमेतश्रीवामनमूर्तिसमर्पणम्, रामेण तां मूर्तिंगृहीत्वा विमाने स्थापयित्वाऽयोध्याभिमुखं गमनावसरे विभीषणप्रार्थनया समुद्रनिबद्धसेतोस्त्रिधा भंगकरणम्, रामेश्वरमहादेवस्य श्रीरामकृतस्तुतिः, शिवरामयोः संवादः, पुष्करे विमानप्रतिबंधे जायमाने सुग्रीवेण प्रतिबंधककारणान्वेषणे विमानादुत्तीर्य श्रीरामेण ब्रह्मस्तवनम्, ब्रह्मरामसंवादः, ततो मथुरायां शत्रुघ्नराज्ये गमनम्, ततो महोदयपर्वणि गंगातीरे वामनं प्रतिष्ठाप्य तस्य द्रव्येण वृत्तिं कल्पयित्वा सुग्रीवस्य किष्किंधां प्रति प्रेषणम्, इत्थं वामनप्रतिष्ठावर्णनम्. श्लो० १९४ ॥
३९—११६	भीष्मस्य पुलस्त्यं प्रति विष्णोर्नाभिपद्मोत्पत्तिपूर्वकं जगत्सृष्टिविषयः प्रश्नकरणम् पुलस्त्येन सृष्टिवर्णने प्रस्तूयमाने परब्रह्मतत्त्वनिर्देशपुरःसरं कृतादियुगतत्कालसंध्यंशादियुगधर्मादिसृष्टितत्संहारवर्णनम्, सहारकालीनभगवत्स्थितिवर्णनम्,एकार्णवे प्रसुप्तस्य भगवतो मुखं प्रविष्टेन मार्कंडेयमुनिना भगवतो जठरेऽनेकविधप्रपंचदर्शनम्, भगवता सह मार्कंडेयस्य संवादे भगवतास्वात्मनो माहात्म्यवर्णनम्, ततः परमेश्वराद्भूतसंभवः पद्मसंभवश्च. श्लो० १५४ ॥
४०—११९	पद्ममध्याद्ब्रह्मण उत्पत्तिकथनम्, पद्मस्य पृथिवीत्ववर्णनपूर्वकं पद्मकेसराणां हिमवदादिपर्वतत्वम्, पद्मपत्रानुसारेण देशवर्णनम्, मधुकैटभोत्पत्तिः, मधुकैटभविनाशकथनम्, कपिलयोगाचार्योत्पत्तिपूर्वकदक्षादिप्रजापत्युत्पत्तिवर्णनम्, प्रजापतिभ्यः सकाशात्प्राजापत्यानामुत्पत्तिः, तारकामयसंग्रामवर्णनम्.श्लो० १९६॥
४१—१२२	देवसैन्यानां तारकासुरसैन्यैः सह तुमुलयुद्धे संप्रवृत्ते उर्वस्योरोः सकाशादौर्वानलोत्पत्तिकथानकवर्णनपुरःसरं कालनेमिवधवर्णनम्, कालनेमिप्रमुखदैत्यवधानंतरं ब्रह्मकृतविष्णुस्तुतिः, विष्णुर्नेंद्रादिभ्यो वरदानादिपूर्वकब्रह्मलोकगमनवर्णनम्. श्लो० ३२० ॥
४२—१२७	शंकरमाहात्म्यवर्णनारंभः, तत्र दित्या वज्रांगपुत्रोत्पत्तिः, वज्रांगेन दित्याज्ञयेंद्रं बद्ध्वा मातुः समीपं प्रत्यानयनोत्तरं ब्रह्मकश्यपवचनादिंद्रमोचनम्, ब्रह्मणा तदर्थं वरांगींनामकन्यामुत्पाद्य वज्रांगायपत्न्यर्थे कन्यादानम्, वज्रांगस्य वरांग्या सह तपोवनं गत्वा तत्र ब्रह्मणः प्रीतये तपश्चरणम्, तत्तपस्तुष्टेन ब्रह्मणा तस्मै वरप्रदानम्, इंद्रत्रस्तायां वरांग्यां वज्रांगात्तारकासुरोत्पत्तिः, तपस्विनेतारकासुराय ब्रह्मणा वरप्रदानम्, तारकासुरस्य देवैः सह महायुद्धम्, तत्र देवानां पराजयवर्णनम्. श्लो० १११ ॥
४३—१२९	इन्द्रविटंबना,सवेदवकृतब्रह्मस्तोत्रम्, ततो ब्रह्मणा शंकरसुतात्तारकासुरवधं कथयित्वा रात्रिदेवींप्रति शंकरसुरतभंगविषयेऽनुज्ञाकरणपुरःसरं वरप्रदानम्,हिमाचलपत्न्यां मेनायां पार्वतीजन्मकथनानंतरं नारदेन पार्वत्याः सामुद्रिकलक्षणस्पष्टीकरणम्, देवराजाज्ञप्तमदनविद्धमहेश्वरकृतमदनदाहः, रतिकृतमहेशस्तोत्रम्, महेशेन मदनस्यानंगत्ववरदानम्, पार्वतीकृततपश्चर्या, ऋषिपार्वतीसंवादे शंकरेतरंपतिं न करिष्यामीति पार्वतीप्रतिज्ञा, शिवपार्वतीविवाहः, गणेशवर्णनम्, वीरकगणस्य पार्वत्या पुत्रीकरणम्, पार्वतीशरीरे ब्रह्माज्ञप्तरात्र्याःप्रवेशः, पार्वत्याअसितांगत्ववर्णनम्. श्लो० ५१६ ॥
४४—१३९	कृष्णवर्णायाः पार्वत्याः शंकरेण विनोदकरणम्,पार्वत्या शंकरभर्त्सना, शिवकृतभर्त्सनारुष्टायाः पार्वत्या हिमाचलं प्रति गमनम्, वीरकगणस्यद्वाररक्षार्थंनियो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
	जनम्, शिवंप्रत्याडिदैत्यस्यपार्वतीरूपंधृत्वायोनौवज्रदंतं प्रवेश्य वीरकगणं सर्परूपेणवंचयित्वा गमनम्, तस्य पार्वतीरूपधरस्याडिदैत्यस्यवामपार्श्वेपार्वती· वामपार्श्ववत्पद्मचिह्नमनिरीक्ष्य पार्वत्यभावं निर्णीयशिवकृताडिदैत्यवधः, वायुमुखाच्छिवस्मपारदारिकत्वश्रवणतः क्रुद्धयातपःस्थितयापार्वत्याद्वारपालननियुक्त-वीरकगणशापदानम्, क्रोधेनसिंहोत्पत्तिः, तन्मुखं प्रति प्रवेष्टुकामायाःपार्वत्या ब्रह्मणाविर्भूयनिवारणम्, ब्रह्मवरेण पार्वत्या निजदेहकार्ष्ण्यकररात्रित्यागः, रात्रिदेव्याश्चब्रह्मणा एकानंशेति कौशिकीति च नामकरणपूर्वकं विंध्याद्रिं प्रति-प्रेषणम्, स्वमंदिरं प्रति प्राप्तायाः पार्वत्या वीरकेण निवारणे पार्वतीकृतवीरक शापपश्चात्तापः, वीरकगणकृतपार्वतीस्तोत्रम्, पार्वतीशिवसमागमः, कार्तिकेयोत्पत्तिवर्णनम्, देवकृतकार्तिकेयस्तुतिः, कार्तिकेयकृततारकासुरवधः. श्लो० २१८ ॥
४५—१४२	श्रीनृसिंहावतारवर्णनम्. तत्र हिरण्यकशिपुसभास्यानवर्णनम्, नृसिंहहिरण्यकशिपुयुद्धे महोत्पातवर्णनम्, नरहरिणा हिरण्यकशिपुविदारणम्, ब्रह्मकृतनरहरिस्तुतिः, क्षीरोदोत्तरकूलेभगवता नृसिंहरूपं स्थापयित्वास्वस्थानंप्रति गमनवर्णनम्. श्लो० १९७ ॥
४६—१४६	अंधकासुरकथानकम्. तत्र शिवकृतादित्यस्तुतिः, अंधककृतं शिवस्तोत्रम्, अंधकासुरस्य गणत्वप्राप्तिः, ब्रह्मकथितासंवादे ब्राह्मणानां प्रशस्तिः, ब्राह्मणलक्षणक थनम्, गायत्रीमाहात्म्यम्, गायत्रीजपविधिः, गायत्रीजपफलवर्णनम्. श्लो० २०८ ॥
४७—१५०	अधमब्राह्मणलक्षणम्, पंचविधस्नानानि, अधमब्राह्मणवधेऽपिपापकथनम्, नष्टब्राह्मण्यपुनःप्राप्तिवर्णनम्, तत्रैकस्यब्राह्मणपुत्रस्यकथा, तत्प्रसंगेन गरुडकथानकम्, प्रतिदिक्षु यवनोत्पत्तिवर्णनम्, यवनानामस्पृश्यत्वेऽपि कलौ यवनस्पर्शं करिष्यंतीति वर्णनम्, गरुडाय विष्णुदत्तवरदानादिप्रसंगवर्णनम्, मात्राज्ञया गरुडेनेंद्रं पराजित्य स्वर्गादमृतानयनम्, कद्रवै पीयूषं दत्त्वा मातुर्विनतादासीत्वान्मोचनम्, इंद्रेण कद्र्वाः सकाशादमृताहरणम्. श्लो० १७३ ॥
४८—१५३	कश्यपोपदेशेन चांडालपतितद्विजस्य सदाचाराचरणेन स्वर्गप्राप्तिः, ब्राह्मणपीडनादौ नानाविधदुःखप्राप्तिवर्णनम्. आततायादिब्राह्मणवधेऽपापत्वम्, ब्राह्मणानामुपजीव्यवृत्तिवर्णनम्, स्ववृत्त्योपजीवनाभावे क्षत्रियादिवृत्त्यधिकारकथनम्, तुलायामसत्यकरणे नरकवणनम्, सत्यस्य स्तुतिः, वाणिज्यकष्टलब्धधनस्य दानेनाक्षयत्वप्राप्तिः, वैश्यवृत्त्योपजीवनाभावेकृषिकर्मतदाचारवर्णनम्, ब्रह्मणो मुखाद्वेदाग्निगोद्विजोत्पत्तिवर्णनपुरःसरं गोमाहात्म्यम्, गोपूजाविधिः, कपिलादि गोदानाविधिः, गोदानस्य फलम्. श्लो० १९५ ॥
४९—१५६	ब्रह्मतेजोवर्द्धनार्थकनित्यकर्मवर्णनम्, स्वर्गागतानां नरकागतानां च नराणां लक्षणम्, धर्मबीजपापबीजप्रसूतनरलक्षणम्. श्लो० १३४ ॥
५०—१५८	पित्रर्चाप्रशंसायां मूकाख्यानम्, पित्रनादरेकृतेसति पापम्, पत्यर्चाप्रशंसायां पतिव्रताख्यानम्, पतिव्रतालक्षणवर्णनम्, सर्वजनसमत्वप्रशंसायां तुलाधारकथानकम्, मित्राद्रोहप्रशंसायामद्रोहककथानकम्, विष्णुभक्तिप्रशंसायां वैष्णवाख्यानम्, पुत्रस्यकर्तव्यनिरूपणम्, श्राद्धस्यमाहात्म्यं फलं च, वाराणस्यादि क्षेत्रेषु श्राद्धस्यविशेषफलकथनम्, पर्वविशेषेषु श्राद्धविधिः, नांदीश्राद्धविधिः, गणेशस्याग्रपूजावर्णनम्, चूडामणियोगवर्णनम्, पितुः पुत्रेणकर्तव्यवर्णनम्, मृतस्यप्रथमादिदिनकर्तव्यकर्मनिर्णयः, आशौचकालनिर्णयः श्राद्धप्रशंसा, श्राद्धासमर्थस्य कर्तव्यनिर्णयः. श्लो० ३१३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
५१—१६४	पतिव्रतामाहात्म्यवर्णनम्, तत्रसैव्यापतिव्रतायाः पतिशुश्रूषाकथानकम्, माण्डव्यमुनिकथा, सूर्यानुदयवित्रस्तब्रह्मादिदेवैस्तस्याः सांत्वनपूर्वकं तत्पतेःकामसुंदररूपवरप्रदानाश्वासनात्तया सैव्यया सूर्योदयायानुमोदनम्, सूर्योदयः, तत्पतेरुज्जीवनम्, पतिव्रतामाहात्म्यश्रवणपठनफलम्. श्लो० ८८ ॥
५२—१६५	माण्डव्यस्यशूलारोपणे पतिव्रतापतेः कुष्ठप्राप्तौचकारणवर्णनम्, दुष्टस्त्रीदोषवर्णनम्, कुलहीनस्त्रीविवाहनिषेधः, पतिव्रतास्त्रीत्यागेन निरयः, रजस्वलादिगमनेनरकः, अगम्यागमनेदोषः, पत्यासहगमनविषयेनिर्णयः, विधवाधर्माः, कन्यादानविधिफलवर्णनम्, शुल्कग्रहणनिषेधः, अपात्रवराय कन्यादानेदोषः, दासीदानविधिः. श्लो० १०३ ॥
५३—१६७	तुलाधारचरित्रम्, सत्यस्यप्रशंसा, निर्लोभत्वप्रशंसायां शूद्रकथानकम्, वित्तकामदयासंतोषालोभाहिंसाप्रशंसावर्णनम्. श्लो० ७७ ॥
५४—१६८	कामस्यदुर्जयत्वकथनेऽहल्येंद्रचरित्रम्. श्लो० ५१ ॥
५५—१६९	कामदुर्जयत्वकथने परमहंसचरित्रम्, ब्रह्मणोरेतसः सकाशाद्लौहित्यस्योत्पत्तिपूर्वकं तीर्थराजत्ववर्णनम्, लौहित्यतीर्थे परशुरामस्य स्नानमात्रेण क्षत्रवधजनितपापक्षालनम्. श्लो० ५६ ॥
५६—१७०	कामाख्याने गंधर्वादिस्त्रीभिः सहशिवक्रीडा, क्षेमंकर्याख्यानम्, मूकादीनां वैकुण्ठागमनकथनम्, पंचाख्यानसमाप्तिवर्णनम्. श्लो० ४५ ॥
५७—१७१	जलदानमाहात्म्यवर्णनम्, निर्जलदेशेपुखातादिफलम्, जलदानविषयेधनिसुतकथानकम्. श्लो० ४६ ॥
५८—१७२	अश्वत्थादिवृक्षरोपणविधानफलवर्णनम्, प्रपाविधिः, धर्मघटदानविधिः. श्लो० ५६ ॥
५९—१७३	सेतुबंधनफलम्, पङ्कादौ निर्गमाय पाषाणादिमार्गकरणफलम्, कंटकादिविद्धदुर्मार्गशोधनफलम्, तत्राख्यानफलम्. गोप्रचारफलम्, गोचारविघ्नकरस्य दण्ड्यत्ववर्णनम्, विष्ण्वादिदेवताप्रासादकरणफलम्, दीपाद्यनेकदानानि, देवलकविप्रवृत्तिवर्णनम्, स्वयंभूलिंगार्चनफलम्, देवमंडपकरणफलम्, श्रोत्रियगृहनिर्माणफलम्, रुद्राक्षमाहात्म्यवर्णनपुरःसरं रुद्राक्षधारणविधिफलवर्णनम्, तत्ररुद्राक्षोत्पत्तिविषयकाख्यायिकाकथनम्. श्लो० २११ ॥
६०—१७६	धात्रीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रामलकीस्नानधात्रीफलभक्षणफलवर्णनम्, वारादिविशेषेणधात्रीफलभक्षणनिषेधः, प्रेताख्यायिका, तुलसीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १४२ ॥
६१—१७९	तुलसीस्तोत्रवर्णनम्. श्लो० ४३ ॥
६२—१७९	गङ्गामाहात्म्यकथनम्, तत्रगङ्गायांस्नानादिविधिवर्णनम्, गङ्गायाभुव्यागमनपूर्वकत्रिस्रोतस्त्वकारणवर्णनम्. श्लो० १२५ ॥
६३—१८२	गणपतेरग्रपूज्यतावर्णनम्, तत्रपार्वतीप्रेमकथा, गणेशद्वादशनामस्तोत्रम्. श्लो० ३१ ॥
६४—१८२	गणपतेरन्यत्स्तोत्रम्. श्लो० ११ ॥
६५—१८२	नांदीमुखादिषु प्रथमं गणेशपूजनवर्णनम्, गणेशपूजाविधिः, गणेशस्याग्रपूजायाअकरणाद्देवासुरसंग्रामे देवानांपराजयेदेवानांशंकरसमीपंप्रत्यागमनम्, शंकरोपदेशेन देवैर्गणेशस्तोत्रपूर्वकपूजाकरणम्, देवेभ्योगणेशेन वरप्रदानम्, गणेशाज्ञयादेवानांविष्णुंप्रतिगमनम्, विष्ण्वाज्ञयादेवानामसुरैःसहसंग्रामे चित्ररथकृतकालेयवध. श्लो० १२० ॥
६६—१८४	जयंतेन कालेयवधः. श्लो० १९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

६७—१८५ इंद्रेणबलनमुचिवधः. श्लो० ५१ ॥
६८—१८६ इंद्रेणनमुचिवधः. श्लो० ९ ॥
६९—१८६ षडाननेन तारेयवधः. श्लो० २३ ॥
७०—१८७ यमेनदेवांतकदुर्धर्षदुर्मुखवधः. श्लो० २१ ॥
७१—१८७ इंद्रेण अन्यनमुचिवधः. श्लो० २८ ॥
७२—१८७ विष्णुनामधुदैत्यवधः. श्लो० ३७ ॥
७३—१८८ इंद्रेण वृत्रासुरवधः. श्लो० ४० ॥
७४—१८८ गणेशेन त्रैपुरिवधः. श्लो० ४५ ॥
७५—१८९ देवदैत्यानांद्वंद्वयुद्धम्, तत्रहिरण्याक्षपराजितदेवप्रार्थनया विष्णोर्हिरण्याक्षेण सहयुद्धम्, हिरण्याक्षस्यपातालगमने विष्णुनावाराहरूपंधृत्वा हिरण्याक्षस्यवधकरणम्, देवकृतविष्णुविजयस्तोत्रम्. श्लो० १०२ ॥
७६—१९१ रणेमृतानां दैत्यानामुत्तमगतिप्राप्तिः, रणपराङ्मुखानांचनीचगतिप्राप्तिवर्णनम्, मनुष्ययोनिगतदैत्यानांस्वभावतोदैत्यत्ववर्णनम्, दैत्यवंश्यानामपि प्रह्लादादीनांसौम्यस्वभावत्वपूर्वकदेवत्वप्राप्तिवर्णनम्, एकेनापिवैष्णवपुत्रेण कोटिकुलोद्धारवर्णनप्रसंग आख्यायिका, मनुष्येष्ववतीर्णानां देवानांलक्षणानि, मनुष्येष्ववतीर्णानांकर्णादीनां दैत्यत्ववर्णनम्, भीष्मद्रोणाश्वत्थामकृष्णधर्मभीमार्जुननकुलसहदेवगान्धारीकुन्तीद्रौपदीनां देवत्वम्, पृथिव्युद्धारकपृथिवीक्षयकृतांच लक्षणवर्णनम्. श्लो० १४२ ॥
७७—१९३ सूर्यमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रसूर्यदर्शनात्पातकनिरसनम्, संक्रान्त्यादिषु दानादिविधिः, तुलाद्यनेकदानानि, सूर्यव्रतानि, अर्कसप्तमीव्रतविधिः. श्लो० १०५ ॥
७८—१९५ सूर्यस्यानेकव्रतवर्णनम्, सूर्यस्तोत्रम्. श्लो० ६५ ॥

अ० प० विषयाः

७९—१९६ सूर्यमाहात्म्यप्रसंगाद्भद्रेश्वरनामकमध्यदेशनृपतिकथानकम्. श्लो० ३७ ॥
८०—१९६ सूर्यपूजाविधिः, सोमस्यच पूजाविधिः, चंद्रार्थदानानि. श्लो० २९ ॥
८१—१९७ शंभोःसकाशाद्भौमग्रहस्योत्पत्तिवर्णनम्, अंगारकचतुर्थ्यां भौमपूजनविधिवर्णनम्. श्लो० ४९ ॥
८२—१९८ बुधगुरुशुक्रशनिराहुकेतूनांपूजाविधिवर्णनम्, नवग्रहमंत्राः, कृतत्रेताद्वापर-कलियुगानुक्रमेण तपोज्ञानय ज्ञदानानांप्रशंसा, अभयदानस्य सर्वदानापेक्षया महत्त्वम्, शूद्रस्यमुख्यत्वेनदान वर्णनम्, पद्मपुराणसृष्टिखण्डपठनश्रवणफ-लम्. श्लो० ४५ ॥

इति पद्मपुराणांतर्गतसृष्टिखण्डस्यविषयानुक्रमणिका

संपूर्णा ॥ १ ॥

॥ अथ द्वितीयभूमिखण्डस्थविषयानुक्रमणिका ॥

१— १ ऋषीणांसूतं प्रति प्रह्लादचरित्रजिज्ञासया प्रश्नः, सूतेन सर्वानृषीन्प्रति ब्रह्मव्या-ससंवादवर्णनम्, ब्रह्मव्याससंवादे शिवशर्मब्राह्मण ख्यानवर्णनम्, शिवशर्मणापुत्रपरीक्षणवर्णनम्. तत्र माययापत्नीमरणेएकपुत्रद्वारातस्याःखण्डकरणम्, द्वितीयपुत्रद्वारामायाकल्पितान्यख्यानयनम्. श्लो० ५८ ॥
२— २ तृतीयपुत्रद्वारा मृतपुत्रसंजीवनम्, चतुर्थपुत्रायस्वर्गलोकादमृतानयनायाज्ञा-करणम्. श्लो० २७ ॥
३— २ इंद्रलोकं प्रतिगच्छतःशिवशर्मपुत्रस्य विष्णुशर्मणोमध्येमार्गेमिंद्रप्रेरणया मे-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

निकाकृतविघ्नज्ञानम्, मेनिकानिराशीकरणम्, इंद्रकृतानेकविघ्नभस्मीकरणपूर्वकमिंद्रं प्रति शापदानायोद्यमः, शापभयभीतेनेंद्रेणविष्णुशर्मणेऽमृतकुंभदानम्, कुंभमादायविष्णुशर्मणः पितरंप्रत्यागमनम्, शिवशर्मणा मायागोपितपत्न्या उज्जीवनमिषेण प्रकटीकरणम्, मातापितृसंतोषात्सुतानां तेषां चतुर्णामपि दाहवर्जितगोलोकप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ७२ ॥

४—— ३ शिवशर्मद्विजेन कनिष्ठपुत्रस्यसोमशर्मणः सत्वपरीक्षणम्. तत्र सोमशर्मणः समीपेकुंभंदत्वातीर्थयात्रामिषेणबहिर्गत्वादशवर्षपर्यंतं पत्न्यासहतपश्चरित्वामायया ऽऽत्मनः पत्न्याश्चशरीरंकुष्ठरोगग्रस्तं विधायपुत्रसमीपंप्रत्यागमनम्, सोमशर्मणा गृहागतमातापितृशरीरशुश्रूषणेन नानाविधक्लेशसहनम्, पित्राऽमृतकुण्डस्थामृतमपहृत्य पुत्रंप्रतिपूर्वं स्वदत्तामृतकुंडयाचनम्, पुत्रेणरिक्तकुंभंदृष्ट्वा स्वतपोबलेन तस्मिन्नमृतमापूर्य पितुःसमीपंप्रत्यानयनम्. श्लो० ६० ॥

५—— ५ शिवशर्मकृता पुत्रप्रशंसा, शिवशर्मणः सभार्यस्यविष्णुलोकावाप्तिः, सोमशर्मणः शालिग्रामक्षेत्रेतपस्तपतो दैत्यभयेनमरणोत्तरं प्रह्लाददैत्यत्वप्राप्तिवर्णनम्, प्रह्लादस्य वासुदेवेनसह युद्धे मरणम्, प्रह्लादहननेकमलानामतन्मातृरोदनम्, नारदेनकमलायाःसांत्वनम्, प्रह्लादस्येंद्रत्वप्राप्तिप्रभृतिचरितस्यसंक्षेपतोवर्णनम्, देवादिप्राथनयावासुदेवनेदवान्प्रति इंद्रो भविष्यतीतिकथनम्, कश्यपाददित्यामिंद्रोत्पत्तिः, इंद्राभिषेकः. श्लो० १११ ॥

६—— ६ इंद्रस्यस्वाराज्यश्रियंदृष्ट्वा दनुदुःखम्; दित्याविलापकरणं च, कश्यपेनदितिसांत्वनम्. श्लो० ३३ ॥

७—— ७ कश्यपेनदित्यैपंचमहाभूतेंद्रियैः सहात्मनोमैत्र्या ज्ञानविवेकतिरस्कारपूर्वकंतैः सहगर्भागारं प्रतिप्रवेशवर्णनम्. श्लो० ८३ ॥

अ० प० विषयाः

८—— ९ देहदुःखानुभवोद्विग्नस्यात्मनो वैराग्येणसहसमागमः, वैराग्यस्यात्मनासहसंवादः, वीतरागोपदेशेनात्मनोविवेकप्रसंगः, विवेकद्वाराज्ञानसमागमः, ज्ञानेनात्मानंप्रतिस्वस्यप्राक्तनस्वरूपवर्णनम्, ध्यानादिसमाश्रये ज्ञानेनात्मन उपदेशकरणम्. श्लो० १०५ ॥

९—— १० ध्यानाश्रयेणात्मनो देहबंधविनिर्मुक्तिपुरःसरंस्वरूपावगतिवर्णनम्, कश्यपेनेत्थमात्मोपदेशेनदित्याः सांत्वनम्. श्लो० २० ॥

१०—— ११ हिरण्यकशिप्वादिदैत्यानांपितरं कश्यपंप्रत्यागत्य स्वकष्टविनिवेदनम्, कश्यपेनतान्प्रति देवानां जयकारणवर्णनम्, दैत्यान्प्रति कश्यपेन तपस्याकरणायाज्ञाकरणम्, बलिप्रभृतिदैत्यानां परस्परं मंत्रं कृत्वा तपःकरणम्. श्लो० ५० ॥

११—— १२ सुव्रतचरित्रवर्णनम्. तत्र रेवातीरवर्तिवामनक्षेत्रवासिसोमशर्मब्राह्मणाय तस्य पत्न्यासुमनानाम्न्यासांसारिकदुःखप्रदर्शनोपदेशकरणपुरःसरं ऋणसंबंध्यादिचतुर्विधपुत्राणां लक्षणवर्णने प्रथमंन्यासापहारकपुत्रलक्षणकथनम्. श्लो० ४६ ॥

१२—— १२ ऋणसंबंधिपुत्रलक्षणवर्णनम्, रिपुपुत्रलक्षणम्, लाभप्रदपुत्रलक्षणम्, उदासीनपुत्रलक्षणम्, सुमनयेत्थंपुत्रलक्षणकथनोत्तरं पतिसांत्वनम्, पत्युःसोमशर्मणः पुत्रप्राप्तयेऽत्युत्कटेच्छांदृष्ट्वा सुमनयापत्येपुत्रप्रशंसापूर्वकं धर्माख्यानकथनेदुर्वासआख्यायिकावर्णनम्, दुर्वाससाधर्मस्य राजत्वदासीपुत्रत्वचाण्डालत्वरूपशापदानम्, दुर्वाससःशापेनधर्मस्य त्रिविधावतारवर्णनम्. श्लो० १२८ ॥

१३—— १५ ब्रह्मचर्यतपःसत्यदाननियमक्षमाशौचाहिंसाशांत्यस्तेयदमशुश्रूषाणां लक्षणानि. श्लो० ३५ ॥

१४—— १५ सोमशर्मप्रश्नोत्तरं सुमनया स्ववृत्तांतनिरूपणम्, धर्ममृत्युलक्षणवर्णनम्. श्लो० ४७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
१५—	१६	पापिमरणलक्षणवर्णनम्. श्लो० २२ ॥
१६—	१६	पापिनांमरणोत्तरं नानाविधक्लेशयोनिवर्णनम्. श्लो० २१ ॥
१७—	१७	सुमनोपदेशेन सोमशर्मणः पुत्रप्राप्त्युपायजिज्ञासयावसिष्ठंप्रति गमनम्, वसिष्ठसोमशर्मसंवादेवसिष्ठेन सोमशर्मणः पूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ५८ ॥
१८—	१८	सोमशर्मणोब्राह्मणत्वकारणवर्णनम्, वसिष्ठोपदेशात्सोमशर्मणा गृहंप्रत्यागत्य भार्यायै निजमनोरथकथनम्, भार्ययातत्प्रशंसनम्. श्लो० ४२ ॥
१९—	१९	सुमनयासह सोमशर्मणोरेवाकपिलासंगमतीर्थे तपःकरणम्, तपोविघ्नभीतेन सोमशर्मणा नृहरिस्मरणम्,भगवतआविर्भावः;सोमशर्मकृतविष्णुस्तोत्रम्. श्लो०७५
२०—	२०	हरिणा सोमशर्मणे वंशतारकपुत्रवरप्रदानम्, अमरकंटकेआश्रमं विधायबहुकालपर्यंतमुभयोर्निवासः, कदाचिन्मुनौस्नानंविधायाश्रमाभिमुखेसति शक्रेण तदाश्रमांगणं समागत्यसुमनायाः समर्हणवर्णनम्, आश्रमागतमुनिंप्रतिसुमनया सर्वदेवदेवीगणकृतस्वसमर्हणचरित्रवर्णनम्,अनंतरं कियताकालेनसुमनायां सोमशर्मणः सकाशात्सुव्रतनामपुत्रोत्पत्तिः, उभयोरपि सोमशर्मसुमनयोः पुत्रपौत्रधनसमृद्धिसौख्यवर्णनम्. श्लो० ६० ॥
२१—	२१	सुव्रताख्यानकथनम्, तत्रबाल्यादारभ्यसुव्रतस्यक्रीडादिष्वपि कृष्णावधानम्, सुव्रतस्यनर्मदादक्षिणतटवर्तिसिद्धेश्वरमहादेवसमाश्रयपुरःसरंतपःकरणम्. श्लो० ३७ ॥
२२—	२२	सुव्रतस्य पूर्वजन्मचरित्रवर्णनम्, तत्रप्राग्जन्मनितस्य सुव्रतस्यरुक्मांगदराजस्य संध्यावलीभार्यायां धर्मांगदनाम्ना प्रसिद्धिः, द्वितीयजन्मनि सोमशर्मणःसुमनायां सुव्रतनाम्ना प्रसिद्धिः तस्यचतपस्तुष्टेनविष्णुनावरप्रदानम्, सुव्रतेन विष्णुस्तोत्रकरणम्, सुव्रतस्येंद्रपदप्राप्तिः, व्यासेनधर्मांगदादिविषयेसमयसंशयापनुत्त्यर्थंप्रश्नेकृतेब्रह्मणापुनःसृष्टिक्रमानुकथनेनतत्संशयनिराकरणम्. श्लो० ४९ ॥
२३—	२३	सृष्टिसंहारकारणवर्णनम्, तत्र हिरण्यकशिपोर्नृसिंहरूपेणवधः, वाराहरूपेण हिरण्याक्षवधः, पुत्रवधसंतप्ताया दित्याः पतिसमीपेखेददर्शनपुरःसरंसर्वलक्षणसंपन्नपुत्रयाच्ञा, कश्यपवरेणदित्यागर्भधारणानंतरंबलनामकपुत्रप्रसवः, बलस्यसर्वसामर्थ्यसंपन्नत्वंवीक्ष्यशक्रेणसागरोपकण्ठेसंध्यासनोपगतस्यतस्यवज्रेणहननम्. श्लो० ४५ ॥
२४—	२३	इंद्रात्पुत्रवधंश्रुत्वादुःखितयादित्या कश्यपायपुत्रवधेनिवेदितेकश्यपेनशक्रंप्रतिक्रोधादग्निकुण्डेजटाप्रक्षेपाद्वृत्रासुरोत्पादनम्, वृत्रासुरमसह्यंमत्वाशक्रेणमहर्षिद्वारावृत्रासुरंप्रतिसंधिकरणपुरःसरमर्धासनसमर्पणोत्तरं रंभयाउन्मादनम्. श्लो० ५१ ॥
२५—	२४	रंभासक्तस्यवृत्रस्यरंभाऽऽग्रहेणमधुपानम्, मधुपानप्रमत्तस्यवृत्रस्यशक्रेणवज्रेणहननम्. श्लो० २६ ॥
२६—	२५	शक्रेणवृत्रवधाद्दुःखितयादित्यांकश्यपप्रार्थनयाशक्रवधार्थंगर्भंधृतत्वामेरुपर्वतेकश्यपेनसहतपस्याकरणार्थंगमनम्, तत्रेंद्रेणवेषांतरंविधायतत्तपश्छिद्रान्वेषणार्थंतस्याःशुश्रूषाकरणम्, पादाशौचरूपतत्तपश्छिद्रंसमीक्ष्येंद्रेणतदुदरेप्रविश्यवज्रेण तद्गर्भस्यैकोनपंचाशत्खंडकरणम्, तेषांमरुन्नामकरणकारणवर्णनम्. श्लो० ३२॥
२७—	२५	पृथुनासर्ववर्गेपुराज्यासनेराजवर्गस्थापनम्. श्लो० ३१ ॥
२८—	२६	पृथुचरित्रवर्णनम्, तत्र वेनस्यौद्धत्यवर्णनम्, ऋषिभिर्वेनस्यसव्योरुमंथनम्, तस्मान्निषादोत्पत्तिः, वेनस्यदक्षिणपाणिमंथनात्पृथूत्पत्तिः, सर्वैर्मिलित्वा पृथो रा-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

ज्याभिषेककरणम्, पैतामहे यज्ञे सूतमागधयोः पृथुस्तवनायानुज्ञायां पृथुचरित्रसंबंधं विदित्वातत्कृतं पृथुस्तवनम्, पृथुनाविविधोपायैः पृथिवीदमने पृथिव्याः पृथुप्रार्थनम्. श्लो० १२१ ॥

२९ —२८ धरणीप्रार्थनया पृथुना पृथिव्याः समीकरणपुरराष्ट्रादिप्रतिष्ठापनपुरःसरं विविधवत्सदोग्धृदुग्धकल्पनयादोहनम्. श्लो० ९१ ॥

३० —२९ वेनस्य पापांशनिर्गमनानन्तरं शुद्धिविषये संशयानानांमहर्षीणां प्रश्नोत्तरम्, सूतेन वेनस्य चरित्रवर्णनम्, तत्र सत्संगमाहात्म्यवर्णने लुब्धकशफरघ्नोरितिहासवर्णनम्, मातामहदोषेण वेनस्य पापबुद्धित्ववर्णनम्, तत्र सुनीथाया वेनमातुः सुशंखनामकगंधर्वतनयापचारेण पापाचारमयपुत्रप्राप्तिरूपशापप्राप्तिः, अत्रिपुत्रस्यांगस्येंद्रसंपत्तिं दृष्ट्वातत्सदृशपुत्रप्राप्तिविषयकाभिलाषवर्णनम्. श्लो० ८५ ॥

३१ —३१ अंगस्यात्र्युपदेशेनेंद्रसदृशपुत्रावाप्तये तपस्याकरणायमेरुपर्वतं प्रति गमनम्. श्लो० १९ ॥

३२ —३१ मेरुपर्वते गंगातीरेंऽगस्य तपःकरणात्प्रादुर्भूतवासुदेवस्यांगेन स्तोत्रकरणम्, तत्स्तुतिसंतुष्टेन भगवतांगाय शक्रसमपुत्रप्राप्तिरूपवरप्रदानम्. श्लो० ७५ ॥

३३— ३३ सुनीथाचरित्रम्, सुशंखगंधर्वताडनाल्लब्धकुपुत्रशापया सुनीथया पितृकृतप्रतिबोधेनखिन्नयानिर्जनवनंप्रतिगमनम्, तत्र तत्सखीभिरागत्य चिंतापरित्यागविषये तस्या उपदेशकरणम्. श्लो० ३५ ॥

३४— ३३ सुनीथयासखीभ्यो निजदुष्कर्मनिरूपणानंतरं सखीभिर्ब्रह्मेंद्रहरादित्यकृष्णचंद्रयुधिष्ठिराणां दोषित्ववर्णनपुरःसरंसुनीथायाः प्रशंसाकरणपूर्वकं मोहनीविद्योपदेशकरणम्, सखीभिः सह भ्राम्यन्त्या सुनीथयानंदनवने तपस्यतोऽत्रिपुत्रस्यांगस्यदर्शनम्. श्लो० ४७ ॥

३५— ३४ रंभामुखादंगवृत्तंश्रुत्वातदाप्तये सुनीथायानिश्चयः. श्लो० १५ ॥

३६— ३४ रंभासहायेन मेरुपर्वते सुनीथया गायनप्रभावादंगवशीकरणम्, अंगसुनीथयोर्गांधर्वेण विधिना विवाहः, सुनीथायामंगाद्वेनाख्यपुत्रोत्पत्तिः, सुनीथयातस्य भाविदुष्कर्म विचिंत्य मुहुर्मुहुस्तस्मै धर्मोपदेशकरणम्. श्लो० ५७ ॥

३७— ३५ धर्मेणप्रजांपालयतो वेनस्यपापोदयसमये छद्मलिंगधारिणा पापपुरुषेण सहसंवादे धर्मश्रद्धाविध्वंसः. श्लो० ६१ ॥

३८— ३६ पापपुरुषोपदेशेन नास्तिक्यबुद्धिप्रादुर्भावाद्वेनस्यवैदिकधर्मकर्मपरित्यागपुरःसरमुन्मार्गवर्तनेमातापित्रादिवंद्यजनातिरस्करणम्, ऋषिभिर्धर्मोपदेशेनवेनबोधकरणम्, ऋषीणांवेनेननिरादरकरणम्, कुपितमहर्षिभयाद्वेनस्यवल्मीकेनिलयनम्, ऋषिभिर्वेनंबलादानीय तस्मान्निषादपृथूत्पादनवर्णनम्. श्लो० ४१ ॥

३९— ३७ रेवातीरे तृणबिंदोराश्रमेवेनस्य तपस्याकरणम्, तत्तपस्यासंतुष्टवासुदेवेनाविर्भूयवेनायस्वरूपकथनम्, दानमाहात्म्यवर्णनंच, दानोपयोगिकालदेशवर्णनम्. श्लो० १२७ ॥

४०— ३९ नित्यनैमित्तिकदानफलवर्णनम्. श्लो० ४६ ॥

४१— ४० भार्यातीर्थवर्णनप्रस्तावेवाराणसीस्थकृकलवैश्यपत्न्याः सुकलानाम्न्याः पातिव्रत्यचारित्रवर्णनम्, तत्र पत्यौ तीर्थयात्रां प्रयाते सति सुकलया दृढतरपातिव्रत्यपालनम्, सखीभिः सुकलायाः शरीरशोषणान्निवर्तनविषयेविज्ञप्तिकरणेऽपि सुकलयाताभ्यः पतिव्रताधर्मकथनपूर्वकेतिहासकथनम्. श्लो० ८४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
४२—	४२	पातिव्रत्यविषये सुदेवायाश्चरित्रवर्णनम्, तत्र सुदेवयापत्न्या सहेक्ष्वाकुभूपस्य मृगयार्थमरण्यगमने तत्र वराहयूथपतेः सपरिवारजनेन नृपेण सह योद्धुं रणभूमिं प्रत्यागत्य युद्धकरणार्थं परस्परमंत्रकरणम्. श्लोकांकाः ७५ ॥
४३—	४३	इक्ष्वाकुभूपस्यसैनिकैः सह मेरुपर्वते गंगातीरे महायुद्धे लुब्धकसैनिकानां वराहाणां च महायुद्धेलुब्धकानांबहूनां वराहाणांचनाशः. श्लोकांकाः ८२ ॥
४४—	४५	इक्ष्वाकुणा वराहयूथपतिहननम्. श्लोकांकाः १११ ॥
४५—	४५	स्वपतिं हतं दृष्ट्वा तत्पत्न्याशूकर्या लुब्धकैः सहमहायुद्धकरणे झार्झरेण तस्याअंगे शरवेधकरणम्, तया शूकर्यामहावेगेन झार्झरवधकरणम्, झार्झरक्तखड्गघातेन शूकर्या मह्यांपतनम्. श्लोकांकाः ३२ ॥
४६—	४६	भूमौपतितायाः श्वसंत्याः शूकर्याः सुदेवयाशीतलजलेनमुखसेचनम्, तत्सिक्तजलसंपर्कात्सूकर्यामानुषीवाण्या सुदेवाप्रशंसनम्, इक्ष्वाकुमतमादाय सुदेवया पृष्टे सति शूकर्या स्वभर्तुः शूकरस्यात्मनश्च पूर्वजन्मचरित्रवर्णनम्, तत्रादौभर्तुश्चरित्रवर्णने तस्यपूर्वजन्मनिगंधर्वस्य गीतपंडितस्य पुलस्त्यमुनित्रासनादृषिशापेन शूकरजन्मप्राप्तिवर्णनम्. श्लोकांकाः ६६ ॥
४७—	४७	शूकर्या आत्मनः पूर्वजन्मचरित्रवर्णने कलिंगदेशीयश्रीपुरनगरवास्तव्यवसुदत्तब्राह्मणतनयायाः सुदेवानाम्न्यादुराचारदूषितायाः पतिवंचनादिवर्णनम्, तत्पतिना शिवशर्मणातस्याः परित्यागः, सुदेवामात्रातत्पितरंवसुदत्तंप्रति अपत्यशिक्षणप्रकारवर्णनम्. श्लोकांकाः ६५ ॥
४८—	४८	वसुदत्तभार्यया भर्तारंप्रति निरर्गलकन्यादोषवर्णनप्रसंगेन वैदर्भदेशीयोग्रसेनराजतनयाया माथुरोग्रसेनराजभार्यायाः पद्मावतीनाम्न्याः पतिं विनापितृगृहमागतायाउच्छृंखलतयोपवनभूमिषुविक्रीडनवर्णनम्. श्लोकांकाः २७ ॥
४९—	४८	कदाचिद्वनक्रीडाहृतचेतसस्तस्याः कस्यचित्सरसस्तीरे गोभिलेन दैत्येन दर्शनम्, तत्कामपरितप्तेन गोभिलेन माययातत्पतिरूपंविधायतस्या धर्षणवर्णनम्. श्लोकांकाः ५४ ॥
५०—	४९	दैत्यंप्रति शप्तुकामांतां प्रति गोभिलेनदैत्येनपतिव्रतानां पुंश्चलीनांच कर्मवर्णनपुरःसरं तस्याः पद्मावत्याः पुंश्चलीत्वनिर्णयकरणम्, उदरे गर्भस्थापनकथनंच. श्लोकांकाः ६३ ॥
५१—	५०	पित्रादिभिर्ज्ञातदोषायाः पद्मावत्याः पतिगृहंप्रतिप्रेषणम्, तद्गर्भात्कंसोत्पत्तिः, एवंवसुदत्तेन पत्नीमुखात्कन्यादोषंश्रुत्वा सुदेवायाः कन्यायाः परित्यागः, सुदेवायाः पर्यटंत्या अदृष्टवशात्पतिगृहंप्रति गमनम्. श्लोकांकाः ५३ ॥
५२—	५१	तत्र पतिगृहेमंगलानाम्न्याः स्वसपत्न्याः पातिव्रत्यदर्शनेनव्रीडितायाः सुदेवायारात्रौपश्चात्तापेन मरणम्, यमलोकेऽनेकदुःखप्राप्तिपूर्वकंशूकरीजन्मप्राप्तिवर्णनम्. शूकर्या सुदेवानाम्न्याइक्ष्वाकुराजभार्यायाः समीपे स्वोद्धारायैकदिनपातिव्रत्यपुण्ययाचनायामिक्ष्वाकुप्रेरणया सुदेवयातस्या एकदिनपातिव्रत्यपुण्यदानाच्छूकरीयोनितउद्धरणम्, सुदेवानाम्न्याब्राह्मणकन्यायाः स्वर्गारोहणम्. श्लोकांकाः ४६ ॥
५३—	५२	सुकलायाः पातिव्रत्यभंगार्थं समुद्युक्तस्येंद्रस्य श्रमवैफल्यम्, तत्र तन्मोहनायेंद्रेणकंदर्पायाज्ञाकरणम्, इंद्रस्य पुरुषरूपंधृत्वाकंदर्परतिप्रभृतिमोहनवर्गमादायसुकलासमीपंप्रत्यागत्यतन्मोहनायविविधोपायविधानम्, इंद्रप्रेषितयादू-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
		त्यासुकलांप्रति पातिव्रत्यभंगार्थं चातुर्येणोपदेशेकृतेऽपितस्याः पुरुषांतरेऽप्रीतिदर्शकशरीरविकारवर्णनम्. श्लोकांकाः १०९ ॥
५४—	५४	इंद्रस्यस्वयं सह रतिकंदर्पाभ्यां सुकलासमीपंप्रतिगमने सुकलयातंदृष्ट्वा स्वगृहमध्ये प्रवेशकरणम्. श्लोकांकाः २५ ॥
५५—	५४	सुकलासाधने शक्रमदनयोः साध्यासाध्यत्वविषये विवादानंतरं मदनेन सुकलांप्रति क्रीडादूतीप्रेषणम्, मदनस्यस्वयंशक्रेण सह गमनंच. श्लोकांकाः २५ ॥
५६—	५५	तन्मदनेंद्रचरित्रं दृष्ट्वा सत्यधर्मादीनांपरस्परं संवादः, धर्मेण सत्यसंरक्षणार्थमुपायचिंतया भर्त्रागमनसूचकशकुनकरणाय प्रज्ञायाः प्रेषणम्, प्रज्ञया शकुनशब्दकरणोत्तरं शकुनार्थजिज्ञासया सुकलया ब्राह्मणसमीपंगत्वाब्राह्मणमुखात्तन्निर्णयनम्. श्लोकांकाः ३७ ॥
५७—	५६	क्रीडया मदनदूत्या सुकलां प्रत्यागत्य तांवाक्यैर्मोहयित्वा तयासहोपवनं प्रति गमनम्, मदनस्येंद्रदेहे प्रवेशः, श्लोकांकाः ३८ ॥
५८—	५६	इंद्रसुकलयोः संवादे सुकलयेंद्रस्य निराशीकरणम्, इंद्रादीनां स्वस्वस्थानं प्रति गमनम्. श्लोकांकाः ४३ ॥
५९—	५७	तीर्थयात्रांकृत्वा गृहं प्रति प्रयातुकामस्य कृकलस्य मध्येमार्गं धर्मेणपितृवंधनदर्शनम्, धर्मकृकलसंवादे धर्मेण पातिव्रतामाहात्म्यकथनम्. श्लोकांकाः ३४॥
६०—	५८	कृकलवैश्येन धर्मोपदेशाद्गृहमागत्यपत्नीहस्तेनान्नं विपाच्य श्राद्धकरणेतत्पितृमुक्तिवर्णनम्, सुकलाचरित्रमाहात्म्यम्. श्लोकांकाः ३२ ॥
६१—	५८	पितृतीर्थवर्णनम्, तत्र पितृभक्तस्य कुंडलब्राह्मणपुत्रस्यसुकर्मणः कथानकवर्णनम्, पिप्पलब्राह्मणस्यतपस्यया विश्ववश्यत्वप्राप्त्यामहागर्वः, सारसवचनात्पिप्पलस्य सुकर्माणं प्रत्यागमनम्. श्लोकांकाः ६० ॥
६२—	५९	सुकर्मपिप्पलसंवादः, सुकर्मणेंद्रादिदेवानयनम्, अर्वाचीनपराचीनगतिज्ञानवर्णनम्, सुकर्मणा स्वकर्मवर्णनम्, पितृभक्तिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लोकांकाः ८२ ॥
६३—	६१	मातापितृतीर्थमाहात्म्यम्. श्लोकांकाः २९ ॥
६४—	६१	मातापितृतीर्थमाहात्म्यवर्णने नहुषस्य ययातेश्च चरित्रवर्णनम्, इंद्रेण स्वपदभ्रंशशंकयाययातिनृपंप्रतिस्वर्गमानेतुं मातलिदूतप्रेषणम्, मातलिययातिसंवादः, शरीरोत्पत्तिविनाशादिवर्णनम्. श्लोकांकाः ९५ ॥
६५—	६३	शरीरदोषवर्णनम्. श्लोकांकाः ९ ॥
६६—	६३	प्रथमतः शरीरोत्पत्तिपूर्वकशरीरवर्णनम्, गर्भावस्थायां जीवचेष्टितम्, शरीरस्याशुचित्वम्, विविधसुखदुःखादिविवेकः. श्लोकांकाः २३५ ॥
६७—	६७	मर्त्यलोकेमनुष्यकृतानां सुकृतदुष्कृतकर्मणां विपाकः. श्लोकांकाः ११५ ॥
६८—	६९	सुकृतकर्मफलकथनम्. श्लोकांकाः १७ ॥
६९—	७०	विविधशिवधर्मकथनम्. श्लोकांकाः ३९ ॥
७०—	७०	महादारुणयमलोकपीडावर्णनम्. श्लोकांकाः ११ ॥
७१—	७१	देवलोकसंस्थानवर्णनम्. श्लो० २७ ॥
७२—	७१	ययातिना स्वशरीरप्रशंसापूर्वकं स्वर्गागमनास्वीकरणम्, मातलेरिंद्रंप्रतिगमनम्.
७३—	७२	मातलौ स्वर्गं गते सति ययातिना स्वराज्ये विष्णुसेवाज्ञोद्घोषणम्. श्लो० १७॥
७४—	७२	नृपाज्ञाश्रवणोत्तरं सर्वैः प्रजाजनैर्भागवतधर्मस्वीकरणम्. श्लो० २९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
७५—	७३	वैष्णवधर्माचरणेन ययातेः सदा तारुण्यं तत्प्रजानां च मृत्युराहित्यवर्णनम्. श्लो० ३५ ॥
७६—	७३	अमृत्युभूतलं दृष्ट्वा यमधर्मस्य स्वर्गं प्रति गमनोत्तरमिंद्राय ययातिकर्मनिवेदनपुरःसरं ययातेः स्वर्गानयनाय प्रार्थनम्, इंद्राज्ञया कामदेवस्यगंधर्वादिभिः सह नाटककरणार्थं ययातिं प्रति गमनोत्तरं तस्य सभास्थले संगीतकारम्भणम्. श्लो० ३३ ॥
७७—	७४	नृत्यगीतपरवशतयाऽशौचलेशमात्रेण ययातेः शरीरे जराप्रवेशः, जरामजानतोययातेर्मृगयार्थं कस्यचित्सरसस्तीरं प्रति गमनम्, तत्रातिमधुरगानश्रवणाकृष्टमनसो ययातेर्विशालानामसखीमुखादश्रुबिंदुमत्या वृत्तांतश्रवणम्, आत्मनो भावं दर्शयितारं ययातिं प्रति विशालया जरागृहीतत्वकथनम्, जरापरित्यागं कृत्वाऽस्यामनोरथं पूरयिष्यामीति प्रतिज्ञाय ययातेः स्वपुरं प्रत्यागत्य पुत्रान्प्रत्याज्ञाकरणम्. श्लो० १०८ ॥
७८—	७६	पितुराज्ञां श्रुत्वा त्रिभिः पुत्रैस्तदाज्ञाप्रत्याख्याने ययातिना तान्प्रति शापदानम्, चतुर्थपुत्रात्पूरोः सकाशात्तारुण्यं गृहीत्वा जरां तस्मै दत्त्वा ययातेरश्रुबिंदुमतीं प्रति गमनम्. श्लो० ६४ ॥
७९—	७७	शर्मिष्ठादेवयानीसपत्नीभ्यां क्लेशो न भविष्यति सर्वथा त्वन्मनोरथान्पूरयिष्यामीति प्रतिज्ञां कृत्वाऽश्रुबिंदुमत्या गांधर्वविवाहेन वरणम्, अश्रुबिंदुमत्या दोहदपूरणकामनया ययातिनापूरुद्वारा संभारानानीयाश्वमेधयज्ञकरणम्, अश्रुबिंदुमत्या ययातिसमीपेस्वर्गंप्रति जिगमिषया प्रार्थनाकरणम्. श्लो० ४० ॥
८०—	७८	शर्मिष्ठादेवयान्योर्वर्तनवर्णनम्, सर्वलोकानां सर्वसुखावाप्तिवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
८१—	७८	इंद्राज्ञया मेनिकाप्सरसोऽश्रुबिंदुमतीं प्रत्यागमनम्, मेनिकाबोधितयाऽश्रुबिंदुमत्या ययातिं प्रति स्वर्गगमनायाग्रहकरणम्, ययातिराज्ञोऽन्तर्मनसि चिंताकरणम्. श्लो० ७४ ॥
८२—	७९	अश्रुबिंदुमत्याः स्वर्गगमनायात्याग्रहं दृष्ट्वा ययातिनापूरुपुत्राय नीत्युदेशं कृत्वा राज्यं समर्प्य तस्मै तारुण्यं दत्त्वा जराग्रहणम्. श्लो० २८ ॥
८३—	८०	राज्ञो ययातेः सर्वप्रजाश्वासनपुरःसरं बहुभिः प्रजाजनैः सहतयाश्रुबिंदुमत्या च सहेंद्रादिलोकान् गत्वा पश्चाद्वैष्णवलोकं प्रति गमनम्, सहनीतप्रजाजनैः सह ययातेर्विष्णवाज्ञया विष्णुलोकावस्थानम्. श्लो० ८३ ॥
८४—	८१	एवं पितृसेवां कृत्वा पूरोराज्यप्राप्तिरूपफलावाप्तिः, सुकर्मणा निवेदितंपितृतीर्थमाहात्म्यं श्रुत्वापिप्पलस्यविलज्ज्यगमनम्. श्लो० २१ ॥
८५—	८२	गुरुतीर्थमाहात्म्यवर्णनेच्यवनचरित्रम्, च्यवनस्य द्विजस्य तीर्थयात्राप्रसंगेन पर्यट्यनर्मदादक्षिणकूलओंकारेश्वरं समागत्यवटच्छायायांस्थितिः, तत्र कुंजलनामशुकस्यचतुर्भिः पुत्रैःसहसंवादः, तत्र ज्येष्ठपुत्रमुज्ज्वलंप्रतिपित्रावार्ताश्रवणायप्रश्नेकृतेसतितेनप्लक्षद्वीपस्थदिवोदासराजपुत्र्यादिव्यादेव्याविवाहसमयेएकविंशत्यधिकशतभर्तृमरणदोषनिरूपणम्. श्लो० ७६ ॥
८६—	८३	कुंजलेनतस्यादिव्यादेव्याःपूर्वजन्माचरितदुष्कर्मकथनम्, राजपुत्रीत्वप्रापकसिद्धसेवनसुकर्मवर्णनंच, दिव्यादेवीवरजीवनायतद्दुरितभंगायचभगवद्ध्यानवर्णनम्. श्लो० ९६ ॥
८७—	८५	अशून्यशयनव्रतकथनम्, कृष्णशतनामाख्यस्तोत्रवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥
८८—	८५	पित्राज्ञयोज्ज्वलपुत्रेणप्लक्षद्वीपंगत्वादिव्यादेवींप्रतिपित्रुद्दिष्टव्रतस्तोत्रादिकथ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
		नम्, तदुक्तरीत्या दिव्यादेव्या व्रताचरणेन स्तोत्रजपेन च पापनिरसनपुरःसरं भगवत्प्रसादाद्दिव्यलोकावाप्तिवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥
८९—	८६	द्वितीयपुत्रं समुज्ज्वलाख्यं प्रति वार्ताश्रवणाय कुंजलेन प्रश्ने कृते सति समुज्ज्वलेननर्मदातीरेव्याधोद्धारपूर्वककृष्णहंसकथावर्णनम्. श्लो० ५१ ॥
९०—	८७	कुंजलेन कृष्णहंसकथानकावसरे तीर्थचरित्रवर्णनम्, तत्रेंद्रेण सर्वतीर्थानि समाहूय प्रयागादीनां चतुर्णां महातीर्थानां प्रशंसाकरणम्. श्लो० ५४ ॥
९१—	८८	ब्रह्महत्याऽगम्यागमनदोषदूषितस्य शक्रस्य मालवदेशेसुरैःस्नापनंकृत्वावाराणस्यादितीर्थेषु स्नापनेन शुद्धयनंतरंशक्रेण मालवदेशाय चतुर्भ्यस्तीर्थेभ्यश्चवरप्रदानम्, विदुरक्षत्रियचंद्रशर्मब्राह्मणवेदशर्मब्राह्मणवंजुलवैश्यानां चतुर्णां महापापकृतामेकत्र संघीभूय कालंजरगिरिं प्रति गमनम्. श्लो० ४० ॥
९२—	८९	तत्रकस्यचित्सिद्धस्योपदेशेनैतेषां चतुर्णांवाराणस्यादितीर्थेषु स्नानान्मुक्तिः,तेषां च पातकस्पर्शेनपुष्कराद्यतीर्थप्रयागवाराणसीतीर्थानां पापलेपेन कृष्णत्वप्राप्तिः, हंसरूपेण चात्मनःपावनेच्छया प्रतितीर्थं भ्रमणम्,तत्संपर्केण च सर्वेषामपि कृष्णवर्णत्वम्, तैः सहहंसरूपेणभ्रमणंच,सर्वेषांरेवाकुब्जासंगमेस्नानमात्रेणपातकान्मुक्तिः;ब्रह्महत्यागुरुहत्यासुरापानागम्यागमनानां हंसरूपाणां तत्र संगमे स्नानेन भस्मता, रेवाकुब्जासंगममाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३७ ॥
९३—	९०	तृतीयपुत्रेण विज्वलेन निजवृत्तनिवेदनावसरे मेरुपृष्ठवर्त्यानंदकानने कस्यचित्सिद्धस्यचसपत्नीकस्य विमानेनागत्य सरस्तीरवर्तिनिजनिजशवमांसभक्षणचमत्कारवर्णनम्, तद्भक्षणकाले च कयोश्चित्स्त्रियोस्तत्संमुखं स्थित्वा हास्यकरणवर्णनम्. श्लो० ४३ ॥
९४—	९०	कुंजलेन तदुत्तरकथनम्, तत्रादौ कर्ममाहात्म्यकथनम्, अनंतरं चौलदेशीयसुबाहुराजवृत्तांतवर्णनम्, सुबाहुना जैमिनिसमीपे धर्मश्रवणार्थं प्रश्ने कृते सति जैमिनिना दानधर्मकथनम्. श्लो० ६१ ॥
९५—	९२	जैमिनिना स्वर्गगुणवर्णनपुरःसरं दानस्यातिश्रैष्ठ्यवर्णनम्. श्लो० ३२ ॥
९६—	९२	नरकगामिनां स्वर्गगामिनां च वर्णनम्. श्लो० ५२ ॥
९७—	९३	भार्यया सह सुबाहुनृपस्य दानमकृत्वा तपस्तप्त्वा तत्तपःप्रभावेण विष्णुलोकं प्रति गमनेऽपि विष्णोरदर्शनम्, उभयोरपि क्षुधाव्याकुलत्वम्, वामदेवमहर्षिसमागमोत्तरं वामदेवेन दानमाहात्म्यकथनोत्तरं स्वंस्वं कायं नित्यपुष्टं भुक्त्वा कालमतिक्रमेथामितिकथनम्, विविधदानफलवर्णनं च, तद्वचनमाकर्ण्य सुबाहोः सहभार्यस्य स्वस्वशवभक्षणम्, तत्रप्रज्ञाश्रद्धयोः स्त्रियोर्हास्यकथनम्. श्लो० ११४ ॥
९८—	९५	कुंजलाद्वासुदेवस्तोत्रं गृहीत्वा विज्वलेन तत्र गत्वा सभार्यं सुबाहुं प्रति तस्यवासुदेवस्तोत्रस्यश्रावणम्. श्लो० ७४ ॥
९९—	९७	वासुदेवस्तोत्रश्रवणात्सभार्यस्य सुबाहोः क्षुत्तृण्निवृत्तिपूर्वकं विष्णुदर्शनपुरःसरं विष्णुलोकावाप्तिः, श्रीवासुदेवस्तोत्रस्य सविधानफलवर्णनम्. श्लो० ४५ ॥
१००—	९८	विज्वलेन पितरं प्रत्यागत्य स्तोत्रमाहात्म्यकथनम्; वेनेनराज्ञा विष्णुप्रशंसनम्. श्लो० १४ ॥
१०१—	९८	कुंजलस्य चतुर्थपुत्रेण निजवृत्तनिवेदने कैलासपर्वतपरिसरे गंगातीरस्थितस्त्रीनेत्राश्रुपतितबिंदुसमुत्पद्यमानकमलानि समादाय केनचिन्मुनिवेषधारिणा पुरुषेण शिवार्चनकरणवर्णनम्. श्लो० ५७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
१०२—९९	कुंजलेन कमलवृत्तवर्णनारंभे पार्वतीदोहदपूरणेच्छया महादेवस्य पार्वत्या सह नंदनवने कल्पवृक्षतले स्थितिः, पार्वतीं प्रति महादेवेन कल्पवृक्षगुणवर्णनोत्तरं पार्वत्या चिंतनमात्रे कृते सत्यकस्मात्स्त्रीरत्नोत्पत्तिः, पार्वत्या तस्याः स्त्रिया अशोकसुंदरीनामकरणम्, नहुषपत्नीत्ववरदानं च. श्लो० ७४ ॥
१०३—१००	हुंडदैत्येन कामुकतयाऽशोकसुंदरीं प्रति पतिव्रतावेषच्छलेन वंचयित्वा स्वगृहं प्रत्यानयनम्, अशोकसुंदर्या तद्विनाशाय गंगातीरे तपःकरणम्, आयुराजेन पुत्रप्राप्तये भार्यया सह अत्रिपुत्रस्य दत्तात्रेयस्य सेवाकरणम्, तत्सेवासंतुष्टाद्दत्तात्रेयात्पुत्रप्राप्तिरूपवरलाभः. श्लो०.१३९ ॥
१०४—१०३	आयुराजादिंदुमत्यांगर्भप्राप्तिः, गर्भिण्येंदुमत्यासुस्वप्नप्रदर्शनम्, शौनकेन तस्य स्वप्नस्य शुभफलवर्णनम्. श्लो० २४ ॥
१०५—१०३	इंदुमत्याः प्रसवसमये तत्पुत्रं नहुषं प्रति हुंडदैत्येनापहृत्य स्वगृहं प्रत्यानयनम्, तस्य सूदेन सैरंध्र्या च कृपालुतया तं न हत्वा रात्रावेव वसिष्ठाश्रमे पर्णकुटीद्वाराग्रे निक्षेपणम्, वसिष्ठेन प्रभाते तं स्वीकृत्य नहुषेतिनामकरणम्, नहुषेण वसिष्ठाद्धनुर्विद्याग्रहणम्. श्लो० ६४ ॥
१०६—१०४	पुत्रापहरणेन आयुराजेंदुमत्योः शोकवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
१०७—१०५	नारदेनागत्य नहुषवृत्तांतं कथयित्वा आयुराजेंदुमत्योः सांत्वनम्. श्लो० १६॥
१०८—१०५	वसिष्ठादेशेन नहुषस्य हुंडदैत्यहननोद्यमः. श्लो० ३५ ॥
१०९—१०५	नहुषवधाश्वासितमनसा हुंडेनाशोकसुंदरीं प्रति गत्वा नहुषमरणवृत्तांतनिरूपणादशोकसुंदर्याः शोकवर्णनम्, विद्वरकिंनरेण तस्याः सांत्वनम्. श्लो० ६३ ॥
११०—१०७	नहुषस्य वसिष्ठादिमहर्षिदत्ताशीर्ग्रहणपुरःसरं शक्रप्रहितरथमारुह्य सर्वदेवदत्तायुधानि गृहीत्वा हुंडदैत्यनिवासं प्रत्यागमनम्. श्लो० २५ ॥

अ० प०	विषयाः
१११—१०७	तत्रतत्र नहुषस्यागमेन मंगलगायनाद्युत्सवः. श्लो० १५ ॥
११२—१०७	गंधर्वैर्नहुषमुद्दिश्यकृतं गायनं श्रुत्वाऽशोकसुंदर्यास्तपसश्चलनम्. श्लो० ८ ॥
११३—१०८	रंभासखीं गृहीत्वाऽशोकसुंदर्या नहुषदर्शनाय गमनम्, नहुषस्य हुंडवधप्रतिज्ञां श्रुत्वाऽशोकसुंदर्या हर्षः. श्लो० ४८ ॥
११४—१०८	नहुषेण सह योद्धुं हुंडदैत्यस्य सैनिकैः सहागमनम्. श्लो० ३० ॥
११५—१०९	नहुषेण हुंडसैनिकान्हत्वा हुंडवधः. श्लो० ४५ ॥
११६—११०	अशोकसुंदरीं गृहीत्वा नहुषस्य वसिष्ठाश्रमं प्रत्यागमनम्, वसिष्ठेन तयोर्विवाहकरणोत्तरं पितृमंदिरं प्रत्यागमनम्, मातापित्रोरत्यानंदवर्णनम्. श्लो० ३३॥
११७—११०	इंद्रादिभिर्देवैर्नागपुरे नहुषस्य राज्याभिषेककरणम्, अंगेंदुमत्योर्हरिलोकप्राप्तिः. श्लो० ३३ ॥
११८—१११	अश्रुबिंदुकमलाख्यानवर्णने हुंडपुत्रस्य विहुंडस्य कथानकवर्णनम्, तत्र विहुंडेन पितृवधामर्षेण सुरमानवादिजगज्जिघांसयोपद्रवकरणम्, उपद्रुतदेवशरणवत्सलेन विष्णुना मोहिनीरूपं धृत्वा तं प्रति विमोहनम्, सप्तकोटिकामोदपुष्पाण्यानीय शिवपूजनं कुरु ततोऽहं ते भार्या भविष्यामीति विहुंडस्य समीपे प्रतिज्ञाकरणम्, विहुंडस्य शुक्रात्कामोदकुसुमसंभवमभिज्ञाय तदानयनायोद्यमवर्णनम्. श्लो० ४० ॥
११९—११२	कामोदायाः समुद्रमंथनादुत्पत्तिवृत्तांतवर्णनम्, विष्णुप्रेषितनारदेन अहमेव कामोदपुष्पाणि तव हस्ते यथा पतिष्यंति तथा यतिष्य इत्युक्त्वा विहुंडस्य कामोदां प्रति गमनप्रतिषेधनम्. श्लो० ४३ ॥
१२०—११२	नारदस्य कामोदपुरं प्रति गत्वा कामोदया सहसंभाषणावसरे स्वप्नावस्थावर्णनम्. श्लो० ५० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

१२१—११३ विष्णोर्भृगोः शापतो दशावतारधारणक्लेशकथावर्णनेन नारदेन तस्याः शोकोत्पादनम्, शोकनिर्विण्णायाः कामोदाया दुःखाश्रुबिंदुभ्यो निर्गंधपुष्पोत्पत्तिः, तैः पुष्पैर्विहुंडकृतशिवार्चना, ब्राह्मणवेषधारिण्या देव्या हुंकारमात्रेण विहुंडस्य वधः. श्लो० ५२ ॥

१२२—११४ कुंजलपक्षिणा सह च्यवनब्राह्मणस्य संवादे कुंजलेनात्मवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र काश्यपवंशप्रसूतविद्याधरब्राह्मणतृतीयपुत्रस्य धर्मशर्मणो मूर्खस्य यदृच्छया केनचित्सिद्धेन सह समागमवर्णनम्. श्लो० २९ ॥

१२३– ११५ सिद्धाज्ज्ञानप्राप्तिः, शुकयोनिप्राप्तिकारणवर्णनम्, गुरुतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, वेनं प्रति विष्णुनेत्थमुक्त्वेप्सितवरप्रदानपूर्वकमंतर्धानवर्णनम्. श्लो० ६२ ॥

१२४– ११६ वेनकृतपृथुप्रशंसा, पृथुना प्रजाशासनम्. श्लो० २६ ॥

१२५– ११६ वेनस्याश्वमेधादियज्ञकरणपूर्वकं विष्णुलोकं प्रतिगमनम्, पद्मपुराणपठनपाठनश्रवणविधिपूर्वकफलकथनम्. श्लो० ५१ ॥

इतिपाद्मपुराणान्तर्गतभूमिखंडस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयस्वर्गखंडस्थविषयानुक्रमणिकाप्रारंभः ॥

१—१ नैमिषारण्यवासिशौनकादिमुनीन्प्रति सूतमहर्षिणाऽऽगत्याऽऽदिखंडापरपर्याय स्वर्गखंडकथनारंभवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥

२—१ अव्याकृतब्रह्मणः सकाशात्सिसृक्षासमये महाभूतादिब्रह्मांडोत्पत्तिवर्णनम्. श्लो० ३४ ॥

अ० प० विषयाः

३—२ द्वीपभूविभागवर्णने सुदर्शनद्वीपवर्णनम्, तत्रमेरुपर्वतपरिसरप्रांतवर्णनपुरःसरं दक्षिणप्रदेशवर्त्तिसमीपस्थद्वीपखंडवर्षविभागवर्णनम्. श्लो० ७५ ॥

४—३ मेरुपर्वतस्योत्तरप्रदेशवर्णनम्. श्लो० २६ ॥

५—३ मेरुपर्वतस्य दक्षिणप्रदेशवर्णनम्. लो० १९ ॥

६—४ विस्तरेण भारतवर्षवर्णनम्, तत्र भारतवर्षस्थकुलपर्वतमहानदीदेशवर्णनम्. श्लो० ६५ ॥

७—५ भारतवर्षस्थकालनिर्णयपुरःसरं लोकस्थितिवर्णनम्. श्लो० १५ ॥

८—५ जंबूद्वीपविष्कंभपरिमाणम्, शाकद्वीपवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥

९—६ घृततोयसमुद्रप्रभृतिसर्वावशिष्टद्वीपविभागवर्णनम्. श्लो० ४१ ॥

१०—७ पृथिवीस्थतीर्थवर्णनम्. तत्रनारदयुधिष्ठिरसंवादे नारदेन तीर्थमाहात्म्यविषये गंगाद्वारे दिलीपस्यवसिष्ठेन सहसमागमकथनम्. श्लो० २५ ॥

११—७ वसिष्ठदिलीपसंवादे वसिष्ठेनदिलीपंप्रति पुष्करतीर्थमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ३६॥

१२—८ जंबुमार्गदुलिकाश्रमागस्त्याश्रमकन्याश्रमधर्मारण्यययातिपत्तनमहाकालकोटितीर्थभद्रवटतीर्थनर्मदातीर्थानां माहात्म्यकथनम्. श्लो० १३ ॥

१३—८ नर्मदातीर्थमाहात्म्यविजिज्ञासया युधिष्ठिरप्रश्नोत्तरं नारदेनसविस्तरं तन्माहात्म्यवर्णनम्, तत्रामरकंटके जनेश्वररुद्रकोटिमहेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्, क्षेत्रपालमाहात्म्यम्, रुद्रकोटौ जालेश्वरमहिमा, नर्मदादक्षिणतीरवर्णनम्, तत्रकपिलाविशल्यकरणामाहात्म्यम्. श्लो० ५४ ॥

१४—९ ज्वालेश्वरतीर्थोत्पत्तिवर्णनम्, तत्र बाणभयत्रस्तमहर्षिप्रार्थनया महादेवेन नारदस्य त्रिपुरंप्रतिप्रेषणम्, नारदेन त्रिपुरे बाणासुरंप्रति गत्वानौपम्याख्याया बाणपत्न्याव्रतदानोपदेशेन मनोहृत्वास्वस्थानंप्रतिगमनम्. श्लो० ३७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
१५	१०	हरस्यप्रेरणया वह्निना त्रिपुरदहनम्, बाणासुरेण शिवस्तोत्रकरणोत्तरं शंकरेण बाणासुरायवरप्रदानम्, दग्धयोः पुरयोर्मध्यादेकस्य पुरस्य श्रीशैलेपातनम्, द्वितीयस्यामरकंटकेपातनम्, अमरकंटकपतितपुराज्ज्वालेश्वरोत्पत्तिः, तन्माहात्म्यं च. श्लो० ८२ ॥
१६	११	कावेरीनर्मदासंगममाहात्म्यवर्णनम्, तत्रकुबेराख्यानम्. श्लो० १९॥
१७	१२	नर्मदोत्तरतीरस्थपत्रेश्वरतीर्थमाहात्म्यम्, गर्जनमेघरावब्रह्मावर्त्तांगारेश्वरकपिलातीर्थकांचीतीर्थकुंडलेश्वरपिप्पलेश्वरविमलेश्वरपुष्करिणीमाहात्म्यपूर्वकनर्मदास्तोत्रकथनम्. श्लो० २२ ॥
१८	१२	शूलभेदतीर्थभीमेश्वरतीर्थादित्येश्वरमल्लिकेश्वरवरुणेश्वरनीराजेश्वरकोटितीर्थागस्त्येश्वररविस्तवशक्रतीर्थर्षितीर्थनारदतीर्थदेवतीर्थामरकंटकतीर्थवामनेश्वरद्वितीयर्षितीर्थवटेश्वरभीमेश्वरवारणेश्वरसोमतीर्थपिंगलेश्वरसुरभिकेश्वरनारकेश्वरकोटिकेश्वरगंगावतरणनंदितीर्थद्वीपेश्वरव्यासतीर्थैरंडीतीर्थेक्षुनदीसंगमतीर्थस्कंदतीर्थांगिरसतीर्थलांगलतीर्थवटेश्वरसंगमेश्वरभद्रतीर्थांगारेश्वरायोनिसंगमपांडवेश्वरकंबोतिकेश्वरचन्द्रभागाशक्रतीर्थब्रह्मावर्ततीर्थकपिलतीर्थनर्मदेश्वरतीर्थादित्यायतनतीर्थमासेश्वरनागेश्वरतपोवनकुबेरभवनकालेश्वरतीर्थमरुत्तालयनारदतीर्थाहल्यातीर्थसोमतीर्थस्तंभतीर्थयोधिनीपुरस्यविष्णुतीर्थतापसेश्वरामोहकतीर्थसिद्धेश्वरगणपतिलिंगजनार्दनकामतीर्थाधोनतीर्थसिद्धेश्वरक्षेत्रपालदंडपालकुसुमेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १२२ ॥
१९	१४	भार्गवेश्वरतीर्थमाहात्म्यम्, शुक्लतीर्थोत्पत्तिवृत्तांतमाहाम्यवर्णनम्. श्लो० ३६॥
२०	१५	नरकतीर्थास्थिविलयतीर्थगोतीर्थकपिलातीर्थर्षितीर्थगंगावदनतीर्थगंगाराह्वर्कसंगमदशाश्वमेधिकतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, रुद्रवेदीतीर्थोत्पत्तिविषये भृगुकृतशिवस्तोत्रवर्णनम्, भृगुक्षेत्रमाहात्म्यम्, नर्मदास्थितवृषतीर्थमाहात्म्यम्, गौतमेश्वरतीर्थधौतपापतीर्थैरण्डीतीर्थहिरण्यद्वीपतीर्थकनखलतीर्थेशतीर्थवाराहतीर्थसोमतीर्थद्वीपेश्वररुद्रकन्यादेवतीर्थशिखितीर्थभृगुतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ८२ ॥
२१	१६	विहगेश्वरतीर्थनर्मदेश्वराश्वतीर्थपितामहतीर्थसावित्रीतीर्थमनोहरतीर्थमानसतीर्थक्रतुतीर्थत्रिदशज्योतिदशकन्यातीर्थस्वर्गबिन्दुतीर्थाप्सरेशनरकतीर्थभारभूततीर्थाटवीतीर्थशृंगतीर्थैरण्डीनर्मदासंगमतीर्थनर्मदोदधिसंगमवर्तिजमदग्नितीर्थविमलेश्वरकेशिनीतीर्थसागरेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५२ ॥
२२	१७	नर्मदामाहात्म्यवर्णने प्रमोहिन्यादिगंधर्वकन्यानामितिहासवर्णनम्, तत्र तासांगौरीसमाराधनायाच्छोदसरोवरं गत्वागौरीमभ्यर्च्य स्नानार्थमागतस्य मुनिपुत्रस्यवीक्षणम्, तद्दृष्ट्वातासां कामावस्थावर्णनम्, तस्यमुनिपुत्रस्य स्वाश्रमगमनानंतरंतासांविक्लवावस्थावर्णनम्, द्वितीयदिवसे पुनस्तस्मिन्सरोवरे तेनमुनिसूनुनासह तासांसंगमेसंवादेच गंधर्वकन्याभिस्तदंगवेष्टनम्, तत्कृत्यक्रुद्धेन मुनिपुत्रेण गंधर्वकन्यानां पिशाचत्वशापदानम्, ताभिश्चतस्य पिशाचत्वशापदानम्, तासांतस्यच पिशाचरूपेणावस्थानम्. श्लो० १०८ ॥
२३	१९	यदृच्छागतलोमशमुनिना सहपिशाचीगणसहितस्य पिशाचस्यतस्य द्विजपुत्रस्यसंवादः, लोमशेननर्मदास्नानेन तस्यतासांच पैशाच्यान्मोचनम्. श्लो० ३४॥
२४	२०	अन्यतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रदक्षिणसिंधुचर्मण्वत्यर्बुदाचलपिंगातीर्थसरस्वतीसागरसंगमतीर्थवरदानतीर्थद्वारवतीपिंडारकसिंधुसागरसंगमशंकुकर्णेश्वरतिमितीर्थवसुधारासिंधूत्तमवसुतीर्थब्रह्मतुंगकुमारीतीर्थशक्रतीर्थरेणुकातीर्थपंचनदभीमास्थानगिरिकुंजविमलतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३८ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
२५—	२०	काश्मीरस्थतक्षकनागभवनवितस्तातीर्थमलदरुद्रास्पदतीर्थमणिमत्तीर्थदेविकातीर्थकामाख्यतीर्थयजनयाजनब्रह्मवालकतीर्थदीर्घसत्रविनाशनतीर्थचमसोद्भेदशिवोद्भेदनागोद्भेदशशयानकुमारकोटिरुद्रकोटिसरस्वतीसंगमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥
२६—	२१	कुरुक्षेत्रमत्तर्णकपारिप्लवतीर्थशाकिनीतीर्थसर्पनीवीपंचनदकोटितीर्थाश्विनीतीर्थवाराहतीर्थजयिनीस्थसोमतीर्थैकहंसतीर्थमुंजावटजयानदीरामह्रदवंशमूलतीर्थलोकोद्धारतीर्थश्रीतीर्थकपिलातीर्थगोभवनतीर्थगंगातीर्थकवितीर्थलवर्णकद्वारपालब्रह्मावर्तसुतीर्थककाशीश्वरतीर्थमातृतीर्थशीतवनस्नानलोकार्तितीर्थस्वर्णलोमापनयनतीर्थदशाश्वमेधिकतीर्थमानुषतीर्थब्रह्मानुस्वरतीर्थसप्तर्षिकुंडकपिलकेदारकापिष्ठलकेदारसर्वकतीर्थरुद्रकोटिकूपह्रदेलास्पदतीर्थकलशीतीर्थरामजन्मतीर्थपुंडरीकतीर्थत्रिविष्टपतीर्थफलकीवनदृषत्पानसर्वदेवतीर्थपाणिख्यातमिश्रकतीर्थव्यासवनमनोजवतीर्थमधुवनीकौशिकीदृषद्वतीसंगमव्यासस्थल्यृणांतकूपवेदीतीर्थाहःसुदिनतीर्थमृगधूमरुद्रपदशूलपाणिमहेश्वरकोटितीर्थवामनकतीर्थविष्णुपदपवनह्रदामरह्रदशालिसूर्यसरस्वतीस्थश्रीकुंजतीर्थनैमिषिकुंजमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १०६ ॥
२७—	२३	कन्यातीर्थसोमतीर्थसप्तसारस्वततीर्थौशनसतीर्थकपालमोचनतीर्थाग्नितीर्थविश्वामित्रतीर्थपृथूदकतीर्थमधुस्रवतीर्थसरस्वत्यरुणासंगमावकीर्णतीर्थशतसहस्रकतीर्थसाहस्रकतीर्थरेणुकातीर्थविमोचनतीर्थपंचवटतैजसवारुणतीर्थकुरुतीर्थस्वर्गद्वारनरकरुद्रवेदीतीर्थास्थिपुरस्थगंगाह्रदतीर्थस्थाणुवटवदरीवनवसिष्ठाश्रमेंद्रमार्गादित्याश्रमसोमतीर्थदधीचतीर्थकन्याश्रमसंनिहितीतीर्थमचक्रुकद्वारपालमाहात्म्यवर्णनम्, कुरुक्षेत्रसीमावर्णनंच. श्लो० ९६ ॥
२८—	२५	धर्मतीर्थकलापवनसौगंधिकवनेशानाध्युषिततीर्थसुगंधाशतकुंभापंचयज्ञत्रिशूलपात्रतीर्थराजगृहशाकंभरीदेवीसुवर्णतीर्थधूमावतीधरातीर्थगंगाद्वारसप्तगंगत्रिगंगशक्रावर्तकनखलकपिलावटनागराजतीर्थकपिलतीर्थशंतनुस्थापितललितकातीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३४ ॥
२९—	२५	यमुनातीर्थस्नानमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५१ ॥
३०—	२६	यमुनातीर्थमाहात्म्यवर्णनेहेमकुंडलवैश्यपुत्रयोःश्रीकुंडलविकुंडलयोरितिहासवर्णनम्, तत्रतयोरुन्मार्गगामिनोर्मरणानंतरमेकस्यनरकाज्ञापरस्यस्वर्गाज्ञाकथनम्. श्लो० ४१ ॥
३१—	२७	विकुंडलपृष्टेन देवदूतेनविकुण्डलस्यपूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्, यमलोकाप्रापकानेकसत्कर्मकथनम्, विकुंडलेनभ्रातुः श्रीकुंडलस्य नरकान्मुक्तिकामनयापृष्टेसति देवदूतेनतंप्रति स्वकीयातीताष्टमजन्मकृतपुण्यदानोपदेशेतज्जन्मवृत्तांतवर्णनम्, विकुंडलस्य श्रीकुंडलं सुकृतदानेन संतार्य तेनसहस्वर्गेगमनम्. श्लो० २१० ॥
३२—	३१	सुगंधतीर्थरुद्रावर्ततीर्थगंगासरस्वतीसंगमकर्णह्रदकुब्जाम्रकारुंधतीवटसामुद्रकब्रह्मावर्तयमुनाप्रभवदर्वीसंक्रमणतीर्थसिंधुप्रभवदेवीतीर्थर्षिकुल्यावरिग्रमोक्षविद्यातीर्थमाहेश्वरतीर्थवेतसिकासुंदरिकातीर्थब्राह्मणिकातीर्थनैमिषतीर्थगंगोद्भेदसरस्वतीबाहुदारजनीविमलाशोकगोप्रतारसरयूगोमतीस्थरामतीर्थशतसाहस्रकतीर्थोर्ध्वस्थानकोटितीर्थकपिलाह्रदमार्कण्डेयतीर्थगोमतीगंगासंगममाहात्म्यम्. श्लो० ४४ ॥
३३—	३१	विस्तरेणवाराणसीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र मेरुशृंगेदेवीपृष्टेन महादेवेनवाराणसीक्षेत्रमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ६५ ॥
३४—	३३	वाराणसीस्थानां विमलोंकारपंचायतनमत्स्योदरीतटस्थोंकारेश्वरकृत्तिवासेश्वरमध्यमेश्वरविश्वेश्वरोंकारेश्वरकंदर्पेश्वराणांमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
३५—	३३	वाराणसीस्थकपर्दीश्वरपिशाचमोचनतीर्थमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ५० ॥
३६—	३४	वाराणसीस्थमध्यमेश्वरमाहात्म्यम्. श्लो० १३ ॥
३७—	३४	वाराणसीस्थप्रयागतीर्थविश्वरूपतीर्थतालतीर्थकाशतीर्थार्षभतीर्थसुनीलतीर्थगौरीतीर्थप्राजापत्यतीर्थस्वर्गद्वारतीर्थजंबुकेश्वरधर्मतीर्थगयातीर्थमहानदीतीर्थनारायणतीर्थवायुतीर्थज्ञानतीर्थवाराहतीर्थयमतीर्थसंमूर्तिकतीर्थाग्नितीर्थकलशेश्वरनागतीर्थकापिलसोमेशब्रह्मतीर्थभूतेश्वरधर्मसमुद्भवतीर्थगंधर्वतीर्थवाह्नितीर्थदौर्वासिकतीर्थव्योमतीर्थचंद्रतीर्थचितांगदेश्वरतीर्थविद्याधरेश्वरतीर्थकेदारतीर्थोग्रतीर्थकालंजरतीर्थसारस्वतप्रभासरुद्रकर्णह्रदकोकिलमहालयतीर्थहिरण्यगर्भतीर्थगोप्रेक्षतीर्थोपशांतेश्वरव्याघ्रेश्वरत्रिलोचनतीर्थलोलार्कोत्तरतीर्थकपालमोचनतीर्थशुक्रेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
३८—	३५	गयातीर्थाक्षयवटब्रह्मारण्यस्थब्रह्मसरोवरब्रह्मयूपधेनुकतीर्थगृध्रवटोद्यत्पदसावित्रपदयोनिद्वारफल्गुतीर्थधर्मपृष्ठब्रह्मतीर्थराजगृहयक्षिणीतीर्थमणिनागतीर्थगौतमवनाहल्याह्रदश्रीतीर्थजनककूपविनाशनतीर्थगंडकीतीर्थध्रुवतपोवनकर्मदानदीविशालानदीमाहेश्वरीधारामाहेशपदतीर्थकोटिनारायणशालग्रामस्थानवटेश्वरपुरवामनभरताश्रमकौशिकीनदीचंपकारण्यगोविंदतीर्थकन्यावसथनिष्ठावासतीर्थवसिष्ठाश्रमदेवकूटकौशिकह्रदवीराश्रमस्थकुमारनंदिनीकूपकालिकाकौशिक्यरुणासंगमोर्वशीतीर्थकुंभकर्णाश्रमकोकामुखर्षभद्वीपौद्यानकतीर्थब्रह्मतीर्थचंपातीर्थदंडार्पणतीर्थलाविढिकातीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ७३ ॥
३९—	३६	संध्यातीर्थविद्यातीर्थलौहित्यतीर्थकरतोयानदीगंगासागरसंगमगंगाद्वीपवैतरणीनदीविरजतीर्थशोणज्योतिरथ्यासंगमशोणनर्मदासंगमर्षभतीर्थकोशलास्थकालतीर्थपुष्पवतीबदरिकातीर्थमहेंद्राचलस्थरामतीर्थमतंगकेदारश्रीपर्वततत्रत्यदेवह्रदर्षभपर्वतकावेरीसमुद्रतीरस्थकन्यातीर्थगोकर्णतीर्थगायत्रीस्थानसंवर्तवापीवेणानदीगोदावरीनदीवेणासंगमवरदासंगमब्रह्मस्थूणाकुब्जावनकृष्णावेणासंगमोद्भूतदेवेह्रदजातिमात्रह्रदशरभंगाश्रमशूर्पारकरामतीर्थसप्तगोदावरीदेवपथतुंगकारण्यमेधावनकालंजरचित्रकूटस्थमंदाकिनीगुहस्थानकोटितीर्थयशःस्थानस्थचतुःसमुद्रकूपशृंगवेरपुरमुंजवटप्रयागत्रिवेणीसंगमभोगावतीनामवासुकितीर्थहंसप्रपतनदशाश्वमेधिकगंगामाहात्म्यवर्णनानंतरंवसिष्ठस्यांतर्धानवर्णनम्, नारदस्ययुधिष्ठिरंप्रातितीर्थमाहात्म्यंकथयित्वांतर्धानवर्णनम्,युधिष्ठिरस्यमहर्षिभिःसहतीर्थयात्राकरणम्. श्लो० १२७ ॥
४०—	३८	प्रयागस्य विशेषमाहात्म्यजिज्ञासया शौनकादिप्रश्ने सूतेन धर्ममार्कंडेयसंवादवर्णनम्. श्लो० ४० ॥
४१—	३९	प्रयागक्षेत्रसीमादिमाहात्म्यकथनम्. श्लो० २२ ॥
४२—	३९	प्रयागतीर्थेमरणदानादिमाहिमा. श्लो० २४ ॥
४३—	४०	तीर्थयात्राविधिपूर्वकप्रयागस्थतत्तत्स्थलमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रवटमूलेगंगायमुनासंगमेप्राणत्यागमाहात्म्यम्, कंबलाश्वतरनागसामुद्रतीर्थप्रतिष्ठानहंसप्रपतनतीर्थोर्वशीपुलिनकोटितीर्थभोगवतीदशाश्वमेधिकतीर्थगंगामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५७ ॥
४४—	४१	प्रयागस्थमानसतीर्थर्णमोचनतीर्थमाहात्म्यम्. श्लो० २२ ॥
४५—	४१	प्रयागस्थगंगायमुनयोर्माहात्म्यम्. श्लो० ३६ ॥
४६—	४२	प्रयागस्यपूज्यत्वकथनम्. श्लो० ॥ २६ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः

४७— ४१ सर्वतीर्थेभ्यः प्रयागस्याधिक्यवर्णनम्. श्लो० २० ॥

४८— ४३ प्रयागस्यप्रजापतितीर्थत्वकथनम्. श्लो० १५ ॥

४९— ४३ युधिष्ठिरेणमार्कंडेयाय महादानदानम्, मार्कंडेयस्य स्वाश्रमंप्रतिगमनम्, वासुदेवेनप्रयागमाहात्म्यानुमोदनम्. श्लो० १७ ॥

५०— ४३ विष्णुभक्तिप्रशंसनम्. श्लो० ॥ ३९ ॥

५१— ४४ कर्मयोगवर्णनेवर्णाश्रमसामान्यधर्मकथनम्.

५२— ४५ कर्तव्यनिषिद्धकर्मकथनम्. श्लो० ४७ ॥

५३— ४६ ब्रह्मचारिधर्मकथनम्. श्लो० ९० ॥

५४— ४८ गृहस्थधर्मकथनम्. श्लो० ४० ॥

५५— ४९ गृहस्थाचारनीतिवर्णनम्. श्लो० ९४ ॥

५६— ५० भक्ष्याभक्ष्यनिर्णयः. श्लो० ४६ ॥

५७— ५१ दानधर्मवर्णनम्, विविधदानमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ७८ ॥

५८— ५३ वानप्रस्थाश्रमाचारधर्मकथनम्. श्लो० ३६ ॥

५९— ५३ यतिधर्मकथनम्. श्लो० ३१ ॥

६०— ५४ यतिनियमविधानकथनम्. श्लो० ४३ ॥

६१— ५५ सर्वधर्मेभ्योऽपिसंसारदुःखकथनपूर्वकं विष्णुभक्तेराधिक्यवर्णनम्. श्लो० १०३॥

६२— ५६ पाद्मपुराणमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २५ ॥

इतिस्वर्गखंडानुक्रमणिका संपूर्णा ॥ ३ ॥

अ०	प०	विषयाः

अथ चतुर्थब्रह्मखंडस्थविषयानुक्रमणिका प्रारभ्यते ॥ ४ ॥

१— १ कलिकालीनलोकोद्धरणायप्रश्नेसूतेनव्यासजैमिनिसंवादवर्णनम्, विष्णुभक्तिवैष्णवलक्षणवर्णनम्. श्लोकांकाः ३४ ॥

२— १ हरिमंदिरलेपनमार्जनादिमाहात्म्यदंडकनामकचौरवृत्तांतकथनम्. श्लो० ३७॥

३— २ कार्तिकमासमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र कार्तिकव्रतनियमकथनम्, दीपदानमाहात्म्ये वैकुंठब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, दीपप्रोद्बोधनेन मूषिकस्योद्धारवर्णनम्. श्लोकांकाः ३५ ॥

४— ३ जयन्तीव्रतमाहात्म्यकथनम्, तत्र जयंतीषट्कम्, जयंतीदिने भोजननिषेधः, जयंतीव्रतकारिणांमाहात्म्यम्. श्लोकांकाः ५३ ॥

५— ३ स्त्रीणां पुत्राराहित्यवंध्यात्वकन्याप्रसूत्वक्लीवसंतानत्वमृतपुत्रात्वकारणविषयकप्रश्नेतत्तत्पापककर्मविपाकवर्णनम्, श्रीधरब्राह्मणस्य चरितम्. श्लोकांकाः ३८ ॥

६— ४ विष्णोर्ब्राह्मणस्यच मंदिरलेपनादिमहिमा तत्र वारांगनायाश्चरित्रम्. श्लोकांकाः ३७ ॥

७— ५ भाद्रपदशुक्लपक्षेराधाजन्माष्टमीमाहात्म्यम्, तद्व्रतप्रभावेणकलावेश्यासमुद्धारः, श्लोकांकाः ४४ ॥

८— ६ समुद्रमथनकथानकवर्णनम्, तत्र शक्रंप्रति दुर्वाससःशापः, विष्णोरनुज्ञया देवकृतसमुद्रमथनारंभवर्णनम्. श्लोकांकाः २३ ॥

९— ६ विष्णुनाकूर्मरूपंधृत्वामंदरोद्धरणम्, विषोत्पत्तौ शंकरेण विषप्राशनम्, अलक्ष्म्युत्पत्तिः, तस्यानिवासाय स्थाननिर्देशः. श्लोकांकाः २२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० — विषयाः

१०— ६ ऐरावतादीनामुत्पत्तिः, द्वादश्यां महालक्ष्म्युत्पत्तिः, अलक्ष्म्युद्दालकविवाहानंतरं विष्णुकृतलक्ष्मीपरिणयनम्, अमृतोत्पत्तौ विष्णुना मोहिनीरूपंधृत्वादैत्यविमोहनंकृत्वादेवानाममृतदानम्, राहोः शिरश्छेदनम्, चंद्रसूर्यग्रहणेस्नानदानादिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २५ ॥

११— ७ गुरुवारव्रतमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र भद्रश्रवोराज्ञः श्यामलानाम्न्यास्तत्कन्यायाश्चवृत्तांतकथनम्. श्लो० ८६ ॥

१२— ९ ब्राह्मणप्राणरक्षणपुण्यकथनेदीननाथराजवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र दीननाथराज्ञा गालवंप्रति पुत्रप्राप्त्युपायप्रश्ने गालवेन नरमेधयज्ञकथनम्. श्लो० ६४ ॥

१३— १० कृष्णजन्माष्टमीव्रतमाहात्म्यवर्णनम्. तत्र दिलीपंप्रतिवसिष्ठेन संक्षेपतः श्रीकृष्णजन्मबाललीलादिकथनम्, जन्माष्टमीनिर्णयः, चित्रसेनराजवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ८५ ॥

१४— ११ ब्राह्मणमाहात्म्यवर्णनम्, ब्राह्मणपादोदकमाहात्म्यम्, तत्र भीमनामकशूद्रवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ३३ ॥

१५— १२ एकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. तत्रैकादशीदिनेऽन्नभोजने दोषः, एकादशीनिर्णयः, महारूपापत्नीसमेतस्य वल्लभनामकवैश्यस्यवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६० ॥

१६— १३ पौर्णमासीदिने विष्णुपूजनमाहात्म्यम्, आश्विनपौर्णमास्यां विष्णोर्लाजादिदानम्. श्लो० २९ ॥

१७— १४ विष्णुपादोदकमाहात्म्यम्. तत्रसुदर्शनब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० २८ ॥

१८— १४ अगम्यागमनप्रायश्चित्तकथनम्. श्लो० २४ ॥

१९— १५ अभक्ष्यभक्षणप्रायश्चित्तकथनम्. श्लो० ३० ॥

२०— १४ कार्तिकमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र नानाप्रकारनियमकथनम्, राधादामोदरपूजनकथनम्. कलिप्रियासहितस्य शंकरवृषलस्य वृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ३४ ॥

२१— १६ कार्तिकमासव्रतविधाननियमकथनम्. श्लो० ३५ ॥

२२— १७ तुलसीधात्रीमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ४२ ॥

२३— १७ विष्णुपंचकापरपर्यायकार्तिकांतिमपंचादिनमाहात्म्यम् तत्र दंडकचौरवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ३३ ॥

२४— १८ पृथिव्याद्यनेकविधदानमाहात्म्यफलवर्णनम्. श्लो० ५८ ॥

२५— १९ नारदसनत्कुमारसंवादे भगवन्नाममाहात्म्यवर्णनम्. नामापराधकथनम्, पुराणश्रवणफलकथनम्. श्लो० ३७ ॥

२६— २० प्रतिज्ञापालनस्यफलम्, प्रतिज्ञात्यागेदोषः, अत्रार्थे सुंदरश्वपचवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ४२ ॥

इति ब्रह्मखंडस्थविषयानुक्रमणिकासंपूर्णा ॥ ४ ॥

अथ पंचमपातालखंडस्थविषयानुक्रमणिका प्रारभ्यते ॥ ५ ॥

१— १ शौनकादिऋषीन्प्रति सूतेन शेषवात्स्यायनसंवादद्वारा रामाश्वमेधचरित्रकथनारंभः. तत्र रामस्य रावणं हत्वाऽयोध्यायामागमनाय लंकातो विमानमारुह्य परावृत्तिः, रामागमनायभरतकृतसूर्यप्रार्थना, रामस्य विमानमध्यात् नंदिग्रामदर्शनम्. श्लो० ४५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
२	—१	रामप्रहितस्यमारुतेर्भरतं प्रत्यागमनम्, रामभरतसमागमः, रामस्यायोध्यां प्रत्यागमनम्. श्लो० ४० ॥
३	—२	रामस्यायोध्यायां प्रवेशः, मातृदर्शनम्, रामागमनप्रहृष्टपौरनारीणां परस्परं संवादः. श्लो० ३४ ॥
४	—३	रामवियोगाद्राममातुर्विलापकरणम्, रामेणमातृदर्शनपूर्वकं मातृभिः सह संवादकरणम्, रामचंद्रस्य राज्याभिषेकः, राज्याभिषिक्ते रामे प्रजानां सुखवृत्तवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥
५	—४	सर्वदेवकृतरामस्तुतिः, देवेभ्योरामकृतवरप्रदानम्, रामराज्यस्यव्यवस्थितिप्रकारकथनम्. श्लो० ५० ॥
६	—५	रामेणागस्तिस्वागतकरणम्, अगस्तिना रावणादिजन्मवृत्तांतवर्णनम्, कुवेरजन्म, कुवेरसंपत्त्या परितप्तया रावणादिमात्रा रावणादीनां धिक्करणम्,रावणादिभिर्मातुसमीपे कुवेराधिकसंपत्तिप्राप्त्यर्थं प्रतिज्ञाकरणम्. श्लो० ४३ ॥
७	—५	रावणकुंभकर्णविभीषणानामत्युग्रतपःकरणेन संतुष्टाद्ब्रह्मणः सकाशाद्वरप्राप्तिः, तत्प्रभावपरितप्तदेवैः कृतया प्रार्थनया भगवतो रामादिरूपेणावतरणकथनम्, रामस्यब्राह्मणरावणवधश्रवणोत्तरं मूर्छाप्राप्तिः. श्लो० ३८ ॥
८	—६	ब्रह्मवधपरितप्तस्यरामस्य पश्चात्तापकरणम्, ब्रह्मवधविषण्णं रामं प्रति कुंभयोनिना मुनिना सांत्वनम्,अश्वमेधविधिजिज्ञासया रामस्यागस्तिं प्रति प्रश्नः. श्लो० ३७ ॥
९	—७	अगस्तिनाऽश्वलक्षणकथनम्, मंदुरायायज्ञयोग्याश्वपरीक्षणम्, अश्वमेधयज्ञाय महर्षिजनामन्त्रणम्, रामस्य महर्षीन्प्रति वर्णाश्रमधर्मविषयकप्रश्नकरणम्, ऋषिभिर्वर्णाश्रमधर्मकथनम्. श्लो० ६७ ॥

अ०	प०	विषयाः
१०	—८	वसंततौमहर्षिगणैः सह रामस्य यज्ञमण्डपं प्रत्यागमनम्, यज्ञदीक्षास्वीकारः, दिग्विजयार्थमश्वस्य सज्जीकरणम्, सुवर्णनिर्मितसीतयासह रामस्य वसिष्ठाज्ञया कुंडमंडपादिकरणम्, अश्वमूर्धनिस्वमुद्राचिन्हितसुवर्णपत्रबंधनम्, अश्वरक्षायै शत्रुघ्नं प्रत्याज्ञाकरणम्, प्रयाणावसरे शत्रुघ्नं प्रति रामकृतशिक्षाकथनम्. श्लो० ७४ ॥
११	—१०	पुष्कलाख्यस्य भरतपुत्रस्य भरतभ्रातुः शत्रुघ्नस्य पार्ष्णिग्राहरूपेण प्रेषणायाज्ञाकरणम्, शत्रुघ्नेन मातुराज्ञाग्रहणम्, जानकीभ्रात्रा लक्ष्मीनिधिना शत्रुघ्नमुद्दिश्यरामस्य विनोदकरणम्, शत्रुघ्नेनप्रयाणकालीनशुभशकुनदर्शनम्, प्रयाणावसरे पुष्कलस्य भार्यांप्रति शीलरक्षणोपदेशकरणम्. श्लो० ८३ ॥
१२	—११	पुष्कलपत्न्या स्वपतिं विजयमात्रोत्सुकं वीक्ष्य तदभिनंदनम्, यज्ञियाश्वस्य परिजनैः सह नगरान्निःसृत्याहिच्छत्रापुरीं प्रत्यागमनम्, सुमंत्रेणाहिच्छत्रापुरीवृत्तांतकामाक्षादेवीचरित्रवर्णनपूर्वकंसुमदराजचरित्रवर्णनम्, तत्र सुमदस्य तपःकुर्वतस्तपोभंगायेंद्रेण कामायाज्ञाकरणम्, रंभया सह कामस्य सुमदतपोवनंप्रत्यागमनम्, सुमदस्यताः स्वर्युवतीर्दृष्ट्वा चिंताकरणम्. श्लो० ८६ ॥
१३	—१३	सुमदाप्सरःसंभाषणम्, रंभाद्यप्सरसां कामस्य च सामर्थ्यक्षयः, सुमदस्य कामाक्षादेवीदर्शनम्, सुमदकृतदेवीस्तुतिः कामाक्षादेव्या सुमदाय वरप्रदानम्, सुमदस्यशत्रुघ्नेनसहसमागमः, अहिच्छत्रापुर्यां शत्रुघ्नस्य प्रवेशः, सुमदेन शत्रुघ्नाय सर्वस्वसमर्पणम्. श्लो० ६७ ॥
१४	—१४	सुमदस्य शत्रुघ्नेन सह संवादः, अश्वेन सह शत्रुघ्नस्य च्यवनाश्रमं प्रति गमनम्, च्यवनसुकन्यावृत्तान्तवर्णनम्, तत्र तपःकुर्वतश्च्यवनस्य सुकन्याख्यया मनुकन्यया शलाकाभिरक्षिच्छेदः, मनुनाच्यवनाय सुकन्यादानम्. श्लो०६५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

१५ --१५ सुकन्यया स्वपतिशुश्रूषणम्, अश्विनीकुमाराभ्यां संतुष्टाभ्यां च्यवनस्य सुरूपकरणम्, सुकन्यया सह च्यवनस्य विमानं निर्मायानेकविधभोगवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥

१६ --१६ शर्यातियज्ञं प्रति गतयोः सुकन्याच्यवनयोः शर्यातिना सुकन्याभर्त्सनम्, सुकन्यापतिसुरूपत्ववृत्तांतकथनम्, शर्यातिकृतयज्ञेऽश्विनीकुमारयोश्च्यवनेनशक्रवज्रंस्तंभयित्वा यज्ञभागदानवर्णनम्, शत्रुघ्नाश्वस्यच्यवनाश्रमंप्रतिगमनम्, तदाश्रमस्थमहर्षिगणकृतरामप्रशंसा, शत्रुघ्नेन हनूमद्द्वारा च्यवनंप्रत्ययोध्यायां प्रेषणम्, रामेणच्यवनस्य स्वागतकरणम्. श्लो० ५४ ॥

१७ --१७ शत्रुघ्नस्याश्वेन सह वाजीपुरं प्रति गमनम्, वाजीपुरनरेशेन विमलेन शत्रुघ्नाय सर्वस्वसमर्पणम्, नीलपर्वतं प्रति गमनम्, नीलपर्वतमाहात्म्यकथनम्, तत्प्रसंगेन च रत्नग्रीवराजवृत्तांतवर्णनम्, तत्र रत्नग्रीवं प्रति केनचिद्ब्राह्मणेन नीलपर्वतमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ८२ ॥

१८— १९ नीलपर्वतवासाच्चतुर्भुजस्वरूपप्राप्तिवर्णनम्, तत्र भिल्लवृत्तांतः. श्लो० ३० ॥

१९-- १९ नीलगिरियात्राविधिवर्णनम्, रत्नग्रीवस्य नीलगिरिं प्रतिगमनम्, श्लोकांकाः ६० ॥

२०-- २० गंडकीशालग्राममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पुल्कसशवरवृत्तांतः. श्लो० ९३ ॥

२१-- २२ रत्नग्रीवेण नीलगिरिं गत्वा तत्र पुरुषोत्तमस्तोत्रकरणम्, तस्य स्तोत्रकरणानंतरं केनचित्संन्यासिवेषिणागत्यागामिदिने भगवद्दर्शनकथनम्. श्लो० ४८ ॥

२२— २३ तस्मिन्दिने स्वप्ने रत्नग्रीवेण भगवद्दर्शनम्, अपरेद्युर्मध्याह्ने साक्षाद्भगवद्दर्शनम्, रत्नग्रीवेण भगवत्पूजापूर्वकं स्तुतिकरणम्, रत्नग्रीवाय भगवत्प्रसादाच्चतुर्भुजत्वप्राप्तिपूर्वकवैकुंठलोकप्राप्तिवर्णनम्, अश्वस्य नीलपर्वतसमीपे गमनम्, शत्रुघ्नकृतभगवद्दर्शनम्. श्लो० ६३ ॥

२३-- २४ हयस्य सुबाहुराजपालितचक्रांकनगरं प्रत्यागमनम्, सुबाहुराजात्मजेनदमनेनाश्ववंधनम्, प्रतापाग्र्यदमनयोर्युद्धम्, दमनकृतप्रतापाग्र्यवधवर्णनम्. श्लो० ८८

२४-- २६ दमनपुष्कलयोर्युद्धम्, तत्र पुष्कलस्य जयवर्णनम्. श्लो० ६० ॥

२५— २७ सुबाहोः सैन्येन सह युद्धभूमिं प्रत्यागमनम्, तत्सेनाध्यक्षेण निजसैन्यानां क्रौंचव्यूहविन्यासकरणम्. श्लो० ३५. ॥

२६— २८ शत्रुघ्नं प्रति सुमतिनाम्ना मंत्रिणा सुबाहुराजस्य बलपराक्रमकथनम्, लक्ष्मीनिधिसुकेत्वोर्युद्धे सुकेतोर्वधवर्णनम्. श्लो० ६९ ॥

२७— २९ चित्रांगपुष्कलयोर्युद्धे चित्रांगवधवर्णनम्. श्लो० ४८ ॥

२८— ३० चित्रांगवधात्सुबाहुराज्ञःपुत्रशोकः, सुबाहुहनूमतोर्युद्धम्, मूर्च्छांगतस्य सुबाहुराजस्य स्वप्ने रामदर्शनम्, सुबाहुना पूर्ववृत्तांतस्मरणम्. श्लो० ७५. ॥

२९-- ३१ सुबाहुशत्रुघ्नसमागमः, सुबाहुना सह अग्रेऽश्वस्य नानादेशेषु प्रयाणम्. श्लोकांकाः ५३ ॥

३०-- ३२ अश्वसमेतस्यशत्रुघ्नस्य तेजःपुरं प्रति गमनम्, तत्रत्यस्यऋतंभरनृपस्य वृत्तांतवर्णनम्, तस्यापत्यकामनया जाबालिंप्रति प्रश्नः,जाबालिना गोमाहात्म्यकथने जनकवृत्तांतवर्णनम्, जनकेन नरकस्थप्राणिमोचनम्. श्लो० ७७ ॥

३१-- ३४ जनकस्य नरकमार्गगमनकारणवर्णनम्, गोपूजाविधिकथनम्, ऋतंभरर्तुपर्णसमागमः, ऋतुपर्णोपदेशादृतंभरस्य रामस्मरणेनसुरभ्यापुत्रवरप्रदानम् श्लो० ५७ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

३२— ३५ सत्यवद्राजवृत्तांतवर्णनम्, शत्रुघ्नसत्यवतोः समागमवर्णनम्. श्लो० २६ ॥

३३— ३५ विद्युन्मालिराक्षसेनाश्वहरणम्, विद्युन्मालिनो वधाय शत्रुघ्नसैनिकैः प्रतिज्ञाकरणम्. श्लो० ६३ ॥

३४— ३६ विद्युन्मालिनोवधः. श्लो० ८१ ॥

३५— ३८ रेवातीरे आरण्यकाश्रमेऽश्वस्यागमनम्, आरण्यकेनस्वचारित्रवर्णनम्. श्लोकांकाः ७१ ॥

३६— ३९ आरण्यकेन स्वस्मै लोमशमहर्षिप्रोक्तसमयसमेतरामचरित्रवर्णनम्. श्लोकांकाः ९३ ॥

३७— ४१ आरण्यकस्यायोध्यामागत्य रामदर्शनंकृत्वा महानंदेन मस्तकस्फोटान्मुक्तिवर्णनम्. श्लो० ६७ ॥

३८— ४२ नर्मदाह्रदेऽश्वस्य निमज्जनम्, नर्मदाह्रदे शत्रुघ्नपुष्कलहनूमतांप्रवेशानंतरं योगिन्या शत्रुघ्नाय मोहनास्त्रदानम्,जलमध्याद्वाहप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ६३ ॥

३९— ४३ अश्वस्य देवपुरं प्रतिगमनम्, वीरमणिराजपुत्रेण रुक्मांगदेन हयग्रहणम्, शिवेन सह वीरमणेर्मंत्रकरणम्. श्लो० ५७ ॥

४०— ४४ वीरमणिनासह युद्धाय शत्रुघ्नस्य निश्चय, वीरमणिवृत्तांतः. श्लो० ५७ ॥

४१— ४५ रुक्मांगदस्य पुष्कलेन सह युद्धम्, तत्र पुष्कलस्य जयवर्णनम्. श्लोकांकाः ३३ ॥

४२— ४६ पुष्कलेन वीरमणिना सह तुमुलयुद्धकरणम्, वीरमणिपराभवः, पुष्कलस्य विजयश्च. श्लो० ७८ ॥

४३— ४७ वीरभद्रेण युद्धे पुष्कलस्य वधकरणम्, वीरभद्रशत्रुघ्नयुद्धम्, शत्रुघ्नस्य पराभववर्णनम्. श्लो० ६२ ॥

अ० प० विषयाः

४४— ४९ शिवेन सह हनूमतो युद्धम्, हनूमत्संग्रामसंतुष्टेन शिवेन युद्धभूमिरक्षणे कृते सति हनूमता द्रोणाचलानयनायगमनम्, द्रोणाचलसंनिधौ देवैः सह हनूमतो युद्धम्. श्लो० ८० ॥

४५— ५० द्रोणाचलाद्देवदत्तमृतसंजीवनीमानीय युद्धे मृतानांपुष्कलादीनांसंजीवनम्, पुनर्युद्धे शंकरकृतशत्रुघ्नपराभवे शत्रुघ्नेन रामस्मरणम्, युद्धभूमौरामस्यागमनम्. श्लो० ६० ॥

४६— ५१ शंकरेणसह श्रीरामस्यसमागमः, वीरमणिप्रभृतीनामानंदवर्णनम्, वीरमणेः शत्रुघ्नेन सहाश्वरक्षणार्थं प्रयाणम्. श्लो० ३८ ॥

४७— ५२ हेमकूटपर्वतेऽश्वगमनम्, तत्र शिलायां वाहस्य गात्रस्तंभः, शत्रुघ्नपृष्टेन शौनकेनाश्वगात्रस्तंभकारणकथनम्. श्लो० ५५ ॥

४८— ५३ शत्रुघ्नाय शौनकेन नानाकर्मविपाकवर्णनम्, अश्वस्यमुक्तिवर्णनम्. श्लोकांकाः ७६ ॥

४९— ५४ सुरथराजपालितकुंडलपुरेऽश्वस्य गमनम्, सुरथेनाश्वस्य ग्रहणम्, सुरथराजस्यराज्यरीतिवर्णनपूर्वकसुरथवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६९ ॥

५०— ५५ शत्रुघ्नेन सुरथं प्रति दौत्येनांगदप्रेषणम्, अंगदसुरथसंवाद. श्लो० ५७ ॥

५१— ५६ चंपकाख्येन राजपुत्रेण सह पुष्कलस्य युद्धम्, चंपकेन पुष्कले बद्धे सति हनूमता युद्धे चंपकं पराजित्यपुष्कलस्य मोचनम्. श्लो० ७१ ॥

५२— ५८ सुरथहनूमतोः संवादपूर्वकंभयंकरं युद्धम्, रामास्त्रेण सुरथकृतहनूमद्बंधनम्, सुरथेन सह पुष्कलस्य युद्धम्, सुरथशत्रुघ्नयुद्धे शत्रुघ्नपराभववर्णनम्. श्लो० ६९ ॥

५३— ५९ सुरथकृतसर्वरामयोधबंधनम्, बंधनान्मुक्तये हनूमत्कृतरामस्तोत्रम्, श्रीराम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

स्यागमनम्, सुरथरामसमागमानंतरं सर्वेषां मोचनम्, अश्वस्यवाल्मीक्याश्रमंप्रतिगमनम्. श्लो० ३७ ॥

५४— ६० वाल्मीक्याश्रमे लवेनाश्वबंधनम्, लवेनशत्रुघ्नसैनिकानामश्वरक्षणकराणां हस्तच्छेदनम्. श्लो० ३७ ॥

५५— ६० वात्स्यायनस्य सीतात्यागविविदिषयाप्रश्ने शेषेणतद्विषयकवृत्तवर्णनम्, तत्र रामंप्रतिसीतयादोहदकथनम्, प्रजाप्रेमजिज्ञासयानगरेरात्रौचारगमनम्, चारैः पुरे जनमुखाद्यतस्ततोरामकीर्तिश्रवणम्, रजकमुखादपकीर्तिश्रवणं च. श्लो०७९॥

५६— ६२ प्रातःकालेचारैःसभामागत्यरामायरजकोक्तिकथनम्, रामस्यापकीर्तिश्रवणजन्यमूर्छावर्णनम्, भरतेनसहसंवादवर्णनम्. श्लो० ६४ ॥

५७— ६३ सीतायाभर्तृवियोगकारणकथनम्; रजकस्यपूर्वजन्मवृत्तांतः. श्लो० ६७ ॥

५३— ६४ भरतस्य सीतात्यागाज्ञाऽस्वीकारे शत्रुघ्नायाज्ञाकरणम्, तेनाप्यस्वीकारे लक्ष्मणाय सीतात्यागाज्ञाकरणम्, दोहदपूरणं मिषं कृत्वा सीताया वने गमनम्, सीताकृतगंगादर्शनम्. श्लो० ७८ ॥

५९— ६६ गंगामुत्तीर्य परपारतीरे सीताया लक्ष्मणेन सहसंवादः, सीतायास्त्यागः, सीताकृतशोकः, वाल्मीक्याश्रमं प्रति सीताया गमनम्, तस्मिन्नाश्रमे सीतायाः कुशलवपुत्रोत्पत्तिवर्णनम्. श्लो० ८६ ॥

६०— ६७ कालजिन्नाम्नः शत्रुघ्नसेनाध्यक्षस्यलवेनसह युद्धम्, युद्धेकालजितो मरणम्. श्लो० ६७ ॥

६१— ६९ लवस्य पुष्कलेन सह युद्धम्, हनूमताच सह युद्धे हनूमतो मूर्च्छयापतनम्. श्लो० ६२ ॥

६२— ७० शत्रुघ्नेन सह घोरयुद्धे लवस्य मूर्च्छावर्णनम्. श्लो० ४७ ॥

६३— ७१ लवस्यपतनात्सीतया शोककरणम्, कुशस्यमहाकालपुरादाश्रमं प्रत्यागमनम् शत्रुघ्नकुशयोर्युद्धम्, शत्रुघ्नस्य मूर्छनाप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ७९ ॥

६४— ७२ कुशेन हनूमत्सुग्रीवौ विजित्य बद्ध्वा स्वाश्रमं प्रति नीत्वा सीतायै तौ प्रदर्श्य युद्धवृत्तांतनिवेदनम्, सीतया स्वकीयपातिव्रत्यप्रभावाद्रामसैन्यसंजीवनम्, सीतानुज्ञया कुशलवाभ्यां शत्रुघ्नाग्रेऽश्वस्य त्यागकरणम्. श्लो० ८० ॥

६५— ७४ अश्वेन सह शत्रुघ्नादीनामयोध्यां प्रत्यागमनम्, सुमतिमन्त्रिणा रामाय जैत्रयात्रावृत्तांतकथनम्. श्लो० ८० ॥

६६— ७५ रामस्य वाल्मीकिमहर्षिणा सह संवादः, सीताया आनयनाय लक्ष्मणप्रेषणम्, सीतालक्ष्मणसंवादः, कुशलवयोः सीताज्ञया लक्ष्मणेन सहायोध्यायामागमनम्, वाल्मीकिप्रेरणया कुशलवाभ्यां श्रीरामचरित्रगायनम्, रामेण तयोः स्वपुत्रौ ज्ञात्वांकारोपणम्, वाल्मीकिपूर्ववृत्तांतवर्णनम्, रामेण सीतायाः स्मरणम्. श्लो० १८२ ॥

६७— ७८ सीतामानेतुं पुनः प्रहितेन लक्ष्मणेन सह सीतायाः श्रीरामयज्ञमंडपे आगमनम्, रामसीतासमागमानंतरं सुवर्णसीतां परित्यज्य प्रत्यक्षसीतया सह यज्ञकर्मकरणम्, यज्ञपरिसमाप्तिवर्णनम्, तत्र यज्ञियाश्वस्य रामस्पर्शेनोद्धारे कर्पूरेण देवेभ्यो हविर्भागदानम्. श्लो० ८७ ॥

६८— ८० रामस्य यज्ञांतस्नानम्, रामाश्वमेधपठनश्रवणमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३८ ॥

६९— ८१ श्रीकृष्णचरित्रवर्णनम्, तत्र वृन्दावनादिषोडशदलात्मकश्रीकृष्णक्रीडाकिंजल्ककथनपूर्वकक्रीडास्थानवर्णनम्, श्रीकृष्णस्य सौंदर्यकथनम्, वृंदावनमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ११८ ॥

७०— ८३ श्रीकृष्णपार्षदगणवर्णनम्, ऋषीणां गोपीत्वप्राप्तिकारणकथनम्, जन्मांतरी-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
		यपुण्यवर्णनंच, राधामाहात्म्यम्, राधाकृष्णपरिचरानेकगोपीवर्णनम्, गोपीगणमध्यवर्तिश्रीकृष्णस्वरूपवर्णनम्. श्लो० ६५ ॥
७१	८४	नारदस्य राधाकृष्णयोर्वृंदावनेदर्शनपूर्वकमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १०३ ॥
७२	८६	श्रीकृष्णस्य श्रेष्ठसुंदरीगणकथनम्. श्लो० १५४ ॥
७३	८९	श्रीकृष्णस्वरूपवर्णनपुरःसरं मथुरामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५६ ॥
७४	९०	अर्जुनस्य राधास्वरूपदर्शनपूर्वकस्त्रीत्वप्राप्त्या श्रीकृष्णसंगवर्णनम्, भगवन्महिमावर्णनंच. श्लो० २०४ ॥
७५	९३	नारदस्य स्त्रीत्वप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ५५ ॥
७६	९४	श्रीकृष्णस्यसंक्षिप्तं गद्यमयं मध्यतएवचरित्रम्. श्लो० ९ ॥
७७	९५	श्रीकृष्णतीर्थवर्णनम्, श्रीकृष्णस्य स्वरूपवर्णनम्, गुणवर्णनंच. श्लो० ६५ ॥
७८	९६	वैष्णवशुद्धिपूर्वकंशालग्रामशिलालक्षणादिकथनम्. श्लो० ४६ ॥
७९	९७	वैष्णवानांतिलकधारणाद्यनेकविधिवर्णनम्. श्लो० ६८ ॥
८०	९८	कलियुगेहरिनाममाहात्म्यवर्णनम्, हरिपूजाविधिवर्णनम्. श्लो० ६९ ॥
८१	९९	श्रीकृष्णमन्त्रार्थवर्णनम्. श्लो० ३६ ॥
८२	१०१	मंत्रदीक्षाविधिवर्णनम्. श्लो० ९१॥
८३	१०२	वृंदावनेश्रीकृष्णस्य दैनंदिनीयलीलावर्णनम्, तत्रराधयासह विलासादिवर्णनम्, वृंदावनमाहात्म्यपरिसमाप्तिः. श्लो० ११७ ॥
८४	१०५	अथ वैशाखमाहात्म्यम्, तत्रनारदांबरीषसंवादः, वैष्णवधर्मकथनम्, विष्णुध्यानप्रकारवर्णनंच. श्लो० १०९ ॥
८५	१०७	भक्तिलक्षणभेदवर्णनम्, सर्वमासेषुवैशाखस्यमहत्त्ववर्णनम्. श्लो० ७७ ॥
८६	१०८	वैशाखमासव्रतविधानकथनम्. श्लो० ४७ ॥
८७	१०९	वैशाखस्नानमाहात्म्ये देवशर्मब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, तत्रसुमनयाभार्ययाऽनपत्यत्वतप्तस्यपत्युः सांत्वनार्थं संसारस्वरूपवर्णनम्, अनेकविधपुत्रवर्णनम्. श्लो० ८५
८८	१११	ऋणसंबंध्यादिपुत्रकथनपूर्वकं संसारनिःसारतावर्णनम्. श्लो० ३२ ॥
८९	१११	पुत्रप्राप्तये सुमनयादेवशर्माणंप्रतिवसिष्ठसंनिधौप्रेषणम्, देवशर्मणोवसिष्ठंप्रतिगमनम्, वसिष्ठदेवशर्मसंवादे वसिष्ठेनदेवशर्मणः पूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६९ ॥
९०	११२	देवशर्मणो विप्रत्वप्राप्तिकारणवर्णनम्, संतानप्राप्तये वैशाखमासव्रतानुष्ठानोपदेशवर्णनम्, देवशर्मणःस्वगृहंप्रत्यागमनम्. श्लो० ५८ ॥
९१	११३	सुमनया सहदेवशर्मणः गंगावर्तिकनखलतीर्थे वैशाखनियमसेवनतो विष्णुप्रीत्यासुतप्राप्तिः श्लो० १४ ॥
९२	११४	वैशाखसेवनफलम्, अत्रविषये दिवोदासराजपुत्र्या दिव्यादेव्याःकथानकवर्णनम्, तत्रतस्यादिव्यादेव्याविविधवरमरणानुतप्तेन दिवोदासेन जातूकर्ण्यं प्रति तत्पतिमरणकारणजिज्ञासयाप्रश्नेकृतेसति जातूकर्ण्येन तस्याःप्राक्तनजन्मचरित्रवर्णनम्, पूर्वजन्मनिदुश्चरित्रायास्तस्याः कस्यचित्सिद्धस्यसेवापुण्येन राजपुत्रीत्वप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० १२३ ॥
९३	११६	वैशाखमासेरेवास्नानोपदेशवर्णनम्. श्लो० १५ ॥
९४	११६	पापप्रशमनस्तोत्रमाहात्म्यवर्णने मुनिशर्मणोब्राह्मणस्य प्रेतपंचकस्यच कथानिरूपणम्, पापप्रणाशनस्तोत्रकथनंच. श्लो० १५९ ॥
९५	११९	वैशाखमासीयसंक्षिप्तविधिवर्णनम्, अंबरीषस्यपूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० १५० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० — विषयाः

९६—१२२ वैशाखेमाधवार्चनमाहात्म्यम्, यमब्राह्मणसंवादे यमेननारकिणांपापवर्णनम्, स्वर्गिणां पुण्यवर्णनंच. श्लो० १४२ ॥

९७—१२५ विविधव्रतनियमस्नानदानादिवर्णनम्. श्लो० १०७ ॥

९८—१२७ वैशाखमासे विष्णुपूजाविधानवर्णनम्, तत्रधनशर्मब्राह्मणस्य प्रेतोद्धारकथानकवर्णनम्, वैशाखस्याधिक्यवर्णनम्. श्लो० १२८ ॥

९९—१२९ महीरथराजवृत्तांतवर्णनम्, तत्रमहीधरकश्यपसंवादे कश्यपेन शरीरानित्यतादिसविस्तरशरीरस्वरूपवर्णनम्. श्लो० ९३ ॥

१००—१३१ कश्यपेन महीधरस्य वैशाखे स्नापनम्, स्तोत्रश्रावणं च, महीधरस्य नियमाचरणपुरःसरं मृत्युवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥

१०१—१३१ महीधरदेवदूतसंवादेयमलोकस्थानेकविधपापिपापविपाकानिरूपणम्. श्लो०५७

१०२—१३२ महीधरप्रदत्तेन वैशाखमासीयैकदिवसनियमानुष्ठानपुण्येन नारकिसमुद्धारवर्णनम्, महीधरस्य परमपदावाप्तिः. श्लो० ३२ ॥

१०३—१३३ विष्णुमूर्तिध्यानवर्णनपुरःसरं वैशाखमाहात्म्यसमाप्तिवर्णनम्. श्लो० ५७ ॥

१०४—१३५ अश्वमेधक्रतोरनंतरं शंभुब्राह्मणरूपेण शंकरस्यायोध्यां प्रत्यागमनम्. रामेण विभीषणबंधवार्ताश्रवणम्, पौराणिकलक्षणवर्णनम्, शकुनयोग्यपुराणकथनम्, पुराणश्रवणविधिकथनम्, पुराणमध्याच्छकुनेन विभीषणबंधनकारणज्ञानम्, रामेण विमानमारुह्य श्रीरंगे गत्वा विभीषणस्य मोचनम्, विप्रावज्ञापापजनितदुःखवर्णनम्. श्लो० १७० ॥

१०५—१३८ शंभुब्राह्मणमुखनिर्गतज्वालयाकस्यांचिद्ब्राह्मण्यामुपद्रुतायां तन्मोचनमिषेण रामस्य लोकालोकात्परतो नारायणपुरं गत्वा तत्र नारायणेन सह संवादः, रामस्य लक्ष्म्या सह संवादः, रामस्य गौतमीतटवर्तिभरद्वाजाश्रमं प्रत्यागमनम्, तत्र श्राद्धदिनेसंप्राप्ते श्राद्धकर्तृभोक्तृनियमश्राद्धकालनिर्णयवर्णनम्, शिवलिंगस्थापनपूजनविधिवर्णनम्, शिवलिंगमाहात्म्यकथनम्, भस्ममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र धनंजयब्राह्मणपुत्रस्य करुणस्य तत्पत्न्याः शुचिस्मितायाश्चवृत्तांतवर्णनम्, भस्मस्नानमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २३१ ॥

१०६—१४२ भस्ममाहात्म्यवर्णने कस्यचिच्छुनो मुक्तिः, शुनः पूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्, पत्या सह गमनकर्तृस्त्रियाः माहात्म्यवर्णनम्, तत्राव्ययाचरित्रम्. श्लो० ११२ ॥

१०७—१४४ भस्ममाहात्म्यवर्णने कश्यपाद्यृषिवृत्तांतः, तत्र वीरभद्रचेष्टितम्. श्लो० ९५॥

१०८—१४६ भस्मनिर्माणविधानम्, भस्मग्रहणधारणपुण्यनिरूपणम्. श्लो० ७०. ॥

१०९—१४७ शिवलिङ्गार्चनमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रेक्ष्वाकुब्राह्मणचरित्रवर्णनम्, शिवलिंगार्चननियमाः. श्लो० ११२ ॥

११०—१४९ अग्निमुखाभिधशिवगणवृत्तांतवर्णनम्, तत्राग्निमुखवीरभद्रसंवादे कारांकिकराज्ञः कस्याश्चिद्वेश्यायाश्चवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ९८ ॥

१११—१५१ शिवनाममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र विधृताभिधनृपचरित्रवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥

११२—१५२ शिवनाममाहात्म्यवर्णने देवरातसुतायाःकलाया वृत्तांतवर्णनम्, गौरीकृतसोमवारव्रतवर्णनम्, तत्र शिवचेष्टितम्. श्लो० १४७ ॥

११३—१५५ पुराणश्रवणमाहात्म्यम्, पौराणिकपूजाविधानवर्णनम्, तत्रदिलीपवृत्तांतः. श्लो० ५६ ॥

११४—१५६ रामेण विमानस्थविप्रवृत्तांतजिज्ञासया प्रश्नेकृते सति गौतमगृहवृत्तांतवर्णनम्, तत्र गौतमगृहे बाणादीनामागमनम्, ब्रह्मविष्णुशिवादीनां चागमनम्, विष्णुशिवकृतजलक्रीडा, गौतमगृहे सर्वदेवकृतभोजनम्, हनूमत्कृतशिवलिंगपूजा-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ॰ प॰	विषयाः
	विधिः, चतुर्युगधर्माः, कलियुगे दानप्रशंसा, हरिकीर्तनपुराणश्रवणमाहात्म्यकथनम्, पुराणपठनश्रवणाधिकारिवर्णनम्, गौतमब्राह्मणवृत्तांतः. श्लो॰ ४९४ ॥
११५—१६५	पठनकर्तॄणां लक्षणानि, पुराणश्रवणपुराणवाचनाविधिः, पुराणसंख्यापूर्वकमहापुराणोपपुराणपरिगणनम्. श्लो॰ ९७ ॥
११६—१६७	जांबवदुक्तपुराकल्पीयरामायणकथावर्णनम्. श्लो॰ ३०५ ॥
११७—१७४	भरद्वाजाश्रमात्सुदेवगृहं गत्वा तत्र सभायां स्थित्वा गौतमगृहचरित्रजिज्ञासया रामेणप्रश्ने कृते सति शंभुब्राह्मणेन रामंप्रति गौतमगृहवृत्तांतकथनम्, तत्रन्यायार्जितधनेन देवपूजादिमाहात्म्यवर्णनम्, अत्र विषये मंकणकपुत्रस्याकथस्य वृत्तांतवर्णनम्, रामकृतकौसल्यामासिकश्राद्धविधिः, श्राद्धकाले कस्यचिदभ्यागतस्यागमनम्, तेनातिथिनारामसीतयोः सत्वपरीक्षणम्, अन्यायार्जितद्रव्येण देवपूजाकर्तुः किल्बिषप्राप्तिः, अत्रार्थे रूपकराक्षसस्य वृत्तांतवर्णनम्, उपहतद्रव्येण पूजानिषेधः, तत्र चेकितानिब्राह्मणवृत्तांतः, उपहतघंटाकारणवर्णनम्, तत्र मन्दस्यवृत्तांतवर्णनम्, पातालखंडश्रवणफलवर्णनम्, पुराणवाचकपूजाकथनम्. श्लो॰ २४२ ॥

इति पाद्मपुराणपातालखंडस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ।

अथ पाद्मपुराणोत्तरखण्डस्थविषयानुक्रमणिका.

अ॰ प॰	विषयाः
१— १	महेशनारदसंवादे धर्मबीजसमुच्चयवर्णनम्. श्लो॰ ७० ॥
२— २	नारदोमापतिसंवादे बदरीनारायणमाहात्म्येरुद्रप्रसादवर्णनम्. श्लो॰ १८ ॥
३— २	युधिष्ठिरनारदसंवादे जालंधरोत्पत्तिवर्णनम्, तत्र ब्रह्मण आगमनवर्णनम्. श्लो॰ ५२ ॥
४— ३	जालंधरोपाख्याने वृंदाविवाहः, जालंधरस्याभिषेकवर्णनंच श्लो॰ ५२॥
५— ४	क्षीरोदधेर्मंथनकारणज्ञानायजालंधरेण शक्रप्रतिदूतप्रेषणम्, दैत्यसैन्यानां देवसैन्यैः सह युद्धवर्णनम्. श्लो॰ ९३ ॥
६— ६	विष्ण्वादीनां कालनेम्यादिभिः सह द्वंद्वयुद्धम्, इंद्रबलयोर्द्वंद्वयुद्धे इंद्रकृतमुद्गरप्रहारेण बलदैत्यस्यांगविशरणम्,तेनतदंगेभ्यो रत्नाद्युत्पत्तिः, इंद्रेणबलस्य वधकरणम्, तत्पन्याः प्रभावत्याः पत्याज्ञयानदीरूपप्राप्तिवर्णनम्. श्लो॰ ४१ ॥
७— ७	जालंधरेणेंद्रपराभवकरणम्, विष्णुजालंधरयोर्युद्धम्, विष्णुकृतजालंधरसेनावधः, जालंधरेणद्रोणाचलानयनम्, जालंधरकृतबाणप्रहारेण विष्णोर्मूर्च्छाप्राप्तिः, लक्ष्मीप्रेरणया कृतनमस्कारस्य जालंधरस्य विष्णुनावरदानम्, जालंधरप्रार्थनया विष्णुना तद्गृहे वासकरणम्. श्लो॰ ८६ ॥
८— ८	जालंधरस्य सकलदेवपराजयपूर्वकंसौराज्यप्रतिष्ठापनम्. श्लो॰ २६ ॥
९— ९	सर्वदेवप्रार्थनयाशंकरेण सर्वदेवतेजोमयचक्रनिर्माणम्. श्लो॰ ३८ ॥
१०— ९	नारदमुखाज्जालंधरेणपार्वतीसौंदर्यं निशम्य शंकरंप्रति राहुदूतप्रेषणम्, राहुणाशंभवे जालंधरसंदेशकथनम्, अत्रांतरेशिवजटाजूटात्कीर्तिमुखगणोत्पत्तिः, राहोः प्रत्यागमनम्. श्लो॰ ५३ ॥
११— १०	जालंधरस्य युद्धार्थयात्रावर्णनम्, नंदिप्रमुखैः शिवगणैर्जालंधरसैन्यपराभवकरणम्. श्लो॰ ६८ ॥
१२— १२	शुंभादीनां नंद्यादिभिः सह युद्धम्, तत्र नंद्यादीनां पराजयः, शंकरेण दैत्यपराभवकरणम्. श्लो॰ ६४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

१३-- १३ शिवजालंधरयोर्घोरसंग्रामः, मायाशंकरस्यजालंधरस्यपार्वतीं प्रत्यागमनम्, पार्वत्या सह तस्य संवादः, पार्वतीकृतचिंतावर्णनम्. श्लो० ५१ ॥

१४-- १४ विष्णुना जालंधरकृतपार्वतीच्छलं परिज्ञायवृंदाहरणविषयकोद्योगकरणम्, स्वप्ने वृंदयाकालीकृतपतिशिरोभक्षणदर्शनम्, दुःस्वप्नदर्शनानुतप्तायावृंदायावनगमनम्, तत्र राक्षसदर्शनंच. श्लो० ७१ ॥

१५-- १५ विष्णुना तापसवेषधारणम्, राक्षससकाशाद्वृंदायाः परिमोचनम्, व्याधभीतायावृंदायास्तापसस्य विष्णोराश्रमगमनम्, विष्णुवचनाच्चित्रशालायां वृंदाया गमनम्. मायाजालंधरेण विष्णुना वृंदारतिकरणम्, सुरतान्ते वृंदया विष्णुं ज्ञात्वातद्भर्त्सनम. वृन्दयाविष्णवे भार्याहरणरूपशापदानम्, वृंदया योगबलेन शरीरत्यागपूर्वकं ब्रह्मपदंप्रतिगमनम्, वृंदादेहस्य तत्सख्या दहनकरणम्, वृंदादेहत्यागस्थलस्यवृंदावनत्वप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ७२ ॥

१६-- १७ मायाशिवस्य जालंधरस्य परीक्षार्थं पार्वत्याऽग्रे सखीप्रेषणम्, सखीदर्शनालिङ्गनमात्रेणैव जालंधरवीर्यच्युतिं सखीमुखाज्ज्ञात्वा नायं शिवइति निश्चित्य पार्वत्याः कमलकोशे प्रवेशः, तत्सखीनांचभृंगरूपेणकमलपरिसरे भ्रमणम्, चंडमुंडप्रेषितरक्तलोचनदूतमुखात्स्वभार्याया वृंदाया विष्णुकृतपातिव्रत्यभंगवार्ताश्रवणानंतरंजालंधरस्य संग्रामं प्रत्यागमनम्. श्लो० ३९ ॥

१७-- १७ जालंधरस्य शंकरेण सह युद्धम्, जालंधरसैनिकानां वीरभद्रादिभिः सह युद्धम्, शुक्रेण मृतदैत्यानांपुनरुज्जीवनम्, शंकरेण कृत्योत्पादनम्, कृत्ययास्वयोनौ शुक्रस्यस्थापनम्. श्लो० ८९ ॥

१८-- १९ दैत्यानां शिवगणैः सह युद्धवर्णनम्, जालंधरेण मायया पार्वतीं निर्माय तस्याः शिवसंमुखेवधकरणाच्छंकरस्य मोहप्राप्तिः, ब्रह्मकृतबोधेन शिवेन दैत्यमायां विज्ञाय जालंधरस्यवधकरणम्, जालंधरस्य शिवसायुज्यमुक्तिप्राप्तिः, कैलासोत्तरदिशिस्थितस्यनगरस्य जालंधररक्तपातेनशोणितपुरत्वप्राप्तिवर्णनम्, शंकरस्याज्ञया योगिनीभिस्तत्पुरपतितमांसभक्षणम्, शंकरेण योगिनीनां वरप्रदानम्, जालंधरवधाख्यानश्रवणफलम्, वृंदाप्रसंगेन तुलसीप्रशंसाम्. श्लो० १५५ ॥

१९-- २२ श्रीशैलमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १८ ॥

२०-- २२ हरिद्वारमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र गंगोत्पत्तिकथाप्रसंगेन सगरवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ४२ ॥

२१-- २३ गंगायाः पृथिवीतले गमनवृत्तांतवर्णनपुरःसरंहरिद्वारप्रशंसावर्णनम्. श्लो० २८

२२-- २३ गंगामाहात्म्यवर्णनम्, तत्र गंगायमुनाप्रयागकाशीस्तोत्राणि, गयाप्रशंसा. श्लो० ४९ ॥

२३-- २५ तुलसीशालग्राममाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४६ ॥

२४-- २६ प्रयागतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २३ ॥

२५-- २६ तुलसीत्रिरात्रव्रतविधिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४३ ॥

२६-- २७ दानेषुमुख्यस्यान्नदानस्य प्रशंसा, अन्नदाने पात्रापात्रनिरीक्षणप्रयोजनम्. श्लो० २१ ॥

२७-- २७ पानीयदानतडागाद्युत्सर्गवृक्षारोपणसत्यतपोऽध्ययनपात्रदानपृथ्व्यादिदानानां प्रशंसा, इतिहासपुराणपठनविधिफलवर्णनंच. श्लो० ५८ ॥

२८-- २८ इतिहासपुराणपठनप्रशंसावर्णने धरापालवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ४३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

२९— २९ गोपीचन्दनमाहात्म्यम्, तस्यविलेपनविधानवर्णनम्. श्लो० २६ ॥

३०— ३० कार्त्तिकशुक्लैकादश्यां दीपव्रतविधानवर्णनम्, तत्फलवर्णनंच, तत्रसिद्धाश्रमस्थकपिलब्राह्मणस्य तद्गृहस्थमार्जारस्यच वृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ११८ ॥

३१— ३२ हरिश्चंद्रसनत्कुमारसंवादे जन्माष्टमीव्रतविधानवर्णनम्. श्लो० ४५ ॥

३२— ३२ पृथ्वीदानवस्त्रदानयोःप्रशंसा, गयागमनप्रशंसा, नीलवृषलक्षणकथनम्, दत्तायाः पृथिव्याः पुनर्हरणेदोषवर्णनम्, हिरण्यार्थेऽसत्यवचने ब्राह्मणधनहरणेच दुर्गतिप्राप्तिः, पात्रेदानस्यप्रशंसा, वाप्यादीनामुत्सर्गेफलम्, जलदानमाहात्म्यम्, भूमिधेनुस्त्रीणां वलाद्धृत्वापुनरदाने ब्रह्महत्याप्राप्तिः, दीपदानस्यफलम्, विवाहयज्ञादिषुविघ्नकरस्यदुर्गतिवर्णनम्, फलमूलभक्षणप्रायोपवेशनतः स्वर्गलोकावाप्तिः, नित्यस्नानाग्निप्रवेशरसत्यागोपवासभूमिशयनकराणांतत्तत्फलावाप्तिवर्णनम्. श्लो० ७१ ॥

३३— ३४ दशरथेनवसिष्ठवचनाद्रथमारुह्य रोहिणीपृष्ठे स्थित्वाशनिसंमुखे संहारास्त्रेयोजितेसति शनिनादशरथाय वरत्रयप्रदानम्, दशरथेन शनिस्तोत्रकरणम्, शनिस्तोत्रपठनफलवर्णनम्. श्लो० ५१ ॥

३४— ३५ माधवजाह्नवीसंवादे त्रिस्पृशैकादशीव्रतविधानम्, तत्रत्रिस्पृशैकादशीलक्षण कथनम्. श्लो० ९५ ॥

३५— ३६ उन्मीलिन्येकादशीव्रतविधानवर्णनम्. श्लो० ६८ ॥

३६— ३८ पक्षवर्द्धन्येकादशीव्रतविधानकथनम्. श्लो० ३२ ॥

३७— ३८ एकादश्यां जागरणस्य फलविधानलक्षणवर्णनम्. श्लो० ९२ ॥

३८— ४० जयाविजयाजयंत्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्, मार्गशीर्षकृष्णपक्षे एकादश्युत्पत्तिकथानकवर्णनम्, तत्र मुरदैत्यवधार्थं विष्णुदेहादेकादशीकन्याप्रादुर्भावः, तया मुरदैत्यवधकरणम्, विष्णुनातस्यैवरप्रदानवर्णनम्. श्लो० ११८ ॥

३९— ४२ मार्गशीर्षशुक्लपक्षमोक्षदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४७ ॥

४०— ४३ पौषकृष्णपक्षसफलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४९ ॥

४१— ४४ पौषशुक्लपक्षपुत्रदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५३ ॥

४२— ४५ माघकृष्णपक्षषट्तिलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५२ ॥

४३— ४६ माघशुक्लपक्षजयैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥

४४— ४७ फाल्गुनकृष्णपक्षविजयामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३२ ॥

४५— ४७ फाल्गुनशुक्लपक्षामलक्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ६७ ॥

४६— ४९ चैत्रकृष्णपक्षपापमोचन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४९ ॥

४७— ५० चैत्रशुक्लपक्षकामदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥

४८— ५० वैशाखकृष्णपक्षवरूथिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २५.

४९— ५१ वैशाखशुक्लपक्षमोहिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥

५०— ५२ ज्येष्ठकृष्णपक्षापरैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २० ॥

५१— ५२ ज्येष्ठशुक्लपक्षनिर्जलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ६४ ॥

५२— ५३ आषाढकृष्णपक्षयोगिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३४॥

५४— ५४ आषाढशुक्लपक्षदेवशयन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३७ ॥

५४— ५४ श्रावणकृष्णपक्षकामिकैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २९ ॥

५५— ५५ श्रावणशुक्लपक्षपवित्रारोपण्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४४ ॥

५६— ५६ भाद्रपदकृष्णपक्षाजैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
५७—	५६	भाद्रपदशुक्लपक्षपद्मैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४१ ॥
५८—	५७	आश्विनकृष्णपक्षेंदिरामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३६ ॥
५९—	५८	आश्विनशुक्लपक्षपाशांकुशैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २८ ॥
६०—	५८	कार्तिककृष्णपक्षरमैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥
६१—	५९	कार्तिकशुक्लपक्षप्रबोधिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ६८ ॥
६२—	६१	पुरुषोत्तममासकृष्णपक्षकमलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४३ ॥
६३—	६२	पुरुषोत्तममासशुक्लपक्षकामदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २२ ॥
६४—	६२	चातुर्मास्यव्रतविधिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १२१ ॥
६५—	६४	चातुर्मास्यव्रतोद्यापनविधिवर्णनम्. श्लो० २० ॥
६६—	६५	यमाराधनम्, वैतरणीव्रतम्, तत्रमुद्गलवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ८५ ॥
६७—	६६	गोपीचन्दनमाहात्म्यकथनम्. श्लो० १३ ॥
६८—	६६	वैष्णवलक्षणमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २० ॥
६९—	६७	श्रवणद्वादशीव्रतविधानकथनम्. तत्रमरुदेशस्थप्रेतकथानकवर्णनम्. श्लो० ७५
७०—	६८	नदीत्रिरात्रव्रतमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३२ ॥
७१—	६९	भगवन्नाममाहात्म्यवर्णनम्, तत्रपार्वतीशिवसंवादे विष्णुसहस्रनामस्तोत्रवर्णनम्. श्लो० ३३१ ॥
७२—	७५	विष्णुसहस्रनाममाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १७ ॥
७३—	७५	रामरक्षास्तोत्रवर्णनम्. श्लो० १२ ॥
७४—	७६	धर्मप्रशंसापूर्वकदानधर्ममाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २६ ॥
७५—	७६	गंडिकातीर्थमाहात्म्यम्. श्लो० २६ ॥
७६—	७७	आभ्युदयिकौर्ध्वदेहिकस्तोत्रवर्णनम्. श्लो० ४२ ॥

अ०	प०	विषयाः
७७—	७७	ऋषिपंचमीव्रतविधानम्, तत्र देवशर्मब्राह्मणस्य बलीवर्दत्वप्राप्तिप्रभृत्याख्यायिकाकथनम्. श्लो० ६२ ॥
७८—	७९	अपामार्जनस्तोत्रवर्णनम्. श्लो० ९१ ॥
७९—	८०	अपामार्जनस्तोत्रपाठविधिकथनम्, तत्फलमाहात्म्यवर्णनंच. श्लो० १६ ॥
८०—	८१	विष्णुमाहात्म्यवर्णनम्, विष्णुमंत्रमाहात्म्यवर्णनम्, पुंडरीककथानकवर्णनम्, तत्र नारदेन सह पुंडरीकस्य समागमः, नारदेन पुंडरीकाय शास्त्रसिद्धांतरहस्योपदेशकरणम्, पुंडरीकस्य नारदोपदेशं श्रुत्वा भगवदाराधनेन भगवतःप्रत्यक्षदर्शनम्, पुंडरीककृतभगवत्स्तुतिः, भगवतः प्रसादात्पुंडरीकस्यमोक्षवर्णनम्. श्लो० १६९ ॥
८१—	८४	गंगामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४२ ॥
८२—	८५	वैष्णवलक्षणवर्णनम्, वैष्णवप्रशंसा, विष्णुमूर्तिपूजनफलवर्णनम्. शालग्रामपूजनफलवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥
८३—	८५	सर्वमासविधिवर्णनम्, तत्र चैत्रशुक्लैकादश्यां दोलामहोत्सवविधिवर्णनम्. श्लो० ३४ ॥
८४—	८६	चैत्रशुक्लद्वादश्यांदमनकमहोत्सववर्णनम्. श्लो० ३१ ॥
८५—	८७	वैशाखज्येष्ठाषाढेषु भगवतोजलशयनमहोत्सववर्णनम्. श्लो० ३० ॥
८६—	८७	श्रावणे पवित्रारोपणविधिवर्णनम्. श्लो० ४१ ॥
८७—	८८	चैत्रादिमासक्रमेण चंपकादिपुष्पैर्विष्णुपूजनवर्णनम्, तत्फलकथनं च. श्लो० २७ ॥
८८—	८९	कार्तिकमाहात्म्यारंभः, तत्र नारदस्य कृष्णदिदृक्षया द्वारकायामागमनम्, नारदेन कृष्णाय कल्पवृक्षपुष्पोपहारदानम्, कृष्णेन सत्यभामां विसृज्यत्या-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

न्यस्त्रीभ्यो विभज्य पुष्पदानम्, पुष्पालाभरुष्टायाः सत्यभामायाः कल्पद्रुमदानाय तया सह गरुडमारुह्य स्वर्गंप्रति गत्वेंद्रं विजित्य स्वर्गात्कल्पद्रुममानीय सत्यभामाया अंगणेतस्यरोपणम्, सत्यभामया तुलापुरुषदानकरणम्, श्रीकृष्णसत्यासंवादे सत्यभामया महाभाग्यशालित्वप्रापककारणजिज्ञासया प्रश्ने कृते सति कृष्णेन तस्याः पूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्, तत्र मायापुरीस्थदेवशर्मब्राह्मणकन्यायाश्चरित्रम्. श्लो० ४५ ॥

८९— ९० तस्या गुणवत्याः कार्तिकसेवनात्सत्यात्वप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ३० ॥

९०— ९० पृथुनारदसंवादे शंखासुराख्यानवर्णनम्, तत्र शंखासुरकृतवेदहरणवर्णनम्, विष्णुना कार्तिकप्रशंसाकरणम्, श्लो० ६१ ॥

९१— ९१ विष्णुना मत्स्यावतारं धृत्वा शंखासुरवधकरणम्, प्रयागोत्पत्तिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३० ॥

९२— ९१ कार्तिकव्रतिनां नियमवर्णनम्. श्लो० ३२ ॥

९३— ९२ कार्तिक स्नानाध्यादिवर्णनम्. लो० ३२ ॥

९४— ९३ कार्तिकमास्यनुष्ठेयानां नियमानां वर्णनम्,कार्तिकव्रतवतां प्रशंसा. श्लो०२८॥

९५— ९३ कार्तिकव्रतोद्यापनविधानवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥

९६— ९४ तुलसीमाहात्म्यवर्णनप्रसंगेन जालंधरोत्पत्तिवर्णनम्. श्लो० ३३ ॥

९७— ९४ जालंधरदैत्यकृतदेवपराजयपूर्वकममरावतीविजयवर्णनम्. श्लो० ३३ ॥

९८— ९५ जालंधरदैत्यभयत्रस्तदेवकृतसंकष्टनाशनविष्णुस्तोत्रम्, विष्णोर्जालंधरेणसह युद्धम्, विष्णोर्जालंधरेणसह युद्धे संतुष्टस्य तस्मैवरप्रदानम्, तद्याचितवरपूर्तये लक्ष्म्या सह विष्णुना जालंधरगृहेवासकरणम्, जालंधरस्य राज्यस्थितिवर्णनम्. श्लो० २९ ॥

अ० प०

९९— ९६ जालंधरेण नारदमुखात्पार्वत्याः सौंदर्यातिशयं निशम्य शिवं प्रति राहोर्दौत्येन प्रेषणम्, शिवभ्रूमध्यात्कीर्तिमुखगणोत्पत्तिवर्णनम्, कीर्तिमुखपूजावश्यकत्वकथनम्, कीर्तिमुखोत्सृष्टस्य राहोर्बर्बरदेशेपतनम्. श्लो० ३४ ॥

१००— ९६ शंकरेण सर्वदेवतेजोभिः सुदर्शनचक्रनिर्माणम्, शिवगणानां दैत्यगणैः सह संग्रामः. श्लो० ३२ ॥

१०१— ९७ नंद्यादीनां शिवगणानां कालनेम्यादिभिः सह द्वंद्वयुद्धवर्णनम्, तत्र शिवगणानां पराजयवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥

१०२— ९७ शिवेन दैत्यपराभवकरणम्, शिवजालंधरयुद्धम्, जालंधरेण गांधर्वमायय शंकरं मोहयित्वा शिवरूपं धृत्वा पार्वतीसमीपं प्रति गमनम्, पार्वत्या तस्य दानवत्वं परीक्ष्याकस्मादन्तर्धाय मानसोत्तरंप्रतिगमनम्, पार्वतीमदृष्ट्वा जालंधरस्य रणांगणं प्रत्यागमनम्, पार्वतीकृतस्मरणेन विष्णोस्तत्समीपं प्रत्यागमनम्, तद्वृत्तांतंश्रुत्वा विष्णुना वृंदापातिव्रत्यभंगाय प्रतिज्ञाकरणम्. श्लो० ३२ ॥

१०३— ९८ वृंदया दुःस्वप्नं दृष्ट्वोद्विग्नया वनांतरे भ्रमणम्, तत्र राक्षसोपद्रुताया वृंदायाः तापसवेषधारिणा विष्णुना राक्षसौ निवार्यरक्षणम्, मायया गगनात्कपिभ्यां जालंधरशिरःकबंधानयनम्, वृंदायाःस्वपतिशिरःकबन्धनिरीक्षणेन शोककरणम्, विष्णुमायया जालंधरवेषं धृत्वा वृंदायाः पातिव्रत्यभंगकरणम्, कदाचिद्वृंदया जालंधररूपधारिणं विष्णुं विज्ञाय तस्य भार्याहरणरूपशापं दत्वाग्नौ प्रवेशनम्, विष्णोस्तच्चिताभस्मावगुण्ठनम्. श्लो० ३१ ॥

१०४— ९९ शंकरेण युद्धे जालंधरस्य वधकरणम्, जालंधरस्य शिवसायुज्यप्राप्तिः, शिवाज्ञयादेवैर्वृंदामोहितविष्णुमोहविनाशायादिमायास्तोत्रकरणम्, आदिमा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
		याज्ञया गौरीलक्ष्मीस्वराभिर्देवेभ्यः स्वस्वबीजदानम्, वृंदाचितास्थानेदेवैर्गौर्याज्ञया तद्बीजारोपणम्. श्लो० २९ ॥
१०५	९९	तद्बीजत्रयोत्पन्नानांस्त्रीरूपधारिणीनां धात्रीमालतीतुलसीनां दर्शनेन विष्णोर्भ्रांतिनिरासः, मालत्या बर्बरीनामप्राप्तिकारणवर्णनम्, धात्रीतुलस्योर्माहात्म्यम्. श्लो० २९ ॥
१०६	१००	कलहाचरित्रवर्णनम्, धर्मदत्तब्राह्मणेन सह राक्षसीत्वं प्रति प्राप्तायाः कलहाया मध्येमार्गे समागमः, धर्मदत्तेन तस्या उपरि तुलसीमिश्रजलसेचनम्, कलहया धर्मदत्ताग्रे स्वपूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥
१०७	१०१	धर्मदत्तेन द्वादशाक्षरमन्त्रं जपित्वा तदङ्गे तुलसीमिश्रजलप्रक्षेपात्कलहाया दिव्यदेहावाप्तिवर्णनम्, वैकुंठं प्रति कलहां नेतुमागताभ्यां विष्णुदूताभ्यां धर्मदत्तं प्रति कलहयान्याभ्यां च स्त्रीभ्यां सह दशरथोभविष्यसीति वरप्रदानम्. श्लो० २६ ॥
१०८	१०१	धर्मदत्तविष्णुगणसंवादे विष्णुव्रतमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र विष्णुदासविप्रचोलराजयोः कथानकवर्णनम्. श्लो० ३० ॥
१०९	१०२	विष्णुदासविप्रचोलराजयोर्भगवन्निरतिशयभक्त्या वैकुंठप्राप्तिवर्णनम्,मुद्गलगोत्रोद्भवानां शिखाहीनत्वकारकणवर्णनम्. श्लो० ३३ ॥
११०	१०२	जयविजयद्वारपालयोः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, कलहाया विष्णुगणैर्वैकुण्ठप्रापणम्. श्लो० ३२ ॥
१११	१०३	कृष्णावेण्याद्यनेकनदीनां माहात्म्यवर्णनम्, तत्र कृष्णावेण्योरुत्पत्तिवर्णनम्, तत्र ब्रह्मदेवकृतयज्ञवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥
११२	१०४	एकादशीमाघकार्तिकतुलसीद्वारकानां भगवत्प्रियत्वम्, संसर्गवशात्पुण्यपापांशप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ३० ॥
११३	१०४	कार्तिकव्रतप्रशंसायां धनेश्वरविप्रवृत्तांतवर्णनम्, धनेश्वरस्यकार्तिकव्रतिसंसर्गः. श्लो० ३४ ॥
११४	१०५	धनेश्वराय यमेन नरकदर्शनानंतरं धनेश्वरस्य धनयक्षेति नाम्ना कुबेरानुगत्वप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० २९ ॥
११५	१०५	सत्यभामायै कृष्णेन कार्तिकमाहात्म्यमुक्त्वा सायंसंध्योपासनार्थं जननीगृहंप्रति गमनम्, अश्वत्थवटप्रशंसाकरणम्. श्लो० २९ ॥
११६	१०६	अश्वत्थवृक्षस्यास्पृश्यत्वकारणवर्णनेऽलक्ष्मीवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० २८ ॥
११७	१०७	शिवषडाननसंवादे कार्तिकस्नानमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३२ ॥
११८	१०७	कार्तिके तिलधेन्वादिदानवर्णनम्, कार्तिकव्रतिनां परान्नवर्जनादिविविधनियमवर्णनम्, विष्णुपूजनफलवर्णनम्. श्लो० ६० ॥
११९	१०९	माघमासस्नानमाहात्म्यम्, शूकरक्षेत्रमाहात्म्यवर्णनम्, मासोपवासव्रतविधानवर्णनम्. श्लो० ५३ ॥
१२०	११०	शालिग्रामशिलार्चनविधिमाहात्म्यवर्णनम्, शालिग्रामशिलायां वासुदेवादिमूर्तिलक्षणवर्णनम्, कार्तिकमासे शालिग्रामपूजाफलवर्णनम्. श्लो० ९२ ॥
१२१	१११	धात्रीवृक्षच्छायायां पिण्डदानमाहात्म्यवर्णनम्, केतकीप्रभृतिभिः पूजनस्य फलवर्णनम्, दीपदानविधिवर्णनम्. तत्र गोपवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ३७ ॥
१२२	११२	दीपावलीदिनपंचके त्रयोदश्यादिद्वितीयान्तेकर्तव्यकृत्यनिर्णयः, दीपावलीमहोत्साहेराज्ञां कर्तव्यवर्णनम्, यमद्वितीयामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १०३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
१२३—११४	मासोपवासविधिमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ४२ ॥
१२४—११५	प्रबोधिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्, भीष्मपंचकव्रतमाहात्म्यवर्णनम्, कार्तिकमाहात्म्यश्रवणपठनफलवर्णनम्. श्लो० ९६ ॥
१२५—११६	माघमासमाहात्म्यारंभः, माघमाहात्म्यजिज्ञासया सूतं प्रति मुनीनां प्रश्नः, सूतेनोमामहेश्वरसंवादेनमाघमाहात्म्यकथनम्, तत्र दिलीपस्य मृगयार्थं वनप्रवेशवर्णनम्, तत्प्रसंगेन वनशोभावर्णनम्, मृगयां विधाय पुरं प्रत्यावृत्तस्य दिलीपस्य हारीतेन मुनिना सह समागमः, हारीतानुज्ञया दिलीपस्य वसिष्ठं प्रत्यागमनम्, वसिष्ठदिलीपसंवादः, माघमासे प्रातःस्नानदानमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र मणिकूटपर्वतस्थव्याघ्रमुखविद्याधरस्य भृगुमहर्ष्युपदेशेनमाघशुक्लैकादश्यां स्नानात्सुमुखत्वप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० १७१ ॥
१२६—१२०	माघस्नानमाहात्म्यवर्णने कार्तवीर्यदत्तात्रेयसंवादवर्णनम्, तत्र दत्तात्रेयेण शरीरानित्यतादिरहस्यकथनपुरःसरं माघस्नानमाहात्म्यवर्णनम्, तत्प्रसंगेन कुब्जिकाब्राह्मणीचरित्रसुंदोपसुंदवधवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ८० ॥
१२७—१२१	माघस्नानविधिवर्णनम्, तत्र कांचनमालिन्यप्सरसाराक्षसस्य धर्मोपदेशकरणम्, तदुपदेशेनराक्षसस्य स्वर्गप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० १७७ ॥
१२८—१२५	माघस्नानमाहात्म्यवर्णने गंधर्वकन्यानां वेदनिधिमुनिपुत्रस्याग्निपस्यच परस्परं शापदानेन पिशाचत्वप्राप्तौ दैववशाल्लोमशसमागमः, लोमशेन माघमासस्नानमाहात्म्यकथनम्, तत्रावंतिदेशस्थवीरसेनराजवृत्तान्तनिरूपणम्, पिशाचमोचनेतिहासवर्णने प्लक्षप्रस्रवणस्थदेवद्युतिविप्रचरित्रवर्णनम्, देवद्युतिना विष्णुस्तोत्रकरणम्. श्लो० २९६ ॥
१२९—१३०	द्राविडदेशस्थचित्रनामकभूपतेरधर्माचारतया पैशाच्यप्राप्तौ देवद्युतिना सहसमागमः देवद्युतिना तस्य प्रयागे माघस्नानाज्ञाकरणपूर्वकंमाघस्नानमाहात्म्य कथनम्, तत्र केरलस्थवसुनामकब्राह्मणवृत्तांतकथनम्, तस्य वसुब्राह्मणस्य प्रेतत्वप्राप्तौ केनचित्कार्पटिकेन सहसमागमः, कार्पटिकाय केरलपिशाचेन स्ववृत्तांतनिवेदनम्, तत्र सारसवानरवृत्तांतवर्णनम्, तत्र सारसेनवानराय निज वृत्तांतकथनम्, प्रेतप्रार्थनयाकार्पटिकेनमनसिविचार्य प्रेतायगंगाजलप्रदानम्, तेनगंगाजलप्राशनेन केरलवसुपिशाचस्यमुक्तिः,प्रयागमाहात्म्यश्रवणाद्द्राविडदेशपतेश्चित्रराजस्यमोक्षः, लोमशवचनात्पिशाचीनांपिशाचस्यच व्योममार्गेणभूगतलोमशेनसहप्रयागं प्रतिगमनम्, लोमशेन तेभ्यःप्रयागदर्शनपूर्वकंप्रयागमाहात्म्यकथनम्, प्रयागे लोमशवचनाद्गंधर्वकन्यानां मुनिपुत्रस्य पैशाच्यान्मुक्तिः, लोमशवचनेनतासां गंधर्वकन्यानामग्निपेन सह विवाहः. श्लो० २२८ ॥
१३०—१३५	विष्णुभक्तिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
१३१—१३६	शालिग्रामशिलामाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २९ ॥
१३२—१३६	विष्णुस्मरणमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १५३ ॥
१३३—१३९	जंबूद्वीपस्थविविधतीर्थवर्णनम्. श्लो० ४० ॥
१३४—१४०	वेत्रवतीनदीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३१ ॥
१३५—१४०	साभ्रमतीनदीमाहाम्यवर्णनम्. श्लो० १३५ ॥
१३६—१४३	साभ्रमतीप्रवाहागतनंदिकुंडकपालकुंडमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
१३७—१४३	साभ्रमत्याःसप्तस्रोतोमाहात्म्यवर्णनम्, श्वेतातीर्थमाहात्म्यवर्णनंच. श्लो० २३ ॥
१३८—१४४	बकुलासंगमे गणतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १५ ॥
१३९—१४४	अग्निपालेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
१४०—१४५	साभ्रमतीहिरण्यासंगममाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १६ ॥
१४१—१४५	मधुरादित्यमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४५ ॥
१४२—१४६	कपितीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १३ ॥
१४३—१४६	सप्तधारतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २६ ॥
१४४—१४६	ब्रह्मवल्लीतीर्थवृषतीर्थखंडहदगोहदमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २९ ॥
१४५—१४७	साभ्रमतीहस्तिमतीसंगमेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. तत्रसोमेश्वरमाहात्म्यकथनंच. श्लो० १६ ॥
१४६—१४७	रुद्रमहालयतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ८ ॥
१४७—१४७	खड्गतीर्थखड्गधारेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ७ ॥
१४८—१४८	मालार्कतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ९ ॥
१४९—१४८	चन्दनेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ११ ॥
१५०—१४८	जांबवततीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १४ ॥
१५१—१४८	इन्द्रग्रामतीर्थधवलेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १०० ॥
१५२—१५०	बालार्पेद्रतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४४ ॥
१५३—१५१	दुर्धर्षेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० २३ ॥
१५४—१५१	खड्गधारेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ७२ ॥
१५५—१५३	दुग्धेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४० ॥
१५६—१५३	चंद्रभागानदीवर्तिचंद्रेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५१ ॥
१५७—१५४	पिप्पलादतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ११॥
१५८—१५४	पिचुमंदार्कतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १४ ॥

अ० प०	विषयाः
१५९—१५४	सिद्धक्षेत्रकोटराक्षीतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १३ ॥
१६०—१५४	वामनतीर्थराजमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५ ॥
१६१—१५४	सोमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १७ ॥
१६२—१५५	कापोतिकतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १८ ॥
१६३—१५५	गोतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५ ॥
१६४—१५५	कश्यपहदमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ९ ॥
१६५—१५५	भूतेश्वरतीर्थघटेश्वरतीर्थवैद्यनाथतीर्थविजयितीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १०॥
१६६—१५६	पांडुरार्यातीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ८ ॥
१६७—१५६	चंडेशतीर्थगाणपत्यतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ८ ॥
१६८—१५६	वार्त्रघ्नीनदीमाहात्म्यवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ७१ ॥
१६९—१५७	वाराहतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ११ ॥
१७०—१५७	साभ्रमतीसंगमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ५ ॥
१७१—१५८	संगमस्थसत्तीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४ ॥
१७२—१५८	नीलकंठतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४ ॥
१७३—१५८	दुर्गासाभ्रमतीसमुद्रसंगमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ६ ॥
१७४—१५८	श्रीनृसिंहव्रतनृसिंहतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ९७ ॥
१७५—१५९	भगवद्गीताप्रथमाध्यायमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र विष्णुलक्ष्मीसंवादे सुशर्मवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥
१७६—१६१	गीताद्वितीयाध्यायमाहात्म्यम्, तत्रदेवशर्मवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६२ ॥
१७७—१६२	गीतातृतीयाध्यायमाहात्म्यवर्णने जडब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० विषयाः

१७८—१६३ गीताचतुर्थाध्यायमाहात्म्यवर्णने वाराणसीस्थभरतकृतावलंबनतोबदर्योः कन्यात्वप्राप्तिवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ३८ ॥

१७९—१६४ गीतापंचमाध्यायमाहात्म्यवर्णने पुरुकुत्सपुरस्थपिंगलब्राह्मणतत्पत्नीवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० २४ ॥

१८०—१६४ गीताषष्ठाध्यायमाहात्म्यवर्णने गोदावरीतीरवर्तिप्रतिष्ठानपुरस्थज्ञानश्रुतिराजैक्यमहर्षिवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० १०४ ॥

१८१—१६६ गीतासप्तमाध्यायमाहात्म्यवर्णने पाटलिपुत्रस्थशंकुकर्णब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ३४ ॥

१८२—१६६ गीताष्टमाध्यायमाहात्म्यवर्णने आमर्दकपुरस्थभावशर्मब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ३२ ॥

१८३—१६७ गीतानवमाध्यायमाहात्म्यवर्णने माहिष्मतीपुरीस्थमाधवब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ६० ॥

१८४—१६८ गीतादशमाध्यायमाहात्म्यवर्णने काशीपुरीस्थधीरधीविप्रवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ९९ ॥

१८५—१७० गीतैकादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने मेघकरनगरस्थसुनंदब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ११० ॥

१८६—१७२ गीताद्वादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने कोल्हापुरस्थसिद्धसमाधिवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६२ ॥

१८७—१७३ गीताद्वादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने तुंगभद्रानदीतीरवर्तिहरिपुरस्थहरिदीक्षितब्राह्मणपत्न्यादुराचारायावृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६१ ॥

अ० प० विषयाः

१८८—१७४ गीताचतुर्दशाध्यायमाहात्म्यवर्णने शशशुनीवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ४५ ॥

१८९—१७५ गीतापंचदशाध्यायमाहात्म्यवर्णने गौडदेशीयनरसिंहराजस्यतत्सैनिकस्य सरभभेरुंडस्यच वृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ४६ ॥

१९०—१७६ गीताषोडशाध्यायमाहात्म्यवर्णने गुर्जरमंडलान्तर्गतसौराष्ट्रिकपुरस्थखड्गबाहुराजवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ३४ ॥

१९१—१७६ गीतासप्तदशाध्यायमाहात्म्यवर्णने खड्गबाहुनृपसुतभृत्यस्य दुःशासनस्य वृत्तांतवर्णनम्. श्लो० २७ ॥

१९२—१७७ गीताष्टादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने इंद्रवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ६३ ॥

१९३—१७८ श्रीमद्भागवतमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र सूतशौनकसंवादे नारदसनत्कुमारसंवादः, नारदेन भक्तिज्ञानवैराग्यवृत्तांतकथनम्, तत्र कलिदोषेण ज्ञानवैराग्ययोर्वार्द्धक्यम्, भक्त्याश्च वृंदावनप्रभावेण यौवनम्, भक्तिनारदसमागमे भक्त्यानारदाग्रे स्वदुःखवृत्तांतनिवेदनम्. श्लो० ८४ ॥

१९४—१७९ नारदेन भक्तिं सांत्वयित्वा तद्दुःखनिवारणार्थमुपायं चिंतयित्वा नारदस्य सनकादिसमीपं प्रत्यागमनम्, सनकादिभिर्ज्ञानवैराग्ययोर्बलप्राप्तये भागवतालापकरणोपदेशकरणम्, तत्र भागवतस्य श्रैष्ठ्यवर्णनम्. श्लो० ७४ ॥

१९५—१८१ कुमाराणामुपदेशान्नारदस्य गंगाद्वारसमीपस्थकामदापुरे भृग्वादिभिः सह गमनम्, कुमारैर्भागवतमाहात्म्यवर्णनम्, भागवतसप्ताहपठनमाहात्म्यवर्णनम्, भगवतोद्धवाय भागवतोपदेशकरणम्, नारदाद्यैर्भागवतसप्ताहकरणम्, तत्र भक्तेरागमनम्, कुमारैर्भक्तेः स्थानदानम्. श्लो० ७८ ॥

१९६—१८२ भागवतमाहात्म्यवर्णने गोकर्णवृत्तांतवर्णनम्, तत्र तुंगभद्रानदीतीरवर्ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
	कोह्लपुरस्थस्यात्मदेवब्राह्मणस्य-पुत्राप्राप्तिखिन्नतयावनंगतस्य सिद्धेनसह समागमः, सिद्धेन तस्मै पुत्रप्राप्त्यर्थं फलदानम्, आत्मदेवेन धुंधुलीनाम्न्यै फलसमर्पणम्, धुंधुल्याप्रसूतिदुःखभीतया पतिं वंचयित्वा गुर्विणीवेषं विधाय अंगणस्थायागोः फलदानम्, स्वभगिन्यां प्रसूतायांतस्याः पुत्रमादायस्वस्याः प्रसूतिप्रसिद्धिकरणम्, तस्य पुत्रस्य धुंधुकारिनामकरणम्, मासत्रयानंतरं धेनोः सकाशाद्गोकर्णपुत्रप्रसूतिः, धुंधुकारिणा पितृपीडनम्, गोकर्णपुत्रेणात्मदेवस्य सांत्वनम्, गोकर्णोपदेशादात्मदेवस्य वनंगत्वा सत्संगेन मुक्तिप्राप्तिः. श्लो० ८६ ॥
१९७—१८४	धुंधुकारिपीडितायाधुंधुल्याःकूपेपतित्वामरणम्, गोकर्णस्य तां निर्हृत्यतीर्थयात्रार्थं गमनम्, धुंधुकारिणो वेश्याभिर्धनलोभेनवधकरणम्, तस्य पैशाच्यप्राप्तिश्च, कदाचित्तीर्थयात्रां विधाय गृहं प्रत्यागतेन गोकर्णेन स्वभ्रातुः पैशाच्यवस्थानिरीक्षणम्, तदुपरिगोकर्णेन तीर्थजलप्रक्षेपात्तस्य वागुत्पत्तौ पिशाचेनात्मवृत्तांतवर्णनम्, धुंधुकारिणोमुक्त्युपायार्थं गोकर्णेन ब्राह्मणविज्ञापनम्, ब्राह्मणैस्तन्मुक्त्युपायचिंतनाय सूर्यस्तुतिकरणम्, सूर्येण द्विजान्प्रति धुंधुकारिणो विमुक्तये भागवतसप्ताहाज्ञाकरणम्, सूर्याज्ञया गोकर्णद्वारा भागवतसप्ताहे संपूर्णे धुंधुकारिणो मोक्षप्राप्तिः, भागवतसप्ताहश्रवणायागतानामन्येषां द्विजानां विष्णुसारूप्यमुक्तिप्राप्तिपुरःसरं गोलोकप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ११४ ॥
१९८—१८६	सप्ताहपठनश्रवणविधिवर्णनम्, नारदसनत्कुमारादिसंवादे प्रचलति सत्यकस्मात्तत्रशुकागमनम्, शुकागमनोत्तरं विष्णुशंकरादीनामागमनम्, प्रह्लादादिकृतनृत्यगीतादिसमारंभः, तत्र भक्तिज्ञानवैराग्याणां नवरूपप्राप्तिपुरःसरं नर्तनम्, सप्ताहयज्ञेन प्रसन्नेन भगवतावरप्रदानम्, शौनकस्य भागवतस्य निर्माणतआरभ्य सप्ताहप्रवृत्तिकालविषयकशंकायांनिर्माणकालावधिसप्ताहप्रवृत्तिकालकथनम्, नैमिषारण्ये शौनकमहासत्रे तीर्थयात्रां पर्यटतो बलरामस्यागमनम्, बलरामेणोच्चासनस्थस्य सूतस्याविचार्यवधकरणम्, मुनीनां वचनमाकर्ण्य बलरामेण सूतपुत्रस्योग्रश्रवसः शास्त्रकथनविषयकसूचनम्, बलरामेण मुनीनां सुखाय बल्वलासुरस्य वधकरणम्, रोमहर्षणपुत्रेणोग्रश्रवसासूतेनावशिष्टपुराणकथनम्, व्यासेन सप्तदशपुराणानि विरच्याप्यतुष्यद्धृदयेन नारदोपदेशाद्भागवतपुराणनिर्माणम्, भागवतमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १२१ ॥
१९९—१८८	कालिंदीमाहात्म्यवर्णने नारदपर्वतयोः शिबिराजस्य संवादे नारदेनेंद्रकृतयज्ञवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ४७ ॥
२००—१८९	इंद्रयागसमाप्तिवर्णनपूर्वकं शिवशर्मब्राह्मणगृहे इंद्रजन्मवर्णनम्, तस्य विष्णुनामकरणम्, तस्य विष्णुशर्मणः पित्रासहेंद्रप्रस्थमागत्य तत्र पूर्वजन्मनि कृतस्य यागस्य स्मरणम्, पित्रे सर्वपूर्ववृत्तांतं निवेद्यतत्रत्यतीर्थदर्शनम्, इंद्रवाक्याच्छिवशर्मणा निगमोद्बोधकतीर्थे स्नानार्थमुद्योगकरणम्, तत्रभिल्लसिंहयोर्मुक्तिदर्शनम्. इंद्रप्रस्थक्षेत्रमाहात्म्यम्. श्लो० ११८ ॥
२०१—१९१	शिवशर्मणो निगमोद्बोधकतीर्थे स्नानमात्रेण जातिस्मरत्वप्राप्तिः, शिवशर्मणाऽऽत्मनः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र शरभवैश्यस्यगृहेदेवलर्षिगमनम्, देवलेन शरभं प्रतिपुत्रप्राप्त्युपायकथनम्. श्लो० १०४ ॥
२०२—१९३	दिलीपसुदक्षिणाभ्यां पुत्रप्राप्त्युपायजिज्ञासया वसिष्ठाश्रमं प्रतिगमनम्, वसिष्ठेन तस्मै गोसेवाज्ञाकरणम्. श्लो० ५८ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
२०३—१९४	दिलीपेन गोसेवाकरणम्, तत्कृतांसेवांगवा मायया सिंहमुत्पाद्यपरीक्ष्य तस्मै पुत्रप्राप्तिकरवरप्रदानवर्णनम्. श्लो० ६९ ॥
२०४—१९६	शरभस्यचण्डिकाराधनम्, चंडिकावचनाच्छरभस्येंद्रप्रस्थं प्रत्यागत्य निगमोद्बोधकतीर्थे स्नानदानादिना पुत्रप्राप्तिः, वार्द्धक्येशरभस्येंद्रप्रस्थंप्रति गमनम्, तत्र तस्य ज्वरप्राप्तौ केनचित्पांथेन शिविकामानाय्य तस्यामारुह्य तेनैव सह स्वगृहं प्रत्यागमने मध्येमार्गकेनचिद्राक्षसेन सह समागमः, तेन राक्षसेन तदीयवाहभक्षणम्, शरभसमीपवर्तिनिगमोद्बोधकतीर्थजलप्राशनेन तस्य राक्षसस्य पूर्वजन्मवृत्तान्तस्मरणम्, शरभराक्षसयोःसंवादः, वाहानांपथिकस्यंच कुबेरलोकावाप्तिः, राक्षसेन शरभं पृष्ठमारोप्येंद्रप्रस्थंप्रति प्रत्यावृत्त्यागमनम्, इंद्रप्रस्थेशरभंप्रतिपुत्रस्यागमनम्, तत्रतीर्थेशरभवैश्यस्यमरणाद्वैकुंठलोकावाप्तिः, पुत्रस्यच रक्षसासहेंद्रप्रस्थे स्थितिकरणम्. श्लो० १४३ ॥
२०५—१९८	इंद्रप्रस्थे निगमोद्बोधकतीर्थपंकनिमग्नायागोरुद्धरणं कुर्वतोराक्षसस्यांबुहस्तिना जलमध्येनयनान्मृत्युप्राप्त्यनंतरंमुक्तिः, शरभपुत्रस्य तत्रतीर्थे वासवर्णनम्, दुर्वासःशापाच्छरभपुत्रस्य शिवशर्मत्वप्राप्तिः, शिवशर्मणो निगमोद्बोधकतीर्थेदेहत्यागान्मुक्तिप्राप्तिः. श्लो० ५१ ॥
२०६—१९९	इन्द्रप्रस्थस्थद्वारकामाहात्म्यवर्णनम्, तत्रकांपिल्यनगरवासिपुष्पेषुब्राह्मणचारित्रम्,तद्रूपमुग्धपौरस्त्रीणांविषभक्षणात्पैशाच्यप्राप्त्यनंतरं राक्षसीत्वप्राप्तिः. श्लो० ६३॥
२०७—२०१	तासामुद्धारवर्णनप्रसंगेन विमलविप्रवृत्तांतवर्णनम्, विमलस्येंद्रप्रस्थस्थनिगमोद्बोधकतीर्थस्नानात्पुत्रवरप्राप्तिः, तत्तीर्थादाश्रमंजिगमिषोर्मध्येमार्गेमित्रप्राप्तिः. श्लो० ६९ ॥
२०८—२०२	विमलस्यतेन मित्रेणसह पुनरिंद्रप्रस्थस्थद्वारकांप्रतिगत्वास्नानेन विष्णुभक्तिप्राप्तिवर्णनम्. मार्गेव्रजतोविमलस्य कमंडलुगतजलपानाद्राक्षसीनांमुक्तिवर्णनम्. श्लो० ६८ ॥
२०९—२०३	इंद्रप्रस्थस्थकोशलामाहात्म्यवर्णने मुकुंदद्विजवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र मुकुंदस्य नापितचौरेणवधे कृतेवेदायनस्यारगुरोगमनम्. वेदायनेनतन्मातुः शोकापनोदनायात्मस्वरूपवर्णनम्. श्लो० ५९ ॥
२१०—२०४	मुकुंदस्यकोशलातीर्थेऽस्थिपतनाद्विमानमारुह्य मार्गप्रसुप्तयोर्वेदायनगुरुकनिष्ठभ्रात्रोःसमीपंप्रत्यागमनम्, गुरुप्रश्नेसति मुकुंदेनस्वानुभूतयमयातनावर्णनम्, कोशलातीर्थेऽस्थिपतनकारणवर्णनम्. श्लो० ७० ॥
२११—२०६	चंडकनामकचौरनापितस्यब्राह्मणवधाद्राजाज्ञया शिरश्छेदोत्तरं सर्पत्वप्राप्तिः, मातृपित्रस्थिपेटकं गृहीत्वागच्छतः कस्यचिद्ब्राह्मणस्यसर्पवासदेशस्थितौ सर्पेणास्थिपेटकेप्रवेशकरणम्, ब्राह्मणेन कोशलायामस्थिविसर्जनेकृते सतितत्साहचर्येण सर्पस्यापिविसर्जनम्, कोशलाप्रभावेण सर्पस्यमोक्षावाप्तिः. श्लो० ५० ॥
२१२—२०६	नारायणाश्रमगामिबटूनांतत्रैववासः, कस्यचिद्बटोर्नारायणाश्रमंगच्छतोनारायणेन विप्रवेषंधृत्वानिवर्तनम्, तस्यविष्णुवचनात्कोशलातीर्थे परावृत्त्यागमनम्. तत्रतनुत्यजां तेषांभगवत्प्रसादान्मुक्तिप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ५५ ॥
२१३—२०८	मधुवनस्थविश्रांतितीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रकिरातनगरस्थकुशलब्राह्मणपत्नीवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र तस्यादुश्चरित्रेण गोधात्वप्राप्तिः, तत्पुत्रस्यतदुद्धरणार्थं पितुराज्ञाग्रहणम्. श्लो० ८२ ॥
२१४—२०९	पितृवाक्यात्पुत्रेण मातरमुद्दिश्यश्राद्धकरणम्, तेनतस्यमातुःपितामहादीनांच मुक्तिप्राप्तिः, तस्यपितुर्विष्णुलोकगमनम्. श्लो० १११ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प०	विषयाः
२१५—२११	तस्यमुनिपुत्रस्य स्वैरिण्यांजन्मग्रहणकारणवर्णनम्, तत्र चंद्रकृतबृहस्पतिभार्याहरणवृत्तांतवर्णनम्, तत्रबुधेन तस्यकुण्डत्वप्राप्तिरूपशापदानम्. श्लो० ५८
२१६—२१२	मधुवनस्थबदरिकाश्रममाहात्म्यवर्णनम्, तत्रमगधदेशस्थदेवदासब्राह्मणचरित्रवर्णनम्. तत्र कलिंगराजवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० १०१ ॥
२१७—२१४	इंद्रप्रस्थांतर्गतहरिद्वारमाहात्म्यम्, तत्रकालिंगश्वपचवृत्तान्तवर्णनम्. श्लो० ४९
२१८—२१५	इंद्रप्रस्थस्थपुष्करमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रपुण्डरीकवृत्तान्तवर्णनम्, तद्भ्रातुर्भरतस्यपुष्करसेवया विमानावाप्तिवर्णनम्. श्लो० ५४ ॥
२१९—२१६	भरतपुंडरीकयोःसंवादे भरतेनात्मपुण्यंवर्णयित्वा स्वर्गप्रतिगमनम्. पुंडरीकस्यपुष्करसेवनप्रभावेनतद्गृहेविष्णोःस्थितिः,पुंडरीकस्यमुक्तिप्राप्तिवर्णनम्.श्लो०५२
२२०—२१७	इंद्रप्रस्थस्थप्रयागतीर्थमाहात्म्यवर्णने नर्मदातीरवर्त्तिमाहिष्मतीस्थमोहिनीवेश्यावृत्तान्तवर्णनम्, तस्याश्चमरणावसरे प्रयागजलपानाद्द्रविडदेशराजस्यवीरवर्मणोभार्यात्वप्राप्तिः. श्लो० ५४ ॥
२२१—२१८	सखीगृहस्थितपुस्तकनिरीक्षणात्तस्याः पूर्वजन्मस्मृतौ भर्त्रासहेंद्रप्रस्थस्थप्रयागतीर्थगमनम्, तत्र वीरवर्मतत्पत्नीभ्यां हरिहरस्तोत्रकरणम्, तत्प्रभावात्तयोर्वैकुंठावाप्तिवर्णनम्. श्लो० ५३ ॥
२२२—२१९	इंद्रप्रस्थस्थकाशीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रत्यशिंशपातरुस्थितकाकसर्पयोर्वृत्तांतवर्णनम्, इंद्रप्रस्थस्थगोकर्णतीर्थमाहात्म्यवर्णने कर्कटभिल्लभार्याया जरानाम्न्याश्चरित्रकथनम्, इंद्रप्रस्थस्थशिवकांचीमाहात्म्यवर्णने हेरंबनामकब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, नारदस्याशिविंशतिशक्रप्रस्थमाहात्म्यमुक्त्वा स्वर्गेगमनम्, इंद्रप्रस्थमाहात्म्यश्रवणफलम्, युधिष्ठिरेणेंद्रप्रस्थं गत्वा तत्रराजसूययज्ञकरणम्. भीमकुंडमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ९० ॥
२२३—२२१	नारायणमहामंत्ररत्नोपदेशवर्णनम्. श्लो० ८० ॥
२२४—२२२	शिवपार्वतीसंवादे भगवद्भक्तिमाहात्म्येसुदर्शनादिमाहात्म्यवर्णनपूर्वकमंकनमाहात्म्यकथनम्. श्लो० ८० ॥
२२५—२२३	ऊर्ध्वपुण्ड्रमाहात्म्यविधिवर्णनम्. श्लो० ५९ ॥
२२६—२२४	मंत्रतदर्थोपदेशविधिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ९३ ॥
२२७—२२६	सविस्तरं मंत्रार्थोपदेशवर्णने त्रिपाद्विभूतिवर्णनम्. श्लो० ८० ॥
२२८—२२७	सविस्तरं मन्त्रार्थोपदेशवर्णने परमव्योमादिवर्णनम्. श्लो० १०७ ॥
२२९—२२९	देवसर्गवर्णने विष्णुव्यूहभेदवर्णनम्. श्लो० १८० ॥
२३०—२३२	विष्णोर्मत्स्यावतारकथावर्णनम्. श्लो० ३१ ॥
२३१—२३३	कूर्मावतारकथावर्णनम्. तत्र दुर्वाससःशापादिंद्रलक्ष्मीविनाशे विष्णुना देवान्प्रति समुद्रमंथनायाज्ञाकरणम्. श्लो० ४८ ॥
२३२—२३४	विष्णोराज्ञया देवदानवैर्मंथने समारब्धेसति समुद्रान्महाविषप्रभृतिलक्ष्म्यंतरत्नोत्पत्तिवर्णनम्. श्लो० ७० ॥
२३३—२३५	देवादिभिरेकादश्युपवासकरणवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
२३४—२३६	द्वादशीमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ३९ ॥
२३५—२३६	पाषंडिलक्षणवर्णनम्. शिवस्य कपालभस्मास्थिधारणकारणवर्णनम्. श्लो० ६४॥
२३६—२३८	तामसादिशास्त्रपरिगणनम्. श्लो० २७ ॥
२३७—२३८	वराहावतारकथावर्णनम्. श्लो० २९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ० प० — विषयाः

२३८—२३९ नृसिंहप्रादुर्भावकथावर्णनम्. श्लो० १५५ ॥
२३९—२४२ वामनप्रादुर्भाववर्णनम्, तत्र बलिदैत्यपराभूतदेवप्रार्थनयाभगवतोऽदितिगर्भप्रवेशः श्लो० ३१ ॥
२४०—२४२ वामनेन बलेर्भूग्रहणादिवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ६० ॥
२४१—२४३ जामदग्न्यावतारकथावर्णनम्. श्लो० ८१ ॥
२४२—२४५ श्रीरामावताररामायणकथावर्णनम्. तत्र रामस्य जन्मप्रभृतिरावणवधोत्तरकालीनायोध्याप्रवेशांतकथावर्णनम्. श्लो० ३६९ ॥
२४३—२५२ रामस्य राज्याभिषेकादिविश्वरूपदर्शनांतचरित्रवर्णनम्. श्लो० ५३ ॥
२४४—२५३ रामस्य राज्योपभोगपूर्वकसंपूर्णचरित्रवर्णनम्. श्लो० ५३ ॥
२४५—२५४ श्रीकृष्णावतारकथावर्णनम्. तत्र श्रीकृष्णस्यजन्मादिकंसवधांत कथावर्णनम्. श्लो० ३९२ ॥
२४६—२६२ कृष्णस्योपनयनादिवृत्तवर्णनपूर्वकं मुचुकुंदमोक्षणांतकथावर्णनम्. श्लो० ७०॥
२४७—२६३ द्वारकाप्रवेशरुक्मिण्यादिहरणवैदर्भसेनाविध्वंसनवर्णनम्. श्लो० ४२ ॥
२४८—२६४ रुक्मिणीविवाहवर्णनम्. श्लो० १९ ॥
२४९—२६४ सत्यापरिणयनवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० १११ ॥
२५०—२६६ अनिरुद्धविवाहप्रसंगेन बाणासुरसंग्रामवर्णनम्. श्लो० ९१॥
२५१—२६८ पौण्ड्रकवासुदेवनिग्रहणम्, तत्सुतस्य दंडपाणेः कृष्णमुद्दिश्य कृत्यापचारे सतिकृष्णप्रेरितचक्रदर्शनेन कृत्ययापरावृत्त्य वाराणसीनामकदंडपाणिपुरीदहनम्. श्लो० २८ ॥
२५२—२६८ जरासंधं भीमद्वारा निहत्य तेनबंदीकृतानांपार्थिवानां मोचनम्. इंद्रप्रस्थेशिशुपालवधः, दंतवक्रस्य युद्धेवधानंतरं कृष्णस्य नंदगोकुले सर्वेषांसंगमः, पश्चाद्द्वारकायां प्रवेशः, सुदामसत्कारकरणम्. भारतयुद्धवृत्तांतः, ब्राह्मणबालकसंजीवनम्, कृष्णसंतानवर्णनम्, मौसलवृत्तांतवर्णनम्, कृष्णस्य स्वधामगमनम्, कृष्णपत्नीनांचौरैर्हरणम्, कृष्णमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ११५ ॥
२५३—२७१ विष्णुपूजाविधानवैष्णवाचारवर्णनम्. श्लो० १८० ॥
२५४—२७४ रामनाममाहात्म्यवर्णनेऽष्टोत्तरशतनामस्तोत्रवर्णनम्. श्लो० ६९ ॥
२५५—२७४ श्रेष्ठदेवपरीक्षासमये भृगुशापेन महादेवस्य योनिलिंगस्वरूपप्राप्तिवर्णनम्, ब्रह्मणोऽपूज्यत्वप्राप्तिवर्णनंच, सर्वदेवेषु विष्णोः श्रैष्ठ्यवर्णनम्, भृगुकृतभगवत्स्तुतिः, पद्मपुराणपठनफलवर्णनम्. श्लो० १२७ ॥

इति पाद्मपुराणोत्तरखण्डस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ॥ ६ ॥

अथ पाद्मपुराणस्थक्रियायोगसारखण्डस्थविषयानुक्रमणिका ।

१—१ सूतशौनकसंवादे कलिकालीनलोकोद्दिधीर्षया प्रश्ने जैमिनिव्याससंवादवर्णनम्. व्यासेन जैमिनये क्रियायोगसारवर्णनोपक्रमवर्णनम्. श्लो० ३८॥
२—१ भगवद्भक्तिवर्णने सृष्ट्यादिवर्णनम्. ब्रह्मकृतविष्णुस्तुतिः, भगवता ब्रह्मणेवैष्णवलक्षणकथनम्. श्लो० १११ ॥
३—३ गंगाद्वारमाहात्म्यवर्णने मनोभद्रराजपुत्रयोर्वृत्तांतवर्णनम्, तत्र गृध्रेणागत्य तयोः पूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० ९८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
४—	४	प्रयागमाहात्म्ये प्रणिधिवैश्यवृत्तांतवर्णनम्, तत्रधनप्रशंसा, प्रणिधिवैश्यभार्याप्रातिकामस्य कस्यचिच्छ्वपचस्य प्रयागे स्नानात्प्रणिधिवैश्यरूपावाप्तिः, विष्णोराज्ञया पद्मावत्या एकाकारपतिद्वयेन सह वैकुंठगमनम्, तत्रपद्मावतीविष्णुदूतसंवादे वृहद्ध्वजराक्षसभीमकेशराजपत्न्योर्वृत्तांतः. श्लो० ११४॥
५—	७	विक्रमराजपुत्रमाधववृत्तांतवर्णनम्, माधवस्य मृगयार्थंवने गतस्य चंद्रकलादर्शनम्, चंद्रकलया प्लक्षद्वीपस्थगुणाकरराजपुत्रीसुलोचनावृत्तांतवर्णनम्, चंद्रकलावचनान्माधवस्य श्रेष्ठहयमारुह्यजलधिमुल्लंघ्य प्लक्षद्वीपंगत्वा तत्र गंधिनीगृहेऽवस्थितिकरणम्, मालापुष्पेषु निजकार्यं विलिख्य गंधिनीद्वारा सुलोचनायै सांगुलीयमालाप्रेषणम्, सुलोचनयाराजपुत्रवृत्तांतं पठित्वास्वप्रातिसंकेतं विलिख्य प्रेषणम्, स्नानव्याजेनगंधिनीगृहमागत्य तत्र माधवदर्शनम्, सुलोचनाया यक्षप्रदक्षिणासंकेतकाले माधवस्य निद्राप्राप्तिः, प्रचेष्टेन तयोः संकेतं विज्ञाय तस्मिन्काले तस्याः सुलोचनाया हरणम्, सुलोचनया प्रचेष्टं प्रति वचनेन वंचनम्, प्रचेष्टस्य तत्करकंकणंगृहीत्वा स्वगृहं प्रति गमनम्, सुलोचनाया गंगासागरसंगमे गमनम्, तत्र सुषेणराजसभायां पुरुषवेषं विधाय सुलोचनाया गमनम्, तत्र वीरवरनाम्ना प्रसिद्धिकरणपूर्वकं तस्य सेवाकरणवर्णनम्. श्लो० २०४॥
६—	११	तत्र वीरवरेण भीमनादनामकगंडकनाशनम्. गंडकस्य गंगासागरतीर्थे देहापाताद्दिव्यरूपावाप्तिः, वीरवरपृष्टेन गंडकेन स्वकीयपूर्वजन्मवृत्तांतं वर्णयित्वा स्वर्गमनम्, राज्ञा सुषेणेन वीरवरेण गंडकोहत इति श्रुत्वा तस्मै जयन्तीनाम स्वकन्यादानम्, जयंत्या सह वीरवरवेषधारिण्याः सुलोचनायास्तपःकरणम्, गंगायां तनुत्यागोद्यतस्य प्रचेष्टस्य वीरवराज्ञया कारायां स्थापनम्, गुणाकरेण राज्ञाकन्याहरणं दृष्ट्वातत्कृते शोककरणम्, विद्याधरस्य सुलोचनाप्राप्तये गंगाब्धिसंगमे तनुत्यागोद्यतस्य वीरवरेण निवारणम्, तस्य तत्रैव स्थितिः, माधवस्य निद्रोत्थितस्य शोकपूर्वकं तदर्थं गंगासागरसंगमे तनुत्यागोद्यतस्य वीरवरेण सहसंभाषणम्, पश्चात्तं प्रति तनुत्यागान्निवर्त्यांतःपुरं गत्वास्त्रीवेषं विधायात्मनो दर्शनम्, माधवेन तयासह गांधर्वविवाहकरणम्, तेनसह सुलोचनायाः सुषेणसभां प्रति गमनम्, सुषेणेन माधवाय विवाहविधिना जयंतीकन्यादानम्, तत्र माधवस्य किंचित्कालं स्थितिः, प्रचेष्टस्य दोषं विचार्य निरसनम्, माधवस्य सांसारिकभोगानुपभुज्य विरागोत्पत्तौ विश्वकर्मतः शिलामयीं विष्णुमूर्तिंनिर्माय तद्भक्तिकरणम्, माधवकृतविष्णुस्तुतिवर्णनम्, माधवस्य मोक्षप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० २०४॥
७—	१४	गंगामाहात्म्यवर्णने धर्मस्वब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, तत्र धर्मस्वेन गंगाजलं गृहीत्वा पथि गच्छता वलीवर्दविषाणविदारितस्य कालकल्पस्य मरणं दृष्ट्वातस्योपरिगंगाजलसेचनम्, अग्रेगत्वा यमदूतनिरीक्षणम्, तैः सह धर्मस्वस्य संवादः, यमदूतैर्निजवृत्तांतनिवेदनम्, विष्णुदूतसंवादवर्णनपूर्वकगंगामाहात्म्यवर्णनम्, धर्मस्वेन गंगास्तोत्रकरणम्, गंगयाविर्भूय धर्मस्वाय वरप्रदानम्, धर्मस्वस्य मोक्षप्राप्तिः. श्लो० १२८॥
८—	१७	गंगामाहात्म्यवर्णने शक्रप्रियायाःपद्मगंधाया वृत्तांतवर्णनम्, गंगायामस्थिपतनात्तस्याः शक्रप्रियत्वकथनम्. श्लो० ११०॥
९—	१९	गंगामाहात्म्यवर्णने यात्राविधिवर्णनम्, तत्र सत्यधर्मराजविजयाराज्ञ्योर्वृत्तांतवर्णनम्, तयोर्भेकत्वप्राप्तौ सर्पेणभक्षणेपि गंगानामग्रहणमात्रेण मुक्तिवर्णनम्. श्लो० १६१॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
१०—	२०	विष्णुपूजामाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पूजाविधानवर्णनम्, तत्रार्यावर्तस्थसुवर्ण भूपचरित्रवर्णनम्, वेश्यादत्तंभूपतच्चंपकपुष्पंनिरीक्ष्येश्वरार्पणबुद्ध्या विमुंचतः मरणसमये विष्णुदूतैः सुवर्णस्य वैकुंठं प्रतिनयनम्. श्लो० ७८ ॥
११--	२३	विष्णुपूजाविधिवर्णनम्. श्लो० १७० ॥
१२--	२६	फाल्गुनादिवैशाखांतमासेषु श्रीकृष्णपूजाविधिमाहात्म्यवर्णनम्, अश्वत्थमाहात्म्यवर्णने धनंजयनामब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० १२० ॥
१३—	२८	ज्येष्ठादिकार्तिकांतमासेपुभगवत्पूजाविधिमाहात्म्यवर्णनम्, कार्तिके पद्मपुष्पमाहात्म्यवर्णने प्रजानामकब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्. श्लो० १६९ ॥
१४—	३१	मार्गशीर्षादिमाघांतमासेपु भगवत्पूजाविधिमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ४३ ॥
१५—	३२	भगवन्नाममाहात्म्यवर्णने परशुवैश्यपत्न्या जीवंत्याख्यायाश्चरित्रवर्णनम्, शुकपाठितरामनामप्रभावात्तस्यामुक्तिः,सर्वनामापेक्षया, रामनाम्नो महत्त्ववर्णनम्. श्लो० १०७ ॥
१६--	३४	हरिभक्तिमाहात्म्यवर्णने चक्रिकनामकशबरवृत्तांतवर्णनम्, तस्य हरये मुखस्थफलसमर्पणतीव्रभक्त्या हरिप्रसादान्मुक्तिप्राप्तिवर्णनम्. श्लो० ५८ ॥
१७--	३५	भगवद्भक्तिमाहात्म्यवर्णने भद्रतनुब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, तत्र तस्य वेश्यारक्तत्वम्, वेश्योपदेशेन वैराग्योत्पत्तौ मार्कंडेयं प्रति शरणगमनम्. मार्कंडेयेन दांतसमीपे तस्य प्रेषणम्. दांतेन भद्रतनोर्मोहादिलक्षणवर्णनम् विष्णोरष्टोत्तरशतनामकथनं च, दांतानुज्ञया भद्रतनुना हरिभक्तिकरणाद्धरेः प्रादुर्भावः, भद्रतनुना भगवत्स्तुतिकरणम्, भगवता भद्रतनोः सख्यकरणम्, दांतेन गुरुणा भद्रतनोर्भर्त्सनायां कृतायां भद्रतनुना दांताय गुरवे भगवतो दर्शनकरणम्, भक्तिफलार्थं देवकृतभारतवर्षप्रशंसा. श्लो० २६५ ॥
१८—	३९	पुरुषोत्तमजगन्नाथक्षेत्रमाहात्म्यवर्णनम्. कृष्णबलरामसुभद्रादर्शनमाहिमा. श्लो० ५५॥
१९--	४०	भगवदर्थे वस्तुसमर्पणमाहात्म्यवर्णने दस्युवृत्तेरुर्वीशुब्राह्मणस्य वृत्तांतवर्णनम्, विष्णुनैवेद्यमाहात्म्यवर्णने सर्वजनिनामकब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, सर्वजनिना स्वप्ने विष्णुं दृष्ट्वा स्तोत्रकरणम्, भगवतासर्वजनेः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, भगवता सर्वजनये स्वस्य रोषकराणां तोषकराणांचवर्णनम्, हरिपूजाकर्तृमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० ११७ ॥
२०--	४३	दानमाहात्म्यवर्णने हास्तिनपुरस्थरतिविदग्धावेश्याक्षेमंकरीब्राह्मणीहरिशर्मब्राह्मणानांवृत्तांतवर्णनम्. दानप्रभावात्तेषामुत्तमलोकावाप्तिः, हरिशर्मणोन्नदानाभावात्क्षुत्प्राप्तौविष्णुना तस्य ब्रह्मसमीपे प्रेषणम्, ब्रह्मणा तस्मै विविधदानमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १६० ॥
२१--	४५	ब्रह्मणा हरिशर्मणे विविधदानपात्रवर्णनम्, ब्राह्मणपादोदकमाहात्म्यवर्णने भद्रक्रियब्राह्मणचरणोदकस्पर्शात्कस्यचिच्छुनो मुक्तिवर्णनम्, तेन शुना भद्रक्रियायाऽऽत्मनः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्. तत्रराजनीतिवर्णनम्. ब्रह्माज्ञया भद्रक्रियस्य दीक्षितं पुत्रंप्रति स्वप्न आविर्भूय दानानुज्ञाकरणम्, दीक्षितेन पुत्रेणान्नजलदानाद्भद्रक्रियस्य मुक्तिः, अन्नजलदानमाहात्म्यवर्णनम्. श्लो० १३४ ॥
२२--	४८	एकादशीमाहात्म्यवर्णनम्. तत्र पापपुरुषांगविभागवर्णनम्. विष्णुनैकादशीं निर्माय यमलोकस्थपापिजनोद्धरणम्. पापपुरुषायैकादशीदिने निवासायान्नरूपस्थलदानम्, एकादशीव्रतस्य सर्वव्रतापेक्षया श्रेष्ठत्ववर्णनम्, संक्षेपेणैकादशीव्रतविधिवर्णनम्. श्लो० १४८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अ०	प०	विषयाः
२३	५०	एकादशीव्रतमाहात्म्यवर्णने कोचरशनामकभूपतिसुप्राज्ञानामकतत्पत्न्योर्वृत्तान्तवर्णनम्, तत्र शौरिब्राह्मणपृष्टया सुप्राज्ञाराज्ञ्या तस्मै स्वस्याराज्ञश्च पूर्वजन्मवृत्तांतवर्णनम्, पूर्वजन्मनि वेश्यायाः सुप्राज्ञाया जारस्यच कोचरशस्यैकादशीप्रभावाद्यमलोकं गत्वायमेन सत्कारकरणम्. यमलोकस्थसुकृतिदुष्कृतिजनानुभूतसुखदुःखावस्थावर्णनम्, कोचरशसुप्राज्ञयोरेकादशीव्रतप्रभावाद्वैकुंठावाप्तिवर्णनम्. श्लो० १७८ ॥
२४	५४	तुलसीवृक्षधात्रीवृक्षमाहात्म्यवर्णनम्. ६७ ॥
२५	५५	तुलसीमाहात्म्यवर्णने पवित्रब्राह्मणानपत्यब्राह्मणयोश्चरित्रवर्णनम्, तयोर्गृहे लोमशमुनेरागमनम्, ताभ्यांतस्यातिथ्यसत्कारकरणम्. लोमशेनातिथिसपर्यामाहात्म्यकथनं, तत्र ज्ञानभद्रयोगिवृत्तांतवर्णनम्, लोमशस्य पुरो बिलान्निर्गच्छतः कस्यचिन्मूषिकस्य पवित्रेण घातनम्, तदा लोमशेन तस्य मुखे कर्णयोःशीर्षे च तुलसीस्पर्शनम्, तेन तस्य मूषिकस्य मोक्षप्राप्तिः. ८७ ॥
२६	५६	कलियुगे वर्तमानानां जनानामवस्थावर्णनम्. कलौमनःशुद्ध्या भगवते सर्वकर्मसमर्पणवर्णनम्, पद्मपुराणमाहात्म्यवर्णनम्. ५५ ॥

इति क्रियाखंडस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ॥ ७ ॥

इतिखानदेशीयरावेरग्रामनिवासिपरशुरामभट्टतनयगोविंदशास्त्रिविरचितापाद्मपुराणस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ।

इयमनुक्रमणिका मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन खेमराजेन स्वकीये 'श्रीवेङ्कटेश्वर' यन्त्रालयेऽङ्कित्वा प्रकाशिता ।

संवत् १९५२ शके १८१७ सन् १८९५.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जाहिरात।

श्रीवाल्मीकिरामायण संस्कृत मूल और अत्युत्तम भाषाटीकासहित जिसमें कथाके सिवाय अनेक ज्ञान भक्तिमार्गी दृष्टांतहैं माहात्म्य और अनुक्रमणिका सहित छपकर तय्यारहै	२२–०
वाल्मीकीयरामायण तनिश्लोकी गोविन्दराजीय भूषणटीकासहित	२५–०
महाभारत सटीक बडे अक्षर मजबूत कागज मूल्य	४५–०
श्रीमद्भागवत श्रीधरीटीका और टिप्पणी सह परमोत्तम	१२–०
श्रीमद्भागवत व्रजभाषाटीका माहात्म्य और शंका समाधान सह अत्युत्तम जिसमें कथाके सिवाय ५०० दृष्टांतहैं	१२–०
भागवतविजयध्वजीटीकासह माध्वसंप्रदायी	१२–०
ब्रह्मवैवर्त्तपुराण संपूर्ण चारोंखंड	७–८
देवीभागवत सटीक	७–०
श्रीमद्भागवतसप्तचूर्णिक मोटेअक्षर उत्तम कागजकी	८–०
मार्कण्डेयपुराण सप्तशती शान्तनवीटीकासहित	५–०
कालिकापुराण शाक्तजनोको परमोपयोगी है	४–०

मार्कण्डेयपुराण (खुलापत्रा)

नवीन टाईप उत्तम कागज और स्याहीका छपाहुआ क्लिष्टशब्दोंकी टिप्पणीभीहैं इसके अंतर्गत जो दुर्गासप्तशती है उसपर शांतनवी टीका जो अति उत्तमहै सो लगाई गई है मूल्य ५ रुपया मात्र है ॥

मेघदूत.

सान्वय मल्लिनाथी भाषाटीकासहित उत्तमतापूर्वक छपकर तयार है कीमत ८ आ०

शुकसागर अर्थात् श्रीमद्भागवत भाषा।

इसमें शंका समाधान और अनेकानिक दृष्टांत इतिहास तथा उत्तमोत्तम दोहा चौपाई भजन कवित्त मिश्रित सुंदर वार्त्तिक प्राकृत भाषामें बडे २ अक्षरोंमें छपी है आजपर्यंत ऐसी उत्तम पुस्तक अन्यत्र कहीं नहीं छपी कीमत डाक महसूल सहित १२॥= रु. है प्रतीक के लिये श्लोकांकभी डालेगये हैं ॥

खेमराज श्रीकृष्णदास " श्रीवेङ्कटेश्वर " छापाखाना–खेतवाडी,–बंबई.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ॐश्रीविष्णवेनमः ॥ ॐस्वच्छंचंद्रावदातंकरिकरमकरक्षोभसंजातफेनं ब्रह्मोद्भूतिप्रसक्तैर्व्रतनियमपरैःसेवितंविप्रमुख्यैः ॥ ॐकारालंकृतेनत्रिभुवनगुरु
णाब्रह्मणादृष्टिपूतं संभोगाभोगरम्यंजलमशुभहरंपौष्करंवःपुनातु ॥ १ ॥ सूतमेकांतमासीनंव्यासशिष्यंमहामतिः ॥ लोमहर्षणनामावाउग्रश्रवसमाह
तत् ॥ २ ॥ ऋषीणामाश्रमांस्तातगत्वाधर्मान्समासतः ॥ पृच्छतांविस्तराद्ब्रूहियन्मत्तःश्रुतवानसि ॥ ३ ॥ वेदव्यासान्मयापुत्रपुराणान्यखिलानिच ॥ तवा
ख्यातानिप्राप्तानिमुनिभ्योवदविस्तरात् ॥ ४ ॥ प्रयागेमुनिवर्यैश्चयथापृष्टःस्वयंप्रभुः ॥ पृष्टेनचानुशिष्टास्तेमुनयोधर्मकांक्षिणः ॥ ५ ॥ देशंपुण्यमभीप्सं
तोविभुनाचहितैषिणा ॥ सुनाभंदिव्यरूपंचसत्यगंशुभविक्रमं ॥६॥ अनौपम्यमिदंचक्रंवर्तमानमतंद्रिताः॥पृष्ठतोयातनियमात्पदंप्राप्स्यथयद्धितम् ॥ ७ ॥
गच्छतोधर्मचक्रस्ययत्रनेमिर्विशीर्यते ॥ पुण्यःसदेशोमंतव्यइत्युवाचस्वयंप्रभुः ॥ ८ ॥ उक्त्वाचैवमृषीन्सर्वानदृश्यत्वमगात्पुनः ॥ गंगावर्तसमाहारोनेमि
र्यत्रव्यशीर्यत ॥ ९ ॥ ईजिरेदीर्घसत्रेणऋषयोनैमिषेतदा ॥ तत्रगत्वातुतान्ब्रूहिपृच्छतोधर्मसंशयान् ॥ १० ॥ उग्रश्रवास्ततोगत्वाज्ञानविन्मुनिपुंगवा
न् ॥ अभिगम्योपसंगृह्यनमस्कृत्वाकृतांजलिः ॥ ११ ॥ तोषयामासमेधावीप्रणिपातेनतानृषीन् ॥ तेचापिसत्रिणःप्रीताःससदस्यामहात्मने ॥ १२ ॥
तस्मैसमेत्यपूजांचयथावत्प्रतिपेदिरे ॥ ऋषयऊचुः ॥ कुतस्त्वमागतःसूतकस्माद्देशादिहागतः ॥ १३ ॥ कारणंचागमेब्रूहिवृंदारकसमद्युते ॥ सूत
उवाच ॥ पित्राहंतुसमादिष्टोव्यासशिष्येणधीमता ॥ १४ ॥ शुश्रूषस्वमुनीन्गत्वायत्तेपृच्छंतितद्वद ॥ वदंतुभगवंतोमांकथयामिकथांतुयां ॥ १५ ॥
पुराणंचेतिहासंवाधर्मानथपृथग्विधान् ॥ तांगिरंमधुरांतस्यशुश्रुवुर्ऋषिसत्तमाः ॥ १६ ॥ अथतेषांपुराणस्यशुश्रूषासमपद्यत ॥ दृष्ट्वातमतिविश्वस्तंविद्वां
संलौमहर्षणिं ॥ १७ ॥ तस्मिन्सत्रेकुलपतिस्सर्वशास्त्रविशारदः ॥ शौनकोनाममेधावीविज्ञानारण्यकेगुरुः ॥ १८ ॥ इत्थंतद्भावमालंब्यधर्मान्शुश्रूषुराह
तम् ॥ त्वयासूतमहाबुद्धेभगवान्ब्रह्मवित्तमः ॥ १९ ॥ इतिहासपुराणार्थंव्यासःसम्यगुपासितः ॥ दुदोहित्थमतिंतस्यत्वंपुराणाश्रयांशुभां ॥ २० ॥
अमीषांविप्रमुख्यानांपुराणंप्रतिसम्प्रति ॥ शुश्रूषाऽऽस्तेमहाबुद्धेतच्छ्रावयितुमर्हसि ॥ २१ ॥ सर्वेहीमेमहात्मानोनानागोत्राःसमागताः ॥ स्वान्स्वानं
शान्पुराणोक्ताञ्छृणवन्तुब्रह्मवादिनः ॥ २२ ॥ संपूर्णेदीर्घसत्रेस्मिंस्तांस्त्वंश्रावयवैमुनीन् ॥ पाद्मंपुराणंसर्वेषांकथयस्वमहामते ॥ २३ ॥ कथंपद्मंसमुद्भूतं
ब्रह्मातत्रकथंन्वभूत् ॥ प्रोद्भूतेनकथंसृष्टिःकृतातांतुतथावद ॥ २४ ॥ एवंपृष्टस्ततस्तांस्तुप्रत्युवाचशुभांगिरम् ॥ सूक्ष्मंचन्यायसंयुक्तंप्राब्रवीद्रौमहर्ष
णिः २५ ॥ प्रीतोस्म्यनुगृहीतोस्मिभवद्भिरिहचोदनात् ॥ पुराणार्थंपुराणज्ञैःसर्वधर्मपरायणैः ॥२६ ॥ यथाश्रुतंसुविख्याततत्सर्वंकथयामिवः ॥ धर्मएष
तुसूतस्यसद्भिर्दृष्टः सनातनः ॥ २७ ॥ देवतानामृषीणांचराज्ञांचामिततेजसाम् ॥ वंशानांधारणंकार्यंस्तुतीनांचमहात्मनाम् ॥ २८ ॥ इतिहासपुराणेषुदृ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्टायेब्रह्मवादिनः॥ नहिवेदेष्वधीकारः कश्चित्सूतस्यदृश्यते॥ २९ ॥ वैन्यस्यहिपृथोर्यज्ञेवर्त्तमानेमहात्मनः॥ मागधश्चैवसूतश्चतमस्तौतांनरेश्वरम् ॥ ३० ॥
तुष्टेनाथतयोर्दत्तोवरोराज्ञामहात्मना ॥ सूतायसूतविषयोमगधोमागधायच ॥ ३१ ॥ तत्रसूत्यांसमुत्पन्नः सूतोनामेहजायते ॥ ऐन्द्रेसत्रेप्रवृत्तेतुग्रहयुक्तेबृ
हस्पतौ ॥ ३२ ॥ तमेवेंद्रंवार्हस्पत्येतत्रसूतोव्यजायत ॥ शिष्यहस्तेनयत्पृक्तमभिभूतंगुरोर्हविः ॥ ३३ ॥ अधरोत्तरधारेणजज्ञेतद्वर्णसंकरम् ॥ यत्क्षत्रा
त्समभवन्ब्राह्मण्याश्चैवयोनितः ॥ ३४ ॥ पूर्वेणैवतुसाधर्म्याद्धिधर्मास्तेप्रकीर्तिताः ॥ मध्यमोह्येषसूतस्यधर्मः क्षेत्रोपजीविनः ॥ ३५ ॥ पुराणेष्वधिकारो
मेविहितोब्राह्मणैरिह ॥ दृष्ट्वाधर्ममहंपृष्टोभवद्भिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ३६ ॥ तस्मात्सम्यग्भुविब्रूयांपुराणमृषिपूजितम् ॥ पितॄणांमानसीकन्यावासवंसमपद्यत
॥ ३७ ॥ अपध्याताचपितृभिर्मत्स्यगर्भेवभूवसा अरणीवहुताशस्यनिमित्तंपुण्यजन्मनः ॥ ३८ ॥ तस्यांबभूवपूतात्मामहर्षिस्तुपराशरात् ॥ तस्मैभ
गवतेकृत्वानमः सत्यायवेधसे ॥ ३९ ॥ पुरुषायपुराणायब्रह्मवाक्यानुवर्तिने ॥ मानवच्छद्मरूपायविष्णवेशंसितात्मने ॥ ४० ॥ जातमात्रंचयंवेदउप
तस्थेससंग्रहः॥ मतिमंथानमाविध्ययेनासौश्रुतिसागरात् ॥ ४१ ॥ प्रकाशोजनितोलोकेमहाभारतचंद्रमाः ॥ भारतंभानुमान्विष्णुर्यदिनस्युरमीत्रयः ॥
॥ ४२ ॥ ततोऽज्ञानतमोंधस्यकावस्थाजगतोभवेत् ॥ कृष्णद्वैपायनंव्यासंविद्धिनारायणंप्रभुम् ॥ ४३ ॥ कोह्यन्यः पुंडरीकाक्षान्महाभारतकृद्भवेत् ॥ त
स्मादहमुपाश्रौषंपुराणंब्रह्मवादिनः ॥ ४४ ॥ सर्वज्ञात्सर्वलोकेषुपूजितादीप्ततेजसः ॥ पुराणंसर्वशास्त्राणांप्रथमंब्रह्मणास्मृतम् ॥ ४५ ॥ उत्तमंसर्वलोकानां
सर्वज्ञानोपपादकम् ॥ त्रिवर्गसाधनंपुण्यंशतकोटिप्रविस्तरम् ॥ ४६ ॥ निःशेषेषुचलोकेषुवाजिरूपेणकेशवः॥ ब्रह्मणस्तुसमादेशाद्वेदानाहृतवानसौ ॥४७॥
अंगानिचतुरोवेदान्पुराणन्यायविस्तरम् ॥ असुरेणाखिलंशास्त्रमपहृत्यात्मसात्कृतम् ॥४८॥ मत्स्यरूपेणाजहारकल्पादावुदकार्णवे॥ अशेषमेतदवदद्दुदकां
तर्गतोविभुः ॥ ४९ ॥ श्रुत्वाजगादचमुनीन्प्रतिवेदांश्चतुर्मुखः ॥ प्रवृत्तिस्सर्वशास्त्राणांपुराणस्याभवत्तदा ॥ ५० ॥ कालेनाग्रहणंदृष्ट्वापुराणस्यतदाविभुः ॥
व्यासरूपस्तदाब्रह्मासंग्रहार्थंयुगेयुगे ॥ ५१ ॥ चतुर्लक्षप्रमाणेनद्वापरेद्वापरेजगौ ॥ तदाष्टादशधाकृत्वाभूर्लोकेस्मिन्प्रकाशितं ॥ ५२ ॥ अद्यापिदेवलो
केषुशतकोटिप्रविस्तरम् ॥ तदेवात्रचतुर्लक्षंसंक्षेपेणनिवेशितम् ॥ ५३ ॥ प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंपुराणंपाद्मसञ्ज्ञितम् ॥ सहस्रंपञ्चपञ्चाशत्पंचखण्डैस्समन्वितम्
॥ ५४ ॥ तत्रादौसृष्टिखण्डंस्याद्भूमिखण्डंततः परम् ॥ स्वर्गखण्डंततः पश्चात्ततः पातालखण्डकम् ॥ ५५ ॥ पञ्चमंचततः ख्यातमुत्तरंखण्डमुत्तमम् ॥
एतदेवमहापद्ममुद्भूतंयन्मयंजगत् ॥ ५६ ॥ तद्वृत्तान्ताश्रयंयस्मात्पाद्ममित्युच्यतेततः ॥ एतत्पुराणममलंविष्णुमाहात्म्यनिर्मलम् ॥ ५७ ॥
देवदेवोहरिर्यद्वैब्रह्मणेप्रोक्तवान्पुरा ॥ ब्रह्मणाभिहितंपूर्वंयावन्मात्रंमरीचये ॥ ५८ ॥ एतदेवचवैब्रह्मापाद्मंलोकेजगादवै ॥ सर्वभूताश्रयंतच्चपाद्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मित्युच्यतेबुधैः ॥ ५९ ॥ पाद्मंतत्पंचपंचाशत्सहस्राणीहपठ्यते ॥ पंचभिःपर्वभिःप्रोक्तंसंक्षेपाद्व्यासकारितात् ॥ ६० ॥ पौष्करंप्रथमंपर्वयत्रो
त्पन्नः स्वयंविराट् ॥ द्वितीयंतीर्थपर्वस्यात्सर्वग्रहगणाश्रयम् ॥ ६१ ॥ तृतीयपर्वग्रहणाराजानोभूरिदक्षिणाः ॥ वंशानुचरितंचैवचतुर्थेपरिकीर्तितम्
॥ ६२ ॥ पंचमेमोक्षतत्वंचसर्वतत्वंनिगद्यते ॥ पौष्करेनवधासृष्टिः सर्वेषांब्रह्मकारिता ॥ ६३ ॥ देवतानांमुनीनांचपितृसर्गस्तथापरः ॥ द्वितीयेपर्व
ताश्चैवद्वीपाः सप्तससागराः ॥ ६४ ॥ तृतीयेरूद्रसर्गस्तुदक्षशापस्तथैवच ॥ चतुर्थेसंभवोराज्ञांसर्ववंशानुकीर्त्तनम् ॥ ६५ ॥ अन्त्येपवर्गसंस्थानंमोक्ष
शास्त्रानुकीर्त्तनम् ॥ सर्वमेतत्पुराणेऽस्मित्कथयिष्यामिवोद्विजाः ॥६६॥ इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंपितृणामतिवल्लभंस्यात् ॥ इदंचदेवस्यसुखायनित्यमि
दंमहापातकभिच्चपुंसाम् ॥६७॥ इतिश्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुराणावतारेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ नमस्येसर्वलोकानांविश्वस्यजगतः
पतिम् ॥ मइमंकुरुतेभावंसृष्टिरूपंप्रधानवित् ॥ १ ॥ लोककृल्लोकतत्वज्ञोयोगमास्थाययोगवित् ॥ असृजत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ २ ॥ तमजंविश्वकर्माणं
चित्पतिंलोकसाक्षिणम् ॥ पुराणाख्यानजिज्ञासुर्व्रजामिशरणंविभुम् ॥ ३ ॥ ब्रह्मविष्णुगिरीशेभ्योनमस्कृत्वासमाहितः ॥ इंद्रायलोकपालेभ्यः सवित्रेचस
माधिना ॥ ४ ॥ मुनीनांचवरिष्ठायवसिष्ठायमहात्मने ॥ तद्वक्रे भाततपसेजातूकर्ण्यायचाक्षुषे ॥ ५ ॥ तस्मैभगवतेनत्वावेदव्यासायवेधसे ॥ पुरुषाय
पुराणायभृगुवाक्यानुवर्तिने ॥ ६ ॥ तस्मादहमुपाश्रौषंपुराणंब्रह्मवादिनः ॥ सर्वज्ञात्सर्वलोकेषुपूजिताद्दीप्ततेजसः ॥ ७ ॥ अव्यक्तंकारणंयत्तन्नित्यंसदसदा
त्मकम् ॥ महदादिविशेषांतंसृजतीतिविनिश्चयः ॥ ८ ॥ अण्डेहिरण्मयेपूर्वंब्रह्मणः सूतिरुत्तमा ॥ अंडस्यावरणंचाद्भिरपामपिचतेजसा ॥९॥ वायुनातस्य
वायोः खात्तद्भूतादितआवृतम् ॥ भूतादिर्महताचापिअव्यक्तेनावृतोमहान् ॥ १० ॥ प्रादुर्भावश्चलोकानामंडएवोपवर्णितः ॥ नदीनांपर्वतानांचप्रादुर्भावो
नुवर्ण्यते ॥ ११ ॥ मन्वंतराणांसंक्षेपात्कल्पानांचोपवर्णनम् ॥ ब्रह्मवृक्षलयब्रह्मप्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ १२ ॥ कल्पानांसंचरश्चैवजगतःस्थापनंतथा ॥
शयनंचहरेरप्सुपृथिव्युद्धरणंपुनः ॥ १३ ॥ दशधाजन्मसंचारोभृगुशापेनकेशवे ॥ सन्निवेशोयुगादीनांसर्वाश्रमविभाजनम् ॥ १४ ॥ स्वर्गस्थानविभा
गश्चमर्त्यानांस्वर्गचारिणां ॥ पशूनांपक्षिणांचैवसंभवः परिकीर्त्तितः ॥ १५ ॥ तथानिर्वचनंकल्पंस्वाध्यायस्यपरिग्रहः ॥ प्रतिसर्गाः पुनः प्रो
क्ताब्रह्मणोबुद्धिपूर्वकाः ॥ १६ ॥ त्रयोन्येऽबुद्धिपूर्वास्तेतथालोकानकल्पयत् ॥ ब्रह्मणोवदनेभ्यश्चभृग्वादीनांसमुद्भवः ॥ १७ ॥ कल्पयोरंतरंप्रोक्तं
प्रतिसंधिश्चसर्गयोः ॥ भृग्वादीनामृषीणांचप्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ १८ ॥ वसिष्ठस्यचब्रह्मर्षेर्ब्रह्मत्त्वंपरिकीर्तितम् ॥ स्वायंभुवस्यचमनोस्ततश्चाप्यनुकी
र्तनम् ॥ १९ ॥ उक्तोनाभेर्विसर्गश्चरजसश्चमहात्मनः ॥ द्वीपानांचसमुद्राणांपर्वतानांचकीर्तनम् ॥ २० ॥ द्वीपभेदसमुद्राणामन्तर्भावश्चसप्तसु ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कीर्त्यन्तेयोजनाग्रेणयेचतत्रनिवासिनः ॥ २१ ॥ तदीयानिचवर्षाणिनदीभिःपर्वतैःसह ॥ जंबूद्वीपादयोद्वीपाःसमुद्रैःसप्तभिर्वृताः ॥ २२ ॥ अंडस्यां
तस्त्विमेलोकाः सप्तद्वीपाचमेदिनी ॥ सूर्याचंद्रमसोश्चारोग्रहाणां ज्योतिषांतथा ॥ २३ ॥ कीर्त्यंतेध्रुवसामर्थ्यात्प्रजानांचशुभाशुभम् ॥ ब्रह्मणानि
र्मितःसौरः स्यंदनोर्थवशात्स्वयम् ॥ २४ ॥ कल्पितो भगवांस्तेनप्रसर्पतिदिवाकरः ॥ सूर्यादीनांस्यंदनानांध्रुवादेवप्रवर्त्तनं ॥ २५ ॥ कल्पितःशिशु
मारश्चयस्यपुच्छेध्रुवःस्थितः ॥ संभवांतेचसंहारःसंहारांतेचसंभवः ॥२६॥ देवतानामृषीणांचमनोःपितृगणस्यच ॥ नशक्यंविस्तराद्वक्तुमित्युक्तंचसमासतः
॥ २७ ॥ अतीतानागतानांवैसमंस्वायंभुवेनतु ॥ मन्वंतरेषुदेवानांप्रजेशानांचकीर्तनम् ॥ २८ ॥ नैमित्तिकःप्राकृतिकस्तथैवात्यंतिकः स्मृतः ॥ त्रिविधः
सर्वभूतानांकल्पितःप्रतिसंचरः ॥ २९ ॥ अनावृष्टिर्भास्कराच्चघोरः संवर्त्तकानलः ॥ मेघाश्चैकार्णवायेतुतथारात्रिर्महात्मनः ॥ ३० ॥ संध्यालक्षणमुद्दिष्टं
तथाब्राह्मंविशेषतः ॥ भूतानांचापिलोकानांसप्तानामनुवर्णनम् ॥ ३१ ॥ संकीर्त्यंतेमयाचात्रपापानांरौरवादयः ॥ सर्वेषामेवसत्वानांपरिणामविनि
र्णयः ॥ ३२ ॥ ब्रह्मणःप्रतिसर्गश्चसर्वसंहारवर्णनम् ॥ कल्पेकल्पेचभूतानांमहतामपिसंक्षयः ॥ ३३ ॥ सुसंख्यायचबुद्ध्वावैब्रह्मणश्चाप्यनित्यताम् ॥ दौ
रात्म्यंचैवभोगानांसंसारस्यचकष्टताम् ॥ ३४ ॥ दुर्ल्लभत्वंचमोक्षस्यवैराग्याद्दोषदर्शनम् ॥ व्यक्ताव्यक्तंपरित्यज्य सत्वंब्रह्मणिसंस्थितम् ॥ ३५ ॥
नानात्वदर्शनात्सुस्थस्ततस्तदभिवर्त्तते ॥ ततस्तापत्रयातीतोविरूपाख्योनिरंजनः ॥ ३५ ॥ आनंदंब्रह्मणःप्राप्तोनबिभेतिकुतश्चन ॥ इतिकृत्यसमुद्देशः
प्रमाणस्योपवर्णितः ३६ ॥ कीर्त्यंतेजगतोयत्रसर्गप्रलयविक्रियाः ॥ प्रवृत्तिश्चापिभूतानांनिवृत्तीनांफलानिच ॥ ३७ ॥ प्रादुर्भावोवसिष्ठस्यशक्तेर्ज
न्मतथैवच ॥ सौदासान्निग्रहस्तस्यविश्वामित्रकृतेनच ॥ ३८ ॥ पराशरस्यचोत्पत्तिरदृश्यन्त्यांयथाविभोः ॥ जज्ञेपितॄणांकन्यायांव्यासश्चापियथा
मुनिः ॥ ३९ ॥ शुकस्यचयथाजन्मपुत्रस्यसहधीमतः ॥ पराशरस्यविद्वेषोविश्वामित्रकृतोयथा ॥ ४० ॥ वसिष्ठसंभृतश्चाग्निर्विश्वामित्रजिघांसया ॥ संधा
नहेतोर्विभुनाजीर्णःकण्वेनधीमता ॥ ४१ ॥ देवेनविप्राविप्राणांविश्वामित्रहितैषिणा ॥ एकंवेदंचतुःपादंचतुर्धापुनरीश्वरः ॥४२॥ यथाबिभेदभगवान्व्यासः
सर्वेष्वनुग्रहात् ॥ तस्यशिष्यप्रशिष्यैश्चशाखाभेदाः पुनः कृताः ॥ ४३ ॥ प्रयागेमुनिवर्यैश्चयथापृष्टः स्वयंप्रभुः ॥ कृष्णेनचानुशिष्टास्ते
मुनयोधर्मकांक्षिणः ॥ ४४ ॥ एतत्सर्वंयथातत्वमाख्यातंद्विजसत्तमाः ॥ मुनीनांधर्मनित्यानांलोकतंत्रमनुत्तमम् ॥ ४५ ॥ ब्रह्मणायत्पुराप्रोक्तं
पुलस्त्यायमहात्मने ॥ पुलस्त्येनाथभीष्मायगंगाद्वारेप्रभाषितम् ॥ ४६ ॥ धन्यंयशस्यमायुष्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ कीर्तनंश्रवणंचास्यधारणंचवि
शेषतः ॥ ४७ ॥ सूतेनानुक्रमेणेदंपुराणंसंप्रकाशितम् ॥ ब्राह्मणेषुपुरायच्चब्रह्मणोक्तंसविस्तरम् ॥ ४८ ॥ पादमस्यविदन्सम्यग्योधीयीतजितेंद्रियः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेनाधीतंपुराणंस्यात्सर्वंनास्त्यत्रसंशयः ॥ ४९ ॥ योविद्याच्चतुरोवेदान्सांगोपनिषदोद्विजः ॥ पुराणंचविजानातियः सतस्माद्विचक्षणः ॥ ५० ॥
इतिहासपुराणाभ्यांवेदंसमुपबृंहयेत् ॥ बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदोमामयंप्रतारिष्यति ॥ ५१ ॥ अधीत्यचैकमध्यायंस्वयंप्रोक्तंस्वयंभुवा ॥ आपदःप्राप्यमुच्येतय
थेष्टांप्राप्नुयाद्गतिम् ॥ ५२ ॥ पुरापरंपरांवक्तिपुराणंतेनवैस्मृतम् ॥ निरुक्तिमस्ययोवेदसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ५३ ॥ ऋषयोह्यब्रुवन्सूतंकथंभीष्मेणस
ङ्गतः ॥ ब्रह्मणोमानसःपुत्रः पुलस्त्योभगवानृषिः ॥ ५४ ॥ दुर्लभंदर्शनंयस्यनरैः पापसमन्वितैः ॥ अत्याश्चर्यमिदंसूतक्षत्रियेणकथंमुनिः ॥ ५५ ॥
आराधितोबृहद्भूतस्तन्नोवदमहामते ॥ कीदृशंवातपस्तेनकोवान्योनियमः कृतः ॥ ५६ ॥ येनतुष्टोमुनिर्ब्राह्मस्तथातेनप्रभाषितः ॥ पर्ववाप्यथपर्वार्धं
समग्रंवाप्रभाषितम् ॥ ५७ ॥ यस्मिन्स्थानेयथादृष्टःपुलस्त्योभगवानृषिः ॥ तन्नोवदमहाभागकल्याः स्मश्रवणेवयम् ॥ ५८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥
यत्रगंगामहाभागासाधूनांहितकारिणी॥विभिद्यपर्वतंवेगान्निःसृतालोकपावनी ॥ ५९ ॥ गंगाद्वारेमहातीर्थेभीष्मः पितृपरायणः ॥ शुश्रूषुःसुचिरंका
लंमहतांनियमेस्थितः ॥ ६० ॥ यावद्वर्षशतंसाग्रंपरमेणसमाधिना ॥ ध्यायमानः परंब्रह्मत्रिकालंस्नानमाचरत् ॥ ६१ ॥ पितृन्देवांस्तर्पयतःस्वा
ध्यायेनमहात्मनः ॥ आत्मानंकर्षतश्चास्यतुष्टोदेवःपितामहः॥६२॥उवाचतनयंब्रह्मापुलस्त्यमृषिसत्तमम् ॥ सत्वंदेवव्रतंभीष्मंवीरंकुरुकुलोद्भवम् ॥ ६३ ॥
तपसःसंनिवर्त्तस्वकारणंचास्यकीर्त्तय ॥ पितृन्भक्त्यामहाभागोध्यायमानस्समास्थितः ॥ ६४ ॥ योह्यस्यमनसःकामस्तंसंपादयमाचिरम् ॥ पितामह
वचः श्रुत्वापुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ ६५ ॥ गंगाद्वारमथागत्यभीष्मंवचनमब्रवीत् ॥ वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ६६ ॥ तुष्टस्तेतपसावीरसा
क्षाद्देवःपितामहः ॥ ब्रह्मणाप्रेषितस्तेहंवरान्दास्यामिकांक्षितान् ॥ ६७ ॥ भीष्मोपितद्वचःश्रुत्वामनःश्रोत्रसुखावहम् ॥ उन्मील्यनयनेदृष्ट्वापुलस्त्यं
पुरतः स्थितम् ॥ ६८ ॥ अष्टांगप्रणिपातेननत्वातंमुनिसत्तमम् ॥ उवाचप्रणतोभूत्वासर्वांगालिंगितावनिः ॥ ६९ ॥ अद्यमेसफलंजन्मदिनंचेदंसुशोभनम् ॥
भवतश्चरणौदृष्टौजगद्वंद्यौमयात्विह ॥ ७० ॥ तपसश्चफलंप्राप्तंयद्दृष्टोभगवान्मया ॥ वरप्रदोविशेषेणसंप्राप्तश्चनदीतटे ॥ ७१ ॥ इयंब्रसीमयाक्लृप्ता
आस्यतां सुखदाकृता ॥ अर्घ्यपात्रेतुपालाशेदूर्वाक्षतसुमैःकुशैः ॥७२॥ सर्षपैश्चदधिक्षौद्रैर्यवैश्चपयसासह ॥ अष्टांगोह्येषनिर्दिष्टोह्यर्घोहिमुनिभिःपुरा॥७३॥
श्रुत्वैतद्वचनंतस्यभीष्मस्यामिततेजसः ॥ उपविष्टोब्रह्मसुतःपुलस्त्योभगवानृषिः ॥ ७४ ॥ विष्टरंसहपाद्येनअर्घपात्रंमुदान्वितः ॥ जुजोषभगवान्प्रीतःसदा
चारेणतेनतु ॥७५॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सत्यवान्दानशीलोसिसत्यसंधिर्नरेश्वरः॥ह्रीमान्मैत्रःक्षमाशीलोविक्रांतःशत्रुशासने ॥७६॥धर्मज्ञस्त्वंकृतज्ञस्त्वंदयावा
न्प्रियभाषिता॥मान्यमानयिताविज्ञोब्रह्मण्यःसाधुवत्सलः॥७७॥तुष्टस्तेहंसदावत्सप्रणिपातपरस्यवै॥प्रब्रूहित्वंमहाभागकथनंतेवदाम्यहम् ॥ ७८॥ भीष्मउ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाच ॥ भगवन्भगवान्ब्रह्माकस्मिन्कालेस्थितोविभुः ॥ सृष्टिंचकारवैपूर्वंदेवादीनांवदस्वमे ॥ ७९ ॥ स्थितिंवाभगवान्विष्णुःकथंरुद्रस्तुनिर्मितः ॥ कथंवा
ऋषयोदेवास्सृष्टास्तेनमहात्मना ॥८०॥ कथंपृथ्वीकथंव्योमकथंचेमेतुसागराः ॥ कथंद्वीपाःपर्वताश्चग्रामारण्यपुराणिच ॥८१॥ मुनीन्प्रजापतींश्चैवसप्तर्षी
न्प्रवरानपि ॥ वर्णान्वायुंपुरास्थानगंधर्वान्यक्षराक्षसान् ॥ ८२ ॥ तीर्थानिसरितोवाथसूर्यादीन्ग्रहतारकान् ॥ यथाससर्जभगवांस्तथामेत्वंवदस्वह ॥ ८३ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ परःपराणांपरमःपरमात्मापितामहः ॥ रूपवर्णादिरहितोविशेषणविवर्जितः ॥ ८४ ॥ अपक्षयविनाशाभ्यांपरिणामर्द्धिजन्मभिः ॥ गुणैर्विव
र्जितःसर्वैःसभातीतिहिकेवलम् ॥ ८५ ॥ सर्वत्रासौसमस्ताश्चापिवसन्ननुपमोमतः ॥ भावयन्ब्रह्मरूपेणविद्वद्भिःपरिपठ्यते ॥ ८६ ॥ तंगुह्यंपरमंनित्यमजमक्षय
मव्ययम् ॥ तथापुरुषरूपेणकालरूपेणसंस्थितम् ॥ ८७ ॥ तंनत्वाहंप्रवक्ष्यामियथासृष्टिंचकारह ॥ पूर्वंतुपद्मशयनादुत्थायजगतःप्रभुः ॥ ८८ ॥ गुणव्यं
जनसंभूतःसर्गकालेनराधिप ॥ सात्विकोराजसश्चैवतामसश्चत्रिधामहान् ॥ ८९ ॥ प्रधानतत्वेनसमंतथाबीजादिभिर्वृतः ॥ वैकारिकस्तैजसश्चभूतादिश्चै
वतामसः ॥ ९० ॥ त्रिविधोयमहंकारोमहत्तत्त्वादजायत ॥ भूतेंद्रियाणांपंचानांतथाकर्मेंद्रियैःसह ॥ ९१ ॥ पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेवच ॥
एकैकशःस्वरूपेणकथयामियथोत्तरम् ॥ ९२ ॥ शब्दमात्रमथाकाशंभूतादिःस्वंसमावृणोत् ॥ अथाकाशंविकुर्वाणंस्पर्शमात्रंससर्जह ॥ ९३ ॥ बलवानेपवै
वायुस्तस्यस्पर्शोगुणोमतः ॥ आकाशंशब्दमात्रंतुस्पर्शमात्रंसमावृणोत् ॥ ९४ ॥ ततोवायुर्विकुर्वाणोरूपमात्रंससर्जह ॥ ज्योतीरूपन्तुतद्वायुस्तद्रूपगुणमु
च्यते ॥ ९५ ॥ स्पर्शरूपस्तुवैवायूरूपमात्रंसमावृणोत् ॥ ज्योतिश्चापिविकुर्वाणंरसमात्रंससर्जह ॥ ९६ ॥ संभवंतिततोंभांसिरूपमात्रंसमावृणोत् ॥ विकु
र्वाणानिचांभांसिगंधमात्रंससर्जिरे ॥ ९७ ॥ संघातोजायतेतस्मात्तस्यगंधोमतोगुणः ॥ तैजसानींद्रियाण्याहुर्देवावैकारिकादश ॥ ९८ ॥ एकादशम्मन
श्चात्रदेवावैकारिकाःस्मृताः ॥ त्वक्चक्षुर्नासिकाजिह्वाश्रोत्रमत्रचपंचमम् ॥ ९९ ॥ ऐतेषांतुमतंकृत्यंशब्दादिग्रहणंपुनः ॥ वाक्पाणिपादपायूनिचोपस्थं
तत्रपञ्चमम् ॥१००॥ विसर्गशिल्पगत्युक्तिर्गुणाएषांविपर्ययात् ॥आकाशवायुतेजांसिसलिलंपृथिवीतथा ॥१०१॥ शब्दादिभिर्गुणैर्वीरयुक्तानीत्युत्तरोत्तरैः॥
शांताघोराश्चमूढाश्चविशेषास्तेनतेस्मृताः ॥ १०२ ॥ नानावीर्याःपृथग्भूतास्ततस्तेसंहतिंविना ॥ नाशक्नुवन्प्रजाःस्रष्टुमसमागम्यकृत्स्नशः ॥ १०३ ॥
समेत्यान्योन्यसंयोगात्परस्परसमाश्रयात् ॥ एकसंघातलक्षाश्चसंप्राप्यैक्यमशेषतः ॥ १०४ ॥ पुरुषाधिष्ठितत्वाच्चव्यक्तानुग्रहणेतथा ॥ महदादयोविशेषां
ताह्यंडमुत्पादयंतिवै ॥१०५॥ तत्क्रमेणविवृत्तंतुजलबुद्बुदवत्समम् ॥ तत्राव्यक्तस्वरूपोसौव्यक्तरूपीजनार्दनः ॥ १०६ ॥ ब्रह्माब्रह्मस्वरूपेणस्वयमेवव्यव
स्थितः ॥ मेरुरुल्बमभूत्तस्यजरायुश्चमहीधराः ॥ १०७ ॥ गर्भोदकंसमुद्राश्चतस्यासंश्चमहात्मनः ॥ तत्रद्वीपास्समुद्राश्चसज्योतिर्लोकसंग्रहः ॥ १०८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मिन्नंडेऽभवन्वीरसदेवासरमानुषाः ॥ वारिवह्न्यनिलाकाशैर्वृतैर्भूतादिनाबहिः ॥१०९॥ वृतंदशगुणैरंडंभूतादिर्महतातथा ॥ अव्यक्तेनावृतोराजंस्तैःस
र्वैःसहितोमहान् ॥११०॥ एभिरावरणैःसर्वैःसर्वभूतैश्चसंयुतम् ॥ नारिकेलफलंयद्वद्बीजंबाह्यदलैरिव ॥१११॥ ब्रह्मास्वयंचजगतोविसृष्टौसंप्रवर्त्तते ॥ सृष्टिंचपा
त्यनुयुगंयावत्कल्पविकल्पना ॥११२॥ ससंज्ञांयातिभगवानेकएवजनार्दनः ॥ सत्वभुग्गुणवान्देवोह्यप्रमेयपराक्रमः ॥११३॥ तमोद्रेकंचकल्पांतेरूपंरौद्रंकरो
तिच ॥ राजेंद्राखिलभूतानिभक्षयत्यतिभीषणः ॥११४॥ भक्षयित्वाचभूतानिजगत्येकार्णवीकृते ॥ नागपर्यंकशयनेशेतेसर्वस्वरूपधृक् ॥११५॥ प्रबुद्धश्चपुनः
सृष्टिंप्रकरोतिचरूपधृक् ॥ सृष्टिस्थित्यंतकरणाद्ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥११६॥ स्रष्टासृजतिचात्मानंविष्णुःपाल्यंचपातिच ॥ उपसंह्रियतेचापिसंहर्त्ताचस्वयं
प्रभुः ॥ ११७ ॥ पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेवच ॥ सएवसर्वभूतेशोविश्वरूपोयतोव्ययः ॥ ११८ ॥ सर्गादिकंततोस्यैवभूतस्थमुपकारकम् ॥
सएवसृज्यःसचसर्गकर्त्तासएवपाल्यंप्रतिपाल्यतेयतः ॥ ब्रह्माद्यवस्थाभिरशेषमूर्त्तिर्ब्रह्मावरिष्ठोवरदोवरेण्यः ॥ ११९ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुराणा
वतारेद्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ भीष्मउवाच ॥ निर्गुणस्याप्रमेयस्यशुद्धस्याथमहात्मनः ॥ कथंसर्गादिकर्तृत्वंब्रह्मणोह्युपपद्यते ॥१॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शक्तयः
सर्वभावानामचिंत्याज्ञानगोचराः ॥ यततोब्रह्मणस्तास्तुसर्गाद्याभावशक्तयः ॥२॥ उत्पन्नःप्रोच्यतेविद्वान्नित्यएवोपचारतः ॥ निजेनतस्यमानेनआयुर्वर्षशतं
स्मृतम् ॥ ३ ॥ तत्पराख्यंपरार्द्धंचतदर्द्धंपरिकीर्त्तितम् ॥ काष्ठापंचदशाख्यातानिमेषानृपसत्तम ॥ ४ ॥ काष्ठास्त्रिंशत्कलास्त्रिंशत्कलामौहूर्त्तिकोविधिः ॥
तावत्संख्यैरहोरात्रंमुहूर्त्तैर्मानुषंस्मृतम् ॥५॥ अहोरात्राणितावंतिमासःपक्षद्वयात्मकः ॥ तैःषड्भिरयनंवर्षमयनेदक्षिणोत्तरे ॥ ६ ॥ अयनंदक्षिणंरात्रिर्देवा
नामुत्तरंदिनम् ॥ दिव्यैर्वर्षसहस्रैस्तुकृतत्रेतादिसंज्ञितम् ॥ ७ ॥ चतुर्युगंद्वादशभिस्तद्विभागंनिबोधमे ॥ चत्वारित्रीणिद्वेचैकंकृतादिषुयथाक्रमम् ॥ ८ ॥
दिव्याब्दानांसहस्राणियुगेष्वाहुःपुराविदः ॥ तत्प्रमाणैःशतैःसंध्यापूर्वातत्राभिधीयते ॥ ९ ॥ संध्यांशकश्चतत्तुल्योयुगस्यानंतरोहियः ॥ संध्यासंध्यांशयो
रंतःकालोयोनृपसत्तम ॥ १० ॥ युगाख्यःसतुविज्ञेयःकृतत्रेतादिसंज्ञितः ॥ कृतंत्रेताद्वापरंचकलिश्चैवचतुर्युगम् ॥११॥ प्रोच्यतेतत्सहस्रंतुब्रह्मणोदिवसंनृप ॥
ब्रह्मणोदिवसेराजन्मनवश्चचतुर्दश ॥ १२ ॥ भवंतिपरिमाणंचतेषांकालकृतंशृणु ॥ सप्तर्षयःसुराःशक्रोमनुस्तत्सूनवोनृप ॥ १३ ॥ एककालेहिसृज्यंतेसंह्रि
यंतेचपूर्ववत् ॥ चतर्युगानांसंख्यातासाधिकाह्येकसप्ततिः ॥ १४ ॥ मन्वंतरंमनोःकालःसुरादीनांचपार्थिव ॥ अष्टौशतसहस्राणिदिव्ययासंख्यया
स्मृतः ॥ १५ ॥ द्विपंचाशत्तथान्यानिसहस्राण्यधिकानिच ॥ त्रिंशत्कोट्यस्तुसंपूर्णाःसंख्याताःसंख्ययानृप ॥ १६ ॥ सप्तषष्टिस्तथान्यानिनियुतानिमहामते ॥
विंशतिश्चसहस्राणिकालोयमधिकंविना ॥ १७ ॥ मन्वंतरस्यसंख्येयंमानुषैरिहवत्सरैः ॥ चतुर्दशगुणोह्येषकालोब्राह्ममहःस्मृतम् ॥ १८ ॥ ब्राह्मोनैमित्तिको

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नामतस्यांतेप्रतिसंचरः ॥ तदाहिदह्यतेसर्वंत्रैलोक्यंभूर्भुवादिकम् ॥ १९ ॥ जनंप्रयांतितापार्त्तामहर्लोकनिवासिनः ॥ एकार्णवेतुत्रैलोक्येब्रह्माब्रह्मविदांव
रः ॥ २० ॥ भोगिशय्यागतःशेतेत्रैलोक्यग्रासबृंहितः ॥ जनस्थैर्योगिभिर्देवश्चिंत्यमानोजगद्विभुः ॥ २१ ॥ तत्प्रमाणांहितांरात्रिंतदंतेसृजतेपुनः ॥ ए
वंतुब्रह्मणोवर्षमेवंवर्षशतंचतत् ॥ २२ ॥ शतंहितस्यवर्षाणांपरमायुर्महात्मनः ॥ एकमस्यव्यतीतंतुपरार्धंब्रह्मणोनघ ॥ २३ ॥ तस्यान्तेभून्महाक
ल्पःपाद्मइत्यभिविश्रुतः ॥ द्वितीयस्यपरार्धस्यवर्तमानस्यवैनृप ॥ २४ ॥ वाराहइतिकल्पोयंप्रथमःपरिकल्पितः ॥ ब्रह्मानारायणाख्योसौकल्पादौभग
वान्यथा ॥ २५ ॥ ससर्जसर्वभूतानितदाचक्ष्वमहामुने ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रजाःससर्जभगवाननादिस्सर्वसंभवः ॥ २६ ॥ अतीतकल्पावसानेनिशासुप्तो
त्थितःप्रभुः ॥ सत्वोद्रिक्तस्तथाब्रह्माशून्यंलोकमवैक्षत॥२७॥तोयान्तस्समहींज्ञात्वानिमग्नांवारिसंप्लवे॥प्रविचिंत्यतदुद्धारंकर्तुकामःप्रजापतिः॥२८॥ विष्णु
रूपंतदाज्ञात्वापृथ्वींवोढुंस्वतेजसा ॥ मत्स्यकूर्मादिकांचान्यांवाराहींतनुमाविशत्॥२९॥विदयज्ञमयंरूपमाश्रित्यजगतःस्थितौ ॥ स्थितःस्थिरात्मासर्वात्मा
परमात्माप्रजापतिः॥३०॥प्रविवेशेतदातोयंतोयाधारेधराधरः॥निरीक्ष्यतंतदादेवीपातालतलमागतम्॥३१॥तुष्टावप्रणताभूत्वाभक्तिनम्रावसुंधरा ॥ पृथिव्यु
वाच॥नमस्तेसर्वभूतायनमस्तेपरमात्मने॥३२॥मामुद्धरास्मादद्यत्वंत्वत्तोहंपूर्वमुत्थिता॥ परमात्मन्नमस्तेस्तुपुरुषात्मन्नमोस्तुते॥३३॥ प्रधानव्यक्तरू
पायकालभूतायतेनमः॥ त्वंकर्त्तासर्वभूतानांत्वंपातात्वंविनाशकृत् ॥ ३४ ॥ सर्गादौयःपरोब्रह्माविष्णुरुद्रात्मरूपधृक्॥ भक्षयित्वाचसकलंजगत्येकार्णवी
कृते ॥ ३५ ॥ शेषेत्वमेवगोविन्दचिन्त्यमानोमनीषिभिः ॥ भवतोयत्परंरूपंतन्नजानातिकश्चन ॥ ३६ ॥ अवतारेषुयद्रूपंतदर्चन्तिदिवौकसः ॥ त्वामाराध्य
परंब्रह्मयातामुक्तिंमुमुक्षवः ॥ ३७ ॥ वासुदेवमनाराध्यकोहिमोक्षमवाप्स्यति ॥ यद्रूपंमनसाग्राह्यंयद्ग्राह्यंचक्षुरादिभिः ॥ ३८॥ बुद्ध्याचयत्परिछेद्यंतद्रूपम
खिलंतव ॥ त्वन्मय्यहंत्वदाधारात्वत्सृष्टात्वामुपाश्रिता ॥३९॥ माधवीमितिलोकोयमभिधत्तेततोहिमाम् ॥ एवंसंस्तूयमानस्तुपृथिव्यापृथिवीधरः॥४०॥
सामस्वरध्वनिःश्रीमान्जगर्जपरिघर्घरम् ॥ ततःसमुत्क्षिप्यधरांस्वदंष्ट्रयामहावराहः स्फुटपद्मलोचनः ॥ रसातलादुत्पलपत्रसन्निभःसमुत्थितोनीलइवा
चलोमहान् ॥ ४१ ॥ उत्तिष्ठतातेनमुखानिलाहतंतदाप्लवांभोजनलोकसंश्रयान् ॥ सनंदनादीनपकल्मषान्मुनींश्चकारभूयोपिपवित्रतास्पदम् ॥ ४२ ॥
प्रयांतितोयानिखुराग्रविक्षतेरसातलेऽधः कृतशब्दसंततिः॥वलाहकानांचततिस्तुतस्यश्वासानिलास्तापरितःप्रयाति ॥ ४३ ॥ उत्तिष्ठतस्तस्यजलार्द्रकुक्षेर्म
हावराहस्यमहींविदार्य॥ विधून्वतोवेदमयंशिरीरंरोमांतरस्थामुनयोजुषंति ॥४४॥ जनेश्वराणांपरमेशकेशवप्रभुर्गदाशंखदरासिचक्रधृक्॥प्रभूतिनाशस्थिति
हेतुरीश्वरस्त्वमेवनान्यत्परमंचयत्पदम्॥४५॥पादेषुवेदास्तवयूपदंष्ट्रादंतेषुयज्ञाःश्रुतयश्चवक्रे॥हुताशजिह्वोसितनूरुहाणिदर्भाःप्रभोयज्ञपुमांस्त्वमेव ॥४६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्यावापृथिव्योरतुलप्रभावयदंतरंतद्वपुषातवैव ॥ व्याप्तंजगद्व्यापिसमस्तमेतद्धितायविश्वस्यविभोभवत्वम् ॥ ४७ ॥ परमात्मात्वमेवैकोनान्योस्तिज
गतःपते ॥४८॥ तवैषमहिमायेनव्याप्तमेतच्चराचरं ॥ ज्ञानस्वरूपमखिलंजगदेतदबुद्धयः ॥ ४९ ॥ अर्थस्वरूपंपश्यंतोभ्राम्यंतेतमसःप्लुवे ॥ येतुज्ञान
विदश्शुद्धचेतसस्तेऽखिलंजगत् ॥ ५० ॥ ज्ञानात्मकंप्रपश्यंतित्वद्रूपंपरमेश्वर ॥ प्रसीदसर्वभूतात्मन्भवायजगतस्त्विमाम् ॥ ५१ ॥ उद्धरोर्वीममेयात्मन्नि
मग्नामब्जलोचन ॥ सत्वोद्रिक्तोसिभगवन्गोविंदपृथिवीमिमाम् ॥ ५२ ॥ समुद्धरभवायेशकुरुसर्वंजगद्धितं ॥ एवंसंस्तूयमानश्चपरमात्मामहीधरः ॥५३॥
उज्जहारक्षितिंक्षिप्रंन्यस्तवान्समहार्णवे ॥ तस्योपरिजलौघेस्यमहतीनौरिवस्थिता ॥५४ ॥ ततःक्षितिंसमांकृत्वापृथिव्यामचिनोद्गिरीन् ॥ यथाविभागंभगवा
ननादिःपुरुषोत्तमः ॥ ५५ ॥ भूविभागंततःकृत्वासप्तद्वीपान्यथातथं ॥ भूराद्यांश्चतुरोलोकान्पूर्ववत्समकल्पयत् ॥ ५६ ॥ ब्रह्मणेविष्णुनापूर्वमेतदेवप्रद
र्शितं ॥ तुष्टेनदेवदेवेनत्वंदेवःपुरुषोत्तमः ॥ ५७ ॥ त्वयामयाजगच्चेदंधार्यंपाल्यंचयत्नतः ॥ येषांत्वसुरमुख्यानांवरोदत्तोमयाधुना ॥५८॥ देवानांहितकामेनहंत
व्यास्तेत्वयाविभो ॥ अहंसृष्टिंकरिष्यामिसाचपाल्यात्वयाविभो ॥ ५९ ॥ एवमुक्तोगतोविष्णुर्देवादीनसृजद्विभुः ॥ अबुद्धिपूर्वकस्तस्यप्रादुर्भूतस्तमोम
यः ॥ ६० ॥ तमोमोहोमहामोहस्तामिस्रोह्यन्धसंज्ञकः ॥ पंचधावस्थितःसर्गोध्यायतस्तुमहात्मनः ॥ ६१ ॥ बहिरंतश्चाप्रकाशःसंवृतात्मानगात्मकः ॥
मुख्यानागायतश्चोक्तामुख्यसर्गस्ततस्त्वयं ॥ ६२ ॥ तंदृष्ट्वासाधकंसर्गममन्यदपरंप्रभुः ॥ तस्याभिध्यायतस्सर्गस्तिर्यक्स्रोतोभ्यवर्तत ॥ ६३ ॥ यस्मात्ति
र्यक्प्रवृत्तिःस्यात्तिर्यक्स्रोतस्ततःस्मृतः ॥ पश्वादयस्तेविख्यातास्तमःप्रायाह्यवेदिनः ॥ ६४ ॥ उत्पथग्राहिणश्चैवतेज्ञानेज्ञानमानिनः ॥ अहंकृतास्त्व
हंमानाअष्टाविंशद्विधात्मकाः ॥ अंतः प्रकाशास्तेसर्वआवृतास्तेपरस्परम् ॥६५॥ तमप्यसाधकंमत्वाध्यायतोन्यस्ततोभवत् ॥ ऊर्द्ध्वस्रोतस्तृतीयस्तुसात्वि
कोर्ध्वमवर्तत ॥६६॥ तेसुखप्रीतिबहुलाबहिरंतरनावृताः ॥ प्रकाशाबहिरंतश्चऊर्द्ध्वस्रोतास्ततःस्मृताः ॥६७॥ तुष्टात्मनस्तृतीयस्तुदेवसर्गस्तुसंस्मृतः ॥ तस्मि
न्सर्गेभवत्प्रीतिर्निष्पन्नेब्रह्मणस्तदा ॥ ६८ ॥ ततोन्यंसतदादध्यौसाधकंसर्गमुत्तमम् ॥ असाधकांस्तुतान्ज्ञात्वामुख्यसर्गादिसंभवान् ॥ ६९ ॥ तथाभिध्या
यतस्तस्यसत्याभिध्यायिनस्ततः ॥ प्रादुर्भूतस्तदाव्यक्तादर्वाक्स्रोतस्तुसाधकः ॥ ७० ॥ यस्मादर्वाक्प्रवर्तंतेततोऽर्वाक्स्रोतसस्तुते ॥ तेचप्रकाशबहुला
स्तमोद्रिक्तारजोधिकाः ॥७१॥ तस्मात्तेदुःखबहुलाभूयोभूयश्चकारिणः ॥ प्रकाशाबहिरंतश्चमनुष्याःसाधकाश्चते ॥७२॥ पंचमोनुग्रहःसर्गःसचतुर्द्धाव्यवस्थितः ॥
विपर्ययेणसिद्ध्याचशक्त्याचातुष्ट्याचातथैवच ॥७३॥ निवृत्तंवर्त्तमानंचतेनजानंतितेपुनः ॥ भूतादिकानांभूतानांषष्ठःसर्गःसउच्यते ॥ ७४॥ तेपरिग्राहिणःसर्वेसंवि
भागरतास्तुते ॥ चोदनाजाप्यशीलाश्चज्ञेयाभूतादिकास्तुते ॥ ७५ ॥ इत्येतेकथितासर्गाःषडत्रनृपसत्तम ॥ प्रथमोमहतस्सर्गोद्वितीयोब्रह्मणस्तुयः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ७६ ॥ तन्मात्राणांद्वितीयस्तुभूतसर्गोहिसस्मृतः ॥ वैकारिकस्तृतीयस्तुसर्गश्चैंद्रियकःस्मृतः ॥ ७७ ॥ इत्येषप्राकृतःसर्गःसंभूतोबुद्धिपूर्वकः ॥
मुख्यसर्गश्चतुर्थस्तुमुख्यावैस्थावराःस्मृताः ॥ ७८ ॥ तिर्यक्स्रोतश्चयःप्रोक्तस्तिर्यग्योन्यस्सउच्यते ॥ ततोर्ध्वस्रोतसांषष्ठोदेवसर्गस्तुसस्मृतः ॥७९॥ततो
र्वाक्स्रोतसांसर्गःसप्तमःसतुमानुषः ॥ अष्टमोनुग्रहःसर्गःसात्विकस्तामसस्तुसः ॥ ८० ॥ पंचैतेवैकृताःसर्गाःप्राकृतास्तुत्रयःस्मृताः ॥ प्राकृतोवैकृ
तश्चैवकौमारोनवमःस्मृतः॥८१॥एतेतवसमाख्यातानवसर्गाःप्रजापतेः ॥प्राकृतावैकृताश्चैवजगतोमूलहेतवः॥८२॥सृजतोजगदीशस्यकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि॥
॥ भीष्मउवाच ॥ संक्षेपात्कथिताःसर्गादेवादीनांगुरोस्तथा ॥ ८३ ॥ विस्तराच्छ्रोतुमिच्छामित्वत्तोमुनिवरोत्तम ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ कर्मभिर्भावि
ताःसर्वैकुशलाकुशलैस्तुते॥८४॥ख्यात्यातयाह्यनिर्मुक्ताःसंहारेह्युपसंहृताः॥स्थावरान्तास्सुराद्यास्तुप्रजाराजंश्चतुर्विधाः॥८५॥ब्रह्मणःकुर्वतःसृष्टिंजज्ञिरेमा
नसाःस्मृताः ॥ ततोदेवासुरपितॄन्मानुषांस्तुचतुष्टयं ॥ ८६ ॥ सिसृक्षुरंभांस्येतानिस्वमात्मानमयूयुजत् ॥ युक्तात्मनस्ततोजाताद्दुरात्मानःप्रजा
पतेः ॥ ८७ ॥ सिसृक्षोर्जघनात्पूर्वंजज्ञिरेत्वसुरास्ततः ॥ तत्याजतांततोदुष्टान्तमोमात्रात्मिकांतनुं ॥८८॥ सातुत्यक्तातनुस्तेनराजेंद्राभूद्विभावरी॥सि
सृक्षुरन्यदेहस्थःप्रीतिमापुस्ततःसुराः॥८९॥सत्वोद्रिक्ताःसमुद्भूतामुखतोब्रह्मणोनृप॥त्यक्तासापितनुस्तेनसत्वप्रायमभूद्दिनं॥९०॥ततोहिबलिनोरात्रावसुरा
देवतादिवा ॥ सत्वमात्रात्मिकांचैवततोन्यांजगृहेतनुम् ॥ ९१ ॥ पितृवन्मन्यमानस्यपितरस्तस्यजज्ञिरे ॥ उत्ससर्जपितॄन्कृत्वाततस्तामपिसप्रभुः ॥९२॥
साचोत्सृष्टाभवत्संध्यादिननक्तांतरास्थितिः ॥ रजोमात्रात्मिकामन्यांजगृहेसतनुंततः ॥ ९३ ॥ रजोमात्रोत्कटाजातामनुष्याःकुरुसत्तम ॥ ता
मप्याशुसतत्याजतनुमाद्यांप्रजापतिः ॥ ९४ ॥ ज्योत्स्नासमभवच्चापिप्राक्संध्यायाभिधीयते ॥ ज्योत्स्नागमेतुबलिनोमनुष्याःपितरस्तथा ९५॥ राजेंद्रसं
ध्यासमयेतस्मात्तेप्रभवंतिवै ॥ ज्योत्स्नारात्र्यहनीसन्ध्याचत्वार्येतानिवैविभोः ॥ ९६ ॥ ब्रह्मणस्तुशरीराणित्रिगुणोपाश्रयाणिच ॥ रजोमात्रात्मि
कामेवततोन्यांजगृहेतनुं ॥९७॥ ततःक्षुद्ब्रह्मणोजाताजज्ञेकोपस्तयाकृतः॥क्षुत्क्षामोह्यंधकारेतुसोसृजद्भगवांस्ततः ॥९८॥विरूपाअत्तुकामास्तेसमधावंततं
प्रभुम् ॥ रक्षतामेषयैरुक्तंराक्षसास्तेततोभवन् ॥ ९९ ॥ ऊचुःखादामइत्यन्येयेतेयक्षास्तुतेभवन् ॥ अतिभीतस्यतान्दृष्ट्वाकेशाःशिर्यन्तिवेधसः ॥१००॥
हीनाश्चशिरसोभूयःसमारोहंतितेशिरः ॥ सर्पणात्तेभवन्सर्पाहीनत्वादहयःस्मृताः ॥ १०१ ॥ ततःक्रुद्धेनवैसृष्टाक्रोधात्मानोविनिर्मिताः ॥ वर्णेनकापिशे
नोग्राभूतास्तेपिशिताशिनः ॥ १०२ ॥ धयतोगांसमुद्भूतागंधर्वास्तस्यतत्क्षणात् ॥ पिबंतोजज्ञिरेवाचंगंधर्वास्तेनतेऽभवन् ॥१०३॥ एतानिसृष्ट्वाभगवान्ब्र
ह्मातच्छक्तिचोदितः ॥ ततःस्वच्छंदतोऽन्यानिवयांसिवयसोऽसृजत् ॥ १०४ ॥ अवयोवक्षसश्चक्रेमुखतोजांश्चसृष्टवान् ॥ सृष्टवानुदराद्गाश्चमहिषांश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रजापतिः ॥ १०५ ॥ पद्भ्यांचाश्वान्समातंगान्रासभान्गवयान्मृगान् ॥ उष्ट्रानश्वतरांश्चैवन्यंकूनन्याश्चजातयः ॥ १०६॥ ओषध्यःफलमूलिन्योरोमभ्यस्त
स्यजज्ञिरे ॥ त्रेतायुगमुखेब्रह्माकल्पस्यादौनृपोत्तम ॥ १०७॥ सृष्ट्वापश्वोषधीस्सम्यक्युयोजसतदाध्वरे ॥ गामजंमहिषम्मेषमश्वाश्वतरगर्दभान्॥ १०८॥
एतान्ग्राम्यपशूनाहुरारण्यांश्चनिबोधमे ॥ श्वापदोद्विखुरोहस्तीवानरःपञ्चमःखगः ॥ १०९ ॥ उद्रकाःपशवष्षष्ठास्सप्तमास्तुसरीसृपाः ॥ गायत्रंचऋचश्चै
वत्रिवृत्सोमंरथन्तरम् ॥ ११० ॥ अग्निष्टोमंचयज्ञानांनिर्ममेप्रथमान्मुखात् ॥ यजूंषित्रैष्टुभंछन्दःस्तोमंपञ्चदशंतथा ॥ १११ ॥ बृहत्सामतथोक्थंचद
क्षिणादसृजन्मुखात् ॥ सामानिजगतीच्छन्दःस्तोमंसप्तदशंतथा ॥ ११२ ॥ वैरूपमतिरात्रंचपश्चिमादसृजन्मुखात् ॥ एकविंशमथर्वाणमप्तोर्यामाणमे
वच ॥ ११३ ॥ आनुष्टुभंसवैराजमुत्तरादसृजन्मुखात् ॥ उच्चावचानिभूतानिगात्रेभ्यस्तस्यजज्ञिरे ॥ ११४ ॥ सुरासुरपितॄन्सृष्ट्वामनुष्यांश्चप्रजाप
तिः ॥ ततःपुनःससर्जासौसकल्पादौपितामहः ॥ ११५ ॥ यक्षान्पिशाचान्गंधर्वांस्तथैवाप्सरसांगणान् ॥ सिद्धकिन्नररक्षांसिसिंहान्पक्षिमृगोरगान्॥ ११६॥
अव्ययंचव्ययंचैवयदिदंस्थाणुजंगमम् ॥ तत्ससर्जतदाब्रह्माभगवानादिकृद्विभुः ॥ ११७॥ तेषांयेयानिकर्माणिप्राक्सृष्ट्यांप्रतिपेदिरे ॥ तान्येवप्रतिपद्यंते
सृज्यमानाःपुनःपुनः ॥ ११८ ॥ हिंस्राहिंस्रेमृदुक्रूरेधर्माधर्मावृतानृते ॥ तद्भाविताःप्रपद्यंतेतस्मात्तत्तस्यरोचते ॥ ११९ ॥ इंद्रियार्थेषुभूतेषुशरीरेषुचसप्र
भुः ॥ नानात्वंविनियोगंचधातैवव्यसृजत्स्वयं ॥१२०॥ नामरूपंचभूतानांकृत्यानांचप्रपंचनम् ॥ वेदशब्देभ्यएवादौदेवादीनांचकारसः ॥१२१॥ ऋषीणां
नामधेयानियथावेदेश्रुतानिवै ॥ यथानियोगंयोग्यानिअन्येषामपिसोकरोत् ॥ १२२ ॥ यथर्तावृतुलिंगानिनानारूपाणिपर्यये ॥ दृश्यंतेतानितान्ये
वतथाभावायुगादिषु १२३॥ करोत्येवंविधांसृष्टिंकल्पादौसपुनःपुनः॥सिसृक्षुश्शक्तियुक्तोसौसृज्यशक्तिप्रचोदितः ॥१२४॥ भीष्मउवाच ॥ अर्वाक्स्रोतास्तु
कथितोभवतायस्तुमानुषः ॥ ब्रह्मन्विस्तरतोब्रूहिब्रह्मातमसृजद्यथा ॥ १२५ ॥ यथासवर्णानसृजद्गुणांश्चसमहामुने ॥ यच्चतेषांस्मृतंकर्मविप्रादीनां
तदुच्यताम्॥१२६॥पुलस्त्यउवाच ॥ सत्वाभिध्यायिनःपूर्वंसिसृक्षोर्ब्रह्मणःप्रजाः ॥ अजायंतकुरुश्रेष्ठसत्वोद्रिक्तामुखात्प्रजाः॥१२७॥वक्षसोरजसोद्रिक्तास्त
थान्याब्रह्मणोभवन् ॥ रजसस्तमसश्चैवसमुद्रिक्तास्तथोरुतः ॥ १२८ ॥ पद्भ्यामन्याःप्रजाब्रह्माससर्जकुरुसत्तम ॥ तमःप्रधानास्ताःसर्वाश्चातुर्वर्ण्यमिदंततः
॥ १२९ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चनृपसत्तम ॥ पादोरुवक्षस्थलतोमुखतश्चसमुद्गताः ॥ १३० ॥ यज्ञनिष्पत्तयेसर्वमेतद्ब्रह्माचकारह ॥ चातुर्वर्ण्यं
महाराजयज्ञसाधनमुत्तमम् ॥१३१॥ यज्ञेनाप्यायितादेवावृष्ट्युत्सर्गेणमानवाः॥ आप्यायंतेधर्मयज्ञायतःकल्याणहेतवः ॥१३२॥ निष्पद्यंतेनरैस्तेतुसुकर्म
निरतैःसदा ॥ विरुद्धाचरणापेतैःसद्भिःसन्मार्गगामिभिः ॥ १३३ ॥ स्वर्गापवर्गमानुष्यात्प्राप्नुवंतिनरानृप ॥ यच्चाभिरुचितंस्थानंतद्यांतिमनुजा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विभो ॥ १३४ ॥ प्रजास्ताब्रह्मणासृष्टाश्चातुर्वर्ण्यव्यवस्थितौ ॥ सम्यक्शुद्धाःसमाचाराचरणानृपसत्तम ॥१३५॥ यथेच्छावासनिरताःसर्वबाधाविवर्जिताः॥
शुद्धांतःकरणाःशुद्धाधर्मानुष्ठाननिर्मलाः ॥१३६॥ शुद्धेचतासांमनसिशुद्धांतःसंस्थितेहरौ ॥ शुद्धज्ञानंप्रपश्यंतिब्रह्माख्यंयेनतत्पदं॥१३७ ॥ ततःकालात्म
कोयोसौविरिंचावासउच्यते ॥ संसारपातमत्यर्थंघोरमल्पाल्पसारवत् ॥ १३८ ॥ अधर्मबीजभूतंतत्तमोलोभसमुद्भवम् ॥ प्रजासुतासुराजेंद्ररागादिकमसा
धनम् ॥ १३९ ॥ ततःसासहजासिद्धिस्तेषांनातीवजायते ॥ राजन्वश्यादयश्चान्याःसिद्धयोष्टौभवंतियाः ॥१४०॥ तासुक्षीणास्वशेषासुवर्द्धमानेचपातके ॥
द्वंद्वाभिभवदुःखार्तास्ताभवंतिततःप्रजाः॥१४१॥ततोदुर्गाणिताश्चक्रुर्वार्क्षंपार्वतमौदकम्॥धान्वनंचतथादुर्गंपुरंखार्वटकादियत्॥१४२॥गृहाणिचयथान्यायं
तेषुचक्रुःपुरादिषु ॥ शीततापादिबाधानांप्रशमायमहामते ॥ १४३ ॥ प्रतिहारमिमंकृत्वाशीतादेस्ताःप्रजाःपुनः ॥ वार्तोपायंततश्चक्रुर्हस्तसिद्धिंचक
र्मजाम् ॥१४४॥ व्रीहयश्चयवाश्चैवगोधूमाअणवस्तिलाः ॥ प्रियंगुकोविदाराश्चकोरदूषाःसचीनकाः ॥ १४५ ॥ माषामुद्गामसूराश्चनिष्पावाःसकुलुत्थकाः ॥
अढकाश्चणकाश्चैवशणास्सप्तदशस्मृताः ॥ १४६ ॥ इत्येताओषधीनांतुग्राम्याणांजातयोनृप ॥ ओषध्योयज्ञियाश्चैवग्राम्यावन्याश्चतुर्दश ॥१४७॥ व्रीहयः
सयवामाषागोधूमाअणवस्तिलाः ॥ प्रियंगुसप्तमाह्येताअष्टमास्तुकुलुत्थकाः ॥ १४८ ॥ श्यामाकस्त्वथनीवारोवर्तुलस्सगवेधुकः ॥ अथवेणुयवाः
प्रोक्तास्तद्वन्मर्कटकानृप ॥ १४९ ॥ ग्राम्यावन्याःस्मृताह्येताओषध्यश्चचतुर्दश ॥ यज्ञनिष्पत्तयेतद्वत्तथासांहेतुरुत्तमः ॥ १४ ॥ एताश्चसहयज्ञेनप्रजा
नांकारणंपरम् ॥ परापरविदःप्राज्ञास्ततोयज्ञान्वितन्वते ॥१५१॥ अहन्यहन्यनुष्ठानंयज्ञानांपार्थिवोत्तम ॥ उपकारकरंपुंसांक्रियमाणंफलार्थिनाम्॥१५२॥
येषांचकालसृष्टोसौपपाविंदुर्महामते ॥ मर्यादांस्थापयामासयथास्थानंयथागुणम् ॥ १५३ ॥ वर्णानामाश्रमाणांचधर्मान्धर्मभृतांवर ॥ लोकांश्चसर्व
वर्णानांसम्यग्धर्मानुपालिनाम् ॥ १५४ ॥ प्राजापत्यंब्राह्मणानांस्मृतंस्थानंतुपार्थिव ॥ स्थानमैंद्रंक्षत्रियाणांसङ्ग्रामेष्वनिवर्तिनाम् ॥१५५॥ वैश्यानाम्मा
रुतंस्थानंस्वधर्ममनुवर्तिनाम् ॥ गान्धर्वंशूद्रजातीनांपरिचर्यासुवर्तिनाम् ॥ १५६ ॥ अष्टाशीतिसहस्राणांयतीनामूर्द्ध्वरेतसाम् ॥ स्मृतंतेषांतुयत्स्थानं
तदेवगुरुवासिनाम् ॥ १५७ ॥ सप्तर्षीणांचयत्स्थानंस्मृतंतद्वैवनौकसाम् ॥ प्राजापत्यंगृहस्थानांन्यासिनांब्राह्मसंज्ञितम् ॥ १५८ ॥ योगिनाममृतंस्था
नंब्रह्मणःपरमंपदं ॥ एकांतिनःसदोद्युक्ताध्यायिनोयोगिनोहिये ॥ १५९ ॥ तेषांतत्परमंस्थानंयत्तत्पश्यंतिसूरयः ॥ गतागतानिवर्त्ततेचंद्रादित्यादयो
ग्रहाः ॥ १६० ॥ अद्यापिननिवर्ततेनारायणपरायणाः ॥ तामिस्रमंधतामिस्रंमहारौरवरौरवम् ॥ १६१ ॥ असिपत्रवनंघोरंकालसूत्रमवीचिमत् ॥
विनिंदकानांवेदस्ययज्ञव्याघातकारिणाम् ॥ १६२ ॥ स्थानमेतत्समाख्यातंस्वधर्मत्यागिनश्चये ॥ ततोभिध्यायतस्तस्यजज्ञिरेमानसाःप्रजाः ॥ १६३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तच्छरीरसमुत्पन्नैःकायस्थैःकरणैःसह॥क्षेत्रज्ञाःसमवर्त्तंतगात्रेभ्यस्तस्यधीमतः॥१६४॥तेसर्वेसमवर्तंतयेमयाप्रागुदाहृताः॥देवाद्याःस्थावरांताश्चत्रैगुण्यविष
येस्थिताः॥१६५॥एवंभूतानिसृष्टानिस्थावराणिचराणिच॥यदास्यताःप्रजाःसर्वानव्यवर्द्धंतधीमतः॥१६६॥अथान्यान्मानसान्पुत्रान्सदृशानात्मनोऽसृजत्॥
भृगुंमांपुलहंचैवक्रतुमंगिरसंतथा॥१६७॥ मरीचिंदक्षमत्रिंचवसिष्ठंचैवमानसान्॥नवब्रह्माणइत्येतेपुराणेनिश्चयंगताः॥१६८॥ सनंदनादयोयेचपूर्वंसृष्टास्तु
वेधसा॥नतेलोकेष्वसज्जंतनिरपेक्षाःप्रजासुते॥१६९॥ सर्वेह्यागतविज्ञानावीतरागाविमत्सराः॥ तेष्वेवंनिरपेक्षेषुलोकसृष्टौमहात्मनः॥१७०॥ ब्रह्मणोभून्महा
न्क्रोधस्त्रैलोक्यदहनक्षमः॥ तस्यक्रोधात्समुद्भूतंज्वालामालावदीपितम्॥१७१॥ ब्रह्मणस्तुतदाज्योतिस्त्रैलोक्यमखिलंदहत् ॥ भ्रुकुटीकुटिलात्तस्यलला
टात्क्रोधदीपितात्॥१७२॥समुत्पन्नस्तदारुद्रोमध्याह्नार्कसमप्रभः॥ अर्द्धनारीनरवपुःप्रचण्डोतिशरीरवान्॥१७३॥ विभजात्मानमित्युक्त्वातंब्रह्मांतर्दधे
ततः॥तथोक्तोसौद्विधास्त्रीत्वंपुरुषत्वंतथाकरोत्॥१७४॥विभेदपुरुषत्वंचदशधाचैकधाचसः॥सौम्यासौम्यैस्तथारूपैःशांतैःस्त्रीत्वंचसप्रभुः॥१७५॥ विभेदब
हुधाचैवस्वरूपैरसितैःसितैः॥ततोब्रह्मास्वयंभूतंपूर्वंस्वायंभुवंप्रभुम्॥१७६॥आत्मानमेवकृतवान्प्रजापत्येमनुंनृप॥ शतरूपांचतांनारींतपोनिर्धूतकल्मषाम्
॥१७७॥ स्वायंभुवोमनुर्नामपत्नीत्वेजगृहेप्रभुः॥ तस्माच्चपुरुषाद्देवीशतरूपाव्यजायत॥१७८॥ प्रियव्रतोत्तानपादप्रसूत्याकूतिसंज्ञितम्॥ ददौप्रसूतिंद
क्षायआकूतिंरुचयेपुरा॥१७९॥ प्रजापतिःसजग्राहतयोर्जज्ञेसदक्षिणः॥ पुत्रोयज्ञोमहाभागदंपत्योर्मिथुनंततः॥ १८०॥ यज्ञस्यदक्षिणायांतुपुत्राद्वादशज
ज्ञिरे॥ यामाइतिसमाख्यातादेवाः स्वायंभुवेमनौ॥१८१॥ प्रसूत्यांचतथादक्षश्चतस्रोविंशतिंतथा॥ ससर्जकन्यास्तासांतुसम्यङ्नामानिमेशृणु॥१८२॥
श्रद्धालक्ष्मीर्धृतिःपुष्टिस्तुष्टिर्मेधाक्रियातथा॥ बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिर्ऋद्धिः कीर्तिस्त्रयोदशी॥ १८३॥ पत्न्यर्थंप्रतिजग्राहधर्मोदाक्षायिणीःप्रभुः॥ ताभ्यः
शिष्टायवीयस्यएकादशसुलोचनाः॥१८४॥ ख्यातिःसत्यथसंभूतिः स्मृतिःप्रीतिःक्षमातथा॥ सन्नतिश्चानसूयाचऊर्जास्वाहास्वधातथा॥ १८५॥ भृगुर्भ
वोमरीचिश्चतथाचैवांगिरामुनिः॥ अहंचपुलहश्चैवक्रतुर्मुनिवरस्तथा॥ १८६॥ अत्रिर्वसिष्ठोवह्निश्चपितरश्चयथाक्रमम्॥ ख्यात्याद्याजगृहुःकन्यामुनयो
राजसत्तम॥ १८७॥ श्रद्धाकामंबलंलक्ष्मीर्नियमंधृतिरात्मजम्॥ संतोषंचतथातुष्टिर्लोभंपुष्टिरसूयत॥ १८८॥ मेधाश्रुतंक्रियादण्डंनयंविनयमेवच॥
बोधंबुद्धिस्तथालज्जाविनयंवपुरात्मजम्॥ १८९॥ व्यवसायंप्रजज्ञेवैक्षेमंशान्तिरसूयत॥ सुखमृद्धिर्यशःकीर्तिरित्येतेधर्मसूनवः॥ १९०॥ कामान्नंदीसु
तंहर्षंधर्मपौत्रमसूयत॥ हिंसाभार्यात्वधर्मस्यतस्यजज्ञेतदानृतं॥ १९१॥ कन्याचनिकृतिस्ताभ्यांभयंनरकएवच॥ मायाचवेदनाचैवमिथुनंद्वंद्वमेवच
॥ १९२॥ तयोर्जज्ञेथवैमायामृत्युंभूतापहारिणम्॥ वेदनायास्ततश्चापिदुःखंजज्ञेथरौरवात्॥१९३॥ मृत्योर्व्याधिजराशोकतृष्णाक्रोधाश्चजज्ञिरे॥दुःखोत्तराः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मृताह्येतेसर्वेचाधर्मलक्षणाः ॥१९४॥ नैषांभार्यास्तिपुत्रोवातेसर्वेह्यूर्द्ध्वरेतसः ॥ रौद्राण्येतानिरूपाणिब्रह्मणोनृवरात्मज ॥ १९५॥ नित्यंप्रलयहेतुत्वंजगतो
स्यप्रयांतिवै ॥ रुद्रसर्गंप्रवक्ष्यामियथाब्रह्माचकारह॥१९६॥कल्पादावात्मनस्तुल्यंसुतंप्रध्यायतस्ततः॥ प्रादुरासीत्प्रभोरंकेकुमारोनीललोहितः ॥१९७॥
रुदन्वैसुस्वरंसोथद्रवंश्चनृपसत्तम ॥ किंरोदिषीतितंदेवोरुदंतंप्रत्युवाचह ॥१९८॥ नामधेहीतितंसोथप्रत्युवाचप्रजापतिम् ॥ रोदनाद्रुद्रनामासिमारोदीर्धैर्य
मावह॥१९९॥एवमुक्तःपुनस्सोथसप्तकृत्वोरुरोदह ॥ ततोन्यानिददौतस्मैसप्तनामानिवैप्रभुः॥२००॥मूर्त्तीनांचैवमष्टानांस्थानान्यष्टौचकारह॥भवंशर्वमथे
शानंतथापशुपतिंनृप॥२०१॥भीममुग्रंमहादेवमुवाचसपितामहः ॥ सूर्योजलंमहीवह्निर्वायुराकाशमेवच ॥२०२ ॥ दीक्षितोब्राह्मणः सोमइत्येतेनतवः ॥
क्रमात्॥एवंप्रकारोरुद्रोसौसतींभार्यामविंदत॥२०३॥दक्षकोपाच्चतत्याजसासतीस्वंकलेवरम्॥हिमवद्दुहितासाभून्मेनायांनृपसत्तम ॥२०४॥ उपयेमेपुनश्चैव
याचित्वाभगवान्भवः ॥ दाक्षीधातृविधातारौभृगोःख्यातिरसूयत ॥ २०५ ॥ श्रियंचदेवदेवस्यपत्नीनारायणस्यया ॥ २०६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमे
सृष्टिखंडेतृतीयोध्यायः॥३॥ भीष्मउवाच ॥ क्षीराब्धौतुतथालक्ष्मीः किलोत्पन्नामयाश्रुता ॥ ख्यात्यांभृगोः समुत्पन्नाएतदाहकथंभवान् ॥ १ ॥ कथंच
दक्षदुहितादेहंत्यक्तवतीशुभा ॥ मेनायांगर्भसंभूतिमुमायाजन्मएवच ॥ २ ॥ किमर्थंदेवदेवेनपत्नीहैमवतीकृता ॥ विरोधंचाथदक्षेणभगवांस्तुब्रवीतुमे ॥ ३ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ इदंचशृणुभूपालयत्पृष्टोहमिहत्वया ॥ श्रीसंबंधोमयाप्येषश्रुतआसीत्पितामहात् ॥ ४ ॥ अत्रिपुत्रस्तुदुर्वासाः परिभ्राम्यन्महीमिमाम् ॥
विद्याधरीकरेमालांदृष्ट्वासौगन्धिकींशुभाम् ॥५॥ याचयामासमेदेहिजटाजूटेकरोम्यहम् ॥ इतिविद्याधरीतेनपृष्टासाऋषिणातथा ॥६॥ ददौतस्मैमुदायुक्तातां
मालांसतदानृप ॥ गृहीत्वासुचिरंकालंशिरोमालांवबंधह ॥ ७ ॥ उन्मत्तप्रेतवद्विप्रः शोभमानोब्रवीदिदम् ॥ इयंविद्याधरीकन्यापीनोन्नतपयोधरा ॥ ८॥
शोभालंकारसौभाग्यैर्युक्तादृष्टाततोमनः ॥ क्षोभमायातिमेचाद्यनाहंकामेविचक्षणः॥ ९ ॥ व्रजामितावदन्यत्रसौभाग्यंस्वंप्रदर्शयन् ॥ एवमुक्त्वासुरा
जेंद्रपरिवभ्राममेदिनीम् ॥१०॥ ऐरावतंसमारूढंराजानंत्रिदिवौकसाम्॥ त्रैलोक्याधिपतिंशक्रंभ्राजमानंशचीपतिम्॥११॥ तामात्मशिरसोमालांभ्रमदुन्मत्त
षट्पदाम् ॥ आदायामरराजायचिक्षेपोन्मत्तवन्मुनिः॥ १२ ॥ गृहीत्वादेवराजेनमालासागजमूर्द्धनि ॥ मुक्ताऽरराजसामालाकैलासेजाह्नवीयथा ॥ १३ ॥
मदांधकारिताक्षोसौगंधाघ्राणेनवारणः ॥ करेणादायचिक्षेपतांमालांपृथिवीतले ॥ १४ ॥ ततश्चुक्रोधभगवान्दुर्वासामुनिपुंगवः ॥ राजेंद्रदेवराजानं
क्रुद्धश्चेदमुवाचह ॥ १५ ॥ ऐश्वर्यमददुष्टात्मन्नतिस्तब्धोसिवासव ॥ श्रियोधामस्रजंयस्मान्मद्दत्तान्नाभिनंदसि ॥ १६ ॥ त्रैलोक्यश्रीरतोमूढविनाशमुपयास्य
ति ॥ मद्दत्ताभवतामालाक्षिप्तायस्मान्महीतले ॥ १७॥ तस्मात्प्रणष्टलक्ष्मीकंत्रैलोक्यंतेभविष्याति ॥ यस्यसंजातकोपस्यभयमेतिचराचरम्॥ १८॥ तंमां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वमतिगर्वेणदेवराजावमन्यसे ॥ महेंद्रोवारणस्कंधादवतीर्यत्वरान्वितः ॥ १९ ॥ प्रसादयामाससमुनिंदुर्वाससमकल्मषम् ॥ प्रसाद्यमानः सतदाप्रणिपात पुरः सरम् ॥ २० ॥ नाहंक्षमिष्येबहुनाकिमुक्तेनशतक्रतो ॥ इत्युक्त्वाप्रययौविप्रोदेवराजोपितंपुनः ॥ २१ ॥ आरुह्यैरावतंनागंप्रययावमरावतीम् ॥ ततः प्रभृतिनिःश्रीकंसशक्रंभुवनत्रयम् ॥ २२ ॥ नयज्ञाः संप्रवर्तंतेनतपस्यंतितापसाः॥नचदानानिदीयंतेनष्टप्रायमभूज्जगत् ॥ २३ ॥ एवमत्यंतनिःश्रीकेत्रैलोक्येसत्त्ववर्जिते ॥ देवान्प्रतिबलोद्योगंचक्रुर्दैतेयदानवाः ॥ २४ ॥ विजितास्त्रिदशादैत्यैरिंद्राद्याः शरणंययुः ॥ पितामहंमहाभागंहुताशनपुरोगमाः ॥ २५ ॥ यथावत्कथितेदेवैर्ब्रह्माप्राहतथासुरान् ॥ क्षीरोदस्योत्तरंकूलंजगामसहितःसुरैः ॥ २६ ॥ गत्वाजगादभगवान्वासुदेवंपितामहः ॥ उत्तिष्ठविष्णोशीघ्रंत्वं देवतानांहितंकुरु ॥ २७ ॥ त्वयाविनादानवैस्तुजिताःसर्वेपुनःपुनः ॥ इत्युक्तःपुंडरीकाक्षःपुरुषःपुरुषोत्तमः ॥ २८ ॥ अपूर्वरूपसंस्थानान्दृष्ट्वादेवानुवाचह ॥ तेजसोभवतांदेवाः करिष्याम्युपबृंहणम् ॥ २९ ॥ वदाम्यहंयत्क्रियतांभवद्भिस्तदिदंसुराः ॥ आनीयसहितादैत्यैः क्षीराब्धौसकलौषधीः ॥ ३० ॥ मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वाचवासकिम् ॥ मथ्यतामभृतंदेवाः सहायेमय्यवस्थिते ॥ ३१ ॥ सामपूर्वंचदैतेयांस्तत्रसम्भाष्यकर्मणि ॥ समानफलभोक्तारोयूयंचात्रभविष्यथ ॥ ३२ ॥ मथ्यमानेचतत्राब्धौयत्समुत्पद्यतेऽमृतम् ॥ तत्पानाद्बलिनोयूयममराः संभविष्यथ ॥ ३३ ॥ तथैवाहं करिष्यामियथात्रिदशविद्विषः ॥ नप्राप्स्यंत्यमृतंदेवाः केवलंक्लेशभागिनः ॥ ३४ ॥ इत्युक्तादेवदेवेनसर्वएवततःसुराः ॥ संधानमसुरैः कृत्वायत्नवंऽतोमृतेभवन् ॥ ३५ ॥ सर्वौषधीः समानीयदेवदैतेयदानवाः ॥ क्षिप्त्वाक्षीराब्धिपयासिशरदभ्रामलत्विषि ॥३६ ॥ मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वाचवासुकिम् ॥ ततो मथितुमारब्धाराजेंद्रतरसामृतम् ॥ ३७ ॥ विबुधाःसहिताःसर्वेयतःपुच्छंततःस्थिताः ॥ विष्णुनावासुकेर्दैत्याःपूर्वकायेनिवेशिताः ॥ ३८ ॥ तेतस्यप्राणवातेनवह्निनाचहतत्त्विषः ॥ निस्तेजसोऽसुराःसर्वेबभूवुरमरद्युते ॥ ३९ ॥ तेनैवमुखनिःश्वासवायुनाथबलाहकैः ॥ पुच्छप्रदेशेवर्षद्भिस्तदाचाप्यायिताः सुराः ॥ ४० ॥ क्षीरोदमध्येभगवान्ब्रह्माब्रह्मविदवांरः ॥ महादेवोमहातेजाविष्णुपृष्ठनिवासिनौ ॥ ४१ ॥ बाहुभ्यांमंदरंगृह्यपद्मवत्सपरंतपः ॥ शृंखलेचतदाकृत्वागृहीत्वामंदराचलम् ॥ ४२ ॥ देवानांदानवानांचबलमध्येव्यवस्थितः ॥ क्षीरोदमध्येभगवान्कूर्मरूपीस्वयंहरिः ॥ ४३ ॥ अन्येनतेजसादेवानुपबृंहितवान्हरिः ॥ मथ्यमानेततस्तस्मिन्क्षीराब्धौदेवदानवैः ॥ ४४ ॥ हविर्धान्यभवत्पूर्वंसुरभिःसुरपूजिता ॥ जग्मुर्मुदंतदादेवादानवाश्चमहामते ॥ ४५ ॥व्याक्षिप्तचेतसःसर्वेबभूवुस्तिमितेक्षणाः ॥ किमेतदितिसिद्धानांदिविचिंतयतांतदा ॥ ४६ ॥ बभूववारुणीदेवीमदाघूर्णितलोचना ॥ कृतावर्त्ताततस्तस्मात्प्रस्खलंतीपदेपदे ॥ ४७ ॥ एकवस्त्रामुक्तकेशीरक्तांतस्तब्धलोचना ॥ अहंबलप्रदादेवीमांवागृह्णन्तुदानवाः ॥ ४८ ॥ अशुचिंवारुणीं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मत्वात्यक्तवंतस्तदासुराः ॥ जगृहुस्तांतदादैत्याग्रहणान्तेसुराभवत् ॥ ४९ ॥ मंथनेपारिजातोंभूद्देवश्रीनंदनोद्रुमः ॥ रूपौदार्य्यगुणोपेतास्त
तश्चाप्सरसांगणाः ॥ ५० ॥ षष्टिकोटयस्तदाजातास्सामान्यादेवदानवैः ॥ सर्वास्ताःकृतपूर्वास्तुसामान्याःपुण्यकर्मणा ॥ ५१ ॥ ततःशीतां
शुरभवद्देवानांप्रीतिदायकः ॥ ययाचेशंकरोदेवोजटाभूषणकृन्मम ॥ ५२ ॥ भविष्यतिनसंदेहोगृहीतोयंमयाशशी ॥ अनुमेनेचतंब्रह्माभूषणा
यहरस्यतु ॥ ५३ ॥ ततोविषंसमुत्पन्नंकालकूटंभयावहं ॥ तेनचैवार्दितास्सर्वेदानवाःसहदैवतैः ॥ ५४ ॥ महादेवेनतत्पीतंविषंगृह्ययदृच्छया
तस्यपानान्नीलकंटस्तदाजातोमहेश्वरः ॥ ५५ ॥ पीतावशेषंनागास्तुक्षीराब्धेस्तुसमुत्थितम्॥ ततोधन्वंतरिर्जातःश्वेतांबरधरःस्वयम् ॥ ५६ ॥ बिभ्रत्क
मंडलुंपूर्णममृतस्यसमुत्थितः॥ ततःस्वस्थमनस्कास्तेवैद्यराजस्यदर्शनात् ॥ ५७॥ ततश्चाश्वःसमुत्पन्नोनागश्चैरावतस्तथा ॥ ततस्फुरत्कांतीमतिविका
सिकमलेस्थिता ॥५८॥ श्रीर्देवीपयसस्तस्मादुत्थिताधृतपंकजा ॥ तांतुष्टवुर्मुदायुक्ताःश्रीसूक्तेनमहर्षयः ॥५९॥ विश्वावसुमुखास्तस्यागंधर्वाःपुरतोजगुः॥
घृताचीप्रमुखास्तत्रननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ६० ॥ गंगाद्याःसरितस्तोयैःस्नानार्थमुपतस्थिरे ॥ दिग्गजाहेमपात्रस्थमादायविमलंजलम् ॥ ६१ ॥ स्नापयांच
क्रिरेदेवींसर्वलोकमहेश्वरीम् ॥ क्षीरोदस्तुस्वयंतस्यैमालामम्लानपंकजाम् ॥६२॥ ददौविभूषणान्यंगेविश्वकर्माचकारह॥दिव्यमाल्यांबरधरांस्नातांभूषणभूपि
ताम् ॥ ६३ ॥ इंद्राद्याश्चामरगणाविद्याधरमहोरगाः ॥ दानवाश्चमहादैत्याराक्षसाःसहगुह्यकैः ॥ ६४॥ कन्यामभिलषन्तिस्मततोब्रह्माउवाचह ॥ वासुदेव
त्वमेवैनांमयादत्तांगृहाणवै ॥ ६५ ॥ देवाश्चदानवाश्चैवप्रतिषिद्धामयात्विह ॥ तुष्टोहंभवतस्तावदलौल्येनेहकर्मणा ॥ ६६ ॥ सातुश्रीर्ब्रह्मणाप्रोक्तादेविगच्छ
स्वकेशवं ॥ मयादत्तंपतिंप्राप्यमोदस्वशाश्वतीःसमाः ॥ ६७ ॥ पश्यतांसर्वदेवानांगतावक्षस्थलंहरेः ॥ ततोवक्षस्थलंप्राप्यदेवंवचनमब्रवीत् ॥ ६८ ॥ नाहं
त्याज्यासदादेवसदैवादेशकारिणी ॥ वक्षस्थलेनिवत्स्यामिसर्वस्यजगतःप्रिय ॥ ६९ ॥ ततोवलोकितादेवाविष्णुवक्षस्थलस्थया ॥ लक्ष्म्याराजेंद्रसहसापरां
निर्वृतिमागताः ॥ ७० ॥ उद्वेगंचपरंजग्मुर्दैत्याविष्णुपराङ्मुखाः ॥ त्यक्तास्तुदानवालक्ष्म्याविप्रचित्तिपुरोगमाः ॥ ७१ ॥ ततस्तेजगृहुर्दैत्याधन्वंतरिकर
स्थितम् ॥ अमृतंतन्महावीर्य्यादैत्याः पापसमन्विताः ॥ ७२ ॥ माययालोभयित्वातुविष्णुःस्त्रीरूपसंश्रयः ॥ आगत्यदानवान्प्राहदीयतांमेकमंडलुः॥७३॥
युष्माकंवशगाभूत्वास्थास्यामिभवतांगृहे ॥ तांदृष्ट्वारूपसपन्नांनारींत्रैलोक्यसुंदरीम्॥७४॥प्रार्थयानास्सुवपुषंलोभोपहतचेतसः ॥ दत्त्वामृतंतदातस्यैततोप
श्यन्ततेग्रतः॥७५॥दानवेभ्यस्तदादायदेवेभ्यःप्रददेमृतं॥ततःपपुःसुरगणाःशक्राद्यास्तत्तदामृतम् ॥७६॥उद्यतायुधनिर्स्त्रिंशादैत्यास्तांस्तेसमभ्ययुः॥ पीते
मृतेचवलिभिर्जितादैत्यचमूस्ततः॥७७॥ वध्यमानादिशोभेजुःपातालंविविशुश्चते ॥ ततोदेवामुदायुक्ताःशंखचक्रगदाधरम् ॥ ७८ ॥ प्रणिपत्ययथापूर्वंप्रययु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तेत्रिविष्टपम् ॥ ततःप्रभृतितेभीष्मस्त्रीलोलादानवाभवन् ॥७९॥ अपध्यातास्तुकृष्णेनगतास्तेतुरसातलम् ॥ ततःसूर्यःप्रसन्नाभःप्रययौस्वेनवर्त्मना ॥८०॥
जज्वालभगवांश्चोच्चैश्चारुदीप्तिर्हुताशनः ॥ धर्मेचसर्वभूतानांतदामतिरजायत॥८१॥श्रियायुक्तंचत्रैलोक्यंविष्णुनाप्रतिपालितं॥देवास्तुतेतदाप्रोक्ताब्रह्मणालो
कधारिणा ॥ ८२ ॥ भवतांरक्षणार्थायमयाविष्णुर्नियोजितः ॥ उमापतिश्चदेवेशोयोगक्षेमंकरिष्यतः ॥ ८३ ॥ उपास्यमानौसततंयुष्मत्क्षेमकरौयतः ॥
ततःक्षेम्यौसदाचैतौभविष्येतेवरप्रदौ ॥ ८४ ॥ एवमुक्त्वातुभगवान्जगामगतिमात्मनः ॥ अदर्शनंगतेदेवेसर्वलोकपितामहे ॥ ८५ ॥ देवलोकंगतेश
क्रेस्वंलोकंहरिशंकरौ ॥ प्राप्तौतुतत्क्षणाद्देवौस्थानंकैलासमेवच ॥८६॥ ततस्तुदेवराजेनपालितंभुवनत्रयम् ॥ एवंलक्ष्मीर्महाभागाउत्पन्नाक्षीरसागरात् ॥८७॥
पुनःख्यात्यांसमुत्पन्नाभृगोरेषासनातनी ॥ श्रियासहसमुत्पन्नाभृगुणाचमहर्षिणा ॥ ८८ ॥ स्वनाम्नानगरींचैवकृतापूर्वसरित्तटे ॥ नर्मदायांमहारा
जब्रह्मणाचानुमोदिता ॥ ८९ ॥ लक्ष्मीःपुरंस्वपित्रेस्वंसहकुञ्चिकयाऽर्प्यच ॥ आगतादेवलोकंसाऽयाचतागत्यवैपुनः ॥ ९० ॥ लोभान्नदत्तं
तुपुरंप्रार्थयानायदापुनः ॥ भृगोःसकाशान्नावापतदाचैवाहकेशवम् ॥९१॥ परिभूतातुपित्राहंगृहीतंनगरंमम ॥ तस्यहस्तात्त्वमाक्षिप्यपुरंतच्चानयस्वयम् ॥
॥ ९२ ॥ तंगत्वापुंडरीकाक्षोदेवश्चक्रगदाधरः ॥ भृगुंसान्तुनयंप्राहकन्यायैपुरमर्पय ॥ ९३ ॥ कुञ्चिकातालिकेचोभेदीयेतांचप्रसादतः ॥ भृगुस्तंकुपितः
प्राहनार्पयिष्याम्यहंपुरम् ॥ ९४ ॥ नलक्ष्म्यास्तत्पुरंदेवमयाचेदंस्वयंकृतम् ॥ भगवन्नैवदास्यामित्यजाक्षेपंतुकेशव ॥ ९५ ॥ तंप्राहदेवोभूयोपिल
क्ष्म्यास्तत्पुरमर्पय ॥ सर्वथातुत्वयात्याज्यंवचनान्मेमहामुने ॥९६॥ ततःकोपसमाविष्टोभृगुरप्याहकेशवम् ॥पक्षपातेनमांसाधोभार्यायावाधसेधुना ॥ ९७॥
नृलोकेदशजन्मानिलप्स्यसेमधुसूदन ॥ भार्यायास्तेवियोगेनदुःखान्यनुभविष्यसि ॥ ९८ ॥ एवंशापंददौतस्मैभृगुःपरमकोपनः ॥ विष्णुनाचपुनस्तस्य
दत्तःशापोमहात्मना ॥ ९९ ॥ नचापत्यकृतांप्रीतिंप्राप्स्यसेमुनिपुंगव ॥ शापंदत्त्वाऋषेस्तस्यब्रह्मलोकंजगामह ॥ १०० ॥ पद्मजन्मानमाहेदंदृष्ट्वादेवस्तुके
शवः ॥ भगवंस्तवपुत्रोसौभृगुःपरमकोपनः ॥ १०१ ॥ निष्कारणंचतेनाहंशप्तोजन्मानिमानुषे ॥ लप्स्यसेदशधात्वंहिततोदुःखान्यतेकशः ॥१०२॥ भार्या
वियोगजापीडाबलपौरुषनाशिनी ॥ त्यत्क्वाचाहमिमंलोकंशयिष्येचमहोदधौ ॥ १०३ ॥ देवकार्येषुसर्वेषुपुनश्चावाहनंक्रियाः ॥ तथाब्रुवंतंतंदेवंब्रह्मालो
कगुरुस्तदा ॥ १०४ ॥ प्रसादनार्थंविष्णोस्तुस्तुतिमेतांचकारह ॥ त्वयासृष्टंजगदिदंपद्मंनाभौविनिःसृतम् ॥ तत्रचाहंसमुत्पन्नस्तववश्यश्चकेशव ॥ १०५ ॥
त्वंत्रातासर्वलोकानांस्रष्टात्वंजगतःप्रभो ॥ त्रैलोक्यंनत्वयात्याज्यमेषएववरोमम ॥ १०६ ॥ दशजन्ममनुष्येषुलोकानांहितकाम्यया ॥ स्वयंकर्त्तानतेश
क्तःशापदानायकोपिवा ॥ १०७॥ कोयंभृगुःकथंतेनशक्यंशप्तुंजनार्दन ॥ मानयस्वसदाविप्रान्ब्राह्मणास्तेतनुस्स्वयम् ॥ १०८ ॥ योगनिद्रामुपास्वत्वंक्षीरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्धौस्त्वपिहीश्वर॥कार्यकालेपुनस्त्वांतुबोधयिष्यामिमाधव॥१०९॥भगवन्नेषतावत्तुत्वच्छक्त्याचोपबृंहितः॥सर्वकार्यकरःशक्रस्तवैवांशेनशत्रुहा॥११०॥त्रैलोक्यंपालयन्नेवत्वदाज्ञांसकरिष्यति॥ एवंस्तुतस्तदाविष्णुर्ब्रह्माणमिदमुक्तवान्॥ १११॥ सर्वमेतत्करिष्यामियन्मांज्ञापयसेप्रभो॥ अदर्शनंगतोदेवोब्रह्मातंनाभिजज्ञिवान्॥११२॥ गतेदेवेतदाविष्णौब्रह्मालोकपितामहः॥ भूयश्चकारवैसृष्टिंलोकानांप्रभवःप्रभुः॥११३॥ तंदृष्ट्वानारदःप्राहवाक्यंवाक्यविदांवरः॥ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात्॥ सर्वव्यापीभुवःस्पर्शादध्यतिष्ठद्दशांगुलम्॥ ११४॥ यद्भूतंयच्चवैभाव्यंसर्वमेवभवान्यतः॥ ततोविश्वमिदंतातत्वत्तोभूतंभविष्यति॥ ११५॥ त्वत्तोयज्ञःसर्वहुतःपृषदाज्यंपशुर्द्विधा॥ऋचस्त्वत्तोथसामानित्वत्तएवाभिजज्ञिरे॥ ११६॥ त्वत्तोयज्ञास्त्वजायंतत्वत्तोश्वाश्चैवदंतिनः॥गावस्त्वत्तःसमुद्भूताःत्वत्तोजातावयोमृगाः॥ ११७॥ त्वन्मुखाद्ब्राह्मणाजातास्त्वत्तःक्षत्रमजायत॥वैश्यास्तवोरुजाःशूद्रास्तवपद्भ्यांसमुद्गताः॥११८॥ अक्ष्णोःसूर्योनिलःश्रोत्राच्चंद्रमामनसस्तव॥ प्राणोंतःसुषिराज्जातोमुखादग्निरजायत॥ ११९॥ नाभितोगगनंद्यौश्चशिरसःसमवर्तत॥दिशःश्रोत्रात्क्षितिःपद्भ्यांत्वत्तःसर्वमभूदिदम्॥ १२०॥ न्यग्रोधःसुमहानल्पेयथाबीजेव्यवस्थितः॥ ससर्जविश्वमखिलंबीजभूतेतथात्वयि॥ १२१॥ बीजांकुरसमुद्भूतोन्यग्रोधःसमुपस्थितः॥ विस्तारंचयथायातित्वत्तःसृष्टौतथाजगत्॥ १२२॥ यथाहिकदलीनान्यात्वक्पत्रेभ्योऽभिदृश्यते॥ एवंविश्वमिदंनान्यत्त्वत्स्थमीश्वरदृश्यते॥१२३॥ ह्लादिनीत्वयिशक्तिस्सात्वय्येकासहभाविनी॥ह्लादतापकरीमिश्रात्वयिनोगुणवर्जिते॥ १२४॥ पृथग्भूतैकभूतायसर्वभूतायतेनमः॥ व्यक्तंप्रधानंपुरुषोविराट्सम्राट्तथाभवान्॥ १२५॥ सर्वस्मिन्सर्वभूतस्त्वंसर्वःसर्वस्वरूपधृक्॥ सर्वंत्वत्तःसमुद्भूतंनमः सर्वात्मनेततः॥ १२६॥ सर्वात्मकोसिसर्वेशसर्वभूतस्थितोयतः॥कथयामिततः किंतेसर्वंवेत्सिहृदिस्थितं॥ १२७॥ योमेमनोरथोदेवसफलः सत्वयाकृतः॥ तत्तंसुतप्तंसफलंयद्दृष्टोसिजगत्पते॥ १२८॥ ब्रह्मोवाच॥ तपसस्तत्फलंपुत्रयद्दृष्टोहंत्वयाधुना॥ मद्दर्शनंहिविफलंनारदेहनजायते॥ १२९॥ वरंवरयतस्मात्त्वंयथाभिमतमात्मनः॥ सर्वंसंपद्यतेतातमयिदृष्टिपथंगते॥ १३०॥ नारदउवाच॥ भगवन्सर्वभूतेशसर्वस्यास्तेभवान्हृदि॥ किमज्ञातंतवस्वामिन्मनसायन्मयेप्सितम्॥ १३१॥ कृतात्वयायथासृष्टिर्मयादृष्टातथाविभो॥ तेनमेकौतुकंजातंदृष्ट्वादेवर्षिदानवान्॥१३२॥ पुलस्त्यउवाच॥ नारदस्यपितातुष्टोब्रह्मादेवोदिवस्पतिः॥ नारदायवरंप्रादादृषीणामुत्तमोभवान्॥ १३३॥ भवितामत्प्रसादेनकलिकेलिकथाप्रियः॥ गतिश्चतेऽप्रतिहतादिविभूमौरसातले॥ १३४॥ यज्ञोपवीतसूत्रेणयोगपट्टावलंबिका॥ छत्रिकाचतथावीणाअलंकारायतेनघ॥ १३५॥ विष्णोः समीपेरुद्रस्यतथाशक्रस्यनारद॥ द्वीपेषुपार्थिवानांतुसदाप्रीतिंचलप्स्यसे॥ १३६॥ वर्णानांतुभवान्शास्तावरोदत्तोमयातव॥ तिष्ठपुत्रयथाकामंसेव्यमानःसुरैर्दिवि॥ १३७॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डे लक्ष्म्यु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्पत्तिर्नामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंसतीदक्षसुतादेहंत्यक्तवतीशुभा ॥ दक्षयज्ञस्तुरुद्रेणविध्वस्तःकेनहेतुना ॥ १ ॥ एतन्मेकौतुकं
ब्रह्मन्कथंदेवोमहेश्वरः ॥ जगामाथक्रोधवशंत्रिपुरारिर्महायशाः ॥ २॥ पुलस्त्यउवाच ॥ गंगाद्वारेपुराभीष्मदक्षोयज्ञमथारभत् ॥ तत्रदेवासुरगणाः ॥
पितरोथमहर्षयः ॥ ३ ॥ समाजग्मुर्मुदायुक्ताः सर्वेदेवाःसवासवाः ॥ नागायक्षाःसुपर्णाश्चवीरुदोषधयस्तथा ॥ ४ ॥ कश्यपोभगवानत्रिः पुलस्त्यः
पुलहःक्रतुः ॥ प्रचेतसोंगिराश्चैववसिष्ठश्चमहातपाः ॥ ५ ॥ तत्रवेदींसमांकृत्वाचातुर्होत्रंन्यवेशयत् ॥ होतावसिष्ठस्तत्रासीदंगिराध्वर्युसत्तमः ॥ ६ ॥
बृहस्पतिरथोद्गाताब्रह्मावैनारदस्तथा ॥ यज्ञकर्मप्रवृत्तौतुहूयमानेषुचाग्निषु ॥ ७ ॥ आगतावसवः सर्वआदित्याद्वादशैवतु ॥ अश्विनौमरुतश्चैवमनवश्चचतु
र्दश ॥ ८॥ एवंयज्ञेप्रवृत्तेतुहूयमानेषुचाग्निषु ॥ विभूतिंतांपरांतत्रभक्ष्यभोज्यकृतांशुभाम् ॥९॥ आलोक्यसर्वतोभूमिंसमंताद्दशयोजनम् ॥ महावेदीकृता
तत्रसर्वैस्तत्रसमन्वितैः॥१० ॥ सर्वान्देवान्शक्रमुख्यान्यज्ञेदृष्ट्वासतीशुभा॥तदासानुनयंवाक्यंप्रजापतिमभाषत॥११॥ ॥सत्युवाच॥ ऐरावतंसमारूढोदेव
राजः शतक्रतुः ॥ पत्न्याशच्यासहायातः कृतावासः शतक्रतुः ॥ १२ ॥ पापानांयोयमयिताधर्मेणाधर्मिणांप्रभुः ॥ पत्न्याधूमोर्णयासार्द्धमिहायातः सद
श्यते ॥ १३ ॥ यादसांचपतिर्देवोवरुणोलोकभावनः ॥ गौर्य्यापत्न्यासहायातः प्रचेतामंडपेत्विह ॥ १४ ॥ सर्वयक्षाधिपोदेवः पुत्रोविश्रवसोमुनेः ॥
पत्न्यात्विहसमायातः सहदेव्याधनाधिपः ॥ १५ ॥ मुखं यः सर्वदेवानांजंतूनामुदरेस्थितः ॥विदायदर्थमुत्पन्नास्सोयंयज्ञमुपागतः ॥ १६ ॥ निऋतीराक्ष
सेन्द्रोऽसौदिक्पतित्वेनियोजितः ॥ सचत्विहागतस्तातपत्न्यासार्द्धंकृताविह ॥१७॥ आयुःप्रदोजगत्यस्मिन्ब्रह्मणानिर्मितः पुरा ॥ प्राणोपानोव्यानउदान
स्समानाह्वयस्तथा ॥ १८॥ एकोनपंचाशत्केनगणेनपरिवारितः ॥ यज्ञेप्रजापतिश्चासौवायुर्देवः समागतः ॥ १९ ॥ द्वादशात्माग्रहाध्यक्षः चक्षुषी
जगतस्त्विह ॥ पातिवैभुवनंसर्वदेवानां यः परायणः ॥ २० ॥ आयुषश्चवनानांचादिवसानांपातिर्हियः ॥ संज्ञापतिरिहायातो भास्कररोलोकपावनः ॥
॥ २१ ॥ अत्रिवंशसमुद्भूतोद्विजराजोमहायशाः ॥ नयनानंदजननोलोकनाथोधरातले ॥ २२ ॥ ओषधीनांपतिश्चापिवीरुधामपिसर्वशः ॥ उडुनाथः सप
त्नीकइहायातः शशीतव ॥ २३ ॥ वसवोष्टौसमायाताअश्विनौचसमागतौ ॥ वृक्षोवनस्पतिश्चापिगन्धर्वाप्सरसांगणाः ॥ २४॥ विद्याधराभूतसंघावेता
लायक्षराक्षसाः ॥ पिशाचाश्चोग्रकर्माणस्तथान्येजीवहारकाः ॥ २५ ॥ नद्योनदाः समुद्राश्चद्वीपाश्चसहपर्वतैः ॥ ग्राम्यारण्याश्चपशवोयदिङ्गंयच्चनेङ्गति ॥
॥ २६ ॥ कश्यपोभगवानत्रिर्वसिष्ठश्चापरैःसह ॥ पुलस्त्यःपुलहश्चैवसनकाद्यामहर्षयः ॥ २७ ॥ पुण्याराजर्षयश्चैवपृथिव्यांयेचपार्थिवाः ॥ वर्णाश्चाश्र
मिणश्चैवसर्वेयेकर्मकारिणः ॥ २८ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनब्राह्मीसृष्टिरिहागता ॥ भगिन्योभागिनेयाश्चभगिनीपतयस्त्विमे ॥ २९ ॥ स्वभार्यासहिताःसर्वेसपु

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रास्सहबांधवाः ॥ त्वयासमर्चिताःसर्वैदानमानपरिग्रहैः ॥ ३० ॥ आमंत्रणामंत्रितानांसर्वेषांमाननाकृता ॥ एकएवात्रभगवान्पतिर्मेनसमागतः ॥ ३१ ॥
विनातेनात्विदंसर्वंशून्यवत्प्रतिभातिमे ॥ मन्येचाहंतुभवतापतिर्मेननिमंत्रितः ॥ ३२ ॥ विस्मृतस्तेभवेन्नूनंसर्वंशंसतुमेभवान् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तस्या
स्तदुक्तंवचनंश्रुत्वादक्षःप्रजापतिः ॥ ३३ ॥ पतिस्नेहसमायुक्तांप्राणेभ्योपिगरीयसीम् ॥ अंकमारोप्यतांबालांसाध्वींपतिपरायणाम् ॥ ३४ ॥ पतिव्रतांमहा
भागांपतिप्रियहितैषिणीम् ॥ प्राहगंभीरभावेनशृणुवत्सेयथातथम् ॥ ३५ ॥ येनाद्यकारणेनेहपतिस्तेननिमंत्रितः ॥ कपालपात्रधृक्चर्मीभस्मावृततनु
स्तथा ॥ ३६ ॥ शूलीमुण्डीचनग्नश्चश्मशानेरमतेसदा ॥ विभूत्याङ्गानिसर्वाणिपरिमार्ष्टिचनित्यशः ॥ ३७ ॥ व्याघ्रचर्मपरीधानोहस्तिचर्मपरिच्छदः ॥
कपालमालांशिरसिखट्वांगंचकरेस्थितं ॥ ३८ ॥ कट्यांवैगोनसंबध्वालिंगेऽस्थ्नांवलयंतथा ॥ पन्नगानांतुराजानमुपवीतंचवासुकिम् ॥ ३९ ॥
कृत्वाभ्रमतिचानेनरूपेणसततंक्षितौ ॥ नग्नागणाःपिशाचाश्चभूतसंघाह्यनेकशः ॥ ४० ॥ त्रिनेत्रश्चत्रिशूलीचगीतनृत्यरतस्सदा ॥ कुत्सितानि तथा
न्यानिसदातेकुरुतेपतिः ॥ ४१ ॥ त्रपाकरोभवेन्मह्यंदेवानांसंनिधिःकथं ॥ कीदृक्चवसनंतस्यकेतनंप्रतिनार्हति ॥ ४२ ॥ एतैर्दोषैर्मयावत्सेलो
कानांचैवलज्जया ॥ नाह्वानंतुकृतंतस्यकारणेनमयासुते ॥ ४३ ॥ यज्ञस्यास्यसमाप्तौतुपूजांकृत्वात्वयासह ॥ आनीयतवभर्तारंत्वयासह त्रिलो
चनम् ॥ ४४ ॥ त्रैलोक्यस्याधिकांपूजांकरिष्यामिचसत्कृतैः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंत्रपायाः कारणंमहत् ॥ ४५ ॥ नात्रमन्युस्त्वयाकार्यः सर्वःस्वंभाग
मर्हति ॥ अन्यजन्मनियैर्यादृक्कृतंकर्मशुभाशुभम् ॥ ४६ ॥ इहजन्मनितेतादृक्पुत्रिकेभुंजते फलम् ॥ परितापंमाकृथास्त्वंफलंभुंक्ष्वपुराकृतम् ॥ ४७ ॥
श्रियंपरगतांदृष्ट्वारूपसौभाग्यशोभनाम् ॥ रूपंचकांतिसौभाग्यंरम्याण्याभरणानिच ॥ ४८ ॥ कुलेमहतिवैजन्मवपुश्चातीवसुंदरम् ॥ पूर्वभाग्यैस्तुलभ्यंतेन
रैरेतानिसुव्रते ॥ ४९ ॥ मात्मानंपरिनिंदेथामाचभाग्यानिसुव्रते ॥ फलंचैवंविधिकृतंदातुंकस्यतुकःक्षमः ॥ ५० ॥ नास्तिवैबलवान्कश्चिन्नमूढोन
चपंडितः ॥ पांडित्यंचबलंचैवजायतेपूर्वकर्मणः ॥ ५१ ॥ एतेदेवादिवंप्राप्ताः शोभमानाःस्थिताश्चिरम् ॥ पुण्येनतपसाचैवक्षेत्रेषुविविधेषुच ॥ ५२ ॥ यदे
भिरार्जितंपुण्यंतस्यैतेफलभागिनः ॥ एवमुक्तातत: सातुसतीभीष्मरुषान्विता ॥ ५३ ॥ विनिंदमानापितरंक्रोधेनारुणितेक्षणा ॥ एवमेतद्यथातात
त्वयाचोक्तंममाग्रतः ॥ ५४ ॥ सर्वोजनः पुण्यभागीपुण्येनलभतेश्रियं ॥ पुण्येनलभतेजन्मपुण्येभोगाः प्रतिष्ठिताः ॥ ५५ ॥ तदयंजगतामीशःसर्वेषामुत्त
मोत्तमः ॥ स्थानान्येतानिसर्वेषांदत्तान्येतेनधीमता ॥ ५६ ॥ येगुणास्तस्यदेवस्यवक्तुंजिह्वापिवेधसः ॥ नशक्ता ख्यापनेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः ॥ ५७ ॥
भस्मास्थिचकपालानिश्मशानेवसतिस्तथा ॥ गोनसाद्याश्चयेसर्पाः सर्वेतेभूषणीकृताः ॥ ५८ ॥ भूतप्रेतागणास्तस्यपिशाचागुह्यकास्तथा ॥ एषधा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ताविधाताचएषपालयितादिशः ॥ ५९ ॥ प्रसादेनचरुद्रस्यप्राप्तस्वर्गः पुरंदरः ॥ यदिरुद्रोस्तिदेवत्वंयदिसर्वगतःशिवः ॥ ६०॥ सत्येनतेनतेयज्ञंविध्वंसयतु
शंकरः ॥ यद्यस्तिमेतपःकिंचित्कश्चिद्धर्मोथवाकृतः ॥ ६१ ॥ फलेनतस्यधर्मस्ययज्ञस्तेनाशमर्हति ॥ प्रियाहंयदिदेवस्ययदिमांतारयिष्यति ॥ ६२ ॥
तेनसत्येनतेगर्वःसमाप्तिमभिगच्छतु ॥ इत्युक्त्वायोगमास्थायस्वदेहस्थेनतेजसा ॥ ६३ ॥ निर्ददाहतदात्मानंसदेवासुरपन्नगैः ॥ किंकिमेतदितिप्रो
क्तेगंधर्वगणगुह्यकैः ॥ ६४ ॥ गंगाकूलेतदामुक्तोदेहोवैकुब्जयातया ॥ सौनकंनामतत्तीर्थंगंगायाःपश्चिमेतटे ॥ ६५ ॥ श्रुत्वारुद्रस्तुतद्वार्त्तांपत्न्यानाशसु
दुःखितः ॥ हंतुंयज्ञंधीरभवत्देवानामिहपश्यताम् ॥ ६६ ॥ गणकोटिःसमादिष्टाग्रहावैनायकास्तथा ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चदक्षयज्ञविनाशने ॥ ६७ ॥
तैर्गत्वाविबुधास्सर्वेयज्ञेनिर्जित्यनाशिताः ॥ हतेयज्ञेतदादक्षोनिरुत्साहोनिरुद्यमः ॥६८॥ उपगम्याब्रवीत्रस्तोदेवदेवंपिनाकिनम् ॥ नज्ञातोसिमयादेवदेवानां
प्रभुरीश्वरः ॥ ६९ ॥ त्वमस्यजगतोधीशःसुरास्सर्वेत्वयाजिताः ॥ कृपांकुरुमहेशानगणान्सर्वान्निवर्त्तय ॥ ७० ॥ गणैर्नानाविधैर्वीरैर्नानाभूषणभूषि
तैः ॥ नानावदनदंतौष्ठैर्नानाप्रहरणोद्यतैः ॥ ७१ ॥ नानानागेंद्रसंदष्टजटाभारोपशोभितैः ॥ सुदृढोद्धतदर्पाढ्यैर्घोरैर्घोरनिघातिभिः ॥ ७२ ॥ कामरूपैर
कांतैश्चसर्वकामसमन्वितैः ॥ अनिवार्यबलैश्चोग्रैर्योगिभिर्योगगामिभिः॥७३॥ व्यालोलकेसरजटैर्दंष्ट्रोत्कटहसन्मुखैः ॥ करींद्रकरटाटोपपाटवैःसिंहदेहिभिः॥
॥ ७४ ॥ केचित्परमदाघ्राणघूर्णद्वीपसमप्रभैः॥ विचित्रचित्रवसनैर्द्धीरैर्धरिवारदिभिः॥ ७४ ॥ मृगव्याघ्रसिंहरुरुतैस्तरक्ष्वजिनधारिभिः ॥ भुजंगहारवलयकृत
यज्ञोपवीतकैः॥ ७६ ॥ शूलासिपट्टिशधरैःपरशुप्रासहस्तकैः॥ वज्रक्रकचकोदंडकालदंडास्त्रपाणिभिः ॥७७॥ गणेश्वरैःसुदुर्द्धर्षैर्वृतःसूर्योग्रहैरिव ॥ देवदेवमहा
देवनष्टोयज्ञोदिवंगतः॥७८॥मृगरूपधरोभूत्वाभयभीतस्तुशंकर ॥ नमःशङ्खाभदेवायसगणायसनंदिने ॥७९॥ वृषासनायसोमायक्रतुकालांतकायच ॥ नमो
दिक्चर्मवस्त्रायनमस्तेतीव्रतेजसे ॥८०॥ ब्रह्मणेब्रह्मदेहायब्रह्मण्यायामितायच ॥ गिरीशायसुरेशायईशानायनमोनमः ॥ ८१ ॥ रुद्रायप्रतिवज्रायशिवा
यक्रथनायच ॥ सुरासुराधिपतयेयतीनांपतयेनमः ॥ ८२ ॥ धूम्रोग्रायविरूपाययज्वनेघोररूपिणे ॥ विरूपाक्षाशुभाक्षायसहस्राक्षायावैनमः ॥ ८३ ॥
मुंडायचंडमुण्डायवरखट्वाङ्गधारिणे ॥ कव्यरूपाहव्यायसर्वसंहारिणेनमः ॥ ८३ ॥ भक्तानुकंपिनेत्यर्थंरुद्रजाप्यस्तुतायच ॥ विरूपायसुरूपायरूपा
णांशतकारिणे॥ ८४ ॥ पंचास्यायशुभास्यायचंद्रास्यायनमोनमः ॥ वरदायवराहायकूर्मायचमृगायच ॥ ८५ ॥ लीलालकशिखंडायकमंडलुधरायच ॥
विश्वनाम्नेथविश्वायविश्वेशायनमोनमः ॥८६॥ त्रिनेत्रत्राणमस्माकंत्रिपुरघ्नविधीयतां ॥ वाङ्मनःकायभावैस्तुप्रपपन्नस्यमहेश्वर ॥ ८७ ॥ एवंस्तुतस्तदादेवो
दक्षेणापन्नदेहिना ॥दिव्येनानेनस्तोत्रेणभृशमाराधितस्तदा ॥८८॥ समग्रंतेयज्ञफलंमयादत्तंप्रजापते ॥ सर्वकामप्रसिद्ध्यर्थंफलंप्राप्स्यस्यनुत्तमम् ॥ ८९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवमुक्तोभगवताप्रणम्याथसुरेश्वरम् ॥ जगामस्वनिकेतंतुगणानामेवपश्यताम् ॥ ९० ॥ पत्न्याःशोकेनवैदेवोगंगाद्वारेतदास्थितः ॥ तांसतींचिंतयानस्तुक
नुसामेप्रियागता ॥ ९१ ॥ तस्यशोकाभिभूतस्यनारदोभवसंन्निधौ ॥ सातेसतीयादेवेशभार्याप्राणसमामृता ॥ ९२ ॥ हिमवद्दुहितासाचमनागर्भ
समुद्भवा ॥ जग्राहदेहमन्यंसावेदवेदार्थवेदिनी ॥ ९३ ॥ श्रुत्वादेवस्तदाध्यानमवतीर्णामपश्यत ॥ कृतकृत्यमथात्मानंकृत्वादेवस्तदास्थितः ॥ ९४ ॥
संप्राप्तयौवनादेवीपुनरेवविवाहिता ॥ एवंहिकथितंभीष्मयथायज्ञोहतःपुरा ॥ ९५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदक्षयज्ञविध्वंसोनामप
ञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ देवनांदानवानांचगंधर्वोरगरक्षसाम् ॥ उत्पत्तिंविस्तरेणेमांगुरोब्रूहियथाविधि ॥ १ ॥ पुल
स्त्यउवाच ॥ ॥ ॥ संकल्पाद्दर्शनात्स्पर्शात्पूर्वेषांसृष्टिरुच्यते ॥ दक्षात्प्राचेतसादूर्ध्वंसृष्टिर्मैथुनसंभवा ॥ २ ॥ यथाससर्जचैवासौतथैवशृणुकौरव ॥
यदातुसृजतस्तस्यदेवर्षिगणपन्नगान् ॥ ३ ॥ नवृद्धिमगमल्लोकस्तदामैथुनयोगतः ॥ दक्षःपुत्रसहस्राणितदासिक्न्यामजीजनत् ॥ ४ ॥ तांस्तुदृष्ट्वामहा
भागान्सिसृक्षून्विविधाःप्रजाः ॥ नारदःप्राहहर्यश्वान्दक्षपुत्रान्समागतान् ॥ ५ ॥ भुवःप्रमाणंसर्वंतुज्ञात्वोर्द्ध्वमधएववा ॥ ततःसृष्टिंविशेषेणकु
रुध्वमृषिसत्तमाः ॥ ६ ॥ तेतुतद्वचनंश्रुत्वाप्रयाताःसर्वतोदिशम् ॥ अद्यापिननिवर्त्तंतेसमुद्रादिवसिंधवः ॥ ७ ॥ हर्यश्वेषुप्रणष्टेषुपुनर्दक्षःप्रजा
पतिः ॥ वीरिण्यामेवपुत्राणांसहस्रमसृजत्प्रभुः ॥ ८ ॥ शबलाश्वानामतेचसमेताःसृष्टिकर्मणि ॥ नारदोनुगतान्प्राहपुनस्तान्पूर्ववन्मुनिः ॥ ९ ॥ भुवःप्रमाणं
सर्वंतुज्ञात्वाभ्रातॄनथोपुनः ॥ आगत्यचपुनःसृष्टिंकरिष्यथविशेषतः ॥ १० ॥ तेपितेनैवमार्गेणजग्मुर्भ्रात्रनुगास्तदा ॥ ततःप्रभृतिनभ्रातुःकनीयान्मार्गमि
च्छति ॥ ११ ॥ अन्वेष्टादुःखमाप्नोतितेनतत्परिवर्जयेत् ॥ ततस्तेष्वपिनष्टेषुषष्टिंकन्याःप्रजापतिः ॥ १२ ॥ वीरिण्यांजनयामासदक्षःप्राचेतसस्तदा ॥ प्रा
दात्सदशधर्मायकश्यपायत्रयोदश ॥ १३ ॥ विंशतिंसप्तसोमायचतस्रोरिष्टनेमिने ॥ द्वेचैवभृगुपुत्रायद्वेकृशाश्वायधीमते ॥ १४ ॥ द्वेचैवांगिरसेप्रादात्तासां
नामानिविस्तरात् ॥ शृणुत्वंदेवमातॄणांप्रजाविस्तारमादितः ॥ १५ ॥ अरुंधतीवसुर्जामिर्लम्बाभानुर्मरुत्वती ॥ संकल्पाचमुहूर्ताचसाध्याविश्वाचभामिनी ॥ १६ ॥
धर्मपत्न्यःसमाख्यातास्तासांपुत्रान्निबोधमे ॥ विश्वेदेवास्तुविश्वायाःसाध्यासाध्यानजीजनत् ॥ १७ ॥ मरुत्वत्यांमरुत्वंतोवसोस्तुवसवस्तथा ॥ भानोस्तुभानवो
जातामुहूर्त्तायामुहूर्तजाः ॥ १८ ॥ लंबायांघोषनामानोनागवीथीतुजामिजा ॥ पृथिवीतलसंभूतमरुंधत्यामजायत ॥ १९ ॥ संकल्पायास्तुसंकल्पावसुसृष्टिंनिधा
रय ॥ ज्योतिष्मंतश्चयेदेवाव्यापकाःसर्वतोदिशम् ॥ २० ॥ वसवस्तेसमाख्यातास्तेषांनामानिमेशृणु ॥ आपोध्रुवश्चसोमश्चधरश्चैवानिलोनलः ॥ २१ ॥ प्रत्यूषश्च
प्रभासश्चवसवोष्टौप्रकीर्तिताः ॥ आपस्यपुत्राश्चत्वारःश्रांतोवैतण्डएवच ॥ २२ ॥ अपिशांतोमुनिर्वभ्रुर्यज्ञरक्षाधिकारिणः ॥ ध्रुवस्यकालःपुत्रस्तुवर्चाःसोमादजाय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त ॥ २३ ॥ द्रविणोहव्यवाहश्चधरपुत्राविमौस्मृतौ ॥ कल्पांतस्थस्ततःप्राणोरमणःशिशिरोपिच ॥ २४ ॥ मनोहरोधवश्चाथशिवोवाथहरेःसुताः ॥ शिवो मनोजवंपुत्रमविज्ञातगतिप्रदम् ॥२५॥ अवापचानलःपुत्रानग्निप्रायगुणांस्ततः ॥ तत्रशाखोविशाखश्चनिगमेषुस्वयंभुवः ॥ २६॥ अपत्यंकृत्तिकानांचकार्ति केयस्ततःस्मृतः ॥ प्रत्यूषस्यऋभुःपुत्रोमुनिर्नामाथदेवलः ॥२७॥ विश्वकर्माप्रभासस्यपुत्रःशिल्पीप्रजापतिः॥प्रासादभवनोद्यानप्रतिमाभूषणादिषु ॥२८॥ तटाकारामकूपेषुत्रिदशानांचवर्द्धकिः ॥ अजैकपादहिर्बुध्न्योविरूपाक्षोथरैवतः ॥२९ ॥ हरश्चबहुरूपश्चत्र्यंबकश्चसुरेश्वरः ॥ सावित्रश्चजयंतश्चपिनाकीचापरा जितः ॥३०॥ एतेरुद्रास्समाख्याताएकादशगणेश्वराः ॥ एतेषांमानसानांतुत्रिशूलवरधारिणाम् ॥३१॥ कोट्यश्चतुरशीतिस्तुतत्पुत्राश्चाक्षयामताः ॥ दिक्षुस र्वासुयेरक्षांप्रकुर्वंतिगणेश्वराः ॥ ३२ ॥ एतेवैपुत्रपौत्राश्चसुरभीगर्भसंभवाः ॥ कश्यपस्यप्रवक्ष्यामिपुत्रपौत्रादिपत्निषु ॥३३॥ अदितिर्दितिर्दनुश्चैवअरिष्टासु रसातथा॥सुरभिर्विनताचैवताम्राक्रोधवशाइरा ॥ ३४॥ कद्रूखसामुनिस्तद्वत्तासुपुत्रान्निबोधमे॥तुषितानामयेदेवाश्चाक्षुषस्यांतरेमनोः ॥ ३५ ॥ वैवस्वतेंतरेचै वआदित्याद्वादशस्मृताः ॥ इन्द्रोधाताभगस्त्वष्टामित्रोऽथवरुणोऽर्यमा ॥ ३६ ॥ विवस्वान्सवितापूषाअंशुमान्विष्णुरेवच ॥ एतेसहस्रकिरणाआदित्यादा द्वशस्मृताः ॥ ३७ ॥ मारीचात्कश्यपाज्जाताःपुत्रास्तेऽदितिनंदनाः ॥ कृशाश्वस्यऋषेःपुत्रादेवप्रहरणाःस्मृताः ॥३७॥ एतेदेवगणास्तातप्रतिमन्वंतरेषुच॥ उत्पद्यंतेविलीयंतेकल्पेकल्पेतथैवच ॥ ३९ ॥ दितिःपुत्रद्वयंलेभेकश्यपादितिनःश्रुतम् ॥ हिरण्यकशिपुंचैवहिरण्याक्षंतथैवच ॥ ४० ॥ हिरण्यक शिपोस्तद्वज्जातंपुत्रचतुष्टयम् ॥ प्रह्लादश्चानुह्लादश्चसंह्लादोह्लादएवच ॥ ४१ ॥ प्रह्लादपुत्राआयुष्मान्शिविर्बाष्कलिरेवच ॥ विरोचनश्चतुर्थस्तुसबलिंपुत्रमाप्त वान् ॥ ४२ ॥ बलेःपुत्रशतंत्वासीद्बाणज्येष्ठंततोनृप ॥ धृतराष्ट्रस्तथासूर्य्योविवस्वानंशुतापनः ॥ ४३ ॥ निकुम्भनामागुर्वक्षःकुक्षिर्भीमोथभीषणः ॥ एवमन्येतुबहवोबाणोज्येष्ठोगुणाधिकः ॥ ४४ ॥ बाणस्सहस्रबाहुस्तु सर्वास्त्रगुणसंयुतः ॥ तपसातोषितोयस्यपुरेवसतिशूलधृत् ॥ ४५ ॥ महाकालत्वम गमत्साम्यर्थ्ययस्यपिनाकिनः ॥ हिरण्याक्षस्यपुत्रोभूदंधकोनामनामतः ॥ ४६ ॥ भूतसंतापनश्चैवमहानागस्तथैवच ॥ एतेभ्यःपुत्रपौत्राणांकोटयःसप्तसप्ततिः ॥ ४७ ॥ महाबलामहाकायानानारूपामहौजसः ॥ दनुःपुत्रशतंलेभेकश्यपाद्वरदर्पितम् ॥ ४८ ॥ विप्रचित्तिःप्रधानोभूदेषांमध्येमहाबलः ॥ द्विरष्टमूर्द्धाशकु निस्तथाशंकुशिरोधरः ॥ ४९ ॥ अयोमुखःशंबरश्चकपिलोवामनस्तथा ॥ मरीचिर्मागधश्चैवहरिर्गजशिरास्तथा ॥ ५० ॥ निद्राधरश्चकेतुश्चकेतुवीर्यःतश क्रतुः॥इन्द्रमित्रग्रहश्चैववज्रनाभस्तथैवच॥५१॥एकवस्त्रोमहाबाहुर्वज्राक्षस्तारकस्तथा ॥ असिलोमापुलोमाचविकुर्वाणोमहासुरः ॥ ५२ ॥ स्वर्भानुर्वृषपर्वा चएवमाद्यादनोस्सुताःस्वर्भानोः सुप्रभाकन्याशचीचैवपुलोमजा॥५३॥उपदानवीमयस्यासीत्तथामंदोदरीकुहूः॥शर्मिष्ठासुंदरीचैवचंडाचवृषपर्वणः॥ ५४ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुलोमाकालकाचैववैश्वनरसुतेउभे ॥ वह्वपत्योमहासत्वोमारीचस्यपरिग्रहः ॥ ५५ ॥ तयोःषष्टिसहस्राणिदानवानांपुराभवन् ॥ पौलोमान्कालखंजांश्चमारी
चोजनयत्पुरा ॥ ५६ ॥ अवध्यायेनराणांवैहिरण्यपुरवासिनः ॥ चतुर्मुखाल्लब्धवरायेहताविजयेनतु ॥ ५७ ॥ विप्रचित्तिः सिंहिकायांनवपुत्रानजीजनत् ॥
हिरण्यकशिपोर्येवैभागिनेयास्त्रयोदशकंसः॥५८॥शंखश्चराजेंद्रनलोवातापिरेवच॥इल्वलोनमुचिश्चैवखसृमश्चांजनस्तथा ॥५९॥ नरकःकालनाभश्चपरमाणु
स्तथैवच ॥ कल्पवीर्यश्चविख्यातोदनुवंशविवर्द्धनः ॥६०॥ संह्लादस्यतुदैत्यस्यनिवातकवचाःकुले ॥ अवध्याःसर्वदेवानांगंधर्वोरगराक्षसाम् ॥६१॥ येहता
वलमाश्रित्यअर्जुनेनरणाजिरे ॥ षट्कन्याजनयामासताम्रामारीचवीर्यतः ॥ ६२ ॥ शुकींश्येनींचभासींचसुगृध्रींगृध्रिकांशुचिम् ॥ शुकीशुकानुलूकांश्च
जनयामासधर्मतः ॥ ६३ ॥ श्येनीश्येनांश्चभासीचकुररानप्यजीजनत्॥गृध्रीगृध्रान्सुगृध्रीचपारावतविहंगमान् ॥६४॥ हंससारसकारंडप्लवान्शुचिरजीज
नत् ॥ एतेताम्रासुताःप्रोक्ताविनतायानिशामय ॥ ६५ ॥ गरुडः पतगश्रेष्ठोऽरुणश्चेशःपतत्रिणाम् ॥ सौदामिनीतथाकन्यायेयंनभसिविश्रुता ॥६६॥
संपातिश्चजटायुश्चअरुणस्यसुतावुभौ ॥ संपातिपुत्रोवभ्रुश्चशीघ्रगश्चातिविश्रुतः ॥ ६७ ॥ जटायोः कर्णिकारश्चशतगामीचविश्रुतौ ॥ तेषामसं
ख्यमभवत्पक्षिणांपुत्रपौत्रकम् ॥ ६८ ॥ सुरसायांसहस्रंतुसर्पाणामभवत्पुरा ॥ सहस्रशिरसांकद्रूः सहस्रंप्रापसुव्रता ॥ ६९ ॥ प्रधानास्तेषुविख्याताष्ष
ड्विंशतिररिंदम ॥ शेषवासुकिकर्कोटशंखैरावतकंवलाः ॥ ७० ॥ धनंजयमहानीलपद्माश्वतरतक्षकाः ॥ एलापत्रमहापद्मधृतराष्ट्रवलाहकाः ॥
॥ ७१ ॥ शंखपालमहाशंखपुष्पदंष्ट्रशुभाननाः ॥ शंखरोमाचनहुषोरमणः पणिनस्तथा ॥ ७२ ॥ कपिलोदुर्मुखश्चापिपतंजलिमुखास्तथा ॥
एषामनंतमभवत्सर्वेषांपुत्रपौत्रकम् ॥ ७३ ॥ प्रायशोयत्पुरादग्धंजनमेजयमंदिरे ॥ रक्षोगणंक्रोधवशासुनामानमजीजनत्॥७४॥ दंष्ट्रिणांनियुतंतेषांभीमसे
नादगात्क्षयम् ॥ दंष्ट्रिगोमायुकाकादीन्महिषीगौंवराङ्गनाः ॥ ७५ ॥ सुरभिर्जनयामासकश्यपात्त्रितयंपुरा ॥ मुनिर्मुनीनांचगणंगणमप्सरसांतथा॥७६॥
तथाकिन्नरगंधर्वानरिष्टाजनयद्बहून् ॥ तृणवृक्षलतागुल्ममिरासर्वमजीजनतत् ॥ ७७ ॥ खसातुयक्षरक्षांसिजनयामासकोटिशः ॥ एतेकश्यपदाया
दाःशतशोथसहस्रशः॥ ७८ ॥ एषमन्वंतरेभीष्मसर्गःस्वारोचिषेस्मृतः ॥ ततस्त्वेकोनपंचाशन्मरुतःकश्यपाद्दितिः ॥ जनयामासधर्मज्ञसर्वानमरवल्लभा
न् ॥ ७९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेषष्ठोध्यायः ॥६॥ भीष्मउवाच ॥ दितेःपुत्राःकथंजातामरुतोदेववल्लभाः॥देवैर्जग्मुश्चसापत्नैःकस्मात्सख्यमनुत्त
मम् ॥१॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरादेवासुरेयुद्धेहतेषुहरिणासुरैः॥पुत्रपौत्रेषुशोकार्तागताभूलोकमुत्तमम्॥२॥पुष्करेषुमहातीर्थेसरस्वत्यास्तटेशुभे॥ भर्त्तुराराधनपरातपउग्रंचचारह ॥ ३ ॥ दितिर्वैदैत्यमातातुऋषिकार्येणसुव्रता ॥ फलाहारातपस्तेपेकृच्छ्चांद्रायणादिभिः ॥४॥ यावद्वर्षशतंसाग्रंजराशोककसमाकु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ला॥ततःस्नातपसातत्तावसिष्ठादीनपृच्छत ॥ ५ ॥ कथयंतुभवंतोमेपुत्रशोकविनाशनम्॥ व्रतंसौभाग्यफलदमिहलोकेपरत्रच ॥ ६ ॥ ऊचुर्वसिष्ठप्रमुखाज्येष्ठ
स्यपूर्णिमाव्रतम् ॥ यस्यप्रसादादभवत्सुतशोकविवर्जिता ॥७॥ भीष्मउवाच ॥ श्रोतुमिच्छाम्यहंब्रह्मन्ज्येष्ठस्यपूर्णिमाव्रतम् ॥ सुतानेकोनपंचाशद्येनलेभेपुन
र्दितिः ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच॥यद्वसिष्ठादिभिःपूर्वंदित्यैसंकथितंव्रतम् ॥ विस्तरेणतदेवेदंमत्सकाशान्निशामय ॥ ९ ॥ ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेपौर्णमास्यांयत
व्रता ॥ स्थापयेदव्रणंकुंभंसिततण्डुलपूरितम्॥१०॥ नानाफलयुतंतद्वदिक्षुदंडसमन्वितम्॥सितवस्त्रयुगच्छन्नंसितचंदनचर्चितम्॥११॥ नानाभक्ष्यसमोपेतं
सहिरण्यंतुशक्तितः ॥ ताम्रपात्रंगुडोपेतंतस्योपरिनिवेशयेत् ॥ १२ ॥ तस्मादुपरिब्रह्माणंसौवर्णपद्मकोटरे ॥ कुर्यात्शर्करयोपेतांसावित्रींतस्यवामतः॥१३॥
गंधंधूपंतयोर्दद्याद्गीतंवाद्यंचकारयेत् ॥ तदभावेकथंकुर्याद्यथापद्मेपितामहः ॥ १४ ॥ ब्रह्माह्वयांचप्रतिमांकृत्वागुडमयींशुभाम् ॥ शुक्लपुष्पाक्षततिलैरर्चयेत्प
द्मसंभवम् ॥ १५ ॥ ब्राह्मायपादौसंपूज्यजंघेसौभाग्यदायच ॥ विरिंचायोरुयुग्मंचमन्मथायेतिवैकटिम् ॥ १६ ॥ स्वच्छोदरायेत्युदरमतंद्रायेत्युरोविधेः ॥ मुखंप
द्मसुखायेतिबाहूवैवेदपाणये ॥ १७ ॥ नमःसर्वात्मनेमौलिमर्चयेच्चापिपंकजम् ॥ ततःप्रभातेतत्कुंभंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥१८॥ ब्राह्मणंभोजयेद्भक्त्यास्वयंतुलव
णंविना॥भक्त्याप्रदक्षिणंदद्यादिमंमंत्रमुदीरयेत्॥१९॥प्रीयतामत्रभगवान्सर्वलोकपितामहः॥हृदयेसर्वलोकानांयस्त्वानंदोभिधीयते ॥२०॥ अनेनविधिनास
र्वैमासिमासिसमाचरेत्॥उपवासीपौर्णमास्यामर्चयेद्ब्राह्ममव्ययम्॥२१॥फलमेकंचसंप्राश्यशर्वर्यांभूतलेस्वपेत्॥ततस्त्रयोदशेमासिघृतधेनुसमन्विताम्॥२२॥
शय्यांदद्याद्विरिंचायसर्वोपस्करसंयुताम् ॥ब्रह्माणंकांचनंकृत्वासावित्रींरजतैस्तथा ॥२३॥ पद्मात्मकःसृष्टिकर्त्तासावित्रिमुपलभ्यतु ॥ वस्त्रैर्द्विजंसपत्नीकंपूज्य
भक्त्याविभूषणैः ॥ २४ ॥ शक्त्यागवादिकंदद्यात्प्रीयतामित्युदीरयेत् ॥ होमंशुक्लैस्तिलैःकुर्याद्ब्रह्मनामानिकीर्तयेत् ॥ २५ ॥ गव्येनसर्पिषातद्वत्पायसेनचधर्म
वित् ॥ विप्रेभ्योथधनंदद्यात्पुष्पमालांचशक्तितः ॥२६॥यःकुर्याद्विधिनानेनपौर्णमास्यांस्त्रियोपिवा॥सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिब्रह्मसात्म्यताम् ॥२७॥ इहलो
केवरान्पुत्रान्सौभाग्यंध्रुवमश्नुते ॥ योब्रह्मासस्मृतोविष्णुरानंदात्मामहेश्वरः ॥२८॥सुखार्थीकामरूपेणस्मरेद्देवंपितामहम् ॥ एवंश्रुत्वाचकारासौदितिःसर्व
मशेषतः ॥ ॥ २९ ॥ कश्यपोव्रतमाहात्म्यादागत्यपरयामुदा ॥ चकारकर्कशांभूयोरूपलावण्यसंयुताम् ॥ ३० ॥ वरैराछंदयामाससातुवव्रेवरंवरम् ॥
पुत्रंशक्रवधार्थायसमर्थंचमहौजसम् ॥ ३१ ॥ वरयामिमहात्मानंसर्वामरनिपूदनम् ॥ उवाचकश्यपोवाक्यमिंद्रहंतारमूर्जितम् ॥ ३२ ॥ प्रदास्याम्यहमेते
नकिन्त्वेतत्क्रियतांशुभे ॥ आपस्तंबींतुकृत्वेष्टिंपुत्रीयामद्यसुस्तनि ॥ ३३ ॥ विधास्यामिततोगर्भंस्पृष्ट्वाहंतेस्तनौशुभे ॥ भविष्यतिशुभोगर्भो
देविशक्रनिपूदनः ॥ ३४ ॥ आपस्तंबींततश्चक्रेपुत्रेष्टिंद्रविणाधिकाम् ॥ इंद्रशत्रोभवस्वेतिजुहावचहविस्त्वरन् ॥ ३५ ॥ देवाश्चमुमुदुर्दैत्याविमुखाश्चैवदा

University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवाः ॥ दित्यांगर्भमथाधत्तकश्यपःप्राहतांपुनः ॥ ३६ ॥ मुखंतेचंद्रप्रतिमंस्तनौविल्वफलोपमौ ॥ अधरौविद्रुमाकारौवर्णश्चातीवशोभनः ॥ ३७ ॥ त्वांदृष्ट्वाहंविशालाक्षिविस्मरामिस्विकांतनुम् ॥ तदेवंगर्भःसुश्रोणिहस्तेनोप्तस्तनौतव ॥ ३८ ॥ त्वयायत्नोविधातव्योह्यस्मिन्गर्भेवरानने ॥ संवत्सरशतंत्वेकमस्मिन्नेवतपोवने ॥ ३९ ॥ संध्यायांनैवभोक्तव्यंगर्भिण्यावरवर्णिनि ॥ नस्थातव्यंनगंतव्यंवृक्षमूलेषुसर्वदा ॥ ४० ॥ नोपस्करेषुनिविशेन्मुसलोलूखलादिषु ॥ जलंचनावगाहेतशून्यागारंचवर्जयेत् ॥ ४१ ॥ वल्मीकेषुनतिष्ठेतनचोद्विग्नमनाभवेत् ॥ ननखेनलिखेद्भूमौनांगारेनचभस्मनि॥ ४२ ॥ नशयालुःसदातिष्ठेद्व्यायामंचविवर्जयेत् ॥ नतुषांगारभस्मास्थिकपालेषुसमाविशेत् ॥ ४३ ॥ वर्जयेत्कलहंलोके गात्राभ्यंगंतथैवच ॥ नमुक्तकेशीतिष्ठे तनाशुचिःस्यात्कथंचन ॥ ४४ ॥ नशयीतोत्तरशिराःनचैवाधःशिराःक्वचित् ॥ नवस्त्रहीनानोद्विग्नानचार्द्रचरणासती ॥ ४५ ॥ नामंगल्यांवदेद्वाचंनचहास्याधिकाभवेत् ॥ कुर्याच्चगुरुभिर्नित्यंपूजांमांगल्यतत्परा ॥ ४६ ॥ सर्वौषधीभिःसृष्टेनवारिणास्नानमाचरेत् ॥ कृतरक्षातुशुश्रूषावाचापूजनतत्परा ॥ ४७ ॥ तिष्ठेत्प्रसन्नवदनाभर्तृप्रियहितेरता ॥ नगर्हयेच्चभर्तारंसर्वावस्थमपिक्वचित् ॥ ४८ ॥ कृशाहंदुर्बलाचैववार्द्धक्यंममचागतम् ॥ स्तनौमेचलितौस्थानान्मुखंचवलिभंगुरम् ॥ ४९ ॥ एवंविधात्वयाचाहंकृतेतिनवदेत्क्वचित् ॥ स्वस्त्यस्तुतेगमिष्यामितथेत्युक्तस्तयापुनः॥५०॥ पश्यतांसर्वभूतानांतत्रैवांतरधीयत ॥ ततःसाभर्तृवाचोक्तविधिनासमतिष्ठत ॥ ५१ ॥ अथज्ञात्वातथेंद्रोपिदितेःपार्श्वमुपागतः॥विहायदेवसदनंतांशुश्रुषुरवस्थितः ॥ ५२ ॥ दितेश्छिद्रांतरप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः ॥ विपरीतोंतरव्यग्रःप्रसन्नवदतोबहिः ॥ ५३ ॥ अजानन्निवतत्कार्यमात्मनश्शुभमाचरन् ॥ ततोवर्षशतांतेसान्यूनेतुदिवसैस्त्रिभिः ॥ ५४ ॥ मेनेकृतार्थमात्मानंप्रीत्याविस्मितमानसा ॥ अकृत्वापादयोःशौचंशयानामुक्तमूर्धजा ॥ ५५ ॥ निद्राभरसमाक्रांतादिवापरशिराःक्वचित् ॥ ततस्तदंतरंलब्ध्वाप्रविश्यांतः शचीपतिः ॥ ५६ ॥ वज्रेणसप्तधाचक्रेतंगर्भंत्रिदशाधिपः ॥ ततःसप्तचतेजाताःकुमाराःसूर्यवर्चसः ॥ ५७॥ रुदंतःसप्ततेबालानिषिद्धादानवारिणा ॥ भूयोपिरुदमानांस्तानेकैकान्सप्तधाहरिः ॥ ५८ ॥ चिच्छेदवज्रहस्तोवैपुनःस्तूदरसंस्थितान् ॥ एवमेकोनपंचाशद्भूत्वातेरुरुदुर्भृशम् ॥ ५९ ॥ इंद्रोनिवारयामाससमारुदध्वंपुनःपुनः ॥ ततःसचिंतयामासवितर्कमितिवृत्रहा ॥ ६० ॥ कर्मणःकस्यमाहात्म्यात्पुनः संजीवितास्त्वमी ॥ विदित्वापुण्ययोगेनपौर्णमासीफलंत्विदम् ॥ ६१ ॥ नूनमेतत्परिणतमथवाब्रह्मपूजनात् ॥ वज्रेणाभिहताःसंतोनविनाशमुपाययुः ॥ ६२ ॥ एकोप्यनेकतामापयस्मादुदरगोपनम् ॥ अवध्यानूनमेतेवैतस्माद्देवाभवंत्विति॥ ६३ ॥ यस्मान्मारुदइत्युक्तारुदंतोगर्भसंभवाः ॥ मरुतोनामतेनाम्नाभवंतुसुखभागिनः ॥ ६४॥ ततःप्रसाद्यदेवेशःक्षमस्वेतिदितिंपुनः ॥ अर्थशास्त्रंसमास्थायमयैतद्दुष्कृतंकृतम् ॥६५॥ कृत्वाम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुद्रगणंदवैःसमानममराधिपः॥दितिंविमानमारोप्यससुतामगमद्दिवम्॥६६॥यज्ञभागभुजःसर्वेमरुतस्तेततोभवन्॥नजग्मुरैक्यमसुरैरतस्तेसुरवल्लभाः॥६७॥
॥ भीष्मउवाच ॥ ॥आदिसर्गस्त्वयाब्रह्मन्कथितोविस्तरेणमे ॥प्रतिसर्गश्चयेयेषामधिपांस्तान्वदस्वमे ॥६८॥ ॥ पुलस्त्यउवाच॥ ॥ यदाभिषिक्तःसकले
पिराज्येपृथुर्द्धरित्र्यामधिपोबभूव ॥तथौषधीनामधिपंचकारयज्ञव्रतानांतपसांचसोमम् ॥६९॥ नक्षत्रताराद्विजवृक्षगुल्मलतावितानस्यचरुक्मगर्भम् ॥ अपा
मधीशंवरुणंधनानांराज्ञांप्रभुंवैश्रवणंचतद्वत् ॥७०॥विष्णुंरवीणामधिपंवसूनामग्निंचलोकाधिपतिंचकार ॥प्रजापतीनामधिपंचदक्षंचकारशक्रंमरुतामधीशम्
॥७१॥दैत्याधिपानामथदानवानांप्रह्लादमीशंचयमंपितॄणाम्॥पिशाचरक्षःपशुभूतयक्षवेतालराजंह्यथशूलपाणिम् ॥७२॥ प्रालेयशैलंचपतिंगिरीणामीशंसमु
द्रंसरितामधीशम् ॥ गंधर्वविद्याधरकिन्नराणामीशंपुनश्चित्ररथंचकार ॥७३ ॥ नागाधिपंवासुकिमुग्रवीर्यंसर्पाधिपंतक्षकमादिदेश ॥ दिग्वारणानामधिपंचका
रगजेंद्रमैरावणनामधेयम् ॥ ७४ ॥ सुपर्णमीशंपततामथार्वतांराजानमुच्चैःश्रवसंचकार ॥ सिंहंमृगाणांवृषभंगवांचप्लक्षंपुनःसर्ववनस्पतीनाम् ॥७५ ॥ पिता
महःपूर्वमथाभ्यषिंचदेतान्पुनःसर्वदिशाधिनाथान् ॥ पूर्वेशदिक्पालमथाभ्यषिंचन्नाम्नासुवर्माणमरातिकेतुं ॥ ७७ ॥ ततोधिपंदक्षिणतश्चकारसर्वेश्वरंशंख
पदाभिधानम् ॥ सकेतुमंतंदिगधीशमीशंचकारपश्चाद्भुवनांडगर्भः ॥ ७६ ॥ हिरण्यरोमाणमुदग्दिगीशंप्रजापतिंमेघसुतंचकार ॥ अद्यापिकुर्वंति
दिशामधीशाः सदावहंतस्तुभुवोभिरक्षाम् ॥ ७८ ॥ चतुर्भिरेतैःपृथुनामधेयोनृपोभिषिक्तःप्रथमःपृथिव्याम् ॥ गतेंतरेचाक्षुषनामधेयेवैवस्वतंचक्रु
रिमंपृथिव्यां ॥ ७९ ॥ गतेंतरेचाक्षुषनामधेयेवैवस्वताख्येचपुनःप्रवृत्ते ॥ प्रजापतिःसोस्यचराचरस्यबभूवसूर्यान्वयजःसचिह्नः ॥ ८० ॥ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ मन्वंतराणिसर्वाणिमनूनांचरितानियत् ॥ प्रमाणंचैवकल्पस्यतत्सृष्टिंचसमासतः ॥ ८१ ॥ एकचित्तःप्रसन्नात्माशृणुकौ
रवनंदन ॥ यामानामपुरादेवाआसन्स्वायंभुवांतरे ॥ ८२॥ सप्तैवऋषयःपूर्वंयेमरीच्यादयःस्मृताः ॥ आग्नीध्रश्चाग्निबाहुश्चविभुःसवनएवच॥ ८३ ॥
ज्योतिष्मान्द्युतिमान्भव्योमेधामेधातिथिर्वसुः ॥ स्वायंभुवस्यास्यमनोर्दशैतेवंशवर्द्धनाः ॥ ८४ ॥ प्रतिसर्गममीकृत्वाजग्मुस्तेपरंमपदम् ॥
एवंस्वायंभुवंप्रोक्तंस्वारोचिषमतःपरम् ॥ ८५ ॥ स्वारोचिषस्यतनयाश्चत्वारोदेववर्चसः॥नभोनभस्यप्रभृतिर्भावनःकीर्तिवर्द्धनः॥ ८६ ॥ दत्तोग्निश्च्यवन
स्तंभःप्राणःकश्यपएवच ॥ अर्वावृहस्पतिश्चैवसप्तसप्तर्षयोभवन् ॥८७॥ तदादेवाश्चतुषिताःस्मृताःस्वारोचिषेंतरे ॥ हवींद्रःसुकृतोमूर्तिरापोज्योतिरथः स्मृ
तः ॥ ८८ ॥ वसिष्ठस्यसुताःसप्तयेप्रजापतयस्तदा॥द्वितीयमेतत्कथितंमन्वंतरमतःपरं ॥ ८९ ॥ अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामितथामन्वंतरंशुभं ॥मनुर्नामौत्तमिस्तत्र
दशपुत्रानजीजनत् ॥ ९० ॥ इषऊर्जस्तनूजश्चशुचिःशुक्रस्तथैवच ॥ मधुश्चमाधवश्चैवनभस्योथनभस्तथा ॥ ९१ ॥ सहःसहस्यएतेषामुत्तमःकीर्तिवर्द्धनः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भानवस्तत्रदेवाःस्युरूर्जाःसप्तर्षयःस्मृताः ॥ ९२ ॥ कौकभिण्डिःकुतुण्डश्चदाल्भ्यःशंखःप्रवाहितः ॥ मितिश्चसंमितिश्चैवसप्तैतेयोगवर्द्धनाः ॥ ९३ ॥ मन्वंतरंचतुर्थंतुतामसंनामविश्रुतं॥कपिःपृथुस्तथैवाग्निरकपिःकविरेवच ॥ ९४ ॥ तथैवजन्यधामानौमुनयःसप्तनामतः॥ साध्यादेवगणायेचकथितास्तामसेंतरे ॥ ९५ ॥ अकल्मषस्तपोधन्वीतपोमूलस्तपोधनः॥तपोराशिस्तपस्यश्चसुतपस्यःपरंतपः ॥९६॥ तामसस्यसुताःसर्वेदशवंशविवर्द्धनाः॥ पंचमस्यमनोस्तद्वद्रैवतस्यांतरंशृणु ॥ ९७ ॥ देववाहुःसुवाहुश्चपर्ज्यन्यःसमयोमुनिः ॥ हिरण्यरोमासप्ताश्वः सप्तैतेऋषयःस्मृताः ॥ ९८ ॥ देवाश्चभूतरजसस्तथाप्रकृतयःस्मृताः ॥ अवशस्तत्वदर्शीचवीतिमान्हव्यपःकपिः॥ ९९ ॥ मुक्तोनिरुत्सुकःसत्वोनिर्मोहोथप्रकाशकः ॥ धर्मवीर्यवलोपेतादशैतेरेवतात्मजाः॥ १००॥ भृगुःसुधामाविरजःसहिष्णुर्नारदस्तथा ॥ विवस्वान्कृतिनामाचसप्तसप्तर्षयोपरे ॥ १०१ ॥ चाक्षुषस्यांतरेदेवालेखानामपरिश्रुताः ॥ विभवोथपृथक्चानुकीर्तितास्त्रिदिवौकसः ॥ १०२ ॥ चाक्षुषस्यांतरेप्राप्रेदेवानांपंचभोजनः ॥ रुरुप्रभृतयस्तद्वच्चाक्षुषस्यसुतादश ॥ १०३ ॥ प्रोक्ताःस्वायंभुवेवंशेयेमयापूर्वमेवते ॥ अन्तरंचाक्षुषंचैवमयातेपरिकीर्तितं ॥ १०४॥ सप्तमंचप्रवक्ष्यामियद्वैवस्वतमुच्यते ॥ अत्रिश्चैववसिष्ठश्चकश्यपोगौतमस्तथा ॥ १०५ ॥ भारद्वाजस्तथायोगीविश्वामित्रःप्रतापवान् ॥ जमदग्निश्चसप्तैतेसांप्रतंतेमहर्षयः ॥ १०६ ॥ कृत्वाधर्मव्यवस्थानंप्रयान्तिपरमंपदं ॥ सावर्ण्यस्यप्रवक्ष्यामिमनोर्भावितथांतरं ॥ १०७ ॥ अश्वत्थामाशरद्वांश्चकौशिकोगालवस्तथा ॥ शतानंदःकाश्यपश्चरामश्चऋषयस्मृताः ॥१०८॥ धृतिर्वरीयान्यवसुःसुवर्णोधृतिरेवच ॥ वरिष्णुवीर्यःसुमतिर्वसुश्शुक्रश्चवीर्यवान् ॥ १०९ ॥ भविष्यस्यार्कसावर्णेर्मनोःपुत्राःप्रकीर्तिताः ॥ रौच्यादयस्तथान्येपिमनवःसंप्रकीर्तिताः ॥ ११० ॥ रुचेःप्रजापतेःपुत्रोरौच्योनामभविष्यति ॥ मनुर्भूतिसुतस्तद्वद्भौत्योनामभविष्यति ॥ १११॥ ततस्तुमेरुसावर्णिर्ब्रह्मसूनुर्मनुःस्मृतः ॥ ऋभुश्चऋतुधामाचविष्वक्सेनोमनुस्तथा ॥ ११२ ॥ अतीतानागताश्चैवमनवःपरिकीर्तिताः ॥ वर्षाणांयुगसाहस्रमेभिर्व्याप्तंनराधिप ॥ ११३ ॥ स्वेस्वेन्तरेसर्वमिदंसमुत्पाद्यचराचरं ॥ कल्पक्षयेनिवृत्तेतुमुच्यंतेब्रह्मणासह ॥ ११४ ॥ अमीयुगसहस्रान्तेविनश्यन्तिपुनःपुनः ॥ ब्रह्माद्याविष्णुसायुज्यंततोयास्यंतिवैनृप ॥ ११५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमन्वंतरवर्णनंनामसप्तमोध्यायः॥ ७॥ भीष्मउवाच ॥ बहुभिर्द्धरणीभुक्ताभूपालैःश्रूयतेपुरा॥पार्थिवाःपृथिवीयोगात्पृथिवीकस्ययोगतः ॥१॥ किमर्थंचकृतासंज्ञाभूमेस्सापारिभाषिकी ॥ गौरितीयंचसंज्ञावाभुवः कस्माद्ब्रवीहिमे ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुराकृतयुगस्यासीदंगोनामप्रजापतिः ॥ मृत्योस्तुदुहितातेनपरिणीतातिदुर्मुखी ॥ ३ ॥ सुनीथानामतस्यास्तुवेनोनामसुतःपुरा ॥ अधर्मनिरतःकामीवलवान्वसुधाधिपः ॥ ४ ॥ लोकस्याधर्मकृच्चापिपरभार्यापहारकः ॥ अथतस्यप्रसिद्ध्यर्थंजगदर्थंमहर्षिभिः ॥ ५ ॥ अनुनीतो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिनददावशुद्धात्माऽभयंततः ॥ शापेनमारयित्वैनमराजकभयार्दिताः ॥६॥ ममंथुर्ब्राह्मणास्तस्यबलाद्देहमकल्मषाः ॥ तत्कायान्मथ्यमानात्तुजनिताम्लेच्छ
जातयः ॥ ७॥ शरीरेमातुरंशेनकृष्णांजनसमप्रभाः ॥ पितुरंशस्यसंगेनधार्मिकोधर्मकारकः ॥ ८ ॥ उत्पन्नोदक्षिणाद्धस्तात्सधनुःसशरोगदी ॥ दि
व्यतेजोमयःपुत्रस्सरत्नकवचांगदः ॥ ९ ॥ पृथुरेवाभवन्नाम्नासचविष्णुरजायत ॥ सविप्रैरभिषिक्तःसंस्तपःकृत्वासुदुष्करं ॥ १० ॥ विष्णोर्वरेणसर्वस्यप्रभु
त्वमगमत्प्रभुः ॥ निःस्वाध्यायवषट्कारंनिर्द्धर्मंवीक्ष्यभूतलं ॥११॥ वेद्धुमेवोद्यतःकोपाच्छरेणामितविक्रमः॥ ततोगोरूपमास्थायभूःपलायितुमुद्यता ॥ १२ ॥
पृष्ठेत्वन्वगमत्तस्याःपृथुःसेषुशरासनः॥ततःस्थित्वैकदेशेतुकिंकरोमीतिचाब्रवीत् ॥१३॥पृथुरप्यवदद्वाक्यमीप्सितंदेहिसुव्रते॥सर्वस्यजगतःशीघ्रंस्थावरस्य
चरस्यच ॥ १४ ॥ तथेतिचाब्रवीद्भूमिर्दुदोहसनराधिपः ॥ स्वकेपाणौपृथुर्वत्संकृत्वास्वायंभुवंमनुं ॥ १५ ॥ तदन्नमभवद्दुग्धंप्रजाजीवंतियेनतु ॥ ततस्तुऋ
षिभिर्दुग्धावत्सःसोमस्तदाभवत् ॥ १६ ॥ दोग्धावाचस्पतिरभूत्पात्रंवेदस्तपोरसः ॥ देवैश्चवसुधादुग्धामरुद्दोग्धातदाभवत् ॥ १७ ॥ इंद्रोवत्सःसमभव
त्क्षीरमूर्जस्वलंबलं ॥ देवानांकांचनंपात्रंपितृणांराजतंतथा ॥ १८ ॥ अंतकश्चाभवद्दोग्धायमोवत्सःस्वधारसः ॥ बिलंचपात्रंनागानांतक्षकोवत्सकोभवत् ॥
॥ १९ ॥ विषंक्षीरंततोदोग्धाधृतराष्ट्रोभवत्पुनः ॥ असुरैरपिदुग्धेयंआयसेशत्रुपीडनम् ॥ २० ॥ पात्रेमायामभूद्वत्सःप्राल्हादिस्तुविरोचनः ॥ दोग्धात्रिमूर्द्धा
तत्रासीन्मायायेनप्रवर्तिता ॥ २१ ॥ यक्षैश्चवसुधादुग्धापुरांतर्द्धानमीप्सुभिः ॥ कृत्वाविश्रवसुंवत्संमणिमंतंमहीपते ॥ २२ ॥ प्रेतरक्षोगणैर्दुग्धावसारुधिर
मुल्वणं ॥ रौप्यनाभोभवद्दोग्धासुमालीवत्सएवच ॥ २३ ॥ गंधर्वैश्चपुनर्दुग्धावसुधासाप्सरोगणैः ॥ वत्संचित्ररथंकृत्वागंधान्पद्मदलेतथा ॥ २४ ॥
दोग्धावसुरुचिर्नामाथर्ववेदस्यपारगः ॥ गिरिभिर्वसुधादुग्धारत्नानिविविधानिच ॥ २५ ॥ औषधानिचदिव्यानिदोग्धामेरुर्महीधरः ॥ वत्सो
भूद्धिमवांस्तत्रपात्रंशैलमयंपुनः ॥ २६ ॥ वृक्षैश्चवसुधादुग्धाक्षीरंछिन्नप्ररोहणं ॥ पालाशपात्रेदोग्धातुसालःपुष्पवनाकुलः ॥ २७ ॥ प्लक्षो
भवत्ततोवत्सःसर्ववृक्षवनाधिपः ॥ एवमन्यैश्चवसुधातथादुग्धायथेच्छतः ॥ २८ ॥ आयुर्द्धनानिसौख्यंचपृथौराज्यंप्रशासति ॥ नदारिद्र्यंतथारो
गीनाधनोनचपापकृत् ॥ २९ ॥ नोपसर्गानचाघातः पृथौराज्यंप्रशासति ॥ नित्यंप्रमुदितालोकादुःखशोकविवर्जिताः ॥ ३० ॥ धनुः
कोट्याचशैलेंद्रानुत्सार्यसमहाबलः ॥ भूमंडलंसमंचक्रेलोकानांहितकाम्यया ॥ ३१ ॥ नपुरग्रामदुर्गाणिनचायुधधरानराः ॥ क्षियंतेयत्रदुःखंचना
र्थशास्त्रस्यचादरः ॥ ३२ ॥ धर्मैकतानाःपुरुषाःपृथौराज्यंप्रशासति ॥ कथितानिचपात्राणियत्क्षीरंचयथातव ॥ ३३ ॥ येषांयेनरुचिस्तत्रतेभ्योदत्तांवि
जानता ॥ यज्ञश्राद्धेषुसर्वेषुमयातुभ्यंनिवेदितं ॥ ३४ ॥ दुहितृत्वंगतायस्मात्पृथोःपृथ्वीमहामते ॥ तस्यानुसारयोगाच्चपृथिवीविश्रुताबुधैः ॥ ३५ ॥

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भीष्मउवाच ॥ आदित्यवंशमखिलंवदब्रह्मन्यथाक्रमं ॥ सोमवंशंचतत्वज्ञयथावद्वक्तुमर्हसि ॥ ३६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ विवस्वान्कश्यपात्पूर्वमादित्याम
भवत्पुरा ॥ तस्यपत्नीत्रयंतद्वत्संज्ञाराज्ञीप्रभातथा ॥ ३७ ॥ रैवतस्यसुताराज्ञीरेवतंसुषुवेसुतं ॥ प्रभाप्रभातंसुषुवेत्वाष्ट्रींसंज्ञातथामनुं ॥ ३८ ॥ यमश्च
यमुनाचैवयमलौचबभूवतुः ॥ ततस्तेजोमयंरूपमसहंतीविवस्वतः ॥ ३९ ॥ नारीमुत्पादयामासस्वशरीरादनिंदितां ॥ त्वाष्ट्रीस्वरूपरूपेणनाम्नाछायेति
भामिनी ॥ ४० ॥ किंकरोमीतिपुरतःसंस्थितांतामभाषत ॥ छायेत्वंभजभर्तारंमदीयंतंवरानने ॥ ४१ ॥ अपत्यानिमदीयानिमातृस्नेहेनपालय ॥ तथे
त्युक्त्वाचसादेवमगात्कामायसुव्रता ॥ ४२ ॥ कामयामासदेवोपिसंज्ञेयमितिचादरात् ॥ जनयामाससावर्णिमनुंमनुस्वरूपिणम् ॥ ४३ ॥ सवर्णत्वाच्चसावर्णे
र्मनोर्वैवस्वतस्यतु ॥ ततःसुतांचतपतींत्वाष्ट्रींचैवक्रमेणतु ॥ ४४ ॥ छायायांजनयामाससंज्ञेयमितिभास्करः ॥ छायास्वपुत्रेत्वधिकंस्नेहंचक्रेमनौतदा ॥
॥ ४५ ॥ नचक्षमेमनुःपूर्वस्त्वयमःक्रोधमूर्छितः ॥ संतर्जयामासतदापादमुत्क्षिप्यदक्षिणं ॥४६॥ शशापचयमंछायाभवतुक्रिमिसंयुतः ॥ पादोयमेकोभ
वितापूयशोणितविस्रवः ॥ ४७ ॥ निवेदयामासपितुर्यमःशापेनधर्षितः ॥ निःकारणमहंशप्तोमात्रादेवसकोपया ॥ ४८ ॥ बालभावान्मयाकिंचिदुद्यतश्च
रणःसकृत् ॥ मनुनावार्यमाणापिममशापमदाद्विभो ॥ ४९ ॥ प्रायोनमातासास्माकमसमास्नेहतोयतः ॥ देवोप्याहयमंभूयःकिंकरोमिमहामते ॥ ५० ॥
सौख्यात्कस्यनदुःखंस्यादथवाकर्मसंततिः ॥ अनिवार्याभवस्यापिकाकथान्येषुजंतुषु ॥ ५१ ॥ कृकवाकुस्तवपदेसक्रिमिंभक्षयिष्यति ॥ खंजंचरुचिरं
चैवपादमेतद्भविष्यति ॥ ५२ ॥ एवमुक्तःसमाश्वस्तस्तपस्तीव्रंचकारह ॥ वैराग्यात्पुष्करेतीर्थेफलफेनानिलाशनः ॥ ५३ ॥ पितामहंसमाराध्य
यावद्वर्षायुतंपुनः ॥ तपःप्रभावादेवेशःसंतुष्टःपद्मसंभवः ॥ ५४ ॥ वव्रेसलोकपालत्वंपितृलोकंतथाक्षयं ॥ धर्माधर्मात्मकस्यास्यजगतस्तुप
रीक्षणम् ॥ ५५ ॥ एवंसलोकपालत्वमगमत्पद्मसंभवात् ॥ पितॄणामाधिपत्यंचधर्माधर्मस्यचानघ ॥ ५६ ॥ विवस्वानथतज्ज्ञात्वासंज्ञायाः
कर्मचेष्टितं ॥ त्वष्टुःसमीपमगमदाचचक्षेसरोषवान् ॥ ५७ ॥ तमुवाचततस्त्वष्टासांत्वपूर्वमिदंवचः ॥ तवासहंतीभगवंस्तेजस्तीव्रंतमोनुद
॥ ५८ ॥ वडवारूपमास्थायमत्सकाशमिहागता ॥ निवारितामयासाचत्वद्भयेनदिवस्पते ॥ ५९ ॥ यस्मादविज्ञातमनामत्सकाशमिहागता ॥
तस्मान्मदीयंभवनंप्रवेष्टुंनतवार्हति ॥ ६० ॥ एवमुक्ताजगामाशुमरुदेशमनिंदिता ॥ वडवारूपमास्थायभूतलेसंप्रतिष्ठिता ॥ ६१ ॥ तस्मा
त्प्रसादंकुरुमेयद्यनुग्रहभागहम् ॥ अपनेष्यामितेतेजःकृत्वायंत्रेदिवाकरम् ॥ ६२ ॥ रूपंतवकरिष्यामिलोकानंदकरंप्रभो ॥ तथेत्युक्तःसरविणाभ्रमेकृत्वा
दिवाकरं ॥ ६३ ॥ पृथक्चकारतेजश्चचक्रंविष्णोःप्रकल्पयत् ॥ त्रिशूलंचापिरुद्रस्यवज्रमिंद्रस्यचापरं ॥ ६४ ॥ दैत्यदानवसंहर्तृसहस्रकिरणात्मकं ॥ रू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचाप्रतिमंचक्रेत्वष्टापद्मामृतेमहत् ॥ ६५ ॥ नशशाकचतद्द्रष्टुंपादरूपंरवेः पुनः ॥ अद्यापिचततः पादौनकश्चित्कारयेत्क्वाचित् ॥ ६६ ॥ यःकरोतिसपा
पिष्टोगतिमाप्नोतिनिंदितां ॥ कुष्ठरोगमवाप्नोतिलोकेस्मिन्दुःखसंज्ञितं ॥ ६७ ॥ तस्मान्नधर्मकामार्थीचित्रेष्वायतनेषुच ॥ नक्वचित्कारयेत्पादौदेवदेवस्य
धीमतः ॥ ६८ ॥ ततःसभगवान्गत्वाभूर्लोकममराधिपः ॥ कामयामासकामार्तोमुखएवदिवाकरः ॥ ६९ ॥ अश्वरूपेणमहतातेजसाचसमन्वितः ॥
संज्ञाचमनसाक्षोभमगमद्भयविह्वला ॥ ७० ॥ नासापुटाभ्यामुत्सृष्टंपरोयमितिशंकया ॥ तस्याथरेतसोजातावश्विनावितिनःश्रुतम् ॥ ७१ ॥ दस्रौश्रुति
त्वात्संजातौनासत्यौनासिकाग्रतः ॥ ज्ञात्वाचिराच्चतंदेवंसंतोषमगमत्परं ॥ ७२ ॥ विमानेनागमत्स्वर्गेपत्न्यासहमुदान्वितः ॥ सावर्ण्योपिमनुर्मेरावद्या
पितपतेतपः ॥ ७३ ॥ शनिस्तपोबलाच्चापिग्रहाणांसमतांगतः ॥ यमुनातपतीचैवपुनर्नद्यौबभूवतुः ॥ ७४ ॥ विष्टिर्घोरात्मिकातद्वत्कालत्वेनव्यव
स्थिता ॥ मनोर्वैवस्वतस्यापिदशपुत्रामहाबलाः ॥ ७५ ॥ इलस्तुप्रथमस्तेषांपुत्रेष्ट्यासमकल्पयः ॥ इक्ष्वाकुःकुशनाभश्चअरिष्टोधृष्टएवच ॥ ७६ ॥
नरिष्यंतः करूषश्चशर्यातिश्चमहाबलः ॥ पृषध्रश्चाथनाभागः सर्वेतेदिव्यमानुषाः ॥ ७७ ॥ अभिषिच्यमनुःपूर्वमिलंपुत्रंसधार्मिकम् ॥ जगामतपसेभूयः
पुष्करंसतपोवनं ॥ ७८ ॥ अथाजगामसिध्यर्थंतस्यब्रह्मावरप्रदः ॥ वरंवरयभद्रंतेमानवेययथेप्सितं ॥ ७९ ॥ उवाचसतदादेवंपद्माक्षंपद्मजंविभुं ॥
वशेमेधर्मसंयुक्ताः पृथिव्यांसर्वपार्थिवाः ॥ ८० ॥ भवेयुरीश्वराःस्वामिन्प्रसादात्तवकंजज ॥ तथेत्युक्त्वातुदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत ॥ ८१ ॥ ततोयोध्यां
समागत्यसमतिष्ठद्यथापुरा ॥ अथैकदारथारूढइलोनिजसुतोमनोः ॥ ८२ ॥ निर्जगामार्थसिध्यर्थमिनप्रायांमहीमिमां ॥ भ्रमन्द्वीपानिसर्वाणिक्ष्माभृतः
संप्रसाधयन् ॥ ८३ ॥ जगामोपवनंशंभोरथाकृष्टःप्रतापवान् ॥ कल्पद्रुमलताकीर्णंनाम्नाशरवणंमहत् ॥ ८४ ॥ रमतेयत्रदेवेशःसोमःसोमार्द्धशेखरः ॥
उमयासमयस्तत्रपुराशरवणेकृतः ॥ ८५ ॥ पुंनामसंज्ञंयत्किंचिदागमिष्यतिनोवनं ॥ स्त्रीत्वमेष्यतितत्सर्वंदशयोजनमंडले ॥ ८६ ॥ अज्ञातसमयो
राजाइलः शरवणंगतः ॥ स्त्रीत्वंजगामसहसावडवाश्वोऽभवत्क्षणात् ॥ ८७ ॥ पुरुषत्वेकृतंसर्वंस्त्रीकायेविस्मृतंततः ॥ इलेतिसाभवन्नारीपीनोन्नतघन
स्तनी ॥ ८८ ॥ उन्नतश्रोणिजघनापद्मपत्रायतेक्षणा ॥ पूर्णेन्दुवदनातन्वीविलासिन्यसितेक्षणा ॥ ८९ ॥ पीनोन्नतायतभुजानीलकुंचितमूर्द्धजा ॥
तनुलोमासुवदनामृदुगद्गदभाषिणी ॥ ९० ॥ श्यामागौरेणवर्णेनतनुताम्रनखांकुरा ॥ कार्मुकभ्रूयुगोपेताहंसावरणगामिनी ॥ ९१ ॥ भ्रममाणावने
तस्मिन्नचिंतयामासभामिनी ॥ कोमेपितावाभ्राताबाकोमेत्राताभवेदिह ॥ ९२ ॥ कस्यभर्त्तुरहंदत्ताकियद्वर्षास्मिभूतले ॥ चिंतयंतीचदहशे
सोमपुत्रेणसाङ्गना ॥ ९३ ॥ इलारूपसमाक्षिप्तमनसावरवर्णिनी ॥ बुधस्तदाप्तयेयत्नमकरोत्कामपीडितः ॥ ९४ ॥ विशिष्टाकारवान्मुंडीसक

University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मंडलुपुस्तकः ॥ वेणुदंडकृतावेशःपवित्रकखनित्रकः ॥ ९५ ॥ द्विजरूपःशिखीब्रह्मनिगदन्कर्णकुंडली ॥ वटुभिश्चार्थैभिर्युक्तःसमित्पुष्पकुशोदकैः ॥ ९६ ॥ कालेन्विष्यांततस्तस्मिन्नाजुहावसतामिलाम् ॥ बहिर्वनस्यांतरितःकिलपादपमंडपे ॥ ९७ ॥ ससंभ्रममकस्माच्चसोपालंभमिवाभवत् ॥ त्यक्त्वाग्निहोत्रशुश्रुषांक्कगतामंदिरान्मम ॥ ९८ ॥ इयंविहारवेलातेअतिक्रामतिसांप्रतम् ॥ एह्येहिपृथुसुश्रोणिसंभ्रांताकेनहेतुना ॥ ९९ ॥ इयंसायंतनीवेलाविहारस्येहवर्त्तते ॥ कृत्वोपलेपनंपुष्पैरलंकुरुगृहंमम ॥ १०० ॥ ॥ साब्रवीद्विस्मृताहंचसर्वमेवतपोधन ॥ आत्मानंत्वांचभर्त्तारंकुलंचवदमेनव ॥ १०१ ॥ बुधःप्रोवाचतांतन्वीमिलात्वंवरवर्णिनि ॥ अहंचकामुकोनामबहुविद्योबुधःस्मृतः ॥ १०२ ॥ तेजस्विनःकुलेजातःपितामेब्राह्मणाधिपः ॥ इतिसातस्यवचनात्प्रविष्टाबुधमंदिरम् ॥ १०३ ॥ रत्नस्तंभसमाकीर्णंदिव्यमायाविनिर्मितम् ॥ इलाकृतार्थमात्मानंमेनेतद्भवनेस्थिता ॥ १०४ ॥ अहोवृत्तमहोरूपमहोधनमहोकुलम् ॥ ममचास्यचभर्त्तुर्वाअहोलावण्यमुत्तमम् ॥ १०५ ॥ रेमेचसातेन सममतिकालमिलावने ॥ सर्वभोगमयेगेहेयथेंद्रभवने तथा ॥ १०६ ॥ अथान्विष्यंतोराजानंभ्रातरस्तस्यमानवाः ॥ इक्ष्वाकुप्रमुखाजग्मुस्तदाशरवणांतिकम् ॥ १०७ ॥ ततस्तेददृशुःसर्वेवडवामग्रतःस्थिताम् ॥ रत्नपर्यंतकिरणदीप्यमानामनुत्तमाम् ॥ १०८ ॥ संप्राप्यप्रत्यभिज्ञानात्सर्वेविस्मयमागताः ॥ अयंचंद्रप्रभोनामवाजीतस्यमहात्मनः ॥ १०९ ॥ अगमद्वडवारूपमुत्तमंकेनहेतुना ॥ ततस्तुमैत्रावरुणिंपप्रच्छुः स्वपुरोहितम् ॥ ११० ॥ किमेतदित्यभूच्चित्रंवदयोगविदांवर ॥ वसिष्ठोप्यब्रवीत्सर्वंदृष्ट्वातंध्यानचक्षुषा ॥ १११ ॥ समयःशंभुदयिताकृतःशरवणेपुरा ॥ यःपुमान्प्रविशेच्चात्रसनारीत्वमवाप्स्यति ॥ ११२ ॥ अयमश्वोपिनारीत्वमगाद्राज्ञासहैवतु ॥ इलःपुरुषतामेतियथासौधनदोपमः ॥ ११३ ॥ तथैवयत्नःकर्त्तव्यआराध्यचपिनाकिनम् ॥ ततस्तेमानवाजग्मुर्यत्रदेवोमहेश्वरः ॥ ११४ ॥ तुष्टुवुर्विविधैः स्तोत्रैःपार्वतीपरमेश्वरौ ॥ तावूचतुरलंचैषसमयःकिंनुसांप्रतं ॥ ११५ ॥ इक्ष्वाकोरश्वमेधेनयत्फलंस्यात्तदावयोः ॥ दत्वाकिंपुरुषोवीरःसभविष्यत्यसंशयम् ॥ ११६ ॥ तथेत्युक्त्वातुतेसर्वेजग्मुर्वैवस्वतात्मजाः ॥ इष्ट्वाश्वमेधेनततइलाकिंपुरुषोभवत् ॥ ११७ ॥ मासमेकंपुमान्वीरःस्त्रीत्वंमासमभूत्पुनः ॥ बुधस्यभवनेतिष्ठन्निलोगर्भधरोभवत् ॥ ११८ ॥ अजीजनत्पुत्रमेकमनेकगुणसंयुतम् ॥ बुधउत्पाद्यतंपूरुंसस्वर्गमगमत्पुनः ॥ ११९ ॥ इलस्यनाम्नातद्वर्षमिलावृतमभूत्तदा ॥ सोमार्कवंशजोराजाइलोभूद्वंशवर्द्धनः ॥ १२० ॥ एवंपुरूरवाःपूरोरभवद्वंशवर्द्धनः ॥ इक्ष्वाकुरर्कवंशस्यतथैवोक्तोनरेश्वरः ॥ १२१ ॥ इलःकिंपुरुषत्वेचसुद्युम्नइतिचोच्यते ॥ पुनःपुत्रत्रयमभूत्सुद्युम्नस्यापराजितम् ॥ १२२ ॥ उत्कलोथगयस्तद्वद्धरिताश्वश्ववीर्यवान् ॥ उत्कलस्योत्कलानगयस्यतुगयापुरी ॥ १२३ ॥ हरिताश्वस्यदिग्याम्यासंज्ञाताकुरुभिःसह ॥ प्रतिष्ठानेभिषिच्याथसपुरूरवसंसुतम् ॥ १२४ ॥ जगामेलावृतंभोक्तुंदिव्यंवर्षफला

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शनः ॥ इक्ष्वाकुर्ज्येष्ठदायादोमध्यदेशमवाप्तवान् ॥ १२५॥ नरिष्यंतस्यपुत्रोभूच्छुक्रोनाममहाबलः ॥ नाभागादंबरीषस्तुधृष्टस्यतुसुतत्रयम् ॥ १२६॥
धृष्टकेतुःस्वधर्माथोरणधृष्टश्चवीर्यवान् ॥ आनर्तोनामशर्यातेःसुकन्याचैवदारिका ॥ १२७ ॥आनर्तस्याभवत्पुत्रोरोचमानःप्रतापवान् ॥आनर्तोनामदेशो
भून्नगरीचकुशस्थली॥१२८॥रोचमानस्यरेवोभूद्रेवाद्रैवतएवच ॥ककुद्मीचापरंनामज्येष्ठःपुत्रशतस्यच ॥१२९॥ रेवतीतस्यसाकन्याभार्यारामस्यविश्रुता ॥
करूषाश्चैवकारूषावहवःप्रथिताभुवि ॥१३०॥ पृषध्रोगोवधाच्छूद्रोगुरुशापादजायत ॥इक्ष्वाकुपुत्रानाम्नाथविकुक्षिनिमिदंडकाः ॥१३१॥ श्रेष्ठाःपुत्रशतस्या
सन्पंचाशच्चाथतत्सुताः ॥ मेरोरुत्तरतस्तेतुजाताःपार्थिवसत्तमाः ॥१३२॥ चत्वारिंशत्तथाष्टान्येशतमध्येचयेभवन्॥मेरोर्दक्षिणतश्चैवराजानस्तेप्रकीर्तिताः
॥१३३॥ ज्येष्ठात्ककुत्स्थनामाभूत्सुतस्तस्यसुयोधनः॥ तस्यपुत्रःपृथुर्नामविश्वस्तस्यपृथोःसुतः ॥ १३४ ॥ आर्द्रस्तस्यचपुत्रोभूद्युवनाश्वस्ततोभवत् ॥
युवनाश्वस्यपुत्रोभूच्छावस्तोनामवीर्यवान् ॥१३५॥निर्मितायेनशावस्तीह्यंगदेशेनराधिप॥शावस्ताद्बृहदश्वोभूत्कुवलाश्वस्ततोभवत् ॥ १३६ ॥धुंधुमारत्व
मगमद्धुंधुंहत्वाऽसुरंपुरा ॥ तस्यपुत्रास्त्रयोजाताद्दढाश्वोघृणिरेवच ॥ १३७॥ कपिलाश्वश्वविख्यातोधौंधुमारिःप्रतापवान् ॥ दृढाश्वस्यप्रमोदस्तुहर्यश्वस्तस्य
चात्मजः ॥१३८॥ हर्यश्वस्यनिकुंभोभूत्संहताश्वस्ततोभवत् ॥ अकृताश्वोरणाश्वश्चसंहताश्वसुतावुभौ ॥ १३९ ॥युवनाश्वोरणाश्वस्यमांधाताचततोभवत्॥
मांधातुःपुरुकुत्सोभूद्धर्मसेतुश्चपार्थिवः ॥ १४० ॥ मुचुकुन्दश्चविख्यातश्शक्रमित्रःप्रतापवान् ॥ पुरुकुत्सस्यपुत्रोभूद्दुस्सहोनर्मदापतिः ॥ १४१ ॥ संभूति
स्तस्यपुत्रोभूत्रिधन्वाचततोभवत् ॥ त्रिधन्वनःसुतोजातस्त्रय्यारुणइतिस्मृतः ॥१४२॥ तस्यसत्यव्रतोनामतस्मात्सत्यरथःस्मृतःतस्यपुत्रोहारिश्चन्द्रोहरिश्चं
द्राच्चरोहितः ॥१४३॥ रोहिताच्चवृकोजातोवृकाद्बाहुरजायत ॥ सगरस्तस्यपुत्रोभूद्राजापरमधार्मिकः ॥ १४४॥ द्वेभार्येसगरस्यापिप्रभाभानुमतीतथा ॥ता
भ्यामाराधितःपूर्वमौर्वाग्निःपुत्रकाम्यया ॥ १४५ ॥ और्वस्तुष्टस्तयोःप्रादाद्यथेष्टंवरमुत्तमम् ॥ एकाषष्टिसहस्राणिसुतमेकंतथापरा ॥१४६॥ अगृह्णाद्वंशकर्ता
रंप्रभाऽगृह्णाद्बहून्सुतान्॥एकंभानुमतीपुत्रमगृह्णादसमंजसं॥१४७॥ततःषष्टिसहस्राणिसुषुवेयादवीप्रभा॥खनंतःपृथिवींदग्धाविष्णुनायेश्वमार्गणे॥ १४८॥अस
मंजस्तुतनयोह्यंशुमान्नामविश्रुतः ॥ तस्यपुत्रोदिलीपस्तुदिलीपात्तुभगीरथः॥ १४९ ॥ येनभागीरथीगङ्गातपःकृत्वावतारिता ॥ भगीरथस्यतनयोनाभा
गइतिविश्रुतः ॥ १५०॥ नाभागस्यांबरीषोभूत्सिंधुद्वीपस्ततोभवत् ॥ तस्यायुतायुःपुत्रोभूदृतुपर्णस्ततोभवत्॥१५१॥ तस्यकल्माषपादस्तुसर्वकर्माततः
स्मृतः ॥तस्यानरण्यःपुत्रोभून्निघ्नस्तस्यसुतोभवत्॥१५२॥निघ्नपुत्रावुभौजातावनमित्ररघूत्तमौ॥अनमित्रोवनमगादरिनाशकृतेनृप॥१५३॥ रघोरभूद्दिली
पस्तुदिलीपाच्चाप्यजस्तथा ॥ दीर्घबाहुरजाज्जातःप्रजापालस्ततोभवत् ॥१५४॥ ततोदशरथोजातस्तस्यपुत्रचतुष्टयं ॥नारायणात्मकाः सर्वेरामस्तस्याग्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जोभवत्॥१५५॥रावणांतकरस्तद्वद्रघूणांवंशवर्द्धनः॥वाल्मीकिर्यस्यचरितंचक्रेभार्गवसत्तमः॥१५६॥तस्यपुत्रःकुशोनामइक्ष्वाकुकुलवर्द्धनः ॥ अतिथिस्तु
कुशाज्जातोनिषधस्तस्यचात्मजः॥१५७॥नलस्तुनिषधाज्जातोनभास्तस्मादजायत॥नभसःपुंडरीकोभूत्क्षेमधन्वाततःपरम्॥१५८॥ तस्यपुत्रोभवद्वीरोदे
वानीकःप्रतापवान् ॥ अहीनगुस्तस्यसुतःसहस्राश्वस्ततःपरः ॥१५९॥ ततश्चंद्रावलोकस्तुतारापीडस्ततोभवत् ॥ तस्यात्मजश्चन्द्रगिरिश्चंद्रस्तस्यसुतो
भवत्॥१६०॥श्रुतायुरभवत्तस्माद्भारतेयोनिपातितः ॥ नलौद्वावेवविख्यातौवंशेयस्यविशेषतः१६१॥वीरसेनसुतस्तद्वन्नैषधश्चनराधिपः॥एतेविवस्वतोवंशे
राजानोभूरिदक्षिणाः॥१६२॥इक्ष्वाकुवंशप्रभवाःप्राधान्येनप्रकीर्तिताः॥१६३॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेआदित्यवंशकथनंनामाष्टमोध्यायः॥८॥भी
ष्मउवाच॥भगवन्श्रोतुमिच्छामिपितृणांवंशमुत्तमम्॥रवेश्चश्राद्धदेवस्यसोमस्यचविशेषतः ॥१॥पुलस्त्यउवाच॥हंततेकथयिष्यामिपितृणांवंशमुत्तमम् ॥
स्वर्गेपितृगणाःसप्तत्रयस्तेषाममूर्तयः॥२॥मूर्तिमंतोथचत्वारःसर्वेषाममितौजसां॥अमूर्त्तयःपितृगणावैराजस्यप्रजापतेः ॥३॥यजन्तियान्देवगणावैराजाइति
विश्रुताः॥येवैतेयोगविभ्रष्टाःप्रापुर्लोकान्सनातनान्॥४॥पुनर्ब्रह्मदिनांतेतुजायंतेब्रह्मवादिनः॥संप्राप्यतांस्मृतिंभूयोयोगंसांख्यमनुत्तमम् ॥५॥सिद्धिंप्रयांतियो
गेनपुनरावृत्तिदुर्लभाम्॥योगिनामेवदेयानितस्माच्छ्राद्धानिदातृभिः॥६॥एतेषांमानसीकन्यापत्नीहिमवतोमता ॥ मैनाकस्तस्यदायादःक्रौंचस्तस्यसुतोभ
वत् ॥७॥ क्रौंचद्वीपःस्मृतोयेनचतुर्थोधृतसंयुतः ॥ मेनातुसुषुवेतिस्रःकन्यायोगवतीस्ततः ॥८॥ उमैकपर्णापर्णाचतीव्रव्रतपरायणाः ॥ रुद्रस्यैकाभृगोश्चै
काजैगीषव्यस्यचापरा ॥ ९ ॥ दत्ताहिमवताबालाः सर्वलोकतपोधिकाः ॥ पितृणांलोकसंगीतंकथयामिशृणुष्वतत् ॥ १०॥ लोकाःसोमपथानामयत्र
मारीचनंदनाः ॥ वर्त्तंतेयेनपितरोयान्देवाभावयन्त्यलम् ॥ ११ ॥ अग्निष्वात्ताइतिख्यातायज्वानोयत्रसंस्थिताः ॥ अच्छोदानामतेषांतुकन्याभूद्वरवर्णिनी
॥ १२ ॥अच्छोदंचसरस्तत्रपितृभिर्निर्मितंपुरा ॥ अच्छोदाथतपश्चक्रेदिव्यंवर्षसहस्रकम् ॥ १३ ॥ आजग्मुःपितरस्तुष्टादास्यन्तःकिलतेवरम् ॥ दिव्यरूपध
राःसर्वेदिव्यमाल्यानुलेपनाः ॥१४॥ सर्वेप्रधानाबलिनःकुसुमायुधसन्निभाः ॥ तन्मध्येमावसुंनामपितरंवीक्ष्यसांगना ॥१५॥ वव्रेवरार्थिनीसंगंकुसुमायुधपी
डिता ॥ योगाद्भ्रष्टातुसातेनव्यभिचारेणभामिनी ॥१६॥ धरान्नस्पृशतेपूर्वंप्रयाताथभुवस्तले॥ तथैवामावसुर्योयमिच्छांचक्रेनतांप्रति ॥ १७ ॥ धैर्येणतस्य
सालोकेअमावास्येतिविश्रुता ॥ पितृणांवल्लभायस्माद्दत्तस्याक्षयकारिका ॥ १८॥ अच्छोदाधोमुखीदीनालज्जितातपसःक्षयात् ॥ सापितॄन्प्रार्थया
मासपुनरात्मसमृद्धये ॥१९॥ विलज्जमानापितृभिरिदमुक्तातपस्विनी॥भविष्यमथचालोक्यदेवकार्यंचतेतदा॥२०॥इदमूचुर्महाभगाःप्रसादशुभया.गिरा ॥
दिविदिव्यशरीरेणयत्किंचित्क्रियतेबुधैः ॥२१॥ तेनैवतत्कर्मफलंभुज्यतेवरवर्णिनि ॥ सद्यःफलंतिकर्माणिदेवत्वेप्रेत्यमानुषे॥२२॥तस्मात्त्वंसुकृतंकृत्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्राप्स्यसेप्रेत्ययत्फलम् ॥ अष्टाविंशेभवित्रीत्वंद्वापरेमत्स्ययोनिजा ॥ २३ ॥ व्यतिक्रमात्पितॄणांतुकष्टंकुलमवाप्स्यसि ॥ तस्माद्राज्ञोवसोः कन्यात्वमवश्यंभविष्यसि ॥ २४ ॥ कन्यात्वेदेवलोकांस्तान्पुनःप्राप्स्यसिदुर्ल्लभान् ॥ पराशरस्यवीर्येणपुत्रमेकमवाप्स्यसि ॥ २५ ॥ द्वीपेतुवदरीप्राये वादरायणमच्युत ॥ सवेदमेकंवहुधाविभजिष्यातितेसुतः ॥२६॥ पौरवस्यात्मजौद्वौतुसमुद्रांशस्यशंतनोः ॥ विचित्रवीर्यस्तनयस्तथाचित्रांगदोनृपः ॥२७॥ इमावुत्पाद्यतनयौक्षेत्रजौतस्यधीमतः ॥ प्रौष्ठपद्यष्टकाभूयःपितृलोकेभविष्यसि ॥ २८ ॥ नाम्नासत्यवतीलोकेपितृलोकेतथाष्टका ॥ आयुरारोग्यदा नित्यंसर्वकामफलप्रदा ॥ २९ ॥ भविष्यसिपरेलोकेनदीत्वंचगमिष्यसि ॥ पुण्यतोयासरिच्छ्रेष्ठालोकेष्वच्छोदनामिका ॥ ३० ॥ इत्युक्तासागणै स्तैस्तुतत्रैवांतरधीयत ॥ साप्यापचारित्रफलंमयायदुदितंपुरा ॥ ३१ ॥ विभ्राजोनामयेचान्येदिविसंतिसुवर्चसः ॥ लोकावर्हिषदोयत्रपितरःसं तिसुव्रताः ॥ ३२ ॥ यत्रवर्हिषियुक्तानिविमानानिसहस्रशः ॥ संकलपपादपायत्रतिष्ठंतिफलदायिनः ॥ ३३ ॥ यदभ्युदयशालासुमोदंतेश्राद्धदायिनः ॥ येदानवासुरगणागंधर्वाप्सरसांगणाः ॥ ३४ ॥ यक्षरक्षोगणास्तेचयजंतिदिविदेवताः ॥ पुलस्त्यपुत्राःशतशस्तपोयोगवलान्विताः ॥३५॥ महात्मानोमहाभागा भक्तानामभयंकराः ॥ एतेषांपीवरीकन्यामानसीदिविविश्रुता ॥ ३६ ॥ योगिनीयोगमाताचतपश्चक्रेसुदारुणं ॥ प्रसन्नोभगवांस्तस्यावरंवव्रेतुसा ततः ॥ ३७ ॥ योगवंतंसुरूपंचभर्तारंविजितेंद्रियम् ॥ देहिदेवप्रसन्नस्त्वंयदितेवदतांवर ॥ ३८ ॥ उवाचदेवोभविताव्यासपुत्रोयदाशुकः ॥ भवित्रीतस्य भार्यात्वंयोगाचार्यस्यसुव्रता ॥३९॥ भविष्यतिचतेकन्याकृत्वीनामाथयोगिनी ॥ पांचालपतयेदेयासात्वतायतुसातदा ॥४०॥ जननीब्रह्मदत्तस्ययोगसिद्धांतगा स्मृता ॥ कृष्णगौरश्चशंभुश्चभविष्यंतिचतेसुताः ॥ ४१ ॥ सर्वकामसमृद्धेषुविमानेष्वपिपावनाः ॥ किंपुनः श्राद्धदाविप्राभक्तिमंतः क्रियान्विताः ॥ ४२ ॥ गौर्नामकन्यायेषांतुमानसीदिविराजते ॥ सुकन्यादयितापत्नीसाध्यानांकीर्तिवर्द्धिनी ॥ ४३ ॥ मरीचिगर्भनामानोलोकेमार्तंडमंडले ॥ पितरोयत्रतिष्ठंतिह विष्मंतोंगिरःसुताः ॥४४॥ तीर्थश्राद्धप्रदायांतियत्रक्षत्रियसत्तमाः ॥ राज्ञांतुपितरस्तेवैस्वर्गभोगफलप्रदाः ॥४५॥ एतेषांमानसीकन्यायशोदानामविश्रुता ॥ पत्नीयांशुमतःश्रेष्ठास्नुषापंचजनस्यच ॥ ४६ ॥ जनन्यथदिलीपस्यभगीरथपितामही ॥ लोकाःकामदुघानामकामभोगफलप्रदाः ॥४७॥ सुस्वधानाम पितरोयत्रतिष्ठन्तितेसुताः ॥ आज्यपानामलोकेषुकर्दमस्यप्रजापतेः ॥ ४८ ॥ पुलहाग्रजदायादावैश्यास्तान्भावयंतिह ॥ यत्रश्राद्धकृतः सर्वे पश्यंतियुगपद्गताः ॥ ४९ ॥ मातृभ्रातृपितृस्वसृःसखिसंवंधिवांधवान् ॥ अपिजन्मायुतैर्दृष्टाननुभूतान्सहस्रशः ॥५० ॥ एतेषांमानसीकन्याविरजानामविश्रु ता ॥ सापत्नीनहुषस्यासीद्ययातेर्जननीतथा ॥ ५१ ॥ एषाष्टकाभवत्पश्चाद्ब्रह्मलोकगतासती ॥ त्रयएतेगणाःप्रोक्ताश्चतुर्थंतुवदाम्यहम् ॥५२ ॥ लोकाःसु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मनसोनामब्रह्मलोकोपरिस्थिताः ॥ सोमपानामपितरोयत्रतिष्ठंतिशाश्वतं ॥ ५३ ॥ धर्ममूर्तिधराःसर्वेपरतोब्रह्मणःस्मृताः ॥ उत्पन्नाःप्रलयांतेतुब्रह्मत्वं प्राप्ययोगिनः ॥ ५४ ॥ कृत्वासृष्ट्यादिकंसर्वेमानसेसांप्रतंस्थिताः ॥ नर्मदानामतेषांतुकन्यातोयवहासरित् ॥ ५५ ॥ भूतानिपुनतीयातुपश्चिमोदधिगामिनी ॥ तेभ्यःसर्वत्रमनुजाःप्रजासर्गेचनिर्मितम् ॥ ५६ ॥ ज्ञात्वाश्राद्धानिकुर्वंतिधर्मभावेनसर्वदा ॥ सर्वदातेभ्यएवास्यप्रसादाद्योगसंततिः ॥ ५७ ॥ पितॄणामादिसर्गेतुश्राद्धमेवंविनिर्मितम् ॥ सर्वेषांराजतंपात्रमथवाराजतान्वितम् ॥ ५८ ॥ दत्तंस्वधांपुरोधायपितॄन्प्रीणातिसर्वदा ॥ आग्नीध्रसोमपाभ्यांतुकार्यमाप्यायनंबुधैः ॥५९॥ अग्न्यभावेतुविप्रस्यपाणौवाथजलेपिवा ॥ अजाकर्णेश्वकर्णेवागोष्ठेवाथशिवांतिके ॥ ६० ॥ पितॄणाममलंस्थानंदक्षिणादिक्प्रशस्यते ॥ प्राचीनावीतमुदकंतिलसंत्यागमेवच ॥ ६१ ॥ खड्गिनामामिषंचैवमन्नंश्यामाकशालयः ॥ यवनीवारमुद्गेक्षुशुक्लपुष्पफलानिच ॥ ६२ ॥ वल्लभानिप्रशस्तानिपितॄणामिहसर्वदा ॥ दर्भामाषष्षष्टिकान्नंगोक्षीरंमधुसर्पिषी ॥ ६३ ॥ शस्त्राणिचप्रवक्ष्यामिश्राद्धेवर्ज्यानियानिच ॥ मसूरशणनिष्पावाराजमाषाःकुलुत्थकाः ॥ ६४ ॥ पद्मविल्वार्कदुत्तूरपारिभद्राटरूषकाः ॥ नदेयाःपितृकार्येषुपयश्चाजाविकंतथा ॥६५॥ कोद्रवोदारवरटकपित्थंमधुकातसी ॥ एतान्यपिनदेयानिपितृभ्यः श्रियमिच्छता ॥ ६६ ॥ पितॄन्प्रीणातियोभक्त्यातेपुनः प्रीणयंतितं ॥ यच्छंतिपितरः पुष्टिंस्वांगारोग्यंप्रजाफलम् ॥ ६७ ॥ देवकार्यादपिपुनःपितृकार्यंविशिष्यते ॥ देवताभ्यःपितॄणांतुपूर्वमाप्यायनंस्मृतम् ॥ ६८ ॥ शीघ्रप्रसादास्त्वक्रोधानिस्संगाःस्थिरसौहृदाः ॥ शांतात्मानःशौचपराःसततंप्रियवादिनः ॥६९॥ भक्तानुरक्ताःसुखदाःपितरःपर्वदेवताः॥हविष्मतामाधिपत्येश्राद्धदेवःस्मृतोरविः॥७०॥एतद्धिसर्वमाख्यातंपितृवंशानुकीर्त्तनम् ॥ पुण्यंपवित्रमारोग्यंकीर्त्तनीयंनृभिःसदा ॥ ७१ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ श्रुत्वैतदखिलंभूयःपराभक्तिरुपस्थिता ॥ श्राद्धकालंविधिंचैव श्राद्धमेवतथैवच ॥ ७२ ॥ श्राद्धेषुभोजनीयायेश्राद्धवर्ज्याद्विजातयः ॥ कस्मिन्वासरभागेतुपितृभ्यः श्राद्धमारभेत् ॥ ७३ ॥ अन्नंदत्तंकथंयातिश्राद्धेवैब्रह्मवित्तम ॥ विधिनाकेनकर्त्तव्यंकथंप्रीणातितान्पितॄन् ॥ ७४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ कुर्यादहरहःश्राद्धमन्नाद्येनोदकेनच ॥पयोमूलफलैर्वापिपितृभ्यःप्रीतिमावहन् ॥७५॥ नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंत्रिविधंश्राद्धमुच्यते ॥ नित्यंतावत्प्रवक्ष्यामिअर्घ्यावाहनवर्जितम् ॥ ७६ ॥ अदैवतंविजानीयात्पार्वणंपर्वसुस्मृतम्॥ पार्वणंत्रिविधंप्रोक्तंशृणुयत्नान्महीपते ॥ ७७ ॥ पार्वणेयेनियोज्यास्तुतान्शृणुष्वनराधिप ॥ पंचाग्निःस्नातकश्चैवत्रिसौपर्णःषडंगवित् ॥७८ ॥ श्रोत्रियःश्रोत्रियसुतोविधिवाक्यविशारदः ॥ सर्वज्ञोवेदवान्मंत्रीज्ञानवंशकुलान्वितः ॥ ७९ ॥ त्रिणाचिकेतस्त्रिमधुःश्रुतेष्वन्येषुसंस्थितः ॥ पुराणवेत्ताब्रह्मज्ञःस्वाध्यायीजपतत्परः ॥ ८० ॥ ब्रह्मभक्तः पितृपरःसूर्यभक्तोथवैष्णवः ॥ ब्राह्मणोयोगनिष्ठात्माविजितात्मासुशीलवान् ॥ ८१ ॥ एतेतोष्याःप्रयत्नेनवर्जनी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यानिमान्शृणु ॥ पतितस्तत्सुतःक्लीवःपिशुनोव्यंगरोगितः ॥ ८२ ॥ सर्वेतेश्राद्धकालेतुत्याज्यावैधर्मदर्शिभिः ॥ पूर्वेद्युरपरेद्युर्वाविनीतांश्चनिमंत्रये
त् ॥ ८३ ॥ निमंत्रितांश्चपितरउपतिष्ठंतितान्द्विजान् ॥ वायुभूतानिगच्छंतितथासीनानुपासते ॥ ८४ ॥ दक्षिणंजानुचालभ्यवामंपात्यनिमंत्रयेत् ॥
अक्रोधनैःशौचपरैःसुस्नातैर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ८५ ॥ भवितव्यंभवद्भिस्तुमयाचश्राद्धकर्मणि ॥ पितृयज्ञंविनिर्वर्त्यतर्पणाख्यंतुयोग्निमान् ॥ ८६॥ पिंडान्वा
हार्यकंकुर्याच्छ्राद्धमिंदुक्षयेतथा ॥ गोमयेनानुलिप्तेतुदक्षिणाप्लवनस्थले ॥ ८७ ॥ श्राद्धंसमारभेद्भक्त्यागोष्ठेवाजलसन्निधौ ॥ अग्निमान्निर्वपेत्पित्र्यं चरुं
वासक्तुमुष्टिभिः ॥ ८८ ॥ पितृभ्योनिर्वपामीतिसर्वंदक्षिणतोन्यसेत् ॥ अभिघार्यततःकुर्यान्निर्वापत्रयमग्रतः ॥ ८९ ॥ तेवितस्त्यायताःकार्याश्चतु
रङ्गुलविस्तृताः ॥ दर्वीत्रयंचकुर्वीतखादिरंरजतान्वितम् ॥ ९० ॥ रत्निमात्रंपरिश्लक्ष्णंहस्ताकाराग्रमुत्तमम् ॥ उदपात्राणिकांस्यस्यमेक्षणंचसमित्कुशम्
॥ ९१ ॥ तिलपात्राणिसद्वासोगंधधूपानुलेपनम् ॥ आहरेदपसव्यंचसर्वंदक्षिणतःशनैः ॥ ९२ ॥ एवमासाद्यतत्सर्वंभवनस्योत्तरेंतरे ॥ गोमयेनानुलिप्ता
यांगोमूत्रेणचमंडलम् ॥ ९३ ॥ साक्षताभिःसपुष्पाभिरद्भिःसव्यापसव्यवत् ॥ विप्राणांक्षालयेत्पादावभिवंद्यपुनःपुनः ॥ ९४ ॥ आसनेषूपविष्टेषुदर्भवत्सु
विधानतः ॥ उपस्पृष्टोदकान्विप्रानुपवेश्यानुमंत्रयेत् ॥ ९५ ॥ द्वौदैवेपितृकृत्येत्रीनेकैकंचोभयत्रवा ॥ भोजयेदीश्वरोपीहनकुर्याद्विस्तरंबुधः ॥ ९६ ॥
दैवपूर्वंनिवेद्याथविप्रानर्घादिनाबुधैः ॥ अग्नौकुर्यादनुज्ञातोविप्रैर्विप्रोयथाविधि ॥ ९७ ॥ स्वगृह्योक्तेनविधिनाकालेकृत्वासमंततः ॥ अग्नीषोमयमाभ्यां
तुकुर्यादाप्यायनंबुधः ॥ ९८ ॥ दक्षिणाग्नौप्रणीतेनसएवाग्निर्द्विजोत्तमः ॥ यज्ञोपवीतान्निर्वर्त्यततःपर्युक्षणादिकम् ॥ ९९ ॥ प्राचीनावीतिनाकार्यमेतत्स
विजानता ॥ लब्ध्वातस्माद्विशेषेणपिंडान्कुर्वीतचोदकं ॥१००॥ दद्यादुदकपात्रैस्तुसलिलंसव्यपाणिना ॥ दद्यात्सर्वंप्रयत्नेनदमयुक्तोविमत्सरः॥१०१॥
विधायरेखांयत्नेननिर्वपेदवनेजनं ॥ दक्षिणाभिमुखःकुर्यात्ततोदर्भान्निधायवै ॥ १०२ ॥ निधायपिंडमेकैकंसर्वंदर्भोपरिक्रमात् ॥ निर्वपेदथदर्भे
षुनामगोत्रानुकीर्तनैः ॥१०३॥ तेषुदर्भेषुतंहस्तंविमृज्याल्लेपभागिनां ॥ तथैवचजपंकुर्यात्पुनःप्रत्यवनेजनम् ॥१०४॥ जलयुक्तंनमस्कृत्यगंधधूपार्चना
दिभिः ॥ एवमावाह्यतत्सर्वंवेदमंत्रैर्यथोदितैः ॥ १०५ ॥ एकाग्नेरेकएवाद्भिर्निर्वपेद्दर्वीकांतथा ॥ ततःकृत्वानरोदद्यात्पितृभ्यस्तुकुशान्बुधः ॥ १०६ ॥
ततःपिंडादिकंकुर्यादावाहनविसर्जनम् ॥ ततोगृहीत्वापिंडेभ्योमात्राःसर्वाःक्रमेणतु ॥ १०७ ॥ तानेवविप्रान्प्रथममाशयित्वाचमानवः ॥ वर्णे
यन्भोजयेदन्नमिष्टंपूतंचसर्वदा ॥ १०८॥ ॥ वर्जयेत्क्रोधपरतांस्मरन्नारायणांहरिम् ॥ तृप्तान्ज्ञात्वापुनः कुर्याद्विकिरंसार्ववर्णिकं ॥ १०९ ॥ विधृत्य
सोदकंत्वन्नंसतिलंप्रक्षिपेद्भुवि ॥ आचांतेषुपुनर्दद्याज्जलंपुष्पाक्षतोदकम् ॥ १० ॥ स्वधावाचनकंसर्वंपिंडोपरिसमाचरेत् ॥ देवाद्यंतंप्रकुर्वीतश्राद्धनाशोन्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थाभवेत् ॥१११॥ विसृज्यविप्रान्प्रणतस्तेषांकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥ दक्षिणांदिशमाकांक्षन्पितॄनुद्दिश्यमानवः ॥११२॥ दातारोनोभिवर्द्धंतांवेदाःसततिरेवच ॥
श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्त्विति ॥११३॥ अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन ॥११४॥ एतदग्निमतःप्रोक्त
मन्वाहार्यंतुपार्वणं ॥ यथेंदुसंक्षयेतद्वदन्यत्रापिनिगद्यते॥११५॥ पिंडांस्तुगोजविप्रेभ्योदद्यादग्नौजलेपिवा॥ वप्रांतेवाथविकिरेदापोभिरथवापयेत् ॥११६॥
पत्नींतुमध्यमंपिंडंप्राशयेद्विनयान्विताम्॥आधत्तपितरोगर्भंपुत्रसंतानवर्द्धनं ॥ ११७ ॥ तावन्निर्वापणंतिष्ठेद्यावद्विप्राविसर्जिताः ॥ वैश्वदेवंततःकुर्यान्निवृत्तः
पितृकर्मणः ॥११८॥ इष्टैःसहततःशांतोभुंजीतपितृसेवितम् ॥ पुनर्भोजनमध्वानंयानमायासमैथुनम् ॥११९॥श्राद्धकृच्छ्राद्धभुग्योवासर्वमेतद्विवर्जयेत् ॥
स्वाध्यायंकलहंचैवदिवास्वप्नंचसर्वदा ॥ १२० ॥ अनेनविधिनाश्राद्धंत्रिवर्गस्येहनिर्वपेत् ॥ कन्याकुंभवृषस्थेर्कैकृष्णपक्षेषुसर्वदा ॥१२१॥ यत्रयत्रप्रदात
व्यंसपिंडीकरणात्मकम् ॥ तत्रानेनविधानेनदेयमग्निमतासदा ॥ १२२ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिब्रह्मणायदुदीरितम् ॥ श्राद्धंसाधारणंनामभुक्तिमुक्तिफ
लप्रदम् ॥१२३॥ अयनेविषुवेचैवअमावस्यार्कसंक्रमे ॥ अमावस्याष्टकाकृष्णपक्षपंचदशीषुच ॥१२४॥आर्द्रामघारोहिणीषुद्रव्यब्राह्मणसंगमे॥गजच्छाया
व्यतीपातेविष्टिवैधृतिवासरे॥१२५॥ वैशाखस्यतृतीयायानवमीकार्तिकस्यच ॥पंचदशीतुमाघस्यनभस्येचत्रयोदशी॥१२६॥युगादयःस्मृताह्येताःपितृप
क्षोपकारिकाः ॥ तथामन्वंतरादौचदेयंश्राद्धंविजानता ॥१२७॥ अश्वयुङ्नवमीचैवद्वादशीकार्तिकेतथा ॥ तृतीयाचैत्रमासस्यतथाभाद्रपदस्यच॥१२८॥
फाल्गुनस्यत्वमावास्यापौषस्यैकादशीतथा ॥ आषाढस्यापिदशमीमाघमासस्यसप्तमी ॥ १२९ ॥ श्रावणेचाष्टमीकृष्णातथाषाढीचपूर्णिमा ॥ का
र्तिकीफाल्गुनीचैवाज्येष्ठेपंचदशीसिता ॥१३०॥ मन्वंतरादयस्त्वेतादत्तस्याक्षयकारिकाः॥पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंदद्यात्पितृभ्यःप्रयतोमनुष्यः॥१३१॥
श्राद्धंकृतंतेनसमास्सहस्रंरहस्यमेतत्पितरोवदंति ॥ वैशाख्यामुपवासेषुतथोत्सवमहालये ॥ १३२ ॥ तीर्थायतनगोष्ठेषुद्वीपोद्यानगृहेषुच ॥ विवि
क्तेषूपलिप्तेषुश्राद्धंदेयंविजानता ॥१३३॥ विप्रान्पूर्वेपरेचाह्निविनीतात्मानिमंत्रयेत् ॥शीलवृत्तगुणोपेतान्वयोरूपसमन्वितान्॥१३४॥ द्वौदैवेपितृकृत्येत्रीने
कैकमुभयत्रवा ॥ भोजयेत्सुसमृद्धोपिनप्रकुर्वीतविस्तरम् ॥ १३५ ॥ विश्वेदेवान्यवैःपुष्पैरभ्यर्च्यासनपूर्वकं ॥ पूरयेत्पात्रयुग्मंतुस्थाप्यंदर्भपवित्र
के ॥१३६॥ शन्नोदेवीत्यपःकुर्याद्यवोसीतियवानपि ॥गंधपुष्पैस्तुसंपूज्यविश्वान्देवान्प्रतिन्यसेत् ॥१३७॥ विश्वेदेवासइत्याभ्यामावाह्यविकिरेद्यवान्॥य
वोसिधान्यराजस्त्वंवारुणोमधुमिश्रितः॥१३८॥निर्णुदःसर्वपापानांपवित्रऋषिसंस्तुतः॥गंधपुष्पैरलंकृत्ययादिव्येत्यर्घमुत्सृजेत्॥३९॥अभ्यर्च्यगंधाद्युत्सृ
ज्यपितृयज्ञंसमारभेत् ॥ दर्भासनादिकृत्वादौत्रीणिपात्राणिचार्चयेत् ॥ १४० ॥ सपवित्राणिकृत्वादौशन्नोदेवीत्यपः क्षिपेत् ॥ तिलोसीतितिलान्कु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यद्गन्धपुष्पादिकंपुनः ॥ १४१ ॥ पात्रंवनस्पतिमयंतथापर्णमयंपुनः ॥ राजतंवाप्रकुर्वीततथासागरसंभवम् ॥१४२॥ सौवर्णराजतंताम्रंपितृणांपात्रमु
च्यते ॥ रजतस्यकथावापिदर्शनंदानमेवच ॥१४३॥ राजतैर्भाजनैरेषांपितृणांरजतान्वितैः॥ वार्यपिश्रद्धयादत्तमक्षयायोपकल्पते ॥ १४४ ॥ अद्यापिपि
तृपात्रेषुपितृणांराजतान्वितम्॥शिवनेत्रोद्भवंयस्मादुत्तमंपितृवल्लभम् ॥१४५॥ एवंपात्राणिसंकल्प्ययथालाभंविमत्सरः ॥यादिव्ये तिपितुर्नामगोत्रेदर्भा
न्करेन्यसेत् ॥१४६॥ पितृनावाहयिष्यामितथेत्युक्तः सतैःपुनः ॥ उशंतस्त्वातथायन्तुऋग्भ्यामावाहयेत्पितॄन् ॥१४७॥ यादिव्येत्यर्घ्यमुत्सृज्यदद्याद्गं
धादिकंततः ॥ वस्त्रोत्तरंदर्भपूर्वंदत्वासंश्रयमादितः ॥१४८॥ पितृपात्रेनिधायाथन्युब्जमुत्तरतोन्यसेत् ॥ पितृभ्यःस्थानमसीतिनिधायपरिवेषयेत् ॥१४९॥
तत्रापिपूर्वतः कुर्यादग्निकार्यंविमत्सरः ॥ उभाभ्यामपिहस्ताभ्यामाहृत्यपरिवेषयेत् ॥ १५० ॥ उशन्तस्त्वेतितंदर्भपाणिभक्तंविशेषतः ॥
गुणान्वितैश्चशाकाद्यैर्नानाभक्ष्यैस्तथैवच ॥ १५१ ॥ अन्नंचसदधिक्षीरंगोघृतंशर्करान्वितं ॥ मासंप्रीणातिवैसर्वान्पितॄनित्याहपद्मजः ॥ १५२ ॥ द्वौमा
सौमत्स्यमांसेनत्रीन्मासान्हारिणेनतु ॥ औरभ्रेणाथचतुरःशाकुनेनाथपंचवै ॥१५३॥ वाराहस्यतुमांसेनषण्मासंतृप्तिरुत्तमा॥सप्तलोहस्यमांसेनतथाष्टावाज
केनतु ॥१५४॥ पृषतस्यतुमांसेनतृप्तिर्मासान्नवैवतु ॥ दशमासांश्चतृप्यंतेवराहमहिषामिषैः ॥१५५॥ शशकूर्मयोस्तुमांसेनमासानेकादशैवतु ॥संवत्सरंतु
गव्येनपयसापायसेनवा ॥१५६॥ सौकरेणतुतृप्यंतेमासान्पंचदशैवतु ॥ वार्ध्रीणसस्यमांसेनतृप्तिर्द्वादशवार्षिकी ॥१५७॥ कालशाकेनचानंत्यंखड्गमांसेन
चैवहि ॥ यत्किंचिन्मधुनामिश्रंगोक्षीरंदधिपायसम् ॥१५८॥ दत्तमक्षयमित्याहुःपितरःपूर्वदेवताः ॥ स्वाध्यायंश्रावयेत्पित्र्यंपुराणान्यखिलानिच॥१५९॥
ब्रह्मविष्ण्वर्करुद्राणांस्तवानिविविधानिच ॥ इंद्रेशसोमसूक्तानिपावमानीश्चशक्तितः ॥ १६० ॥ बृहद्रथंतरंतज्ज्येष्ठसामाथरोरवं ॥ तथैवशांतिकाध्या
यंमधुब्राह्मणमेवच ॥ १६१ ॥ मण्डलब्राह्मणंतद्वत्प्रीतिकारिचयत्पुनः ॥ विप्राणामात्मनश्चापितत्सर्वंसमुदीरयेत् ॥ १६२ ॥ भारताध्ययनंकार्यं
पितृणांपरमप्रियं ॥ भुक्तवत्सुचविप्रेषुभोज्यतोयादिकंनृप॥१६३॥सार्ववर्णिकमन्नाद्यमानयेत्सावधारणं ॥ समुत्सृजेद्भुक्तवतामग्रतोविकिरान्भुवि ॥१६४॥
अग्निदग्धाश्चयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमम ॥ भूमौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगतिं ॥ १६५ ॥ येषांनमातानपितानबंधुर्नचापीमित्रंनतथान्नमस्ति ॥ तत्तृप्तये
न्नंभुविदत्तमेतत्पयातुयोगाययतोयतस्ते ॥१६६॥ असंस्कृतप्रमीतानांत्यागिनांकुलभागिनां ॥ उच्छिष्टभागधेयानांदर्भेषुविकिरासनं ॥ १६७ ॥ तृप्ता
न्ज्ञात्वोदकंदद्यात्सकृद्विकिरणेतथा ॥ विप्रलिप्तमहीपृष्ठेगोशकृन्मूत्रवारिणा ॥ १६८॥ निधायदर्भान्विधिवद्दक्षिणाग्रान्प्रयत्नतः ॥ सर्ववर्णविधानेन
पिंडांश्चपितृयज्ञवत्॥१६९॥अवनेजनपूर्वंतुनामगोत्रंतुमानवः ॥ उक्त्वापुष्पादिकंदत्वाकृत्वाप्रत्यवनेजनं ॥१७०॥ ज्ञात्वापसव्यंसव्येनपाणिनात्रिःप्रदक्षि

... Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णं ॥ पितृवन्मातृकंकार्यंविधिवद्दर्भपाणिना ॥ १७१ ॥ दीपप्रज्वालनंतद्वत्कुर्यात्पुष्पार्चनंबुधः ॥ तथाचांतेषुचाचम्यदद्याच्चापःसकृत्सकृत् ॥ १७२ ॥ तथापुष्पाक्षतान्पश्चादक्षय्योदकमेवच ॥ सतिलंनामगोत्रेणदद्याच्छक्त्याचदक्षिणाम् ॥ १७३ ॥ गोभूहिरण्यवासांसिभव्यानिशयनानिच ॥ दद्याद्यदिष्टंविप्राणमात्मनःपितुरेवच ॥१७४॥ वित्तशाठ्येनरहितःपितृभ्यःप्रीतिमावहेत् ॥ ततःस्वधावाचनकंविश्वेदेवेषुचोदकं ॥१७५॥ दत्वाशीःप्रतिगृह्णीयाद्द्विजेभ्योपियथाबुधः ॥ अघोराःपितरःसंतुसंत्वित्युक्तःपुनर्द्विजैः ॥ १७६ ॥ गोत्रंतथावर्द्धतांतुतथेत्युक्तश्चतैःपुनः ॥ स्वस्तिवाचनकंकुर्यात्पिंडानुद्धृत्यभक्तितः ॥ १७७॥ उच्छेषणंतुतत्तिष्ठेद्यावद्विप्रविसर्जनम् ॥ ततोगृहबलिंकुर्यादितिधर्मोव्यवस्थितः ॥ १७८॥ उच्छेषणंभूमिगतमजिह्मस्याशठस्यच ॥ दासवर्गस्यतत्पिंडंभागधेयंप्रचक्षते ॥ १७९ ॥ पितृभिर्निर्मितंपूर्वमेतदाप्यायनंसदा ॥ अव्रतानामपुत्राणांस्त्रीणामपिनराधिप ॥ १८० ॥ ततःस्थानाग्रतःस्थित्वाप्रतिगृह्यांबुपात्रिकां ॥ वाजेवाजेतिचजपन्कुशाग्रेणविसर्जयेत् ॥ १८१ ॥ बहिःप्रदक्षिणंकुर्यात्पदान्यष्टावनुव्रजेत् ॥ बंधुवर्गेणसहितःपुत्रभार्यासमन्वितः ॥ १८२ ॥ निवृत्यप्रणिपत्याथप्रयुज्याग्निंसमंत्रवित् ॥ वैश्वदेवंप्रकुर्वीतनैत्यिकंबलिमेवच ॥ १८३ ॥ ततस्तुवैश्वदेवांतेसभृत्यसुतबांधवः ॥ भुंजीतातिथिसंयुक्तःसर्वंपितृनिषेवितं ॥ १८४ ॥ एतच्चानुपनीतोपिकुर्यात्सर्वेषुपर्वसु ॥ श्राद्धंसाधारणंनामसर्वकामफलप्रदम् ॥ भार्याविरहितोप्येतत्प्रवासस्थोपिभक्तिमान् ॥ १८५ ॥ शूद्रोप्यमंत्रकंकुर्यादनेनविधिनानृप ॥ तृतीयमाभ्युदयिकंवृद्धिश्राद्धंविधीयते ॥ १८६ ॥ उत्सवानंदसंस्कारेयज्ञोद्वाहादिमंगले ॥ मातरःप्रथमंपूज्याःपितरस्तदनंतरं ॥१८७॥ ततोमातामहाराजन्विश्वेदेवास्तथैवच प्रदक्षिणोपचारेणदध्यक्षतफलोदकैः ॥ १८८ ॥ प्राङ्मुखोनिर्वपेत्पिण्डान्पूर्वांश्चैवपुरातनान् ॥ संपन्नमित्यभ्युदयेदद्यादर्घंद्वयोर्द्वयोः ॥ १८९ ॥ युग्माद्द्विजातयः पूज्यावस्त्राकल्पांबरादिभिः ॥ तिलकार्थंयवैःकार्यंतच्चसर्वानुपूर्वकं ॥ १९० ॥ मंगल्यानिचसर्वाणिवाचयेद्द्विजपुंगवान् ॥ एवंशूद्रोपिसामान्यंवृद्धिश्राद्धंचसर्वदा ॥ १९१ ॥ नमस्कारेणमंत्रेणकुर्याद्दानानिवैबुधः ॥ दानंप्रधानंशूद्रस्यइत्याहभगवान्प्रभुः ॥ दानेनसर्वकामाप्तिस्तस्यसंजायतेयतः ॥ १९२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसाधारणाभ्युदयकीर्तनंनामनवमोध्यायः ॥ ९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एकोद्दिष्टंततोवक्ष्येयदुक्तंब्रह्मणापुरा ॥ मृतेपुत्रैर्यथाकार्यमाशौचंचपितुर्यदि ॥ १ ॥ दशाहंशावमाशौचंब्राह्मणस्यविधीयते ॥ क्षत्रियेषुदशद्वेचपक्षंवैश्येषुचैवहि ॥ २ ॥ शूद्रेषुमासमाशौचंसपिंडेषुविधीयते ॥ नैशमाचूडमाशौचंत्रिरात्रंपरतःस्मृतम् ॥ ३ ॥ जननेप्येवमेवस्यात्सर्ववर्णेषुसर्वदा ॥ अस्थिसंचयनादूर्ध्वमङ्गस्पर्शोविधीयते ॥ ४ ॥ प्रेतायपिंडदानंतुद्वादशाहंसमाचरेत् ॥ पाथेयंतस्यतत्प्रोक्तंयतःप्रीतिकरंमहत् ॥ ५ ॥ यस्मात्प्रेतपुरंप्रेतोद्वादशाहेननीयते ॥ गृहेपुत्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कलत्रंचद्वादशाहंप्रपश्यति ॥६॥ तस्मान्निधेयमाकाशेदशरात्रंपयस्तथा ॥ सर्वदाहोपशांत्यर्थमध्वश्रमविनाशनम् ॥ ७ ॥ ततस्त्वेकादशाहेपिद्विजानेका
दशैवतु ॥ गोत्रादिसूतकांतेचभोजयेन्मनुजोद्विजान् ॥ ८ ॥ द्वितीयेह्निपुनस्तद्वदेकोद्दिष्टंसमाचरेत् ॥ नावाहनाग्नौकरणंदैवहीनंविधानतः ॥ ९ ॥
एकंपवित्रमेकोर्घएकःपिंडोविधीयते ॥ उपतिष्ठतामितिवदेद्देयंपश्चात्तिलोदकं ॥१०॥ स्वास्तिब्रूयाद्विप्रकेरेविसर्गेचाभिरम्यताम्॥शेषंपूर्ववदत्रापिकार्यंवेद
विदोविदुः ॥ ११ ॥ अनेनविधिनासर्वमनुमासंसमाचरेत् ॥ सूतकांतेद्वितीयेह्निशय्यांदद्याद्विलक्षणाम् ॥ १२ ॥ कांचनंपुरुषंतद्वत्फलवस्त्रसमन्वितम् ॥
प्रपूज्यद्विजदांपत्यंनानाभरणभूषितम् ॥ १३ ॥ उपवेश्यतुशय्यायांमधुपर्कंततोददेत् ॥ रजतस्यतुपात्रेणदधिदुग्धसमन्वितम् ॥ १४ ॥ अस्थिललाटि
कंगृह्यसूक्ष्मंकृत्वाविमिश्रयेत् ॥ पाययेद्द्विजदांपत्यंपितृभक्त्यासमन्वितः॥१५॥एषएवविधिर्दृष्टःपार्वतीयैर्द्विजोतमैः ॥ तेनदुष्टातुसाशय्यानग्राह्याद्विज
सत्तमैः ॥ १६ ॥ गृहीतायांतुतस्यांहिपुनःसंस्कारमर्हति ॥ वेदेचैवपुरणेचशय्यासर्वत्रगर्हिता ॥१७॥ ग्रहीतारस्तुजायन्तेसर्वेनरकगामिनः॥ ग्रथितां
वसुजालेनशय्यांदांपत्यसेविताम् ॥१८॥ येस्पृशंतिनजानंतःसर्वेनरकगामिनः ॥ नवश्राद्धेनभोक्तव्यंभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् ॥१९॥ पितृभक्त्यातुपुत्राणां
कार्य मेवसदाभवेत् ॥ वृषोत्सर्गंचकुर्वीत देयाचकपिलाशुभा ॥ २० ॥ उदकुंभश्चदातव्योभक्ष्यभोज्यफलान्वितः ॥ यावदब्दंनरश्रेष्ठसतिलोदकपूर्व
कम्॥२१॥ ततःसंवत्सरेपूर्णेसपिंडीकरणंभवेत् ॥ सपिंडीकरणादूर्द्धंप्रेतःपार्वणभुग्यतः ॥ २२ ॥ वृद्धिपूर्वेषुकार्येषुगृहस्थस्यभवेत्ततः॥सपिंडीकरणंश्राद्धं
देवपूर्वंनियोजयेत् ॥ २३ ॥ पितॄनावहयेत्तत्रपृथक्प्रेतंविनिर्दिशेत् ॥ गंधोदकतिलैर्युक्तंकुर्यात्पात्रचतुष्टयम् ॥ २४ ॥ अर्घ्यार्थंपितृपात्रेषुप्रेतपात्रं
प्रसेचयेत् ॥ तद्वत्संकल्प्यचतुरःपिंडान्पितृपरस्तदा ॥ २५ ॥ येसमानाइतिद्वाभ्यामन्नंतु विभजेत्त्रिधा॥ अनेनविधिनाचार्घ्यंपूर्वमेवप्रदापयेत् ॥ २६ ॥
ततःपितृत्वमापन्नस्सचतुर्थस्तदात्वनु ॥ अग्निष्वात्तादिमध्येतुप्राप्नोत्यमृतमुत्तमम् ॥ २७ ॥ सपिण्डीकरणादूर्ध्वंपृथक्तस्मैनदीयते ॥ पितृष्वेवचदातव्यं
तत्पिडंयेषुसंस्थितम् ॥ २८ ॥ ततःप्रभृतिसंक्रान्तावुपरागादिपर्वसु ॥ त्रिपिंडमाचरेच्छ्राद्धमेकोद्दिष्टंमृतेहनि ॥ २९ ॥ एकोद्दिष्टंपरित्यज्यमृताहेयः
समाचरेत् ॥ सदैवंपितृहासस्यात्तथाभ्रातृविनाशकः ॥ ३० ॥ मृताहेपार्वणंकुर्वन्नधोयातिसमानवः ॥ संपृक्तेस्वर्गतीभावेप्रेतमोक्षोयतोभवेत् ॥ ३१ ॥
आमश्राद्धंतदाकुर्याद्विधिज्ञःश्राद्धदस्ततः ॥ तेनाग्नौकरणंकुर्यात्पिडांस्तेनैवनिर्वपेत् ॥ ३२ ॥ त्रिभिः सपिंडीकरणंमासैक्येत्रितयेतथा ॥ यदाप्राप्स्य
तिकालेनतदामुच्येतबंधनात् ॥ ३३ ॥ मुक्तोपिलेपभागित्वंप्राप्नोतिकुशमार्जनात् ॥ लेपभाजश्चतुर्थाद्यास्त्रयःस्युःपिंडभागिनः ॥ ३४ ॥ पिंडदःसप्त
मस्तेषांसपिंडाःसप्तपूरुषाः ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंहव्यानिदेयानिकव्यानिचजनैरिह ॥ ३५ ॥ गृह्णंतिपितृलोकेवाप्रायःकेकैर्निगद्यते ॥ यदिमर्त्यै

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्विजोभुंक्तेहूयतेयदिवानले ॥ ३६ ॥ शुभाशुभात्मकाःप्रेतास्तदन्नंभुंजतेकथम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ वसुस्वरूपाःपितरोरुद्राश्चैवपितामहाः ॥ ३७ ॥
प्रपितामहास्तथादित्याइत्येषावैदिकीश्रुतिः ॥ नामगोत्रंपितॄणांतुप्रापकंहव्यकव्ययोः ॥ ३८ ॥ श्राद्धस्यमन्त्रतस्तत्वमुपलभ्येतभक्तितः ॥ अग्नि
ष्वात्तादयस्तेषामाधिपत्येव्यवस्थिताः ॥ ३९ ॥ नामगोत्रास्तदादेशाभवंत्युद्भवतामपि ॥ प्राणिनःप्रीणयत्येतदर्हणंसमुपागतं ॥ ४० ॥ दि
व्योयदिपितामाताग्रुरुःकर्मानुयोगतः ॥ तस्यान्नममृतंभूत्वादिव्यत्त्वेप्यनुगच्छति ॥ ४१ ॥ दैत्यत्वेभोगरूपेणपशुत्वेपितॄणांभवेत् ॥ श्राद्धान्नंवायुरूपेण
नागत्वेप्युपतिष्ठति ॥ ४२ ॥ पानंभवतियक्षत्वेराक्षसत्वेतथामिषं ॥ दानवत्वेतथापानंप्रेतत्वेरुधिरोदकम् ॥ ४३ ॥ मनुष्यत्वेन्नपानादिनानाभो
गवतांभवेत् ॥ रतिशक्तिस्त्रियःकान्तेऽन्येषांभोजनशक्तिता ॥ ४४ ॥ दानशक्तिःसविभवारूपमारोग्यमेवच ॥ श्राद्धंपुष्पमिदंप्रोक्तंफलंब्रह्मसमा
गमः ॥ ४५ ॥ आयुःपुत्रान्धनंविद्यांस्वर्गंमोक्षंसुखानिच ॥ प्रयच्छन्तितथाराज्यंप्रीताःपितृगणानृप ॥ ४६ ॥ श्रूयतेचपुरामोक्षंप्राप्ताःकौशिकसूनवः ॥
पंचभिर्जन्मसंबंधैः प्राप्ताब्रह्मपरंपदम् ॥ ४७ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ कथंकौशिकदायादाःप्राप्तायोगमनुत्तमम् ॥ पंचभिर्जन्मसंबन्धैःकथंकर्म
क्षयोभवत् ॥ ४८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ कौशिकोनामधर्मात्माकुरुक्षेत्रेमहानृषिः ॥ नामतःकर्मतस्तस्यपुत्राणांतन्निबोधमे ॥ ४९ ॥ स्वसृपः
क्रोधनोहिंस्रः पिशुनः कविरेवच ॥ वाग्दुष्टःपितृवर्तीचगर्गशिष्यास्तदाभवन् ॥ ५० ॥ पितर्युपरतेतेषामभूद्दुर्भिक्षमुल्बणं ॥ अनावृष्टिश्चमहती
सर्वलोकभयंकरी ॥ ५१ ॥ गर्गादेशाद्वनेदोग्ध्रींरक्षांतिचतपोधनाः ॥ खादामःकपिलामेतांवयंक्षुत्पीडिताभृशं ॥५२॥ इतिचिंतयतांपापंलघुः प्राहतदानु
जः ॥ यद्यवश्यमियंवध्याश्राद्धरूपेणयोज्यतां ॥ ५३ ॥ श्राद्धेनियोज्यमानायांपापंनश्यतिनोध्रुवं ॥ एवंकुर्वित्यनुज्ञातःपितृवर्तीतदानुजैः ॥ ५४ ॥
चक्रेसमाहितःश्राद्धमुपयुज्याथतांपुनः ॥ द्वौदैवेभ्रातरौकृत्वापित्र्येत्रींश्चापरान्क्रमात् ॥ ५५ ॥ तथैकमतिथिंकृत्वाश्राद्धदः स्वयमेवतु ॥ चकारमं
त्रवच्छ्राद्धंस्मरन्पितृपरायणः ॥ ५६ ॥ तदागत्वाविशंकास्तेगुरवेचन्यवेदयन् ॥ व्याघ्रेणनिहताधेनुर्वत्सोयंप्रतिगृह्यतां ॥ ५७ ॥ एवंसाभक्षिताधेनुः
सप्तभिस्तैस्तपोधनैः ॥ वैदिकंबलमाश्रित्यक्रूरेकर्मणिनिर्भयाः ॥ ५८ ॥ ततः कालेप्रणष्टास्तेव्याधादशपुरेभवन् ॥ जातिस्मरत्वंप्राप्तास्तेपितृभावे
नभाविताः ॥ ५९ ॥ तत्रविज्ञायवैराग्यंप्राणानुत्सृज्यधर्मतः ॥ लोकैरवीक्ष्यमाणास्तेतीर्थांतेनशनेनतु ॥ ६० ॥ संजातामृगरूपास्तेसप्तकालंजरेगिरौ ॥ ॥ २१ ॥
प्राप्तविज्ञानयोगास्तेतत्यजुस्तांनिजांतनुम् ॥ ६१ ॥ मरुःप्रपतनेनाथजातवैराग्यमानसाः ॥ मानसेचक्रवाकास्तेसंजाताःसप्तयोगिनः ॥ ६२ ॥ नामतःकर्मतः
सर्वेसुमनाःकुसुमोवसुः ॥ चित्तदर्शीसुदर्शीचज्ञाताज्ञानस्यपारगः ॥ ६३ ॥ ज्येष्ठानुरक्ताःश्रेष्ठास्तेसप्तैतेयोगपावनाः ॥ योगभ्रष्टास्त्रयस्तेषांबभूवुश्चल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चेतसः ॥६४॥ दृष्ट्वाविभ्राजमानंतमणुहंस्त्रीभिरन्वितम् ॥ क्रीडंतंविविधैर्भोगैर्महाबलपराक्रमम् ॥६५॥ पञ्चालान्वयसंभूतंप्रभूतबलवाहनम् ॥ राज्यकामो
भवत्त्वेकस्तेषांमध्येजलौकसाम् ॥ ६६ ॥ पितृवर्तींचयोविप्रःश्राद्धकृत्पितृवत्सलः ॥ अपरौमंत्रिणौदृष्ट्वाप्रभूतबलवाहनौ ॥ ६७ ॥ मंत्रित्वेचकृतुश्चेच्छा
मस्मिन्मर्त्यौद्विजोत्तमौ ॥ विभ्राजपुत्रस्त्वेकोभूद्ब्रह्मदत्तइतिस्मृतः ॥ ६८ ॥ मंत्रिपुत्रौतथाचैवपुंडरीकसुबालकौ ॥ ब्रह्मदत्तोभिषिक्तस्तुकांपिल्येनगरो
त्तमे ॥ ६९ ॥ पंचालराजोविक्रांतःश्राद्धकृत्पितृवत्सलः ॥ योगवित्सर्वजंतूनांचित्तवेत्ताभवत्तदा ॥ ७० ॥ तस्यराज्ञोभवद्भार्यासुदेवस्यात्मजातदा ॥
सन्नतिर्नामविख्याताकपिलायाभवत्पुरा ॥७१॥ पितृकार्येनियुक्तत्वादभवद्ब्रह्मवादिनी ॥ तयाचकारसहितःसराज्यंराजनंदनः ॥ ७२ ॥ कदाचिद्गतउद्यानं
तयासहसपार्थिवः ॥ ददर्शकीटमिथुनमनंगकलहान्वितम् ॥७३॥ पिपीलिकामधोवक्रांपुरतःकीटकामुकः ॥ पंचबाणाभितप्तांगःसगद्गदमुवाचह ॥ ७४ ॥
नत्वयासदृशीलोकेकामिनीविद्यतेक्वचित् ॥ मध्येक्षीणातिजघनाबृहद्वक्रातिगामिनी ॥ ७५ ॥ सुवर्णवर्णसदृशीसद्वक्राचारुहासिनी ॥ आलक्ष्यतेचवदनं
गुडशर्करवत्सलं ॥ ७६ ॥ भोक्ष्यसेमयिभुक्तेत्वंस्नासिस्नातेतथामयि ॥ प्रोषितेमयिदीनात्वंक्रुद्धेचभयचंचला ॥ ७७ ॥ किमर्थंवदकल्याणिस
दाधोवदनास्थिता ॥ सातमाहज्वलत्कोपाकिमालपसिरेशठ ॥ ७८ ॥ त्वयामोदकचूर्णंतुमांविहायापिभक्षितम् ॥ प्रादास्त्वंतदतिक्रम्यमामन्यस्यैसम
न्मथः ॥७९॥ पिपीलकउवाच ॥ त्वत्सादृश्यान्मयादत्तमन्यस्यैवरवर्णिनि ॥ तदेकमपराधंमेक्षंतुमर्हसिभामिनि ॥ ८० ॥ नैवंपुनःकरिष्यामित्यजकोपं
चसुस्तनि ॥ स्पृशामिपादौसत्येनप्रणतस्यप्रसीदमे ॥ ८१ ॥ रुष्टायांत्वयिसुश्रोणिमृत्युर्मेपुरतोभवेत् ॥ तुष्टायांत्वयिवामोरुपूर्णाःसर्वमनोरथाः ॥ ८२ ॥
पूर्णचंद्रोपमंवक्रंस्वादेमृतरसोपमम् ॥ निर्भरंपिबसुश्रोणिकामासक्तस्यमेसदा ॥ ८३ ॥ एतन्मत्वाशुभेकार्यासर्वदातुकृपामयि ॥ इतिसावचनंश्रुत्वाप्र
सन्नाचाभवत्ततः ॥८४॥ आत्मानमर्पयामासमोहनायपिपीलिका ॥ ब्रह्मदत्तोपितत्सर्वंज्ञात्वासस्मयमाहसत् ॥ ८५ ॥ सर्वसत्वरुतज्ञानीप्रभावात्पूर्वकर्म
णः ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंसर्वरुतज्ञोभूद्ब्रह्मदत्तोनराधिपः ॥८६॥ तच्चापिचाभवत्कुत्रचक्रवाकचतुष्टयं॥ तन्मेकथयसर्वज्ञकुलेकस्यचसुव्रतम्॥८७॥पुल
स्त्यउवाच॥तस्मिन्नेवपुरेजाताश्चक्रवाकाअथोनृप॥८८॥वृद्धद्विजस्यदायादाविभ्राजातिस्मराबुधाः ॥ धृतिमांस्तत्वदर्शीचविद्यावर्णस्तपोधिकः॥८९॥ ना
मतःकर्मतश्चैवसुदरिद्रस्यतेसुताः॥तपसेबुद्धिरभवत्तेषांवैद्विजजन्मनां ॥९०॥ यास्यामःपरमांसिद्धिमूचुस्तेद्विजसत्तमाः ॥ तत्तेषांवचनश्रुत्वासुदरिद्रोमहा
तपाः॥९१॥उवाचदीनयावाचाकिमेतादितिपुत्रकाः ॥ अधर्मएषवःपुत्रापितातानित्युवाचह॥९२॥वृद्धंपितरमुत्सृज्यदरिद्रंवनवासिनम्॥ क्वनुधर्मोत्रभविता
मांत्यक्त्वाःगतिमेवच ॥ ९३ ॥ ऊचुस्तेकल्पिताबृत्तिस्तवतातवचश्शृणु ॥ व्रतमेतत्पुराराज्ञःसतेदास्यतिपुष्कलं ॥ ९४ ॥ धनंग्रामसहस्राणिप्रभातेपठ

...University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्तव ॥ कुरुक्षेत्रेतुयेविप्राव्याधादशपुरेतुये ॥९५॥ कालंजरेमृगाभूताश्चक्रवाकास्तुमानसे ॥ इत्युक्तापितरंजग्मुस्तेवनंतपसेपुनः ॥ ९६ ॥ वृद्धोपिसद्वि
जोराजन्जगामस्वार्थसिद्धये ॥ अणुहोनामवैभ्राजःपञ्चालाधिपतिःपुरा ॥ ९७ ॥ पुत्रार्थीदेवदेवेशंपद्मयोनिंपितामहम् ॥ आराधयामासविभुंतीव्रव्रतपराय
णः ९८॥ ततःकालेनमहतातुष्टस्तस्यपितामहः ॥ वरंवरयभद्रंतेहृदयेभीप्सितंनृप ॥ ९९॥ अणुहउवाच ॥ पुत्रंमेदेहिदेवेशमहाबलपराक्रमम् ॥ पारगं
सर्वविद्यानांधार्मिकंयोगिनांवरम् ॥ १०० ॥ सर्वसत्वरुतज्ञंमेदेहियोगिनमात्मजम् ॥ एवमस्त्वितिविश्वात्मातमाहपरमेश्वरः ॥१०१॥ पश्यतांसर्वभू
तानांतत्रैवांतरधीयत ॥ ततःसतस्यपुत्रोभूद्ब्रह्मदत्तःप्रतापवान् ॥ १०२ ॥ सर्वसत्वानुकंपीचसर्वसत्वबलाधिकः ॥ सर्वसत्वरुतज्ञश्चसर्वसत्वेश्वरेश्वरः
॥१०३॥ अथसत्वेनयोगात्मासपिपीलकमागतः॥ यत्रतत्कीटमिथुनंरममाणमवास्थितम् ॥१०४॥ ततःसासन्नतिर्दृष्ट्वाप्रहसंतंसुविस्मितं॥ किमप्याशंकमाना
सातमपृच्छन्नरेश्वरम् ॥१०५॥ सन्नतिरुवाच ॥ अकस्मादतिहासोयंकिमर्थमभवन्नृप ॥ हास्यहेतुंनजानामियदकालेकृतंत्वया ॥ १०६ ॥ अवदद्राजपुत्रो
सौतंपिपीलिकभाषितम् ॥ रागवद्भिरसोत्पन्नमेतद्धास्यंवरानने ॥ १०७ ॥ नचान्यत्कारणंकिंचिद्धास्यहेतुःशुचिस्मिते ॥ नसामन्यततंदेवीप्राहालीकमि
दंतव ॥१०८॥ अहमेवेहहसितानजीविष्येत्वयाधुना ॥ कथंपिपीलिकालापंमर्त्योवेत्तिसुराहते ॥१०९॥ तस्मात्त्वयाहमेवाद्यहसिताकिमतःपरम् ॥ ततो
निरुत्तरोराजाजिज्ञासुस्तद्वचोहरेः ॥ ११० ॥ आस्थायनियमंतस्थौसप्तरात्रमकल्मषः ॥ स्वप्नान्तेप्राहतंब्रह्माप्रभातेपर्यटन्पुरम् ॥ १११ ॥ वृद्धद्विजो
त्तमाद्वाक्यंसर्वंज्ञास्यतितेप्रिया ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेब्रह्माप्रभातेचनृपःपुरात् ॥ ११२ ॥ निर्गच्छन्मन्त्रिसहितःसभार्योवृद्धमग्रतः ॥ गदंतंविप्रमायांतंवृद्धंचस
ददर्शह ॥ ११३ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ येविप्रमुख्याःकुरुजांगलेषुदाशास्तथादाशपुरेमृगाश्च ॥ कालंजरेसप्तचचक्रवाकायेमानसेतेत्रवसंतिसिद्धाः
॥११४॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यसपपातशुचान्वितः ॥ जातिस्मरत्वमगमत्तौचमंत्रिवरात्मजौ ॥११५॥ कामशास्त्रप्रणेतातुबाभ्रव्यःसतुवालकः ॥ पंचालइति
लोकेषुविश्रुतःसर्वशास्त्रवित् ॥११६॥ पुंडरीकोपिधर्मात्मावेदशास्त्रप्रवर्तकः॥ भूत्वाजातिस्मरैशोकात्पतितावग्रतस्तथा ॥ ११७ ॥ हावयंकर्मविभ्रष्टाः
कामतःकर्मबंधनात् ॥ एवंविलप्यबहुशस्त्रयस्तेयोगपारगाः ॥ ११८ ॥ विस्मयाच्छ्राद्धमाहात्म्यमभिनंद्यपुनःपुनः ॥ सतुतस्मैधनंदत्त्वाप्रभूतग्रामसं
युतम् ॥ ११९ ॥ विसृज्यब्राह्मणंतंचवृद्धंधनमदान्वितम् ॥ आत्मीयंनृपतिःपुत्रंनृपलक्षणसंयुतम् ॥ १२० ॥ विष्वक्सेनाभिधानंचराजाराज्येभ्यषे
चयत् ॥ मानसेसलिलेसर्वेततस्तेयोगिनांवराः ॥ १२१ ॥ ब्रह्मदत्तादयस्तस्मिन्पितृभक्ताविमत्सराः ॥ सन्नतिश्चाभवद्धृष्टामयैवतवदर्शितम्
॥ १२२ ॥ राजन्योगफलंसर्वंयदेतदभिलक्ष्यते ॥ तथेतिप्राहराजापिगुरुस्तादभिनंदयन् ॥ १२३ ॥ त्वत्प्रसादादिदंसर्वंमयैवंप्राप्यतेफ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लम् ॥ १२४ ॥ ततस्तेयोगमास्थायसर्वएववनौकसः ॥ ब्रह्मरंध्रेणपरमंपदमापुस्तपोबलात् ॥ १२५ ॥ एवमायुर्धनंविद्यांस्वर्गंमोक्षसुखानिच ॥
प्रयच्छंतिसुतंराज्यंनृणांतुष्टाःपितामहाः ॥ १२६ ॥ इदंचपितृमाहात्म्यंब्रह्मदत्तस्यवैनृप ॥ द्विजेभ्यःश्रावयेद्विद्वान्शृणोतिपठतेपिवा ॥ कल्पकोटिशतं
साग्रंब्रह्मलोकेमहीयते ॥ १२७ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपितृमाहात्म्यकथनंनामदशमोऽध्यायः॥१०॥ भीष्मउवाच ॥ कस्मिन्वासरभागेतुश्रा
द्धीश्राद्धंसमाचरेत् ॥ तीर्थेषुकेषुवैश्राद्धंकृतंबहुफलंद्विज ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तीर्थंतुपुष्करंनामयत्तुश्रेष्ठतमंस्मृतम्॥सर्वेषांद्विजमुख्यानांमनोरथमिव
स्थितम् ॥ २ ॥ तत्रदत्तंहुतंजप्तमनन्तंभवतिध्रुवम् ॥ पितॄणांवल्लभंनित्यमृषीणांपरमंमतम् ॥ ३ ॥ नंदाथललितातद्वत्तीर्थंमायापुरीशुभा ॥ तथामित्रप
दंराजंस्ततःकेदारमुत्तमम् ॥ ४ ॥ गंगासागरमित्याहुःसर्वतीर्थमयंशुभम् ॥ तीर्थंब्रह्मसरस्तद्वच्छतद्रुसलिलंशुभम् ॥ ५ ॥ तीर्थंतुनैमिषंनामसर्वतीर्थ
फलप्रदम् ॥ गंगोद्भेदस्तुगोमत्यांयत्रोद्भूतःसनातनः ॥ ६ ॥ तथायज्ञवराहस्तुदेवदेवश्चशूलधृक् ॥ यत्रतत्कांचनंदानमष्टादशभुजोहरः ॥ ७ ॥ नेमिस्तु
धर्मचक्रस्यशीर्णायत्राभवत्पुरा ॥ तदेतन्नैमिशारण्यंसर्वतीर्थनिषेवितम् ॥ ८ ॥ देवदेवस्यतत्रापिवराहस्यचदर्शनम् ॥ यःप्रयातिसपूतात्मानारायण
पुरंव्रजेत् ॥ ९ ॥ कोकामुखंपरंतीर्थमिन्द्रमार्गोपिलक्ष्यते ॥ अथापिपितृतीर्थंतुब्रह्मणोव्यक्तजन्मनः ॥ १० ॥ पुष्करारण्यसंस्थोसौयत्रदेवःपितामहः॥वि
रिंचिदर्शनंश्रेष्ठमपवर्गफलप्रदम् ॥ ११ ॥ कृतंनाममहापुण्यंसर्वपापनिषूदनम् ॥ यत्राद्योनारसिंहस्तुस्वयमेवजनार्दनः ॥ १२ ॥ तीर्थमिक्षुमतीनामपितॄ
णांचशुभावहा ॥ तुष्यन्तिपितरोनित्यंगंगायमुनसंगमे ॥ १३ ॥ कुरुक्षेत्रंमहापुण्यंयत्रमार्गोपिलक्ष्यते ॥ अद्यापिपितृतीर्थंतुसर्वकामफलप्रदम् ॥ १४ ॥
नीलकण्ठमितिख्यातंपितृतीर्थंनराधिप ॥ तथाभद्रसरःपुण्यंसरोमानसमेवच ॥ १५॥ मंदाकिनीतथाऽच्छोदाविपाशाचसरस्वती ॥ सर्वमित्रपदंतद्वद्वैद्यना
थंमहाफलम् ॥ १६ ॥ क्षिप्रानदीतथापुण्यातथाकालंजरंशुभम् ॥ तीर्थोद्भेदंहरोद्भेदंगर्भभेदंमहालयम् ॥ १७ ॥ भद्रेश्वरंविष्णुपदंनर्मदाद्वारमेवच ॥ गया
पिंडप्रदानेनसमान्याहुर्महर्षयः ॥ १८ ॥ एतानिपितृतीर्थानिसर्वपापहराणिच ॥ स्मरणादपिलोकानांकिमुश्राद्धप्रदायिनाम् ॥ १९ ॥ ॐकारं
पितृतीर्थंतुकावेरीकपिलोदकम् ॥ संभेदश्चण्डवेगायांतथैवामरकंटकम् ॥ २० ॥ कुरुक्षेत्राच्चद्विगुणंतस्मिन्स्नानादिकंभवेत् ॥ शुक्लतीर्थंतुवि
ख्यातंतीर्थंसोमेश्वरंपरम् ॥ २१ ॥ सर्वव्याधिहरंपुण्यंफलंकोटिगुणाधिकम् ॥ श्राद्धेदानेतथाहोमेस्वाध्यायेचापिसान्निधौ ॥ २२ ॥ कायावारो
हणंनामदेवदेवस्यशूलिनः ॥ अवतारंरोचमानंब्राह्मणावसथेशुभे ॥ २३ ॥ जातंतत्सुमहापुण्यंतथाचर्मण्वतीनदी ॥ शूलतापीपयोष्णीचपयो
ष्णीसंगमस्तथा ॥ ॥ २४ ॥ महौषधीचारणाचनागतीर्थप्रवर्त्तिनी ॥ महावेणानदीपुण्यामहाशालस्तथैवच ॥ २५ ॥ गोमतीवरुणातद्वत्तीर्थंहौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ताशनंपरम् ॥ भैरवंभृगुतुंगंचगौरीतीर्थमनुत्तमम् ॥ २६ ॥ तीर्थंवैनायकंनामवस्त्रेश्वरमनुत्तमम् ॥ तथापापहरंनामपुण्यावेत्रवतीनदी ॥ २७ ॥ महारुद्रंमहालिंगंदशार्णाचमहानदी ॥ शतरुद्राशताह्वाचतथापितृपदंपुरम् ॥ २८ ॥ अंगारवाहिकातद्वन्नदौद्वौशोणघर्घरौ ॥ कालिकाचनदीपुण्यापितराचनदीशुभा ॥ २९ ॥ एतानिपितृतीर्थानिशस्यंतेस्नानदानयोः ॥ श्राद्धमेतेषुयद्दत्तंतदनंतफलंस्मृतम् ॥ ३० ॥ शतावटानदीज्वालाशरद्रीचनदीतथा ॥ द्वारकाकृष्णतीर्थंचतथाह्युदक्सरस्वती ॥ ३१ ॥ नदीमालवतीनामतथाचगिरिकार्णिका ॥ धूतपापंतथातीर्थंसमुद्रेदक्षिणेतथा ॥ ॥ ३२ ॥ गोकर्णोगजकर्णश्चतथाचक्रनदीशुभा ॥ श्रीशैलंशाकतीर्थंचनारसिंहमतःपरम् ॥३३॥ महेंद्रंचतथापुण्यापुण्याचापिमहानदी ॥ एतेष्वपिसदाश्राद्धमनंतफलदंस्मृतम् ॥ ३४ ॥ दर्शनादपिपुण्यानिसद्यः पापहराणिवै ॥ तुंगभद्रानदीपुण्यातथाचक्ररथीतिच ॥ ३५ ॥ भीमेश्वरंकृष्णवेणाकावेरीचांजनानदी ॥ नदीगोदावरीपुण्यात्रिसंध्यापूर्णमुत्तमम् ॥ ३६ ॥ तीर्थंत्रैयंबकंनामसर्वतीर्थनमस्कृतम् ॥ यत्रास्तेभगवान्भीमःस्वयमेवत्रिलोचनः ॥ ३७ ॥ श्राद्धमेतेषुसर्वेषुदत्तंकोटिगुणंभवेत् ॥ स्मरणादपिपापानिव्रजंतिशतधानृप ॥ ३८ ॥ श्रीपर्णाचनदीपुण्याव्यासतीर्थमनुत्तमम् ॥ तथामत्स्यनदीकाराशिवधारातथैवच ॥ ३९ ॥ भवतीर्थंचविख्यातंपुण्यतीर्थंचशाश्वतम् ॥ पुण्यंरामेश्वरंतद्वद्वेणापुरमलंपुरम् ॥ ४० ॥ अंगारकंचविख्यातमात्मदर्शमलंबुषम् ॥ वत्सव्रातेश्वरंतद्वत्तथागोकामुखंपरम् ॥ ४१ ॥ गोवर्द्धनंहरिश्चंद्रंपुरश्चंद्रंपृथूदकम् ॥ सहस्राक्षंहिरण्याक्षंतथाचकदलीनदी ॥ ४२ ॥ नामधेयानिचतथातथासौमित्रिसंगतम् ॥ इंद्रनीलंमहानादंतथाचप्रियमेलकम् ॥ ४३ ॥ एतान्यपिसदाश्राद्धेप्रशस्तान्यधिकानिच ॥ एतेषुसर्वदेवानांसांनिध्यंपठ्यते यतः ॥ ४४ ॥ दानमेतेषुसर्वेषुभवेत्कोटिशताधिकम् ॥ बाहुदाचनदीपुण्यातथासिद्धवटंशुभम् ॥ ४५ ॥ तीर्थंपाशुपतंचैवनदीपर्यटिकातथा ॥ श्राद्धमेतेषुसर्वेषुदत्तंकोटिशतोत्तरम् ॥ ४६ ॥ तथैवपंचतीर्थंचयत्रगोदावरीनदी ॥ युतालिंगसहस्रेणसव्येतरजलावहा ॥ ४७ ॥ जामदग्न्यस्यतत्तीर्थंमोदायतनमुत्तमम् प्रतीकस्यभयात्सिद्धायत्रगोदावरीनदी ॥ ४८ ॥ तीर्थंतद्धव्यकव्यानामप्सरोगणसंयुतम् ॥ श्राद्धाग्निदानकार्यंचतत्रकोटिशताधिकम् ॥ ॥ ४९ ॥ तथासहस्रलिंगंचराघवेश्वरमुत्तमम् ॥ सेंद्रकालानदीपुण्यातत्रशक्रोगतःपुरा ॥ ५० ॥ निहत्यनमुचिंमित्रंतपसास्वर्गमाप्तवान् ॥ तत्रदत्तंनरैःश्राद्धमनंतफलदंभवेत् ॥ ५१ ॥ पुष्करंनामवैतीर्थंशालग्रामंतथैवच ॥ शोणपातश्चविख्यातोयत्रवैश्वानराशयः ॥ ५२ ॥ तीर्थंसारस्वतंचैवस्वामितीर्थंतथैवच ॥ मलंदरानदीपुण्याकौशिकीचंद्रकातथा ॥ ५३ ॥ विदर्भाचाथवेगाचपयोष्णीप्राङ्मुखापरा ॥ कावेरीचोत्तरागंगाचतथाजालंधरोगिरिः ॥ ५४ ॥ एतेषुश्राद्धतीर्थेषुश्राद्धमानंत्यमश्नुते ॥ लोहदंडंतथातीर्थंचित्रकूटस्तथैवच ॥ ५५ ॥ दिव्यंसर्वत्रगंगायास्तथानद्यास्तटंशुभम् ॥ कुब्जाम्रकंतथाती

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्थमूर्वशीपुलिनंतथा ॥ ५६ ॥ संसारमोचनंतीर्थंतथैवऋणमोचनम् ॥ एतेषुपितृतीर्थेषुश्राद्धमानंत्यमश्नुते ॥ ५७ ॥ अट्टहासंतथातीर्थंगौतमेश्वरमेवच ॥ तथावसिष्ठतीर्थंचभारतंचततःपरम् ॥ ५८ ॥ ब्रह्मावर्तंकुशावर्तंहंसतीर्थंतथैवच ॥ पिंडारकंचविख्यातंशंखोद्धारंतथैवच॥५९॥भांडेश्वरंबिल्वकंचनीलपर्वतमेवच ॥ तथाचबदरीतीर्थंसर्वतीर्थेश्वरेश्वरम् ॥ ६० ॥ वसुधाराह्वयंतीर्थंरामतीर्थंतथैवच ॥ जयंतीविजयाचैवशुक्लतीर्थंतथैवच ॥ ६१ ॥ एषु श्राद्धप्रदातारः प्रयांतिपरमंपदम् ॥ तीर्थंमातृगृहंनामकरवीरपुरंतथा ॥ ६२ ॥ सप्तगोदावरीनामसर्वतीर्थेश्वरेश्वरम् ॥ तत्रश्राद्धंप्रदातव्यमनंतफलमीप्सुभिः ॥ ६३ ॥ कीकटेषुगयापुण्यापुण्यंराजगृहंवनम् ॥ च्यवनस्याश्रमंपुण्यंनदीपुण्यापुनःपुना ॥६४॥ विषयाराधनंपुण्यंनदीयातुपुनःपुना ॥ यत्रगाथाविचरतिब्रह्मणापरिकीर्तिता ॥ ६५ ॥ एष्टव्याबहवःपुत्रायद्येकोपिगयांव्रजेत् ॥ यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ ६६ ॥ एषागाथाविचरतितीर्थेष्वायतनेषुच ॥ सर्वेमनुष्याराजेंद्रकीर्त्तयंतःसमागताः ॥ ६७ ॥ किमस्माकंकुलेकश्चिद्गयांयास्यतियः सुतः ॥ प्रीणयिष्यतितान्गत्वासप्तपूर्वांस्तथापरान् ॥ ६८ ॥ मातामहानामप्येवंश्रुतिरेषाचिरंतनी ॥ गंगायामस्थिनिचयंगत्वाक्षेप्स्यतियःसुतः ॥ ६९ ॥ तिलैःसप्ताष्टभिर्वापिदास्यतेचजलांजलिम् ॥ अरण्यत्रितयेवापिपिंडदानंकरिष्यति ॥ ७० ॥ प्रथमंपुष्करारण्येनैमिषेतदनंतरं ॥ धर्मारण्यंपुनःप्राप्यश्राद्धंभक्त्या प्रदास्यति ॥ ७१ ॥ गयायांधर्मपृष्ठेवासरसिब्रह्मणस्तथा ॥ गयाशीर्षवटेचैवपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ ७२ ॥ व्रजन्कृत्वानिवापंयस्त्वध्वानंपरिसर्पति ॥ नरकस्थान्पितॄन्सोपिस्वर्गंनयतिसत्वरं ॥ ७३ ॥ कुलेतस्यनराजेंद्रप्रेतोभवतिकश्चन ॥ प्रेतत्वंमोक्षभावंचपिंडदानाच्चगच्छति ॥ ७४ ॥ एकोमुनिस्ताम्रकराग्रहस्तोह्याम्रेषुमूलेसलिलंददाति ॥ आम्राश्चसिक्ताःपितरश्चतृप्ताएकाक्रियाह्यर्थकरीप्रसिद्धा ॥ ७५ ॥ गयायांपिंडदानस्यनान्यद्दानंविशिष्यते ॥ एकेनपिंडदानेनतृप्तास्तेमोक्षगामिनः ॥ ७६ ॥ धान्यप्रदानंप्रवरंवदंतिवसुप्रदानंचतथामुनींद्राः ॥ गयासुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुंप्रवरंवदंति ॥ ७७ ॥ सर्वात्मनासुरुचिनामहाचलमहानदी ॥ येतुपश्यंतितांगत्वामानसेदक्षिणोत्तरे ॥ ७८ ॥ प्रणम्यद्विजमुख्येभ्यःप्राप्तंतैर्जन्मनःफलं ॥ यद्यदिच्छतिवैमर्त्यस्तत्तदाप्नोत्यसंशयम् ॥७९॥ एषतूद्देशतःप्रोक्तस्तीर्थानांसग्रहोमया॥वागीशोपिनशक्नोतिविस्तरात्किमुमानुषः ॥८०॥ सत्यंतीर्थंदयातीर्थंतीर्थमिन्द्रियनिग्रहः ॥ वर्णाश्रमाणांगेहेपितीर्थंशमउदाहृतम् ॥ ८१ ॥ येषुतीर्थेषुयच्छ्राद्धंतत्कोटिगुणमिष्यते ॥ गयायांयत्तुवैश्राद्धंतच्छ्राद्धमपवर्गदम् ॥ ८२ ॥ यस्मात्तस्मात्प्रयत्नेनतीर्थेश्राद्धंविधीयते ॥ प्रातःकालोमुहूर्तांस्त्रीन्संगवस्तावदेवतु ॥ ८३ ॥ मध्याह्नस्त्रिमुहूर्तःस्यादपराह्णस्ततःपरम् ॥ सायाह्नस्त्रिमुहूर्तःस्याच्छ्राद्धंतत्रनकारयेत् ॥ ८४ ॥ राक्षसीनामसावेलागर्हितासर्वकर्मसु ॥ अह्नोमुहूर्ताव्याख्यातादशपचचसर्वदा॥८५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्राष्टमोमुहूर्तोयःसकालःकुतपःस्मृतः ॥ मध्याह्नात्सर्वदायस्मान्मंदीभवतिभास्करः ॥ ८६ ॥ तस्मादनंतफलदस्तत्रारंभोविशिष्यते ॥ खड्गपात्रंचकुतपस्तथानैपालकंबलम् ॥ ८७ ॥ रुक्मंदर्भास्तिलागावोदौहित्रश्चाष्टमःस्मृतः ॥ पापंकुत्सितमित्याहुस्तस्यतत्तापकारिणः ॥ ८८ ॥ अष्टावेतेयतस्तस्मात्कुतपाइतिविश्रुताः ॥ ऊर्ध्वंमुहुर्त्तात्कुतपान्महूर्त्तंचचतुष्टयम् ॥ ८९ ॥ मुहूर्त्तपंचकंचैवस्वधावाचनमिष्यते ॥ विष्णुदेहसमुद्भूताःकुशाःकृष्णतिलास्तथा ॥ ९० ॥ श्राद्धस्यलक्षणंकालमितिप्राहुर्मनीषिणः ॥ तिलोदकांजलिर्देयोजलांतेतीर्थवासिभिः ॥ ९१ ॥ सदर्भहस्तेनैकेनगृहेश्राद्धंगमिष्यति ॥ पुण्यंपवित्रमायुष्यंसर्वपापविनाशनम् ॥९२॥ ब्रह्मणाचैवकथितंतीर्थश्राद्धानुकीर्तनम् ॥ शृणोतियःपठेद्वापिश्रीमान्संजायतेनरः ॥ ९३ ॥ श्राद्धकालेचवक्तव्यंतथातीर्थनिवासिभिः॥सर्वपापोपशांत्यर्थमलक्ष्मीनाशनंमतं ॥ ९४ ॥ इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंमहापातकनाशनंच॥ ब्रह्मार्करुद्रैरभिपूजितंचश्राद्धस्यमाहात्म्यमुशंतितज्ज्ञाः॥९५॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेश्राद्धप्रकरणंनामएकादशोऽध्यायः॥ ११ ॥ भीष्मउवाच॥ सोमवंशःकथंजातःकथयात्रविशारद॥ तद्वंशेकेतुराजानोबभूवुः कीर्तिवर्द्धनाः ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच॥आदिष्टोब्रह्मणापूर्वमत्रिःसर्गविधौपुरा॥अनंतरंनामतपःसृष्ट्यर्थंतप्तवान्विभुः॥२॥यदानंदकरंब्रह्मभगवन्क्लेशनाशनं॥ब्रह्मरुद्रेन्द्रसूर्याणामभ्यंतरमतींद्रियं॥३॥शान्तिकृत्वात्ममनसातदत्रिःसंयमेस्थितः॥ माहात्म्यंतपसोवापिपरमानंदकारकं ॥ ४ ॥ यस्माद्वंशपतिःसार्द्धंसमयेतदधिष्ठितः ॥ तंदृष्ट्वाचष्टसोमेनतस्मात्सोमोभवद्विभुः ॥ ५ ॥ अथसुस्रावनेत्राभ्यांजलंतत्रात्रिसंभवम् ॥ द्योतयद्विश्वमखिलंज्योत्स्नयासचराचरम् ॥ ६ ॥ तद्दिशोजगृहुस्तत्रस्त्रीरूपेणासदृच्छयाः ॥ गर्भोभूत्वोदरेतासांस्थितःसोप्यत्रिसंभवः ॥ ७ ॥ आशाश्चमुमुचुर्गर्भमशक्ताधारणेततः ॥ समादायाथतंगर्भमेकीकृत्यचतुर्मुखः ॥ ८ ॥ युवानमकरोद्ब्रह्मासर्वायुधधरंनरम् ॥ स्यंदनेथसहस्तेनवेदशक्तिमयेप्रभुः ॥ ९ ॥ आरोप्यलोकमनयदात्मीयंसपितामहः ॥ ततोब्रह्मर्षिभिःप्रोक्तंह्यस्मत्स्वामीभवत्वयम् ॥ १० ॥ ऋषिभिर्देवगंधर्वैरप्सरोभिस्तथैवच ॥ स्तूयमानस्यतस्याभूदधिकंमहदंतरम् ॥ ११ ॥ तेजोवितानादभवद्भुविदिव्यौषधीगणः ॥ तद्दीप्तिरधिकातस्माद्रात्रौभवतिसर्वदा ॥१२॥ तेनौषधीशःसोमोभूद्द्विजेष्वपिहिगण्यते ॥ वेदधामारसश्चायंयदिदंमंडलंशुभम्॥१३॥ क्षीयतेवर्द्धतेचैवशुक्लेकृष्णेचसर्वदा॥विंशतिंचतथासप्तदक्षःप्राचेतसोददौ॥१४॥रूपलावण्यसंयुक्तास्तस्मैकन्याःसुवर्चसः॥ततःशक्तिसहस्राणांसहस्राणिदशैवतु ॥ १५ ॥ तपश्चाकारशीतांशुर्विष्णुध्यानैकतत्परः ॥ ततस्तुष्टश्चभगवांस्तस्मैनारायणोहरिः ॥ १६ ॥ वरंवृणीष्वचोवाचपरमात्माजनार्दनः ॥ ततोवव्रेवरंसोमः शक्रलोकेयजाम्यहम् ॥ १७ ॥ प्रत्यक्षमेवभोक्तारोभवंतुममंदिरे ॥ राजसूयेसुरगणाब्रह्माद्यायेचतुर्विधाः ॥ १८ ॥ रक्षपालःसुरोस्माकमास्तांशूलधरोहरः ॥ तथेत्युक्तःसमाजह्रेराजसू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यंतुविष्णुना ॥ १९ ॥ होतात्रिर्भृगुरध्वर्युरुद्गाताचचतुर्मुखः ॥ ब्रह्मत्वमगमत्तस्यउपद्रष्टाहरिःस्वयम् ॥ २० ॥ सदस्याःसर्वदेवास्तुराजसूयविधिःस्मृतः ॥
वसवोध्वर्यवस्तद्वद्विश्वेदेवास्तथैवच ॥ २१ ॥ त्रैलोक्यंदक्षिणातेनऋत्विग्भ्यःप्रतिपादिता ॥ सोमःप्राप्याथदुष्प्राप्यमैश्वर्यं सृष्टिसत्कृतं ॥ २२ ॥ सप्तलो
कैकनाथत्वंप्राप्तस्स्वतपसातदा ॥ कदाचिदुद्यानगतामपश्यदनेकपुष्पाभरणोपशोभाम् ॥ २३ ॥ बृहन्नितंबस्तनभारखेदांपुष्पावभंगेप्यतिदुर्बलांगीं ॥
भार्यांचतांदेवगुरोरनंगबाणभिरामायतचारुनेत्रां ॥ २४ ॥ तारांसताराधिपतिःस्मरार्तःकेशेषुजग्राहविविक्तभूमौ ॥ सापिस्मरार्तासहतेनरेमेतद्रूपकांत्या
हृतमानसैव ॥ २५ ॥ चिरंविहृत्याथजगामतारांविधुर्गृहीत्वास्वगृहंततोपि ॥ नतृप्तिरासीत्स्वगृहेपितस्यतारानुरक्तस्यसुखागमेषु ॥ २६ ॥ बृहस्पतिस्त
द्विरहाग्निदग्धस्तद्ध्याननिष्ठैकमनाबभूव ॥ शशाकशापंनचदातुमस्मैनमंत्रशस्त्राग्निविषैरनेकैः ॥ २७ ॥ तस्यापकर्तुंविविधैरुपायैर्नैवाभिचारैरपि
वागधीशः ॥ सयाचयामासततस्तुदेवंसोमंस्वभार्यार्थमनंगतप्तः ॥ २८ ॥ सयाच्यमानोपिददौनभार्यांबृहस्पतेःकामवशेनमोहितः ॥ महेश्वरेणाथच
तुर्मुखेनसाध्यैर्मरुद्भिःसहलोकपालैः ॥ २९ ॥ ददौयदातांनकथंचिदिंदुस्तदाशिवःक्रोधपरोबभूव ॥ योवामदेवःप्रथितःपृथिव्यामनेकरुद्रार्चितपादप
द्मः ॥ ३० ॥ ततःसशिष्योगिरिशः पिनाकीबृहस्पतेः स्नेहवशानुबद्धः ॥ धनुर्गृहीत्वाजगवंपुरारिर्जगामभूतेश्वरसिद्धजुष्टः ॥ ३१ ॥ युद्धायसोमे
नविशेषदीप्तस्तृतीयनेत्रानलभीमवक्त्रः ॥ सहैवजग्मुश्चगणेश्वराणांविंशाधिकाषष्टिरथोग्रमूर्तिः ॥ ३२ ॥ यक्षेश्वराणांसगणैरनेकैर्युतोन्वगात्स्यंदनसं
स्थितानां ॥ वेतालयक्षोरगकिन्नराणांपद्मेनचैकेनतथार्बुदानाम् ॥ ३३ ॥ लक्षैस्त्रिभिर्द्वादशभीरथानांसोमोप्यगात्तत्रविवृद्धमन्युः ॥ शनैश्चरांगारक
वृद्धतेजानक्षत्रदैत्यासुरसैन्ययुक्तः ॥ ३४ ॥ जग्मुर्भयंसप्ततथैवलोकाधरावनद्वीपसमुद्रगर्भाः ॥ ससोममेवाभ्यगमत्पिनाकीगृहीतदीप्तास्त्रविशालव
ह्निः ॥ ३५ ॥ अथाभवद्भीषणभीमसोमसैन्यद्वयस्याथमहाहवोसौ ॥ अशेषसत्वक्षयकृत्प्रवृद्धस्तीक्ष्णप्रधानोज्वलनैकरूपः ॥ ३६ ॥ शस्त्रैरथा
न्योन्यमशेषसैन्यंद्वयोर्जगामक्षयमुग्रतीक्ष्णैः ॥ पतंतिशस्त्राणितथोज्वलानिस्वर्भूमिपातालमलंदहंति ॥ ३७ ॥ रुद्रः क्रोधाद्ब्रह्मशिरोमुमोचसोमोपि
सोमास्त्रममोघवीर्यं ॥ तयोर्निपातेनसमुद्रभूम्योरथांतरिक्षस्यचभीतिरासीत् ॥ ३८ ॥ तदासुयुद्धंजगतांक्षयायप्रवृद्धमालोक्यपितामहोपि ॥ ततः
प्रविश्याथकथंचिदेवनिवारयामाससुरैः सहैव ॥ ३९ ॥ अकारणंकिंक्षयकृज्जनानांसोमत्वयापीदमकार्यकार्यं ॥ यस्मात्परस्त्रीहरणायसोमत्वयाकृतंयु
द्धमतीवभीमम् ॥ ४० ॥ पापग्रहस्त्वंभविताजनेषुपापोस्यलंवह्निमुखाशिनांत्वं ॥ भार्यामिमामर्पयवाक्पतेस्त्वंप्रमाणयन्नेवमदीयवाचम् ॥ ४१ ॥
तथेतिचोवाचहिमांशुमालीयुद्धादपाक्रामदतः प्रशांतः ॥ बृहस्पतिस्तामथगृह्यतारांहृष्टोजगामस्वगृहंचरुद्रः ॥ ४२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ततः संवत्स

University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रस्यांतेद्वादशादित्यसन्निभः ॥ दिव्यपीताम्बरधरोदिव्याभरणभूषितः ॥४३॥ तारोदरविनिष्क्रान्तःकुमारस्सूर्यसन्निभः॥सर्वार्थशास्त्रविद्विद्वान्हस्तिशास्त्र
प्रवर्त्तकः ॥ ४४ ॥ नामयद्राजपुत्रोयंविश्रुतोराजवैद्यकः ॥ राज्ञःसोमस्यपुत्रत्वाद्राजपुत्रोबुधःस्मृतः ॥ ४५ ॥ जनानांतुसतेजांसिसर्वाण्येवाक्षिपद्बली॥ब्रह्मा
द्यास्तत्रचाजग्मुर्देवादेवर्षिभिःसह ॥ ४६ ॥ बृहस्पतिगृहेसर्वेजातकर्मोत्सवेतदा ॥ पप्रच्छुस्तेसुरास्तारांकेनजातःकुमारकः ॥ ४७ ॥ ततःसालज्जिताते
षांनकिंचिदवदत्तदा ॥ पुनःपुनस्तदापृष्टालज्जयंतीवरांगना ॥ ४८ ॥ सोमस्येतिचिरादाहततोगृह्णाद्विधुःसुतं ॥ बुधइत्यकरोन्नामप्रादाद्राज्यं
चभूतले ॥ ४९ ॥ अभिषेकंततःकृत्वाप्रदानमकरोद्विभुः ॥ ग्रहमध्यंप्रदायाथब्रह्माब्रह्मर्षिभिर्युतः ॥ ५० ॥ पश्यतांसर्वभूतानांतत्रैवांतरधीयत॥
इलोदरेचधर्मिष्ठंबुधःपुत्रमजीजनत् ॥ ५१ ॥ अश्वमेधशतंसाग्रमकरोद्यस्स्वतेजसा ॥ पुरूरवाइतिख्यातःसर्वलोकनमस्कृतः ॥ ५२ ॥
हिमवच्छिखरेरम्येसमाराध्यपितामहं ॥ लोकैश्वर्यमगाद्राजन्सप्तद्वीपपतिस्तदा ॥ ५३ ॥ केशिप्रभृतयोदैत्यास्तद्भृत्यत्वंसमागताः ॥ उर्वशीय
स्यपत्नीत्वमगमद्रूपमोहिता ॥ ५४ ॥ सप्तद्वीपावसुमतीसशैलवनकानना ॥ धर्मेणपालितातेनसर्वलोकहितैषिणा ॥ ५५ ॥ चामरग्रहणाकीर्तिः
स्वयंचैवांगवाहिका ॥ ब्रह्मप्रसादाद्देवेंद्रोददावर्द्धासनंतदा ॥ ५६ ॥ धर्मार्थकामान्धर्मेणसमवेतोभ्यपालयत् ॥ धर्मार्थकामास्तंद्रष्टुमाजग्मुःकौतुका
न्विताः ॥५७॥ जिज्ञासवस्तच्चरितंकथंपश्यतिनःसमम् ॥ भक्त्याचक्रेततस्तेषामर्घ्यपाद्यादिकंततः ॥ ५८ ॥ आसनत्रयमानीयदिव्यंकनकभूष
णम् ॥ निवेश्याथाकरोत्पूजामीषद्धर्मेधिकांपुनः ॥ ५९ ॥ जग्मतुस्तौचकामार्थावतिकोपंनृपंप्रति ॥ अर्थःशापमदात्तस्मैलोभात्त्वन्नाशमेष्यसि ॥
॥ ६० ॥ कामोप्याहतवोन्मादोभवितागंधमादने ॥ कुमारवनमाश्रित्यवियोगाच्चोर्वशीभवात् ॥ ६१ ॥ धर्मोप्याहचिरायुस्त्वंधार्मिकश्चभविष्यसि
संततिस्तवराजेंद्रयावदाचंद्रतारकम् ॥६२॥ शतशोवृद्धिमायातिननाशंभुवियास्यति ॥ षष्टिवर्षाणिचोन्मादऊर्वशीकामसंभवः॥६३॥ अचिरादेवभार्या
पिवशमेष्यतिचाप्सराः ॥ इत्युक्त्वांतर्दधुःसर्वेराजाराज्यंतदान्वभूत्॥६४॥अहन्यहनिदेवेंद्रंद्रष्टुंयातिपुरूरवाः॥कदाचिदारुह्यरथंदक्षिणांबरचारिणा॥६५॥
सार्धंशक्रेणसोऽपश्यन्नीयमानामथांबरे ॥ केशिनादानवेंद्रेणचित्रलेखामथोर्वशीम् ॥६६॥तंविनिर्जित्यसमरेविविधायुधपातनैः ॥ पुराशक्रोपिसमरेयेनवज्री
विनिर्जितः ॥ ६७ ॥ मित्रत्वमगमत्तेनप्रादादिंद्रायचोर्वशीं ॥ ततःप्रभृतिमित्रत्वमगमत्पाकशासनः ॥ ६८ ॥ सर्वलोकेतिशायितंपुरूरवसमेवतम् ॥
प्राहवज्रीतुसंतुष्टोनीयतामियमेवच ॥ ६९ ॥ सापुरूरवसःप्रीत्यैचागायच्चरितंमहत् ॥ लक्ष्मीस्वयंवरंनामभरतेनप्रवर्तितम् ॥ ७० ॥ मेनकांचोर्वशीं
रंभांनृत्यध्वमितिचादिशत् ॥ ननर्तसलयंतत्रलक्ष्मीरूपेणचोर्वशी ॥ ७१ ॥ सापुरूरवसंदृष्ट्वानृत्यंतीकामपीडिता ॥ विस्मृताभिनयंसर्वंयत्पुरातनचो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दितम् ॥ ७२ ॥ शशापभरतःक्रोधाद्वियोगात्तस्यभूतले ॥ पंचपंचाशदब्दानिलताभूताभविष्यसि ॥ ७३ ॥ ततस्तमूर्वशीगत्वाभर्त्तारमकरोच्चिरं ॥
शापानुभवनांतेचऊर्वशीबुधसूनुना ॥ ७४ ॥ अजीजनत्सुतानष्टौनामतस्तान्निबोधमे ॥ आयुर्दृढायुर्वश्यायुर्बलायुर्धृतिमान्वसुः ॥ ७५ ॥ दिव्यजायुःशता
युश्चसर्वेदिव्यबलौजसः ॥ आयुषोनहुषःपुत्रोवृद्धशर्मातथैवच ॥ ७६ ॥ रजिर्दंडोविशाखश्चवीराःपंचमहारथाः ॥ रजेःपुत्रशतंजज्ञेराजेयाइतिविश्रुतं
॥ ७७ ॥ रजिराराधयामासनारायणमकल्मषं ॥ तपसातोषितोविष्णुर्वरंप्रादान्महीपतेः ॥ ७८ ॥ देवासुरमनुष्याणामभूत्सविजयीतदा ॥ अथदेवासुरं
युद्धमभूद्वर्षशतत्रयम् ॥ ७९ ॥ प्रह्लादशक्रयोर्भीमंनकश्चिद्विजयीतयोः ॥ ततोदेवासुरैःपृष्टःपृथग्देवश्चतुर्मुखः ॥ ८० ॥ अनयोर्विजयीकःस्याद्रजिर्यत्रेतिसोब्रवीत्
जयायप्रार्थितोराजासहायस्त्वंभवस्वनः ॥ ८१ ॥ दैत्यैःप्राहयदिस्वामीवोभवामिततस्त्वलम् ॥ नासुरैःप्रतिपन्नंतत्प्रतिपन्नंसुरैस्तदा ॥ ८२ ॥
स्वामीभवत्वमस्माकंबलनाशयविद्विषः ॥ ततोविनाशिताःसर्वेयेवध्यावज्रपाणिनः ॥ ८३ ॥ पुत्रत्वमगमत्तुष्टस्तस्येंद्रःकर्मणाततः ॥ दत्त्वेंद्राय
पुराराज्यंजगामतपसेरजिः ॥ ८४ ॥ रजिपुत्रैस्तदाछिन्नंबलादिंद्रस्यवैयदा ॥ यज्ञभागश्चराज्यंचतपोबलगुणान्वितैः ॥ ८५ ॥ राज्यभ्रष्टस्त
तः शक्रोरजिपुत्रनिपीडितः ॥ प्राहवाचस्पतिंदीनः पीडितोऽस्मिरजेःसुतैः ॥ ८६ ॥ नयज्ञभागोराज्यंमेपीडितस्यबृहस्पते ॥ राज्यलाभायमेयत्नंविधत्स्व
धिषणाधिप ॥ ८७ ॥ ततोबृहस्पतिः शक्रमकरोद्बलदर्पितम् ॥ ग्रहशांतिविधानेनपौष्टिकेनचकर्मणा ॥ ८८ ॥ गत्वाथमोहयामासरजिपुत्रान्बृहस्पतिः ॥
जिनधर्मंसमास्थायवेदबाह्यंसधर्मवित् ॥ ८९ ॥ वेदत्रयीपरिभ्रष्टांश्चकारधिषणाधिपः ॥ वेदबाह्यान्परिज्ञायहेतुवादसमन्वितान् ॥ ९० ॥ जघानशक्रोवज्रे
णसर्वान्धर्मबहिष्कृतान् ॥ नहुषस्यप्रवक्ष्यामिपुत्रान्सप्तैवधार्मिकान् ॥ ९१ ॥ यतिर्ययातिश्शर्यातिरुत्तरःपरएवच ॥ अयतिर्वियतिश्चैवसप्तैतेवंशवर्द्धनाः ॥ ९२ ॥
यतिःकुमारभावेपियोगीवैखानसोभवत् ॥ ययातिरकरोद्राज्यंधर्मैकशरणःसदा ॥ ९३ ॥ शर्मिष्ठातस्यभार्याभूद्दुहितावृषपर्वणः ॥ भार्गवस्यात्मजाचै
वदेवयानीचसुव्रता ॥ ९४ ॥ ययातेःपंचदायादास्तान्प्रवक्ष्यामिनामतः ॥ देवयानीयदुंपुत्रंतुर्वसुंचाप्यजीजनत् ॥ ९५ ॥ तथाद्रुह्यमणंपूरुंशर्मिष्ठाज
नयत्सुतान् ॥ यदुःपूरुश्चभरतस्तेवैवंशविवर्द्धनाः ॥ ९६ ॥ पूरोर्वंशंप्रवक्ष्यामियत्रजातोसिपार्थिव ॥ यदोस्तुयादवाजातायत्रतौबलकेशवौ ॥ ९७ ॥ भा
रावतारणार्थायपांडवानांहितायच ॥ यदोःपुत्राबभूवुश्चपंचदेवसुतोपमाः ॥ ९८ ॥ सहस्रजित्तथाज्येष्ठःक्रोष्टानीलोजिकोरघुः ॥ सहस्रजितोदायादःशत
जिन्नामपार्थिवः ॥ ९९ ॥ शतजितश्चदायादास्त्रयःपरमधार्मिकाः ॥ हैहयश्चहयश्चैवतथातालहयश्चयः ॥ १०० ॥ हैहयस्यतुदायादोधर्मनेत्रःप्रति श्रुतः ॥
धर्मनेत्रस्यकुंतिस्तुसंहतस्तस्यचात्मजः ॥ १०१ ॥ संहतस्यतुदायादोमहिष्मान्नामपार्थिवः ॥ आसीन्महिष्मतःपुत्रोभद्रसेनःप्रतापवान् ॥ १०२ ॥ वाराणस्याम

Sampurnanand Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूद्राजाकथितः पूर्वमेवहि ॥ भद्रसेनस्यपुत्रस्तुदुर्दमोनामधार्मिकः॥१०३॥दुर्दमस्यसुतोभीमोधनकोनामवीर्यवान् ॥ धनकस्यसुताह्यासन्चत्वारोलोकवि
श्रुताः ॥१०४॥कृताग्निःकृतवीर्यश्चकृतधर्मातथैवच ॥ कृतौजाश्चचतुर्थोभूत्कृतवीर्याच्चसोर्जुनः ॥ १०५ ॥ जातोबाहुसहस्रेणसप्तद्वीपेश्वरोनृपः ॥ वर्षायुतं
तपस्तेपेदुश्चरंपृथिवीपतिः ॥ १०६ ॥ दत्तमाराधयामासकार्त्तवीर्योत्रिसंभवम् ॥ तस्मैदत्तोवरान्प्रादाच्चतुरःपुरुषोत्तमः ॥ १०७ ॥ पूर्वंबाहुसहस्रंतुसवव्रे
राजसत्तमः॥अधर्मंध्यायमानस्यभीतिश्चापिनिवारणम् ॥१०८॥ युद्धेनपृथिवींजित्वाधर्मेणावाप्यवैबलम् ॥ संग्रामेवर्तमानस्यवधश्चैवाधिकाद्भवेत्॥१०९॥
एतेनेयंवसुमतीसप्तद्वीपासपत्तना ॥ सप्तोदधिपरिक्षिप्ताक्षात्रेणविधिनाजिता ॥११०॥ जज्ञेबाहुसहस्रंचइच्छतस्तस्यधीमतः॥सर्वेयज्ञामहाबाहोस्तस्यासन्भू
रिदक्षिणाः॥१११॥सर्वेकांचनयूपास्तेसर्वेकांचनवेदिकाः॥सर्वेदेवैश्चसंप्राप्ताविमानस्थैरलंकृतैः॥११२॥गंधर्वैरप्सरोभिश्चनित्यमेवापिसेविताः॥ यस्ययज्ञेज
गौगाथागंधर्वोनारदस्तथा॥११३॥कार्त्तवीर्यस्यराजर्षेर्महिमानंनिरीक्ष्यसः॥ननूनंकार्त्तवीर्यस्यगतिंयास्यंतिपार्थिवाः॥११४॥ यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्चविक्रमेण
श्रुतेनच॥सप्तद्वीपाननुचरन्वेगेनपवनोपमः॥११५॥पंचाशीतिसहस्राणिवर्षाणांचनराधिपः॥सप्तद्वीपपृथिव्याश्चचक्रवर्तीबभूवह।११६।सएवपशुपालोभूत्क्षे
त्रपालःसएवहि॥सएववृष्ट्याचपर्जन्योयोगित्वादर्जुनोभवत्॥११७॥योसौबाहुसहस्रेणज्याघातकठिनत्वचा॥भातिरश्मिसहस्रेणशारदेनेवभास्करः ॥११८॥
एषनाममनुष्येषुमाहिष्मत्यांमहाद्युतिः॥एषवेगंसमुद्रस्यप्रावृट्कालेभजेतवै॥११९॥ क्रीडतेस्वसुखायेविप्रतिस्रोतोमहीपतिः॥ललनाःक्रीडतातेनप्रतिबद्धो
र्मिमालिनी ॥ १२० ॥ ऊर्मिभ्रुकुटिमालासाशंकिताभ्येतिनर्मदा ॥ एषएवमनोर्वंशेत्ववगाहेन्महार्णवम् ॥ १२१ ॥ करेणोद्धृत्यवेगंतुकामिनीप्रीणनेनतु॥
तस्यबाहुसहस्रेणक्षोभ्यमाणेमहोदधौ ॥ १२२ ॥ भवंतिलीनानिश्चेष्टाःपातालस्थामहासुराः ॥ तदूरुक्षोभचकिताअमृतोत्पादशंकिताः ॥ १२३ ॥ नता
निश्चलमूर्द्धानोभवंतिचमहोरगाः ॥ एषधन्वीचचिक्षेपरावणंप्रतिसायकान् ॥ १२४ ॥ एषधन्वीधनुर्गृह्यउत्सिक्तंपंचभिःशरैः ॥ लंकेशंमोहयित्वातु
सबलंरावणंबलात् ॥ १२५ ॥ निर्जित्यबद्ध्वात्वानीयमाहिष्मत्याम्बबंधतम् ॥ ततोगतोहंतस्याग्रेअर्जुनंसंप्रसादययन् ॥१२६॥ मुमोचराजन्पौत्रंमेसख्यं
कृत्वाचपार्थिवः॥तस्यबाहुसहस्रस्यबभूवज्यातलस्वनः॥१२७॥युगांताग्नेःप्रवृत्तस्ययथाज्यातलनिःस्वनः॥अहोबलंविधेर्वीर्यंभार्गवःसयदाच्छिनत्।१२८॥
मृधेसहस्रंबाहूनांहेमतालवनंयथा ॥ यंवसिष्ठस्तुसंक्रुद्धोह्यर्जुनंशप्तवान्विभुः ॥ १२९ ॥ यस्माद्वनंप्रदग्धंतेविश्रुतंममहैहय ॥ तस्मात्तेदुष्कृतंकर्मकृतमन्यो
हनिष्यति ॥ १३० ॥ छित्वाबाहुसहस्रंतेप्रमथ्यतरसाबली ॥ तपस्वीब्राह्मणस्त्वांवैवधिष्यतिसभार्गवः ॥ १३१ ॥ तस्यरामोथहंतासीन्मुनिशापेनधीमतः॥
तस्यपुत्रशतंत्वासीत्पंचतत्रमहारथाः ॥ १३२ ॥ कृतास्त्राबलिनःशूराधर्मात्मानोमहाबल ॥ शूरसेनश्चशूरश्चधृष्टोवैकृष्णएवच ॥ १३३ ॥ जयद्ध्वजःसवै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्ताअवन्तिश्वरस्सापतिः ॥ जयध्वजस्यपुत्रस्तुतालजंघोमहाबलः ॥ १३४ ॥ तस्यपुत्राश्शतान्येवतालजंघाइतिस्मृताः ॥ तेषांपंचकुलान्यासन्हैहयानां महात्मनाम् ॥ १३५ ॥ वीतिहोत्राश्वसंजाताभोजाश्चावंतयस्तथा ॥ तुंडकेराश्चविक्रांतास्तालजंघाःप्रकीर्तिताः ॥ १३६ ॥ वीतिहोत्रसुतश्चापिअनंतोनामवीर्यवान् ॥ दुर्जयस्तस्यपुत्रस्तुबभूवामित्रकर्षणः ॥ १३७ ॥ सद्भावेनमहाराजःप्रजाधर्मेणपालयन् ॥ कार्तवीर्यार्जुनोनामराजाबाहुसहस्रधृत् ॥ १३८ ॥ येनसागरपर्यंताधनुषानिर्जितामही ॥ यस्तस्यकीर्तयेन्नामकल्यमुत्थायमानवः ॥ १३९ ॥ नतस्यवित्तनाशःस्यान्नष्टंचलभतेपुनः ॥ कार्तवीर्यस्ययोजन्मकथयेदिहधीमतः ॥ यथायष्टायथादातास्वर्गलोकेमहीयते ॥ १४० ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेयदुवंशकीर्तनंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ क्रोष्टोःशृणुत्वंराजेंद्रवंशमुत्तमपूरुषम् ॥ यस्यान्ववायेसंभूतोविष्णुर्वृष्णिकुलोद्वहः ॥ १ ॥ क्रोष्टोरेवाभवत्पुत्रोवृजिनीवान्महायशाः ॥ तस्यपुत्रोभवत्स्वातिःकुशंकुस्तत्सुतोभवत् ॥ २ ॥ कुशंकोरभवत्पुत्रोनाम्नाचित्ररथोस्यतु ॥ शशबिंदुरितिख्यातश्चक्रवर्तीबभूवह ॥ ३ ॥ अत्रानुवंशश्लोकोयंगीतस्तस्यपुराभवत् ॥ शशबिंदोस्तुपुत्राणांशतानामभवच्छतम् ॥ ४ ॥ धीमतांचारुरूपाणांभूरिद्रविणतेजसाम् ॥ तेषांशतप्रधानानांपृथुसाह्वामहाबलाः ॥ ५ ॥ पृथुश्रवाः पृथुयशाःपृथुतेजाःपृथूद्भवः ॥ पृथुकीर्तिः पृथुमतोराजानःशशबिंदवः ॥ ६ ॥ शंसंतिचपुराणज्ञाःपृथुश्रवसमुत्तमम् ॥ ततश्चास्याभवन्पुत्राः उशनाशत्रुतापनः ॥ ७ ॥ पुत्रश्चोशनसस्तस्यशिनेयुर्नामसत्तमः ॥ आसीत्शिनेयोःपुत्रोयःसरुक्मकवचोमतः ॥ ८ ॥ निहत्यरुक्मकवचोयुद्धेयुद्धविशारदः ॥ धन्विनोविविधैर्बाणैरवाप्यपृथिवीमिमाम् ॥ ९ ॥ अश्वमेधेददाद्राजाब्राह्मणेभ्यश्चदक्षिणां ॥ जज्ञेतुरुक्मकवचात्परावृत्परवीरहा ॥ १० ॥ तत्पुत्राजज्ञिरेपंचमहावीर्यपराक्रमाः ॥ रुक्मेषुःपृथुरुक्मश्चज्यामघःपरिघोहरिः ॥ ११ ॥ परिघंचहरिंचैवविदेहेस्थापयत्पिता ॥ रुक्मेषुरभवद्राजापृथुरुक्मस्तथाश्रयः ॥ १२ ॥ ताभ्यांप्रव्राजितोराज्याज्ज्यामघोवसदाश्रमे ॥ प्रशांतश्चाश्रमस्थस्तुब्राह्मणेनविबोधितः ॥ १३ ॥ जगामधनुरादायदेशमन्यंध्वजीरथी ॥ नर्मदातटएकाकीकेवलंवृत्तिकर्शितः ॥ १४ ॥ ऋक्षवंतंगिरिंगत्वामुक्तमन्यैरुपाविशत् ॥ ज्यामघस्याभवद्भार्याशैब्यापरिणतासती ॥ १५ ॥ अपुत्रोप्यभवद्राजाभार्यामन्यामचिंतयन् ॥ तस्यासीद्विजयोयुद्धेतत्रकन्यामवाप्यसः ॥ १६ ॥ भार्यामुवाचसंत्रासात्स्नुषेयंतेशुचिस्मिते ॥ एवमुक्त्वाब्रवीदेनंकस्यकेयंस्नुषेतिवै ॥ १७ ॥ राजोवाच ॥ यस्तेजनिष्यतेपुत्रस्तस्यभार्याभविष्यति ॥ तस्याःसातपसोग्रेणकन्यायाःसंप्रसूयत ॥ १८ ॥ पुत्रंविदर्भंसुभगंशैब्यापरिणतासती ॥ राजपुत्र्यांतुविद्वांसौस्नुषायांक्रथकौशिकौ ॥ १९ ॥ लोमपादंतृतीयंतुपुत्रंपरमधार्मिकम् ॥ पश्चाद्विदर्भोजनयच्छूरंरणविशारदम् ॥ २० ॥ लोमपादात्मजोबभ्रुर्धृतिस्तस्यतुचात्मजः ॥ कौशिकस्यात्मजश्चेदिस्तस्माच्चैद्यनृपाःस्मृताः ॥ २१ ॥ क्रथोविदर्भपुत्रोयःकुंतिस्तस्यात्मजोभवत् ॥ कुंतेर्धृष्टस्ततोजज्ञे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धृष्टात्सृष्टः प्रतापवान् ॥ २२ ॥ सृष्टस्यपुत्रोधर्मात्मानिवृत्तिः परवीरहा ॥ निवृत्तिपुत्रोदाशार्होनाम्नासतुविदूरथः ॥ २३ ॥ दाशार्हपुत्रोभीम
स्तुभीमाज्जीमूतउच्यते ॥ जीमूतपुत्रोविकृतिस्तस्यभीमरथःसुतः ॥ २४ ॥ अथभीमरथस्यापिपुत्रोनवरथःकिल ॥ तस्यचासीद्दशरथः शकु
निस्तस्यचात्मजः ॥ २५ ॥ तस्मात्करंभस्तस्माच्चदेवरातोवभूवह ॥ देवक्षत्रोभवद्राजादेवरातान्महायशाः ॥ २६ ॥ देवगर्भसमोजज्ञेदेवक्षत्रस्य
नंदनः ॥ मधुर्नाममहातेजामधोःकुरुवशःस्मृतः ॥ २७ ॥ आसीत्कुरुवशात्पुत्रः पुरुहोत्रःप्रतापवान् ॥ अंशुर्जज्ञेथवैदर्भ्यांद्रवंत्यांपुरुहोत्रतः ॥ २८ ॥
वेत्रकीत्वभवद्भार्याअंशोस्तस्यांव्यजायत ॥ सात्वतःसत्वसंपन्नः सात्वतान् कीर्तिवर्द्धनः ॥ २९ ॥ इमांविसृष्टिंविज्ञायज्यामघस्यमहात्मनः ॥
प्रजावानेतिसायुज्यंराज्ञःसोमस्यधीमतः ॥ ३० ॥ सात्वतान्सत्वसंपन्नाकौसल्यासुषुवेसुतान् ॥ तेषांसर्गाश्चचत्वारोविस्तरेणैवतान्शृणु ॥ ३१ ॥
भजमानस्यसृंजय्यांभाजनामासुतोभवत् ॥ सृंजयस्यसुतायांतुभाजकास्तुततोभवन् ॥ ३२ ॥ तस्यभाजस्यभार्येद्वेसुषुवातेसुतान्बहून् ॥ ने
मिचक्रकर्णंचैववृष्णिंपरपुरंजयं ॥ ३३ ॥ तेभाजकाःस्मृतायस्माद्भजमानाद्विजज्ञिरे ॥ देवावृधः पृथुर्नाममधूनांमित्रवर्द्धनः ॥ ३४ ॥ अपुत्र
स्त्वभवद्राजाचचारपरमंतपः ॥ पुत्रः सर्वगुणोपेतोममभूयादितिस्पृहन् ॥ ३५ ॥ संयोज्यकृष्णमेवाथपर्णाशायाजलंस्पृशन् ॥ सातोयस्पर्श
नात्तस्यसांनिध्यंनिम्नगाह्यगात् ॥ ३६ ॥ कल्याणंचरतस्तस्यशुशोचनिम्नगाततः ॥ चिंतयाथपरीतात्माजगामाथविनिश्चयम् ॥ ३७ ॥ भूत्वा
गच्छाम्यहंनारीयस्यामेवंविधः सुतः ॥ जायेततस्मादद्याहंभवाम्यस्यसुतप्रदा ॥ ३८ ॥ अथभूत्वाकुमारीसाबिभ्रतीपरमंवपुः ॥ ज्ञापयामासराजानं
तामियेषनृपस्ततः ॥ ३९ ॥ अथसानवमेमासिसुषुवेसरितांवरा ॥ पुत्रंसर्वगुणोपेतंबभ्रुंदेवावृधात्परम् ॥ ४० ॥ अत्रवंशेपुराणज्ञाब्रुवंतीतिपरि
श्रुतम् ॥ गुणान्देवावृधस्याथकीर्त्तयंतोमहात्मनः ॥ ४१ ॥ बभ्रुःश्रेष्ठोमनुष्याणांदेवैर्देवावृधःसमः ॥ षष्टिःशतंचपुत्राणाम् सहस्राणिचसप्ततिः ॥ ४२ ॥
एतेमृतत्वंसंप्राप्ताबभ्रोर्देवावृधादपि ॥ यज्ञदानतपोधीमान्ब्रह्मण्यस्सुदृढव्रतः ॥ ४३ ॥ रूपवांश्चमहातेजाभोजोतोमृतकावतीम् ॥ शरकान्तस्यदु
हितासुषुवेचतुरःसुतान् ॥ ४४ ॥ कुकुरंभजमानंचश्यामंकंबलवर्हिषम् ॥ कुकुरस्यात्मजोवृष्टिर्वृष्टेस्तुतनयोधृतिः ॥ ४५ ॥ कपोतरोमातस्यापितित्ति
रिस्तस्यचात्मजः ॥ तस्यासीद्बहुपुत्रस्तुविद्वान्पुत्रोनरिःकिल ॥ ४६ ॥ ख्यायतेतस्यनामान्यच्चंदनोदकदुंदुभिः ॥ अस्यासीदभिजित्पुत्रस्ततोजातः
पुनर्वसुः ॥ ४७ ॥ अपुत्रोह्यभिजित्पूर्वमृषिभिःप्रेरितोमुदा ॥ अश्वमेधंतुपुत्रार्थमाजुहावनरोत्तमः ॥ ४८ ॥ तस्यमध्येविचरतःसभामध्यात्समुत्थितः ॥
अन्धस्तुविद्वान्धर्मज्ञोयज्ञदातापुनर्वसुः ॥ ४९ ॥ तस्यासीत्पुत्रमिथुनंवसोश्चारिजितःकिल ॥ आहुकश्चाहुकीचैवख्यातामतिमतांवर ॥५०॥ इमांश्चोदाहरं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यत्रश्लोकांश्चातिरसात्मकान् ॥ सोपासंगानुकर्षाणांतनुत्राणांवरूथिनाम् ॥ ५१ ॥ रथानांमेघघोषाणांसहस्राणिदशैवतु ॥ नासत्यवादिनोभोजानायज्ञा
नासहस्रदाः ॥ ५२ ॥ नाशुचिर्नाप्यविद्वांसोनभोजादधिकोभवत् ॥ आहुकांतमनुप्रातइत्येषोन्वयउच्यते ॥ ५३ ॥ आहुकश्चाप्यवंतीषुस्वसारंचाहुकीं
ददौ ॥ आहुकस्यैवदुहितापुत्रौद्वौसमसूयत ॥५४ ॥ देवकंचोग्रसेनंचदेवगर्भसमावुभौ ॥ देवकस्यसुताश्चैवजज्ञिरेत्रिदशोपमाः ॥ ५५ ॥ देववानुपदे
वश्चसुदेवोदेवरक्षितः ॥ तेषांस्वसारःसप्तैववसुदेवायतादददौ ॥५६॥ देवकीश्रुतदेवाचयशोदाचश्रुतिश्रवा ॥ श्रीदेवाचोपदेवाचसुरूपाचेतिसप्तमी ॥ ५७॥
नवोग्रसेनस्यसुताःकंसस्तेषांचपूर्वजः ॥ न्यग्रोधस्तुसुनामाचकंकःशंकुःसुभूश्चयः ॥ ५८ ॥ अन्यस्तुराष्ट्रपालश्चबद्धमुष्टिःसमुष्टिकः ॥ तेषांस्वसारःपंचास
न्कसाकंसवतीतथा ॥ ५९ ॥ सुरभीराष्ट्रपालीचकंकाचेतिवरांगनाः ॥ उग्रसेनःसहापत्योव्याख्यातःकुकुरोद्भवः ॥ ६० ॥ भजमानस्यपुत्रोभूद्रथि
मुख्योविदूरथः ॥ राजाधिदेवःशूरश्चविदूरथसुतोभवत् ॥ ६१ ॥ राजाधिदेवस्यसुतौजज्ञातेवीरसंमतौ ॥ क्षत्रव्रतेतिनिरतौशोणाश्वःश्वेतवाहनः ॥ ६२ ॥
शोणाश्वस्यसुताःपंचशूरारणविशारदाः ॥ शमीचराजशर्माचनिमूर्त्तःशत्रुजिच्छुचिः ॥ ६३ ॥ शमीपुत्रःप्रतिक्षत्रःप्रतिक्षत्रस्यचात्मजः ॥ प्रतिक्षत्रसुतोभो
जोहृदीकस्तस्यचात्मजः ॥ हृदीकस्याभवन्पुत्रादशभीमपराक्रमाः ॥ ६४ ॥ कृतवर्माग्रजस्तेषांशतधन्वाचसत्तमः ॥ देवार्हश्चसुभानुश्चभीषणश्च
महाबलः॥ ६५ ॥ अजातश्च विजातश्चकरकश्चकरंधमः ॥ देवार्हस्यसुतोविद्वान्जज्ञेकंबलबार्हिषः ॥ ६६ ॥ असमौजास्ततस्तस्यसमौजाश्चसुतावुभौ ॥
अजातपुत्रस्यसुतौप्रजायेतेसमौजसौ ॥ ६७ ॥ समौजःपुत्राविख्यातास्त्रयःपरमधार्मिकाः ॥ सुदंशश्चसुवंशश्चकृष्णइत्यनुनामतः ॥ ६८ ॥
अंधकानामिमंवंशंयःकीर्तयति नित्यशः ॥ आत्मनोविपुलंवंशंप्रजामाप्नोत्ययंततः ॥ ६९ ॥ गांधारीचैवमाद्रीचक्रोष्टोर्भार्येबभूवतुः ॥ गां
धारीजनयामाससुनित्रंमित्रवत्सलम् ॥ ७० ॥ माद्रीयुधाजितंपुत्रंततोवैदेवमीढुषं ॥ अनमित्रंशिनिंचैवपंचात्रकृतलक्षणाः ॥ ७१ ॥ अनमित्रसुतोनि
घ्नोनिघ्नस्यापिचद्वौसुतौ ॥ प्रसेनश्चमहावीर्यःशक्तिसेनश्चतावुभौ ॥ ७२ ॥ स्यमंतकंप्रसेनस्यमणिरत्नमनुत्तमं ॥ पृथिव्यांमणिरत्नानां
राजेतिसमुदाहृतम् ॥ ७३ ॥ हृदिकृत्वासुबहुशोमणिंतंसव्यराजत ॥ मणिरत्नंययाचेथराजार्थंशौरिरुत्तमम् ॥ ७४ ॥ गोविंदश्चनतंलेभेशक्तोपि
नजहारसः ॥ कदाचिन्मृगयांयातःप्रसेनस्तेनभूषितः ॥ ७५ ॥ बिलेशब्दंसशुश्रावकृतंसत्त्वेनकेनचित् ॥ ततःप्रविश्यसबिलंप्रसेनोह्यृक्षमासदत्॥७६॥
ऋक्षःप्रसेनंचतथाऋक्षंचापिप्रसेनजित् ॥ आसाद्ययुयुधातेतौपरस्परजयेच्छया ॥ ७७ ॥ हत्वाऋक्षःप्रसेनंचततस्तंमणिमाददात् ॥ प्रसेनंतुहतंश्रु
त्वागोविंदःपरिशंकितः ॥ ७८ ॥ सत्राजित्रातुतद्भ्रात्रायादवैश्चतथापरैः ॥ गोविंदेनहतोनूनंप्रसेनोमणिकारणात् ॥ ७९ ॥ प्रसेनस्तुगतोरण्यंम

... University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णिरत्नेनभूषितः ॥ तंदृष्ट्वानिजघानाथनत्यजन्तंस्यमंतकम् ॥ ८० ॥ जघानैवाप्रदानेनशत्रुभूतंचकेशवः ॥ इतिप्रवादस्सर्वत्रख्यातस्सत्राजिताकृ
तः ॥ ८१ ॥ अथदीर्घेणकालेनमृगयांनिर्गतः पुनः ॥ यदृच्छयाचगोविंदोबिलाभ्याशमथागमत् ॥ ८२ ॥ ततश्शब्दंयथापूर्वंसचक्रेऋक्षराड्
बली॥शब्दंश्रुत्वातुगोविंदःखड्गपाणिःप्रविश्यच ॥ ८३ ॥ अपश्यज्जांबवंतंचऋक्षराजंमहाबलं ॥ ततस्तूर्णंहृषीकेशस्तमृक्षमतिरंहसा ॥ ८४ ॥ जां
बवंतंसजग्राहक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ दृष्ट्वाचैनंतथाविष्णुंकर्मभिर्वैष्णवींतनुं ॥ ८५ ॥ तुष्टावऋक्षराजोपिविष्णुसूक्तेनसत्वरं ॥ ततस्तुभगवांस्तुष्टो
वरेणसमरोचयत् ॥ ८६ ॥ जाम्बवानुवाच॥इष्टंचक्रप्रहारेणत्वत्तोमेमरणंशुभम् ॥ कन्याचेयंममसुताभर्त्तारंत्वामवाप्नुयात् ॥ ८७ ॥ योयंमणिःप्रसे
नात्तुहत्वाचैवाप्तवानहम् ॥ सत्वयागृह्यतांनाथमणिरेषोऽत्रवर्त्तते ॥ ८८ ॥ इत्युक्तोजांबवंतंवैहत्वाचक्रेणकेशवः ॥ कृतकार्योमहाबाहुःकन्यां चैवा
ददौतदा॥८९॥ततःसत्राजितेचैतन्मणिरत्नंसवैददौ ॥ यल्लब्धमृक्षराजाच्चसर्वयादवसन्निधौ ॥ ९० ॥ तेनमिथ्याप्रवादेनसंतप्तोयंजनार्दनः ॥ ततस्ते
यादवाःसर्वेवासुदेवमथाब्रुवन् ॥ ९१ ॥ अस्माकंमनसिह्यासीत्प्रसेनस्तुत्वयाहतः ॥ एकैकस्यास्तुसुंदर्योदशसत्राजितःसुताः ॥ ९२ ॥ सत्योत्पन्नास्सुता
स्तस्यशतमेकंचविश्रुताः ॥ विख्याताश्चमहावीर्याभंगकारश्चपूर्वजः ॥ ९३ ॥ सत्याव्रतवतीस्वप्नाभंगकारस्यपूर्वजा ॥ सुषुवुस्ताःकुमारांश्चशिनी
वालःप्रतापवान् ॥ ९४ ॥ अभंगोयुयुधानश्चशिनिस्तस्यात्मजोभवत् ॥ तस्माद्युगंधरःपुत्राश्शतंतस्यप्रकीर्तिताः ॥ ९५ ॥ अनमित्राह्वयोयोवैविख्या
तोवृष्णिवंशजः ॥ अनमित्रात्शिनिर्जज्ञेकनिष्ठोवृष्णिनंदनः ॥ ९६ ॥ अनमित्राच्चसंजज्ञेवृष्णिवीरोयुधाजितः ॥ अन्यौचतनयौवीरावृषभश्चित्रएवच ॥
॥ ९७ ॥ ऋषभःकाशिराजस्यसुतांभार्यामनिंदितां ॥ जयंतश्चजयंतींचशुभांभार्यामविंदत ॥ ९८ ॥ जयंतस्यजयंत्यांवैपुत्रःसमभवत्ततः ॥ सदायज्वा
तिधीरश्चश्रुतवानातिथिप्रियः ॥ ९९ ॥ अक्रूरःसुषुवेतस्मात्सुदक्षोभूरिदक्षिणः ॥ रत्नकन्याचशैब्याचअक्रूरस्तामवाप्तवान् ॥ १०० ॥ पुत्रानुत्पादयामा
सएकादशमहाबलान् ॥ उपलंभंसदालंभमुत्कलंचार्य्यशैशवं ॥ १०१ ॥ सुधीरंचसदायक्षंशत्रुघ्नंवारिमेजयं ॥ धर्मदृष्टिंचधर्मंचसृष्टिमौलिंतथैवच ॥
॥ १०२ ॥ सर्वेचप्रतिहर्तारोरत्नानांजज्ञिरेचते ॥ अक्रूराच्छूरसेनायांसुतौद्वौकुलनंदनौ ॥ १०३ ॥ देववानुपदेवश्चजज्ञातेदेवसंमतौ ॥ अश्विन्यांत्रिचतुः
पुत्राःपृथुर्विपृथुरेवच ॥ १०४ ॥ अश्वग्रीवोश्वबाहुश्चसुपार्श्वकगवेषणौ ॥ रिष्टनेमिःसुवर्चाचसुधर्मामृदुरेवच ॥ १०५ ॥ अभूमिर्बहुभूमिश्चश्रविष्ठाश्रवणे
स्त्रियौ ॥ इमांमिथ्याभिशस्तिंयोवेदकृष्णस्यबुद्धिमान् ॥ १०६ ॥ नसमिथ्याभिशापेनअभिगम्यश्चकेनचित् ॥ ऐक्ष्वाकीसुषुवेपुत्रंशूरमद्भुतमीढुषम्
॥ १०७ ॥ मीढुषाजज्ञिरेशूराभोजायांपुरुषादश ॥ वसुदेवोमहाबाहुःपूर्वमानकदुंदुभिः ॥ १०८ ॥ देवभागस्तथाजज्ञेतथादेवश्रवाःपुनः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अनावृष्टिंकुनिश्चैवनंदिश्चैवसकृद्यशाः ॥ १०९ ॥ श्यामःशमीकःसप्ताख्यःपंचचास्यवरांगनाः ॥ श्रुतकीर्तिःपृथाचैवश्रुतदेवीश्रुतश्रवाः ॥ ११० ॥ राजा
धिदेवीचतथापंचैतावीरमातरः ॥ वृद्धस्यश्रुतदेवीतुकारूषंसुषुवेनृपम् ॥ १११ ॥ कैकेयाच्छ्रुतकीर्तेस्तुजज्ञेसंतर्दनोनृपः ॥ श्रुतश्रवसिचैद्यस्यसुनीथः
समपद्यत ॥ ११२ ॥ राजाधिदेव्याःसंभूतोधर्माद्भयविवर्जितः ॥ शूरःसख्येनबद्धोसौकुंतिभोजेपृथांददौ ॥११३॥ एवंकुंतीसमाख्याचवसुदेवस्वसापृथा ॥
कुंतिभोजोददात्तांतुपांडोर्भार्यामनिंदिताम् ॥११४॥ पाण्ड्वर्थेसूतदेवीसादेवपुत्रान्महारथान् ॥ धर्माद्युधिष्ठिरोजज्ञेवाताज्जज्ञेवृकोदरः ॥११५॥ इंद्राद्धनंजय
श्चैवशक्रतुल्यपराक्रमः ॥ योऽसौत्रिपुरुषाज्जतास्त्रिभिरंशैर्महारथः ॥ ११६ ॥ देवकार्यकरश्चैवसर्वदानवसूदनः ॥ अवध्याश्चापिशक्रस्यदानवायेनघा
तिताः ॥ ११७ ॥ स्थापितस्सतुशक्रेणलब्धवर्चास्त्रिविष्टपे ॥ माद्रवत्यांतुजनितावश्विनावितिनःश्रुतम् ॥ ११८ ॥ नकुलःसहदेवश्चरूपसत्वगुणन्वितौ ॥
रोहिणीपौरवीनामभार्याचानकदुंदुभेः ॥ ११९ ॥ लेभेचेष्टंसुतंरामंसारणंचरणप्रियम्॥दुर्धरंदमनंचैवपिंडारकमहाहनुं ॥ १२० ॥ अथमायात्वमावास्या
देवकीयाभविष्यति ॥ तस्यांजज्ञेमहाबाहुःपूर्वंतुसप्रजापतिः ॥ १२१ ॥ अनुजाताभवत्कृष्णासुभद्राभद्रभाषिणी ॥ विजयेरोचमानस्तुवर्धमानश्चदेव
लः ॥ १२२ ॥ एतेसर्वेमहात्मानउपदेव्यांप्रजज्ञिरे ॥ अगावहंमहात्मानंबृहद्देवीव्यजायत ॥ १२३ ॥ बृहद्देव्यांस्वयंजज्ञेमन्दकोनामनामतः ॥ सप्तमंदे
वकीपुत्रंरेभंतंसषुवेसुतम् ॥ १२४ ॥ गवेषणंमहाभागंसंग्रामेष्वपराजितम् ॥ श्रुतदेव्याविहारेतुवनेविचरतापुरा ॥ १२५ ॥ वैश्यायांसमधाच्छौरिः
पुत्रंकौशिकमग्रजम् ॥ श्रुतंधरातुराज्ञीतुसौरगंधपरिग्रहः ॥१२६॥ पुत्रंचकापिलंचैववसुदेवात्मजोबली ॥ जनानांचविषादोभूत्प्रथमःसधनुर्द्धरः॥१२७॥
सौभद्रश्चाभवश्चैवमहासत्वौबभूवतुः ॥ देवभागसुतश्चापिप्रस्तावःसबुधःस्मृतः ॥ २८ ॥ पण्डितंप्रथमंबाहुदेवश्रवसमुत्तमम् ॥ इक्ष्वाकुकुलतोयस्यमन
स्विन्यायशस्विनी ॥१२९॥ निवृत्तशत्रुःशत्रुघ्नःश्रद्धातस्मादजायत ॥ गंडूषायामपत्यानिकृष्णस्तुष्टःशतंददौ ॥ १३० ॥ सचंद्रंतुमहाभागंवीर्यवंतंमहाब
लम् ॥ रंतिपालश्चरंतिश्चनंदनस्यसुतावुभौ ॥ १३१ ॥ शमीकपुत्राश्चत्वारोविक्रांताःसुमहाबलाः ॥ विरजश्चधनुश्चैवव्योमस्तस्यससृंजयः ॥ ३२ ॥
अनपत्योभवद्व्योमःसृंजयस्यधनंजयः ॥ योजायमानोभोजत्वंराजर्षित्वमवाप्तवान् ॥ १३३ ॥ कृष्णस्यजन्माभ्युदयंयः कीर्तयतिनित्यशः ॥
शृणोतिवानरोनित्यंसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १३४ ॥ अथदेवोमहादेवःपूर्वंकृष्णःप्रजापतिः ॥ विहारार्थंसदेवोसौमानुषेष्वप्यजायत ॥ १३५ ॥ देवक्यांवसु
देवेनतपसापुष्करेक्षणः ॥ चतुर्बाहुस्तुसंजातोदिव्यरूपोजनाश्रयः ॥ १३६ ॥ श्रीवत्सलक्षणंदेवंदृष्ट्वादेवैःसलक्षणम् ॥ उवाचवसुदेवस्तंरूपंसंहरवै
प्रभो ॥ ३७ ॥ भीतोहंदेवकंसस्यततस्त्वेतद्ब्रवीमिते ॥ ममपुत्राहतास्तेनश्रेष्ठाःषड्भीमविक्रमाः ॥ १३८ ॥ वसुदेववचःश्रुत्वारूपंसंहरदच्युतः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अनुज्ञाप्यतुतंशौरिर्नंदगोपगृहेनयत् ॥१३९॥ दत्वातंनंदगोपायरक्ष्यतामितिचाब्रवीत् ॥ अतस्तुसर्वकल्याणंयादवानांभविष्यति॥१४०॥अयंतुगर्भोदेव
क्यायावत्कंसंहनिष्यति ॥ तावत्पृथिव्यांभविताक्षेमोभारावहःपरम् ॥ १४१ ॥ येवैदुष्टास्तुराजानस्तांस्तुसर्वान्हनिष्यति ॥ कौरवाणांरणेभूतेसर्वक्षत्र
समागमे ॥ १४२ ॥ सारथ्यमर्जुनस्यायंस्वयंदेवःकरिष्यति ॥ निःक्षत्रियांधरांकृत्वाभोक्ष्यतेशेषतांगताम् ॥ १४३ ॥ सर्वंयदुकुलंचैवदेवलोकंनयिष्यति ॥
॥ भीष्मउवाच ॥ कएषवसुदेवस्तुदेवकीकायशस्विनी ॥१४४॥ नंदगोपश्चकश्चैवयशोदाकामहाव्रता ॥ याविष्णुंपोषितवतीयांसमातेत्यभाषत॥१४५॥
यागर्भंजनयामासयाचैनंसमवर्द्धयत् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरुषःकश्यपश्चासावदितिस्तत्प्रियास्मृता ॥ १४६ ॥ कश्यपोब्रह्मणोंशस्तुपृथिव्याअदि
तिस्तथा ॥ नंदोद्रोणस्समाख्यातोयशोदाथधराभवत् ॥ १४७ ॥ अथकामान्महाबाहुर्देवक्याःसमपूरयत् ॥ येतयाकांक्षिताःपूर्वमजात्तस्मान्म
हात्मनः ॥ १४८ ॥ अचिरंसमहादेवःप्रविष्टोमानुषींतनुं ॥ मोहयन्सर्वभूतानियोगाद्योगीसमाययौ ॥ १४९ ॥ नष्टेधर्मेतथायज्ञेविष्णुर्वृष्णिकुले
विभुः॥कर्तुंधर्मव्यवस्थानमसुराणांप्रणाशनम् ॥१५०॥ रुक्मिणीसत्यभामाचसत्यानाग्निजितीतथा॥सुमित्राचतथाशैव्यागांधारीलक्ष्मणातथा ॥१५१॥
सुभीमाचतथामाद्रीकौसल्याविजयातथा ॥ एवमादीनिदेवीनांसहस्राणिचषोडश ॥ १५२ ॥ रुक्मिणीजनयामासपुत्रान्शृणुविशारदान् ॥ चारुदेष्णंरणे
शूरंप्रद्युम्नंचमहाबलम् ॥ १५३ ॥ सुचारुंचारुभद्रंचसदश्वंह्रस्वमेवच ॥ सप्तमश्चारुगुप्तश्चचारु भद्रश्चचारुकं ॥ १५४ ॥ चारुहासंकनिष्ठंचकन्याञ्चा
रुमतींतथा ॥ जज्ञिरेसत्यभामायाभानुर्भीमरथःक्षणः ॥ १५५ ॥ रोहितोदीप्तिमांश्चैवताम्रबंधोजलंधमः ॥ चतस्रोजज्ञिरेतेषांस्वसारश्चयवीयसीः॥१५६॥
जांबवत्याःसुतोजज्ञेसांबश्चैवातिशोभनः ॥ सौरशास्त्रस्यकर्तावैप्रतिमामंदिरस्यच॥१५७॥ मूलस्थानेनिवेशश्चकृतस्तेनमहात्मना॥तुष्टेनदेवदेवेनकुष्ठरोगो
विनाशितः ॥ १५८ ॥ सुमित्रंचारुमित्रंचमित्रविंदाव्यजायत ॥ मित्रबाहुःसुनीथश्चनाग्नजित्यांबभूवतुः ॥ १५९ ॥ एवमादीनिपुत्राणांसहस्राणिनिशामय॥
अशीतिश्चसहस्राणांवासुदेवसुतास्तथा ॥१६०॥ प्रद्युम्नस्यचदायादोवैदर्भ्यांबुद्धिसत्तमः ॥ अनिरुद्धोरणेयोद्धाजज्ञेस्यमृगकेतनः॥१६१॥ काम्यासुपार्श्व
तनयासांबाल्लेभेतरस्विनम्॥ सत्त्वप्रकृतयोदेवाःपराःपंचप्रकीर्तिताः ॥ १६२ ॥ तिस्रःकोठ्यःप्रवीराणांयादवानांमहात्मनां॥षष्टिः शतसहस्राणिवीर्यवंतोम
हाबलाः॥१६३॥देवांशाःसर्वएवेहउत्पन्नास्तेमहौजसः ॥ दैवासुरेहतायेवाअसुरास्तुमहाबलाः ॥१६४॥ इहोत्पन्नामनुष्येषुबाधंतेसर्वमानवान् ॥ तेषामुद्धर
णार्थायउत्पन्नायादवेकुले ॥१६५॥ कुलानांशतमेकंचयादवानाम्महात्मनाम् ॥ विष्णुस्तेषांप्रणेताचप्रभुत्वेचव्यवस्थितः ॥१६६॥ निदेशस्थायिनस्तस्य
ऋद्ध्यंतेसर्वयादवाः ॥ भीष्मउवाच ॥ सप्तर्षयः कुबेरश्चयक्षोमणिधरस्तथा ॥ १६७ ॥ सात्यकिर्नारदश्चैवशिवोधन्वंतरिस्तथा ॥ आदिदेवस्तथाविष्णुरे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिस्तुसहदैवतैः ॥ १६८ ॥ किमर्थंसहसंभूताः सुरसम्भूतयः क्षितौ ॥ भविष्याःकतिवाचास्यप्रादुर्भावामहात्मनः ॥ १६९ ॥ सर्वक्षेत्रेषुसर्वेषुकिमर्थं
मिहजायते ॥ यदर्थमिहसंभूतोविष्णुर्वृष्ण्यंधकेकुले ॥ १७० ॥ पुनः पुनर्मनुष्येषुतन्मेत्वंब्रूहिपृच्छतः ॥पुलस्त्यउवाच॥ शृणुभूपप्रवक्ष्यामिरहस्याति
रहस्यकम् ॥ यथादिव्यतनुर्विष्णुर्मानुषेष्विहजायते ॥ १७१ ॥ युगांतेतुपरावृत्तेकालेप्रशिथिलेप्रभुः ॥ देवासुरमनुष्येषुजायतेहरिरीश्वरः ॥१७२॥
हिरण्यकशिपुर्दैत्यस्त्रैलोक्यस्यप्रशासिता ॥ वलिनाधिष्ठितेचैवपुनर्लोकत्रयेक्रमात् ॥ १७३ ॥ सख्यमासीत्परमकंदेवानामसुरैःसह ॥ युगाख्यादशसं
पूर्णाआसीदव्याकुलंजगत् ॥ १७४ ॥ निदेशस्थायिनश्चापितयोर्देवासुरास्त्वयं ॥ बद्धोवलिर्विमर्दोयंसुसंवृत्तःसुदारुणः ॥ १७५ ॥ देवानाम
सुराणांचघोरःक्षयकरोमहान् ॥ कर्तुंधर्मव्यवस्थांचजायतेमानुषेष्विह॥१७६॥भृगोःशापनिमित्तंतुदेवासुरकृतेतदा ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंदेवासुरकृ
तेहरिर्देहमवाप्तवान्॥१७७॥देवासुरंयथावृत्तंतन्मेकथयसुव्रत ॥पुलस्त्यउवाच॥ तेषांजयनिमित्तंवैसंग्रामास्युःसुदारुणाः॥१७८॥ अवतारादशद्वौचशुद्धा
मन्वंतरेस्मृताः ॥ नामधेयंसमासेनशृणुतेषांविवक्षितम् ॥ १७९ ॥ प्रथमोनारसिंहस्तुद्वितीयश्चापिवामनः ॥ तृतीयस्तुवराहश्चचतुर्थोमृत
मंथनः ॥ १८० ॥ संग्रामःपंचमश्चैवसुघोरस्तारकामयः ॥ षष्ठोह्याडीवकाख्यश्चसप्तमस्त्रैपुरस्तथा ॥ १८१ ॥ अष्टमश्चांधकवधोनवमोवृत्रघातनः ॥
ध्वजश्चदशमस्तेषांहालाहलस्ततःपरं ॥ १८२ ॥ प्रथितोद्वादशस्तेषांघोरःकोलाहलस्तथा ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्योनरसिंहेनसूदितः॥१८३॥वामनेनवलि
र्बद्धस्त्रैलोक्याक्रमणेपुरा ॥ हिरण्याक्षोहतोद्वंद्वेप्रतिवादेतुदैवतैः ॥ १८४ ॥ दंष्ट्रयातुवराहेणसमुद्रस्थोद्विधाकृतः ॥ प्रह्लादोनिर्जितोयुद्धइंद्रेणा
मृतमंथने ॥ १८५ ॥ विरोचनस्तुप्राह्लादिर्नित्यमिंद्रवधोद्यतः ॥ इंद्रेणैवचविक्रम्यनिहतस्तारकामये ॥ १८६ ॥ अशक्नुवत्सुदेवेषुत्रिपुरंसोढुमासुरम् ॥
मोहयित्वाऽमृतेपीतेगोरूपेणासुरारिणा॥१८७॥नासन्जीवयितुंशक्याभूयोभूयोमृतासुराः ॥ निहतादानवाःसर्वेत्रैलोक्येत्र्यंबकेणतु ॥१८८॥ असुराश्चपि
शाचाश्चदानवाश्चांधकेवधे ॥ हतादेवमनुष्यैस्तेपितृभिश्चैवसर्वशः ॥ १८९ ॥ संपृक्तोदानवैर्वृत्रोघोरेकोलाहलेहतः ॥ तदाविष्णुसहायेनमहेंद्रेणनिपा
तितः॥१९०॥हतस्ततोमहेंद्रेणमायाछन्नस्तुयोगवित्॥वज्रेणक्षणमाविश्यविप्रचित्तिःसहानुगः॥१९१॥दैत्याश्चदानवाश्चैवसंयुताःकृत्स्नशस्तुते ॥ एतेदेवा
ऽसुरवृत्ताःसंग्रामाद्वादशैवतु ॥१९२॥ देवासुरक्षयकराःप्रजानांचहितायवै ॥ हिरण्यकशिपूराजावर्षाणामर्बुदंबभौ॥१९३॥द्विसप्ततिंतथान्यानिनियुतान्य
धिकानितु ॥ अशीतिंचसहस्राणित्रैलोक्यैश्वर्यवानभूत्॥१९४॥पर्यायेण तुराजाभूद्बलिर्वर्षार्बुदंपुनः ॥ षष्टिंचैवसहस्राणिनियुतानिचविंशतिं ॥ १९५ ॥
बलिराज्याधिकारेतुयावत्कालश्चकीर्तितः ॥ तावत्कालंतुप्रह्लादोनिर्वृतोह्यसुरैःसह ॥ १९६ ॥ जयार्थमेतेविज्ञेयाअसुराणांमहौजसः ॥ त्रैलोक्यमिदमव्यग्रं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महेंद्रेणानुपाल्यते ॥१९७॥ असम्पन्नमिदंसर्वंयावद्वर्षायुतंपुनः ॥ पर्यायेणैवसम्प्राप्तेत्रैलोक्यंपाकशासने ॥१९८॥ ततोसुरान्परित्यज्ययज्ञोदेवानगच्छत ॥
यज्ञेदेवानथगतेदितिजाःकाव्यमब्रुवन्दैत्याऊचुः॥१९९॥हृतंमघवताराज्यंत्यक्त्वायज्ञःसुरान्गतः ॥ स्थातुंनशुक्नुमोह्यत्रप्रविशामोरसातलम् ॥२००॥ए
वमुक्तोब्रवीदेतान्विषण्णान्सांत्वयन्गिरा ॥ माभैष्टधारयिष्यामितेजसास्वेनवोऽसुराः ॥ २०१ ॥ मंत्राश्चौषधयश्चैवधरायांयत्तुवर्तते ॥ मयितिष्ठतितत्सर्वं
पादमात्रंसुरेषुवै ॥२०२॥ तत्सर्वंचप्रदास्यामियुष्मदर्थेधृतंमया॥ततोदेवास्तुतान्दृष्ट्वाधृतान्काव्येनधीमता॥२०३॥अमंत्रयंतदेवावैसंविग्नास्तज्जिघृक्षया॥
काव्योह्येषइदंसर्वंव्यावर्तयतिनोबलात् ॥ २०४ ॥ साधुगच्छामहेतूर्णंयावन्नच्यावयेतवै ॥ प्रसह्यजित्वाशिष्टांस्तुपातालंप्रापयामहे ॥ २०५ ॥ ततोदेवा
स्तुसंरब्धादानवानुपसृत्यह ॥ ततस्तेवध्यमानास्तैःकाव्यमेवाभिदुद्रुवुः ॥ २०६ ॥ ततःकाव्यस्तुतान्दृष्ट्वातूर्णंदेवैरभिद्रुतान् ॥ रक्षाकार्येणसंहृत्यदेवे
भ्यस्तान्सुरार्दितान् ॥ २०७ ॥ काव्यंदृष्ट्वास्थितंदेवानिर्विशंकास्तुतेजहुः ॥ ततःकाव्योनुचिंत्याथब्रह्मणोवचनंहितम् ॥ २०८ ॥ तानुवाचततःकाव्यः
पूर्ववृत्तमनुस्मरन् ॥ त्रैलोक्यंवोहृतंसर्वंवामनेनत्रिभिःक्रमैः ॥ २०९ ॥ बलिर्बद्धोहतोजंभोनिहतश्चविरोचनः ॥ महासुराद्वादशसुसंग्रामेषुसुरैर्हताः ॥
॥ २१० ॥ तैस्तैरुपायैर्भूयिष्ठानिहतास्तुप्रधानतः ॥ केचिच्छिष्टाश्चयूयंवैयुद्धंनास्तीतिमेमतम् ॥ २११ ॥ नीतयोवोविधातव्याउपासेकालपर्ययात् ॥
यास्याम्यहंमहादेवंमंत्रार्थंविजयावहम् ॥ २१२ ॥ अप्रतीपांस्ततोदेवान्मंत्रान्प्राप्यमहेश्वरात् ॥ योत्स्यामहेपुनर्देवैस्ततःप्राप्स्यथवैजयम् ॥ २१३ ॥
ततस्तेकृतसंवादादेवानूचुस्तदासुराः ॥ न्यस्तशस्त्रावयंसर्वेनिःस्सन्नाहारथैर्विना ॥ २१४ ॥ वयंतपश्चरिष्यामःसंवृतावल्कलैस्तथा ॥ देवास्तेषां
वचश्रुत्वासत्याभिव्याहृतंततः॥२१५॥ ततोन्यवर्तयन्सर्वेविज्वरामुदिताश्चते॥न्यस्तशस्त्रेषुदैत्येषुविनिवृत्तास्तदासुराः॥२१६॥ ततस्तानब्रवीत्काव्यउ
पाध्वंतपसिस्थिताः ॥ निरुत्सिक्तास्तपोयुक्ताःकालंकार्यार्थसाधकम् ॥ २१७ ॥ पितुराश्रमसंस्थावैमांप्रतीक्षथदानवाः ॥ तानुद्दिश्यासुरान्काव्योमहादेवं
प्रपद्यत ॥ २१८ ॥ शुक्रउवाच ॥ मंत्रानिच्छाम्यहंदेवयेनसन्तिबृहस्पतौ ॥ पराभवायदेवानामसुराणांजयायच ॥ २१९ ॥ एवमुक्तोब्रवीद्दे
वोव्रतंत्वंचरभार्गव ॥ पूर्णंवर्षसहस्रंतुकणधूममधःशिराः ॥ २२० ॥ यदिपास्यसिभद्रंतेततोमंत्रानवाप्स्यसि ॥ तथेतिसमनुज्ञाप्यशुक्रस्तुभृगु
नंदनः ॥ २२१ ॥ पादौसंस्पृश्यदेवस्यबाढमित्यब्रवीद्वचः ॥ व्रतंचराम्यहंदेवत्वयादिष्टोद्यवैप्रभो ॥ २२२ ॥ आदिष्टोदेवदेवेनकृतवान्भार्ग
वोमुनिः ॥ तदातस्मिन्गतेशुक्रेअसुराणांहितायवै ॥२२३॥ मंत्रार्थंतनुतेकाव्योब्रह्मचर्यमहेश्वरात् ॥ तद्बुद्ध्वानीतिपूर्वंवैराजन्यास्तुतदासुरं ॥२२४॥ अ
स्मिंश्छिद्रेतदामर्षाद्देवास्तानभिदुद्रुवुः ॥ दंशिताःसायुधाःसर्वेबृहस्पतिपुरःसराः ॥ २२५ ॥ दृष्ट्वासुरगणादेवान्प्रगृहीतायुधान्पुनः ॥ उत्पेतुस्सहसास

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैंसंत्रस्तास्तान्वचोब्रुवत्॥२२६॥दैत्याऊचुः॥न्यस्तशस्त्रावयंदेवाआचार्यैंव्रतमास्थिते ॥ दत्वाभवंतस्त्वभयंसंप्राप्तानोजिघांसया॥२२७॥अनमर्षावयंसर्वे
त्यक्तशस्त्राश्चसंस्थिताः ॥ चीरकृष्णाजिनधरानिष्क्रियानिष्परिग्रहाः॥२२८॥रणेविजेतुंदेवांश्चनशक्ष्यामःकथंचन ॥ अयुद्धेनप्रपत्स्यामःशरणंकाव्यमात
रम् ॥२२९॥ ज्ञापयामःकृच्छ्रमिदंयावन्नाभ्येतिनोगुरुः ॥ निवृत्तेचतथाशुक्रेयोत्स्यामोदंशितायुधाः ॥२३०॥ एवमुक्त्वाचतेन्योन्यंशरणंकाव्यमातरम् ॥
प्रापद्यंततोभीतास्तेभ्योऽदादभयंतुसा ॥ २३१ ॥ नभेतव्यंनभेतव्यंभयंत्यजतदानवाः ॥ मत्सन्निधौवर्त्ततांवोनभीर्भवितुमर्हति ॥ २३२॥ तयाभि
रक्षितांस्तांश्चदृष्ट्वादेवास्तदाऽसुरान् ॥ अभिजग्मुःप्रसह्यैतानविचार्यबलाबलम् ॥ २३३ ॥ ततस्तान्बध्यमानांस्तुदेवैर्दृष्ट्वासुरांस्तदा ॥ देवीक्रुद्धाब्रवीदे
वान्निद्रयामोहयाम्यहम् ॥२३४॥ संभृत्यसर्वसंभारान्निद्रांसाव्यसृजत्तदा ॥ तस्तंभदेवीचबलाद्योगयुक्तातपोधना ॥२३५॥ततस्तंस्तंभितंदृष्ट्वाइंद्रंदेवाश्चमू
ढवत् ॥ प्राद्रवंततोभीताइंद्रंदृष्ट्वावशीकृतम् ॥२३६॥ गतेषुसुरसंघेषुविष्णुरिंद्रमभाषत॥विष्णुरुवाच॥मांत्वंप्रविशभद्रंतेरक्षिष्येत्वांसुरोत्तम ॥ २३७ ॥
एवमुक्तस्ततोविष्णुंप्रविवेशपुरंदरः ॥ विष्णुसंरक्षितंदृष्ट्वादेवीक्रुद्धावचोऽब्रवीत् ॥ २३८ ॥ एषत्वांविष्णुनासार्धंदहामिमघवन्बलात् ॥ मिषतांसर्वभू
तानां दृश्यतांमेतपोबलम् ॥ २३९ ॥ तयाभिभूतौतौदेवाविंद्रविष्णूबभूवतुः ॥ कथंमुच्येयसहितोविष्णुरिंद्रमभाषत ॥ २४० ॥ इंद्रोब्रवीज्जहिह्येनां
यावन्नौनदहेत्प्रभो ॥ विशेषेणाभिभूतोस्मिजहीमांजहिमाचिरम्॥२४१॥ततःसमीक्ष्याविष्णुस्तांस्त्रीवधेकृच्छ्रमास्थितः ॥ अभिध्यायततःशक्रमापन्नंसत्वरं
प्रभुः॥२४२॥ततःसत्वरयायुक्तःशीघ्रकारीभयान्वितः॥ज्ञात्वाविष्णुस्ततस्तस्याःक्रूरंदेव्याश्चिकीर्षितम्॥२४३॥क्रुद्धश्चचक्रमादायशिरश्छिच्छेदवैभयात् ॥
तंदृष्ट्वास्त्रीवधंघोरंचुक्रोधभृगुरीश्वरः ॥ २४४ ॥ ततोभिशप्तोभृगुणाविष्णुर्भार्यावधेकृते ॥ भृगुरुवाच ॥ यत्त्वयाजानताधर्ममवध्यास्त्रीनिषूदिता ॥ २४५ ॥
तस्मात्त्वंसप्तकृत्वोहिमानुषेषूपयास्यसि ॥ ततस्तेनाभिशापेननष्टेधर्मेपुनःपुनः ॥ २४६ ॥ लोकस्यचहितार्थायजायतेमानुषेष्विह ॥ अथव्याहृत्य
विष्णुंसतदादायशिरःस्वयम्॥२४७॥समानीयततःकायंपाणौगृह्येदमब्रवीत् ॥भृगुरुवाच॥ एषात्वंविष्णुनादेविहतासंजीवयाम्यहं॥२४८॥ यदिकृत्स्नोम
याधर्मोज्ञायतेचरितोपिवा ॥ तेनसत्येनजीवस्वयदिसत्यंब्रवीम्यहम् ॥ २४९ ॥ ततस्तांप्रोक्ष्यशीताद्भिर्जीवजीवेतिसोब्रवीत् ॥ ततोभिव्याहृतेतत
स्मिन्देवीसंजीवितातदा ॥ २५० ॥ ततस्तांसर्वभूतानिदृष्ट्वासुप्तोत्थितामिव ॥ साधुसाध्वितिदृष्टैववचस्तांसर्वतोब्रुवन् ॥ २५१ ॥ एवंप्रत्याहृता
तेनदेवीसाभृगुणातदा ॥ मिषतांदैवतानांहितदद्भुतमिवाभवत् ॥ २५२ ॥ असंभ्रांतेनभृगुणापत्नीसंजीवितापुनः ॥ दृष्ट्वाचेंद्रोनालभतशर्मकाव्यभ
यात्पुनः ॥२५३॥ प्रजागरेततश्चेंद्रोजयंतीमिदमब्रवीत् ॥ संधिकामोभ्यधाद्वाक्यंस्वांकन्यांपाकशासनः॥२५४॥इन्द्रउवाच॥एषकाव्योह्यनिंद्रायव्रतंचरति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दारुणम् ॥ तेनाहंव्याकुलःपुत्रिकृतोमतिमतादृढम् ॥ २५५ ॥ तैस्तैर्मनोनुकूलैश्चउपचारैरतंद्रिता ॥ आराधयतथापु त्रियथातुष्येतसद्विजः ॥२५६॥ गच्छत्वंतस्यदत्तासिप्रयत्नंकुरुमत्कृते ॥ एवमुक्ताजयंतीसावचःसंगृह्यवैपितुः ॥ २५७ ॥ अगच्छद्यत्रघोरंसतपोह्यारभ्यतिष्ठति ॥ तंदृष्ट्वाचपिबंतं साकणधूममधोमुखम् ॥ २५८ ॥ यक्षेणपात्यमानंचकुंडधारेणपावनम् ॥ दृष्ट्वातंयतमानंतुदेवीकाव्यमवस्थितम् ॥ २५९ ॥ शत्रूपघातेश्राम्यं न्तंदुर्बलस्थितिमास्थितम् ॥ पित्रायथोक्तंवाक्यंसाकाव्येकृतवतीतदा ॥२६०॥ गीर्भिश्चैवानुकूलाभिःस्तुवंतीवल्गुभाषिणी ॥ गात्रसंवाहनैःकालेसेवमाना त्वचःसुखैः ॥ २६१ ॥ व्रतचर्यानुकूलाभिरुपास्यबहुलाःसमाः ॥ पूर्णेधूमव्रतेतस्मिन्घोरेवर्षसहस्रके ॥२६२ ॥ वरेणछंदयामासशिवःप्रीतोभवत्तदा ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ एतद्व्रतंत्वयैकेनचीर्णनान्येनकेनचित् ॥ २६३ ॥ तस्माद्वैतपसाबुद्ध्याश्रुतेनचबलेनच ॥ तेजसाचसुरान्सर्वांस्त्वमेकोभिभविष्यसि ॥२६४॥यच्चकिंचिन्मयिब्रह्मन्विद्यतेभृगुनंदन ॥ प्रतिदास्यामितत्सर्वंत्वयावाच्यंनकस्यचित् ॥ २६५ ॥ किंभाषितेनबहुनाअवध्यस्त्वंभविष्यसि ॥ तान्दत्वातुवरांस्तस्मैभार्गवायपुनःपुनः॥२६६॥प्रजेशत्वंधनेशत्वमवध्यत्वंचवैददौ ॥ एतान्लब्ध्वावरान्काव्यःसंप्रहृष्टतनूरुहः॥२६७॥एवमाभाष्यदेवेश मीश्वरंनीललोहितम्॥प्रज्ञान्वितस्ततस्तस्मैप्राञ्जलिःप्रणतोभवत् ॥ २६८ ॥ ततःसोंतर्हितेदेवेजयंतीमिदमब्रवीत् ॥ कस्यत्वंसुभगेकावादुःखितेमयिदुः खिता ॥ २६९ ॥ महतातपसायुक्ताकिमर्थंमांजिगीषसि ॥ अनयासंस्थिताभक्त्याप्रश्रयेणदमेनच ॥२७० ॥ स्नेहेनचैवसुश्रोणिप्रीतोस्मिवरवर्णिनि ॥ किमिच्छसिवरारोहेकस्तेकामःसमुद्यतः ॥ २७१ ॥ तंतेसंपादयाम्यद्ययद्यपिस्यात्सुदुष्करम् ॥ एवमुक्ताब्रवीदेनंतपसाज्ञातुमर्हसि ॥ २७२ ॥ चिकी र्षितंहिमेब्रह्मंस्त्वंवैवदयथातथम् ॥ एवमुक्तोब्रवीदेनांदृष्ट्वादिव्येनचक्षुषा ॥ २७३ ॥ मयासहत्वंसुश्रोणिशतवर्षाणिभामिनि ॥ सर्वभूतैरदृश्यांतःसंप्र योगमिहेच्छसि ॥ २७४ ॥ देविइंदीवरश्यामेवरार्हेवामलोचने ॥ एवंवृणोषिकामांस्त्वंददेवैवल्गुभाषिते ॥२७५॥ एवंभवतुगच्छावगृहंमेमत्तकाशिनि ॥ ततःसगृहमागम्यजयंत्यासहचोशना ॥२७६॥ तयासहावसद्देव्याशतवर्षाणिभार्गवः ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांमाययासंशितव्रतः ॥ २७७ ॥ कृतार्थमागतं ज्ञात्वाशुक्रंसर्वेदितेस्सुताः ॥ अभिजग्मुर्गृहंतस्यमुदितास्तेदिदृक्षवः ॥ २७८ ॥ गतायदानपश्यंतिमाययासंवृतंगुरुम् ॥ लक्षणंतस्यचाबुद्ध्वाना द्यागच्छतिनोगुरुः ॥ २७९ ॥ एवंतेस्वानिधिष्ण्यानिगताःसर्वेयथागताः ॥ ततोदेवगणास्सर्वेगत्वांगिरसमब्रुवन् ॥ २८० ॥ दानवालयेतु भगवान्गत्वातत्रचतांचमूम् ॥ मोहयित्वात्मवशगांक्षिप्रमेवतथाकुरु ॥ २८१ ॥ धिषणस्तान्सुरानाहएवमेवव्रजाम्यहम् ॥ तेनगत्वादानवेंद्रः प्रह्लादोवैवशीकृतः ॥२८२॥ शुक्रोभूत्वास्थितस्तत्रपौरोहित्यंचकारसः ॥ स्थितोवर्षशतंसाग्रमुशनातावदागतः ॥२८३॥ दनुपुत्रैस्ततोदृष्टःसभायांतुबृह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्पतिः ॥ उशनाएकएवात्रद्वितीयःकिमिहागतः ॥२८४॥ सुमहत्कौतुकंचात्रभविताविग्रहोदृढम् ॥ किंवदिष्यतिलोकोयंद्वारियोयंव्यवस्थितः ॥२८५॥
सभायामास्थितोयोयंगुरुःकिंनोवदिष्यति॥एवंप्रजल्पतांतेषांदनूनांकविरागतः ॥२८६॥ स्वरूपधारिणंतत्रदृष्ट्वासीनंबृहस्पतिम् ॥ उवाचवचनंक्रुद्धःकि
मर्थंत्वमिहागतः ॥ २८७ ॥ शिष्यान्मोहयसेमेत्वंयुक्तंसुरगुरोस्तव ॥ मूढास्तेत्वांनजानंतित्वन्मायामोहिताध्रुवम् ॥ २८८ ॥ तन्नयुक्तंतवब्रह्मन्परशिष्य
प्रधर्षणम् ॥ व्रजत्वंदेवलोकंस्वंतिष्ठधर्ममवाप्स्यसि ॥२८९॥ शिष्योहिमेकचःपूर्वंहतोदानवपुंगवैः ॥ विद्यार्थीतनयोब्रह्मंस्तवायोग्यागतिस्त्विह ॥२९० ॥
श्रुत्वातुतस्यतद्वाक्यंस्मितंकृत्वावदद्गुरुः॥संतिचोराःपृथिव्यांयेपरद्रव्यापहारिणः ॥ २९१॥ एवंविधानदृष्टाश्चरूपदेहापहारिणः ॥ वृत्रघातेनचेंद्रस्यब्रह्मह
हत्यापुराभवत्॥२९२॥ लोकायतिकशास्त्रेणभवतासातिरस्कृता॥जानामित्वामांगिरसंदेवाचार्यंबृहस्पतिम्॥२९३॥मद्रूपधारिणंप्राप्तंसर्वेपश्यतदानवाः ॥
एषवोमोहनायालंप्राप्तोविष्णुविचेष्टितैः ॥ २९४॥ तदेनंशृंखलैर्बद्ध्वाक्षिपेतलवणार्णवे ॥ पुनरेवाब्रवीच्छुक्रःपुरोधायंदिवौकसाम् ॥ २९५ ॥ मोहितानूनमेते
नक्षयंयास्यथदानवाः॥भोअहंदानवेंद्रेहवंचितोऽस्मिदुरात्मना॥२९६॥किमर्थंभवतात्यक्तःकृतश्चान्यःपुरोहितः॥देवाचार्योंगिरःपुत्रएषएवबृहस्पतिः २९७
वंचितोसिनसंदेहोहितार्थंतुदिवौकसाम् ॥ त्यजस्वैनंमहाभागशत्रुपक्षजयावहम्॥२९८॥ अनुशिष्यभयाद्यातःपूर्वमेवमहंप्रभो॥जलमध्येस्थितःपीतोमहादे
वेनशंभुना ॥२९९ ॥ उदरस्थस्यमेजातंसाग्रंवर्षशतंकिल ॥ उदराच्छुक्ररूपेणशिश्नेनाहंविसर्जितः ॥ ३००॥ वरदःप्राहमांदेवश्शुक्रेष्टंत्वंवरंवृणु ॥ मया
वृतोवरंराजन्देवदेवःपिनाकधृत् ॥ ३०१ ॥ मनसाचिंतिताह्यर्थामानसेयस्थितावराः ॥ भवंतुमयितेसर्वेप्रसादात्तवशंकर ॥ ३०२ ॥ एवमस्त्वितिदेवेन
प्रेषितोऽस्मितवांतिकम् ॥ तावदत्राभवच्चायंपुरोधास्तेबृहस्पतिः ॥३०३॥ दृष्टःसत्यंदानवेंद्रमयोक्तंत्वंनिशामय ॥ बृहस्पतिस्तदावाक्यंप्रह्लादंप्रत्यभाषत
॥३०४॥नाहमेतंप्रजानामिदेवंवादानवंनरम्॥मद्रूपधारिणंराजन्वंचनार्थंतवागतम्३०५॥ततस्तेदानवाःसर्वेसाधुसाध्वितिवादिनः॥पुरोधाःपौर्विकोनोस्तुयो
वाकोवाभवत्विति॥३०६॥नानेनकार्यमस्माकंयातुह्येषयथागतः ॥ सक्रोधमशपत्काव्योदानवेंद्रान्समागतान्॥३०७॥ त्यक्तोयथाहंयुष्माभिस्तथासर्वांश्रि
रादिव ॥ गतश्रीकान्गतप्राणान्पश्येयंदुःखजीविकान्॥३०८॥सुघोरामापदंप्राप्तानचिरादेवसर्वशः॥एवमुक्त्वागतःकाव्योयदृच्छातस्तपोवनम्३०९॥ त
स्मिन्गतेततःशुक्रेस्थितस्तत्रबृहस्पतिः॥पालयन्दानवांस्तत्रकिंचित्कालमतिष्ठत ३१०॥ततोबहुतिथेकालेअतिक्रांतेनरेश्वर॥संभूयदानवाःसर्वेपर्यपृच्छंस्त
दागुरुम्॥३११॥संसारेस्मिन्नसारेतुकिंचिज्ज्ञानंप्रयच्छनः॥येनमोक्षंव्रजामश्चप्रसादात्तवसुव्रत॥३१२॥ततःसुरगुरुःप्राहकाव्यरूपीतदागुरुः॥ममाप्येषामतिः
पूर्वंयायुष्माभिरुदाहृता३१३॥ क्षणंकुर्वंतुसहिताश्शुचीभूयसमाहिताः॥ज्ञानंवक्ष्यामिवोदैत्याअहंवैमोक्षदायियत्।३१४॥एषाश्रुतिर्वैदिकीयाऋग्यजुःसामसं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ञिता॥वैश्वानरप्रसादात्तुदुःखदाप्राणिनामिह।३१५।यज्ञश्राद्धंकृतंक्षुद्रैरैहिकस्वार्थतत्परैः॥येत्वमीवैष्णवाधर्मायेचरुद्रकृतास्तथा॥३१६॥कुधर्मादारसहितै
हिंसाप्रायाःकृताहितैः॥अर्द्धनारीश्वरोरुद्रःकथंमोक्षंगमिष्यति॥३१७॥ वृतोभूतगणैर्भूरिभूषितश्चास्थिभिस्तथा ॥ नस्वर्गोनैवमोक्षोत्रलोकाःक्लिश्यंतिवैतथा
॥३१८॥हिंसायामास्थितोविष्णुःकथंमोक्षंगमि ष्याति॥रजोगुणात्मकोब्रह्मास्वांसृष्टिमुपजीवाति॥३१९॥देवर्षयोथयेचान्येवैदिकंपक्षमाश्रिताः॥हिंसाप्रायाः
सदाक्रूरामांसादाः पापकारिणः ॥ ३२० ॥ सुरास्तुमद्यपानेनमांसादाब्राह्मणास्त्वमी ॥ धर्मेणानेनकःस्वर्गंकथंमोक्षंगमिष्यति ॥३२१॥ यच्चयज्ञादिकंकर्म
स्मार्तंश्राद्धादिकंतथा ॥ तत्रनैवापवर्गोस्तियत्रैषाश्रूयतेश्रुतिः ॥ ३२२ ॥ यज्ञंकृत्वापशुंहत्वाकृत्वारुधिरकर्दमम् ॥ यद्येवंगम्यतेस्वर्गोनरकःकेनगम्यते
॥३२३॥ यदिभुक्तमिहान्येनतृप्तिरन्यस्यजायते ॥ दद्यात्प्रवसतः श्राद्धंनसभोजनमाहरेत् ॥३२४॥ आकाशगामिनोविप्राःपतितामांसभक्षणात्॥तेषांन
विद्यतेस्वर्गोमोक्षोनैवेहदानवाः ॥३२५॥जातस्यजीवितंजंतोरिष्टंसर्वस्यजायते॥आत्ममांसोपमंमांसंकथंखादेतपंडितः॥३२६॥ योनिजास्तुकथंयोनिंसेवं
तेजंतवस्त्वमी॥मैथुनेनकथंस्वर्गंयास्यंतेदानवेश्वर॥मृद्भस्मनायत्रशुद्धिस्तत्रशुद्धिस्तुकाभवेत् ॥३२७॥ विपरीततमंलोकंपश्यदानवयादृशम् ॥ विण्मूत्र
स्यकृतोत्सर्गेशिश्नापानेतुशोधनम्॥३२८॥नसंभारोस्तिवदनेमृदातोयेनवापुनः॥भुक्त्वाभोजनेराजन्कथंनापानशिश्नयोः।३२९॥क्रियतेशोधनंतद्वद्विपरी
तास्थितिस्त्वियम् ॥ यत्रप्रक्षालनंप्रोक्तंतत्रतेनैवकुर्वते॥३३०॥तारांबृहस्पतेर्भार्यांहृत्वासोमःपुरागतः॥ तस्यांजातोबुधःपुत्रोगुरुर्जग्राहतांपुनः ॥३३१॥
गौतमस्यमुनेःपत्नीमहल्यांनामनामतः ॥ अगृह्णात्तांस्वयंशक्रःपश्यधर्मोयथाविधः ॥ ३३२ ॥ एतदन्यच्चजगतिदृश्यतेपापदायकम् ॥ एवंविधोयत्रध
र्मःपरमार्थोमतस्तुकः॥३३३॥वदस्वत्वंदानवेंद्रवदभूयोवदामिते॥ गुरोस्तुगदितंश्रुत्वापरमार्थान्वितंवचः॥३३४॥जातकौतूहलास्तत्रविविक्तास्तुभवार्णवा
त् ॥ दानवाऊचुः॥दीक्षयस्वगुरोसर्वान्प्रपन्नान्भक्तितःस्थितान् ॥ ३३५ ॥ येनवैनपुनर्मोहंव्रजामस्तवशासनात् ॥ सुविरक्ताःस्मसंसारेशोकमोहप्रदायि
नि ॥३३६॥ उद्धरस्वगुरोसर्वान्क्लेशाकर्षणकूपतः ॥ कस्यदेवस्यशरणंगच्छामोब्राह्मणोत्तम ॥ ३३७॥ दैवतंचप्रपन्नानांप्रकाशयमहामते ॥ स्मरणेनो
पवासेनध्यानधारणयातथा ॥३३८॥ पूजोपहारैचकृतेअपवर्गस्तुलभ्यते ॥ विरक्तास्स्मकुटुंबेतुभूयोनात्रयतामहे॥३३९॥एवंचैवगुरुश्छन्नस्तैरुक्तोदनुपुंग
वैः ॥ चिंतयामासतत्कार्यंकथमेतत्करोम्यहम् ॥३४०॥ कथमेतेमयापापाःकर्तव्यानरकौकसः ॥ विडंबनाच्छुतेर्बाह्यास्त्रैलोक्येहास्यकारिणः ॥ ३४१ ॥
इत्युक्त्वाधिषणोराजंश्चिंतयामासकेशवम् ॥ तस्यतच्चिंतितंज्ञात्वामायामोहंजनार्दनः ॥ ३४२ ॥ समुत्पाद्यददौतस्यप्राहचेदंबृहस्पतिम् ॥ मायामोहो
यमखिलांस्तान्दैत्यान्मोहयिष्यति ॥३४३॥भवतासहितःसर्वान्वेदमार्गबहिष्कृतान्॥एवमादिश्यभगवानंतर्द्धानंजगामह॥३४४॥तपस्यभिरतान्सोथमाया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मोहोगतोऽसुरान् ॥ तेषांसमीपमागत्यबृहस्पतिरुवाचह ॥ ४५ ॥ अनुग्रहार्थंयुष्माकंभक्त्याप्रीतास्त्विहागतः ॥ योगीदिगम्बरोमुण्डोवर्हिपत्र
धरोह्ययम् ॥ ४६ ॥ इत्युक्तेगुरुणापश्चान्मायामोहोब्रवीद्वचः ॥ भोभोदैत्याधिपतयःप्रब्रूततपसिस्थिताः ॥ ४७ ॥ ऐहिकार्थंतुपारक्यंतपसः
फलमिच्छथ ॥ दानवाऊचुः ॥ पारक्यधर्मलाभायतपश्चर्याहिनोमता ॥ ४८ ॥ अस्माभिरियमारब्धाकिंवातत्रविवक्षितम् ॥ दिगंबरउवाच ॥ कुरु
ध्वंममवाक्यानियदिमुक्तिमभीप्सथ ॥४९॥ आर्हतंसर्वमेतच्चमुक्तिद्वारमसंवृतम्॥धर्माद्विमुक्तेरर्होयंनैतस्मादपरःपरः ॥३५०॥अत्रैवावस्थिताःस्वर्गंमुक्तिंचा
पिगमिष्यथ ॥ एवंप्रकारैर्बहुभिर्युक्तिदर्शनवर्जितैः ॥ ५१ ॥ मायामोहेनतेदैत्याःवेदमार्गवहिष्कृताः ॥ धर्मायैतदधर्मायसदेतदसदित्यपि ॥ ५२ ॥
विमुक्तयेत्विदंनैतद्विमुक्तिंसंप्रयच्छति ॥ परमार्थोयमत्यर्थंपरमार्थोनचाप्ययम् ॥५३॥ कार्यमेतदकार्यंहिनैतदेतत्स्फुटंत्विदम् ॥ दिग्वाससामयंधर्मोध
र्मोयंवहुवाससाम् ॥५४॥ इत्यनेकार्थवादांस्तुमायामोहेनतेयतः ॥ उक्तास्ततोऽखिलादैत्याःस्वधर्मास्त्याजितानृप ॥ ५५ ॥ अर्हध्वंमामकंधर्मंमायामो
हेनतेयतः ॥ उक्तास्तमाश्रिताधर्ममार्हतास्तेनतेभवन् ॥ ५६ ॥ त्रयीमार्गंसमुत्सृज्यमायामोहेनतेसुराः ॥ कारितास्तन्मयाह्यासंस्तथान्येतत्प्रबोधिताः
॥५७॥तैरप्यन्येपरेतैश्चतैरन्योन्यैस्तथापरे ॥ नमोऽर्हतेचेतिसर्वेसंगमेस्थिरवादिनः ॥५८॥ अल्पैरहोभिःसंत्यक्तातैर्दैत्यैःप्रायशस्त्रयी॥पुनश्चरक्तांबरधृन्मा
यामोहोजितेक्षणः ॥ ५९ ॥ सोन्यानप्यसुरान्गत्वाऊचेन्यन्मधुराक्षरम् ॥ स्वर्गार्थंयदिवोवाञ्छानिर्वाणार्थायवापुनः ॥ ३६० ॥ तदलंपशुघातादिदुष्टधर्मै
र्निबोधत॥ विज्ञानमयमेतद्वैत्वशेषमधिगच्छत ॥६१॥ बुध्यध्वंमेवचःसम्यग्बुधैरेवमिहोदितम् ॥ जगदेतदनाधारंभ्रांतिज्ञानानुतत्परम् ॥ ६२ ॥ रागादिदु
ष्टमत्यर्थंभ्राम्यतेभवसंकटे ॥ नानाप्रकारंवचनंसतेषांमुक्तियोजितम् ॥ ६३ ॥ तथातथावदद्धर्मंतत्यजुस्तेयथायथा ॥ केचिद्विनिंदांवेदानांदेवानामपरे
नृप ॥ ६४ ॥ यज्ञकर्मकलापस्यतथाचान्येद्विजन्मनाम् ॥ नैतद्युक्तिसहंवाक्यंहिंसाधर्मायजायते ॥६५ ॥ हवींष्यनलदग्धानिफलान्यर्हंतिकोविदाः ॥ नि
हतस्यपशोर्यज्ञेस्वर्गप्राप्तिर्यदीष्यते ॥ ६६ ॥ स्वपितायजमानेनकिंवातत्रनहन्यते ॥ तृप्तयेजायतेपुंसोभुक्तमन्येनचेद्यदि ॥६७॥ दद्याच्छ्राद्धंप्रवसतोनव
हेयुःप्रवासिनः ॥ यज्ञैरनेकैर्देवत्वमवाप्येंद्रेणभुज्यते॥६८॥ शम्यादियदिचेत्काष्ठंतद्वरंपत्रभुक्पशुः॥ जनाश्रद्धेयमित्येतदवगम्यतुतद्वचः॥६९॥ उपेक्ष्यश्रे
यसेवाक्यंरोचतांयन्मयेरितम् ॥ नह्याप्तवादानभसोनिपतंतिमहासुराः ॥ ३७० ॥ युक्तिमद्वचनंग्राह्यंमयान्यैश्चभवद्विधैः ॥ दानवाऊचुः ॥ तत्ववादेवयं
सर्वेप्रपन्नास्तवभक्तितः ७१॥ कुरुष्वानुग्रहंचाद्यप्रसन्नोसियदिप्रभो ॥ संभारानाहरामोद्यदीक्षायोग्यांश्चसर्वशः ॥७२॥ प्रसादात्तवयेनाशुमोक्षोहस्तगतो
भवेत् ॥ ततस्तानब्रवीत्सर्वान्मायामोहोसुरांस्तदा॥७३॥प्रपन्नःशासनंह्येषमदीयोगुरुरग्र्यधीः॥दीक्षांदास्यतियुष्माकंनिदेशान्ममसत्तमः॥७४॥एतान्दीक्ष

[illegible] University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प० पु० यभोब्रह्मन्वचनान्ममपुत्रकान् ॥ गतेमोहेदानवास्तेभार्गवंवाक्यमब्रुवन् ॥ ७५ ॥ देहिदीक्षांमहाभागसर्वसंसारमोचनीम् ॥ तथेत्याहोशनादैत्यान्गच्छा प्र०सृ०खं०
॥ ३३ ॥ मोनर्मदामनु ॥७६॥ भोभोस्त्यजतवासांसिदीक्षांकारयितास्मिवः॥एवंतेदानवाभीष्मभृगुरूपेणधीमता॥७७॥ आंगिरसेनतेतत्रकृतादिग्वाससोसुराः॥बर्हि अ०१३
पिच्छध्वजंतेषांगुंजिकाचारुमालिकां॥७८॥दत्वाचकारतेषांतुशिरसोलुंचनंततः॥ केशस्योत्पाटनंचैवपरमंधर्मसाधनम्॥७९॥धनानामीश्वरोदेवोधनदःके
शलुंचनात् ॥ सिद्धिंपरामिकांप्राप्ताःसदावेषस्यधारणात्॥३८०॥ नित्यत्वंलभ्यतेह्येवंपुराप्राहार्हतःस्वयम्॥ वालोत्पाटेनदेवत्वंमानुषैर्लभ्यतेत्विह॥८१॥
किंनकुर्वीततत्तस्मान्महापुण्यप्रदंयतः ॥ मनोरथोहिदेवानांलोकेवैमानुषेकदा ॥ ८२ ॥ अस्मिन्स्याद्भारतेवर्षेजन्मनःश्रावकेकुले ॥ तपसायुञ्ज्महे
स्मान्वैकेशोत्पाटनपूर्वकम् ॥८३॥ तीर्थंकराश्चतुर्विंशत्तथातैस्तुपुरस्कृताः ॥ छायाकृतंफणींद्रेणध्यानमार्गप्रदर्शकम् ॥ ८४ ॥ स्तुवन्तंमंत्रवादेनस्वर्गो
हस्तगतोर्हतं ॥ मोक्षोवाभवितानूनंविचारःकोत्रकथ्यते ॥ ८५ ॥ कदास्यामर्षयोभूत्वासूर्याग्निसमतेजसः ॥ जह्वाविरागिणश्चैवमनुपंचांगकंत
था ॥ ८६ ॥ तथातपस्यतांमृत्युंगतानांकालपर्ययात् ॥ पाषाणेनशिरोभग्नंभवतेपुण्यकर्मणाम् ॥८७॥ अरण्येनिर्जनेवासःकदावैभविताहिनः ॥ कर्ण
जप्यंश्रावकाश्चकरिष्यंतिसमाहिताः ॥८८॥ भोभोऋषभेनगंतव्यंमोक्षमार्गीयतोभवान्॥लब्धानियानिस्थानानिभूयोवृत्तिकराणिच॥८९॥ त्याज्यानितेनचै
तानिसत्यमेववचोहिनः॥ अस्मदीयेनतपसानियमैर्विविधैस्तथा ॥ ३९० ॥ व्रजध्वंचोत्तमंस्थानंमोक्षमार्गंचयंबुधाः ॥ विंदंतिभक्तिभावेनतपोयुक्तास्त
पस्विनः ॥ ९१ ॥ अक्षेषुनिग्रहोयत्रदयाभूतेषुसर्वदा ॥ तत्तपोधर्ममित्युक्तंसर्वाचान्याविडंबना ॥ ९२ ॥ ज्ञात्वैतद्भवतासाध्यंगंतव्यंपरमंपदम् ॥ यांवैती
र्थंकरायातायांगतियोगिनोगताः॥९३॥एवंवैदेवताःपूर्वविद्याधरमहोरगाः॥मनोरथाभिलाषांस्तेचिंतयंतोदिवानिशम् ॥ ९४॥ यद्येषणवैयुष्माकंसंसारविर
तौकृता ॥ परित्यजध्वंदाराणिस्वर्गमार्गार्गलानिच ॥ ९५ ॥ यस्यांयोनौपितायातस्तांयोनिंसेवसेकथम् ॥ आत्ममांसोपमंमांसंकथंखादंतिजंतवः ॥९६॥
ततस्तेदानवाभीष्माऊचुःसर्वेगुरुंवचः ॥ दीक्षस्वनोमहाभागभ्रूणकानग्रतःस्थितान् ॥ ९७ ॥ तथाकृत्वासतानाहसमयेनपुरोहितः ॥ प्रणामोनान्यदे
वेषुकर्तव्योवःकदाचन ॥ ९८ ॥ एकस्थानेयदाभक्तंभोक्तव्यंकरसंपुटे ॥ तत्रस्थानेस्थितंतोयंकेशकीटविवर्जितम् ॥ ९९ ॥ तुल्यंप्रियाप्रियंकार्यंनान्यद्द
ष्टिहतंक्वचित् ॥ भोक्तव्यमेतेनविभोआचारेणतथाकुरु॥४००॥भवध्वंसहितायूयंतेतथामोक्षभागिनः॥एवमुक्त्वासनियमान्कृत्वातान्दनुपुंगवान् ॥ १ ॥ ॥ ३३ ॥
जगामधिषणोराजन्देवलोकंदिवौकसाम् ॥ आचचक्षेसतत्सर्वंदानवानांचकारितम् ॥ २॥ ततस्तेत्वसुराजग्मुर्नर्मदामभितोवसन् ॥ दृष्ट्वातान्दानवांस्तत्र
प्रह्लादेनविनाकृतान् ॥ ३ ॥ देवराजस्ततोहृष्टोनमुचिंप्राहवैवचः ॥ हिरण्याक्षंयज्ञहनंधर्मघ्नंवेदनिंदकम् ॥ ४॥ राक्षसंक्रूरकर्माणंप्रघसंविघसंतथा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुचिंचैवतथाबाणंविरोचनमथापिवा ॥५॥ महिषाक्षंवाष्कलंचप्रचंडंचंडकंतथा ॥ रोचमानंतथात्युग्रंसुषेणंदानवोत्तमम् ॥६॥ एतान्दृष्ट्वातथाचान्यान्दान
वेंद्रानथाब्रवीत् ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ दानवेंद्राःपुराजाताःकृतंराज्यंत्रिविष्टपे ॥ ७ ॥ इदानींकथमेवेदंव्रतंवेदविलोपकम् ॥ भवद्भिःकर्तुमारब्धंनग्नमुं
डिकमंडलु ॥ ८ ॥ मयूरध्वजधारित्वंकथंचैवेहतिष्ठथ ॥ ॥ दानवाऊचुः ॥ त्यक्तःसर्वासुरभावऋषिधर्मैवयंस्थिताः ॥ ९ ॥ धर्मवृद्धिकरंकर्मचरामःसर्व
जंतुषु ॥ त्रैलोक्यराज्यमखिलंभुंक्ष्वशक्रव्रजस्वच ॥ ४१० ॥ तथेतिचोक्त्वामघवापुनर्यातस्त्रिविष्टपम् ॥ एवंतेमोहिताःसर्वेभीष्मदेवपुरोधसा ॥ ११॥
नर्मदासरितंप्राप्यास्थितादानवसत्तमाः॥ज्ञात्वाशुक्रेणतेसर्वेवृत्तांतमनुबोधिताः॥१२॥ तदात्रैलोक्यहरणेचक्रुःक्रूरांपुनर्मतिम् ॥४१३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे
प्रथमेसृष्टिखंडेअवतारचरितंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंत्रिपुरुषाज्जातोह्यर्जुनःपरवीरहा ॥ कथंकर्णस्तुकानीनःसूतजःपरिकीर्त्य
ते ॥ १ ॥ वैरंतयोःकथंभूतंनिसर्गादेवतद्वद ॥ बृहत्कौतूहलंमह्यंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ छिन्नेवक्रेपुराब्रह्माक्रोधेनमहतावृतः ॥ लला
टेस्वेदमुत्पन्नंगृहीत्वाताडयद्भुवि ॥ ३ ॥ स्वेदतःकुंडलीजज्ञेसधनुष्कोमहेषुधिः ॥ सहस्रकवचीवीरःकिंकरोमीत्युवाचह ॥ ४ ॥ तमुवाचविरिंचस्तुदर्श
यन्रुद्रमोजसा ॥ हन्यतामेषदुर्बुद्धिर्जायतेनयथापुनः ॥ ५ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाधनुरुद्यम्यपृष्ठतः ॥ संप्रतस्थेमहेशस्यबाणहस्तोतिरौद्रदृक् ॥ ६ ॥
दृष्ट्वापुरुषमत्युग्रंभीतस्तस्यत्रिलोचनः अपक्रांतस्ततोवेगाद्विष्णोराश्रममभ्यगात् ॥७॥ त्राहित्राहीतिमांविष्णोनरादस्माच्चशत्रुहन् ॥ ब्रह्मणानिर्मितःपा
पोम्लेच्छरूपोभयंकरः॥८॥यथाहन्यान्नमांक्रुद्धस्तथाकुरुजगत्पते॥हुंकारध्वनिनाविष्णुर्मोहयित्वातुतंनरम्॥९॥अदृश्यःसर्वभूतानांयोगात्माविश्वदृक्प्रभुः
तत्रप्रार्तंविरूपाक्षंसांत्वयामासकेशवः ॥ १० ॥ ततस्सप्रणतोभूमौदृष्टोदेवेनविष्णुना ॥ विष्णुरुवाच ॥ पौत्रोहिमेभवान्रुद्रकंतेकामंकरोम्यहम् ॥ ११ ॥
दृष्ट्वानारायणंदेवंभिक्षांदेहीत्युवाचह ॥ कपालंदर्शयित्वाग्रेप्रज्वलंस्तेजसोत्कटम् ॥ १२ ॥ कपालपाणिंसंप्रेक्ष्यरुद्रंविष्णुरचिन्तयत् ॥ कोन्योयोग्योभवे
द्भिक्षुर्भिक्षादानस्यसांप्रतम् ॥ १३ ॥ योग्योयमितिसंकल्प्यदक्षिणंभुजमर्पयत् ॥ तद्बिभेदातितीक्ष्णेनशूलेनशशिशेखरः ॥ १४ ॥ प्रावर्तततोधाराशो
णितस्यविभोर्भुजात् ॥ जांबूनदरसाकारावह्निज्वालेवनिर्मिता ॥ १५ ॥ निपपातकपालांतश्शम्भुनासाप्रभिक्षिता ॥ ऋज्वीवेगवतीतीव्रास्पृशंतीत्वां
बरंजवात् ॥ १६ ॥ पंचाशद्योजनादैर्घ्याद्विस्ताराद्दशयोजना ॥ दिव्यवर्षसहस्रंसासमुवाहहरेर्भुजात् ॥ १७॥ इयंतंकालमीशोसौभिक्षांजग्राहभिक्षुकः ॥
दत्तानारायणेनाथकापालेपात्रउत्तमे ॥८॥ ततोनारायणःप्राहशंभुंपरमिदंवचः ॥ संपूर्णवानवापात्रंततोवैपरमीश्वरः ॥१९॥ सतोयांबुदनिर्घोषंश्रुत्वावाक्यं
हरेर्हरः ॥ शशिसूर्याग्निनयनःशशिशेखरशोभितः ॥ २० ॥ कपालेदृष्टिमावेश्यत्रिभिर्नेत्रैर्जनार्दनम् ॥ अंगुल्याघटयन्प्राहकपालंपरिपूरितम् ॥ २१ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुत्वाशिवस्यतांवाणींविष्णुर्धारांसमाहरत् ॥ पश्यतोथहरेरीशःस्वांगुल्यारुधिरंतदा ॥ २२ ॥ दिव्यवर्षसहस्रंचदृष्टिपातैर्मंथसः ॥ मथ्यमानेततोरक्ते
कलिलंबुद्बुदंक्रमात् ॥२३॥ बभूवचततःपश्चात्किरीटीसशरासनः ॥ बद्धतूणीरयुगलोवृषस्कंधोङ्गुलित्रवान् ॥२४॥ पुरुषोवह्निसंकाशःकपालेसंप्रदृश्यते ॥
तंदृष्ट्वाभगवान्विष्णुःप्राहरुद्रमिदंवचः ॥ २५ ॥ कपालेभवकोवाऽयंप्रादुर्भूतोभवन्नरः ॥ वचःश्रुत्वाहरेरीशस्तमुवाचविभोशृणु ॥ २६ ॥ नरोनामैषपुरुषः
परमास्त्रविदांवरः ॥ भवतोक्तोनरइतिनरस्तस्माद्भविष्यति ॥ २७॥ नरनारायणौचोभौयुगेख्यातौभविष्यतः ॥ संग्रामेदेवकार्येषुलोकानांपरिपालने॥२८॥
एषनारायणसखोनरस्तस्माद्भविष्यति॥अथासुरवधेसाह्यंतवकर्तामहाद्युतिः ॥२९॥ मुनिर्ज्ञानपरीक्षायांजेतालोकेभविष्यति ॥ तेजोधिकमिदंदिव्यंब्रह्मणः
पंचमंशिरः ॥ ३० ॥ तेजसोब्रह्मणोदीप्ताद्भुजस्यतवशोणितात् ॥ ममदृष्टिनिपाताच्चत्रीणितेजांसियानितु ॥ ३१ ॥ तत्संयोगसमुत्पन्नःशत्रुंयुद्धेविजेष्य
ति ॥ अवध्यायेभविष्यंतिदुर्जयाअपिचापरे ॥ ३२ ॥ शक्रस्यचामराणांचतेषामेषभयंकरः ॥ एवमुक्त्वास्थितःशंभुर्विस्मितश्चहरिस्तदा ॥३३॥ कपाल
स्थःसतत्रैवतुष्टावहरकेशवौ॥ शिरस्यंजलिमाधायतदावीरउदारधीः ॥३४॥किंकरोमीतितौप्राहइत्युक्त्वाप्रणतःस्थितः॥तमुवाचहरःश्रीमान्ब्रह्मणास्वेनते
जसा॥३५॥सृष्टोनरोधनुष्पाणिस्त्वमेनंतुनिषूदय ॥इत्थमुक्तांजलिधरंस्तुवंतंशंकरोनरम् ॥३६॥ तथैवांजलिसंबद्धंगृहीत्वाचकरद्वयम्॥उद्धृत्याथकपाला
त्तंपुनर्वचनमब्रवीत् ॥३७॥ सएषपुरुषोरौद्रोयोमयावेदितस्तव ॥ विष्णुहुंकाररचितमोहनिद्रांप्रवेशितः ॥३८॥ विबोधयैनंत्वरितामित्युक्त्वान्तर्दधेहरः ॥
नारायणस्यप्रत्यक्षंनरेणानेनवैतदा ॥३९॥वामपादहतःसोपिसमुत्तस्थौमहाबलः॥ततोयुद्धंसमभवत्स्वेदरक्तजयोर्महत्॥४०॥विस्फारितधनुःशब्दंनादिता
शेषभूतलम्॥कवचंस्वेदजस्यैकंरक्तजेनत्वपाकृतम्॥४१॥एवंसमेतयोर्युद्धेदिव्यंवर्षद्वयंतयोः॥युध्यतोःसमतीतंचस्वेदरक्तजयोर्नृप ॥४२॥ रक्तजंद्विभुजंदृ
ष्ट्वास्वेदजंचैवसंगतौ ॥ विचिन्त्यवासुदेवोगाद्ब्रह्मणःसदनंपरम् ॥ ४३ ॥ ससंभ्रममुवाचेदंब्रह्माणंमधुसूदनः ॥ रक्तजेनाद्यभोब्रह्मन्स्वेदजोयंनिपातितः
॥ ४४ ॥ श्रुत्वैतदाकुलोब्रह्माबभाषेमधुसूदनम् ॥ हरेद्यजन्मनिनरोमदीयोजीवतादयम् ॥ ४५ ॥ तथातुष्टोब्रवीत्तंचविष्णुरेवंभविष्यति ॥ गत्वातयोरणमपि
निवार्यहिचतावुभौ ॥ ४६ ॥ अन्यजन्मनिभविताकलिद्वापरयोर्मिथः ॥ संधौमहारणेजातेतत्राहंयोजयामिवां ॥ ४७ ॥ विष्णुनातुसमाहूयग्रहेश्वरसुरे
श्वरौ ॥ उक्ताविमौनरौभद्रौपालनीयौममाज्ञया ॥ ४८ ॥ सहस्रांशोस्वेदजोयंस्वकीयोंशोधरातले ॥ द्वापारांतेवतार्योयंदेवानांकार्यसिद्धये ॥ ४९ ॥ यदू
नांतुकुलेभावीशूरोनाममहाबलः ॥ तस्यकन्यापृथानामरूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ ५० ॥ उत्पत्स्यतिमहाभागादेवानांकार्यसिद्धये ॥ दुर्वासास्तुवरंतस्यैमंत्र
ग्रामंप्रदास्यति ॥ ५१ ॥ मंत्रेणानेनयंदेवंभक्त्याआवाहयिष्यति ॥ देवितस्यप्रसादात्तुतवपुत्रोभविष्यति ॥ ५२ ॥ साचत्वामुदयेदृष्ट्वासा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिलाषारजस्वला ॥ चिंताभिपन्नातिष्ठंतीभजितव्याविभावसो ॥ ५३ ॥ तस्यागर्भेत्वयंभावीकानीनःकुंतिनंदनः ॥ भविष्यति
सुतोदेवदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ ५४ ॥ तथेतिचोक्त्वाप्रोवाचतेजोराशिर्दिवाकरः ॥ पुत्रमुत्पादयिष्पामिकानीनंबलगर्वितम् ॥ ५५ ॥ यस्यकर्णौ
तिवैनामलोकःसर्वोवदिष्यति ॥ मत्प्रसादादस्यविष्णोविप्राणांभावितात्मनः ॥ ५६ ॥ "अदेयंनास्तिवैलोकेवस्तुकिंचिच्चकेशव ॥ एवंप्र
भावंचैवैनंजनयेवचनात्तव ॥ ५७ ॥ एवमुक्त्वासहस्रांशुर्देवंदानवघातिनम् ॥ नारायणंमहात्मानंतत्रैवांतर्दधेरविः ॥ ५८ ॥ अदर्शनंगतेदेवेभास्करे
वारितस्करे ॥ वृद्धश्रवसमप्येवमुवाचप्रीतमानसः ॥ ५९ ॥ सहस्रनेत्ररक्तोत्थोनरोयंमदनुग्रहात् ॥ स्वांशभूतोद्वापरांतेयोक्तव्योभूतलेत्वया ॥
॥ ६० ॥ यदापांडुर्महाभागःपृथांभार्यामवाप्स्यति ॥ माद्रींचापिमहाभागतदारण्यंगमिष्यति ॥ ६१ ॥ तस्याप्यरण्यसंस्थस्यमृगःशापंप्रदास्यति ॥
तेनचोत्पन्नवैराग्यःशतशृंगंगमिष्यति ॥ ६२ ॥ पुत्रानभीप्सन्क्षेत्रोत्थान्भार्यासप्रवदिष्यति ॥ अनीप्संतीतदाकुंतीभर्त्तारंसावदिष्यति ॥ ६३ ॥
नाहंमर्त्यस्यवैराजन्पुत्रानिच्छेकथंचन ॥ दैवतेभ्यःप्रसादाच्चपुत्रानिछेनराधिप ॥ ६४ ॥ प्रार्थयंत्यैत्वयाशक्रकुंत्यैदेयोनरस्ततः ॥ वचसाचमदीयेन
एवंकुरुशचीपते ॥ ६५ ॥ अथाब्रवीत्तदाविष्णुंदेवेशोदुःखितोवचः ॥ अस्मिन्मन्वंतरेतीतेचतुर्विंशतिकेयुगे ॥ ६६ ॥ अवतीर्यरघुकुलेगृहेदश
रथस्यच ॥ रावणस्यवधार्थायशांत्यर्थंचदिवौकसाम् ॥ ६७ ॥ रामरूपेणभवतासीतार्थमटतावने ॥ मत्पुत्रोहिंसितोदेवसूर्यपुत्रहितार्थिना ॥ ६८ ॥
वालिनामप्लवंगेंद्रःसुग्रीवार्थेत्वयायतः ॥ दुःखेनानेनतप्तोहंगृह्णामिनसुतंनरम् ॥६९॥ अगृह्णमानंदेवेंद्रंकारणांतरवादिनम् ॥ हरिःप्रोचेशुनासीरंभुवोभाराव
तारणे ॥ ७० ॥ अवतारंकरिष्यामिमर्त्यलोकेत्वहंप्रभो ॥ सूर्यपुत्रस्यनाशार्थंजयार्थमात्मजस्यते ॥ ७१ ॥ सारथ्यंचकरिष्यामिनाशंकुरु
कुलस्यच ॥ ततोहृष्टोभवच्छक्रोविष्णुवाक्येनतेनह ॥ ७२ ॥ प्रतिगृह्यनरंहृष्टःसत्यंचास्तुवचस्तव ॥ एवमुक्त्वावरंदेवःप्रेषयित्वाच्युतःस्वयम् ॥७३॥
गत्वातुपुंडरीकाक्षोब्रह्माणंप्राहवैपुनः ॥ त्वयासृष्टमिदंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥७४॥ आवांकार्यस्यकरणेसहायौचतवप्रभो ॥ स्वयंकृत्वापुनर्नाशंकर्तुंदेव
नबुध्यसे ॥ ७५ ॥ कृतंजुगुप्सितंकर्मशंभुमेतंजिघांसता ॥ त्वयाचदेवदेवस्यसृष्टःकोपेनवैपुमान् ॥ ७६ ॥ शुद्ध्यर्थमस्यपापस्यप्रायश्चित्तंपरंकुरु ॥
गृह्णन्वह्नित्रयंदेवअग्निहोत्रमुपाहर ॥ ७७ ॥ पुण्यतीर्थेतथादेशेवनेवापिपितामह ॥ स्वपत्न्यासहितोयज्ञंकुरुष्वास्मत्परिग्रहात् ॥ ७८ ॥ सर्वेदेवास्त
थादित्यारुद्राश्चापिजगत्पते ॥आदेशंतेकरिष्यंतियतोस्माकंभवान्प्रभुः ॥७९॥एकोहिगार्हपत्योग्निर्दक्षिणाग्निर्द्वितीयकः॥आहवनीयस्तृतीयस्तुत्रिकुंडेषुप्र
प्रकल्पय ॥ ८० ॥ वर्तुलेत्वर्चयात्मानम्मामथोधनुराकृतौ ॥ चतुःकोणेहरंदेवंऋग्यजुःसामनामभिः ॥ ८१ ॥ अग्नीनुत्पाद्यतपसापरामृद्धिमवाप्यच ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिव्यंवर्षसहस्रंतुहुत्वाग्निंशमयिष्यसि ॥८२॥ अग्निहोत्रात्परंनान्यत्पवित्रमिहपठ्यते ॥ सुकृतेनाग्निहोत्रेणप्रशुद्ध्यंतिभुविद्विजाः ॥ ८३ ॥ पंथानोदेवलो
कस्यत्राह्मणैर्दर्शितास्त्वमी ॥ एकोग्निःसर्वदाधार्योगृहस्थेनद्विजन्मना ॥८४॥ विनाग्निनाद्विजेनेहगार्हस्थ्यन्नतुलभ्यते ॥ भीष्मउवाच॥योसौकपालादुत्पन्नो
नरोनामधनुर्द्धरः ॥ ८५ ॥ किमेषमाधवाज्जातउताहोस्वेनकर्मणा ॥ उतरुद्रेणजनितोह्यथवाबुद्धिपूर्वकम् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मन्हिरण्यगर्भो
यमंडजातश्चतुर्मुखः ॥ अद्भुतंपञ्चमंतस्यवक्त्रंतत्कथमुत्थितम् ॥८७॥ सत्वेरजोनदृश्येतनसत्वंरजसिक्वचित् ॥ सत्वस्थोभगवान्ब्रह्माकथमुद्रेकमादधा
त् ॥ ८८ ॥ मूढात्मनानरोयेनहंतुंहिप्रहितोहरं ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ महेश्वरहरीचैतौद्वावेवसत्पथिस्थितौ ॥८९॥ तयोरविदितंनास्तिसिद्धासिद्धंमहा
त्मनोः ॥ ब्रह्मणःपंचमंवक्त्रमूर्द्ध्वमासीन्महात्मनः ॥ ९० ॥ ततोब्रह्माभवन्मूढोरजसाचोपबृंहितः ॥ ततोयंतेजसासृष्टिममन्यतमयाकृता ॥ ९१ ॥ मत्तोन्यो
नास्तिवैदेवोयेनसृष्टिःप्रवर्तिता ॥ सहदेवाःसगंधर्वाःपशुपक्षिमृगाकुलाः ॥ ९२ ॥ एवंमूढःसपंचास्योविरिंचिरभवत्पुनः ॥ प्राग्वक्त्रंमुखमेतस्यऋग्वे
दस्यप्रवर्तकम् ॥९३॥ द्वितीयंवदनंतस्ययजुर्वेदप्रवर्तकम् ॥ तृतीयंसामवेदस्यअथर्वार्थंचतुर्थकम् ॥ ९४ ॥ सांगोपांगेतिहासांश्चसरहस्यान्ससंग्रहान् ॥
वेदानधीतेवक्त्रेणपंचमेनोर्द्ध्वचक्षुषा ॥ ९५ ॥ तस्यासुरसुराःसर्वेवक्त्रस्याद्भुतवर्चसः ॥ तेजसानप्रकाशंतेदीपाःसूर्योदयेयथा ॥ ९६ ॥ स्वपुरेष्वपिसोद्वेगाह्य
वर्ततविचेतसः ॥ नकंचिद्गणयेच्चान्यंतेजसाक्षिपतेपरान् ॥९७॥ नाभिगंतुंनचद्रष्टुंपुरस्तान्नोपसर्पितुम् ॥ शेकुस्त्रस्ताःसुरास्सर्वेपद्मयोनिंमहाप्रभुम् ॥९८॥
अभिभूतमिवात्मानंमन्यमानाहतत्विषः ॥ सर्वेतेमंत्रयामासुर्दैवताहितमात्मनः ॥ ९९ ॥ गच्छामःशरणंशंभुंनिरस्तेजसोस्यतेजसा ॥ ॥ देवाऊचुः ॥
नमस्तेसर्वसत्वेशमहेश्वरनमोनमः ॥ १०० ॥ जगद्योनेपरंब्रह्मभूतानांत्वंसनातनः ॥ प्रतिष्ठासर्वजगतांत्वंहेतुर्विष्णुनासह ॥ १०१ ॥ एवंसंस्तूय
मानोसौदेवर्षिपितृदानवैः ॥ अंतर्हितउवाचेदंदेवाःप्रार्थयतेप्सितम् ॥ १०२ ॥ देवाऊचुः ॥ प्रत्यक्षदर्शनंदत्वादेहिदेवयथेप्सितम् ॥ कृत्वाकारुण्य
मस्माकंवरश्चापिप्रदीयताम् ॥१०३॥ यदस्माकंमहद्वीर्यंतेजओजःपराक्रमः ॥ तत्सर्वंब्रह्मणाग्रस्तंपंचमास्यस्यतेजसा ॥१०४॥ विनेशुःसर्वतेजांसित्वत्प्रसा
दात्पुनःप्रभो ॥ जायतेतुयथापूर्वंतथाकुरुमहेश्वर ॥ १०५ ॥ ततःप्रसन्नवदनोदेवैश्चापिनमस्कृतः ॥ जगामयत्रब्रह्मासौरजोहंकारमूढधीः ॥ १०६ ॥
स्तुवंतोदेवदेवेशंपरिवार्यसमाविशन् ॥ ब्रह्मातमागतंरुद्रंनजज्ञेरजसावृतः ॥ १०७ ॥ सूर्यकोटिसहस्राणांतेजसारंजयन्जगत् ॥ तदादृश्यतविश्वात्मा
विश्वसृग्विश्वभावनः ॥१०८॥ सपितामहमासीनंसकलंदेवमंडलम् ॥ अभिगम्यततोरुद्रोब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् ॥१०९॥ अहोतितेजसावक्त्रमधिकंदेवराजते॥
एवमुक्त्वाट्टहासंतुमुमोचशशिशेखरः ॥११०॥ वामांगुष्ठनखाग्रेणब्रह्मणःपंचमंशिरः॥चकर्तकदलीगर्भंनरःकररुहैरिव ॥१११॥ विच्छिन्नंतुशिरःपश्चाद्ब्रह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तेस्थितंतदा ॥ ग्रहमंडलमध्यस्थोद्वितीयइवचंद्रमाः ॥ ११२॥ करोत्क्षिप्तकपालेननननर्तचमहेश्वरः ॥ शिखरस्थेनसूर्येणकैलासइवपर्वतः ॥ ११३ ॥ छिन्नेव
क्रेततोदेवाहृष्टास्तंवृषभध्वजम् ॥ तुष्टुवुर्विविधैस्तोत्रैर्देवदेवंकपर्दिनम् ॥ ११४ ॥ देवाऊचुः ॥ नमःकपालिनेनित्यंमहाकालस्यकालिने ॥ ऐश्वर्यज्ञानयु
क्तायसर्वभागप्रदायिने ॥ ११५ ॥ नमोहर्षविलासायसर्वदेवमयायच ॥ कलौसंहारकर्तात्वंमहाकालःस्मृतोह्यसि ॥ ११६ ॥ भक्तानामार्तिनाशस्त्वंदुः
खांतस्तेनचोच्यसे ॥ शंकरोष्याशुभक्तानांतेनत्वंशंकरःस्मृतः॥११७॥ छिन्नंब्रह्मशिरोयस्मात्त्वंकपालंबिभर्षिच ॥ तेनदेवकपालित्वंस्तुतोह्यद्यप्रसीदनः॥
॥ ११८॥ एवंस्तुतःप्रसन्नात्मादेवान्प्रस्थाप्यशंकरः ॥ स्वानिधिष्ण्यानिभगवांस्तत्रैवासीन्मुदान्वितः ॥ ११९ ॥ विज्ञायब्रह्मणोभावंततोवीरस्यजन्मच ॥
शिरोनीरस्यवाक्यात्तुलोकानांकोपशांतये॥१२०॥शिरस्यंजलिमाधायतुष्टावाथप्रणम्यतम्॥तेजोनिधिपरंब्रह्मज्ञातुमित्थंप्रजापतिम् ॥१२१॥निरुक्तसूक्तर
हस्यैर्ऋग्यजुःसामभाषितैः ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ अप्रमेयतमस्तेस्तुपरमस्यपरात्मने ॥१२२॥ अद्भुतानांप्रसूतिस्त्वंतेजसांनिधिरक्षयः ॥ विजयाद्विश्वभा
वस्त्वंसृष्टिकर्तामहाद्युते॥१२३॥ऊर्द्धवक्रनमस्तेस्तुसत्वात्मकधरात्मक ॥ जलशायिन्जलोत्पन्नजलालयनमोस्तुते॥१२४॥जलजोत्फुल्लपत्राक्षजयदेवपि
तामह ॥ त्वयाह्युत्पादितःपूर्वंसृष्टयर्थमहमीश्वर ॥ १२५ ॥ यज्ञाहुतिसदाहारयज्ञांगेशनमोस्तुते ॥ स्वर्णगर्भपद्मगर्भदेवगर्भप्रजापते ॥ १२६ ॥ त्वंयज्ञ
स्त्वंवषट्कारःस्वधात्वंपद्मसंभव ॥ वचनेनतुदेवानांशिरश्छिन्नंमयाप्रभो ॥१२७॥ ब्रह्महत्याभिभूतोस्मिमांत्वंपाहिजगत्पते ॥ इत्युक्तोदेवदेवेनब्रह्मावच
नमब्रवीत् ॥१२८॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ सत्वानारायणोदेवःसत्वांपूतंकरिष्यति ॥ कीर्तनीयस्त्वयाधन्यःसमेपूज्यःस्वयंविभुः ॥ १२९ ॥ अनुध्यातोऽसिवै
नूनंतेनदेवेनविष्णुना ॥ येनतेभक्तिरुत्पन्नास्तोतुंमांमतिरुत्थिता ॥ १३० ॥ शिरश्छेदात्कपालीत्वंसोमसिद्धांतकारकः ॥ कोटीःशतंचविप्राणामुद्धर्ता
सिमहाद्युते॥१३१॥ब्रह्महत्याव्रतंकुर्यानान्यत्किंचनविद्यते ॥ अभाष्याःपापिनःक्रूराब्रह्मघ्नाःपापकारिणः॥१३२॥ वैतानिकाविकर्मस्थानतेभाष्याःकथंचन
तैस्तुदृष्टैस्तथाकार्यंभास्करस्यावलोकनम् ॥१३३॥ अंगस्पर्शेकृतेरुद्रसचैलोजलमाविशेत् ॥ एवंशुद्धिमवाप्नोतिपूर्वंदृष्टांमनीषिभिः ॥ १३४ ॥ सभवा
न्ब्रह्महन्तासिशुद्धयर्थंव्रतमाचर ॥ चीर्णेव्रतेपुनर्भूयःप्राप्स्यसित्वंवरान्बहून्॥१३५॥एवमुक्त्वागतोब्रह्मारुद्रस्तत्राभिजज्ञिवान् ॥ अर्चितयत्तदाविष्णुंध्या
नगत्याततःस्वयं ॥ १३६ ॥ लक्ष्मीसहायंवरदंदेवदेवंसनातनम् ॥ अष्टांगप्रणिपातेनदेवदेवस्त्रिलोचनः ॥ १३७ ॥ तुष्टावप्रणतोभूत्वाशंखचक्रगदाध
रम् ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ परंपराणममृतंपुराणंपरात्परंविष्णुमनंतवीर्यं ॥१३८॥ स्मरामिनित्यंपुरुषंवरेण्यंनारायणंनिष्प्रतिमंपुराणम् ॥ परात्परंपूर्वजमु
ग्रवेगंगंभीरगंभीरधियांप्रधानम् ॥ १३९ ॥ नतोस्मिदेवंहरिमीशितारंपरापरंधामपरंचधाम ॥ परापरंतत्परमंचधामपरापरेशंपुरुषंविशालम् ॥ १४० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नारायणंस्तौमिविशुद्धभावंपरापरंसूक्ष्ममिदंससर्ज ॥ सदास्थितत्वात्पुरुषप्रधानमूशांतंप्रधानंशरणंममास्तु ॥ १४१ ॥ नारायणंवीतमलं
पुराणंपरात्परंविष्णुमपारपारम् ॥ पुरातनंनीतिमतांप्रधानंधृतिक्षमाशांतिपरंक्षितीशम् ॥ १४२ ॥ शुभंसदास्तौमिमहानुभावंसहस्रमू
र्द्धानमनेकपादम् ॥ अनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रंक्षराक्षरंक्षीरसमुद्रनिद्रम् ॥ १४३ ॥ नारायणंस्तौमिपरंपरेशंपरात्परंयंत्रिदशैरगम्यम् ॥ त्रिसर्गसंस्थं
त्रिहुताशनेत्रंत्रितत्वलक्ष्यंत्रिलयंत्रिनेत्रम् ॥ १४४ ॥ नमामिनारायणमप्रमेयंकृतेसितंद्वापरतश्चरक्तम् ॥ कलौचकृष्णंतमथोनमामिससर्जयोवक्त्रतएव
विप्रान् ॥१४५॥ भुजांतरात्क्षत्रमथोरुयुग्माद्विशःपदाग्राच्चतथैवशूद्रान् ॥ नमामितंविश्वतनुंपुराणंपरात्परंपारगमप्रमेयम् ॥ १४६॥ सूक्ष्ममूर्त्तिमहामूर्त्ति
विद्यामूर्त्तिममूर्तकम् ॥ कवचंसर्वदेवानांनमस्येवारिजेक्षणम्॥१४७॥सहस्रशीर्षंदेवेशंसहस्राक्षंमहाभुजम्॥जगत्संव्याप्यतिष्ठंतंनमस्येपरमेश्वरम् ॥१४८॥
शरण्यंशरणंदेवंविष्णुंजिष्णुंसनातनम् ॥ नीलमेघप्रतीकाशंनमस्येशार्ङ्गपाणिनम् ॥ १४९ ॥ शुद्धंसर्वगतंनित्यंव्योमरूपंसनातनम् ॥ भावाभावविनिर्मु
क्तंनमस्येसर्वगंहरिम् ॥ १५० ॥ नचात्रकिंचित्पश्यामिव्यतिरिक्तंतवाच्युत ॥ त्वन्मयंचप्रपश्यामिसर्वमेतच्चराचरम् ॥१५१॥ एवंतुवदतस्तस्यरुद्रस्य
परमेष्ठिनः ॥ इतीरितेस्तेनसनातनस्वयंपरात्परस्तस्यबभूवदर्शने॥१५२॥रथांगपाणिर्गरुडासनोगिरिंविदीपयन्भास्करवत्समुत्थितः ॥ वरंवृणीष्वेतिसना
तनोब्रवीद्धरस्तवाहंवरदःसमागतः॥१५३॥इतीरितेरुद्रवरोजगादसमातिशुद्धिर्भवितासुरेश॥नचास्यपापस्यहरंहिचान्यत्संदृश्यतेत्र्यंचक्रतेभवंतम् १५४॥
ब्रह्महत्याभिभूतस्यतनुर्मेकृष्णतांगता ॥शवगंधश्चमेगात्रेलोहस्याभरणानिमे ॥ १५५ ॥ कथंमेनभवेदेवमेतद्रूपंजनार्दनम् ॥ किंकरोमिमहादेवयेनमेपूर्वि
कातनूः ॥१५६॥त्वत्प्रसादेनभवितातन्मेकथयचाच्युत ॥ विष्णुरुवाच ॥ ब्रह्मवध्यापराचोग्रासर्वकष्टप्रदापरा ॥१५७॥मनसापिनकुर्वीतपापस्यास्यतुभा
वनाम्॥भवतादेववाक्येननिष्ठाचैषानिवोधिता॥१५८॥इदानींत्वंमहाबाहोब्रह्मणोक्तंसमाचर॥भस्मसर्वाणिगात्राणित्रिकालंघर्षयेस्तनौ ॥१५९॥ शिखायांक
र्णयोश्चैवकरेचास्थीनिधारय ॥ एवंचकुर्वतोरुद्रकष्टंनैवभविष्यति ॥ १६० ॥ संदिश्यैवंसभगवंस्ततोंतर्द्धानमीश्वरः ॥ लक्ष्मीसहायोगतवान्रुद्रस्तंना
भिजज्ञिवान् ॥१६१॥ कपालपाणिर्देवेशःपर्यटन्वसुधामिमाम् ॥ हिमवंतंसमैनाकंमेरुणाचसहैवतु ॥ १६२ ॥ कैलासंसकलंविंध्यंनीलंचैवमहागिरिम् ॥
कांचींकाशींताम्रलिप्तांमगधामाविलांतथा॥ १६३ ॥ वत्सगुल्मंचगोकर्णंतथाचैवोत्तरान्कुरून् ॥ भद्राश्वंकेतुमालंचवर्षंहैरण्यकंतथा॥१६४॥ कामरूपं
प्रभासंचमहेंद्रंचैवपर्वतम् ॥ ब्रह्महत्याभिभूतोसौभ्रमंस्त्राणंनविंदति ॥ १६५ ॥ त्रपान्वितःकपालंतुपश्यन्हस्तगतंसदा ॥ करौवि धुन्वन्बहुशो
विक्षितश्चमुहुर्मुहुः ॥ १६६ ॥ यदास्यधुन्वतोहस्तौकपालंपततेनतु ॥ तदास्यबुद्धिरुत्पन्नाव्रतंचैतत्करोम्यहम् ॥ १६७ ॥ मदीयेनैवमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गैंणद्विजायास्यंतिसर्वतः ॥ ध्यात्वैवंसुचिरंदेवोवसुधांविचचारह ॥ ६८ ॥ पुष्करंतुसमासाद्यप्रविष्टोरण्यमुत्तमम् ॥ नानाद्रुमलताकीर्णं
नानामृगरवाकुलम् ॥ ६९ ॥ द्रुमपुष्पभरामोदवासितंयत्सुवायुना ॥ बुद्धिपूर्वमिवन्यस्तैःपुष्पैर्भूषितभूतलम् ॥ १७० ॥ नानागंधरसैरन्यैः
पक्वापक्वैःफलैस्तथा ॥ विवेशतरुवृंदेनपुष्पामोदाभिनंदितः ॥ ७१ ॥ अत्राराधयतोभक्त्याब्रह्मादास्यातिमेवरम् ॥ ब्रह्मप्रसादात्संप्राप्तंपौष्करं
ज्ञानमीप्सितम् ॥ ७२ ॥ पापघ्नंदुष्टशमनंपुष्टिश्रीबलवर्द्धनम् ॥ एवंवैध्यायतस्तस्यरुद्रस्यामिततेजसः ॥ ७३ ॥ आजगामततोब्रह्माभक्तिप्रीतो
थकंजजः ॥ उवाचप्रणतंरुद्रमुत्थाप्यचपुनर्गुरुः ॥ ७४ ॥ दिव्यव्रतोपचारेणसोहमाराधितस्त्वया ॥ भवताश्रद्धयात्यर्थंममदर्शनकांक्षया ॥ ७५ ॥ व्रत
स्थामांहिपश्यंतिमनुष्यादेवतास्तथा ॥ तदिच्छयाप्रयच्छामिवरंयत्प्रवरंवरम् ॥ ७६ ॥ सर्वकामप्रसिद्ध्यर्थंव्रतंयस्मान्निषेवितम् ॥ मनोवाक्कायभावैश्च
संतुष्टेनांतरात्मना ॥७७॥कंददामिचवैकामंवदभोस्तेयथेप्सितम् ॥ रुद्रउवाच ॥ एषएवाद्यभगवन्सुपर्याप्तोमहावरः ॥७८॥यद्दृष्टोसिजगद्वंद्यजगत्कर्तर्नमो
स्तुते ॥ महतायज्ञसाध्येनबहुकालार्जितेनच ॥७९॥ प्राणव्ययकरेणत्वंतपसादेवदृश्यते ॥ इमंकपालंदेवेशनकरात्पतितंविभो ॥ १८० ॥ त्रपाकराऋषी
णांचचर्यैषाकुत्सिताविभो ॥ त्वत्प्रसादाद्व्रतंचेदंकृतंकापालिकंतुयत् ॥ ८१ ॥ सिद्धमेतत्प्रपन्नस्यमहाव्रतमिहोच्यताम् ॥ पुण्यप्रदेशेयस्मिंस्तुक्षिपामीदं
वदस्वमे ॥ ८२ ॥ पूतोभवामियेनाहंमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अविमुक्तंभगवतः स्थानमस्तिपुरातनम्॥८३॥ कपालमोचनंतीर्थंतव
तत्रभविष्यति ॥ अहंचत्वंस्थितस्तत्रविष्णुश्चापिभविष्यति ॥८४॥ दर्शनेभवतस्तत्रमहापातकिनोपिये ॥ तोपिभोगान्समश्नंतिविशुद्धाभवनेमम॥८५॥
वरणापिअसीचापिद्वेनद्यौसुरवल्लभे ॥ अंतरालेतयोःक्षेत्रेवध्यानविशतिक्वचित् ॥ ८६ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंक्षेत्राणांप्रवरंतव ॥ आदेहपतनाद्येतुक्षेत्रं
सेवंतिमानवाः ॥८७॥ तेमृताहंसयानेनदिवंयांत्यकुतोभयाः ॥ पंचक्रोशप्रमाणेनक्षेत्रंदत्तंमयातव ॥ ८८ ॥ क्षेत्रमध्याद्यदागंगागमिष्यतिसरित्प
तिम् ॥ तदासामहतीपुण्यापुरीरुद्रभविष्यति ॥ ८९ ॥ पुण्याचोदङ्मुखीगंगाप्राचीचापिसरस्वती ॥ उदङ्मुखीयोजनेद्वेगच्छतेजाह्नवीनदी ॥ १९० ॥
तत्रवैविबुधाःसर्वेमयासहसवासवाः ॥ आगतावासमेष्यंतिकपालंतत्रमोचय ॥ ९१ ॥ तस्मिंस्तीर्थेतुयेगत्वापिंडदानेनवैपितॄन् ॥ श्राद्धैस्तुप्रीण
येष्यंतितेषांलोकोऽक्षयोदिवि ॥९२॥ वाराणस्यांमहातीर्थेनरःस्नातोविमुच्यते ॥ सप्तजन्मकृतात्पापाद्गमनादेवमुच्यते ॥ ९३॥ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानामुत्तमं
परिकीर्तितम् ॥ त्यजंतितत्रयेप्राणान्प्राणिनःप्रणतास्तव ॥९४॥ रुद्रत्वंतेसमासाद्यमोदंतेभवतासह ॥ तत्रापिहितुयद्दत्तंदानंरुद्रयतात्मना ॥ ९५ ॥
स्यान्महच्चफलंतस्यभविताभावितात्मनः ॥ स्वांगस्फुटितसंस्कारंतत्रकुर्वंतियेनराः ॥ ९६ ॥ तेरुद्रलोकमासाद्यमोदंतेसुखिनःसदा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रपूजाजपोहोमःकृतोभवतिदेहिनां ॥ ९७ ॥ अनंतफलदःस्वर्गोरुद्रभक्तियुतात्मनः ॥ तत्रदीपप्रदानेतुज्ञानचक्षुर्भवेन्नरः ॥ ९८ ॥ अव्यंगंतरुणं
सौम्यंरूपवंतंतुगोसुतम् ॥ योङ्कयित्वामोचयतिसयातिपरमंपदम् ॥ ९९ ॥ पितृभिःसहितोमोक्षंगच्छतेनात्रसंशयः ॥ अथकिंवहुनोक्ते
नयत्तत्रक्रियतेनरैः ॥ २०० ॥ कर्मधर्मसमुद्दिश्यतदनंतफलंभवेत् ॥ स्वर्गापवर्गयोर्हेतुस्तद्धितीर्थंम्मतंभुवि ॥ १ ॥ स्नानाज्जपात्तथाहोमादनंतफल
साधनम् ॥ गत्वावाराणसीतीर्थंभक्त्यारुद्रपरायणाः ॥ २ ॥ येतत्रपंचतांप्राप्ताभक्तास्तेनात्रसंशयः ॥ वसवःपितरोज्ञेयारुद्राश्चैवपितामहाः ॥ ३ ॥
प्रपितामहास्तथादित्याइत्येषावैदिकीश्रुतिः ॥ त्रिविधःपिंडदानायविधिरुक्तोमयानघ ॥ ४ ॥ मानुषैःपिंडादानंतुकार्यमत्रागतैस्सदा ॥ पिं
डदानंचतत्रैवस्वपुत्रैःकार्यमादरात् ॥ ५ ॥ सुपुत्रास्तेपितॄणांतुभवंतिसुखदायकाः ॥ प्रोक्तंतीर्थंमयातुभ्यंदर्शनादपिमुक्तिदम् ॥ ६ ॥ स्नात्वातुसलिलेत
त्रमुच्यतेजन्मबंधनात् ॥ विमुक्तोब्रह्महत्यायास्तत्ररुद्रयथासुखम् ॥ ७ ॥ अविमुक्तेमयादत्तोतिष्ठत्वंभार्ययासह ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ पृथिव्यां
यानितीर्थानितेष्वहंविष्णुनासह ॥ ८ ॥ तिष्ठामिभवतोक्तेनवरएषवृतोमया ॥ अहंदेवोमहादेवआराध्योभवतासदा ॥ ९ ॥ वरंदास्यामितेचाहंसंतुष्टेनांत
रात्मना ॥ विष्णोश्चाहंप्रदास्यामिवरांश्चमनसीप्सितान् ॥ २१० ॥ सुराणांचैवसर्वेषांमुनीनांभवितात्मनाम् ॥ अहंदाताअहंयाच्योनान्यो
भाव्यःकथंचन ॥ ११ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवंकरिष्येहंरुद्रयत्त्वयोक्तंवचःशुभम् ॥ नारायणश्चतेवाक्यंकर्तासर्वंनसंशयः ॥१२॥ विसृज्यैवंतदारुद्रंब्रह्माचांतरधी
यत ॥ वाराणस्यांमहादेवोगत्वातीर्थंन्यवेशयत् ॥ १३ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरुद्रस्यब्रह्मवध्यानाशश्चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ भीष्मउवाच ॥
किंकृतंब्रह्मणाब्रह्मन्प्रेष्यवाराणसीपुरीम् ॥ जनार्दनेनाकिंकर्मशंकरेणचयन्मुने ॥ १ ॥ कथंयज्ञःकृतस्तेनकस्मिंस्तीर्थेवदस्वमे ॥ केसदस्याऋत्विजश्च
सर्वास्तान्प्रब्रवीहिमे ॥ २ ॥ केदेवास्तर्पितास्तेनएतन्मेकौतुकंमहत् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ श्रीनिधानंपुरंमेरोःशिखरेरत्नचित्रितम् ॥ ३ ॥ अनेकाश्चर्यनि
लयंबहुपादपसंकुलम् ॥ विचित्रधातुभिश्चित्रंस्वच्छस्फटिकनिर्मलम् ॥ ४ ॥ लतावितानशोभाढ्यंशिखिशब्दविनादितम् ॥ मृगेन्द्ररववित्रस्तगज
यूथसमाकुलम् ॥ ५ ॥ निर्झरांबुप्रपातोत्थशीकरासारशीतलम् ॥ वाताहततरुव्रातप्रसन्नापानचित्रितम् ॥ ६ ॥ मृगनाभिवरामोदवासिताशेषकाननम् ॥
लतागृहरतिश्रान्तसुप्तविद्याधराध्वगम् ॥ ७ ॥ प्रगीतकिन्नरव्रातमधुरध्वनिनादितम् ॥ तस्मिन्ननेकविन्यासशोभिताशेषभूमिकम् ॥ ८ ॥ वैराजंनामभवनं
ब्रह्मणःपरमेष्ठिनः ॥ तत्रदिव्यांगनोद्गीतमधुरध्वनिनादिता ॥ ९ ॥ पारिजाततरूत्पन्नमंजरीदाममालिनी ॥ रत्नरश्मिसमूहोत्थबहुवर्णविचित्रिता ॥ १० ॥
विन्यस्तस्तंभकोटिस्तुनिर्मलादर्शशोभिता ॥ अप्सरोनृत्यविन्यासविलासोल्लासलासिता ॥ ११ ॥ बह्वातोद्यसमुत्पन्नसमूहस्वननादिता ॥ लयतालयुता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नेकगीतवादित्रशोभिता ॥१२॥ सभाकांतिमतीनामदेवानांशर्मदायिका ॥ ऋषिसंघसमायुक्तामुनिवृंदनिषेविता॥१३॥द्विजातिसामशब्देननादितानंददायिनी ॥ तस्यांनिविष्टोदेवेशस्संध्यासत्कःपितामहः॥ १४ ॥ ध्यायतिस्मपरंदेवंयेनेदंनिर्मितंजगत् ॥ ध्यायतोबुद्धिरुत्पन्नाकथंयज्ञंकरोम्यहम् ॥ १५ ॥ कस्मिन्स्थानेमयायज्ञःकार्यःकुत्रधरातले ॥ काशीप्रयागस्तुंगाचनैमिषंशृंखलंतथा ॥१६॥ कांचीभद्रादेविकाचकुरुक्षेत्रंसरस्वती ॥ प्रभासादीनितीर्थानि पृथिव्यामिहमध्यतः ॥१७॥ क्षेत्राणिपुण्यतीर्थानिसंतियानीहसर्वशः ॥ मदादेशाच्चरुद्रेणकृतान्यन्यानिभूतले ॥ १८ ॥ यथाहंसर्वदेवेषुआदिदेवोव्यवस्थितः ॥ तथाचैकंपरंतीर्थमादिभूतंकरोम्यहम् ॥ १९ ॥ अहंयत्रसमुत्पन्नःपद्मंतद्विष्णुनाभिजम् ॥ पुष्करंप्रोच्यतेतीर्थमृषिभिर्वेदपाठकैः ॥ २० ॥ एवंचिंतयतस्तस्यब्रह्मणस्तुप्रजापतेः ॥ मतिरेषासमुत्पन्नाव्रजाम्येषधरातले ॥२१॥ प्राक्स्थानंससमासाद्यप्रविष्टस्तद्वनोत्तमम् ॥ नानाद्रुमलताकीर्णनानापुष्पोपशोभितम् ॥ २२ ॥ नानापक्षिरवाकीर्णनानामृगगणाकुलम् ॥ द्रुमपुष्पभरामोदैर्वासयद्यत्सुरासुरान् ॥ २३ ॥ बुद्धिपूर्वमिवन्यस्तैःपुष्पैर्भूषितभूतलम् ॥ नानागंधरसैःपक्वाःपक्वैश्चषट्तूद्भवैः॥ २४ ॥ फलैःसुवर्णरूपाढ्यैर्घ्राणदृष्टिमनोहरैः ॥ जीर्णपत्रंतृणंयत्रशुष्ककाष्ठफलानिच ॥२५ ॥ वहिःक्षिपतिजातानिमारुतोनुग्रहादिव ॥ नानापुष्पसमूहानांगंधमादायमारुतः ॥ २६ ॥ शीतलोवातिखंभूमिंदिशोयत्राभिवासयन् ॥ हरितास्निग्धनिश्छिद्रैरकीटकवनोत्कटैः ॥ २७ ॥ वृक्षैरनेकसंज्ञैर्यद्भूषितंशिखरान्वितैः ॥ अरोगैर्दर्शनीयैश्चसुवृत्तैःकैश्चिदुज्ज्वलैः ॥ २८ ॥ कुटुंबमिवविप्राणामृत्विग्भिर्भातिसर्वतः ॥ शोभंतेधातुसंकाशैरंकुरैःप्रावृताद्रुमाः ॥२९॥ कुलीनैरिवनिश्छिद्रैःस्वगुणैःप्रावृतानराः ॥ पवनाविद्धशिखरैस्पृशंतीवपरस्परम् ॥ ३० ॥ आजिघ्रंतीवचान्योन्यंपुष्पशाखावतंसकाः ॥ नागवृक्षाःक्वचित्पुष्पैर्द्रुमवानीरकेसरैः ॥३१॥ नयनैरिवशोभंतेचंचलैःकृष्णतारकैः ॥ पुष्पसंपन्नशिखराःकर्णिकारद्रुमाःक्वचित् ॥३२॥ युग्मयुग्माद्विधाचेहशोभन्तइवदंपती ॥ सुपुष्पप्रभवाटोपैस्सिंदुवारद्रुपंक्तयः ॥३३ ॥ मूर्तिमत्यइवाभांतिपूजितावनदेवताः ॥ क्वचित्क्वचित्कुंदलताःसपुष्पाभरणोज्वलाः ॥ ३४॥ दिक्षुवृक्षेषुशोभंतेबालचंद्राइवोच्छ्रिताः ॥ सर्जार्जुनाःक्वचिद्भान्तिवनोद्देशेषुपुष्पिताः ॥ ३५ ॥ धौतकौशेयवासोभिःप्रावृताःपुरुषाइव ॥ अतिमुक्तकवल्लीभिःपुष्पिताभिस्तथाद्रुमाः ॥ ३६ ॥ उपगूढाविराजंतेस्वनारीभिरिवप्रियाः अपरस्परसंसक्तैःसालाशोकाश्चपल्लवैः ॥ ३७ ॥ हस्तैर्हस्तान्स्पृशंतीवसुहृदश्चिरसंगताः ॥ फलपुष्पभरानम्राःपनसाःसरलार्जुनाः ॥ ३८ ॥ अन्योन्यमर्चयंतीवपुष्पैश्चैवफलैस्तथा ॥ मारुतावेगसंश्लिष्टैःपादपास्सालबाहुभिः ॥ ३९ ॥ अभ्याशमागतंलोकंप्रतिभावैरिवोत्थिताः ॥ पुष्पाणामवरोधेनसुशोभार्थंनिवेशिताः ॥ ४० ॥ वसंतमहमासाद्यपुरुषान्स्पर्द्धयंतिहि ॥ पुष्पशोभाभरनतैःशिखरैर्वायुकंपितैः ॥ ४१ ॥ नृत्यंतीवनराःप्रीताःस्रगलंकृ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तशेखराः ॥ शृंगाग्रपवनाक्षिप्ताःपुष्पावलियुताद्रुमाः ॥ ४२ ॥ सवल्लीकाःप्रनृत्यंतिमानवाइवसप्रियाः ॥ स्वपुष्पनतवल्लीभिःपादपाःक्वचिदावृताः ॥ ४३ ॥
भांतितारागणैश्चित्रैःशरदीवनभस्तलम् ॥ द्रुमाणामथवाग्रेषुपुष्पितामालतीलताः ॥ ४४ ॥ शेखराइवशोभंतेरचिताबुद्धिपूर्वकम् ॥ हरिताःकांचनच्छा
याःफलिताःपुष्पिताद्रुमाः ॥४५॥ सौहृदंदर्शयंतीवनराःसाधुसमागमे ॥ पुष्पकिंजल्ककपिलागताःसर्वदिशासुच ॥ ४६ ॥ कदंबपुष्पस्यजयंघोषयंतीव
षट्पदाः ॥ क्वचित्पुष्पासवक्षीबाःसंपतंतिततस्ततः ॥ ४७ ॥ पुंस्कोकिलगणावृक्षगहनेष्विवसप्रियाः ॥ शिरीषपुष्पसंकाशाःशुकामिथु
नशःक्वचित् ॥ ४८ ॥ कीर्तयंतिगिरश्चित्राःपूजिताब्राह्मणायथा ॥ सहचारिसुसंयुक्तामयूराश्चित्रबर्हिणः ॥ ४९ ॥ वनांतेष्वपिनृत्यंतिशोभंतइवनर्त्तकाः ॥
कूजंतःपक्षिसंघातानानारुतविराविणः ॥ ५० ॥ कुर्वंतिरमणीयंवैरमणीयतरंवनम् ॥ नानामृगगणाकीर्णंनित्यंप्रमुदितांडजम् ॥ ५१ ॥ तद्वनंनंदनसमं
मनोदृष्टिविवर्द्धनम्॥ पद्मयोनिस्तुभगवांस्तथारूपंवनोत्तमम्॥५२॥ददर्शादर्शवद्दृष्ट्यासौम्ययापापयन्निव ॥तावृक्षपंक्तयःसर्वादृष्ट्वादेवंतथागतम् ॥ ५३ ॥
निवेद्यब्रह्मणेभक्त्यासुमुचुःपुष्पसंपदः ॥ पुष्पप्रतिग्रहंकृत्वापादपानांपितामहः ॥ ५४ ॥ वरंवृणीध्वंभद्रंवःपादपानित्युवाचसः ॥ एवमुक्ताभगवता
तरवोनिरवग्रहाः ॥५५॥ ऊचुःप्रांजलयःसर्वेनमस्कृत्वाविरिंचनम् ॥ वरंददासिचेद्देवप्रपन्नजनवत्सल ॥ ५६ ॥ इहैवभगवन्नित्यंवनेसंनिहितोभव ॥ एषनः
परमःकामःपितामहनमोस्तुते ॥५७॥ त्वंचेद्वससिदेवेशवनेस्मिन्विश्वभावन ॥ सर्वात्मनाप्रपन्नानांवांछितामुत्तमंवरम् ॥ ५८ ॥ वरकोटिभिरन्याभिरलंनो
दीयतांवरम् ॥ सन्निधानेनतीर्थेभ्यइदंस्यात्प्रवरंमहत् ॥ ५९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उत्तमंसर्वक्षेत्राणांपुण्यमेतद्भविष्यति ॥ नित्यंपुष्पफलोपेतानित्यंसुस्थिरयौ
वनाः ॥ ६० ॥ कामगाःकामरूपाश्चकामरूपफलप्रदाः ॥ कामसंदर्शनाःपुंसांतपःसिद्ध्युज्वलानृणाम्॥६१॥श्रियापरमयायुक्तामत्प्रसादाद्भविष्यथ ॥ एवंस
वरदोब्रह्माअनुजग्राहपादपान् ॥ ६२ ॥ स्थित्वावर्षसहस्रंतुपुष्करंप्राक्षिपद्भुवि ॥ क्षितिर्निपतितातेनव्यकंपतरसातलम् ॥ ६३ ॥ विवशास्तत्यजुर्वेलांसा
गराःक्षुभितोर्मयः ॥ शक्राशनिहतानीवव्याघ्रव्यालावृतानिच ॥ ६४ ॥ शिखराण्यप्यशीर्यंतपर्वतानांसहस्रशः ॥ देवसिद्धविमानानिगंधर्वनगराणिच ॥
॥ ६५ ॥ प्रचेलुर्बभ्रमुःपेतुर्विविशुश्चधरातलम्॥ कपोतमेघाःखात्पेतुःपुटसंघातदर्शिनः ॥ ६६ ॥ ज्योतिर्गणांश्छादयंतोबभूवुस्तीव्रभास्कराः ॥ महतात
स्यशब्देनमूकांधबधिरीकृतम् ॥ ६७ ॥ बभूवव्याकुलंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ सुरासुराणांसर्वेषांशरीराणिमनांसिच ॥ ६८ ॥ अवसेदुश्चकिमितिकिमि
त्येतन्नजज्ञिरे ॥ धैर्यमालंब्यसर्वेथब्रह्माणंचाप्यलोकयन् ॥ ६९ ॥ नचतेतमपश्यंतकुत्रब्रह्मागतोह्यभूत्॥किमर्थंकंपिताभूमिर्निमित्तोत्पातदर्शनम् ॥७० ॥
तावद्विष्णुर्गतस्तत्रयत्रदेवाव्यवस्थिताः ॥ प्रणिपत्यइदंवाक्यमुक्तवंतोदिवौकसः ॥७१ ॥ किमेतद्भगवन्ब्रूहिनिमित्तोत्पातदर्शनम् ॥ त्रैलोक्यंकंपितंयेनसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युक्तंकालधर्मणा ॥ ७२ ॥ जातकल्पावसानंतुभिन्नमर्यादसागरम् ॥ चत्वारोदिग्गजाःकिंतुबभूवुरचलाश्चलाः ॥ ७३ ॥ समावृताधराकस्मात्सप्तसागरवारि
णा ॥ उत्पत्तिर्नास्तिशब्दस्यभगवन्निःप्रयोजना ॥ ७४ ॥ यादृशोवास्मृतःशब्दोनभूतोनभविष्यति ॥ त्रैलोक्यमाकुलंयेनचक्रेरौद्रेणचोद्यता ॥ ७५ ॥ शुभो
शुभोवाशब्दोरेयंत्रैलोक्यस्यदिवौकसाम् ॥ भगवन्यदिजानासिकिमेतत्कथयस्वनः ॥ ७६ ॥ एवमुक्तोब्रवीद्विष्णुः परमेणानुभावितः ॥ माभैष्टमरुतः
सर्वेशृणुध्वंचात्रकारणम् ॥ ७७ ॥ निश्चयेनानुविज्ञायवक्ष्याम्येषयथाविधम् ॥ पद्महस्तोहिभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥ ७८ ॥ भूप्रदेशेपुण्य
राशौयज्ञंकर्तुंव्यवस्थितः ॥ अवरोहेपर्वतानांवनेचातीवशोभने ॥ ७९ ॥ कमलंतस्यहस्तात्तुपतितंधरणीतले ॥ तस्यशब्दोमहानेषयेनयूयंप्रकंपिताः
॥ ८० ॥ तत्रासौतरुवृंदेनपुष्पामोदाभिनंदितः ॥ अनुगृह्याथभगवान्वनंतत्समृगांडजम् ॥ ८१ ॥ जगतोनुग्रहार्थायवासंतत्रान्वरोचयत् ॥ पुष्करंना
मतत्तीर्थंक्षेत्रंवृषभमेवच ॥ ८२ ॥ जनितंतद्भगवतालोकानांहितकारिणा ॥ ब्रह्माणंतत्रवैगत्वातोषयध्वंमयासह ॥ ८३ ॥ आराध्यमानोभगवान्प्रदास्य
तिवरान्वरान् ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुःसहतैर्देवदानवैः ॥ ८४ ॥ जगामतद्वनोद्देशंयत्रास्तेसतुकंजजः ॥ प्रहृष्टास्तुष्टमनसःकोकिलालापलापि
ताः ॥ ८५ ॥ पुष्पोच्चयोज्ज्वलंशस्तंविविशुर्ब्रह्मणोवनम् ॥ संप्राप्तंसर्वदेवैस्तुवनंनंदनसंमितम् ॥ ८६ ॥ पद्मिनीमृगपुष्पाढ्यंसुदृढंशुशुभेतदा ॥ प्रविश्या
थवनंदेवाःसर्वपुष्पोपशोभितम् ॥ ८७ ॥ इहदेवोस्तीतिदेवाबभ्रमुश्चदिदृक्षवः ॥ मृगयंतस्ततस्तेतुसर्वेदेवाःसवासवाः ॥८८॥ अद्भुतस्यवनस्यांतंनतेददृशु
राशुगाः ॥ विचिन्वद्भिस्तदादेवदैवैर्वायुर्विलोकितः ॥ ८९ ॥ सतानुवाचब्रह्माणंनद्रक्ष्यथतपोविना ॥ तदाखिन्नाविचिन्वंतस्तस्मिन्पर्वतरोधसि ॥ ९० ॥
दक्षिणेचोत्तरेचैवअंतरालेपुनःपुनः ॥ वायूक्तंहृदयेकृत्वावायुस्तानब्रवीत्पुनः ॥ ९१ ॥ त्रिविधोदर्शनोपायोविरिंचेरस्यसर्वदा ॥ श्रद्धाज्ञानेनतपसायोगेनच
निगद्यते ॥ ९२ ॥ सकलंनिष्कलंचैवदेवंपश्यंतियोगिनः ॥ तपस्विनस्तुसकलंज्ञानिनोनिष्कलंपरम् ॥ ९३ ॥ समुत्पन्नेतुविज्ञानेमंदश्रद्धोनपश्यति ॥
भक्त्यापरमयाक्षिप्रंब्रह्मपश्यंतियोगिनः ॥ ९४ ॥ द्रष्टव्योनिर्विकारोसौप्रधानपुरुषेश्वरः ॥ कर्मणामनसावाचानित्ययुक्ताःपितामहम् ॥ ९५ ॥ तपश्चरतभ
द्रंवोब्रह्माराधनतत्पराः ॥ ब्राह्मींदीक्षांप्रपन्नानांभक्तानांचद्विजन्मनाम् ॥ ९६ ॥ सर्वकालंसजानातिदातव्यंदर्शनंमया ॥ वायोस्तुवचनंश्रुत्वाहितमेतदवे
त्यच ॥ ९७ ॥ ब्रह्मेच्छाविष्टमतयोवाक्पतिंचततोब्रुवन् ॥ प्रज्ञानविबुधास्माकंब्राह्मींदीक्षांविधत्स्वनः ॥ ९८ ॥ सदिदीक्षयिषुःक्षिप्रममरान्ब्रह्मदीक्षया ॥
वेदोक्तेनविधानेनदीक्षयामासतान्गुरुः ॥ ९९ ॥ विनीतवेषाःप्रणताअंतेवासित्वमाययुः ॥ ब्रह्मप्रसादंसंप्राप्ताःपौष्करंज्ञानमीरितम् ॥ १०० ॥ यज्ञंचका
रविधिनाधिषणोध्वर्युसत्तमः ॥ पद्मंकृत्वामृणालाढ्यंपद्मदीक्षाप्रयोगतः ॥१॥ अनुजग्राहदेवांस्तान्सुरेच्छाप्रेरितोमुनिः ॥ तेभ्योददौविवेकिभ्यःसवेदोक्ताव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धानवित् ॥ १०२ ॥ दीक्षांवैविस्मयंत्यक्त्वाबृहस्पतिरुदारधीः ॥ एकमग्निंचसंस्कृत्यमहात्मात्रिदिवौकसाम् ॥ ३ ॥ प्रादादांगिरसस्तुष्टोजाप्यंवे
दोदितंतुयत् ॥ त्रिसुपर्णंत्रिमधुचपावमानींचपावनीम् ॥ ४ ॥ सहिजाप्यादिकंसर्वमशिक्षयदुदारधीः ॥ आपोहिष्ठेतियत्स्नानंब्राह्मंतत्परिपठ्यते
॥ ५ ॥ पापघ्नंदुष्टशमनंपुष्टिश्रीबलवर्द्धनम् ॥ सिद्धिदंकीर्तिदंचैवकलिकल्मषनाशनम् ॥ ६ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनब्राह्मंस्नानंसमाचरेत् ॥ कुर्वंतोमौनि
नोदांतादीक्षिताःक्षपितेंद्रियाः ॥ ७ ॥ सर्वेकमंडलुयुतामुक्तकक्ष.क्षमालिनः ॥ दंडिनश्चीरवस्त्राश्चजटाभिरतिशोभिताः ॥ ८ ॥ स्नानाचारासनर
ताःप्रयत्नध्यानधारिणः ॥ मनोब्रह्मणिसंयोज्यनियताहारकांक्षिणः ॥ ९ ॥ अतिष्ठन्दर्शनालापसंगध्यानविवर्जिताः ॥ एवंव्रतधराःसर्वेत्रिका
लंस्नानकारिणः ॥ ११० ॥ भक्त्यापरमयायुक्ताविधिनापरमेणच ॥ कालेनमहताध्यानाद्देवज्ञानमनोगताः ॥११॥ ब्रह्मध्यानाग्निनिर्दग्धायदाशुद्धैकमा
नसाः ॥ अविर्बभूवभगवान्सर्वेषांदृष्टिगोचरः ॥ १२ ॥ तेजसाप्यायितास्तस्यवभूवुर्भ्रांतचेतसः ॥ ततोवलंब्यतेधैर्यमिष्टंदेवंयथाविधि ॥ १३ ॥
षडंगवेदयोगेनहृष्टचितास्तुतत्पराः ॥ शिरोगतैरंजलिभिःशिरोभिश्चमहींगताः ॥ १४ ॥ तुष्टुवुःसृष्टिकर्त्तारंस्थितिकर्तारमीश्वरम् ॥ देवाऊचुः ॥
ब्रह्मणेब्रह्मदेहायब्रह्मण्यायाजितायच ॥ १५ ॥ नमस्कुर्मःसुनियताःक्रतुवेदप्रदायिने ॥ लोकानुकंपिनेदेवसृष्टिरूपायवैनमः ॥१६॥ भक्तानुकंपिनेत्यर्थवेद
जाप्यस्तुतायच ॥ बहुरूपस्वरूपायरूपाणांशतधारिणे ॥ १७ ॥ सावित्रीपतयेदेवगायत्रीपतयेनमः ॥ पद्मासनायपद्मायपद्मवक्त्रायतेनमः ॥ १८ ॥
वरदायवराहायकूर्मायचमृगायच ॥ जटामकुटयुक्तायस्रुवस्रुचनिधारिणे ॥ १९ ॥ मृगांकमृगधर्मायधर्मनेत्रायतेनमः ॥ विश्वनाम्नेथविश्वायविश्वेशाय
नमोनमः ॥ १२० ॥ धर्मनेत्रत्राणमस्मादधिकंकर्तुमर्हसि ॥ वाङ्मनःकायभावैस्त्वांप्रपन्नास्स्मःपितामह ॥ २१ ॥ एवंस्तुतस्तदादेवैर्ब्रह्माब्रह्मविदांव
रः ॥ प्रदास्यामिस्मृतोबाढममोघंदर्शनंहिवः ॥ २२ ॥ ब्रुवंतुवांछितंपुत्राःप्रदास्यामिवरान्वरान् ॥ एवमुक्ताभगवतादेवावचनमब्रुवन् ॥ २३ ॥
एषएवाद्यभगवन्सुपर्याप्तोमहान्वरः ॥ जनितोनःसुशब्दोयंकमलंक्षिपतात्वया ॥ २४ ॥ किमर्थंकंपिताभूमिर्लोकाश्चाकुलिताःकृताः ॥ नैतन्निरर्थकं
देवउच्यतामत्रकारणम् ॥ २५॥ ब्रह्मोवाच ॥ युष्मद्धितार्थमेतद्वैपद्मंविनिहितंमया ॥ देवतानांचरक्षार्थंश्रूयतामत्रकारणम् ॥ २६ ॥ असुरोवज्रनाभोयं
बालजीवापहारकः ॥ अवस्थितस्तवष्टभ्यरसातलतलाश्रयम् ॥ २७ ॥ युष्मदागमनंज्ञात्वातपस्थान्निहितायुधान् ॥ हंतुकामोदुराचारःसेंद्रानपि
दिवौकसः ॥ २८ ॥ घातःकमलपातेनमयातस्यविनिर्मितः ॥ सराज्यैश्वर्यदर्पिष्टस्तेनासौनिहतोमया ॥ २९॥ लोकेस्मिन्समयेभक्ताब्राह्मणावेदपारगाः ॥
मैवतेदुर्गतिंयांतुलभंतांसुगतिंपुनः ॥ १३० ॥ देवानांदानवानांचमनुष्योरगरक्षसाम् ॥ भूतग्रामस्यसर्वस्यसमोस्मित्रिदिवौकसः ॥३१॥ युष्मद्धितार्थंपा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पोसौमयामंत्रेणघातितः ॥ प्राप्तःपुण्यकृतान्लोकान्कमलस्यास्यदर्शनात् ॥ ३२ ॥ यन्मयापद्ममुक्तंतुतेनेदंपुष्करंभुवि ॥ ख्यातंभविष्यतेतीर्थं
पावनंपुण्यदंमहत् ॥ ३३ ॥ पृथिव्यांसर्वजंतूनांपुण्यदंपरिपठ्यते ॥ कृतोह्यनुग्रहोदेवाभक्तानांभक्तिमिच्छताम् ॥ ३४ ॥ वनेस्मिन्नित्यवासेनवृ
क्षैरभ्यार्थितेनच ॥ महाकालोवनेत्रागादागतस्यममानघाः ॥ ३५ ॥ तपस्यतांचभवतांमहज्ज्ञानंप्रदर्शितम् ॥ कुरुध्वंहृदयेदेवाःस्वार्थंचैवपरार्थं
कम् ॥ ३६ ॥ भवद्भिर्दर्शनीयंतुनानारूपधरैर्भुवि ॥ द्विषन्वैज्ञानिनंविप्रंपापेनैवार्दितोनरः ॥ ३७ ॥ नविमुच्येतपापेनजन्मकोटिशतैरपि ॥
वेदांगपारगंविप्रंनहन्यान्नचदूषयेत् ॥ ३८ ॥ एकस्मिन्निहतेयस्मात्कोटिर्भवतिघातिता ॥ एकंवेदांतगंविप्रंभोजयेच्छ्रद्धयान्वितः ॥ ३९ ॥
तस्यभुक्ताभवेत्कोटिर्विप्राणांनात्रसंशयः ॥ यःपात्रपूर्णांभिक्षांयतीनांतुप्रयच्छति ॥ १४० ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योनासौदुर्गतिमाप्नुयात् ॥ यथा
हंसर्वदेवानांज्येष्ठःश्रेष्ठःपितामहः ॥ ४१ ॥ तथाज्ञानीसदापूज्योनिर्ममोनिःपरिग्रहः ॥ संसारबंधमोक्षार्थंब्रह्मगुप्तमिदंव्रतम् ॥ ४२ ॥ मयाप्रणी
तंविप्राणामपुनर्भवकारणम् ॥ अग्निहोत्रमुपादाययस्त्यजेदजितेंद्रियः ॥ ४३ ॥ रौरवंसप्रयात्याशुप्रणीतोयमकिंकरैः ॥ लोकयात्राविर्तंड
श्चक्षुद्रंकर्मकरोतियः ॥ ४४ ॥ सरागचित्तःशृंगारीनारीजनधनप्रियः ॥ एकभोजीसुमिष्टाशीकृषिवाणिज्यसेवकः ॥ ४५ ॥ अवेदोवेदनिंदोचपरभा
र्यांचसेवते ॥ इत्यादिदोषदुष्टोयस्तस्यसंभाषणादपि ॥ ४६ ॥ नरोनरकगामीस्याद्यश्चसद्व्रतदूषकः ॥ असंतुष्टंभिन्नचित्तंदुर्मतिंपापकारिणम् ॥
॥ ४७ ॥ नस्पृशेदंगसंगेनस्पृष्ट्वास्नानेनशुद्ध्यति ॥ एवमुक्त्वासभगवान्ब्रह्मातैरमरैःसह॥४८॥क्षेत्रंनिवेशयामासयथावत्कथयामिते ॥ उत्तरेचंद्रनद्यास्तु
प्राचीयावत्सरस्वती ॥ ४९ ॥ पूर्वंतुनंदनात्कृत्स्नंयावत्कल्पंसपुष्करम् ॥ वेदीह्येषाकृतायज्ञेब्रह्मणालोककारिणा ॥ १५० ॥ ज्येष्ठंतुप्रथमंज्ञेयंतीर्थं
त्रैलोक्यपावनम् ॥ ख्यातंतद्ब्रह्मदैवत्यंमध्यमंवैष्णवंतथा ॥ ५१ ॥ कनिष्ठंरुद्रदैवत्यंब्रह्मापूर्वमकारयत् ॥ आद्यमेतत्परंक्षेत्रंगुह्यंवेदेषुपठ्यते ॥
॥ ५२ ॥ अरण्यंपुष्कराख्यंतुब्रह्मासन्निहितःप्रभुः ॥ अनुग्रहोभूमिभागेकृतोवैब्रह्मणास्वयम् ॥ ५३ ॥ अनुग्रहार्थंविप्राणांसर्वेषांभूमिचारिणाम् ॥ सुवर्ण
वज्रपर्यंतावेदिकांकामहीकृता ॥ ५४ ॥ विचित्रकुट्टिमारत्नैःकारितासर्वशोभना ॥ रमतेतत्रभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥ ५५ ॥ ॥ विष्णुरु
द्रौतथादेवौवसवोप्यश्विनावपि ॥ मरुतश्चमहेंद्रेणरमंतेचदिवौकसः ॥ ५६ ॥ एतत्तेतथ्यमाख्यातंलोकानुग्रहकारणम् ॥ संहितानुक्रमेणात्रमंत्रैश्चविधि
पूर्वकम् ॥ ५७ ॥ वेदान्पठंतियेविप्रागुरुशुश्रूषणेरताः ॥ वसंतिब्रह्मसामीप्येसर्वेतेनानुभाविताः ॥ ५८ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवन्केनविधिनाअर
ण्येपुष्करेनरैः ॥ ब्रह्मलोकमभीप्सद्भिर्वस्तव्यंक्षेत्रवासिभिः ॥ ५९ ॥ किंमनुष्यैरुतस्त्रीभिरुतवर्णाश्रमान्वितैः ॥ वसद्भिःकिमनुष्ठेयमेतत्सर्वंब्रवी

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हिमे ॥ ॥ १६० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ नरैःस्त्रीभिश्चवस्तव्यंवर्णाश्रमनिवासिभिः ॥ स्वधर्माचारनिरतैर्दंभमोहविवर्जितैः ॥ ६१ ॥ कर्म
णामनसावाचाब्रह्मभक्तैर्जितेंद्रियैः ॥ अनसूयुभिरक्षुद्रैःसर्वभूतहितेरतैः ॥ ६२ ॥ भीष्मउवाच ॥ किंकुर्वाणोनरःकर्मब्रह्मभक्तस्त्विहोच्यते ॥
कीदृशाब्रह्मभक्ताश्चस्मृतानृणांवदस्वमे ॥ ६३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ त्रिविधाभक्तिरुद्दिष्टामनोवाक्कायसंभवा ॥ लौकिकीवैदिकींचापिभवेदा
ध्यात्मिकीतथा ॥ ६४ ॥ ध्यानधारणयाबुद्ध्यावेदार्थस्मरणेहियत् ॥ ब्रह्मप्रीतिकरीचैषामानसीभक्तिरुच्यते ॥ ६५ ॥ मंत्रवेदनमस्कारै
रग्निश्राद्धादिचिंतनैः ॥ जाप्यैश्चावश्यकैश्चैववाचिकीभक्तिरिष्यते ॥ ६६ ॥ व्रतोपवासनियतैश्चितेंद्रियनिरोधिभिः ॥ कृच्छ्रैःसांतपनैश्चान्यै
स्तथाचांद्रायणादिभिः ॥ ६७ ॥ ब्रह्मकृच्छ्रोपवासैश्चतथाचान्यैःशुभव्रतैः ॥ कायिकीभक्तिराख्यातात्रिविधातुद्विजन्मनाम् ॥ ६८ ॥
गोघृतक्षीरदधिभिः रत्नदीपकुशोदकैः ॥ गंधैर्माल्यैश्चविविधैर्धातुभिश्चोपपादितैः ॥ ६९ ॥ घृतगुग्गुलुधूपैश्चकृष्णागरुसुगंधिभिः ॥ भूषणैर्हेमरत्नाढ्यै
श्चित्राभिः स्रग्भिरेवच ॥ १७० ॥ नृत्यवादित्रगीतैश्चसर्वरत्नोपहारकैः ॥ भक्ष्यभोज्यान्नपानैश्चयापूजाक्रियतेनरैः ॥ ७१ ॥ पितामहंसमुद्दिश्यभक्ति
स्सालौकिकीमता ॥ वेदमंत्रहविर्योगैर्भक्तिर्यावैदिकीमता ॥ ७२ ॥ दर्शेवापौर्णमास्यांवाकर्तव्यमग्निहोत्रकम् ॥ प्रशस्तंदक्षिणादानंपुरोडाशंचरुक्रि
या ॥ ७३ ॥ इष्टिर्धृतिःसोमपानांयज्ञीयंकर्मसर्वशः ॥ ऋग्यजुःसामजाप्यानिसंहिताध्ययनानिच ॥ ७४ ॥ क्रियंतेविधिमुद्दिश्यसाभक्तिर्वैदिकीष्यते ॥ अ
ग्निभूम्यनिलाकाशांबुनिशाकरभास्करम् ॥ ७५ ॥ समुद्दिश्यकृतंकर्मतत्सर्वंब्रह्मदैवतम् ॥ आध्यात्मिकीतुद्विविधाब्रह्मभक्तिः स्थितानृप ॥ ७६ ॥ सं
ख्याख्यायोगजाचान्याविभागंतत्रमेशृणु ॥ चतुर्विंशतितत्वानिप्रधानादीनिसंख्यया ॥ ७७ ॥ अचेतनानिभोग्यानिपुरुषःपंचविंशकः ॥ चेतनःपुरुषो
भोक्तानकर्तातस्यकर्मणः ॥ ७८ ॥ आत्मानित्योव्ययश्चैवअधिष्ठाताप्रयोजकः ॥ अव्यक्तः पुरुषोनित्यः कारणंचपितामहः ॥ ७९ ॥ तत्वसर्गोभावस
र्गोभूतसर्गश्चतत्त्वतः ॥ संख्ययापरिसंख्यायप्रधानंचगुणात्मकम् ॥ १८० ॥ साधर्म्यमानमैश्वर्यंप्रधानंचविधर्मिच ॥ कारणत्वंचब्रह्मत्वंकाम्यत्वमिदमु
च्यते ॥ ८१ ॥ प्रयोज्यत्वंप्रधानस्यवैधर्म्यमिदमुच्यते ॥ सर्वत्रकर्तृस्यद्ब्रह्मपुरुषस्याप्यकर्तृता ॥ ८२ ॥ चेतनत्वंप्रधानेचसाधर्म्यमिदमुच्यते ॥ त
त्वांतरंचतत्वानांकर्मकारणमेवच ॥ ८३ ॥ प्रयोजनंचनैयोज्यमैश्वर्यंतत्वसंख्यया ॥ संख्यास्तीत्युच्यतेप्राज्ञैर्विनिश्चित्यार्थचिंतकैः ॥८४॥ इतितत्वस्य
संभारंतत्वसंख्याचतत्वतः ॥ ब्रह्मतत्वाधिकंचापिश्रुत्वातत्वंविदुर्बुधाः ॥ ८५ ॥ सांख्यकृद्भक्तिरेषाचसद्भिराध्यात्मिकीकृता ॥ योगजामपिभक्तानां
शृणुभक्तिंपितामहे ॥ ८६ ॥ प्राणायामपरोनित्यंध्यानवान्नियतेंद्रियः ॥ भैक्ष्यभक्षीव्रतीवापिसर्वप्रत्याहृतेंद्रियः ॥ ८७ ॥ धारणंहृदयेकुर्याद्ध्यायमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नः प्रजेश्वरम् ॥ हृत्पद्मकर्णिकासीनंरक्तवक्त्रंसुलोचनम् ॥ ८८ ॥ परितोद्योतितमुखंब्रह्मसूत्रकटीतटम् ॥ चतुर्वक्त्रंचतुर्बाहुंवरदाभयहस्तकम् ॥ ८९ ॥
योगजामानसीसिद्धिर्ब्रह्मभक्तिःपरास्मृता ॥ यएवंभक्तिमान्देवेब्रह्मभक्तः सउच्यते ॥१९०॥ वृत्तिंचशृणुराजेंद्रयास्मृताक्षेत्रवासिनाम् ॥ स्वयंदेवेनविप्राणां
विष्ण्वादीनांसमागमे ॥ ९१ ॥ कथिताविस्तरात्पूर्वंसर्वेषांतत्रसन्निधौ ॥ निर्ममानिरहंकारानिःसंगानिष्परिग्रहाः ॥ ९२ ॥ बंधुवर्गेचनिस्नेहास्समलो
ष्टाश्मकांचनाः ॥ भूता ।ंकर्मभिर्नित्यैर्विविधैरभयप्रदाः ॥ ९३ ॥ प्राणायामपरानित्यंपरध्यानपरायणाः ॥ याजिनःशुचयोनित्यंयतिधर्मपरायणाः ॥
॥ ९४ ॥सांख्ययोगविधिज्ञाश्चधर्मज्ञाश्छिन्नसंशयाः ॥ यजंतेविधिनानेनयेविप्राः क्षेत्रवासिनः ॥ ९५ ॥ अरण्येपौष्करेतेषांमृतानांसत्फलंशृणु ॥ व्रजंति
तेसुदुष्प्रापंब्रह्मसायुज्यमक्षयम्॥९६॥ यत्प्राप्यनपुनर्जन्मलभन्तेमृत्युदायकम्॥ पुनरावर्तनंहित्वाब्राह्मीविद्यांसमास्थिताः ॥९७॥ पुनरावृत्तिरन्येषांप्रपंचा
श्रमवासिनाम्॥गार्हस्थ्यविधिमाश्रित्यषट्कर्मनिरतःसदा ॥९८॥ जुहोतिविधिनासम्यङ्मंत्रैर्यज्ञेनिमंत्रितः॥अधिकंफलमाप्नोतिसर्वदुःखविवर्जितः ॥९९ ॥
सर्वलोकेषुचाप्यस्यगतिर्नप्रतिहन्यते ॥ दिव्येनैश्वर्ययोगेनस्वारूढःसपरिग्रहः ॥ २०० ॥ बालसूर्यप्रकाशेनविमानेनसुवर्चसा ॥ वृतःस्त्रीणांसहस्रै
स्तुस्वच्छंदगमनालयः ॥ १ ॥ विचरत्यनिवार्येणसर्वलोकान्यदृच्छया ॥ स्पृहणीयतमःपुंसांसर्वधर्मोत्तमोधनी ॥ २ ॥ स्वर्गच्युतःप्रजायेत
कुलेमहतिरूपवान् ॥ धर्मज्ञोधर्मभक्तश्चसर्वविद्यार्थपारगः ॥ ३ ॥ तथैवब्रह्मचर्येणगुरुशूश्रूषणेनच ॥ वेदाध्ययन संयुक्तोभैक्ष्यवृतोजितेन्द्रियः ॥ ४॥
नित्यंसत्यव्रतेयुक्तःस्वधर्मेष्वप्रमादवान् ॥ सर्वकामसमृद्धेनसर्वकामावलंबिना ॥ ५ ॥ सूर्येणेवद्वितीयेनविमानेनानिवारितः ॥ गुह्यकानामब्रह्माख्यगणाः
परमसंमताः ॥ ६ ॥ अप्रमेयबलैश्वर्यादेवदानवपूजिताः ॥ तेषांससमतांयातितुल्यैश्वर्यसमन्वितः ॥ ७ ॥ देवदानवमर्त्येषुभवत्यनियतायुधः ॥ वर्ष
कोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच ॥ ८ ॥ एवमैश्वर्यसंयुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ उषित्वासौविभूत्यैवंयदाप्रच्यवतेपुनः ॥ ९ ॥ विष्णुलोकात्स्वकृत्ये
नस्वर्गस्थानेषुजायते ॥ २१० ॥ पुष्करारण्यमासाद्यब्रह्मचर्याश्रमेस्थितः ॥ अभ्यासेनतुवेदानांवसातिप्रियतेपिवा ॥११ ॥ मृतोसौयातिदिव्येनविमानेन
स्वतेजसा ॥ पूर्णचंद्रप्रकाशेनशशिवत्प्रियदर्शनः ॥ १२ ॥ रुद्रलोकंसमासाद्यगुह्यकैः सहमोदते ॥ ऐश्वर्यमहदाप्नोतिसर्वस्यजगतःप्रभुः ॥ १३ ॥
भुक्तायुगसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते ॥ प्रच्युतस्तुपुनस्तस्माद्रुद्रलोकात्क्रमेणतु ॥ १४ ॥ नित्यंप्रमुदितस्तत्रभुक्त्वासुखमनामयम् ॥ द्विजानांसदनेदिव्ये
कुलेमहतिजायते ॥ १५ ॥ मानुषेषुसधर्म्मात्मासुरूपोवाक्पतिर्भवेत् ॥ स्पृहणीयवपुःस्त्रीणाम्महाभोगपतिर्बली ॥ १६ ॥ वानप्रस्थसमाचारीग्राम्यौषधि
विवर्जितः ॥ सर्वलोकेषुचाप्यस्यगतिर्नप्रतिहन्यते ॥ १७ ॥ शीर्णपर्णफलाहारःपुष्पमूलांबुभोजनः ॥ क.पोतेनाश्मकुट्टेनदंतोलूखलिकेनच ॥ १८ ॥

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृत्युपायेनजीवेतचीरवल्कलवाससा ॥ जटीत्रिषवणस्नायीत्यक्तदोषस्तुदंडवान् ॥ १९ ॥ कृच्छ्रव्रतपरोयस्तुश्वपचोयदिवापरः ॥ जलशायीपंचतपाव
र्षास्वभ्रावगाहकः ॥२२०॥ कीटकंटकपाषाणभूम्यांतुशयनंतथा ॥ स्थानवीरासनरतःसंविभागीदृढव्रतः ॥ २१ ॥ अरण्यौषधिभोक्ताचसर्वभूताभयप्रदः ॥
नित्यंधर्मार्जनरतोजितक्रोधोजितेंद्रियः ॥ २२ ॥ ब्रह्मभक्तःक्षेत्रवासीपुष्करेवसतेमुनिः ॥ सर्वसंगपरित्यागीस्वारामोविगतस्पृहः ॥२३॥ यश्चात्रवसतेभीष्म
शृणुतस्यापियागतिः ॥ तरुणार्कप्रकाशेनवेदिकास्तंभशोभिना ॥ २४ ॥ ब्रह्मभक्तोविमानेनयातिकामप्रचारिणाम् ॥ विराजमानोनभसिद्वितीयइवचंद्र
माः ॥ २५ ॥ गीतवादित्रनृत्यज्ञैर्गंधर्वाप्सरसांगणैः ॥ अप्सरोभिःसमायुक्तोवर्षकोटिशतान्यसौ ॥ २६ ॥ यस्यकस्यापिदेवस्यलोकंयात्यनिवारि
तः ॥ ब्रह्मणोनुग्रहेणैवतत्रतत्रविराजते ॥ २७॥ ब्रह्मलोकाच्च्युतश्चापिविष्णुलोकंसगच्छति ॥ विष्णुलोकात्परिभ्रष्टोरुद्रलोकंसगच्छति ॥२८॥ तस्मादपि
च्युतःस्थानाद्द्वीपेषुसहिजायते॥स्वर्गेषुचतथान्येषुभोगान्भुक्त्वायथेप्सितान् ॥२९॥ भुक्त्वैश्वर्यंततस्तेषुपुनर्मर्त्येषुजायते॥राजावाराजपुत्रोवाजायतेधनवा
न्सुखी ॥ २३० ॥ सुरूपःसुभगःकांतःकीर्तिमान्भक्तिभावितः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्रावाक्षेत्रवासिनः ॥ ३१ ॥ स्वधर्मनिरताराजन्सुवृत्ता
श्चिरजीविनः ॥ सर्वात्मनाब्रह्मभक्ताभूतानुग्रहकारिणः ॥ ३२ ॥ पुष्करेतुमहाक्षेत्रेयेवसंतिमुमुक्षवः ॥ मृतास्ते ब्रह्मभवनंविमानैर्यांतिशोभनैः ॥ ३३ ॥
अप्सरोगणसंघुष्टैःकामगैःकामरूपिभिः ॥ अथवासर्वदीप्ताग्नौस्वशरीरंजुहोतियः ॥ ३४ ॥ ब्रह्मध्यायीमहासत्वस्सब्रह्मभवनंव्रजेत् ॥ ब्रह्मलोकोक्ष
यस्तस्यशाश्वतोविभवैःसह ॥ ३५ ॥ सर्वलोकोत्तमोरम्योभवतीष्टार्थसाधकः ॥ पुष्करेतुमहापुण्येप्राणान्येसलिलेत्यजन् ॥ ३६ ॥ तेषामप्यक्ष
योभीष्मब्रह्मलोकोमहात्मनाम् ॥ साक्षात्पश्यंतितेदेवंसर्वदुःखविनाशनम् ॥ ३७ ॥ सर्वामरयुतंदेवंरुद्रविष्णुगणैर्युतम् ॥ अनाशकेमृताश्शूद्राःपु
ष्करेतुवनेनराः ॥ ३८ ॥ हँसयुक्तैस्ततोयांतिविमानैरर्कसप्रभैः ॥ नानारत्नसुवर्णाढ्यैर्दृढैर्गंधाधिवासितैः ॥ ३९ ॥ अनौपम्यगुणैरन्यैरप्सरोगीतनादितैः ॥
पताकाध्वजविन्यस्तैर्नानाघण्टानिनादितैः ॥ २४० ॥ बह्वाश्चर्यसमोपेतैःक्रीडाविज्ञानशालिभिः ॥ सुप्रभैर्गुणसंपन्नैर्मयूरवरवाहिभिः ॥ ४१ ॥ ब्रह्मलोकेन
राधीशरमंतेनाशकेमृताः ॥ तत्रोषित्वाचिरंकालंभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् ॥ ४२ ॥ धनीविप्रकुलेभोगीजायतेमर्त्यमागतः ॥ कारीषींसाधयेद्यस्तुपुष्करे
तुवनेनरः ॥ ४३ ॥ सर्वलोकान्परित्यज्यब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ ब्रह्मलोकेवसेत्तावद्यावत्कल्पक्षयोभवेत् ॥ ४४ ॥ नैवपश्यतिमर्त्येहिक्लिश्यमानंस्वकर्म
भिः ॥ गतिस्तस्याप्रतिहतातिर्यगूर्ध्वमधस्तथा ॥ ४५ ॥ सपूज्यःसर्वलोकेषुयशोविस्तारयन्वशी ॥ सदाचारविधिप्रज्ञःसर्वेंद्रियमनोहरः ॥ ४६ ॥
नृत्यवादित्रगीतज्ञःसुभगःप्रियदर्शनः ॥ नित्यमम्लानकुसुमोदिव्याभरणभूषितः ॥ ४७ ॥ नीलोत्पलदलश्यामोनीलकुंचितमूर्द्धजः ॥ अजघन्याः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुमध्याश्चसर्वसौभाग्यपूरिताः ॥ ४८ ॥ सर्वैश्वर्यगुणोपेतायौवनेनातिगर्विताः ॥ स्त्रियःसेवंतितत्रस्थाःशयनेरमयंतिच ॥ ४९ ॥ वीणावेणुनिना दैश्चसुप्तःसंप्रतिबुध्यते ॥ महोत्सवसुखंभुंक्तेदुःप्राप्यमकृतात्मभिः ॥ २५० ॥ प्रसादाद्देवदेवस्यब्रह्मणःशुभकारिणः ॥ भीष्मउवाच ॥ आचाराःपर माधर्माःक्षेत्रधर्मपरायणाः ॥ ५१ ॥ स्वधर्माचारनिरताजितक्रोधाजितेंद्रियाः ॥ ब्रह्मलोकंव्रजंतीतिनैतच्चित्रंमतंमम ॥ ५२ ॥ असंशयंचगच्छंतिलोका नन्यानपिद्विजाः ॥ विनापद्मोपवासेनतथैवनियमेनच ॥ ५३ ॥ स्त्रियोम्लेछाश्चशूद्राश्चपक्षिणःपशवोमृगाः ॥ मूकाजडान्धबधिरास्तपोनियम वर्जिताः ॥ ५४ ॥ तेषांवदगतिंविप्रपुष्करेयेत्ववस्थिताः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ स्त्रियोम्लेच्छाश्चशूद्राश्चपशवःपक्षिणोमृगाः ॥ ५५ ॥ पुष्करेतुमृताभीष्मब्र ह्मलोकंव्रजंतिते ॥ शरीरैर्दिव्यरूपैस्तुविमानैरविसप्रभैः ॥ ५६ ॥ दिव्यव्यूहसमायुक्तैःसुवर्णवरकेतनैः ॥ सुवर्णवज्रसोपानमणिस्तंभविभूषि तैः ॥ ५७ ॥ सर्वकामोपभोगाढ्यैःकामगैःकामरूपिभिः ॥ नानारसाढ्यंगच्छंतिस्त्रीसहस्रसमाकुलाः ॥ ५८ ॥ ब्रह्मलोकंमहात्मानोलोकानन्यान्यथेप्सि तान् ॥ ब्रह्मलोकाच्च्युताश्चापिक्रमाद्वीपेषुयांतिते ॥ ५९ ॥ कुलेमहतिविस्तीर्णेधनीभवतिसद्द्विजः ॥ तिर्यग्योनिगतायेतुसर्पकीटपिपी लिकाः ॥॥२६०॥ स्थलजाजलजाश्चैवस्वेदांडोद्भिज्जरायुजाः ॥ सकामावाप्यकामावापुष्करेतुवनेमृताः ॥६१॥ सूर्यप्रभविमानस्थाब्रह्मलोकंप्रयांतिते॥ कलौयुगेमहाघोरेप्रजाःपापसमीरिताः ॥६२॥ नान्येनास्मिन्नुपायेनधर्मःस्वर्गश्चलभ्यते ॥ वसतिपुष्करेयेतुब्रह्मार्चनरतानराः ॥ ६३ ॥ कलौयुगेकृतार्था स्तेक्लिश्यंत्यन्येनिरर्थकाः ॥ रात्रौकरोतियत्पापंनरःपंचभिरिंद्रियैः ॥ ६४ ॥ कर्मणामनसावाचाकामक्रोधवशानुगाः ॥ प्रातःसजलमासाद्यपुष्करेतु पितामहम् ॥ ६५ ॥ अभिगम्यशुचिर्भूत्त्वातस्मात्पापात्प्रमुच्यते॥उदयेर्केस्यचारभ्ययावद्दर्शनमूर्ध्वगम् ॥६६॥ मानसाख्येप्रसंचिंत्यब्रह्मयोगेहरेदघम् ॥ दृष्ट्वाविरिंचिंमध्याह्नेनरःपापात्प्रमुच्यते ॥६७॥ मध्याह्नास्तमयान्तंयदिंद्रियैःपापमाचरेत् ॥ पितामहस्यसंध्यायांदर्शनादेवमुच्यते ६८ ॥ शब्दादीन्वि षयान्सर्वान्भुंजानोपिसकामतः ॥ यःपुष्करेब्रह्मभक्तोनिवसेत्तपसिस्थितः ॥ ६९ ॥ पुष्करारण्यमध्यस्थोमिष्टान्नास्वादभोजनः ॥ त्रिकालमपिभुंजा नोवायुभक्षसमोमतः ॥२७०॥ वसंतिपुष्करेयेतुनराःसुकृतकर्मिणः ॥ तेलभंतेमहाभोगान्क्षेत्रस्यास्यप्रभावतः ॥ ७१ ॥ यथामहोदधेस्तुल्योनचान्यो स्तिजलाशयः ॥ तथावैपुष्करस्यापिसमंतीर्थंनविद्यते ॥ ७२ ॥ पुष्करारण्यसदृशंतीर्थंनास्त्यधिकंगुणैः ॥ अथतेन्यान्प्रवक्ष्यामिक्षेत्रेयेस्मिन्व्यवस्थि ताः ॥७३॥ विष्णुनासहिताःसर्वइंद्राद्याश्चदिवौकसः ॥ गजवक्त्रःकुमारश्चरेवंतःसदिवाकरः ॥ ७४ ॥ शिवदूतीतथादेवीकन्याक्षेमंकरीसदा ॥ अलंतपोभि र्नियमैःसुक्रियार्चनकारिणाम् ॥७५॥ व्रतोपवासकर्माणिकृत्वान्यत्रमहांत्यपि॥ ज्येष्ठेतुपुष्करारण्येयस्तिष्ठतिनिरुद्यमः॥७६॥लभतेसर्वकामित्वंयोत्रैवास्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्विजःसदा ॥ पितामहसमंयातिस्थानंपरममव्ययम् ॥ ७७ ॥ कृतेद्वादशभिर्वर्षैस्त्रेतायांहायनेनतु ॥ मासेनद्वापरेभीष्मअहोरात्रेणतत्कलौ ॥७८॥ फलं
संप्राप्यतेलोकेक्षेत्रेऽस्मिंस्तीर्थवासिभिः ॥ इत्येवंदेवदेवेनपुरोक्तंब्रह्मणामम ॥ ७९ ॥ नातःपरतरंकिंचित्क्षेत्रमस्तीहभूतले ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनारण्यमेत
त्समाश्रयेत् ॥२८०॥ गृहस्थोब्रह्मचारीचवानप्रस्थोथभिक्षुकः ॥ यथोक्तकारिणःसर्वेगच्छंतिपरमांगतिम् ॥८१॥ एकस्मिन्नाश्रमेधर्मेयोनुतिष्ठेद्यथाविधि ॥
॥ अकामद्वेषसंयुक्तःसपरत्रमहीयते ॥ ८२ ॥ चतुष्पथाहिनिःश्रेणीब्रह्मणहप्रतिष्ठिता ॥ एतामाश्रित्यनिश्रेणींब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ८३ ॥ आयुषोऽपि
चतुर्भागंब्रह्मचायनसूयकः ॥ गुरौवागुरुपुत्रेवावसेद्धर्मार्थकोविदः ॥ ८४ ॥ कर्मातिरेकेणगुरोरध्येतव्यंबुभूषता ॥ दक्षिणानांप्रदापीस्यादाहूतोगुरुमा
श्रयेत् ॥८५॥जघन्यशायीपूर्वंस्यादुत्थायीगुरुवेश्मनि॥यच्चाशिष्येणकर्त्तव्यंकार्यमासेवनादिकम् ॥८६॥ कृतमित्येवतत्सर्वंकृत्वातिष्ठेत्तुपार्श्वतः ॥ किंकरः
सर्वकारीचसर्वकर्मसुकोविदः॥८७॥शुचिर्दक्षोगुणोपेतोब्रूयादिष्टमथोत्तरम्॥चक्षुषागुरुमव्यग्रोनिरीक्षेताजितेंद्रियः ८८।नाभुक्तवतिचाश्नीयादपीतवतिनोपि
वेत्॥नातिष्ठतितथासीतिनसुप्तेनैवसंविशेत्॥८९॥उत्तानाभ्यांचपाणिभ्यांपादावस्यमृदुस्पृशेत् ॥ दाक्षणंदक्षिणेनैवसव्यंसव्येनपीडयेत्॥२९०॥आभेवाद्यगु
रुंब्रूयादभिधांस्वांब्रुवन्निति ॥इदंकरिष्येभगवन्निदंचापिमयाकृतम् ॥९१॥ इतिसर्वंचविज्ञाप्यानिवेद्यगुरवेधनम् ॥ कुर्यात्कृतंचतत्सर्वमाख्येयंगुरवेपुनः ॥
॥९२॥यांस्तुगंधान्रसान्वापिब्रह्मचारीनसेवते ॥ सेवेततान्समावृत्यइतिधर्मेषुनिश्चयः॥९३॥ येकेचिद्विस्तरेणोक्तानियमाब्रह्मचारिणः॥तान्सर्वाननुगृह्णीयाद्भ
क्तिशिष्यश्चवगुरोः ॥९४॥ सएवगुरवेप्रीतिमुपकृत्ययथाबलम् ॥ अग्राम्येष्वाश्रमेष्वेवशिष्योवर्तेतकर्मणा ॥९५॥ वेदवेदौतथावेदान्वेदार्थांश्चतथाद्विजः॥
भिक्षाभुगप्यधःशायीसमधीत्यगुरोर्मुखात् ॥ ९६ ॥ वेदव्रतोपयोगीचचतुर्थांशेनयोगतः ॥ गुरवेदक्षिणांदत्वासमावर्तेद्यथाविधि ॥९७॥ धर्मान्वितैर्युतो
दारैरग्नीनावाह्यपूजयेत्॥ द्वितीयमायुषोभागंगृहमेधीसमाचरेत्॥९८॥गृहस्थवृत्तयःपूर्वंचतस्रोमुनिभिःकृताः ॥ कुसूलधान्याप्रथमाकुंभीधान्याद्वितीयका
॥ ९९ ॥ अश्वस्तनीतृतीयोक्ताकापोत्यथचतुर्थिका ॥ तासांपरापराश्रेष्ठाधर्मतोलोकजित्तमा ॥ ३०० ॥ षट्कर्मवर्त्तकस्त्वेकस्त्रिभिरन्यःप्रसर्पते ॥
द्वाभ्यांचैवचतुर्थस्तुद्विजःसब्रह्मणिस्थितः ॥ १ ॥ गृहमेधिव्रतादन्यन्महत्तीर्थंनचक्षते ॥ नात्मार्थंपाचयेदन्नंनवृथाघातयेत्पशुम् ॥ २ ॥ प्रा
णीवायदिवाप्राणीसंस्काराद्यज्ञमर्हति ॥ नदिवाप्रस्वपेज्जातुनपूर्वापररात्रयोः ॥ ३ ॥ नभुंजीतांतराकालेनानृतंतुवदेदिह ॥ नचाप्यश्नन्वसेद्विप्रोगृहेक
श्चिदपूजितः ॥४॥ तथास्यातिथयःपूज्याहव्यकव्यवहाःस्मृताः ॥ वेदविद्याव्रतस्नाताश्रोत्रियावेदपारगाः॥५॥स्वकर्मजीविनोदांताःक्रियावंतस्तपस्विनः॥
तेषांहव्यंचकव्यंचाप्यर्हणार्थंविधीयते ॥ ६ ॥ नश्वरैस्संप्रयातस्यस्वधर्मापगतस्यच ॥ अपविद्धाग्निहोत्रस्यगुरोर्वालीककारिणः ॥ ७ ॥ असत्याभिनि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेशस्यनाधिकारोस्तिकर्मणोः ॥ संविभागोत्रभूतानांसर्वेषामेवशिष्यते ॥ ३०८ ॥ तथैवापचमानेभ्यःप्रदेयंगृहमेधिना ॥ विघसाशीभवेन्नित्यंनित्यंचामृत भोजनः॥९॥अमृतंयज्ञशेषंस्याद्भोजनंहविषासमम्॥संभुक्तशेषंयोश्नातितमाहुर्विघसाशिनम् ॥३१०॥ स्वदारनिरतोदांतोदक्षोत्यर्थंजितेंद्रियः॥ऋत्विक्पु रोहिताचार्यमातुलातिथिसंहतैः ॥ ११ ॥ वृद्धबालातुरैर्वैद्यैर्ज्ञातिसंबंधिबांधवैः ॥ मात्रापित्राचजामात्राभ्रात्रापुत्रेणाभार्यया ॥ १२ ॥ दुहित्रादासवर्गेणवि वादंनसमाचरेत् ॥ एतान्विमुच्यसंवादान्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १३ ॥ एतैर्जितैस्तुजयतिसर्वलोकान्नसंशयः ॥ आचार्योब्रह्मलोकेशः प्राजापत्यप्रभुः पिता ॥ १४ ॥ अतिथिःसर्वलोकेशऋत्विग्वेदाश्रयःप्रभुः ॥ जामाताप्सरसांलोकेज्ञातयोवैश्वदेविकाः ॥ १५ ॥ संबंधिबांधवादिक्षुपृथिव्यां मातृमातुलौ ॥वृद्धबालातुराश्चैवआकाशेप्रभविष्णवः ॥ १६ ॥ पुरोधाऋषिलोकेशःसंश्रितास्साध्यलोकपाः ॥ अश्विलोकपतिर्वैद्योभ्रातातुवसुलोकपः ॥ १७ ॥ चंद्रलोकेश्वरीभार्यादुहिताप्सरसांगृहे ॥ भ्राताज्येष्टःसमः पित्राभार्यापुत्रस्वकातनुः ॥ १८ ॥ कायस्थादासवर्गाश्चदुहि ताकृपणंपरम् ॥ तस्मादेतैरधिक्षिप्तःसहेन्नित्यमसंज्वरः ॥ १९ ॥ गृहधर्मरतोविद्वान्धर्मनिष्ठोजितक्लमः ॥ नारभेद्बहुकार्याणिधर्म वान्किंचिदारभेत् ॥ ३२० ॥ गृहस्थवृत्तयस्तिस्रस्तासांनिश्रेयसंपरं ॥ परस्परंतथैवाहुश्चातुराश्रम्यमेवच ॥ २१ ॥ येचोक्तानियमास्तेषांसर्वकार्यंबु भूषुणा ॥ कुंभधान्यैरुंच्छशिलैःकापोतींवृत्तिमाश्रितैः ॥ २२ ॥ यस्मिंश्चैतेवसंत्यर्थास्तद्राष्ट्रमभिवर्धते ॥ पूर्वापरान्दशपरान्पुनातिचपितामहान् ॥ २३ ॥ गृहस्थवृत्तिमप्येतांवर्तयेद्योगतव्यथः ॥ सचक्रधरलोकानांसमानाम्प्राप्नुयाद्गतिम् ॥२४॥ जितेंद्रियाणामथवागतिरेषाविधीयते॥ स्वर्गलोकोगृहस्थानांप्रति ष्ठानियतात्मनां ॥ २५ ॥ ब्रह्मणाभिहताश्रेणीह्येषायस्याःप्रमुच्यते ॥ द्वितीयांक्रमशःप्राप्यस्वर्गलोकेमहीयते ॥ २६ ॥ तृतीयामपिवक्ष्यामिवानप्रस्था श्रमंशृणु ॥ गृहस्थस्तुयदापश्येद्वलीपलितमात्मनः ॥ २७ ॥ अपत्यस्यैवचापत्यंवनमेवतदाश्रयेत् ॥ गृहस्थव्रतखिन्नानांवानप्रस्थाश्रमौकसां ॥ २८ ॥ श्रूयतांभीष्मभद्रंतेसर्वलोकाश्रयात्मनां ॥ दीक्षापूर्वंनिवृत्तानांपुण्यदेशनिवासिनां ॥ २९ ॥ प्रज्ञाबलयुजांपुंसांसत्यशौचक्षमावतां ॥ तृतीयमायुषोभागं वानप्रस्थाश्रमेवसन् ॥ ३० ॥ तानेवाग्नीन्परिचरेद्यजमानोदिवौकसः ॥ नियतोनियताहारोविष्णुभक्तिप्रसक्तिमान् ॥ ३१ ॥ तदाग्निहोत्रमात्राणियज्ञां गानिचसर्वशः ॥ अकृष्टंवैव्रीहियवंनीवारंविघसानिच ॥ ३२॥ ग्रीष्मेहविष्यंप्रायच्छेत्समाघेष्वपिपंचसु ॥ वानप्रस्थाश्रमेप्येताश्चतस्रोवृत्तयःस्मृताः॥३३॥ सद्यःप्रभक्षकाःकेचित्केचिन्मासिकसंचयान् ॥वार्षिकान् संचयान् केचित्केचिद्द्वादशवार्षिकान् ॥३४॥ कुर्वन्त्यतिथिपूजार्थंयज्ञतन्त्रार्थमेवच ॥ अभ्रावका शावर्षासुहेमंतेजलसंश्रयाः ॥३५॥ ग्रीष्मेपंचाग्नितपसःशश्वद्यमृतभोजनाः ॥ भूमौविपरिवर्तंतेतिष्ठंतिप्रपदैरपि ॥३६॥स्थानासनेचवर्तन्तेवसनेष्वपिसंस्थि

८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ते ॥ दंतोलूखलिनःकेचिदश्मकुट्टास्तथापरे ॥ ३७ ॥ शुक्लपक्षेपिबन्त्येकेयवागूंक्कथितांक्वचित् ॥ कृष्णपक्षेपिबंत्येकेभुंजतेचयथागमम् ॥ ३८ ॥ मूलैरे
केफलैरेकेजलैरेकेदृढव्रताः ॥ वर्त्तयंतियथान्यायंवैखानसधृतव्रताः ॥ ३९ ॥ एताश्चान्याश्चविविधादीक्षास्तेषांमनस्विनां ॥ चतुर्थश्चौपनिषदोधर्मः
साधारणोमतः ॥ ३४० ॥ वानप्रस्थोगृहस्थश्चसततोन्यःप्रवर्त्तते ॥ तस्मिन्नेवयुगेतातविप्रैःसर्वार्थदर्शिभिः ॥ ४१ ॥ अगस्त्यश्चसप्तर्षयोमधुच्छंदोगवे
षणः ॥ सांकृतिःसदिवोभांडिर्यवप्रोथोह्यथर्वणः ॥ ४२ ॥ अहोवीर्यस्तथाकाम्यःस्थाणुर्मेधातिथिर्बुधः ॥ मनोवाकःशिनीवाकःशून्यपालोकृतव्रणः॥४३॥
एतेकर्मसुविद्वांसस्ततःस्वर्गमुपागमन् ॥ एतेप्रत्यक्षधर्माणस्तथायायावरागणाः ॥४४॥ ऋषीणामुग्रतपसांधर्मनैपुण्यदर्शिनाम् ॥ सुरेश्वरंसमाराध्यब्राह्मणा
वनमाश्रिताः ॥४५॥अपास्योपरतामायांब्राह्मणावनमाश्रिताः ॥ अनक्षत्रास्तथाऽधृष्याहृश्यन्तेप्रोषितागणाः॥४६॥जरयातुपरिद्यूनाव्याधिनापरिपीडिताः
चतुर्थेत्वाश्रमंशेषंवानप्रस्थाश्रमाद्ययुः॥४७॥सद्यस्कारीसुनिर्वाप्यसर्ववेदसदक्षिणाम्॥ आत्मयाजीसौम्यमतिरात्मक्रीडात्मसंश्रयः॥४८॥आत्मन्यग्निंसमा
धायत्यक्त्वासर्वपरिग्रहम्॥सद्यस्कश्चयजेद्यज्ञानिष्टिंचैवेहसर्वदा॥४९॥सदैवयाजिनांयज्ञानात्मनीज्याप्रवर्त्तते॥त्रीनेवाग्नींस्त्यजेत्सम्यगात्मन्येवात्मनाक्षणात्
॥३५०॥प्राप्नुयाद्येनवायच्चतत्प्राश्नीयादकुत्सयन्॥केशलोमनखान्वयस्येद्वानप्रस्थाश्रमेरतः॥५१॥आश्रमादाश्रमंसद्यःपूतोगच्छतिकर्मभिः॥अभयंसर्वभूते
भ्योयोदत्वाप्रव्रजेद्द्विजः॥१५२॥लोकास्तेजोमयास्तस्यप्रेत्यचानंत्यमश्नुते ॥ सुशीलवृत्तोव्यपनीतकल्मषोनचेहनामुत्रचरन्तुमीहते ॥ ५३ ॥ अरोषमोहो
गतसंधिविग्रहः सचेदुदासीनवदात्मचिंतया ॥ यमेषुचैवान्यगतेषुनव्यथःस्वशास्त्रशून्योह्यदिनात्मविभ्रमः ॥५४॥ भवेद्यथेष्टागतिरात्मयाजिनीनिस्संशये
धर्मपरेजितेन्द्रिये ॥ अतःपरंश्रेष्ठमतीवसद्गुणैरधिष्ठितंत्रीनतिवर्त्यचाश्रमान् ॥ ५५ ॥ चतुर्थमुक्तंपरमाश्रमंशृणुप्रकीर्त्यमानंपरमंपरायणम् ॥ प्राप्यसं
स्कारमेताभ्यामाश्रमाभ्यांततःपरम् ॥ ५६ ॥ यत्कार्यंपरमात्मार्थंतत्त्वमेकमनाःशृणु ॥ काषायंधारयित्वातुश्रेणीस्थानेषुचत्रिषु ॥ ५७ ॥ योव्रजे
च्चपरंस्थानंपारिव्राज्यमनुत्तमम् ॥ तद्भावनेनसंन्यस्यवर्तनंश्रूयतांतथा ॥ ५८ ॥ एकएवचरेद्धर्मंसिध्यर्थमसहायवान् ॥ एकश्चरतियः पश्यन्नजहातिनही
यते ॥ ५९ ॥ अनग्निरनिकेतस्तुग्राममंभिक्षार्थमाश्रयेत् ॥ अश्वस्तनविधानःस्यान्मुनिर्भावसमन्वितः ॥ ६० ॥ लघ्वाशीनियताहारःसकृदन्नंनिषे
वयेत् ॥ कपालंवृक्षमूलानिकुचेलमसहायता ॥ ३६१ ॥ उपेक्षासर्वभूतानामेतावद्भिक्षुलक्षणम् ॥ यस्मिन्वाचःप्रविशंतिकूपेप्राप्तामृताइव ॥ ६२ ॥ ॥ ४३ ॥
नवक्तारंपुनर्यांतिसकैवल्याश्रमेवसेत् ॥ नैवपश्येन्नशृणुयादवाच्यंजातुकस्यचित् ॥ ६३ ॥ ब्राह्मणानांविशेषेणनैतद्ब्रूयात्कथंचन ॥ यद्ब्राह्मणस्यानु
कूलंतदेवसततंवदेत् ॥ ६४ ॥ तूष्णीमासीतनिंदायांकुर्वन्भेषज्यमात्मनः ॥ येनपूर्णमिवाकाशंभवत्येकेनसर्वदा ॥ ६५ ॥ शून्यंयेनसमाकीर्णंतं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवाब्राह्मणंविदुः ॥ ६६ ॥ येनकेनचिदाच्छिन्नोयेनकेनचिदाशितः ॥ यत्रक्वचनशायीचतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ६७ ॥ अहेरिवजनाद्भीतःसुहृद्दोनरकादिव ॥ कृपणादिवनारीभ्यस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ६८ ॥ नहृष्येतविषींदेतमानितोमानितस्तथा ॥ सर्वभूतेष्वभयदस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ६९ ॥ नाभिनंदेतमरणंनाभिनंदेतजीवितम् ॥ कालमेवनिरीक्षेतनिर्देशंकृषकोयथा ॥ ३७० ॥ अनभ्याहतचितश्चदांतश्चाहतधीस्तथा ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योनरोगछेत्ततोदिवम् ॥ ७१ ॥ अभयंसर्वभूतेभ्योभूतानामभयंयतः ॥ तस्यदेहविमुक्तस्यभयंनास्तिकुतश्चन ॥ ७२ ॥ यथानागपदेन्यानिपदानिपदगामिनाम् ॥ सर्वाण्येवावलीयंतेतथाज्ञानानिचेतसि ॥ ७३ ॥ एवंसर्वमहिंसायांधर्मोर्थश्चमहीयते ॥ मृतःसनित्यंभवतियोहिंसांप्रतिपद्यते ॥ ७४ ॥ अहिंसकस्ततःसम्यग्धृतिमान्नियतेंद्रियः ॥ शरण्यस्सर्वभूतानांगतिमाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥ ७५ ॥ एवंप्रज्ञानतृप्तस्यनिर्भयस्यमनीषिणः ॥ नमृत्युरधिकोभावःसोमृतत्वंचगच्छति ॥ ७६ ॥ विमुक्तःसर्वसंगेभ्योमुनिराकाशवत्स्थितः ॥ विष्णुप्रियकरःशांतस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ७७ ॥ जीवितंयस्यधर्मार्थंधर्मोरत्यर्थमेवच ॥ अहोरात्रादिपुण्यार्थंतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ७८ ॥ निवारितसमारंभंनिर्नमस्कारमस्तुतिम् ॥ अक्षीणंक्षीणकर्माणंतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ७९ ॥ सर्वाणिभूतानिसुखंरमंतेसर्वाणिदुःखानिभृशंभवंति ॥ तेषांभवोत्पादनजातखेदःकुर्यात्तुकर्माणिचश्रद्दधानः ॥ ३८० ॥ दानंहिभूताभयदक्षिणायाः सर्वाणिदानान्यधितिष्ठतीह ॥ तीक्ष्णेतनुंयःप्रथमंजुहोतिसोनंतमाप्नोत्यभयंप्रजाभ्यः ॥ ८१ ॥ उत्तानमास्येनहविर्जुहोतिअनंतमाप्नोत्याभितःप्रतिष्ठाम् ॥ तस्यांगसंगादभिनि ष्कृतंचवैश्वानरंसर्वमिदंप्रपेदे ॥ ८२ ॥ प्रादेशमात्रंहृदभिश्रुतंयत्तस्मिन्प्राणेनात्मयाजीजुहोति ॥ तस्याग्निहोत्रंहुतमात्मसंस्थंसर्वेषुलोकेषुसदैवतेषु ॥ ८३ ॥ देवंविधातुंत्रिवृतंसुवर्णंयेवैविदुस्तंपरमार्थभूतम् ॥ तेसर्वभूतेषुमहीयमानादेवाःसमर्थाअमृतंव्रजंति ॥ ८४ ॥ वेदांश्चवेद्यंचविधिंचकृत्स्नमथोनिरुक्तंपरमार्थतांच ॥ सर्वंशरीरात्मनियःप्रवेदतस्याभिसर्वेप्रचरंतिनित्यम् ॥ ८५ ॥ भूमावसक्तंदिविचाप्रमेयंहिरण्मयंतंचसमंडलांते ॥ प्रदक्षिणंदक्षिणमंतरिक्षेयोवेदनाप्यात्मनिदीप्तरश्मिः ॥ ८६ ॥ आवर्तमानंचविवर्तमानंषण्णेमियद्द्वादशारंत्रिपर्व ॥ यस्येदमास्यंपरिपातिविश्वंतत्कालचक्रंनिहितंगुहायाम् ॥ ८७ ॥ यतःप्रसादंजगतःशरीरंसर्वांश्चलोकानधिगच्छतीह ॥ तस्मिन्हिसंतर्पयतीहदेवान्सवैविमुक्तोभवतीहनित्यम् ॥ ८८ ॥ तेजोमयोनित्यमतःपुराणेलोकेभवत्यर्थभयादुपैति ॥ भूतानियस्मान्नभयंव्रजंतिभूतेभ्योयोनोद्विजतेकदाचित् ॥ ८९ ॥ अगर्हणीयोनचगर्हतेन्यान्सवैविप्रःप्रवरंस्वात्मनीक्षेत् ॥ विनीतमोहोप्यपनीतकल्मषोनचेहनामुत्रचयोर्थमृच्छति ॥ ३९० ॥ अरोषमोहःसमलोष्टकांचनःप्रहीणशोकोगतसंधिविग्रहः ॥ अपेतनिंदास्तुतिरप्रियाप्रियश्चरन्नुदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 सीनवदेवभिक्षुः॥३९१॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेक्षेत्रवासमाहात्म्यंनामपंचदशोध्यायः॥१५॥ भीष्मउवाच॥ यदेतत्कथितंब्रह्मंस्तीर्थमाहात्म्यमु
 त्तमम्॥ कमलस्याभिपातेनतीर्थंजातंधरातले॥ १ ॥ तत्रस्थेनभगवताविष्णुनाशंकरेणच॥ यत्कृतंमुनिशार्दूलतत्सर्वंपरिकीर्त्तय॥ २ ॥ कथंयज्ञो
हिदेवेनविभुनातत्रकारितः॥ केसदस्याऋत्विजश्चब्राह्मणाःकेसमागताः॥३॥केभागास्तस्ययज्ञस्यकिंद्रव्यंकाचदक्षिणा॥कावेदीकिंप्रमाणंचकृतंतत्रविरंचि
ना॥ ४ ॥ योयाज्यःसर्वदेवानांवेदैःसर्वत्रपठ्यते॥ कंचकाममभिध्यायन्वेधायज्ञंचकारह॥५॥ यथासौदेवदेवेशोह्यजरश्चामरश्चह॥ तथाचैवाक्षयःस्वर्गस्त
स्यदेवस्यदृश्यते॥ ६ ॥ अन्येषांचैवदेवानांदत्तःस्वर्गोमहात्मना॥ अग्निहोत्रार्थमुत्पन्नावेदाओषधयस्तथा॥ ७ ॥ येचान्येपशवोभूमौसर्वेतेयज्ञकार
णात्॥ सृष्टाभगवतानेनइत्येषावैदिकीश्रुतिः॥ ८ ॥ तदत्रकौतुकंमह्यंश्रुत्वेदंतवभाषितम्॥ यंकाममधिकृत्यैकंयत्फलंयांचभावनां॥ ९ ॥ कृतश्चा
नेनवैयज्ञःसर्वंशंसितुमर्हसि॥ शतरूपाचयानारीसावित्रीसात्विहोच्यते॥ १० ॥ भार्यासाब्रह्मणःप्रोक्ताऋषीणांजननीचसा॥ पुलस्त्याद्यान्मुनीन्सप्तद
क्षाद्यंस्तुप्रजापतीन्॥ ११ ॥ स्वायंभुवादींश्चमनून्सावित्रीसमजीजनत्॥ धर्मपत्नींतुतांब्रह्मापुत्रिणींब्रह्मणःप्रियः॥ १२ ॥ पतिव्रतांमहाभागांसुव्रतां
चारुहासिनीं॥ कथंसतींपरित्यज्यभार्यामन्यामविंदत॥ १३ ॥ किंनाम्नीकिंसमाचराकस्यसातनयाविभोः॥क्वसादृष्टाहिदेवेनकेनचास्यप्रदर्शिता॥१४॥
किंरूपासातुदेवेशीदृष्टाचित्तविमोहिनी॥ यांतुदृष्ट्वासदेवेशःकामस्यवशमेयिवान्॥१५॥वर्णतोरूपतश्चैवसावित्र्यास्त्वधिकामुने॥यामोहितवतीदेवंसर्वलो
केश्वरंविभुम्॥१६॥यथागृहीतवान्देवोनारींतांलोकसुंदरीं॥यथाप्रवृत्तोयज्ञोसौतथासर्वंप्रकीर्तय॥१७॥ तांदृष्ट्वाब्रह्मणःपार्श्वेसावित्रीकिंचकारह॥ सावित्र्यांतु
तदाब्रह्माकांतुवृत्तिमवर्त्तत॥१८॥सन्निधौकानिवाक्यानिसावित्रीब्रह्मणातदा॥ उक्ताप्युक्तवतीभूयःसर्वंशंसितुमर्हसि॥१९॥किंकृतंतत्रयुष्माभिःकोपोवाथक्ष
मापिवा॥ यत्कृतंतत्रयदृष्टंयत्तवोक्तंमयात्विह॥ २० ॥ विस्तरेणेहसर्वाणिकर्माणिपरमेष्ठिनः॥ श्रोतुमिच्छाम्यशेषेणविधेर्यज्ञविधिंपरं॥ २१ ॥ कर्मणा
मानुपूर्व्यंचप्रारंभोहोत्रमेवच॥होतुर्भक्षोयथाऽर्चापिप्रथमाकस्यकारिता॥२२॥ कथंचभगवान्विष्णुःसाहाय्यंकेनकीदृशं॥अमरैर्वाकृतंयच्चतद्भवान्वक्तुमर्ह
ति॥२३॥देवलोकंपरित्यज्यकथंमर्त्यमुपागतः॥ गार्हपत्यंचविधिनाअन्वाहार्यंचदक्षिणम्॥ २४ ॥ अग्निमाहवनीयंचवेदींचैवतथास्रुवम्॥ प्रोक्षणीयंस्रुचंचै
वआवभृथ्यंतथैवच॥ २५ ॥ अग्नींस्त्रींश्चयथाचक्रेहव्यभागवहान्हिवै॥ हव्यादांश्चसुरांश्चक्रेकव्यादांश्चपितॄनपि॥ २६ ॥ भागार्थंयज्ञविधिनायेयज्ञायज्ञ
कर्मणि॥ यूपान्समित्कुशंसोमंपवित्रंपरिधीनपि॥२७॥ यज्ञियानिचद्रव्याणियथाब्रह्माचकारह॥ विबभ्राजपुरायश्चपारमेष्ठ्येनकर्मणा॥२८॥ क्षणानिमेषाः
काष्ठाश्चकलास्त्रैकाल्यमेवच॥ मुहूर्तास्तिथयोमासादिनंसंवत्सरस्तथा॥ २९ ॥ ऋतवःकालयोगाश्चप्रमाणंत्रिविधंपुरा॥ आयुःक्षेत्राण्यपचयंलक्षणंरू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पसौष्ठवम् ॥ ३० ॥ त्रयोवर्णास्त्रयोलोकास्त्रैविद्यंपावकास्त्रयः ॥ त्रैकाल्यंत्रीणिकर्माणित्रयोवर्णास्त्रयोगुणाः ॥ ३१ ॥ सृष्टालोकाःपराःस्त्रष्ट्रायेचान्येनलपचे
तसा ॥ यागतिर्धर्मयुक्तानांयागतिःपापकर्मणां ॥ ३२ ॥ चातुर्वर्ण्यस्यप्रभवश्चातुर्वर्ण्यस्यरक्षिता ॥ चतुर्विद्यस्ययोवेत्ताचतुराश्रमसंश्रयः ॥ ३३ ॥ यः
परंश्रूयतेज्योतिर्यःपरंश्रूयतेतपः ॥ यःपरंपरतःप्राहपरंयःपरमात्मवान् ॥ ३४ ॥ सेतुर्योलोकसेतूनांमेध्योयोमेध्यकर्मणाम् ॥ वेद्योयोवेदविदुषांयःप्रभुःप्रभ
वात्मनाम् ॥ ३५ ॥ असुभूतश्चभूतानामग्निभूतोग्निवर्चसाम् ॥ मनुष्याणांमनोभूतस्तपोभूतस्तपस्विनाम् ॥ ३६ ॥ विनयोनयवृत्तीनांतेजस्तेजस्विनामपि ॥
इत्येतत्सर्वमखिलान्सृजन्लोकपितामहः ॥ ३७ ॥ यज्ञाद्गतिंकामन्वैच्छत्कथंयज्ञेमतिःकृता ॥ एषमेसंशयोब्रह्मन्नेषमेसंशयःपरः ॥ ३८ ॥ आश्चर्यःपर
मोब्रह्मादेवैर्दैत्यैश्चपठ्यते ॥ कर्मणाश्चर्यभूतोपितत्वतःसइहोच्यते ॥ ३९ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रश्नभारोमहानेषत्वयोक्तोब्रह्मणश्रयः ॥ यथाशक्तितु
वक्ष्यामिश्रूयतांतत्परंयशः ॥ ४० ॥ सहस्रास्यंसहस्राक्षंसहस्रचरणंचयम् ॥ सहस्रश्रवणंचैवसहस्रकरमव्ययम् ॥ ४१ ॥ सहस्रजिह्वंसाहस्रंसहस्रपरमंप्रभुं ॥
सहस्रदंसहस्रादिंसहस्रभुजमव्ययम् ॥ ४२ ॥ हवनसवनंचैवहव्यंहोतारमेवच ॥ पात्राणिचपवित्राणिवेदींदीक्षांचरुंस्रुवम् ॥ ४३ ॥ स्रुक्सोममवभृच्चैवप्रोक्ष
णींदक्षिणाधनम् ॥ अद्धर्युंसामगंविप्रंसदस्यान्सदनंसदः ॥ ४४ ॥ यूपंसमित्कुशंदर्वींचमसोलूखलानिच ॥ प्राग्वंशंयज्ञभूमिंचहोतारंवन्धनंचयत् ॥ ४५ ॥
ह्रस्वान्यतिप्रमाणानिप्रमाणस्थावराणिच ॥ प्रायश्चित्तानिवाजाश्वस्थंडिलानिकुशास्तथा ॥ ४६ ॥ मंत्रंयज्ञंचहवनंवह्निभागंभवंचयं ॥ अग्रेभुजंहोमभुजंशुभा
र्चिषमुदायुधं ॥ ४७ ॥ आहुर्वेदविदोविप्रायोयज्ञःशाश्वतःप्रभुः ॥ यांपृच्छसिमहाराजपुण्यांदिव्यामिमांकथां ॥ ४८ ॥ यदर्थंभगवान्ब्रह्माभूमौ
यज्ञमथाकरोत् ॥ हितार्थंसुरमर्त्यानांलोकानांप्रभवायच ॥ ४९ ॥ ब्रह्माथकपिलश्चैवपरमेष्ठीतथैवच ॥ देवाःसप्तर्षयश्चैवत्र्यंबकश्चमहायशाः ॥
॥ ५० ॥ सनत्कुमारश्चमहानुभावोमनुर्महात्माभगवान्प्रजापतिः ॥ पुराणदेवोथतथाप्रचक्रेप्रदीप्तवैश्वानरतुल्यतेजाः ॥ ५१ ॥ पुराकमलजात
स्यस्वपतस्तस्यकोटरे ॥ पुष्करेयत्रसंभूतादेवाऋषिगणास्तथा ॥ ५२ ॥ एषपौष्करकोनामप्रादुर्भावोमहात्मनः ॥ पुराणंकथ्यतेयत्रवेदस्मृति
सुसंहितं ॥ ५३ ॥ वराहस्तुश्रुतिमुखःप्रादुर्भूतोविरिंचिनः ॥ सहायार्थंसुरश्रेष्ठोवाराहंरूपमास्थितः ॥ ५४ ॥ विस्तीर्णंपुष्करेकृत्वातीर्थंकोकामुखंहितत् ॥ वे
दपादोयूपदंष्ट्रःक्रतुहस्तश्चितीमुखः ॥ ५५ ॥ अग्निजिह्वोदर्भरोमाब्रह्मशीर्षोमहातपाः ॥ अहोरात्रेक्षणोदिव्योवेदांगःश्रुतिभूषणः ॥ ५६ ॥ आज्यनासः
स्रुवतुंडःसामघोषस्वनोमहान् ॥ सत्यधर्ममयः श्रीमान्कर्मविक्रमसत्कृतः ॥ ५७ ॥ प्रायश्चित्तनखोधीरःपशुजानुर्मखाकृतिः ॥ उद्गात्रांत्रोहोमलिंगोफल
बीजमहौषधिः ॥ ५८ ॥ वाय्वंतरात्मामंत्रास्थिरापस्फिक्सोमशोणितः ॥ वेदस्कंधोहविर्गंधोहव्यकव्यातिवेगवान् ॥ ५९ ॥ प्राग्वंशकायोद्युतिमान्नाना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दीक्षाभिरर्चितः ॥ दक्षिणाह्रदयोयोगीमहासत्रमयोमहान् ॥ ६० ॥ उपाकर्मेष्टिरुचिरःप्रवर्ग्यावर्तभूषणः ॥ छायापत्नीसहायोवैमणिशृंगमिवोच्छ्रितः ॥ ॥ ६१ ॥ सर्वलोकहितात्मायोदंष्ट्रयाभ्युज्जहारगाम् ॥ ततःस्वस्थानमानीयपृथिवींपृथिवीधरः ॥ ६२ ॥ ततोजगामनिर्वाणंपृथिवीधारणाद्धरिः ॥ एवमादिवराहेणधृत्वाब्रह्महितार्थिना ॥ ६३ ॥ उद्धृतापुष्करेपृथ्वीसागरांबुगतापुरा ॥ वृतःशमदमाभ्यांयोदिव्येकोकामुखेस्थितः ॥६४॥ आदित्यैर्वसुभिःसाध्यैर्मरुद्भिर्दैवतैःसह ॥ रुद्रैर्विश्वसहायैश्चयक्षराक्षसकिन्नरैः ॥६५॥ दिग्भिर्विदिग्भिः पृथिवीनदीभिः सहसागरैः ॥ चराचरगुरुःश्रीमान्ब्रह्माब्रह्मविदांवरः ॥६६॥ उवाचवचनंकोकामुखंतीर्थंत्वयाविभो ॥ पालनीयंसदागोप्यंरक्षाकार्यामखेत्विह ॥ ६७ ॥ एवंकरिष्येभगवंस्तदाब्रह्माणमुक्तवान् ॥ उवाच ॥ तंपुनर्ब्रह्माविष्णुंदेवंपुरःस्थितम् ॥ ६८ ॥ त्वंहिमेपरमोदेवस्त्वंहिमेपरमोगुरुः ॥ त्वंहिमेपरमंधामशक्रदीनांसुरोत्तम ॥ ६९ ॥ उत्फुल्लामलपद्माक्षशत्रुपक्षक्षयावह ॥ यथायज्ञेनमेध्वंसोदानवैश्चविधीयते ॥ ७० ॥ तथात्वयाविधातव्यंप्रणतस्यनमोस्तुते ॥ विष्णुरुवाच ॥ भयंत्यजस्वदेवेशक्षयंनेष्यामिदानवान् ॥ ७१ ॥ येचान्येविघ्नकर्तारोयातुधानास्तथासुराः ॥ घातयिष्याम्यहंसर्वान्स्वस्तितिष्ठपितामह ॥ ७२ ॥ एवमुक्त्वास्थितस्तत्रसाहाय्येनकृतक्षणः ॥ प्रववुश्चशिवावाताःप्रसन्नाश्चदिशोदश ॥ ७३ ॥ सुप्रभाणिचज्योतींषिचंद्रंचक्रुःप्रदक्षिणम् ॥ नविग्रहंग्रहाश्चक्रुः प्रसेदुश्चापिसिंधवः ॥ ७४ ॥ नीरजस्काभूमिरासीत्सकलाह्लाददास्त्वपः ॥ जग्मुः स्वमार्गंसरितोनापिचुक्षुभुरर्णवाः ॥ ७५ ॥ आसन्शुभानींद्रियाणिनराणामंतरात्मनाम् ॥ महर्षयोवीतशोकावेदानुच्चैरवाचयन् ॥ ७६ ॥ यज्ञेतस्मिन्हविःपाकेशिवाआसंश्चपावकाः ॥ प्रवृत्तधर्मसद्वृत्तालोकामुदितमानसाः ॥ ७७ ॥ विष्णोःसत्यप्रतिज्ञस्यश्रुत्वारिनिधनागिरः ॥ ततोदेवाःसमायातादानवाराक्षसैस्सह ॥ ७८ ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चसर्वेतत्रागताःक्रमात् ॥ गंधर्वाप्सरसश्चैवनागाविद्याधरागणाः ॥ ७९ ॥ वानस्पत्याश्चौषधयोयच्चेहेद्यच्चनेहाति ॥ ब्रह्मादेशान्मारुतेनआनीताःसर्वतोदिशः ॥ ८० ॥ यज्ञपर्वतमासाद्यदक्षिणामभितोदिशम् ॥ सुराउत्तरतः सर्वेमर्यादापर्वतेस्थिताः ॥ ८१ ॥ गंधर्वाप्सरसश्चैवमुनयोवेदपारगाः ॥ पश्चिमांदिशमास्थायस्थितास्तत्रमहाक्रतौ ॥ ८२ ॥ सर्वेदेवनिकायाश्चदानवाश्चासुरागणाः ॥ अमर्षंपृष्ठतःकृत्वासुप्रीतास्तेपरस्परम् ॥ ८३ ॥ ऋषीन्पर्यचरन्सर्वेशुश्रूषन्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ऋषयोब्रह्मर्षयश्चद्विजादेवर्षयस्तथा ॥ ८४ ॥ राजर्षयोमुख्यतमास्समायाताःसमंततः ॥ कतमश्चसुरोप्यत्रक्रतौयाज्योभविष्यति ॥ ८५ ॥ पशवःपक्षिणश्चैवतत्रायातादिदृक्षवः ॥ ब्राह्मणाभोक्तुकामाश्चसर्वेवर्णानुपूर्वशः ॥ ८६ ॥ स्वयंचवरुणोरत्नंदक्षश्चान्नंस्वयंददौ ॥ आगत्यवरुणोलोकात्पक्वंचान्नंस्वतोपचत् ॥ ८७ ॥ वायुर्भक्षविकारांश्चरसपाचीदिवाकरः ॥ अन्नपाचनकृत्सोमोमतिदाताबृहस्पतिः ॥ ८८ ॥ धनदानंधनाध्यक्षोवस्त्राणिविविधानिच ॥ सरस्वती

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नदाध्यक्षोगंगादेवीसिनर्मदा ॥ ८९ ॥ याश्चान्याःसरितःपुण्याःकूपाश्चैवजलाशयाः ॥ पल्वलानितटाकानिकुंडानिविविधानिच ॥ ९० ॥ प्रस्रवा
णिचमुख्यानिदेवखातान्यनेकशः ॥ जलाशयानिसर्वाणिसमुद्राःसप्तसंख्यकाः ॥ ९१ ॥ लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलैःसमम् ॥ सप्तलोकाः
सपातालाःसप्तद्वीपाःसपत्तनाः ॥ ९२ ॥ वृक्षावल्लयःसतृणानिशाकानिचफलानिच ॥ पृथिवीवायुराकाशमापोज्योतिश्चपचमम् ॥ ९३ ॥ सवि
ग्रहाणिभूतानिधर्मशास्त्राणियानिच ॥ वेदभाष्याणिसूत्राणिब्रह्मणानिर्मितंचयत् ॥ ९४ ॥ अमूर्तंमूर्तमत्यन्तंमूर्तंदृश्यंतथाखिलम् ॥ एवंकृतेतथा
स्मिंस्तुयज्ञेपैतामहेतदा ॥ ९५ ॥ देवानांसंनिधौतत्रऋषिभिश्चसमागमे ॥ ब्रह्मणोदक्षिणेपार्श्वेस्थितोविष्णुःसनातनः ॥ ९६ ॥ वामपार्श्वेस्थितोरुद्रःपि
नाकीवरदःप्रभुः ॥ ऋत्विजांचापिवरणंकृतंतत्रमहात्मना ॥ ९७ ॥ भृगुर्होतावृतस्तत्रपुलस्त्योध्वर्य्युसत्तमः ॥ तत्रोद्गातामरीचिस्तुब्रह्मावैनारदः
कृतः ॥ ९८ ॥ सनत्कुमारादयोयेसदस्यास्तत्रतेभवन् ॥ प्रजापतयोदक्षाद्यावर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ॥ ९९ ॥ ब्राह्मणश्चसमीपेतुकृताऋत्विग्विकल्पना ॥
वस्त्रैराभरणैर्युक्ताःकृतावैश्रवणेनते ॥१००॥ अंगुलीयैःसकटकैर्मकुटैर्भूषिताद्विजाः॥ चत्वारोद्वौदशान्येचतषोडशर्त्विजः ॥१॥ ब्रह्मणाःपूजिताःसर्वेप्रणिपा
तपुरःसरम् ॥ अनुग्राह्योभवद्भिस्तुसर्वैरस्मिन्क्रताविह ॥ २ ॥ पत्नीममैषासावित्रीयूयंमेशरणंद्विजाः ॥ विश्वकर्माणमाहूयब्रह्मणःशीर्षमुडनं ॥ ३ ॥
यज्ञेतुविहितंतस्यकारितंद्विजसत्तमैः ॥ आतसेयानिवस्त्राणिदंपत्यर्थंतथाद्विजैः ॥ ४ ॥ ब्रह्मघोषेणतेविप्रानादयानास्त्रिविष्टपम् ॥ पालयंतोजगच्चेदंक्ष
त्रियाःसायुधाःस्थिताः ॥ ५ ॥ भक्ष्यप्रकारान्विविधान्वैश्यास्तत्रप्रचक्रिरे ॥ रसबाहुल्ययुक्तंचभक्ष्यंभोज्यंकृतंततः ॥ ६ ॥ अश्रुतंप्रागदृष्टंच
दृष्ट्वातुष्टःप्रजापतिः ॥ प्राग्वाटेतिददौनामवैश्यानांसृष्टिकृद्विभुः ॥ ७ ॥ द्विजानांपादशुश्रूषाशूद्रैःकार्यासदात्विह ॥ पादप्रक्षालनंभोज्यमुच्छिष्ट
स्यप्रमार्जनं ॥ ८ ॥ तेपिचक्रुस्तदातत्रतेभ्योभूयःपितामहः ॥ शुश्रूषार्थमयायूयंतुरीयेतुपदेकृताः ॥ ९ ॥ द्विजानांक्षत्रबन्धूनांबन्धूनांचभवद्भिः ॥
त्रिभ्यश्शुश्रूषणाकार्येत्युक्त्वाब्रह्मातथाऽकरोत् ॥ ११० ॥ द्वाराध्यक्षंतथाशक्रंवरुणंरसदायकम् ॥ वित्तप्रदंवैश्रवणंपवनंगंधदायिनम् ॥ ११ ॥ उद्योतकारिणंसू
र्यंप्रभुत्वेमाधवःस्थितः ॥ सोमःसोमप्रदस्तेषांवामपक्षपथाश्रितः । । १२ ॥ सुसत्कृताचपत्नीसासावित्रीचवरांगना ॥ अध्वर्युणासमाहूताएहिदेवित्वरा
न्विता ॥ १३ ॥ उत्थिताश्चाग्नयःसर्वेदीक्षाकालउपागतः ॥ व्यग्रासाकार्यकरणेस्त्रीस्वभावेननागता ॥ १४ ॥ इहवैनकृतंकिंचिद्द्वारेवैमंडनंमया ॥ भित्त्यांवै
चित्रकर्माणिस्वस्तिकंप्रांगणेनतु ॥ १५ ॥ प्रक्षालनंचभांडानांनकृतंकिमपित्विह ॥ लक्ष्मीरद्यापिनायातापत्नीनारायणस्ययया ॥ १६ ॥ अग्नेः
पत्नीतथास्वाहाधूम्रोर्णातुयमस्यतु ॥ वारुणीवैतथागौरीवायोर्वैसुप्रभातथा ॥ १७ ॥ ऋद्धिर्वैश्रवणीभार्याशम्भोर्गौरीजगत्प्रिया ॥ मेधाश्रद्धावि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूतिश्चअनसूयाधृतिःक्षमा ॥ १९ ॥ गंगासरस्वतीचैवनाद्यायाताश्चकन्यकाः ॥ इंद्राणीचंद्रपत्नीतुरोहिणीशशिनःप्रिया ॥१२० ॥ अरुंधतीवसिष्ठस्यस
तर्षीणांचयास्त्रियः ॥ अनसूयात्रिपत्नीचतथान्याःप्रमदाइह ॥ २१ ॥ वध्वोदुहितरश्चैवसख्योभागिनिकास्तथा ॥ नाद्यागतास्तुताःसर्वाअहंतावत्स्थ
ताचिरं ॥ २२ ॥ नाहमेकाकिनीयास्येयावन्नायांतितास्त्रियः ॥ ब्रूहिगत्वाविरंचिंतुतिष्ठतावन्मुहूर्तकम् ॥ २३ ॥ सर्वाभिःसहिताचाहमागच्छामि
त्वरान्विता ॥ सर्वैःपरिवृतःशोभांदेवैःसहमहामते ॥ २४ ॥ भवान्प्राप्नोतिपरमांतथाहंतुनसंशयः ॥ वदमानांतथाध्वर्युस्त्यक्त्वाब्रह्माणमागतः ॥ २५ ॥
सावित्रीव्याकुलादेवप्रसक्तागृहकर्मणि ॥ सख्योनाभ्यागतायावत्तावन्नागमनंमम ॥ २६ ॥ एवमुक्तोस्मिवैदेवकालश्चाप्यतिवर्त्तते ॥ यत्तेद्यरुचितंता
वत्तत्कुरुष्वपितामह ॥ २७ ॥ एवमुक्तस्तदाब्रह्माकिंचित्कोपसमन्वितः ॥ पत्नींचान्यांमदर्थेवैशीघ्रंशक्रइहानय ॥ २८ ॥ यथाप्रवर्ततेयज्ञःकाल
हीनोनजायते ॥ तथाशीघ्रंविधत्स्वत्वंनारींकांचिदुपानय ॥ २९ ॥ यावद्यज्ञसमाप्तिर्मेवर्णेत्वांमाकृथामनः ॥ भूयोपितांप्रमोक्ष्यामिसमाप्तौतुक्रतोरि
ह ॥ १३० ॥ एवमुक्तस्तदाशक्रोगत्वासर्वंधरातलं ॥ स्त्रियोदृष्टाश्चयास्तेनसर्वाःपरपरिग्रहाः ॥ ३१ ॥ आभीरकन्यारूपाढ्यासुनासाचारुलोचना ॥ न
देवीनचगंधर्वीनासुरीनचपन्नगी ॥ ३२ ॥ नचास्तितादृशीकन्यायादृशीसावरांगना ॥ ददर्शतांसुचार्वंगींश्रियंदेवीमिवापराम् ॥ ३३ ॥ संक्षिपन्तींम
नोवृत्तिविभवंरूपसंपदा ॥ यद्यत्तुवस्तुसौंदर्याद्विशिष्टंलभ्यतेक्वचित् ॥ ३४ ॥ तत्तच्छरीरसंलग्नंतन्वंग्यादृदृशेवरम्ः ॥ तांदृष्ट्वाचिंतयामासयद्येषाकन्यकाभ
वेत् ॥ ३५ ॥ तन्मत्तःकृतपुण्योन्योनदेवोभुविविद्यते ॥ योषिद्रत्नमिदंसेयंसद्भाग्यायांपितामहः ॥ ३६ ॥ सरागोयदिवास्यात्तुसफलस्त्वेषमेश्रमः ॥
नीलाभ्रकनकांभोजविद्रुमाभांददर्शतां ॥ ३७ ॥ त्विषंसंबिभ्रतीमंगैःकेशगंडेक्षणाधरैः ॥ मन्मथाशोकवृक्षस्यप्रोद्भिन्नांकालिकामिव ॥ ३८ ॥ प्रदग्धहृ
च्छयेनैवनेत्रवह्निशिखोत्करैः ॥धात्राकथंहिसासृष्टाप्रतिरूपमपश्यता ॥३९॥ कल्पिताचेत्स्वयंबुध्यानैपुण्यस्यगतिःपरा ॥ उत्तुंगाग्राविमौसृष्टौयन्मेसंपश्य
तःसुखं ॥ १४० ॥ पयोधरौनातिचित्रंकस्यसंजायतेहृदि ॥ रागोपहतदेहोयमधरोयद्यपिस्फुटम् ॥ ४१ ॥ तथापिसेवमानस्यनिर्वाणंसंप्रयच्छति ॥
वहद्भिरपिकौटिल्यमलकैःसुखमर्प्यते ॥ ४२ ॥ दोषोपिगुणवद्भातिभूरिसौंदर्यमाश्रितः ॥ नेत्रयोर्भूषितावंतावाकर्णाभ्याशमागतौ ॥ ४३ ॥ कारणाद्भाव
चैतन्यंप्रवदंतिहितद्विदः ॥ कर्णयोर्भूषणेनेत्रेनेत्रयोःश्रवणाविमौ ॥ ४४ ॥ कुंडलांजनयोरत्रनावकाशोस्तिकश्चन ॥ नतद्युक्तंकटाक्षाणांयद्विधाकरणं
हृदि ॥ ४५ ॥ तवसंबंधिनोयेऽत्रकथंतेदुःखभागिनः ॥सर्वसुंदरतामेतिविकारःप्राकृतैर्गुणैः ॥४६॥ वृद्धेक्षणशतानांतुदृष्टमेषामयाधनम् ॥ धात्राकौशल्य ॥ ४६ ॥
सीमेयंरूपोत्पत्तौसुदर्शिता ॥ ४७ ॥ करोत्येषामनोनृणांसस्नेहंकृतिविभ्रमैः ॥ एवंविमृशतस्तस्यतद्रूपापहृतत्विषः ॥ ४८ ॥ निरंतरोद्गते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऽछन्नमभवत्पुलकैर्वपुः ॥ तांवीक्ष्यनवहेमाभांपद्मपत्रायतेक्षणाम् ॥ १४९ ॥ देवानामथयक्षाणांगंधर्वोरगरक्षसाम् ॥ नानादृष्टामयानार्योनेदृशीरूपसंप
दा ॥ १५० ॥ त्रैलोक्यांतर्गतंयद्यद्वस्तुतत्तत्प्रधानतः ॥ समादायविधात्रास्याःकृतारूपस्यसंस्थितिः ॥ १५१ ॥ इंद्रउवाच ॥ कासिकस्यकुतश्चत्वमाग
तासुभ्रुकथ्यताम् ॥ एकाकिनीकिमर्थंचवीथीमध्येषुतिष्ठसि ॥ १५२ ॥ यान्येतान्यंगसंस्थानिभूषणानिविभर्षिच ॥ नैतानितवभूषायैत्वमेतेषांहिभूषण
म् ॥ १५३ ॥ नदेवीनचगंधर्वीनासुरीनचपन्नगी ॥ किन्नरीदृष्टपूर्वावायादृशीत्वंसुलोचने ॥ १५४ ॥ उक्तामयापिबहुशःकस्माद्दत्सेहिनोत्तरम् ॥
त्रपान्वितातुसाकन्याशक्रंप्रोवाचवेपती ॥ १५५ ॥ गोपकन्यात्वहंवीरविक्रीणामीहगोरसम् ॥ नवनीतमिदंशुद्धंदधिचेदंविमंडकम् ॥ १५६ ॥
दध्नाचैवात्रतक्रेणरसेनापिपरंतप ॥ अर्थीयेनासितद्ब्राहिप्रगृह्णीष्वयथेप्सितम् ॥ १५७ ॥ एवमुक्तस्तदाशक्रोगृहीत्वातांकरेदृढम् ॥ अनयत्तांविशालाक्षींयत्र
ब्रह्माव्यवस्थितः ॥ १५८ ॥ नीयमानातुसातेनक्रोशंतीपितृमातरौ ॥ हातातमातर्हाभ्रातर्नयत्येषनरोबलात् ॥ १५९ ॥ यदिवास्तिमयाकार्यंपितरं
मेप्रयाचय ॥ सदास्यतिहिमांनूनंभवतःसत्यमुच्यते ॥ १६० ॥ काहिनाभिलषेत्कन्याभर्तारंभक्तिवत्सलम् ॥ नादेयमपितेकिंचित्पितुर्मेधर्मवत्स
ल ॥ १६१ ॥ प्रसादयेतंशिरसामांसतुष्टःप्रदास्यति ॥ पितुश्चित्तमविज्ञाययद्यात्मानंददामिते ॥ १६२ ॥ धर्मोहिविपुलोनश्येत्तेनत्वांनप्रसादये ॥ भविष्या
मिवशेतुभ्यंयदितातःप्रदास्यति ॥ १६३ ॥ इत्थमाभाष्यमाणस्तुतदाशक्रोनयच्चताम् ॥ ब्रह्मणःपुरतःस्थाप्यप्राहास्यार्थेमयाबले ॥ १६४ ॥ आनीतासिविशा
लाक्षिमाशुचोवरवर्णिनि ॥ गोपकन्यांमसौदृष्ट्वागौरवर्णांमहाद्युतिम् ॥ १६५ ॥ कमलामेवतांमेनेपुंडरीकनिभेक्षणाम् ॥ तप्तकांचनसद्भित्तिसदृशापीनवक्ष
सम् ॥ १६६ ॥ मत्तेभहस्तवृत्तोरुंरक्तोत्तुंगनखत्विषं ॥ तंदृष्ट्वाऽमन्यतात्मानंसापिमन्मनथचरम् ॥ १६७ ॥ तत्प्राप्तिहेतुकाधियागताचित्तेवल
क्ष्यते ॥ प्रभुत्वमात्मनोदानेगोपकन्याप्यमन्यत ॥ १६८ ॥ यद्येषमांसुरूपत्वादिच्छत्यादातुमाग्रहात् ॥ नास्तिसीमंतिनीकाचिन्मत्तोधन्यतराभुवि ॥ १६९ ॥
अनेनाहंसमानीतायच्चक्षुर्गोचरंगता ॥ अस्यत्यागेभवेन्मृत्युरत्यागेजीवितंसुखम् ॥ १७० ॥ भवेयमपमानाच्चाधिगूपादुःखदायिनी ॥ दृश्यतेचक्षुषानेनयापियो
पित्प्रसादतः ॥ १७१ ॥ सापिधन्यानसंदेहःकिंपुनर्यांपरिष्वजेत् ॥ जगद्रूपमशेषंहिपृथक्संचारमाश्रितम् ॥ १७२ ॥ लावण्यंतदिहैकस्थंदर्शितंविश्वयो
निना ॥ अस्योपमास्मरःसाध्वीमन्मथस्यात्विषोपमा ॥ १७३ ॥ तिरस्कृतस्तुशोकोयंपितामातानकारणम् ॥ यदिमांनैषआदत्तेस्वल्पंमयिनभाष
ते ॥ १७४ ॥ अस्यानुस्मरणान्मृत्युःप्रभविष्यतिशोकजः ॥ अनागासिचपत्न्यांतुक्षिप्रंयातेयमीदृशी ॥ १७५ ॥ कुचयोर्मणिशोभायैशुद्धाम्बुजस
मद्युतिः ॥ मुखमस्यप्रपश्यंत्यामनोमेध्यानमागतम् ॥ १७६ ॥ अस्यांगस्पर्शसंयोगान्नचेत्त्वंबहुमन्येस ॥ स्पृशन्नटसितर्हिनत्वंशरीरंवितथंःपरम् ॥ १७७ ॥ अ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थवास्यनदोषोस्तियदृच्छाचारकोह्यसि ॥ मुषितःस्मरनूनंत्वंसंरक्षस्वांप्रियांरतिम् ॥ ७८ ॥ त्वत्तोपिदृश्यतेयेनरूपेणायंस्मराधिकः ॥ ममानेनमनोरत्नस
र्वस्वंचहृतंदृढम् ॥ ७९ ॥ शोभायादृश्यतेवक्रेसाकुतःशशलक्ष्मणि ॥ नोपमासकलंकस्यनिःष्कलंकेनशस्यते ॥ १८० ॥ समानभावतांयातिपंकजंना
स्यनेत्रयोः ॥ कोपमाजलशंखेनप्राप्ताश्रवणशंङ्खयोः ॥ ८१ ॥ विद्रुमोप्यधरस्यास्यलभतेनोपमांध्रुवम् ॥ आत्मस्थममृतंह्येषसंस्रवंश्चेष्टतेध्रुवम् ॥ ८२ ॥
यदिकिंचिच्छुभंकर्मजन्मांतरशतैःकृतम् ॥ तत्प्रसादात्पुनर्भर्ताभवत्वेषममेप्सितः ॥ ८३ ॥ एवंचिंतापराधीनायावत्सागोपकन्यका ॥ तावद्ब्रह्माह
रिंप्राहयज्ञार्थंसत्वरंवचः ॥ ८४ ॥ देवीचैषामहाभागागायत्रीनामतःप्रभो ॥ एवमुक्तेतदाविष्णुर्ब्रह्माणंप्रोक्तवानिदम् ॥ ८५ ॥ तदेनामुद्वहस्वाद्यम
यादत्तांजगत्प्रभो ॥ गांधर्वेणविवाहेनविकल्पंमाकृथाश्चिरम् ॥ ॥ ८६ ॥ अमुंगृहाणदेवाद्यअस्याःपाणिमनाकुलम् ॥ गांधर्वेणविवाहेनउपयेमेपिता
महः ॥ ८७ ॥ तामवाप्यतदाब्रह्माजगादाध्वर्युसत्तमम् ॥ कृतापत्नीमयाह्येषासदनेमेनिवेशय ॥ ८८ ॥ मृगशृंगधरावालाक्षौमवस्त्रावगुंठिता ॥ प
त्नीशालांतदानीताऋत्विग्भिर्वेदपारगैः ॥ ८९ ॥ औदुंबरणदंडेनप्रावृतोमृगचर्मणा ॥ महाध्वरेतदाब्रह्माधाम्नास्वेनैवशोभते ॥ १९० ॥ प्रारब्धंचततो
होत्रंब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ भृगुणासहितैःकर्मवेदोक्तंतैःकृतंतदा ॥ तथायुगसहस्रंतुसयज्ञःपुष्करेभवत् ॥१९१॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगायत्रीसंग्र
होनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ भीष्मउवाच ॥ तस्मिन्यज्ञेकिमाश्चर्यंतदासीद्द्विजसत्तम ॥ कथंरुद्रःस्थितस्तत्रविष्णुश्चापिसुरोत्तमः ॥ १ ॥ गायत्र्या
किंकृतंतत्रपत्नीत्वेस्थितयातया ॥ आभीरैःकिंसुवृत्तज्ञैर्ज्ञात्वातैश्चकृतंमुने ॥ २ ॥ एतद्वृत्तंसमाचक्ष्वयथावृत्तंयथाकृतम् ॥ आभीरैर्ब्रह्मणाचापिममैत
त्कौतुकंमहत् ॥ ३ ॥ पुलस्त्यवाच ॥ तस्मिन्यज्ञेयदाश्चर्यंवृत्तमासीन्नराधिप ॥ कथयिष्यामितत्सर्वंशृणुष्वैकमनानृप ॥ ४ ॥ रुद्रस्तुमहदाश्चर्यंकृत
वान्वैसदोगतः ॥ निंद्यरूपधरोदेवस्तत्रायाद्द्विजसन्निधौ ॥ ५ ॥ विष्णुनानकृतंकिंचित्प्राधान्येसयतःस्थितः ॥ नाशंतुगोपकन्यायाज्ञात्वागोपकुमार
काः ॥ ६ ॥ गोप्यश्चतास्तथासर्वाआगताब्रह्मणोंतिकम् ॥ दृष्ट्वातांमेखलाबद्धांयज्ञसीमव्यस्थिताम् ॥ ७ ॥ हापुत्रीतितदामातापिताहापुत्रि
केतिच ॥ स्वसेतिबांधवाःसर्वेसख्यःसख्येनहासखि ॥ ८ ॥ केनत्वमिहचानीताअलक्तांकातुसुंदरी ॥ शाटींनिवृत्तांकृत्वातुकेनयुक्ताचकंचली ॥ ९ ॥
केनचेयंजटापुत्रिरक्तसूत्रावकलिपता ॥ एवंविधानिवाक्यानिश्रुत्वोवाचस्वयंहरिः ॥ १० ॥ इहचास्माभिरानीतापन्त्यर्थेविनियोजिता ॥
ब्रह्मणालंबितावालाप्रलापंमाकृथास्त्विह ॥ ११ ॥ पुण्याचैषासुभाग्याचसर्वेषांकुलनंदिनी ॥ पुण्याचेन्नभवत्येषाकथसागच्छतेस
दः ॥ १२ ॥ एवंज्ञात्वामहाभागनत्वंशोचितुमर्हसि ॥ कन्यैषातेमहाभागाप्राप्तादेवंविरिंचनम् ॥ १३ ॥ योगिनोयोगयुक्तायेब्राह्मणावे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दपारगाः ॥ नलभंतेप्रार्थयन्तस्तांगतिंदुहितागता ॥ १४ ॥ धर्मवंतंसदाचारंभवंतंधर्मवत्सलम् ॥ मयाज्ञात्वाततःकन्यादत्ताचैषाविरंचये ॥ १५ ॥
अनयातारितोगच्छदिव्यान्लोकान्महोदयान् ॥ युष्माकंचकुलेचापिदेवकार्यार्थसिद्धये ॥१६॥ अवतारंकरिष्येहंसाक्रीडातुभविष्यति ॥ यदानंदप्रभृत
योह्यवतारंधरातले ॥ १७ ॥ करिष्यंतितदाचाहंवसिष्येतेषुमध्यतः ॥ युष्माकंकन्यकाःसर्वावसिष्यंतिमयासह ॥ १८ ॥ तत्रदोषोनभवितानद्वेषोनच
मत्सरः ॥ करिष्यंतितदागोपाभयंचनमनुष्यकाः ॥ १९ ॥ नचास्याभवितादोषःकर्मणानेनकर्हिचित् ॥ श्रुत्वावाक्यंतदाविष्णोःप्रणिपत्ययुस्त
दा ॥ २० ॥ एवमेषवरोदेवयोदत्तोभविताहिमे ॥ अवतारःकुलेस्माकंकर्तव्योधर्मसाधनः ॥ २१ ॥ भवतोदर्शनादेवभवामःस्वर्गवासिनः ॥ शुभदाक
न्यकाचैषातारिणीमेकुलैःसह ॥ २२ ॥ एवंभवतुदेवेशवरदानंविभोतव ॥ अनुनीतास्तदागोपाःस्वयंदेवेनविष्णुना ॥ २३ ॥ ब्रह्मणाप्ये
वमेवंतुवामहस्तेनभाषितम् ॥ त्रपान्वितादर्शनेतुबंधूनांवरवर्णिनी ॥ २४ ॥ कैरहंतुसमाख्यातायेनेमंदेशमागताः ॥ दृष्ट्वातुतांस्ततःप्राह
गायत्रीगोपकन्यका ॥ २५ ॥ वामहस्तेनतान् सर्वान्प्रणिपातपुरःसरम् ॥ अत्रचाहंस्थितामातर्ब्रह्माणंसमुपागता ॥ २६ ॥ भर्ताल
ब्धोमयादेवःसर्वस्याद्योजगत्पतिः ॥ नाहंशोच्याभवत्यातुनपित्रानचबांधवैः ॥ २७ ॥ सखीगणश्चमेयातुभगिन्योदारकैःसह ॥ सर्वेषांकुशलं
वाच्यंस्थितास्मिसहदैवतैः ॥ २८ ॥ गतेषुतेषुसर्वेषुगायत्रीसासुमध्यमा ॥ ब्रह्मणासहितारेजेयज्ञवाटंगतासती ॥ २९ ॥ याचितोब्राह्मणैर्ब्रह्मावरान्नोदेहिचे
प्सितान् ॥ यथेप्सितंवरंतेषांतदाब्रह्माप्ययच्छत ॥ ३० ॥ तयादेव्याचगायत्र्यादत्तंतच्चानुमोदितम् ॥ सातुयज्ञेस्थितासाध्वीदेवतानांसमीपगा ॥ ३१ ॥
दिव्यंवर्षशतंसाग्रंसयज्ञोववृधेतदा ॥ यज्ञवाटंकपर्दीतुभिक्षार्थंसमुपागतः ॥ ३२ ॥ बृहत्कपालंसंगृह्यपंचमुण्डैरलंकृतः ॥ ऋत्विग्भिश्चसदस्यैश्चदूरा
त्तिष्ठन्जुगुप्सितः ॥३३॥ कथंत्वमिहसंप्राप्तोनिंदितोवेदवादिभिः ॥ एवंप्रोत्सार्यमाणोपिनिंद्यमानःसतैर्द्विजैः ॥३४॥ उवाचतान्द्विजान्सर्वान्स्मितंकृत्वाम
हेश्वरः ॥ अत्रपैतामहेयज्ञेसर्वेषांतोषदायिनि ॥३५॥ कश्चिदुत्सार्यतेनैवऋतेमांद्विजसत्तमाः ॥ उक्तःस तैःकपर्दीतुभुक्त्वाचान्नंततोव्रज॥३६॥कपर्दिनाचते
उक्ताभुक्त्वायास्यामिभोद्विजाः॥एवमुक्त्वानिषण्णःसकपालंन्यस्यचाग्रतः ॥३७॥ तेषांनिरीक्ष्यतत्कर्मचक्रेकौटिल्यमीश्वरः॥मुक्त्वाकपालंभूमौतुतान्द्वि
जानवलोकयन् ॥३८॥ उवाचपुष्करंयामिस्नानार्थंद्विजसत्तमाः ॥ तूर्णंगच्छेतितैरुक्तःसगतःपरमेश्वरः॥३९॥ वियत्स्थितःकौतुकेनमोहयित्वाद्विजौकसः ॥
स्नानार्थंपुष्करंयातेकपर्दिनिद्विजातयः ॥ ४० ॥ कथंहोमोत्रक्रियतेकपालेसदसिस्थिते ॥ कपालांतान्यशौचानिपुराप्राहप्रजापतिः ॥ ४१ ॥ विप्रोभ्य
धात्सदस्येकःकपालमुत्क्षिपाम्यहं ॥ उद्धृतंतुसदस्येनप्रक्षिप्तंपाणिनास्वयम् ॥ ४२ ॥ तावदन्यत्स्थितंतत्रपुनरेवसमुद्धृतम् ॥ एवंद्वितीयंतृतीयंविंशाते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रिंशदप्यहो ॥ ४३ ॥ पंचाशच्चशतंचैवसहस्रमयुतंतथा ॥ एवंनांतःकपालानांप्राप्यतेद्विजसत्तमैः ॥ ४४ ॥ नत्वाकपर्दिनंदेवंशरणंसमुपागताः ॥
पुष्कराररण्यमासाद्यजप्यैश्चवैदिकैर्भृशम् ॥ ४५ ॥ तुष्टुवुःसहिताःसर्वेतावत्तुष्टोहरःस्वयम् ॥ ततःसदर्शनंप्रादाद्द्विजानांभक्तितःशिवः ॥ ४६ ॥ उवाच
तांस्ततोदेवोभक्तिनम्रान्द्विजोत्तमान् ॥ पुरोडाशस्यनिष्पत्तिःकपालंनविनाभवेत् ॥ ४७ ॥ ॥ कुरुध्वंवचनंविप्राःभागःस्विष्टकृतोमम ॥ एवंकृतेकृ
तंसर्वंमदीयंशासनंभवेत् ॥ ४८ ॥ तथेत्यूचुर्द्विजाःशंभुंकुर्मोवैतवशासनम् ॥ कपालपाणिराहेशोभगवंतंपितामहम् ॥ ४९ ॥ वरंवरयभोब्रह्मन्हृदियत्ते
प्रियंस्थितम् ॥ सर्वंतवप्रदास्यामिअदेयंनास्तिमेप्रभो ॥ ५० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नतेवरंग्रहीष्यामिदीक्षितोहंसदःस्थितः ॥ सर्वकामप्रदश्चाहंयोमांप्रार्थ
यतेत्विह ॥ ५१ ॥ एवंवदंतंवरदंक्रतौतस्मिन्पितामहम् ॥ तथेतिचोक्त्वारुद्रःस वरमस्मादयाचत ॥ ५२ ॥ ततोमन्वंतरेतीतेपुनरेवप्रभुःस्वयम् ॥ ब्र
ह्मोत्तरंकृतंस्थानंस्वयंदेवेनशंभुना ॥ ५३ ॥ चतुर्ष्वपिहिवेदेषुपरिनिष्ठांगतोहियः ॥ तास्मिन्कालेतदादेवोनगरस्यावलोकने ॥ ५४ ॥ संभाषणेद्वि
जानांतुकौतुकेनसदागतः ॥ तेनैवोन्मत्तवेषेणहुतशेषेमहेश्वरः ॥ ५५ ॥ प्रविष्टोब्रह्मणःसद्मदृष्टोदेवैर्द्विजोत्तमैः ॥ प्रहसंतिचकेप्येनंकेचिन्निर्भ
र्त्सयंतिच॥५६॥अपरेपांसुभिःसिञ्चन्त्युन्मत्तंतंतथाद्विजाः ॥ लोष्टैश्चलगुडैश्चान्येशुष्मिणोवलगर्विताः ॥५७॥ प्रहरन्तिस्मोपहासंकुर्वाणाहस्तसंविदम् ॥
ततोन्येवटवस्तत्रजटास्वागृह्यचांतिकम् ॥ ५८ ॥ पृच्छंतिव्रतचर्यांतांकेनैषातेनिदर्शिता ॥ अत्रवामास्त्रियःसंतितासामर्थेत्वमागतः ॥५९॥ केनैषादर्शि
ताचर्यागुरुणापापदर्शिना ॥ येनचोन्मत्तवद्वाक्यंवदन्मध्येप्रधावसि ॥ ६० ॥ शिश्नंमेब्रह्मणोरूपंभगंचापिजनार्दनः ॥ उप्यमानमिदंबीजंलोकःक्लिश्नाति
चान्यथा ॥ ६१ ॥ मयायंजनितःपुत्रोजनितोनेनचाप्यहम् ॥ महादेवकृतेसृष्टिःसृष्टाभार्याहिमालये ॥ ६२ ॥ उमादत्तातुरुद्रस्यकस्यसातनयावद ॥
मूढायूयंनजानीथवदतांभगवांस्तुवः ॥ ६३ ॥ ब्रह्मणानकृताचर्यादर्शितानैवविष्णुना ॥ गिरिशेनापिदेवेनब्रह्मवध्याकृतेनतु ॥ ६४ ॥ कथंस्वि
द्वहसेदेवंवध्योस्माकंत्वमद्यवै ॥ एवंतैर्हन्यमानस्तुब्राह्मणैस्तत्रशंकरः ॥ ६५ ॥ स्मितंकृत्वाब्रवीत्सर्वान्ब्राह्मणान्नृपसत्तम ॥ किंमांनवित्थ
भोविप्राउन्मत्तंनष्टचेतनम् ॥ ६६ ॥ यूयंकारुणिकाःसर्वेमित्रभावेव्यवस्थिताः ॥ वदमानमिदंछद्मब्रह्मरूपधरंहरम् ॥ ६७ ॥ माययातस्य
देवस्यमोहितास्तेद्विजोत्तमाः ॥ कपर्दिनंनिजघ्नुस्तेपाणिपादैश्चमुष्टिभिः ॥ ६८ ॥ दंडैश्चापिचकीलैश्चउन्मत्तवेषधारिणम् ॥ पीड्यमानस्ततस्तै
स्तुद्विजैःकोपमथागमत् ॥ ६९ ॥ ततोदेवेनतेशप्तायूयंवेदविवर्जिताः ॥ ऊर्ध्वजटाःक्रतुभ्रष्टाःपरदारोपसेविनः ॥ ७० ॥ वेश्यायांतुरताद्यूतेपि
तृमातृविवर्जिताः ॥ नपुत्रःपैतृकंवित्तंविद्यांवापिगमिष्यति॥७१॥सर्वेचमोहिताः संतुसर्वेंद्रियविवर्जिताः ॥ रौद्रींभिक्षांसमश्नंतुपरपिंडोपजीविनः ॥ ७२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आत्मानंवर्तयंतश्चनिर्ममाधर्मवर्जिताः ॥ कृपार्पितातुयैर्विप्रैरुन्मत्तेमयिसांप्रतम् ॥ ७३ ॥ तेषांधनंचपुत्राश्चदासीदासमजाविकम् ॥ कुलोत्पन्ना
श्चैवनार्योमयितुष्टेभवन्विह ॥ ७४ ॥ एवंशापंवरंचैदत्वांतर्द्धानमीश्वरः ॥ गतोद्विजागतेदेवेमत्वातंशंकरंप्रभुम् ॥ ७५ ॥ अन्विष्यंतोपियत्नेन
नचापश्यंततेयदा ॥ तदानियमसंपन्नाःपुष्करारण्यमागताः ॥ ७६ ॥ स्नात्वाज्येष्ठसरोविप्राजेपुस्तेशतरुद्रियम् ॥ जाप्यावसानेदेवस्तानशरीरगिराब्र
वीत् ॥ ७७ ॥ अनृतंनमयाप्रोक्तंस्वैरेष्वपिकुतःपुनः ॥ आगतेनिग्रहेक्षेमंभूयोपिकरवाण्यहम् ॥ ७८ ॥ शांतादांताद्विजायेतुभक्तिमंतोमयिस्थिराः ॥
नतेषांछिद्यतेवेदोनधनंनापिसंततिः ॥ ७९ ॥ अग्निहोत्ररतायेचभक्तिमंतोजनार्दने ॥ पूजयंतिचब्रह्माणंतेजोराशिंदिवाकरम्॥८०॥नाशुभंविद्यतेतेषांयेषां
साम्येस्थितामतिः ॥ एतावदुक्त्वावचनंतूष्णींभूतस्तुसोभवत् ॥ ८१ ॥ लब्ध्वावरंसप्रसादंदेवदेवान्महेश्वरात् ॥ आजग्मुःसहितास्सर्वेयत्रदेवः पि
तामहः ॥८२॥ विरिंचिंसंहिताजाप्यैस्तोषयंतोग्रतःस्थिताः ॥ तुष्टस्तानब्रवीद्ब्रह्मामत्तोपिप्रियतांवरः ॥ ८३ ॥ ब्रह्मणस्तेनवाक्येनहृष्टाःसर्वेद्विजोत्तमाः ॥
कोवरोयाच्यतांविप्राः परितुष्टेपितामहे ॥ ८४ ॥ अग्निहोत्राणिवेदाश्चशास्त्राणिविविधानिच ॥ सांतानिकाश्चयेलोकावरदानाद्भवंतुनः ॥ ८५ ॥ एवंप्रज
ल्पतांतत्रविप्राणांकोपमाविशत् ॥ केयूयंकेत्रप्रवरावयंश्रेष्ठास्तथापरे ॥ ८६ ॥ नेतिनेतितथाविप्राद्विजांस्तांस्तत्रसंस्थितान् ॥ ब्रह्मोवाचाभिसं
प्रेक्ष्यब्राह्मणान्क्रोधपूरितान् ॥८७॥ यस्माद्यूयंत्रिभिर्भागैःसभायांबाह्यतःस्थिताः ॥ तस्मादामूलिकोगुल्मोह्येकोभवतुवोद्विजाः॥८८॥उदासीनाःस्थिता
येतुउदासीनाभवंतुते ॥ सायुधाबद्धनिस्त्रिंशायोद्धुकामाव्यवस्थिताः ॥ ८९ ॥ कौशिकीतिगणोनामतृतीयोभवतुद्विजाः ॥ त्रिधाबद्धमिदंस्थानंसर्वं
युष्मद्भविष्याति ॥९०॥ बाह्यतोलोकशब्देनप्रोच्यमानाःप्रजास्त्विह॥ अविज्ञेयमिदंस्थानंविष्णुःपालयिताध्रुवम् ॥९१॥ मयादत्तंचिरस्थायिअभंगंचभवि
ष्यति॥एवमुक्त्वातदाब्रह्मासमार्तिंतामवैक्षत॥९२॥ब्राह्मणाःसहितास्तेतुक्रोधामर्षसमन्विताः॥अतिथिंभोजयानाश्चवेदाभ्यासरतास्तुते ॥९३॥ एतच्चपरमं
क्षेत्रंपुष्करंब्रह्मसंज्ञितम् ॥ तत्रस्थायेद्विजाःशांतावसंतिक्षेत्रवासिनः ॥ ९४ ॥ नतेषांदुर्लभंकिंचिद्ब्रह्मलोकेभविष्यति ॥ कोकामुखेकुरुक्षेत्रेनैमिषेऋषिसंग
मे॥९५॥वाराणस्यांप्रभासेचतथाबदरिकाश्रमे॥गंगाद्वारेप्रयागेचगंगासागरसंगमे ॥९६॥ रुद्रकोट्यांविरूपाक्षेमित्रस्यापितथावने ॥ तीर्थेष्वेतेषुसर्वेषुसिद्धि
र्याद्वादशाब्दिका ॥९७॥ प्राप्यतेमानवैर्लोकेषण्मासाद्राजसत्तम ॥ पुष्करेतुनसंदेहोब्रह्मचर्यमनायादि ॥ ९८ ॥ तीर्थानांपरमंतीर्थंक्षेत्राणामपिचोत्तमम् ॥
सदातुपूजितंपूज्यैर्भक्तियुक्तैःपितामहे ॥९९॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिसावित्र्याब्रह्मणासह ॥ वादोयथानुभूतस्तुपरिहासकृतोमहान्॥१००॥सावित्रीग मनेसर्वा
आगतादेवयोषितः ॥ भृगोःख्यात्यांसमुत्पन्नाविष्णुपत्नीयशस्विनी ॥ १०१ ॥ आमन्त्रितासदालक्ष्मीस्तत्रायातात्वरान्विता ॥ मदिराचमहाभा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गायोगनिद्राविभूतिदा ॥ २ ॥ श्रीःकमलालयाभूतिःकीर्तिःश्रद्धामनस्विनी ॥ पुष्टितुष्टिप्रदायातुदेव्याएताःसमागताः ॥ ३ ॥ सतीयादक्षतनयाउमेतिपार्व
तीशुभा ॥ त्रैलोक्यसुंदरीदेवीस्त्रीणांसौभाग्यदायिनी ॥ ४ ॥ जयाचविजयाचैवमधुच्छंदामरावती ॥ सुप्रियाजनकांताचसावित्र्यामंदिरेशु
भे ॥ ५ ॥ गौर्यासहसमायातास्सुवेषाभरणान्विताः ॥ पुलोमदुहिताचैवशक्राणीचसहाप्सराः ॥ ६ ॥ स्वाहाचापिस्वधायाताधूमोर्णाचवरानना ॥
यक्षीतुराक्षसीचैवगौरीचैवमहाधना ॥ ७ ॥ मनोजवावायुपत्नीऋद्धिश्चधनदप्रिया ॥ देवकन्यास्तथायातादानव्योदनुवल्लभाः ॥ ८ ॥ सप्तर्षीणांमहाप
त्न्यऋषीणांचवरांगनाः ॥ एवंभगिन्योदुहिताविद्याधरीगणास्तथा ॥ ९ ॥ राक्षस्यःपितृकन्याश्चतथान्यालोकमातरः ॥ वधूभिःसस्नुषाभिश्चसावित्रीगंतुमि
च्छति ॥११०॥ अदित्याद्यास्तथासर्वादक्षकन्यास्समागताः॥ताभिःपरिवृतासाध्वीब्रह्माणीकमलालया ॥११॥ काचिन्मोदकमादायकाचिच्छूर्पवरानना॥
फलपूरितमादायप्रयाताब्रह्मणोंतिकम् ॥ १२ ॥ आढकीःसहनिष्पावागृहीत्वान्यास्तथापरा ॥ दाडिमानिविचित्राणिमातुलिंगानिशोभना ॥ १३ ॥ करीरा
णितथाचान्यागृहीत्वाकमलानिच ॥ कौसुंभकंजीरकंचखर्जूरमपरातथा ॥ १४ ॥ उत्तमान्यपरादायनालिकेराणिसर्वशः ॥ द्राक्षयापूरितंकाचित्पात्रंशृंगाटकं
तथा ॥ १५ ॥ कर्पूराणिविचित्राणिजंबूकानिशुभानिच ॥ अक्षोटामलकान्गृह्यजंबीराणितथापरा ॥ १६ ॥ बिल्वानिपरिपक्वानिचिपिटानिवरानना ॥ कार्पा
सतूलिकाश्चान्यावस्त्रंकौसुंभकंतथा ॥ १७ ॥ एवमाद्यानिचान्यानिकृत्वाशूर्पेवराननाः ॥ सावित्र्यासहिताःसर्वाःसंप्राप्ताःसहसाशुभाः ॥ १८ ॥ सावित्रीमाग
तांदृष्ट्वाभीतस्तत्रपुरंदरः ॥ अधोमुखःस्थितोब्रह्माकिमेषामांवदिष्यति ॥ १९ ॥ त्रपान्वितौविष्णुरुद्रौसर्वेचान्येद्विजातयः ॥ सभासदस्तथाभीतास्तथा
चान्येदिवौकसः॥१२०॥पुत्राःपौत्राभागिनेयामातुलाभ्रातरस्तथा॥ऋभवोनामयेदेवादेवानामपिदेवताः॥२१॥वैलक्ष्येवस्थिताःसर्वेसावित्रीकिंवदिष्यति ॥
ब्रह्मपार्श्वेस्थितातत्रकिंतुवैगोपकन्यका ॥ २२ ॥ मौनीभूतातुशृण्वानासर्वेषांवदतांगिरः ॥ अध्वर्युणासमाहूतानागतावरवर्णिनी ॥ २३ ॥ शक्रेणान्याहृताभी
रादत्तासाविष्णुनास्वयम् ॥ अनुमोदिताचरुद्रेणपित्राऽदत्तास्वयंतथा ॥२४॥ कथंसाभवितायज्ञेसमाप्तिंवाव्रजेत्कथम्॥एवंचिंतयतांतेषांप्रविष्टाकमलालया
॥ २५ ॥ वृतोब्रह्मासदस्यैस्तुऋत्विग्भिर्दैवतैस्तथा ॥ हूयंतेचाग्नयस्तत्रब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ २६ ॥ पत्नीशालास्थितागोपीसैणशृंगासमेखला ॥ क्षौम
वस्त्रपरीधानाध्यायंतीपरमंपदम् ॥ २७ ॥ पतिव्रतापतिप्राणाप्राधान्येचनिवेशिता ॥ रूपान्विताविशालाक्षीतेजसाभास्करोपमा ॥ २८ ॥ द्योतयंतीसद
स्तत्रसूर्यस्येवयथाप्रभा ॥ ज्वलमानंतथावह्निंश्रयंतेऋत्विजस्तथा ॥ २९ ॥ पशूनामिहगृह्णानाभागंस्वस्वचरोर्मुदा ॥ यज्ञभागार्थिनोदेवाविलंबाद्ब्रुवतेतदा
॥ १३० ॥ कालहीनंनकर्तव्यंकृतंनफलदंयतः ॥ वेदेष्वेवमधीकारोदृष्टःसर्वैर्मनीषिभिः ॥ ३१ ॥ प्रावर्ग्येक्रियमाणेतुब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ क्षीर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्र्येनसंयुक्तश्शृतेनाध्वर्युणातथा ॥ ३२ ॥ उपहूतेनागतेनचाहूतेषुद्विजन्मसु ॥ क्रियमाणेतथाभक्ष्येदृष्ट्वादेवीरुषान्विता ॥ ३३ ॥ उवाचदेवीब्रह्माणंसदो
मध्येतुमौनिनम् ॥ किमेतद्युज्यतेदेवकर्तुमेतद्विचेष्टितम् ॥ ३४ ॥ मांपरित्यज्ययत्कामात्कृतवानासिकिल्बिषम् ॥ नतुल्यापादरजसाममैषायाशिरःकृ
ता ॥ ३५ ॥ यद्वदंतिजनास्सर्वेसंगताःसदसिस्थिताः ॥ आज्ञामीश्वरभूतानांतांकुरुष्वयदीच्छसि ॥३६॥ भवतारूपलोभेनकृतंलोकविगर्हितम् ॥ पुत्रेषुन
कृतालज्जापौत्रेषुचनतेप्रभो ॥३७॥ कामकारकृतंमन्यएतत्कर्मविगर्हितम् ॥ पितामहोसिदेवानामृषीणांप्रपितामहः ॥ ३८ ॥ कथंनतेत्रपाजाताआत्मनः
पश्यतस्तनुम् ॥ लोकमध्येकृतंहास्यमहंचापकृताप्रभो ॥३९॥ यद्येषतेस्थिरोभावस्तिष्ठदेवनमोस्तुते ॥ अहंकथंसखीनांतुदर्शयिष्यामिवैमुखम् ॥१४०॥
भर्त्रामेविधृतापत्नीकथमेतदहंवदे ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ ऋत्विग्भिस्त्वरितश्चाहंदीक्षाकालादनंतरम् ॥ १४१ ॥ पत्नींविनानहोमोत्रशीघ्रंपत्नीमिहान
य ॥ शक्रेणैषासमानीतादत्तेयंममविष्णुना ॥ ४२ ॥ गृहीताच्चमयासुभ्रुक्षमस्वैतंमयाकृतम् ॥ नचापराधंभूयोन्यंकरिष्येतवसुव्रते ॥ ४३ ॥ पादयोःपति
तस्तेहंक्षमस्वेहनमोस्तुते ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तातदाक्रुद्धाब्रह्माणंशप्तुमुद्यता ॥ ४४ ॥ यदिमेस्तितपस्तप्तंगुरवोयदितोषिताः ॥ सर्वब्रह्मसमूहे
षुस्थानेषुविविधेषुच ॥ ४५ ॥ नैवतेब्राह्मणाःपूजांकरिष्यंतिकदाचन ॥ ऋतेतुकार्तिकीमेकांपूजांसांवत्सरींतव ॥ ४६ ॥ करिष्यंतिद्विजाःसर्वेमर्त्यानां
न्यत्रभूतले ॥ एतद्ब्रह्माणमुक्त्वाहशतक्रतुमुपस्थितम् ॥ ४७ ॥ भोभोःशक्रत्वयानीताआभीरीब्रह्मणोंतिकम् ॥ यस्मात्तेक्षुद्रकंकर्मतस्मात्त्वंलपप्स्यसेफ
लम् ॥ ४८ ॥ यदासंग्राममध्येत्वंस्थाताशक्रभविष्यसि ॥ तदात्वंशत्रुभिर्बद्धोनीतःपरमिकांदशाम् ॥ ४९ ॥ अकिंचनोनष्टसत्वःशत्रूणांनगरेस्थितः ॥
पराभवंमहत्प्राप्यनचिरादेवमोक्ष्यसे ॥ १५० ॥ शक्रंशप्त्वातदादेवीविष्णुंवाक्यमथाब्रवीत् ॥ भृगुवाक्येनतेजन्मयदामर्त्येभविष्यति ॥ १५१ ॥
भार्यावियोगजंदुःखंतदात्वंतत्रभोक्ष्यसे ॥ हृतातेशत्रुणापत्नीपरेपारेमहोदधेः ॥ ५२ ॥ नचत्वंज्ञास्यसेनीतांशोकोपहतचेतनः ॥ भ्रात्रासहपरंकष्टामापदं
प्राप्यदुःखितः ॥ ५३ ॥ यदायदुकुलेजातःकृष्णसंज्ञोभविष्यसि ॥ पशूनांदासतांप्राप्यचिरकालंभ्रमिष्यसि ॥ ५४ ॥ तदाहरुद्रंकुपितायदादारुवनेस्थि
तः ॥ तदातंऋषयःक्रुद्धाःशापंदास्यंतिवैहर ॥ ५५ ॥ भोभोःकापालिकक्षुद्रस्त्रीरस्माकंजिहीर्षसि ॥ तदेतद्दर्पितंतेद्यभूमौलिंगंपातिष्यति ॥ ५६ ॥
विहीनःपौरुषेणत्वंमुनिशापाच्चपीडितः ॥ गंगाद्वारेस्थितापत्नीसात्वामाश्वासयिष्यति ॥ ५७ ॥ अग्नेत्वंसर्वभक्षोसिपूर्वंपुत्रेणमेकृतः ॥ भृगुणाधर्म
नित्येनकथंदग्धंदहाम्यहम् ॥ ५८ ॥ जातवेदस्सरुद्रस्त्वांरेतसाप्लावयिष्यति ॥ अमेध्येषुचतेजिह्वाअधिकंप्रज्वालिष्यति ॥ ५९ ॥ ब्राह्मणानृत्विजः
सर्वान्सावित्रीवैशशापह ॥ पतिग्रहार्थाग्निहोत्रोवृथाटव्याश्रयास्तथा ॥ १६० ॥ सदातीर्थानिक्षेत्राणिलोभादेवभजिष्यथ ॥ परान्नेषुसदातृप्ताअतृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तास्स्वगृहेषुच ॥ ६१ ॥ अयाज्ययाजनंकृत्वाकुत्सितस्यप्रतिग्रहम् ॥ वृथाधनार्जनंकृत्वाव्ययंचैवतथावृथा ॥ ६२ ॥ प्रेतानांतेनप्रेतत्वंभविष्यतिनसं
शयः ॥ एवंशक्रंतथाविष्णुंरुद्रंवैपावकंतथा ॥ ६३ ॥ ब्रह्माणंब्राह्मणांश्चैवसर्वांस्तानाशपद्रुषा ॥ शापंदत्वातथातेषांनिष्क्रांतासदसस्तथा ॥६४॥
ज्येष्ठंपुष्करमासाद्यतदासाचव्यवस्थिता ॥ लक्ष्मींप्राहसतींतांचशक्रभार्यांवराननाम् ॥ ६५ ॥ युवतीस्तास्तथोवाचनात्रस्थास्यामिसंसदि ॥
तत्रचाहंगमिष्यामियत्रश्रोष्येनचध्वनिम् ॥ ६६ ॥ ततस्ताःप्रमदाःसर्वाः प्रयाताःस्वनिकेतनम् ॥ सावित्रीकुपितातासामपिशापायचोद्यता ॥ ६७ ॥
यस्मान्मांतुपरित्यज्यगतास्तादेवयोषितः ॥ तासामपितथाशापंप्रदास्येकुपिताभृशम् ॥ ६८ ॥ नैकत्रवासोलक्ष्म्यास्तुभविष्यतिकदाचन ॥
क्षुद्रासाचलचित्ताचमूर्खेषुचवसिष्यति ॥ ६९ ॥ म्लेच्छेषुपार्वतीयेषुकुत्सितेकुत्सितेतथा ॥ मूर्खेषुचावलिप्तेषुअभिशप्तेदुरात्मनि ॥ १७० ॥
एवंविधेनरेस्यात्तेवसतिःशापकारिता ॥ शापंदत्वाततस्तस्याइंद्राणीमशपत्ततदा ॥ ७१ ॥ ब्रह्महत्यागृहीतेंद्रेपत्यौतेदुःखभागिनि ॥ नहुषापहृते
राज्येदृष्ट्वात्वांयाचयिष्यति ॥ ७२ ॥ अहमिंद्रःकथंचैषानोपस्थास्यतिबालिशा ॥ सर्वान्देवान्हनिष्यामिनलप्स्येहंशचींयदि ॥ ७३ ॥ नष्टात्वं
चतदात्रस्तावाक्पतेर्दुःखितागृहे ॥ वसिष्यसेदुराचारेममशापेनगर्विते ॥ ७४ ॥ देवभार्यासुसर्वासुतदाशापमयच्छत ॥ नचापत्यकृतांप्री
तिमेताःसर्वालभिष्यथ ॥ ७५ ॥ दह्यमानादिवारात्रौवंध्याशब्देनदूषिताः ॥ गौर्य्यप्येवंतदाशप्तासावित्र्यावरवर्णिनी ॥ ७६॥ रुदमानातुसादृष्टाविष्णुना
चप्रसादिता ॥ मारोदीस्त्वंविशालाक्षिएह्यागच्छसदाशुभे ॥ ७७ ॥ प्रविश्यचसभांदेहिमेखलांक्षौमवाससी ॥ गृहाणदीक्षांब्रह्माणिपादौचप्रणमामि
ते ॥ ७८ ॥ एवमुक्ताऽब्रवीदेनंनकरोमिवचस्तव ॥ तत्रचाहंगमिष्यामियत्रश्रोष्येनवैध्वनिम् ॥ ७९ ॥ एतावदुक्त्वासारुह्यतस्मात्स्थानाद्गिरौस्थिता ॥
विष्णुस्तदग्रतःस्थित्वाबध्वाचकरसंपुटं ॥१८०॥तुष्टावप्रणतोभूत्वाभक्त्यापरमयास्थितः ॥ विष्णुरुवाच ॥ सर्वगासर्वभूतेषुद्रष्टव्यासर्वतोद्भुता ॥ ८१ ॥
सदसच्चैवयत्किंचिद्दृश्यंतन्नाविनात्वया ॥ तथापियेषुस्थानेषुद्रष्टव्यासिद्धिमीप्सुभिः ॥ ८२॥ स्मर्तव्याभूमिकामैर्वातत्प्रवक्ष्यामितेग्रतः ॥ सावित्रीपुष्करे
नामतीर्थानांप्रवरेशुभे ॥८३॥वाराणस्यांविशालाक्षीनैमिषेलिंगधारिणी ॥ प्रयागेललितादेवीकामुकागंधमादने ॥८४ ॥ मानसेकुमुदानामविश्वकायातथां
बरे॥ गोमंतेगोमतीनाममंदरेकामचारिणी ॥ ८५ ॥ मदोत्कटाचैत्ररथेजयंतीहस्तिनापुरे ॥ कान्यकुब्जेतथागौरीरंभामलयपर्वते ॥ ८६ ॥
एकाम्रकेकीर्तिमतीविश्वाविश्वेश्वरीतथा ॥ कर्णिकेपुरुहस्तेतिकेदारेमार्गदायिका ॥ ८७ ॥ नंदाहिमवतःपृष्ठेगोकर्णेभद्रकालिका ॥ स्थाण्वीश्वरेभवानी
तुबिल्वकेबिल्वपत्रिका ॥८८॥ श्रीशैलेमाधवींदेवीभद्राभद्रेश्वरीतथा ॥ जयावराहशैलेतुकमलाकमलालये॥८९॥ रुद्रकोट्यांतुरुद्राणीकालीकालंजरेतथा॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महालिंगेतुकपिलाककोंटेमंगलेश्वरी॥१९०॥शालिग्रामेमहादेवीशिवलिंगेजलप्रिया ॥ मायापुर्यांकुमारीतुसंतानेललितातथा ॥९१॥ उत्पलाक्षीसहस्राक्षेहि
रण्याक्षेमहोत्पला ॥ गयायांमंगलानामविमलापुरुषोत्तमे ॥ ९२ ॥ विपाशायाममोघाक्षीपाटलापुण्यवर्द्धने ॥ नारायणीसुपार्श्वेतुत्रिकूटेभद्र
सुंदरी ॥ ९३ ॥ विपुलेविपुलानामकल्याणीमलयाचले ॥ कोटवीकोटितीर्थेतुसुगंधामाधवीवने ॥ ९४ ॥ कुब्जाम्रकेत्रिसंध्यातुगंगाद्वारेहरिप्रिया ॥
शिवकुंडेशिवानंदानंदिनीदेविकातटे ॥९५॥ रुक्मिणीद्वारवत्यांतुराधावृंदावनेतथा ॥ देवकीमथुरायांतुपातालेपरमेश्वरी ॥ ९६ ॥ चित्रकूटेतथासीताविं
ध्येविंध्यनिवासिनी ॥ सह्याद्रावेकवीरातुहरिश्चंद्रेतुचंद्रिका ॥ ९७ ॥ रमणारामतीर्थेतुयमुनायांमृगावती ॥ करवीरेमहालक्ष्मीरुमादेवीविनाय
के ॥ ९८ ॥ अरोगावैद्यनाथेतुमहाकालेमहेश्वरी ॥ अभयापुष्पतीर्थेतुअमृताविंध्यकंदरे ॥ ९९ ॥ मांडव्येमांडवीदेवस्विाहामाहेश्वरेपुरे ॥ वेगले
तुप्रचंडाथचंडिकामरकंटके ॥२००॥ सोमेश्वरेवरारोहाप्रभासेपुष्करावती ॥ देवमातासरस्वत्यांपारापारेतटेस्थिता ॥१॥ महालयेमहापद्मापयोष्ण्यांपिंग
लेश्वरी ॥ सिंहिकाकृतशौचेतुकार्तिकेयेतुशंकरी ॥ २ ॥ उत्पलावर्तकेलोलासुभद्रासिंधुसंगमे ॥ उमासिद्धवनेलक्ष्मीरनंगाभरताश्रमे ॥ ३ ॥
जालंधरेविश्वमुखीताराकिष्किंधपर्वते ॥ देवदारुवनेपुष्टिर्मेधाकाश्मरिमंडले ॥ ४ ॥ भीमादेवीहिमाद्रौचतुष्टिर्वस्त्रेश्वरेतथा ॥ कपालमोच
नेश्रद्धामाताकायावरोहणे ॥ ५ ॥ शंखोद्धारेध्वनिर्नामधृतिःपिंडारकेतथा ॥ कालातुचंद्रभागायामच्छोदेसिद्धिदायिनी ॥ ६ ॥ वेणायाममृतादेवीवदर्यां
मूर्वशीतथा ॥ औषधीचोत्तरकुरौकुशद्वीपेकुशोदका ॥ ७ ॥ मन्मथाहेमकूटेतुकुमुदेसत्यवादिनी ॥ अश्वत्थेवंदनीयातुनिधिर्वैश्रवणालये ॥ ८ ॥
गायत्रीवेदवदनेपार्वतीशिवसंन्निधौ ॥ देवलोकेतथेंद्राणीब्रह्मास्येतुसरस्वती ॥ ९ ॥ सूर्यबिंबेप्रभानाममातृणांवैष्णवीतथा ॥ अरुंधतीसतीनांतुरामासु
चातिलोत्तमा ॥२१०॥ चित्रेब्रह्मकलानामशक्तिःसर्वशरीरिणां॥एतद्वस्त्यामयाप्रोक्तंनामाष्टशतमुतमं ॥११॥ अष्टोत्तरंचतीर्थानांशतमेतदुदाहृतं ॥ योज
पेच्छृणुयाद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते॥१२॥येषुतीर्थेषुयःकृत्वास्नानंपश्येन्नरोत्तमः॥सर्वपापविनिर्मुक्तःकल्पंब्रह्मपुरेवसेत्॥१३॥ नामाष्टकशतंयस्तुश्रावयेद्ब्रह्म
सन्निधौ ॥ पौर्णमास्याममायांवाबहुपुत्रोभवेन्नरः ॥१४॥ गोदानेश्राद्धदानेवाअहन्यहनिवापुनः ॥ देवार्चनविधौशृण्वन्परंब्रह्माधिगच्छति ॥ १५ ॥ एवंस्तुवं
तंसावित्रीविष्णुंप्रोवाचसुव्रता ॥ सम्यक्स्तुतात्वयापुत्रत्वमजय्योभविष्यसि ॥ १६ ॥ अवतारेसदारस्त्वंपितृमातृषुवल्लभः ॥ इहचागत्ययोमांतुस्तवेनाने
नसंस्तुयात् ॥१७॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंस्थानंगमिष्याति ॥ गच्छयज्ञंविरिञ्चस्यसमाप्तिंनयपुत्रक ॥१८॥ कुरुक्षेत्रेप्रयागेचभविष्येचान्नदायिनी ॥ समीपगा
स्थिताभर्त्तुःकरिष्येतवभाषितम् ॥ १९ ॥ एवमुक्तोगतोविष्णुर्ब्रह्मणःसदउत्तमम् ॥ गतायामथसावित्र्यांगायत्रीवाक्यमब्रवीत् ॥ २२० ॥ शृण्वंतुवाक्यमृषयो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मदीयंभर्तृसन्निधौ॥यदिदंवच्म्यहंतुष्टावरदानायचोद्यता॥२२१॥ब्रह्माणंपूजयिष्यंतिनराभक्तिसमन्विताः॥तेषांवस्त्रंधनंधान्यंदाराःसौख्यंधनानिच॥२२॥
अविच्छिन्नंतथासौख्यंगृहेवैपुत्रपौत्रकम् ॥ भुक्त्वासौसुचिरंकालमंतेमोक्षंगमिष्यति ॥ २३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ब्रह्माणंचप्रतिष्ठाप्यसर्वयत्नैर्विधानतः ॥
यत्पुण्यफलमाप्नोतितदेकाग्रमनाःशृणु ॥ २४ ॥ सर्वयज्ञतपोदानतीर्थवेदेषुयत्फलम् ॥ तत्फलंकोटिगुणितंलभेतैतत्प्रतिष्ठया ॥ २५ ॥
पौर्णमास्युपवासंतुकृत्वाभक्त्यानराधिप ॥ अनेनविधिनायस्तुविरिंचिंपूजयेन्नरः ॥ २६ ॥ प्रतिपदिमहाबाहोसयातिब्रह्मणःपदम् ॥ विरिंचिं
वासुदेवंतुऋत्विग्भिश्चविशेषतः ॥ २७ ॥ कार्तिकेमासिदेवस्यरथयात्राप्रकीर्तिता ॥ यांकृत्वामानवाभक्त्यासंयांतिब्रह्मलोकताम् ॥ २८ ॥
कार्तिकेमासिराजेंद्रपौर्णमास्यांचतुर्मुखम् ॥ मार्गेणब्रह्मणासार्द्धंसावित्र्याचपरंतप ॥ २९ ॥ भ्रामयेन्नगरंसर्वंनानावाद्यसमन्वितः ॥ स्नपयेद्भ्राम
यित्वातुसलोकंनगरंनृप ॥२३०॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वाग्रेशांडिलेयंप्रपूज्यच॥आरोपयेद्रथेदेवंपुण्यवादित्रनिःस्वनैः॥३१॥रथाग्रेशांडिलीपुत्रंपूजयित्वाविधा
नतः॥ब्राह्मणान्वाचयित्वातुकृत्वापुण्याहमङ्गलम् ॥३२॥ देवमारोपयित्वाचरथेकुर्यात्प्रजागरं॥नानाविधैःप्रेक्षणिकैर्ब्रह्मघोषैश्चपुष्कलैः॥३३॥कृत्वाप्रजाग
रंदेवंप्रभातेब्राह्मणान्नृप ॥ भोजयित्वायथाशक्तिभक्ष्यभोज्यैरनेकशः ॥ ३४ ॥ पूजयित्वाजनंधीरमंत्रेणविधिवन्नृप ॥ आज्येनतुमहाबाहोपयसा
पायसेनच ॥ ३५ ॥ ब्राह्मणान्वाचयित्वातुस्वस्त्यातुविधिवन्नृप ॥ कृत्वापुण्याहशब्दंचतद्रथंभ्रामयेत्पुरे ॥३६॥ विप्रैश्चतुर्वेदविद्भिर्भ्रामयेद्ब्रह्मणोरथम् ॥
बह्वृचाथर्वणैर्वीरछंदोगाध्वर्युभिस्तथा ॥ ३७ ॥ भ्रामयेद्देवदेवस्यसुरश्रेष्ठस्यतंरथं ॥ प्रदक्षिणंपुरंसर्वंमार्गेणसुसमेनतु ॥ ३८ ॥ नवोढव्यो
रथोवीरशूद्रेणहितमिच्छता ॥ नचारोहेद्रथंप्राज्ञोमुक्त्वैकंभोजकंनृपः ॥ ३९ ॥ ब्रह्मणोदक्षिणेपार्श्वेगायत्रींस्थापयेन्नृप ॥ भोजकंवामपार्श्वेतुपुरतः
पंकजंन्यसेत् ॥ २४० ॥ एवंतूर्यनिनादैस्तुशंखशब्दैश्चपुष्कलैः ॥ भ्रामयित्वारथंवीरपुरंसर्वंप्रदक्षिणम् ॥ ४१ ॥ स्वस्थानेस्थापयेद्देवंदत्वानी
राजनंबुधः ॥ यएवंकुरुतेयात्रांयोवाभक्त्यापिपश्यति ॥ ४२ ॥ रथंवाकर्षयेद्यस्तुसगच्छेद्ब्रह्मणःपदं ॥ कार्तिकेमास्यमावास्यांयश्चदीपप्रदी
पनं ॥ ४३ ॥ शालायांब्रह्मणःकुर्यात्सगच्छेत्परमंपदम् ॥ गंधपुष्पैर्नवैर्वस्त्रैरात्मानंपूजयेत्तुयः ॥ ४४ ॥ तस्यांप्रतिपदायांतुसगच्छेद्ब्रह्मणःपदम् ॥
महापुण्यातिथिरियंबलिराज्यप्रवर्तिनी ॥ ४५ ॥ ब्रह्मणःसुप्रियानित्यंबालेयीपरिकीर्तिता ॥ ब्रह्माणंपूजयेद्योऽस्यामात्मानंचविशेषतः ॥ ४६ ॥
सयातिपरमंस्थानंविष्णोरमिततेजसः ॥ चैत्रमासिमहाबाहोपुण्याप्रतिपदांवरा ॥ ४७ ॥ तस्यांयःश्वपचंस्पृष्ट्वास्नानंकुर्यान्नरोत्तमः ॥ नतस्य
दुरितांकिंचिन्नाधयोव्याधयोनृप ॥ ४८ ॥ भवंतिकुरुशार्दूलतस्मात्स्नानंसमाचरेत् ॥ दिव्यंनीराजनंतद्धिसर्वरोगविनाशनं ॥ ४९ ॥ गोमहिष्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दियात्किंचित्तत्सर्वंकर्षयेन्नृप ॥ तेनवस्त्रादिभिःसर्वैस्तोरणंवाह्यतोन्यसेत् ॥२५०॥ ब्राह्मणानांतथाभोज्यंकुर्यात्कुरुकुलोद्वह ॥ तिस्रोह्येताःपुराप्रोक्तास्तिथयःकुरुनंदन ॥५१॥ कार्तिकाश्वयुजेमासिचैत्रेमासितथानृप ॥ स्नानंदानंशतगुणंकार्त्तिकेयातिथिर्नृप ॥ ५२ ॥ वलिराज्ञस्तुशुभदापशूनांहितकारिणी ॥ गायत्र्युवाच ॥ यदुक्तंतुतयावाक्यंसावित्र्याकमलोद्भवं ॥ ५३ ॥ नतुतेब्राह्मणाःपूजांकरिष्यंतिकदाचन ॥ मदीयंतुवचःश्रुत्वायेकरिष्यंतिचार्चनं ॥ ५४ ॥ इहभुक्त्वातुभोगांस्तेपरत्रमोक्षभागिनः ॥ एतांज्ञात्वापरांदृष्टिंवरंतुष्टःप्रयच्छति ॥ ५५ ॥ शक्राहंतेवरंदास्येसंग्रामेशत्रुनिग्रहे ॥ तदाब्रह्मामोचयित्तागत्वाशत्रुनिकेतनम् ॥ ५६ ॥ स्वपुरंलप्स्यसेनष्टंशत्रुनाशात्परांमुदं ॥ अकंटकंमहद्राज्यंत्रैलोक्येतेभविष्यति ॥ ५७ ॥ मर्त्यलोकेयदाविष्णोअवतारंकरिष्यसि ॥ भ्रात्रासहपरंदुःखंस्वभार्याहरणादिजं ॥ ५८ ॥ हत्वाशत्रुंपुनर्भार्यांलप्स्यसेसुरसन्निधौ ॥ गृहीत्वातांपुनाराज्यंकृत्वास्वर्गंगमिष्यसि ॥ ५९ ॥ एकादशसहस्राणिवर्षाणांचपुनार्दैवं ॥ ख्यातिस्तेविपुलालोकेअनुरागंजनैस्सह ॥ २६० ॥ सांतानिकानामतेषांलोकास्थास्यंतिभाविताः ॥ त्वयातेतारितादेवरामरूपेणमानवाः ॥ ६१ ॥ गायत्रीतुतदारुद्रंवरदाप्रत्यभाषत्त ॥ पतितेपिचतेलिंगेपूजांकुर्वंतियेनराः ॥ ६२ ॥ तेपूताःपुण्यकर्माणःस्वर्गलोकस्यभागिनः ॥ नतांगतिंचाग्निहोत्रेनक्रतौहुतपावके ॥ ६३ ॥ यांगतिमनुजायांतितवलिंगस्यपूजनात् ॥ गंगातीरेसदालिंगंबिल्वपत्रेणयेतव ॥ ६४ ॥ पूजयिष्यंतिसुप्रातारुद्रलोकस्यभागिनः ॥ प्राप्यापिशर्वभक्तत्वमग्रेत्वंभवपावनः ॥ ६५ ॥ त्वयिप्रीतेसुराःसर्वेप्रीतावैनात्रसंशयः ॥ त्वन्मुखेनहविर्देवैःप्रीताःप्रीतेत्वयिध्रुवम् ॥ ६६ ॥ भुंजतेनात्रसंदेहोवेदोक्तंवचनंयथा ॥ गायत्रीब्राह्मणांस्तांश्चसर्वांश्चैवाब्रवीदिदं ॥ ६७ ॥ युष्माकंप्रीणनंकृत्वासर्वतीर्थेषुमानवाः ॥ पदंसर्वेगमिष्यंतिवैराजाख्यंनसंशयः ॥ ६८ ॥ अन्नप्रकारान्विविधान्दत्वादानान्यनेकशः ॥ श्राद्धेषुप्रीणनंकृत्वादेवदेवाभवंतिते ॥ ६९ ॥ येचवैब्राह्मणश्रेष्ठास्तेषामास्येदिवौकसः ॥ भुंजतेचहविःक्षिप्रंकव्यंचैवपितामहाः ॥ २७० ॥ यूयंहिधारणेशक्तास्त्रैलोक्यस्यनसंशयः ॥ प्राणायामेनचैकेनसर्वेपूताभविष्यथ ॥ ७१ ॥ विशेषात्पुष्करेस्नात्वामांजप्त्वावेदमातरं ॥ प्रतिग्रहकृतान्दोषान्नप्राप्स्यथद्विजोत्तमाः ॥ ७२ ॥ पुष्करेचान्नदानेनप्रीताःस्युःसर्वदेवताः ॥ एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोट्याःफलमवाप्स्यते ॥ ७३ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिदुष्कृतानिकृतानिच ॥ करिष्यंतिनरास्सर्वेदत्वायुष्मत्करेधनम् ॥ ७४ ॥ मदीयेनतुजाप्येनपूजनीयस्त्रिभिःकृतैः ॥ ब्रह्महत्यासमंपापंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ ७५ ॥ दशभिर्जन्मभिर्जातंशतेनचपुराकृतं ॥ त्रियुगेनसहस्रेणगायत्रीहंतिकिल्बिषं ॥ ७६ ॥ एवंज्ञात्वासदापूताजाप्येतुममवैकृते ॥ भविष्यध्वंनसंदेहोनात्रकार्याविचारणा ॥ ७७ ॥ प्रणवेनत्रिमात्रेणसार्द्धंजप्त्वाविशेषतः ॥ पूताःसर्वेनसंदेहोजप्त्वामांशिरसासह ॥ ७८ ॥ अष्टाक्षरास्थिताचाहंजगद्व्याप्तंमयात्त्विदं ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मातासर्वेवेदानांपदैःसर्वैरलंकृता ॥७९॥ जप्त्वामांभक्तितःसिद्धिंयास्यंतिद्विजसत्तमाः ॥प्राधान्यंममजाप्येनसर्वेषांवोभविष्यति ॥ २८० ॥ गायत्रीसारमात्रो
पिवरंविप्रःसुसंयतः ॥ नायंत्रितश्चतुर्वेदीसर्वाशीसर्वविक्रयी ॥८१॥ यस्माद्विप्रेषुसावित्र्याशापोदत्तःसदस्यथ ॥ अत्रदत्तंहुतंचापिसर्वमक्षयकारकम् ॥८२॥
दत्तोवरोमयातेनयुष्माकंद्विजसत्तमाः ॥ अग्निहोत्रपराविप्रास्त्रिकालंहोमदायिनः ॥ ८३ ॥ स्वर्गंतेतुगमिष्यंतिसैकविंशतिभिःकुलैः ॥ एवंशक्रस्यविष्णो
श्चरुद्रस्यपावकस्यच ॥ ८४ ॥ ब्रह्मणोब्राह्मणानांचगायत्रीवरमुत्तमम् ॥ तस्मिन्वैपुष्करेदत्त्वाब्रह्मणःपार्श्वगाभवत् ॥ ८५ ॥ चारणैस्तुतदाख्यातं
लक्ष्म्यावैशापकारणम् ॥ युवतीनांचसर्वासांशापान्ज्ञात्वापृथक्पृथक् ॥ ८६ ॥ लक्ष्म्याश्चैववरंप्रादाद्गायत्रीब्रह्मणःप्रिया ॥ अकुत्सितान्सदासर्वा
न्कुर्वन्तीधनशोभना ॥ ८७ ॥ शोभिष्यसेनसंदेहःसर्वेभ्यःप्रीतिदायिनी ॥ येत्वयावीक्षिताःपुत्रिसर्वेतेपुण्यभोजनाः ॥ ८८ ॥ परित्यक्तास्त्व
यायेतुसर्वेतेदुःखभागिनः ॥ तेषांजातिःकुलंशीलंधर्मश्चैववरानने ॥ ८९ ॥ सभायांतेचशोभंतेदृश्यंतेचैवपार्थिवैः ॥ अर्थित्वंचैवतेषांतुकरिष्यं
तिद्विजोत्तमाः ॥ २९० ॥ सौजन्यंतेषुकुर्वंतित्वंनोभ्रातापितागुरुः ॥ बांधवोपिनसंदेहोनजीवेयंत्वयाविना ॥ ९१ ॥ त्वयिदृष्टेप्रसन्नामेदृष्टिर्भ
वतिशोभना ॥ मनःप्रसीदतेत्यर्थंसत्यंसत्यंवदामिते ॥ ९२ ॥ एवंविधानिवाक्यानित्वद्दृष्ट्यायेनिरीक्षिताः ॥ सज्जनास्तेतुश्रोष्यंतिजनानांप्री
तिदायकाः ॥ ९३ ॥ इंद्रत्वंनहुषःप्राप्यदृष्ट्वात्वांयाचयिष्यति ॥ त्वद्दृष्ट्यातुहतःपापोह्यगस्त्यवचनाद्ध्रुवम् ॥ ९४ ॥ सर्पत्वंसमनुप्राप्यप्रार्थ
यिष्यतितंतुसः ॥ दर्पेणाहंविनष्टोस्मिशरणंमेमुनेभव ॥ ९५ ॥ वाक्येनतेनतस्यासौनृपस्यभगवानृषिः ॥ कृत्वामनसिकारुण्यमिदंवाक्यंवदिष्य
ति ॥ ९६ ॥ उत्पत्स्यतेकुलेराजात्वदीयेकुलनंदनः ॥ सर्परूपधरंदृष्ट्वासतेशापंहिभेत्स्यति ॥ ९७ ॥ तदात्वंसर्पतांत्यक्त्वापुनःस्वर्गंगमिष्यसि ॥
अश्वमेधकृतेनत्वंभर्त्रासहपुनर्दिवम् ॥ ९८ ॥ प्राप्स्यसेवरदानेनमदीयेनसुलोचने ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ देवपत्न्यस्तदासर्वास्तुष्ट्यापरिभाषिताः ॥
॥ ९९ ॥ अपत्यैरपिहीनानांनैवदुःखंभविष्यति ॥ गौरीचैवतुगायत्र्यातदासापिविबोधिता ॥ ३०० ॥ बृंहितापरितोषेणवरान्दत्त्वामनस्विनी ॥ समा
प्तिंतस्ययज्ञस्यकांक्षंतीब्रह्मणःप्रिया ॥ १ ॥ वरदांतांतथादृष्ट्वागायत्रींवेदमातरम् ॥ प्रणिपत्यतदारुद्रःस्तुतिमेतांचकारह ॥ २ ॥ रुद्रउवाच ॥
नमोस्तुतेवेदमातरष्टाक्षरविशोधिते ॥ गायत्रीदुर्गतरणीवाणीसप्तविधातथा ॥ ३ ॥ सर्वाणिस्तुतिशास्त्राणिगाथाश्चनिखिलास्तथा ॥ अक्षरा
णिचसर्वाणिलक्षणानितथैवच ॥ ४ ॥ भाष्यादिसर्वशास्त्राणियेचान्येनियमास्तथा ॥ अक्षराणिचसर्वाणित्वंतुदेविनमोस्तुते ॥ ५ ॥ श्वेतात्वंश्वेतरूपा
सिशशांकेनसमानना ॥ बिभ्रतीविपुलौबाहूकदलीगर्भकोमलौ ॥ ६ ॥ एणशृंगंकरेगृह्यपंकजंचसुनिर्मलम् ॥ वसानावसनेक्षौमेरक्तेनोत्तरवाससा ॥ ७ ॥ ॥ ६२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शशिरश्मिप्रकाशेनहारेणोरसिराजिता ॥ दिव्यकुंडलपूर्णाभ्यांकर्णाभ्यांसुविभूषिता ॥ ८ ॥ चंद्रसापत्न्यभूतेनमुखेनत्वंविराजसे ॥ मकुटेनाति
शुद्धेनकेशवंधेनशोभिता ॥ ९ ॥ भुजगाभोगसदृशौभुजौतेभूषणन्दिवः ॥ स्तनौतेरुचिरौदेविवर्तुलौसमचूचुकौ ॥ १० ॥ जघनेनातिशुभ्रेणत्रिवलीभं
गदर्पिता ॥ सुमध्यवर्त्तिनीनाभिर्गंभीराशुभदर्शिनी ॥ ११ ॥ विस्तीर्णजघनादेवीसुश्रोणीचवरानने ॥ सुजातवृत्तोरुयुगासुजानुचरणातथा ॥ १२ ॥
त्रैलोक्यधारिणीसात्वंभुविसत्योपयाचना ॥ भविष्यसिमहाभागेवरदावरवर्णिनी ॥ १३ ॥ पुष्करेचकृतायात्राद्दृष्ट्वात्वांसंभविष्यति ॥ ज्येष्ठेमासेपौ
र्णमास्यामग्र्यांपूजांचलप्स्यसे ॥ १४ ॥ येचवात्वत्प्रभावज्ञाःपूजयिष्यंतिमानवाः ॥ नतेषांदुर्लभंकिंचित्पुत्रतोधनतोपिवा ॥ १५ ॥ कांतारे
पुनिमग्नानामटव्यांवामहार्णवे ॥ दस्युभिर्वानिरुद्धानांत्वंगतिःपरमानृणाम् ॥ १६ ॥ त्वंसिद्धिःश्रीर्धृतिःकीर्तिर्ह्रीर्विद्यासन्नतिर्मतिः ॥ संध्यारात्रिः
प्रभानिद्राकालरात्रिस्त्वमेवच ॥१७॥ अंबाचकमलामातुर्ब्रह्माणीब्रह्मचारिणी ॥ जननीसर्वदेवानांगायत्रीपरमांगना ॥१८॥ जयाचविजयाचैवपुष्टिस्त्वंचक्ष
मादया ॥ सावित्र्यवरजाचासिसदाचेष्टापितामहे ॥ १९ ॥ वहुरूपाविश्वरूपासुनेत्राब्रह्मचारिणी ॥ सुरूपात्वंविशालाक्षीभक्तानांपरिरक्षिणी ॥ ३२० ॥
नगरेषुचपुण्येषुआश्रमेषुवरानने ॥ वासस्तवमहादेविवनेषूपवनेषुच ॥ २१ ॥ ब्रह्मस्थानेषुसर्वेषुब्रह्मणोवामतःस्थिता ॥ दक्षिणेनतुसावित्रीमध्येब्रह्मा
पितामहः ॥ २२ ॥ अंतर्वेदीचयज्ञानामृत्विजांचापिदक्षिणा ॥ सिद्धिस्त्वंहिनृपाणांचवेलासागरजामता ॥ २३ ॥ ब्रह्मचारिणियादीक्षाशोभाचपरमा
मता ॥ ज्योतिषांचप्रभादेवीलक्ष्मीर्नारायणेस्थिता ॥ २४ ॥ क्षमासिद्धिर्मुनीनांचनक्षत्राणांचरोहिणी ॥ राजद्वारेषुतीर्थेषुनदीनांसंगमेषुच ॥ २५ ॥
पूर्णिमापूर्णचंद्रेचबुद्धिर्नीत्यांक्षमाधृतिः ॥ उमादेवीचनारीणांश्रूयसेवरवर्णिनी ॥२६ ॥ इंद्रस्यचारुदृष्टिस्त्वंसहस्रनयनोपगा ॥ ऋषीणांधर्मबुद्धिस्त्वंदेवानां
चपरायणा ॥ २७ ॥ कर्षकाणांचसीतात्वंभूतानांधरणीतथा ॥ स्त्रीणामवैधव्यकरीधनधान्यप्रदासदा ॥ २८ ॥ व्याधिमृत्युंभयंचैवपूजिताशमयिष्य
सि ॥ तथातुकार्तिकेमासिपौर्णमास्यांसुपूजिता ॥ २९ ॥ सर्वकामप्रदादेवीभविष्यसिशुभप्रदे ॥ यश्चेदंपठतेस्तोत्रंशृणुयाद्वाप्यभीक्ष्णशः ॥ ३३० ॥
सर्वार्थसिद्धिंलभतेनरोनास्त्यत्रसंशयः ॥ गायत्र्युवाच ॥ भविष्यत्येवमेवंतुयत्वयापुत्रभाषितम् ॥ ३१ ॥ विष्णुनासहितःसर्वस्थानेष्वेवभविष्यसि ॥
इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसावित्रीविवादगायत्रीवरप्रदानंनामसप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥ भीष्मउवाच ॥ अत्यद्भुतमिदंब्रह्मन्श्रुतवानस्मितत्वतः ॥
अभिषेकंतुगायत्र्याःसदस्यत्रतथाकृतम् ॥१ ॥ विरोधंचैवसावित्र्याशापदानंतथाकृतम् ॥ विष्णुनाचयथादेवीसर्वस्थानेषुकीर्तिता ॥ २ ॥ गायत्रीचा
पिरुद्रेणस्तुताचवरवर्णिनी ॥ तंश्रुत्वाप्रतिमात्मानंविस्तरेणपितामहम् ॥ ३ ॥ प्रहृष्टानिचरोमाणिप्रशांतंचमनोमम ॥ श्रुत्वामेपरमाप्रीतिःकौतूहलमथै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वहि ॥ ४ ॥ नारायणस्तुभगवान्कृत्वातांपरमांचवै ॥ ब्रह्मपत्न्याःस्तुतिंभक्त्यान्यस्यतांपर्वतोपरि ॥ ५ ॥ उवाचवचनंविष्णुस्तुष्टिपुष्टिप्रदा
यकम् ॥ श्रीमतिह्रीमतीचैवयाचदेवीश्वरीतथा ॥ ६ ॥ ॥ एतदेवश्रुतंब्रह्मंस्तववक्त्राद्विनिःसृतम् ॥ उत्तरंतत्रयद्भूतंयच्चतस्मिन्स्थलेकृतम् ॥
॥ ७ ॥ आनुपूर्व्याचतत्सर्वंभगवान्वक्तुमर्हति ॥ श्रुतेनमेदेहशुद्धिर्भविष्यतिनसंशयः ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ यजतःपुष्करेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः ॥
शृणुराजन्निदंचित्रंपूर्वमेवयथाकृतम् ॥ ९ ॥ आदौकृतयुगेतस्मिन्यजमानेपितामहे ॥ मरीचिरंगिराश्चैवपुलस्त्यःपुलहःक्रतुः ॥ १० ॥
दक्षःप्रजापतिश्चैवनमस्कारंप्रचक्रिरे ॥ विद्योतमानाःपुरुषाःसर्वाभरणभूषिताः ॥ ११ ॥ उपनृत्यंतिदेवेशंविष्णुमप्सरसांगणाः ॥ ततोगंध
र्वतूर्यैस्तुप्रतिनंद्यविहायसि ॥ १२ ॥ वहुभिःसहगंधर्वैःप्रगायतिचतुंबरुः ॥ महाश्रुतिश्चित्रसेनऊर्णायुरनघस्तथा ॥ १३ ॥ गोमायुस्सूर्यवर्चाश्चसो
मवर्चाश्चकौरव ॥ युगपच्चतृणायुश्चनंदिश्चित्ररथस्तथा ॥ १४ ॥ त्रयोदशःशालिशिराःपर्जन्यश्चचतुर्दशः ॥ कलिःपंचदशश्चात्रतारकश्चात्रषोडशः ॥ १५ ॥
हाहाहूहूश्चगंधर्वोहंसश्चैवमहाद्युतिः ॥ इत्येतेदेवगंधर्वाउपगायंतितेविभुं ॥ १६ ॥ तथैवाप्सरसोदिव्याउपनृत्यंतितंविभुं ॥ धातार्यमाचसवितावरुणों
शोभगस्तथा ॥ १७ ॥ इंद्रोविवस्वान्पूषाचत्वष्टापर्जन्यएवच ॥ इत्येतेद्वादशादित्याज्वलंतोदीप्ततेजसः ॥ १८ ॥ चक्रुरस्मिन्सुरेशाश्चनमस्कारंपिताम
हे ॥ मृगव्याधश्चशर्वश्चनिर्ऋतिश्चमहायशाः ॥ १९ ॥ अजैकपादहिर्बुध्नश्चःपिनाकीचापराजितः ॥ भवोविश्वेश्वरश्चैवकपर्दीचविशांपते ॥ २० ॥ स्थाणु
र्भगश्चभगवान्रुद्रास्तत्रावतस्थिरे ॥ अश्विनौवसवश्चाष्टौमरुतश्चमहाबलाः ॥ २१ ॥ विश्वेदेवाश्चसाध्याश्चतस्मैप्रांजलयःस्थिताः ॥ शेषाद्यास्तुमहाना
गावासुकिप्रमुखाहयः ॥ २२ ॥ काश्यपःकंबलश्चापितक्षकश्चमहाबलः ॥ एतेनागामहात्मानस्तस्मैप्रांजलयःस्थिताः ॥ २३ ॥ तार्क्ष्यश्चारिष्टने
मिश्चगरुडश्चमहाबलः ॥ वारुणिश्चैवारुणिश्चवैनतेयाव्यवस्थिताः ॥ २४ ॥ नारायणश्चभगवान्स्वयमागत्यलोकवान् ॥ प्राहलोकगुरुं
श्रीमान्सहसर्वैर्महर्षिभिः ॥ २५ ॥ त्वयाततमिदंसर्वंत्वयासृष्टंजगत्पते ॥ तस्माल्लोकेश्वरश्चासिपद्मयोनेनमोस्तुते ॥ २६ ॥ यदत्रतेमयाकार्यंकर्तव्यंचत
दादिश ॥ एवंप्रोवाचभगवान्सार्धंदेवर्षिभिःप्रभुः ॥ २७ ॥ नमस्कृत्यसुरेशायब्रह्मणेऽव्यक्तजन्मने ॥ सचतत्रास्थितोब्रह्मातेजसाभासयन्दिशः ॥ २८ ॥
श्रीवत्सलोमसंच्छन्नोहेमसूत्रेणराजता ॥ सुरर्षिप्रतिमःश्रीमान्स्वयंभूर्भूतभावनः ॥ २९ ॥ शुचिरोमामहावक्षाःसर्वतेजोमयःप्रभुः ॥ योगतिःपुण्यशीलाना
मगतिःपापकर्मणां ॥ ३० ॥ योगसिद्धामहात्मानोयांविदुर्लोकमुत्तमं ॥ यस्याष्टगुणमैश्वर्यंयमाहुर्देवसत्तमम् ॥ ३१ ॥ यंप्राप्यशाश्वतंविप्रानियतामोक्ष
कांक्षिणः ॥ जन्मनोमरणाच्चैवमुच्यंतेयोगभाविताः ॥ ३२ ॥ यदेतत्तपइत्याहुःसर्वाश्रमनिवासिनः ॥ सेवंसेवंयताहाराद्दुश्चरंव्रतमास्थिताः ॥ ३३ ॥ योनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तइतिनागेषुप्रोच्यतेसर्वयोगिभिः ॥ सहस्रमूर्द्धारक्ताक्षःशेषादिभिरनुत्तमैः ॥ ३४ ॥ योयज्ञइतिविप्रेंद्रैरिज्यतेस्वर्गलिप्सुभिः ॥ नानास्थानगतिःश्रीमा
नेकःकविरनुत्तमः ॥ ३५ ॥ यंदेवंवेत्तिवेत्तारंयज्ञभागप्रदायिनं ॥ वृषाग्निसूर्यचंद्राक्षंदेवमाकाशविग्रहं ॥ ३६ ॥ तंप्रपद्यामहेदेवंभगवन्शरणा
र्थिनः ॥ शरण्यंशरणंदेवंसर्वदेवभवोद्भवं ॥ ३७ ॥ ऋषीणांचैवस्रष्टारंलोकानांचसुरेश्वरं ॥ प्रियार्थंचैवदेवानांसर्वस्यजगतःस्थितौ ॥ ३८ ॥ क
व्यंपितृणामुचितंसुराणांहव्यमुत्तमं ॥ येनप्रवर्तितंसर्वतंनतास्मस्सुरोत्तमं ॥ ३९ ॥ त्रेताग्निनातुयजतादेवेनपरमेष्ठिना ॥ यथासृष्टिःकृतापूर्वयज्ञसृ
ष्टिस्तथापुनः ॥ ४० ॥ तथाब्रह्माप्यनंतेनलोकानांस्थितिकारिणा ॥ अन्वास्यमानोभगवान्वृद्धोप्यथचबुद्धिमान् ॥ ४१ ॥ यज्ञवाटमचिंत्यात्मागतस्त
त्रपितामहः ॥ धनाढ्यैर्ऋत्विजैः पूर्णसदस्यैःपरिपालितम् ॥ ४२ ॥ गृहीतचापेनतदाविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ दैत्यदानवराजानोराक्षसानांगणाःस्थि
ताः ॥ ४३ ॥ आत्मानमात्मनाचैवचिंतयामासवैद्रुतं ॥ चिंतयित्वायथातत्वंयज्ञंयज्ञःसनातनः ॥ ४४ ॥ वरणंतत्रभगवान्कारयामासऋत्विजाम् ॥
भृग्वाद्याऋत्विजश्चापियज्ञकर्मविचक्षणाः ॥ ४५ ॥ चक्रुर्वह्वृचमुख्यैश्चप्रोक्तंपुण्यंयदक्षरं ॥ शुश्रुवुस्तेमुनिश्रेष्ठाविततेतत्रकर्मणि ॥ ४६ ॥ यज्ञविद्यावेद
विद्यापदक्रमविदांतथा ॥ घोषेणपरमर्षीणांसावभूवनिनादिना ॥ ४७॥ यज्ञसंस्तरविद्भिश्चशिक्षाविद्भिस्तथाद्विजैः ॥ शब्दनिर्वचनार्थज्ञैः सर्वविद्याविशार
दैः ॥ ४८ ॥ मीमांसाहेतुवाक्यज्ञैः कृतानानाविधामखे ॥ तत्रतत्रचराजेंद्रनियतान्संशितव्रतान् ॥ ४९ ॥ जपहोमपरान्मुख्यान्ददृशुस्तत्रवैद्विजान् ॥
यज्ञभूमौस्थितस्तस्यांब्रह्मालोकपितामहः ॥ ५० ॥ सुरासुरगुरुःश्रीमान्सेव्यमानःसुरासुरैः ॥ उपासतेचतत्रैनंप्रजानांपतयः प्रभुं ॥ ५१ ॥ दक्षोवसिष्ठः
पुलहोमरीचिश्चद्विजोत्तमः ॥ अंगिराभृगुरत्रिश्चगौतमोनारदस्तथा ॥ ५२ ॥ विद्यामानमंतरिक्षंवायुस्तेजोजलंमही ॥ शब्दः स्पर्शश्चरूपंचरसोगंधस्तथैव
च ॥ ५३ ॥ विकृतश्चविकारश्चयच्चान्यत्कारणंमहत् ॥ ऋग्यजुःसामाथर्वाख्यावेदाश्चत्वारएवच ॥ ५४ ॥ शब्दः शिक्षानिरुक्तंचकल्पश्छंदःसमन्वि
ताः ॥ आयुर्वेदधनुर्वेदौमीमांसागणितंतथा ॥ ५५ ॥ हस्त्यश्वज्ञानसहिताइतिहाससमन्विताः ॥ एतैरंगैरुपांगैश्चवेदाःसर्वेविभूषिताः ॥ ५६ ॥ उपासतेमहा
त्मानंसहोंकारंपितामहं ॥ तपश्चक्रतवश्चैवसंकल्पःप्राणएवच ॥ ५७ ॥ एतेचान्येचबहवःपितामहमुपस्थिताः ॥ अर्थोधर्मश्चकामश्चद्वेषोहर्षश्चसर्व
दा ॥ ५८॥ शुक्रोबृहस्पतिश्चैवसंवर्तोबुधएवच ॥ शनैश्चरश्चराहुश्चग्रहाःसर्वेतथैवच ॥ ५९ ॥ मरुतोविश्वकर्माचपितरश्चापिभारत ॥ दिवाकरऽश्वसोमश्च
ब्रह्माणंपर्युपासते ॥ ६० ॥ गायत्रीदुर्गतरणीवाणीसप्तविधातथा ॥ अक्षराणिचसर्वाणिनक्षत्राणितथैवच ॥ ६१ ॥ भाष्याणिसर्वशास्त्राणिदेहवंतिविशांप
ते ॥ क्षणालवामुहूर्ताश्चदिनंरात्रिस्तथैवच ॥ ६२ ॥ अर्द्धमासाश्चमासाश्चऋतवःसर्वएवच ॥ उपासतेमहात्मानंब्रह्माणंदेवतैः सह ॥ ६३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अन्याश्चदेव्यःप्रवराह्रीःकीर्तिर्द्युतिरेवच ॥ प्रभाधृतिःक्षमाभूतिर्नीतिर्विद्यामतिस्तथा ॥ ६४ ॥ श्रुतिः स्मृतिस्तथाक्षांतिः शांतिःपुष्टिस्ताथाक्रिया ॥ सर्वा
श्चाप्सरसोदिव्यानृत्यगीतविशारदाः ॥ ६५ ॥ उपतिष्ठंतिब्रह्माणंसर्वास्तादेवमातरः ॥ विप्रचित्तिः शिबिः शंकु रयःशंकुस्तथैवच ॥ ६६ ॥ वेगवान्के
तुमानुग्रः सोग्रोव्यग्रोमहासुरः ॥ परिघः पुष्करश्चैवसांबोश्वपतिरेवच ॥ ६७ ॥ प्रह्लादोथवलिःकुंभः संह्रादोगगनप्रियः ॥ अनुह्रादोहरिहरौवराहश्चकुशो
रजः ॥ ६८ ॥ योनिभक्षोवृषपर्वालिंगभक्षोथवैकुरुः ॥ निःप्रभःसप्रभःश्रीमांस्तथैवचानिरूदरः ॥ ६९ ॥ एकचक्रोमहाचक्रोद्विचक्रःकुलसंभवः ॥ शरभः
शलभश्चैवक्रपथःक्रापथःक्रथः ॥ ७० ॥ बृहद्वांतिर्महाजिह्वःशंकुकर्णोमहाध्वनिः ॥ दीर्घजिह्वो र्कनयनोमृडकायोमृडप्रियः ॥ ७१ ॥ वायुर्गरिष्ठोनमुचिः
इशम्वरोविज्वरोविभुः ॥ विष्वक्सेनश्चंद्रहर्ताक्रोधवर्द्धनएवच ॥ ७२ ॥ कालकःकलकांतश्चकुंडदःसमरप्रियः ॥ गरिष्ठश्चवरिष्ठश्चप्रलंबोनरकःपृथुः॥७३॥
इंद्रतापनवातापीकेतुमान्बलदर्पितः ॥ असिलोमासुलोमाचवाष्कलिःप्रमदोमदः ॥ ७४ ॥ सृगालवदनश्चैवकेशीचशरदस्तथा ॥ एकाक्षश्चैवराहुश्चवृत्रःक्रो
धविमोक्षणः ॥ ७५ ॥ ऐतेचान्येचवहवोदानवावलवर्द्धनाः ॥ ब्रह्माणंपर्युपासंतवाक्यंचेदमथोचिरे ॥ ७६ ॥ त्वयासृष्टाःस्मभगवंस्त्रैलोक्यंभवताहिनः ॥
दत्तंसुरवरश्रेष्टदेवेभ्यश्चाधिकाःकृताः॥ ७७ ॥ भगवन्निहकिंकुर्मोयज्ञेतवपितामह ॥ यद्धितंतद्वदास्माकंसमर्थाःकार्यनिर्णये ॥ ७८ ॥ किमेभिस्तेवराकैश्च
अदितेर्गर्भसंभवैः ॥ दैवतैर्निहतैःसर्वैःपराभूतैश्चसर्वदा ॥ ७९ ॥ पितामहोसिसर्वेषामस्माकंदैवतैःसह ॥ तवयज्ञसमाप्तौचपुनरस्मासुदैवतैः ॥ ८० ॥
श्रियंप्रतिविरोधश्चभविष्यतिनसंशयः ॥ इदानींप्रेक्षणंकुर्मःसहिताःसर्वदानवैः॥ ८१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सगर्वंतुवचस्तेषांश्रुत्वादेवोजनार्दनः ॥ शक्रेण
सहितःशंभुमिदमाहमहायशाः ॥ ८२ ॥ विघ्नंप्रकर्तुंवैरुद्रआयातादनुपुंगवाः ॥ ब्रह्मणामंत्रिताश्चेहविघ्नार्थंप्रयतंतिते ॥ ८३ ॥ अस्माभिस्तुक्षमाकार्या
यावद्यज्ञःसमाप्यते ॥ समाप्तेतुक्रतावस्मिन्युद्धंकार्यंदिवौकसां ॥ ८४ ॥ यथानिर्दानवाभूमिस्तथाकार्यंत्वयाविभो ॥ जयार्थंचेहशक्रस्यभवताचम
यासह ॥८५॥ द्विजानांपरिवेष्टारोमरुतःपरिकल्पिताः ॥ दानवानांधनंयच्चगृहीत्वातद्यजामहे ॥८६॥अत्रा गतेषुविप्रेषुदुःखितेषुजनेष्विह ॥ व्ययंतस्यक
रिष्यामोदासभावेनिवेशिताः ॥ ८७ ॥ वदंतमेवंतंविष्णुंब्रह्मावचनमब्रवीत् ॥ एतेदनुसुताःक्रुद्धायुष्माकमोपेनोप्सताः ॥ ८८ ॥ भवताचक्षमाकार्यारुद्रे
णसहदैवतैः ॥ कृतेयुगावसानेतुसमाप्तिंचक्रतौगते ॥ ८९ ॥ मयाचप्रेषितायूयमेतेचदनुपुंगवाः ॥ संधिर्वाविग्रहोवापिसर्वैःकार्यस्तदैवहि ॥ ९० ॥
॥पुलस्त्यउवाच॥पुनस्तान्दानवान्ब्रह्मावाक्यमाहस्वयंप्रभुः॥दानवैर्नविरोधोत्रयज्ञेममकथंचन ॥९१॥ मैत्रभावस्थितायूयमस्मत्कार्येचनित्यशः॥ दानवा
ऊचुः॥सर्वमेतत्करिष्यामःशासनंतेपितामह ॥ ९२॥ अस्माकमनुजादेवाभयंतेषांनविद्यते ॥ पुलस्त्यउवाच॥एतच्छुत्वातदातेषांपरितुष्टःपितामहः॥९३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुहूर्तंतिष्ठतांतेषामृषिकोटिरुपागता ॥ श्रुत्वापैतामहंयज्ञंतेषांपूजांतुकेशवः ॥ ९४ ॥ आसनानिददौतेषांतदादेवःपिनाकधृत् ॥ वसिष्ठोर्घंद
दौतेषांब्रह्मणापरिचोदितः ॥९५॥ गामर्घंचततोदत्वापृष्ट्वाकुशलमव्ययम् ॥ निवेशंपुष्करेदत्वास्थीयतामितिचाब्रवीत् ॥ ९६ ॥ ततस्तत्रऋषयःसर्वेजटाजि
नधरास्तथा॥ शोभयंतःसरःश्रेष्ठंगङ्गामिवदिवौकसः ॥ ९७ ॥ मुंडाःकाषायिणाश्चैकेदीर्घश्मश्रुधराःपरे ॥ विरलैर्दशनैःकेचिच्चिपिटाक्षास्तथापरे ॥ ९८ ॥
बृहत्तनूदराःकेपिकेकराक्षास्तथापरे ॥ दीर्घकर्णाविकर्णाश्चकर्णैश्चत्रुटितास्तथा ॥ ९९ ॥ दीर्घफालाविफालाश्चस्नायुचर्मावगुंठिताः ॥ निर्गतंचोदरंतेषां
मुनीनांभावितात्मनां ॥ १०० ॥ दृष्ट्वातुपुष्करंतीर्थंदीप्पमानंसमंततः ॥ तीर्थलोभान्नरव्याघ्रतस्यतीरेव्यवस्थिताः ॥ १०१ ॥ वालखिल्याम
हात्मानोह्यश्मकुट्टास्तथापरे ॥ दंतोलूखलिनश्चान्येसंप्रक्षालास्तथापरे ॥ २ ॥ वायुभक्षाजलाहाराःपर्णाहारास्तथापरे ॥ नानानियमयुक्ताश्चत
थास्थंडिलशायिनः ॥ ३ ॥ सरस्यस्मिन्मुखंदृष्ट्वासुरूपास्याःक्षणादमुः ॥ किमेतदितिचिंत्याथनिरीक्ष्यचपरस्परम् ॥ ४ ॥ अस्मिंस्तीर्थे
दर्शनेनमुखस्येहसुरूपता ॥ मुखदर्शनमित्येवनामकृत्वातुतापसाः ॥ ५ ॥ स्नातानियमयुक्ताश्चसुरूपास्तेतदाभवन् ॥ देवपुत्रोपमाजाताअ
नौपम्यगुणान्विताः ॥ ६ ॥ शोभमानानरश्रेष्ठस्थिताःसर्वेवनौकसः ॥ यज्ञोपवीतमात्रेणव्यभजंस्तीर्थमंजसा ॥ ७ ॥ जुह्वतश्चाग्निहोत्राणिचक्रुश्च
विविधाःक्रियाः ॥ चिंतयंतोहिराजेंद्रतपसादग्धकिल्बिषाः ॥ ८ ॥ नयास्यामोपरंतीर्थंज्येष्ठभावेत्विदंसरः ॥ ज्येष्ठपुष्करमित्येवनामचक्रुर्द्वि
जातयः ॥ ९ ॥ तत्रकुब्जान्बहून्दृष्ट्वास्थितांस्तीर्थसमीपतः ॥ बभूवुर्विस्मितास्तत्रजनायेचसमागताः ॥ ११० ॥ दत्वादानंद्विजातिभ्योभांडानिवि
विधानिच ॥ श्रुत्वासरस्वतींप्राचींस्नातुकामाद्विजागताः ॥ ११ ॥ सरस्वतीतीर्थवरानानाद्विजगणैर्युता ॥ बदरेंगुदकाश्मर्यप्लक्षाश्वत्थ
विभीतकैः ॥१२॥ पौलोमैश्चपलाशैश्चकरीरैः पीलुभिस्तथा ॥ सरस्वतीतीर्थरुहैर्धन्वनैःस्यंदनैस्तथा ॥ १३ ॥ कपित्थैःकरवीरैश्चबिल्वैराम्लातकै
स्तथा ॥ अतिमुक्तकषंडैश्चपारिजातैश्चशोभिता ॥ १४ ॥ कदंबवनभूयिष्ठासर्वसत्वमनोरमा ॥ वाय्वंबुफलपूर्णादैर्दंतोलूखलिकैरपि ॥ १५ ॥ तथा
श्मकुट्टमुख्यैश्च वरिष्ठैर्मुनिभिर्वृता ॥ स्वाध्यायघोषसंघुष्टामृगयूथशताकुला ॥ १६ ॥ अहिंसैर्धर्मपरमैस्तथाचातीवशोभिता ॥ सुप्रभाकांचना
ख्याचप्राचीनंदाविशालका ॥ १७ ॥ स्रोतोभिःपंचभिस्तत्रवर्ततेपुष्करेनदी ॥ पितामहस्यसदसिवर्त्तमानेमहीतले ॥ १८ ॥ विततेयज्ञवाटे
तुस्वागतेषुद्विजादिषु ॥ पुण्याहघोषैर्विततैर्देवानांनियमैस्तथा ॥ १९ ॥ देवेषुचैवव्यग्रेषुतस्मिन्यज्ञविधौतथा ॥ तत्रचैवमहाराजदीक्षितेच
पितामहे ॥ १२० ॥ यजतस्तस्यसत्रेणसर्वकामसमृद्धिना ॥ मनसाचिंतिताह्यर्थाधर्मार्थकुशलास्तथा ॥ २१ ॥ उपतिष्ठंतिराजेंद्रद्विजातींस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रतत्रह ॥ जगुश्चदेवगंधर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ १२२ ॥ वादित्राणिचदिव्यानिवादयामासुरंजसा ॥ तस्ययज्ञस्यसंपत्यातुतुषुदेर्वताअपि ॥ २३ ॥
विस्मयंपरमजग्मुःकिमुमानुषयोनयः ॥ वर्तमानेतथायज्ञेपुष्करस्थेपितामहे ॥ २४ ॥ अब्रुवन्नृषयोभीष्मतदातुष्टास्सरस्वतीम् ॥ सुप्रभां
नामराजेंद्रनाम्नाचैवसरस्वतीम् ॥ २५ ॥ तेदृष्ट्वामुनयः सर्वेवेगयुक्तांसरस्वतीम् ॥ पितामहंभासयंतींक्रतुंतेबहुमेनिरे ॥ २६ ॥ एवमेषासरिच्छ्रेष्ठापुष्करे
षुसरस्वती ॥ पितामहार्थसम्भूतातुष्टयर्थंचमनीषिणाम् ॥ २७ ॥ पुण्यस्यपुण्यताकारिपंचस्रोतास्सरस्वती ॥ सुप्रभानामराजेन्द्रनाम्नाचै
वसरस्वती ॥ २८ ॥ यत्रतेमुनयश्शान्तानानास्वाध्यायवादिनः ॥ तेसमागत्यऋषयस्सस्मरुर्वैसरस्वतीम् ॥ २९ ॥ साभिध्यातामहाभागाऋषिभिःसत्रया
जिभिः ॥ समास्थितादिशंपूर्वांभक्तिप्रीतामहानदी ॥ १३० ॥ प्राचीपूर्ववहानाम्नामुनिवंद्यासरस्वती ॥ इदमन्यन्महाराजश्शृण्वाश्चर्यवरं
भुवि ॥ १३१ ॥ क्षतोमंकणकोविप्रःकुशाग्रेणेतिनःश्रुतम् ॥ क्षतात्किलकरेतस्यराजन्शाकरसोस्रवत् ॥ ३२ ॥ सवैशाकरसंदृष्ट्वाहर्षाविष्टःप्रनृत्तवान् ॥
ततस्तस्मिन्प्रनृत्तेतुस्थावरंजंगमंचयत् ॥ ३३ ॥ प्रानृत्यतजगत्सर्वंतेजसातस्यमोहितम् ॥ शक्रादिभिस्सुरैराजन्नृषिभिश्चतपोधनैः ॥ ३४ ॥
विज्ञतस्तत्रवैब्रह्मानायंनृत्येत्तथाकुरु ॥ आदिष्टोब्रह्मणारुद्रऋषेरर्थेनराधिप ॥ ३५ ॥ नायंनृत्येद्यथाभीमतथात्वंवक्तुमर्हसि ॥ गत्वारुद्रो
मुनिंदृष्ट्वाहर्षाविष्टमतीवहि ॥ ३६ ॥ भोभोविप्रर्षभत्वंहिनृत्यसेकेनहेतुना ॥ नृत्यमानेनभवताजगत्सर्वंचनृत्यति ॥ ३७ ॥ तेनायंवारितःप्राहनृत्यन्वैमु
निसत्तमः ॥ मुनिरुवाच ॥ किंनपश्यसिमेदेवकराच्छाकरसोस्रवत् ॥ ३८ ॥ तंतुदृष्ट्वाप्रनृत्तोहंहर्षेणमहतावृतः ॥ तंप्रहस्याब्रवीद्देवोमुनिंरागेण
मोहितम् ॥ ३९ ॥ अहंनविस्मयंविप्रगच्छामीहप्रपश्यमां ॥ एवमुक्तोमुनिश्रेष्ठोमहादेवेनकौरव ॥ १४० ॥ ध्यायमानस्तदाकोयंप्रतिषिद्धोस्मियेनाहि ॥
अंगुल्यग्रेणराजेंद्रस्वांगुष्ठस्ताडितस्तथा ॥ ४१ ॥ ततोभस्मक्षताद्राजन्निर्गतंहिमपांडुरं ॥ तदृष्ट्वाव्रीडितश्चासौप्राहतत्पादयोःपतन् ॥ ४२ ॥ नान्यद्देवादहंमन्ये
रुद्रात्परतरंमहत् ॥ चराचरस्यजगतोगतिस्त्वमसिशूलधृत् ॥ ४३ ॥ त्वयासृष्टमिदंसर्ववदंतीहमनीषिणः ॥ त्वामेवसर्वंविशतिपुनरेवयुगक्षये ॥ ४४ ॥
देवैरपिनशक्यस्त्वंपरिज्ञातुंमयाकुतः ॥ त्वयिसर्वेचदृश्यंतेसुराब्रह्मादयोपिये ॥ ४५ ॥ सर्वस्त्वमसिदेवानांकर्ताकारयिताचयः ॥ त्वत्प्रसादात्सुराः
सर्वेभवंतीहाकुतोभयाः ॥ ४६ ॥ एवंस्तुत्वामहादेवमृषिश्चप्रणतोब्रवीत् ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनतपोनक्षीयतेत्विह ॥ ४७ ॥ ततोदेवःप्रीतमनास्तमृ
षिपुनरब्रवीत् ॥ तपस्तेवर्द्धतांविप्रमत्प्रसादात्सहस्रधा ॥ ४८ ॥ प्राचीमेवेहवत्स्यामित्वयासार्द्धमहंसदा ॥ सरस्वतीमहापुण्याक्षेत्रेचास्मिन्विशे
षतः ॥ ४९ ॥ नतस्यदुर्लभंकिंचिदिहलोकेपरत्रच ॥ सरस्वत्युत्तरेतीरेयस्त्यजेदात्मनस्तनुम् ॥ १५० ॥ प्राचीतटेजाप्यपरोनचेहम्रियतेपुनः ॥ आ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्पुतोवाजिमेधस्यफलमाप्स्यतिपुष्कलं ॥ ५१ ॥ नियमैश्चोपवासैश्चकर्शयन्देहमात्मनः ॥ जलाहारोवायुभक्षःपर्णाहारश्चतापसः ॥ ५२ ॥ तथास्थंडि
लशायीचयेचान्येनियमाःपृथक् ॥ करोतियोद्विजश्रेष्ठोनियमांस्तान्व्रतानिच ॥ ५३ ॥ सयातिशुद्धदेहश्चब्रह्मणःपरमंपदं ॥ तस्मिंस्तीर्थेतुयैर्दत्तंतिलमा
त्रंतुकांचनं ॥५४॥ मेरुदानसमंतत्स्यात्पुराप्राहप्रजापतिः ॥ तस्मिंस्तीर्थेतुयेश्राद्धंकरिष्यंतिहिमानवाः ॥५५॥ एकविंशकुलोपेताःस्वर्गंयास्यंतितेनराः ॥
पितॄणांचशुभंतीर्थेपिंडेनैकेनतर्पिताः ॥५६॥ ब्रह्मलोकंगमिष्यंतिस्वपुत्रेणेहतारिताः ॥ भूयश्चान्नंनचेच्छंतिमोक्षमार्गंव्रजंतिते ॥ ५७ ॥ प्राचीनत्वंसरस्वत्या
यथाभूतंशृणुष्वतत्॥सरस्वतीपुराप्रोक्तादेवैःसर्वैःसवासवैः॥५८॥तटंत्वयाप्रयातव्यंप्रतीच्यांलवणोदधेः॥ वडवाग्निमिमंनीत्वासमुद्रेनिक्षिपस्वह ॥ ५९ ॥ए
वंकृतेसुराःसर्वेभवंतिभयवर्जिताः॥अन्यथावाडवाग्निस्तुदहतेस्वेनतेजसा॥१६०॥तस्माद्रक्षस्वविबुधानेतेस्मादचिराद्भयात्॥मातेवभवसुश्रोणिसुराणामभ
यप्रदा॥६१॥एवमुक्तातुसादेवीविष्णुनाप्रभविष्णुना॥आहनाहंस्वतंत्रास्मिपितामेव्रियतांस्वराट् ॥६२ ॥ तदाज्ञाकारिणीनित्यंकुमारीहधृतव्रता ॥ पित्रादे
शाद्विनानाहंपदमेकमपिक्वचित्॥६३॥गच्छामितस्मात्कोप्यन्यउपायश्चिंत्यतामहो ॥ तदाशयंविदित्वाहुस्तेसमेत्यपितामहं॥६४॥नान्येनशक्यतेनेतुंवड
वाग्निःपितामह॥अदृष्टदोषाम्मुत्त्कैकांकुमारींतनयांतव ॥६५॥ सरस्वतींसमानीयकृत्वांकेवरवर्णिनीं॥शिरस्याघ्रायसस्नेहमुवाचाथसरस्वतीम् ॥६६॥मांच
देवसुराःप्राहुःसत्वंब्रूहियशस्विनीम् ॥ नीत्वाविनिक्षिपेदेनंवाडवंलुवणांबुनि ॥६७॥पितुर्वाक्यंहितच्छुत्वावियुक्ताकुररीयथा॥पित्रातदैवसाकन्यारुरुदेदीन
मानसा ॥ ६८ ॥ शोभतेतन्मुखंतस्याःशोकबाष्पाविलेक्षणं ॥ सितंविकसितंतद्वत्पद्मंतोयकणोक्षितम् ॥ ६९ ॥ तत्तथाविधमालोक्यपितामह
पुरस्सराः ॥ विबुधाःशोकभावस्यसर्वेवशमुपागताः ॥ १७० ॥ संस्तभ्यहृदयंतस्याःशोकसंतापितंतदा ॥ पितामहस्तामुवाचमारोदीर्नास्तितेभय
म् ॥ १७१ ॥ मानलाभश्चभवितातवदेवानुभावतः ॥ नीत्वाक्षारोदमध्येतुक्षिपस्वज्वलनंसुते ॥ ७२ ॥ एवमुक्तातुसाबालाबाष्पाकुलितलोचना ॥
प्रणम्यपद्मजन्मानंगच्छाम्युक्तवतीतुसा ॥ ७३ ॥ माभैरुक्तापुनस्तैस्तुपित्राचापितथैवसा ॥ त्यक्त्वाभयंहृष्टमनाःप्रयातुंसमवस्थिता ॥ ७४ ॥ तस्याः
प्रयाणसमयेशंखदुंदुभिनिस्वनैः ॥ मंगलानांचनिर्घोषैर्जगदापूरितंशुभैः ॥ ७५ ॥ सितांबरधराधन्यासितचंदनमंडिता ॥ शरदंबुजसच्छायताराहार
विभूषिता ॥ ७६ ॥ संपूर्णचंद्रवदनापद्मपत्रायतेक्षणा ॥ शुभांकीर्तिंसुरेशस्यपूरयंतीदिशोदश ॥ ७७ ॥ स्वतेजसातद्धृदयान्निःसृताभासयज्जगत् ॥
अनुव्रजन्तीतांगंगातयोक्तावर्णिनी ॥ ७८ ॥ द्रक्ष्यामित्वांपुनरहंप्रयासिकुत्रमेसखि ॥ एवमुक्तातुसागंगाप्रोवाचमधुरांगिरम् ॥ ७९ ॥ यदैवाया
स्यसिप्राचींदिशंमांपश्यसेशुभे ॥ विबुधैस्त्वंपरिवृतादर्शनंतवसंश्रये ॥ १८० ॥ उदङ्मुखीतदाभूत्वात्यजशोकंशुचिस्मिते ॥ अहंचोदङ्मुखीपुण्यात्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुप्राचीसरस्वाति ॥ ८१ ॥ तत्रक्रतुशतंपुण्यंस्नानदानेनसुव्रते ॥ श्राद्धदानेतथानित्यंपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ ८२ ॥ येकरिष्यंतिमनुजाविमुक्तास्त
ऋणैस्त्रिभिः ॥ मोक्षमार्गंगमिष्यंतिविचारोनात्रविद्यते ॥ ८३ ॥ तासुवाचततोगंगापुनर्दर्शनमस्तुते ॥ गस्छस्वमालयंभद्रेस्मर्तव्याहंत्वयानघे ॥ ८४ ॥
यमुनापितथैवंसागायत्रीचमनोरमा ॥ सावित्र्यासहिताःसर्वाःसखींसंप्रैषयंस्तथा ॥ ८५ ॥ ततोविसृज्यतान्देवान्नदीभूत्वासरस्वती ॥ उत्तंकस्याश्रमपद
उद्भूतासामनस्विनी ॥ ८६ ॥ अधस्तात्प्लक्षवृक्षस्यअवरोप्यचतांतनुम् ॥ अवतीर्णामहाभागादेवानांपश्यतांतदा ॥ ८७ ॥ विष्णुरूपस्तरुःसोत्रस
र्वदेवैस्तुवंदितः ॥ संसेव्यश्चद्विजैर्नित्यंफलहेतोर्महोदयः ॥ ८८ ॥ अनेकशाखाविततश्चतुर्मुखइवापरः ॥ तत्कोटरकुटीकोटिप्रविष्टानांद्विजन्मनाम् ॥ ८९ ॥
श्रूयंतेविविधावाचःसुराणांरक्तचेतसाम् ॥ वनस्पतिरपुष्पोपिपुष्पितश्चोपलक्ष्यते ॥ १९० ॥ जातीचंपकवत्पुष्पैःशाखालग्नैःशुकैःशुभैः ॥ केतकीभिःसुर
भिभिरशोभतसरिद्वरा ॥ ९१ ॥ कोकिलाभिस्समालेवफेनकैःपुष्पितेवसा ॥ हरेणेवयथागंगाप्लक्षेणैवाहिसातथा ॥ ९२ ॥ तत्रांभस्थातदादेवं
प्रोवाचाथजनार्दनम् ॥ समर्पयस्वतंवह्निंदेवादेशंकरोम्यहम् ॥ ९३ ॥ एवमुक्तेनसातेनप्रत्युक्ताविष्णुनातदा ॥ नतेदाहभयंत्याज्यस्त्वयायंव
ह्निराट्स्वयम् ॥ ९४ ॥ पश्चिमंसागरंनेतुंवाडवज्वलनंशुभे ॥ एवंक्रमेणगच्छंत्यातदापंप्राप्स्यतेशुभे ॥ ९५ ॥ ततस्तंशातकुंभस्थंकृत्वासौव
डवानलं ॥ समर्पयतगोविंदःसरस्वत्यामहोदरे ॥ ९६ ॥ सातंगृहीत्वासुश्रोणीप्रतीच्यभिमुखीययौ ॥ अंतर्द्धानेनसंप्राप्तापुष्करंसामहानदी ॥ ९७ ॥
मर्यादापर्वतेतस्मिन्संभूताविमलासरित् ॥ पुष्करारण्यंविपुलंसुरसिद्धनिषेवितम् ॥ ९८ ॥ पितामहेनयत्रासीद्यज्ञसत्रंनिषेवितम् ॥ सिध्यर्थंमुनि
मुख्यानामागतासौमहानदी ॥ ९९ ॥ येषुतत्रकृतोहोमःकुंडेष्वासीद्विरिंचिना ॥ तानिसर्वाणिसंप्लाव्यतोयेनाप्युद्गताहिसा ॥ २०० ॥ तत्रक्षेत्रेमहा
पुण्यापुष्करेसातथोत्थिता ॥ तेनतत्पूरणंप्रोक्तंवायुनाजगदायुषा ॥ १ ॥ सापितत्क्षेत्रमासाद्यपुण्यंपुण्यामहानदी ॥ सरस्वतीस्थितादेवीमर्त्यानां
पापनाशिनी ॥ २ ॥ तत्रयेशुभकर्माणःपुष्करस्थांसरस्वतीम् ॥ पश्यंतितेनपश्यंतिसुघोरांतामधोगतिं ॥ ३ ॥ यःपुनस्तत्रभावेननरःस्नानंस
माचरेत् ॥ सब्रह्मलोकमासाद्यब्रह्मणासहमोदते ॥ ४ ॥ यस्तुदद्यात्तत्रदधिब्राह्मणायमनोरमम् ॥ सोप्याग्निलोकमासाद्यभुंक्तेभोगान्सुशोभनान् ॥ ५ ॥
वरंप्रावरणंयोपिभक्त्यादद्याद्विजातये ॥ सोपिसद्वस्त्रदानस्यफलंदशगुणंलभेत् ॥ ६ ॥ ज्येष्ठकुंडेनरःस्नात्वायःसंतर्पयतेपितॄन् ॥ सतानुद्धरते
सर्वान्नरकादपिशुद्धधीः ॥ ७ ॥ क्षेत्रेपैतामहेपूतेपुण्यांप्राप्यसरस्वतीम् ॥ नरःकिंप्रार्थयेदन्यत्तीर्थंब्रह्मसुतोब्रवीत् ॥ ८ ॥ तस्मात्सर्वेषुतीर्थेषु
स्नातःप्राप्नोतियत्फलम् ॥ तत्सर्वंप्राप्नुयान्मर्त्योज्येष्ठकुंडेसकृत्प्लुतः ॥ ९ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनक्षेत्रंतीर्थंगतिश्शुभा ॥ येनैतत्त्रितयंप्राप्तंप्राप्तातेनगतिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परा ॥ २१० ॥ कालेक्षेत्रेतथातीर्थेस्नात्वाहुत्वापितत्रयः ॥ प्रयच्छतेद्विजायार्थंसोनंतंसुखमश्नुते ॥ ११ ॥ कार्त्तिकेमासिशुक्लेचवैशाखेशशिभूषणे ॥ चंद्रसूर्योपरागेचकालेचकुरुजांगले ॥ १२ ॥ क्षेत्रेष्वेतेषुतीर्थानियान्युक्तानिमुनीश्वरैः ॥ तेषांपुण्यतमंतीर्थमिदमाहपितामहः ॥ १३ ॥ कुंडेतुमध्यमे स्नात्वाकार्तिक्यांयःपुमान्द्विजे ॥ प्रयच्छतेचापिद्रव्यंसोश्वमेधमवाप्नुयात् ॥ १४ ॥ एवंकनिष्ठकेप्यत्रकुंडेस्नात्वासमाधिना ॥ यःप्रयच्छतिविप्रायसुरूपा मपिशालिकाम् ॥ १५ ॥ सप्रयातिनरःक्षिप्रमग्निलोकंमनोरमम् ॥ त्रिःसप्तकुलसंयुक्तोभुंक्तेतत्रमहाफलम् ॥ १६ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनगमनायमतिः स्थिरा॥ पुरुषेणतुकर्तव्यापुष्करावाप्तयेशुभा ॥ १७ ॥ पुष्करारण्यमासाद्यप्राचीयत्रसरस्वती ॥ मतिःस्मृतिःशुभाप्रज्ञामेधाबुद्धिर्दयापरा ॥ १८ ॥ सरस्वत्यास्तुपर्यायाष्षडेतेसंप्रकीर्तिताः ॥ ततःप्रभृतियत्रासौप्राचीभूतासरस्वती ॥ २१९ ॥ तत्रस्थंतज्जलंयेपिपश्यंतितटसंस्थिताः ॥ तेप्यश्वमेधस्य फलंलभंतेनात्रसंशयः ॥ २२० ॥ योवतीर्यपुनस्तत्रकश्चित्स्नानंसमाचरेत् ॥ नरःसमाधियुक्तोवैब्रह्मणोनुचरोभवेत् ॥ २१ ॥ शाकादिनापिहिपितॄन्य स्तत्रार्चयतेनरः ॥ सोप्येतिविपुलान्भोगांस्तेषामेवानुभावतः ॥ २२ ॥ येपुनर्विधिनातत्रश्राद्धंकुर्वंतिमानवाः ॥ तेनयंतिपितॄन्स्वर्गंनरकादपिदुःख दात् ॥ २३ ॥ तृप्यंतिपितरस्तस्ययस्तत्रकुशमिश्रितम् ॥ स्नात्वाप्रयच्छतेतोयंपूतंतेषांतिलान्वितम् ॥ २४ ॥ सर्वेषामेवतीर्थानामिदमेवाधिकंस्मृ तम् ॥ आदितीर्थमिदंतस्मात्तीर्थानांभुविविश्रुतम् ॥ २५ ॥ धर्मापवर्गयोःक्रीडानिधिभूतमवस्थितम् ॥ सरस्वत्यापुनश्चैवसमेतंगुणवत्तरम् ॥ २६ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांचतुर्णामपिदायकम् ॥ येप्यत्रमलनाशायपुमांसोविविशुर्जलम् ॥ २७ ॥ गोप्रदानसमंतेषांसुखेनैवफलंभवेत् ॥ सुवर्णदाने नसममेवमाहुर्मनीषिणः ॥२८॥ तर्पणात्पिण्डदानाच्चनरकेष्वपिसंस्थिताः ॥स्वर्गंप्रयान्तिपितरस्तत्रपुत्रेणतारिताः ॥२२९॥ पुष्करेपिसरस्वत्यांयेपिबन्ति जलंजनाः ॥ तेलभन्तेऽक्षयान्लोकान्ब्रह्मविश्वेशवंदितान् ॥ २३० ॥ स्वर्गनिश्रेणिकाभूतापुष्करेचसरस्वती ॥ सापुण्यवद्भिस्संप्राप्तुंपुंभिश्श क्यामहानदी ॥ ३१ ॥ मुनिभिर्धर्मतत्त्वज्ञैस्तत्रतत्रनिषेविता ॥ तस्मात्सर्वत्रसादेवीपवित्रासर्वतस्स्थिता ॥३२॥ पुष्करेतुविशेषेणपूतात्पूततमाहिसा ॥ नदीसरस्वतीपुण्यासुलभाजगतिस्थिता ॥३३॥ दुर्लभासाकुरुक्षेत्रेप्रभासेपुष्करेतथा ॥ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांप्रवरंविहितंभुवि ॥३४॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांच तुर्णामपिसाधकम् ॥ प्राचींसरस्वतींप्राप्ययोन्यत्तीर्थंहिमार्गते ॥ ३५ ॥ सकरस्थंसमुत्सृज्यह्यमृतंविषमिच्छति ॥ ज्येष्ठंज्येष्ठाप्रयागस्यमध्यमेमध्यमा स्मृता ॥ ३६ ॥ प्रदक्षिणंततोगच्छेत्कनीयांसंविचक्षणः ॥ त्रिष्वप्येतेषुस्नायीतकुर्याच्चापिप्रदक्षिणम् ॥ ३७ ॥ प्रयच्छतिपितृभ्योयस्तोयंतेषां तिलान्वितम् ॥ तेपितुष्टाःपुनस्तस्यप्रयच्छंत्यमितंफलम् ॥ ३८ ॥ यःस्नात्वाप्रयतोनित्यंततःपश्येत्पितामहम् ॥ अनुलोमविलोमाभ्यांतथाव्यस्तस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मस्तयोः ॥ ३९ ॥ स्नातव्यंपुष्करेनित्यंब्रह्मलोकमभीप्सिता ॥ त्रीणिशृंगाणिशुभ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच ॥ २४० ॥ पुष्कराणिप्रसिद्धानिनविद्मस्त
त्रकारणं ॥ कनीयांसंमध्यमंचतृतीयंज्येष्ठपुष्करं ॥ ४१ ॥ शृंगशद्वाभिधानानिशुभप्रस्रवणानिच ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांसंकल्पैरफलंनरः ॥ ४२ ॥
यस्तत्रसंत्यजेद्देहंमोक्षंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ प्रयतःसंयतस्तस्यांस्नात्वादद्याद्विजेशुभाम् ॥ ४३ ॥ गामेकांमंत्रपूतांचलोकानाप्नोतिमोक्षदान् ॥ किमत्र
बहुनोक्तेनरात्रावपिहियोर्थिने॥४४॥ अर्थंप्रयच्छतेस्नात्वासोनन्तंसुखमश्नुते॥तत्रदानंप्रशंसंतितिलानांमुनिसत्तमाः॥४५॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांस्नानंचविहि
तंसदा ॥ पिण्याकेनगुडेनापिपिंडंयोत्रप्रयच्छति ॥ ४६ ॥ पितॄणांप्रयतोभूत्वापितृलोकंसयछति ॥ पुष्करारण्यमासाद्यपुनस्तस्मात्सरस्वती ॥ ४७ ॥
अंतर्द्धानंगतागंतुंप्रवृत्तागपश्चिमामुखी ॥ नातिदूरेततस्तस्यपुष्करस्यसुशोभना ॥ ४८ ॥ खर्जूरवनमासाद्यफलपुष्पोपशोभितं ॥ तत्रोषित्वापुनर्दे
वीवनेमुनिमनोरमे ॥ ४९ ॥ सर्वर्तुकुसुमाकीर्णेसिद्धचारणसेविते ॥ नंदानामसरिच्छ्रेष्ठात्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ २५० ॥ मीननक्रझषोपेताविमलो
दकपूरिता ॥ सूतउवाच ॥ अथदेवव्रतःप्राहकिमन्यासासरिद्वरा ॥५१॥ एतन्मेकौतुकंब्रह्मन्नंदाशब्दासरस्वती॥यथाभूतायेनकृताकारणेनसरिद्वरा ॥५२॥
एवमुक्तेपुलस्त्यःसभीष्मायैतत्पुरातनं ॥ आख्यातुमुपचक्रामनंदानामयतस्स्मृतं ॥ ५३ ॥ क्षत्रव्रतधरोनित्यमासीद्राजाप्रभंजनः ॥ प्रवृत्तो
सौमृगान्हंतुंवनेतस्मिन्महाबलः ॥ ५४ ॥ सददर्शततस्तस्मिन्मृगींगुल्मांतरेस्थितां ॥ मार्गणेनसुतीक्ष्णेनतांविव्याधपुरोगतां ॥ ५५ ॥ साविलो
क्यदिशःसर्वास्तंदृष्ट्वाशरपाणिनं ॥ आहकिंतेकृतंमूढत्वयैतत्कर्मदुष्करं ॥ ५६ ॥ स्तनंतावत्प्रयच्छामिसुतस्याधोमुखीस्थिता ॥ मांसलोभेनविद्धाहं
तरसाह्यकुतोभया ॥ ५७ ॥ पिबंतंगुप्तवत्संचगूढमैथुनमागतं ॥ एवंविधंमृगंराजन्नहन्यात्प्राङ्मयाश्रुतं ॥ ५८ ॥ स्तनंतुतनयस्यास्यप्रयच्छंतीत्वयाह
ता ॥ बाणेनाशनिकल्पेननिर्दोषावनमागता ॥ ५९ ॥ तस्मात्त्वमपिदुर्बुद्धेक्रव्यादत्वमवाप्स्यसि ॥ वनेस्मिन्कंटकाकीर्णेव्याघ्ररूपंत्वमाप्नुहि ॥ २६० ॥
शापप्रदानंश्रुत्वैवंसराजापुरतःस्थितः ॥ प्रोवाचप्रांजलिर्भूत्वातांमृगींव्यथितेंद्रियः ॥ ६१ ॥ स्तनंतुतनयस्येहप्रयच्छंतीनमेमता ॥ अज्ञानेनहताभद्रे
प्रसीदसुसमाधिना ॥ ६२ ॥ व्याघ्ररूपमहंत्यक्त्वाप्राप्स्यामिमानुषंकदा ॥ एवंविधस्यशापस्यविमोक्षंशंसमेमृगि ॥ ६३ ॥ एवमुक्तेमृगीतस्यप्रोवाच
वचनंशुभम् ॥ राजन्नब्दशतांतेतुशापस्यागतयागवा ॥ ६४ ॥ नंदयासहसंवादमासाद्यांतोभविष्यति ॥ मृग्योक्तेवचनेराजाव्याघ्रएवाभवत्तदा ॥ ६५ ॥
नखदंष्ट्रायुधोपेतोव्याघ्ररूपोतिभीषणः ॥ तत्रासौभक्षयन्नास्तेमृगान्हत्वाचतुष्पदः ॥ ६६ ॥ द्विपदानपितत्रस्थान्कालेनक्रमयोजितान् ॥ एवंतत्रवनेतस्यसं
वत्सरशतंगतम्॥६७॥आत्मानंनिंदमानस्यमृगमांसानिखादतः॥ कदाहंमानुषंभावंगमिष्यामीदृशंपुनः ॥६८॥कुत्सितंनकरिष्यामिवियोनिकरणंमहत् ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुर्वतामांसलोभेनमृगयांपरिधावता ॥ ६९ ॥ आपदासहितंप्राप्तंमानुषाणांभयावहम् ॥ दर्शनंदुःखदंमह्यंमृगाणांमानुषैःसह ॥ १७० ॥ पापेनपापतांनीतो ह्यपापेऽपिसतांकुले ॥ उत्पन्नोविकृतिंनीतःपश्यकालस्यपर्ययम् ॥ २७१ ॥ तस्मान्मेसुकृतंनास्तिहिंसाप्येकाविगर्हिता ॥ तयातुप्राप्यतेदुःखंनचमोक्षो भविष्यति ॥ ७२ ॥ कथंमेभवितामोक्षःकथंसत्यामृगीभवेत् ॥ गतेवर्षशतेतस्यवसतस्तद्वनेतदा ॥ ७३ ॥ आयातंगोकुलंकालेयवसोदककारणा त् ॥ गोवाटवाटीसंस्थानंतत्तत्रसमवस्थितम् ॥ ७४ ॥ वनोपकण्ठेमंथानरवेणापूरितंचयत् ॥ क्षीवैर्गोपैःसमाकीर्णंपादपैरपितद्वनम् ॥ ७५ ॥ निशिवंशर वोपेतंगोपीनांचशुभप्रदम् ॥ एवंतुवसतस्तस्यखर्जूरवनसंसदि ॥ ७६ ॥ हृष्टातुष्टाचपुष्टाचनंदावैनामनामतः ॥ गोमंडलस्यसासुख्याहंसवर्णाघट स्तवा ॥ ७७ ॥ दीर्घघोणाविभक्तांगीवंधुरांगीतनुत्वचा ॥ नीलकंठाशुभग्रीवाघंटालीमधुरस्वना ॥ ७८ ॥ साचयूथस्यसर्वस्यपुरश्चरतिनिर्भया ॥ घास स्थानंचरेच्छन्नंगत्वैकाचयथासुखम् ॥ ७९ ॥ यथेष्टकामासुरभीछिन्नंचरतिवैतृणम् ॥ रोहितोनामतत्रान्यःपर्वतःसरितस्तटे ॥ २८० ॥ अनेककंदरदरी गुहासत्वनिषेवितः ॥ तस्यपूर्वोत्तरेभागेघोरेतृणसमाकुले ॥ २८१ ॥ संकटेविषमेदुर्गेभैरवेलोमहर्षणे ॥ मृगसिंहसमाकीर्णेवहुश्वापदसेविते ॥ ८२ ॥ वल्ली वृक्षादिगहनेशिवाशतनिनादिते ॥ दुर्गेस्मिन्वसतेरौद्रःकामरूपीभयंकरः ॥ ८३ ॥ द्वीपीशोणितदिग्धांसोघोरदंष्ट्रानखायुधः ॥ नंदानामसध र्मात्मासचगोपीहितेरतः ॥ ८४ ॥ अच्छिन्नाग्रैस्तृणैर्दीर्घैर्गोधनंपरिरक्षति ॥ तस्ययूथपरिभ्रष्टासानंदातृणलिप्सया ॥ ८५ ॥ चरंतीव्याघ्रपुरतःसाधेनुःप्रत्यु पस्थिता ॥ अभ्यद्रवच्चतांद्वीपीतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रवीत् ॥ ८६ ॥ त्वमद्यविहितोभक्षःस्वयंप्राप्तासिधेनुके ॥ द्वीपिनश्चवचःश्रुत्वानिष्ठुरंरोमहर्षणं ॥ ८७ ॥ शुक्लरूपान्वितंवालंभद्रमिंदुसमप्रभम् ॥ वत्संस्मरतिसाधेनुःस्नेहाक्तागद्गदाक्षरम् ॥ ८८ ॥ दह्यंतीपुत्रशोकेननंदासापुत्रवत्सला ॥ रुदंतीकरुणंचैवनिरा शापुत्रदर्शने ॥ ८९ ॥ द्वीपीदृष्ट्वातुतांधेनुंक्रंदमानांसुदुःखिताम् ॥ उवाचवचनंघोरंधेनुकेकिंप्ररुद्यते ॥ २९० ॥ दैवात्सुखोपपन्नासिभक्षस्त्वंमेयदृच्छ या ॥ रुदंत्यावाहसंत्यावातवात्तंजीवितंभवेत् ॥ २९१ ॥ विहितंभुज्यतेलोकेस्वयंप्राप्तासिधेनुके ॥ मृत्युस्तेविहितोद्यैववृथाकिमनुशोचसि ॥ ९२ ॥ पप्रच्छतांपुनर्द्वीपीकिमर्थंरुदितंत्वया ॥ कौतुकंचात्रमेजातंमहन्मेकथयस्ववै ॥ ९३ ॥ व्याघ्रस्यवचनंश्रुत्वानंदावाक्यमथाब्रवीत् ॥ क्षंतुमर्हं सिमेनाथकामरूपिन्नमोस्तुते ॥ ९४ ॥ त्वांसमासाद्यलोकस्यपरित्राणंनविद्यते ॥ जीवितार्थंनशोचामिप्राप्तव्यंमरणंमया ॥ ९५ ॥ जातस्य हिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ तस्मादपरिहार्येर्थेनशोचामिमृगाधिप ॥ ९६ ॥ दैवैरपियथासर्वैर्मर्त्तव्यमवशैर्ध्रुवम् ॥ तस्मात्तुनाहमेवै काव्याघ्रशोचामिजीवितम् ॥ ९७ ॥ किंतुस्नेहेनवैसाधोदुःखेनरुदितंमया ॥ अस्तिमेहृदिसंतापस्तंचत्वंश्रोतुमर्हसि ॥ ९८ ॥ प्रथमेवयसिप्राप्तेप्रसूताहं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृगाधिप ॥ इष्टःप्रथमजातश्चसुतस्तुममवालकः ॥ ९९ ॥ क्षीरपायीचमेवत्सस्तृणंनाद्यापिजिघ्रति ॥ सचगोपकुलेबद्धःक्षुधार्तोमामवेक्षते ॥ ३०० ॥
तमहंचानुशोचामिकथंजीविष्यतेसुतः ॥ तस्येच्छामिस्तनंदातुंपुत्रस्नेहवशंगता ॥ १ ॥ पाययित्वास्तनंवत्समवलिह्यचमूर्द्धनि ॥ सखीनामर्प
यित्वातुसंदिश्यचहिताहितम् ॥ २ ॥ पुनःप्रत्यागमिष्यामियथेष्टंभक्षयिष्यसि ॥ सनंदायावचःश्रुत्वामृगेंद्रःपुनरब्रवीत् ॥ ३ ॥ किंतेपुत्रेणकर्त्त
व्यंमरणंकिंनवुध्यसे ॥ त्रस्यंतिसर्वभूतानिम्रियंतेमांनिरीक्ष्यच ॥ ४ ॥ त्वंपुनःकृपयाविष्टापुत्रपुत्रेतिभाषसे ॥ नपुत्रानतपोदानंनमातानपिता
गुरुः ॥ ५ ॥ शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालप्रपीडितम् ॥ कथंत्वंगोकुलंगत्वागोपीजनसमाकुलम् ॥ ६ ॥ वृषभैर्नादितंदिव्यंवालवत्सविभूषितम् ॥
भूषणंदेवलोकस्यस्वर्गतुल्यंनसंशयः ॥ ७ ॥ नित्यंप्रमुदितंदिव्यंसर्वदेवप्रपूजितम् ॥ यत्पवित्रंपवित्राणांमंगलानांचमंगलम् ॥ ८ ॥ यत्तीर्थंसर्वतीर्था
नांधन्यानांधन्यमुत्तमम् ॥ समस्तगुणसंपन्नमीश्वरायतनंमहत् ॥ ९ ॥ यत्ख्यातंसर्वतीर्थानांभूमिस्वर्गमनुत्तमम् ॥ गोपीमंथनशब्देनवाल
वत्सरवेणच ॥ ३१० ॥ गवांहुंकारशब्देनअलक्ष्मीःप्रतिहन्यते ॥ यत्रवत्साश्चहुंकारंकरुणंमातृकांक्षया ॥ ११ ॥ यद्गोपैःपालितंशूरैर्बाहुयुद्धकृतश्रमैः ॥
प्रगीतनृत्यसंलापंनंदितास्फोटनादितम् ॥१२॥ इतस्ततस्थितैर्वत्सैर्नद्यमानंसमंततः ॥ सरोवद्राजतेगोष्ठंचलद्भिरिवपंकजैः ॥१३ ॥ तंश्रीनिकेतनंसौम्यं
हृष्टपुष्टजनाकुलम्॥गोलोकप्रतिमंदृष्ट्वाकथंप्रत्यागमिष्यसि॥१४॥पंचभूतानिमेभद्रेपिबंतुरुधिरंतव ॥नानिर्विण्णानिभूतानिवाङ्मात्रेणकरोम्यहम् ॥१५ ॥
नंदोवाच ॥ एवंप्रथमवत्सायामृगेंद्रशृणुमेवचः ॥ दृष्ट्वासखीसुतंबालंगोपांश्चप्रतिपालकान्॥१६॥गोपीजनमुपामंत्र्यजननींचविशेषतः ॥ शपथैरागमिष्या
मिमन्यसेयदिमुंचमां ॥ १७ ॥ यत्पापंब्रह्मवध्यायामातृपितृवधेषुच ॥ तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ १८॥ यत्पापंलुब्धकानांतुम्लेच्छानांगरदा
यिनाम् ॥ तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ १९ ॥ गोषुविघ्नांश्चयेकुर्युःस्वपंतींताडयंतिच ॥ तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ ३२० ॥
सकृद्दत्वातुयःकन्यांद्वितीयेदातुमिच्छति ॥ तस्यपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ २१ ॥ यस्त्वनर्हान्बलीवर्दान्विषमेवाहयेत्पुमान् ॥ कथा
यांकथ्यमानायांविघ्नंकारयतेतुयः ॥ २२॥ तेनपापेनलिप्येहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ गृहेयस्यागतंमित्रंनिराशंप्रतिगच्छति ॥२३॥ तस्यपापेनलिप्येहंयद्यहं
नागमेपुनः ॥ इत्येतैःपातकैर्घोरैरागमिष्याम्यहंपुनः ॥ २४ ॥ बुध्वासंप्रत्ययंद्वीपीपुनर्वचनमब्रवीत् ॥ व्याघ्रउवाच ॥ संजातःप्रत्ययोस्माकंशपथै
र्धेनुकेतव ॥ २५ ॥ कदाचिन्मन्यसेगत्वामूर्खोयंवंचितोमया ॥ अत्रापिकेचिद्वक्ष्यंतिशपथेनास्तिपातकम् ॥ २६ ॥ कामिनीषुविवाहेषुगवां
भुक्तौतथैवच ॥ प्राणत्यागेसमुत्पन्नेश्रद्धातव्यंनचत्वया ॥ २७ ॥ लोकेस्मिन्नास्तिकाःकेचिन्मूर्खाःपंडितमानिनः ॥ भ्रामयिष्यंतितेचित्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चक्रारूढमिवक्षणात् ॥ २८ ॥ कुतर्कैहेतुवृत्तांतैरज्ञानावृतचेतसः ॥ मोहयंतिनराःक्षुद्राआगमानविशारदाः ॥ २९ ॥ अतथ्यान्यपितथ्यानिदर्शयं
त्यतिपेशलाः ॥ समोनिम्नोन्नतानीवाचित्रकर्मविदोजनाः ॥ ३३० ॥ प्रायःकृतार्थोलोकोयंमन्यतेनोपकारिणम् ॥ वत्सःक्षीरक्षयंदृष्ट्वापरित्यजतिमा
तरम् ॥ ३१ ॥ नतंपश्यामिलोकेस्मिन्कृतेप्रतिकरोतियः ॥ सर्वस्यहिकृतार्थस्यमतिरन्याप्रवर्तते ॥ ३२ ॥ ऋषिदेवासुरनरैःशपथाःकार्य
सिद्धये ॥ कृताःपरस्परंपूर्वंतान्नमन्यामहेवयम् ॥ ३३ ॥ सत्येनापिशपेद्यस्तुदेवाग्निगुरुसन्निधौ ॥ तस्यवैवस्वतोराजाधर्मस्यार्द्धंनिकृंतति ॥ ३४ ॥
मातेबुद्धिर्भवेदेवंशपथैरेषवंचितः ॥ त्वयैवदर्शितंसर्वंयथेष्टंकुरुसांप्रतं ॥ ३५ ॥ नंदोवाच ॥ ॥ एवमेवमहासाधोकस्त्वांवंचयितुंक्षमः ॥
आत्मैववंचितस्तेनयःपरंवंचयिष्यति ॥ ३६ ॥ द्वीप्युवाच ॥ ॥ धेनुकेपश्यगच्छत्वंपुत्रकंपुत्रवत्सले ॥ पाययित्वास्तनंवत्समवलिह्यचमूर्द्ध
नि ॥ ३७ ॥ मातरंभ्रातरंदृष्ट्वासखीस्वजनबांधवान् ॥ सत्यमेवाग्रतःकृत्वाशीघ्रमागमनंकुरु ॥ ३८ ॥ एवंसाशपथंकृत्वाधेनुर्वैसत्यवादि
नी ॥ अनुज्ञातामृगेंद्रेणप्रयातापुत्रवत्सला ॥ ३९ ॥ अश्रुपूर्णमुखीदीनावेपमानासुदुःखिता ॥ हंभारवंप्रमुंचंतीपतिताशोकसागरे ॥ ३४० ॥ करीव
चरणग्राहंगृहीतःसलिलाशये ॥ अशक्तास्वपरित्राणेविलपंतीमुहुर्मुहुः ॥ ४१ ॥ सातत्रगोकुलंप्राप्ताहरिन्नद्यास्तटेस्थितम् ॥ श्रुत्वावत्संतुक्रोशंतंपर्य
धावतसंमुखी ॥ ४२ ॥ उपसृप्यचतंबालंबाष्पपर्याकुलेक्षणम् ॥ संप्राप्यमातरंवत्सःशंकितः परिपृच्छति ॥ ४३ ॥ नतेपश्याम्यहंस्वास्थ्यंधैर्यंनै
वाद्यलक्षये ॥ उद्विग्नाचापितेदृष्टिर्भीताचातीवलक्ष्यसे ॥ ४४ ॥ नन्दोवाच ॥ पिबपुत्रस्तनंमेद्यकारणंयदिपृच्छसि ॥ अशक्ताहंतवाख्यातुंकुरुतृप्तिंय
थेप्सिताम् ॥ ४५ ॥ अपश्चिमंतुतेपुत्रदुर्लभंमातृदर्शनम् ॥ एकाहमद्यमेपीत्वाप्रभातेकस्यपास्यासि ॥ ४६ ॥ त्वांत्यक्त्वापुत्रगंतव्यंशपथैरागताह्य
हम् ॥ क्षुत्क्षामस्यचव्याघ्रस्यदातव्यमात्मजीवितम् ॥ ४७ ॥ नंदायाश्चवचःश्रुत्वावत्सोवचनमब्रवीत् ॥ वत्सउवाच ॥ अहंतत्रगमिष्यामियत्रत्वंगंतु
मिच्छसि ॥ ४८ ॥ श्लाघ्यंममापिमरणंत्वयासहनसंशयः ॥ एकाकिनापिमर्तव्यंमयातेंनत्वयाविना ॥४९॥ यदिमांसंहितंमातर्वनेव्याघ्रोहानिष्यति ॥ याग
तिर्मातृभक्तानांध्रुवंसामेभविष्यति ॥३५०॥ तस्मादवश्यंयास्यामित्वयासहनसंशयः ॥ अथवातिष्ठमातस्त्वंशपथाःसंतुतेमम॥५१॥जनन्याचवियुक्तस्य
जीवितेकिंप्रयोजनम् ॥ अनाथस्यवनेनित्यंकोमेनाथोभविष्यति ॥ ५२ ॥ नास्तिमातृसमोबंधुर्बालानांक्षीरजीविनाम् ॥ नास्तिमातृसमोनाथोनास्ति
मातृसमागतिः ॥५३॥ नास्तिमातृसमः स्नेहोनास्तिमातृसमंसुखम् ॥ नास्तिमातृसमोदेवइहलोकेपरत्रच ॥५४॥ एवंवैपरमोधर्मःप्रजापतिविनिर्मितः ॥
येतिष्ठंतिसदापुत्रास्तेयांतिपरमांगतिम् ॥ ५५ ॥ नंदोवाच ॥ ममैवविहितोमृत्युर्नत्वंपुत्रागमिष्यसि ॥ नचायमन्यजीवानांमृत्युःस्यादन्यमृत्युना ॥५६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अपाश्चिमामिमंपुत्रमातृसंदेशमुत्तमम् ॥ अत्रातिष्ठस्वमद्वाक्यात्ततः शुश्रूषणंपुनः ॥ ५७ ॥ जलेस्थलेचविचरन्प्रमादंतातमाकुरु ॥ प्रमादात्सर्वभूतानिवि
नश्यंतिनसंशयः ॥ ५८ ॥ नचलोभेतचर्तव्यंविषमस्थंतृणंक्वचित् ॥ लोभाद्विनाशःसर्वेषामिहलोकेपरत्रच ॥ ५९ ॥ समुद्रमटवींपुत्राविशंतिलोभमोहि
ताः ॥ लोभादकार्यमत्युग्रंविद्वानपिसमाचरेत् ॥ ३६० ॥ लोभात्प्रमादाद्विस्रंभात्त्रिभिर्नाशोभवेन्नृणाम्॥ तस्माल्लोभंनकुर्वीतनप्रमादंनाविश्वसेत्॥३६१॥
आत्माहिसततंपुत्ररक्षितव्यःप्रयत्नतः ॥ सर्वेभ्यःश्वापदेभ्यश्चम्लेच्छचोरादिसंकटात् ॥६२॥ तिरश्चांपापयोनीनामेकत्रवसतामपि ॥विपरीतानिचित्तानिवि
ज्ञायंतेनपुत्रक ॥ ६३ ॥ नखिनांचनदीनांचशृंगिणांशस्त्रधारिणाम् ॥ नविश्वासस्त्वयाकार्यःस्त्रीणांप्रेष्यजनस्यच ॥ ६४ ॥ नविश्वसेदविश्वस्तेविश्वस्ते
नातिविश्वसेत् ॥ विश्वासाद्भयमुत्पन्नंमूलान्यपिनिकृंतति ॥ ६५ ॥ नविश्वसेत्स्वदेहेपिबलिष्ठेभीतचेतसि ॥ वक्ष्यंतिगूढमत्यर्थंसुतंमत्तंप्रमादतः ॥
॥ ६६ ॥गंधःसर्वत्रसततमाघ्रातव्यः प्रयत्नतः ॥ गावःपश्यंतिगंधेनराजानश्चारचक्षुषा ॥ ६७ ॥ नैकस्तिष्ठेद्वनेघोरेधर्ममेकंचचिंतयेत् ॥ नचो
द्वेगस्त्वयाकार्यःसर्वस्यमरणंध्रुवं ॥ ६८॥ यथाहिपाथिकःकश्चिच्छायामाश्रित्यतिष्ठति ॥ विश्रम्यचपुनर्यातितद्वद्भूतसमागमः ॥ ६९ ॥ पुत्रनित्यंजगत्स
र्वंतत्रैकःशोचसेकथं ॥ तावत्त्वंशोकमुत्सृज्यमद्वाक्यमनुपालय ॥ ३७० ॥ शिरस्याघ्रायतंपुत्रमवलिह्यचमूर्द्धनि ॥ शोकेनमहताविष्टाबाष्पव्याकुललोच
ना ॥३७१॥ विनिःश्वसंतीनागीवदीर्घमुष्णंमुहुर्मुहुः ॥ पुत्रहीनंजगच्छून्यंप्रपश्यंतीवसाभवत् ॥ ७२ ॥ महापंकनिमग्नेवतिष्ठंतीचावसीदती ॥ विलप्यनं
दिनीपुत्रमुवाचेदंपुनर्वचः ॥ ७३ ॥ नास्तिपुत्रसमःस्नेहोनास्तिपुत्रसमंसुखं ॥ नास्तिपुत्रसमाप्रीतिर्नास्तिपुत्रसमागतिः ॥ ७४ ॥ अपुत्रस्यजगच्छू
न्यमपुत्रस्यगृहेऽसुखं ॥ पुत्रेणलभतेलोकमपुत्रोनरकंव्रजेत् ॥ ७५ ॥ लोकोवदतिवाक्यानिचंदनंकिलशीतलं ॥ पुत्रगात्रपरिष्वंगश्चंदनादतिशीत
लः ॥ ७६ ॥ इतिपुत्रगुणानुक्त्वानिरीक्ष्यचपुनःपुनः ॥ स्वमातरंसखीर्गोपीस्त्वरमाणाचपृच्छति ॥ ७७ ॥ यूथस्याग्रेचरंतींमामासासा
दमृगाधिपः ॥ मुक्ताहंतेनशपथैःपुनर्यास्यामितत्रवै ॥ ७८ ॥ सुतंचमातरंचैवसखीर्द्रष्टुंचगोकुलं ॥ आगतासत्यवाक्येनपुनर्यास्यामि
तत्रवै ॥ ७९ ॥ मातःक्षमस्वतत्सर्वंदौःशील्यादिकृतंमम ॥ बालस्तवायंदौहित्रःकिमत्रान्यद्ब्रवीम्यहं ॥३८०॥ विपुलेचंपकेमातर्भद्रेसुरभिमानिनि ॥ व
सुधारेप्रियानंदेमहानंदेघटस्रवे ॥ ८१ ॥ अज्ञानाज्ज्ञानतोवापियदुक्तंकिंचिदप्रियं ॥ तत्क्षमध्वंमहाभागायच्चान्यच्चकृतंमया ॥ ८२ ॥ सर्वाःसर्वगुणोपेताः
सर्वालोकस्यमातरः॥सर्वाःसर्वप्रदानित्यंरक्षध्वंममबालकं॥८३॥अनाथंविकलंदीनंरक्षध्वंममपुत्रकं॥मातृशोकाभिसंतप्तंभगिन्यःपालयिष्यथ॥८४॥ यस्मा
दनाथमबलंपुत्रवत्पालयिष्यथ ॥ क्षमध्वंचमहाभागायास्यामिसत्यसंश्रयात् ॥ ८५ ॥ नचिंतामहतीकार्यासखीभिश्चःकथंचन ॥ प्रथमस्यास्यजातस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थितंमरणमग्रतः ॥ ८६ ॥ श्रुत्वातुनंदावचनंमातासाख्यश्चदुःखिताः ॥ विषादंपरमंजग्मुरिदमूचुश्चविस्मिताः ॥ ८७ ॥ अहोत्रमहदाश्चर्यंयद्व्याघ्रवचनं
त्व ॥ प्रकर्तुमुद्यतंभीमंनंदात्वंसत्यवादिनी ॥ ८८ ॥ शपथैःसत्यवाक्येनवंचयित्वामहाभयं ॥ नाशनीयंप्रयत्नेननगंतव्यंकथंचन ॥ ८९ ॥ नंदेन
चैवगंतव्यमधर्मःक्रियतेत्वया ॥ यद्बालंस्वसुतंत्यक्त्वासत्यलोभेनगम्यते ॥ ३९० ॥ अत्रगाथापुराप्रोक्ताऋषिभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ प्राणत्यागेसमु
त्पन्नेशपथैर्नास्तिपातकं ॥९१॥ उक्त्वानृतंभवेद्यत्रप्राणिनांप्राणरक्षणं ॥ अनृतंतत्रसत्यंस्यात्सत्यमप्यनृतंभवेत् ॥९२॥ कामिनीषुविवाहेषुगवांभुक्तौतथैव
च ॥ ब्राह्मणानांविपत्तौचशपथैर्नास्तिपातकं ॥ ९३ ॥ ॥ नंदोवाच ॥ ॥ परेषांप्राणरक्षार्थंवदाम्येवानृतंवचः ॥ नात्मार्थमुत्सहेवक्तुंजीवितार्थेकथंच
न ॥ ९४ ॥ एकःसंश्लिष्यतेगर्भेमरणेभरणेतथा ॥ भुंक्तेचैकःसुखंदुःखमतःसत्यंवदाम्यहम् ॥ ९५ ॥ सत्येप्रतिष्ठितालोकाधर्मःसत्येप्रतिष्ठितः ॥ उदधि
रसत्यवाक्येनमर्यादांनविलंघते ॥ ९६ ॥ विष्णवेपृथिवींदत्वाबलिःपातालमाश्रितः ॥ छद्मनापिबलिर्बद्धःसत्यवाक्यंनचात्यजत् ॥ ९७ ॥ प्रवर्ध
मानःशैलेंद्रःशतशृंगःसमुत्थितः ॥ सत्येनसंस्थितोविंध्यःप्रबन्धंनातिवर्तते ॥ ९८ ॥ स्वर्गापवर्गनरकाःसत्यवाचिप्रतिष्ठिताः ॥ यस्तुलोपयतेवाचमशेषंते
नलोपितं ॥ ९९ ॥ योन्यथासंतमात्मानमन्यथाप्रतिपद्यते ॥ किंतेननकृतंपापंचोरेणात्मापहारिणा ॥ ४०० ॥ यास्यामिनरकंघोरंविलोप्यात्मानमा
त्मना ॥ तस्यैवैवस्वतोराजाधर्मस्यार्धंनिकृंतति ॥ १ ॥ अगाधेसलिलेशुद्धेसत्यतीर्थेक्षमाह्रदे ॥ स्नात्वापापविनिर्मुक्तःप्रयातिपरमांगतिं ॥ २ ॥ अश्वमेधसह
स्रंचसत्यंचतुलयाधृतं ॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते ॥ ३ ॥ सत्यंसाधुफलंश्रुतंचपरमंक्लेशादिभिर्वर्जितं साधूनांनिकटंसतांकुलधनंसर्वाश्रमा
णांफलं ॥ यस्मात्तंसमवाप्यगच्छतिदिवंसंत्यज्यतेसौकथं लोकैरत्रसमागमेप्रतिदिनंसत्यंवदध्वंध्रुवं ॥ ४ ॥ सख्यऊचुः ॥ नंदेसात्वंनमस्का
र्यासर्वैरापसुरासुरैः ॥ यात्वंपरमसत्वेनप्राणांस्त्यजसिदुस्त्यजान् ॥ ५ ॥ ब्रूमःकिंतत्रकल्याणियात्वंधर्मधुरंधरा ॥ त्यागेनानेननाप्राप्यंत्रैलोक्ये
वस्तुकिंचन ॥ ६ ॥ अवियोगंचपश्यामस्त्यागादस्मात्सुतेनहि ॥ नार्याःकल्याणचित्तायानापदःसंतिकुत्रचित् ॥ ७ ॥ दृष्ट्वागोपीजनंसर्वंपरिक्र
म्यचगोकुलं ॥ नंदासंप्रस्थितादेवान्वृक्षांश्चापृछ्यसापुनः ॥ ८ ॥ क्षितिंवरुणमग्निंचवायुंचापिनिशाकरं ॥ दशदिग्देवतावृक्षान्नक्षत्राणिग्रहैःसह ॥
॥ ९ ॥ सर्वान्विज्ञापयामासप्रणिपत्यमुहुर्मुहुः ॥ येसंश्रितावनेसिद्धाःसर्वाश्चवनदेवताः ॥ १० ॥ वनेचरंतंचतृणंतेरक्षंतुसुतंमम ॥ चंपकाशोक
पुन्नागास्सरलार्जुनकिंशुकाः ॥ ११ ॥ शृण्वंतुपादपाःसर्वेसंदेशंममविक्लवं ॥ वत्समेकाकिनंदीनंचरंतंविषमेवने ॥ १२ ॥ रक्षध्वंवत्सकंबालंस्नेहात्पु
त्रमिवौरसं ॥ मात्रापित्राविहीनंचअनाथंदीनमानसं ॥ १३ ॥ विचरंतमिमांभूमिंक्रंदमानंसुदुःखितं ॥ तस्येहक्रंदमानस्यमत्पुत्रस्यमहावने ॥ १४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महाशोकाभिभूतस्यक्षुत्पिपासातुरस्यच ॥ शून्यस्यैकाकिनःसर्वजगच्छून्यंप्रपश्यतः ॥ १५ ॥ चरमाणस्यकर्तव्यंसानुक्रोशैस्तुरक्षणं ॥ संदिश्यनं
दाप्रीत्यैवंपुत्रस्नेहवशंगता ॥ १६ ॥ शोकाग्निनाचसन्दीप्ताविच्छिन्नापुत्रदर्शने ॥ वियुक्ताचक्रवाकीवलतेवपतितातरोः ॥ १७ ॥ अंधेवदृष्टिरहिताप्रस्ख
लंतीपदेपदे ॥ अगच्छत्सापुनस्तत्रयत्रासौपिशिताशनः ॥ १८ ॥ आस्तेविस्फूर्जितमुखस्तीक्ष्णदंष्ट्रोभयावहः ॥ तावत्तस्याःसुतोवत्सऊर्द्ध्वपुच्छोति
वेगवान् ॥ १९ ॥ आगत्यमातुरग्रेसौमृगेंद्रस्याग्रतोभवत् ॥ आगतंतुसुतंदृष्ट्वामृत्युंतमग्रतःस्थितं ॥ ४२० ॥ व्याघ्रंदृष्ट्वातुसाधेनुरिदंवचनमब्रवीत् ॥
भोभोमृगेंद्रागताहंसत्यधर्मव्रतेस्थिता ॥ २१ ॥ कुरुतृप्तिंयथाकाममस्मन्मांसेनसांप्रतम्॥संतर्पयस्वभूतानिपिबत्वंशोणितंमम ॥ २२ ॥ मृतायांतुमयित्वं
भोभक्षयेमंतुबालकम् ॥ द्वीप्युवाच ॥ स्वागतंतवकल्याणिधेनुकेसत्यवादिनी ॥ २३ ॥ नहिसत्यवतांकिंचिदशुभंभवतिक्वचित् ॥ त्वयोक्तंधे
नुकेपूर्वंसत्यंप्रत्यागमेपुनः ॥ २४ ॥ तेनमेकौतुकंप्राप्तंप्राप्तागच्छेत्कथंपुनः ॥ तवसत्यपरीक्षार्थंप्रेषितासिमयापुनः ॥ २५ ॥ अन्यथामांस
मासाद्यजीवंतीयास्यसेकथम् ॥ यच्चनःकौतुकंजातंसत्यमन्वेषणंमम ॥ २६ ॥ तस्मादनेनसत्येनमुक्तासिचमयाधुना ॥ भगिनीभवतीमह्यंभागिनेयः
सुतस्तव ॥ २७ ॥ दत्तोपदेशस्यशुभेममपापिष्ठकर्मणः ॥ सत्येप्रतिष्ठितालोकाधर्मःसत्येप्रतिष्ठितः ॥ २८ ॥ सत्येनगौःक्षीरधारांप्रमुंचतिहविः
प्रियाम् ॥ सवैधन्यतमोगोपोयस्त्वत्क्षीरेणजीवति ॥ २९ ॥ भूमिप्रदेशाधन्यास्तेसतृणावीरुधःशुभे ॥ तेधन्याश्चकृतार्थाश्चतैरेवसुकृतंकृतम् ॥ ४३० ॥
तैराप्तंजन्मनःसारंयेपिबंतिपयस्तव ॥ मृगेंद्रःप्रत्ययंगत्वाविस्मयंपरमंगतः ॥ ३१ ॥ प्रत्यादेशोयमस्माकंसत्यंदेवैःप्रदर्शितः ॥ सत्यमिष्टंगवां
दृष्ट्वानमेवाञ्छास्तिजीवितुम् ॥ ३२ ॥ तत्करिष्याम्यहंकर्मयेनमुच्येयकिल्बिषात् ॥ मयाजीवसहस्राणिभक्षितानिशतानिच ॥ ३३ ॥ गतिंकामि
हगच्छामिदृष्ट्वागोःसत्यमीदृशम् ॥ अहंपापोदुराचारोनृशंसोजीवघातकः ॥ ३४ ॥ कांस्तुलोकान्गमिष्यामिकृत्वाकर्मसुदारुणम् ॥ गमिष्येपुण्यतीर्था
निकरिष्येपापशोधनम् ॥ ३५ ॥ पतिष्येगिरिमारुह्यप्रवेक्ष्येवाहुताशनम् ॥ धेनोद्ययन्मयाकार्यंतपःपापाद्विशुद्धये ॥ ३६ ॥ तदादिशस्वसंक्षेपान्नकालोवि
स्तरस्यतु ॥ धेनुरुवाच ॥ तपःकृतेप्रशंसंतित्रेतायांज्ञानमेवच॥३७॥द्वापरेयज्ञमित्याहुर्दानमेकंकलौयुगे ॥ सर्वेषामेवदानानामिदमेवैकमुत्तमम् ॥३८॥
अभयंसर्वभूतानांनास्तिदानमतःपरम् ॥ चराचराणांभूतानामभयंयःप्रयच्छति ॥ ३९ ॥ सचसर्वभयान्मुक्तःपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ नास्त्यहिंसासमं
दानंनास्त्यहिंसासमंतपः ॥ ४४० ॥ यथाहस्तिपदेष्वन्यत्पदंसर्वंप्रलीयते ॥ सर्वेधर्मास्तथाव्याघ्रप्रलीयंतेह्यहिंसया ॥ ४४१ ॥ योगवृक्षस्यछायाया
तापत्रयविनाशिनी ॥ धर्मज्ञानेचपुष्पाणिस्वर्गमोक्षौफलानिच ॥ ४२ ॥ दुःखत्रयाभितप्तस्यछायायोगतरोःस्मृता ॥ नबाध्यतेपुनर्दुःखैःप्राप्यनिर्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णमुत्तमम् ॥ ४३ ॥ इत्येतत्परमंश्रेयःकीर्तितंतेसमासतः ॥ ज्ञातंचैवत्वयासर्वंकेवलंमांतुपृच्छसि ॥ ४४ ॥ द्वीप्युवाच ॥ अहंमृग्यापुराशप्तोव्याघ्ररूपे
णसंस्थितः ॥ ततःप्राणिवधात्सर्वमशेषंममविस्मृतम् ॥ ४५ ॥ त्वत्संपर्कोपदेशाभ्यांसंजातंस्मरणंपुनः ॥ त्वंचाप्यनेनसत्येनगमिष्यसिपरांगतिं ॥४६॥
तदहंत्वांपुनःपृच्छेप्रश्नमेकंहृदिस्थितम् ॥ साग्रंवर्षशतंजातंचिंतयानस्यमेशुभे ॥ ४७ ॥ भवत्याभाग्ययोगेनकदाचित्स्वर्गशोभने ॥ कृतंधर्मस्यसंस्था
नंसतांमार्गेप्रतिष्ठितम् ॥४८॥ किंतेभिधानंकल्याणिब्रूहिमेऽज्ञस्यसुव्रते ॥ नंदोवाच ॥ ममनंदेतिसंज्ञातुकृतानंदेनस्वामिना ॥४९॥ सांप्रतंभक्षयामीतिह्याति
ष्ठःकेनहेतुना ॥ नंदेतिश्रुत्वातन्नाममुक्तशापःप्रभंजनः ॥ ४५० ॥ पुनर्नृपत्वमापन्नोबलरूपसमन्वितः ॥ एतस्मिन्नंतरेधर्मस्तांज्ञात्वासत्यवा
दिनीम् ॥ ५१ ॥ द्रष्टुंसमागतस्तत्रप्राब्रवीच्चपयस्विनीम् ॥ तवसत्यव्रताद्धृष्टोधर्मोहमिहचागतः ॥ ५२ ॥ नंदेवृणीष्वभद्रंतेवरंवरतमंहियत् ॥
एवमुक्ताहिसादेवीनंदातंप्रार्थयद्वरम् ॥५३॥ तवानुभावात्ससुतागच्छामिपदमुत्तमम् ॥ भवेदिदंशुभंतीर्थंमुनीनांधर्मदायकम् ॥५४॥ मन्नाम्नाचसरिदियं
नंदानामसरस्वती ॥ वरप्रदानादेवेशतदेतत्प्रार्थितंमया ॥५५॥ पुलस्त्यउवाच ॥सातत्क्षणाद्गतादेवीस्थानंसत्यवतांशुभम् ॥ प्रभंजनोपितद्राज्यंसंप्राप्तः
प्रागुपार्जितम् ॥ ५६ ॥ नंदायेनगतास्वर्गंनंदांप्राप्यसरस्वतीम् ॥ तेनाख्ययाबुधैस्तस्याःप्रोक्तानंदासरस्वती ॥ ५७ ॥ सरस्वतीपुनस्तस्माद्वनात्खर्जूर
संज्ञितात् ॥ दक्षिणेनपुनर्यातापुावयंतीधरातलम् ॥५८॥ आगच्छन्नपियस्तस्यानामगृह्णातिमानवः ॥ जीवन्सुखंसआप्नोतिमृतोभवतिखेचरः ॥ ५९ ॥
तत्रयेशुभकर्माणस्त्यजंतिस्वांतनुंनराः ॥ तेविद्याधरराजानोभवंतिसुखिनोजनाः ॥ ४६० ॥ नराणांस्वर्गनिःश्रेणीस्नानात्पानात्सरस्वती ॥ तत्रस्नानं
प्रकुर्वन्तियेष्टम्यांसुसमाहिताः ॥ ६१ ॥ तेमृताःस्वर्गमासाद्यमोदंतेसुमनोरमाः ॥ सरस्वतीसदास्त्रीणांतत्रसौभाग्यदायिका ॥ ६२ ॥ उपोषितातृती
यायामपिसौभाग्यभाजना ॥ तत्रतद्दर्शनेनापिमुच्यतेपापसंचयात् ॥ ६३ ॥ स्पृशंतियेनराःकेचित्तेपिज्ञेयामुनीश्वराः ॥ रजतस्यप्रदाने
नरूपवान्जायतेनरः ॥ ६४ ॥ पुण्यापुण्यजलोपेतानदीयंब्रह्मणःसुता ॥ नंदानामेतिविपुलाप्रवृत्तादक्षिणामुखी ॥ ६५ ॥ गत्वाततोनातिदूरंपुनर्याता
पराङ्मुखी ॥ ततःप्रभृतिसादेवीप्रसभंप्रकटास्थिता ॥ ६६ ॥ तस्यास्तटेषुपुण्येषुतीर्थान्यायतनानिच ॥ संसेवितानिमुनिभिःसिद्धैश्चापिसमंततः ॥ ६७ ॥
तेषुसर्वेषुभवतिधर्महेतुस्सरस्वती ॥ स्नानात्पानात्प्रदानाद्वाहिरण्यस्यमहानदी॥६८॥ हाटकक्षितिगौरीणांनंदातीर्थंमहोदयं ॥ दानंदत्तंनरैःस्नातैर्जनयत्य
क्षयंफलं ॥६९॥ धान्यप्रदानंप्रवदंतिशस्तंवसुप्रदानंचतथामुनींद्राः ॥ यैस्तेषुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुःप्रवरंप्रदिष्टम् ॥४७०॥ प्रायोपवेशंप्रयतःप्रयत्नाद्य
स्तत्रकुर्यात्प्रमदापुमान्वा ॥ तीर्थेषुसायुज्यमवाप्यसोऽयंभुङ्क्तेफलंब्रह्मगृहेयथेष्टं ॥ ७१ ॥ तस्योपकंठेतुमृतास्तुयेवैकर्मक्षयात्स्थावरजंगमाश्च ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तैश्चापिसर्वैःसहसाप्रसह्यलभ्येतयज्ञस्यफलंदुरापम् ॥ ४७२ ॥ ततस्तुसाधर्मफलप्रदाभवेज्जन्मादिदुःखार्दितचेतसांनृणाम् ॥ सर्वात्मनापुण्यफलासरस्व
तीसेव्याप्रयत्नात्पुरुषैर्महानदी॥४७३॥इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेनंदाप्राचीमहात्म्येअष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ पुष्करस्यचनंदा
याःश्रुतंमहात्म्यमुत्तमं ॥ ऋषिकोटिर्यदायातापुष्करेमुखदर्शनात् ॥१॥ सर्वैःसुरूपतालब्धासर्वमेतन्मयाश्रुतं ॥ यज्ञोपवीतैर्भक्तानियानितानिवदस्वमे ॥
॥ २ ॥ कथंतीर्थविभागस्तुकृतस्तैस्सुमहात्मभिः॥ आश्रमेयानितीर्थानिकृतान्यपिमहर्षिभिः ॥ ३ ॥ पदन्यासःकृतःपूर्वंविष्णुनायज्ञपर्वते ॥ नागैस्तत्रपं
चतीर्थंकृतंतैस्तुमहाविषैः ॥ ४ ॥ पिंडप्रदानवापीचकेनपूर्वंविनिर्मिता ॥ उदङ्मुखीभूमिगताकथंगंगासरस्वती ॥५॥ ॥ ब्राह्मणैर्वेदविद्वद्भिःकथंयात्रात्रिपु
ष्करे ॥ कर्तव्यायत्फलंतस्याजायतेतद्वदस्वमे ॥ ६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रश्नभारोमहानेषभवतापरिकल्पितः ॥ तदेकाग्रमनाभूत्वाशृणुतीर्थमहाफलं ॥
॥ ७ ॥ यस्यहस्तौचपादौचमनश्चैवसुसंयतं ॥ विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥ ८ ॥ प्रतिग्रहादुपावृत्तःसंतुष्टोयेनकेनचित् ॥ अहँकारनिवृ
त्तश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥ ९ ॥ अक्रोधनश्चराजेंद्रसत्यशीलोदृढव्रतः ॥ आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते ॥ १० ॥ ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंभर
तसत्तम॥पूर्वंयत्रमहाराजसत्रेपैतामहेतथा ॥११॥ यतीनामुग्रतपसांयेषांकोटिःसमागता ॥ मुखदर्शनमाश्रित्यस्थितास्तेज्येष्ठपुष्करे ॥१२॥सुरूपतांपरां
लब्ध्वाप्रीतास्तेमुनिसत्तमाः ॥ हर्षेणमहताविष्टाब्रह्मदर्शनकांक्षिणः॥१३॥यज्ञोपवीतैस्तेभूमिंमाप्यसर्वंचतुर्दिशं ॥ कृत्वातीर्थविभागंचस्थिताभक्तिपराय
णाः ॥१४॥ आसन्नश्चततस्तेषांतदातुष्टःपितामहः॥कोटिंकृत्वातदातेषांमानंदृष्ट्वामनीषिणां॥१५॥अद्यप्रभृतियुष्माकंधर्मवृद्धिर्भविष्यति॥इहागत्यनरोयो
वैयदंगंप्रथमंजले १६ प्लावविष्यतिरूपार्थंरूपितातीर्थकारिता॥भविष्यतिनसंदेहोयोजनायतमंडले॥१७॥ अर्धयोजनविस्तारंदीर्घंसार्धंहि योजनम्॥एतत्प्र
माणंतीर्थस्यऋषिकोटिप्रवर्त्तितम्॥१८॥गमनादेवराजेंद्रपुष्करस्यत्वरिंदम॥राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलमाप्नोतिमानवः ॥१९॥सरस्वतीमहापुण्याप्रविष्टाज्ये
ष्ठपुष्करे॥तत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयःसिद्धचारणाः॥२०॥अभिगच्छंतिराजेंद्रचैत्रशुक्लचतुर्दशीं॥तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ॥२१॥ गोमेधंचतदाप्नोति
कुलंचैवसमुद्धरेत्॥एवंतीर्थविभागस्तुकृतस्तैस्तुमहर्षिभिः॥२२॥पितॄन्देवांश्चसन्तर्प्यविष्णुलोकेमहीयते॥तत्रस्नात्वाभवेन्मर्त्योविमलश्चन्द्रमायथा ॥२३
ब्रह्मलोकमवाप्नोतिगतिंचपरमांव्रजेत् ॥ नृलोकेदेवदेवस्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ २४ ॥ पुष्करंनामविख्यातंमहापातकनाशनम् ॥ दशकोटिसहस्रा
णितीर्थानांवैमहीपते॥२५॥सान्निध्यंपुष्करेयेषांत्रिसन्ध्यंकुलनन्दन ॥ आदित्यावसवोरुद्रास्साध्याश्चसमरुद्गणाः॥२६॥ गन्धर्वाप्सरसश्चैवनित्यंसन्निहिताविभोः
भोः ॥ यत्रदेवास्तपस्तप्त्वादैत्याब्रह्मर्षयस्तथा ॥२७ ॥ दिव्ययोगामहाराजपुण्येनमहतान्विताः ॥ मनसाप्यभिकामस्यपुष्कराणिमनस्विनः ॥ २८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूयन्तेसर्वपापानिनाकपृष्ठेसमोदते ॥ तस्मिंस्तीर्थेमहाराजनित्यमेवपितामहः ॥ २९ ॥ उवासपरमप्रीतोदेवदानवसम्मतः ॥ पुष्करेषुमहाराजदेवास्सर्षि
पुरोगमाः ॥ ३० ॥ सिद्धिंचसमनुप्राप्ताःपुण्येनमहतान्विताः ॥ तत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः ॥ ३१ ॥ अश्वमेधाद्दशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ अ
प्येकंभोजयेद्विप्रंपुष्करारण्यमाश्रितः ॥ ३२ ॥ अन्नेनतेनसंप्रीताकोटिर्भवतिपूजिता ॥ तेनासौकर्मणाभीष्मप्रेत्यचेहचमोदते ॥ ३३ ॥ शाकैर्मूलैःफ
लैर्वापियेनवावर्त्तयेत्स्वयम् ॥ तद्वैदद्याद्ब्राह्मणायश्रद्धावाननसूयकः ॥ ३४ ॥ तेनैवप्राप्नुयात्प्राज्ञोहयमेधफलंनरः ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोवाराजस
त्तम ॥ ३५ ॥ पैतामहंसरःपुण्यंपुष्करंनामनामतः ॥ वैखानसानांसिद्धानांमुनीनांपुण्यदंहियत् ॥ ३६ ॥ सरस्वतीपुण्यतमायस्माद्यातामहार्णवम् ॥
आदिदेवोमहायोगीयत्रास्तेमधुसूदनः ॥ ३७ ॥ ख्यातआदिवराहेतिनाम्नात्रिदशपूजितः ॥ हीनवर्णाश्चयेवर्णास्तीर्थेपैतामहेगताः॥३८॥ नवियोनिंव्रजंत्ये
तेस्नात्वातीर्थेमहात्मनः ॥ कार्तिक्यांचविशेषेणयोभिगच्छेत्तुपुष्करं ॥ ३९ ॥ फलंतत्राक्षयंतस्यभवतीत्यनुशुश्रुम ॥ सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणि
कृतांजलिः ॥ ४० ॥ उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेतुकौरव ॥ जन्मप्रभृतियत्पापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ॥ ४१ ॥ पुष्करेस्नानमात्रेणसर्वमेतत्प्रणश्यति ॥ यथा
सुराणांप्रवरःसर्वेषांतुपितामहः ॥ ४२ ॥ तथैवपुष्करंतीर्थंतीर्थानामादिरुच्यते ॥ तद्वद्द्वादशवर्षाणिपुष्करेनियतःशुचिः ॥ ४३ ॥ क्रतून्सर्वानवाप्नोति
ब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ यस्तुवर्षशतंपूर्णमग्निहोत्रमुपासते ॥ ४४ ॥ कार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवतु ॥ पुष्करेदुष्करोहोमःपुष्करेदुष्करंतपः ॥
॥ ४५ ॥ पुष्करेदुष्करंदानंवासश्चैवसुदुष्करः ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांस्तुगत्वावैज्येष्ठपुष्करं ॥ ४६॥ स्नानाद्भवेन्मोक्षभागीश्राद्धेनपितृतारकः ॥ नाममात्रो
पियोविप्रोगत्वासंध्यामुपासते ॥ ४७ ॥ वर्षाणिद्वादशैवेहतेनसंध्याह्युपासिता ॥ भवेत्तुनात्रसंदेहःपुराप्रोक्तंस्वयंभुवा ॥ ४८ ॥ सावित्रीकथितोदोषःकु
लेतस्यनजायते ॥ यापत्नीददतेभर्तुःसंध्योपास्तिंकरिष्यतः ॥ ४९ ॥ करकेणतुताम्रेणतोयंमुक्तादिवंव्रजेत् ॥ ब्रह्मलोकमनुप्राप्यतिष्ठतिब्रह्मणोदिनं ॥
॥ ५० ॥ एकाकिनागतेनापिसंध्यावंद्यायथाक्रमं ॥ पौष्करेणाथतोयेनभृंगारेनिहितेनतु ॥ ५१ ॥ तेनापिद्वादशाब्दानिसंध्योपास्तानसंशयः ॥ भवेत्समी
पगापत्नीकुर्वतःपितृतर्पणं ॥ ५२ ॥ दक्षिणांदिशमास्थायगायत्र्याराजसत्तम ॥ पितृणांपरमातृप्तिःक्रियतेद्वादशाब्दिकी ॥ ५३ ॥ युगसहस्रंपिण्डेनश्राद्धेना
नन्त्यमश्नुते ॥ एतदर्थंहिविद्वांसःकुर्वतेदारसंग्रहं ॥ ५४ ॥ तीर्थेगत्वाप्रदास्यामःपिंडान्वैश्राद्धपूर्वकं ॥ तेषांपुत्राधनंधान्यमविच्छिन्नाचसंतातिः ॥ ५५ ॥
भवेद्वैनात्रसंदेहएतदाहपितामहः ॥ तर्पयित्वापितृन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ५६ ॥ आश्रमानपितेवच्मिशृणुष्वैकमनानृप ॥ अगस्त्येनकृतश्चात्रआश्र
मोदेवसंमितः ॥ ५७ ॥ सप्तर्षीणांपुराचात्रआश्रमोदेवसम्मतः ॥ ब्रह्मर्षीणांतथाचात्रमनूनांपरमस्तथा ॥ ५८ ॥ नागानांचपुरीरम्यायज्ञपर्वतरोधसि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अगस्त्यस्यमहाराजप्रभावममितात्मनः॥ ५९ ॥ कथयामिसमासेनशृणुत्वंसुसमाहितः॥ पूर्वंकृतयुगेभीष्मदानवायुद्धदुर्मदाः॥ ६० ॥ कालेयाइतिवि
ख्यातागणाःपरमदारुणाः॥तेतुवृत्रंसमाश्रित्यदेवान्हंतुंसमुद्यताः॥ ६१ ॥ ततोदेवाःसमुद्विग्नाब्रह्माणमुपतस्थिरे॥ कृतांजलींस्तुतान्सर्वान्परमेष्ठीत्युवा
चह ॥ ६२ ॥ विदितंमेसुराःसर्वंयद्वःकार्यंचिकीर्षितं॥ तमुपायंप्रवक्ष्यामियथावृत्रंवधिष्यथ ॥ ६३ ॥ दधीचिरितिविख्यातोमहानृषिरुदारधीः॥
तंगत्वासहितास्सर्वेवरंचप्रतियाचत॥ ६४ ॥ सवोदास्यतिधर्मात्मासुप्रीतेनांतरात्मना॥ सवाच्यःसहितैःसर्वैर्भवद्भिर्जयकांक्षिभिः ॥ ६५ ॥ स्वान्यस्थी
निप्रयच्छस्वत्रैलोक्यहितकांक्षया॥ सशरीरंसमुत्सृज्यस्वान्यस्थीनिप्रदास्यति ॥ ६६ ॥ तस्यास्थिभिर्महाघोरंवज्रंसंक्रियतांदृढं ॥ महच्छत्रुहनंदि
व्यंतदस्त्रमशनिःस्मृतं॥ ६७ ॥ तेनवज्रेणवैवृत्रंवधिष्यतिशतक्रतुः॥ एतद्वःसर्वमाख्यातंतस्मात्सर्वंविधीयतां ॥ ६८ ॥ एवमुक्तास्ततोदेवाअनुज्ञाप्य
पितामहं॥ शतक्रतुंपुरस्कृत्यदधीचेराश्रमंययुः ॥ ६९ ॥ सरस्वत्याःपरेपारेनानाद्रुमलतावृतं ॥ षट्पदोद्गीतनिनदैरुद्घुष्टंसामगैरिव॥ ७० ॥
पुंस्कोकिलरवोन्मिश्रंजीवंजीवकनादितम्॥ महिषैश्चवराहैश्चसृमरैश्चमरैरपि॥ ७१ ॥ तत्रतत्रानुचरितैःशार्दूलभयवर्जितैः॥ करेणुभिर्वारणैश्चप्रभिन्नकरटा
मुखैः ॥ ७२ ॥ स्वरोद्गारैश्चक्रीडद्भिःसमंतादनुनादितं॥ सिंहव्याघ्रैर्महानादंनदद्भिरनुनादितं ॥ ७३ ॥ मयूरैश्चापिसंलीनैर्गुहाकंदरवासिभिः॥ तेषुते
षुचकुंजेषुनादितंसुमनोरमं ॥ ७४ ॥ त्रिविष्टपसमप्रख्यंदधीच्याश्रममागमन् ॥ तत्रापश्यन्दधीचिंतंदिवाकरसमप्रभम् ॥ ७५ ॥ जाज्वल्यमा
नंवपुषायथालक्ष्म्याचतुर्मुखम् ॥ तस्यपादौसुराराजन्नभिवंद्यप्रणम्यच ॥ अयाचंतवरंसर्वेयथोक्तंपरमेष्ठिना॥ ७६ ॥ ततोदधीचिःपरमप्रतीतःसु
रोत्तमांस्तानिदमित्युवाच॥ करोमियद्वोहितमद्यदेवाःस्वंचापिदेहंत्वहमुत्सृजामि॥ ७७॥ तानेवमुक्त्वाद्विपदांवरिष्ठःप्राणांस्ततोसौसहसोत्ससर्ज॥ सुरास्त
दस्थीनिसवासवास्तेयथोपयोगंजगृहुःस्मतस्य॥ ७८॥ प्रहृष्टरूपाश्चजयायदेवास्त्वष्टारमासाद्यतमर्थमूचुः॥ त्वष्टातुतेषांवचनंनिशम्यप्रहृष्टरूपःप्रयतः
प्रयत्नात् ॥ ७९॥ चकारवज्रंभृशमुग्रवीर्यंकृत्वाचशक्रंतमुवाचहृष्टः ॥ अनेनशस्त्रप्रवरेणदेवभस्मीकुरुष्वाद्यसुरारिमुग्रं ॥ ८० ॥ ततोहतारिःसगणः
सुखंत्वंप्रशाधिकृत्स्नंत्रिदिवंदिविष्ठः ॥ त्वष्ट्रातथोक्तस्तुपुरंदरश्चवज्रंप्रहृष्टःप्रयतोह्यगृह्णात् ॥ ८१ ॥ ततःसवज्रेणयुतोदैवतैरभिपूजितः॥ आससाद
ततोवृत्रंस्थितमावृत्यरोदसी ॥ ८२ ॥ कालकेयैर्महाकायैस्समंतादभिरक्षितं॥ समुद्यतप्रहरणैःसशृंगैरिवपर्वतैः ॥ ८३ ॥ ततोयुद्धंसमभवद्दे
वानांसहदानवैः ॥ मुहूर्तंभरतश्रेष्ठलोकत्रासकरंमहत् ॥ ८४ ॥ उद्यतैःप्रतिसृष्टानांखड्गानांवीरबाहुभिः ॥ आसीत्सुतुमलःशब्दः
शरीरैरभिपातितैः॥ ८५ ॥ शिरोभिःप्रपतद्भिश्चाप्यंतरिक्षान्महीतलं॥ तालैरिवमहीपालवृंतैरेवदृश्यते ॥ ८६ ॥ तेहेमकवचाभूत्वाकालेयाःपरि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

घायुधाः ॥ त्रिदशानभ्यवर्तन्तदावदग्धाइवद्रुमाः ॥ ८७ ॥ तेषांवेगवतांवेगंसाहितानांप्रधावताम् ॥ नशेकुःसहिताःसोढुंभग्नास्तेप्राद्रवन्भयात्
॥ ८८ ॥ तान्दृष्ट्वाद्रवतोभीतान्सहस्राक्षःपुरंदरः ॥ वृत्रंचवर्द्धमानंतुकश्मलंमहदाविशत् ॥ ८९ ॥ तंशक्रंकश्मलाविष्टंदृष्ट्वाविष्णुःसनातनः ॥ स्वतेजोव्य
दधाच्छक्रेबलमस्यविवर्धयन् ॥ ९० ॥ विष्णुनाप्यायितंशक्रंदृष्ट्वादेवगणास्तदा ॥ सर्वेतेजस्समादध्युस्तथाब्रह्मर्षयोमलाः ॥ ९१ ॥ ससमाप्यायितःशक्रोवि
ष्णुनादैवतैःसह॥ऋषिभिश्चमहाभागैर्बलवान्समपद्यत ॥९२॥ ज्ञात्वाबलस्थंत्रिदशाधिपंतंननादवृत्रस्सुमहानिनादम् ॥ तस्यप्रणादेनधरादिशश्चखंद्यौर्नगा
श्चेतिचचालसर्वं ॥९३॥ ततोमहेंद्रःपरमाभितप्तःश्रुत्वारवंघोरतरंमहांतम् ॥ भयेनमग्नस्त्वरितंमुमोचवज्रंमहान्तंखलुतस्यशीर्षे ॥९४॥ सशक्रवज्राभिहतः
पपातमहास्वनःकांचनमाल्यधारी ॥ यथामहाशैलवरःपुरस्तात्समंदरोविष्णुकरात्प्रमुक्तः ॥ ९५ ॥ तस्मिन्हतेदैत्यवरेभयार्तःशक्रःप्रदुद्रावसरःप्रवेष्टुं ॥
वज्रंचमेनेस्वकरात्प्रमुक्तंवृत्रंभयाच्चैवहतंनपश्यति ॥ ९६ ॥ सर्वेचदेवामुदिताःप्रहृष्टाःसहर्षयश्चैनमथोस्तुवंति ॥ शेषांश्चदैत्यांस्त्वरितंसमेत्यजघ्नुः
सुरावृत्रवधाभितप्तान् ॥ ९७ ॥ तेवध्यमानास्त्रिदशैस्तदानींमहासुरावायुसमानवेगाः ॥ समुद्रमेवाविविशुर्भयार्ताःप्रविश्यचैवोदधिमप्रमेयम् ॥ ९८ ॥ झ
षाकुलंरत्नसमाकुलंचतदास्ममंत्रंसहिताःप्रचक्रुः ॥ तत्रस्मकेचिन्मतिनिश्चयज्ञास्तांस्तानुपायान्परिचिंतयंतः ॥ ९९ ॥ भयार्दितादेवनिकायतप्तास्त्रैलो
क्यनाशायमतिंप्रचक्रुः ॥ तेषांतुतत्रक्षयकालयोगाद्घोरामतिश्चिंतयतांबभूव ॥ १०० ॥ येसंतिविद्यातपसोपपन्नास्तेषांविनाशःप्रथमंचकार्यः ॥ लोकाश्च
सर्वेतपसाध्रियंतेतस्मात्त्वरध्वंतपसःक्षयाय ॥ १ ॥ येसंतिकेचिद्धिवसुंधरायांतपस्विनोधर्मविदश्चतज्ज्ञाः ॥ तेषांवधश्चक्रियतांहिक्षिप्रंतेषुप्रणष्टेषुजग
द्विनष्टम् ॥ २ ॥ एवंहिसर्वेगतबुद्धिभावाजगद्विनाशेपरमप्रहृष्टाः ॥ दुर्गंसमाश्रित्यमहोर्मिमंतंरत्नाकरंवारुणमालयंस्म ॥ ३ ॥ समुद्रंतेसमासाद्यवारुणं
त्वंभसांनिधिं ॥ कालेयास्समपद्यंतत्रैलोक्यस्यविनाशने ॥ ४ ॥ तेरात्रौसमभिक्रुद्धाभक्षुस्तांस्तदामुनीन् ॥ आश्रमेषुचयेसंतिपुण्येष्वायतनेषुच ॥
॥ ५ ॥ वसिष्ठस्याश्रमेविप्राभक्षितास्तैर्दुरात्मभिः ॥ अशीतिःशतमष्टौचवनेचान्येतपस्विनः ॥ ६ ॥ च्यवनस्याश्रमंगत्वापुण्यंद्विजनिषेवितम् ॥
फलमूलाशनानांहिमुनीनांभक्षितंशतं ॥ ७ ॥ एवंरात्रौस्मकुर्वंतोविविशुश्चार्णवंदिवा ॥ भरद्वाजाश्रमंगत्वानियताब्रह्मचारिणः ॥ ८ ॥ वाताहारांबुभ
क्षाश्चविंशतिश्चनिपूदिताः ॥ एवंक्रमेणभक्षार्थंमुनीनांदानवास्तदा ॥ ९ ॥ निशायांपर्यधावंतशक्ताभुजबलाश्रयात् ॥ कालेनमहतातेवैजघ्नुर्मुनिगणा
न्बहून् ॥ ११० ॥ नचैतानवबुध्यंतमनुजामनुजाधिप ॥ निस्वाध्यायवषट्कारंनष्टयज्ञोत्सवक्रियम् ॥ ११ ॥ जगदासीन्निरुत्साहंकालेयभयपीडितं ॥
एवंप्रक्षीयमाणास्तेमानवामनुजेश्वर ॥ १२ ॥ आत्मत्राणपराभीताःप्राद्रवंस्तुदिशोदश ॥ केचिद्गुहांप्रविविशुर्विकीर्णाश्चापरेद्विजाः ॥ १३ ॥ अप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रेचभयोद्विग्नाभयात्प्राणान्समत्यजन् ॥ केचित्तत्रमहेष्वासाःशूराःपरमदर्पिताः ॥ १४ ॥ मार्गमाणाःपरंयत्नंदानवानांप्रचक्रिरे ॥ नचैताननुजग्मुस्ते
समुद्रंसमुपाश्रितान् ॥ १५ ॥ शमंनजग्मुःपरममाजग्मुःक्षयमेवच ॥ जगत्प्रशमनेजातेनष्टयज्ञोत्सवक्रिये ॥ १६ ॥ आजग्मुःपरमोद्विग्नास्त्रिदशामनुजे
श्वर ॥ समेत्यसमहेंद्रास्तुभयान्मंत्रंप्रचक्रिरे ॥ १७ ॥ नारायणंपुरस्कृत्यवैकुंठमपराजितम् ॥ ततोदेवास्समेतास्तेतदोचुर्मधुसूदनम् ॥ १८ ॥ त्वंनः
स्रष्टाचगोताचभर्ताचजगतःप्रभो ॥ त्वयासृष्टंजगत्सर्वंयच्चेंगंयच्चनेङ्गति ॥ १९ ॥ त्वयाभूमिःपुरानष्टासमुद्रात्पुष्करेक्षण ॥ वाराहंरूपमास्थायजगदर्थे
समुद्धृता ॥ १२० ॥ आदिदैत्योमहावीर्योहिरण्यकशिपुःपुरा ॥ नारसिंहंवपुःकृत्वासूदितःपुरुषोतम ॥ २१ ॥ अवध्यःसर्वभूतानांबलिश्चापिमहासुरः ॥
वामनंवपुरास्थायत्रैलोक्याद्भ्रंशितस्त्वया ॥ २२ ॥ असुरःसुमहेष्वासोजंभइत्यभिविश्रुतः ॥ यज्ञक्षोभकरःक्रूरस्त्वमरैर्विनिपातितः ॥ २३ ॥ एवमादी
निकर्माणियेषांसंख्यानविद्यते ॥ अस्माकंभयभीतानांत्वंगतिर्मधुसूदन ॥ २४ ॥ तस्मात्त्वांदेवदेवेशलोकार्थंज्ञापयामहे ॥ रक्षलोकांश्चदेवांश्चशक्रं
चमहतोभयात् ॥२५॥ भवत्प्रसादाद्वर्ततेप्रजास्सर्वाश्चतुर्विधाः॥स्वस्थाभवंतिमनुजाहव्यकव्यैर्दिवौकसः ॥२६॥ लोकाह्येवंप्रवर्ततेअन्योन्यंचसमाश्रिताः॥
त्वत्प्रभावान्निरुद्विग्नास्त्वयैवपरिराक्षिताः ॥२७॥ इदंचसमनुप्राप्तंलोकानांभयमुत्तमम् ॥ जानीमोनचकेनैतेवध्यंतेब्राह्मणानिशि ॥२८॥ ब्राह्मणेषुचक्षीणेषुपृ
थिवीक्षयमेष्यति ॥ त्वत्प्रसादान्महाबाहोलोकास्सर्वेंजगत्पते ॥ २९ ॥ विनाशंनाधिगच्छेयुस्त्वयावैपरिराक्षिताः ॥ विष्णुरुवाच ॥ विदितंमेसुरास्सर्वं
प्रजायाःक्षयकारणम् ॥१३०॥ भवतांचापिवक्ष्यामिशृणुध्वंविगतज्वराः॥ कालकेयाइतिख्यातागणाःपरमदारुणाः ॥३१॥ तेवृत्रंनिहतंदृष्ट्वासहस्राक्षेणधी
मता ॥ जीवितंपरिरक्षन्तःप्रविष्टावरुणालयम् ॥ ३२ ॥ तेप्रविश्योदधिंघोरनानाग्राहसमाकुलम् ॥ उत्सादनार्थंलोकस्यरात्रौघ्नंतिमुनीनिह ॥ ३३ ॥
नतुशक्याःक्षयंनेतुंसमुद्रांतर्हिताहिते ॥ समुद्रस्यक्षयेबुद्धिर्भवद्भिःपरिचिंत्यताम् ॥ ३४ ॥ एतच्छ्रुत्वावचोदेवाविष्णुनासमुदाहृतम् ॥ परमेष्ठिनमासाद्यअ
गस्त्यस्याश्रमंययुः ॥ ३५ ॥ तत्रापश्यन्महात्मानंवारुणंदीप्ततेजसम् ॥ उपास्यमानमृषिभिर्देवैरिवपितामहम् ॥ ३६ ॥ तेभिगम्यमहात्मानंमैत्रावरुणि
मुत्तमम् ॥ अप्रमत्तंतपोराशिंकर्मभिःस्वैरनुष्ठितैः ॥ ३७ ॥ देवाऊचुः ॥ नहुषेणाभितप्तानांलोकानांत्वंगतिःपुरा ॥ भ्रंशितश्चसुरैश्वर्याल्लोकार्थंलोककं
टकः ॥ ३८ ॥ क्रोधात्प्रवृद्धःसमहान्भास्करस्यनगोत्तमः ॥ वचस्तवानतिक्रामन्विन्ध्यःशैलोनवर्धते ॥ ३९ ॥ तमसाच्छादितेलोकेमृत्युनाभ्यर्दिताः
प्रजाः ॥ त्वामेवनाथमागम्यनिर्वृतिंपरमांगताः ॥ १४० ॥ अस्माकंभयभीतानांनित्यमेवभवान्गतिः ॥ ततस्त्वद्यप्रयाचामस्त्वांवरंवरदोह्यसि ॥ ४१ ॥
॥ भीष्मउवाच ॥ किमर्थंसहसाविंध्यःप्रवृद्धःक्रोधमूर्च्छितः ॥ एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंविस्तरेणमहामुने ॥ ४२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अद्रिराजंमहाशैलंमेरुंक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नकपर्वतम् ॥ उदयेस्तमयेभानुःप्रदक्षिणमवर्तत ॥ ४३ ॥ तंदृष्ट्वातुतदाविंध्यःशैलःसूर्यमथाब्रवीत् ॥ यथाहिमेरुर्भवतानित्यशःपरिगम्यते ॥ ४४ ॥ प्रदक्षिणंचक्रियतेमामेवंकुरुभास्कर ॥ एवमुक्तस्ततःसूर्यःशैलेंद्रंप्रत्यभाषत ॥ ४५ ॥ नाहमात्मेच्छयाशैलंकरोम्येनंप्रदक्षिणम् ॥ एषमार्गःप्रदिष्टोमेयेनेदंनिर्मितंजगत् ॥ ४६ ॥ एवमुक्तस्तदाक्रोधात्प्रवृद्धःसहसाचलः ॥ सूर्याचंद्रमसोर्मार्गंरोद्धुमिच्छन्परंतप ॥ ४७ ॥ ततोहिदेवाःसहितास्तुसर्वेसेंद्राःसमागम्यमहाद्रिराजम् ॥ निवारयामासुरथोत्पतंतंनवैसतेषांवचनंचकार ॥ ४८ ॥ ततोहिजग्मुर्मुनिमाश्रमस्थंतपस्विनांधर्मभृतांवरिष्ठम् ॥ अगस्त्यमत्यद्भुतदीप्तवीर्यंतंचार्थमूचुःसहिताःसुरास्ते ॥ ४९ ॥ देवाऊचुः ॥ सूर्याचंद्रमसोर्मार्गंनक्षत्राणांगतिंतथा ॥ शैलराडावृणोत्येषविंध्यःक्रोधवशानुगः ॥ १५० ॥ तंनिवारयितुंशक्तोनान्यःकश्चिन्मुनीश्वर ॥ तच्छ्रुत्वावचनंविप्रःसुराणांशैलमभ्यगात् ॥ ५१ ॥ सोभिगम्याब्रवीद्विंध्यंसादरंसमुपस्थितम् ॥ मार्गमिच्छाम्यहंदत्तंभवतापर्वतोत्तम ॥ ५२ ॥ दक्षिणामभिगंतास्मिदिशंकार्येणकेनचित् ॥ यावदागमनंमेस्यात्तावत्त्वंप्रतिपालय ॥ ५३॥ निवृत्तेमयिशैलेंद्रततोवर्धस्वकामतः॥पुलस्त्यउवाच॥अद्यापिदक्षिणादेशाद्वारुणिर्ननिवर्तते।५४।एतत्तेसर्वमाख्यातंयथाविन्ध्योनवर्धते।अगस्त्यस्यप्रभावेणयन्मांत्वंपरिपृच्छसि॥५५॥कालेयास्तुयथाराजन्सुरैःसर्वैर्निषूदिताः॥अगस्त्यद्वारमासाद्यतन्मेनिगदतःशृणु॥५६॥त्रिदशानांवचःश्रुत्वामैत्रावरुणिरब्रवीत् ॥ किमर्थंसमुपायातावरंमत्तःकिमिच्छथ ॥ ५७ ॥ एवमुक्तास्तदातेनदेवास्तंमुनिमब्रुवन् ॥ इच्छामएकंवरमद्भुतंवयंपिबार्णवंदेवमुनेमहात्मन् ॥५८॥ एवंत्वयेच्छेमकृतेमहर्षेमहार्णवंपीयमानंसमग्रम् ॥ ततोविहन्यामचसानुबंधंकालेयसंज्ञंसुरविद्विषांबलम् ॥५९॥ त्रिदशानांवचःश्रुत्वातथेतिमुनिरब्रवीत् ॥ करिष्येभवतांकामंलोकानांसुखकारकम् ॥ १६० ॥ एवमुक्त्वाततोगच्छत्समुद्रंनिधिमंभसाम् ॥ तपःसिद्धैश्चमुनिभिःसार्धंदेवैश्चसुव्रत ॥ ६१ ॥ मनुष्योरगगंधर्वायक्षाःकिंपुरुषास्तथा ॥ अनुजग्मुर्महात्मानंद्रष्टुकामास्तदद्भुतम् ॥ ६२ ॥ ततोभ्यपश्यत्सहितःसमुद्रंभीमनिःस्वनम् ॥ नृत्यंतमिवचोर्मीभिर्वेल्गंतमिववायुना ॥६३ ॥ हसंतमिवफेनौघैःस्खलंतंकंदरेषुच ॥ नानाग्राहसमाकीर्णंनानाद्विजगणैर्युतम् ॥ ६४ ॥ अगस्त्यसहितादेवाःसगंधर्वमहोरगाः॥ ऋषयश्चमहाभागाःसमासेदुर्महोदधिम् ॥६५॥ समुद्रंससमासाद्यवारुणिर्भगवानृषिः॥ उवाचसहितान्देवानृषींस्तांस्तुसमागतान् ॥६६॥ पातुकामःसमुद्रंचअगस्त्यऋषिसत्तमः॥ एषलोकहितार्थायपिबामिवरुणालयम् ॥६७॥ भवतांयदनुष्ठेयंतच्छीघ्रंसंविधीयताम्॥एतावदुक्त्वावचनंमैत्रावरुणिरग्रतः ॥६८ ॥ समुद्रमपिबत्क्रुद्धस्सर्वलोकस्यपश्यतः ॥ पीयमानंसमुद्रंतुदृष्ट्वादेवाःसवासवाः ॥ ६९॥ विस्मयंपरमंजग्मुस्स्तुतिभिश्चाप्यपूजयन् ॥ त्वंनस्त्राताविधाताचलोकानांलोकभावनः॥ त्वत्प्रसादात्समुत्सेधमुपगच्छेत्समंजगत् ॥१७०॥ संपूज्यमानस्त्रिदशैर्महात्मागंधर्वमुख्येषुनदत्सुचैव ॥ दिव्यैश्चपुष्पैरवकीर्यमाणो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महार्णवंनिःसलिलंचकार ॥ ७१ ॥ दृष्ट्वाकृतंनिःसलिलंमहार्णवंसुराःसमस्ताःपरमप्रहृष्टाः ॥ प्रगृह्यदिव्यानिवरायुधानितान्दानवान्जघ्नुरदीन
सत्त्वाः ॥ ७२ ॥ तेवध्यमानास्त्रिदशैर्महात्मभिर्महाबलैर्वेगयुतैर्नदद्भिः ॥ नसेहिरेवेगवतांमहात्मनांवेगंतदाधारयितुंदिवौकसाम् ॥ ७३ ॥ तेवध्यमाना
स्त्रिदशैर्दानवाभीमनिःस्वनाः ॥ चक्रुःसुतुमुलंयुद्धंमुहूर्त्तमिवभारत ॥ ७४ ॥ तेपूर्वंतपसादग्धामुनिभिर्भावितात्मभिः ॥ यतमानाःपरंशक्त्या
त्रिदशैर्विनिषूदिताः ॥ ७५ ॥ तेहेमनिष्काभरणाःकुंडलांगदधारिणः ॥ निहतावह्वशोभंतपुष्पिताइवकिंशुकाः ॥ ७६ ॥ हतशिष्टास्ततःकेचित्काले
यदनुजोत्तमाः ॥ विदार्यवसुधांदेवींपातालतलमाश्रिताः ॥ ७७ ॥ निहतान्दानवान्दृष्ट्वात्रिदशामुनिपुंगवम् ॥ तुष्टुवुर्विविधैर्वाक्यैरिदंचैवाब्रुवन्व
चः ॥ ७८ ॥ त्वत्प्रसादान्महाभागलोकैःप्राप्तंमहत्सुखम् ॥ त्वत्तेजसाचनिहताःकालेयाभीमविक्रमाः ॥ ७९ ॥ पूरयस्वमहाविप्रसमुद्रंलोकभावनम् ॥
यत्त्वयासलिलंपीतंतदस्मिन्पुनरुत्सृज ॥ १८० ॥ एवमुक्तःप्रत्युवाचभगवान्मुनिपुंगवः ॥ जीर्णंतद्धिमयातोयमुपायोन्यःप्रचिंत्यताम् ॥ ८१॥ पूरणार्थं
समुद्रस्यभवद्भिर्यत्नमास्थितैः ॥ एवंश्रुत्वातुवचनंमहर्षेर्भावितात्मनः ॥ ८२ ॥ विस्मिताश्चविषण्णाश्चबभूवुःसहितास्सुराः ॥ परस्परमनुज्ञाप्यप्रणम्यमु
निपुंगवम् ॥ ८३ ॥ प्रजाःसर्वामहाराजविप्राजग्मुर्यथागतम् ॥ त्रिदशाविष्णुनासार्द्धमनुजग्मुःपितामहम् ॥ ८४ ॥ पूरणार्थंसमुद्रस्यमंत्रयंतःपरस्परम् ॥
ऊचुःप्रांजलयःसर्वेसागरस्यहिपूरणम् ॥ ८५ ॥ तानुवाचसमेतांस्तुब्रह्मालोकपितामहः ॥ गच्छध्वंविबुधास्सर्वेयथाकामंयथेप्सितम् ॥ ८६ ॥ महता
कालयोगेनप्रकृतिंयास्यतेऽर्णवः ॥ ज्ञातींस्तुकारणंकृत्वामहाराजोभगीरथः ॥ ८७ ॥ गंगौघेनसमुद्रंचपुनःसंपूरयिष्यति ॥ एवंतेब्रह्मणादेवाःप्रेषिताऋषि
सत्तमाः ॥ ८८ ॥ उवाचभगवांस्तुष्टस्त्वगस्त्यमृषिसत्तमम् ॥ देवकार्यंतुभवतादानवानांविनाशनम् ॥८९॥ यतस्संतारितादेवास्तेनतुष्टोस्मिवैमुने ॥
अभिप्रेतोवरोयस्तेयाचयस्वददामितम् ॥ १९० ॥ एवमुक्तस्तदागस्त्यःप्रणिपातपुरःसरम् ॥ इहस्थेनमयादेवदेवकार्यमिदंकृतम् ॥ ९१ ॥ सर्वाश्रमाणां
प्रवरोभवत्वेषममाश्रमः ॥ त्वयाचोक्तस्तुभगवन्भवितानात्रसंशयः ॥ ९२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यात्रांतुपुष्करेकृत्वाइहागत्यनरास्तुये ॥ इहकुंडेषुयेस्नानंतर्प
णंपितृदेवयोः ॥ ९३ ॥ अर्चनंचैवदेवेषुसर्वमक्षयकारकम् ॥ अर्घ्यंचोच्चावचंगृह्यशष्कुलापूपकांस्ततः ॥ ९४ ॥ दास्यंतिद्विजमुख्येभ्यस्तेषांवासस्त्रि
विष्टपे ॥ श्राद्धेनपितरस्तृप्तायावदाभूतसंप्लवम् ॥ ९५ ॥ कंदमूलफलैर्वापितर्पयिष्यतियोमुनिम् ॥ सप्तर्षिस्थानमासाद्यमोदतेशाश्वतीःसमाः ॥ ९६ ॥
यज्ञपर्वतमारूढोदृष्ट्वागंगाविनिर्गमम् ॥ उदङ्मुखींदेवनदीनिर्गतापुष्करंप्रति ॥ ९७ ॥ अत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः ॥ अश्वमेधफलंतस्यभवत्य
वनसंशयः ॥९८॥ यस्त्वेकंभोजयेद्विप्रंकोटिर्भवतिभोजिता ॥ अक्षयंत्वन्नपानंचअत्रदत्तंमुनीश्वर॥९९॥योयमिच्छतिकामंतुसर्वंतस्यभविष्यति॥नवियोनिं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्रजत्यत्रस्नातमात्रोनरोभुवि॥२००॥स्थानानांपरमंस्थानंतीर्थानांतीर्थमुत्तमम्॥मयादत्तंमुनिश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः॥ १ ॥ जन्मप्रभृतियत्पापंस्त्रियावापुरु
षस्यवा॥अत्रैवस्नातमात्रस्यसर्वमेतत्प्रणश्यति॥२॥एवमुक्त्वातुभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः॥जगामामंत्र्यसमुनिमगस्त्यंमुनिसत्तमम्॥३॥ अगस्त्योपिस्थि
तस्तत्रआश्रमेस्वेपरंतप ॥ अगस्त्यस्याश्रमोत्पत्तिरेषातेपरिकीर्तिता ॥ ४ ॥ सप्तर्षीणामाश्रमांश्चकीर्त्तयिष्येकुरूद्वह ॥ अत्रिश्चैववसिष्ठोथपुलस्त्यःपुलहः
क्रतुः ॥ ५ ॥ अंगिरागौतमश्चैवसुमतिःसुमुखस्तथा ॥ विश्वामित्रःस्थूलशिराःसंवर्तश्चप्रतर्दनः ॥ ६ ॥ रैभ्योबृहस्पतिश्चैवच्यवनःकश्यपोभृगुः ॥
दुर्वासाजमदग्निश्चमार्कण्डेयोथगालवः ॥ ७ ॥ उशनाथभरद्वाजोयवक्रीतस्तथामुनिः ॥ स्थूलाक्षःसकलाक्षश्चकण्वोमेधातिथिःकृतः ॥ ८ ॥ नारदः
पर्वतश्चैवस्वगंधीच्यवनोद्विजः ॥ तृणाम्बुःशबलोधौम्यःशतानंदोकृतव्रणः ॥ ९ ॥ जमदग्निस्तथारामोह्यष्टकश्चैवमादयः ॥ कृष्णद्वैपायनश्चैवपुत्राशिष्यैः
समन्वितः ॥ २१० ॥ एतेतुपुष्करंप्राप्यसप्तर्षीणामथाश्रमे ॥ वेष्टितानियमैश्चापिदयायुक्तास्तपस्विनः ॥ ११ ॥ आनृशंस्यंजयोधैर्यंतपःसत्यंक्षमार्ज
वम् ॥ दयादानंजपश्चैवसर्वेषांतत्प्रतिष्ठितं ॥ १२ ॥ इहयत्क्रियतेकर्मतत्परत्रोपभुज्यते ॥ ज्ञात्वातदित्त्थंमुनयःपरमार्थपरायणाः ॥ १३ ॥ नतत्रनास्तिका
यांतिनस्तेनानाजितेंद्रियाः ॥ ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः ॥ १४ ॥ सत्यतेजस्विनःशूरादयावंतःक्षमापराः ॥ यज्वानोयज्ञशीलाश्चनिरीहानिरु
पद्रवाः ॥ १५ ॥ निर्ममानिरहंकारास्तत्रगच्छंतिपुष्करे ॥ नरोगोनजरामृत्युर्भवितात्रमहात्मनां ॥ १६ ॥ नतत्रमूढाविशंतिपुरुषाविषयात्मकाः ॥ का
मलोभमदद्रोहक्रोधमोहैरुपद्रुताः ॥ १७ ॥ तुल्यमानापमानाश्चनिर्द्वंद्वास्संयतेंद्रियाः ॥ ध्यानयोगपराश्चैवतेतुगच्छंतिपुष्करं ॥ १८ ॥ आश्रमेषुयथो
क्तेषुयथोक्तंवैद्विजातयः ॥ येवर्ततेयमंत्रातुंतेषांलोकामहोदयाः ॥ १९ ॥ येनहिंसंतिभूतानिकर्मणामनसागिरा ॥ अनृशंसतराःसंतःसर्वदाचप्रियंवदाः ॥
॥२२०॥ अग्निहोत्ररतानित्यंनित्यंचातिथिपूजकाः ॥ नित्यंस्वाध्यायवंतश्चनित्यंस्नानपरायणाः ॥२१॥ मातृवत्स्वसृवच्चैवतथादुहितृवच्चह ॥ परदारान्प्रप
श्यंतिसततंविगतस्पृहाः ॥ २२ ॥ येधिक्षिप्तानकुप्यंतिनाहिंसंतिचहिंसिताः ॥ समदुःखसुखाःसंतोमहात्मानोजितेंद्रियाः ॥ २३ ॥ तेहिसर्वेप्रपश्यंतिपुराचेरुर्म
हीमिमां ॥ समाधिनाचिंतयंतोब्रह्मलोकंसनातनं ॥ २४ ॥ अथाभवदनावृष्टिःकदाचिन्महतीतदा ॥ कृच्छ्रप्रायोह्यभूत्तत्रसर्वलोकःक्षुधार्दितः ॥ २५ ॥ ततो
निरन्नेलोकेस्मिंश्चात्मानंतेपरीप्सवः ॥ मृतंकुमारमादायकृच्छ्रप्रायास्तदापचन् ॥ २६ ॥ अथपर्यचरत्तत्राक्लिश्यमानान्हितानृषीन् ॥ दृष्ट्वाराजाविषा
दार्त्तःप्रोवाचेदंवचस्तदा ॥ २७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ प्रतिग्रहोब्राह्मणानांदृष्टावृत्तिरनिंदिता ॥ तस्मात्प्रतिग्रहान्मत्तोगृह्णीध्वंमुनिसत्तमाः ॥ २८ ॥ वरान्ग्रा
मान्व्रीहियवान्रसान्रत्नानिकांचनं ॥ गाश्चधेनूश्चतत्सर्वंमामांसंपचताद्विजाः ॥ २९ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ राजन्प्रतिग्रहोघोरोमध्वास्वादोविषोपमः ॥ तज्ज्ञान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तांनःकस्मात्त्वंकुरुषेसम्प्रलोभनं ॥ २३० ॥ दशसूनासमश्चक्रीदशचक्रिसमोध्वजी ॥ दशध्वजिसमावेश्यादशवेश्यासमोनृपः ॥ ३१ ॥ दशसूनासहस्रा
णियोवाहयतिशौंडिकः ॥ तेनतुल्यस्ततोराजाघोरस्तस्यप्रतिग्रहः ॥ ३२ ॥ योराज्ञःप्रतिगृह्णातिब्राह्मणोलोभमोहितः ॥ तामिस्रादिषुघोरेषु
नरकेषुसपच्यते ॥ ३३ ॥ तद्गच्छकुशलंतेस्तुसहदानेनपार्थिव ॥ अन्येषांदीयतामेतादित्युक्त्वातेवनंययुः ॥ ३४ ॥ अथराज्ञःसमादेशात्तत्रगत्वाथ
मंत्रिणः ॥ उदुंबराणिव्यकिरन्हेमगर्भाणिभूतले ॥ ३५ ॥ ततोह्यन्नंविचिन्वंतोगृह्णंश्चोदुंबराण्यपि ॥ गुरूणिहिविदित्वातुनग्राह्याण्यत्रिरब्रवीत् ॥
॥ ३६ ॥ अत्रिरुवाच ॥ नास्महेमूढविज्ञानानास्महेमंदबुद्धयः ॥ हैमानीमानिजानीमःप्रतिबुद्धाःस्मज्ञानिनः ॥ ३७ ॥ इहैवेदंवसुप्रीत्यैप्रेत्यवैकुंठि
तोदयं ॥ तस्मान्नग्राह्यमेवैतत्सुखमानंत्यमिच्छता ॥ ३८ ॥ शतेनगुणितंनिष्कंसहस्रेणसमन्वितम् ॥ यश्चान्यतःप्रतीच्छेत्सपापिष्टांलभतेगतिम् ॥ ३९ ॥
यत्पृथिव्यांव्रीहियवंहिरण्यंपशवःस्त्रियः ॥ नूनंनैकस्यपर्याप्तमितिमत्वाशमंव्रजेत् ॥ २४० ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ तपसांसंचयोयस्यद्रव्याणांयस्यसंचयः ॥
तपःसंचयएवेहविशिष्टोधनसंचयात् ॥ ४१ ॥ त्यजतःसंचयान्सर्वान्यांतिनाशमुपद्रवाः ॥ नहिसंचयवान्काश्चिद्दृश्यतेनिरुपद्रवः ॥ ४२ ॥ यथायथानगृ
ह्णातिब्राह्मणोऽसत्प्रतिग्रहम् ॥ तथातस्यहिसंतोषाद्ब्राह्मंतेजोविवर्द्धते ॥ ४३ ॥ अकिंचनत्वंराज्यंचतुलयासमतोलयत् ॥ अकिंचनत्वमधिकंराज्यादपि
हितात्मनः ॥ ४४ ॥ कश्यपउवाच ॥ अनर्थोब्राह्मणस्यैषयस्त्वर्थनिचयोमहान् ॥ ४५ ॥ अर्थैश्वर्यविमूढोहिश्रेयसोभ्रश्यतेद्विजः ॥ अर्थसंपद्विमोहा
यविमोहोनरकायच ॥ ४६ ॥ तस्मादर्थमनर्थाख्यंश्रेयोर्थीदूरतस्त्यजेत् ॥ यस्यधर्मार्थमर्थेहातस्यानीहागरीयसी ॥ ४७ ॥ प्रक्षालनाद्धिपंकस्यदूराद
स्पर्शनंवरं ॥ योर्थेनसाध्यतेधर्मःक्षयिष्णुःसप्रकीर्तितः ॥ ४८ ॥ यःपरार्थेपरित्यागःसोक्षयोमुक्तिलक्षणः ॥ भरद्वाजउवाच ॥ ॥ जीर्यंतिजीर्यतःकेशादंता
जीर्यंतिजीर्यतः ॥४९॥ धनाशाजीविताशाचजीर्यतोऽपिनजीर्यति॥चक्षुःश्रोत्रेचजीर्येतेतृष्णैकानिरुपद्रवा ॥ २५० ॥ सूच्यासूत्रंयथावस्त्रेसमानयतिसूच
कः ॥ तद्वत्संसारसूत्रंहितृष्णासूच्योपनीयते ॥ ५१ ॥ यथाशृंगंरुरोःकायेवर्द्धमानेचवर्द्धते ॥ अनंतपारादुष्पूरातृष्णादुःखशतावहा ॥ ५२ ॥ अधर्म
बहुलाचैवतस्मात्तांपरिवर्जयेत् ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ संतुष्टः कोनशक्नोतिफलैश्चाप्यतिवर्तितुम् ॥ ५३ ॥ लुब्धइंद्रियलौल्येनसंकटान्यवगाहते ॥
सर्वत्रसंपदस्तस्यसंतुष्टंयस्यमानसं ॥ ५४ ॥ उपानद्गूढपादस्यतस्यचर्मावृतेवभूः ॥ संतोषामृततृप्तानांयत्सुखंशांतचेतसां॥५५॥कुतस्तद्धनलुब्धानामित
श्चेतश्चधावताम् ॥ असंतोषःपरंदुःखंसंतोषःपरमंसुखम् ॥ ५६ ॥ सुखार्थीपुरुषस्तस्मात्संतुष्टःसंततंभवेत् ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ ॥ कामं
कामयमानस्ययदिकामःसमृद्ध्यति ॥५७॥ अथैनमपरःकामोभूयोविध्यतिबाणवत् ॥ नजातुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यति ॥ ५८ ॥ हविषाकृष्णव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्मैवभूयएवाभिवर्द्धते ॥ कामानभिलषन्मोहान्ननरःसुखमेधते ॥ ५९ ॥ इत्येनालयतरुच्छायांव्रजन्निवकापिंजलः ॥ चतुस्सागरपर्यन्तांयोभुंक्तेपृथिवीमि
माम् ॥ २६० ॥ तुल्याश्मकाञ्चनोयश्चसकृतार्थोनपार्थिवः ॥ जमदग्निरुवाच ॥ प्रतिग्रहसमर्थोपिनादत्तेयःप्रतिग्रहम् ॥ २६१ ॥ येलोकादानशीलानां
सतानाप्नोतिशाश्वतान् ॥ योर्थानिच्छेन्नृपाद्विप्रःशोचितव्योमहर्षिभिः ॥ ६२ ॥ नसपश्यतिमूढात्मानरकेयातनाभयम् ॥ प्रतिग्रहसमर्थोपिनप्रसज्येत्प्रति
ग्रहे ॥ ६३ ॥ प्रतिग्रहेणविप्राणांब्राह्मंतेजःप्रशाम्यति ॥ प्रतिग्रहसमर्थानांनिवृत्तानांप्रतिग्रहात् ॥ ६४ ॥ यएवददतांलोकास्तएवाप्रतिगृह्णताम् ॥
॥ अरुन्धत्युवाच ॥ ॥ बिसतंतुर्यथानित्यमंभस्थस्सततंविशेत् ॥ ६५ ॥ तृष्णाचैवमनाद्यंतातथादेहगतासदा ॥ यादुस्त्यजादुर्मतिभिर्यानजीर्य
तिजीर्यतः ॥ ६६ ॥ योसौप्राणांतिकोरोगस्तांतृष्णांत्यजतःसुखं ॥ चांडालउवाच ॥ उग्रादितोभयाद्यस्माद्बिभ्यतीमेमहेश्वराः ॥ ६७ ॥ बलीयसोदुर्ब
लवत्तस्माच्चैवविभेम्यहम् ॥ पशुसखउवाच ॥ यदाचरंतिविद्वांसःसदाधर्मपरायणाः ॥ ६८ ॥ तदेवविदुषाकार्यमात्मनोहितमिच्छता ॥ इत्युक्त्वाहेमगर्भा
णित्यक्त्वातानिफलानिवै॥६९॥ ऋषयोजग्मुरन्यत्रसर्वएवदृढव्रताः॥ ततस्तेविचरंतोवैमध्यमंपुष्करंगताः ॥२७०॥ ददृशुःसहसाप्राप्तंपरिव्राजंशुनःसखं॥
तेनेहसहितास्तत्रगत्वाकिंचिद्वनांतरं॥२७१॥सरःपरमपश्यंतवृतंपद्मैर्जलाशयम् ॥ निविष्टाःसरसस्तीरेचिंतयंतोगतिंशुभाम्॥७२॥शुनःसखोमुनीन्सर्वानु
वाचक्षुधितांस्तदा ॥ सर्वेवदंतुसहिताःकीदृशीक्षुत्प्रवेदना ॥ ७३ ॥ तमूचुःसहितास्तेतुपरिव्राजंशुनःसखं ॥ ऋषयऊचुः ॥ शक्तिखड्गगदाभिश्चचक्रतो
मरसायकैः ॥ ७४ ॥ बाधितेवेदनायातुक्षुधयासापिनिर्जिता ॥ श्वासकुष्ठक्षयाष्ठीलज्वरापस्मारशूलकैः ॥७५॥ व्याधिभिर्जनितासापिक्षुधायानाधिकाभ
वेत् ॥ हिरण्यांगदकेयूरमकुटोज्ज्वलकुंडलाः ॥ ७६ ॥ क्षुधायांनविराजंतेतत्रयेसंस्थितानराः ॥ यथाभूमिगतंतोयंरविरश्मिर्विकर्षति ॥ ७७॥ तद्वच्छरीरं
जानाड्यःशोष्यंतेजठराग्निना ॥ नशृणोतिनचाघ्रातिचक्षुषानैवपश्यति ॥ ७८ ॥ दह्यतेक्षीयतेमूढःशुष्यतेक्षुधयार्दितः ॥ नपूर्वांदक्षिणांचापिपाश्चिमांनोत्त
रामपि ॥ ७९ ॥ नचाधोनैवचोर्द्ध्वंचक्षुधाविष्टोहिविंदति ॥ मूकत्वंबधिरत्वंचजडत्वमथपंगुता ॥ २८० ॥ भैरवत्वममर्यादंक्षुधायांसंप्रवर्द्धते ॥ जनकंजन
नींपुत्रान्भार्यांदुहितरंतथा ॥ २८१ ॥ भ्रातरंस्वजनंवापित्यजतिक्षुधयार्दितः ॥ नपितॄन्पूजयेत्सम्यक्देवंचापिगुरुंतथा ॥८२॥ ऋषीनुपगतांश्चापिक्षुधा
विष्टोनविंदति ॥ एवमत्रविहीनस्यभवंत्येतानिदेहिनां ॥ ८३ ॥ तदेवंसंप्रयच्छेतअन्नंश्रद्धासमन्वितः ॥ ब्रह्मभूतस्ततःसोथब्रह्मणासहमोदते ॥ ८४ ॥ सुसं
स्कृतंचयोप्यन्नंदद्यादहरहर्द्विजे ॥ यःपठेदन्नदानंतुश्राद्धेचैवविशेषतः ॥ ८५ ॥ एकाग्रमानसोभूत्वाअमावस्येंदुसंक्षये ॥ भूतोपघातसंपूर्णेश्राद्धेश्रावयते
सदा ॥ ८६ ॥ पितरस्तस्यतुष्यंतियावज्जीवंनसंशयः ॥ देवद्विजसमीपस्थोन्नस्यदाताविमुच्यते ॥ ८७ ॥ प्रबुद्धोवाप्रमत्तोवाप्रसंगादागतोपिवा ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भक्त्याविरहितोवापिशृण्वन्पापाद्विमुच्यते ॥८८॥ दानेनसंयुताविप्राःसुखिनोधर्मभागिनः ॥ यमोदमोवैनियमःप्रोक्तस्तत्वार्थदर्शिभिः ॥ ८९॥ ब्राह्मणानां
विशेषेणदमोधर्मःसनातनः ॥ दमस्तेजोवर्द्धयतिपवित्रोदमउत्तमः ॥ २९० ॥ विपाप्माचैवतेजस्वीपुरुषोदमतोभवेत् ॥ येकेचिन्नियमालोकेयेचधर्मा
श्शुभान्वयाः ॥ ९१ ॥ सर्वयज्ञफलंचापिदमस्तेभ्योविशिष्यते ॥ तपोयज्ञस्तथादानंदमादेवप्रवर्तते ॥ ९२ ॥ किमरण्येत्वदांतस्यदांतस्यापि
किमाश्रमे ॥ यत्रयत्रवसेद्दांतस्तदरण्यंमहाश्रमः ॥ ९३ ॥ शीलवृत्तसमेतस्यनिगृहीतेंद्रियस्यच ॥ आर्जवेवर्तमानस्यआश्रमैःकिंप्रयोजनम् ॥
॥ ९४ ॥ वनेपिदोषाःप्रभवंतिरागिणांगृहेपिपंचेंद्रियनिग्रहस्तपः ॥ अकुत्सितेकर्मणियःप्रवर्ततेनिवृत्तरागस्यगृहंतपोवनम् ॥ ९५ ॥
सुकर्मधर्मार्जितजीवितानांसदाचसंतुष्यगृहेरतानाम् ॥ जितेंद्रियाणामतिथिप्रियाणांगृहेपिधर्मोनियमस्थितानाम् ॥ ९६ ॥ नशब्दशास्त्रेनिरतस्य
मोक्षोनवर्णसंगेनिरतस्यचैव ॥ नभोजनाच्छादनतत्परस्यनलोकवृत्तग्रहणेरतस्य ॥ ९७ ॥ एकांतशीलस्यदृढव्रतस्यसर्वेन्द्रियप्रीतिनिवर्तकस्य ॥
अध्यात्मयोगेगतमानसस्यमोक्षोध्रुवंनित्यमहिंसकस्य ॥९८॥ सुखंचदांतःस्वपितिसुखेनप्रतिबुध्यते ॥ समःसर्वेषुभूतेषुमनोयस्यप्रबुध्यते ॥ ९९ ॥
नरथेनसुखंयातिनहयेननदंतिना ॥ यथात्मनाविनीतेनसुखंयातिमहापथे ॥ ३०० ॥ नतुकुर्याद्धरिःस्पृष्टःसर्पोवाप्यतिरोषितः ॥ अरिर्वानित्यसंक्रुद्धोयथा
त्मादमवर्जितः ॥ ३०१ ॥ नयमंयममित्याहुरात्मावैयमउच्यते ॥ आत्मावैयमितोयेनसयमस्तुविशिष्यते ॥ २ ॥ यमोयमइतिप्रोक्तोवृथातूद्विजतेजनः ॥
आत्मावैयमितोयेनयमस्तस्यकरोतिकिम् ॥३॥क्रव्यादेभ्यश्चभूतेभ्योऽदान्तेभ्यश्चसदाभयम्॥तेषांविप्रतिषेधार्थंदंडःसृष्टःस्वयंभुवा ॥४॥ दंडोरक्षतिभूता
निदंडःपालयतेप्रजाः ॥ निवारयतिपापिष्टान्दंडोदुर्जयएववा ॥५ ॥ श्यामोयुवालोहिताक्षःसर्वभूतभयावहः ॥ दंडःशास्तामनुष्याणांयस्मिन्धर्मःप्रति
ष्ठितः ॥ ६ ॥ अथाश्रमेषुसर्वेषुदमएवोत्तमव्रतम् ॥ तानिलिंगानिवक्ष्यामियैर्दांतइतिकीर्त्यते ॥ ७ ॥ अकार्पण्यमपारुष्यंसंतोषःसुविधानता ॥ अन
सूयागुरोःपूजादयाभूतेष्वपैशुनम् ॥ ८ ॥ षड्भिरेषदमःप्रोक्तऋषिभिःशांतबुद्धिभिः ॥ दयाधीनौधर्ममोक्षौतथास्वर्गश्चपार्थिव ॥ ९ ॥ अपमा
नेनकुप्येतसंमानेनप्रहृष्यति ॥ समदुःखसुखोधीरःसशांतइतिकीर्त्यते ॥ ३१० ॥ शेतेसुखंहिशांतस्तुसुखंहिप्रतिबुध्यते ॥ श्रेयस्तरमतास्तिष्ठेदवमन्ता
विनश्यति ॥११॥ अपमानितस्तुनध्यायेत्तस्यपापंकदाचन ॥ स्वधर्ममपिचावेक्ष्यपरधर्मनदूषयेत् ॥१२॥ आत्मानमपिजानीयात्परंदोषैस्तुनाक्षिपेत् ॥
मंत्रैर्हीनंक्रियाभिर्वाजन्मनाप्यथवापुनः ॥१३॥ दमश्छादयतेसर्वंहीनमंगंपटोयथा ॥ अधीयतेनिरर्थन्तेनाभिजानंतियेदमम् ॥ १४ ॥ श्रुतस्यहिदमोमूलंद
मोधर्मःसनातनः ॥ योह्यात्मनस्तुलयतेसुवर्णंतुलयादमम् ॥१५॥ सतेनधृतिमान्ख्यातोनतुद्रव्येणमोहितः ॥ व्रतानामपिसर्वेषांदमएवपरायणम् ॥१६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यद्यधीतेषडंगानिवेदतत्वार्थविद्द्विजः ॥ दमेनतुविहीनश्चपूज्यत्वंनेहगच्छति ॥ १७ ॥ दमेनहीनंनपुनंतिवेदायद्यप्यधीताःसहषड्भिरंगैः ॥ सांख्यं
चयोगश्चकुलंचजन्मतीर्थाभिषेकश्चनिरर्थकानि ॥ १८ ॥ अमृतस्येवतृप्येतअपमानस्ययोगवित् ॥ विषवच्चजुगुप्सेतसंमानस्यसदाद्विजः ॥ १९ ॥
अपमानात्तपोवृद्धिःसंमानाच्चतपःक्षयः ॥ अर्चितःपूजितोविप्रोदुग्धागौरिवगच्छति ॥ ३२० ॥ पुनराप्यायतेधेनुःसतृणैःसलिलैर्यथा ॥ एवंजपैश्चहो
मैश्चपुनराप्यायतेद्विजः ॥ २१ ॥ आक्रोशकसमोलोकेसुहृदन्योविनद्यते ॥ यस्तुदुष्कृतमादायसुकृतंस्वंप्रयच्छति ॥ २२ ॥ आक्रोशमानान्
नाक्रोशेन्मन्युंस्वंविनिवर्तयेत् ॥ सन्नियम्यतदात्मानममृतेनाभिषिंचति ॥ २३ ॥ कपालंवृक्षमूलानिकुचेलमसहायता ॥ अनपेक्षाब्रह्मचर्यंनय
न्तिपरमांगतिम् ॥ २४ ॥ कामक्रोधौविनिर्जित्यकिमरण्येकरिष्यति ॥ अभ्यासेनतुवैशास्त्रंकुलंशीलेनधार्यते ॥ २५ ॥ गुणैर्मन्त्राविधार्यन्ते
क्रोधस्सत्त्वेनधार्यते ॥ यस्तुक्रोधंसमुत्पन्नंसंधारयतिचात्मनः ॥ २६ ॥ अक्रोधेनजपेद्धीरःकस्तेनसदृशोभुवि ॥ यस्तुक्रोधंसमुत्पन्नंसंतंसंयम्य
तिष्ठति ॥ २७ ॥ तंसत्सारतमम्मन्येनास्मिन्सीदतियःपुमान् ॥ एषपैतामहोगुह्योब्रह्मराशिस्सनातनः ॥ २८ ॥ धर्मस्यनियमोयोहिमयातेक
थितोभृशम् ॥ अन्येचयज्वनांलोकाअन्येचापितपस्विनां ॥ २९ ॥ अन्येदमवतांलोकास्तेवैपरमपूजिताः ॥ एकःक्षमावतांदोषोद्वितीयोनोपपद्य
ते ॥ ३३० ॥ यदिदंक्षमयायुक्तमशक्तम्मन्यतेजनः ॥ नचैषदोषोमंतव्यःक्षमाप्रज्ञावतांबलम् ॥ ३३१ ॥ प्रशमंयोभिजानातिइष्टापूर्तंमहीयते ॥ यत्क्रो
धयुक्तोजपतिजुहोतिचयदर्चति ॥ ३२ ॥ सर्वंक्षरातितत्तस्यभिन्नकुंभादिवोदकम् ॥ दमाध्यायमिमंपुण्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ ३३ ॥ सधर्मनावमारुह्य
दुर्गाण्य तितरिष्यति ॥ दमाध्यायमिमंपुण्यंसततंश्रावयेद्विजः ॥ ३४ ॥ सब्रह्मलोकमाप्नोतितस्मान्नच्यवतेपुनः ॥ श्रूयतांधर्मसर्वस्वंश्रुत्वाचैतत्प्रधार्यताम् ॥
॥ ३५ ॥ आत्मनःप्रतिकूलानिपरेषांनसमाचरेत् ॥ मातृवत्परदारांश्चपरद्रव्याणिलोष्ठवत् ॥ ३६ ॥ आत्मवत्सर्वभूतानियःपश्यतिसपश्यति ॥ पचनंवै
श्वदेवार्थेपरार्थेयच्चजीवितम् ॥ ३७ ॥ एतद्भवेच्चसर्वस्वंधातूनामिवकांचनम् ॥ सर्वभूतहितंराजन्नधीत्यामृतमश्नुते ॥ ३८ ॥ एवंवैधर्मसर्वस्वमुक्तातेतुशुनःसख
म् ॥ तेनैवसहिताःसर्वेनिविष्टास्सरसस्तटे ॥ ३९ ॥ सरोपश्यन्सुविस्तीर्णंपद्मोत्पलजलावृतम् ॥ तत्रावतारंकृत्वातेबिसानिचकलापशः ॥ ३४० ॥ ती
रेनिक्षिप्यसरसश्चक्रुःपुण्यांजलक्रियाम् ॥ अथोत्तीर्यजलात्तस्मात्तेसमेत्यपरस्परम् ॥ ४१ ॥ बिसान्येतान्यपश्यंतइदंवचनमब्रुवन् ॥ ऋषयऊचुः ॥ केनक्षु
धाभितप्तानामस्माकंपापकर्मणाम् ॥ ४२ ॥ नृशंसेनापनीतानिबिसान्याहारकांक्षिणा ॥ तेशंकमानास्त्वन्योन्यंपर्यपृच्छन्द्विजोत्तमाः ॥ ४३ ॥ चक्रुश्च
निश्चयंसर्वेशपथंप्रतिपार्थिव ॥ कश्यपउवाच ॥ सर्वत्रसर्वंहरतुन्यासलोपंकरोतुच ॥ ४४ ॥ कूटसाक्षित्वमभ्येतुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ दंभेनध

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मंचरतुराजानंचोपसेवताम् ॥ ४५ ॥ मधुमांसंसमश्नातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ अनृतंभाषतुसदाविषयांश्चोपसेवतु ॥ ४६ ॥ ददातुकन्यांशु
ल्केनाबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ वसिष्ठउवाच ॥ अनृतौमैथुनंयातुदिवास्वप्नंनिषेवतु ॥ ४७ ॥ अन्योन्यातिथितामेतुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥
एककूपेवसेद्ग्रामेब्राह्मणोवृषलीपतिः ॥ ४८ ॥ तस्यसालोक्यतांयातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ भरद्वाजउवाच ॥ नृशंसस्सोऽस्तुसर्वेषुसमृध्याचाप्य
हंकृतः ॥ ४९ ॥ मत्सरीपिशुनश्चैवाबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ प्रत्याक्रोशत्ववाक्कुष्टस्ताडयत्वन्यताडितः ॥ ३५० ॥ विक्रीणातुरसांश्चैव
बिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ गौतमउवाच ॥ अतिथिंत्वागतंप्राप्यपाकभेदंकरोतुसः ॥ ५१ ॥ शूद्रान्नंचसदाश्नातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ दत्वादानं
कीर्तयतुपरभार्यासुतुष्यतु ॥ ५२ ॥ एकाकीमिष्टमश्नातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ नित्यकामपरःसोस्तुदिवसेचैवमैथुनी ॥ ५३ ॥
नित्यंतुपातकीचैवाबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ परापवादंवदतुपरदारांश्चसेवतु ॥ ५४ ॥ परनिंदारतश्चास्तुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ मातरंपितरंचै
वसोवमन्यतुदुर्मतिः ॥ ५५ ॥ समातर्यन्यबुद्धिःस्याद्बिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ परपाकंसदाश्नातुपरनारींचसेवतु ॥ ५६ ॥ वेदविक्रयकृच्चास्तुबिसस्तै
न्यंकरोतियः ॥ जमदग्निरुवाच ॥ परस्ययातुप्रेष्यत्वंसतुजन्मनिजन्मनि ॥ ५७ ॥ सर्वधर्मक्रियाहीनोबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ शुनःसखउवाच ॥ न्याये
नवेदानध्येतुगृहस्थोस्तुप्रियातिथिः ॥५८॥ सत्यंवदतुवाजस्रंबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ अग्निंजुहोतुविधिवद्यज्ञंयजतुनित्यशः ॥ ५९ ॥ ब्रह्मणस्सदनंया
तुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ ऋषयऊचुः ॥ इष्टमेवद्विजातीनांयदिदंशपथीकृतं ॥३६०॥ त्वयाकृतंबिसस्तैन्यंसर्वेषांनःशुनःसख ॥ शुनःसखउवाच ॥ मयाह्यं
तर्हितान्यासन्बिसानीमानिवोद्विजाः ॥ ६१ ॥ धर्मंचश्रोतुकामेनजानीध्वंमांचवासवम् ॥ अलोभादक्षयालोकाजितावोमुनिसत्तमाः ॥ ६२ ॥ विमानमधि
तिष्ठध्वंगच्छामस्त्रिदशालयम् ॥ ततोमहर्षयस्तेतुविज्ञायाथपुरंदरम् ॥ ६३ ॥ ऊचुःपुरंदरंचेदंवाक्यंवाक्याविशारदाः ॥ इहागत्यनरोयस्तुमध्यमंपुष्करं
विशेत् ॥६४॥ त्रिरात्रोपोषितोभूत्वालभेदावश्यकंफलम् ॥ द्वादशवार्षिकीदीक्षास्मृतायातुवनौकसां ॥६५॥ तस्याःफलंसमग्रंचलभेदिहनसंशयः ॥ नासौ
दुर्गतिमाप्नोतिस्वगणैःसहमोदते ॥६६॥ विरिञ्चिस्थानसमासाद्यतिष्ठेद्ब्रह्मणोदिनम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इंद्रेणसहसंप्रीतास्तदाजग्मुस्त्रिविष्टपम् ॥६७॥
एवंविलोभ्यमानास्तेलोभैर्बहुविधैरिह ॥ नैवलोभंतथाचक्रुस्तेनजग्मुस्त्रिविष्टपम् ॥ ६८ ॥ इदंयःशृणुयान्नित्यमृषीणांचरितंशुभम् ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्यः ॥ ६७ ॥
स्वर्गलोकेमहीयते ॥ ६९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसप्तर्षिसंवादोनामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ भीष्मउवाच ॥ अत्याश्चर्यवती
रम्याकथेयंपापनाशिनी॥विस्तरेणचमेब्रूहियाथातथ्येनपृच्छतः॥१॥माहात्म्यंमध्यमस्यापिऋषिभिःपरिकीर्तितम्॥फलंचान्नस्यकथितंमाहात्म्यंचदमस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तु ॥ २ ॥ विष्णुनाचपदन्यासःकृतोयत्रमहामुने॥कनीयसस्तथोत्पत्तिर्यथाभूतावदस्वमे ॥३॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरारथंतरेकल्पेराजासीत्पुष्पवाहनः॥ना
म्नालोकेषुविख्यातस्तेजसासूर्यसन्निभः ॥ ४ ॥ तपसातस्यतुष्टेनचतुर्वक्त्रेणभारत ॥ कमलंकांचनंदत्तंयथाकामगमंनृप ॥ ५ ॥ सप्तद्वीपानिलोकंचय
थेष्टंविचरत्सदा ॥ कल्पादौतुसमंद्वीपंतस्यपुष्करवासिना ॥ ६ ॥ लोकेनपूजितंतस्मात्पुष्करद्वीपमुच्यते ॥ तदेवब्रह्मणादत्तंयानमस्यततो
बुजम् ॥ ७ ॥ पुष्पवाहनइत्याहुस्तस्मात्तंदेवदानवाः ॥ नौपम्यमस्तीहजगत्त्रयेपिब्रह्मांबुजस्थस्यचतस्यराज्ञः ॥ ८ ॥ तपोनुभावादथत
स्यराज्ञीनारीसहस्रैरभिवंद्यमाना ॥ नाम्नाचलावण्यवतीबभूवयापार्वतीवेष्टतमाभवस्य ॥ ९ ॥ तस्यात्मजानामयुतंबभूवधर्मात्मनामग्र्यधनुर्ध
राणाम् ॥ तदात्मजांस्तानभिवीक्ष्यराजामुहुर्मुहुर्विस्मयमाससाद ॥ १० ॥ सोभ्यागतंपूज्यमुनिप्रवीरंप्रचेतसंवाक्यमिदंबभाषे ॥ कस्मा
द्विभूतिरचलामरमर्त्यपूजाजाताकथंकमलजासदृशीसुराज्ञी ॥ ११ ॥ भार्यामयाल्पतपसापरितोषितेनदत्तंममांबुजगृहंचमुनींद्रधात्रा ॥ य
स्मिन्प्रविष्टमपिकोटिशतंनृपाणांसामात्यकुंजररथौघजनावृतानां ॥ १२ ॥ नालक्ष्यतेक्कगतमम्बरगामिभिश्चतारागणेंदुरविरश्मिभिरप्यगम्यम् ॥
तस्मात्किमन्यजननीजठरोद्भवेनधर्मादिकंकृतमशेषजनातिगंयत् ॥ १३ ॥ सर्वैर्मयाथतनयैरथवानयापिसद्भार्ययातदखिलंकथयप्रचेतः ॥
सोप्यभ्यधादथभवांतरितंतिरीक्ष्यपृथ्वीपतेशृणुतदद्भुतहेतुवृत्तम् ॥ १४ ॥ जन्माभवत्तवतुलुब्धकुलेपिघोरंजातस्त्वमप्यनुदिनंकिलपापकारी
वपुरप्यभूत्तवपुनःपुरुषांगसंधिदुर्गंधिसत्त्वकुनखाभरणंसमंतात् ॥ १५ ॥ नचतेसुहृन्नसुतबंधुजनोनताहक्नैवस्वसानजननीचतदाभिशस्ता ॥ अ
तिसंमतापरमभीष्टतमाभिमुखीजातामहीशतवयोषिदियंसुरूपा ॥ १६ ॥ अभूदनावृष्टिरतीवरौद्राकदाचनाहारनिमित्तमस्यां ॥ क्षुत्पीडितेनभवता
तुयदान्किंचिदासादितंवन्यफलादिभक्ष्यं ॥ १७ ॥ अथाभिदृष्टंमहदंबुजाढ्यंसरोवरंपंकपरीतरोधः ॥ पद्मान्यथादायततोबहूनिगतःपुरंवैदिशनामधेयं
॥ १८ ॥ तन्मूल्यलाभायपुरंसमस्तंभ्रांतंत्वयाशेषमहस्तदासीत् ॥ क्रेतानकश्चित्कमलेषुजातःक्लांतःपरंक्षुत्परिपीडितश्च ॥ १९ ॥ उपविष्टस्त्व
मेकस्मिन्सभार्योभवनांगणे ॥ ततोरात्रौभवांस्तत्रअश्रौषीन्मंगलध्वनिं ॥ २० ॥ सभार्यस्तत्रगतवान्यत्रासौमंगलध्वनिः ॥ तत्रमंडलमध्यस्थाविष्णो
रर्चाविलोकिता ॥ २१ ॥ वेश्यानंगवतीनामविभ्रतीद्वादशीव्रतं ॥ समाप्यमाघमासस्यद्वादश्यांलवणाचलं ॥ २२ ॥ न्यवेदयत्तुगुरवेशय्यांचोपस्करा
न्विताम् ॥ अलंकृत्यहृषीकेशंसौवर्णसममादरात् ॥ २३ ॥ सातुदृष्टाततस्ताभ्यामिदंचपरिचिंतितं ॥ किमेभिःकमलैःकार्यंवरंविष्णुरलंकृतः ॥ २४ ॥
इतिभक्तिस्तदाजातादंपत्योस्तुनरेश्वर॥तत्प्रसंगात्समभ्यर्च्यकेशवंलवणाचलं ॥ २५ ॥ शय्याचपुष्पप्रकरैःपूजिताभूच्चसर्वशः ॥ अथानंगवतीतुष्टातयो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धान्यशतत्रयम् ॥ २६ ॥ दीयतामादिदेशाथकलधौतपलत्रयं ॥ नगृहीतंततस्ताभ्यांमहासत्त्वावलंबनात् ॥ २७ ॥ अनंगवत्याचपुनस्तयोरन्नं
चतुर्विधं ॥ आनीयव्याहृतंचान्नंभुज्यतामितिभूपते ॥ २८ ॥ ताभ्यांचतदपित्यक्तंभोक्ष्यावःश्वोवरानने ॥ प्रसंगादुपवासोनौतवाद्यास्तुशुभावहः ॥२९॥
जन्मप्रभृतिपापिष्ठावावांदेविदृढव्रते ॥ त्वत्प्रसंगाद्भवद्देहेधर्मलेशोस्तुनाविह ॥ ३० ॥ इतिजागरणंताभ्यांतत्प्रसंगादनुष्ठितं ॥ प्रभातेचतया
दत्ताशय्यासलवणाचला ॥ ३१ ॥ ग्रामश्वशुरवेभक्त्याविप्रेभ्योद्वादशैवतु ॥ वस्त्रालंकारसंयुक्तागावश्चकनकान्विताः ॥ ३२ ॥ भोजनंचसुहृन्मि
त्रदीनांधकृपणैःसह ॥ तच्चलुब्धकदांपत्यंपूजयित्वाविसर्जितम् ॥ ३३ ॥ सभवान्लुब्धकोजातःसपत्नीकोनृपेश्वरः ॥ पुष्करप्रकरात्तस्मात्केशवस्य
तुपूजनात् ॥ ३४ ॥ विनष्टाशेषपापस्यतवपुष्करमंदिरं ॥ तस्यसत्यस्यमाहात्म्यादलोभतपसानृप ॥ ३५ ॥ प्रादात्कामगमंयानंलोकनाथश्चतुर्मुखः ॥ संतुष्टस्त
वराजेंद्रपुष्करंत्वंसमाश्रय ॥ ३६ ॥ कल्पंसत्वंसमासाद्यविभूतिद्वादशीव्रतं ॥ कुरुराजेंद्रनिर्वाणमवश्यंसमवाप्स्यसि ॥ ३७ ॥ एतदुक्त्वातुसमुनिस्तत्रै
वांतरधीयत ॥ राजायथोक्तंचपुनरकरोत्पुष्पवाहनः ॥ ३८ ॥ इदमाचरतोराजन्नखंडव्रतताभवेत् ॥ यथाकथंचित्कालेनद्वादशद्वादशीर्नृप
॥ ३९ ॥ कर्तव्याशक्तितोदेवविप्रेभ्योदक्षिणानृप ॥ ज्येष्ठेगावःप्रदातव्यामध्यमेभूमिरुत्तमा ॥ ४० ॥ कनिष्ठेकांचनंदेयमित्येषादक्षिणा
स्मृता ॥ प्रथमंब्रह्मदैवत्यंद्वितीयंवैष्णवंतथा ॥ ४१ ॥ तृतीयंरुद्रदैवत्यंत्रयोदेवास्त्रिषुस्थिताः ॥ इतिकलुषविदारणंजनानांपठतिचयस्तु
शृणोतिचापिभक्त्या ॥ ४२ ॥ मतिमपिचसयातिदेवलोकेवसतिचरोमसमानिवत्सराणि ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतं ॥४३॥ कथितंतेनरुद्रे
णमहापातकनाशनम् ॥ नक्तमब्दंचरित्वातुगवासार्धंकुटुंबिने ॥ ४४ ॥ हैमंचक्रंत्रिशूलंचदद्याद्विप्रायवाससी ॥ एवंयःकुरुतेपुण्यंशिवलोकेसमोद
ते ॥ ४५ ॥ एतदेवव्रतंनाममहापातकनाशनम् ॥ यस्त्वेकभक्तेनक्षिपेद्धेनुंवृषसमन्विताम् ॥ ४६ ॥ धेनुंतिलमयींदद्यात्सपदंयातिशांकरम् ॥
एतद्रुद्रव्रतंनामभयशोकविनाशनम् ॥ ४७ ॥ यश्चनीलोत्पलंहैमंशर्करापात्रसंयुतम् ॥ एकांतरितनक्ताशीसमांतेवृषसंयुतम् ॥ ४८ ॥ वैष्णवंसपदंया
तिनीलव्रतमिदंस्मृतम् ॥ आषाढादिचतुर्मासमभ्यंगंवर्जयेन्नरः ॥ ४९ ॥ भोजनोपस्करंदद्यात्सयातिभवनंहरेः ॥ जनप्रीतिकरंनॄणांप्रीतिव्रतमिहो
च्यते ॥ ५० ॥ वर्जयित्वामधौयस्तुदधिक्षीरघृतैक्षवम् ॥ दद्याद्वस्त्राणिसूक्ष्माणिरसपात्रेणसंयुतम् ॥ ५१ ॥ संपूज्यविप्रमिथुनंगौरीमेप्रीयतामिति ॥
एतद्गौरीव्रतंनामभवानीलोकदायकम् ॥ ५२ ॥ पुष्यादौयस्त्रयोदश्यांकृत्वानक्तमथोपुनः ॥ अशोकंकांचनंदद्यादिक्षुयुक्तंदशांगुलम् ॥ ५३ ॥ विप्रायवस्त्रसंयुक्तं
प्रद्युम्नःप्रीयतामिति ॥ कल्पंविष्णुपुरेस्थित्वाविशोकस्स्यात्पुनर्नृप ॥ ५४ ॥ एतत्कामव्रतंनामसदाशोकविनाशनम् ॥ आषाढादिव्रतेयस्तुवर्जयेद्यःफला

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शनम् ॥ ५५ ॥ चातुर्मास्येनिवृत्तेतुघटंसर्पिर्गुडान्वितम् ॥ कार्तिक्यांतत्पुनर्हैमंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ ५६ ॥ सरुद्रलोकमाप्नोतिशिवव्रतमिदंस्मृतम् ॥ वर्जयेद्यस्तुपुष्पाणिहेमंतेशिशिरावृते ॥ ५७ ॥ पुष्पत्रयंचफाल्गुन्यांकृत्वाशक्त्याचकांचनम् ॥ दद्याद्द्विकालवेलायांप्रीयेतांशिवकेशवौ ॥ ५८ ॥ दत्वा परंपदंयातिसौम्यव्रतमिदंस्मृतम् ॥ फाल्गुनादितृतीयायांलवणंयस्तुवर्जयेत् ॥ ५९ ॥ समांतेशयनंदद्याद्गृहंचोपस्करान्वितम् ॥ संपूज्यविप्रमिथुनंभवानीप्रीयतामिति ॥६०॥ गौरीलोकेवसेत्कल्पंसौभाग्यव्रतमुच्यते ॥ संध्यामौनंनरःकृत्वासमांतेघृतकुंभकम् ॥ ६१ ॥ वस्त्रायुग्मंतिलान्घंटांब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ लोकंसारस्वतंयातिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ६२ ॥ एतत्सारस्वतंनामरूपविद्याप्रदायकम् ॥ लक्ष्मीमभ्यर्च्यपंचम्यामुपवासीभवेन्नरः ॥ ६३ ॥ समांतेहेमकमलंदद्याद्धेनुसमन्वितम् ॥ सवैविष्णुपदंयातिलक्ष्मीःस्याज्जन्मजन्मनि ॥ ६४ ॥ एतल्लक्ष्मीव्रतंनामदुःखशोकविनाशनम् ॥ कृत्वोपलेपनंशंभोरग्रतःकेशवस्यच ॥ ६५ ॥ यावदब्दंपुनर्दद्याधेनुर्जलघटस्तथा ॥ जन्मायुतंसराजास्यात्ततःशिवपुरंव्रजेत् ॥ ६६ ॥ एतदायुर्व्रतंनामसर्वकामप्रदायकम् ॥ अश्वत्थंभास्करंगंगांप्रणम्यैकाग्रमानसः ॥ ६७ ॥ एकभक्तंनरः कुर्यादब्दमेकंविमत्सरः ॥ व्रतांतेविप्रमिथुनंपूज्यंधेनुत्रयान्वितम् ॥ ६८ ॥ वृक्षंहिरण्मयंदद्यात्सोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ एतत्कीर्तिव्रतंनामभूतिकीर्तिफलप्रदम् ॥ ६९ ॥ घृतेनस्नपनंकृत्वाशंभोर्वाकेशवस्यवा ॥ अक्षताभिःसपुष्पाभिःकृत्वागोमयमंडलम् ॥ ७० ॥ समांतेहेमकमलंतिलधेनुसमन्वितम् ॥ शूलमष्टांगुलंदद्याच्छिवलोकेमहीयते ॥ ७१ ॥ सामगायनकंचैवसामव्रतमिहोच्यते ॥ नवम्यामेकभक्तंतुकृत्वाकन्याश्चशक्तितः ॥ ७२ ॥ भोजयित्वासमंदद्याद्धेमकंचुकवाससी ॥ हैमंसिंहंचविप्रायदद्याच्छिवपदंव्रजेत् ॥ ७३ ॥ जन्मार्बुदंसुरूपःस्याच्छत्रुभिश्चापराजितः ॥ एतद्वीरव्रतंनामनराणांचसुखप्रदम् ॥ ७४ ॥ चैत्रादिचतुरोमासाञ्जलंदद्याद्दयान्वितः ॥ व्रतांतेमणिकंदद्यादन्नंवस्त्रसमन्वितम् ॥ ७५ ॥ तिलपात्रंहिरण्यंचब्रह्मलोकेमहीयते ॥ कल्पांतेभूतिजननमानंदव्रतमुच्यते ॥ ७६ ॥ पंचामृतेनस्नपनंकृत्वासंवत्सरंविभोः ॥ वत्सरांतेपुनर्दद्याद्धेनुंपंचामृतान्वितां ॥ ७७ ॥ विप्रायदद्याच्छंखंचसपदंयातिशांकरम् ॥ राजाभवतिकल्पांतेधृतिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ ७८ ॥ वर्जयित्वापुमान्मांसंव्रतांतेगोप्रदोभवेत् ॥ तद्वद्धेममृगंदद्यात्सोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ ७९ ॥ अहिंसाव्रतमित्युक्तंकल्पांतेभूपतिर्भवेत् ॥ कल्यमुत्थायवैस्नानंकृत्वादांपत्यमर्चयेत् ॥ ८० ॥ भोजयित्वायथाशक्तिमाल्यवस्त्रविभूषणैः ॥ सूर्यलोकेवसेत्कल्पंसूर्यव्रतमिदंस्मृतम् ॥ ८१ ॥ आषाढादिचतुर्मासंप्रातःस्नायीभवेन्नरः ॥ विप्रायभोजनंदत्वाकार्तिक्यांगोप्रदोभवेत् ॥ ८२ ॥ सवैष्णवपदंयातिविष्णुव्रतमिदंस्मृत् ॥ अयनादयनंयावद्वर्जयेत्पुष्पसर्पिषी ॥ ८३ ॥ तदंतेपुष्पमन्नानिघृतधेन्वासहैवतु ॥ दत्वाशिवपदंयातिविप्रायघृतपायसम् ॥ ८४ ॥ एतच्छीलव्रतंनामशीलारोग्यफलप्रदम् ॥ यावत्संभवेद्यस्तुपंचद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्यांपयोव्रतः ॥ ८५ ॥ समांतेश्राद्धकृद्दद्याद्गाश्चपंचपयस्विनीः ॥ वासांसिचपिशंगानिजलकुंभयुतानिच ॥ ८६ ॥ सयातिवैष्णवंलोकंपितॄणांतारये
च्छतम् ॥ ८७ ॥ कल्पांतेराजराजेंद्रापितृव्रतमिदंस्मृतम् ॥ संध्यादीपप्रदोयस्तुघृतैस्तैलंविवर्जयेत् ॥ ८८ ॥ समांतेदीपकंदद्याच्चक्रंशूलंचकांचनम् ॥
वस्त्रयुग्मंचविप्रायसतेजस्वीभवेन्नरः ॥ ८९ ॥ रुद्रलोकमवाप्नोतिदीप्तिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ कार्तिकादितृतीयायां प्राश्य गोमूत्रयावकम् ॥ ९० ॥ नक्तं
चरेदब्दमेकमब्दान्ते गोप्रदोभवेत् ॥ गौरीलोके वसेत्कल्पंततोराजा भवेदिह ॥ ९१ ॥ एतद्रुद्रव्रतंनामसदा कल्याणकारकम् ॥ वर्जयेच्चतुरो
मासान्यस्तु गन्धानुलेपनम् ॥ ९२ ॥ शुक्तिगन्धाक्षतान्दद्याद्विप्राय सितवाससी ॥ वारुणं पदमाप्नोति दृढव्रतमिदं स्मृतम् ॥ ९३ ॥ वैशाखे पुष्पल
वणंवर्जयेदथगोप्रदः ॥ भूत्वा विष्णुपदेकल्पंस्थित्वाराजा भवेदिह ॥ ९४ ॥ एतच्छान्तिव्रतंनामकीर्तिकामफलप्रदम् ॥ ब्रह्माण्डं काञ्चनं
कृत्वा तिलराशिसमन्वितम् ॥ ९५ ॥ घृतेनान्यप्रदो भूत्वावह्निंसंतर्प्यसाद्विजम् ॥ संपूज्यविप्रदांपत्यंमाल्यवस्त्राविभूषणैः ॥ ९६ ॥ शक्तितस्त्रिप
लादूर्ध्वंविश्वात्माप्रीयतामिति ॥ पुण्येऽह्निदद्यादपरेब्रह्मयात्यपुनर्भवम् ॥ ९७ ॥ एतद्ब्रह्मव्रतंनामानिर्वाणफलदंनृणाम् ॥ यश्चोभयमुखींदद्यात्प्रभूत
सकलान्विताम् ॥ ९८ ॥ दिनंपयोव्रतंतिष्ठेत्सयातिपरमंपदम् ॥ एतद्वैसुव्रतंनामपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ९९ ॥ त्र्यहंपयोव्रतःस्थित्वाकाञ्चनंकल्पपा
दपम् ॥ पलादूर्ध्वंयथाशक्ति तण्डुलप्रस्थसंयुतम् ॥ १०० ॥ दत्त्वाब्रह्मपदंयातिभीमव्रतमिदंस्मृतम् ॥ मासोपवासी योदद्याद्धेनुंविप्रायशोभना
म् ॥ १०१ ॥ सवैष्णवपदंयातिभीमव्रतमिदंस्मृतम् ॥ दद्याद्विंशत्पलादूर्ध्वंमहींकृत्वातुकाञ्चनीम् ॥ १०२ ॥ दिनंपयोव्रतस्तिष्ठेद्रुद्रलोकेमहीय
ते ॥ धनप्रदमिदंप्रोक्तंसप्तकल्पशतानुगम् ॥ ३ ॥ माघेमास्यथचैत्रेवागुडधेनुप्रदोभवेत् ॥ गुडव्रतंतृतीयायांगौरीलोकेमहीयते ॥ ४ ॥ महा
व्रतमिदंनामपरमानन्दकारकम् ॥ पक्षोपवासीयोदद्याद्विप्रायकपिलाद्वयम् ॥ ५ ॥ सब्रह्मलोकमाप्नोतिदेवासुरसुपूजितः ॥ कल्पान्तेसर्वराजा
स्यात्प्रभाव्रतमिदंस्मृतम् ॥ १०६ ॥ वत्सरंत्वेकभक्ताशीसभक्ष्यजलकुंभदः ॥ शिवलोकेवसेत्कल्पंप्राप्तिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ ७ ॥ नक्ताशीत्वष्टमी
षुस्याद्वत्सरांतेतुधेनुदः ॥ पौरंदरंपुरंयातिसुगतिव्रतमुच्यते ॥ ८ ॥ इंधनंयोददेद्विप्रेवर्षादींश्चतुरस्त्वृतून् ॥ घृतधेनुप्रदोंतेचसपरंब्रह्मगच्छति ॥ ९ ॥
वैश्वानरव्रतंनामसर्वपापप्रणाशनम् ॥ एकादश्यांतुनक्ताशीयश्चक्रंविनिवेदयेत् ॥ १० ॥ कृत्वासमांतेसौवर्णंविष्णोःपदमवाप्नुयात् ॥ एतत्कृष्णव्रतंनामक
ल्पांतेराज्यलाभकृत् ॥ १११ ॥ पायसाशीसमांतेतुदद्याद्विप्रायगोयुगम् ॥ लक्ष्मीलोकेवसेत्कल्पमेतद्देवीव्रतंस्मृतं ॥ ११२ ॥ सप्तम्यांनक्तभुग्दद्या
त्समातेगांपयस्विनीं ॥ सूर्यलोकमवाप्नोतिभानुव्रतमिदंस्मृतं ॥ १३ ॥ चतुर्थ्यांनक्तभुग्दद्याद्धेमंतेगोयुगंतथा ॥ एतद्वैनायकंनामशिवलोकफलप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दम् ॥ १४ ॥ महाफलानियस्त्यक्त्वाचातुर्मास्यंद्विजातये ॥ हैमानिकार्तिकेदद्याद्धोमान्तेगोयुगंतथा ॥ १५ ॥ एतत्सौरव्रतंनामसूर्यलोकफलप्रदम् ॥
द्वादशाद्वादशीर्यस्तुसमाप्योपोषणेनृप ॥ १६ ॥ गोवस्त्रकांचनैर्विप्रान्पूजयेच्छक्तितोनरः ॥ परंपदमवाप्नोतिविष्णुव्रतमिदंस्मृतं ॥ १७ ॥ चतुर्द
श्यांतुनक्ताशीसमान्तेगोयुगप्रदः ॥ शैवंपदमवाप्नोतित्रैयंबकमिदंस्मृतम् ॥१८॥ सप्तरात्रोषितोदद्याद्घृतकुंभंद्विजातये ॥ वरव्रतमिदंप्राहुर्ब्रह्मलोकफल
प्रदम् ॥१९॥ असौकार्शीसमासाद्यधेनुंदत्तेपयस्विनीम् ॥ शक्रलोकेवसेत्कल्पमिदंमंत्रव्रतंस्मृतम् ॥१२०॥मुखवासंपरित्यज्यसमांतेगोप्रदोभवेत्॥ वारुणं
लोकमाप्नोतिवारुणव्रतमुच्यते ॥ २१ ॥ चांद्रायणंचयःकुर्याद्धैमंचंद्रंनिवेदयेत् ॥ चंद्रव्रतमिदंप्रोक्तंचंद्रलोकफलप्रदम् ॥ २२ ॥ ज्येष्ठेपंचतपायोंतेहेमधे
नुप्रदोदिवम् ॥ यात्यष्टमीचतुर्दश्योरुद्रव्रतमिदंस्मृतम् ॥ २३ ॥ सकृद्विधानकंकुर्यात्तृतीयायांशिवालये ॥ समाप्तेधेनुदोयातिभवानीव्रतमुच्यते ॥२४॥
माघेनिश्यार्द्रवासाःस्यात्सप्तम्यांगोप्रदोभवेत् ॥ दिविकल्पंवसित्वेहराजास्यात्पवनव्रतम् ॥ २५ ॥ त्रिरात्रोपोषितोदद्यात्फाल्गुन्यांभवनंशुभम् ॥
आदित्यलोकमाप्नोतिधामव्रतमिदंस्मृतम् ॥ २६ ॥ त्रिसंध्यंपूज्यदांपत्यमुपवासीविभूषणैः ॥ ददन्मोक्षमवाप्नोतिमोक्षव्रतमिदंस्मृतम् ॥ २७ ॥ दत्त्वासित
द्वितीयायामिंदौलवणभाजनम् ॥ समाप्तेगोप्रदोयातिविप्रायाशिवमंदिरम् ॥ २८ ॥ कांस्यंसवस्त्रंराजेन्द्रदक्षिणासहितंतथा ॥ समाप्तेगांचयोद
द्यात्सयातिशिवमंदिरम् ॥ २९ ॥ कल्पांतेराजराजस्स्यात्सोमव्रतमिदंस्मृतम् ॥ प्रतिपत्स्वेकभक्ताशीसमाप्तेचफलप्रदः ॥ १३० ॥ वैश्वानरपदंयातिशि
खिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ हैमंपलद्वयादूर्द्ध्वंरथमश्वयुगान्वितम्॥३१॥दद्यात्कृतोपवासःसदिविकल्पशतंवसेत् ॥ तदंतेराजराजस्स्यादश्वव्रतमिदंस्मृतम्॥३२॥
तद्वद्धेमरथंदद्यात्करिभ्यांसंयुतंपुनः ॥ सत्यलोकेवसेत्कल्पंसहस्रमपिभूमिपः ॥ ३३ ॥ भवेदिहागतोभूम्यांकरिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ दशम्यामेकभक्ता
शीसमाप्तेदशधेनुदः ॥ ३४ ॥ दीपंचकांचनंदद्याद्ब्रह्माण्डाधिपतिर्भवेत् ॥ एतद्विश्वव्रतंनाममहापातकनाशनम् ॥ ३५ ॥ कन्यादानं
तुकार्तिक्यांपुष्करेयःकरिष्यति ॥ एकविंशद्गुणोपेतोब्रह्मलोकंगमिष्यति ॥ ३६ ॥ कन्यादानात्परंदानंनैवचास्त्यधिकंक्वचित् ॥ पुष्करेतुवि
शेषेणकार्तिक्यांतुविशेषतः ॥ ३७ ॥ विप्रायविधिवद्देयंतेषांलोकोक्षयोभवेत् ॥ तिलपिष्टमयंकृत्वागजंरत्नसमन्वितम् ॥ ३८ ॥ विप्रायये प्रयच्छंति
जलमध्येस्थितानराः ॥ तेषांचैवाक्षयोलोकोभविताभूतसंप्लवम् ॥ ३९ ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिव्रतषष्ठिमनुत्तमाम् ॥ मन्वंतरशतंसोपिगंधर्वाधिपतिर्भ
वेत् ॥४०॥ षष्ठिव्रतंभारतपुण्यमेतत्तवोदितंविश्वजनीनमद्य ॥ श्रोतुंयदीच्छातवराजराजश्शृणुद्विजातेःकरणीयमेतत् ॥ १४१ ॥ नैर्मल्यंभावशुद्धिश्च
विनास्नानंनविद्यते ॥ तस्मान्मनोविशुद्ध्यर्थंस्नानमादौविधीयते ॥ ४२ ॥ अनुद्धृतैरुद्धृतैर्वाजलैःस्नानंसमाचरेत् ॥ तीर्थंप्रकल्पयेद्विद्वान्मूलमंत्रेण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मंत्रवित् ॥ ४३ ॥ नमोनारायणायेतिमूलमंत्रउदाहृतः ॥ सदर्भपाणिर्विधिनाआचांतःप्रयतःशुचिः ॥ ४४ ॥ चतुर्हस्तसमायुक्तंचतुरश्रंसमंततः ॥प्रक
ल्प्यावाहयेद्गंगामेभिर्मंत्रैर्विचक्षणः ॥ ४५ ॥ विष्णोःपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुदेवता ॥ त्राहिनस्त्वेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात् ॥४६॥ तिस्रःकोट्यो
र्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥ दिविभुव्यंतरिक्षेचतानितेसंतिजाह्नवि ॥ ४७ ॥ नंदिनीत्येवतेनामदेवेषुनलिनीतिच ॥ दक्षापृथ्वीच
सुभगाविश्वकायाशिवासिता ॥ ४८ ॥ विद्याधरीसुप्रसन्नातथालोकप्रसादिनी ॥ क्षेमाचजाह्नवीचैवशांताशांतिप्रदायिनी ॥ ४९ ॥ एतानिपुण्य
नामानिस्नानकालेप्रकीर्त्तयेत् ॥ भवेत्सन्निहितातत्रगंगात्रिपथगामिनी ॥ १५० ॥ सप्तवाराभिजप्तेनकरसंपुटयोजितम् ॥ मूर्ध्निकुर्याज्जलंभूयस्त्रिचतुः
पंचसप्तधा ॥ ५१ ॥ स्नानंकुर्यान्मृदातद्वदामंत्र्यतुविधानतः ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ ५२ ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुःष्कृतंकृत
म् ॥ उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥५३॥ नमस्तेसर्वलोकानांप्रभवारणिसुव्रते ॥ एवंस्नात्वाततःपश्चादाचम्यतुविधानतः ॥ ५४ ॥ उत्थायवाससी
शुभ्रेशुद्धेतुपरिधायवै ॥ ततस्तुतर्पणंकुर्यात्त्रैलोक्याप्यायनायवै ॥ ५५ ॥ ब्रह्माणंतर्पयेत्पूर्वंविष्णुंरुद्रंप्रजापतीन् ॥ देवायक्षास्तथानागागंधर्वाप्सरसां
गणाः ॥ ५६ ॥ क्रूरास्सर्पाःसुपर्णाश्चतरवोजंभकादयः ॥ विद्याधराजलधरास्तथैवाकाशगामिनः ॥ ५७ ॥ निराधाराश्चयेजीवापापधर्मरताश्च
ये ॥ तेषामाप्यायनायैतद्दीयतेसलिलंमया ॥ ५८ ॥ कृतोपवीतोदेवेभ्योनिवीतीचभवेत्ततः ॥ मनुष्यांस्तर्पयेद्भक्त्याऋषिपुत्रानृषींस्तथा ॥ ५९ ॥
सनकश्चसनंदश्चतृतीयश्चसनातनः ॥ कपिलश्चासुरिश्चैववोढुःपंचशिखस्तथा ॥ १६० ॥ सर्वेतेतृप्तिमायांतुमद्दत्तेनांबुनासदा ॥ मरीचिमत्र्यंगिरसौपुलस्त्यं
पुलहंक्रतुम् ॥ ६१ ॥ प्रचेतसंवसिष्ठंचभृगुंनारदमेवच ॥ देवब्रह्मऋषीन्सर्वांस्तर्पयेत्साक्षतोदकैः ॥ ६२ ॥ अपसव्यंततःकृत्वासव्यंजानुचभूतले ॥
अग्निष्वात्तांस्तथासौम्यान्हविष्मतस्तथोष्मपान् ॥ ६३ ॥ सुकालिनोबर्हिषदस्तथाचैवाज्यपान्पुनः ॥ संतर्पयेत्पितॄन्भक्त्यासतिलोदकचंदनैः ॥ ६४ ॥
सदर्भपाणिर्विधिनापितॄंन्स्वांस्तर्पयेतत्तः ॥पित्रादीन्नामगोत्रेणतथामातामहानपि ॥६५॥ संतर्प्यविधिवद्भक्त्याइमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ योबांधवाबांधवायेयेन्यजन्म
निबांधवाः ॥ ६६ ॥ तेतृप्तिमखिलायांतुयेप्यस्मत्तोयकांक्षिणः ॥ आचम्यविधिनासम्यगालिखेत्पद्ममग्रतः ॥ ६७ ॥ साक्षताद्भिस्सपुष्पाभिःसतिलारु
णचंदनैः ॥ अर्घ्यंदद्यात्प्रयत्नेनसूर्यनामानुकीर्तनैः ॥ ६८ ॥ नमस्तेविश्वरूपायनमस्तेविष्णुरूपिणे ॥ सर्वदेवनमस्तेस्तुप्रसीदममभास्कर ॥ ६९ ॥ दि
वाकरनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते ॥ एवंसूर्यंनमस्कृत्यात्रिःकृत्वाचप्रदक्षिणम् ॥ १७० ॥ द्विजंगांकांचनंचैवदृष्ट्वास्पृष्ट्वागृहंव्रजेत् ॥ स्वगेहस्थांततःपु
ण्यांप्रतिमांचापिपूजयेत् ॥७१॥ भोजनंचततःपश्चाद्द्विजपूर्वंचकारयेत् ॥ अनेनविधिनासर्वऋषयःसिद्धिमागताः ॥ १७२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खंडेस्नानविधिर्नामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ आसीत्पुराबृहत्कल्पेधर्ममूर्तिर्जनाधिपः ॥ सुहृच्छक्रस्यनिहतायेनदैत्याःसहस्रशः ॥ १ ॥
सोमसूर्यादयोयस्यतेजसाविगतप्रभाः ॥ भवंतिशतशोयेनदानवाश्चपराजिताः ॥ २ ॥ यथेच्छरूपधारीचमानुषोप्यपराजितः ॥ तस्यभानुमतीभा
र्यासतीत्रैलोक्यसुंदरी ॥ ३ ॥ लक्ष्मीसदृशरूपेणनिर्जितामरसुंदरी ॥ राज्ञस्तस्याग्रमहिषीप्राणेभ्योपिगरीयसी ॥ ४ ॥ दशनारीसहस्राणांमध्येश्रीरिवरा
जते ॥ नृपकोटिसहस्रेणनकदाचित्समुच्यते ॥ ५ ॥ कदाचिदास्थानगतःपप्रच्छस्वपुरोहितम् ॥ विस्मयेनावृतोनत्वावसिष्ठमृषिसत्तमम् ॥ ६ ॥ भग
वन्केनधर्मेणममलक्ष्मीरनुत्तमा ॥ कस्माच्चविपुलंतेजोमच्छरीरेसदोत्तमम् ॥ ७ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ पुरालीलावतीनामवेश्याशिवपरायणा ॥ तयादत्त
श्चतुर्दश्यांपुष्करेलवणाचलः ॥ ८ ॥ हेमवृक्षामरैःसार्द्धंयथावद्विधिपूर्वकं ॥ शूद्रःसुवर्णकारश्चकर्मकृत्सोभवत्तदा ॥ ९ ॥ भृत्योलीलावतीगेहेतेनहैमाविनि
र्मिताः ॥ तरवोहेमपुष्पाश्चश्रद्धायुक्तेनपार्थिव ॥ १० ॥ अतिरूपेणसंपन्नाघटितास्तेसुशोभनाः ॥ धर्मकार्यमितिज्ञात्वानगृहीतंचवेतनम् ॥ ११ ॥
उज्ज्वालिताश्चतेपत्न्यासुवर्णमयपादपाः ॥ लीलावतीगृहेचापिपरिचर्याचपार्थिव ॥ १२ ॥ कृतातताभ्यामशाठ्येनद्विजशुश्रूषणादिका ॥
साचलीलावतीवेश्याकालेनमहतानघ ॥ १३ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताजगामाशिवमंदिरम् ॥ योसौसुवर्णकारश्चदरिद्रोप्यतिसत्त्ववान् ॥ १४ ॥
नमूल्यमादाद्वेश्यातःसभवानिहसांप्रतम् ॥ सप्तद्वीपपतिर्जातःसूर्यायुतसमप्रभः ॥ १५ ॥ययासुवर्णकारस्यतरवोहेमनिर्मिताः ॥ सम्यगुज्ज्वलिताः
पत्न्यासेयंभानुमतीतव ॥ १६ ॥ तस्मान्नृलोकेष्वपराजितस्त्वमारोग्यसौभाग्ययुताचलक्ष्मीः ॥ तस्मात्त्वमप्यत्रविधानपूर्वंधान्याचला दीन्नृपतेकुरुष्व
॥ १७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तथेतिसंपूज्यसुधर्ममूर्तिर्वचोवसिष्ठस्यददौचसर्वान् ॥ धान्याचलादीन्विधिनास्मरारेर्लोकंगतोसौसुरपूज्यमानः ॥ १८ ॥ प
श्येद्यदीमानुपनीयमानान्स्पृशेन्मनुष्यैरिहदीयमानान् ॥ शृणोतिभक्त्याथमतिंददातिविकल्मषःसोपिदिवंप्रयाति ॥ १९ ॥ दुःस्वप्नप्रशममुपैतिपठ्य
मानैःशैलेंद्रैर्भवभयभेदनैर्मनुष्यः ॥ यःकुर्यात्किमुनृपपुंगवेहसम्यक्शांतात्मासकलगिरींद्रसंप्रदानम् ॥ २० ॥ भीष्मउवाच ॥ किमभीष्टवियोगशोकसं
घानलमुद्धर्तुंसुपोषणंव्रतंवा ॥ विभवध्रुवकारिभूतलेस्मिन्भवभीतेरपिसूदनंचपुंसः ॥ २१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ परिपृष्टमिदंजगत्प्रियंतेविबुधानामपिदुर्ल
भंमहत्त्वात् ॥ तवभक्तिमतस्तथापिवक्ष्येव्रतमिंद्रासुरमानवेषुगुह्यम् ॥ २२ ॥ पुण्यमाश्वयुजेमासिविशोकद्वादशीव्रतम् ॥ दशम्यांलघुभुग्विद्वान्प्रारभेत
यमेनतु ॥ २३ ॥ उदङ्मुखःप्राङ्मुखोवादंतधावनपूर्वकम् ॥ एकादश्यांनिराहारःसम्यगभ्यर्च्यकेशवम् ॥ २४ ॥ श्रियंचाभ्यर्च्यविधिवद्भोक्ष्येऽहंचापरेहनि ॥ एवंनि
यमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमानवः ॥ २५ ॥ स्नानंसर्वौषधैःकुर्यात्पंचगव्यजलेनतु ॥ शुभ्रमाल्यांबरधरःपूजयेच्छ्रीशमुत्पलैः ॥ २६ ॥ विशोकायनमःपादौजं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

घेचवरदायवै ॥ श्रीशायजानुनीतद्वदूरूचजलशायिने ॥ २७ ॥ कंदर्पायनमोगुह्यंमाधवायनमःकटिं ॥ दामोदरायेत्युदरंपार्श्वेचविपुलायवै ॥ २८ ॥ ना
भिंचपद्मनाभायहृदयंमन्मथायवै ॥ श्रीधरायविभोर्वक्षःकरौमधुभिदेनमः ॥ २९ ॥ वैकुण्ठायनमःकंठमास्यंपद्ममुखायवै ॥ नासामशोकनिधयेवासुदेवा
यचाक्षिणी ॥ ३० ॥ ललाटंवामनायेतिहरयेचपुनर्भ्रुवौ ॥ अलकंमाधवायेतिकिरीटंविश्वरूपिणे ॥ ३१ ॥ नमःसर्वात्मनेतद्वच्छिरइत्यभिपूजयेत् ॥ एवं
संपूज्यगोविंदंधूपमाल्यानुलेपनैः ॥३२॥ ततस्तुमंडलंकृत्वास्थंडिलंकारयेन्मृदा ॥ चतुरश्रंसमंताच्चरत्निमात्रमुदक्प्लवम् ॥३३॥ श्लक्ष्णंहृद्यंचपरितोवप्रत्र
यसमावृतम् ॥ त्रिरंगुलोच्छ्रितावप्रास्तद्विस्तारोद्विरंगुलः॥३४॥ स्थंडिलस्योपरिष्टाच्चभित्तिरष्टांगुलाभवेत् ॥ नदीवालुकयासूर्यंलक्ष्म्याःप्रतिकृतिंन्यसेत्
॥३५॥स्थंडिलेसूर्यमध्यस्थलक्ष्मीमभ्यर्चयेद्बुधः॥नमोदेव्यैनमःशांत्यैनमोलक्ष्म्यैनमःश्रियै॥३६॥नमस्तुष्ट्यैनमःपुष्ट्यैसृष्ट्यैहृष्ट्यैनमोनमः॥विशोकादुः
खनाशायविशोकावरदास्तुते ॥३७॥ विशोकामेस्तुसंपत्त्यैविशोकासर्वसिद्धये ॥ ततःशुभ्रांबरैःसूर्यंवेष्ट्यचसंपूजयेत्फलैः ॥३८॥ भक्ष्यैर्नानाविधैस्तद्वत्सुवर्ण
कमलेनच॥राजतीषुचपात्रीषुन्यसेद्भौंदकंबुधः॥३९॥ततस्तुनृत्यगीतानिकारयेत्सकलांनिशाम्॥यामत्रयेव्यतीतेतुततउत्थायमानवः॥४०॥अभिगम्यच
विप्राणांमिथुनानिचपूजयेत्॥शक्तितस्त्रीणिचैकंवावस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥४१॥शयनस्थानिपूज्यानिनमोस्तुजलशायिने ॥ ततस्तुगीतवाद्येनरात्र्यांजागरणे
कृते॥४२॥प्रभातेचततःस्नानंकृत्वादांपत्यमर्चयेत् ॥ भोजयेच्चयथाशक्तिवित्तशाठ्येनवर्जितः ॥४३॥ भक्त्याश्रुत्वापुराणानितद्दिनंचातिवाहयेत् ॥ अने
नविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् ॥ ४४ ॥ व्रतांतेशयनंदद्याद्गुडधेनुसमन्वितं ॥ सोपधानंसविश्रामंस्वास्तरावरणंशुभं ॥ ४५ ॥ यथालक्ष्मीर्नरेशत्वांनप
रित्यज्यगच्छति ॥ तथासुरूपतारोग्यमशोकंचास्तुमेसदा ॥ ४६ ॥ यथादेवेनरहितानलक्ष्मीर्जायतेक्वचित् ॥ तथाविशोकतामेस्तुभक्तिरग्र्याचकेशवे
॥ ४७ ॥ मंत्रेणानेनशयनंगुडधेनुसमन्वितं ॥ सूर्यश्चलक्ष्म्यासहितोदातव्योभूतिमिच्छता ॥ ४८ ॥ उत्पलंकरवीरंवाप्यम्लानंचैवकुंकुमं ॥ केतकींसिंधुवारं
चमल्लिकागंधपाटला ॥ ४९ ॥ कदंबंकुब्जकंजातीशस्तान्येतानिसर्वदा ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ गुडधेनुविधानंचसमाचक्ष्वमुनीश्वर ॥ ५० ॥ किंरूपाके
नमंत्रेणदातव्यातदिहोच्यतां॥ पुलस्त्यउवाच ॥ गुडधेनुविधानस्ययद्रूपमिहयत्फलम्॥५१॥ तदिदानींप्रवक्ष्यामिसर्वपापविनाशनम् ॥ कृष्णाजिनंचतुर्ह
स्तंप्राग्ग्रीवंविन्यसेद्भुवि ॥ ५२ ॥ गोमयेनानुलिप्तायांदर्भानास्तीर्यसर्वतः ॥ लघ्वेणकाजिनंतद्वत्वत्संचपरिकल्पयेत् ॥ ५३ ॥ प्राङ्मुखींकल्पयेद्धेनुंमृदा
वागांसवत्सकां ॥ उत्तमागुडधेनुःस्यात्सदाभारचतुष्टयं ॥ ५४ ॥ वत्संभारेणकुर्वीतभाराभ्यांमध्यमास्मृता ॥ अर्द्धभारेणवत्सस्स्यात्कनिष्ठाभारकेणतु
॥ ५५ ॥ चतुर्थांशेनवत्सःस्याद्गृहवित्तानुसारतः ॥ धेनुवत्सौकृतौचोभौसितसूक्ष्मांबरावृतौ ॥ ५६ ॥ शुक्तिकर्णाविक्षुपादौशुचिमुक्ताफलेक्षणौ ॥ सित

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सूत्रसिराजालौसितकंबलकंबलौ ॥ ५७ ॥ ताम्रगंडकपृष्ठौद्वौसितचामरलोमकौ ॥ विद्रुमभ्रूयुगावेतौनवनीतस्तनान्वितौ ॥ ५८ ॥ काञ्चनाक्षियुगोपेता
विन्द्रनीलकनीनिकौ ॥ क्षौमपुच्छौकांस्यदोहौशुभ्रातिकमनीयकौ ॥ ५९ ॥ सुवर्णशृंगाभरणौराजताढ्यखुरौचतौ ॥ नानाफलसमायुक्तौघ्राणगंधकरंड
कौ ॥ १६०॥ इत्येवंरचयित्वातुधूपदीपैस्तथार्चयेत् ॥ यालक्ष्मीस्सर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता॥६१॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपोहतु ॥ विष्णोर्वक्ष
सियालक्ष्मीःस्वाहायाचविभावसौ ॥ ६२ ॥ चंद्रार्कशक्रशक्तिर्यासाधेनुर्वरदास्तुमे ॥ स्वधात्वंपितृमुख्यानांस्वाहायज्ञभुजांयतः ॥६३॥ सर्वपापहराधेनु
स्तस्माद्भूतिंप्रयच्छमे ॥ एवमामंत्र्यतांधेनुंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ ६४ ॥ विधानमेतद्धेनूनांसर्वासामपिपठ्यते ॥ यास्तुपापविनाशिन्यःपठ्यंतेदशधेन
वः॥६५॥तासांस्वरूपंवक्ष्यामिनामानिचनराधिप॥प्रथमागुडधेनुःस्यद्घृतधेनुरथापरा ॥६६॥तिलधेनुस्तृतीयाचचतुर्थीजलनामिका ॥ क्षीरधेनुःपंचमी
चमधुधेनुस्तथापरा॥६७॥सप्तमीशर्कराधेनुरष्टमीदधिकल्पिता॥रसधेनुश्चनवमीदशमीस्यात्स्वरूपतः ॥६८॥कुंभास्स्यूरसधेनूनामितरासांस्वराशयः ॥
सुवर्णधेनुंचाप्यत्रकेचिदिच्छंतिमानवाः॥६९॥नवनीतेनतैलैश्चतथान्येपिमहर्षयः॥ एतदेवविधानंस्यात्तएवोपस्करास्स्मृताः ॥ ७० ॥ मंत्रावाहनसंयुक्ताः
सदापर्वणिपर्वणि ॥ यथाश्राद्धंप्रदातव्याभुक्तिमुक्तिफलप्रदाः ॥ ७१ ॥ गुडधेनुप्रसंगेनसर्वास्तवमयोदिताः ॥ अशेषयज्ञफलदाःसर्वपापहराःशु
भाः ॥ ७२ ॥ व्रतानामुत्तमंयस्माद्विशोकद्वादशीव्रतम् ॥ तदंगत्वेनचैवात्रगुडधेनुःप्रशस्यते ॥ ७३ ॥ अयनेविषुवेपुण्येव्यतीपातेतथापुनः ॥ गुडधेन्वा
दयोदेयाउपरागादिपर्वसु ॥ ७४ ॥ विशोकद्वादशीचैषासर्वपापहराशुभा ॥ यामुपोष्यनरोयातितद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ७५ ॥ इहलोकेससौभाग्यमायुरा
रोग्यमेवच ॥ वैष्णवंपुरमाप्नोतिमरणेस्मरणंहरेः ॥ ७६ ॥ नवार्बुदसहस्राणिदशचाष्टौचधर्मवित् ॥ नशोकदुःखदौर्गत्यंतस्यसंजायतेनृप ॥ ७७ ॥ नारी
वाकुरुतेयातुविशोकद्वादशीमिमां ॥ नृत्यगीतपरानित्यंसापितत्फलमाप्नुयात् ॥ ७८ ॥ यस्मादग्रेहरेर्नृत्यमनन्तंगीतवादनम् ॥ इतिपठतियइत्थंयःशृ
णोतीहसम्यक् मधुमुरनरकारेरर्चनंवाथपश्येत् ॥७९ ॥ मतिमपिचजनानांयोददातीन्द्रलोकेसवसतिविबुधौघैःपूज्यतेकल्पमेकम् ॥ भीष्मउवाच ॥ भग
वन्श्रोतुमिच्छामिदानमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ८० ॥ यदक्षयंपरेलोकेदेवर्षिगणपूजितम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ मेरोःप्रदानंवक्ष्यामिदशधानृपसत्तम ॥ ८१ ॥ य
त्प्रदातानंतलोकान्प्राप्नोतिसुरपूजितान् ॥ पुराणेषुचवेदेषुयज्ञेष्वायतनेषुच ॥ ८२ ॥ नतत्फलमधीतेषुकृतेष्विहयदश्नुते ॥ तस्माद्दानंप्रवक्ष्यामिपर्वताना
मनुक्रमात् ॥ ८३ ॥ प्रथमोधान्यशैलःस्याद्द्वितीयोलवणाचलः ॥ गुडाचलस्तृतीयस्तुचतुर्थोहेमपर्वतः ॥ ८४ ॥ पंचमस्तिलशैलस्स्यात्षष्ठःकार्पासप
तः ॥ सप्तमोघृतशैलःस्याद्रत्नशैलस्तथाष्टमः ॥ ८५ ॥ राजतोनवमस्तद्वद्दशमःशर्कराचलः ॥ वक्ष्येविधानमेतेषांयथावदनुपूर्वशः ॥ ८६ ॥ अयनो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेपुण्येव्यतीपातेदिनक्षये ॥ शुक्लपक्षेतृतीयायामुपरागेशशिक्षये ॥ ८७ ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुद्वादश्यामथवापुनः ॥ शुक्लायांपंचदश्यांवापुण्यर्क्षेवाविधान
तः ॥ ८८ ॥ धान्यशैलादयोदेयाःकार्तिक्यांज्येष्ठपुष्करे ॥ तीर्थेष्वायतनेवापिगोष्ठेवाभवनांगणे ॥ ८९ ॥ मंडपंकारयेद्भक्त्याचतुरश्रमुदङ्मुखम् ॥ प्रागु
दक्प्रवणंपुण्यंप्राङ्मुखंवाविधानतः ॥ ९० ॥ गोमयेनानुलिप्तायांभूमावास्तीर्यवैकुशान् ॥ तन्मध्येपर्वतंकुर्याद्विष्कंभंपर्वतान्वितम् ॥ ९१ ॥ धान्यद्रोण
सहस्रेणभवेद्गिरिरिहोत्तमः ॥ मध्यमःपंचशतकैःकनिष्ठश्चत्रिभिःशतैः ॥ ९२ ॥ मेरुर्महाव्रीहिमयस्तुमध्येसुवर्णवृक्षत्रयसंयुतःस्यात् ॥ मूर्द्धन्यवस्थान
मथांबरेणकार्यंत्वनेकंचपुनर्द्विजाग्र्यैः ॥ ९३ ॥ चत्वारिशृंगाणिचराजतानिनितंबभागाअपिराजताःस्युः ॥ पूर्वेणमुक्ताफलवज्रयुक्तोयाम्येनगोमेदकप
द्मरागैः ॥ ९४ ॥ पश्चाच्चगारुत्मतनीलरत्नैःसौम्येनवैडूर्यकपुष्परागैः ॥ श्रीखंडखंडैरभितःप्रवालैर्लतान्वितोमौक्तिकप्रस्तराढ्यः ॥ ९५ ॥ ब्रह्माथविष्णु
र्भगवान्पुरारिर्दिवाकरोप्यत्रहिरण्मयःस्यात् ॥ तथेक्षुवंशावृतकंदरस्तुघृतोदकप्रस्रवणादिशासु ॥ ९६ ॥ शुभ्रांबराण्यंबुधरावलिःस्यात् पूर्वेणपीता
निचदक्षिणेन ॥ वासांसिपश्चादथकर्बुराणिरक्तानिचैवोत्तरतोघनानि ॥ ९७ ॥ रौप्यान्महेंद्रप्रमुखांस्तथाऽष्टौसंस्थाप्यलोकाधिपतीन्क्रमेण ॥ नानावनाली
चसमंततःस्यान्मनोरमम्माल्यविलेपनंच ॥ ९८ ॥ वितानकंचोपरिपंचवर्णमम्लानपुष्पाभरणंसितंच ॥ इत्थंनिवेश्यामरशैलमग्र्यंमेरोस्तु
विष्कंभगिरीन्क्रमेणा ॥ ९९ ॥ तुरीयभागेनचतुर्दिशंचसंस्थापयेत्पुष्पविलेपनाढ्यम् ॥ पूर्वेणमंदरमनेकफलैश्चयुक्तंकामेनकांचनमयेनविराजमानम् ॥
॥ १०० ॥ याम्येनगंधमदनोविनिवेशनीयोगोधूमसंचयमयःकलधौतवांश्च ॥ हैमेनयज्ञपतिनाघृतमानसेनवस्त्रेणराजतवनेश्चससंयुतःस्यात् ॥ १ ॥
पश्चात्तिलाचलमनेकसुगंधपुष्पसौवर्णपिप्पलहिरण्मयहंसयुक्तम् ॥ आकारयेद्रजतपुष्पवनेनतद्वद्वस्त्रान्वितंदधिसितोदसरस्तथाग्रे ॥ २ ॥ संस्थाप्यतं
विपुलशैलमथोत्तरेणशैलंसुपार्श्वमपिमाषमयंसवस्त्रम् ॥ पुष्पैश्चहेमवटपादपशेखरंतमाकारयेत्कनककेतुविराजमानम् ॥ ३ ॥ माक्षीकभद्रसरसाचवने
नतद्वद्रौप्येणभासुरवितानयुतंविधाय ॥ होमश्चतुर्भिरथवेदपुराणविद्भिर्दांतैरनिंद्यचरिताकृतिभिर्द्विजेंद्रैः ॥ ४ ॥ पूर्वेणहस्तमितमत्रविधायकुंडंकार्य
स्तिलैर्यवघृतेनसमित्कुशैश्च ॥ रात्रौचजागरमनुद्धतगीतरूपैरावाहनंचकथयामिशिलोच्चयानाम् ॥ ५ ॥ त्वंसर्वदेवगणधामनिधेविरुद्धमस्मद्गृहेष्वम
रपर्वतनाशयाशु ॥ क्षेमंविधत्स्वकुरुशांतिमनुत्तमांचसंपूजितःपरमभक्तिमतामयाहि ॥ ६ ॥ त्वमेवभगवानीशोब्रह्माविष्णुर्दिवाकरः ॥ मूर्तामूर्तमयं
बीजमतःपाहिसनातन ॥ ७ ॥ यस्मात्त्वंलोकपालानांविश्वमूर्तेश्चमंदिरम् ॥ रुद्रादित्यवसूनांचतस्माच्छान्तिंप्रयच्छमे ॥ ८ ॥ यस्मादशून्यममरैर्ना
रीभिश्चशिरस्तव ॥ तस्मान्मामुद्धरामुष्माद्दुःखसंसारसागरात् ॥९॥ एवमभ्यर्च्यतंमेरुमंदरंचाभिपूजयेत् ॥ यस्माच्चैत्ररथेनत्वंभद्राश्वेनचपर्वत॥ ११०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोभसेमंदरक्षिप्रमतस्तुष्टिकरोभव ॥ यस्माच्चूडामणिर्जंबूद्वीपेत्वंगंधमादन ॥ ११ ॥ गंधर्वगणशोभावांस्ततःकीर्तिर्दृढास्तुमे ॥ यस्मात्त्वंकेतुमालेनवै
भ्राजेनवनेनच ॥ १२ ॥ हिरण्मयाश्मशोभावांस्तस्मात्पुष्टिर्ध्रुवास्तुमे ॥ उत्तरैःकुरुभिर्यस्मात्सावित्रेणवनेनच ॥ १३ ॥ सुपार्श्वराजसेनित्यमतःश्रीरक्ष
यास्तुमे ॥ एवमामंत्र्यतान्सर्वान्प्रभातेविमलेपुनः ॥ १४ ॥ स्नात्वातुगुरवेदद्यान्मध्यमंपर्वतोत्तमं ॥ विष्कंभपर्वतान्दद्यादृत्विग्भ्यःक्रमशोनृप ॥ १५ ॥
गावोदेयाश्चतुर्विंशदथवादशपार्थिव ॥ शक्तितःसप्तचाष्टौवापंचदद्यादशक्तिमान् ॥ १६ ॥ एकापिगुरवेदेयाकपिलाथपयस्विनी ॥ पर्वतानामशेषाणा
मेषएवविधिःस्मृतः ॥१७॥ तएवपूजनेमंत्रास्तएवोपस्कराःस्मृताः ॥ ग्रहाणांलोकपालानांब्रह्मादीनांचसर्वतः ॥ १८ ॥ स्वमंत्रेणैवसर्वेषुहोमःशैलेषुप
ठ्यते॥उपवासीभवेन्नित्यमशक्तौनक्तमिष्यते॥१९॥विधानंसर्वशैलानांक्रमशःशृणुपार्थिव॥दानेषुचैवयेमंत्राःपर्वतेषुयथाफलम् ॥१२०॥ अन्नंब्रह्मयतःप्रोक्त
मन्नंप्राणाःप्रकीर्तिताः ॥ अन्नाद्भवंतिभूतानिजगदन्नेनवर्तते॥२१॥अन्नमेवयतोलक्ष्मीरन्नमेवजनार्दनः॥धान्यपर्वतरूपेणपाहितस्मान्नगोत्तम ॥२२॥ अनेनवि
धिनायस्तुदद्याद्धान्यमयंगिरिम्॥मन्वंतरशतंसाग्रंदेवलोकेमहीयते॥२३॥अप्सरोगणगंधर्वैराकीर्णेनविराजितः॥विमानेनदिवःपृष्ठमायातिनृपसत्तम ॥२४॥
कर्मक्षयेराजराज्यमाप्नोतीहनसंशयः॥अथातःसंप्रवक्ष्यामिलवणाचलमुत्तमम् ॥२५॥यत्प्रदानान्नरोलोकमाप्नोतिशिवसंयुतम् ॥ उत्तमःषोडशद्रोणैःकर्तव्यो
लवणाचलः ॥२६॥ मध्यमश्चतदर्धेनचतुर्भिरधमस्स्मृतः ॥ वित्तहीनोयथाशक्तिद्रोणादूर्ध्वंचकारयेत् ॥ २७ ॥ चतुर्थांशेनविष्कंभपर्वतान्कारयेत्पृथक् ॥
विधानंपूर्ववत्कुर्याद्ब्रह्मादीनांचसर्वदा ॥ २८॥ तद्वद्धेममयंसर्वलोकपालनिवेशनम् ॥ सरांसिवनवृक्षादितद्वच्चान्यान्निनिवेशयेत् ॥ २९ ॥ कुर्याज्जागरमत्रा
पिदानमंत्रान्निबोधत ॥ सौभाग्यरससंयुक्तोयतोयंलवणेरसः ॥ १३० ॥ तदात्मकत्वेनचमांपाह्यापन्नंनगोत्तम ॥ यस्मादन्येरसाःसर्वेनोत्कटाल
वणंविना ॥ ३१ ॥ प्रियश्चशिवयोर्नित्यंतस्माच्छांतिप्रदोभव ॥ विष्णुदेहसमुद्भूतोयस्मदारोग्यवर्धनः ॥ ३२ ॥ तस्मात्पर्वतरूपेणपाहिसंसारसागरा
त् ॥ अनेनविधिनायस्तुदद्याल्लवणपर्वतम् ॥ ३३ ॥ उमालोकेवसेत्कल्पंततोयातिपरांगतिम् ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिगुडपर्वतमुत्तमम् ॥ ३४ ॥ यत्प्रदाना
न्नरःस्वर्गमाप्नोतिसुरपूजजितः ॥ उत्तमोदशभिर्भारैर्मध्यमःपंचभिर्मतः ॥ ३५ ॥ त्रिभिर्भारैःकनिष्ठःस्यात्तदर्धेनाल्पवित्तवान् ॥ तद्वदामंत्रणंपूजां
हैमवृक्षान्सुरार्चनं ॥ ३६ ॥ विष्कंभपर्वतांस्तद्वत्सरांसिवनदेवताः ॥ होमंजागरणंतद्वल्लोकपालाधिवासनम् ॥ ३७ ॥ धान्यपर्वतवत्कुर्यादिमंमंत्रमुदी
रयेत् ॥ यथादेवेषुविश्वात्माप्रवरोयंजनार्दनः ॥३८॥ सामवेदस्तुवेदानांमहादेवस्तुयोगिनां ॥ प्रणवःसर्वमंत्राणांनारीणांपार्वतीयथा ॥३९॥तथारसानांप्र
वरःसदैवेक्षुरसोमतः ॥ ममतस्मात्परांलक्ष्मींददातुगुडपर्वतः ॥१४०॥ यस्मात्सौभाग्यदायिन्याधामत्वंगुडपर्वत ॥ निर्मितश्चासिपार्वत्यातस्मान्मांपाहि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वदा ॥ ४१ ॥ अनेनविधिनायस्तुदद्याद्गुडमयंगिरिम् ॥ संपूज्यमानोगंधर्वैर्गौरीलोकेमहीयते ॥ ४२ ॥ पुनःकल्पशतांतेचसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥
आयुरारोग्यसंपन्नःशत्रुभिश्चापराजितः ॥ ४३ ॥ अथपापहरंवक्ष्येसुवर्णाचलमुत्तमम् ॥ यस्यप्रदानाद्भवनंवैरिंचंयांतिमानवाः ॥ ४४ ॥ उत्तमःपलसाह
स्रोमध्यमःपंचभिःशतैः ॥ तदर्धेनाधमस्तद्वदल्पवित्तोपिमानवः ॥ ४५ ॥ दद्यादेकपलादूर्ध्वंयथाशक्तिविमत्सरः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वंविदध्याद्राज
सत्तम॥४६॥विष्कंभशैलांस्तद्वच्चऋत्विग्भ्यःप्रतिपादयेत् ॥ नमस्तेसर्वबीजायब्रह्मगर्भायवैनमः ॥ ४७ ॥ यस्मादनंतफलदस्तस्मात्पाहिशिलोच्चय ॥
यस्मादग्नेरपत्यंत्वंयस्मात्पुत्रोजगत्पतेः ॥ ४८ ॥ हेमपर्वतरूपेणतस्मात्पाहिनगोत्तम ॥ अनेनविधिनायस्तुदद्यात्कनकपर्वतम् ॥ ४९ ॥ सयातिपर
मंब्रह्मलोकमानंदकारकम् ॥ तत्रकल्पशतंतिष्ठेत्ततोयातिपरांगतिम् ॥ १५० ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामितिलशैलंविधानतः ॥ यत्प्रदानान्नरोयातिविष्णुलो
कमनुत्तमम् ॥ ५१ ॥ उत्तमोदशभिर्द्रोणैर्मध्यमःपंचभिःस्मृतः ॥ त्रिभिःकनिष्ठोराजेंद्रतिलशैलःप्रकीर्तितः ॥ ५२ ॥ पूर्ववच्चापरंसर्वंविष्कंभपर्वता
दिकम् ॥ दानमंत्रंप्रवक्ष्यामियथाचनृपपुंगव ॥ ५३ ॥ यस्मान्मधुवधेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः ॥ तिलाःकुशाश्चमाषाश्चतस्माच्छांतिप्रदोभ
व ॥ ५४ ॥ हव्यकव्येषुयस्माच्चतिलाएवहिरक्षणम् ॥ लक्ष्मींचकुरुशैलेंद्रतिलाचलनमोस्तुते ॥ ५५ ॥ इत्यामंत्र्यचयोदद्यात्तिलाचलमनुत्तमम् ॥
सवैष्णवंपदंयातिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ५६ ॥ कार्पासपर्वतश्चैवविंशद्भारैरिहोत्तमः ॥ दशभिर्मध्यमःप्रोक्तःकनिष्ठःपंचभिर्मतः ॥ ५७ ॥ भारेणाल्प
धनोदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमासाद्यराजसत्तम ॥ ५८ ॥ प्रभातायांचशर्वर्यांदद्यादिदमुदीरयेत् ॥ त्वमेवावरणंयस्माल्लोका
नामिहसर्वदा ॥ ५९ ॥ कार्पासाद्रेनमस्तस्मादघौघध्वंसनोभव ॥ इतिकार्पासशैलेंद्रंयोदद्याच्छर्वसंनिधौ ॥ १६० ॥ रुद्रलोकेवसेत्कल्पंततो
राजाभवेदिह ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिघृताचलमनुत्तमम् ॥ ६१ ॥ तेजोमयंघृतंपुण्यंमहापातकनाशनम् ॥ विंशत्याघृतकुंभानामुत्तमःस्याद्घृता
चलः ॥ ६२ ॥ दशभिर्मध्यमःप्रोक्तःपंचभिस्त्वधमःस्मृतः ॥ अल्पवित्तोपिकुर्वीतद्वाभ्यामिहविधानतः ॥ ६३ ॥ विष्कम्भपर्वतांस्तद्वच्चतुर्भागे
नकल्पयेत् ॥ शालितंडुलपात्राणिकुंभोपरिनिवेशयेत् ॥ ६४ ॥ कारयेत्संहतानुच्चान्यथाशोभंविधानतः ॥ वेष्टयेच्छुक्लवासोभिरिक्षुदंडफलादि
कैः ॥ ६५ ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वंविधानमिहपठ्यते ॥ अधिवासनपूर्वंहितद्वद्धोमसुरार्चनम् ॥ ६६ ॥ प्रभातायांचशर्वर्यांगुरवेविनिवेदयेत् ॥ विष्कंभपर्व ॥ ७३ ॥
तांस्तद्वदृत्विग्भ्यःशांतमानसः ॥ ६७ ॥ संयोगाद्घृतमुत्पन्नंयस्मादमृततेजसि ॥ तस्माद्घृतार्चिर्विश्वात्माप्रीयतामत्रशंकरः ॥ ६८॥ यस्मात्तेजोमयंब्रह्म
घृतेचैवव्यवस्थितम् ॥ घृतपर्वतरूपेणतस्मान्नःपाहिभूधर ॥ ६९ ॥ अनेनविधिनादद्याद्घृताचलमनुत्तमम् ॥ महापातकयुक्तोपिलोकमायातिशांभव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ १७० ॥ हंससारसयुक्तेनकिंकिणीजालमालिना ॥ विमानेताप्सरोभिश्चसिद्धविद्याधरैर्वृतः ॥७१ ॥ विचरेत्पितृभिःसार्धंयावदाभूतसंप्लवम् ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामिरत्नाचलमनुत्तमम् ॥ ७२ ॥ मुक्ताफलसहस्रेणपर्वतस्स्यादनुत्तमः ॥ मध्यमःपंचशतिकस्त्रिशतेनाधमःस्मृतः ॥ ७३॥ चतुर्थांशेनविष्कंभपर्वताःस्युःसमन्ततः ॥ पूर्वेणवज्रगोमेदैर्दक्षिणेनेंद्रनीलकैः ॥ ७४ ॥ पुष्यरागैर्युतःकार्योविद्वद्भिर्गंधमादनः ॥ वैडूर्यविद्रुमैःपश्चात्संमिश्रोविपुलाचलः ॥७५॥ पद्मरागैःससौवर्णैरुत्तरेणापिविन्यसेत् ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमत्रापिपरिकल्पयेत् ॥ ७६ ॥ तद्वदावाहनंकृत्वावृक्षान्देवांश्चकांचनान् ॥ पूजयेत्पुष्पगन्धाद्यैः प्रभातेस्याद्विसर्जनम् ॥ ७७ ॥ पूर्ववद्गुरुऋत्विग्भ्यइमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ यथादेवगणाःसर्वेसर्वरत्नेष्ववस्थिताः ॥ ७८ ॥ त्वंचरत्नमयोनित्यमतःपाहिमहाचल ॥ यस्माद्रत्नप्रदानेनतुष्टिमेतिजनार्दनः॥ ७९ ॥ पूजामंत्रप्रसादेनतस्मान्नःपाहिपर्वत ॥ अनेनविधिनायस्तुदद्याद्रत्नमयंगिरिम् ॥ ८० ॥ सयातिवैष्णवंलोकममरेश्वरपूजितः ॥ यावत्कल्पशतंसाग्रंवसेत्तत्रनराधिप ॥ ८१ ॥ रूपारोग्यगुणोपेतःसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ ब्रह्महत्यादिकंकिंचिदत्रामुत्राथवाकृतम् ॥ ८२ ॥ तत्सर्वंनाशमायातिगिरिर्वज्राहतोयथा ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिरौप्याचलमनुत्तमम् ॥ ८३ ॥ यत्प्रदानान्नरोयातिसोमलोकंनरोत्तम ॥ दशभिःपलसाहस्रैरुत्तमोरजताचलः ॥ ८४ ॥ पंचभिर्मध्यमःप्रोक्तस्तदर्धेनाधमःस्मृतः ॥ अशक्तोविंशतेरूर्द्ध्वंकारयेच्छक्तितःसदा ॥ ८५ ॥ विष्कंभपर्वतांस्तद्वत्तुरीयांशेनकल्पयेत् ॥ पूर्ववद्राजतान्कुर्यान्मंदरादीन्विधानतः ॥ ८६ ॥ कलधौतमयांस्तद्वल्लोकेशान्कारयेद्बुधः ॥ ब्रह्मविष्ण्वर्कवान्कार्योनितंबोत्रहिरण्मयः ॥८७॥ राजतंस्यात्तदन्येषांपर्वतानांचकांचनम्॥शेषंचपूर्ववत्कुर्याद्धोमजागरणादिकम् ॥८८ ॥ दद्यात्तद्वत्प्रभातेतुगुरवेरौप्यपर्वतम् ॥ विष्कंभशैलान्नृत्विग्भ्यःपूज्यवस्त्रविभूषणैः ॥ ८९ ॥ इमंमंत्रंपठन्दद्याद्दर्भपाणिर्विमत्सरः ॥ पितॄणांवल्लभंयस्माद्दिन्दोर्वाशंकरस्यच ॥ १९० ॥ रजतंपाहितस्मान्नःशोकसंसारसागरात् ॥ इत्थंनिवेश्ययोदद्याद्रजताचलमुत्तमम् ॥ ९१ ॥ गवामयुतसाहस्रफलमाप्नोतिमानवः ॥ सोमलोकेसगंधर्वैःकिन्नराप्सरसांगणैः ॥ ९२ ॥ पूज्यमानोवसेद्विद्वान्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिशर्कराचलमुत्तमम् ॥९३॥ यस्यप्रदानाद्विष्ण्वर्करुद्रास्तुष्यंतिसर्वदा॥अष्टभिःशर्कराभारैरुत्तमःस्यान्महाचलः ॥९४॥ चतुर्भिर्मध्यमःप्रोक्तोभाराभ्यामधमःस्मृतः ॥ भारेणचार्द्धभारेणकुर्याद्यःस्वल्पवित्तवान् ॥९५॥ विष्कंभपर्वतान्कुर्यात्तुरीयांशेनमानवः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वंहैमांबरसुसंयुतम्॥९६॥मेरोरुपरितःस्थाप्यंहैमंतत्रतरुत्रयम् ॥ मंदारःपारिजातश्चतृतीयःकल्पपादपः ॥ ९७॥ एतद्वृक्षत्रयंमूर्ध्निसर्वेष्वपिनिवेशयेत् ॥ हरिचंदनसंतानौपूर्वपश्चिमभागयोः ॥९८॥ निवेश्यौसर्वशैलेषुविशेषाच्छर्कराचले ॥ मंदरेकामदेवस्तुप्रत्यग्वक्रःसदाभवेत् ॥ ९९ ॥ गंधमादनशृंगेतुधनदःस्यादुदङ्मुखः ॥ प्राङ्मुखोवेदमूर्त्तिस्तुहंसःस्याद्विपुलाचले ॥२०० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हैमीभवेत्सुपार्श्वतुसुरभीदक्षिणामुखी ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमावाहनमखादिकम् ॥ १ ॥ कृत्वाथगुरवेदद्यान्मध्यमंपर्वतोत्तमम् ॥ ऋत्विग्भ्यश्चतुरःशैलानि
मान्मंत्रानुदीरयेत् ॥ २ ॥ सौभाग्यामृतसारोयंपरमःशर्कराचलः ॥ तस्मादानंदकारीत्वंभवशैलेंद्रसर्वदा ॥ ३ ॥ अमृतंपिबतांयेतुपतिताभुविशीक
राः ॥ देवानांतत्समुत्थस्त्वंपाहिनःशर्कराचल ॥ ४ ॥ मनोभवधनुर्मध्यादुद्भूताशर्करापुनः ॥ तन्मयोसिमहाशैलपाहिसंसारसागरात् ॥ ५ ॥ योदद्या
च्छर्कराशैलमनेनविधिनानरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःप्रयातिब्रह्ममंदिरम् ॥ ६ ॥ चंद्रसूर्यप्रतीकाशमधिरुह्यानुजीविभिः ॥ सहैवयानमुत्तिष्ठेत्ततोविष्णुप्र
भोदिवि ॥ ७ ॥ ततःकल्पशतांतेतुसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ आयुरारोग्यसंपन्नोयावज्जन्मायुतत्रयम् ॥ ८ ॥ भोजनंशक्तितःकुर्यात्सर्वशैलेष्वमत्सरः ॥
स्वयंचाक्षारलवणमश्नीयात्तदनुज्ञया ॥ ९ ॥ पर्वतोपस्करान्सर्वान्प्रापयेद्ब्राह्मणालयम् ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंशैलदानमनुत्तमम् ॥ २१० ॥ यदन्यद्रोचतेतुभ्यं
तन्मांपृच्छस्वपार्थिव ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवन्भवसंसारसागरोत्तारकारकम् ॥ ११ ॥ किंचिद्व्रतंसमाचक्ष्वस्वर्गारोग्यफलप्रदम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सौरधर्मं
प्रवक्ष्यामिनाम्नाकल्याणसप्तमीम् ॥ १२ ॥ विशोकसप्तमींतद्वत्तृतीयांफलसप्तमीम् ॥ शर्करासप्तमींकुर्यात्तथाकमलसप्तमीम् ॥ १३ ॥ मंदारसप्तमींषष्ठींसप्तमीं
शुभसप्तमीं ॥ सर्वाःपुण्यफलाःप्रोक्ताःसर्वादेवर्षिपूजिताः ॥ १४ ॥ विधानमासांवक्ष्यामियथावदनुपूर्वशः ॥ यदातुशुक्लसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत् ॥ १५ ॥
सातुकल्याणिनीनामविजयाचनिगद्यते ॥ प्रातर्गव्येनपयसास्नानंनद्यांसमाचरेत् ॥ १६ ॥ शुक्लांबरधरःपद्ममक्षतैःपरिकल्पयेत् ॥ प्राङ्मुखोष्टदलंमध्ये
तद्वद्वृत्तांचकर्णिकाम् ॥ १७ ॥ पुष्पाक्षताभिर्देवेशंविन्यसेत्सर्वतःक्रमात् ॥ पूर्वेणतपनायेतिमार्तंडायेतिवैततः ॥ १८ ॥ याम्येदिवाकरायेतिविधात्रइतिनैर्ऋते
पश्चिमेवरुणायेतिभास्करायेतिचानिले ॥ १९ ॥ सौम्येविकर्तनायेतिदेवायेत्यष्टमेदले ॥ आदावंतेचमध्येचनमोस्तुपरमात्मने ॥ २२० ॥ मंत्रैरेतैस्समभ्यर्च्यनमस्कारांतदापितैः ॥ शुक्लैर्वस्त्रैःफलैर्भक्ष्यैर्धूपमाल्यानुलेपनैः ॥ २१ ॥ स्थंडिलेपूजयेद्भक्त्यागुडेनलवणेनवै ॥ ततोव्याहृतिमंत्रेणविसृज्याद्द्विज
पुंगवान् ॥ २२ ॥ शक्तितस्तर्पयेद्भक्त्यागुडक्षीरघृतादिभिः ॥ तिलपात्रंहिरण्यंचब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ २३ ॥ एवंनियमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमा
नवः ॥ कृतस्नानजपोविप्रैःसहैवघृतपायसम् ॥ २४ ॥ भुक्त्वाचवेदविदुषिवैडालव्रतवर्जिते ॥ घृतपात्रंसकनकंसोदकुंभंनिवेदयेत् ॥ २५ ॥ प्रीयतामत्रभ
गवान्परमात्मादिवाकरः ॥ अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् ॥ २६ ॥ ततस्त्रयोदशेमासिगाश्चदद्यात्त्रयोदश ॥ वस्त्रालंकारसंयुक्ताःस्वर्णशृंगाःपय
स्विनीः ॥ २७ ॥ एकामपिप्रदद्याच्चवित्तहीनोविमत्सरः ॥ नवित्तशाठ्यंकुर्वीतयतोमोहात्पतत्यधः ॥ २८ ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्कल्याणसप्तमीं ॥
सर्वपापविनिर्मुक्तःसूर्यलोकेमहीयते ॥ २९ ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यमनंतमिहजायते ॥ सर्वपापहराचेयंसर्वदैवतपूजिता ॥ २३० ॥ सर्वदुष्टोपशमनीस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दाकल्याणसप्तमी ॥ इमामनंतफलदांयस्तुकल्याणसप्तमीं ॥ ३१ ॥ शृणोतियःपठेद्वापिसचपापैःप्रमुच्यते ॥ विशोकसप्तमींतद्वद्वक्ष्यामिनृपसत्तम॥ ३२ ॥
यामुपोष्यनरःशोकंनकदाचिदिहाश्नुते ॥ माघेकृष्णतिलैःस्नातःपंचम्यांशुक्लपक्षतः ॥ ३३॥ कृताहारःकृसरयादंतधावनपूर्वकम् ॥ उपवासव्रतंकृत्वाब्रह्म
चारीनिशिस्वपेत् ॥ ३४ ॥ ततःप्रभातउत्थायकृतस्नानजपःशुचिः ॥ कृत्वातुकांचनंपद्ममर्कायेतिप्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥ करवीरेणरक्तेनरक्तवस्त्रयुगे
नच ॥ यथाविशोकंभुवनंत्वयैवादित्यसर्वदा ॥ ३६ ॥ तथाविशोकतामेस्यात्त्वद्भक्तिःप्रतिजन्मच ॥ एवंसंपूज्यषष्ठ्यांतुभक्त्यासंपूजयेद्द्विजान् ॥ ३७ ॥
स्वयंसंप्राश्यगोमूत्रमुत्थायकृतनैत्यकः ॥ संपूज्यविप्रान्यतेनगुडपात्रसमन्वितम् ॥ ३८ ॥ सद्वस्त्रयुग्मंपद्मंचब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ अतैललवणंभुक्त्वास
प्तम्यांमौनसंयुतः ॥ ३९ ॥ ततःपुराणश्रवणंकर्त्तव्यंभूतिमिच्छता ॥ अनेनविधिनासर्वमुभयोरपिपक्षयोः ॥ २४० ॥ कुर्याद्यावत्पुनर्माघशुक्लपक्षस्यस
प्तमी ॥ व्रतांतेकलशंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् ॥ ४१ ॥ शय्यांसोपस्करांदद्यात्कपिलांचपयस्विनीं ॥ अनेनविधिनायस्तुवित्तशाठ्येनवर्जितः ॥ ४२ ॥
विशोकसप्तमींकुर्यात्सयातिपरमांगतिम् ॥ यावज्जन्मसहस्राणांसाग्रंकोटिशतंभवेत् ॥ ४३॥ तावन्नशोकमाप्नोतिरोगदौर्गत्यवर्जितः ॥ यंयंकामयतेकामंतंतं
प्राप्नोतिपुष्कलम् ॥४४॥ निष्कामंकुरुतेयस्तुसपरंब्रह्मगच्छति ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिविशोकाख्यांतुसप्तमीम् ॥४५॥ सोपींद्रलोकमासाद्यनदुःखीजायतेक
चित् ॥ अन्यामपिप्रवक्ष्यामिनाम्नातुफलसप्तमीम् ॥४६॥ यामुपोष्यनरःपापैर्विमुक्तःस्वर्गभाग्भवेत् ॥ मार्गशीर्षेशुभेमासिपंचम्यांनियतव्रतः ॥ ४७ ॥
षष्ठीमुपोष्यकमलंकारयित्वातुकांचनम् ॥ शर्करासंयुतंदद्याद्ब्राह्मणायकुटुंबिने ॥ ४८ ॥ रूपंचकांचनंकृत्वाफलस्यैकस्यधर्मवित् ॥ दद्याद्द्विकालवे
लायांभानुर्मेप्रीयतामिति ॥ ४९ ॥ शक्त्यातुविप्रान्संपूज्यसप्तम्यांक्षीरभोजनम् ॥ कृत्वाकुर्यात्फलत्यागंयावत्स्यात्कृष्णसप्तमी ॥ २५० ॥ तामुपोष्या
थविधिवदनेनैवक्रमेणतु ॥ तद्वद्धेमफलंदत्त्वासुवर्णकमलान्वितम् ॥ ५१ ॥ शर्करापात्रसंयुक्तंवस्त्रमालासमन्वितम् ॥ संवत्सरमनेनैवविधिनोभयसप्त
मीम् ॥५२॥ उपोष्यदद्यात्क्रमशःसूर्यमंत्रमुदीरयेत् ॥ भानुरर्कोरविर्ब्रह्मासूर्यःशक्रोहरिःशिवः ॥५३॥ श्रीमान्विभावसुस्त्वष्टावरुणःप्रीयतामिति ॥ प्रति
मासंचसप्तम्यामेकैकंनामकीर्त्तयेत् ॥ ५४ ॥ प्रतिपक्षंफलत्यागमेतत्कुर्वन्समाचरेत् ॥ व्रतांतेविप्रमिथुनंपूजयेद्वस्त्रभूषणैः ॥ ५५ ॥ शर्कराकलशंदद्याद्धे
मपद्मफलान्वितम् ॥ यथानविफलःकामस्त्वद्भक्तानांसदाभवेत् ॥ ५६ ॥ तथानंतफलावाप्तिरस्तुमेजन्मजन्मनि ॥ इमामनंतफलदांयःकुर्यात्फलसप्त
मीम्॥५७॥भूतभव्यांश्चपुरुषांस्तारयेदेकविंशतिम् ॥ यःशृणोतिपठेद्वापिसोपिकल्याणभाग्भवेत् ॥५८॥ सर्वपापविशुद्धात्मासूर्यलोकेमहीयते॥सुरापाना
दिकंकिंचिदत्रामुत्रचवाकृतम् ॥ ५९ ॥ तत्सर्वंनाशमायातियःकुर्यात्फलसप्तमीम् ॥ शर्करासप्तमींवक्ष्येतद्वत्कल्मषनाशिनीम् ॥ २६० ॥ आयुरारोग्यमैश्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्यंयथानंतंप्रजायते ॥ माधवस्यासितेपक्षेसप्तम्यांनियतव्रतः ॥ ६१ ॥ प्रातःस्नात्वातिलैःशुभ्रैःशुद्धमाल्यानुलेपनः ॥ स्थंडिलेपद्ममालिख्यकुंकुमेनसकर्णि
कम् ॥ ६२ ॥ तस्मिन्नमःसवित्रेतिगंधपुष्पंनिवेदयेत् ॥ स्थापयेदुदकुंभंचशर्करापात्रसंयुतम् ॥ ६३ ॥ शुक्लवस्त्रैरलंकृत्यशुक्लमाल्यानुलेपनैः ॥ स्वर्ण
पुष्पसमायुक्तंमंत्रेणानेनपूजयेत् ॥६४॥ विश्ववेदमयोयस्मात्त्वंवेदेषुचपठ्यसे ॥ त्वमेवामृतसर्वस्वमतःशांतिप्रयच्छमे ॥६५॥ पंचगव्यंततः पीत्वास्वपेत्त
त्पार्श्वतःक्षितौ ॥ सौरसूक्तंजपन्नास्तेपुराणश्रवणेनच ॥ ६६ ॥ अहोरात्रेगतेपश्चादष्टम्यांकृतनैत्यकः ॥ तत्सर्वंवेदविदुषेब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ ६७॥ भोज
येच्छक्तितोविप्राञ्शर्कराघृतपायसैः ॥ भुंजीतातैललवणंस्वयमप्यथवाग्यतः ॥ ६८ ॥ अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् ॥ संवत्सरांतेशयनं
शर्कराकलशान्वितम् ॥ ६९ ॥ सर्वोपस्करसंयुक्तंतथैकांगांपयस्विनीम् ॥ गृहंचशक्तिमान्दद्यात्समस्तोपस्करान्वितम् ॥२७०॥ सहस्रेणाथनिष्काणां
कृत्वादद्याच्छतेनवा ॥ दशभिर्वात्रिभिर्वापिनिष्केणैकेनवापुनः ॥ ७१ ॥ पद्मंस्वशक्तितोदद्यात्पूर्ववन्मंत्रपाठनम् ॥ वित्तशाठ्यंनकुर्वीतकुर्वन्दो
षान्समश्नुते ॥ ७२ ॥ अमृतंपिबतोवक्त्रात्सूर्यस्यामृतबिंदवः ॥ समुत्पेतुर्द्धरण्यांयेशालिमुद्गेक्षवस्तुते ॥ ७३ ॥ शर्करायारसस्तस्मादिक्षुसा
रोमृतात्मवान् ॥ इष्टारवेरतःपुण्याशर्कराहव्यकव्ययोः ॥ ७४ ॥ शर्करासप्तमीचेयंवाजिमेधफलप्रदा ॥ सर्वदुष्टोपशमनीपुत्रपौत्रविवर्धिनी ॥ ७५ ॥
यःकुर्यात्परयाभक्त्यासपरंब्रह्मगच्छति ॥ कल्पमेकंवसेत्स्वर्गेततोयातिपरंपदम् ॥ ७६ ॥ इदमनघशृणोतियःस्मरेद्वापरिपठतीहसुरेश्वरस्यलो
के ॥ मतिमपिचददातिसोपिदेवैरमरपुरेपरिपूज्यतेमुनीन्द्रैः ॥ ७७ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामितद्वत्कमलसप्तमीम् ॥ यस्यास्संकीर्त्तनादेवतुष्यतीह
दिवाकरः ॥ ७८ ॥ वसंतामलसप्तम्यांसुस्नातोगौरसर्षपैः ॥ तिलपात्रेचसौवर्णंनिधायकमलंशुभम् ॥ ७९ ॥ वस्त्रयुग्मावृतंकृत्वागंधपुष्पैरथार्चये
त् ॥ नमस्तेपद्महस्तायनमस्तेविश्वधारिणे ॥ २८० ॥ दिवाकरनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते ॥ ततोद्विकालवेलायामुदकुंभसमन्वितम् ॥ ८१ ॥ विप्राय
दद्यात्संसपूज्यवस्त्रमाल्यविभूषणैः ॥ शक्तितःकपिलांदद्यादलंकृत्यविधानतः ॥ ८२ ॥ अहोरात्रेगतेपश्चादष्टम्यांभोजयेद्द्विजान् ॥ यथाशक्तिचभुंजी
तविमांसंतैलवर्जितं॥८३॥अनेनविधिनाशुक्लसप्तम्यांमासिमासिच॥सर्वंसमाचरेद्भक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः॥८४॥ व्रतांतेशयनंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम्
॥ ८५ ॥ गाश्चप्रदद्याच्छक्त्यातुसुवर्णस्यपयस्विनीः ॥ भाजनासनदीपादीन्दद्यादिष्टानुपस्करान् ॥ ८६ ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्कमलसप्तमीम् ॥
लक्ष्मीमनंतामभ्येतिसूर्यलोकेचमोदते ॥ ८७ ॥ कल्पेकल्पेततोलोकान्सप्तगत्वापृथक्पृथक् ॥ अप्सरोभिःपरिवृतस्ततोयातिपरांगतिं ॥ ८८ ॥ पश्ये
दिमांयःशृणुयान्मुहूर्तंपठेच्चभक्त्याथमतिंददाति ॥ सोप्यत्रलक्ष्मीममलामवाप्यगंधर्वविद्याधरलोकमेति ॥ ८९ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशिनीम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वकामप्रदांपुण्यांनाम्नामंदारसप्तमीं ॥ २९० ॥ माघस्यामलपक्षेतुपंचम्यांलघुभुङ्नरः ॥ दंतकाष्ठंततःकृत्वाषष्ठीमुपवसेद्बुधः ॥ ९१ ॥ विप्रान्संपूज
यित्वातुमंदारंप्रार्थयेन्निशि ॥ ततःप्रभातउत्थायकृत्वास्नानंपुनर्द्विजान् ॥ ९२ ॥ भोजयेच्छक्तितःकुर्यान्मंदारकुसुमाष्टकं ॥ सौवर्णंपुरुषंतद्वत्पद्महस्तंसु
शोभनं ॥ ९३ ॥ पद्मंकृष्णतिलैःकृत्वाताम्रपात्रेष्टपत्रकं ॥ हेममंदारकुसुमैर्भास्करायेतिपूर्वतः ॥९४ ॥ नमस्कारेणतद्वच्चसूर्यायेत्यमलेदले ॥ दक्षिणेतद्व
दर्कायतथार्यम्णेचनैर्ऋते ॥ ९५॥ पश्चिमेवेदधाम्नेचवायव्येचंडभानवे ॥ पूष्णेचोत्तरतःपूज्यआनंदायेतितत्परम् ॥९६॥ कर्णिकायांचपुरुषःस्थाप्यःसर्वात्म
नेपिच ॥ शुक्लवस्त्रैःसमावेष्टचभक्ष्यैर्माल्यफलादिभिः ॥९७॥ एवमभ्यर्च्यतत्सर्वंदद्याद्वेदविदेपुनः॥ भुंजीतातैललवणंवाग्यतःप्राङ्मुखोगृही ॥९८॥ अनेन
विधिनासर्वंसप्तम्यांमासिमासिच ॥ कुर्यात्संवत्सरंयावद्वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ ९९ ॥ एतदेवव्रतांतेतुनिधायकलशोपरि ॥ गोभिर्विभवतःसार्द्धंदातव्यंभूति
मिच्छता॥३००॥नमोमंदारनाथायमंदारभवनायच॥त्वंरवेतारयस्वास्मानस्मात्संसारसागरात् ॥ १॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यान्मंदारसप्तमीम् ॥विपाप्मा
ससुखीमर्त्यःकल्पंचदिविमोदते ॥ २ ॥ इमाममौघपटलभीषणध्वांतदीपिकां ॥ गच्छन्संगृह्यसंसारशर्वर्यांनस्खलेन्नरः ॥ ३ ॥ मंदारसप्तमीमेतामी
प्सितार्थफलप्रदां ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसोपिपापैः प्रमुच्यते ॥ ४ ॥ अथान्यामपिवक्ष्यामिशोभनांशुभसप्तमीं ॥ यामुपोष्यनरोरोगशोकौघात्तुप्रमुच्य
ते ॥५ ॥ पुण्यमाश्वयुजेमासिकृतस्नानजपःशुचिः ॥ वाचयित्वाततोविप्रानारभेच्छुभसप्तमीं ॥ ६ ॥ कपिलांपूजयेद्भक्त्यागंधमाल्यानुलेपनैः ॥ नमामिसू
र्यसंभूतामशेषभुवनालयां ॥ ७ ॥ त्वामहंशुभकल्याणिस्वशरीरविशुद्धये ॥ अथकृत्वातिलप्रस्थंताम्रपात्रेणसंयुतम् ॥ ८ ॥ कांचनंवृषभंतद्वद्वस्त्रमा
ल्यगुडान्वितं ॥ सोपधानंचविश्राममभाजनासनसंयुतम् ॥ ९ ॥ फलैर्नानाविधैर्भक्ष्यैःघृतपायससंयुतैः ॥ दद्याद्विकालवेलायामर्यमाप्री
यतामिति ॥ ३१० ॥ पंचगव्यंचसंप्राश्यस्वपेद्भूमावसंस्तरे ॥ ततःप्रभातेसंजातेभक्त्यासंतर्पयेद्द्विजान् ॥ ११ ॥ अनेनविधिनादद्यान्मासिमासिस
दानरः ॥ वाससीवृषभंहैमंतद्वद्गांकांचनोद्भवाम् ॥ १२ ॥ संवत्सरांतेशयनमिक्षुदंडगुडान्वितम् ॥ ताम्रपात्रेतिलप्रस्थंसौवर्णवृषभंतथा ॥ १३ ॥ दद्याद्वे
दविदेसर्वंविश्वात्माप्रीयतामिति ॥ अनेनविधिनाविद्वान्कुर्याद्यःशुभसप्तमीम् ॥ १४ ॥ तस्यश्रीर्विमलाकीर्त्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ अप्सरोगणगंधर्वैःपू
ज्यमानःसुरालये ॥ १५ ॥ वसेद्गणाधिपोभूत्वायावदाभूतसंप्लुम् ॥ कल्पादाववतीर्णश्चसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ १६ ॥ भ्रूणहत्यासहस्रस्यब्रह्महत्याशत
स्यच ॥ नाशायालमियंपुण्यापठ्यतेशुभसप्तमी ॥१७॥ इमांपठेद्यःशृणुयान्मुहूर्तंपश्येत्प्रसंगादपिदीयमानम् ॥ सोप्यत्रसर्वाघविमुक्तदेहःप्राप्नोतिविद्याध
रनायकत्वम् ॥१८॥ यावत्समास्सप्तनरःकरोतियःसप्तमींसप्तविधानयुक्ताम् ॥ ससप्तलोकाधिपतिःक्रमेणभूत्वापदंयातिपरंमुरारेः ॥३१९ ॥ इतिश्रीपाद्मपु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुष्करमाहात्म्येएकविंशोऽध्यायः ॥२१॥ भीष्मउवाच ॥ भूर्लोकोथभुवर्लोकःस्वर्लोकोथमहर्जनः ॥ तपःसत्यंचसप्तैतेदेवलोकाःप्रकीर्त्ति
ताः ॥ १ ॥ पर्यायेणतुसर्वेषामाधिपत्यंकथंभवेत् ॥ इहलोकेशुभंरूपमायुरारोग्यमेवच ॥२॥ लक्ष्मीश्चविपुलाब्रह्मन्कथंस्यात्सुरपूजित ॥ पुलस्त्यउवा
च ॥ पुराहुताशनःसार्द्धंमारुतेनमहीतले ॥ ३ ॥ आदिष्टःपुरुहूतेनविनाशायसुरद्विषाम् ॥ निर्दग्धेषुततस्तेनदानवेषुसहस्रशः ॥ ४ ॥ तारकःकमलाक्ष
श्चकालदंष्ट्रःपरावसुः ॥ विरोचनस्तुसंह्लादःप्रयातास्तेतदावसन् ॥ ५ ॥ अंतःसमुद्रमाविश्यसन्निवेशमकुर्वत ॥ अशक्ताइतितेप्यग्निमारुताभ्यामुपेक्षि
ताः ॥ ६ ॥ ततःप्रभृतिवैदेवान्मानुषान्सभुजंगमान् ॥ संपीडयचमुनीन्सर्वान्प्रविशंतिपुनर्जलम् ॥ ७॥ एवंयुगसहस्राणितेवीराःसप्तपंचच ॥ जलदुर्गबला
द्राजन्पीडयंतिजगत्रयम्॥८॥ततःपुनरथोवह्निमारुतावमराधिपः ॥ आदिदेशाचिरादंबुनिधिरेषविशोष्यताम्॥९॥यस्मादस्मद्द्विषांचैषशरणंवरुणालयः ॥
तस्माद्भवद्भ्यामद्यैवशोषमेषप्रणीयताम् ॥ १० ॥ तावूचतुस्ततःशक्रंमयशम्वरसूदनम् ॥ अधर्मएषदेवेंद्रसागरस्यविनाशनम् ॥ ११ ॥ यस्माज्जीवनि
कायस्यमहतःसंक्षयोभवेत् ॥ तस्मादुपायमन्यंतुसमाश्रयपुरंदर ॥ १२ ॥ यस्ययोजनमात्रेपिजीवकोटिशतानिच ॥ निवसंतिसुरश्रेष्ठसकथंनाशमर्ह
ति ॥ १३ ॥ एवमुक्तःसुरेंद्रस्तुक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ उवाचेदंवचोरोषादमरावग्निमारुतौ ॥ १४॥ नधर्माधर्मसंयोगंप्राप्नुवंत्यमराःक्वचित् ॥ भवंतौतुविशेषे
णमहात्मानौचतिष्ठतः ॥ १५ ॥ ममाज्ञानकृतायस्मान्मारुतेनसमंत्वया ॥ मुनिव्रतपरोभूत्वापरिगृह्यकलेवरम् ॥ १६ ॥ धर्मार्थशास्त्ररहितांयोनिंप्रतिवि
भावसो ॥ तस्मादेकेनवपुषामुनिरूपेणमानुषे ॥ १७ ॥ मारुतेनसमंलोकेतवजन्मभविष्यति ॥ यदातुमानुषत्वेपित्वयागंडूषशोषितः ॥ १८॥
भविष्यत्युदधिर्वह्नेतदादेवत्वमाप्स्यसि ॥ इतींद्रशापात्पतितौतत्क्षणात्तौमहीतले ॥ १९ ॥ अवाप्तवंतौदेहेचकुंभाज्जन्मततोभवत् ॥ मित्रावरुणयो
र्वीर्याद्वसिष्ठश्चात्मजोभवत् ॥ २० ॥ ततोगस्त्यउग्रतपावभूवमुनिसत्तमः ॥ अस्माद्भ्रातुःसर्वैभ्रातावसिष्ठस्यानुजोमुनिः ॥ २१ ॥ भीष्मउवाच ॥
कथंचमित्रावरुणौपितरावस्यतौस्मृतौ ॥ जन्मकुंभादगस्त्यस्ययथाभूत्तद्वदाधुना ॥ २२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरापुराणपुरुषःकदाचिद्गंधमादने ॥ भूत्वा
धर्मसुतोविष्णुश्चचारविपुलंतपः ॥ २३ ॥ तपसाचास्यभीतेनविघ्नार्थंप्रेषिताबुभौ ॥ शक्रेणमाधवानंगावप्सरोगणसंयुतौ ॥ २४ ॥ यदाचगीतवाद्येनभाव
हावादिनाहरिः ॥ नकाममाधवाभ्यांचमोहंनेतुमशक्यत ॥ २५ ॥ तदाकाममधुस्त्रीणांविषादमभजद्गणः ॥ संक्षोभायततस्तेषामूरुदेशान्नराग्रजः ॥ २६॥
नारीमुत्पादयामासत्रैलोक्यस्यापिमोहिनीम् ॥ संमोहितास्तयादेवास्तौतुचैवसुरावुभौ ॥ २७ ॥ अप्सराणांसमक्षंहिदेवानामब्रवीद्धरिः ॥ उर्वशीतिचनाम्ना
यंलोकेख्यातिंगमिष्यति ॥ २८ ॥ ततःकामयमानेनमित्रेणाहूयतोर्वशी ॥ प्रोक्तामांरमयस्वेतिवाढमित्यब्रवीच्चसा ॥ २९ ॥ गच्छंतीतुततःसूर्यलो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कामेंदावरक्षणा ॥ वरुणेनवृतापश्चाद्वचनंतमाभाषत ॥ ३० ॥ मित्रेणाहंवृतापूर्वंममसूर्यःपतिःप्रभो ॥ उवाचवरुणश्चित्तंमयिसंन्यस्यगम्यताम् ॥
॥ ३१ ॥ गतायांवाढमित्युक्त्वामित्रःशापमदादथ ॥ अद्यैवमानुषेलोकेगच्छसोमसुतात्मजम् ॥ ३२ ॥ भजस्वेतियतोमिथ्याधर्मएषत्वयाकृतः ॥
जलकुंभेततोवीर्यंमित्रेणवरुणेनच ॥ ३३ ॥ प्रक्षिप्तमथसंजातौद्वावेवमुनिसत्तमौ ॥ निमिर्नामनृपःस्त्रीभिःपुराद्यूतमदीव्यत ॥ ३४ ॥ तदंतरेभ्याज
गामवसिष्ठोब्रह्मसंभवः ॥ तस्यपूजामकुर्वाणंशशापसमुनिर्नृपम् ॥ ३५ ॥ विदेहस्त्वंभवस्वेतिशप्तस्तेनाप्यसौमुनिः ॥ अन्योन्यशापादुभयो
र्विशरीरेतुतेजसी ॥ ३६ ॥ जग्मतुश्शापनाशायब्रह्माणंजगतःपतिम् ॥ अथब्रह्मसमादेशाल्लोचनेष्ववसन्निमिः ॥ ३७ ॥ निमेषाःस्युश्चलोकानां
तद्विश्रामायपार्थिव ॥ वसिष्ठोप्यभवत्तस्मिञ्जलकुंभेचपूर्ववत् ॥ ३८ ॥ ततोजातश्चतुर्बाहुःसाक्षसूत्रकमंडलुः ॥ अगस्त्यइतिशांतात्माबभूवऋ
षिसत्तमः ॥ ३९ ॥ मलयस्यैकदेशेतुवैखानसविधानतः ॥ सभार्यःसंवृतोविप्रैस्तेपश्चक्रेसुदुष्करम् ॥ ४० ॥ ततःकालेनमहतातारकादिनिपीडितम् ॥
जगद्वीक्ष्यसकोपेनपीतवान्वरुणालयम् ॥ ४१ ॥ ततोस्यवरदास्सर्वेबभूवुःशंकरादयः ॥ ब्रह्माविष्णुश्चभगवान्वरदानायजग्मतुः ॥ ४२ ॥ वरंवृणीश्वभद्रं
तेयश्चाभीष्टोत्रवैमुने ॥ अगस्त्यउवाच ॥ यावद्ब्रह्मसहस्राणांपंचविंशतिकोटयः ॥ ४३ ॥ वैमानिकोभविष्यामिदक्षिणांबरवर्त्मनि ॥ मद्विमानोदयात्कुर्या
द्यःकश्चित्पूजनंमम ॥ ४४ ॥ ससप्तलोकाधिपतिःपर्यायेणभविष्यति ॥ यस्त्वाश्रमंपुष्करेतुमन्नाम्नापरिकीर्तयेत् ॥ ४५ ॥ सचैवपुण्यतांयातुवरएषवृ
तोमया ॥ श्राद्धंयेऽत्रकरिष्यंतिपिंडपूर्वंतुभक्तितः॥४६॥तेषांपितृगणास्सर्वेमयासहदिविस्थिताः ॥ एतत्कालंवसिष्यंतिएषएववरोमम ॥४७॥ एवमस्त्वि
तितेप्युक्त्वाजग्मुर्देवायथागतम् ॥ तस्मादर्घःप्रदातव्योह्यगस्त्यायसदाबुधैः॥४८॥भीष्मउवाच ॥ कथमर्घप्रदानंचकर्तव्यंतस्यवैमुनेः ॥विधानंयदगस्त्य
स्यपूजनेतद्वदस्वमे ॥ ४९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रत्पूषसमयेविद्वान्कुर्यादस्योदयेनिशि ॥ स्नानंशुक्लतिलैस्तद्वच्छुक्लमाल्यांबरोगृही ॥ ५० ॥ स्था
पयेदव्रणंकुंभंमाल्यवस्त्रविभूषितम् ॥ पंचरत्नसमायुक्तंघृतपात्रेणसंयुतम् ॥५१॥ अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसुवर्णमध्यायतबाहुदंडम् ॥ चतुर्भुजंकुंभमुखेनिधा
यधान्यानिसप्ताचलसंयुतानि ॥५२॥ सकांस्यपात्राक्षतशुक्लयुक्तंमंत्रेणदद्याद्द्विजपुंगवाय ॥ उत्क्षिप्यकुंभोपरिदीर्घबाहुमनन्यचेतायमदिङ्मुखस्थम्॥५३॥
श्वेतांचदद्याद्यदिशक्तिरस्तिरौप्यैःखुरैर्हैममुखींसवत्सां ॥ धेनुंनरःक्षीरवतींप्रणम्यस्रग्वस्त्रघंटाभरणांद्विजाय ॥ ५४ ॥ आसप्तरात्रादुदयेनृपास्यदातव्यमेत
त्सकलंनरेण ॥ यावत्समास्सप्तदशाथवास्युरथोर्द्ध्वमप्यत्रवदंतिकेचित् ॥ ५५ ॥ काशपुष्पप्रतीकाशअग्निमारुतसंभव ॥ मित्रावरुणयोःपुत्रकुंभयोनेनमो
स्तुते ॥ ५६ ॥ प्रत्यब्दंचफलत्यागमेवंकुर्वन्नसीदति ॥ होमंकृत्वाततःपश्चाद्वर्तयेन्मानवःफलम् ॥५७॥ अनेनविधिनायस्तुपुमानर्घंनिवेदयेत् ॥ इमंलोक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मवाप्नोतिरूपारोग्यफलप्रदम् ॥ ५८ ॥ द्वितीयेनभुवर्लोकंस्वर्लोकंचततःपरम् ॥ सत्तैवलोकानाप्नोतिसप्तार्घान्यःप्रयच्छति ॥ ५९ ॥ इतिपठतिशृणोति
योहिसम्यक्चरितमगस्त्यसमर्चनंचपश्येत्॥ मतिमपिचददातिसोपिविष्णोर्भवनगतःपरिपूज्यतेमरौघैः ॥ ६० ॥ भीष्मउवाच ॥ सौभाग्यारोग्यफलदम
मित्रक्षयकारकम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंयच्चतन्मेब्रूहिमहामते ॥ ६१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ यदुमायापुरादेवउवाचांधकसूदनः ॥ कथासुसंप्रवृत्तासुधर्म्यासुललि
तासुच ॥६२॥ तदिदानींप्रवक्ष्यामिभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ गौर्युवाच ॥ दत्तःशापोहिसावित्र्यामह्यंलक्ष्म्यैसुरेश्वर ॥ ६३ ॥ यथालक्ष्मीप्रधानत्वमहंयामि
तथावद ॥ शंकरउवाच ॥ शृणुष्वावहितादेवितथैवान्यत्स्वयंकृतम् ॥ ६४ ॥ नराणामथनारीणामाराधनमनुत्तमम् ॥ नभस्येवाथवैशाखेपुण्येमार्गशिर
स्यथ ॥ ६५ ॥ शुक्लपक्षेतृतीयायांस्नातःसगौरसर्षपैः ॥ गोरोचनंसगोमूत्रंगोदुग्धंचघृतंतथा ॥ ६६ ॥ दधिचंदनसंमिश्रंललाटेतिलकंन्यसेत्॥सौभाग्यारो
ग्यकृद्यस्मात्सदाचललितात्रियम् ॥ ६७ ॥ प्रतिपक्षंतृतीयायांपुमान्वापिसुवासिनी ॥ धारयेद्रक्तवस्त्राणिकुसुमानिसितानिच ॥ ६८ ॥ विधवाशुक्लव
स्त्रंवैत्वेकमेवहिधारयेत् ॥ कुमारीशुक्लसूक्ष्मेचपरिदध्यात्तुवाससी॥६९॥देवींचपंचगव्येनततःक्षीरेणकेवलं ॥ स्नापयेन्मधुनातद्वत्पुष्पगंधोदकेनतु ॥७० ॥
पूजयेच्छुक्लपुष्पैस्तुफलैर्नानाविधैरपि ॥ धान्यलाजादिलवणगुडक्षीरघृतान्वितैः ॥ ७१ ॥ शुक्लाक्षततिलैरर्चाकार्यादेविसदात्वया ॥ पादयोरर्चनंकुर्या
त्प्रतिपक्षंवरानने॥७२॥वरदायैनमःपादौतथागुल्फौश्रियैनमः॥अशोकायैनमोजंघेपार्वत्यैजानुनीतथा ॥७३॥ ऊरूमांगल्यकारिण्यैवामदेव्यैतथाकटिम् ॥
पद्मोदरायैजठरंनमःकंठेश्रियैनमः ॥७४॥ करौसौभाग्यदायिन्यैबाहूचसुमुखश्रियै ॥ मुखंदर्पविनाशिन्यैस्मरदायैस्मितंपुनः ॥ ७५ ॥ गौर्यैनमस्तथानासा
मुत्पलायैचलोचने ॥ तुष्ट्यैललाटमलकंकात्यायन्यैनमःशिरः ॥ ७६ ॥ नमोगौर्य्यैनमःपुष्ट्यैनमःकांत्यैनमःश्रियै ॥ रंभायैललितायैचवामदेव्यैनमो
नमः॥७७॥एवंसंपूज्यविधिवदग्रतःपद्ममालिखेत् ॥ पत्रैःषोडशभिर्युक्तंक्रमेणैवसकर्णिकम् ॥ ७८ ॥ पूर्वेणविन्यसेद्गौरीमपर्णांचततःपरम् ॥ भवानींदक्षिणे
तद्वद्रुद्राणींचततःपरम् ॥७९॥ विन्यसेत्पश्चिमेभागेसौम्यांमदनवासिनीम्॥वायव्येपाटलामुग्रामुत्तरेणतथाउमाम् ॥ ८० ॥ साध्यांपथ्यांतथासौम्यांमंगलां
कुमदांसतीम् ॥ भद्रांचमध्येसंस्थाप्यललितांकर्णिकोपरि ॥ ८१ ॥ कुसुमैरक्षताद्भिर्वानमस्कारेणविन्यसेत् ॥ गीतमंगलघोषंचकारयित्वासुवासि
नीम् ॥८२॥ पूजयेद्रक्तवासोभीरक्तमाल्यानुलेपनैः ॥ सिंदूरंस्नानचूर्णंचतासांशिरसिपातयेत् ॥ ८३ ॥ सिंदूरंकुंकुमंस्नानमतीवेष्टंयतस्ततः ॥ तथोपदे ॥ ७७॥
ष्टारमपिपूजयेद्यत्नतोगुरुम् ॥ ८४ ॥ नपूज्यतेगुरुर्यत्रसर्वास्तत्राफलाःक्रियाः ॥ जप्यैश्चपूजयेद्गौरीमुत्पलैरसितैःसदा ॥ ८५ ॥ बंधुजीवैःप्रियेपूज्याका
र्तिकेमासियत्नतः ॥ जातीपुष्पैर्मार्गशिरेपौषेपीतैःकुरंटकैः ॥ ८६ ॥ कुंदैःकुमुदपुष्पैश्चदेवींमाघेपिपूजयेत् ॥ सिंदुवारेणजात्यावाफाल्गुनेप्यर्चयेन्न

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रः ॥ ८७ ॥ चैत्रेतुमल्लिकाशोकैर्वैशाखेगंधपाटलैः ॥ ज्येष्ठेकमलमंदारैराषाढेचजलांबुजैः ॥ ८८ ॥ मंदारैरथमालत्याश्रावणेपूजयेत्सदा ॥ गोमूत्रंगोम
यंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् ॥ ८९ ॥ विल्वपत्रार्ककुसुमांबुजगोश्रृंगवारिच ॥ पंचगव्यंचबिल्वंचप्राशयेत्क्रमशःसदा ॥ ९० ॥ एतद्भाद्रपदादौतु
प्राशनंसमुदाहृतम् ॥ प्रतिपक्षंचमिथुनंतृतीयायांवरानने ॥ ९१ ॥ भोजयित्वार्चयेद्दत्त्यावस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ पुंसःपीतांबरेदद्यात्स्त्रियाःकौशेयवास
सी ॥ ९२ ॥ निष्पावजीरलवणमिक्षुदंडगुडान्वितम् ॥ स्त्रियैदद्यात्फलंपुंसःसुवर्णोत्पलसंयुतम् ॥ ९३ ॥ यथानदेविदेवस्त्वांसंपरित्यज्यगच्छति ॥ तथा
मामुद्धराशेषदुःखसंसारसागरात् ॥ ९४ ॥ कुमुदाविमलानंदाभवानीवसुधाशिवा ॥ ललिताकमलागौरीसतीरम्भाथपार्वती ॥ ९५ ॥ नभस्यादिषुमासे
षुप्रीयतामित्युदीरयेत् ॥ व्रतांतेशयनंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् ॥ ९६ ॥ मिथुनानिचतुर्विंशद्द्वादशाथसमर्चयेत् ॥ अष्टावष्टाथवाभूयश्चतुर्मासेथवार्चये
त् ॥ ९७॥ पूर्वंदत्वाथगुरवेपश्चादन्यान्समर्चयेत् ॥ उक्तानन्ततृतीयैषासदानंतफलप्रदा ॥ ९८॥ सर्वपापहरादेवीसौभाग्यारोग्यवर्धिनी॥ नचैनांवित्तशा
ठ्येनकदाचिदपिलंघयेत् ॥ ९९ ॥ नरोवायदिवानारीसोपवासव्रतंचरेत् ॥ गर्भिणीसूतिकानक्तंकुमारीवाथरोगिणी ॥ १०० ॥ यदाऽशुद्धातदान्येनकारये
त्प्रयतास्वयम् ॥ इमामनंतफलदांयस्तृतीयांसमाचरेत् ॥ १ ॥ कल्पकोटिशतंसाग्रंशिवलोकेमहीयते ॥ वित्तहीनोपिकुर्वीतयावद्वर्षंसुपोषणम् ॥ २ ॥
पुष्पमंत्रविधानेनसोपितत्फलमाप्नुयात् ॥ नारीवाकुरुतेयातुआत्मनःशुभमिच्छती ॥ ३ ॥ जन्मपौरुषमाप्नोतिगौर्यनुग्रहकारितम् ॥ इतिपठतिश्रृणोति
वायइत्थंगिरितनयाव्रतमिंद्रलोकसंस्थः ॥ ४ ॥ मतिमपिचददातियोपिदेवैरमरवधूजनकिन्नरैःसपूज्यः ॥ अन्यामपिप्रवक्ष्यामितृतीयांपापनाशि
नीम् ॥ ५ ॥ रसकल्याणिनीमेतांपुराकल्पभवाविदुः ॥ माघेमासितुसंप्राप्यतृतीयांशुक्लपक्षतः ॥ ६ ॥ प्रातर्गव्येनपयसातिलैःस्नानंसमाचरेत् ॥ स्नाप
येन्मधुनादेवींतथैवेक्षुरसेनतु ॥ ७ ॥ गंधोदकेनचपुनःपूजनंकुंकुमेनतु ॥ दक्षिणांगानिसंपूज्यततोवामानिपूजयेत् ॥८॥ ललितायैपदंदेव्यैवामगुल्फौततो
र्चयेत्॥जंघेजानुतथाशांत्यैतथैवोरुंश्रियैनमः॥९॥मदालसायैचकटिममलायैतथोदरम्॥स्तनौमदनवासिन्यैकुमुदायैचकंधराम्॥१०॥भुजंभुजाग्रंमाधव्यै
कमलायैसुखस्मिते ॥ भ्रूललाटंचरुद्राण्यैशंकरायैतथालकं ॥११॥ मदनायैललाटंतुमोहनायैपुनर्भ्रुवौ ॥ नेत्रेचंद्रार्धधारिण्यैतुष्ट्यैचवदनंपुनः ॥ १२ ॥
उत्कंठिन्यैनमःकंठममृतायैनमस्तनुम् ॥ रंभायैचमहाबाहूविशोकायैनमःकरौ ॥१३॥ हृदयंमन्मथाह्वायैपाटलायैतथोदरं ॥ कटिंसुरतवासिन्यैतथोरूपं
कजाश्रियै ॥ १४ ॥ जानुजंघेनमोगौर्यैगुल्फौशांत्यैतथार्चयेत् ॥ धराधरायैपादौतुविश्वकायैनमःशिरः ॥१५॥ नमोभवान्यैकामिन्यैवासुदेव्यैजगच्छ्रियै ॥
आनंददायैनंदायैसुभद्रायैनमोनमः ॥ १६ ॥ एवंसंपूज्यविधिवद्द्विजदांपत्यमर्चयेत् ॥ भोजयित्वातथान्नेनमधुरेणविमत्सरः ॥ १७॥ समोदकंवारिकुंभंशु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षौंवरयुगद्वयं ॥ दत्त्वासुवर्णकमलंगंधमाल्यैरथार्चयेत् ॥ १८ ॥ प्रीयतामत्रकुमुदागृह्णीयाल्लवणव्रतम् ॥ अनेनविधिनादेवींमासिमासिसदार्चयेत् ॥
॥ १९ ॥ लवणंवर्जयेन्माघेफाल्गुनेचगुडंपुनः ॥ नवनीतंतथाचैत्रेवर्ज्यंमधुचमाधवे ॥१२०॥ पानीयंज्येष्ठमासेतुतथाषाढेचजीरकं ॥ श्रावणेवर्जयेत्क्षीरंद
धिभाद्रपदेतथा ॥ २१॥ घृतमाश्वयुजेतद्वदूर्जेवर्ज्यंचमाक्षिकं ॥ धान्याकंमार्गशीर्षेतुपौषेवर्ज्याचशर्करा ॥ २२ ॥ व्रतांतेकरकंपूर्णमेतेषांमासिमासिच ॥
दद्याद्विकालवेलायांभक्ष्यपात्रेणसंयुतं ॥ २३ ॥ लड्डुकास्सेवकाश्चैवसंयावमथपूरिका ॥ नारिकावृतपूर्णाश्चपिष्टपूर्णाचनंदिकी ॥ २४॥ क्षीरशाकंचदध्यन्नं
पिंडशाकंतथैवच ॥ माघादौक्रमशोदद्यात्देतानिकरकोपरि॥२५॥कुमुदामाधवीरंभासुभद्राचाशिवाजया॥ललिताकमलानंगामंगलारतिलालसा ॥२६॥
क्रमान्माघादिमासेषुप्रीयतामितिकीर्तयेत् ॥ सर्वत्रपंचगव्यंचप्राशनंसमुदाहृतं ॥ २७ ॥ उपवासीभवेन्नित्यमशक्तौनक्तमिष्यते ॥ कुर्यादेवमिदंनारीरसक
ल्याणिनीव्रतं ॥ २८ ॥ पुनर्माघेचसंप्राप्तेशर्कराकलशोपरि ॥ कृत्वातुकांचनींगौरींपंचरत्नसमन्वितां॥२९॥स्वकीयांगुष्ठमात्रंचसाक्षसूत्रकमंडलुं ॥ चतुर्भु
जामिंदुयुतांसितनेत्रपटावृतां॥१३०॥तद्वद्गोमिथुनंचैवसुवर्णस्यासितांबरं॥सवस्त्रंभाजनंदद्याद्भवानीप्रीयतामिति ॥ ३१ ॥ अनेनविधिनायस्तुरसकल्याणि
नीव्रतं॥कुर्याच्चसर्वपापेभ्यस्तत्क्षणादेवमुच्यते ॥३२॥ भवानांचसहस्रंतुनदुःखीजायतेक्वचित्॥अग्निष्टोमसहस्रेणयत्फलंतदवाप्नुयात् ॥३३॥ नारीवाकुरुते
यातुकुमारीवावरानने॥विधवाचवराकीवासापितत्फलभागिनी ॥ ३४ ॥ सौभाग्यारोग्यसंपन्नागौरीलोकेमहीयते ॥ इतिपठतियइत्थंयःशृणोतिप्रसंगात्
सकलकलुषमुक्तःपार्वतीलोकमेति ॥ ३५ ॥ मतिमपिचविधत्तेयोनराणांप्रियार्थंविबुधपतिजनानांलोकगःस्यादमोघः ॥ तथैवान्यांप्रवक्ष्यामितृतीयांपाप
नाशिनीम् ॥ ३६ ॥ नाम्नाचलोकविख्यातामग्यानंदकरीमिमां ॥ यदाशुक्लतृतीयायामषाढर्क्षंभवेत्क्वचित् ॥ ३७ ॥ ब्रह्मर्क्षंवाथचमघाहस्तोमू
लमथापिवा ॥ दर्भगंधोदकैःस्नानंतदास्सम्यक्समाचरेत् ॥ ३८ ॥ शुक्लमाल्यांबरधरःशुक्लगंधानुलेपनः ॥ भवानीमर्चयेद्भक्त्याशुक्लपुष्पैः
सुगंधिभिः ॥ ३९ ॥ महादेवंचसकलमुपविष्टंमहासने ॥ वासुदेव्यैनमःपादौशंकरायैनमोहरेः ॥ १४० ॥ जंघेशोकविनाशिन्यैमानदायैनमःप्रभोः ॥ रंभायै
पूजयेदूरूशिवायचपिनाकिने ॥४१॥ आनंदिन्यैकटिंदेव्याःशूलिनश्शूलपाणये ॥ माधव्यैचतथानाभिमथशंभोर्भवायवै ॥४२॥ स्तनौचानंदकारिण्यैशंकर
स्येंदुधारिणे ॥ उत्कंठिन्यैनमःकंठंनीलकंठायवैहरेः ॥ ४३ ॥ करावुत्पलधारिण्यैरुद्रायजगतःप्रभोः ॥ बाहूचपरिरंभिण्यैनृत्यप्रीतायवैहरेः ॥ ४४ ॥ दे
व्यामुखंविलासिन्यैवृषभायपुनर्विभोः ॥ स्मितंचस्मरणीयायैविश्ववक्रायवैविभोः ॥ ४५ ॥ नेत्रेमंदारवासिन्यैविश्वधाम्नेत्रिशूलिनः ॥ भ्रुवौनृत्यप्रियायैचशं
भोर्वैपाशशूलिने ॥ ४६ ॥ देव्याललाटमिंद्राण्यैवृषवाहायवैविभोः ॥ स्वाहायैमकुटंदेव्याविभोगंगाधरायवै ॥ ४७ ॥ विश्वकायौविश्वभुजौविश्वपाद

॥ ७८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुखौशिवौ ॥ प्रसन्नवरदौवंदेपार्वतीपरमेश्वरौ ॥ ४८ ॥ एवंसंपूज्यविधिवदग्रतःशिवयोःपुनः ॥ पद्मोत्पलानिरजसानानावर्णैनकारयेत् ॥ ४९ ॥ शंख चक्रेसकटकेस्वस्तिकंशुभकारकम् ॥ यावंतःपांसवस्तत्ररजसः पतिताभुवि ॥ १५० ॥ तावद्वर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते ॥ चत्वारिघृतपात्राणिसाहि रण्यानिशक्तितः ॥ ५१ ॥ दत्वाद्विजायकरकमुदकेनसमन्वितम् ॥ प्रतिपक्षंचतुर्मासंयावदेतान्निवेदयेत् ॥ ५२ ॥ ततस्तुचतुरोमासान्पूर्ववत्करकोपरि ॥ चत्वारिघृतपात्राणितिलपात्राण्यनंतरं ॥ ५३ ॥ गंधोदकंपुष्पवारिचंदनंकुङ्कुमोदकं ॥ अपक्वंदधिदुग्धंचगोशृंगोदकमेवच ॥ ५४ ॥ अब्दोदकंतथावा रिकुष्ठचूर्णान्वितंपुनः ॥ उशीरसलिलंचैवयवचूर्णोदकंपुनः ॥ ५५ ॥ तिलोदकंचसंप्राश्यस्वपेन्मार्गशिरादिषु ॥ मासेषुपक्षद्वितयंप्राशनंसमुदाहृत म् ॥ ५६ ॥ सर्वत्रशुक्लपुष्पाणिप्रशस्तानिसदार्चने ॥ दानकालेचसर्वत्रमंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ ५७ ॥ गौरीमेप्रीयतांनित्यमघनाशायमंगला ॥ सौभाग्या यास्तुललिताभवानीसर्वसिद्धये ॥ ५८ ॥ संवत्सरांतेलवणंगुडकुंकुमसंयुतम् ॥ चंदनेनयुतंकुंभंसहस्वर्णांबुजेनच ॥ ५९ ॥ उमायाःप्रीतयेहैमंताद्रिदि क्षुफलैर्युतम् ॥ सास्तरावरणांशय्यांसविश्रामांनिवेदयेत् ॥ १६० ॥ सपत्नीकायविप्रायगौरीमेप्रीयतामिति ॥ आत्मानंदकरींनामप्राप्नुयात्संपदंनरः ॥ ६१ ॥ आयुरानंदसंपन्नोनक्वचिच्छोकमाप्नुयात् ॥ नारीवाकुरुतेयातुकुमारीविधवातथा ॥ ६२ ॥ सापितत्फलमाप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता ॥ प्रतिपक्षमुपोष्यैवं मंत्रार्चनविधानतः ॥ ६३ ॥ रुद्राणांलोकमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ इमांयःशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिभाक्तितः ॥ ६४ ॥ शक्रलोकंसगत्वातुपूज्यते कल्पसंस्थितः ॥ शंकरउवाच ॥ एवंविधाभवतिचेन्नारीव्रतपरायणा ॥ ६५ ॥ सावित्रीतुवराकीसातस्याःशापस्तुकीदृशः ॥ नकाचिद्गुणनाचा स्तियतस्त्रैलोक्यसुंदरी ॥ ६६ ॥ सापूर्वस्यापिवन्ध्याचलक्ष्मीर्विष्णुप्रतिग्रहात् ॥ मयापूर्वंतवार्थायदक्षयज्ञस्तुनाशितः ॥ ६७ ॥ लक्ष्म्यर्थेविष्णुनाचापि वारिधिर्मथितःपुरा ॥ आज्ञाकरौभवत्योश्चमाकुरुष्वभयंक्वचित् ॥ ६८ ॥ सावित्र्यामाननाकार्याकुपितायाःप्रसादनम् ॥ मयाचविष्णुनाचैवब्रह्मणा मानमीप्सुना ॥ ६९ ॥ गमिष्येब्रह्मसदनंत्वंचतिष्ठवरानने ॥ एवमुक्त्वागतोरुद्रोगौरीतत्रव्यवस्थिता ॥ १७० ॥ कृतंयुगंसमग्रंचयज्ञेतस्मिन्हुताशनः ॥ वहंस्तुहव्यंदेवानांप्रीणयानोजगत्रयम् ॥ ७१ ॥ भोजनंद्विजमुख्येषुभोगान्विद्याधरेगणे ॥ कामावाप्तिंमनुष्येषुसर्वमेवददौप्रभुः ॥ ७२ ॥ रुद्रेणोक्तस्तदावि ष्णुर्धर्मास्तेत्वंप्रकीर्त्तय ॥ गौरीधर्मान्सरस्वत्याव्रतंयत्परिकीर्तितम् ॥ ७३ ॥ इत्येवमुक्तेरुद्रेणविष्णुःप्रोवाचसादरम् ॥ नाहंधर्मंख्यापयिष्येस्वकीयंशंक राधुना ॥ ७४ ॥ भवानाख्यातुमाहात्म्यंमदीयंसुरसत्तम ॥ त्वयावैकथितंपूर्वंकृतेवैपापसंक्षयः ॥ ७५ ॥ भविष्यतिनसंदेहोभवान्पूतोभाविष्याति ॥ भीष्मउवाच ॥ मधुरागीभवेत्केनव्रतेनमुनिसत्तम ॥ ७६ ॥ तथैवजनसौभाग्यंमतिर्विद्यासुकौशलम् ॥ अभेदश्चापिदांपत्येसंगोबंधुजनेनच ॥ ७७ ॥

१४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आयुश्वविपुलंपुंसांतन्मेकथयसत्तम ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सम्यपृक्ष्टंत्वयाराजन्शृणुसारस्वतंव्रतम् ॥ ७८ ॥ यस्यसंकीर्तनादेवदेवीतुष्येत्सरस्वती ॥
यावद्भक्तःस्तवंकुर्यादेतद्व्रतमनुत्तमम् ॥ ७९ ॥ प्राग्वासरादौसंपूज्यदिव्यंस्तवंसमारभेत् ॥ अथवारविवारेणग्रहताराबलेनच ॥ १८० ॥ पायसंभो
जयेद्विप्रान्कुर्याद्ब्राह्मणवाचनम् ॥ शुक्लवस्त्राणिदत्त्वाचसहिरण्यानिशक्तितः ॥ १८१ ॥ गायत्रींपूजयेद्भक्त्याशुक्लमाल्यानुलेपनैः ॥ यथानदेवि
भगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥८२॥ त्वांपरित्यज्यतिष्ठेच्चतथाभववरप्रदा ॥ वेदशास्त्राणिधर्माणिनृत्यगीतादिकंचयत् ॥८३॥नविहीनंत्वयादेवितथामेसंतु
सिद्धयः ॥ लक्ष्मीर्मेधाधरापुष्टिर्गौरीतुष्टिर्जयामतिः ॥८४॥ एताभिःपाहिचाष्टाभिर्मूर्तिभिर्मांसरस्वति ॥ एवंसंपूज्यगायत्रींवीणाकमलधारिणीम् ॥८५॥
शुक्लपुष्पाक्षतैर्भक्त्यासकमंडलुपुस्तकाम् ॥ मौनव्रतेनभुंजीतसायंप्रातश्चधर्मवित् ॥ ८६ ॥ पंचम्यांप्रतिपक्षंचगांचविप्रायशोभनाम् ॥ तथैवतंडुलप्रस्थं
घृतपात्रेणसंयुतम् ॥ ८७ ॥ क्षीरंदद्याद्धिरण्यंचगायत्रीप्रीयतामिति ॥ संध्यायांचतथामौनमेतत्कुर्वन्समाचरेत् ॥ ८८ ॥ नरात्र्यांभोजनंकुर्याद्याव
न्मासास्त्रयोदश ॥ समाप्तेतुव्रतेदद्याद्भोजनंशुक्लतंडुलैः ॥८९॥ दिव्यांवितानंघंटांचसितनेत्रपटान्विताम् ॥ चंदनंवस्त्रयुग्मंचदध्यन्नंसुरसंपुनः ॥ १९० ॥
अथोपदेष्टारमपिभक्त्यासंपूजयेद्गुरुम् ॥ वित्तशाठ्येनरहितोवस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ ९१ ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्सारस्वतंव्रतम् ॥ सौ
भाग्यमतियुक्तस्तुसूक्ष्मकंठश्चजायते ॥ ९२ ॥ सरस्वत्याः प्रसादेनब्रह्मलोकेमहीयते ॥ नारीवाकुरुतेयातुसापितत्फलभागिनी ॥ ९३ ॥ ब्रह्मलोकेवसे
द्राजन्यावत्कल्पायुतत्रयम् ॥ सारस्वतंव्रतंयस्तुशृणुयादपिवापठेत् ॥ ९४ ॥ विद्याधरपुरेसोऽपिवसेदब्दायुतत्रयम् ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमे
सृष्टिखंडेव्रताध्यायोनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ भीष्मउवाच ॥ वैष्णवायेतुवैधर्मायान्रुद्रः प्रोक्तवानिह ॥ तान्मेकथयविप्रेंद्रकीदृशास्तेफलंतु
किम् ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरारथंतरेकल्पेपरिपृष्टोमहात्मना ॥ मंदरस्थोमहादेवःपिनाकीब्रह्मणास्वयम् ॥ २ ॥ कथमारोग्यमैश्व
र्यमनंतममरेश्वर ॥ अल्पेनतपसादेवभवेन्मोक्षःसदानृणां ॥ ३ ॥ किंतज्ज्ञानंमहादेवत्वत्प्रसादादधोक्षज ॥ अल्पकेनापितपसामहाफलमिहोच्यते ॥ ४ ॥
इतिपृष्टस्सविश्वात्माब्रह्मणालोकभावनः ॥ उमापतिरुवाचेदंमनसःप्रीतिकारकम् ॥ ५ ॥ ईश्वरउवाच ॥ अस्माद्रथंतरात्कल्पाद्भूयोविंशतिमोयदा ॥
वाराहोभविताकल्पस्तदामन्वंतरेशुभे ॥ ६ ॥ वैवस्वताख्येसंप्राप्तेसप्तमेसप्तलोकधृक् ॥ द्वापाराख्यंयुगंतस्मिन्मसप्तविंशतिमंयदा ॥ ७ ॥ तस्यांतेतुमहातेजा ॥ ७९ ॥
वासुदेवोजनार्दनः ॥ भारावतरणार्थायत्रिधाविष्णुर्भविष्यति ॥ ८ ॥ द्वैपायनऋषिस्तत्ररौहिणेयोथकेशवः ॥ कंसारिःकेशिमथनःकेशवःक्लेशनाशनः ॥
॥ ९ ॥ पुरींद्वारवतींनामसांप्रतंयाकुशस्थली ॥ दिव्यानुभावसंयुक्तामधिवासायशार्ङ्गिणः ॥ १० ॥ त्वष्टातदाज्ञयाब्रह्मन्करिष्यतिजगत्पतेः ॥ तस्यांक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दाचिदासीनःसभायांसोऽमितद्युतिः ॥ ११ ॥ भार्याभिर्वृष्णिविद्धद्भिर्भूरिभिर्भूरिदक्षिणैः ॥ कुरुभिर्देवगंधर्वैरन्वितःकैटभार्दनः ॥ १२ ॥ प्रवृत्तासुपुराणासु
धर्मसंबंधिनीषुच ॥ कथासुभीमसेनेनपरिपृष्टःप्रतापवान् ॥ १३ ॥ त्वयापृष्टस्यधर्मस्यवक्ष्यत्यस्यचभेदहक् ॥ भवितासतदाब्रह्मन्कर्ताचैववृकोदरः ॥
॥ १४ ॥ प्रवर्तकोस्यधर्मस्यपांडुसूनुर्महाबलः ॥ यस्यतीक्ष्णोवृकोनामजठरेहव्यवाहनः ॥ १५ ॥ संभाष्यतेसधर्मात्मातेनचासौवृकोदरः ॥ अतीवस्वाद
शीलश्चनागायुतबलोमहान् ॥ १६ ॥ धार्मिकस्याप्यशक्तस्यतीव्राग्नित्वादुपोषणे ॥ इदंव्रतमशेषाणांव्रतानामधिकंयतः ॥ १७ ॥ कथयिष्यतिविश्वा
त्मावासुदेवोजगद्गुरुः ॥ अशेषयज्ञफलदमशेषाघविनाशनम् ॥ १८ ॥ अशेषदुष्टशमनमशेषसुरपूजितम् ॥ पवित्राणांपवित्रंयन्मगलानांचमंगलम् ॥
भविष्यंचभविष्याणांपुराणानांपुरातनम् ॥ १९ ॥ वासुदेवउवाच ॥ यद्यष्टमीचतुर्दश्योर्द्वादशीषुचभारत ॥ अन्येष्वपिदिनर्क्षेषुनशक्तस्त्वमुपोषितुम् ॥
॥२०॥ ततस्त्वग्र्यामिमांभीमतिथिंपापप्रणाशिनीम् ॥ उपोष्यविधिनानेनगच्छविष्णोःपरंपदं॥२१॥ माघमासस्यदशमीयदाशुक्लाभवेत्तदा ॥ घृतेनाभ्यं
जनंकृत्वातिलैःस्नानंसमाचरेत् ॥ २२ ॥ तथैवविष्णुमभ्यर्च्यन्नमोनारायणायच ॥ कृष्णायपादौसंपूज्याशिरःकृष्णात्मनेतिच ॥ २३ ॥ वैकुंठा
येतिवैकंठमुरःश्रीवत्सधारिणे ॥ शंखिनेगदिनेचैवचक्रिणेवरदायवै ॥ २४ ॥सर्वंनारायणन्त्वेवंसंपूज्यावाहनक्रमात् ॥ दामोदरायेत्युदरंकटिंपंचजनाय
वै ॥ २५ ॥ ऊरूसौभाग्यनाथायजानुनीभूतधारिणे ॥ नमोनीलायवैजंघेपादौविश्वभुजेपुनः ॥ २६ ॥ नमोदेव्यैनमःशांत्यैन मोलक्ष्म्यैनमःश्रियै ॥
नमस्तुष्ट्यैनमःपुष्ट्यैधृत्यैव्युष्ट्यैनमोनमः ॥ २७ ॥ नमोविहंगनाथायवायुवेगायपक्षिणे ॥ विषप्रमथनायेतिगरुडंचाभिपूजयेत् ॥ २८ ॥
एवंसंपूज्यगोविंदमुमापतिविनायकौ ॥ गंधैर्माल्यैस्तथाधूपैर्भक्ष्यैर्नानाविधैरपि ॥२९॥ गव्येनपयसासिक्तांकृसरामथपायसम् ॥ सर्पिषासहभुक्त्वातुगत्वा
स्थानांतरंपुनः ॥ ३० ॥ नैयग्रोधंदंतकाष्ठमथवाखादिरंबुधः ॥ गृहीत्वाधावयेदंतानाचांतःप्रागुदखङ्मुखः ॥ ३१ ॥ ब्रूयात्सायंतनींकृत्वासंध्यामस्तमिते
रवौ ॥ नमोनारायणायेतित्वामहंशरणंगतः ॥ ३२ ॥ एकादश्यांनिराहारःसमभ्यर्च्यचकेशवम् ॥ तांरात्रिंसकलांस्थित्वाशेषपर्यंकशायिनम् ॥ ३३ ॥
सर्पिषाविश्वदहनंहुत्वाब्राह्मणपुंगवैः ॥ सहैवपुंडरीकाक्षंद्वादश्यांक्षीरभोजनम् ॥ ३४ ॥ करिष्यामियथात्मानंनिर्विघ्नेनास्तुतच्चमे ॥ एवमुक्त्वास्वपे
द्भूमावितिहासकथांपुनः ॥ ३५ ॥ श्रुत्वाप्रभातेसंजातेनदींगत्वाविशांपते ॥ स्नानंकृत्वामुदातद्वत्पाषण्डानभिवर्जयेत् ॥ ३६ ॥ उपास्य
सन्ध्यांविधिवत्कृत्वाचपितृतर्पणम् ॥ प्रणम्यचहृषीकेशंशेषपर्यङ्कशायिनम् ॥ ३७ ॥ गृहस्यपुरतोभक्त्यामण्डपंकारयेद्बुधः ॥ चतुर्हस्तांशुभांकु
र्याद्वेदीमरिनिषूदन ॥३८॥ चतुर्हस्तप्रमाणंतुविन्यसेत्तत्रतोरणम् ॥ मध्येचकलशंतत्रमाषमात्रेणसंयुतम् ॥ ३९ ॥ छिद्रेणजलसंपूर्णमधःकृष्णाजिनोस्थितः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्यधारांचशिरसाधारयेत्सकलांनिशाम् ॥ ४० ॥ धाराभिर्भूरिभिर्भूरिफलंवेदविदोविदुः ॥ यस्मात्तस्मात्कुरुश्रेष्ठकारयेत्प्रयतोद्विजः ॥४१॥ दक्षिणेचा
र्धचंद्रंतुपश्चिमेवर्तुलंतथा ॥ अश्वत्थपत्राकारंचउत्तरेणतुकारयेत् ॥ ४२ ॥ मध्येतुपद्माकारंचकारयेद्वैष्णवोद्विजः ॥ पूर्वतोवेदिकांस्थोनस्थोनयाम्येच
कल्पयेत् ॥ ४३ ॥ पानीयधारांशिरसिधारयेद्विष्णुतत्परः ॥ द्वितीयावेदीदेवस्यतत्रपद्मंसकर्णिकम् ॥ ४४ ॥ तस्यमध्येस्थितंदेवंकुर्याद्वैपुरुषोत्तमम् ॥
हस्तमात्रंचतत्कुंडंकृत्वातत्रात्रिमेखलम् ॥ ४५ ॥ योनिवक्रंततस्तस्मिन्ब्राह्मणैर्यवसर्पिषी ॥ तिलांश्चविष्णुदेवत्यैर्मंत्रैरेवानलेहुनेत् ॥ ४६ ॥ कृत्वातुवैष्ण
वंसम्यग्यागंतत्रप्रकल्पयेत् ॥ आज्यधारामध्यमेतुकुंडेदद्यात्तुयत्नतः ॥४७॥ क्षीरधारांदेवदेवेवारिधारात्मनोपारि ॥ निष्पावार्धप्रमाणांवैधारामाज्यस्यपात
येत् ॥ ४८ ॥ स्वेच्छयाक्षीरजलयोरविच्छिन्नांचशर्वरीं ॥ जलकुंभान्महावीर्यस्थापयित्वात्रयोदश ॥ ४९ ॥ भक्ष्यैर्नानाविधैर्युक्तान्सितवस्त्रैरलंकृतान् ॥
प्रतानौदुंबरैःपात्रैःपंचरत्नसमन्वितैः ॥ ५० ॥ चतुर्भिर्बह्वृचैर्होमःकार्यस्तत्रउदङ्मुखैः ॥ रुद्रजाप्यश्चतुर्भिश्चयजुर्वेदपरायणैः ॥ ५१ ॥ वैष्णवानिचसामा
निचतुर्भिःसामवेदिभिः ॥ एवंद्वादशवैविप्रान्वस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ ५२ ॥ पूजयेदंगुलीयैश्चकटकैर्हेमसूत्रकैः ॥ वासोभिःशयनीयैश्चवित्तशाठ्यविवर्जि
तः ॥५३॥ एवंक्षपातिवाह्यावैगीतमङ्गलनिःस्वनैः ॥ उपाध्यायस्यचपुनर्द्विगुणंसर्वमेवतु ॥ ५४ ॥ ततःप्रभातेविमलेसमुत्थायत्रयोदश ॥ गावोदेयाःकुरु
श्रेष्ठसौवर्णशृंगसंवृताः ॥ ५५ ॥ पयस्विन्यःशीलवत्यःकांस्यदोहसमन्विताः ॥ रौप्यखुराःसवत्साश्चचंदनेनाभिभूषिताः ॥ ५६ ॥ तास्तुतेषांतता
दत्वाभक्ष्यभोज्येनतर्पितान् ॥ कृत्वावैब्राह्मणान्सर्वान्छत्रैर्नानाविधैस्तथा ॥ ५७ ॥ भुक्त्वाचाक्षारलवणमात्मानाचविसर्जयेत् ॥ अनुगम्य
पदान्यष्टौपुत्रभार्यासमन्वितः ॥ ५८ ॥ प्रीयतामत्रदेवेशःकेशवःक्लेशनाशनः ॥ एवंगुर्वाज्ञयाकुंभान्गाश्चैवशयनानिच ॥ ५९ ॥ वासांसिचैव
सर्वेषांगृहाणिप्रापयेद्बुधः ॥ अभावेबहुशय्यानामेकामपिसुसंस्कृताम् ॥ ६० ॥ शय्यांदद्याद्गृहीभीमसर्वोपस्करसंयुताम् ॥ इतिहासपुराणानि
वाचयित्वातुवाहयेत् ॥ ६१ ॥ तद्दिनंकुरुशार्दूलयइच्छेद्विपुलांश्रियम् ॥ तस्मात्त्वंसत्त्वमालंब्यभीमसेनविमत्सरः ॥ ६२ ॥ कुरुव्रत
मिदंसम्यक्स्नेहाद्गुह्यंमयोदितम् ॥ त्वयाकृतमिदंवीरत्वन्नाम्नाचभविष्यति ॥ ६३ ॥ साभीमद्वादशीह्येषासर्वपापहराशुभा ॥ यातुकल्याणिनीनामपुरा
कल्पेषुपठ्यते ॥ ६४ ॥ त्वंचादिकर्ताभवसौकरेस्मिन्कल्पेमहावीरवरप्रधान ॥ यस्याःस्मृतेःकीर्तनतोप्यशेषंपापंप्रणष्टंत्रिदशाधिपस्य ॥ ६५ ॥ दृष्ट्वाच
तामप्सरसामभीष्टांवेश्याकृतामन्यभवांतरेषु ॥ जाताथसावैश्यकुलोद्भवापिपुलोमकन्यापुरुहूतपत्नी ॥ ६६ ॥ तत्रापितस्याःपरिचारिकेयंममप्रियासंप्र
तिसत्यभामा ॥ कृतंपुरामंगलमेतदेवद्विजात्मजावेदवतीबभूव ॥ ६७ ॥ अस्यांचकल्याणतिथौविवस्वान्सहस्रधारेणसहस्ररश्मिः ॥ स्नातःपुरामंडलमे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यतद्वत्तेजोमयंखेटपतिर्बभूव ॥ ६८॥ इदमेवकृतंमहेंद्रमुख्यैर्बहुभिर्देवसुरारिकोटिभिश्च ॥ फलमस्येहनशक्यतेहिवक्तुंयादिजिह्वायुतकोटयोमुखेस्युः॥६९॥
कलिकलुषविदारिणीमनंतामपिकथयिष्यतियादवेंद्रसूनुः ॥ अथनरकगतान्पितॄनथैषाह्यलमुद्धर्तुमिहैवयःकरोति ॥ ७० ॥ इदमनघशृणोतिवक्तिभ
क्त्यापरिपठतीहपरोपकारहेतोः ॥ इहपंकजनाभभक्तिमान्भवेदथशक्रस्यसपूज्यतामुपैति ॥ ७१ ॥ कल्याणिनीनामपुराविसर्गेयाद्वादशीमाघसितेभिपू
ज्या ॥ सापांडुपुत्रेणकृताभविष्यत्यंनतपुण्यानघभीमपूर्वा ॥ ७२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ वर्णाश्रमाणांप्रभवःपुराणेषुमयाश्रुतः ॥ सदाचारश्चभगवान्धर्मशास्त्रांग
विस्तरैः॥७३॥पण्यस्त्रीणांसमाचारंश्रोतुमिच्छामितत्वतः ॥ ईश्वरउवाच ॥ तस्मिन्नेवपुरेब्रह्मन्सहस्राणितुषोडश॥७४॥वासुदेवस्यनारीणांभविष्यंत्यंबुजो
द्भव ॥ ताभिर्वसंतसमयेकोकिलालिकुलाकुले ॥ ७५ ॥ पुष्पितोपवनेफुल्लकल्हारसरसस्तटे ॥ निर्भरंसहपत्नीभिःप्रशस्ताभिरलंकृतः ॥ ७६ ॥ रमयिष्य
तिविश्वात्माकृष्णोयदुकुलोद्वहः ॥ कुरंगनयनःश्रीमान्मालतीकृतशेखरः ॥ ७७ ॥ गच्छन्समीपमार्गेणसांबोजांबवतीसुतः ॥ साक्षात्कंदर्परूपेणस
र्वाभरणभूषितः ॥७८॥ अनंगशरतप्ताभिःसाभिलाषमवेक्षितः॥प्रवुद्धोमन्मथस्तासांभविष्यतियदात्मनि ॥७९॥ तदवेक्ष्यजगन्नाथस्सर्वज्ञोध्यानचक्षुषा ॥
स्वयंप्रभुर्वक्ष्यतितावोहरिष्यंतिदस्यवः ॥ ८० ॥ अपरोक्षंयतस्त्वेवंस्निग्धमेतद्विचिंतितम् ॥ ततःप्रसादितोदेवइदंवक्ष्यतिशार्ङ्गभृत् ॥ ८१ ॥ ताभिः
शापाभितप्ताभिर्भगवान्भूतभावनः ॥ उत्तराश्रितदाशानामुद्धर्ताब्राह्मणप्रियः ॥ ८२ ॥ उपदेक्ष्यत्यनंतात्माभाविकल्याणकारकम् ॥ भवतीनामृषिर्दा
ल्भ्योयद्व्रतंकथयिष्यति ॥८३॥ इत्युक्त्वाताःपरित्यज्यगतोन्तर्धानमीश्वरः॥ ततःकालेनमहताभारावतरणेकृते॥८४॥ निवृत्तेमौसलेतद्वत्केशवेदिवमाग
ते ॥ शून्येयदुकुलेसर्वेचौरैरपिजितेर्जुने॥८५॥हृतासुकृष्णपत्नीषुदाशभोग्यासुचार्बुदे ॥ तिष्ठंतीषुचदौर्गत्यसंतप्तासुचतुर्मुख ॥८६॥ आगमिष्यतियोगात्मा
दाल्भ्योनाममहातपाः ॥ तास्तमर्घ्येणसंपूज्यप्रणिपत्यपुनःपुनः ॥ ८७ ॥ लालप्यमानाबहुशोवाष्पपर्याकुलेक्षणाः ॥ स्मरंत्योविविधान्भोगान्
दिव्यमाल्यानुलेपनान् ॥ ८८ ॥ भर्तारंजगतामीशमनंतमपराजितम् ॥ दिव्यानुभावांचपुरींनानारत्नगृहाणिच ॥ ८९ ॥ द्वारकावासिनःसर्वान्देवरू
पान्कुमारकान् ॥ प्रश्नमेतंकरिष्यंतिमुनेरभिमुखंस्थिताः ॥ ९० ॥ दस्युभिर्भगवन्सर्वाःपरिभुक्तावयंबलात् ॥ स्वधर्मश्च्याविताऽस्माकमस्मिन्नः
शरणंभवान् ॥ ९१ ॥ आदिष्टोसिपुराब्रह्मन्केशवेनचधीमता ॥ कस्मादीशेनसंयोगंप्राप्यवेश्यात्वमागताः॥ ९२ ॥ वेश्यानामपियोधर्मस्तंनोब्रूहितपो
धन ॥ कथयिष्येवदत्तासांयद्दाल्भ्यश्चैकितायनः ॥ ९३ ॥ दाल्भ्यउवाच ॥ जलक्रीडाविहारेषुपुरासरसिमानसे ॥ भवतीनांसगर्वाणांनारदोभ्याश
मागतः ॥ ९४ ॥ हुताशनसुताःसर्वाभवत्योप्सरसःपुरा ॥ अप्रणम्यावलेपेनपरिपृष्टःसयोगवित् ॥ ९५ ॥ कथंनारायणोस्माकंभर्तास्यादित्युपादि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श ॥ तस्माद्वरप्रदानंचशापश्चायमभूत्पुरा ॥ ९६ ॥ शय्याद्वयप्रदानेनमधुमाधवमासयोः ॥ सुवर्णोपस्करोत्संगंद्वादश्यांशुक्लपक्षतः ॥ ९७ ॥ भर्तानारा
यणोनूनंभविष्यत्यन्यजन्मनि ॥ यदकृत्वाप्रणाममंमेरूपसौभाग्यमत्सरात् ॥ ९८ ॥ परिपृष्टोस्मितेनाशुवियोगोवोभविष्यति ॥ चौरैरपहृताःसर्वावेश्यात्वं
समवाप्स्यथ ॥ ९९ ॥ एवंनारदशापेनकेशवस्यचशापतः ॥ वेश्यात्वमागताःसर्वाभवत्यःकाममोहिताः ॥ १०० ॥ इदानीमपियद्वक्ष्येतच्छृणुध्वं
वरांगनाः ॥ पुरादैवासुरेयुद्धेहतेषुशतशःसुरैः ॥ १ ॥ दानवासुरदैत्येषुराक्षसेषुततस्ततः ॥ तेषांदारसहस्राणिशतशोथसहस्रशः ॥ २ ॥ प
रिणीतानियानिस्युर्बलाद्भुक्तानियानिवै ॥ तानिसर्वाणिदेवेशःप्रोवाचवदतांवरः ॥ ३ ॥ वेश्याधर्मेणवर्तध्वमधुनानृपमंदिरे ॥ भक्तिमत्योवरारो
हास्तथादेवकुलेषुच ॥ ४ ॥ राजतःस्वामिनश्चापिजीविकांचप्रलप्स्यथ ॥ भविष्यतिचसौभाग्यंसर्वासामपिशक्तितः ॥ ५ ॥ यःकश्चिच्छुल्कमा
दायगृहमेष्यतिवःसदा ॥ निश्छद्मनैवोपचर्यःप्रीतिभावैरदांभिकैः ॥ ६ ॥ देवतानांपितॄणांचपुण्येह्निसमुपस्थिते ॥ गोभूहिरण्यधान्यानिप्रदेया
निचशक्तितः ॥७॥ यद्व्रतंचोपदेक्ष्यामितत्कुरुध्वंचसर्वशः॥ संसारोत्तारणायालमेतद्वेदविदोविदुः ॥ ८ ॥ यदासूर्यदिनेहस्तःपुष्योवाथपुनर्वसुः ॥ भवेत्स
र्वौषधिस्नानंसम्यक्नारीसमाचरेत् ॥९॥ तदापंचशरात्मातुहरिस्सन्निधिमेष्यति ॥ अर्चयेत्पुंडरीकाक्षमनंगस्यानुकीर्तनैः ॥ ११० ॥ कामायपादौसंपूज्यजं
घेवैमोहकारिणे ॥ मेढ्रंकंदर्पनिधयेकटिंप्रीतिमतेनमः ॥ ११ ॥ नाभिंसौख्यसमुद्रायवामनायतथोदरम् ॥ हृदयंहृदयेशायस्तनावाह्लादकारिणे ॥१२ ॥
उत्कंठायेतिवैकंठमास्यमानंदकारिणे ॥ वामांसंपुष्पचापायपुष्पबाणायदक्षिणम् ॥ १३ ॥ मानसायेतिवैमौलिंविलोलायेतिमूर्द्धजम् ॥ सर्वात्मने
शिरस्तद्वद्देवदेवस्यपूजयेत् ॥ १४ ॥ नमःशिवायशांतायपाशांकुशधरायच ॥ गदिनेपीतवस्त्रायशंखचक्रधरायच ॥ १५ ॥ नमोनारायणायेतिकामदे
वात्मनेनमः ॥ नमःशांत्यैनमःप्रीत्यैनमोरत्यैनमःश्रियै ॥ १६ ॥ नमःपुष्ट्यैनमस्तुष्ट्यैनमःसर्वार्थसंपदे ॥ एवंसंपूज्यगोविंदमनंगात्मकमीश्वरम् ॥ १७ ॥
गंधमाल्यैस्तथाधूपैर्नैवेद्येनचभामिनी ॥ ततआहूयधर्मज्ञंब्राह्मणंवेदपारगम् ॥ १८ ॥ अव्यंगमथसंपूज्यगंधपुष्पार्चनादिभिः ॥ शालेयतंडुलप्रस्थं
घृतपात्रेणसंयुतम् ॥ १९ ॥ तस्मैविप्रायवैदद्यान्माधवःप्रीयतामिति ॥ यथेष्टाहारसंभुक्तमेनंद्विजमनुत्तमम् ॥ १२० ॥ रत्यर्थंकामदेवोयमितिचित्तेचधा
रयेत् ॥ यद्यदिच्छतिविप्रेंद्रस्तत्तत्कुर्याद्विलासिनी ॥२१॥ सर्वभावेनचात्मानमर्पयेत्स्मितभाषिणी ॥ एवमादित्यवारेणसर्वमेतत्समाचरेत् ॥ २२ ॥ तं
डुलप्रस्थदानंचयावन्मासास्त्रयोदश ॥ ततस्त्रयोदशेमासिसंप्राप्तेचास्यभामिनी ॥ २३ ॥ विप्रस्योपस्करैर्युक्तांशय्यांदद्याद्विचक्षणा ॥ सोपधानांसवि
न्यासांस्वास्तरावरणांशुभाम् ॥ २४ ॥ दीपिकोपानहच्छत्रपादुकासनसंयुताम् ॥ सपत्नीकमलंकृत्यहेमसूत्रांगुलीयकैः ॥ २५ ॥ सूक्ष्मवस्त्रैःसकटकैर्धूप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माल्यानुलेपनैः ॥ कामदेवंसपत्नीकंगुडकुंभोपरिस्थितम् ॥ २६ ॥ ताम्रपात्रासनगतंहेमनेत्रपटावृतम् ॥ सुकांस्यभाजनोपेतमिक्षुदंडसमन्वितम् ॥२७॥ दद्यादनेनमंत्रेणतथैकांगांपयस्विनीम् ॥ यथांतरंनपश्यामिकामकेशवयोःसदा॥२८॥ तथैवसर्वकामाप्तिरस्तुविप्रसदामम ॥ तथाचकांचनंदेवंप्रतिगृह्यद्वि जोत्तमः॥२९॥कोदात्कामोदादितिवैदिकंमंत्रमुदीरयेत् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यविसृज्यद्विजपुंगवम् ॥१३०॥ शय्यासनादिकंसर्वंब्राह्मणस्यगृहंनयेत् ॥ ततः प्रभृतियोन्योपिरत्यर्थंगेहमागतः ॥ ३१ ॥ सम्मान्यसूर्यवारेणससंपूज्योभवेत्सदा ॥ एवंत्रयोदशंयावन्मासमेकंद्विजोत्तमम् ॥३२॥तर्पयित्वायथाकामंप्रेषये च्चैवमंदिरम् ॥ तदनुज्ञयारूपवंतंयावदस्यागमोभवेत्॥३३॥आत्मनोपियदाविघ्नंगर्भसूतकराजकम् ॥ दैवंवामानुषंवास्यादुपरागेणवाततः॥३४॥सावारा नष्टंपंचाशद्यथाशक्तिसमर्पयेत्॥एतद्धिकथितंसम्यग्भवतीनांविशेषतः ॥ ३५ ॥ स्वधर्मोयंयतोभाव्योवेश्यानामिहसर्वदा ॥ शय्ययात्यज्यतेदेवनकदाचिद्य थाभवान् ॥३६॥ शय्याममाप्यशून्येयंतथास्तुमधुसूदन ॥ गीतवादित्रनिर्घोषंदेवदेवस्यकारयेत् ॥ ३७ ॥ एतद्वः कथितंसर्वंवेश्याधर्ममशेषतः ॥ पुरुहूते नयत्प्रोक्तंदानवीषुपुरामया॥३८॥तदिदंसांप्रतंसर्वंभवतीष्वपियुज्यते ॥ सर्वपापप्रशमनमनंतफलदायकम्॥३९॥कल्याणिनीनांकथितंतदेतद्धुश्चरंव्रतम् ॥ करोतियाशेषमुदग्रमेतत्कल्याणिनिमाधवलोकसंस्था ॥१४०॥सापूजितादेवगणैरशेषैरानंदकृत्स्थानमुपैतिविष्णोः॥तपोधनःसोप्यभिधायचैतदनंगदानव्र तमंगनानाम्॥४१॥स्वस्थानमेष्यंतिसमस्तामित्थंव्रतंकारिष्यंतिचदेवयोने।१४२॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेवेश्याव्रतकथनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः॥ ॥२३॥ब्रह्मोवाच॥भगवन्पुरुषस्येहास्त्रियाश्चवरदायकम्॥शोकव्याधिभयंदुःखंनभवेद्येनतद्वद॥१॥शंकरउवाच॥श्रावणस्यद्वितीयायांकृष्णायांमधुसूदनः॥ क्षीरार्णवेसपत्नीकःसदावसतिकेशवः॥२॥तस्यांसंपूज्यगोविंदंसर्वान्कामानवाप्नुयात्॥गोभूहिरण्यदानादिसप्तकल्पशतानुगम् ॥३॥ आवाहनादिकांपूजांपूर्व वत्परिकल्पयेत् ॥ अशून्यशयनानामद्वितीयासौप्रकीर्तिता ॥ ४ ॥ तस्यांसंपूजयेद्विष्णुमेभिर्मंत्रैर्विधानतः ॥ श्रीवत्सधारिन्श्रीकांतश्रीपतेश्रीधराव्यय ॥ ५ ॥ गार्हस्थ्यंमाप्रणाशंमेयातुधर्मार्थकामदं ॥ अग्नयोमाप्रणश्यंतुदेवताःपुरुषोत्तम ॥ ६ ॥ पितरोमाप्रणश्यंतुममदांपत्यभेदतः ॥ लक्ष्म्यावियुज्यते देवोनकदाचिद्यथाहरिः ॥ ७ ॥ तथाकलत्रसंबंधोदेवमामेवियुज्यतां ॥ लक्ष्म्यानशून्यंवरदयथातेशयनंसदा ॥ ८॥ शय्याममाप्यशून्यास्तुतथैवमधुसू दन ॥ गीतवादित्रनिर्घोषान्देवदेवस्यकारयेत् ॥ ९ ॥ घंटाभवेदशक्तस्यसर्ववाद्यमयीयतः ॥ एवंसंपूज्यगोविंदमश्नीयात्तैलवर्जितम् ॥ १० ॥ नक्तमक्षा रलवणंयावत्तुस्याच्चतुष्टयं ॥ ततःप्रभातेसंजातेलक्ष्मीपतिसमन्विताम् ॥ ११ ॥ दीपान्नभाजनैर्युक्तांशय्यांदद्याद्विलक्षणाम् ॥ पादुकोपानहच्छत्रचामरास नसंयुताम् ॥ १२ ॥ अभीष्टोपस्करैर्युक्तांशुक्लपुष्पांबरावृताम् ॥ अव्यंगायचविप्रायवैष्णवायकुटुंबिने ॥ १३ ॥ दातव्यावेदविदुषेनवंध्यापतयेक्वचित् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रोपवेश्यदांपत्यमलंकृत्यविधानतः ॥१४॥ पत्न्यास्तुभाजनंदद्याद्भक्ष्यभोज्यसमन्वितम् ॥ ब्राह्मणस्यापिसौवर्णीमुपस्करसमन्विताम् ॥ १५ ॥ प्रति मांदेवदेवस्यसोदकुंभांनिवेदयेत् ॥ एवंयस्तुपुमान्कुर्यादशून्यशयनंहरेः॥१६॥वित्तशाठ्येनरहितोनारायणपरायणः ॥ नतस्यपत्न्याविरहःकदाचिदपिजा यते ॥ १७ ॥ नारीवाविधवाब्रह्मन्यावच्चंद्रार्कतारकं ॥ नविरूपौनशोकार्तौदंपतीभवतःक्वचित् ॥ १८ ॥ नपुत्रपशुरत्नानिक्षयंयांतिपितामह ॥ सप्त कल्पसहस्राणिसप्तकल्पशतानिच ॥ १९ ॥ कुर्वन्नशून्यशयनंविष्णुलोकेमहीयते ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कथमारोग्यमैश्वर्यंमतिर्धर्मेस्थितिस्सदा ॥ २० ॥ अव्यंगाथपरेभक्तिर्विष्णौचापिभवेत्कथम् ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ साधुब्रह्मंस्त्वयापृष्टमिदानींकथयामिते ॥ २१ ॥ विरोचनस्यसंवादंभार्गवस्यच धीमतः ॥ प्रह्लादस्यसुतंदृष्ट्वाद्विरष्टपरिवत्सरम् ॥ २२ ॥ तस्यरूपमिदंब्रह्मन्सोहसद्भृगुनंदनः ॥ साधुसाधुमहाबाहोविरोचनशिवंतव ॥२३॥ तत्तथाहसितंतस्यपप्रच्छसुरसूदनः ॥ ब्रह्मन्किमर्थमेतत्तेहास्यंवैमामकंकृतम् ॥ २४ ॥ साधुसाध्वितिमामेवमुक्तवांस्त्वंवदस्वमे ॥ तमे वंवादिनंयुक्तमुवाचवदतांवरः ॥ २५ ॥ विस्मयाद्भुतमाहात्म्याद्धास्यमेतत्कृतंमया ॥ पुरादक्षविनाशायकुपितस्यत्रिशूलिनः ॥ २६ ॥ अपतद्भीमवक्त्रस्यस्वेदबिंदुर्ललाटजः ॥ भित्वाससप्तपातालानदहत्सप्तसागरान् ॥ २७ ॥ अनेकवक्त्रनयनोज्वलज्ज्वलनभीषणः ॥ वीरभद्रइतिख्यातःकरपादायुतैर्युतः ॥ २८ ॥ कृत्वासयज्ञमथनंपुनर्भूतस्यसंप्लुवः ॥ त्रिजगद्दहनाद्भूयःशिवेनविनिवारितः ॥ २९ ॥ कृतंत्वयावीरभद्रदक्षयज्ञविनाशनं ॥ इदानीमलमेतेनलोकदाहेनकर्मणा ॥ ३० ॥ शांतिप्रदानात्सर्वेषांग्रहाणांप्रथमोभव ॥ प्रहृष्टाभिजनाःपू जांकरिष्यंतिकृतात्मनः ॥ ३१ ॥ अंगारकइतिख्यातिंगमिष्यसिधरात्मज ॥ देवलोकेद्वितीयंचतवरूपंभविष्यति ॥ ३२ ॥ येचत्वांपूजयिष्यंतिचतुर्थ्यांतु दिनेनराः ॥ रूपमारोग्यमैश्वर्यंतेष्वनंतंभविष्यति ॥ ३३ ॥ एवमुक्तस्ततःशांतिमगमत्कामरूपधृत् ॥ सजातस्तत्क्षणाद्राजन्ग्रहत्वमगमत्पुनः ॥ ३४॥ सकदाचिद्भवांस्तस्यपूजार्घादिकमुत्तमं ॥ दृष्टवान्क्रियमाणंचशूद्रेणत्वंव्यवस्थितः ॥ ३५ ॥ तेनत्वंरूपवान्जातोसुरःशत्रुकुलाशनिः ॥ विविधाचरुचि र्जातायस्मात्तवविदूरगा ॥ ३६ ॥ विरोचनइतिप्राहुस्तस्मात्वांदेवदानवाः ॥ शूद्रेणक्रियमाणस्यव्रतस्यतवदर्शनात् ॥ ३७ ॥ ईदृशीरूपसंपत्तिरितिवि स्मितवानहम् ॥ साधुसाध्वितितेनोक्तमहोमहात्म्यमुत्तमं ॥ ३८ ॥ पश्यतोपिभवेद्रूपमैश्वर्यंकिमुकुर्वतः ॥ यस्माच्चभक्त्याधरणीसुतस्यविनिंद्यमानेनगवा दिदानम् ॥ ३९ ॥ आलोकितंतेनसुरारिगर्भसंभूतिरेषातवदैत्यजाता ॥ अथतद्वचनंश्रुत्वाभार्गवस्यमहात्मनः ॥ ४० ॥ प्रह्लादनंदनोवीरःपुनःपप्रच्छ भार्गवम् ॥ विरोचनउवाच ॥ भगवंस्तद्व्रतंसम्यक्श्रोतुमिच्छामितत्वतः ॥ ४१ ॥ दीयमानंतुयद्दानंमयादृष्टंभवांतरे ॥ माहात्म्यंचविधिंतस्ययथावद्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुमर्हसि ॥ ४२ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाविप्रःप्रोवाचसादरं ॥ चतुर्थ्यंगारकदिनेयदाभवतिदानव ॥ ४३ ॥ मृदास्नानंतदाकुर्यात्पद्मरागविभूषितः ॥ अग्निर्मूर्द्धादिवोमंत्रंजपेत्स्नातउदङ्मुखः ॥ ४४ ॥ शूद्रस्तूष्णींस्मरन्भौममास्तांभोगविवर्जितः ॥ अथास्तमितआदित्येगोमयेनानुलेपयेत् ॥ ४५ ॥ प्रांगणंपुष्पमालाभिरक्षताद्भिःसमंततः ॥ तदभ्यर्च्यालिखेत्पद्मंकुंकुमेनाष्टपत्रकम् ॥ ४६ ॥ कुंकुमस्याप्यभावेनरक्तचंदनमिष्यते ॥ चत्वारःकरकाःकार्याःभक्ष्यभोज्यसमन्विताः ॥ ४७ ॥ तंडुलैरक्तशालेयैःपद्मरागैश्चसंयुताः ॥ चतुःकोणेषुतान्कृत्वाफलानिविविधानिच ॥ ४८ ॥ गंधमाल्यादिकंसर्वंतथैवविनिवेशयेत् ॥ सुवर्णशृंगांकपिलामथार्च्यरौप्यैःखुरैःकांस्यदोहांसवस्त्राम् ॥ ४९ ॥ धुरंधरंरक्तखुरंचसौम्यंधान्यानिसप्तांबरसंयुतानि ॥ अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसौवर्णमप्यायतबाहुदंडम् ॥ ५० ॥ चतुर्भुजंहेममयंचताम्रपात्रेगुडस्योपरिसर्पियुक्तम् ॥ सामस्वरज्ञायजितेंद्रियायवाग्रूपशीलान्वयसंयुताय ॥ ५१ ॥ दातव्यमेतत्सकलंद्विजायकुटुम्बिनेनैवतुदंभयुक्ते ॥ भूमिपुत्रमहाभागस्वेदोद्भवपिनाकिनः ॥ ५२ ॥ रूपार्थीत्वांप्रपन्नोहंगृहाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ मंत्रेणानेनदत्वार्घ्यंरक्तचंदनवारिणा ॥ ५३ ॥ ततोर्चयेद्द्विप्रवरंरक्तमाल्यांबरादिभिः ॥ दद्यात्तेनैवमंत्रेणभौमंगोमिथुनान्वितम् ॥ ५४ ॥ शय्यांचशक्तिमान्दद्यात्सर्वोपस्करसंयुताम् ॥ यद्यदिष्टतमंलोकेयच्चास्यदयितंगृहे ॥ ५५ ॥ तत्तद्गुणवतेदेयंदत्तस्याक्षयमिच्छता ॥ ततःप्रदक्षिणंकृत्वाविसृज्यद्विजसत्तमम् ॥ ५६ ॥ नक्तंक्षीराशनंकुर्यादेवंचांगारकाष्टकम् ॥ चतुरोवाथवातस्ययत्पुण्यंतद्वदामिते ॥ ५७ ॥ रूपसौभाग्यसंपन्नःपुमान्जन्मनिजन्मनि ॥ विष्णौवाथशिवेभक्तःसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ ५८ ॥ सप्तकल्पसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते ॥ तस्मात्वमपिदैत्येंद्रव्रतमेतत्समाचर ॥५९॥ इत्येवमुक्तोभृगुनंदनेनचकारसर्वंव्रतमेवदैत्यः ॥ त्वंचापिराजन्कुरुसर्वमेतद्यतोक्षयंवेदविदोवदंति ॥६०॥ शृणोतियश्चैनमनन्यचेतास्तस्यापिसर्वंभगवान्विधत्ते॥६१॥इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेअंगारकचतुर्थीव्रतंनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ भीष्मउवाच ॥ उपवासेष्वशक्तस्यतदेवफलमिच्छतः ॥ अनभ्यासेनरोगाद्वाकिमिष्टंव्रतमुच्यताम् ॥१॥ पुलस्त्यउवाच ॥ उपवासेष्वशक्तानांनक्तंभोजनमिष्यते ॥ यस्मिन्व्रतेतदप्यत्रश्रूयतांवैव्रतंमहत् ॥२॥ आदित्यशयनंनामयथावच्छंकरार्चनम् ॥ येषुनक्षत्रयोगेषुपुराणज्ञाःप्रचक्षते ॥३ ॥ यदाहस्तेनसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत् ॥ सूर्यस्यचापिसंक्रांतिस्तिथिस्सासार्वकामिकी ॥ ४ ॥ उमामहेश्वरस्यार्चामर्चयेत्सूर्यनामभिः ॥ सूर्यार्चांशिवलिंगंचउभयंपूजयेद्यतः ॥ ५ ॥ उमापतेरवेश्चापिनभेदःक्वचिदिष्यते ॥ यस्मात्तस्मान्नृपश्रेष्ठगृहेभानुंसमर्चयेत् ॥ ६ ॥ हस्तेनसूर्यायनमोस्तुपादावर्कायचित्रासुचगुल्फदेशं ॥ स्वातीषुजंघेपुरुषोत्तमायधात्रेविशाखासुचजानुदेशम् ॥ ७ ॥ तथानुराधासुनमोभिपूज्यमूरुद्वयंचैवसहस्रभानोः ॥ ज्येष्ठास्वनंगायन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मोस्तुगुह्यमिन्द्रायभीमायकटिंचमूले ॥ ८ ॥ पूर्वोत्तराषाढयुगेचनाभिंत्वष्ट्रेनमःसप्ततुरंगगमाय ॥ तीक्ष्णांशवेश्रवणेचाथकुक्षिंपृष्ठंधनिष्ठासुविकर्तना
य ॥ ९ ॥ वक्षस्थलंध्वांतविनाशनायजलाधिपर्क्षेप्रतिपूजनीयम् ॥ पूर्वोत्तराभाद्रपदद्वयेचबाहूत्तमश्चंडकरायपूज्यौ ॥ १० ॥ साम्नामधीशायकरद्वयं
चसंपूजनीयंनृपरेवतीषु ॥ नखानिपूज्यानितथाश्विनीषुनमोस्तुसप्ताश्वधुरंधराय ॥ ११ ॥ कठोरधाम्नेभरणीषुकंठंदिवाकरायेत्यभिपूजनीयम् ॥
ग्रीवाग्निपर्क्षेधरसंपुटेतुसंपूजयेद्धारतरोहिणीषु ॥ १२ ॥ मृगेर्चनीयारसनापुरारेरौद्रेतुदंताहरयेनमस्ते ॥ नमःसवित्रेइतिशंकरस्यनासाभिपूज्याच
पुनर्वसौच ॥ १३ ॥ ललाटमंभोरुहवल्लभायपुष्येलकान्वेदशरीरधारिणे ॥ सार्पेचमौलिंविबुधप्रियायमवासुकर्णावितिपूजनीयौ ॥ १४ ॥ पूर्वा
सुगोब्राह्मणनंदनायनेत्राणिसंपूज्यतमानिशंभोः ॥ अथोत्तराफाल्गुनिभेभ्रुवौचविश्वेश्वरायेतिचपूजनीये ॥ १५ ॥ नमोस्तुपाशांकुशपद्मशूलकपा
लसर्पेन्दुधनुर्धराय ॥ गयासुरानङ्गपुरांधकादिविनाशमूलायनमःशिवाय ॥ १६ ॥ इत्यादिकांगानिचपूजयित्वाविश्वेश्वरायेतिशिरोभिपूज्यम् ॥
अत्रापिभोक्तव्यमतैलमन्नममांसमक्षारमभुक्तशेषम् ॥ १७ ॥ इत्येवंनृपनक्तानिकृत्वादद्यात्पुनर्वसौ ॥ शालेयतंडुलप्रस्थमौदुंबरमथोघृतम् ॥ १८ ॥
संस्थाप्यपात्रेविप्रायसहिरण्यंनिवेदयेत् ॥ सप्तमेवस्त्रयुग्मंतुपारणेत्वधिकंभवेत् ॥ १९ ॥ चतुर्दशेतुसंप्राप्तेपारणेभारतादिके ॥ ब्राह्मणंभोजये
द्भक्त्यागुडक्षीरघृतादिभिः ॥ २० ॥ कृत्वाचकांचनंपद्ममष्टपत्रंसकर्णिकम् ॥ शुद्धमष्टांगुलंतच्चपद्मरागदलान्वितम् ॥ २१ ॥ शय्यांसु
लक्षणांकृत्वाविरुद्धग्रंथिवर्जिताम् ॥ सोपधानवितानांचस्वास्तरावरणाश्रयाम् ॥ २२ ॥ पादुकोपानहच्छत्रचामरासनदर्पणैः ॥ भूषणैरपिसंयुक्तांफलवस्त्रा
नुलेपनैः ॥ २३ ॥ तस्यांविधायतत्पद्ममलंकृत्यगुणान्विताम् ॥ कपिलांवस्त्रसंयुक्तामतिशीलांपयस्विनीम् ॥ २४ ॥ रौप्यखुरांहैमशृंगींसवत्सांकांस्यदो
हनाम् ॥ दद्यान्मंत्रेणतांधेनुंपूर्वाह्णेनातिलंघयेत् ॥ २५ ॥ यथैवादित्यशयनमशून्यंतवसर्वदा ॥ कांत्याधृत्याश्रियापुष्ट्यातथामेसंतुवृद्धयः ॥ २६ ॥ यथा
नदेवाःश्रेयांसंत्वदन्यमनघंविदुः ॥ तथामामुद्धराशेषदुःखसंसारसागरात् ॥ २७ ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणम्यचविसर्जयेत् ॥ शय्यांगवादितत्सर्वंद्विज
स्यभवनंनयेत् ॥ २८ ॥ नैतद्विशीलायनदांभिकायप्रकाशनीयंव्रतमिंदुमौलेः ॥ गोविप्रदेवर्षिविकर्मयोगिनांयश्चापिनिंदामधिकांविधत्ते ॥ २९ ॥
भक्तायदांतायचगुह्यमेतदाख्येयमानंदकरंशिवश्च ॥ इदंमहापातकिनांनराणांअवक्षयंवेदविदोवदंति ॥ ३० ॥ नबंधुपुत्रैर्नधनैर्वियुक्तःपत्नीभिरानंदकरः
सुराणां ॥ नाभ्येतिरोगंनचदुःखमोहंयाचापिनारीकुरुतेथभक्त्या ॥ ३१ ॥ इदंवसिष्ठेनपुराऽर्जुनेनकृतंकुबेरेणपुरंदरेण ॥ यत्कीर्तनादप्यखिलानिनाश
मायांतिपापानिनसंशयोत्र ॥ ३२ ॥ इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंरविशयनंपुरुहूतवल्लभःस्यात् ॥ अपिनरकगतान्पितॄनशेषानपिदिवमानयती

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हयःकरोति ॥ ३३ ॥ अश्वत्थंचवटंचैवोदुंबरंवृक्षमेवच ॥ नंदीशंजंबुवृक्षंचबिल्वंप्राहुर्महर्षयः ॥ ३४ ॥ मार्गशीर्षादिमासाभ्यांद्वाभ्यांद्वाभ्यामथक्रमात् ॥
एकैकंदंतधवनंवृक्षेष्वेतेषुकारयेत् ॥ ३५ ॥ दद्यात्समाप्तेदध्यन्नंवितानध्वजचामरम् ॥ द्विजानामुदकुंभांश्चपंचरत्नसमन्वितान् ॥ ३६ ॥ नवित्तशाठ्यं
कुर्वीतकुर्वन्दोषानवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेआदित्यशयनव्रतंनामपंचविंशोध्यायः ॥२५॥ भीष्मउवाच ॥ दीर्घायुरारोग्यकु
लातिवृद्धिभिर्युक्तःपुमान्रूपकुलान्वितःस्यात् ॥ मुहुर्मुहुर्जन्मनियेनसम्यक्व्रतंसमाचक्ष्वचशीतरश्मेः ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ त्वयापृष्टमिदंसम्यगक्ष
यस्वर्गकारकम् ॥ रहस्यंतुप्रवक्ष्यामियत्पुराणविदोविदुः ॥ २ ॥ रोहिणीचंद्रशयनंनामव्रतमिहोच्यते ॥ तस्मिन्नारायणस्यार्चामर्चयेदिंदुनामभिः ॥ ३ ॥
यदासोमदिनेशुक्लाभवेत्पंचदशीक्वचित् ॥ अथवाब्रह्मनक्षत्रंपौर्णमास्यांप्रजायते ॥ ४ ॥ तदास्नानंनरःकुर्यात्पंचगव्येनसर्षपैः ॥ आप्यायस्वेतिचजपेद्विद्वा
नष्टशतंपुनः ॥ ५ ॥ शूद्रोपिपरयाभक्त्यापाषंडालापवर्जितः ॥ सोमायवरदायाथविष्णवेचनमोनमः ॥ ६ ॥ कृतजप्यःस्वभवनमागत्यमधुसूदनम् ॥
पूजयेत्फलपुष्पैश्चसोमनामानिकीर्तयन् ॥ ७ ॥ सोमायशांतायनमोस्तुपादावनंतधाम्नेतिचजानुजंघे ॥ ऊरुद्वयंचापिजलोदरायसंपूजयेन्मेढ्रमनं
गधाम्ने ॥ ८ ॥ नमोनमःकामसुखप्रदायकटिःशशांकस्यसदार्चनीयः ॥ तथोदरंचाप्यमृतोदरायनाभिःशशांकायनमोभिपूज्या ॥ ९ ॥ नमोस्तुचंद्रा
यमुखंचनित्यंदंताद्विजानामधिपायपूज्याः ॥ हास्यंनमश्चंद्रमसेऽभिपूज्यमोष्ठौतुकौमोदवनप्रियाय ॥ १० ॥ नासाचनाथायवरौषधीनामा
नंदबीजायपुनर्भ्रुवौच ॥ नेत्रद्वयंपद्मनिभंतथेंदोरिंदीवरव्यासकरायशौरेः ॥ ११ ॥ नमःसमस्ताध्वरपूजितायकर्णद्वयंदैत्यनिषूदनाय ॥ ललाटमिंदोरुद
धिप्रियायकेशाःसुषुम्नाधिपतेःप्रपूज्याः ॥ १२ ॥ शिरःशशांकायनमोमुरारेर्विश्वेश्वरायाथनमःकिरीटं ॥ पद्मप्रियेरोहिणिनामलक्ष्मिसौभाग्यसौख्यामृ
तसागराय ॥ १३ ॥ देवींचसंपूज्यसुगंधिपुष्पैर्नैवेद्यधूपादिभिरिंदुपत्नीम् ॥ सुप्त्वातुभूमौपुनरुत्थितोयःस्नात्वाचविप्रायहविष्यभुक्तः ॥ १४ ॥ देयःप्रभा
तेसहिरण्यवारिकुंभोनमःपापविनाशनाय ॥ संप्राश्यगोमूत्रममांसमन्नमक्षारमष्टावथविंशतिंच ॥ १५ ॥ ग्रासांश्चत्रीन्सर्पियुतानुपोष्यभुक्तेतिहासंशृणुया
न्मुहूर्तं ॥ कदंबनीलोत्पलकेतकानिजातिःसरोजंशतपत्रिकाच ॥ १६ ॥ अम्लानपुष्पाण्यथसिंदुवारंपुष्पंपुनर्भारतमल्लिकायाः ॥ शुक्लंचपुष्पंकरवीर
पुष्पंश्रीचंपकंचंद्रमसेप्रदेयम् ॥ १७ ॥ श्रावणादिषुमासेषुक्रमादेतानिसर्वदा ॥ यस्मिन्मासेव्रतादिःस्यात्तत्पुष्पैरर्चयेद्धरिम् ॥ १८ ॥ एवंसंवत्सरं
यावदुपोष्यविधिवन्नरः ॥ व्रतांतेशयनंदद्याच्छयनोपस्करान्वितम् ॥ १९ ॥ रोहिणीचंद्रमिथुनंकारयित्वातुकांचनम् ॥ चंद्रःषडंगुलःकार्योरोहि
णीचतुरंगुला ॥ २० ॥ मुक्ताफलाष्टकयुतांसितनेत्रसमन्वितान् ॥ क्षीरकुंभोपरिपुनःकांस्यपात्राक्षतान्विताम् ॥ २१ ॥ दद्यान्मंत्रेणपूर्वाह्णेशालीक्षुफलसंयुता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ श्वेतामथसुवर्णास्यांरौप्यखुरसमन्विताम् ॥२२॥सवस्त्रभाजनांधेनुंतथाशंखंचभाजनम् ॥भूषणैर्द्विजदाम्पत्यमलंकृत्यगुणान्वितं ॥२३॥ चंद्रोयंविप्ररू
पेणसभार्यइतिकल्पयेत् ॥ यथातेरोहिणीकृष्णशयनंनत्यजेदपि ॥ २४ ॥ सोमरूपस्यवैतद्वन्नमेभेदोविभूतिभिः ॥ यथात्वमेवसर्वेषांपरमानंदमुक्ति
दः ॥२५॥ भुक्तिर्मुक्तिस्तथाभक्तिस्त्वयिचंद्रदृढास्तुमे ॥ इतिसंसारभीतस्यमुक्तिकामस्यचानघ ॥२६॥ रूपारोग्यायुषामेतद्विधायकमनुत्तमम् ॥ इ
दमेवपितॄणांचसर्वदावल्लभंनृप ॥ २७ ॥ त्रैलोक्याधिपतिर्भूत्वासप्तकल्पशतत्रयम् ॥ चंद्रलोकमवाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ २८ ॥ नारीवारोहिणीचंद्र
शयनंयासमाचरेत् ॥ सापितत्फलमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥२९॥ इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंमधुमथनार्चनमिंदुकीर्तनेन॥मतिमपिचददातिसोपिशौरे
र्भवनगतःपरिपूज्यतेमरौघैः ॥३०॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरोहिणीचंद्रशयनव्रतंनामषड्विंशोऽध्यायः ॥२६॥ भीष्मउवाच ॥ तटाकारामकूपेषु
वापीषुनलिनीषुच ॥ विधिंवदस्वमेब्रह्मन्देवतायतनेषुच ॥१॥ केतत्रऋत्विजोविप्रावेदीवाकीदृशीभवेत् ॥ दक्षिणाबलयःकालःस्थानमाचार्यएवच ॥ २ ॥
द्रव्याणिकानिशस्तानिसर्वमाचक्ष्वसुव्रत ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शृणुराजन्महाबाहोतटाकादिषुयोविधिः ॥ ३ ॥ पुराणेष्वितिहासोयंपठ्यतेराजसत्तम ॥ प्रा
प्यपक्षंशुभंशुक्लंसंप्राप्तेचोत्तरायणे ॥ ४ ॥ पुण्येह्निविप्रैःकथितेकृत्वाब्राह्मणवाचनम् ॥ अशुभैर्वर्जितेदेशेतटाकस्यसमीपतः ॥५॥ चतुर्हस्तांसमांवेदींचतुर
स्रांचतुर्मुखीम् ॥ तथाषोडशहस्तःस्यान्मंडपश्चचतुर्मुखः ॥ ६ ॥ वेद्यास्तुपरितोगर्तारत्निमात्रास्त्रिमेखलाः ॥ नवसप्ताथवापंचऋजुवक्रानृपात्मज ॥ ७ ॥
वितस्तिमात्रायोनिःस्यात्षट्सप्तांगुलिविस्तृता ॥ गर्ताश्चहस्तमात्राःस्युःस्त्रिपर्वोच्छ्रितमेखलाः ॥ ८ ॥ सर्वतस्तुसवर्णाःस्युःपताकाध्वजसंयुताः ॥ अश्व
त्थोदुंबरप्लक्षवटशाखाकृतानितु ॥ ९ ॥ मंडपस्यप्रतिदिशंद्वाराण्येतानिकारयेत् ॥ शुभास्तत्राष्टहोतारोद्वारपालास्तथाष्टवै ॥ १० ॥ अष्टौतुजापकाः
कार्याब्राह्मणावेदपारगाः ॥ सर्वलक्षणसंपूर्णान्मंत्रज्ञान्विजितेंद्रियान् ॥ ११ ॥ कुलशीलसमायुक्तान्स्थापयेद्वैद्विजोत्तमान् ॥ प्रतिगर्तेषुकलशायज्ञो
पकरणानिच ॥१२॥ व्यजनेचासनंशुभ्रंताम्रपात्रंसुविस्तरम् ॥ ततस्त्वनेकवर्णाःस्युर्बलयःप्रतिदैवतम् ॥ १३ ॥ आचार्यःप्रक्षिपेद्भूमावनुमंत्र्यविचक्षणः ॥
अरत्निमात्रोयूपःस्यात्क्षीरवृक्षविनिर्मितः ॥१४॥ यजमानप्रमाणोवासंस्थाप्योभूतिमिच्छता ॥ हेमालंकारिणःकार्याःपंचविंशतिऋत्विजः ॥१५॥ कुंडलानि
चहैमानिकेयूरकटकानिच ॥ तथांगुलिपवित्राणिवासांसिविविधानिच ॥ १६ ॥ दद्यात्समानिसर्वेषामाचार्येद्विगुणंस्मृतम् ॥ दद्याच्छयनसंयुक्तमात्मन
श्चापियत्प्रियम् ॥१७॥सौवर्णौकूर्ममकरौराजतौमत्स्यडुण्डुभौ ॥ ताम्रौकुंभीरमंडूकावायसःशिशुमारकः ॥ १८ ॥ एवमासाद्यतत्सर्वमादावेवविशांप
ते ॥ शुक्लमाल्याम्बरधरःशुक्लगंधानुलेपनः ॥ १९ ॥ सर्वौषध्युदकैःसर्वैःस्नापितोवेदपारगैः ॥ यजमानःसपत्नीकःपुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ २० ॥ पश्चिमद्वार

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मासाद्यप्रविशेद्यागमंडपम् ॥ ततोमंगलशब्देनभेरीणांनिःस्वनेनच ॥ २१ ॥ रजसामंडलंकुर्यात्पंचवर्णेनतत्त्ववित् ॥ षोडशारंततश्चक्रंपद्मगर्भंचतुर्मुखम् ॥२२ ॥ चतुरश्रंतुपरितोवृत्तंमध्येसुशोभनम् ॥ वेद्याश्चोपरितःकृत्वाग्रहान्लोकपतींस्ततः ॥ २३ ॥ संन्यसेन्मंत्रतःसर्वान्प्रतिदिक्षुविचक्षणः ॥ कलशंस्थापयेन्मध्येवारुणंमंत्रमाश्रितम् ॥ २४ ॥ ब्रह्माणंचशिवंविष्णुंतत्रैवस्थापयेद्बुधः ॥ विनायकंचविन्यस्यकमलामंबिकांतथा ॥ २५ ॥ शांत्यर्थंसर्वलोकानांभूतग्रामंन्यसेत्ततः ॥ पुष्पभक्ष्यफलैर्युक्तमेवंकृत्वाधिवासनम् ॥ २६ ॥ कुंभांश्चरत्नगर्भांस्तान्वासोभिःपरिवेष्टयेत् ॥ पुष्पगंधैरलंकृत्यद्वारपालान्समंततः ॥ २७ ॥ यजद्धमितितान्ब्रूयादाचार्यमभिपूजयेत् ॥ वह्वृचौपूर्वतःस्थाप्यौदक्षिणेनयजुर्विदौ ॥ २८ ॥ सामगौपश्चिमेस्थाप्यावुत्तरेणअथर्वणौ ॥ उदङ्मुखोदक्षिणतोयजमानउपाविशेत् ॥ २९ ॥ यजध्वमितितान्ब्रूयाद्याजकान्पुनरेवतान् ॥ उत्कृष्टमंत्रजाप्येनातिष्ठध्वमितिजापकान् ॥ ३० ॥ एवमादिश्यतान्सर्वान्संधुक्ष्याग्निंसमंत्रवित् ॥ जुहुयादाहुतीर्मंत्रैराज्यंचसमिधस्तथा ॥३१॥ ऋत्विग्भिश्चैवहोतव्यंवारुणैरेवसर्वतः॥ग्रहेभ्योविधिवद्धुत्वातथेंद्रायेश्वरायच ॥ ३२ ॥ मरुद्भ्योलोकपालेभ्योविधिवद्विश्वकर्मणे ॥ शान्तिसूक्तंचरौद्रंचपावमानंचमंगलम् ॥ ३३ ॥ जपेच्चपौरुषंसूक्तंपूर्वतोवह्वृचःपृथक् ॥ शाक्रंरौद्रंचसौम्यंचकौश्मांडंजातवेदसम् ॥ ३४ ॥ सौरंसूक्तंजपेयुस्तेदक्षिणेनयजुर्विदः ॥ वैराजंपौरुषंसूक्तंसौपर्णंरुद्रसंहितम् ॥ ३५ ॥ शैशवंपंचनिधनंगायत्रंज्येष्ठसामच ॥ वामदेव्यंबृहत्सामरौरवंचरथंतरम् ॥ ३६ ॥ गवांव्रतंविकीर्णंचरक्षोघ्नंचयमंतथा ॥ गायेयुःसामगाराजन्पश्चिमद्वारमाश्रिताः ॥ ३७ ॥ आथर्वणाश्चोत्तरतःशांतिकंपौष्टिकंतथा ॥ जपेयुर्मनसादेवमाश्रितावरुणंप्रभुम् ॥ ३८ ॥ पूर्वेद्युरभितोरात्रावेवंकृत्वाधिवासनम् ॥गजाश्वरथवल्मीकसंगमाद्व्रजगोकुलात् ॥ ३९ ॥ मृदमादायकुंभेषुप्रक्षिपेदोषधीस्तथा ॥ रोचनांचससिद्धार्थांगंधान्गुग्गुलुमेवच ॥ ४० ॥ स्नापनंतस्यकर्त्तव्यंपंचगव्यसमन्वितं ॥ पूर्वंकर्तुर्महामंत्रैरेवंकृत्वाविधानतः ॥ ४१ ॥ अतिवाह्यक्षपामेवंविधियुक्तेनकर्मणा ॥ ततःप्रभातेविमलेसंजातेतुशतंगवां ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणेभ्यःप्रदातव्यमष्टषष्टचथवापुनः ॥ पंचाशद्वाथषट्त्रिंशत्पंचविंशतिवापुनः ॥ ४३ ॥ ततश्चावसरप्राप्तेशुद्धेलग्नेसुशोभने ॥ वेदशब्दैःसगंधर्वैर्वाद्यैश्चविविधैःपुनः ॥ ४४ ॥ कनकालंकृतांकृत्वाजलेगामवतारयेत् ॥ सामगायचसादेयाब्राह्मणायविशांपते ॥ ४५ ॥ पात्रीमादायसौवर्णींपंचरत्नसमन्विताम् ॥ ततोनिक्षिप्यमकरान्मत्स्यादींश्चैवसर्वशः ॥ ४६ ॥ धृतांचतुर्भिर्विप्रैश्चवेदवेदांगपारगैः ॥ महानदीजलोपेतांदध्यक्षतविभूषिताम् ॥ ४७ ॥ उत्तराभिमुखांन्युब्जांजलमध्येतुकारयेत् ॥ आथर्वणेनसुस्नातांपुनर्मामेतथैवच ॥ ४८ ॥ आपोहिष्ठेतिमंत्रेणक्षिप्त्वागत्यचमंडपं ॥ पूजयित्वासदस्यान्वैबलिंदद्यात्समंततः ॥ ४९ ॥ पुनर्दिनानिहोतव्यंचत्वारिराजसत्तम ॥ चतुर्थीकर्मकर्त्तव्यंदेयंतत्रापिशक्तितः ॥ ५० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वातुयज्ञपात्राणियज्ञोपकरणानिच ॥ ऋत्विग्भ्यस्तुसमंदद्यान्मंडपंविभजेत्पुनः ॥ ५१ ॥ हेमपात्रींचशय्यांचविप्रायचानिवेदयेत् ॥ ततःसहस्रं
विप्राणामथवाऽष्टशतंतथा ॥ ५२ ॥ भोजनीयंयथाशक्तिपंचाशद्वाथविंशतिः ॥ एवमेषपुराणेषुतटाकविधिरुच्यते ॥ ५३ ॥ कूपवापीषुस
र्वासुतथापुष्करिणीषुच ॥ एषएवविधिर्दृष्टःप्रतिष्ठासुतथैवच ॥ ५४ ॥ मंत्रतस्तुविशेषःस्यात्प्रासादोद्यानभूमिषु ॥ अयंत्वशक्तावर्धेनविधिर्दृष्टः
स्वयंभुवा ॥ ५५ ॥ स्वल्पेष्वेकाग्निवत्कार्योवित्तशाठ्यविवर्जितैः ॥ प्रावृट्कालेस्थितंतोयमग्निष्टोमसमंस्मृतम् ॥ ५६ ॥ शरत्कालस्थितंयत्स्यात्तदुक्तफ
लदायकम् ॥ वाजपेयातिरात्राभ्यांहेमंतेशिशिरेस्थितम् ॥ ५७ ॥ अश्वमेधसमंप्राहुर्वसंतसमयेस्थितम् ॥ ग्रीष्मेपियत्स्थितंतोयंराजसूयाद्वि
शिष्यते ॥ ५८ ॥ एतान्महाराजविशेषधर्मान्करोतिचोर्व्यामतिशुद्धबुद्धिः ॥ सयातिब्रह्मालयमेवशुद्धः कल्पाननेकान्दिविमोदतेच ॥ ५९ ॥ अनेकलो
कान्विचरन्स्वरादीन्भुक्त्वापरार्धद्वयमङ्गनाभिः ॥ सहैवविष्णोःपरमंपदंयत्प्राप्नोतितद्योगबलेनभूयः ॥ ६० ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतटाक
प्रतिष्ठाविधिर्नामसप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ पादपानांविधिंब्रह्मन्यथावद्विस्तराद्वद ॥ विधिनायेनकर्तव्यंपादपारोपणंबुधैः ॥ १ ॥ येचलो
काःस्मृतायेषांतानिदानींवदस्वमे ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पादपानांविधिंवक्ष्येतथैवोद्यानभूमिषु ॥ २ ॥ तटाकविधिवत्सर्वंसमाप्यजगतीश्वर ॥ ऋत्विङ्मं
डपसंभारमाचार्यंचापितद्विधं ॥ ३ ॥ पूजयेद्ब्राह्मणांस्तद्वद्धेमवस्त्रानुलेपनैः ॥ सर्वौषध्युदकैःसिक्तान्दध्यक्षतविभूषितान् ॥ ४ ॥ वृक्षान्माल्यैरलंकृ
त्यवासोभिरभिवेष्टयेत् ॥ सूच्यासौवर्णयाकार्यंसर्वेषांकर्णवेधनं ॥ ५ ॥ अंजनंचापिदातव्यंतद्वद्धेमशलाकया ॥ फलानिसप्तचाष्टौवाकालधौतानिकार
येत् ॥ ६ ॥ प्रत्येकंसर्ववृक्षाणांवेद्यांतान्यधिवासयेत् ॥ धूपोत्रगुग्गुलुःश्रेष्ठस्ताम्रपात्रेष्वधिष्ठितान् ॥ ७ ॥ सप्तधान्यस्थितान्कृत्वावस्त्रगंधानुलेपनैः ॥
कुंभान्सर्वेषुवृक्षेषुस्थापयित्वावनीश्वर ॥ ८ ॥ पूजयित्वादिनांतेचकृत्वाबलिनिवेदनम् ॥ यथावल्लोकपालानामिंद्रादीनांविधानतः ॥ ९ ॥ वनस्प
तेरधिवासएवंकार्योद्विजातिभिः ॥ ततःशुक्लांबरधरान्सौवर्णकृतमेखलान् ॥ १० ॥ सकांस्यदोहांसौवर्णशृंगाभ्यामतिशालिनीं ॥ पयस्विनींवृक्षमध्यादुत्सृजेद्गा
मुदङ्मुखीम् ॥ ११ ॥ ततोभिषेकमंत्रेणवाद्यमंगलगीतकैः ॥ ऋग्यजुःसाममंत्रैश्चवारुणैरभितस्तदा ॥ १२ ॥ तैरेवकुंभैःस्नपनंकुर्युर्ब्राह्मणपुं
गवाः ॥ स्नातःशुक्लांबरधरोयजमानोभिपूजयेत् ॥ १३ ॥ गोभिर्विभवतःसर्वानृत्विजःससमाहितान् ॥ हेमसूत्रैःसकटकैरंगुलीयैःपवित्रकैः ॥ १४ ॥ ॥ ८९ ॥
वासोभिःशयनीयैश्चतथोपस्करपादुकैः ॥ क्षीराभिषेचनंकुर्याद्यावद्दिनचतुष्टयम् ॥ १५ ॥ होमश्चसर्पिषाकार्योयवैःकृष्णतिलैरपि ॥ पलाशसमिधः
शस्ताश्चतुर्थेऽह्नितथोत्सवः ॥ १६ ॥ दक्षिणाचपुनस्तद्वद्देयातत्रापिशक्तितः ॥ यद्यदिष्टतमंकिंचित्तत्तद्द्यादमत्सरी ॥ १७ ॥ आचार्येद्विगुणं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दत्त्वाप्रणिपत्यक्षमापयेत् ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्याद्वृक्षोत्सवंबुधः ॥ १८ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपदंचानन्तमश्नुते ॥ यश्चैवमपिराजेन्द्रवृक्षंसंस्था पयेद्बुधः ॥ १९ ॥ सोपिस्वर्गेवसेद्राजन्यावदिंद्रायुतत्रयम् ॥ भूतान्भव्यांश्चमनुजांस्तारयेद्रोमसंमितान् ॥ २० ॥ परमांसिद्धिमाप्नोतिपुनरावृत्ति दुर्लभाम् ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिमानवः ॥ २१ ॥ सोपिसंपूज्यतेदेवैर्ब्रह्मलोकेमहीयते ॥ अपुत्रस्यचपुत्रित्वंपादपाएवकुर्वते ॥ २२ ॥ तीर्थेषुपिंडदानादीन्रोपकाणांददंतिते ॥ यत्नेनापिचराजेंद्रअश्वत्थारोपणंकुरु ॥ २३ ॥ सतेपुत्रसहस्रस्यकृत्यमेकःकरिष्यति ॥ धनीचाश्वत्थवृक्षेण अशोकःशोकनाशनः ॥ २४ ॥ प्लक्षोयज्ञप्रदःप्रोक्तःक्षीरीचायुःप्रदःस्मृतः ॥ जंबुकीकन्यकादात्रीभार्यादादाडिमीतथा ॥ २५ ॥ अश्वत्थोरोग नाशायपलाशोब्रह्मदस्तथा ॥ प्रेतत्वंजायतेपुंसोरोपयेद्योवभीतकम् ॥ २६ ॥ अंकोलेकुलवृद्धिस्तुखादिरेणाप्यरोगिता ॥ निंबप्ररोहकाणांतुनित्यंतु ष्येद्दिवाकरः ॥ २७ ॥ श्रीवृक्षेशंकरोदेवःपाटलायांतुपार्वती ॥ शिंशपायामप्सरसःकुंदेगंधर्वसत्तमाः ॥ २८ ॥ तिंतिडीकेदासवर्गावंजुलेदस्यव स्तथा ॥ पुण्यप्रदःश्रीप्रदश्चचंदनःपनसस्तथा ॥ २९ ॥ सौभाग्यदश्चंपकश्चकरीरःपारदारिकः ॥ अपत्यनाशकस्तालोबकुलःकुलवर्द्धनः ॥ ३० ॥ बहुभार्यानारिकेलाद्राक्षासर्वांगसुंदरी ॥ रतिप्रदातथाकोलीकेतकीशत्रुनाशिनी ॥३१॥ एवमादिनगाश्चान्येयेनोक्तास्तेपिदायकाः ॥ प्रतिष्ठांतेगमिष्यंतिये स्तुवृक्षाःप्ररोपिताः ॥ ३२ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेवृक्षारोपणविधिर्नामअष्टाविंशोध्यायः ॥ २८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तथैवान्यत्प्रवक्ष्या मिसर्वकामफलप्रदम् ॥ सौभाग्यशयनंनामयत्पुराणविदोविदुः ॥ १ ॥ पुरादग्धेषुलोकेषुभूर्भुवःस्वर्महादिषु ॥ सौभाग्यंसर्वभूतानामेकस्थमभवत्त दा ॥ २ ॥ वैकुंठंसर्वमासाद्यविष्णोर्वक्षस्थलेस्थितम् ॥ ततःकालेनकियतापुनःसर्गविधौनृपः ॥ ३ ॥ अहंकारावृतेलोकेप्रधानपुरुषान्विते ॥ स्पर्द्धायांचप्र वृद्धायांकमलासनकृष्णयोः ॥४॥ पिंगाकारासमुद्भूतावह्निज्वालातिभीषणा ॥ तयाभितप्तस्यहरेर्वक्षसस्तद्विनिःसृतम् ॥५॥ यद्वक्षःस्थलमाश्रित्यविष्णोः सौभाग्यमास्थितम् ॥ रसरूपंनतद्यावदाप्नोतिवसुधातले ॥ ६ ॥ उत्क्षिप्तमंतरिक्षात्तुब्रह्मपुत्रेणधीमता ॥ दक्षेणपीतमात्रंतद्रूपलावण्यकारकम् ॥ ७ ॥ ब लंतेजोमहज्जातंदक्षस्यपरमेष्ठिनः ॥ शेषंयदपतद्भूमावष्टधातद्व्यजायत ॥८॥ ततस्त्वोषधयोजाताःसप्तसौभाग्यदायिकाः॥इक्षवस्तरुराजश्चनिष्पावाःशालि धान्यकम् ॥ ९ ॥ विकारवच्चगोक्षीरंकुसुंभंकुसुमंतथा ॥ लवणंचाष्टमंतद्वत्सौभाग्याष्टकमुच्यते ॥ १० ॥ पीतंयद्ब्रह्मपुत्रेणयोगज्ञानविदापुरा ॥ दुहिता साभवत्तस्माद्यासतीत्यभिधीयते ॥ ११ ॥ लोकानतीत्यलालित्याल्ललितातेनचोच्यते ॥ त्रैलोक्यसुंदरींदेवींसुपयेमेपिनाकधृत् ॥१२॥ त्रिविश्वसौभाग्य मयींभुक्तिमुक्तिफलप्रदाम् ॥ तामाराध्यपुमान्भक्त्यानारीवाकिंनविंदति ॥ १३ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथमाराधनंतस्यालालितायामुनेवद ॥ यद्विधानंच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जगतःशांतयेतद्वदस्वमे ॥ १४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ वसंतमासमासाद्यतृतीयायांजनप्रियः ॥ शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्णेतिलैःस्नानंसमाचरेत् ॥१५॥ तस्मिन्नहनि
सादेवीकिलविश्वात्मनासती॥पाणिग्रहणिकैर्मंत्रैरुदूढावरवर्णिनी॥१६॥तयासहैवविश्वेशंतृतीयायामथार्चयेत् ॥ फलैर्नानाविधैर्दीपैर्धूपनैवेद्यसंयुतैः ॥१७॥
प्रतिमांपंचगव्येनतथागंधोदकेनच॥ स्नापयित्वार्चयेद्गौरीमिंदुशेखरसंयुताम्॥१८॥ नमोस्तुपाटलायैतुपादौदेव्याःशिवस्यच॥ शिवायेतिचसंकीर्त्यजयायै
गुल्फयोर्द्वयोः ॥१९॥ त्र्यंबकायेतिरुद्रस्यभवान्यैजंघयोर्युगम्॥शिरोरुद्रेश्वरायेतिविजयायैचजानुनी॥२०॥संकीर्त्यहरिकेशायतथोरुवरदेनमः॥ ईशायेति
कटिंरत्यैशंकरायेतिशंकरम् ॥२१॥ कुक्षिद्वयंचकोटव्यैशूलिनंशूलपाणये॥ मंगलायैनमस्तुभ्यमुदरंचाभिपूजयेत् ॥ २२ ॥ सर्वात्मनेनमोरुद्रमीशान्यैच
कुचद्वयम् ॥ शिवंवेदात्मनेतद्वद्रुद्राण्यैकंठमर्चयेत् ॥२३॥ त्रिपुरघ्नायविश्वेशमनंतायैकरद्वयम् ॥ त्रिलोचनायेतिहरंबाहूकालानलप्रिये ॥२४॥सौभाग्यभ
वनायेतिभूषणानिसदार्चयेत् ॥ स्वाहास्वधायैचमुखमीश्वरायेतिशूलिनम्॥२५॥अशोकवनवासिन्यैपूज्यावोष्ठौचभूतिदौ॥ स्थाणवेचहरंतद्वदास्यंचंद्रमुख
प्रिये॥२६॥ नमोर्धनारीशहरमसितांगीतिनासिकाम् ॥ नमउग्रायलोकेशंललितेतिपुनर्भ्रुवौ ॥२७॥ शर्वायपुरहर्त्तारंवासुदेव्यैतथालकम् ॥ नमःश्रीकंठ
नाथायशिवकेशांस्तथार्चयेत् ॥२८॥भीमोग्रभीमरूपिण्यैशिरःसर्वात्मनेनमः ॥ हरमभ्यर्च्यविधिवत्सौभाग्याष्टकमग्रतः॥ २९ ॥ स्थापयेत्स्निग्धनिष्पा
वान्कुसुंभक्षीरजीरकम् ॥ तरुराजेक्षुलवणंकुस्तुंबुरुमथाष्टमम् ॥ ३० ॥ दद्यात्सौभाग्यकृद्यस्मात्सौभाग्याष्टकमित्युत ॥ एवंनिवेद्यतत्सर्वमग्रतःशि
वयोःपुनः ॥ ३१ ॥ चैत्रेशृंगाटकान्प्राश्यस्वपेद्भूमावरिंदम ॥ पुनःप्रभातेचतथाकृतस्नानजपःशुचिः ॥ ३२ ॥ संपूज्यद्विजदांपत्यंमाल्यवस्त्रविभूषणैः ॥
सौभाग्याष्टकसंयुक्तंसौवर्णप्रतिमाद्वयम्॥३३॥ प्रीयतांमेत्रललिताब्राह्मणायनिवेदयेत्॥ एवंसंवत्सरंयावत्तृतीयायांसदानृप॥ ३४॥ प्राशनेदानमंत्रेचविशे
षोयंनिबोधमे ॥ गोशृंगांबुमधौप्रोक्तंवैशाखेगोमयंपुनः॥३५॥ ज्येष्ठेमंदारकुसुमंबिल्वपत्रंशुचौस्मृतम् ॥ श्रावणेदधिसंप्राश्यंनभस्येतुकुशोदकम् ॥ ३६॥
क्षीरंचाश्वयुजेमासिकार्त्तिकेपृषदाज्यकम् ॥ मार्गशीर्षेतुगोमूत्रंपौषेसंप्राशयेद्घृतम् ॥ ३७ ॥ माघेकृष्णतिलांस्तद्वत्पंचगव्यंचफाल्गुने ॥ ललिताविजया
भद्राभवानीकुमुदाशिवा ॥ ३८॥ वासुदेवीतथागौरीमंगलाकमलासती ॥ उमाचदानकालेतुप्रीयतामितिकीर्तयेत् ॥ ३९ ॥ तस्मिंस्तुद्वादशेमासिद्वाद
श्यांकृष्णमर्चयेत् ॥ तथालक्ष्मींचतत्रैवभर्त्रासार्धमथार्चयेत् ॥ ४० ॥ पौर्णमास्यामतस्तद्वत्सपत्नीकःपितामहः ॥ उपासनीयोविदुषापरत्राभीतिमि
च्छता ॥ ४१ ॥ सौभाग्याष्टकंतद्वच्चदातव्यंभूतिमिच्छता॥ मल्लिकाशोककमलंकदंबोत्पलचंपकम् ॥ ४२ ॥ कुब्जकंकरवीरंचबाणमम्लानपंकजम् ॥
सिंदुवारंचसर्वेषुमासेषुकुसुमंस्मृतम् ॥ ४३ ॥ जपाकुसुंभकुसुमंमालतीशतपत्रिका ॥ यथालाभंप्रशस्तानिकरवीरंचसर्वदा ॥ ४४॥ एवंसंवत्सरंयावदु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पोष्यविधिवन्नरः ॥ स्त्रीचनक्तंकुमारीचशिवमभ्यर्च्यभक्तितः ॥ ४५ ॥ व्रतांतेशयनंदद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ उमामहेश्वरौहैमौवृषभंचगवा
सह ॥ ४६ ॥ स्थापयित्वाचशयनंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ द्वादश्यांवत्सरंत्वेकंमहालक्ष्म्याचकेशवम् ॥ ४७ ॥ ब्रह्माणंसहसावित्र्यापूजयित्वानरस्त्व
ह ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिमनसासमभीप्सितान् ॥ ४८ ॥ अन्यान्यपियथाशक्तिमिथुनान्यंबरादिभिः ॥ धान्यालङ्कारगोदानैरन्यैश्चधनसञ्चयैः ॥ ४९ ॥ वित्तशा
ठ्येनरहितःपूजयेद्गतविस्मयः ॥ एवंकरोतियःसम्यक्सौभाग्यशयनव्रतम् ॥ ५० ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपदंवानित्यमश्नुते ॥ फलस्यैकस्यचत्यागमे
तत्कुर्वन्समाचरेत् ॥ ५१ ॥ यशःकीर्तिमवाप्नोतिप्रतिमासंनराधिप ॥ सौभाग्यारोग्यरूपैश्ववस्त्रालंकारभूषणैः ॥ ५२ ॥ नवियुक्तोभवेद्राजन्सौभाग्यशयन
प्रदः ॥ यस्तुद्वादशवर्षाणिसौभाग्यशयनव्रतम् ॥ ५३ ॥ करोतिसप्तचाष्टौवाब्रह्मलोकेमहीयते ॥ पूज्यमानोवसेत्सम्यक्यावत्कल्पायुतंनरः ॥ ५४ ॥
विष्णोर्लोकमथासाद्यशिवलोकगतस्तथा ॥ नारीवाकुरुतेयातुकुमारीवानरेश्वर ॥ ५५ ॥ सापितत्फलमाप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता ॥ शृणुयादपियश्चै
वप्रदद्यादथवामतिम् ॥ ५६ ॥ सोपिविद्याधरोभूत्वास्वर्गलोकेचिरंवसेत् ॥ इदमिहमदनेनपूर्वसृष्टंशतधनुषाचकृतंनरेणतद्वत् ॥ ५७ ॥ कृतमथपवने
ननंदिनाचकिमुजननाथमहाद्भुतंनवास्यात् ॥ ५८ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेव्रताध्यायोनामएकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ भीष्मउवाच ॥
यज्ञपर्वतमासाद्यविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ पदानिचेहदत्तानिकिमर्थंपदपद्धतिः ॥ १ ॥ कृतावैदेवदेवेनतन्मेवदमहामते ॥ कतमोदानवस्तेनविष्णुनाद
मितोत्रवै ॥ २ ॥ कृत्वावैपदविन्यासंतन्मेशंसमहामुने ॥ स्वर्लोकेवसतिर्विष्णोर्वैकुंठेस्यमहात्मनः ॥ ३ ॥ सकथंमानुषेलोकेपदन्यासंचकारह ॥ देवलो
केपुवैदेवदेवाःसेंद्रपुरोगमाः ॥ ४ ॥ तपसामहताब्रह्मन्भक्तायेसततंप्रभुम् ॥ श्रीवराहस्यवसतिर्महर्लोकेप्रकीर्तिता ॥ ५ ॥ नृसिंहस्यतथाप्रोक्ताजनलो
केमहात्मनः ॥ त्रिविक्रमस्यवसतिस्तपोलोकेप्रकीर्तिता ॥ ६ ॥ लोकानेतान्परित्यज्यकथंभूमौपदद्वयम् ॥ क्षेत्रेपैतामहेचास्मिन्पुष्करेयज्ञपर्वते ॥ ७ ॥
पदानिकृतवान्ब्रह्मन्विस्तरान्ममकीर्तय ॥ श्रुतेनसर्वपापस्यनाशोवैभविताध्रुवम् ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सम्यक्पृच्छसिभोस्त्वंयत्संशृणु
त्वंसमाहितः ॥ यथापूर्वपदन्यासःकृतोदेवेनविष्णुना ॥ ९ ॥ यज्ञपर्वतमासाद्यशिलापर्वतरोधसि ॥ पुराकृतयुगेभीष्मदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ १० ॥
विष्णुनाचकृतंपूर्वंपृथिव्यर्थंपरंतप ॥ त्रिदिवंसर्वमानीतंदानवैर्बलवत्तरैः ॥ ११ ॥ त्रैलोक्यंवशमानीयजित्वादेवान्सवासवान् ॥ दानवायज्ञभो
क्तारस्तत्रासन्बलवत्तराः ॥ १२ ॥ कृतावाष्कलिनासर्वेदानवेनबलीयसा ॥ एवंभूतेतदालोकेत्रैलोक्येसचराचरे ॥ १३ ॥ परमार्तियथौशक्रोनि
राशोजीवितेकृतः ॥ सवाष्कलिर्दानवेंद्रोऽवध्योयंममसंयुगे ॥ १४ ॥ ब्रह्मणोवरदानेनसर्वेषांतुदिवौकसाम् ॥ तदहंब्रह्मणोलोकेवृतःसर्वैर्दिवौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कसैः ॥ १५ ॥ व्रजामिशरणंदेवंगतिरन्यानविद्यते ॥ एवंविचिंत्यदेवेंद्रोवृतः सर्वैर्दिवौकसैः ॥ १६ ॥ जगामत्वरितोभीष्मयत्रदेवःपितामहः ॥ ब्रह्मणः
सपदंप्राप्यवृतस्तैश्चदिवौकसैः ॥१७॥ अब्रवीत्जगतःकार्यंप्राप्तामापदमुत्तमाम् ॥ किंनजानासिवैदेवयतोनोभयमागतम् ॥१८॥ दैत्यैर्यदाहृतंसर्ववरदा
नाच्चतेप्रभो ॥ कथितंवैमयासर्वंबाष्कलेश्चदुरात्मनः ॥ १९ ॥ क्रियतांचाविलंबेनपितात्वंनःपितामहः ॥ तत्त्वंचिंतयदेवेशशांत्यर्थंजगतास्त्विह ॥ २० ॥
तेषांचपश्यतांकिंचिच्छ्रौतस्मार्तादिकाःक्रियाः ॥ नप्रावर्तन्तहानिस्तुतैरस्माकंदिनेदिने ॥ २१ ॥ यथाहिप्राकृतःकश्चित्स्वार्थमुद्दिश्यभाषते ॥ विज्ञा
प्यसेतथास्माभिर्निरस्तोपकृतैःसदा ॥ २२ ॥ यद्येनोपकृतंयस्यसहस्रगुणितंपुनः ॥ योनतस्योपकारायतत्करोतिवृथामतिः ॥ २३ ॥ तस्योपकारदग्ध
स्यनिस्त्रपस्यासतः पुनः ॥ नरकेष्वपिसंवासस्तस्यदुष्कृतकारिणः ॥ २४ ॥ नैतावतैवसाधुत्वंकृतेयातुप्रतिक्रिया ॥ स्वार्थैकनिष्ठबुद्धीनामेतन्नापिप्रवर्त
ते ॥ २५ ॥ यद्यस्यनाभवत्स्थानंजगतोह्यत्रदुःखदं ॥ शतधाहृदयंदीर्णंतन्नतृप्तिमुपागतम् ॥ २६ ॥ तत्रवायत्रगंतास्मिनिमग्नानुद्धरस्वनः ॥ उ
पायकथनेनास्ययेनतेजःप्रवर्तते ॥ २७ ॥ यथाख्यातंमयादृष्टंजगत्तत्स्थमवेक्ष्यताम् ॥ निःस्वाध्यायवषट्कारंनिवृत्तोत्सवमंगलम् ॥ २८ ॥ त्यक्ताध्ययन
संयोगंमुक्तवार्तापरिग्रहम् ॥ दंडनीत्यापरित्यक्तंश्वासमात्रावशेषितम् ॥ २९ ॥ जगदार्तिमपिप्राप्तंपुनःकष्टतरांदशां ॥ एतावताहिकालेनव
यंग्लानिमुपागताः ॥ ३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जानामिबाष्कलिंतंतुवरदानाच्चगर्वितम् ॥ अजेयंभवतांमन्येविष्णुसाध्योभविष्यति ॥ ३१ ॥ निरुध्यसंस्थितो
ब्रह्माभावंतत्त्वमयंतदा ॥ समाधिस्थस्यतस्यैवध्यानमात्राच्चतुर्भुजः ॥ ३२ ॥ स्तोकेनैवहिकालेनाचिंत्यमानःस्वयंभुवा ॥ आजगाममुहूर्तेनसर्वेषामेवपश्य
ताम् ॥ ३३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ भोभोब्रह्मन्निवर्त्तस्वध्यानादस्मान्निवारितः ॥ यदर्थमिष्यतेध्यानंसोहंत्वासमुपागतः ॥ ३४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ महाप्रसादए
षोत्रस्वामिनोहिप्रदर्शनम् ॥ कस्यान्यस्यभवेच्चैषाचिन्तायाजगतःप्रभोः ॥ ३५ ॥ ममैवतावदुत्पत्तिर्जगदर्थेविनिर्मिता ॥ जगदेतत्त्वदर्थीयंतत्त्वतोनास्तिवि
स्मयः ॥ ३६ ॥ भवतापालनंकार्यंसंहरेद्रुद्रएवतु ॥ एवंभूतेजगत्यस्मिन्शक्रस्यास्यमहात्मनः ॥३७॥ हृतंराज्यंबाष्कलिनात्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ भृत्य
स्यक्रियतांसाह्यंमंत्रदानेनकेशव ॥ ३८ ॥ वासुदेवउवाच ॥ भवतोवरदानेनअवध्यःस्सतुसांप्रतम् ॥ बुद्धिसाध्यःसवैकार्योबंधनादिहदानवः ॥ ३९ ॥
वामनोहंभविष्यामिदानवानांविनाशकः ॥ मयासहव्रजत्वेषबाष्कलेस्तुनिवेशनम् ॥४०॥ तत्रगत्वावरंत्वेषमदर्थेयाचतामिमम् ॥ वामनस्यास्यविप्रस्यभूमेरा
जन्पदत्रयम् ॥ ४१ ॥ प्रयच्छस्वमहाभागयाच्ञैषातुमयाकृता ॥ शक्रेणोक्तोदानवेंद्रोदद्यात्स्वमपिजीवितम् ॥४२॥ गृह्यप्रतिग्रहंतस्यदानवस्यपितामह ॥
तंबध्वाचततोयत्नात्कृत्वापातालवासिनम् ॥४३॥ सौकरंरूपमास्थायवधार्थंचदुरात्मनः ॥ भविष्यामिनसंदेहोत्रजशक्रत्वरान्वितः ॥४४॥ विररामतमुक्त्वै ॥ ८७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वमंतर्द्धानंगतश्चवै ॥ अथकालांतरेविष्णावदितेर्गर्भतांगते ॥४५॥ निमित्तान्यतिघोराणिप्रादुर्भूतान्यनेकशः॥समस्तजगदाधारेविष्णौगर्भत्वमागते॥४६॥
शोभनंहितदाजातंनिमित्तंचैवमूर्जितम् ॥ मालतीकुसुमानांतुसुगंधःसुरभिर्ववौ ॥ ४७ ॥ अथविहितविधानंकालमासाद्यदेवस्त्रिदशगणहितार्थंसर्वभू
तानुकंपी ॥ विमलविरलकेशश्चंद्रशंखोदयश्रीरदितितनयभावंदेवदेवश्चकार ॥ ४८ ॥ अवतरतिचविष्णौसिद्धदेवासुराणामनिमिषनयनानांविप्रसेदुर्मुखा
नि ॥ अतिविरतरजोभिर्वायुभिःसंवहद्भिर्दिनमपिचतदासीजन्मविष्णोःसुगर्भे ॥ ४९ ॥ अदितिरजनगर्भासापिदेवीप्रयांतीनतजवनभरार्त्तामंदसंचाररम्या॥
अलसवदनखेदंपांडुभावंवहंतीगुरुतरमवगाढंगर्भमेवोद्वहंती ॥ ५० ॥ ततःप्रविष्टेखलुगर्भवासंनारायणेभूतभविष्ययोगात् ॥ विनापदंप्राप्तमनोरथानिभूता
निसर्वाणितदावभूवुः ॥ ५१ ॥ समीरणोवातिचमंदमंदंपतत्सुवर्षेषुनगोद्भवेषु ॥ विविक्तमार्गेषुदिगंतरेषुजनेषुवैसत्यमुपागतेषु ॥५२ ॥ विमुच्यमानेगगने
रजोभिःशनैश्शनैर्नश्यतिचांधकारे ॥ उदरांतर्गतेविष्णौद्रोहबुद्धिस्तदाभवत् ॥ ५३ ॥ तांनिशामयराजेंद्रदेवमातुर्यथाक्रमम् ॥ किमनुक्रमणेनैवलंघयामि
त्रिविष्टपम् ॥ ५४ ॥ वाष्कलिंदानवेंद्रंतंकुर्यांपातालवासिनम् ॥ शक्रस्यतुमयादत्तंधनंलावण्यमेवच ॥ ५५ ॥ दानवानांविनाशायएकैवप्रभवाम्यहम् ॥
क्षिपामिशरजालानिचक्रयानान्यनेकशः ॥ ५६ ॥ गदाव्रातांश्चविविधान्दानवानांविनाशने ॥ विबुधान्देवलोकस्थानधोभूमेस्तुदानवान् ॥ ५७ ॥
करोमिकालयोगेनतत्तुकार्यंव्रतेनमे ॥ निस्सृतासहसावाणीवक्त्रमेवाभिसंस्थिता ॥ ५८ ॥ येनेदंचिन्त्यतेपूर्वंयन्नदृष्टंनचश्रुतम् ॥ वंधंवैदनुमुख्यस्यकृतं
कोपेनपश्यमे ॥ ५९ ॥ कश्यपायपुरादत्तंधनंलावण्यमेवच ॥ किमयंविगतोत्साहोवायवोथसमाकुलाः ॥ ६० ॥ भ्रमतीवहिमेदृष्टिर्मैतद्रूपंप्रचिंतितम् ॥
आविष्टाकिमहंवच्मिकेनाप्यसदृशंवचः ॥ ६१ ॥ विकल्पवशमापन्नाभीक्ष्णंह्रदिममर्शसा ॥ दधारदिव्यंवर्षाणांसहस्रंदिव्यमीश्वरम् ॥ ६२ ॥ ततः
समभवत्तस्यांवामनोभूतवामनः ॥ जातेनयेनचक्षूंषिदानवानांहतानिवै ॥ ६३ ॥ जातमात्रेततस्तस्मिन्देवदेवेजनार्दने ॥ नद्यःस्वच्छांबुवाहिन्योववौगं
धवहोनिलः ॥ ६४ ॥ कश्यपोपिसुखंलेभेतेनपुत्रेणभास्वता ॥ सर्वेषांमानसोत्साहस्त्रैलोक्यांतरवासिनाम् ॥ ६५ ॥ संजातमात्रेतुततोजनाधिपजनार्दने ॥
स्वर्गलोकेदुंदुभयोविनेदुस्तैश्चताडिता ॥ ६६ ॥ अतिप्रहर्षात्तुजगत्रयस्यमोहश्चदुःखानिचनाशमीयुः ॥ जगोचगन्धर्वगणोतिमात्रंभावस्वरैर्भर्तृविमिश्रि
ताश्च ॥ ६७॥ सुराङ्गनाश्चापिचभावयुक्तानृत्यंतितत्राप्सरसांसमूहाः ॥ तथैवविद्याधरसिद्धसंघाविमानयानैर्मुदिताभ्रमंति ॥ ६८ ॥ वदंतिसत्यानृतका
र्यनिर्णयंतथाभिरंगंप्रतिदर्शयंति ॥ गायंतिगेयंविनिवृत्तरागामुहुर्मुहुर्दुःखसुखप्रभूताः ॥ ६९ ॥ नृत्यंतिवैस्वर्गगताश्चतेतुधर्मार्जितंःस्वर्गमितोव्रजं
ति ॥ इतिविगतविषादेनिर्मलेजीवलोकेतिमिरनिकरमुक्तानिर्वृतिंप्राप्तुकामाः ॥ ७० ॥ तत्रोचुःकेचिदुर्व्याजयजयभगवन्संप्रहृष्टाश्चकेचित्त्वेवंप्रोक्तप्रणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दैरविरलमनसश्चानुवादैस्तथान्यैः ॥ ध्यायंतेन्येनिगूढंजननभयजरामृत्युविच्छेदहेतोरित्येवंकृत्स्नमासीज्जगदिदमखिलंसर्वतःसंप्रहृष्टम् ॥ ७१ ॥ परमासाद्ययंविष्णुंब्रह्माहजगतःकृते ॥ जातोयंभवतामर्थेवामनोयदपीश्वरः ॥ ७२ ॥ एषब्रह्माचविष्णुश्चएषएवमहेश्वरः ॥ एषवेदाश्चयज्ञाश्चस्वर्गश्चैषनसंशयः ॥ ७३ ॥ विष्णुव्याप्तमिदंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ एकःसतुपृथक्त्वेनस्वयंभूरितिविश्रुतः ॥ ७४ ॥ यथार्थवर्णकेस्थानेविचित्रःस्फाटिकोमणिः ॥ ततोगुणवशात्तस्यस्वयंभोरनुवर्त्तनम् ॥ ७५ ॥ यथाहिगार्हपत्योग्निरन्यसंज्ञांपुनर्व्रजेत् ॥ लभेतसंज्ञांभगवान्ब्रह्मादिषुतथाह्यसौ ॥ ७६ ॥ सर्वथावामनोदेवोदेवकार्यंकरिष्यति ॥ एवंचिंतयतांतेषांभावितानांदिवोकसाम् ॥ ७७ ॥ जगामशक्रसहितोबाष्कलेश्चनिवेशनम् ॥ दूरादेवचतांदृष्ट्वापुरींतस्यसमावृताम् ॥ ७८ ॥ पांडुरैःखगमागम्यैःसर्वरत्नोपशोभितैः ॥ शोभितांभवनैर्मुख्यैस्सुविभक्तमहापथैः ॥७९॥ नित्यप्रभिन्नैर्मातंगैरंजनाचलसन्निभैः ॥ देवनागकुलोत्पन्नैःशतसंख्यैर्विराजिताम् ॥ ८० ॥ निर्मांसगात्रैस्तुरगैरल्पकर्णैर्मनोजवैः ॥ दीर्घग्रीवाक्षिकूटैश्चमनोज्ञैरुपशोभिताम् ॥ ८१ ॥ पद्मगर्भसुवर्णाभाःपूर्णचंद्रनिभाननाः ॥ संल्लापोल्लापकुशलास्तत्रवेश्याःसहस्रशः ॥ ८२ ॥ नतत्पुण्यंनसाविद्यानतच्छिल्पंनसाकला ॥ बाष्कलेर्नपुरेस्याथनिवासंप्रतिगच्छति ॥८३॥ उद्यानशतसंबाधंसमाजोत्सवमालिनि॥अन्वितेदनुमुख्यैश्चसर्वैरंतकवर्जितैः॥८४॥वीणावेणुमृदंगानांशब्दैःसर्वत्रनादिते ॥ सदाप्रहृष्टादनुजाबहुरत्नोपशोभिताः ॥८५॥ क्रीडमानाःप्रदृश्यंतेमेराविवयथामराः ॥ ब्रह्मघोषोमहांस्तत्रदनुवृद्धैरुदीरितः ॥ ८६ ॥ साज्यधूमेनचाग्नीनांवायुनानष्टकिल्बिषे ॥ सुगंधधूपविक्षेपसुरभीकृतमारुते ॥८७॥ सुगंधिदनुजाकीर्णेपुरेतस्मिंस्तुबाष्कलिः ॥ त्रैलोक्यंतुवशेकृत्वासुखेनास्तेसदानवः ॥ ८८ ॥ तत्रस्थःपालयन्नास्तेत्रैलोक्यंसचराचरं ॥ धर्मज्ञश्चकृतज्ञश्चसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ ८९ ॥ सुदर्शःपूर्वदेवानांनयानयविचक्षणः ॥ ब्रह्मण्यश्चशरण्यश्चदीनानामनुकंपकः ॥ ९० ॥ वेदमंत्रप्रभूत्साहसर्वशक्तिसमन्वितः ॥ षाड्गुण्यविषयोत्साहःस्मितपूर्वाभिभाषितः ॥ ९१ ॥ वेदवेदांगतत्वज्ञोयज्ञयाजीतपोरतः ॥ नचदुःशीलनिरतःससर्वत्राविहिंसकः ॥ ९२ ॥ मान्यमानयिताशुद्धः सुमुखःपूज्यपूजकः ॥ सर्वार्थविदनाधृष्यःसुभगःप्रियदर्शनः ॥९३॥ बहुधान्योबहुधनोबहुयानश्चदानवः ॥ त्रिवर्गसाधकोनित्यंत्रैलोक्येवरपूरुषः ॥ ९४ ॥ स्वपुरीनिलयोनित्यंदेवदानवदर्पहा ॥ सचैवंपालयामासत्रैलोक्येसकलाःप्रजाः ॥९५॥ नाधमःकश्चिदप्यास्तेतस्मिन्राजनिदानवे ॥ दीनोवाव्याधितोवापिअल्पायुर्वाथदुःखितः ॥ ९६ ॥ मूर्खोवामंदरूपोवादुर्भगोवानिराकृतः ॥ एवंयुतंतंविमलैर्गुणौघैर्दृष्ट्वाचमत्वाचनिविष्टबुद्धिं ॥ ९७ ॥ प्रसादयन्दैत्यवरंमहात्मापुरंदरस्तंतुदनुप्रधानं ॥ तेजोयुक्तंदानवंतंतपंतमिवभास्करं ॥९८॥ त्रैलोक्यधारणेशक्तंविस्मितःसोऽभवत्तदा ॥ इंद्रंपुरागतंदृष्ट्वादानवेंद्रायपार्थिव ॥९९॥ इदमूचुस्तदागत्वादानवायुद्धदुर्मदाः ॥ आश्चर्यमिति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैकृत्वाइंद्रोभ्येतिपुरींतव ॥१००॥ एकाकीद्विजमुख्येनवामनेनसहप्रभो ॥ अस्माभिर्यदनुष्ठेयंसांप्रतंनोवदस्वराट् ॥ १ ॥ दानवानब्रवीत्सर्वान्पुरेतिष्ठतसं
कुलं ॥ प्रवेश्यतांदेवराजःपूज्यःसतुममाद्यवै ॥ २ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुवामनःसचवासवः ॥ आगतौदनुनाथेनप्रेम्णाचैवावलोकितौ ॥ ३ ॥ कृता
र्थंमन्यतात्मानंप्रणिपातपुरःसरम् ॥ उवाचवचनंराजादानवानांधुरंधरः ॥ ४ ॥ अद्यवैत्रिषुलोकेषुनास्तिधन्यतरोमया ॥ योहंश्रियावृतःशक्रंपश्यामि
गृहमागतम् ॥ ५ ॥ अर्थित्वकाम्ययायस्तुमामयंयाचयिष्यति ॥ गृहागतस्यतस्याहंदास्येप्राणानपिध्रुवम् ॥ ६ ॥ दारान्पुत्रांस्तथागारंत्रैलोक्येकाकथा
मम ॥ आगत्यसंमुखंतस्यअंकमानीयसादरम् ॥ ७ ॥ परिष्वज्याभिनन्द्यैनंगृहंप्रावेशयत्स्वकम् ॥ तस्यस्वागतमर्घ्याद्यैःकृत्वापूजांप्रयत्नतः ॥ ८ ॥ अद्य
मेसफलंजन्मपूर्णाःसर्वेमनोरथाः ॥ यस्त्वांपश्यामिशक्राद्यस्वयमेवगृहागतम् ॥ ९ ॥ ख्याप्योहंदनुमुख्यानांदेवराजत्वयाकृतः ॥ आगच्छताममगृहंपु
ण्यतातुपराहिमे ॥ ११० ॥ अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैस्सम्यगिष्टैस्तुयत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्येतत्वयिदृष्टेपुरंदर ॥ ११ ॥ यत्फलंभूमिदानेनगवांदानेन
ऋत्विजे ॥ ममाद्यतत्फलंभूतमथवाराजसूयकम् ॥ १२ ॥ नाल्येनतपसालभ्यंदर्शनंतववासव ॥ एवंगेहेमयायत्तेप्रियंकार्यंतदुच्यताम् ॥ १३ ॥ विक
ल्पोन्योनभवताहृदिकार्यःकथंचन ॥ कृतंचतद्विजानीयायद्यदिस्यात्सुदुष्करं ॥ १४ ॥ पुण्योहंपुण्यतांप्राप्तोदर्शनात्तवशत्रुहन् ॥ यत्तेदेववरैर्वंद्यौवंदितौ
चरणौमया ॥१५॥ किमागमनकृत्यंतेवदसर्वंमयिप्रभो॥अत्याश्चर्यमिदंमन्येतवागमनकारणं॥१६॥ इंद्रउवाच ॥ जानेहंदनुमुख्यानांप्रधानंत्वांतुवाष्कले ॥
नात्याश्चर्यमिदंभातित्वयिदृष्टेऽसुरोत्तम ॥ १७ ॥ विमुखानार्थिनोयांतिभवतोगृहमागताः ॥ अर्थिनांकल्पवृक्षोसिदाताचान्योनविद्यते ॥१८॥प्रभायांसूर्य
तुल्योसिगांभीर्येसागरोपमः ॥ सहिष्णुत्वेधराचैवश्रियानारायणोपमः ॥ १९ ॥ ब्राह्मणःकश्यपकुलेजातोयंवामनःशुभे ॥ प्रार्थितोहमनेनैवंभूमेर्देहिपदत्र
यं॥१२०॥ ममाग्निशरणार्थाययत्रकुर्यांमखंत्वहं ॥ तदस्यकारणंकृत्वाअर्थितैषाममप्रभो ॥२१॥ लोकत्रयंमेपहृतंत्वयाविक्रम्यवाष्कले ॥ निर्वृत्तिकोनिर्ध
नोस्मियद्दित्सेनतदस्तिमे ॥ २२ ॥ भवंतंयाचयिष्यामिपरार्थेनापिचात्मना ॥ अर्थित्त्वेनममाप्यस्ययद्योग्यंतत्समाचर ॥ २३ ॥ जातोसिकाश्यपेचत्वंवं
शेवंशविवर्द्धनः ॥ दित्यास्त्वंगर्भसंभूतःपितात्रैलोकपूजितः ॥ २४ ॥ एवंभूतमहंज्ञात्वातेनत्वांयाचयाम्यहम् ॥ अस्याग्निशरणार्थायदीयतांभूपदत्रयम्
॥२५॥ अतीवह्रस्वगात्रस्यवामनस्यास्यदानव ॥ भूमिभागेचपारक्येदातुंनत्वहमुत्सहे ॥२६॥ एतदेवमयादत्तंयद्भवानार्थितोसिमे ॥ गुरवोयदिमन्यंतेमं
त्रिणोवापदत्रयम् ॥२७॥ अर्थित्वेनमदीयेनस्वकुलेबांधवेपिच ॥ गृहायातेमयितथायद्योग्यंतत्समाचर ॥२८॥ यदितेरुचितंवरिदानवेंद्रमहाद्युते ॥ तदस्मै
दीयतांशीघ्रंवामनायमहात्मने ॥२९॥ वाष्कलिरुवाच ॥ देवेंद्रस्वागतंतेस्तुस्वस्तिप्राप्नुहिमाचिरम् ॥ त्वंसमीक्षस्वधात्मानंसर्वेषांचपरायणम् ॥ १३० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वयिभारंसमावेश्यसुखमास्तेपितामहः ॥ ध्यानधारणयायुक्तश्चिंतयानःपरंपदम् ॥ ३१ ॥ संग्रामैर्बहुभिःखिन्नोजगच्चिंतामपास्यतु ॥ क्षीराब्धिद्वीपमाश्रित्य
सुखंस्वपितिकेशवः ॥ ३२ ॥ अन्येचदानवाःसर्वेबलिनःसायुधास्त्वया ॥ असहायेनैवशक्रसर्वेपिविनिपातिताः ॥ ३३ ॥ आदित्याद्वादशैवेहरुद्रास्त्वेका
दशापिवा ॥ अश्विनौवसवश्चैवधर्मश्चैवसनातनः ॥ ३४ ॥ त्वद्बाहुबलमाश्रित्यत्रिदिवेमखभागिनः ॥ त्वयाक्रतुशतैरिष्टंसमाप्तवरदक्षिणैः ॥ ३५ ॥ त्व
याचघातितोवृत्रोनमुचिःपाकशासन ॥ त्वदाज्ञाकारिणापूर्वंविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ३६ ॥ हिरण्यकशिपोर्भ्राताहिरण्याक्षोपिघातितः ॥ हिरण्यकशिपुर्यो
त्रजङ्घेचारोप्यघातितः ॥ ३७ ॥ वज्रपाणिनमायांतमैरावणशिरोगतम् ॥ संग्रामभूमौदृष्ट्वात्वांसर्वेनश्यंतिदानवाः ॥ ३८ ॥ येत्वयाविजिताःपूर्वंदानवाब
लवत्तराः ॥ सहस्रांशेनतत्तुल्योनभवामिकथंचन ॥ ३९ ॥ एवंविधोऽसिदेवेंद्रममकागणनाभवेत् ॥ मांसमुद्धर्तुकामेनत्वयैवागमनंकृतम् ॥ १४० ॥
करिष्यामिनसंदेहोदास्येप्राणानपिध्रुवम् ॥ किमर्थंदेवराजोक्ताभूमिरेषात्वयाहिमे ॥ ४१ ॥ इमेदाराःसुतागावोयच्चान्यद्विद्यतेवसु ॥ त्रैलोक्यराज्यमखिलं
विप्रस्यास्यप्रदीयताम् ॥ ४२ ॥ अपकीर्तिर्भवेन्मह्यंपूर्वेषांचनसंशयः ॥ गृहायातस्यशक्रस्यदत्तंबाष्कलिनानतु ॥ ४३ ॥ अन्योपियोर्थीमेप्राप्तःसमेप्रि
तरःसदा ॥ भवानत्रविशेषेणविचारंमाकृथाःक्वचित् ॥ ४४ ॥ बृहत्त्रपामेदेवेंद्रयद्भूमेस्तुपदत्रयम् ॥ ब्राह्मणस्यविशेषेणप्रार्थितंतुत्वयाविभो ॥ ४५ ॥
दास्येग्रामवरानस्यभवतस्तुत्रिविष्टपम् ॥ अश्वान्गजान्भूमिधनंस्त्रियश्चोद्भिन्नचूचुकाः ॥ ४६ ॥ यासांदर्शनमात्रेणवृद्धोपितरुणायते ॥ तास्त्रियोव
सुधांचैतांवामनस्यप्रतिग्रहम् ॥ ४७ ॥ प्रतिदास्यामिदेवेन्द्रप्रसादःक्रियतांहिमे ॥ एतावदुक्तेवचनेतदाबाष्कलिनानृप ॥ ४८ ॥ पुरोधास्तूशनाप्राहदानवें
द्रंतदावचः ॥ भवान्राजादानवेंद्रऐश्वर्येष्टविधेस्थितः ॥ ४९ ॥ युक्तायुक्तंनजानासिदेयंकस्यमयाक्वचित् ॥ मंत्रिभिःसुसमालोच्ययुक्तायुक्तंपरीक्ष्यच ॥ १५० ॥
प्राप्तंत्रैलोक्यराज्यत्वंजित्वादेवान्सवासवान् ॥ वाक्यस्यास्यावसानेवभवान्प्राप्स्यतिबंधनं ॥ ५१ ॥ यएषवामनोराजन्विष्णुरेवसनातनः ॥ नास्यवैभ
वतादेयंपितातोघातितःस्वयं ॥ ५२ ॥ अयंतेपितृहाप्राप्तोमातृहाबंधुघातकः ॥ वंशोच्छेदकरस्तुभ्यंभूतश्चैवभविष्यति ॥ ५३ ॥ नचैषधर्मंजानातिश
क्रादीनांहितेरतः ॥ मायाविनादानवायेमाययायेननिर्जिताः ॥ ५४ ॥ माययाब्राह्मणंरूपंवामनंचप्रदर्शितम् ॥ अत्रकिंबहुनोक्तेननास्यदेयंतुकिंचन ॥ ५५ ॥
मक्षिकापादमात्रंतुभूमिरस्यप्रतिग्रहः ॥ विनाशमेष्यसिक्षिप्रंसत्यंसत्यंमयाश्रुतम् ॥ ५६ ॥ गुरुणाप्येवमुक्तस्तुभूयोवाक्यमथाब्रवीत् ॥ धर्मार्थिनामया ॥ ८९ ॥
सर्वंप्रतिज्ञातंगुरोत्विदम् ॥ ५७ ॥ प्रतिज्ञापालनंकार्यंसतांधर्मःसनातनः ॥ यद्येषभगवान्विष्णुर्नास्तिधन्यतरोमया ॥ ५८ ॥ गृह्यप्रतिग्रहंमत्तोयदिदे
वान्बुभूषति ॥ भूयोपिधन्यतांनीतोदेवेनानेनवैगुरो ॥ ५९ ॥ यंयोगिनोध्यानयुक्ताध्यायमानाहिदर्शनम् ॥ नलभंतेतथाविप्रास्सोयंदृष्टोमयाद्यवै ॥ १६० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दानानियेप्रयच्छंतिसकुशोदकपाणिना ॥ प्रीयतांभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः ॥ ६१ ॥ एवमुक्तेतुवचनेअपवर्गस्यभागिनः ॥ यदत्रकार्यंकरणेविक
ल्पोमेबभूवह ॥ ६२ ॥ उपदिष्टोस्मिभवताबालत्वेचावधारितम् ॥ शत्रावपिगृहायातेमास्त्वदेयंतुकिंचन ॥ ६३ ॥ एतदेवविचिंत्याहंप्राणानपिस्वकान्
गुरो ॥ वामनस्यप्रदास्यामिशक्रस्यापित्रिविष्टपम् ॥ ६४ ॥ अपीडाकारियद्दानंतद्दानमिहदीयते ॥ पीडाकारिचयद्दानंतद्दानंसमलंस्मृतम् ॥ ६५ ॥
एतच्छ्रुत्वागुरुस्तत्रत्रपयाधोमुखःस्थितः ॥ वाष्कलिरुवाच ॥ अर्थिताभवतोदेवदेयासर्वाधरामया ॥६६॥ त्रपाकरंभवेन्मह्यंयदस्यभूपदत्रयम् ॥ इंद्रउवाच ॥
सत्यमेतद्दानवेन्द्रयदुक्तंभवताहिमे ॥ ६७ ॥ भूमेःपदत्रयार्थित्वंद्विजेनानेनमेकृतम् ॥ एतावतात्वयंचार्थीमयाप्यस्यकृतेभवान् ॥ ६८ ॥ दनुपुत्रोयाचि
तोसिवरमेतत्प्रदीयताम् ॥ वाष्कलिरुवाच ॥ पदत्रयंवामनायदेवराजप्रतीच्छमे ॥६९॥ तत्रत्वंसुचिरंकालंसुखीसुरपतेवस ॥ एवमुक्त्वावाष्कलिनावामना
यपदत्रयम् ॥ १७० ॥ तोयपूर्वंतदादत्तंप्रीयतांमेहरिःस्वयम् ॥ दत्तेतुदानवेंद्रेणत्यक्त्वारूपंचवामनम् ॥७१॥ हरिराचक्रमेलोकान्देवानांहितकाम्यया ॥
यज्ञपर्वतमासाद्यगत्वाचैवउदङ्मुखः ॥ ७२ ॥ देवस्यवामचरणेनिविष्टोदानवालयः ॥ तत्रक्रमंसप्रथमंददौसूर्येजगत्पतिः ॥ ७३ ॥ द्वितीयंचध्रुवेदेवस्तृती
येनचपार्थिव ॥ ब्रह्मांडस्ताडितस्तेनदेवेनाद्भुतकर्मणा ॥ ७४ ॥ अंगुष्ठाग्रेणभिन्नेंडेजलंभूरिविनिःसृतम् ॥ प्लावयित्वाब्रह्मलोकान्सर्वान्लोकाननुक्र
मात् ॥ ७५ ॥ ध्रुवस्थानंसूर्यलोकंप्लाव्यतंयज्ञपर्वतम् ॥ प्रविष्टापुष्करंधाराधौत्वाविष्णुपदानिसा ॥ ७६॥ पदानियानिजातानिवैष्णवानिधरातले ॥ तत्रा
श्रमेतुयोगत्वास्नानंवाप्यांसमाचरेत् ॥ ७७ ॥ अश्वमेधफलंतस्यदर्शनादेवजायते ॥ एकविंशगणोपेतोवैकुंठेवाससमाप्नुयात् ॥ ७८ ॥ भुक्त्वातुविपुलान्भो
गान्कल्पानांतुशतत्रयम् ॥ तदंतेजायतेराजासार्वभौमःक्षिताविह ॥ ७९ ॥ तोयधारातुसाभीष्मअंगुष्ठाग्राद्विनिःसृता ॥ नदीसावैष्णवीप्रोक्ताविष्णुपादसमु
द्भवा ॥ १८० ॥ अनेनकारणेनाभूद्गंगाविष्णुपदीनृप ॥ ययासर्वमिदंव्याप्तंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ८१ ॥ अंगुष्ठाग्रक्षतादंडाद्यत्प्रविष्टंजलंशुभम् ॥ प्राप्तंदे
वनदीत्वंतुयातुविष्णुपदीनदी ॥ ८२ ॥ देवनद्यातयाव्याप्तंब्रह्मांडंसचराचरम् ॥ विभूतिभिर्महाभागसर्वानुग्रहकाम्यया ॥ ८३ ॥ सवाष्कलिर्वामनेनउक्तः
पूरयमेक्रमान् ॥ अधोमुखस्तदाजातउत्तरंनास्यविंदति ॥८४॥ मौनीभूतंतुतंदृष्ट्वापुरोधावाक्यमब्रवीत् ॥स्वाभाविकीदानशक्तिर्नतुस्रष्टुंवयंक्षमाः ॥८५॥
यावतीयंधरादेवसादत्तानेनतेप्रभो ॥ उक्तोवाष्कलिनाविष्णुर्यावन्मात्रावसुंधरा ॥ ८६ ॥ यासृष्टाभवतापूर्वंसामयानचगोपिता ॥ अल्पाभूमिर्भवान्दीर्घो
नतुसृष्टेरहंक्षमः ॥ ८७ ॥ इच्छाशक्तिःप्रभवतिप्रभोस्तेदेवसर्वदा ॥ निरुत्तरस्तदाविष्णुर्मत्वातंसत्यवादिनम् ॥ ८८ ॥ ब्रूहिदानवमुख्यत्वंकंतेकामं
करोम्यहम् ॥ ममहस्तगतंतोयंत्वयादत्तंतुदानव ॥ ८९॥ तेनत्वंवरयोग्योसिवराणांभाजनंशुभं ॥ दास्येहंभवतःकाममर्थीयेनवृणुष्वह ॥ १९० ॥ विज्ञप्तो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हितदातेनदेवदेवोजनार्दनः ॥ भक्तिंवृणोमिदेवेशत्वद्धस्तान्मरणंहिमे॥९१॥व्रजामिश्वेतद्वीपंतेदुर्लभंतुतपस्विनाम् ॥ आहैवमुक्तोविष्णुस्तंतिष्ठस्वैवयुगांत
रम् ॥ ९२ ॥ वाराहरूपीयदाहंप्रवेक्ष्यामिधरातलम् ॥ तदाहनिष्येहंत्वांतुमदग्रेचयदेष्यसि॥९३॥ उक्तोथदानवस्तेनअपासर्प्पत्तदग्रतः ॥वामनेनसमाक्रां
ताःसर्वेलोकास्तदानृप॥९४॥असुरैस्तैस्तदात्यक्तंदेवानांसत्यभाषणम् ॥ देवोप्यत्वातुत्रैलोक्यंजगामादर्शनंविभुः ॥ ९५ ॥ पातालनिलयश्चापिसुखमास्ते
सवाष्कलिः ॥ शक्रोपिपालयामासविपश्चिद्भुवनत्रयम् ॥ ९६ ॥ अयंत्रैविक्रमोनामप्रादुर्भावोजगद्गुरोः ॥ गंगासंभवसंयुक्तस्सर्वकल्मषनाशनः॥९७॥
विष्णोःपदानामेषातउत्पत्तिःकथितानृप ॥ यांश्रुत्वातुनरोलोकेसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ९८ ॥ दुःस्वप्नंदुर्विचिंत्यंचदुःष्करंदुःष्कृतानिच ॥ क्षिप्रंहिना
शमायांतिदृष्टेविष्णुपदत्रये ॥ ९९ ॥ युगानुक्रमशोदृष्ट्वा पापिनोजंतवस्तथा ॥ सूक्ष्मतादर्शिताभीष्मविष्णुनापददर्शने ॥ २०० ॥ यस्त्वारो
हतितस्मिंस्तुमौनवान्मानवोभुवि ॥ कृत्वात्रिपुष्करीयात्रामश्वमेधफलंव्रजेत् ॥ २०१ ॥ मुच्यतेसर्वपापैश्चमृतोविष्णुपुरंव्रजेत् ॥ २ ॥ इतिश्री
पाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेविष्णुपदोत्पत्तिर्नामत्रिंशोध्यायः ॥ ३० ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवन्महदाश्चर्यंवाष्कलेर्बंधनंहियत् ॥ कृतंत्रिविक्रमंरूपंयदा
संयमितोबलिः ॥ १ ॥ एतन्मयाश्रुतंपूर्वंकथ्यमानंद्विजोत्तमैः ॥ पातालेवसतेद्यापिवैरोचनसुतोबलिः ॥२॥ नागतीर्थंयथाभूतंपिशाचानांतुसंभवम् ॥
शिवदूतीकथंचात्रकेनेयंमंगलीकृता ॥ ३ ॥ अंतरिक्षेपुष्करंतुकेननीतंमहामुने ॥ एतदाचक्ष्वमेसर्वंयथावाष्कलिबंधनम् ॥ ४ ॥ भूमिप्रक्रमणंपूर्वंकृतंदे
वेनविष्णुना ॥ द्वितीयेकारणंकिंचयेनदेवश्चकारह ॥ ५॥ तत्त्वतस्त्वंहिततसर्वंयथाभूतंतथावद ॥ पापक्षयकरंह्येतच्छ्रोतव्यंभूतिमिच्छता ॥ ६ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ प्रश्नभारस्त्वयाराजन्कौतुकादेवकीर्तितः ॥ कथयामिहितत्सर्वंयथाभूतंनृपोत्तम ॥ ७ ॥ विष्णोःपदानुषंगेणबंधनंवाष्कलेरिह ॥
श्रुतंतद्भवतासर्वंमयातेपरिकीर्तितं ॥ ८ ॥ भूयोपिविष्णुनाभीष्मप्राप्तेवैवस्वतेंतरे ॥ त्रैलोक्यंबलिनाक्रांतंविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ९ ॥ गत्वात्वेका
किनायज्ञेतथासंयमितोबलिः ॥ भूयोपिदेवदेवेनभूमेःप्रक्रमणंकृतम् ॥ १० ॥ प्रादुर्भावोवामनस्यतथाभूतोनराधिप ॥ पुनस्त्रिविक्रमोभूत्वावामनो
भूद्वामनः ॥ ११ ॥ उत्पत्तिरेषातेसर्वाकथिताकुरुनंदन ॥ नागानांतुयथातीर्थंतच्छृणुष्वमहाव्रत ॥ १२ ॥ अनंतोवासुकिश्चैवतक्षकश्चमहा
बलः ॥ कर्कोटकश्चनागेंद्रःपद्मश्चान्यःसरीसृपः ॥ १३ ॥ महापद्मस्तथाशंखःकुलिकश्चापराजितः ॥ एतेकश्यपदायादाएतैरापूरितंजगत् ॥ १४ ॥
एतेषांतुप्रसूत्यातुइदमापूरितंजगत् ॥ कुटिलाभीमकर्माणस्तीक्ष्णास्याश्चाविषोल्वणाः ॥ १५ ॥ दष्ट्वामंदांश्चमनुजान्कुर्युर्भस्मक्षणात्तुते ॥ तद्दर्शनाद्भवे
न्नाशोमनुष्यणांनराधिप ॥ १६ ॥ अहन्यहनिजायेतक्षयःपरमदारुणः ॥ आत्मनस्तुक्षयंदृष्ट्वाप्रजास्सर्वास्समंततः ॥ १७॥ जग्मुःशरण्यंशरणंब्रह्माणं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परमेश्वरं ॥ इममेवार्थमुद्दिश्यप्रजाःसर्वामहीपते॥१८॥ऊचुःकमलजंद्दष्ट्वापुराणंब्रह्मसंज्ञकम् ॥ प्रजाऊचुः ॥ देवदेवेशलोकानांप्रसूतेपरमेश्वर ॥ १९ ॥
त्राहिनस्तीक्ष्णदंष्ट्राणांभुजगानांमहात्मनाम् ॥ दिनेदिनेभयंदेवपश्यामःकृपणाभृशम् ॥ २० ॥ मनुष्यपशुपक्ष्यादितत्सर्वंभस्मसाद्भवेत् ॥
त्वयासृष्टिःकृतादेवक्षीयतेतुभुजंगमैः ॥ २१ ॥ एतज्ज्ञात्वायदुचितंतत्कुरुष्वपितामह ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अहंरक्षांविधास्यापिभवतीनांनसं
शयः ॥ २२ ॥ व्रजध्वंस्वनिकेतानिनीरुजोगतसाध्वसाः ॥ एवमुक्तेप्रजाःसर्वाब्रह्मणाव्यक्तमूर्तिना ॥ २३ ॥ आजग्मुःपरमप्रीताःस्तुत्वाचैवस्वयंभुवम् ॥
प्रयातासुप्रजास्वेवंतानाहूयभुजंगमान् ॥ २४ ॥ शशापपरमक्रुद्धोवासुकिप्रमुखांस्तदा ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अहन्यहनिभूतानिभक्ष्यंतेवैदुरात्मभिः ॥ २५ ॥
नश्यंतितूरगैर्दष्टामनुष्याःपशवस्तथा ॥ यस्मान्मत्प्रभवान्नित्यंक्षयंनयथमानुषान् ॥ २६ ॥ अतोन्यस्मिन्भवेभूयान्ममकोपात्सुदारुणात् ॥ भवतां
हिक्षयोघोरोभाविवैवस्वतेंतरे ॥ २७ ॥ तथान्यःसोमवंशीयोराजावैजनमेजयः ॥ धक्ष्यतेसर्पसत्रेणप्रदीप्तेहव्यवाहने ॥ २८ ॥ मातृष्वसुश्चतनयांस्ता
क्ष्यौवोभक्षयिष्यति ॥ एवंवोभवितानाशःसर्वेषांदुष्टचेतसाम्॥२९॥ शप्त्वाकुलसहस्रंतुयावदेकंकुलंस्थितम् ॥ एवमुक्तेतुवेपंतोब्रह्मणाभुजगोत्तमाः॥३०॥
निपत्यपादयोस्तस्यइदमूचुर्वचस्तदा ॥ भगवन्कुटिलाजातिरस्माकंभूतभावन ॥३१॥विषोल्बणत्वंक्रूरत्वंदंदशूकत्वमेवच॥संपादितंत्वयादेवइदानींशप
सेकथं ॥ ३२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यदिनाममयासृष्टाभवंतःकुटिलाशयाः ॥ ततःकिंबहुनानित्यंभक्षयध्वंगतव्यथाः ॥ ३३ ॥ नागाऊचुः ॥ मर्यादांकुरुदेवे
शस्थानंचैवपृथक्पृथक् ॥ मनुष्याणांतथास्माकंसमयंदेवकारय ॥ ३४ ॥ शापोयोभवतादत्तोमनुष्याजनमेजयः ॥ नाशंनःसर्पसत्रेणउल्बणंचक
रिष्यति ॥ ३५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जरत्कारुरितिख्यातोभविताब्रह्मवित्तमः ॥ जरत्कन्यातस्यदेयातस्यामुत्पत्स्यतेसुतः ॥ ३६ ॥ रक्षांकतासवोविप्रोभवतां
कुलपावनः॥तथाकरोमिनागानांसमयंमनुजैःसह ॥ ३७ ॥ तदेकमनसःसर्वेशृणुध्वंममशासनम् ॥ सुतलंवितलंचैवतृतीयंचतलातलम् ॥ ३८ ॥ दत्तं
चत्रिप्रकारंवोगृहंतत्रगमिष्यथ ॥ तत्रभोगान्बहुविधान्भुंजानाममशासनात् ॥ ३९ ॥ तिष्ठध्वंसत्तमंयावत्कालंतंतुपुनःपुनः ॥ ततोवैवस्वतस्यादौका
इयपेयोभविष्यति ॥ ४० ॥ दायादःसर्वदेवानांसुपर्णस्सर्पभक्षकः ॥ तदाप्रसूतिःसर्पाणांदग्धावैचित्रभानुना ॥ ४१ ॥ भवतांचैवसर्वेषांभ
विष्यतिनसंशयः ॥ येयेक्रूराभोगिनोदुर्विनीतास्तेषामंतोभावितानान्यथैतत् ॥४२॥ कालव्याप्तंभक्षयध्वंचसत्त्वंतथापकारेचकृतेमनुष्यम् ॥ मंत्रौषधैर्गा
रुडैश्चैवतंत्रैर्बध्यंतेदुष्टामानवायेभवंति ॥ ४३ ॥ तेभ्योभीतैर्वर्तितव्यंनचान्याचिंत्तेकार्यंचान्यथावोविनाशः ॥ इतीरितेब्रह्मणावैभुजंगाजग्मुःस्थानंसुतलाख्यं
हिसर्वे ॥ ४४ ॥ तस्थुर्भोगान्भुंजमानाश्चसर्वेरसातलेलीलयासंस्थितास्ते ॥ एवंशापंतुतेलब्ध्वाप्रसादंचचतुर्मुखात् ॥४५॥ तस्थुःपातालनिलयेमुदितेनांत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रात्मना ॥ ततःकालांतरेभूतेपुनरेवंव्यचिंतयन् ॥ ४६ ॥ भविताभरतोराजापांडवेयोमहायशाः ॥ अस्माकंतुक्षयकरोदैवयोगेनकेनचित् ॥ ४७ ॥ कथं
त्रिभुवनेनाथःसर्वेषांचपितामहः ॥ सृष्टिकर्ताजगद्वंद्यःशापमस्मासुदत्तवान् ॥ ४८ ॥ देवंविरंचिनंत्यक्त्वागतिरन्यानविद्यते ॥ वैराजेभवनश्रेष्ठेतत्रदेवःसति
ष्ठति ॥ ४९ ॥ सदेवःपुष्करस्थोवैयज्ञंयजतिसांप्रतम् ॥ गत्वाप्रसादयामस्तंवरंतुष्टःप्रदास्यति॥५०॥ एवंविचिंत्यतेसर्वेनागागत्वाचपुष्करम्॥यज्ञपर्वतमा
साद्यशैलभित्तिमुपाश्रिताः ॥ ५१ ॥ दृष्ट्वानागांस्तथाश्रान्तान्वारिधाराश्चशीतलाः ॥ उदङ्मुखावैनिष्क्रांतास्सर्वेषांतुसुखप्रदाः ॥५२॥ नागतीर्थंततोजातंपृ
थिव्यांभरतर्षभ ॥ नागकुंडंचवैकेचित्सरितंचापरेऽब्रुवन् ॥ ५३ ॥ पुण्यंतत्सर्वतीर्थानांसर्पाणांविषनाशनम् ॥ मज्जन्तितत्रयेमर्त्याअधिश्रावणपंचमि ॥५४॥
नतेषांतुकुलेसर्पाःपीडांकुर्वंतिकर्हिचित् ॥ श्राद्धंपितृणांयेतत्रकरिष्यंतिनराभुवि ॥ ५५ ॥ ब्रह्मातेषांपरंस्थानंदास्यतेनात्रसंशयः ॥ नागानांतुभयं
ज्ञात्वाब्रह्मालोकपितामहः ॥ ५६ ॥ पूर्वोक्तंतुपुनर्वाक्यंनागानश्रावयत्तदा ॥ पंचमीसातिथिर्धन्यासर्वपापहराशुभा ॥ ५७ ॥ यतोस्यामेवसु
तिथौनागानांकार्यमुद्धृतम् ॥ एतस्यांसर्वतोयस्तुकटुम्लंपरिवर्जयेत् ॥ ५८ ॥ क्षीरेणस्नापयेन्नागांस्तस्यतेयांतिमित्रताम् ॥ भीष्मउवाच ॥ शिवदू
तीयथाजातायेनचैवानिवेशिता ॥ ५९ ॥ तन्मेसर्वंयथातत्वंभवान्शंसितुमर्हति ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शिवानीलगिरिंप्राप्तातपसेधृतमानसा ॥ ६० ॥
रौद्रीजटोद्भवाशक्तिस्तस्याःशृणुनृपव्रतम् ॥ तपःकृत्वाचिरंकालंग्रसिष्याम्यखिलंजगत् ॥ ६१ ॥ एवमुद्दिश्यपंचाग्निंसाधयामासभामिनी ॥ तस्याः
कालांतरेदेव्यास्तपंत्यास्तपउत्तमम् ॥ ६२ ॥ रुरुर्नाममहातेजाब्रह्मदत्तवरोसुरः॥समुद्रमध्येरत्नाख्यंपुरमस्तिमहाधनम् ॥ ६३ ॥ तत्रातिष्ठत्सदैत्येंद्रस्सर्वदे
वभयंकरः ॥ अनेकशतसाहस्रकोटिकोटिशतोत्तमैः ॥ ६४ ॥ असुरैरर्चितःश्रीमान्द्वितीयोनमुचिर्यथा ॥ कालेनमहतासोथलोकपालपुरंय
यौ ॥ ६५ ॥ जिगीषुःसैन्यसंवीतोदेवैर्वैरमरोचयत् ॥ उत्तिष्ठतस्तस्यमहासुरस्यसमुद्रतोयंववृधेतिवेगात् ॥ ६६ ॥ अनेकनागग्रहमीनजुष्टमाप्लावयत्प
र्वतसानुदेशान् ॥ अंतःस्थितानेकसुरारिसंघंविचित्रवर्मायुधचित्रशोभम् ॥ ६७ ॥ भीमंबलंचलितंचारुयोधंविनिर्ययौसिंधुजलाद्विशालम् ॥ तत्र
द्विपादैत्यभटाभ्युपेताःसयानघंटाश्वसमृद्धियुक्ताः ॥ ६८ ॥ विनिर्ययुःस्वाकृतिभिर्झषाणांसमत्वमुच्चैःखलुदर्शयंतः ॥ अश्वास्तथाकांचनसूत्रनद्धारो
हीतमत्स्याइवतेजलांते ॥ ६९ ॥ व्यवस्थितास्तैःसममेवतूर्णंविनिर्ययुर्लक्षशःकोटिशश्च ॥ तथारविस्यंदनतुल्यवेगाःसचक्रदंडाक्षतवेणुयुक्ताः ॥ ७० ॥
रथाश्चयंत्रोपरिपीडितांगाश्चलत्पताकाःस्वनितंविचक्रुः ॥ तथैवयोधाःस्थगितास्तरीभिस्तितीर्षवस्तेप्रवरास्त्रपाणयः ॥ ७१ ॥ रणेरणेलब्धजयाःप्रहारि
णोविरेजुरुच्चैरसुरानुगाभृशं ॥ देवेषुवैरणेतेषुविद्रुतेषुविशेषतः ॥७२॥ असुरास्सर्वदेवानामन्वधावंस्ततस्ततः ॥ ततोदेवगणाःसर्वेद्रवंतोभयविह्वलाः ॥७३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नीलंगिरिवरंजग्मुर्यत्रदेवीस्वयंस्थिता॥रौद्रीतपोन्विताधन्याशांभवीशक्तिरुत्तमा ॥७४॥ संहारकारिणीदेवीकालरात्रीतियांविदुः॥सातुदृष्ट्वातदादेवान्भयत्र
स्तान्विचेतसः ॥ ७५ ॥ पप्रच्छविस्मयादेवीप्रोत्फुल्लांबुजलोचना ॥ पृष्ठतोवोनपश्यामिभयंकिंचिदुपागतम् ॥ ७६ ॥ कथंतुविद्रुतादेवाःसर्वेशक्रपुरः
सराः ॥ देवाऊचुः ॥ अयमायातिदैत्येंद्रोरुरुर्भीमपराक्रमः ॥ ७७ ॥ चतुरंगेणसैन्येनमहतापरिवारितः ॥ तस्माद्दीनावयंदेवींभवतीं
शरणंगताः ॥ ७८ ॥ देवानामितिवैश्रुत्वावाक्यमुच्चैर्जहाससा ॥ तस्यांहसंत्यांनिश्चेरुर्वरांग्योवदनात्ततः ॥ ७९ ॥ पाशांकुशधराःसर्वाःपीतोन्नतपयो
धराः ॥ सर्वाश्शूलधराभीमाःसर्वादंष्ट्राङ्कुशाननाः ॥ ८० ॥ आबद्धमकुटाःसर्वाःसंदष्टदशनच्छदाः ॥ फूत्कारखैराशिवैस्त्रासयंत्यश्चराचरम् ॥ ८१ ॥
काश्चिच्छुक्लाम्बरधराःकाश्चिच्चित्राम्बरस्तथा ॥ सुनीलवसनाःकाश्चिद्रक्तपानातिलालसाः ॥ ८२ ॥ नानारूपैर्मुखैस्तास्तुनानावेषवपुर्धराः ॥ ताभि
रेवंवृतादेवीदेवानामभयंकरी ॥ ८३ ॥ माभैष्टदेवाभद्रंवोयावद्धदतिदानवः ॥ चतुरंगबलोपेतोरुरुस्तावत्समागतः ॥ ८४ ॥ तंनीलपर्वतवरंदेवानांमार्गमा
र्गिणः ॥ देवानामग्रतःसैन्यंदृष्ट्वादेवीसमाकुलम् ॥ ८५ ॥ तिष्ठतिष्ठेतिजल्पंतोदैत्यास्तेसमुपागताः ॥ ततःप्रववृतेयुद्धंतासांतेषांमहाभयम् ॥ ८६ ॥
नाराचैर्भिन्नदेहानांदैत्यानांभुविसर्पतां ॥ रोषाद्दंडप्रभग्नानांसर्पाणामिवसर्पताम् ॥ ८७ ॥ शक्तिनिर्भिन्नहृदयागदासंचूर्णितोरसः ॥ कुठारैर्भिन्नशिरसोमुस
लैर्भिन्नमस्तकाः ॥८८ ॥ विद्धोदरास्त्रिशूलाग्रैश्छिन्नग्रीवावरासिभिः ॥क्षताश्वरथमातंगपादाताःपेतुराहवे ॥८९ ॥ रणभूमिंसमासाद्यदैत्याःसर्वेरुरुंविना॥
ततोबलंहतंदृष्ट्वारुरुर्मायांतदाददे ॥ ९० ॥ तयासंमोहितादेव्योदेवाश्चापिरणाजिरे ॥ तामस्यामाययादेव्यासर्वमन्धंतमोभवत् ॥ ९१ ॥ ततोदेवीमहाश
क्त्यातंदैत्यंसमताडयत् ॥ तयातुताडितस्याजौदैत्यस्यप्रगतंतमः ॥ ९२ ॥ मायायामथनष्टायांतामस्यांदानवोरुरुः ॥ पातालमाविशत्तूर्णंतत्रापिपरमे
श्वरी ॥ ९३ ॥ देवीभिःसहिताक्रुद्धापुरतोभिमुखीस्थिता ॥ रुरोस्तुदानवेंद्रस्यभीतस्याग्रेगतस्यच ॥ ९४ ॥ नखाग्रेणशिरश्छित्वाचर्मचादायवेगिता
॥ निष्पपाताथपातालात्पुष्करंचपुनर्गिरिम् ॥ ९५ ॥ कन्यासैन्येनमहताबहुरूपेणभास्वता ॥ देवैस्तुविस्मितैर्दृष्टाचर्ममुंडधरारुरोः ॥ ९६ ॥ स्वकी
येतपसःस्थानेनिविष्टापरमेश्वरी ॥ ततोदेव्योमहाभागाःपरिवार्यव्यवस्थिताः ॥ ९७ ॥ याचयामासुरव्यग्रास्तांतुदेवींबुभुक्षिताः ॥ बुभुक्षितावयं
देविदेहिनोभोजनंवरम् ॥ ९८ ॥ एवमुक्तातततोदेवीदध्यौतासांतुभोजनम् ॥ नाध्यगच्छत्तदातासांभोजनंचिन्तितम्महत् ॥ ९९ ॥ तदादध्यौमहादे
वंरुद्रंपशुपतिंविभुम् ॥ सोपिध्यानात्समुत्तस्थौपरमात्मात्रिलोचनः ॥ १०० ॥ उवाचरुद्रस्तांदेवींकिंतेकार्यंविवक्षितम् ॥ ब्रूहिदेविमहामायेयत्तेमन
सिवर्तते ॥ १ ॥ शिवदूत्युवाच ॥ छागमध्येतुवैदेवछागरूपेणवर्तसे ॥ एतास्त्वांभक्षयिष्यन्तिभक्ष्यमीप्सितमादरात् ॥ २ ॥ भक्षार्थमासांदेवे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शकिंचिद्दातुमिहार्हसि ॥ शूलीकुर्वंतिमामेताभक्षार्थिन्योमहाबलाः ॥ ३ ॥ अन्यथामामपिबलाद्भक्षयेयुर्बुभुक्षिताः ॥ एवंमांतुसमालक्ष्यभक्ष्यं
कल्पयसत्वरम् ॥ ४ ॥ रुद्रउवाच ॥ शिवदूतिब्रवीम्येकंप्रवृत्तंयद्युगांतरे ॥ गंगाद्वारेदक्षयज्ञोगणैर्विध्वंसितोमम ॥ ५ ॥ तत्रयज्ञोमृगोभूत्वाप्रदुद्रा
वसुवेगवान् ॥ मयाबाणेननिर्विद्धोरुधिरेणप्रसेचितः ॥ ६ ॥ अजगंधस्तदाभूतोनामदेवैस्तुमेकृतम् ॥ अजगंधस्त्वमेवेतिदास्येचान्यत्तुभोज
नम् ॥ ७ ॥ एतासांशृणुमेदेविभक्ष्यमेकंमयोचितम् ॥ कथ्यमानंवरारोहेकालरात्रिमहाप्रभे ॥ ८ ॥ यास्त्रीसगर्भादेवेशिअन्यस्त्रीपरिधानकम् ॥
परिधत्तेस्पृशेद्वापिपुरुषस्यविशेषतः ॥ ९ ॥ सभागोस्तुवरारोहेकासांचित्पृथिवीतले ॥ अप्येकवर्षबालंतुगृहत्विातत्रवैबलात् ॥ ११० ॥ भुक्त्वाति
ष्ठंतुसुप्रीताअपिवर्षशतान्बहून् ॥ अन्याःसूतिगृहेच्छिद्रंगृह्णीयुस्तुह्यपूजिताः ॥ १११ ॥ निवसिष्यंतिदेवेशितथावैजातहारिकाः ॥ गृहेक्षेत्रेतटाके
चवाप्युद्यानेषुचैवहि ॥ १२ ॥ अत्येषुचरुदंत्योयास्त्रियस्तिष्ठंतिनित्यशः ॥ तासांशरीरगाश्चान्याःकाश्चित्तृप्तिमवाप्नुयुः ॥ १३ ॥ शिवदूत्युवाच ॥
कुत्सितंभवतादत्तंप्रजानांपरिपीडनम् ॥ नचत्वंबुध्यसेदातुंशंकरस्यविशेषतः ॥ १४ ॥ त्रपाकरंयद्भवतिप्रजानांपरिपीडकम् ॥ नतुतद्युज्यतेदातुंतासांभ
क्ष्यंतुशंकर ॥ १५ ॥ रुद्रउवाच ॥ अवंत्यांतुयदास्कंदोमयापूर्वंतुभद्रितः ॥ चूडाकर्मणिवृत्तेतुकुमारस्यतदाशुभे ॥ १६ ॥ आगत्यमातरोभक्ष्यमपू
र्वंतुप्रचक्रिरे ॥ देवलोकाद्देवगणामातृणांभोक्तुमागताः ॥ १७ ॥ तासांगृहेयदापूर्वंब्रह्माद्यास्सुरसत्तमाः ॥ गंधर्वाप्सरसश्चैवयक्षास्सर्वेचगुह्यकाः ॥ १८ ॥
मेर्वादयःशिखरिणोगंगाद्याःसरितस्तथा ॥ सर्वेनागागजास्सिद्धाःपक्षिणोऽसुरसूदनाः ॥ १९ ॥ डाकिन्यःसहवेतालैर्वृताःसर्वैर्ग्रहैस्तदा ॥ किमुक्तेनामुना
देवियत्सृष्टंब्रह्मणात्विह ॥ १२० ॥ तत्सर्वंभोजनंदत्तंस्वेच्छान्नंचनभोगतं ॥ शिवदूत्युवच ॥ आसांकृतंदेहिभोज्यंदुर्लभंयत्त्रिविष्टपे ॥ २१ ॥ स्नेहाक्तंसगु
डंहृद्यंसुपक्वंपरिकल्पितम् ॥ क्वचिन्नान्येनयद्भुक्तमपूर्वंपरमेश्वर ॥ २२ ॥ एवमुक्तस्तदासोपिदेवदेवोमहेश्वरः ॥ भक्ष्यार्थंतास्तदाप्राहपार्वत्याश्चैवसन्निधौ ॥
॥ २३ ॥ मयावैसाधितंचान्नंप्रकारैर्बहुभिःकृतं ॥ तत्सर्वंचव्ययंयातंनचान्यदिहदृश्यते ॥ २४ ॥ भवतीष्वागतास्वद्यकिंमयादेयमुच्यताम् ॥ अपूर्वंभ
वतीनांयन्मयादेयंविशेषतः ॥ २५ ॥ आस्वादितंनचान्येनभक्ष्यार्थंचददाम्यहम् ॥ अधोभागेचमेनाभेर्वर्तुलौफलसन्निभौ ॥ २६ ॥ भक्षयध्वंहिसहितालं
बौमेवृषणाविमौ ॥ अनेनचापिभोज्येनपरातृप्तिर्भविष्यति ॥ २७ ॥ महाप्रसादंतालब्ध्वादेव्यस्सर्वास्तदाशिवम् ॥ प्रणिपत्यास्थिताइशर्वइदंवचनमब्रवीत्
॥ २८ ॥ करिष्यंतिशुभाचारान्विनाहास्येनयेनराः ॥ तेषांधनंपशुःपुत्रादाराश्चैवगृहादिकम् ॥ २९ ॥ भविष्यतिमयादत्तंयच्चान्यन्मनसिस्थितम् ॥ हा
स्येनदीर्घदशनादरिद्राश्चभवंतिते ॥ १३० ॥ तस्मान्ननिंदाहास्यंचकर्तव्यंहिविजानता ॥ भवत्योमातरःख्याताह्यस्मिन्लोकेभविष्यथ ॥ ३१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उपहारेनरायेतुकरिष्यंतिचकौमुदीम् ॥ चणकान्पूरिकाश्चैववृषणैःसहपूपकान् ॥ ३२ ॥ बंधुभिःस्वजनैश्चैवतेषांवंशोनछिद्यते ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंधना
र्थीलभतेधनम् ॥ ३३ ॥ रूपवान्सुभगोभोगीसर्वशास्त्रविशारदः ॥हंसयुक्तेनयानेनब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ३४ ॥ शिवदूतिमयाप्येवंतासांदत्तंचभक्षणम्
त्रपाकरींकभवत्याउक्तोहंतान्निशामय ॥ ३५ ॥ जयस्वदेविचामुंडेजयभूतापहारिणि ॥ जयसर्वगतेदेविकालरात्रिनमोस्तुते ॥ ३६ ॥ विश्वमूर्ति
युतेशुद्धेविरूपाक्षित्रिलोचने ॥ भीमरूपेशिवेविद्येमहामायेमहोदरे ॥ ३७ ॥ मनोजयेमनोदुर्गेभीमाक्षिक्षुभितक्षये ॥ महामारिविचित्रांगिगी
तनृत्याप्रियेशुभे ॥ ३८ ॥ विकरालिमहाकालिकालिकेपापहारिणि ॥ पाशहस्तेदंडहस्तेभीमहस्तेभयानके ॥ ३९ ॥ चामुंडेज्वलमानास्येती
क्ष्णदंष्ट्रेमहाबले ॥ शिवयानप्रियेदेविप्रेतासनगतेशिवे ॥ १४० ॥ भीमाक्षिभीषणेदेविसर्वभूतभयंकरि ॥ करालिविकरालेचमहाकालिकरालिनि ॥
॥ ४१ ॥ कालिकरालविक्रांतेकालरात्रिनमोस्तुते ॥ सर्वशस्त्रभृतेदेविनमोदेवनमस्कृते ॥ ४२ ॥ एवंस्तुताशिवदूतीरुद्रेणपरमेष्ठिना ॥ तुतोषपरमादे
वीवाक्यंचैवमुवाचह ॥ ४३ ॥ वरंवृणीष्वदेवेशयत्तेमनसिवर्तते ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ स्तोत्रेणानेनयेदेविस्तोष्यंतित्त्वांवरानने ॥ ४४ ॥ तेषांत्वंवरदादे
विभवसर्वगतासती ॥ इमंपर्वतमारुह्ययःपूजयतिभक्तितः ॥ ४५ ॥ सपुत्रपौत्रपशुमान्समृद्धिमुपगच्छतु ॥ यश्चैवंशृणुयाद्भक्त्यास्तवंदेविसमुद्भवं ॥४६॥
सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंनिर्वाणमृच्छतु ॥ भ्रष्टराज्योयदाराजानवम्यांनियतःशुचिः ॥ ४७ ॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांसोपवासोनरोत्तम ॥ संवत्सरेणलभतांरा
ज्यंनिष्कंटकंपुनः ॥ ४८ ॥ एषाज्ञानान्विताशक्तिःशिवदूतीतिचोच्यते ॥ यएवंशृणुयान्नित्यंभक्त्यापरमयानृप ॥ ४९ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंनिर्वाण
माप्नुयात् ॥ यश्चैनंपठतेभक्त्यास्नात्वावैपुष्करेजले ॥१५०॥ सर्वमेतत्फलंप्राप्यब्रह्मलोकेमहीयते ॥ यत्रैतल्लिखितंगेहेसदातिष्ठतिपार्थिव ॥५१॥ नतत्रा
ग्निभयंघोरंसर्वचोरादिसंभवं ॥ यश्चेदंपूजयेद्भक्त्यापुस्तकेपिस्थितंबुधः ॥ ५२ ॥ तेनचेष्टंभवेत्सर्वंत्रैलोक्यंसचराचरं ॥ जायंतेबहवःपुत्राःधनंधान्यं
वरास्त्रियः ॥५३॥ रत्नान्यश्वागजाभृत्यास्तेषामाशुभवंतिच ॥यत्रेदंलिख्यतेगेहेतत्राप्येवंध्रुवंभवेत्॥१५४॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेशिवदूतीचरितं
नामएकत्रिंशोऽध्यायः ॥३१ ॥ भीष्मउवाच ॥ केनकर्मविपाकेनप्रेतत्वंजायतेपुनः ॥ केनवात्रप्रमुच्येततन्मेब्रूहिमहामते ॥ १ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अ
हंतेकथयिष्यामिसर्वमेतदशेषतः ॥ यच्छ्रुत्वानपुनर्मोहंयास्यतेनृपसत्तम ॥२॥येनजायेतप्रेतत्वंयेनचास्मात्प्रमुच्यते ॥ प्राप्नोतिनरकंघोरंदुस्तरंत्रिदशैरपि
॥ ३ ॥ सतांसंभाषणेचैवपुण्यतीर्थानुकीर्त्तने ॥ मानवास्तुप्रमुच्यंतआपन्नाःप्रेतयोनिषु ॥ ४ ॥ श्रूयतेहिपुराभीष्मब्राह्मणःसंशितव्रतः ॥ पृथुस्सर्वत्रवि
ख्यातःसंतोपेचसदास्थितः ॥ ५ ॥ स्वाध्याययुक्तोगेहेषुनित्ययोगश्चयोगवित् ॥ जपयज्ञविधानेनयुक्तंकालंक्षिपेच्चसः ॥ ६ ॥ युक्तःक्षमादयाभ्यांचक्षां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यायुक्तश्चतत्त्ववित् ॥ अहिंसाहितचित्तश्चमार्दवेचतथास्थितः ॥ ७ ॥ ब्रह्मचर्यसमायुक्तस्तपोयोगसमन्वितः ॥ युक्तःसपितृकार्येषुयुक्तोवैदिककर्मसु ॥
॥८॥परलोकभयेयुक्तोयुक्तस्सत्यवचःप्रति ॥ युक्तोमधुरवाक्येषुयुक्तश्चातिथिपूजने ॥९॥ इष्टापूर्तसमायुक्तोयुक्तोद्वंद्वविवर्जने ॥ स्वकर्मविधिसंयुक्तोयुक्तः
स्वाध्यायकर्मसु ॥ १० ॥ एवंकर्माणिकुर्वतस्संसारविजिगीषया ॥ बहून्यब्दान्यतीतानिब्राह्मणस्यगृहेसतः ॥ ११ ॥ तस्यबुद्धिरियंजातातीर्थाभिगम
नंप्रति ॥ पुण्यैस्तीर्थजलैरेतत्क्लिन्नंकुर्यांकलेवरम् ॥ १२ ॥ प्रयतःपुष्करेस्नात्वाभास्करस्योदयंप्रति ॥ कृतजप्यनमस्कारोप्यद्धानंप्रत्यपद्य
त ॥ १३ ॥ अग्रतःपंचपुरुषानपश्यत्सोतिभीषणान् ॥ वनेकंटकवृक्षाढ्येनिर्जनेपक्षिवर्जिते ॥ १४ ॥ तान्दृष्ट्वाविकृताकारान्सुघोरान्पापदर्श
नान् ॥ ईषत्संत्रस्तहृदयोव्यतिष्ठन्निश्चलाकृतिः ॥ १५ ॥ अवलंब्यततोधैर्यंभयमुत्सृज्यदूरतः ॥ पप्रच्छमधुराभाषीकेयूयंविकृताः कुतः ॥ १६ ॥
किंवाचैवकृतंकर्मयेनप्राप्ताश्चवैकृतम् ॥ कथमेवंविधाःसर्वेप्रस्थिताःकुत्रचाध्वनि ॥ १७॥ प्रेताऊचुः ॥ क्षुत्पिपासान्वितानित्यंमहादुःखसमावृताः ॥
हृतप्रज्ञावयंसर्वेनष्टसञ्ज्ञाविचेतसः ॥ १८ ॥ नजानीमोदिशंचापिप्रदिशंचापिकांचन ॥ नांतरिक्षंमहींचापिनजानीमोदिवंतथा ॥ १९ ॥ यदेत
दुःखमाख्यातमेतदेवसुखंभवेत् ॥ प्रभातमिदमाभातिभास्करोदयदर्शनात् ॥ २० ॥ अहंपर्युषितोनामसूचीमुखस्तथापरः ॥ शीघ्रगोरोहकश्चै
वपंचमोलेखकस्तथा ॥२१॥ ब्राह्मणउवाच ॥ प्रेतानांकर्मजातानांनाम्नांवैसंभवःकुतः ॥ किंतत्कारणमुद्दिश्ययतोयूयंसनामकाः ॥ २२ ॥ प्रेताऊचुः ॥
अहंस्वादुसदाभुंजेदद्यांपर्युषितंद्विजे ॥ एतत्कारणमासाद्यनामपर्युषितोमम ॥ २३ ॥ सूचिताबहवोनेनविप्राश्चान्नाद्यकांक्षिणः ॥ एतत्कारणमुद्दिश्य
सूचीमुखाभिधोमतः ॥ २४ ॥ शीघ्रंगतोस्मिविप्रेणयाचितःक्षुधितेनच ॥ एतत्कारणमुद्दिश्यशीघ्रगोद्विजसत्तम ॥ २५॥ गृहोपरिसदास्वादुभुंक्तेद्विजभये
नहि ॥ उद्विग्नमानसस्तत्रतेनासौरोहकःस्मृतः ॥२६॥ मौनेचापिस्थितोनित्यंयाचितोविलिखन्महीम् ॥ अस्माकमपिपापिष्ठोलेखकोनामनामतः ॥२७॥
कृच्छ्रेणलेखकोयातिरोहकस्तुअवाक्शिराः॥शीघ्रगःपंगुतांप्राप्तःसूचीसूचीमुखोभवत् ॥२८॥पर्युषितोलम्बग्रीवोलंबोदरउदाहृतः॥बृहद्वृषणलंबोष्ठःपापाद
स्मादजायत ॥ २९ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तंसहेतुकम् ॥ पृच्छस्वयदितेश्रद्धापृष्टाश्चकथयामहे ॥ ३० ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ येजीवाभुवितिष्ठंति
सर्वेप्याहारमूलकाः ॥ युष्माकमपिचाहारंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः॥३१॥ प्रेताऊचुः॥शृणुष्वाहारमस्माकंसर्वसत्वविगर्हितम् ॥ यच्छ्रुत्वानिंदसेविप्रभूयोभूय ॥ ९३ ॥
श्चनित्यशः ॥३२॥ श्लेष्ममूत्रपुरीषेणयोषिदङ्गमलेनच ॥ गृहाणित्यक्तशौचानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ॥ ३३ ॥ स्त्रीभिर्दग्धानिकीर्णानिप्रकीर्णोच्छिष्टकानिच ॥
मलेनापिजुगुप्स्यानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ॥ ३४ ॥ चित्तलज्जाविहीनानिहोमहीनानियानिच ॥ व्रतैश्चैवविहीनानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ॥ ३५ ॥ गुरवो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नैवपूज्यंतेस्त्रीजितानिगृहाणिच ॥ क्रोधलोभगृहीतानिप्रेताभुंजंतितत्रवै ॥ ३६ ॥ त्रपामेजायतेतातकथ्यमानेस्वभोजने ॥ अस्मात्परतरं
चान्यन्नवक्तुमपिशक्यते ॥ ३७ ॥ निवृत्तिंप्रेतभावस्यपृच्छामस्त्वांदृढव्रत ॥ यथानभवतिप्रेतस्तन्मेवदतपोधन ॥ ३८ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥
एकरात्रद्विरात्रादिकृच्छ्रचांद्रायणादिभिः ॥ व्रतैरन्यैःकृतैर्नित्यंनप्रेतोजायतेनरः ॥ ३९ ॥ त्रीनग्नीन्पञ्चचैकंवायोहन्यहनिसेवते ॥ सर्वभूतदयापन्नो
नप्रेतोजायतेनरः ॥ ४० ॥ तुल्योमानेऽपमानेचतुल्यःकांचनलोष्टयोः ॥ तुल्यःशत्रौचमित्रेचनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४१ ॥ देवतातिथिपूजासुगुरुपूजा
सुनित्यशः ॥ रतोवैपितृपूजासुनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४२ ॥ शुक्लांगारकसंयुक्ताचतुर्थीजायतेयदा ॥ श्रद्धयाश्राद्धकृत्तस्यांनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४३ ॥ जि
तक्रोधविमर्शोयस्तृष्णासंगविवर्जितः ॥ क्षमावान्दानशीलश्चनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४४ ॥ गोब्राह्मणांश्चतीर्थानिपर्वतांश्चनदीस्तथा ॥ देवांश्चैवतुयोवन्द्या
न्नप्रेतोजायतेनरः ॥ ४५ ॥ प्रेताऊचुः ॥ श्रुताश्चविविधाधर्माःपृच्छामोदुःखितामुने ॥ येनवैजायतेप्रेतस्तन्नोवदमहामते ॥ ४६ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ शूद्रा
न्नेनतुभुक्तेनब्राह्मणेनविशेषतः ॥ म्रियतेह्युदरस्थेनसवैप्रेतोभवेन्नरः ॥ ४७ ॥ मातरंपितरंभ्रातॄन्भगिनींसुतमेवच ॥ अदृष्टदोषांस्त्यजतिसप्रेतोजायते
नरः ॥ ४८ ॥ अयाज्ययाजनाच्चैवयाज्यस्यचविवर्जनात् ॥ रतोवैशूद्रसेवासुसप्रेतोजायतेनरः ॥ ४९ ॥ न्यासापहर्तामित्रध्रुक्शूद्रपाकरतःसदा ॥ विस्र
म्भघातीकूटस्थःसप्रेतोजायतेनरः ॥ ५० ॥ ब्रह्महागोघ्नकःस्तेनःसुरापोगुरुतल्पगः ॥ भूमिकन्यापहर्ताचसप्रेतोजायतेनरः ॥ ५१ ॥ सामान्यांदक्षिणांल
ब्ध्वाएकएवनिगूहति ॥ नास्तिकीभावनिरतःसवैप्रेतोभिजायते ॥ ५२ ॥ एवंब्रुवाणेविप्रेन्द्रआकाशेदुंदुभिस्वनः ॥ पुष्पवृष्टिःपपातोर्व्यांदेवैर्मुक्तासह
स्रशः ॥ ५३ ॥ प्रेतानांतुविमानानिआगतानिसमंततः ॥ अस्यविप्रस्यसंभाषात्पुण्यसंकीर्तनेनच ॥ ५४ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसतांसंभाषणंकुरु ॥ यदि
तेश्रेयसाकार्यंगंगासुतअतंद्रितः ॥५५॥ तिलकंसर्वधर्मस्यपञ्चप्रेतकथामिमाम् ॥ पठेल्लक्षंयोऽस्यकुलेनप्रेतोजायतेनरः ॥५६॥ शृणोतिवाप्यभीक्ष्णंवाश्रद्ध
यापरयान्वितः ॥ भक्त्यासमन्वितोवापिनप्रेतोजायतेनरः ॥ ५७ ॥ भीष्मउवाच ॥ अंतरिक्षेकिमर्थंतुपुष्करंपरिकीर्त्यते ॥ मुनिभिर्धर्मशीलैश्चलभ्यतेत
त्कथंत्विह ॥ ५८ ॥ येनतल्लभ्यतेलब्धंलब्धंचैवफलप्रदम् ॥ तन्मेसर्वंसमाचक्ष्वकौतुकादेवपृच्छतः ॥ ५९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ऋषिकोटिस्समायाताद
क्षिणापथवासिनी ॥ स्नानार्थंपुष्करेराजन्पुष्करंचावियद्गतम् ॥ ६० ॥ मत्वातेमुनयःसर्वेप्राणयामपरायणाः ॥ ध्यायमानाःपरंब्रह्मस्थिताद्वादशवत्स
रान् ॥६१॥ ब्रह्मामहर्षयस्तत्रदेवास्सेन्द्रास्समागताः ॥ ऋषयोंतर्हिताःप्रोचुर्नियमांस्तेसुदुष्करान् ॥६२॥ आकारणंपुष्करस्यमंत्रेणक्रियतांद्विजाः ॥ आ
पोहिष्ठेतितिसृभिर्ऋग्भिःसांनिध्यमेष्यति ॥ ६३ ॥ अघमर्षणजप्येनभवेद्वैफलदायकम् ॥ विप्रैर्वाक्यावसानेतुसर्वैस्तैस्तुतथाकृतम् ॥ ६४ ॥ कृतेनपु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ण्यतांप्राप्तायेनिदेशाच्चतोद्विजाः ॥ गर्हिताधर्मशास्त्रेषुतेविप्रादक्षिणोत्तराः ॥ ६५ ॥ येचान्येपार्वतीयाश्चश्राद्धेनार्हंतिकेतनम् ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्नवि
यत्येवंसमास्थितम्॥६६॥ कार्तिक्यांपुष्करंस्नानात्पूततामभियच्छति ॥ ब्रह्मणासहितंराजन्सर्वेषांपुण्यदायकम् ॥ ६७ ॥ तत्रागतास्तुयेवर्णाःसर्वेतेपुण्य
भाजनाः॥द्विजैस्तुल्यानसंदेहोविनामंत्रेणतेनृप ॥ ६८ ॥ आग्नेयंतुयदाऋक्षंकार्तिक्यांभवतिक्वचित् ॥ महतीसातिथिर्ज्ञेयास्नानेदानेतथोत्तमा॥६९॥ यदाया
म्यंतुभवतिऋक्षंतस्यांतिथौक्वचित् ॥ तिथिःसापिमहापुण्यायतिभिःपरिकीर्तिता ॥ ७० ॥ प्राजापत्यंयदाऋक्षंतिथौतस्यांनराधिप ॥ सामहाकार्तिकीप्रो
क्तादेवानामपिदुर्लभा ॥ ७१ ॥ यदाचार्केगुरौसोमेवारेष्वेतेषुवैत्रिषु ॥ त्रीण्येतानिचऋक्षाणिस्वयंप्रोक्तानिब्रह्मणा ॥ ७२ ॥ अत्राश्वमेधिकंपुण्यंस्नातस्य
भवतिध्रुवम् ॥ दानमक्षयतांयातिपितॄणांतर्पणंतथा ॥७३॥ विशाखासुयदाभानुःकृत्तिकासुचचंद्रमाः ॥ सयोगःपुष्करोनामपुष्करेष्वतिदुर्लभः ॥ ७४ ॥
अंतरिक्षावतीर्णेतुतीर्थेपैतामहेशुभे ॥ स्नानंयेत्रकरिष्यंतितेषांलोकामहोदयाः ॥ ७५ ॥ नस्पृहांतेन्यपुण्यस्यकृतस्याप्यकृतस्यच ॥ करिष्यंतिमहा
राजसत्यमेतदुदाहृतम् ॥ ७६ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंपृथिव्यामिहपठ्यते ॥ नास्मात्परंपुण्यतीर्थंलोकेषुनृपपठ्यते ॥ ७७ ॥ कार्तिक्यांतुविशेषेणपुण्यापा
पहराशुभा ॥ उदुंबरवनात्तस्मादागाताचसरस्वती ॥ ७८ ॥ तयातत्पूरितंतीर्थंपुष्करंमुनिसेवितम् ॥ दक्षिणेशिखरंभातिपर्वतस्याविदूरतः ॥ ७९ ॥
नीलांजनचयप्रख्यंवर्णतोनीलशाद्वलम् ॥ तयातच्छिखरंतस्यखस्थितंपुष्करंयथा ॥ ८० ॥ प्रावृट्कालेवियत्पूर्णंघनवृंदमिवोच्छ्रितम् ॥ कदंबपुष्पगं
धाढ्यंकुटजार्जुनभूषितम् ॥ ८१ ॥ रथमार्गमिवारोढुंरवेस्तच्छिखरंस्थितम् ॥ वृत्तैस्सपुलकैस्स्निग्धैःस्त्रीणामिवपयोधरैः ॥ ८२ ॥ श्रीफलैःशिखरंभा
तिसमन्तात्सुमनोहरैः ॥ गुंजद्भिःषट्पदकुलैःसमंतादुपशोभितम् ॥ ८३ ॥ कोकिलारावरुचिरंशिखिकेकारवाकुलम् ॥ शृंगेमनोहरेतस्मिन्नुद्गतासुमनो
रमा ॥ ८४॥ पुण्यापुण्यजलोपेतानदीयंब्रह्मणस्सुता ॥ वंशस्तंबात्सुविपुलाप्रवृत्ताचोत्तरामुखी॥८५॥ गत्वाततोनातिदूरात्पुनर्यातिपराङ्मुखी ॥ ततः
प्रभृतिसादेवीप्रसन्नाप्रकटास्थिता ॥ ८६ ॥ अन्तर्धानंपरित्यज्यप्राणिनामनुकम्पया ॥ कनकासुप्रभाचैवनन्दाप्राचीसरस्वती ॥ ८७ ॥ पंचस्रोताः
पुष्करेषुब्रह्मणापरिभाषिता ॥ तस्यास्तीरेसुरम्याणितीर्थान्यायतनानिच ॥ ८८ ॥ संसेवितानिमुनिभिःसिद्धैश्चापिसमंततः ॥ तेषुसर्वेषुभावितधर्महे
तुःसरस्वती ॥ ८९ ॥ हाटकक्षितिगौरीणांतत्तीर्थेषुमहोदयम् ॥ दानंदत्तंनरैःस्नातैर्जनयत्यक्षयंफलम् ॥ ९० ॥ धान्यप्रदानंप्रवरंवदंतितिलप्रदानंचत
थामुनींद्राः ॥ यैस्तेषुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुप्रवरंप्रदिष्टम् ॥ ९१ ॥ प्रायोपवेशंप्रयतःप्रयत्नाद्यस्तेषुकुर्यात्प्रमदापुमान्वा ॥ तीर्थेपिसंयोज्यमनोपिचेत्थं
भुंक्तेफलंब्रह्मगृहेयथेष्टम्॥९२॥ तस्योपकंठेम्रियतेहियैस्तुकर्मक्षयात्स्थावरजंगमैश्च ॥ तेचापिसर्वेसकलंप्रसह्यलभंतियज्ञस्यफलंदुरापम् ॥९३॥ ततस्तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधर्मफलारणीचजन्मादिदुःखार्दितचेतसांतु ॥ सर्वात्मनाचारुफलासरस्वतीसेव्याप्रयत्नात्पुरुषैर्महानदी ॥ ९४ ॥ तत्रयेसलिलंपूतंपिबंतिसततंनराः ॥
नतेमनुष्यादेवास्तेजगत्यामिहसंस्थिताः ॥ ९५ ॥ यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्चयत्फलंप्राप्यतेद्विजैः ॥ तदत्रस्नानमात्रेणशूद्रैरपिस्वभावजैः ॥ ९६ ॥ दर्शनात्पु
ष्करस्यापिमहापातकिनोपिये ॥ तेपितत्पापनिर्मुक्ताःस्वर्गंयांतितनुक्षये ॥ ९७ ॥ तत्रोपवासीयज्ञस्यपुंडरीकस्ययत्फलम् ॥ तत्प्राप्नो
तिनरःक्षिप्रमल्पायासेनपुष्करे ॥ ९८ ॥ माघमासेतिलान्यस्तुप्रयच्छतिचसाद्विजे ॥ यथाशक्तिचभक्त्याचसविष्णुभवनेवसेत् ॥ ९९ ॥ तत्रोपवासं
स्नानंचपंचगव्याशनंतथा ॥ यःकरोतिनरःसोपिदेहांतेस्वर्गमाप्नुयात् ॥ १०० ॥ वसंतितत्समीपस्थायेपितस्करजातयः ॥ तेपितस्यानुभा
वेनस्वर्यांतिचनसंशयः ॥ १ ॥ येपुनःशूद्रवृत्तिस्थास्त्रिरात्रोपोषितानराः ॥ प्रयच्छंतिद्विजेष्वर्थंब्रह्मशक्तिसमन्विताः ॥ २ ॥ तेमृतायानमारूढाः प
द्मासनचतुर्भुजाः ॥ ब्रह्मणासहसायुज्यंप्राप्नुवंत्यपुनर्भवम् ॥ ३ ॥ गंगोद्भेदंयत्रगंगासंप्राप्तासरितांवराम् ॥ सरस्वतींद्रष्टुकामासांत्वार्थंप्रोद्गताऽब
रात् ॥ ४ ॥ तत्रगत्वापयःपूतंसुरसिद्धनिषेवितम् ॥ सारस्वतंचाविमलंविद्याधरगणार्चितम् ॥५॥ पीतमेकांजलिमितंयेनाप्तंतेनतत्परं॥अवलोक्यदिशंपूर्वांमा
हगंगेसखित्वया ॥ ६ ॥ एकाकिनीवियुक्तास्मिकयास्येहमबांधवा ॥ तांविज्ञायततोगंगारुदंतींशोककर्शिताम् ॥ ७ ॥ पूर्वदेशात्समायाताद्रष्टुंतांदीनमा
नसाम् ॥ दृष्ट्वाचतांमहाभागांपरिष्यज्यतुपीडिताम् ॥ ८ ॥ नेत्रेप्रमृज्यचैतस्याःप्राहगंगावचस्तदा ॥ मारोदीस्त्वंमहाभागेदुःष्करंतेकृतंसखि ॥९॥देवका
र्येयदन्येनकर्तुंशक्येतनैवहि ॥ एतस्मात्तेमहाभागेद्रष्टुंदेवाःसमागताः ॥११०॥ एषांचक्रियतांपूजावाङ्मनःकायकर्मणा ॥ सरस्वतीसुरेंद्राणांकृत्वापूजा
विधिक्रमम् ॥ ११ ॥ क्रमेणब्रह्मजापश्चात्संगतातुसखीजनम् ॥ ज्येष्ठमध्यमयोर्मध्येसंगमोलोकविश्रुतः ॥ १२ ॥ पश्चान्मुखीब्रह्मसुताजाह्नवीतुउदङ्मुखी
ततस्तेविबुधाःसर्वेपुष्करंयेसमागताः ॥ १३ ॥ विदित्वादुष्करंकर्मतस्यास्तुतिमकारयन् ॥ त्वंबुद्धिस्त्वंमतिर्लक्ष्मीस्त्वंविद्यात्वंगतिःपरा॥१४॥ त्वंश्रद्धा
त्वंपरानिष्ठाबुद्धिर्मेधारतिःक्षमा ॥ त्वंसिद्धिस्त्वंस्वधास्वाहात्वंपवित्रंमतंमहत् ॥ १५ ॥ संध्यारात्रिःप्रभाभूतिर्मेधाश्रद्धासरस्वती ॥ यज्ञविद्यामहावि
द्यागुह्यविद्याचशोभना ॥ १६ ॥ आन्वीक्षिकीतुयावार्तादंडनीतिश्चकथ्यते ॥ नमोस्तुतेपुण्यजलेनमःसागरगामिनि ॥ १७ ॥ नमस्तेपापनिर्मोकेनमोदेवि
जगत्प्रिये ॥ एवंस्तुताहिसादेवीदिव्यास्वार्थपरायणैः ॥ १८ ॥ एवंसाप्राङ्मुखीतत्रास्थितादेवीसरस्वती ॥ सर्वतीर्थमयीदेवीसर्वामरसमन्विता ॥ १९ ॥
प्राचीसेतिबुधैर्ज्ञेयाब्रह्मणोवचनंतथा ॥ तत्रशुद्धावटंनामतीर्थंपैतामहंस्मृतम् ॥१२०॥ दर्शनेनापिवैतस्यमहापातकिनोपिये ॥ भोगिभोगान्समश्नंतिविशु
द्धाब्रह्मणोंतिके ॥ २१ ॥ प्रायोपवेशंयेतत्रप्रकुर्वंतिनरोत्तमाः ॥ तेमृताब्रह्मयानेनदिवंयांत्यकुतोभयाः ॥ २२ ॥ तत्राल्पमपियैर्दानंदत्तंब्रह्मविदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्मनाम् ॥जन्मांतरशतंतेषांतैर्दत्तंभावितात्मनाम् ॥ २३ ॥ खण्डस्फुटितसंस्कारंतत्रकुर्वन्तियेनराः ॥ तेब्रह्मलोकमासाद्यमोदन्तेसुखिनस्सदा ॥ २४ ॥
योऽत्रपूजाजपोहोमः कृतोभवतिदेहिनाम् ॥ अनन्तंतत्फलंसर्वंब्रह्मभक्तिरतात्मनाम् ॥ २५ ॥ तत्रदीपप्रदानेनज्ञानचक्षुरतींद्रियः ॥ प्राप्नोतिधूपदा
नेनस्थानंब्रह्मनिषेवितम् ॥ २६ ॥ अथकिंबहुनोक्तेनसंगमेयत्प्रदीयते ॥ तदनंतफलंप्रोक्तंजीवतोवामृतस्यच ॥ २७ ॥ स्नानाज्जपात्तथाहो
मादनंतफलसाधकम् ॥ रामेणागत्यवैतत्रपिंडंदशरथस्यच ॥ २८ ॥ दत्तंश्राद्धंतत्रतेनमार्कंडेयेनदर्शिते ॥ तत्रवापीचतुःकोणातत्रपिंडप्रदा
नराः ॥ २९ ॥ हंसयुक्तेनयानेनसर्वेयांतित्रिविष्टपम् ॥ तस्यांवाप्यांतुवैब्रह्मापितृमेधंचकारह ॥ १३० ॥ यज्ञंयज्ञविदांश्रेष्ठःसमाप्तवरदक्षिणम् ॥
वसवःपितरोज्ञेयारुद्राश्चैवपितामहाः ॥ ३१ ॥ आदित्याश्चततस्तेषांविहिताःप्रपितामहाः ॥ त्रिविधाअपिआहूयपुनरुक्ताविरिंचिना ॥ ३२ ॥
भवद्भिःपिंडदानार्थंग्राह्यमत्रस्थितैस्सदा ॥ यत्कृतंपितृकार्यंचतदनंतफलंभवेत् ॥ ३३ ॥ वृत्यर्थंपितरस्तेषांतुष्टाश्चैवपितामहाः ॥ लभंतेत
र्पणात्तृप्तिंपिंडदानात्त्रिविष्टपम् ॥ ३४ ॥ तस्मात्सर्वंपरित्यज्यप्राचीनेपिंडदोभवेत् ॥ दत्वापुत्रःप्रयत्नेनपितॄन्सर्वांश्चतर्पयेत् ॥ ३५ ॥ प्राचीने
श्वरदेवस्यपुरोभूतंप्रतिष्ठितम् ॥ आदितीर्थंतदित्युक्तंदर्शनादपिमुक्तिदम् ॥ ३६॥ स्पृष्ट्वातुसलिलंतत्रमुच्यतेजन्मबंधनात् ॥ अवगाहनाद्ब्रह्मणोसौभवत्य
नुचरःसदा ॥ ३७ ॥ आदितीर्थेनरःस्नात्वायःप्रदद्यात्समाधिना ॥ अन्नमल्पमपिप्रायःप्रायशस्स्वर्गमाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ यस्तत्रब्रह्मभक्तानांनरःस्नात्वाद
देद्धनम् ॥ कृसरेणापिहेम्नाचसस्वर्गेमोदतेसुखी ॥ ३९ ॥ प्राचीसरस्वतीतत्रनरैःकिंमृग्यतेपरम् ॥ तस्यांस्नानात्फलंतृप्त्यैतपोयज्ञादिलक्षणम् ॥ १४० ॥
येपिबंतिनराःपुण्यांप्राचींदेवींसरस्वतीम् ॥ नतेनराःसुराज्ञेयामार्कंडेयर्षिरब्रवीत् ॥४१॥ सरस्वतीनदींप्राप्यनस्नानेनियमःक्वचित् ॥ भुक्तेवानचवाभुक्तेदि
वावायदिवानिशि ॥ ४२ ॥ तत्तीर्थंसर्वत्तीर्थानांप्राचीनंप्रवरंस्मृतत् ॥ पापघ्नंपुण्यजननंप्राणिनांपरिकीर्तितम् ॥ ४३ ॥ येपुनर्भावितात्मानस्तत्रस्नात्वाज
नार्दनम् ॥ पूजयन्तियथाशक्तितेप्रयांतित्रिविष्टपम् ॥ ४४ ॥ देवानांप्रवरोविष्णुस्तेनयत्रसरस्वती ॥ सेवितातत्परंतीर्थंक्षितौब्रह्मसुतोब्रवीत् ॥ ४५ ॥
ततस्तस्मान्महातीर्थंमन्यमानामहोदयम् ॥ मंदाकिनीमुदीक्षंतीस्थितातत्रसरस्वती ॥ ४६ ॥ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांपरंस्वायंभुवोब्रवीत् ॥ मंदाकिन्यासमं
यत्रप्राप्यपुण्यसमागमम् ॥ ४७ ॥ तत्रस्थानेस्थितादेवैः स्तुतादेवीसरस्वती ॥ मत्वाचैकाकिनींतांतुदीनास्यांदीनमानसां ॥ ४८ ॥ सखींतदासृज
द्ब्रह्मारूपिणींविमलेक्षणाम्॥हरिणींहरिरप्याशुजज्ञेकमललोचनाम् ॥४९॥ वज्रिणीमपिदेवेशोवज्रपाणिर्विसृष्टवान् ॥ सुकुरंगरुचिंदेवोनीलकंठोवृषध्वजः ॥
॥ १५० ॥ सखींसंजनयामाससरस्वत्यास्त्रिलोचनः ॥ विलोक्यमानासाराजन्सखीभिःसुरसुंदरी ॥ ५१ ॥ प्रहृष्टायातुमारब्धादेवादेशान्महानदी ॥ ततःस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खीभिःसार्द्धंसाप्राचीनागंतुमुद्यता॥९२॥ सरस्वतीसमस्तानांतासांश्रेष्ठतमास्मृता॥प्राचीसरस्वतीतोयंयेपिबंतिमृगाभुवि ॥९३॥ तेपिस्वर्गंगमिष्यंतियथै
द्विजवरायथा ॥ चिंतामणिरिवात्रैषाप्राचीज्ञेयासरस्वती ॥९४॥ तथाकामफलस्येयंहेतुभूतामदानदी ॥ दक्षिणांदिशमालोक्यपुनःपश्चान्मुखीगता ॥९५॥
उक्तातयातथागंगादिशंप्राचींव्रजस्वह ॥ विस्मर्तव्यानचाहंतेव्रजदेवियथागतम् ॥ १९६ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतीर्थावतारोनाम
द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥ भीष्मउवाच ॥ मार्कंडेयेनवैरामःकथमत्रप्रबोधितः ॥ कथंसमागमोभूतःकस्मिन्कालेकदामुने ॥ १ ॥ मार्कंडेयःक
स्यसुतःकथंजातोमहातपाः ॥ नाम्नोस्यनिगमंब्रुहियथाभूतंमहामुने ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अथतेसंप्रवक्ष्यामिमार्कंडेयोद्भवंपुनः ॥ पुराकल्पेमुनिः
पूर्वंमृकंडुर्नामविश्रुतः ॥ ३ ॥ भृगोःपुत्रोमहाभागःसभार्यस्तप्तवांस्तपः ॥ तस्यपुत्रस्तदाजातोवसतस्तुवनांतरे ॥ ४ ॥ सपंचवार्षिकोभूतो
बालएवगुणाधिकः ॥ ज्ञानिनासतदादृष्टोभ्रमन्बालस्तदांगणे ॥ ५ ॥ स्थित्वासमुचिरंकालंभाव्यर्थंप्रत्यबुध्यत ॥ तस्यपित्रासवैपृष्टःकियदायुः
सुतस्यमे ॥ ६ ॥ संख्यायाचक्ष्ववर्षाणितस्याल्पान्यधिकानिवा ॥ मृकंडुनैवमुक्तस्तुसज्ञानीवाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥ षण्मासमायुः
पुत्रस्यधात्रासृष्टंमुनीश्वर ॥ नैवशोकस्त्वयाकार्यःसत्यमेतदुदाहृतम् ॥ ८ ॥ सतच्छुत्वावचोभीष्मज्ञानिनायदुदाहृतम् ॥
अथोपनयनंचक्रेबालकस्यपितातदा ॥ ९ ॥ आहचैनंपितापुत्रमृषींस्त्वमभिवादय ॥ एवमुक्तःसवैपित्राप्रहृष्टश्चाभिवादने ॥ १० ॥ नवर्णावर्णतांवे
त्तिसर्ववर्णाभिवादनः ॥ पंचमासास्त्वतिक्रांतादिवसाःपंचविंशतिः ॥ ११ ॥ मार्गेणाथसमायाताऋषयस्तत्रसप्तवै ॥ बालेनतेनतेदृष्टाःसर्वेचाप्यभिवादि
ताः ॥१२॥ आयुष्मान्भवतैरुक्तःसबालोदंडमेखली ॥ उक्त्वैवंतेपुनर्बालमपश्यन्क्षीणजीवितम् ॥ १३ ॥ दिनानिपंचतस्यायुर्ज्ञात्वाभीताश्चतेनृप ॥
तंगृहीत्वाबालकंचगतास्तेब्रह्मणोंतिकम् ॥ १४॥ प्रतिमुच्यचतंराजन्प्रणिपेतुःपितामहम् ॥ अयमावेदितस्तैस्तुतेनब्रह्माभिवादितः ॥ १५ ॥ चिरायुर्ब्र
ह्मणाबालःप्रोक्तःसऋषिसन्निधौ ॥ ततस्तेमुनयःप्रीताःश्रुत्वावाक्यंपितामहात् ॥ १६ ॥ पितामहऋषीन्दृष्ट्वाप्रोवाचविस्मयान्वितः ॥ कार्येणयेनचाया
तःकोयंबालोनिवेद्यताम् ॥ १७ ॥ ततस्तऋषयोराजन्सर्वंतस्मैन्यवेदयन् ॥ पुत्रोमृकंडोःक्षिणायुःसायुषंकुरुबालकम् ॥१८॥ अल्पायुषस्त्वस्यमुनिर्बध्वे
मांचापिमेखलाम् ॥ यज्ञोपवीतंदंडंचदत्वाचैनमबोधयत् ॥ १९॥ यंकंचित्पश्यसेबालभ्रमंतंभूतलेजनम् ॥ तस्याभिवादःकर्तव्यएवमाहपितावचः॥२० ॥
अभिवादनशीलोयंक्षितौदृष्टःपरिभ्रमन् ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनदैवयोगात्पितामह ॥२१ ॥ चिरायुर्भवपुत्रेतिप्रोक्तोसौतत्रबालकः ॥ कथंवचोभवेत्सत्यमस्मा
कंभवतासह ॥२२॥ एवमुक्तस्तदातैस्तुब्रह्मालोकपितामहः ॥ ऋतवाक्यादियंभूमिःसंस्थितासर्वतोभया ॥ २३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ मत्समश्चायुषाबालोमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कैंडेयोभविष्यति ॥ कल्पस्यादौतथाचांतेमतोमेमुनिसत्तमः ॥ २४ ॥ एवंतेमुनयोबालंब्रह्मलोकेपितामहात् ॥ संसाध्यप्रेषयामासुर्भूयोप्येनंधरातल
म् ॥ २५॥ तीर्थयात्रांगताविप्रामार्कंडेयोनिजंगृहम् ॥ जगामतेषुयातेषुपितरंस्वमथाब्रवीत् ॥ २६ ॥ ब्रह्मलोकमहंनीतोमुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ दीर्घा
युश्चकृतश्चास्मिवरान्दत्वाविसर्जितः ॥२७॥ एतदन्यच्चमेदत्तंगतंचिंताकरंतव ॥ कल्पस्यादौतथाचांतेभविष्येसमनंतरे ॥२८॥ लोककर्तुर्ब्रह्मणोहंप्रसादात्त
स्यवैपितः ॥ पुष्करंवैगमिष्यामितपस्तप्तुंसमुद्यतः ॥ २९ ॥ तत्राहंदेवदेवेशमुपासिष्येपितामहम् ॥ सर्वकामावाप्तिकरंसर्वारातिनिबर्हणम् ॥ ३० ॥
सर्वसौख्यप्रदंदेवमिन्द्रादीनांपरायणम् ॥ ब्रह्माणंतोषयिष्यामिसर्वलोकपितामहम् ॥ ३१ ॥ मार्कंडेयवचःश्रुत्वामृकंडुर्मुनिसत्तमः ॥ जगामपरमंहर्ष
क्षणमेकंसमुच्छ्वसन् ॥ ३२ ॥ धैर्यंसुमनसास्थायइदंवचनमब्रवीत् ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितम् ॥ ३३ ॥ सर्वस्यजगतांस्रष्टायेनदृष्टःपितामहः ॥
त्वयादायादवानस्मिपुत्रेणवंशधारिणा ॥३४॥ त्वंगच्छपश्यदेवेशंपुष्करस्थंपितामहम् ॥ दृष्टेतस्मिन्जगन्नाथेनजरामृत्युरेवच ॥३५॥ नृणांभवतिसौख्या
नितथैश्वर्यंतपोऽक्षयम् ॥ त्रीणिशृङ्गाणिशुभ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच ॥ ३६ ॥ पुष्कराणितथात्रीणिनविद्मस्तत्रकारणम् ॥ कनीयांसंमध्यमंचतृतीयंज्ये
ष्ठपुष्करम् ॥ ३७ ॥ शृंगशब्दाभिधानानिशुभप्रस्रवणानिच ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रोनित्यंसन्निहितास्त्रयः ॥ ३८ ॥ पुष्करेषुमहाराजानातःपुण्यतमंभु
वि ॥ विरजंविमलंतोयंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ ३९॥ ब्रह्मलोकस्यपन्थानंधन्याःपश्यंतिपुष्करं ॥ यस्तुवर्षशतंसाग्रमग्निहोत्रमुपासीता ॥४० ॥ कार्तिकीं
वावसेदेकांपुष्करेसममेवच ॥ कर्तुम्मयानशकितंकर्मणानैवसाधितम् ॥ ४१ ॥ तदयत्नात्त्वयातातमृत्युस्सर्वहरोजितः ॥ तत्रदृष्टस्सदेवेशोब्रह्मालोक
पितामहः ॥ ४२ ॥ नान्योमर्त्यस्त्वयातुल्योभविताजगतीतले ॥ अहंवैतोषितोयेनपञ्चवार्षिकजन्मना ॥ ४३ ॥ वरेणत्वंमदीयेनउपमांचिरजीविना
म् ॥ गमिष्यसिनसन्देहस्तथाशीर्वचनम्मम ॥ ४४ ॥ एवंवदन्तितेसर्वेब्रजलोकान्यथेप्सितान् ॥ एवंलब्धप्रसादेनमृकण्डुतनयेनच ॥ ४५ ॥ आश्रमः
स्थापितस्तेनमार्कण्डाश्रमइत्युत ॥ तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वावाजपेयफलंलभेत् ॥ ४६ ॥ सर्वपापविशुद्धात्माचिरायुर्जायतेनरः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तथा
न्यंतेप्रवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥४७॥ यथारामेणवैतीर्थंपुष्करंतुविनिर्मितम् ॥ चित्रकूटात्पुरारामोमैथिल्यालक्ष्मणेनच ॥ ४८ ॥ अत्रेराश्रममासाद्य
पप्रच्छमुनिसत्तमम् ॥ रामउवाच ॥ कानिपुण्यानितीर्थानिकिंवाक्षेत्रंमहामुने ॥ ४९ ॥ यत्रगत्वानरोयोगिन्वियोगंसहबंधुभिः ॥ नैवप्राप्नोतिभगवन् ॥ ९६ ॥
तन्ममाचक्ष्वसुव्रत ॥५०॥ अनेनवनवासेनराज्ञस्तुमरणेनच ॥ भरतस्यवियोगेनपरितप्येह्यहंत्रिभिः ॥ ५१ ॥ तद्वाक्यंराघवेणोक्तंश्रुत्वाविप्रर्षभस्त
दा ॥ ध्यात्वाचसुचिरंकालमिदंवचनमब्रवीत् ॥ ५२ ॥ अत्रिरुवाच ॥ साधुपृष्टंत्वयावीररघूणांवंशवर्धन ॥ ममपित्राकृतंतीर्थंपुष्करंनामविश्रु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ ५३ ॥ पर्वतौद्वौचविख्यातौमर्यादायज्ञपर्वतौ ॥ कुंडत्रयंतयोर्मध्येज्येष्ठमध्यकनिष्ठकम् ॥ ५४ ॥ तेषुगत्वादशरथांपिंडदानेनतर्पय ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंक्षेत्राणामपिचोत्तमम् ॥ ५५ ॥ अवियोगाचसुरसावापीरघुकुलोद्वह ॥ तथासौभाग्यकूपोन्यःसुजलोरघुनंदन ॥ ५६ ॥ तेषुपिंडप्रदानेनपितरोमोक्षमाप्नुयुः ॥ आभूतसंप्लवंकालमेतदाहपितामहः ॥ ५७ ॥ तत्रराघवगच्छस्वभूयोप्यागमनंक्रियाः ॥ तथेतिचोक्त्वारामोपिगमनाय मनोदधे ॥ ५८ ॥ ऋक्षवंतमभिक्रम्यनगरंवैदिशंतथा ॥ चर्मण्वतींसमुत्तीर्यप्राप्तोसौयज्ञपर्वतम् ॥ ५९ ॥ तमतिक्रम्यवेगेनमध्यमेपुष्करेस्थितः ॥ पितॄन्संतर्पयामासअद्भिर्देवांश्चसर्वशः ॥ ६० ॥ स्नानावसानेरामेणमार्कंडोमुनिपुंगवः ॥ आगच्छन्शिष्यसंयुक्तोदृष्टस्तत्रैवधीमता ॥६१॥ गत्वावैसंमुखंतस्यप्रणिपत्यचसादरम् ॥ पृष्टोऽवियोगदःकूपःकतमस्यांदिशिप्रभो ॥ ६२ ॥ सुतोदशरथस्याहंरामोनामजनैःस्मृतः ॥ सौभाग्यवापींतांद्रष्टुमहंप्राप्तोत्रिशासनात् ॥ ६३ ॥ तत्स्थानंतौचवैकूपौभगवान्प्रब्रवीतुमे ॥ एवमुक्तश्चरामेणमार्कंडःप्रत्युवाचह ॥ ६४ ॥ मार्कंडेयउवाच॥ साधुराघवभद्रंतेसुकृतंभवताकृतम् ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनयत्प्राप्तोसीहसांप्रतम् ॥ ६५ ॥ एह्यागच्छस्वपश्यस्ववापींतामवियोगदाम् ॥ अवियोगश्चसर्वैश्चकूपएवात्रजायते॥६६॥आमुष्मिकेचैहिकेचजीवतोपिमृतस्यवा ॥ एतद्वाक्यंमुनींद्रस्यश्रुत्वालक्ष्मणपूर्वजः ॥ ६७ ॥ सस्माररामोराजानंतदादशरथंनृप ॥ भरतंसहशत्रुघ्नंभ्रातृनन्यांश्चनागरान् ॥ ६८ ॥ एवंचिंतयतस्तस्यसंध्याकालोव्यजायत ॥ उपास्यपश्चिमांसंध्यांमुनिभिःसहराघवः ॥ ६९ ॥ सुष्वापतांनिशांतत्रभ्रातृभार्यासमन्वितः ॥ विभावर्यवसानेतुस्वप्नांतेरघुनंदनः ॥ ७० ॥ पित्रामात्रातथाचान्यैरयोध्यायांस्थितःकिल ॥ विवाहमंगलेवृत्तेबहुभिर्बांधवैःसह ॥ ७१ ॥ समासीनःसभार्योसावृषिभिःपरिवारितः ॥ लक्ष्मणेनाप्येवमेवदृष्टोसौसीतयातथा ॥ ७२ ॥ प्रभातेतुमुनीनांतत्सर्वमेवप्रकीर्तितम् ॥ ऋषिभिश्चतथेत्युक्तःसत्यमेतद्भवूत्तम ॥७३॥ मृतस्यदर्शनेश्राद्धंकार्यमावश्यकंस्मृतम् ॥ वृद्धिकामास्तुपितरस्तथाचैवान्नकांक्षिणः ॥७४॥ ददंतिदर्शनंस्वप्नेभक्तियुक्तस्यराघव ॥ अवियोगस्तुतेभ्रात्रापित्राचभरतेनच॥७५॥चतुर्दशानांवर्षाणांभविताराघवध्रुवम्॥ कुरुश्राद्धंतथावीरराज्ञोदशरथस्यच॥७६॥अमीचऋषयःसर्वेतवभक्ताःकृतक्षणाः ॥ अहंचजमदग्निश्चभारद्वाजश्चलोमशः॥७७॥देवरातःशमीकश्चषडेतेवैद्विजोत्तमाः ॥ श्राद्धेचतेमहाबाहोसंभारांस्त्वमुपाहर॥७८॥मुख्यंचेंगुदिपिण्याकंबदरामलकैःसह ॥ श्रीफलानिचपक्वानिमूलंचोच्चावचंबहु ॥ ७९ ॥ मार्गेणचाथमांसेनधान्येनविविधेनच ॥ तृप्तिंप्रयच्छविप्राणांश्राद्धदानेनसुव्रत ॥ ८० ॥ पुष्करारण्यमासाद्यनियतोनियताशनः ॥ पितॄंस्तर्पयतेयस्तुसोश्वमेधमवाप्नुयात् ॥८१॥ स्नानार्थंतुवयंरामगच्छामोज्येष्ठपुष्करम्॥ इत्युक्त्वातेगताःसर्वेमुनयोराघवंनृप ॥ ८२ ॥ लक्ष्मणंचाब्रवीद्रामोमेध्यमाहरमेमृगम् ॥ शुद्धेक्षणंचशशकंकृष्णशाकंतथामधु ॥ ८३ ॥ जंबीराणिचमु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुयानिमूलानिविविधानिच ॥ पक्कानिचकपित्थानिफलान्यन्यानियानिच ॥ ८४ ॥ तान्याहरस्ववैश्राद्धेक्षिप्रमेवास्तुलक्ष्मण॥तथातत्कृतवान्सर्वंरामादेशा
च्चराघवः ॥८५॥ वदरेङ्गुदिशाकानिमूलानिविविधानिच ॥ तत्राहृत्यचरामेणकूटकारःकृतोमहान्॥८६॥ परिपक्वंचजानक्यासिद्धंरामेनिवेदितम् ॥ स्नात्वा
रामोयोगवाप्यांमुनींस्ताननुपालयन् ॥ ८७ ॥ मध्याह्नाच्चलितेसूर्येकालेकुतपकेतथा ॥ आयाताऋषयःसर्वेयेरामेणानुमंत्रिताः ॥ ८८ ॥
तानागतान्मुनीन्दृष्ट्वावैदेहीजनकात्मजा ॥ रामांतिकंपरित्यज्यव्रीडिताऽन्यत्रसंस्थिता ॥ ८९ ॥ विस्मयोत्फुल्लनयनाचिंतयानाचवेपती ॥
ब्राह्मणानेहजानंतिश्राद्धकालेह्युपस्थिताः ॥९०॥ रामेणभोजिताविप्राःस्मृत्युक्तेनयथाविधि ॥ वैदिक्यश्वकृतास्सर्वाःसत्क्रियायास्समीरिताः ॥ ९१ ॥
पुराणोक्तोविधिश्चैववैश्वदेविकपूर्वकः ॥ भुक्तवत्सुचविप्रेषुदत्वापिंडान्यथाक्रमम् ॥ ९२ ॥ प्रेषितेषुयथाशक्तिदत्वातेषुचदक्षिणाम् ॥ गतेषु
विप्रमुख्येषुप्रियांरामोब्रवीदिदम् ॥ ९३ ॥ किमर्थंसुभ्रुनष्टासिमुनीन्दृष्ट्वात्विहागतान् ॥ तत्सर्वंत्वमिदंतत्वंकारणंवदमाचिरम् ॥ ९४ ॥ भवितव्यं
कारणेनतच्चगोप्यंनमेकुरु ॥ शापितासिममप्राणैर्लक्ष्मणस्यशुचिस्मिते ॥ ९५ ॥ एवमुक्तातदाभर्त्रात्रपयावाङ्मुखीस्थिता ॥ विमुंचंतीसाऽश्रुपातंराघवं
वाक्यमब्रवीत् ॥ ९६ ॥ शृणुत्वंनाथयद्दृष्टमाश्चर्यमिहयादृशम् ॥ रामत्वयाचिंत्यमानोराजेंद्रस्त्विहचागतः ॥ ९७ ॥ सर्वाभरणसंयुक्तौद्वौचान्यौचतथावि
धौ ॥ द्विजानांदेहसंयुक्तास्त्रयस्तेरघुनंदन ॥ ९८ ॥ पितरस्तुमयादृष्टाब्राह्मणांगेषुराघव ॥ दृष्ट्वात्रपान्विताचाहमपक्रांतातवांतिकात् ॥ ९९ ॥ त्वयावैभो
जिताविप्राःकृतंश्राद्धंयथाविधि ॥ वल्कलाजिनसंवीताकथंराज्ञःपुरःसरा ॥ १०० ॥ भवामिरिपुवीरघ्नसत्यमेतदुदाहृतम् ॥ कौशेयानिचवस्त्राणिकैकेय्या
पहृतानिच ॥ १०१ ॥ ततःप्रभृतिचैवाहंचीरिणीतुवनाश्रयम् ॥ ज्ञात्वाहंनवदेकिंचिन्मातेदुःखंभवत्विति ॥ २ ॥ नाहंस्मरामिवैमातुर्नपितुश्चपरंतप ॥
कदाभविष्यतीहांतोवनवासस्यराघव ॥ ३ ॥ एतदेवानिशंरामचिंतयंत्याःपुनःपुनः ॥ व्रजंतिदिवसानाथतवपद्मांशपाम्यहम् ॥ ४ ॥ स्वहस्तेनकथंराज्ञो
दास्येवैभोजनंत्विदम् ॥ दासानामपियोदासोनोपभुंजीतयत्क्वचित् ॥ ५ ॥ एतादृशीकथंतस्मैसंप्रदातुंसमुत्सहे ॥ याहंराज्ञापुरादृष्टासर्वालङ्कारभूषि
ता ॥ ६ ॥ वालव्यजनहस्ताचवीजयंतीनराधिपम् ॥ सास्वेदमलदिग्धांगीकथंपश्यामिभूमिपम् ॥७॥ व्यक्तंत्रिविष्टपंप्राप्तस्त्वयापुत्रेणतारितः ॥ दृष्ट्वामां
दुःखितांवालांवनेक्लिष्टामनागसम् ॥ ८ ॥ शोकःस्यात्पार्थिवस्यास्यतेननष्टास्मिराघव ॥ भवान्प्राणसमोरामनतेगोप्यंममत्विह ॥ ९ ॥ सत्येनतेनचैवा
थस्पृशामिचरणौतव ॥ तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःप्रियांतांप्रियवादिनीम् ॥ ११० ॥ अंकमानीयसुदृढंपरिष्वज्यचसादरम् ॥ भुक्तौभोज्यंतदावीरौपश्चाद्भुक्ताच
जानकी ॥ ११ ॥ एवंस्थितौतदासाचतांरात्रिंतत्रराघवौ ॥ उदितेचसहस्रांशौगमनायमनोदधुः ॥ १२ ॥ प्रत्यङ्मुखंगतःक्रोशंज्येष्ठंयावच्चपुष्करम् ॥ पूर्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भागेपुष्करस्ययावत्तिष्ठतिराघवः ॥१३॥शुश्रावचततोवाचंदेवदूतेनभाषितम् ॥ भोभोराघवभद्रंतेतीर्थमेतत्सुदुर्लभम् ॥ १४ ॥ अस्मिन्स्थानेस्थितोवीर
आत्मनःपुण्यतांकुरु ॥ देवकार्यंत्वयाकार्यंहंतव्यादेवशत्रवः ॥ १५ ॥ ततोहृष्टमनावीरोह्यब्रवील्लक्ष्मणंवचः ॥ सौमित्रेऽनुगृहीतोहंदेवदेवेनब्रह्मणा ॥ १६ ॥
अत्राश्रमपदंकृत्वामासमेकंचलक्षण ॥ व्रतंचरितुमिच्छामिकायशोधनमुत्तमम् ॥ १७ ॥ तथेतिलक्ष्मणेनोक्तेव्रतंपरिसमाप्यतु ॥ पिंडदानादिभिर्दानैःश्राद्धै
श्चैवपितामहान् ॥ १८ ॥ पुष्करेतुतदारामोऽतर्पयद्विधिवत्तदा ॥ कनकासुप्रभाचैवनंदाप्राचीसरस्वती ॥ १९ ॥ पंचस्रोताःपुष्करेषुपितॄणांतुष्टिदा
यिनी ॥ दैनंदिनींपितॄणांतुपूजांतांपितृपूर्विकाम् ॥ १२० ॥ रचयित्वातदारामोलक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ एहिलक्ष्मणशीघ्रंत्वंपुष्कराज्जलमानय ॥
॥ २१ ॥ पादप्रक्षालनंकृत्वाशयनंकुरुसंस्तरे ॥ विभावर्यांनिवृत्तायांयास्यामोदक्षिणांदिशम् ॥ २२ ॥ लक्ष्मणस्त्वब्रवीद्वाक्यंसीतयानीयतांपयः ॥ ना
हंरामसर्वकालेदासभावंकरोमिते ॥ २३ ॥ इयंपुष्टाचसुभृशंपीवरीचसमाप्युत ॥ किंत्वंकरिष्यस्यनयाभार्ययावदसांप्रतम् ॥ २४ ॥ किंवामृतस्यवै
पृष्ठइयंयास्यतितेप्रिया ॥ रक्षसेत्वंसदाकालंसुपुष्टांचैवसर्वदा ॥ २५ ॥ दृष्ट्वाचैषाक्लेशयतिसततंमांरघूत्तम ॥ त्वंचक्लेशयसेरामपरत्रजायतेक्षतिः ॥
॥ २६ ॥ त्वत्कृतेचसदाचाहंपिपासांक्षुधयासह ॥ संसहामिनसंदेहः परत्रचनिशामय ॥ २७ ॥ मृतानांपृष्ठतःकश्चिद्गतोनैवचदृश्यते ॥ भार्य्यापुत्रो
धनंचापिएवमाहुर्मनीषिणः ॥ २८ ॥ मृतश्चतेपितारामत्यक्त्वाराज्यमकंटकम् ॥ विनिक्षिप्यवनेत्वांचकैकेय्याःप्रियकाम्यया ॥ २९ ॥ इहस्थि
तासाकैकेयीधनंसर्वंचबांधवाः ॥ महाराजोदशरथएकएवगतोगतिम् ॥ १३० ॥ मन्येहंनत्वयासार्धंसीतायास्यतिवैध्रुवम् ॥ करिष्यसेकिमनया
वदराघवसांप्रतम् ॥ ३१ ॥ श्रुत्वाचाश्रुतपूर्वंहिवाक्यंलक्ष्मणभाषितम् ॥ विमनाराघवस्तस्थौसीताचापिवरानना ॥ ३२ ॥ यदुक्तंलक्ष्मणेनाथसी
तासर्वंचकारह ॥ स्नात्वाभुक्त्वाततोवीरौपुष्करेपुष्करेक्षणौ ॥ ३३ ॥ नीत्वाविभावरींतत्रगमनायमनोदधुः ॥ एह्युत्तिष्ठचसौमित्रेव्रजामोदक्षिणांदिश
म् ॥ ३४ ॥ सौमित्रिरब्रवीद्रामनाहंयास्येकथंचन ॥ व्रजत्वमनयासार्धंभार्ययाकमलेक्षण ॥ ३५ ॥ नान्यद्वनंगमिष्यामिनैवायोध्यांचराघव ॥ अ
स्मिन्वनेवसिष्यामिवर्षाणीहचतुर्दश ॥ ३६ ॥ मयाविनात्वयोध्यायांयदित्वंनगमिष्यसि ॥ अनेनवर्त्मनाभूपआगंतव्यंत्वयाविभो ॥ ३७ ॥ यदिजीवा
मितत्कालंपुनर्यास्येपितुःपुरम् ॥ तपस्संभावयिष्यामिमयात्वंकिंकरिष्यसि ॥ ३८ ॥ व्रजसौम्याशिवःपंथामाचतेपरिपंथिनः ॥ पश्यामित्वांपुनः
प्राप्तंसभार्यंकमलेक्षणम् ॥ ३९ ॥ पितृपैतामहंराज्यमयोध्यायांनराधिप ॥ शत्रुघ्नभरतौचोभौत्वदाज्ञाकरणेस्थितौ ॥ १४० ॥ अहंतेप्रतिकूलस्तु
वनवासेविशेषतः ॥ अनारतंदिवाचाहंरात्रौचैवपरंतप ॥ ४१ ॥ कर्मकर्तुंनशक्नोमिव्रजसौम्ययथासुखम् ॥ एवंब्रुवाणंसौमित्रिंसुवाचरघुनंदनः ॥ ४२ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कथंपूर्वमयोध्यायानिर्गतोसिमयासह ॥ वनेवत्स्याम्यहंरामनववर्षाणिपंचच ॥ ४३ ॥ नतुत्वयाविरहितः स्वर्गेपिनिवसेक्वचित् ॥ याग
तिस्तेनरव्याघ्रममसापिभविष्यति ॥ ४४ ॥ प्रसादःक्रियतांमह्यंनयमामपिराघव ॥ इदानीमधर्ममार्गेत्वंकथंस्थास्यसिशत्रुहन् ॥ ४५ ॥ लक्ष्मण
स्त्वब्रवीद्रामंनाहंगंतावनेपुनः ॥ लक्ष्मणंसंस्थितंज्ञात्वारामोवचनमब्रवीत् ॥ ४६ ॥ मामनुव्रजसौमित्रएकोयास्यामिकाननम् ॥ द्वितीयामेत्वियंसी
तारामेणोक्तस्तुलक्ष्मणः ॥ ४७ ॥ गृहीत्वाऽथसमुत्तस्थौरामवाक्यंसलक्ष्मणः ॥ मर्यादापर्वतंप्राप्तौक्षेत्रसीमांपरंतपौ ॥ ४८ ॥ अजगंधंचदेवेशंदेवदेवंपि
नाकिनम् ॥ अष्टांगप्रणिपातेननत्वारामास्त्रिलोचनम् ॥ ४९ ॥ तुष्टावप्रयतः स्थित्वाशंकरंपार्वतीप्रियम् ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वारोमांचितशरीरकः ॥
॥ १५० ॥ सात्विकंभावमापन्नोविनिर्धूतरजस्तमाः ॥ लोकानांकारणंदेवंबुबुधेविबुधाधिपम् ॥ ५१ ॥ रामउवाच ॥ कृत्स्नस्ययोस्यजगतःसचराचरस्य
कर्ताकृतस्यचपुनःसुखदुःखदश्च ॥ संहारहेतुरपियः पुनरंतकालेतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५२ ॥ योयंसकृद्विमलचारुविलोलतोयांगंगांमहोर्मिवि
षमांगगनात्पतंतीम् ॥ मूर्ध्नादधेस्रजमिवप्रविलोलपुष्पांतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५३ ॥ कैलासशैलशिखरंपरिकम्प्यमानंकैलासशृंगसदृशेनदशाननेन ॥
यत्पादपद्मविधृतंस्थिरतांदधारतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५४ ॥ येनासकृद्दनुसुताः समरेनिरस्ताविद्याधरोरगगणाश्चवरैःसमग्रैः ॥ संयोजिता
मुनिवराःफलमूलभक्षास्तंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५५ ॥ दक्षाध्वरेचनयनेचतथाभगस्यपूष्णस्तथादशनपंक्तिमपातयच्च ॥ तस्तंभयःकुलिशयु
क्तमथेंद्रहस्तंतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५६ ॥ एनःकृतोपिविषयेष्वपिसक्तचित्ताज्ञानान्वयश्रुतगुणैरपिनैवयुक्ताः ॥ यंसंश्रिताःसुखभुजःपुरुषाभवं
तितंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५७ ॥ अत्रिप्रसूतिरविकोटिसमानतेजाःसंत्रासनंविबुधदानवसत्तमानाम् ॥ यःकालकूटमपिबत्प्रसभंसुदीप्तंतंशंकरंशरण
दंशरणंव्रजामि ॥ ५८ ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रमरुतांचसषण्मुखानांदद्याद्वरंसुबहुशोभगवान्महेशः ॥ नन्दिंचमृत्युवदनात्पुनरुज्जहारतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५९ ॥
आराधितःसुतपसाहिमवन्निकुंजेधूमव्रतेनमनसापिपरैरगम्ये ॥ संजीवनीमकथयद्भृगवेमहात्मातंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ १६० ॥ नानाविधैर्गजबिडालस
मानवक्त्रैर्दक्षाध्वरप्रमथनैर्बलिभिर्गणेंद्रैः ॥ योभ्यर्चितोमरगणैश्चसलोकपालैस्तंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६१ ॥ शंखेंदुकुंदधवलंवृषभंप्रवीरमारुह्ययःक्षितिध
रेंद्रसुतानुयातः ॥ यात्यंबरंप्रलयमेघविभूषितंचतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६२ ॥ शांतंमुनिंयमनियोगपरायणैस्तैर्भीमैर्महोग्रपुरुषैःप्रतिनीयमानम् ॥
भक्त्यानतंस्तुतिपरंप्रसभंररक्षतंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६३ ॥ यःसव्यपाणिकमलाग्रनखेनदेवस्तत्पंचमंप्रसभमेवपुरस्सुराणाम् ॥ ब्राह्मंशिरस्तरुण
पद्मनिभंचकर्त्ततंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६४ ॥ यस्यप्रणम्यचरणौवरदस्यभक्त्यास्तुत्वाचवाग्भिरमलाभिरतंद्रितात्मा ॥ दीप्तस्तमांसिनुदतेस्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

करैर्विवस्वांस्तंशंकरंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६५ ॥ येत्वांसुरोत्तमगुरुंपुरुषाविमूढाजानंतिनास्यजगतःसचराचरस्य ॥ ऐश्वर्यमानानिगमानुशयेनपश्चात्ते
यातनामनुभवंत्यविशुद्धचित्ताः ॥ ६६ ॥ तस्यैवंस्तुवतोवोचच्छूलपाणिर्वृषध्वजः ॥ उवाचवचनंहृष्टोराघवंतुष्टमानसः ॥ ६७ ॥ रुद्रउवाच ॥ रामहृ
ष्टोस्मिभद्रंतेजातस्त्वंनिर्मलेकुले ॥ त्वंचापिजगतांवंद्योदेवोमानुषरूपधृत् ॥ ६८ ॥ त्वयानाथेनवैदेवाःसुखिनःशाश्वतीःसमा ॥ सेविष्यंतेचिरंकालंगतेव
र्षेचतुर्दशे ॥ ६९ ॥ अयोध्यामागतंत्वांयेद्रक्ष्यंतिभुविमानवाः ॥ सुखंतेऽत्रभजिष्यंतिस्वर्गेवासन्तथाक्षयम् ॥ ७० ॥ देवकार्यंमहत्कृत्वाआगच्छेथाः
पुनःपुरीम् ॥ राघवस्तुतथादेवंनत्वाशीघ्रंविनिर्गतः ॥ ७१ ॥ इंद्रमार्गांनदींप्राप्यजटाजूटंनियम्यच ॥ अब्रवील्लक्ष्मणंरामइदमर्पयमेधनुः ॥ ७२ ॥
रामवाक्यंतुतच्छ्रुत्वासीतांवैलक्ष्मणोब्रवीत् ॥ किमर्थंदेविरामेणत्यक्तोहंकारणंविना ॥ ७३ ॥ अपराधंनजानामिकुपितोयन्महाभुजः ॥ रामेणाहंप
रित्यक्तःप्राणांस्त्यक्ष्याम्यसंशयम् ॥ ७४ ॥ नैवमेजीवितेनार्थोधिग्धिङ्मांकुलपांसनम् ॥ आर्यस्ययेनवैमन्युर्जनितःपापकारिणा ॥ ७५ ॥ कांस्तुलो
कान्गमिष्यामिअपध्यातोमहात्मना ॥ उभौहस्तौमुखेकृत्वासाश्रुकंठोब्रवीदिदम् ॥ ७६ ॥ नापराध्यामिरामस्यकर्मणामनसागिरा ॥ स्पृष्टौतेचरणौदेवि
ममनान्यागतिर्भवेत् ॥ ७७ ॥ ततःसीताब्रवीद्रामंत्यक्तःकिमनुजस्त्वया ॥ वैषम्यंत्यज्यतांबालेलक्ष्मणेलक्ष्मिवर्धने ॥ ७८ ॥ राघवस्त्वब्रवीत्सी
तांनाहंत्यक्ष्यामिलक्ष्मणम् ॥ नकदाचिदपिस्वप्नेलक्ष्मणस्यमतंप्रिये ॥ ७९ ॥ श्रुतपूर्वंचसुश्रोणिक्षेत्रस्यास्यविचेष्टितम् ॥ अत्रक्षेत्रेजनास्सत्यंसर्वेहिस्वा
र्थतत्पराः॥१८०॥परस्परंनपश्यंतिस्वात्मनश्चहितंवचः ॥ नशृण्वंतिपितुःपुत्राःपुत्राणांपितरस्तथा ॥८१॥ नशिष्याहिगुरोर्वाक्यंशिष्यस्यापितथागुरुः ॥
अर्थानुबंधिनीप्रीतिर्नकश्चित्कस्यचित्प्रियः ॥ ८२ ॥ इत्येवंकथयन्नेवप्राप्तोरेवांमहानदीम् ॥ चक्रेभिषेकंककुत्स्थःसानुजःसहसीतया ॥ ८३ ॥ तर्पयि
त्वाचसलिलैःस्वान्पितॄन्दैवतान्यपि ॥ उदीक्ष्यचमुहुःसूर्यंदेवताश्चसमाहितः ॥ ८४ ॥ कृताभिषेकस्तुरराजरामःसीताद्वितीयःसहलक्ष्मणेन ॥ कृताभिषे
कःसहशैलपुत्र्यागुहेनसार्धंभगवानिवेशः ॥ १८५ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमार्कंडेयाश्रमदर्शनंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥ भीष्मउवाच ॥
कस्मिन्कालेभगवताब्रह्मणालोककारिणा ॥ यज्ञियैर्यष्टुमारब्धंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ १ ॥ किंनामानऋत्विजस्तेब्राह्मणयेप्रकल्पिताः ॥ काचवैदक्षिणातेषां
दत्तातेनमहात्मना ॥ २ ॥ यथाभूतंयथावृत्तंतथात्वंमेप्रकीर्तय ॥ सुमहत्कौतुकंजातंयज्ञंपैतामहंप्रति ॥ ३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पूर्वमेवमयाख्यातंयदा
स्वायंभुवोमनुः ॥ स्सृष्ट्वाप्रजापतीन्सर्वानुक्तःसृष्टिंकुरुष्ववै ॥४॥ स्वयंतुपुष्करंगत्वायज्ञस्याहृत्यविस्तरम् ॥ ससंभारान्समानाय्यवह्नचगारेस्थितोभव
त् ॥५॥ गायंतिनित्यंगंधर्वानृत्यंत्यप्सरसांगणाः ॥ ब्रह्मोद्गाताहोताध्वर्युश्चत्वारोयज्ञवाहकाः ॥ ६ ॥ एकैकस्यत्रयश्चान्येपरिवाराःस्वयंकृताः ॥ ब्रह्माचब्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्मणाच्छंसीपोताचाग्नीध्रएवच ॥ ७ ॥ आन्वीक्षिकीसर्ववियाब्राह्मीह्येषाचतुष्टयी ॥ उद्गाताचप्रत्युद्गाताप्रतिहर्तासुब्रह्मण्यः ॥ ८ ॥ चतुष्टयीद्वितीयैषातू
द्गातुश्चप्रकीर्तिता ॥ होताचमैत्रावरुणस्तथाऽच्छावाकएवच ॥९॥ ग्रावस्तुच्चचतुर्थोत्रतृतीयाचचतुष्टयी ॥ अध्वर्युश्चप्रतिष्ठातानेष्टोन्नेतातथैवच ॥ १० ॥
चतुष्टयीचतुर्थ्येषाप्रोक्ताशंतनुनंदन ॥ एतेवैषोडशप्रोक्ताऋत्विजोवेदचिंतकैः ॥ ११ ॥ शतानित्रीणिषष्टिश्चयज्ञाःसृष्टाःस्वयंभुवा ॥ एतांश्चैतेषु
सर्वेषुप्रवदंतिसदाद्विजान् ॥ १२ ॥ सदस्यंकेचिदिच्छंतित्रिसामाध्वर्युमेवच ॥ ब्रह्माणंनारदंचक्रेब्राह्मणाच्छंसिगौतमम् ॥ १३ ॥ देवगर्भंचपोता
रमाग्नीध्रंचैवदेवलम् ॥ उद्गातांगिरसःप्रत्युद्गाताचपुलहस्तथा ॥ १४ ॥ नारायणःप्रतिहर्तासुब्रह्मण्योत्रिरुच्यते ॥ तस्मिन्यज्ञेभृगुर्होतावसिष्ठोमैत्रए
वच ॥ १५ ॥ अच्छावाकःक्रतुःप्रोक्तोग्रावस्तुच्च्यवनस्तथा ॥ पुलस्त्योध्द्वर्युरेवासीत्प्रतिष्ठाताचवैशिविः ॥ १६ ॥ बृहस्पतिस्तत्रनेष्टाउन्नेताशांश
पायनः ॥ धर्मःसदस्यस्तत्रासीत्पुत्रपौत्रसहायवान् ॥ १७ ॥ भरद्वाजःशमीकश्चपुरुकुत्सोयुगंधरः ॥ एनकस्तीर्णकश्चैवकेशःकुतपपवच ॥ १८ ॥
गर्गोवेदशिराश्चैवत्रिसामाध्द्वर्यवःकृताः ॥ कण्वादयस्तथाचान्येमार्कंडोगंडिरेवच ॥ १९ ॥ पुत्रपौत्रसमेताश्चसशिष्याःसहबांधवाः ॥ कर्माणितत्र
कुर्वाणादिवानिशमतंद्रिताः ॥ २० ॥ मन्वंतरेव्यतीतेतुयज्ञस्यावभृथोभवत् ॥ दक्षिणाब्रह्मणेदत्ताप्राचीहोतुस्तुदक्षिणा ॥ २१ ॥ अध्द्वर्यवेप्रती
चीतुउद्गातुश्चोत्तरातथा ॥ त्रैलोक्यंसकलंब्रह्मादददौतेषांतुदक्षिणाम् ॥ २२ ॥ धेनूनांचशतंप्राज्ञैर्दातव्यंयज्ञसिद्धये ॥ अष्टौतुयज्ञवाहानांचत्वारिंशाधि
कास्तथा ॥ २३ ॥ द्वितीयस्थानिनांचैवचतुर्विंशत्प्रकीर्तिताः ॥ षोडशैवतृतीयानांदेयावैधेनवःशुभाः ॥ २४ ॥ द्वादशैवतथाचान्याआग्नीध्रा
दिषुदापयेत् ॥ अनयासंख्ययाचैवग्रामान्दासीरजाविकं ॥ २५ ॥ सहस्रभोज्यं दातव्यंस्नात्वाचावभृथेक्रतौ ॥ यजमानेनसर्वस्वंदेयंस्वायंभुवो
ब्रवीत् ॥ २६ ॥ अध्द्वर्यूणांसदस्यानांस्वेच्छयादानमिष्यते ॥ विष्णुंचाहूयवैब्रह्मावाक्यमाहमुदान्वितः ॥ २७ ॥ अभिप्रसाद्यसावित्रींत्वमि
हानयसुव्रत ॥ त्वयिदृष्टेनसाकोपंकरिष्यतिशुभानना ॥ २८ ॥ स्निग्धैःसानुनयैर्वाक्यैर्हेतुयुक्तैर्विशेषतः ॥ त्वंसदामधुराभाषीजिह्वातेस्रवतेमृतम्
॥ २९ ॥ यःकरोतिनतेवाक्यंत्रैलोक्येनसदृश्यते ॥ गंधर्वैःसहितोगत्वाप्रियांममसमानय ॥ ३० ॥ त्वयाप्रसादितासाध्द्वीतुष्टासात्वेष्यतिध्रुवम् ॥
विलंबोनत्वयाकार्योव्रजमाधवमाचिरम् ॥ ३१ ॥ लक्ष्मीस्तेपुरतोयातुसावित्र्याः सदनंशुभा ॥ तस्यास्त्वंपदवींगच्छसांत्वयस्वप्रियांमम ॥ ३२ ॥
नचतेविप्रियंदेविविविक्तंकर्तुमीहते ॥ मुखंप्रेक्ष्यसदाकालंवर्ततेतवसुंदरि ॥ ३३ ॥ एवंविधानिवाक्यानिमधुराणिबहूनिच ॥ देवीश्रावयितव्यासायथातु
ष्टाऽचिराद्भवेत् ॥ ३४ ॥ एवमुक्तस्तदाविष्णुर्ब्रह्मणालोककारिणा ॥ जगामत्वरितोभूत्वासावित्रीयत्रतिष्ठति ॥ ३५ ॥ दूरादेवागच्छमानंपत्न्यासहचक्रे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शवम् ॥ उत्तस्थौसत्वराभूत्वाविष्णुनाचाभिवंदिता ॥ ३६ ॥ नमस्तेदेवदेवेशिब्रह्मपत्निनमोस्तुते ॥ त्वांनमस्कृत्यसर्वोहिजनःपापात्प्रमुच्यते ॥ ३७ ॥
पतिव्रतामहाभागाब्रह्मणस्त्वंहृदिस्थिता ॥ अहर्निशंचितयंस्त्वांप्रसादंतेभिकांक्षति ॥ ३८ ॥ सखींचैनांप्रियांपृच्छलक्ष्मींभृगुसुतांसतीम् ॥ यदि
चश्रद्दधानासिवाक्यादस्मात्सुलोचने ॥३९॥ एवमुक्त्वाततःशौरिःसावित्र्याश्चरणद्वयम् ॥उभाभ्यांचैवहस्ताभ्यांक्षमदेविनमोस्तुते ॥ ४० ॥ जगद्वंद्येजग
न्मातरितिस्पृष्ट्वाऽभ्यवन्दत ॥ संकोच्यपादौसादेवीस्वकरेणकरौहरेः ॥ ४१ ॥ गृहीत्वोवाचतंविष्णुंसर्वं क्षान्तंमयाच्युत ॥ इयंलक्ष्मीःसदावत्स
हृदयेतेनिवत्स्यति ॥ ४२ ॥ विनात्वयानचान्यत्ररतिंयास्यतिकर्हिचित् ॥ भृगोःपत्न्यांसमुत्पन्नापत्न्येषातवसुव्रता ॥ ४३ ॥ देवदानवयत्नेनसंभू
ताचोदधौपुनः ॥ भगवान्यत्रतत्रैषाअवतारंचकुर्वती ॥ ४४ ॥ देवत्वेदेवदेहावैमानुषत्वेचमानुषी ॥ त्वत्सहायानसंदेहोदांपत्यव्रतिनीचिरम् ॥ ४५ ॥
यन्मयाचात्रकर्त्तव्यंप्रभोतन्मांवदस्ववै ॥ विष्णुरुवाच ॥ यज्ञावसानंसंजातंप्रेषितोहंतवांतिकं ॥ ४६ ॥ सावित्रीमानयक्षिप्रंमयास्नानंसमाचरेत् ॥ आ
गच्छत्वरितादेवियाहितत्रमुदान्विता ॥ ४७ ॥ पश्यस्वस्यपतिंगत्वादेवैःसर्वैस्समन्वितम् ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ आर्यउत्तिष्ठशीघ्रंत्वंयाहियत्रपितामहः॥४८॥
विनात्वयानयास्यामिस्पृष्टौपादौमयातव॥ उत्थाप्यसाग्रहीद्धस्तंदक्षिणादक्षिणेकरे॥४९॥ चिरायमाणांसावित्रींज्ञात्वादेवःपितामहः॥ समीपस्थंमहादेवमि
दमाहतदावचः॥५०॥गच्छत्वमनयासार्द्धंपार्वत्याऽसुरदूषण॥गौरीत्वदग्रतोयातुपश्चात्त्वंगच्छशंकर॥५१॥प्रतिबोध्यानययथाशीघ्रमायातितत्कुरु॥ एवमु
क्तौतदातौतुपर्वतीपरमेश्वरौ॥५२॥ गत्वादिष्टौदंपतीतांप्रोचतुर्ब्रह्मणःप्रियाम् ॥ बृहत्कृत्यंत्वयातत्रकरणीयंपतिव्रते॥५३॥पृच्छस्वेमांवरारोहांगौरींपर्वतनं
दिनीम् ॥ लक्ष्मींचैतांविशालाक्षीमिंद्राणींवाशुभानने ॥५४॥ यासांवाश्रद्दधासित्वंपृच्छदेविनमोस्तुते ॥ आशीर्वादस्तयादत्तोदेवदेवस्यशूलिनः ॥५५॥
शरीरार्धेचतेगौरिसदास्थास्यतिशंकर ॥ अनयाशोभसेदेवत्वयात्रैलोक्यसुंदर ॥ ५६ ॥ सुखभागिजगत्सर्वंत्वयानाथेनशत्रुहन् ॥ एवंब्रुवंतीसावि
त्रीगृहीताब्रह्मणःप्रिया ॥ ५७ ॥ गौर्य्याचवामहस्तेतुलक्ष्म्यावैदक्षिणेकरे ॥ अभिवंद्यतुतांदेवींशंकरोवाक्यमब्रवीत् ॥ ५८ ॥ एह्यागच्छमहाभागेयत्रति
ष्ठतितेपतिः ॥ तत्रगच्छवरारोहेस्त्रीणांभर्तापरागतिः ॥ ५९ ॥ बृहदाग्रहणेदेविप्रणयाद्गंतुमर्हसि ॥ लक्ष्मीश्चैषापार्वतीचस्थितादेवितवाग्रतः ॥ ६० ॥ एत
योर्वचसादेविआवयोश्चशुभानने ॥ मानभंगोनतेकर्तुंयज्यतेब्रह्मणःप्रिये ॥ ६१ ॥ अस्मदभ्यर्थितादेवितत्रयाहिमुदान्विता ॥ गौर्युवाच॥अहंचतेप्रियादेवि
सर्वदावदसिस्वयम् ॥ ६२ ॥ लक्ष्मीश्चतेकरेलग्नादक्षिणेचमयाधृता ॥ एह्यागच्छमहाभागेयत्रतिष्ठतितेपतिः ॥ ६३ ॥ नीतासातुतदाताभ्यांदेवीसामध्यतः
कृता ॥ पुरस्सरौविष्णुरुद्रौशक्राद्याश्चतथासुराः ॥६४ ॥ गंधर्वाप्सरसश्चैवत्रैलोक्यंसचराचम् ॥ तत्रायाताचसादेवीसावित्रीब्राह्मणःप्रिया ॥ ६५ ॥ सावि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रींसुसुखींदृष्ट्वासर्वलोकपितामहः ॥ गायत्र्यासहितोब्रह्माइदंवचनमब्रवीत्॥६६ ॥ एषादेवीकर्मकरीअहंतेवशगास्थितः॥ समादिशवरारोहेयत्तेकार्यंमयात्वि
ह ॥ ६७ ॥ एवमुक्ताचसादेवीस्वयंदेवेनब्रह्मणा ॥ त्रपयाधोमुखीदेवीनचकिंचिदवोचत ॥ ६८ ॥ पादयोःपतितादेवीगायत्रीब्रह्मचोदिता ॥ कृतवत्यपरा
धंतेक्षमदेविनमोस्तुते ॥६९॥ आलिंग्यसादरंकंठेसापरिष्वज्यपीडिताम् ॥ गायत्रींसांत्वयामाससमान्यश्चैषपतिर्मम ॥७०॥ कर्त्तव्यंवचनंतस्यस्त्रीणांप्राणेश्वरःप
तिः ॥ उक्तंभगवतापूर्वंसृष्टिकालेविरिंचिना ॥ ७१ ॥ नचस्त्रीणांपृथग्यज्ञोनव्रतंनाप्युपोषणम् ॥ भर्तायद्वदतेवाक्यंतत्तुकुर्यादकुत्सया ॥ ७२ ॥ भर्तृनिं
दांयाकुरुतेस्वसृनिंदांतथैवच ॥ परिवादंप्रलापंवानरकंसातुगच्छति ॥ ७३ ॥ पत्यौजीवतियानारीउपवासव्रतंचरेत् ॥ आयुष्यंहरतेभर्तुर्मृतानरकमिच्छ
ति ॥ ७४ ॥ एवंज्ञात्वात्वयाभर्तुर्नकार्यंविप्रियंसति ॥ नचास्यदक्षिणंत्वंगंत्वयासेव्यंकथंचन ॥ ७५ ॥ सर्वकार्येत्वहंचास्यदक्षिणंपक्षमाश्रिता ॥ सव्यंत्वमा
येस्साध्विपार्श्वेनारदपुष्करौ ॥ ७६ ॥ ब्रह्मस्थानानिचान्यानिस्थितान्यायतनानिच ॥ लभेवैशोभमानेहयावत्सृष्टिःप्रजायते ॥७७॥ भवत्याचमयाचैव
स्थातव्यंचनसंशयः ॥ पुष्करेब्रह्मणःपार्श्वेवामंचत्वंसमाश्रय ॥ ७८ ॥ अनेनचोपदेशेनसुखंतिष्ठमयान्विता ॥ ॥ गायत्र्युवाच ॥ ॥ एवमेतत्करिष्यामि
तवनिर्देशकारिका ॥ ७९ ॥ तवैवाज्ञामयाकार्यात्वंमेप्राणसमासखी ॥ अहंतेत्वनुजादेविसदामांपातुमर्हसि ॥ ८० ॥ देवदेवस्तदाब्रह्मा
पुष्करेविष्णुनासह ॥ स्नानावसानेदेवानांसर्वेषांप्रददौवरान् ॥ ८१ ॥ देवानांचपतिंशक्रंज्योतिषांचदिवाकरं ॥ नक्षत्राणांतथासोमंरसानांवरुणंत
था ॥ ८२ ॥ प्रजापतीनांदक्षंचनदीनांचैवसागरं ॥ कुबेरंचधनाध्यक्षंतथाचक्रेचरक्षसां ॥ ८३ ॥ भूतानांचैवसर्वेषांगणानांचपिनाकिनम् ॥ मानवानांमनुंचैव
पक्षिणांगरुडंतथा ॥ ८४ ॥ ऋषीणांचवसिष्ठंचग्रहाणांचप्रभाकरं ॥ एवमादीनिवैदत्वादेवदेवःपितामहः ॥ ८५ ॥ विष्णुंचशंकरंचैवब्रह्माप्रोवाचसा
दरम् ॥ पृथिव्याःसर्वतीर्थेषुभवंतौपूज्यसत्तमौ ॥ ८६ ॥ भवद्भ्यांनविनातीर्थंपुण्यतामेतिकर्हिचित् ॥ लिंगंवाप्रतिमावापिदृश्यतेयत्रकुत्रचित् ॥८७॥
तत्तीर्थंपुण्यतांयातिसर्वमेवफलप्रदं ॥ मानवाह्युपहारैश्चयेकरिष्यंतिपूजनं ॥ ८८ ॥ युष्माकंमांपुरस्कृत्यतेषांरोगभयंकुतः ॥ येषुराष्ट्रेषुयुष्माकमुत्सवाः
पूजनादिकाः ॥ ८९ ॥ प्रवर्त्स्यंतीक्रियाःसर्वायत्फलंतेषुतच्छृणु ॥ नाधयोव्याधयश्चैवनोपसर्गानक्षुद्भयं ॥ ९० ॥ विप्रयोगोनचापीष्टैरनिष्टैर्नापिसंगतिः ॥
नाक्षिरोगःशिरार्तिर्वापित्तशूलभगंदराः॥९१॥नाभिचारंभयंतत्रापस्मारोनविषूचिका ॥ वृद्धिर्निकामतस्तस्मिन्सम्यग्बुद्धिरनुत्तमा॥९२॥आरोग्यंसर्वतश्चैव
दीर्घायुश्चप्रजाधनं ॥ नाकालेभवितामृत्युर्गावोनाल्पपयोमुचः ॥ ९३ ॥ नाकालफलितावृक्षानोत्पातभयमण्वपि ॥ एतच्छ्रुत्वाततोविष्णुर्ब्रह्माणं ॥ १०० ॥
स्तोतुमुद्यतः ॥ ९४ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ नमोस्त्वनंतायविशुद्धचेतसेस्वरूपरूपायसहस्रबाहवे ॥ सहस्ररश्मिप्रभवायवेधसेविशालदेहायविशुद्धकर्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

णे ॥ ९५ ॥ समस्तविश्वार्तिहरायशंभवेसमस्तसूर्यानलतिग्मतेजसे ॥ नमोस्तुविद्यावितितायचक्रिणेसमस्तधीस्थानकृतेसदानमः ॥ ९६ ॥ अनादिदे
वाच्युतशेखरप्रभोभाव्युद्भवद्भूतपतेमहेश्वर ॥ महत्पतेसर्वपतेजगत्पतेभुवस्पतेभुवनपतेसदानमः ॥ ९७ ॥ यज्ञेशनारायणजिष्णुशंकरक्षितीशविश्वे
श्वरविश्वलोचन ॥ शशांकसूर्याच्युतवीरविश्वप्रवृत्तमूर्तेमृतमूर्तअव्यय ॥ ९८ ॥ ज्वलद्धुताशार्चिनिरुद्धमंडलप्रदेशनारायणविश्वतोमुख ॥ सम
स्तदेवार्तिहरामृताव्ययप्रपाहिमांशरणगतंतथाविभो ॥ ९९ ॥ वक्त्राण्यनेकानिविभोतवाहंपश्यामियज्ञस्यगतिंपुराणम् ॥ ब्रह्माणमीशंजगतांप्रसू
तिंनमोस्तुतुभ्यंप्रपितामहाय ॥ १०० ॥ संसारचक्रक्रमणैरनेकैःक्वचिद्भवान्देववराधिदेवः ॥ तत्सर्वविज्ञानविशुद्धसत्वैरुपास्यसेकिंप्रणमाम्यहंत्वा
म् ॥ १ ॥ एवंभवंतंप्रकृतेःपुरस्ताद्योवेत्त्यसौसर्वविदांवरिष्ठः ॥ गुणान्वितेषुप्रसभंविवेद्योविशालमूर्तिस्त्विहसूक्ष्मरूपः ॥ २ ॥ वाक्पा
णिपादैर्विगतेन्द्रियोपिकथंभवान्वैसुगतिस्सुकर्मा ॥ संसारबंधेनिहितेंद्रियोपिपुनःकथंदेववरोसिवेद्यः ॥ ३ ॥ मूर्त्तादमूर्त्तंनतुलभ्यतेपरंपरंवपुर्देव
विशुद्धभावैः ॥ संसारविच्छित्तिकरैर्यजद्भिरतोवसीयेतचतुर्मुखत्वम् ॥ ४ ॥ परंनजानंतियतोवपुस्तेदेवादयोप्यद्भुतरूपधारिन् ॥ विभोवतारेग्रतरं
पुराणमाराधयेद्यत्कमलासनस्थम् ॥ ५ ॥ नतेतत्त्वंविश्वसृजोपियोनिमेकांततोवेत्तिविशुद्धभावः ॥ परंत्वहंवेद्मिकथंपुराणंभवंतमाद्यंतपसाविशुद्ध
म् ॥ ६ ॥ पद्मासनोवैजनकःप्रसिद्धएवंप्रसिद्धिर्ह्यसकृत्पुराणात् ॥ संचिंत्यतेनाथविभुंभवंतंजानातिनैवंतपसाविहीनः ॥ ७ ॥ अस्मा
दृशैश्चप्रवरैर्विबोध्यंत्वांदेवमूर्खाःस्वमतिंविभज्य ॥ प्रबोद्धुमिच्छन्तिनतेषुबुद्धिरुदारकीर्तिष्वपिवेदहीनाः ॥ ८ ॥ जन्मांतरैर्वेदविवेकबुद्धिभिर्भवेद्यथा
वायदिवाप्रकाशः ॥ तल्लाभलुब्धस्यनमानुषत्वंनदेवगंधर्वपतिःशिवःस्यात् ॥ ९ ॥ नविष्णुरूपोभगवान्सुसूक्ष्मःस्थूलोसिदेवःकृतकृत्यतायाः ॥
स्थूलोपिसूक्ष्मःसुलभोसिदेवत्वद्बाह्यकृत्यानरकेपतंति ॥ ११० ॥ विमुच्यतेवाभवतिस्थितेस्मिन्दस्रेन्दुवह्न्यर्कमरुन्महीभिः ॥ तत्वैःस्वरूपैःसमरूप
धारिभिरात्मस्वरूपेविततस्वभावः ॥ ११ ॥ इतिस्तुतिंमेभगवन्ह्यनंतजुषस्वभक्तस्यविशेषतश्च ॥ समाधियुक्तस्यविशुद्धचेतसस्त्वद्भावभावै
कमनोनुगस्य ॥ १२ ॥ सदाहृदिस्थोभगवन्नमस्तेनमामिनित्यंभगवन्पुराण ॥ इतिप्रकाशंतवमेतदीशस्तवंमयासर्वगतिप्रबुद्ध ॥ १३ ॥ संसार
चक्रेभ्रमणादियुक्ताभीतिंपुनर्नःप्रतिपालयस्व ॥ १४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ सर्वज्ञस्त्वंनसंदेहोप्रज्ञाराशिश्चकेशव ॥ देवानांप्रथमःपूज्यःसर्वदात्वंभविष्यसि ॥
॥ ११५ ॥ नारायणादनंतरंरुद्रोभक्त्याविरिंचनम् ॥ तुष्टावप्रणतोभूत्वाब्रह्माणंकमलोद्भवम् ॥ ११६ ॥ नमःकमलपत्राक्षनमस्तेपद्मजन्मने ॥ नमः
सुरासुरगुरोकारिणेपरमात्मने ॥ ११७ ॥ नमस्तेसर्वदेवेशनमोवैमोहनाशन ॥ विष्णोर्नाभिस्थितवतेकमलासनजन्मने ॥ ११८ ॥ नमोविद्रुमरक्तां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गपाणिपल्लवशोभिने ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोस्मित्राहिमांभवसंसृतेः॥११॥ पूर्वंनीलांबुदाकारंकुड्मलंतेपितामह ॥ दृष्ट्वारक्तमुखंभूयःपत्रकेसरसंयुतम् ॥१२०॥
पद्मंचानेकपत्रान्तमसंख्यातंनिरंजनम् ॥ तत्रस्थितेनत्वयैषासृष्टिश्चैवप्रवर्तिता ॥ २१ ॥ त्वांमुक्त्वानान्यतःत्राणंजगद्वंद्यनमोस्तुते ॥ सावित्रीशापदग्धो
हलिंगंमेपतितंक्षितौ ॥ २२ ॥ इदानींकुरुमेशांतिंत्राहिमांसहभार्यया ॥ ब्रह्मावैपातुमेपादौजंघेवैकमलासनः ॥ २३ ॥ विरिंचोमेकटिंपातुसृ
ष्टिकृद्गुह्यमेवच ॥ नाभिंपद्मनिभःपातुजठरंचतुराननः ॥ २४ ॥ उरस्तुविश्वसृक्पातुहृदयंपातुपद्मजः ॥ सावित्रीपतिर्मेकंठंहृषीकेशोमुखंमम ॥
॥ १२५ ॥ पद्मवर्णश्चनयनेपरमात्माशिरोमम ॥ एवंन्यस्यगुरोर्नामशंकरोनामशंकरः ॥ २६ ॥ नमस्तेभगवन्ब्रह्मन्नित्युक्त्वाविरराम ह ॥ तत
स्तुष्टोहंब्रह्मावाक्यमेतदुवाचह ॥ २७ ॥ कंतेकामंकरोम्यद्यपृच्छमांयद्यदिच्छसि ॥ रुद्रउवाच ॥ यदिप्रसन्नोमेनाथवरदोयदिवामम ॥ २८ ॥
तदेकंमेवदविभोयस्मिन्स्थानेभवान्स्थितः ॥ केषुकेषुचस्थानेषुत्वांपश्यंतिसदाद्विजाः ॥ २९ ॥ नाम्नाचकेनतेस्थानंशोभतेधरणीतले ॥ त
न्मेवदस्वसर्वेशतवभक्तिरतस्यच ॥ १३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पुष्करेहंसुरश्रेष्ठोगयायांचचतुर्मुखः ॥ कान्यकुब्जेदेवगर्भोभृगुकक्षेपितामहः ॥ १३१ ॥ कावे
र्यांसृष्टिकर्ताचनंदिपुर्यांबृहस्पतिः ॥ प्रभासेपद्मजन्माचवानर्यांचसुरप्रियः ॥ ३२ ॥ द्वारवत्यांतुऋग्वेदीवैदिशेभुवनाधिपः ॥ पौंड्रकेपुंडरीकाक्षःपिं
गाक्षोहस्तिनापुरे ॥ ३३ ॥ जयंत्यांविजयश्चास्मिजयंतःपुष्करावते ॥ उग्रेषुपद्महस्तोहंतमोनद्यांतमोनुदः ॥ ३४ ॥ अहिच्छत्रेजयानंदीकांचीपुर्यां
जनप्रियः ॥ ब्रह्माहंपाटलीपुत्रऋषिकुंडेमुनिस्तथा ॥ ३५ ॥ महितारेमुकुंदश्चश्रीकंठःश्रीनिवासिते ॥ कामरूपेशुभाकारोवाराणस्यांशिवप्रियः ॥ ३६ ॥
मल्लिकाक्षेतथाविष्णुर्महेंद्रेभार्गवस्तथा ॥ गोनर्देस्थविराकारउज्जयिन्यांपितामहः ॥ ३७ ॥ कौशांब्यांतुमहाबोधिरयोध्यायांचराघवः ॥ मुनींद्र
श्चित्रकूटेतुवाराहोविंध्यपर्वते ॥ ३८ ॥ गंगाद्वारेपरमेष्ठीहिमवत्यपिशंकरः ॥ देविकायांस्रुचाहस्तःस्रुवहस्तश्चतुर्वटे ॥ ३९ ॥ वृंदावनेपद्मपाणिः
कुशहस्तश्चनैमिषे ॥ गोपुक्षेचैवगोपीन्द्रःसचंद्रोयमुनातटे ॥ १४० ॥ भागीरथ्यांपद्मतनुर्जलानंदोजलंधरे ॥ कौंकणेचैवमद्राक्षःकांपिल्येकन
कप्रियः ॥ १४१ ॥ वेंकटेचान्नदाताचशंभुश्चैवक्रतुस्थले ॥ लंकायांचपुलस्त्योहंकाश्मीरेहंसवाहनः ॥ ४२ ॥ वसिष्ठश्चार्बुदेचैवनारदश्चोत्प
लावते ॥ मेलकेश्रुतिदाताहंप्रपातेयादसांपतिः ॥ ४३ ॥ सामवेदस्तथायज्ञेमधुरेमधुरप्रियः ॥ अंकोटेयज्ञभोक्ताचब्रह्मवादेसुरप्रियः ॥ ४४ ॥
नारायणश्चगोमंतेमायापुर्यांद्विजप्रियः ॥ ऋषिवेदेदुराधर्षोदेवायांसुरमर्दनः ॥ ४५ ॥ विजयायांमहारूपःस्वरूपोराष्ट्रवर्द्धने ॥ पृथूदरस्तुमालव्यांशा
कंभर्यांरसप्रियः ॥ ४६ ॥ पिंडारकेतुगोपालःशंखोद्धारेंगवर्द्धनः ॥ कादंबकेप्रजाध्यक्षोदेवाध्यक्षःसमस्थले ॥ ४७ ॥ गंगाधरोभद्रपीठेजलशाप्यहमर्बु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दे ॥ त्र्यंबकेत्रिपुराधीशःश्रीपर्वतेत्रिलोचनः ॥ ४८ ॥ महादेवःपद्मपुरेकापालेवैधसस्तथा ॥ शृंगिबेरपुरेशौरिर्नैमिषेचक्रपाणिकः ॥ ४९ ॥ दंडपुर्यांवि
रूपाक्षोगौतमोधूतपापके ॥ हंसनाथोमाल्यवतिद्विजेंद्रोवलिकेतथा ॥ १५० ॥ इंद्रपुर्यांदेवनाथोद्यूतपायांपुरंदरः ॥ हंसवाहस्तुलंबायांचंडायांगरुड
प्रियः ॥ ५१ ॥ महोदयेमहायज्ञःसुयज्ञोयज्ञकेतने ॥ सिद्धिस्मरेपद्मवर्णःविभायांपद्मबोधनः ॥ ५२ ॥ देवदारुवनेलिंगंमहापत्तौविनायकः ॥
त्र्यंबकोमातृकास्थानेअलकायांकुलाधिपः ॥ ५३ ॥ त्रिकूटेचैवगोनर्दःपातालेवासुकिस्तथा ॥ पद्माध्यक्षश्चकेदारेकूष्मांडेसुरतप्रियः ॥ ५४ ॥
कुंडवाप्यांशुभांगस्तुसारण्यांतक्षकस्तथा ॥ अक्षोटेपापहाचैवअंबिकायांसुदर्शनः ॥ ५५ ॥ वरदायांमहावीरःकांतारेदुर्गनाशनः ॥ अनंतश्चैवपर्णाटेप्र
काशायांदिवाकरः ॥ ५६ ॥ विराजायांपद्मनाभःस्वरुद्रश्चवृकस्थले ॥ मार्कंडोवटकेचैववाहिन्यांमृगकेतनः ॥ ५७ ॥ पद्मावत्यांपद्मगृहोगगनेपद्मकेत
नः ॥ अष्टोत्तरंस्थानशतंमयातेपरिकीर्तितम् ॥ ५८ ॥ यत्रवैममसांनिध्यंत्रिसंध्यंत्रिपुरांतक ॥ एतेषामपियस्त्वेकंपश्यतेभक्तिमान्नरः ॥ ५९ ॥ स्थानं
सुविरजंलब्ध्वामोदतेशाश्वतीःसमाः ॥ मानसंवाचिकंचैवकायिकंयच्चदुष्कृतम् ॥ १६० ॥ तत्सर्वंनाशमायातिनात्रकार्याविचारणा ॥ यस्त्वेतानिचसर्वा
णिगत्वामांपश्यतेनरः ॥ ६१ ॥ भवतेमोक्षभागीचयत्राहंतत्रवैस्थितः ॥ पुष्पोपहारैर्धूपैश्चब्राह्मणानांचतर्पणैः ॥ ६२ ॥ ध्यानेनचस्थिरेणाशुप्राप्यतेप
रमेश्वरः ॥ तस्यपुण्यफलंचाग्र्यमंतेमोक्षफलंतथा ॥ ६३ ॥ सब्रह्मलोकमासाद्यतत्कालंतत्रातिष्ठति ॥ पुनःसृष्टौभवेद्देवोवैराजानांमहातपाः ॥ ६४ ॥ ब्रह्म
हत्यादिपापानिइहलोकेकृतान्यपि ॥ अकामतःकामतोवातानिनश्यंतितत्क्षणात् ॥ ६५ ॥ इहलोकेदरिद्रोयोभ्रष्टराज्योथवापुनः ॥ स्थानेष्वेतेषुवैगत्वा
मांपश्यतिसमाधिना ॥ ६६ ॥ कृत्वापूजोपहारंचस्नानंचपितृतर्पणम् ॥ कृत्वापिंडप्रदानंचसोचिराद्दुःखवर्जितः ॥ ६७ ॥ एकछत्रोभवेद्राजासत्यमेतन्न
संशयः ॥ इहराज्यानिसौभाग्यंधनंधान्यंवरास्त्रियः ॥ ६८ ॥ भवंतिविविधास्तस्ययैर्यात्रापुष्करेकृता ॥ इदंयात्राविधानंयःकुरुतेकारयेतवा ॥ ६९ ॥
शृणोतिवासपापैस्तुसर्वैरेवप्रमुच्यते ॥ अगम्यागमनंयेनकृतंजानातिमानवः ॥ १७० ॥ ब्रह्मक्रियायालोपेनबहुवर्षकृतेनच ॥ यात्राचेमांसकृत्कृत्वावेदसं
स्कारमाप्नुयात् ॥ ७१ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनइदमस्तीहशंकर ॥ अप्राप्यंप्राप्यतेतेनपापंचापिविनश्यति ॥ ७२ ॥ सर्वयज्ञफलैस्तुल्यंसर्वतीर्थफलप्रदम्
सर्वेषांचैववेदानांसमाप्तिस्तेनवैकृता ॥ ७३ ॥ यःकृत्वापुष्करेसंध्यांसावित्रीसमुपासिता ॥ स्वपत्नीहस्तदत्तेनपौष्करेणजलेनतु ॥ ७४ ॥ भृंगारेणवरेणै
वमृन्मयेनापिशंकर ॥ आनीयतज्जलंपुण्यंसंध्योपास्तिर्दिनक्षये ॥ ७५ ॥ समाधिनासमाधेयासप्राणायामपूर्विका ॥ तस्यांकृतायांयत्पुण्यंतच्छृणुष्वहरा
व्यये ॥ ७६ ॥ तेनद्वादशवर्षाणिभवेत्संध्यासुवंदिता ॥ अश्वमेधफलंस्नानेदानेदशगुणंतथा ॥ ७७ ॥ उपवासेप्यनंतंचस्वयंप्रोक्तंमयानघ ॥ सावित्र्याः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुरतोयस्तुदंपत्योर्भोजनंददेत् ॥ ७८ ॥ तेनाहंभोजितस्तत्रभवामीहनसंशयः ॥ द्वितीयंभोजयेद्यस्तुभोजितस्तेनकेशवः ॥ ७९ ॥ लक्ष्मीसहायोवरदोव
रांस्तस्यप्रयच्छति ॥ उमासहायस्तार्तीयेभोजितोसिनसंशयः ॥ १८० ॥ अथवायाकुमारीणांभक्त्यादद्याच्चभोजनम् ॥ तस्याःकुलेभवेद्वंध्यान
कदाचिच्चदुर्भगा ॥ ८१ ॥ नकन्याजननीक्वापिनभर्तुर्यानवल्लभा ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसावित्र्यग्रेतुभोजनम्॥ ८२ ॥ पारत्रमैहिकंवापिकामयद्भिर्नरैःसदा ॥
दातव्यंसर्वदाभीष्मकटुतैलविवर्जितम् ॥ ८३ ॥ नचाम्लंनचवैक्षारंस्त्रीणांभोज्यंकदाचन ॥ भक्ष्यंपंचप्रकारंचरसैःसर्वैस्सुसंस्कृतम् ॥ ८४ ॥ घृतपूर्यःसुप
क्वाश्चबहुक्षीरसमन्विताः ॥ शिखरिणीतथापेयादधिक्षिरसमन्विता ॥ ८५ ॥ आह्लादकारिणीपुंसांस्त्रीणांचातीववल्लभा ॥ धनधान्यांजनोपेतंनारीणांचश
ताकुलम् ॥ ८६ ॥ पूपकंशष्कुलंतस्यांजायतेनात्रंसशयः ॥ नज्वरोनचसंतापोनदुःखंनवियोगिता ॥ ८७ ॥ असौतारयतेस्वानांकुलानामेकविंशतिं ॥
वंधुभिश्चसुतैश्चैवदासीदासैरनंतकैः ॥ ८८ ॥ पूरितंचकुलंतस्याःपूरिकांयाप्रदास्यति ॥ एधतेचाचिरंकालंपुत्रपौत्रसमन्वितम् ॥ ८९ ॥ कुलंचसकलंतस्य
शष्कुलंयःप्रयच्छति ॥ पुत्रिण्योवैदुहितरोवंधुभिः सहितंकुलम्॥१९०॥शिखरिणिप्रदात्रीणांयुवतीनांनसंशयः ॥ मोदतेतुकुलंतस्याःसर्वसिद्धिप्रपूरितम्॥
॥ ९१ ॥ मोदकानांप्रदानेनएवमाहप्रजापातिः ॥ एतदेवतुगौरीणांभोजनंहरशस्यते ॥ ९२ ॥ सुभगापुत्रिणीसाध्वीधनऋद्धिसमन्विता ॥ सहस्रभोजिनीशं
भोजन्मजन्मभविष्यति ॥ ९३ ॥ पूपानिचैवपुण्यानिकृतानिमधुराणिच ॥ द्राक्षारसप्रधानंचगुडखंडसमन्वितम् ॥ ९४ ॥ शारदेनतुधान्येनकृत्वाखं
डंविमिश्रितत् ॥ स्त्रीणांचैवतुपेयानिभक्ष्याणिचद्विजन्मनाम् ॥ ९५ ॥ इहचाविकवासांसिवर्षायोग्यानिसर्वशः ॥ यानियानिचपेयानितानियोग्यानिदाप
येत् ॥ ९६ ॥ प्रतिपूज्यविधानेनवसुदानैःसकंचुकैः ॥ कुंकुमेनानुलिप्तांग्यःस्रग्दामभिरलंकृताः ॥ ९७ ॥ दत्वातूपानहावङ्घ्योर्नारिकेलंकरेतथा ॥ अ
क्ष्णोश्चैवांजनंदत्वासिंदूरंचैवमस्तके ॥ ९८॥ गुडंफलानिहृद्यानिवांछितानिमृदूनिच ॥ हस्तेदत्वासपात्राणिप्रणिपत्यविसर्जयेत् ॥ ९९॥ स्वयंभुंजीतवैप
श्चात्सबंधुर्वालकैःसह ॥ अथवानैवसंपत्तिस्तीर्थेदानंचभाजनम् ॥ २०० ॥ गृहेगतःप्रदास्यामिहृष्टोदेवप्रसीदमे ॥ एवमेवपितॄणांचआगत्यस्वीयमं
दिरे ॥ २०१ ॥ पिंडप्रदानपूर्वंतुश्राद्धंकुर्याद्विधानतः ॥ पितरस्तस्यवैतृप्ताभवंतिब्रह्मणोदिनम् ॥ २०२ ॥ तीर्थादष्टगुणंपुण्यंस्वगृहेददतां
शिव ॥ नचपश्यंतिवैनीचाःश्राद्धंद्विजातिभिःकृतं ॥ २०३ ॥ एकांतेतुगृहेगुप्तेपितॄणांश्राद्धमिष्यते ॥ नीचदृष्टयाहतंतच्चपितॄन्नैवोपतिष्ठति ॥ २०४ ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनश्राद्धंगुप्तंचकारयेत् ॥ पितॄणांतृप्तिदंप्रोक्तंस्वयमेवस्वयंभुवा॥२०५॥गौरीभक्त्याधिकायातुशस्ताज्ञातक्रियातुसा॥राजसीमनसाज्ञाताज
नानांकीर्तिदायिनी ॥२०६॥ गुप्तंदानंसदादेयमात्मनोहितमिच्छता ॥ पक्वान्नंदृश्यतामेतिदीयमानंजनैर्भुवि ॥ २०७॥ दृश्यमानंतुतच्चुष्टयैदृश्यतेनेहक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हिंचित् ॥ एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोटिर्भवतिभोजिता ॥ २०८ ॥ भवनेनात्रसंदेहःसत्यंपौराणिकंवचः ॥ तीर्थेतुब्राह्मणंनैवपरीक्षेतकथंचन ॥ २०९ ॥ अन्नार्थि
नमनुप्राप्तंभोज्यंतंमनुरब्रवीत् ॥ सक्तुभिःपिंडदानंचसंयावैःपायसेनवा ॥ २१० ॥ कर्त्तव्यमृषिभिर्दृष्टंपिण्याकेनेंगुदेनवा ॥ तिलपिण्याककैर्देयंभक्ति
मद्भिर्नरैःसदा ॥ २११ ॥ श्राद्धंतत्रतुकर्तव्यमर्घ्यावाहनवर्जितम् ॥ स्वधांतुगृध्राःकाकावानैवदृष्ट्वाहरन्तिते ॥ १२ ॥ श्राद्धंतत्तैर्थिकंप्रोक्तंपितॄणांतृप्तिदं
परम् ॥ कर्तव्यंतत्प्रयत्नेनभक्तिरेवात्रकारणम् ॥ १३ ॥ भक्त्यातुष्यन्तिपितरस्तुष्टाःकामान्दिशन्तिते ॥ पुत्रंपौत्रंधनंधान्यंकामान्यान्मनसेच्छति ॥ १४ ॥
भक्त्याचाराधितोदद्यान्नृणांप्रीतःपितामहः ॥ अकालेप्यथकालेवातीर्थेश्राद्धंसदानरैः ॥ १५ ॥ प्राप्तैरेवसदास्नानंकर्तव्यंपितृतर्पणम् ॥ पिंडदानंचकर्तव्यं
पितॄणांचातिवल्लभम् ॥ १६ ॥ पितरोहिनिरीक्षन्तेगोत्रजंसमुपागतम् ॥ आशयापरयायुक्ताःकांक्षंतस्सलिलंचते ॥ १७ ॥ विलम्बोनैवकर्तव्योनैवविघ्नं
समाचरेत् ॥ अच्छिन्नासन्ततिस्तेषांसदाकालंभविष्यति ॥ १८ ॥ पितरःपुत्रदातारंवृद्धिश्राद्धाभिकांक्षिणः ॥ तेनतेसन्ततिच्छेदंनकुर्वन्तिहिकर्हि
चित् ॥ १९ ॥ अतःश्राद्धंपुराप्रोक्तंस्वयमेवस्वयंभुवा ॥ गुणोत्तरंतुयत्कार्यंद्विजैःपितृपरायणैः ॥ २२० ॥ तीर्थेक्षेत्रेगृहेवापिसंक्रांतौग्रहणेपिवा ॥ विषु
वेअयनेचापिजन्मर्क्षेचप्रपीडिते ॥ २१ ॥ एतान्वैश्राद्धकालांस्तुपुरास्वायंभुवोब्रवीत् ॥ कृतेश्राद्धेनवैपुंसांपीडाभवतिदेहजा ॥ २२ ॥ तदापुत्रकृतंवापिसर्वंत्य
जतिदुष्कृतम् ॥ यथानभवितापीडाग्रहचोरनृपादिकात् ॥ २३ ॥ दुष्कृतंनश्यतेसर्वंपरत्रचगतिंशुभाम् ॥ लभतेनात्रसन्देहःप्रजापतिवचोयथा ॥ २४ ॥
कृतेयुगेपुष्कराणित्रेतायांनैमिषंस्मृतम् ॥ द्वापरेचकुरुक्षेत्रंकलौगंगांसमाश्रयेत् ॥ २५ ॥ दुष्करःपुष्करेवासोदुष्करंपुष्करेतपः ॥ यदन्यत्रकृतंपापंती
र्थेतद्यातिलाघवम् ॥ २६ ॥ नतीर्थकृतमन्यत्रक्वचित्पापंव्यपोहति ॥ सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृताञ्जलिः ॥ २७ ॥ उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेषु
भारत ॥ सायंप्रातरुपस्पृश्यपुष्करेनियतेन्द्रियः ॥ २८ ॥ क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति ॥ द्वादशाब्दंद्वादशाहंमासंमासार्धमेवच ॥ २९ ॥ यो
वसेत्पुष्करेनित्यंसगच्छेत्परमांगतिम् ॥ सर्वेषामेवलोकानांब्रह्मलोकोपरिस्थितः ॥ २३० ॥ यइच्छेत्पुष्करंगन्तुंसोनुसेवेतपुष्करम् ॥ यथालोमविलो
माभ्यांतथाव्यस्तसमस्तयोः ॥ ३१ ॥ स्नातस्तुपुष्करेसम्यक्कोटचाश्वफलमश्नुते ॥ विधिवत्क्रियमाणेषुसर्वतीर्थेषुयत्फलम् ॥ ३२ ॥ पुष्करालोक
नादेवनरःप्राप्नोतितत्फलम् ॥ दशकोटिसहस्राणितीर्थानांवैमहीतले ॥ ३३ ॥ सान्निध्यंपुष्करेतेषांत्रिसंध्यंकुरुनन्दन ॥ यावत्तिष्ठंतिगिरयोयावत्तिष्ठन्तिसाग
राः ॥ ३४ ॥ तावत्पुष्करमृत्यूनांब्रह्मलोकोनसंशयः ॥ जन्मान्तरसहस्रैश्चआजन्ममरणान्तिकम् ॥ ३५ ॥ निर्दहेद्दुष्कृतंसर्वंसकृत्स्नात्वातुपुष्करे ॥ पुष्करं
दुष्करंक्षेत्रंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३६ ॥ इदानींशृणुमेराजन्पञ्चपातकनाशनम् ॥ यजनंदेवदेवस्यब्रह्मपुत्रवसुप्रदम् ॥ ३७ ॥ इहजन्मनिदारिद्र्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्याधिकुष्ठादिपीडितः ॥ अलक्ष्मीवानपुत्रस्तुयोभवेत्पुरुषोभुवि ॥३८॥ तस्यसद्योभवेल्लक्ष्मीरायुःपूर्णंसुतास्सुखम्॥ कृत्वातुमण्डलगतंलोकपालसमन्वि
तम् ॥ ३९ ॥ ब्रह्माणंतुपरंदेवंयःपश्यतिविधानतः ॥ पूजितंनवनाभेनमन्त्रमूर्तिमयोनिजम् ॥२४० ॥ कार्तिकेमासिशुक्लायांपौर्णमास्यांविशेषतः ॥ सर्वा
सुवायजेदेवंपूर्णिमासुविधानतः ॥४१॥ संक्रान्तौचमहाबाहोचन्द्रसूर्यग्रहेपिवा॥यःपश्यतिविभुंदेवंपूजितंगुरुणानृप ॥४२॥ तस्यसद्योभवेत्तुष्टिःपापध्वंसश्च
जायते ॥ समान्योदेवतानांचभवतीहनराधिप ॥ ४३ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशांभक्तानांतुपरीक्षणम् ॥ संवत्सरंगुरुःकुर्याज्जातिशौचक्रियादिभिः ॥ ४४ ॥
उपपन्नमितिज्ञात्वाहृदयेनावधारयेत् ॥ तेपिभक्तियुताध्यात्वात्वाचार्यंपरमेश्वरम् ॥ ४५ ॥ संवत्सरंगुरौभक्तिंकुर्युर्विष्णौयथातथा ॥ प्रसादयेयुश्चततः
पूर्णेसंवत्सरेगुरुम् ॥ ४६ ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनसंसारार्णवतारणम् ॥ परब्रह्मोपासनेनविरिंच्याराधनेनच ॥ ४७ ॥ सहस्रशीर्षजप्येनमण्डल
ब्राह्मणेनच ॥ ध्यानेनस्यात्तथास्माकमुपदेशःप्रदीयताम् ॥ ४८ ॥ इच्छामोवैदिकींलक्ष्मींविशेषेणप्रसद्यताम् ॥ अभ्यर्थितोगुरुस्त्वेवंमेधावी
तैस्तदाततः ॥ ४९ ॥ यथाविधिसमभ्यर्चेद्ब्रह्माणंविष्णुमग्रतः ॥ तेबद्धनेत्राःस्वाप्यास्तुकार्तिकस्यचतुर्दशीम् ॥ २५० ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्त्था
यबद्धपद्मासनास्तुते ॥ ध्यात्वागुरुंसहस्रारेश्वेतवस्त्रोपवीतकम् ॥ ५१ ॥ श्वेतमाल्यांबरधरंश्वेतगंधानुलेपनम् ॥ निर्गम्यचबहिर्नद्यांकुर्युर्नित्यमत
न्द्रिताः ॥ ५२ ॥ क्षीरवृक्षोत्थमाचार्योदापयेद्दन्तधावनम् ॥ तेचतंभक्षयेयुर्हिनदींगत्वासमुद्रगाम् ॥ ५३ ॥ इतरद्वातटाकंवागृहेवापिविधानतः ॥ तद्भ
क्षयेयुर्मंत्रेणमंत्रितंपरमेष्ठिनः ॥५४ ॥ आपोहिष्ठेतिमंत्रेणसप्तकृत्वोभिमंत्रितं ॥ देवस्यत्वेतिवैजस्त्वायुंजानेतिकरेन्यसेत् ॥५५॥ इरावत्येतिप्रक्षाल्यब्रह्मोदने
तिवैमुखे ॥ भक्षयित्वाक्षिपेद्दूरंपतितंचनिरीक्षयेत् ॥ ५६ ॥ सम्मुखंप्राङ्मुखंवापिविदिशंचापिवागतम् ॥ संमुखेदेवतालब्धिर्मंत्रसिद्धिश्चजायते ॥ ५७ ॥
पराङ्मुखेदंतकाष्ठेसर्वेदेवाःपराङ्मुखाः ॥ उत्तरेणगतेतस्मिन्नसिद्धिर्भवतिवानवा ॥ ५८ ॥ दक्षिणेनभवेन्मृत्युर्गुरोस्तस्यनसंशयः ॥ प्रेक्ष्याशुभंस्वपेद्भू
मौदेवदेवस्यसन्निधौ ॥५९॥ स्वप्नान्दृष्ट्वागुरोरग्रेश्रावयेयुर्विचक्षणाः ॥ ततःशुभाशुभंतत्रलक्षयेत्परमोगुरुः ॥ २६० ॥ पौर्णमास्यामथस्नात्वाततोदेवा
लयंव्रजेत् ॥ गुरुश्चमंडलंभूमौकल्पितायांतुवर्तयेत् ॥ ६१ ॥ लक्षणैर्विविधैर्भूमिंलक्षयित्वाविधानतः ॥ षोडशारंलिखेत्पद्मंनवधारमथापिवा ॥ ६२ ॥
अष्टपत्रमथोवापिलिखित्वादर्शयेद्बुधः ॥ नेत्रबंधंतुकुर्वीतसितवस्त्रेणयत्नतः ॥ ६३ ॥ वर्णानुक्रमतःशिष्यान्पुष्पहस्तान्प्रवेशयेत् ॥ नवनाभंयदाकुर्या
न्मंडलंवर्णकैर्बुधः ॥ ६४॥ इंद्राणीपूर्वकंदेवमिंद्रमैंद्र्यांतुपूजयेत् ॥ लोकपालैःसमंतद्वदग्निंसंपूज्ययेन्नृपः॥६५॥ दिशिवह्नेर्यमंयाम्यांनैर्ऋत्यांचैवनिर्ऋतिम् ॥
वरुणंवारुणाशायांवायुंवायव्यगोचरे ॥ ६६ ॥ धनदंचोत्तरेन्यस्यरुद्रमीशानगोचरे ॥ कमंडलुंपूर्वतोहिस्रुचंवैदक्षिणेतथा ॥ ६७॥ हंसंवैपश्चिमायांतुउत्तरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यांस्रुवंतथा ॥ आग्नेय्यांचब्रसींदद्यान्नैर्ऋत्यांपादुकेतथा॥६८॥वायव्यांयोगपट्टंचऐशान्यांचगलंतिकाम् ॥ विष्णुस्तुपूर्वतःपूज्योदक्षिणेचापिशंकरः॥६९॥ प
श्चिमेतुरविर्देवऋषयश्चोत्तरेतथा ॥ मध्येस्वयंपद्मजन्मासावित्रीदक्षिणेतथा ॥२७०॥ उत्तरेचैवगायत्रीदेवीपद्मदलेक्षणा ॥ ऋग्वेदंपूर्वतोन्यस्ययजुर्वेदंच
दक्षिणे ॥ ७१ ॥ पश्चिमेसामवेदंचअथर्वचोत्तरेतथा ॥ इतिहासपुराणानिच्छंदोज्यौतिषमेवच ॥ ७२ ॥ धर्मशास्त्राणिचान्यानिइंद्रादिदिक्षुविन्यसेत् ॥ पूर्व
पत्रेबलंपूज्यप्रद्युम्नंदक्षिणेदले ॥ ७३ ॥ पश्चिमेचानिरुद्धंचवासुदेवमथोत्तरे ॥ पूर्वतोवामदेवंचसद्योजातंतुदक्षिणे ॥ ७४ ॥ ईशानंपश्चिमेस्थाप्यतत्पुरुषं
चोत्तरेतथा ॥ अघोरस्सर्वतःपूज्यएषापूजातुमंडले ॥ ७५ ॥पूर्वतोभास्करंपूज्यदक्षिणेनदिवाकरं॥ प्रभाकरंपश्चिमेतुग्रहराजमथोत्तरे ॥ ७६ ॥ एवंपूज्य
विधानेनब्रह्माणंपरमेश्वरम् ॥ दिङ्मंडलेतुविन्यस्यअष्टौकुंभान्विधानतः ॥७७॥ ब्राह्मंतुकलशंमध्येनवमंतत्रकल्पयेत् ॥ स्नापयेन्मुक्तिकामंतुब्रह्मणोवैघटे
नतु ॥७८॥ श्रीकामंवैष्णवेनेहकलशेनतुपार्थिव ॥ राज्यार्थिनंस्नापयेच्चऐंद्रेणकलशेनतु ॥७९॥ द्रव्यप्रतापकामंतुआग्नेयघटवारिणा ॥ मृत्युंजयविधाना
ययाम्येनस्नापयेन्नरम् ॥ २८० ॥ दुष्टप्रध्वंसनायालंनैर्ऋतेनविधीयते ॥ स्नापयेद्वारुणेनाशुपापनाशायमानवं ॥ ८१ ॥ शरीरारोग्यकामंतुवायव्येनाभिषे
चयेत् ॥ द्रव्यसंपत्तिकामस्यकौबेरेणविधीयते ॥ ८२ ॥ रौद्रेणज्ञानकामस्यलोकपालघटास्त्विमे ॥ एकैकेननरःस्नात्वासर्वदोषविवर्जितः ॥ ८३ ॥
जायतेब्रह्मसदृशोराजासद्योऽथवानरः ॥ अथवादिक्षुसर्वासुयथासंख्येनलोकपान् ॥ ८४ ॥ पूजयेत्तुस्वनाम्नातुकुंभैरेवविधानतः ॥ एवंसंपूज्यदेवांस्तु
लोकपालान्प्रसन्नधीः ॥ ८५ ॥ पश्चात्परीक्षितान्शिष्यान्बद्धनेत्रान्प्रवेशयेत् ॥ दग्ध्वाग्नेय्याधारणयावायुनाविधुनेत्ततः ॥८६॥ सोमेनाप्यायितान्कृत्वा
श्रावयेत्समयांस्ततः ॥ नानिंद्याद्ब्राह्मणान्देवान्विष्णुंब्रह्माणमेवच॥८७॥ इंद्रमादित्यमग्निंचलोकपालान्ग्रहांस्तथा ॥ गुरुंचब्राह्मणंवापिमुनींद्रंपूर्वदीक्षित
म् ॥ ८८ ॥ एवंतुसमयान्श्राव्यपश्चाद्धोमंतुकारयेत् ॥ ॐनमोभगवतेब्रह्मणेसर्वरूपिणेहुंफट्स्वाहा ॥ ८९ ॥ षोडशाक्षरमंत्रेणहोमये
ज्ज्वलितेनले ॥ गर्भाधानादिकाःसर्वाआहुतीस्संप्रदापयेत् ॥ २९० ॥ तिसृभिस्तुव्याहृतिभिर्देवदेवस्यसन्निधौ ॥ होमांतेदीक्षितःपश्चा
द्दापयेद्गुरुदक्षिणाम् ॥ ९१ ॥ हस्त्यश्वयानशकटहेमधान्यादिकंनृप ॥ दापयेद्गुरवेप्राज्ञोमध्यमेमध्यमंतथा ॥ ९२ ॥ दापयेदपरेयुग्मं
साहिरण्यंतुतद्गुरोः ॥ एवंकृतेतुयत्पुण्यंमहत्संजायतेतथा ॥ ९३ ॥ तन्नशक्यंनिगदितुमपिवर्षशतैरपि ॥ दीक्षितोथपुराभूत्वापाद्मंवैशृ
णुयाद्यदि ॥ ९४ ॥ तेनवेदाःपुराणानिसर्वमंत्रास्ससंग्रहाः ॥ जप्तास्स्युःपुष्करेतीर्थेप्रयागेसिंधुसागरे ॥९५॥ देवह्रदेकुरुक्षेत्रेवाराणस्यांविशेषतः ॥ ग्रहणे
विषुवेचैवयत्फलंजपतांभवेत् ॥ ९६ ॥ फलंशतगुणंतच्चपुष्करस्थंपितामहम् ॥ दृष्ट्वाप्राप्नोतिविविधान्कामान्कामयतेयदि ॥ ९७ ॥ पूजांवैधानिकीं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वादीक्षितोयःशृणोतिच ॥ देवाअपितपःकृत्वाध्यायंतिचवदन्तिच ॥ ९८ ॥ कदामेभारतेवर्षेजन्मस्यादितिपार्थिव ॥ दीक्षिताश्चभविष्यामःपाद्मं
श्रोष्यामहेकदा ॥ ९९ ॥ पाद्मंतुषोडशात्मानंन्यस्यदेहेकदावयम् ॥ यास्यामस्तुपरंस्थानंयद्गत्वानपुनर्भवेत् ॥३००॥ एवंजल्पंतिविबुधामनसाचिंतयं
तिच ॥ ब्रह्मयज्ञंचकार्तिक्यांकदाद्रक्ष्यामहेनृप ॥ १ ॥ एवंतेविधिरुद्दिष्टोमयायंकुरुसत्तम ॥ देवगंधर्वयक्षाणांसर्वदादुर्लभोह्यसौ ॥२॥ एवंयोवेत्तितत्त्वेन
यश्चपश्यतिमंडलम् ॥ यश्चेमंशृणुयाच्चैवसर्वैर्मुक्ताइतिश्रुतिः ॥ ३ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिरहस्यमिदमुत्तमम् ॥ येनलक्ष्मीर्धृतिस्तुष्टिःपुष्टिश्चापिभवेन्नृ
णाम् ॥ ४ ॥ सर्वेग्रहास्सदासौम्याजायंतेयेनपार्थिव ॥ आदित्यवारंहस्तेनपूर्वमादायभक्तितः ॥ ५ ॥ भक्तैकेनक्षिपेत्तावद्यावत्सप्तचसंख्यया ॥ ततस्तु
सप्तमेपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥६॥ आदित्यंचैवसौवर्णंकृत्वायत्नेनमानवः ॥ रक्तवस्त्रयुगच्छन्नंछत्रिकांपादुकेतथा ॥ ७ ॥ उपानहौचदातव्येस्थापयेत्ता
म्रभाजने ॥ घृतेनस्नपनंकृत्वासंपूर्णांगद्विजातये ॥ ८ ॥ दापयेत्कृत्यविदुषेब्राह्मणायविशेषतः ॥ एवंकृतौफलंतस्यभवेदारोग्यमुत्तमम् ॥ ९ ॥ द्रव्यसं
पत्समग्राप्तिरितिपौराणिकीक्रिया ॥ अविसंवादिनीचेयंशांतिपुष्टिप्रदानृणाम् ॥ ३१० ॥ तद्वच्चित्रासुसंगृह्यसोमवारंविचक्षणः ॥ रात्रिभक्षःक्षिपेदष्टौसोम
वारान्प्रयत्नतः ॥११॥ प्रत्येकंब्राह्मणाभोज्यायथाशक्तिविचक्षणाः ॥ नवमेतुततःपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥१२॥ वस्त्रयुग्मंचदातव्यंततःसोमंप्रदापयेत्॥
कांस्यभाजनसंस्थंतुक्षीरसंपूरितंततः॥१३॥ तद्वच्छत्रंपादुकेचतथोपानत्समन्वितम् ॥ संपूर्णांगायदातव्यंब्राह्मणायविशेषतः॥१४॥ स्वात्यामंगारकंपूज्य
क्षपयेन्नक्तभोजनैः ॥ अष्टावेवंचयावच्चकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १५ ॥ अंगारकंचसौवर्णंस्थापितंताम्रभाजने ॥ दापयेद्ब्राह्मणायाथसंपूर्णांगायचै
वहि ॥१६॥ नक्षत्रानुक्रमेणैवक्षिपेन्नक्तानिसप्तवै ॥ अष्टमेतुक्रमात्खेटान्सौवर्णान्दापयेद्बुधः ॥ १७ ॥ अग्निकार्यंचकुर्वीतयथादृष्टंविधानतः ॥ एवंकृतेभवे
द्यद्वैतन्निबोधनराधिप ॥१८॥ असौम्याश्चग्रहास्सर्वेसौम्यरूपाभवंतिच ॥ सर्वेरोगाविनश्यन्तितुष्टिमायान्तिदेवताः॥१९ ॥ नविरुन्धन्तितंनागाःपितरस्त
र्पितास्तथा॥दुस्स्वप्ननाशोभवतिशृण्वतांपठतांतथा ॥३२०॥ यदिभौमोरविसुतोभास्करोराहुणासह ॥ केतुश्चमूर्ध्नितिष्ठंतिरौद्राःपीडाकराग्रहाः ॥२१॥
अनेनकृतमात्रेणससौभाग्याभवंतिहि ॥ यएवंकुरुतेराजन्सदाभक्तिसमन्वितः ॥ २२ ॥ तस्यसानुग्रहाःसर्वेशांतियच्छंतिनान्यथा ॥ शनैश्चरंराहुकेतूलो
हपात्रेषुविन्यसेत् ॥२३॥ लोहेनकारयेच्चैनान्ब्राह्मणेभ्यश्चदापयेत् ॥ कृष्णंवस्त्रयुगंदेयमेतेषांप्रीणनायवै ॥२४॥ सौवर्णांगाश्चदातव्याःशांतिश्रीविजयेप्सु
भिः ॥ व्रतांतेसर्वएतेहिग्रहास्सौवर्णकानृप ॥२५॥ दातव्याःशांतिमिच्छद्भिर्व्रतांतेद्विजभोजनम्॥यथाशक्तिदक्षिणाचग्रहाणांप्रीतयेतथा॥२६॥ अल्पायासे
नराजेंद्रसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ शंकराज्ज्ञानमान्विच्छेदारोग्यंभास्करात्तथा ॥ २७ ॥ हुताशनाद्धनमिच्छेद्गतिमिच्छेज्जनार्दनात् ॥ ब्राह्म्यंपितामहाच्चै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसर्वजन्तुप्रशांतिदम् ॥२८॥ भीष्मउवाच ॥ यस्त्वयाकथितोयज्ञोयज्वनांतुफलंमहत् ॥ तथायुषस्स्वल्पतयाअन्यैःप्राप्तुंनशक्यते ॥२९॥ स्वल्पायासे
नयत्पुण्यंसंवत्सरमुपोषजम् ॥ भवेत्तन्मेमुनिश्रेष्ठकथयस्वमहाफलम्॥३३०॥पुलस्त्यउवाच ॥ इदमर्थंमहाराजश्वेतोराजामहायशाः ॥ वसिष्ठंपृष्टवान्प्रश्नं
क्षुधयापीडितोभृशम्॥३१॥आसीदिलावृतेवर्षेश्वेतोराजामहाबलः॥समहींसकलांजिग्येसप्तद्वीपांसपत्तनाम् ॥३२॥ ब्रह्मपुत्रोवसिष्ठश्चआसीत्तस्यपुरोहितः॥
सकदाचिन्नृपश्रेष्ठोजित्वापरमधार्मिकः ॥ ३३ ॥ पुरोहितमुवाचेदंवसिष्ठंजपतांवरम् ॥ श्वेतउवाच ॥ भगवन्नश्वमेधानांसहस्रंकर्तुमुत्सहे ॥३४॥ सुवर्णरूप्यर
त्नानांदानंकर्तुंद्विजातिषु ॥ पृथिव्यामन्नदानंतुदातुन्नेच्छामिवैगुरो ॥ ३५ ॥ नान्नेनकिंचिद्दत्तेनदत्तेहेम्निद्विजेप्रभो ॥ नकिंचिद्वस्त्वितिज्ञात्वानदत्तंत
त्कदाचन ॥३६॥ रक्तवस्त्रमलंकारंग्रामांश्चनगराणिच ॥ अददाद्ब्राह्मणेभ्योऽसौश्वेतोराजामहायशाः ॥ ३७ ॥ नान्नंजलंतेनराज्ञादत्तमासीत्कदाचन ॥ ततो
श्वमेधैर्बहुभिर्यज्वासौनृपसत्तम ॥३८॥ स्वर्गंगतःपुण्यजितंतपस्तत्त्वार्बुदत्रयम् ॥ ब्राह्मींसलोकतांप्राप्तःसर्वालंकारभूषितः ॥३९॥ नृत्यंत्यप्सरसस्तत्रगायंते
सिद्धयोषितः ॥ तुंबुरुर्नारदस्तत्रद्वावप्यनुगतौसदा ॥३४०॥ अगायेतांमहाप्राज्ञौमुनयश्चतपोन्विताः॥ वेदोक्तमंत्रैःस्तुन्वंतिअनेकक्रतुयाजिनम् ॥४१ ॥
एवंविभवयुक्तस्यराज्ञस्तस्यमहात्मनः ॥ क्षुधायापीडचतेदेहंतृष्णयाचविशेषतः ॥ ४२ ॥ सतयापीडचमानस्तुक्षुधयाराजसत्तमः ॥ विमानेनाप्यसौ
स्वर्गंत्यक्त्वागाद्दक्षपर्वतम् ॥ ४३ ॥ यत्रात्ममूर्तिस्तत्रागात्पुरादग्धामहावने ॥ तत्रास्थीनिस्वयंगृह्यलिहन्नास्तेसपार्थिवः ॥ ४४ ॥ पुनर्विमानमारु
ह्यययौनाकंनराधिपः॥ अथकालेनमहतासराजासांशितव्रतः ॥ ४५ ॥ स्वान्यस्थीनिलिहन्दृष्टोवसिष्ठेनपुरोधसा ॥ उक्तश्चकिन्नुराजेंद्रस्वास्थिभक्षो
नराधिप ॥ ४६ ॥ एवमुक्तस्ततोराजावसिष्ठेनमहर्षिणा ॥ उवाचवचनंचेदंश्वेतोराजाथतंमुनिम् ॥ ४७ ॥ भगवंस्तृट्क्षुधार्तोहमन्नदानंपुराम
या ॥ नदत्तंमुनिशार्दूलतेनमांक्षुत्प्रबाधते ॥ ४८ ॥ एवमुक्तस्तदाराजावसिष्ठोमुनिपुंगवः ॥ उवाचतंनृपंभूयोवाक्यमेतन्महामुनिः ॥ ४९ ॥ किं
तेकरोमिराजेंद्रक्षुधितस्यविशेषतः ॥ वस्तुकस्यापिकिंचिद्धिनादत्तमुपतिष्ठति ॥ ३५० ॥ रत्नहेमप्रदानेनभोगवान्जायतेनरः ॥ अन्नदानप्रदाने
नसर्वकामैःप्रदीपितः ॥ ५१ ॥ तन्नदत्तंत्वयाराजन्स्तोकंमत्वानराधिपः ॥ श्वेतउवाच ॥ अदत्तस्यचसंभूतिर्यथाभवतिमेगुरो ॥ ५२ ॥ वसि
ष्ठत्वत्प्रसादेनतन्ममाचक्ष्वपृच्छतः ॥ वसिष्ठउवाच ॥ अस्त्येकंकारणंयेनजायतेनात्रसंशयः ॥ ५३ ॥ तच्छृणुष्वनरव्याघ्रकथ्यमानंम
यातव ॥ आसीद्राजापुराकल्पेविनीताश्वेतिकीर्तितः ॥ ५४ ॥ सचाश्वमेधमारेभेयज्ञंकर्तुंवरंनृपः ॥ यजनांतेद्विजेंद्रेभ्योदत्तंगोश्वादियाचितम्
॥ ५५ ॥ नान्नंदत्तंतेनकिंचित्स्वल्पंमत्वायथात्वया ॥ ततःकालेनमहतामृतोसौजाह्नवीतटे ॥ ५६ ॥ मायापुर्यांविनीताश्वःसार्वभौमोऽभव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नृपः ॥ स्वर्गंचगतवान्सोपियथाराजाभवान्प्रभो ॥ ५७ ॥ असावपिक्षुधाविष्टएवमेवागतोभवत् ॥ मर्त्यलोकेनदीतीरेगंगायांनीलपर्वते ॥ ५८ ॥
विमानेनार्कवर्णेनभास्वतादेववन्नृप ॥ ददर्शतत्स्वकंदेहंतथास्वंचपुरोहितम् ॥ ५९ ॥ होतारंब्राह्मणंनामयजंतंजाह्नवीतटे ॥ तंदृष्ट्वासावपिपुनःप
र्यपृच्छद्द्विजोत्तमम् ॥ ३६० ॥ क्षुधायाःकारणंराजन्सहोतातमुवाचह ॥ तिलधेनुंचवैराजन्घृतधेनुंचसत्तम ॥ ६१ ॥ जलधेनुंचधेनुंचरसधेनुंचपार्थिव ॥
देहिशीघ्रंयेनभवांस्तृट्क्षुधावर्जितोदिवि ॥ ६२ ॥ रमेतयावदादित्यस्तपतेदिविचंद्रमाः ॥ एवमुक्तस्ततोराजातंपुनःपृष्टवानिदम् ॥ ६३ ॥ तिलधेनुस्थि
तिंब्रूहितथाकृत्वाददाम्यहम् ॥ पुरोहितउवाच ॥ विधानंतिलधेनोस्तुतच्छृणुष्वनराधिप ॥ ६४ ॥ धेनुस्स्यात्षोडशाढक्यचतुर्भिर्वत्सकोभवेत् ॥ इक्षुदंड
मयाःपादादन्ताःपुष्पमयाःशुभाः ॥ ६५ ॥ नासागंधमयीतस्याजिह्वागुडमयीतथा ॥ पुच्छेस्रक्कल्पनीयास्याद्घंटाभरणभूषिता ॥ ६६ ॥ ईदृशींकल्प
यित्वातुस्वर्णशृंगींतुकल्पयेत् ॥ रौप्यखुरांकांस्यदोहांपूर्वधेनुविधानतः ॥ ६७ ॥ कृत्वातांब्राह्मणायाशुदापयेन्मंत्रतोनृप ॥ स्थितांकृष्णाजिनेधेनुं
वासोभिर्गोपितांशुभाम् ॥ ६८ ॥ सूत्रेणासूत्रितांकृत्वापंचरत्नसमन्विताम् ॥ सर्वौषधिसमायुक्तांमंत्रपूतांतुदापयेत् ॥ ६९ ॥ अन्नम्मेजायतांसद्यः
पानंसर्वरसास्तथा ॥ कामान्संपादयास्माकंतिलधेनोद्विजेर्पिता ॥ ३७० ॥ गृह्णामिदेवित्वांभक्त्याकुटुम्बार्थेविशेषतः ॥ देहिकामान्वितान्सर्वांस्तिल
धेनोनमोस्तुते ॥ ७१ ॥ एवंविधानतोदत्तातिलधेनुर्नृपोत्तम ॥ सर्वकामसमावाप्तिंकुरुतेनात्रसंशयः ॥ ७२ ॥ जलधेनुस्तथैवेहकुंभैरेवप्रकल्पिता ॥ दत्ता
तुविधिनाकामान्सद्यःसर्वान्प्रयच्छति ॥ ७३ ॥ धेनुशतंतथादत्तंपूर्णिमानियमेनहि ॥ सावित्रीइववैस्वर्गेसर्वकामप्रदाभवेत् ॥ ७४ ॥ घृतधेनुस्तथादत्ता
विधानेनविचक्षणैः ॥ सर्वकामसमावाप्तिंकुरुतेकांतिदाभवेत् ॥ ७५ ॥ रसधेनुस्तथादत्ताकार्तिकेमासिपार्थिव ॥ सर्वान्कामान्प्रयच्छेत्तुनित्यंसागतिदाभ
वेत् ॥ ७६ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंसमासाद्बहुविस्तरम् ॥ अपारंफलमुद्दिष्टंब्रह्मणासर्वकर्मणा ॥ ७७ ॥ तृष्णयाक्षुधयायद्वापीडितोराजसत्तम ॥ तद्दानंकार्ति
केदेयंपूर्वंदेहिनराधिप ॥ ७८ ॥ ब्रह्मांडंसर्वसंपन्नंभूतरत्नौषधीयुतम् ॥ देवदानवयक्षैश्चयुक्तमेतत्सदाविभो ॥ ७९ ॥ एतत्तुसकलंकृत्वासर्वतोरजतान्वितम् ॥
सुरत्नसूर्यचंद्राढ्यंकार्तिकेद्वादशीदिने ॥ ३८० ॥ अथवापंचदश्यांतुकार्तिकस्यैवनान्यतः ॥ पुरोहितायगुरवेदापयेद्भक्तिमान्नरः ॥ ८१ ॥ ब्रह्मांडोदरवर्ती
नियानिभूतानिपार्थिव ॥ तानिदत्तानिवैतेनसमासात्कथितंतव ॥ ८२ ॥ यद्यज्ञैर्यजतोराजन्समाप्तवरदक्षिणैः ॥ सर्वफलंतत्खंडस्यब्रह्मांडस्यविशेषतः
॥ ८३ ॥ यःपुनःसकलंचेदंब्रह्मांडंप्रदिशेन्नरः ॥ तेनजप्तंहुतंदत्तंपठितंकीर्तितंभवेत् ॥ ८४ ॥ राजोवाच ॥ विधिंब्रह्मांडदानस्यकृत्वातन्मोक्षभाग्भवेत् ॥
कालंदेशंविप्रतीर्थंसर्वंत्वंवदमेनघ ॥ ८५ ॥ कृतेनयेनसर्वस्यफलभागीभवाम्यहम् ॥ कुत्सितस्यास्यभावस्यमोक्षस्स्यादचिराच्चमे ॥ ८६ ॥ वसिष्ठउवाच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंश्रुत्वाततोराजन्पुरोधास्तस्यसद्विजः ॥ ब्रह्मांडंकारयामाससौवर्णंसर्वधातुभिः ॥ ८७ ॥ युतंनिष्कसहस्रेणपद्मंतत्रह्यकल्पयत् ॥ तत्रब्रह्मातस्यमध्येप
द्मरागैरलंकृतः ॥ ८८ ॥ सावित्र्याचैवगायत्र्याऋषिभिर्मुनिभिःसह ॥ नारदाद्याःसुताःसर्वइन्द्राद्याश्चदिवौकसः॥८९॥सौवर्णविग्रहाःसर्वेब्रह्मणस्तुपुरःसराः॥
वराहरूपीभगवान्लक्ष्म्यासहसनातनः ॥३९०॥ नीलंमरकतंचैवभूषायांतस्यकारयेत् ॥ गोमेदैस्तस्यवैशोभांकारयेतचबुद्धिमान् ॥ ९१ ॥ मौक्तिकैश्चा
पिसोमस्यशोभांवज्रैर्दिवाकरे ॥ ग्रहाणांचैवसर्वेषांसुवर्णानिचदापयेत् ॥ ९२ ॥ स्वर्णात्सप्तगुणंरौप्यंरौप्यात्ताम्रंतथाविधम् ॥ ततःसप्तगुणंकार्यं
कांस्यंसप्तगुणंतथा ॥ ९३ ॥ कांस्यात्सप्तगुणंकार्यंत्रपुचैवनराधिप ॥ त्रपुसप्तगुणंसीसंसीसाल्लोहंचकारयेत् ॥ ९४ ॥ सप्तद्वीपास्समुद्राश्चसप्तवै
कुलपर्वताः ॥ अनयासंख्ययाकृत्वानिपुणैःशिल्पिभिस्ततः ॥ ९५ ॥ पादपादीनिभूतानिराजतान्येवकारयेत् ॥ आरण्यानिचसत्त्वानिसौवर्णा
निचकारयेत् ॥ ९६ ॥ वृक्षान्वनस्पतीन्गुल्मतृणपर्णानिवीरुधः ॥ सर्वंप्रकल्प्यविधिवत्तीर्थेदेयंविचक्षणैः ॥ ९७ ॥ कुरुक्षेत्रेगयायांचप्रयागेऽमरकं
टके ॥ द्वारवत्यांप्रभासेचगंगाद्वारेचपुष्करे ॥ ९८ ॥ तीर्थेष्वेतेषुवैदेयंग्रहणेशशिसूर्ययोः ॥ दिनच्छिद्रेषुसर्वेषुअयनेदक्षिणोत्तरे ॥ ९९ ॥ व्यतीपाते
वहुगुणंविषुवेचविशेषतः ॥ दातव्यमेतद्राजेंद्रविचारंनैवकारयेत् ॥ ४०० ॥ शालाग्निहोत्रिणंकृत्वासुरूपंचगुणान्वितम् ॥ सपत्नीकंचसंपूज्यभूष
यित्वाचभूषणैः ॥ १ ॥ पुरोहितंमुख्यतमंकृत्वान्येचतथाद्विजाः ॥ चतुर्विंशद्गुणोपेताः सपत्नीकानिमंत्रिताः ॥ २ ॥ अंगुलीयानिचतथाकर्णवेष्टंच
दापयेत् ॥ एवंविधांस्तुतान्पूज्यतेषामग्रेसुसंस्थितः ॥ ३ ॥ अष्टांगप्रणिपातेनप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ पुरोहितायपुरतःकृत्वावैकरसंपुटम् ॥ ४ ॥
यूयंवैब्राह्मणाःप्रीतामैत्रत्वेनानुगृह्णत ॥ सौमुख्येनद्विजश्रेष्ठाभूयःपूततरस्त्वह ॥ ५ ॥ भवतांप्रीतियोगेनस्वयंप्रीतःपितामहः ॥ ब्रह्मांडेनतुदत्तेनतोषंयातु
जनार्दनः ॥ ६ ॥ पिनाकपाणिर्भगवान्शक्रश्चत्रिदशेश्वरः ॥ एतेतोषंसमायांतुअनुध्यानाद्विजोत्तमाः ॥ ७ ॥ एवंस्तुत्वाततोराजाब्राह्मणान्वेदपारगान् ॥
ब्रह्माण्डंतुगुरोःप्रादात्सविधानंपुनःक्षणात् ॥८॥सर्वकामैस्ततस्तृतोययौस्वर्गं नराधिपः॥तेनैवगुरुणातच्चविभक्तंब्राह्मणैःसह ॥९॥ दत्तंतेनापिचान्येभ्योब्रह्मां
डंचनराधिप ॥ ब्रह्मांडेभूमिदानेचग्राहीचैकोनवैभवेत् ॥ ४१० ॥ गृह्णन्दोषमवाप्नोतिब्रह्महत्यांनसंशयः ॥ सर्वेषांचैवप्रत्यक्षंदातव्यंपरिकीर्त्यवै॥११॥ दी
यमानंचपश्यंतितेपिपूताभवंतिहि ॥ दर्शनादेवतेमुक्ताभवंन्त्येवनशंयः ॥ १२ ॥ याभिमद्वादशीप्रोक्तास्वर्णंतोयंमृगाजिनं ॥ एतानिकृत्वापश्यन्तुदृष्टैरेतैः
क्रियाफलं ॥ १३ ॥ अयत्नादेवलभ्येतकर्तुश्चैवसलोकता ॥ सदागावःप्रणम्याश्चमंत्रेणानेनपार्थिव ॥ १४ ॥ नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौरभेयीभ्यएवच ॥
नमोब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः ॥ १५ ॥ मंत्रस्यचास्यस्मरणाद्गोदानफलमाप्नुयात् ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रपुष्करेतीर्थउत्तमे ॥१६॥ कार्तिक्यांतु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विशेषेणगोदानफलमाप्स्यसि ॥ यत्किंचिद्विद्यतेपापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ॥१७॥ पुष्करेस्नानमात्रेणतदशेषंप्रणश्यति ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिआसमुद्रा
त्तुभारत ॥४१८॥ पुष्करेतान्युपायांतिकार्तिक्यांतुविशेषतः॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेब्रह्मांडदानंनामचतुस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः॥३४॥भीष्मउवाच॥
उक्तंभगवतासर्वंपुराणाश्रयसंयुतं ॥ तथाश्वेतेनब्रह्मांडंगुरवेप्रतिपादितं ॥ १ ॥ श्रुत्वैतत्कौतुकंजातंयथातेनास्थिलेहनं ॥ कृतंक्षुधापनोदार्थेअन्नदानाद्विना
द्विज॥२॥तदहंश्रोतुमिच्छामिपृथिव्यांयेचपार्थिवाः॥अन्नदानादिवंप्राप्ताःकृतवश्चान्नमूलकाः॥३॥ कथंतस्यमतिर्नष्टाश्वेतस्यचमहात्मनः॥नदत्तंतेनान्नदान
मृषिभिर्वानदर्शितम् ॥ ४ ॥ अहोमाहात्म्यमन्नस्यइहदत्तस्ययत्फलम् ॥ परत्रभुज्यतेपुंभिः स्वर्गश्चाक्षयतांव्रजेत् ॥ ५ ॥ अन्नदानंपरंविप्राः कीर्तयंति
सदोत्थिताः ॥ अन्नदानात्सुरेंद्रेणत्रैलोक्यमिहभुज्यते ॥ ६ ॥ शतक्रतुरितिप्रोक्तःसर्वैरेवद्विजोत्तमैः ॥ तेनावस्थांतत्सदृशींप्राप्तवांस्त्रिदशेश्वरः ॥ ७ ॥
दानादेवगतः स्वर्गंत्वत्तः सर्वंश्रुतंमया ॥ अपरंचपुरावृत्तंनिवृत्तंयदिकर्हिचित् ॥ ८ ॥ भूयोपिश्रोतुमिच्छामितन्मेवदमहामते ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
एतदाख्यानकंपूर्वमगस्त्येनमहात्मना ॥ ९ ॥ रामायकथितंराजंस्तवक्ष्यामित्तेसांप्रतम् ॥ भीष्मउवाच ॥ कस्मिन्वंशेसमुत्पन्नोरामोसौनृपसत्तमः ॥१०॥
यस्यागस्त्येनकथितश्चेतिहासःपुरातनः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ रघुवंशेसमुत्पन्नोरामोनाममहाबलः ॥ ११ ॥ देवकार्यंकृतंतेनलंकायांरावणोहतः ॥ पृथि
वीराज्यसंस्थस्यऋषयोभ्यागतागृहे ॥ १२ ॥ प्राप्तास्तेतुमहात्मानोराघवस्यनिवेशनम् ॥ प्रतीहारस्ततोराममगस्त्यवचनाद्द्रुतम् ॥ १३ ॥ आवे
दयामासऋषीन्प्राप्तांस्तांश्चत्वरान्वितः ॥ दृष्ट्वारामंद्वारपालः पूर्णचंद्रमिवोदितम् ॥ १४ ॥ कौसल्यासुतभद्रंतेसुप्रभाताद्यशर्वरी ॥ द्रष्टुमभ्युदयंतेद्य
सम्प्राप्तोरघुनंदन ॥ १५ ॥ अगस्त्योमुनिभिः सार्धंद्वारितिष्ठतितेनृप ॥ श्रुत्वाप्राप्तान्मुनीन्रामस्तान्भास्करसमद्युतीन् ॥ १६ ॥ प्राहवाक्यंतदाद्वास्थं
प्रवेशयत्वरान्वितः ॥ किमर्थंतुत्वयाद्वारिनिरुद्धामुनिसत्तमाः ॥१७॥ रामवाक्यान्मुनींस्तांस्तुप्रावेशयद्यथासुखम् ॥ दृष्ट्वातुतान्मुनीन्प्राप्तान्प्रत्युवाच
कृतांजलिः ॥ १८ ॥ रामोभिवाद्यप्रणतआसनेषुन्यवेशयत् ॥ तेतुकांचनचित्रेषुस्वास्तीर्णेषुसुखेषुच ॥ १९ ॥ कुशोत्तरेषुचासीनाः समंतान्मुनिपुं
गवाः ॥ पाद्यमाचमनीयंचददौचार्घ्यंपुरोहितः ॥ २० ॥ रामेणकुशलंपृष्टाऋषयःसर्वएवते ॥ महर्षयोवेदविदइदंवचनमब्रुवन् ॥ २१ ॥ कुशलंतेमहाबाहो
सर्वत्ररघुनंदन ॥ त्वांतुदिष्ट्याकुशलिनंपश्यामोहतविद्विषम् ॥ २२ ॥ हृतासीतातिपापेनरावणेनदुरात्मना ॥ पत्नीतेरघुशार्दूलतस्याएवौजसाहतः ॥
॥ २३ ॥ असहायेनचैकेनत्वयारामरणेहतः ॥ यादृशंतेकृतंकर्मतस्यकर्तानविद्यते ॥ २४ ॥ इहसंभाषितुंप्राप्तादृष्ट्वापूताःस्मसांप्रतम् ॥ दर्शनात्त
वराजेंद्रसर्वेजातास्तपस्विनः ॥ २५ ॥ रावणस्यवधात्तेद्यकृतमश्रुप्रमार्जनम् ॥ दत्वापुण्यामिमांवीरजगत्यभयदक्षिणाम् ॥ २६ ॥ दिष्ट्याववर्धसेका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुत्स्थजयेनामितविक्रम ॥ दृष्टस्संभाषितश्चासियास्यामश्चाश्रमान्स्वकान् ॥ २७ ॥ अरण्यंतेप्रविष्टस्यमयाचेंद्रशरासनम् ॥ अर्पितंचाक्षयौतूणौ कवचंचपरंतप ॥ २८ ॥ भूयोप्यागमनंकार्यमाश्रमेमेरघूद्वह ॥ एवमुक्त्वातुतेसर्वेमुनयोंतर्हिताभवन् ॥ २९ ॥ गतेषुमुनिमुख्येषुरामोधर्मभृतांवरः ॥ चिंतयामासतत्कार्यंकिंस्यान्मेमुनिनोदितम् ॥ ३० ॥ भूयोप्यागमनंकार्यमाश्रमेरघुनंदन ॥ अवश्यमेवगंतव्यंमयागस्त्यस्यसन्निधौ ॥ ३१ ॥ श्रोतव्यंदेवगुह्यंतुकार्यमन्यच्चयद्वदेत् ॥ एवंचिंतयतस्तस्यरामस्यामिततेजसः ॥ ३२ ॥ करिष्येनियतंधर्मंधर्मोहिपरमागतिः ॥ सतुवर्षसहस्राणिदशराज्यमकारयत् ॥ ३३ ॥ ददतोजुह्वतश्चैवजग्मुस्तान्येकवर्षवत् ॥ प्रजाःपालयतस्तस्यराघवस्यमहात्मनः ॥ ३४ ॥ एतस्मिन्नेवदिवसेवृद्धोजानपदोद्विजः ॥ मृतंपुत्रमुपादायरामद्वारमुपागतः ॥ ३५ ॥ उवाचविविधंवाक्यंस्नेहाक्षरसमन्वितम् ॥ दुष्कृतंकिंतुमेपुत्रपूर्वदेहांतरेकृतम् ॥ ३६ ॥ त्वामेकपुत्रंयदहंपश्यामिनिधनंगतम् ॥ अप्राप्तयौवनंबालंपंचवर्षगतायुषम् ॥ ३७ ॥ अकालेकालमापन्नंदुःखायममपुत्रक ॥ अकृत्वापितृकार्याणिगतोवैवस्वतक्षयम् ॥ ३८ ॥ रामस्यदुष्कृतंव्यक्तंयेनतेमृत्युरागतः ॥ बालवध्याब्रह्मवध्यास्त्रीवध्याचैवराघवम् ॥ ३९ ॥ प्रवेक्ष्यतिनसन्देहःसभार्येतुमृतेमयि ॥ शुश्रावराघवःसर्वंदुःखशोकसमन्वितम् ॥ ४० ॥ निवार्यतंद्विजंरामोवसिष्ठंवाक्यमब्रवीत् ॥ किंमयाद्यचकर्तव्यंकार्यमेवंविधेस्थिते ॥ ४१ ॥ प्राणानहंजुहोम्यग्नौपर्वताद्वापतेह्यहम् ॥ कथंशुद्धिमहंयामिश्रुत्वाब्राह्मणभाषितम् ॥ ४२ ॥ वसिष्ठस्याग्रतःस्थित्वाराज्ञोदीनस्यनारदः ॥ प्रत्युवाचश्रुतंवाक्यमृषीणांसन्निधौतदा ॥ ४३ ॥ शृणुरामयथाकालंप्राप्तोवैबालसंक्षयः ॥ पुराकृतयुगेरामसर्वत्रब्राह्मणोत्तरम् ॥ ४४ ॥ अब्राह्मणोनवैकश्चित्तपस्तपतिराघव ॥ अमृत्यवस्तदासर्वेजायंतेचिरजीविनः ॥ ४५ ॥ त्रेतायुगेपुनःप्राप्तेब्रह्मक्षत्रमनुत्तमम् ॥ अधर्मोद्वापरेतेषांवैश्यान्शूद्रांस्तथाविशत् ॥ ४६ ॥ एवंनिरंतरंजुष्टमुद्भूतमनृतंपुनः ॥ अधर्मस्यत्रयःपादाएकोधर्मस्यचागतः ॥ ४७ ॥ ततःपूर्वंभृशंत्रस्तावर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ॥ भूयःपादस्तुधर्मस्यद्वितीयःसमपद्यत ॥ ४८ ॥ तस्मिन्द्वापरसंज्ञेतुतपोवैश्यंसमाविशत् ॥ युगत्रयस्यवैधर्म्यंधर्मस्यप्रतितिष्ठति ॥ ४९ ॥ कलि संज्ञेततःप्राप्तेवर्तमानेयुगेंतिमे ॥ अधर्मश्चानृतंचैववबृधातेनरर्षभ ॥ ५० ॥ भविताशूद्रयोन्यांतुतपश्चर्याकलौयुगे ॥ सतेविषयपर्यंतेराजन्नुग्रतरंतपः ॥ ५१ ॥ शूद्रस्तपतिदुर्बुद्धिस्तेनबालवधःकृतः ॥ यस्याधर्ममकार्यंवाविषयेपार्थिवस्यहि ॥ ५२ ॥ पुरेवाराजशार्दूलकुरुतेदुर्मतिर्नरः ॥ क्षिप्रंसनरकंयातियावदाभूतसंप्लवम् ॥ ५३ ॥ चतुर्थंतस्यपापस्यभागमश्नातिपार्थिवः ॥ सत्त्वंपुरुषशार्दूलगच्छस्वविषयंस्वकम् ॥ ५४ ॥ दुष्कृतंयत्रपश्येथास्तत्रयत्नंसमाचर ॥ एवंतेधर्मवृद्धिश्चबलस्यवर्धनंतथा ॥ ५५ ॥ भविष्यतिनरश्रेष्ठबालस्यास्यचजीवनम् ॥ नारदेनैवमुक्तस्तुसा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वयोंरघुनंदनः ॥ ५६ ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेलक्ष्मणंचेदमब्रवीत् ॥ गच्छसौम्यद्विजश्रेष्ठंसमाश्वासयलक्ष्मण ॥ ५७ ॥ बालस्यचशरीरंत्वंतैलद्रोण्यांनिधा
पय ॥ गंधैश्चपरमोदारैस्तैलैश्चैवसुगंधिभिः ॥५८॥ यथानशीर्यतेबालस्तथासौम्यविधीयताम् ॥ यथाशरीरंगुप्तंस्याद्बालस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ ५९ ॥ विप
त्तिःपरिभेदोवानभवेत्तत्तथाकुरु ॥ तथासंदिश्यसौमित्रंलक्ष्मणंशुभलक्षणम् ॥ ६० ॥ मनसापुष्पकंदध्यावागच्छेतिमहायशाः ॥ इंगितंतत्तुविज्ञाय
कामगंहेमभूषितम् ॥ ६१ ॥ आजगाममुहूर्तात्तुसमीपंराघवस्यहि ॥ सोब्रवीत्प्राञ्जलिर्वाक्यमहमस्मिनराधिप ॥६२॥ अग्रेतवमहाबाहोकिंकरःसमुपस्थि
तः ॥ भाषितंसुचिरंश्रुत्वापुष्पकस्यनराधिप ॥ ६३ ॥ अभिवाद्यमहर्षींस्तान्विमानंसोध्यरोहत ॥ धनुर्गृहीत्वातूणौचखड्गंचापिमहाप्रभम् ॥ ६४ ॥ नि
क्षिप्यनगरेवीरौसौमित्रिभरतावुभौ ॥ प्रायात्प्रतीचींत्वरितोविचिन्वन्सुसमाहितः ॥ ६५ ॥ उत्तरामगमत्पश्चाद्दिशंहिमवदाश्रिताम् ॥ पूर्वामपि
दिशांगत्वातथापश्यन्नराधिपः ॥ ६६ ॥ सर्वांशुद्धसमाचारामादर्शमिवनिर्मलाम् ॥ ततोदिशंसमाक्रामद्दक्षिणांरघुनंदनः ॥ ६७ ॥ शैलस्यउत्तरे
पार्श्वेददर्शसुमहत्सरः ॥ तस्मिन्सरसितप्यंतंतापसंसुमहत्तपः ॥ ६८ ॥ ददर्शराघवोभीमंलंबमानमधोमुखं ॥ तमुपागम्यकाकुत्स्थस्तप्यमानंतुता
पसम् ॥ ६९ ॥ उवाचराघवोवाक्यंधन्यस्त्वममरप्रभ ॥ कस्यांयोनौतपोवृद्धिर्वर्ततेदृढनिश्चय ॥ ७० ॥ अहंदाशरथीरामःपृच्छामित्वांकुतूह
लात् ॥ कोर्थोव्यवसितस्तुभ्यंस्वर्गलोकोथवेतरः ॥ ७१ ॥ किमर्थंतप्यसेवात्वंश्रोतुमिच्छामितापस ॥ ब्राह्मणोवासिभद्रंतेक्षत्रियोवाथदुर्जयः॥ ७२ ॥
वैश्यस्तृतीयवर्णोवाशूद्रोवासत्यमुच्यताम् ॥ तपःसत्यात्मकंनित्यंस्वर्गलोकपरिग्रहे ॥ ७३ ॥ सात्विकंराजसंचैवतच्चसत्यात्मकंतपः ॥ जगदुप
कारहेतुर्हिसृष्टंतद्वैविरिंचिना ॥ ७४ ॥ रौद्रंक्षत्रियतेजोजंतत्तुराजसमुच्यते ॥ परस्योत्सादनार्थायतच्चासुरमुदाहृतम् ॥ ७५ ॥ अंगानिनिह्नुते
योवाअसृग्दिग्धानिभागशः ॥ पंचाग्निसाधयेद्वापिसिद्धिंवामृत्युमेववा ॥ ७६ ॥ आसुरोह्येषतेभावोनचमेत्वंद्विजोमतः ॥ सत्यंतेवदतःसिद्धिरनृते
नास्तिजीवितम् ॥ ७७ ॥ तस्यतद्भाषितंश्रुत्वारामस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ अवाक्शिरास्तथाभूतोवाक्यमेतदुवाचह ॥ ७८ ॥ स्वागतंतेनृपश्रेष्ठचिरा
दृष्टोसिराघव ॥ पुत्रभूतोस्मितेचाहंपितृभूतोसिमेनघ ॥ ७९ ॥ अथवानैतदेवंहिसर्वेषांनृपतिःपिता ॥ सत्वमर्च्योऽसिभोराजन्वयंतेविषयेतपः ॥ ८० ॥
चरामस्तत्रभागोस्तिपूर्वसृष्टःस्वयंभुवा ॥ नधन्याःस्मोवयंरामधन्यस्त्वमसिपार्थिव ॥ ८१ ॥ यस्यतेविषयेह्येवंसिद्धिमिच्छंतितापसाः ॥ तपसात्वंमदीये
नसिद्धिमाप्नुहिराघव ॥ ८२ ॥ यदेतद्भवताप्रोक्तंयोनौकस्यांतुतेतपः ॥ शूद्रयोनिप्रसूतोहंतपउग्रंसमास्थितः ॥८३ ॥ देवत्वंप्रार्थयेरामस्वशरीरेणसुव्रत ॥
नमिथ्याहंवदेभूपदेवलोकजिगीषया ॥ ८४ ॥ शूद्रंमांविद्धिकाकुत्स्थशंबूकंनामनामतः ॥ भाषतस्तस्यकाकुत्स्थःखड्गंतुरुचिरप्रभं ॥८५॥ निष्कृष्यको

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शाद्विमलंशिरश्चिच्छेदराघवः ॥ तस्मिन्शूद्रेहतेदेवाःसेन्द्राश्चाग्निपुरोगमाः ॥८६॥ साधुसाध्वितिकाकुत्स्थंप्रशशंसुर्मुहुर्मुहुः ॥ पुष्पवृष्टिश्चमहतीदेवानां
सुसुगंधिनी ॥८७॥ आकाशाद्विप्रमुक्तुराघवंसर्वतोकिरत् ॥ सुप्रीताश्चाब्रुवन्देवारामंवाक्यविदांवरम् ॥ ८८ ॥ सुरकार्यमिदंसौम्यकृतंतेरघुनंदन ॥
गृहाणचवरंरामयमिच्छसिमहाव्रत ॥८९॥ त्वत्कृतेनहिशूद्रोयंसशरीरोभ्यगाद्दिवं ॥ देवानांभाषितंश्रुत्वाराघवःसुसमाहितः ॥९०॥ उवाचप्राञ्जलिर्वाक्यं
सहस्राक्षंपुरंदरम् ॥ यदिदेवाःप्रसन्नामेवराहोंयदिवाप्यहम्॥९१॥कर्मणायदिमेप्रीताद्विजपुत्रःसजीवतु ॥ वरमेतद्धिभवतांकांक्षितंपरमंहिमे ॥९२॥ ममाप
राधाद्बालोसौब्राह्मणस्यैकपुत्रकः ॥ अप्राप्तकालःकालेननीतोवैवस्वतक्षयम् ॥९३॥ तंजीवयतभद्रंवोनानृतीस्यामहंगुरोः ॥ द्विजस्यसंश्रुतोह्यर्थोजीवयि
ष्यामितेसुतम् ॥ ९४ ॥ मदीयेनायुषाबालंपादेनार्द्धेनवासुराः ॥ जीवेदयंवरोमह्यंवरकोप्यधिकोवृतः ॥ ९५ ॥ राघवस्यतुतद्वाक्यंश्रुत्वाविबुधसत्तमाः ॥
प्रत्यूचुस्तेमहात्मानंप्रीताःप्रीतिसमन्विताः ॥ ९६ ॥ निर्वृतोभवकाकुत्स्थब्राह्मणस्यैकपुत्रकः ॥ जीवितंप्राप्तवान्भूयःसमेतश्चापिबंधुभिः ॥ ९७ ॥ यस्मि
न्मुहूर्तेकाकुत्स्थशूद्रोयंविनिपातितः ॥ तस्मिन्मुहूर्तेसहसाजीवेनसमयुज्यत ॥ ९८ ॥ स्वस्तिप्राप्नुहिभद्रंतेसाधयामःपरंतपः ॥ अगस्त्यस्याश्रमपदेद्र
ष्टारःस्ममहामुनिम्॥९९॥सतथेतिप्रतिज्ञायदेवानांरघुनंदनः॥आरुरोहविमानंतंपुष्पकंहेमभूषितम्॥१००॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेशूद्रतापसव
धोनामपंचत्रिंशोऽध्यायः॥३५॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ततोदेवाःप्रयातास्तेविमानैर्बहुभिस्तदा ॥ रामोप्यनुजगामाशुकुंभयोनेस्तपोवनम् ॥ १ ॥ उत्कंभगव
तातेनभूयोप्यागमनंक्रियाः ॥ पूर्वमेवसभार्यांचयोमांद्रष्टुंसमागतः॥२॥तदहंदेवतादेशात्तत्कार्यार्थंमहामुनिं ॥ पश्यामितंमुनिंगत्वादेवदानवपूजितम् ॥३॥
उपदेशंचमेतुष्टःस्वयंदास्यातिसत्तमः ॥ दुःखीयेनपुनर्मर्त्येनभवामिकदाचन॥४॥ पितादशरथोमह्यंकौसल्याजननीतथा ॥ सूर्यवंशेसमुत्पन्नस्तथाप्येवंसु
दुःखितः ॥ ५ ॥ राज्यकालेवनेवासोभार्ययाचानुजेनच ॥ हरणंचापिभार्यायारावणेनकृतंमम ॥ ६ ॥ असहायेनतुमयातीर्त्वासागरमुत्तमम् ॥ रुद्धांतुतां
पुरींसर्वांकृत्वातस्यकुलक्षयम् ॥७॥ दृष्टासीतामयात्यक्तादेवानांतुपुरस्तदा ॥ शुद्धांतांमांतथोचुस्तेमयासीतातथागृहम् ॥८॥ समानीताप्रीतिमतालोक
वाक्याद्विसर्जिता ॥ वनेवसतिसादेवीपुरेचाहंवसामिवै ॥ ९ ॥ जातोहमुत्तमेवंशउत्तमोहंधनुष्मताम् ॥ उत्तमंदुःखमापन्नोहृदयंनैवभिद्यते ॥ १० ॥ वज्रसा
रस्यसारेणधात्राहंनिर्मितोध्रुवम् ॥ इदानींब्राह्मणादेशाद्भ्रमामिधरणीतले ॥ ११ ॥ तपस्थितस्तुशूद्रोसौमयापापोनिपातितः॥ देववाक्यात्तुमेभूयःप्राणोमे
हृदिसंस्थितः ॥ १२ ॥ पश्यामितंमुनिंवंद्यंजगतोस्यहितेरतम् ॥ दृष्टेनमेतथादुःखंनाशमेष्यतिसत्वरम् ॥ १३ ॥ उदयेनसहस्रांशोर्हिमंयद्वद्विलीयते ॥
तद्वन्मेदुःखसंप्राप्तिःसर्वथानाशमेष्यति ॥१४॥ दृष्ट्वाचदेवान्संप्राप्तानगस्त्योभगवानृषिः ॥ अर्घ्यमादायसुप्रीतःसर्वांस्तानभ्यपूजयत्॥१५॥ तेतुगृह्यततः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूजांसंभाष्यचमहामुनिं ॥ जग्मुस्तेनतदाहृष्टानाकपृष्टंसहानुगाः ॥ १६ ॥ गतेषुतेषुकाकुत्स्थःपुष्पकादवरुह्यच ॥ अभिवादयितुंप्राप्तःसोगस्त्यमृषि
सुत्तमम् ॥ १७ ॥ राजोवाच ॥ सुतोदशरथस्याहंभवंतमभिवादितुम् ॥ आगतोवैमुनिश्रेष्ठसौम्येनेक्षस्वचक्षषा ॥१८॥ निर्धूतपापस्त्वांदृष्ट्वाभवामीहनसं
शयः ॥ एतावदुक्त्वासमुनिमभिवाद्यपुनःपुनः ॥ १९ ॥ कुशलंभृत्यवर्गस्यमृगाणांतनयस्यच ॥ भगवद्दर्शनाकांक्षीशूद्रंहत्वात्विहागतः ॥ २० ॥
अगस्त्यउवाच ॥ स्वागतंतेरघुश्रेष्ठजगद्वंद्यसनातन ॥ दर्शनात्तवकाकुत्स्थपूतोहंमुनिभिःसह ॥ २१ ॥ त्वत्कृतेरघुशार्दूलगृहाणार्घमहाद्यु
ते ॥ स्वागतंनरशार्दूलदिष्ट्याप्राप्तोसिशत्रुहन् ॥ २२ ॥ त्वंहिनित्यंबहुमतोगुणैर्बहुभिरुत्तमैः ॥ अतस्त्वंपूजनीयोवैममनित्यंहृदिस्थितः ॥ २३ ॥ सुरा
हिकथयंतित्वांशूद्रघातिनमागतं ॥ ब्राह्मणस्यचधर्मेणत्वयावैजीवितःसुतः ॥ २४ ॥ उष्यतांचेहभगवःसकाशेममराघव ॥ प्रभातेपुष्पकेणासिगंतायो
ध्यांमहामते ॥ २५ ॥ इदंचाभरणंसौम्यसुकृतंविश्वकर्मणा ॥ दिव्यंदिव्येनवपुषादीप्यमानंस्वतेजसा ॥ २६ ॥ प्रतिगृह्णीष्वराजेन्द्रमत्प्रियंकुरुराघव ॥
लब्धस्यहिपुनर्दानेसुमहत्फलमुच्यते ॥ २७ ॥ त्वंहिशक्तःपरित्रातुंसेंद्रानपिसुरोत्तमान् ॥ तस्मात्प्रदास्येविधिवत्प्रतीच्छस्वनरर्षभ ॥ २८ ॥ अथोवाच
महाबाहुरिक्ष्वाकूणांमहारथः ॥ कृतांजलिर्मुनिश्रेष्ठंस्वंचधर्ममनुस्मरन् ॥ २९ ॥ प्रतिग्रहोवैभगवंस्तवमेत्रविगर्हितः ॥ क्षत्रियेणकथंविप्रप्रतिग्राह्योविजा
नता ॥ ३० ॥ ब्राह्मणेनतुयद्दत्तंतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ सपुत्रोगृहवानस्मिसमर्थोस्मिमहामुने ॥ ३१ ॥ आपदाचनचाक्रांतःकथंग्राह्यःप्रतिग्रहः ॥ भार्यामे
सुचिरंनष्टानचान्याममविद्यते ॥ ३२ ॥ केवलंदोषभागीचभवामीहनसंशयः ॥ कष्टांचैवदशांप्राप्यक्षत्रियोपिप्रतिग्रही ॥ ३३ ॥ कुर्वन्नदोषमाप्नोतिमनु
रेवात्रकारणम् ॥ वृद्धौचमातापितरौसाध्वीभार्याशिशुःसुतः ॥३४॥ अप्यकार्यशतंकृत्वाभर्तव्यामनुरब्रवीत्॥नाहंप्रतीच्छेविप्रर्षेत्वयादत्तंप्रतिग्रहं ॥३५॥
नचमेभवताकोपःकार्योवैसुरपूजित ॥ ३६ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ नचप्रतिग्रहेदोषोगृहीतेपार्थिवैर्नृप ॥ भवान्वैतारणेशक्तस्त्रैलोक्यस्यापिराघव ॥ ३७ ॥
तारयब्राह्मणंरामविशेषेणतपस्विनं ॥ तस्मात्प्रदास्येविधिवत्प्रतीच्छस्वनराधिप ॥ ३८ ॥ रामउवाच ॥ क्षत्रियेणकथंविप्रप्रतिग्राह्योविजानता ॥ ब्राह्मणे
नतुयादत्तंतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ ३९ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ आसीत्कृतयुगेरामब्रह्मभूतेपुरातने ॥ अपार्थिवाःप्रजाःसर्वाःसुराणांचशतक्रतुः ॥४०॥ ताःप्रजा
देवदेवेशंराजार्थंसमुपागमन् ॥ सुराणांविद्यतेराजादेवदेवःशतक्रतुः ॥ ४१ ॥ श्रेयसेस्मासुलोकेशपार्थिवंकुरुसांप्रतं ॥ यस्मिन्पूजांप्रयुंजानाःपुरुषाभुंजते
महीम् ॥ ४२ ॥ ततोब्रह्मासुरश्रेष्ठोलोकपालान्सवासवान्॥समाहूयाब्रवीत्सर्वांस्तेजोभागोऽत्रयुज्यताम् ॥४३॥ततोददुर्लोकपालाश्चतुर्भागंस्वतेजसा ॥
अक्षयश्चततोब्रह्मायतोजातोक्षयोनृपः ॥ ४४ ॥ तंब्रह्मालोकपालानामंशंपुंसामयोजयत् ॥ ततोनृपस्तदातासांप्रजानांक्षेमपंडितः ॥ ४५ ॥ तत्रैंद्रेणतुभा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गेनसर्वानाज्ञापयेन्नृपः ॥ वारुणेनचभागेनसर्वान्पुष्णातिदेहिनः ॥ ४६ ॥ कौबेरेणतथांशेनत्वर्थान्दिशतिपार्थिवः ॥ यश्चयाम्योनृपेभागस्तेनशास्ति चवैप्रजाः ॥ ४७ ॥ तत्रचैंद्रेणभागेननरेन्द्रोसिरघूत्तम ॥ प्रतिगृह्णीष्वाभरणंतारणार्थंममप्रभोः ॥ ४८ ॥ ततोरामःप्रजग्राहमुनेर्हस्तान्महात्मनः ॥ दिव्य माभरणंचित्रंप्रदीप्तमिवभास्करं ॥ ४९ ॥ प्रतिगृह्यततोगस्त्याद्राघवःपरवीरहा ॥ निरीक्ष्यसुचिरंकालंविचार्यचपुनःपुनः ॥ ५० ॥ मौक्तिकानिविचित्राणि धात्रीफलसमानिच ॥ जांबूनदनिवद्धानिवज्रविद्रुमनीलकैः ॥ ५१ ॥ पद्मरागैःसगोमेधैर्वैडूर्यैः पुष्परागकैः ॥ सुनिबद्धंसुविभक्तंसुकृतंविश्वकर्म णा ॥ ५२ ॥ दृष्ट्वाप्रीतिसमायुक्तोभूयश्चेदंव्यचिंतयत् ॥ नेदृशानिचरत्नानिमयादृष्टानिकानिचित् ॥ ५३ ॥ उपशोभानिवद्धानिपृथ्वीमूल्यस मानिच ॥ विभीषणस्यलंकायांनदृष्टानिमयापुरा ॥ ५४ ॥ इतिसंचिंत्यमनसाराघवस्तमृषिंपुनः ॥ आगमंतस्यदिव्यस्यप्रष्टुंसमुपचक्रमे ॥ ५५ ॥ अत्यद्भुतमिदंब्रह्मन्नप्राप्यंचमहीक्षिताम् ॥ कथंभगवताप्राप्तंकुतोवाकेननिर्मितम् ॥ ५६ ॥ कुतूहलवशाच्चैवपृच्छामित्वांमहामते ॥ करतलेस्थिते रत्नेकरमध्यंप्रकाशते ॥ ५७ ॥ अधमंतद्विजानीयात्सर्वशास्त्रेषुगर्हितम् ॥ दिशःप्रकाशयेद्यत्तन्मध्यमंमुनिसत्तम ॥ ५८ ॥ ऊर्ध्वगंत्रिशिखंयत्स्या दुत्तमंतदुदाहृतम् ॥ एतान्युत्तमजातीनिऋषिभिःकीर्तितानितु ॥ ५९ ॥ आश्चर्याणांवहूनांहिदिव्यानांभगवान्निधिः ॥ एवंवदतिकाकुत्स्थेमुनिर्वाक्य मथाब्रवीत् ॥ ६० ॥ अगस्त्यउवाच ॥ शृणुरामपुरावृत्तंपुरात्रेतायुगेमहत् ॥ द्वापारेसमनुप्राप्तेवनेयद्दृष्टवानहम् ॥ ६१ ॥ आश्चर्यंसुमहाबाहोनिबोधरघुनं दन ॥ पुरात्रेतायुगेह्यासीदरण्यंबहुविस्तरम् ॥ ६२ ॥ समंताद्योजनशतंमृगव्याघ्रविवर्जितम् ॥ तस्मिन्निष्पुरुषेऽरण्येचिकीर्षुस्तपउत्तमम् ॥ ६३ ॥ अहमा क्रमितुंसौम्यतदरण्यमुपागतः ॥ तस्यारण्यस्यमध्यंतुयुक्तंमूलफलैःसदा ॥ ६४ ॥ शाकैर्बहुविधाकारैर्नानारूपैःसुकाननैः ॥ तस्यारण्यस्यमध्येतुपंचयो जनमायतम् ॥ ६५ ॥ हंसकारंडवाकीर्णंचक्रवाकोपशोभितम् ॥ तत्राश्चर्यंमयादृष्टंसरःपरमशोभितम् ॥ ६६ ॥ विसारिकच्छपाकीर्णंबकपंक्तिगणैर्युतम् ॥ समीपेतस्यसरसस्तपस्तप्तुंगतःपुरा ॥ ६७ ॥ देशंपुण्यमुपेत्यैवंसर्वहिंसाविवर्जितम् ॥ तत्राहमवसंरात्रिंनैदाघींपुरुषर्षभ ॥ ६८ ॥ प्रभातेपुनरुत्थायस रस्तदुपचक्रमे ॥ अथापश्यंशवमहमस्पृष्टजरसंक्वचित् ॥ ६९ ॥ तिष्ठंतंपरयालक्ष्म्यासरसोनातिदूरतः ॥ तदर्थंचिंतयानोहंमुहूर्तमिवराघव ॥ ७० ॥ अस्यतीरेनवैप्राणीकोवाप्येषसुरर्षभः ॥ मुनिर्वापार्थिवोवापिकमुनिःपार्थिवोपिवा ॥ ७१ ॥ अथवापार्थिवसुतस्तस्यैवंसंभवःकृतः ॥ अतीतेहनिरात्रौवा प्रातर्वापिमृतोयदि ॥ ७२ ॥ अवश्यंतुमयाज्ञेयासरसोस्यविनिष्क्रिया ॥ यावदेवंस्थितश्चाहंचिंतयानोरघूत्तम ॥ ७३ ॥ अथापश्यंमुहूर्तात्तुदिव्यमद्भुतदर्शनम् ॥ विमानंपरमोदारंहंसयुक्तंमनोजवम् ॥ ७४ ॥ पुरस्तत्रसहस्रंतुविमानेप्सरसांनृप ॥ गंधर्वाश्चैवतत्संख्यारमयंतिवरंनरम् ॥ ७५ ॥ गायंतिदिव्यगेयानि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वादयंतितथापरे ॥ अथापश्यंनरंतस्माद्विमानादवरोहितम् ॥७६॥ शवमांसंभक्षयन्तंचस्नात्वारघुकुलोद्वह॥ततोभुक्त्वायथाकामंसमांसंबहुपीवरम् ॥७७॥
अवतीर्यसरःशीघ्रमारुरोहादिवंपुनः ॥ तमहंदेवसंकाशंश्रियापरमयान्वितम् ॥ ७८ ॥ भोभोस्वर्गिन्महाभागपृच्छामित्वांकथंत्विदम् ॥ जुगुप्सितस्त
वाहारोगतिश्चेयंतवोत्तमा ॥ ७९ ॥ यदिगुह्यंनचैतत्तेकथयत्वद्यमेभवान् ॥ कामतःश्रोतुमिच्छामिकिमेतत्परमंवचः ॥ ८० ॥ कोभवान्वदसंदेहमाहार
श्चविगर्हितः ॥ त्वयेदंभुज्यतेसौम्यकिमर्थंक्वचवर्तसे ॥८१॥ कस्यायमैश्वरोभावःशवत्वेनाविनिर्मितः ॥ आहारंचकथंनिंद्यंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ८२ ॥
श्रुत्वाचभाषितंतत्रममरामसतांवर ॥ प्रांजलिःप्रत्युवाचेदंसस्वर्गीरघुनंदन ॥ ८३ ॥ शृणुष्वाद्ययथावृत्तंममेदंसुखदुःखजम् ॥ कामोहिदु
रितक्रम्यःशृणुयत्पृच्छसेद्विज ॥ ८४ ॥ पुरावैदर्भकोराजापितामेहिमहायशाः ॥ वासुदेवइतिख्यातस्त्रिषुलोकेषुधार्मिकः ॥ ८५ ॥ तस्यपुत्रद्वयंब्रह्मन्द्वा
भ्यांस्त्रीभ्यामजायत ॥ अहंश्वेतइतिख्यातोयवीयान्सुरथोभवत् ॥ ८६ ॥ पितर्युपरतेतस्मिन्पौरामामभ्यषेचयन् ॥ तत्राहंकारयन्राज्यंधर्मेचासंसमाहि
तः ॥ ८७ ॥ एवंवर्षसहस्राणिबहूनिसमुपाव्रजन् ॥ ममराज्यंकारयतःपरिपालयतःप्रजाः ॥ ८८ ॥ सोहंनिमित्तेकस्मिंश्चिद्वैराग्येणद्विजोत्तम ॥
मरणंहृदयेकृत्वातपोवनमुपागमम् ॥ ८९ ॥ सोहंवनमिदंरम्यंभृशंपक्षिविवर्जितम् ॥ प्रविष्टस्तपआस्थातुमस्यैवसरसोंतिके ॥९०॥ राज्येभिषिच्यसुरथं
भ्रातरंतंनराधिपम् ॥ इदंसरःसमासाद्यतपस्तप्तंसुदारुणम् ॥९१॥ दशवर्षसहस्राणितपस्तप्त्वामहावने ॥ शुभंतुभवनंप्राप्तोब्रह्मलोकमनामयम् ॥ ९२ ॥
स्वर्गस्थमपिमांब्रह्मन्क्षुत्पिपासेद्विजोत्तम ॥ अबाधेतांभृशंचाहमभवंव्यथितेंद्रियः ॥ ९३ ॥ ततस्त्रिभुवनश्रेष्ठमवोचंवैपितामहम् ॥ भगवन्स्वर्ग
लोकोयंक्षुत्पिपासाविवर्जितः ॥९४॥ कस्येयंकर्मणःपक्तिःक्षुत्पिपासेयतोहिमे॥आहारःकश्चमेदेवब्रूहित्वंश्रीपितामह ॥९५॥ ततःपितामहःसम्यक्चिरंध्या
त्वामहामुने॥मामुवाचततोवाक्यंनास्तिभोज्यंस्वदेहजम्॥९६॥ऋतेतेस्वानिमांसानिभक्षयत्वंतुहिनित्यशः ॥ स्वशरीरंत्वयापुष्टंकुर्वतातपउत्तमम् ॥९७॥
नादत्तंजायतेतातश्वेतपश्यमहीतले ॥ आग्रहाद्भिक्षमाणायभिक्षापिप्राणिनेपुरा ॥ ९८ ॥ नहिदत्तागृहेभ्रांत्यामोहादातिथयेतदा ॥ तेनस्वर्ग
गतस्यापिक्षुत्पिपासेतवाधुना ॥ ९९ ॥ सत्वंप्रपुष्टमाहारैःस्वशरीरमनुत्तमम् ॥ भक्षयस्वचराजेंद्रसातेतृप्तिर्भविष्यति ॥ १०० ॥ एवमुक्तस्ततोदेवं
ब्रह्माणमहमुक्तवान् ॥ भक्षितेचस्वकेदेहेपुनरन्यन्नमेविभो ॥ १ ॥ क्षुधानिवारणंनैवदेहस्यास्यविनोदनं ॥ खादामिह्याक्षयंदेवाप्रियंमेनहिजायते ॥ २ ॥ ॥ १०९ ॥
ततोब्रवीत्पुनर्ब्रह्मातवदेहोऽक्षयःकृतः ॥ दिनेदिनेतेपुष्टात्माशवःश्वेतभविष्यति ॥ ३ ॥ यावद्वर्षशतंपूर्णंस्वमांसंखादभोनृप ॥ यदागच्छतिचाग
स्त्यःश्वेतारण्यंमहातपाः ॥४॥ भगवानतिदुर्धर्षस्तदाकृच्छ्राद्विमोक्ष्यसे ॥ सहितारयितुंशक्तःसेंद्रानपिसुरासुरान् ॥५॥ आहारंकुत्सितंचेमंराजर्षेकिंपुन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तव ॥ सुरकार्यंमहत्तेनसुकृतंतुमहात्मना ॥६॥ उदधिंनिर्जलंकृत्वादानवाश्चनिपातिताः ॥ विंध्यश्चादित्यविद्वेषाद्वर्धमानोनिवारितः ॥७॥ लंवमानाम
हीचैषागुरुत्वेनाधिवासिता ॥ दक्षिणादिग्दिवंयातात्रैलाक्यंविषमस्थितम् ॥ ८ ॥ मयागत्वासुरैःसार्द्धंप्रेषितोदक्षिणांदिशम् ॥ समांकुरुमहाभागगुरु
त्वेनजगत्समम् ॥ ९ ॥ एवंचतेनमुनिनास्थित्वासर्वाधरासमा ॥ कृताराजेंद्रमुनिनाएवमद्यापिदृश्यते ॥ ११० ॥ सोहंभगवतःश्रुत्वादेवदेवस्यभाषितम् ॥
भुंजेचकुत्सिताहारंस्वशरीरमनुत्तमम्॥११॥पूर्णंवर्षशतंचाद्यभोजनंकुत्सितंचमे ॥ क्षयंनाभ्येतितद्विप्रतृप्तिश्चापिममोत्तमा ॥१२॥तंमुनिंकृच्छ्रसन्तप्तश्चिंत
यामिदिवानिशम् ॥ कदावैदर्शनंमह्यंसमुनिर्दास्यतेवने ॥१३॥ एवंमेचिंतयानस्यगतंवर्षशतन्त्विह ॥ सोगस्त्योहिगतिर्ब्रह्मन्मुनिर्मेभविताध्रुवं ॥ १४ ॥
नगतिर्भवितामह्यंकुंभयोनिमृतेद्विजम् ॥ श्रुत्वेत्थंभाषितंरामदृष्ट्वाहारंचकुत्सितम् ॥ १५ ॥ कृपयापरयायुक्तस्तंनृपंस्वर्गगामिनम् ॥ करोम्यहं
सुधाभोज्यंनाशयामिचकुत्सितम् ॥१६ ॥ चिन्तयन्नित्यवोचंतमगस्त्यःकिंकरिष्यति ॥ अहमेतत्कुत्सितंतेनाशयामिमहामते ॥ १७ ॥ ईप्सितंप्रार्थ
यस्वास्मान्मनःप्रीतिकरंपरम् ॥ सस्वर्गीमांततःप्राहकथंब्रह्मवचोन्यथा ॥ १८ ॥ कर्तुंमुनेमयाशक्यंनचान्यस्तारयिष्यति ॥ ऋतेवैकुंभयोनिंतंमैत्रावरु
णसंभवम् ॥ १९ ॥ अपृष्टोपिमयाब्रह्मन्नेवमूचेपितामहः ॥ एवंब्रुवाणंतंश्वेतमुक्तवानहमस्मिसः ॥ १२० ॥ आगतस्तवभाग्येनदृष्टोहंनात्रसंशयः ॥
ततःस्वर्गीसमांज्ञात्वादंडवत्पतितोभुवि ॥२१॥ तमुत्थाप्यततोरामाब्रवंकिंतेकरोम्यहम् ॥ राजोवाच ॥ आहारात्कुत्सिताद्ब्रह्मंस्तारयस्वाद्यदुष्कृ
तात् ॥ २२ ॥ येनलोकोऽक्षयःस्वर्गेभवितात्वत्कृतेनमे ॥ ततःप्रतिग्रहोदत्तोजगद्वंद्यनृपेणहि ॥ २३ ॥ भवान्मामनुगृह्णातुप्रतीच्छस्वप्रतिग्रहम् ॥ इद
माभरणंसौम्यताराणार्थंद्विजोत्तम ॥२४॥ ब्रह्मर्षेप्रतिगृह्णीष्वप्रसादंकर्तुमर्हसि॥ इहगाश्चसुवर्णंचधनंवस्त्रसमन्वितम् ॥ २५ ॥ भक्ष्यंभोज्यंचविप्रर्षेददाम्या
भरणंत्वहम् ॥ सर्वकामप्रदंतुभ्यंसर्वान्भोगांश्चतेद्विज ॥२६॥ तारणेतुभवान्मह्यंप्रसादंकर्तुमर्हति ॥ तस्याहंस्वर्गिणोवाक्यंश्रुत्वादुःखसमन्वितम् ॥२७॥
कृतामतिस्तारणायनलोभाद्रघुनंदन ॥ गृहीतेभूषणेराममममहस्तगतेतदा ॥ २८ ॥ मानुषःपौर्विकोदेहस्तदानष्टोस्यभूपते ॥ प्रणष्टेतुशरीरेचराजर्षिःपरया
मुदा ॥ २९ ॥ मयोक्तोसौविमानेनजगामत्रिदिवंपुनः ॥ तेनमेशक्रतुल्येनदत्तमाभरणंशुभं ॥ १३० ॥ तस्मिन्निमित्तेकाकुत्स्थदत्तमद्भुतकर्मणा ॥ श्वेतोवै
दर्भकोराजातदाभूद्गतकल्मषः ॥ १३१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरामागस्त्यसंवादोनामषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तदद्भुततमं
वाक्यंश्रुत्वाचरघुनंदनः ॥ गौरवाद्विस्मयाच्चापिभूयःप्रष्टुंप्रचक्रमे ॥ १ ॥ रामउवाच ॥ भगवंस्तद्वनंघोरंयत्रासौतप्तवांस्तपः ॥ श्वेतोवैदर्भकोराजातदद्भु
तमभूत्कथं ॥ २ ॥ विषमंतद्वनंराजाशून्यंमृगविवर्जितं ॥ प्रविष्टस्तपआस्थातुंकथंवदमहामुने ॥ ३ ॥ समंताद्योजनशतंनिर्मनुष्यमभूत्कथं ॥ भव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्कथंप्रविष्टस्तद्येनकार्येणतद्वद ॥ ४ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ पुराकृतयुगेराजामनुर्दंडधरःप्रभुः ॥ तस्यपुत्रोथनाम्नासीदिक्ष्वाकुरमितद्युतिः ॥ ५ ॥ तंपुत्रं पूर्वजंराज्येनिक्षिप्यभुविसंमतम् ॥ पृथिव्यांराजवंशानांभवराजेत्युवाचह ॥ ६ ॥ तथेतिचप्रतिज्ञातंपितुःपुत्रेणराघव ॥ ततःपरमसंहृष्टःपुनस्तंप्रत्यभाषत ॥ ७ ॥ प्रीतोस्मिपरमोदारकर्मणातेनसंशयः ॥ दंडेनचप्रजारक्षनचदंडमकारणम् ॥ ८ ॥ अपराधिषुयोदंडःपात्यतेमानवैरिह ॥ सदंडोविधिवन्मुक्तःस्वर्गंनयतिपार्थिवम् ॥ ९ ॥ तस्माद्दण्डेमहाबाहोयत्नवान्भवपुत्रक ॥ धर्मस्तेपरमोलोकेकृतएवंभविष्यति ॥ १० ॥ इतितंबहुसंदिश्यमनुःपुत्रंसमाधिना ॥ जगामत्रिदिवंहृष्टोब्रह्मलोकमनुत्तमम् ॥११॥ जनयिष्येकथंपुत्रानितिचिंतापरोभवत् ॥ कर्मभिर्बहुभिस्तैस्तैस्ससुतैस्संयुतोभवत्॥१२॥ तोषयामासपुत्रैस्सपितॄन्देवसुतोपमैः ॥ सर्वेषामुत्तमस्तेषांकनीयान्रघुनंदन ॥१३॥ शूरश्चकृतविद्यश्चगुरुश्चजनपूजया ॥ ॥ नामतस्याथदंडेतिपिताचक्रेसबुद्धिमान् ॥ १४ ॥ भविष्यद्दण्डपतनंशरीरेतस्यवीक्ष्यच ॥ संपश्यमानस्तंदोषंघोरंपुत्रस्यराघव ॥ १५ ॥ सविंध्यनीलयोर्मध्येराज्यमस्यददौप्रभुः ॥ सदंडस्तत्रराजाभूद्रम्येपर्वतमूर्द्धनि ॥१६॥ पुरंचाप्रतिमंतेननिवेशायतथाकृतम्॥नामतस्यपुरस्याथमधुमत्तामितिस्वयम्॥१७॥तथादेशेनसंपन्नःशूरोवासमथाकरोत् ॥ एवंराजासतद्राज्यंचकारसपुरोहितः ॥ १८ ॥ प्रहृष्टसुप्रजाकीर्णंदेवराजोयथादिवि ॥ ततःसदंडःकाकुत्स्थबहुवर्षगणायुतम्॥१९॥अकारयत्तुधर्मात्माराज्यंनिहतकंटकं॥अथकालेतुकस्मिंश्चिद्राजाभार्गवमाश्रमम्॥२०॥ रमणीयमुपाक्रामच्चैत्रमासेमनोरमे॥ तत्रभार्गवकन्यांतुरूपेणाप्रतिमांभुवि॥२१॥विचरंतींवनोद्देशेदंडोपश्यदनुत्तमाम्॥उत्तुंगपीवरींश्यामांचंद्राभवदनांशुभाम्॥२२॥सुनासांचारुसर्वांगींपीनोन्नतपयोधराम् ॥ मध्येक्षामांचविस्तीर्णांदृष्ट्वातांकुरुतेमुदम् ॥ २३ ॥ एकवस्त्रांवनेचैकांप्रथमेयौवनेस्थिताम् ॥ सतांदृष्ट्वात्वधर्मेणअनंगशरपीडितः ॥ २४ ॥ अभिगम्यसुविश्रांतांकन्यांवचनमब्रवीत् ॥ कुतस्त्वमसिसुश्रोणिकस्यचासिसुशोभने ॥ २५ ॥ पीडितोहमनंगेनपृच्छामित्वांसुशोभने ॥ त्वयामेपहृतंचित्तंदर्शनादेवसुंदरि ॥ २६ ॥ इदंतेवदनंरम्यंमुनीनांचित्तहारकम् ॥ यद्यहंनलभेभोक्तुंमृतंमामवधारय ॥ २७ ॥ त्वयाहृताममप्राणामांजीवयसुलोचने ॥ दासोस्मितेवरारोहेभक्तंमांभजशोभने ॥ २८ ॥ तस्यैवंतुब्रुवाणस्यमदोन्मत्तस्यकामिनः ॥ भार्गवीप्रत्युवाचेदंवचःसविनयंनृपम् ॥ ॥ २९ ॥ भार्गवस्यसुतांविद्धिशुक्रस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ अरजांनामराजेंद्रज्येष्ठामाश्रमवासिनः ॥ ३० ॥ शुक्रःपितामेराजेंद्रत्वंचशिष्योमहात्मनः॥ धर्मतोभगिनीचाहंभवामिनृपनंदन ॥ ३१ ॥ एवंविधंवचोवक्तुंनत्वमर्हसिपार्थिव ॥ अन्येभ्योपिसुदुष्टेभ्योरक्ष्याचाहंसदात्वया ॥ ३२ ॥ क्रोधनोमेपितारौद्रोभस्मत्वंत्वांसमानयेत् ॥ अथवाराजधर्मेणासंबंधंकुरुषेबलात् ॥ ३३ ॥ पितरंयाचयस्वत्वंधर्मदृष्टेनकर्मणा ॥ वरयस्वनृपश्रेष्ठपितरं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेमहाद्युतिम् ॥ ३४ ॥ अन्यथाविपुलंदुःखंतवघोरंभवेद्ध्रुवम् ॥ क्रुद्धोहिमेपितासर्वंत्रैलोक्यमभिनिर्दहेत् ॥ ३५ ॥ ततोऽशुभंमहाघोरंश्रुत्वादंडः
सुदारुणम् ॥ प्रत्युवाचमदोन्मत्तःशिरसाभिनतःपुनः ॥ ३६ ॥ प्रसादंकुरुसुश्रोणिकामोन्मत्तस्यकामिनि ॥ त्वयारुद्धाममप्राणाविशीर्यंतिशुभान
ने ॥ ३७ ॥ त्वांप्राप्यवैरंमेऽत्रास्तुवधोवापिमहत्तरः ॥ भक्तंभजस्वमांभीरुत्वयिभक्तिर्हिमेपरा ॥ ३८ ॥ एवमुक्त्वातुतांकन्यांबलात्संगृह्यबाहु
ना ॥ अन्येनराज्ञाहस्तेनविवस्त्रासातथाकृता ॥ ३९ ॥ अंगमंगेसमाश्लेष्यमुखेचैवमुखंकृतम् ॥ विस्फुरंतींयथाकामंमैथुनायोपचक्रमे ॥ ४० ॥ त
मनर्थंमहाघोरंदंडःकृत्वासुदारुणम् ॥ नगरंस्वंजगामाशुमदोन्मत्तइवद्विपः ॥ ४१ ॥ भार्गवीरुदतीदीनाआश्रमस्याविदूरतः ॥ प्रत्यपालयदुद्विग्नापित
रंदेवसम्मितम् ॥ ४२ ॥ समुहूर्तादुपस्पृश्यदेवर्षिरमितद्युतिः ॥ स्वमाश्रमंशिष्यवृतंक्षुधार्तःसन्यवर्तत ॥ ४३ ॥ सोपश्यदरजांदीनांरजसासमभिप्लुता
म् ॥ चंद्रस्यघनसंयुक्तांज्योत्स्नामिवपराजिताम् ॥ ४४ ॥ तस्यरोषःसमभवत्क्षुधार्तस्यमहात्मनः ॥ निर्दहन्निवलोकांस्त्रींस्तान्नशिष्यान्समुवाच
ह ॥ ४५ ॥ पश्यध्वंविपरीतस्यदंडस्यादीर्घदर्शिनः ॥ विपत्तिंघोरसंकाशांदीप्तामग्निशिखामिव ॥ ४६ ॥ यन्नाशंदुर्गतिंप्राप्तस्सानुगश्चनसंशयः ॥
यस्तुदीप्तहुताशस्यअर्चिःसंस्प्रष्टवानिह ॥ ४७ ॥ यस्मात्सकृतवान्पापमीदृशंघोरसंमितम् ॥ तस्मात्प्राप्स्यतिदुर्मेधाःपांसुवर्षमनुत्तमम् ॥ ४८ ॥ कुरा
जादेशसंयुक्तःसभृत्यबलवाहनः ॥ पापकर्मसमाचारोवधंप्राप्स्यतिदुर्मतिः ॥ ४९ ॥ समंताद्योजनशतंविषयंचास्यदुर्मतेः ॥ धुनोतुपांसुवर्षेणमहता
पाकशासनः ॥ ५० ॥ सर्वसत्वानियानीहजंगमस्थावराणिवै ॥ सर्वेषांपांसुवर्षेणक्षयःक्षिप्रंभविष्यति ॥ ५१ ॥ दंडस्यविषयोयावत्तावत्सवनमाश्रम
म् ॥ पांसुवर्षमिवाकस्मात्सप्तरात्रंभविष्यति ॥ ५२ ॥ इत्युक्त्वाक्रोधसंतप्तस्तमाश्रमनिवासिनम् ॥ जनंजनपदस्यांतेस्थीयतामित्युवाचह ॥ ५३ ॥
उक्तमात्रेउशनसाआश्रमावसथोजनः ॥ क्षिप्रंतुविषयात्तस्मात्स्थानंचक्रेचबाह्यतः ॥ ५४ ॥ तंतथोक्त्वामुनिजनमरजामिदमब्रवीत् ॥ आश्रमेत्वंसु
दुर्मेधेवसचेहसमाहिता ॥ ५५ ॥ इदंयोजनपर्यंतमाश्रमंरुचिरप्रभम् ॥ अरजेविरजास्तिष्ठकालमत्रसमाश्रितम् ॥ ५६ ॥ श्रुत्वानियोगंविप्रर्षेररजाभार्गवीत
दा ॥ तथेतिपितरंप्राहभार्गवंभृशदुःखिता ॥ ५७ ॥ इत्युक्त्वाभार्गवोवासंतस्मादन्यमुपाक्रमत् ॥ सप्ताहेभस्मसाद्भूतंयथोक्तंब्रह्मवादिना ॥ ५८ ॥
तस्माद्दंडस्यविषयोविंध्यशैलस्यमानुष ॥ शप्तोह्युशनसारामतदाभूद्धर्षणेकृते ॥ ५९ ॥ ततःप्रभृतिकाकुत्स्थदंडकारण्यमुच्यते ॥ एतत्तेसर्वमाख्या
तंयन्मांपृच्छसिराघव ॥ ६० ॥ संध्यामुपासितुंवीरसमयोह्यतिवर्तते ॥ एतेमहर्षयोरामपूर्णकुंभाःसमंततः ॥ ६१ ॥ कृतोदकानरव्याघ्र
पूजयंतिदिवाकरम् ॥ सर्वैर्ऋषिभिरभ्यस्तैःस्तोत्रैर्ब्रह्मादिभिःकृतैः ॥ ६२ ॥ रविरस्तंगतोरामगत्वोदकमुपस्पृश ॥ ऋषेर्वच

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नमादायरामःसंध्यामुपासितुम् ॥ ६३ ॥ उपचक्रामतत्पुण्यंससरोरघुनंदनः ॥ अथतस्मिन्वनोद्देशेरम्येपादपशोभिते ॥६४॥ नदीपुण्येगिरिवरेकोकिला
शतमंडिते ॥ नानापक्षिरवोद्यानेनानामृगसमाकुले ॥ ६५॥ सिंहव्याघ्रसमाकीर्णेनानाद्विजसमावृते ॥ गृध्रोलूकौप्रवासितौबहून्वर्षगणानपि ॥ ६६ ॥ अ
थोलूकस्यभवनंगृध्रःपापविनिश्चयः ॥ ममेदमितिकृत्वासौकलहंतेनचाकरोत् ॥ ६७ ॥ राजासर्वस्यलोकस्यरामोराजीवलोचनः ॥ तंप्रपद्यावहैशीघ्रं
कस्यैतद्भवनंभवेत् ॥ ६८ ॥ गृध्रोलूकौप्रपद्येतांजातकोपावमर्षिणौ ॥ रामंप्रपद्यतौशीघ्रंकलिव्याकुलचेतसौ ॥ ६९ ॥ तौपरस्परविद्वेषौस्पृशतश्चरणौ
तथा ॥ अथदृष्ट्वाराघवेंद्रंगृध्रोवचनमब्रवीत्॥७०॥सुराणामसुराणांचत्वंप्रधानोमतोमम ॥ बृहस्पतेश्चशुक्राच्चत्वंविशिष्टोमहामतिः॥७१॥ परावरज्ञोभूतानां
मर्त्येशक्रइवापरः ॥ दुर्निरीक्षोयथासूर्योहिमवानिवगौरवे ॥ ७२ ॥ सागरश्चासिगांभीर्येलोकपालोयमोह्यसि ॥ क्षांत्याधरण्यातुल्योसिशीघ्रत्वेह्यनिलोप
मः ॥ ७३ ॥ गुरुस्त्वंसर्वसंपन्नोविष्णुरूपोसिराघव ॥ अमर्षीदुर्जयोजेतासर्वास्त्रविधिपारगः ॥ ७४ ॥ शृणुत्वंममदेवेशविज्ञाप्यंनरपुंगव ॥ ममालयंपूर्वकृ
तंबाहुवीर्येणवैप्रभो ॥ ७५ ॥ उलूकोहरतेराजंस्त्वत्समीपेविशेषतः ॥ ईदृशोयंदुराचारस्त्वदाज्ञालंघकोनृप ॥ ७६ ॥ प्राणांतिकेनदंडेनरामशासितुमर्ह
सि ॥ एवमुक्तेतुगृध्रेणउलूकोवाक्यमब्रवीत् ॥७७ ॥ शृणुदेवममज्ञाप्यमेकाचित्तोनराधिप ॥ सोमाच्छक्राच्चसूर्याच्चधनदाच्चयमात्तथा ॥ ७८ ॥ जायते
वैनृपोरामाकिंचिद्भवतिमानुषः ॥ त्वंतुसर्वमयोदेवोनारायणपरायणः ॥ ७९ ॥ प्रोच्यतेसोमताराजन्सम्यक्कार्येविचारिते ॥ सम्यग्रक्षसितापेभ्यस्तमोघ्रो
हियतोभवान् ॥८०॥ दोषेदंडात्प्रजानांत्वंयतःपापभयापहः ॥ दाताप्रहर्तागोप्ताचतेनेंद्रइवनोभवान् ॥ ८१ ॥ अधृष्यःसर्वभूतेषुतेजसाचानलोमतः ॥
अभीक्ष्णंतपसेपापांस्तेनत्वंरामभास्करः॥८२॥साक्षाद्वित्तेशतुल्यस्त्वमथवाधनदाधिकः ॥ चित्तायत्तातुपत्नीश्रीर्नित्यंतेराजसत्तम॥८३॥धनदस्यतुकोशे
नधनदस्तेनवैभवान् ॥ समःसर्वेषुभूतेषुस्थावरेषुचरेषुच ॥८४ ॥ शत्रौमित्रेचतेदृष्टिःसमंताद्यातिराघव ॥ धर्मेणशासनंनित्यंव्यवहारविधिक्रमैः ॥ ८५ ॥
यस्यरुष्यसिवैरामसृत्युस्तस्याभिधीयते ॥ गीयसेतेनवैराजन्यमइत्यभिविश्रुतः ॥ ८६ ॥ यश्चासौमानुषोभावोभवतोनृपसत्तम ॥ आनृशंस्यपरोराजा
सर्वेषुकृपयान्वितः ॥ ८७ ॥ दुर्बलस्यत्वनाथस्यराजाभवतिवैबलम् ॥ अचक्षुषोभवेच्चक्षुरमतेषुमतिर्भवेत् ॥ ८८ ॥ अस्माकमपिनाथस्त्वंश्रूयतांममधा
र्मिक ॥ भवतातत्रमंतव्यंयथैतेकिलपक्षिणः ॥८९ ॥ योस्मन्नाथःसपक्षींद्रोभवतोविनियोज्यकः ॥ अस्वाम्यंदेवनास्माकंसन्निधौभवतःप्रभो ॥ ९० ॥ भव
तैवकृतंपूर्वंभूतग्रामंचतुर्विधम् ॥ ममालयप्रविष्टस्तुगृध्रोमांबाधतेनृप ॥ ९१ ॥ भवान्देवमनुष्येषुशास्तावैनरपुंगव ॥ एतच्छ्रुत्वातुवैरामःसचिवाना
ह्वयत्स्वयम् ॥ ९२ ॥ विष्टिर्जयंतोविजयःसिद्धार्थोराष्ट्रवर्धनः ॥ अशोकोधर्मपालश्चसुमंत्रश्चमहाबलः ॥ ९३ ॥ एतेरामस्यसचिवाराज्ञोदश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रथस्यच ॥ नीतियुक्तामहात्मानः सर्वशास्त्रविशारदाः ॥ ९४ ॥ सुशांताश्चकुलीनाश्चनयेमंत्रेचकोविदाः ॥ तानाहूयसधर्मात्मापुष्पकादवरुह्यच ॥ ९५॥ गृध्रोलूकौविवदंतौपृच्छतिस्मरघूत्तमः ॥ कतिवर्षाणिभोगृध्रतवेदंनिलयंकृतं ॥ ९६ ॥ एतन्मेकौतुकंब्रूहियदिजानासितत्त्वतः ॥ एतच्छ्रुत्वावचोगृध्रो वभाषेराघवंस्थितं ॥ ९७ ॥ इयंसुमतीरामममानुषैर्वहुवाहुभिः ॥ उच्छ्रितैराचितासर्वातदाप्रभृतिमद्गृहं॥९८॥उलूकस्त्वब्रवीद्रामंपादपैरुशोभिता ॥ यदैवपृथिवीराजंस्तदाप्रभृतिमेगृहं ॥९९॥ एतच्छ्रुत्वातुरामोवैसभासदउवाचह ॥ नसासभायत्रनसंतिवृद्धावृद्धानतेयेनवदंतिधर्मं ॥१००॥ नासौधर्मोयत्रनचास्ति सत्यंनतत्सत्यंयच्छलमभ्युपैति ॥ येतुसभ्याःसभांगत्वातूष्णींध्यायंतआसते ॥ १०१ ॥ यथाप्राप्तंनब्रुवतेसर्वेतेनृतवादिनः ॥ नवक्तिचश्रुतंयश्च कामात्क्रोधात्तथाभयात् ॥२॥ सहस्रंवारुणाःपाशाःप्रतिमुंचंतितंनरं॥तेषांसंवत्सरेपूर्णोपाशएकःप्रमुच्यते ॥३॥ तस्मात्सत्यंतुवक्तव्यंजानतासत्यमंजसा॥ एतच्छ्रुत्वातुसचिवारामसेवाब्रुवंस्तदा ॥४॥ उलूकःशोभतेराजन्नतुगृध्रोमहामते ॥ त्वंप्रमाणंमहाराजराजाहिपरमागतिः॥५॥राजमूलाःप्रजाःसर्वाराजाधर्मः सनातनः॥ शास्ताराजानृणांयेषांनतेगच्छंतिदुर्गतिम् ॥६॥ वैवस्वतेनमुक्ताश्चभवंतिपुरुषोत्तमाः॥सचिवानांवचःश्रुत्वारामोवचनमब्रवीत् ॥७॥ श्रूयताम भिधास्यामिपुराणंयदुदाहृतं ॥ द्यौःसचंद्रार्कनक्षत्रासपर्वतमहीद्रुमम् ॥८॥ सलिलार्णवसंमग्नंत्रैलोक्यंसचराचरं ॥एकमेवतदाह्यासीत्सर्वमेकमिवांवरं ॥९॥ पुनर्भूःसहलक्ष्म्याचविष्णोर्जठरमाविशत् ॥ तांनिगृह्यमहातेजाःप्रविश्यसलिलार्णवं॥१०॥सुष्वापहिकृतात्मासवहुवर्षशतान्यपि ॥ विष्णौसुप्तेततोब्रह्मा विवेशजठरंततः ॥११॥ वहुस्रोतंचतंज्ञात्वामहायोगीसमाविशत्॥नाभ्यांविष्णोःसमुद्भूतंपद्मंहेमविभूषितं ॥१२॥ सतुनिर्गम्यवैब्रह्मायोगीभूत्वामहाप्रभुः॥ सिसृक्षुःपृथिवींवायुंपर्वतांश्चमहीरुहान् ॥१३॥ तदंतराःप्रजाःसर्वामानुषांश्चसरीसृपान् ॥ जरायुजाण्डजान्सर्वान्ससर्जसमहातपाः ॥ १४ ॥ तस्यगात्रस मुत्पन्नःकैटभोमधुनासह ॥ दानवौतौमहावीर्यौघोरौलब्धवरौतदा॥१५॥दृष्ट्वाप्रजापतिंतत्रक्रोधाविष्टावुभौनृप॥वेगेनमहताभोक्तुंस्वयंभुवमधावतां ॥१६॥ दृष्ट्वासत्वानिसर्वाणिनिस्सरन्तिपृथक्पृथक् ॥ ब्रह्मणासंस्तुतोविष्णुर्हत्वातौमधुकैटभौ ॥१७॥ पृथिवींवर्धयामासस्थित्यर्थंमेदसातयोः ॥ मेदोगंधातुध रणीमेदिनीत्यभिधांगता ॥ १८ ॥ तस्माद्भ्रष्टस्त्वसत्योवैपापकर्मापरालयम् ॥ स्वीयंकरोतिपापात्मादण्डनीयोनसंशयः ॥१९॥ ततोशरीरिणीवाणीअं तरिक्षात्प्रभाषते॥मावधीरामगृध्रंत्वंपूर्वंदग्धंतपोवलात्॥२०॥पुरागौतमदग्धोयंप्रजानाथोजनेश्वर ॥ब्रह्मदत्तस्तुनामैषशूरःसत्यव्रतःशुचिः॥२१॥गृहमाग त्यविप्रर्षेर्भोजनंप्रत्ययाचत ॥ साग्रंवर्षशतंचैवभुक्तवान्नृपसत्तम ॥ २२ ॥ ब्रह्मदत्तस्यवैतस्यपाद्यमर्घ्यंस्वयंततः ॥ आत्मनैवाकरोत्सम्यग्भोजना र्थंमहाद्युते ॥ २३ ॥ समाविश्यगृहंतस्यआहारेतुमहात्मनः ॥ नारींपूर्णस्तनींदृष्ट्वाहस्तेनाथपरामृशत् ॥२४॥ अथक्रुद्धेनमुनिनाशापोदत्तः सुदारुणः ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गृध्रत्वंगच्छवैमूढराजामुनिमथाब्रवीत् ॥ २५ ॥ कृपांकुरुमहाभागशापोद्धारोभविष्यति ॥ दयालुस्तद्वचःश्रुत्वापुनराहनराधिप ॥२६॥ उत्पत्स्यतेरघुकुले
रामोनाममहायशाः ॥ इक्ष्वाकूणांमहाभागोराजाराजीवलोचनः ॥ २७ ॥ तेनदृष्टोविपापस्त्वंभवितानरपुंगव ॥ दृष्टोरामेणतच्छ्रुत्वाबभूवपृथिवीपतिः ॥
॥ २८ ॥ गृध्रत्वंत्यज्यवैशीघ्रंदिव्यगंधानुलेपनः ॥ पुरुषोदिव्यरूपोसौबभाषेतंनराधिपं ॥ २९ ॥ साधुराघवधर्मज्ञत्वत्प्रसादादहंविभो ॥ विमुक्तोनरक
द्घोरादपापस्तुत्वयाकृतः ॥१३०॥ विसर्जितंमयागार्ध्येनररूपीमहीपतिः॥ उलूकंप्राहधर्मज्ञस्वगृहंविशकौशिक ॥३१॥ अहंसंध्यामुपासित्वागमिष्येयत्रा
वैमुनिः॥ अथोदकमुपस्पृश्यसंध्यामन्वास्यपश्चिमां ॥ ३२ ॥ आश्रमंप्राविशद्रामःकुंभयोनेर्महात्मनः ॥ तस्यागस्त्योबहुगुणंफलमूलंचसादरं ॥३३ ॥
रसवंतिचशाकानिभोजनार्थमुपाहरत् ॥ सभुक्तवान्नरव्याघ्रस्तदन्नममृतोपमम् ॥ ३४ ॥ प्रीतश्चपरितुष्टश्चतांरात्रिंसमुपावसत् ॥ प्रभातेकाल्यमुत्थाय
कृत्वाह्निकमरिंदम ॥ ३५ ॥ ऋषिंसमभिचक्रामगमनायरघूत्तमः ॥ अभिवाद्याब्रवीद्रामोमहर्षिंकुंभसंभवम् ॥ ३६ ॥ आपृच्छेसाधयेब्रह्मन्ननुज्ञातुंत्वमर्ह
सि ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मिदर्शनेनमहामुने ॥ ३७ ॥ दिष्ट्याचाहंभविष्यामिपावनात्मामहात्मनः॥ एवंब्रुवतिकाकुत्स्थेवाक्यमद्भुतदर्शनं ॥३८॥ उवा
चपरमप्रीतोबाष्पनेत्रस्तपोधनः ॥ अत्यद्भुतमिदंवाक्यंतवरामशुभाक्षरं ॥ ३९॥पावनंसर्वभूतानांत्वयोक्तंरघुनंदन ॥ मुहूर्तमपिरामत्वांमैत्रेणेक्षंतियेनराः
॥ १४० ॥ पाविताःस्सर्वसूक्तैस्तेकथ्यंतेत्रिदिवौकसः ॥ येचत्वांघोरचक्षुर्भिरीक्षंतेप्राणिनोभुवि ॥ ४१ ॥ तेहताब्रह्मदंडेनसद्योनरकगामिनः ॥ ईदृशस्त्वं
रघुश्रेष्ठपावनःसर्वदेहिनां ॥ ४२ ॥ कथयंतश्चलोकास्त्वांसिद्धिमेष्यंतिराघव ॥ गच्छस्वानातुरोऽविघ्नंपंथानमकुतोभयः ॥४३ ॥ प्रशाधिराज्यंधर्मेणगति
स्तुजगतांभवान् ॥ एवमुक्तस्तुमुनिनाप्राञ्जलिप्रग्रहोनृपः ॥४४ ॥ अभिवादयितुंचक्रेसोगस्त्यमृषिसत्तमम् ॥ अभिवाद्यमुनिश्रेष्ठंस्तांश्चसर्वांस्तपोधिका
न् ॥ ४५ ॥ अथारोहत्तदाव्यग्रःपुष्पकंहेमभूषितम् ॥ तंप्रयांतंमुनिगणाआशीर्वादैस्समंततः ॥ ४६ ॥ अपूपुजन्नरेंद्रंतंसहस्राक्षमिवामराः ॥ ततोर्ध
दिवसेप्राप्तेरामःसर्वार्थकोविदः ॥ ४७ ॥ अयोध्यांप्राप्यकाकुत्स्थःपद्म्यांकक्षामवातरत् ॥ ततोविसृज्यरुचिरंपुष्पकंकामवाहितं ॥ ४८ ॥ कक्षांतराद्विनि
ष्क्रम्यद्वास्थान्राजाब्रवीदिदं ॥ लक्ष्मणंभरतंचैवगच्छध्वंलघुविक्रमाः ॥ ४९ ॥ ममागमनमाख्यायसमानयतमाचिरम् ॥ श्रुत्वाथभाषितंद्वास्थारामस्या
क्लिष्टकर्मणः ॥१५० ॥ गत्वाकुमारावाहूयराघवायन्यवेदयन् ॥ द्वास्थैःकुमारावानीतौराघवस्यनिदेशतः ॥५१॥ दृष्ट्वातुराघवःप्राप्तौप्रियौभरतलक्ष्मणौ॥
समालिंग्यतुरामस्तौवाक्यंचेदमुवाचह॥५२॥ कृतंमयायथातथ्यंद्विजकार्यमनुत्तमं ॥ धर्महेतुमतोभूयःकर्तुमिच्छामिराघवौ ॥५३॥भवद्भ्यामात्मभूताभ्यां
राजसूयंक्रतूत्तमं ॥ सहितोयष्टुमिच्छामियत्रधर्मश्चशाश्वतः ॥ ५४ ॥ पुष्करस्थेनवैपूर्वंब्रह्मणालोककारिणा ॥ शतत्रयेणयज्ञानामिष्टंषष्ट्याधि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केनच ॥ ५५ ॥ इष्ट्वाहिराजसूयेनसोमोधर्मेणधर्मवित् ॥ प्राप्तःसर्वेषुलोकेषुकीर्तिस्थानमनुत्तमम् ॥ ५६ ॥ इष्ट्वाहिराजसूयेनमित्रःशत्रुनिबर्हणः ॥ मुहू
र्तेनसुशुद्धेनवरुणत्वमुपागतः ॥ ५७ ॥ तस्माद्भवंतौसंचिंत्यकार्येस्मिन्वदतंहितत् ॥ भरतउवाच ॥ त्वंधर्मःपरमःसाधोत्वयिसर्वावसुंधरा ॥ ५८ ॥ प्रति
ष्ठितामहाबाहोयशश्चामितविक्रम ॥ महीपालाश्चसर्वेत्वांप्रजापतिमिवामराः ॥ ५९ ॥ निरीक्षंतेमहात्मानोलोकनाथतथावयं ॥ प्रजाश्चपितृवद्राजन्प
श्यंतित्वांमहामते ॥ १६० ॥ पृथिव्यांगतिभूतोसिप्राणिनामिहराघव ॥ सत्वमेवंविधंयज्ञंनाहर्त्तासिपरंतप ॥ १६१ ॥ पृथिव्यांसर्वभूतानांविनाशो
दृश्यतेयतः ॥ श्रूयतेराजशार्दूलसोमस्यमनुजेश्वर ॥ ६२ ॥ ज्योतिषांसुमहद्युद्धंसंग्रामेतारकामये ॥ ताराबृहस्पतेर्भार्याहृतासोमेनकामतः ॥ ६३ ॥
तत्रयुद्धंमहद्वृत्तंदेवदानवनाशनम् ॥ वरुणस्यक्रतौघोरेसंग्रामेमत्स्यकच्छपाः ॥ ६४ ॥ निवृत्तेराजशार्दूलसर्वेनष्टाजलेचराः ॥ हरिश्चं
द्रस्ययज्ञांतेराजसूयस्यराघव ॥ ६५ ॥ आडीबकंमहद्युद्धंसर्वलोकविनाशनम् ॥ पृथिव्यांयानिसत्वानितिर्यग्योनिगतानिवै ॥ ६६ ॥ दिव्यानां
पार्थिवानांचराजसूयेक्षयः श्रुतः ॥ सत्वंपुरुषशार्दूलबुद्ध्यासंचिंत्यपार्थिव ॥ ६७ ॥ प्राणिनांचहितंसौम्यंपूर्णधर्मंसमाचर ॥ भरतस्यवचः
श्रुत्वाराघवः प्राहसादरम् ॥ ६८ ॥ प्रीतोस्मितवधर्मज्ञवाक्येनानेनशत्रुहन् ॥ निवर्तिताराजसूयान्मतिर्मेधर्मवत्सल ॥ ६९ ॥ पूर्णंधर्मंकरिष्यामि
कान्यकुब्जेचवामनम्॥ स्थापयिष्याम्यहंवीरसामेख्यातिर्दिवंगता ॥१७०॥ भविष्यतिनसंदेहोयथागंगाभगीरथात्॥१७१॥इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खंडेयज्ञनिवारणंनामसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंरामेणविप्रर्षेकान्यकुब्जेतुवामनः ॥ स्थापितः क्वचलब्धोसौविस्तरान्मम
कीर्तय ॥ १ ॥ तथाहिमधुराचैषायावाणीरामकीर्तने ॥ कीर्तिताभगवन्मह्यंस्तताकर्णसुखावह ॥ २ ॥ अनुरागेणतंलोकाः स्नेहात्पश्यंतिराघवम् ॥
धर्मज्ञश्चकृतज्ञश्चबुद्ध्याचपरिनिष्ठितः ॥ ३ ॥ प्रशास्तिपृथिवींसर्वांधर्मेणसुसमाहितः ॥ तस्मिन्प्रशासतिवैराज्यंसर्वकामफलाद्रुमाः ॥४॥ रसवंतः प्रभूता
श्चवासांसिविविधानिच ॥ अकृष्टपच्यापृथिवीनिःसपत्नामहात्मनः ॥ ५ ॥ देवकार्यंकृतंतेनरावणोलोककंटकः ॥ सपुत्रोमात्यसहितोलीलयैवनिपाति
तः ॥ ६ ॥ तस्यबुद्धिस्ससमुत्पन्नापूर्णेधर्मेद्विजोत्तम ॥ तस्याहंचरितंसर्वंश्रोतुमिच्छामिवैमुने ॥ ७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ कस्यचित्त्वथकालस्यरामो
धर्मपथेस्थितः ॥ यच्चकारमहाबाहोशृणुष्वैकमनानृप ॥ ८ ॥ सस्माररराक्षसेंद्रंतंकथंराजाविभीषणः ॥ लंकायांसंस्थितोराज्यंकरिष्यतिचराक्षसः ॥९॥
गीर्वाणेषुप्रातिकूल्यंविनाशस्यतुलक्षणम् ॥ मयातस्यतुतद्दत्तंराज्यंचंद्रार्ककालिकम् ॥ १० ॥ तस्याविनाशतः कीर्तिः स्थिरामेशाश्वतीभवेत् ॥
रावणेनतपस्तप्तंविनाशायात्मनास्त्विह ॥ ११ ॥ विध्वस्तः सचपापिष्ठोदेवकार्यंमयाधुना ॥ तदिदानींमयान्वेष्यः स्वयंगत्वाविभीषणः ॥ १२ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संदेष्टव्यंहितंतस्ययेनतिष्ठेत्सशाश्वतम् ॥ एवंचिंतयतस्तस्यरामस्यामिततेजसः ॥ १३ ॥ आजगामाथभरतोरामंदृष्ट्वाब्रवीदिदम् ॥ किंत्वंचिंतयसेदेव
नरहस्यंवदस्वमे ॥ १४ ॥ देवकार्येधरायांवास्वकार्येवानरोत्तम ॥ एवंब्रुवंतंभरतंध्यायमानमवास्थितम् ॥ १५ ॥ अब्रवीद्राघवोवाक्यंरहस्यंतुनवैतव ॥
भवान्बहिश्वरः प्राणोलक्ष्मणश्चमहायशाः ॥ १६ ॥ अवेद्यंभवतोनास्तिममसत्यंविधारय ॥ एषामेमहतीचिंताकथंदेवैर्विभीषणः ॥ १७ ॥ वर्ततेयद्धि
तार्थेवैदशग्रीवोनिपातितः ॥ गमिष्येतदहंलंकांयत्रचासौविभीषणः ॥ १८ ॥ तंचदृष्ट्वापुरींतांतुकार्यमुक्त्वाचराक्षसम् ॥ आलोक्यसर्ववसुधांसुग्रीवंवानरे
श्वरम् ॥ १९ ॥ महाराजंचशत्रुघ्नंभ्रातृपुत्रांश्चसर्वशः ॥ एवंवदतिकाकुत्स्थेभरतः पुरतःस्थितः ॥ २० ॥ उवाचराघवंवाक्यंगमिष्येभवतासह ॥ एवं
कुरुमहाबाहोसौमित्रिरिहतिष्ठतु ॥ २१ ॥ इत्युक्ताभरतंरामसौमित्रिंचाहवैपुरे ॥ रक्षाकार्यात्वयावीरयावदागमनंहिनौ ॥ २२ ॥ एवंलक्ष्मणमादिश्यध्या
त्वावैपुष्पकंनृप ॥ अरुरोहसवैयानंकौसल्यानंदवर्धनः ॥ २३ ॥ पुष्पकंतुततः प्राप्तंगांधारविषयोयतः ॥ भरतस्यसुतौदृष्ट्वाजगन्नीतिंनिरीक्ष्यच ॥ २४ ॥
पूर्वांदिशंततोगत्वालक्ष्मणस्यसुतौयतः ॥ पुरेषुतेषुषड्रात्रमुषित्वारघुनंदनौ ॥ २५ ॥ गतौतेनविमानेनदक्षिणामभितोदिशम् ॥ गंगायामुनसंभेदंप्रयागमृ
षिसेवितम् ॥ २६ ॥ अभिवाद्यभरद्वाजमत्रेराश्रममीयतुः ॥ संभाष्यचमुनींस्तत्रजनस्थानमुपागतौ ॥ २७ ॥ रामउवाच ॥ अत्रपूर्वंहृतासीतारावणेनदुरा
त्मना ॥ हत्वाजटायुषंगृध्रंयोसौपितृसखोहिनौ ॥ २८ ॥ अत्रास्माकंमहद्युद्धंकबंधेनकुबुद्धिना ॥ हतेनतेनदग्धेनसीतास्तेरावणालये ॥ २९ ॥ ऋष्यमू
कोगिरिवरेसुग्रीवोनामवानरः ॥ सतेकरिष्यतेसाह्यंपंपांव्रजसहानुजः ॥ ३० ॥ पंपासरःसमासाद्यशबरींगच्छतापसीम् ॥ इत्युक्तोदुःखितोवीरनिराशो
जीवितेस्थितः ॥ ३१ ॥ इयंसानलिनीवीरयस्यांवैलक्ष्मणोवदत् ॥ माकृथाःपुरुषव्याघ्रशोकंशत्रुविनाशन ॥ ३२ ॥ आज्ञाकारिणिभृत्येचमयिप्राप्स्यसिमै
थिलीम् ॥ अत्रमेवार्षिकामासागतावर्षशतोपमाः ॥ ३३ ॥ अत्रैवनिहतोवालीसुग्रीवार्थेपरंतप ॥ एषासादृश्यतेनूनंकिष्किंधावालिपालिता ॥ ३४ ॥
यस्यांवैसहिधर्मात्मासुग्रीवोवानरेश्वरः ॥ वानरैःसहितोवीरतावदास्तेसमाःशतम् ॥ ३५ ॥ वानरैस्सहसुग्रीवोयावदास्तेसभांगतः ॥ तावत्तत्रागतौवीरौपुर्यां
भरतराघवौ ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वासभ्रातरौप्राप्तौप्रणिपत्याब्रवीदिदम् ॥ क्वयुवांप्रस्थितौवीरौकार्यंकिंतुकरिष्यथः ॥ ३७ ॥ विनिवेश्यासनेतौचददावर्घ्यंस्वयंतदा ॥
एवंसभास्थितेतत्रधर्मिष्ठेरघुनंदने ॥ ३८ ॥ अंगदोथहनूमांश्चनलोनीलश्चपाटलः ॥ गजोगवाक्षोगवयः पनसश्चमहायशाः ॥ ३९ ॥ पुरोधसोमंत्रिणश्चदैवज्ञो
दधिवक्रकः ॥ नीलश्शतबलिर्मैन्दोद्विविदोगंधमादनः ॥ ४० ॥ वीरबाहुस्सुबाहुश्चवीरसेनोविनायकः ॥ सूर्याभः कुमुदश्चैवसुषेणोहरियूथपः ॥ ४१ ॥ ऋष
भोविनतश्चैवगवाख्योभीमविक्रमः ॥ ऋक्षराजश्चधूम्रश्चसहसैन्यैरुपागताः ॥ ४२ ॥ अंतःपुराणिसर्वाणिरुमातारातथैवच ॥ अवरोधोंगदस्यापितथा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्याःपरिचारिकाः ॥ ४३ ॥ प्रहर्षमतुलंप्राप्यसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ वानराश्चमहात्मानःसुग्रीवसहितास्तदा ॥ ४४ ॥ वानर्यश्चमहाभागास्ताराद्यास्त
त्रराघवम् ॥ अभिप्रेक्ष्याश्रुकंठ्यश्चप्रणिपत्येदमब्रुवन् ॥ ४५ ॥ कृतादेवीत्वयादेवयाविनिर्जित्यरावणम् ॥ शुद्धिंकृत्वाहितेवह्नौपितुरग्रउमापपतेः ॥४६॥
त्वयानीतांपुरींरामनतांपश्यामितेग्रतः ॥ नविनात्वंतयादेवशोभसेरघुनंदन ॥ ४७ ॥ त्वयाविनापिसाध्वीसाक्रतुतिष्ठतिजानकी॥अन्यांभार्यांनतेवेद्मिभा
र्याहीनोनशोभसे ॥ ४८ ॥ क्रौंचयुग्मंमिथोयद्वच्चक्रवाकयुगंयथा ॥ एवंवदंतींतांतारांताराधिपसमाननाम् ॥ ४९ ॥ प्राहप्रवचसांश्रेष्ठोरामोराजीवलो
चनः ॥ चारुदंष्ट्रेविशालाक्षिकालोहिदुरतिक्रमः ॥ ५० ॥ सर्वंकालकृतंविद्धिजगदेतच्चराचरम् ॥ विसृज्यताःस्त्रियःसर्वाःसुग्रीवोभिमुखःस्थितः ॥
॥ ५१ ॥ सुग्रीवउवाच ॥ भवंतौयेनकार्येणइहायातौनरेश्वरौ ॥ तच्चापिकथ्यतांशीघ्रंकृत्यकालोहिवर्तते ॥५२॥ ब्रुवाणमेवंसुग्रीवंभरतोरामचोदितः ॥
आचचक्षेचगमनंलंकायांराघवस्यतु ॥ तौचाब्रवीच्चसुग्रीवोभवद्भ्यांसहितःपुरीम् ॥ ५३ ॥ गमिष्येराक्षसंदेवद्रष्टुंतत्रविभीषणम् ॥ सुग्रीवेणैवमु
क्तेतुगच्छस्वेत्याहराघवः ॥ ५४ ॥ सुग्रीवोराघवौतौचपुष्पकेतुस्थितास्त्रयः॥तावत्प्राप्तंविमानंतुसमुद्रस्योत्तरंतटम्॥५५॥अब्रवीद्भरतंरामोह्यत्रमेराक्षसे
श्वरः ॥ चतुर्भिःसचिवैःसार्धंजीवितार्थेविभीषणः ॥ ५६ ॥ प्राप्तस्ततोलक्ष्मणेनलंकाराज्येभिषेचितः ॥ अत्रचाहंसमुद्रस्यपरेपारेस्थितस्त्र्य
हम् ॥५७॥ दर्शनंदास्यतेमेऽसौज्ञातिकार्यंभविष्यति ॥ तावन्नदर्शनंमह्यंदत्तमेतेनशत्रुहन् ॥ ५८ ॥ ततःकोपःसमुद्भूतश्चतुर्थेहनिराघव ॥
धनुरायम्यवेगेनदिव्यमस्त्रंकरेधृतम् ॥ ५९ ॥ दृष्ट्वामांशरणान्वेषीभीतोलक्ष्मणमाश्रितः॥ सुग्रीवेणानुनीतोऽस्मिक्षम्यतांराघवत्वया ॥ ६० ॥ ततोमयो
क्षितशरोमरुदेशेह्यपाकृतः ॥ ततस्ससमुद्रराजेनभृशंविनयशालिना ॥ ६१ ॥ उक्तोहंसेतुबंधेनलंकांत्वंव्रजराघव ॥ लंघयित्वानरव्याघ्र
वारिपूर्णंमहोदधिम् ॥ ६२ ॥ एषसेतुर्मयाबद्धःसमुद्रेवरुणालये ॥ त्रिभिर्दिनैःसमाप्तिंवैनीतोवानरसत्तमैः ॥ ६३ ॥ प्रथमेदिवसेबद्धो
योजनानिचतुर्दश ॥ द्वितीयेहनिषट्त्रिंशत्तृतीयेर्धशतंतथा ॥ ६४॥ इयंसादृश्यतेलंकास्वर्णप्राकारतोरणा ॥ अवरोधोमहानत्रकृतोवानरसत्तमैः
॥ ६५ ॥ अत्रयुद्धंमहद्वृत्तंचैत्राशुक्लचतुर्दशि ॥ अष्टचत्वारिंशदिनंयत्रासौरावणोहतः ॥ ६६ ॥अत्रप्रहस्तोनीलेनहतोराक्षसपुंगवः ॥ हनूमताचधू
म्राक्षोह्यत्रैवविनिपातितः ॥ ६७ ॥ महोदरातिकायौचसुग्रीवेणमहात्मना ॥ अत्रैवमेकुंभकर्णोलक्ष्मणेनेंद्रजित्तथा ॥ ६८ ॥ मयाचात्रदशग्रीवोहतो
राक्षसपुंगवः ॥ अत्रसंभाषितुंप्राप्तोब्रह्मालोकपितामहः ॥ ६९ ॥ पार्वत्यासहितोदेवःशूलपाणिर्वृषध्वजः ॥ महेंद्राद्याःसुरगणाःसगंधर्वास्सकिंनराः
॥ ७० ॥ पितामेचसमायातोमहाराजस्त्रिविष्टपात् ॥ वृतश्चाप्सरसांसंघैर्विद्याधरगणैस्तथा ॥ ७१ ॥ तेषांसमक्षंसर्वेषांजानकीशुद्धिमिच्छता ॥ उक्ता

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सीताहव्यवाहंप्रविष्टाशुद्धिमागता॥७२॥लंकाधिपैःसुरैर्दृष्टागृहीतापितृशासनात् ॥ अथाप्युक्तोथराज्ञाहमयोध्यांगच्छपुत्रकम् ॥७३॥नमेस्वर्गोंवहुमतस्त्व
याहीनस्यराघव ॥ तारितोहंत्वयापुत्रप्राप्तोऽस्मीन्द्रसलोकताम् ॥ ७४ ॥ लक्ष्मणंचाब्रवीद्राजापुत्रपुण्यंत्वयार्जितम् ॥ भ्रात्रासममथोदिव्यांल्लोकान्प्राप्स्य
सिचोत्तमान्॥७५॥आहूयजानकींराजावाक्यंचेदमुवाचह॥नचमन्युस्त्वयाकार्योभर्तारंप्रतिसुव्रते॥७६॥ख्यातिर्भविष्यत्येवाग्र्याभर्तुस्तेशुभलोचने॥ एवंवद
तिरामेतुपुष्पकेचव्यवस्थिते॥७७॥ तत्रयेराक्षसवरास्तोगत्वाशुविभीषणं॥ प्राप्तोरामःससुग्रीवश्चाराइत्थंतदाऽवदन् ॥७८॥ विभीषणस्तुतच्छ्रुत्वारामाग
मनमंतिके ॥चारांस्तान्पूजयामाससर्वकामधनादिभिः॥ ७९ ॥ अलंकृत्यपुरींतांतुनिष्क्रान्तःसचिवैःसह॥दृष्ट्वारामंविमानस्थंमेराविवदिवाकरं॥८०॥अष्टां
गप्रणिपातेननत्वाराघवमब्रवीत् ॥ अद्यमेसफलंजन्मप्राप्ताःसर्वेमनोरथाः ॥ ८१ ॥ यद्दृष्टौदेवचरणौजगद्वंद्यावनिंदितौ ॥ कृतःश्लाघ्योस्म्यहंदेवशक्रादीनां
दिवौकसां ॥८२॥ आत्मानमधिकंमन्येत्रिदशेशात्पुरंदरात् ॥ रावणस्यगृहेदीप्तेसर्वरत्नोपशोभिते ॥ ८३ ॥ उपविष्टेतुकाकुत्स्थेअर्घंदत्वाविभीषणः॥
उवाचप्रांजलिर्भूत्वासुग्रीवंभरतंतथा ॥८४॥ इहागतस्यरामस्ययद्दास्येनतदस्तिमे॥ इयंचलंकारामेणरिपुंत्रैलोक्यकंटकम्॥८५॥हत्वातुपापकर्माणंदत्ता
पूर्वंपुरीमम ॥ इयंपुरीइमेदाराअमीपुत्रास्तथाह्यहं ॥ ८६ ॥ सर्वमेतन्मयादत्तंसर्वमक्षयमस्तुते ॥ ततःप्रकृतयःसर्वालंकावासिजनाश्चये ॥ ८७ ॥
आजग्मूराघवंद्रष्टुंकौतूहलसमन्विताः ॥ उक्तोविभीषणस्तैस्तुरामंदर्शयनःप्रभो ॥ ८८ ॥ विभीषणेनकथिताराघवायमहात्मने ॥ तेषामुपायनंसर्वं
भरतोरामचोदितः ॥ ८९ ॥ जग्राहवानरेन्द्रश्चधनरत्नौघसंचयं ॥ एवंतत्रत्र्यहंरामोह्यवसद्राक्षसालये ॥ ९० ॥ चतुर्थेहनिसंप्राप्तेरामेचापिसभा
स्थिते॥ कैकसीपुत्रमाहेदंरामंद्रक्ष्यामिपुत्रक ॥९१॥ दृष्टेतस्मिन्महत्पुण्यंप्राप्यतेमुनिसत्तमैः ॥ विष्णुरेषमहाभागश्चतुर्मूर्तिस्सनातनः ॥ ९२ ॥
सीतालक्ष्मीर्महाभागनबुद्धासाग्रजेनते ॥ पित्रातेपूर्वमाख्यातंदेवानांदिविसंगमे ॥ ९३ ॥ कुलेरघूणांवैविष्णुःपुत्रोदशरथस्यतु ॥ भविष्यतिवि
नाशायदशग्रीवस्यरक्षसः॥ ९४ ॥ विभीषणउवाच ॥ एवंकुरुष्ववैमातर्गृहाणनवमंवरम् ॥ पात्रंचंदनसंयुक्तंदधिक्षौद्राक्षतैःसह॥९५॥दूर्वयार्घंसहकुरुराज
पुत्रस्यदर्शनम्॥ सरमामग्रतःकृत्वायाश्चान्यादेवकन्यकाः॥९६॥ व्रजस्वराघवाभ्याशंतस्मादग्रेव्रजाम्यहम्॥एवमुक्त्वागतंरक्षोयत्ररामोव्यवस्थितः॥९७॥
उत्सार्यदानवान्सर्वान्रामंद्रष्टुंसमागतान् ॥ सभांतांविमलांकृत्वारामंस्वाभिमुखेस्थितम् ॥ ९८ ॥ विभीषणउवाच ॥ विज्ञाप्यंशृणुमेदेववदतश्च
विशांपते ॥ दशग्रीवंकुंभकर्णंयाचमांचाप्यजीजनत् ॥ ९९ ॥ इयंसादेवमातानःपादौतेद्रष्टुमिच्छति ॥ तस्यास्तुत्वंकृपांकृत्वादर्शनंदातुमर्ह
सि ॥ १०० ॥ रामउवाच ॥ अहंतस्याःसमीपंतुमातृदर्शनकांक्षया ॥ गमिष्येराक्षसेंद्रत्वंशीघ्रंयाहिममाग्रतः ॥१॥ प्रतिज्ञायतुतंवाक्यमुत्तस्थौचवरास

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नात् ॥ मूर्ध्निचांजलिमाधायप्रणाममकरोद्विभुः ॥ २ ॥ अभिवादयेहंभवतींमाताभवसिधर्मतः ॥ महतातपसाचापिपुण्येनविविधेनच ॥ ३ ॥ इमौते
चरणौदेविमानवोयदिपश्यति ॥ पूर्णस्स्यात्तदहंप्रीतोदृष्ट्वेमौपुत्रवत्सले ॥ ४ ॥ कौसल्यामेयथामाताभवतीचतथामम ॥ केकसीचाब्रवीद्रामंचिरंजी
वसुखीभव ॥ ५ ॥ भर्त्रामेकथितंवीरविष्णुर्मानुषरूपधृत् ॥ अवतीर्णोरघुकुलेहितार्थंत्रिदिवौकसाम् ॥ ६ ॥ दशग्रीवविनाशायभूतिंदातुंविभीषणे ॥
वालिनोनिधनंचैवसेतुबंधंचसागरे ॥ ७ ॥ पुत्रोदशरथस्यैवसर्वंसचकरिष्यति ॥ इदानींत्वंमयाज्ञातःस्मृत्वातद्भर्तृभाषितम् ॥ ८ ॥ सीतालक्ष्मीर्भवा
न्विष्णुर्देवावैवानरास्तथा ॥ गृहंपुत्रगमिष्यामिस्थिरकीर्तिमवाप्नुहि ॥ ९ ॥ सरमोवाच ॥इहैववत्सरंपूर्णमशोकवनिकास्थिता॥ सेविताजानकीदेवीसुखंति
ष्ठतितेप्रिया ॥ ११० ॥ नित्यंस्मरामिवैपादौसीतायास्तुपरंतप ॥ कदाद्रक्ष्यामितांदेवींचिंतयानात्वहर्निशम् ॥ ११ ॥ किमर्थंदेवदेवेननानीताजानकी
त्विह ॥ एकाकीनैवशोभेथायोषिताचतयाविना ॥ १२ ॥ समीपेशोभतेसीतात्वंचतस्याःपरंतप ॥ एवंब्रुवन्त्यांभरतःकेयमित्यब्रवीद्वचः ॥ १३ ॥ तत
श्चेंगितविद्रामोभरतंप्राहसत्वरम् ॥ विभीषणस्यभार्यावैसरमानामनामतः ॥ १४ ॥ प्रियासखीमहाभागासीतायास्सुहृढंमता ॥ सर्वकालकृ
तंपश्यनजानेकिंकरिष्यति ॥ १५ ॥ गच्छत्वंसुभगेभर्तृगेहंपालयशोभने ॥ मांत्यक्त्वाहिगतादेवीभाग्यहीनंगतिर्यथा ॥ १६ ॥ तयाविरहितः
सुभ्रुरतिंविंदेनकर्हिचित् ॥ शून्याएवदिशःसर्वाःपश्यामीहपुनर्भ्रमन् ॥ १७ ॥ विसृज्यतांचसरमांसीतायास्तुप्रियांसखीम् ॥ गतायामथ
केकस्यांरामःप्राहविभीषणम् ॥ १८ ॥ दैवतेभ्यःप्रियंकार्यंनापराध्यास्त्वयासुराः ॥ आज्ञयाराजराजस्यवर्तितव्यंत्वयानघ ॥ १९ ॥
लंकायांमानुषोयोवैसमागच्छेत्कथंचन ॥ राक्षसैर्नचहंतव्योद्रष्टव्योसौयथात्वहम् ॥ १२० ॥ विभीषणउवाच ॥ आज्ञयाहंनरव्याघ्रकरिष्ये
सर्वमेवतु ॥ विभीषणेहिवदतिवायूराममुवाचह ॥ २१ ॥ इहास्तिवैष्णवीमूर्तिःपूर्वंबद्धोबलिर्यया ॥ तांनयस्वमहाभागकान्यकुब्जेप्रतिष्ठय ॥ २२ ॥ वि
दित्वातदभिप्रायंवायुनासमुदाहृतम् ॥ विभीषणस्त्वलंकृत्यरत्नैःसर्वैश्चवामनम् ॥ २३ ॥ आनीयचार्पयद्रामेवाक्यंचेदमुवाचह ॥ यदावैनिर्जितःशक्रो
मेघनादेनराघव ॥ २४ ॥ तदावैवामनस्त्वेषआनीतोजलजेक्षण ॥ नयस्वतमिमंदेवदेवदेवंप्रतिष्ठय ॥ २५ ॥ तथेतिराघवःकृत्वापुष्पकंचसमारुहत् ॥ ध
नंरत्नमसंख्येयंवामनंचसुरोत्तमम् ॥ २६ ॥ गृह्यसुग्रीवभरतावारूढौवामनादनु ॥ व्रजन्नेवांबरेरामस्तिष्ठेत्याहविभीषणम् ॥ २७ ॥ राघवस्यवचःश्रुत्वा
भूयोप्याहसराघवम् ॥ करिष्येसर्वमेतद्धियदाज्ञप्तंविभोत्वया ॥ २८ ॥ सेतुनानेनराजेंद्रपृथिव्यांसर्वमानवाः ॥ आगत्यप्रतिबाधेरन्नाज्ञाभंगोभवेत्तव॥२९॥
कोत्रमेनियमोदेवकिन्नुकार्यंमयाविभो ॥ श्रुत्वैतद्राघवोवाक्यंराक्षसोत्तमभाषितम् ॥१३०॥ कार्मुकंगृह्यहस्तेनरामःसेतुंद्विधाच्छिनत्॥ त्रिर्विभज्यचवेगेन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मध्यैवैदशयोजनम् ॥ ३१ ॥ छित्वातुयोजनंचैकमेकंखंडत्रयंकृतम् ॥ वेलावनंसमासाद्यरामःपूजांरमापतेः ॥ ३२ ॥ कृत्वारामेश्वरंनाम्नादेवदेवंजनार्दनं ॥
अभिषिच्याथसंगृह्यवामनंरघुनंदनः ॥ ३३ ॥ दक्षिणादुदधेश्चैवनिर्जगामत्वरान्वितः ॥ अंतरिक्षादभूद्वाणीमेघगंभीरनिःस्वना ॥ ३४ ॥ रुद्रउवाच ॥ भो
भोरामास्तुभद्रंतेस्थितोहमिहसांप्रतम् ॥ यावज्जगदिदंरामयावदेषाधरास्थिता ॥ ३५ ॥ तावदेवचतेसेतुतीर्थंस्थास्यतिराघव ॥ श्रुत्वैवंदेवदेवस्यगिरंता
ममृतोपमाम् ॥३६॥ रामउवाच ॥ नमस्तेदेवदेवेशभक्तानामभयंकर ॥ गौरीकांतनमस्तुभ्यंदक्षयज्ञविनाशन ॥ ३७ ॥ नमोभवायशर्वायरुद्रायवरदाय
च ॥ पशूनांपतयेनित्यंचोग्रायचकपर्दिने ॥ ३८ ॥ महादेवायभीमायत्र्यंबकायदिशांपते ॥ ईशानायभगघ्नायनमोस्त्वंधकघातिने ॥ ३९ ॥ नीलग्रीवाय
घोरायवेधसेवेधसास्तुत ॥ कुमारशत्रुनिघ्नायकुमारजननायच ॥ ४० ॥ विलोहितायधूम्रायशिवायक्रथनायच ॥ नमोनीलशिखंडायशूलिनेदैत्यनाशि
ने ॥ ४१ ॥ उग्रायचत्रिनेत्रायहिरण्यवसुरेतसे ॥ अनिंद्यायांबिकाभर्त्रेसर्वदेवस्तुतायच ॥ ४२ ॥ अभिगम्यायकाम्यायसद्योजातायवैनमः ॥ वृषध्वजाय
मुंडायजटिनेब्रह्मचारिणे ॥ ४३ ॥ तप्यमानायतप्यायब्रह्मण्यायजयायच॥विश्वात्मनेविश्वसृजेविश्वमावृत्यतिष्ठते॥४४॥नमोनमोस्तुदिव्यायप्रपन्नार्तिहरा
यच ॥ भक्तानुकंपिनेदेवविश्वतेजोमनोगते ॥४५॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंसंस्तूयमानस्तुदेवदेवोहरोनृप ॥ उवाचराघवंवाक्यंभक्तिनम्रंपुरास्थितम्॥४६॥
रुद्रउवाच ॥ भोभोराघवभद्रंतेब्रूहियत्तेमनोगतम् ॥ भवान्नारायणोनूनंगूढोमानुषयोनिषु ॥ ४७ ॥ अवतीर्णोदेवकार्यंकृतंतच्चानघत्वया ॥ इदानींस्वंव्रज
स्थानंकृतकार्योसिशत्रुहन् ॥ ४८ ॥ त्वयाकृतंपरंतीर्थंसेत्वाख्यंरघुनंदन ॥ आगत्यमानवाराजन्पश्येयुरिहसागरे ॥ ४९ ॥ महापातकयुक्तायेतेषांपा
पंविलीयते ॥ ब्रह्मवध्यादिपापानियानिकष्टानिकानिचित् ॥१५०॥ दर्शनादेवनश्यंतिनात्रकार्याविचारणा॥गच्छत्वंवामनंस्थाप्यगंगातीरेरघुत्तम ॥५१॥
पृथिव्यांसर्वशःकृत्वाभागानष्टौपरंतप ॥ श्वेतद्वीपंस्वकंस्थानंव्रजदेवनमोस्तुते॥५२॥प्रणिपत्यततोरामस्तीर्थंप्राप्तश्चपुष्करम् ॥ विमानंतुनयात्यूर्ध्वंवेष्टितं
तत्तुराघवः ॥५३॥ किमिदंवेष्टितंयानंनिरालंबेम्बरेस्थितम् ॥ भवितव्यंकारणेनपश्येत्याहस्मवानरम् ॥५४॥ सुग्रीवोरामवचनादवतीर्यधरातले ॥ सचप
श्यतिब्रह्माणंसुरसिद्धसमन्वितम् ॥५५॥ ब्रह्मर्षिसङ्घसहितंचतुर्वेदसमन्वितम् ॥ दृष्ट्वागत्याब्रवीद्रामंसर्वलोकपितामहः ॥५६॥ सहितोलोकपालैश्चवस्वादि
त्यमरुद्गणैः ॥ तंदेवंपुष्पकंनैवलंघयेद्धिपितामहम् ॥५७॥ अवतीर्यततोरामःपुष्पकाद्धेमभूषितात् ॥ नत्वाविरिंचनंदेवंगायत्र्यासहसंस्थितम् ॥ ५८ ॥
अष्टांगप्रणिपातेनपंचांगालिंगितावनिः ॥ तुष्टावप्रणतोभूत्वादेवदेवंविरिंचनम् ॥५९॥ रामउवाच ॥ नमामिलोककर्तारंप्रजापतिसुरार्चितम् ॥ देवनाथंलो
कनाथंप्रजानाथंजगत्पतिम् ॥६०॥ नमस्तेदेवदेशसुरासुरनमस्कृत ॥ भूतभव्यभवन्नाथहरिपिंगललोचन ॥ ६१ ॥ बालस्त्वंवृद्धरूपीचमृगचर्मासनांबरः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तारणश्चासिदेवस्त्वंत्रैलोक्यप्रभुरीश्वरः ॥६२॥ हिरण्यगर्भपद्मगर्भवेदगर्भस्मृतिप्रद ॥ महासिद्धोमहापद्मीमहादंडीचमेखली ॥ ६३ ॥ कालश्चकालरूपी चनीलग्रीवोविदांवरः ॥ वेदकर्ताभकोनित्यःपशूनांपतिरव्ययः ॥ ६४ ॥ दर्भपाणिर्हंसकेतुःकर्ताहर्ताहरोहरिः ॥ जटीमुंडीशिखीदंडीलगुडीचमहाय शाः ॥ ६५ ॥ भूतेश्वरःसुराध्यक्षःसर्वात्मासर्वभावनः ॥ सर्वगःसर्वहारीचस्रष्टाचगुरुरव्ययः ॥ ६६ ॥ कमंडलुधरोदेवःस्रुक्स्रुवादिधरस्तथा ॥ हवनी योर्चनीयश्चओंकारोज्येष्ठसामगः ॥ ६७ ॥ मृत्युश्चैवामृतश्चैवपारियात्रश्चसुव्रतः ॥ ब्रह्मचारीव्रतधरोगुहावासीसुपङ्कजः ॥ ६८ ॥ अमरोदर्शनीयश्च वालसूर्यनिभस्तथा ॥ दक्षिणेवामतश्चापिपत्नीभ्यामुपसेवितः ॥ ६९ ॥ भिक्षुश्चभिक्षुरूपश्चत्रिजटीलब्धनिश्चयः ॥ चित्तवृत्तिकरःकामोमधुर्मधुकरस्त था ॥ १७० ॥ वानप्रस्थोवनगतआश्रमीपूजितस्तथा ॥ जगद्धाताचकर्ताचपुरुषःशाश्वतोध्रुवः ॥ ७१ ॥ धर्माध्यक्षोविरूपाक्षस्त्रिधर्मोभूतभावनः ॥ त्रिवे दोवहुरूपश्चसूर्यायुतसमप्रभः ॥ ७२ ॥ मोहकोवंधकश्चैवदानवानांविशेषतः ॥ देवदेवश्चपद्माङ्कस्त्रिनेत्रोब्जजटस्तथा ॥ ७३ ॥ हरिश्मश्रुर्धनुर्धारी भीमोधर्मपराक्रमः ॥ एवंस्तुतस्तुरामेणब्रह्माब्रह्मविदांवरः ॥७४॥ उवाचप्रणतंरामंकरेगृह्यपितामहः ॥ विष्णुस्त्वंमानुषेदेहेवतीर्णोवसुधातले ॥७५॥ कृतं तद्भवतासर्वंदेवकार्यमहाविभो ॥ संस्थाप्यवामनंदेवंजाह्नव्यादक्षिणेतटे ॥ ७६ ॥ अयोध्यांस्वपुरींगत्वासुरलोकंव्रजस्वच ॥ विसृष्टोब्रह्मणारामःप्रणिपत्य पितामहं ॥७७॥ आरूढःपुष्पकंयानंसंप्राप्तोमधुरांपुरीम्॥समीक्ष्यपुत्रसहितंशत्रुघ्नंशत्रुघातिनं॥७८॥तुतोषराघवःश्रीमान्भरतःसहरीश्वरः॥ शत्रुघ्नोभ्रातरौ प्राप्तौशक्रोपेन्द्राविवागतौ ॥ ७९ ॥ प्रणिपत्यततोमूर्ध्नापंचांगालिंगितावनिः ॥ उत्थाप्यचांकमारोप्यरामोभ्रातरमंजसा ॥१८०॥ भरतश्चततःपश्चात्सुग्री वस्तदनंतरं ॥ उपविष्टोऽथरामायस्तोऽर्घमादायसत्वरं॥८१॥राज्यंनिवेदयामासचाष्टांगंराघवेतदा ॥ श्रुत्वाप्राप्तंततोरामंसर्वौवैमाथुरोजनः॥८२॥ वर्णाब्राह्म णभूयिष्ठाद्रष्टुमेनंसमागताः ॥ संभाष्यप्रकृतीःसर्वानैगमान्ब्राह्मणैःसह ॥ ८३ ॥ दिनानिपंचोषित्वाऽत्ररामोगंतुंमनोदधे ॥ शत्रुघ्नश्चततोरामेवाजिनोथगजां स्तथा ॥८४॥ कृताकृतंचकनकंतत्रोपायनमाहरत् ॥ रामस्त्वाहततःप्रीतःसर्वमेतन्मयातव ॥८५ ॥ दत्तंपुत्रौतेभिषिञ्चराजानौमाथुरेजने ॥ एवमुक्त्वा ततोरामःप्राप्तोमध्यंदिनेरवौ ॥८६॥ महोदयंसमासाद्यगंगातीरेसवामनं ॥ प्रतिष्ठाप्यद्विजानाहभाविनःपार्थिवांस्तथा ॥ ८७॥ मयाकृतोयंधर्मस्यसेतुर्भूति विवर्धनः ॥ प्राप्तेकालेपालनीयोनचलोप्यःकथंचन ॥ ८८ ॥ प्रसारितकरेणैवंप्रार्थनैषामयाकृता ॥ नृपाःकृतेमयार्थित्वेयत्क्षेमंक्रियतामि ह ॥ ८९ ॥ नित्यंदैनंदिनीपूजाकार्यासर्वैरतंद्रितैः ॥ ग्रामान्दत्वाधनंतच्चलंकायाआहृतंचयत् ॥ १९० ॥ प्रेषयित्वाचकिष्किंधांसुग्रीवंवानरेश्वरं ॥ अयोध्यामागतोरामःपुष्पकंतमथाब्रवीत् ॥ ९१ ॥ नागंतव्यंत्वयाभूयस्तिष्ठयत्रधनेश्वरः ॥ कृतकृत्यस्ततोरामःकर्तव्यंनाप्यमन्यत ॥ ९२ ॥ पुलस्त्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उवाच ॥ ॥ एवन्तेभीष्मरामस्यकथायोगेनपार्थिव ॥ उत्पत्तिर्वामनस्योक्ताकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥१९३॥ कथयामितुतत्सर्वंयत्रकौतूहलंनृप ॥ सर्वंते
कीर्त्तयिष्यामियेनार्थीनृपनंदन ॥१९४॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेवामनप्रतिष्ठानामाष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८॥ भीष्मउवाच ॥ कथितंवामनस्यैव
माहात्म्यंविस्तरेणवै॥पुनस्तस्यैवमाहात्म्यमन्यद्विष्णोरतोवद॥१॥पद्मंकथमभूद्देवनाभौयेनाभवज्जगत्॥कथंचवैष्णवीसृष्टिःपद्ममध्येभवत्पुरा॥२॥कथंपा
द्मेमहाकल्पेभवत्पद्ममयंजगत् ॥ जलार्णवगतस्येहनाभौजातंजलानुगं ॥३ ॥ प्रभावंपद्मनाभस्यस्वपतःसागरांभसि ॥ पुष्करेतुकथंजातादेवाऋषिगणाः
पुरा ॥ ४॥ एतदाख्याहिनिखिलंयोगंयोगविदांपते ॥ कथंनिर्मितवांस्तत्रचैतंलोकंसनातनम् ॥५॥ कथमेकार्णवेशून्येनष्टेस्थावरजंगमे ॥ भूगोलकेप्रदग्धे
तुप्रणष्टोरगराक्षसे ॥ ६ ॥ नष्टानलानिलाकाशेनष्टधर्मेमहीतले ॥ केवलेगह्वरीभूतेमहाभूतविपर्यये ॥ ७ ॥ किंनुविश्वपतिःसाक्षान्महातेजामहाद्युतिः ॥
आस्तेयथाध्याननिष्ठोविधिमास्थाययोगवित् ॥ ८ ॥ शृण्वतःपरयाभक्त्याब्रह्मन्नेतदशेषतः ॥ वक्तुमर्हसिधर्मज्ञयशोनारायणात्मकम् ॥ ९ ॥
श्रद्धिनःसूपविष्टस्यभगवन्वक्तुमर्हसि ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ नारायणस्ययशसःश्रवणेयातवस्पृहा ॥ १० ॥ सद्वंशान्वपूतस्य
न्याय्यंकुरुकुलोद्वह ॥ शृणुष्वादिपुराणेषुदेवेभ्यश्चयथाश्रुति ॥ ११ ॥ ब्राह्मणानांचवदतांश्रुत्वावैसुमहात्मनाम् ॥ यथाचतपसादृष्ट्वावृह
स्पतिसमद्युतिः ॥ १२ ॥ पराशरसुतःश्रीमान्गुरुर्द्वैपायनोऽब्रवीत् ॥ तत्तेऽहंकथयिष्यामियथाभक्तियथाश्रुति ॥ १३ ॥ यद्विज्ञातंम
यासम्यगृषिमार्गेणसत्तम ॥ कःसमुत्सहतेज्ञातुंपरंनारायणात्मकम् ॥ ७४ ॥ विश्वावितारंब्रह्मायंनवेदयतितत्वतः ॥ तत्कर्मविश्वदेवानंतद्रहस्यंम
हर्षिषु ॥ १५ ॥ सइज्यस्सर्वयज्ञानांसतत्वंतत्वदर्शिनाम् ॥ अध्यात्ममध्यात्मविदांनरकंचविकर्मिणाम् ॥ १६ ॥ अधिदैवंचतद्दैवमधिदैवतसं
ज्ञितम् ॥ अधिभूतंचतद्भूतंपरंचपरमार्थिनाम् ॥ १७ ॥ सयज्ञोवेदनिर्दिष्टस्तत्तपःकवयोविदुः ॥ यःकर्त्ताकारकोबुद्धिर्यतःक्षेत्रज्ञएवच ॥ १८ ॥
प्रणवःपुरुषःशास्ताएकश्चेतिविभाव्यते ॥ प्राणःपंचविधश्चैवध्रुवमक्षरमेवच ॥ १९ ॥ कालःपाकश्चयज्ञश्चयद्याचाधीतमेवच ॥ उच्यतेविविधैर्भावैः
सएवायंतुतत्परम् ॥ २० ॥ सएवभगवान्सर्वंकरोतिनकरोतिच ॥ सोस्मिन्कारयतेसर्वस्थानिनांचकृतिःकृता ॥ २१ ॥ यजामहेतमेवाद्यंसएवो
त्थाननिर्वृतः ॥ योवक्तायच्चवक्तव्यंयश्चाहंतद्ब्रवीमिते॥२२॥ श्रूयतेयच्चवैश्राव्यंयच्चान्यत्परिजल्पितम् ॥ याकथायाश्चश्रुतयोयोधर्मोधर्मतत्परः ॥२३॥
विश्वंविश्वपतिर्यश्चसतुनारायणःस्मृतः ॥ यत्सत्यंयदनृतमादिमध्यभूतंयच्चांत्यंनिरवधिकंचयद्भविष्यम् ॥ २४ ॥ यत्किंचिच्चरमचरंयदस्तिचान्यत्सर्वं
तत्पुरुषवरःप्रधानभूतः ॥ चत्वार्य्याहुःसहस्राणिवर्षाणांतत्कृतंयुगम् ॥ २५॥ तस्यतावच्छतीसंध्याद्विगुणाकुरुनंदन ॥ यत्रधर्मश्चतुष्पादस्त्वधर्मःपादवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रहः ॥ २६ ॥ स्वधर्मनिरताःशांताजायंतेयत्रमानवाः ॥ विप्रास्थिताधर्मपराराजवृत्तिस्थितानृपाः ॥ २७ ॥ कृष्यामभिरतावैश्याःशूद्राःशुश्रूष
वस्तथा ॥ तदासत्यंचसत्वंचधर्मश्चैवविवर्धते ॥ २८ ॥ सद्भिराचरितोधर्मोयेनलोकःप्रवर्त्तते ॥ एतत्कृतयुगेवृत्तंसर्वेषामेवपार्थिव ॥ २९ ॥ प्राणि
नांधर्मसंज्ञानांनराणांनीचजन्मनाम् ॥ त्रीणिवर्षसहस्राणित्रेतायुगमिहोच्यते ॥ ३० ॥ तस्यतावच्छतीसंध्याद्विगुणापरिकीर्तिता ॥ द्वाभ्यामधर्मःपादा
भ्यांत्रिभिर्धर्मोव्यवस्थितः ॥ ३१ ॥ यत्रसत्यंचसत्वंचक्रियाधर्माविधीयते ॥ त्रेतायांविकृतिंयांतिवर्णालोभेनसंयुताः ॥ ३२ ॥ चातुर्वर्ण्यस्यवैकृत्यंक्षां
तिदौर्बल्यमेवच ॥ एषात्रेतायुगगतिर्विचित्रादेवनिर्मिता ॥ ३३ ॥ द्वापरंद्विसहस्रंतुवर्षाणांकुरुनन्दन ॥ तस्यतावच्छतीसन्ध्याद्विगुणंयुगमु
च्यते ॥ ३४ ॥ तत्राप्यतीवार्थपराःप्राणिनोरजसाहताः ॥ शठानैष्कृतिकाःक्षुद्राजायन्तेकुरुनन्दन ॥ ३५ ॥ द्वाभ्यांधर्मःस्थितःपद्भ्यामधर्मस्त्रि
भिरुत्थितः ॥ विपर्ययशतैर्धर्मःक्षयमेतिकलौयुगे ॥ ३६ ॥ ब्रह्मण्यभावश्च्यवतेतथास्तिक्यंविवर्ज्यते ॥ व्रतोपवासास्त्यज्यंतेकलौवैयुगपर्य
ये ॥ ३७ ॥तदावर्षसहस्रंतुवर्षाणांद्वेशतेतथा ॥ यत्राधर्मश्चतुष्पादोधर्मःपादपरिग्रहः ॥ ३८ ॥ कामिनस्तापसाःक्षुद्राजायंतेयत्रमानवाः ॥ नचा
वसायिकःकश्चिन्नसाधुर्नचसत्यवाक् ॥ ३९ ॥ नास्तिकाब्राह्मणाभक्ताज्ञायंतेतत्रमानवाः ॥ अहंकारगृहीताश्चप्रक्षीणस्नेहबंधनाः ॥ ४० ॥
विप्राःशूद्रसमाचारास्संतिसर्वेकलौयुगे ॥ आश्रमाणांविपर्यासःकलौसंप्रतिवर्तते ॥ ४१ ॥ वर्णानांचैवसंदेहोयुगांतेकुरुनंदन ॥ एषाद्वादशसाहस्री
युगाख्यापूर्वनिर्मिता ॥ ४२ ॥ सहस्रयुगपर्यंतंतदहर्ब्राह्ममुच्यते ॥ ततोहनिगतेतस्मिन्सर्वेषामेवजीविनाम् ॥४३॥ शरीरनिर्वृतिंदृष्ट्वाकालःसं
हारबुद्धिमान् ॥ देवतानांचसर्वेषांब्राह्मणानांमहीपते ॥ ४४ ॥ दैत्यानांदानवानांचयक्षराक्षसपक्षिणाम् ॥ गंधर्वाणामप्सरसांभुजंगानांचपार्थिव ॥ ४५ ॥
पर्वतानांनदीनांचपशूनांचैवसत्तम ॥ तिर्यग्योनिगतानांचक्रिमीणांदंशिनांतथा ॥ ४६ ॥ सर्वभूतपतिःपंचभूत्वाभूतानिभूतकृत् ॥ जगत्संहरणार्था
यकुरुतेवैशसंमहत् ॥ ४७ ॥ भूत्वासूर्यश्चक्षुषीआददानोभूत्वावायुःप्राणिनांप्राणिजातम् ॥ भूत्वावह्निर्निर्दहन्सर्वलोकान्भूत्वामेधोभूयउग्रोऽभ्यवर्ष
त् ॥ ४८ ॥ भूत्वानारायणोयोगीसर्वमूर्तिर्विभावसुः ॥ गभस्तिभिःप्रदीप्ताभिःसंशोषयतिसागरान् ॥ ४९ ॥ ततःपीत्वार्णवान्सर्वान्नदीकूपांश्चसर्वतः ॥
पर्वतानांचसलिलंसर्वमादाययोगवित् ॥ ५० ॥ भूत्वाचैवसहस्तार्चिर्महींभित्वारसातले ॥ रमतेजलमादायापिबन्रसमनुत्तमं ॥ ५१ ॥ मूर्त्तामूर्त्तंतदन्यच्च
यदस्तिप्राणिषुध्रुवं ॥ तत्सर्वमरविंदाक्षआदत्तेपुरुषोत्तमः ॥ ५२ ॥ वायुश्चबलवान्भूत्वाविधुन्वानोखिलंजगत् ॥ प्राणापानंसमासाद्यवायुनाक्रमतेहरिः
॥५३॥ ततोदेवगणानांचसर्वेषांचैवदेहिनाम्॥ पंचेंद्रियगुणास्सर्वेभूतान्येवचयानिच॥५४॥घ्रेयंघ्राणंशरीरंचपृथिवीसांश्रिताग्गुणाः॥ लोकयात्राभगवतासुहृ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेनविनाशिता ॥ ५५ ॥ जिह्वारसश्चस्नेहश्चसंश्रिताःसलिलेगुणाः ॥ रूपंचक्षुर्विभागश्चनेत्रज्योतिःश्रितागुणाः ॥५६ ॥ स्पर्शःप्राणश्चचेष्टाचपवनंसंश्रिता
गुणाः॥शब्दःश्रोत्रेचश्रवणंगगनंसंश्रितागुणाः॥५७॥मनोबुद्धिश्चचित्तंचक्षेत्रज्ञंचेतिसंश्रिताः ॥ परेणपरमेष्ठीचहृषीकेशमुपाश्रिताः ॥५८॥ ततोभगवतस्त
स्यरश्मिभिःपरिवारिताः॥वायुनापरिनुन्नाश्चभूमिशाखामुपाश्रिताः ॥ ५९ ॥ तेषांसंहरणोद्भूतःपावकःशतधाज्वलन् ॥ प्रदहन्नखिलंविश्वंवृत्तःसंवर्त्तकोनलः
॥६०॥ सपर्वतद्रुमान्गुल्मान्लतावल्लीस्तृणानिच ॥ विमानानिचदिव्यानिपुराणिविविधानिच ॥६१॥ यानिचाश्रयणीयानिसर्वाण्यप्यदहद्भृशम् ॥ भस्मी
कृत्यतुतान्सर्वाँल्लोकान्लोकगुरोर्गुरुः ॥ ६२ ॥ सभूतिंधारयामासयुगांतेलोकसंभवाम् ॥ सहस्रवृष्टिः शतधाभूत्वाकृष्णोमहाघनः ॥ ६३ ॥ दिव्यतोयेनह
विषातर्पयामाससमेदिनीं॥ततःक्षीरनिकाशेनस्वादुनापरमांभसा॥६४॥शिशिरेणचपुण्येनमहीनिर्वाणमागमत्॥ तेनतोयेनसंपृक्तापयस्साधर्म्यतोधरा॥६५॥
एकार्णवजलीभूतासर्वसत्वविवर्जिता ॥ महासत्वान्यपिविभुंप्रविष्टान्यमितौजसं ॥ ६६ ॥ नष्टार्कपवनाकाशेसूक्ष्मेजगतिसंवृते ॥ संशोषमात्मनाकृत्वासमु
द्राणांचदेहिनः ॥ ६७ ॥ दग्ध्वासंकोच्यचतथास्वपित्येकः सनातनः ॥ पौराणंरूपमास्थायस्वपित्यमितविक्रमः ॥ ६८ ॥ एकार्णवजलेयायीयोगियोगे
मुपासितः ॥ अनेकानिसहस्राणियुगान्येकार्णवांभसि ॥ ६९ ॥ नचैवकश्चिदव्यक्तंव्यक्तोवेदितुमर्हति ॥ कश्चैषपुरुषोनामकिंयोगः
कश्चयोगवान् ॥ ७० ॥ नपृष्ठेनैवमभितो नैवपार्श्वेनचाग्रतः ॥ कश्चिद्विज्ञायतेतस्यदृश्यतेदेवसत्तमः ॥ ७१ ॥ नभःक्षितिंपवनमपःप्रकाशनंप्रजाप
तिंभुवनधरंसुरेश्वरम् ॥ पितामहंश्रुतिनिलयंमुनिंप्रभुंसमापयञ्छयनमरोचयत्प्रभुः ॥ ७२ ॥ एवमेकार्णवीभूतेशेतेलोकेमहाद्युतिः ॥ प्रच्छाद्यसलिलेनो
र्वीहंसोनारायणायते ॥ ७३ ॥ महतोरजसोमध्येमहार्णवसमस्यवै ॥ वारिजाक्षोमहाबाहुरक्षयंब्रह्मयद्विदुः ॥ ७४ ॥ आत्मरूपसरूपेणतमसासं
वृतःप्रभुः ॥ मनःसात्विकमादाययत्रतत्सत्वमाहितं ॥ ७५ ॥ यथातथ्यंपरंज्ञानंभूतायब्रह्मणेततः ॥ रहस्यंचतथोद्दिष्टंयथोपनिषदांस्मृतम् ॥ ७६ ॥
पुरुषोयज्ञइत्येतत्परमंपरिकीर्तितम् ॥ यश्चान्यःपुरुषाख्यःस्यात्सएवपुरुषोत्तमः ॥ ७७ ॥ येचयज्ञकराविप्रायऋत्विजइतिस्मृताः ॥ अस्मादेवपुराभूता
वक्रेभ्यःश्रूयतेतथा ॥ ७८ ॥ ब्रह्माणंप्रथमंवक्राडुद्गातारंचसामगं ॥ होतारंचतथाध्वर्युंबाहुभ्यामसृजत्प्रभुः ॥ ७९ ॥ ब्रह्माणंब्राह्मणाच्छंसिस्तोतारौचै
वसर्वशः ॥ मैत्राच्चमैत्रावरुणंप्रतिष्ठातारमेवच ॥ ८० ॥ उदरात्प्रतिहर्तारंपोतारंचैवपार्थिव ॥ पाणिभ्यामथचाग्नीध्रमुन्नेतारंचयाजुषम् ॥ ८१ ॥
अच्छावाकमथोरुभ्यांसुब्रह्मण्यंचसामगम् ॥ एवमेवंसभगवान्षोडशैतान्जगत्पतिः ॥ ८२॥ स्वयंभूःसर्वयज्ञानामृत्विजोसृजदुत्तमान् ॥ तदाचैषमहायो
गीपुरुषोयज्ञसंज्ञितः ॥ ८३ ॥ वेदाश्चैवतथासर्वेसहांगोपनिषत्क्रियाः ॥ स्वपित्येकार्णवेचैवयदाश्चर्यमभूत्पुरा ॥ ८४ ॥ श्रूयतांतुतदाविप्रोमार्कंडेयःकु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तूहलात् ॥ गीर्णोभगवतातेनकुक्षावासीन्महामुनिः ॥ ८५ ॥ बहुवर्षसहस्राायुस्तस्यैववरतेजसः ॥ अटंस्तीर्थप्रसंगेनपृथिवीतीर्थगोचरः ॥ ८६ ॥ आश्रमाणिचपुण्यानिदेवतायतनानिच ॥ देशाद्राष्ट्राणिचित्राणिपुराणिविविधानिच ॥ ८७ ॥ जपहोमपराःशांतास्तपोभिरमलाःस्मृताः ॥ मार्कंडेयस्ततस्तस्यशनैर्वक्राद्विनिर्गतः ॥ ८८ ॥ निष्क्रामन्तंनचात्मानंजानीतेदेवमायया ॥ निष्क्रम्यतस्यउदरादेकार्णवमथोजगत् ॥ ८९ ॥ सर्वतस्तमसाछन्नंमार्कंडेयोन्ववैक्षत ॥ तस्योत्पन्नंभयंतीव्रंव्यत्ययंचात्मजीवितम् ॥ ९० ॥ देवदर्शनसंहृष्टोविस्मयंपरमंगतः ॥ सोचिंतयदमोघात्मामार्कंडेयोथशंकितः ॥ ९१ ॥ किंनुस्याच्चित्तसंमोहःकिंनुस्वप्नोनुभूयते ॥ व्यक्तमन्यतरोभावएतयोर्भवितामम ॥ ९२ ॥ नहिस्वप्नोह्ययंसत्ययुक्तंयत्सत्यमर्हति ॥ नष्टचंद्रार्कपवनोनष्टपर्वतभूतलः ॥ ९३ ॥ कतमःस्यादयंलोकइतिशोकमुपागतः ॥ ददर्शचापिपुरुषंस्वपंतंपर्वतोपमम् ॥ ९४ ॥ सलिलेऽर्धमथोमग्नंजमूतमिवसागरे ॥ तपंतमिवतेजोभिरामुक्तशशिभास्करम् ॥९५॥ गांभीर्यात्सागरमिवभासमानम्मवौजसा ॥ देवंद्रष्टुमिहायातःकोभवानितिविस्मयात् ॥ ९६ ॥ तथैवचमुनिःकुक्षिंपुनरेवप्रवेशितः ॥ सप्रविष्टःपुनःकुक्षिंमार्कंडेयःसविस्मयम् ॥ ९७ ॥ तथैवचपुनर्भूयोविजानन्स्वप्रदर्शनम् ॥ सतथैवयथापूर्वंपृथिवीमटतेवनम् ॥ ९८ ॥ पुण्यतीर्थजलोपेतंविविधान्याश्रमाणिच ॥ क्रतुभिर्यजमानांश्चसमाप्तगुरुदक्षिणैः ॥ ९९ ॥ अपश्यद्देवकुक्षिस्थान्यज्ञस्थान्शतशोद्विजान् ॥ सद्वृत्तमाश्रिताःसर्वेवर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ॥ १०० ॥ चत्वारआश्रमाःसम्यग्यथापूर्वंविलोकिता ॥ एवंवर्षशतंसाग्रंमार्कंडेयेनधीमताः ॥ १ ॥ चरतापृथिवीसर्वातत्कुक्षौहिसमीक्ष्यते ॥ ततःकदाचिदथवैपुनःकुक्षेर्विनिर्गतः ॥ २ ॥ सुप्तंन्यग्रोधशाखायांबालमेकंनिरीक्ष्यच ॥ तथैवैकार्णवजलेनीहारेणावृतांतरे ॥ ३ ॥ अव्यक्तक्रीडितेलोकेसर्वभूतविवर्जिते ॥ समुनिर्विस्मयाविष्टःकौतूहलसमन्वितः ॥ ४ ॥ बालमादित्यसंकाशंनशक्नोत्यभिवीक्षितुम् ॥ सोप्यचिंतयदेकांतेस्थित्वासलिलसन्निधौ ॥ ५ ॥ पूर्वदृष्टमिदंमेनेशंकितोदेवमायया अगाधेसलिलेशेतेमार्कंडेयःसविस्मयः ॥ ६ ॥ पूर्ववत्तमथोद्रष्टुमव्रजत्त्रस्तलोचनः ॥ सतस्मैभगवानाहस्वागतोबालभोइति ॥ ७ ॥ बभाषेमेघतुल्येनस्वरेणपुरुपोत्तमः ॥ मार्कंडेयनभेतव्यमागच्छस्वममांतिकम् ॥ ८ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ कोनाम्नाकीर्तयतिमांकुर्वन्परिभवंमम ॥ दिव्यवर्षसहस्राख्यंधर्षयंश्चैवमेवयः ॥ ९ ॥ नह्येपचसदाचारोदेवेष्वपिममोचितः ॥ मांब्रह्मापिहिसस्नेहोदीर्घायुरितिभाषते ॥ ११० ॥ कस्तपोघोरमासाद्यममाद्यत्यक्तजीवितः ॥ मार्कंडेयेतिमामुक्त्वामृत्युमीक्षितुमर्हसि ॥ ११ ॥ एवंप्रक्षुभितःक्रोधान्मार्कंडेयोमहामुनिः ॥ तदैनंभगवान्भूयोबभाषेमधुसूदनः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अहंतेजनकोवत्सहृषीकेशःपितागुरुः ॥ आयुःप्रदातापौराणःकिंमांत्वंनोपसर्पसि ॥ १३ ॥ मांपुत्रकामःप्रथमंत्वत्पितांगिरसो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुनिः ॥ पूर्वमाराधयामासतपस्तीव्रंसमाश्रितः ॥ ११४ ॥ तंदृष्ट्वाघोरतपसंत्रिदशोत्तमतेजसम् ॥ दत्तवांस्त्वामहंपुत्रंमहर्षिममितौजसम् ॥ १५ ॥
कस्समुत्सहतेचान्योयोगिभूतात्मगात्मकम् ॥ द्रष्टुमेकार्णवगतंक्रीडंतंयोगमायया ॥ १६ ॥ ततःप्रहृष्टहृदयोविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ मूर्ध्निबद्धांजलिपु
टोमार्कंडेयोमहातपाः ॥ १७ ॥ नामगोत्रेतुसंप्रोच्यदीर्घायुर्लोकपूजितः ॥ तस्मैभगवतेभक्त्यानमस्कारमथाकरोत् ॥ १८ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥
इच्छामितत्वतोज्ञातुमिमांमायांतवानघ ॥ यदेकार्णवमध्यस्थःशेषेत्वंबालरूपवान् ॥ १९ ॥ किंसंज्ञश्चैवभगवाँल्लोकेविज्ञायसेप्रभो ॥ तर्कयेहंमहा
त्मानंकोह्यन्यःस्थातुमर्हसि ॥ १२० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अहंनारायणोब्रह्मन्सर्वभूतविनाशनः ॥ अहंसहस्रशीर्षास्यःसहस्रपदसंयुतः ॥ १२१ ॥ आ
दित्यवर्णःपुरुषोमुखेब्रह्ममयोह्यहम् ॥ अहमग्निर्हव्यवहःसप्तसातिभिरन्वितः ॥ २२ ॥ अहमिंद्रपदःशक्रऋतूनांपरिवत्सरः ॥ अहंयोगिषुसांख्याख्योयुगांता
वर्तएवच ॥ २३ ॥ अहंसर्वाणिसत्वानिदैवतान्यखिलानिच ॥ भुजगानामहंशेषस्तार्क्ष्योऽहंसर्वपक्षिणाम् ॥ २४ ॥ कृतांतःसर्वभूतानांविज्ञेयःकालसंज्ञितः ॥
अहंधर्मस्तपश्चाहंसर्वाश्रमनिवासिनाम् ॥ २५ ॥ अहंदयापरोधर्मःक्षीरोदोहंमहार्णवः ॥ यत्सत्यंतत्परंत्वेकअहमेवप्रजापतिः ॥ २६ ॥ अहंसांख्य
महंयोगोह्यहंतत्परमंपदम् ॥ अहमिज्याक्रियाचाहमहंविद्याधिपः स्मृतः ॥ २७ ॥ अहंज्योतिरहंवायुरहंभूमिरहंजलम् ॥ आकाशोहंसमुद्राश्चनक्षत्रा
णिदिशोदश ॥ २८ ॥ अहंवर्षमहंसोमःपर्जन्योहमहंरविः ॥ अहंपुराणंपरमंतथैवाहंपरायणम् ॥ २९ ॥ भविष्येचापिसर्वत्रभविष्यत्सर्वसंग्रहः ॥ यत्कि
चित्पश्यसेविप्रयच्छ्रुणोषिचकिंचन ॥ १३० ॥ यच्चानुभवसेलोकेतत्सर्वंमामनुस्मर ॥ विश्वंसृष्टंमयापूर्वंसृजेद्यापिचपश्यमाम् ॥ १३१ ॥ युगेयुगे
चरक्षामिमार्कंडेयाखिलंजगत् ॥ तदेतत्कथितंसर्वंमार्कंडेयावधारय ॥ ३२ ॥ शुश्रूषुरपिधर्मेषुकुक्षौचरसुखंमम ॥ ममब्रह्माशरीरस्थोदेवाश्चऋषिभिः
सह ॥ ३३ ॥ व्यक्तमव्यक्तयोगंमामवगच्छसुरद्विषम् ॥ अहमेकाक्षरोमंत्रस्त्र्यक्षरश्चपितामहः ॥ ३४ ॥ परस्त्रिवर्गओंकारःपरमात्मप्रदर्शनः ॥ एवमा
दिपुराणंचवदतेमांमहामते ॥ ३५ ॥ वक्त्रंयातोभगवतोमार्कंडेयोमहामुनिः ॥ ततोभगवतःकुक्षिंप्रविष्टोमुनिसत्तमः ॥ ३६ ॥ तस्यासम्मुखमेकान्तेशु
श्रूषुर्हंसमव्ययम् ॥ यदक्षयंविविधमुपाश्रितंतुतन्महार्णवेव्यपगतचंद्रभास्करे ॥ ३७ ॥ शनैश्चरन्प्रभुरथहंससंज्ञितःसृजन्जगद्विहरतिकालपर्यये ॥ अथचैवं
शुचिर्भूत्वावरयामासवैतपः ॥ ३८ ॥ छादयित्वात्मनोदेहंपयसांबुजसंभवः ॥ ततोमहात्मातिबलोमर्त्यलोकविसर्जने ॥ ३९ ॥ महतांचैवभूतानांविश्वोविश्व
मचिंतयत् ॥ तस्यचिंतयमानस्यनियतेसंस्थितेर्णवे ॥ १४० ॥ निराकाशेतोयमयेसूक्ष्मेजगतिसंक्षये ॥ ईशःसंक्षोभयामाससोर्णवंसलिलंगतः ॥ १४१ ॥
अथांतरादपांसूक्ष्ममथच्छिद्रमभूत्पुरा ॥ शब्दंप्रतिततोभूतोमारुतश्छिद्रसंभवः ॥ ४२ ॥ संलब्ध्वांतरसंक्षोभंव्यवर्धतसमीरणः ॥ नभस्वताव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लवतावेगाद्विक्षोभितोर्णवः ॥ ४३ ॥ तस्यार्णवस्यक्षुब्धस्यतस्मिन्नंभसिमथ्यतः ॥ कृष्णवर्त्मासमभवत्प्रभुर्वैश्वानरोमहान् ॥ ४४ ॥ ततःसंशोषयामास पावकःसलिलंबहु ॥ समस्तजलधिश्छिद्रमभवद्विसृतंनभः ॥ ४५ ॥ आत्मतेजोभवाःपुण्याआपोमृतरसोपमाः ॥ आकाशंछिद्रसंभूतंवायुराकाशसं भवः ॥४६॥अथसंघर्षसम्भूतंपावकंचास्यसंभवम् ॥ दृष्ट्वापितामहोदेवोमहाभूतविभावनः ॥ ४७ ॥ दृष्ट्वाभूतानिभगवान्लोकसृष्ट्यर्थमुत्तमम् ॥ ब्रह्मणो जन्मसहितंबहुरूपोह्यचिंतयत् ॥ ४८ ॥ चतुर्युगानांसंख्यातंसहस्रंयुगपर्यये ॥ यत्पृथिव्यांद्विजेंद्राणांतपसाभावितात्मनाम् ॥ ४९॥ बहुजन्मविशुद्धा त्माब्रह्मणोहरिरुच्यते ॥ ज्ञानंदृष्ट्वातुविश्वात्मायोगिनांयातियोग्यताम् ॥ १५० ॥ तंयोगवंतंविज्ञायसंपूर्णैश्वर्यमुत्तमम् ॥ पदेब्रह्मणिविश्वस्यन्ययोजयत योगवित् ॥ ५१ ॥ ततस्तस्मिन्महातोयेमहेशोहरिरच्युतः ॥ जलक्रीडांचविधिवत्सचक्रेसर्वलोककृत् ॥ ५२ ॥ पद्मंनाभ्युद्भवंचैकंसमुत्पादितवां स्ततः ॥ सहस्रवर्णंविरजंभास्कराभंहिरण्मयम् ॥ ५३ ॥ हुताशनज्वलितशिखोज्ज्वलप्रभंसमुत्थितंशरदमलार्कतेजसम् ॥ विराजते कमलमुदारवर्चसंमहात्मनस्तनुरुहचारुशैवलम् ॥ १५४ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपद्मप्रादुर्भावोनामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अथयोगवतांश्रेष्ठमसृजद्भूरिवर्चसम् ॥ स्रष्टारंसर्वलोकानांब्रह्माणंसर्वतोमुखम् ॥ १ ॥ तस्मिन्हिरण्मयेपद्मेबहुयोजनविस्तृते ॥ सर्वतेजोगुणमयेपार्थिवैर्लक्षणैर्वृते ॥ २ ॥ तच्चपद्मंपुराभूतंपृथिवीरूपमुत्तमम् ॥ नारायणसमुद्भूतंप्रवदंतिमहर्षयः ॥ ३ ॥ यत्पद्मंसारसादेवीपृथिवीपरि कथ्यते ॥ येपद्मकेसरामुख्यास्तान्दिव्यान्पर्वतान्विदुः ॥ ४ ॥ हिमवंतंचनीलंचमेरुंनिषधमेवच ॥ कैलासंशृंगवंतंचतथाद्रिंगंधमादनम् ॥५ ॥ पुण्यंत्रि शिखरंचैवकांतंमंदरमेवच ॥ उदारंपिंजरंचैवविंध्यमस्तंचपर्वतम् ॥ ६ ॥ एतएवगणानांचसिद्धानांचमहात्मनाम् ॥ आश्रयाः पुण्यशीलानांसर्वकामफ लप्रदाः ॥ ७ ॥ एतेषामंतरेद्वीपोजंबूद्वीपइतिस्मृतः ॥ जंबुद्वीपस्यसंस्थानंयाज्ञीयायत्रचक्रियाः ॥८ ॥ तेभ्योयद्द्रवतेतोयंदिव्यामृतरसोपमम् ॥ दिव्य तीर्थशताधाराः सरस्यः सर्वतः स्मृताः ॥ ९ ॥ यान्येतानीहपद्मस्यकेसराणिसमंततः ॥ असंख्येयाःपृथिव्यांतेविविधाश्चैवपर्वताः ॥ १० ॥ यानिपर्णा निपद्मस्यभूरिपूर्वाणिपार्थिव ॥ तेदुर्गमाःशैलचिताम्लेच्छदेशाःप्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥ यान्यधोभागपत्राणितानिवासास्तुभागशः ॥ दैत्यानामसुराणांच पन्नगानांचपार्थिव ॥ १२ ॥ तेषांमध्येंतरंयत्तुतद्रसातलसंज्ञितम् ॥ महापातककर्माणोमज्जंतेयत्रमानवाः ॥ १३ ॥ चतुर्दिशासुसंख्याताश्चत्वारःसलि लाकराः ॥ एवंनारायणस्यार्थेमहीपुष्करसंभवा ॥ १४ ॥ प्रादुर्भावोप्ययंतस्मान्नाम्नापुष्करसंज्ञितः ॥ एतस्मात्कारणाद्यज्ञेपुराणैःपरमर्षिभिः ॥१५ ॥ यज्ञियैर्वेददृष्टांतैर्यज्ञैर्यूपचितिःकृता ॥ एवंभगवतातेनविश्वव्याप्यधराचिता ॥ १६ ॥ पर्वतानांनदीनांचरचनाचैवनिर्मिता ॥ विश्वस्ययश्चाप्रति

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मप्रभावःप्रभाकराभोवरुणोमितद्युतिः ॥१७॥ शनैःस्वयंभूर्व्यसृजत्सुषुप्तंजगन्मयःपद्मनिधिंमहार्णवे ॥ विप्रस्तपसिसंभूतोमधुर्नाममहासुरः॥१८॥तेनैवच सहोद्भूतोह्यसुरोनामकैटभः ॥ तौरजस्तमसोर्भूतौसंभूतौतामसौगणौ ॥ १९ ॥ एकार्णवंजगत्सर्वंक्षोभयेतांमहाबलौ ॥ दिव्यरक्तांबरधरौश्वेतदीप्तोग्रदंष्ट्रिणौ ॥ २० ॥ किरीटमकुटोदग्रौकेयूरवलयोज्ज्वलौ ॥ महाविवृतताम्राक्षौपीनोरस्कौमहाभुजौ ॥ २१ ॥ महागिरेःसंहननौजंगमाविवपर्वतौ ॥ नवमेघप्रतीकाशावादित्यप्रतिमाननौ ॥ २२ ॥ विपुलाभोगकेयूरकराभ्यामतिभीषणौ ॥ पादसंचारविन्यासैर्विक्षिपंताविवार्णवम् ॥ २३ ॥ कंपयंतौहरिमिवशयानंमधुसूदनम् ॥ तौतत्रविचरंतौतुपुष्करेविश्वतोमुखौ ॥ २४ ॥ योगिनांश्रेष्ठमत्यंतंदीप्तंददृशतुस्तदा ॥ नारायणसमाज्ञातंसृजंतमखिलाः प्रजाः ॥ २५ ॥ दैवतानिचविश्वानिमानसांश्चसुतानृषीन् ॥ ततस्तावूचतुस्तत्रब्रह्माणमसुरोत्तमौ ॥ २६ ॥ दुष्टौयुयुत्सूसंक्रुद्धौक्रोधव्याकुलितेक्षणौ ॥ कस्त्वंपुष्करमध्यस्थःसितोष्णीषश्चतुर्भुजः ॥ २७ ॥ आवामगणयन्मोहादास्सेत्वंविगतस्पृहः ॥ एह्यागच्छावयोर्युद्धंदेहित्वंकमलोद्भव ॥ २८ ॥ आवाभ्यांपरमेशाभ्यामशक्तःस्थातुमर्णवे ॥ तत्रकश्चभवेत्तुभ्यंयेनचात्रनियोजितः ॥ २९ ॥ कःस्रष्टाकश्चतेगोप्ताकेननाम्नाभिधीयते ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ईश्वरःप्रोच्यतेलोकेविष्णुश्चानंतशक्तिधृत् ॥ ३० ॥ तत्सकाशात्तुजातंमांस्रष्टारमवगच्छतम् ॥ मधुकैटभाऊचतुः ॥ नावयोःपरमंलोकेकिंचिदस्तिमहामुने ॥ ३१ ॥ आवाभ्यांच्छाद्यतेविश्वंतमसाजसाचवै ॥ रजस्तमोमयावावामृषीणामतिलंघिनौ ॥ ३२ ॥ धर्मशीलंच्छादयन्तौनाशकौसर्वदेहिनाम् ॥ आवाभ्यांयुज्यतेलोकोदुस्तराभ्यांयुगेयुगे ॥३३॥ आवामर्थश्चकामश्चयज्ञस्सर्वपरिग्रहः ॥ सुखंयत्रमदोयत्रयत्रश्रीःकीर्तिरेवच ॥ ३४ ॥ येषांयत्कांक्षितंकिंचित्तत्तदावांविचिंतय ॥ ब्रह्मोवाच ॥ आवाभ्यांसंहतौदृष्ट्वायुवांपूर्वपराजितौ ॥ ३५ ॥ तंसमाधायगुणिनंसत्वंचास्मिसमाश्रितः ॥ यःपरोयोगयुक्तात्मायोक्षरःसत्वमेवच॥३६॥रजसस्तमसश्चैवयःस्रष्टाविश्वसंभवः ॥ ततोभूतानिजायंतेसात्विकानीतराणिच ॥३७॥ सएवयुवयोर्नाशंवासुदेवःकरिष्यति ॥ स्वपन्नेवततोदेवोबहुयोजनविस्तृतौ ॥ ३८ ॥ बाहूनारायणोब्रह्मकृतवानात्ममायया ॥ कृष्यमाणौततस्तस्यबाहुभ्यांबाहुशालिनौ॥३९॥ चेरतुस्तौविगलितौशकुनाविवपीवरौ ॥ ततस्तावाहतुर्गत्वावासुदेवंसनातनम् ॥ ४० ॥ पद्मनाभंहृषीकेशंप्रणिपत्यनताबुभौ ॥ जानीवस्त्वांविश्वयोनिंत्वामेकंपुरुषोत्तमम् ॥ ४१ ॥ आवयोश्चैवहेतुंत्वांजानन्तौबुद्धिकारणम् ॥ अमोघदर्शनंसत्यंयतस्त्वांविद्मशाश्वतम् ॥ ४२ ॥ ततस्त्वामभितोदेवकांक्षावःप्रसमीक्षितुम् ॥ अमोघदर्शनोसित्वंनमस्तेसमितिंजय ॥ ४३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ किमर्थंमामनुब्रूथयुवामसुरसत्तमौ ॥ गतायुष्कौयुवांभूयस्त्वहोजीवितुमिच्छथः ॥ ४४ ॥ मधुकैटभाऊचतुः ॥ यस्मिन्नकश्चिन्मृतवान्देवतस्मिन्वधंप्रभो ॥ इच्छावःपुत्रतांचैवभवतःसुमहातपः ॥ ४५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ युवयोर्बाढमेतत्स्याद्भविष्येकालिसंभवे ॥ भविष्यथोनसंदेहःसत्यमेतद्ब्रवीमिवाम् ॥ ४६ ॥ वरंप्रदायाथमहासुराभ्यांसना
तनोविश्वधरःसुरोत्तमः ॥ रजस्तमोजौतुतदांजनोपमौममर्दतावूरुतलेऽमरप्रभुः ॥ ४७ ॥ स्थित्वातस्मिंस्तुकमलेब्रह्माब्रह्मविदांवरः ॥ ऊर्ध्वबाहुर्महाते
जास्तपोघोरंसमाश्रितः ॥ ४८ ॥ प्रज्वलन्निवतेजोभिर्भाभिः स्वाभिस्तमोनुदः ॥ बभाषेसतुधर्मात्मासहस्रांशुरिवांशुभिः ॥ ४९ ॥ अथान्य
द्रूपमास्थायप्रभुर्नारायणोव्ययः ॥ आजगाममहातेजायोगाचार्योमहायशाः ॥ ५० ॥ सांख्याचार्यश्चमतिमान्कपिलोब्रह्मणांवरः ॥ उभाव
पिमहात्मानौपूजितौतत्रतत्परौ ॥ ५१ ॥तौप्राप्तावूचतुस्तत्रब्रह्माणममितौजसम् ॥ परावरविशेषज्ञौपूजितौचमहर्षिभिः ॥ ५२ ॥ ब्रह्मसंपरिवेष्टंते
विशालजगदास्थितौ ॥ ग्रामणीस्सर्वभूतानांब्रह्मात्रैलोक्यपूजितः ॥ ५३ ॥ तयोस्तद्वचनंश्रुत्वाविबोध्यगतयोःपरम् ॥ त्रीनिमान्कृतवान्लो
कान्यथेयंब्रह्मणःश्रुतिः ॥ ५४ ॥ पुत्रंस्वसंभवंचैकंसमुत्पादितवान्भुवम् ॥ तदाग्रेचागतस्तस्यब्रह्ममानससंभवः ॥ ५५ ॥ उत्पन्नमात्रोब्रह्माणमुक्तवान्मान
सःसुतः ॥ किंकुर्मस्तवसाहाय्यंब्रवीतुभगवानिति ॥ ५६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यदेषकपिलोनामब्रह्मनारायणस्तथा ॥ वदतोभवतस्त्वंतुतत्कु
रुष्वमहामते ॥५७॥ ब्रह्मणासतथोक्तस्तौप्राहभूपसमुत्थितः ॥ शुश्रुषुरस्मियुवयोःकिंकरोमिकृतांजलिः ॥ ५८ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यत्सत्यमक्षरं
ब्रह्मअष्टादशविधंचतत् ॥ यत्सत्यममृतंतत्तुपरंपदनुस्मर ॥ ५९ ॥ एतद्वचोनिशम्यैवंसययौदिशमुत्तरां॥गत्वाचतत्रसब्रह्मअगमज्ज्ञानचक्षुषा॥६०॥ ततो
ब्रह्माभुवर्नामद्वितीयमसृजत्प्रभुः ॥ संकल्पयित्वामनसातमेवचमहामनाः ॥ ६१ ॥ ततःसोप्यब्रवीद्वाक्यंकिंकरोमिपितामह ॥ पितामहसमा
ज्ञातोब्रह्माणंसमुपस्थितः ॥६२॥ ब्राह्मणस्यामृतरसोनुभूतस्तेनवैततः ॥ प्राप्तःसपरमंस्थानंसतयोःपार्श्वमागतः ॥ ६३ ॥ तस्मिन्नपिगतेसोथतृतीयमसृ
जत्प्रभुः ॥ मोक्षप्रवृत्तिकुशलंसुवर्नामयुतंःप्रभुः ॥ ६४ ॥ सोपितंधर्ममास्थायतयोरेवागमद्गतिं ॥ एवंपुत्रास्त्रयोप्येतेगताःशंभोर्महात्मनः ॥ ६५ ॥
तान्गृहीत्वासुतांस्तस्यतौगतावूर्जितांगतिं ॥ नारायणश्चभगवान्कपिलश्चयतीश्वरः ॥ ६६ ॥ यंकालंतेगताब्रह्मब्रह्मातंकालमेवच ॥ तपोघोर
तरंभूयःसंश्रितःपरमंपदं ॥ ६७ ॥ नचशक्तस्ततोब्रह्माप्रभुरेकस्तपश्चरन् ॥ शरीरार्धात्ततोभार्यामुत्पादयतितच्छुभाम् ॥ ६८ ॥ आत्मनःसदृशान्पुत्रान
सृजद्वैपितामहः ॥ विश्वेप्रजानांपतयोयेभ्योलोकाविनिःसृताः ॥ ६९ ॥ विश्वेशंप्रथमंतावन्महात्मातपसात्मजम् ॥ सर्वत्रसंहतंपुण्यंनाम्नाधर्मं
ससृष्टवान् ॥ ७० ॥ दक्षंमरीचिमत्रिंचपुलस्त्यंपुलहंक्रतुम् ॥ वसिष्ठंगौतमंचैवभृगुमंगिरसंमुनिं ॥ ७१ ॥ अत्यद्भुतास्स्वकृत्येनज्ञेयास्तेतुमहर्षयः ॥
त्रयोदशगुणारंभायेवंशास्तुमहर्षिणां ॥७२॥ अदितिर्दितिर्दनुःकालाअनायुःसिंहिकाखसा ॥ प्राचीक्रोधाचसुरसाविनताकद्रुरेवच ॥ ७३ ॥ दक्षस्यापत्यमे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तद्दैकन्याद्वादशपार्थिव ॥ नक्षत्राणिचचंद्रस्यविंशतिस्सप्तचोर्जिताः ॥ ७४॥ मरीचेःकश्यपःपुत्रस्तपसानिर्मितःकिल ॥ तस्मैद्वादशकन्याश्चदक्षस्ताश्चा
न्वमन्यत ॥ ७५ ॥ नक्षत्राणिचसोमायतथैवंदत्तवानृषिः ॥ रोहिण्यादीनिसर्वाणिपुण्यानिकुरुनंदन ॥ ७६ ॥ लक्ष्मीस्सरस्वतीसंध्याविश्वेशाचमहा
यशाः ॥ देवीसरस्वतीचैवब्रह्मणानिर्मिताःपुरा ॥ ७७ ॥ एताःपञ्चवरिष्ठावैसुरश्रेष्ठायपार्थिव ॥ दत्ताधर्मायभद्रंतेब्रह्मणादृष्टकर्मणा ॥ ७८ ॥
यारूपार्धवतीपत्नीब्रह्मणःकामरूपिणी ॥ सुरभिःसहसाभूत्वाब्रह्मणंसमुपस्थिता ॥ ७९ ॥ ततस्तामगमद्ब्रह्मामैथुनेलोकपूजितः ॥ लोकसर्जनहे
तुज्ञोगवामर्थायसत्तम ॥ ८० ॥ जज्ञेचैकादशसुतान्विपुलान्धर्मसंज्ञितान् ॥ रक्तसंध्याभ्रसंकाशान्महतस्तिग्मतेजसः ॥ ८१ ॥ तेरुदंतोद्रवंतश्चगतवं
तःपितामहम् ॥ रोदनाद्द्रवणाच्चैवरुद्राएवेतितेस्मृताः ॥ ८२ ॥ निर्ऋतिश्चैवसंध्यश्चतृतीयश्चाप्ययोनिजः ॥ मृगव्याधःकपर्दीचमहाविश्वेश्वर
श्वयः ॥ ८३ ॥ अहिर्बुध्न्यश्चभगवान्कपालीचैवपिंगलः ॥ सेनानीश्चमहातेजारुद्राश्चैकादशस्मृताः ॥ ८४ ॥ तस्यामेवसुरभ्यांचगावोजाताःसुराश्च
ये ॥ अजश्चैवतुहंसश्चतथैवनृपसत्तम ॥ ८५ ॥ ओषध्यःप्रवरायाश्चसुरभ्यास्तास्समुत्थिताः ॥ धर्माल्लक्ष्मीस्तथाकामंसाध्यान्साध्याव्यजा
यत ॥ ८६ ॥ भवंचप्रभवंचैवकृशाश्वंसुवहंतथा ॥ अरुणंवरुणंचैवविश्वामित्रचलध्रुवौ ॥ ८७ ॥ हविष्मंतंतनूजंचविधानाभिमतावपि ॥ वत्सरं
चैवभूतिंचसर्वासुरनिषूदनम् ॥८८॥ सुपर्वाणंबृहत्कांतिंसाध्यालोकनमस्कृतम् ॥ वासवानुगतादेवीजनयामासवैसुरान् ॥ ८९ ॥ धरंवैप्रथमंदेवंद्वितीयंध्रुव
मव्ययम् ॥ विश्वावसुंतृतीयंचचतुर्थंसोममीश्वरं ॥ ९० ॥ ततोनुरूपमार्यंचयमंतस्मादनंतरम् ॥ सप्तमंचतथावायुमष्टमंनिर्ऋतिंतथा ॥ ९१ ॥
धर्मस्यापत्यमेतद्वैसुरभ्यांतदजायत ॥ विश्वेदेवाश्चविश्वायांधर्माज्जाताइतिस्मृताः ॥ ९२ ॥ दक्षश्चैवमहाबाहुःपुष्करस्तमएवच ॥ चाक्षुषश्चतते
त्रिश्चतथाभद्रमहोरगौ ॥ ९३ ॥ विश्वांतकवसुर्बालोनिकुंभश्चमहायशाः ॥ रुरुदश्चातिसिद्धौजाभास्करप्रमितद्युतिः ॥ ९४ ॥ विश्वान्देवान्देवमाताावि
श्वेषांजनयत्सुतान् ॥ मरुत्वतीमरुत्वतोदेवानजनयत्सुतान् ॥ ९५ ॥ अग्निश्चक्षूरविज्योतिःसावित्रीमित्रमेवच ॥ अमरंशरवृष्टिंचसुकर्षंचमहत्तरम् ॥९६॥
विराजंचैवराजंचविश्वायुंसुमतिंतथा ॥ अश्वगंचित्ररश्मिंचतथाचनिषधंनृपं ॥ ९७ ॥ भूयएवंचात्मविधिंचारित्रंपादमात्रगं ॥ बृहंतंवैबृहद्रूपंतथाचै
वसनाभिगं ॥ ९८ ॥ मरुत्वतीप्रजाजज्ञेज्येष्ठांतंमरुतांगणं ॥ अदितिःकश्यपाज्जज्ञेआदित्यान्द्वादशैवहि ॥ ९९ ॥ इंद्रोविष्णुर्भगस्त्वष्टावरुणोंशोर्यमार ॥ १२०॥
विः ॥ पूषामित्रश्चवरदोधातापर्जन्यएवहि ॥ १०० ॥ इत्येतेद्वादशादित्यावरिष्ठास्त्रिदिवौकसां ॥ आदित्यस्यसरस्वत्यांजज्ञातेद्वौसुतौवरौ ॥ १ ॥
तपःश्रेष्ठौगुणश्रेष्ठौत्रिदिवस्यातिसंमतौ ॥ दनुस्तुदानवान्जज्ञेदितिर्दैत्यान्व्यजायत ॥ २ ॥ कालातुकालकेयांस्तानसुरान्राक्षसांस्तथा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अनायुषायास्तनयाव्याधयश्चमहाबलाः ॥ १०३ ॥ सिंहिकाग्रहमाताचगंधर्वजननीमुनिः ॥ प्राचीत्विप्सरसांमातापुण्यानांभारतेतरा ॥ ४ ॥ क्रोधासाः
सर्वभूतानिपिशाचासाचपार्थिव ॥ जज्ञेयक्षगणांश्चैवराक्षसांश्चविशांपते ॥ ५ ॥ चतुष्पदानिसत्वानिएतागाश्चैवसौरभी ॥ पुराणपुरुषश्चै
वमायांविष्णुर्हरिःप्रभुः ॥ ६ ॥ कथितस्तेनुपूर्वेणसंस्तुतश्चमहर्षिभिः ॥ यश्चेदमग्र्यंशृणुयात्पुराणंसदानरःपर्वसुचेत्पठेत ॥ ७ ॥ अवाप्यलो
कंसहिवीतरागःपरत्रचस्वर्गफलानिभुंक्ते ॥ चक्षुषामनसावाचाकर्मणाचचतुर्विधम् ॥ ८ ॥ प्रसादयतियःकृष्णंतस्यकृष्णःप्रसीदाति ॥ राज्यंचलभते
राजानिर्धनश्चोत्तमंधनम्॥९॥क्षीणायुर्लभतेचायुःपुत्रकामोथसंततिम्॥यज्ञार्थिनस्तथाकामांस्तपांसिविविधानिच॥११०॥यंयंकामयतेकामंतंतंलोकेश्वरा
ल्लभेत् ॥ सर्वंविहाययइमंपठेद्वैपौष्करंहरेः ॥११॥ प्रादुर्भावंनरश्रेष्ठनतस्यह्यशुभंभवेत्॥ एषपौष्करकोनामप्रादुर्भावोमहात्मनः॥१२॥ कीर्तितस्तुमहारा
जव्यासश्रुतिनिदर्शनात् ॥ विष्णुत्वंशृणुमेविष्णोर्हरित्वंचकृतेयुगे॥१३॥वैकुंठत्वंचदेवेषुकृष्णत्वंमानुषेषुच॥ईश्वरस्यहितस्यैषाकर्मणांगहनागतिः॥१४॥
सांप्रतंभूतभव्यंचशृणुराजन्यथातथं ॥ अव्यक्तोव्यक्तलिंगस्थोयएषभगवान्प्रभुः ॥ १५ ॥ नारायणोह्यनंतात्माप्रभवाप्ययएवच ॥ एषनारायणोभूत्वाह
रिरासीत्सनातनः॥१६॥ब्रह्मावायुश्चसोमश्चधर्मःशक्रोबृहस्पतिः॥ आदितेरपिपुत्रत्वमेत्यजःकुरुनंदन॥१७॥एषविष्णुरितिख्यातइंद्रस्यावरजोविभुः॥प्रसाद
नंतस्यविभोरदित्याःपुत्रकारणम्॥१८॥वधार्थंसुरशत्रूणांदैत्यदानवरक्षसाम्॥ससर्जाथसुरान्कल्पेब्रह्माणंचप्रजापतीन्॥१९॥असृजन्मानसांस्तत्रब्रह्मवंशान
नुत्तमान् ॥ तेभ्योभवन्महात्मभ्यःपरंब्रह्मसनातनम् ॥१२०॥ एतदाश्चर्यभूतस्याविष्णोःकर्मानुकीर्तितं ॥ कीर्त्तनीयस्यलोकेषुकीर्त्यमानंनिबोधमे ॥ २१ ॥
वृत्तेवृत्रवधेभीष्मवर्तमानेकृतेयुगे ॥ आसीत्त्रैलोक्यविख्यातःसंग्रामस्तारकामयः ॥ २२ ॥ यत्रतेदानवाघोराःसर्वेसंग्रामदुर्जयाः ॥ घ्नंतिदेवासुरान्सर्वा
न्सयक्षोरगराक्षसान्॥२३॥तेवध्यमानाविमुखाश्छिन्नप्रहरणारणे॥त्रातारंमनसाजग्मुर्देवंनारायणंप्रभुम्॥२४॥एतस्मिन्नंतरेमेघानिर्वाणांगारवर्चसः ॥सार्क
चंद्रग्रहगणंच्छादयंतोनभस्तलम्॥२५॥चंडविद्युद्गणोपेताघोरनिर्ह्रादकारिणः ॥अन्योन्यवेगाभिहताःप्रवबुःसप्तमारुताः ॥२६॥ दीप्ततोयाःसनिर्घातैःसहव
ज्रानलानिलैः ॥ रवैस्सुघोरैरुत्पातैर्दह्यमानमिवाम्बरम् ॥२७॥ पेतुरुल्कासहस्राणिनिपेतुःखचराण्यपि॥दैवानिचविमानानिप्रपतंत्युत्पतंतिच ॥२८॥ चतु
र्युगांतसमयेलोकानांयद्भयंभवेत् ॥ अरूपवतिरूपाणितस्मिन्नुत्पातलक्षणे॥२९॥तस्माद्दुष्प्राथितंसर्वंनप्राज्ञायतकिंचन ॥ तिमिरौघपरिक्षिप्तानरेजुश्चदिशो
दश॥१३०॥विवेशरूपिणीकालीकालमेघावगुंठिता॥द्यौर्नभात्यभिभूताकार्घोरेणतमसावृता॥३१॥तांघनौघांसतिमिरांदोर्भ्यामाछिद्यसप्रभुः॥वपुःस्वंदर्श
यामासदिव्यंकृष्णवपुर्हरिः ॥३२॥ बलाहकांजननिभंबलाहकतनूरुहम् ॥ तेजसावपुषाचैवकृष्णंकृष्णमिवाचलम् ॥३३॥ दीप्तपीतांबरधरंतप्तकांचनभूष

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णम् ॥ धूम्रांधकारवपुषंयुगांताग्निमिवोत्थितम् ॥ ३४ ॥ वृत्तद्विगुणपीनांसंकिरीटाच्छन्नमूर्धजम् ॥ वभौचामीकरप्रख्यैरायुधैरुपशोभितम् ॥ ३५ ॥ चं
द्रार्ककिरणोद्योतंगिरिकूटमिवोच्छ्रितम् ॥ नंदकानंदितकरंकौस्तुभोद्भासितोरसम् ॥ ३६ ॥ शक्तिचित्रफलोदग्रंशंखचक्रगदाधरम् ॥ विष्णुशैलंक्षमाशी
लंश्रीवत्संशार्ङ्गपाणिनम् ॥ ३७ ॥ त्रिदशोदारफलदंस्वर्गस्त्रीचारुवल्लभम् ॥ सर्वलोकमनःकांतंसर्वसत्वमनोहरम् ॥ ३८ ॥ मायाविशालविटपंतो
यदौघसमप्रभम् ॥ विद्याहंकारमानाढ्यमहाभूतप्ररोहणम्॥३९॥विशेषपत्रैर्निचितंग्रहनक्षत्रपुष्पितम्॥दैत्यलोकमहास्कंधंमर्त्यलोकप्रकाशितम् ॥१४०॥
सागराकारनिह्रादंरसातलतलाश्रयम् ॥ नागेंद्रपाशैर्विततंपक्षिजंतुसमन्वितम् ॥ ४१ ॥ शीलानाहार्यगंधाढ्यंसर्वलोकमहाद्रुमम् ॥ अव्यक्तानंदसलिलं
व्यक्ताहंकारफेनिलम् ॥ ४२ ॥ महाभूतकरौघौघंग्रहनक्षत्रबुद्बुदम् ॥ विमानवाहनैर्व्याप्तंतोयदाडम्बराकुलम् ॥ ४३ ॥ जंतुमत्स्यगणाकीर्णंशै
लशंखकुलैर्युतम् ॥ त्रैगुण्यविषयावर्तंसर्वलोकातिमिंगिलम् ॥ ४४ ॥ वीरवृक्षलतागुल्मंभुजगोत्सृष्टशैवलम् ॥ द्वादशार्कमहाद्वीपंरुद्रैकादशपत्तनम्॥४५॥
वस्वष्टपर्वतोपेतंत्रैलोक्यांभोमहोदधिम् ॥ संध्यासंध्योर्मिसलिलमापूर्णानिलशोभितम् ॥ ४६ ॥ दैत्ययक्षगणग्रामंरक्षोगणझषाकुलम् ॥ पितामह
महावीर्यंस्वर्गस्त्रीरतसंकुलम् ॥ ४७ ॥ श्रीकीर्तिकांतिलक्ष्मीभिर्नदीभिश्चसमाकुलम् ॥ कालयोगमहावर्षप्रलयोत्पत्तिवेगितम् ॥ ४८ ॥ सत्सं
योगमहापारंनारायणमहार्णवम् ॥ देवातिदेवंवरदंभक्तानांभक्तवत्सलम् ॥ ४९ ॥ अनुग्रहकरंदेवंप्रशांतिकरणंशुभम् ॥ हर्यश्वरथसंयुक्तसुपर्णध्वजशो
भिते ॥ १५० ॥ चंद्रार्कचक्ररचितउदाराक्षवृतांतरे ॥ अनंतरश्मिसंयुक्तेदुर्दर्शेमेरुकूबरे ॥ ५१ ॥ तारकाचित्रकुसुमेग्रहनक्षत्रवंधुरे ॥ भयेष्वभयदेव्यो
म्निदेवदैत्यापराजिते ॥ ५२ ॥ हर्यश्वरथसंयुक्तमुक्ताशोभासमन्वितम् ॥ ददृशुस्तेस्थितंदेवंदिव्यलोकमयेरथे ॥ ५३ ॥ तेकृतांजलयःसर्वेदेवाइंद्रपुरोग
माः ॥ जयशब्दंपुरस्कृत्यशरण्यंशरणंगताः ॥ ५४ ॥ एतेषांचगिरःश्रुत्वासविष्णुर्देवदैवतः ॥ मनश्चक्रेविनाशायदानवानांमहामृधे ॥ ५५ ॥ आकाशे
तुस्थितोविष्णुरुत्तमंवपुराश्रितः ॥ उवाचदेवताःसर्वाःसप्रतिज्ञमिदंवचः ॥ ५६ ॥ शांतिंव्रजतभद्रंवोमाभैष्टमरुतांगणाः ॥ जितामेदानवाःसर्वेत्रैलोक्यंप
रिगृह्यताम् ॥ ५७ ॥ ततोस्यसत्यसंधस्यविष्णोर्वाक्येनतोषिताः ॥ देवाःप्रीतिंपरांजग्मुःप्राश्यामृतमिवोत्तमम् ॥ ५८ ॥ ततस्तमश्चसंहृत्यविने
शुश्चवलाहकाः ॥ प्रववुश्चशिवावाताःप्रसन्नाश्चदिशोदश ॥ ५९ ॥ शुद्धप्रायाणिज्योतींषिसोमंचक्रुःप्रदक्षिणम् ॥ नविग्रहंग्रहाश्चक्रुःप्रसन्नाश्चापि
सिंधवः ॥ १६० ॥ विरजाअभवन्मार्गालोकाःस्वर्गादयस्त्रयः ॥ यथार्थमूहुस्सरितश्चुक्षुभेनतथार्णवः ॥ ६१ ॥ आसन्छुभानीन्द्रिया
णिनराणामंतरात्मसु ॥ महर्षयोवीतशोकावेदानुच्चैरधीयत ॥ ६२ ॥ यज्ञेषुचहविःपाकंशिवमापचपावकः ॥ प्रवृत्तधर्मसंवृत्तालोकामुदितमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नसाः ॥ ६३ ॥ विष्णोःसत्यप्रतिज्ञस्यश्रुत्वारिनिधनागिरः ॥ ततोभयंविष्णुमुखाच्छ्रुत्वादैतेयदानवाः ॥ ६४ ॥ उद्योगंविपुलंचक्रुर्युद्धायविजयायच ॥
मयस्तुकांचनमयंत्रिनल्वांतरमव्ययम् ॥ ६५ ॥ चतुश्चक्रंसुविपुलंसुकल्पितमहायुधम् ॥ किंकिणीजालनिर्घोषंद्वीपिचर्मपरिष्कृतम् ॥ ६६ ॥ रुचिरंर
श्मिजालैश्चहैमजालैश्चशोभितम् ॥ ईहामृगगणाकीर्णंपक्षिसंघविराजितम् ॥ ६७ ॥ दिव्यास्त्रशस्त्ररुचिरंपयोधरनिनादितम् ॥ स्वक्षंरथवरोदारंसूपस्थंग
गनोपमम् ॥ ६८ ॥ गदापरिघसंपूर्णंमूर्तिमंतमिवार्णवम् ॥ हेमकेयूरवलयंचंद्रमंडलकूबरम् ॥ ६९ ॥ सपताकध्वजोपेतंसादित्यमिवमंदरम् ॥ गजेंद्राभो
गवपुषंक्वचित्केसरवर्चसम् ॥ १७० ॥ युक्तमृक्षसहस्रेणसुधारांबुदनादितम् ॥ दीप्तमाकाशगंदिव्यंरथंपररथारुजम् ॥ ७१ ॥ अध्यतिष्ठद्रणाकांक्षीमेरुंदीप्त
मिवांशुमान् ॥ तारस्तुक्रोशविस्तारमायामेचतथाविधम् ॥ ७२ ॥ शैलकूबरसंकाशंनीलांजनचयोपमम् ॥ काललोहस्यरत्नानांसमूहाबद्धकूबरम् ॥ ७३ ॥
तिमिरोद्गारकिरणंगर्जंतमिवतोयदम् ॥ लोहजालेनमहतासगवाक्षेणदंशितम् ॥ ७४ ॥ आयसैःपरिघैःपूर्णंक्षेपणीयैश्चमुद्गरैः ॥ प्रासैःपाशैश्चविततैरसं
युक्तैश्चकण्टकैः ॥ ७५ ॥ शोभितंत्रासनीयैश्चतोमरैःसपरश्वधैः ॥ उद्यतंद्विषतांहेतोर्द्वितीयमिवमंदरम् ॥ ७६ ॥ युक्तंखरसहस्रेणसोऽध्यारोहद्रथोत्तमम् ॥
विरोचनस्तुसंक्रुद्धोगदापाणिरवस्थितः ॥ ७७ ॥ प्रमुखेतस्यसैन्यस्यदीप्तशृंगइवाचलः ॥ युक्तंहयसहस्रेणहयग्रीवस्तुदानवः ॥ ७८ ॥ व्यूहितंदानवव्यूहंप
रिचक्रामवीर्यवान् ॥ विप्रचित्तिसुतःश्वेतःश्वेतकुंडलभूषणः ॥ ७९ ॥ स्यंदनंवाहयामासपरानीकस्यमर्दनः ॥ व्यायतंकिष्कुसाहस्रंधनुर्विस्फारयन्महत् ॥ १८० ॥
सचाहवमुखेतस्थौसप्ररोहइवाचलः ॥ खरस्तुविष्किरिन्क्रोधान्नेत्राभ्यांरोषजंजलम् ॥ ८१ ॥ स्फुरद्दंतौष्ठनयनःसंग्रामंसोभ्यकांक्षत ॥ त्वष्टात्वष्टाद
शहयंयानमास्थायदानवः ॥ ८२ ॥ दिव्यव्यूहप्रतीकाशायुद्धायाभिमुखःस्थितः ॥ अरिष्टोबलिपुत्रश्चवरिष्ठोदुर्धरायुधः ॥ ८३ ॥ युद्धायाभिमुखस्तस्थौ
धराधरविकंपनः ॥ किशोरस्त्वतिसंहर्षात्किशोरइवचोदितः ॥ ८४ ॥ अभवद्दैत्यमध्येसग्रहमध्येयथारविः ॥ लंबस्तुनवमेघाभःप्रलंबांबरभूष
णः ॥ ८५ ॥ दैत्यव्यूहगतोभातिसनीहारइवांशुमान् ॥ वसुंधराभस्तदनुदशनौष्ठेक्षणायुधः ॥ ८६ ॥ हसंस्तिष्ठतिदैत्यानाम्मध्येक्रूरमहाग्रहः ॥
अन्येहयगतास्तत्रमत्तेभेंद्रगताःपरे ॥ ८७ ॥ सिंहव्याघ्रगताश्चान्येवराहर्क्षेषुचापरे ॥ केचित्खरोष्ट्रयातारःकेचित्तोयदवाहनाः ॥ ८८ ॥ पत्तयश्चापरेदै
त्याभीषणाविकृताननाः ॥ एकपादास्त्वपादाश्चननृतुर्युद्धकांक्षिणः ॥ ८९ ॥ आस्फोटयंतोबहवःस्वनंतश्चतथापरे ॥ दृप्तशार्दूलनिर्घोषाने
दुर्दानवपुङ्गवाः ॥ १९० ॥ तेगदापरिघैर्वीरैःशिलामुद्गरपाणयः ॥ बाहुभिःपरिघाकारैस्तर्जयंतिस्मदेवताः ॥ ९१ ॥ प्रासैःखड्गैश्चपाशैश्चतो
मरांकुशपट्टिसैः ॥ चिक्रीडुस्तेशतघ्नीभिःशतधारैश्चमुद्गरैः ॥ ९२ ॥ खड्गशैलैश्चशैलैश्चपरिघैश्चोद्यतायुधैः ॥ युक्तंबलाहकगणैःसर्वतःसंवृतंन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भः ॥९३॥ एवंतद्दानवंसैन्यंसर्वसत्वमदोत्कटम् ॥ देवताभिमुखंतस्थौमेघानीकमिवोदितम् ॥९४॥ रेजेचतद्दैत्यसहस्रगाढंवाय्वग्निशैलांबुदतोयकल्पम् ॥
बलंबलौघाकुलमभ्युदीर्णंयुयुत्सयोन्मत्तमिवावभासे ॥ ९५ ॥ श्रुतस्तेदैत्यसैन्यस्यविस्तारःकुरुनंदन ॥ सुराणामपिसैन्यस्यविस्तरंवैष्णवंशृणु ॥१९६ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदैत्यसेनावर्णनंनामचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥४०॥ पुलस्त्यउवाच ॥ आदित्यावसवोरुद्राअश्विनौचमहाबलौ॥सबलाःसानु
गाश्चैवसंनह्यन्तयथाक्रमम् ॥ १ ॥ पुरुहूतश्चपुरतोलोकपालःसहस्रदृक् ॥ ग्रामणीःसर्वदेवानामारुरोहवरद्विपम् ॥ २ ॥ सव्येचास्यरथःपार्श्वेपक्षिप्रवरके
तनः ॥ सुचारुचक्रचरणोहैमच्छत्रपरिष्कृतः ॥ ३ ॥ देवगंधर्वयक्षौघैरनुयातःसहस्रशः ॥ दीप्तिमद्भिश्चस्वर्गस्थैर्ब्रह्मर्षिभिरभिष्टुतः ॥४॥वज्रविस्फारि
तोद्भूतैर्विद्युदिंद्रायुधप्रभैः ॥ युक्तंबलाहकगणैःपर्वतैरिवकामगैः ॥ ५ ॥ यमारूढःसभगवान्पर्यैतिसकलंजगत् ॥ हविर्दानेषुगायंतिविप्रामखमुखेस्थि
ताः ॥ ६ ॥ स्वर्गसंग्रामयातेषुदेवतूर्यनिनादिषु ॥ सेंद्रंतमुपनृत्यंतिशतशोह्यप्सरोगणाः ॥ ७ ॥ केतुनानागराजेनराजमानोयथारविः ॥ यु
क्तोहयसहस्रेणमनोमारुतरंहसा ॥ ८ ॥ सम्यग्रथवरोभातियुक्तोमातलिनानदा ॥ कृत्स्नःपरिवृतोमेरुर्भास्करस्येवतेजसा ॥ ९ ॥ यमस्तुदंडमुद्यम्यका
लयुक्तंचमुद्गरं ॥ तस्थौसुरगणानीकेदैत्यानांचैवदर्शयन् ॥ १० ॥ चतुर्भिःसागरैर्युक्तोलेलिहानैश्चपन्नगैः ॥ शंखमुक्तांगदधरोबिभ्रत्तोयमयंवपुः ॥ ११ ॥
कालपाशान्समाविध्यहयैःशशिकरोपमैः ॥ वाय्वीरितजलाकारैःकुर्वन्लीलाःसहस्रशः ॥ १२ ॥ पांडुरोद्धूतवसनःप्रवालरुचिरांगदः ॥ मणिश्यामोत्तमवपु
र्हारकेणार्चितोदरः ॥ १३ ॥ वरुणःपाशधृङ्मध्येदेवानीकस्यतस्थिवान् ॥ युद्धवेलामभिलषन्भिन्नवेलइवार्णवः ॥ १४ ॥ यक्षराक्षससैन्येनगुह्यकानांगणैर
पि ॥ युक्तश्चशंखपद्माभ्यांनिधीनामाधिपःप्रभुः ॥ १५ ॥ राजराजेश्वरःश्रीमान्गदापाणिरदृश्यत ॥ विमानयोधीधनदोविमानेपुष्पकेस्थितः ॥ १६ ॥
सराजराजःशुशुभेयक्षेशोनरवाहनः ॥ पूर्वपक्षेसहस्राक्षःपितृराजश्चदक्षिणे ॥ १७ ॥ वरुणःपश्चिमेपक्षउत्तरेनरवाहनः ॥ चतुःपक्षाश्चचत्वारोलो
कपालामहाबलाः ॥१८॥ आत्मदिक्षुचरंतश्चतस्यदेवबलस्यते ॥ सूर्यःसप्ताश्वयुक्तेनरथेनानिलगामिना ॥ १९ ॥ श्रियाजाज्वल्यमानेनदीप्यमानैश्चरश्मि
भिः ॥ उदयास्तमयौचक्रेमेरुपर्यन्तगामिना ॥ २० ॥ त्रिदिवद्वारचक्रेणतपसालोकमव्ययम् ॥ सहस्ररश्मियुक्तेनभ्राजमानेनतेजसा ॥ २१ ॥
चचारमध्येदेवानांद्वादशात्मादिवाकरः ॥ सोमःश्वेतहयोभातिस्यंदनेशीतरश्मिमान् ॥ २२ ॥ हिमतोयप्रपूर्णाभिर्भाभिराह्लादयञ्जगत् ॥ तमृक्षयोगानुग
तांशिशिरांशुंद्विजेश्वरम् ॥ २३ ॥ शशच्छायांकिततनुंनैशस्यतमसःक्षयम् ॥ ज्योतिषामीश्वरंव्योम्निरसदंप्रभुमव्ययम् ॥ २४ ॥ ओषधीनांपवित्रा
णांनिधानममृतस्यच ॥ जगतःपरमंभागंसौम्यंसर्वमयंरसम् ॥ २५ ॥ ददृशुर्दानवाःसोमंहिमप्रहरणंस्थितम् ॥ यःप्राणःसर्वभूतानांपंचधाभिद्यते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नृषु ॥२६॥ सप्तस्कंधगतोलोकांस्त्रीन्दधारचकारच ॥ यमाहुरग्निकर्त्तारंसर्वप्रभवमीश्वरम् ॥२७॥ सप्तस्वरगतायस्ययोनिर्गीर्भिरुदीर्यते ॥ यंवदंतिचलंभूतं
यंवदंत्यशरीरिणम् ॥२८॥ यमाहुराकाशगमंशीघ्रगंशब्दयोनिजम् ॥ सवायुःसर्वभूतायुरुद्धतःस्वेनतेजसा ॥२९॥ ववौप्रव्यथयन्दैत्यान्प्रतिलोमंसतोयदः ॥
मारुतोदेवगंधर्वैर्विद्याधरगणैःसह ॥३०॥ चिक्रीडरश्मिभिश्शुभ्रैर्निर्मुक्तैरिवपन्नगैः ॥ सृजंतःसर्पपतयस्तीव्रंरोषमयंविषम् ॥ ३१ ॥ शरभूताविलग्नाश्चचेर्व्या
त्ताननादिवि ॥ पर्वताश्चशिलाशृंगैःशतशाखैश्चपादपैः ॥ ३२ ॥ उपतस्थुःसुरगणान्प्रहर्तुंदानवंबलम् ॥ यःसदेवोहृषीकेशःपद्मनाभस्त्रिविक्रमः ॥ ३३ ॥
युगांतेकृष्णवर्त्माचविश्वस्यजगतःप्रभुः ॥ सर्वयोनिःसमधुहाहव्यभुक्क्रतुसंस्थितः ॥ ३४ ॥ भूम्यम्बुव्योमभूतात्माश्यामःशांतिकरोरिहा ॥ अविघ्नमम
रादीनांचक्रेचक्रगदाधरः ॥ ३५ ॥ सव्येनालम्यमहतींसर्वायुधविनाशिनीं ॥ करेणकालींवपुषाशत्रुकालप्रदांगदां ॥ ३६ ॥ शेषैर्भुजैःप्रदिप्ताभैर्भुजगारिध्वजः
प्रभुः ॥ दधारायुधजालानिशार्ङ्गादीनिमहाबलः ॥ ३७ ॥ सकश्यपस्यात्मभवंद्विजंभुजगभोजनम् ॥ भुजगेंद्रेणवदनेनिविष्टेनविराजितम् ॥ ३८ ॥ अमृतारं
भसंयुक्तंमंदराद्रिमिवोच्छ्रितम् ॥ देवासुरविमर्देषुबहुशोदृष्टविक्रमम् ॥ ३९ ॥ महेंद्रेणामृतस्यार्थेवज्रेणकृतलक्षणम् ॥ विचित्रपत्रवसनंधातुमंतमिवाच
लम् ॥ ४० ॥ स्फीतक्रोधावलंबेनशीतांशुसमतेजसा ॥ भोगिभोगावसक्तेनमणिरत्नेनभास्वता ॥ ४१ ॥ पक्षाभ्यांचारुपत्राभ्यामावृतंदिविलीलया ॥ युगां
तेसेंद्रचापाभ्यांतोयदाभ्यामिवांवरम् ॥४२॥ नीललोहितपीताभिःपताकाभिरलंकृतम् ॥ अरुणावरजंश्रीमानारुह्यसमरेप्रभुः ॥ ४३ ॥ सुवर्णवर्णपुषंसुपर्णंखे
चरोत्तमम् ॥ तमन्वयुःसुरगणामुनयश्चसमाहिताः ॥ ४४ ॥ गीर्भिःपरममंत्राभिस्तुष्टुवुश्चगदाधरम् ॥ तद्वैश्रवणसंश्लिष्टंवैवस्वतपुरःसरम् ॥ ४५ ॥
वारिराजपरिक्षिप्तंदेवराजविराजितम् ॥ पवनाबद्धनिर्घोषंसंप्रदीप्तहुताशनम् ॥ ४६ ॥ विष्णोर्जिष्णोःसहिष्णोश्चभ्राजिष्णोस्तेजसावृतम् ॥ बलं
बलवदुद्रिक्तेयुद्धायसमवर्तत ॥ ४७ ॥ स्वस्त्यस्तुदेवेभ्यइतिबृहस्पतिरभाषत ॥ स्वस्त्यस्तुदैत्येभ्यइतिउशनावाक्यमाददे ॥ ४८ ॥ ताभ्यां
बलाभ्यांसंजज्ञेतुमुलोविग्रहस्तथा ॥ सुराणामसुराणांचपरस्परजयैषिणाम् ॥ ४९ ॥ दानवादैवतैःसार्द्धंनानाप्रहरणोद्यमाः ॥ समीयुर्युध्यमा
नावैपर्वताइवपर्वतैः ॥ ५० ॥ तत्सुरासुरसंयुक्तंयुद्धमत्यद्भुतंबभौ ॥ धर्माधर्मसमायुक्तंदर्पेणविनयेनच ॥ ५१ ॥ ततोहयैःप्रजवितैर्वारणै
श्चप्रचोदितैः ॥ उत्पतद्भिश्चगगनेसासिहस्तैःसमंततः ॥ ५२ ॥ क्षिप्यमाणैश्चमुसलैःसंपतद्भिश्चसायकैः ॥ चापैर्विस्फार्यमाणैश्चपात्यमानैः
सुदारुणैः ॥ ५३ ॥ तद्युद्धमभवद्घोरंदेवदानवसंकुलम् ॥ जगतस्त्रासजननंयुगसंवर्तकोपमम् ॥ ५४ ॥ स्वहस्तमुक्तैःपरिघैर्मुद्गरैश्चैवपर्वतैः ॥ दानवा
स्समरेजघ्नुर्देवानिंद्रपुरोगमान् ॥ ५५ ॥ तेवध्यमानाबलिभिर्दानवैर्जितकाशिभिः ॥ विषण्णवदनादेवाजग्मुरार्तिंपरांमृधे ॥ ५६ ॥ तेचास्त्रशूलमथिताः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परिवैर्भिन्नमस्तकाः ॥ भिन्नोरस्कादितिसुतैःस्रवद्रक्तारणेबहु ॥ ५७ ॥ सूदिताःशरजालैश्चनिर्यत्नाश्चशरैःकृताः ॥ प्रविष्टादानवींमायांनशेकु
स्तेविचेष्टितम् ॥ ५८ ॥ उत्तंभितमिवाभातिनिष्प्राणसदृशाकृति ॥ बलंसुराणामसुरैर्निष्प्रयत्नायुधंकृतम् ॥ ५९ ॥ दैत्यचापच्युतान्घोरां
श्छित्वावज्रेणतान्शरान् ॥ शक्रोदैत्यबलंघोरंविवेशबहुलोचनः ॥ ६० ॥ सदैत्यप्रमुखान्सर्वान्हत्वादैत्यबलंमहत् ॥ तामसेनास्त्रजालेनतमोभूत
मथाकरोत् ॥ ६१॥ तेन्योन्यंनान्वबुध्यंतदैत्यानांवाहनानिच ॥ घोरेणतमसाविष्टाःपुरुहूतस्यतेजसा ॥ ६२ ॥ मायापाशैर्विमुक्तास्तुयत्नवंतः
सुरोत्तमाः ॥ शिरांसिदैत्यसंघानांतमोभूतान्यपातयन् ॥ ६३ ॥ अपध्वस्ताविसंज्ञाश्चतमसानीलवर्चसा ॥ पेतुस्तेदानवास्सद्यश्छिन्नपक्षाइवा
द्रयः ॥ ६४ ॥ तत्राभिभूतदैत्येंद्रमंधकारमिवांतरं ॥ दानवंदेहसदनंतमोभूतमिवाभवत् ॥ ६५ ॥ तथासृजन्महामायांमयस्तांतामसींदहन्॥
युगांतोद्योतजननींसृष्टामौर्वेणवह्निना ॥ ६६ ॥ सददाहचतांशार्क्रीमायामयविकल्पिता ॥ दैत्याश्चादित्यवपुषासद्यउत्तस्थुराहवे ॥६७॥ मायामौर्वी
समासाद्यदह्यमानादिवौकसः ॥ भेजिरेचंद्रविषयंशीतांशुसलिलह्रदम् ॥ ६८ ॥ तेदह्यमानाऔर्वेणवह्निनानष्टचेतसः ॥ शशंसुर्वज्रिणंदेवाःसंतप्ताः
शरणैषिणः ॥ ६९ ॥ संतप्तेमायथासैन्येहन्यमानेचदानवैः ॥ चोदितोदेवराजेनवरुणोवाक्यमब्रवीत् ॥ ७० ॥ पुराब्रह्मर्षिजःशक्रतपस्तेपेसुदा
रुणम् ॥ उर्वःसपूर्वंतेजस्वीसदृशोब्रह्मणोगुणैः ॥ ७१ ॥ तंतपंतमिवादित्यंतपसाजगदव्ययं ॥ उपतस्थुर्मुनिगणादेवादेवर्षिभिःसह ॥ ७२ ॥ हिरण्यक
शिपुश्चैवदानवोदानवेश्वरः ॥ ऋषिंविज्ञापयामासपुरापरमतेजसम् ॥ ७३ ॥ ऊचुर्ब्रह्मर्षयस्तेतुवचनंधर्मसंहितम् ॥ ऋषिवंशेषुभगवंश्छिन्नमूल
मिदंकुलं ॥ ७४ ॥ एकस्त्वमनपत्यश्चगोत्रायान्योनविद्यते ॥ कौमारंव्रतमास्थायक्लेशमेवानुवर्तसे ॥ ७५ ॥ बहूनिविप्रगोत्राणिमुनीनांभा
वितात्मनाम् ॥ एकदेहानितिष्ठंतिविविक्तानिविनाप्रजाः ॥ ७६ ॥ एवंभूतेषुसर्वेषुपुत्रैर्मेनास्तिकारणम् ॥ भवांश्चतापसश्रेष्ठःप्रजाप
तिसमद्युतिः ॥ ७७ ॥ तत्प्रवर्तस्ववंशायवर्धयात्मानमात्मना ॥ समाधत्स्वोर्जितंतेजोद्वितीयांकुरुवैतनुं ॥ ७८ ॥ सएवमुक्तोमुभिर्मुनिर्मनासिता
डितः ॥ जगर्हतानृषिगणान्वचनंचेदमब्रवीत् ॥ ७९ ॥ यथाहिविहितोधर्मोमुनीनांशाश्वतःपुरा ॥ आर्षंहिकेवलंकर्मवन्यमूलफलाशिनः ॥८०॥ ब्रह्मयो
नौप्रसूतस्यब्राह्मणस्यात्मवर्तिनः ॥ ब्रह्मचर्यंसुचरितंब्रह्माणमपिचालयेत् ॥ ८१ ॥ जनानांवृत्तयस्तिस्रोयेगृहाश्रमवासिनः ॥ अस्माकंचवनेवृत्तिर्वनाश्रम
निवासिनां॥८२॥अब्भक्षावायुभक्षाश्चदंतोलूखलिनस्तथा॥अश्मकुट्टादयोयत्रपंचाग्नितपसश्चये ॥८३॥ एतेतपसितिष्ठंतोव्रतैरपिसुदुश्चरैः॥ब्रह्मचर्यंपुरस्कृ
त्यप्रार्थयंतिपरांगतिम् ॥८४॥ ब्रह्मचर्याद्ब्राह्मणस्यब्राह्मणत्वंविधीयते॥एवमाहुःपरेलोकेब्रह्मचर्यविदोजनाः ॥८५॥ ब्रह्मचर्येस्थितोधर्मोब्रह्मचर्येस्थितंतपः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

येस्थिताब्रह्मचर्येतुब्राह्मणादिवितेस्थिताः॥८६॥नास्तियोगंविनासिद्धिर्नास्तियोगंविनायशः॥ नास्तिलोकेयशोमूलंब्रह्मचर्यात्परंतप॥८७॥योनिगृह्येंद्रिय
ग्रामंभूतग्रामंचपंचकम् ॥ ब्रह्मचर्यंसमाधत्तेकिमतःपरमंतपः ॥८८॥ अयोगकेशधरणमसंकल्पव्रतक्रिया ॥ अब्रह्मचर्याचर्याचत्रयंस्याद्दंभसंज्ञितं ॥ ८९ ॥
कदाराःक्वचसंयोगःक्वचभावविपर्ययः ॥ नन्वियंब्रह्मणासृष्टामनसामानसीप्रजा ॥ ९० ॥ यद्यस्तितपसोवीर्यंयुष्माकंविजितात्मनाम् ॥ सृजध्वंमानसा
न्पुत्रान्प्राजापत्येनकर्मणा॥९१॥ मनसानिर्मितायोनिराधातव्यातपस्विभिः ॥ नोदारयोगंबीजंचव्रतमुक्तंतपस्विनां ॥ ९२॥ यदिदंलुप्तधर्माख्यंयुष्माभि
रिहनिर्भयैः ॥ व्याहृतंसद्भिरत्यर्थमसद्भिरिवसंमतं॥९३॥वपुर्दीप्तांतरात्मानमेषकृत्वामनोमयं ॥ दारयोगंविनास्रक्ष्येपुत्रमात्मतनूरुहं॥९४॥एवमात्मानमा
त्मामेद्वितीयंजनयिष्यति ॥ प्राजापत्येनविधिनादिधक्षंतामिवप्रजाः ॥ ९५ ॥ वरुणउवाच ॥ उर्वस्तुतपसाविष्टोनिवेश्योरुंहुताशने ॥ ममंथैकेनदर्भेणपुत्र
स्यप्रसवारणिं ॥ ९६ ॥ तस्योरुंसहसाभित्वावरोसौह्यग्निरुत्थितः ॥ जगतोदहनाकांक्षीपुत्रोग्निस्समपद्यत ॥ ९७ ॥ उर्वस्योरुंविनिर्भिद्यऔर्वोनामांतको
नलः ॥ दिधक्षुरिवलोकांस्त्रीन्जज्ञेपरमकोपनः ॥ ९८ ॥ उत्पद्यमानश्चोवाचपितरंदीनयागिरा ॥ क्षुधामेबाधतेतातजगद्भक्षेत्यजस्वमां ॥ ९९ ॥ त्रिदि
वारोहिभिर्ज्वालैर्जृम्भमाणोदिशोदश ॥ निर्दहन्सर्वभूतानिववृधेसोंतकोपमः ॥१०० ॥ एतस्मिन्नंतरेब्रह्मामुनिमुर्वंसमागतः ॥ उवाचवार्यतांपुत्रोजगतस्त्वं
दयांकुरु ॥ १ ॥ अस्यापत्यस्यतेविप्रकरिष्येसाह्यमुत्तमं ॥ तथ्यमेतद्वचःपुत्रशृणुत्वंवदतांवर ॥ २ ॥ और्वउवाच ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मियन्मे
त्वंभगवन्शिशोः ॥ मतिमेतांददासीहपरमात्मन्हितायवै ॥ ३ ॥ प्रभातकालेसंप्राप्तेकांक्षितव्येसमागमे ॥ भगवंस्तर्पितःपुत्रःकैर्हव्यैःप्राप्स्यतेसु
खम् ॥ ४ ॥ कुत्रचास्यनिवासः स्याद्भोजनंतुकिमात्मकम् ॥ विधास्यतीहभगवान्वीर्यंतुल्यंमहौजसः ॥ ५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ बडवामुखेचवसतिःसमुद्रेवै
भविष्यति ॥ ममयोनिर्जलंविप्रतच्चामेयंव्रजत्वयं॥६॥ तत्रायमास्तेनियतंपिबन्वारिमयंहविः ॥ तद्वारिविस्तरंविप्रविसृजाम्यालयंचतम् ॥ ७॥ ततोयुगां
तेभूतानामेषचाहंचपुत्रक ॥ सहितोविचरिष्यावोनिष्पुराणकराविह ॥ ८ ॥ एषोग्निरंतकालेतुसलिलाशीमयाकृतः ॥ दहनः सर्वभूतानांसदेवा
सुररक्षसाम् ॥ ९ ॥ एवमस्त्वितितंसोग्निः संवृतज्वालमंडलः ॥ प्रविवेशार्णवमुखंनत्वोर्वंपितरंप्रभुम् ॥ ११० ॥ प्रतियातस्ततोब्रह्मातेचसर्वेमहर्षयः ॥
और्वस्याग्नेःप्रभावज्ञाःस्वांस्वांगतिमुपागताः ॥ ११ ॥ हिरण्यकशिपुर्दृष्ट्वातदातन्महदद्भुतम् ॥ उर्वंप्रणतसर्वांगोवाक्यमेतदुवाचह ॥ १२ ॥ भगव
न्नद्भुतमिदंसंवृत्तंलोकसाक्षिकम् ॥ तपसातेमुनिश्रेष्ठपरितुष्टःपितामहः ॥ १३ ॥ अहंतुतवपुत्रस्यतवचैवमहाव्रत ॥ भृत्यइत्यवगंतव्यःश्लाघ्यस्त्वामि
हकर्मणा ॥ १४ ॥ तन्मांपश्यसमापन्नंतवैवाराधनेरतम् ॥ यदिसीदेन्मुनिश्रेष्ठतवैवस्यात्पराजयः ॥ १५ ॥ उर्वउवाच ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यस्यतेहंगुरुर्मतः ॥ नास्तितेतपसानेनभयंचैवेहसुव्रत ॥ १६ ॥ तामेवमायांगृह्णीष्वममपुत्रेणनिर्मिताम् ॥ निरिंधिनामग्निमयींदुःस्पर्शांपावकैरपि ॥
॥ १७ ॥ एषातेस्वस्यवंशस्यवशगारिविनिग्रहे ॥ रक्षिष्यत्यात्मपक्षंचविपक्षंचप्रधक्ष्याति ॥ १८ ॥ वरुणउवाच ॥ एषादुर्विषहामायादेवैरपिदुरासदा ॥
और्वेणनिर्मितापूर्वंपावकेनोर्वसूनुना ॥ १९ ॥ तस्मिंस्तुव्यथितेदैत्येनिर्वीर्यैषानसंशयः ॥ शापोह्यस्याःपुरादत्तः सृष्टायेनैवतेजसा ॥ १२० ॥
यद्येषाप्रतिहंतव्याकर्तव्योभगवान्सुखी ॥ दीयतांमेसखोशक्रतोययोनिर्निशाकरः ॥ २१ ॥ तेनाहंसहसंगम्ययादोभिश्चसमावृतः ॥ मायामेतांहनिष्या
मित्वत्प्रसादान्नसंशयः ॥ २२ ॥ एवमस्त्वितिसंहृष्टः शक्रस्त्रिदशवर्धनः ॥ संदिदेशाग्रतः सोमंयुद्धायाशिशिरायुधम् ॥ २३ ॥ गच्छसोमसहायन्त्वं
कुरुपाशधरस्यवै ॥ असुराणांविनाशायजयार्थंत्रिदिवौकसाम् ॥ २४ ॥ त्वंमतः प्रतिवीर्यश्चज्योतिषामपिचेश्वरः ॥ त्वन्मयान्सर्वलोकेषुरसान्वेद
विदोविदुः ॥ २५ ॥ त्वयासमोनलोकेस्मिन्विद्यतेशिशिरायुधः ॥ क्षयवृद्धीतवाव्यक्तेसागरेचैवचांबरे ॥ २६ ॥ प्रवर्तयस्यहोरात्रात्कालंसंमोह
यन्जगत् ॥ लोकच्छायामयंलक्ष्मतवांकःशशविग्रहः ॥ २७ ॥ नविदुःसोमतेमायांयेचनक्षत्रयोनयः ॥ त्वमादित्यपथादूर्ध्वंज्योतिषांचोपरिस्थितः ॥
॥ २८ ॥ तमः प्रोत्सार्यसहसाभासयस्यखिलंजगत् ॥ शीतभानुर्हिमतनुर्ज्योतिषामधिपःशशी ॥ २९ ॥ अपितत्काल्योगात्माइज्योयज्ञरथोव्य
यः ॥ ओषधीशःक्रियायोनिरपांयोनिरनुष्णगुः ॥ १३० ॥ शीतांशुरमृताधारश्चपलःश्वेतवाहनः ॥ त्वंकांतिः कांतवपुषांत्वंसोमः सोमपायि
नाम् ॥ ३१ ॥ सौम्यस्त्वंसर्वभूतानांतिमिरघ्नस्त्वमृक्षराट् ॥ तद्गच्छत्वंमहासेनवरुणेनवरूथिना ॥ ३२ ॥ शमयस्वासुरींमायांययादह्या
महेरणे ॥ ॥ सोमउवाच ॥ ॥ यन्मांवदसियुद्धार्थंदेवराजवरप्रद ॥ ३३ ॥ एषवर्षामिशिशिरंदैत्यमायापकर्षणं ॥ एतान्मेशीतनिर्दग्धान्पश्यस्वहिमवेष्टि
तान् ॥ ३४ ॥ तथाहिमकरोत्सृष्टाःसपाशाहिमवृष्टयः ॥ वेष्टयंतिचतान्दैत्यान्वायुर्मेघगणानिव ॥ ३५ ॥ तौपाशशीतांशुधरौवरुणेंदूमहाबलौ ॥ जघ्नतु
र्हिमपातैश्चपाशपातैश्चदानवान् ॥ ३६ ॥ द्वावंबुनाथौसमरेतौपाशहिमयोधिनौ ॥ मृधेचेरतुरंभोभिःक्षुब्धाविवमहार्णवौ ॥ ३७ ॥ ताभ्यामापूरितंसर्वंतद्दा
नवबलंमहत् ॥ जगत्संवर्त्तकांभोदैःप्रवर्षैरिवसंवृतं॥३८॥तावुद्यतावंबुनाथौशशांकवरुणावुभौ॥शमयामासतुस्तांतुमायांदैत्येन्द्रनिर्मितां॥३९॥शीतांशुजा
लनिर्दग्धाःपाशैश्चास्कंदितारणे॥नशेकुश्चलितुंदैत्याविशिरस्काइवाद्रयः॥१४०॥शीतांशुनिहतास्तेतुदैत्यस्सर्वेनिपातिताः॥हिमप्लावितसर्वांगानिरूष्मा
णइवाग्नयः ॥ ४१ ॥ तेषांतुदिविदैत्यानांनिपतंतिशुभानिवै ॥ विमानानिविचित्राणिनिपतंत्युत्पतंतिच ॥ ४२ ॥ तान्पाशहस्तग्रथितान्छादितान्शीतर ॥ १२४ ॥
श्मिभिः॥मयोददर्शमायावीदानवान्दिविदानवः ॥ ४३ ॥ सशैलजालांविततांखड्गपट्टसहासिनीम् ॥ पादपोत्करकूटस्थांकंदराकीर्णकाननां ॥ ४४ ॥ सिंह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

व्याघ्रगणाकीर्णांनदद्भिर्देवयूथपैः ॥ ईहामृगगणाकीर्णांपवनाघूर्णितद्रुमाम् ॥ ४५ ॥ निर्मितांस्वेनपुत्रेणकूजंतींदिविकामगां ॥ प्रथितांपार्वतींमायांस
सृजेससमंततः ॥ ४६ ॥ सासिशब्दैश्शिलावर्षैःसंपतद्भिश्चपादपैः ॥ जघानदेवसंघांस्तेदानवानभ्यजीवयत् ॥ ४७ ॥ नैशाकरीवारुणीचमायेअंतर्हितेत
दा ॥ अभवद्घोरसंचारापृथिवीपर्वतैरिव ॥ ४८ ॥ नचारुद्धोद्रुमगणैर्देवोदृश्यतकश्चन ॥ तदपध्वस्तधनुषंभग्नप्रहरणाविलम्॥४९॥निष्प्रयत्नंसुरानीकंवर्ज
यित्वागदाधरं ॥ सहियुद्धगतःश्रीमानीशोनस्मव्यकंपत॥१५०॥सहिष्णुत्वाज्जगत्स्वामीनचुक्रोधगदाधरः॥कालज्ञःकालमेघाभःसमीक्षन्कालमाहवे॥५१॥
देवासुरविमर्दंचद्रष्टुकामस्तदाहरिः ॥ ततोभगवतादिष्टौरणेपावकमारुतौ॥५२॥ चोदितौविष्णुवाक्येनततोमायांव्यकर्षतां॥ताभ्यामुद्भ्रांतवेगाभ्यांप्रवृद्धा
भ्यांमहाहवे ॥५३॥ दग्धासापार्वतीमायाभस्मीभूताननाशह॥सोनिलोनलसंयुक्तस्सोनलश्चानिलाकुलः॥५४॥दैत्यसेनांददहतुर्युगांतेष्विवमूर्च्छितौ॥वायुः
प्रजवितस्तत्रपश्चादग्निश्चमारुतात् ॥५५॥ चेरतुर्दानवानीकेक्रीडंतावनलानिलौ ॥ भस्मंभूतेषुभूतेषुप्रपतत्सूत्पतत्सुच॥५६॥ दानवानांविमानेषुनिपतत्सु
समंततः ॥ वातस्कंधापविद्धेषुकृतकर्मणिपावके ॥५७॥ मायावधेप्रवृत्तेतुस्तूयमानेगदाधरे ॥ निष्प्रयत्नेषुदैत्येषुत्रैलोक्येमुक्तबंधने॥५८॥ प्रहृष्टेषुचदेवे
षुसाधुसाध्वितिजल्पिषु॥जयेदशशताक्षस्यदैत्यानांचपराजये॥५९॥दिक्षुसर्वासुशुद्धासुप्रवृत्तेधर्मविस्तरे॥अपावृतेचंद्रपथेस्वस्थानस्थेदिवाकरे ॥१६०॥
प्रवृत्तिस्थेषुभूतेषुनृषुचारित्रवत्सुच ॥ अभिन्नबंधनेमृत्यौहूयमानेहुताशने ॥ ६१ ॥ यज्ञशोभिषुदेवेषुस्वर्गमार्गंदिशत्सुच ॥ लोकपालेषुसर्वेषु
दिक्षुसंधानवर्तिषु ॥ ६२ ॥ भावेतपसिसिद्धानामभावेपापकर्मणाम् ॥ देवपक्षेप्रमुदितेदैत्यपक्षेविषीदति ॥ ६३ ॥ त्रिपादविग्रहेधर्मेऽधर्मेपादपरिग्रहे ॥
अपावृत्तेमहाद्वारेवर्तमानेचसत्पथे ॥ ६४ ॥ लोकेषुधर्मवृत्तेषुप्रवृत्तेष्वाश्रमेषुच ॥ प्रजारक्षणयुक्तेषुराजमानेषुराजसु ॥ ६५ ॥ प्रशांतेषुचलोकेषुशां
तेतमसिदानवे ॥ अग्निमारुतयोस्तस्मिन्वृत्तेसंग्रामकर्मणि ॥ ६६ ॥ तन्मयाविमलालोकास्ताभ्यांजयकृताक्रियाः ॥ तीव्रंदैत्यभयंश्रुत्वामारुताग्नि
कृतंमहत् ॥ ६७ ॥ कालनेमीतिविख्यातोदानवःप्रत्यदृश्यत ॥ भास्कराकारमकुटःशिंजिताभरणांगदः ॥ ६८ ॥ मंदराद्रिप्रतीकाशोमहारजतसंवृतः ॥
शतप्रहरणोदग्रःशतबाहुःशताननः ॥६९॥ शतशीर्षःस्थितःश्रीमान्शतशृंगइवाचलः ॥ कक्षेमहतिसंवृद्धोनिदाघइवपावकः ॥१७०॥ धूम्रकेशोहरिश्म
श्रुर्दंतुरोविकटाननः ॥ त्रैलोक्यांतरविस्तारंधारयन्विपुलंवपुः ॥ ७१ ॥ बाहुभिस्तुलयन्व्योमक्षिपन्पद्भ्यांमहीधरान् ॥ ईरयन्मुखनिःश्वासैर्वृष्टि
कारान्बलाहकान् ॥७२ ॥ तिर्यगायतरक्ताक्षंमंदरोदग्रवर्चसम् ॥ दिधक्षंतमिवायांतंसर्वान्देवगणान्मृधे ॥ ७३ ॥ तर्जयंतंसुरगणांश्छादयंतंदिशोदश ॥
संवर्तकालेद्दीपितंदृष्टंमृत्युमिवोत्थितम् ॥७४॥ सुतलेनोच्छ्र्यवताविपुलांगुलिपर्वणा॥लंबाभरणपूर्णेनकिंचिच्चिलितकर्मणा ॥ ७५ ॥ उच्छ्रितेनाग्रहस्तेन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दक्षिणेनवपुष्मता ॥ दानवान्देवनिहतान्ब्रुवन्तंतिष्टतेतिच ॥७६ ॥ तंकालनेमिंसमरेद्विषतांकालनेमिनम् ॥ वीक्षंतेस्मसुराःसर्वेभयविह्वललोचनाः
॥ ७७ ॥ तंवीक्षंतेस्मभूतानिग्रसंतंकालनेमिनम् ॥ त्रिविक्रमंविक्रमंतंनारायणमिवापरम् ॥ ७८ ॥ सोभ्युच्छ्रयंपुनः प्राप्तोमारुताघूर्णितांबरः ॥
प्राक्रामदसुरोयोद्धुंत्रासयन्सर्वदेवताः ॥७९॥ समेयिवान्सुरेंद्रेणपरिष्वक्तोभ्रमत्रणे ॥ कालनेमिर्बभौदैत्यःसविष्णुरिवमंदरः॥१८०॥अथविव्यथिरेदेवाःसर्वेश
क्रपुरोगमाः ॥ कालनेमिनमायांतंदृष्ट्वाकालमिवापरम् ॥ ८१ ॥ दानवानुपिप्रीषुः कालनेमिर्महासुरः ॥ व्यवर्धतमहातेजास्तपांतेजलदोय
था ॥ ८२ ॥ तंत्रैलोक्यांतरगतंदृष्ट्वातेदानवेश्वराः ॥ उत्तस्थुरपरिश्रांताः पीत्वेवामृतमुत्तमम् ॥ ८३ ॥ तेवीतभयसंत्रासामयतारपुरोगमाः ॥ तार
कामयसंग्रामेसततंजितकाशिनः ॥ ८४॥ रेजुरायोधनगतादानवायुद्धकांक्षिणः ॥ मंत्रमभ्यसतांतेषांव्यूहंचपरिधावताम् ॥ ८५ ॥प्रेक्षतांचाभवत्प्रीतिर्दान
वंकालनेमिनम् ॥ येतुतत्रमयस्यासन्मुख्यायुद्धपुरस्सराः ॥८६ ॥ तेतुसर्वेभयंत्यक्त्वाहृष्टायोद्धुमुपस्थिताः॥मयस्तारोवराहश्चहयग्रीवश्चदानवः ॥८७॥
विप्रचित्तिसुतःश्वेतःखरलंबावुभावपि ॥ अरिष्टोवलिपुत्रश्चकिशोराख्यस्तथैवच ॥८८॥ सुभानुश्चामरप्रख्यश्चक्रयोधीमहासुरः ॥ एतेस्त्रवेदिनःसर्वेसर्वेतप
सिसुस्थिताः ॥८९ ॥ दानवाःकृतिनोजग्मुःकालनेमिनमुद्धतम् ॥ तेगदाभिस्सुगुर्वीभिश्चक्रैरथपरश्वधैः ॥ १९० ॥ कालकल्पैश्चमुसलैःक्षेपणी
यैश्चमुद्गरैः ॥ अश्मभिश्चाद्रिसदृशैस्तथाशैलैश्चदारुणैः ॥ ९१ ॥ पट्टसैर्भिंडिपालैश्चपरिघैश्चोत्तमायसैः ॥ घातिनीभिश्चगुर्वीभिःशतघ्नीभिस्त
थैवच ॥ ९२ ॥ युगैर्यंत्रैश्चनिर्मुक्तैर्लांगलैरुग्रताडितैः ॥ दोर्भिरायतमानैश्चपाशैश्चपरिघादिभिः ॥ ९३ ॥ भुजंगवक्त्रैर्लेलिहानैर्विसर्पद्भिश्चसाय
कैःवज्रैःप्रहरणीयैश्चदीप्यमानैश्चतोमरैः ॥ ९४ ॥ विकोशैरसिभिस्तीक्ष्णैःशूलैश्चशितनिर्मलैः ॥ दैत्यैःसंदीप्यमानैश्चप्रगृहीतशरासनैः ॥ ९५ ॥
ततःपुरस्कृत्यतदाकालनेमिनमाहवे ॥ सादीप्तशस्त्रप्रवरादैत्यानांरुरुचेचमूः ॥ ९६ ॥ यैर्निमीलितसर्वांगावनालीवांबुदागमे ॥ देवतानामपिचमू
र्मुसुदेशक्रपालिता ॥ ९७ ॥ उपेताशिशिरोष्णाभ्यांतेजोभ्यांचंद्रसूर्ययोः ॥ वायुवेगवतीसौम्यातारागणपताकिनी ॥९८॥ तोयदाबद्धवसनाग्रहनक्ष
त्रहासिनी ॥ यमेंद्रधनदैर्गुप्तावरुणेनचधीमता ॥ ९९ ॥ साप्रदीप्ताग्निपवनानारायणपरायणा ॥ सासमुद्रौघसदृशीदीप्यमानामहाचमूः ॥ २०० ॥
रराजास्त्रवतीभीमायक्षगंधर्वशालिनी ॥ तयोश्चम्वोस्तदानींतुवभूवससमागमः ॥ १ ॥ द्यावापृथिव्योस्संयोगोयथास्याद्युगपर्यये ॥ तद्युद्धमभव ॥ १२६ ॥
द्घोरंदेवदानवसंकुलं ॥ २ ॥ क्षमापराक्रमपरंसदर्पविनयस्यदं ॥ निश्चक्रमुर्वलाभ्यांतुभीमाभ्यांचसुरासुराः ॥ ३ ॥ पूर्वापराभ्यांसंरब्धाः
सागराभ्यामिवांबुदाः ॥ ताभ्यांवलाभ्यांसंहृष्टाश्चेरुस्तेदेवदानवाः ॥ ४ ॥ वनाभ्यांपार्वतीयाभ्यांपुष्पिताभ्यांयथानगाः ॥ समाजघ्नुस्तथाभेरीः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शंखान्दध्मुरनेकशः ॥ २०६ ॥ ॥ ब्रह्मांडंचभुवंचैवदिशश्चसमपूरयन् ॥ ज्याघाततलनिर्घोषोधनुषांकूजितानिच ॥ ६ ॥ दुंदुभीनांचनिर्ह्रादोदै
त्यमंतर्दधुःस्वनम् ॥ तेन्योन्यमभिसंपेतुर्यातयंतःपरस्परम् ॥ ७ ॥ बभंजुर्बाहुभिर्बाहुयुद्धमन्येयुयुत्सवः ॥ देवानामशनीर्घोराःपरिघांश्चोत्तमा
युयुधान् ॥ ८ ॥ निस्त्रिंशान्ससृजुःसंख्येगदागुर्वीश्चदानवाः ॥ गदानिपातैर्भग्नांगाबाणैश्चशकलीकृताः ॥ ९ ॥ परिपेतुर्भृशंकेचित्पुनःकेचित्तुजघ्निरे
ततोरथैश्चतुरगैर्विमानैश्चगजादिभिः ॥ २१० ॥ समीयुस्तेतिसंरब्धारोषादन्योन्यमाहवे ॥ संवर्त्तमानास्समरेसंदष्टौष्ठपुटाननाः ॥ ११ ॥ रथारथै
र्नियुध्यंतेपादाताश्चपदातिभिः ॥ तेषांरथानांतुमुलःसशब्दःशब्दवाहिनाम् ॥ १२ ॥ नभोनिदध्वानयथानभस्येजलदस्वनैः ॥ बभंजिरेरथान्केचि
त्केचित्संमृदितारथैः ॥ १३ ॥ संबाधमन्येसंप्राप्तानशेकुश्चलितुंरथाः ॥ अन्योन्यमध्येसमरेदोर्भ्यामुत्क्षिप्यदंशिताः ॥ १४ ॥ संह्रादमानास्स
बलाजघ्नुस्तत्रासिचर्मिणः ॥ अस्त्रैरन्येविनिर्भिन्नारक्तंवेमुर्हतायुधि ॥ १५ ॥ क्षरज्जलानांसदृशाजलदानांसमागताः ॥ अन्योन्यबाणवर्षेणयुद्धदुर्दि
नमावभौ ॥ १६ ॥ एतस्मिन्नंतरेक्रुद्धःकालनेमिस्सदानवः ॥ अवर्धतसमुद्रौघैःपूर्यमाणइवांबुदः ॥ १७ ॥ तस्यविद्युल्लतापीडाःप्रदीप्ताशनिव
र्षिणः ॥ गात्रैर्नगगिरिप्रख्यैर्विनिपेतुर्बलाहकाः ॥ १८ ॥ क्रोधान्निश्वसतस्तस्यभ्रूभेदस्वेदवर्षिणः ॥ साग्निस्फुलिंगाःप्रततामुखान्निश्चेरुरर्चिषः ॥ १९ ॥
तिर्यगूर्ध्वंचगगनेववृधुस्तस्यबाहवः ॥ पर्वतादिवनिष्क्रांताःपंचास्याइवपन्नगाः ॥ २२० ॥ सोस्त्रजालैर्बहुविधैर्धनुर्भिःपरिघैरपि ॥ दिव्यमाकाश ावव्रे
पर्वतैरुच्छ्रितैरिव ॥ २१ ॥ सोनिलोद्धूतवसनस्तस्थौसंग्रामलालसः ॥ संध्यातपग्रस्तशिलःसाक्षान्मेरुरिवाचलः ॥ २२ ॥ ऊरुवेगप्रमाथैतैःशृंगशै
लाग्रपादपैः ॥ अपातयद्देवगणान्वज्रेणेवमहागिरीन् ॥ २३ ॥ बाहुभिश्चसनिर्स्त्रिंशैश्छिन्नभिन्नाशिरोरुहाः ॥ नशेकुश्चलितुंदेवाःकालनेमिहतायुधि ॥ २४ ॥
मुष्टिभिर्निहताःकेचित्केचिच्चाद्विदलीकृताः ॥ यक्षगंधर्वपतगाःसमहोरगकिन्नराः ॥ २५ ॥ तेनावित्रासिताःपेतुःसमरेकालनेमिना ॥ नशेकुर्यत्न
वंतोपियत्नंकर्तुंविचेतसः ॥ २६ ॥ तेनशक्रःसहस्राक्षोऽस्पंदितःशरबंधनैः ॥ निष्प्रयत्नःकृतःसंख्येचलितुंनशशाकह ॥ २७ ॥ निर्जलां
भोदसदृशोनिर्जलार्णवसप्रभः ॥ निर्व्यापारःकृतस्तेनविपाशोवरुणोमृधे ॥ २८ ॥ रणेवैश्रवणस्तेनपरीतःकालरूपिणा ॥ विलपन्लो
कपालेशस्त्याजितोधनदःक्रियां ॥ २९ ॥ यमःसर्वहरस्तेनमृत्युप्रहरणोरणे ॥ याम्यामवस्थांसंत्यज्यभीतःस्वांदिशमाविशत् ॥ २३० ॥ सलोकपा
लानुत्सार्यहत्वातेषांचकर्मतत् ॥ दिक्षुसर्वासुदेहंस्वंचतुर्धाविदधेतदा ॥ ३१ ॥ सनक्षत्रपथंगत्वादिव्यंस्वर्भानुदर्शितं ॥ जहारलक्ष्मींसोमस्ययच्चास्यविषयं
महत् ॥ ३२ ॥ चालयामासदीप्तांशुंधमद्वारासभास्करं ॥ शासनंचास्यविषयंजहारदिनकर्मच ॥ ३३ ॥ सोग्निंदेवमुखंजित्वाचकारात्मसुखाश्रयं ॥ वायुंचत

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रसाजित्वाचकारात्मवशानुगं ॥ ३४ ॥ ससमुद्रात्समानीयसमस्ताःसरितोबलात् ॥ चकाराभिमुखावीर्याद्देहभूताश्चसिंधवः ॥ ३५ ॥ अपःस्ववशगाःकृत्वादिविजायाश्चभूमिजाः ॥ छादयामासजगतींसुगुप्तांधरणीधरैः ॥ ३६ ॥ सस्वयंभूरिवाभातिमहाभूतपतिर्महान् ॥ सर्वलोकमयोदैत्यःसर्वलोकभयावहः ॥ ३७ ॥ सलोकपालैकवपुश्चंद्रसूर्यग्रहात्मवान् ॥ पावकानिलसंभूतोरराजयुधिदानवः ॥ ३८ ॥ पारमेष्ठ्येस्थितःस्थानेलोकानांप्रभवोपमे ॥ तंतुष्टुवुर्दैत्यगणादेवाइवपितामहं ॥ ३९ ॥ पंचतंनाभ्यवर्ततविपरीतेनकर्मणा ॥ वेदोधर्मःक्षमासत्यंश्रीश्चनारायणाश्रया ॥ २४० ॥ सतेषामनुपस्थानात्सक्रोधोदानवेश्वरः ॥ वैष्णवंपदमन्विच्छन्सगतोदेवतायतः ॥ ४१ ॥ सददर्शसुपर्णस्थंशंखचक्रगदाधरं ॥ दानवानांविनाशायभ्रामयंतंगदांशुभां ॥ ४२ ॥ सजलांभोदसदृशंविद्युत्सदृशवाससं ॥ आरूढंस्वर्णपत्राढ्यंखेचरंकाश्यपंखगं ॥ ४३ ॥ दुष्टदैत्यविनाशायदृष्ट्वाखस्थमिवस्थितं ॥ दानवोविष्णुमक्षोभ्यंबभाषेक्षुब्धमानसः ॥ ४४ ॥ अयंसरिपुरस्माकंपूर्वेषांप्राणनाशनः ॥ अर्णवावासिनश्चैवमधोश्चकैटभस्यच ॥ ४५ ॥ अयंसरिपुरस्माकमसमःकिलकथ्यते ॥ अनेकसंयुगेनेनदानवाबहवोहताः ॥ ४६ ॥ अयंसनिर्घृणोलोकेस्त्रीबालनिरपत्रपः ॥ येनदानवनारीणांसीमंतोद्धरणंकृतम् ॥ ४७ ॥ अयंसविष्णुर्देवानांवैकुंठश्चदिवौकसाम् ॥ अनंतोभोगिनांमध्येस्वयंभूश्चस्वयंभुवः ॥ ४८ ॥ अयंसनाथोदेवानामस्माभिर्विप्रकृष्यते ॥ अस्यक्रोधंसमासाद्यहिरण्यकशिपुर्हतः ॥ ४९ ॥ अस्यच्छायामुपाश्रित्यदेवामखमुखेस्थिताः ॥ आज्यंमहर्षिभिर्दत्तमश्नुवंतित्रिधाहुतम् ॥ ५० ॥ अयंसनिधनेहेतुःसर्वेषाममरद्विषाम् ॥ अस्यचक्रप्रविष्टानिकुलान्यस्माकमाहवे ॥ ५१ ॥ अयंसाकिलयुद्धेषुसुरार्थेत्यक्तजीवितः ॥ सविभुस्तेजसायुक्तंचक्रंक्षिपतिशत्रुषु ॥ ५२ ॥ अयंसकालोदैत्यानांकालभूतेमयिस्थिते ॥ अतिक्रांतस्यकालस्यफलंप्राप्स्यतिकेशवः ॥ ५३ ॥ दिष्ट्येदानींसमक्षंमेविष्णुरेषसमागतः ॥ निष्पिष्टोबहुनासंख्येमय्येवप्रणशिष्यति ॥ ५४ ॥ यास्याम्यपचितिंदिष्ट्यापूर्वेषामद्यसंयुगे ॥ इमन्नारायणंहत्वादानवानांभयावहम् ॥ ५५ ॥ क्षिप्रमेवहनिष्यामिरणेमरगणानहम् ॥ जात्यंतरगतोप्येषबाधतेदानवान्मृधे ॥ ५६ ॥ एषोनंतःपुराभूत्वापद्मनाभइतिश्रुतः ॥ जघानैकार्णवेघोरेतावुभौमधुकैटभौ ॥ ५७ ॥ द्विधाभूतंवपुःकृत्वासिंहस्यार्द्धनरस्यच ॥ पितरंमेजघानैकोहिरण्यकशिपुंपुरा ॥ ५८ ॥ शुभंगर्भमधत्तेनमदितिर्देवतारणिः ॥ त्रीन्लोकानाजहारैकःक्रममाणस्त्रिभिःक्रमैः ॥ ५९ ॥ भूयस्त्विदानींसंप्राप्तेसंग्रामेतारकामये ॥ मयासहसमागम्यसदेवोविनशिष्यति ॥ २६० ॥ एवमुक्त्वाबहुविधंक्षिप्रंनारायणंरणे ॥ वाग्भिरप्रतिरूपाभिर्युद्धमेवाभ्यरोचयत् ॥ ६१ ॥ क्षिप्यमाणोऽसुरेंद्रेणनचुकोपगदाधरः ॥ क्षमाबलेनमहतासस्मितंचेदमब्रवीत् ॥ ६२ ॥ अल्पंदर्पबलंदैत्यस्थिरमक्रोधजंबलम् ॥ हतस्त्वंदर्पजैर्दोषैर्हित्वायोभाषसेक्षमाम् ॥ ६३ ॥ अधमस्त्वंममतोधिगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्तववाग्बलम् ॥ केतत्रपुरुषाःसंतियत्रगर्जंतियोषितः ॥ २६४॥ अहंत्वांदैत्यपश्यामिपूर्वेषांमार्गगामिनम् ॥ प्रजापतिकृतंसेतुंत्यक्त्वाकःस्वस्तिमान्भवे
त् ॥ ६५ ॥ अद्यत्वांनाशयिष्यामिदेवव्यापारघातकम् ॥ स्वेषुस्वेषुचस्थानेषुस्थापयिष्यामिदेवताः ॥ ६६ ॥ एवंब्रुवतिवाक्यंतुमृधेश्रीवत्सधारिणि ॥
जहासदानवःक्रोधाद्धस्तांश्चक्रेणसायुधान् ॥ ६७ ॥ सबाहुशतमुद्यम्यसर्वायुधगणान्रणे ॥ क्रोधाद्विगुणरक्ताक्षोविष्णोर्वक्षस्यपातयत् ॥ ६८ ॥ दान
वाश्चापिसमरेमयतारपुरोगमाः ॥ उद्यतायुधनिस्त्रिंशाविष्णुमभ्यद्रवन्रणे ॥ ६९ ॥ सताडचमानोऽतिबलैर्दैत्यैःसर्वायुधोद्यतैः ॥ नचचालततोयुद्धेकंप्यमा
मानइवाचलः॥२७०॥संयुक्तश्चसुपर्णेनकालनेमिर्महासुरः॥सर्वप्राणेनमहतींगदामुद्यम्यबाहुभिः ॥७१॥ घोरांज्वलंतींमुमुचेसंरब्धोगरुडोपरि॥कर्मणातेनदै
त्यस्यविष्णुर्विस्मयमागमत् ॥ ७२ ॥ तदातेनसुपर्णस्यपातितामूर्ध्निसागदा ॥ सुपर्णंव्यथितंदृष्ट्वाक्षतंचवपुरात्मनः ॥ ७३ ॥ क्रोधसंरक्तनयनोवैकुंठश्चक्र
मादद ॥ व्यवर्द्धतचवेगेनसुपर्णेनसमंविभुः ॥७४॥ भुजाश्चास्यव्यवर्धंतव्याप्तवंतोदिशोदश॥विदिशश्चैवखंचापिगांचैवप्रतिपूरयन् ॥ ७५ ॥ ववृधेसपुनर्लों
कान्क्रांतुकामइवौजसा ॥ तंजयायसुरेंद्राणांवर्द्धमानंनभस्तले ॥ ७६ ॥ ऋषयःसहगंधर्वास्तुष्टुवुर्मधुसूदनम् ॥ सद्यांकिरीटेनलिखन्शिरसाभास्वरेण
च ॥ ७७॥ पद्भ्यामाक्रम्यवसुधांदिशःप्रच्छाद्यबाहुभिः ॥ सहस्रकरतुल्याभंसहस्रारमरिक्षयम् ॥ ७८ ॥ दीप्ताग्निसदृशंघोरंदर्शनेनसुदर्शनम् ॥ सुवर्णरेणुप
र्यंतंवज्रनाभंभयावहं ॥७९॥ मेदोस्थिमज्जरुधिरैःसिक्तंदानवसंभवैः ॥ अद्वितीयंप्रहरणंक्षुरपर्यंतमंडलम् ॥२८०॥ स्रग्दाममालानिचितंकामगंकामरूपिणं॥
स्वयंस्वयंभुवासृष्टंभयदंसर्वविद्विषाम् ॥ ८१॥ दधाररोषेणाविष्टंनित्यमाहवदर्पितं॥ क्षेपणाद्यस्यमुह्यंतिलोकाःसस्थाणुजंगमाः ॥८२॥ क्रव्यादानिचभूता
नितृप्तिंयांतिमहामृधे॥तमप्रतिमकर्माणंसमानंसूर्यवर्चसा॥८३॥ चक्रमुद्यम्यसमरेकोपदीप्तोगदाधरः॥ प्रणष्टंदानवंतेजःकुर्वाणंस्वेनतेजसा ॥८४॥ चिच्छे
दबाहूंस्तेनैवसमरेकालनेमिनः॥ तच्चवक्त्रशतंघोरंसाग्निचूर्णाट्टहासिवै ॥८५॥ तस्यदैत्यस्यचक्रेणप्रममाथबलाद्धरिः ॥सच्छिन्नबाहुर्विशिरानप्राकंपतदानवः
॥८६॥ कबंधावस्थितःसंख्येविशाखइवपादपः॥तंवितत्यमहापक्षौवायोःकृत्वासमंजवम् ॥८७॥ उरसाताडयामासगरुडःकालनेमिनं॥ सतस्यदेहोभिमुखो
विबाहुःखात्परिभ्रमन् ॥ ८८॥ निपपातदिवंत्यक्त्वाक्षोभयन्धरणीतलम् ॥ तस्मिन्निपतितेदैत्येदेवाःसर्षिगणास्तथा ॥ ८९ ॥ साधुसाध्वितिवैकुंठंसमेताः
प्रत्यपूजयन् ॥ अपरेयेतुदैत्यावैयुद्धेदृष्टपराक्रमाः॥२९०॥ तेसर्वेबाहुभिर्व्याप्तानशेकुश्चलितुंरणे॥ कांश्चित्केशेषुजग्राहकांश्चित्कंठेष्वपीडयत्॥ ९१॥ चक
र्तकस्यचिद्वक्त्रंमध्येगृह्णात्तथापरम् ॥ तेगदाचक्रनिर्दग्धागतसत्त्वागतासवः ॥ ९२ ॥ गगनाद्भ्रष्टसर्वांगानिपेतुर्धरणीतले ॥ तेषुसर्वेषुदैत्येषुहतेषुपुरुषो
त्तमः ॥ ९३ ॥ शक्रप्रियंततःकृत्वाकृतकर्मगदाधरः ॥ तस्मिन्विमर्देसंवृत्तेसंग्रामेतारकामये ॥ ९४ ॥ तंचदेशंजगामाशुब्रह्मालोकपितामहः ॥ सर्वैर्ब्रह्मर्षि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिःसार्द्धंगंधर्वाप्सरसांगणैः ॥ २९५ ॥ देवदेवंहरिंदेवःपूजयन्वाक्यमब्रवीत् ॥ कृतंदेवमहत्कर्मसुराणांशल्यमुद्धृतम्॥९६॥निधनेनचदैत्यानांवयंचपरितो
षिताः ॥ योयंत्वयाहतोविष्णोकालनेमिर्महासुरः ॥९७॥ त्वामेतस्यऋतेह्यस्मिन्शास्ताकश्चिन्नविद्यते ॥ एषदेवान्परिभवन्लोकांश्चसचराचरान् ॥ ९८ ॥
ऋषीणांकदनंकृत्वामामपिप्रतिगर्जति ॥ तदनेनत्वदीयेनपरितुष्टोस्मिकर्मणा ॥ ९९ ॥ यदयंकालकल्पस्तेकालनेमिर्निपातितः ॥ तदागच्छस्वभद्रंतेग
च्छामदिवमुत्तमाम् ॥ ३०० ॥ ब्रह्मर्षयस्त्वांतत्रस्थाःप्रतीक्षंतेसदोगताः ॥ कंचाहंतवदास्यामिवरंवरभृतांवर॥१॥स्वस्थानस्थेषुदेवेषुतेषांचवरदोभवान्॥
निर्यातमेतत्त्रैलोक्यंस्फीतंनिहतकंटकम् ॥ २ ॥ अस्मिन्नेवमृधेविष्णोशक्रायसुमहात्मने ॥ एवमुक्तोभगवताब्रह्मणाहरिरव्ययः ॥ ३ ॥ देवान्शक्रमु
खान्सर्वानुवाचशुभयागिरा ॥ विष्णुरुवाच ॥ श्रूयतांत्रिदशास्सर्वेयावंतोत्रसमागताः ॥ ४ ॥ सुपर्णसहितैस्तत्रपुरस्कृत्यपुरंदरं॥अस्माभिःसमरेसर्वैःकाल
नेमिमुखाहताः ॥ ५ ॥ दानवाविक्रमोपेताःशक्रादपिमहत्तराः ॥ अस्मिन्महतिसंग्रामेद्वावेवतुविनिस्सृतौ ॥६॥ विरोचनस्तुदैतेयःस्वर्भानुश्चमहाबलः ॥
स्वांदिशंभजतांशक्रोदिशंवरुणएवच ॥ ७ ॥ याम्यांयमःपालयतामुत्तरांचधनाधिपः ॥ ऋक्षैःसहसदायोगंगच्छतांचंद्रमास्तथा ॥ ८ ॥ अयमृतुमुखंसूर्यो
भजतामयनैःसह ॥ आज्यभागाःप्रवर्त्ततांसदस्यैरभिपूजिताः ॥ ९ ॥ हूयंतामग्नयोविप्रैर्वेददृष्टेनकर्मणा ॥ देवाश्चबलिहोमेनस्वाध्यायेनमहर्षयः ॥ ३१० ॥
श्राद्धेनपितरश्चैवतुष्टिंयांतुयथासुखम् ॥ वायुश्चरतुमार्गस्थस्त्रिधादीप्यतुपावकः ॥११ ॥ त्रयोवर्णाश्चलोकांस्त्रींस्तर्पयंत्वात्मजैर्गुणैः ॥ क्रतवःसंप्रवर्त्ततांदी
क्षणीयैर्द्विजातिभिः॥१२॥दक्षिणाश्चोपपद्यंतांयाज्ञिकेश्चपृथक्पृथक्॥गाश्चसूर्योरसान्सोमोवायुःप्राणांश्चप्राणिषु ॥१३॥ तर्पयन्तःप्रवर्त्ततामेतेसोम्यैःस्वकर्म
भिः ॥ यथावदनुपूर्वेणमहेंद्रमलयोद्भवाः ॥१४॥ त्रैलोक्यमातरःसर्वाःसमुद्रंयांतुसिंधवः ॥ दैत्येभ्यस्त्यज्यतांभीश्चशांतिंव्रजतदेवताः ॥ १५ ॥ स्वस्तिवो
स्तुगमिष्यामिब्रह्मलोकंसनातनं ॥ स्वगृहेस्वर्गलोकेवासंग्रामेवाविशेषतः ॥१६॥ विश्वस्तैश्चनगंतव्यंनित्यंक्षुद्राहिदानवाः ॥ छिद्रेषुप्रहरंत्येतेनतेषांसंस्थ
तिर्ध्रुवा ॥ १७ ॥ सौम्यानांनिजभावानांभवतामार्जवेमनः ॥ एवमुक्तासुरगणान्विष्णुस्सत्यपराक्रमः ॥ १८ ॥ जगामब्रह्मणासार्द्धंब्रह्मलोकंमहायशाः ॥
देवानांमहतींप्रीतिमुत्पाद्यभगवान्प्रभुः ॥ १९ ॥ एतदाश्चर्यमभवत्संग्रामेतारकामये ॥ दानवानांचविष्णोश्चयन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥३२०॥ इति श्रीपाद्मपु
राणेप्रथमेसृष्टिखंडेपद्मोद्भवदेवासुरयुद्धेनामैकचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ भीष्मउवाच ॥ श्रुतःपद्मोद्भवोब्रह्मन्विस्तरेणत्वयेरितः ॥ समासाद्भवमाहा ॥ १२७ ॥
त्म्यमुत्पत्तिंचगुहस्यच ॥ १ ॥ श्रोतुमिच्छामितेब्रह्मन्यथाभूतःकृतंचयत् ॥ तारकश्चकथंभूतोदानवोबलवत्तरः ॥ २ ॥ कार्त्तिकेयेनसब्रह्मन्कथंध्वस्तो
महासुरः ॥ कथंरुद्रेणमुनयःप्रेषितामंदरंगिरिम् ॥३॥ कथंलब्धाउमातत्ररुद्रेणपरमेष्ठिना ॥ एतदाख्याहिमेसर्वंयथाभूतंमहामुने ॥ ४॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कश्यपेनपुराप्रोक्तादितिर्दैत्यारणिःशुभा ॥ वज्रसारमयैश्चांगैःपुत्रोदेविभविष्यति ॥ ५ ॥ वज्रांगोनामपुत्रस्तुभविताधर्मवत्सलः ॥ साचल
ब्धवरादेवीसुषुवेवज्रदुश्छिदम् ॥ ६ ॥ सजातमात्रएवाभूत्सर्वशास्त्रार्थपारगः ॥ उवाचमातरंभक्त्यामातः किंकरवाण्यहम् ॥ ७ ॥ तस्योवाचततो
हृष्टादितिर्दैत्याधिपस्यतु ॥ बहवोमेहताःपुत्राःसहस्राक्षेणपुत्रक ॥ ८ ॥ तेषामपचितिंकर्तुंगच्छशक्रवधायतु ॥ बाढमित्येवतांचोक्त्वाजगामत्रिदिवं
बलात् ॥ ९ ॥ बध्वाततःसहस्राक्षंपाशेन.मोघवर्चसा ॥ मातुरंतिकमागच्छद्व्याधःक्षुद्रमृगंयथा ॥ १० ॥ एतस्मिन्नंतरेब्रह्माकश्यपश्चमहातपाः ॥ आग
तौतत्रयत्रास्तांमातापुत्रावभीतकौ ॥ ११ ॥ दृष्ट्वातुतावुवाचेदंब्रह्माकश्यपएवच ॥ मुंचैनंपुत्रदेवेंद्रंकिमनेनप्रयोजनम् ॥ १२ ॥ अवमानोवधःप्रोक्तः
पुत्रसंभावितस्यतु ॥ अस्मद्वाक्येनयोमुक्तस्त्वद्धस्तान्मृतएवसः ॥ १३ ॥ परस्यगौरवान्मुक्तःशत्रूणाशत्रुराहवे ॥ सजीवन्नेवहिमृतोदिवसेदिवसेपुनः ॥
॥ १४ ॥ एतच्छ्रुत्वातुवज्रांगःप्रणतोवाक्यमब्रवीत् ॥ नमेकृत्यमनेनास्तिमातुराज्ञाकृताहिमे ॥ १५ ॥ त्वंसुरासुरनाथोवैमान्यश्चप्रपितामहः ॥ क
रिष्येत्वद्वचोदेवएषमुक्तःशतक्रतुः ॥ १६ ॥ तपसेमेरतिर्देवनिर्विघ्नंतच्चमेभवेत् ॥ त्वत्प्रसादेनभगवन्नित्युक्त्वाविररामह ॥ १७ ॥ तस्मिंस्तूष्णींस्थिते
दैत्येप्रावाचेदंपितामहः ॥ ब्रह्मोवाच ॥ तपस्त्वंकुरुमापन्नः सोस्मच्छासनसंस्थितः ॥ १८ ॥ अनयाचित्तशुद्ध्याहिपर्याप्तंजन्मनःफलम् ॥ इत्यु
क्त्वापद्मजःकन्यांससर्जायतलोचनाम् ॥ १९ ॥ तामस्मैप्रददौदेवःपन्त्यर्थंपद्मसंभवः ॥ वरांगीतिचनामास्याः कृत्वायातः पितापहः ॥ २० ॥ वज्रां
गोपितयासार्द्धंजगामतपसेवनम् ॥ ऊर्द्ध्वबाहुस्सदैत्येंद्रोचरद्वर्षसहस्रकम् ॥ २१ ॥ कालंकमलपत्राक्षःशुद्धबुद्धिर्महातपाः ॥ तावच्चाधोमुखःकालंता
वत्पंचाग्निमध्यगः ॥ २२ ॥ निराहारोघोरतपास्तपोराशिरजायत ॥ ततःसोंतर्जलेचक्रेवासंवर्षसहस्रकम् ॥ २३ ॥ जलांतरंप्रविष्टस्यतस्यपत्नीमहा
व्रता ॥ तस्यैवतीरेसरसः स्थितासौमौनमाश्रिता ॥ २४ ॥ निराहारंतपोघोरंप्रविवेशमहाद्युतिः ॥ तस्यांतपसिवर्तंत्यामिंद्रश्चक्रेविभीषिकाम् ॥ २५ ॥
गत्वातुमर्कटाकारस्तदाश्रमपदंमहत् ॥ ब्रसींचकर्षबलवान्गंधाद्यर्चाकरंडकम् ॥ २६ ॥ ततस्तुसिंहरूपेणभीषयामासभामिनीम् ॥ ततोभुजंगरूपे
णाप्यदशच्चरणद्वयम् ॥ २७ ॥ तपोबलवशात्सातुनवध्यत्वंजगामह ॥ भीषिकाभिरनेकाभिः क्लेशयन्पाकशासनः ॥ २८ ॥ विररामयदानैववज्रांगमहिषी
तदा ॥ शैलस्यदुष्टतांमत्वाशापंदातुंसमुद्यता ॥ २९ ॥ तांशापाभिमुखींदृष्ट्वाशैलःपुरुषविग्रहः ॥ उवाचतांवरारोहांवरांगींभीतलोचनः ॥ ३० ॥
शैलउवाच॥नाहंमहाव्रतेदुष्टःसेव्योहंसर्वदेहिनाम्॥विप्रियंतेकरोत्येषरुषितःपाकशासनः ॥ ३१ ॥ एतस्मिन्नंतरेजातःकालोवर्षसहस्रकः ॥ तस्मिन्ज्ञात्वातुभ
गवान्कालेकमलसंभवः ॥ ३२ ॥ तुष्टःप्रोवाचवज्रांगंतदागत्यजलाशयम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ददामिसर्वकामंतउत्तिष्ठादितिनंदन ॥ ३३ ॥ एवमुक्तस्तदोत्थायसदै

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्येंद्रस्तपोनिधिः ॥ उवाचप्रांजलिर्वाक्यंसर्वलोकपितामहम् ॥ ३४ ॥ वज्रांगउवाच ॥ आसुरोमास्तुमेभावःसंतुलोकाममाक्षयाः ॥ तपस्यभिरतिर्मेस्तु
शरीरस्यास्यवर्तनम् ॥ ३५ ॥ एवमस्त्वितितंदेवोजगामस्वकमालयम् ॥ वज्रांगोपिसमाप्तंतुतपसिास्थिरसंयमः ॥ ३६ ॥ संगंतुमिच्छन्स्वांभार्यांनद
दर्शाश्रमेस्वके ॥ क्षुधाविष्टःसशैलस्यगहनंप्रविवेशह ॥ ३७ ॥ आदातुंफलमूलानिसचतस्मिन्व्यलोकयत् ॥ रुदन्तींस्वांप्रियांदीनांतरुप्रच्छादिता
ननाम् ॥ ३८ ॥ तांविलोक्यततोदैत्यःप्रोवाचपरिसांत्वयन् ॥ वज्रांगउवाच ॥ केनतेपकृतंभद्रेयमलोकंयियासुना ॥ ३९ ॥ कंवाकामंप्रयच्छामिशी
घ्रंप्रब्रूहिमानिनि ॥ वरांग्युवाच ॥ त्रासितास्म्यपविद्धास्मिताडितापीडितास्मिच ॥ ४० ॥ रौद्रेणदेवराजेननष्टनाथेवभूरिशः ॥ दुःखस्यांतमपश्यं
तीप्राणांस्त्यक्तुंव्यवस्थिता ॥ ४१ ॥ पुत्रंमेतारकंदेहितस्माद्दुःखमहार्णवात् ॥ एवमुक्तस्तुदैत्येंद्रःकोपव्याकुललोचनः ॥ ४२ ॥ शक्तोपिदेवराजस्यप्र
तिकर्तुंमहासुरः ॥ तपएवपुनश्चर्तुंव्यवस्यतमहाबलः ॥ ४३ ॥ ज्ञात्वातस्यतुसंकल्पंब्रह्माक्रूरतरंपुनः ॥ आजगामत्वरायुक्तोयत्रासौदितिनंदनः ॥ ४४ ॥
ब्रह्मोवाच ॥ किमर्थंपुत्रभूयस्त्वंकर्तुंनियममुद्यतः ॥ तदहंतेपुनर्दद्मिकांक्षितंपुत्रमोजसा ॥ ४५ ॥ वज्रांगउवाच ॥ उत्थितेनमयादृष्टासमाधानात्त्वदा
ज्ञया ॥ त्रासितेंद्रेणमामाहसावरांगीसुतार्थिनी ॥ ४६ ॥ पुत्रंमेतारकंदेहितुष्टोमेत्वंपितामह ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अलंतेतपसावीरमाक्लेशेदुस्तरेविश ॥ ४७ ॥
पुत्रस्तुतारकोनामभविष्यतिमहाबलः ॥ देवसीमंतिनीनांतुधम्मिल्लकविमोक्षकः ॥ ४८ ॥ इत्युक्तोदैत्यनाथस्तुप्रणम्यप्रपितामहम् ॥ गत्वातांनंदयामास
महिषींकर्शितांतराम् ॥ ४९ ॥ तौदंपतीकृतार्थौतुजग्मतुःस्वाश्रमंतदा ॥ आहितंतुतदागर्भंवरांगीवरवर्णिनी ॥ ५० ॥ पूर्णंवर्षसहस्रंतुदधारोदरएवहि ॥
ततोवर्षसहस्रांतेवरांगीसाप्रसूयत ॥ ५१ ॥ जायमानेतुदैत्येतुतस्मिन्लोकभयंकरे ॥ चचालसर्वापृथिवीप्रोद्धूताश्चमहार्णवाः ॥ ५२ ॥ चेलुर्धराधराश्चा
पिववुर्वाताश्चभीषणाः ॥ जेपुर्जप्यंमुनिवरानेदुर्व्यालमृगाअपि ॥ ५३ ॥ जहौकांतिश्चंद्रसूर्यौनीहारच्छादितादिशः ॥ जातेमहासुरेतास्मिन्सर्वेचापिमहा
सुराः ॥ ५४ ॥ आजग्मुर्हर्षितास्तत्रतथाचासुरयोषितः ॥ जगुर्हर्षसमाविष्टाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ५५ ॥ ततोमहोत्सवेजातेदानवानांमहाद्युते ॥ विष
ण्णमनसोदेवाःसहेंद्राअभवंस्तदा ॥ ५६ ॥ वरांगीतुसुतंदृष्ट्वाहर्षेणापूरितातदा ॥ बहुमेनेचदैत्येंद्रोविजातंतंतदातथा ॥ ५७ ॥ जातमात्रस्तुदैत्यें
द्रस्तारकश्चोग्रविक्रमः ॥ अभिषिक्तोसुरैर्मुख्यैःकुजंभमहिषादिभिः ॥ ५८ ॥ सर्वासुरमहाराज्येपृथिवीतुलनक्षमे ॥ सतुप्राप्तमहाराज्यस्तारको
नृपसत्तम ॥ ५९ ॥ उवाचदानवश्रेष्ठोयुक्तियुक्तमिदंवचः ॥ तारकउवाच ॥ शृणुध्वमसुराःसर्वेवाक्यंममममहाबलाः ॥ ६० ॥ वंशक्षयकरादेवाःसर्वेषामेवदा
नवाः ॥ अस्माकंजातिधर्मेणविरूढंवैरमक्षयम् ॥ ६१ ॥ वयंतपश्चरिष्यामःसुराणांनिग्रहायतु ॥ स्वबाहुबलमाश्रित्यसर्वएवनसंशयः ॥ ६२ ॥ तच्छ्रुत्वासं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मतंकृत्वापारियात्रंययौगिरिं ॥ निराहारःपंचतपाःपत्रभुग्वारिभोजनः ॥ ६३ ॥ शतंशतंसमानांतुतपांस्येतान्यथाकरोत् ॥ एवंतुकर्शितेदेहेतपोराशित्वमा
गते ॥६४॥ ब्रह्मागत्याहदैत्येंद्रंवरंवरयसुव्रत ॥ सवव्रेसर्वभूतेभ्योनमेमृत्युर्भवेदिति ॥ ६५ ॥ तमुवाचततोब्रह्मादेहिनांमरणंध्रुवम् ॥ यतस्ततोपिवरयमृत्युं
यस्मान्नशंकसे ॥ ६६ ॥ ततःसंचिंत्यदैत्येंद्रःशिशोर्वैसप्तवासरात् ॥ वव्रेमहासुरोमृत्युंमोहितोह्यवलेपतः ॥ ६७ ॥ जगामोमित्युदाहृत्यब्रह्मादैत्योनिजं
गृहम् ॥ अथाहमंत्रिणस्तूर्णंवलंमेसंप्रयुज्यताम् ॥ ६८ ॥ यदिवोमत्प्रियंकार्यंनिग्राह्याःसुरसत्तमाः ॥ निगृहीतेषुमेप्रीतिर्जायतेचातुलाऽसुराः ॥६९॥ तारक
स्यवचःश्रुत्वाग्रसनोनामदानवः॥सेनानीर्दैत्यराजस्यसज्जंचक्रेवलंचतत् ॥७०॥ आहत्यभेरींगंभीरांदैत्यानाहूयसत्वरः ॥दशकोटीश्वरादत्यादैत्यानांचंडवि
क्रमाः ॥७१॥ तेषामग्रेसरोजंभःकुजंभोनंतरोसुरः ॥ महिषःकुंजरोमेघःकालनेमिर्निमिस्तथा ॥७२॥ मंथनोजंभकःशुम्भोदैत्येंद्रादशनायकाः ॥ अन्येच
शतशस्तत्रपृथिवीतुलनक्षमाः ॥ ७३ ॥ गरुडानांसहस्रेणचक्राष्टकविभूषितः ॥ सकूबरपरीवारश्चतुर्योजनविस्तृतः ॥ ७४ ॥ स्यंदनस्तारकस्यासीत्व्या
घ्रसिंहखरार्वभिः ॥ युक्तारथास्तुग्रसनजंभकौजंभकुंभिनां ॥७५॥ मेघस्यद्वीपिभिर्युक्तःकूष्मांडैःकालनेमिनः ॥ पर्वताभश्चतुर्दंष्ट्रोनिमेश्चैवमहागजः॥७६॥
शतहस्ततुरंगस्थोमंथनोनामदैत्यराट् ॥ जंभकस्तूष्ट्रमारूढोगिरींद्राभंमहावलः ॥ ७७ ॥ शुंभोमेषंसमारूढोन्येप्येवंचित्रवाहनाः ॥ प्रचंडाश्चित्रवर्माणः
कुंडलोष्णीषभूषिताः॥७८॥तद्बलंदैत्यसिंहस्यभीमरूपंव्यजायत ॥ प्रमत्तमत्तमातंगतुरंगरथसंकुलम् ॥७९॥ प्रतस्थेमरयुद्धायबहुपत्तिपताकिकम् ॥ एत
स्मिन्नंतरेवायुर्देवदूतोऽसुरालये ॥ ८० ॥ दृष्ट्वातद्दानवबलंजगामेंद्रस्यशंसितुं ॥ सगत्वातुसभांदिव्यांमहेंद्रस्यमहात्मनः ॥ ८१ ॥ शशंसमध्येदेवानांत
त्कार्यंसमुपस्थितम् ॥ तच्छुत्वादेवराजस्तुनिमीलितविलोचनः ॥ ८२ ॥ बृहस्पतिमुवाचेदंवाक्यंकालेमहाभुजः ॥ इंद्रउवाच ॥ संप्राप्नोति
विमर्दोयंदेवानांदानवैःसह ॥ ८३ ॥ कार्यंकिमत्रतद्ब्रूहिनीत्युपायोपबृंहितम् ॥ एतच्छ्रुत्वातुवचनंमहेंद्रस्यगिरांपतिः ॥ ८४ ॥ इत्यु
वाचमहाभागोवृहस्पतिरुदारधीः॥बृहस्पतिरुवाच ॥ सामपूर्वाश्रुतानीतिश्चतुरंगापताकिनी ॥ ८५ ॥जिगीषतांसुरश्रेष्ठस्थितिरेषासनातनी॥सामभेदस्त
थादानंदंडश्चांगचतुष्टयम् ॥ ८६ ॥ नसांत्वगोचरेलुब्धानभेद्यास्त्वेकधर्मिणः ॥ नदानमत्रसंसिद्ध्यैप्रसह्यैवापहारिणाम् ॥ ८७ ॥ एकोभ्युपायो
दंडोत्रभवतांयदिरोचते ॥ एवमुक्तःसहस्राक्षएवमेतदुवाचह ॥ ८८ ॥ कर्त्तव्यतांचसंचिंत्यप्रोवाचामरसंसदि ॥ इंद्रउवाच ॥ अवधानेनमे
वाचंशृणुध्वंनाकवासिनः ॥ ८९ ॥ भवंतोयज्ञभोक्तारोदिव्यात्मानोहिसान्वयाः ॥ स्वेमहिम्निस्थितानित्यंजगतःपालनेरताः ॥ ९० ॥ क्रियतांस
मरोद्योगःसैन्यंसंयोज्यतांमम ॥ आह्रियंतांचशस्त्राणिपूज्यंतांशस्त्रदेवताः ॥ ९१ ॥ वाहनानिविमानानियोजयद्ध्वंममेश्वराः ॥ यमंसेनापतिंकृ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 त्वाशीघ्रमेवदिवौकसः ॥ ९२ ॥ इत्युत्कास्समनह्यंतदेवानांयेप्रधानतः ॥ वाजिनामयुतेनाजौहेमघंटापरिष्कृतम् ॥ ९३ ॥ नानाश्चर्यगुणोपेतंसंप्राप्तं
देवदानवैः ॥ रथंमातलिनायुक्तंदेवराजस्यदुर्जयम् ॥ ९४ ॥ यमोमहिषमास्थायसेनाग्रेसमवर्त्तत ॥ चंडकिंकरवृंदेनसर्वतःपरिवारितः ॥ ९५ ॥
कल्पकालोद्गतज्वालापूरितोम्बरगोचरः ॥ हुताशनस्त्वजारूढःशक्तिहस्तोव्यवस्थितः ॥९६॥ पवनोऽङ्कुशहस्तश्चविस्तारितमहाजवः ॥ भुजगेंद्रसमारूढो
जलेशोभगवान्स्वयम् ॥ ९७॥ नरयुक्तेरथेदेवोराक्षसेशोवियच्चरः ॥ तीक्ष्णखड्गयुतोभीमःसमरेसमवस्थितः ॥९८॥ महासिंहरथेदेवोधनाध्यक्षोगदायुधः॥
चंद्रादित्यावश्विनौचचतुरंगबलान्विताः ॥ ९९ ॥ सेनान्योदेवराजस्यदुर्जयाभुवनत्रये ॥ कोटयस्तास्त्रयस्त्रिंशद्देवदेवनिकायिनाम् ॥ १०० ॥ हिमाचलाभे
सितचारुचामरेसुवर्णपद्मामलसुंदरस्रजि ॥ कृताभिरामोज्वलकुंकुमांकुरेकपोललीलालिकदंबसंकुले ॥ १ ॥ स्थितस्तदैरावणनामकुंजरे महामना
श्चित्रविभूषणांबरः ॥ विशालवज्रःसुवितानभूषितःप्रकीर्णकेयूरभुजंगमंडलः ॥ २ ॥ सहस्रदृग्वंदितपादपल्लवस्त्रिविष्टपेशोभतपाकशासनः ॥
तुरंगमातंगकुलौघसंकुलासितातपत्रध्वजशालिनीच ॥ ३ ॥ बभूवसादुर्जयपत्तिसंततताविभातिनानायुधयोधदुस्तरा ॥ ततोश्विनौचमरुतःससाध्याःस
पुरंदराः ॥ ४ ॥ यक्षराक्षसगंधर्वादिव्यनानास्त्रपाणयः ॥ जघ्नुर्दैत्येश्वरंसर्वेसंभूयतुमहाबलाः ॥ ५ ॥ नचैवास्त्राण्यसज्जंतगात्रेवज्राचलोपमे ॥ अ
थोरथादवप्लुत्यतारकोदानवाधिपः ॥ ६ ॥ जघानकोटिशोदेवान्करपार्ष्णिभिरेवच ॥ हतशेषाणिसैन्यानिदेवानांविप्रदुद्रुवुः ॥ ७ ॥ दिशोभीतानिसं
त्यज्यरणोपकरणानिच ॥ दृष्ट्वातान्विद्रुतान्देवांस्तारकोव क्यमब्रवीत् ॥८॥ मावधिष्टसुरान्दैत्यावज्रांगायचमंदिरे ॥शीघ्रमानीयदर्श्यंतांबद्धान्पश्यत्वयं
सुरान् ॥९॥ लोकपालांस्ततोदैत्योबद्ध्वाचेंद्रमुखान्रणे॥सरुद्रान्सुदृढैःपाशैःपशुपालःपशूनिव॥११०॥सभूयोरथमास्थायजगामस्वकमालयं ॥ सिद्धगंधर्वसं
घुष्टंविपुलाचलमस्तकम् ॥११॥ स्तूयमानोदितिसुतैरप्सरोभिःसुसेवितः ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदेवासुरसंग्रामेतारकजयोनामद्विचत्वारिंश
त्तमोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रादुरासीत्प्रतीहारःशुभ्रचीनांशुकांबरः ॥ सजानुभ्यांमहींगत्वापिहितास्यश्चपाणिना ॥ १ ॥ उवाचानाविलंवा
क्यमल्पाक्षरपरिष्कृतम् ॥ दैत्येंद्रमर्कवृंदाभंविभ्रतंभास्वरंवपुः ॥ २ ॥ कालनेमिःसुरान्बद्ध्वाप्रादायद्वारितिष्ठति ॥ सविज्ञापयतिस्थेयंक्वबंदिनिचयैःप्र
भो ॥ ३ ॥ तन्निशम्याब्रवीद्दैत्यःप्रतीहारस्यभाषितम् ॥ यथेष्टंस्थीयतामेभिर्गृहंमेभुवनत्रयं ॥ ४ ॥ केवलंवासवंत्वेकंमुंडयित्वाविमुच्यताम् ॥ सितवस्त्र
परिच्छन्नंशुनःपादेनचिह्नितम् ॥ ५ ॥ एवंकृतेततोदेवादूयमानेनचेतसा ॥ जग्मुर्जगद्गुरुंद्रष्टुंशरणंकमलोद्भवम् ॥ ६ ॥ विनिर्विण्णास्तमासाद्याशिरोभि
र्धरणींगताः ॥ तुष्टुवुःसुष्टुवर्णाढ्यैर्वचोभिःकमलासनम् ॥ ७॥ देवाऊचुः॥नमस्त्वांकारांकुरादिप्रसूत्यैविश्वस्थानानंतभेदस्यपूर्वम्॥संभूतस्यानंतरंसत्वमू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लेसंहरेच्छोस्तेनमः सत्वमूर्त्तें ॥ ८ ॥ व्यक्तीनांत्वामादिभूतंमहिम्नाचास्मादस्मानभिधानाद्विचिंत्य ॥ द्यावापृथ्व्योरूर्द्धलोकांस्तथाधश्चांडादस्मात्वं
विभागंचकर्थ ॥ ९ ॥ व्यक्तंमेरुर्यज्जरायुस्तवाभूद्देवंविघ्नस्त्वत्प्रणीतोवकाशः ॥ व्यक्तंदेवाजज्ञिरेयस्यदेहाद्देहस्यांतश्चारिणोदेहभाजः ॥ १० ॥
द्यौस्तेमूर्द्धालोचनेचंद्रसूर्यौव्यालाःकेशाःश्रोत्ररंध्रेदिशस्ते ॥ गात्रंयज्ञःसिंधवःसंधयोवैपादौभूमिस्तूदरंतेसमुद्राः ॥ ११ ॥ मायाकारःकारणंत्वंप्रसिद्धो
वेदैःशांतोज्योतिरर्कस्त्वमुक्तः ॥ वेदार्थेनत्वांविवृण्वंतिबुद्ध्याहृत्पद्मांतःसंनिविष्टंपुराणम् ॥ १२ ॥ त्वांचात्मानंलब्धयोगागृणंतिसांख्यैर्याःस्ताःसप्तसू
क्ष्माःप्रणीताः ॥ तासांहेतुर्याष्टमीचापिगीतातास्वंतस्थोजीवभूतस्त्वमेव ॥ १३॥ दृष्टामूर्त्तिस्थूलसूक्ष्मांचकार्येवैभावाःकारणेकेचिदुक्ताः ॥ संभूतास्ते
त्वत्तएवादिसर्गेभूयस्तास्त्वांवासनांतेभ्युपेयाः ॥ १४ ॥ त्वत्संकेतस्त्वंतरायोनिगूढःकालोमेयोध्वस्तसंख्याविकल्पः ॥ भावाभावाव्यक्तिसंहारहेतुः
सोनंतस्त्वंतस्यकर्तानिधानम् ॥ १५ ॥ स्तूलस्सर्वोनर्थभूतस्ततोन्यस्सोर्थस्सूक्ष्मोयोहितेभ्योपिगीतः ॥ स्थूलाभावाश्चावृतायैश्चतेषांतेभ्यःस्थूलस्त्वं
पुराणेप्रणीतः ॥ १६ ॥ भूतंभूतंभूतिमद्भूतभावंभावेभावेभावितंत्वंयुनाक्षि ॥ युक्तंयुक्तंव्यक्तिभावान्निरस्यस्थानेस्थानेव्यक्तिवृत्तिंकरोषि ॥ १७ ॥
इत्थंदेवोव्यक्तिभाजांशरण्यस्त्रातागोप्ताभावितोनंतमूर्तिः ॥ विरेमुरमरास्तुत्वाब्रह्माणमितिकारणम् ॥ १८ ॥ तस्थुर्मनोभिरिष्टार्थसंप्राप्तिप्रार्थनास्ततः ॥
एवंस्तुतोविरिंचिस्तुप्रसादंपरमंगतः ॥ १९ ॥ अमरान्वरदोप्याहवामहस्तेननिर्दिशन् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नारीवाभर्तृकाकस्माद्धस्तसंत्यक्तभूषणा ॥२०॥ न
राजसेकुतइशक्रम्लानवक्रसरोरुहः ॥ हुताशनवियुक्तोपिधूमेननाविराजसे ॥ २१ ॥ तृणौघेनप्रतिच्छन्नोदग्धदावाश्चिरोषितः ॥ यमामयशरीरेणक्लिष्टो
नाद्यविराजसे ॥ २२ ॥ दंडेनालंबनेनेवकृष्टोयेनपदेपदे ॥ रजनीचरनाथत्वंकिंभीतइवभाषसे ॥ २३ ॥ राक्षसेन्द्रकृतादानेत्वमरातिक्षतोयथा ॥ तनु
स्तेवरुणोच्छुष्कापरीतस्येववह्निना ॥ २४ ॥ विमुक्तरुधिरंचाथपदंत्वंप्रविलोकय ॥ वायोभवान्विचेतस्कःखड्गाग्रैरिवनिष्कृतः ॥ २५ ॥ किंत्वंनतो
सिधनदसंतयज्येवकुबेरतां ॥ रुद्रास्त्रिशूलिनःसंतोऽविदध्वंबहुशूरतां ॥ २६ ॥ भवतांकेनचाक्षिप्तातीव्रतानस्तदुच्यतां ॥ एवमुक्ताःसुरास्ते
नब्रह्मणाब्रह्मवर्तिना ॥ २७ ॥ वाचांप्रधानभूतत्वात्तेमारुतमचोदयन् ॥ अथशक्रमुखैर्देवैःपवनःप्रतिचोदितः ॥ २८ ॥ प्राहदेवंचतुर्वक्त्रंभवान्वे
त्तिचराचरं ॥ पुरहूतमुखाःसबलानिमिषाविजिताःप्रसभंकिलदैत्यशतैः ॥ २९ ॥ क्रतवोविहिताभवतास्थितयेजगतांचमहाद्भुतचित्रगुणाः ॥ अपियज्ञ
कृतःश्रुतकामफलाविहिताऋषयस्ततएवपुरः ॥ ३० ॥ अपिनाकमभूत्किलयज्ञभुजांभवतोविनियोगवशात्सततम् ॥ अपहृत्यविमानगणंसकृतोदनुजे
नमहाकरभूमिसमः ॥ ३१ ॥ कृतवानसिसर्वगुणातिशयंयमशेषमहीधरराजतया ॥ मखभूषितमंशुमतामवधिंसुरधामगिरिंगगनेपिसदा ॥ ३२ ॥ अधि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वासविहारविधानुचितोदनुजेनपरिष्कृतशृंगतटः ॥ प्रविलम्बितरत्नगुहानिवहोबहुदैत्यसमाश्रयतांगमितः ॥ ३३ ॥ असुरस्यचतस्यभयेनगतंसविषादशरीरनिमित्ततया ॥ उपभोग्यतयाधिकृतंसुचिरंविमलद्युतिपूरितादिग्वदनं ॥ ३४ ॥ भवतैवविनिर्मितमादियुगेसुरहेतिसमूहवरंकुलिशं ॥ दितिजस्यशरीरमवाप्यगतंशतधामतिभेदमिवाल्पविदः ॥ ३५ ॥ बाणैश्चयुधिविद्धांगाद्वारिद्वास्थैर्निदर्शिताः ॥ लब्धप्रवेशाःकृच्छ्रेणवयंतस्यामरद्विषः ॥ ३६ ॥ सभायाममरादेवप्रकृष्योपनिवेशिताः ॥ वेत्रहस्तैरजल्पंतस्तथोपहसिताःपरैः ॥ ३७ ॥ महार्थाःसिद्धसर्वार्थाभवंतःस्वल्पभाषिणः ॥ शास्त्रयुक्तमथब्रूतमामराःबहुभाषिणः ॥ ३८ ॥ सभेयंदैत्यसिंहस्यनशक्रस्यविशृंखला ॥ वदद्भिरितिदैत्यस्यप्रेष्यैर्विहासिताबहु ॥३९॥ ऋतवोमूर्तिमंतश्चाप्यहर्निशमुपासते ॥ कृतापराधंसत्रासंनत्यजंतिकथंचन ॥४०॥ तंत्रीलयनयोपेतंसिद्धगंधर्वकिन्नरैः ॥ सरागमुपधाविष्टंगीयतेतस्यवेश्मसु ॥ ४१ ॥ कृताकृतोपकरणैर्मित्रादिगुरुलाघवः ॥ शरणागतसंत्यागीत्यक्तसत्यप्रतिश्रयः ॥ ४२ ॥ इतिनिःशेषमथवानिःशेषंकेनशक्यते ॥ तस्याविनयमाख्यातुंत्वद्यातत्रपरायणम् ॥ ४३ ॥ इत्युक्त्वाव्यरमद्वायुःशनैर्देवविचेष्टितं ॥ सुरानुवाचभगवांस्ततःस्मितमुखांबुजः ॥ ४४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अवध्यस्तारकोदैत्यःसर्वैरपिसुरासुरैः ॥ यस्यवध्यस्सनाद्यापिजातास्त्रिभुवनेपुमान् ॥ ४५ ॥ मयासवरदानेनछंदयित्वानिवारितः ॥ तपसःसांप्रतंराजात्रैलोक्यदहनात्मकः ॥४६॥ सतुवत्रेवधंदैत्यःशिशुतःसप्तवासरात् ॥ सतुसप्तदिनोबालःशंकराद्योभविष्यति ॥ ४७ ॥ तारकस्यनिहंतासभास्कराभोभविष्यति ॥ सांप्रतंचाप्यपत्नीकःशंकरोभगवान्प्रभुः ॥ ४८ ॥ हिमाचलस्यदुहितायाचदेवीभविष्यति ॥ तस्याःसकाशाद्यःसूनुररण्याःपावकोयथा ॥ ४९ ॥ जनयिष्यतितंप्राप्यतारकोनभविष्यति ॥ मयाऽभ्युपायःकथितोयथैषहिभविष्यति ॥ ५० ॥ शेषंचाप्यस्यविभवंविभजध्वमनंतरं ॥ स्तोककालंप्रतीक्षध्वंनिर्विशंकेनचतेसा ॥ ५१ ॥ इत्युक्तास्त्रिदशास्तेनसाक्षात्कमलयोनिना ॥ जग्मुस्तेप्रणिपत्येशंयथायोगंदिवौकसः ॥ ५२ ॥ ततोयातेषुदेवेषुब्रह्मालोकपितामहः ॥ निशांसस्मारभगवांस्तांदेवींपूर्वसंभवां ॥ ५३ ॥ ततोभगवतीरात्रिरुपतस्थेपितामहं ॥ तांविविक्तेसमालोक्यब्रह्मोवाचविभावरीम् ॥ ५४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ विभावरिमहत्कार्यंदेवानांसमुपस्थितं ॥ तत्कर्तव्यंत्वयादेविशृणुकार्यस्यनिश्चयं ॥ ५५ ॥ तारकोनामदैत्येंद्रः सुरशत्रुरनिर्जितः ॥ तस्याभवायभगवान्जनयिष्यतिचेश्वरः ॥ ५६ ॥ सुतंसभवितातस्यतारकस्यांतकःकिल ॥ शंकरस्याभवत्पत्नीसतीदक्षसुतातुया ॥ ५७ ॥ सापितुःकुपितादेवीकस्मिंश्चित्कारणांतरे ॥ भवित्रीहिमशैलस्यदुहितालोकभाविनी ॥ ५८ ॥ विरहेणहरस्तस्यामत्वाशून्यंजगत्त्रयं ॥ सतस्यहिमशैलस्यकंदरेसिद्धसेविते ॥५९॥ प्रतीक्षमाणस्तज्जन्मकिंचित्कालंनिवत्स्यति ॥ तयोःसुतप्ततपसोर्भवितायोमहान्सुतः ॥ ६० ॥ भविष्यतिसदैत्यस्यतारकस्यविनाशकः ॥ जातमात्राचसादेवीस्वल्प

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संज्ञेवभामिनी॥६१॥ विरहोत्कंठितागाढंहरसंगमलालसा॥तयोःसुतप्ततपसोःसंयोगःस्याच्छुभावहः॥६२॥ ततस्ताभ्यांतुजनितःस्वल्पोवाक्कलहोभवेत्॥
ततस्तुसंशयोभूयस्तारकस्यचदृश्यते॥६३॥तयोःसंयुक्तयोस्तस्मात्सुरतासक्तिकारणे॥ विघ्नंत्वयाविधातव्यंयथाताभ्यांतथाशृणु॥६४॥गर्भस्थमेवतन्मा
तुःस्वेनरूपेणसंज्ञया ॥ ततोविहस्यशर्वस्तांविषण्णोनर्मपूर्वकं ॥ ६५ ॥ भर्त्सयिष्यतितांदेवींततःसाकुपितासती ॥ प्रयास्यतितपश्चर्तुंततःसात
पसायुता ॥ ६६ ॥ जनयिष्यतितंशर्वादमितद्युतिमंडलं ॥ संभविष्यतिहंतासौसुरारीणामसंशयम् ॥ ६७ ॥ त्वयापिदानवादेविहंतव्यालोकदुर्जयाः ॥
यावत्सुरेश्वरीदेहसंक्रांतगुणसंचया॥६८॥तत्संगमेनतावत्त्वंदैत्यान्हंतुनशक्यसे ॥ एवंकृतेतपस्तस्त्वात्वयासर्वंकरिष्यति ॥६९॥ समाप्तनियमादेवियदाचो
माभविष्यांते ॥ तदास्वमेवसारूपंशैलजाप्रतिपत्स्यते ॥ ७० ॥ तदात्वयापिसहिताभवानीसाभविष्यति ॥ रूपांशेनतुसंयुक्ताउमायास्त्वंभविष्य
सि ॥ ७१ ॥ एकानंशेतिलोकस्त्वांवरदेपूजयिष्याते ॥ भेदैर्बहुविधाकारैःसर्वगांकामसाधिनीम् ॥ ७२ ॥ ओंकारवक्त्रागायत्रीत्वमितिब्रह्मवादि
भिः ॥ आक्रांतैरूर्जिताकाराराजभिश्चमहाभुजैः ॥७३॥ त्वंभूरितिविशांमाताशूद्रैश्शैवेतिपूजिता ॥ क्षांतिर्मुनीनामक्षोभ्यादयानियमिनामपि ॥७४॥
त्वंमहोपायसंदेहोनीतिर्नयविसर्पिणाम् ॥ परिचितिस्त्वमर्थानांत्वमीहाप्राणिहृच्छया ॥ ७५ ॥ त्वंमुक्तिस्सर्वभूतानांत्वंगतिःसर्वदेहिनाम् ॥ रतिस्त्वंरत
चित्तानांप्रीतिस्त्वंहृदिदेहिनाम् ॥ ७६ ॥ त्वंकीर्तिःसत्यभूतानांत्वंशांतिर्दुष्टकर्मणाम् ॥ त्वंभ्रांतिःसर्वभूतानांत्वंगतिःक्रतुयाजिनाम् ॥ ७७ ॥ जलधी
नांमहावेलात्वंचलीलाविलासिनी ॥ प्रियकंठग्रहानंददायिनीत्वंविभावरी ॥७८॥ इत्यनेकविधैर्देवीरूपैर्लोकेत्वमर्चिता ॥ येत्वांस्तोष्यंतिवरदेपूजयिष्यं
तिचापिये ॥ ७९ ॥ तेसर्वकामानाप्स्यंतिनियतानात्रसंशयः ॥ इत्युक्तातुनिशादेवीतथेत्युक्त्वाकृताञ्जलिः ॥ ८० ॥ जगामत्वरितातूर्णंगृहंहिमगिरेर्म
हत् ॥ तत्रासीनांमहाहर्म्यैरत्नभित्तिसमाश्रयाम् ॥ ८१ ॥ ददर्शमेनामापाण्डुच्छविवक्त्रसरोरुहाम् ॥ किंचित्क्षामांमुखोदग्रस्तनभारावनामिताम् ॥ ८२ ॥
महौषधिगणाबद्धमंत्रराजनिषेविताम् ॥ उदूढकनकोन्नद्धजीवरक्षामनोरमाम् ॥ ८३ ॥ मणिदीपगणज्योतिर्महालोकप्रकाशिते ॥ प्रकीर्णबहुसिद्धार्थ
मनोज्ञपरिचारके ॥ ८४ ॥ शुद्धचीनांशुकच्छत्रभूशय्यास्तरणोज्ज्वले ॥ धूपामोदमनोरम्येसज्जसर्वोपयोगिके ॥ ८५ ॥ ततःक्रमेणदिवसेगतेदूरंविभाव
री॥विजृंभितसुखोदर्केततोमेनामहागृहे ॥८६॥प्रसुप्तप्रायपुरुषेनिद्राभूतोपचारके॥स्फुटालोकेशशभृतिभ्रान्तरात्रिविहंगमे ॥८७॥ रजनीचरसंचारभूतैरावृत
चत्वरे॥ गाढकंठग्रहालग्नेशुभगोष्ठजनेततः॥८८॥किंचिदाकुलतांप्राप्तेमेनानेत्रांबुजद्वये॥आविवेशमुखेरात्रिःसुखमद्भुतसंगमा ॥ ८९ ॥ उन्मादायजगन्मातुः
क्रमेणजठरांतरे ॥ आविवेशातुलंजन्ममन्यमानाकदातुवै ॥ ९० ॥ अरंजयद्गृहंदेव्यागुहारण्येविभावरी ॥ ततोजगत्यानिर्वाणहेतुर्हिमगिरिप्रिया ॥ ९१ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्राह्मेमुहूर्तेसुभगेप्रासूयतगुहारणिं ॥ तस्यांतुजायमानायांजंतवःस्थाणुजंगमाः ॥९२॥ अभवन्सुखिनःसर्वेसर्वलोकनिवासिनः ॥ नारकाणामपितदासुखं
स्वर्गसमंमहत् ॥९३॥ अभवत्क्रूरसत्वानांचेतःशांतंचदेहिनाम् ॥ ज्योतिषामपितेजस्तुसुतरांचाभवत्तदा ॥९४॥ वनाश्रिताश्चौषधयःस्वादवंतिफलानिच ॥
गंधवंतिचमाल्यानिविमलंचनभोभवत् ॥ ९५ ॥ मारुतश्चसुखस्पर्शोदिशश्चसुमनोहराः ॥ ऋतूद्भूतफलायोगपरिपाकगुणोज्ज्वला ॥ ९६ ॥ अभवत्पृथिवी
देवीशालिमालाकुलापिच ॥ तपांसिदीर्घचीर्णानिमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ९७ ॥ तस्मिन्गतानिसाफल्यंकालेनिर्मलचेतसाम् ॥ विस्मृतानिचशास्त्राणि
प्रादुर्भावंप्रपेदिरे ॥ ९८ ॥ प्रभावस्तीर्थमुख्यानांतदापुण्यतमस्त्वभूत् ॥ अंतरिक्षेमराश्चासन्विमानेषुसहस्रशः ॥ ९९ ॥ समहेंद्रजलाधीशवायुवह्निपुरो
गमाः ॥ पुष्पवृष्टिंप्रमुमुचुस्तस्मिंस्तुहिनभूधरे ॥ १०० ॥ जगुर्गंधर्वमुख्याश्चननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ मेरुप्रभृतयश्चापिमूर्तिमंतोमहाचलाः ॥ १ ॥ त
स्मिन्महोत्सवेप्रातेदिव्याः प्रसृतपाणयः ॥ सागरास्सरितश्चैवसमाजग्मुश्चसर्वशः ॥ २ ॥ हिमशैलोभवल्लोकेतदासर्वैश्चराचरैः ॥ संसेव्यश्चाधिग
म्यश्चसाश्रयश्चाचलोत्तमः ॥ ३ ॥ अनुभूयोत्सवंदेवाजग्मुःस्वान्निलयास्तदा ॥ देवनागेंद्रगंधर्वशैललीलावतीगणैः ॥ ४ ॥ हिमशैलसुतादेवीत्वहंपूर्वि
कयाततः ॥ क्रमेणवुद्धिमानीताविद्याश्चानलसैर्बुधैः ॥ ५ ॥ क्रमेणरूपसौभाग्यप्रबोधैर्भुवनत्रये ॥ संपूर्णलक्षणाजाताहिमालयसुतातथा ॥ ६ ॥ एत
स्मिन्नंतरेशक्रोनारदंदेवसंमतम् ॥ देवर्षिमथसस्मारकार्यसाधनतत्परः ॥ ७ ॥ सतुशक्रस्यविज्ञायकांक्षितंभगवांस्तदा ॥ आजगाममुदायुक्तोमहेंद्र
स्यनिवेशनम् ॥ ८ ॥ तंतुदृष्ट्वासहस्राक्षःसमुत्थायमहासनात् ॥ यथार्हेणतुपाद्येनपूजयामासवासवः ॥ ९ ॥ शक्रप्रणिहितांपूजांप्रतिगृह्ययथाविधि ॥
नारदः कुशलंदेवमपृच्छत्पाकशासनम् ॥ ११० ॥ पृष्टेचकुशलेशक्रः प्रोवाचवचनंप्रभुः ॥ इंद्रउवाच ॥ कुशलस्यांकुरस्तावत्संवृत्तोभुवनत्रये ॥ ११ ॥
तत्फलोद्भवसंपत्तौत्वंमयाविदितोमुने ॥ वेत्स्येवतत्समस्तंत्वंतथापिपरिचोदितः ॥ १२ ॥ निर्वृतिंपरमांयातिनिवेद्यार्थंसुहृज्जने ॥ तद्यथाशैलजा
देवीयोगंयायात्पिनाकिना ॥ १३ ॥ शीघ्रंतथोद्यमःसर्वैरस्मत्पक्षैर्विधीयताम् ॥ अवगम्यार्थमखिलंततआमंत्र्यनारदः ॥ १४ ॥ शीघ्रंजगामभगवान्हिम
शैलनिकेतनम् ॥ तत्रद्वारेसविप्रेंद्रश्चित्रवेत्रलताकुले ॥ १५ ॥ वंदितोहिमशैलेननिर्गतेनपुरोमुनिः ॥ सहप्रविश्यभवनंभुवोभूषणतांगतम् ॥ १६ ॥
निवेदितेस्वयंहैमेहिमशैलेनविस्तृते ॥ महासनेमुनिवरोनिषसादातुलद्युतिः ॥१७॥ यथार्हमर्घ्यपाद्यंचशैलस्तस्मैन्यवेदयेत् ॥ मुनिःसप्रतिजग्राहतमर्घ्यं
विधिवत्तदा ॥ १८ ॥ गृहीतार्घम्मुनिश्रेष्ठमपृच्छत्श्लक्ष्णयागिरा ॥ कुशलंतपसःशैलःशनैःफुल्लाननांबुजः ॥ १९ ॥ मुनिरप्यद्रिराजानमपृच्छत्कुशलंत
दा ॥ नारदउवाच ॥ अहोधर्मोचितस्तेऽस्तिसंनिवेशोमहागिरे ॥ १२० ॥ पृथुत्वंमनसातुल्यंकंदराणांतवानघ ॥ गुरुत्वंतेगुणौघानांस्थावराद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिरिच्यते ॥१२१॥ प्रसन्नताचतोयस्यमुनिभ्यश्चाधिकातव ॥ नलक्षयामःशैलेंद्रकुत्राविनायितास्थिता ॥ २२ ॥ नानातपोभिर्मुनिभिर्ज्वलनार्कसमप्रभैः ॥
पावनैःपावितोनित्यंत्वंकंदरसमाश्रयैः॥२३॥ अवमत्यविमानानिस्वर्गवासविरागिणः॥पितुर्गृहइवासीनादेवगंधर्वकिन्नराः॥२४॥ अहोधन्योसिशैलेंद्रयस्यते
कंदरंहरः ॥ अध्यास्तेलोकनाथोहिरामध्यानपरायणः ॥ २५ ॥ इत्युक्तवतिदेवर्षौनारदेसादरंगिरा ॥ हिमशैलस्यमहिषीमेनामुनिदिदृक्षया ॥ २६ ॥
अनुयातादुहित्रातुस्वल्पालिपरिचारिका ॥ लज्जाप्रणयनम्राङ्गीप्रविवेशनिकेतनम् ॥ २७ ॥ यत्रस्थितोमुनिवरःशैलेनसहितोवशी ॥ तंदृष्ट्वातेजसोराशिंमु
निंशैलप्रियातदा ॥२८॥ ववंदेगूढवदनापाणिपद्मकृताञ्जलिः ॥ तांविलोक्यमहाभागांदेवर्षिरमितद्युतिः ॥ २९ ॥ आशीर्भिरमृतोद्गाररूपाभिस्तांव्यवर्द्धयत्
॥ततोविस्मितचित्तातुहिमवद्गिरिपुत्रिका ॥१३०॥ ऐक्षिष्टनारदंदेवीमुनिमद्भुतरूपिणम् ॥ एहिवत्सेतिसाप्युक्ताऋषिणास्निग्धयागिरा ॥ ३१ ॥ कंठेगृही
त्वापितरमङ्केसातुसमाविशत् ॥ उवाचमातातांदेवीमभिवंदयपुत्रिके ॥ ३२ ॥ भगवंतंतपोधन्यंपतिमाप्स्यसिसंमतम् ॥ इत्युक्त्वातुततोमात्रावस्त्रेणपि
हितानना ॥ ३३॥ किंचित्कंपितमूर्द्धातुवाक्यंनोवाचकिंचन ॥ ततःपुनरुवाचेदंवाक्यंमातासुतांतदा ॥ ३४ ॥ वत्सेवंदयदेवर्षिंततोदास्यामितेशुभम् ॥
रत्नक्रीडनकंरम्यंस्थापितंयच्चिरंमया ॥३५॥ इत्युक्तासाततोवेगादुद्धृत्यचरणौतदा ॥ ववंदेमूर्ध्निसंधायपाणिपंकजकुड्मलम् ॥ ३६ ॥ कृतेतुवंदनेतस्यामा
तासखिमुखेनतु ॥ चोदयामासशनकैस्तस्याःसौभाग्यदर्शिताम् ॥ ३७॥ शरीरलक्षणानांचपरिज्ञानायकौतुकात् ॥ स्त्रीस्वभावात्स्वदुहितुश्चिंतांहृदिसमु
द्वहन् ॥ ३८ ॥ ज्ञात्वातदिंगितंशैलोमहिष्याहृदयेनतु ॥ अनुदीर्णाकृतिर्मेनेरम्यमेतदुपस्थितम् ॥३९॥ चोदितःशैलमहिषीसख्यामुनिवरस्ततः ॥ स्मि
ताननोमहाभागोवाक्यंप्रोवाचनारदः ॥१४०॥ नजातोस्याःपतिर्भद्रेलक्षणैश्चविवर्जितः ॥ उत्तानहस्तासततंचरणैर्व्यभिचारिभिः ॥४१॥ सुच्छायास्याभ
विष्येयंकिमन्यद्बहुभाष्यते ॥ श्रुत्वैतत्संभ्रमाविष्टोध्वस्तधैर्योहिमाचलः ॥ ४२ ॥ नारदंप्रत्युवाचाथसाश्रुकंठोमहागिरिः ॥ हिमवानुवाच ॥ संसार
स्यातिदोषस्यदुर्विज्ञेयागतिर्यतः ॥ ४३ ॥ सृष्ट्याचावश्यभाविन्याकेनाप्यतिशयात्मना ॥ कर्त्राप्रणीतामर्यादास्थितासंसारिणामियम् ॥ ४४॥ योजाय
तेहियद्बीजाज्जनितुःसोर्थसाधकः ॥ जनिताचापिजातस्यनकश्चिदितिचस्फुटम् ॥ ४५ ॥ स्वकर्मणैवजायंतेविविधाभूतजातयः ॥ अंडजोह्यंडजाज्जातः
पुनर्जायेतमानवः ॥ ४६ ॥ मानुषोपिसरीसृप्यांमानुषत्वेनजायते ॥ तत्रापिजातौश्रेष्ठायांधर्मस्योत्कर्षणेनतु ॥ ४७॥ अपुत्रजन्मनःशेषाःप्राणिनः
समवस्थिताः ॥ मनुजास्तत्रसुतरांनयेनसहधर्मिणः ॥ ४८ ॥ क्रमेणाश्रमसंप्राप्तिर्ब्रह्मचारिव्रतादनु ॥ तस्यकर्तुर्नियोगेनसंसारोयेनवर्धितः ॥ ४९ ॥
संसारस्यहिनोत्पत्तिःसर्वेस्युर्यदिनिर्गृहाः ॥ कर्त्रातुशास्त्रेषुसदासुतलाभःप्रशंसितः ॥ १५० ॥ प्राणिनांमोहनार्थायनरकत्राणकारणात् ॥ स्त्रियाविरहि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तासृष्टिर्जंतूनांनोपपद्यते ॥ १५१ ॥ स्त्रीजातिस्तुप्रकृत्यैवकृपणादैन्यभागिनी ॥ शास्त्रालोचनसामर्थ्याद्दूषितंतासुकर्तृणा ॥ ५२ ॥ तस्यांनो
परिभावज्ञाभवेदितिचवेधसा ॥ शास्त्रेपूक्तमसंदिग्धंबहुवारंमहाफलं ॥ ५३ ॥ दशपुत्रसमाकन्यायापिस्याच्छीलवर्जिता ॥ वाक्यमेतत्फलभ्र
ष्टंपुंसांग्लानिकरंफलं ॥ ५४ ॥ कन्याहिकृपणाशोच्यापितुर्दुःखविवर्द्धिनी ॥ यापिस्यात्पूर्णसर्वार्थापतिपुत्रसमन्विता ॥ ५५ ॥ किंपुनर्दुर्भ
गाहीनापतिपुत्रधनादिभिः ॥ त्वंचोक्तवान्सुतायामेशरीरेदोषसंग्रहम् ॥ ५६ ॥ अहोमुह्यामिशुष्यामिग्लामिसीदामिनारद ॥ अयुक्तमपिवक्त
व्यमप्राप्यमपिसांप्रतम् ॥ ५७ ॥ अनुग्रहायमेछिन्धिदुःखंकन्याश्रयंमुने ॥ परिच्छिन्नेप्यसंदिग्धेमनःपरिभवाश्रयात् ॥ ५८ ॥ तृष्णामु
ष्णातितिनिष्णातंफललोभाश्रयात्पुनः ॥ स्त्रीणांहिपरमंजन्मकुलानामुभयात्मनाम् ॥ ५९ ॥ इहामुत्रसुखायोक्तंसत्पतिप्राप्तिसंज्ञितम् ॥ दुर्ल
भत्वात्सतःस्त्रीणांविगुणोपिपतिःकिल ॥ १६० ॥ नप्राप्यतेविनापुण्यैःपतिर्नार्याःकदाचन ॥ यतोनिस्साधनोधर्मःपरिणामोत्थितारतिः ॥ ६१ ॥
धनंजीवितपर्यंतंपत्यौनार्याःप्रतिष्ठितम् ॥ निर्द्धनोदुर्मुखोमूर्खःसर्वलक्षणवर्जितः ॥ ६२ ॥ दैवतंपरमंनार्याःपतिरुक्तःसदैवहि ॥ त्वयादेवर्षि
णाप्रोक्तंनजातोस्याःपतिःकिल ॥ ६३ ॥ एतद्दौर्भाग्यमतुलमसंख्यंचदुरुद्वहम् ॥ चराचरेभूतसर्गेचिंतासाव्यापिनिमुने ॥६४॥ सनजातइतिश्रुत्वाममे
दंव्याकुलंमनः ॥ मनुष्यदेवजातीनांशुभाशुभनिवेदकम् ॥ ६५ ॥ लक्षणंहस्तपादाभ्यांलक्षणंविहितंकिल ॥ सेयमुत्तानहस्तेतित्वयोक्तामुनिपुं
गव ॥६६ ॥ उत्तानहस्ततामोक्तायाचतामेवनित्यका ॥ शुभोदयानांधन्यानांनकदाचित्प्रयच्छताम्॥६७॥सुच्छाययास्याश्चरणौत्वयोक्तौव्यभिचारिणौ॥
तत्रापिश्रेयसीह्याशामुनेनप्रतिभातिनः ॥६८॥ शरीरलक्षणाश्चान्येपृथक्फलनिवेदिनः ॥ इत्युक्त्वाविरतेशैलेमहादुःखविचारिणि ॥६९॥ स्मितपूर्वमुवाचे
दंनारदोदेवपूजितः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ हर्षस्थानेचमहतित्वयादुःखंनिरुच्यते ॥१७०॥ अपरिच्छिन्नवाक्यार्थोमोहंयासिमहागिरे ॥ इमांशृणुगिरंमत्तो
रहस्यपरिनिष्ठिताम् ॥ ७१ ॥ समाहितोमहाशैलमयोक्तस्यविचारणाम् ॥ नजातोस्याःपतिर्देव्यायन्मयोक्तंहिमाचल ॥ ७२ ॥ सनजातोमहादेवोभूतभ
व्यभवोद्भवः ॥ शरण्यःशाश्वतःशास्ताशंकरःपरमेश्वरः ॥ ७३ ॥ ब्रह्मरुद्रेन्द्रमुनयोगर्भजन्मजरार्दिताः ॥ तस्यतेपरमेशस्यसर्वेक्रीडनकागिरे ॥ ७४ ॥
ब्रह्मांडतस्तदिच्छातःसंभूतोभुवनप्रभुः ॥ आत्मनोनविनाशोस्तिस्थावरांतेपिभूधर ॥ ७५ ॥संसारेजायमानस्यम्रियमाणस्यदेहिनः ॥ नश्यतेदेहएवात्र
नात्मनोनाशउच्यते ॥ ७६ ॥ ब्रह्मादिस्थावरांतोयंसंसारोयःप्रकीर्तितः ॥ सजन्ममृत्युदुःखार्तोह्यनिशंपरिवर्तते ॥ ७७ ॥ महादेवोचलःस्थाणुर्नजातो
जनकोजरः ॥ भविष्यतिपतिःसोस्याजगन्नाथोनिरामयः ॥ ७८ ॥ यदुक्तंचमयादेवीलक्षणैर्वर्जितातव ॥ शृणुतस्यापिवाक्यस्यसम्यक्तेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विचारणम् ॥ ७९ ॥ लक्षणंदेविकोह्यंकःशरीरावयवाश्रयः ॥ सचायुर्धनसौभाग्यपरिणामप्रकाशकः ॥१८०॥ अनंतस्याप्रमेयस्यसौभाग्यस्यतुभूधर ॥
नैवांकोलक्षणाकारःशरीरेसंविधीयते ॥८१॥ अतोस्यालक्षणंगात्रेशैलनास्तिमहामते ॥ यच्चाहमुक्तवानस्याउत्तानकरतासदा ८२॥ उत्तानोवरदःपाणिरेष
देव्याःसदैवतु ॥ सुरासुरमुनिव्रातवरदात्रीभविष्यति ॥ ८३ ॥ यच्चप्रोक्तंमयापादौसुच्छायौव्यभिचारिणौ ॥ मत्तःशृणुत्वमस्यापिव्याख्योक्तिंशैलसत्त
म ॥ ८४ ॥ चरणौपद्मसंकाशौस्वच्छावस्यानखोज्वलौ ॥ सुरासुराणांनमतांकिरीटमणिकांतिभिः ॥ ८५ ॥ विचित्रवर्णैःपश्यद्भिःसुच्छायौप्रातिबिंबि
तौ ॥ एषाभार्याजगद्भर्तुर्वृषांकस्यमहीधर ॥ ८६ ॥ जननीसर्वलोकस्यसंभूताभूतभाविनी ॥ शिवेयंपावनायैवत्वत्क्षेत्रेपावनद्युतिः ॥ ८७ ॥ तद्यथाशीघ्र
मेवैषायोगंयायात्पिनाकिनः ॥ तथाविधेयंविधिवत्त्वयाशैलेंद्रसत्तम ॥ ८८ ॥ अस्त्यत्रहिमहत्कार्यंदेवानांहिमभूधर ॥ एवंश्रुत्वातुशैलेंद्रोनारदात्सर्वमे
वहि ॥ ८९ ॥ स्वमात्मानंपुनर्जातंमेनेमेनापतिस्तदा ॥ उवाचचापिसंहृष्टोनारदंतुहिमाचलः ॥ १९० ॥ दुस्तरान्नरकाद्घोरादुद्धृतोस्मित्वयाविभो ॥
पातालादहमुद्धृत्यसप्तलोकाधिपःकृतः ॥ ९१ ॥ हिमाचलोस्मिविख्यातस्त्वयामुनिवराधुना ॥ हिमाचलाच्छतगुणांप्रापितोस्मिसमुन्नतिं ॥ ९२ ॥ आनं
दादेवचाहारिहृदयंमेमहामुने ॥ नाध्यवस्यतिकृत्यानांविभागप्रविचारणम् ॥९३॥ भवद्विधानांनियतममोघंदर्शनंमुने ॥ भवद्भिरेवहिप्रोक्तंनिवासायात्मरू
पिणाम् ॥ ९४ ॥ मुनीनांदेवतानांचस्वयंकर्तास्मिकल्मषम् ॥ तथापिवस्तुन्येकस्मिन्नाज्ञामेसंप्रदीयताम् ॥ ९५ ॥ इत्युक्तवतिशैलेंद्रेसतदाहर्ष
निर्भरः ॥ उवाचनारदोवाक्यंकृतंसर्वमितिप्रभो ॥ ९६ ॥ सुरकार्येसएवार्थस्तवापिसुमहत्तरः ॥ इत्युक्त्वानारदःशीघ्रंजगामत्रिदिवंततः ॥ ९७ ॥
सगत्वादेवभवनंमहेंद्रंसंददर्शह ॥ ततोनुरूपेसमुनिरुपविष्टोमहासने ॥ ९८ ॥ पृष्टःशक्रेणप्रोवाचगिरिजासंश्रयांकथाम् ॥ नारदउवाच ॥ यन्मह्यमु
क्तंकर्तव्यंतन्मयाकृतमेवहि ॥ ९९ ॥ किंतुपंचशरस्येषुगोचत्वमपेक्षितम् ॥ इत्युक्तोदेवराजस्तुमुनिनाकार्यदर्शिना ॥ २०० ॥ चूतांकुरा
स्त्रंसस्मारभगवान्पाकशासनः ॥ सस्मृतस्तुतदाक्षिप्रंसहस्राक्षेणधीमता ॥ २०१ ॥ उपतस्थेरतियुतःसविलासोझषध्वजः ॥ प्रादुर्भूतं
चतंदृष्ट्वाशक्रःप्रोवाचमन्मथम् ॥ २ ॥ शक्रउवाच ॥ उपदेशेनबहुनाकिंत्वांप्रातिरतिप्रिय ॥ मनोभवोसितेनत्वंवेत्सिभूतमनोगतम् ॥ ३ ॥
तद्यथानुक्रमंतुत्वंकुरुनाकसदांप्रियम् ॥ शंकरंयोजयक्षिप्रंगिरिपुत्र्यामनोभव ॥ ४ ॥ संयुक्तोमधुनानेनगच्छरत्यासहायवान् ॥ इत्युक्तोमद
नस्तेनशक्रेणस्वार्थसिद्धये ॥ ५ ॥ प्रोवाचपंचबाणोथवाक्यंभीतःशतक्रतुम् ॥ कामउवाच ॥ अनयादेवसामग्र्यामुनिदानवभीमया ॥ ६ ॥ दुःसा
धश्शंकरोदेवःकिंनवेत्सिजगत्प्रभो ॥ तस्यदेवस्यवेत्थत्वंकारणंपदमव्ययम् ॥ ७ ॥ प्रायःप्रसादेकोपेपिसर्वेहिमहतांमहत् ॥ सर्वोपभोगसा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रंहिसौंदर्यस्वर्गसंभवम् ॥ ८ ॥ विशेषंकांक्षतांशक्रसामान्याद्भ्रंशनंफलात् ॥ श्रुत्वैतद्वचनंशक्रस्तमुवाचामरैर्युतः ॥ ९ ॥ शक्रउवाच ॥ वयंप्रमाणंतेतत्र
रतिकांतनसंशयः ॥ संदंशेनविनाशक्तिरयस्कारस्यनेष्यते ॥ २१० ॥ कस्यचिच्चक्वचिद्दृष्टंसामर्थ्यंनतुसर्वतः ॥ इत्युक्तःप्रययौकामःसखायंमधुमाश्रि
तः ॥११॥ रतियुक्तोजगामाशुप्रस्थंतुहिनभूभृतः ॥ सतुप्राप्याकरोच्चिंतांकार्यस्योपायपूर्विकाम् ॥ १२ ॥ महात्मानोहिनिष्कंपामनस्तेषांसुदुर्जयम् ॥
तदादावेवसंक्षोभ्यनेत्थंतस्यजयोभवेत् ॥ १३ ॥ संसिद्धिः प्रायशश्चैवपूर्वंसंशोध्यमानसम् ॥ कथमेवंविधैर्भावैर्द्वेषानुगमनंविना ॥ १४ ॥ क्रोधःक्रूरत
रात्संगाद्धीषणेर्ष्यामहासखी ॥ चापल्यान्मूर्ध्निविध्वस्तधैर्याधारमहाबला ॥ १५ ॥ तामस्यविनियोक्ष्यामिमनसोविकृतिंपुरः ॥ पिधायधैर्यद्वारा
णिसंतोषमपकृष्यच ॥ १६ ॥ अवगंतुंहिमांतत्रनकश्चिदिहपंडितः ॥ विकल्पमात्रसंस्थानंविरूपाक्षमनोभवम् ॥ १७ ॥ प्रविश्याथक्रियारंभी
गंभीरावर्तदुस्तरः ॥ भविष्यामिहरस्याहंतपःस्थस्यस्थिरात्मनः ॥ १८ ॥ इंद्रियग्राममावृत्यरम्यसाधनसंविधिः ॥ चिंतयित्वेतिमदनोभूतभर्तुस्तदा
श्रमम् ॥ १९ ॥ जगामजगतीसारंसरलद्रुमवेदिकम् ॥ शांतसत्वसमाकीर्णमचलंप्राणिसंकुलम् ॥ २२० ॥ नानापुष्पलताजालंसानुसंस्थगणेश्व
रम् ॥ निर्व्यग्रवृषभोद्घुष्टंनीलशाद्वलसानुकम् ॥ २१ ॥ तत्रापश्यत्त्रिनेत्रस्यरम्यंकंचिद्द्वितीयकम् ॥ वीरकंवीरलोकेशमीशानसदृशद्युतिम् ॥ २२॥ पक्वं
कुंकुमकिंजल्कपुंजपिंगजटासटम् ॥ वेत्रपाणिनमव्यग्रमुग्रंचाभद्रभूषणम् ॥ २३ ॥ ततोनिमीलितोन्निद्रपद्मपत्रांतलोचनम् ॥ प्रेक्षमाणमृजुस्थानं
नासावंशाग्रगोचरम् ॥ २४ ॥ अतीवरम्यसिंहेंद्रचर्मलंबोत्तरीयकम् ॥ श्रवणाहिफणोन्मुक्तनिश्वासानलपिंगलं ॥ २५ ॥ प्रेंखत्कपोलपर्यंतचुंबिलंबिजटा
चयम् ॥ कृतवासुकिपर्यंतनाभिमूलनिवेशितम् ॥ २६ ॥ ब्रह्मांजलिस्थनासाग्रनिबद्धोरगभूषणम् ॥ ददर्शशंकरंकामःक्रमप्राप्तांतिकः शनैः ॥ २७ ॥
ततोभ्रमरझंकारमालंब्यद्रुमसानुगम् ॥ प्रविष्टःकर्णरंध्रेणभवस्यमदनोमनः ॥ २८ ॥ शंकरस्तमथाकर्ण्यमधुरंमदनाश्रयम् ॥ सस्मारदक्षतनयां
दयितांरंतुमानसः ॥ २९ ॥ ततः शिवस्यशनकैस्तिरोधायातिनिर्मला ॥ समाधिभावनातस्थौलक्ष्यप्रत्यक्षरूपिणी ॥ २३० ॥ ततस्त
न्मयतांयातः प्रत्यूहपिहिताशयः ॥ विवेशविबुधाधीशोविकृतिंमदनात्मिकाम् ॥ ३१ ॥ ईषत्क्रोधसमाविष्टोधैर्यमालंब्यधूर्जटिः ॥ नि
रस्यमदनंस्थित्वायोगमायासमावृतः ॥ ३२ ॥ सतयामाययाविष्टोजज्वालमदनस्ततः ॥ इच्छाशरीरोदुर्ज्ञेयोदोषावासोमहाशयः ॥ ३३ ॥ हृद
यान्निर्गतःसोथवासनाव्यसनात्मकः ॥ बहिस्थलंसमासाद्यउपतस्थेझषध्वजः ॥ ३४ ॥ अनुयातोहिसाह्लेनमित्रेणमधुनासह ॥ सहकारतरोर्दृष्ट्वा
मंदमारुतानिर्धुतं ॥ ३५ ॥ स्तबकंमदनोरम्यंहरवक्षसिसत्वरं ॥ मुमोचमोहनंनाममार्गणंमकरध्वजः ॥ ३६ ॥ सतस्यहृदयेशुद्धेनामशालीमहाशरः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पपातपरुषःप्रांशुःपुष्पबाणोविमोहनः॥३७॥ततःकरणसंदोहेविद्धेतुहृदयेभवः॥बभूवभूतपोकंप्यधैर्योपिमदनोन्मुखः ॥३८॥ततःप्रभुत्वाद्भावानामावेशंस्व मपश्यत ॥ वाक्यंबहुवभाषेथप्रत्यूहप्रसवात्मकं ॥३९॥ ततःकोपानलोद्भूतघोरहुंकारभीषणे ॥ बभूववदनेनेत्रंतृतीयमनलाकुलं ॥ २४० ॥ रुद्रस्यरौद्रव पुषोजगत्संहारभैरवम् ॥ तदंतिकस्थेमदनेव्यस्फारयतधूर्जटिः ॥ ४१ ॥ तन्नेत्रविस्फुलिंगेनक्रोशतांनाकवासिनाम् ॥ गमितोभस्मतांतूर्णंकंदर्पःकामदर्प कः ॥ ४२ ॥ सतुतंभस्मसात्कृत्वाहरनेत्रोद्भवोनलः ॥ व्यजृंभतजगद्दग्धुंज्ञात्वाहुंकारवस्मरं ॥ ४३ ॥ ततोभवोजगद्धेतोर्व्यभजत्जातवेदसम् ॥ सह कारेमधौचन्द्रेसुमनःस्स्वपरेष्वपि॥४४॥भृंगेषुकोकिलास्येचविभागेनस्मरानलं ॥ सबाह्याभ्यंतरेविद्धोहरोथस्मरमार्गणैः॥४५॥ भागेष्वेतेषुसंविष्टंवीक्षती वहुनाशनं ॥ विभक्तंलोकसंक्षोभकरंदुर्वारजृंभितं ॥ ४६ ॥ तत्प्रातिस्नेहसंपूर्णकामेनहृदयेकिल ॥ ज्वलन्नहर्निशंभीमोदुःखस्यवशगोभवत् ॥ ४७ ॥ वि लोक्यहरहुंकारज्वालाभस्मीकृतंस्मरं ॥ विललापरतिःक्रूरंबंधुनामधुनासह ॥ ४८ ॥ ततोविलप्यबहुशोमधुनापरिसांत्विता ॥ जगामशरणंदेवमिंदु मौलिंत्रिलोचनं ॥ ४९ ॥ भृंगानुयातांसंगृह्यपुष्पितांसहकारजां ॥ लतांपत्रद्रुमच्छन्नांजातांपरभृतांसखीं ॥ २५० ॥ निबध्यतुजटाजूटंकुटिलैरलकैरतिः ॥ उद्धर्त्यगात्रंशुभ्रेणहृद्येनस्मरभस्मना ॥५१॥ जानुभ्यामवनिंगत्वाप्रोवाचेन्दुविभूषणम् ॥ ॥ रतिरुवाच ॥ ॥ नमःशिवायास्तुमनोमयायजगन्मयायाद्भुत वर्त्मनेनमः॥५२॥नमःशिवायास्तुसुरार्चितायतुभ्यंसदाभक्तकृपापराय॥नमोभवायास्तुभवोद्भवायनमोस्तुतेध्वस्तमनोभवाय ॥५३॥नमोस्तुमायामदना श्रयायनमोनिसर्गामलभूषिताय॥नमोस्त्वमेयायगुणायनायनमोस्तुसिद्धायपुरातनाय ॥५४॥ नमःशरण्यायनमोगुणायनमोस्तुतेभमिगणानुगाय ॥ नमो स्तुनानाभुवनार्द्धिकर्त्रेनमोस्तुभक्ताभिमतप्रदाय ॥५५॥ नमोथकर्मप्रसवेनमःसदाअनंतरूपायसदैवतुभ्यम्॥असह्यकोपायसदैवतुभ्यंशशांकचिह्नायनमो स्तुतुभ्यम् ॥५६॥ असीमलीलापरमस्तुतायवृषेंद्रयानायपुरांतकाय॥नमःप्रसिद्धायमहौषधायनमोस्तुनानाविधरूपकाय ॥ ५७ ॥ नमोस्तुकालायनमः कलायनमोस्तुतेकालकलातिगाय ॥ चराचराचार्यविचार्यवर्यमाचार्यमुत्प्रेक्षितभूतसर्गं॥५८॥त्वामिंदुमौलिंशरणंप्रपन्नाप्रियाप्तयेहंसहसामहेशं ॥ प्रयच्छमे कामयशःसमृद्धिंपतिंविनातंभगवन्नजीवे ॥५९॥ प्रियःप्रियायाःपुरुषेशनित्यस्ततोपरःकोभुवनेष्विहास्ति ॥ प्रभुःप्रभावीप्रभवःप्रियाणांप्रवीणपर्यायपरा परंतपः॥२६०॥त्वमेवनाथोभुवनस्यगोप्तादयालुरुन्मूलितभक्तभीतिः॥इत्थंस्तुतःशंकरइंद्रमौलिर्वृषाकपिर्मन्मथकांतयातु ॥ ६१ ॥ तुतोषदोषाकरखं डधारीउवाचचैनांमधुरंनिरीक्ष्य ॥ शंकरउवाच ॥ भविष्यतिचकामोयंकालेकांतेचिरादथ ॥ ६२ ॥ अनंगइतिलोकेषुसविख्यातिंगमिष्यति ॥ इत्यु क्ताशिरसावंद्यगिरीशंकामवल्लभा॥६३॥जगामोपवनंचान्यद्रतिस्तुहिनपर्वते॥रुरोदचापिबहुशोदीनारम्येस्थलेस्थले॥६४॥ मरणव्यवसायापिनिवृत्ताचाशि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाङ्मया ॥ अथनारदवाक्येनचोदितोहिमभूधरः ॥ ६५ ॥ कृताभरणसंस्कारांकृतकौतुकमंगलां ॥ स्वर्गपुष्पकृतापीडांशुभ्रचीनांशुकांबराम् ॥ ६६ ॥
सखीभ्यांसंयुतांशैलोगृहीत्वास्वसुतांततः ॥ जगामसुभगेयोगेतदासंपूर्णमानसः ॥ ६७ ॥ सकाननान्युपाक्रम्यवनान्युपवनानिच ॥ ददर्शरुदतींनारीम
प्रतर्क्यांमहौजसम् ॥६८॥ नरूपेणेदृशीलोकेरम्येषुवनसानुषु ॥ कौतुकेनपरामृष्टस्तांदृष्ट्वारुदतींगिरिः ॥६९॥ उपसृप्यततस्तस्यानिकटंसोप्यपृच्छत ॥
॥ हिमवानुवाच ॥ कासिकस्यासिकल्याणिकिमर्थंचापिरोदिषि॥२७०॥नैतदल्पमहंमन्येकारणंलोकसुंदरि॥ सातस्यवचनंश्रुत्वाउवाचमधुनासह॥७१॥
रुदंतीशोकवचनंश्वसंतीदैन्यवर्धनं ॥ ॥ रतिरुवाच ॥ कामस्यदयितांभार्यांरतिंमांविद्धिसुव्रत ॥ ७२ ॥ गिरावस्मिंश्चभगवान्गिरिशस्तपसिस्थितः ॥
तेनप्रत्यूहरुष्टेनक्रोधाद्विस्फार्यलोचनं ॥७३॥ विसृज्याग्निशिखाज्वालांकामोभस्मावशेषितः ॥ अहंतुशरणंयातातंदेवंभयविह्वला॥७४॥स्तुतवत्यथसंतुष्ट
स्ततोमांगिरिशोब्रवीत् ॥ तुष्टोहंकामदयितेकामोत्पत्तिर्भविष्यति ॥ ७५ ॥ त्वत्स्तुतिंचाप्यधीयानोनरोभक्त्यामदाश्रयः ॥ लप्स्यतेकांक्षितंकामं
निवर्तमरणादपि ॥७६॥ प्रतीक्षमाणातद्वाक्यमाशावेशवशादहं ॥ शरीरंपरिरक्षिष्येकिंचित्कालंमहाद्युते ॥७७॥ इत्युक्तस्तुतयारत्याशैलःसंभ्रमभीषणः ॥
पाणावादायतनयांगंतुमैच्छत्स्वकंपुरं ॥७८॥ भाविनोवश्यभावित्वाद्भवित्रीभूतभाविनी ॥ लज्जमानासखिमुखैरुवाचपितरंगिरिं ॥७९॥ शैलपुत्र्युवाच ॥
दुर्भगेनशरीरेणकिंममानेनकारणं ॥ कथंचतांदशांप्राप्तश्शङ्करोमेपतिर्भवेत् ॥ २८० ॥ तपोभिःप्राप्यतेभीष्टंनासाध्यंतुतपस्यतः ॥ दुर्भगत्वंवृथा
लोकेविहितेसतिसाधने ॥ ८१ ॥ तपसिभ्रष्टसंदेहाततःस्वार्थजिगीषया ॥ एवंतपःकरिष्येहंयामीत्युक्तवतींसुताम् ॥ ८२ ॥ उवाचवाचाशै
लेंद्रोगद्गदस्वरवर्णया ॥ हिमवानुवाच ॥ उमेतिचापलंपुत्रिनक्षमंतावकंवपुः ॥ ८३ ॥ सोढुंक्लेशानुरूपस्यतपसःसौम्यदर्शने ॥ भावीन्यपिचकार्या
णिपदार्थानिसदैवतु ॥ ८४ ॥ भाविनोर्थाभवंत्येवबहवोऽनिच्छतोपिहि ॥ तस्मान्नतपसातेस्तिबालेकिंचित्प्रयोजनम् ॥ ८५ ॥ भवनंचैवगच्छामिचिंत
यिष्यामितत्रवै ॥ इत्युक्तातुयदानैवगृहमन्वेतिशैलजा ॥ ८६ ॥ ततोद्रिश्चिंतयाविष्टःस्वसुतांप्रशशंसच ॥ ततोंतरिक्षेदिव्याचवागभूद्भुवनत्रये ॥ ८७ ॥
उमेतिचापलंपुत्रित्वयोक्तातनयायतः ॥ उमेतिनामतेनास्याभुवनेषुभविष्यति ॥ ८८ ॥ सिद्धिर्मूर्तिमतीत्वेषासाधयिष्यतिचिंतितम् ॥ इतिश्रु
त्वातुवचनंसतदाकाशमंडले ॥८९॥ अनुज्ञायसुतांशैलोजगामाशुस्वमंदिरम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शैलजापियियौशैलमगम्यमपिदैवतैः ॥ २९० ॥ सखी
भ्यामनुयातातुनियतानगराजजा ॥ शृंगंहिमवतःपुण्यंनानाधातुविभूषितम् ॥ ९१ ॥ दिव्यपुष्पलताकीर्णंभ्रमरोद्घुष्टपादपम् ॥ दिव्यप्रस्रवणोपेतंमनो
रथशतोज्ज्वलम् ॥ ९२ ॥ नानापक्षिसमायुक्तंचक्रवाकोपशोभितम् ॥ जलजस्थलजैःपुण्यैःप्रफुल्लैरुपशोभितम् ॥ ९३ ॥ चित्रकंदरसंगुह्यंदिव्यगेहसम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्वितम् ॥ विहंगसंघसंघुष्टंकल्पपादपसंकटम् ॥ ९४ ॥ तत्रापश्यन्महाशाखंशाखिनंहरितच्छदम् ॥ सर्वर्तुकुसुमोपेतंचक्रवाकोपशोभितम् ॥ ९५ ॥ नानापुष्पशताकीर्णंनानाविधफलान्वितम् ॥ त्यक्तंसूर्यस्यरुचिभिर्भिन्नसंहतपल्लवम् ॥ ९६ ॥ तत्रांबराणिसंत्यज्यभूषणानिचशैलजा ॥ संवीता वल्कलैर्दिव्यैर्दर्भैर्निर्मितमेखला ॥ ९७ ॥ त्रिःस्नातापाटलाहाराबभूवशरदांशतम् ॥ शतमेकेनजीर्णेनपर्णेनावर्त्तयत्तदा ॥ ९८ ॥ निराहाराशतं साभूत्समानांतपसोनिधिः ॥ ततउद्वेजिताःसर्वेप्राणिनस्तपसोग्निना ॥ ९९ ॥ ततःसस्मारभगवान्मुनीन्सप्तशतक्रतुः ॥ तेसमागम्यमु दिताःसर्वेसमुदितास्तथा ॥ ३०० ॥ पूजितास्तेमहेंद्रेणपप्रच्छुस्तत्प्रयोजनम् ॥ किमर्थंहिसुरश्रेष्ठसंस्मृतास्तुवयंत्वया ॥ १ ॥ शक्रःप्रोवाचशृण्वं तुभगवंतःप्रयोजनम् ॥ हिमाचलेतपोघोरंतप्यतेभूधरात्मजा ॥ २ ॥ तस्याभिमतयोगेनभवंतःकर्तुमर्हथ ॥ तपःसमापनंदेव्याजगदर्थेत्वरा न्विताः ॥ ३ ॥ तथेत्युक्त्वाततःशैलंसिद्धसंघातसेवितम् ॥ ऊचुरागम्यमुनयस्तामथोमधुराक्षरम् ॥ ४ ॥ पुत्रिकस्तेव्यवसितःकामः कमललोचने ॥ तानुवाचततोदेवीसादरंगौरवान्मुनीन् ॥ ५ ॥ देव्युवाच ॥ तपस्यंतोमहाभागाःप्रोह्यमौनंभवादृशां ॥ वंदनायनियुक्ताधीर्याचय त्यविकल्पितम् ॥ ६ ॥ सुप्रसन्नमुखायूयंगृहीत्वासनमादितः ॥ उपविष्टाःश्रमंमुक्त्वाततःप्रक्ष्यथमामनु ॥ ७ ॥ इत्युक्तास्तेततश्चक्रुस्तत्रासनपरिग्र हम् ॥ साचतान्विधिवत्पूर्वंपूजयित्वाविधानतः ॥ ८ ॥ उवाचादित्यसंकाशान्मुनीन्सप्तऋषीन्शनैः ॥ त्यक्त्वाव्रतात्मकंमौनंनत्वाचविधिवन्मु नीन् ॥ ९ ॥ भगवंतोपिमौनांतेतस्याःसप्तर्षयोप्यथ ॥ गौरवाधारतांप्राप्तांपप्रच्छुस्तांपुनस्तथा ॥ १० ॥ सापिगौरवगर्भेणमनसाचारुहासिनी ॥ मु नीन्सर्वांस्तथालोक्यप्रोवाचप्रोह्यवाग्यमम् ॥ ११ ॥ भगवंतोविजानीथप्राणिनांमनसेप्सितम् ॥ शरीरादिभिरत्यर्थंकदर्थ्यंतेहिदेहिनः ॥ १२ ॥ केचित्तुनिपुणा स्तत्रघटंतेविविधोद्यमैः ॥ उपायैर्दुर्लभान्भावान्प्राप्नुवंतिह्यतंद्रिताः ॥ १३ ॥ अपरेतुपरिच्छिद्यनानाकारानुपक्रमान् ॥ देहांतरार्थंसारंभमाश्रयं तिहितद्व्रतम् ॥ १४ ॥ ममत्वाकाशसंभूतकुसुमस्रग्विभूषितम् ॥ विंध्यशृंगंस्प्रष्टुकामोहस्तःप्रसरतेमुहुः ॥ १५ ॥ अहंकिलभवंदेवंपतिंप्राप्तुंसमुद्यता ॥ प्रकृत्यैवदुराराध्यंतपस्यंतंचसंप्रति ॥ १६ ॥ सुरासुरैरनिर्णीतंपरमार्थक्रियाश्रयं ॥ सांप्रतंचापिनिर्दग्धोमदनोवीतरागिणा ॥ १७ ॥ कथमाराधयेदीशंमादृशीतादृ शंशिवम् ॥ इत्युक्तामुनयस्तेतुस्थिरतामनसस्ततः ॥ १८ ॥ ज्ञातुमस्यावचःप्रोचुःप्रक्रमात्प्रकृतार्थकम् ॥ मुनयऊचुः ॥ द्विविधन्तुसुखंतावत्पुत्रिलो केविभाव्यते ॥ १९ ॥ शरीरस्यास्यसंयोगश्चेतसश्चापिनिर्वृतिः ॥ प्रकृत्यातुसदिग्वासाभीमोभस्मास्थिभूषणः ॥ २२० ॥ कपालीभिक्षुकोनग्नोविरूपाक्षोऽ स्थिरक्रियः ॥ प्रमत्तोन्मत्तकाकारोबीभत्सीकृतसंग्रहः ॥ २१ ॥ पत्यानतेनचास्त्यर्थोमूर्तानर्थेनकांक्षितः ॥ यदिस्वस्यशरीरस्यसुखमिच्छ

सिशाश्वतम् ॥३२२॥ तत्कथंतेमहादेवाद्भूतभानोज्जुगुप्सितात् ॥ स्रवन्नरवसासास्थिकपालकृतभूषणात् ॥ २३ ॥ श्वसदुग्रभुजंगेन्द्रकृतभूषणभूषितात् ॥
श्मशानवासिनोरौद्रप्रमथानुगतादपि ॥ २४ ॥ सुरेन्द्रमकुटव्रातनिघृष्टचरणोऽरहा॥हांररास्तिजगद्धाताश्रीकान्तोऽनन्तमूर्तिमान् ॥ २५ ॥ जप्योयज्ञभुजाम
स्तितथेन्द्रःपाकशासनः ॥ देवतानांनिधिश्चास्तिज्वलनस्सर्वकामधुक् ॥ २६ ॥ वायुरस्तिजगद्धातायःप्राणस्सर्वदेहिनाम् ॥ तथावैश्रवणोराना
सर्वार्थमहिमाप्रभुः ॥ २७ ॥ एभ्यएकतमंकस्मान्नत्वंसंप्राप्तुमिच्छसि ॥ उतान्यस्मादिहप्राप्यंसुखंतेमनसेहितम् ॥ २८ ॥ एवमेतत्तथापुत्रिप्र
भावोलोकसम्पदाम् ॥ अस्मिन्देहेपरेवापिकल्याणप्राप्तयेतव ॥ २९ ॥ पितुरेवास्तितेसर्वंसुरेभ्योयन्निवेदितम् ॥ वरस्यप्राप्तयेक्लेशस्सचाप्यत्रा
फलस्तरुः॥ ३३० ॥ प्रायेणप्रार्थितोह्यर्थस्समर्थोह्यातिदुर्लभः ॥ स्वस्थानविनियोगित्वात्पुत्रितत्रापिलभ्यते ॥ ३१ ॥ इत्युक्तवत्सुकुपितासुनिवर्येषु
शैलजा ॥ उवाचक्रोधरक्ताक्षीविस्फुरद्दशनच्छदा ॥ ३२ ॥ देव्युवाच ॥ असद्ग्रहस्यकानीतिर्व्यसनस्यकयंत्रणा ॥ विपरीतार्थबोद्धारःसत्पथे
केनयोजिताः ॥ ३३ ॥ एवंमांवित्थदुष्प्रज्ञामस्थानासद्ग्रहप्रियाम् ॥ नमांप्रतिविचारोस्तियदहंकारमानिनी ॥ ३४ ॥ प्रजापतिसमाःसर्वेभवंतःसर्वद
र्शिनः ॥ ननूनंवित्थतंदेवंशाश्वतंजगतःप्रभुम् ॥ ३५ ॥ अजमीशानमव्यक्तममेयमहिमोदयम् ॥ आस्तांतत्कर्मसद्भावंसंबोधंतावदावृतम् ॥ ३६ ॥
विदुस्तंनहरिब्रह्मसुखाअपिसुरेश्वराः ॥ यत्तस्यविभवंस्वोत्थंभुवनेषुविजृंभितम् ॥ ३७ ॥ प्रकटंसर्वभूतानांतदप्यथनवित्थकिं ॥कस्यैतद्गगनंमूर्तिःकस्याग्निः
कस्यमारुतः ॥ ३८॥ कस्यभूःकस्यवरुणःकश्चंद्रार्कविलोचनः ॥ कस्यार्चयंतिलोकेषुलिंगंभक्त्यासुरासुराः ॥ ३९ ॥ यच्चब्रह्मेश्वरादेवाविष्णिवन्द्राद्याम
हर्षयः ॥ प्रभावंप्रभवंवापितेषामपिनवित्थकिं ॥ ३४० ॥ अदितेःकश्यपाज्जातादेवानारायणादयः ॥ मरीचेःकश्यपःपुत्रोह्यदितिर्दक्षपुत्रिका ॥ ४१ ॥
मरीचिश्चापिदक्षश्चपुत्रौतौब्रह्मणःकिल ॥ ब्रह्माहिरण्मयादंडादेवसिद्धविभूतिकः ॥ ४२ ॥ कस्यप्रादुरभूद्ध्यानात्प्राकृतःप्राकृतांशकः ॥ अथनारायणेनैव
स्वकीयेच्छासमाश्रयात् ॥ ४३ ॥ तत्प्रेरितःप्रयात्येषजन्मनारायणात्मकम् ॥ सापिकर्मणएवोक्ताप्रेरणविवशात्मनाम् ॥ ४४ ॥ यथोन्मादादिदुष्टस्यमतिरे
वहिसाभवेत् ॥ इष्टानेवपदार्थान्वैविपरीतान्हिमन्यते ॥ ४५ ॥ लोकस्यव्यवहारेषुदृष्टेषुहसतेसदा ॥ धर्माधर्मफलप्राप्तौविष्णुमेवानिबोधत ॥ ४६ ॥
विदध्वमित्थंमुनयोऽसकृच्चमेगिरंगिरीशश्रुतिभूमिसन्निधौ ॥ उत्कृष्टकेदारइवावनीतलेसुबीजमुष्टिंसुफलायकर्षकाः ॥ ४७ ॥ तेतांश्रुत्वाहितांरम्यांप्रक्रमा
त्प्रक्रमक्रियाम् ॥ वाचंवाचांपतिप्रख्याःप्रोचुश्चस्मितसुंदराः ॥४८॥ मुनयऊचुः ॥ जातेलोकविधानेतुसत्यंतत्कार्यमुत्तमम् ॥ प्रायःप्रालेयशैलस्यशंकात
त्कालरूपिणः॥ ४९ ॥ सत्यमुत्कंठिताःसर्वेयेयेकार्यार्थमुद्यताः ॥ तेषांत्वरंतेचेतांसिकिंतुनाममहात्मनाम् ॥३५०॥ लोकयात्रानुगंतव्याविशेषेणविवक्षि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तैः ॥ यतस्तद्धर्ममेधंतेतत्प्रामाण्यंपरेधृताः ॥ ५१ ॥इत्युक्त्वामुनयोजग्मुस्त्वरितास्तुहिनाचलम् ॥ तत्रतेपूजितास्तेनहिमशैलेनसादरम् ॥ ५२॥ ऊचुर्मु
निवराःप्रीताःस्वल्पकंतुत्वरान्विताः ॥ मुनयऊचुः ॥ देवोदुहितरंसाक्षात्पिनाकीतवमार्गते ॥ ५३ ॥ तच्छीघ्रंपावयात्मानमाहुत्येवानलेहुतम् ॥ कार्यं
हितच्चदेवानांसुचिरंपरिवर्तते ॥ ५४ ॥ जगदुद्धारणायैषविधातव्यःसमुद्यमः ॥ इत्युक्तस्तुतदाशैलोहर्षावेशवशान्मुनीन् ॥ ५५ ॥ असमर्थोभवद्वक्तुमुत्तरं
प्रार्थयन्निव ॥ ततोमेनामुनीन्वंद्यप्रोवाचस्नेहविक्लवा ॥ ५६ ॥ दुहितुस्तान्मुनींश्चैववचनंस्वयमर्थवत् ॥ ॥ मेनोवाच ॥ यदर्थंदुहितुर्जन्मचेच्छंत्यपि
महाफलं ॥ ५७ ॥ तदेवोपस्थितंसर्वंप्रक्रमेणैवसांप्रतम् ॥ कुलजन्मवयोरूपविभुत्वैस्सहितोपियः ॥ ५८ ॥ वरस्तस्यापिनाहूयसुतादेयाह्ययाचतः ॥
दिग्वासाजटिलःशूलीदग्धकामोपिकामदः ॥ ५९ ॥ सतुमत्सुतयाघोरःकथंनामउपास्यते ॥ मुनयउचुः ॥ ऐश्वर्यमवगच्छस्वशंकरस्यसुरासुराः ॥३६०॥
आराध्यमानपादाब्जयुगलाश्चसुनिर्वृताः ॥ यस्योपयोगियद्रूपंतेनतत्प्रार्थ्यतेचिरम् ॥ ६१ ॥ घोरंतपस्यतेबालातेनरूपेणनिर्वृता ॥ यत्साव्रतानिदिव्या
निनयिष्यतिसमापनम् ॥ ६२ ॥ तदत्रावहितातावदस्मास्वेवभविष्यति ॥ इत्युक्त्वागिरिणासार्द्धंययुर्यत्रास्तिशैलजा ॥ ६३ ॥ जितार्कज्वलनज्वालातप
स्तेजोमयीह्युमा ॥ प्रोक्तासामुनिभिःस्निग्धंमानिन्याहवचोर्थवत् ॥ ६४ ॥ नाहंक्षुद्रात्किलेच्छामिऋतेशर्वात्पिनाकिनः ॥ स्थितंचतारतम्येनप्राणिनां
परमर्द्धिदं ॥ ६५ ॥ धीरैस्तैश्वर्यकार्याणिप्रमाणमतुलंमहत् ॥ यस्मान्नकिंचिदपरंयच्चयस्मात्प्रवर्तते ॥ ६६ ॥ यस्यैश्वर्यमनाद्यंतंतमहंशरणंगता ॥ सम्मः
सव्यवसायश्चदीर्घेणविपरीतकः ॥ ६७ ॥ एवंनिशम्यतेवाचंदेव्यामुनिवरास्तदा ॥ आनंदाश्रुपरीताक्षाःसस्वजुस्तांतपस्विनीं ॥ ६८ ॥ ऊचुश्चपरम
प्रीताःशैलजांमधुरंवचः ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ अत्यद्भुतमहोपुत्रिज्ञानमूर्तिरिवामला ॥ ६९ ॥ प्रसादयसिनोभावंभवभावप्रतिश्रयात् ॥ ननुविद्मो
वयंतस्यदेवस्यैश्वर्यमद्भुतम् ॥ ३७० ॥ त्वन्निश्चयस्यदृढतांवेत्तुंवयमिहागताः ॥ अचिरादेवतन्वंगिकामस्त्वेषभविष्यति ॥ ७१ ॥ आदित्यस्सप्र
भोयातिरत्नेभ्यःकाद्युतिःपृथक् ॥ कोर्थोवर्णान्स्वकांस्त्यक्त्वातथात्वंगिरिशंविना ॥ ७२ ॥ यामोनेकाभ्युपायेनतमभ्यर्थयितुंवयम् ॥ अस्माकमपि
चैषोर्थःसुतरांहृदिवर्तते ॥ ७३ ॥ अतस्त्वमेवसाबुद्धिर्यतोनीतिस्त्वमेवहि ॥ अतोनिःसंशयंकार्यंशंकरोपिविधास्यति ॥ ७४ ॥ इत्युक्त्वापू
जितास्सर्वेमुनयोगिरिकन्यया ॥ प्रययुर्गिरिशंद्रष्टुंप्रस्थंहिमवतोमहत् ॥ ७५ ॥ गंगांभःप्लावितात्मानःपिंगाबद्धजटासटाः ॥ भृंगानुयातपाणिस्थमं
दारकुसुमस्रजः ॥ ७६ ॥ संप्राप्यतुगिरेःप्रस्थंददृशुःशंकराश्रमम् ॥ प्रशांताशेषसत्वौघंपर्यस्तिमितकाननम् ॥ ७७ ॥ निःशब्दक्षोभसलिलप्रया
तंसर्वतोदिशम् ॥ तत्रापश्यंस्ततोद्वारिवीरकंवेत्रपाणिनम् ॥ ७८ ॥ तमेतेमुनयःवपूज्याविनीताःकार्यगौरवात् ॥ ऊचुर्मधुरभाषाभिस्ते

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाचंवाग्मिनांवराः ॥ ७९ ॥ द्रष्टुंवयमिहायाताःशंकरंगुणनायकं ॥ त्रिलोचनंविजानीहिसुरकार्यप्रचोदिताः ॥ ३८० ॥ त्वमेवनोगतिस्त
त्रयथाकालानतिक्रमः ॥ स्यात्प्रार्थनैषाप्रायेणप्रतीहारमयीप्रभो ॥ ८१ ॥ इत्युक्तोमुनिभिःसोथगौरवात्तानुवाचह ॥ सवनस्यापरांसंध्यांकर्तुंमंदा
किनींगतः॥८२॥ क्षणेनभाविताविप्रास्ततोद्रक्ष्यथशूलिनम् ॥ इत्युक्तामुनयस्तस्थुर्यत्नात्कार्यविचक्षणाः ॥८३॥ गंभीरांबुधरंप्रावृट्तृषिताश्चातकायथा ॥
तथाक्षणेननिष्पन्नसमाचाराक्रियाविधिम्ः ॥ ८४ ॥ वीरासनकृतोद्देशंमृगचर्मनियामितंम् ॥ ततोविनीतोजानुभ्यामवलंव्यमहींमुदा ॥ ८५ ॥ उवाच
वीरकोदेवंप्रणयैकसमाश्रयम् ॥ संप्राप्तामुनयःसप्तद्रष्टुंत्वांदीप्ततेजसं ॥ ८६ ॥ विभोसमादिशद्रष्टुंततोध्यानमिहार्हसि ॥ इत्युक्तोधूर्जटिस्तेनवीरके
णमहात्मना ॥ ८७ ॥ भ्रूभंगसंज्ञयातेषांप्रवेशाज्ञांददौतदा ॥ मूर्द्धकंपेनतान्सप्तवीरकोपिमहामुनीन् ॥ ८८ ॥ आजुहावविदूरस्थान्दर्शनायपिना
किनः ॥ त्वरावद्धजटास्तेचलंवकृष्णाजिनांबराः ॥ ८९ ॥ विविशुर्वेदिकांदिव्यांगिरीशस्यविभोस्ततः ॥ वद्धपाणिपुटाक्षिप्तनाकपुष्पोत्करास्त
तः ॥ ३९० ॥ पिनाकिपादयुगलंवंद्यनाकनिवासिनः ॥ ततःस्निग्धेक्षिताःसंतोमुनयःशूलपाणिना ॥ ९१ ॥ गिरीशंतेततोदृष्ट्वातेसमंतुष्टवुर्मुदा ॥ मुनयऊ
चुः ॥ ९२ ॥ अहोकृतार्थावयमेवसांप्रतंसुरेश्वरैर्वंदितपादपल्लवम् ॥ विलोकयामोगुणगौरवार्द्धिभिःसमादिशेःकार्यमशेषरक्षणम् ॥ ९३ ॥ ततःप्रहस्यसर्वज्ञ
उवाचमुनिसत्तमान् ॥ भवतांयद्धृदिगतंकार्यंतत्कुरुताधुना ॥ ९४ ॥ इत्युक्तामुनयस्तूर्णंययुर्यत्रचशैलजा ॥ बभाषिरेविभागज्ञागिरिजां
गिरिगह्वरे ॥ रम्यंप्रियमनोहारिमारूपंतपसादह ॥ ९५ ॥ प्रीतस्तेशंकरःपाणिमेषप्रतिग्रहीष्यति ॥ वयमर्थितवंतस्तेपितरंपूर्वमागताः ॥ ९६ ॥ पित्रा
सहगृहंगच्छवयंयामःस्वमंदिरं ॥ इत्युक्तातपसःसत्यंफलमस्तीतिचिंत्यसा ॥ ९७ ॥ त्वरमाणाययौवेश्मपितुर्दिव्यंसुशोभितं ॥ सातत्ररजनींमेनेवर्षायुत
समांसती ॥ ९८ ॥ हरदर्शनसंजातसमुत्कंठाहिमाद्रिजा ॥ ततोमुहूर्त्तेब्राह्मेतुतस्याश्चक्रुःसुहृत्क्रियां ॥ ९९ ॥ नानामंगलसंदोहान्यथावत्क्रमपूर्वकम् ॥
दिव्यमंगलसंयोगान्मंदिरेवहुमंगले ॥ ४०० ॥ उपासतगिरिंमूर्त्ताऋतवःसर्वकामिकाः ॥ वायवःसुखदाश्चासन्संमार्जनविधौगिरेः ॥ १ ॥ हर्म्येषुश्रीःस्वयं
देवीकृतनानाप्रसाधना ॥ कांतिःसर्वेषुभावेषुऋद्धिश्चभरणाकुला ॥ २ ॥ चिंतामणिप्रभृतयोरत्नाद्शैलंसमंततः ॥ उपतस्थुर्लताश्चापिकल्पकाद्यामहाद्रु
माः ॥ ३ ॥ ओषध्योमूर्तिमत्यश्चादिव्यौषधिसमन्विताः ॥ रसाश्चधातवश्चैवसर्वेशैलस्यकिंकराः ॥ ४ ॥ किंकरास्तस्यशैलस्यव्यग्राश्चाश्रमव
र्तिनः ॥ नद्यःसमुद्रानिखिलाःस्थावरंजंगमंचयत् ॥ ५ ॥ तेसर्वेहिमशैलस्यमहिमानमवर्द्धयन् ॥ अभवन्मुनयोनागायक्षागंधर्वकिन्नराः ॥ ६ ॥ ॥१३६॥
शंकरस्यापिविबुधागंधमादनपर्वते ॥ सज्जमंडनसंभारास्तस्थुर्निर्मलमूर्त्तयः ॥ ७ ॥ शर्वस्याथजटाजूटेचंद्रखंडंपितामहः ॥ ब

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वंधप्रणयोदारविस्फारितविलोचनः ॥ ८ ॥ कपालमालांविपुलांचामुंडामूर्ध्निबध्नती ॥ उवाचगिरिशंकालीपुत्रंजनयशंकर ॥ ९ ॥ योदैत्येंद्रकुलं
हत्वामारंक्तैस्तर्पयिष्यति ॥ शौरिर्वितंसिकारत्नंकंठाभरणमुज्वलम् ॥ ४१० ॥ भुजंगाभरणंगृह्यसज्जश्शंभोः पुरोभवत् ॥ शक्रोगजाजिनंतस्यवसाभ्यक्ताग्र
पल्लवम् ॥ ४११ ॥ दध्रेसरभसंस्विद्यद्विस्तीर्णमुखपंकजम् ॥ वायवश्चवपुस्तीक्ष्णास्तीक्ष्णंहिमगिरिप्रभम् ॥ १२ ॥ वृषंविभूषयामासुर्हरयानंमनोजवम् ॥
विरेजुर्नयनान्तस्थाः शंभोः सूर्यानलेंदवः ॥ १३ ॥ स्वांद्युतिंलोकनाथस्यजगतः कर्मसाक्षिणः ॥ चिताभस्मसमाधत्तकपालेरजतप्रभम् ॥ १४ ॥
मनुजास्थिमयींमालांनिववंधचपाणिना ॥ प्रेताधिपःपुरेदूरेसभयःसमवर्तत ॥ १५ ॥ नानाकारमहारत्नभूषणंधनदाहृतम् ॥ विहायोदीप्तसर्पेंद्रकट
केनस्वपाणिना ॥ १६ ॥ कर्णोत्तंसंचकारेशोह्यमलंतक्षकंस्वयम् ॥ निष्पन्नाभरणंचैवप्रसाध्येशंप्रसाधनैः ॥ १७ ॥ तत्राप्येषानियमतोह्यभवन्व्य
ग्रमूर्तयः ॥ मुमोचाभिनवान्सर्वरम्यशालिरसौषधीन् ॥१८॥ व्यग्रातुपृथिवीदेवीसर्वभावात्मनोरमा ॥ गृहीत्वावरुणः साक्षाद्रत्नाढ्याभरणानिच ॥ १९ ॥
पुष्पाणिचविचित्राणिनानारत्नमयानितु ॥ तस्थौसाभरणोदेवःसर्वज्ञःसर्वदेहिनाम् ॥ ४२० ॥ ज्वलनश्चापिदिव्यानिहैमान्याभरणानिच ॥ जातरूप
पवित्राणिप्रयतः समुपस्थितः ॥ २१ ॥ वायुर्ववौचसुरभिःसुखसंस्पर्शनोविभुम् ॥ छत्रंचंद्रकरोदामंहासितंचशतक्रतुः ॥ २२ ॥ जग्राहमुदितःश्री
मान्बाहुभिर्वज्रभूषणः ॥ जगुर्गंधर्वमुख्याश्चननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥२३॥ वादयंतोतिमधुरंजगुर्गंधर्वकिन्नराः ॥ मुहूर्ताद्दतवस्तत्रजगुश्चननृतुश्चवै ॥ २४ ॥
चपलाश्चगणास्तस्थुर्लोडयंतोहिमाचलम् ॥ उपविष्टः क्रमाद्धाताविश्वकृद्भगनेत्रहा ॥ २५ ॥ चकारौद्वाहिकंकृत्यंपत्न्यासहयथोदितम् ॥ दत्तार्घ्योगि
रिराजेनसुरवृंदैर्विनोदितः ॥ २६ ॥ अवसत्तांक्षपांतत्रपत्न्यासहपुरांतकः ॥ ततोगंधर्वगीतेननृत्येनाप्सरसामपि ॥ २७॥ स्तुतिभिर्देवदैत्यानांविबुद्धो
विबुधाधिपः ॥ आमंत्र्यहिमशैलेंद्रंप्रभातेजाययासह ॥ २८ ॥ जगाममंदरगिरिंवायुवेगेनशृंगिणा ॥ ततोगतेभगवतिनीललोहितेसहोमयारतिमनु
भूतभूधरः ॥ २९ ॥ सबांधवोभवतिहिकस्यनोमनोविशृंखलंजगतिहिकन्यकापितुः ॥ पुरोद्यानेषुरम्येषुविविक्तेषुवनेषुच ॥ ४३० ॥ सुरक्तहृदयोदे
व्याविजहारभगाक्षिहा॥ततोबहुतिथेकालेपुत्रनाम्नागिरेःसुता॥३१॥सखीभिः सहिताक्रीडांचक्रेकृत्रिमपुत्रकैः ॥ कदाचिद्गंधतैलेनगात्रमभ्यज्यशैलजा३२॥
चूर्णैरुद्वर्तयामासमलेनापूरितांतनुम् ॥ तदुद्वर्त्तनकंगृह्यनरंचक्रेगजाननम् ॥ ३३ ॥ पुरुषंक्रीडतीदेवीतच्चाप्यक्षिपदंभसि ॥ जाह्नव्याशिवयासख्या
ततःसोभूद्बृहत्तनुः ॥ ३४ ॥ कायेनातिविशालेनजगदापूरयत्तदा ॥ पुत्रेत्युवाचतंदेवीपुत्रेत्युचेचजाह्नवी ॥ ३५ ॥ गांगेयइतिदेवैस्तुपूजितोभूद्गजाननः ॥
विनायकाधिपत्यंचददावस्यापितामहः ॥ ३६ ॥ पुनःसाक्रीडतीचक्रेतरुंचवरवर्णिनी ॥ मनोज्ञमंकुरंरूढमशोकस्यशुभानना ॥ ३७ ॥ वर्द्धयामासतं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चापिकृतसंस्कारमंगलम् ॥ बृहस्पतिमुखैर्विप्रैर्दिवस्पतिपुरोहितैः ॥ ३८ ॥ ततोदेवैःसमुनिभिःप्रोक्तादेवीतिविदंवचः ॥ अधुनादर्शितेमार्गेमर्यादांकर्तुम
र्हसि ॥ ३९ ॥ फलंकिंभवितादेविकल्पितैस्तरुपुत्रकैः ॥ इत्युक्ताहर्षपूर्णांगीप्रोवाचातिशुभांगिरं ॥ ४४० ॥ एकंनिरुदकेग्रामेयःकूपंकारयेद्बुधः ॥ बिंदौ
बिंदौचतोयस्यसवसेद्वत्सरंदिवि ॥४१॥ दशकूपसमावापीदशवापीसमोह्रदः ॥ दशह्रदसमाकन्यादशकन्यासमोद्रुमः ॥४२॥ एषावैशुभमर्यादानियतालो
कभाविनी ॥ इत्युक्तास्तुततोविप्राबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ ४३ ॥ जग्मुःस्वमंदिराण्येवभवानींवंद्यमातरं ॥ गतेषुतेषुदेवोपिशंकरःपर्वतात्मजां ॥ ४४ ॥
पाणिनालम्ब्यमानेननस्वमावासमगच्छत ॥ चित्तप्रसादजननंप्रासादाट्टालगोपुरं ॥ ४५ ॥ लंबमौक्तिकदामानंमालिकाकुलवेदिकं ॥ सुनद्धकलधौतंचक्री
डागृहमनोगतं ॥ ४६ ॥ प्रकीर्णकुसुमामोदमत्तालिकुलकूजितं ॥ किन्नरोद्गीतसंगीतगृहांतरितभित्तिकम् ॥ ४७ ॥ सुगंधिधूपसंघातंमनःप्राप्यमलक्षितं ॥
क्रीडामयूरनारीभिरभितोरभसार्पितं ॥ ४८ ॥ हंससंघातसंदिग्धस्फटिकस्तंभतोरणं ॥ अनाविलमसंभ्रांत्यावहुशःकिन्नराकुलं ॥ ४९ ॥ शुकैर्यत्राभिदृश्यं
तेपद्मरागविनिर्मिताः ॥ भित्तयोजातिसंभ्रांत्याप्रतिबिंबितमौक्तिकाः ॥४५०॥ तत्राक्षैःप्रिययादेवोविहर्तुमुपचक्रमे ॥ स्वच्छेंद्रनीलभूभागेक्रीडंतौयत्रसंस्थि
तौ ॥ ५१ ॥ वपुःसहायतांप्राप्तौविनोदरसनिर्वृतौ ॥ एवंप्रक्रीडतोस्तत्रदेवीशंकरयोस्तदा ॥ ५२ ॥ प्रादुर्भूतोमहाशब्दःपतितांवरगोचरः ॥ तच्छ्रुत्वाकौ
तुकादेवीकिमेतदितिशंकरम् ॥ ५३ ॥ पर्यपृच्छत्सुरवरंहरंविस्मितपूर्वकं ॥ उवाचदेवोनैतत्तेदृष्टपूर्वंशुचिस्मिते ॥ ५४ ॥ एतेगणेशाःक्रीडंतेशैलेस्मि
न्मत्प्रियाःसदा ॥ तपसाब्रह्मचर्येणनामभिःक्षेत्रसेवनैः ॥ ५५ ॥ यैरहंतोषितःपूर्वंतएतेमनुजोत्तमाः ॥ मत्समीपमनुप्राप्ताममहृद्याःशुभानने ॥ ५६ ॥
कामरूपामहोत्साहामहारूपगुणान्विताः ॥ कर्मभिर्विस्मयंतेषांप्रयामिवलशालिनाम् ॥ ५७ ॥ सामरस्यास्यजगतःसृष्टिसंहरणक्षमाः ॥ ब्रह्मचन्द्रेंद्रगंधर्वैः
स्सकिन्नरमहोरगैः ॥ ५८ ॥ विवर्जितोप्यहंनित्यंनैभिर्विरहितोरमे ॥ हृद्यामेचारुसर्वाङ्गितएतेक्रीडितागिरौ ॥ ५९ ॥ इत्युक्तातुतदादेवीत्यक्त्वातंविस्म
याकुला ॥ गवाक्षांतरमासाद्यप्रेक्षतेचकितानना ॥४६०॥ यावंतस्तेकृशादीर्घाह्रस्वाःस्थूलामहोदराः ॥ व्याघ्रेभवदनाःकेचित्केचिन्मेषाजरूपिणः॥६१॥
अनेकप्राणिरूपाश्चज्वालास्याःकृष्णपिंगलाः ॥ सौम्याभीमाःस्मितमुखाःकृष्णपिंगजटास्सदा ॥ ६२ ॥ नानाविहंगवदनानानाविधसुराननाः ॥ कौशेयच
र्मवसनानग्नाश्चान्येविरूपिणः ॥ ६३ ॥ गोकर्णागजकर्णाश्चवहुवक्त्रेक्षणोदराः ॥ वहुपादावहुभुजादिव्यनानास्त्रपाणयः ॥ ६४ ॥ अनेककुसुमापीडा
नानाव्याकुलभीषणाः ॥ कृतनानायुधधरानानाकवचभूषणाः ॥ ६५ ॥ विचित्रवाहनारूढादिव्यरूपावियच्चराः ॥ वीणावाद्यरवोद्घुष्टानानास्थानकन
र्तकाः ॥ ६६ ॥ गणेशांस्तांस्तथादृष्ट्वादेवीप्रोवाचशंकरम् ॥ ॥ देव्युवाच ॥ गणेशाःकतिसंख्याताःकिंनामानःकिमात्मकाः ॥ ६७ ॥ एकैकशोमम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब्रूहिनिष्ठितायेपृथक्पृथक् ॥ शंकरउवाच ॥ कोटिकोटिश्चसंख्यातानानाविख्यातपौरुषाः ॥ ६८ ॥ जगदापूरितंसर्वमेभिर्भीमैर्महाबलैः ॥ सि
द्धक्षेत्रेषुरथ्यासुजीर्णोद्यानेषुवेश्मसु ॥ ६९ ॥ दानवानांशरीरेषुबालेषून्मत्तकेषुच ॥ एतेविशंतिमुदितानानाहारविहारिणः ॥ ४७० ॥ ऊष्मपाःफेन
पाश्चैवधूमपामधुपायिनः ॥ मेदाहारारुधिरपास्सर्वभक्षाह्यभोजनाः ॥ ४७१ ॥ देवादास्तापसाहारानानावाद्यरतिप्रियाः ॥ नहिवक्तुमनंतत्वाच्छक्यन्ते
हिगणाःपृथक् ॥ ७२ ॥ ॥ देव्युवाच ॥ नागत्वगुत्तरासंगःशुद्धांगोमुंजमेखली ॥ मनःशिलेनकल्केनचपलोरंजिताननः ॥ ७३ ॥ भृंगदष्टोत्पलानांच
स्रग्दामामधुराकृतिः ॥ पाषाणशकलोत्तानकांस्यतालप्रवर्तकः ॥७४॥ असौगणेश्वरोदेवकिंनामाकिन्नरानुगः ॥ यएषगणगीतेषुदत्तकर्णोमुहुर्मुहुः ॥ ७५ ॥
शर्वउवाच ॥ ॥ सएषवीरकोदेविसदामेहृदयप्रियः ॥ नानाश्चर्यगुणाधारोगणेश्वरगणार्चितः ॥ ७६ ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ ईदृशस्यसुतस्यास्ति
ममोत्कंठापुरांतक ॥ कदाहमीदृशंपुत्रंद्रक्ष्याम्यानंददायकं ॥ ७७ ॥ ॥ शर्वउवाच ॥ ॥ एषएवसुतस्तेस्तुनयनानंदकारकः ॥ त्वयामात्राकृतार्थो
हिवीरकोपिसुमध्यमे ॥ ७८ ॥ इत्युक्ताप्रेषयामासविजयांहर्षणोत्सुकां ॥ वीरकानयनायाशुदुहिताभूभृतःसखीं ॥ ७९ ॥ सावरुह्यत्वरायुक्ताप्रासादादं
बरस्पृशः ॥ विजयोवाच ॥ गणपंगणमध्यस्थंसूर्यकोटिप्रवर्तनम् ॥ ४८० ॥ एहिवीरकचापल्यात्त्वयादेवीप्रतोषिता ॥ त्वामाह्वयतिचेत्युक्तस्त्यक्त्वा
पाषाणखंडकम् ॥ ८१ ॥ देव्याः समीपमागच्छद्विजयानुगतः शनैः ॥ प्रासादशिखरोत्फुल्लरक्तांबुजनिभद्युतिः ॥ ८२ ॥ तंदृष्ट्वाप्रस्थितान
ल्पस्वादुक्षीरपयोधरा ॥ ॥ गिरिजोवाच ॥ ॥ पिबक्षीरमिदंवत्ससुतंपिबयथेच्छकम् ॥ ८३ ॥ उवाचदेवीसस्नेहंगिरामधुरवर्णया ॥ एहिसद्यो
हिजातोसिमेपुत्रकोदेवदेवेनदत्तोधुनावीरक ॥ ८४ ॥ उक्तवत्यंकआधायपर्यष्वजत्तंकपोलेचुचुंबागराण्णंदिनी ॥ मूर्ध्न्युपाघ्रायसंमार्ज्यगात्राणिचा
भूषयामासदिव्यैःस्वयंभूषणैः ॥ ८५ ॥ किंकिणीमेखलानूपुरैःसन्मणिप्रोतकेयूरहारैरमूल्यैर्गुणैः ॥ कोमलैःपल्लवैश्चित्रितश्चारुभिर्मंगलैःकंकणै
र्दिव्यमंत्रोद्भवैः ॥ ८६ ॥ तस्यशुद्धैस्ततोभूरिभिश्चाकरोन्मिश्रसिद्धार्थकैरङ्गरक्षाविधिं ॥ एवमादायचोवाचकृत्वास्रजंमूर्ध्निगोरोचनापत्रभंगोज्ज्वलैः॥८७॥
वत्सवत्साधुनाक्रीडसार्द्धंगणैरप्रमत्तोव्रजश्चभ्रवर्जंशनैः ॥ व्यालमालाकुलाःशैलसानुद्रुमादंतिभिर्भग्नशाखाःपरंभंगिनः ॥ ८८ ॥ जाह्नवीमंडल
क्षुब्धतोयाकुलंमाविशेथाबहुव्याघ्रजुष्टेवने ॥ वत्ससंख्येषुदुर्गेषुयद्दरिकापुत्रभावायतांस्वच्छचित्तोजनः ॥ ८९ ॥ प्रार्थितंभव्यमायातिभाविन्यसौ
भाव्यतांसोपिनिर्वर्त्यसर्वैर्गुणैः ॥ एवमुक्तोनयावीरकोमातरंसस्मयन्नाहलीलावशाविष्टधीः ॥ ४९० ॥ एषमात्रास्वयंमेकृतःकंकणःपत्रकश्चित्रितःपाटलै
र्बिंदुभिः ॥ चारुपुष्पैरियंमालतीभिःकृतामालिकामेशिरस्याहिताकोमला ॥ ९१ ॥ तोषयामीश्वरीमित्ययंसत्वरंचिंतयित्वाव्रजद्वाह्यतःक्रीडनम् ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वैर्गणैःसंयुतोवीरकोहर्षितोदक्षिणात्पश्चिमंपश्चिमादुत्तरम् ॥ ९२ ॥ उत्तरात्पूर्वमभ्येत्यसख्यायुताप्रेक्षतेतंगवाक्षांतराद्वीरकं ॥ शैलपुत्रीबहिःक्री
डितारंजगत्स्नेहतःपुत्रलुब्धायतस्सोत्रकः ॥ ९३ ॥ मोहमायातियःस्वल्पवेत्ताजडोमांसविण्मूत्रसंघातदेहोद्वहः ॥ द्रष्टुमभ्यंतरंनाकवासेश्वरेष्विन्दुमौ
लिंप्रविष्टेषुकक्षांतरम् ॥ ४९४ ॥ वाहनान्येवमारोहमाणास्ततोलोकपालास्त्रपूगंमुहूर्त्तावधि ॥ खड्गएषोविखड्गाकरोनिर्मलः कुंतकःकस्यकेनात्त
तोब्रूतनः ॥ ९५ ॥ नोभवेद्धस्तदंडेनकिंब्रूमहेभीममूर्त्यंगणेनास्तिकृत्यंगिरौ ॥ पाशएषोस्तितेनात्रकोबध्यतेमावृथालोकपालानुगास्तिष्ठत ॥ ४९६ ॥
एवमेवैतदित्यब्रुवंस्तेतदावीक्ष्यदेवानुगंवीरकंरक्षकं ॥ प्राहदेवीवनेपर्वतेनिर्जराध्यग्निशालामुखेभूतलेभूतपाः ॥९७॥ निर्झरांभोनिपातेषुनोमज्जतात्पुष्पजा
लावनद्धेषुधामस्वपि ॥ प्रोच्चनानाद्रिकुंजावगाहेष्वथोमारुतास्फोटसंरक्षणेकामतः ॥ ९८ ॥ कांचनोत्तुंगशृंगावरोहक्षितौहैमरेणूत्करासंगपिंगद्युतिः ॥
खेचराणांवनेचापिरम्येत्वभौरूपसंपत्प्रकारोगणोवासितुम् ॥ ९९ ॥ मंदरेकंदरेचारुवापीतटेकुन्दमंदारपुष्पप्रवालांबुजे ॥ सिद्धनारीभिरापीतरूपामृतं
विस्तृतैर्नेत्रमात्रैरनुन्मेषिभिः ॥५००॥ वीरकंशैलपुत्रीनिमेषांतरादस्मरत्पुत्रगृध्नुर्विनोदार्थिनी ॥ सोपिताद्दृक्क्षणावाप्तपुण्योदयोयोहिजन्मांतरेस्यात्मज
त्वंततः ॥ १ ॥ क्रीडतस्तस्यतृप्तिःकथंजायतेयोपिभावाज्जगद्वेधसातेजसा ॥ कल्पितःप्रेक्षणंदिव्यगीतक्षणंनृत्यलोलैर्गणेशैःप्रवृत्यक्षणं ॥२॥ सिंहनादाकु
लेगंडशैलेज्वलद्रत्नजालेबृहत्सालतालेक्षणम् ॥ फुल्लनानातमालालिकालेक्षणंवृक्षमूलेविलोलोमरालेक्षणम् ॥ ३ ॥ स्वल्पपंकेजलेपंकजांकेक्षणंमातुरंके
शुभेनिष्कलंकेक्षणम् ॥ परिक्रीडतेबाललीलाविसारीगणेशाधिपोदेवतानंदकारी ॥ ४ ॥ निकुंजेषुविद्याधरोद्गीतशीलःपिनाकीवलीलाविलासे
सलीलः ॥ प्रकाश्यभुवनंगोभिस्ततोदिनकरेगते ॥ ५ ॥ देशांतरंतदापश्चाद्दूरस्थोधरणीधरः ॥ मित्रत्वमस्यसुहृद्धंहृदयेद्योतयन्निव ॥ ६ ॥
नित्यमाराधितोविप्रैःश्रीमान्विघनसःसुतः ॥ नाकरोत्सवितुर्मेरुरुपकारंपतिष्यतः ॥ ७ ॥ जनेष्वेषाव्यवस्थेतिश्रूयतेस्खलितोह्यधः ॥ दिने
नानुगतोभानुःस्वजनंपरिपूरयन् ॥ ८ ॥ संध्याबद्धांजलिपुटामुनयोभिमुखारविम् ॥ यावद्यासतेशीघ्रंनिवार्योष्णाभिभाविताम् ॥ ९॥ व्यजृंभताथलोके
स्मिन्क्रमाद्वैभावरंतमः ॥ कुटिलस्येवहृदयेकालुष्यंदूषयन्मनः ॥५१०॥ ज्वलत्फणिफणारत्नदीपोद्योतिताभित्तिके ॥ शयनेशशिसंघातरत्नवस्त्रो
त्तरच्छदे ॥११॥ नानारत्नद्युतिलसच्छक्रचापविडंबके ॥ रत्नैःकिंकिणिजालेनलसन्मुक्ताकलापके ॥ १२ ॥ कमनीयचलल्लीलावितानाच्छादितां
बरे ॥ मंदरेमंन्दसंचारंगतेगिरिसुतायुतः ॥ १३ ॥ तस्थौगिरिसुताबाहुलतामिलितकंधरः ॥ शशिमौलिःसितज्योत्स्नास्फारपूरितगोचरः ॥ १४ ॥
गिरिजाप्यसितापांगीनीलोत्पलदलच्छविः॥विभावर्याचसंपृक्ताबभूवातीवगोमयी॥१५॥तामुवाचततोदेवःक्रीडाकेलिकलायुताम् ॥५१६॥इति श्रीपाद्मपु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राणेप्रथमेसृष्टिखंडेगौरीविवाहवर्णनंनामत्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ शर्वउवाच ॥ शरीरेममतन्वंगिसितेभास्यसितद्युतिः ॥ भुजंगीवासिताशुभ्रे
संश्लिष्टाचंदनेतरौ ॥ १ ॥ चंद्रातपेनसंपृक्तारुधिराम्बरसंवृता ॥ रजनीवासितेपक्षेद्दष्टिदोषंददासिमे ॥ २ ॥ इत्युक्तागिरिजातेनमुक्तकंठापिनाकिनम् ॥
उवाचकोपरक्ताक्षीभ्रुकुटीविकृतानना ॥ ३ ॥ देव्युवाच ॥ स्वकृतेनजनःसर्वोजाड्येनपरिभूयते ॥ अवश्यमर्थीप्राप्नोतिखंडनंशशिमंडन ॥ ४ ॥ तपो
भिर्दीर्घचरितैर्यात्वांप्रार्थितवत्यहं ॥ तस्यामेनियतस्त्वेषह्यवमानःपदेपदे ॥ ५ ॥ नैवास्मिकुटिलाशर्वविषमानचधूर्जटे ॥ सविषस्त्वंजगत्ख्यातोव्यक्तदो
षाकराश्रयः ॥ ६ ॥ त्वंहिमुष्णासिदशनान्नेत्रहंताभगस्यच ॥ आदित्यस्त्वांविजानातिभगवान्द्वादशात्मकः ॥ ७ ॥ मूर्ध्निशूलंजनयसिस्वैर्दोषैर्मा
माधिक्षिपन् ॥ यस्त्वंमामात्थकृष्णेतिमहाकालोसिविश्रुतः ॥ ८ ॥ यास्याम्यहंपरित्यकुमात्मानंतपसागिरिम् ॥ जीवंत्यानमयाकृत्यंधूर्तेनपरिभूत
या ॥ ९ ॥ कापालिकेनक्षुद्रेणश्मशानेनित्यवासिना ॥ भूत्याविलिप्तस्वांगेनमातृमध्यस्थचारिणा ॥ १० ॥ निशम्यतस्यावचनंकोपती
क्ष्णाक्षरंहरः ॥ उवाचानिष्टसंभ्रांतःप्रचलेनेंदुमौलिना ॥ ११ ॥ शर्वउवाच ॥ ॥ अगात्मजासिगिरिजेनाहंनिंदापरस्तव ॥ चाटूक्तिबुध्यातुमयाकृत
उन्मादसंश्रयः ॥ १२ ॥ विकल्पःस्वस्थचित्तेतुगिरिजेनममक्रमात् ॥ यद्येवंकुपिताभीरुतत्तवाहंनवैपुनः ॥ १३ ॥ नर्मवादीभविष्यामि
जहिकोपंशुचिस्मिते ॥ शिरसाप्रणतेनैषरचितस्तेमयांजलिः ॥ १४ ॥ निहीनोह्यपमानेननिंदितेनैतिविक्रियाम् ॥ असतांतुसतांनस्यान्मर्मस्पृ
ष्टोनरःकिल ॥ १५ ॥ अनेकैश्चाटुभिर्देवीदेवेनप्रतिबोधिता ॥ कोपंतीव्रंनतत्याजसतीमर्मणिघट्टिता ॥ १६ ॥ अवष्टब्धमथाच्छिद्यवासःशंकरपा
णिना ॥ विपर्यस्तालकावेगाद्गन्तुमैच्छच्चशैलजा ॥ १७ ॥ तस्याव्रजंत्याःकोपेनपुनराहपुरांतकः ॥ सत्यंसर्वैरवयवैस्तनोषिसदृशंपितुः ॥ १८ ॥
हिमाचलस्यश्रृंगस्थमेवजालाकुलंमनः ॥ तथादुरवगाह्येभ्योगहनोहितवाशयः ॥ १९ ॥ काठिन्यमश्मसारेभ्योवनेभ्योबहुलांगता ॥
कुटिलत्वंनिम्नगाभ्योदुःसेव्यत्वंहिमादपि ॥ २० ॥ संक्रांतंसर्वमेवैतत्तन्वंगिहिमभूधरात् ॥ इत्युक्तासापुनःप्राहगिरिशंशैलकन्यका ॥ २१ ॥
कोपकंपितमूर्द्धासाप्रस्फुरद्दशनच्छदा ॥ उमोवाच ॥ स्यात्सर्वदोषदानेननिंदायांगुणिनोबलात् ॥ २२ ॥ तवापिदुष्टसंपर्कात्संक्रांतंसर्वमेवाहि ॥
व्यालेभ्योनेकजिह्वत्वंभस्मनोऽस्नेहवृत्तिता ॥ २३ ॥ हृत्कालुष्यंशशांकोत्थंदुर्बोधत्वंविषादपि ॥ किंचात्रबहुनोक्तेनअलंवाचांश्रमेणते ॥ २४ ॥
श्मशानवासान्निर्भीस्त्वंनग्नत्वात्तवनत्रपा ॥ निर्घृणत्वंकपालित्वाद्दयातेविगताचिरम् ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वामंदिरात्तस्मान्निर्जगामहिमाद्रिजा ॥ तस्यां
व्रजंत्यांदेवेश्यांगणैःकिलकिलाकृता ॥ २६ ॥ क्रमातर्गच्छसीत्युक्त्वारुदद्भिर्धावितंपुनः ॥ विष्टभ्यचरणौदेव्यावीरकोबाष्पगद्गदः ॥ २७ ॥ प्रोवा

Lal Bahadur Shastri Sanskrit University, Balmeeki Campus, Jalandhar

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चमातःकिन्नवेतत्कथयासिकुपितातुरा ॥ अहंत्वामनुयास्यामिव्रजंतींस्नेहवर्जिताम् ॥ २८ ॥ नोचेत्पतिष्येशिखराद्गिरेरस्यत्वयोज्झितः ॥ उन्नम्यवद
नंदेवीदक्षिणेनतुपाणिना ॥ २९ ॥ उवाचवीरकंमातात्वंशोकंपुत्रमाकृथाः ॥ शैलाग्रात्पतितुंनैवनचगंतुंमयासह ॥ ३० ॥ युक्तंतेपुत्रगच्छामिये
नकार्येणतच्छृणु ॥ कृष्णेत्युक्ताहरेणाहंस्तंभितास्म्यवमानिता ॥ ३१ ॥ साहंतपःकरिष्यामियेनगौरीत्वमाप्नुयाम् ॥ एषस्त्रीलंपटोदेवोयातायांम
य्यनंतरम् ॥ ३२ ॥ द्वाररक्षात्वयाकार्यानित्यंरन्ध्रान्ववेक्षणम् ॥ यथानकाचित्प्रविशेद्योषित्तत्रहरांतिकम् ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वापरास्त्रियंचापिवदेथाममपुत्रक ॥
शीघ्रमेवकरिष्यामियथायुक्तमनंतरम् ॥ ३४॥ एवमस्त्वितिदेवेशींवीरकोवाचसांप्रतम् ॥ मातुराज्ञामृताहारप्लाविताङ्गोगतज्वरः ॥३५॥ जगामरक्षांस
द्रष्टुंप्रणिपत्यतुमातरम् ॥ देवीचापश्यदायांतींसखींमातुर्विभूषिताम् ॥ ३६ ॥ कुसुमामोहिनींनामतस्यशैलस्यदेवताम् ॥ सापिदृष्ट्वागि
रिसुतांस्नेहविक्लवमानसा ॥ ३७ ॥ क्वपुत्रिगच्छसीत्युच्चैरालिंग्योवाचदेवता ॥ सातस्याःसर्वमाचख्यौशंकरात्कोपकारणम् ॥ ३८ ॥ पुनश्चोवाचगिरिजा
देवतांमातृसंमिताम् ॥ उमोवाच ॥ नित्यंशैलाधिराजस्यदेवतात्वमनिंदिते ॥ ३९ ॥ सर्वतःसन्निधानंतेमनसातीववत्सला ॥ अतस्तुते
प्रवक्ष्यामियद्विधेयंत्वयांबिके ॥ ४० ॥ अन्यस्त्रीसंप्रवेशस्तुत्वयारक्ष्यःप्रयत्नतः ॥ सरहस्येप्रयत्नेननिषेव्यःसततंगिरौ ॥ ४१ ॥ पिनाकिनःप्रविष्टा
यांवक्तव्यंमेत्वयानघे ॥ ततोहंसंविधास्यामियत्क्षमंतदनंतरम् ॥ ४२ ॥ इत्युक्तातांतथेत्युक्त्वाजगामसागिरिंशुभा ॥ उमापिपितुरुद्यानंजगामा
द्रिसुताद्भुतम् ॥ ४३ ॥ अंतरिक्षंसमाविश्यमेघमालाविलप्रभम् ॥ भूषणानिततोन्यस्यवृक्षवल्कलधारिणी ॥ ४४ ॥ ग्रीष्मेपंचाग्निसंतप्तावर्षा
सुचजलोषिता ॥ वन्याहारानिराहाराशुष्कस्थंडिलशायिनी ॥ ४५ ॥ एवंसाधयतीतत्रतपःसाचव्यवस्थिता ॥ज्ञात्वागतांगिरिसुतांदैत्यस्तत्रांतरेब
ली ॥ ४६ ॥ अंधकस्यसुतोदृप्तः पितुर्वधमनुस्मरन् ॥ देवान्सर्वान्विजित्याजौबकभ्रातारणोत्कटः ॥ ४७ ॥ आडिर्नामांतरप्रेक्षीसततंचंद्रमौलिनः ॥
आजगामामररिपुः पुरंत्रिपुरघातिनः ॥ ४८ ॥ सतत्रागत्यददृशेवीरकंद्वार्यवस्थितम् ॥ विचिंत्यसोपिचवरंदत्तंकमलयोनिना ॥४९॥ हतोकिलांधकेदैत्ये
गिरिशेनासुरद्विषा ॥ आडिश्चकारविपुलंतपःपरमदारुणम् ॥५०॥ समागत्याब्रवीद्ब्रह्मातपसापरितोषितः॥किमाडेदानवश्रेष्ठतपसाप्राप्तुमिच्छसि ॥५१॥
ब्रह्माणमाहदैत्यस्तुनिर्मृत्युत्वमहंवृणे ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जातानामिहसंसारेविनामृत्युंनयुज्यते ॥ ५२ ॥ यतस्ततोपिदैत्येंद्रमृत्युःप्राप्यश्शरीरिभिः॥इत्युक्तो
दैत्यसिंहस्तुप्रोवाचांबुजसंभवम् ॥५३॥ रूपस्यपरिवर्तोमेयदास्यात्पद्मसंभव॥तदामृत्युर्ममभवेदन्यथात्वमरोस्म्यहम् ॥ ५४ ॥ इत्युक्तस्तुततोवाचतुष्टः
कमलसंभवः ॥ यदाद्वितीयोरूपस्यविवर्त्तस्तेभविष्यति ॥ ५५ ॥ तदातेभवितामृत्युरन्यथानभाविष्यति ॥ इत्युक्तोमरतांमेनेदैत्यसूनुर्महाबलः ॥ ५६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मिन्कालेत्वसंस्मृत्यतद्वधोपायमात्मनः ॥ प्रतिहर्तुंदृष्टिपथेवीरकस्याभवंस्तदा ॥ ५७ ॥ भुजंगरूपीरंध्रेणप्रविवेशदृशःपथम् ॥ परिहृत्यगणेशस्य
दानवोरौद्रदुर्जयः ॥ ५८ ॥ अलक्षितोगणेशेनप्रविश्याथपरांतनुम् ॥ भुजंगरूपंसंत्यज्यजग्राहाथमहासुरः ॥ ५९ ॥ उमारूपंरमयितुंगिरिशंमूढचे
तनः ॥ कृत्वामायामयंरूपमप्रतर्क्यंमनोहरम् ॥ ६० ॥ सर्वैरवयवैःपूर्णंसर्वाभिज्ञानबृंहितम् ॥ कृत्वाभगांतरेदंतैर्दैत्योवज्रमयंदृढम् ॥ ६१ ॥ तीक्ष्णा
ग्रंबुद्धिमोहेनगिरिशंहंतुमुद्यतः ॥ कृत्वोमारूपसंस्थानंगतोदैत्योहरांतिकम् ॥ ६२ ॥ पापोरम्याकृतिश्चित्रभूषणांबरसंयुतः ॥ तंदृष्ट्वागिरिशस्तुष्टस्तमा
लिंग्यमहासुरम् ॥ ६३ ॥ मन्यमानोगिरिसुतांसर्वैरवयवांतरैः ॥ अपृच्छत्साधुभावंतेगिरिपुत्रिनकृत्रिमम् ॥ ६४ ॥ यात्वंमदाशयंज्ञात्वाप्राप्तेहवरवर्णि
नी ॥ त्वयाविरहितंशून्यंममस्थानंजगत्रयम् ॥ ६५ ॥ प्राप्ताप्रसन्नवदनेयुक्तमेवंविधंत्वयि ॥ इत्युक्तोदानवेंद्रस्तुतंबभाषेस्मितंशनैः ॥ ६६ ॥ सचाबु
ध्यदभिज्ञानैः प्राहत्रिपुरघातिनम् ॥ ॥ दैत्यउवाच ॥ यातास्मितपसःकामाद्दूरंलब्धुंहिमाचलम् ॥ ६७ ॥ रतिश्चतत्रमेनाभूत्ततः प्राप्तात्वदंतिकम् ॥
इत्युक्तःशंकरःशंकांचित्तेप्राप्तोविचारयन् ॥ ६८ ॥ हृदयेनसमाधायदेवःप्रहसिताननः ॥ कुपिताकुपितंबुद्ध्वाप्रकृत्याचदृढव्रता ॥ ६९ ॥ अप्राप्तकामासं
प्राप्ताकिमेतत्संविजानती ॥ इतिचिंत्यहरस्तस्याअभिज्ञानंविचारयन् ॥ ७० ॥ नापश्यद्वामपार्श्वेतुतदंकंपद्मलक्षणम् ॥ लोम्नामावर्तरचितंततोदेवः
पिनाकधृक् ॥ ७१ ॥ बुद्ध्वातांदानवींमायामाकारंगूहयंस्ततः ॥ मेढ्रेदंष्ट्रास्त्रमादायदानवंतमसादयत् ॥ ७२ ॥ नचाबुध्यततद्वृत्तंवीरकोद्वाररक्षकः ॥
कुसुमामोदिनंदृष्ट्वास्त्रीरूपंदानवेश्वरम् ॥ ७३ ॥ दूतेनमारुतेनाशुबोधिताहिमशैलजा ॥ श्रुत्वावायुमुखाद्देवीक्रोधरक्ताविलेक्षणा ॥ ७४ ॥ अपश्यद्वीरकं
पुत्रंहृदयेनैवदूयता ॥ ॥ देव्युवाच ॥ मातरंमांपरित्यज्ययस्मात्वंस्नेहविक्लवाम् ॥ ७५ ॥ विहितावसरः स्त्रीणांशंकरस्यरहोविधौ ॥ तस्मात्ते
मानुपेरूक्षाजडाहृदयवर्जिता ॥७६॥ गणेशाकारसदृशीशिलामाताभविष्यति ॥ निमित्तएषविख्यातोवीरकस्यसुतादरात् ॥ ७७॥ संभवेप्रक्रमेचैवविचि
त्राख्यानसंशयः ॥ एवमुत्सृष्टशापायांगिरिपुत्र्यामनंतरं ॥ ७८ ॥ निर्जगाममुखात्क्रोधःसिंहरूपीमहाबलः ॥ सतुसिंहःकरालास्यःसटाजटिलकं
धरः ॥ ७९ ॥ ऊर्ध्वप्रोद्धूतलांगूलोदंष्ट्रोत्कटमुखावटः ॥ व्यादितास्योलंबजिह्वःक्षामःकुक्षिवलादिषु ॥ ८० ॥ अस्यास्येवर्तितुंदेवीव्यवस्थितवतीतदा ॥
ज्ञात्वामनोगतंतस्याभगवांश्चतुराननः ॥ ८१ ॥ आजगामाश्रमपदंसंपदामाश्रयंयतः ॥ आगम्योवाचदेवेशोगिरिजांस्पष्टयागिरा ॥ ८२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
किंपुनःप्राप्तुकामासिकिमलभ्यंददामिते ॥ विरम्यतामतिक्लेशात्तपसोस्मान्मदाज्ञया ॥ ८३ ॥ तच्छ्रुत्वोवाचगिरिजागुरोगौरवयंत्रितं ॥ वाक्यं
वाचाहरोद्गीर्णवर्णनिर्गमवांछितं ॥ ८४ ॥ ॥ देव्युवाच ॥ तपसादुष्करेणाप्तःपतिर्वैशंकरोमया ॥ समांश्यामलवर्णेतिबहुशःप्रोक्तवान्रहः ॥ ८५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मादहंकांचनाभवर्णातन्नामसंयुता ॥ भर्तुर्भूतपतेरंगमेकतोनिर्विषंभवेत् ॥ ८६ ॥ तस्यास्तद्भाषितंश्रुत्वाप्रोवाचजगदीश्वरः ॥ एवंभवत्वंभूयश्चभर्तुर्दे
हार्द्धचारिणी ॥ ८७ ॥ ततस्तत्याजतांकृष्णांफुल्लनीलोत्पलत्वचं ॥ त्वक्चसाप्यभवद्भीमाघंटाहस्तात्रिलोचना ॥ ८८ ॥ नानाभरणसंपूर्णापीतकौशेय
धारिणी ॥ तामब्रवीत्ततोब्रह्मादेवींनीलांबुजत्विषं ॥ ८९ ॥ निशेभूधरजादेहसंपर्कात्त्वंमदाज्ञया ॥ संप्राप्ताकृतकृत्यत्वमेकानंशापुरोह्यसि ॥ ९० ॥ यए
षसिंहःप्रोद्भूतोदेव्याःक्रोधाद्वरानने ॥ सतेस्तुवाहनंदेविकेतौचास्तुमहाबलः ॥ ९१ ॥ गच्छविंध्याचलंतत्रसुरकार्यंकरिष्यसि ॥ पंचालोनामयक्षोयंयक्ष
लक्षपदानुगः ॥ ९२ ॥ दत्तस्तेकिंकरोदेविमयामायाशतैर्युतः ॥ इत्युक्त्वाकौशिकींदेवींविंध्यशैलंजगामह ॥ ९३ ॥ उमापिप्राप्तसंकल्पाजगामगिरिशां
तिकं ॥ प्रविशंतींतुतांद्वारादपह्नत्यसमाहितः ॥ ९४ ॥ रुरोधवीरकोदेवींहेमवेत्रलताधरः ॥ तामुवाचचकोपेनरूपेतुव्यभिचारिणीं ॥९५ ॥ प्रयोजनं
नतेत्रास्तिगच्छयावन्नभक्ष्यसे ॥ देव्यारूपधरोदैत्योदेवंवंचितुमागतः ॥ ९६ ॥ प्रविष्टोनचदृष्टोसौसचदेवेनघातितः ॥ घातितेचाहमाज्ञप्तोनीलकं
ठेनकोपिना ॥ ९७ ॥ द्वारेत्वनवधानंतेयस्मात्पश्यामिवैततः ॥ भविष्यसिनमेद्वास्थोवर्षपूगाननेकशः ॥ ९८ ॥ अतस्तेनात्रदास्यामिप्रवेशं
गम्यतांद्रुतम् ॥ एकांमुक्त्वागिरिसुतांमातरंस्नेहवत्सलाम् ॥ ९९ ॥ प्रवेशंलभतेनान्यानारीकमललोचने ॥ इत्युक्त्वातुतदादेवींचिंतमायासचेत
सा ॥ १०० ॥ नारीनैवसदैतेयोवायुर्मैयामभाषत ॥ वृथैववीरकश्शप्तोमयाक्रोधपरीतया ॥ १०१ ॥ अकार्यंक्रियतेमूढैःप्रायःक्रोधसमन्वितैः ॥
क्रोधेननश्यतेकीर्तिःक्रोधोहंतिस्थिरांश्रियम् ॥ २ ॥ अपरिच्छिन्नतत्वार्थापुत्रंशापितवत्यहं ॥ विपरीतार्थबुद्धीनांसुलभोविपदागमः ॥ ३ ॥ संचिंत्यै
वमुवाचेदंवीरकंप्रतिशैलजा ॥ सज्जलज्जाविकारेणवदनेनाम्बुजत्विषा ॥ ४ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ अहंवीरकतेमातानतेस्तुमनसोभ्रमः ॥ शंकरस्या
स्मिदयितासुतातुहिनभूभृतः ॥ ५ ॥ ममगात्रच्छविभ्रांत्यामाशंकांपुत्रधारय ॥ तुष्टेनगौरतादत्तामभेयंपद्मजन्मना ॥ ६ ॥ मयाशप्तोस्यविदिते
वृत्तांतेदैत्यनिर्मिते ॥ ज्ञात्वानारीप्रवेशंतुशंकरेरहसिस्थिते ॥ ७ ॥ ननिवर्तयितुंशक्यःशापःकिंतुब्रवीमिते ॥ शीघ्रमेष्यसिमानुष्यात्सर्वकाम
समान्वितः ॥ ८ ॥ शिरसातुततोवंद्यमातरंपूर्णमानसः ॥ उवाचसाध्वींपूर्णेन्दुद्युतिंतुहिनशैलजां ॥ ९ ॥ वीरकउवाच ॥ नतसुरासुरमौलिलसन्म
णिप्रवरकांतिकरालिनखाङ्घ्रिके ॥ नगसुतेशरणागतवत्सलेनवनमोवनतार्त्तिविनाशिनि ॥ ११० ॥ तपनमंडलमंडितकंधरेपृथुसुवर्णनगद्युतिहा
रिके ॥ विषमभंगविषंगमभीषितोगिरिसुतेभवतीमहमाश्रये ॥ ११ ॥ जगतिकाप्रणताभिमतादद्दौझटितिसिद्धिमृतेभवतींयथा ॥ जगतिकां
प्रणमेच्छशिशेखरोभुवनभृन्मुनयोभवतींयथा ॥ १२ ॥ विमलयोगविनिर्मितदुर्जयेसुततुतुल्यमहेश्वरमंडली ॥ विदलितांधकबांधवसंहतिःसुरवरैःप्रथमं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वमभिष्टुता ॥११३॥ सितसटापटलोद्धतकंधराभवमहामृगराजरयस्थिता ॥ विमलशक्तिमुखानलपिंगलायतभुजौघनिपिष्टमहासुरा॥१४॥निगदिताभुव
नैरतिचंडिकाजननिशुंभनिशुंभनिषूदिनी ॥ प्रणतचिंतितदाभवदानवप्रशमनैकरतिस्तरसाभुवि ॥ १५ ॥ वियतिवायुपथेज्वलनाकुलेवनितलेतवदे
विचयद्वपुः ॥ तदजितेप्रतिमेप्रणमाम्यहंभुवनभाविनितेभववल्लभे ॥१६॥ जलधयोललितोद्धतवीचयोहुतवहोद्युतिदग्धचराचरः ॥ फणसहस्रभृतश्चभुजं
गमास्त्वमभिधास्यसिमामभयंकरा ॥ १७ ॥ भगवतिस्थिरभक्तजनाश्रयेप्रतिगतोभवतीचरणाश्रयं ॥ करणजातमिहास्तुममाद्यवैतवविलासमुखा
नुभवास्यदम् ॥१८॥ सुप्रसन्नाततोदेवीवीरकस्येतिसंस्तुता॥प्रविवेशशुभंभर्तुर्भुवनंभूधरात्मजा ॥१९॥ द्वास्थोपिवीरकोदेवान्हरदर्शनकांक्षिणः॥व्यसर्ज
यत्स्वकानेवगृहानादरपूर्वकं॥१२०॥ नास्त्यत्रावसरोदेवादेव्याःसहवृषाकपिः॥निभृतःक्रीडतीत्युक्ताययुस्तेचयथागतं॥२१॥ गतेवर्षसहस्रेतुदेवास्त्वरि
तमानसाः॥ ज्वलनंचोदयामासुर्ज्ञातुंशंकरचेष्टितं ॥ २२ ॥ प्रविश्यपक्षिरंध्रेणशुकरूपीहुताशनः ॥ ददर्शशयनेसर्वेरतौगिरिजयासह ॥ २३ ॥ ददर्शतंच
देवेशोहुताशंशुकरूपिणं ॥ तमुवाचमहादेवःकिंचित्कोपसमन्वितः ॥ २४ ॥ शर्वउवाच ॥ निषिक्तमर्धदेव्यांमेवीर्यंचशुकविग्रह ॥ लज्जयाविरतिश्चास्य
त्वमर्धंपिवपावक॥२५॥यस्मात्तुत्वत्कृतेविघ्नंतस्मात्त्वय्युपपद्यते॥ इत्युक्तःप्राञ्जलिर्वह्निरपिबद्वीर्यमाहितं॥२६॥तेनाप्लुतास्ततोदेवास्तन्मुखात्क्रभवोयतः॥
विपाट्यजठरंतेषांवीर्यमाहेश्वरंततः ॥ २७ ॥ निष्क्रांतंतत्तहेमाभंविततेशंकराश्रमे ॥ तस्मिन्सरोमहज्जातंविमलंबहुयोजनं ॥ २८ ॥ प्रोत्फुल्लहेमकमलं
नानाविहगनादितम् ॥ तच्छ्रुत्वातुसरोदेवीजातंहेममहांबुजम् ॥ २९ ॥ जगामकौतुकाविष्टातत्सरःकनकांबुजम् ॥ तत्रकृत्वाजलक्रीडांतदब्जकृ
तशेखरा ॥ १३० ॥ उपविष्टाततस्तस्यतीरेदेवीसखीवृता ॥ पातुकामाचतत्तोयंस्वादुनिर्मलपंकजम् ॥ ३१ ॥ अपश्यत्कृत्तिकास्तास्सषडर्कद्युति
सन्निभाः ॥ पद्मपत्रेतुतद्वारिगृहीत्वाप्रस्थितागृहम् ॥ ३२ ॥ हर्षात्सोवाचपास्यामिपद्मपत्रेस्थितंपयः ॥ ततःस्ताऊचुरखिलाःकृत्तिकाहिमशै
लजाम् ॥ ३३ ॥ कृत्तिकाऊचुः ॥ दास्यामोदयितेगर्भेसंभूतोयोभविष्यति ॥ सोस्माकमपिपुत्रःस्यादस्मत्राताचवृत्तिमान् ॥३४॥ त्रिषुलोकेषुविख्यातः
सर्वेष्वपिशुभानने ॥ इत्युक्तोवाचगिरिजाकथंमद्गात्रसंभवैः ॥ ३५ ॥ सर्वैरवयवैर्युक्तोभवतीभ्यःसुतोभवेत् ॥ ततस्तांकृत्तिकाऊचुर्विधास्या
मोस्यवैवयम् ॥ ३६ ॥ उत्तमान्युत्तमांगानियद्येवंतुभाविष्यति ॥ उक्तावैशैलजाप्राहभवत्वेवमनिंदिताः ॥ ३७ ॥ ततस्तुहर्षसंपूर्णाःपद्मपत्रस्थितंपयः ॥
तस्यैददुस्तयाचापितत्पीतंक्रमशोजलम् ॥ ३८ ॥ पीतेतुसलिलेचैवतस्मिन्नेवक्षणेवरः ॥ विपाटचदेव्याश्चततोदक्षिणंकुक्षिमुद्गतः ॥ ३९ ॥ निश्चक्रामा
द्भुतोवालोरोगशोकविनाशनः ॥ प्रभाकरकरव्रातप्रकारप्रकरप्रभुः ॥ १४० ॥ गृहीतनिर्मलोदग्रशक्तिशूलांकुशोनलः ॥ दीप्तोमारयितुंदैत्यानु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्थितःकनकच्छविः ॥ ४१ ॥ एतस्मात्कारणादेवकुमारश्चापिसोभवत् ॥ वामंविदार्यनिष्क्रांतस्ततोदेव्याःपुनःशिशुः ॥ ४२ ॥ स्कंदोथवदनाद्वह्नेःशुभ्रा
त्षड्वदनोरिहा ॥ कृत्तिकासलिलादेवशाखाभिःसविशेषतः ॥ ४३ ॥ शाखाःशिवाःसमाख्याताःषट्सुवक्रेषुविस्तृताः ॥ यतस्ततोविशाखोसौख्यातोलोके
षुषण्मुखः ॥ ४४ ॥ स्कंदोविशाखःषड्वक्रःकार्तिकेयश्चविश्रुतः ॥ पक्षेचैत्रस्यबहुलेपंचदश्यांमहाबलौ ॥ ४५ ॥ संभूतावर्कसदृशौविशाले
शरकानने ॥ सितेपक्षेतुपंचम्यांतथैतौपावकानलौ ॥ ४६ ॥ बालकाभ्यांचकारैकंसंध्यायामेवभूतये ॥ तस्यामेवततःषष्ठ्यामभिषिक्तोगुहः
प्रभुः ॥ ४७ ॥ सर्वैरमरसंघातैर्ब्रह्मोपेंद्रेंद्रभास्करैः ॥ गंधमाल्यैःशुभैःधूपैस्तथाक्रीडनकैरपि ॥ ४८ ॥ छत्रैश्चामरजालैश्चभूषणैश्चविलेपनैः ॥ अभिषिक्तो
विधानेनयथावत्षण्मुखःप्रभुः ॥ ४९ ॥ सुतामस्मैददौशक्रोदेवसेनेतिविश्रुताम् ॥ पन्त्यर्थंदेवदेवेशोददौविष्णुरथायुधम् ॥ १५० ॥ यक्षाणांदशलक्षाणि
ददावस्यधनाधिपः ॥ ददौहुताशनस्तेजोददौवायुश्चवाहनम् ॥ ५१ ॥ ददौक्रीडनकंत्वष्टाकुक्कुटंकामरूपिणम् ॥ एवंसुरास्तुतेसर्वेपरिवारमनन्त
कम् ॥५२॥ ददुर्मुदितचेतस्काःस्कंदायादित्यवर्चसे ॥ जानुभ्यामवनौस्थित्वासुरसंघास्तमस्तुवन् ॥५३॥ स्तोत्रेणानेनवरदंषण्मुखंमुख्यशःसुराः ॥
॥ देवाऊचुः ॥ ॥ नमःकुमारायमहाप्रभायस्कंदायचास्कंदितदानवाय ॥ ५४ ॥ नवार्कबिंबप्रतिमप्रभावनमोस्तुगुह्यायगुहायतुभ्यम् ॥ न
मोस्तुतेलोकभयापहायनमोस्तुतेलोककृपापराय ॥ ५५ ॥ नमोविशालामललोचनायनमोविशाखायमहाव्रताय ॥ नमोनमस्तेस्तुरणोत्कटायन
मोमयूरोज्ज्वलवाहनाय ॥ ५६ ॥ नमोस्तुकेयूरधरायतुभ्यंनमोधृतोदग्रपताकिनेते ॥ नमःप्रभावप्रणतायतेस्तुनमोऽस्तुघंटाधरधैर्यशालिने ॥ ५७ ॥
कुमारउवाच ॥ ॥ कंवःकामंप्रयच्छामिभवंतोब्रूतनिर्वृताः ॥ यद्यप्यसाध्यंकृत्यंनोहृदयेचिंतितंचिरम् ॥ ५८ ॥ इत्युक्तास्तुसुरास्तेनप्रोचुःप्रणत
मौलयः ॥ सर्वएवमहात्मानंगुहंमुदितमानसाः ॥ ५९ ॥ दैत्येंद्रस्तारकोनामसर्वामरकुलांतकृत् ॥ बलवान्दुर्जयस्तीक्ष्णोदुराचारोतिको
पनः ॥ १६० ॥ तमेवजहिदुर्धर्षदैत्यंसर्वविनाशनम् ॥ उपस्थितःकृत्यशेषोह्यस्माकंचभयावहः ॥ ६१ ॥ हिरण्यकशिपुश्चोग्रोह्यवध्योदेवतागणैः ॥
यज्ञघ्नःपापकर्मावैयेनब्रह्मापितापितः ॥ ६२ ॥ एतौहरस्वभद्रंतेतावकंचमहाबलम् ॥ एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वासर्वामरपदानुगः ॥ ६३ ॥ जगामजगतांनाथ
स्तूयमानोमरेश्वरैः ॥ तारकस्यवधार्थायजगतांकंटकस्यच ॥ ६४ ॥ ततश्चप्रेषयामासशक्रोगुढसमाश्रयः ॥ दूतंदानवसिंहस्यपरुषाक्षरवा
दिनम् ॥ ६५ ॥ सतुगत्वाब्रवीद्दैत्यमभयोभीमदर्शनम् ॥ दूतउवाच ॥ शक्रस्त्वामाहदेवेशोदैत्यकेतुंदिवस्पतिः ॥ ६६ ॥ तारकासुरतच्छत्त्याघटय
स्वयथेच्छया ॥ यज्जगज्ज्वलनोद्दीप्तंकिल्बिषंचत्वयाकृतम् ॥ ६७ ॥ तस्याहंसादकस्तेद्यराजास्मिभुवनत्रये ॥ श्रुत्वैतदद्भुतंवाक्यंकोपसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रक्तलोचनः ॥ ६८ ॥ उवाचदूतंदुष्टात्मानष्टप्रायविभूतिकः ॥ ॥ तारकउवाच ॥ दृष्टंतेपौरुषंशक्रशतशोथमहारणे ॥ ६९ ॥ निस्त्रपत्वान्नतेशांति
र्विद्यतेशक्रदुर्मते ॥ एवमुक्तेगतेदूतेचिंतयामासदानवः ॥ १७० ॥ नालब्धसंश्रयक्ष्शक्रोवक्तुमेवमिहार्हति ॥ जातःस्कंदोधुनाशक्राज्ज्ञायतेस
मुपाश्रयात् ॥ ७१ ॥ निमित्तौघांस्तदादुष्टान्सोपश्यन्नाशवेदिनः ॥ पांसुवर्षमसृक्पातंगगनादवनीतले ॥ ७२ ॥ वामनेत्रप्रकंपंचवक्त्रशोषंमनोमय
म् ॥ स्वकानांवक्त्रपद्मानांम्लानतांचव्यलोकयत् ॥ ७३ ॥ दुष्टांश्चप्राणिनोरौद्रान्सोपश्यद्दुष्टवादिनः ॥ तदचिंत्यैवदितिजोन्यस्तचित्तोभ
वत्क्षणात् ॥ ७४ ॥ यावद्गजघटाघंटाघनत्काररवोत्कटाम् ॥ तद्वत्तुरंगसंघातहेषोत्साहविभूषिताम् ॥ ७५ ॥ सैन्यैस्सेनान्तरोदग्रध्वजराजैर्विराजिताम् ॥
विमानैश्चाद्भुताकारैश्चलितामलचामरैः ॥ ७६ ॥ विभूषणपिनद्धांचकिन्नरोद्गीतनादिताम् ॥ नानानाकतरूत्फुल्लकुसुमापीडधारिणीम् ॥ ७७ ॥
विशोकास्त्रपरिस्फारचर्मनिर्मलदर्शिनीं ॥ विद्युत्पुष्टद्युतिधरांनानावाद्यविनादिताम् ॥ ७८ ॥ सेनांनाकसदांदैत्यःप्रासादस्थोव्यलोकयत् ॥
सचिंतयामासतदार्किंचिद्विभ्रांतमानसः ॥ ७९ ॥ अपूर्वःकोभवेद्योद्धायोमयानविनिर्जितः ॥ ततश्चिंताकुलोदैत्यःशुश्रावकटुकाक्षरम् ॥ सिद्धवं
दिभिरुद्घुष्टमिदंहृदयदारुणम् ॥ १८० ॥ जयातुलशक्तिदीधितिपंजरभुजदंडप्रचंडतररभससुरवदनकुमुदविकासनविलासनेत्रकुमारवर ॥
॥ ८१ ॥ जयदितिजकुलमहोदधिवडवानलमधुरमयूररथसुरमकुटकोटिकुंचितचरणनखांकुरमहासेन ॥ ८२ ॥ जयचलितललितचूडाक
लापनवविमलकमलदंडकांतदैत्येशवंशदुःसहदावानल ॥ ८३ ॥ जयविशाखविभोजयबालसप्तवासरभुवनालिशोकशमनजयसकललोकदि
तिसुतधुरंधरनाशकस्कंद ॥ ८४ ॥ श्रुत्वैतत्तारकःसर्वमुद्घुष्टंदेववंदिभिः ॥ सस्मारब्रह्मणोवाक्यंवधंबालादुपस्थितं ॥ ८५ ॥ स्मृत्वाधर्मौ
घविध्वंसीसदावीरपदानुगः ॥ मंदिरान्निर्जगामाशुशोकग्रस्तेनचेतसा ॥ ८६ ॥ कालनेमिमुखादैत्याःसंत्रस्ताभ्रांतचेतसः ॥ स्वेष्वनीकेषुचत
दात्वराविस्मितचेतसः ॥ ८७ ॥ हिरण्यकशिपुःप्राहदानवानांधुरंधरः ॥ त्रपाकरंभवेन्मह्यंबालस्यास्यपलायनम् ॥ ८८ ॥ यद्यहंहंतवेयामिसोपिवै
कमलाश्रितः ॥ हत्वाहंबालकंचैनंदुःस्पर्शःस्यामकारणं ॥८९॥ यातधावतगृह्णीतयोजयध्वंवरूथिनीम् ॥ कुमारंतारकोदृष्ट्वाबभाषेभीषणाकृतिः ॥१९०॥
किंबालयोद्धुकामोसिक्रीडकंदुकलीलया ॥ येनातपोनिसृष्टस्तेसत्संगरविभाषक ॥ ९१ ॥ बालत्वादथतेबुद्धिरेवंस्वल्पार्थदर्शिनी ॥ कुमारोपितमग्रस्थं
बभाषेहर्षवत्तमं ॥ ९२ ॥ शृणुतारकशास्त्रार्थइहनैवनिरूप्यते ॥ शस्त्रैरर्थानदृश्यंतेसमरेनिर्भरंभये ॥ ९३ ॥ शिशुत्वंमावमंस्थामोशिशुःकष्टोभुजंगमः ॥
दुष्प्रेक्षोभास्करोबालस्तथाहंदुर्जयःशिशुः ॥ ९४ ॥ अल्पाक्षरोनमंत्रःकिंसस्फुरोदैत्यदृश्यते ॥ कुमारेप्रोक्तवत्येवंदैत्यश्चिक्षेपमुद्गरं ॥ ९५ ॥ कुमारस्तं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निरासोग्रंचक्रेणामोघवर्चसा ॥ ततश्चिक्षेपदैत्येंद्रोभिंदिपालमयोमयं ॥ ९६ ॥ करेणतंचजग्राहकार्तिकेयोमरारिहा ॥ गदांमुमोचदैत्यायसमुत्थायखरस्व
नाम् ॥ ९७ ॥ तयाहतस्ततोदैत्यश्चकम्पेचलराडिव ॥ मेनेचदुर्जयंदैत्यस्तदाबालंसुदुःसहं ॥ ९८ ॥ चिंतयामासबुद्ध्यावैप्राप्तःकालोनसंशयः ॥ कंपितं
चसमालोक्यकालनेमिपुरोगमाः ॥१९९॥ सर्वेदैत्यैश्वराजघ्नुःकुमारंरणदारुणं ॥ सतैःप्रहारैरस्पृष्टस्तथाक्रेशैर्महाद्युतिः ॥२००॥ सबालोबलिभिर्वेगैरयुध्य
द्दानवैरणे ॥ रणशौण्डाश्वदैत्येंद्राःपुनर्जघ्नुःशिलीमुखैः ॥ १ ॥ कुमारंसमरेदैत्याबलिनोदेवकंटकाः ॥ कुमारस्यव्यथानाभूद्दैत्यास्त्रनिहतस्यतु ॥ २ ॥ प्राणां
तकरणंजातंदेवानांदानवाहवं ॥ देवान्निपीडितान्दृष्ट्वाकुमारःकोपमाविशत् ॥ ३ ॥ ततोस्त्रैर्दारयामासदानावानामनीकिनीम् ॥ तैरस्त्रैर्निष्प्रतीकारैस्ता
डितास्सुरकंटकाः ॥४॥ कालनेमिमुखाःसर्वेरणेह्यासन्पराङ्मुखाः ॥ विद्रुतेषुचदैत्येषुप्रहतेषुसमंततः ॥५॥ किन्नरोद्गारगीतैश्वहास्यसन्यस्तचेतनः ॥ जघ्नेकु
मारंगदयानिष्टप्तकनकत्विषा ॥ ६ ॥ शरैर्मयूरंचित्रैश्वचकारविमुखंरणे ॥ दृष्ट्वापराङ्मुखोदेवोमुक्तरक्तंस्ववाहनम् ॥७॥ जग्राहशक्तिंविमलांरणेकनकभूष
णाम् ॥ बाहुनाहेमकेयूररुचिरेणषडाननः ॥ ८ ॥ ततोब्रवीन्महासेनस्तारकंदानवाधिपम् ॥ तिष्ठतिष्ठसुदुर्बुद्धेयमलोकंविलोकय ॥ ९ ॥ हतो
ह्यसिमयाशक्त्यास्मरस्वंदैत्यचेष्टितम् ॥ इत्युक्त्वातुततः शक्तिंमुमोचदितिजंप्रति ॥ १० ॥ साकुमारभुजोत्सृष्टातत्केयूररवानुगा ॥ विभेददैत्यहृदयं
वज्रशैलेंद्रकर्कशम् ॥ ११ ॥ गतासुःसपपातोर्व्यांप्रलयेभूधरोयथा ॥ विकीर्णमकुटोष्णीषोविस्रस्ताखिलभूषणः ॥ १२ ॥ तस्मिन्विनिहतेदैत्येदा
नवानांधुरंधरे ॥ नाभूत्कश्चित्तदादुःखीनरकेष्वपिपापकृत् ॥ १३ ॥ स्तुवंतःषण्मुखंदेवाःप्राक्रीडन्नागतस्मिताः ॥ जग्मुःस्वानेवभुवनान्निरस्यासं
स्तथोत्सुकाः ॥ १४ ॥ ददुश्चापिवरंसर्वेदेवाश्चषण्मुखंप्रति ॥ तुष्टाःसंप्राप्तसर्वार्थास्सहासिद्धैस्तपोधनैः ॥१५॥ देवाऊचुः ॥ यःपठेत्स्कंदसंबंधांकथा
मेतांमहामतिः ॥ शृणुयाच्छ्रावयेद्वापिसभवेत्कीर्तिमान्नरः ॥ १६ ॥ बह्वायुःसुभगःश्रीमान्कीर्तिमान्शुभदर्शनः ॥ भूतेभ्योनिर्भयश्चापिसर्वदुःख
विवर्जितः ॥ १७ ॥ संध्यामुपास्ययःपूर्वांस्कंदस्यचरितंपठेत् ॥ सयुक्तःकिन्नरैःसर्वैर्महाधनपतिर्भवेत् ॥ १८ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खंडेकुमारसंभवतारकवधोनामचतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ भीष्मउवाच ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिहिरण्यकशिपोर्वधम् ॥ नरसिंहस्यमाहात्म्यं
तथापापविनाशनम् ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुराकृतयुगेराजन्हिरण्यकशिपुः प्रभुः ॥ दैत्यानामादिपुरुषश्चकारसुमहत्तपः ॥ २ ॥ दशवर्षसहस्रा
णिदशवर्षशतानिच ॥ जलवासीसमभवत्स्नानमौनधृतव्रतः ॥ ३ ॥ वृतःशमदमाभ्यांचब्रह्मचर्येणचैवहि ॥ ब्रह्माप्रीतोभवत्तस्यतपसानियमेनच ॥ ४ ॥
ततः स्वयंभूर्भगवान्स्वयमागत्यतत्रहि ॥ विमानेनार्कवर्णेनहंससंयुक्तेनभास्वता ॥५ ॥ आदित्यैर्वसुभिःसाध्यैर्मरुद्भिर्दैवतैस्सह ॥ रुद्रैर्विश्वसहायैश्चयक्ष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राक्षसपन्नगैः ॥ ६ ॥ दिग्भिश्चैवविदिग्भिश्चनदीभिःसागरैस्तथा ॥ नक्षत्रैश्चमुहूर्तैश्चखचरैश्चमहाग्रहैः ॥ ७ ॥ देवैर्ब्रह्मर्षिभिःसार्द्धंसिद्धैः सप्तर्षभिस्त
था ॥ राजर्षिभिः पुण्यकृद्भिर्गंधर्वाप्सरसांगणैः ॥ ८ ॥ चराचरगुरुःश्रीमान्वृतःसर्वैर्दिवौकसैः ॥ ब्रह्माब्रह्मविदांश्रेष्ठोदैत्यंवचनमब्रवीत् ॥ ९ ॥
प्रीतोस्मितवभक्तस्यतपसानेनसुव्रत ॥ वरंवरयभद्रंतेयथेष्टंकाममाप्नुहि ॥ १० ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ नदेवासुरगंधर्वानयक्षोरगराक्षसाः ॥
नमानुषाः पिशाचाश्चहन्युर्मांदेवसत्तम ॥ ११ ॥ ऋषयोमानवाःशापैर्नशपेयुःपितामह ॥ यदिमेभगवान्प्रीतोवरएषवृतोमया ॥ १२ ॥ नशस्त्रे
णनचास्त्रेणगिरिणापादपेनवा ॥ नशुष्केणनचार्द्रेणनस्याच्चान्येनमेवधः ॥ १३ ॥ भवेयमहमेवार्कःसोमोवायुर्हुताशनः ॥ सलिलंचांत
रिक्षंचनक्षत्राणिदिशोदश ॥ १४ ॥ अहंक्रोधश्चकामश्चवरुणोवासवोयमः ॥ धनदश्चधनाध्यक्षोयक्षःकिंपुरुषाधिपः ॥ १५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
एषदिव्योवरस्तातमयादत्तस्तवाद्भुतः ॥ सर्वकामप्रदोवत्सप्राप्स्यसित्वंनसंशयः ॥ १६ ॥ एवमुक्त्वासभगवान्जगामाकाशमवेहि ॥
वैराजंब्रह्मसदनंब्रह्मर्षिगणसेवितम् ॥ १७ ॥ ततोदेवाश्चगंधर्वाऋषिभिःसहचारणाः ॥ वरप्रदानंश्रुत्वैवंपितामहमुपस्थिताः ॥ १८ ॥
॥ देवाऊचुः ॥ वरप्रदानाद्भगवन्वधिष्यतिसनोसुरः ॥ तत्प्रसादश्चभगवन्वधोप्यस्यविचिंत्यताम् ॥ १९ ॥ भगवान्सर्वभूतानामादिकर्त्ता
स्वयंप्रभुः ॥ स्रष्टाचहव्यकव्यानामव्यक्तप्रकृतिःपरः ॥ २० ॥ सर्वलोकहितंवाक्यंश्रुत्वादेवःप्रजापतिः ॥ आश्वासयामासतदासुशीतैर्वचनां
बुभिः ॥ २१ ॥ अवश्यंत्रिदशानेनप्राप्तव्यंतपसःफलं ॥ तपसोऽन्तेस्यभगवान्वधंविष्णुःकरिष्यति ॥ २२ ॥ तच्छ्रुत्वाविबुधावाक्यंसर्वेपंकजजान
नात् ॥ स्वानिस्थानानिदिव्यानिविप्रजग्मुर्मुदान्विताः ॥ २३ ॥ लब्धमात्रेवरेसोथप्रजास्सर्वाअबाधत ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्योवरदानेनगर्वितः ॥ २४ ॥ आ
श्रमेषुमहाभागान्मुनीन्वैशंसितव्रतान् ॥ सत्यधर्मपरान्दान्तान्धर्षयामासदानवः ॥ २५ ॥ देवांस्त्रिभुवनस्थांश्चपराजित्यमहासुरः ॥ त्रैलोक्यंवशमानी
यस्वर्गेवसतिदानवः ॥ २६ ॥ यदावरमदोत्सिक्तश्चोदितःकालधर्मिणा ॥ यज्ञियानकरोद्दैत्यानयज्ञीयांश्चदेवतान् ॥ २७ ॥ तथादैत्याश्चसाध्याश्चविश्वेचवसव
स्तथा ॥ रुद्रादेवगणायक्षादेवद्विजमहर्षयः ॥ २८ ॥ शरण्यंशरणंविष्णुमुपतस्थुर्महाबलम् ॥ देवदेवंयज्ञमयंवासुदेवंसनातनम् ॥ २९ ॥ देवाऊचुः ॥
नारायणमहाभागदेवास्त्वांशरणंगताः ॥ त्रायस्वजहिदैत्येंद्रंहिरण्यकशिपुंप्रभो ॥ ३० ॥ त्वंहिनःपरमोदातात्वंहिनःपरमोगुरुः ॥ त्वंहिनःपरमोदेवो
ब्रह्मादीनांसुरोत्तमः ॥ ३१ ॥ विष्णुरुवाच ॥ भयंत्यजद्ध्वममराअभयंवोददाम्यहम् ॥ तथैवत्रिदिवंदेवाः प्रतिपद्यतमाचिरम् ॥ ३२ ॥ एनंहिसगणंदै
त्यंवरदानेनगर्वितम् ॥ अवध्यममरेंद्राणांदानवेंद्रंनिहन्म्यहम् ॥ ३३ ॥ एवमुक्त्वातुभगवान्विश्वपोविष्णुरव्ययः ॥ हिरण्यकशिपुस्थानंजगा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महहरिरीश्वरः ॥३४॥ तेजसाभास्काराकारःशशीकांत्येवचापरः ॥ नरस्यकृत्वार्धतनुंसिंहस्यार्द्धतनुंतथा ॥ ३५ ॥ नारसिंहेनवपुषापाणिंसंगृह्यपाणिना ॥
ततोददर्शविस्तीर्णांदिव्यांरम्यांमनोरमाम्॥३६॥सर्वकामयुतांशुभ्रांहिरण्यकशिपोःसभाम् ॥ विस्तीर्णांयोजनशतंशतमध्यर्द्धमायताम् ॥ ३७ ॥ वैहाय
सींकामगमांपंचयोजनमुच्छ्रिताम् ॥ जराशोकक्षमापेतांनिष्प्रकम्प्यांशिवांसुखाम् ॥ ३८ ॥ वेश्मासनवतींरम्यांज्वलंतीमिवतेजसा ॥ अंतःसलिलसं
युक्तांविहितांविश्वकर्मणा ॥ ३९ ॥ दिव्यवर्णमयैर्वृक्षैःफलपुष्पप्रदैर्युताम् ॥ नीलपीतासितश्यामैःश्वेतैर्लोहितकैरपि ॥ ४० ॥ अवदातैस्तथागुल्मैरक्त
मंजरिधारिभिः ॥ सिताभ्रघनसंकाशांप्लुवंतींचददर्शसः ॥ ४१ ॥ रश्मिमतीस्वभावेनदिव्यगंधमनोरमा ॥ सुसुखानचदुःखासानशीतानच
घर्मदा ॥ ४२ ॥ नक्षुत्पिपासेग्लानिंवाप्राप्यतांप्राप्नुवंतिते ॥ नानारूपैरूपकृतासुचित्रैश्चसुभास्वरैः ॥ ४३ ॥ अतिचंद्रातिसूर्यातिशिखि
कान्तिस्वयंप्रभा ॥ दीप्यतेनाकपृष्ठस्थाभासयंतीविभासुरा ॥४४॥ सर्वेचकाशिरेतस्यांमुदिताश्चैवमानुषाः ॥ रसवच्चप्रभूतंचभक्ष्यभोज्यान्नमुत्तमं॥४५॥
पुण्यगंधास्रजश्चापिनित्यकालफलाद्रुमाः ॥ उष्णेशीतानितोयानिशीतेचोष्णानिसंतिवै ॥ ४६ ॥ पुष्पिताग्रान्महाशाखान्प्रवालांकुरधारिणः ॥
लतावितानसंछन्नान्कल्पानैक्षिष्ठसप्रभुः ॥ ४७ ॥ गंधवंतिचपुष्पाणिरसवंतिफलानिच ॥ तानिशीतानिचोष्णानितत्रतत्रसरांसिच ॥ ४८ ॥ अपश्य
द्भूपतीर्थानिसभायांतस्यसप्रभुः ॥ नलिनैःपुंडरीकैश्चशतपत्रैःसुगंधिभिः ॥ ४९ ॥ रक्तैःकुवलयैश्चैवकल्हारैरुत्पलैस्तथा ॥ नानाश्चर्यसमोपेतैःपुष्पैरन्यै
श्चसुप्रियैः ॥५०॥ कारंडवैश्चक्रवाकैःसारसैःकुररैरपि ॥ विमलस्फटिकाभानिपांडुरच्छदनैर्द्विजैः ॥५१॥ बहुहंसोपगीतानिसारसानांरुतानिच ॥गंधयुक्ता
लतास्तत्रपुष्पमंजरिधारिणीः ॥५२॥ दृष्टवान्भगवान्हृष्टःखदिरान्वेतसार्जुनान् ॥ चूतानिम्बानागवृक्षाःकदंबावकुलाधवाः ॥५३ ॥ प्रियंगवःपाटलाख्याः
शाल्मल्यस्सहरिद्रवाः ॥ शालास्तालास्तमालाश्चचंपकाश्चमनोरमाः ॥ ५४ ॥ तथैवान्येव्यराजंतसभायांपुष्पिताद्रुमाः ॥ एलाककुभकंकोललवली
कर्णपूरकाः ॥५५॥ मधुकाःकोविदाराश्चवहुतालसमुच्छ्रयाः ॥ अंजनाशोकपर्णासावहवश्चित्रकाद्रुमाः ॥ ५६ ॥ वरुणाश्चपलाशाश्चापनसास्सहचंदनैः ॥
नीलास्सुमनसश्चैवनीपाश्चाश्वत्थतिंदुकाः॥५७॥ पारिजाताश्चतरवोमल्लिकाभद्रदारवः ॥ अटरूषाःपीलुकाश्चतथाचैवैलवालुकाः॥५८॥मंदारकाःकुरवका
पुन्नागाःकुटजास्तथा ॥ रक्ताःकुरवकाश्चैवनीलाश्चागरुभिःसह ॥ ५९ ॥ किंशुकाश्चैवभव्याश्चदाडिमावीजपूरकाः ॥ कालेयकादुकूलाश्चहिंगवस्तै
लवर्त्तिकाः ॥६०॥ खर्जूरानालिकेराश्चहरीतकमधूककाः ॥ सप्तपर्णाश्चविल्वाश्चसयावाश्चशरावताः ॥ ६१ ॥ असनाश्चतमालाश्चनानागुल्मसमावृताः ॥
लताश्चविविधाकाराःपुष्पपत्रफलोपगाः ॥ ६२ ॥ एतेचान्येचवहवस्तत्रकाननजाद्रुमाः ॥ नानापुष्पफलोपेताव्यराजंतसमंततः ॥ ६३ ॥ चकोराः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शतपत्राश्चमत्तकोकिलशारिकाः ॥ पुष्पितान्पुष्पितायांश्चसंपतंतिमहाद्रुमान् ॥ ६४ ॥ रक्तपीतारुणास्तत्रपादपाग्रगताःखगाः ॥ परस्परम
वेक्षंतप्रहृष्टाजीवजीवकाः ॥ ६५ ॥ तस्यांसभायांदैत्येंद्रोहिरण्यकशिपुस्तदा ॥ आसीनआसनेचित्रेदशनल्वप्रमाणतः ॥ ६६ ॥ दिवाकरनिभेदिव्ये
दिव्यास्तरणसंस्तृते ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्यआस्तेज्वलितकुंडलः ॥ ६७ ॥ उपचेरुर्महादैत्याहिरण्यकशिपुंतदा ॥ दिव्यतालानिगी
तानिजगुर्गंधर्वसत्तमाः ॥ ६८ ॥ विश्वाचीसहजन्याचप्रम्लोचेतिचपूजिता ॥ दिव्याथसौरभेयीचसमीचीपुंजिकस्थला ॥ ६९ ॥ मिश्रकेशीचरंभाच
चित्रभाश्रुतिविभ्रमा ॥ चारुनेत्राघृताचीचमेनकाचोर्वशीतथा ॥ ७० ॥ एतास्सहस्रशश्चान्यानृत्यगीतविशारदाः ॥ उपातिष्ठंतराजानं
हिरण्यकशिपुंप्रभुम् ॥ ७१ ॥ उपासतेदितेःपुत्राःसर्वेलब्धवरास्तथा ॥ बलिर्विरोचनस्तत्रनरकःपृथिवीसुतः ॥ ७२ ॥ प्रह्लादोविप्रचित्तिश्चगवि
ष्ठश्चमहासुरः ॥ सुरहन्तादुःखकर्तासुमनास्सुमतिस्तथा ॥ ७३ ॥ घटोदरोमहापार्श्वःक्रथनःपिठरस्तथा ॥ विश्वरूपस्वरूपश्चाविश्वकायोमहाब
लः ॥ ७४ ॥ दशग्रीवश्चवालीचमेघवासामहासुरः ॥ घटाभोविटरूपश्चज्वलनश्चेंद्रतापनः ॥ ७५ ॥ दैत्यदानवसंघास्तेसर्वेज्वलितकुंडलाः ॥ स्रग्विणो
वार्मिणःसर्वेसर्वेचचरितव्रताः ॥ ७६ ॥ सर्वेलब्धवराःशूरास्सर्वेविहितमृत्यवः ॥ एतेचान्येचबहवोहिरण्यकशिपुंप्रभुम् ॥ ७७ ॥ उपासतेमहात्मानंसर्वेदि
व्यपरिच्छदाः ॥ विमानैर्विविधाकारैर्भ्राजमानैरिवाग्निभिः ॥ ७८ ॥ महेन्द्रवपुषःसर्वेविचित्रांगदबाहवः ॥ भूषितांगादितेःपुत्रास्तमुपासतसर्वतः ॥ ७९ ॥
ऐश्वर्यंदैत्यसिंहस्ययथातस्यमहात्मनः ॥ नश्रुतंनैवदृष्टंचकस्यापित्रिभुवनत्रये ॥ ८० ॥ रजतकनकचित्रवेदिकायांपरिकृतरत्नविचित्रवीथिकायाम् ॥
सददर्शमृगाधिपःसभायांसुरुचिरजालगवाक्षशोभितायाम् ॥ ८१ ॥ कनकवलयहारभूषितांगंदितितनयंसमृगाधिपोददर्श ॥ दिवसकरकरप्रभंज्वलं
तंदितिजसहस्रशतैर्निषेव्यमाणम् ॥ ८२ ॥ ततोदृष्ट्वामहाभागंकालचक्रमिवागतम् ॥ नारसिंहवपुश्छन्नंभस्मच्छन्नमिवानलम् ॥ ८३ ॥ हिरण्यक
शिपोःपुत्रःप्रह्लादोनामवीर्यवान् ॥ दिव्येनवपुषासिंहमपश्यद्देवमागतम् ॥ ८४ ॥ तंदृष्ट्वारुक्मशैलाभामपूर्वांतनुमाश्रितम् ॥ विस्मितादानवाःस
र्वेहिरण्यकशिपुश्चसः ॥ ८५ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥ महाराजमहाबाहोदैत्यानामादिसंभव ॥ नश्रुतंनैवमेदृष्टंनारसिंहमिदंवपुः ॥ ८६ ॥ अव्यक्तंपरमंदिव्यंकि
मिदंरूपमागतम् ॥ दैत्यांतकरणंघोरंशंसतीवमनोमम ॥ ८७ ॥ अस्यदेवाःशरीरस्थाःसागराःसरितस्तथा ॥ हिमवान्पारियात्रश्चयेचान्येकुल
पर्वताः ॥ ८८ ॥ चंद्रमास्सहनक्षत्रैरादित्यारश्मिभिःसह ॥ धनदोवरुणश्चैवयमःशक्रःशचीपतिः ॥ ८९ ॥ मरुतोदेवगंधर्वाऋषयश्चतपोधनाः ॥ ना
गायक्षाःपिशाचाश्चराक्षसाभीमविक्रमाः ॥ ९० ॥ ब्रह्मादेवाःपशुपतिर्ललाटस्थाभ्रमंतिहि ॥ स्थावराणिचसर्वाणिजंगमानितथैवच ॥ ९१ ॥ भवांश्चसहितोस्माभिः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वैर्दैत्यगणैर्वृतः ॥ विमानशतसंकीर्णासर्वायाभवतःसभा ॥ ९२ ॥ सर्वैत्रिभुवनंराजन्लोकधर्मश्चशाश्वतः ॥ दृश्यतेनरसिंहेस्मिस्तथेदंनिखिलंज
गत् ॥ ९३ ॥ प्रजापतिश्चात्रमनुर्महात्माग्रहाश्वयोगाश्चमहीनभश्च ॥ उत्पातकालश्चधृतिर्मतिश्चरतिश्चसत्यंचतपोदमश्च ॥९४॥ सनत्कुमारश्चमहानुभा
वोविश्वेचदेवाऋषयश्चसर्वे ॥ क्रोधश्चकामश्चतथैवहर्षोदर्पश्चमोहःपितरश्चसर्वे ॥ ९५ ॥ प्रह्लादस्यवचःश्रुत्वाहिरण्यकशिपुःप्रभुः ॥ उवाचदानवान्सर्वान्
गणांश्चसगणाधिपः ॥ ९६ ॥ मृगेंद्रोगृह्यतामेषअपूर्वांतनुमास्थितः ॥ यदिवासंशयःकश्चिद्वध्यतांवनगोचरः ॥ ९७ ॥ तेदानवगणास्सर्वेमृगेंद्रंभीमवि
क्रमम् ॥ परिक्षिपंतोमुदितास्त्रासयामासुरोजसा ॥ ९८ ॥ सिंहनादंविमुच्याथनरसिंहोमहाबलः ॥ बभंजतांसभांसर्वांव्यादितास्यइवांतकः ॥ ९९ ॥ स
भायांभज्यमानायांहिरण्यकशिपुःस्वयम् ॥ चिक्षेपास्त्राणिसिंहस्यरोषव्याकुललोचनः ॥ १०० ॥ सर्वास्त्राणामथश्रेष्ठंदंडमस्त्रंसुदारुणम् ॥ कालचक्रंत
थाघोरंविष्णुचक्रंतथापरं ॥ १ ॥ पैतामहंमहात्युग्रंत्रैलोक्यनिर्मितंमहत् ॥ विचित्रामशनिंचैवशुष्कार्द्रंचाशनिद्वयम् ॥ २ ॥ रौद्रंतथोग्रशूलंचकंकालंमुस
लंतथा ॥ अस्त्रंब्रह्मशिरश्चैवब्राह्ममस्त्रंतथैवच ॥ ३ ॥ नारायणास्त्रमैंद्रंचआग्नेयंशैशिरंतथा ॥ वायव्यंमथनंचैवकपालमथकिंकरम् ॥ ४ ॥ तथाप्रतिहतां
शक्तिंक्रौंचमस्त्रंतथैवच ॥ मोहनंशोषणंचैवसंतापनविलापने ॥ ५ ॥ कंपनंशातनंचैवमहास्त्रंचैवरोधनम् ॥ कालमुद्गरमक्षोभ्यंतापनंचमहाबलम् ॥ ६ ॥
संवर्तनंमोहनंचतथामायाधरंवरम् ॥ गान्धर्वमस्त्रंदयितमासिरत्नंचनंदकम् ॥ ७ ॥ प्रस्वापनंप्रमथनंवारुणंचास्त्रमुत्तमम् ॥अस्त्रंपाशुपतंचैवयस्याप्रतिहताग
तिः ॥ ८ ॥ एतान्यस्त्राणिदिव्यानिहिरण्यकशिपुस्तदा ॥ असृजन्नरसिंहस्यदीप्तस्याग्नेरिवाहुतिम् ॥ ९ ॥ अस्त्रैःप्रज्वलितैःसिंहमावृणोदसुरोत्तमः ॥
विवस्वान्घर्मसमयेहिमवंतमिवांशुभिः ॥११०॥ सह्यमर्षानिलोद्धूतोदैत्यानांसैन्यसागरः ॥ क्षणेनाप्लावयत्सर्वंमैनाकमिवसागरः ॥११॥ प्रासैःपाशैश्चखड्गै
श्चगदाभिर्मुसलैस्तथा ॥ वज्रैरशनिभिश्चैवबहुशाखैर्महाद्रुमैः ॥ १२ ॥ मुद्गरैःकूटपाशैश्चशिलोलूखलपर्वतैः ॥ शतघ्नीभिश्चदीप्ताभिर्दंडैरपिसुदारु
णैः ॥ १३ ॥ तेदानवाःपाशगृहीतहस्तामहेंद्रतुल्याशनितुल्यवेगाः ॥ समंततोभ्युद्यतबाहुकायाःस्थिताःस्वशीर्षाइवनागपोताः ॥ १४ ॥ सुवर्णमालाकुल
भूषितांगाःसुतीक्ष्णदंष्ट्राकुलवक्त्रगर्ताः ॥ स्फुरत्प्रभास्तेचसशृंगदेहाश्चीनांशुकाभांतियथैवहंसाः ॥ १५ ॥ सोसृजद्दानवोमायामग्निंवायुंसमीरितम् ॥
तामिंद्रस्तोयदैःसार्धंसहस्राक्षोमहाद्युतिः ॥ १६ ॥ महतातोयवर्षेणशमयमासपावकम् ॥ तस्यांप्रतिहतायांतुमायायांयुधिदानवः ॥ १७ ॥ असृजद्घोरसं
काशंतमस्तीव्रंसमंततः ॥ तमसासंवृतेलोकेदैत्येष्वात्तायुधेषुच ॥ १८ ॥ स्वतेजसापरिवृतोदिवाकरइवोद्गतः ॥ त्रिशिखांभ्रुकुटीमस्यददृशुर्दानवार
णे ॥ १९ ॥ ललाटस्थांत्रिकूटस्थांगंगांत्रिपथगामिव ॥ ततःसर्वासुमायासुहतासुदितिनंदनाः ॥ १२० ॥ हिरण्यकशिपुंदैत्याविषण्णाश्शरणंययुः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततःप्रज्वलितःक्रोधात्प्रदहन्निवतेजसा ॥ २१ ॥ तस्मिन्क्रुद्धेतुदैत्येंद्रेतमोभूतमभूज्जगत् ॥ आवहःप्रवहश्चैवविवहोथसमीरणः ॥ २२ ॥ परावहस्सं वहश्चउद्वहश्चमहाबलः ॥ तथापरिवहःश्रीमानुत्पातभयशंसिनः ॥ २३ ॥ इत्येवंक्षुभिताःसप्तमरुतोगगनेचराः ॥ येग्रहास्सर्वलोकस्यक्षयेप्रा दुर्भवंतिहि ॥ २४ ॥ तेसर्वेगगनेहृष्टाव्यचरंश्चयथासुखम् ॥ अयोगतश्चाप्यचरद्योगंनिशिनिशाचरः ॥ २५ ॥ सग्रहःसहनक्षत्रैस्ताराप तिररिंदम ॥ विवर्णतांचभगवान्गतोदिविंदिवाकरः ॥ २६ ॥ कृष्णःकबंधश्चतदालक्ष्यतेसुमहान्दिवि ॥ असृजच्चासितांसूर्योधूमवत्तां विभावसुः ॥ २७ ॥ गगनस्थश्चभगवानभीक्ष्णंपरिविष्यते ॥ सप्तधूमनिभाघोराःसूर्यादिविसमुत्थिताः ॥ २८ ॥ सोमस्यगगनस्थस्यग्रहा स्तिष्ठंतिशृंङ्गगाः ॥ वामेचदक्षिणेचैवस्थितौशुक्रबृहस्पती ॥ २९॥ शनैश्चरोलोहितांगोलोहितांगसमद्युतिः ॥ समंसमधिरोहंतसर्वेवैगगनेचराः ॥१३०॥ शृंगाणिशनकैर्घोरायुगांतावर्त्तनग्रहाः ॥ चंद्रमाश्चसनक्षत्रोग्रहैःसहतमोनुदः ॥ ३१ ॥ चराचरविनाशायरोहिणींनाभ्यनंदत ॥ गृहीतोराहुणाचन्द्रउल्का भिरभिहन्यते ॥ ३२ ॥ उल्काःप्रज्वलिताश्चंद्रेव्यचरंतयथासुखम् ॥ देवानामधिपोदेवःसोप्यवर्षतशोणितम् ॥ ३३ ॥ अपतद्गगनादुल्काविद्युद्रू पामहास्वना ॥ अकालेचद्रुमास्सर्वेपुष्प्यंतिचफलंतिच ॥ ३४ ॥ लताश्चसफलाःसर्वायाआहुर्दैत्यनाशिकाः ॥ फलेफलान्यजायंतपुष्पेपुष्पंतथैव च ॥ ३५ ॥ उन्मीलंतिनिमीलंतिहसंतिप्ररुदंतिच ॥ विक्रोशंतिचगंभीरंधूमायंतेज्वलंतिच ॥ ३६ ॥ प्रतिमास्सर्वदेवानांकथयंत्योमहद्भयम् ॥ आ रण्यैःसहसंसृष्टाग्राम्याश्चमृगपक्षिणः ॥ ३७ ॥ चुक्रुशुर्भैरवंतत्रमृगयुद्धउपस्थिते ॥ नद्यश्चप्रतिकूलानिवहंतिकलुषोदकाः ॥ ३८ ॥ नप्राकाशं तचादिशोरक्तरेणुसमाकुलाः ॥ वानस्पत्यानपूज्यंतेपूजनार्हाःकथंचन ॥ ३९ ॥ वायुवेगेनहन्यंतेभज्यंतेप्रणमंतिच ॥ तथाचसर्वभूतानांछायानप रिवर्त्तते ॥ १४० ॥ अपरेणगतेसूर्येसलोकानांयुगक्षये ॥ तदाहिरण्यकशिपोर्दैत्यस्योपरिवेश्मनः ॥ ४१ ॥ भांडागारायुधागारेनिविष्टमभवन्म धु ॥ असुराणांविनाशायसुराणांविजयायच ॥ ४२ ॥ दृश्यंतेविविधोत्पाताघोराघोरनिदर्शनाः ॥ एतेचान्येचबहवोघोररूपाःसमुत्थिताः ॥ ४३ ॥ दैत्येंद्रस्यविनाशायदृश्यंतेरणशंसिनः ॥ मेदिन्यांकंपमानायांदैत्येंद्रेणमहात्मनः ॥ ४४ ॥ महीधरानागगणानिपेतुरमितौजसः ॥ विषज्वालाकुलैर्वक्रैःर्विमुं चंतोहुताशनम् ॥ ४५ ॥ ॥ चतुःशीर्षाःपंचशीर्षाःसप्तशीर्षाश्चपन्नगाः ॥ वासुकिस्तक्षकश्चैवककोंटकधनंजयौ ॥ ४६ ॥ एलामुखःकालियश्चमहाप द्मश्चवीर्यवान् ॥ सहस्रशीर्षश्शुद्धांगोहेमतालध्वजःप्रभुः ॥ ४७ ॥ शेषोनंतोमहानागोह्यप्रकंप्यश्चकंपिताः॥दीप्यंतेंतर्जलस्थानिपृथिवीविवराणिवै ॥४८॥ सप्तदैत्येंद्रकोपेनकंपितानिसमंततः ॥ नानातेजोधराश्चापिपातालतलचारिणः ॥ ४९ ॥ पातालेसहसाक्षुब्धेदुष्प्रकंप्याःप्रकंपिताः ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तदासंस्पृष्टवान्महीम् ॥ १५० ॥ संदष्टौष्ठपुटःक्रुद्धोवराहइवपूर्वजः ॥ गंगाभागीरथीचैवकौशिकीसरयूरपि ॥५१ ॥ यमुनाचाथकावेरीकृष्णवेणीचनि
म्नगा ॥ तुंगभद्रामहावेगानदीगोदावरीतथा ॥ ५२ ॥ चर्मण्वतीचसिंधुश्चतथानदनदीपतिः ॥ मेलकप्रभवश्चैवशोणोमणिनिभोदकः ॥ ५३ ॥ नर्मदा
चशुभस्रोतास्तथावेत्रवतीनदी ॥ गोमतीगोकुलाकीर्णातथापूर्वासरस्वती ॥ ५४ ॥ महाकालमहीचैवतमसापुष्पवाहिनी ॥ जंबूद्वी
पंरत्नवच्चसर्वरत्नोपशोभितम् ॥ ५५ ॥ सुवर्णपुटकंचैवसुवर्णाकरमंडितम् ॥ महानदश्चलौहित्यइशैलःकांचनशोभितः ॥ ५६ ॥ पत्त
नंकोशकाराणांकशंचरजताकरम् ॥ मगधाश्चमहाग्रामाःपुण्ड्राउग्रास्तथैवच ॥ ५७ ॥ सुग्रामह्लाविदेहाश्चमालवाःकाशिकोसलाः ॥ भवनंवैनतेय
स्यदैत्येंद्रेणाभिकंपितम् ॥ ५८ ॥ कैलासशिखराकारंयत्कृतंविश्वकर्मणा ॥ रक्ततोयोमहाभीमोलौहित्योनामसागरः ॥ ५९ ॥ उदयश्चमहाशैलउ
च्छ्रितःशतयोजनम् ॥ सवर्णवेदिकः श्रीमान्मेघपंक्तिनिषेवितः ॥ १६० ॥ भ्राजमानोर्कसदृशैर्जातरूपमयैर्द्रुमैः ॥ सालैस्तालैस्तमालैश्चकर्णिकारै
श्चपुष्पितैः ॥ ६१ ॥ अयोमुखश्चविख्यातःसर्वतोधातुमंडितः ॥ तमालवनगंधश्चपर्वतोमलयःशुभः ॥ ६२ ॥ सुराष्ट्राश्चसवाह्लीकाश्शूद्राभीरास्त
थैवच ॥ भोजाःपांण्ड्याश्चवंगाश्चकलिंगास्ताम्रलिप्तकाः ॥ ६३ ॥ तथैवपौंड्राःशुभ्राश्चवामचूडास्सकेरलाः ॥ क्षोभितास्तेनदैत्येनदेवाश्चाप्सरसांग
णाः ॥ ६४ ॥ अगस्त्यभवनंचैवयदगस्त्यकृतंपुरा ॥ सिद्धचारणसंघैश्चविप्रकीर्णमनोहरम् ॥ ६५ ॥ विचित्रनानाविहगंसपुष्पितमहाद्रुमम् ॥ जा
तरूपमयैःशृंगैरप्सरोगणसेवितम् ॥ ६६ ॥ गिरिःपुष्पितकश्चैवलक्ष्मीवान्प्रियदर्शनः ॥ उत्थितःसागरंभित्वाविश्रामश्चंद्रसूर्ययोः ॥ ६७ ॥ ररा
जसमहाशृंगैर्गगनंविलिखन्निव ॥ चंद्रसूर्यांशुसंकाशैःसागरांबुसमावृतैः ॥ ६८ ॥ विद्युत्त्वान्पर्वतःश्रीमानायतःशतयोजनम् ॥ विद्युतांयत्रसंपाता
निपात्यंतेनगोत्तमे ॥ ६९ ॥ ऋषभःपर्वतश्चैवश्रीमानृषभसंस्थितः ॥ कुंजरःपर्वतःश्रीमानगस्त्यस्यगृहंशुभम् ॥ १७० ॥ विमलाख्याचदुर्द्ध
र्षासर्पाणांमालतीपुरी ॥ तथाभोगवतीचापिदैत्येंद्रेणाभिकंपिता ॥ ७१ ॥ महासेनगिरिश्चैवपारियात्रश्चपर्वतः ॥ चक्रवांश्चगिरिश्रेष्ठोवाराहश्चैवपर्वतः ॥
॥ ७२ ॥ प्राग्ज्योतिषपुरंचापिजातरूपमयंशुभम् ॥ यस्मिन्वसदुष्टात्मानरकोनामदानवः ॥ ७३ ॥ मेघश्चपर्वतश्रेष्ठोमेघगंभीरानेस्स्वनः ॥ ष
ष्टिस्तत्रसहस्राणिपर्वतानांविशांपते ॥ ७४ ॥ तरुणादित्यसंकाशोमेरुश्चैवमहान्गिरिः ॥ यक्षराक्षसगंधर्वैर्नित्यंसेवितकंदरः ॥ ७५ ॥ ॥१४९॥
हेमगर्भोमहासेनस्तथामेघसखोगिरिः ॥ कैलासश्चैवशैलेंद्रोदानवेंद्रेणकंपितः ॥ ७६ ॥ हेमपुष्करसञ्छन्नंतेनवैखानसंसरः ॥ कंपितंमानसं
चैवहंसकारंडवाकुलम् ॥ ७७ ॥ त्रिशृंगःपर्वतश्रेष्ठःकुमारीचसरिद्वरा ॥ तुषारचयसंच्छन्नोमंदरश्चापिपर्वतः ॥ ७८ ॥ उशीरबीजश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गिरिर्भद्रप्रस्थस्तथाद्रिराट् ॥ प्रजापतिगिरिश्चैवतथापुष्करपर्वतः ॥ ७९ ॥ देवाभःपर्वतश्चैवतथावैवालुकागिरिः ॥ क्रौंचःसप्तर्षिशैलश्चधूम्रवर्ण श्चपर्वतः ॥ १८० ॥ एतेचान्येचगिरयोदेशाजनपदास्तथा ॥ नद्यःससागराःसर्वाः दानवेनाभिकंपिताः ॥ ८१ ॥ कपिलश्चमहीपुत्रो व्याघ्रवांश्चप्रकंपितः ॥ खेचराश्चनिशापुत्राःपातालतलवासिनः ॥ ८२ ॥ गणस्तथापरोरौद्रोमेघनामांकुशायुधः ॥ ऊर्द्धगोभीमवेगश्चसर्वे एतेभिकंपिताः ॥ ८३ ॥ गदीशूलीकरालश्चहिरण्यकशिपुस्तथा ॥ जीमूतघननिर्घोषोजीमूतइववेगवान् ॥ ८४ ॥ देवारिर्दितिजोदृप्तोनृसिंहं समुपाद्रवत् ॥ सतुतेनततस्तीक्ष्णैर्मृगेंद्रेणमहानखैः ॥ ८५ ॥ तदोंकारसहायेनविदार्यनिहतोयुधि ॥ महीचकालश्चशशीनभश्चग्रहास्ससूर्याश्चदिशश्च सर्वाः ॥ ८६ ॥ नद्यश्चशैलाश्चमहार्णवाश्चगताः प्रसादंदितिपुत्रनाशात् ॥ ततःप्रमुदितादेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥ ८७ ॥ तुष्टुवुर्नामभिर्दिव्यैरादिदेवंस नातनम् ॥ यत्त्वयाविधृतंदेवनारसिंहमिदंवपुः ॥ ८८ ॥ एतदेवार्चयिष्यंतिपरापरविदोजनाः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ भवान्ब्रह्माचरुद्रश्चमहेंद्रोदेवसत्त मः ॥ ८९ ॥ भवान्कर्त्ताविकर्त्ताचलोकानांप्रभवोव्ययः ॥ परांचसिद्धिंचपरंचसत्वंपरंरहस्यंपरमंहविश्च ॥ १९० ॥ परंचधर्मंपरमंयशश्चत्वामाहुरग्र्यं परमंपुराणम् ॥ परंचसत्यंपरमंतपश्चपरंपवित्रंपरमंचमार्गं ॥ ९१ ॥ परंचयज्ञंपरमंचहोत्रंत्वामाहुरग्र्यंपरमंपुराणम् ॥ परंशरीरंपरमंचब्रह्मपरंचयोगं परमांचवाणीम् ॥ ९२ ॥ परंरहस्यंपरमांगतिंचत्वामाहुरग्र्यंपरमंपुराणम् ॥ एवमुक्त्वातुभगवान्सर्वलोकपितामहः ॥ ९३ ॥ स्तुत्वानारायणंदेवंब्रह्मलो कंगतःप्रभुः ॥ ततोनदत्सुतूर्येषुनृत्यंतीष्वप्सरःसुच ॥ ९४ ॥ क्षीरोदस्योत्तरंकूलंजगामहरिरीश्वरः ॥ नारसिंहंवपुर्देवःस्थापयित्वासुदीप्तिमान् ॥ ९५ ॥ पौराणंरूपमास्थायप्रययौगरुडध्वजः ॥ अष्टचक्रेणयानेनभूतियुक्तेनभास्वता ॥ ९६ ॥ अव्यक्तप्रकृतिर्देवःस्वस्थानंगतवान्प्रभुः ॥ १९७ ॥ इति श्रीपाद्मपुरा णेप्रथमे सृष्टिखंडेनरसिंहप्रादुर्भावोनामपंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीभीष्मउवाच ॥ ॥ नरसिंहस्यमाहात्म्यंविस्तरेणत्वयेरितं ॥ तथाभ वस्यमाहात्म्यंभैरवस्याभिधीयताम् ॥ १ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ तस्यापिदेवदेवस्यशृणुत्वंकर्मचोत्तमं ॥ आसीद्दैत्योंधकोनामभिन्नांजनचयोपमः ॥ २ ॥ तपसामहतायुक्तोह्यवध्यस्त्रिदिवौकसाम् ॥ सकदाचिन्महादेवंपार्वत्यासहितंविभुं ॥ ३ ॥ क्रीडमानंतदादृष्ट्वाहर्तुंदेवींप्रचक्रमे ॥ एतांदेवींहराम्यद्यवियोगेमृत्युमे ष्यति ॥ ४ ॥ ततःस्थिराभवित्रीमेभार्यैषालोकसुंदरी ॥ बिंबोष्ठंचारुवदनंचारुकांततरंमुखं ॥ ५ ॥ यद्येषानभवेद्भार्याजीवितेकिंप्रयोजनम् ॥ एतां मतिमथास्थायमंत्रिभिःसहमंत्र्यच ॥ ६ ॥ चक्रेयोगंससैन्यस्यसेनापतिमभाषत ॥ आनयस्वरथंमह्यंजैत्रंदेवनिपातनम् ॥ ७ ॥ जयिष्येत्रिदशान् सर्वान्विष्णुरुद्रपुरोगमान् ॥ हरिष्येपर्वतसुतांतयामेपहृतंमनः ॥ ८ ॥ मंत्रिणातस्यचाख्यातःकनकस्यवधस्सुरैः ॥ परभार्यानुरक्तस्यकृतादैवैःसवास

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैः ॥ ९ ॥ ततःकोपपरीतात्माहन्मिदेवान्सशंकरान्॥तंहत्वादानवंशक्रोभयादंधासुरस्यच॥१०॥ जगामशरणान्वेषीकैलासंशंकरालयं ॥ दृष्ट्वाप्रणम्यदेवे
शंचंद्रार्द्धकृतशेखरं ॥ ११ ॥ भीतोविज्ञापयामासधृतसाहस्रलोचनः॥ अभयंदेहिमेदेवदानवादंधकादहं ॥१२॥ बिभेमितस्यपुत्रोद्यमयायुधिनिपातितः॥
तद्यावन्नसजानातिहतंपुत्रंमहासुरः॥१३॥तावत्तत्रस्थएवाशुहन्यतांमद्भयावहः ॥ स्त्रीलौल्यादानवःक्रुरःपरभार्यापहारकः ॥१४॥ सर्वथाघातनीयस्तेभवता
सुरसत्तम ॥ शक्रस्यैवंवचःश्रुत्वाशरण्यःशंकरस्तदा ॥ १५ ॥ ददावभयमेवासौमाभैरितिशतक्रतोः ॥ दत्ताभयोथकैलासादाजगामकुशस्थलीम् ॥१६॥
वृतोभूतगणैरीशोवधार्थमंधकस्यतु ॥ कृत्वारूपंमहाकायंविश्वरूपंसुभैरवं ॥ १७ ॥ सर्पैर्ज्वलद्भिर्धावद्भिर्भीमंभीमभुजंगवत् ॥ जटासटाभिराकाशंफणिर
तशिखार्चिषा ॥ १८ ॥ दहन्नतीवतेजोभिःकालाग्निरिवसंक्षये ॥ मुखैर्दंष्ट्रांकुरांकैश्चद्वितीयेन्दुकलोज्ज्वलैः ॥१९ ॥ पातालोदररूपाभैर्भैरवारावनादिभिः ॥
भुजैरनेकसाहस्रैर्बहुशस्त्रकृतग्रहः ॥२०॥ बह्वाभरणभूषाढ्यैरणेघोरनिनादिभिः ॥ सिंहचर्मपरीधानंव्याघ्रत्वगुत्तरीयकं ॥ २१ ॥ गजाजिनकृताटोपंपतङ्गं
गरवाकुलं ॥ ईदृग्रूपंविधायेशोदनुदैत्यभयावहं ॥ २२ ॥ अवातरन्महींभीमोदनूनांक्षयकारकः ॥ अंधासुरोपिदनुजःपुत्रंश्रुत्वाहतंयुधि ॥ २३ ॥ क्रोधे
नतमसाविष्टोरणतूर्याण्यचोदयत् ॥ संहत्यावहितःप्राप्तोयत्रतेत्रिदशाःस्थिताः ॥२४॥ महत्यासेनयासार्द्धंरथवारणयुक्तया ॥ तेदेवादानवान्वीक्ष्यमहाहव
कृतादरान् ॥ २५ ॥ व्यपयाततनुत्राणाःशंभुंशरणमन्वयुः ॥ माभैरितिचतान्देवोदेवानुक्त्वात्रिलोचनः ॥ २६ ॥ गृहीत्वाशूलमातिष्ठद्दंष्ट्रारवधरोरुषा॥
अंधकेनाथरुष्टेनशतकोटिशरैर्गणाः ॥ २७ ॥ निहताश्चापिदेवानांबहूनामेकताकृता ॥ सस्फुलिंगार्चिषोवह्नेर्मुंचमानःपिनाकधृक् ॥ २८ ॥ शरैःसमावृतं
चक्रेअंधकंरथगंततः॥ दनुनाथोरथस्थोथशिथिलःशिथिलायुधः॥२९॥निमंत्र्यदानवान्सर्वान्सयोद्धुमुपचक्रमे॥बहुधातद्बलंभग्नंविविधायुधयोधिभिः॥३०॥
युधिवीरैर्हतंदेवैःस्थाणुनासख्यमाश्रितैः ॥ दानवश्चांधकःसैन्यंभिन्नंदृष्ट्वाकृतंसुरैः ॥ ३१ ॥ आत्मानंचमहेशेननिरुद्धंबाणकोटिभिः ॥ विह्वलीभूतदेहोसौ
धैर्यमालंब्यकेवलम् ॥ ३२ ॥ पिनाकंचैवरुद्रस्यगृह्यरुद्रमताडयत् ॥ पिनाकस्याभिघातेनरुद्रोभूमिमथागमत् ॥ ३३ ॥ भूमौनिपातितेदेवेचलितंभुवन
त्रयं ॥ तत्यजुःसागरावेलांपर्वताःशिखराणिच ॥ ३४ ॥ नक्षत्राणिवियोगीनिजग्मुर्मुक्तान्यनेकशः ॥ पतितेभुविदेवेशेअंधकोगदयापुनः ॥ ३५ ॥
जघानरुषितोनागंहत्वातंपातयद्भुवि ॥ शिवंत्यक्त्वानागराजःप्रपलाय्यान्यतोगतः ॥ ३६ ॥ मुहूर्त्ताच्चेतनांलब्ध्वाउत्थितःपरमेश्वरः॥ गृहीत्वापरशुंदि
व्यंदानवंनैवपश्यति ॥ ३७ ॥ कृत्वातुतामसींमायांमायाशतविशारदः॥ तयाविमोहितेदेवेक्वनुवैदानवोगतः ॥ ३८ ॥ शंभोर्भयमथोप्राप्यकिंनुपापः
करिष्यति ॥ तमसाच्छादितायावद्देवाव्याकुलतांगताः ॥ ३९ ॥ संभ्रांतमानसानीकास्तदोचुःकार्यगौरवात् ॥ एतस्मिन्नंतरेसूर्यस्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जोरूपोव्यवस्थितः ॥ ४० ॥ उत्तस्थौनररूपेणकुर्वन्वितिमिरादिशः ॥ नष्टेतमसिदृष्टाङ्गेखद्योतेप्रकटेस्थिते ॥ ४१ ॥ देवासुदमवा पुस्तेस्पष्टाननविलोचनाः ॥ उद्दीप्तास्तुसुराःसर्वेगणाःस्कंदपुरोगमाः ॥ ४२ ॥ स्तुवंतिविविधैस्तोत्रैःनररूपंदिवाकरम् ॥ अनौपम्यंजग द्व्यापिब्रह्मविष्णुशिवात्परम् ॥ ४३ ॥ स्निग्धविद्रुमसच्छायंसिंदूरारुणसप्रभम् ॥ प्रभासंततदादृष्ट्वापंचांगालिंगितावनिः ॥ ४४ ॥ पुनःप्रणामप्रवणंप्र णिधानपुरःसरम् ॥ आलोक्यस्निग्धयादृष्ट्यादेवदेवंत्रिलोचनः ॥ ४५ ॥ उवाचस्निग्धगंभीरवाचादेवंशनैर्हरः ॥ पूरयन्निवतेजोभिर्भगवान्भुवन त्रयम् ॥ ४६ ॥ दैत्यमायाभिपन्नानांदर्शनाकुलचेतसाम् ॥ प्राणिनामिदमेवैकमविसंवादिदैवतम् ॥ ४७ ॥ अयमेवचसंसारसागरात्सकलादपि ॥ स त्वानुत्तारयन्देवःकर्णधारायतेप्रभुः ॥ ४८ ॥ यजंतोजंतवोभक्त्यायंदेवंविविधाःसदा ॥ निःश्रेयसायकल्पंतेतंनतोभास्करंविभुम् ॥ ४९ ॥ यस्तूदया द्रिशिखरेमकुटायमानलीलागभस्तिभिरलंकुसुमप्रकाशैः ॥ व्याप्यस्वदीधितिगणैःप्रदिशोदिशश्चदेदीप्यतेससविताविभवायलोके ॥ १५० ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रम रुदच्युतवह्निपाथोनाथप्रयोगनिपुणैश्चऋषींद्रसंघैः ॥ श्रेयोर्थिभिःप्रतिदिनंदिवसांगरागैर्दिव्यांगरागपरिलिप्तसमस्तदेहैः ॥ ५१ ॥ पूज्यंवपुस्तवसदाप्रल येहिवेदगीर्भिर्विचित्रपदमंडलमंडिताभिः ॥ येत्वांस्तुवंतिपरसद्मनिसद्महीनानित्यंप्रसारितकराभुवितेभवंति ॥ ५२ ॥ येदद्रुकुष्ठपिटिकादिभिरर्दितांगाः शीर्णत्वचःकुनखिनश्च्युतकेशनाशाः ॥ देवेशतेपितवपादनताभवंतिसद्योद्दिरष्टशरदाकृतयोमनुष्याः ॥ ५३ ॥ सामेतिसामगगणाहिमखार्थकंत्वामध्वर्य वस्त्वृगितिबह्वृचमुख्यपूगाः ॥ त्वामेवमार्यमितिकार्यविदोधिगंतुंनागाश्चवेतिपितरोप्यथसर्वगंधम् ॥ ५४ ॥ मायेतिचोपनिषदर्कषडेवदेवामर्त्यास्तथा वयमिवेहउपासतेमी ॥ गंधर्वकिन्नरगणाःसहचारणैस्तुरूपंतथाचभगवन्प्रतिपद्यसेत्वम् ॥ ५५ ॥ येनार्चयंतिसततंभवतोर्च्यमर्चिस्तेर्चिष्प्रतापितादिगंबरवित्त हीनाः ॥ क्षुत्क्षामकंठजठराघटखर्परेणभिक्षामटंतिपरवेश्मसुतेर्थहीनाः ॥ ५६ ॥ उत्फुल्लकोकनदकोशविशालनेत्रमीषद्विलासलुलिताञ्चितपिंगतारम् ॥ कामंप्रशस्ततरसुंदरहाररम्यमुत्तुंगपीवरपयोधरभारखिन्नं ॥ ५७ ॥ रंभोपमोरुपृथुपीननितंबबिंबानद्धक्कणन्मणिरणद्रशनाकलापं ॥ बृंदंललाटतटकोटि पटांतलंविहेमांचलांचितमुखंकुलपालिकानाम् ॥ ५८ ॥ कांतंगृहेषुकलगद्गदभाषितानांझंकारनूपुररवेणविरावितानाम् ॥ तेषांकृशानुकरमिन्दुसमा नकांतंयैरर्चितोसिभगवन्भवमोचनस्त्वं ॥ ५९ ॥ ब्रह्मात्वमेवहरिरस्यनिलोनलोसिरुद्रोंतकोसिवरुणास्यमराधिपोसि ॥ सोमोसिवायुरसिभूरसिचेश्वरोसि यज्ञोसिवित्तपतिरस्यपराजितोसि ॥ १६० ॥ तेसप्तसप्तिसुखाहरणेनमुक्ताभूमावथेतितरसोरुतरंतरीताः ॥ व्योमैतदंतरहितंपरितोहिगत्वागच्छंतिनश्र मदंहिमनागपर्मि ॥ ६१ ॥ ध्यानैकयोगनिरताश्चसमाधिभावात्ध्यात्वापदंतवतुरीयमनंतमूर्तं ॥ मुक्तामयास्तनुभृतोनभियाभियुक्तास्तद्ब्रह्मशाश्वतमचिंत्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मनाद्यनंतं॥६२॥जन्मादिरोगरहितंपरमंपुराणमीशंजरामरणशोकभयातिरिक्तम्॥स्थूलानुभावनगणागणितंविशुद्धंवेदांतवादिभिरलंपरिमन्यतेयत्॥६३॥
त्वामग्निपुंजवपुपंतपसांनिवासंयातादिवंसुचिरकालमुपास्यभक्ताः ॥ भानोसुरासुरसमूहशिरोनिघृष्टपादारविंदयुगलामलचारुमूर्त्ते ॥६४॥ भूतेशभूतवर
दासकृदव्ययात्मन्व्योमाट्टहाससवितर्भुवनैकदीप ॥ ऋक्साममंत्रयजुषामधिवासनामसृष्टिस्थितिप्रलयकारणलोकपाल ॥ ६५ ॥ दीनस्यदेवकृपणस्यभवे
भवेमेमग्नस्यचारुदविचारमनोरथानि ॥ शश्वद्यतीश्वरशशीकरकंकघोरोत्पातोजरामरणशोकरुगांतरस्य ॥ ६६ ॥ यःप्रातःसायमिदंमध्याह्नेवापठेच्चदीप्तां
शोः ॥ सालोक्यंयातिरवेःप्राप्नोतिधमार्थकामांश्च ॥६७॥ नित्यंतस्माच्चसूर्याच्चमनसोभिहितंचयत् ॥ नमस्तेदेवदेवेशभक्तानामभयंकर ॥ ६८ ॥ सुब्रह्म
ण्यनमस्तेतुसर्वदेवनमस्कृत ॥ तिग्मांशोवैनमस्तुभ्यंजगतश्चक्षुषेनमः ॥ ६९ ॥ प्रभाकरनमस्तेस्तुभानोजयजगत्पते ॥ अनेनदनुमुख्येनपीडितोहंजगत्प
ते ॥ ७० ॥ किंकरोमिकथंचैनंघातयामिदिवाकर ॥ ॥ सूर्यउवाच ॥ जयशूलेनपापिष्ठंमायाशतविशारदम् ॥ ७१ ॥ जयंप्राप्नुहिदेवेशहत्वाशूलेनचां
धकम् ॥ गृह्यशूलंततोदूरमाक्षिप्यहरतेजसा ॥ ७२ ॥ ततोन्धकस्त्रिशूलेनाताडयत्पापकर्मकृत् ॥ तस्मिन्युद्धेतथारुद्रोह्यन्धकेनाभिपीडितः ॥ ७३ ॥
मुमोचवाणमुत्युग्रंनाम्नापाशुपतंहियत् ॥ पिनाकमानम्यदोर्भ्यांपिनाकीशंकरःस्वयम् ॥ ७४ ॥ रुद्रवाणविनिर्भेदाद्रुधिरादन्धकस्यतु ॥ अंधकाश्चसमु
त्पन्नाश्शतशोथसहस्रशः ॥ ७५ ॥ तेषांविदार्यमाणानांरुधिरादपरेपुनः ॥ वभूवुरंधकाघोरायैर्व्याप्तमखिलंजगत् ॥ ७६ ॥ तंतुमायाविनंदृष्ट्वादेवदेवस्तदां
धकम् ॥ पानार्थमंधकस्यास्यससृजेमातृकास्तदा ॥७७॥ माहेश्वरींतथाब्राह्मींशौरींवावाडवींतथा ॥ सौपर्णीमथवायव्यांशांखिनींतैत्तिरींतथा ॥७८॥ सौरीं
सौम्यांशिवदूतींचामुंडामथवारुणीं ॥ वाराहींनारसिंहींचवैष्णवींचविभावरीं ॥७९॥ शतानंदांभगानंदांपिच्छिलांभगमालिनीं ॥ वालामतिवलांरक्तांसुरभीं
मुखमंडिताम् ॥ ८० ॥ मातृनंदांसुनंदांचविडालींशकुनींतथा ॥ रेवतींचमहापुण्यांतथैवशिखिपट्टिकां ॥ ८१ ॥ शूलेनचततोदैत्यंविभेदत्रिपुरांतकः ॥
निर्गतंरुधिरंतस्मात्पपुस्तामातरस्तदा ॥८२॥ नीरक्तोहितदादैत्यश्शुष्कतांप्रापभूपते ॥ शूलेप्रोतस्तदादैत्योदिव्यवर्षसहस्रकम्॥८३॥महावलेनरुद्रेणावि
धृतोपिमृतोनहि ॥ स्तुतस्तेनतदाशंभुर्भक्त्यादैत्येनसुव्रत ॥ ८४ ॥ नमोस्तुशंभोभवनाशहेतोनमोस्तुतेदेववरप्रसीद ॥ त्वंभूजलाग्नी
रनभोर्कसोमयज्वाष्टमूर्तिर्भवभावनोलम् ॥ ८५ ॥ त्वांवैवाणोवहुवाद्येनतोष्यप्राप्तश्चैश्यंस्वेपुरेतत्स्वरक्ष्यम् ॥ रक्षोधीशोवाहुभिस्तोल्यशैलंयुष्मत्कां
ताक्लिष्टरूपोह्यनैषीत् ॥ ८६ ॥ प्राप्तोप्यैश्वर्यंसर्वरक्षोगणानांपुत्रंचापिप्रोर्जितंशक्रवंधम् ॥ भवभयहरहरपरमउदारममसुखकरणनिखिलसुरसार ॥ ८७ ॥
जितमरुदभिमतवितरणपारतवपदकमलमिहारणसार ॥ तवेशपादपंकजंकरोतियोनरोह्यदिसदेशतस्यवांछितंददासिभक्तिभावितः ॥ ८८ ॥ मुनी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वराःपुराहरंभवंतमेवमादरात्प्रपूज्यलिंगरूपिणंसमापितामनोरथान् ॥ भवोद्भवैकरूपिणंप्रपंचपंचकाकृतिंविचिंत्यवृक्षकोटरस्थएषजीवजीवनं ॥ ८९ ॥
भवेद्भवाङ्घ्रिचिंतनात्प्तसर्वकामईश्वरत्वदीयकिंकरान्वितेपदेपदेसमागतः ॥ मूढोहंनाभिजानामित्वांस्तोतुंभक्तवत्सल ॥ ९० ॥ सदीश्वरेणमनसाप्यनुकं
प्योरणंगतः ॥ इतिस्तुतोमहेशस्तुभक्त्यादैत्येनसादरं ॥ ९१ ॥ गणेशतांददौतस्मैनामभृंगीरिटीतिच ॥ एषतेमहिमाभूपहरस्यभवहारिणः ॥ ९२ ॥
कथितोविघ्नविघ्नाख्यस्तत्पराणांसुखावहः ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ मनुष्यस्यापिदेवत्वंसुखंराज्यंधनंयशः ॥ ९३ ॥ जयंभोग्यंतथारोग्यमायुर्विद्यांश्रियं
सुतं ॥ बंधुवर्गंशिवंसर्वंब्रूहिमेविप्रसत्तम ॥ ९४ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एभिर्गुणैर्युतःश्रीमान्सदैवब्राह्मणोभुवि ॥ त्रैलोक्येतुसदामेध्योविप्रदे
वोयुगेयुगे ॥ ९५ ॥ पूजयित्वाद्विजान्देवाःस्वर्गंभुंजंतिचाक्षयं ॥ धरामवंतिराजानोलोकावित्तंसुखंशिवं ॥ ९६ ॥ लोकेविप्रसमोनास्तिदेवानाम
पिदैवतं ॥ सचधर्ममयःसाक्षाद्भुक्तिमुक्तिप्रदोभृशं ॥ ९७ ॥ लोकानांसगुरुःपूज्यस्तीर्थभूतोनघोजनः ॥ सर्वदेवालयःसत्वोनिर्मितोब्रह्मणापुरा ॥ ९८ ॥
इममर्थंपुरापृष्टोनारदेनपितामहः ॥ कस्मिंस्तुपूजितेब्रह्मन्प्रसादीमाधवोभवेत् ॥ ९९ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यस्यविप्राःप्रसीदंतितस्यविष्णुःप्रसीदति ॥ त
स्माद्ब्राह्मणशुश्रूषुःपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ १०० ॥ विष्णुर्ब्राह्मणदेहेषुसदावसतिनान्यथा ॥ तस्माद्ब्राह्मणपूजायांविष्णुस्तुष्यतितत्क्षणात् ॥ १ ॥ विप्रान्यः
पूजयेन्नित्यंदानमानार्चनादिभिः ॥ कृतंक्रतुशतंतेनविध्युक्तंप्रियदक्षिणम् ॥ २ ॥ ब्राह्मणस्यमुखंक्षेत्रमनूषरमकण्टकम् ॥ वापयेत्सर्वबीजानिसाकृ
षिस्सार्वकालिकी ॥ ३ ॥ अभिगम्यतुयद्दत्तंयच्चदानंमनोरमं ॥ विद्यतेसागरस्यांतोदानस्यांतोनविद्यते ॥ ४ ॥ मनसापिनहिंसंतिभूदेवमात
तायिनं ॥ मनोनुकूलतांयांतिदेवैरपिचदुर्लभां ॥ ५ ॥ गृहेयस्यागतोविद्वान्नैराश्यंनोपगच्छति ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यचाक्षयस्वर्गमश्नुते ॥ ६ ॥
कालेदेशेचपात्रेचविप्रेयच्चार्पयेद्वसु ॥ तद्धनंचाक्षयंविद्धिजन्मजन्मनितिष्ठति ॥ ७ ॥ नचदारिद्र्यतामेतिनातुरोनचकातरः ॥ मनोनुकूलां
प्रमदामर्चयित्वाद्विजान्लभेत् ॥ ८ ॥ कृत्वासाहसकर्माणिदद्याद्विप्रायपर्वसु ॥ तद्दानंसुगुणंप्रोक्तमभयंलाभएवच ॥ ९ ॥ विप्रपादतलोद्घृ
ष्टिक्षतीभवतियःकरः ॥ सकरःश्रीकरोनामअन्यःकर्मकरःकरः ॥ ११० ॥ विप्रपादरजःपूताःपूतास्तज्जलबिन्दुभिः ॥ विपद्भिश्चसदापापैर्मुक्तायांति
त्रिविष्टपम् ॥ ११ ॥ विप्रपादरजःपूताःशुचयोगृहचत्वराः ॥ पुण्यक्षेत्रसमास्तेस्युःप्रशस्तायज्ञकर्मसु ॥ १२ ॥ आदौब्रह्ममुखाद्विप्रः
समुद्भूतःपुरानघः ॥ वेदास्तत्रैवसंजाताःसृष्टिसंस्थितिहेतवः ॥ १३ ॥ तस्माद्विप्रमुखेवेदाश्चार्पिताःपुरुषेणहि ॥ पूजार्थंसर्वलोकानांसर्वयज्ञा
र्थतोध्रुवम् ॥ १४ ॥ पितृयज्ञेविवाहेचवह्निकार्येषुशांतिषु ॥ प्रशस्तब्राह्मणानित्यंसर्वस्वस्त्ययनेषुच ॥ १५ ॥ देवाभुंजंतिहव्यानिबलिंप्रेता

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दयोसुराः ॥ पितरश्चैवकव्यानिविप्रस्यैवमुखाद्ध्रुवम् ॥ १६ ॥ देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चयोदद्याद्यज्ञकर्मसु ॥ दानंहोमंबलिंचैवविनाविप्रेणनिष्फलम् ॥ १७ ॥
भुंजंतिचासुरास्तत्रप्रेतादैत्याश्चराक्षसाः ॥ तस्माद्ब्राह्मणमाहूयतेषुकर्माणिकारयेत् ॥ १८ ॥ कालेदेशेचपात्रेचलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ श्रद्धयाचद्विजं
दृष्ट्वाप्रकुर्यादभिवादनम् ॥ १९ ॥ दीर्घायुस्तस्यवाक्येनचिरजीवीभवेन्नरः ॥ अनभिवादनाद्विप्रद्वेषादश्रद्धयापिच ॥ १२० ॥ आयुःक्षीणंभवेत्पुं
सांभूतिनाशश्चदुर्गतिः ॥ आयुर्वृद्धिर्यशोवृद्धिर्वृद्धिर्विद्याधनस्यच ॥ २१ ॥ पूजयित्वाद्विजान्श्रेष्ठोभवेन्नास्त्यत्रसंशयः ॥ नविप्रपादोदककर्दमानिनवे
दशास्त्रप्रतिघोषितानि ॥ २२ ॥ स्वाहास्वधास्वस्तिविवर्जितानिश्मशानतुल्यानिगृहाणितानि ॥ नारदउवाच ॥ कश्चपूज्यतमोविप्रोह्यपूज्योवा
थकोभवेत् ॥ २३ ॥ विप्रस्यलक्षणंब्रूहियाथातथ्यंगुरोरपि ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पूज्यःश्रोत्रियकोनित्यंसदाचारसमन्वितः ॥ २४ ॥ सद्वृत्तःकलुषैर्मुक्तस्ती
र्थभूतोजनोनघः ॥ नारदउवाच ॥ जातःकः श्रोत्रियस्तातसत्कुलेवाप्यसत्कुले ॥ २५ ॥ सदसत्कर्मकर्तावाकःपूज्योमुविवाडवः ॥ ब्रह्मोवाच ॥ स
त्श्रोत्रियकुलेजातोह्यक्रियोनैवपूजितः ॥ २६ ॥ असत्क्षेत्रकुलेपूज्योव्यासवैभांडकौयथा ॥ क्षत्रियाणांकुलेजातोविश्वामित्रोस्तिमत्समः ॥ २७ ॥ वेश्या
पुत्रोवसिष्ठश्चअन्येसिद्धाद्विजादयः ॥ तस्मात्सच्छ्रोत्रियादीनांशृणुपुत्रकलक्षणम् ॥ २८ ॥ धरायांतीर्थभूतानांसर्वपापहरायच ॥ जन्मनाब्राह्मणो
ज्ञेयःसंस्कारैर्द्विजउच्यते ॥ २९ ॥ विद्ययायातिविप्रत्वंत्रिभिःश्रोत्रियलक्षणम् ॥ विद्यापूतोमंत्रपूतोवेदपूतस्तथैवच ॥ १३० ॥ तीर्थस्नानादि
भिर्मेध्योविप्रःपूज्यतमःस्मृतः ॥ नारायणेसदाभक्तःशुद्धांतःकरणस्तथा ॥ ३१ ॥ जितेंद्रियोजितक्रोधस्समःसर्वजनेषुच ॥ गुरुदेवा
तिथिभक्तःपित्रोःशुश्रूषणेरतः ॥ ३२ ॥ परदारेमनोयस्यकदाचिन्नैवमोदते ॥ पुराणकथकोनित्यंधर्माख्यानस्यसतांतिः ॥ ३३ ॥
अस्यैवदर्शनान्नित्यमश्वमेधादिजंफलम् ॥ संलापेगतिमेत्यस्यभागीरथ्याप्लवस्यच ॥ ३४ ॥ व्रतैश्चविविधैःपूतोनित्यस्नानाद्विजार्चनैः ॥
मित्रामित्रेदयालुःस्यात्समःसर्वजनेषुच ॥ ३५ ॥ परस्वंनहरेद्यस्तुतृणमप्यटवीगतम् ॥ कामक्रोधादिनिर्मुक्तइंद्रियैरजितःपुमान् ॥
॥ ३६ ॥ परदारान्नगृह्णातिमनसापिगृहागतान् ॥ नारदउवाच ॥ गायत्र्यालक्षणंकिंवाप्रत्येकाक्षरजंगुणम् ॥ ३७ ॥ कुक्षिचरणगोत्राणां
तस्याब्रूहिसुनिश्चयम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ छंदोगायत्रीगायत्र्याःसवितादेवताध्रुवम् ॥ ३८ ॥ शुक्लवर्णात्वग्निमुखाविश्वामित्रऋषिस्तथा ॥ ब्रह्मण
श्शिरआरूढाशिखाविष्णुर्हृदिस्थिता ॥ ३९ ॥ उपनयनेनियोगःस्यात्सांख्यायनसगोत्रजा ॥ त्रैलोक्यचरणाज्ञेयापृथिवीकुक्षिसंस्थिता ॥ १४० ॥
चतुर्विंशतिस्थानेचपादादौमस्तकांतके ॥ चतुर्विंशत्यक्षरंन्यस्यब्रह्मलोकंसविंदाति ॥ ४१ ॥ प्रत्यर्णदेवतांज्ञात्वाविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् ॥ अपरंच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रवक्ष्यामिगायत्र्यालक्षणंध्रुवं ॥ ४२ ॥ सप्तपंचतथाब्रह्मयजुरष्टादशाक्षरम् ॥ ज्वलनादिहकारांतंजलेस्थित्वाशतंजपेत् ॥ ४३ ॥ उपपातककोट्यातुत
थातिपातकैरपि ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुक्तायांतिममालयं ॥ ४४ ॥ ॐअग्नेर्वाक्पुंसियजुर्वेदेनजुष्टात्सोमंपिबस्वाहा ॥ विष्णुमंत्रंमहामंत्रंतथामाहेश्वर
स्यच ॥ ४५ ॥ देवीसूर्यगणेशानांतथाक्रतुभुजांसुत ॥ यस्यकस्यकुलेजातोगुणवानेवतैर्गुणैः ॥ ४६ ॥ साक्षाद्ब्रह्ममयोविप्रःपूजनीयःप्रयत्नतः ॥ दानं
दद्याच्चविधिवत्सदापर्वणिपर्वणि ॥ ४७ ॥ अक्षयंलभतेदाताजन्मकोटिशतान्प्रति ॥ स्वाध्यायनिरतोविप्रोयःपठेत्पाठयेत्परान् ॥ ४८ ॥ धर्मंचश्राव
येल्लोकेसदाचारंश्रुतिंस्मृतिं ॥ पुराणसंहितांनूनंतथैवधर्मसंहितां ॥४९॥ श्रावयित्वातुलोकेषुश्रावयित्वाद्विजातिषु ॥ उर्व्यांविष्णुसमःसोपिपूजनीयोनरैः
सुरैः ॥ १५० ॥ यद्वलंचाक्षयंतस्यतीर्थभूतानघस्यच ॥ समानमर्चनंकृत्वानरोयात्यच्युतालयं ॥ ५१ ॥ कदाचित्क्रियतेपापंविप्रःपापैर्नलिप्यते ॥
चांडालस्यगृहेनिष्ठौभास्करज्वलनौयथा ॥ ५२ ॥ याजनाध्यापनाद्यौनात्तथैवासत्प्रतिग्रहात् ॥ विप्राणांनभवेद्दोषोज्वलनार्कसमाद्विजाः ॥ ५३ ॥
तान्प्रतिग्रहजान्दोषान्प्राणायामव्यवस्थिताः ॥ नाशयंतीहपापानिवायुर्मेघमिवांबरे ॥ ५४ ॥ गायत्रींयोजपेन्नित्यंप्राणायामसमन्वितां ॥ प्रत्यक्षरा
मरैर्युक्तांस्वाङ्गेविन्यस्यतामपि ॥ ५५ ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोजन्मकोटिकृतादपि ॥ ब्रह्मणःपदवींप्राप्यसगच्छेत्प्रकृतेःपरम् ॥ ५६ ॥ प्राणायामयु
तांतस्माद्गायत्रींजपनारद ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्राणायामाःकथंब्रह्मन्प्रत्येकाक्षरदेवताः ॥ ५७ ॥ तेषांन्यासंतथांगेषुवदतातयथाक्रमम् ॥ ॥ ब्रह्मो
वाच ॥ ॥ गुददेशेत्वपानस्याद्धृदिप्राणोस्तिदेहिनः ॥ ५८ ॥ तस्माद्गुदंसमाकुंच्यप्राणेनसहयोजयेत् ॥ पूरकेणतदापुत्रकृत्वाकुंभकमुत्तमं ॥ ५९ ॥
प्राणायामत्रयंकृत्वागायत्रींसंजपेद्द्विजः ॥ अनेनैवजपेद्यस्तुमहापातकसंचयः ॥ १६० ॥ सकृदुच्चारितेनैवक्षयंयात्युपपातकं ॥ प्रतिवर्णस्वरंज्ञात्वाविन्यस्ये
द्यःकलेवरे ॥ ६१ ॥ सजनोब्रह्मतामेतिफलंवक्तुंनशक्नुमः ॥ प्रत्यक्षरस्ययद्दैवंशृणुपुत्रवदाम्यहं ॥ ६२ ॥ यज्जप्त्वाचपुनर्मातुस्तनंनपिबतिद्विजः ॥ आग्नेयं
प्रथमंज्ञेयंवायव्यंतुद्वितीयकम् ॥ ६३ ॥ तृतीयंसूर्यदैवत्यंचतुर्थंवैयतंतथा ॥ पंचमंयमदैवत्यंवारुणंषष्ठमुच्यते ॥ ६४ ॥ सप्तमंबार्हस्पत्यंतुपार्जन्यंचाष्ट
मंविदुः ॥ ऐन्द्रंचनवमंज्ञेयंगांधर्वंदशमंतथा ॥ ६५ ॥ पौष्णमेकादशंविद्धिमैत्रंद्वादशकंस्मृतं ॥ त्वाष्ट्रंत्रयोदशंज्ञेयंवासवंतुचतुर्दशं ॥ ६६ ॥ मारुतंपंचदश
कंसौम्यंषोडशकंस्मृतं ॥ आंगिरसंसप्तदशंवैश्वदेवमतःपरं ॥६७॥ आश्विनंचैकोनविंशंप्राजापत्यंतुविंशकं ॥ सर्वदेवमयंज्ञेयमेकविंशकमक्षरं ॥६८॥रौद्रंद्वा
विंशकंज्ञेयंब्राह्मंज्ञेयमतःपरं॥वैष्णवंतुचतुर्विंशमेताअक्षरदेवताः ॥ ६९ ॥ जपकालेतुसंचिंत्यतासांसायुज्यतांव्रजेत्॥ ज्ञात्वातुदेवतास्तस्यवाङ्मयंविदितं
भवेत् ॥ १७० ॥सर्वपापविनिर्मुक्तोब्रह्मणःपदवींव्रजेत् ॥ गायत्रींविन्यसेत्पूर्वंशरिरेचात्मनोबुधः ॥ ७१ ॥ चतुर्विंशतिस्थानेषुआपादमस्तकेषुच ॥ तत्का

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रंविन्यसेद्योगीपदांगुष्ठेविचक्षणः ॥ ७२ ॥ सकारंगुल्फदेशेतुविकारंजंघयोर्न्यसेत् ॥ तुकारंजानुमध्येचवकारंचोरुदेशतः ॥ ७३ ॥ रेकारंगुह्यदेशेतु णिकारंवृषणेन्यसेत् ॥ यंकारंकटिदेशेतुभकारंनाभिमण्डले ॥ ७४ ॥ गोकारंजठरेन्यस्यदेकारंस्तनयोर्न्यसेत् ॥ वकारंहृदयेन्यस्यस्यकारंकरदेश तः॥ ७५ ॥ धीकारंवदनेन्यस्यमकारंतालुकेन्यसेत् ॥ हिकारंनासिकाग्रेचाधिकारंचक्षुषोर्न्यसेत् ॥ ७६ ॥ योकारंतुभ्रुवोर्मध्येयोकारंचललाटके ॥ नःकारं तुमुखेपूर्वेप्रकारंदक्षिणेमुखे ॥ ७७ ॥ चोकारंपश्चिमेन्यस्यदकारंचोत्तरन्यसेत्॥ यात्कारंमूर्ध्निविन्यस्यसर्वव्यापीव्यवस्थितः ॥७८॥ एतान्विन्यस्यधर्मा त्माब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ महायोगीमहाज्ञानीपरंनिर्वाणकंव्रजेत् ॥ ७९ ॥ संध्याकालेपुनर्न्यासंशृणुत्वंतद्यथार्थतः ॥ ॐभूरितिहृदयेन्यस्यॐ भुवःशिरसिन्यसेत् ॥१८०॥ ॐस्वःशिखायैतत्सवितुर्वरेण्यमितिकलेवरे ॥ ॐभर्गोदेवस्यधीमहीतिनेत्रयोः ॥ ८१ ॥ ओंधियोयोनःप्रचोदयादितिकरयो र्न्यसेत् ॥ ओंआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरों ॥ इत्युदकस्पर्शमात्रेणपापात्पूतोव्रजेद्धरिं ॥ ८२ ॥ ॐभूःॐभुवःॐस्वःॐमहःॐजनःॐतपःॐ सत्यम् ॥ ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ ॐआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् ॥ इतिसव्याहृतिंसप्रणवांद्वादशों कारांसंध्याकालेकुंभकेनवारत्रयंजप्त्वा ॥ सूर्योपस्थानेसावित्रींचतुर्विंशत्यक्षरांजप्त्वा ॥ महाविद्याधिकोभवति ॥ ब्रह्मत्वंलभते ॥ ८३ ॥ षट्कुक्षिलक्षणां पुत्रगायत्रींशृणुयत्नतः ॥ यांज्ञात्वातुपरंब्रह्मस्थानंगच्छतिवैद्विजः ॥ ८४ ॥ ओंतत्सवितुर्वरेणियंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ ८५ ॥ अथगायत्रीपंचशीर्षलक्षणम् ॥ ॐभूः ॥ ॐभूवः ॥ ॐस्वः ॥ आंमहः ॥ ॐजनः ॥ ॐतपः ॥ ॐसत्यम् ॥ ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियो योनःप्रचोदयात् ॥ ८६ ॥ सव्याहृतिंतुगायत्रींपुनर्न्यासंतुकारयेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ८७ ॥ ॐभूःपादाभ्याम् ॥ ॐभुवःजानुभ्याम् ॥ ॐस्वःकटचाम् ॥ ॐमहःनाभौ ॥ ॐजनःहृदयेन्यसेत् ॥ ॐतपःकरयोः ॥ ॐसत्यंललाटे ॥ ॐतत्सवितुर्वरेणियं भर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ इतिशिखायाम् ॥ ८८ ॥ एवंविप्रोनजानातिसएवब्राह्मणाधमः ॥ नतस्यक्षीयतेपाप्माभवेद्भूरिप्रति ग्रहः ॥ ८९ ॥ इमांयोवेत्तिगायत्रींसर्ववीजसमन्विताम् ॥ सवेत्तिचतुरोवेदान्योगज्ञानंजपत्रयम् ॥ १९० ॥ यएनांनैवजानातिसशूद्रात्परतःस्मृतः ॥ तस्यापूतस्यविप्रस्यनदेयंपितृपार्वणम् ॥ ९१ ॥ नस्नानफलदःकश्चित्सर्वंचनिष्फलंभवेत् ॥ विद्यावित्तंतथाजन्मद्विजत्वंकारणंयतः ॥ ९२ ॥ निष्फलं सकलंतस्यमेध्यंपुष्पंयथाऽशुचौ ॥ चतुर्वेदाश्चगायत्रीपुरावैतुलितामया ॥ ९३ ॥ चतुर्वेदात्पराग्गुर्वीगायत्रीमोक्षदास्मृता ॥ दशभिर्जन्मजनितंशते नचपुराकृतम् ॥ ९४ ॥ त्रियुगंतुसहस्रेणगायत्रीहंतिकिल्बिषम् ॥ गायत्रीमक्षमालायांसायंप्रातश्चयोजपेत् ॥ ९५ ॥ चतुर्णामपिवेदानांफलंप्राप्नोत्यसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शयम् ॥ त्रिसंध्यंयोजपेन्नित्यंगायत्रींहायनंद्विजः ॥ ९६ ॥ तस्यपापंक्षयंयातिजन्मकोटिसमुद्भवम् ॥ गायत्र्युच्चारमात्रेणपापकूटात्पुनातिच ॥ ९७ ॥
स्वर्गापवर्गमाप्नोतिजप्त्वानित्यंद्विजोत्तमः ॥ वासुदेवस्यमंत्राणिजपेद्यस्तुदिनेदिने ॥ ९८ ॥ प्रणमेच्चहरेःपादौसगच्छेदपवर्गिताम् ॥ वासुदेवस्यस्तो
त्राणिसुखेचापिकथोत्तमा ॥ ९९॥ पंकस्यलवमात्रंतुतस्यदेहेनतिष्ठति ॥ वेदशास्त्रावगाहेनत्रिस्रोतःस्नानजंफलम् ॥२००॥ धर्मपाठकृतांल्लोकेयज्ञकोटिफ
लंलभेत् ॥ एवंविप्रगुणान्वक्तुंनशक्नोमिद्विजोत्तम ॥ १ ॥ विश्वरूपश्चकोदेहीसमूर्तोहरिरेवच ॥ यस्यशापाद्विनाशःस्यादायुर्विद्यायशोधनम् ॥ २ ॥ वरदा
नात्समायांतिसर्वाःसंपत्तयस्तथा ॥ विष्णुर्ब्रह्मण्यतामेतिसदाविप्रप्रसादतः ॥ ३ ॥ नमोब्रह्मण्यदेवायगोब्राह्मणहितायच ॥ जगद्धितायकृष्णायगोविंदायन
मोनमः ॥ ४ ॥ मंत्रेणैवंहरिंयस्तुपूजयेत्सततंनरः ॥ प्रसादीचहरिस्तस्यविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ५ ॥ यइदंशृणुयात्पुण्यमाख्यानंधर्मविग्रहम् ॥
तस्यपापंक्षयंयातिजन्मजन्मकृतंचयत् ॥ ६ ॥ यःपठेत्पाठयेद्वापिउपदेष्टाजनस्यच ॥ नतस्यपुनरावृत्तिःस्वर्गमक्षयमश्नुते ॥ ७ ॥ धनंधान्यंल
भेद्राज्यभोगानरोगिताम् ॥ सत्सुतंचशुभांकीर्तिंदेववद्रमतेदिवि ॥ २०८ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेब्राह्मणसंस्कारोनामषट्चत्वारिंशत्तमो
ऽध्यायः ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तवप्रसादतोज्ञातोविप्रःपुण्यतमश्चयः ॥ यथाजानामिदेवेशक्रिययाब्राह्मणाधमम् ॥ १ ॥ ब्रूहिशीघ्रंसुरश्रेष्ठ
यदिप्रीतिंमयीच्छसि ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ स्नानैर्दशविधैर्मुक्तस्तथैवतर्पणादिभिः ॥ २ ॥ संध्यासंयमहीनश्चसएवब्राह्मणाधमः ॥ देवपूजाव्रतैर्मुक्तोवेदवि
द्यादिभिस्तथा ॥ ३ ॥ सत्यशौचादिभिश्चैवयोगज्ञानाग्नितर्पणैः ॥ पंचस्नानानिविप्राणांकीर्तितानिमहर्षिभिः ॥ ४ ॥ आग्नेयंवारुणंब्राह्मंवायव्यंदिव्य
मेवच ॥ आग्नेयंभस्मनास्नानमद्भिर्वारुणमुच्यते ॥ ५ ॥ आपोहिष्ठेतिवैब्राह्मंवायव्यंगोरजःस्मृतम् ॥ अद्भिरातपवर्षाभिर्दिव्यंस्नानमुदाहृतम् ॥ ६ ॥
एतैस्तुमंत्रतःस्नानात्तीर्थानांफलमाप्नुयात् ॥ तुलसीपत्रसंलग्नंसालग्रामशिलांबुच ॥ ७ ॥ गवांशृंगोदकंचैवविप्रपादोदकंचयत् ॥ गुरूणामेवमुख्यनांपूता
त्पूतमितिस्मृतिः ॥ ८ ॥ त्यागतीर्थदिभिर्यज्ञैर्व्रतहोमादिभिस्तथा ॥ यत्फलंलभतेधीरःस्नानैरेतैस्तुतत्फलम् ॥ ९ ॥ तर्पणैश्चविनिर्मुक्तःपितॄणामेवनि
त्यशः ॥ पितृहानरकंयातिसंध्याहीनस्तुविप्रहा ॥ १० ॥ मंत्रव्रतविहीनश्चवेदविद्यागुणैरपि ॥ यज्ञदानादिभिर्मुक्तोब्राह्मणश्चाधमाधमः ॥ ११ ॥
यज्ञार्थकादेवलकानाक्षत्राग्रामयाजकाः ॥ परदाररतानित्यंपंचैतेब्राह्मणाधमाः ॥ १२ ॥ मंत्रसंस्कारहीनाश्चशुचिसंयमवर्जिताः ॥ मोघा
शिनोदुरात्मानोब्राह्मणाश्चाधमाधमाः ॥ १३ ॥ अपिस्तेयरतामूढाःसर्वधर्मविवर्जिताः ॥ उन्मार्गगामिनोनित्यंब्राह्मणाश्चाधमाधमाः ॥ १४ ॥
श्राद्धादिकर्मरहितागुरुसेवाविवर्जिताः ॥ अमंत्राभिन्नमर्यादाएतेसर्वाधमाधमाः ॥ १५ ॥ असंभाष्याइमेदुष्टास्सर्वेनिरयगामिनः ॥ अमेध्यास्ते

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दुराचाराअपूज्याश्चसमंततः ॥ १६ ॥ खड्गोपजीविकाःप्रेष्यागोवाहनरताद्विजाः ॥ कारुवृत्त्युपजीवाश्चगणवार्द्धपिकाश्चये ॥ १७ ॥
वालापण्याभिचाराश्चअंत्यजाश्रयमाश्रिताः ॥ कृतघ्नाश्चगुरुघ्नाश्चएतेसर्वाधमाःस्मृताः ॥ १८ ॥ येचैवान्येहताचाराःपापंडाधर्म
निंदकाः ॥ दूषकादेवभेदानामेतेब्रह्मद्विषोद्विजाः ॥ १९ ॥ तथापिब्राह्मणश्चैवनहंतव्यःकदाचन ॥ एनंहत्वाद्विजश्रेष्ठब्रह्महापु
रुषोभवेत् ॥ २० ॥ अंत्यजातिषुम्लेच्छेषुतथाचांडालजातिषु ॥ पतितोवान्नयोनिभ्यांनहंतव्यःकथंचन ॥ २१ ॥ सर्वजातिस्त्रियंगत्वासर्वाभक्ष्यस्यभ
क्षणात् ॥ द्विजत्वंनविनश्येतपुण्याद्विप्रोभवेत्पुनः ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ईदृशंदुष्कृतंकृत्वापश्चात्पुण्यंसमाचरेत् ॥ कांगतिंयात्यसौविप्रःस
र्वलोकपितामह ॥ २३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कृत्वासर्वाणिपापानिपश्चाद्यस्तुजितेंद्रियः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःपुनर्ब्रह्मत्वमर्हति ॥ २४ ॥ शृणुपुत्रकथांर
म्यांविचित्रांचपुरातनीम् ॥ कस्यचिद्ब्राह्मणस्यापियौवनाढ्यः सुतोभवत् ॥ २५ ॥ ततोयौवनसंपत्तेर्मोहाच्चपूर्वकर्मणः ॥ चांडालीमगमत्सद्यस्तस्याः
प्रियतरोभवत् ॥ २६ ॥ तस्यासुत्पादितास्तेनपुत्रादुहितरस्तथा ॥ स्वकुटुंबंपरित्यज्यगृहेतस्याश्चिरंस्थितः ॥ २७ ॥ अन्याभक्ष्यंनचाश्नातिघृण
याचसुरांत्यजेत् ॥ तमुवाचसदासाचभक्षयान्यतरांसुराम् ॥ २८ ॥ तामुवाचतदाशौचंगदितुंनार्हसिप्रिये ॥ उत्कारोजायतेतस्याःश्रवणात्सततंम
म ॥ २९ ॥ एकदासमृगान्वेषात्श्रांतःसुप्तोगृहेदिवा ॥ गृहीत्वासासुरांतस्यहसित्वाचमुखेददौ ॥ ३० ॥ ततोविप्रमुखादग्निःप्रजज्वालसमंततः ॥ ज्वाल
तुसकुटुंबांतामदहच्चगृहंवसु ॥ ३१ ॥ हाहाकृत्वासमुत्थायविललापतदाद्विजः ॥ विलापांतेचजिज्ञासासमारब्धाचतेनहि ॥ ३२ ॥ कुतश्चाग्निःसमुद्भूतो
गृहेदाहःकथंमम ॥ ततःखेतमुवाचेदंतेजस्तेब्राह्मणस्यच ॥ ३३ ॥ कथितेतद्यथावृत्तेब्राह्मणोविस्मयंगतः ॥ विमृश्यार्थमुवाचेदंपुनःखेऽस्यहितंवचः ॥ ३४ ॥
विप्रणष्टंसुतेजस्तेतस्माद्धर्मंचरोभव ॥ ततोमुनिवरान्गत्वापप्रच्छात्महितंद्विजः ॥ ३५ ॥ तमूचुर्मुनयःसर्वेदानधर्मंसमाचर ॥ ऋषयऊचुः ॥ पूयंतेस
र्वपापेभ्योब्राह्मणानियमैर्व्रतैः ॥ ३६ ॥ नियमान्शास्त्रदृष्टांश्चपूतत्वार्थमुपाचर ॥ चांद्रायणांश्चकृच्छ्रांश्चतप्तकृच्छ्रान्पुनःपुनः ॥ ३७ ॥ प्राजापत्यांश्चदि
व्यांश्चदोषशोषायसत्वरम् ॥ गच्छतीर्थानिपूतानिगोविंदाराधनंकुरु ॥ ३८ ॥ क्षयमेष्यंतिपापानिनचिरेणसमंततः ॥ पुण्यतीर्थप्रभावाच्चगोविंदस्य
प्रभावतः ॥ ३९ ॥ क्षयमेष्यंतिपापानिब्रह्मत्वंप्राप्स्यतेभवान् ॥ शृणुतातयथावृत्तंकथयामःपुरातनम् ॥ ४० ॥ आहारार्थीपुरावत्सगरुडोविनतासुतः ॥
पतंगोपिवहिःसाक्षादंडान्निस्सृत्यशावकः ॥ ४१ ॥ क्षुधार्थीमातरंप्राहभक्ष्यंमेदीयतामिति ॥ ततःपर्वतसंकाशंगरुडंचमहाबलम् ॥ ४२ ॥ दृष्ट्वा
मातामहाभागातनयंहृष्टमानसा ॥ क्षुधांतेबाधितुंपुत्रनशक्नोमिसमंततः ॥ ४३ ॥ तवतातस्तपस्तेपेलौहित्यस्योत्तरेतटे ॥ कश्यपोनामधर्मात्मासाक्षा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्लोकपितामहः ॥ ४४ ॥ तत्रगच्छस्वपितरंपृच्छकामंयथातव ॥ अस्योपदेशतस्तातक्षुधातेशममेष्यति ॥ ४५ ॥ ततोमातुर्वचःश्रुत्वावैनतेयोमहाव
लः ॥ अगमत्पितुरभ्याशंसमुहूर्तान्मनोजवः ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वातातंमुनिश्रेष्ठंज्वलंतमिवपावकम् ॥ प्रणम्यशिरसावाक्यमुवाचपितरंखगः ॥ ४७ ॥ भक्षा
र्थीसमनुप्राप्तःसुतोहंतेमहात्मनः ॥ क्षुधयापीडितोनाथभक्ष्यंमेदीयतांप्रभो ॥ ४८ ॥ ततोध्यानंसमालभ्यज्ञात्वातंविनतासुतं ॥ पुत्रस्नेहाद्वचश्चे
दंप्रोवाचमुनिसत्तमः ॥ ४९ ॥ अनेकशतसाहस्रानिषादाःसरितांपतेः ॥ तीरेतिष्ठंतिपापिष्ठास्तान्संभक्ष्यसुखीभव ॥ ५० ॥ तीर्थमुत्सादयंतिस्मतीर्थ
काकादुरासदाः ॥ विनाविप्रंनिषादेषुभक्षयत्वमलक्षितं ॥ ५१ ॥ इत्युक्तःप्रययौपक्षीभक्षयामासतांस्ततः ॥ अलक्ष्यभावोविप्रोपिगिलितस्तेनपक्षि
णा ॥ ५२ ॥ सतस्यगलकेगाढंलालगीतिद्विजस्तदा ॥ वमितुंगिलितुंचापिनशशाकद्विजोत्तमः ॥ ५३ ॥ गत्वाथपितरंप्राहकिमेतदितिमेपितः ॥ लग्नंमे
गलकेसत्वंप्रतिकर्तुंनशक्नुयां ॥५४॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाकश्यपस्तमुवाचह ॥ मयोक्तंतेपुरावत्सब्राह्मणोयंनबुध्यसे ॥ ५५ ॥ इत्युक्त्वाचमुनिर्धीमान्द्वि
जंप्राहसधार्मिकः ॥ आगच्छत्वंममासन्नंहितंतेप्रवदाम्यहं ॥ ५६ ॥ तमुवाचतदाविप्रःकश्यपंमुनिपुंगवम् ॥ ममैतेसुहृदोनित्यंसर्वेसंबंधिनःप्रियाः॥ ५७ ॥
श्वशुराःस्यालकाश्चातास्सबालाश्चतथापरे ॥ एतैःसहप्रयास्यामिनिरयंचापिवाशिवम् ॥ ५८ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाविस्मितःकश्यपोब्रवीत् ॥
द्विजानांचकुलेजातश्चांडालैःपतितोभवान् ॥ ५९ ॥ पुरुषास्तेप्रतिष्ठंतेघोरेचानिरयेध्रुवम् ॥ चिरायानिष्कृतिस्तेषांनैवास्तीहकथंचन ॥ ६० ॥ सर्वा
श्चैवदुराचारांश्चांडालान्पापकारिणः ॥ दोषांस्त्यक्त्वानरःपश्चात्सुखीभवतिनान्यथा ॥ ६१ ॥ अज्ञानाद्यदिवामोहात्कृत्वापापंसुदासुदारुणं ॥ ततोधर्मंच
रेद्यस्तुसगच्छेत्परमांगतिं ॥ ६२ ॥ पापकृन्नचरेद्धर्मंपापेकुर्यान्मतिंपुनः ॥ शिलानावंयथारूढःसागरेसंनिमज्जति ॥ ६३ ॥ कृत्वासर्वाणिपापा
नितथादुर्गतिसंचयं ॥ उपशांतोभवेत्पश्चात्तंदोषंशमयिष्यति ॥ ६४ ॥ तमुवाचमहाप्राज्ञंद्विजंमुनिवरोत्तमम् ॥ यदिमांनजहातीहखगःसर्वांश्चबांधवा
न् ॥ ६५ ॥ ततःप्राणंचत्यक्ष्यामिखगेमर्मावघातिनि ॥ नोचेत्त्यजतुमेबंधून्प्रतिज्ञामेदृढात्मनः ॥ ६६ ॥ ततस्तार्क्ष्यमुवाचेदंमुनिर्ब्रह्मवधेभयात् ॥
उद्वमैतान्सविप्रांश्चम्लेच्छानेतान्समंततः ॥ ६७ ॥ वनेषुपर्वतान्तेषुदिक्षुतान्पतगेश्वर ॥ उद्ववामततःशीघ्रंदोषज्ञःपितुराज्ञया ॥ ६८ ॥ ततःसर्वेऽ
भवन्व्यक्ताअकेशाःश्मश्रुवर्जिताः ॥ यवनाभोजनप्रीताःकिंचिच्छ्मश्रुयुताश्चये ॥ ६९ ॥ अग्नौचनग्नकाःपापादक्षिणस्यामवाचकाः ॥ घोराः
प्राणिवधेप्रीतादुरात्मानोगवाशिनः ॥ ७० ॥ नैर्ऋतेकुवदाःपापागोब्राह्मणवधोद्यताः ॥ खर्पराःपश्चिमेपूर्वेनिवसंतिचदारुणाः ॥ ७१ ॥ वाय
व्यांचतुरुष्काश्चश्मश्रुपूर्णागवाशिनः ॥ अश्वपृष्ठसमारूढाःप्रयुद्धेष्वनिवर्तिनः ॥ ७२ ॥ उत्तरस्यांचगिरयोम्लेच्छाःपर्वतवासिनः ॥ सर्वभक्षादुराचाराः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वधबंधरताःकिल ॥ ७३ ॥ ऐशान्यांनिरयास्संतिकर्तॄणांवृक्षवासिनः ॥ एतेम्लेच्छास्थितादिक्षुघोरास्तेशस्त्रपाणयः ॥ ७४ ॥ येषांचस्पर्शे
मात्रेणसचेलोजलमाविशेत् ॥ एतेषांचकलौदेशेप्यकालेधर्मवर्जिते ॥ ७५ ॥ संस्पर्शंचप्रकुर्वंतिवित्तलोभात्समंततः ॥ म्लेच्छांस्तान्मोच
यित्वातुक्षुधयापरिपीडितः ॥ ७६ ॥ पुनराहद्विजस्तातक्षुधामेबाधतेतराम् ॥ अवदद्गरुडंतत्रकश्यपःकृपयाद्रुतम् ॥ ७७ ॥ तिष्ठंतौविपुलौतत्र
जिघांसूगजकच्छपौ ॥ अप्रमेयौमहासत्त्वौसागरस्यैकदेशतः ॥ ७८ ॥ तावप्युचद्रुतंवत्सक्षुधांतेवारयिष्यतः ॥ सपितुर्वचनंश्रुत्वातत्रगत्वाभिपद्य
तौ ॥ ७९ ॥ नखैर्भित्वाकूर्मगजौमहासत्त्वौमहाजवः ॥ खमुत्पपाततौधृत्वाविद्युद्वेगोमहाबलः ॥ ८० ॥ आधारतांनगच्छंतिनगाश्चमंदरादयः ॥ त
तोयोजनलक्षेद्वेगत्वामारुतरंहसा ॥ ८१ ॥ महत्यांजंबुशाखायांनिपपातमहाबलः ॥ भग्नासासहसाशाखातांपतंतींखगेश्वरः ॥ ८२ ॥ गोब्राह्मणवधाद्भी
तोदधारतरसावली ॥ धृत्वातांरुचिरांवेगाद्भ्रवंतंखेमहाबलम् ॥ ८३ ॥ गत्वाविष्णुरुवाचेदंनररूपधरोहरिः ॥ कस्त्वंभ्रमसिचाकाशेकिमर्थंपतगेश्वर ॥८४॥
विधृत्यमहतींशाखांमहांतौगजकच्छपौ ॥ तमुवाचद्विजस्तस्मिन्नररूपधरंहरिम् ॥ ८५ ॥ गरुडोहंमहाबाहोखगरूपःस्वकर्मणा ॥ कश्यपस्यमुनेस्सूनु
र्विनतागर्भसंभवः ॥ ८६ ॥ पश्यैतौचमहासत्त्वौभक्षणार्थंमयाधृतौ ॥ नधराचममाधारोनवृक्षानचपर्वताः ॥ ८७ ॥ अनेकयोजनान्यूर्ध्वंदृष्ट्वाजंबूमही
रुहम् ॥ अपतंतस्यशाखायांसहेमौपरिभक्षितुं ॥ ८८ ॥ भग्नासासहसाशाखातांचधृत्वाभ्रमाम्यहम् ॥ कोटिकोटिसहस्राणांब्राह्मणानांगवांवधात् ॥ ८९॥
भयंतत्रविषादोमेसहसाप्राविशद्बुध ॥ किंकरोमिकथंयामिकोमेवेगंसहिष्यति ॥ ९० ॥ इत्युक्तेपतगश्रेष्ठंप्रोवाचेदंहरिस्तदा ॥ अस्मद्बाहुंसमारुह्यभक्षे
मौगजकच्छपौ ॥ ९१ ॥ गरुडउवाच ॥ ॥ ममाधारंनगच्छंतिसागराश्चनगोत्तमाः ॥ अथचैवंमहासत्वंकथंत्वंधारयिष्यसि ॥ ९२ ॥ ऋतेनारायणा
दन्यःकोमांधारयितुंक्षमः ॥ त्रैलोक्येकःपुमांस्तिष्ठेद्योवेगंमेसहिष्यति ॥ ९३ ॥ हरिरुवाच ॥ ॥ स्वकार्यमुद्धरेत्प्राज्ञःस्वकार्यंकुरुसांप्रतम् ॥ कृत्वा
कार्यंखगश्रेष्ठविजानीषेचमांध्रुवम् ॥ ९४ ॥ महासत्वंचतंदृष्ट्वाविमृश्यमनसाखगः ॥ एवमस्त्वितिचोक्त्वासपपातहमहाभुजे ॥ ९५ ॥ नचचालभुजस्त
स्यसंनिपातेखगेशितुः ॥ तत्रस्थित्वासतांशाखांमुमोचपर्वतालये ॥ ९६ ॥ शाखापतनमात्रेणसचराचरकानना ॥ चचालवसुधाचैवसागराःप्रचकंपि
रे ॥ ९७ ॥ ततश्चखादितौसत्त्वौसहसागजकच्छपौ ॥ तृप्तिंनप्राप्तवान्सोपिक्षुधातस्यनशाम्यति ॥ ९८ ॥ एतज्ज्ञात्वातुगोविंदस्तमुवाचखगेश्वरम् ॥
भुजस्यममांसंतुभक्षयित्वासुखीभव ॥ ९९ ॥ इत्युक्तेप्रचुरंमांसंभुजस्यतस्यतेनहि ॥ खादितंक्षुधयापुत्रव्रणंतस्यनविद्यते ॥ १०० ॥ तमुवाचमहाप्रा
ज्ञश्चराचरगुरुंहरिम् ॥ कस्त्वंकिंवाप्रियंतेद्यकरिष्यामिचसांप्रतम् ॥ १०१ ॥ नारायणउवाच ॥ विद्धिनारायणंमांहित्वत्प्रियार्थंसमागतम् ॥ रूपंस्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दर्शयामासप्रत्ययार्थंचतस्यवै ॥ २ ॥ पीतवस्त्रंघनश्यामंचतुर्भुजमनोहरम् ॥ शंखचक्रगदापद्मधरंसर्वसुरेश्वरम् ॥ ३ ॥ तंचदृष्ट्वागरुत्मांश्चप्रणम्यशिर
साहरिम् ॥ प्रियंकिंतेकरिष्यामिवदनःपुरुषोत्तम ॥ ४ ॥ तमब्रवीन्महातेजादेवदेवेश्वरोहरिः ॥ भवमेवाहनंशूरसखेत्वंसार्वकालिकम् ॥ ५ ॥ तमु
वाचखगश्रेष्ठोधन्योहंविबुधेश्वर ॥ सफलंजन्ममेनाथत्वांचदृष्ट्वाद्यमेप्रभो ॥ ६ ॥ प्रार्थयित्वाचपितरावागमिष्यामितेन्तिकम् ॥ प्रीतोविष्णुरुवाचेदंभवत्व
मजरामरः ॥ ७ ॥ अवध्यः सर्वभूतेभ्यःकर्मतेजश्चमत्समम् ॥ सर्वत्रतेगतिश्चास्तुनिखिलंतुसुखंध्रुवम् ॥ ८ ॥ संमिलतुद्रुतंसर्वंयत्तेमनसिवर्तते ॥
यथेष्टंप्रीतिमाहारमकष्टेनप्रलप्स्यसे ॥ ९ ॥ व्यसनान्मातरंसद्योमोचयिष्यसिनान्यथा ॥ एवमुक्त्वाहरिः सद्यस्तत्रैवांतरधीयत ॥ ११० ॥ ताक्ष्र्यो
पिपितरंगत्वाकथयच्चाखिलंततः ॥ सतच्छ्रुत्वाप्रहृष्टात्मातनयंपुनरब्रवीत् ॥ ११ ॥ धन्योहंचखगश्रेष्ठधन्यातेजननीशिवा ॥ धन्यंक्षेत्रंकुलंचैव
यस्यपुत्रस्त्वमीदृशः ॥ १२ ॥ यस्यपुत्रःकुलेजातोवैष्णवः पुरुषोत्तमः ॥ कुलकोटिंसमुद्धृत्यविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ १३ ॥ विष्णुंयःपूजयेन्नित्यं
विष्णुंध्यायेतगायति ॥ जपेन्मंत्रंसदाविष्णोःस्तोत्रंतस्यपठिष्यति ॥ १४ ॥ प्रसादंचभजेन्नित्यमुपवासंहरेर्दिने ॥ क्षयाच्चसर्वपापानांमुच्यतेनात्रसं
शयः ॥ १५ ॥ यस्यतिष्ठतिगोविंदोमानसेचसदैवहि ॥ सएवचलभेद्दास्यंसपुण्यैःपुरुषोत्तमः ॥ १६ ॥ जन्मकोटिसहस्रेभ्यःकृत्वासत्कर्मसंचयम् ॥
क्षयाच्चसर्वपापानांविष्णोःकिंकरतांव्रजेत् ॥ १७ ॥ धन्योसौमानवोलोकेविष्णोस्सादृश्यमाव्रजेत् ॥ नित्यःसुरवरैःपूज्योलोकनाथोच्युतोव्ययः ॥
॥ १८ ॥ सुप्रसन्नोभवेद्यस्यसएवपुरुषोत्तमः ॥ तपोभिर्बहुभिर्धर्मैर्मखैर्नानाविधैरपि ॥ १९ ॥ विष्णुर्नलभ्यतेदेवैस्त्वयासौविप्रलभ्यते ॥ सपत्नीव्यसनाद्घो
रान्मातरंतेप्रमोचय ॥ १२० ॥ ततोयास्यसिदेवेशंकृत्वामातुःप्रतिक्रियाम् ॥ गृहीत्वाजनकस्याज्ञांलब्ध्वाविष्णोर्वरंमहत् ॥ २१ ॥ अंबापार्श्वंगतोहृष्ट
स्तांप्रणम्याग्रतःस्थितः ॥ विनतोवाच ॥ अभवद्भोजनंतेद्यपुत्रहृष्टःपितापिच ॥ २२ ॥ किमर्थंवाविलंबस्तेचिंतयाव्यथिताह्यहम् ॥ समातुर्वचनंश्रुत्वा
गरुडःप्रहसन्निव ॥ २३ ॥ कथयामासवृत्तांतंसाश्रुत्वाविस्मिताभवत् ॥ कथंचदुःष्करंकर्मशिशुभावात्त्वयाकृतम् ॥ २४ ॥ धन्याहंमेकुलंधन्यंयस्त्वंवि
ष्णुसखोऽभवः ॥ लब्ध्वावरंमहात्मानंदृष्ट्वामेहृष्यतेमनः ॥ २५ ॥ पौरुषेणत्वयावत्सउद्धृतंमेकुलद्वयम् ॥ सुपर्णउवाच ॥ मातःकिंतेकरिष्यामिप्रियमेव
तदुच्यताम् ॥ २६ ॥ कार्यंकृत्वाथयास्यामिपार्श्वंनारायणस्यच ॥ एतच्छ्रुत्वातुसाप्राहगरुडंविनतासती ॥ २७ ॥ महद्दुःखंचमेचास्तिकुरुतातप्रतिक्रि
याम् ॥ भगिनीमेसपत्नीसापणिताहंतयापुरा ॥ २८ ॥ तस्यादास्यमहंप्राप्ताकस्तारयतिमामितः ॥ कृष्णंकृत्वाविषैरश्वंतस्याःपुत्रैर्महोरगैः ॥ २९ ॥ उषः
कालेऽवदत्साचअश्वोयंकृष्णतांव्रजेत् ॥ ततोहमवदंतत्रसदाचार्यरुचासितः ॥ ३० ॥ मिथ्यातेवचनंमातः प्रतिज्ञांसाकरोत्तदा ॥ ततोहमब्रुवंकद्रूंशपथं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नागमातरम् ॥ १३१ ॥ यदीमंकृष्णताभ्येतिहरेरश्वमहंतदा ॥ कृताभवामितेदासीत्यहमेतत्तदाऽवदम् ॥ ३२ ॥ ततस्तस्मिन्हरेरश्वेकृते कृष्णेचक्रात्रिमैः ॥ तस्याःपुत्रैश्वधूर्तैश्वदासीत्वमगमंतदा ॥ ३३ ॥ यस्मिन्कालेह्यभीष्टश्चतस्याद्रव्यंददाम्यहम् ॥ तस्मिन्कालेह्यदासीत्वंयास्यामिकुल नंदन ॥ ३४ ॥ गरुडउवाच ॥ पृच्छशीघ्रंचमातस्तांकरिष्यामिप्रतिक्रियाम् ॥ भक्षयिष्यामितान्नागान्प्रतिज्ञामेयथार्थतः ॥ ३५ ॥ ततःकद्रूमुवाचेदंवि नताडुःखितासती ॥ अभीष्टंवदकल्याणियेनमुच्येयकृच्छ्रतः ॥ ३६ ॥ अब्रवीत्सादुराचारापीयूषंदीयतामिति ॥ एतच्छुत्वातुवचनमभवत्साचनिष्प्रभा ॥ ३७ ॥ ततःशनैरुपागम्यतनयंप्राहदुःखिता ॥ अमृतंप्रार्थयत्पापातातकिंवाकरिष्यसि ॥ ३८ ॥ श्रुत्वावाक्यंगरुत्मांश्चमहाक्रोधसमन्वितः ॥ अमृतं चानयिष्यामिमातर्माविमुखीभव ॥ ३९ ॥ एवमुक्त्वातुतरसासगतःपितुरंतिकम् ॥ अमृतंचानयिष्यामिमातुरर्थेधुनाऽनघ ॥ १४० ॥ सतस्यवचनंश्रुत्वा मुनिःप्राहखगेश्वरम् ॥ सत्यलोकस्यवैचोर्ध्वेविश्वकर्मविनिर्मिता ॥ ४१ ॥ पुरीचास्तिसभारम्यादेवानांहितहेतवे ॥ वह्निप्राकारदुर्लभ्यादुर्धर्षा चासुरैःसुरैः ॥ ४२ ॥ रक्षार्थंनिर्मितोदेवःसुरैस्तत्रमहाबलः ॥ यंयंपश्यतिवीरःससएवभस्मतांव्रजेत् ॥ ४३ ॥ सुपर्णउवाच ॥ नारायणाद्वरोलब्धो मयाचमुनिसत्तम ॥ भयंनास्तीहमेतातसुरासुरगणादपि ॥ ४४ ॥ एममुक्त्वागरुत्मान्सउद्धृत्यसागराज्जलम् ॥ जगामाकाशमाविश्यखगश्चो र्ध्वंमनोजवः ॥ ४५ ॥ पक्षवातेनतस्यैवरजःसमुद्गतंबहु ॥ तस्यांतिकंनचत्यक्तमगमत्तस्यतच्चयः ॥ ४६ ॥ गत्वाचंचूजलेनापिवह्निंनिर्वापयद्बली ॥ रजोभिःपरिपूर्णाक्षोनसुरस्तंचपश्यति ॥ ४७ ॥ जघानरक्षिवर्गांस्तानमृतंचाहरद्बली ॥ आनयंतंचपीयूषंखगंगत्वाशतक्रतुः ॥ ४८ ॥ ऐरावतंसमारूढो वाक्यमेतदुवाचह ॥ खगरूपधरःकस्त्वंपीयूषंहरसेबलात् ॥ ४९ ॥ अप्रियंसर्वदेवानांकृत्वाजीवेरतिःकथम् ॥ विशिखैरग्निसंकाशैर्नयामियममंदि रम् ॥ १५० ॥ श्रुत्वावाक्यंहरेःकोपादुवाचसमहाबलः ॥ नयामितवपीयूषंदर्शयस्वपराक्रमम् ॥ ५१ ॥ एतच्छ्रुत्वामहाबाहुर्जघानविशिखैःशितैः ॥ य थामेरुगिरेःशृंगंतोयवर्षेणतोयदः ॥५२॥ नखैरशनिसंकाशैर्विभेदगरुडोगजम् ॥ मातलिंचरथंचक्रंतथादेवान्पुरस्सरान् ॥५३ ॥ व्यथितोसौमहाबाहुर्मात लिर्गजपुंगवः ॥ विमुखाःपक्षवातेनसर्वेदेवगणास्तदा ॥ ५४ ॥ ततस्तुकोपितोजिष्णुर्जघानकुलिशेनतम् ॥ कुलिशस्यावपातेननचक्षुब्धोम हाखगः ॥ ५५ ॥ स्वंमोघंभिदुरंदृष्ट्वाहरिर्भीतोभवत्तदा ॥ संनिवृत्यततोयुद्धात्तत्रैवांतरधीयत ॥ ५६ ॥ सुतरामपिगच्छंतंवेगाद्भूतलमागतः ॥ अब्र वीत्ससुरश्रेष्ठःसर्वदेवगणाग्रतः ॥ ५७॥ शक्रउवाच ॥ यदिदास्यसिपीयूषमिदानींनागमातरि ॥ भुजगाश्चामराःसर्वेक्रियंतेहिध्रुवंतया ॥५८॥ प्रतिज्ञातेभ वेन्नष्टानफलंजीवितस्यते ॥ तस्मादिदंहरिष्यामिसंमतेनतवानघ ॥ ५९ ॥ गरुत्मानुवाच ॥ यस्मिन्कालेह्यदासीसामातामेदुःखितासती ॥ विदितास

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्वलोकेषुहरेऽमृतंहरिष्यसि॥१६०॥एवमुक्त्वामहावीर्योगत्वोवाचप्रसूंतदा॥आनीतममृतंमातस्तस्याएवप्रदीयताम्॥६१॥प्रोत्फुल्लहृदयासाचदृष्ट्वापुत्रंसहामृतम् ॥ तामाहूयामृतंदत्वाचादासीतांतदागता ॥ ६२ ॥ तृणकाष्ठानिभूतानिपशवश्चसरीसृपाः ॥ दृष्ट्वासविस्मयास्सर्वेदेवामहर्षयस्तदा ॥६३॥ मोचयित्वातुतामेवांगरुडःसुष्टुतांगतः ॥ एतस्मिन्नंतरेशक्रोजहारसहसासुधाम् ॥ ६४ ॥ निधायगरलंतत्रतयाचानुपलक्षितः ॥ प्रहृष्टहृदयाकद्रूःपुत्रानाहूयसंभ्रमात् ॥ ६५ ॥ तेषांमुखेददौहृष्टाक्ष्वेडंचामृतलक्षणम् ॥ तानुवाचप्रसूःपुत्रान्युष्माकंचकुलेसदा ॥ ६६ ॥ सुखेतिष्ठन्त्वमीदैवाविंदवश्चस्तनिर्वृताः ॥ महर्षयस्ततोदेवाःसिद्धगंधर्वमानुषाः ॥ ६७ ॥ ऊचुःस्सन्तुकुलेमातरस्माकंचप्रसादतः ॥ नागैर्विसर्जितादेवाःससिद्धामुनयस्तथा ॥ ६८ ॥ जग्मुःस्वमालयंहृष्टानागाःप्रमुदिताःस्थिताः ॥ एतस्मिन्नंतरेनागांश्चखादगरुडोबलात् ॥ ६९ ॥ दिक्षुपलायिताःशेषाःपर्वतेषुवनेषुच ॥ सागरेषुचपातालेबिलेषुतरुकोटरे ॥१७०॥ निभृतेषुनिकुञ्जेषुस्थिताःसर्पाश्चनिर्वृताः ॥ भुजगास्तस्यभक्ष्याश्चसदैवविधिनिर्मिताः ॥७१॥सखादयित्वानागांश्चसंभाष्यपितरावथ ॥ विबुधान्पूजयित्वातुजगामहरिमव्ययम् ॥ ७२ ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसुपर्णचरितंशुभम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसुरलोकेमहीयते ॥ १७३ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगरुडोत्पत्तिर्नामसप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अतःपरंतुविप्रर्षेचांडालपतितोद्विजः ॥ प्रलप्यचबहून्शोकान्जगामकश्यपंमुनिम् ॥१॥ गत्वोवाचमुनिश्रेष्ठवदास्माकंहितंवचः ॥ यथापापाद्विमुच्येहंमुनिश्रेष्ठतथाकुरु ॥२॥ तमुवाचमहातेजाईषद्धास्यःसमंततः ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ संदर्शनाच्चम्लेच्छानामुपशांतोसिवैस्वयम् ॥ ३ ॥ गायत्र्याश्चजपैर्होमैर्व्रतैश्चांद्रायणादिभिः ॥ स्मरनित्यंहरेःपादमुपोष्यहरिवासरम् ॥ ४ ॥ अहर्निशंहरेर्ध्यानंप्रणामंकुरुतंप्रभुम् ॥ तीर्थस्नानेनमंत्रेणपंकस्यांतंगमिष्यसि ॥ ५ ॥ ततःपापक्षयादेवब्राह्मणत्वंचलप्स्यसे ॥ व्रतैर्वृषाधिकैर्मोक्षंनाशयन्कल्मषंद्विज ॥ ६ ॥ मुनेस्तस्यवचःश्रुत्वाकृतकृत्योभवत्तदा ॥ पुण्यंसविविधंकृत्वापुनर्ब्रह्मत्वमाप्तवान् ॥ ७ ॥ ततस्तत्त्वातपस्तीव्रंस्वर्लोकंचिरमभ्यगात् ॥ सद्वृत्तस्याखिलंपापंक्षयंयातिदिनेदिने ॥ ८ ॥ असद्वृत्तस्यपुण्यंहिक्षयंयात्यंजनोपमम् ॥ अनाचाराद्धतोविप्रआचारात्सुरतांव्रजेत् ॥ ९ ॥ ततःकंठगतैःप्राणैराचारंकुरुतेद्विजः ॥ कर्मणामनसांगेनसदाचारंसदाकुरु ॥ १० ॥ कश्यपस्योपदेशेनसविनीतोऽभवद्द्विजः ॥ आचारंतुपुनःकृत्वातपस्तप्त्वादिवंगतः ॥ ११ ॥ अनाचारीहतोविप्रःस्वर्गलोकेषुगर्हितः ॥ आचारंतुपुनःकृत्वासुरलोकेमहीयते ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ प्राप्नुवंतिगतिंलोकाःपूजयित्वाद्विजोत्तमान् ॥ द्विजानांपीडनंकृत्वागतिंगच्छतिकांप्रभो ॥ १३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ क्षुधासंतप्तदेहानांब्राह्मणानांमहात्मनाम् ॥ नार्चयेच्छक्तितोभक्त्यासयातिनरकंनरः ॥ १४ ॥ परुषेणक्रोशयित्वाक्रोधाद्यस्तुविसर्जयेत् ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सयातिनरकंघोरंमहारौरवकृच्छ्रकम् ॥ १५ ॥ सन्निवृत्तस्ततःकीटाद्यन्त्यजातिषुजायते ॥ ततोरोगीदरिद्रस्तुक्षुधयापरिपीडितः ॥ १६ ॥ नावमन्येत्ततो
विप्रंक्षुधयागृहमागतम् ॥ नददामीतियोब्रूयाद्देवाग्निब्राह्मणेषुसः ॥ १७ ॥ तिर्यग्योनिशतंगत्वाचांडालयमुपगच्छति ॥ पादमुद्यम्ययोविप्रंहंतिगांपि
तरौगुरुम् ॥ १८ ॥ रौरवेनियतोवासस्तस्यनास्तीहनिष्कृतिः ॥ यदिपुण्याद्भवेज्जन्मसएवपंगुतांव्रजेत् ॥ १९ ॥ अतिदीनोविषादीचदुःखशोकाभि
पीडितः ॥ एवंजन्मत्रयंप्राप्यभवेत्तस्यचनिष्कृतिः ॥ २० ॥ मुष्टिचपेटकीलैश्चहन्याद्विप्रंतुयःपुमान् ॥ तापनेरौरवेघोरेकल्पांतंसोपितिष्ठति ॥२१॥ अथ
जन्मसमासाद्यकुक्कुरःक्रूरचंडकः ॥ अंत्यजातिषुजातोपिदरिद्रःकुक्षिशूलवान् ॥ २२ ॥ पादमुद्यच्छतेवायस्तस्यपादेशिलीपदः ॥ खंजोवामंदजंघो
वाखंण्डपादोभवेन्नरः ॥ २३ ॥ पक्षवातेनचांगानिप्रकंपंतेसदैवहि ॥ मातरंपितरंविप्रंस्नातकंचतपस्विनम् ॥ २४ ॥ हत्वागुरुगणंक्रोधात्कुंभीपाकेचिरं
भवेत् ॥ उषित्वाचैवजायेतकीटजातिषुतत्परम् ॥ २५ ॥ विरुद्धंपरुषंवाक्यंयोवदेद्द्विद्विजातिषु ॥ अष्टौकुष्ठाःप्रजायंतेतस्यदेहेदृढंसुत ॥ २६ ॥
विचर्चिकाथदद्रूश्चमंडलःशुक्तिसिध्मकौ ॥ कालकुष्ठस्तथाशुक्लस्तरुणश्चातिदारुणः ॥ २७ ॥ ततोभिषक्प्रयोगेचपापात्पुण्यंपलायते ॥ अपुण्याज्जलरे
खेवत्तेनैवनिधनंव्रजेत् ॥ २८ ॥ एषांमध्येमहाकुष्ठास्त्रयएवप्रकीर्तिताः ॥ कालकुष्ठस्तथाशुक्लस्तरुणश्चातिदारुणः ॥ २९ ॥ महापातकभावानांज्ञाना
त्संसर्गतोपिवा ॥ अतिपातकिनामेवत्रयोदेहेभवंतिवै ॥ ३० ॥ संसर्गात्सहसंबंधाद्रोगःसंचरतेनृणाम् ॥ दूरात्परित्यजेद्धीरःस्पृष्ट्वास्नानंसमाचरेत् ॥
॥ ३१ ॥ पतितंकुष्ठसंयुक्तंचांडालंचगवाशिनम् ॥ श्वानंरजस्वलांभिल्लंस्पृष्ट्वास्नानंसमाचरेत् ॥ ३२ ॥ दुरितस्यानुरूपेणदेहेकुष्ठाव्यवस्थिताः ॥ इहलो
केपरत्रैवाप्यत्रनास्तितुसंशयः ॥ ३३ ॥ न्यायेनोपार्जितांवृत्तिंब्रह्मस्वंहरतेतुयः ॥ अक्षयंनरकंप्राप्यपुनर्जन्मनविद्यते ॥ ३४ ॥ पिशुनोयस्तुविप्राणांरंध्रा
न्वेषणतत्परः ॥ तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वासचेलोजलमाविशेत् ॥ ३५ ॥ ब्रह्मस्वंप्रणयाद्भुक्तंदहत्यासप्तमंकुलम् ॥ विक्रमेणतुभुंजानोदशपूर्वान्दशापरान् ॥३६॥
नविषंविषमित्याहुर्ब्रह्मस्वंविषमुच्यते ॥ विषमेकाकिनंहंतिब्रह्मस्वंपुत्रपौत्रकम् ॥ ३७ ॥ मोहाच्चमातरंगत्वाब्राह्मणींचगुरोस्त्रियम् ॥ पतित्वारौरवेघोरे
पुनरुत्पत्तिदुर्लभः ॥ ३८ ॥ पतंतिपितरस्तस्यकुंभीपाकेथतापने ॥ अवीचिकालसूत्रेचमहारौरवरौरवे ॥ ३९ ॥ कदाचिदपिवातेषांनिष्कृतिंनानुमेनि
रे ॥ प्राणंहत्वाद्विजातीनांस्वयंयात्यपुनर्भवम् ॥ ४० ॥ पतंतिपुरुषास्तस्यरौरवेचसहस्रशः ॥ नारदउवाच ॥ सर्वेषामेवविप्राणांवधेचपातकंसमम् ॥ ४१ ॥
विषमंवाकुतस्तिष्ठेत्तत्त्वतोवक्तुमर्हसि ॥ ब्रह्मोवाच ॥ हत्वाविप्रंध्रुवंपुत्रपातकंयदुदाहृतम् ॥ ४२ ॥ लभतेब्रह्महाघोरंवक्तव्यंचापरंशृणु ॥ लक्षकोटिसहस्राणां
ब्राह्मणानांवधंभजेत् ॥४३॥ वेदशास्त्रयुतंहत्वाश्रोत्रियंविजितेंद्रियम् ॥ विप्रंचवैष्णवंहत्वातस्माद्दशगुणोत्तरम् ॥ ४४ ॥ स्ववंशान्पातयित्वातुपुनर्जन्मन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विंदते ॥ त्रिवेदंस्नातकंहत्वावधस्यांतंनविन्दते ॥ ४५ ॥ श्रोत्रियंचसदाचारंतीर्थमंत्रप्रपूतकम् ॥ ईदृशंब्राह्मणंहन्तुःपापस्यांतोनविद्यते ॥ ४६ ॥
अपकारंसमुद्दिश्यद्विजःप्राणान्परित्यजेत् ॥ दृश्यतेयेनचान्येनब्रह्महासभवेन्नरः ॥ ४७ ॥ वचोभिःपरुषैर्वृत्तैःपीडितस्ताडितोद्विजः ॥ यमुद्दिश्यत्यजे
त्प्राणांस्तमाहुर्ब्रह्मघातिनम् ॥ ४८ ॥ ऋषयोमुनयोदेवाःसर्वेब्रह्मविदस्तथा ॥ देशानांपार्थिवानांचसाचवध्याभवेदिह ॥ ४९ ॥ अतोब्रह्मवधंप्राप्य
पितृभिःसहपच्यते ॥ प्रायोपवेशकंविप्रंबुधःसंमानयेद्ध्रुवम् ॥ ५० ॥ दोषैश्चापिविनिर्मुक्तमुद्दिश्यप्राणमुत्सृजेत् ॥ सप्रलिप्तोवधैर्वीरैर्नतुयंपरिकी
र्तयेत् ॥ ५१ ॥ आत्मघातंद्रुमारोहंकोटरैरुपजीवनं ॥ यःकुर्यादात्मनोघातंस्ववंशेब्रह्महाभवेत् ॥ ५२ ॥ भ्रूणंचघातयेद्यस्तुशिशुंवाआतुरंगुरुम् ॥
ब्रह्महास्वयमेवस्यान्नतुयंपरिकीर्तयेत् ॥ ५३ ॥ मारयेच्चसगोत्रंवाब्राह्मणंब्राह्मणाधमः ॥ तस्यैवतद्भवेत्पापंनतुयंपरिकीर्त्तयेत् ॥ ५४ ॥ पीडयित्वाद्विजंशू
द्रःस्वकार्यंचापिसाधयेत् ॥ तत्रापापेचशूद्रस्यपातकंनान्यथाभवेत् ॥ ५५ ॥ तात्कालिकवधंहत्वाहंतारमाततायिनं ॥ नचहंताचतत्पापैर्लिप्यतेद्विज
सत्तमं ॥ ५६ ॥ आततायिनमायांतमपिवेदांतगंरणे ॥ जिघांसंतंजिघांसेच्चनतेनब्रह्महाभवेत् ॥ ५७ ॥ अग्निदोगरदश्चैवधनहारीचसुतघः ॥ क्षेत्रदाराप
हारीचषडेतेह्याततायिनः ॥ ५८ ॥ खलोराजवधोद्योगीपितृणांचवधेरतः ॥ अनुयायीनृपोराज्ञश्चत्वारश्चाततायिनः ॥ ५९ ॥ तत्क्षणान्नमृतंविप्रंपुनर्हं
तुंनयुज्यते ॥ पुनर्हत्वावधंघोरंज्ञानात्प्राप्नोतिनिश्चितं ॥ ६० ॥ लोकेविप्रसमोनास्तिपूजनीयोजगद्गुरुः ॥ हत्वातंयद्भवेत्पापंतत्परंचनविद्यते ॥ ६१ ॥
देववत्पूजनीयोसौदेवासुरगणैर्नरैः ॥ ब्राह्मणस्यसमोनास्तित्रिषुलोकेषुनिश्चितं ॥ ६२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥कांवृत्तिसमुपाश्रित्यजीवितव्यंद्विजेनहि ॥
अपानेनसुरश्रेष्ठतत्वतोवक्तुमर्हसि ॥ ६३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अयाचिताचयाभिक्षाप्रशस्तासाप्रकीर्तिता ॥ उञ्छवृत्तिस्ततोभद्रासुभद्रासर्ववृत्तिषु ॥६४ ॥
यामाश्रित्यमुनिश्रेष्ठागच्छंतिब्रह्मणःपदम् ॥ दक्षिणायज्ञशेषाणांग्राह्यायज्ञगतेनहि ॥ ६५ ॥ पाठनंयाजनंकृत्वाग्रहीतव्यंधनंद्विजैः॥ पाठयित्वापठित्वाच
कृत्वास्वस्त्ययनंशुभं ॥ ६६ ॥ ब्राह्मणानामिदंजीव्यंशिष्टावृत्तिःप्रतिग्रहः ॥ शास्त्रोपजीविनोधन्याधन्यावृक्षोपजीविनः ॥ ६७ ॥ धन्यावृक्षलता
जीव्यावाटीसस्योपजीविनः ॥ अन्नजंतुवधेपापंतस्यदोषोपशांतये ॥ ६८ ॥ नवधान्यानिशस्तानिविप्रेभ्यःसंप्रदायपेत् ॥ नचेत्प्राणिवधेह्यत्रक्षीयंतेचायु
षोध्रुवं ॥ ६९ ॥ तस्माद्द्यात्सूबहूनिपितृदेवाद्विजातिषु ॥ अभावात्क्षत्रियावृत्तिर्ब्राह्मणैरुपजीव्यते ॥७०॥ न्याययुद्धेषुयोद्धव्यंचरेद्वीरव्रतंशुभम् ॥ सत
याचाद्विजोवृत्त्यायद्धनंलभतेनृपात् ॥ ७१ ॥ पितृयज्ञादिदानेषुमेध्यंतद्धनमुच्यते ॥ समभ्यसेद्धनुर्विद्यांवेदयुक्तांसदानघः ॥ ७२ ॥ शक्तिकुंतगदाखड्ग
परिघाणांसमंततः ॥ अश्वारोहंगजारोहमैंद्रजालममानकं ॥७३॥ रथभूमिगतंयुद्धंयुक्तंसर्वत्रकारयेत् ॥ द्विजदेवध्रुवाणांचस्त्रीणांवृत्तंतपस्विनाम् ॥ ७४ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधुसाध्वीगुरूणांचनृपाणांरक्षणाद्ध्रुवम् ॥ यत्पुण्यंलभ्यतेशूरैःकथंतद्ब्रह्मवादिभिः ॥ ७५ ॥ सर्वपापक्षयंकृत्वासोक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ सम्मुखेन्याययुद्धे चपतंतिब्राह्मणारणे ॥७६॥ तेत्रजंतिपरंस्थानंनगम्यंब्रह्मवादिनां ॥ धर्मयुद्धस्ययद्वृत्तंशृणुपुण्यंयथार्थतः ॥७७॥ संमुखेनप्रयुध्यंतेनचगच्छंतिकातरं ॥नभग्नं पृष्ठतोघ्नंतिनिःशस्त्रंप्रपलायितम् ॥७८॥अयुध्यमानंभीरुंचपतितंगतकल्मषं ॥असच्छूद्रंस्तुतिप्रीतमाहवेशरणागतम् ॥७९॥हत्वाचनरकंयांतिदुर्वृत्ताजयकांक्षिणः ॥ एषाचक्षत्रियावृत्तिःसदाचारैस्तुगीयते ॥८०॥यामाश्रित्यदिवंयांतिसर्वक्षत्रियकुंजराः ॥ धर्मयुद्धेशुभोमृत्युःसंमुखेक्षत्रियस्यच ॥८१॥ अत्रपूतोभवेत्सोपिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ सतिष्ठेत्स्वर्गलोकेचप्रासादेरत्नभूषिते ॥ ८२ ॥ जांबूनदमयस्तंभेरत्नभूषितभूतले ॥ इष्टद्रव्यैःसुसंपूर्णेदिव्यवस्त्रोपशोभिते ॥८३॥ पुरतःकल्पवृक्षाश्चतिष्ठंतिसर्वदायिनः ॥ वापीकूपतटाकाद्यैरुद्यानैरुपशोभिते ॥ ८४ ॥ यौवनाढ्याश्चसेवंतेतंदेवपुरकन्यकाः ॥ तस्याग्रतोमुदानित्यंनृत्यंत्यप्सरसांगणाः ॥८५॥ गीतंगायंतिगंधर्वादेवाश्चस्तुतिपाठकाः ॥ एवंक्रमेणकल्पांतेसार्वभौमोभवेन्नृपः ॥८६॥ सर्वभोगैककर्ताचनीरुङ्मन्मथविग्रहः ॥ तस्यपत्न्यःप्ररूपाढ्याःसदैवयौवनान्विताः ॥८७॥ धर्मशीलाःसुताःशुभ्राःसमृद्धाःपितृसंमताः ॥ एवंक्रमेणभुंजंतिसप्तजन्मसुक्षत्रियाः ॥८८॥ अन्यायेनतु योद्धारस्तिष्ठंतिनरकेचिरम् ॥ एवंचक्षत्रियावृत्तिर्ब्राह्मणैरुपजीव्यते ॥ ८९ ॥ वैश्यैःशूद्रैस्तथान्यैश्चअंत्यजैर्म्लेच्छजातिभिः ॥ येचयोधाःप्रयुध्यंतेन्याययुद्धेनसर्वदा ॥ ९० ॥ तेपियांतिपरंस्थानंसर्वेवर्णाद्विजातयः ॥ नशूरोयोद्विजोभीरुरस्त्रशस्त्रविवर्जितः ॥ ९१ ॥ विपत्तौवैश्यवृत्तिंचकारयेद्विजसत्तमः ॥ वैश्यवृत्तिंवणिग्भावंकृषिंचैवतथापरैः ॥ ९२ ॥ कारयेत्कृषिवाणिज्यंविप्रकर्मनचत्यजेत् ॥ वणिग्भावान्मृषात्युक्तौदुर्गतिंप्राप्नुयाद्विजः ॥ ९३ ॥ आर्द्रद्रव्यंपरित्यज्यब्राह्मणोलभतेशिवम् ॥ समुत्पाद्यततोवृत्तिंदद्याद्विप्रायसर्वशः ॥ ९४ ॥ पितृयज्ञेतथाचाग्नौजुहुयाद्विधिवद्विजः ॥ तुलेऽसत्यंनकर्त्तव्यंतुलाधर्मप्रतिष्ठिता ॥ ९५ ॥ छलभावंतुलेकृत्वानरकंप्रतिपद्यते ॥ अतुलंचापियद्द्रव्यंतत्रमिथ्यापरित्यजेत् ॥ ९६ ॥ एवंमिथ्यानकर्त्तव्यामृषापापप्रसूतिका ॥ नास्तिसत्यात्परोधर्मोनानृतात्पातकंपरम् ॥ ९७ ॥ अतःसर्वेषुकार्येषुसत्यमेवविशिष्यते ॥ अश्वमेधसहस्रंतुसत्यंचतुलयाधृतम् ॥ ९८ ॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेमविशिष्यते ॥ योवदेत्सर्वकार्येषुसत्यंमिथ्यापरित्यजेत् ॥ ९९ ॥ सनिस्तरतिदुर्गाणिस्वर्गमक्षयमश्नुते ॥ वाणिज्यंकारयेद्विप्रोमिथ्याऽवश्यंपरित्यजेत् ॥ १०० ॥ वृद्धिंचनिक्षिपेत्तीर्थेस्वयंशेषंतुभोजयेत् ॥ देहक्लेशात्तत्सहस्रगुणंभवतिसर्वदा ॥ १ ॥ अर्थार्जनविधौमर्त्याविशंतिविषमेजले ॥ कांतारमटवींचैवश्वापदैःसेवितांतथा ॥ २ ॥ गिरिंगिरिगुहांदुर्गांम्लेच्छानांशस्त्रपातिनाम् ॥ गृहंप्रातिभयंस्थानंधनलोभात्समंततः ॥ ३ ॥ सुतदारान्परित्यज्यदूरंगच्छंतिलोभिनः ॥ स्कंधेभारंवहंत्यन्येतर्याचक्रेनिपातनैः ॥ ४ ॥ क्षेपणीभिर्महादुःखैस्सदाप्राणव्ययेनच ॥ अर्थस्यसंचयःपुत्रप्राणात्प्रियतरो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महान् ॥ ५ ॥ एभिर्न्यायार्जितंवित्तंवणिग्भावेनयत्नतः ॥ पितृदेवद्विजातिभ्योदत्तंचाक्षयमश्नुते ॥ ६ ॥ एतौदोषौमहांतौचवाणिज्येलाभकर्मणि ॥
लोभानामपरित्यागोमृषाग्राह्यश्चविक्रयः ॥ ७ ॥ एतौदोषौपरित्यज्यकुर्यादर्थार्जनंबुधः ॥ अक्षयंलभतेदानाद्वणिग्दोषैर्नलिप्यते ॥८॥ पुण्यकर्मरतोविप्रःकृ
षिंहिपारिकारयेत् ॥ वाहयेद्दिवसस्यार्धंबलीवर्दचतुष्टयम् ॥९॥ अभावात्रितयंचैवअविश्रामंनकारयेत् ॥ चारयेच्चतृणेऽच्छिन्नेचोरव्याघ्रविवर्जिते ॥११०॥
दद्याद्धासंयथेष्टंचनित्यमातपर्येत्स्वयम् ॥ गोष्ठंचकारयेत्तस्यांकिंचिद्विघ्नविवर्जितम् ॥ ११ ॥ सदागोमयमूत्राभ्यांविघसैश्चविवर्जितम् ॥ नमलंनिक्षिपेद्गोष्ठे
सर्वदेवनिकेतने ॥ १२ ॥ आत्मनःशयनीयस्यसदृशंकारयेद्बुधः ॥ समंनिर्वापयेद्यत्नाच्छीतवातरजस्तथा ॥ १३ ॥ प्राणस्यसदृशंपश्येद्गांचसामान्य
विग्रहम् ॥ अस्यदेहेसुखंदुःखंतथातस्यैवकल्पते ॥ १४ ॥ अनेनविधिनायस्तुकृषिकर्माणिकारयेत् ॥ सचगोवाहनैर्दोषैर्नलिप्येतधनीभवेत् ॥ १५ ॥
दुर्बलंपीडयेद्यस्तुतथैवगदसंयुतम् ॥ अतिबालातिवृद्धंचसगोहत्यांसमालभेत् ॥ १६ ॥ विषमंवाहयेद्यस्तुदुर्बलंसबलंतथा ॥ सगोहत्यासमंपापं
प्राप्नोतीहनसंशयः ॥१७॥ योवाहयेद्विनासस्यंखादंतंगांनिवारयेत् ॥ मोहात्तृणंजलंवापिसगोहत्यासमंलभेत् ॥१८॥ संक्रांत्यांपौर्णमास्यांचामावास्यायांतथै
वच ॥ हलस्यवाहनात्पापंगवामयुतहत्यया ॥१९॥ अमूष्पूजयेद्यस्तुसितैश्चित्रादिभिर्नरः ॥ कज्जलैःकुसुमैस्तैलैःसोक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥१२०॥ घासमुष्टिंपर
गवेयोददातिसदाह्निकम् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ २१ ॥ यथाविप्रस्तथागौश्चद्वयोःपूजाफलंसमम् ॥ विचारेब्राह्मणोमुख्योनृणांगावःपशौ
तथा ॥ २२ ॥ नारदउवाच ॥ दिप्रोब्रह्ममुखेजातःकथितोमेत्वयानघ ॥ कथंगोभिःसमोनाथविस्मयोमेविधेध्रुवम् ॥ २३ ॥ ब्रह्मोवाच॥ शृणुचात्रयथात
थ्यंब्राह्मणानांगवांयथा ॥ एकपिंडक्रियैक्यंतुपुरुषैर्निर्मितंपुरा ॥ २४ ॥ पुराब्रह्ममुखोद्भूतंकूटंतेजोमयंमहत् ॥ चतुर्भागप्रजातंतद्वेदोग्निर्गौर्द्विज
स्तथा ॥ २५ ॥ प्राक्तेजःसंभवोवेदोवह्निरेवतथैवच ॥ परतोगौस्तथाविप्रोजातश्चैवपृथक्पृथक् ॥ २६ ॥ तत्रसृष्टामयाचादौवेदाश्चत्वारएकशः ॥
स्थित्यर्थंसर्वलोकानांभुवनानांसमंततः ॥ २७ ॥ अग्निर्हव्यानिभुंजीतदेवहेतोस्तथाद्विजः ॥ आज्यंगोप्रभवंविद्धितस्मादेतेप्रसूतकाः ॥ २८ ॥ नसं
तियदिलोकेषुचत्वारोमीमहत्तराः ॥ तदाखिलंचभुवनंनष्टंस्थावरजंगमम् ॥ २९ ॥ एभिर्धृताःसदालोकाःप्रतिष्ठंतिस्वभावतः ॥ स्वभावो
ब्रह्मरूपोसावेतेब्रह्ममयाःस्मृताः ॥ १३० ॥ तस्माद्गौःपूजनीयोसौविप्रदेवासुरैरपि ॥ उदारःसर्वकार्येषुजातस्तथ्योगुणाकरः ॥ ३१ ॥ सर्वदे
वमयःसाक्षात्सर्वसत्वानुकंपकः ॥ अस्यकार्यंमयासृष्टंपुरैवपोषणंप्रति ॥ ३२ ॥ अतएवमयादत्तंवरंचातिसुशोभनन् ॥ एकजन्मनितेमो
क्षस्तवास्त्विवतिविनिश्चितम् ॥ ३३ ॥ अत्रैवयेमृतागावस्त्वागच्छंतिममालयम् ॥ पापस्यकणमात्रंतुतेषांदेहेनातिष्ठति ॥ ३४ ॥ देवीगौर्धेनुका

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवाश्चादिदेवीत्रिशक्तिका ॥ प्रसादाद्यस्ययज्ञानांप्रभवोहिविनिश्चितः ॥ ३५ ॥ गवांसर्वपवित्राणिपुनंतिसकलंजगत् ॥ मूत्रंगोगोमयंक्षीरंदधिसर्पि
स्तथैवच ॥ ३६ ॥ अमीषांभक्षणेपापंनतिष्ठतिकलेबरे ॥ तस्माद्घृतंदधिक्षीरंनित्यंखादंतिधार्मिकाः ॥ ३७॥ विशिष्टंसर्वद्रव्येषुगव्यमिष्टंपरंशुभम् ॥
यस्यास्येभोजनंनास्तितस्यमूर्तिस्तुपूतिका ॥३८॥ अन्नाद्यंपंचरात्रेणसप्तरात्रेणवैपयः ॥ दधिविंशतिरात्रेणघृतंस्यान्मासमेककम् ॥ ३९॥ अगव्यैर्यैस्तुभुं
क्तेवैमासमेकंनिरंतरम् ॥ भोजनेतस्यमर्त्यस्यप्रेताःखादंतिचैवहि ॥ १४० ॥ परमान्नंपरंशुद्धंस्विन्नंचातपतण्डुलैः ॥ भुक्त्वातुयत्कृतंपुण्यंकोटि
कोटिगुणंभवेत् ॥ ४१ ॥ अन्यच्चापिचयद्द्रव्यंहविष्यंशास्त्रनिर्मितम् ॥ तद्भुक्त्वायत्कृतंकर्मसर्वंलक्षगुणंभवेत् ॥४२॥ निरामिषंचयत्किंचित्तस्माद्यद्यत्फ
लंलभेत् ॥ तस्माद्गौःसर्वकार्येषुशस्तएकोयुगेयुगे ॥ ४३ ॥ सर्वदासर्वकामेषुधर्मकामार्थमोक्षदः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ केषुकिंवाप्रयोगेणपरंपुण्यंप्र
कीर्तितं ॥ ४४ ॥ वदतत्सर्वलोकेशयथाजानामितत्वतः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ सकृत्प्रदक्षिणंकृत्वागोधनंचाभिवंदयेत् ॥ ४५ ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तःस्व
र्गंचाक्षयमश्नुते ॥ सुराचार्योयथावंद्यःपूज्योसौमाधवोयथा ॥ ४६ ॥ सप्तप्रदक्षिणंकृत्वाचैश्वर्यात्पाकशासनः ॥ कल्यउत्थायगोमध्येपात्रंगृह्यसहो
दकम् ॥ ४७ ॥ निषिंचेद्योगवांशृंगंमस्तकेनैवतज्जलम् ॥ प्रतीच्छेतनिराहारस्तस्यपुण्यंनिबोधत ॥ ४८ ॥ श्रूयंतेयानितीर्थानित्रिषुलोकेषुनारद ॥
सिद्धचारणयुक्तानिसेवितानिमहर्षिभिः ॥ ४९ ॥ अभिषेकस्समस्तेषांगवांशृंगोदकस्यच ॥ प्रातरुत्थाययोमर्त्यःस्पृशेद्गांचघृतंमधु ॥ १५० ॥ सर्षपां
श्चप्रियंगूंश्चकल्मषात्प्रतिमुच्यते ॥ घृतक्षीरप्रदागावोघृतयोन्योघृतोद्भवाः ॥ ५१ ॥ घृतनद्योघृतावर्तास्तामेसंतुसदागृहे ॥ घृतंमेसर्वगात्रेषुघृतं
मेमनसिस्थितम् ॥ ५२ ॥ गावोममाग्रतोनित्यंगावःपृष्ठतएवच ॥ गावश्चसर्वगात्रेषुगवांमध्येवसाम्यहम् ॥ ५३ ॥ इत्याचम्यजपेन्मंत्रंसायंप्रात
रिदंशुचिः ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्लोकेपूजितोभवेत् ॥ ५४ ॥ यथागौश्चतथाविप्रोयथाविप्रस्तथाहरिः ॥ हरिर्यथातथागंगाएतेनह्यवृषाः
स्मृताः ॥ ५५ ॥ गावोबंधुर्मनुष्याणांमनुष्याबांधवागवाम् ॥ गौश्चयस्मिन्गृहेनास्तितद्बंधुरहितंगृहम् ॥ ५६ ॥ गोमुखेचाश्रितावेदाःसषडंगपदक्र
माः ॥ शृंगयोश्चस्थितौनित्यंसहैवहरिकेशवौ ॥ ५७ ॥ उदरेवस्थितःस्कंदःशीर्षेब्रह्मास्थितःसदा ॥ वृषध्वजोललाटेचशृंगाग्रइंद्रएवच ॥ ५८ ॥
कर्णयोरश्विनौदेवौचक्षुषोश्शशिभास्करौ ॥ दंतेषुगरुडोदेवोजिह्वायांचसरस्वती ॥ ५९ ॥ अपानेसर्वतीर्थानिप्रस्रावेचैवजाह्नवी ॥ ऋषयोरोमकूपे
षुमुखतःपृष्ठतोयमः ॥ १६० ॥ धनदोवरुणश्चैवदक्षिणंपार्श्वमाश्रितौ ॥ वामपार्श्वेस्थितायक्षास्तेजस्वंतोमहाबलाः ॥ ६१ ॥ मुखमध्येचगंधर्वानासाग्रे
पन्नगास्तथा ॥ खुराणांपश्चिमेपार्श्वेऽप्सरसश्चसमाश्रिताः ॥ ६२ ॥ गोमयेवसतेलक्ष्मीर्गोमूत्रेसर्वमंगला ॥ पादाग्रेखेचरावेद्याहंभाशब्देप्रजापतिः ॥ ६३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चत्वारःसागराःपूर्णाधेनूनांचस्तनेषुवै ॥ गांचस्पृशतियोनित्यंस्नातोभवतिनित्यशः ॥६४॥ अतोमर्त्यःप्रपुष्टैस्तुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ गवांरजःखुरोद्भूतंशि
रसायस्तुधारयेत् ॥ ६५ ॥ सचतीर्थजलेस्नातःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ नारदउवाच ॥ गवांचदशवर्णानांकस्यदानेचकिंफलम् ॥६६॥ ब्रूहितत्त्वंगुरुश्रेष्ठपर
मेष्ठिन्प्रियंयदि ॥ ब्रह्मोवाच ॥ श्वेतांगांब्राह्मणेदत्वामानवश्चेश्वरोभवेत् ॥ ६७ ॥ प्रासादेवसतेनित्यंभोगीचसुखमेधते ॥ धुम्राातुस्वर्गकांतारसंसारेपापमो
क्षिणी ॥ ६८ ॥ अक्षयंकपिलादानंकृष्णांदत्वानसीदति ॥ पांडुरादुर्लभालोकेगौरीचकुलनंदिनी ॥ ६९ ॥ रक्ताक्षीरूपकामस्यधनकामस्यनीलि
का ॥ एकांचकपिलांदत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥१७०॥ यत्तुबाल्यकृतंपापंयौवनेवार्धकेकृतम् ॥ वाचाकृतंकर्मकृतंमनसायत्प्रचिंतितं ॥ ७१॥ अगम्याग
मनंचैवमित्रद्रोहेचपातकम् ॥ मानकूटंतुलाकूटंकन्यानृतंगवानृतम् ॥ ७२ ॥ सर्वंचनाशयेत्क्षिप्रंकपिलांयःप्रयच्छति ॥ दशयोजनविस्तीर्णामहा
परामहानदी ॥७३॥ नाराचजलकांतारेप्रसृतेचोदकार्णवे ॥ यावद्वत्सस्यद्वौपादौमुखंयावन्नजायते ॥ ७४ ॥ तावद्गौःपृथिवीज्ञेयायावद्गर्भंनमुंचाति ॥ सु
वर्णशृंगींवस्त्राढ्यांसर्वालंकारभूषिताम्॥७५॥ताम्रपृष्ठींरौप्यखुरांतथाकांस्योपदोहनाम्॥शोभितांगंधपुष्पैश्चसर्वालंकारभूषितां ॥७६ ॥ ईदृशींकपिलांदद्या
द्विजातौवेदपारगे ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यविष्णुलोकेऽच्युतोभवेत् ॥ ७७ ॥ तस्यांतुदुह्यमानायांभूमौपततिबिंदवः ॥ आरामादिविजायंतेबहुपुष्पफलो
त्तमाः ॥ ७८ ॥ यत्रकामफलावृक्षानद्यःपायसकर्दमाः ॥ प्रासादाश्चापिसौवर्णास्तत्रगच्छंतिगोप्रदाः ॥ ७९ ॥ दशधेनूश्चयोदद्यादेकंचैवधुरंधरं ॥ समा
नंतुफलंप्रोक्तंब्रह्मणासमुदाहृतम्॥१८०॥एकंचदशभिर्दद्यात्सहस्राणांशतंफलम्॥तस्यानुसारतोवेद्यंफलंनारदयत्नतः॥८१॥पितृनुद्दिश्ययःपुत्रोवृषंचमोक्ष
येद्भुवि ॥ पितरोविष्णुलोकेषुमहीयंतेयथेप्सितम्॥८२॥चतस्रोवत्सतर्यश्चएकस्यैववृषस्यच॥मोक्ष्यंतेसर्वतःपुत्रविधिरेषसनातनः॥ ८३॥ यावंतिचैवरोमा
णितस्यतासांचसर्वशः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गंभुंजंतिमानवाः ॥८४॥ लांगूलेनवृषोयच्चजलंचोत्क्षिपतिध्रुवं ॥ तत्तोयंतुसहस्राब्दंपितॄणाममृतंभवेत् ॥
॥८५॥खुरेणकर्षयेद्भूमिंततोलोष्टंचकर्दमः ॥ पितृभ्यश्चस्वधातत्रलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ ८६ ॥ विद्यमानेचजनकेयदिमाताविनश्यति॥ चंदनेनांकिताधेनु
स्तस्याःस्वर्गायदीयते ॥ ८७॥ दाताचैवपितॄणांचऋणंचैवप्रमुंचति ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंपूजितोमघवायथा ॥८८॥सर्वलक्षणसंयुक्तातरुणागौःपयस्वि
नी ॥ समाप्रसूतिकाभद्रासाचगौःपृथिवीस्मृता ॥ ८९ ॥ तस्यदानेनमंत्रस्यपृथ्वीदानसमंफलं ॥ शतक्रतुसमोमर्त्यःकुलमुद्धरतेशतं ॥ १९०॥ गवां
चहरणंकृत्वामृतेगोरथवत्सके ॥ क्रिमिपूर्णेसकूपेचतिष्ठेदाभूतसंप्लवं ॥ ९१ ॥ गवांचैववधंकृत्वापितृभिःसहपच्यते ॥ रौरवेनरकेघोरेतावत्कालंप्रति
क्रिया ॥ ९२ ॥ गोप्रचारप्रभग्नश्चषंडवाहनबंधनः ॥ अक्षयंनरकंप्रायान्पुनर्जन्मनिजन्मनि ॥ ९३ ॥ सकृच्चश्रावयेद्यस्तुकथांपुण्यतमामिमां ॥ सर्वं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापक्षयस्तस्यदेवैश्चसहमोदते ॥९४॥ यइदंशृणुयाद्वापिपरंपुण्यतमंमहत् ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेतत्क्षणेनहि ॥१९५॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमे
सृष्टिखंडेगोमाहात्म्यंनामाष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ नारदउवाच ॥ केनाचारेणविप्रस्यब्रह्मतेजोविवर्धते ॥ केनाचारेणतस्यैवब्राह्मंतेजोवि
नश्यति ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शयनीयात्समुत्थायरात्र्यंशेद्विजसत्तमः ॥ देवांश्चैवस्मरेन्नित्यंतथापुण्यवतोध्रुवम् ॥ २ ॥ गोविंदंमाधवंकृष्णंहरिंदामोदरं
तथा ॥ नारायणंजगन्नाथंवासुदेवमजंविभुम् ॥ ३ ॥ सरस्वतींमहालक्ष्मींसावित्रींवेदमातरम् ॥ ब्रह्माणंभास्करंचन्द्रंदिक्पालांश्चग्रहांस्तथा ॥ ४ ॥
शङ्करंचशिवंशंभुमीश्वरंचमहेश्वरम् ॥ गणेशंचतथास्कन्दंगौरींभागीरथींशिवाम् ॥ ५ ॥ पुण्यश्लोकोनलोराजापुण्यश्लोकोजनार्दनः ॥ पुण्यश्लोकाच
वैदेहीपुण्यश्लोकोयुधिष्ठिरः ॥ ६ ॥ अश्वत्थामाबलिर्व्यासोहनूमांश्चविभीषणः ॥ कृपःपरशुरामश्चसप्तैतेचीरजीविनः ॥ ७ ॥ एतान्यस्तुस्मरेन्नि
त्यंप्रातरुत्थायमानवः ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ८ ॥ सकृदुच्चरितेतातसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ गवांशतसहस्राणांदानस्यफलमश्नुते ॥९॥
ततश्चापिशुचौदेशेमलमूत्रंपरित्यजेत् ॥ दक्षिणाभिमुखोरात्रौदिवाकुर्यादुदङ्मुखः ॥ १० ॥ परतोदंतकाष्ठंचतृणैरुदुंबरादिभिः ॥ अतःपरंच
संध्यायांसंयतश्चद्विजोभवेत् ॥ ११ ॥ पूर्वाह्णेरक्तवर्णांतुमध्याह्नेशुक्लवर्णिकाम् ॥ सायंसरस्वतींकृष्णांद्विजोध्यायेद्यथाविधि ॥ १२ ॥ ततःसमाच
रेत्स्नानंयथाज्ञानेनयत्नतः ॥ अंगंप्रक्षालयित्वातुमृद्भिःसंलेपयेत्ततः ॥ १३ ॥ शिरोदेशेललाटेचनासिकायांहृदिभ्रुवोः ॥ बाह्वोःपार्श्वेतथानाभौजा
न्वोरङ्घ्रिद्वयेतथा ॥ १४ ॥ एकांलिंगेगुदेतिस्रस्तथावामकरेदश ॥ उभयोःसप्तदातव्यामृदःशुद्धिमभीप्सता ॥ १५ ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांते
वसुंधरे ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयापूर्वसंचितम् ॥ १६ ॥ अनेनैवतुमंत्रेणमृत्तिकांयस्तनौक्षिपेत् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यशुचिर्भवतिमानवः ॥ १७ ॥
ततस्तुवेदपूर्वेणस्नानंकुर्याद्विचक्षणः ॥ नदेनद्यांतथाकूपेपुष्करिण्यांतटाकके ॥ १८ ॥ जलराशौचवप्रेचघटस्नानंतथोत्तरम् ॥ कारयेद्विधिवन्मर्त्यःस
र्वपापक्षयायच ॥ १९ ॥ प्रातःस्नानंमहापुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ यःकुर्यात्सततंविप्रोविष्णुलोकेमहीयते ॥ २० ॥ प्रातःसंध्यासमीपेचयावद्दंडचतु
ष्टयम् ॥ तावत्पानीयममृतंपितॄणामुपतिष्ठते ॥ २१ ॥ परतोघटिकायुग्मंयावद्यामैकमाह्निकम् ॥ मधुतुल्यंजलंतस्मिन्पितॄणांप्रीतिवर्धनम् ॥ २२ ॥
ततस्तुसार्द्धयामैकंजलंक्षीरमयंस्मृतम् ॥ क्षीरमिश्रंजलंतावद्यावद्दण्डचतुष्टयम् ॥ २३ ॥ अतःपरंचपानीयंयावद्विप्रहरत्रयम् ॥ तत्परंलोहितंप्रोक्तंया
वदस्तंगतोरविः ॥ २४ ॥ चतुर्थप्रहरेस्नानेरात्रौवातर्पयेत्पितॄन् ॥ तत्तोयंरक्षसामेवग्रहणेनविनास्मृतम् ॥ २५ ॥ पानीयंसर्वसिद्ध्यर्थंपुरैव
निर्मितंमया ॥ रक्षार्थंतस्यतोयस्ययक्षाश्चैवधुरंधराः ॥ २६ ॥ नप्राप्नुवंतिपितरोयेचलोकांतरंगताः ॥ दुष्प्राप्यंसलिलंतेषामृतेस्वान्मर्त्यवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिनः ॥ २७ ॥ तस्माच्छिष्यैश्चपुत्रैश्चपौत्रदौहित्रकादिभिः ॥ बंधुवर्गैस्तथाचान्यैस्तर्पणीयंपितृव्रतैः ॥ २८ ॥ नारदउवाच ॥ जलस्यदैवतंब्रूहि तर्पणस्यविधिंमयि ॥ यथाजानामिदेवेशतत्वतोवक्तुमर्हसि ॥२९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ जलस्यदेवताविष्णुःसर्वलोकेषुगीयते ॥ जलपूतोभवेद्यस्तुविष्णुस्तच्छंकरोभवेत् ॥ ३० ॥ जलंगंडूषमात्रंतुपीत्वापूतोभवेन्नरः ॥ विशेषात्कुशसंसर्गात्पीयूषादधिकंजलम् ॥ ३१ ॥ सर्वदेवालयोदर्भोमयायंनिर्मितःपुरा ॥ कुशमूलेभवेद्ब्रह्माकुशमध्येतुकेशवः ॥ ३२ ॥ कुशाग्रेशंकरंविद्धिकुशएतेप्रतिष्ठिताः ॥ कुशहस्तःसदामेध्यःस्तोत्रंमंत्रंपठेद्यदि ॥ ३३ ॥ सर्वंशतगुणंप्रोक्तंतीर्थेसाहस्रमुच्यते ॥ कुशाःकाशास्तथादूर्वायवपत्राणिव्रीहयः ॥ ३४ ॥ बल्वजाःपुंडरीकाश्चकुशास्सप्तप्रकीर्तिताः ॥ आनुपूर्व्येणमेध्याःस्युःकुशालोकेप्रतिष्ठिताः ॥ ३५ ॥ विनामंत्रेणयत्स्नानंसर्वंतन्निष्फलंभवेत् ॥ अमृतात्स्वादुतामेतिसंस्पर्शाच्चतिलस्यच ॥ ३६ ॥ तस्माच्चतर्पयेन्नित्यंपितृंस्तिलजलैर्बुधः ॥ दशभिश्चतिलैस्तावत्पितृणांप्रीतिरुत्तमा ॥ ३७ ॥ अग्निस्तंभभयाद्देवानचेच्छन्त्यतिविस्तरम् ॥ स्नात्वायस्तर्पयेन्नित्यंतिलमिश्रोदकैःपितॄन् ॥ ३८ ॥ नीलषंडविमोक्षेणत्वमावास्यातिलोदकैः ॥ वर्षासुदीपदानेनपितृणामनृणोभवेत् ॥ ३९ ॥ वत्सरैकममायांतुतर्पयेद्यस्तिलैःपितॄन् ॥ विनायकत्वमाप्नोतिसर्वदेवैःप्रपूज्यते ॥ ४० ॥ युगाद्यासुचसर्वासुयस्तिलैस्तर्पयेत्पितॄन् ॥ उक्तंयद्वाप्यमायांतुतस्माच्छतगुणाधिकम् ॥ ४१ ॥ अयनेविषुवेचैवराकामायांतथैवच ॥ तर्पयित्वापितृव्यूहंस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ४२ ॥ तथामन्वंतराख्यायामन्यस्यांपुण्यसंस्थितौ ॥ ग्रहणेचंद्रसूर्यस्यपुण्यतीर्थेगयादिषु ॥ ४३ ॥ तर्पयित्वापितॄन्यातिमाधवस्यनिकेतनम् ॥ तस्मात्पुण्याहकंप्राप्यतर्पयेत्पितृसंचयम् ॥ ४४ ॥ तर्पणंदेवतानांचपूर्वंकृत्वासमाहितः ॥ अधिकारीभवेत्पश्चात्पितृणांतर्पणेबुधः ॥ ४५ ॥ श्राद्धेभोजनकालेचपाणिनैकेनदापयेत् ॥ उभाभ्यांतर्पणेदद्याद्विधिरेषसनातनः ॥ ४६ ॥ दक्षिणाभिमुखोभूत्वाशुचिस्तुतर्पयेत्पितॄन् ॥ तृप्यतामितिवाक्येननामगोत्रेणवैपुनः ॥ ४७ ॥ अकृष्णैर्यत्तिलैर्मोहात्तर्पयेत्पितृसंचयम् ॥ भूम्यांददातियद्पोदाताचवजलेस्थितः ॥ ४८ ॥ वृथातद्दीयतेदानंनोपतिष्ठतिकस्यचित् ॥ स्थलेस्थित्वाजलेयस्तुप्रयच्छेदुदकंनरः ॥ ४९ ॥ नोपतिष्ठेत्पितृणांतुसलिलंतन्निरर्थकम् ॥ आर्द्रवासाजलेयस्तुकुर्यादुदकतर्पणम् ॥ ५० ॥ पितरस्तस्यतृप्यंतिसहदेवैस्सदानघ ॥ रजकैःक्षालितंवस्त्रमशुद्धंकवयोविदुः ॥ ५१ ॥ हस्तप्रक्षालनेनैवपुनर्वस्त्रंतुशुध्यति ॥ शुष्कवासाःशुचौदेशेस्थानेयत्तर्पयेत्पितॄन् ॥ ५२ ॥ ततोदशगुणोनैवतुष्यंतिपितरोध्रुवम् ॥ स्नानंसंध्यांचपाषाणेखड्गेवाताम्रभाजने ॥ ५३ ॥ तर्पणंकुरुतेयस्तुप्रत्येकंचशताधिकम् ॥ रौप्यांगुलीयंतर्जन्यांधृत्वायत्तर्पयेत्पितॄन् ॥ ५४ ॥ सर्वंचशतसाहस्रगुणंभवतिनान्यथा ॥ तथैवानामिकायांतुधृत्वास्वर्णांगुलींबुधः ॥ ५५ ॥ तर्पयेत्पितृसंदोहंलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ अंगुष्ठदेशिनीमध्येसव्य

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हस्तस्यखड्गकम् ॥ ५६ ॥ धृत्वानामिकयारत्नमंजलेरक्षयंफलं ॥ स्नानार्थमभिगच्छंतंदेवाःपितृगणैःसह ॥ ५७ ॥ वायुभूतानुगच्छंतितृषार्ताःसलिलार्थिनः ॥ निराशास्तेनिवर्तंतेवस्त्रनिष्पीडनेनच ॥ ५८ ॥ तस्मान्नपीडयेद्वस्त्रमकृत्वापितृतर्पणम् ॥ तिस्रःकोट्योऽर्धकोटीचयानिलोमानिमानुषे ॥ ५९ ॥ स्रवंतिसर्वतीर्थानितस्मान्नपरिपीडयेत् ॥ देवाःपिबंतिशिरसिश्मश्रुतःपितरस्तथा ॥६०॥ चक्षुषोरपिगंधर्वाअधस्तात्सर्वजंतवः ॥ देवाःपितृगणाःसर्वेगंधर्वाजंतवस्तथा ॥ ६१ ॥ स्नानमात्रेणतुष्यंतिस्नानात्पापंनविद्यते ॥ नित्यस्नानंचयःकुर्यात्सनरःपुरुषोत्तमः ॥ ६२ ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोनाकलोकेमहीयते ॥ स्नानंतर्पणपर्यंतंदेवामहर्षयोविदुः ॥ ६३ ॥ अतःपरंचदेवानांपूजनंकारयेद्बुधः ॥ गणेशंपूजयेद्यस्तुविघ्नस्तस्यनजायते ॥ ६४ ॥ आरोग्यार्थंचसूर्यंचधर्ममोक्षायमाधवम् ॥ शिवंचकृत्यकामार्थंसर्वकामायचंडिकाम् ॥ ६५ ॥ देवांस्तुपूजयित्वातुवैश्वदेवबलिंचरेत् ॥ वह्निकार्यंततःकृत्वायज्ञंब्राह्मणतर्पणम् ॥ ६६॥ देवानांसर्वसत्वानांपुनस्त्रिविष्टपंव्रजेत् ॥ गतागतंस्थिरंकृत्वाकामान्मोक्षंसुखंदिवम् ॥ ६७॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेननित्यंकर्माणिकारयेत् ॥ नारदउवाच ॥ किमर्थंचजलंतातदेवाःपितृगणैःसह ॥ ६८ ॥ नप्राप्नुवंतिसर्वज्ञलभंतेमानवायथा ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पुरासृष्टंमयातोयंसर्वदेवमयामृतम् ॥ ६९ ॥ तस्यैवरक्षणार्थंचरक्षायक्षाधनुर्धराः ॥ घ्नंतितेपितरंदेवमस्मद्वाक्यान्नमानुषम् ॥ ७० ॥ पशवःपक्षिणःकीटामर्त्यलोकेव्यवस्थिताः ॥ मर्त्यजाताश्चदेवायेतथैवमानुषाध्रुवम् ॥ ७१ ॥ तर्पयित्वागुरुंनित्यंसुरलोकेप्रतिष्ठिताः ॥ अस्नायीचमलंभुंक्तेअजपीपूयशोणितम् ॥ ७२ ॥ अकृत्वातर्पणंनित्यंपितृहाचोपजायते ॥ ब्रह्महत्यासमंपापंदेवानामप्यपूजने ॥ ७३ ॥ सन्ध्याकृत्यमकृत्वाचसूर्यंहंतिचपापकृत् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ब्राह्मणस्यसदाचारक्रमंब्रूहिचकर्मणाम् ॥ ७४ ॥ इतरेषांचवर्णानांप्रवृत्तमखिलंवद ॥ ब्रह्मोवाच ॥ आचाराल्लभतेचायुराचाराल्लभतेसुखम् ॥७५॥ आचारात्स्वर्गमोक्षंचआचारोहंत्यलक्षणम् ॥ अनाचारोहिपुरुषोलोकेभवतिनिंदितः ॥ ७६ ॥ दुःखभागीचसततंव्याधितोल्पायुरेवच ॥ नरकेनियतंवासोह्यनाचारान्नरस्यच ॥७७॥ आचाराच्चपरंलोकमाचारंशृणुतत्त्वतः ॥ गोमयेनगृहेनित्यंप्रकुर्यादुपलेपनम् ॥ ७८ ॥ प्रक्षालयेत्ततःपीठंकाष्ठंपात्रंशिलातलम् ॥ भस्मनाकांस्यपात्रंतुताम्रमम्लेनशुध्यति ॥ ७९ ॥ शिलापात्रंतुतैलेनफालंगोवालकेनतु ॥ स्वर्णरौप्यादिपात्रंतुजलमात्रेणशुध्यति ॥८०॥ अग्निनालोहपात्रंतुपाकप्रक्षालनेनतु ॥ खननाद्दाहनाच्चैवउपलेपनधावनात् ॥८१॥ पर्जन्यवर्षणाच्चैवभूरमेध्याविशुध्यति ॥ तैजसानांमणीनांचसर्वस्याश्ममयस्यच ॥ ८२ ॥ भस्मभिर्मृत्तिकाभिश्चशुद्धिरुक्तामयापुरा ॥ शय्याभार्याशिशुर्वस्त्रमुपवीतंकमंडलुः ॥ ८३ ॥ आत्मनःकथिताश्शुद्धानपरेषांकदाचन ॥ नभुंजीतैकवस्त्रेणनस्नायादेकवाससा ॥ ८४ ॥ नधारयेत्परस्यैवंस्नानवस्त्रंकदाचन ॥ संस्कारंकेशदंतानां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रातरेवसमाचरेत् ॥ ८५ ॥ गुरूणांचनमस्कारंनित्यमेवसमाचरेत् ॥ हस्तपादेमुखेचैवपंचार्द्रोभोजनंचरेत् ॥ ८६ ॥ पंचार्द्रकस्तुभुंजानःशतंवर्षाणिजी
वति ॥ देवतानांगुरोराज्ञांस्नातकाचार्ययोरपि ॥ ८७ ॥ नाक्रामेत्कामतश्छायांविप्रस्यदीक्षितस्यच ॥ गोगणंदैवतंविप्रंघृतंमधुचतुष्पथम् ॥ ८८ ॥
प्रदक्षिणंप्रकुर्वीतप्रख्यातांश्चवनस्पतीन् ॥ गोविप्रावग्निविप्रौचविप्रौद्वौदंपतीतथा ॥ ८९ ॥ तयोर्मध्येनगच्छेतस्वर्गस्थोपिपतेद्ध्रुवम् ॥ उच्छिष्टोनस्पृशे
दग्निंब्राह्मणंदैवतंगुरुम् ॥ ९० ॥ स्वशीर्षंपुष्पवृक्षंचयज्ञवृक्षमधार्मिकम् ॥ त्रीणितेजांसिनोच्छिष्टउदीक्षेतकदाचन ॥ ९१ ॥ सूर्याचंद्रमसावेवंनक्षत्रा
णिचसर्वशः ॥ नेक्षेद्द्विप्रंगुरुंदेवंराजानंयतिनांवरम् ॥ ९२ ॥ योगिनंदेवकर्माणंधर्माणांकथकंद्विजम् ॥ नदीनांचप्रतीरेचपत्युश्चसरितांतथा ॥ ९३ ॥
यज्ञवृक्षस्यमूलेचउद्यानेपुष्पवाटके ॥ शरीरस्यमलत्यागंनकुर्याज्जीवनेतथा ॥ ९४ ॥ विप्रस्यायतनेगोष्ठेरम्येराजपथेषुच ॥ नक्षौरंकारयेद्धीरः कुजस्या
ह्निकदाचन ॥ ९५ ॥ मलंनधारयेद्दंतेनखंनवदनेक्षिपेत् ॥ तैलाभ्यंगंनकुर्वीतवासरेरविभौमयोः ॥ ९६ ॥ स्वगात्रासनयोर्वाद्यंगुरोरेकासनादनम् ॥ नहरे
च्छ्रोत्रियस्वंचदेवस्यापिगुरोरपि ॥ ९७ ॥ राज्ञस्तपस्विनांचैवपंगोरंधस्ययोषितः ॥ पंथादेयोब्राह्मणायगोभ्योराजभ्यएवच ॥ ९८ ॥ रोगिणेभारतप्ताय
गुर्विण्यैदुर्बलायच ॥ विवादंनचकुर्वीतनृपविप्रचिकित्सकैः ॥९९॥ ब्राह्मणंगुरुपत्नींचदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ पतितंकुष्ठसंयुक्तंचांडालंचगवाशिनम्॥१००॥
निर्धूतंज्ञानहीनंचदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ स्त्रियंदुष्टांचदुर्वृत्तामपवादप्रदायिनीम् ॥ १ ॥ कुकर्मकारिणींदुष्टांसदैवकलहप्रियाम् ॥ प्रमत्तामधिकांगी
श्चनिर्लज्जांवाह्यचारिणीम् ॥ २ ॥ व्ययशीलामनाचारांदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ मलिनांनाभिवंदेतगुरुपत्नींकदाचन ॥ ३ ॥ नस्पृशेत्तांचमेधावी
स्पृष्ट्वास्नानेनशुद्ध्यति ॥ सतयासहकेलिंचवर्जयेच्चसदैवहि ॥ ४ ॥ शृणुयाच्चवचोनूनंनपश्येच्चगुरोःस्त्रियम् ॥ वधूंपुत्रस्यभ्रातुश्चस्वपुत्रीं
युवतींध्रुवम् ॥ ५ ॥ अन्यांचगुरुपत्नींचनेक्षेत्स्पर्शंनकारयेत् ॥ ताभिःसहकथालापंतथाभ्रूभंगदर्शनम् ॥ ६ ॥ कलहंनिस्त्रपांवाणींसदैवपरिवर्जयेत्॥
नदद्याच्चसदापादंतुषांगारास्थिभस्मसु ॥ ७ ॥ कार्पासास्थिषुनिर्माल्येचितिकाष्ठेचितौगुरौ ॥ शुष्कंमीनंनभक्षेतपूतिगंधिममेध्यकम् ॥८॥ विघसंचान्यदु
च्छिष्टंपाकार्थंचपरस्यच ॥ नस्थातव्यंनगंतव्यंक्षणमप्यसतासह ॥ ९ ॥ नतिष्ठेच्चक्षणंधीरोदीपच्छायेकलिद्रुमे ॥ अस्पृश्यैस्सहचालापंपतितैःकुपितैः
सह ॥ ११० ॥ नकुर्यात्क्षणमात्रंतुकृत्वागच्छेच्चरौरवम् ॥ कनिष्ठंनाभिवंदेतपितृव्यंमातुलंतथा ॥ ११ ॥ उत्थायचासनंदद्यात्कृतांजल्यग्रतः
स्थितः ॥ तैलाभ्यक्तंतथोच्छिष्टमार्द्रवस्त्रंचरोगिणम् ॥ १२ ॥ पारावारगतोद्विग्नंवहंतंनाभिवादयेत् ॥ यज्ञस्यांतर्गतंनष्टंक्रीडंतंस्त्रीजनैःसह ॥ १३ ॥
वालक्रीडागतंचापिपुष्पयुक्तंकुशैर्युतम् ॥ शिरःप्रावृत्यकर्णौवाअप्सुमुक्तशिखोपिवा ॥ १४ ॥ अकृत्वापादयोःपूजांनाचामेद्दक्षिणामुखः ॥ उपवीतविहीन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वनग्नकोमुक्तकच्छकः॥१५॥एकवस्त्रपिधानश्चआचांतोनैवशुध्यति ॥ मध्यमाभिर्मुखंपूर्वंतिसृभिःसमुपस्पृशेत्॥१६॥अंगुष्ठदेशिनीभ्यांचनासांचतदनंतरम् ॥ अंगुष्ठानामिकाभ्यांचचक्षुषीसमुपस्पृशेत् ॥ १७ ॥ कनिष्ठांगुष्ठतश्श्रोत्रेनाभिमंगुष्ठकेनतु ॥ तलेनहृदयंन्यस्यसर्वाभिमस्तकोपरि ॥ १८ ॥ बाहूचाग्रेणसंस्पृश्यततःशुद्धोभवेन्नरः ॥ अनेनाचमनंकृत्वामानवःप्रयतोभवेत् ॥ १९ ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तःस्वर्गेचाक्षयमश्नुते ॥ प्राणस्त्रिपुटशृंग्याचव्यानोपानश्चमुद्रया ॥१२०॥ समानस्तुसमस्ताभिरुदानस्तर्जनींविना ॥ नागःकूर्मश्चकृकरोदेवदत्तोधनंजयः ॥२१॥ उपप्रीणंतुतेप्रीतायेभ्योभूमौप्रदीयते ॥ शयनंचार्द्रपादेनशुष्कपादेनभोजनम् ॥ २२ ॥ नांधकारेचशयनंभोजनंनैवकारयेत् ॥ पश्चिमेदक्षिणेचैवनकुर्याद्दंतधावनम् ॥ २३ ॥ उत्तरेपश्चिमेचैवनस्वपेद्धिकदाचन ॥ स्वप्नादायुःक्षयंयातिब्रह्महापुरुषोभवेत् ॥ २४ ॥ नकुर्वीतततःस्वप्नंशस्तंचपूर्वदक्षिणम् ॥ आयुष्यंप्राङ्मुखोभुंक्तेयशस्यंदक्षिणामुखः ॥ २५ ॥ श्रियंप्रत्यङ्मुखोभुंक्तेयशोभुङ्क्तउदङ्मुखः ॥ प्राच्यांनरोलभेदायुर्याम्यांप्रेतत्वमश्नुते॥ २६ ॥ वारुणेचभवेद्रोगीआयुर्वित्तंतथोत्तरे॥ देवानामेकभुक्तंतुद्विभुक्तंस्यान्नरस्यच॥ २७॥ त्रिभुक्तंप्रेतदैत्यस्यचतुर्थंकौणपस्यतु ॥ निरामिषंहविर्देवामत्स्यमांसादिमानुषाः ॥२८॥ पूतिपर्युषितंदुष्टमन्येभुंजंत्यनावृताः ॥ स्वर्गेस्थितानामिहजीवलोकेचत्वारितेषांहृदयेचसंति ॥२९॥ दानंप्रशस्तंमधुराचवाणीदेवार्चनंब्राह्मणतर्पणंच ॥कार्पण्यवृत्तिस्वजनेषुनिंदाकुचेलतानीचजनेषुभक्तिः॥१३०॥अतीवरोषःकटुकाचवाणीनरस्यचिह्नंनरकागतस्य ॥ नवनीतोपमावाणीकरुणाकोमलंमनः ॥३१॥ धर्मबीजप्रसूतानामेतत्प्रत्यक्षलक्षणम् ॥ दयादरिद्रहृदयंवचःक्रकचकर्कशम् ॥ ३२ ॥ पापबीजप्रसूतानामेतत्प्रत्यक्षलक्षणम् ॥ श्रावयेच्छृणुयाद्वापिसदाचारादिकंनरः॥३३॥आचारादेःफलंलब्ध्वापापात्पूतोऽच्युतोदिवि ॥१३४॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसदाचारवर्णनंनामैकोनपञ्चाशोऽध्यायः॥४९॥

॥ भीष्मउवाच ॥ यत्पुण्यमधिकंलोकेसर्वदासर्वसंमतम् ॥ तद्वदस्वेच्छयाविप्रयत्कृतंपूर्वपूर्वकैः॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एकदातुद्विजाःसर्वेव्यासशिष्यास्सहादरात् ॥ व्यासंप्रणम्यपप्रच्छुधर्मंमांचयथाभवान् ॥ २ ॥ द्विजाऊचुः ॥ पुण्यात्पुण्यतमंलोकेसर्वधर्मेषुचोत्तमम् ॥ किंकृत्वामानवा स्वर्गंभुंजतेचाक्षयंवद ॥ ३ ॥ लभ्यंचाकष्टकंशुद्धंवर्णानांमर्त्यवासिनाम् ॥ गुरूणांचलघूनांचसाध्यमेकक्रतुंवद ॥ ४ ॥ यद्यत्कृत्वाचदेवानांपूज्योनाकेभवेन्नरः ॥ तत्तद्वदचनोब्रह्मन्प्रसादीभवधर्मतः॥५॥ व्यासउवाच ॥ पंचाख्यानंवदिष्यामिशृणुध्वंतत्रपूर्वतः ॥ पंचानामेककंकृत्वाविंदेन्मोक्षंदिवंयशः॥ ६ ॥ पित्रोरर्चाऽथपत्युश्चसाम्यंसर्वजनेषुच ॥ मित्राद्रोहोविष्णुभक्तिरेतेपंचमहामखाः ॥ ७ ॥ प्राक्पित्रोरर्चयाविप्रायद्धर्मंसाधयेन्नरः ॥ नतत्क्रतुशतैरेवतीर्थयात्रादिभिर्भुवि ॥ ८ ॥ पिताधर्मःपितास्वर्गःपिताहिपरमंतपः ॥ पितरिप्रीतिमापन्नेप्रीयंतेसर्वदेवताः ॥ ९ ॥ पितरोयस्यतृप्यंतिसेवयाचगुणेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

च ॥ तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिवर्तते ॥ १० ॥ सर्वतीर्थमयीमातासर्वदेवमयःपिता ॥ मातरंपितरंचैवयस्तुकुर्यात्प्रदक्षिणम् ॥ ११ ॥ प्रदक्षिणीकृ
तातेनसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ जानुनीचकरौयस्यपित्रोःप्रणमतःशिरः ॥ १२ ॥ निपतंतिपृथिव्यांचसोक्षयंलभतेदिवं ॥ तयोश्चरणयोर्यावद्रजाश्चिह्नानिमस्त
के ॥ १३ ॥ प्रतीकेचविलग्नानितावत्पूतःसुतस्तयोः ॥ पादारविंदसलिलंयःपित्रोःपिबतेसुतः ॥ १४ ॥ तस्यपापक्षयंयातिजन्मकोटिशतार्जितं ॥
धन्योसौमानवोलोकेपूतोसौसर्वकल्मषात् ॥ १५ ॥ विनायकत्वमाप्नोतिजन्मनैकेनमानवः ॥ पितरौलंघयेद्यस्तुवचोभिःपुरुषाधमः ॥ १६ ॥ निरये
चवसेत्तावद्यावदाभूतसंप्लुवं ॥ पित्रोरनर्चनंकृत्वाभुंक्तेयस्तुसुताधमः ॥ १७ ॥ क्रिमिकूपेथनरकेकल्पांतमुपतिष्ठति ॥ रोगिणंचापिवृद्धंचापितरंवृत्तिकर्शि
तम् ॥ १८ ॥ विकलंनेत्रकर्णाभ्यांत्यक्त्वागच्छेच्चरौरवम् ॥ अंत्यजातिषुम्लेच्छेषुचांडालेष्वपिजायते ॥ १९ ॥ पित्रोरपोषणंकृत्वासर्वपुण्यक्षयोभवे
त् ॥ नाराध्यपितरौपुत्रस्तीर्थदेवान्भजन्नपि॥२०॥तयोर्नफलमाप्नोतिकीटवद्भ्रमतेमहीम् ॥ कथयामिपुरावृत्तंविप्राःशृणुतयत्नतः॥२१॥ यंश्रुत्वानपुनर्मोहं
प्रयास्यथपुनर्भुवि ॥ पुरासीच्चद्विजःकश्चिन्नरोत्तमइतिस्मृतः ॥ २२ ॥ स्वपितरावनादृत्यगतोसौतीर्थसेवया ॥ ततःसर्वाणितीर्थानिगच्छतोब्राह्मणस्य
च ॥ २३ ॥ आकाशेस्नानचेलानिप्रशुष्यंतिदिनेदिने ॥ अहंकारोऽविशत्तस्यमानसेब्राह्मणस्यच ॥ २४ ॥ मत्समोनास्तिवैकश्चित्पुण्यकर्मामहायशाः ॥
इत्युक्तेचाननेतस्यअहदच्चबकस्तदा ॥ २५ ॥ क्रोधाच्चैवेरितस्तस्यसशशापद्विजोबकम् ॥ पपातचबकःपृथ्व्यांसभस्मीभूतविग्रहः ॥ २६ ॥ भीर्द्वि
जेंद्रंमहामोहःप्राविशच्चांतकर्मणि ॥ ततःपापाच्चविप्रस्यचेलंखंचनगच्छति ॥ २७ ॥ विषादमगमत्सद्यस्ततःखेतमुवाचह ॥ गच्छवाडवचांडालंमूकंपरमधा
र्मिकम् ॥ २८ ॥ तत्रधर्मंचजानीषेक्षेमंतेतद्वचोभवेत् ॥ खाच्चतद्वचनंश्रुत्वागतोसौमूकमंदिरम् ॥ २९ ॥ शुश्रूषंतंचपितरौसर्वारंभान्ददर्शसः ॥ ददतंशीत
कालेचसम्यगुष्णंजलंतयोः ॥ ३० ॥ तैलतापनतांबूलंतथातूलवतींपटीम् ॥ नित्याशनंचमिष्टान्नंदुग्धखंडंतथैवच ॥ ३१ ॥ दापयंतंवसंतेचमधुमालां
सुगंधिकां ॥ अन्यानियानिभोग्यानिकृत्यानिविविधानिच ॥ ३२ ॥ उष्णेचावीजयत्सोपिनित्यंचपितरावपि ॥ ततस्तयोःप्रचर्यांचकृत्वाभुंक्तेथसर्व
दा ॥ ३३ ॥ श्रमस्यवारणंकुर्यात्संतापस्यतथैवच ॥ एभिःपुण्यैःस्थितोविष्णुस्तस्यगेहोदरेचिरम् ॥ ३४ ॥ अंतरिक्षेचक्रीडंतमाधारस्तंभवर्जिते ॥
तस्यापिभवनेनित्यंस्थितंत्रिभुवनेश्वरं ॥ ३५ ॥ ॥ विप्ररूपधरंकांतंनान्यैर्भूतंचसत्परम् ॥ तेजोमयंमहासत्वंशोभयंतंचमंदिरं ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वा
विस्मयमापन्नोविप्रःप्रोवाचमूककम् ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ ॥ आसन्नंचममागच्छत्वयैवेच्छामिशाश्वतं ॥ ३७ ॥ हितंमेसर्वलोकानांतत्वतोवक्तुमर्ह
सि ॥ ॥ मूकउवाच ॥ ॥ पित्रोरर्चांकरोम्यद्यकथमायामितेंतिकं ॥ ३८ ॥ अर्चयित्वातुपितरौकृत्यंतेकरवाणिवै ॥ तिष्ठमेद्वारदेशेचआतिथ्यंते

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

करोम्यहम् ॥ ३९ ॥ इत्युक्तेचैवचांडालेचुकोपब्राह्मणस्तदा ॥ ब्राह्मणंमांपरित्यज्यकिंकार्यमधिकंतव ॥ ४० ॥ ॥ मूकउवाच ॥ किंकुप्यसिवृथावि
प्रनबकोहंतवाधुना ॥ कोपस्सिद्ध्यतितेतावद्बकेनान्यत्रकिंचन ॥ ४१ ॥ गगनेस्नानशाटीतेनशुष्यतिनतिष्ठति ॥ वचनंखात्ततःश्रुत्वामद्गृहंचागतोभवा
न् ॥ ४२ ॥ तिष्ठतिष्ठवदिष्यामिनोचेद्गच्छपतिव्रतां ॥ तांचदृष्ट्वाद्विजश्रेष्ठदयितंतेफलिष्यति ॥४३॥ ततस्तस्यगृहाद्विष्णुर्द्विजरूपधरोविभुः ॥ विनिस्सृ
त्यद्विजंप्राहगेहंतस्याःप्रयाम्यहं ॥४४॥ सविमृश्यद्विजश्रेष्ठस्तेनसार्धंचचालह ॥ गच्छंतंतमुवाचेदंहरिंविप्रोतिविस्मितः ॥ ४५ ॥ किमर्थंचत्वयाविप्रचां
डालस्यगृहोदरे ॥ सदासंस्थीयतेतातयोषाजनवृतेमुदा ॥ ४६ ॥ ॥हरिरुवाच ॥ इदानींमानसंशुद्धंनभूतंभवतोध्रुवम् ॥ पतिव्रतादिकंदृष्ट्वापश्चाज्ज्ञास्यासि
मांकिल ॥ ४७ ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ पतिव्रताचकातातकिंवातस्याश्श्रुतंमहत् ॥ येनाहंतत्रगच्छामिकारणंवदमेद्विज ॥ ४८ ॥ ॥ हरिरुवाच ॥ नदीनां
जाह्नवीश्रेष्ठाप्रमदानांपतिव्रता ॥ मनुष्याणांप्रजापालोदेवानांचजनार्दनः ॥४९॥ पतिव्रताचयानारिपत्युर्नित्यंहितेरता ॥ कुलद्वयस्यपुरुषान्नृद्धरेत्साशतं
शतं ॥ ५० ॥ स्वर्गंभुनक्तितावच्चयावदाभूतसंप्लवं ॥ स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्वास्याःसार्वभौमोनृपःपतिः ॥ ५१ ॥ अस्यैवमहिषीभूत्वासुखंविंदेदनंतरं ॥ पुनः
पुनःस्वर्गराज्यंतस्यतस्यानसंशयः ॥ ५२ ॥ एवंजन्मशतंप्राप्यअंतेमोक्षोभवेद्ध्रुवम् ॥ विप्रउवाच ॥ पतिव्रताभवेत्कावातस्याःकिंवाचलक्षणं ॥ ५३ ॥
ब्रूहिमेद्विजशार्दूलयथाजानामितत्त्वतः ॥ ॥ हरिरुवाच ॥ पुत्राच्छतगुणंस्नेहाद्राजानंचभयादथ ॥ ५४ ॥ आराधयेत्पतिंशौरिंयापश्येत्सापतिव्रता ॥ का
र्येदासीरतौवेश्याभोजनेजननीसमा ॥ ५५ ॥ विपत्सुमंत्रिणीभर्तुःसाचभार्यापतिव्रता ॥ भर्तुराज्ञांनलंघेद्यामनोवाक्कायकर्मभिः ॥ ५६ ॥ भुक्तेपत्यौसदा
चात्तिसाचभार्यापतिव्रता ॥ यस्यांयस्यांतुशय्यायांपतिःस्वापितियत्नतः ॥५७॥ तत्रतत्रचसाभर्तुरर्चांकरोतिनित्यशः ॥ नैवमत्सरमायातिनकार्पण्यंनमा
निनी ॥ ५८ ॥ मानेऽमानेसमानंचयापश्येत्सापतिव्रता ॥ सुवेषंयानरंदृष्ट्वाभ्रातरंपितरंसुतं ॥ ५९ ॥ मन्यतेचपरंसाध्वीसाचभार्यापतिव्रता ॥ तांगच्छद्वि
जशार्दूलवदकामंयथातव ॥ ६० ॥ तस्यपत्न्योऽप्यतिष्ठंतितन्मध्येवरवर्णिनी ॥ रूपयौवनसंपन्नादयायुक्तायशस्विनी ॥ ६१ ॥ शुभानामेति
विख्यातागत्वातांपृच्छतेहितं ॥ एवमुक्त्वातुभगवांस्तत्रैवांतरधीयत ॥ ६२ ॥ तस्यैवादृश्यतांदृष्ट्वाविस्मितोभूद्द्विजस्तदा ॥ सचसाध्वीगृहंगत्वा
पप्रच्छाथपतिव्रतां ॥६३॥अतिथेर्वचनंश्रुत्वागृहान्निःसृत्यसंभ्रमात् ॥ दृष्ट्वाद्विजसतीतत्रद्वारदेशेस्थिताभवत् ॥ ६४ ॥ तांचदृष्ट्वाद्विजश्रेष्ठउवाचव
चनंमुदा ॥ प्रियंममहितंब्रूहियथादृष्टंत्वमेवहि ॥ ६५ ॥ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ सांप्रतंपत्युरर्चास्तिनचास्माकंस्वतंत्रता ॥ पश्चात्कार्यंकरिष्यामिगृ
हाणातिथ्यमद्यवै ॥ ६६ ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ ममदेहेक्षुधानास्तिपिपासाद्यनचश्रमः ॥ अभीष्टंवदकल्याणिनोचेच्छापंददामितेः ॥ ६७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तमुवाचतदासापिनवकोहंद्विजोत्तम ॥ गच्छधर्मतुलाधारंपृच्छतंतेहितंद्विज ॥ ६८ ॥ इत्युक्तासामहाभागाप्रययौचगृहोदरम् ॥ तत्रापश्यद्द्विजो
विप्रंयथाचांडालवेश्मनि ॥ ६९ ॥ विमृश्यविस्मयापन्नस्तेनसार्धंययौद्विजः ॥ तिष्ठंतंचद्विजंतंचसोपश्यद्धृष्टमानसम् ॥ ७० ॥ सचोवाचमु
दाविप्रंदृष्ट्वातंतांसतींचसः ॥ देशांतरेचयद्वृत्तंतयाचकथितंकिल ॥ ७१ ॥ कथंजानातिमद्वृत्तंचांडालोपिपतिव्रता ॥ अतोमेविस्मयस्तातकिमाश्चर्यं
परंमहत् ॥ ७२ ॥ हरिरुवाच ॥ ज्ञायतेकारणंतातसर्वेषांभूतभावनैः ॥ अतिपुण्यात्सदाचाराद्यतस्त्वंविस्मयंगतः ॥ ७३ ॥ किमुक्तश्चतयात्वं
चवदतत्सांप्रतंमुने ॥ विप्रउवाच ॥ प्रष्टुंधर्मंतुलाधारंसाचमांसमुपादिशत् ॥ ७४ ॥ हरिरुवाच ॥ आगच्छमुनिशार्दूलअहंगच्छामितंप्रति ॥ गच्छं
तंचहरिंप्राहतुलाधारःक्वतिष्ठति ॥ ७५ ॥ हरिरुवाच ॥ जनानांनिकरोयत्रबहुद्रव्यसुविक्रये ॥ विक्रीणातिचक्रीणातितुलाधारस्ततस्ततः ॥ ७६ ॥ जनोय
वान्रसंस्नेहंकूटमन्नस्यसंचयं ॥ सर्वंतस्यमुखादेवगृह्णातिचददात्यपि ॥ ७७ ॥ सत्यंत्यक्त्वानृतंकिंचित्प्राणांतेसमुपस्थिते ॥ नोक्तंनरवरश्रेष्ठस्तेनधर्मंतुला
धरः ॥ ७८ ॥ इत्युक्तेतुतमद्राक्षीद्विक्रीणंतंरसान्बहून् ॥ मलपंकधरंमर्त्यैर्दंतकुड्मलपंकिलम् ॥ ७९ ॥ तत्रवस्तुधनोत्थांचभाषंतंविविधांगिरम् ॥ वृतंबहु
विधैर्मर्त्यैःस्त्रीभिःपुंभिश्चसर्वतः ॥ ८० ॥ कथंकथमितिप्राहसतंमधुरयागिरा ॥ धर्मस्यमेसमुद्देशंवदप्राप्तोऽतिकांहिते ॥ ८१ ॥ तुलाधारउवाच ॥ याव
ज्जनाःप्रतिष्ठंतिममैवसन्निधौद्विज ॥ तावन्मेस्वस्थतानास्तियावच्चरात्रियामकः ॥ ८२ ॥ तच्चोपदेशमादायगच्छधर्माकरंप्रति ॥ बकस्यमरणेदोषंखेच
वस्त्राविशोषणम् ॥ ८३ ॥ सर्वंतत्रचजानीषेसज्जनाद्रोहकंव्रज ॥ तत्रतस्योपदेशेनतवकामःफलिष्यति ॥ ८४ ॥ इत्युक्त्वातंतुलाधारःकरोतिक्रयविक्रयौ ॥
तथातातगमिष्यामिसज्जनाद्रोहकंप्रति ॥ ८५ ॥ तुलाधारसमुद्देशान्नजानामितदालयम् ॥ हरिरुवाच ॥ एह्यागच्छगमिष्यामित्वयासार्द्धंचतद्गृहम् ॥ ८६ ॥
अथवर्त्मनिगच्छंतमुवाचब्राह्मणोहरिं ॥ विप्रउवाच ॥ तुलाधारेचनस्नानंनदेवपितृतर्पणम् ॥ ८७ ॥ मलदिग्धंचगात्रंतुसर्वंचेलमलक्षणम् ॥ कथंजानातिमद्वृत्तं
देशांतरसमुद्भवम् ॥ ८८ ॥ अतोमेविस्मयस्तातसर्वंत्वंवदकारणम् ॥ हरिरुवाच ॥ सत्येनसमभावेनजितंतेनजगत्त्रयम् ॥ ८९ ॥ तेनातृप्यंतपितरोदेवा
मुनिगणैःसह ॥ भूतभव्यप्रवृत्तंचतेनजानातिधार्मिकः ॥ ९० ॥ नास्तिसत्यात्परोधर्मोनानृतात्पातकंपरम् ॥ विशेषेसमभावस्यपुरुषस्यानघस्यच ॥ ९१ ॥
अरौमित्रेप्युदासीनेमनोयस्यसमंव्रजेत् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ९२ ॥ एवंयोवर्ततेनित्यंकुलकोटिंसमुद्धरेत् ॥ सत्यंदमःशमश्चैवधै
र्यंस्थैर्यमलोभता ॥ ९३ ॥ अनाश्चर्यमनालस्यंतस्मिन्सर्वंप्रतिष्ठितम् ॥ तेनवैदेवलोकस्यनरलोकस्यसर्वशः ॥ ९४ ॥ वृत्तंजानातिधर्मज्ञस्तस्यदेहेस्थितो
हरिः ॥ लोकेतस्यसमोनास्तिसमःसत्यार्जवेषुच ॥ ९५ ॥ सचधर्ममयःसाक्षात्तेनैवधारितंजगत् ॥ द्विजउवाच ॥ ज्ञातंमेत्वत्प्रसादाच्चतुलाधारस्यकार

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णम् ॥ ९६ ॥ अद्रोहकस्ययद्वृत्तंतद्ब्रूहित्वंयदीच्छसि ॥ हरिरुवाच ॥ पुरैवराजपुत्रस्यकुलस्त्रीनवयौवना ॥ ९७ ॥ पत्नीवकामदेवस्यशचीववासवस्य च ॥ तस्यप्राणसमाभार्यासुन्दरीनामसुन्दरी ॥ ९८ ॥ अकस्मात्पार्थिवस्यैवकार्येगन्तुंसमुद्यतः ॥ मनसालोचितंतेनप्राणेभ्योपिगरीयसीम् ॥ ९९ ॥ कस्मिन्स्थानेस्थापयामियतोरक्षाभवेद्ध्रुवम् ॥ इत्यालोच्यैवसहसात्वागतोस्यगृहंप्रति ॥१००॥ उक्तंचताहृशंवाक्यंश्रुत्वासविस्मयंगतः ॥ नतातस्ते नचभ्रातानचाहंतवबान्धवः ॥ १०१ ॥ पितृमातृकुलस्यैवतस्यानहिसुहृज्जनः ॥ कथंचमद्गृहेतातस्थित्यास्वस्थोभविष्यसि ॥ २ ॥ एतस्मिन्नन्त रेतेनचोक्तंवाक्यंयथोचितम् ॥ लोकेत्वत्सहृशोनास्तिधर्मज्ञोविजितेन्द्रियः ॥ ३ ॥ सचाहतंचसर्वज्ञंवक्तुंनार्हसिदूषणम् ॥ त्रैलोक्यमोहिनींभार्यांकः पुमान्रक्षितुंक्षमः ॥ १०४ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ धरण्यांपरिविज्ञायत्वागतोहंतवान्तिकम् ॥ एषातिष्ठतुतेऽगारेव्रजामिनिजमन्दिरम् ॥ १०५ ॥ इत्युक्ते सपुनःप्राहनगरेऽस्मिन्प्रशोभने ॥ बहुकामुकसंपूर्णेकथंरक्षाभवेत्स्त्रियाः ॥ १०६ ॥ सचोवाचपुनस्तंचकुरुरक्षांव्रजाम्यहम् ॥ गृहस्थस्सङ्कटादाहधर्म स्यराजपुत्रकम् ॥ १०७ ॥ करोम्यनुचितंकार्यंस्वदास्यमुचितंहितम् ॥ सदाचैवेदृशीभार्यास्थातव्यामद्गृहेपितः ॥ १०८ ॥ अरक्षारक्षणेदेववदाभी ष्टंकुरुप्रियम् ॥ ममतल्पेमयासार्धंशयानंभार्ययासह ॥ १०९ ॥ मन्यसेदेवतंस्वंचेत्तिष्ठेन्नोचेत्तुगच्छतु ॥ क्षणंविमृश्यतंप्राहराजपुत्रःपुनस्तदा ॥ ११० ॥ बाढमेतद्वचस्तातयथाभीष्टंतथाकुरु ॥ ततोभार्याजगादाथअस्यवाक्याच्छिवाशिवम् ॥ १११ ॥ कर्तव्यंचनतेदोषआज्ञयाममसुंदरि ॥ एतदुक्त्वागतःसो पिभूपतेःशासनात्पितुः ॥ १२ ॥ अनंतरंक्षपापांचयदुक्तंचतथाकृतम् ॥ योषितोर्मध्यगःसोपिनित्यंस्वपितिधार्मिकः ॥ १३ ॥ धर्मान्नचलतेसोपिस्वभा र्यापरभार्ययोः ॥ संस्पर्शात्स्वस्त्रियश्चास्यकामाभिलषितंमनः ॥१४॥ तस्याःसंसर्गतश्चैवदुहितैवप्रमन्यते ॥ स्तनौतस्यास्तुपृष्ठेचलग्नौचपुनःपुनः ॥१५॥ बालकस्येवपुत्रस्यस्तनौमातुःसमन्यते ॥ तस्याअंगानिचांगेषुलग्नंतिचपुनःपुनः ॥ १६ ॥ ततोमातुस्सुतस्येवसोमन्यतदिनेदिने ॥ तस्ययोषासुसंस र्गोनिवृत्तस्त्वभवत्ततः ॥१७॥ एवंसंवत्सरस्यार्द्धेतत्पतिश्चागतःपुरं ॥ अपृच्छत्तंचलोकेषुतस्यावृत्तमथोदितम् ॥ १८ ॥ केचिद्भद्रंबोधयन्तोयुवानोपिसु विस्मिताः॥केचिदाहुस्त्वयादत्तातयासार्द्धंस्वपित्यसौ॥१९॥स्त्रीपुंसोरेकसंसर्गात्शांततातुकथंभवेत् ॥तस्यांयस्याभिलाषोस्तिनपृष्टस्सवदेद्युवा॥१२०॥ लोकानांकुश्रुतिर्वार्तातेनपुण्यबलाच्छुता ॥ जनापवादमोक्षार्थंबुद्धिस्तस्याभवच्छुभा ॥ २१ ॥ दारूणिस्वयमाहृत्याजिज्वलत्समहानलम् ॥ एतस्मि न्नंतरेतातराजपुत्रःप्रतापवान् ॥२२॥ आगमत्तद्गृहंसद्यःसोपश्यत्तंचयोषितम् ॥ प्रोत्फुल्लवदनांनारींप्रविषादगतंनरं ॥ २३ ॥ अनयोर्मानसंज्ञात्वाराजपु त्रोवदद्वचः ॥ किंनसंभाषसेमांचमित्रकंचिरमागतम् ॥२४॥ अब्रवीत्सोपिधर्मात्माराजपुत्रमनष्टधीः ॥ यत्कृतंदुष्करंकर्ममयात्वद्धितकारणात् ॥ २५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वंव्यर्थमहंमन्येजनानांचप्रवादतः ॥ अद्यवह्निमहंयास्येप्रपश्यंतुनरास्सुराः ॥ २६ ॥ इत्युक्त्वासमहाभागःप्रविवेशहुताशनम् ॥ विशतस्तस्यवह्नौनकु
सुमंचिकुरालये ॥ २७ ॥ नांगमस्यानलोधाक्षीन्नचवस्त्रंनकुंतलम् ॥ खेचदेवामुदासर्वेसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ २८ ॥ अपतन्पुष्पवर्षाणितस्यमूर्ध्निसमं
ततः ॥ यैर्यैश्चदुष्कृतंवाक्यंगदितंतावुभौप्रति ॥ २९ ॥ तेषांमुखेप्रजायंतेकुष्ठानिविविधानिच ॥ तत्रागत्यचदेवाश्चवह्नेराकृष्यतंमुदा ॥ १३० ॥ अपूज
यन्सुपुष्पैश्चमुनयोविस्मयंगताः ॥ सर्वैर्मुनिवरैरेवंमनुष्यैर्विविधैस्तदा ॥ ३१ ॥ अर्च्यतेतुमहातेजाःसचसर्वानपूजयत् ॥ सज्जनाद्रोहकंनामकृतंदेवा
सुरैर्नृभिः ॥ ३२ ॥ तस्यपादरजःपूतासस्यपूर्णाधराभवत् ॥ सुराश्चाहुश्चतंतत्रभार्यातेसंप्रगृह्यताम् ॥ ३३ ॥ एतस्यसदृशोलोकेनभूतोनभविष्यति ॥
नास्तीतिसांप्रतंपृथ्व्यांकामलोभाजितःपुमान् ॥ ३४ ॥ देवासुरमनुष्याणांरक्षसांमृगपक्षिणाम् ॥ कीटादीनांचसर्वेषांकामएषसुदुर्जयः ॥ ३५ ॥ कामा
ल्लोभात्तथाक्रोधान्नित्यंसत्त्वेषुजायते ॥ संसारबंधकःकामोह्यकामोनकचिद्भवेत् ॥ ३६ ॥ अनेनैवजितंसर्वंभुवनानिचतुर्दश ॥ अमुष्यहृदयेनित्यंवासुदे
वोमुदास्थितः ॥ ३७ ॥ एवंस्पृष्ट्वाथदृष्ट्वातंमनुष्याःसर्वकल्मषात् ॥ पूयंतेह्यनघाश्चैवलभंतेचाक्षयांदिवम् ॥ ३८ ॥ एवमुक्त्वाागतादेवाविमानै
श्चदिवंमुदा ॥ मनुष्याःप्रययुस्तुष्टादंपतीस्वगृहंतथा ॥ ३९ ॥ दिव्यंचक्षुस्तदातस्यचासीद्देवान्सपश्यति ॥ त्रैलोक्यस्यचवार्त्तांचजानाति
लीलयाभृशम् ॥ १४० ॥ ततस्तस्यचवीथ्यांचदृष्टस्तेनसहैवसः ॥ सपप्रच्छमुदातंचधर्मोद्देशंहितंवद ॥ ४१ ॥ ॥ सज्जनाद्रोहउवाच ॥
गच्छवाडबधर्मज्ञवैष्णवंपुरुषोत्तमम् ॥ तंचदृष्ट्वात्वभीष्टंतेसांप्रतंचफलिष्यति ॥ ४२ ॥ बकस्यनिधनंयद्वावस्त्रस्याशोषणंतथा ॥ जानीषेचाप
रोयश्चकामस्तेऽस्तिहृदिस्थितः ॥ ४३ ॥ एतच्छुत्वातुवचनमागतोवैष्णवंप्रति ॥ विष्णुरूपद्विजेनैवसार्द्धंतेनमुदाययौ ॥ ४४ ॥ अपश्यत्पुरुषंशुद्धंज्वलं
तंचपुरःस्थितम् ॥ सर्वलक्षणसंपूर्णंदीप्यमानंस्वतेजसा ॥ ४५ ॥ अब्रवीत्सचधर्मात्माध्यानस्थंचहरेःप्रियम् ॥ वदनोयद्यहृत्तंवैदूरात्त्वांचागतोह्यह
म् ॥ ४६ ॥ वैष्णवउवाच ॥ प्रसन्नस्तेसुरश्रेष्ठोदानवारीश्वरःसदा ॥ दृष्ट्वात्वांचमनोऽस्माकंहृष्यतीवाधुनाद्विज ॥ ४७ ॥ कल्याणंचातुलंतेद्यफलिष्यति
मनोरथः ॥ सुरवर्त्मनितेनित्यंचेलंशुष्यतिनान्यथा ॥ ४८ ॥ दृष्ट्वादेवंसुरश्रेष्ठंममगेहेहरिंस्थितम् ॥ इत्युक्तेवैष्णवेनाथसतुतंपुनरब्रवीत् ॥ ४९ ॥ क्वा
सौविष्णुःस्थितोनित्यंदर्शयाद्यप्रसादतः ॥ वैष्णवउवाच ॥ ॥ अस्मिन्देवगृहेरम्येप्रविश्यपरमेश्वरम् ॥ १५० ॥ तंदृष्ट्वाकिल्बिषाद्घोरान्मुच्यसे
जन्मबंधानत् ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्रविश्यसदनंप्रति ॥ ५१ ॥ अपश्यत्तंद्विजंविष्णुंतिष्ठंतंपद्मतल्पके ॥ शिरसैवप्रवंद्याथजग्राहचरणौमुदा ॥ ५२ ॥
प्रसादीभवदेवेशनज्ञातस्त्वंपुरामया ॥ इहामुत्रचदेवेशतवाहंकिंकरःप्रभो ॥ ५३ ॥ अनुग्रहश्चमेदृष्टोभवतोमधुसूदन ॥ रूपंतेद्रष्टुमिच्छामियदिचा

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तिकृपामयि ॥ ५४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ अस्तिमेत्वयिभूदेवप्रियत्वंचसदैवहि ॥ स्नेहात्पुण्यवतामेवदर्शनंकारितंमया ॥ ५५ ॥ दर्शनात्स्पर्शनाद्ध्या
नात्कीर्तनाद्भाषणात्तथा ॥ सकृत्पुण्यवतामेवस्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ ५६ ॥ नित्यमेवतुसंसर्गात्सर्वपापक्षयोभवेत् ॥ भुक्त्वासुखमनंतंचमद्देहेप्रविली
यते ॥ ५७ ॥ स्नात्वाचपुण्यतर्थेषुदृष्ट्वामांचैवसर्वतः ॥ दृष्ट्वापुण्यवतांदेशान्ममदेहेविलीयते ॥ ५८ ॥ कथयित्वाकथांपुण्यांलोकानामग्रतःसदा ॥
सचैवनरशार्दूलमद्देहेप्रविलीयते ॥ ५९ ॥ उपोष्यवासरेस्माकंश्रुत्वामच्चरितंध्रुवम् ॥ रात्रौजागरणंकृत्वामद्देहेप्रविलीयते ॥ १६० ॥ अत्यंतवोषणोनृत्य
गीतवाद्यादिकैस्सदा ॥ नामस्मरन्द्विजश्रेष्ठमद्देहेप्रविलीयते ॥ ६१ ॥ मद्भक्तस्तीर्थभूतश्चत्वमेवबकमारणात् ॥ यत्पापंतस्यमोक्षायसखेस्थित्वा
उवाचह ॥ ६२ ॥ गच्छमूकंमहात्मानंतीर्थंपुण्यवतांवरम् ॥ मूकस्यदर्शनात्तातसर्वेदृष्टामहाजनाः ॥ ६३ ॥ तेषांचदर्शनादेवतथासंभाषणा
न्मम ॥ ममसंपर्कभावाच्चमद्गृहंचागतोभवान् ॥ ६४ ॥ जन्मकोटिसहस्रेभ्योयस्यपापक्षयोभवेत् ॥ समांपश्यतिधर्मज्ञोयथातेनप्रसन्न
ता ॥ ६५ ॥ ममैवानुग्रहाद्वत्सअहंदृष्टस्त्वयानघ ॥ तस्माद्वरंगृहाणत्वंयत्तेमनसिवर्तते ॥ ६६ ॥ विप्रउवाच ॥ अस्माकंसर्वथाना
थमानसंत्वयितिष्ठतु ॥ त्वदृतेसर्वलोकेशकदाचिन्नतुरोचताम् ॥ ६७ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ यस्मादेतादृशीबुद्धिःस्फुरतेतेसदानघ ॥
तस्मान्मत्सदृशान्भोगान्मद्देहेसंप्रलप्स्यसे ॥ ६८ ॥ किंतुतेपितरौपूजामाप्नुतोनत्वयानघ ॥ पूजयित्वातुपितरौपश्चाद्यास्यसिमत्तनुम् ॥ ६९ ॥
तयोर्निश्श्वासवातेनमन्युनाचभृशंपुनः ॥ तपःक्षरतितेनित्यंतस्मात्पूजयतौद्विज ॥ १७० ॥ मन्युर्निपततेयस्मिन्पुत्रेपित्रोश्चनित्यशः ॥ तन्निरयंनबाधेहं
नधातानचशंकरः ॥७१॥ तस्मात्वंपितरौगच्छकुरुपूजांप्रयत्नतः ॥ ततस्त्वंहितयोरेवप्रसादान्मत्पदंव्रज ॥ ७२ ॥ इत्युक्तेतुद्विजश्रेष्ठःपुनराहजगद्गुरुम् ॥
प्रसन्नोयदिमेनाथरूपंस्वंदर्शयाच्युत ॥ ७३ ॥ ततोद्विजप्रणयतःप्रसन्नहृदयोवशी ॥ रूपंस्वंदर्शयामासब्रह्मण्योब्रह्मकर्मणे ॥ ७४ ॥ शंखचक्रगदापद्मधा
रणंपुरुषोत्तमम् ॥ कारणंसर्वलोकस्यतेजसापूरयज्जगत् ॥ ७५ ॥ प्रणम्यदंडवद्विप्रउवाचपुनरच्युतम् ॥ अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेचक्षुषीशिवे ॥ ७६ ॥ अ
द्यमेचकरौश्लाघ्यौधन्योहंजगदीश्वर ॥ अद्यमेपुरुषायांतिब्रह्मलोकंसनातनम् ॥७७॥ नंदंतिबांधवामेद्यत्वत्प्रसादाज्जनार्दन ॥ इदानींचप्रसिद्धामेसर्वेचैवमनो
रथाः ॥ ७८ ॥ किंतुमेविस्मयोनाथमूकादिज्ञानिनोभृशम् ॥ कथंजानंतिमद्वृत्तंदेशांतरमुपस्थितम् ॥ ७९॥ तस्यगेहोदराकाशेस्थितोविप्रोतिशोभनः ॥
तथापतिव्रतागेहेतुलाधारशिरस्यपि ॥१८०॥ तथामित्राद्रोहकस्यत्वंचवैष्णवमंदिरे ॥ अनुग्रहाच्चमेविप्रतत्वतोवक्तुमर्हसि ॥८१॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
पित्रोर्भक्तःसदामूकःपतिव्रताशुभाचसा ॥ सत्यवादीतुलाधारःसमःसर्वजनेषुच ॥ ८२ ॥ लोभकामजिदद्रोहोमद्भक्तोवैष्णवःस्मृतः॥संप्रीतोहंगुणैरेषांतिष्ठा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म्यावसथेमुदा ॥ ८३ ॥ भारतीकमलाभ्यांचसहितोद्विजसत्तम ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ महापातकिसंसर्गान्नराश्चैवातिपातकाः ॥ ८४ ॥ इतिजल्पंतिधर्मज्ञाः
स्मृतिशास्त्रेषुसर्वदा ॥ पुराणागमवेदेषुकथंत्वंतिष्ठसेगृहे ॥८५॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कल्याणानांचसर्वेषांकर्त्तामूकोजगत्त्रये ॥ वृत्तस्थोयोपिचण्डलस्तदेवा
ब्राह्मणंविदुः ॥ ८६ ॥ मूकस्यसदृशोनास्तिलोकेषुपुण्यकर्मतः ॥ पित्रोर्भक्तिपरेनित्यंजितंतेनजगत्त्रयम् ॥ ८७ ॥ तयोर्भक्त्यात्वहंतुष्टःसर्वदे
वगणैःसह ॥ तिष्ठामिद्विजरूपेणतस्यगेहोदरेचखे ॥ ८८ ॥ तथापतिव्रतागेहेतुलाधारस्यमंदिरे ॥ अद्रोहकस्यभवनेवैष्णवस्यचवेश्मनि ॥ ८९ ॥ स
दातिष्ठामिधर्मज्ञमुहूर्तंनत्यजाम्यहम् ॥ तेमपश्यंतिमांनित्यंयेत्वन्येपापकृज्जनाः ॥ १९० ॥ पुण्यत्वाच्चत्वयादृष्टोममानुग्रहकारणात् ॥ पित्रोर्भक्तिपरः
शुद्धश्चांडालोदेवतांगतः ॥ ९१ ॥ तस्मात्तेनसहप्रीत्यातिष्ठामितस्यमंदिरे ॥ पुनःपुनःकथालापंकरोमिद्विजनंदन ॥ ९२ ॥ तस्यवैमानसेनित्यंवर्तेऽहं
तभावनः ॥ सतज्जानातित्वद्वृत्तंतथापतिव्रतादयः ॥ ९३ ॥ तेषांवृत्तंवदिष्यामिशृणुत्वंचानुपूर्वशः ॥ यच्छ्रुत्वासर्वथामर्त्योमुच्यतेजन्मबंधनात् ॥९४॥
पितुर्मातुःपरंतीर्थंदेवदेवेषुनैवहि ॥ पित्रोरर्चाकृतायेनसएवपुरुषोत्तमः ॥ ९५ ॥ पित्रोराज्ञाचदेवस्यगुरोराज्ञासमंफलं ॥ आराधनाद्दिवो
राज्यंवाधयारौरवंव्रजेत् ॥ ९६ ॥ सचास्माकंहृदिस्थोऽपितस्याहंहृदयेस्थितः ॥ आवयोरंतरंनास्तिपरत्रेहचमत्तमः ॥ ९७ ॥ मदग्रेमत्पु
रेरम्येसर्वैश्चबांधवैःसह ॥ सभुंजीताक्षयंभोगमंतेमयिचलीयते ॥ ९८ ॥ अतएवहिमूकोसौवार्त्तांत्रैलोक्यसंभवाम् ॥ जानातिनरशार्दूलएषते
विस्मयःकुतः ॥ ९९ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ मोहादज्ञानतोवापिनकृत्वापितुरर्चनं ॥ ज्ञात्वावाकिंचकर्तव्यंसदसज्जगदीश्वर ॥ २०० ॥ ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ दिनैकंमासपक्षौवापक्षार्धंवाथवत्सरं ॥ पित्रोर्भक्तिःकृतायेनसचगच्छेन्ममालयं ॥ १ ॥ कारयित्वामनःकष्टमवश्यंनरकंव्रजेत् ॥ न
कृतावाकृतावास्यातिपित्रोरर्चापरंपुरा ॥ २ ॥ वृषोत्सर्गेनरःकृत्वापितृभक्तिफलंलभेत् ॥ अन्नंवस्त्रंतथागव्यंसामिषंचानिरामिषम् ॥ ३ ॥ सर्वंलक्ष
गुणंप्रोक्तंज्ञातिभ्योयत्प्रदीयते ॥ सर्वस्वेनकृतंश्राद्धंयेनपुत्रेणधीमता ॥ ४ ॥ जातिस्मरत्वंप्राप्नोतिपितृभक्तिफलंलभेत् ॥ श्राद्धात्परोमहायज्ञस्त्रैलो
क्येतुनविद्यते ॥ ५ ॥ अत्रयद्दीयतेकिंचित्सर्वंचाक्षयमश्नुते ॥ अन्यस्मिंश्चायुतंविद्धिज्ञातिभ्योलक्षमुच्यते ॥ ६ ॥ पिण्डेकोटिगुणंप्रोक्तंद्विजायान
न्तमुच्यते ॥ गंगाजलेगयायांचप्रयागेपुष्करेतथा ॥ ७ ॥ वाराणस्यांसिद्धकुंडेगंगासागरसंगमे ॥ अन्नंपिंडंप्रदद्याद्यस्तस्यमुक्तिर्भवेद्ध्रुवम् ॥ ८ ॥ पित
रश्चाक्षयंस्वर्गंलभंतेजन्मनःफलम् ॥ भागीरथ्यांविशेषेणयस्तुदद्यात्तिलोदकम् ॥ ९ ॥ मुक्तिमार्गंसचाप्नोतिपिंडदानेतुकिंपुनः ॥ नदीतीरेषुसाहस्रंनदे
त्वयुतमिष्यते ॥ २१० ॥ सामान्यफलसंसर्गाच्छ्राद्धंशतगुणंभवेत् ॥ अमायांचयुगाद्यायांग्रहणेसूर्यचंद्रयोः ॥ ११ ॥ पार्वणंकुरुतेयस्तुसोक्षयंलोक

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मश्नुते ॥ पितरस्तस्यतुष्यंतिसर्वंसमायुतप्रति ॥ १२ ॥ आशिषंदयितंदत्वाभोग्यंचानंतमात्मजे ॥ ततःपर्वणिपुत्रैश्चकर्त्तव्यंपार्वणंमुदा ॥ १३ ॥ पित्रोर्यज्ञमिमंकृत्वामुच्यतेजन्मबंधनात् ॥ अहन्यहनियच्छ्राद्धंनित्यश्राद्धमितिस्मृतम् ॥१४॥ श्रद्धयाकारयेद्यस्तुसोऽक्षयंलोकमश्नुते ॥ तथैवापरपक्षेच काम्यश्राद्धंविधानतः ॥ १५ ॥ कृत्वाकामंसचाप्नोतियद्धामनसिवर्तते ॥ आषाढीमवधिंकृत्वायस्तुपक्षस्तुपंचमः ॥ १६ ॥ तत्रश्राद्धंप्रकुर्वीतकन्यांगच्छतुवानवा ॥ कन्यांगतेसवितरियान्यहानितुषोडश ॥ १७ ॥ क्रतुभिस्तानितुल्यानिसमाप्तवरदक्षिणैः ॥ काम्यश्राद्धंमहापुण्यमिदंतस्यागतंशिवम् ॥ १८ ॥ अभावात्कृष्णपक्षादौतुलायांकर्तुमर्हति ॥ अमावृश्चिकमायातिनैराश्यंपितरोगताः ॥ १९ ॥ पुनःस्वभवनंयांतिशापंदत्वासुदारुणम् ॥ पितृशापेनपुत्रस्यनष्टंसर्वमितिस्मृतम् ॥ २२० ॥ धनंपुत्रायशः काम्यमभीष्टमायुरेवच ॥ सर्वाण्येतानिलभ्यंतेजन्मजन्मसुमानवैः ॥ २१ ॥ पितॄणांचवरेणैवतस्मान्मैनंपरित्यजेत् ॥ विवाहव्रतयज्ञादौकृत्वानांदीमुखंद्विजः ॥ २२ ॥ अक्षयंलभतेपुण्यंगोत्रंतस्यप्रवर्द्धते ॥ एतद्विपर्ययेयस्यसयातिनरकंनरः ॥ २३ ॥ कुलक्षयोभवेत्तस्यसजीवोदुःखितोभवेत् ॥ ततस्तुपूजयेदग्रेगणेशंशंभुनंदनम् ॥ २४ ॥ परंषोडशमातॄश्चतत्पश्चात्पितृसंचयम् ॥ नांदीमुखेषुसर्वेषुप्रपितामहपूर्वकम् ॥ २५ ॥ नांदीमुखेद्विजान्सर्वान्स्थापयेत्प्राङ्मुखान्सुधीः ॥ उच्चारयेन्नमोवाक्यंस्वधाचान्यत्रयोजयेत् ॥ २६ ॥ ग्रहणेचंद्रसूर्यस्यदत्वापिंडोदकंनरः ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंपितॄणांपुष्टिवर्द्धनम् ॥ २७ ॥ तत्रस्नानंनकुर्याद्यःशक्त्यापिंडोदकंनरः ॥ नददातिपितॄणांतुचांडालत्वंसगच्छति ॥ २८ ॥ सर्वंभूमिसमंदानंसर्वेव्याससमाद्विजाः ॥ सर्वंगंगासमंतोयंराहुग्रस्तेनिशाकरे ॥ २९ ॥ इंदोर्लक्षगुणंप्रोक्तंदशलक्षंतुभास्करे ॥ गंगातोयेतुसंप्राप्तइंदोःकोटीरवेर्दश ॥ २३० ॥ गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥ तत्फलंजाह्नवीस्नानेराहुग्रस्तेनिशाकरे ॥ ३१ ॥ चंद्रसूर्यग्रहेचैवअवगाहतिजाह्नवीं ॥ सस्नातस्सर्वतीर्थेषुकिमर्थमटतेमहीम् ॥ ३२ ॥ सूर्यग्रहःसूर्यवारेसोमेसोमग्रहस्तथा॥चूडामणिरितिख्यातस्तत्रानंतफलंस्मृतम् ॥३३॥ समुपोष्यतयोःपूर्वेपुण्यतीर्थेतुयःपुमान् ॥ दत्वापिंडोदकंदानंसत्यलोकेप्रतिष्ठितः ॥ ३४ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ पितुरेवमहायज्ञःश्राद्धंचभवतेरितं ॥ तातापश्चिमकालादौकिंकर्त्तव्यंसुतेनाहि ॥ ३५ ॥ किंकृत्वाचपरंश्रेयोजन्मजन्मसुलभ्यते ॥ पुत्रेणधीमतादेवयत्ततोवक्तुमर्हसि ॥ ३६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पूर्वेवयसिसंप्राप्तेपितापुत्रइतिस्मृतः ॥ उत्तरेचसुतस्तातःपालनान्नतुपूजनात् ॥ ३७ ॥ देववत्पूजयेत्तातंस्नेहंकुर्याचपुत्रवत् ॥ नलंघयेद्वचस्तस्यमनसापिकदाचन ॥ ३८ ॥ आतुरस्यापितुःपुत्रोयस्तुकुर्यात्प्रतिक्रियां ॥ सोक्षयंलभतेस्वर्गंसदादेवैःप्रपूज्यते ॥३९ ॥ मुमूर्षोरपितातस्यपश्यतोमृत्युलक्षणम् ॥ कृत्वाचयजनंपुत्रोदेवानांतुलयतांव्रजेत् ॥ २४० ॥ विधि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नानशनेनैवपितुःस्वर्गंददातियः ॥ पुत्रस्यतस्यधीरस्यशृणुवक्ष्यामियद्गुणम् ॥ ४१ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ भवेदनशनेपुण्यंतीर्थकोटि
गुणंतयोः ॥ ४२ ॥ भागीरथ्याजलेचैवयोमृतःपुरुषोत्तमः ॥ पयोधररसंमातुर्नपिबेन्मुक्ततांव्रजेत् ॥ ४३ ॥ वाराणस्यांत्यजेद्यस्तुप्राणांश्चैवयदृच्छया ॥
अभीष्टंचफलंभुक्त्वामद्देहेप्रविलीयते ॥४४॥ यागतिर्योगयुक्तानांमुनीनामूर्द्धरेतसां ॥ सागतिस्त्यजतःप्राणान्ब्रह्मपुत्रेषुसप्तसु ॥ ४५ ॥ लोहितस्यविशेषे
णतीरोत्तरसमाश्रितः ॥ विधिनायस्त्यजेत्प्राणान्सचमत्समतांव्रजेत् ॥ ४६ ॥ तस्यैवचोर्वशीकेशेपुण्यतीर्थेद्विजोत्तम ॥ मृतोत्पन्नःसमाप्नोतिसर्वदोषैर्नलि
प्यते ॥ ४७ ॥ गृहस्याभ्यंतरेयस्यप्राणत्यागोभवेद्ध्रुवम् ॥ यावद्ग्रंथिर्गृहेतिष्ठेत्तावद्बंधोभवेत्तनौ ॥ ४८ ॥ हायनेहायनेचापिएकैकंपरिहीयते ॥ पश्यतां
पुत्रबंधूनांबंधनेनास्तिनिष्कृतिः ॥४९॥ पर्वतेकाननेदुर्गेस्थानेवाजलवर्जिते॥मृतोदुर्गतिमाप्नोतिकीटादौजायतेपुनः॥२५०॥ संस्कारश्चभवेद्यस्यमृतस्यप
रवासरे ॥ षष्टिर्वर्षसहस्राणिकुंभीपाकेप्रतिष्ठति ॥५१॥ अस्पृश्यस्पर्शनादेवउच्छिष्टःपतितोमृतः ॥ सुचिरंनरकेस्थित्वाम्लेच्छजातिषुजायते ॥५२॥ तथै
वबहुकीटेषुजायतेसत्त्वजातिषु॥तस्मान्नचिरकालेषुजानीयात्पुण्यपातकम्॥५३॥पुण्यात्पुण्यप्रयोगैश्चसर्वेषांमर्त्यवासिनाम्॥ मरणेयागतिःपुंसांगतिर्भवति
तादृशी॥५४॥पुण्यतीर्थेमृतोयस्तुविष्णोर्नामानिचिंतयन्॥पापात्पूतोव्रजेत्स्वर्गंसर्वदोषैर्नलिप्यते॥५५॥पितुर्मृतस्यदेहंतुवहेद्यस्तुसुतोबली॥पदेपदेश्वमेध
स्यफलंप्राप्नोत्यसंशयम्॥५६॥प्राक्चितौचपितुर्देहेमुखाग्निंकारयेत्सुतः॥विधिनामंत्रपूतेनपश्चाद्देहंदहेत्पुनः॥५७॥लोभमोहसमायुक्तंपापपुण्यसमावृतम्॥
दहेयंसर्वगात्राणिदिव्यान्लोकान्सगच्छतु ॥ ५८ ॥ दग्ध्वाचलंघयेत्पुत्रोप्यस्थिसंचयनंप्रति ॥ दशाहेसमनुप्राप्तेचार्द्रवस्त्रंपरित्यजेत् ॥ ५९ ॥ छित्वाचलो
हितंचेलंवह्नौचाथजलेक्षिपेत् ॥ ततश्चैकादशाहेचश्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः ॥ २६० ॥ प्रेतस्यदेहपुष्ट्यर्थंब्राह्मणैकंतुभोजयेत् ॥ दानंदद्याच्चविधिवद्वस्त्रंपीठंच
पादुकाम् ॥६१॥ सर्वोपकरणैस्तुल्यंधरादिगजवाजिकम् ॥ कृष्णांगांचप्रदद्यात्तुसर्वपापविमुक्तये ॥६२॥ चतुर्थाहेत्रिपक्षेचषण्मासेचाब्दिकेतथा ॥ द्वादश
प्रतिमास्यानिश्राद्धान्येतानिषोडश ॥६३॥ यस्यैतानिनसंतीहयथाशक्तिचश्रद्धया ॥ पिशाचत्वंस्थिरंतस्यदत्तैःश्राद्धशतैरपि॥६४॥अब्दमंबुघटंदद्यादन्नं
चामिषसंयुतं ॥ नित्यानित्यमभावाच्चक्षपन्मासंक्षमापयेत् ॥ ६५ ॥ सपिंडीकरणश्राद्धंगतेसंवत्सरेबुधः ॥ पार्वणस्याविधानेनकारयेद्विजसत्तमः ॥ ६६ ॥
पितुरब्दमशौचंस्यान्मातुःषण्मासमेवच ॥ त्रिमासंतुस्त्रियश्चैवतदर्द्धंभ्रातृपुत्रयोः ॥ ६७ ॥ सपिंडानामशौचंस्याद्यावद्देहेसातिष्ठति ॥ पुत्रस्ययन्निषिद्धंतुशृ
णुतातवदाम्यहम् ॥ ६८ ॥ ब्रह्मचारीसदाचारीनगच्छेच्चास्त्रियंक्वचित् ॥ सप्तघट्याःपरंचैवनवघट्याश्चपूर्वतः ॥ ६९ ॥ सकालःकुतपोज्ञेयःपितृणांदत्त
मक्षयम् ॥ श्राद्धेत्रीणिपवित्राणिदौहित्रंकुतपस्तिलाः ॥ २७० ॥ त्रीणिचात्रप्रशंसंतिसत्यमक्रोधमत्वराम् ॥ सायंसंध्यांपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुनम् ॥७१ ॥

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दानंप्रतिग्रहंचैवश्राद्धंकृत्वाविवर्जयेत् ॥ अकर्तव्यशतंकृत्वाश्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः ॥ ७२ ॥ तच्चकर्तव्यतामेतिस्वयमुक्तंविरिंचिना ॥ शृणुपुत्रपुरावृत्तं बहूनांचवदाम्यहम् ॥ ७३ ॥ गुरोर्गोहननंकृत्वाददुःश्राद्धंययुर्दिवम् ॥ तेषांचकीर्त्तनादेवश्राद्धंभवतिचाक्षयम् ॥ ७४ ॥ वसिष्ठस्यमुनेःशिष्याब्राह्मणास्सप्त सुव्रताः ॥ पितृश्राद्धेसमायातेहोमधेनुंगुरोःप्रियाम् ॥ ७५ ॥ प्रार्थयित्वागृहंनीत्वासप्तभिर्भ्रातृभिर्मुदा ॥ गव्यार्थेपितृयज्ञेतांधेनुंहत्वाविमृश्यच ॥ ७६ ॥ ददुर्मांसंचविप्रेचशेषंविप्रांस्त्वभोजयन् ॥ समाप्यपितृकर्माणिवत्संसंगृह्यतेद्विजाः ॥ ७७ ॥ गुरौसमर्पयामासुर्धेनुर्व्याघ्रेणभक्षिता ॥ ततस्तपोबलादे वज्ञात्वातेषांचकारणम् ॥ ७८ ॥ सशशापततःशिष्यांश्चांडालाश्चभविष्यथ ॥ वेपमानास्ततोविप्राःकृतांजलिपुटाःस्थिताः ॥ ७९ ॥ धेनोर्मांसंप्रदा तारःपितृकृत्येसदानघ ॥ अकर्तव्यसहस्राणिमहांतिपातकानिच ॥ २८० ॥ कुर्वंतःपितृकार्येषुपापात्पूतादिवंगताः ॥ श्रुतंबहुविधंनाथमुखात्तेचपुरात नम् ॥ ८१ ॥ क्षंतुमर्हसिधर्मज्ञशापस्यांतोविधीयताम् ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ शापोवोथयथापाप्मानतुधर्मविचारणात् ॥ ८२ ॥ चांडालादौसमुत्पन्नाः पुरावृत्तंस्मरिष्यथ ॥ नचवोज्ञानलोपश्चस्मृतिशास्त्रमनष्टकम् ॥ ८३ ॥ पापयोनिंसमुत्तीर्यपश्चात्मोक्षंगमिष्यथ ॥ ततःप्राणान्परित्यज्यगुरुशापात्तुते द्विजाः ॥ ८४ ॥ जाताश्चांडालयोनौतुसर्वेज्ञानसमन्विताः ॥ स्तन्यंतैस्तुनपीतंवैस्मरद्भिःपूर्वजन्मतत् ॥ ८५ ॥ मृताजाताम्मृगाःसर्वेचक्रवाकाःपुनर्वने ॥ हंसास्तुमानसेतीर्थेशुक्लाजाताःपुनर्द्विजाः ॥ ८६ ॥ मुमूर्षवोमहाभागामृतास्तेखेदकारणात् ॥ तस्मिन्कालेमहाराजोधर्मकेतुरितिस्मृतः ॥ ८७ ॥ ययौ स्नातुंततस्तीर्थंसदारःसपरिच्छदः ॥ ततोहंसास्त्रयोमोहाद्राज्यंभोग्यंतुयोषितः ॥ ८८ ॥ भक्ष्याणिचिंतयंतश्चलोकांतरमयुस्तदा ॥ ज्ञात्वावेदंचवेदां गंमोक्षंयास्यामहेवयम् ॥ ८९ ॥ चिंतयंतोगताअन्येततोलोकांतरंप्रति ॥ अथत्रयोनृपाजाताश्चत्वारोविप्रसत्तमाः ॥ २९० ॥ कुरुक्षेत्रेततोवेदान्वेदांगानि समंततः ॥ तपोबलाद्विदंतिस्मवार्तांचामुत्रचेहच ॥ ९१ ॥ त्रयोराजकुलेजाताराजानोमदमोहिताः ॥ ज्ञानलोपात्परंलोकंनजानंतिहिताहितम् ॥ ९२ ॥ तेचविप्राश्चसंदेहादाहूयचेटकंस्वकम् ॥ राज्ञोगच्छस्वकार्पण्यात्पत्रंदेहिचसंभ्रमात् ॥ ९३ ॥ सप्तव्याधादशार्णेषुमृगाःकालंजरेगिरौ ॥ चक्रवाकाःशरद्वीपेहं साःसरसिमानसे ॥ ९४ ॥ तेपिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः ॥ प्रस्थितादूरमध्वानंयूयंकिमवसीदथ ॥ ९५ ॥ गृहीत्वाचेटकोलेखंराज्ञस्तुसमदर्शयत् ॥ दृष्ट्वा लेखंतुराजानोराज्यंत्यक्त्वाययुर्द्विजान् ॥ ९६ ॥ श्रुत्वावाक्यंततस्तेषांगतास्तेचतपोधनाः ॥ अचिरेणैवकालेनमोक्षंयाताश्चतैस्सह ॥ ९७ ॥ यइदंशृणुयाच्छ्राद्धे सप्तव्याधादिकंद्विज ॥ अक्षयंचान्नपानंचपितॄणामुपतिष्ठति ॥ ९८ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ वित्तहीनस्यविप्रस्यपितृकार्यंकथंभवेत् ॥ तपस्विनोवनस्थस्य गृहस्थस्यचकेशव ॥ ९९ ॥ भगवानुवाच ॥ तृणकाष्ठार्जनंकृत्वाप्रार्थयित्वावराटकम् ॥ करोतिपितृकार्याणिततोलक्षगुणंभवेत् ॥ ३०० ॥ अक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्तव्यशतंकृत्वापितृश्राद्धंकरोतियः ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गंयातिचमानवः ॥ १ ॥ सर्वाभावेपितृतिथौगोभ्योवासंददातियः ॥ फलंचपिंडदानस्यसं
प्राप्नोत्यधिकंनरः ॥ २ ॥ पुरावैराटविषयेरुरोदातीवदीनकः ॥ पितृतिथौस्वयंप्राप्तेसर्वाभावाच्चरोदिति ॥ ३ ॥ रुदित्वासुचिरंसोपिपप्रच्छकोविदं
द्विजं ॥ ब्रह्मन्पितृतिथावद्यकिंस्वित्कृत्वाहितंभवेत् ॥ ४ ॥ वराटकश्चमेनास्तिधनंब्रह्मविदांवर ॥ उपदेशंचमेदेहियेनधर्मेस्थितोह्यहम् ॥ ५ ॥
॥ द्विजउवाच ॥ गच्छशीघ्रंवनेतातमुहूर्तंकुतपेऽधुना ॥ घासंपितरमुद्दिश्यगवेदेहीतिसत्वरम् ॥ ६ ॥ ततस्तस्योपदेशेनगृहीत्वाघासपूलकम् ॥
गवेदत्वायथाहृष्टःपुष्ट्यर्थंपितुरेवच ॥ ७ ॥ एतत्पुण्यप्रसादेनगतोसौसुरमंदिरम् ॥ स्वर्गंचसुचिरंभुक्त्वाउत्पन्नोधनिनांकुले ॥ ८ ॥ धनवान्सपुरापु
ण्यात्पितृयज्ञस्यकारणात् ॥ सददातिपितुःपिंडंसर्वस्वेनधनेनच ॥ ९ ॥ तत्रैकजन्मनोभ्यासाद्गतोसौविष्णुमंदिरम् ॥ भुक्त्वानन्तसुखंतत्रसार्वभौमोभ
वन्नृपः ॥ ३१० ॥ पितृयज्ञात्परोयस्माद्धर्मोनास्तिकथंचन ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनशक्त्याकुर्यादमत्सरः ॥ ११ ॥ यःपठेद्धर्मसंतानंजनानामग्रतोनरः ॥
विष्णुपद्याजलेस्नानंप्रतिलोकेचलभ्यते ॥ १२ ॥ जन्मजन्मकृतोयेनमहापातकसंचयः ॥ तत्सर्वंप्रलयंयातिसकृदुच्चरितेश्रुते ॥ ३१३ ॥ इति श्रीपाद्म
पुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपंचाख्यानोनामपंचाशत्तमोध्यायः ॥५०॥ ॥ नरोत्तमउवाच ॥ त्रिदशानांचदेवानामन्येषांजगदीश्वरः ॥ प्रभुःकर्ताचहर्ताचगोप्ता
भर्तापिताप्रसूः ॥ १ ॥ अस्माकंवाक्श्रमोविष्णोःकथनेनैवयुज्यते ॥ किंतुकौतूहलंमेस्तिपिपासावाक्षुधापिवा ॥ २ ॥ कृतंपृच्छातियेनैववक्तव्यं
तत्प्रियेणहि ॥ अतीतंचैवजानातिकथंनाथपतिव्रता ॥ ३ ॥ किंवातस्यांप्रभावंचवक्तुमर्हस्यशेषतः ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ कथितंमेपुरावत्स
पुनःकौतूहलंद्विज ॥ ४ ॥ कथयिष्यामितत्सर्वंयत्तेमनसिवर्तते ॥ पतिव्रतापतिप्राणासदापत्युर्हितेरता ॥ ५ ॥ देवानामपिसाराध्यामु
नीनांब्रह्मवादिनां ॥ धवस्यैकस्ययानारीलोकेपूज्यतमास्मृता ॥६॥ तस्यासंमाननेगुर्वीनिभृतानभविष्यति ॥ मध्यदेशेपुरातातनगरीचातिशोभना ॥ ७ ॥
तस्यांचब्रह्मजातीयासेव्यानाम्नीपतिव्रता ॥ तस्याधवोभवत्कुष्ठीपूर्वकर्मविरोधतः ॥८॥ गलद्व्रणास्यपत्युश्चनित्यंचर्यापरायणा ॥यद्यन्मनोरथंतस्यशक्त्या
साकुरुतेभृशम् ॥ ९ ॥ अर्चयेद्देववन्नित्यंस्नेहंकुर्यादमत्सरा ॥ कदाचित्पथिगच्छंतींवेश्यांपरमसुंदरीम् ॥ १० ॥ दृष्ट्वातीवाभवन्मोहान्मन्मथाविष्टचे
तनः ॥ निश्श्वस्यसुतरांदीर्घंततस्तुविमनाभवत् ॥ ११ ॥ श्रुत्वागृहाद्विनिःसृत्यसाध्वीपप्रच्छतंपतिं ॥ उन्मनास्त्वंकथंनाथनिःश्वासस्तेकथंविभो ॥१२॥
ब्रूहिमेयच्चकर्तव्यमकर्तव्यंचयत्प्रियम् ॥ दयितंतेकरिष्यामित्वमेकोमेगुरुःप्रियः ॥ १३ ॥ अभीष्टंवदमेनाथयथाशक्तिकरोम्यहम् ॥ इत्युक्तेतामुवाचेदंवृथा
किंभाषसेप्रिये ॥ १४ ॥ नशक्तात्वंनचैवाहंमोघंवक्तुंनयुज्यते ॥ प्रष्टुंनाधिकरोषीतियथादीर्घतरोःफलम् ॥ १५ ॥ भूमौस्थित्वातुखर्वात्मासमुद्धर्तुंप्रवांछ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ति ॥ तथामेरमणीलोभान्मोहाद्यदभिवांछितम् ॥ १६ ॥ दंपत्योरपिदुःसाध्यमपयानंवदाम्यहम् ॥ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ ॥ ज्ञात्वातुत्वन्मनोवृत्तंशक्ताहं
कार्यसाधने ॥ १७ ॥ आदेशंकुरुमेनाथकर्तव्यंयेनकेनचित् ॥ यदितेदुर्लभंकार्यंकर्तुंशक्नोमियत्नतः ॥ १८॥ तदामेत्वतिकल्याणंफलिष्यतिपरेत्विह ॥
इत्युक्तेपरमःप्रीतःस्थितोवचनमब्रवीत् ॥१९॥ पापाभ्यासाच्चपाप्मानंपृच्छतीतिविनिश्चयः ॥ पथ्यस्मिन्संप्रगच्छंतींवेश्यांपरमसुंदरीम् ॥२०॥ सर्वतश्चान
वद्यांगींदृष्ट्वामेदह्यतेमनः ॥ यदितांत्वत्प्रसादाच्चप्राप्नोमिनवयौवनां॥२१॥तदामेसफलंजन्मकुरुसाध्विहितंमम ॥ यदिमांकुष्ठिनंदीनंपूतिगंधंनवव्रणम्॥२२॥
नगच्छतिवरारोहातदामेनिधनंहितम् ॥ श्रुत्वातेनेरितंवाक्यंसाध्वीवचनमब्रवीत् ॥ २३ ॥ यथाशक्तिकरिष्यामिस्थिरीभवप्रभोधुना ॥ मनसाथसमालोच्य
क्षपांतेह्युपसिद्धुतम् ॥ २४ ॥ गोमयंसहशोधन्यागृहीत्वासाययौमुदा ॥ संप्राप्यगणिकागेहंशोधयित्वाचचत्वरम् ॥ २५ ॥ प्रतोलींवीथिकां
चैवगोमयंप्रददौमुदा ॥ सातूर्णमागतागेहेजनस्यालोकनेभयात् ॥ २६ ॥ एवंक्रमेणसासाध्वीचरतिस्मदिनत्रयम् ॥ अथसावारमुख्याचचे
टिकाश्चेटकानपि ॥ २७ ॥ अपृच्छत्कस्यकर्माणिशोभनानिचचत्वरे ॥ मयानोक्तेप्युषःकालेकस्यमत्प्रियकारणात् ॥ २८ ॥ रुच्यकर्म
णिदीप्यंतेरथ्याचत्वरवीथिकाः ॥ परस्परेणसंचिंत्यवारमुख्यांचतेब्रुवन् ॥ २९ ॥ अस्माभिर्नकृतंभद्रेकर्मचैतत्प्रमार्जनम् ॥ अथसा
विस्मयंगत्वासंचिंत्यरजनीक्षये ॥ ३० ॥ तयाचदृश्यतेसाचतथैवपुनरागता ॥ दृष्ट्वातांमहतींसाध्वींब्राह्मणींचपतिव्रताम् ॥ ३१ ॥ दधा
रचरणेतस्याहाक्षमस्वेतिभाषिणी ॥ आयुर्देहंचसंपत्तिर्यशोर्थःकीर्तिरेव ॥ ३२ ॥ एतासांमेविनाशायस्फुरसीवपतिव्रते ॥ यद्यत्प्रार्थयसे
साध्विनित्यंदास्यामितद्दृढम् ॥ ३३ ॥ सुवर्णमणिरत्नंवाचेलंवायन्मनोरथं ॥ तामुवाचततःसाध्वीनमेचार्थैप्रयोजनन् ॥ ३४ ॥ अस्तिकार्यंचतेकिंचि
द्ददामिकुरुषेयदि ॥ तदामेहृदिसंतोषःकृतंसर्वंत्वयाधुना ॥ ३५ ॥ गणिकोवाच ॥ सत्यंसत्यंकरिष्यामिद्रुतंवदपतिव्रते ॥ कुरुमेरक्षणंमातर्द्रुतंकृ
त्यंचमेवद ॥ ३६ ॥ त्रपयानिकृतंवाच्यंतस्यामुक्तंवरंप्रियम् ॥ क्षणंविमृश्यसावेश्याकृत्वाक्षांतिमुवाचच ॥ ३७ ॥ कुष्ठिनःपूतिगंधस्यसंपर्केदुःखिताभृ
शम् ॥ दिनैकंचकरिष्यामियद्यागच्छतिमद्गृहम् ॥ ३८ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ आगमिष्यामितेगेहमद्यरात्रौचसुंदरि ॥ भुक्तभोग्यंपतिंदृष्टंपुनर्नेष्यामिमद्गृ
हम् ॥ ३९ ॥ गणिकोवाच ॥ गच्छशीघ्रंमहाभागेस्वगृहंचपतिव्रते ॥ पतिस्तेचार्द्धरात्रेसआगच्छतुचमद्गृहम् ॥४०॥बहवोमेप्रियास्संतिराजानस्तत्समाश्र
ये ॥ एकैकोमद्गृहेनित्यंतिष्ठतीहनिरंतरम् ॥ ४१ ॥ अद्याहंमेगृहंशून्यंकरिष्यामिचत्वद्भयात् ॥ सचागच्छतुतेभर्त्तासचास्मान्प्राप्यगच्छतु ॥ ४२ ॥ एत
च्छुत्वातुसासाध्वीगतासौस्वगृहेतथा ॥ पत्यौनिवेदयामासकृत्यंतेफलितंप्रभो ॥४३ ॥ अद्यरात्रौचतद्गेहंगंतुंख्यातिंकरोतिसा ॥ प्रभूताःपतयस्तस्यास्तव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कालोनविद्यते ॥ ४४ ॥ विप्रउवाच ॥ कथंयास्यामितद्गेहंमयागंतुंनशक्यते ॥ एतज्ज्ञात्वाकुतःक्षांतिःकृतंकार्यंकथंभवेत् ॥ ४५ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ स्वपृ
ष्ठस्थमहंकृत्वानेष्यामितद्गृहंप्रति ॥ सिद्धेह्यर्थेनयिष्यामिपुनस्तेनैववर्त्मना ॥ ४६॥ द्विजउवाच ॥ कल्याणित्वत्कृतेनैवसर्वंमेकृत्यमेष्याति ॥ इदानींयत्कृ
तंकर्मस्त्रीजनैरपिदुःसहम्॥४७॥तस्मिंश्चनगरेरम्येनित्यंचधनिनोगृहे ॥ पौरैश्चप्रचुरंवित्तंहृतंराज्ञाश्रुतंतदा॥४८॥ श्रुत्वासर्वान्निशाचारानाहूयनृपतीरुषा ॥
जीवितुंयदिवोवांछाचोरंमामद्यदास्यथ ॥४९॥ गृहीत्वातुनृपस्याज्ञांयत्तैर्जिघृक्षयाकुलैः ॥ चारैश्चोरोगृहीतस्तैर्बलाच्चैवनृपाज्ञया ॥ ५० ॥ नगरोपांतदेशेच
वृक्षमूलेघनेवने ॥ समाधिस्थोमहातेजामांडव्योमुनिपुंगवः ॥ ५१ ॥ व्यातिष्ठद्वह्निसंकाशोयोगिनांप्रवरोमुनिः ॥ अंतर्नाडीगतोवायुःकिंचिन्नप्रतिभाति
च ॥ ५२ ॥ तंब्रह्मतुल्यंतिष्ठन्तंदृष्ट्वादुष्टामहामुनिम् ॥ चोरोयमद्भुताकारोधूर्तस्तिष्ठतिकानने ॥५३॥ एवमुक्त्वातुतंपापाबबन्धुर्मुनिसत्तमम् ॥ नोक्ताश्चने
क्षितास्तेनपुरुषाअतिदारुणाः ॥५४॥ ततोराजाउवाचेदंसंप्राप्तस्तस्करोमया ॥ उपांतेचपथिद्वारेकुरुध्वंघोरदण्डनम्॥५५॥ मांडव्यश्चमुनिस्तत्रपथिशूले
चकीलितः ॥ पायुदेशेचतैर्दत्तंशूलंयावच्चमस्तकम् ॥ ५६ ॥ व्यथांसचनजानातिशूलेविद्धतनुर्यमात् ॥ अन्यैरपिकृतोदण्डःकृतस्तैस्तुमनोहितः ॥५७॥
एतस्मिन्नंतरेरात्रावंधकारेघनोन्नते ॥ स्वपतिंपृष्ठतःकृत्वाप्रययौसापतिव्रता॥५८॥मांडव्यस्यतनौसङ्गात्कुष्ठिनोगंधआगतः ॥ भग्नःसमाधिस्तस्यैवंकुष्ठिसं
सर्गतोध्रुवम् ॥५९॥ मांडव्यउवाच ॥ एवंयेनाधुनाकृच्छ्रंकारितंगात्रवेदनम् ॥ सएवभस्मतांयातुप्रोदितेचविरोचने॥६०॥मांडव्येनैवमुक्तस्सपपातधरणी
तले ॥ ततःपतिव्रताचाहब्रध्नोनोदयतुध्रुवं ॥ ६१ ॥ दिनत्रयंगृहंनीत्वाशापाद्भस्मगतातततः ॥ शयनीयेस्थितंरम्येधृत्वाऽतिष्ठत्पतिव्रता ॥ ६२ ॥ शप्त्वातं
चमुनिश्रेष्ठोगतोदेशमभीप्टकम् ॥ सूरोनोदयतेलोकेयावच्चैवदिनत्रयम् ॥ ६३ ॥ निखिलंव्यथितंदृष्ट्वात्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ शतक्र
तुंपुरस्कृत्यगतादेवाःपितामहम् ॥ ६४ ॥ वृत्तंन्यवेदयन्सर्वंपद्मयोनौदिवौकसः ॥ कारणंचनजानीमस्त्वंतुयोग्यंविधेहिनः ॥ ६५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पति
व्रतायायद्वृत्तंमांडव्यस्यमुनेश्चयत् ॥ यथानोदयतेब्रध्नोधातादेवेष्ववेदयत् ॥ ६६ ॥ ततोदेवाविमानैश्चपुरस्कृत्यप्रजापतिम् ॥ गतास्तदंतिकंविप्र
तूर्णंसर्वेंचभूतलम् ॥ ६७ ॥ तेषांश्रियाविमानानांमुनीनांकिरणैस्तथा ॥ शतसूर्यमिवाभातिनान्यत्रचगृहोदरे ॥ ६८ ॥ हाहतास्मिकथंसूरोमद्गृहेसमुप
स्थितः ॥ अदृश्यंततयादेवाविमानैर्हंससन्निभैः ॥ ६९ ॥ एतस्मिन्नंतरेब्रह्मातामुवाचपतिव्रताम् ॥ अखिलानांचदेवानांद्विजानांचगवांतथा ॥ ७० ॥ य
थैवनिधनंतेषांकथंतेपरिरोचते ॥ मातःक्रोधंत्यजस्वाद्यसूर्यस्योदयनंप्रति ॥ ७१ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ सर्वलोकानतिक्रम्यपतिरेकोगुरुर्मम ॥ अस्यमृत्यु
र्मुनेश्शापादुदितेचविरोचने ॥ ७२ ॥ तेनैवकारणेनैषमयाशप्तोदिवाकरः ॥ नकोपान्नचमोहाच्चलोभात्कामान्नमत्सरात् ॥ ७३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एकस्य

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निधनेनैवत्रैलोक्यस्यहितंभवेत् ॥ ततस्तेचाधिकंपुण्यंमातरेवंभविष्यति ॥ ७४ ॥ साचोवाचविधिंतत्रदेवानामग्रतःसती ॥ पतिंत्यक्त्वाचमेसत्यंशि
वंमेनानुरोचते ॥ ७५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उदितेचखगेसौम्येपत्यौतेभस्मतांगते ॥ स्वस्थेभूतेचत्रैलोक्येकारिष्यामिहितंतव ॥ ७६ ॥ भस्मनः पुरुषोभाव्यः
कामदेवसमप्रभः ॥ गुणैःसर्वैर्युतोभर्तारतिवत्त्वंचसर्वदा ॥ ७७ ॥ यथापूज्योहरिर्देवैर्यथालक्ष्मीश्चपूजिता ॥ तथैवदंपतीस्वर्गेतस्मान्मद्वचनंकुरु ॥७८॥
पतिव्रतोवाच ॥ पत्युर्मेनिधनेब्रह्मन्विधवालोकनिंदिता ॥ कांस्तुलोकान्गमिष्यामिभग्नाचारामलीमसा ॥ ७९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अतस्तेनास्तिदोषोवैन
मृतस्तेधवोधुना ॥ अस्माकंवचनेनैवकुष्ठीमन्मथतांव्रजेत् ॥ ८० ॥ वदत्येवंविधौसाचविमृश्यक्षणमेवच ॥ वाढमुक्तवतीसाचततस्सूर्योदयोभवत् ॥
॥ ८१ ॥ अभवद्भस्मरूपोसौमुनिशापप्रपीडितः ॥ भस्मनोमध्यतोजातोद्विजोमन्मथपीडितः ॥ ८२ ॥ दृष्ट्वाविस्मयमापन्नाःसर्वेतेपुरवासिनः ॥ मुदि
तादेवसंघाश्चजनःस्वस्थतरोभवत् ॥ ८३ ॥ विमानेनार्कवर्णेनस्वर्लोकादागतेनच ॥ पतिनासहसासाध्वीसुरैःसार्द्धंगतादिवम् ॥ ८४ ॥ एवंपतिव्रता
यस्माच्छुभाचैवतुमत्समा ॥ तेनवृत्तंचजानातिभूतंभव्यंप्रवर्तनम् ॥ ८५ ॥ यइदंश्रावयेच्छ्लोकेपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ तस्यपापंक्षयंयातिजन्मजन्मकृतं
चयत् ॥ ८६ ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंविबुधैःसंप्रयुज्यते ॥ ब्राह्मणोलभतेवेदंजन्मजन्मसुवाडव ॥ ८७ ॥ सकृच्छृणोतियः पूतोदुष्कृतौघाद्विमुच्यते ॥ सुरा
लयमवाप्नोतिस्वर्गाद्भ्रष्टोधनीभवेत् ॥ ८८ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपतिव्रतोपाख्यानंनामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ द्विजउवाच ॥ मां
डव्यस्यमुनेर्विष्णोश्शूलाघातःकथंतनौ ॥ पत्यौपतिव्रतायाश्चकथंकुष्ठंकलेवरे ॥ १ ॥ हरिरुवाच ॥ शिशुभावाच्चमांडव्योझिल्लिकायामभानतः ॥
वस्तिदेशेतृणंदत्वामोहात्सचमुमोचताम् ॥२॥ तेनापवाददोषेणधर्मस्याज्ञातुरेवच ॥ अहोरात्रंव्यथाकृच्छ्राभुक्तातेनद्विजन्मना ॥३॥ किंतुसमाधिनातेननज्ञा
तंशूलसंभवम् ॥ कृच्छ्रंचमुनिनाकृत्स्नंयोगाभ्यासाद्दृशादपि ॥ ४ ॥ कुष्ठिनोब्रह्मणोघातादजितेंद्रियकारणात् ॥ पूतिगंधंतनौकुष्ठंसंजातंद्विजसत्तम ॥५ ॥
पुराविप्रायतेनैवदत्तंगौरीचतुष्टयम् ॥ कन्यकात्रितयंविप्रतेनतस्यपतिव्रता ॥ ६ ॥ अस्यास्तुकारणादेवसचमत्समतांव्रजेत् ॥ अत्रतोविस्मयःकुत्रवेदकर्म
पुरातनम् ॥ ७ ॥ द्विजउवाच ॥ कृत्यानारीनयस्यैवतस्यस्वर्गोभवेद्ध्रुवम् ॥ यथैतच्चरितंनाथसर्वेषांशिवमिष्यते ॥८॥ हरिरुवाच ॥ संतिकृत्याःस्त्रियः
काश्चित्पुंसःसर्वस्वदस्यच ॥ तत्राप्यरक्षणीयांचमनसापिनधारयेत् ॥ ९ ॥ नस्त्रीणामप्रियःकश्चित्प्रियोवापिनविद्यते ॥ गावस्तृणमिवारण्येप्रार्थयंतिनवंन
वम् ॥ १० ॥ पुमांसंवित्तहीनंचविरूपंगुणवर्जितम् ॥ अकुलीनंचभृत्यंचकामिनीभजतेध्रुवम् ॥ ११ ॥ भर्तारंचगुणोपेतंकुलीनंचमहाधनम् ॥ सुंदरं
रतिदक्षंचत्यक्त्वानीचंभजेद्वधूः ॥१२॥ उमानारदसंवादमाख्यानंविद्धिभूसुर ॥ येनविद्यास्त्रियाश्चेष्टाविविधाःकृत्स्नशोद्विज ॥ १३ ॥ स्वभावान्नारदोविप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विश्वजिज्ञासकोमुनिः ॥ स्वांतेविमृश्याथगतःकैलासंगिरिमुत्तमम् ॥ १४ ॥ वृषकेतुसदाख्यानसप्रतिष्ठेहिमेगिरौ ॥ प्रणिपत्यमहात्मावैपप्रच्छपार्वतीं
मुनिः ॥ १५ ॥ देविसीमंतिनीनांतुदुश्चेष्टांज्ञातुमुत्सहे ॥ कौतुकेनत्वयाचर्यावधूनांसंप्रयुज्यते ॥ १६ ॥ सर्वासामपिनारीणांस्वान्तंजानासितत्त्वतः ॥ त
न्मांकथयसर्वेषुविनीतमज्ञमत्रच॥१७॥ देव्युवाच ॥युवतीनांसदाचित्तंपुंसुतिष्ठत्यसंशयम् ॥ अस्मिन्योनौसुसंयोग्येसंगतेवाप्यसंगते ॥ १८॥ सुवेषंपुरुषं
दृष्ट्वाभ्रातरंयदिवासुतम् ॥ योनिःक्लिद्यतिनारीणांसत्यंसत्यंहिनारद ॥१९॥ स्थानंनास्तिक्षणंनास्तिनास्तिप्रार्थयितानरः॥तेननारदनारीणांसतीत्वमुपजाय
ते ॥२०॥ घृतकुंभसमानारीतप्तांगारसमःपुमान् ॥ तस्माद्घृतंचवह्निंचनैकस्थानेचधारयेत् ॥ २१ ॥ यथैवमत्तमातंगंसृणिमुद्गरयोगतः ॥ स्ववशंकुरु
तेयंतातथास्त्रीणांप्ररक्षकः ॥ २२ ॥ पितारक्षतिकौमारेभर्तारक्षतियौवने ॥ पुत्राश्चस्थाविरेभावेनस्त्रीस्वातंत्र्यमर्हति ॥ २३ ॥ ततःस्वातंत्र्यभावाच्चस्वे
च्छयाचवरांगना॥पुरुषेणार्थितावीराप्रेरणादिचरीभवेत् ॥२४॥ अरक्षणाद्यथापाकःश्वकाकवशगोभवेत् ॥ तथैवयुवतीनारीस्वच्छंदाद्दुष्टतांव्रजेत् ॥२५॥
पुनरेवकुलंदुष्टंतस्यास्संसर्गतोभवेत् ॥ परबीजेनयोजातःसचस्याद्वर्णसंकरः ॥२६॥ जारजःसंकरःपापोनरकेनियतंवसेत् ॥ कीटजातौगताजाताःपुनःसर्वेम
हीतले ॥२७॥ ततोम्लेच्छमुपानीतंकुलंस्याद्द्विजनंदन ॥ कुलक्षयोभवेद्यस्मात्तस्माद्दुष्टांनधारयेत् ॥२८॥ ज्ञात्वैवयोषितांदोषंक्षमतेयोनराधमः ॥ सतिष्ठे
न्निरयेघोरेरौरवेपितृभिःसह ॥२९॥ काचित्पातयतेनारीकाचिदुद्धरतेकुलम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुलजामुद्वहेद्बुधः ॥ ३० ॥ कुलद्वयंसमानारीसमायित्वातु
तिष्ठति॥साध्वीतारयतेवंशान्दुष्टापातयतिध्रुवम्॥३१॥दारेष्वधीनंस्वर्गंचकुलंपंकंयशोऽयशः॥पुत्रंदुहितरंमित्रंसंसारेकथयंतिच॥३२॥तस्मादेकांद्वितीयां
वावामामुद्वाहयेद्बुधः ॥ संतानार्थात्तुकामाच्चवहुदोषाश्रिताचसा ॥ ३३ ॥ रजस्वलांचवनितांनावगच्छतियःपतिः ॥ ब्रह्महाभ्रूणहासोपिदुर्गतिंचाधिगच्छ
ति ॥३४॥ योमोहाद्दुर्भगांकृत्वासाध्वींत्यजतिपापकृत् ॥ तस्यावधेनयत्पापंतद्भुक्त्वानरकंव्रजेत् ॥३५॥ वनिताहरणंकृत्वाचांडलकुलतांव्रजेत् ॥ तथैवव
निताहानात्पतितोजायतेनरः ॥३६॥ रामांविन्यस्यस्कंधेचचिरंयमपुरेवसेत्॥मलमूत्रंशिरोदेशेनित्यंतस्यचसंपतेत् ॥३७॥ एवंवर्षसहस्राणिभारंवहतिदुर्म
तिः॥पुनर्यावन्तिलोमानितावत्सरौरवंव्रजेत् ॥३८॥पुनःकीटेषुसंतीर्णस्तदामानुषतांव्रजेत् ॥ ततश्चकलहंशोकंप्राप्नोतिपूर्वकल्मषात् ॥३९॥ एवंजन्मत्रयं
प्राप्यमुच्यतेपातकान्नरः ॥ तत्कालंनरकंभुक्त्वासातुकाकीतुवञ्चकी ॥ ४० ॥ उच्छिष्टनरकंभुक्त्वामानुषेविधवाभवेत् ॥ यःपुनश्चांत्यजांगच्छेन्म्लेच्छां
वापुल्कसांनरः ॥४१॥ द्वित्रिचतुर्गुणंभुक्तातत्रसंचीर्णवंचकः॥मातरंगुरुभार्यांचब्राह्मणींमहिषींतथा ॥४२॥ अन्यांवाप्रभुपत्नींचगत्वायात्यपुनर्भवं ॥ भगि
नींतत्पुत्रभार्यांतथादुहितरंस्नुषाम् ॥ ४३ ॥ पितृव्यांमातुलानींतुतथैवचपितृष्वसाम् ॥ मातृष्वस्रादिकामन्यांगत्वानास्तिचनिष्कृतिः ॥ ४४ ॥ ब्रह्महा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सभवेदंधोवचसाजडतांव्रजेत् ॥ कर्णयोर्बधिरोजातश्च्यवतेनास्तिनिष्कृतिः ॥ ४५॥ उक्ताअश्लीलमत्यर्थमखिलंस्त्रीकृतेनहि ॥ द्विजउवाच ॥ एवंदुष्कृत
मासाद्यकथंमोक्षोभवेत्पुनः ॥ ४६ ॥ तत्समाचक्ष्वभगवन्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तासांचगमनंकृत्वातप्तांलोहस्यपुत्तलीं ॥ ४७॥
समालिंग्यत्यजेत्प्राणंशुचिर्लोकांतरंव्रजेत् ॥ योवैगृहाश्रमंत्यक्त्वामच्चित्तोजायतेनरः ॥ ४८ ॥ नित्यंस्मरतिगोविंदंसर्वपापक्षयोभवेत् ॥ ब्रह्महत्यायुतंतेन
कृतंगुर्वंगनागमात् ॥ ४९ ॥ शतंशतसहस्रंचपैष्टीमद्यस्यभक्षणात् ॥ स्वर्णादेर्हरणंकृत्वातेषांसंसर्गकांचिरं ॥५० ॥ एतान्यन्यानिपापानिमहान्तिपातका
निच ॥ अग्निंप्राप्ययथातूलंतृणंशुष्कंप्रणश्यति ॥ ५१ ॥ तस्मान्मन्नामगोविंदंस्मृत्वापूतोभवेन्नरः ॥ योवागृहाश्रमेतिष्ठेन्नित्यंगोविंदघोषणम् ॥ ५२ ॥
कृत्वाचपूजयित्वाचसपापात्सन्तरोभवेत् ॥ भागीरथीतटेरम्येखगस्यग्रहणेशिवे ॥ ५३ ॥ गवांकोटिप्रदानेनयत्फलंलभतेनरः ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिस
हस्रंचाधिकंचयत् ॥ ५४ ॥ गोविंदकीर्तनेतातमत्पुरेचाक्षयंवसेत् ॥ कामात्सभवनेस्थित्वासार्वभौमोभवेन्नृपः ॥ ५५ ॥ पुराणेमत्कथांश्रुत्वामत्सादृश्यं
लभेन्नरः ॥ कथयित्वापुराणंचविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥५६ ॥ तस्मान्नित्यंचश्रोतव्यंपुराणंधर्मसंचयं ॥ श्रावितव्यंप्रयत्नेनलोकेविष्णुतनुंव्रजेत् ॥ ५७ ॥
अन्यद्वास्त्रीकृतेदोषेयथायोगंभवेद्ध्रुवं ॥ निशामयप्रवक्ष्यामितत्वतोद्विजनंदन ॥ ५८ ॥ सर्वबीजस्यदानेनसांबुकुंभंमहाफलम् ॥ दद्याद्विप्रायपुण्याहेसद्यः
पूतोभवेत्क्षणात् ॥५९ ॥ सर्वधान्यादिकंबीजंकालेदद्याद्द्विजातये ॥ सर्वपापक्षयंकृत्वाअक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ ६० ॥ गुणंवक्ष्यामिविप्रर्षेसतीनांयादृशंदृढम्॥
शुद्धवंशोभवेत्तस्यानित्यंलक्ष्मीःप्रवर्तते ॥ ६१ ॥ उभयोर्वंशयोःस्वर्गोभर्तुरात्मनएवच ॥ पतिव्रतागुणोविप्राविस्मृतःपृच्छतस्तव ॥ ६२ ॥ पुनर्वक्ष्या
मियोषाणांसर्वलोकहितंशुभम् ॥ उषित्वापूर्वकालंचपुण्यापुण्येनयोषितः ॥ ६३ ॥ पश्चात्पतिव्रतायाश्चताश्चगच्छंतिमद्गतिम् ॥ षण्मासंवाथव
र्षंवाअधिकंचप्रशस्यते ॥ ६४ ॥ पतिव्रताभवेद्याचयावत्पूताव्रजेद्दिवम् ॥ सुरापंविप्रहंतारंसर्वपापयुतंपातिम् ॥ ६५ ॥ पंकात्पूतंनयेत्स्वर्गं
भर्त्तारंयानुगच्छति ॥ कंदर्पसदृशोभर्तासारतीवमनोरमा ॥ ६६ ॥ जिष्णोरेवचिरंलोकेभुंक्तेऽनंतमयंसुखम् ॥ पतिव्रतावलाद्याचविदूरेस्वामि
पातने ॥ ६७ ॥ चिह्नंलब्ध्वामृतावह्नौपापादुद्धरतेपतिं ॥ पतिव्रताचयानारीदेशांतरमृतेपतौ ॥ ६८ ॥ साभर्तुश्चिह्नमादायवह्नौसुप्त्वादिवंव्रजेत् ॥ या
स्त्रीब्राह्मणजातीयामृतंपतिमनुव्रजेत् ॥ ६९ ॥ सास्वर्गमात्मघातेननात्मानंतपतिंनयेत् ॥ नम्रियेतसमंगत्वाब्राह्मणीब्रह्मशासनात् ॥ ७० ॥ प्रव्रज्या
गतिमाप्नोतिमरणादात्मघातिनी ॥ ॥ नरोत्तमउवाच ॥ सर्वासामपिजातीनांब्राह्मणःशस्यइष्यते ॥ ७१ ॥ पुण्यंचद्विजमुख्येनअत्रकिंवाविपर्ययः
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ब्राह्मण्यास्साहसंकर्मनैवयुक्तंकदाचन ॥ ७२ ॥ निःशेषेस्यावधंकृत्वासनरोब्रह्महाभवेत् ॥ तस्माद्ब्राह्मणजातियाविप्रयाचव्रतंच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रेत् ॥ ७३ ॥ प्रवक्ष्यामियथातथ्यंशृणुविप्रयथार्थतः ॥ आपणांतरमामिष्यंभक्षयेन्नकदाचन ॥ ७४ ॥ अश्वमेधसहस्राणांहायनेफलमाप्नुयात् ॥ अर्ह
णंचेष्टदेवस्यहरेर्व्रतमनुत्तमम् ॥ ७५ ॥ स्वामिनोपिजलंपिंडंसंप्रदद्यादमत्सरात् ॥ युगकोटिसहस्राणियुगकोटिशतानिच ॥ ७६ ॥ पतिनासहसासा
ध्वीविष्णुलोकेयुताभवेत् ॥ ततोमहाव्रतंप्राप्यनिरयेब्राह्मणीवधूः ॥ ७७ ॥ उद्धरेदुभयोर्वंशाञ्छतशोथसहस्रशः ॥ अतोबंधुजनैरेवपुत्रैर्भ्रात्रादिभि
र्बुधैः ॥७८॥ विनियम्यसदातस्याव्रतलोपंनकारयेत् ॥ हरेश्चेद्वासरंप्राप्यविधवानव्रतंचरेत्॥७९॥ पुनर्वैधव्यतामेतिजन्मजन्मनिदुर्भगा ॥ भोजनात्मत्स्य
मांसस्यव्रतानांविप्रयोगतः ॥ ८० ॥ चिरंनिरयमासाद्यशुनीभवतिनिश्चितम् ॥ दुष्टायामैथुनंगच्छेद्विधवाकुलनाशिनी ॥ ८१ ॥ नरकाननुभूयाथगृध्रिणी
दशजन्मसु ॥ द्विजन्मफेरवाभूत्वाततोमानुषतांव्रजेत् ॥ ८२ ॥ तथैवबालवैधव्यादासीत्वमुपगच्छति ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ कन्यादानफलंब्रूहिवददास्याः
फलंचयत् ॥ ८३ ॥ विधानंचयथोक्तंचयदिमेनुग्रहःप्रभो ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ रूपाढ्येगुणसंपन्नेकुलीनेयौवनान्विते ॥ ८४ ॥ समृद्धेवित्तसंपूर्णे
कन्यादानफलंशृणु ॥ सर्वाभरणसंयुक्तांकन्यकांयोददातिच ॥ ८५ ॥ तेनदत्ताधरासर्वासशैलवनकानना ॥ अर्द्धाभरणदानेनफलंदातुर्भवेद्ध्रुवम्॥८६॥
अनाभरणकन्यायाः पादैकस्यफलंभवेत् ॥ यःपुनःशुल्कमश्नातिसयातिनरकेनरः ॥ ८७ ॥ विक्रीयचात्मजांमूढोनरकान्ननिवर्त्तते ॥ लोभादसदृशेपुंसिक
न्यांयस्तुप्रयच्छति ॥ ८८ ॥ रौरवंनरकंप्राप्यचांडालत्वंचगच्छति ॥ अतएवहिशुल्कंचजामातुर्नकदाचन ॥ ८९ ॥ गृह्णातिमनसाप्राज्ञोयद्दत्तंतस्यचा
क्षयम् ॥ भूमिंगांचहिरण्यंचधनंवस्त्रंचधान्यकम् ॥ ९० ॥ जामातुर्यौतकंदत्वासर्वंभवतिचाक्षयम् ॥ विवाहसमयेवत्ससगोत्रपरगोत्रजैः ॥ ९१ ॥
यौतकंदीयतेकिंचित्तत्सर्वंचाक्षयंभवेत् ॥ दातानस्मरतेदानंप्रतिग्राहीनयाचते ॥ ९२ ॥ उभौतौनरकंयातश्छिन्नरज्जुर्घटोयथा ॥ अवश्यं
यौतकंदानंदातव्यंसात्विकेनहि ॥ ९३ ॥ अदत्वानरकंप्राप्यदासीत्वमुपगच्छति ॥ अत्यासन्नेतिदूरस्थेचात्याढ्येचातिदुर्गते ॥ ९४ ॥
कुलहीनेचमूर्खेचषट्सुकन्यानदीयते ॥ अतिवृद्धेचातिदीनेरोगिष्ठेदेशवासिनि ॥ ९५ ॥ अतिक्रुद्धेप्यसन्तुष्टेषट्सुकन्यानदीयते ॥ एतेभ्यः
कन्याकांदत्वानरकंचाधिगच्छति ॥ ९६ ॥ लोभात्संमानलाभाच्चकन्यकापरिवर्तनात् ॥ मुनीनांप्रेयसींनारींयुवतींरूपशालिनीम् ॥ ९७ ॥
सालंकारांसशय्यांचदत्वाऽनंतफलंलभेत् ॥ अनयोश्चफलंतुभ्यंयुवतीकन्ययोरपि ॥ ९८ ॥ एकावरायदातव्याअपराब्राह्मणायतु ॥ क्रीतादे
वायदातव्याधीरेणाकष्टकर्मणा ॥ ९९ ॥ कल्पकालंभवेस्त्वर्गेनृपोवाकौमहाधनी ॥ प्रतिजन्मलभेतैषसुपत्नींवरवर्णिनीम् ॥ १०० ॥ यइदंशृणुयान्नि
त्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यसर्वशास्त्रार्थपारगः॥ १ ॥ लभेतसोऽक्षयंस्वर्गंनारीणांवल्लभोभवेत् ॥ क्षत्रियोविजयीचाथलोकनाथोभवेद्ध्रु

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वम् ॥ २ ॥ श्रुतंहरतिपापानिजन्मजन्मकृतानिच ॥ सौभाग्यंलभतेलोकेतथैवचवरांगना ॥ १०३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपंचाख्याने स्त्रीणामाख्यानंनामद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः॥६२॥ द्विजउवाच ॥ तुलाधारस्यचरितंप्रभावमतुलंप्रभो ॥ वक्तुमर्हस्यशेषेणयदिमय्यस्त्यनुग्रहः॥१॥भगवानुवाच ॥ सत्यभावादलोभाच्चदयाद्योवैत्वमत्सरात् ॥ नित्यंयज्ञशतंतस्यसुनिष्पन्नंसुदक्षिणम् ॥ २ ॥ सत्येनोदयतेसूरोवातिवातस्तथैवच ॥ नलंघयेत्समुद्रस्तुवेलांकूर्मोधरांतथा॥३॥सत्येनलोकास्तिष्ठंतिसर्वेचवसुधाधराः ॥ सत्याद्भ्रष्टोथयःसत्वोप्यधोवासीभवेद्ध्रुवम् ॥४॥ सत्यवाचिरतोयस्तुसत्यकार्यरतः सदा ॥ सशरीरेणस्वर्लोकमागत्याच्युततांव्रजेत् ॥ ५ ॥ सत्येनमुनयःसर्वेमांचगत्वास्थिरंगताः ॥ सत्याद्युधिष्ठिरोराजासशरीरोदिवंगतः ॥६॥सर्वंशत्रुगणंजित्वालोकोधर्मेणपालितः ॥ अकरोच्चमखंशुद्धंराजसूयंसुदुर्लभम् ॥ ७ ॥ चतुरशीतिसहस्राणिब्राह्मणानांचनित्यशः ॥ भोजयेद्रुक्मपात्रेषुराजोपकरणेषु च ॥ ८ ॥ भोजयित्वोपकरणांस्तेभ्योदत्वाविसर्जयेत् ॥ यदभीष्टंद्विजातीनामतोन्यद्दापयेद्धनम् ॥ ९ ॥ अदरिद्रंततोज्ञात्वाद्विजव्यूहंपरित्यजेत् ॥ तथैव स्नातकानांतुसहस्राणितुषोडश ॥ नित्यंसंभोजयेद्राजासत्यैनैवविमत्सरः ॥ १० ॥ अतिष्ठंतगृहेपूर्वंचिरंतस्यजिगीषया ॥ जितंतेनजगत्सर्वंप्राणानुग्रहकारणात् ॥ ११ ॥ सत्येनचासुरोराजाबलिरिंद्रोभविष्यति ॥ पातालस्थस्यतस्यैवभूयस्तिष्ठामिवेश्मनि ॥ १२ ॥ निरंतरंचतिष्ठामिस्वांतेपुण्यैककर्मणः ॥ यद्वापुरामयाबद्धोदैत्ययोनेर्विमोक्षणात् ॥ १३ ॥ तलंचैवामरत्वंहिशक्रत्वंप्रददाम्यहम् ॥ हरिश्चंद्रोनृपस्सत्यात्सवाहनपरिच्छदः ॥ १४ ॥ स्वशरीरेण शुद्धेनसत्यलोकेप्रतिष्ठितः ॥ राजानोवहवश्चान्येयेचासिद्धामहर्षयः ॥ १५ ॥ ज्ञानिनोयतयश्चैवसर्वेसत्येऽच्युताभवन् ॥ तस्मात्सत्यरतोलोकेसंसारोद्धरणक्षमः ॥ १६ ॥ तुलाधारोमहात्मावैसत्यवाक्येप्रतिष्ठितः ॥ लोकेतत्सदृशोनास्तिसत्यवाक्यस्यकारणात् ॥ १७ ॥ अश्वमेधसहस्रेणसत्यंतुतुलयाधृतम् ॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते ॥ १८ ॥ सर्वंसत्याद्भवेत्साध्यंसत्योहिदुरतिक्रमः ॥ सत्यवाक्येनसाधेनुर्बहुलास्वर्गगामिनी ॥ १९ ॥ सर्वराष्ट्रंसमाधायपुनरावृत्तिदुर्लभा ॥ तथायंसर्वदासाक्षीमृषानास्तिकदाचन ॥ २० ॥ बह्वर्घमल्पमर्घंचक्रयविक्रयणेसुधीः ॥ सत्यवाक्यं प्रशस्तंचविशेषात्साक्षिणोभवेत् ॥ २१ ॥ साक्षिणःसत्यमुक्त्वाचअक्षयंस्वर्गमाययुः ॥ वावदूकःसभांप्राप्यसत्यंवदतिवाक्पतिः ॥ २२ ॥ सयातिब्रह्मणोगेहंयज्ञैरन्यैश्चदुर्लभम् ॥ सभायांयोवदेत्सत्यमश्वमेधफलंलभेत् ॥ २३ ॥ लोभाद्द्वेषान्मृषोक्त्वाचरौरवंनरकंव्रजेत् ॥ सर्वसाक्षी तुलाधारोजनानांशूरएवच ॥ २४ ॥ विशेषाल्लोभसंत्यागान्नाकेनिर्जरतांव्रजेत् ॥ कश्चिच्छूद्रोमहाभागोनलोभेवर्ततेक्वचित् ॥ २५ ॥ वृत्तिश्शाकेनदुःखेनतथाशिलोंछतोभृशम् ॥ जर्जरंवस्त्रयुग्मंचकरौपात्रेचसर्वदा ॥ २६ ॥ सदापिलाभविरहोनपरस्वंगृहीतवान् ॥ तस्यजिज्ञासयैवाहंगृहीत्वावस्त्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युग्मकम् ॥ २७ ॥ अवकोटेनदीतीरेस्थितस्संस्थाप्यसादरम् ॥ सदृष्ट्वावस्त्रयुग्मंतन्नलोभेकुरुतेमनः ॥ २८ ॥ इतरस्यपरिज्ञायतत्क्षांत्यास्वगृहंययौ ॥ ततोविचिंतयित्वातुहृदास्वल्पमितिद्विज ॥२९॥ उदुंबरंहेमगर्भमयातत्रैवपातितम् ॥ किंकरेचनदीतीरेविकोणेजनवर्जिते॥३०॥तस्ययातस्यदेशेतुदृष्टंते नतदद्भुतम् ॥ अलंविधानमेतत्तुकृत्रिमंचोपलक्ष्यते ॥ ३१ ॥ ग्रहणेवाधुनाचास्यअलोभंनष्टमेवमे ॥ अस्यैवरक्षणेकष्टमहंकारपदंत्विदम् ॥ ३२ ॥ यतो लोभस्ततोलाभोलाभाल्लोभःप्रवर्तते ॥ लोभग्रस्तस्यपुंसश्चशाश्वतोनिरयोभवेत् ॥ ३३ ॥ यदिनोविगुणंवित्तंयदावेश्मनितिष्ठति ॥ तदामेदारपुत्रा णामुउन्मादोह्युपपद्यते॥३४॥उन्मादात्कामसंजातविकारान्मतिविभ्रमः॥भ्रमान्मोहोप्यहंकारःक्रोधलोभावतःपरं॥३५॥एषांप्रचुरभावाच्चतपःक्षयंगमिष्य ति ॥ क्षीणेतपसिवर्ततेपंकाश्चित्तप्रमोहकाः ॥३६॥ तैश्चशृंखलयोगैश्चवद्धोनैवोद्धृतिंव्रजेत् ॥ एतद्विमृश्यशूद्रोसौपरित्यज्यगृहंगतः ॥ ३७ ॥ स्वस्थादे वामुदातत्रसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ निर्ग्रंथिरूपमादायतस्यांतिकगृहंतथा ॥ ३८ ॥ गत्वाहंदैवसंवादमवदंभूतवर्तनम् ॥ ततोभ्यासप्रसंगाच्चजनानांच परिप्लुवात् ॥ ३९ ॥ तस्ययोषातदागत्यपप्रच्छदैवकारणम् ॥ ततोहमवदंतस्ययद्वाचेतोगतंद्भुतम् ॥ ४० ॥ निभृतोथनिनादस्यकारणंकथितंमया ॥हृद्ग तंपतिनातेद्यविधिनादत्तमज्ञवत् ॥ ४१ ॥ परित्यक्तंमहाभागेपुनर्नास्तीहतेवसु ॥ यावज्जीवतिदौर्विध्यंतस्यभोक्तानसंशयः ॥ ४२ ॥ गच्छमातर्गृहं शून्यमलब्धंतत्प्रपृच्छतम् ॥ श्रुत्वातद्वैशिवंसाचवचनंपत्युरंतिके ॥ ४३ ॥ गत्वाप्रोवाचदुर्वृत्तंतच्छ्रुत्वाविस्मयंगतः ॥ सविचिंत्यतयासार्धमागतोसौ ममांतिकम् ॥४४॥ निभृतंमामुवाचेदंक्षपणत्वंचकीर्तय॥ क्षपणकउवाच॥ चाक्षुषंचिरसंशुद्धंहेलयातृणवत्कथम् ॥४५॥ त्वयात्यक्तंयतस्तातनास्तिभाग्य मकंटकम्॥ऐश्वर्यमतुलंशौर्यंशीर्यतेभावुकंपुनः॥४६॥स्ववंधूनांमहद्दुःखमाजन्ममरणांतिकम्॥द्रक्ष्यसेचात्मनानित्यंमृतानांयागतिर्ध्रुवम् ॥४७॥ तस्मात्त द्गृह्यतांतूर्णंभुंक्ष्वभोग्यमकंटकम्॥ऐश्वर्यमतुलंशौर्यंलोकानांविस्मयंवरम्॥४८॥शूद्रउवाच॥नमेवित्तेस्पृहाचास्तिधनंसंसारवागुरा॥ तद्विधौपतितोमर्त्योन पुनर्मोक्षकंव्रजेत्॥४९॥शृणुवृत्तस्ययद्दोषमिहलोकेपरत्रच॥भयंचोराच्चज्ञातिभ्योराजभ्यस्तत्करादपि॥५०॥ सर्वेजिघांसवोमर्त्याःपशुमत्स्यविविष्किराः॥ तथाधनवतांनित्यंकथमर्थास्सुखावहाः॥५१॥प्राणस्यांतकरोह्यर्थस्साधकोदुरितस्यच ॥ कालादीनांप्रियंगेहंनिदानंदुर्गतेःपरम्॥ ५२॥ क्षपणकउवाच ॥ यस्यार्थास्तस्यमित्राणियस्यार्थास्तस्यवांधवाः ॥ कुलंशीलंचपांडित्यंरूपंभोग्यंयशःसुखम् ॥ ५३ ॥ धनेनतुविहीनस्यपुत्रदारोज्झितस्यच ॥ क थंमित्रंकथंधर्मंदीनानांजन्मनःकथं ॥ ५४ ॥ सत्वादिक्रतुकार्यंचपुष्करिण्युपकारकं ॥ दानंनाकस्यसोपानंनिःस्वस्यचनसिद्ध्यति ॥ ५५ ॥ व्रतकार्य स्यरक्षाचधर्मादिश्रवणंभृशम् ॥ पितृयज्ञादितीर्थंचनिर्वित्तस्यनसिद्ध्यति ॥५६॥ तथारोगप्रतीकारःपथ्यमौषधसंचयं ॥ रक्षणंविग्रहश्चैवशत्रूणांविजयोध्रु

Nepal Sanskrit University - Balmeeki Campus - Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वम् ॥ ५७ ॥ स्त्रीणांचजन्मनावार्तावसुयोगेनलभ्यते ॥ भूतभव्यप्रवृत्तानांसुकृतंदुष्कृतंचयत् ॥ ५८ ॥ तस्माद्बहुधनंयस्यतस्यभोग्यंयदृच्छया ॥ स्व
र्गवितरणादेवलप्स्यसेह्यचिरादितः॥५९॥ ॥ शूद्रउवाच॥ अकामाच्चव्रतंसर्वमक्रोधात्तीर्थसेवनम्॥दयाजप्यसमाशुद्धंसंतोषोधनमेवच ॥६०॥अहिंसापरमा
सिद्धिःशिलोंछवृत्तिरुत्तमा ॥ शाकाहारःसुधातुल्यउपवासःपरंतप ॥ ६१ ॥ संतोषोमेमहाभोग्यंमहादानंवराटकम् ॥ मातृवत्परदाराश्चपरद्रव्याणिलोष्टवत्
॥६२॥ परदाराभुजंगाभाःसर्वयज्ञइदंमम ॥ तस्मादेनंनगृह्णामिसत्यंसत्यंगुणाकर ॥ ६३ ॥ प्रक्षालनाद्धिपंकस्यदूरादस्पर्शनंवरं ॥ इत्युक्तेतुनरश्रेष्ठपुष्प
वर्षंपपातह ॥ ६४ ॥ मूर्ध्निदेशेतनौतस्यसर्वदेवैरितंद्विज ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नृत्यंत्यप्सरसांगणाः ॥ ६५ ॥ जगुर्गंधर्वपतयोविमानंचापतद्दिवः ॥ ऊचुर्दे
वगणास्तत्रविमानमिदमारुह ॥ ६६ ॥ सत्यलोकंसमासाद्यभुंक्ष्वभोग्यंमहेंद्रवत् ॥ संख्यातेनापिवर्तैतभोग्यकालस्यधार्मिक ॥ ६७ ॥ इत्युक्तेषुचदेवेषुशू
द्रोवचनमब्रवीत् ॥ कथंनिर्ग्रंथकस्यास्यज्ञानंचेष्टास्यभाषणम् ॥ ६८ ॥ किंवाहरिहरौब्रह्माकिंवाशक्रोबृहस्पतिः ॥ किंवामच्छलनादेवसाक्षाद्धर्मइहाग
तः ॥ ६९ ॥ इत्युक्तेक्षपणश्चासौस्मितोवचनमब्रवीत् ॥ विज्ञातुंचैववोधर्ममहंविष्णुरिहागतः ॥ ७० ॥ विमानेनदिवंगच्छसकुटुंबोमहामुने ॥ मत्प्रसादाच्च
युष्माकंसदैवनवयौवनम् ॥ ७१ ॥ भविष्यतिमहाप्राज्ञभाग्यानंत्यंप्रलप्स्यथ ॥ दिव्याभरणसंयुक्तादिव्यवस्त्रोपशोभिताः ॥ ७२ ॥ गतास्तेसहसानाकंसवैं
र्बंधुजनैर्वृताः ॥ एवंद्विजवरश्रेष्ठलोभत्यागाद्ययुर्दिवम् ॥ ७३ ॥ तुलाधारस्तथाधीमान्सत्यधर्मप्रतिष्ठितः ॥ येनजानातितद्वृत्तंदेशांतरसमुद्भवम् ॥ ७४ ॥
तुलाधारसमोनास्तिसुरलोकेप्रतिष्ठितः ॥ तस्मात्त्वमपिभूदेवसमंगत्वादिवंव्रज ॥ ७५ ॥ यइदंशृणुयान्मर्त्यःसर्वधर्मप्रतिष्ठितः ॥ जन्मजन्मार्जितंपापं
तत्क्षणात्तस्यनश्यति ॥ ७६ ॥ सकृत्पठनमात्रेणसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ लोकानांपुरतोविप्रदेवानामर्च्यतांव्रजेत् ॥ ७७ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृ
ष्टिखंडेशूद्रस्यालोभाख्यानंनामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अद्रोहकस्यचाख्यातोमहिमालोकदुःसहः ॥ एकतल्पगतां
वामांक्षांत्वासर्वजितोभवत् ॥ १ ॥ ज्ञानिनामपिदुःसाध्यंमुनीनांब्रह्मचारिणां ॥ सुरासुरमनुष्याणांविषमंतत्समंगतः ॥ २ ॥ स्वभावाद्विषमंकामं
जेतुंकःपुरुषःक्षमः ॥ अद्रोहकमृतेविप्रसएवभवजित्पुमान् ॥ ३ ॥ अहल्याहरणादेवसुरेशस्यभगांकता ॥ पुनर्देव्याःप्रसादाच्चसहस्राक्षेतिवि
श्रुतः ॥ ४ ॥ विदितंसर्वलोकेचत्रैलोक्येसचराचरे ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ कथंचदेवदेवस्यअहल्याहरणंप्रभो ॥ ५ ॥ भगांकत्वंचसंप्राप्पसहस्रा
क्षःसुराधिपः ॥ नगांकोपिभगांकत्वंसंप्राप्तस्सुरराट्कथम् ॥ ६ ॥ दुःश्रुतंसुरवैकल्यंश्रोतुमिच्छामितत्वतः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पुरास्वांतोद्भवांक
न्यांलोकेशश्चमहामनाः ॥ ७ ॥ गौतमायददौधाताःलोकपालाग्रतोमुदा ॥ ततस्तुलोकपालानांमन्मथाविष्टचेतसाम् ॥ ८ ॥ शचीपतेस्तुसंमोहोह्यदि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शल्यइवस्थितः ॥ लोकपालानतिक्रम्यसुवेषावरवर्णिनी ॥ ९ ॥ द्विजायरत्नभूतैषादत्ताकिंवाकरोम्यहम् ॥ इतिसंचिंत्यतस्यास्तुवर्तमानेचयौवने ॥ ॥ १० ॥ पुनश्चमाययादृष्टंरूपंतस्यास्सुशोभनम् ॥ पुनश्चिन्तयमानोसौगौतमाध्यासनंगतः ॥ ११ ॥ पश्चात्तुतस्यगमनाद्यद्वृत्तंतच्छृणुष्वमे ॥ एकदागौतमःस्नातुंगतोसौपुष्करंप्रति ॥ १२ ॥ साध्वीचगृहशौचेचगृहवस्तुनितत्परा ॥ प्रवृत्तादेववास्तूनांबलिंकर्तुंतत्परा ॥ १३ ॥ इंधनंवह्निकार्यंचनित्यकर्मानुसंचयम् ॥ एतस्मिन्नंतरेशक्रोमुनेस्तस्यमहात्मनः ॥ १४ ॥ रूपमास्थायगात्रेणप्रविवेशोटजंमुदा ॥ पतिव्रतापतिंदृष्ट्वाश्रद्धयापरयासती ॥ ॥ १५ ॥ देवस्थानेचवस्तूनांसंचयंकर्तुमुद्यता ॥ ततस्तामब्रवीदार्तोमुनिवेषधरोहरिः ॥ १६ ॥ प्रद्युम्नवशगोवामेदेहिमेचुंबनादिकम् ॥ एतस्मिन्नंतरेसाचत्रपायुक्ताब्रवीद्वचः ॥ १७ ॥ देवकार्यादिकंत्यक्त्वावक्तुंनार्हसिमेप्रभो ॥ सर्वंजानासिधर्मज्ञपुण्यानांनिश्चयंमुने ॥ १८ ॥ अयमर्थोहिवेलायामधुनैवनयुज्यते ॥ ततस्तांचारुसर्वांगींदृष्ट्वामन्मथपीडितः ॥ १९ ॥ अलंप्रियेनवक्तव्यंहृच्छयोमेप्रजायते ॥ कर्तव्यंचाप्यकर्तव्यंपत्युर्वचनसंमतम् ॥ ॥ २० ॥ करोतिसततंयाचसाचनारीपतिव्रता ॥ लंघयेद्याचतस्याज्ञांसुरतेचविशेषतः ॥ २१ ॥ पुण्यंतस्याभवेन्नष्टंदुर्गतिंचाधिगच्छति ॥ साब्रवीदेववस्तूनिसंतिदेवार्थतोमुने ॥ २२ ॥ नित्यकर्माणिचान्यानिकिंवातेषुविपर्ययः ॥ सचोवाचसतींतत्रदेह्यालिंगादिकंमम ॥ २३ ॥ मनसाभयमुत्सृज्यमयादत्तानितानिच ॥ इत्युक्त्वातांपरिष्वज्यकृतस्तेनमनोरथः ॥ २४ ॥ एतस्मिन्नंतरेविप्रमुनेर्हृद्यासकल्मषम् ॥ ततोध्यानंसमारभ्याजानाद्वृत्तंशचीपतेः ॥ २५ ॥ तूर्णमेवद्वारदेशेगत्वाचसमुपस्थितः ॥ शक्रोमुनिंतुसंलक्ष्यचौतुदेहंविवेशह ॥ २६ ॥ गच्छतःपृषदंशस्यपद्धतौप्रचचालह ॥ मुनिस्तत्रावदत्त्वैकस्त्वंमार्जाररूपधृत् ॥ २७ ॥ भयात्तस्यमुनेरग्रेशक्रःप्रांजलिराश्रितः ॥ मघवंतंपुरोदृष्ट्वाचुकोपमुनिपुंगवः ॥ २८ ॥ यत्त्वयाचेदृशंकर्मभगार्थंछलसाहसम् ॥ कृतंतस्मात्तवांगेषुसहस्रभगमुत्तमम् ॥ २९ ॥ भवत्विहतुपापिष्ठलिंगंतेनिपातिष्यति ॥ गच्छमेपुरतोमूढसुरस्थानंदिवौकसः ॥ ३० ॥ पश्यंतिमुनिशार्दूलानराःसिद्धास्सहोरगाः ॥ एवमुक्त्वामुनिश्रेष्ठोरुदंतींतांपतिव्रताम् ॥ ३१ ॥ पप्रच्छकिमिदानींतेकर्मदारुणमागतम् ॥ इत्युक्तावेपमानासाभीतापतिमुवाचह॥३२॥अज्ञानाद्यत्कृतंकर्मक्षंतुमर्हसिवैप्रभो ॥मुनिरुवाच॥ परेणाभिगतासित्वममेध्यापापचारिणी ॥ ३३॥ अस्थिचर्मसमाविष्टानिर्मांसानखवर्जिता ॥चिरंस्थास्यसिचैकापित्वांपश्यंतुजनाःस्त्रियः ॥ ३४ ॥ दुःखितातमुवाचेदंशापस्यांतोविधीयताम् ॥ इत्युक्तेकरुणाविष्टोमन्युनापिपरिप्लुतः ॥ ३५ ॥ जगादगौतमोवाक्यंरामोदाशरथिर्यदा ॥ वनमभ्यागतोविष्णुःसीतालक्ष्मणसंयुतः ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वात्वांदुःखितांशुष्कांनिर्देहांपथिसंस्थितां ॥ गदिष्यतिचवैरामोवसिष्ठस्याग्रतोहसन् ॥ ३७ ॥ किमियंशुष्करूपाचप्र

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिमास्थिमयीशवा ॥ नदृष्टंमेपुराब्रह्मन्रूपंलोकविपर्ययम् ॥ ३८ ॥ ततोरामंमहाभागंविष्णुंमानुषविग्रहम् ॥ यद्वृत्तमासीत्पूर्वंतद्वसिष्ठःकथयिष्य
ति ॥ ३९ ॥ वसिष्ठवचनंश्रुत्वारामोवक्ष्यतिधर्मवित् ॥ अस्यादोषोनचैवास्तिदोषोयंपाकशासने ॥ ४० ॥ एवमुक्तेतुरामेणत्यक्त्वारूपंजुगुप्सितं ॥
दिव्यंरूपंसमास्थायमद्गृहंचागमिष्यसि ॥४१॥ शप्त्वातुगौतमस्तांहितपस्तप्तुंगतोवनम् ॥ ततोत्यंतंशुष्करूपातथैवपथिसंस्थिता ॥४२॥ रामस्यवच
नादेवगौतमंपुनरागता ॥ गौतमोपितयासार्द्धमद्यैवंदिवितिष्ठति ॥ ४३ ॥ इंद्रोपित्रपयायुक्तःस्थितश्चांतर्जलेचिरम् ॥ स्थित्वाचांतर्जलेदेवीम
स्तौदिंद्राक्षिसंज्ञिताम् ॥ ४४ ॥ सुप्रसन्नाततोदेवीस्तोत्रेणपरितोषिता ॥ गत्वोवाचततःसा चवरोस्मत्तोविगृह्यताम् ॥ ४५ ॥ ततोदेवीमुवाचेदंशक्रःपर
पुरंजयः ॥ त्वत्प्रसादाच्चमेदेविवैरूप्यंमुनिशापजम् ॥ ४६ ॥ संत्यज्यदेवराज्यंचलब्ध्वाहंतुपुरायथा ॥ तमुवाचततोदेवीपापंतंमुनिशापजम् ॥ ४७ ॥
हंतुंब्रह्मादयोदेवाश्शक्तानाहंसुरेश्वर ॥ किंतुबुद्धिंसृजाम्यद्ययेनलोकैर्नलक्ष्यते ॥ ४८ ॥ योनिमध्यगतंदृष्टिसहस्रंतेभविष्यति ॥ सहस्राक्षइतिख्यातस्सुरारा
ज्यंकरिष्यसि ॥ ४९ ॥ मेषांडंतत्रशिश्नंचभविष्यतिवमद्वरात् ॥ इत्युक्त्वासाजगन्मातातत्रैवांतरधीयत ॥५०॥ शक्रोदेववरैःपूज्योह्यद्यापिदिविवर्तते ॥
इंद्रस्यैतादृशीकामादवस्थाद्विजसत्तम ॥५१॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेअहल्याहरणंनामचतुष्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५४॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अ
परंचप्रवक्ष्यामिकामेनाधिष्ठितस्यच ॥ पुराभागीरथीतीरेद्विजःपरमहंसकः ॥ १ ॥ उपदेष्टासहस्राणांद्विजानांशांतिदःपरः ॥ एकदंडधरःसाक्षात्कूर्मवद्ध
रणीस्थितः ॥ २ ॥ एकाकिनःसतस्तस्यदेवागारेविनिष्कृते ॥ पत्युर्गृहात्परंगेहंगंतुंसायंसमुद्यता ॥ ३ ॥ अकस्माद्युवतीनारीमिलितारूपधारिणी ॥ दृ
ष्ट्वातांभगवान्विप्रोमन्मथस्यभयार्दितः ॥ ४ ॥ अगारजठरेकृत्वासचैनांप्राक्षिपत्क्षपाम् ॥ अर्गलंसादृढंकृत्वादेवागारेसुशोभने ॥ ५ ॥ कदाचिदपितंद्वारा
दागंतुंनददातिह ॥ एवंभूतःसमाधिस्थःक्षपांक्षिप्त्वाविलप्यसः ॥ ६ ॥ चिंतयंस्तांवरारोहांद्वारिकिंवाकृतंमम ॥ एवंसंचिंत्यतामाहद्वारंदेहीहनःप्रिये ॥७॥
पतिश्चवशगःकांतेदयितस्तेभविष्यति ॥ ततस्तंप्राहसाविप्रंवृद्धंकामप्रलालसम् ॥ ८ ॥ अनन्विताागिरःस्तातवक्तुंत्वंनार्हसिप्रभो ॥ अथा
सौभगवान्प्राहप्रचुरंचास्तिमेवसु ॥ ९ ॥ तवदास्यामिकल्याणिप्रस्फोटयकपाटिकाम् ॥ विप्रमाहपुनःसाचत्वंवैमेधर्मतःपिता ॥ १० ॥ माग
च्छपुत्रिकांमांचपरयोषांचधार्मिक ॥ मनसासमालोच्यसुषिरेणपथागृहान् ॥ ११ ॥ बाहुनोद्घाटयतेनैवगंतुंचैवसमुद्यतः ॥ गच्छतश्चार्द्धम
रउत्तमांगंसुसंकटे ॥ १२ ॥ प्रविष्टंनपुनश्चैतिपंचत्वमगमत्तदा ॥ उषःकालेसमायातारक्षिणोयेचकंकिराः ॥ १३ ॥ अद्भुतंतंशवंदृष्ट्वातामूचुस्तेचविस्मि
ताः ॥ कथंचनिधनंत्वस्यसंभूतंब्रूहिसुंदरि ॥ १४ ॥ कथयित्वातुतद्वृत्तमभीष्टंदेशमागता ॥ एवंकामस्यमहिमादुर्निवारोजनेषुच ॥ १५ ॥ सर्वेषामपिजं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तूनांसुरासुरनृणांभवेत् ॥ दृष्ट्वाऽमोघांवरारोहांसर्वलोकपितामहः ॥१६ ॥ च्युतवीजोभवत्तत्रलौहित्यसंभवस्मृतः॥ पुनातिसकलान्लोकान्सर्वतीर्थमयो
हिसः ॥ १७ ॥ यमाश्रित्यनरोयातिब्रह्मलोकमनामयम् ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ कथंचब्रह्मणोमोहोह्यमोघाकावरांगना ॥ १८ ॥ उद्भवंतीर्थराजस्यश्रोतुमि
च्छामितत्त्वतः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मुनिर्देवैःसमाराध्यःपद्मयोनिसमप्रभः ॥ १९ ॥ शंतनुश्चेतिविख्यातःपत्नीतस्यपतिव्रता ॥ अमोघेतिसमाख्यातारू
पयौवनशालिनी ॥ २० ॥ अस्याश्चपतिमन्वेष्टुंयातोब्रह्माचतद्गृहम् ॥ तस्मिन्कालेमुनिश्रेष्ठःपुष्पाद्यर्थंवनंगतः ॥ २१ ॥ सातंदृष्ट्वासुरश्रेष्ठमर्घ्यंपाद्या
दिकंददौ ॥ दूरेभिवादनंकृत्वासागृहंप्रविवेशह ॥ २२ ॥ तांचदृष्ट्वानवद्यांगींधाताकामवशंगतः ॥ स्रष्टात्मानंसमाधायाचिंतयत्तांपुरोगताम् ॥ २३ ॥ वी
जंपपातखट्वायांब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ ततोब्रह्मागतस्त्रस्तस्त्वरयापरिपीडितः ॥२४॥ अथायातोमुनिर्गेहंशुक्रंपीठेददर्शह ॥ तमपृच्छद्वरारोहांकश्चाप्यत्रा
गतःपुमान् ॥ २५ ॥ तमुवाचततोऽमोघाब्रह्माह्यत्रागतःपते॥ त्वामेवान्वेषितुंनाथमयादत्तोत्रपीठकः ॥२६॥ शुक्रस्यकारणंचात्रतपसाज्ञातुमर्हसि ॥ ततो
ध्यानात्परिज्ञातंतेनैवचद्विजन्मना ॥ २७ ॥ ब्रह्मरेतःपरंसाध्वीपालयस्वममाज्ञया ॥ उत्पद्यतेसुतस्तेतुसर्वलोकैकपावनः ॥ २८ ॥ आवयोःसर्वक
ल्याणंफलिष्यतिमनोगतम् ॥ ततःपतिव्रतातस्यआज्ञामागृह्यसंभवात् ॥ २९ ॥ पपौरेतोमहाभागाब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ आवर्तइवसंजज्ञेरौद्रगर्भइति
स्फुरन् ॥ ३० ॥ प्रसोढुंनैवशक्तासाशंतनुंचाब्रवीत्ततः ॥ गर्भंधारयितुंनाथनशक्तोम्यधुनाप्रभो ॥ ३१ ॥ किंकरिष्यामिधर्मज्ञप्राणोमेसंचलत्यपि ॥
आज्ञापयमहाभागगर्भंत्यक्ष्यामियत्रच ॥ ३२ ॥ पत्युराज्ञांसमादायमुक्तोगर्भोयुगंधरे ॥ पयस्तेजोमयंशुद्धंसर्वधर्मप्रतिष्ठितम् ॥ ३३ ॥ तन्मध्येपुरुषः
शुद्धःकिरीटीनीलवाससा ॥ रत्नदाम्नाचविद्धांगोदुःप्रेक्ष्योज्योतिषांगणः ॥ ३४ ॥ ततोदेवगणाःस्वर्गात्पुष्पवर्षमवाकिरन् ॥ प्रसूतःसर्वतीर्थेषुती
र्थराजइतिस्मृतः ॥ ३५ ॥ ततोरामइतिख्यातःप्रजातोहंभृगोःकुले ॥ क्षत्रियान्पितृहंतॄंस्तुससैन्यबलवाहनान् ॥ ३६ ॥ हत्वायुद्धगतान्भीतान्पंकैः
सर्वैर्युतोह्यहम् ॥ ब्रह्महत्यासमंघोरंमद्देहेसमुपस्थितम् ॥३७॥ पंकयुक्तंकुठारंमेक्षालितंनैवशुद्ध्यति ॥ ततःखेचाभवद्वाणीराममद्वचनंकुरु ॥ ३८ ॥ यत्र
तीर्थेकुठारंतेनिर्मलंचभवेदिह ॥ तत्रतेसर्वपापानांजातानांचक्षयोभवेत् ॥ ३९ ॥ जनानांतत्रसर्वेषांहितार्थंतिष्ठमानद ॥ चपलंगच्छतीर्थानिसर्वा
णिसुमहांतिच ॥ ४० ॥ तेषांमध्येमहातीर्थेपर्शुःशुद्धोभवेद्यदि ॥ तंचजानीहितीर्थेषुमुक्तिदंपरिकीर्तितम् ॥ ४१ ॥ तच्छुत्वाजामदग्न्यस्तुतीर्थानि
प्रययौतदा ॥ गंगांसरस्वतींशुभ्रांकावेरींसरयूंतथा ॥ ४२ ॥ गोदावरींचयमुनांकद्रूंचवसुदांतथा ॥ अन्यांचपुण्यदांरम्यांगौरींपूर्वांस्थितांशुभाम् ॥ ४३ ॥
गच्छतस्तस्यधीरस्यसदागतिसमस्यच ॥ क्षालितःसर्वतीर्थेषुनपुनर्निर्मलोभवत् ॥ ४४ ॥ ततोगिरिगुहांदुर्गांमहारण्यंचपर्वतम् ॥ गिरिकूटंचदुर्लभ्यं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ययौतीर्थमसौहरिः ॥ ४५ ॥ नचनिर्मलतामेतिकुठारस्तस्यतेनच ॥ विषादमगमत्तत्ररामःपरपुरंजयः ॥ ४६ ॥ हाहेतिविविधंकृत्वाचोपविश्यधरातले ॥
प्रचिंतामगमद्वीरस्तमुवाचपुनस्तथा ॥ ४७ ॥ पूर्वस्यांदिशिदेवेशतीर्थंचास्तिगुहोदरे ॥ तच्छ्रुत्वानरशार्दूलोगत्वाकुंडंददर्शसः ॥ ४८ ॥ प्रदक्षिणंजला
वर्तंशुभ्रंपापहरंशुभम् ॥ तज्जलस्पर्शमात्रेणकुठारःशुद्धतांगतः ॥ ४९ ॥ ततोरामोभिषेकंतुकृतवान्प्रमुदान्वितः ॥ शुद्धात्मनस्त्वपापस्यबुद्धिर्जाताप्रपा
विनी ॥ ५० ॥ सरामःसुचिरंस्थित्वातीर्थराजंप्रसाद्यतम् ॥ ततस्ततोऽचलात्प्राप्यपुरंवेगसमन्वितः ॥५१॥ ख्यातंकृत्वाततश्चोर्व्यांगतोसौलवणार्णवम्॥अ
यंतीर्थवरःसाक्षात्पितामहकृतोभुवि॥५२॥सुखदःसर्वतःशुद्धोमुक्तिमार्गप्रदः किल ॥ एवंकामप्रभावंचविद्धिदुर्वारदुःसहम् ॥५३॥ कामाज्जातंवृषंपापंपुण्यं
पुण्यप्रयोगतः ॥ सजातश्चैवलौहित्योविरंचेश्चैवचौरसः ॥ ५४ ॥ शंतनोःक्षेत्रसंजातस्त्वमोघागर्भसंभवः ॥ विरिञ्चिनाजितःकामःशांतनोरप्यमत्सरात् ॥
॥ ५५ ॥ तस्याःपतिव्रतात्वाच्चतीर्थात्तीर्थवरोहिसः ॥ एवंयस्तुपठेन्नित्यंपुण्याख्यानमिदंशिवम् ॥ ५६॥ शृणुयाद्वासुदापृथ्व्यांमुक्तिमार्गंसगच्छति ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपंचाख्यानेलौहित्योत्पत्तिर्नामपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पुराशर्वः स्त्रियोदृष्ट्वायुवतीरूपशालिनीः ॥
गंधर्वकिन्नराणांचमनुष्याणांचसर्वतः ॥ १ ॥ मंत्रेणताः समाकृष्यत्वातिदूरेविहायसि ॥ तपोव्याजपरोदेवस्तासुसंगतमानसः ॥ २ ॥ अतिरम्यांकुटींकृत्वा
ताभिःसहमहेश्वरः ॥ क्रीडांचकारसहसामनोभवपराभवः ॥ ३॥ एतस्मिन्नंतरेगौर्याश्चित्तमुद्भ्रांततांगतम् ॥ अपश्यद्ध्यानयोगेनक्रीडंतंजगदीश्वरम् ॥ ४॥
स्त्रीभिरंतर्गतंज्ञात्वारोषस्यवशगाभवत् ॥ ततः क्षेमंकरीरूपाभूत्वाचप्रविवेशसा ॥ ५ ॥ व्योमैकांतेतिदूरेचकामदेवसमप्रभम् ॥ वामातिमध्यगंशुभ्रंपुरु
षंपुरुषोत्तमम् ॥ ६ ॥ स्त्रीभिःसहसमालिंग्यप्रक्रीडंतंमुहुर्मुहुः ॥ चुंबंतंनिर्भरंदेवंहररंरागप्रपीडितम् ॥ ७ ॥ वृत्तंक्षेमंकरीदृष्ट्वानिपपाताग्रतस्तदा ॥ ता
सांकेशेषुचाकृष्यचकारचरणाहतिम् ॥ ८ ॥ त्रपयापीडितश्शर्वःपराङ्मुखमवस्थितः ॥ केशेष्वाकृष्यरोषात्ताःपातयामासभूतले ॥ ९ ॥ स्त्रियः सर्वा
धरांप्राप्यसहसाविकृताननाः ॥ उमाशापप्रदग्धांगाम्लेच्छानांवशमागताः ॥ १० ॥ ताश्चांडालस्त्रियःख्याताअधवाधवसंयुताः ॥ अद्याप्युमाकृतं
शापंसर्वास्ताश्चसमश्नुयुः ॥ ११ ॥ अथोमाशतधारूपंकृत्वेशंसंगतातदा ॥ एवंप्रभावंजानीहिकामस्यसततंद्विज ॥ १२ ॥ ततश्चिरात्तयासार्द्धंगतःकै
लासमंदिरं ॥ अतःक्षेमंकरींदृष्ट्वायेभिनंदंतिमानवाः ॥ १३ ॥ तेषांवित्तर्द्धिविभवाभवंतीहपरत्रच ॥ कुंकुमारक्तसर्वांगिकुंदेन्दुधवलानने ॥ १४ ॥
सर्वमंगलदेदेविक्षेमंकरिनमोस्तुते ॥ योगिनीसाम्यंतेनैवसंमुखाविमुखापिवा ॥ १५ ॥ दृष्ट्वातांनाभिवंदेद्यस्तस्ययुद्धेपराजयः ॥ राजगृहेषुविद्यायां
नमस्काराज्जयोभवेत् ॥ १६ ॥ एवंकामस्यमाहात्म्यंभवोमोहवशंगतः ॥ अयंदेवासुराणांचक्षमयाप्रभुतांगतः ॥ १७ ॥ अस्यैवसदृशोलोकेनभूतो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नभविष्यति ॥ रामामङ्कस्थितांरम्यांक्षमातल्पगतेनच ॥ १८ ॥ त्यक्त्वैवसाधितालोकास्सुरासुरसुदुर्लभाः ॥ एवंवैष्णवमुख्यश्चसुरासुरगणा
र्चितः ॥ १९ ॥ योनोददातिभुक्त्यग्र्यंशेषंचस्वयमश्नुते ॥ एवमभ्यासधैर्येणदीर्घकालेसुखंगते ॥ २० ॥ प्राक्संगमात्स्वभार्यांचदृष्ट्वामांप्रददौमुदा ॥
द्वादशाब्दंप्रसंकल्प्यप्राग्भोगोमयिवेशितः ॥ २१ ॥ तेनतस्यगृहेनित्यंतिष्ठामिगृहरक्षणात् ॥ तथाधात्रीफलस्यापिसदास्वरसमीहते ॥ २२ ॥
तस्मादुक्तोमयान्येषांवैष्णवानांचवैष्णवः ॥ पुरायेविप्रमेभक्तास्सुरामत्पथगामिनः ॥ २३ ॥ तैरेवनकृतंयच्चतदनेनकृतंपरम् ॥ तस्माद्वैष्णवसर्वं
स्वंनामरम्यंमयाकृतम् ॥ २४ ॥ अस्यवेश्मनितिष्ठामिमुहूर्तंनचलाम्यहम् ॥ अतोयेचैवमद्भक्तास्तेष्वहंसुलभोद्विज ॥ २५ ॥ अस्माकंपदवीं
तेभ्योह्यद्यदाम्निस्वकारणम् ॥ आवयोर्विप्रसौजन्यंस्वप्नभोज्यादिकंसमम् ॥२६॥ सायुज्यंचसखित्वंचपश्यभूदेवनांतरम् ॥ ततोमूकादयःसर्वेस्वागताह
रिमीश्वरम् ॥२७॥ गंतुकामादिवंपुण्यास्सदाराःसपरिच्छदाः ॥ येचतेषांगृहाभ्याशेप्यात्मनोगृहगोधिकाः॥२८॥ नानाकीटादयोयेचेतेषामनुययुःसुराः ॥
॥ व्यासउवाच ॥ एतस्मिन्नंतरेदेवाःसिद्धाश्चपरमर्षयः ॥ २९ ॥ प्रचक्रुःपुष्पवर्षाणिसाधुसाध्वित्यनादयन् ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्विमानेषुवनेषु
च ॥ ३० ॥ समारुह्यरथंस्वंस्वंहरिवीथीपुरंययुः ॥ तदद्भुतंसमालोक्यविप्रोऽवोचज्जनार्दनम् ॥ ३१ ॥ उपदेशंचदेवेशब्रूहिमेमधुसूदन ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ गच्छस्वपितरौतातशोकविक्लवमानसौ ॥ ३२ ॥ समाराध्यप्रयत्नेनमद्गृहंप्राप्स्यसेचिरात् ॥ पितृमातृसमादेवानतिष्ठंतिसुरालये ॥३३॥
याभ्यांसुगर्हितंदेहंशिशुत्वेपालितंसदा ॥ अज्ञानदोषसहितंप्रपुष्टंचापिवर्धितम् ॥ ३४ ॥ याभ्यांतयोस्समंनास्तित्रैलोक्येसचराचरे ॥ ततोदेवगणा
स्सर्वेपंचभिस्तैर्मुदान्विताः ॥ ३५ ॥ माधवंसंस्तुवंतश्चगतास्तेहरिमंदिरम् ॥ खचितांचपुरींरम्यांविश्वकर्मविनिर्मिताम् ॥ ३६ ॥ रत्नाढ्यामिष्टसं
पूर्णांकल्पवृक्षादिभिर्युताम् ॥ शातकुम्भमयैर्गेहैस्सर्वरत्नैस्सकर्बुराम् ॥ ३७ ॥ वज्रवैडूर्यसोपानांस्वर्णदीतोयसंयुताम् ॥ गीतवाद्यादिसंपूर्णांसर्वदु
र्गसमाकुलाम् ॥ ३८ ॥ कोकिलालापबहुलांसिद्धगंधर्वसेविताम् ॥ रूपाढ्यैःसुजनैःपूर्णांप्रयांतीमिवखेपुरीम् ॥ ३९ ॥ ततःस्थित्वाच्युताःसर्वेसर्वलोको
र्ध्वंताभृशम् ॥ द्विजोपिपितरौगत्वासमाराध्यप्रयत्नतः ॥ ४० ॥ अचिरेणैवकालेनसकुटुंबोहरिंययौ ॥ पंचाख्यानमिदंपुण्यंमयातेसमुदाहृतम् ॥ ४१ ॥
यःपठेच्छृणुयाद्वापितस्यनास्तीहदुर्गतिः ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्नलिप्येतकदाचन ॥ ४२ ॥ गवांकोटिप्रदानेनयत्फलंलभतेनरः ॥ तत्फलंसमवाप्नोति
पंचाख्यानावगाहनात् ॥ ४३ ॥ स्नानेनपुष्करेनित्यंभागीरथ्यांचसर्वदा ॥ यत्फलंतदवाप्नोतिसकृच्छ्रवणगोचरात् ॥ ४४ ॥ दुःस्वप्नंनाशयेत्क्षिप्रंतथारो
ग्यंप्रयच्छति ॥ लक्ष्म्यारोग्यकरंचैवतस्माच्छ्रोतव्यमेवहि ॥ ४५ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपंचाख्यानंनामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥

Sanskrit University Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥द्विजाऊचुः॥कीर्तिर्धर्मोथलोकेषुसर्वाणिप्रवराणिच ॥ वदनोमुनिशार्दूलयदिनोस्तित्वनुग्रहः॥१॥ व्यासउवाच ॥ यस्यखातेवनेगावस्तृप्यंतिमासमेवच॥
यद्वासप्तदिनात्पूतःसर्वदेवैःसपूजितः॥२॥पुष्करिण्याविशेषेणपूतायायज्ञकर्मणा ॥ यत्फलंजलदानेनसर्वमत्रास्यितच्छृणु ॥३॥ हायनेहायनेचैवकल्पंकल्पं
विधीयते ॥ दानात्स्वर्गमवाप्नोतितोयदःसर्वदोभुवि ॥ ४ ॥ मेघेवर्षतिखातेचजायंतेये[illegible]शीकराः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिदिवमश्नातिमानवः ॥ ५ ॥ तोयैरन्ना
दिपाकैश्चप्रसन्नोमानवोभवेत् ॥ प्राणानांचाविनान्नैश्चधारणन्नैवजायते ॥ ६ ॥ पितॄणांतर्पणंशौचंरूपंवैगंध्यनाशनम् ॥ बीजंत्विहार्जितंसर्वंसर्वंतोयेप्रातिष्ठित
म् ॥ ७ ॥ वस्त्रस्यधावनंरुच्यंभाजनानांतथैवच ॥ तेनैवसर्वकार्यंचपानीयंमेध्यमेवच ॥ ८ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवापीकूपतटाककम् ॥ कारयेच्चनलैःसर्वै
स्तथासर्वधनेनच ॥ ९ ॥ ततोविनिर्जलेदेशेयोददातिजलाशयम् ॥ वासरेवासरेतस्यकल्पंस्वर्गंविनिर्दिशेत् ॥ १० ॥ त्रिविष्टपाच्च्युतोविप्रोवेदशास्त्रार्थ
पारगः ॥ लोकबंधुःसधर्मात्मातपस्तस्मादिवंव्रजेत् ॥ ११ ॥ एवंजन्माष्टकंप्राप्यएकस्याक्षयमिष्यते ॥ क्षत्रियाणांकुलेजातःसार्वभौमोभवेन्नृपः ॥ १२ ॥
विशोऽक्षयंधनंविद्याजन्मजन्मसुयत्प्रियम् ॥ शूद्रादयोन्त्यजाश्चान्येलभंतेस्वर्गतिंमुहुः ॥ १३ ॥ चतुर्हस्तप्रमाणंतुकूपंखनातियःपुमान् ॥ परोपकारकं
नित्यंकल्पंस्वर्गंतुहायने ॥ १४ ॥ द्विगुणेद्विगुणंविद्याच्छतंचैवचतुर्गुणे ॥ विंशत्किष्कुप्रमाणांतुदद्यात्पुष्करिणींतुयः ॥ १५ ॥ विष्णोर्धामलभेत्सोपि
दिव्यभोगंतथैवच ॥ अनंतरंनृपोजातोधनीवागीश्वरोभवेत् ॥ १६ ॥ एवंद्वित्रिश्चतुर्वापिगुणतोभोग्यमिष्यते ॥ विस्तीर्णेप्रचुरंविद्धिसहस्रेणाच्युतोदि
वः ॥ १७ ॥ सहस्राद्द्विगुणेनैवसुरपूज्योभवेन्नरः ॥ जंतवस्तत्रयेसंतियावंतोजीवनंययुः ॥ १८ ॥ तत्संख्याकाजनास्तस्यकिंकराःपृष्टलग्नकाः ॥ भवं
तिसततंगेहेपुरेजनपदेषुच ॥ १९ ॥ विहायापितरंभोग्याधनेक्षीणेयथावनम् ॥ पक्षिणस्सूकरश्चैवमहिषीकरिणीतथा ॥ २० ॥ उपदेष्टाचकर्त्ताचष
डेतेस्वर्गगामिनः ॥ दिव्यंचपक्षिणांचैवशतंस्वर्गंविनिर्दिशेत् ॥ २१ ॥ क्रोडोवर्षसहस्रंतुमहिष्ययुतहायनम् ॥ देवरूपंसमास्थायकरिण्याल
क्षमुच्यते ॥ २२ ॥ कोटयेकमुपदेष्टुश्चकर्तुरक्षयमेवच ॥ पुराधनिसुतेनैवकृतःख्यातोजलाशयः ॥ २३ ॥ अयुतधनव्ययेनैवप्राणेनैवबले
नच ॥ सर्वसत्वोपकारायाशिवश्रद्धायुतेनच ॥ २४ ॥ कालेनकियताचापिक्षीणवित्तोभवत्किल ॥ कश्चिदर्थीधनीतस्यमूल्यदानायचो
द्यतः ॥२५॥ विमृश्यधनिनाचोक्तंव्याहारंशृणुताधुना ॥ दीनारस्यायुतंवातेदास्याम्यस्याश्चकारणात् ॥ २६ ॥ लब्धंतेपुष्करिण्याश्चपुण्यंलाभ[illegible]त्र ॥१७१॥
मन्यसे ॥ शक्त्यादत्वाथमूल्यंतांस्वीयांकर्तुंव्यवस्थितः ॥ २७ ॥ एवमुक्तेसतंप्राहवासरेप्ययुतंपुनः ॥ फलंभवतिवैनित्यंपुण्यंपुण्यविदोविदुः ॥ २८ ॥
एतस्मिन्निर्जलेदेशेशिवंखातंकृतंचमे ॥ स्नानपानादिकंकर्मसर्वंकुर्वंत्यभीष्टतः ॥ २९ ॥ तस्मान्मेप्ययुतार्थस्यनैत्यकंफलमिष्यते ॥ ततस्तस्याभव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्धास्यंतथैवचसभासदाम् ॥ ३० ॥ ह्रियाचपीडितःसोपिवाक्यमेतदुवाचह ॥ सत्यमेतद्वचोस्माकंपरीक्षांकुरुधर्मतः ॥ ३१ ॥ मत्सरात्सतुतंप्राहशृणुमेव चनंपितः ॥ दीनारायुतमेतत्तेदत्वाचानीयप्रस्तरम् ॥ ३२ ॥ पातयिष्यामितेखातेयथायोगंप्रमज्जतु ॥ उन्मज्जतिचयत्कालेप्रस्तरःसंतरत्यपि ॥ ३३ ॥ क्षयंयास्यतिनोवित्तंनोचेन्मेधर्मतोहिंसा ॥ बाढमुक्त्वायुतंतस्यगृहीत्वास्वगृहंगतः ॥ ३४ ॥ साक्षिणामग्रतस्तेनप्रस्तरःपातितस्तथा॥पुष्करिण्यांमहत्यां चदृष्टंनरसुरासुरैः ॥ ३५ ॥ ततोधर्मतुलायांतुतुलितंधर्मसाक्षिणा ॥ दीनारायुतदानस्यपुष्करिण्याजलस्यतु ॥ ३६ ॥ नसमंतुदिनैकंतुजलस्यधर्म तोभृशम् ॥ धनिनोमानसंदुःखंमोघार्थंचपरेहनि॥३७॥ शिलोच्चयोऽभवत्तीर्णोद्वीपवच्चजलोपरि ॥ ततःकोलाहलःशब्दोजनानांसमुपस्थितः ॥३८॥ तच्छु त्वाद्भुतवाक्यंचसुदातौचागतौततः ॥ दृष्ट्वाशैलंतथाभूतंकृतंतेनायुतंतथा ॥ ३९ ॥ ततःखाताधिपेनैवशैलंदूरेनिपातितम् ॥ पुण्यंखातस्यचोत्खातेप्रलु तस्यसुतेनहि ॥ ४० ॥ सोपिनाकंसमारुह्यजन्मजन्मसुनिर्वृतः ॥ गोत्रमातृगणानांचनृपाणांसुहृदांतथा ॥ ४१ ॥ सखीनांचोपकर्तृणांखातंखात्वाऽक्षयं फलम् ॥ तपस्विनामनाथानांब्राह्मणानांविशेषतः ॥ ४२ ॥ खातंतुजनयित्वातुस्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ तस्मात्खातादिकंविप्राःशक्तितोयःकरिष्यति ॥४३॥ सर्वपापक्षयात्पुण्यंमोक्षंयायान्नसंशयः ॥ यइदंश्रावयेल्लोकेधर्माख्यानंमहोत्कटम् ॥ ४४ ॥ सर्वखातप्रदानस्यफलमश्नातिधार्मिकः ॥ ग्रहणेभास्कर स्यैवभागीरथ्यांतटेवरे ॥ ४५ ॥ गवांकोटिप्रदानस्यफलंश्रुत्वालभेन्नरः ॥ नचदारिद्रतामेतिनशोकंव्याधिसंचयम् ॥ ४६ ॥ असंमानंमहद्दुःखमुभयोर्ना धिगच्छति ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेखातादिकीर्तनंनामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ शाखिनामेवसर्वेषांफलंवक्ष्यामिया दृशम् ॥ तच्छृणुध्वंमहाभागारोपणेचपृथक्पृथक् ॥ १ ॥ यस्तुरोपयतेतीरेपुण्यवृक्षान्समंततः ॥ तस्यपुण्यफलंज्ञातुंकथितुंनैवशक्यते ॥ २ ॥ अन्यत्ररो पणंकृत्वाशाखिनांयत्फलंलभेत् ॥ ततोजलसमीपेतुलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ ३ ॥ स्वयंपुष्करिणीतीरेत्वनंतंफलमश्नुते ॥ तस्माच्छतगुणंब्रूमःशाखि नांपुण्यकारिणाम् ॥ ४ ॥ अश्वत्थरोपणंकृत्वाजलाशयसमीपतः ॥ यत्फलंलभतेमर्त्योनतत्क्रतुशतैरपि ॥५॥ पतंतियानिपत्राणिजलेपर्वणिपर्वणि ॥ तानिपिं डसमानीहपितॄणामक्षयंययुः ॥ ६ ॥ खादंतिपतगास्तत्रफलानिकामतोध्रुवम् ॥ ब्रह्मभक्ष्यसमंतस्यपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥ ७ ॥ अश्वत्थेनैवभक्ष्येण रोपणेनैवयत्फलम् ॥ तद्वैक्रतुशतैर्नैवपुत्रैरेवशतैरपि ॥ ८ ॥ उष्णेच्छायांप्रगृह्णंतिगावोदेवाद्विजातयः ॥ कर्तुःपितृगणानांचस्वर्गोभवतिचाक्षयः ॥ ९ ॥ कर्तुस्वस्थस्यवैविघ्नमक्षयत्वान्नशक्यते ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरोपयेद्वृक्षमाधवम् ॥१०॥ एकंवृक्षंसमारोप्यनरःस्वर्गान्नहीयते ॥ तस्मादेवमहावृक्षंरोपयध्वं द्विजोत्तमाः ॥ ११ ॥ जलानांनिकटेरम्येरसानांक्रयविक्रये ॥ मार्गेजलाशयेवृक्षान्रोपयेद्योमहाशयः ॥ १२ ॥ अश्वत्थादीन्समारोप्यस्वर्गंयातिमनो

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रमम् ॥ अर्चयित्वातुयत्पुण्यंप्रवक्ष्यामिद्विजातयः ॥१३॥ स्नात्वाश्वत्थंस्पृशेद्यस्तुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ अस्नातोयःस्पृशेन्मर्त्योलभतेस्नानजंफलम् ॥१४॥ दृष्ट्वाचनाशयेत्पापंस्पृष्ट्वालक्ष्मींप्रपद्यते ॥ प्रदक्षिणेभवेदायुःसदाश्वत्थनमोस्तुते ॥ १५ ॥ चलद्दलायवृक्षायसदाविष्णुस्थितायच ॥ बोधिसत्वाययोग्यायसदाश्वत्थनमोस्तुते ॥ १६ ॥ अश्वत्थायतुहव्यंतुपयोनैवेद्यमेवच ॥ पुष्पंधूपंदीपकंचदत्वास्वर्गान्नहीयते ॥ १७ ॥ सपुत्रंचाक्षयंविद्धिधनवृद्धियशस्करम् ॥ विजयंमानदंभद्रमश्वत्थस्यप्रपूजनम् ॥ १८ ॥ यज्ञप्तंचहुतंस्तोत्रंयन्त्रमंत्रादिकंचयत् ॥ सर्वंकोटिगुणंप्रोक्तंमूलेचलदलस्यच ॥ १९ ॥ यस्यमूलेस्थितोविष्णुर्मध्येतिष्ठतिशंकरः ॥ अग्रभागेस्थितोब्रह्माकस्तंजगतिनार्चयेत् ॥ २० ॥ सोमवारेत्वमायांचस्नानंयन्मौनिनाकृतम् ॥ दानस्यगोसहस्रस्यफलंचाश्वत्थवंदने ॥ २१ ॥ सप्तप्रदक्षिणैनैवगवामयुतजंफलम् ॥ प्रचुराह्लक्षकोटिश्चतस्मात्कार्याहिसासदा ॥ २२ ॥ यत्किंचिद्दीयतेतत्रफलमूलजलादिकम् ॥ सर्वंतच्चाक्षयफलंजन्मजन्मसुजायते ॥ २३ ॥ अहोश्वत्थसमोनास्तिवृक्षरूपीहरिर्भुवि ॥ यथापूज्योद्विजोलोकेयथागावोयथामराः ॥ २४ ॥ तथाश्वत्थवृक्षरूपीदेवःपूज्यतमःस्मृतः ॥ रोपणेरक्षणेस्पर्शेपूजाकर्मणिवैसदा ॥ २५ ॥ ददातिवित्तंपुत्रांश्चस्वर्गंमोक्षंपुनःक्रमात् ॥ किंचिच्छेदंतुयःकुर्यादश्वत्थस्यतनौनरः ॥ २६ ॥ कल्पैकंनिरयंभुक्त्वाचांडालादौप्रजायते ॥ मूलच्छेदेनतस्यैवसचयात्यपुनर्भवम् ॥ २७ ॥ पुरुषास्तस्यंतिष्ठंतिरौरवेघोरदर्शने ॥ अश्वत्थस्यैकवृक्षस्यरोपणेयत्फलंभवेत् ॥ २८ ॥ तथैवचंपकेकैंचत्रयाणांरोपणेपिच ॥ अष्टैविल्वस्यवृक्षाश्चन्यग्रोधाश्चैवसप्तच ॥ २९ ॥ निंबस्यदशवृक्षाश्चफलंचैषांसमंभवेत् ॥ एकैकस्यफलंचोक्तंवृक्षाणांरोपणेद्विजाः ॥ ३० ॥ एवंबुध्वातुधर्मात्मायःकुर्यात्कृत्रिमंवनम् ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ ३१ ॥ नाकमेतिसचूतस्यसमारोप्यसहस्रकम् ॥ ततोद्वित्रिगुणैनैवन्यूनेवाप्रचुरेपिवा ॥ ३२ ॥ भुंक्तेभुक्त्वापुनःकुर्यान्नृपोवाथसदीश्वरः ॥ स्वर्गभोग्यंततोराज्यंकल्याणंमंगलंशुभम् ॥ ३३ ॥ आरोग्यंशौर्यसंपन्नमारामादेवजायते ॥ फलानियस्यखादंतिजंतवोथसहस्रशः ॥ ३४ ॥ आश्रिताविहगाःकीटाःपतगाःशलभादयः ॥ छायाश्रिताश्चयेसत्वास्तत्संख्याताःपृथग्जनाः ॥ ३५ ॥ तस्यकिंकरतांयांतिशतशोदेवतार्चिताः ॥ येचवृक्षामहासत्वास्सर्वेतेदेवरूपिणः ॥३६॥ तदर्चापितृवत्कार्याशुश्रूषांजलिपिंडकम् ॥ मर्त्यलोकेचतेपुत्रास्तस्यजन्मनिजन्मनि ॥३७॥ सुरूपाःसुविनीताश्चसदापुण्यक्रियाशुभाः ॥ एवंगणेशतांयांतिजंतवश्चूतलग्नकाः ॥ ३८ ॥ धात्रीहरीतकीचान्येकटुतिक्ताम्लसंभवाः ॥ सर्वेचारामतःशुद्धाःफलदाःशिवदाःसदा ॥३९॥ प्रासादायत्रसौवर्णाःसर्वरत्नविभूषिताः ॥ सर्वाभरणसंयुक्ताविमानाश्चानिलोपमाः ॥४०॥ शातकुंभमयावृक्षाःसदैवसर्वदायिनः ॥ सर्वर्तुसुखदाःसौम्यकन्यकाअप्सरस्समाः ॥ ४१ ॥ गीतनृत्यपराधीरास्तत्रतिष्ठंतिवृक्षदाः ॥ पुष्करिण्योविशेषेणखातान्यन्यानियानिच ॥ ४२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुद्धोपलांतरचितानद्यःपायसकर्दमाः ॥ पुनर्दुग्धसफेनाश्चअन्नादिषड्रसान्विताः ॥ ४३ ॥ मर्त्यलोकेयथाभोग्यंपुनःस्वर्गेपुनर्भुवि ॥ पुनरेवतदभ्या
सात्खातमारामकंपुनः॥४४॥यथापुण्यादिकंकृत्वास्वर्गमर्त्याधिपःपुमान् ॥अशक्तस्तुप्रपांकृत्वापुष्करिण्याःफलंलभेत्॥४५॥प्रपायालक्षणंचात्रसर्वपापह
रंपरं ॥ सर्वभोगप्रदंशुद्धंस्वर्गापवर्गदंस्थिरं ॥ ४६ ॥ लक्षणंचप्रवक्ष्यामिप्रपायाःकीर्तिवर्धनम् ॥ निर्जलेऽध्वनिपृक्तेचस्थानेकृत्वाचमंडपम् ॥ ४७ ॥
वहुपान्थेसमायातेग्रीष्मवर्षाशरत्स्वपि ॥ अगरुकादिसौगंध्यंजलंपूगंसचंद्रकम् ॥ ४८ ॥ आसनंचैवतांबूलंदत्वास्वर्गान्नहीयते ॥ एवंवर्षत्रयेणैवपुष्क
रिण्याःफलंलभेत् ॥ ४९ ॥ स्वर्गाच्चैवाच्युतोमर्त्योदेवैरपिप्रपूज्यते ॥ मासमेकंतुयोदद्यात्प्रपांग्रीष्मेथनिर्जले ॥ ५० ॥ कल्पैकंतुवसेत्स्वर्गेस्वर्गाद्भ्रष्टो
महीयते ॥ प्रपादास्तत्रतिष्ठंतियत्रपुष्करिणीप्रदाः ॥ ५१ ॥ नोचेद्धर्मवटोदेयःपुण्यपापक्षयायच ॥ एषधर्मवटोज्ञेयोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ ५२ ॥
तवप्रसादात्सफलाःममसंतुमनोरथाः ॥ स्वर्णमाषंचतुर्भागंदक्षिणार्थंघटस्यच ॥ ५३ ॥ एवंवर्षत्रयेणैवप्रपादानफलंलभेत् ॥ यःपठेच्छ्रावयेद्वा
पिपुष्करिण्यादिजंफलम् ॥ ५४ ॥ साक्षात्पापात्भवेन्मुक्तस्तत्प्रसादात्तुसद्गतिः ॥ जेनषुश्रावयेद्यस्तुपुण्याख्यानमिदंशुभम् ॥ ५५ ॥ कल्पको
टिसहस्राणिसुरलोकेसतिष्ठति ॥ ५६ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुष्करिण्यादिधर्मकीर्तनंनामाष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ ॥ व्यास
उवाच ॥ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिकीर्त्तिधर्मंपरंशुभम् ॥ सेतुवंधफलंपुण्यंब्रह्मणाभाषितंयथा ॥ १ ॥ कांतारेदुस्तरेपंकेपुरुशंकुसमाकुलं ॥ आलि
कृत्वाभवेत्पूतोदेवत्वंयातिमानवः ॥ २ ॥ वितस्तौतुलभेत्स्वर्गेदिव्यंवर्षशतंसमम् ॥ एवंसंख्याविधानेननरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ३ ॥ कदाचित्पंकयो
गाच्चस्वर्गाद्भुविविजायते ॥ तदाभट्टारकःश्रीमान्रोगशोकविवर्जितः ॥ ४ ॥ पंकादौसंक्रमांश्चैवकृत्वास्वर्गान्नहीयते ॥ सर्वपापक्षयंतस्यसंप्रयातिदिने
दिने ॥ ५ ॥ तथालिसंक्रमाणांचफलंतुल्यंप्रकीर्तितम् ॥ धनप्राणाव्ययेनैवधीमताक्रियतेसदा ॥ ६ ॥ श्रूयतांयत्पुरावृत्तमाख्यानंवृद्धसंमतं ॥ कश्चिच्चो
रोमहाभीष्मेस्तेयकर्मणिचोद्यतः ॥ ७ ॥ कांतारेगोशिरःस्थाप्यक्रांत्वास्तेयंगतोह्यसौ ॥ धनापहरणंकृत्वागृहस्थस्यचतेनहि ॥ ८ ॥ गतःस्वमंदिरंतत्र
जनागच्छंतिवर्त्मनि ॥ सर्वेषामेकपादस्यसुखंभवतिनिश्चितं ॥९॥ एकपादेह्नदेदुर्गेतारकंगोशिरःपरम् ॥ चांद्रायणंचतत्तस्यकांतारेसंस्थितंशिरः ॥१०॥
ततश्चोरस्यनिधनेचित्रगुप्तप्रणीतके ॥ धर्मस्यफलमात्रंतुएतस्यचनविद्यते ॥ ११ ॥ नदैवंपैतृकंकार्यंतीर्थस्नानंद्विजार्चनं ॥ दानंगुरुजनेमानंज्ञानंपरहि
तंशुभम् ॥ १२ ॥ मनसानकृतंतेनक्रिययाचकथंपुनः ॥ कृतंसाहसिकंस्तेयंपरदाराभिमर्शनम् ॥ १३ ॥ भूतमिथ्यापवादंचसाधुनिंदापरंतथा ॥ एवंश
तसहस्रंतुतथागोहरणंकृतम् ॥ १४ ॥ तत्राहधर्मराजस्तुकालानलसमप्रभः ॥ नयतैनंफलंशूरादुर्गतिंचापुनर्भवम् ॥ १५ ॥ एतस्मिन्नंतरेवोचच्चित्रगुप्तो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नुकंपकः ॥ अस्त्यस्यगोशिरःपुण्यंकिंचिन्नाथक्षमाधुना ॥ १६ ॥ नृपोद्वादशवार्षिक्यंलभेत्पुण्योदयंक्षितौ ॥ तथाहधर्मराजस्तंगच्छमर्त्यंदुरात्म
क ॥१७॥ अकंटकंचराज्यंचभुंक्ष्वद्वादशवत्सरम् ॥ यद्धृतंगोशिरोमार्गेमुक्तस्तस्यैवकारणात् ॥१८॥ पुनरत्रसमागम्यसंगंताचापुनर्भवम् ॥ ततःकृतांज
लिर्देवसुवाचदुःखपीडितः ॥ १९ ॥ धर्मराजानुकंपाचमय्येवंपापकारिणि ॥ कुरुनाथत्वनाथेचजानामिप्रीतिपूर्वकम् ॥ २० ॥ धर्मराजस्तुतंचाहवाढमेव
मितोव्रज ॥ स्मरिष्यसिस्ववृत्तांतंमत्प्रसादात्सुदुःखितः ॥ २१ ॥ एतस्मिन्नंतरेचैवमोचितःकिंकरेणहि ॥ तस्यजन्माभवत्कौचदुर्विधेचातिवाणिके॥२२॥
आजन्मविविधंदुःखंभुक्तंपूर्वविकर्मतः ॥ भुक्त्वाक्लेशंमहांतंचएकविंशतिहायनम् ॥२३॥ तस्मिन्राष्ट्रेमृतोभूपःस्वकर्मपरिपीडितः ॥ एतस्मिन्नंतरेऽमात्यैः
समालोक्यसुमंत्रिभिः ॥ २४ ॥ अनेकपरिमर्शैस्तुपृथिव्यांभ्रमणंकृतम् ॥ तमावृण्वंश्चतेसद्यःसर्वेषांपुरतोदृढम् ॥ २५ ॥ ततोराज्याभिषेकश्चकृतस्तैस्तु
विमत्सरैः ॥ सचराज्यंचसंश्रित्यधर्मराजवरेणच ॥ २६ ॥ अकरोदालिकंकर्मशिलावद्धंचमृन्मयम् ॥ संक्रमंजलदुर्गेचतरणिंचतथापरे ॥ २७ ॥ वापीकू
पतटाकानिप्रपाराममहीरुहं ॥ कृतवान्विविधंयज्ञंदानपुण्यमतःपरम् ॥ २८ ॥ स्मरंश्चपूर्वकर्म्माणिसर्वपापक्षयायवै ॥ कृतंबहुविधंधर्मंव्रतानिविविधा
निच ॥ २९ ॥ सुराणांब्राह्मणानांचगुरूणांचैवतर्पणात् ॥ पापात्पूतोययौगेहंधर्मराजस्यधीमतः ॥ ३० ॥ सयानस्थंततोदृष्ट्वाक्रोधरक्तेक्षणोभवत् ॥
सचतंप्रांजलिःप्राहभोधर्मकुरुतारणम् ॥ ३१ ॥ चित्रगुप्तोब्रवीद्वाक्यंधर्मराजसमीपतः ॥ कर्मणामनसापूतोविष्णुलोकंसगच्छतु ॥ ३२ ॥ सतच्छ्रुत्वापुन
श्चाहतस्यविज्ञायकारणम् ॥ स्मितःप्रीत्याप्रसन्नात्मागच्छगच्छाच्युतालयम् ॥३३॥ विमानंसुरलोकाच्चस्वागतंवर्णकर्बुरम् ॥ समारुह्यगतःस्वर्गंपुनरावृ
त्तिदुर्लभम् ॥ ३४ ॥ तस्मात्किष्कुप्रमाणंहिदत्तंयेनालिकंपुरा ॥ सतुराज्यान्वयंस्वर्गमहांतंचानुगच्छति ॥ ३५ ॥ तथैवगोप्रचारंतुदत्वास्वर्गान्नहीयते ॥
यागतिर्गोप्रदस्यैवध्रुवंतस्यभविष्यति ॥३६ ॥ व्यामैकंगोप्रचारंतुमुक्तंयेनसुधीमता॥तस्यस्वर्गेभवेदिष्टंकिमन्यैःपुरुभाषितैः ॥ ३७ ॥ गोप्रचारंयथाशक्ति
योवैत्यजतिहेतुना ॥ दिनेदिनेब्रह्मभोज्यंपुण्यंतस्यशताधिकम् ॥ ३८ ॥ तस्माद्गवांप्रचारंतुमुक्त्वास्वर्गान्नहीयते ॥ यश्छिनत्तिद्रुमंपुण्यंगोप्रचा
रंछिनत्त्यपि ॥ ३९ ॥ तस्यैकविंशपुरुषाःपच्यंतेरौरवेषुच ॥ गोचारघ्नंग्रामगोपःशक्तोज्ञात्वातुदण्डयेत् ॥ ४० ॥ छेत्तारंधर्मवृक्षाणांविशेषाद्गोप्रचारघम् ॥
तस्यदंडेसुखंतस्यतस्मात्तंदंडयेत्तुसः ॥ ४१ ॥ प्रासादंकुरुतेयस्तुविष्णुलिंगस्यमानवः ॥ त्रिकांडंपंचकाडंचसुशोभंसुघटान्वितम् ॥ ४२ ॥ इतोऽधिकं
तुयोदद्यान्मृन्मयंवादृषन्मयम् ॥ वसुवृत्तिसुपूर्णंचसुरम्यंदिव्यभूतलम् ॥ ४३ ॥ प्रतिष्ठाकर्मसंपन्नंकिङ्करादिभिरावृतम् ॥ सुलिंगमिष्टदेवस्याविष्णोरेव
विशेषतः ॥ ४४ ॥ कृत्वाचविष्णुसायुज्यंसमाप्नोतिनरोत्तमः ॥ तथैवप्रतिमांकृत्वाहरेरन्यतरस्यच ॥ ४५ ॥ कृत्वादेवकुलंरम्यंयत्फलंलभतेनरः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतन्मखसहस्रैस्तुदानैर्भूर्विव्रतादिभिः ॥ ४६ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ प्रासादेरत्नसंयुक्तेसंपूर्णद्रव्यसंकुले ॥ ४७ ॥ सवसेत्कामगे यानेसर्वलोकमनोहरे ॥ स्वर्गाच्च्युतोभवेद्राजासार्वभौमोगुणैर्वशी ॥ ४८ ॥ शिवलिंगेतुप्रासादंकारयित्वास्वशक्तितः ॥ यदुक्तंविष्णुलिंगेतुतज्ज्ञेयंशिव वेश्मनि ॥ ४९ ॥ भुंक्तेभोगंमहाभागोमनःशर्मकरंपरम् ॥ रामाभिरामसंपूर्णसर्वतःसुखदंदिवि ॥ ५० ॥ उर्व्यामक्षयभोग्यानिनृपोवाथमहाधनी ॥ हरस्यप्रतिमांयश्चकृत्वादेवगृहेनरः ॥ ५१ ॥ सुलिंगांवासुरूपांवाकल्पकोटिंवसेद्दिवि ॥ स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्राजाधनीपूज्यतमोपिवा ॥ ५२ ॥ देवीलिंगे षुसर्वेषुकृत्वादेवगृहंनरः ॥ सुरत्वंप्राप्नुयाल्लोकेदेव्यास्सर्वसुखोद्भवे ॥ ५३ ॥ भृशमच्युततामेतिसुखमेतिनिरामयम् ॥ रत्नसंसृष्टप्रासादेमणिकर्बुरभूत ले ॥ ५४ ॥ रामायुतप्रसंभोग्येदेवीसंसृष्टानिर्भये ॥ नृत्यगीतपरेरम्येसर्वेंद्रियमनोरमे ॥ ५५ ॥ रत्नमर्दलतालाढ्येसर्वदाम्रोजनेरिते ॥ निर्मलेसुखदे रम्येरत्नानांसुशुभेगृहे ॥ ५६ ॥ तथैवप्रतिमायाश्चदेव्याःप्रासादमुत्तमम् ॥ नियुतंकल्पकोटीनांस्वर्लोकमेतिमानवः ॥ ५७ ॥ स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्भू पोदेवीभक्तिपरायणः ॥ एवंचजन्मसाहस्रंस्मरएवभवेद्भुवि ॥ ५८ ॥ प्रासादंगाणपत्यंचदेव्यावाप्रीतिमान्नरः ॥ कृत्वासुरगणानांचपूजितोदिविजा यते ॥ ५९ ॥ तथैवराजतामेतिभोग्यान्देवीपुरेतथा ॥ अविघ्नंसर्वकार्येषुसदैवगणपोयथा ॥ ६० ॥ आज्ञानस्खलितातस्यसुरासुरनरेषुच ॥ तथैवसौर प्रासादेफलमेतिनरोत्तमः ॥ ६१ ॥ अरोगीसुप्रसन्नात्माकामदेवसमप्रभः ॥ वरदःसर्वलोकेषुयथाब्रह्मस्तथाहिसः ॥ ६२ ॥ सूरस्यप्रतिमायांचगृहंकृत्वा शिलामयम् ॥ कल्पकोटिशतंभुक्त्वास्वर्गमुर्वीश्वरोभवेत् ॥ ६३ ॥ विष्ण्वादिसर्वदेवानामर्चनंयत्पृथक्पृथक् ॥ प्रत्येकंसंप्रवक्ष्यामिनराणांहितहेत वे ॥ ६४ ॥ घृतप्रदीपंयोदद्यात्मासमेकमहर्निशम् ॥ दिव्यंवर्षायुतंस्वर्गेपूजितोदेवसत्तमैः ॥ ६५ ॥ घृतस्नानंतथालिंगेयःकुर्याद्भुविमानवः ॥ कल्पकोटि सहस्राणिमासैकेलभतेनरः ॥ ६६ ॥ तिलतैलप्रदीपस्यतथान्यस्यार्द्धकंफलम् ॥ मासैकंजलदानस्यफलेनेश्वरतांव्रजेत् ॥ ६७ ॥ धूपदानेनगंधर्वचंदनेद्वि गुणंभवेत् ॥ मृगमदागरुसत्वस्यदानेबहुफलंभवेत् ॥ ६८ ॥ मालापुष्पप्रदानेननरःस्यात्त्रिदशेश्वरः ॥ शीतेतूलपटींदत्वासर्वदुःखात्प्रमुच्यते ॥ ६९ ॥ जन्मज न्मसुलभ्येतउष्णेचशीतलांपटीम् ॥ दत्वाचनैवसीदेतशक्त्यावस्त्रंददातियः ॥ ७० ॥ चतुर्हस्तप्रमाणंचवर्ष्मवेष्टंसुशोभनम् ॥ पिधानंचरणानांचदत्वा स्वर्गान्नहीयते ॥ ७१ ॥ शक्त्यास्वर्णप्रदानेनस्वर्गेपूज्योभवेन्नरः ॥ दशयोजनविस्तीर्णेमंडपेरूपभाग्भवेत् ॥ ७२ ॥ सुवर्णरत्नसंयुक्तंदत्त्वादशगुणंभवेत् ॥ वज्रवैडूर्यगारुत्ममाणिक्यादीननर्घतः ॥ ७३ ॥ दत्वालिंगेविधानाच्चब्राह्मणेवायशस्विनि ॥ शतयोजनविस्तीर्णमंडलेधिपतिर्भवेत् ॥ ७४ ॥ तथैवभुवि जातोपिसर्वलोकप्ररंजनः ॥ सुरभिद्रव्यदानेनवावदूकश्चसुंदरः ॥ ७५ ॥ रत्नामृतसुकंठश्चपूगदानान्नरोभवेत् ॥ वरदासीप्रदानेननरःकल्पंवसेद्दिवि ॥ ७६ ॥

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वरदासीप्रदानेनउर्व्यांजातोधनेश्वरः ॥ तथैवभृत्यदानेनबहुभृत्योभवेद्दिवि ॥ ७७ ॥ धरायामक्षयाऋद्धिर्जन्मजन्मसुजायते ॥ सर्वतूर्यप्रदानेनगुणवान्
लोकसंमतः ॥ ७८ ॥ नृत्यगीतादिशास्त्रेणगंधर्वाणांपतिर्भवेत् ॥ दासीदासयुतःस्वर्गेधनैःस्त्रीभिर्वरैर्युतः ॥ ७९ ॥ तथैवगोप्रदानेनतावत्कालंवसेद्दिवि ॥
लिंगेदुग्धप्रदानाच्चनरःकल्पंवसेद्दिवि ॥ ८० ॥ दध्नास्नानेनद्विगुणंघृतेनतुशताधिकम् ॥ अन्नंषड्रससंयुक्तंदत्वाक्षितिपतिर्भवेत् ॥ ८१ ॥ तथैवपायसंद
त्वासुनीनांप्रवरोभुवि ॥ हविष्यान्नंमुदादत्वावेदशास्त्रार्थपारागः ॥ ८२ ॥ निरामिषप्रदानाच्चब्रह्मचारीव्रतीभवेत् ॥ मधुदानाच्चसौभाग्यंगुडेनलवणेन
च ॥ ८३ ॥ शर्करादिभिर्लावण्यंसर्वलोकेषुगीयते ॥ देवानांशंभुलिंगानामर्चांकृत्वाविधानतः ॥ ८४ ॥ अनुक्रमेणस्वर्गादौलोकानांसपतिर्भवेत् ॥ लोका
नांचहितार्थायदेवास्तिष्ठंतिसंमुखाः ॥ ८५ ॥ सकृत्प्रदक्षिणांकृत्वाशंभुलिंगेषुपंडितः ॥ दिव्यंवर्षशतंपूर्णंस्वर्गमेतिनरोत्तमः ॥ ८६ ॥ एवमेवक्रमेणैवनम
स्कारैःस्वयंभुवः ॥ लोकवंद्योव्रजेत्स्वर्गंतस्मान्नित्यंसमाचरेत् ॥८७॥ लिंगरूपस्यदेवस्ययोधनंहरतेनरः॥ सचरौरवमासाद्यहरणात्कीटतांव्रजेत् ॥ ८८॥
दातुःपूजांचलिंगार्थेहरेश्चाप्याददातियः ॥ कुलकोटिसहस्रेणनरकान्ननिवर्तते ॥ ८९ ॥ जलपुष्पादिदीपार्थेवसुचान्यद्गृहीतवान् ॥ पश्चान्नदीयतेलो
भादक्षयंनरकंव्रजेत् ॥ ९० ॥ दासींहृत्वातुलिंगस्यनरकान्ननिवर्तते ॥ कामार्तोमातरंगच्छेन्नगच्छेच्छिवचेटिकाम् ॥ ९१ ॥ शिवदासींततोगत्वाशिवस्व
हरणेतथा ॥ भक्षणादन्नपानानान्नरोदुर्गतिमाप्नुयात् ॥ ९२ ॥ अतोदेवलविप्रोयोनरकान्ननिवर्तते ॥ तस्माद्वेश्याजनानांचदौष्ट्यमेवहितंभवेत् ॥ ९३ ॥
अतस्तुगणिकांस्पृष्ट्वानरःस्नानाद्विशुध्यति ॥ मलिनांदुर्गतिंयातिबहुपूरुषसंश्रयात् ॥ ९४ ॥ वेश्यातपस्विनीयाचदेवार्चनरतासदा ॥
पतिव्रतपराशुद्धास्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ ९५ ॥ गणिकांमातृवद्यस्तुसदासन्नांप्रपश्यति ॥ देववत्सुरलोकेषुनिखिलंभोगमश्नुते ॥ ९६ ॥
सुरासुरनराणांचवंदनीयोयथाहरिः ॥ तथाहोयंसर्वलोकेसर्वभूतैकपावनः ॥ ९७ ॥ देवदासःसदायस्तुदेवकृत्येषुलोलुपः ॥ सचगच्छतिलो
केशोदेवलोकेमहीयते ॥ ९८ ॥ एतेषामेवलिंगानिकारयित्वाचमंडपम् ॥ शक्त्यायंलभतेनाकंकालस्यानिश्चयंशृणु ॥ ९९ ॥ हायने
कंतृणेनैवशरकांडेनतच्छतम् ॥ अयुतंत्वन्यकाष्ठेनलक्षंखादिरदारुणा ॥ १०० ॥ कोटिकोटिचपाषाणैःसुदृढैर्यत्नसंयुतैः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्ने
नमंडपंकारयेद्बुधः ॥ १ ॥ यावत्कालंवसेत्स्वर्गेनरोमंडपकारकः ॥ तावत्कालंचहरणेनरोदुर्गतिमाप्नुयात् ॥ २ ॥ जनानांनिचयेरम्येवस्तू
नांक्रयविक्रये ॥ आश्रयेचाध्वगानांचनदीनदसमागमे ॥ ३ ॥ देवानांमंडपंकृत्वायत्फलंलभतेनरः ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिद्विगुणंविप्रमंदिरे ॥ ४ ॥
अनाथस्यचदीनस्यश्रोत्रियस्यविशेषतः ॥ कारयित्वागृहंरम्यंनरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ५ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ अक्ष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यंलभतेस्वर्गप्रासादादेःफलंलभेत् ॥ ६ ॥ धनिनांचेश्वराणांचतथापुण्यवतांपुनः ॥ पाठयित्वापठित्वातुनरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ७ ॥ देवानांदासदासीनांस
दादेवालयेषुच ॥ पठेद्यस्तुसदाविप्रोमोक्षमार्गंसगच्छति ॥ ८ ॥ नृपाणामीश्वराणांचधनिनांगुणिनांपुरः ॥ पठित्वामोक्षमाप्नोतिश्रवणात्तत्फलंलभे
त् ॥ ९ ॥ द्विजाऊचुः ॥ सामान्येकःपरःपुण्योमर्त्यलोकेद्विजोत्तम ॥ सुलभोमर्त्यपूज्यस्तुमुनीनांचतपस्विनाम् ॥ ११० ॥ चातुर्वर्ण्याश्रमाणांचपापपु
ण्यवतांनृणाम् ॥ गुणागुणवतांचैववर्णावर्णवतांतथा ॥ ११ ॥ व्यासउवाच ॥ सर्वेषामेवभूतानांरुद्राक्षेणयुतोवरः ॥ दर्शनाद्यस्यलोकानांपापराशिःप्रलीय
ते ॥१२॥ स्पर्शनाद्दिवमश्नातिधारणाद्रौद्रतांव्रजेत् ॥ शिरस्युरसिवाहौचरुद्राक्षंधारयेत्तुयः ॥ १३ ॥ सचेशानसमोलोकेमखेसर्वत्रगोचरः ॥ यत्रतिष्ठत्य
सौविप्रस्सदेशःपुण्यवान्भवेत् ॥ १४ ॥ तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वानरःपूयेतकल्मषात् ॥ यज्जप्यंतर्पणंदानंस्नानमर्चाप्रदक्षिणम् ॥ १५ ॥ यत्किंचित्कुरुतेपुण्यं
निखिलंतदनंतकम् ॥ तीर्थानांचमहत्तीर्थंरुद्राक्षस्यफलंद्विजाः ॥१६॥अस्यैवधारणाद्देहीपापात्पूतोऽतिपुण्यभाक्॥गृहीत्वाचाक्षमालांचब्रह्मग्रंथियुतांशिवा
म् ॥ १७ ॥ यज्जप्तंचकृतंदानंस्तोत्रंमंत्रंसुरार्चनम् ॥ सर्वंचाक्षयतामेतिपापंचक्षयमाव्रजेत्॥१८॥मालायालक्षणंब्रूमःश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ तस्यास्तुलक्षणं
ज्ञात्वाशैवमार्गप्रलप्स्यथ ॥१९॥ निर्योनिकीटविद्धंचभग्नलिंगंयथाक्रमम् ॥ अन्योन्यंबीजलग्नंचमालायांपरिवर्जयेत् ॥१२०॥ स्वयंचग्रथितायाचस्तुथान्यो
न्यप्रसञ्जिता॥शूद्रादिग्रथिताऽशुद्धादूरात्तांपरिवर्जयेत्॥२१॥मध्यमालग्नकंबीजंजप्तव्यंचयथाक्रमम्॥हस्तसंभ्रमणेनैवमेर्वामर्शंपुनःपुनः॥२२॥संख्यातंयज्ज
पेन्मंत्रमसंख्यातंचनिष्फलम् ॥ सर्वेषामेवदेवानांजपेन्मंत्रंस्वमालया ॥ २३ ॥ प्रयतःसकलेतीर्थेकोटिकोटिगुणंभवेत् ॥ शुद्धायामेवभूम्यांतुमेध्यकेवृक्षमू
लके ॥२४॥ गोष्ठेचतुष्पथागारेविष्णोर्मंत्रंशिवस्यच ॥ गणपतेश्चसूरस्यालिंगेनंतफलंलभेत् ॥ २५ ॥ शून्यागारेशवस्याग्रेश्मशानेचचतुष्पथे ॥ देवीमंत्रंज
पेद्यस्तुसद्यस्सिध्यतिसाधकः ॥२६॥ यावच्चावैदिकंमंत्रंपौराणंचागमोद्भवम्॥सर्वंरुद्राक्षमालामीप्सितेष्टार्थदायकम्॥२७॥ रुद्राक्षस्रवजंशुद्धंजलंशिरसिधार
येत्॥सर्वस्मात्कल्मषात्पूतःपुण्यंभवतिचाक्षयम्॥२८॥रुद्राक्षस्यचप्रत्येकंबीजंप्रत्येकनिर्जरं॥धारयेद्यस्तनौमर्त्यःसुराणांसत्तमोभवेत्॥२९॥द्विजाऊचुः ॥
रुद्राक्षस्तुकुतोजातःकुतोवामेध्यतांगतः ॥ ॥ किमर्थंस्थावरोभूमौकेनैवचप्रचारितः॥१३०॥व्यासउवाच ॥ पुराकृतयुगेविप्रास्त्रिपुरोनामदानवः ॥ सुरा
णांचवधंकृत्वाअंतरिक्षपुरेहिसः ॥ ३१ ॥ प्रणाशेसर्वलोकानांस्थिरोब्रह्मवरेणच ॥ शुश्रावशंकरोभीमंदेवैरीशोनिवेदितम् ॥ ३२ ॥ ततोऽजगवमासज्य
बाणमंतकसन्निभम्॥धृत्वातंचजघानाथदृष्टंदिव्येनचक्षुषा॥३३॥सपपातमहीपृष्ठेमहोल्केवच्युतोदिवः॥घटनव्याकुलाद्रुद्रात्पतिताःस्वेदबिंदवः ॥३४॥ त
त्राश्रुबिंदुतोजातोमहारुद्राक्षकःक्षितौ ॥ अस्यैवचफलंजीवानजानंत्यतिगुह्यतः ॥ ३५ ॥ ततःकैलासशिखरेदेवदेवंमहेश्वरम् ॥ प्रणम्यशिरसाभू

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मौस्कंदोवचनमब्रवीत्॥३६॥रुद्राक्षस्यफलंनाथज्ञातुमिच्छामितत्त्वतः॥जप्येथधारणेचैवदर्शनेस्पर्शनेपिवा॥३७॥ ईश्वरउवाच ॥ लक्षंतुदर्शनात्पुण्यंको
टिर्वैस्पर्शनेनच ॥ दशकोटिफलंपुण्यंधारणाल्लभतेनरः ॥ ३८ ॥ लक्षकोटिसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच ॥ जप्त्वास्यलभतेपुण्यंनात्रकार्याविचारणा ॥
॥ ३९ ॥ उच्छिष्टोवाविकर्मस्थोयुक्तोवासर्वपातकैः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योरुद्राक्षधारणेनवै ॥१४०॥ कंठेरुद्राक्षमादायश्वापदोम्रियतेयदि ॥ सोपिरुद्रत्व
माप्नोतिकिंपुनर्मानुषादयः ॥ ४१ ॥ ध्यानधारणहीनोपिरुद्राक्षंयदिधारयेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिपरमांगतिम् ॥ ४२ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥ ए
कवक्त्रंद्वित्रिचतुःपंचषड्वक्त्रमेवच ॥ सप्ताष्टनववक्त्रंचदशैकादशवक्त्रकम् ॥ ४३ ॥ रुद्राक्षंद्वादशास्यंचत्रयोदशमुखंतथा ॥ चतुर्दशास्यसंयुक्तंस्वयमु
क्तंचशंकरम् ॥ ४४ ॥ तेषांचतन्मुखानांचदेवताःकाश्चतद्वद ॥ गुणोवाकीदृशस्तेषांदोषोवाजगदीश्वर ॥ ४५ ॥ यदिमेनुग्रहोवास्तिकथयस्वयथार्थतः ॥
॥ ईश्वरउवाच ॥ एकवक्त्रःशिवःसाक्षाद्ब्रह्महत्यांव्यपोहति॥४६॥तस्मात्तुधारयेद्देहेसर्वपापक्षयायच ॥ शिवलोकंसगच्छेच्चशिवेनसहमोदते॥४७॥महतापु
ण्ययोगेनहरानुग्रहकारणात् ॥ एकवक्त्रंलभेन्मर्त्योंकैलासंचषडानन ॥ ४८ ॥ देवदेवोद्विवक्त्रंचयस्तुधारयतेनरः ॥ सर्वपापक्षयंयातियद्दुष्टंगोवधा
दिकम् ॥ ४९ ॥ स्वर्गंचाक्षयमाप्नोतिद्विवक्त्रधारणात्ततः ॥ त्रिवक्त्रमनलस्साक्षाद्यस्यदेहेप्रतिष्ठति ॥ ५० ॥ तस्यजन्मार्जितंपापंदहत्यग्निरिवेंधनम् ॥
स्त्रीहत्याब्रह्महत्याभ्यांवहूनांचैवहत्यया ॥५१॥ यत्पापंलभतेमर्त्यःसर्वंनश्यतितत्क्षणात् ॥ यत्फलंवह्निपूजायामग्निकार्येघृताहुतौ ॥ ५२ ॥ तत्फलं
लभतेधीरःस्वर्गंचानंतमश्नुते ॥ त्रिवक्त्रंधारयेद्यस्तुसचब्रह्मसमोभुवि ॥५३॥ निचितंदुष्कृतंसर्वंदहेज्जन्मनिजन्मनि ॥ नचोदरेभवेद्रोगोनचैवापटुतांव्रजे
त्॥५४॥पराजयंनलभतेनाग्निनादह्यतेगृहम्॥एतान्यन्यानिसर्वाणिवज्रादेश्वनिवारणम् ॥५५॥ नाशुभंविद्यतेकिंचित्त्रिवक्त्रस्यतुधारणात्॥चतुर्वक्त्रःस्वयं
ब्रह्मायस्यदेहेप्रतिष्ठति ॥ ५६ ॥ सभवेत्सर्वशास्त्रज्ञोद्विजोवेदविदांवरः ॥ सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञःस्मार्तःपौराणिकोभवेत् ॥५७ ॥ यत्पापंनरहत्यायांवहुसत्त्वेषु
वेश्मसु ॥ तत्सर्वंदहतेशीघ्रंचतुर्वक्त्रस्यधारणात् ॥ ५८ ॥ महेशस्तुष्यतेनित्यंभूतानामधिपोभवेत् ॥ सद्योजातस्तथेशानस्तत्पुरुषोऽघोरएवच॥ ५९ ॥
वामदेवइमेदेवावक्त्रैःपंचभिराश्रिताः ॥ अतःसर्वत्रभूयिष्ठाःपंचवक्त्रोधरातले ॥१६०॥ रुद्रस्यात्मजरूपोयंतस्मात्तंधारयेद्बुधः॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्प
कोटिशतानिच ॥ ६१ ॥ तावत्कालंशिवस्याग्रेपूजनीयःसुरासुरैः ॥ सार्वभौमोभवेद्भूमौशर्वतेजाःशिवालये॥६२॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपंचवक्त्रंतुधारयेत्॥ ॥१७५॥
षड्वक्त्रंकार्तिकेयंतुधारयन्दक्षिणेभुजे ॥६३॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ स्कंदस्यसदृशःशूरःकल्पांतेसमुपस्थिते ॥ ६४ ॥ नात्रपराजयं
चैतिगुणानामाकरोभुवि ॥ कुमारत्वमवाप्नोतियथागौरीशनंदनः ॥ ६५ ॥ ब्राह्मणोभूपपूज्यश्चक्षत्रियोलभतेजयम् ॥ वैश्याःशूद्रादयोवर्णाःसदैश्वर्यप्रपूरि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ताः ॥ तस्यैववरदागौरीमातेवसुलभाभवेत् ॥ ६६ ॥ ततोभुजबलादेवविश्वतेजाभवेन्नरः ॥ वाग्मीधीरस्सभायांचनृपवेश्मनिसंसदि ॥ ६७ ॥ नचकातरता
मेतिनैवभंगोभवेद्ध्रुवम्॥६८॥एतान्यन्यानिसर्वाणिषड्वक्त्रस्यैवधारणात्॥सप्तवक्त्रोमहासेनस्त्वनंतोनामनागराट्॥६९॥अस्यप्रत्येकवक्त्रेतुप्रतिनागाव्य
वस्थिताः ॥ अनंतःकर्कटश्चैवपुंडरीकोथतक्षकः ॥ १७० ॥ विषोल्बणश्चकारीषःशंखचूडश्चसप्तमः ॥ एतेनागामहावीर्याःसप्तवक्त्रेव्यवस्थिताः ॥ ७१ ॥
अस्यधारणमात्रेतुविषंनक्रमतेतनौ ॥ हरश्चपरमप्रीतोभवेन्नागेश्वरेयथा ॥ ७२ ॥ प्रीत्यास्यासर्वपापानिक्षयंयांतिदिनेदिने ॥ ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेया
दिगुरुतल्पजम् ॥ ७३ ॥ यत्पापंलभतेमर्त्यःसर्वंनश्यतितत्क्षणात् ॥ देवस्यसदृशंभोग्यंत्रैलोक्येनिश्चितंलभेत् ॥ ७४ ॥ अष्टवक्त्रोमहासेनःसाक्षाद्दे
वोविनायकः ॥ अस्यैवधारणादेवयत्पुण्यंतच्छृणुष्वमे ॥ ७५ ॥ जन्मजन्मनमूर्खःस्यान्नातुरोनचनष्टधीः ॥ अविघ्नंसर्वकार्येषुतस्यैवसततंभवेत् ॥ ७६ ॥
नैपुण्यंलिपिकार्येषुमहाकार्येषुकौशलम् ॥ सर्वारंभादिकार्येषुक्षमंतस्यदिनेदिने ॥ ७७ ॥ अर्धकूटंतुलाकूटंस्वर्णकूटंतथैवच ॥ शिश्नोदरकरेणैवसंस्पृशे
द्गुरुस्त्रियम् ॥ ७८ ॥ एवमादीनिसर्वाणिहंतिपापानिसर्वथा ॥ अक्षयंत्रिदिवंभुक्त्वामुक्तोयातिपरांगतिम् ॥ ७९ ॥ गुणान्येतानिसर्वाणिअष्टवक्त्रस्यधार
णात् ॥ नवास्यंभैरवंप्रोक्तंधारयेद्यस्तुबाहुतः ॥ १८० ॥ कपिलंमुक्तिदंधृत्वाममतुल्यबलोभवेत् ॥ लक्षकोटिसहस्राणिब्रह्महत्याःकरोतियः ॥ ८१ ॥ ताः
सर्वादहतेशीघ्रंनववक्त्रस्यधारणात् ॥ सुरलोकेसदादेवैःपूजितोमघवान्यथा ॥ ८२ ॥ हरवद्धरवेश्मस्थोगणेशोनात्रसंशयः ॥ पन्नगाश्चविनश्यंतिदशवक्त्रस्य
धारणात् ॥ ८३ ॥ वक्त्रेचैकादशेवत्सरुद्राश्चैकादशस्मृताः ॥ शिखायांधारयेन्नित्यंतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ८४ ॥ अश्वमेधसहस्राणियज्ञकोटिशतानिच ॥ गवां
शतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥ ८५ ॥ तत्फलंशीघ्रमाप्नोतिवक्त्रैकादशधारणात् ॥ हरस्यसदृशोलोकेपुनर्जन्मनविद्यते ॥ ८६ ॥ रुद्राक्षंद्वादशा
स्यंयःकंठदेशेतुधारयेत् ॥ आदित्यस्तुष्यतेनित्यंद्वादशास्येव्यवस्थितः ॥ ८७ ॥ गोमेधंनरमेधंचकृत्वायत्फलमश्नुते ॥ यत्फलंशीघ्रमाप्नोतिवक्त्रादेश्च
निवारणम् ॥ ८८ ॥ नैववह्नेर्भयंचैवनचव्याधिःप्रवर्तते ॥ अर्थलाभंसुखंभुंक्तईश्वरोनदरिद्रता ॥ ८९ ॥ हस्त्यश्वनरमार्जारमूषकाञ्छशकांस्तथा ॥ व्या
लदंष्ट्रिसृगालादीन्हत्वाव्यापातयत्यपि ॥ १९० ॥ मुच्यतेनात्रसंदेहोवक्त्रद्वादशधारणात् ॥ वक्त्रत्रयोदशोरुद्रोरुद्राक्षःप्राप्यतेयदि ॥ ९१ ॥शंतमःसतुविज्ञे
यःसर्वकामफलप्रदः ॥ सुधारसायनंचैवधातुवादश्चपादुका ॥९२॥सिध्यंतितस्यवैसर्वेभाग्ययुक्तस्यषण्मुख॥मातृपितृस्वसृभ्रातृगुरूंन्वाथनिहत्यच॥९३॥
मुच्यतेसर्वपापेभ्योत्रयोदशास्यधारणात् ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंयथादेवोमहेश्वरः ॥ ९४ ॥ चतुर्दशमुखंवत्सरुद्राक्षंयदिधारयेत् ॥ सततंमूर्ध्निवाहौवाशक्ति
पिंडंशिवस्यच ॥ ९५ ॥ किंपुनर्बहुनोक्तेनवर्णितेनपुनःपुनः ॥ पूज्यतेसततंदेवैःप्राप्यतेपुण्यगौरवात् ॥ ९६ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिवक्रेवक्रेयथाविधि ॥ न्यसनंकेनमंत्रेणधारणंवाकथंवद ॥ ९७ ॥ ईश्वरउवाच ॥ शृणुषण्मुखतत्त्वेनवक्रेवक्रेयथाविधि ॥ अमंत्रोच्चारणादेवगुणाह्येतेप्रकीर्तिताः ॥९८॥ यःपुनर्मंत्रसंयुक्तंधारयेद्भुविमानवः ॥ गुणास्तस्यमहत्त्वंचकथितुंनैवशक्यते ॥९९॥ इदानींमंत्रादिश्यंते ॐ रुद्रएकवक्रस्य ॥ ॐ खंद्विवक्रस्य ॐवुंत्रिवक्रस्य ॐह्रींचतुर्वक्रस्य ॥ ॐह्रांपंचवक्रस्य ॥ ॐहूंषड्वक्रस्य ॥ ॐह्रःसप्तवक्रस्य ॥ ॐकंअष्टवक्रस्य ॥ॐजूंनववक्रस्य ॥ ॐक्षंदशवक्रस्य ॥ ॐश्रींएकादशवक्रस्य ॥ ॐह्रींद्वादशवक्रस्य ॥ ॐक्षौंत्रयोदशवक्रस्य ॥ ॐत्रांचतुर्दशवक्रस्य ॥ एवंमंत्रायथाक्रमंन्यस्तव्याः॥शिरस्युरसिमालांचगृहीत्वायोव्रजेन्नरः ॥ पदेपदेश्वमेधस्यफलमाप्नोतिनान्यथा ॥ २०० ॥ सर्वेषामपिवक्राणांधारणेमत्समोभवेत् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरुद्राक्षंपुत्रधारय ॥ १ ॥ धारयित्वातुरुद्राक्षंम्रियतेयःक्षितौनरः ॥ सयातिमत्पुरंरम्यंसर्वदेवैःप्रपूजितः ॥ २ ॥ मरुदेशेपुरावत्सवाणिज्यायकिलस्थले ॥ गच्छन्वणिक्सुतस्तातततरौप्रेताप्रपीडितः ॥ ३ ॥ नरीनर्तिततःप्रेताद्विजेनपरमैक्षिच ॥ कात्वंनृत्यासिदीनासिसंवृताजीर्णवाससा ॥ ४ ॥ अथसाचद्विजंप्राहदेवदूतान्मयाश्रुतम् ॥ अस्यचारुनरस्यैववज्रपातेनसांप्रतम् ॥ ५ ॥ निश्चितंनिधनंविप्रमद्भर्त्तातुभविष्यति ॥ एतस्मिन्नंतरेनाकाद्वज्रंतस्यशिरोपरि ॥ ६ ॥ अपतत्सपपातोर्व्यांरुद्राक्षस्यार्धखंडके ॥ ततोममपुरात्पुत्रविमानंचापतद्द्रुतम् ॥ ७ ॥ समारुह्यततःश्रीमांस्तत्रातिष्ठतिसंचिरम् ॥ ममांशकंसमासाद्यईश्वरःकौधनीभवेत् ॥ ८ ॥ एवंरुद्राक्षखंडेचमृतस्यसुगतिःसुत ॥ ज्ञानेनधारिणःपुंसःफलंवक्तुंनशक्नुमः ॥ ९ ॥ सशैवोवाभवेच्छाक्तोगाणपत्योथसौरकः ॥ योदधातिमृतोमा लामेकंरुद्राक्षकंतुवा॥२१०॥यःपठेत्पाठयेद्वापिश्रावयेच्छृणुतेपिवा ॥ सर्वपापात्प्रमुक्तात्मासुखंस्वर्गंलभेक्रमात्॥२११॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरुद्राक्षमाहात्म्यंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः॥५९॥ स्कंदउवाच ॥ अपरस्यापिपृच्छामिफलस्यपूततांतरोः ॥ सर्वलोकहितार्थायवदनोजगदीश्वर ॥१॥ईश्वरउवाच ॥ धात्रीफलंपरंपूतंसर्वलोकेषुविश्रुतम् ॥ यस्यरोपान्नरोनारीमुच्यतेजन्मबंधनात् ॥ २ ॥ पावनंवासुदेवस्यफलंप्रीतिकरंशुभम् ॥ अस्यभक्षणमात्रेणमुच्यतेसर्वकल्मषात् ॥३॥ भक्षणेचभवेदायुःपानेवैधर्मसंचयः ॥ अलक्ष्मीनाशनंस्नानेसर्वैश्वर्यमवाप्नुयात् ॥४॥ यस्मिन्गृहेमहासेनधात्रीतिष्ठतिसर्वदा ॥ तस्मिन्गृहेनगच्छंतिप्रेतादैतेयराक्षसाः ॥ ५ ॥ नगंगानगयाचैवनकाशीनचपुष्करम् ॥ एकैवहिनृणांधात्रीसंप्राप्तेहरिवासरे ॥६॥ एकादश्यांपक्षयुगेधात्रीस्नानंकरोतियः ॥ सर्वपापक्षयंयांतिविष्णुलोकेमहीयते ॥ ७ ॥ धात्रीफलंसदासेव्यंभक्षणेस्नानएवच ॥ नियतंपारणेविष्णोःस्नानमात्रेहरेर्दिने॥८॥संयतेपारणेचैवधात्र्येकस्पर्शनेनरः॥भुक्तातुलंघयेद्यस्तुएकादश्यांसितासिते॥९॥एकेनैवोपवासेनकृतेनतुषडानन ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः॥१०॥अक्षयंलभतेस्वर्गंविष्णुसायुज्यमाव्रजेत्॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनधात्रीव्रतंसमाचर ॥ ११ ॥ धात्रीद्रवेणसततयस्यकेशाःसुरंजिताः ॥ नपिबे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्सपुनर्मातुःस्तनंकश्चित्षडानन ॥१२॥ धात्रीदर्शनसंस्पर्शान्नाम्नउच्चारणेपिवा ॥ वरदःसंमुखोविष्णुःसंतुष्टोभवतिप्रियः ॥१३॥ धात्रीफलंचयत्रास्तेतत्र
तिष्ठतिकेशवः ॥ तत्रब्रह्मास्थिरापद्मातस्मात्तांतुगृहेन्यसेत् ॥१४॥ अलक्ष्मीर्नश्यतेतत्रयत्रधात्रीप्रतिष्ठति ॥ संतुष्टास्सर्वदेवाश्चनत्यजंतिक्षणंमुदा ॥१५॥
धात्रीफलेननैवेद्यंयोददातिमहाधनम् ॥ तस्यतुष्टोभवेद्विष्णुर्नान्यैःक्रतुशतैरपि ॥ १६ ॥ स्नात्वाधात्रीद्रवेणैवपूजयेद्यस्तुमाधवम् ॥ सोभीष्टफलमा
प्नोतियद्यामनसिवर्तते ॥ १७ ॥ तथैवलक्षणंस्मृत्वापूजयित्वाफलेनतु ॥ सुवर्णशतसाहस्रंफलमेतिनरोत्तमः ॥ १८ ॥ यागतिर्ज्ञानिनांस्कंदमुनीनां
योगसेविनाम् ॥ गतिंतांसमवाप्नोतिधात्रीसेवारतोनरः ॥ १९ ॥ तीर्थसेवाभिगमनेव्रतैश्चविविधैस्तथा ॥ सागतिर्लभ्यतेपुंसांधात्रीफलसुसेवया ॥ २० ॥
प्रीतिश्चसर्वदेवानांदेविनांनोगणस्यच ॥ संमुखावरदास्नानेधात्रीफलनिषेवणे ॥ २१ ॥ ग्रहादुष्टाश्चयेकेचिदुग्राश्चदैत्यराक्षसाः ॥ सर्वेनदुष्टतांयांतिधा
त्रीफलसुसेवनात् ॥ २२ ॥ सर्वयज्ञेषुकार्येषुशस्तंचामलकीफलम् ॥ सर्वदेवस्यपूजायांवर्जयित्वारविंसुत ॥ २३ ॥ तस्माद्रविदिनेतातसप्तम्यांच
विशेषतः ॥ धात्रीफलानिसततंदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ २४ ॥ यस्तुस्नातितथाश्नातिधात्रींचरविवासरे ॥ आयुर्वित्तंकलत्रंचसर्वंतस्यविनश्यति ॥ २५ ॥
सक्रान्तौचभृगोर्वारेषष्ठ्यांप्रतिदिदिध्रुवम् ॥ नवम्यंचाप्यमायांचधात्रींदूरात्परित्यजेत् ॥ २६ ॥ नासिकाकर्णतुंडेषुमृतस्यचिकुरेषुवा ॥ तिष्ठेद्धात्रीफलं
यस्यसयातिविष्णुमंदिरम् ॥ २७ ॥ धात्रीसंपर्कमात्रेणमृतोयात्यच्युतालयम् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गंयातिरथेनतु ॥ २८ ॥ धात्रीद्रवंनरोलिप्त्वायस्तु
स्नानंसमाचरेत् ॥ पदेपदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिधार्मिकः ॥ २९ ॥ अस्यदर्शनमात्रेणयेवैपापिष्ठजंतवः ॥ सर्वेतेप्रपलायंतेग्रहादुष्टाश्चदारुणाः ॥ ३० ॥
पुरैकःपुल्कसःस्कंदमृगयार्थंवनंगतः ॥ मृगपक्षिगणान्हत्वातृषयापरिपीडितः ॥ ३१ ॥ क्षुधयामलकीवृक्षंपुरःपीनफलान्वितम् ॥ दृष्ट्वासंरुह्यसह
साचखादफलमुत्तमम् ॥३२॥ ततोदैवात्सवृक्षाग्रान्निपपातमहीतले ॥ वेदनागाढसंविद्धःपंचत्वमगमत्तदा ॥३३॥ ततःप्रेतगणाः सर्वेरक्षोभूतगणास्तथा ॥
तनुंवोढुंमुदासर्वेयेवैशमनसेवकाः ॥ ३४ ॥ नशक्नुवंतिचांडालंमृतंद्रष्टुंमहाबलाः ॥ अन्योन्यंविग्रहस्तेषांममायमितिभाषताम् ॥ ३५ ॥ग्रहीतुंचापिने
तुंचनशक्तास्तेपरस्परम् ॥ ततस्तेतुसमालोक्यगतामुनिगणान्प्रति ॥ ३६ ॥ प्रेताऊचुः ॥ किमर्थंमुनयोधीराश्चांडालंपापकारिणम् ॥ प्रेक्षितुंनवयंश
क्तानचापियमसेवकाः ॥ ३७ ॥ म्रियंतेपातितायेचस्थिरैर्युद्धपराङ्मुखाः ॥ साहसैःपातिताभीतावज्राग्निकाष्ठपीडिताः ॥ ३८ ॥ सिंहव्यघ्रहतामर्त्या
व्याघ्रैर्वाजलजंतुभिः ॥ जलस्थलस्थिताःप्रेताःवृक्षपर्वतपातिताः ॥ ३९ ॥ पशुपक्षिहतायेचकारागारेगरेमृताः ॥ आत्मघातमृतायेचश्राद्धादिक
र्मवर्जिताः ॥ ४० ॥ गूढकर्ममृताधूर्तागुरुविप्रनृपद्विषः ॥ पाषंडाःकौलिकाःक्रूरागरदाःकूटसाक्षिणः ॥ ४१ ॥ आशौचान्नस्यभोक्तारःप्रेतभोग्यान

... Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संशयः ॥ ममायमितिभाषंतोनेतुंतंचनशक्नुमः ॥ ४२ ॥ आदित्यइवदुष्प्रेक्षःकिंवाकस्यप्रभावतः ॥ मुनयऊचुः ॥ अनेनभक्षितंप्रेताःपक्वंचामलकीफलम् ॥ ४३ ॥ तत्संगंयांतितस्यैवफलानिप्रचुराणिच ॥ तेनैवकारणेनायंदुष्प्रेक्ष्योभवतांध्रुवम् ॥ ४४ ॥ वृक्षाग्रपतितस्याथप्राणःस्नेहान्नचत्यजेत् ॥ नायंचारेणसूर्यस्यनचान्येपापकारिणः ॥ ४५ ॥ धात्रीभक्षणमात्रेणपापात्पूतोव्रजेद्दिवम् ॥ प्रेताऊचुः ॥ पृच्छामोवोह्यविज्ञानान्नवर्यंनिंदकाःक्वचित् ॥ ४६ ॥ विष्णुलोकाद्विमानंतुयावन्नैवात्रगच्छति ॥ उच्यतांमुनिशार्दूलावोद्भुतंमनसिस्थितम् ॥ ४७ ॥ यावद्द्विजानघोषंतिवेदमंत्रादिकल्पितम् ॥ वोष्यंतेयत्रवेदाश्चमंत्राणिविविधानिच ॥ ४८ ॥ पुराणस्मृतयोयत्रक्षणंस्थातुंनशक्नुमः ॥ यज्ञहोमजपस्थानदेवतार्चनकर्मणाम् ॥ ४९ ॥ पुरतोवैनतिष्ठामस्तस्माद्वृत्तंसमुच्यताम् ॥ किंवैकृत्वाप्रेतयोनिंलभंतेहिनराद्विजाः ॥ ५० ॥ श्रोतुमिच्छामहेसम्यक्कथंवैविकृतंवपुः ॥ द्विजाऊचुः ॥ शीतवाततपक्लेशैःक्षुत्पिपासाविशेषकैः ॥ ५१ ॥ अन्यैरपिचदुःखैर्येपीडिताःकूटसाक्षिणः ॥ वधबंधप्रमीताश्चप्रेतास्तेनिरयंगताः ॥ ५२ ॥ छिद्रान्वेषपरायेचद्विजानांकर्मघातिनः ॥ तथैवचगुरूणांचतेप्रेताश्चापुनर्भवाः ॥ ५३ ॥ दीयमानेद्विजाग्र्येतुदातारंप्रतिविघ्यति ॥ चिरंप्रेतत्वमाश्रित्यनरकान्ननिवर्तते ॥ ५४ ॥ परस्यवाऽत्मनोवागांचैवकृत्वापीडनवाहने ॥ नपालयंतियेमूढास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ ५५ ॥ हीनप्रतिज्ञकाःसत्यास्तथाभग्नव्रतानराः ॥ नलिनीदलभुक्ताश्चतेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ ५६ ॥ विक्रीणन्तिसुतांशुद्धांस्त्रियंसाध्वीमकंटकाम् ॥ पितृव्यमातुलादेश्चतेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ ५७ ॥ एतेचान्येचबहवःप्रेताजाताःस्वकर्मभिः ॥ प्रेताऊचुः ॥ नभवंतिकथंप्रेताःकर्मणाकेनवाद्विजाः ॥ ५८ ॥ हितायवदनस्तूर्णंसर्वलोकहितंपरम् ॥ द्विजाऊचुः ॥ येनचैवकृतंस्नानंजलेतीर्थस्यधीमता ॥ ५९ ॥ नमस्कृतंपरंलिंगंनप्रेतोजायतेनरः ॥ एकादश्यामुपोष्यैवद्वादश्यांचविशेषतः ॥ ६० ॥ पूजयित्वाहरिंमर्त्याःप्रेतत्वंनव्रजंतिवै ॥ वेदाक्षरप्रसूक्तैश्चस्तोत्रमंत्रादिभिस्तथा ॥ ६१ ॥ देवानांपूजनेरक्तानवैप्रेताभवंतिते ॥ श्रुत्वापौराणिकंवाक्यंदिव्यंचधर्मसंहितम् ॥ ६२ ॥ पाठयित्वापटित्वाचपिशाचत्वंनगच्छति ॥ व्रतैश्चविविधैःपूताःपद्माक्षधारणैस्तथा ॥ ६३ ॥ जप्त्वापद्माक्षमालायांप्रेतत्वंनैवगच्छति ॥ धात्रीफलद्रवैःस्नात्वानित्यंतद्भक्षणेरताः ॥ ६४ ॥ तेनविष्णुंसुसंपूज्यनगच्छंतिपिशाचताम् ॥ प्रेताऊचुः ॥ सतांसंदर्शनात्पुण्यमितिपौराणिकाविदुः ॥ ६५ ॥ तस्माद्वोदर्शनंजातंहितंनःकर्तुमर्हथ ॥ प्रेतभावाद्यथामुक्तिःसर्वेषांनोभविष्यति ॥ ६६ ॥ व्रतोपदेशकंधीरायुष्माकंशरणागताः ॥ ततोदयालवःसर्वेतानूचुर्द्विजसत्तमाः ॥ ६७ ॥ धात्रीणांभक्षणंशीघ्रंकुर्वतांमुक्तिहेतवे ॥ प्रेताऊचुः ॥ धात्रीणांदर्शनेविप्रावयंस्थातुंनशक्नुमः ॥ ६८ ॥ कथंतेषांफलानांचशक्तावैभक्षणेधुना ॥ द्विजाऊचुः ॥ अस्माकंवचनेनात्रधात्रीणांभक्षणंशिवम् ॥ ६९ ॥ फलि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्यतिपरंलोकंतस्माद्गंतुंसमर्हथ ॥ अथतेभ्योवरंलब्ध्वाधात्रीवृक्षंपिशाचकैः ॥ ७० ॥ समारुह्यफलंप्राप्यभक्षितंलीलयातदा ॥ ततोदेवालया
त्तूर्णरथंपीनसुशोभनम् ॥ ७१ ॥ आगतंतंसमारुह्यसचांडालपिशाचकाः ॥ गतास्तेत्रिदिवंपुत्रव्रतैर्यज्ञैःसुदुर्लभम् ॥ ७२ ॥ ॥ स्कंदउवाच ॥ धात्रीभ
क्षणमात्रेणपुण्यंलब्ध्वादिवंगताः ॥ तद्भक्षिणःकथंस्वर्गंनगच्छंतिनरादयः ॥ ७३ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ पूर्वंतेज्ञानलोपाच्चनजानंतिहिताहितम् ॥ उ
च्छिष्टंश्वभिरुत्स्पृष्टंश्लेष्ममूत्रंशकृत्तुवा ॥ ७४ ॥ मत्वाचमोहिताःश्रेष्ठंप्रेतादंतिसदैवहि ॥ शकृच्छौचजलंवांतंबलिसूकरकुक्कुटैः ॥ ७५ ॥ मृतकेसू
तकेजप्यंनत्यक्तंयेनकेनचित् ॥ तस्यान्नंचजलंप्रेताःखादंतितुसदैवहि ॥ ७६ ॥ दुर्दांतागृहिणीयस्यशुचिसंयमवर्जिता ॥ गुरुनिःसारितादुष्टासंतिप्रेता
श्चतत्रवै ॥ ७७ ॥ अपुक्कवाःकुलैर्जात्यावलोत्साहविवर्जिताः ॥ बधिराश्चकृशादीनाःपिशाचाःकर्मजातयः ॥ ७८ ॥ क्षणंचमंगलंनास्तिदुःखैर्देहयुताभृशम्
तेनैवविकृताकाराःसर्वभोगविवर्जिताः ॥ ७९ ॥ नग्नकारोगसंतप्तामृतारूक्षामलीमसाः ॥ एतेचान्येचदुःखार्ताःसदैवप्रेतजातयः ॥ ८० ॥ तेनकर्मविपा
केनजायंतेकाममीदृशाः ॥ पितृमातृगुरूणांचदेवनिंदापराश्चये ॥ ८१ ॥ पाषंडाःकौलिकाःपापास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ गलपाशैर्जलैःशस्त्रैर्गरलैरात्म
घातकाः ॥ ८२ ॥ इहलोकेचतेप्रेताश्चांडालादिषुसंभवाः ॥ अंत्यजाःपतिताश्चैवपापरोगमृताश्चये ॥ ८३ ॥ अंत्यजैर्घातितायुद्धेतेप्रेतानिश्चिता
भुवि ॥ महापातकसंयुक्ताविवाहेचबहिष्कृताः ॥ ८४ ॥ शौर्यात्साहसिकायेचतेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ राजद्रोहकरायेचपितॄणांद्रोहचिंतकाः ॥ ८५ ॥
ध्यानाध्ययनहीनाश्चव्रतैर्देवार्चनादिभिः ॥ अमंत्राःस्नानहीनाश्चगुरुस्त्रीगमनेरताः ॥ ८६ ॥ तथैवचांत्यजस्त्रीषुदुर्गतासुचसंगताः ॥ मृताःक्रूरोपवासे
नम्लेच्छदेशस्थितामृताः ॥ ८७ ॥ म्लेच्छभाषायुताशुद्रास्तथाम्लेच्छोपजीविनः ॥ अनुवर्ततियेम्लेच्छान्स्त्रीधनैरुपजीवकाः ॥ ८८ ॥ स्त्रियोयैश्चनरक्ष्यं
तेतेप्रेतानात्रसंशयः ॥ क्षुधासंतप्तदेहंतुश्रांतंविप्रंगृहागतम् ॥ ८९ ॥ गुणपुण्यातिथिंत्यक्त्वापिशाचत्वंव्रजंतिते ॥ विक्रीणंतिचवैगाश्चम्लेच्छेषुचगवा
शिषु ॥ ९० ॥ प्रेतलोकेसुखंस्थित्वातेचयांत्यपुनर्भवम् ॥ अशौचाभ्यंतरेयेचजाताश्चपशवोमृताः ॥ ९१ ॥ चिरंप्रेताःपिशाचाश्चमृताजाताःपुनः
पुनः ॥ जातकर्ममुखैश्चैवसंस्कारैर्येविवर्जिताः ॥ ९२ ॥ एकैकस्मिंश्चसंस्कारेप्रेतत्वंपरिहीयते ॥ स्नानसंध्यासुरार्चाभिर्वेदयज्ञव्रताक्षरैः ॥ ९३ ॥
आजन्मवर्जिताःपापास्तेप्रेताश्चापुनर्भवाः ॥ भोजनोच्छिष्टपात्राणियानिदेहमलानिच ॥ ९४ ॥ निपातयंतियेतीर्थेतेप्रेतानात्रसंशयः ॥ दानमानार्चनैर्नैवये
विप्राभुवितर्पिताः ॥ ९५ ॥ पितरोगुरवश्चैवप्रेतास्तेकर्मजाभृशम् ॥ पतिंत्यक्त्वाचयानार्योवसंतिचेतरैर्जनैः ॥ ९६ ॥ प्रेतलोकेचिरंस्थित्वाजायंतेचांत्ययो
निषु ॥ पतिंचवंचयित्वायाविषयेंद्रियमोहिताः ॥ ९७ ॥ मिष्टंचादंतियाःपापास्तास्तुप्रेताश्चिरंभुवि ॥ विण्मूत्रभक्षकायेचब्रह्मस्वभक्षणेरताः ॥ ९८ ॥ अभक्ष्यभक्ष

...University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

काश्चान्येतेप्रेताश्चापुनर्भवाः ॥ बलाद्येपरवस्तूनिगृह्णंतिनददत्यपि ॥ ९९ ॥ अतिथीनवमन्यंतेप्रेतानिरयमास्थिताः ॥ तस्मादामलकींभुक्त्वा
स्नात्वातस्यद्रवेणच ॥ १०० ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेवयामलकींशिवाम् ॥ १ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यं
पुण्याख्यानमिदंशुभम् ॥ सर्वपापप्रपूतात्माविष्णुलोकेमहीयते ॥ २ ॥ श्रावयेत्सततंलोकेवैष्णवेषुविशेषतः ॥ सयातिविष्णुसायुज्यमितिपौ
राणिकाविदुः ॥ ३ ॥ ॥ स्कंदउवाच ॥ ॥ महीरुहफलंज्ञातंप्रपूतंद्विविधंप्रभो ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिपत्रंपुष्पंसुमोक्षदम् ॥ ४ ॥ ईश्वर
उवाच ॥ ॥ सर्वेभ्यःपत्रपुष्पेभ्यःसत्तमातुलसीशिवा ॥ सर्वकामप्रदाशुद्धावैष्णवीविष्णुसुप्रिया ॥ ५ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदामुख्यासर्वलोकपराशुभा ॥
यामाश्रित्यगताःस्वर्गमक्षयंमुनिसत्तमाः ॥ ६ ॥ हितार्थंसर्वलोकानांविष्णुनारोपितापुरा ॥ तुलसीपत्रपुष्पंचसर्वधर्मप्रतिष्ठितम् ॥ ७ ॥ यथा
विष्णोःप्रियालक्ष्मीर्यथाहंप्रियएवच ॥ तथेयंतुलसीदेवीचतुर्थोनोपपद्यते ॥ ८ ॥ तुलसीपत्रमेकंतुशतहेमफलप्रदम् ॥ नान्यैःपुष्पैस्तथापत्रैर्नान्यै
र्गंधानुलेपनैः ॥ ९ ॥ तुष्यतेदैत्यहाविष्णुस्तुलस्याश्चदलैर्विना ॥ अनेनपूजितोयेनहरिर्नित्यंपराशया ॥ १० ॥ तेनदत्तंहुतंज्ञातंकृतंयज्ञव्रतादिकम् ॥
जन्मजन्मनिभासित्वंसुखंभाग्यंयशःश्रियं ॥११॥ कुलंशीलंकलत्रंचपुत्रंदुहितरंतथा॥धनंराज्यमरोगत्वंज्ञानंविज्ञानमेवच ॥१२॥वेदवेदांगशास्त्रंचपुराणाग
मसंहिताः ॥ सर्वंकरगतंमन्येतुलस्याभ्यर्चनेहरेः ॥ १३ ॥ यथागंगापवित्रांगीसुरलोकेविमोक्षदा ॥ यथाभागीरथीपुण्यातथैवंतुलसीशिवा ॥ १४॥ किंचगं
गाजलेनैवकिंचपुष्करसेवया ॥ तुलसीदलमिश्रेणजलेनैवप्रमोद्यते ॥१५॥ माधवःसंमुखोयस्यजन्मजन्मसुधीमतः ॥ तस्यश्रद्धाभवेच्छ्रुत्वातुलस्याहरिम
र्चितुम् ॥१६॥योमंजरीदलैरेवतुलस्याविष्णुमर्चयेत् ॥ तस्यपुण्यफलंस्कन्दकथितुंनैवशक्यते ॥ १७ ॥ तत्रकेशवसान्निध्यंयत्रास्तितुलसीवनम् ॥ तत्रब्र
ह्माचकमलासर्वदेवगणैःसह ॥ १८ ॥ तस्मात्तांसंनिकृष्टेतुसदादेवींप्रपूजयेत् ॥ स्तोत्रमंत्रादिकंयद्वासर्वमानंत्यमश्नुते ॥ १९ ॥ येचप्रेताश्चकूश्मांडाः
पिशाचाब्रह्मराक्षसाः ॥ भूतदैत्यादयस्तत्रपलायंतेसदैवहि ॥१२०॥ अलक्ष्मीर्नाशिनीवूर्णायाडाकिन्यादिमातरः ॥ सर्वाःसंकोचितायांतिदृष्ट्वातुतुलसीद
लं ॥ २१ ॥ ब्रह्महत्यादयःपापव्याधयःपापसंभवाः ॥ कुमंत्रिणाकृतायेचसर्वेनश्यंतितत्रवै ॥ २२ ॥ भूतलेवापितंयेनहर्यर्थंतुलसीवनम् ॥ कृतं
क्रतुशतंतेनविधिवत्प्रियदक्षिणम् ॥ २३ ॥ हरिलिंगेषुचान्येषुसालग्रामशिलासुच ॥ तुलसीग्रहणंकृत्वाविष्णोःसायुज्यमाव्रजेत् ॥ २४ ॥ नंदं
तिपुरुषास्तस्यमाधवार्थंक्षितौतुयः ॥ तुलसींरोपयेद्धीरःसयातिमाधवालयम् ॥ २५ ॥ पूजयित्वाहरिंदेवंनिर्माल्यंतुलसीदलम् ॥ धारयेद्यःस्व
शीर्षेतुपापात्पूतोदिवंव्रजेत् ॥ २६ ॥ पूजनेकीर्त्तनेध्यानेरोपणेधारणेकलौ ॥ तुलसीदहतेपापंस्वर्गंमोक्षंददातिच ॥२७॥ उपदेशंदिशेदस्याःस्वयमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चरतेपुनः ॥ २८॥ सयातिपरमंस्थानंमाधवस्यनिकेतनम् ॥ हरेःप्रियकरंयच्चतन्मेप्रियतरंभवेत् ॥ २९ ॥ सर्वेषामपिदेवानांदेवीनांचसमंततः ॥
श्राद्धेषुयज्ञकार्येषुपर्णमेकंषडानन॥१३०॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतुलसीसेवनंकुरु ॥ तुलसीसेविताये नतेनसर्वंतुसेवितम् ॥३१॥गुरुंविप्रंदेवतीर्थंतस्मात्सेवयष
ण्मुख ॥ शिखायांतुलसींकृत्वायस्तुप्राणान्परिजेत् ॥ ३२ ॥ दुष्कृतौघाद्विनिर्मुक्तःस्वर्गमेतिनिरामयम् ॥ राजसूयादिभिर्यज्ञैर्व्रतैश्चविविधैर्यमैः ॥ ३३ ॥
यागतिःप्राप्यतेधीरैःतुलसीसेविनांभवेत् ॥तुलसीदलेनचैकेनपूजयित्वाहरिंनरः ॥३४॥ वैष्णवत्वमवाप्नोतिकिमन्यैःशास्त्रविस्तरैः ॥ नपिबेत्सपयोमातुस्तु
लस्याःकोटिसंख्यकैः ॥३५॥ अर्चितःकेशवोयेनशाखामृदुलपल्लवैः॥भावयेत्पुरुषान्मर्त्यःशतशोथसहस्रशः ॥ ३६ ॥ पूजयित्वाहरिंनित्यंकोमलैस्तुलसी
दलैः ॥ प्रधानतोगुणास्ताततुलस्यागदितामया ॥ ३७ ॥ निखिलंपुरुकालेनगुणंवक्तुंनशक्नुमः ॥ यस्त्विदंशृणुयान्नित्यमाख्यानंपुण्यसंचयम्॥३८॥
पूर्वजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेजन्मबंधनात् ॥ सकृत्पठनमात्रेणवह्निष्टोमफलंलभेत् ॥३९॥ नतस्यव्याधयःपुत्रमूर्खत्वंनकदाचन॥सर्वदाजयमाप्नोतिनगच्छे
त्सपराजयं ॥१४०॥ लेखस्तिष्ठेद्गृहेयस्यतस्यलक्ष्मीःप्रवर्तते ॥ नचाधयोनचप्रेतानशोकानावमानना॥४१॥ नतिष्ठंतिक्षणंतत्रयत्रेयंवर्ततेलिपिः ॥ ४२ ॥
इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतुलसीमाहात्म्यंनामषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ द्विजाऊचुः ॥ तुलसीपुष्पमाहात्म्यंश्रुतंत्वत्तोहरेःशुभम् ॥ तस्यास्तो
त्रंकृतंपुण्यंश्रोतुमिच्छामहेवयम् ॥ १॥ व्यासउवाच ॥ पुरास्कंदपुराणेचयन्मयाकीर्तितंद्विजाः ॥ कथयामिपुराणंचपुरतोमोक्षहेतवे ॥ २ ॥ शतानंदमुनेः
शिष्याःसर्वेतेसंशितव्रताः॥प्रणिपत्यगुरुंविप्राःपप्रच्छुःपुण्यतोहितम् ॥३॥ पूर्वंब्रह्ममुखान्नाथयच्छ्रुतंतुलसीस्तवम् ॥ तद्वयंश्रोतुमिच्छामस्त्वत्तोब्रह्मविदांव
र ॥ ४ ॥ शतानंदउवाच ॥ नामोच्चारेकृतेतस्याःप्रीणात्यसुरदर्पहा ॥ पापानिविलयंयांतिपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥ ५ ॥ साकथंतुलसीलोकैःपूज्यतेवंद्यतेन
हि ॥ दर्शनादेवयस्यास्तुदानंकोटिगवांभवेत् ॥ ६ ॥ धन्यास्तेमानवालोकेयद्गृहेविद्यतेकलौ ॥ सालग्रामशिलार्थंतुतुलसीप्रत्यहंक्षितौ ॥ ७ ॥ तुलसींये
विचिन्वंतिधन्यास्तेकरपल्लवाः ॥ केशवार्थंकलौयेचरोपयंतीहभूतले ॥ ८ ॥ किंकरिष्यतिसंरुष्टोयमोपिसहकिंकरैः ॥ तुलसीदलेनदेवेशःपूजितोयेनदुः
खहा ॥ ९ ॥ तीर्थयात्रादिगमनैःफलैःसिध्यतिकिन्नरः ॥ स्नानेदानेतथाध्यानेप्राशनेकेशवार्चने ॥ १० ॥ तुलसीदहतेपापंकीर्तनेरोपणेकलौ ॥ तुलस्यमृ
तजन्मासिसदात्वंकेशवप्रिये ॥ ११ ॥ केशवार्थंचिनोमित्वांवरदाभवशोभने ॥ त्वदंगसंभवैर्नित्यंपूजयामियथाहरिम् ॥ १२ ॥ तथाकुरुपवित्रांगिकलौम
लविनाशिनि ॥ मंत्रेणानेनयःकुर्याद्विचित्यतुलसीदलम् ॥ १३ ॥ पूजनंवासुदेवस्यलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ प्रभावंतवदेवेशिगायंतिसुरसत्तमाः ॥ १४ ॥ मु
नयःसिद्धगंधर्वाःपातालेनागराड्स्वयम् ॥ नतेप्रभावंजानंतिदेवताःकेशवादृते ॥ १५ ॥ गुणानांपरिमाणंतुकल्पकोटिशतैरपि ॥ कृष्णानंदात्समुद्भूताक्षी

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रोदमथनोद्यमे ॥१६॥ उत्तमांगेपुरायेनतुलसीविष्णुनाधृता ॥ प्राप्यैतानित्वयादेविविष्णोरंगानिसर्वशः॥१७॥पवित्रतात्वयाप्रातातुलसींत्वांनमाम्यहम् ॥
त्वदंगसंभवैःपुत्रैःपूजयामियथाहरिम् ॥१८॥ तथाकुरुष्वमेऽविघ्नंयतोयामिपरांगतिम् ॥ रोपितागोमतीतीरेस्वयंकृष्णेनपालिता ॥ १९ ॥ जगद्धितायतु
लसीगोपीनांहितहेतवे ॥ बृंदावनेविचरतासेविताविष्णुनास्वयम् ॥ २० ॥ गोकुलस्यविवृद्ध्यर्थंकंसस्यनिधनायच ॥ वसिष्ठवचनात्पूर्वंरामेणसरयूत
टे ॥ २१ ॥ राक्षसानांवधार्थायरोपितात्वंजगत्प्रिये ॥ रोपितातपसोवृद्ध्यैतुलसींत्वांनमाम्यहम् ॥ २२॥ वियोगेवासुदेवस्यध्यात्वात्वांजनकात्मजा ॥ अ
शोकवनमध्येतुप्रियेणसहसंगता॥२३॥ शङ्करार्थंपुरादेविपार्वत्यात्वंहिमालये ॥ रोपितातपसोवृद्ध्यैतुलसींत्वांनमाम्यहम्॥२४॥सर्वाभिर्देवपत्नीभिःकिन्नरै
श्चापिनंदने ॥ दुःस्वप्ननाशनार्थायसेवितात्वंनमोस्तुते॥२५॥धर्मारण्येगयायांचसेवितापितृभिःस्वयम् ॥सेवितातुलसिपुण्याआत्मनोहितमिच्छता॥२६॥
रोपितारामचंद्रेणसेवितालक्ष्मणेनच॥पालितासीतयाभक्त्यातुलसीदंडकेवने ॥ २७ ॥ त्रैलोक्यव्यापिनीगंगायथाशास्त्रेषुगीयते ॥ तथैवतुलसीदेवीदृश्यते
सचराचरे ॥२८॥ऋश्यमूकेचवसताकपिराजेनसेविता ॥ तुलसीवालिनाशायतारासंगमहेतवे॥२९॥ प्रणम्यतुलसींदेवींसागरोत्क्रमणंकृतम् ॥ कृतकार्यःप्र
हृष्टश्चहनूमान्पुनरागतः ॥३०॥ तुलसीग्रहणंकृत्वाविमुक्तोयातिपातकैः ॥ अथवामुनिशार्दूलाब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥३१ ॥ तुलसीपत्रगलितंयस्तोयंशि
रसावहेत् ॥ गंगास्नानमवाप्नोतिदशधेनुफलप्रदम् ॥ ३२ ॥ प्रसीददेविदेवेशिप्रसीदहरिवल्लभे ॥ क्षीरोदमथनोद्भूतेतुलसित्वांनमाम्यहम् ॥ ३३ ॥ द्वाद
श्यांजागरेरात्रौयःपठेत्तुलसीस्तवम् ॥ द्वात्रिंशदपराधांश्चक्षमतेतस्यकेशवः ॥ ३४ ॥ यत्पापंयौवनेबाल्येकौमारेवार्द्धकेकृतम् ॥ तत्सर्वंविलयंयातितुलसी
स्तवपाठतः ॥ ३५ ॥ प्रीतिमायातिदेवेशस्तुष्टोलक्ष्मींप्रयच्छति ॥ कुरुतेशत्रुनाशंचसुखंविद्यांप्रयच्छति ॥ ३६ ॥ तुलसीनाममात्रेणदेवायच्छंति
वांछितम् ॥ गर्भाणमपिदेवेशोमुक्तिंयच्छतिदेहिनाम् ॥ ३७ ॥ तुलसीस्तवसंतुष्टासुखंवृद्धिंददातिच ॥ उद्धृतंहेलयाविद्धिपापंयमपथेस्थितम् ॥ ३८ ॥
यस्मिन्गृहेचलिखितोविद्यतेतुलसीस्तवः ॥ नाशुभंविद्यतेतस्यशुभमाप्नोतिनिश्चितम् ॥ ३९ ॥ सर्वंचमंगलंतस्यनास्तिकिंचिदमंगलम् ॥ सु
भिक्षंसर्वदातस्यधनंधान्यंचपुष्कलम् ॥ ४० ॥ निश्चलाकेशवेभक्तिर्नवियोगश्चवैष्णवैः ॥ जीवतिव्याधिनिर्मुक्तोनाधर्मेजायतेमतिः॥४१॥ द्वादश्यांजागरे
रात्रौयःपठेत्तुलसीस्तवम् ॥ तीर्थकोटिसहस्रैस्तुयत्फलंलक्षकोटिभिः ॥ ४२ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिपठित्वातुलसीस्तवम् ॥ ४३ ॥ इति श्रीपाद्मपुरा
णेप्रथमेसृष्टिखंडेतुलसीस्तवमाहात्म्यंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥ द्विजाऊचुः ॥ मज्जनादखिलंपापंक्षयंयातिसुनिश्चितम् ॥ महापातकमन्यच्च
तदादेशंवदस्वनः ॥ १ ॥ पापात्पूतोऽक्षयंनाकमश्नुतेदिविशक्रवत् ॥ सुरयोनेर्नहानिःस्यादुपदेशंवदस्वनः ॥ २॥ अत्रभोग्यंपरंसर्वंमृतेस्वर्गेसुरोत्तमः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कलिपापहतानांचस्वर्गसोपानमुच्यते ॥ ३ ॥ व्यासउवाच ॥ गतिंचिंतयतांविप्रास्तूर्णंसामान्यजन्मनाम् ॥ स्त्रीपुंसामीक्षणाद्यस्माद्गंगापापंव्यपोहति ॥
॥ ४ ॥ गंगेतिस्मरणादेवक्षयंयातिचपातकम् ॥ कीर्तनादतिपापानिदर्शनाद्गुरुकल्मषम् ॥ ५ ॥ स्नानात्पानाच्चजाह्नव्यांपितॄणांतर्पणात्तथा ॥ महा
पातकवृंदानिक्षयंयांतिदिनेदिने ॥ ६ ॥ अग्निनादह्यतेतूलंतृणंशुष्कंक्षणाद्यथा ॥ तथागंगाजलस्पर्शात्पुंसांपापंदहेत्क्षणात् ॥ ७ ॥ संप्राप्नोत्यक्षयंस्व
र्गंगंगास्नानेनकेशवम् ॥ यशोराज्यंलभेत्पुण्यंस्वर्गमंतेपरांगतिम् ॥ ८ ॥ पितॄनुद्दिश्यगंगायांयस्तुपिंडंप्रयच्छति ॥ विधिनावाक्यपूर्वेणतस्य
पुण्यफलंशृणु ॥ ९ ॥ अन्नेनैकेनतुसाहस्रंवर्षंपूज्यःसुरालये ॥ तिलेनद्विगुणंविद्धितथामेध्यफलेनच ॥ १० ॥ गव्येनविधिनाविप्राःस्वर्गस्यांतोनविद्यते ॥
एवंपिंडप्रदानेननित्यंक्रतुशतंभवेत् ॥ ११ ॥ पितरोनिरयस्थायेधन्यास्तेमर्त्यवासिनः ॥ धनपुत्रयुतारोग्यंसुखसंमानपूजिताः ॥ १२ ॥ रसातलगताये
चयेचकीटामहीतले ॥ स्थावरेपक्षिसंघादौतेमर्त्याधनिनोनृपाः ॥ १३ ॥ तत्तत्पुत्रैश्चपौत्रैश्चगोत्रैर्दौहित्रकैस्तथा ॥ जामातृभागिनेयैश्चसुहृन्मित्रैःप्रियाप्रि
यैः ॥ १४ ॥ प्रदीयतेजलंपिंडंयथोपकरणान्वितम् ॥ गंगातोयेषुतीरेषुतेषांस्वर्गोऽक्षयोभवेत् ॥ १५ ॥ पिंडादूर्ध्वंस्थितायेचापितरोमातृगोत्रजाः ॥ भवंति
सुखिनःसर्वेमर्त्याश्शतसहस्रशः ॥ १६ ॥ स्वर्गेतस्यस्थिताःसत्वाअधःस्थामध्यवासिनः ॥ नित्यंवांच्छंतिसद्गंगांगच्छंतुसुरनिम्नगाम् ॥ १७ ॥ एकोगच्छ
तिगंगांयःपूयंतेतस्यपूरुषाः ॥ एतदेवमहापुण्यंतरतेतारयत्यपि ॥ १८ ॥ गंगाकृत्स्नगुणंवक्तुंनशक्तश्चतुराननः ॥ अतःकिंचिद्वदाम्यत्रभागीरथ्याद्विजा
गुणम् ॥ १९ ॥ मुनयःसिद्धगंधर्वायेचान्येसुरसत्तमाः ॥ गंगातीरेतपस्तप्त्वास्वर्गलोकेऽच्युताभवन् ॥२०॥ दिव्येनवपुषासर्वेकामगेनरथेनच ॥ अद्यापिन
निवर्ततेरत्नपूर्णक्षयेषुवै ॥ २१ ॥ प्रासादायत्रसौवर्णास्सर्वलोकोर्ध्वगाश्शिवाः ॥ इष्टद्रव्यैःसुसंपूर्णाःस्त्रियोयत्रमनोरमाः ॥ २२ ॥ पारिजातःसमाःपुष्पवृक्षाः
कल्पद्रुमोपमाः ॥ गंगातीरेतपस्तप्त्वातत्रैश्वर्यंलभंतिहि ॥२३॥ तपोभिर्बहुभिर्यज्ञैर्व्रतैर्नानाविधैस्तथा ॥ पुरुदानैर्गतिर्याचगंगांसंसेवतांचसा ॥२४॥ जार
जंपतितंदुष्टमंत्यजंगुरुघातिनम् ॥ सर्वद्रोहेणसंयुक्तंसर्वपातकसंयुतम् ॥ २५ ॥ त्यजंतिपितरंपुत्राःप्रियंपत्न्यःसुहृद्गणाः ॥ अन्येचबांधवाःसर्वेगंगातुनप
रित्यजेत् ॥ २६ ॥ यथामातास्वयंजन्ममलशौचंचकारयेत् ॥ क्रोडीकृत्यतथातेषांगंगाप्रक्षालयेन्मलम् ॥ २७ ॥ भवंतितेसुविख्याताभोग्यालंकारपू
जिताः ॥ दर्शनेक्रियतेगंगासकृद्भक्त्यानरैस्तुयैः ॥२८॥ तेषांकुलानांलक्षंतुभवात्तारयतेशिवा ॥ स्मृतार्तिहर्त्रीयैर्ध्यातासंस्तुतासाधुमोदिता ॥ २९ ॥
गंगातारयतेनृणामुभौवंशौभवार्णवात् ॥ संक्रांतिषुव्यतीपातेग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ॥ ३० ॥ पुण्येस्नात्वातुगंगायांकुलकोटिंसमुद्धरेत् ॥ शुक्लपक्षेदिवामर्त्या
गंगायामुत्तरायणे ॥ ३१ ॥ धन्यादेहंविमुंचंतिहृदिस्थेचजनार्दने ॥ अनेनविधिनायस्तुभागीरथ्याजलेशुभे ॥३२॥ प्राणांस्त्यक्त्वाव्रजेत्स्वर्गंपुनरावृत्तिव

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जितम् ॥ योगंगानुगतोनित्यंसर्वदेवानुगोहिसः ॥ ३३ ॥ सर्वदेवमयोविष्णुर्गंगाविष्णुमयीयतः ॥ गंगायांपिंडदानेनपितृणांवैतिलोदकैः ॥३४॥ नरकस्था
दिवंयांतिस्वर्गस्थामोक्षमाप्नुयुः ॥ परदारपरद्रव्यबाधाद्रोहपरस्यच ॥ ३५ ॥ गतिर्मनुष्यमात्रस्यगंगैवपरमागतिः ॥ वेद शास्त्रविहीनस्यगुरुनिंदापर
स्यच ॥ ३६ ॥ समयाचारहीनस्यनास्तिगंगासमागतिः ॥ किंयज्ञैर्बहुवित्ताढ्यैःकिंतपोभिःसुदुष्करैः ॥ ३७ ॥ स्वर्गमोक्षप्रद ागंगासुखसौभाग्यपूजिता ॥
नियमैःपरमैर्नित्यंकिंयोगैश्चित्तरोधकैः ॥ ३८ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदागंगासुखमोक्षाग्रतःस्थिता ॥ अनेकजन्मसंघातपापंपुंसांविनश्यति ॥ ३९ ॥ स्नानमात्रेण
गंगायांसद्यःस्यात्पुण्यभाङ्नरः ॥ प्रभासेगोसहस्रस्यराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ ४० ॥ लभतेयत्फलंदानेगंगास्नानाद्दिनेदिने ॥ दृष्ट्वातुहरतेपापंस्पृष्ट्वातुलभतेदिव
म् ॥ ४१ ॥ प्रसंगादपिसागंगामोक्षदात्ववगाहिता ॥ सर्वेंद्रियाणांचापल्यंवासनाशक्तिसंभवम् ॥ ४२ ॥ निर्घृणत्वंततोगंगादर्शनात्प्रविनश्याति ॥ पर
द्रव्याभिकांक्षित्वंपरदाराभिलाषिता ॥ ४३ ॥ परधर्मेरुचिश्चैवदर्शनादेवनश्यति ॥ यदृच्छालाभसंतोषस्स्वधर्मेषुप्रवर्तते ॥ ४४ ॥ सर्वभूतसमत्वंच
गङ्गायांमज्जनाद्भवेत् ॥ यस्तुगंगांसमाश्रित्यसुखंतिष्ठतिमानवः ॥ ४५ ॥ जीवन्मुक्तस्सएवेहसर्वेषामुत्तमोत्तमः ॥ गंगांसंश्रित्ययस्तिष्ठेत्तस्यकार्यंनविद्यते ॥ ४६ ॥
कृतकृत्यस्सवैमुक्तोजीवन्मुक्तश्चमानवः ॥ यज्ञोदानंतपोजप्यंश्राद्धंचसुरपूजनम् ॥ ४७ ॥ गंगायांतुकृतंनित्यंकोटिकोटिगुणंभवेत् ॥ अन्यस्थानेकृतंपापंगंगा
तीरेविनश्यति ॥ ४८ ॥ गंगातीरेकृतंपापंगंगास्नानेननश्यति ॥ आत्मनोजन्मनक्षत्रेजाह्नवीसंगतेदिने ॥ ४९ ॥ नरःस्नात्वातुगंगायांस्वकुलंचसमुद्धरेत् ॥
आदरेणयथास्तौतिधनवंतंसदानरः ॥ ५० ॥ सकृद्गंगांतथास्तुत्वाभवेत्स्वर्गस्यभाजनम् ॥ अश्रद्धयापिगंगायांयोसौनामानुकीर्तनं ॥ ५१ ॥ करोतिपुण्य
वाहिन्यास्सवैस्वर्गस्यभाजनम् ॥ क्षितौभावयतोमर्त्यान्नागांस्तारयतेप्यधः ॥ ५२ ॥ दिवितारयतेदेवान्गंगात्रिपथगास्मृता ॥ ज्ञानतोज्ञानतोवापिका
मतोऽकामतोपिवा ॥ ५३ ॥ गंगायांचमृतोमर्त्यःस्वर्गमोक्षंचविंदति ॥ यागतिर्योगयुक्तस्यसत्वस्थस्यमनीषिणः ॥ ५४ ॥ सागतिस्त्यजतःप्राणान्गंगायां
तुशरीरिणः ॥ चांद्रायणसहस्राणियश्चरेत्कायशोधनम् ॥ ५५ ॥ पानंकुर्याद्यथेच्छंचगंगांभःसविशिष्यते ॥ तावत्प्रभावस्तीर्थानांदेवानांतुविशेषतः ॥ ५६ ॥
तावत्प्रभावोवेदानांयावन्नाप्नोतिजाह्नवीम् ॥ तिस्रःकोट्योर्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥ ५७ ॥ दिविभुव्यन्तरिक्षेचतानितेसन्तिजाह्नवि ॥ विष्णुपादा
ब्जसंभूतेगंगेत्रिपथगामिनि ॥ ५८ ॥ धर्मद्रवेतिविख्यातेपापंमेहरजाह्नवि ॥ विष्णुपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुपूजिता ॥ ५९ ॥ त्राहिमामेनसस्तस्मादाजन्म
मरणांतिकात् ॥ श्रद्धयाधर्मसंपूर्णेश्रीमतारजसाचते ॥ ६० ॥ अमृतेनमहादेविभागीरथिपुनीहिमां ॥ त्रिभिःश्लोकवरैरेभिर्यःस्नायाज्जाह्नवीजले ॥ ६१ ॥ ॥१८०॥
जन्मकोटिकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ मूलमंत्रंप्रवक्ष्यामिजाह्नव्याहरभाषितम् ॥ ६२ ॥ सकृज्जपान्नरःपूतोविष्णुदेहेप्रतिष्ठति ॥ मंत्रश्चायं ॥ ॐ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नमोगंगायै विश्वरूपिण्यै नारायण्यै नमो नमः ॥ ६३ ॥ जाह्नवीतीरसंभूतांमृदंमूर्ध्नाविभर्तियः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोगंगास्नानंविनानरः ॥ ६४ ॥ गंगाजलो र्मिनिर्धूतपवनंस्पृशतेयदि ॥ सपूतःकल्मषाद्धोरात्स्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥६५॥ यावदस्थिमनुष्यस्यगंगातोयेप्रतिष्ठति ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमही यते ॥ ६६ ॥ पित्रोर्बंधुजनानांचअनाथानांगुरोरपि ॥ गंगायामस्थिपातेननरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ६७ ॥ गंगांप्रतिवहेद्यस्तुपितॄणामस्थिखंडकम् ॥ पदेपदे श्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ६८ ॥ धन्याजानपदायेचपशवःपक्षिकीटकाः ॥ स्थावराजंगमाश्चान्येगंगातीरसमाश्रिताः ॥ ६९ ॥ क्रोशांतरमृतायेचजा ह्नव्याद्विजसत्तमाः ॥ मानवादेवतास्संतिइतरेमानवाभुवि॥७०॥गंगास्नानायसंगच्छन्पथिसंम्रियतेयदि ॥ सचस्वर्गमवाप्नोतिगंगास्नानफलंलभेत् ॥७१॥ गंगाजलेप्रयास्यंतितेजीवाःपथियेमृताः ॥ कीटाःपंतंगाश्शलभाःपादाघातेनगच्छतां॥७२॥येवदंतिसमुद्देशंगंगांप्रतिजनंद्विजाः ॥ तेचयांतिपरंपुण्यंगंगास्ना नफलंनराः ॥ ७३ ॥ जाह्नवींयेचनिंदंतिपाषण्डैर्हतचेतसः ॥ तेयांतिनरकंघोरंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ७४ ॥ दुस्थोवापिस्मरन्नित्यंगंगेतिपरिकीर्त यन् ॥ पठन्स्वर्गमवाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ ७५ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ७६ ॥ अंधाश्चपंगवस्तेचवृथाभवसमुद्भवाः ॥ गर्भपाताद्विपद्यंतेयेगंगांनगतानराः ॥ ७७ ॥ नकीर्तयंतियेगंगांजडतुल्यानराधमाः ॥ परान्नोपदिशंतिस्मवा तूलाश्चित्तविभ्रमाः ॥ ७८ ॥ नपठंतिजनायेचतेषांशास्त्रंविनिष्फलम् ॥ गंगापुण्यफलंविप्राःकुधियःपतिताधमाः ॥ ७९ ॥ पाठयंतिजनायेचश्रद्धयानिपठं तिच ॥ गच्छंतितेदिवंधीरास्तारयंतिपितॄन्गुरून् ॥८०॥ पाथेयकंगच्छतांयोवसुशक्त्याप्रयच्छतिं ॥ भागीरथ्यालभेत्स्नानंयःपरान्नेनगच्छति ॥८१॥ कर्तुःस्नानफलंविद्याद्विगुणंप्रेरकस्यच ॥ इच्छायानिच्छयाचापिप्रेरणेनान्यसेवया ॥ ८२ ॥ जाह्नवींयोगतःपुण्यांसगच्छेन्निर्जरालयम् ॥ द्विजाऊचुः ॥ गंगायाःकीर्तनंव्यासश्रुतंत्वत्तोविनिर्मलम् ॥ ८३ ॥ गंगाकस्मात्किमाकाराकुतःसाद्यतिपावनी ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुध्वंकथयाम्यद्यकथांपुण्यांपुरा तनीं ॥ ८४ ॥ यांश्रुत्वामोक्षमार्गंचप्राप्नोतिनरसत्तमः ॥ ब्रह्मलोकंपुरागत्वानारदोमुनिपुंगवः ॥ ८५ ॥ नत्वाविधिंचपप्रच्छपूतंत्रैलोक्यपावनम् ॥ किं सृष्टंचत्वयातातसंमतंशंभुकृष्णयोः ॥ ८६ ॥ सर्वलोकहितार्थायभुवःस्थानेसमीहितम् ॥ देवीवादेवताकावासर्वासामुत्तमोत्तमा ॥ ८७ ॥ यांसमा साद्यदेवाश्चदैत्यमानुपपन्नगाः ॥ अंडजाःस्वेदजावृक्षायेचान्यउद्भिज्जादयः ॥ ८८ ॥ सर्वेयांतिशिवंब्रह्मन्समग्रंविभवंध्रुवम् ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ सृजता चपुराप्रोक्तामायाप्रकृतिरूपिणी ॥८९॥ आद्याभवस्वलोकानांत्वत्तोभवंसृजाम्यहम् ॥ एतच्छ्रुत्वापरासाचसप्तधाचाभवत्तदा ॥९०॥ गायत्रीवाक्चस्वल क्ष्मीस्सर्वसस्यवसुप्रदा ॥ ज्ञानविद्याउमादेवीशक्तिबीजातपस्विनी ॥ ९१ ॥ वर्णिकाधर्मद्रवाचएतास्सप्तप्रकीर्तिताः ॥ गायत्रीप्रभवावेदावेदात्सर्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थितंजगत् ॥ ९२ ॥ स्वस्तिस्वाहास्वधादीक्षाएतागायत्रिजास्मृताः ॥ उच्चारयेत्सदायज्ञेगायत्रींमातृकादिभिः ॥ ९३ ॥ कृतौदेवाःस्वधांप्राप्यभवेयुरज
रामराः ॥ ततस्सुधारसंदेवासुमुचुर्धरणीतले ॥ ९४ ॥ अथसस्यवतीपृथ्वीओषधीनांपराशुभा ॥ फलमूलैरसैर्भक्ष्यैर्जनाःसुस्थतराभवन् ॥ ९५ ॥ भार
तीसर्वलोकानांचाननेमानसेस्थिता ॥ तथैवसर्वशास्त्रेषुधर्मोद्देशंकरोतिसा ॥ ९६ ॥ विज्ञानंकलहंशोकंमोहामोहंशिवाशिवम् ॥ तथाविनाजगत्सर्वथा
त्यतत्त्वमितिस्मृतम् ॥ ९७ ॥ कमलासंभवश्चैववस्त्रभूषणसंचयः ॥ सुखंराज्यंत्रिलोकेतुततःसाहरिवल्लभा ॥ ९८ ॥ उमयाहेतुनाशंभोर्ज्ञानंलोकेषुसं
ततम् ॥ ज्ञानमाताचसाज्ञेयाशंभोरर्धाङ्गवासिनी ॥ ९९ ॥ वर्णिकाशक्तिरत्युग्रासर्वलोकप्रमोहिनी ॥ सर्वलोकेषुलोकानांस्थितिसंहारकारिणी ॥ १०० ॥
देव्याचनिहतौपूर्वमसुरौमधुकैटभौ ॥ रुरुश्चापिहतोघोरःसर्वलोकपरिश्रुतः ॥ १ ॥ सर्वदेवैकजेतारंसाजघ्नेमहिषासुरम् ॥ निहतालीलयादेव्या
येऽसुरादैत्यपुंगवाः ॥ २ ॥ एवंवलानिदैत्यानांनिहत्यसर्वदातया ॥ पालितंमोदितंचैवकृत्स्नमेतज्जगत्त्रयम् ॥ ३ ॥ धर्मद्रवस्वरूपाचसर्वधर्मप्र
तिष्ठिता ॥ महतींतांसमालोक्यमयाकमंडलौधृता ॥ ४ ॥ विष्णुपादाब्जसम्भूताशंभुनाशिरसाधृता ॥ अस्माभिश्चत्रिभिर्युक्ताब्रह्मविष्णुमहेश्वरैः ॥५॥
धर्मद्रवापरिख्याताजलरूपाकमंडलौ ॥ वलियज्ञेषुसंभूताविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ६ ॥ छद्मनाछलितःपूर्वंबलिर्बलवतांवरः ॥ ततःपादद्वयेनैवक्रांतं
सर्वमहीतलम् ॥ ७ ॥ नभःपादश्चब्रह्माण्डंभित्वाममपुरःस्थितः ॥ मयासंपूजितःपादःकमण्डलुजलेनवै ॥ ८ ॥ प्रक्षाल्यैवार्चितात्पादाद्धेमकू
टेऽपतज्जलम् ॥ तत्कूटाच्छंकरंप्राप्यभ्रमतेसाजटास्थिता ॥ ९ ॥ ततोभगीरथेनैवसमाराध्यशिवंभुवि ॥ आनीयाराधितोनित्यंतपसागजपुंगवः ॥११०॥
तेनाभित्वानगंवीर्यात्त्रिभिर्दंतैःकृतंबिलम् ॥ ततस्त्रिबिलगायस्मात्त्रिस्रोतालोकविश्रुता ॥ ११ ॥ हरिब्रह्महरयोगात्पूतालोकस्यपावनी ॥ समासाद्य
चतांदेवींसर्वधर्मफलंलभेत् ॥१२॥ पाठयज्ञपरैःसर्वैर्मंत्रहोमसुरार्चनैः ॥ सागतिर्नभवेज्जंतोर्गंगासंसेवयाचया ॥१३॥ धर्मस्यसाधनोपायोह्यतःपरोनविद्यते॥
त्रैलोक्यपुण्यसंयोगात्तस्मात्तांव्रजनारद ॥ १४ ॥ गंगातोयास्थिसंयोगात्सुतास्तेसगरस्यच ॥ स्वर्गताःपितृभिश्चैवस्वपूर्वापरजैःसह ॥ १५ ॥ ततो
ब्रह्ममुखाच्छ्रुत्वानारदोमुनिपुंगवः ॥ गंगाद्वारेतपःकृत्वाब्रह्मणासदृशोभवत् ॥ १६ ॥ सर्वत्रसुलभागंगात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा ॥ गंगाद्वारेप्रयागेचगंगासा
गरसंगमे ॥ १७ ॥ त्रिरात्रेणैकरात्रेणनरोयातिपरांगतिम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसद्योमुक्तिंविचिंतयेत् ॥ १८ ॥ ततोगच्छतधर्मज्ञाःशिवांभागीरथीमिह ॥
अचिरेणैवकालेनस्वर्गंमोक्षंप्रगच्छथ ॥१९॥ विशेषात्कलिकालेचगंगामोक्षप्रदानृणां ॥ कृच्छ्राच्चक्षीणसत्वानामनंतःपुण्यसंभवः ॥ १२० ॥ ततस्तेब्राह्म
णाहृष्टाःश्रुत्वाव्यासाद्गिरंशुभाम् ॥ गंगायांतुतपस्तप्त्वामोक्षमार्गंययुस्तदा ॥ २१ ॥ यइदंशृणुयान्मर्त्यःपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ सर्वंतरतिदुःखौघं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गास्नानफलंलभेत् ॥ २२ ॥ सकृदुच्चारितेचैवसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ दानंजप्यंतथाध्यानंस्तोत्रंमंत्रसुरार्चनम् ॥२३॥ तत्रैवकारयेद्यस्तुसचानंतफलंलभेत् ॥
तस्मात्तत्रैवकर्तव्यंजपहोमादिकंनरैः ॥ २४ ॥ अनंतंचफलंप्रोक्तंजन्मजन्मसुलभ्यते ॥१२५॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगंगामाहात्म्यंनामद्विषष्टि
तमोऽध्यायः ॥६२॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एतस्मिन्नंतरेपूर्वंव्यासशिष्योमहामुनिः ॥ नमस्कृत्यगुरुंभीष्मसंजयःपरिपृच्छति ॥ १ ॥ देवानांपूजनोपायंक्रमंब्रू
हिमुनिश्चितम् ॥ अग्रेपूज्यतमःकोसौकोमध्योनित्यपूजने ॥ २ ॥ अंतेचपूजाकस्यैवकस्यकोवाप्रभावकः ॥ किंवाकंचफलंब्रह्मन्पूजयित्वालभेन्नरः ॥ ३ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ गणेशंपूजयेदग्रेत्वविघ्नार्थंपरेत्विह ॥ विनायकत्वमाप्नोतियथागौरीसुतोहिसः ॥४॥ पार्वत्यजनयत्पूर्वंसुतौमहेश्वरादिमौ ॥ सर्वलोकधरौ
शूरौदेवौस्कंदगणाधिपौ ॥५॥ तौचदृष्ट्वानगसुतासिध्यर्थंपर्यभाषत ॥ इदंतुमोदकंपुत्रौदेवैर्दत्तंमुदान्वितैः ॥६॥महाबुद्धीतिविख्यातंसुधयापरिनिर्मितम् ॥गु
णंचास्यप्रवक्ष्यामिशृणुतंतुसमाहितौ ॥७॥ अस्यैवाघ्राणमात्रेणअमरत्वंलभेद्ध्रुवम् ॥सर्वशास्त्रार्थतत्वज्ञःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ॥८॥ निपुणःसर्वतंत्रेषुलेखक
श्चित्रकृत्सुधीः ॥ ज्ञानविज्ञानतत्त्वज्ञःसर्वज्ञोनात्रसंशयः ॥ ९ ॥ पुत्रौधर्मादधिकतांप्राप्यसिद्धिशतंव्रजेत् ॥ यस्तस्यैवप्रदास्यामिपितुस्ते
संमतंत्विदम् ॥ १० ॥ श्रुत्वामातृमुखादेवंवचःपरमकोविदः ॥ स्कंदस्तीर्थंययौसद्यःसर्वत्रिभुवनस्थितं ॥ ११ ॥ बर्हिणंस्वंसमारुह्यत्वभिषेकःकृ
तःक्षणात् ॥ पितरौप्रदक्षिणंकृत्वालंबोदरधरस्सुधीः ॥ १२ ॥ ततएवमुदायुक्तःपित्रोरेवाग्रतस्थितः ॥ पुरतश्चतथास्कंदोमेदेहीतिब्रुवन्स्थितः ॥ १३ ॥
ततस्तुतौसमीक्ष्याथपार्वतीविस्मिताब्रवीत् ॥ सर्वतीर्थाभिषेकैस्तुसर्वदेवैर्नतैस्तथा ॥ १४ ॥ सर्वयज्ञव्रतैर्मंत्रैर्योगैरन्यैर्यमैस्तथा ॥ पित्रोरर्चाकृतःको
पिकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ १५ ॥ तस्मात्सुतशतादेषोधिकःशतगुणैरपि ॥ अतोददामिहेरंबेमोदकंदेवनिर्मितम् ॥ १६ ॥ अस्यैवकारणादस्यअग्रे
पूजामखेषुच ॥ वेदशास्त्रस्तवादौचनित्यंपूजाविधासुच ॥ १७ ॥ पार्वत्यासहभूतेशोददौतस्मैवरंमहत् ॥ अस्यैवपूजनादग्रेदेवास्तुष्टाभवंतुच ॥ १८ ॥
सर्वासामपिदेवानांपितृणांचसमंततः ॥ तपोभवतुनित्यंचपूजितेग्रेगणेश्वरे ॥ १९ ॥ ततःसर्वेषुयज्ञेषुपूजयेद्गणपंद्विजः ॥ कोटिकोटिगुणंतेषुदेवदेवीवचो
यथा ॥ २० ॥ दत्वासर्वगुणंपुण्यंदेवदेव्यातथामुदा ॥ कृतंगणाधिपत्यंचसर्वदेवाग्रतस्तदा ॥ २१ ॥ तस्मात्प्राज्येषुयज्ञेषुस्तोत्रेषुनित्यपूजने ॥ ग
णेशंपूजयित्वातुसर्वसिद्धिंलभेन्नरः ॥ २२ ॥ एवंज्ञात्वातुदेवैस्तुदयितप्राप्तिकाम्यया ॥ पूजितश्चाथसर्वैस्तुस्वर्गमोक्षार्थतोध्रुवम् ॥ २३ ॥ नक्ताहारश्च
तुर्थ्यांतुपूजयित्वागणाधिपं ॥ लिंगेवाप्रतिमाचित्रेदेवःपूज्योभवेद्यदि ॥ २४ ॥ गणाधिपनमस्तुभ्यंसर्वविघ्नप्रशांतिद ॥ उमानंदप्रदप्राज्ञत्राहिमांभवसागरा
त् ॥ २५ ॥ हरानंदकरध्यानज्ञानविज्ञानदप्रभो ॥ विघ्नराजनमस्तुभ्यंप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ २६ ॥ कृतोपवासोगणपंपूजयेद्योनरोमुदा ॥ सर्वपापविनिर्मु

... University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तः सुरलोकेमहीयते ॥ २७ ॥ स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिनामद्वादशकंशुभं ॥ ओंनमोगणपतयेमंत्रएषउदाहृतः ॥ २८ ॥ गणपतिर्विघ्नराजोलंवतुंडोगजा
ननः ॥ द्वैमातुरश्चहेरम्बएकदंतोगणाधिपः ॥ २९ ॥ विनायकश्चारुकर्णःपशुपालोभवात्मजः ॥ द्वादशैतानिनामानिप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ ३० ॥ वि
श्वंतस्यभवेद्वश्यंनचविघ्नंभवेत्क्वचित् ॥ महाप्रेताश्शमंयांतिपीड्यतेव्याधिभिर्निच ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोह्यक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ ३१ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणे
प्रथमेसृष्टिखंडेगणपतिस्तोत्रंनामत्रिषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ६३ ॥ व्यासउवाच ॥ पुनरन्यत्प्रवक्ष्यामिस्तोत्रंगणाधिपस्यच ॥ सर्वसिद्धिकरंपूतंसर्वाभीष्टफलप्र
दं ॥१॥ एकदंतंमहाकायंतप्तकांचनसन्निभम् ॥ लंबोदरंविशालाक्षंवंदेहंगणनायकं ॥२॥ मुंजकृष्णाजिनधरंनागयज्ञोपवीतकम् ॥ बालेंदुकलिकामौलिंवंदे
हंगणनायकं ॥ ३ ॥ सर्वविघ्नहरंदेवंसर्वविघ्नविवर्जितम् ॥ मूषकोत्तममारुह्यदेवासुरमहाहवे ॥ ४ ॥ योद्धुकामंमहाबाहुंवंदेहंगणनायकम् ॥ अंबि
काहृदयानंदंमातृकापरिवेष्टितम् ॥ ५ ॥ भक्तिप्रियंमदोन्मत्तंवंदेहंगणनायकम् ॥ चित्ररत्नविचित्रांगंचित्रमालाविभूषणम् ॥ ६ ॥ कामरूपधरंदेवंवं
देहंगणनायकम् ॥ गजवक्रंसुरश्रेष्ठंचारुकर्णविभूषितम् ॥ ७ ॥ पाशांकुशधरंदेवंवंदेहंगणनायकम् ॥ यक्षकिन्नरगंधर्वैःसिद्धविद्याधरैस्स दा ॥ ८ ॥
स्तूयमानंमहादेहंवंदेहंगणनायकम् ॥ गणाष्टकमिदंपुण्यंभक्तितोयःपठेन्नरः ॥ ९ ॥ सर्वसिद्धिमवाप्नोतिरुद्रलोकेमहीयते ॥ ननिःस्वतांतथाभ्येतिसप्तज
न्मसुमानवः ॥ १० ॥ यइदंपठतेनित्यंमहाराजोभवेन्नरः ॥ वश्यंकरोतित्रैलोक्यंपठनाच्छ्रवणादपि ॥ स्तोत्रंपरंमहापुण्यंगणपस्यमहात्मनः ॥ ११ ॥
इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगणपतिस्तोत्रंनामचतुष्षष्ठितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ नांदीमुखेषुसर्वेषुपूजयेद्योगणाधिपम् ॥
तस्यसर्वोभवेद्वश्यःपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥ १ ॥ गणानांत्वेतिमंत्रेणसर्वयज्ञघटेषुच ॥ सर्वसिद्धिमवाप्नोतिस्वर्गमोक्षंलभेन्नरः ॥ २ ॥ मृन्मयेप्रतिमायांचचि
त्रेचाथदृषन्मये ॥ द्वारदारुणिपात्रेचहेरंबंलेखयेद्बुधः ॥ ३ ॥ अन्यस्मिन्नपिदेशेतुसततंदृष्टिगोचरे ॥ स्थापयित्वातुहेरंबंशक्त्यायःपूजयेद्बुधः ॥ ४ ॥ त
स्यकार्याणिसिद्ध्यंतिदयितानिसमंततः ॥ नविघ्नंजायतेकिंचित्त्रैलोक्यंवशमानयेत् ॥ ५ ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांवेदशास्त्रसमुद्भवाम् ॥ अन्यांचशि
ल्पविद्यांचविजयांस्वर्गदायिनीम् ॥ ६ ॥ धनार्थीविपुलंवित्तंकन्यांसाध्वींमनोरमाम् ॥ ऐश्वर्यंधर्मसाध्यंचतनयंकुलमोक्षदम् ॥ ७ ॥ नरोगैःपीड्यतेकश्चि
न्नग्रहैःप्रेतयोनिभिः ॥ शृंगिभिर्नापिरक्षोभिर्विद्युद्भिर्वनतस्करैः ॥८॥ नराजाकुप्यतिगृहेनचमारीप्रवर्तते ॥ नदौर्भिक्ष्यंनदौर्बल्यंपूजयित्वाविनायकम्॥९॥
अभिप्रेतार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयत्सुरैरपि॥सर्वविघ्नच्छिदेतस्मैगणाधिपतयेनमः॥१०॥ मंत्रश्चायं ॐनमोगणपतये ॥ नारायणप्रियैःपुष्पैरन्यैश्चापिसुगंधिभिः
मोदकैःफलमूलैश्चद्रव्यैःकालोद्भवैस्तथा ॥ ११ ॥ दधिदुग्धैःप्रियैर्वाद्यैरपिधूपसुगंधिभिः॥पूजयेद्गणपंयस्तुसर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १२॥ विशेषात्तस्यलिंगे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुयोददातिवसुप्रियम् ॥ पूजोपकरणंवस्त्रंसर्वंलक्षगुणंभवेत् ॥ १३ ॥ देशेचभारतेवर्षेवनितापूर्वसान्निधौ ॥ लौहित्यदक्षिणेतीरेलिंगरूपोविनायकः ॥१४॥
हरगौरीसमादेशाद्देवानांसंमतेनच ॥ स्थितोलोकप्रशांत्यर्थंसर्वविघ्नविनाशनात् ॥ १५ ॥ पूजयित्वातुतंदेवंशक्तितोद्रव्यसंचयैः ॥ विनायकत्वमाप्नोतिवे
दशास्त्रार्थपारगः ॥ १६ ॥ सकृत्प्रदक्षिणंकृत्वादृष्ट्वास्पृष्ट्वातुमानवः ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंसदादेवैःप्रपूज्यते ॥ १७ ॥ संसर्गिणांचम्लेछानांगत्यर्थंसुतपस्वि
नाम् ॥ पुत्रार्थंसर्वलोकानांतत्रशंभुर्विनायकः ॥ १८ ॥ कृत्वाभिषेकंलौहित्येस्पृशेद्यस्तुगणाधिपम् ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १९ ॥
नवैधव्यंनकार्पण्यंनशोकंनतुमत्सरम् ॥ विनायकंसमासाद्यजन्मजन्मनिसंलभेत् ॥ २० ॥ पुनःसिद्धिंपुनर्भोग्यंपुनःकीर्तिःपुनर्बलम् ॥ पूजयित्वातुगण
पंनरस्यनात्रसंशयः ॥ २१ ॥ अस्यपूजामकृत्वाचसर्वाभीष्टंविनश्यति ॥ तत्रदेवाश्चसुप्रीताब्रह्मविष्णुहरादयः ॥ २२ ॥ मघोनोगणपस्याथपूजा
विरहितस्यच ॥ अथासुरैर्महावीर्यैर्हिरण्याक्षमुखैरणे ॥ २३ ॥ मघवातुजितोवीर्याद्धिरण्याक्षेणवैतदा ॥ ततस्सुराश्चनिर्वीर्यायावद्वर्षशतं
पुरा ॥ २४ ॥ दैवासुरेमहायुद्धेसुराणांचपराजयः ॥ ततोदेवाधिदेवेतुशिवेदेवैर्निवेदितम् ॥ २५ ॥ भगवन्नसुरैर्नोहिजितंराज्यंगतामखाः ॥ एत
स्मिन्नंतरेशंभुर्देवान्वचनमब्रवीत् ॥ २६ ॥ हेरंबायवरोदत्तउमयाप्रीतयामया ॥ पूजयातेपरासिद्धिर्दैवादीनांभवत्विति ॥ २७ ॥ अवजानातियोमोहात्पुरु
पस्तुमहोत्सवे ॥ नभवेत्तस्यसिद्धिश्चरणेचापिपराजयः ॥२८॥ महामखेनयुष्माभिःपूजागणपतेःकृता ॥ हेलयानकृतामोहात्तस्मात्प्राप्तःपराजयः ॥२९॥
शीघ्रंगच्छतवैपुण्यांगणपस्यमहात्मनः ॥ पूजांकुरुतधर्मज्ञाजयस्तूर्णंभविष्यति ॥ ३० ॥ ततोहरमुखाच्छ्रुत्वावचःक्षेमपरांहितम् ॥ प्रहृष्टाविबुधास्स
र्वेगणपस्यपुरःस्थिताः ॥ ३१ ॥ देवाऊचुः ॥ गणाधिपनमस्तुभ्यंसर्वदेवैकपालक ॥ स्वर्गभोगप्रदप्रीत्याहेरंबत्वाँनताःस्मह ॥ ३२ ॥ जयदंसर्वयुद्धेषुसि
द्धिदंसर्वकर्मसु ॥ महामायंमहाकायंहेरंबत्वांनताःस्मह ॥ ३३ ॥ एकदंतंमहाप्राज्ञंलंबतुंडंविनायकम् ॥ देवंमहर्षिदेवानांमिंद्रस्यचनताःस्मह ॥ ३४ ॥
यत्तेपुरार्चनंयज्ञेनकृतंतत्क्षमस्वनः ॥ सुराणांचगिरःश्रुत्वागणपोवाक्यमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ युष्माभिर्व्रियतांदेवावरोमत्तोहिवांच्छितः ॥ ततःशक्रादयः
सर्वेबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ ३६ ॥ ऊचुर्गणपतिंदेवाजयोस्माकंभवत्विति ॥ देवानांवचनंश्रुत्वागणेशोवाक्यमब्रवीत् ॥ ३७ ॥ बाढमेवसुरश्रेष्ठाजयोवोभ
वतुद्रुतम् ॥ ततोदेवगणास्सर्वेहर्षनिर्भरमानसाः ॥ ३८ ॥ गणेशंपूजयामासुर्गंधसारैस्तुमण्डनैः ॥ दिव्यधूपैःसुवस्त्रैश्चकुसुमैर्नन्दनोद्भवैः ॥ ३९ ॥ पारिजाता
दिभिःपुष्पैरन्यैर्देवमनोहरैः ॥ पूजितोगणपोदेवैरुवाचसुरसत्तमान् ॥ ४० ॥ गच्छध्वंविबुधादेवंविष्णुमद्भुतसाहसम् ॥ सविधास्यतिवःकामंवांच्छितंचत
तःसुराः ॥ ४१ ॥ स्वंस्वंरथंसमारुह्यगतास्तेहरिमव्ययम् ॥ पीतांबरंनमस्कृत्यऊचुर्देवगणामुदा ॥४२॥ हरात्मजंतुसंप्राप्यपूजयित्वागणाधिपम् ॥ आग

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तास्त्वत्सकाशंवैमहात्मन्नघकेशव ॥४३॥ एतच्छ्रुत्वातुदेवानांवचनंहरिरव्ययः ॥ यथातथ्यमुवाचेदंहनिष्ये दैत्यपुंगवान् ॥ ४४ ॥ श्रुत्वावागमृतंदेवानारा
यणमुखाच्च्युतम् ॥ हृष्टाश्चसुमुदाविष्टाद्रव्यैरिष्टैःसमर्चयन् ॥ ४५ ॥ पुनर्विष्णुरुवाचेदंदेवानिंद्रपुरोगमान् ॥ स्वंस्वंबलंसमाहृत्यसज्जीभवतविज्वराः
॥ ४६ ॥ हरिष्येतान्दुराचारान्बलंचैवसमंततः ॥ अस्त्रवृंदंतुसंगृह्ययूयंतिष्ठतनिर्भयाः ॥ ४७ ॥ माधवस्यवचःश्रुत्वाप्रगताःसुरपुंगवाः ॥ विमाना
निसमारुह्यसर्वेदिव्यास्त्रधारिणाः ॥ ४८ ॥ देवानांहर्षवाक्यानिदैत्यचाराःश्रुतानिवै ॥ राजानंकथयामासुर्हिरण्याक्षंमहाबलम् ॥ ४९ ॥ श्रुत्वादैत्यपति
स्तत्रचुकोपातिमहाबलः ॥ सचिवांस्तुसमाहूयक्रुद्धोवचनमब्रवीत् ॥ ५० ॥ अधुनेंद्रादिदेवाश्चनिखिलाःक्रूरबुद्धयः ॥ माधवंचपरीप्सन्तःशंभौसर्वंन्यवे
दयन् ॥ ५१ ॥ कथंजयंचलप्स्यामोदैत्यवृंदेतिदारुणे ॥ त्रिपुरारिरुवाचेदंगणेशंयजतामराः ॥ ५२ ॥ पूजयित्वातुतंदेवंजेष्यथासुरदानवान् ॥ ततो
देवगणैर्हृष्टैःपूजितोगणनायकः ॥५३॥ गणाधिपेनतुष्टेनक्रूरोदत्तोवरोमहान् ॥ जेष्यथाद्यासुरान्सर्वांस्ततोदेवामुदान्विताः॥५४॥ हरिंनिवेदयामासुरस्मद्ब
धपरीप्सवः ॥ हरेर्बाढमुपश्रुत्यरथिनःशस्त्रपाणयः ॥ ५५ ॥ युद्धार्थमधितिष्ठंतिनिर्जरास्त्वभयामयि ॥ यस्ययाशक्तिरस्तीहदेवाञ्जेतुंवदत्वलम् ॥ ५६ ॥
ततोराज्ञोवचःश्रुत्वामधुर्वचनमब्रवीत् ॥ जेष्यामिचहरिंराजन्सहायंमेनियोजय ॥ ५७ ॥ जितेनारायणेदेवाःसभयास्त्रिदशाध्रुवम् ॥ तस्मान्नारायणोऽस्मा
कंभागःसर्वपुरंजयः ॥ ५८ ॥ ततोधुंधुश्चसुंदश्चकालकेयोमहाबलः ॥ सहायश्चमधोस्तस्यजेष्यामोमाधवंनृप ॥ ५९ ॥ सर्वदैत्यबलेमुख्याश्चत्वारोदृढवि
क्रमाः ॥ कालमृत्युसमावीराःसर्वास्त्रविधिपारगाः ॥ ६० ॥ बलस्तत्राब्रवीद्वाक्यंयस्मिन्जयउपस्थितः ॥ तंचजेष्यामिजिष्णुंचप्रतिज्ञामेदृढानृप ॥६१॥
नमुचिश्चमुचिश्चैवभ्रातरौबलदर्पितौ ॥ ऊचतुस्तौनृपंह्यावांजेष्यावोवैबलाद्बलौ ॥ ६२ ॥ जम्भश्चैवाब्रवीद्वाक्यमिंद्रमिंद्रपुरोगमान् ॥ जेष्यामिनात्र
संदेहोदैत्याभवतविज्वराः ॥ ६३ ॥ त्रिपुरश्चाब्रवीद्वाक्यंजेष्यामिचविनायकम् ॥ तावदूचेऽथसेनानीर्मयोदेवांतकोबली ॥ ६४ ॥ कुबेरंप्रतिरक्षोभिःसर्वां
श्चैवहिरण्यकान् ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रनारदोमुनिसत्तमः॥६५॥ गत्वोवाचहिरण्याक्षंजिष्णुदूतोहमागतः ॥ राज्यंत्यजस्ववाचानःप्राणेषुयदितेहितम्॥६६॥
नचेद्युध्यस्वमामद्यनवागच्छरसातलम् ॥ ततःकोपादुवाचेदंनारदंमुनिसत्तमम् ॥ ६७ ॥ अहिंस्यस्त्वंब्राह्मणाद्यगच्छतूर्णममाग्रतः ॥ देवानांचविपत्तिं
चकदनंनिधनंपुरः ॥ ६८ ॥ पश्यविप्रक्षणेनांतंप्राप्तंहरिहरादिकम् ॥ एवमुक्त्वासदैत्येंद्रोबलाध्यक्षमुवाचह ॥ ६९ ॥ सज्जीकृत्यबलंसर्वान्रथांश्चानय
तद्रुतम् ॥ दैत्यराजवचःश्रुत्वाबलाध्यक्षःसमंततः ॥ ७० ॥बलान्याहूयसहसासंत्रस्तास्तूर्णमागताः ॥ कोटिकोटिसहस्राणिअक्षौहिण्योबलानिच ॥ ७१ ॥
एकैकस्यचवीरस्यवाहनानिमहांतिच ॥ स्यंदनानिविचित्राणिगजोष्ट्राश्वखरानपि ॥ ७२ ॥ सिंहव्याघ्रलुलायांश्चसमारुह्ययुस्तदा ॥ वाद्यैःसर्वैश्चभूयिष्ठैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिंहनादैर्भयानकैः ॥ ७३ ॥ दिशस्तुपूरयामासुस्सिन्धुवेलाचलाधराः ॥ सर्वलोकाश्चवित्रेसुःसमुद्राश्चचकंपिरे ॥ ७४ ॥ देवदुंदुभयोनेदुःसर्वदेवैःसमीरि
ताः ॥ वाद्यैश्चविविधैरन्यैर्वायुपूर्णैर्घनस्वनैः ॥ ७५ ॥ सर्वलोकाभयत्रस्तायेचत्रैलोक्यवासिनः ॥ अष्टकामागताकाशंघोरंतीव्रंमहाहवम् ॥ ७६ ॥ परिघैः
पाशशूलैश्चखड्गयष्टिपरश्वधैः ॥ शरैश्चनिशितैर्घोरैर्जघ्नुरन्योन्यमाहवे ॥ ७७ ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्दिशःसर्वानिरंतरम् ॥ विगृहेषुधरण्यांचपर्व
तेषुजलेषुच ॥७८॥ देवस्थानेतथाकाशेपर्वताग्रेषुसानुषु ॥ गह्वरेषुमहारण्येतयोर्युद्धमवर्तत ॥ ७९ ॥ पुष्कलादिघनानांचवर्षधाराजलंयथा ॥ पतंत्यस्त्रा
णिसैन्येषुशतशोथसहस्रशः ॥८०॥ केचित्पेतुःपृथिव्यांतुशरैःसंभिन्नविग्रहाः ॥ शक्तिभिर्मुसलैश्चान्येछत्रशूलपरश्वधैः ॥८१ ॥ पतिताःसंमुखेशूरायुद्धेषु
न्यायवर्तिनः ॥ गच्छंतिसुरसद्मानिस्वाम्यर्थेयेत्वभीरवः ॥ ८२ ॥ येचान्येकातराःपापाहंतारोविमुखास्त्रणे ॥ अन्यायैर्येचयोद्धारस्तेयान्तियमसंदि
रं ॥ ८३ ॥ त्रिदिवस्थागजारोहाःसैन्धवस्थास्तथापरान् ॥ रथस्थांश्चरथारोहाःपदगांश्चपदातयः ॥ ८४ ॥ परस्परंविनिघ्नंतिशूरायुद्धाभिकांक्षिणः ॥
मुदिताःसत्वसंपन्नाधर्मिष्ठाबलसंवृताः ॥८५॥ केषांचिद्वाहवश्छिन्नामुसलैर्भिन्नमस्तकाः ॥ केशाश्शिरांसिवस्त्राणिनिपेतुर्धरणीतले ॥८६॥ मध्यच्छिन्नास्त
थाभिन्नाःपेतुरुर्व्यांमहाबलाः ॥ खड्गपातैस्तथाचोग्रैश्छिन्नाभिन्नाःपरश्वधैः ॥ ८७ ॥ गामेवपतिताधीरादिव्यालंकारभूषिताः ॥ प्रदीप्तोभूद्धरादेशोवीरै
र्नागैर्हयैरथैः ॥ ८८ ॥ विविधाभरणैर्नष्टैःपताकाभिश्चकेतुभिः ॥ ततोवसुंधरासर्वासशैलवनकानना ॥८९॥ रुधिरौघप्लुतातत्रविबुधासुरयोर्युधि ॥ क्रव्या
दैर्बहुभिस्तत्रखादितोद्रव्यसंचयः ॥ ९० ॥ लोहितंप्रचुरंपीतंरक्षोभिश्चवृकादिभिः ॥ अन्यैर्महागणैरेवक्षतजंपवनान्वितम् ॥ ९१ ॥ खादितंप्रीतिमद्भिश्च
फेरुगृध्रगणैर्मुदा ॥ एतस्मिन्नंतरेसूरिःसुरपूज्योबृहस्पतिः ॥ ९२ ॥ मृतसंजीवनीविद्यांसुराणांसंजजापह ॥ विशल्यकरणींदिव्यांब्रह्मविद्यांमहाब
लां ॥ ९३ ॥ ततोधन्वंतरिर्विद्वान्सुरवैद्योमनोजवः ॥ औषधैस्तत्प्रयोगैश्चरणेपर्यटतेमुदा ॥ ९४ ॥ तत्रदेवाश्चजीवंतियेमृताश्चमहाहवे ॥ अव्रणाबलसं
पन्नाःप्रयुध्यंतिभृशंपुनः ॥९५॥ एवंशतसहस्रंतुगणंदैत्यस्यचोद्धतम् ॥ पतितंपुण्ययोगाच्चशरैर्निर्भिन्नकंधरम् ॥ ९६ ॥ ततस्तुजयशब्देननंदंतिसिद्धचार
णाः ॥ ऋषयःखेचराश्चान्येयेचैवाप्सरसांगणाः ॥९७॥ गीतिंगायंतिगंधर्वाःशशंसुःपरमर्षयः ॥ अथक्रुद्धोमहातेजादैत्यमुख्योमहाबलः ॥९८॥कालकेयइति
ख्यातःसेनानीर्दैत्यपस्यच॥स्यन्दनस्थोमहावीर्योधनुरादायतत्रच॥९९॥ जघानसुरसंघांस्तान्नर्तयामासभूतले॥निरंतरशरौघेनच्छादितंगगनंतदा॥१००॥
निपतंतिशराःसैन्येकोटिकोटिसहस्रशः ॥ निपतंतिततोदेवाःसंयुगेष्वनिवर्तिनः ॥ १॥ रुधिरोद्गारिणस्सर्वेसिद्धगंधर्वकिन्नराः ॥ विशिखैःपीडितादेवानिपेतु
र्धरणीतले ॥ २ ॥ केचिच्छरशतैर्भिन्नास्सहस्रैरयुतैस्तथा ॥ पेतुरुर्व्यांमहावीर्यायेरणेसुरपुंगवाः ॥ ३ ॥ व्यथिताश्चाभवन्सर्वेस्यंदनस्थादिवौकसः ॥ शरैः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रव्यथितास्तेतुस्थातुंशक्तानसंमुखे ॥४॥ तेनावगाहितंसैन्यंगजेनेवसरोवनम् ॥ शरैस्तस्यार्दितादेवावज्रानलसमप्रभैः ॥५॥ नशेकुःसमरेस्थातुंमघवंतंययु
स्तदा ॥ चित्ररथइतिख्यातोदेवश्शस्त्रभृतांवरः ॥ ६ ॥ ययौस्यंदनमारुह्ययुद्धंप्रतिधनुर्धरः ॥ अब्रवीद्वचनंसोपिसेनान्यंतुमहासुरम् ॥ ७ ॥ यथा
हंसिमहाशूरसुरसेनांमुदान्वितः ॥ सत्वंप्रशंसनीयश्चशूरोसिसुरसंमतः ॥ ८ ॥ हिरण्याक्षप्रियंकर्मकृतंयुद्धेत्वयाधुना ॥ इदानींममबाणैश्चगच्छस्वयम
मंदिरम् ॥ ९ ॥ ततश्चकालकेयस्तुस्मितोवचनमब्रवीत् ॥ पुरैवविजितोदेवगणःसर्वःप्रलीलया ॥ ११० ॥ इदानींतुस्थितंयुद्धेवलंसर्वंतुहेलया ॥ यदितेनि
धनेप्रीतिरस्तीहसुरपुंगव ॥ ११ ॥ एभिस्त्वांनिशितैर्बाणैर्नयामियममंदिरम् ॥ इत्युक्त्वापरमक्रुद्धोबाणमंतकसन्निभम् ॥ १२॥ जघानसमरेवीरस्त्रिभि
श्चिच्छेदसोंवरे ॥ पुनर्बाणांश्चसमरेयोजयित्वाद्रुतंरुषा ॥ १३ ॥ जघानप्रचुरान्दैत्यांस्तांश्चकर्त्तसलाघवात् ॥ ततोन्योन्यंशरैस्तीक्ष्णैःकालानलसम
प्रभैः ॥ १४ ॥ युद्धेधनुष्मतांश्रेष्ठश्चिच्छेदसुविवेगतः ॥ तद्युद्धमभवद्देवदैत्ययोर्धर्मतोभृशम् ॥ १५ ॥ द्रष्टुकामागताःपार्श्वमृषिदेवाःसुरोरगाः ॥ एवं
शतसहस्राणिबाणानांविधृतानिच ॥ १६ ॥ अन्योन्यंसमरेवीरौविजयायविरेजतुः ॥ अथक्रुद्धोमहातेजागंधर्वाणांपतिस्तदा ॥ १७ ॥ त्रिभिर्बिभेदबाणै
श्चललाटेह्रदिपंचभिः ॥ सप्तभिर्जठरेनाभौवस्तौतस्यसपंचभिः ॥ १८ ॥ शरैःसंपातितोदैत्योमुग्धःकश्मलतांगतः ॥ शिथिलीकृतचापश्च लेभेसंज्ञां
चिराद्बली ॥ १९ ॥ मधुसंज्ञंत्रिभिर्बाणैस्सबिभेदसुरोत्तमम् ॥ चकर्त्तधनुरस्त्रैश्चदैत्यराजस्यपश्यतः ॥ १२० ॥ ततोबाणसहस्रैस्तुकालांतक
समप्रभैः ॥ बिभेददैत्यसिंहंतुसुराणामुत्तमोबली ॥ २१ ॥ हतचेताःसदैत्येंद्रोबहुशोणितसंस्रावः ॥ विह्वलोबहुबाणार्तःशूलंजग्राहदानवः ॥ २२ ॥ शू
लहस्तस्यतस्यैवचतुर्भिस्तुरगान्शरैः ॥ हत्वाचपातयामासत्रिभिर्यंतारमेवच ॥ २३ ॥ जघानशूलमुर्वींष्ठस्ततोगंधर्वसत्तमम् ॥ विचकर्त्तत्रिभिर्बाणैःशूलं
चित्ररथोबली ॥ २४ ॥ शूलंचनष्टकंदृष्ट्वाहतभोगमिवोरगम् ॥ गृहीत्वामुद्गरंघोरंप्रदुद्रावसुरंबली ॥ २५ ॥ समुद्गरंसमायातंदैत्यसेनाधिपंतदा ॥ विचकर्त्त
शिरोदेहादर्धचंद्रेणसंभ्रमात् ॥ २६ ॥ सपपातमहीपृष्ठेसंचचालवसुंधरा ॥ ततोदैत्यगणाःसर्वेविमुखाविप्रदुद्रुवुः ॥ १२७ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडे
कालकेयवधोनामपंचषष्ठितमोऽध्यायः ॥६५॥ व्यासउवाच ॥ भ्रातरंनिहतंदृष्ट्वाकालेयोनामदानवः ॥ चित्ररथंप्रदुद्रावधृत्वाबाणंसकार्मुकम् ॥ १ ॥ दृष्ट्वा
सुरंविधावंतंकालमृत्युसमप्रभम् ॥ अरौत्सीत्तंमहावीर्योजयंतःपाकशासनिः ॥ २ ॥ अब्रवीच्चमहातेजादैतेयंसुरसत्तमः ॥ तथ्यंधर्माभिसंयुक्तंलोक
द्वयहितंध्रुवम् ॥ ३ ॥ शस्त्राभिघातदुःखार्तंकश्मलंचान्यसंयुतम् ॥ प्रभग्नंचनिरस्तंचयोहंतिसचबालिशः ॥ ४ ॥ सुचिरंरौरवंभुक्त्वातस्यदासोभवेच्चिरम् ॥
तस्मान्मामुंप्रयुध्यस्वयुद्धधर्मस्थितोभव ॥ ५ ॥ जयंतमब्रवीद्वाक्यंकालेयःक्रोधमूर्च्छितः ॥ निहत्यभ्रातृहंतारमथत्वांहन्मिसांप्रतम् ॥ ६ ॥ ततस्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चासुरश्रेष्ठंकालानलसमप्रभम् ॥ जयंतोनिशितैर्बाणैर्जघानसुरसत्तमः ॥ ७ ॥ निचकर्त्तशरान्सोपित्रिभिर्विव्याधचासुरः ॥ यथावृष्टिगणंप्राप्यनदीगैरिक
वाहिनी ॥ ८ ॥ तथातौचमहावीर्यौनक्षीणौनचकातरौ ॥ नशर्मपरिलेभातेपरस्परजयेषिणौ ॥ ९ ॥ अथतस्यचदैत्यस्यधनुश्चिच्छेदचेषुणा ॥ यंता
रंपंचभिर्बाणैःपातयामासभूतले ॥ १० ॥ अष्टाभिर्निशितैर्बाणैश्चतुरोश्वानपातयात् ॥ शक्तिंसंगृह्यभूमिष्ठःकुमारंचजघानह ॥ ११ ॥ गदयापीडितंसा
श्वंसवरूथंसकूवरम् ॥ पातयित्वाधरण्यांचसिंहनादंननादह ॥ १२ ॥ लाघवात्सधरांगत्वागदापाणिरुपस्थितः ॥ वज्रपाताद्यथाशब्दोलोकानांदुःसहोभ
वेत् ॥ १३ ॥ तथातयोर्गदापातेशब्दःस्यात्तुमुहुर्मुहुः ॥ एवंतयोर्गदायुद्धंयावदब्दचतुष्टयम् ॥ १४ ॥ प्रभग्नेतेगदेखस्थौखड्गचर्मधरावुभौ ॥ तदापदा
तिनोर्युद्धमद्भुतंलोमहर्षणं ॥ १५ ॥ दृष्ट्वाचविस्मयंजग्मुर्देवासुरमहोरगाः ॥ खड्गपातैर्मुहूर्तांतेतयोश्छिन्नेतुवर्मणी ॥ १६ ॥ अभवत्खड्गयुद्धंचतयोर्यु
द्धातिशीलिनोः ॥ दधारचिकुरेतस्यजयंतोभीमविक्रमः ॥ १७ ॥ शिरश्छित्वास्यखड्गेनपातयामासभूतले ॥ ततस्तुजयशब्देनदेवाःसर्वेननंदिरे ॥ १८ ॥
प्रभग्नादैत्यसंघाश्चदिशःसर्वाःप्रदुद्रुवुः॥१९॥इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेकालेयवधोनामषट्षष्ठितमोऽध्याय ॥६६॥व्यासउवाच॥एतच्छ्रुत्वातुदैत्येंद्रो
हिरण्याक्षोमहाबलः॥सरोषश्चातिताम्राक्षोह्यसुरानादिदेशह॥१॥स्वयंगच्छामियुद्धायदेवानांविजिघांसया॥नागच्छंतिनयुद्धचंतेतेनमार्गाद्विशान्वितः॥२॥
एतच्छ्रुत्वातुवचनंशेषादैत्यगणाधिपाः ॥ युद्धायप्रययुःसर्वेशूलपाशातिपंडिताः॥३॥अधिकंपूर्वसैन्याश्चतथाशतगुणैरपि ॥ निरंतरंतथाकाशंप्रययुर्युद्धकां
क्षिणः ॥ ४ ॥ ततोरुद्रास्ससाध्याश्चविश्वेचवसवस्तथा ॥ स्कंदश्चगणपश्चैवविष्णुजिष्णुपुरोगमाः ॥ ५ ॥ सर्वेयोद्धुंगतास्तेचहृष्टारणसमुत्सुकाः ॥ एत
स्मिन्नंतरेयुद्धंदेवदानवयोरपि ॥ ६ ॥ नभूतंनश्रुतंपूर्वंसर्वलोकभयंकरम् ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधायुक्तंशिशिरेणेवकाननम् ॥ ७ ॥ धरांस्वर्गौकआकाशंसंरुध्य
युद्धमावभौ ॥ अन्योन्यंजघ्नुराकाशेतथान्योन्यंमहीतले ॥ ८ ॥ शक्तिभिर्मुसलैर्भल्लैर्बहुभिःशरवृष्टिभिः ॥ दारुणैःखड्गपातैश्चतथाचक्रपर
श्वधैः ॥ ९ ॥ अन्यायुधैश्चविविधैर्निर्जघ्नुस्तेपरस्परम् ॥ अभवन्घोररूपाणिधराकाशेव्ययानिच ॥ १० ॥ शस्त्रैःशरैरसृक्पातैःकंकवायसजंबुकैः ॥
यथामुसलधाराभिर्घनावर्षतिलोहितम् ॥ ११ ॥ तथैवक्षतजैःस्रस्तैःस्वाङ्गाच्चदेवदानवाः ॥ केचित्पतंतिमुह्यंतिस्खलंतिचहसंतिच ॥ १२ ॥
मुंचंतिचार्तनादांश्चसिंहनादंमुहुर्मुहुः ॥ केषांचिद्बाहवश्छिन्नाश्छिन्नपादास्तथापरे ॥ १३ ॥ छिन्नपार्श्वोदराःकेचिन्निपेतुःशतशोभुवि ॥ कोटिकोटिसह
स्राणिगजवाज्यसुराणिच ॥ १४ ॥ अपतन्धरणीपृष्ठेरक्तौघेवबहुधाभुवि ॥ ततस्तुधरणीपृष्ठेत्वभवल्लोहितार्णवः ॥ १५ ॥ विपरीतास्ततोनद्यः
सद्यस्तत्रविसुस्रुवुः ॥ तृणकाष्ठपरास्तत्रशक्तयोदारुसंचयाः ॥ १६ ॥ मुद्गरामुसलाःशूलामकराद्याभवंतिच ॥ जयंतिकाध्वजामीनाःकमठाश्चर्म

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कायकाः ॥ १७ ॥ शरादिभिर्महोष्ट्रैश्चनिरुद्धाःप्रचुरैस्तथा ॥ केशचामरशैवालाःसंपूर्णास्तास्ततःस्ततः ॥१८॥ पतद्भिश्चतथान्यैश्चविविधैक्षतजार्णवः ॥ तदावसुंधरासर्वासशैलवनकानना ॥ १९ ॥ रुधिरौघामहाघोरासर्वलोकभयंकरा ॥ स्कंदस्यशक्तिपातेनगतादैत्यायमक्षयम् ॥ २० ॥ पर्शुनापरमेणैव अग्निनाग्निशिखैःशरैः ॥ वरुणस्यचपाशेनवद्धामग्नायमक्षये ॥ २१ ॥ येषांपुत्रैश्चपौत्रैश्चपुरोगैःसचिवैस्तथा ॥ निपातिताश्चदैतेयाःशरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ॥ २२ ॥ ग्रहैश्चश्वसनैरेवयक्षगंधर्वकिन्नरैः ॥ महत्यागदयाचैवकुबेरेणचधीमता ॥ २३ ॥ घनानांनिकरैर्वज्रैस्तुषारैर्विधुनेरितैः ॥ पन्नगानांविषैर्वारैर्दैत्याःपेतुर्धरातले ॥२४॥ अन्यैश्चविविधैर्देवैःकोटिकोटिसहस्रशः ॥ पातिताःप्रययुस्सर्वेधरण्यांतुगतासवः ॥ २५ ॥ देहांस्त्यक्त्वादिवंयांति केचिच्चयममंदिरम् ॥ केचिद्गच्छंतिपातालंपुण्यापुण्यप्रयोगतः ॥ २६ ॥ एतस्मिन्नंतरेवेदाञ्जजल्पुःपरमर्षयः ॥ स्वस्त्यस्तुब्राह्मणेभ्यश्चगोभ्यःस्त्रीभ्यस्तपस्विषु ॥ २७ ॥ प्रयुध्यमानेष्वन्येषुसांप्रतंसर्वजंतुषु ॥ विबुधैरर्दितादैत्याःशेषाःपर्वतमाश्रिताः ॥ २८ ॥ प्रजग्मुश्चदिशःसर्वाःकातराणभीरवः ॥ दैत्यव्यूहेप्रभग्नेचवलोनाममहाबलः ॥ २९ ॥ अर्दयामासदेवांश्चसंयम्याग्निसमैःशरैः ॥ तस्यबाणार्दितादेवावहवोबलदर्पिताः ॥ ३० ॥ पतिताधरणीपृष्ठेकेचिद्भग्नारणाजिरे ॥ दृष्ट्वातस्यमहत्कर्मदारुणंलोकभीषणम् ॥ ३१ ॥ शशंसुरृषयोदेवास्तत्रशिष्टाःप्रचुक्रुशुः ॥ अथक्रुद्धोमहातेजाश्शतक्रतुररिंदमः ॥ ३२ ॥ जघानशरघुसंदोहैर्वलंबलवतांवरम् ॥ सोपिक्रुद्धोवलोयुद्धेतथाशक्रंससंभ्रमः ॥३३॥ रुधिरेणावसिक्तांगौप्रसृतेनमहाबलौ ॥ तौयथामाधवेमासिपुष्पितौकिंशुकद्रुमौ ॥ ३४ ॥ चक्राणिचसहस्राणिशूलानिमुसलानिच ॥ निचखानरणेशक्रेचपलेचासुरोत्तमः ॥ ३५ ॥ तानिचक्राणिशूलानिनिचकर्त्तशरोत्तमैः ॥ ॥ सुरराट्सहसाभ्रांतोलीलयासमरेबली ॥ ३६ ॥ सचदैत्योमहातेजाःशक्त्याचैवपुरंदरम् ॥ निजघानतदातूर्णंगजस्थंचस्तनांतरे ॥ ३७ ॥ तयाविनिहतःशक्रःप्रचचालगजोपरि ॥ लब्धसंज्ञोबलंजिष्णुर्विभेददनुजंक्षणात् ॥ ३८ ॥ रथसंस्थस्यहस्तौचधनुश्चिच्छेदचेषुणा ॥ चर्मतीक्ष्णंध्वजंतस्यशरेणैकेनवीरहा ॥ ३९ ॥ चतुर्भिर्निशितैर्बाणैर्विव्याधचतुरोहयान् ॥ शरेणैकेनसूतस्यशिरश्चिच्छेदतत्क्षणात् ॥ ४० ॥ छिन्नधन्वाहतरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ निपत्यमूर्च्छितःपृथ्व्यांमुहूर्तान्मृत्युमापसः ॥ ४१ ॥ अथक्रुद्धोमहादैत्योनमुचिःसुरदर्पहा ॥ गदामादायसहसासजघानमहागजम् ॥ ४२ ॥ यथामेरुगिरेःशृंगेवज्रपातोभवेद्ध्रुवम् ॥ तथैवचमहाशब्दोह्यभवल्लोमहर्षणः ॥ ४३ ॥ प्रहारेणार्दितःपद्मीसंचचालसविह्वलः ॥ रुधिरेणावसिक्तांगोविमुखोवेदनातुरः ॥ ४४ ॥ शतक्रतुंविधावंतिशतशोथसहस्रशः ॥ अर्धचंद्रैःक्षुरप्रैश्चचिच्छेदपाकशासनः ॥ ४५ ॥ जंतुभिस्तस्यमायाभिरर्दितास्सुरपुंगवाः ॥ भूमौनिपतिताःकेचित्केचित्सुप्तारथोपरि ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वातस्यमहत्कर्ममाधवोविशिखांस्तथा ॥ जंतुभूतान्सचक्रेणचिच्छेददेह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नकान् ॥४७॥ ततोजिष्णुस्त्रिभिर्बाणैःपातयामासभूतले ॥ पृथिव्यांपतितोदैत्योमूर्च्छितस्खलितःपुनः ॥४८॥दधारमुद्गरंघोरंशक्रंहंतुंसमुद्यतः॥ततोज
घानमघवाकुलिशेनमहासुरम् ॥ ४९ ॥ सपपातमहीपृष्ठेक्षतवक्षामहाबलः ॥ साधुसाध्वितिदेवाश्चसिद्धाश्चैवमहर्षयः ॥ ५० ॥ अपूजयंस्तदाशक्रंबहुभिःपु
ष्पवृष्टिभिः ॥ ततोदैत्यगणाःसर्वेभीतास्तत्रप्रदुद्रुवुः ॥ गीतंगायंतिगंधर्वानृतुश्चाप्सरोगणाः ॥५१॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेबलनमुचिवधोनाम
सप्तषष्ठितमोऽध्यायः॥६७॥ व्यासउवाच ॥ बलंचनिहतंदृष्ट्वानमुचिंचस्वकाग्रजम् ॥ मुचिस्तत्राब्रवीद्वाक्यंज्येष्ठोमेसूदितस्त्वया ॥ १ ॥ परोक्षेणाधुना
त्वंचशरैर्नेष्यामिभास्करिम् ॥ तमब्रवीन्महातेजाःशक्रःसर्वसुरार्चितः ॥ २ ॥ भ्रातुस्तेधर्मपंथानमिदानींलप्स्यसेध्रुवम् ॥ वह्नेरुष्णमविज्ञायप्रमोहाच्छल
भायथा ॥ ३ ॥ सहसाप्रविशंत्यग्निंतथामांयोद्धुमिच्छसि ॥ एवंब्रुवाणमिन्द्रंचजघानविशिखैस्त्रिभिः ॥ ४ ॥ सचिच्छेदत्रिभिर्बाणैःशक्रःपरपुरंजयः ॥
ततोजघानदशभिरिंद्रमैरावणंत्रिभिः ॥ ५ ॥ सप्तभिर्मातलिंछित्वानादैरुच्चैर्ननादह ॥ शक्रंप्रतिपुनर्दैत्योभ्रामयामाससंभ्रमात् ॥ ६ ॥ आयसीं
तांगदांकोपान्महाबलपराक्रमः ॥ ततस्तुलाघवाच्छक्रोजघानकुलिशेनहि ॥ ७ ॥ भिदुरस्यावपातेनगतासुर्निपपातह ॥ दनुजस्यप्रपातेनसंचचाल
वसुंधरा ॥ ८ ॥ देवाःप्रचक्रुर्नृत्यानिदानवाविप्रदुद्रुवुः ॥ ९ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमुचिवधोनामाष्टषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ तारेयोबलसंपन्नःशक्रतुल्यपराक्रमः ॥ जघानविशिखैस्स्कन्दंपितृघातिनमाहवे ॥ १ ॥ ततस्स्कन्दोमहाबाहुर्हरितुल्यपरा
क्रमः ॥ विचकर्तशरांस्तांस्तान्निर्बिभेदशरोत्तमैः ॥ २ ॥ सदैत्यस्सहसास्कंदंछादयामासमार्गणैः ॥ असंभ्रान्तःप्रचिच्छेदविशाखोविशिखै
स्तदा ॥ ३ ॥ तारेयोग्निशरैःस्कंदंजघानरणमूर्धनि ॥ विशिखंभिदुरप्रख्यंचखानहरनंदने ॥ ४ ॥ वैश्वानरेणसेनानीस्तत्रसंपर्यवारयत् ॥ रौद्रम
स्त्रंपुनर्दैत्यःप्रेपयामासतंप्रति ॥ ५ ॥ तन्निरस्तंकृतंतेनबाणेनास्फालितेनच ॥ अघोरंप्राक्षिपद्दैत्योघोररूपंसुदारुणं ॥ ६ ॥ भूधराविटपास्सिं
हास्तथासर्पादयःशराः ॥ धावंतिपार्वतीपुत्रंकोटिकोटिसहस्रशः ॥ ७ ॥ छित्वातांस्तुशरान्स्कंदोबिभेददैत्यपुंगवं ॥ आपादंशीर्षपर्यंतंशरैरर्कसन्नि
भैः ॥ ८ ॥ स्वर्णपुंखाःशरालग्नादेहेदैत्यपतेर्भृशं ॥ रेजुस्तेस्वर्णशकलायथाकृष्णशिलोच्चये ॥ ९ ॥ तस्यदेहात्ततश्चैवबहुसुस्रावशोणितं ॥ यथाचमा
धवेमासिपुरुपुष्पश्शमीतरुः॥१०॥ स्यंदनाधश्वराश्वाश्वशिशियिरेभूमिलग्नकाः ॥ अथक्रुद्धोमहादैत्यःशूलंभीमंचदारुणं ॥११॥ धृत्वातंप्रतिचिक्षेपकालमृ
त्युसमप्रभं ॥पार्वतीनंदनेनापिशूलंपाशुपतेनह ॥१२॥ क्षिप्तंतेनकृतंदग्धंमूहतेनरणाजिरे ॥ पुनःशक्तिंमुमोचाथब्रह्मदत्तान्तुदानवः ॥ १३ ॥ शूलंप्रतिज
घानाथशतकूटसमप्रभम् ॥ ततोऽस्त्रेवज्रसंकाशेजघटातेवियत्यपि ॥ १४ ॥ तयोस्सवीर्ययोरस्त्रेधरण्यांप्रणिपेततुः ॥ततोदैत्यपतिःस्कंदंशरैराग्निशिखोप

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मैः ॥ १५ ॥ अर्दयामाससहसाघनधारेवपर्वतं ॥ तांस्तुच्छित्वामहाबाहुःसेनानीश्चापमस्यवै ॥१६॥ विचकर्तार्धचंद्रेणतथायंतुःशिरोमहत् ॥ तथाश्वा
न्बहुभिर्बाणैःपातयामासभूतले ॥ १७ ॥ गृहीत्वामुसलंवेगात्सदुद्रावस्थलेगुहं ॥ जघानतेनदैत्येन्द्रःशिखिनंशिखिवाहनं ॥ १८ ॥ ततोमोहंगतोबर्ही
प्रचकंपेमुहुर्मुहुः ॥ ततःस्कंदःपुनस्तंचजघानासुरपुंगवं ॥१९॥ प्रचिच्छेदासिनावेगान्मुसलंचातिदारुणं॥तारेयःशक्तिमादायजघानक्रौंचदारणम्॥२०॥
सोपिशक्तिंमुमोचाथअमोघांदुष्टघातिनीम् ॥ ततःसंदह्यसाशक्तिर्विश्वप्रलयकारिणी ॥ २१ ॥ यमदंडसमानंचभित्वापुनर्गुहंगता ॥ सगतासुःपपातोर्व्यां
चालयंश्चवसुंधरां॥२२॥पुष्पधूपादिभिःस्कंदःसर्वैर्देवैःप्रपूजितः ॥ २३ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेतारेयवधोनामैकोनसप्ततितमोऽध्यायः॥६९॥
व्यासउवाच ॥ ततोदेवांतकोदैत्योव्यनदत्समरंप्रति ॥ रणंचकारधर्मेणसंदष्टौष्ठपुटोबली ॥ १ ॥ सगत्वाचाब्रवीद्वाक्यंसर्वलोकविगर्हितं ॥
नजानासिमहद्धर्मदुष्टमोहाद्यथाक्रमम् ॥ २ ॥ पापपुण्यप्रयोगेणनिग्रहानुग्रहेप्रभुः ॥ अहंचनिर्मितोधात्राकरोमितवशासनम् ॥ ३ ॥ नजाना
सियतोधर्मकालमृत्युपुरःसरः ॥ नरोगोनजराकालोनमृत्युर्नचकिंकरः ॥ ४ ॥ धर्मात्प्रचलितः कर्मीकष्टंयातिदिवानिशम् ॥ उक्त्वंवसुमहावीर्यं
यमंधर्मैकसाक्षिकम् ॥ ५ ॥ सजघानत्रिभिर्बाणैःकालमृत्युसमप्रभैः ॥ प्रचिच्छेदसधर्मात्मातेत्वन्यैर्विशिखैस्त्रिभिः ॥ ६ ॥ ततस्तूच्चैःशरै
प्राज्यैर्युगांतानलसप्रभैः॥ निजघानयमंसंख्येसचिच्छेदशरैःशरान् ॥ ७ ॥ एतस्मिन्नंतरेक्रुद्धौपरस्परजयैषिणौ ॥ जघ्नतुःसमरेन्योन्यंमहाबलपराक्रमौ
॥ ८ ॥ अहोरात्रंतयोर्युद्धमवर्त्ततसुदारुणम् ॥ एतस्मिन्नन्तरेक्रुद्धःशक्त्याप्रशमनंरुषा ॥९॥ विभेददैत्यशार्दूलोह्यहंकारयुतोबली ॥ तामेवाथरुषाधर्मो
गृहीत्वाशक्तिकांद्रुतं ॥ १० ॥ निजघानतयैवासुस्तनयोरंतरेभृशम् ॥ सविह्वलितसर्वांगोमुखादागतशोणितः ॥ ११ ॥ ततःक्रुद्धोमहातेजाधृत्वा
दंडंसुदारुणम् ॥ अमोघंपातयामासतस्यदैत्यस्यविग्रहे ॥१२॥ साश्वंरथंतथासूतंयोद्धारंशस्त्रसंचयम् ॥ चकारभस्मसात्तंचशमनःक्रोधमूर्च्छितः ॥१३॥
पतितेचतथादैत्येदुर्धर्षोनामदानवः ॥ शमनंशूलहस्तस्तुप्रदुद्रावजिघांसया ॥१४॥ शूलहस्तंसमायांतंवडवानलसन्निभम् ॥ आससादरणेमृत्युःशक्तिह
स्तोतिनिर्भयः ॥ १५ ॥ सचदृष्ट्वाऽसुरोमृत्युंशूलेनैवजघानह ॥ शक्तिंचैवततोमृत्युःप्रचिक्षेपरणाजिरे ॥ १६ ॥ संदह्यसहसाशूलंवह्निकूटसमप्रभम् ॥
दैत्यस्यहृदयंभित्वागताक्षाचधरातलम् ॥ १७ ॥ सरथःसपपातोर्व्यांशक्तिजर्जरविग्रहः ॥ अथान्योदुर्मुखोमृत्युंकृष्टचापोमहाबलः ॥ १८ ॥ खड्गचर्मधरः
कालोरथएवगतोभवत्॥दृष्ट्वातंविशिखैःप्राज्यैर्जघानसयमंरणे॥१९॥सचाप्लुत्यरथादेवोह्यसिनाचसकुंडलम्॥ शिरश्चिच्छेदसहसापातयित्वाचभूतले॥२०॥
हतशेषंबलंसर्वंप्रदुद्रावदिशोदश ॥ २१ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदेवांतकदुर्धर्षदुर्मुखवधोनामसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥ व्यासउवाच ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथान्योनमुचिः क्रुद्धः स्यंदनस्थोदिवौकसः ॥ विशिखैरर्दयामासघोरैराशीविषोपमैः ॥ १ ॥ ततस्तुसंयुगेदेवाःसिद्धकिन्नरपन्नगाः ॥ नशक्नुवंतिबाणानांवे
गंसोढुंसमंततः ॥२॥ रथमुच्चैश्श्रवोश्वेनयुक्तंमातलिनेरितम् ॥ पुरुहूतःसमास्थायप्रागमत्तंमहाबलम् ॥ ३ ॥ दृष्ट्वाशक्रंमहावीर्यंनमुचिर्दैत्यपुंगवः ॥ अब्रवी
द्वासवंसंख्येवचनंसानुगंतदा ॥ ४ ॥ प्राकृतांनिर्जरंहत्वानयशोस्तिनचप्रियम् ॥ नलाभकृतकंवापिनजयस्तुपुरष्टुत ॥ ५ ॥ तस्मात्वयिहतेत्रैवसर्वंभवति
शाश्वतम् ॥ देवराज्यंप्रलप्स्यामिसुखंभोग्यंसुरालये ॥ ६ ॥ तमब्रवीन्महातेजाःशक्रःपरपुरंजयः ॥ शूरतावाक्यमात्रेणसर्वत्रसुलभाभवेत् ॥ ७ ॥ महापरा
क्रमंयद्वाअस्तितेदानवाधम ॥ दर्शयस्वाहवेवीर्यंपुरंनेष्यामिभास्करेः ॥ ८ ॥ एतच्छ्रुत्वामहातेजाश्रुकोपदैत्यपुंगवः ॥ पंचभिर्निशितैर्बाणैर्जघानसुरसत्त
मम् ॥ ९ ॥ तांस्तुचिच्छेदमघवाक्षुरप्रैःपंचभिर्द्रुतम् ॥ जग्मतुस्तौमहावीर्यौसमरोविषयैषिणौ ॥ १० ॥ अन्योन्यंसहसावेगाच्छरैश्चिच्छिदतुःशरान् ॥
विभिदातेथगात्राणिविशिखैर्भिदुरोपमैः ॥ ११ ॥ अत्यपूर्वंकृतंकर्मताभ्यामेवरणेभृशम् ॥ लाघवंशरसंधानग्रहमोक्षंसुदुर्लभम् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वातुविस्मयं
जग्मुर्देवासुरगणास्तदा ॥ एतस्मिन्नंतरेदैत्योमायास्संप्रमुमोचह ॥ १३ ॥ विशिखाःशतशस्तत्राविनिश्चेरुस्समंततः ॥ शक्रःकोपात्पुनःशीघ्रंधनुरुद्य
म्यवीर्यवान् ॥ १४ ॥ जघानविशिखैरुग्रैःसर्वगात्रेषुसंज्वलन् ॥ ततोमार्गणसाहस्रैरष्टभिस्त्वधिकंतथा ॥ १५ ॥ विभिदातेततोन्योन्यंचिच्छिदातेपर
स्परम् ॥ शरैर्निरंतराकाशंददृशुस्तत्रसंयुगे ॥ १६ ॥ निपतंतिधरापृष्ठेखड्गपातैःसहस्रशः ॥ एवंसुदीर्घकालेतुगतेतस्मिन्महाहवे ॥ १७ ॥ मायास्त्रंदर्श
यामासक्रूरकृन्नमुचिस्तदा ॥ तामसंत्रिषुलोकेषुकृतंस्यात्तुनिरंतरम् ॥ १८ ॥ परस्परंनपश्यंतिदेवासुरगणाभृशम् ॥ सूर्यचंद्रग्रहाणांचवह्नीनांचदिवौ
कसाम् ॥ १९ ॥ तस्मिंस्तमसिदुष्पारेगभस्तिर्नैवदृश्यते ॥ दैत्यस्यचततस्तूर्णंशरैरग्निशिखोपमैः ॥ २० ॥ विभग्नाःसर्वदेवाश्चशक्रश्चरणसं
मुखे ॥ शरैर्विभिन्नदेहास्तुनिपेतुर्धरणीतले ॥ २१ ॥ प्रभग्नाश्चापरेशूरास्संयांतिचदिशोदश ॥ कूटंतस्यपरिज्ञायसर्वदेवार्चितोहरिः ॥ २२ ॥ सौम्यमस्त्रं
मुमोचाथदिविसूर्यशतप्रभम् ॥ विलंबितंसमालोक्यशक्त्याचबहुघंटया ॥ २३ ॥ जघानोरसिदैत्यस्यसपपातव्यथान्वितः ॥ चिरात्संलभ्यसंज्ञांचदैते
यःक्रोधमूर्च्छितः ॥२४॥ गत्वावेगात्सुरश्रेष्ठमैरावतंदधारह ॥ त्रासयामाससुतरामिंद्रस्यद्विरदंरुषा ॥ २५ ॥ धृत्वासतुगजंसेंद्रंमुमोचधरणीतले ॥ ततोभू
मिगतःशक्रःकश्मलंचक्षणंगतः ॥२६॥ अवप्लुत्यसदैत्येंद्रोगजदंतांतरस्थितः ॥ शक्रंग्रहीतुकामस्यवधार्थंयूथपस्यसः ॥ २७ ॥ असिनाऽसुरमुख्यस्यशिर
श्छित्वान्यपातयत् ॥ सर्वेप्रजहृषुर्देवागंधर्वाललितंजगुः ॥ मुदितास्तेचमुनयःस्तुवंतिसुरसत्तमम् ॥२८॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेद्वितीयनमुचि
वधोनामैकसप्ततितमोऽध्यायः ॥७१॥ व्यासउवाच ॥ दिव्यंरथंसमास्थायधनुर्हस्तोबलैर्युतः ॥ गत्वाचमाधवंसंख्येदेवासुरगणाग्रतः ॥१॥ क्रोधेनमहताविष्टोमधुर्निर्जरमर्दनः ॥ अब्रवीत्परुषंवाक्यमव्ययंहरिमीश्वरम् ॥२॥ नारायणनजानासियुद्धधर्ममितःकथम् ॥ अन्यायाद्धुवधोपायंकृत्वानष्टोनशोचसि ॥३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अनेनपंकयोगेनव्यवहाराकृतस्यच ॥ सुरत्वंचोपनष्टंस्यादन्यसृष्टिंकरोम्यहम् ॥ ४ ॥ त्वामेवनिहनिष्यामिसहदेवगणैरिह ॥ इत्युक्त्वाधनुरादायजघान
विशिखैर्विभुम् ॥ ५ ॥ माधवस्तान्विभेदाथशरैर्वज्रसमप्रभैः ॥ बहुभिस्सर्वगात्रेषुजघानचमधुंततः ॥ ६ ॥ मायायाछादितःसोभूद्दैत्यस्तंसुरसत्तमाः ॥
येवैशूराश्चरुद्राद्यास्त्रिदशास्सत्त्वधारिणः ॥७॥ देव्योनानाविधाश्चापिसायुधावाहनान्विताः ॥ सेनान्योगणपादेवालोकेशहरविष्णवः ॥ ८ ॥ अन्येग्रहादयो
देवाःसर्वेयुध्यन्तिसंगताः ॥ विनष्टाश्चतदादेवामधोर्वैमायायाध्रुवम् ॥ ९ ॥ संमुखेविमुखेचैवशरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ॥ पतंतिसहसादेवाभूमौशस्त्राभिपी
डिताः ॥ १० ॥ एतस्मिन्नंतरेविष्णुर्गृहीत्वाचसुदर्शनम् ॥ असुरान्मायायादेवान्जघानरणमूर्धनि ॥११ ॥ अथतेषांशिरांस्येषछित्वाचैवसहस्रशः ॥ पा
तयामासदेवेशोदैत्यानांचसुरात्मनाम् ॥१२॥ एवमन्यान्विभुर्दैत्यान्द्रावयामाससंगरात् ॥ तंदृष्ट्वामुनयोदेवाःसर्वेविस्मयमाययुः ॥ १३ ॥ कर्णेकर्णेप्र
जल्पंतेदेवामुनिगणास्तथा ॥ सदादैवैकगोप्ताचहरिरव्ययईश्वरः ॥१४ ॥ सर्वसाक्षीत्वयंदेवोदैत्यजिष्णुर्युगेयुगे ॥ कथंहंतिसुरान्सर्वान्कल्पांतइहजायते ॥
॥१५॥एतस्मिन्नंतरेदूरेमधुर्मायांप्रयोजिता ॥ हररूपधरोभूत्वाअब्रवीद्धरिमव्ययम् ॥१६॥ दैत्यानामग्रतःपापरणेदेवान्समंततः ॥ हत्वाकिंतेशिवंचाद्यधर्मं
कीर्तियशोगुणाः ॥१७॥महतोन्मत्तभावेननजानासिपरान्स्वकान् ॥ अतस्त्वांनिशितैर्बाणैर्नयामियमसादनम् ॥१८॥ एवमुक्त्वाशरैरुग्रैर्जघानकेशवंरणे॥
निचकर्तशरांस्तांस्तुमाधवोवाक्यमब्रवीत्॥१९॥जानामित्वांरणेदैत्यंहररूपधरंप्रियम्॥शूरंशूरविक्रमाणंमधुंमायानियोजितम्॥२०॥मिथ्यालोकंप्रदास्या
मिपातयित्वारणाजिरे ॥ एतस्मिन्नंतरेतीक्ष्णैःशरैर्विव्याधसंयुगे ॥२१॥जटिलंवृषकेतुंचवृषभस्थंमहेश्वरम् ॥ तयोर्युद्धमतीवासीद्देवदानवयोस्तदा ॥२२॥
परस्परंभिदतोश्चप्राप्तान्प्राप्तान्शरान्शरैः ॥ क्षुरप्रेणधनुस्तस्यचिच्छेदहरिरव्ययः॥२३॥ ततश्चपातयामासघोटकंवृषरूपिणम्॥ सदैत्यश्शूलहस्तोथप्रदु
द्रावजगत्पतिम् ॥ २४ ॥भ्रामयित्वाततःशूलंजघानपरमेश्वरम् ॥ त्रिभिश्चिच्छेदबाणैश्चशूलंकालानलप्रभम्॥ २५ ॥ ततःक्रूरोमहाबाहुर्मधुर्मायातिमा
यिकः॥ देवीरूपंसमास्थायसिंहस्थःप्रययौहरिं ॥२६॥ शरैर्बहुविधैर्विष्णुंजघानैवाब्रवीद्वचः ॥ स्वामीतुमेसुरश्रेष्ठत्वयैवपातितोयुधि ॥२७॥ अहंत्वांचहनि
ष्यामिसुतौस्कंदविनायकौ ॥ उक्तवंतंचदैतेयंजघानबहुमार्गणैः ॥२८॥ सपपातमहीपृष्ठेगतासुर्लोहितोद्गिरः॥ पितरौनिहतौदृष्ट्वामायावद्धोमहाबलः ॥२९॥
स्कंदःशक्तिंसमादायप्रायाद्योधयितुंहरिम् ॥ ततोधाताऽब्रवीद्वाक्यंस्कंदंमोहप्रपीडितम् ॥ ३० ॥ पश्यतेपितरौदूरेपश्यंतौयुद्धमीदृशम् ॥ अंतरिक्षेभ्रमं
तौचसंस्थितौलोकसाक्षिणौ ॥ ३१ ॥ एतच्छ्रुत्वाततोदृष्ट्वातत्रैवांतरधीयत ॥ ततोधुंधुश्चसुंधुश्चभ्रातरावतिदर्पितौ ॥ ३२ ॥ वधंप्रतिहरेर्युद्धेपेततु ॥१८७॥
र्गरुडोपरि ॥ खड्गहस्तंचधुंधुंचसगदंसुंधुमेवच ॥ ३३ ॥ चिच्छेदनंदकेनैकंगदयासादयत्परम् ॥ पेततुस्तौधरापृष्ठेप्रवीरौक्षतविक्षतौ ॥ ३४ ॥ मधुस्तदा
गतस्तूर्णमंतर्धानंतमोवृतः ॥ पातयामासविष्णौचमायायाशतपर्वतान्॥ ३५ ॥ ततस्तान्पर्वतांश्छित्वातमसोऽन्तर्गतोयुधि ॥ क्रोधात्सुदर्शनेनैवशिरश्छि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वानिपातितः ॥३६॥ ततोब्रह्मादिभिर्देवैश्शंभुनात्रिदशैरपि ॥ मधुसूदनइतिख्यातिर्विष्णोर्लोकेषुकारिता ॥ ३७॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमधुवधोनामद्विसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७२॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ततोवृत्रोमहातेजादैत्यानांप्रवरोयुधि ॥ दिग्गजाढ्यंगजारूढःप्राद्रवद्बलसूदनम् ॥ १ ॥ आगच्छंतंततोवृत्रंशरैःकालानलप्रभैः ॥ विव्याधसर्वगात्रेषुद्विरदस्थोमहाहवे ॥ २ ॥ ततोवृत्रस्तुशीर्षेचजिष्णोरेवपतत्रिणा ॥ विव्याधसहसातेनसचचालमहाबलः ॥ ३ ॥ आत्मानंचसमाश्वास्यधनुरुद्यम्यवीर्यवान् ॥ ववर्षशरवर्षेणतस्यदैत्यस्याविग्रहे ॥४॥ शरांश्छित्वाबिभेदाशुशरैराशीविषोपमैः ॥ शतक्रतुंमहावीर्यःसर्वदेवाधिपंयुधि ॥ ५ ॥ ततःशरसहस्रैस्तुदैत्यंविव्याधदेवराट् ॥ परस्परंशरायांतियथासप्ताश्वरश्मयः ॥ ६ ॥ एवंशरसहस्रैस्तुविभिदातेपरस्परम् ॥ मनोजवसमाःशीघ्रागाढाःशिखरिणोयथा ॥७॥ बडवानलसंस्पर्शाःखगावज्रारभेदकाः ॥ तयोर्धनुष्मतोर्युद्धेशरास्तुल्यगुणान्विताः॥८॥एवंक्रमेणयुद्धेचअहोरात्रमवर्तत॥महेंद्रोद्विरदंतस्यशूलेनैवजघानह॥९॥सनिपत्यमहीपृष्ठेलाघवात्स्वरथंययौ॥रथस्थस्तस्यदेवस्यशक्त्याचैरावणंदृढम् ॥ १० ॥ बिभेदलाघवेनाशुवज्रेणेवमहागिरिं ॥ शुशुभेकंपमानस्तुसंद्रःसचमहागजः ॥ ११ ॥ ततःशक्तिंसमादायआविध्यमघवाऽसुरम् ॥ बिभेदोरसिदैत्यस्यसपपातरथोपरि ॥ १२ ॥ क्षणात्संज्ञांसमालंब्यसविनद्यपतत्रिणा ॥ बिभेदसमरेशक्रंसततःकश्मलंगतः ॥ १३ ॥ इंद्रःसंज्ञांपुनःप्राप्यजघानविशिखैःशितैः ॥ शतकोटिसमैर्बाणैरर्दितोव्यथयान्वितः ॥ १४ ॥ ततोवृत्रोमहाशूलंप्राक्षिपन्निर्जरेश्वरे ॥ शांभवास्त्रेणदेवेशोवैष्णवास्त्रंमुमोचह ॥ १५ ॥ उभयोरंबरेचास्त्रेवह्निकूटसमप्रभे ॥ अन्योन्यंजघ्नतुस्तत्रस्फुलिंगानिविमुंचती ॥ १६ ॥ स्पर्शेनचस्फुलिंगानामुभयोःसेनयोर्भटाः ॥ नशक्ताःसंमुखेस्थातुंशलभाज्वलनेयथा ॥ १७ ॥ दग्धाःपेतुःपृथिव्यांचदिशस्सर्वाःप्रदुद्रुवुः ॥ देवदानवयोर्वीराःशून्यस्तत्राभवद्रणः ॥ १८ ॥ अस्त्रंनिरस्तकंदृष्ट्वासदैत्यःक्रोधमूर्च्छितः ॥ माययाशैलसंदोहमस्त्रंशक्रेमुमोचह ॥१९॥ बाणौघैःशैलसंघातंप्रचिच्छेदरणेहरिः॥ अघोरंप्रासृजद्दैत्यःपुरुहूतेमहाबले ॥ २० ॥ कोटिकोटिसहस्राणिजंतूनांप्रवराणिच ॥ सिंहशार्दूलभल्लूकवृकव्याघ्रमहागजाः ॥ २१ ॥ दंदशूकादयःसत्वाःप्रधावंतिसुरेश्वरं ॥ क्षुरप्रैरर्धचंद्रैश्चभल्लैःशिलीमुखैस्तथा ॥ २२ ॥ असंप्राप्तान्प्रचिच्छेदमघवापरवीरहा ॥ ततोवृत्रोमहाबाहुर्धनुरुद्यम्यवीर्यवान्॥२३॥ बिभेदशरसाहस्रैर्वज्रकल्पैःशतक्रतुं ॥ छित्वाक्षुरप्रैश्शक्रश्चधनुस्तस्यचकर्तच ॥ २४ ॥ सूतंचाश्वान्पृथिव्यांचपातयामासतत्क्षणात् ॥ सकंटकांगदांभीमांसंपूज्यासुरसत्तमः ॥ २५ ॥ जघानपाशिनःशीर्षेमोहाद्दंतीक्षितिंययौ ॥ सगदःसर्वदेवेशोधरणींसमुपास्थितः ॥ २६ ॥ ततस्तयोर्गदायुद्धमवर्ततमुहुर्मुहुः ॥ तयोःप्रहरतोःशब्दोगदापातोद्भवोध्रुवं ॥ २७ ॥ आवर्तपरिवर्तंचचक्रतुस्तौपुनःपुनः ॥ अधऊर्ध्वंप्रहारंचपार्श्वयोरतिभीषणं ॥ २८ ॥ बभूवैवंतयोर्युद्धंलोकालोकभयंकरं ॥ दृष्ट्वादेवगणाःसिद्धादानवाविस्मयंगताः ॥ २९ ॥ युद्ध्यमानौतुतौवीरौमृत्युसंशयमागतौ ॥ देवदानववीराश्चद्रष्टुंनैवतदाशिरे ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ३० ॥ ईशब्रह्मादयःखेतुस्थितादृष्टुंतदद्भुतं ॥ तयोर्हुंकारशब्देनगदापातस्वनेनच॥३१॥ ऊर्ध्वोर्ध्वमगमच्छब्दोह्यशनेश्चोपजायते ॥ भग्नेगदेद्वयोरेवकरः
संपुटितस्तयोः ॥ ३२ ॥ एवंचैवार्धयामेनतयोरस्त्रेनिपेततुः ॥ एतस्मिन्नन्तरेवीरौखड्गचर्मधरौतदा ॥ ३३ ॥ प्रतियोद्धुंमहाघोरमाहवेसंप्रचेरतुः ॥ निस्त्रिंशौ
विद्युदुल्काभौतयोर्गात्रेचचर्मणी ॥ ३४ ॥ दृश्येतेसर्वलोकैश्चलाघवंविस्मयंगतैः ॥ चिच्छिदातेतयोरेवचर्मणीबहुवर्णके ॥ ३५ ॥ भीष्मकंवलयुद्धंचतयोरे
वंप्रवर्तते ॥ मंडलंचक्रधन्वंचलाघवंचपरिप्लुतं ॥ ३६ ॥ वृत्रवासवयोर्युद्धंवृत्रवासवयोरिव ॥ केशान्वृत्रस्यउत्प्लुत्यसंप्रधृत्यासिनाद्भुतं ॥ ३७ ॥ शिरश्चि
च्छेदसहसामघवारणमूर्धनि ॥ जयशब्दस्ततस्त्वासीद्देवानांचसमंततः ॥ ३८ ॥ प्रोत्फुल्लहृदयादेवामघवंतमपूजयन् ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्ननृतुश्चाप्सरोग
णाः ॥३९॥ गीतंगायंतिगंधर्वामुनयःस्तुतिपाठकाः ॥ भीताःपलायिताःसर्वेदैत्यास्त्यक्तायुधादिशः॥४०॥इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेवृत्रासुरवधोना
मत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७३ ॥ व्यासउवाच ॥ चतुर्भिस्तुरगैर्जुष्टंरथंसूर्यसमप्रभं ॥ त्रैपुरिःसंरुरोहाथाब्रवीद्वाक्यंगणाधिपं ॥१॥ पितामेनिहतःपित्रातवय
स्माद्गणाधिप ॥ तस्मात्त्वामद्यविशिखैर्नयामियमसादनं ॥ २ ॥ ततस्तमब्रवीद्देवोगणेशस्त्रिपुरात्मजं ॥ तवतातेनदुष्टेनसुराणामहितंपुरा ॥ ३ ॥
कृतंकर्ममहत्पापंश्रुतंनोजनकेनहि ॥ पापकर्मरतंदुष्टंज्ञात्वाज्ञानबलेनच ॥ ४ ॥ अवधीत्तंशरैकेनपितरंतेबलेनच ॥ पंकात्प्रतारितोमोहात्प्रेषितो
यममंदिरं ॥ ५ ॥ त्वांचाहंतत्पथंदैत्यप्रेषयामिक्षणादिह ॥ उक्तवंतंमहाप्राज्ञंसुराणांचगणाधिपं ॥ ६ ॥ विव्याधदशभिस्तीक्ष्णैःकाला
नलसमप्रभैः ॥ ततःशरसहस्रैस्तुदैत्यंविव्याधसाहसात् ॥ ७ ॥ यमदंडसमैर्बाणैःक्षुरप्रैश्चशिलीमुखैः ॥ कंकपत्रैर्महातीक्ष्णैर्वज्रानलसमप्र
भैः ॥ ८ ॥ विचकर्तशरांश्चास्यलंबोदरःसुरार्चितः ॥ पुनर्विव्याधविशिखैःसहसाभिदुरोपमैः ॥ ९ ॥ शरैरर्दितसर्वांगोमूर्च्छितस्त्वपत
द्भुवि ॥ ततोभद्रश्चसौभद्रोभीषणोनिर्जरांतकः ॥ १० ॥ स्वांस्वांगदांसमादायदुद्रुवुस्तंविनायकम् ॥ युगपत्तेगदापातैर्निजघ्नुर्गणनायकम् ॥ ११ ॥
लाघवात्तुवृथाकृत्वागदास्तेषांमहाबलः ॥ भद्रकस्यतुशीर्षंचाहनत्परशुनातदा ॥ १२ ॥ सौभद्रस्योत्तमांगंचअसिनाग्रेनिपातितम् ॥ भीष
णस्यकुठारेणखड्गेननिर्जरांतकम् ॥ १३ ॥ पातयित्वाचहेरम्बोमहागिरिसमांस्तदा ॥ चतुरोगणमुख्यांश्चअन्यांश्चापातयद्द्विषः ॥ १४ ॥
ततःसंज्ञांसमालभ्यत्रैपुरिश्चासुरोत्तमः ॥ समारुह्यरथंस्वंचजघानसुरसत्तमम् ॥ १५ ॥ विशिखैरर्धचंद्रैश्चक्षुरप्रैर्भल्लकैस्तथा ॥ तांस्तुचिच्छे
दधर्मात्मापुनर्विव्याधतंशरैः ॥ १६ ॥ चतुर्भिःसैंधवांश्चैवशरैकेनचसारथिम् ॥ शरैःसंपातयामासधरण्यांगणनायकान् ॥ १७ ॥ लाघवात्तुरथंचान्यं
गत्वात्रिपुरनंदनः ॥ विशिखैर्वज्रसंकाशैःसंबिभेदगणाधिपम् ॥ १८ ॥ रुधिरेणावसिक्तांगोरुषाघोरयमप्रभः ॥ ललाटेचत्रिभिर्बाणैस्सप्तभिश्चस्तनां
तरे ॥ १९ ॥ चतुर्भिर्नाभिदेशेचपंचभिर्मुष्टिमस्तके ॥ संबिभेदमहाक्रोधोबलिनंशंभुनंदनः ॥ २० ॥ शरैरर्दितसर्वांगःसदैत्योरणमूर्धनि ॥ कश्मलं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परमंगत्वासंपपातरथोपरि ॥ २१ ॥ ततःसूतेनधीरेणअपनीतोरणाजिरात् ॥ विमुखंनाहनच्छूरोविनायकःसुरार्चितः ॥ २२ ॥ चिरात्संज्ञांसमालभ्ययं तारंचाब्रवीद्वचः ॥ गच्छसूतरणेभीरुंविनायकंहरात्मजम् ॥ २३ ॥ ततोयंताब्रवीद्वाक्यंसत्यंपथ्यंचकोमलम् ॥ हरात्मजश्शरान्सोढुंकस्समर्थोरणाजिरे ॥ २४ ॥ तस्मान्मोहगतस्त्वंचमयानीतःप्रभासुत ॥ एतज्ज्ञात्वात्विदानींभोयद्युक्तंतद्विधीयताम् ॥ २५ ॥ एतस्मिन्नंतरेराज्ञाप्रेरितःकविसत्तमः ॥ औषधादिप्रयोगेणगजःसंज्ञामबोधयत् ॥ २६ ॥ अकारयच्छतगुणप्राणंचजयमादिशत् ॥ प्राग्जलंमंत्रितंदत्वारुरोधास्याङ्गकव्रणान् ॥ २७ ॥ सगजो दशनैरेवस्फोटयामासवैगिरिम् ॥ एवंशतसहस्राणिसैन्यानिसैन्यपालकान् ॥ २८ ॥ पातयामाससमितौगजःपरमदुर्जयः ॥ सदैत्यस्तस्यपृष्ठस्थःशरैः कालानलप्रभैः ॥ २९ ॥ हत्वात्वपातयच्चोर्व्यांमुख्यमुख्यान्सुराधिपान् ॥ शरैस्तस्यतदादेवायमदंडसमप्रभैः ॥ ३० ॥ निपतंतिमहावीर्यारुधिरौघपरिप्लुताः ॥ यस्मिन्यस्मिंश्चमार्गेतुसदैत्यःसगजोगतः ॥ ३१ ॥ तत्रतत्रचकाशशुभीषणंसंचितंशरैः ॥ गजेनपातिताःकेचिद्गजारोहेणचापरे ॥ ३२ ॥ वेगेनभ्रमणेनैवसुराःकेचित्प्रतापिताः ॥ एवंसुरगणाध्यक्षाःशस्त्रास्त्रैर्विविधैश्चतम् ॥ ३३ ॥ सगजंयुद्धनिर्भीतानिजघ्नुर्बहुभिःशरैः ॥ तथापितद्गजंयोद्धुंनशक्तास्तेमहाबलाः ॥ ३४ ॥ क्षिप्रंतांस्तुगजोदंतैस्त्रैपुरोऽपातयच्छरैः ॥ नगतायेधरण्यांचदेवाजर्जरविग्रहाः ॥ ३५ ॥ शरण्यंगणपंजग्मुर्भीतास्तेवेदनातुराः ॥ देवानांकदनंदृष्ट्वागणाधीशःप्रतापवान् ॥ ३६ ॥ सगजंताडयामासवज्रानलसमैःशरैः ॥ सगजोवेगसंरुद्धःशरेणचसमुत्थितः ॥३७॥ अथोतौद्वौशरैरेवविभिदातेपरस्परम् ॥ उभौतौनर्दमानौचअन्योन्यंजयमैच्छताम् ॥३८॥ शोणितैर्लिप्तसर्वांगौवीरमुख्यौसुरासुरौ ॥ अथाखुंसगजोमत्तोविभेददशनैःस्वकैः ॥ ३९ ॥ आखुनाभिद्रुतोनागोघोरयुद्धंतयोःपरम् ॥ अधोर्ध्वसंविभागेचचतुर्भिर्युद्धमद्भुतम् ॥४०॥ सशब्दंतुमुलंयुद्धंसर्वलोकभयंकरम् ॥ दशनैर्दशनैरेवशरैरेवशरोत्तमैः ॥ ४१ ॥ तद्घोरमभवद्युद्धंदेवदानवसंगरे ॥ आखुकोभेदयांचक्रेमहानागंमहाबलम् ॥ ४२ ॥ परशुनापृष्ठवंशाग्रेस्थित्वातेनाहनत्पुनः ॥ दैत्यस्यदशनद्वारेहृदिस्कंधेथलाघवात् ॥ ४३ ॥ सगजःसपपातोर्व्यांगतासुर्लोहितंवमन् ॥ शशंसुर्मुनयोदेवास्साधुसाध्वितिचाब्रुवत् ॥४४॥ अत्रान्यैस्त्रैरमोघैश्चदैत्यानाजघ्नुराहवे ॥ यावत्तुसेनयोर्नैवजययुद्धंसमापयेत्॥४५॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेत्रैपुरिविमर्दोनामचतुस्सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वामहेश्वराद्वाक्यंदेवाःशक्रपुरोगमाः ॥ दुद्रुवुर्दैत्यसंघांस्तान्सर्वैस्सर्वान्समंततः ॥ १ ॥ आजगाममहाबाहुःकुंभोनाममहासुरः ॥ नैर्ऋतोयक्षराजानंगदयाचाहनद्भृशम् ॥ २ ॥ गुह्यकेशोगदापातैर्जघानभृशमुत्तमम् ॥ ततोन्योन्यंगदायुद्धमभवद्भीषणंतयोः ॥ ३ ॥ चक्रबंधंमहाबंधंपुरोबध्यानिबंधनम् ॥ प्राचुरंभीषणंयानंस्फोटतैलाभिवास्तिकम् ॥ ४ ॥ तेनकृत्वामहायुद्धमवसानेधनेश्वरः ॥ पातयामासतंस्फोटंतस्यकुंभस्यचोरसि ॥ ५ ॥ भग्नदंष्ट्रस्ततःकुंभोनिपपातमहीतले ॥ स्यंदनस्थोमहावीर्योजंभोहरिहयंतदा ॥ ६ ॥ जघानशरसंघैश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथैवैरावणंभृशम् ॥ वासवोभिदुरेणैवसंविभेदासुरोत्तमम् ॥ ७ ॥ सपपातधरापृष्ठेगतासुर्लोहितोक्षितः ॥ तथारण्यंसुघोरंचअघोरंघोरमेवच ॥ ८ ॥
चतुरोगणमुख्यांश्वशक्त्याविभेदसंयुगे ॥ सेनान्यश्चैवप्रत्येकंपातयामासलाघवात् ॥ ९ ॥ सौरभंशरसंघैश्वजयंतोवशमानयत् ॥ शक्तिहस्तंचसंह्रा
दंयमदंडंनरांतकम् ॥ १० ॥ हत्वाचपातयामाससभस्मीकृतविग्रहः ॥ कालश्चखड्गपातेनपातयामासबाभ्रवम् ॥ ११ ॥ शक्त्यामृत्युर्विभे
दाश्वंतथानिर्घृणकंरणे ॥ अग्निनादह्यमानाश्वसप्तैतेचमहाबलाः ॥ १२ ॥ भद्रबाहुर्महाबाहुःसुगंधोगंधएवच ॥ भौरिकोबाह्लिकोभीमएतेसेनाग्रगा
मिनः ॥ १३ ॥ रणेसंदग्धदेहाश्वपेतुरुर्व्यांगतासवः ॥ पाशबद्धामहावीर्यावरुणस्यमहात्मनः ॥ १४ ॥ पेतुरुर्व्यांमहासत्वाःशूराःशूरभयानकाः ॥ शूर
स्यरश्मिजालेननिहताःपञ्चदानवाः ॥ १५ ॥ तुरुतुंबुरुदुर्मेधस्साधकासाधकाभिधाः ॥ क्रूरक्रौंचरणेशानमोदसंमोदषण्मुखाः ॥ १६ ॥ शरैर्नि
पातितादैत्याःसंयुगेमातरिश्वना ॥ नैर्ऋतोगदयाभीमंपातयामासभूतले ॥ १७ ॥ शूलपातैश्वरुद्राणांशतशोदैत्यदानवाः ॥ निपेतुःसंयुगेभीताः संमु
खारणपंडिताः ॥ १८ ॥ वसूनांशरपातैश्वशूराणांरश्मिमालिनाम् ॥ मेघानांकरकाभिश्ववज्रपातैस्सुदारुणैः ॥ १९ ॥ निपातितारणेदैत्याःशतशोब
लशालिनः ॥ कुबेरस्यगदापातैर्निपतंतिसहस्रशः ॥२०॥ शक्रस्यभिदुरेणैवभेदितादैत्यपुंगवाः ॥ असंख्याताःपतंत्युर्व्यांस्कंदशक्त्यातथा॰ताः ॥२१ ॥
गणेशपर्शुपातेनपतंतिमुख्यमुख्यकाः ॥ वैकुंठकरमुक्तेनचक्रेणतीव्रकर्मणा ॥ २२ ॥ दैत्यानांप्रवराणांचशिरांसिनिपतंतिकौ ॥ शमनोयमदंडेनको
टिकोटिसहस्रशः ॥२३॥ अपातयत्तदाभूम्यांकालःखड्गेनदानवान् ॥ मृत्युश्शक्त्यातथादैत्यान्पाशीपाशेनचापरान् ॥२४॥ पातेनतक्षकादीनांसुधांशोःशि
शिरेणच ॥ अश्वारोहीखरोमन्योहनिपाशस्तथागजान् ॥ २५ ॥ परिघेणगजकुंभेदैत्यानांनाशयत्ततः ॥ एवमश्वान्गजांश्चैवलाघवात्सन्यपातयत् ॥२६॥
एवंसिद्धैश्वगंधर्वैरप्सरोभिर्महाबलैः ॥ अन्याभिर्देवताभिश्वसमातृगणनायकैः ॥ २७ ॥ निपातितामहाघोरायेतेप्रलयदानवाः ॥ शरैश्वखड्गपातैश्वशूल
शक्तिपरश्वधैः ॥ २८ ॥ यष्टिपरिघकुंतैश्वपातयंत्यसुरान्सुराः ॥ एवंसंक्षीयमाणेषुदैत्यराट्समपद्यत ॥ २९ ॥ आदित्यरथसंकाशंरथरत्नविभूषितम् ॥
शातकुंभमयंदिव्यंघंटाचामरभूषितम् ॥३०॥ पताकाध्वजसंपूर्णंरम्यंशक्ररथोपमम् ॥ समारुह्यमहावीरोहिरण्याक्षोऽसुराधिपः ॥३१॥ जघानशरजालैश्वदुर्नि
वार्यःसुरासुरैः ॥ ससैन्यान्निगजान्वीरोरथांश्वसहसैंधवान् ॥ ३२ ॥ पातयामासभूमौचशतशोथसहस्रशः ॥ एवंचरन्सवृंदेषुनिखिलेषुदिवौकसा
म् ॥ ३३ ॥ पातयामासदैत्येंद्रःशरौघान्मृत्युसन्निभान् ॥ क्रमेणसमरेचाथदेवसैन्यान्यमंथत ॥ ३४ ॥ यथापुष्करिणीवृंदेगजःकंजवनंशितैः ॥ शरपा
तैरथोवेगात्सिंहनादैःपुनःपुनः ॥ ३५ ॥ धरण्यांपतितावेगात्तदादैत्येश्वरस्यच ॥ दशभिश्वसुतीक्ष्णाग्रैर्जयंतंसजघानह ॥ ३६ ॥ रेमंतंपंचभिर्बाणैः
शक्रंपंचदशेनतु ॥ चित्ररथंविंशतिभिःपंचविंशतिभिर्गुहम् ॥ ३७ ॥ हेरंबंत्रिंशरेणैवचत्वारिंशच्छरैर्यमम् ॥ तथैवकालंमृत्युंचपाणिनाद्विगुणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नच ॥ ३८ ॥ गुह्यकेशंजगत्प्राणंदशभिर्दशभिःशरैः ॥ षड्भिश्चसप्तभिश्चैवरुद्रान्सर्वान्पृथक्पृथक् ॥ ३९ ॥ वसून्सर्वांश्चसशरैःसिद्धगंधर्व
पन्नगान् ॥ दशाष्टदशभिःषड्भिर्युद्धेदेवानभिनत्त्यसौ ॥ ४० ॥ ओजोघादतिवीर्याच्चशीघ्रलाघवदर्शनात् ॥ आपत्प्राप्ताःसुराभीत्याप्रतिकर्तुंनचे
श्वराः ॥ ४१ ॥ महेशशूलसंकाशैःशरैर्मर्मविभेदिभिः ॥ ताडितानिर्जरायुद्धेमूर्च्छिताधरणींययुः ॥ ४२ ॥ तस्यैवसंमुखेस्थातुंनशेकुःप्रवरा
स्सुराः ॥ ततोदेवाविनिर्धूतास्त्रिदिवेशेनसंयुताः ॥ ४३ ॥ शरण्यंतेहरितत्रशरंणताडिताययुः ॥ एतस्मिन्नंतरेविष्णुःप्राहजिष्णुंखगेश्वरम् ॥ ४४ ॥ अधु
नागच्छदैत्यस्यसंमुखंरणमूर्धनि ॥ नाशायसततस्तूर्णंगतस्तस्यांतिकंजवात् ॥ ४५ ॥ सरथंमार्गणैर्भित्वाविष्णुमारोधयज्जवम् ॥ रथस्यसंमुखेदै
त्यउवाचविष्णुमव्ययम् ॥ ४६ ॥ अन्यसृष्टिंकरोम्यद्यहत्वात्वांचसनिर्ज्जरम् ॥ ततोविष्णुरुवाचेदंगर्जंतंदैत्यपुंगवम् ॥ ४७ ॥ शक्तस्त्वंस्पर्द्धनेपापयदि
युद्धेस्थिरोभव ॥ ततःशरशतैरेवजघानविष्णुमव्ययम् ॥ ४८ ॥ असंभ्रांतःसचिच्छेदयमदंडनिभान्शरान् ॥ पुनःशरसहस्राणिप्रेरयामास
तंरणे ॥ ४९ ॥ तांश्चछित्वाशरैःशौरिस्तंचविव्याधमार्गणैः ॥ प्रगौरवादहार्याभैः संस्पर्शाद्वाडवानलैः ॥ ५० ॥ शरैश्चभेदकैस्तीक्ष्णैः खगमैश्चमनोजवैः ॥
लाघवात्केशवास्त्रस्यतूलशुष्कतृणोपमैः ॥ ५१ ॥ हैमैःशरसहस्रैस्तुताडितोदैत्यपुंगवः ॥ बाधयाभ्यर्दितःक्रुद्धोधृत्वाशिखरिणंरणे ॥ ५२ ॥ जघानमाधवंवे
गाद्धिरण्याक्षोमहाबलः ॥ तंचसंचूर्णयामासगदयालीलयाहरिः ॥ ५३ ॥ एवंपर्वतसाहस्रंपातितंतुक्रमेणहि ॥ तथैवलाघवाच्चूर्णंहरिणादानवा
रिणा ॥ ५४ ॥ पुनर्बाहुसहस्राणिकृत्वासौदानवोत्तमः ॥ शरैःशक्तिभिरत्युग्रैःशूलैःपरशुकादिभिः ॥ ५५ ॥ ववर्षबहुभिर्विष्णुंक्रोधाविष्टेनचेतसा ॥ तांस्तुते
नैवप्रहितांश्चिच्छेदसुरसत्तमः ॥ ५६ ॥ शरैर्दीप्तैर्महाघोरैरसुराणांभयंकरैः ॥ विव्याधसर्वगात्रेषुशंभुशूलोपमैश्शरैः ॥ ५७ ॥ दानवाधिपतिःसंख्येह्यव्ययोह
रिरीश्वरः ॥ सचकश्मलतांगत्वासर्वशक्तिमनुत्तमाम् ॥ ५८ ॥ कालजिह्वोपमांघोरामष्टघंटासमन्विताम् ॥ हरेरुरसिपीनेचविद्युत्यापातयद्द्रुतम् ॥ ५९ ॥
शुशुभेससुरश्रेष्ठस्तटित्त्वत्सान्द्रमेघवत् ॥ ततश्चचुक्रुशुर्दैत्याजयेतिसाधुवादिनः ॥ ६० ॥ ततश्चक्रंदैत्यसैन्येदानवारिर्व्यसर्जयत् ॥ तेषांशिरांसिसंच्छि
द्यमाधवंपुनरागमत् ॥ ६१ ॥ सदैत्यंशक्तिपातेनपातयामासवैरणे ॥ चिरात्संज्ञांसमालंब्यवह्निबाणेनकेशवम् ॥ ६२ ॥ निजघानरणेक्रुद्धोहरिःकौबेरमा
क्षिपत् ॥ ततोमुमोचमायास्त्रंचासुरंचातिदारुणम् ॥ ६३ ॥ सिंहव्याघ्रवृलायांश्चतद्वद्द्विपसरीसृपान् ॥ जघानसमरेविष्णुंहिरण्याक्षःप्रतापवान् ॥ ६४ ॥
ततोमायास्त्रसंभूतान्शस्त्रास्त्रौघान्रणेहरिः ॥ प्रचिच्छेदशरैरेवशूलेनैवमताडयत् ॥ ६५ ॥ सविह्वलितसर्वांगस्तत्क्षणंलोहितोक्षितः ॥ विचक
र्षहरन्विष्णुरसृग्विप्लुतविग्रहः ॥ ६६ ॥ तच्छूलंचत्रिभिर्बाणैःप्रविव्याधसुराधिपः ॥ वरूथंसध्वजंकेतुंरथंचैवातपत्रकम् ॥ ६७ ॥ यंतारंचप्र
चिच्छेददशभिश्चहरिःशरैः ॥ पातितेचरथेदैत्यः संप्लुत्याथरथंपरम् ॥ ६८ ॥ आरुरोहसदैत्येंद्रः संमुखंचाकरोद्धली ॥ ततोयुद्धंमहाघो

रमभवल्लोमहर्षणम् ॥ ६९ ॥ हिरण्याक्षस्यचहरेर्लोकविस्मापनंमहत् ॥ अस्त्रयुद्धंतथान्योन्यंकृतप्रतिकृतंचतत् ॥ ७० ॥ ततोनियुद्धेसततं
दिव्यवर्षशतंगतम् ॥ ततोदैत्योमहासत्वोववृधेवामनोयथा ॥ ७१ ॥ मुखेनजग्राहरुषात्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ भूमंडलंसमुद्धृत्यविवेशच
रसातलम् ॥ ७२ ॥ शेषाश्चविविशुर्दैत्यास्तमनुप्रीतिसंयुताः ॥ ततोविष्णुर्महातेजाज्ञात्वादैत्यबलंमहत् ॥ ७३ ॥ दधाररूपंवाराहंदै
त्यराजजिघांसया ॥ धृत्वाक्रोडतनुंविष्णुर्विवेशतमनुद्रुतम् ॥ ७४ ॥ तत्रगत्वारसामूलेरसातलगतांमहीम् ॥ दृष्ट्वास्वदंष्ट्रयोर्दध्रेलोकाधारां
वसुंधराम् ॥ ७५ ॥ तांधृत्वागच्छतस्तस्यविष्णोरमिततेजसः ॥ समाजगामदैत्येंद्रोधृष्टंवाग्भिस्तुदन्ननु ॥ ७६ ॥ मायाक्रोडतनुर्विष्णुर्दुर्वचां
सिसहन्रुषा ॥ जलोपरिदधारेमांधरांभूधरएवच ॥ ७७ ॥ तस्यांन्यस्यस्वसत्वंचसचकारतदाचलाम् ॥ ततःपश्चात्ससंलग्नोदैत्यराट्समुपस्थितः ॥७८॥
क्रोधेनमहताविष्टोजघानगदयाहरिम् ॥ माययासूकरोविष्णुस्तांगदांसमवंचयत् ॥ ७९ ॥ योगयुक्तोयथामृत्युंकौमोदक्याहनच्चतम् ॥ ततःपुनारुषा
विष्टोहिरण्याक्षोमहाबलः ॥ ८० ॥ मुष्टिनाप्राहरद्देवंदक्षिणेतुभुजेप्रभोः ॥ एवंयुद्धंमहाघोरंसव्यासव्यंगतागतम् ॥ ८१ ॥ परिभ्रमणविक्षेपंकृता
नुकरणंतथा ॥ ततोब्रह्मादयोदेवायुद्धंपश्यंतिखेस्थिताः ॥ ८२ ॥ स्वस्तिप्रजाभ्योदेवेभ्यऋषिभ्यश्चेतिचाब्रुवन् ॥ ऊचुश्चदेवदेवेशंविष्णुंवाराहरूपि
णम् ॥८३॥ माक्रीडबालवद्देवजह्यमुंदेवकंटकम् ॥ ततोविष्णुर्महातेजामायावाराहरूपधृत् ॥८४॥ ब्रह्माद्यनुमतिंप्राप्यचक्रंप्राक्षिपदुल्बणम् ॥ सहस्रसूर्य
संकाशंसहस्रारंमहाप्रभम् ॥ ८५ ॥ दैत्यांतकरणंरौद्रंप्रलयाग्निसमप्रभम् ॥ तच्चक्रंविष्णुनामुक्तंहिरण्याक्षंमहाबलम् ॥ ८६ ॥ चकारभस्मसात्सद्योब्रह्मा
दीनांचपश्यताम् ॥ दैत्यांतकरणंरौद्रंचक्रंचागमदच्युतम् ॥ ८७ ॥ ततोब्रह्मादयोदेवाःशक्रमुख्याश्चलोकपाः ॥ दृष्ट्वाचविजयंविष्णोःस्तुवंतिस्मसमाग
ताः ॥८८॥ देवाऊचुः ॥ नताःस्मविष्णुंजगदादिभूतंसुरासुरेंद्रंजगतांप्रपालकम् ॥ यन्नाभिपद्मात्किलपद्मयोनिर्बभूवतंवैशरणंगताःस्मः ॥ ८९ ॥ नमो
नमोमत्स्यवपुर्द्धरायनमोस्तुतेकच्छपरूपधारिणे ॥ नमःप्रकुर्मश्चनृसिंहरूपिणेतथापुनर्वामनरूपिणेनमः ॥ ९० ॥ नमोस्तुतेक्षत्रविनाशनायरामायरामा
यदशास्यनाशिने ॥ प्रलंबहंत्रेशितिवाससेनमोनमोस्तुबुद्धायचदैत्यमोहिने ॥ ९१ ॥ म्लेच्छांतकायापिचकल्किनाम्नेनमःपुनःक्रोडवपुर्धराय ॥ जग
द्धितार्थंचयुगेयुगेभवान्बिभर्तिरूपंत्वसुराभवाय॥९२॥निषूदितोऽयंह्यधुनाकिलत्वयादैत्योहिरण्याक्षइतिप्रगल्भः॥ यश्चेंद्रमुख्यान्किललोकपालान्संहेल
याचैवतिरश्चकार ॥ ९३॥ सर्वेत्वयादेवहितार्थमेवानिपातितादेववरप्रसीद ॥ त्वमस्यविश्वस्यविसर्गकर्ताब्राह्मेणरूपेणचदेवदेव ॥ ९४॥ पातात्वमेवास्ययु
गेयुगेचरूपाणिधत्सेसुमनोहराणि ॥ त्वमेवकालाग्निहरश्चभूत्वाविश्वंक्षयंनेष्यसिचांतकाले ॥ ९५ ॥ अतोभवानेवचविश्वकारणंनतेपरंजीवमजीव
मीश ॥ यत्किंचभूतंचभविष्यरूपंप्रवर्त्तमानंचतथैवरूपम् ॥ ९६ ॥ सर्वंत्वमेवासिचराचराख्यंनभातिविश्वंत्वदृतेचाकिंचित् ॥ अस्तीतिनास्तीतिचभेदनि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निष्ठंत्वय्येवभातंसदसत्स्वरूपम् ॥ ९७ ॥ ततोभवंतंकतमोपिदेवनज्ञातुमर्हत्यविपक्कबुद्धिः ॥ ऋतेभवत्पादपरायणंजनंतेनागतास्मश्शरणंशरण्य
म्॥९८॥ ॥ व्यासउवाच॥ततोविष्णुंप्रसन्नात्माउवाचत्रिदिवौकसः ॥ तुष्टोस्मिदेवाभद्रंवोयुष्मत्स्तोत्रेणसांप्रतम् ॥ ९९ ॥यइदंप्रपठेद्भक्त्याविजयस्तो
त्रमादरात् ॥ नतस्यदुर्लभंदेवास्त्रिषुलोकेषुकिंचन ॥१००॥ गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम्॥ तत्फलंसमवाप्नोतिकीर्तनाच्छ्रवणान्नरः ॥१॥ सर्व
कामप्रदंनित्यंदेवदेवस्यकीर्तनम् ॥ अतःपरंमहाज्ञानंनभूतंनभविष्यति ॥ १०२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेदेवासुरसंग्रामसमाप्तौविजयस्तोत्रंनाम
पंचसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७५ ॥ ॥ संजयउवाच ॥ येऽसुराश्चमृतायुद्धेसंमुखेविमुखेपिवा ॥ गतिंतेषामहंब्रह्मन्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ १ ॥ असंख्याताइ
मेदैत्यास्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ अद्याप्यासन्गताःकुत्रएतन्मेशंसभोगुरो ॥२ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ येमृतास्संमुखेशूरादैत्यानांप्रवरारणे ॥ स्वयंप्राप्यचदेवत्वं
भोग्यमश्नंतिशाश्वतम् ॥ ३॥ प्रासादायत्रसौवर्णानानारत्नविभूषिताः ॥ सर्वकामप्रदावृक्षाःस्वर्णदीतोयसंयुताः ॥ ४॥ पद्मोत्पलसुकल्हारैर्गंधाढ्यैरन्यपुष्प
कैः ॥ दधिदुग्धाज्यखंडैश्चयुतापुष्करिणीशुभा ॥ ५ ॥ अतीवरूपसंपन्नाःसदैवनवयौवनाः ॥ तत्रराज्यंप्रकुर्वंतितथैववसुधातले ॥ ६ ॥ एवंजन्माष्टकंप्रा
प्यधनिनोध्यक्षमंत्रिणः ॥ अर्धसंमुखगात्रेणदिवमश्नंतिशाश्वतम् ॥७॥ विमुखाःकातराभीतायेचमायाविनोरणे ॥ तेयांतिनिरयंघोरंयेचदेवद्विजद्विषः ॥८॥
पतितंमूर्च्छितंभग्नमन्ययोद्धारमाहवे ॥ हंतारोनिरयंयांतितेचम्लेच्छाःकुवाचकाः ॥ ९ ॥ परन्यासापहर्तारोविमुखास्संतितत्त्वतः ॥ रात्रौवाविपिनेनष्टेचो
रास्साहसकारिणः ॥ १० ॥ सर्वभक्षरतामूढाम्लेच्छागोब्रह्मघातकाः ॥ कुवाचकाःपरेम्लेच्छाएतेयेकूटयोनयः ॥ ११ ॥ तेषांपैशाचिकीभाषालोका
चारोनविद्यते ॥ नास्तिशौचंतपोज्ञानंनदेवपितृतर्पणम् ॥ १२ ॥ दानश्राद्धादिकंयज्ञेसुराणांचप्रपूजनम् ॥ पितृणांचनशुश्रूषाद्विजदेवतपस्विनाम्
॥ १३॥ ज्ञानलोपादतस्तेषांमलशौचंनविद्यते ॥ मातरंभगिनींचान्यांगृहिणींकामयंतिच ॥ १४ ॥ सर्वोविपर्ययोलोकात्सदाचारोमलीमसः ॥ तार्क्ष्यस्यो
द्भवनानांचअन्येषांगोत्रवासिनाम् ॥ १५॥ कुलजातास्सदादैत्यायेषांपुण्यमकारणम् ॥ दुर्गतिंचमृतायांतिद्विजस्त्रीशिशुघातिनः ॥ १६ ॥ गवाशिनोदुरात्मा
नोह्यभक्ष्यभक्षणेरताः ॥ कीटयोनिंव्रजंत्येतेतरवश्चपिपीलिकाः ॥१७॥ नमंत्रेषुनदेवेषुकल्पंतेतेसुरद्विषः ॥ अग्रजःसहजस्तेषांसद्दङ्ग्योग्राम्यवृत्तयः ॥१८॥ लो
मकेशप्रणेतारःक्रव्यभक्षरताभुवि ॥ साहसंचव्रतंदानंस्नानंयज्ञादिकंचयत् ॥ १९ ॥ मत्स्यमांसादिषुप्रीतामृषावचनभाषिणः ॥ सदाकामास्सदालोभा
स्सदाक्रोधमदान्विताः ॥ २० ॥ वधबंधरतोद्वेगाद्यूतसंगीतसंप्रियाः ॥ कुभृत्याःकुजनप्रीताःपूतिगंधरतानराः ॥ २१ ॥ नदेवेषुनविज्ञेषुनधर्मश्रवणेषुच ॥
स्तोत्रमंत्रादिकेपुण्येयथाकार्येष्वनिश्चयाः ॥ २२ ॥ बहुरोगाधिरोषाश्चबहुरूपपरिच्छदाः ॥ नरजातिषुदैत्यानांचिह्नान्येतानिभूतले ॥२३॥ नजानंतिपरं
लोकंनगुरुंस्वंनचापरं ॥ गर्भपूरणमिच्छंतिनातिथिंनगुरून्द्विजान्॥२४॥नदेवंनसुतंगोत्रंनमित्रंनचबान्धवं ॥ स्वप्नेदानंनजानंतिभक्षणान्नपरिच्छदं ॥२५॥

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गोपायंतिधनंयस्मात्तेयक्षानररूपिणः ॥ प्राणांतेपिधनंकिंचिन्नदिशंतिचराजनि ॥ २६ ॥ तेयक्षादुर्गतिस्थाश्वपरार्थेभारवाहकाः ॥ प्रेतानांलक्षणंयद्वासर्व
लोकविगर्हितं ॥ २७ ॥ स्त्रीणांचपुरुषाणांचश्रृणुष्वैकमनामम ॥ मलपंकधरानित्यंसत्यशौचविवर्जताः ॥ २८ ॥ दंतकुंतलवस्त्राणंवपुषोमलसंचयाः ॥
गृहपीठादिपात्राणांसकृच्छौचंनरोचते ॥ २९ ॥ नपश्यंतिसुखंस्त्रीणांविशंतिकाननेद्रुतं ॥ विघसोच्छिष्टपूतीनांभक्षणेभिरताभुवि ॥ ३० ॥ अन्नपानंचशय
नमन्धकारेषुरोचते ॥ कदाचित्स्वस्थतानास्तिक्वचिद्वाशुचितातनौ॥३१॥लक्षणंनरलोकेषुप्रेतानामीदृशंकिल ॥ हिताहितंनजानंतिमित्रामित्रंगुणागुणम्
॥ ३२ ॥ पापपुण्यादिकंस्थानंस्नानंदेवद्विजार्चनं ॥ अरिमित्रमुदासीनंनविंदंतिस्वभावतः ॥ ३३ ॥ मर्त्यस्थाःपशवस्तेचज्ञायंतेबुद्धिसंमतैः ॥ बुद्ध्याना
नात्वभावाश्चभ्रमंतिचमृषाभुवि ॥ ३४ ॥ यक्षरूपानरास्तेचसर्वकर्मबहिष्कृताः ॥ एषांभेदंप्रवक्ष्यामिलक्षणंधरणीतले ॥ ३५ ॥ विजातामर्त्यलोकेषुपाप
स्यैवानुरूपतः ॥ मलीमसभुविप्रस्थंनागरंछन्नरूपिणं ॥ ३६ ॥ विघसादिप्रभोक्तारंकाकमाहुर्मनीषिणः ॥ अभक्ष्येनिरतःपापःकुकुरःपूतिसंप्रियः ॥ ३७ ॥
प्रवृत्तस्सर्वगृह्येषुभक्ष्याभक्ष्यसजीवनः ॥ भूम्यांपश्वादियोनीनांकुलेषुप्राप्तसंभवाः॥३८॥ शुनोविगृह्यहस्तेनम्लेच्छानांभक्षणप्रियाः॥विशेषात्सूकराणांचत
थाचरणयोधिनां ॥ ३९ ॥ पोषणेभक्षणेप्रीताःपूतिगर्ह्येष्वसाधुषु ॥ पर्वतेकरणाद्वह्नेःकाष्ठसंचयसंग्रहे ॥ ४० ॥ विज्ञेयास्तेसदाम्लेच्छाःक्षत्रियाणां
भयाकुलाः ॥ लोकानांनष्टधर्मैचसदाशौचविवर्जिते ॥ ४१ ॥ कुलीनानांतदाम्लेच्छाभविष्यंतिचदस्यवः ॥ तेषांसंसर्गतोन्येचसंबंधादन्नभो
जनात् ॥ ४२ ॥ मैथुनात्तस्ययोषासुतद्भावंतुव्रजंतिते ॥ तस्मिन्कालेजनास्सर्वेदुःखरोगप्रतापिताः ॥ ४३ ॥ दुर्भिक्षान्नपरामू
ढाःसदाराजप्रपीडिताः ॥ तत्रासत्येरतामर्त्याःसर्वशौचविवर्जिताः ॥ ४४ ॥ नश्रूयंतेजनैरेवपुराणागमसंहिताः ॥ मद्यमांसप्रियाःपापा
स्सर्वभक्षास्सुदारुणाः ॥ ४५ ॥ दारुणाचारनिरतानित्यंछलपरायणाः ॥ नपुष्णंतिसुतास्तातंप्रसुवंचगुरूनपि ॥ ४६ ॥ नशुश्रूषंतिवैभृत्याः
स्वामिनंगुणशालिनम् ॥ भर्तारंनस्त्रियःकाश्चिच्छ्वशुरौचस्वमातरः ॥ ४७ ॥ नित्यकष्टानरास्तत्रकलहश्चगृहेगृहे ॥ नृपाम्लेच्छाःसुरापाश्चतथामंत्रिपुरो
हिताः ॥ ४८ ॥ मनुष्यैश्चबलिस्तेषांमत्स्यैर्मांसैर्निरामिषः ॥ पाषंडायासयोगेभ्यःप्रधानागुणवार्तयोः ॥ ४९ ॥ धनिकैःकोकिलैर्मदैर्व्याप्तंतैस्तुमही
तलम् ॥ ततोन्योन्यंप्रियामूढावनेवानगरेषुच ॥ ५० ॥ भक्ष्याभक्ष्यंसमश्नंतिमत्स्यमांसादिकंनराः ॥ वनेद्विजातयश्चान्येभुंजतेचानुपापकम् ॥ ५१ ॥
भक्तिमंतंपशुंचान्यत्सर्वेयांत्यपुनर्भवम् ॥ पातयंतिपितॄन्पापाःसर्वेतेपूर्वदेवकाः ॥ ५२ ॥ पिशाचाराक्षसायेचमुत्यकागुह्यकाध्रुवम् ॥ एतेचाविनय
प्रीतानदेवानचमानुषाः ॥ ५३ ॥ संजयउवाच ॥ कथंचमर्त्यभावेषुलक्ष्जानंतितात्विकाः ॥ एतंमेसंशयंनाथदूरीकुरुततस्ततः ॥ ५४ ॥ व्यास-
उवाच ॥ कृतपापानुरूपास्तुद्विजातिष्वन्यजातिषु ॥ असुराराक्षसाःप्रेताःस्वभावंनत्यजंतिते ॥ ५५ ॥ जातायेचासुरामर्त्यैसदातेकलहोत्सकाः ॥ कु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हकाःकच्चराःक्रूराःविज्ञेयाराक्षसाभुवि ॥ ५६ ॥ जनोद्विग्नादिकंदानंतथादेवार्चनंभुवि ॥ उग्रभावाद्धनंलब्ध्वाराज्यंभुंजंतिशाश्वतम् ॥ ५७॥ जयं
शौर्यादिकंपुण्यंपुनःपापक्षयंव्रजेत् ॥ एवमुर्व्यांतथानाकेनागलोकेयमालये ॥ ५८॥ उग्रेणतपसाकश्चित्सुरत्वंलभतेदिवि ॥ वासुदेवंसमाराध्यप्रह्लादः
सुरपूजितः ॥ ५९ ॥ हरंतथान्धकोदैत्यःस्तुत्वातत्सभ्यकोभवत् ॥ तस्यैवगणमुख्यत्वंलेभेभृंगमिहाबलः ॥ ६० ॥ एतेचान्येचबहवोबलिरिंद्रोभविष्य
ति ॥ गच्छंतिसद्गतिंतातइहामुत्रचसर्वदा ॥ ६१ ॥ केचिद्दैत्यकुलेजाताःपृथिव्यांसुरसत्तमाः ॥ भावयंतिपितॄन्सर्वान्शतशोथसहस्रशः ॥ ६२ ॥ एकेनापि
सुपुत्रेणकुलत्राणंचधीमता ॥ एकोपिवैष्णवःपुत्रःकुलकोटिंसमुद्धरेत् ॥ ६३ ॥ जितेंद्रियोपिधर्मात्माद्विजदेवार्चनेरतः ॥ क्षयेधर्मैकलोशेषेपुरेजन
पदेषुच ॥ ६४ ॥ एकोरक्षतिधर्मात्मापुरेग्रामंजनंकुलम् ॥ विज्ञातृमेदुरंचासीद्ब्राह्मणानांपुरंमहत् ॥ ६५॥ तत्रसर्वेद्विजाःशश्वत्संध्योपासनतत्पराः ॥ वेद
पाठरताधीरादवोतिथिद्विजार्चकाः ॥ ६६ ॥ यज्ञव्रताग्निकर्माणःषट्कर्मपरिनिश्चयाः ॥ अतिकृच्छ्रेचतेषांवैनपापेवर्ततेमनः ॥ ६७ ॥ कुर्वंतिसततंवीरा
व्रतंयज्ञंसनातनम् ॥ कदाचिद्दैवयोगाच्चगृहस्थश्चसकोविदः ॥ ६८ ॥ वह्नौजुहोतिविप्रर्षिराज्यंमंत्रेणमंत्रवित् ॥ तस्मिन्कालेचतस्यैवमूत्रकृच्छ्रंसुदारुण
म् ॥ ६९ ॥ तत्प्रोज्झितुंगतःसोपिरक्षार्थंस्थाप्यचेटिकाम्॥तस्यास्त्वनवधानेनशुनाचाज्यंचभक्षितम्॥७०॥ भियातयाततःपात्रंस्वीयमूत्रेणसंभृतम्॥असंल
क्ष्याजुहोदग्नौसविप्रस्त्वरयाततः ॥ ७१ ॥ आश्चर्यंचततोवह्नौलक्षितंतेनतत्क्षणात् ॥ कूटंहेममयंसाक्षात्स्वर्णजांबूनदप्रभं ॥ ७२ ॥ गृहीत्वातन्मुदाविप्रः
पापयोगंचकारह ॥ पप्रच्छविस्मयाद्दासींकथमेतद्वदप्रिये ॥ ७३ ॥ मुदातत्रयथावृत्तंकथितंतुतयाद्विज ॥ ततोनित्यंयथाकालंतच्चतस्यप्रवर्तते ॥७४॥
समृद्धिरद्भुतागेहेलोकविस्मयकारिणी ॥ ततःपरस्पराच्छुत्वासर्वैरेवचतत्पुरे ॥ ७५ ॥ कृतंकर्मदुराचारंश्रुत्वालोभादसाधुभिः ॥ गुरुलोभाच्चसुमह
त्स्वांतेपंकंविशत्यपि ॥ ७६ ॥ पंकादेवभयान्मोहान्मतिभ्रंशोभवत्ततः ॥ अथकिल्बिषकूटेनदग्धमेवपुरंचतत् ॥ ७७ ॥ स्त्रियोदुष्टाजनादुष्टाःसर्वेपापबला
त्तदा ॥ वृद्धोज्ञाताद्विजस्तत्रतत्कार्येनमतिंदधौ ॥७८॥ तस्यभार्यातदासाध्वीपुरुदुःखेनसंयुता ॥ भर्तारंकृच्छ्रसन्तप्तापुरकार्यंजगादसा ॥७९॥ ब्राह्मण्यु
वाच॥ कष्टंमेवर्ततेनाथदृष्ट्वात्वांदुःखसंयुतम् ॥ ग्रामाचारमिमंयद्वाप्यपरंकर्तुमर्हसि ॥ ८० ॥ ततस्तत्रसदोषज्ञःस्मित्वावचनमब्रवीत् ॥ यस्तुजीवतिपापे
नत्यक्त्वाधर्मंपरंहितम् ॥ ८१ ॥ सर्वेधेयोमहाभागेप्रगच्छंत्यपुनर्भवम् ॥ एतेविप्रादुराचाराःसदारास्सपरिच्छदाः॥८२॥अतिपातकयोगाच्चमहापातकसं
मताः ॥ सहपापेनमहताप्रयास्यंतिरसातलम् ॥ ८३ ॥ अंतेऽपुनर्भवंप्राप्यापराधांतोनाविद्यते ॥ अहमेकोत्रतिष्ठामिस्वपुण्यपरिरक्षणात् ॥ ८४ ॥ तत
स्सातमुवाचेदंलोकहास्यंवचस्तव ॥ वक्तुमर्हसिनश्चाग्रेनपुरोन्यस्यकस्यचित् ॥ ८५ ॥ द्विजउवाच ॥ यदियास्यामिचात्यत्रइतोहंतत्क्षणात्प्रिये॥सवित्तैः
स्वजनैरेवपुरीयास्यत्यथोगतिम् ॥ ८६ ॥ इत्युक्त्वापरमप्रीतःसंगृह्यचधनंस्वकम् ॥ क्षिप्रंसचतयासार्धंययौसीमांतरंद्विजः ॥ ८७ ॥ स्थित्वापश्यत्पुरी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तावत्स्थिरातिष्ठतिपूर्ववत् ॥ साचाहतंपतिंसाध्वीपुरीचेयंननश्यति ॥ ८८ ॥ विमृश्यतासुवाचेदंविप्रवर्यस्सुविस्मितः ॥ किंनुतिष्ठतितत्रैवद्रव्यमस्मद्गृहा
द्गृहिः ॥ ८९ ॥ विचार्यसाधवंप्राहमयाभ्रांत्याउपानहौ ॥ नानीतेतिष्ठतस्तत्रधारयिष्यामिकिंनुवै ॥ ९० ॥ एवमुक्तापतिंसाध्वीगृहीत्वातेउपागता ॥ प
त्युरभ्याशतोदृष्टंपुरंनिर्व्यथनंगतम् ॥९१॥ ततोविप्रादयोवर्णाःकच्चराःपुरवासिनः ॥ तिष्ठंतिनरकेघोरेदुःखिताश्चापुनर्भवे ॥ ९२ ॥ कृच्छाद्यमपुरंयांति
नास्तितेषांचनिष्कृतिः ॥ पूतिगंधंततोमेध्यंवर्जनीयंप्रकीर्तितम् ॥ ९३ ॥ पूर्ववद्भक्षणेप्रीतोह्यद्यपापंकरोतिच ॥ स्तेयशीलोनिशाचारीबुधैर्ज्ञेयस्सवंच
कः ॥ ९४ ॥ अबुधःसर्वकार्येषुअज्ञातःसर्वकर्मसु ॥ समयाचारहीनस्तुपशुरेवसबालिशः ॥ ९५ ॥ एवमुष्ट्रादयस्संतिभक्षादिनकुलादयः ॥
हिंस्रोज्ञातिजनोद्वेगरितेयुद्धेचकातरः ॥ ९६ ॥ विघसादिप्रियोनित्यंनरःश्वाकीर्तितोबुधैः ॥ चौर्यकर्मरतोनित्यंबहुमित्रप्रवंचकः ॥ ९७ ॥
मिथुनेकलहोनित्यंसर्त्यस्तुपरिकीर्तितः ॥ प्रकृत्याचपलोनित्यंसदाभोजनचंचलः ॥ ९८ ॥ प्लवगःकाननप्रीतोनरःशाखामृगोभुवि ॥ सूचको
भाषयाबुध्यास्वजनेन्यजनेषुच ॥ ९९ ॥ उद्वेगजनकत्वाच्चसपुमानुरगःस्मृतः ॥ बलवान्क्रांतशीलश्चसततंचानपत्रपः ॥ १०० ॥ पूतिमांस
प्रियोभोगीनृसिंहस्ससमुदाहृतः ॥ तत्स्वनादेवसीदंतिभीताअन्येवृकादयः ॥ १०१ ॥ द्विरदादिनरायेचज्ञायंतेदूरदर्शिनः ॥ एवमादिक्रमेणैववि
जानीयान्नरेषुच ॥ २ ॥ सुराणांलक्षणंब्रूमोनररूपंव्यवस्थितम् ॥ द्विजदेवातिथीनांचगुरुसाधुतपस्विनाम् ॥ ३ ॥ पूजातपोरतोनित्यंधर्म
शास्त्रेषुनीतिषु ॥ क्षमाशीलोजितक्रोधःसत्यवादीजितेंद्रियः॥ ४ ॥ दयालुर्दयितोलोकेरूपवान्मधुरस्वरः ॥ वागीशःसर्वकार्येषुगुणीदक्षोमहाबलः ॥ ५ ॥
साक्षरश्चापिविद्वांश्चगीतनृत्यार्थतत्त्ववित् ॥ आत्मविद्यादिकार्येषुसर्वतंत्रीस्वरेषुच ॥ ६ ॥ हविष्येषुचसर्वेषुगव्येषुचनिरामिषे ॥ सद्योगास्वादद्रव्येच
प्रत्यग्रेचातिशोभने ॥ ७ ॥ गंधमाल्येषुवस्त्रेषुशास्त्रेष्वाभरणेषुच ॥ संप्रीतश्चातिथौदानेपार्वणादिषुकर्मसु ॥ ८ ॥ स्नानदानादिभिःकार्यंव्रतैर्यज्ञैःसुरा
र्चनैः ॥ कालोगच्छतिपाठैश्चनक्तंदिवंवासरंभवेत् ॥ ९ ॥ अयमेवमनुष्याणांसदाचारोनिरंतरम् ॥ देववन्मानवाचारोगीयतेमुनिसत्तमैः ॥ ११० ॥ किंतु
सत्त्वाधिकोदेवोमनुष्योभीतएवच ॥ गंभीरःसर्वदादेवःसदैवमानवोमृदुः ॥ ११ ॥ द्वयोस्तुत्याचसंप्रीतिर्नदैत्यादौभवेत्किल ॥ प्रीतिभावंपरंसौख्यंसौहृदं
सुकृतंशुभम् ॥१२॥ दैवमानुषयोरेवदैत्यराक्षसयोस्तथा ॥ प्रेतादीनांचप्रेतेषुपशौप्रीतिःपशोरपि ॥१३॥ काकादयःस्वजातौचतथान्येचस्वजातिषु॥
प्रीताभवंतिचाप्रीताविद्यातेषांचलक्षणम् ॥१४॥ एवंपुण्यविशेषेणसविशेषासुजातिषु ॥ प्रियाप्रियंविजानीयात्पुण्यापुण्यंगुणागुणम्॥ १५ ॥ दंपत्योर्नसु
खंकिंचिज्जातिभेदान्नृणांभुवि॥ स्वजातिषुभवेत्प्रीतिर्मुक्तौवानिरयेपिवा॥१६॥अतिपुण्याल्लभेदायुःशोभनाःपुण्यकारिणः॥पापात्मानोलभंतेऽन्तंयेचदैत्या
दयोनराः ॥ १७ ॥ कृतेजाताःसुराभूमौनदैत्याश्चान्यजातयः ॥ त्रेतायामेकपादंचद्विपदंद्वापरेयुगे ॥ १८ ॥ संध्यांयांचकलेरेवसर्वपादंचसंकुलम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवादीनांभवेज्जातंभारतंयत्प्रवर्तितम्॥१९॥येतेदुर्योधनस्यैवयोधाःसैन्यादयस्तथा॥तेचदैत्यादयःसर्वेयेचकर्णादयोभुवि ॥१२०॥ गांगेयोवसुमुख्यश्चद्रोणोदेवमुनिःप्रभुः ॥ अश्वत्थामाहरःसाक्षाद्धरिर्नंदकुलोद्भवः ॥२१॥ पंचेंद्राःपांडवाजाताविदुरोधर्मएवच ॥ गांधारीद्रौपदीकुंतीचैतादेव्योधरातले॥२२॥देवदैत्याःकलेर्मध्येदैत्याश्शेषेचमानवाः॥ उत्पतस्यंतेसदाप्रेताःक्रव्यादाःपशुपक्षिणः ॥२३॥ तेषांचकुलटादासीनित्यकष्टायवीयसी ॥ नित्यंद्वंद्वेषुसंप्रीत्यातेषामाचारभाषिणी ॥२४॥ किल्बिषेषुचसर्वेषुकलहेन्यायकर्मणि ॥ रतादैत्यादयोयेतेसर्वेनिरयगामिनः ॥२५॥ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ ॥ दैत्यादीनांमृषाभावात्सुरत्वंनसुरालयम् ॥ कथंभोग्यंकथंसौख्यमारोग्यंबलसंचयम् ॥ २६ ॥ राज्यमायुस्तथाकीर्तिरभीष्टंदयितंबलम् ॥ नीतिविद्यादिकंभाव्यंजन्मवृद्धंसनातनम् ॥ २७ ॥ दानाध्ययनकर्माणियज्ञादिचकथंप्रभो ॥ एतदाप्तायशिष्यायमह्यंभोवक्तुमर्हसि ॥ २८ ॥ व्यासउवाच ॥ दैत्यानांसाहसादेवतपोभवातिनिश्चितम् ॥ व्रतंयज्ञादिकंचैवसंप्रीतिःस्वजनस्यच ॥ २९ ॥ योदांतोविगुणैर्मुक्तोनीतिशास्त्रार्थतत्त्वगः ॥ एतैश्चविविधैःपूतःसभवेत्सुरलक्षणः॥१३०॥ पुराणागमकर्माणिनाकेष्वत्रचवैद्विज ॥ स्वयमाचरतेपुण्यंसधरोद्धरणक्षमः ॥ ३१ ॥ विशेषाद्वैष्णवंदृष्ट्वाप्रीयतेपूजयेच्चयः ॥ विमुक्तस्सर्वपापेभ्यस्सधरोद्धरणक्षमः ॥३२॥ षट्कर्मनिरतोविप्रस्सर्वयज्ञरतस्सदा ॥ धर्माख्यानप्रियोनित्यंसधरोद्धरणक्षमः ॥३३॥ विश्वासघातिनोयेचकृतघ्नाव्रतलोपिनः ॥ द्विजदेवेषुविद्विष्टाःशातयंतिधरांनराः॥३४॥येचमद्यरताःपापाद्यूतकर्मरतास्तथा ॥ पाषंडपतितालापाःशातयंतिधरांनराः ॥३५॥ सुकर्मरहितायेचनित्योद्वेगाश्चनिर्भयाः॥स्मृतिशास्त्रार्थकोद्विग्नाश्शातयंतिधरांनराः॥३६॥निजवृत्तिपरित्यज्यकुर्वंतिचाधमांचये ॥ गुरुनिंदारताद्वेषाच्छातयंतिधरांनराः॥३७॥दातारंयेरोधयंतिपातकेप्रेरयंतिच ॥ दीनानाथान्पीडयंतिशातयंतिधरांनराः ॥ ३८ ॥ एतेचान्येचबहवःपापकर्मकृतोनराः ॥ पुरुषान्पातयित्वातुशातयंतिधरांनराः॥३९॥यइदंशृणुयाद्रम्यंगुह्याद्गुह्यंपरंहितम्॥नतस्यदुर्गतिर्दुःखंदौर्भाग्यंदीनताभुवि॥१४०॥नदैत्यादौभवेज्जन्मस्वर्लोकेशाश्वतंसुखम्॥ नाकालेमरणंतस्यनचपापैःप्रलिप्यते॥४१॥इहसर्वजनाध्यक्षस्त्रिदिवेत्रिदिवेश्वरः॥कल्पंकल्पंदिवंभुक्त्वामोक्षमार्गंव्रजत्यसौ ॥१४२॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुण्यव्यक्तिर्नामषट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७६ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ प्रभवत्ययमाकाशेनित्यंद्विजवरप्रभो ॥ कोयंकेवाप्रभावोस्यकुत्रजातोघृणीश्वरः ॥ १ ॥ किंकरोतिहिकार्यंवैयतोरश्मिमयोभृशम् ॥ देवैर्मुनिवरैस्सिद्धैश्चारणैर्दैत्यराक्षसैः ॥ २ ॥ निखिलैर्मानुषैःपूज्यःसदैवब्राह्मणादिभिः ॥ व्यासउवाच ॥ परमंब्रह्मणस्तेजोब्रह्मदेहाद्विनिस्सृतम् ॥ ३ ॥साक्षाद्ब्रह्ममयंविद्धिधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ मयूखैर्निर्मलैःकूटमतिचंडंसुदुःसहम् ॥ ४ ॥ दृष्ट्वाप्रदुद्रुवुर्लोकाःकरैश्चंडैःप्रपीडिताः॥ ततश्चसागराःसर्वेवरनद्योनदादयः ॥ ५ ॥ शुष्यंतिजंतवस्तत्रम्रियंतेचातुराजनाः ॥ अथशक्रादयोदेवाब्रह्माणंसमुपागताः ॥ ६ ॥ इममर्थंतदाप्रोचुर्देवांश्चविधिरब्रवीत् ॥ आदिर्ब्रह्मतनोर्देवाःसत्त्वगोजनकःप्रभुः ॥ ७ ॥ अयंरजोमयःसाक्षात्सुधांशुस्तनुमध्यगः ॥ एताभ्यांपालितालोकास्त्रै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लोक्येसचराचराः ॥ ८ ॥ दिव्योपपादकादेवायेवात्रैवजरायुजाः ॥ अंडजाःस्वेदजाश्चैवयेवात्रैवोद्भिज्जादयः ॥ ९ ॥ सूर्यस्यास्यप्रभावंतुवक्तुमेवन
शक्नुमः ॥ अनेनरक्षितालोकाजनिताःपालिताध्रुवम् ॥ १० ॥ अस्यैवसदृशोनास्तिसर्वेषांपरिरक्षणात् ॥ यंचदृष्ट्वाप्युषःकालेपापराशिःप्रलीयते ॥ ११ ॥
तमाराध्यजनामोक्षंसाधयंतिद्विजातयः ॥ संध्योपासनकालेतुविप्राब्रह्मविदःकिल ॥ १२ ॥ उद्बाहवोभवंत्येवतेचदेवप्रपूजिताः ॥ अस्यैवमंडलस्थां
चदेवींसंध्यास्वरूपिणीं ॥ १३ ॥ समुपास्यद्विजास्सर्वेलभंतेस्वर्गमोक्षकौ ॥ धरायांपतितोच्छिष्टाःपूतास्तेचास्यरश्मिभिः ॥ १४ ॥ संध्योपासनमात्रेण
कल्मषात्पूततांव्रजेत् ॥ दृष्ट्वाचांडालकंगोघ्नंपतितंकुष्ठसंगतम् ॥ १५ ॥ महापातकसंकीर्णमुपपातकसंवृतम् ॥ पश्यंतियेनरास्सूरंतेपूताग्गुरुकिल्बि
षात् ॥१६॥ अस्योपासनमात्रेणसर्वरोगात्प्रमुच्यते ॥ नांधत्वंनचदारिद्र्यंनदुःखंनचशोच्यताम् ॥ १७॥ लभतेचइहामुत्रसमुपास्यविरोचनम् ॥ अदृष्टानै
वलोकैश्चदेवाहरिहरादयः ॥ १८ ॥ ध्यानरूपप्रगम्यास्तेदृष्टोदेवोह्ययंस्मृतः ॥ देवाऊचुः ॥ अस्तुप्रसादनाराध्यश्चास्तूपासनपूजनम् ॥ १९ ॥ अस्यैवद
र्शनंब्रह्मन्प्रलयानलसंमितम् ॥ सर्वेनरादयस्सत्वामृतावस्थांगताभुवि ॥ २० ॥ अस्यतेजःप्रभावेणप्रणष्टास्सागरादयः ॥ नसमर्थावयंसोढुंकथमन्ये
पृथग्जनाः ॥ २१ ॥ तस्मात्तवप्रसादाच्चपूजयामोयथारविम् ॥ यजंतिचनराभक्त्यातदुपायोविधीयताम् ॥ २२ ॥ देवानांवचनंश्रुत्वागतोब्रह्माखगेश्वरम् ॥
गत्वास्तोतुंसमारेभेसर्वलोकहितायवै ॥ २३ ॥ देवत्वंसर्वलोकस्यचक्षुर्भूतोनिरामयः ॥ ब्रह्मरूपधरःसाक्षाद्दुष्प्रेक्ष्यःप्रलयानलः ॥ २४ ॥ सर्वदेवस्थित
स्त्वंहिसदावायुसखस्तनौ ॥ अन्नादिपाचनंत्वत्तोजीवनंचभवेद्ध्रुवम् ॥ २५ ॥ उत्पत्तिप्रलयौदेवत्वमेकोभुवनेश्वरः ॥ त्वदृतेसर्वलोकानांदिनैकंनास्ति
जीवनम् ॥ २६ ॥ प्रभुस्त्वंसर्वलोकानांत्रातागोप्तापिताप्रसूः ॥ चराचराणांसर्वेषांत्वत्प्रसादाद्धृतंजगत् ॥ २७ ॥ देवेषुत्वत्समोनास्तिभगवंस्त्वखिलेषुच ॥
सर्वत्रतेस्तिसद्भावस्त्वयैवधारितंजगत् ॥ २८ ॥ रूपगंधादिकारीत्वंरसानांस्वादुतात्वया ॥ एवंविश्वेश्वरःसूरोनिखिलस्थितिकारकः ॥ २९ ॥ तीर्थानांपुण्य
क्षेत्राणांमखानांजगतःप्रभो ॥ त्वमेकःप्रयतोहेतुस्सर्वसाक्षीगुणाकरः ॥ ३० ॥ सर्वज्ञःसर्वकर्ताचहर्तापातासदोत्सुकः ॥ ध्वांतपंकामयघ्नश्चदारिद्र्यदुःख
नाशनः ॥ ३१ ॥ प्रेत्येहचपरोबंधुःसर्वज्ञःसर्वलोचनः ॥ त्वदृतेसर्वलोकानामुपकारीनविद्यते ॥ ३२ ॥ आदित्यउवाच ॥ पितामहमहाप्राज्ञविश्वंद्रवि
श्वभावक ॥ ब्रूहिशीघ्रंपरंयत्तेकरिष्यामिमतंविधे ॥ ३३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ मयूखस्त्वातिचंडश्चलोकानामतिदुःसहः ॥ यथैवमृदुतामेतितथाकुरुसुरेश्वर ॥
॥ ३४ ॥ आदित्यउवाच ॥ किरणाःकोटिकोटिर्मेलोकनाशकराःपराः ॥ नचाभीष्टकरालोकेप्रयोगाच्छिन्धितान्प्रभो ॥ ३५ ॥ ततोविरिंचिनातूर्णंरवि
वाक्यवशाद्ध्रुवं ॥ आहूयविश्वकर्माणंकृत्वावज्रमयींभ्रमिं ॥३६॥ चिच्छेदचरवेर्भानून्प्रलयानलसन्निभान् ॥ तैरेवरचितंतत्रविष्णोश्चक्रंसुदर्शनम् ॥ ३७ ॥
अमोघंयमदंडंचशूलंपशुपतेस्तथा ॥ कालस्यचपरःखड्गश्शक्तिर्गुरुप्रमोदिनी ॥ ३८ ॥ चंडिकायाःपरंशस्त्रंविचित्रंशूलकंतथा ॥ चक्रेब्रह्माज्ञयाशीघ्रंतेनै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ववित्र्वकर्मणा ॥ ३९ ॥ सहस्रकिरणंशिष्टमन्यच्चैवप्रशातितम् ॥ अजनोपायभावेनपुनश्चकश्यपान्मुने ॥ ४० ॥ अदितेर्गर्भसंजातआदित्यइतिवैस्मृतः ॥
अयंचरतिविश्वांतेमेरुशृंगंभ्रमत्यपि ॥ ४१ ॥ सदोर्ध्वंदिनरात्रंचधरण्यालक्षयोजने ॥ ग्रहाश्चंद्रादयस्तत्रचरंतिविधिनोदिताः ॥ ४२ ॥ सूरःसंचरतेमासान्
द्वादशद्वादशात्मकः ॥ संक्रमादस्यसंक्रांतिःसर्वैरेवप्रतीयते ॥ ४३ ॥ तासुयद्दाफलंब्रूमोलोकानांनिखिलंमुने ॥ धनुर्मिथुनमीनेषुकन्यायांषडशीतयः ॥
॥ ४४ ॥ वृषवृश्चिककुंभेषुसिंहेविष्णुपदीस्मृता ॥ तर्पणंचाक्षयंविद्धिदानंदेवार्चनंतथा ॥ ४५ ॥ षडशीतिसहस्राणिषडशीतौफलंभवेत् ॥ विष्णुपद्यां
तुलक्षंतुअयनेकोटिकोटिकं ॥ ४६ विष्णुपद्यांतुयद्दानमक्षयंपरिकीर्तितं ॥ दातुर्वदाभिसान्निध्यंसदाजन्मनिजन्मनि ॥ ४७ ॥ शीतेतूलपटीदानान्नदुः
खंजायतेतनौ ॥ तुलादानेतल्पदानेद्वयोरेवाक्षयंफलं ॥ ४८ ॥ सर्वोपकरणांशय्यांयोददातिविमत्सरः ॥ वर्णमुख्यायविप्रायसराजपदवींलभेत् ॥ ४९ ॥
तथैवाग्निंजलंदत्वानदीतीरेपथिप्रगे ॥ दत्वाचतैलतांबूलमूर्व्याअधिपतिर्भवेत्॥५०॥ सत्यभावाद्द्विजंनत्वाधनीचाक्षयतांव्रजेत् ॥ माघेमास्यसितेपक्षेपंचद
श्यामहर्मुखे॥५१ ॥पितॄंस्तिलजलैरेवतर्पयित्वक्षयोदिवि ॥ सुलक्षणांचगांदत्वाहेमशृंगांमणिप्रभाम् ॥ ५२ ॥ रौप्यखुरप्रदेशांचतथाकांस्यसुदोहनाम् ॥
एतांदत्वाद्विजाग्र्यायसार्वभौमोभवेन्नृपः ॥ ५३ ॥ दत्वान्नाभरणंराजामंडलेशोधनश्विरः ॥ तिलधेनुंतुयोदद्यात्सर्वोपस्करणान्विताम् ॥ ५४ ॥ सप्तज
न्मार्जितात्पापान्मुक्तोनाकेऽक्षयोभवेत् ॥ भोज्यान्नंब्राह्मणेदत्वाअक्षयंस्वर्गमश्नुते॥५५॥ धान्यंवस्त्रंतथाभृत्यंगृहपीठादिकंचयत् ॥ योददातिद्विजाग्र्यायतं
चलक्ष्मीर्नमुंचति ॥ ५६ ॥यत्किंचिद्दीयतेदानंस्वल्पंवायादिवाबहु॥अक्षयंपरलोकेषुयुगाद्यासुतथैवच ॥ ५७ ॥ यद्वादेवार्चनंस्तोत्रंधर्माख्यानप्रतिश्रवः ॥
पुनातिसर्वपापेभ्योदिविपूज्योभवत्यसौ ॥ ५८ ॥ तृतीयामाघमासस्यसितामन्वंतरास्मृता ॥ तस्यांयद्दीयतेदानंसर्वमक्षयमुच्यते ॥ ५९ ॥ धनंभोग्यं
तथाराज्यंनाकंकल्पांतरस्थितम् ॥ तस्माद्दानंसतांपूजाप्रेत्यानंतफलप्रदा ॥ ६० ॥ मन्वंतरातुमाघेस्यात्सप्तमीयाशितीतरा ॥ तिथिःपुण्यतमाप्रो
क्तापुराणैरभिरक्षिता ॥ ६१ ॥ माघमासेसितेपक्षेसप्तमीकोटिभास्करा ॥ तामुपोष्यनरःपुण्यांमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ६२ ॥ सूर्यग्रहणतुल्या
हिशुक्लामाघस्यसप्तमी ॥ अरुणोदयवेलायांतस्यांस्नानंमहाफलम् ॥ ६३ ॥ यच्चतत्रकृतंपापंमयासप्तसुजन्मसु ॥ तन्मेरोगंचशोकंचभास्करीहंतुसप्त
मी ॥ ६४ ॥ जननीसर्वभूतानांसप्तमीसप्तसप्तिके ॥ सप्तम्यामुदितेदेविनमस्तेरविमंडले ॥ ६५ ॥ अर्कपत्रंयवाःपुष्पंसुगंधंबदरीफलम् ॥ तत्पत्रेताम्रपा
त्रेवायुक्तमानीयतण्डुलम् ॥ ६६ ॥ यज्ञसूत्रंससिंदूरंदत्वाचार्घंसुशोभनम् ॥ सर्वपापंक्षयंयातिसप्तजन्मकृतंचयत् ॥ ६७ ॥ नरकैःपीड्यतेतावद्रोगैः
पापैश्चदुःखदैः ॥ हविष्यंभोजयेदन्नंशुद्धमातपतंडुलैः ॥ ६८ ॥ वर्जयेच्चशिलाघृष्टंशृंगबेरंतुशाककम् ॥ कोरदूषकपत्रंचरंभाच्छागीघृतंतथा ॥ ६९ ॥
केशकीटादिकंवर्ज्यमुष्णोदस्नानमेवच ॥ अल्पबीजादिकंसर्वंव्रतेसूरस्यवर्जयेत् ॥ ७० ॥ अन्यच्चनाचरेत्तत्रधर्मंचिंतांविनाव्रती ॥ सौरव्रतंमहापुण्यंपुरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णैरभिनंदितम् ॥ ७१ ॥ वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच ॥ आदित्यस्यसमंभोग्यंलभतेदिविशाश्वतम् ॥ ७२ ॥ एवंस्वर्गक्षयादेवराजाभूमौमहाध
नी ॥ मर्त्यलोकेपुराभ्यासात्करोतिभास्करव्रतम् ॥ ७३ ॥ तथास्वयंसुखंभोग्यंलभतेदिविशाश्वतम् ॥ आरोग्यंसंपदंजन्मीभास्करस्यप्रसादतः ॥७४॥
रविवारेभवेद्याचसप्तमीमाघशुक्लके ॥ महाजयेतिविख्याताअन्यत्रविजयास्मृता ॥ ७५ ॥ विजयाकोटिलक्षंस्यात्तदनंतंस्यान्महाजया ॥ तत्रैकेनव्रतेनैव
मुच्यतेजन्मबंधनात् ॥ ७६ ॥ अश्वरत्नंसुवर्णंचरक्तवस्त्रंचधान्यकम् ॥ ददातिभास्करप्रीत्यास्वर्गमर्त्यपतिःक्रमात् ॥ ७७ ॥ एषांभेदंप्रवक्ष्यामिशृणुवि
प्रयथार्थवत् ॥ उत्तमाभरणैर्युक्तंसद्वाहंयोददातिह ॥ ७८ ॥ समुद्रैस्सप्तभिर्जुष्टांभूमिमेत्यरिवर्जिताम् ॥ लभेद्भवांतरेमर्त्यमेकेनैकाधिपोभवेत् ॥ ७९ ॥
अश्वहीनंचपत्रांगंवृषभैर्वाप्यलंकृतम् ॥ हेममाषंद्विमाषंवादक्षिणाविहिताबुधैः ॥ ८० ॥ रत्नभांडंमहार्थंचहैमैरेवकृतंचयत् ॥ स्वर्णंवाकेवलंदत्वात्रिवि
ष्टपधनेश्वरः ॥ ८१ ॥ रक्तवस्त्रंचधान्यंचशक्तितोयःप्रयच्छति ॥ स्वर्गांग्योंरीशतामेतिनतंलक्ष्मीर्विमुंचति ॥ ८२ ॥ अरोगीसुप्रसन्नात्मादस्युजेताप्र
तापवान् ॥ यावत्प्रभासतेभानुस्तावत्पूज्यतमोहिसः ॥ ८३ ॥ माघादौद्वादशींमायांसप्तमींकारयेत्ससु ॥ इहाभीष्टफलंभुक्त्वासुरश्चैवप्रपूज्यते ॥ ८४ ॥ अर्का
ङ्गसप्तमीव्रतंकृत्वाचविधिवद्बुधः ॥ पापात्पूतइहाभीष्टंसंप्राप्यमुक्तिमाप्नुयात् ॥८५॥ लक्षणंचप्रवक्ष्यामिमासिमासिचयोविधिः ॥ व्रतस्यास्यप्रसादाच्चसुराणा
मर्चितोदिवि ॥ ८६ ॥ शुक्लपक्षेरविदिनेप्रवृत्तेचोत्तरायणे ॥ पुंनामधेयनक्षत्रेगृह्णीयात्सप्तमीव्रतम् ॥ ८७ ॥ हस्तोमैत्रंतथापुष्यःश्रवोमृगपुनर्वसु ॥ पुंनामधे
यनक्षत्राण्येतान्याहुर्मनीषिणः ॥८८॥ पंचम्यामेकभक्तंतुषष्ठ्यांनक्तंप्रकीर्तितम् ॥ सप्तम्यामुपवासंचअष्टम्यांपारणंभवेत् ॥८९॥ अर्काग्रंशुचिगोमयंसुमरिचं
तोयंफलंचाश्नुतेमूलंनक्तमुपोषणंचविधिवत्कृत्वैकभक्तंतथा ॥ क्षीरंवाप्यशनंघृताक्तमितिचप्रोक्ताःक्रमेणामुनाकृत्वावासरसप्तमींदिनकृतःप्राप्नोत्यभीष्टंफलं
॥९०॥ अर्काग्रंग्रामात्पूर्वोत्तरदिग्गतार्कविटपस्यशाखाग्रस्थितंविशिष्टंसूक्ष्मपत्रद्वयंसतोयंदन्तैरस्पृष्टंपातव्यं ॥ शुचिगोमयंभूमावपतितंमध्याङ्गुष्ठाभ्यांपलमा
त्रंदन्तैरस्पृष्टंसतोयंपातव्यम् ॥ सुमरिचमव्रणमपुरातनंस्थूलमवशुष्कमेकंदन्तैरस्पृष्टंसतोयंपातव्यम् ॥ तोयंब्रह्मपित्रङ्गुलीमूलप्रसरंपातव्यम् ॥ फलंखर्जू
रनारिकेलानामन्यतमंदंतैरस्पृष्टंपातव्यं ॥ घृताक्तमितिचाहारंमयूरंडिभपरिमाणं ॥ घृतमपितत्परिमाणम् ॥ ९१ ॥ आत्मनोद्विगुणांछायांयदाकुर्वीतभा
स्करः ॥ तदानक्तंविजानीयान्ननक्तंनिशिभोजनं ॥९२॥ प्रथमंपूजयेद्देवंफलंपुष्पादिमंत्रकैः ॥ अन्नदानंततःकुर्याद्विध्युक्तपरिमाणकं ॥९३॥ ततोध्यानम् ॥
सर्वलक्षणसंपूर्णंसर्वाभरणभूषितं ॥ द्विभुजंरक्तवर्णंचरक्तपंकजधृत्करं ॥ ९४ ॥ तेजोबिंबंबहुजलमध्यस्थंसपरिच्छदं ॥ पद्मासनगतंदेवंरक्तगंधानुलेपनं ॥
॥ ९५ ॥ आदित्यंचिंतयेद्देवंपूजाकालेविशेषतः ॥ अथमंत्रश्चायं ॥ भास्करायविद्महेसहस्ररश्मयेधीमहितन्नःसूर्यःप्रचोदयात् ॥९६॥ जप्यएषपरःप्रोक्तः
सप्तम्यांविजयावहः ॥ करवीरैःकरंजैश्वरक्तकुंकुमसन्निभैः ॥९७॥ पश्चाच्चपारणाकार्यातथाष्टम्यांविशेषतः ॥ अष्टम्यामेवकर्तव्यंनवम्यांनैवपारणं ॥९८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्रतेफलंनचाप्नोतिनवम्यांपारणेकृते॥पारणंत्वपराह्णेतुकटुतिक्ताम्लवर्जितं ॥ ९९॥ तंडुलंशोधयेद्यत्नात्तृणबीजादिकंत्यजेत् ॥ मुद्गमाषतिलादीनिघृतंचप रिवर्जयेत् ॥ १०० ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याशक्तःक्षीरादिहव्यकैः ॥ यथाशक्त्यन्नपानैश्चव्यंजनैश्चनिरामिषैः ॥ १ ॥ विप्रायदक्षिणांदद्याद्विभज्यचानुरू पतः ॥ इमामनंतफलदांयःकुर्यात्सप्तमींनरः ॥ २ ॥ सर्वपापप्रशमनींधनपुत्रविवर्धनीम् ॥ मासिमासिद्विजश्रेष्ठव्रतंकृत्वार्कतुष्टये ॥ ३ ॥ यःकु र्यात्पारणंभक्त्यासूर्यलोकंसगच्छति ॥ कल्पकोटिंवसेत्स्वर्गेततोयातिपरांगतिं ॥ ४ ॥ इदमेवपरंगुह्यंभाषितंशंभुनापुरा ॥ श्रवणात्सततंतस्यव्रतस्य परिपालनात्॥श्रावयेद्वापिलोकस्यफलंतुल्यंप्रकीर्तितं॥१०५॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेअर्काङ्गसप्तमीव्रतंनामसप्तसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७७ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादाच्चश्रुतंमेपावनंव्रतं॥अपरंश्रोतुमिच्छामिब्रध्नस्यचप्रियंचयत्॥१॥व्यासउवाच॥ कैलासशिखरेरम्येसुखासीनंमहेश्वरं ॥ प्रणम्यशिरसाभूमौस्कंदोवचनमब्रवीत् ॥ २ ॥ अर्काङ्गाख्यविधिस्त्वत्तोमयैवंविस्तराच्छ्रुतः ॥ वारादेर्यत्फलंनाथश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ३ ॥ ईश्वरउ वाच ॥ रक्तपुष्पैरवेर्वारेत्वर्घ्यंदद्याद्व्रतीनरः ॥ नक्ताहारंहविष्यान्नंकृत्वास्वर्गान्नहीयते ॥४॥ सप्तम्याश्चसदाचारंसर्वमेवार्कवासरे ॥ कुर्वतःप्रीतिमाप्नोतिसगणः परमेश्वरः ॥५॥ शूरस्यसदृशंयातितिथिवारस्यपालनात् ॥ एकेनगाणपत्यस्ययावत्सूरोनभस्तले ॥ ६ ॥ सर्वकामप्रदंपुण्यमैश्वर्यंरोग नाशनम् ॥ स्वर्गदंमोक्षदंपुण्यंरवेर्वारेव्रतंहितम् ॥ ७ ॥ रविवारेणसंक्रांत्यासप्तम्यातद्दिनेशिवे ॥ व्रतपूजादिकंचाप्यंसर्वंचाक्षयतांव्रजेत् ॥ ८ ॥ आदित्य वासरेशुभ्रेग्रहाधिपप्रपूजनम् ॥ प्राणादहतवक्रेणनिःसार्यमंडलेन्यसेत् ॥ ९ ॥ द्विभुजंरक्तपद्मस्थंसुगलंरक्तवाससं ॥ सर्वरक्ताभरणंध्यात्वाहस्ताभ्यां पुष्पंविधृतसंप्रायैशान्यांक्षिपेत् ॥ १० ॥ आदित्यायविद्महेभास्करायधीमहि॥ तन्नोभानुःप्रचोदयात् ॥ ११ ॥ ततोगुरूपदिष्टेनविधिनाचविलेपनम् ॥ विलेपनांतेसद्धूपंधूपांतेचप्रदीपकम्॥१२॥प्रदीपांतेचनैवेद्यंततोवारिनिवेदयेत् ॥ ततोजप्यंस्तुतिंमुद्रांनमस्कारंतुकारयेत्॥१३॥अंजलिःप्रथमामुद्राद्विती याधेनुकास्मृता ॥ एवंयःपूजयेदर्कंरविसायुज्यमाव्रजेत् ॥ १४॥ ममब्रह्मवधंघोरंकपालंकरलग्नकम् ॥ रवेस्तस्यप्रसादात्तुमुक्तंवाराणसीतटे॥१५॥ रवेःपर तरंदैवंत्रैलोक्येतुनविद्यते ॥ यस्यप्रसादतोघोरान्मुक्तोहंगुरुकिल्बिषात् ॥१६ ॥ ॥ स्कंदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वात्वत्तोगिरंनाथाविस्मयोमेऽभवत्प्रभो ॥ त्वद न्योस्तिनकोदेवःकथंब्रह्मवधंत्वयि॥ १७ ॥ त्वंचज्ञानीश्वरोयोगीलोकेभोक्ताऽक्षरोव्ययः ॥ देवानांगुरुरेकस्त्वंव्याप्तरूपीमहेश्वरः ॥ १८ ॥ सर्वज्ञोवरदोनि त्यंसर्वेषांप्राणिनांप्रभुः ॥ दुष्कृतंतेकुतोनाथतथाक्रोधोविशेषतः ॥ १९ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ लोकानांचहितार्थायपृथग्भूतायुगेयुगे ॥ सर्वंकुर्मोवयं पुत्रब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ २० ॥ नास्माकंबंधमोक्षौचनाकार्यंकार्यमेववा ॥ तथालोकस्यरक्षार्थंचरामोविधिपूर्वकम् ॥ २१ ॥ सर्वंचपरमंचैवसर्वविघ्नविना शनम् ॥ सर्वरोगप्रशमनंसर्वार्थप्रतिसाधकम् ॥ २२ ॥ एकोसौवहुधाभूत्वाकालभेदादनिंदितः ॥ मासेमासेतुतपतिएकोद्वादशतांव्रजेत् ॥ २३ ॥ मित्रो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मार्गशिरेमासिपौषेविष्णुःसनातनः ॥ वरुणोमाघमासेतुसूर्योवैफाल्गुनेतथा ॥ २४ ॥ चैत्रेमासितपेद्धानुर्वैशाखेतापनःस्मृतः ॥ ज्येष्ठमासेतपेदिंद्र
आषाढेतपतेरविः ॥ २५ ॥ गभस्तिःश्रावणेमासियमोभाद्रपदेतथा ॥ हिरण्यरेताश्वयुजिकार्तिकेतुदिवाकरः ॥२६॥ इत्येतेद्वादशादित्यामासिमासि
प्रकीर्तिताः ॥ उरुरूपामहातेजायुगांतानलवर्चसः ॥ २७ ॥ यइदंपठतेनित्यंतस्यपापंनविद्यते ॥ नरोगोनचदारिद्र्यंनावमानोभवेत्क्वचित् ॥ २८ ॥
अक्षयंलभतेस्वर्गंसुखंराज्यंयशःक्रमात् ॥ महामंत्रंप्रवक्ष्यामिसर्वप्रीतिकरंपरम् ॥ २९ ॥ ॐनमःसहस्रबाहवेआदित्यायनमोनमः ॥ नमस्तेपद्महस्ता
यवरुणायनमोनमः ॥ ३० ॥ नमस्तिमिरनाशायश्रीसूर्यायनमोनमः ॥ नमःसहस्रजिह्वायभानवेचनमोनमः ॥ ३१ ॥ त्वंचब्रह्मात्वंचविष्णूरुद्रस्त्वंचनमो
नमः ॥ त्वमग्निःसर्वभूतेषुवायुस्त्वंचनमोनमः ॥ ३२ ॥ सर्वगःसर्वभूतेषुनहिकिंचित्त्वयाविना ॥ चराचरेजगत्यस्मिन्सर्वदेहेव्यवस्थितः ॥ ३३ ॥
इतिजप्त्वालभेत्कामंस्वर्गभोग्यादिकंक्रमात् ॥ आदित्योभास्करःसूर्योअर्कोभानुर्दिवाकरः ॥ ३४ ॥ सुवर्णरेतामित्रश्चपूषात्वष्टाचतेदश ॥ स्वयंभूस्ति
मिराशश्चद्वादशःपरिकीर्तितः ॥ ३५ ॥ नामान्येतानिसूर्यस्यशुचिर्यस्तुपठेन्नरः ॥ सर्वपापाच्चरोगाच्चमुक्तोयातिपरांगतिम् ॥ ३६ ॥ पुनरन्यत्प्रवक्ष्यामि
भास्करस्यमहात्मनः ॥ रक्ताख्यायेरक्तनिभास्सिंदूरारुणविग्रहाः ॥ ३७ ॥ यानिनामानिमुख्यानितच्छृणुष्वषडानन ॥ तपनस्तापनश्चैवकर्त्ताहर्त्ताग्रहे
श्वरः ॥ ३८ ॥ लोकसाक्षीत्रिलोकेषुव्योमाधिपोदिवाकरः ॥ अग्निगर्भोमहाविप्रःस्वर्गःसप्ताश्ववाहनः ॥ ३९ ॥ पद्महस्तस्तमोभेदीऋग्वेदोयजुस्सामगः ॥
कालप्रियंपुंडरीकंमूलस्थानंचभावितम् ॥ ४० ॥ यःस्मरेच्चसदाभक्त्यातस्यरोगभयंकुतः ॥ शृणुकार्तिकयत्नेनसर्वपापहरंशुभम् ॥ ४१ ॥ नसंदेहोम
नाक्कार्यआदित्यस्यमहामते ॥ ॐइंद्रायनमः ॥ ॐविष्णवेनमः ॥ ४२ ॥ एषजप्यश्चहोमश्चसंध्योपासनमेवच ॥ सर्वशांतिकरश्चैवसर्वविघ्नविनाशनः ॥४३॥
नाशयेत्सर्वरोगांश्चलूताविस्फोटकादिकान् ॥ कामलादिकरोगांश्चयेरोगाश्चैवदारुणाः ॥ ४४ ॥ ऐकाहिकंत्र्याहिकंचज्वरंचातुर्थिकंतथा ॥ कुष्टंरोगंक्षयंरोगं
कुक्षिरोगंज्वरंतथा ॥ ४५ ॥ अश्मरीमूत्रकृच्छ्रांश्चनानारोगामयांस्तथा ॥ येवातप्रभवारोगायेरोगागर्भसंभवाः ॥ ४६ ॥ मर्दयन्तोमहारोगामर्दितावेदना
त्मकाः ॥ विलयंयांतितेसर्वआदित्योच्चारणेनतु ॥ ४७ ॥ रक्षमांदेवदेवेशग्रहरोगभयेषुच ॥ प्रशमंयांतितेसर्वेकीर्तितेतुदिवाकरे ॥ ४८ ॥ मूलमंत्रंप्रव
क्ष्यामिसर्वकामार्थसाधकम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंनित्यंभास्करस्यमहात्मनः ॥ ४९ ॥ मंत्रश्चायं ॥ ॐह्रांह्रींसःसूर्यायनमः ॥ अनेनमंत्रेणसदासर्वसि
द्धिर्भवेद्ध्रुवं ॥५०॥ व्याधयोवैनबाधंतेनचानिष्टंभयंभवेत् ॥ सूर्यावर्तोदकंयस्तुगृहीत्वातुक्रमेणतु ॥ ५१ ॥ तस्यप्राशनमात्रेणनरोरोगात्प्रमुच्यते ॥
नदातव्यंनख्यातव्यंजप्तव्यंचप्रयत्नतः ॥५२॥ अभक्तेष्वनपत्येषुपाषण्डलौकिकेषुच ॥ कटुतैलसमायुक्तंनस्येपानेचदापयेत् ॥५३॥ सूर्यावर्तजलंपुत्रसर्वरो
गाद्विमुच्यते ॥ मूलमंत्रस्तुजप्तव्यः संध्यायांहोमकर्मसु ॥ ५४ ॥ जप्यमानेतुनश्यंतिरोगाःक्रूरग्रहास्तथा ॥ किमन्यैर्बहुभिःशास्त्रैर्मंत्रैर्वाबहुविस्तरैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ५५ ॥ सर्वशांतिरियंवत्ससर्वार्थप्रतिसाधिका ॥ नास्तिकायनदातव्यादेवब्राह्मणनिंदके ॥ ५६ ॥ गुरुभक्तायदातव्यानान्येभ्योपिकदाचन ॥
प्रातरुत्थाययोनित्यंकीर्तयिष्यतिमानवः ॥ ५७ ॥ गोघ्नःकृतघ्नकश्चैवमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ शरीरारोग्यकृच्चैवधनवृद्धियशस्करः ॥ ५८ ॥ जायतेनात्र
संदेहोयस्यतुष्येद्दिवाकरः ॥ एककालंद्विकालंवात्रिकालंनित्यमेवच ॥ ५९ ॥ यःपठेद्दिवसान्निध्येसोऽभीष्टंफलमाप्नुयात् ॥ पुत्रार्थीलभते
पुत्रंकन्यार्थीकन्यकांलभेत् ॥ ६० ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं ॥ शृणुयात्संयुतोभक्त्याशुद्धाचारसमन्वितः ॥ ६१ ॥ सर्वपापविनि
र्मुक्तस्सूर्यलोकंव्रजत्यपि ॥ भास्करस्यव्रतेयच्चव्रताचारमखेषुच ॥ ६२ ॥ पुण्यस्थानेषुतीर्थेषुपठेत्कोटिगुणंभवेत् ॥ ग्रहेभोज्येषुपूजायांब्रह्मभोज्ये
द्विजाग्रतः ॥६३॥ यइदंपठतेविप्रस्तस्यानंतफलंभवेत्॥तपस्विनांचविप्राणांदेवानामग्रतःसुधीः ॥६४॥यःपठेत्पाठयेद्वापिसुरलोकेमहीयते ॥६५॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसूर्यशांतिर्नामाष्टसप्ततितमोऽध्यायः॥७८॥व्यासउवाच॥ मध्यदेशेस्वराड्सम्राड्भद्रेश्वरइतिश्रुतः ॥ तपोभिर्बहुभिःपूतोव्रतैर्ना
नाविधैरपि ॥ १ ॥ देवांस्तुपूजयेन्नित्यंसुभावेनसदाखलु ॥ तस्यसव्येऽभवत्कुष्ठंकरेश्वेतमजायत ॥ २ ॥ ततोभिषक्प्रयोगाच्चलक्षणंदृश्यतेपुरा ॥ आहूय
द्विजमुख्यांश्चमंत्रिणःसोऽब्रवीद्वचः ॥३ ॥ राजोवाच ॥ किल्बिषंमेकरेविप्राःदुःसहंलोकगर्हितं ॥ तस्मात्पुण्यंमहाक्षेत्रंयत्रत्यक्ष्यामिविग्रहं ॥४॥ अज्ञा
पयतधर्मज्ञाःपरलोकहितायवै ॥ वंशहीनस्यमेवीराःप्रेत्यामुत्रहितंचयत् ॥५॥ तद्ब्रूतसुप्रसन्नामउद्दिष्टंयत्करोम्यहं ॥ द्विजाऊचुः ॥ परित्यक्तेत्वयाराष्ट्रे
धर्मशीलेनधीमता॥६॥नष्टंजगदिदंराजंस्तस्मान्नोवक्तुमर्हसि ॥ अयमस्यप्रतीकारोह्यस्माभिरवगम्यते ॥७॥ सूर्यंमंत्रैर्महादेवंयत्नादाराधयप्रभो ॥ राजो
वाच ॥ केनोपायेनविप्रेंद्रास्तोषयिष्यामिभास्करं ॥ ८ ॥ अमेध्येनाथकुष्ठेनलोकानांगर्हितेनच ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांगर्हितोस्मिद्विजातयः ॥ ९ ॥
किंकरिष्यामिराज्यंचकिंस्यादाराधनेनतु ॥ द्विजाऊचुः ॥ अत्रस्थित्वास्वराज्येतुसमुपास्यविरोचनं ॥१० ॥ प्रमुच्यकिल्विषाद्घोरात्स्वर्गमोक्षंचलप्स्य
से ॥ एतच्छ्रुत्वातुराजेंद्रःप्रणिपत्यद्विजोत्तमान् ॥ ११ ॥ आकार्षीत्तस्यसूर्यस्यपरमाराधनंचयत् ॥ नित्यपूजांतथामंत्रैरुपहारैर्विलेपनैः॥१२॥ फलैर्ना
नाविधैर्वरक्षतातपतंडुलैः॥जपापुष्पार्कपर्णैश्चकरवीरकरंजकैः॥१३॥रक्तकुंकुमसिन्दूरैस्तथावासंतिकादिभिः॥सुगंधकदलीपत्रैस्तत्फलैःसुमनोहरैः॥१४॥
अर्घ्यमौदुंबरेकृत्वासदासूर्यायपार्थिवः॥आदित्यसंमुखोदत्तेसदामंत्रिपुरोहितैः॥१५॥महिषीभिस्तथाचार्यैर्भोगिनीभिःसमंततः॥सर्वैरंतःपुरस्थैश्चसपत्नीकै
श्वराक्षिभिः॥१६॥चेटवर्गैस्तथान्यैश्चदीयतेर्घोदिनेदिने॥अर्कशांतिभिरत्युग्रैःस्तोत्रमंत्रादिभिःपरैः॥१७॥मूलमंत्रान्यमंत्रैश्चयजंतिस्मदिवाकरं॥ तथाकांगत्र
तंचान्यत्कृतंतैःसुसमाहितैः ॥ १८ ॥ क्रमात्समांसमासाद्यरोगस्यांतंगतोनृपः ॥ बाधितेचामयेघोरेसराजानिखिलंजगत् ॥ १९ ॥ नियम्यकारयामास
कल्येचयाजनव्रतम्॥ एवमेवजपापुष्पंसुगंधंकदलीफलम् ॥२०॥ बाणैर्जायाभिरालभ्यमर्कपर्णान्यपुष्पकं॥ एवमेवमहापुण्यंकृत्वासर्वजनप्रियं ॥ २१ ॥

...skrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हविष्यान्नोनिराहारोजनोयजतिभास्करम् ॥ एवमेवत्रिभिर्वर्गैरर्चितस्तैर्विभाकरः ॥ २२ ॥ संतुष्टोभूपमागम्यकृपयाचाब्रवीद्वचः ॥ वरंवरयचाभीष्टंय
स्तेमनसिवर्तते ॥ २३ ॥ सर्वेषांवोहितार्थायसानुगःपुरवासिनाम् ॥ राजोवाच ॥ यदीच्छसिवरंदातुंसर्वलोचनमतिप्रियम् ॥ २४ ॥ सर्वेषांनःपरंस्वर्गेत्व
त्सकाशेभवत्विति ॥ सूर्यउवाच ॥ अमात्यास्तेद्विजाविप्राःसदारास्सपरिच्छदाः ॥ २५ ॥ नवीनयौवनाःशुद्धायावदाभूतसंप्लवम् ॥ तिष्ठंतुमत्पुरेरम्ये
सर्वभोगैर्निरामयाः ॥ २६ ॥ सुरद्रुमैःसुसंपूर्णैःप्रासादैर्द्रुमकल्पकैः ॥ प्रमदाभिर्महाभागनृत्यगीतादिभिःपरैः ॥ २७ ॥ पंचकल्पांतरेराजामन्वादौत्वंभ
विष्यसि ॥ अमीतेमनुजाभूपपुरस्थाश्चपुरोधसः ॥ २८ ॥ तथाजनपदस्थाश्चविद्वांसोधनिनोनराः ॥ तत्रमत्तोवरंलब्ध्वासुखंस्वर्गमवाप्स्यथ ॥ २९ ॥ ए
वमुक्त्वाजगच्चक्षुस्तत्रैवांतरधीयत ॥ ततोभद्रेश्वरोराजासपुरोदिविमोदते ॥ ३० ॥ तत्रकीटादयोयेचतेपीताःससुतादयः ॥ स्वर्गेदेवद्रुमेभोग्यंकुर्वंतिमह
दद्भुतम् ॥ ३१ ॥ एवमेवनृपाविप्रामुनयश्शंसितव्रताः ॥ येचक्षत्रादयोवर्णास्सूरस्वर्गंययुर्द्रुतम् ॥ ३२ ॥ कैश्चिदभ्यर्थितंवित्तंपुत्रदारास्तथापरैः ॥ सु
खंस्वर्गंतथारोग्यंभास्करस्यप्रसादतः ॥ ३३ ॥ पुण्यकूटमिदंभद्रंयःपठेन्मानवःशुचिः ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यरुद्रवत्पूजितोभुवि ॥ ३४ ॥ सर्वसाक्षीभवे
त्स्वर्गेवरदोभास्करप्रियः ॥ शृणोतिसंयतोमर्त्यःसोभीष्टंफलमाप्नुयात् ॥ ३५ ॥ पारगःसर्वपापानांभास्करस्यैवसंसदि ॥ वावदूकोभवेन्नित्यंश्रवणात्पु
ण्यवान्धनी ॥३६॥ इदंगुह्यातिगुह्यंचभास्करेणप्रचारितं ॥ इदंयमायकथितंक्षितौव्यासेनकीर्तितम् ॥ ३७ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेभद्रेश्वरा
ख्यानंनामैकोनाशीतितमोऽध्यायः ॥ ७९ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ श्रुताग्रहेश्वरस्यैषप्रभावस्त्वत्प्रसादतः ॥ रव्यादीनांग्रहाणांचसाधनंनोवदद्विज ॥ १ ॥
केतेरव्यादयस्तेषांकथंतोषःकथंप्रियम् ॥ कालेदेशेतुसंप्राप्तेदर्शनंतच्छिवाशिवम् ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ ग्रहादयोयेलोकेतुभुंजंतिपुण्यपातकम् ॥ शि
वाशिवंचकुर्वंतिविश्वकर्मक्षयायवै ॥ ३ ॥ सूरःकालांतकोज्ञेयोजनेषुचग्रहेषुच ॥ तिग्मसौम्याद्ययोगात्सनिग्रहानुग्रहेप्रभुः ॥ ४ ॥ ग्रहभावाद्यतस्यैवसंतो
षंनिगदाम्यहम् ॥ उदुम्बरपलाशाभ्यांपल्लवाभ्यांजुहोतियः ॥ ५ ॥ आकृष्णेनेतिमंत्रेणमूलकेनाथशांतये ॥ जुहुयादाज्ययुक्ताभ्यामभीष्टफलहे
तवे ॥ ६ ॥ शांतयेसर्वरोगाणांवधबंधविमोचने ॥ एकैकेनतुमंत्रेणहोतव्यंचशतंशतम् ॥ ७ ॥ शितंचच्छागलंदद्यात्सूरायादित्यवासरे ॥ भोजये
द्ब्राह्मणान्शक्त्याहव्यकव्यैर्मनोहरैः ॥ ८ ॥ सप्तम्यांचसितेपक्षेपंचदश्यांतथैवच ॥ रोगाद्विमुच्यतेरोगीनरोगात्कृच्छ्रमेष्यति ॥ ९ ॥ परमंचामरंसत्वमा
ब्रह्मस्तंबमात्रके ॥ ब्रह्मांडेचाणुमात्रेचसूरःसंभावयिष्यते ॥ १० ॥ संहारांतंक्रमात्सर्वमुत्पत्तिस्थितिकारणात् ॥ प्राणसर्गेजनानांसपाताविश्वचरस्त
नौ ॥ ११ ॥ मृत्युकालेतनोर्मध्यात्प्राणेनसहगच्छति ॥ शीर्षान्तस्थःसदाचंद्रोद्विरष्टकलयायुतः ॥ १२ ॥ अहर्निशंसुधावृष्टिंदेहेवर्षत्यधोमुखः ॥ जंतव
स्तेनजीवंतिमहासत्वानुमात्रकाः ॥ १३ ॥ उर्व्यांसस्यानिपुष्णातितथास्थावरजंगमान् ॥ एताभ्यांपुष्पवद्भ्यांचधारितंजनितंजगत् ॥ १४ ॥ तयोराराधना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधयेत्सर्वकार्याणिसाधकःसर्वदाशुचिः ॥ १५ ॥ नपूजयतियोमोहात्सुधांशुंमानवाधमः ॥ आयुस्तस्यक्षयंयातिनरकंचा
त्पुष्टिःसदापुण्यापराधिका ॥ साधयेत्सर्वकार्याणिसाधकःसर्वदाशुचिः ॥ १५ ॥ नपूजयतियोमोहात्सुधांशुंमानवाधमः ॥ आयुस्तस्यक्षयंयातिनरकंचा
धिगच्छति ॥ १६ ॥ निष्कलंककलाधारगंगाधरशिरोमणे ॥ द्वितीयायांजगन्नाथतुभ्यंचंद्रनमोस्तुते॥१७॥ तिथिमन्यामनुप्राप्यनमस्कारंविधोरपि ॥ प्र
करोतिनरोयस्तुसोभीष्टंफलमाप्नुयात् ॥१८॥ अत्रिनेत्रोद्भवश्रीमन्क्षीरोदमथनोद्भव ॥ महेशमुकटावासतुभ्यंचंद्रनमोस्तुते ॥ १९ ॥ दिव्यरूपनमस्तु
भ्यंसुधाकरजगत्पते ॥ शुक्लपक्षेतथाकृष्णेत्रियामायांविदुर्बुधाः ॥ २० ॥ ॐह्रांह्रींसोमायनमः इतिजप्यमंत्रः ॥ प्रभातेजपनीयः ॥ एवंयःपूजये
त्सोमंश्रावयेच्चशृणोतिवा ॥ सपीयूषसमोलोकेभवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ २१ ॥ एवंसहस्रनाम्नायःस्तौतिपूजयतेभुवि ॥ सोऽक्षयंलभतेस्वर्गंपुनरावृत्तिदुर्लभ
म् ॥ २२ ॥ इतिसोमपूजा ॥ पित्तलेभाजनेकांस्येदधिपूर्णंघृतेशिवे ॥ न्यूनोऽधिकस्तुविभवाच्छुत्वाकर्मविमत्सरः ॥ २३ ॥ स्वर्णैर्वाराजतैर्वारेसौम्येक्
पणभवेबुधम् ॥ संस्थाप्यसर्वसंस्थानेदद्याद्वहुसुतायच ॥ २४ ॥ परंभवतिसौभाग्यंपीयूषादधिकंभृशम् ॥ स्त्रीणांचपुरुषाणांचनदौर्भाग्यंकदाचन ॥२५॥
रूपसौभाग्यकामोहंदधिपूर्णंचभाजनम् ॥ ददामिकांस्यपात्रस्थंदेहिसौभाग्यरूपकम् ॥ २६ ॥ द्विजायवाक्यपूर्वेणदद्याद्विमत्सरोनरः ॥ शक्तितोदक्षिणादे
यातथावस्त्रादिकंनवम् ॥ २७ ॥ भोज्यान्नंसर्वसंपूर्णंतांबूलंसुमनोहरम् ॥ पुष्पमालादिकंदद्याद्रूपसौभाग्यहेतवे ॥ २८ ॥ एवंयःकुरुतेदानंसोमो
द्दिष्टंद्विजातये ॥ स्वर्लोकेनरलोकेवारूपसौभाग्यभुग्भवेत् ॥ २९ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसोमार्चनंनामाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८० ॥
वैशंपायनउवाच ॥ उद्भवंलोहितांगस्यसंतोषंतुजनेषुच ॥ प्रभावंवैभवंतेजःश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ हरांशसंभवोदेवः
कुजातःपृथिवीसुतः ॥ सत्त्वस्थस्सत्वसंपूर्णश्शूरःशक्तिधरोभुवि ॥ २ ॥ तीक्ष्णःक्रूरग्रहोदेवोलोहितांगःप्रतापवान् ॥ कुमारोरूपसंपन्नोविद्युत्पातमयः
प्रभुः ॥ ३ ॥ अनेनभर्जितादैत्याःक्रव्यादायसुरद्विषः ॥ दशायोगाच्चमनुजाउद्भिज्जाःपशुपक्षिणः ॥ ४ ॥ ॥ वैशंपायनउवाच ॥ शंभोरेषकथंजातःकथं
जातोमहीसुतः ॥ ग्रहोदेवःकथंक्रूरएतदिच्छामिवेदितुम् ॥ ५ ॥ कथमस्यभवेत्तुष्टिःसर्वलोकेषुसर्वदा ॥ गुरोमय्यात्तभावेतुवदनिस्संशयंमुखात् ॥ ६ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ हिरण्याक्षकुलेधीमानसुराणांचपार्थिवः ॥ अंधकेतिसमाख्यातोदैत्यःसर्वसुरांतकृत् ॥ ७ ॥ जातोविष्णुवरादेवजातोविष्णुपराक्रमः ॥
तेनैवनिर्जितादेवास्सेन्द्राःक्रतुभुजःक्रमात् ॥ ८ ॥ ततोदेवाविधिंगत्वावचनंचेदमब्रुवन् ॥ अन्धकेनैवचास्माकंहृतंराज्यंसुखंमखः ॥ ९ ॥ तस्मा
त्तस्यवधोपायउच्यतांतद्विधीयताम् ॥ अथधाताब्रवीद्वाक्यंदेवानस्यचनैधनम् ॥ १० ॥ नास्तिविष्णुवरादेवपीयूषस्यचभक्षणात् ॥ किंतुतस्या
सुरत्वस्ययथापरिभवोध्रुवम् ॥ ११ ॥ कुर्वंलोकहितार्थायश्रद्धांकामसमन्विताम् ॥ विचिकित्सातुतत्रैवसर्वास्त्रीरतिगच्छति ॥ १२ ॥ त्यक्त्वैकांपा
र्वतींदुर्गांनतस्यमानसंस्थिरम् ॥ ततःक्रुद्धोजगत्स्वामीतंचवैरूप्यतांनयेत् ॥ १३ ॥ ततोऽसुरत्वंसंत्यज्यगणस्तस्यभविष्यति ॥ एवमुक्त्वाप्रजाध्यक्षःश्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्धांकामसमन्विताम् ॥ १४ ॥ विचिकित्सांस्वमायांचप्रेषयामासतंप्रति ॥ ततोविचेष्टितःकामाद्योषान्वेषणतत्परः ॥ १५ ॥ स्वदारान्परयोषांचनाप
श्यद्विचिकित्सया ॥ ततोमायाप्रयुक्तोसौत्रैलोक्यंविचचारह ॥ १६ ॥ दृष्टंचहिमवत्पृष्ठेस्त्रीरत्नंचातिशोभनं ॥ दृष्ट्वाचपार्वतींदैत्यःकामस्यवशगोभ
वत् ॥ १७॥ ज्ञानलोपात्ततोदुर्गांग्रहीतुंतांसचेच्छति ॥ उमाचकोटवीरूपंकृत्वादेहस्यचात्मनः ॥१८॥ ईश्वरस्यांतिकस्थाचग्रहीतुंतांससारसः ॥ ततः
कामविचेताश्चउन्मत्तीकृतचेतनः ॥ १९ ॥ नजहातिशिवांधात्रींपार्वतींदैत्यपुंगवः ॥ ततोध्यानात्समागम्यमिलितःपार्वतींधवः ॥ २० ॥ दृष्ट्वातंचसदै
त्येन्द्रःप्रगतस्तुस्वमालयम् ॥ सज्जीकृत्यस्वयोधांश्चशंभुंजेतुंसमुत्सकः ॥ २१ ॥ गौरीमिवसमानेतुंकाममोहादचेतनः ॥ एतच्छ्रुत्वातुत्रिदशागत्वातंनंदि
नेरिताः ॥ २२ ॥ अकुर्वंश्चमहद्युद्धंघोरंलोकभयंकरम् ॥ दैत्यात्रणेमृतांस्तत्रदैत्याचार्योह्यजीवयत् ॥२३॥ एतद्वृत्तंतुकैलासेसर्वेचैवन्यवेदयन् ॥ क्रोधा
च्छंभुस्तदावाक्यंनंदिनंनिजगादह ॥ २४ ॥ गच्छदैत्यालयंवीरद्रुतमेवममाज्ञया ॥ पश्यतांसर्वदैत्यानांदैत्येंद्रस्यचसंसदि ॥ २५ ॥ गृहीत्वाचिकुरेऽत्य
र्थंभार्गवंतंदुरात्मकम् ॥ लब्ध्वाचास्मत्सकाशंवैविह्वलंचानयक्षणात् ॥ २६ ॥ ततोनंदीश्वरःश्रीमान्पार्वतीपतिनेरितः ॥ काव्यंतंकुंतलेधृत्वादैत्यानांपु
रतोबलात् ॥२७॥ आनयंतंचतंदैत्याजघ्नुःप्रहरणैःशरैः ॥ नशेकुस्तेरुजांकर्तुंनंदिनोबलशालिनः ॥ २८ ॥ देवानामग्रतोनंदीगृहीत्वातंचकुंतले ॥ हरस्य
पुरतोहृष्टःसहतेनसमाययौ ॥२९॥ गृहीत्वाभार्गवंशंभुरसुराणांगुरूंरुषा ॥ अगिलद्रौद्रमूर्तोसौकालांतकसमःप्रभुः ॥ ३० ॥ ततोदैत्यपतिःक्रुद्धःसर्वसैन्यवृ
तोबली ॥ दुद्रावशंकरंतत्रघोरैःप्रहरणादिभिः ॥३१॥ त्रिदशाश्चतथाक्रुद्धास्ततोविद्याधरादयः ॥ प्रययुःसमरंतत्रदैत्यानांचभृशंरुषा ॥३२ ॥ एतस्मिन्नंतरेघो
रंयुद्धंभीष्मंसमुत्थितम् ॥ देवदानवयोरेवंसर्वलोकभयंकरम्॥३३॥ततःप्रत्ययितास्त्रैश्चदेवानिघ्नंतिदानवान् ॥ दनुजानिर्जरांस्तत्रविनिघ्नंतिमहाहवे॥३४॥
शातकुंभमयाङ्गैस्तेशरैर्वज्रसमानकैः ॥ बिभिदूरत्नपुंखैश्चपरस्परजयैषिणः ॥ ३५ ॥ दीपयंतिभृशंकांतैस्तद्वात्राणिनभांसिच ॥ वीर्यवंतोमहादैत्यानमोघैर
स्त्रसंचयैः ॥ ३६ ॥ हत्वाचपातयामासुःकाश्यपाःसुरसत्तमाः ॥ जगद्व्यातंमहासैन्यंबलायुधसुसंवृतम् ॥ ३७ ॥ नीतंक्षयंसुरैःसर्वैःशस्त्रैःप्रत्ययितैः
क्षणात् ॥ स्वयंचयुध्यमानेनमहादेवेनयत्नतः ॥ ३८ ॥ शूलोद्धृतोपिसुचिरमविनष्टोऽथनम्रधीः ॥ अन्धकोगणतांनीत्वाकृतोभृंगीरिटिर्द्विज ॥ ३९ ॥
ततोदेवान्समाभाष्यशुक्रमुद्गीर्णवान्शिवः ॥भूमौनिपतितोगर्भस्ततोभौमइतिस्मृतः ॥४०॥ शुक्रश्शिवंसमाभाष्यगतोदैत्यान्मुदान्वितः ॥ एवंभौमस्समु
त्पन्नोहरांशोभूसमुद्भवः ॥ ४१ ॥ तस्यपूजाचतुर्थ्यांतुभौमवारेचसुव्रतैः ॥ दशाद्यरिष्टेचतथागोचरेनिष्टराशिगे ॥ ४२ ॥ त्रिकोणेमंडलेचैवरक्त ॥१९७॥
पुष्पानुलेपनैः ॥ एवंवैपूजितोभौमःप्रयच्छतिमतिंधनम् ॥ ४३ ॥ पुत्रान्सुखंयशश्चैवकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एतद्वःकथितंशि
ष्याधर्माख्यानंशुभावहम् ॥४४॥ यच्छ्रुत्वानपुनर्भूयोजायतेम्रियतेपिवा ॥ द्विजातीनांपुण्यदंचसंसेव्यंचशुभेप्सुभिः॥४५॥ यथासुखंचगच्छध्वंकृतकृत्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ममाज्ञया ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवंविश्राव्यभगवान्व्यासःसत्यवतीसुतः ॥ ४६ ॥ निर्णीयधर्मंविविधंशम्याप्रासमगात्सुत ॥ त्वमपिश्रद्धयावत्सज्ञात्वातत्वं
यथासुखम् ॥ ४७ ॥ विहरस्वयथाकालंगायमानोहरिंमुदा ॥ लोकान्धर्मंचोपदिशन्प्रीणयन्जगतांगुरुम् ॥ ४८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तःप्रययौ
भूपनारदोगंधमादनम् ॥ नारायणंमुनिवरंद्रष्टुंवदरिकाश्रमे ॥ ४९ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेभौमोत्पत्तिपूजनंनामैकाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८१ ॥
भीष्मउवाच ॥ श्रुतंसूर्यस्यचंद्रस्यभौमस्यापिप्रपूजनं ॥ बुधस्यसोमसूनोश्चपूजनंकथयाधुनो ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तारागर्भसमुद्भूतोबुधश्चंद्रकुमार
कः ॥ सौम्यःक्रूरोग्रहोज्ञेयःशुभाशुभप्रदोनृणां ॥ २ ॥ शराकारंमंडलंतुबुधस्यपरिकीर्तितं ॥ हरिन्मणिसमैर्वर्णैश्चूर्णैःकुर्यात्तुमंडलं ॥ ३ ॥ पूजयेत्तत्रगंधा
द्यैःपुष्पैर्धूपैस्सुशोभनैः ॥ दानंचविधिवत्कुर्याद्दशारिष्टेचगोचरे ॥ ४ ॥ कर्पूराश्चैवमुद्गाश्चहरिद्वस्त्रंहरिन्मणिः ॥ सुवर्णंचयथाशक्तिदद्याद्बोधनतुष्टये ॥ ५ ॥
सोमपुत्रमहाप्राज्ञवेदवेदांगपारग ॥ नमस्तेग्रहमध्यस्थप्रसन्नोभवमेसदा ॥ ६ ॥ इतिस्तुत्वामहाराजबुधभक्त्यासमाहितः ॥ प्राप्नुयान्नि
खिलान्कामान्सोमसूनुप्रसादतः ॥ ७ ॥ गुरोश्चपूजनंप्रोक्तंपट्टसाकारमंडले ॥ पीतवर्णैःसुनिष्पन्नैश्चूर्णैराजन्सुशोभनैः ॥ ८ ॥ पीतैर्गंधयुतैः
पुष्पैर्वस्त्रैर्हेम्नाचपूजयेत् ॥ दशागोचरयोर्दौष्ट्येदानंदद्याच्चशक्तितः ॥ ९ ॥ चणकद्विदलंचैवपीतवस्त्रंसुवर्णकं ॥ पुष्यरागंतुविप्रायदद्याच्चा
रिष्टशांतये ॥ १० ॥ बृहस्पतेसुराचार्यसर्वशास्त्रविशारद ॥ दानेनानेनसंतुष्टोभवसौम्योममाधुना ॥ ११ ॥ एवंकृतेतुराजेंद्रस्वानु
कूलोभवेद्गुरुः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिनरोगुरुसमर्चनात् ॥ १२ ॥ भार्गवस्यापिवक्ष्यामिपूजनंनृपतेधुना ॥ यत्कृत्वासर्वकामाप्तिःसम्य
क्पुंसांप्रजायते ॥ १३ ॥ पंचकोणंसमुद्दिष्टंमंडलंभार्गवस्यतु ॥ चूर्णकैःश्वेतवर्णैश्चविधिनासुधियाकृतं ॥ १४ ॥ श्वेतगंधैश्चपुष्पैश्चवस्त्रैश्चापिसितैस्तथा ॥
पूजयेद्भार्गवंभक्त्यानरःश्रद्धासमन्वितः ॥ १५ ॥ रौप्यंचदक्षिणादानंयथाशक्तिप्रकीर्तितं ॥ दशाद्यरिष्टेचोत्पन्नेसितमश्वंप्रदापयेत् ॥ १६ ॥ तंडुलाःश्वेत
वस्त्रंचरौप्यंचंदनमेवच ॥ कर्पूरंचसुगंधाढ्यंदेयंदानंद्विजातये ॥ १७ ॥ भृगुपुत्रमहाभागदानवानांपुरोहित ॥ दानेनानेनसंतुष्टोभवसर्वासुरार्चित ॥ १८ ॥
इतिमंत्रंसमुच्चार्यदद्याद्दानंयथोदितं ॥ तस्यतुष्टोभवत्याशुभार्गवःकुरुनंदन ॥ १९ ॥ शनैश्चरस्यपूजार्थंमंडलंचनराकृति ॥ कृत्वाचूर्णैःकृष्णवर्णैःपूजये
त्तत्रभक्तितः ॥ २० ॥ कृष्णैर्गन्धैश्चपुष्पैश्चवस्त्रैश्चापितथाविधैः ॥ लोहंचदक्षिणादानंपिण्याकंचातिलस्यच ॥ २१ ॥ दानंशनैश्चरारिष्टेकृष्णां
गांकृष्णवस्त्रकं ॥ सुवर्णंचयथाशक्तिदद्यान्नीलमणिंतथा ॥ २२ ॥ सूर्यसूनोमहाभागछायापुत्रमहाबल ॥ अधोदृष्टेभवशनेप्रसन्नोऽस्मात्प्रदान
तः ॥ २३ ॥ एवंस्तुत्वाशनिंभक्त्यायश्चदद्याद्विजातये ॥ स्वानुकूलोभवेत्तस्यशनिःपापेचगोचरे ॥ २४ ॥ राहोर्वर्णादिकंसर्वंशनिवन्मंडलंत
था ॥ सूर्याकारंसमुद्दिष्टंतत्रपूजार्कसूनुवत् ॥ २५ ॥ गोमेदंसर्षपाश्चैवतिलामाषाश्चकृष्णकाः ॥ महिषीचतथाच्छागोदानंराहोः प्रकीर्तितम् ॥ २६ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिंहिकासुतदैत्येंद्रराहोचंद्रार्कमर्दन ॥ भवतुष्टोमहाभागदानेनानेनसुव्रत ॥ २७ ॥ केतोर्मंडलकंकुर्याद्ध्वजाकृतिसुशोभनम् ॥ शनिवत्सकलंज्ञेयं पूजावर्णादिकंनृप ॥ २८ ॥ सप्तधान्यंसमुद्दिष्टंसस्वर्णंकेतुदानकम् ॥ एवंकृतेस्वानुकूलौभवेतांचनृणांनृप ॥ २९ ॥ प्रदद्यातांधनंपुत्रान्सुखंसौभाग्यमेवच ॥ आकृष्णेतिरवेर्मंत्रइमंदेवास्तथाविधोः ॥ ३० ॥ अग्निर्मूर्धेतिभौमस्यमंत्रोजप्येर्हणेतथा ॥ उद्बुध्यस्वेतींदुसूनोर्बृहस्पतेगुरोस्तथा ॥ ३१ ॥ अन्नात्परीतिशुक्रस्यशन्नोदेवीरयंशनेः ॥ कयानइतिराहोश्चकेतोःकेतुमितिस्मृतः ॥ ३२ ॥ एतेमंत्रास्समुद्दिष्टाग्रहणांपूजनेजपे ॥ एवंकृतेनृपश्रेष्ठानुकूलाअखिलाग्रहाः ॥ ३३ ॥ भवंतिपुंसांसततंयच्छंतिचसुसंपदः ॥ एतन्महाराजमयासमस्तंतुभ्यंसमुद्दिष्टमिहक्रमेण ॥ ३४ ॥ श्रुत्वानरःसर्वश्रुतार्थसारमेतीश्वरस्यैवचसन्निधानम् ॥ इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंपितृणामतिवल्लभंस्यात् ॥ ३५ ॥ इदंचदेवेष्वमृतायकल्पतेपुण्यावहंपातकिनांचपुंसाम् ॥ इतिपठतियशस्यंयःश्रृणोतीहभक्त्यामधुमुरनकारेरर्चनंवाथपश्येत् ॥ ३६ ॥ मतिमपिचजनानांयोददातींद्रलोकेविधिशिवविबुधेन्द्रैःपूज्यतेकल्पमेकम् ॥ यइदंश्रृणुयान्नित्यमृषीणांचरितंशुभम् ॥ ३७ ॥ विमुक्तस्सर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकेमहीयते ॥ तपःकृतेप्रशंसंतित्रेतायांज्ञानमेवच ॥ ३८ ॥ द्वापरेयज्ञमित्याहुर्दानमेकंकलौयुगे ॥ सर्वेषामेवदानानामिदमेवैकमुत्तमम् ॥ ३९ ॥ अभयंसर्वभूतानांनास्तिदानमतःपरम् ॥ दानंप्रधानंशूद्रस्यत्वित्याहभगवान्प्रभुः ॥ ४० ॥ दानेनसर्वकामाप्तिस्तस्यसंजायतेतपः ॥ पुण्यंपवित्रमायुष्यंसर्वपापविनाशनम् ॥ ४१ ॥ पुराणमेतत्कथितंतीर्थश्राद्धानुवर्णनम् ॥ श्रृणोतियःपठेद्वापिश्रीमान्संजायतेनरः ॥ ४२ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसलक्ष्मीकंहरिंलभेत् ॥ इदंमहाराजअगादितुभ्यंपुण्यंमहापातकनाशनंच ॥ ४३ ॥ ब्रह्मार्करुद्रैश्चसुपूजितंचश्रोतव्यमेतत्प्रवदंतितज्ज्ञाः ॥ सृष्टिखंडमिदंराजन्मयातुभ्यंप्रकीर्तितम् ॥ ४४ ॥ पुराणस्यादिभूतंचनवधासृष्टिपौष्करम् ॥ द्विजेभ्यःश्रावयेद्विद्वान्यश्चवैश्रृणयात्पठेत् ॥ कल्पकोटिशतंसाग्रंब्रह्मलोकेसमोदते ॥ ४५ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुराणावतारेग्रहार्चनवर्णनंनामद्व्यशीतमोऽध्यायः ॥ ८२ ॥ सृष्टिखंडंसमाप्तम् ॥ शुभंभवतु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

सृष्टिखण्ड भूमिखण्ड स्वर्गखण्ड पातालखण्डोत्तरखण्ड रूपखण्ड पञ्चकात्मके श्रीपाद्मपुराणे प्रथममष्टाविंशत्युत्तर पञ्चशत्यधिकैका दशसहस्री ११५२८ श्लोकमिदं सृष्टिखण्डं श्रीमद्वेदमार्गप्रतिष्ठापना चार्योभय वेदान्ताचार्य श्रीवेंकटाद्रि श्रीमदनन्त पूरुषाचार्य सिंहासनासीन श्रीरङ्गाचार्यस्वामिभिर्दाक्षिणात्यशुद्धकोशसाहाय्यकेन संशोधितं श्रीकृष्णदासात्मज खेमराज गुप्तेन स्वकीये "श्रीवेंकटेश्वर" मुद्रालयेमुद्रितम् ॥ ॥ विक्रम शके १९५१ संवत्सरे जयनाम्नि कार्तिक शुक्ल सप्तमी सोमवासरे समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं उत्तरखण्डं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन खेमराजेन

स्वकीये 'श्रीवेंकटेश्वर' यन्त्रालयेऽङ्कित्वा प्रकाशितम्

संवत् १९५१ शके १८१७ सन् १८९५.

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणे प्रथमं सृष्टिखण्डं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं प्रारभ्यते ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार १८६७ के २५ ऍक्टके अनुसार रजिष्टर करिकै यन्त्राधिकारीनें अपने स्वाधीन रक्खे हैं.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूमिखंडाचीं चित्रें.

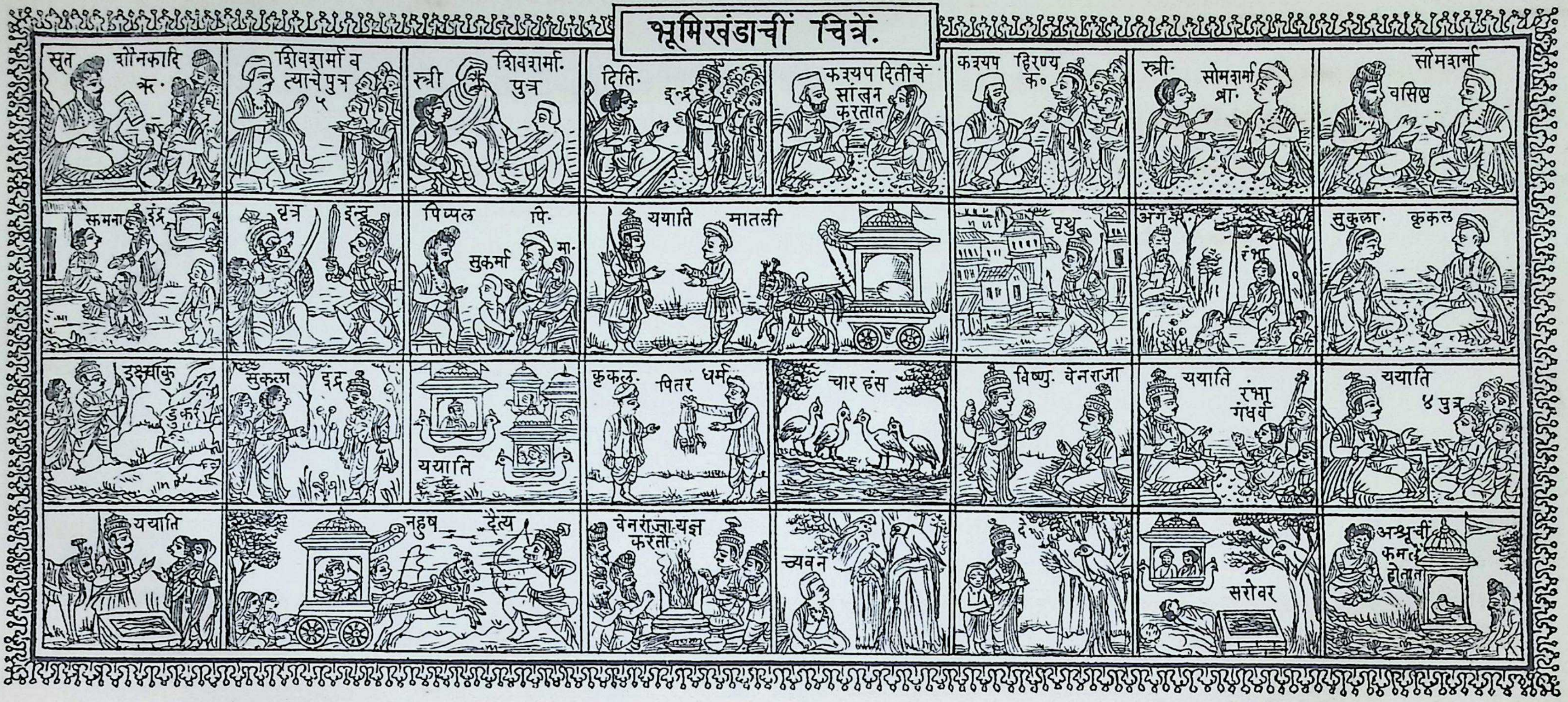

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ॐश्रीगणेशाय नमः ॥ ऋषयऊचुः ॥ शृणुसूतमहाभागसर्वतत्वार्थकोविद ॥ संदेहमागतंविद्धन्दारुणंबुद्धिनाशनम् ॥ १ ॥ केचित्पठंतिप्रह्लादंपुराणेषु द्विजोत्तमाः ॥ पंचवर्षान्वितेनापिकेशवःपरितोषितः ॥ २ ॥ देवासुरेकथंप्राप्तेहरिणासहयुध्यति ॥ निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥ कश्यपेनपुराज्ञातंकृतंव्यासेनधीमता ॥ ब्रह्मणाकथितंपूर्वंव्यासस्याग्रेस्वयंप्रभोः ॥ ४ ॥ तमेवंहिप्रवक्ष्यामिभवतामग्रतोद्विजाः ॥ संदेहकारणंजातं छिन्नंदेवेनवेधसा ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुसूतमहाभागब्रह्मणापरिभाषितम् ॥ प्रह्लादस्ययथाजन्मपुराणेप्यन्यथाश्रुतम् ॥ ६ ॥ जातमात्रःसर्वसुखंवैष्णवंमार्गमाश्रितः ॥ महाभागवतश्रेष्ठःप्रह्लादोदेवपूजितः ॥ ७ ॥ विष्णुनासहयुद्धायसपुत्रःसंगरंगतः ॥ निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ॥ ८ ॥ सृष्टिभावंशृणुष्वत्वमस्यैवचमहात्मनः ॥ संगरंप्राप्यपुत्राद्यैर्विष्णुनासहवीर्यवान् ॥ ९ ॥ प्रविष्टोवैष्णवंतेजःसंप्राप्यस्वेनतेजसा ॥ पुराकल्पेमहाभागयथाजातः सवीर्यवान् ॥ १० ॥ वृत्तांतंतस्यवीरस्यप्रवक्ष्यामिसमासतः ॥ पश्चिमेसागरस्यांतेद्वारकानामवैपुरी ॥ ११ ॥ सर्वऋद्धिसमायुक्तासर्वसिद्धिसमन्विता ॥ तस्यामास्तेसदादेवोयोगज्ञोयोगवित्तमः ॥ १२ ॥ शिवशर्मेतिविख्यातोवेदशास्त्रार्थकोविदः ॥ तस्यापिपंचपुत्रास्तु बभूवुःशास्त्रकोविदाः ॥ १३ ॥ यज्ञशर्मावेदशर्माधर्मशर्मातथैवच ॥ विष्णुशर्मामहाभागोनूनंतत्कर्मकोविदः ॥ १४ ॥ पंचमःसोमशर्मेतिपितृभक्तिपरायणः ॥ पितृभक्तिंविनाचैवधर्ममन्यंद्विजोत्तमाः ॥ १५ ॥ नविदंतिमहात्मानस्तद्भावेनतुभाविताः ॥ तेषांतुभक्तिंसंपश्यञ्छिवशर्माद्विजोत्तमः ॥ १६ ॥ चिंतयामासमेधावीनिष्कर्षिष्येसुरोत्तमान् ॥ पितृभक्तेषुयोभावोनैतेषांमनसिस्थितः ॥ १७ ॥ यथाजानाम्यहंचाथकरिष्येबुद्धिपूर्वकम् ॥ विष्णोश्चैवप्रसादात्ससर्वसिद्धिर्बभूवह ॥ १८ ॥ सद्भावंचिंतयामासअंजनार्थंद्विजोत्तमाः ॥ उपायंब्राह्मणश्रेष्ठस्तपसस्तेजसःकिल ॥ १९ ॥ चकारसोप्युपायज्ञोमाययाब्रह्मवित्तमः ॥ तेषामग्रेततोव्याजंशिवशर्माव्यदर्शयत् ॥ २० ॥ महताज्वररोगेणमृतामातावि दर्शिता ॥ तैस्तुदृष्टामृतामातापितरंवाक्यमब्रुवन् ॥ २१ ॥ ययावयंमहाभागगर्भोदरेप्रवर्द्धिताः ॥ कलेवरंपरित्यज्यस्वयमेवगताक्षयम् ॥ २२ ॥ अपहायगतासेयंस्वर्गंतातकिमुच्यते ॥ शिवशर्मापरिभवंपुत्रंभक्तिपरायणम् ॥ २३ ॥ यज्ञशर्माणमाहूयइत्युवाचद्विजोत्तमः ॥ शिवशर्मोवाच ॥ अनेनापिसुतीक्ष्णेनशस्त्रेणनिशितेनवै ॥ २४ ॥ विच्छिद्यांगानिसर्वाणियत्रतत्रक्षिपस्वह ॥ तत्कृतंतेनपुत्रेणयथादेशःश्रुतःपितुः ॥ २५ ॥ समायातःपुनःपश्चात्पित

१ स्तुवंति पा० । २ प्रल्हादस्य च संवादमृषेर्नारायणस्य च पा० । प्रल्हादस्ययथाकर्मपुराणेचान्यथाश्रुतम् पा० । ३ स वसुधां पा० । ४ भावम् इ० पा० । ५ युयुधे पा० । ६ निष्कर्षिष्ये द्विजोत्तमान् इ० पा० । ७ सर्वसिद्धो० पा० । ८ अस्या पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रंवाक्यमब्रवीत् ॥ यथादिष्टंत्वयातातततत्सर्वंकृतवानहम् ॥ २६ ॥ समादिशममान्यच्चकार्यंकारणमद्यच ॥ तच्चसर्वंकरिष्यामिदुर्जयंदुर्लभंपितः ॥ २७ ॥
तमाज्ञायमहाभागंपितृभक्तंसचाद्विजः ॥ निश्चयंपरमंज्ञात्वाद्वितीयस्यविचिंतयन् ॥ २८ ॥ वेदशर्माणमाहूयगच्छत्वंममशासनात् ॥ स्त्रियावि
नानशक्तोमिस्थातुंकंदर्पमोहितः ॥ २९ ॥ माययादर्शितानारीसर्वसौभाग्यसंपदा ॥ एनामानयवत्सत्वंममार्थेकृतनिश्चयः ॥ ३० ॥ एवमुक्तस्तथाप्रा
हकरिष्येतवसुप्रियम् ॥ पितरंतंनमस्कृत्यतामुवाचगतस्ततः ॥ ३१ ॥ त्वांदेवियाचतेतातःकामबाणप्रपीडितः ॥ अतस्त्वंजरयायुक्तेप्रसादसुमुखीभ
व ॥ ३२ ॥ भजत्वंचारुसर्वांगिपितरंममसुंदरि ॥ एवमाकर्णितंतस्यमाययावेदशर्मणः ॥ ३३ ॥ रूयुवाच ॥ जरयापीडितस्यापिनैवेच्छामिकदाचन ॥
सश्लेष्मसुखरोगस्यव्याधिग्रस्तस्यसांप्रतम् ॥ ३४ ॥ शिथिलस्यापिचार्तस्यतस्यवृद्धस्यसंगमम् ॥ भवंतरंतुमिच्छामिकरिष्येतवसुप्रियम् ॥ ३५ ॥
भवंतंरूपसौभाग्यैर्गुणरत्नैरलंकृतम् ॥ दिव्यलक्षणसंपन्नंदिव्यरूपंमहौजसम् ॥ ३६ ॥ किंकरिष्यसितातेनवृद्धेनशृणुमानद ॥ ममांगभोगभावे
नसर्वंप्राप्स्यसिदुर्लभम् ॥ ३७ ॥ यद्यत्त्वमिच्छसेविप्रतद्ददामिनसंशयः ॥ एतद्वाक्यंमहच्छुत्वाअप्रियंपापसंकुलम् ॥ ३८ ॥ वेदशर्मोवाच ॥
अधर्मयुक्तंतेवाक्यमयुक्तंपापमिश्रितम् ॥ नेदृशंमांवदेदेविपितृभक्तिमनागसम् ॥ ३९ ॥ पितुरर्थेसमायातस्त्वामहंप्रार्थयेशुभे ॥ अन्यदेवंनवक्तव्यं
भजत्वंपितरंमम ॥ ४० ॥ यद्यत्त्वमिच्छसेदेवित्रैलोक्येसचराचरम् ॥ तत्तद्दद्मिनसंदेहोदेवराज्याधिकंशुभे ॥ ४१ ॥ रूयुवाच ॥ एवंसमर्थोदातुंमे
पितुरर्थेयदाभवान् ॥ तदामेदर्शयाद्यैवसेंद्रांस्त्वंसमहेश्वरान् ॥ ४२ ॥ दातुमेवंसमर्थोसिदुर्लभंसांप्रतंकिल ॥ किंतेबलंमहाभागदर्शयस्व
त्वमात्मनः ॥ ४३ ॥ वेदशर्मोवाच ॥ पश्यपश्यबलंदेविप्रभावंतपसोमम ॥ मयाहूताःसमायाताइंद्राद्याःसुरसत्तमाः ॥ ४४ ॥ वेदशर्माणमूचु
स्तेकिंकुर्मोहिद्विजोत्तम ॥ यमेवमिच्छसेविप्रतंददामोनसंशयः ॥ ४५ ॥ वेदशर्मोवाच ॥ यदिदेवाःप्रसन्नामेप्रसादसुमुखायदि ॥ ददंतुविमलांभक्तिंपा
दयोःपितुरेवमे ॥ ४६ ॥ एवमस्तुसुराःसर्वेयथायातास्तथागताः ॥ तमुवाचतथादृष्ट्वादृष्टंतेतपसोबलम् ॥ ४७ ॥ देवैस्तुनास्तिमेकार्यंयदिदातुमिहे
च्छसि ॥ यन्मांनयसिगुर्वर्थंतत्कुरुष्वममप्रियम् ॥ ४८ ॥ देहित्वंस्वंशिरोविप्रस्वहस्तेननिकृत्यवै ॥ वेदशर्मोवाच ॥ धन्योहमद्यसंजातोमुक्तश्चैवऋ
णत्रयात् ॥ ४९ ॥ स्वशिरोदेविदास्यामिगृह्यतांगृह्यतांशुभे ॥ शितेनतीक्ष्णधारेणशस्त्रेणद्विजसत्तमः ॥ ५० ॥ निकृत्यस्वंशिरश्चाथदत्तंतस्यैप्रहस्यच ॥ ॥ १ ॥
रुधिरेणप्लुतंसाचपरिगृह्यगतामुनिम् ॥ ५१ ॥ ॥ रूयुवाच ॥ तवार्थेप्रेषितंविप्रपुत्रेणवेदशर्मणा ॥ एतच्छिरःसंगृहाणनिकृत्तंचात्मनात्मनः ॥ ५२ ॥

१ ततो दृष्ट्वा इ० पा०। सा स्त्रीति शेषः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उत्तमांगंप्रदत्तंमेपितृभक्तेनतेनते ॥ तवार्थेद्विजशार्दूलमामेवंपरिभुंक्ष्ववै ॥ ५३ ॥ तस्यतैर्भ्रातृभिर्दृष्टंसाहसंवेदशर्मणः ॥ वेपितांगत्वमापन्नास्तेवभूवुः परस्परम् ॥ ५४ ॥ मृतानोधर्मसाध्वीसामातासत्यसमाधिना ॥ अयमेवमहाभागःपितुरर्थेमृतःशुभः ॥ ५५ ॥ धन्योयंधन्यतांप्राप्तःपितुरर्थे कृतंशुभम् ॥ एवंसंभाषितैस्तैस्तुभ्रातृभिःपुण्यचारिभिः ॥ ५६ ॥ समाकर्ण्यद्विजोवाक्यंज्ञात्वाभक्तिपरायणम् ॥ निकृत्तंचशिरस्तेनपुत्रेणवेदशर्म णा ॥ ५७ ॥ धर्मशर्माणमाहाथशिरएतत्प्रगृह्यताम् ॥५८॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मचरितेप्रथमोऽध्यायः ॥१॥ सूतउवाच ॥ तदादायमहा त्मासौनिर्जगामत्वरान्वितः ॥ पितृभक्त्यातपोभिश्चसत्यार्जवबलेनसः ॥ १ ॥ धर्ममाकृष्टवांश्चैवधर्मशर्माततस्तदा ॥ समाकृष्टस्तुवैधर्मस्तपसातस्य धीमतः ॥ २ ॥ धर्मशर्माणमायातइदंवचनमब्रवीत् ॥ कस्मात्त्वयासमाहूतोधर्मशर्मन्समागतः ॥ ३ ॥ तन्मेकथयकार्यत्वंतत्करोमिनसंशयः ॥ धर्म शर्मोवाच ॥ यद्यस्तिगुरुशुश्रूषायदिनिष्ठाऽचलंतपः ॥ ४ ॥ तेनसत्येनमेधर्मवेदशर्मासजीवतु ॥ धर्मउवाच ॥ दमशौचेनसत्येनतपसातवसुव्रत ॥ ५ ॥ पितृभक्त्यातवभ्रातावेदशर्मामहाभुजः ॥ पुनरेवमहात्मासौजीवनंचलभिष्यति ॥ ६ ॥ तपसानेनतुष्टोस्मिपितृभक्त्यामहामते ॥ वरंवरयभद्रंतेदुर्ल भंधर्मवित्तमैः ॥ ७ ॥ एवमाकर्णितंतेनसुवाक्यंधर्मशर्मणा ॥ वैवस्वतंमहात्मानंसमुवाचमहायशाः ॥ ८ ॥ देहिमेत्वचलांभक्तिंपितुःपादार्हणेपुनः ॥ धर्मेरतिंतथामोक्षंसुप्रसन्नोयदामम ॥ ९ ॥ तमुवाचततोधर्मोमत्प्रसादाद्भविष्यति ॥ एवमुक्तेमहावाक्येवेदशर्मातदोत्थितः ॥ १० ॥ प्रसुप्तवन्महाप्राज्ञो धर्मशर्माणमब्रवीत् ॥ क्वसादेवीगताभ्रातःक्वसतातोभवेदिति ॥ ११ ॥ समासेनसमाख्यातंयथापित्रानियोजितः ॥ समाज्ञायततोहृष्टोधर्मशर्मातम ब्रवीत् ॥ १२ ॥ ममाद्यैवमहाभागशिरसाजीवितेनच ॥ संमुखीभववैभ्रातः कोन्योमेत्वादृशोभुवि ॥ १३ ॥ भ्रातरंचैवमाभाष्यउत्सुकःपितरंप्रति ॥ गमनायमतिंचक्रेभ्रात्राचधर्मशर्मणा ॥ १४ ॥ द्वावेतौतुगतौतत्रपितरंहृष्टमानसौ ॥द्वाभ्यांतत्रसमास्थायशिवशर्माणमुत्तमम्॥१५॥धर्मशर्मातदोवाचपित रंदीतिसंयुतम् ॥ [1]ममाद्यैवमहाभागतपसाजीवितेनच॥१६॥वेदशर्मासमानीतस्तंपुत्रंप्रगृहाणभोः ॥ शिवशर्माततोहृष्टोभक्तिंविज्ञायतस्यच॥१७॥नकिंचि दब्रवीत्तंतुपुनर्श्चितामुपेयिवान् ॥ पुरतोविनयेनापिवर्तमानंमहामतिम् ॥ १८ ॥ विष्णुशर्माणमाभाषीद्वत्समेवचनंकुरु ॥ इंद्रलोकंव्रजस्वाद्यतस्मादान यचामृतम्॥१९॥अनयाकान्तयासार्द्धंस्थातुमिच्छामिसांप्रतम् ॥सागराद्यत्समुत्पन्नममृतंव्याधिनाशनम्॥२०॥साधुनेच्छतिमामेषायथैनांतुलभाम्यहम्॥ तथाकुरुष्वशीघ्रंत्वमन्यथान्यंप्रयास्यति ॥ २१ ॥ वृद्धंज्ञात्वावमन्येतइयंबालासुरूपिणी ॥ अद्यदेव्यानयासार्द्धंप्रिययाभुवनत्रये ॥ २२॥ निर्दोषोव्याधिनि

१ तेजसा तव विप्रेंद्र गृहादेनं यमस्य च ॥ वेदशर्माणमानीतं स्वं पुत्रं प्रतिगृह्यताम् ॥ इ० पाठांतरम् । २ पातुम् इ० पा० । ३ नाशं याति जरा मेद्य यथा नीरुग्भवाम्यहम् । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुक्तोयथातातभवाम्यहम् ॥ तथाकुरुष्वमेवत्समद्भक्तोसियदाभुवि ॥ २३ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंपितुस्तस्यमहात्मनः ॥ विष्णुशर्मातदोवाचपितरं दीप्ततेजसम् ॥ २४ ॥ सर्वमेतत्करिष्यामिभवतःसुखमुत्तमम् ॥ एवमाभाष्यधर्मात्माविष्णुशर्मामहामतिः ॥ २५ ॥ पितरंतंनमस्कृत्यपुनःकृत्वाप्रदक्षिणम्॥वलेनमहतासोपितपसानियमेनच ॥२६॥ अंतरिक्षगतश्चा[१]सीद्गच्छमानस्यधीमतः॥समहावायुवेगेनऐंद्रंसंप्रतिगच्छति ॥ २७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मचरितेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ प्रस्थितस्तेनमार्गेणप्रविष्टोगगनांतरे ॥ सदृष्टोदेवदेवेनसहस्राक्षेणधीमता ॥ १ ॥ उद्यमंतस्यवैज्ञात्वाचक्रेविघ्नंसुराधिराट् ॥ मेनिकांतामुवाचेदंगच्छत्वंममशासनात् ॥ २ ॥ समाचरस्वास्यशीघ्रंगत्वाविघ्नंसुमध्यमे ॥ अस्यैवविप्रवर्यस्यपुत्रस्याशिवशर्मणः ॥ ३ ॥ तथाकुरुष्वभद्रंतेयथानायातिमेगृहम् ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंमेनिकाप्रस्थितात्वरात् ॥ ४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ रूपौदार्यगुणोपेता सर्वालंकारभूषिता ॥ नंदनस्यवनस्यांतेदोलायांसमुपस्थिता ॥ ५ ॥ सुस्वरेणप्रगायंतीगीतंवीणा[२]स्वरोपमम् ॥ तेनदृष्टाविशालाक्षीचतुराचारुलोचना ॥ ६ ॥ व्यवसायंततोज्ञात्वातस्याविघ्नमनुत्तमम् ॥ इंद्रेणप्रेषिताचैषानचभद्रकराभवेत् ॥ ७ ॥ एवंज्ञात्वाजगामाथसत्वरेणद्विजोत्तमः ॥ तयादृष्टस्तथापृष्टःकयास्यसिमहामते ॥ ८ ॥ विष्णुशर्मातदोवाचमेनिकांकामचारिणीम् ॥ इंद्रलोकंप्रयास्यामिपितुरर्थेत्वरान्वितः ॥ ९ ॥ मेनिकाविष्णुशर्माणंप्रत्युवाचप्रियंपुनः ॥ कामबाणैःप्रभिन्नाहंत्वामद्यशरणंगता ॥ १० ॥ रक्षस्वद्विजशार्दूलयदिधर्ममिहेच्छसि ॥ यावद्धित्वंमयादृष्टःकामाकुलितचेतसा ॥ ११ ॥ कामानलेनसंदग्धातावदेवनसंशयः ॥ संभ्रांताकामसंतप्ताप्रसादसुमुखोभव ॥ १२ ॥ ॥ विष्णुशर्मोवाच ॥ ॥ चरित्रंदेवदेवस्यविदितंमेवरानने ॥ भवत्याश्चप्रजानामिनाहंचैतादृशःशुभे ॥ १३ ॥ भवत्यास्तेजसारूपैरन्येमुह्यंतिशोभने ॥ विश्वामित्रादयोदेविपुत्रोहंशिवशर्मणः ॥ १४ ॥योगसिद्धिंगतस्यापितपःसिद्धस्यचाबले ॥ कामादयोमहादोषाआदावेवविनिर्जिताः ॥ १५ ॥ अन्यंभजविशालाक्षिइंद्रलोकंव्रजाम्यहम् ॥ एवमुक्त्वाजगामाथत्वरितोद्विजसत्तमः ॥ १६ ॥ निष्फलामेनकाजातापृष्टादेवेनवज्रिणा ॥ विभीषांदर्शयामासनानारूपांपुनःपुनः ॥ १७ ॥ यथानलेनसंदग्धास्तृणानांसंचयाद्विजाः ॥ भस्मीभूताभवंत्येवतथातास्ताविभीषिकाः ॥ १८ ॥ विप्रस्यतेजसातस्यपितृभक्तस्यसत्तमाः ॥ प्रलयंगतास्तुघोरास्तादारुणाभीषिकाद्विजाः ॥ १९ ॥ सविघ्नान्दर्शयामाससहस्राक्षःपुनःपुनः ॥ तेजसानाशयद्विप्रःस्वकीयेनमहायशाः ॥ २० ॥

१ वायुवेगःइति शेषः । वायुवेगः चतस्य गच्छमानस्य धीमतः अंतरिक्षगत आसीत् । येन महता वायुवेगेनेत्युत्तरत्र संगतिः । २ वाणीश्वरोपमम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंविघ्नान्बहूंस्तस्यइंद्रस्यापिमहात्मनः ॥ नाशयामासमेधावीतपसस्तेजसापिवा ॥ २१ ॥ नष्टेषुतेषुविघ्नेषुदारुणेषुमहत्सुच ॥ ज्ञात्वातस्यकृतान्विघ्नान्दारुणान्भीषणाकृतीन् ॥ २२ ॥ अथक्रुद्धोमहातेजाविष्णुशर्माद्विजोत्तमः ॥ इंद्रंप्रतिमहाभागोरागरक्तांतलोचनः ॥ २३ ॥ इंद्रलोकादहंचेंद्रंपातयिष्यामिनान्यथा ॥ निजधर्मेरतस्याद्ययोविघ्नंतुसमाचरेत् ॥ २४ ॥ तस्यदंडंप्रदास्यामियोवैहन्यात्सहन्यते ॥ एवमन्यंकरिष्यामिदेवानांपालकंपुनः ॥ २५ ॥ एवंसमुद्यतोविप्रइंद्रनाशायसत्तमः ॥ तावदेवसमायातोदेवेंद्रःपाकशासनः ॥ २६ ॥ भोभोविप्रमहाप्राज्ञतपसानियमेनच ॥ दमेनसत्यशौचाभ्यांत्वत्समोनास्तिचापरः ॥ २७ ॥ अनयापितृभक्त्यातेजितोहंदैवतैःसह ॥ ममापराधंत्वंसर्वंक्षंतुमर्हसिसत्तम ॥ २८ ॥ वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंचददाम्यहम् ॥ विष्णुशर्मातदोवाचदेवराजंतथागतम् ॥ २९ ॥ विप्रतेजोमहेंद्रेंद्रअसह्यंदेवदैवतैः ॥ पितृभक्तस्यदेवेशदुःसहंसर्वथाविभो ॥ ३० ॥ तेजोभंगोनकर्त्तव्योब्राह्मणानांमहात्मनाम् ॥ पुत्रपौत्रैःसमस्तैस्तुब्रह्मविष्णुहरान्पुनः ॥३१॥ नाशयंतेनसंदेहोयदिरुष्टाद्विजोत्तमाः ॥ नागच्छेद्यद्भवानद्यतदाराज्यमनुत्तमम् ॥ ३२ ॥ आत्मतपःप्रभावेनअन्यस्मैत्वंमहात्मने ॥ दातुकामस्तुसंजातोरोषपूर्णेनचक्षुषा ॥ ३३ ॥ भवानद्यसमायातोवरंदातुमिहेच्छसि ॥ अमृतंदेहिदेवेंद्रपितृभक्तितथाचलाम् ॥ ३४ ॥ एवंविधंवरंदेहियादितुष्टोसिशत्रुहन् ॥ एवंददामिपुण्यंतेवरंचामृतसंयुतम् ॥ ३५ ॥ एवमाभाष्यतंविप्रममृतंदत्तवान्स्वयम् ॥ सकुंभंदत्तवांस्तस्मैप्रीयमाणेनचात्मना ॥ ३६ ॥ अचलातेभवेद्विप्रभक्तिःपितरिसर्वदा ॥ एवमाभाष्यतंविप्रंविसृज्यचसहस्रदृक् ॥ ३७ ॥ प्रसन्नोभूच्चतद्दृष्ट्वाविप्रतेजःसुदुःसहम् ॥ विष्णुशर्माततोगत्वापितरंवाक्यमब्रवीत् ॥ ३८ ॥ तातइंद्रात्समानीतममृतंव्याधिनाशनम् ॥ अनेनापिमहाभागनीरुजोभवसर्वदा ॥ ३९ ॥ अमृतेनत्वमद्यैवपरांतृप्तिमवाप्नुहि ॥ एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाशिवशर्मासुतस्यहि ॥ ४० ॥ सुतान्सर्वान्समाहूयप्रीयमाणेनचेतसा ॥ पितृभक्ताःसुतायूयंमद्वाक्यपरिपालकाः ॥ ४१ ॥ वरंवृणुध्वंसुप्रीताःपुत्रकादुर्लभंभुवि ॥ एवमाभाषितंतस्यशुश्रुवुःसर्वसंमताः ॥ ४२ ॥ तेसर्वेतुसमालोच्यपितरंप्रत्यथाब्रुवन् ॥ अस्माकंजीवतान्मातागतायायममंदिरम् ॥ ४३ ॥ नीरुजाभवनाद्देवीप्रसादात्तवसुव्रता॥भवान्पिताइयंमाताजन्मजन्मांतरेपितः॥४४॥ वयंसुताभवेमेतिसर्वेपुण्यकृतस्तथा ॥ शिवशर्मोवाच ॥ अद्यैवापिमृतामाताभवतांपुत्रवत्सला ॥ ४५ ॥ जीवमानासुहृष्टासाएष्यतेनात्रसंशयः ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणाशिवशर्मणा ॥ ४६ ॥ तेषांमातासमायाताप्रहृष्टावाक्यमब्रवीत् ॥ एतदर्थंसमुत्पन्नंसुवीर्यंतनयंसुतम् ॥ ४७ ॥ नराःसत्पुत्रमिच्छंतिकुलवंशप्रभावकम्॥स्त्रियोलोकेमहाभागाःसपुण्याःपुण्यवत्सलाः॥४८॥सुतमिच्छंतिसर्वत्रपुण्यांगंपुण्यसाधकम् ॥ कुक्षिंयस्यागतोगर्भःसुपुण्यःपरिवर्त्त

१ नंदनं वनमाश्रितः । इ० पा० । उवाचेति शेषः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ते ॥ ४९ ॥ पुण्यान्पुत्रान्प्रसूयेतसानारीपुण्यभागिनी ॥ कुलाचारंकुलाधारंपितृमातृप्रतारकम्॥५०॥विनापुण्यैःकथंनारीसंप्राप्नोतिसुतोत्तमम्॥नजानेकी
दृशैःपुण्यैरेपभर्तासुपुण्यभाक् ॥५१॥ संजातोधर्मवीर्योपिधर्मात्माधर्मवत्सलः ॥ यस्यवीर्यान्मयाप्राप्तायूयंपुत्रास्ततोधिकाः ॥ ५२ ॥ एवंपुण्यप्रभावोयंभ
वंतःपुण्यवत्सलाः ॥ ममपुत्रास्तुसंजाताःपितृभक्तिपरायणाः॥५३॥अहोलोकेषुपुण्यैश्चसुपुत्रःपरिलभ्यते ॥एकैकशोधिकाःपंचमयाप्राप्तामहाशयाः॥५४॥
यज्वानःपुण्यशीलाश्चतपस्तेजःपराक्रमाः ॥ एवंसंवर्धितास्तेतुतयामात्रापुनःपुनः ॥५५॥ हर्षेणमहताविष्टाःप्रणेमुर्मातरंसुताः ॥ पुत्राऊचुः ॥ सुपुण्यैः
प्राप्यतेमातासन्मातासुपिताकिल ॥ ५६ ॥ भवतीपुण्यकृन्मातानोभाग्यैस्तुप्रवर्तिता ॥ यस्यागर्भोदरंप्राप्यसुपुण्यैश्चप्रवर्द्धिताः ॥ ५७ ॥ जन्मजन्म
नित्वंमातापिताचैवभविष्यथः ॥ पितोवाच ॥ शृणुध्वंमामकाःपुत्राःसुवरंपुण्यदायकम् ॥ ५८ ॥ मयितुष्टेसुताभोगानभुंजंतुचाक्षयान् ॥ पुत्राऊचुः ॥
यदितातप्रसन्नोसिवरंदातुमिहेच्छसि ॥ ५९ ॥ अस्मान्प्रेषयगोलोकंवैष्णवंदाहवर्जितम् ॥ पितोवाच ॥ गच्छध्वंवैष्णवंलोकंयूयंविगतकल्मषाः ॥ ६० ॥
मत्प्रसादात्तपोभिश्चपितृभक्त्यानयास्वया ॥ एवमुक्तेतुतेनापिसुवाक्येऋषिणाततः ॥ ६१ ॥ शंखचक्रगदापाणिर्गरुडारूढआगतः ॥ सपुत्रंशिवशर्माण
मित्युवाचपुनःपुनः ॥ ६२ ॥ सपुत्रेणत्वयाद्यैवजितोभक्त्यास्मिवैद्विज ॥पुत्रैःसार्द्धंसमागच्छचतुर्भिःपुण्यकारिभिः ॥६३॥ अनयाभार्ययासार्द्धंपुण्ययाप
तिकाम्यया॥शिवशर्मोवाच ॥ अमीगच्छंतुपुत्रामेवैष्णवंलोकमुत्तमम् ॥६४॥ कंचित्कालंतुनेष्यामिभूमौवैभार्ययासह॥ अनेनापिसुपुत्रेणअंत्येनसोमशर्म
णा ॥ ६५ ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणासत्यभाषिणा ॥ तानुवाचाथदेवेशःसुपुत्राञ्छिवशर्मणः ॥ ६६ ॥ गच्छंतुमोक्षदंलोकंदाहप्रलयवर्जितम् ॥ एव
मुक्तेततोविप्राश्चत्वारःसत्यचेतसः ॥ ६७ ॥ विष्णुरूपधराःसर्वेबभूवुस्तत्क्षणादपि ॥ इंद्रनीलसमावर्णैःशंखचक्रगदाधराः ॥ ६८ ॥ सर्वाभरणसौभाग्या
विष्णुरूपामहौजसः ॥ हारकंकणशोभाढ्यारत्नमालाभिशोभिताः ॥ ६९ ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशास्तेजोज्वालाभिरावृताः ॥ प्रविष्टावैष्णवंकायंपश्यतः
शिवशर्मणः ॥ ७० ॥ दीपंदीपायथायांतितद्वल्लीनामहामते ॥ गतास्तेवैष्णवंधामपितृभक्त्याद्विजोत्तमाः ॥ ७१ ॥ प्रभावंतुप्रवक्ष्यामिसुसत्यंसोमशर्म
णः ॥ ७२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मोपाख्यानेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥ सूतउवाच ॥ गतेषुतेषुगोलोकंवैष्णवंतमसःपरम् ॥ शिवशर्मामहाप्रा
ज्ञःकनिष्ठंवाक्यमब्रवीत् ॥ १ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ सोमशर्मन्महाप्राज्ञत्वंपितुर्भक्तितत्परः ॥ अमृतस्यमहाकुंभंरक्षदत्तंमयाधुना ॥ २ ॥ तीर्थयात्रां
प्रयास्यामिअनयाभार्ययासह ॥ एवमस्तुमहाभागकरिष्येरक्षणंशुभम् ॥ ३ ॥ कुंभंदत्वासमेधावीतस्यहस्तेमहात्मनः ॥ दशवर्षप्रमाणंतुतपस्ते ॥ ३ ॥

१ तपोऽधिकाः इ० पा० । २ लोकं इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पेनिरंतरम् ॥ ४ ॥ कुंभंरक्षतिधर्मात्मादिवारात्रमतंद्रितः ॥ पुनःसहिसमायातःशिवशर्मामहायशाः ॥ ५ ॥ मायांकृत्वामहाप्राज्ञोभार्यायासहतंसुतम् ॥ कुष्ठरोगातुरोभूत्वातस्यभार्याचताद‍ृशी ॥ ६ ॥ मांसपिंडोपमौजातौद्वावेतौमाययाकृतौ ॥ संनिधिंतस्यधोरस्यविप्रस्यसोमशर्मणः ॥ ७ ॥ समागतौहितौद‍ृष्ट्वासर्वतोहिसुदुःखितौ ॥ कृपयापरयाविष्टःसोमशर्मामहायशाः ॥ ८ ॥ तयोःपादंनमस्कृत्यभक्त्यानमितकंधरः ॥ भवाद‍ृशौनपश्यामितपसाभिसमन्वितम् ॥ ९ ॥ गुणव्रातैःसुपुण्यैश्चकिमिदंवर्तितंत्वयि ॥ दासवद्देवताःसर्वावर्ततेसर्वदातव ॥ १० ॥ आदेशंप्राप्यविप्रेंद्रआकृष्टास्तेजसातव ॥ तवांगेकेनपापेनगदोयंवेदनान्वितः ॥ ११ ॥ संजातोब्राह्मणश्रेष्ठतन्मेकथयकारणम् ॥ इयंपुण्यवतीमातामहापुण्यापतिव्रता ॥१२॥ याहिभर्तृप्रसादेनत्रैलोक्यंकर्तुमिच्छति ॥ साकथंदुःखमाप्नोतिकिंनास्तितपसःफलम् ॥ १३ ॥ रागद्वेषौपरित्यज्यविविधेनापिकर्मणा ॥ याचशुश्रूषतेकांतंदेववद्गुरुवत्सला ॥ १४ ॥ साकथंदुःखमाप्नोतिकुष्ठरोगंसुदुःखदम् ॥ शिवशर्मोवाच ॥ माशुचस्त्वंमहाभागभुज्यतेकर्मजंफलम् ॥ १५ ॥ नरेणकर्मयुक्तेनपापपुण्यमयेनहि ॥ शोधनंचकुरुष्वत्वमुभयोरोगयुक्तयोः ॥ १६ ॥ शुश्रूषणंमहाभागयदिपुण्यमिहेच्छसि ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येसोमशर्मामहायशाः ॥ १७ ॥ शुश्रूषांवाकरिष्यामियुवयोःपुण्ययुक्तयोः ॥ मयापापेनदुष्टेनकृपणेनद्विजोत्तम ॥ १८ ॥ किंकर्तव्यमिहाद्यैवयोगुरुंनहिपूजयेत् ॥ एवमाभाष्यदुःखाद्धातयोर्दुःखेनदुःखितः ॥ १९ ॥ श्लेष्ममूत्रपुरीषंचउभयोःपर्यशोधयत् ॥ पादप्रक्षालनंचक्रेअंगसंवाहनंतथा ॥ २० ॥ स्नानस्थानादिकंसोपितयोर्भक्त्यान्वितःस्वयम् ॥ द्वावेतौहिगुरूविप्रःसोमशर्मामहायशाः ॥ २१ ॥ तीर्थंनयतिधर्मात्मास्कंधमारोप्यसत्तमः ॥ द्वावेतौहिस्वहस्तेनस्नापयित्वातुमंगलैः ॥ २२ ॥ सुमंत्रैर्वेदविच्चैवस्नानस्यविधिपूर्वकम् ॥ तर्पणंचपितॄणांतुदेवतानांतुपूजनम् ॥ २३ ॥ द्वाभ्यामपिसधर्मात्मासकारयतिनित्यशः ॥ स्वयंहोमंददात्यग्नौपचत्यन्नमनुत्तमम् ॥ २४ ॥ संज्ञापयतिसुप्रीतौद्वावेतौचमहागुरू ॥ शय्यासनेचतौविप्रःप्रस्वापयतिनित्यशः ॥ २५ ॥ वस्त्रपुष्पादिकंसर्वंताभ्यांनित्यंप्रयच्छति ॥ तांबूलंबहुगंधाढ्यमुभयोरर्पयेत्ततु ॥ २६ ॥ सोमशर्मामहाभागस्ताभ्यामपिचपूरयेत् ॥ मूलंपयःसुभक्ष्याद्यंनित्यमेवददात्यसौ ॥ २७ ॥ तयोस्तुवांछितंनित्यंसोमशर्मामहायशाः ॥ अनेनक्रमयोगेननित्यमेवप्रसादयेत् ॥ २८ ॥ सोमशर्मासुधर्मात्मापितरौपरिपूजयेत् ॥ सोमशर्माणमाहूयपिताकुत्सतिनिष्ठुरः ॥ २९ ॥ निंदितैर्निष्ठुरैर्वाक्यैस्ताडयेन्मुनिसन्निधौ ॥ कृतकार्येकृतेपुण्येनित्यमेवसुतेपुनः ॥ ३० ॥ नकृतंशोभनंमह्यंत्वयैवकुलपांसन ॥ एवंनानाविधैर्वाक्यैर्निष्ठुरैर्दुःखदायकैः ॥ ३१ ॥ अताडयद्दंडघातैःशिवशर्मासदातुरः ॥ एवंकृतेपिध

१ उवाचेति शेषः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मात्मानैवकुप्यतिकर्हिचित् ॥ ३२ ॥ मनसावचसाचैवकर्मणात्रिविधेनच ॥ संतुष्टःसर्वदासोपिपितरंपरिपूजयेत् ॥ ३३ ॥ तद्वत्ससोमशर्मावैमातरंचदिनेदिने ॥ यज्ज्ञात्वाशिवशर्माचचरितंस्वीयमीक्षते ॥ ३४॥ अमृतंमत्कृतेचापिआनीतंविष्णुशर्मणा ॥ पुण्ययुक्तःसधर्मात्मापितृभक्तिपरःसदा ॥ ३५ ॥ एवंवहुतिथेकालेशतसंख्येगतेसति ॥ शिवशर्मापितस्यैवभक्तिंदृष्ट्वाविचिंत्यवै ॥ ३६ ॥ मयावैपूर्वमित्युक्तंसुपुत्रंयज्ञसंज्ञकम् ॥ मातृखंडानिमान्पुत्रयत्रतत्राक्षिपस्वाहि ॥ ३७ ॥ मद्वाक्यंपालितंतेनकृतानमातरिकृपा ॥ एतत्स्वल्पतरंदुःखंनिर्जीविघातमिच्छतः ॥ ३८ ॥ साहसंतुकृतंतेनपुत्रेणवेदशर्मणा ॥ अस्याधिकमहंमन्येयतोऽयंचलतेनच ॥ ३९ ॥ निमेषमात्रमेवापिसाहसंकारयेत्पुनः ॥ अपरंसत्यसंपन्नंप्रभावंतपसःपुनः ॥ ४० ॥ नित्यंसमाराधनेपिअधिकंचास्यदृश्यते ॥ तस्मादस्यपरीक्षाचसमयेतपसःकृता ॥ ४१ ॥ भक्तिभावात्तथासत्यान्नैवपुत्रःप्रणश्यति ॥ माययाचानिजांगेऽपिकुष्ठरोगोनिदर्शितः ॥ ४२ ॥ श्लेष्ममूत्रमलानांचघृणांनैवकरोतिच ॥ व्रणान्विशोधयेन्नित्यंस्वहस्तेनमहायशाः ॥ ४३ ॥ पादसंवाहनंदद्याच्छौचंचैवमहामतिः ॥ दुःसहंवचनंमह्यंदारुणंसहतेसदा ॥ ४४ ॥ भर्त्सनेताडनेचैवसदाभीष्टप्रवाचकः ॥ एवंदुःखसमाचारोममपुत्रोमहामतिः ॥ ४५ ॥ दुःखानांसागरंमन्येवहुक्लेशैस्तुक्लेशितः ॥ अपनेष्याम्यहंदुःखंविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ ४६ ॥ विचार्यमनसाविप्रःशिवशर्मामहामतिः ॥ पुनर्मायांचकाराथकुंभादपहृतंपयः॥४७॥पश्चात्तंचसमाहूयसोमशर्माणमब्रवीत् ॥ तवहस्तेमयादत्तममृतंव्याधिनाशनम् ॥ ४८ ॥ तन्मेशीघ्रंप्रयच्छस्वयथापानंकरोम्यहम् ॥ येननीरुग्भवाम्यद्यप्रसादाद्विष्णुशर्मणः ॥ ४९ ॥ एवमुक्तेतदावाक्येऋषिणाशिवशर्मणा ॥ समुत्थायत्वरायुक्तःसोमशर्माकमंडलुम् ॥ ५० ॥ तंचरिक्तंततोदृष्ट्वाह्यमृतेनविनाकृतम् ॥ कस्यपापस्यवैकर्मकेनमेविप्रियंकृतम् ॥ ५१ ॥ इतिचिंतापरोभूत्वासोमशर्मासुदुःखितः ॥ पितुरग्रेचवृत्तांतंकथयिष्यास्यहंयदा॥५२॥ ततःकोपंप्रयास्येतगुरुर्मेव्याधिपीडितः ॥ सुचिरंचिंतयित्वातुसोमशर्मामहामतिः ॥ ५३ ॥ यदिमेसत्यमस्तीतिगुरुशुश्रूषणंयदि ॥ तपस्तप्तंमयापूर्वंनिर्व्यलीकेनचेतसा ॥ ५४ ॥ दमशौचादिभिःसत्यंधर्ममेवप्रपालितम् ॥ तदाघटोऽमृतयुतोभवत्वेषनसंशयः ॥ ५५ ॥ यावदेवमहाभागश्चिंतयित्वाविलोकयेत् ॥ तावच्चामृतपूर्णस्तुपुनरेवाभवद्धटः ॥ ५६ ॥ तंदृष्ट्वाहर्षसंयुक्तःसोमशर्मामहायशाः ॥ गत्वागुरुंनमस्कृत्यकुंभमादायसत्वरम्॥५७॥गृहाणत्वंपितश्चेमंपयःकुंभंसमागतम् ॥ पानंकुरुमहाभागगदान्मुक्तोभवाचिरम् ॥ ५८ ॥ एतद्वाक्यंमहापुण्यंसत्यधर्मार्थकंपुनः॥ शिवशर्मासुतस्यापिश्रुत्वाचमधुराक्षरम्॥५९॥ हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् ॥६०॥इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मोपाख्यानेचतुर्थोऽध्यायः॥४॥

१ विष्ठां इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शिवशर्मोवाच ॥ तपसादमशौचाभ्यांगुरुशुश्रूषयातथा ॥ भक्त्याभावेनतुष्टोस्मितवाद्यचसुपुत्रक ॥ १ ॥ त्यंजामिवैकृतंरूपंमत्तःसुखमवाप्नु हि ॥ एवमुक्त्वासुतंविप्रोदर्शयामासतांतनुम् ॥ २ ॥ यथापूर्वंस्थितौतौतुतथासदृष्टवान्गुरू ॥ दीप्तिमंतौमहात्मानौसूर्यबिंबोपमावुभौ ॥ ३ ॥ ननामपादौसद्भक्त्याउभयोस्तुमहात्मनोः ॥ ततःसुतंसमामंत्र्यहर्षेणमहतान्वितः ॥ ४ ॥ विष्णोःप्रसादाद्धर्मात्माभार्ययासहकेशवम् ॥ जगामनिजपुण्यैश्चयोगाभ्यासेनसत्तमः ॥५॥ प्रविष्टोवैष्णवंधामससुनिर्दुर्लभंपदम् ॥ नत्वन्यैःप्राप्यतेपुण्यैस्तपोभिर्मुक्तिदंपदम् ॥६॥ विष्णोस्तुचिंतनैर्न्यासध्यानज्ञानैःस्तवैस्तथा ॥ नदानैस्तीर्थयात्राभिर्दृश्यतेमधुसूदनः ॥ ७ ॥ समाधिज्ञानयोगेनदृश्यतेपरमंपदम् ॥ महायोगैर्यथाविप्रःप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ॥ ८ ॥ सूतउवाच ॥ ततस्तत्रतपस्तेपेसोमशर्मामहाद्युतिः ॥ अश्मलोष्टसमंमेनेकांचनंभूषणंपुनः ॥ ९ ॥ जिताहारःसधर्मात्मानिद्रयापरिवर्जितः ॥ ससर्वान्विषयांस्त्यक्त्वाएकांतमपिसेवते ॥ १० ॥ योगासनसमारूढोनिराशोनिःपरिग्रहः ॥ तस्यवेलासुसंप्राप्तामृत्युकालस्यवैतदा ॥ ११ ॥ आगतादानवाविप्रंसोमशर्माणमंतिके ॥ मृत्युकालेतुसंप्राप्तेप्राणयात्राप्रवर्तिनः ॥ १२ ॥ शालिग्रामेमहाक्षेत्रेऋषीणांमानवर्द्धने ॥ केचिद्वदंतिवैदैत्याःकेचिद्वदंतिदानवाः ॥ १३ ॥ एवंविदोमहाशब्दःकर्णरंध्रंगतस्तदा ॥ तस्यैवविप्रवर्यस्यसुचिरात्सोमशर्मणः ॥ १४ ॥ ज्ञानध्यानविलग्नस्यप्रविष्टंदैत्यजंभयम् ॥ तेनध्यानेनतस्यापिदैत्यभीत्यैववैतदा ॥ १५ ॥ सत्वरंचैवतत्प्राणागतास्तस्यमहात्मनः ॥ दैत्यभयेनसंयुक्तःसहिमृत्युवशंगतः ॥ १६ ॥ तस्माद्दैत्यगृहेजातोहिरण्यकशिपोःसुतः ॥ देवासुरेमहायुद्धेनिहतश्चक्रपाणिना ॥ १७ ॥ युद्ध्यमानेनतेनापिप्रह्लादेनमहात्मना ॥ सुदृष्टंवासुदेवत्वंविश्वरूपसमन्वितम् ॥ १८ ॥ योगाभ्यासेनपूर्वेणज्ञानमासीन्महात्मनः ॥ सस्मारपूर्वकंसर्वंचरितंशिवशर्मणः ॥ १९ ॥ प्रागहंसोमशर्माख्यःप्रविष्टोदानवींतनुम् ॥ अस्मात्कायात्कदापुण्यंकेवलंधामउत्तमम् ॥ २० ॥ प्रयास्यामिमहापुण्यैर्ज्ञानाख्यैर्मोक्षदायकम् ॥ समरेम्रियमाणेनप्रह्लादेनमहात्मना ॥ २१ ॥ एवंचिंताकृतापूर्वंश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ एवंतुचसमाख्यातंसर्वसंदेहनाशनम् ॥ २२ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ प्रह्लादेनिहतेसंख्येदेवदेवेनचक्रिणा ॥ रुरुदेकमलासातुहतपुत्राचकामिनी ॥ २३ ॥ प्रह्लादस्यतुयामाताहिरण्यकशिपोःप्रिया ॥ प्रह्लादस्यमहाशोकैर्दिवारात्रौप्रशोचति ॥ २४ ॥ पतिव्रतामहाभागाकमलानामतत्प्रिया ॥ रोदमानांदिवारात्रौनारदस्तामुवाचह ॥ २५ ॥ माशुचस्त्वंमहाभागेपुत्रार्थंपुण्यभागिनि ॥ निहतोवासुदेवेनतवपुत्रःसमेष्यति ॥ २६ ॥ भूयःस्वलक्षणोपेतस्त्वत्सुतश्चमहामातिः ॥ प्रह्लादेतिचवैनामपुनरस्यभविष्यति ॥ २७ ॥ विहीनश्चासुरैर्भावैर्देवत्वेनसमन्वितः ॥ इंद्रत्वेमोदतेभद्रेसर्व

---

१ गृहाणवैष्णवं सूक्तं इ० पा० । त्यजस्व वैकृतं रूपमिति पाठस्त्वनर्थकः । २ विक्रियापरिवर्जितः इ० पा० । ३ मानवाः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवैर्नमस्कृतः ॥ २८ ॥ सुखीभवमहाभागेतेनपुत्रेणवैसदा ॥ नप्रकाश्यात्वयादेविसुवार्तेयंचकस्यचित् ॥२९॥ कर्त्तव्यमज्ञानभावैःसुगोप्यंकुरुत्वंसदा ॥
एवमुक्त्वागतोविप्रोनारदोमुनिसत्तमः ॥ ३० ॥ कमलायाश्चोदरेतुजन्मास्यानुत्तमंपुनः ॥ प्रह्लादेतिचवैनामतस्याख्यानंमहात्मनः ॥ ३१ ॥ बाल्यंभा
वंगतोविप्राःकृष्णमेवव्यचिंतयत् ॥ नरसिंहप्रसादेनदेवराजोभवेद्दिवि ॥ ३२ ॥ देवत्वंलभ्यचैवासावैंद्रंपदमनुत्तमम् ॥ मोक्षंयास्यतिज्ञानात्मावैष्णवंधा
मचोत्तमम् ॥३३॥ असंख्यातामहाभागाःसृष्टेर्भावाह्यनेकशः ॥ मोहएवंनकर्त्तव्योज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ॥३४॥ एतद्वःसर्वमाख्यातंयथापृष्टंद्विजोत्तमाः ॥
अन्यंपृच्छमहाभागसंदेहंतेभिनद्म्यहम् ॥ ३५ ॥ विजयंदेवतानांतुदानवानांमहत्क्षयम् ॥ कृतंहिदेवदेवेनस्थापितंभुवनत्रयम् ॥ ३६ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥
इन्द्रत्वंकस्यसंजातंदेवानांशब्दधारकम् ॥ केनदत्तंत्वमाचक्ष्वविस्तराद्द्विजसत्तम ॥ ३७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ विस्तरेणप्रवक्ष्यामिइन्द्रत्वेयेनसत्तमः ॥
प्राप्तएषमहाभागोयथापुण्यतमेनच ॥ ३८ ॥ हतेषुतेषुदैत्येषुसमस्तेषुमहाहवे ॥ अतिनष्टेषुपापेषुगोविंदेनमहात्मना ॥ ३९ ॥ ततोदेवाःसगंधर्वानागा
विद्याधरास्तथा ॥ संप्रोचुर्माधवंसर्वेबद्धप्रांजलयस्ततः ॥ ४० ॥ भगवन्देवदेवेशहृषीकेशनमोस्तुते ॥ विज्ञापयामहेत्वांवैतत्सर्वमवधार्यताम् ॥४१॥ शा
स्तागोप्ताचपुण्यात्माअस्माकंकुरुकेशव ॥ राजानंपुण्यधर्माणंत्वमिंद्रंलोकशासनम् ॥ ४२ ॥ त्रैलोक्यस्यप्रजादेवयमाश्रित्यसुखंलभेत् ॥ ॥ वासुदेवउ
वाच ॥ ममलोकेमहाभागावैष्णवेनसमन्वितः ॥ ४३ ॥ तेजसाब्राह्मणश्रेष्ठाश्चिरकालंनिवासितः ॥ तस्यकालःप्रपूर्णश्चममलोकेमहात्म
नः ॥ ४४ ॥ वसतस्तस्यविप्रस्यमद्भक्तस्यसुरोत्तमाः ॥ तेजसावैष्णवेनैवभवतांपालकोहिसः ॥ ४५ ॥ भविष्यतिसधर्मात्मासचधर्मानुरंजकः ॥
पालकोधारकश्चैवसचब्राह्मणसत्तमः ॥ ४६ ॥ भविष्यतिसधर्मात्माभवतांत्राणकारणात् ॥ अदित्यास्तनयश्चैवसुव्रताख्योमहामनाः ॥ ४७ ॥
महाबलोमहावीर्यःसवइंद्रोभविष्यति ॥ सूतउवाच ॥ एवंवरान्सदेवेशोदत्वादेवेभ्यउत्तमम् ॥ ४८ ॥ देवाविजयिनःसर्वेविष्णुनासहसत्तमाः ॥ कश्यपंपि
तरंद्रष्टुंमातरंचततोगताः ॥ ४९ ॥ प्रणेमुस्तेमहात्मानउभावेतौसुखासनौ ॥ ऊचुःप्रांजलयःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः ॥ ५० ॥ युवयोश्चप्रसादेनदेवत्वंहि
गतावयम् ॥ हर्षेणमहताविष्टोदेवान्वाक्यमुवाचसः ॥ ५१ ॥ कश्यपउवाच ॥ यूयंवैसत्यधर्मेणवर्तमानाः सदैवहि ॥ आवयोश्चप्रसादेनतपसश्चप्र
भावतः ॥ ५२ ॥ प्राप्तवंतोभवंतस्तुदेवत्वंचाक्षयंपदम् ॥ वरमेवददाम्येषांबहुप्रीतिसमन्विताः ॥ ५३ ॥ अमरानिर्जराश्चैवअक्षयाश्चभविष्यथ ॥ सर्वका
मसमृद्धार्थाः सर्वसिद्धिसमन्विताः ॥ ५४ ॥ देवानागाश्चगंधर्वामत्प्रसादान्महासुराः ॥ विष्णुरुवाच ॥ वरंवरयभद्रंतेदेवमातर्यशस्विनि ॥ ५५ ॥ मन
साचेप्सितंसर्वंतत्तेदद्मिसुनिश्चितम् ॥ अदितिरुवाच ॥ पूर्वंपुत्रवतीभूताप्रसादात्तवमाधव ॥ ५६ ॥ अमरानिर्जराःसर्वेअक्षयाःपुण्यवत्सलाः ॥ अमीपु

१ च यः तमित्यध्याहृत्यतं राजानं कुर्वीति शब्दार्थसंगतिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रामयालब्धाःश्रूयतांमधुसूदन ॥ ५७ ॥ सुतरांत्वंचगोविंदसर्वकामसमृद्धिदः ॥ ममगर्भेवसंश्चैवभवांश्चममनंदनः ॥ ५८ ॥ त्वयापुत्रेणनित्यंचय थानंदामिकेशव ॥ एवंमहोदयंनाथपूरयस्वमनोरथम् ॥ ५९ ॥ वासुदेवउवाच ॥ भवत्यादेवकार्यार्थंगंतव्यंमानुषींतनुम् ॥ तदाहंतवगर्भेवैवासंया स्यामिनिश्चितम् ॥ ६० ॥ युगेद्वादशकेप्राप्तेभूभारहरणायवै ॥ जमदग्निसुतोदेविरामोनामद्विजोत्तमः ॥ ६१ ॥ प्रतापतेजसायुक्तःसर्वक्षत्रवधायच ॥ तव पुत्रोभविष्यामिसर्वशस्त्रभृतांवरः ॥ ६२ ॥ सप्तविंशतिकेप्राप्तेत्रेताख्येतुतथायुगे ॥ रामोनामभविष्यामितवपुत्रःपतिव्रते ॥ ६३ ॥ पुनःपुत्रोभवि ष्यामितवैवशृणुपुण्यधेः ॥ अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापरांतेयुगेतदा ॥ ६४ ॥ सर्वदैत्यविनाशार्थंभूभारहरणायच ॥ वासुदेवाख्यस्तेपुत्रोभविष्यामिनसं शयः ॥ ६५ ॥ इदानींकुरुकल्याणिमद्वाक्यंधर्मसंयुतम् ॥ सर्वलक्षणसंपन्नंसत्यधर्मसमन्वितम् ॥ ६६ ॥ सर्वज्ञंसर्वदेदेविपुत्रमुत्पाद्यसुंदरम् ॥ इंद्रत्वंतस्य दास्यामिइंद्रःसोपिभविष्यति ॥ ६७ ॥ एवंसंभाषितंश्रुत्वामहाहर्षसमन्विता ॥ देवदेवप्रसादेनइंद्रःपुत्रोभविष्यति ॥ ६८ ॥ एवमस्तुमहाभागतव वाक्यंकरोम्यहम् ॥ ततस्तादेवताःसर्वाजग्मुःस्वस्थानमेवहि ॥ ६९ ॥ हरिणासहतेसर्वेनिरातंकामुदान्विताः ॥ सूतउवाच ॥ अदितिः कश्यपंप्रा हऋतुंप्राप्यमनस्विनी ॥ ७० ॥ भगवन्दीयतांपुत्रःसुरेंद्रपदभोजकः ॥ चिंतयित्वाक्षणंविप्रस्तामुवाचमनस्विनीम् ॥ ७१ ॥ एवमस्तुमहाभागेतव पुत्रोभविष्यति ॥ त्रैलोक्यस्यापिकर्तासयज्ञभोक्तासएवच ॥ ७२ ॥ तस्याःशिरसिसन्यस्यस्वहस्तंचद्विजोत्तमः ॥ तपश्चचारतेजस्वीसत्यधर्मसम न्वितः ॥ ७३ ॥ सुव्रतोनामतेजस्वीविष्णुलोकेवसेत्सदा ॥ तस्यपुण्यक्षयेजातेविष्णुलोकाद्द्विजोत्तमाः ॥ ७४ ॥ पतनंकर्मवशतस्ततस्तस्यद्विजोत्तमाः ॥ पुण्यगर्भंगतोविप्रअदित्यास्तुमहातपाः ॥ ७५ ॥ इंद्रत्वंभोक्तुकामार्थंसत्यपुण्येनकर्मणा ॥ गर्भंदधारसादेवीपुण्येनतपसाकिल ॥ ७६ ॥ तपस्तेपेनिरा लस्यावनवासंगतासती ॥ दिव्यंवर्षशतंयातंतपंत्यांदेवमातरि ॥ ७७ ॥ तपंत्यथतपस्तीव्रंदुष्करंदेवतासुरैः ॥ ततःसातपसातेनतेजसाचप्रभान्विता ॥ ॥७८॥सूर्यतेजःप्रतीकाशाद्वितीयइवभास्करः ॥शुशुभेसायथादीप्तापरमंध्यानमास्थिता॥७९॥रूपेणाधिकतांयातातपसस्तेजसातदा॥तपोध्यानपरासाच वायुभक्षातपस्विनी ॥८०॥ अधिकंशुशुभेदेवीदक्षस्यतनयातदा ॥ सिद्धाश्चऋषयःसर्वेदेवाश्चापिमहौजसः ॥ ८१ ॥ स्तुवंतितांमहाभागांरक्षंतिचसुतत्प राः ॥ पूर्णेवर्षशतेतस्याविष्णुस्तत्रसमागतः ॥ ८२ ॥ तामुवाचमहाभागामदितिंतपसान्विताम् ॥ देविगर्भःसुसंपूर्णःसूतिकालःप्रवर्तते ॥ ८३ ॥ तवैवत पसापुष्टस्तेजसाचप्रवर्द्धितः॥अद्यैवगर्भमेतंत्वंमुंचमुंचयशस्विनि॥८४॥एवमाभाष्यदेवेशःसजगामस्वकंगृहम्॥असूतपुत्रंसादेवीकालेप्राप्तेमहोदये ॥८५॥

१ चतुर्विंशतिके इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सापुत्रंदीतिसंयुक्तंद्वितीयमिवभास्करम् ॥ सुभगंचारुसर्वांगंसर्वलक्षणसंयुतम् ॥८६॥ चतुर्बाहुंमहाकायंलोकपालंसुरे[1]श्वरम् ॥ तेजोज्वालासमाकीर्णंचक्रपद्म
सुहस्तकम्॥८७॥चंद्रबिंबानुकारेणवदनेनमहामतिः॥ राजमानंमहाप्राज्ञंतेजसावैष्णवेनच॥८८॥अन्यैश्चलक्षणैर्दिव्यैर्दिव्यभावैरलंकृतम् ॥ सर्वलक्षणसंपूर्णं
चंद्रास्यंकमलेक्षणम् ॥८९॥ आजग्मुस्ते[2]त्रयोदेवाऋषयोवेदपारगाः ॥ गंधर्वाश्चततोनागाःसिद्धाविद्याधरास्तथा ॥ ९० ॥ ऋषयःसप्ततेदिव्याः[3]पूर्वापरमहौज
सः ॥ अन्येचमुनयःपुण्याःपुण्यमंगलदायिनः ॥९१॥ आजग्मुस्तेमहात्मानोहर्षनिर्भरमानसाः ॥ तस्मिञ्जातेमहाभागेभगवंतोमहौजसि ॥९२॥ आजग्मुर्दे
वताःसर्वेपर्वतास्तुतपस्विनः ॥ क्षीराद्याःसागराःसर्वेनद्यश्चैवतथामलाः ॥ ९३ ॥ प्रीतिमंतस्ततःसर्वेयेचान्येहिचराचराः ॥ मंगलैस्तुमहोत्साहंचक्रुःसर्वेसुरे
श्वराः ॥९४॥ ननृतुश्चाप्सरःसंघागंधर्वाललितंजगुः ॥ वेदमंत्रैस्ततोदेवाब्राह्मणावेदपारगाः ॥९५॥ स्तुवंतितंमहात्मानंसुतंवैकश्यपस्यच ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरु
द्रश्चवेदाश्चैवसमागताः॥९६॥सांगोपांगैश्चसंयुक्तास्तस्मिञ्जातेमहौजसि॥त्रैलोक्येयानिसत्वानिपुण्ययुक्तानिसत्तम ॥९७॥ समागतानितत्रैवतस्मिञ्जातेमहौ
जसि॥मंगलंचक्रिरेसर्वेगीतपुण्यैर्महोत्सवैः॥९८॥हर्षेणनिर्भराःसर्वेपूजयंतोमहौजसः ॥ब्रह्माद्याश्चत्रयोदेवाःकश्यपोथबृहस्पतिः ॥९९॥ चक्रिरेनामकर्माणित
स्यैवहिमहात्मनः॥वसुदत्तेतिविख्यातोवसुदेतिपुनस्तव ॥१००॥ आखंडलेतितन्नाममरुत्वान्नामतेपुनः॥मघवांश्चबिडौजास्त्वंपाकशासनइत्यपि॥१०१॥
शक्रश्चैवहिविख्यातइंद्रश्चैवेतितेसुतः॥इत्येतानिचनामानितस्यैवचमहात्मनः॥१०२॥ चक्रुश्चदेवताःसर्वाःसंतुष्टाहृष्टमानसाः॥स्नानंतुकारयामासुःसंस्का
राणिमहासुरः॥१०३॥विश्वकर्माणमाहूयददुराभरणानिच ॥ तानिपुण्यानिदिव्यानितस्मैतेतुमहात्मने ॥१०४॥ जातेतस्मिन्महाभागेदेवराजेमहात्मनि ॥
एवंमुदंततःप्रापुःसर्वेदेवामहौजसः ॥१०५॥ पुण्येतिथौतथाऋक्षेसुमुहूर्तेमहात्मभिः॥ इंद्रत्वेस्थापितोदेवैराभिषिक्तःसुमंगलैः॥१०६॥प्राप्तमैंद्रपदंतेनप्रसादा
त्तस्यचक्रिणः॥तपश्चकारतेजस्वीवसुदत्तःसुरेश्वरः॥१०७॥उग्रेणतेजसायुक्तोवज्रपाशांकुशायुधः॥१०८॥ सूतउवाच ॥उग्रंसमस्तंतपसःप्रभावंविलोक्यशु
क्रोनिजगादगाथाम् ॥ लोकेषुकोन्योनभविष्यतीतियथाहिचार्यंर्चसुदर्शनीयः ॥ १०९ ॥ विष्णोःप्रसादान्नपरोमहात्मासंप्राप्तमैश्वर्यमिहैवदिव्यम् ॥ ११०॥
अनेनतुल्योनभविष्यतीतिलोकेषुचान्यस्तपसोग्रवीर्यः ॥ १११ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेइंद्राभिषेकोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ सूतउ
वाच ॥ कश्यपस्यचभार्यान्यादनुर्नामतपस्विनी ॥ पुत्रशोकेनसंतप्तासंप्राप्तादितिमंदिरम् ॥ १ ॥ रोदमानाप्रणम्यैवपादपद्मयुगंतदा ॥ दुःखेनमहता
प्राप्तादितिस्तांप्रत्यबोधयत् ॥ २ ॥ दितिरुवाच ॥ तवैवहिमहाभागेकिमिदंरोदकारणम् ॥ पुत्रिण्यश्चैकपुत्रेणलोकेनार्योभवंतिवै॥३॥भवतीशतपुत्राणांतु ॥ ६ ॥

१ नरेश्वरम् इ० पा० । २ तत्र ते देवाः इ० पा० । ३ पूर्वाचार्याः इ० पा० । ४ वसुदत्तवीरः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णिनामपिभामिनि ॥ मातात्वमसिकल्याणिशुंभादीनांमहात्मनाम् ॥ ४ ॥ कस्माद्दुःखंत्वयाप्राप्तमेतन्मेकारणंवद ॥ हिरण्यकशिपूराजाहिरण्याक्षोमहाब लः॥५॥यस्याःपुत्रौमहात्मानौमहाबलपराक्रमौ॥कस्माद्दुःखंमहज्जातंतस्माच्चैवसखेवद॥६॥ आख्याहिकारणंसर्वंयस्माद्रोदिषिसांप्रतम् ॥ एवमाभाष्यतां देवींविरराममनस्विनी ॥७॥ दनुरुवाच ॥ पश्यपश्यमहाभागेसपत्न्याश्चमनोरथम् ॥ परिपूर्णंकृतंतेनदेवदेवेनचक्रिणा ॥८॥ यथापूर्ववरोदत्तोह्यदित्यैदेवि विष्णुना॥तथेदानींचपुत्रायतस्यादत्तोवरोमहान्॥९॥कश्यपाद्धिश्रुतोजातस्त्रैलोक्यपालकःसुतः ॥इंद्रत्वंतस्यवैदत्तंतवपुत्राद्धिहृत्यच॥१०॥मनोरथैस्तुसं पूर्णाअदितिःसुखवर्द्धिनी ॥ कनीयान्वसुदत्तश्चतस्याःपुत्रश्चसंप्रति ॥ ११ ॥ ऐंद्रंपदंसुदुष्प्राप्यंदेवैःसार्द्धंभुनक्तिच ॥ दितिरुवाच ॥ कस्मात्पदात्परि भ्रष्टोममपुत्रोमहामतिः ॥ १२ ॥ अन्येचदानवादैत्यास्तेजोभ्रष्टाःकथंसखे ॥ तस्यत्वंकारणंब्रूहिविस्तरेणयशस्विनि ॥ १३ ॥ तामाभाष्यदितिर्वाक्यंविर राममुदुःखिता ॥ दनुरुवाच ॥ देवाश्चदानवाःसर्वेसक्रोधाःसंगरंगताः ॥ १४ ॥ तत्रयुद्धंमहज्जातंदैत्यसंक्षयकारकम् ॥ देवैश्चविष्णुनायुद्धेममपुत्रानिपाति ताः ॥ १५ ॥ तथैवतवपुत्रास्तेदेवदेवेनचक्रिणा ॥ वनेगतान्यथासिंहोद्रावयेत्स्वेनतेजसा ॥१६॥ तथातेमामकाःपुत्रानिहताःशङ्खपाणिना ॥ कालनेमिमु खंसैन्यंदुर्जयंससुरासुरैः ॥ १७ ॥ नाशितंमर्दितंसर्वंद्रावितंविकलीकृतम् ॥ स्वैरर्चिभिर्यथावह्निस्तृणानिज्वालयेद्वने ॥ १८ ॥ तथादैत्यगणान्सर्वान्निर्द हत्येवकेशवः ॥ ममपुत्रामृतादेविबहुशस्तवनंदनाः ॥ १९ ॥ वह्निंप्राप्ययथासर्वेशलभायांतिसंक्षयम् ॥ तथातेदानवाःसर्वेहरिंप्राप्यक्षयंगताः ॥ २० ॥ ए वमेतंहिवृत्तांतंदितिःशुश्रावदारुणम् ॥ दितिरुवाच ॥ वज्रपातोपमंभद्रेवदस्येवंकथंमम ॥ २१ ॥ एवमाभाष्यतांदेवीमूर्च्छितानिपपातह ॥ हाहाकष्टमिदं जातंबहुदुःखंप्रतापकम् ॥ २२ ॥ रुरोदकरुणंसाथपुत्रशोकसुपीडिता ॥ तांदृष्ट्वासमुनिश्रेष्ठउवाचवचनंशुभम् ॥२३॥ मारोदिषिचभद्रंतेनैवंशोचंतित्वद्वि धाः ॥ सत्ववंतोमहाभागेलोभमोहेनवर्जिताः ॥ २४ ॥ कस्यपुत्राहिसंसारेकस्यदेवीसुबांधवाः ॥ नास्तिकस्येहकेनापितत्सर्वंश्रूयतांप्रिये ॥ २५ ॥ दक्षस्यापिसुतायूयंसुन्दर्यश्चैवमामकाः ॥ भवतीनामहंभर्ताकामनापूरकःशुभे ॥ २६ ॥ योजकःपालकश्चैवरक्षकोस्मिवरानने ॥ कस्मा द्वैरंकृतंक्रूरैरसुरैरजितात्मभिः ॥ २७ ॥ तवपुत्रामहाभागेसत्यधर्मविवर्जिताः ॥ तेनदोषेणतेसर्वेतवदोषेणवैशुभे ॥ २८ ॥ निहतावा सुदेवेनदैवतैस्तुनिपातिताः ॥ तस्माच्छोकोनकर्तव्यःसत्यमोक्षविनाशनः ॥ २९ ॥ शोकोहिनाशयेत्पुण्यंक्षयात्पुण्यस्यनश्यति ॥ तस्माच्छोकंपरि त्यजविप्ररूपंवरानने ॥ ३० ॥ आत्मदोषप्रभावेनदानवामरणंगताः ॥ देवानिमित्तभूताश्चनाशिताःस्वेनकर्मणा ॥ ३१ ॥ एवंज्ञात्वामहाभागेसमागच्छ

१ पोषकः इ० पा० ।

२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुखंप्रति ॥ एवमुक्त्वामहायोगीतांप्रियांदुःखभागिनीम् ॥ ३२ ॥ विषादाच्चनिवृत्तोसौविरराममहामतिः ॥ ३३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेदिति
विलापोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ दितिरुवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयानाथसर्वमेवनसंशयः ॥ भर्तृस्नेहंपरित्यज्यगतासापत्न्यजंद्विज ॥ १ ॥ अभिमानेनदुःखे
नमानभंगेनसत्तम ॥ महादुःखेनसंतप्ताकरिष्येप्राणमोचनम् ॥ २ ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामियथाशांतिर्भविष्यति ॥ नकःकस्यभवेत्पु
त्रोनमातानपिताशुभे ॥ ३ ॥ नभ्रातावांधवःकस्यनचस्वजनबांधवाः ॥ एवंसंसारसंबंधोमायामोहसमन्वितः ॥ ४ ॥ स्वयमेवपितादेविस्वयंमाताथबांध
वाः ॥ स्वयंस्वजनवर्गश्चस्वयंधर्मःसनातनः ॥ ५ ॥ आचारेणनरोदेविसुखित्वमुपजायते ॥ अनाचारेणपापेननाशंयातितथाध्रुवम् ॥ ६ ॥ क्रूरयोनिं
प्रयात्येवंनरोदेविनसंशयः ॥ कर्मणासत्यहीनेनमहापापेनमोहितः ॥ ७ ॥ रिपुत्वेवर्त्ततेमर्त्यःप्राणिनांनित्यसंस्थितः ॥ रिपवस्तस्यवर्तन्तेयत्रतत्रनसं
शयः ॥ ८ ॥ ॥ मैत्रेणवर्ततेमर्त्योयदालोकेप्रियेशुभे ॥ तदातस्यभवंत्येवमित्राःसर्वत्रभामिनि ॥ ९ ॥ कृषिकारोयदादेविछन्नंवीजंसुसंस्थितम् ॥ यादृशं
तुभवत्येवतादृशंफलमश्नुते ॥ १० ॥ तथातवचपुत्रैश्चसाधुभिःस्पर्धितंसह ॥ कर्मणस्तस्यतत्प्राप्तंफलंभुंक्ष्वसुसंस्थितम् ॥ ११ ॥ तवपुत्रामहा
भागेतपःशांतिविवर्जिताः ॥ तेनपापेनतेसर्वेपतितावैमहत्पदात् ॥ १२ ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छमुंचदुःखंसुखंतथा ॥ कस्यपुत्राश्चमित्राणिकस्यस्वजन
बांधवाः ॥ १३ ॥ आत्मकर्मानुसारेणसुखंजीवंतिजंतवः ॥ परार्थेचिंतनंदेवितत्वज्ञानेनपंडिताः ॥ १४ ॥ नकुर्वंतिमहात्मानोव्यर्थमेवनसंशयः ॥ पंच
भूतात्मकंकायंकेवलंसंधिजर्जरम् ॥ १५ ॥ आत्ममित्रंकृतंतेनसर्वदेविसुखाशया ॥ आत्मानाममहापुण्यःसर्वगःसर्वदर्शकः ॥ १६ ॥ सर्वसिद्धिस्तुसर्वा
त्मासात्विकःसर्वसिद्धिदः ॥ एवंसर्वमयोदेविभ्रमत्येकोनिरञ्जनः ॥ १७ ॥ भ्रमतानिर्जनेयेनमूर्तिमंतोद्विजोत्तमाः ॥ चत्वारोदर्शिताःपुण्यामूर्तिमंतोमहौ
जसः ॥ १८ ॥ पंचमःश्वसनश्चैवपूर्वाणांमित्रमेवच ॥ अथोआत्मासमायातोज्ञानसाहाय्यमेववा ॥ १९ ॥ सतान्दृष्ट्वामहात्मावैज्ञानमात्मासमब्रवीत् ॥ ज्ञानप
श्यअमीपंचमंत्रयंतःपरस्परम् ॥ २० ॥ एतान्गत्वाब्रवीहित्वंयूयंकइतिपृच्छह ॥ ज्ञानंवाक्यंपरंश्रुत्वासार्थंतस्यमहात्मनः ॥ २१ ॥ तदाहात्मानमाराध्य
मेतैःकिंतेप्रयोजनम् ॥ तत्त्वतोब्रूहिमेदेवसदाशुद्धोसिसर्वदा ॥ २२ ॥ आत्मोवाच ॥ एतेपंचमहाभागारूपवंतोमनस्विनः ॥ गत्वासंदर्शया
म्येनानाभाष्येज्ञानश्रूयताम् ॥ २३ ॥ भव्यानेतान्प्रवक्ष्यामिपंचर्मीगतिमागतान् ॥ दूतत्वंगच्छभोज्ञानकुशलोदूतकर्माणि ॥ २४ ॥ ॥ ७ ॥
॥ ज्ञानमुवाच ॥ त्वमात्मञ्छृणुमेवाक्यंसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ एतेषांसंगतिस्तातकार्यानैवत्वयाकदा ॥ २५ ॥ पंचानामपिशुद्धात्मन्नका

१ फलं भुञ्जन्ति इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यैंशुभमिच्छता ॥ भवतःसंगतिंमोहइच्छत्येषमहामते ॥ २६ ॥ ॥ आत्मोवाच ॥ एतेषांसंगतिंज्ञानकस्माद्धारयतेभवान् ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रू
हियाथातथ्येनपंडित ॥ २७ ॥ ज्ञानमुवाच ॥ एतेषांसंगमात्रात्तुमहद्दुःखंभविष्यति ॥ दुःखमूलाहिपंचैवशोकसंतापकारकाः ॥ २८ ॥ एवमस्तुम
हाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव ॥ ज्ञानमाभाष्यसह्यात्माध्यानेनसहसंगतः ॥ २९ ॥ कश्यपउवाच ॥ ततःपंचैवतेतत्राद्राक्षुरात्मानमेवतम् ॥ बुद्धिमूचुःसमाहू
यसंगच्छात्मानमेवहि ॥ ३० ॥ दूतत्वंकुरुकल्याणिअस्माकमात्मनासह ॥ पंचतत्त्वामहात्मानोविश्वस्यधारकाःशुभाः ॥ ३१ ॥ भवतोमैत्रमिच्छंतिइत्या
भाष्यमहामतिम् ॥ गत्वाबुद्धेत्वयाकार्यंकर्तव्यंनइतोव्रज ॥ ३२ ॥ एवमस्तुमहाभागाकरिष्येकार्यमुत्तमम् ॥ एवमाभाषितंतेषांगत्वाऽऽहात्मानमे
वतम् ॥ ३३ ॥ अहंबुद्धिर्महाभागभवंतंसमुपागता ॥ दूतत्वेमहतांपार्श्वात्तेषांत्वंवचनंशृणु ॥ ३४ ॥ भवन्मैत्रींसमिच्छंतिअक्षयांपंचआत्मकाः ॥ कुरुमै
त्रींमहाप्राज्ञजहिध्यानंसुदूरतः ॥ ३५ ॥ ध्यानमुवाच ॥ नकर्तव्यंत्वयाचात्मन्नैतेषांवैसमागमम् ॥ एषांसंसर्गमात्रेणमहद्दुःखंभविष्यति ॥ ३६ ॥ मयाज्ञा
नेनहीनस्त्वंकथंकर्मकरिष्यति ॥ एवमेवनकर्तव्यंतेषांचैवसमागमम् ॥ ३७ ॥ गर्भवासंनयिष्यंतिभवंतंनान्यथाविभो ॥ ज्ञानेनैवमयाहीनोअज्ञानंयास्य
सिध्रुवम् ॥ ३८ ॥ एवमुक्त्वातमात्मानंविररामममहामतिम् ॥ ततस्तामागतांबुद्धिमात्माप्रोवाचानिश्चितः ॥ ३९ ॥ ज्ञानध्यानौमहात्मानौमंत्रिणौममशो
भनौ ॥ तत्रयानंनमेयुक्तंतद्बुद्धेकिंकरोम्यहम् ॥ ४० ॥ एवंश्रुत्वाततोबुद्धिस्तेषांपार्श्वेयशस्विनी ॥ समाचष्टसमग्रंतत्कथनंज्ञानध्यानयोः ॥ ४१ ॥
ततस्तेपंचकाःसर्वेआत्मानंप्रतिजग्मिरे ॥ मैत्रीमेवप्रतीच्छामोभवतोनित्यमेवहि ॥ ४२ ॥ यस्माच्छुद्धोसिलोकेशतस्मात्त्वांसमुपागताः ॥ स्वयमे
वविचार्यैवउत्तरंनःप्रदीयताम् ॥ ४३ ॥ आत्मोवाच ॥ यूयंपंचैवसंप्राप्ताममसैत्रंसमिच्छथ ॥ स्वीयंगुणंप्रभावंचकथयंतुममाग्रतः ॥ ४४ ॥ भूमिरुवाच ॥
सर्वकार्यस्यसंस्थानंचर्ममांससमन्वितम् ॥ अस्थिमूलदृढत्वंमेनखलोमसमन्वितम् ॥ ४५ ॥ प्रभावोहिमहाप्राज्ञकायमध्येममैवहि ॥ नासिकागमनोगंधस्समे
भृत्योमहामनाः ॥ ४६ ॥ आकाशउवाच ॥ अहमाकाशकःप्राप्तोममकायेप्रभावकम् ॥ श्रूयतामभिधास्यामिपरब्रह्मस्वरूपिणम् ॥ ४७ ॥ बाह्यांतरावका
शश्चशून्यस्थानेवसाम्यहम् ॥ तत्रामात्यौतुकर्णौमेश्रवणार्थंप्रतिष्ठितौ ॥ ४८ ॥ वायुरुवाच ॥ पंचरूपेणतिष्ठामिकरोम्येवंशुभाशुभम् ॥ चर्मकायेस्थि
तोमात्यःस्पर्शसंश्रयतेगुणम् ॥ ४९ ॥ ॥ तेजउवाच ॥ कायेसंस्थःसदानित्यंपाकयोगंकरोम्यहम् ॥ सबाह्याभ्यंतरंसर्वंद्रव्याद्रव्यंप्रदर्शये ॥ ५० ॥ शुक्रं
मज्जातथालालाएवंत्वक्संधिसंस्थितम् ॥ रुधिरंप्रेषयाम्येवकायमध्येस्थितोस्म्यहम् ॥ ५१ ॥ तत्रनेत्रावमात्यौमेद्रव्यलब्धिप्रसाधकौ ॥ एवंमयात्मव्यापा
रस्तवाग्रेकथितःपरः ॥ ५२ ॥ सुपोषयाम्यहंनित्यममृतेनकलेवरम् ॥ एवंमेतत्रव्यापारःकायपत्तनकेप्रिये ॥ ५३ ॥ अमात्यंरसनांविद्धिरसास्वादकरीं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पराम् ॥ नासिकोवाच ॥ सुगंधेनपरांपुष्टिंकायस्यापिकरोम्यहम् ॥ ५४ ॥ दुर्गंधंतुपरित्यज्यकायेगंधंप्रदर्शये ॥ बुद्धियुक्तामहाभागतस्याभावेनभाविता ॥ ५५ ॥ स्वामिकार्यायकायेस्मिन्नहंतिष्ठामिनिश्चला ॥ गंधंममगुणंविद्धिद्विविधंयत्प्रवर्तितम् ॥ ५६ ॥ श्रवणाऊचतुः ॥ कार्याकार्यादिकंशब्दंलोकेरुक्तंशुभाशुभम्॥शृणुयावःस्वकायस्थौसत्यासत्येप्रियाप्रिये ॥५७॥ शब्दोहिमेगुणःप्रोक्तो[1]ममव्यापारमेवहि॥ योजयामिनसंदेहोयदाबुद्धिःप्रपूरयेत्॥५८॥ त्वगुवाच ॥ पंचरूपात्मकोवायुः शरीरेस्मिन्व्यवस्थितः ॥ ५९ ॥ सबाह्याभ्यंतरेचेष्टांतेषांजानामितत्त्वतः ॥ शीतोष्णमातपंवर्षंवायोःस्फुरणमेवच॥ ॥ ६० ॥ सर्वंजानामिसंस्पर्शसंगश्लेष्मादिकंनृणाम् ॥ स्पर्शएवगुणोमह्यमेतत्सत्यंवदाम्यहम् ॥ ६१ ॥ एवंहितेसमाख्यातोमयाव्यापारएवहि ॥ नेत्रेऊचतुः॥संसारेयानिरूपाणिभव्याभव्यानिसत्तम ॥ ६२ ॥ यदाप्रेरयतेबुद्धिस्तदापश्यावनान्यथा ॥ वसावः कायमध्येवैरूपंगुणमिहावयोः ॥ ६३ ॥ एवंव्यापारसं[2]बंधःकायमध्येमहामते ॥ जिह्वोवाच ॥ बुद्धियुक्ताअहंतातरसभेदान्विचारये ॥ ६४ ॥ क्षारमम्लादिकंसर्वंनीरसंस्वादुचिंतये ॥ व्यापारेणअनेनापिनित्ययुक्तावसाम्यहम् ॥६५॥ इन्द्रियाणांहिसर्वेषांबुद्धिरेषाप्रणायकः ॥ एवंपंचसमायातानींद्रियाणिप्रियेशृणु ॥६६॥ स्वीयानियानिकर्माणिकथयंतिपुनःपुनः ॥ अथबुद्धिःसमायातातमुवाचमहामतिम् ॥ ६७ ॥ मद्विहीनोयदाकायस्तदानश्यतिनान्यथा ॥ तस्मात्त्वंमांसमास्थायवर्त्तयस्वमहामते ॥ ६८ ॥ अथकर्मसमायातमात्मानमिदमब्रवीत् ॥ अहंकर्ममहाप्राज्ञतवपार्श्वंसमागतम् ॥ ६९ ॥ त्वांप्रेषयाम्यहंतेनपथायेनेहगच्छसि ॥एवमाकर्ण्यतत्सर्वमात्माप्रोवाचतान्प्रति ॥ ७० ॥ यूयंपंचात्मकैर्युक्ताःसर्वसाधारणाःकिल ॥ कस्मान्मैत्रंसमिच्छंतितत्रपंचात्मकंप्रति ॥ ७१ ॥ ब्रुवंतुकारणंसर्वंममाग्रेसर्वमेवतत् ॥ पंचात्मकाऊचुः ॥ अस्मत्संगप्रसंगेनपिंडमेवप्रजायते ॥ ७२ ॥ तस्मिन्पिंडेमहाबुद्धेभवान्वसतिसुव्रतः ॥ तिष्ठामोहिवयंसर्वेप्रसादात्तवतत्रहि ॥ ७३ ॥ एतस्मात्कारणान्मैत्रमिच्छामस्तवनित्यशः ॥ आत्मोवाच ॥ एवमस्तुमहाभागाभवतांप्रियमेवच ॥ ७४ ॥ करिष्येनात्रसंदेहोमैत्रंहिप्रीतिकारणात् ॥ वार्यमाणोमहाभागोज्ञानेनापिमहात्मना ॥ ७५ ॥ ध्यानेनचमहात्मासौतेषांसंगतिमागतः ॥ सतैःप्रमोहितस्तत्ररागद्वेषादिभिस्तदा ॥ ७६ ॥ पंचतत्त्वसमायुक्तःकायित्वंगतवान्प्रभुः ॥ यदागर्भंसमायातोविष्ठामूत्रसमाकुले ॥ ७७ ॥ दुर्गंधेपिच्छिलावर्तेपतितस्तैःससंयुतः ॥ अंगेनव्याकुलीभूतः पंचात्मकानुवाचसः ॥ ७८ ॥ भोभोःपंचात्मकाःसर्वेशृणुध्वंवचनंमम ॥ भवतांसंप्रसंगेनमहादुःखेनमोहितः ॥ ७९ ॥ तत्रास्मिन्पिच्छिलेघोरेपतितोहिमहाभये ॥ पंचात्मकाऊचुः ॥ तावत्संस्थीयतांराजन्यावद्गर्भः प्रपूरयेत् ॥ ८० ॥ पश्चान्निर्गमनंतेवैभविष्यतिनसंशयः ॥ अस्माकंहि

१ प्रत्येकश्रवणाभिप्रायेणात्रार्धके उभयत्राप्यस्मच्छब्दस्य षष्ठ्येकवचनं बोद्धव्यम्। २उक्तोनौ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भवान्स्वामीकायदेशेव्यवस्थितः ॥ ८१ ॥ राज्यमेवंप्रकर्तव्यंसुखभोक्ताभविष्यति ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाआत्मादुःखेनपीडितः ॥ ८२ ॥ गंतुमिच्छन्नसौ तस्मात्पलायनपरोभवत् ॥८३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेशरीरकथनंनामसप्तमोऽध्यायः॥ ७॥ कश्यपउवाच ॥ सगर्भेव्याकुलोजातःखिद्यमा नोदिनेदिने ॥ दुःखाक्रांतोहिधर्मात्मासर्वपीडाभिपीडितः ॥ १ ॥ अधोमुखस्तुगर्भस्थोमोहजालेनबंधितः॥ आधिव्याधिसमाक्रांतोहाहाभूतोविचेतनः॥ ॥ २ ॥ दुःखेनमहताविष्टोज्ञानमाहप्रपीडितः॥ आत्मोवाच ॥ तववाक्यंमहाप्राज्ञनकृतंतुमयातदा ॥ ३ ॥ ध्यानेनवार्यमाणोपिपतितो[1]मोहसंकटे ॥ त स्माद्रक्षमहाप्राज्ञगर्भवासात्सुदारुणात् ॥ ४ ॥ ज्ञानमुवाच ॥ मयात्वंवारितोह्यात्मन्कृतंवाक्यंनचैवमे ॥ पंचात्मकैर्महाक्रूरैः पातितोगर्भसंकटे ॥ ५ ॥ इदानींगच्छत्वंध्यानंतस्मात्संप्राप्स्यसेसुखम् ॥ गर्भवासाद्भविष्यस्तेमोक्षएवनसंशयः॥६॥तस्यतद्वचनंश्रुत्वाज्ञात्वाज्ञानस्यतत्त्वताम्॥ध्यानमाहूयप्रोवाच श्रूयतांवचनंमम ॥७॥ त्वामहंशरणंप्राप्तोध्यानमांरक्षनित्यशः ॥ एवमस्तुमहाप्राज्ञध्यानमाहमहामतिम् ॥८॥ एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाआत्मावैध्यानमागतः॥ ध्यानेनहिसमंगर्भेसंस्थितोमोहवर्जितः ॥ ९ ॥ यदाध्यानंगतोह्यात्माविस्मृतंगर्भजंभयम् ॥ सद्वाभ्यांसहितस्तत्रआत्मामोहविनाकृतः ॥ १० ॥ चिंतय न्नेववैनित्यमात्मकंसुखमेवहि ॥ इतोनिष्क्रांतमात्रस्तुत्यजेपंचात्मकंवपुः ॥ ११ ॥ एवंचिंतयतेनित्यंगर्भवासगतःप्रभुः ॥ सूतिकालेतुसंप्राप्तेप्राजापत्ये वरानने ॥ १२ ॥ वायुनाचलितोगर्भःप्राणेनापिबलीयसा ॥ योनिर्विकासमायातिचतुर्विंशांगुलंतदा ॥ १३ ॥ पंचविंशांगुलोगर्भस्तेनपीडाविजायते ॥ एवंसंपीडचमानस्तुमूर्च्छयामूर्च्छितःप्रिये ॥ १४॥ पतितोभूमिभागेतुज्ञानध्यानसमन्वितः ॥ प्राजापत्येनदिव्येनवायुनासपृथक्कृतः ॥ १५ ॥ भूमिसं स्पर्शमात्रेणज्ञानध्यानेतुविस्मृते ॥ संसारबंधसंदिग्धआत्माप्रियतयास्थितः ॥ १६ ॥ गुणदोषसमाक्रांतोमहामोहसमन्वितः ॥ खानपा नादिकंसर्वमिच्छत्येवदिनेदिने ॥ १७ ॥ एवंसंपुष्यमाणस्तुआत्मापंचात्मकैःसह ॥ व्यापितोहींद्रियैःसर्वैर्विषयैःपापकारिभिः ॥ १८ ॥ बांधवानांसमोहेन भार्यादीनांतथैवच ॥ आकुलव्याकुलोदेविजायतेचदिनेदिने ॥१९॥ महामोहेनसंदिग्धोमोहजालगतःप्रभुः ॥ कैवर्तैर्नयथाबद्धःशकुलोजालबंधनैः॥२०॥ चलितुंनैवशक्तोस्तितथात्मासीत्प्रबंधितः ॥ मोहजालैस्तुतैःसर्वैर्दृढबंधैस्तुबंधितः ॥ २१ ॥ एवमादिप्रपंचेनव्यापितोव्यापकेनाहि ॥ ज्ञानविज्ञानविभ्रष्टो रागद्वेषादिभिर्हतः ॥ २२ ॥ कामेनपीडचमानस्तुक्रोधेनैवतथैववा ॥ प्रकृत्याकर्मणाबद्धोमहामूढोव्यजायत ॥ २३ ॥ सूतउवाच ॥ एवंमूढोयदात्मासौ कामक्रोधवशंगतः ॥ लोभरागादिभिःसर्वैर्व्याप्तृतस्तैर्दुरात्मभिः ॥ २४ ॥ इयंभार्याह्ययंपुत्रइदंमित्रमिदंगृहम् ॥ एवंसंसारजालेनमहामोहेनबंधितः॥२५॥

१ गर्भसंकटे इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुत्रशोकादिभिर्दुःखैर्विविधैराकुलस्तदा ॥ जरयाव्याधिभिश्चैवसंग्रस्तश्चाधिभिस्तथा ॥ २६ ॥ एवमात्मासंप्रतप्तोदुःखमोहैःसुदारुणैः ॥ अभिमानै
र्मानभंगैर्नानादुःखैश्चखंडितः ॥ २७ ॥ वृद्धत्वेनतथादेविशबलत्वेनपीडितः ॥ दुःखंचिंतयतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः ॥ २८ ॥ रात्रौ
स्वप्नान्प्रपश्यतेदिवाचैतन्यवर्जितः ॥ वैकल्येनतथांगानांव्याप्तोदेवादिनेदिने ॥ २९ ॥ संसारेभ्रममाणेनवैराग्यंतत्रदर्शितम् ॥ निःशंकंबंधुहीनं
चप्रशांतंतुदृष्टमेवच ॥ ३० ॥ तमुवाचतदात्मावैकामक्रोधविवर्जितम् ॥ कोभवान्नग्नरूपेणकथंमित्रैर्नलज्जसे ॥ ३१ ॥ यत्रलोकाःस्त्रियोवृद्धायु
वत्योमातरस्तथा ॥ एतासांहिगतोमध्येनबिभेषिअनावृतः ॥ ३२ ॥ वीतरागउवाच ॥ कोह्यत्रनग्नोदृश्येतननग्नोस्मीतिवैकदा ॥ सुसंबद्धस्त्व
मेवापिपरिधानसमन्वितः ॥ ३३ ॥ ननग्नोस्मिकदादिव्यभवान्नग्नःप्रदृश्यते ॥ इंद्रियार्थवशेवर्तीमर्यादापरिवर्जितः ॥ ३४ ॥ आत्मोवाच ॥ पुरुष
स्यकाहिमर्यादातामाचक्ष्वचसुव्रत ॥ विस्तरेणमहाप्राज्ञयदिजानासिनिश्चितम् ॥ ३५ ॥ वीतरागोमहाप्राज्ञस्तमुवाचमहामतिः ॥ सुस्थैर्यंभजतेचित्तं
सुखदुःखेषुनित्यदा ॥ ३६ ॥ क्लेशितंसर्वभावैश्चतेषुतेषुपरित्यजेत् ॥ अथलज्जांप्रवक्ष्यामिमनोयानिर्विशत्यलम् ॥ ३७ ॥ मयाद्यैवंनकर्त
व्यंनग्नःस्थानविवर्जितः ॥ पश्चात्तापेसुसंलीनःसालज्जापरिकथ्यते ॥ ३८ ॥ कस्यलज्जाप्रकर्तव्याद्वितीयोनास्तिसर्वदा ॥ एकश्चपुरुषोदिव्यःकस्यांकिंचि
न्ननाशयेत् ॥ ३९ ॥ अथलोकान्प्रवक्ष्यामियेत्वयापरिकीर्तिताः ॥ यथाकुलालकश्चक्रेमृत्पिंडंचनिधापयेत् ॥ ४० ॥ भ्रामयित्वातुसूत्रेणनानाभेदान्प्र
काशयेत् ॥ भांडानांतुसहस्राणिस्वेच्छयामतिसंस्थितः ॥४१॥ तथायंसृजतेधातानानारूपाणिनान्यथा ॥ पश्चाद्विनाशमायांतियेनकेनापिहेतुना॥४२॥
सर्वदैवस्थितायेचयेलोकाश्चसनातनाः ॥ तेषांलज्जाप्रकर्तव्यानावर्ततेहितेभुवि ॥ ४३ ॥ आकाशवायुतेजांसिपृथ्वीचापश्चपंचमः ॥ अमीलोकाःप्रकाशं
तेयेचसर्वत्रसंस्थिताः ॥ ४४ ॥ सत्त्वानामंगदेशेषुपंचैतेषुसुसंस्थिताः ॥ सर्वत्रैवचवर्ततेकस्यलज्जाविधीयते ॥ ४५ ॥ स्त्रीणांरूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांतातसां
प्रतम् ॥ यथाघटसहस्रेषुसोदकेषुविराजते ॥ ४६ ॥ एकश्चंद्रोहिसर्वत्रभवांस्तद्वद्विराजते ॥ गतोजंतुसहस्रेषुमोहचक्रेमहात्मवान् ॥ ४७ ॥ स्थावरेषुचस
र्वेषुजंगमेषुतथाभवान् ॥ योनिद्वारेणपापेनमायामोहमयेनवै ॥ ४८ ॥ कुचाभ्यांचनितंबाभ्यांवयसाचविराजते ॥ ह्न्मांसस्याधिकावृद्धिर्दृष्टाचात्रनसं
शयः ॥ ४९ ॥ पतनायचलोकानांमोहरूपंविदर्शितम् ॥ नभवत्येवसानारीयात्वयापरिकीर्तिता ॥ ५०॥ लीलयाकुरुतेधाताविनोदायसदात्मनः ॥ यथा
नार्यास्तथापुंसोजीवःसर्वत्रसंस्थितः ॥ ५१ ॥ कुचयोनिविहीनायेजीवन्मुक्ताःसदैवहि ॥ नरस्तुपुरुषःप्रोक्तोनारीप्रकृतिरुच्यते ॥ ५२ ॥ रमतेतेनवै
सार्द्धनमुक्ताहिकदाचन ॥ भवान्प्रकृतिसंयुक्तःपुरुषेषुप्रदृश्यते ॥ ५३ ॥ कःकस्यकुरुतेलज्जामेवंज्ञात्वासुखंव्रज ॥ वृद्धांस्त्रियंप्रवक्ष्यामिसदावृद्धांवरान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ने ॥ ५४ ॥ त्वचाजर्जरतांयातायस्याप्यंगेवरानने ॥ श्वेतैश्चैवतथाकेशैःपलितैश्चसमाकुला ॥ ५५ ॥ बलहीनाथदीनापिव्यापितावलिनातदा ॥ नेयंवृद्धा भवेन्नारीपरंवृद्धाचकथ्यते ॥ ५६ ॥ एतस्यालक्षणंप्रोक्तंयुवतींप्रवदाम्यहम् ॥ ज्ञानेनवर्द्धतेनित्यंजीवपार्श्वेसमाश्रिता ॥ ५७ ॥ सुमतिर्नामसंप्रोक्तासावृद्धा युवतीतिच ॥ नारीपुरुषलोकेषुसर्वदैवप्रतिष्ठिता ॥ ५८ ॥ लज्जातस्याःप्रकर्तव्याअन्यच्चैववदाम्यहम् ॥ मातरंवैप्रवक्ष्यामियात्वयापरिकीर्तिता ॥ ५९ ॥ प्राणिनामंगदेशेषुसदैवचेतनास्थिता ॥ परज्ञानप्रदायाचसाप्रज्ञापरिकथ्यते ॥ ६० ॥ प्रज्ञामातासमाख्याताप्राणिनांपालनायसा ॥ संस्थितासर्वलोकेषु पोषणायहितायवा ॥ ६१ ॥ सुमतिर्नामयाप्रोक्तासामातापरिकथ्यते ॥ संसारद्वारमार्गाणियानिरूपाणिनित्यशः ॥ ६२ ॥ भवंतिमातरोह्येताबहुदुःखप्रद र्शिकाः ॥ मातृरूपंसमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ॥ ६३ ॥ आत्मोवाच ॥ भवान्कोहिसमायातोममसंतापनाशकः ॥ विस्तरेणसमाख्याहिस्वरूपमा त्मनःस्वयम् ॥ ६४ ॥ वीतरागउवाच ॥ यस्मात्कामानिवर्ततेनिराशाःसर्वएवते ॥ यंदुष्टत्वान्नपश्यंतिकर्माण्येतानिनान्यथा ॥ ६५ ॥ यत्समीपं हिनायातिआशाचैवकदाचन ॥ क्रोधोलोभस्तथामोहोयद्भयात्प्रलयंगताः ॥ ६६ ॥ वीतरागोस्मिभद्रंतेविवेकोममबांधवः ॥ आत्मोवाच ॥ कीदृशोऽसौ तवभ्राताविवेकोनामनामतः ॥ ६७ ॥ तस्यत्वंलक्षणंब्रूहिभ्रातुरात्मनएवच ॥ वीतरागउवाच ॥ तस्यैवलक्षणंरूपंनवदामितवाग्रतः ॥ ६८ ॥ भ्रातुस्तस्यमहाभागआह्वानंचकरोम्यहम् ॥ भोभोविवेकमेभ्रातरावयोस्त्वंवचःशृणु ॥ ६९ ॥ एह्येहिसुमहाभागममस्नेहान्महामते ॥ कश्यपउवाच ॥ शां तिक्षमाभ्यांसंयुक्तोभार्याभ्यांचसमागतः ॥ ७० ॥ सर्वदृक्सर्वगोव्यापीसर्वतत्वपरायणः ॥ संदेहानांचसर्वेषांयोरिपुर्ज्ञानवत्सलः ॥ ७१ ॥ धारणाधीश्चद्वे पुत्र्यौतस्यैवहिमहात्मनः ॥ तस्ययोगःसुतोज्येष्ठोमोक्षोयस्यमहागुरुः ॥ ७२ ॥ निर्मलोनिरहंकारोनिराशोनिष्परिग्रहः ॥ सर्ववेलाप्रसन्नात्मागतद्वंद्वोमहा मतिः ॥ ७३ ॥ सविवेकःसमायातोगुणरत्नैर्विभूषितः ॥ यस्यामात्यौमहात्मानौधर्मसत्यौमहामती ॥ ७४ ॥ क्षमाशांतिसमायुक्तःसविवेकःसमागतः ॥ वीतरागमुवाचेदमाहूतोहंसमागतः ॥ ७५ ॥ तद्भ्रातःकारणंसर्वंकथ्यतांहिममाग्रतः ॥ यमाश्रित्यत्वयाद्यैवकृतमाह्वानमेवमे ॥ ७६ ॥ वीतरागउवाच ॥ पुमान्स्थितोयःपुरतोमहापाशैर्नियंत्रितः ॥ मोहस्यबाणैःसंभ्रांतःसंसारस्यचबंधनैः ॥ ७७ ॥ सर्वस्यव्यापकःस्वामीअयमात्माममैवच ॥ पंचतत्वैःसमावि ष्टोज्ञानध्यानविवर्जितः ॥ ७८ ॥ पृच्छतामेनमात्मानंभवांस्तत्वेषुपंडितः ॥ वीतरागवचःश्रुत्वाविवेकोवाक्यमब्रवीत् ॥ ७९ ॥ विवेकउवाच ॥ सुखेन स्थीयतेदेवभवताविश्वनायक ॥ आगतेत्वयिसंसारेकिंकिंभुक्तंसुखंस्वयम् ॥ ८० ॥ आत्मोवाच ॥ गर्भवासोमहद्दुःखमसह्यंदारुणंमया ॥ भुक्तमेवमहाप्रा

१ वीतरागः स कथ्यते । शुद्धो यत्नात्प्रपश्येत्तु कर्माण्येतानि चान्यथा ॥ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ञानहीनेनवैसदा ॥ ८१ ॥ देहेपिज्ञानविभ्रष्टःसोहंजातोह्यनेकधा ॥ बाल्यावस्थांगतेनाथकृत्याकृत्यंकृतंमया ॥ ८२ ॥ तारुण्येनकृताक्रीडाभुक्ताभा
र्याह्यनेकशः ॥ वार्धकंप्राप्यसंतप्तःपुत्रशोकादिभिस्तथा ॥ ८३ ॥ भार्यादीनांवियोगैस्तुदग्धोस्म्यहमहर्निशम् ॥ दुःखैरनेकसंवर्णैःसंतप्तोस्मिदिनेदि
ने ॥ ८४ ॥ दिवारात्रौमहाप्राज्ञनविंदामिसुखंक्वचित् ॥ एवंदुःखैःसुसंतप्तःकिंकरोमिमहामते ॥ ८५ ॥ तमुपायंवदस्वैवसुखंविंदामियेनवै ॥ अस्मात्संसा
रजालौघान्मोचयाद्यसुबंधनात् ॥ ८६ ॥ विवेकउवाच ॥ भवान्शुद्धोसिनिर्द्वन्द्वोह्यपापोसिजगत्पते ॥ एनंगच्छमहात्मानंवीतरागंसुखप्रदम् ॥ ८७ ॥
निःसंशयंत्वयादृष्टंनग्नमाचारवर्जितम् ॥ सुखप्रदर्शकोह्येषसर्वसंतापनाशकः ॥ ८८ ॥ एवमाकर्ण्यशुद्धात्मावीतरागंगतःपुनः ॥ तमुवाचश्वसन्दीनःश्रूयतां
वचनंमम ॥ ८९ ॥ सुखंविंदामियेनाहंतंमार्गममदर्शय ॥ एवमस्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव ॥ ९० ॥ पुनर्गच्छविवेकंहिसुखवार्ताकृतात्वया ॥ सुख
मार्गस्यवैवक्तातवएषभविष्यति ॥ ९१ ॥ वीतरागेणपुण्येनप्रेषितोगतवान्प्रभुः ॥ तमुवाचमहात्मानंविवेकंशुद्धसत्तमम् ॥ ९२ ॥ सुखंमेदर्शयत्वंहि
वीतरागेणप्रेषितः ॥ भवच्छरणमापन्नोरक्षसंसारदारुणात् ॥ ९३ ॥ विवेकउवाच ॥ ज्ञानंगच्छमहाप्राज्ञसतेसर्ववदिष्यति॥ आत्मातथोक्तःसंप्राप्तोयत्रज्ञा
नंप्रतिष्ठितम् ॥ ९४ ॥ भोभोज्ञानमहातेजःसर्वभावप्रदर्शक ॥ शरणंत्वामहंप्राप्तःसुखमार्गंप्रदर्शय ॥ ९५ ॥ ज्ञानमुवाच ॥ भृत्योहंतवलोकेशत्वंममवि
त्सिनसुव्रत ॥ मयाध्यानेनवैपूर्ववारितस्त्वंपुनःपुनः ॥ ९६ ॥ पंचात्मकानांसंगेनआपदंप्राप्तवान्भवान् ॥ ध्यानंगच्छमहाप्राज्ञसतेदातासु
खस्यच ॥ ९७ ॥ ज्ञानेनप्रेषितोह्यात्माध्यानमाश्रित्यसंस्थितः ॥ सुखमत्यंतसिद्धंचध्यानंमेदर्शयस्वह ॥ ९८ ॥ भवच्छरणमायातंमामे
वंपरिरक्षय ॥ एवंसंभाषितंतस्यध्यानमाकर्ण्यतद्वचः ॥ ९९ ॥ समुवाचपुनश्चापितमात्मानंप्रहृष्टवान् ॥ नैवत्याज्योस्म्यहंतातसर्वकर्मसुनि
श्चितः ॥ १०० ॥ त्वयैववीतरागेणविवेकेनसदैवहि ॥ ध्यानयुक्तोभवस्वत्वमात्मानमवलोकय ॥ १०१ ॥ आत्मवांस्त्वंस्थिरोभूत्वानिरातंकोविक
ल्पितः ॥ यथादीपोनिवातस्थःकज्जलंवमतेस्थिरः ॥ २ ॥ तथादोषान्प्रज्वलित्वानिर्वाणंहिप्रयास्यति ॥ एकांतस्थोनिराहारोमिताशीभवसर्वदा ॥ ३ ॥
निर्द्वंद्वःशब्दसंहीनोनिश्चलोह्यासनेस्थितः ॥ आत्मानमात्मनाध्यायन्ममैवस्थिरबुद्धिना॥४॥प्राप्स्यसेपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥१०५॥ इति श्रीप
द्मपुराणेभूमिखंडेऽध्यात्मवर्णनेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ कश्यपउवाच ॥ एवंसंबोधितस्तत्रआत्माध्यानादिकैस्तदा ॥ त्यक्तुकामःसतत्कार्यंपंचात्मकंसबुद्धि
मान् ॥ १ ॥ निमित्तान्येवपश्यैवप्राप्यतांस्तान्प्रयातिसः ॥ विहायकायंनिर्लक्ष्यंपतितंनैवपश्यति ॥ २ ॥ सहवर्द्धितयोर्नास्तिसंबंधःप्राणदेहयोः ॥ धनपु
त्रकलत्रैश्चसंबंधःकेनहेतुना ॥ ३ ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छक्लैव्यंमाभजसुप्रिये ॥ अयमेवपरंब्रह्मअयमेवसनातनः ॥ ४ ॥ अयमात्मस्वरूपेणदैत्यदेवेषुसंस्थि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः ॥ अयंब्रह्माअयंरुद्रोह्ययंविष्णुःसनातनः ॥ ५ ॥ अयंसृजतिविश्वानिअयंपालयतेप्रजाः ॥ संहरत्येषधर्मात्माधर्मरूपीजनार्दनः ॥६ ॥ अनेनोत्पादितादे
वादानवाश्चैवसुप्रिय ॥ देवाश्चाधर्मनिर्मुक्ताधर्महीनाःसुतास्तव ॥ ७ ॥ धर्मोयंमाधवस्यांगंसर्वदेवैश्चपालितम् ॥ धर्मंचचिंतयेद्देविधर्मंचैवतुपालयेत् ॥ ८॥
तस्यविष्णुःसधर्मात्मासर्वदैवप्रसादवान् ॥ धर्मेणवर्तितादेवाःसत्येनतपसाकिल ॥ ९ ॥ येषांविष्णुःप्रसन्नोवैधर्मस्तैरिहपालितः ॥ विष्णोःकायमिदंधर्मंस
त्यंहृदयमेवच ॥ १० ॥ यस्तौपालयतेनित्यंतस्यविष्णुःप्रसीदति ॥ दूषयेद्यःसत्यधर्मौपापमेवप्रपालयेत् ॥ ११ ॥ तस्यविष्णुःप्रकुप्येतनाशयेदतिवीर्य
वान् ॥ वैष्णवैःपालितंधर्मंतपःसत्येनसंस्थितैः ॥ १२ ॥ तेषांप्रसन्नोधर्मात्मारक्षामेवंकरोतिच ॥ तवपुत्रादनोःपुत्राःसैंहिकेयास्तथैवच ॥ १३ ॥ अधर्मे
णापिपापेनवर्तिताःपापचेतसः ॥ सूदितावासुदेवेनसमरेचक्रपाणिना ॥ १४ ॥ योसावात्मामयाप्रोक्तःपूर्वमेवतवाग्रतः ॥ सोयंविष्णुर्नसंदेहोधर्मात्मासर्वपा
लकः ॥ १५ ॥ दैत्यकायेषुयःस्वस्थःपापमेवसमास्थितः ॥ जघ्निवान्दानवान्देविसचक्रुद्धोमहामतिः ॥ १६ ॥ सम्राह्याभ्यंतरेभूत्वातवपुत्रानिपातिताः ॥ येनचो
त्पादितादेवितेनैवविनिपातिताः ॥ १७ ॥ नैषांमोहस्तुकर्तव्योभवत्यावचनंशृणु ॥ पापेनवर्ततेयोसौसएवनिधनंव्रजेत् ॥ १८ ॥ तस्मान्मोहंपरित्यज्यसदाधर्मं
समाश्रय ॥ दितिरुवाच ॥ एवमस्तुमहाभागकरिष्येवचनंतव ॥ १९ ॥ कश्यपंचमुनिश्रेष्ठमेवमाभाष्यदुःखिता ॥ संबोधितासामुनिनादुःखंसंत्यज्यसंस्थिता २० ॥
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेदितिसंबोधनंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ततस्तेदानवाःसर्वेहिरण्यकशिपूत्तराः ॥ युद्धाद्भग्नास्तुकिंकुर्युर्व्य
वसायंमहामते ॥ १ ॥ विस्तरेणापिनोब्रूहितेषांवृत्तमनुत्तमम् ॥ श्रोतुमिच्छामहेसर्वंत्वत्तोवैसांप्रतंद्विज ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ भग्नारणात्तुतेसर्वेबलहीनास्तु
वैतदा ॥ गतदर्पाःसुदुःखार्तादैत्यास्तेपितरंगताः ॥ ३ ॥ भक्त्याप्रणम्यतेसर्वेसमूचुःकश्यपंतदा ॥ दानवाऊचुः ॥ भवद्वीर्यात्समुत्पत्तिरस्माकंद्विज
सत्तम ॥ ४ ॥ देवतानांमहाभागदानवानांतथैवच ॥ वयंचदानवाः सर्वेबलवीर्यपराक्रमाः ॥ ५ ॥ उपायज्ञाः सुधीराश्चउद्यमेनसमन्विताः ॥ वयंतुबह
वस्तातदेवास्त्वल्पास्तथैवच ॥ ६ ॥ कथंजयंतितेसर्वेवयंभग्नामहाहवात् ॥ तत्किंवैकारणंतातबलतेजःसमन्विताः ॥ ७ ॥ मत्तनागसहस्राणामेकैक
स्यमहामते ॥ बलमस्तिचदैत्यस्यनास्तिदेवेषुतादृशम् ॥ ८ ॥ जयश्चदृश्यतेतातदेवेष्वेवमहाहवे ॥ तत्सर्वंकथयस्वैवसंशयंछेत्तुमर्हसि ॥९ ॥ कश्यप
उवाच ॥ शृणुध्वंपुत्रकाः सर्वेजयस्यापिचकारणम् ॥ यस्माद्धिदेवताः सर्वेसमरेजयिनोभवन् ॥ १० ॥ वीर्यनिर्वापकस्तातोमाताक्षेत्रमिदंसदा ॥ धा
रणेपालनेचैवपोषणेचयथैवहि ॥ ११ ॥ किंकुर्याद्विषमार्थेतुपितापुत्रेचवैतथा ॥ अत्रप्रधानंकर्मैवमामेवंबुद्धिराश्रिता ॥ १२ ॥ द्वैविध्यंकर्मसंबंधंपापपु
ण्यसमुद्भवम् ॥ सत्यमेवसमाश्रित्यक्रियतेधर्मउत्तमः ॥ १३ ॥ तपोध्यानसमायुक्तंतारणायहितंसुताः ॥ पतनायपातकंप्रोक्तंसर्वदैवनसंशयः ॥ १४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बलेनपरिवारेणआभिजात्येनपुत्रकाः ॥ पुण्यहीनस्यपुंसोवैतद्बलंविकलायते ॥ १५ ॥ उन्नतागिरिदुर्गेषुवृक्षाःसंतिसुपुत्रकाः ॥ पतंतिवातवेगेनसमूला
स्तुघनास्तथा ॥ १६ ॥ सत्यधर्मविहीनास्तेतथायांतियमक्षयम् ॥ साधारणःप्राणिनांचधर्मएषसुपुत्रकाः ॥ १७ ॥ येनसंतरतेजंतुरिहचैवपरत्रच ॥ त
द्युष्माभिः परित्यक्तंसत्यंधर्मसमन्वितम् ॥ १८ ॥ अधर्ममास्थितंपुत्रायुष्माभिः सत्यवर्जितैः ॥ सत्यधर्मतपोभ्रष्टाः पतितादुःखसागरे ॥ १९ ॥ देवाश्च
सत्यसंपन्नाःश्रेयसाचसमन्विताः ॥ तपःशांतिदमोपेताःसुपुण्याःपापवर्जिताः ॥ २० ॥ यत्रसत्यंचधर्मश्चतपः पुण्यंतथैवच ॥ यत्रविष्णुर्हृषीकेशो
जयस्तत्रप्रदृश्यते ॥ २१ ॥ तेषांसहायः संभूतोवासुदेवः सनातनः ॥ तस्माज्जयंतितेदेवाः सत्यधर्मसमन्विताः ॥ २२ ॥ सहायेनबलेनैवपौरुषेणतथैवच ॥
भवंतःकिलवैपुत्रास्तपःसत्यविवर्जिताः ॥ २३ ॥ यस्यविष्णुःसहायश्चतपश्चैवबलंतथा ॥ तस्यैवचजयोदृष्टइतिधर्मविदोविदुः ॥ २४ ॥ यूयंधर्मविहीना
स्तुतपःसत्यविवर्जिताः ॥ ऐंद्रंपदंबलेनैवप्राप्तवंतश्चपूर्वतः ॥ २५ ॥ तपोविनामहाप्राज्ञाधर्मेणयशसाविना ॥ बलदर्पगुणैःपुत्रानप्राप्यमैन्द्रकंपदम् ॥२६॥
प्राप्याप्यैंद्रंपदंपुत्रास्ततोभ्रष्टाभवंतिहि ॥ तस्माद्यूयंप्रकुर्वंतुतपःपुत्राःसमन्विताः ॥ २७ ॥ अविरोधेनसंयुक्ताज्ञानध्यानसमन्विताः ॥ वैरंचैवनकर्तव्यं
केशवेनसमंकदा ॥ २८ ॥ एवंविधायदापुत्रायूयंधन्याभविष्यथ ॥ परांसिद्धिंतदासर्वेप्रयास्यथनसंशयः ॥२९ ॥ एवंसंभाषितास्तेतुकश्यपेनमहात्मना॥
समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंदानवास्तेमहौजसः ॥ ३० ॥ प्रणम्यकश्यपंभक्त्यासमुत्थायत्वरान्विताः ॥ सुमंत्रंचक्रिरेदैत्याः परस्परसमाहिताः ॥३१ ॥ हिरण्य
कशिपूराजातानुवाचाथदानवान् ॥ तपश्चैवकरिष्यामोदुष्करंसर्वदायकम्॥३२॥हिरण्याक्षस्तदोवाचकरिष्येदारुणंतपः ॥ ततोबलेनत्रैलोक्यंग्रहीष्येनात्र
संशयः॥३३॥रणेनिर्जित्यगोविंदंतमिमंपापचेतसम् ॥ व्यापाद्यदेवताःसर्वाःपदमैंद्रंव्रजाम्यहम्॥३४॥बलिरुवाच॥एवंनयुज्यतेकर्तुंयुष्माभिर्दितिजेश्वराः॥
विष्णुनासहयद्वैरंतद्वैरंनाशकारणम् ॥३५॥ दानधर्मैस्तथापुण्यैस्तपोभिर्यज्ञयाजनैः ॥ तमाराध्यहृषीकेशंसुखंगच्छंतिमानवाः ॥३६॥ हिरण्यकशिपुरुवा
च ॥ अहमेवंनकरिष्येहरेराराधनंकदा ॥ स्वभावंतुपरित्यज्यशत्रुसेवाप्रचर्यते ॥ ३७ ॥ मरणादधिकंतंतुमानयंतिहिपंडिताः ॥ विष्णोःसेवान
वैकार्यामयाचान्यैश्चदानवैः ॥ ३८ ॥ तमुवाचमहात्मानंबलिःपितामहंपुनः ॥ धर्मशास्त्रेषुयद्दृष्टंमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥ ३९ ॥ राजनीतियुतंमंत्रंशत्रो
श्चैवप्रधानतः ॥ हीनमात्मानमाज्ञायरिपुंतंबलिनंतथा ॥ ४० ॥ तस्यपार्श्वंप्रगत्वैवजयकालंप्रतीक्षयेत् ॥दीपच्छायांसमाश्रित्यतमोवसतिसर्वदा ॥४१॥
स्नेहंदशागतंप्रेक्ष्यदीपस्यापिमहाबलम् ॥ प्रकाशंयातिवेगेनतमश्चवर्द्धतेपुनः ॥ ४२ ॥ तथाप्रसादयेच्छन्नःस्नेहंनिर्दिश्यतत्वतः ॥ स्नेहंकृत्वासुरैःसार्द्धं
धर्मभावैःसुरद्विषः ॥ ४३ ॥ पूर्वमुक्तंसुमंत्रंतुमुनिनाकश्यपेनहि ॥ तेनमंत्रेणराजेंद्रकुरुकार्यंस्वमात्मवत् ॥ ४४ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्राहदैत्यःप्रताप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वान् ॥ पौत्रनेवंकरिष्येहंमानभंगंतथात्मनः ॥ ४५ ॥ अन्येचबांधवाःसर्वेंतमूचुर्नयपंडितम् ॥ बलिनोक्तंचयत्पुण्यंदेवतानांप्रियंकरम् ॥ ४६ ॥
शक्रमानकरंप्रोक्तंदानवानांभयंकरम् ॥ करिष्यामोवयंसर्वेंतपएवमनुत्तमम् ॥ ४७ ॥ तपसानिर्जित्यदेवान्हरिष्यामःस्वकंपदम् ॥ एवमामंत्र्यतेसर्वे
निराकृत्यबलिंतदा ॥ ४८ ॥ विष्णोःसार्द्धंमहावैरंहृदिकृत्वामहासुराः ॥ तपश्चक्रुस्ततःसर्वेंगिरिदुर्गेषुसानुषु ॥ ४९ ॥ एवंतेदानवाःसर्वेंत्यक्तरागाः
सुनिश्चिताः ॥ कामक्रोधविहीनाश्चनिराहाराजितक्लमाः ॥५०॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदैत्यतपश्चर्यावर्णनंनामदशमोऽध्यायः ॥१०॥ ऋषयऊचुः ॥
सर्वज्ञेनत्वयाप्रोक्तंदैत्यदानवसंगरम् ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामःसुव्रतस्यमहात्मनः ॥ १ ॥ कस्यपुत्रोमहाप्राज्ञःकस्यगोत्रसमुद्भवः ॥ किंतपस्तस्य
विप्रस्यकथमाराधितोहरिः ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ कथाप्रज्ञाप्रभावेनपूर्वमेवयथाश्रुता ॥ तथाविप्राःप्रवक्ष्यामिसुव्रतस्यमहात्मनः ॥ ३ ॥ चरितंपावनं[1]
दिव्यंवैष्णवंश्रेयआवहम् ॥ भवतामग्रतःसर्वंविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ ४ ॥ पूर्वकल्पेमहाभागाःसुक्षेत्रेपापनाशने ॥ रेवातीरेसुपुण्येचतीर्थेवामने[2]संज्ञके ॥५॥
कौशिकस्यकुलेजातःसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ सतुपुत्रविहीनस्तुबहुदुःखसमन्वितः ॥ ६ ॥ दारिद्र्येणसदुःखेनसर्वदैवप्रपीडितः ॥ पुत्रोपायंधनस्यापिदि
वारात्रौप्रचिंतयेत् ॥७॥ एकदातुप्रियातस्यसुमनानामसुव्रता ॥ भर्तारंचिंतयोपेतमधोमुखमलक्षयत् ॥८॥ समालोक्यतदाकांतंतमुवाचतपस्विनी ॥ दुःख
जालैरसंख्यैस्तुतवाचित्तंप्रधर्षितम् ॥ ९ ॥ व्यामोहेनप्रमूढोसित्यजचिंतांमहामते ॥ ममदुःखंसमाचक्ष्वस्वस्थोभवसुखंव्रज ॥ १० ॥ नास्तिचिंतासमं
दुःखंकायशोषणमेवहि ॥ यश्चिंतांत्यज्यवर्तेतससुखेनप्रमोदते ॥११॥ चिंतायाःकारणंविप्रकथयस्वममाग्रतः ॥ प्रियावाक्यंसमाकर्ण्यसोमशर्माब्रवीत्प्रि
याम् ॥ १२ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ इच्छयार्चितितंभद्रेचिंतादुःखस्यकारणम् ॥ तत्सर्वंतुप्रवक्ष्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ॥ १३ ॥ नजानेकेनपापेनधन
हीनोस्मिसुव्रते ॥ तथापुत्रविहीनश्चएतद्दुःखस्यकारणम् ॥ १४ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंदेहनाशनम् ॥ स्वरूपमुपदेशस्यसर्ववि
ज्ञानदर्शनम् ॥ १५ ॥ लोभःपापस्यबीजंहिमोहोमूलंचतस्यहि ॥ असत्यंतस्यवैस्कंधोमायाशाखासुविस्तरा ॥ १६ ॥ दंभकौटिल्यपत्राणिकुबुद्ध्या
पुष्पितःसदा ॥ अनृतं[3]तस्यसौगंधंफलमज्ञानमेवच ॥१७॥ छद्मपाखंडचौर्येर्ष्याःक्रूराःकूटाश्चपापिनः ॥ पक्षिणोमोहवृक्षस्यमायाशाखासमाश्रिताः ॥१८॥
अज्ञानंसुफलंतस्यरसोऽधर्मःफलस्यहि ॥ तृष्णोदकेनसंवृद्धाऽश्रद्धातस्यद्रवःप्रिय ॥१९॥ अधर्मसुरसस्तस्यउत्कटोमधुरायते ॥ यादृशैश्चफलैश्चैवसुफलोलो
भपादपः ॥ २० ॥ अस्यच्छायांसमाश्रित्ययोनरःपरितुष्यते ॥ फलानितस्यचाश्नातिसुपक्वानिदिनेदिने ॥२१॥ फलानांतुरसेनापिअधर्मेणतुपालितः ॥

१ चरित्रमिति शेषः । २ चामरकंटके इ० पा० । ३ हननं इति नृशंसं इ० च पाठभेदो ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ससंतुष्टोभवेन्मर्त्यःपतनायाभिगच्छति ॥ २२ ॥ तस्माच्चिंतांपरित्यज्यपुमाँल्लोभंनकारयेत् ॥ धनपुत्रकलत्राणांचिंतामेकांनकारयेत् ॥ २३ ॥ योहिवि
द्वान्भवेत्कांतमूर्खाणांपथमेतिहि ॥ मूर्खश्चिंतयतेनित्यंकथमर्थंममैवहि ॥ २४ ॥ सुभार्यामिहविंदामिकथंपुत्रानहंलभे ॥ एवंचिंतयतेनित्यंदिवारात्रौवि
मोहितः॥२५॥ क्षणमेकंप्रपश्येतचिंतामध्येमहत्सुखम् ॥ पुनश्चैतन्यमायातिमहादुःखेनपीडयते ॥२६॥ चिंतामोहौपरित्यज्यअनुवर्तस्वचद्विज ॥ संसा
रेनास्तिसंबंधःकेनसार्धंमहामते ॥ २७ ॥ मित्राश्चबांधवाःपुत्राःपितृमातृसभृत्यकाः ॥ संबंधिनोभवंत्येवकलत्राणितथैवच ॥ २८ ॥ ॥ सोमशर्मोवाच ॥
संबंधःकीदृशोभद्रतथाविस्तरतोवद ॥ येनसंबंधिनःसर्वेधनपुत्रादिबांधवाः ॥ २९ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ ऋणसंबंधिनःकेचित्केचिन्न्यासापहारकाः ॥
लाभप्रदाभवंत्येकेउदासीनास्तथापरे॥३०॥ भेदैश्चतुर्भिर्जायंतेपुत्रामित्रास्त्रियस्तथा ॥ भार्यापिताचमाताचभृत्याःस्वजनबांधवाः ॥३१॥ स्वेनस्वेनहिजायं
तेसंबंधेनमहीतले ॥ न्यासापहारभावेनयस्ययेनकृतंभुवि ॥३२॥न्यासस्वामीभवेत्पुत्रोगुणवान्रूपवान्भुवि ॥ येनैवापहृतंन्यासंतस्यगेहेनसंशयः ॥३३॥
न्यासापहरणाद्दुःखंसदत्वादारुणंगतः ॥ न्यासस्वामीसुपुत्रोभून्न्यासापहारकस्यच ॥ ३४ ॥ गुणवान्रूपवांश्चैवसर्वलक्षणसंयुतः ॥ भक्तिंतुदर्शयंस्तस्यपु
त्रोभूत्वादिनेदिने ॥३५॥ प्रियवाङ्मधुरोरोगीबहुस्नेहंविदर्शयन् ॥ स्वीयंद्रव्यंसमुद्धृह्यप्रीतिमुत्पाद्यचोत्तमाम् ॥ ३६ ॥ यथायेनप्रदत्तंस्यान्न्यासस्यहरणा
त्पुरा ॥ दुःखमेवमहाभागदारुणंप्राणनाशनम् ॥ ३७ ॥ तादृशंतस्यसौहृद्यात्पुत्रोभूत्वामहागुणैः ॥ अल्पायुषस्तथाभूत्वामरणंचोपगच्छति ॥ ३८ ॥
दुःखंदत्वाप्रयात्येवंभूत्वाभूत्वापुनःपुनः ॥ यदाहापुत्रपुत्रेतिप्रलापंहिकरोतिसः ॥ ३९ ॥ तदाहास्यंकरोत्येवकस्यपुत्रोहिकःपिता ॥ अनेनापहृतंन्यासं
मदीयस्योपकारणम् ॥ ४० ॥ द्रव्यापहरणेनापिनमेप्राणागताःकिल ॥ दुःखेनमहताचैवअसह्येनचवैपुरा ॥ ४१ ॥ तथादुःखंप्रदत्वाहंद्रव्यमुद्धृह्यचो
त्तमम् ॥ गंतास्मिसुभृशंचाद्यकस्याहंसुतईदृशः ॥ ४२ ॥ नचैषमेपितापुत्रःपूर्वमेवनकस्यचित् ॥ पिशाचत्वंमयादत्तमस्यैवेतिदुरात्मनः ॥ ४३ ॥ एवमु
क्त्वाप्रयात्येवंतंप्रहस्यपुनःपुनः ॥ प्रयात्यनेनमार्गेणदुःखंदत्वासुदारुणम् ॥ ४४ ॥ एवंन्यासंसमुद्धर्तुंःपुत्राःकांतभवंतिवै ॥ संसारेदुःखबहुलादृश्यंते
यत्रतत्रच ॥ ४५ ॥ ऋणसंबंधिनःपुत्रान्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥४६॥ इतिश्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेसुव्रतोपाख्यानेएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥
ऋणसंबंधिनंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ ऋणंयस्यगृहीत्वायःप्रयातिमरणंकिल ॥ १ ॥ अर्थदातासुतोभूत्वाभ्राताचाथपिताप्रिया ॥ मित्ररूपेणवर्त्तंतआति
दुष्टःसदैवसः ॥ २ ॥ गुणंनैवप्रपश्येतसक्रूरोनिष्ठुराकृतिः ॥ जल्पतेनिष्ठुरंवाक्यंसदैवस्वजनेषुच ॥ ३ ॥ मिष्टंमिष्टंसमश्नातिभोगान्भुंजतिनित्यशः ॥ द्यू
तकर्मरतोनित्यंचौरकर्मणिसस्पृहः ॥ ४ ॥ गृहद्रव्यंबलाद्धुंक्तेवार्यमाणःसकुप्यति ॥ पितरंमातरंचैवकुत्सतेचदिनेदिने ॥५॥ द्रावकस्त्रासकश्चैवबहुनिष्ठुरज

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल्पकः ॥ एवंभुक्त्वाथतद्द्रव्यंसुखेनपरितिष्ठति ॥ ६ ॥ जातकर्मादिभिर्बाल्येद्रव्यंगृह्णातिदारुणः ॥ पुनर्विवाहसंबंधान्नानाभेदैरनेकधा ॥ ७ ॥ एवंसं
जायतेद्रव्यमेवमेतद्ददात्यपि ॥ गृहक्षेत्रादिकंसर्वंममैवहिनसंशयः ॥ ८ ॥ पितरंमातरंचैवहिनस्त्येवदिनेदिने ॥ सुखंडैर्मुशलैश्चैवसर्वघातैःसुदारुणैः ॥ ९ ॥
मृतेतुतस्मिन्पितरिमातर्यैवातिनिष्ठुरः ॥ निःस्नेहोनिष्ठुरश्चैवजायतेनात्रसंशयः ॥ १० ॥ श्राद्धकर्माणिदानानिनकरोतिकदैवसः ॥ एवंविधाश्चवैपुत्राः
प्रभवंतिमहीतले ॥ ११ ॥ रिपुंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजपुंगव ॥ बाल्येवयसिसंप्राप्तेरिपुत्वेवर्ततेसदा ॥ १२ ॥ पितरंमातरंचैवक्रीडमानोहिताडयेत् ॥
ताडयित्वाप्रयात्येवप्रहस्यैवपुनःपुनः ॥ १३ ॥ पुनरायातिसंत्रस्तःपितरंमातरंप्रति ॥ सक्रोधोवर्ततेनित्यंकुत्सतेचपुनःपुनः ॥ १४ ॥ एवंसंवर्ततेनि
त्यंवैरकर्मणिसर्वदा ॥ पितरंमारयित्वाचमातरंचततःपुनः ॥ १५ ॥ प्रयात्येवंसदुष्टात्मापूर्ववैरानुभावतः ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामियस्माल्लभ्यंभवेत्प्रि
यम् ॥ १६ ॥ जातमात्रःप्रियंकुर्याद्बाल्येलालनक्रीडनैः ॥ वयःप्राप्यप्रियंकुर्यान्मातृपित्रोरनन्तरम् ॥ १७ ॥ भक्त्यासंतोषयेन्नित्यंतावुभौपरितोषयेत् ॥
स्नेहेनवचसाचैवप्रियसंभाषणेनच ॥ १८ ॥ मृतेगुरौसमाज्ञायस्नेहेनरुदतेपुनः ॥ श्राद्धकर्माणिसर्वाणिपिंडदानादिकांक्रियाम् ॥ १९ ॥ करोत्येवसुदुःखा
र्तस्तेभ्योयात्रांप्रयच्छति ॥ ऋणत्रयान्वितःस्नेहाद्धुंजापयतिनित्यशः ॥ २० ॥ यस्माल्लभ्यंभवेत्कांतप्रयच्छतिनसंशयः ॥ पुत्रोभूत्वामहाप्राज्ञअनेनविधि
नाकिल ॥२१॥ उदासीनंप्रवक्ष्यामितवाग्रेप्रियसांप्रतम् ॥ उदासीनेनभावेनसदैवपरिवर्तते ॥२२॥ ददातिनैवगृह्णातिनचकुप्यतितुष्यति॥ नोवाददातिसं
त्यज्यउदासीनोद्विजोत्तम॥२३॥तवाग्रेकथितंसर्वंपुत्राणांगतिरीदृशी॥यथापुत्रस्तथाभार्यापितामाताथबांधवाः॥२४॥ भृत्याश्चान्येसमाख्याताःपशवस्तुर
गास्तथा॥गजामहिष्योदासाश्चऋणसंबंधिनस्त्वमी॥२५॥गृहीतंनऋणंतेनआवाभ्यांतुनकस्यचित्॥न्यासमेवंनकस्यापिकृतंवैपूर्वजन्मनि॥२६॥धारयावो
नकस्यापिऋणंकांतशृणुष्वहि॥नवैरमस्तिकेनापिपूर्वजन्मनिवैकृतम्॥२७॥आवाभ्यांहिनविप्रेंद्रनत्यक्तंहितथापते ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थ
कीम्॥२८॥कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः॥हृतंनचैवकस्यापिनैवदत्तंत्वयापुनः॥२९॥कथंहिधनमायातिविस्मयंव्रजमा धव ॥ प्राप्तव्यमेवयत्रै
वभवेद्द्रव्यंद्विजोत्तम ॥ ३० ॥ अनायासेनहस्तेहितस्यैवपरिजायते ॥ यत्नेनमहताचैवद्रव्यंरक्षतिमानवः ॥ ३१ ॥ व्रजमानोव्रजत्येवधनंतत्रैवतिष्ठति ॥
एवंज्ञात्वाशमंगच्छजहिचिंतामनर्थकीम् ॥ ३२ ॥ कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः ॥ कःकस्यनास्तिसंसारेअसंबंधाद्विजोत्तम ॥ ३३ ॥
महामोहेनसंमूढामानवाःपापचेतसः ॥ इदंगृहमयंपुत्रइमानार्याममैवहि ॥ ३४ ॥ अनृतंदृश्यतेकांतसंसारस्यहिबंधनम् ॥ एवंसंबोधितोदेव्याभार्ययाप्रिय
यातदा ॥ ३५ ॥ पुनःप्राहप्रियांभार्यांसुमनांज्ञानवादिनीम् ॥ सोमशर्मोवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसर्वसंदेहनाशनम् ॥ ३६ ॥ तथापिवंशमिच्छंतिसा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धवः सत्यपंडिताः ॥ यथापुत्रस्यमेचिंताधनस्यचतथाप्रिये ॥३७॥ येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयाम्यहम् ॥ सुमनोवाच ॥ पुत्रेणलोकाञ्जयतिपुत्रस्ता
रयतेकुलम् ॥३८॥ सत्पुत्रेणमहाभागपितामाताचजंतवः ॥ एकःपुत्रोवरोविद्वान्बहुभिर्निर्गुणैस्तुकिम्॥३९॥एकस्तारयतेवंशमन्येसंतापकारकाः ॥ पूर्वमे
वमयाप्रोक्तमन्येसंबंधगामिनः ॥ ४० ॥ पुण्येनप्राप्यतेपुत्रः पुण्येनप्राप्यतेकुलम् ॥ सुगर्भः प्राप्यतेपुण्यैस्तस्मात्पुण्यंसमाचर ॥ ४१ ॥ जातस्यमृतिरे
वास्तिजन्मएवमृतस्यच ॥ सुजन्मप्राप्यतेपुण्यैर्मरणंतुतथैवच ॥ ४२ ॥ सुखंधनचयःकांतभुज्यतेपुण्यकर्मभिः ॥ सोमशर्मोवाच ॥ पुण्यस्याचरणंब्रूहि
तथाजन्मान्यपिप्रिये ॥ ४३ ॥ सुपुण्यः कीदृशोभद्रेवदपुण्यस्यलक्षणम् ॥ सुमनोवाच ॥ आदौपुण्यंप्रवक्ष्यामियथापुण्यंश्रुतंमया ॥ ४४ ॥ पुरुषोवा
थवानारीयथानित्यंचवर्तते ॥ यथापुण्यैःसमाप्नोतिकीर्तिंपुत्रान्प्रियान्धनम् ॥ ४५ ॥ पुण्यस्यलक्षणंकांतसर्वमेववदाम्यहम् ॥ ब्रह्मचर्येणसत्येनम
खपंचकवर्तनैः ॥ ४६ ॥ दानेननियमैश्चापिक्षमाशौचेनवल्लभ ॥ अहिंसयासुशक्त्याचअस्तेयेनापिवर्तनैः ॥ ४७ ॥ एतैर्दशभिरंगैस्तुधर्ममेवंप्रपूरयेत् ॥
संपूर्णोजायतेधर्मोग्रासैर्भोगोयथोदरे ॥ ४८ ॥ धर्मसृजतिधर्मात्मात्रिविधेनैवकर्मणा ॥ तस्यधर्मःप्रसन्नात्मापुण्यमेवंतुप्रापयेत् ॥ ४९ ॥ यंयंचिंतयते
प्राज्ञस्तंतंप्राप्नोतिदुर्लभम् ॥ सोमशर्मोवाच ॥ कीदृङ्मूर्तिस्तुधर्मस्यकान्यंगानिचभामिनि ॥ ५० ॥ प्रीत्याकथयमेकांतेश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते ॥ सुमनो
वाच ॥ लोकेधर्मस्यवैमूर्तिः कैर्दृष्टानद्विजोत्तम ॥ ५१ ॥ अदृश्यवर्त्मासत्यात्मानदृष्टोदेवदानवैः ॥ अत्रिवंशेसमुत्पन्नोअनसूयात्मजोद्विजः ॥ ५२ ॥
तेनदृष्टोमहाधर्मोदत्तात्रेयेणवैसदा ॥ द्वावेतौतुमहात्मानौकुर्वाणौतपउत्तमम् ॥ ५३ ॥ धर्मेणवर्तमानौतौतपसाचबलेनच ॥ इंद्राधिकेनरूपेणप्रशस्तेनभ
विष्यतः ॥५४॥ दशवर्षसहस्रंतौयावत्तुवनसंस्थितौ ॥ वायुभक्षौनिराहारौसंजातौशुभदर्शनौ ॥ ५५ ॥ दशवर्षसहस्रंतुतावत्कालंतपोर्जितम् ॥ सुसा
ध्यमानयोश्चैवतत्रधर्मःप्रदृश्यते ॥ ५६ ॥ पंचाग्निःसाध्यतेद्वाभ्यांतावत्कालंद्विजोत्तम ॥ त्रिकालंसाधितंतावन्निराहारंकृतंतथा ॥ ५७ ॥ जलमध्येस्थि
तौतावद्दत्तात्रेयोयतिस्तथा ॥ दुर्वासास्तुमुनिश्रेष्ठस्तपसाचैवकर्षितः ॥ ५८ ॥ धर्मप्रतिसधर्मात्माचुक्रोधमुनिपुंगवः ॥ क्रुद्धेसतिमहाभागतस्मिन्मुनिव
रेतदा ॥ ५९ ॥ अथधर्मः समायातः स्वरूपेणचवैतदा ॥ ब्रह्मचर्यादिभिर्युक्तस्तपोभिश्चसबुद्धिमान् ॥ ६० ॥ सत्यंब्राह्मणरूपेणब्रह्मचर्यंतथैवच ॥ तप
स्तुद्विजवर्योस्तिदमः प्राज्ञोद्विजोत्तमः ॥ ६१ ॥ नियमस्तुमहाप्राज्ञोदानमेवतथैवच ॥ अग्निहोत्रिस्वरूपेणह्यात्रेयंहिसमागताः ॥ ६२ ॥ क्षमाशांतिस्त
थालज्जाचाहिंसाचह्यकल्पना ॥ एताः सर्वाः समायाताः स्त्रीरूपास्तुद्विजोत्तम ॥ ६३ ॥ बुद्धिःप्रज्ञादयाश्रद्धामेधासत्कृतिशांतयः ॥ पंचयज्ञा
स्तथापुण्याःसांगावेदास्तुतेतदा ॥ ६४ ॥ स्वस्वरूपधराश्चैवतेसर्वेसिद्धिमागताः ॥ अग्न्याधानादयःपुण्याअश्वमेधादयस्तथा ॥ ६५ ॥ रूपला

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वण्यसंयुक्ताःसर्वाभरणभूषिताः ॥ दिव्यमाल्यांबरधरादिव्यगंधानुलेपनाः ॥ ६६ ॥ किरीटकुंडलोपेतादिव्याभरणभूषिताः ॥ दीप्तिमंतःसुरूपास्तेतेजो
ज्वालाभिरावृताः ॥ ६७ ॥ एवंधर्मःसमायातःपरिवारसमन्वितः ॥ यत्रतिष्ठतिदुर्वासाःक्रोधनःकालवत्तथा ॥६८ ॥ धर्मउवाच ॥ कस्मात्कोपःकृतोविप्र
भवांस्तपस्समन्वितः ॥ क्रोधोहिनाशयेच्छ्रेयस्तपएवनसंशयः ॥ ६९ ॥ सर्वनाशकरस्तस्मात्क्रोधंतत्रविवर्जयेत् ॥ स्वस्थोभवद्विजश्रेष्ठउत्कृष्टंतपसःफ
लम् ॥ ७० ॥ दुर्वासाउवाच ॥ भवान्कोहिसमायातएतैर्द्विजवरैःसह ॥ [1]संप्तनार्यःप्रतिष्ठंतिसुरूपाःसमलंकृताः ॥ ७१ ॥ कथयस्वममाग्रेत्वंविस्तरेणमहा
मते ॥ धर्मउवाच ॥ अयंब्राह्मणरूपेणसर्वतेजःसमन्वितः ॥ ७२ ॥ दंडहस्तःसुप्रसन्नःकमंडलुधरस्तथा ॥ तवाग्रेब्रह्मचर्योयंसोयंपश्यसमागतः ॥ ७३ ॥
अन्यंपश्यस्ववैत्वंचदीप्तिमंतंद्विजोत्तम ॥ कपिलंपिंगलाक्षंचसत्यमेनंद्विजोत्तम ॥ ७४ ॥ तादृशंपश्यधर्मात्मन्वैश्वदेवसमप्रभम् ॥ यत्तपोहित्वया
विप्रसर्वदेवसमाश्रितम् ॥ ७५ ॥ एतंपश्यमहाभागतवपार्श्वसमागतम् ॥ प्रसन्नवाग्दीप्तियुक्तःसर्वजीवदयापरः ॥ ७६ ॥ दमएवतथायंतेयःपोषयतिसर्व
दा ॥ जटिलःकर्कशःपिंगोह्यतितीव्रोमहाप्रभुः ॥ ७७ ॥ नाशकोहिसपापानांखड्गहस्तोद्विजोत्तम ॥ अभिशांतोमहापुण्योनित्यक्रियासमन्वितः ॥ ७८ ॥
नियमस्तुसमायातस्तवपार्श्वेद्विजोत्तम ॥ अनिर्मुक्तोमहादीप्तःशुद्धस्फटिकसन्निभः ॥ ७९ ॥ पयःकमंडलुकरोदंतकाष्ठधरोद्विजः ॥ शौचएषसमायातो
भवतःसन्निधाविह ॥ ८० ॥ अतिसाध्वीमहाभागासत्यभूषणभूषिता ॥ सर्वभूषणशोभांगीशुश्रूषेयंसमागता ॥ ८१ ॥ अतिधीराप्रसन्नांगीगौरीप्रहसितान
ना ॥ पद्महस्ताइयंधात्रीपद्मनेत्रासुपद्मिनी ॥ ८२ ॥ दिव्यैराभरणैर्युक्ताक्षमाप्राप्ताद्विजोत्तम ॥ अतिशांतासुप्रतिष्ठाबहुमंगलसंयुता ॥ ८३ ॥ दिव्यरत्न
कृताशोभादिव्याभरणभूषिता ॥ तवशांतिर्महाप्राज्ञज्ञानरूपासमागता ॥ ८४ ॥ परोपकारकरणाबहुसत्यसमाकुला ॥ मितभाषासदैवासौअकल्पा
तेसमागता ॥ ८५ ॥ प्रसन्नासाक्षमायुक्तासर्वाभरणभूषिता ॥ पद्मासनासुरूपासाश्यामवर्णायशस्विनी ॥ ८६ ॥ अहिंसेयंमहाभागाभवंतंतुसमागता ॥
तप्तकांचनवर्णांगीरक्तांबरविलासिनी ॥ ८७ ॥ सुप्रसन्नासुमंत्राचयत्रतत्रनपश्यति ॥ ज्ञानभावसमाक्रांतापुण्यहस्तातपस्विनी ॥ ८८ ॥ मुक्ताभरणशो
भाढ्यानिर्मलाचारुहासिनी ॥ इयंश्रद्धामहाभागपश्यपश्यसमागता ॥ ८९ ॥ बहुबुद्धिसमाक्रांताबहुज्ञानसमाकुला ॥ सुभोगासक्तरूपासासुस्थिता
चारुमंगला ॥ ९० ॥ सर्वैर्ध्यानसंयुक्तालोकमातायशस्विनी ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यापीनश्रोणिपयोधरा ॥ ९१ ॥ गौरवर्णासमायातामाल्य
वस्त्रविभूषिता ॥ इयंमेधामहाप्राज्ञतवैवपरिसंस्थिता ॥ ९२ ॥ हंसचंद्रप्रतीकाशामुक्ताहारविलंबिनी ॥ सर्वाभरणसंभूषासुप्रसन्नामनस्विनी॥९३॥

१ एता नार्यः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वेतवस्त्रेणसंवीताशतपत्रंशयेकृतम् ॥ पुस्तककरापंकजस्थाराजमानासदैवहि ॥ ९४ ॥ एषाप्रज्ञामहाभागभाग्यवंतंसमागता ॥ लाक्षारसस
मावर्णासुप्रसन्नासदैवहि ॥ ९५ ॥ पीतपुष्पकृतामालाहारकेयूरभूषणा ॥ मुद्रिकाकंकणोपेताकर्णकुंडलमंडिता ॥ ९६ ॥ पीतेनवास
सादेवीसदैवपरिराजते ॥ त्रैलोक्यस्योपकारायपोषणायाद्वितीयका ॥ ९७ ॥ यस्याःशीलंद्विजश्रेष्ठसदैवपरिकीर्तितम् ॥ सेयंदयासुसंप्राप्तातवपा
र्श्वेद्विजोत्तम ॥ ९८ ॥ इयंवृद्धामहाप्राज्ञभावभार्यातपस्विनी॥मममाताद्विजश्रेष्ठधर्मोहंतवसुव्रत ॥ ९९ ॥ इतिज्ञात्वाशमंगच्छमामेवंपरिपालय ॥ ॥ दुर्वा
साउवाच ॥ यदिधर्मःसमायातोमत्समीपंतुसांप्रतम् ॥ १००॥ एतन्मेकारणंब्रूहिकिंतेधर्मकरोम्यहम् ॥ धर्मउवाच ॥ कस्मात्क्रुद्धोसिविप्रेन्द्रकिंमेतैर्विप्रि
यंकृतम् ॥ १०१ ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिदुर्वासोयदिमन्यसे ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ येनाहंकुपितोदेवतदिदंकारणंशृणु ॥ १०२ ॥ दमशौचैःसुसंक्लेशैः
शोधितंकायमात्मनः ॥ लक्षवर्षप्रमाणंवैतपश्चर्यामयाकृता॥१०३॥ एवंपश्यसिमामेवंदयातेनप्रवर्तते॥ तस्मात्क्रुद्धोस्मितेद्यैवशापमेवंददाम्यहम्॥१०४॥
एवंश्रुत्वातदातस्यतमुवाचमहामतिः ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ मयिनष्टेमहाप्राज्ञलोकोनाशंसमेष्यति॥१०५॥दुःखमूलमहंतातनिकर्शामिभृशंद्विज॥सौख्यंपश्चा
दहंदद्मियदिसत्यंनमुंचति ॥ १०६ ॥ पापोयंसुखमूलस्तुपुण्यंदुःखेनलभ्यते ॥ पुण्यमेवंप्रकुर्वाणःप्राणीप्राणान्विमुंचति ॥ १०७ ॥ महत्सौख्यंददाम्येवं
परत्रचनसंशयः ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ सुखंयेनाप्यतेतेनपरंदुःखंप्रपद्यते ॥ १०८ ॥ तत्तुमर्त्यःपरित्यज्यअन्येनापिप्रभुज्यते ॥ तत्सुखंकोविजानातिनि
श्चयंनैवपश्यति ॥ १०९ ॥ तच्छ्रेयोनैवपश्यामिअन्याय्यंहिकृतंतव ॥ येनकायेनक्रियतेभुज्यतेनैवतत्सुखम् ॥ ११० ॥ अन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिप्र
भुज्यते ॥ तत्सुखंकोविजानातिचान्यायंधर्ममेववा ॥ १११ ॥ अन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिसुखंपुनः ॥ भुनक्तिपुरुषोधर्मतत्सर्वंश्रेयसायुतम् ॥ ११२ ॥
पुण्यंचैवअनेनापिअनेनफलमश्नुते ॥ क्रियमाणंपुनःपुण्यमन्येनपरिभुज्यते ॥ ११३ ॥ तत्सर्वंहिसुखंप्रोक्तंयत्तथायस्यलक्षणम् ॥ धर्मशास्त्रोदितंचैवकृतं
सर्वत्रनान्यथा ॥ ११४ ॥ येनकायेनकुर्वीतितेनदुःखंसहन्तिते ॥ परत्रतेनभुंजंतिअनेनापितथैवच ॥११५॥ इति ज्ञात्वासधर्मात्माभवान्समवलोकयेत् ॥
यथाचौरामहापापाःस्वकायेनसहंतिते ॥११६॥ दुःखेनदारुणंतीव्रंतथासुखंकथंनहि ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ येनकायेनपापाश्चसंचरन्तिहिपातकम् ॥ ११७ ॥
तेनपीडांसहंत्येवपातकस्यहितत्फलम् ॥ दंडमेकंपरंदृष्टंधर्मशास्त्रेषुपंडितैः ॥ ११८॥ तंधर्मपूर्वकंविद्धिएतैर्न्यायैस्त्वमेवहि॥ दुर्वासाउवाच ॥ एवंन्यायंन
मन्येहंतथैवशृणुधर्मराट् ॥११९॥ शापत्रयंप्रदास्यामिक्रुद्धोहंतवनान्यथा ॥ धर्मउवाच ॥ यदाक्रुद्धोमहाप्राज्ञमामेवहिक्षमस्वच ॥१२०॥ नैवक्षमसिवि
प्रेंद्रदासीपुत्रंहिमांकुरु ॥ राजानंतुप्रकर्तव्यंचांडालंचमहामुने ॥१२१॥ प्रसादसुमुखोविप्रप्रणतस्यसदैवहि ॥ दुर्वासाश्चततःक्रुद्धोधर्मंचैवशशापह ॥१२२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दुर्वासाउवाच ॥ राजाभवत्वंधर्माद्यदासीपुत्रश्चनान्यथा ॥ गच्छचांडालयोनिंचधर्मत्वंस्वेच्छयाव्रज ॥ १२३ ॥ एवंशापत्रयंदत्त्वागतोसौद्विजसत्त
मः॥अनेनापिप्रसंगेनदृष्टोधर्मःपुराकिल॥१२४॥सोमशर्मोवाच॥धर्मस्तुकीदृशोजातस्तेनशप्तोमहात्मना॥तद्रूपंतस्यमेब्रूहियदिजानासिभामिनि ॥ १२५॥
सुमनोवाच॥भरतानांकुलेजातोधर्मोभूत्वायुधिष्ठिरः॥ विदुरोदासीपुत्रस्तुअन्यंचैववदाम्यहम्॥१२६॥यदाराजाहरिश्चंद्रोविश्वामित्रेणकर्षितः॥ तदाचांडा
लतांप्राप्तःसहिधर्मोमहामतिः॥१२७॥एवंकर्मफलंभुक्तंधर्मेणापिमहात्मना ॥ दुर्वाससोहिशापाद्धैसत्यमुक्तंतवाग्रतः॥१२८॥इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेसोम
शर्माख्यानेसोमशर्मसुमनासंवादे द्वादशोऽध्यायः॥१२॥सोमशर्मोवाच ॥ लक्षणंब्रह्मचर्यस्यतन्मेविस्तरतोवद॥कीदृशंब्रह्मचर्यंचयदिजानासिभामिनि ॥१॥
सुमनोवाच ॥ नित्यंसत्येरतिर्यस्यपुण्यात्मातुष्टितांव्रजेत् ॥ ऋतौप्राप्तेव्रजेन्नारींस्वीयांदोषविवर्जितः ॥२॥ स्वकुलस्यसदाचारंकदानैवविमुंचाति ॥ एतदेव
समाख्यातंगृहस्थस्यद्विजोत्तम ॥ ३ ॥ ब्रह्मचर्यंमयाप्रोक्तंगृहिणामुत्तमंकिल ॥ यतीनांतुप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ ४ ॥ दमसत्यसमायुक्तःपापाद्भी
तस्तुसर्वदा ॥ भार्यासंगंवर्जयित्वाध्यानज्ञानप्रतिष्ठितः ॥ ५ ॥ यतीनांब्रह्मचर्यंचसमाख्यातंतवाग्रतः ॥ तपएवप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ ६ ॥ आ
चारेणप्रवर्तेतकामक्रोधविवर्जितः ॥ प्राणिनामुपकारायसंस्थितउद्यमावृतः ॥ ७ ॥ तपएवंसमाख्यातंसत्यमेवंवदाम्यहम् ॥ परद्रव्येष्वलोलुत्वंपरस्त्रीषु
तथैवच ॥ ८ ॥ दृष्ट्वामतिर्नयस्यस्यात्ससत्यःपरिकीर्तितः ॥ दानमेवप्रवक्ष्यामियेनजीवंतिमानवाः ॥ ९ ॥ आत्मसौख्यंप्रतीच्छेद्यःसइहैवपरत्रवा ॥ अन्न
स्यापिमहादानंसुखस्यैवध्रुवस्यवा ॥ १० ॥ ग्रासमात्रंतथादेयंक्षुधार्तायनसंशयः ॥ दत्तेसतिमहत्पुण्यममृतंसोश्नुतेसदा ॥ ११ ॥ दिनेदिनेप्रदातव्यंयथा
विभवसंभवम् ॥ तृणंशय्यांचवचनंगृहच्छायांसुशीतलाम् ॥ १२ ॥ भूमिमपस्तथाचान्नंप्रियवाक्यमनुत्तमम् ॥ आसनंवचनालापंकौटिल्येनविवर्जित
म् ॥ १३ ॥ आत्मनोजीवनार्थायनित्यमेवकरोतियः ॥ देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यएवंदानंददातियः ॥ १४ ॥ इहैवमोदतेसोवैपरत्रहितथैवच ॥ अवंध्यंदिवसं
योवैदानाध्ययनकर्मभिः ॥ १५ ॥ प्रकुर्यान्मानुषोभूत्वासदेवोनात्रसंशयः ॥ नियमंचप्रवक्ष्यामिधर्मसाधनमुत्तमम् ॥ १६ ॥ देवानांब्राह्मणानांचपूजास्व
भिरतोहियः ॥ नित्यंनियमसंयुक्तोदानव्रतेषुसुव्रत ॥ १७ ॥ उपकारेषुपुण्येषुनियमोऽयंप्रकीर्तितः ॥ क्षमारूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्विजसत्तम ॥ १८ ॥ परा
क्रोशंहिसंश्रुत्यताडितेसतिकेनचित् ॥ क्रोधंनचैवगच्छेत्तुताडितोनहिताडयेत् ॥ १९ ॥ सहिष्णुःस्यात्सधर्मात्मानहिरागंप्रयातिच ॥ समश्नातिपरंसौख्य
मिहचामुत्रवापिच ॥२०॥ एवंक्षमासमाख्याताशौचमेवंवदाम्यहम् ॥ सबाह्याभ्यंतरेयोवैशुद्धोरागविवर्जितः ॥ २१ ॥ स्नानाचमनकैरेवव्यवहारेणवर्तते॥
शौचमेवंसमाख्यातमहिंसांतुवदाम्यहम् ॥ २२ ॥ तृणमपिविनाकार्यंछेत्तव्यंनविजानता ॥ अहिंसानिरतोभूयाद्यथात्मनितथापरे ॥ २३ ॥ शांतिमेवप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्ष्यामिशांत्यासुखंसमश्नुते ॥ शांतिरेवप्रकर्तव्याक्लेशान्नैवपरित्यजेत् ॥२४॥ भूतवैरंविसृज्यैवमनएवंप्रकारयेत् ॥ एवंशांतिःसमाख्याताअस्तेयंतुवदाम्य
हम् ॥ २५ ॥ परस्वंनैवहर्तव्यंपरजायातथैवच ॥ मनोभिर्वचनैःकायैर्मनएवंप्रकारयेत् ॥ २६ ॥ दममेवप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजसत्तम ॥ दमनादिंद्रियाणां
वैमनसोपिविकारिणः ॥ २७ ॥ औद्धत्यंनाशयेत्तेषांसचैतन्योवशीतदा ॥ शुश्रूषांतुप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रेषुयादृशी ॥ २८ ॥ पूर्वाचार्यैर्यथाप्रोक्तातामेवंप्र
वदाम्यहम् ॥ वाचादेहेनमनसागुरुकार्यंप्रसाधयेत् ॥ २९ ॥ जायतेऽनुग्रहोयत्रशुश्रूषासानिगद्यते ॥ सांगोधर्मःसमाख्यातस्तवाग्रेद्विजसत्तम ॥ ३० ॥
अन्यच्चतेप्रवक्ष्यामिश्रोतुमिच्छसियत्पते ॥ ईदृशेचापिधर्मेतुवर्ततेयोनरःसदा ॥ ३१ ॥ संसारेतस्यसंभूतिःपुनरेवंनजायते ॥ स्वर्गंगच्छतिधर्मेणसत्यंस
त्यंवदाम्यहम् ॥ ३२ ॥ एवंज्ञात्वामहाप्राज्ञधर्ममेवव्रजस्वहि ॥ सर्वंहिप्राप्यतेकांतयदसाध्यंमहीतले ॥ ३३ ॥ धर्मप्रसादतस्तस्मात्कुरुवाक्यंममैवहि ॥
भार्यायास्तुवचःश्रुत्वासोमशर्मासुबुद्धिमान् ॥ ३४ ॥ पुनःप्रोवाचतांभार्यांसुमनांधर्मवादिनीम् ॥ ३५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायां
भूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ एवंविधंमहापुण्यंधर्मव्याख्यानमुत्तमम् ॥ कथंजानासिभद्रेत्वंकस्माच्चैवत्वयाश्रु
तम्॥१॥सुमनोवाच ॥ भार्गवाणांकुलेजातःपितामममहामते ॥ च्यवनोनामविख्यातःसर्वज्ञानविशारदः ॥ २ ॥ तस्याहंप्रियकन्यावैप्राणादपिचवल्लभा ॥
यत्रयत्रव्रजत्येषतीर्थारामेषुसुव्रत ॥ ३ ॥ सभासुचमुनीनांतुदेवतायतनेषुच ॥ तेनसार्द्धंव्रजाम्येकाक्रीडमानासदैवहि ॥ ४ ॥ कौशिकान्वयसंभूतोवेद
शर्मामहामतिः ॥ पितुर्ममसखादैवादटमानःसमागतः ॥ ५ ॥ दुःखेनमहताविष्टश्चिंतयानोमुहुर्मुहुः ॥ समागतंमहात्मानंतमुवाचापितामम ॥ ६ ॥ भ
वंतंदुःखसंतप्तमितिजानामिसुव्रत ॥ कस्माद्दुःखीभवाञ्जातस्तस्मात्त्वंकारणंवद ॥ ७ ॥ एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाच्यवनस्यमहात्मनः ॥ तमुवाचमहात्मानं
पितरंममसुव्रतः ॥ ८ ॥ वेदशर्मामहाप्राज्ञसर्वदुःखस्यकारणम् ॥ ममभार्यामहासाध्वीपातिव्रत्यपरायणा ॥ ९ ॥ अपुत्रासाहिसंजाताममवंशोनविद्यते ॥
एतत्तेकारणंप्रोक्तंप्रश्नितोस्मियतस्त्वया ॥ १० ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तः कश्चित्सिद्धःसमागतः ॥ ममपित्रातथातेनह्युत्थायवेदशर्मणा ॥ ११ ॥ द्वाभ्या
मपिचसिद्धोसौपूजितोभक्तिपूर्वकैः ॥ उपहारैस्सभोज्यान्नैर्वचनैर्मधुराक्षरैः ॥ १२ ॥ द्वाभ्यामन्तर्गतंपृष्टंपूर्वोक्तंचयथात्वया ॥ उभौतौप्राहधर्मात्मासस
खंपितरंमम ॥ १३ ॥ धर्मस्यकारणंसर्वंमयोक्तंतेतथाकिल ॥ धर्मेणप्राप्यतेपुत्रोधनंधान्यंतथास्त्रियः ॥ १४ ॥ ततस्तेनकृतंधर्मंसंपूर्णंवेदशर्मणा ॥ त
स्माद्धर्मात्सुसंजातंमहत्सौख्यंसपुत्रकम् ॥ १५ ॥ तेनसंगप्रसंगेनममैषमतिनिश्चयः ॥ यथाकांततवप्रोक्तंमयैवचपरंशुभम् ॥ १६ ॥ तस्माच्छ्रुतंमहासि
द्धात्सर्वसंदेहनाशनम् ॥ विप्रधर्मसमाश्रित्यअनुवर्तस्वसर्वदा ॥ १७ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ धर्मेणकीदृशोमृत्युर्जन्मचैववदस्वमे ॥ उभयोर्लक्षणंकांतेतत्सर्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हिवदस्वमे ॥ १८ ॥ सुमनोवाच ॥ सत्यशौचक्षमाशांतितीर्थपुण्यादिकैस्तथा ॥ धर्मश्चपालितोयेनतस्यमृत्युंवदाम्यहम् ॥ १९ ॥ रोगोनजायतेतस्य नचपीडाकलेवरे ॥ नश्रमोवैनचग्लानिर्नचस्वेदोभ्रमस्तथा ॥२०॥ दिव्यरूपधराभूत्वागंधर्वाब्राह्मणास्तथा॥ वेदपाठसमायुक्तागीतज्ञानविशारदाः॥२१॥ तस्यपार्श्वेसमायांतिस्तुतिंकुर्वंतिचातुलाम् ॥ स्वस्थोहिआसनेयुक्तोदेवपूजारतःकिल ॥ २२ ॥ तीर्थेचलभतेप्राज्ञःस्नानार्थेधर्मतत्परः ॥ अग्न्यगारेच गोस्थानेदेवतायतनेषुच ॥ २३ ॥ आरामेचतडागेचयत्राश्वत्थोवटस्तथा ॥ ब्रह्मवृक्षंसमाश्रित्यश्रीवृक्षंचतथापुनः ॥ २४ ॥ अश्वस्थानंसमाश्रित्यगजस्था नगतोनरः ॥ अशोकंचूतवृक्षंचसमाश्रित्ययदास्थितः ॥ २५ ॥ संनिधौब्राह्मणानांचराजवेश्मगतोथवा ॥ रणभूमिंसमाश्रित्यपूर्वंयत्रमृतोभवेत् ॥ २६ ॥ मृत्युस्थानानिपुण्यानिकेवलंधर्मकारणम् ॥ गोग्रहंतुसुसंप्राप्यतथाचामरकंटकम् ॥ २७ ॥ शुद्धधर्मकरोनित्यंधर्मतोधर्मवत्सलः ॥ एवंस्थानंसमाप्नोति यदामृत्युंसमाश्रितः ॥ २८ ॥ मातरंपश्यतेपुण्यंपितरंचनरोत्तमः ॥ भ्रातरंश्रेयसायुक्तमन्यंस्वजनबांधवम् ॥ २९ ॥ वंदीजनैस्तथापुण्यैः स्तूयमानंपुनःपुनः ॥ पापिष्ठंनैवपश्येतमातृपित्रादिकंपुनः ॥ ३० ॥ गीतंगायंतिगंधर्वाः स्तुवंतिस्तावकाःस्तवैः ॥ मंत्रपाठैस्तथाविप्रामातास्नेहे नपूजयेत् ॥ ३१ ॥ पितास्वजनवर्गाश्चधर्मात्मानंमहामतिम् ॥ एवंदूताःसमाख्याताःपुण्यस्थानानितेविभो ॥ ३२ ॥ प्रत्यक्षान्पश्यतेदूतान्हास्य स्नेहसमाविलान् ॥ नचस्वप्नेनमोहेनक्केदयुक्तेननैवसः ॥ ३३ ॥ धर्मराजोमहाप्राज्ञोभवंतंतुसमाह्वयेत् ॥ एह्येहित्वंमहाभागयत्रधर्मःसतिष्ठ ति ॥ ३४ ॥ तस्यमोहोनचभ्रांतिर्नग्लानिःस्मृतिविभ्रमः ॥ जायतेनात्रसंदेहःप्रसन्नात्मासतिष्ठति ॥ ३५ ॥ ज्ञानविज्ञानसंपन्नःस्मरन्देवंजनार्दनम् ॥ तैः सार्द्धंतुप्रयात्येवंसंतुष्टोहृष्टमानसः ॥ ३६ ॥ एकत्वंजायतेतत्रत्यजतःस्वंकलेवरम् ॥ दशमद्वारमाश्रित्यआत्मातस्यसगच्छति ॥ ३७ ॥ शिविकातस्य आयातिहंसयानंमनोहरम् ॥ विमानमेवचायातिहयोवागजउत्तमः ॥ ३८ ॥ छत्रेणध्रियमाणेनचामरैर्व्यजनैस्तथा ॥ वीज्यमानःसपुण्यात्मापुण्यैरेवंसमं ततः ॥ ३९ ॥ गीयमानस्तुधर्मात्मास्तूयमानस्तुपंडितैः ॥ वंदिभिश्चारणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ४० ॥ साधुभिःस्तूयमानस्तुसर्वसौख्यसमन्वितः ॥ यथादानप्रभावेनफलमाप्नोतितत्रसः ॥ ४१ ॥ आरामवाटिकामध्येसप्रयातिसुखेनवै ॥ अप्सरोभिःसमाकीर्णोदिव्याभिर्मंगलैर्युतः ॥ ४२ ॥ देवैःसंस्तूय मानस्तुधर्मराजंप्रपश्यति ॥ देवाश्चधर्मसंयुक्ताजग्मुःसंमुखमेवतम् ॥ ४३ ॥ एह्येहिवैमहाभागभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान् ॥ एवंसपश्यतेधर्मंसौम्यरूपंमहाम तिम् ॥ ४४ ॥ स्वस्यपुण्यप्रभावेनभुंक्तेचस्वर्गमेवसः ॥ भोगक्षयात्सधर्मात्मापुनर्जन्मप्रयातिवै ॥ ४५ ॥ निजधर्मप्रसादात्सकुलंपुण्यंप्रयातिवै ॥ ब्राह्मण स्यसुपुण्यस्यक्षत्रियस्यतथैवच ॥ ४६ ॥ धनाढ्यस्यसुपुण्यस्यवैश्यस्यैवमहामते ॥ धर्मेणमोदतेतत्रपुनःपुण्यंकरोतिसः ॥ ४७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेचतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥ सोमशर्मोवाच ॥ पापिनांमरणंभद्रेकीदृशैर्लक्षणैर्युतम् ॥ तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहियदिजानासिभामिनि ॥ १ ॥ सुमनोवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामितस्मात्सिद्धाच्छ्रुतंमया ॥ पापिनांमरणेकांतयादृशंलिंगमेवच ॥ २ ॥ महापातकिनांचैवस्थानंचेष्टांवदाम्यहम् ॥ विण्मूत्रामेध्यसंयुक्तांभूमिंपापसमन्विताम् ॥३॥ सतांप्राप्यसुदुष्टात्माप्राणान्दुःखेनमुंचति ॥ चांडालभूमिंसंप्राप्यमरणंयातिदुःस्थितः ॥ ४ ॥ गर्दभाचरितांभूमिंवेश्यागेहंसमाश्रितः ॥ [1]कल्पपालगृहंगत्वानिधनायोपगच्छति ॥ ५ ॥ अस्थिचर्मनखैःपूर्णमाश्रितंपापकिल्बिषैः ॥ तांप्राप्यचसदुष्टात्मामृत्युंयातिसुनिश्चितम् ॥ ६ ॥ अन्यांपापसमाचारांप्राप्यमृत्युंसगच्छाति ॥ अथचेष्टांप्रवक्ष्यामिदूतानांतुतमिच्छताम् ॥ ७ ॥ भैरवान्दारुणान्घोरानतिकृष्णान्महोदरान् ॥ पिंगाक्षान्पीतनीलांश्चअतिश्वेतान्महोदरान् ॥ ८ ॥ अत्युच्चान्विकरालांश्चशुष्कमांसवसोपमान् ॥ रौद्रदंष्ट्रान्करालांश्चसिंहास्यान्सर्पहस्तकान् ॥ ९ ॥ सतान्दृष्ट्वाप्रकंपेतखिद्यतेचमुहुर्मुहुः ॥ शिवासंनादवद्घोरान्महारावान्महामते ॥ १० ॥ मुंचंतिदूतकाःसर्वेकर्णमूलेतुतस्याहि ॥ गलेपाशैःप्रबद्धातेकटिंबद्धातथोदरे ॥ ११ ॥ समाधृष्यानिपात्यंतेहाहेतिवदतेमुहुः ॥ म्रियमाणस्ययाचेष्टातामेवंप्रवदाम्यहम् ॥ १२ ॥ परद्रव्यापहरणंपरभार्याविडंबनम् ॥ ऋणंपरस्यसर्वस्वंगृहीतंयत्तुपापिभिः ॥ १३ ॥ पुनर्नैवप्रदत्तंहिलोभास्वादविमोहतः ॥ अन्यदेवंमहापापंकुप्रतिग्रहमेवच ॥ १४ ॥ कंठमायांतितेसर्वेम्रियमाणस्यतस्यच ॥ यानिकानिचपापानिपूर्वमेवकृतानिच ॥ १५ ॥ आयांतिकंठमूलंतेमहापापस्यनान्यथा ॥ दुःखमुत्पादयंत्येतेकफबंधेनदारुणम् ॥ १६ ॥ पीडाभिर्दारुणाभिस्तुकंठोघुरघुरायते ॥ रोदतेकंपतेऽत्यर्थंमातरंपितरंपुनः ॥ १७ ॥ स्मरतेभ्रातरंतत्रभार्यापुत्रान्पुनःपुनः ॥ पुनर्विस्मरणंयातिमहापापेनमोहितः ॥ १८ ॥ तस्यप्राणानगच्छंतिबहुपीडासमाकुलाः ॥ पततेकंपतेचैवमूर्च्छतेचपुनःपुनः ॥ १९ ॥ एवंपीडासमायुक्तोदुःखंभुंक्तेतिमोहितः ॥ तस्यप्राणाःसुदुःखेनमहाकष्टैःप्रचालिताः ॥ २० ॥ अपानमार्गमाश्रित्यशृणुकांतप्रयांतिते ॥ एवंप्राणीमहामुग्धोलोभमोहसमन्वितः ॥ २१ ॥ नीयतेयमदूतैस्तुतस्यदुःखंवदाम्यहम् ॥ २२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेपापमरणविवक्षानामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ सुमनोवाच ॥ अंगारसंचयेमार्गेघृष्यमाणोहिनीयते ॥ दह्यमानःसदुष्टात्माचेष्टमानःपुनःपुनः ॥१॥ यत्रातपोमहातीव्रोद्वादशादित्यतापितः ॥ नीयतेतेनमार्गेणसंतप्तःसूर्यरश्मिभिः ॥ २॥ पर्वतेष्वेवदुर्गेषुछायाहीनेषुदुर्मतिः ॥ नीयतेतेनमार्गेणक्षुधातृष्णाप्रपीडितः ॥ ३ ॥ सदूतैर्हन्यमानस्तुगदाखड्गैःपरश्वधैः ॥ कशाभिस्ताड्यमानस्तुनिंद्यमानस्तुदूतकैः ॥४॥ ततःशीतमयेमार्गे

[1] चर्मकारगृहम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वायुनासेव्यतेपुनः ॥ तेनशीतेनदुःखीसभूत्वायातिनसंशयः ॥५॥ आकृष्यमाणोदूतैस्तुनानादुर्गेषुनीयते ॥ एवंपापीसदुष्टात्मादेवब्राह्मणनिंदकः ॥ ६ ॥
सर्वपापसमाचारोनीयतेयमकिंकरैः ॥ यमंपश्यतिदुष्टात्माकृष्णांजनचयोपमम् ॥ ७ ॥ तमुग्रंदारुणंभीमंभीमदूतैःसमावृतम् ॥ सर्वव्याधिसमाकीर्णं
चित्रगुप्तसमन्वितम् ॥ ८ ॥ आरूढंमहिषंदेवंधर्मराजंद्विजोत्तम ॥ दंष्ट्राकरालमत्युग्रंतस्यास्यंकालसंनिभम् ॥ ९ ॥ पीतवासंगदाहस्तंरक्तगंधा
नुलेपनम् ॥ रक्तमाल्यकृताभूषंगदाहस्तंभयंकरम् ॥ १० ॥ एवंविधंमहाकायंयमंपश्यातिदुर्मतिः ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंसर्वधर्मबहिष्कृतम् ॥ ११ ॥ य
मःपश्यतितंदुष्टंपापिष्ठंधर्मकंटकम् ॥ शासयेत्तुमहादुःखैःपीडाभिर्दारुमुद्गलैः ॥ १२ ॥ यावद्युगसहस्रांतंतावत्कालंप्रपच्यते ॥ नानाविधेचनरकेपच्यते
चपुनःपुनः ॥ १३ ॥ नारकींयातिवैयोनिंकृमिकोटिषुपापकृत् ॥ अमेध्येपच्यतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः ॥ १४ ॥ मरणंचसपापात्माएवंयातिसुनिश्चित
म् ॥ एवंपापस्यसंयोगंभुंक्तेचैवसुदुर्मतिः ॥ १५ ॥ पुनर्जन्मप्रवक्ष्यामियासुयोनिषुयातिच ॥ शुनांयोनिशतंप्राप्यभुंक्तेवैपातकंपुनः ॥ १६ ॥
व्याघ्रोभवतिदुष्टात्मारासभींयातिवैपुनः ॥ मार्जारशूकरींयोनिंसर्पयोनिंतथैवच ॥ १७ ॥ नानाभेदासुसर्वासुतिर्यक्षुचपुनःपुनः ॥ पापपक्षिषुसंयातिअ
न्यासुमहतीषुच ॥ १८ ॥ चांडालभिल्लयोनिंचपुलिंदींयातिपापकृत् ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंपापिनांजन्मचैवहि ॥ १९ ॥ मरणेशृणुकांतत्वंचेष्टांतेषां
सुदारुणाम् ॥ पापपुण्यसमाचारस्तवाग्रेकथितोमया ॥२०॥ अन्यदेवंप्रवक्ष्यामियदिपृच्छसिमानद ॥ २१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपंचपंचाशत्सह
स्रसंहितायामैंद्रेसुमनोपाख्यानेपापपुण्यविवक्षानामषोडशोऽध्यायः ॥१६ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ सर्वंदेविसमाख्यातंधर्मसंस्थानमुत्तमम् ॥ कथंपुत्रमहंविंद्यां
सर्वज्ञंगुणसंयुतम् ॥ १ ॥ वदत्वंमेमहाभागेयदिजानासिसुव्रते ॥ दानधर्मादिकंभद्रेपरत्रेहनसंशयः ॥ २ ॥ सुमनोवाच ॥ वसिष्ठंगच्छधर्मज्ञं
तंप्रार्थयमहामुनिम् ॥ तस्मात्प्राप्स्यसिवैपुत्रंधर्मज्ञंधर्मवत्सलम् ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥ एवमुक्तेतयावाक्येसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ एवंकरिष्येकल्याणि
तववाक्यंनसंशयः ॥ ४ ॥ एवमुक्त्वाजगामाशुसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ वसिष्ठंसर्ववेत्तारंदिव्यंततपतांवरम् ॥ ५ ॥ गंगातीरेस्थितंपुण्यमाश्रमस्थंद्विजो
त्तमम् ॥ तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम् ॥६॥ राजमानंमहात्मानंब्रह्मण्यंचद्विजोत्तमम् ॥ भक्त्याप्रणम्यविप्रेशंदंडवच्चपुनःपुनः ॥७॥ तमुवा
चमहातेजाब्रह्मसूनुरकल्मषः ॥ उपाविशासनेपुण्येसुखेनसुमहामते ॥८॥ एवमुक्त्वासयोगींद्रःपुनःप्राहतपोधनम् ॥गृहेपुत्रेषुतेवत्सदारभृत्येषुसर्वदा ॥९ ॥
क्षेममस्तिमहाभागपुण्यकर्मसुचाग्निषु ॥ निरामयोसिचांगेषुधर्मंपालयसेसदा ॥१०॥ एवमुक्त्वामहाप्राज्ञःपुनःप्राहसुशर्मणम् ॥ किंकरोमिप्रियंकार्यंसुप्रि
यंतेद्विजोत्तम ॥ ११ ॥ एवंसंभाषितंविप्रंविररामसकुंभजः ॥ तस्मिन्नुक्तेमहाभागेवसिष्ठेमुनिपुंगवे ॥ १२ ॥ सहोवाचमहात्मानंवसिष्ठंतपतांवरम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भगवञ्छूयतांवाक्यंसुप्रसन्नेनचेतसा ॥ १३ ॥ यदिमेसुप्रियंकार्यंत्वयैवमुनिपुंगव ॥ ममप्रश्नार्थसंदेहंविच्छेदयद्विजोत्तम ॥ १४ ॥ दारिद्र्यंकेनपापेनपुत्र
सौख्यंकथंनहि ॥ एतन्मेसंशयंतातकस्मात्पापाद्वदस्वमे ॥१५॥ महामोहेनसंमुग्धःप्रिययाबोधितोद्विज ॥ तयाहंप्रेषितस्ताततवपार्श्वसमातुरः ॥ १६ ॥
तत्सर्वंहिसमाचक्ष्वसर्वसंदेहनाशकम् ॥ मुक्तिदाताभवस्वत्वंममसंसारबंधनात् ॥ १७ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ पुत्रामित्राण्यथभ्राताअन्येस्वजनबांधवाः ॥
पंचभेदास्तुसंभेदात्पुरुषस्यभवंतिते ॥ १८ ॥ तेतेसुमनयाप्रोक्ताःपूर्वमेवतवाग्रतः ॥ ऋणसंबंधिनःसर्वेतेकुपुत्राद्विजोत्तम ॥ १९ ॥ पुत्रस्यलक्षणंपुण्यंत
वाग्रेप्रवदाम्यहम् ॥ पुण्यप्रसक्तोयस्यात्मासत्यधर्मरतःसदा ॥ २० ॥ शुद्धिविज्ञानसंपन्नस्तपस्वीवाग्विदांवरः ॥ सर्वकर्मसुसंधीरोवेदाध्ययनतत्परः ॥
॥ २१ ॥ ससर्वशास्त्रवेत्ताचदेवब्राह्मणपूजकः ॥ याजकःसर्वयज्ञानांदातात्यागीप्रियंवदः ॥ २२ ॥ विष्णुध्यानपरोनित्यंशांतोदांतःसुहृत्सदा ॥
पितृमातृपरोनित्यंसर्वस्वजनवत्सलः ॥ २३ ॥ कुलस्यतारकोविद्वान्कुलस्यपरिपोषकः ॥ एवंगुणैश्वसंयुक्तःसपुत्रःसुखदायकः ॥ २४ ॥
अन्येसंबंधसंयुक्ताःशोकसंतापदायकाः ॥ एतादृशेनकिंकार्यंफलहीनेनतेनच ॥ २५ ॥ आयांतियांतितेसर्वेतापंदत्वासुदारुणम् ॥ पुत्ररूपेणते
सर्वेसंसारेद्विजसत्तम ॥ २६ ॥ पूर्वजन्मकृतंपुण्यंयत्त्वयापरिपालितम् ॥ तत्सर्वंहिप्रवक्ष्यामिश्रूयतामद्भुतंपुनः ॥ २७ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥
भवाञ्छूद्रोमहाप्राज्ञपूर्वजन्मनिनान्यथा ॥ कृषिकर्त्ताज्ञानहीनोमहालोभेनसंयुतः ॥ २८ ॥ एकभार्यासदाद्वेषीबहुपुत्रोह्यदत्तवान् ॥ धर्मंनैववि
जानासिसत्यंनैवपरिश्रुतम् ॥ २९ ॥ दानंनैवत्वयादत्तंशास्त्रंनैवप्रतिश्रुतम् ॥ कृतानैवत्वयातीर्थयात्राचैवमहामते ॥ ३० ॥ एवंकृतंत्वयाविप्रकृ
षिमार्गंपुनःपुनः ॥ पशूनांपालनंसर्वगवांचैवद्विजोत्तम ॥ ३१ ॥ महिषीणांतथाश्वानांपालनंचपुनःपुनः ॥ एवंपूर्वकृतंकर्मत्वयैवद्विजसत्तम
॥ ३२ ॥ विपुलंचधनंतद्वल्लोभेनपरिसंचितम् ॥ तस्यव्ययंसुपुण्येननकृतंतुत्वयाकदा ॥ ३३ ॥ पात्रेदानंनदत्तंतुदृष्ट्वादुर्बलमेवच ॥ कृपां
कृत्वानदत्तंतुभवताधनमेवच ॥३४॥ गोमहिष्यादिकंसर्वंपशूनांसंचितंत्वया ॥ विक्रीयचधनंविप्रसंचितंविपुलंत्वया ॥३५॥ तक्रंघृतंतथाक्षीरंविक्रयित्वा
ततोदधि ॥ दुष्कालंचिंतितंविप्रमोहितोविष्णुमायया ॥३६॥ कृतंमहार्घमेवात्रअन्नंब्राह्मणसत्तम ॥ निर्दयेनत्वयादानंनदत्तंतुकदाचन ॥ ३७ ॥ देवानां
पूजनंविप्रभवतानकृतंकदा ॥ प्राप्यपर्वाणिविप्रेभ्योद्रव्यंनचसमर्पितम् ॥ ३८ ॥ श्राद्धंकालंतुसंप्राप्यश्रद्धयानकृतंत्वया ॥ भार्यावदतितेसाध्वीदिनमेनंस
मागतम् ॥ ३९ ॥ श्वशुरस्यश्राद्धकालःश्वश्र्वाश्चैवमहामते ॥ त्वंश्रुत्वातद्वचस्तस्यागृहंत्यक्त्वापलायसे ॥४०॥ धर्ममार्गंनदृष्टंतेश्रुतंनैवकदात्वया ॥ लो

१ जपी इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भोमातापिताभ्रातालोभःस्वजनबांधवाः ॥ ४१ ॥ पालितंलोभमेवैकंत्यक्त्वाधर्मंसदैवहि ॥ तस्माद्दुःखीभवाञ्जातोदरिद्रेणातिपीडितः ॥ ४२॥ दिनेदिने
महातृष्णाहृदयेतेप्रवर्द्धते ॥ यदायदागृहेद्रव्यंवृद्धिमायातितेतदा ॥ ४३ ॥ तृष्णयादह्यमानस्तुतयात्वंवह्निरूपया ॥ रात्रौवासुप्रसुप्तस्तुनिश्चितोहिप्रचिं
तसि ॥ ४४ ॥ दिनंप्राप्यमहामोहैर्व्यापितोसिसदैवहि ॥ सहस्रंलक्षमेकोटिःकदाअर्बुदमेवच ॥ ४५ ॥ भविष्यतिकदाखर्वोनिखर्वश्चाथमेगृहे॥ एवंसहस्रंल
क्षंचकोटिरर्बुदमेवच ॥ ४६ ॥ खर्वोनिखर्वःसंजातस्तृष्णानैवप्रगच्छति ॥ तवकार्यंपरित्यज्यवृद्धिमायातिसर्वदा॥ ४७ ॥ नैवदत्तंहुतंविप्रभुक्तंनैवकदात्व
या ॥ खनितंभूमिमध्येतुक्षिप्तंपुत्रानजानते ॥ ४८ ॥ अन्यमेवमुपायंतुद्रव्यागमनकारणात् ॥ कुरुषेसर्वदाविप्रलोकान्पृच्छसिबुद्धिमान् ॥ ४९ ॥ खनित्र
मंजनंवादंधातुवादमतःपरम् ॥ पृच्छमानोभ्रमस्येकस्तृष्णयापरिमोहितः ॥५०॥ स्पर्शंचिंतयसेनित्यंकल्पान्सिद्धिप्रदायकान्॥ प्रवेशंविवराणांतुचिंतमा
नःसुपृच्छसि ॥ ५१ ॥ तृष्णानलेनदग्धेनसुखंनैवप्रगच्छसि ॥ तृष्णानलेनसंदीप्तोहाहाभूतोविचेतनः ॥ ५२ ॥ एवंमुग्धोसिविप्रेंद्रगतस्त्वंकालवश्यता
म् ॥ दारापुत्रेषुतद्द्रव्यंपृच्छमानेषुवैत्वया ॥ ५३ ॥ कथितंनैववृत्तांतंप्राणांस्त्यक्त्वागतोयमम् ॥ एवंसर्वंमयाख्यातंवृत्तांतंतवपूर्वकम् ॥ ५४ ॥
अनेनकर्मणाविप्रनिर्धनोसिदरिद्रवान् ॥ संसारेयस्यसत्पुत्राभक्तिमंतःसदैवहि ॥ ५५ ॥ सुशीलाज्ञानसंपन्नाःसत्यधर्मरताःसदा ॥ संभवंतिगृहेतस्यय
स्यविष्णुःप्रसीदति ॥ ५६ ॥ धनंधान्यंकलत्रंतुपुत्रपौत्रमनंतकम् ॥ समुंक्तेमर्त्यलोकेवैयस्यविष्णुःप्रसन्नवान् ॥ ५७ ॥ विनाविष्णोःप्रसादेनदारापुत्रा
न्नचाप्नुयात् ॥ सुजन्मचकुलंविप्रताद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ५८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७॥ सोमशर्मोवाच ॥
पूर्वजन्मकृतंपापंत्वयाख्यातंचमेमुने ॥ शूद्रत्वेनतुविप्रेन्द्रमयैवपरिवर्जितम् ॥ १ ॥ विप्रत्वंहिमयाप्राप्तंतत्कथंद्विजसत्तम ॥ तत्सर्वंकारणंब्रूहिज्ञानविज्ञान
पंडित ॥ २ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ यत्त्वयाचोष्टितंपूर्वंकर्मधर्माश्रितांद्विज ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांयदिमन्यसे ॥ ३ ॥ ब्राह्मणःकश्चिदनघःसदाचारः
सुपंडितः ॥ विष्णुभक्तस्तुधर्मात्मानित्यंविष्णुपरायणः ॥ ४ ॥ यात्राव्याजेनतीर्थानांभ्रमत्येकःसमेदिनीम् ॥ अटमानःसमायातस्तवगेहंमहाम
तिः ॥५ ॥ याचितंस्थानमेकंवैवासार्थंद्विजसत्तम ॥ तवैवभार्ययादत्तंत्वयाचसहपुत्रकैः ॥ ६ ॥ एयतामेयतांब्रह्मन्सुखेनसुगृहेमम ॥ वैष्णवं
ब्राह्मणंपुण्यमित्युवाचपुनःपुनः ॥ ७ ॥ सुखेनस्थीयतामत्रगृहोयंतवसुव्रत ॥ अद्यधन्योस्म्यहंपुण्यमद्यतीर्थमहंगतः ॥ ८ ॥ अद्यती
र्थफलंप्राप्तंतवांघ्रिद्वयदर्शनात् ॥ गवांस्थानंवरंपुण्यंनिवासायनिवेदितम् ॥ ९ ॥ अंगसंवाहनंकृत्वापादौचैवप्रमर्दितौ ॥ क्षालितौचपुनस्तोयैःस्नातः
पादोदकेनहि ॥ १० ॥ सद्योघृतंदधिक्षीरमन्नंतक्रंप्रदत्तवान् ॥ तस्मैचब्राह्मणायैवभवानित्थंमहात्मने ॥ ११ ॥ एवंसंतोषितोविप्रस्त्वयाचस

...al Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हभार्यया ॥ पुत्रैःसार्धंमहाभागोवैष्णवोज्ञानपंडितः ॥ १२ ॥ अथप्रभातेसंप्राप्तेदिनेपुण्येसुभाग्यदे ॥ आषाढस्यतुशुद्धस्यैकादशीपापनाशनी ॥ १३ ॥
तस्मिन्दिनेसुसंप्राप्तासर्वपातकनाशिनी ॥ यस्यांदेवोहृषीकेशोयोगनिद्रांप्रगच्छति ॥ १४ ॥ तांप्राप्यचततोलोकास्तत्यजुर्बुद्धिपंडिताः ॥ गृहस्यसर्व
कर्माणिविष्णुध्यानरताद्विज ॥ १५ ॥ उत्सवंपरमंचक्रुर्गीतमंगलवादनैः ॥ स्तुवंतिब्राह्मणाःसर्वेवेदैःस्तोत्रैःसुमंगलैः ॥ १६ ॥ एवंमहोत्सवंप्राप्यसचब्राह्म
णसत्तमः ॥ तस्मिन्दिनेस्थितस्तत्रसंप्राप्तंसमुपोषणम् ॥ १७ ॥ एकादश्यास्तुमाहात्म्यंपठितंब्राह्मणेनवै ॥ भार्यापुत्रैःसुतैःसार्द्धंश्रुतंधर्ममनुत्तमम् ॥ १८ ॥
श्रुतेतस्मिन्महापुण्येभार्यापुत्रैस्तुप्रेरितः ॥ संसर्गादस्यविप्रस्यव्रतमेतत्समाचर ॥ १९ ॥ तदाकर्ण्यमहद्वाक्यंसर्वपुण्यप्रदायकम् ॥ व्रतमेतंकरिष्यामिइति
निश्चितमानसः ॥ २० ॥ भार्यापुत्रैःसमंगत्वानद्यांस्नानंकृतंत्वया ॥ हृष्टेनमनसाविप्रपूजितोमधुसूदनः ॥ २१ ॥ सर्वोपहारैःपुण्यैश्चगंधधूपादिभिस्तथा ॥
रात्रौजागरणंकृत्वानृत्यगीतादिभिस्तथा ॥ २२ ॥ ब्राह्मणस्यप्रसंगेननद्यांस्नानंपुनःकृतम् ॥ पूजितोदेवदेवेशःपुष्पधूपादिमंगलैः ॥ २३ ॥ भक्त्याप्रणम्यगो
विंदंस्नापयित्वापुनःपुनः ॥ निर्वापंतादृशंदत्तंब्राह्मणायमहात्मने ॥ २४ ॥ भक्त्याप्रणम्यतंविप्रंदत्तातस्मैसुदक्षिणा ॥ कृतवान्पारणंविप्रपुत्रैर्भार्यादि
भिःसमम् ॥ २५ ॥ प्रेषितोभक्तिपूर्वेणसद्भावेनत्वयैवसः ॥ एवंव्रतंसमाचीर्णंत्वयावैद्विजसत्तम ॥ २६ ॥ संगत्याब्राह्मणस्यैवविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥
भवान्ब्राह्मणतांप्राप्तःसत्यधर्मसमन्वितः ॥ २७ ॥ तस्यव्रतस्यभावेनत्वयाप्राप्तंमहत्कुलम् ॥ भूसुराणांमहाप्राज्ञंसत्यधर्मसमाविलम् ॥ २८ ॥ तस्मैतु
ब्राह्मणायैववैष्णवायमहात्मने ॥ श्रद्धयासत्यभावेनदत्तमन्नंसुसंस्कृतम् ॥ २९ ॥ तस्यदानस्यभावेनमिष्टान्नमुपतिष्ठति ॥ महामोहैःप्रमुग्धोहितृष्णयाव्या
पितंमनः ॥ ३० ॥ पूर्वजन्मनितेविप्रअर्थमेवप्रसंचितम् ॥ नदत्तंब्राह्मणेभ्योहिदीनेष्वन्येषुवैत्वया ॥ ३१ ॥ दारेषुपुत्रलोभेनम्रियमाणेनवैतदा ॥ तस्यपापस्यभावे
नदारिद्रंत्वामुपाविशत् ॥ ३२ ॥ पुत्रलोभंपरित्यज्यस्नेहंत्यक्त्वाप्रदूरतः ॥ अपुत्रवान्भवाञ्जातस्तस्यपापस्यवैफलम् ॥ ३३ ॥ सुपुत्रंचकुलंविप्रधन[1]धान्यवर
स्त्रियः ॥ सुजन्ममरणंचैवसुभोगाःसुखमेवच ॥ ३४ ॥ राज्यंस्वर्गश्चमोक्षश्चयद्यद्दुर्लभमेवच ॥ प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः ॥ ३५ ॥ तस्मादारा
ध्यगोविन्दंनारायणमनामयम् ॥ प्राप्स्यसित्वंपरंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ३६ ॥ सुपुत्रत्वंधनंधान्यंसुभोगान्सुखमेवच ॥ पूर्वजन्मकृतंसर्वंयत्त्वयापरिचेष्टि
तम् ॥ ३७ ॥ तन्मयाकथितंविप्रतवाग्रेपरिनिष्ठितम् ॥ एवंज्ञात्वामहाभागनारायणपरोभव ॥ ३८ ॥ ब्रह्मात्मजेनापिमहानुभावःसविप्रवर्यःपरिबोधि
तोहि ॥ हर्षेणयुक्तःसमहानुभावोभक्त्यावसिष्ठंप्रणिपत्यतत्र ॥ ३९ ॥ आमंत्र्यविप्रंसजगामगेहंतांप्राप्यभार्यांसुमनांप्रहर्षः ॥ सर्वंहिवृत्तंममपूर्वचेष्टितंतेनैव

१ धनं धान्यं धरा स्त्रियः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विप्रेणतवप्रसादात्॥४०॥भद्रेवसिष्ठेनविकाशनीतमद्यैवमोहंपरिनाशितंमे॥आराधयिष्येमधुसूदनंहियास्यामिमोक्षंपरमंपदंतत् ॥४१॥आकर्ण्यवाक्यंपरमं महांतंसुमंगलंमंगलदायकंहि॥हर्षेणयुक्तातमुवाचकांतंपुण्योसिविप्रेणविबोधितोऽसि॥४२॥इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेअष्टादशोऽध्यायः॥१८॥सूतउवाच ॥ सोमशर्मामहाप्राज्ञःसुमनयासहसत्तमः॥कपिलासंगमेपुण्येरेवातीरेसुपुण्यदे॥१॥ स्नात्वातत्रसमेधावीतर्पयित्वासुरान्पितॄन् ॥ तपस्तेपेसुशांतात्माजपन्नारायणंशिवम् ॥ २ ॥ द्वादशाक्षरमंत्रेणध्यानयुक्तोमहामनाः ॥ तस्यैवदेवदेवस्यवासुदेवस्यसुव्रतः ॥ ३ ॥ आसनेशयनेयानेस्वप्नेपश्यतिकेशवम् ॥ सदैवनिश्चलोभूत्वाकामक्रोधविवर्जितः ॥ ४ ॥ साचसाध्वीमहाभागापतिव्रतपरायणा ॥ सुमनाकांतमेवापिशुश्रूषतितपोन्वितम् ॥ ५ ॥ ध्यायमानस्यतस्यापिविघ्नैःसंदर्शितंभयम् ॥ सर्पाविषोल्वणाःकृष्णास्तत्रयांतिमहात्मनः ॥ ६ ॥ पार्श्वेंतेतप्यमानस्यतस्यतेसोमशर्मणः ॥ सिंहव्याघ्रगजादृष्टाभयमेवंप्रचक्रिरे ॥ ७ ॥ वेतालाराक्षसाभूताःकूष्मांडाःप्रेतभैरवाः ॥ भयंविदर्शयंत्येतेदारुणंप्राणनाशनम् ॥ ८ ॥ नानाविधामहाभीमाःसिंहास्तत्रसमागताः ॥ दंष्ट्राकरालवक्त्राश्चजगर्जुश्चातिभैरवम् ॥ ९ ॥ विष्णोर्ध्यानात्सधर्मात्मानचचालमहामतिः ॥ महाविघ्नैःसुसंरूढैश्चालितोमुनिपुंगवः ॥ १० ॥ एवंनचलतेध्यानात्सोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ झंझावातैश्चशीतेनमहावृष्ट्यासुपीडितः॥ ११ ॥भंभारावमहाभीमः सिंहस्तत्रसमागतः॥ तंदृष्ट्वाभयवित्रस्तः सस्मारनृहरिंद्विजः ॥ १२ ॥ इंद्रनीलप्रतीकाशंपीतवस्त्रंमहौजसम् ॥ शंखचक्रधरंदेवंगदापंकजधारिणम् ॥ १३ ॥ महामौक्तिकहारेणइंदुवर्णानुकारिणा ॥ कौस्तुभेनापिरत्नेनद्योतमानंजनार्दनम् ॥ १४ ॥ श्रीवत्सांकेनदिव्येनहृदयंयस्यराजते ॥ सर्वाभरणशोभांगंशतपत्रनिभेक्षणम्॥ ॥ १५ ॥ सुस्मितास्यंसुप्रसन्नंरत्नदामाभिशोभितम् ॥ भ्राजमानंहृषीकेशंध्यानंतेनकृतंध्रुवम् ॥ १६ ॥ त्वमेवशरणंकृष्णशरणागतवत्सल ॥ नमोस्तुदेवदेवायकिंमेभयंकरिष्यति ॥ १७ ॥ यस्योदरेत्रयोलोकाःसप्तचान्येमहात्मनः ॥ शरणंतस्यप्रविष्टोस्मिकास्तेभयंममैवहि ॥ १८ ॥ यस्माद्भयाःप्रवर्ततेकृत्यादिकमहावलाः ॥ सर्वभयप्रहर्तारंतमस्मिशरणंगतः ॥ १९ ॥ पातकानांतुसर्वेषांदानवानांमहाभयम् ॥ रक्षकोविष्णुभक्तानांतमस्मिशरणंगतः॥ ॥ २० ॥ वृंदारकाणांसर्वेषांदानवानांमहात्मनाम् ॥ योगतिःकृष्णभक्तानांतमस्मिशरणंगतः ॥ २१ ॥ अभयोभयनाशायपापनाशायज्ञानवान् ॥ एकश्चेंद्रस्वरूपेणतमस्मिशरणंगतः ॥ २२ ॥ व्याधीनांनाशकायैवयऔषधस्वरूपवान् ॥ निरामयोनिरानंदस्तमस्मिशरणंगतः ॥ २३ ॥ अचलश्चालयेल्लोकानपापोज्ञानमेवच ॥ तमस्मिशरणंप्राप्तोभयंकिंमेकरिष्यति ॥ २४ ॥ साधूनांचापिसर्वेषांपालकोयोह्यनामयः ॥ पातिविश्वंचविश्वात्मातमस्मिशरणंग

१ ज्वालाकराल०इ० पा०। २ एकश्च ब्रह्मरूपेण इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः ॥ २५ ॥ योमेमृगेंद्ररूपेणभयंदर्शयतेग्रतः ॥ तमहंशरणंप्राप्तोनरसिंहंनमाम्यहम् ॥ २६ ॥ मदमत्तोमहाकायोवनहस्तीसमागतः ॥ गजलीलागतिं
देवंशरणागतवत्सलम् ॥ २७ ॥ गजास्यंज्ञानसंपन्नंसपाशांकुशधारिणम् ॥ कालास्यंगजतुंडंचशरणंसुगतोस्म्यहम् ॥ २८ ॥ हिरण्याक्षप्रहर्तारंवारा
हंशरणंगतः ॥ वामनंतंप्रपन्नोस्मिशरणागतवत्सलम् ॥२९॥ ह्रस्वास्तुवामनाः[2]कुब्जाःश्वेताःकूष्मांडकादयः ॥ मृत्युरूपधराःसर्वेदर्शयंतिभयंमम॥३०॥अ
मृतंतंप्रपन्नोस्मिकिंभयंमेकरिष्यति ॥ ब्रह्मण्योब्रह्मदोब्रह्माब्रह्मज्ञानमयोहरिः ॥ ३१ ॥ शरणंतंप्रपन्नोस्मिभयंकिंमेकरिष्यति ॥ अभयोयोहिजगतोभीतिघ्नो
भीतिदायकः॥ ३२ ॥ भयरूपंप्रपन्नोस्मिभयंकिंमेकरिष्यति ॥ तारकःसर्वलोकानांनाशकःसर्वपापिनाम् ॥३३॥ तमहंशरणंप्राप्तोधर्मरूपंजनार्दनम् ॥ सु
रारणंयोहिरणेवपुर्द्धारयतेऽद्भुतम् ॥ ३४ ॥ शरणंतस्यगंतास्मिसदागतिरयंमम ॥ झंझावातोमहाचंडोवपुर्दूयतिमेभृशम् ॥ ३५ ॥ शरणंतंप्रपन्नोस्मिस
दागतिरयंमम ॥ अतिशीतंचातिवर्षाआतपस्तापदायकः ॥ ३६ ॥ एषांरूपेणयोदेवस्तस्याहंशरणंगतः ॥ कालरूपाअमीप्राप्ताभयदाममचालकाः॥३७॥
एषांशरणंप्रपन्नोस्मिहरेःस्वरूपिणांसदा ॥ ३८ ॥ यंसर्वदेवंपरमेश्वरंहिनिष्केवलंज्ञानमयंप्रदीपम् ॥ वदंतिनारायणमादिसिद्धंसिद्धेश्वरंतंशरणंप्रपद्ये॥३९॥
इतिध्यायन्स्तुवन्नित्यंकेशवंक्लेशनाशनम् ॥ भक्त्यातेनसमानीतस्तदात्महृदयेहरिः ॥ ४० ॥ उद्यमंविक्रमंतस्यसदृष्ट्वासोमशर्मणः ॥ आविर्भूयहृषीके
शस्तमुवाचप्रहृष्टवान् ॥ ४१ ॥ सोमशर्मन्महाप्राज्ञश्रूयतांभार्ययासह ॥ वासुदेवोस्मिविप्रेंद्रवरंयाचयसुव्रत ॥ ४२ ॥ तेनोक्तोहिसविप्रेन्द्रउन्मील्यनयन
द्वयम् ॥ दृष्ट्वाविश्वेश्वरंदेवंघनश्यामंमहोदयम् ॥ ४३ ॥ सर्वाभरणशोभांगंसर्वायुधसमन्वितम् ॥ दिव्यलक्षणसंपन्नंपुंडरीकनिभेक्षणम् ॥ ४४ ॥ पीतेन
वाससायुक्तंराजमानंसुरेश्वरम् ॥ वैनतेयसमारूढंशंखचक्रगदाधरम् ॥ ४५ ॥ ब्रह्मादीनांसुधातारंजगतोस्यमहायशाः ॥ विश्वस्यास्यसदातीतंरूपातीतंज
गद्गुरुम् ॥ ४६ ॥ हर्षेणमहताविष्टोदंडवत्प्रणिपत्यतम् ॥ श्रियायुक्तंभासमानंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ ४७ ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वातयासुमनयासह ॥ जय
जयेत्युवाचैनंजयमाधवमानद ॥ ४८ ॥ जययोगीशयोगीन्द्र[3]जयनागांगशायन ॥ यज्ञांगजययज्ञेशजयशाश्वतसर्वग ॥ ४९ ॥ जयसर्वेश्वरानंतयज्ञरूपनमोऽ
स्तुते ॥ जयज्ञानवतांश्रेष्ठजयत्वंज्ञाननायक ॥ ५० ॥ जयसर्वदसर्वज्ञजयत्वंसर्वभावन ॥ जयजीवस्वरूपेशमहाजीवनमोस्तुते ॥ ५१ ॥ जयप्रज्ञादप्रज्ञां
गजयप्राणप्रदायक ॥ जयपापघ्नपुण्येशजयपुण्यपतेहरे ॥ ५२ ॥ जयज्ञानस्वरूपेशज्ञानगम्यायतेनमः ॥ जयपद्मपलाशाक्षपद्मनाभायतेनमः ॥ ५३ ॥
जयगोविंदगोपालजयशंखधरामल ॥ जयचक्रधराव्यक्तव्यक्तरूपायतेनमः ॥५४॥ जयविक्रमशोभांगजयविक्रमनायक ॥ जयलक्ष्मीविलासांगनमोवेदम

१ भयापहम् इ० पा० । २ क्रूराः इ० पा० । ३ जय यज्ञपते हरे ॥ जय यज्ञेश यज्ञघ्न इ० पा० । ४ जय यज्ञघ्ननाशक इ० पा० । ५ विद्याविलासांग इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यायते ॥ ५५ ॥ जयविक्रमशोभांगजयउद्यमदायक ॥ जयउद्यमकालायउद्यमायनमोनमः॥५६ ॥ जयउद्यमशक्तायउद्यमत्रयधारक ॥ युद्धोद्यमप्रवृत्तायतस्मैधर्मायतेनमः ॥ ५७ ॥ नमोहिरण्यरेतायतस्मैतेजायतेनमः ॥ अतितेजःस्वरूपायसर्वतेजोमयायच ॥ ५८ ॥ दैत्यतेजोविनाशायपापतेजोहरायच ॥ गोब्राह्मणहितार्थायनमोस्तुपरमात्मने ॥ ५९ ॥ नमोस्तुहुतभोक्रेचनमोहव्यवहायते ॥ नमःकव्यवहायैवस्वधारूपायतेनमः ॥ ६० ॥ स्वाहारूपाययज्ञायपावनायनमोनमः ॥ नमस्तेशार्ङ्गहस्तायहरयेपापहारिणे ॥ ६१ ॥ सदसच्चोदनायैवनमोविज्ञानशालिने ॥ नमोवेदस्वरूपायपावनायनमोनमः ॥ ६२ ॥ नमोस्तुहरिकेशायसर्वक्लेशहरायते ॥ केशवायपरायैवनमस्तेविश्वधारिणे ॥ ६३ ॥ नमःकृपाकरायैवनमोहर्षमयायते ॥ अनंतायनमोनित्यंशुद्धायक्लेशनाशिने ॥ ६४ ॥ आनंदायनमोनित्यंशुद्धायकेवलायते ॥ रुद्रैर्नमितपादायविरंचिनमितायते ॥ ६५ ॥ सुरासुरेंद्रनमितपादपद्मायतेनमः ॥ नमोनमःपरेशायअजितायामृतात्मने ॥ ६६ ॥ क्षीरसागरवासायनमःपद्माप्रियायते ॥ ॐकारायचशुद्धायअचलायनमोनमः ॥ ६७ ॥ व्यापिनेव्यापकायैवसर्वव्यसनहारिणे ॥ नमोनमोवराहायमहाकूर्मायतेनमः ॥ ६८ ॥ नमोवामनरूपायनृसिंहायमहात्मने ॥ नमोरामायदिव्यायसर्वक्षत्रवधायच ॥ ६९ ॥ सर्वज्ञानायमत्स्यायनमोरामायतेनमः ॥ नमःकृष्णायबुद्धायनमोम्लेच्छप्रणाशिने ॥ ७० ॥ नमःकपिलविप्रायहयग्रीवायतेनमः ॥ नमोव्यासस्वरूपायनमःसर्वमयायते ॥ ७१ ॥ एवंस्तुत्वाहृषीकेशंतमुवाचजनार्दनम् ॥ गुणानांतुपरंपारंब्रह्मावेत्तिनपावन ॥७२॥ नचैवस्तोतुंसर्वज्ञस्तथारुद्रःसहस्रदृक् ॥ वक्तुंकोहिसमर्थस्तुकीदृशीमेमतिर्विभो ॥ ७३ ॥ निर्गुणंसगुणंस्तोत्रंमयैवतवकेशव ॥ क्षमशब्दापशब्दंमेतवदासोस्मिसुव्रत ॥ ७४ ॥ जन्मजन्मनिलोकेशदयांमेकुरुपावन ॥ ७५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ हरिरुवाच ॥ तपसानेनपुण्येनसत्येनानेनतेद्विज ॥ स्तोत्रेणपावनेनापितुष्टोस्मिव्रियतांवरः ॥ १ ॥ वरंदद्मिमहाभागयत्तेमनसिवर्तते ॥ यंयमिच्छसिकामंत्वंतंतंतेपूरयाम्यहम् ॥ २ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ प्रथमंदेहिमेकृष्णवरमेकंसुवाञ्छितम् ॥ सुप्रसन्नेनमनसायद्यस्तिसुदयामम ॥ ३ ॥ जन्मजन्मांतरंप्राप्यतवभक्तिंकरोम्यहम् ॥ दर्शयस्वपरंस्थानमचलंमोक्षदायकम् ॥ ४ ॥ स्ववंशतारकंपुत्रंदिव्यलक्षणसंयुतम् ॥ विष्णुभक्तिपरंनित्यंममवंशप्रधारकम् ॥ ५ ॥ सर्वज्ञंसर्वदंदांतंतपस्तेजःसमन्वितम् ॥ देवब्राह्मणलोकानांपालकंपूजकंसदा ॥ ६ ॥ देवमित्रंपुण्यभावंदातारंज्ञानपंडितम् ॥ देहिमेईदृशंपुत्रंदारिद्र्यंहरकेशव ॥ ७ ॥ भवत्वेवंनसंदेहोवरमेनंवृणोम्यहम् ॥ हरिरुवाच ॥ एवमस्तुद्विजश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः ॥८॥ मत्प्रसा

१ सर्वात्मने इ० पा० । २ हरभक्ताय इ० पा० । ३ यज्ञरूपायतेनमः इ० पा० । ४ दिव्याय दिव्यरूपिणे इ० पा० । ५ इंद्रासुरैर्नमिताय कृष्णाय परमात्मने इ० पा० ।

...Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दात्सुपुत्रस्तुतववंशप्रतारकः ॥ भोक्ष्यसित्वंवरान्भोगान्दिव्यांश्चमानुषानिह ॥ ९ ॥ समालोक्यपरंसौख्यंपुत्रसंभवजंशुभम् ॥यावज्जीवसिविप्रत्वंतावद्दुःखंनपश्यसि ॥ १० ॥ दाताभोक्तागुणग्राहीभविष्यसिनसंशयः ॥ सुतीर्थेमरणंचापियास्यसित्वंपरांगतिम् ॥ ११ ॥ एवंवरंहरिर्दत्त्वासप्रियायद्विजायसः ॥ अंतर्धानंगतोदेवःस्वप्नवत्परिदृश्यते ॥ १२ ॥ तदासुमनयायुक्तःसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ सुतीर्थेपावनेतस्मिन्नेवातीरेसुपुण्यदे ॥ १३ ॥ अमरकंटकेविप्रो दानंपुण्यंकरोतिसः ॥ गतेबहुतरेकालेतस्यवैसोमशर्मणः ॥ १४ ॥ कपिलारेवयोःसंगेस्नानंकृत्वासनिर्गतः ॥ दृष्टवान्पुरतोविप्रःश्वेतमेकंहिकुंजरम् ॥१५॥ सुप्रभंसुंदरंदिव्यंसुमदंचारुलक्षणम् ॥ नानाभरणशोभांगंबहुलक्ष्म्यासमन्वितम् ॥ १६ ॥ सिंदूरैःकुंकुमैस्तस्यकुंभस्थलेविराजिते ॥ कर्णनीलोत्पलयुतंपताकादंडसंयुतम् ॥ १७ ॥ नागोपरिस्थितोदिव्यःपुरुषोदृढसुप्रभः ॥ दिव्यलक्षणसंपन्नःसर्वाभरणभूषितः ॥ १८ ॥ दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ सुसौम्यंसोमवत्पूर्णच्छत्रचामरसंयुतम् ॥ १९ ॥ नागारूढंप्रयांतंतंपुनःपश्यतिसत्तमः ॥ सिद्धचारणगंधर्वैःस्तूयमानंसुमंगलम् ॥ २० ॥ सगजंसुंदरंदृष्ट्वापुरुषंदिव्यलक्षणम् ॥ व्यतर्कयत्सोमशर्माविस्मयाविष्टमानसः ॥ २१ ॥ कोऽयंप्रयातिदिव्यांगःपंथानंप्राप्यसुव्रतः ॥ एवंचिंतयतस्तस्ययावद्गृहंसमागतवान् ॥ २२ ॥ प्रविशंतंगृहद्वारंदेवरूपंमनोहरम् ॥ हर्षेणमहताविष्टःसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ २३ ॥ स्वगृहंप्रतिधर्मात्मात्वरमाणःप्रयातिच ॥ गृहद्वारंगतोयावत्तावत्तंतुनपश्यति ॥ २४ ॥ पतितान्येवपुष्पाणिसौहृद्यानिमहामतिः ॥ दिव्यानिवासयुक्तानिप्रांगणेद्विजसत्तमः ॥ ॥ २५ ॥ चंदनैःकुंकुमैःपुण्यैःसुगंधैस्तुविलेपितम् ॥ स्वकीयंप्रांगणेदृष्ट्वादूर्वाक्षतसमन्वितम् ॥२६॥ सएवंविस्मयाविष्टश्चिंतयानःपुनःपुनः ॥ ददर्शसुमनांप्राज्ञोदिव्यमंगलसंपदम् ॥ २७ ॥ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ केनदत्तानिदिव्यानिएतान्याभरणानिच ॥ शृंगारंरूपसौभाग्यंवस्त्रालंकारभूषणम् ॥ २८ ॥ तन्मेत्वंकारणंभद्रेकथयस्वाविशंकिता ॥ एवंसंभाष्यतांभार्याविरराम‌द्विजोत्तमः ॥२९॥ सुमनोवाच॥ शृणुकांतसमायातःकश्चिद्देववरोत्तमः ॥ श्वेतनागसमारूढोदिव्याभरणभूषितः ॥३० ॥ दिव्यगंधानुलिप्तांगोदिव्याश्चर्यसमन्वितः ॥ नजानेकोहिदेवोसौविप्रगंधर्वसेवितः ॥ ३१ ॥ स्तूयमानःसमायातोदेवगंधर्वचारणैः ॥ योषितःपुण्यरूपाढ्यारूपशृंगारसंयुताः ॥ ३२ ॥ सर्वाभरणशोभाढ्याःसर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ ताभिःसहसमक्षंमेपुरुषेणमहात्मना ॥३३॥ चतुष्कंपूरितंरत्नैःसर्वशोभासमन्वितम्॥तत्राहमासनेपुण्येस्थापिताब्राह्मणैः[1]किल ॥ ३४ ॥ वस्त्रालंकारभूषांमेददुस्तेसर्वएवहि ॥ वेदमंगलगीतैस्तुशास्त्रगीतैश्चपुण्यदैः ॥ ३५ ॥ अभिषिक्तास्मितैःसर्वैरंतर्धानंपुनर्गताः ॥ मामेवंपरितःसर्वेपुनरूचुर्द्विजोत्तम ॥३६॥ तवगेहंवयंसर्वेवसिष्यामःसदैवहि ॥ शुचिर्भव

१ स्त्रीगणैः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुकल्याणिभर्त्रासार्द्धंसदैवहि ॥ ३७ ॥ एवमुक्त्वागताःसर्वेएवंदृष्टंमयैवहि ॥ तयायत्कथितंवृत्तंसमाकर्ण्यमहामतिः ॥ ३८ ॥ पुनश्चिंतांप्रपन्नोऽसौकिमि
दंदेवनिर्मितम् ॥ विचिन्तयित्वाथतदासोमशर्मामहामतिः ॥३९॥ ब्रह्मकर्मणिसंयुक्तःसाधर्म्यंधर्ममुत्तमम् ॥ तस्माद्गर्भमहाभागादधारव्रतशालिनी॥४०॥
तेनगर्भेणसादेवीअधिकंशुशुभेतदा ॥ संदीप्तपुत्रसंयुक्ततेजोज्वालासमन्विता ॥ ४१ ॥ साहिजज्ञेचतपसातनयंदेवसन्निभम् ॥ अंतरिक्षेततोनेदुर्देवदुंदुभय
स्तदा ॥ ४२ ॥ शंखान्दध्मुर्महादेवागंधर्वाललितंजगुः ॥ अप्सरसस्तथासर्वाननृतुस्तास्तदाकिल ॥ ४३ ॥ अथब्रह्मासुरैःसार्द्धंसमायातोद्विजोत्तमः ॥
चकारनामतस्यैवसुव्रतेतिसमाहितः ॥ ४४ ॥ नामकृत्वाततोदेवाजग्मुःसर्वेमहौजसः ॥ गतेषुतेषुदेवेषुसोमशर्मासुतस्यच ॥ ४५ ॥ जातकर्मादिकंक
र्मचकारद्विजसत्तमः ॥ जातेपुत्रेमहाभागेसुव्रतेदेवनिर्मिते ॥ ४६ ॥ तस्यगेहेमहालक्ष्मीर्धनधान्यसमाकुला ॥ गजाश्वमहिषीगावःकांचनंरत्नमेवच ॥ ४७॥
यथाकुवेरभवनंशुशुभेधनसंचयैः ॥ तत्सोमशर्मणोगेहंतथैवपरिराजते ॥ ४८ ॥ ध्यानपुण्यादिकंकर्मचकारद्विजसत्तमः ॥ तीर्थयात्रांगतोविप्रोनाना
पुण्यसमाकुलः ॥ ४९ ॥ अन्यानियानिपुण्यानिदानानिद्विजसत्तमः ॥ चकारतत्रमेधावीज्ञानपुण्यसमन्वितः ॥ ५० ॥ एवंसाधयतेधर्मं
पालयेच्चपुनःपुनः ॥ पुत्रस्यजातकर्मादिकर्माणिद्विजसत्तमः ॥ ५१ ॥ विवाहंकारयामासहर्षेणमहताकिल ॥ पुत्रस्यपुत्राःसंजाताःसगुणालक्षणा
न्विताः ॥ ५२ ॥सत्यधर्मतपोपेतादानधर्मरताःसदा ॥ सतेषांपुण्यकर्माणिसोमशर्माचकारह ॥ ५३ ॥ पौत्राणांतुमहाभागस्तेषांसुखेनमोदते ॥
सर्वंसौख्यंचसंभुज्यजरारोगविवर्जितः ॥ ५४ ॥ पंचविंशाब्दिकोयद्वत्तद्वत्कायंतुतस्यहि ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशःसोमशर्मामहामतिः ॥ ५५ ॥
साचापिशुशुभेदेवीसुमनापुण्यमंगलैः ॥ पुत्रपौत्रैर्महाभागादानव्रतैश्चसंयमैः॥५६॥ अतिभातिविशालाक्षीपुण्यैःपतिव्रतादिभिः॥तारुण्येनसमायुक्तायथा
षोडशवार्षिकी ॥५७॥ मोदमानौमहात्मानौदंपतीचारुमंगलौ ॥ हर्षेणचसमायुक्तौपुण्यात्मानौमहोदयौ ॥५८॥ एवंतयोस्तुवृत्तांतंपुण्याचारसमन्वितम् ॥
सुव्रतस्यप्रवक्ष्यामिव्रतचर्याद्विजोत्तमाः ॥ ५९ ॥ यथातेनसमाराध्यनारायणमनामयम् ॥ ६० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
ऐंद्रेसुमनोपाख्यानेसुव्रतोत्पत्तिर्नामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ सूतउवाच ॥ एकदाव्यासदेवोऽसौब्रह्माणंजगतःपतिम् ॥ सुव्रताख्यानकंसर्वंपप्रच्छातीववि
स्मितः ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ लोकान्मँल्लोकविन्यासदेवदेवमहाप्रभो ॥ सुव्रतस्याथचरितंश्रोतुमिच्छामिसांप्रतम् ॥ २ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पाराशर्यमहा
भागश्रूयतांपुण्यमुत्तमम्॥सुव्रतस्यसुविप्रस्यतपश्चर्यासमन्वितम् ॥३॥ सुव्रतोनाममेधावीबाल्यादपिसचिंतयन्॥गर्भेनारायणंदेवंदृष्टवान्पुरुषोत्तमम्॥४॥

१ सर्वं सौख्यं स बुभुजे तेजसा राजराजवत् ॥ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सपूर्वकर्माभ्यासेनहरेर्ध्यानंगतस्तदा ॥ शंखचक्रधरंदेवंपद्मनाभंसुपुण्यदम् ॥ ५ ॥ ध्यायतेचिंतयेत्सोहिगीतेज्ञानेप्रपाठने ॥ एवंदेवंहरिंध्यायन्सदैव द्विजसत्तमः ॥ ६ ॥ क्रीडत्येवंसदार्डिभैःसार्द्धंचबालकोत्तमः ॥ बालकानांस्वकंनामहरेश्चैवमहात्मनः ॥ ७ ॥ चकारसहिमेधावीपुण्यात्मापुण्यवत्सलः॥ समाह्वयतिवैमित्रंहरेर्नाम्नामहामतिः ॥ ८ ॥ भोभोःकेशवएह्येहिएहिमाधवचक्रधृक् ॥ क्रीडस्वचमयासार्धंत्वमेवपुरुषोत्तम ॥ ९ ॥ सममेवंप्रगंतव्यमावा भ्यांमधुसूदन ॥ एवमेवसमाह्वानंनामभिश्चहरेर्द्विजः ॥१०॥ क्रीडनेपठनेहास्येशयनेगीतप्रेक्षणे ॥ यानेचह्यासनेध्यानेमंत्रेज्ञानेसुकर्मसु ॥११॥ पश्यत्येवं वदत्येवंजगन्नाथंजनार्दनम् ॥ सध्यायतेतमेकंहिविश्वनाथंमहेश्वरम् ॥ १२ ॥ तृणेकाष्ठेचपाषाणेशुष्केसार्द्रेहिकेशवम् ॥ पश्यत्येवंसधर्मात्मा गोविंदंकमलेक्षणम् ॥ १३ ॥ आकाशेभूमिमध्येतुपर्वतेषुवनेषुच ॥ जलेस्थलेचपाषाणेजीवेष्वेवमहामतिः ॥ १४ ॥ नृसिंहंपश्यतेविप्रःसुव्रतः सुमनासुतः ॥ बालक्रीडांसमासाद्यरमत्येवंदिनेदिने ॥ १५ ॥ गीतैश्चगायतेकृष्णंसुरागैर्मधुराक्षरैः ॥ तालैर्लयसमायुक्तैःसुस्वरैर्मूर्च्छनान्वि तैः ॥ १६ ॥ सुव्रतउवाच ॥ ध्यायंतिवेदविदुषःसततंसुरारिंयस्यांगमध्येसकलंहिविश्वम् ॥ योगेश्वरंसकलपापविनाशनंचव्रजामिशरणंमधुसूदन स्य ॥ १७ ॥ लोकेषुयोहिसकलेष्वनुवर्ततेयोलोकाश्चयस्मिन्निवसंतिसर्वे ॥ दोषैर्विहीनमखलैःपरमेश्वरंतंतस्यैवपादयुगलंसततंनमामि ॥ १८ ॥ नारायणंगुणनिधानमनंतवीर्यंवेदांतशुद्धमतयःप्रपठंतिनित्यम् ॥ संसारसागरमनंतमगाधदुर्गंमुत्तारणार्थमखिलंशरणंप्रपद्ये ॥ १९ ॥ यो गींद्रमानससरोवरराजहंसंशुद्धंप्रभावमखिलंसततंहियस्य ॥ तस्यैवपादयुगलंविमलंविशालंदीनस्यमेऽसुररिपोकुरुतस्यरक्षाम् ॥ २० ॥ ध्यायेऽ खिलस्यभुवनंस्वपतिंचदेवंदुःखांधकारदलनार्थमिहैवचंद्रम् ॥ लोकस्यपालनकृतेपरिणीतधर्मंसत्यान्वितंसकललोकगुरुंसुरेशम् ॥ २१ ॥ गाया म्यहंसुरसगीतकतालमानैःश्रीरंगमेकमनिशंभुवनस्यदेवम् ॥ अज्ञाननाशकमलंचदिनेशतुल्यमानंदकंदमखिलंमहिमासमेतम् ॥ २२ ॥ संपूर्णमे वममृतस्यकलानिधानंतंगीतकौशलमनन्यरसैःप्रगाये ॥ युक्तंस्वयोगकरणैःपरमार्थदृष्टिंविश्वंसपश्यतिचराचरमेवनित्यम् ॥ २३ ॥ पश्यंति नैवयमिहाथसुपापलोकास्तंकेशवंशरणमेवसुपैतिनित्यम् ॥ २४ ॥ कराभ्यांवाद्यमानस्तुतालंतालसमन्वितम् ॥ गीतेनगायतेकृष्णंबालकैःसहमोदते ॥ ॥ २५ ॥ एवंक्रीडारतोनित्यंबालभावेनवैतदा ॥ सुव्रतःसुमनापुत्रोविष्णुध्यानपरायणः ॥ २६ ॥ क्रीडमानंप्राहमातासुव्रतंचारुलक्षणम् ॥ भोजनंकुरु मेवत्सक्षुधात्वांपरिपीडयेत् ॥ २७ ॥ तामुवाचपुनःप्राज्ञःसुमनामातरंपुनः ॥ महामृतेनतृप्तोस्मिहरिध्यानरसेनवै ॥ २८ ॥ भोजनासनमारूढोमिष्टमन्नं प्रपश्यति ॥ इदमन्नंस्वयंविष्णुरात्माह्यन्नंसमाश्रितः ॥ २९ ॥ आत्मरूपेणयोविष्णुरनेनान्नेनतृप्यतु ॥ क्षीरसागरसंवासोयस्यैवपरिसंस्थितः ॥ ३० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जलेनानेनपुण्येनतृप्तिमायातुकेशवः ॥ तांबूलचंदनैर्गंधैरेभिःपुष्पैर्मनोहरैः ॥ ३१ ॥ आत्मस्वरूपेणतृप्तस्तृप्तिमायातुकेशवः ॥ शयनेयातिधर्मात्मातदा कृष्णंप्रचिंतयेत् ॥ ३२ ॥ योगनिद्रान्वितंकृष्णंतमहंशरणंगतः ॥ भोजनाच्छादनेष्वेवमासनेशयनेद्विजः ॥ ३३ ॥ चिंतयेद्वासुदेवंतंतस्मैसर्वंप्रकल्पयेत् ॥ तारुण्यंप्राप्यधर्मात्माकामभोगान्विहायवै ॥ ३४ ॥ सयुक्तःकेशवध्यानेवैडूर्यपर्वतोत्तमे ॥ यत्रसिद्धेश्वरंलिंगंवैष्णवंपापनाशनम् ॥ ३५ ॥ रुद्रमोंकारसंज्ञंचध्यात्वाचैवमहेश्वरम् ॥ ब्रह्मणावर्द्धितंदेवंनर्मदादक्षिणेतटे ॥ ३६ ॥ सिद्धेश्वरंसमाश्रित्यतपोभावंव्यचिंतयत् ॥ ३७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेऐंद्रेसुमनोपाख्यानेएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ प्रश्नमेकंमहाभागकरिष्येसांप्रतंवद ॥ त्वयैवपूर्वमुक्तंहिसुव्रतंचप्रतीश्वरम् ॥ १ ॥ पूर्वाभ्यासेनसंध्यायन्नारायणमनामयम् ॥ कस्यांज्ञात्यांसमुत्पन्नःसुव्रतःपूर्वजन्मनि ॥ २ ॥ तन्मेत्वंसांप्रतंब्रूहिकथमाराधितोहरिः॥ अनेनापिसदेवेशकोयंपुण्यसमाविलः ॥ ३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ वैदिशेनगरेपुण्येसर्वऋद्धिसमाकुले ॥ तत्रराजामहातेजाऋतध्वजसुतोबली ॥ ४ ॥ तस्यात्मजोमहाप्राज्ञोरुक्मभूषणविश्रुतः ॥ संध्यावलीतस्यभार्याधर्मपत्नीयशस्विनी ॥ ५ ॥ तस्यांपुत्रंसमुत्पाद्यसआत्मसदृशंततः ॥ तस्यधर्मांगदंनामचकारनृपनंदनः ॥ ६ ॥ सर्वलक्षणसंपन्नःपितृभक्तिपरायणः ॥ रुक्मांगदस्यतनयोयोयंभगवतांवरः ॥ ७ ॥ पितुःसौख्याययेनापिमोहिन्यैतुशिरोददे ॥ वैष्णवेनचधर्मेणपितृभक्त्यातुतस्यहि ॥ ८ ॥ सुप्रसन्नोहृषीकेशःसकायोवैष्णवंपदम् ॥ नीतस्तुसर्वधर्मज्ञोवैष्णवःसात्वतांवरः ॥ ९ ॥ धर्मांगदोमहाप्राज्ञःप्रज्ञाज्ञानविशारदः ॥ तत्रस्थोवैमहाप्राज्ञोधर्मोसौधर्मभूषणः ॥ १० ॥ दिव्यान्मनोनुगान्भोगान्मोदमानःप्रभुंजति ॥ पूर्णेयुगसहस्रांतेधर्मोवैधर्मभूषणः ॥ ११ ॥ तस्मात्पदात्परिभ्रष्टोविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ सुव्रतोनाममेधावीसुमनानंदवर्द्धनः ॥ १२ ॥ सोमशर्मस्यतनयःश्रेष्ठोभगवतांवरः ॥ तपश्चचारमेधावीविष्णुध्यानपरोभवत् ॥ १३ ॥ कामक्रोधादिकान्दोषान्परित्यज्यद्विजोत्तमः ॥ संयम्यचेन्द्रियंवर्गंतपस्तेपेनिरंतरम् ॥ १४ ॥ वैडूर्यपर्वतश्रेष्ठेसिद्धेश्वरस्यसन्निधौ ॥ एकीकृत्यमनश्चायंसंयोज्यविष्णुनासह ॥ १५ ॥ एवंवर्षशतंस्थित्वाध्यानेनास्यमहात्मनः ॥ सुप्रसन्नोजगन्नाथःशंखचक्रगदाधरः ॥ १६ ॥ तस्मैवरंददावन्यंसलक्ष्म्यासहकेशवः ॥ भोभोःसुव्रतधर्मात्मन्बुध्यस्वविबुधांवर ॥ १७ ॥ वरंवरयभद्रंतेकृष्णोऽहंतेसमागतः ॥ एवमाकर्ण्यमेधावीविष्णोर्वाक्यमनुत्तमम् ॥ १८ ॥ हर्षेणमहताविष्टोदृष्ट्वादेवंजनार्दनम् ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा ॥ १९ ॥ सुव्रतउवाच ॥ संसारसागरमतीवमहासुदुःखजालोर्मिभिर्विविधमोहचयैस्तरंगैः ॥ संपूर्णमस्तिनिजदो

१ निरंजने इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षगुणैस्तुप्राप्तस्तस्मात्समुद्धरजनार्दनमाशुदीनम् ॥ २० ॥ कर्मांबुदेमहतिगर्जतिवर्षतीवविद्युल्लतोल्लसतिपातकसंचयेमें ॥ मोहांधकारपटलैर्ममनास्ति
दृष्टिर्दीनस्यतस्यमधुसूदनदेहिहस्तम् ॥ २१ ॥ संसारकाननघनंबहुदुःखवृक्षैःसंसेव्यमानमपिमोहमयैश्वसिंहैः ॥ संदीप्तमस्तिकरुणाबहुवह्नितेजःसंत
प्यमानमनिशंपरिपाहिकृष्ण ॥ २२ ॥ संसारवृक्षमतिजीर्णमपीहउच्चंमायासुकंदकरुणाबहुदुःखशाखम् ॥ जायादिसंगच्छदनंफलितंमुरारेतत्राधिरूढपति
तंभगवन्हिरक्ष ॥ २३ ॥ दुःखानलैर्विविधमोहमयैःसुधूमैःशोकैर्वियोगमरणांतिकसन्निभैश्च ॥ दग्धोस्मिकृष्णसततंममदेहिमोक्षंज्ञानांबुदेःसमभिषिंचसदैव
मांत्वम् ॥ २४ ॥ घोरांधकारपटलेमहतीवगर्तेसंसारनाम्निपतितंसततंहिकृष्ण ॥ त्वंसत्कृपोममहिदीनभयातुरस्यतस्माद्विरज्यशरणंतवआगतो[1]
स्मि ॥ २५ ॥ त्वामेवयेनियतमानसभावयुक्ताध्यायंतिज्ञानमनसापदवींलभंते ॥ नत्वैवपादयुगलंचमहासुपुण्यंयद्देवकिन्नरगणाःपरिचिंतयंति ॥ २६ ॥
नान्यंवदामिनभजामिनचिंतयामित्वत्पादपद्मयुगलंसततंनमामि ॥ कामंत्वमेवममपूरयमेद्यकृष्णदूरेणयातुममपातकसंचयस्ते ॥ २७ ॥ दासोस्मिदेवतव
किंकरजन्मजन्मत्वत्पादपद्मयुगलंसततंस्मरामि ॥ २८ ॥ यदिकृष्णप्रसन्नोसिदेहिमेसुवरंप्रभो ॥ मन्मातापितरौकृष्णसकायौमंदिरेनय ॥ २९ ॥
आत्मनश्चमहादेवमयासहनसंशयः ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ एवंतेपरमंकार्यंभविष्यतिनसंशयः ॥ ३० ॥ तस्यतुष्टोहृषीकेशोभक्त्यातस्यप्रतोषितः ॥
प्रयातौवैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितौ ॥ ३१ ॥ सुव्रतेनसमंतौद्वौसुमनासोमशर्मकौ ॥ यावत्कल्पद्वयंप्राप्तंतावत्ससुव्रतोद्विजः ॥ ३२ ॥ बुभुजेबुभुजेदि
व्याँल्लोकांश्चैवमहामते ॥ देवकार्यार्थमत्रैवकाश्यपस्यगृहंपुनः ॥ ३३ ॥ अवतीर्णोमहाप्राज्ञोवचनात्तस्यचक्रिणः ॥ ऐंद्रंपदंहियोभुंक्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः
॥ ३४ ॥ वसुदत्तेतिविख्यातःसर्वदेवैर्नमस्कृतः ॥ ऐंद्रंपदंहियोभुंक्तेसांप्रतंवासवोदिवि ॥ ३५ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंसृष्टिसंबंधकारणम् ॥ अन्यदेवंप्रवक्ष्या
मियदेवपरिपृच्छसि ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ धर्माङ्गदोमहाप्राज्ञोरुक्माङ्गदसुतोबली ॥ आद्येकृतयुगेजातःसृष्टिकालेसवासवः ॥ ३७ ॥ तत्कथंदेवदेवेश
अन्योधर्माङ्गदोभुवि ॥ अन्योरुक्मांङ्गदोराजा[2]किंचायंत्रिदशाधिपः ॥३८॥ एतन्मेसंशयंजातंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ ब्रह्मोवाच ॥ हंततेकथयिष्यामिसर्वसंदे
हनाशनम् ॥३९॥ देवस्यलीलासृष्टचर्थैवर्ततेद्विजसत्तम ॥ यथावाराश्चपक्षाश्चमासाश्चऋतवोयथा ॥४०॥ संवत्सराश्चमनवस्तथायांतियुगाःपुनः ॥ पश्चा
त्कल्पःसमायातिव्रजाम्येवंजनार्दनम् ॥४१॥ अहमेवमहाप्राज्ञमयियांतिचराचराः ॥ पुनःसृजतियोगात्मापूर्ववद्विश्वमेवहि ॥४२॥ पुनरहंपुनर्वेदाःपुनस्तेदे
वताद्विजाः॥तथाभूपाश्चतेसर्वेस्वचरित्रसमाविलाः॥४३॥प्रभवंतिमहाभागविद्वांस्तत्रनमुह्यति ॥ पूर्वकल्पेमहाभागोयथारुक्मांगदोनृपः ॥४४॥तथाधर्मांग

१ तस्माद्विकृष्य शरणं नय मामितस्त्वम् ॥ इ० पा० । २ धर्मांगद इ० पा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दश्चायंसंजातःख्यातिमान्दिजः॥ रामादयोमहाप्राज्ञाययातिर्नहुषस्तथा ॥४५॥ मन्वादयोमहात्मानःप्रभवंतिलयंतिच ॥ ऐंद्रंपदंप्रभुंजंतिराजानोधर्मतत्प
राः॥४६॥यथाधर्मांगदोवीरःप्रभुंजतिमहत्पदम् ॥ एवंवेदाश्चदेवाश्चपुराणाःस्मृतिपूर्वकाः ॥४७॥ एतत्तुसर्वमाख्यातंतवाग्रेद्विजसत्तम ॥ चरितंसुव्रतस्याथपु
ण्यंसुगतिदायकम् ॥४८॥ अव्यक्तंतुमहाभागप्रब्रवीमितवाग्रतः ॥४९॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेऐंद्रेसुव्रतोपाख्यानंनामद्वा
विंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ विचित्रेयंकथापुण्याधन्यायशोविधायिनी ॥ सर्वपापहराप्रोक्ताभवतावदतांवर ॥ १ ॥ सृष्टिसंबंधमेतन्नस्त
द्भवान्वक्तुमर्हति ॥ पूर्वमेवयथासृष्टिर्विस्तरात्सूतनंदन ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ विस्तरेणप्रवक्ष्यामिसृष्टिसंहारकारणम् ॥ श्रुतमात्रेणयस्यापिनरःसर्वज्ञतांव्र
जेत् ॥ ३ ॥ हिरण्यकश्यपेनापिव्यापितंभुवनत्रयम् ॥ तपसाराध्यब्रह्माणंवरंप्राप्तंसुदुर्लभम् ॥ ४ ॥ तस्माद्देवान्महाभागादमरत्वंतथैवच ॥ देवाँल्लोका
न्ससंव्याप्यप्रभुत्वंस्वयमर्जितम् ॥ ५ ॥ ततोदेवाःसगंधर्वामुनयोवेदपारगाः ॥ नागाश्चकिन्नराःसिद्धायक्षाश्चैवतथापरे ॥ ६॥ ब्रह्माणंतुपुरस्कृत्यजग्मुर्नारा
यणंप्रभुम् ॥ क्षीरसागरसंसुप्तंयोगनिद्रांगतंप्रभुम् ॥ ७ ॥ तंसंबोध्यमहास्तोत्रैर्देवाःप्रांजलयस्तथा ॥ संबुद्धेसतिदेवेशेवृत्तंतस्यदुरात्मनः ॥ ८॥ आचच
क्षुर्महाप्राज्ञसमाकर्ण्यजगत्पतिः॥नृसिंहरूपमास्थायहिरण्यकशिपुंव्यहन् ॥ ९ ॥ पुनर्वाराहरूपेणहिरण्याक्षोमहाबलः ॥ उद्धृतावसुधापुण्याअसुरोघातित
स्तदा ॥ १० ॥ अन्यांश्चघातयामासदानवान्घोरदर्शनान् ॥ एवंचैतेषुनष्टेषुदानवेषुमहत्सुच ॥ ११ ॥ अन्येषुतेषुनष्टेषुदितिपुत्रेषुवैतदा ॥ पुनःस्थानेषु
प्राप्तेषुदेवेषुचमहत्सुच ॥ १२ ॥ यज्ञेष्वेवप्रवृत्तेषुसर्वेषुधर्मकर्मसु ॥ सुस्थेषुसर्वलोकेषुसादितिर्दुःखपीडिता ॥ १३ ॥ पुत्रशोकेनसंतप्ताहाहा
भूताविचेतना ॥ भर्तारंसूर्यसंकाशंतपस्तेजःसमन्वितम् ॥ १४ ॥ दातारंचमहात्मानंभर्तारंकश्यपंतदा ॥ भक्त्याप्रणम्यविप्रेन्द्रतमुवाचमहाम
तिम् ॥ १५ ॥ भगवन्नष्टपुत्राहंकृतादेवेनचक्रिणा ॥ दैतेयादानवाःसर्वेदेवैश्चैवनिपातिताः ॥ १६ ॥ पुत्रशोकानलेनाहंसंतप्तामुनिसत्तम ॥
ममानंदकरंपुत्रंसर्वतेजोहरंविभो ॥ १७ ॥ सुबलंचारुसर्वांगंदेवराजसमप्रभम् ॥ बुद्धिमंतंसुसर्वज्ञंज्ञातारंसर्वपंडितम् ॥ १८ ॥ तपस्तेजःसमायुक्तं
सबलंचारुलक्षणम् ॥ ब्रह्मण्यंज्ञानवेत्तारंदेवब्राह्मणपूजकम् ॥ १९ ॥ जेतारंसर्वलोकानांममानंदकरंद्विज ॥ सर्वलक्षणसंपन्नंपुत्रंमेदेहित्वंविभो ॥ २० ॥
एवमाकर्ण्यवैतस्याःकश्यपोवाक्यमुत्तमम् ॥ कृपाविष्टमनास्तुष्टोदुःखितायाद्विजोत्तम ॥ २१ ॥ तामुवाचमहाभागकृपणांदिनमानसाम् ॥ तस्याःशिर
सिसंन्यस्यस्वहस्तंभावतत्परः॥२२॥भविष्यतिमहाभागेयादृशोवांछितःसुतः॥एवमुक्त्वाजगामासौमेरुंगिरिवरोत्तमम् ॥२३॥तपस्तेपेनिरालंबःसाधयन्प
रमव्रतः ॥ एतस्मिन्नंतरेसातुदधारगर्भमुत्तमम् ॥ २४ ॥ सादितिःसर्वधर्मज्ञाचारुकर्मामनस्विनी ॥ शतवर्षप्रमाणंसाशुचिस्वांतावभूवह ॥ २५ ॥ तयावै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जनितःपुत्रोब्रह्मतेजःसमन्वितः ॥ अथकश्यपआयातोहर्षेणमहतान्वितः ॥ २६ ॥ चकारनाममेधावीतस्यपुत्रस्यसत्तमः ॥ वलमित्यब्रवीत्पुत्रंनामतःस
दृशोमहान् ॥ २७ ॥ एवंनामचकाराथव्रतवंधंचकारसः ॥ प्राहपुत्रमहाभागब्रह्मचर्यंप्रसाधय ॥ २८॥ एवमेवंकरिष्यामितववाक्यंद्विजोत्तम ॥ वेदस्याध्य
यनंकुर्यांब्रह्मचर्येणसत्तम ॥ २९ ॥ एवंवर्षशतंसाग्रंगतंतस्यतपस्यतः ॥ मातुःसमक्षमायातस्तपस्तेजःसमन्वितः ॥ ३० ॥ तपोवीर्यमयंदिव्यंब्रह्म
चर्यंमहात्मनः ॥ दितिःपश्यतिपुत्रस्यहर्षेणमहतान्विता ॥ ३१ ॥ तमुवाचमहात्मानंवलंपुत्रंतपस्विनम् ॥ मेधाविनंमहात्मानंप्रज्ञाज्ञानविशारदम् ॥३२॥
त्वयिजीवतिमेधाविन्प्रजीवंतिसुताम्मम ॥ हिरण्यकशिपाद्यास्तेयेहताश्चक्रपाणिना ॥ ३३ ॥ वैरंसाधयमेवत्सजहिदेवान्त्रिपूत्रणे ॥ सादनुस्तमुवाचेदंवलं
पुत्रंमहावलम् ॥ ३४ ॥ आदाविंद्रंहिदेवेंद्रंद्रुतंसूदयपुत्रक ॥ पश्चाद्देवानिपात्यंतांततोगरुडवाहनः ॥ ३५ ॥ तयोराकर्ण्यसादेवीअदितिःपतिदेवता ॥
दुःखेनमहताविष्टापुत्रमिंद्रमभाषत ॥ ३६ ॥ दितिपुत्रोमहाकायोवर्द्धतेब्रह्मतेजसा ॥ देवानांहिवधार्थायतपस्तेपेनिरंजने ॥ ३७ ॥ एवंजानीहिदेवेशय
दिक्षेममिहेच्छसि ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसमातुःपाकशासनः ॥३८॥ चिंतामवापदुःखेनमहतींदेवराट्तदा ॥ महाभयेनसंत्रस्तश्चिंतयामाससवैततः ॥ ३९ ॥
कथमेनंहनिष्यामिदेवधर्मविदूषकम् ॥ इतिनिश्चित्यदेवेशोवलस्यनिधनंप्रति ॥ ४० ॥ एकदाहिवलःसोपिसंध्यार्थंसिंधुमाश्रितः ॥ कृष्णाजिने
नदिव्येनदंडकाष्ठेनराजितः ॥ ४१ ॥ अमलेनापिपुण्येनब्रह्मचर्येणतेनसः ॥ सागरस्योपकंठेतंसंध्यासनमुपागतम् ॥ ४२ ॥ जपमानंसुशां
तंतंददृशेपाकशासनः ॥ वज्रेणतेनदिव्येनताडितोदितिनंदनः ॥ ४३ ॥ वलंनिपतितंदृष्ट्वागतसत्वंगतंभुवि ॥ हर्षेणमहताविष्टोदेवराण्मुमुदे
तदा ॥ ४४ ॥ एवंनिपात्यतंदैत्यंदितिनंदनमेवच ॥ राज्यंचकारधर्मात्मासुखेनपाकशासनः ॥ ४५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्र
संहितायांभूमिखंडेवलदैत्यवधोनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ हतंश्रुत्वादितिःपुत्रंसुवलंवलमेवच ॥ रुदितंकरुणंकृत्वाहाहा
कष्टंभृशंमम ॥ १ ॥ एवंसुकरुणंकृत्वावहुकालंतपस्विनी ॥ सागताकश्यपंकांतंतमुवाचयशस्विनी ॥ २ ॥ तवपुत्रोमहापापइंद्रःसुरगणे
श्वरः ॥ सागरोपगतंदृष्ट्वावलंमेब्रह्मलक्षणम् ॥ ३ ॥ वज्रेणघातयामाससंध्यामास्यंतमेवहि ॥ एवंश्रुत्वाततःक्रुद्धोमरीचितनयस्तदा ॥ ४ ॥ क्रो
धेनमहताविष्टःप्रजज्वालेववह्निना ॥ अवलुंच्यजटामेकांशुच्यग्नौसद्विजोत्तमः ॥ ५ ॥ इंद्रस्यैववधार्थायपुत्रमुत्पादयाम्यहम् ॥ तस्मात्कुंडात्समुत्पन्नो
हुताशनमुखादपि ॥ ६ ॥ कृष्णांजनचयोपेतःपिंगाक्षोभीषणाकृतिः ॥ दंष्ट्राकरालवक्त्रांतोजगतांभयदायकः ॥ ७ ॥ महाचर्वरिकोघोरःखड्गचर्म
धरस्तथा ॥ सर्वांगतेजसादीप्तोमहामेघोपमोवली ॥ ८॥ उवाचकश्यपंविप्रमादेशोममदीयताम् ॥ कस्मादुत्पादितोविप्रभवताकारणंवद ॥ ९ ॥ तमहं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधयिष्यामिप्रसादात्तवसुव्रत ॥ कश्यपउवाच ॥ अस्यामनोरथंपुत्रपूरयस्वममैवहि ॥ १० ॥ अदित्यास्त्वंमहाप्राज्ञजहिइंद्रंदुरात्मकम् ॥ निहतेदेवरा
जेहिऐंद्रंपदंप्रभुंक्ष्वच ॥ ११ ॥ एवंतेनसमादिष्टःकश्यपेनमहात्मना ॥ वृत्रस्तुउद्यमंचक्रेतस्येंद्रस्यवधायच ॥ १२ ॥ धनुर्वेदस्यचाभ्यासंसचक्रेपौरुषा
न्वितः ॥ बलंवीर्यंतथाक्षात्रंतेजोधैर्यसमन्वितम् ॥ १३ ॥ दृष्ट्वाहितस्यदैत्यस्यसहस्राक्षोभयातुरः ॥ उपायंचिंतितंतस्यवृत्रस्यापिदुरात्मनः ॥ १४ ॥ वधा
र्थेदेवदेवेनसमाहूयमहामुनीन् ॥ सप्तर्षीन्प्रेषयामासवृत्रंदैत्येश्वरंप्रति ॥ १५ ॥ भवंतस्तत्रगच्छंतुयत्रवृत्रःसतिष्ठति ॥ संधिंकुर्वंतुवैतेनसार्द्धंममसुनी
श्वराः ॥ १६ ॥ एवंतेनसमादिष्टामुनयःसप्ततेतदा ॥ वृत्रासुरंततःप्रोचुःसहस्राक्षप्रचालिताः ॥ १७ ॥ सख्यंकर्तुंप्रयच्छेत्सक्रियतांदैत्यसत्तम ॥ ऋषयः
सप्ततत्त्वज्ञाऊचुर्वृत्रंमहाबलम् ॥ १८ ॥ सहस्राक्षोमहाप्राज्ञोभवतासहसत्तम ॥ मैत्रमिच्छतिवैकर्तुंतत्कथंनकरोषिकिम् ॥ १९ ॥ अर्धमैंद्रंपदंवीरसत्वंभुं
क्ष्वसुखेनवै ॥ वर्तत्वर्द्धेनइंद्रस्तुअसुरादेवतास्तथा ॥२०॥ सुखंवर्ततुतेसर्वेवैरंचैवविसृज्यवै ॥ वृत्रउवाच ॥ यदिसत्येनदेवेंद्रोमैत्रमिच्छातिसत्तमः ॥२१॥
सत्यमाश्रित्यचैवाहंकरिष्येनात्रसंशयः ॥ छद्मचैवंपुरस्कृत्यइंद्रोद्रोहंसमाचरेत् ॥ २२॥ तदाकिंक्रियतेविप्राइत्यर्थेप्रत्ययंहिकिम् ॥ ऋषयस्त्विद्रमाचख्यु
रित्यर्थंप्रत्ययंवद ॥ २३ ॥ तन्नस्त्वंसत्यतांब्रूहियदिसख्यमिहेच्छसि ॥ इंद्रउवाच ॥ यद्यऽसत्येनवर्तामिभवद्भिःसहछद्मना ॥ २४ ॥ ब्रह्महत्यादिकैःपापै
र्लिप्येहंनात्रसंशयः ॥ तेवृत्रंदैत्यनाथंतंपुनरूचुर्महौजसः ॥ २५ ॥ ब्रह्महत्यादिकैःपापैर्लिप्येहंनात्रसंशयः ॥ इत्युवाचमहाप्राज्ञत्वामेवंसपुरंदरः ॥ २६ ॥
एतेनप्रत्ययेनापिसख्यंकुरुमहामते॥वृत्रउवाच ॥ भवतांशिष्टमार्गेणसत्येनानेनतस्यच॥२७॥मैत्रमेवंकरिष्यामितेनसार्द्धंद्विजोत्तमाः ॥ वृत्रमिंद्रस्यसंस्थानं
नीतंब्राह्मणपुङ्गवैः ॥ २८ ॥ इन्द्रस्तमागतंदृष्ट्वावृत्रंमित्रार्थमुद्यतः ॥ सिंहासनात्समुत्थायअर्धमादायसत्वरः॥२९॥ददौतस्मैसधर्मात्मावृत्रायद्विजसत्तम॥
अर्धंभुंक्ष्वमहाप्राज्ञऐंद्रमेतन्महत्पदम् ॥३०॥ वर्तितव्यंसुखेनापिआवाभ्यांदैत्यसत्तम ॥ एवंविश्वासयन्दैत्यंवृत्रंमैत्रेणवैतदा ॥३१॥गतेषुतेषुविप्रेषुस्वस्थानं
द्विजसत्तम ॥ छिद्रंपश्यतिदुष्टात्मावृत्रस्यापिसदैवहि ॥ ३२ ॥ सावधानत्वमिंद्रोपिदिवारात्रौप्रचिंतयेत् ॥ तस्यच्छिद्रंनपश्येतवृत्रस्यापिमहात्मनः॥३३॥
उपायंचिंतयामासतस्यैववधहेतवे ॥ रंभासंप्रेषितातेनमोहयस्वमहासुरम् ॥ ३४ ॥ येनकेनाप्युपायेनयथाहत्वालभेसुखम् ॥ तथाकुरुष्वकल्याणिसंमो
हायसुरद्विपः ॥ ३५ ॥ वनंपुण्यंमहादिव्यंपुण्यपादपसेवितम् ॥ बहुवृक्षफलोपेतंमृगपक्षिसमाकुलम् ॥ ३६ ॥ विमानमंदिरैर्दिव्यैःसर्वत्रपरिशोभितम् ॥
दिव्यगंधर्वसंगीतंभ्रमराकुलितंसदा ॥ ३७ ॥ कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसर्वत्रमधुरायतैः ॥ शिखिसारंगनादैश्चसर्वत्रसुसमाकुलम् ॥ ३८ ॥
दिव्यैस्तुचंदनैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलंकृतम् ॥ वापीकुंडतडागैश्चजलपूर्णैर्मनोहरैः ॥ ३९ ॥ कमलैःशतपत्रैश्चपुष्पितैःसमलंकृतम् ॥ देवगं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धर्वसंसिद्धैश्चारणैश्चैवकिन्नरैः ॥ ४० ॥ मुनिभिः शुशुभेदिव्यैर्दिव्योद्यानवरेणच ॥ अप्सरोगणसंकीर्णंनानाकौतुकमंगलैः ॥ ४१ ॥ हेमप्रा
सादसंबाधंदंडच्छत्रैश्चचामरैः ॥ कलशैश्चपताकाभिःसर्वत्रसमलंकृतम् ॥ ४२ ॥ वेदध्वनिसमाकीर्णंगीतध्वनिसमाकुलम् ॥ एवंनंदनमासाद्य
सारंभाचारुहासिनी ॥ ४३ ॥ अप्सरोभिःसमंतत्रक्रीडत्येवंविलासिनी ॥ सूतउवाच ॥ एकदातुसवृत्रोवैकालाकृष्टोगतोवनम् ॥ ४४ ॥ कतिभिर्दान
वैःसार्द्धंसुदयापरयायुतः ॥ अलक्ष्येभ्रमतेपार्श्वंतस्यैवचमहात्मनः ॥ ४५ ॥ देवराजोपिविप्रेंद्रश्छिद्रान्वेषीद्विषांकिल ॥ सहिवृत्रोमहाप्राज्ञोविश्वस्तःसर्व
कर्मसु ॥ ४६ ॥ इंद्रंमित्रंपरंजानन्भयंचक्रेनतस्यसः ॥ भ्रममाणोवनंपश्येत्सर्वत्रपरमंशुभम्॥ ४७ ॥ सुरम्यंकौतुकवनंवनितागणसंकुलम्॥चंदनस्यापिवृ
क्षस्यछायांशीतांसुपुण्यदाम् ॥ ४८ ॥ समाश्रित्यविशालाक्षीरंभातत्रप्रदीव्यति ॥ सखीभिस्तुमहाभागादोलारूढायशस्विनी ॥ ४९ ॥ गायतेसुस्व
रंगीतंसर्वविश्वप्रमोहनम् ॥ तत्रवृत्रःसमायातःकामाकुलितमानसः ॥ ५० ॥ दोलारूढांसमालोक्यरंभांचारुसुलोचनाम् ॥ ५१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंच
पंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवृत्रवंचनंनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ सूतउवाच ॥ इयंहिकागायतिचारुलोचनाविलासभावैःपरिविश्वमेव ॥ अतीवबा
लाशुशुभेमनोहरासंपूर्णभावैःपरिमोहयेज्जनम् ॥ १ ॥ दृष्ट्वासरंभांकमलायताक्षींपीनस्तनींचर्चितकुंकुमांगीम् ॥ पद्माननांकामगृहंममैषानोवारतिश्चारु
मनोहरेयम् ॥ २ ॥ संपूर्णभावांपरिरूपयुक्तांकामांगशीलामतिशीलभावाम् ॥ यास्याम्यहंवश्यमिहैवअस्यामनोभवेनाद्यइहैवप्रेषितः ॥ ३ ॥ इतीवदै
त्यःसुविचिंतयान्वितःकामेनमुग्धोबहुकालनोदितः ॥ समातुरस्तत्रजगामसत्वरमुवाचतांदीनमनाःसुलोचनाम् ॥ ४॥ कस्यासिवासुंदरिकेनप्रेषिताकिंना
मतेपुण्यतमंवदस्वमे ॥ तवैवरूपेणमहातितेजसामुग्धोस्मिबालेममवश्यतांव्रज ॥ ५ ॥ एवमुक्ताविशालाक्षीवृत्रंकामाकुलंप्रति ॥ अहंरंभामहाभाग
क्रीडार्थंवनमुत्तमम् ॥ ६ ॥ सखिसार्धंसमायातानंदनंवनमुत्तमम् ॥ त्वंतुकोवाकिमर्थंहिममपार्श्वंसमागतः ॥ ७ ॥ वृत्रउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामियो
हंबालेसमागतः ॥ हुताशनात्समुत्पन्नःकश्यपस्यसुतःशुभे ॥ ८ ॥ सखाहंदेवदेवस्यइंद्रस्यापिवरानने ॥ ऐंद्रंपदंवरारोहेअर्धंमेभुक्तिमागतम् ॥ ९ ॥ अ
हंवृत्रःकथंदेविमामेवंनतुविंदसि ॥ त्रैलोक्यंवशमायातंयस्यैववरवर्णिनि ॥ १० ॥ अहंशरणमायातःकामाद्रक्षवरानने ॥ भजस्वमांविशालाक्षिकामेनाकु
लितंप्रिये ॥ ११ ॥ रंभोवाच ॥ वशगाहंतवैवाद्यभविष्यामिनसंशयः ॥ यंयंवदाम्यहंवीरतंतंकार्यंत्वयैवहि ॥ १२ ॥ एवमस्तुमहाभागेतंतंसर्वंकरो
म्यहम् ॥ एवंसंबंधकंकृत्वातयासहमहाबलः ॥ १३ ॥ तस्मिन्वनेमहापुण्येरेमेदानवसत्तमः ॥ तस्यागीतेननृत्येनहास्येनललितेनच ॥ १४ ॥ अतिमुग्धो
महादैत्यःसतस्याःसुरतेनच ॥ तमुवाचमहाभागंवृत्रंदानवसत्तमम् ॥ १५ ॥ सुरापानंकुरुष्वेहपिबस्वमधुमाधवीम् ॥ तामुवाचविशालाक्षींरंभांशशि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निभाननाम् ॥ १६ ॥ पुत्रोहंब्राह्मणस्यापिवेदवेदांगपारगः ॥ सुरापानंकथंभद्रेकरिष्यामि विनिंदितम् ॥१७॥ तयातुरंभयादेव्याप्रीत्यादत्तासुराहठात् ॥
तस्यादाक्षिण्यभावेनसुरापानंकृतंतदा ॥ १८ ॥ अतीवमुग्धंसुरयाज्ञानभ्रष्टोयदाभवत् ॥ तदंतरेसुरेंद्रेणवज्रेणनिहतस्तदा ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्या
दिकैःपापैः सलिप्तोवृत्रहाततः ॥ ब्राह्मणास्तुततःप्रोचुरिंद्रपापंकृतंत्वया ॥ २० ॥ अस्माद्वाक्यात्तुविश्वस्तोवृत्रोनाममहाबलः ॥ हतो
विश्वासभावेनएवंपापंत्वयाकृतम् ॥ २१ ॥ इंद्रउवाच ॥ येनकेनाप्युपायेनहंतव्योरिःसदैवहि ॥ देवब्राह्मणहंतारंयज्ञानांधर्मकंटकम् ॥ २२ ॥ निहतंदान
वंदुष्टंत्रैलोक्यस्यापिनायकम् ॥ तदर्थंकुपितायूयमेतन्न्यायस्यलक्षणम् ॥ २३ ॥ विचारमेवंकर्त्तव्यंभवद्भिर्द्विजसत्तमाः ॥ पश्चात्कोपंप्रकर्त्तव्यमन्यायंस
मचिंत्यताम् ॥ २४ ॥ एवंसंबोधिताविप्राइंद्रेणापिमहात्मना ॥ ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्बोधितास्तेचसत्तमाः ॥ २५ ॥ जग्मुःस्वस्थानमेवंहिनिहतेधर्मकं
टके ॥ २६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवृत्रासुरवधोनामपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ सूतउवाच ॥ तंपुत्रंनिहतंश्रुत्वासादितिर्दुःखपीडिता ॥ पुत्रशोकेन
तेनैवसंदग्धाद्विजसत्तमाः ॥१॥ पुनरूचेमहात्मानंकश्यपंमुनिपुंगवम्॥इंद्रस्यापिसुदुष्टस्यवधार्थंद्विजसत्तम ॥ २ ॥ ब्रह्मतेजोमयंतीव्रंदुःसहंसर्वदैवतैः ॥
पुत्रैकंदयितांकांतसुप्रियाहंयदाविभो ॥३॥ कश्यपउवाच ॥ निहतौबलवृत्रौचममपुत्रौमहाबलौ ॥ अधमाश्रित्यदेवेनइंद्रेणापिदुरात्मना ॥ ४ ॥ तस्यैवच
वधार्थायपुत्रमेकंददाम्यहम् ॥ वर्षाणांतुशतैकंत्वंशुचिर्भवयशस्विनि ॥ ५ ॥ एवमुक्त्वासयोगींद्रोहस्तंशिरसिवैतदा ॥ दत्त्वादित्यासहैवासौगतोमेरुंतपोव
नम् ॥ ६ ॥ तपस्ततापसादेवीतपोवननिवासिनी ॥ शुचिष्मतीसदाभूत्वापुत्रार्थाद्विजसत्तम ॥७॥ ततोदेवःसहस्राक्षोज्ञात्वाउद्यममेवच ॥ दित्याश्चैवमहा
भागअंतरप्रेक्षकोऽभवत् ॥८॥ पंचविंशाब्दिकोभूत्वादेवराड्दैवतोपमः ॥ ब्राह्मणस्यचरूपेणतस्याश्चांतिकमागतः ॥ ९ ॥ सतांप्रणम्यधर्मात्मामातरंतपसा
न्विताम् ॥ तयोक्तस्तुसहस्राक्षोभवान्कोद्विजसत्तम ॥१०॥ तामुवाचसहस्राक्षःपुत्रोऽहंतवशोभने ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चधर्मंजानामिभामिनि ॥११॥ तपस
स्तवसाहाय्यंकरिष्येनात्रसंशयः ॥ शुश्रूषतिसतांदेवींमातरंतपसान्विताम् ॥१२॥ तामिंद्रंसानजानातिआगतंदुष्टकारिणम् ॥ धर्मपुत्रंविजानातिशुश्रूषंतंदि
नेदिने ॥ १३ ॥ अंगंसंवाहयेद्देव्याःपादौप्रक्षालयेत्ततः॥ पत्रंमूलंफलंतत्रवल्कलाजिनमेवच ॥१४॥ ददात्येवंसधर्मात्मातस्यैदित्यैसदैवहि ॥ भक्त्यासंतो
पितातस्यसंतुष्टातमभाषत ॥ १५ ॥ पुत्रेजातेमहापुण्येइंद्रेचानिहतेसति ॥ कुरुराज्यंमहाभागपुत्रेणममदैवकम् ॥१६॥ एवमस्तुमहाभागेतेप्रसादाद्भविष्य
ति ॥ तस्याश्चैवांतरंप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः ॥१७॥ ऊनेवर्षशतेचास्याददर्शांतरमच्युतः ॥ अकृत्वापादयोःशौचंदितिःशयनमाविशत् ॥१८॥ शय्यांते
साशिरःकृत्वामुक्तकेशातिविह्वला ॥ निद्रामाहारयामासतस्याःकुक्षिंप्रविश्यह॥१९॥ वज्रपाणिस्ततोगर्भंसप्तधातंन्यकृंतत ॥ वज्रेणतीक्ष्णधारेणरुरोदउद

५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रेस्थितः॥२०॥ सगर्भस्तत्रविप्रेंद्राइंद्रहस्तगतेनवै॥रोदमानंमहागर्भंतमुवाचपुनःपुनः॥२१॥ शतक्रतुर्महातेजामारोदीरित्यभाषत॥सप्तधाकृतवाञ्छक्रस्तं गर्भंदितिजंपुनः ॥ २२ ॥ एकैकंसप्तधाच्छित्त्वारुदमानंसदेवराट् ॥ एवंवैमरुतोजातास्तेतुदेवामहौजसः॥ २३ ॥ यथाइंद्रेणतेप्रोक्ताबभूवुर्नामभिस्ततः ॥ अतिवीर्यमहाकायास्तीव्रतेजःपराक्रमाः ॥ २४ ॥ एकोनावैबभूवुस्तेपंचाशन्मरुतस्ततः ॥ मरुतोनामतेख्याताइंद्रमेवसमाश्रिताः ॥ २५ ॥ भूतानामेवस र्वेषांरोचयंतिगणंमहत् ॥ निकायेषुनिकायेषुहरिःप्रादात्प्रजापतिः ॥ २६ ॥ क्रमशस्तानिराज्यानिपृथुपूर्वाणितानिवै ॥ सदेवःपुरुषःकृष्णःसर्वव्यापीजग द्गुरुः ॥ ॥ २७ ॥ तपोजिष्णुर्महातेजाःसर्वएकःप्रजापतिः ॥ पर्जन्यःपावकःपुण्यःसर्वात्मासर्वएवहि ॥ २८ ॥ तस्यसर्वमिदंपुण्यंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ भूतसर्गमिमंसम्यग्जानतोद्विजसत्तम ॥ २९ ॥ नावृत्तिभयमस्तीहपरलोकभयंकुतः ॥ इमांसृष्टिंमहापुण्यांसर्वपापहरांशुभाम् ॥ ३० ॥ यःशृणोतिनरो भक्त्यासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ सहिधन्यश्चपुण्यश्चसहिसत्यसमन्वितः ॥ ३१ ॥ यःशृणोतिइमांसृष्टिंसयातिपरमांगतिम् ॥ सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकं सगच्छति ॥ ३२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेमरुदुत्पत्तिर्नामषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ सूतउवाच ॥ सप्रभुःसर्वलोकेशोह्यभिषिच्यततोनृपम् ॥ पृथुं वेनस्यतनयंसर्वराज्येमहाप्रभुम् ॥ १ ॥ महाबाहुंमहाकायंयथेंद्रंचसुरेश्वरम् ॥ क्रमेणापिततोब्रह्माराज्यानिचविचार्यवै ॥ २ ॥ यद्यस्यापिभवेद्योग्यंदातुंत दुपचक्रमे ॥ वृक्षाणांब्राह्मणानांचग्रहर्क्षाणांतथैवच ॥ ३ ॥ सोमंराज्येसोभ्यषिंचत्तपसांचमहामतिः ॥ धर्माणांधर्मयज्ञानांपुण्यानांपुण्यतेजसाम् ॥ ४ ॥ अपांमध्येतथादेवंतीर्थानांहितथैवच ॥ वरुणंसोभिषिच्यैवरत्नानांचद्विजोत्तम ॥५॥ अन्येषांसर्वयक्षाणांराज्येवैश्रवणंपुनः ॥ विष्णुमेवमहाप्राज्ञमादित्यानां पितामहः ॥ ६ ॥ राज्येसंस्थापयामासजनताहितहेतवे ॥ सर्वेषामेवपुण्यानांदक्षमेवप्रजापतिम् ॥७॥ समर्थंसर्वधर्मज्ञंप्रजापतिगणेश्वरम् ॥ प्रह्लादंसर्वधर्म ज्ञंसहिराज्येन्यरूपयत् ॥ ८ ॥ दैत्यानांदानवानांचविष्णुतेजःसमन्वितम् ॥ यमंवैवस्वतंधर्मंपैत्र्येराज्येभिषिच्यच ॥ ९ ॥ यक्षराक्षसभूतानांपिशाचोरगस र्पिणाम् ॥ योगिनीनांचसर्वासांवैतालानांमहात्मनाम् ॥ १० ॥ कंकालानांहिसर्वेषांकूष्मांडानांतथैवच ॥ पार्थिवानांचसर्वेषांगिरिशंशूलपाणिनम् ॥ ११॥ पर्वतानांहिसर्वेषांहिमवंतंमहागिरिम् ॥ नदीनांचतडागानांवापिकानांतथैवच ॥ १२ ॥ कुंडानांकूपराज्येहिदिव्येषुचसुरेश्वरः॥सागरंस्थापितंपुण्यंसर्वतीर्थ मनुत्तमम् ॥१३॥ गंधर्वाणांतुसर्वेषांराज्येपुण्येतथैवच ॥ चित्ररथंततोब्रह्माअभिषिच्यसुरेश्वरः॥१४॥ नागानांपुण्यवीर्याणांवासुकिंचचतुर्मुखः ॥ सर्पाणां तुतथाराज्येअभिषिच्यसतक्षकम् ॥१५॥ वारणानांततोराज्येऐरावणमसिंचत ॥ अश्वानांचैवसर्वेषामुच्चैःश्रवसमेवच॥१६॥पक्षिणांचैवसर्वेषांवैनतेयमथापि

१ पुनः स रोदमानं तमेकैकं सप्तधाकरोत् ॥ ते वै जातास्तु मरुतो देवाः सर्वे महौजसः ॥ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सः ॥ मृगाणांचततोराज्येब्रह्मासिंहमथादिशत् ॥१७॥ गोवृषंतुगवांमध्येअभिषिच्यप्रजापतिः ॥ वनस्पतीनांसर्वेषांप्लक्षमेवपितामहः ॥१८॥ एवंराज्यानिसर्वाणिसंस्थाप्यचपितामहः ॥ दिशापालांस्ततोब्रह्मास्थापयामाससत्तमः ॥१९॥ वैराजस्यतथापुत्रंपूर्वस्यांदिशिसत्तमः ॥ सुधन्वानंदिशःपालंराजानंसोभ्यपिंचत ॥२०॥ दक्षिणस्यांमहात्मानंकर्दमस्यप्रजापतेः ॥ पुत्रंशंखपदंनामराजानंसोभ्यषिंचत ॥२१॥ पश्चिमायांतथाब्रह्मावरुणस्यप्रजापतेः॥पुत्रंचपुष्करंनामसोऽभ्यषिंचत्प्रजापतिः ॥ २२ ॥ उत्तरस्यांदिशिब्रह्मानलकूबरमेवच ॥ एवंचैवाभ्यषिंचच्चादिक्पालान्समहौजसः ॥ २३ ॥ यैरियंपृथिवीसर्वासप्तद्वीपासपत्तना ॥ यथाप्रदेशमद्यापिधर्मेणप्रतिपाल्यते ॥२४॥ पृथुश्चैवंमहाभागःसोभिषिक्तोनराधिपः ॥ राजसूयादिभिःसर्वैरभिषिक्तोमहामखैः॥२५॥ विधिनावेददृष्टेनराजराज्येमहीपतिः ॥ चाक्षुषेनाम्निसंपुण्येअतीतेचमहौजसि ॥ २६ ॥ मन्वंतरेमहाभागदेवपुण्यहितैषिणि ॥ ततोवैवस्वतायैवमनवेराज्यमादिशत् ॥ २७ ॥ विस्तरंचापिव्याख्यास्येपृथोश्चैवमहात्मनः ॥ यदिमामेवविप्रेन्द्रशुश्रूषासिअतंद्रितः ॥ २८ ॥ एतदेवमधिष्ठानंमहत्पुण्यंप्रकीर्तितम् ॥ सर्वेष्वेवपुराणेषुएतद्धिनिश्चितंसदा ॥ २९ ॥ पुण्यंयशस्यमायुष्यंस्वर्गवासकरंशुभम् ॥ धन्यंपवित्रमायुष्यंपुत्रदंवृद्धिदायकम् ॥ ३० ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्याभावध्यानसमन्वितः ॥ अश्वमेधफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ ३१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेराज्याभिषेकोनामसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ विस्तरेणसमाख्याहिजन्मतस्यमहात्मनः ॥ पृथोश्चैवमहाभागश्रोतुकामावयंपुनः ॥ १ ॥ राज्ञातेनयथादुग्धाइयंधात्रीमहात्मना ॥ पुनर्देवैश्चपितृभिर्मुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥ २ ॥ यथादैत्यैश्चनागैश्चयथायक्षैर्यथाद्रुमैः ॥ शैलैश्चैवपिशाचैश्चगंधर्वैःपुण्यकर्मभिः ॥ ३ ॥ ब्राह्मणैश्चतथासिद्धैराक्षसैर्भीमविक्रमैः ॥ पूर्वमेवयथादुग्धाअन्यैश्चसुमहात्मभिः ॥ ४ ॥ तेषामेवहिसर्वेषांविशेषंपात्रधारणम् ॥ क्षीरस्यापिविधिंब्रूहिविशेषंचमहामते ॥ ५ ॥ वेनस्यापिनृपस्यैवपाणिरेवमहात्मनः ॥ ऋषिभिर्मथितःपूर्वंसकस्मादिहकारणात् ॥६॥ क्रुद्धैश्चैवमहापुण्यैःसूतपुत्रवदस्वनः ॥विचित्रेयंकथापुण्यासर्वपापप्रणाशिनी ॥ ७ ॥ श्रोतुकामामहाभागतृप्तिर्नैवप्रजायते ॥ ॥ सूतउवाच ॥ वैन्यस्यहिपृथोश्चैवतस्यविस्तरमेवच ॥८॥ जन्मवीर्यंतथाक्षेत्रंपौरुषंद्विजसत्तमाः ॥ प्रवक्ष्यामियथासर्वंचरित्रंतस्यधीमतः ॥ ९ ॥ शुश्रूषध्वंमहाभागामामेवंद्विजसत्तमाः ॥ अभक्तायनवक्तव्यमश्रद्धायशठायच ॥ १०॥ सुमूर्खायसुमोहायकुशिष्यायतथैवच ॥ श्रद्धाहीनाय[3]कूटायसर्वनाशायमाद्विजाः ॥११॥ अन्यथापठतेयोहिनिरयंचप्रयातिहि॥भवंतोभावसंयुक्ताःसत्यधर्मपरायणाः॥१२॥ भवतामग्रतःसर्वंचरित्रंपापनाशनम् ॥ संप्रवक्ष्याम्यशेषेणशृणुध्वंद्विजसत्तमाः ॥१३॥ स्वर्ग्यंयशस्यमायुष्यंधन्यंवेदै

१ मनोः इ० पा० । २ वृक्षैश्च पर्वतादिभिः इ० पा० । ३ उदासनिाय कूटाय धर्मनाशाय च द्विजाः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वसंमितम् ॥ रहस्यमृषिभिःप्रोक्तंप्रवक्ष्यामिद्विजोत्तमाः ॥ १४ ॥ यश्चैनंकीर्तयेन्नित्यंपृथोर्वैन्यस्यविस्तरम् ॥ ब्राह्मणेभ्योनमस्कृत्वानसशोचेत्कृता
कृतम् ॥ १५ ॥ सप्तजन्मार्जितंपापंश्रुतमात्रेणनश्यति ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत् ॥ १६ ॥ वैश्योधनसमृद्धःस्याच्छूद्रःसुखमवाप्नुयात् ॥
एवंफलंसमाप्नोतिपठनाच्छ्रवणादपि ॥ १७ ॥ पृथोर्जन्मचरित्रंचपवित्रंपापनाशनम् ॥ धर्मगोप्तामहाप्राज्ञोवेदशास्त्रार्थकोविदः ॥ १८ ॥ अत्रिवंशसमुत्प
न्नःपूर्वमत्रिसमःप्रभुः ॥ स्रष्टासर्वस्यधर्मस्यअंगोनामप्रजापतिः ॥१९ ॥ यआसीत्तस्यपुत्रोवैवेनोनामप्रजापतिः ॥ धर्ममेवंपरित्यज्यसर्वदैवप्रवर्तते ॥२०॥
मृत्योःकन्यामहाभागासुनीथानामनामतः ॥ तांतुअंगोमहाभागःसुनीथामुपयेमिवान् ॥ २१ ॥ तस्यामुत्पादयामासवेनंधर्मप्रणाशनम् ॥ मातामहस्यदो
षेणवेनःकालात्मजात्मजः॥२२॥निजधर्मपरित्यज्यअधर्मनिरतोभवत् ॥ कामाल्लोभान्महामोहात्पापमेवसमाचरत् ॥२३॥ वेदाचारमयंधर्मपरित्यज्यनरा
धिपः ॥ अन्ववर्ततपापेनमदमत्सरमोहितः ॥२४॥ वेदाध्यायंविनालोकेप्रावर्तततदाजनाः ॥ निःस्वाध्यायवषट्काराःप्रजास्तस्मिन्प्रजापतौ ॥ २५ ॥
प्रवृत्तंनपपुःसोमंहुतंयज्ञेषुदेवताः ॥ इत्युवाचसदुष्टात्माब्राह्मणान्प्रतिनित्यशः ॥ २६ ॥ नाध्येतव्यंनहोतव्यंनदेयंदानमेवच ॥ नयष्टव्यंनहोतव्यमितित
स्यप्रजापतेः ॥ २७ ॥ आसीत्प्रतिज्ञाक्रूरेयंविनाशेप्रत्युपास्थिते ॥ अहमिज्यश्चयष्टाचयज्ञश्चेतिपुनःपुनः ॥ २८ ॥ मयियज्ञाविधातव्यामयिहोतव्यमित्य
पि ॥ इत्यब्रवीत्सदावेनोह्यहंविष्णुःसनातनः ॥ २९ ॥ अहंब्रह्माअहंरुद्रोमित्रइंद्रःसदागतिः ॥ अहमेवप्रभोक्ताचहव्यंकव्यंनसंशयः ॥ ३० ॥ अथतेमुन
यःक्रुद्धावेनंप्रतिमहाबलाः ॥ ऊचुस्तेसंगताःसर्वेराजानंपापचेतनम् ॥ ३१ ॥ ऋषयऊचुः ॥ राजाहिपृथिवीनाथःप्रजांपालयतेसदा ॥ धर्ममूर्तिःसराजेंद्रत
स्माद्धर्मंहिरक्षयेत् ॥ ३२ ॥ वयंदीक्षांप्रवेक्ष्यामोयज्ञेद्वादशवार्षिकीम् ॥ अधर्मंकुरुमायागैनैषधर्मःसतांगतिः ॥ ३३ ॥ कुरुधर्मंमहाराजसत्यंपुण्यंसमाच
र ॥ प्रजाहंपालयिष्यामिइतितेसमयःकृतः ॥ ३४ ॥ तांस्तथाब्रुवतःसर्वान्महर्षीनब्रवीत्तदा ॥ वेनःप्रहस्यदुर्बुद्धिरिममर्थमनर्थकम् ॥ ३५ ॥ वेनउवाच ॥
स्रष्टाधर्मस्यकश्चान्यःश्रोतव्यंकस्यवामया ॥ श्रुतवीर्यतपःसत्येमयावाकःसमोभुवि ॥ ३६ ॥ प्रभवंसर्वभूतानांधर्माणांचविशेषतः ॥ संमूढानविदुर्नूनं
भवंतोमांविचेतसः ॥ ३७ ॥ इच्छन्दहेयंपृथिवींप्लावयेयंजलैस्तथा ॥ द्यांभुवंचैवरुंधेयंनात्रकार्याविचारणा ॥ ३८ ॥ यदानशक्यतेमोहादवलेपाच्च
पार्थिव ॥ अपनेतुंतदावेनंततःक्रुद्धामहर्षयः ॥ ३९ ॥ विस्फुरंतंतदावेनंबलाद्गृह्यततोरुषा ॥ वेनस्यतस्यसव्योरुंममंथुर्जातमन्यवः ॥ ४० ॥ कृष्णांजन
चयोपेतमतिह्रस्वंविलक्षणम् ॥ दीर्घास्यंचविरूपाक्षंनीलकंचुकवर्चसम् ॥ ४१ ॥ लंबोदरंव्यूढकर्णमतिभीतंदुरोदरम् ॥ ददृशुस्तेमहात्मानोनिषीदेत्यब्रुवं
स्ततः ॥ ४२ ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वानिषसादभयातुरः ॥ पर्वतेषुवनेष्वेवतस्यवंशःप्रतिष्ठितः ॥ ४३ ॥ निषादाश्चकिराताश्चभिल्लानाहलकास्तथा ॥ भ्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मराश्चपुलिंदाश्चयेचान्येम्लेच्छजातयः ॥ ४४ ॥ पापाचारास्तुतेसर्वेतस्मादंगात्प्रजज्ञिरे ॥ अथतेऋषयःसर्वेप्रसन्नमनसस्ततः ॥ ४५ ॥ गतकल्मषमेवंतं जातंवेनंनृपोत्तमम् ॥ ममंथुर्दक्षिणंपाणिंतस्यैवचमहात्मनः ॥ ४६ ॥ मथितेतस्यपाणौतुसंजातंस्वेदमेवहि ॥ पुनर्ममंथुस्तेविप्रादक्षिणंपाणिमेवच ॥४७॥ सुकरात्पुरुषोजज्ञेद्वादशादित्यसन्निभः ॥ तप्तकांचनवर्णांगोदिव्यमाल्यांबरावृतः ॥ ४८ ॥ दिव्याभरणशोभांगोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ मुकुटेनार्कवर्णेन कुंडलाभ्यांविराजते ॥ ४९ ॥ महाकायोमहाबाहूरूपेणाप्रतिमोभुवि ॥ खड्गबाणधरोधन्वीकवचीचमहाप्रभुः ॥५०॥ सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वालंकारभूषणः॥ तेजसारूपभावेनसुवर्णैश्चमहामतिः ॥ ५१ ॥ दिविइंद्रोयथाभातिभुविवेनात्मजस्तथा ॥ तस्मिञ्जातेमहाभागेदेवाश्चऋषयोमलाः ॥ ५२ ॥ उत्सवंचक्रिरे सर्वेवेनस्यतनयंप्रति ॥ दीप्यमानःस्ववपुषासाक्षादग्निरिवोज्ज्वलः ॥ ५३ ॥ आद्यमाजगवंनामधनुर्गृह्यमहावरम् ॥ शरान्दिव्यांश्चरक्षार्थेकवचंचमहाप्रभम् ॥ ५४ ॥ जातेसतिमहाभागेपृथौवीरेमहात्मनि ॥ संप्रहृष्टानिभूतानिसमस्तानिद्विजोत्तम ॥ ५५ ॥ सर्वतीर्थानितोयानिपुण्यानिविविधानिच ॥ तस्याभिषेकेविप्रेंद्राःसर्वएवप्रतस्थिरे ॥ ५६ ॥ पितामहाद्यादेवास्तुभूतानिविविधानिच ॥ स्थावराणिचराण्येवअभ्यषिंचन्नराधिपम् ॥ ५७ ॥ महावीरंप्रजापालंपृथुमेवद्विजोत्तम ॥ पृथुर्वैन्योराजराज्येअभिगम्यचराचरैः ॥ ५८ ॥ देवैर्विप्रैस्तथासर्वैरभिषिक्तोमहामनाः ॥ राज्ञांसमधिराज्येवै पृथुर्वैन्यःप्रतापवान् ॥ ५९ ॥ तस्यपित्राप्रजाःसर्वाःकदानैवानुरंजिताः ॥ तेनानुरंजिताःसर्वामुमुदिरेसुखेनवै ॥ ६० ॥ अनुरागात्तस्यवीरस्यनामराजेत्यजायत ॥ प्रयातस्यसुवीरस्यसमुद्रस्यद्विजोत्तम ॥ ६१ ॥ आपस्तस्तंभिरेसर्वाभयात्तस्यमहात्मनः ॥ दुर्गमार्गेविलोप्यैवसुमार्गंपर्वताददुः ॥ ६२ ॥ ध्वंजभंगंनचक्रुस्तेगिरयःसर्वएवते ॥ अकृष्टपच्यापृथिवीसर्वत्रकामधेनवः ॥६३॥ पर्जन्यःकामवर्षीचवेदयज्ञान्महोत्सवान् ॥ कुर्वंतिब्राह्मणाःसर्वेक्षत्रियाश्च तथापरे ॥ ६४ ॥ सर्वकामफलावृक्षास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे ॥ नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् ॥ ६५ ॥ सर्वेसुखेनजीवंतिलोकाधर्मपरायणाः ॥ तस्मिञ्छासतिदुर्धर्षेराजराजेमहात्मनि ॥ ६६ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुयज्ञेपैतामहेशुभे ॥ सूतसूत्यांसमुत्पन्नःसौम्येहनिमहात्मनि ॥ ६७ ॥ तस्मिन्नेवमहायज्ञेजज्ञेप्राज्ञोऽथमागधः ॥ पृथोःस्तवार्थंतौतत्रसमाहूतौमहर्षिभिः ॥ ६८ ॥ सूतस्यलक्षणंवक्ष्येमहापुण्यंद्विजोत्तमाः ॥ शिखासूत्रेणसंयुक्तो वेदाध्ययनतत्परः ॥ ६९ ॥ सर्वशास्त्रार्थवेत्तासावग्निहोत्रमुपासते ॥ दानाध्ययनसंपन्नोब्रह्माचारपरायणः ॥ ७० ॥ देवानांब्राह्मणानांचपूजनाभिरतःसदा ॥ याचकस्तावकैःपुण्यैर्वेदमंत्रैर्यजेत्किल ॥ ७१ ॥ ब्रह्माचारपरोनित्यंसंबंधंब्राह्मणैःसह ॥ एवंसमागधोजज्ञेवेदाध्ययनवर्जितः ॥ ७२ ॥

१ आज्ञाभंगं इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वंदिनश्चारणाःसर्वेब्रह्माचारविवर्जिताः ॥ ज्ञेयास्तेचमहाभागाःस्तावकाःप्रभवंतिते ॥ ७३ ॥ स्तवनार्थमुभौसृष्टौनिपुणौसूतमागधौ ॥ तावूचुर्ऋ
पयःसर्वेस्तूयतामेषपार्थिवः ॥ ७४ ॥ कर्मैतदनुरूपंचयादृशोयंनराधिपः ॥ तावूचतुस्तदासर्वास्तानृषीन्वंदिमागधौ ॥ ७५ ॥ आवांदेवानृषींश्चैवप्रीण
यावःस्वकर्मभिः ॥ नचास्यविद्मोवैकर्मनतथालक्षणंयशः ॥७६॥ कर्मणायेनकुर्यावःस्तोत्रमस्यमहात्मनः॥जानीवस्तन्नविप्रेंद्राअविज्ञातगुणस्यहि॥७७॥
भविष्यैस्तैर्गुणैःपुण्यैःस्तोतव्योयंनरोत्तमः ॥ कृतवान्यानिकर्माणिपृथुरेवमहायशाः ॥ ७८ ॥ ऊचुस्तेमुनयःसर्वेगुणान्दिव्यान्महात्मनः ॥ सत्यवाग्ज्ञा
नसंपन्नोबुद्धिमान्ख्यातविक्रमः ॥ ७९ ॥ सदाशूरोगुणग्राहीपुण्यवांस्त्यागवान्गुणी ॥ धार्मिकःसत्यवादीचयज्ञानांयाजकोत्तमः ॥ ८० ॥ प्रियवाक्सत्य
वादीचधान्यवान्धनवान्गुणी ॥ गुणज्ञःसगुणग्राहीधर्मज्ञःसत्यवत्सलः ॥ ८१ ॥ सर्वगःसर्ववेत्ताचब्रह्मण्योवेदवित्सुधीः ॥ प्रज्ञावान्सुस्वरश्चैववेदवेदांगपा
रगः ॥ ८२ ॥ धातागोप्ताप्रजानांसविजयीसमरांगणे ॥ राजसूयादिकानांतुयज्ञानांराजसत्तमः ॥ ८३ ॥ आहर्ताभूतलेचैकःसर्वधर्मसमन्वितः ॥ एतेगुणा
अस्यचांगेभविष्यंतिमहात्मनः ॥ ८४ ॥ ऋषिभिस्तौनियुक्तौतुकुर्वाणौसूतमागधौ ॥ गुणैश्चैवभविष्यैश्चस्तोत्रंतस्यमहात्मनः ॥ ८५ ॥ तदाप्रभृतिवैलो
काः स्तवैस्तुष्टामहामते ॥ पुरतश्चभविष्यंतिदातारःस्तावनैर्गुणैः ॥८६॥ ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्स्तवेषुद्विजसत्तमाः ॥ आशीर्वादाःप्रयुज्यंतेतेषांद्रविणमु
त्तमम् ॥ ८७ ॥ सूतायमागधायैववंदिनेचमहोदयम् ॥ चारणायततःप्रादात्तैलंगंदेशमुत्तमम् ॥ ८८ ॥ पृथुःप्रसादाद्धर्मात्माहैहयंदेशमेवच ॥ रेवातीरे
पुरंकृत्वास्वनाम्नानृपनंदनः ॥ ८९ ॥ ब्राह्मणेभ्योद्विजश्रेष्ठयजन्दातापृथुःपुरा ॥ सर्वज्ञंसर्वदातारंधर्मवीर्यंनरोत्तमम् ॥ ९० ॥ तंदृष्ट्वाप्रजाःसर्वामुनय
श्चतपोमलाः ॥ ऊचुःपरस्परंपुण्याएषराजामहामतिः ॥ ९१ ॥ देवादीनांवृत्तिदाताअस्माकंचविशेषतः ॥ प्रजानांपालकश्चैववृत्तिदोहिभविष्य
ति ॥ ९२ ॥ इयंधात्रीमहाप्राज्ञाउप्तंबीजंपुराकिल ॥ जीवनार्थप्रजाभिस्तुग्रासयित्वास्थिराभवत् ॥ ९३ ॥ ततःपृथुंद्विजश्रेष्ठप्रजाःसमभिदुद्रुवुः ॥
विधत्स्वेतिसुवृत्तिंनोमुनीनांवचनंतदा ॥ ९४ ॥ ग्रासयित्वातदान्नानिपृथ्वीजातासुनिश्चला ॥ भयंप्रजानांसुमहत्सदृष्ट्वाराजसत्तमः ॥ ९५ ॥
महर्षिवचनात्सोपिप्रगृह्यसशरंधनुः ॥ अभ्यधावतवेगेनपृथ्वींक्रुद्धोनराधिपः ॥ ९६ ॥ कौंजररूपमास्थायभयात्तस्यतुमेदिनी ॥ वनेषुदु
र्गदेशेषुगुप्ताभूत्वाचचारसा ॥ ९७ ॥ नपश्यतिमहाप्राज्ञःकुरूपंद्विजसत्तमाः ॥ आचचक्षुर्महाप्राज्ञंकुंजररूपमास्थिता ॥ ९८ ॥ ततःकुंजररूपांतामभि
दुद्रावपार्थिवः ॥ ताड्यमानाचसातेननिशितैर्मार्गणैस्ततः ॥९९॥ हरिरूपंसमास्थायपलायनपराभवत् ॥ हरेरूपंसमास्थायअभिदुद्रावपार्थिवः ॥ १०० ॥

१ कलिंगं इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सोतिक्रुद्धोमहाप्राज्ञोरोषारुणसुलोचनः ॥ सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैराजघानसमेदिनीम् ॥ १०१ ॥ आकुलव्याकुलाजाताबाणाघातहतातदा ॥ माहिषंरूपमा
स्थायपलायनपराभवत् ॥ १०२ ॥ अभ्यधावतवेगेनबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ सागौर्भूत्वाद्विजश्रेष्ठास्वर्गमेवगताध्रुवम् ॥ १०३ ॥ ब्रह्मणःशरणंप्राप्ताविष्णोश्चै
वमहात्मनः ॥ रुद्रादीनांचदेवानांत्राणस्थानंनविंदति ॥ १०४ ॥ अलभंतीभृशंत्राणंवैन्यमेवान्वविंदत ॥ तस्यपार्श्वेपुनःप्राप्ताबाणघातसमाकुला
॥ १०५ ॥ बद्धांजलिपुटाभूत्वातंपृथुंवाक्यमब्रवीत् ॥ त्राहित्राहीतिराजेंद्रसाराजानमभाषत ॥ १०६ ॥ अहंधात्रीमहाभागसर्वाधारावसुंधरा ॥ निह
तायांमयिनृपनिहतंलोकसप्तकम् ॥ ॥ १०७ ॥ कृतांजलिपुटाभूत्वापूज्यालोकैस्त्रिभिःसदा ॥ उवाचचैनंराजानमवध्यास्त्रीसदानृप ॥ १०८ ॥ स्त्रीणांव
धेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः ॥ गवांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः ॥ १०९ ॥ मयाविनामहाराजकथंधारयसेप्रजाः ॥ अहंयदास्थिराराजंस्तदालो
काश्चराचराः ॥ ११० ॥ स्थिरत्वंयांतितेसर्वेस्थिरीभूतायदाह्यहम् ॥ मांविनातुइमेलोकाविनश्येयुश्चराचराः ॥ १११ ॥ ततःप्रजाविनश्येयुर्ममनाशेस
मागते ॥ कथंधारयिताचासिप्रजाराजन्मयाविना ॥११२ ॥ मयिलोकाःस्थिराराजन्मयेदंधार्यतेजगत् ॥ मद्विनाशेविनश्येयुःप्रजाःसर्वानसंशयः ॥११३॥
नमामर्हसिवैहंतुंश्रेयश्चेत्त्वंचिकीर्षसि ॥ प्रजानांपृथिवीपालशृणुदेववचोमम ॥ ११४ ॥ उपायैश्चमहाभागसुसिद्धिंयांत्युपक्रमाः ॥ समालोक्यह्युपायंत्वंप्र
जायेनधरिष्यति ॥ ११५ ॥ मांहत्वात्वंमहाराजन्धारणेपालनेसदा ॥ पोषणेचमहाप्राज्ञमद्विनाहिकथंनृप ॥ ११६ ॥ धरिष्यसिप्रजांचेमांकोपंयच्छत्व
मात्मनः ॥ अन्नमयीभविष्यामिधरिष्यामिप्रजामिमाम् ॥ ११७ ॥ अहंनारीअवध्याचप्रायश्चित्तीभविष्यसि ॥ अवध्यांतुस्त्रियंप्राहुस्तिर्यग्योनिगतामा
पि ॥ ११८ ॥ विचार्यैवंमहाराजनधर्मंत्यक्तुमर्हसि ॥ एवंनानाविधैर्वाक्यैरुक्तोधात्र्यानराधिपः ॥११९॥ कोपमेनंमहाराजत्यजदारुणमेवहि ॥ प्रसन्नेत्वयि
राजेंद्रतदास्वस्थाभवाम्यहम् ॥ १२० ॥ एवमुक्तस्तयाराजापृथुर्वैन्यःप्रजापतिः ॥ तामुवाचमहाभागांधरित्रींद्विजसत्तमाः ॥ १२१ ॥ इति श्रीपद्मपु
राणेभूमिखंडेपृथूपाख्यानेऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥२८॥ पृथुरुवाच ॥ हतेचैवमहापापेएकस्मिन्पापचारिणि ॥ लोकाःसुखेनजीवंतिसाधवःपुण्यदर्शिनः ॥१॥
तस्मादेकंप्रहर्तव्यंपापिष्ठंपापचेतनम् ॥ तस्मात्त्वांहिहनिष्यामिसर्वसत्त्वप्रणाशिनीम् ॥ २ ॥ त्वयाबीजानिसर्वाणिलुप्तान्येतानिसांप्रतम् ॥
ग्रासंकृत्वास्थिरीभूत्वाप्रजांहत्वाक्वयास्यसि ॥ ३ ॥ हतेपापेदुराचारेसुखंजीवंतिसाधवः ॥ तस्मात्पापंप्रहंतव्यंसत्यमेवंनसंशयः ॥ ४ ॥ पालितव्यंप्रयत्ने
नयस्माद्धर्मःप्रवर्द्धते ॥ भवत्यातुमहत्पापंप्रजासंक्षयकारकम् ॥ ५ ॥ एकस्यार्थेनयोहन्यादात्मनोवापरस्यवा ॥ लोकोपतापकंहत्वानभवेत्तस्य
पातकम् ॥६॥ सुखमेष्यंतिवहवोयस्मिंस्तुनिहतेशुभे ॥ वसुधेनिहतेदुष्टेपातकंनोपपातकम् ॥७॥ प्रजानिमित्तंत्वामेवहनिष्यामिनसंशयः ॥ यदिमेपुण्यसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युक्तंवचनंनकरिष्यति ॥८॥ जगतोऽस्यहितार्थायसाधुचैववसुंधरे ॥ हनिष्येत्वांशितैर्बाणैर्मद्वाक्यात्तुपराङ्मुखीम् ॥ ९ ॥ स्वीयेनतेजसाचैवपुण्यांत्रैलो
क्यवासिनीम् ॥ प्रजांचैवधरिष्यामिधर्मेणापिनसंशयः ॥ १० ॥ मच्छासनंसमास्थायधर्मयुक्तंवसुंधरे ॥ इमाःप्रजाआज्ञयामेसंजीवयसदैवहि ॥ ११ ॥
एवंमेशासनंभद्रेअद्ययर्हिकरिष्यसि ॥ ततःप्रीतोऽस्मितेनित्यंगोपायिष्यामिसर्वदा ॥ १२ ॥ त्वामेवहिनसंदेहअन्येचैवनृपोत्तमाः ॥ धेनुरूपेणसापृथ्वीबा
णांचितकलेवरा ॥ १३ ॥ उवाचेदंपृथुंवैन्यंधर्माधारंमहामतिम् ॥ धरण्युवाच ॥ तवादेशंमहाराजसत्यपुण्यार्थसंयुतम् ॥ १४ ॥ प्रजानिमित्तमत्यर्थंविधा
स्यामिनसंशयः ॥ उद्यमेनापिपुण्येनउपायेननरेश्वर ॥ १५ ॥ समारंभाःप्रसिद्ध्यंतिपुण्याश्चैवाप्युपक्रमाः ॥ उपायंपश्यराजेंद्रयेनत्वंसत्यवान्भवेः ॥१६॥
धारयेथाःप्रजाश्चेमायेनसर्वाःप्रवर्द्धये ॥ संलग्नाश्चोत्तमावाणाममांगेतेशिलाशिताः ॥ १७ ॥ समुद्धरस्वयंराजंश्छल्यंतिभृशमेवते ॥ समांकुरुमहाराज
तिष्ठेन्मयियथापयः ॥ १८ ॥ सूतउवाच ॥ धनुषोग्रेणताञ्छैलान्नानारूपान्गुरूंस्तथा ॥ उत्सारयंस्ततःसर्वांसमरूपांचकारसः ॥ १९ ॥ तदाप्रभृतिते
शैलावृद्धिमापुर्द्विजोत्तमाः ॥ तस्याअंगात्स्वयंबाणान्स्वकीयान्नृपनंदनः ॥ २० ॥ समुद्धृत्यततोवैन्यःप्रीतेनमनसातदा ॥ गर्ताश्चकंदराश्चैवबाणाघातैः
समीकृताः ॥२१॥ एवंपृथ्वींसमांसर्वांचकारपुण्यवर्द्धनः ॥ समीकृत्यमहाभागोवत्संतस्याव्यकल्पयत् ॥ २२ ॥ मनुंस्वायंभुवंपूर्वंपरिचिंत्यपुनःपुनः ॥
अतीतेष्वथसर्वेषुमन्वंतरेषुसत्तमाः॥२३॥ विषमत्वंगताभूमिःपंथानासीच्चकुत्रचित् ॥ समानिविषमाण्येवंस्वयमासन्द्विजोत्तमाः॥२४॥ पूर्वंमनोश्चाक्षुषस्य
प्राप्तेचैवांतरेतदा ॥ जातेपूर्वविसर्गेचविषमेचधरातले॥ २५ ॥ ग्रामाणांचपुराणांचपत्तनानांतथैवच ॥ देशानांक्षेत्रपन्नानांमर्यादानहिदृश्यते ॥२६॥ कृषि
र्नैवनवाणिज्यंनगोरक्षाप्रवर्तते ॥ नानृतंभाषतेकश्चिन्नलोभोनचमत्सरः ॥ २७ ॥ नाभिमानंचवैपापंनकरोतिकदाकिल ॥ वैवस्वतस्यसंप्राप्तेअंतरेद्विजसत्त
म ॥२८॥वैन्यस्यसंभवात्पूर्वंप्रजानामेवसंभवः॥इमाःप्रजाद्विजाःसर्वानिवासंसमरोचयन् ॥२९॥क्वचिद्द्रूमौगिरौक्वापिनदीतीरेषुवैतदा ॥ कुंजेषुसर्वतीर्थेषुसा
गरस्यतटेषुच ॥ ३० ॥ निवासंचक्रिरेसर्वाःप्रजाःपुण्येनवैतदा ॥ तासामाहारःसंजातःफलमूलमधुस्तथा ॥३१॥ महताकृच्छ्रेणतासामाहारश्चद्विजोत्तमाः॥
पृथुर्वैन्यःसमालोक्यप्रजानांकष्टमेवाहिं॥३२॥स्वायंभुवोमनुर्वत्सःकल्पितस्तेनभूभुजा॥स्वपाणिःकल्पितस्तेनपात्रमेवंमहामते ॥३३॥सपृथुःपुरुषव्याघ्रोदु
दोहवसुधांतदा ॥ सर्वसस्यमयंक्षीरंससर्वान्नंगुणान्वितम् ॥३४॥ तेनपुण्येनचान्नेनसुधाकल्पेनताःप्रजाः ॥ तृप्तिंनयंतिदेवान्वैप्रजाःपितॄंस्तथापरान्॥३५॥
प्रसादात्तस्यवैन्यस्यसुखंजीवंतिताःप्रजाः ॥ देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चदत्वाचान्नंप्रजास्ततः ॥ ३६ ॥ ब्राह्मणेभ्योविशेषेणअतिथिभ्यस्तथैवच ॥ पश्चाद्भुंजंति
पुण्यास्ताःप्रजाःसर्वाद्विजोत्तमाः ॥ ३७ ॥ यज्ञैश्चान्येयजंत्येवतर्पयंतिजनार्दनम् ॥ तेनचान्नेनदेवेशंतृप्तिंगच्छंतिदेवताः ॥ ३८ ॥ पुनर्वर्षतिपर्जन्यःप्रेषि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोमाधवेनच ॥ तस्मात्पुण्यामहौषध्यःसंभवंतिसुपुण्यदाः ॥ ३९ ॥ सस्यजातानिसर्वाणिपृथुर्वैन्यःप्रजापतिः ॥ तेनान्नेनप्रजाःसर्वावर्ततेद्यापिनित्य
शः ॥ ४० ॥ ऋषिभिश्चैवमिलितैर्दुग्धाचेयंवसुंधरा ॥ पुनर्विप्रैर्महाभाग्यैःसत्यवद्भिःसुरैस्तथा ॥ ४१ ॥ सोमोवत्सस्वरूपोभूद्दोग्धादेवगुरुःस्वयम् ॥
ऊर्जक्षीरंपयःकल्पंयेनजीवंतिचामराः ॥४२॥ तेषांसत्येनपुण्येनसर्वेजीवंतिजंतवः ॥ सत्यपुण्येप्रवर्ततेऋषिदुग्धावसुंधरा ॥ ४३ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिय
थादुग्धाइयंधरा ॥ पितृभिश्चपुरावत्सविधिनायेनवैतदा ॥४४॥ सुपात्रंराजतंकृत्वास्वधाक्षीरंसुधान्वितम्॥परिकल्प्ययमंवत्संदोग्धाचांतकएवसः ॥ ४५॥
नागैःसर्पैस्ततोदुग्धातक्षकंवत्समेवच ॥ अलाबुपात्रमादायविषंक्षीरंद्विजोत्तमाः ॥ ४६ ॥ नागानांतुतथादोग्धाधृतराष्ट्रःप्रतापवान् ॥ सर्पानागाद्विजश्रेष्ठा
स्तेनवर्ततिचातुलाः ॥४७॥ नागावर्ततितेनापिह्यत्युग्रेणाद्विजोत्तमाः ॥ विषेणघोररूपेणसर्पाश्चैवभयानकाः॥४८॥ तेनैववर्तयंत्युग्रामहाकायामहाबलाः॥
तदाहारास्तदाचारास्तद्वीर्यास्ततपराक्रमाः ॥४९॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामियथादुग्धावसुंधरा ॥ असुरैर्दानवैःसर्वैःकल्पयित्वाद्विजोत्तमाः॥५०॥ पात्रमत्रान्न
सद्दशमायससंवर्कामिकम् ॥ क्षीरंमायामयंकृत्वासर्वारातिविनाशनम् ॥५१॥ तेषामभूत्सवैवत्सोविरोचनःप्रतापवान् ॥ ऋत्विग्द्विमूर्द्धादैत्यानांमधुर्दोग्धा
महाबलः॥५२॥तयाहिमाययादैत्याःप्रवर्ततेमहाबलाः॥महाप्रज्ञामहाकायामहातेजःपराक्रमाः॥५३॥ तद्बलंपौरुषंतेषांतेनजीवंतिदानवाः॥तयैतेमाययाद्या
पिसर्वमायाद्विजोत्तमाः ॥५४॥ प्रवर्ततेमितप्रज्ञास्तेतदेषामिदंबलम्॥ तथातुदुग्धायक्षैःसासर्वाधारासुमेदिनी ॥५५॥ इतिशुश्रुमविप्रेंद्राःपुराकल्पेमहात्म
भिः ॥ अंतर्धानमयंक्षीरमयस्पात्रेसुविस्तरे ॥५६॥ वैश्रवणोमहाप्राज्ञस्तदावत्सःप्रकल्पितः ॥ मणिधरस्यपितापुण्यःप्राज्ञोबुद्धिमतांवरः ॥ ५७ ॥दोग्धा
रजतनाभस्तुतस्याश्चासीन्महामतिः॥सर्वज्ञःतर्वधर्मज्ञोयक्षराजसुतोबली ॥ ५८ ॥ अष्टबाहुर्महातेजाद्विशीर्षःसुमहातपाः ॥ यक्षावर्ततितेनापिसर्वेदैवद्विजो
त्तमाः ॥ ५९ ॥ पुनर्दुग्धाइयंपृथ्वीराक्षसैश्चमहाबलैः ॥ तथाचैषापिशाचैश्चसातुरैर्दग्धवारिभिः ॥ ६० ॥ उत्प्लुतंनृकपालंतंशावपात्रमयःकृतम् ॥ सुप्रजां
भोक्तुकामास्तेतीव्रकोपपराक्रमाः॥६१॥ दोग्धारजतनाभस्तुतेषामासीन्महाबलः॥ सुमालीनामवत्सश्चशोणितंक्षीरमेवच॥६२॥ रक्षांसियातुधानाश्चपिशा
चाश्चमहाबलाः ॥ यक्षास्तेनचजीवंतिभूतसङ्घाश्चदारुणाः ॥६३ ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चपुनर्दुग्धावसुंधरा ॥ कृत्वावत्संसुविद्वांसंतेश्चचित्ररथंपुनः ॥ ६४ ॥ दु
दुहुःपद्मपात्रेतुगांधर्वंगीतसंकुलम् ॥ सुरुचिर्नामगंधर्वस्तेषामासीन्महामतिः ॥ ६५ ॥ दोग्धापुण्यतमश्चैवतस्याश्चाद्विजसत्तमाः ॥ शुचिगीतंमहात्मानः
सुक्षीरंदुदुहुस्तदा॥ ६६ ॥ गंधर्वास्तेनजीवंतिअन्याश्चाप्सरसस्तथा ॥ पर्वतैश्चमहापुण्यैर्दुग्धाचेयंवसुंधरा ॥ ६७ ॥ रत्नानिविविधान्येवओषधीश्चामृतो
पमाः ॥ वत्सश्चैवमहाभागोहिमवान्परिकल्पितः ॥ ६८ ॥ मेरुर्दोग्धाचसंजातःपात्रंकृत्वातुशैलजम् ॥ तेनक्षीरेणसंवृद्धाःशैलाःसर्वेमहौजसः ॥ ६९ ॥ पु

१ महोच्छ्रयाः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नर्दुग्धामहावृक्षैःपुण्यैःकल्पद्रुमादिभिः ॥ पालाशंपात्रमानिन्युश्छिन्नदग्धप्ररोहणम् ॥ ७० ॥ शालोदुदोहपुष्पांगःप्लक्षोवत्सोभवत्तदा ॥ गुह्यकैश्चारणैःसि
द्धैर्विद्याधरगणैस्तदा॥७१॥दुग्धाचेयंसर्वधात्रीसर्वकामप्रदायिनी ॥ यंयमिच्छंतियेलोकाःपात्रवत्सविशेषणैः ॥ ७२॥ तैस्तैस्तेषांददात्येवक्षीरंसद्भावमीदृ
शम् ॥ इयंधात्रीविधात्रीतुइयंश्रेष्ठावसुंधरा ॥ ७३ ॥ सर्वकामदुघाधेनुरियंपुण्यैरलंकृता ॥ इयंज्येष्ठाप्रतिष्ठातुइयंसृष्टिरियंप्रजा ॥७४॥ पावनीपुण्यदापुण्या
सर्वसस्यप्ररोहिणी ॥ चराचरस्यसर्वस्यप्रतिष्ठायोनिरेवच ॥७५॥ महालक्ष्मीरियंविद्यासर्वविश्वमयीसदा ॥ सर्वकामदुधादोग्ध्रीसर्वबीजप्ररोहिणी ॥७६॥ स
र्वेषांश्रेयसांमातासर्वलोकधराइयम् ॥ पंचानामपिभूतानांप्रकाशोरूपमेवच॥७७॥आसीदियंसमुद्रांतामेदिनीतिपरिश्रुता ॥ मधुकैटभयोःकृत्स्नामेदसासम
भिप्लुता॥७८॥ तेनेयंमेदिनीनामप्रोच्यतेब्रह्मवादिभिः ॥ ततोभ्युपगमात्प्राज्ञपृथोर्वैन्यस्यसत्तमाः ॥७९॥ दुहितृत्वमनुप्राप्तादेवीपृथ्वीतिचोच्यते ॥ तेनरा
ज्ञाद्विजश्रेष्ठाःपालितेयंवसुंधरा ॥८०॥ ग्रामाधारंगृहाणांचपुरपत्तनमालिनी ॥ सस्याकरवतीस्फीतासर्वतीर्थमयीद्विजाः ॥ ८१ ॥ एवंवसुमतीदेवीसर्वलो
कमयीसदा ॥ एवंप्रभावोराजेंद्रःपुराणेपरिपठ्यते ॥ ८२ ॥ पृथुर्वैन्योमहाभागः सर्वकर्मप्रकाशकः ॥ यथाविष्णुर्यथाब्रह्मायथारुद्रः सनातनः ॥ ८३ ॥ न
मस्कार्यास्त्रयोदेवादेवाद्यैर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ब्राह्मणैर्ऋषिभिःसर्वैर्नमस्कार्योनृपोत्तमः ॥ ८४ ॥ वर्णानामाश्रमाणांयःस्थापकःसर्वलोकधृक् ॥ पार्थिवैश्चमहा
भागैःपार्थिवत्वमिहेप्सुभिः ॥ ८५ ॥ आदिराजोनमस्कार्यःपृथुर्वैन्यःप्रतापवान् ॥ धनुर्वेदार्थिभिर्योधैःसदैवजयकांक्षिभिः ॥ ८६ ॥ नमस्कार्योमहाराजो
वृत्तिदातामहीभृताम् ॥ एवंपात्रविशेषाश्चमयाख्याताद्विजोत्तमाः ॥ ८७ ॥ वत्सानांसुविशेषाश्चदोग्धॄणांभवदग्रतः ॥ क्षीरस्यापिविशेषंतुयथोद्दिष्टंहिभू
भुजा॥८८॥समाख्यातंतथाग्रेचभवतांवैयथार्थतः॥धन्यंयशस्यमारोग्यंपुण्यंपापप्रणाशनम् ॥८९॥ पृथोर्वैन्यस्यचरितंयःशृणोतिद्विजोत्तमाः ॥ तस्यभा
गीरथीस्नानमहन्यहनिजायते॥९०॥सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंप्रयातिसः ॥९१॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेपृथूपाख्यानए
कोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ योसौवेनस्त्वयाख्यातःपापाचारेणवर्तितः ॥ तस्यपापस्यकावृत्तिःकिंफलंप्राप्तवान्द्विज ॥१॥ चरित्रंतस्य
वेनस्यसमाख्याहियथापुरा॥विस्तरेणविदांश्रेष्ठत्वंनएतन्महामते॥२॥सूतउवाच ॥ चरित्रंतस्यवेनस्यवैन्यस्यापिमहात्मनः॥प्रवक्ष्यामिसुपुण्यंचयथान्यायं
श्रुतंपुरा ॥ ३ ॥ जातेपुत्रेमहाभागस्तस्मिन्पृथौमहात्मनि ॥ विमलत्वंगतोराजाधर्मत्वंगतवान्पुनः ॥ ४ ॥ महापापानिसर्वाणिअर्जितानिनराधमैः ॥ तीर्थ
संगप्रसंगेनतेषांपापंप्रयातिच ॥५॥ सतांसंगात्प्रजायेतपुण्यमेवनसंशयः॥ पापानांतुप्रसंगेनपापमेवप्रजायते ॥६॥ संभाषाद्दर्शनात्स्पर्शादासनाद्भोजनात्कि
ल ॥ पापिनांसंगमाच्चैवकिल्बिषंपरिसंचरेत्॥७॥तथापुण्यात्मकानांचपुण्यमेवप्रसंचरेत् ॥ महातीर्थप्रसंगेनपापाःशुध्यंतिनान्यथा ॥ ८॥ पुण्यांगतिंप्रया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्त्येतेनिर्द्धूताशेषकल्मषाः ॥ ऋषयऊचुः ॥ तत्कथंयांतितेपापाःपरांसिद्धिंद्विजोत्तम ॥ ९ ॥ तन्नोविस्तरतोब्रूहिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते ॥ १० ॥ सूतउवाच ॥ लुब्धकाश्चमहापापाःसंजातादासधीवराः ॥ रेवाचयमुनागंगास्तासामंभसिसंस्थिताः ॥ ११ ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतःस्नात्वासंक्रीडंतिचवैजले ॥ महानद्याःप्रसंगे नतेयांतिपरमांगतिम् ॥ १२ ॥ दासत्वंपापसंघातंपरित्यज्यव्रजंतिते ॥ पुण्यतोयप्रसंगाच्चह्याप्लुताःसर्वएवते ॥ १३ ॥ महानद्याःप्रसंगाच्चअन्यासांनैवसत्त माः ॥ महापुण्यजनस्यापिपापंनश्यतिपापिनाम् ॥ १४ ॥ प्रसंगाद्दर्शनात्स्पर्शान्नात्रकार्याविचारणा ॥ अत्रार्थेश्रूयतेविप्राइतिहासोऽघनाशनः ॥ १५ ॥ तंवोअद्यप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदायकम् ॥ कश्चिदस्तिमृगव्याधःसुलोभाख्योमहावने ॥ १६ ॥ श्वभिर्वागुरिजालैश्चधनुर्बाणैस्तथैवच ॥ मृगान्घातयतेनि त्यंपिशितास्वादलंपटः ॥ १७ ॥ एकदातुसुदुष्टात्माबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ श्वभिःपरिवृतोदुर्गवनंविंध्यस्यवैगतः ॥ १८ ॥ मृगान्रुरून्वराहांश्चभीतान्सू दितवान्बहून् ॥ रेवातीरंसमासाद्यकश्चिच्छफरघातकः ॥ १९ ॥ शफरान्सूदयित्वासनिर्जगामबहिर्जलात् ॥ मृगव्याधस्यलोभस्यभयत्रस्तातत्तोमृगी ॥ २० ॥ जीवत्राणपरासार्ताभीताचलितचेतना ॥ त्वरमाणापलायंतीरेवातीरंसमाश्रिता ॥ २१ ॥ श्वभिश्चचालितासातुबाणघातक्षतातुरा ॥ श्वसन स्यापिवेगेनसुलोभोमृगघातकः ॥ २२ ॥ पृष्ठएवसमायातिपुरतोयातिसामृगी ॥ दृष्टवांस्तांशफरहाबाणपाणिःसमुद्यतः ॥ २३ ॥ धनुरानम्यवेगेनअनुरु ध्यचतांमृगीम् ॥ तावल्लुब्धकलोभाख्यःश्वभिःसार्द्धसमागतः ॥ २४ ॥ नहंतव्यामदीयेयंमृगयांमेसमागता ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यमीनहामांसलंपटः ॥ २५ ॥ बाणंमुमोचदुष्टात्मातामुद्दिश्यमहाबलः ॥ निहतामृगलुब्धेनबाणेननिशितेनच ॥ २६ ॥ प्रमृतासामृगीतत्रबाणाभ्यांपापचेतसोः ॥ श्वभिर्दंतैः समाक्रांतात्वरमाणापपातसा ॥ २७ ॥ शिखराच्चह्रदेपुण्येरेवायाःपापनाशने ॥ श्वानश्चत्वरमाणास्तेपतिताविमलेह्रदे ॥ २८ ॥ मृगव्याधोवदत्ये वंधीवरंक्रोधमूर्च्छितः ॥ मदीयेयंमृगीदुष्टकस्माद्बाणैर्हतात्वया ॥ २९ ॥ तमुवाचपुनःसोऽपिमीनहामृगघातकम् ॥ मदीयेयंनसंदेहोअवलिप्तप्रभाषसे ॥ ३० ॥ युध्यमानौततस्तौतुद्वावेतौतुपरस्परम् ॥ क्रोधलोभान्महाभागौपतितौविमलेजले ॥ ३१ ॥ तस्मिन्कालेमहापर्ववर्ततेगतिदायकम् ॥ अमावास्यासमा योगंमहापुण्यफलप्रदम् ॥ ३२ ॥ वेलायांपतिताःसर्वेपर्वणस्तस्यसत्तम ॥ जपध्यानविहीनास्तेभावसत्यविवर्जिताः ॥ ३३ ॥ तीर्थस्नानप्रसंगेनमृगीश्वा चसलुब्धकः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेगताःपरमांगतिम् ॥ ३४ ॥ तीर्थानांचप्रभावेनसतांसंगाद्द्विजोत्तमाः ॥ नाशयेत्पापिनांपापंदहेदग्निरिवेंधनम् ॥ ३५ ॥ सू तउवाच ॥ तेषामेवंहिसंसर्गादृषीणांचमहात्मनाम् ॥ संभाषाद्दर्शनान्नष्टंस्पर्शाच्चैवनृपस्यच ॥ ३६ ॥ वेनस्यकल्मषंनष्टंसतांसंगात्पुराकिल ॥ अत्युग्रपुण्य संसर्गात्पापंनश्यतिपापिनाम् ॥ ३७ ॥ अत्युग्रपापिनांसंगात्पापमेवप्रसंचरेत् ॥ मातामहस्यदोषेणसंलिप्तोवेनएवसः ॥ ३८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ मातामह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यकोदोपस्तंनोविस्तरतोवद ॥ समृत्युःसचवैकालःसयमोधर्मएवच ॥ ३९ ॥ नहिंसकोहिकस्यापिपदेतस्मिन्प्रतिष्ठितः ॥ चराचराश्चयेलोकाःस्वकर्म वशवर्तिनः ॥ ४० ॥ जीवंतिचम्रियंतेचभुंजंत्येवंस्वकर्मभिः ॥ पापाःपश्यंतितंघोरंतेषांकर्मविपाकतः ॥ ४१ ॥ निरयेषुचसर्वेषुकर्मणैवंसुपुण्यवान् ॥ योजयेत्ताडयेत्सूतयमएषदिनेदिने ॥ ४२ ॥ सर्वेष्वेवसुपुण्येषुकर्मस्वेवंसपुण्यवान् ॥ योजयत्येवधर्मात्मातस्यदोषोनदृश्यते ॥ ४३ ॥ समृत्योः केनदोषेणपापीवेनस्त्वजायत ॥ सूतउवाच ॥ समृत्युःशासकोनित्यंपापानांदुष्टचेतसाम् ॥ ४४ ॥ वर्ततेकालरूपेणतेषांकर्मविमृश्याति ॥ दुष्कृतंकर्म यस्यापिकर्मणातेनघातयेत्॥४५॥ तस्यपापंविदित्वासौनयत्येवंहितंयमः ॥ सुकृतात्मालभेत्स्वर्गंकर्मणासुकृतेनवै ॥४६॥योजयत्येपतान्सर्वान्मृत्युरेवसु दूतकैः ॥ महतासौख्यभावेनगीतमंगलकारिणा ॥ ४७ ॥ दानभोगादिभिश्चैवयोजयेच्चकृतात्मकान् ॥ पीडाभिर्विविधाभिश्चक्लेशैःकाष्ठैश्चदारुणैः॥ ४८॥ त्रासयेत्ताडयेद्विप्रान्सक्रोधोमृत्युरेवतान् ॥ कर्मण्येवंहितस्यापिव्यापारःपरिवर्तते ॥ ४९ ॥ मृत्योश्चापिमहाभागलोभात्पुण्यात्[1]प्रजायते ॥ सुनीथानाम वैकन्यासंजातैषामहात्मनः ॥ ५० ॥ पितुःकर्मविमृश्यैवक्रीडमानासदैवसा ॥ प्रजानांशास्तिकर्तारंपुण्यपापनिरीक्षणम् ॥ ५१ ॥ सातुकन्यामहाभागा सुनीथानामतस्यसा ॥ रममाणावनंप्राप्तासखीभिःपरिवारिता ॥५२॥ तत्रापश्यन्महाभागंगंधर्वतनयंवरम् ॥ गीतकोलाहलस्यापि[2]सुशंखंनामसातदा॥५३॥ ददर्शचारुसर्वांगंतप्यंतंसुमहत्तपः ॥ गीतविद्यासुसिद्ध्यर्थंध्यायमानंसरस्वतीम् ॥५४॥ तस्योपघातमेवासौसाचकारदिनेदिने ॥ सुशंखःक्षमतेनित्यंगच्छ गच्छेतिसोब्रवीत् ॥ ५५ ॥ प्रेषितानैवगच्छेत्साविघ्नमेवसमाचरेत् ॥ तेनाप्युक्तासाहिक्रुद्धाताडयत्तपसिस्थितम्॥५६॥तामुवाचततःक्रुद्धःसुशंखःक्रोधमू र्च्छितः ॥ दुष्टेपापसमाचारेकस्माद्विघ्नस्त्वयाकृतः ॥५७॥ ताडनात्ताडनंदुष्टेनकुर्वंतिमहाजनाः ॥ आक्रुष्टानैवकुप्यंतिइतिधर्मस्यसंस्थितिः ॥५८॥ त्व- याहंघातितःपापेनिर्दोषस्तपसान्वितः ॥ एवमुक्त्वासधर्मात्मासुनीथांपापचारिणीम् ॥५९॥विरराममहाक्रोधाज्ज्ञात्वानारींनिवर्तितः॥ततःसापापमोहाद्वा बाल्याद्वातामिहैवच ॥६०॥ समुवाचमहात्मानंसुशंखंतपसिस्थितम् ॥ त्रैलोक्यवासिनांतातोममैवपरिघातकः ॥६१॥ असतोघातयेन्नित्यंसत्यान्सपरिपाल येत्॥नैवदोषोभवेत्तस्यमहापुण्येनवर्तयेत् ॥६२॥ एवमुक्त्वागतासातुपितरंवाक्यमब्रवीत् ॥ मयाहिताडितस्तातगंधर्वतनयोवने ॥६३॥ तपस्तपन्सदैकां तेकामक्रोधविवर्जितः॥समामुवाचधर्मात्माक्रोधरागसमन्वितः ॥६४॥ ताडयेन्नैवताडंतंक्रोशंतंनैवक्रोशयेत् ॥ इत्युवाचसमांतातातन्मेत्वंकारणंवद ॥६५॥

---

१ प्रयोजयेत् इ० पा० परं तस्य सत्त्वे पूर्ववाक्येन कथंचिदर्थसंगतिर्भवति । प्रकृतपाठे तु वर्तमानकालिकत्वमार्षम् । प्रजायत इति पाठे त्वडभाव आर्ष इति ध्येयम् । संजातेत्युत्तरपदेनासंगतिश्च दृश्यते । २ सुखदम् इ० पा० , सुसखम् इ० च पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवमुक्तः सवैमृत्युः सुनीथांद्विजसत्तमाः॥किंचिन्नोवाचधर्मात्माप्रश्नप्रत्युत्तरंततः ॥६६॥ वनंप्राप्तापुनःसाहिसुशंखोयत्रसंस्थितः ॥ कराघातैस्ततोदौष्ट्याद्धा
तितस्तपतांवरः॥६७॥सुशंखस्ताडितोविप्रामृत्योश्चैवाहिकन्यया॥ततःक्रुद्धोमहातेजाःशशापतनुमध्यमाम् ॥६८॥ निर्दोषोहियतोदुष्टेत्वयैवपरिताडितः॥
अहमत्रवनेसंस्थस्तस्माच्छापंददाम्यहम् ॥६९॥ गार्हस्थ्यंचसमास्थायसहभर्त्रायदाशृणु ॥ पापाचारमयःपुत्रोदेवब्राह्मणनिंदकः ॥७०॥ सर्वपापरतोदुष्टे
तवगर्भेभविष्यति ॥ एवंशप्त्वागतःसोपितपएवसमाश्रितः ॥७१॥ गतेतस्मिन्महाभागेसासुनीथागृहंगता ॥ समाचष्टमहात्मानंपितरंतप्तमानसा ॥७० ॥
यथाशप्तातदातेनगंधर्वतनयेनसा ॥ तत्सर्वंसंश्रुतंतेनमृत्युनापरिभाषितम् ॥ ७३ ॥ कस्मात्कृतस्त्वयाघातस्तपतिदोषवर्जिते ॥ युक्तंनैवकृतंपुत्रिसत्य
स्यैवहिताडनम् ॥ ७४ ॥ एवमाभाष्यधर्मात्मामृत्युःपरमदुःखितः ॥ बभूवसहितत्तस्यादिष्टमेवंविचिंतयन् ॥ ७५ ॥ सूतउवाच ॥ अत्रिपुत्रोमहातेजा
अंगो[1]नामप्रतापवान् ॥ एकदातुगतोविप्रानंदनंप्रतिसद्विजः ॥ ७६ ॥ तत्रदृष्ट्वादेवराजंतमिंद्रंपाकशासनम् ॥ अप्सरसांगणैर्युक्तंगंधर्वैःकिन्नरैस्तथा॥७७॥
गीयमानंगीतगैश्चसुस्वरैःसप्तकैस्तथा ॥ वीज्यमानंसुगंधैश्चव्यजनैःसर्वएवसः ॥ ७८ ॥ योषिद्भीरूपयुक्ताभिश्चामरैर्हंसगामिभिः ॥ छत्रेणहंसवर्णेनचंद्रबिं
बानुकारिणा ॥ ७९ ॥ राजमानंसहस्राक्षंसर्वाभरणभूषितम् ॥ कामक्रीडागतंदेवंदृष्टवानमितौजसम् ॥ ८० ॥ तस्यपार्श्वेमहाभागांपौलोमींचारुमंगलाम् ॥
रूपेणतेजसाचैवतपसाचयशस्विनीम् ॥ ८१ ॥ सौभाग्येनविराजंतींपातिव्रत्येनतांसतीम् ॥ तयासहसहस्राक्षःसरेमेनंदनेवने ॥ ८२ ॥ तस्यलीलांसमालो
क्यअंगश्चैवाद्विजोत्तमः ॥ धन्योवैदेवराजोऽयमीदृशैःपरिवारितः ॥ ८३ ॥ अहोऽस्यतपसोवीर्यंयेनप्राप्तंमहत्पदम् ॥ यदाममेदृशःपुत्रःसर्वलोकप्रधारकः॥
॥ ८४ ॥ भवेत्तदामहत्सौख्यंप्राप्स्यामीहनसंशयः ॥ इतिचिंतापरोभूत्वात्वरमाणोगृहागतः ॥ ८५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेत्रिंशो
ऽध्यायः ॥ ३० ॥ सूतउवाच ॥ अथत्वंगोमहातेजादृष्ट्वाइंद्रस्यसंपदम् ॥ भोगंचैवविलासंचलीलांतस्यमहात्मनः ॥ १ ॥ कथंमेइंद्रसदृशःपुत्रःस्याद्धर्मसं
युतः ॥ चिंतयित्वाक्षणंचैवअंगोधर्मभृतांवरः॥२॥ स्वकंगेहंसमायातःसत्वंगःसत्यतत्परः ॥ अत्रिंपप्रच्छपितरंप्रणतोनम्रकंधरः॥ ३ ॥ कोयंपुण्यःसमाचारै
रिंद्रत्वंभुंजतेमहत् ॥ कस्यपुण्यस्यवैपुष्टिः[2]किंकृतंकर्मकीदृशम्॥४॥ कीदृशंतपएतस्यकमाराधितवान्पुरा ॥ एतन्मेविस्तरेणत्वंब्रूहिसत्यवतांवर ॥५॥ अ
त्रिरुवाच ॥ साधुसाधुमहाभागयद्येवंपृच्छसेमयि ॥ चरित्रमिंद्रस्यवत्सतन्मेनिगदतःशृणु ॥६॥ सुव्रतोनाममेधावीपुराब्राह्मणसत्तमः ॥ तेनकृष्णोहृषीके
शस्तपसाचैवतोषितः॥७॥ पुण्यगर्भेपुनःप्राप्तोह्यदित्याःकश्यपात्किल ॥ विष्णोश्चैवप्रसादेनसुरराजोबभूवह॥८॥ अंगउवाच ॥ कथमिंद्रसमःपुत्रोममस्या

१ तुंगोनाम इ० पा० पुस्तकद्वये । सर्वत्र अंगस्थले तुंग इति पाठः । २ व्युष्टिः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्पुत्रवत्सल ॥ तदुपायंसमाचक्ष्वभवाञ्ज्ञानवतांवरः ॥ ९ ॥ अत्रिरुवाच ॥ समासेनैवतस्यैवसुव्रतस्यमहात्मनः ॥ चरित्रमखिलंपुण्यंनिशामयमहाम
ते॥१०॥ यथासुव्रतमेधावीपुराराधितवान्हरिम् ॥ तस्यभावंचभक्तिंचध्यानंचैवमहात्मनः॥११॥समालोक्यजगन्नाथोदत्तवान्वैमहत्पदम् ॥ सऐंद्रंसर्वभो
गाढ्यंत्रैलोक्यंसचराचरम्॥१२॥विष्णोश्चैवप्रसादाच्चपदंभुंक्तेत्रिलोकधृक्॥ एवंतेसर्वमाख्यातमिंद्रस्यापिविचेष्टितम्॥१३॥ भक्त्यातुष्यतिगोविंदोभावध्या
नेनसत्तम ॥ सर्वंददातितुष्टात्माभक्त्यासंतोषितोहरिः ॥१४॥ तस्मादाराध्यगोविंदंसर्वदंसर्वसंभवम् ॥ सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वेषांपुरुषंवरम् ॥१५॥ तस्मात्प्रा
प्स्यसिसर्वत्वंयद्यदिच्छसिनंदन ॥ १६ ॥ सुखस्यदातापरमार्थदातामोक्षस्यदाताजगतांहिनाथः ॥ तस्मात्तमाराधयगच्छपुत्रसंप्राप्स्यसेइंद्रसमंहिपुत्रम्
॥ १७ ॥ आकर्ण्यवाक्यंपरमार्थयुक्तमुक्तंमहात्माऋषिणाहितेन ॥ संगृह्यतत्त्वंवचनस्यतस्यप्रणम्यतंशाश्वतमभ्ययात्सः ॥ १८ ॥ आमंत्र्यचांगःपितरंम
हात्माब्रह्मात्मजंब्रह्मसमानमेव॥संप्राप्तवान्मेरुगिरेस्तुशृंगंतंकांचनैरत्नमयैःसमेतम् ॥१९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवेनोपा
ख्यानेएकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ सूतउवाच ॥ नानारत्नैःसुदीप्तांगोहाटकेनापिसर्वतः ॥ राजमानोगिरिश्रेष्ठोयथासूर्यःस्वरश्मिभिः॥१॥छायामशोकांसं
प्राप्यशीतलांसुखदायिनीम् ॥ ध्यायंतियोगिनःसर्वेउपविष्टाद्दृढासने ॥ २ ॥ क्वचित्तपंतिमुनयःक्वचिद्गायंतिकिन्नराः ॥ संतुष्टाऋषिगंधर्वावीणातालकरा
विलाः ॥ ३ ॥ तालमानलयेलीनाःस्वरैःसप्तभिरन्वितैः ॥ मूर्च्छनारत्निसंयुक्तैर्व्यक्तंगीतंमनोहरम्॥४॥तस्मिन्वैपर्वतश्रेष्ठेचंदनच्छायसंश्रिताः ॥ गंधर्वागी
ततत्वज्ञागीतंगायंतितत्पराः ॥ ५ ॥ नृत्यंतियोषितस्तत्रदेवानांपर्वत्तोत्तमे ॥ पापहापुण्यदोदिव्यःसुश्रेयसांप्रदायकः ॥ ६ ॥ वेदध्वनिःसमधुरःश्रूयतेपर्व
तोत्तमे ॥ चंदनाशोकपुन्नागैःशालैस्तालैस्तमालकैः ॥ ७ ॥ वटैस्तुमेघसंकाशैराजतेपर्वतोत्तमः ॥ संतानकैःकल्पवृक्षैरंभापादपसंकुलैः ॥ ८ ॥ नगेंद्रो
भांतिसर्वत्रनाकवृक्षैःसुपुष्पितैः ॥ नानाधातुसमाकीर्णोनानारत्नचयोगिरिः ॥ ९ ॥ नानाकौतुकसंयुक्तोनानामंगलसंयुतः ॥ वेदवृंदैःसुसंजुष्टोह्यप्सरोगण
संकुलः ॥ १० ॥ ऋषिभिर्मुनिभिःसिद्धैर्गंधर्वैःपरिभातिसः ॥ गजैश्चाचलसंकाशैःसिंहनादैर्विराजते ॥ ११ ॥ शरभैर्मत्तशार्दूलैर्मृगधूर्तैरलंकृतः ॥ वापी
कूपतडागैश्चसंपूर्णोविमलोदकैः ॥ १२ ॥ हंसकारंडवाकीर्णैःसर्वत्रपरिशोभते ॥ कनकोत्पलैश्चश्वेतैश्चरक्तोत्पलैर्विराजते ॥ १३ ॥ नदीस्रवणसंघातैर्विमले
श्चोदकैस्तथा ॥ शालतालैश्चरूपैश्चसगजैःस्फाटिकैस्तथा ॥ १४ ॥ विस्तीर्णैःकांचनैर्दिव्यैःसूर्यवह्निसमप्रभैः ॥ शिलातलैश्चसंपूर्णःशैलराजोविराजते
॥ १५ ॥ विमानैर्देवतानांचप्रासादैःपर्वतोत्तमैः ॥ हंसचंद्रप्रतीकाशैर्हेमदंडैरलंकृतः ॥ १६॥ कलशैश्चामरैर्युक्तैःप्रासादैःपरिशोभितः ॥ नानागुणप्रमुदित
देववृंदैश्चशोभितः ॥ १७ ॥ देववृंदैरनेकैश्चगंधर्वैश्चारणैस्तथा ॥ सर्वत्रराजतेपुण्योमेरुर्गिरिवरोत्तमः ॥ १८ ॥ तस्माद्गंगामहापुण्यापुण्यतोयामहानदी ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रसूतापुण्यतीर्थाढ्याहंसपद्मैःसमाकुला ॥ १९ ॥ मुनिभिःसेव्यमानासाऋषिसंघैर्महानदी ॥ एवंगुणंगिरिश्रेष्ठंपुण्यकौतुकमंगलम् ॥ २० ॥ अंगश्चात्रि सुतःपुण्यःप्रविवेशमहामुनिः ॥ गंगातीरेसुपुण्येचएकांतेचारुकंदरे ॥ २१ ॥ तत्रोपविश्यमेधावीकामक्रोधविवर्जितः ॥ सर्वेंद्रियाणिसंयम्यहृषीकेशंमनोगत म् ॥ २२ ॥ ध्यायमानःसधर्मात्माकृष्णंक्लेशापहंप्रभुम् ॥ आसनेशयनेयानेध्यानेचमधुसूदनम् ॥२३॥ नित्यंपश्यतियुक्तात्मायोगयुक्तोजितेंद्रियः ॥ चराचरेषु जीवेषुतेषुपश्यतिकेशवम् ॥ २४ ॥ आर्द्रेषुचैवशुष्केषुसर्वेष्वन्येषुसद्द्विजः ॥ एवंवर्षशतंजातंतप्यमानस्यतस्यच ॥ २५ ॥ समालोक्यजगन्नाथ श्चक्रपाणिर्द्विजोत्तमम् ॥ बहुविघ्नान्सुघोरांश्चदर्शयत्येवनित्यशः ॥ २६ ॥ तेजसातस्यदेवस्यनृसिंहस्यमहात्मनः ॥ निरातंकःसधर्मात्मादहत्यग्नि रिवेंधनम् ॥ २७ ॥ नियमैःसंयमैश्चान्यैरुपवासैर्द्विजोत्तमः ॥ क्षीयमाणस्तुसंजातोदीप्यमानःस्वतेजसा ॥ २८ ॥ सूर्यपावकसंकाशस्त्वंगएवंप्रदृश्य ते ॥ एवंतपःसुनिरतंध्यायमानंजनार्दनम् ॥ २९ ॥ आविर्भूयाब्रवीद्देवोवरंवरयमानद ॥ तंचदृष्ट्वाहृषीकेशमंगःपरमनिर्वृतः ॥ ३० ॥ तुष्टाव प्रणतोभूत्वावासुदेवंप्रसन्नधीः ॥ ३१ ॥ अंगउवाच ॥ त्वंगतिःसर्वभूतानांभूतभावनपावन ॥ भूतात्मासर्वभूतेशनमस्तुभ्यंगुणात्मने ॥ ३२ ॥ गुणरूपायगुह्यायगुणातीतायतेनमः ॥ गुणायगुणकर्त्रेचगुणाढ्यायगुणात्मने ॥ ३३ ॥ भवायभवकर्त्रेचभक्तानांभवहारिणे ॥ भवोद्भवायगुह्यायनमो भवविनाशिने ॥ ३४ ॥ यज्ञाययज्ञरूपाययज्ञेशायनमोनमः ॥ यज्ञकर्मप्रसंगायनमःशंखधरायच ॥ ३५ ॥ नमोनमोहिरण्यायनमोरथांगधारिणे ॥ सत्यायसत्यभावायसर्वसत्यमयायच ॥ ३६ ॥ धर्मायधर्मकर्त्रेचसर्वकर्त्रेचतेनमः ॥ धर्मांगायसुवीरायधर्माधारायतेनमः ॥ ३७ ॥ नमःपुण्यायपुत्रा यह्यपुत्रायमहात्मने ॥ मायामोहविनाशायसर्वमायाकरायते ॥३८॥ मायाधरायमूर्तायत्वमूर्तायनमोनमः ॥ सर्वमूर्तिधरायैवशंकरायनमोनमः ॥३९॥ ब्रह्मणेब्रह्मरूपायपरब्रह्मस्वरूपिणे ॥ नमस्तेसर्वधाम्नेचनमोधामधरायच ॥ ४० ॥ श्रीमतेश्रीनिवासायश्रीधरायनमोनमः ॥ क्षीरसागरवासायचामृतायचते नमः ॥ ४१ ॥ महौषधायघोरायमहाप्रज्ञापरायच ॥ अक्रूरायप्रमेध्यायमेध्यानांपतयेनमः ॥ ४२ ॥ अनंतायह्यशेषायचानघायनमोनमः ॥ आका शस्यप्रकाशायपक्षिरूपायतेनमः ॥ ४३ ॥ हुतायहुतभोक्त्रेचहवीरूपायतेनमः ॥ बुद्धायबुधरूपायसदाबुद्धायतेनमः ॥ ४४ ॥ नमोहव्यायक व्यायस्वधाकारायतेनमः ॥ स्वाहाकारायशुद्धायह्यव्यक्तायमहात्मने ॥ ४५ ॥ व्यासायवासवायैववसुरूपायतेनमः ॥ वासुदेवायविश्वायवह्निरू पायतेनमः ॥ हरयेकेवलायैववामनायनमोनमः ॥ ४६ ॥ नमोनृसिंहदेवायसत्वपालायतेनमः ॥ ४७ ॥ नमोगोविंदगोपायनमएकाक्षरायच ॥ नमः सर्वाक्षरायैवहंसरूपायतेनमः ॥ ४८ ॥ त्रितत्त्वायनमस्तुभ्यंपंचतत्त्वायतेनमः ॥ पंचविंशतितत्त्वायतत्त्वाधारायवैनमः ॥ ४९ ॥ कृष्णायकृष्ण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रूपायलक्ष्मीनाथायतेनमः ॥ नमःपद्मपलाशायआनंदायपरायच ॥ ५० ॥ नमोविश्वंभरायैवपापनाशायवैनमः ॥ नमःपुण्यसुपुण्यायसत्यधर्मायते
नमः ॥ ५१ ॥ नमोनमःशाश्वतअव्ययायनमोनमःसंघनभोमयाय ॥ श्रीपद्मनाभायमहेश्वरायनमामितेकेशवपादपद्मम् ॥ ५२ ॥ आनंदकंदकमला
प्रियवासुदेवसर्वेशईशमधुसूदनदेहिदास्यम् ॥ पादौनमामितवकेशवजन्मजन्मकृपांकुरुष्वममशांतिदशंखपाणे ॥ ५३ ॥ संसारदारुणहुताशनतापदग्धं
पुत्रादिबंधुमरणैर्बहुशोकतापैः ॥ ज्ञानांबुदेनममप्लावयपद्मनाभदीनस्यमच्छरणरूपभवस्वनाथ ॥ ५४ ॥ एवंस्तोत्रंसमाकर्ण्यत्वंगस्यापिमहात्मनः॥
दर्शयित्वास्वकंरूपंघनश्यामंमहौजसम् ॥५५॥ शंखचक्रगदापाणिंपद्महस्तंमहाप्रभुम् ॥ वैनतेयसमारूढमात्मरूपंप्रदर्शितम् ॥ ५६ ॥ सर्वाभरणशोभांगं
हारकंकणकुंडलैः ॥ राजमानंपरंदिव्यंनिर्मलंवनमालया ॥ ५७ ॥ अंगस्याग्रेहृषीकेशःशोभमानमहत्प्रभः ॥ श्रीवत्सांकेनपुण्येनकौस्तुभेनजना
र्दनः ॥ ५८ ॥ दर्शयित्वास्वकंदेहंसर्वदेवमयोहरिः ॥ सउवाचमहात्मानंतमंगमृषिसत्तमम् ॥ ५९ ॥ भोभोविप्रमहाभागश्रूयतांवचनंशुभम् ॥ मेघगंभीर
घोषेणसमाभाष्यद्विजोत्तमम् ॥ ६० ॥ तपसानेनतुष्टोस्मिवरंवरयशोभनम् ॥ तुष्यमाणंहृषीकेशंतंदृष्ट्वाकमलापतिम् ॥ ६१ ॥ दीप्यमानं
विराजंतंविश्वरूपंजनेश्वरम् ॥ पादांबुजद्वयंतस्यप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ ६२ ॥ हर्षेणमहताविष्टस्तमुवाचजनार्दनम् ॥ दासोहंतवदेवेशशं
खचक्रगदाधर ॥ ६३ ॥ वरंमेदातुकामोसिदेहित्वंवंशजंसुतम् ॥ दिविशक्रोयथाऽऽभातिसर्वतेजःसमन्वितः ॥ ६४ ॥ तादृशंदेहिमेपुत्रंसर्वलोकस्यरक्ष
कम् ॥ सर्वदेवप्रियंदेवब्रह्मण्यंधर्मपंडितम् ॥६५॥ दातारंज्ञानसंपन्नंधर्मतेजःसमन्वितम् ॥ त्रैलोक्यरक्षकंकृष्णंसत्यधर्मानुपालकम् ॥ ६६ ॥ यज्वनामुत्त
मंचैकंशूरंत्रैलोक्यभूषणम् ॥ ब्रह्मण्यंवेदविद्वांसंसत्यसंधंजितेंद्रियम् ॥ ६७ ॥ अजितंसर्वजेतारंविष्णुंतेजःसमप्रभम् ॥ वैष्णवंपुण्यकर्तारंपुण्यजंपुण्यल
क्षणम् ॥ ६८ ॥ शांतंतुतपसोपेतंसर्वशास्त्रविशारदम् ॥ वेदज्ञंयोगिनांश्रेष्ठंभवतोगुणसंनिभम् ॥ ६९ ॥ ईदृशंदेहिमेपुत्रंदातुकामोयदावरम् ॥ श्री
वासुदेवउवाच ॥ एभिर्गुणैःसमोपेतस्तवपुत्रोभविष्यति ॥ ७० ॥ अत्रिवंशस्यवैधर्ताविश्वस्यास्यमहामते ॥ तेजसायशसापुण्यैःपितरंचोद्धरिष्य
ति ॥ ७१ ॥ उद्धरिष्यतियःसत्यैःपितरंचपितामहम् ॥ भवान्यास्यतिमेस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥७२॥ इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तमंगंप्रतिसद्द्विज ॥ कस्य
चित्पुण्यवीर्यस्यपुण्यांकन्यांविवाहय ॥ ७३ ॥ तस्यामुत्पादयसुतंशुभंपुण्यावहप्रियम् ॥ सभविष्यतिधर्मात्मामत्प्रसादान्महामते ॥ ७४ ॥ सर्वज्ञःसर्ववे
त्ताचयादृशोवांछितस्त्वया॥एवंवरंततोदत्वाअंतर्धानंगतोहरिः॥७५॥इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेअंगवरप्रदानंनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥

१ सुशील सर्वधर्मज्ञम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऋषयऊचुः ॥ शप्तागंधर्वपुत्रेणसुशंखेनमहात्मना ॥ तस्यशापात्कथंजाताकिंकिंकर्मकृतंतया [1]॥ १ ॥ सालेभेकीदृशंपुत्रंतस्यशापाद्द्विजो
त्तम ॥ सुनीथायाश्चचरितंत्वंनोविस्तरतोवद ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ सुशंखेनापितेनैवसाशप्तातनुमध्यमा ॥ पितुःस्थानंगतासातुसुनीथादुःखपी
डिता ॥ ३ ॥ पितरंचात्मनश्चैवचरितंचप्रकाशितम् ॥ श्रुतवान्सोपिधर्मात्मामृत्युःसत्यवतांवरः ॥ ४ ॥ तामुवाचसुनीथांतुसुतांशप्तांमहात्मना ॥
भवत्यादुष्कृतंपापंधर्मतेजःप्रणाशनम् ॥ ५ ॥ कस्मात्कृतंमहाभागेसुशांतस्यहिताडनम् ॥ विरुद्धंसर्वलोकस्यभवत्यापरिकल्पितम् ॥ ६ ॥ कामक्रोध
विहीनंतंसुशांतंधर्मवत्सलम् ॥ तपोमार्गेविलीनंचपरब्रह्मणिसंस्थितम् ॥ ७ ॥ तमेवघातयेद्योवैतस्यपापंशृणुष्वहि ॥ पापात्माजायतेपुत्रःकिल्बिषंलभते
बहु ॥ ८ ॥ ताडंतंताडयेद्योवैक्रोशंतंक्रोशयेत्पुनः ॥ तस्यपापंसवैभुंक्तेताडितस्यनसंशयः ॥ ९ ॥ सवैशांतःसजितात्माताडयंतंनताडयेत् ॥
निर्दोषंप्रतियेनापिताडनंचकृतंसुते ॥ १० ॥ पश्चान्मोहेनपापेननिर्दोषेऽपिचताडयेत् ॥ निर्दोषंप्रतियेनापिह्द्द्रोगःक्रियतेवृथा ॥ ११ ॥ निर्दोषंताडयेत्प
श्चान्मोहात्पापेनकेनचित् ॥ सपापीपापमाप्नोतिनिर्दोषस्यशरीरजम् ॥ १२ ॥ निर्दोषोघातयेत्तंवैताडंतंपापचेतसम् ॥ पुनरुत्थायवेगेनसाहसात्पापचे
तनम् ॥ १३ ॥ पापकर्तुश्चयत्पापंनिर्दोषंप्रातिगच्छति ॥ ताडनेनैवतस्माद्धिकार्यंदोषवतोऽपिच ॥ १४ ॥ दुष्कृतंचमहत्पुत्रित्वयैवपरिपालितम् ॥
शप्तातेनापियाद्यैवतस्मात्पुण्यंसमाचर ॥ १५ ॥ सतांसंगंसमासाद्यसदैवपरिवर्तय ॥ योगध्यानेनज्ञानेनपरिवर्तयनंदिनि ॥ १६ ॥ सतांसंगोमहापुण्योबहु
श्रेयोविधायकः ॥ बालेपश्यसुदृष्टांतंसतांसंगस्ययद्गुणम् ॥ १७ ॥ अपांसंस्पर्शनात्पानात्स्नानात्तत्रमहाधियः ॥ मुनयःसिद्धिमायांतिबाह्याभ्यंतरक्षा
लिताः ॥ १८ ॥ शुचिष्मंतोभवंत्येतेलोकाःसर्वेचराचराः ॥ आपःशांताःसुशीताश्चमृदुगात्राःप्रियंकराः ॥ १९ ॥ निर्मलारसवत्यश्चपुण्यवीर्यामलापहाः ॥
तथासंतस्त्वयाज्ञेयानिषेव्याश्चप्रयत्नतः ॥ २० ॥ यथावह्निप्रसंगाच्चमलंत्यजतिकांचनम् ॥ तथासतांहिसंसर्गात्पापंत्यजतिमानवः ॥ २१ ॥ सत्यवह्निः
प्रदीप्तश्चप्रज्वलेत्पुण्यतेजसा ॥ सत्येनदीप्ततेजास्तुज्ञानेनापिसुनिर्मलः ॥ २२ ॥ अत्युष्णोध्यानभावेनअस्पृश्यःपापजैनरैः ॥ सत्यवह्नेःप्रसंगाच्चपापंसर्वंविन
श्यति ॥ २३ ॥ तस्मात्सत्यस्यसंसर्गः कर्तव्यःसर्वथात्वया ॥ पापभारंपरित्यज्यपुण्यमेवंसमाश्रय ॥ २४ ॥ सूतउवाच ॥ एवंपित्रासुनीथासादुःखि
ताप्रतिबोधिता ॥ नमस्कृत्यपितुःपादौगतासानिर्जनंवनम् ॥ २५ ॥ कामंक्रोधंपरित्यज्यबाल्यभावंतपस्विनी ॥ मोहद्रोहौचमायांचत्यक्त्वाएकांतमास्थि
ता ॥ २६ ॥ तस्याःसख्यःसमाजग्मुःक्रीडार्थंलीलयान्विताः ॥ तांददृशुर्विशालाक्ष्यःसुनीथांदुःखभागिनीम् ॥ २७ ॥ ध्यायंतींचिंतयानांतामूचुश्चितापरा

१ रंभाद्यास्तास्तपोऽन्विताः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यणाः ॥ कस्माच्चिंतसिभद्रेत्वमनयाचिंतयान्विता ॥ २८ ॥ तन्नोवैकारणंब्रूहिचिंतादुःखप्रदायिनी ॥ एकैवसार्थकीचिंताधर्मस्यार्थेविचिंत्यते ॥ २९ ॥
द्वितीयासार्थकाचिंतायोगिनांधर्मनंदिनी ॥ अन्यानिरर्थिकाचिंतातांनैवपरिकल्पयेत ॥ ३० ॥ कायनाशकरीचिंताबलतेजःप्रणाशिनी ॥ नाशयेत्सर्व
सौख्यंतुरूपहानिंनिदर्शयेत् ॥ ३१ ॥ तृष्णांमोहंतथालोभमेतांश्चिताहिप्रापयेत् ॥ पापमुत्पादयेच्चिंताचिंतिताचदिनेदिनें ॥ ३२ ॥ चिंताव्याधिप्रका
शायनरकायप्रकल्पयेत् ॥ तस्माच्चिंतांपरित्यज्यचानुवर्तस्वशोभने ॥ ३३ ॥ अर्जितंकर्मणापूर्वंस्वयमेवनरेणतु ॥ तदेवभुंक्तेऽसौजंतुर्ज्ञानवान्नविचिंत
येत् ॥ ३४ ॥ तस्माच्चिंतांपरित्यज्यसुखदुःखादिकंवद ॥ तासांतद्वचनंश्रुत्वासुनीथावाक्यमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहिता
यांभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुनीथाचरितंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥ सूतउवाच ॥ यथाशप्तावनेपूर्वंसुशंखेनमहात्मना॥तासुसर्वंसमाख्यातंसखीष्वेवविचे
ष्टितम् ॥ १ ॥ आत्मनश्चमहाभागादुःखेनातिप्रपीडिता ॥ ॥ सुनीथोवाच ॥ अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिसख्यःशृण्वंतुसांप्रतम् ॥ २ ॥ मदीयरूपसंपत्तिवयः
सगुणसंपदः ॥ विलोक्यतातश्चिंतात्मासंजातोममकारणात् ॥ ३ ॥ देवेभ्योदातुकामोसौमुनिभ्यस्तुमहायशाः ॥ मांचहस्तेविगृह्यैवसर्वान्वाक्यमुदाहरत्
॥ ४ ॥ गुणयुक्तासुताबालाममेयंचारुलोचना ॥ दातुकामोस्मिभद्रंवोगुणिनेसुमहात्मने ॥ ५ ॥ मृत्योर्वाक्यंततोदेवाऋषयःशुश्रुवुस्तदा ॥ तमूचुर्भाषमा
णंतेदेवाइंद्रपुरोगमाः ॥ ६ ॥ तवकन्यागुणाढ्येयंशीलानांपरमोनिधिः ॥ दोषेणैकेनसंदुष्टाऋषिशापेनतेनवै ॥ ७ ॥ अस्यामुत्पत्स्यतेपुत्रोयस्यवीर्या
त्पुमान्किल ॥ भवितासमहापापीपुण्यवंशविनाशकः ॥ ८ ॥ गंगातोयेनसंपूर्णःकुंभएवप्रदृश्यते ॥ सुरायाबिन्दुनालिप्तोमद्यकुम्भःप्रजायते ॥ ९ ॥
पापस्यपापसंसर्गात्कुलंपापिप्रजायते ॥ आरनालस्यवैबिंदुःक्षीरमध्येप्रयातिचेत् ॥ १० ॥ पश्चान्नाशयतेक्षीरमात्मरूपंप्रकाशयेत् ॥ तद्वद्विनाशयेद्वंशं
पापःपुत्रोनसंशयः ॥ ११ ॥ अनेनापिहिदोषेणतवेयंपापभागिनी ॥ अन्यस्मैदीयतांगच्छदेवैरुक्तःपितामम ॥ १२ ॥ देवैश्चापिसगंधर्वैर्ऋषिभिश्च
महात्मभिः ॥ तैश्चापिसंपरित्यक्तःपितामेदुःखपीडितः ॥ १३ ॥ ममान्येचापिस्वीकारंनकुर्वंतिहिसज्जनाः ॥ एवंपापमयंकर्ममयाचैवपुराकृतम् ॥१४॥
संतप्तादुःखशोकेनवनमेवसमाश्रिता ॥ तपएवचरिष्यामिकरिष्येकायशोषणम् ॥ १५ ॥ भवतीभिःसुपृष्टाहंकार्यकारणमेवहि ॥ ममचिंतानुगंकर्म
मयातद्वःप्रकाशितम् ॥ १६ ॥ एवमुक्त्वासुनीथासामृत्योःकन्यायशस्विनी ॥ विररामचदुःखार्ताकिंचिन्नोवाचवैपुनः ॥ १७ ॥ सख्यऊचुः ॥ दुःखमे ॥ ३३ ॥
वमहाभागेत्यजकायविनाशनम् ॥ नास्तिकस्यकुलेदोषोदेवैःपापंसमाश्रितम् ॥१८॥ जिह्मुक्तंपुरातेनब्रह्मणाहरसंनिधौ ॥ देवैश्चापिसहित्यक्तोब्रह्मापूज्य

१ कामनाशकरी इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तमोभवत् ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्याप्रयुक्तोसौदेवराजोपिपश्यभोः ॥ देवैःसार्धंमहाभागस्त्रैलोक्यंपरिभुंजति ॥ २० ॥ गौतमस्याप्रियांभार्यामहल्यांगतवान्पुरा ॥ परदाराभिगामीसदेवत्वेपरिवर्त्तते ॥ २१ ॥ ब्रह्महत्योपमंकर्मदारुणंकृतवान्हरः ॥ ब्रह्मणस्तुकपालेनचाद्यापिपरिवर्तते ॥ २२ ॥ देवानमंतितंदेवमृषयोवेदपारगाः ॥ आदित्यःकुष्ठसंयुक्तस्त्रैलोक्यंचप्रकाशयेत् ॥ २३ ॥ लोकानमंतितंदेवंदेवाद्याःसचराचराः ॥ कृष्णोभुंक्तेमहाशापंभार्गवेणकृतंपुरा ॥ २४ ॥ गुरुभार्यांगतश्चंद्रःक्षयीतेनप्रजायते ॥ भविष्यतिमहातेजाराजराजःप्रतापवान् ॥ २५ ॥ पांडुपुत्रोमहाप्राज्ञोधर्मात्मासयुधिष्ठिरः ॥ गुरोश्चैववधार्थायअनृतंसवदिष्यति ॥ २६ ॥ एतेष्वेवमहत्पापंवर्ततेचमहत्सुच ॥ वैगुण्यंकस्यवैनास्तिकस्यनास्तिचलांछनम् ॥ २७ ॥ भवतीस्वल्पदोषेणविलिप्तासिवरानने ॥ उपकारंकरिष्यामस्तवैववरवर्णिनि ॥ २८ ॥ तवांगेयेगुणाःसंतिसत्यस्त्रीणांयथाशुभे ॥ अन्यत्रापिनपश्यामस्तान्गुणांश्चारुलोचने ॥ २९ ॥ रूपमेवगुणःस्त्रीणांप्रथमंभूषणंशुभे ॥ शीलमेवद्वितीयंचतृतीयंसत्यमेवच ॥ ३० ॥ आर्जवत्वंचतुर्थंचपंचमंधर्ममेवहि ॥ मधुरत्वंततःप्रोक्तंषष्ठमेववरानने ॥ ३१ ॥ शुद्धत्वंसप्तमंबालेअंतर्बाह्येषुयोषिताम् ॥ अष्टमंहिपितुर्भावःशुश्रूषानवमंकिल ॥ ३२ ॥ सहिष्णुर्दशमंप्रोक्तंरतिश्चैकादशंतथा ॥ पातिव्रत्यंततःप्रोक्तंद्वादशंवरवर्णिनि ॥ ३३ ॥ तैस्त्वंसंभूषिताबालेमाविभेषिवरानने ॥ येनोपायेनतेभर्ताभविष्यतिसुधर्मधृक् ॥३४॥ तमुपायंप्रपश्यामस्तवार्थंवयमेवहि ॥ तामूचुस्तावराःसख्योमात्वंवैसाहसंकुरु ॥ ३५ ॥ सूतउवाच ॥ एवमुक्तासुनीथासापुनरूचेसखीस्तुताः ॥ कथयध्वंममोपायंयेनभर्ताभविष्यति ॥ ३६ ॥ तामूचुस्तावरानार्योरंभाद्याश्चारुलोचनाः ॥ रूपमाधुर्यसंयुक्ताभवतीभूतिवर्द्धनी ॥ ३७ ॥ ब्रह्मशापेनसंभीतावयमत्रसमागताः ॥ तांप्रोचुश्चविशालाक्षींमृत्योःकन्यांसुलोचनाम्॥३८॥ विद्यामेकांप्रदास्यामःपुरुषाणांप्रमोहिनीम् ॥ सर्वमायाविदांभद्रेसर्वभद्रप्रदायिनीम् ॥३९॥ विद्याबलंततोदद्युस्तस्यैताःसुखदायकम् ॥ यंयंमोहयितुंभद्रेइच्छस्येवंसुरादिकम् ॥४०॥ तंतंसद्योमोहयवाइत्युक्तासातथाकरोत् ॥ विद्यायांहिसुसिद्धायांसासुनीथासुनंदिता ॥४१॥ भ्रमत्येवंसखीभिस्तुपुरुषान्साविपश्यति ॥ अटमानागतापुण्यंनंदनंवनमुत्तमम् ॥४२॥ गंगातीरेततोदृष्ट्वाब्राह्मणंरूपसंयुतम् ॥ सर्वलक्षणसंपन्नंसूर्यतेजःसमप्रभम् ॥४३॥ रूपेणाप्रतिमंलोकेद्वितीयमिवमन्मथम् ॥ देवरूपंमहाभागंभाग्यवंतंसुभाग्यदम्॥४४॥अनौपम्यंमहात्मानंविष्णुतेजःसमप्रभम् ॥ वैष्णवंसर्वपापघ्नंविष्णुतुल्यपराक्रमम्॥४५॥कामक्रोधविहीनंतमत्रिवंशविभूषणम्॥४६॥ दृष्ट्वासुरूपंतपसांस्वरूपंदिव्यप्रभावंपरितप्यमानम् ॥ पप्रच्छरंभांसुसखींसरागाकोयंद्विविष्ठःप्रवरोमहात्मा ॥ ४७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥

१ षष्ठं सतीत्वं दृढता सप्तमं साहसोऽष्टमम् ॥ नवमं मंगलं गानं दशमं व्यवसायिता ॥ एकादशं तथा स्त्रीणां कामाधिक्यं प्रकीर्तितम् ॥ मधुरं वचनं प्रोक्तं द्वादशं वरवर्णिनि ॥ इति पाठःपुस्तकांतरे परिपठ्यते । २ सखी विप्रवर इति पाठांतरम् ।

Digitized by Sarayu Trust Foundation, Delhi and eGangotri Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रंभोवाच ॥ ब्रह्माअव्यक्तसंभूतस्तस्माज्जज्ञेप्रजापतिः ॥ अत्रिर्नामसधर्मात्मातस्यपुत्रोमहामनाः ॥ १ ॥ अंगोनामअयंभद्रेनंदनंवनमागतः ॥ इंद्रस्यसं पदंदृष्ट्वालीलातेजससुत्तमाम् ॥ २ ॥ कृतास्पृहाअनेनापिइंद्रस्यसदृशेपदे ॥ ईदृशोहियदापुत्रोममस्याद्धर्मसंयुतः ॥ ३ ॥ सुश्रेयोमेभवेज्जन्मयशः कीर्तिसमन्वितम् ॥ आराधितोहृषीकेशस्तपोभिर्नियमैस्तथा ॥ ४ ॥ सुप्रसन्नेहृषीकेशेवरंयाचितवानयम् ॥ इंद्रस्यसदृशंपुत्रंविष्णुतेजःपराक्रमम् ॥ ५ ॥ वैष्णवंसर्वपापघ्नंदेहिमेमधुसूदन ॥ दत्तवान्सतदापुत्रर्मादृशंसर्वधारकम् ॥ ६ ॥ तदाप्रभृतिविप्रेंद्रःपुण्यांकन्यांप्रपश्यति ॥ यथात्वंचारुसर्वांगीतथायंपरि पश्यति॥७॥एनंगच्छवरारोहेअस्मात्पुत्रोभविष्यति ॥ पुण्यात्मापुण्यधर्मज्ञोविष्णुतेजःपराक्रमः॥८॥एतत्तेसर्वमाख्यातंतथाहंपृच्छितात्वया ॥ अयंभर्ता भवत्यर्हो[2]भवेदेवनसंशयः ॥९॥ सुशंखस्यापियःशापोवृथासोऽपिभविष्यति ॥ अस्माज्जातेमहाभागेपुत्रेधर्मप्रचारिणि ॥१०॥ भविष्यसिसुखीभद्रेसत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ सुक्षेत्रेकृषिकारस्तुबीजंवपतितत्परः ॥११॥ सतथाभुंजतेदेवियथाबीजंतथाफलम् ॥ अन्यथानैवजायेतततत्सर्वंसदृशंभवेत् ॥१२॥ अयमे षमहाभागस्तपस्वीपुण्यवीर्यवान् ॥ अस्यवीर्यात्समुत्पन्नोअस्यैवगुणसंपदा ॥ १३ ॥ युक्तःपुत्रोमहातेजाःसर्वदेहभृतांवरः ॥ भविष्यतिमहाभाग्योयुक्त त्मायोगतत्ववित् ॥ १४ ॥ एवंहिवाक्यंतुनिशम्यबालारंभाप्रियोक्तंशिवदायकंतत् ॥ विचिंत्यबुद्ध्याचेहसुनीथयातदातत्वार्थमेतत्परिसत्यमेवाहि ॥ १५॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ सुनीथोवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेएवमेतत्करोम्यहम् ॥ अनयाविद्ययाविप्रंमोहयि ष्यामिनान्यथा ॥ १ ॥ साहाय्यंदेहिमेपुण्यंयेनगच्छामिसांप्रतम् ॥ एवमुक्तातयारंभातामुवाचमनस्विनीम् ॥ २ ॥ कीदृग्ददामिसाहाय्यंतत्त्वंकथयभा मिनि ॥ दूतत्वंगच्छमेभद्रेएतंप्रतिसुसांप्रतम् ॥ ३ ॥ एवमुक्तंतयातांतुरंभांप्रतिसुलोचनाम् ॥ एवमेवप्रतिज्ञातंरंभयादेवयोषिता ॥ ४ ॥ करिष्येतवसा हाय्यमादेशोममदीयताम् ॥ सद्भावेनविशालाक्षीरूपयौवनशालिनी ॥ ५ ॥ माययादिव्यरूपासासंबभूववरानना ॥ रूपेणाप्रतिमालोकेमोहयंतीजगत्र यम् ॥ ६ ॥ मेरोश्चैवमहापुण्येशिखरेचारुकंदरे ॥ नानाधातुसमाकीर्णेनानारत्नोपशोभिते ॥ ७ ॥ देववृक्षैःसमाकीर्णेबहुपुष्पोपशोभिते ॥ देववृंदसमा कीर्णेगंधर्वाप्सरसेविते ॥८॥ मनोहरेसुरम्येचशीतच्छायासमाकुले ॥ चंदनानामशोकानांतरूणांचारुहासिनी ॥ ९ ॥ दोलायांसासमारूढासर्वशृङ्गारशो भिता ॥ कौशेयेनसुनीलेनराजमानावरानना ॥ १० ॥ बंधूकपुष्पवर्णेनकंचुकेनद्विजोत्तम ॥ सर्वांगसुंदरीबालावीणातालकराविला ॥ ११ ॥ गायमानाव रंगीतंसुस्वरंविश्वमोहनम् ॥ ताभिःपरिवृताबालासखीभिःसुमनोहरा ॥ १२ ॥ अंगस्तुकंदरेपुण्येएकांतेध्यानमास्थितः ॥ कामक्रोधविहीनस्तुध्यायमा

१ वंशवर्द्धनः इ० पा० । २ भवत्याः अर्हः भवत्यर्हः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नोजनार्दनम् ॥ १३ ॥ सश्रुत्वासुस्वरंगीतंमधुरंसुमनोहरम् ॥ तालमानक्रियोपेतंसर्वसत्वविकर्षणम् ॥ १४ ॥ ध्यानाच्चचालतेजस्वीमायागी
तेनमोहितः ॥ समुत्थायासनात्तूर्णंवीक्षमाणोमुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥ जगामतत्रवेगेनमायाचलितमानसः ॥ दोलासंस्थांविलोक्यैववीणादंडकरा
विलाम् ॥ १६ ॥ हसमानांसुगायंतींपूर्णचंद्रनिभाननाम् ॥ मोहितस्तेनगीतेनरूपेणापिमहायशाः ॥ १७ ॥ तस्यालावण्यभावेनमन्मथस्य
शराहतः ॥ आकुलव्याकुलज्ञानऋषिपुत्रोद्विजोत्तमः ॥ १८ ॥ प्रलपत्यतिमोहेनजृंभतेचपुनःपुनः ॥ स्वेदःकंपोथसंतापस्तस्याजायततत्क्षणात् ॥१९॥
मुह्यन्निवमहामोहैर्ग्लानिश्चलितमानसः ॥ वेपमानस्ततस्त्वंगोदूयमानःसमागतः ॥ २० ॥ तामालोक्यविशालाक्षींमृत्युकन्यांयशस्विनीम् ॥ अथोवाचमहा
त्मासुनीथांचारुहासिनीम् ॥ २१ ॥ कात्वंकस्यवरारोहेसखीभिःपरिवारिता ॥ केनकार्येणसंप्राप्ताकेनत्वंप्रेषितावनम् ॥ २२ ॥ तवांगंसुंदरंसर्वमत्रभाति
महावने ॥ समाचक्ष्वममाद्यैवप्रसादसुमुखीभव ॥ २३ ॥ मायामोहेनसंमुग्धस्तस्याःकर्मनविंदति ॥ मार्गणैर्मन्मथस्यापिपरिविद्धोमहामुनिः ॥ २४ ॥
एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकर्ण्यमहामतेः ॥ नोवाचकिंचित्साविप्रंसमालोक्यसखीमुखम् ॥ २५ ॥ रंभांचप्रेरयामाससुनीथासंज्ञयासखीम् ॥ समुवाचततोरं
भासादरंतंद्विजंप्रति ॥ २६ ॥ इयंकन्यामहाभागामृत्योश्चापिमहात्मनः ॥ सुनीथाख्याप्रसिद्धेयंसर्वलक्षणसंपदा ॥ २७ ॥ पतिमन्विच्छतीबालाधर्मवंतं
तपोनिधिम् ॥ शांतंदांतंमहाप्राज्ञंवेदविद्याविशारदम् ॥ २८ ॥ एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकर्ण्यमहामुनिः ॥ तामुवाचततस्त्वंगोरंभामप्सरसांवराम् ॥ २९ ॥
मयाचाराधितोविष्णुःसर्वविश्वमयोहरिः ॥ तेनदत्तोवरोमह्यंपुत्राख्यःसर्वसिद्धिदः ॥ ३० ॥ तन्निमित्तमहंभद्रेसुतार्थंनित्यमेवच ॥ कस्यचित्पुण्यवीर्यस्य
कन्यामेकांप्रचिंतये ॥ ३१ ॥ सदैवाहंनपश्यामिसुभार्यांसत्यमीदृशीम् ॥ इयंधर्मस्यवैकन्याधर्माचारावरानना ॥ ३२ ॥ मामेवंहिभजत्वेषायदिकान्तमि
हेच्छति ॥ यंयमिच्छेदियंबालातंददामिनसंशयः ॥ ३३ ॥ अदेयंदेयमित्याहअस्याःसंगमकारणात् ॥ एकमेवंत्वयादेयंश्रूयतांद्विजसत्तम ॥ ३४ ॥
॥ रंभोवाच ॥ विप्रेंद्रत्वंशृणुष्वेहप्रतिज्ञांवच्मिसांप्रतम् ॥ एषानैवत्वयात्याज्याधर्मपत्नीतिवैवहि ॥ ३५ ॥ अस्यादोषोगुणोनैवग्राह्यएवत्वयाकदा ॥
इत्यर्थेप्रत्ययंविप्रप्रत्यक्षंपरिदर्शय ॥ ३६ ॥ स्वहस्तंदेहिविप्रेंद्रसत्यप्रत्ययकारकम् ॥ एवमस्तुमयादत्तोह्यस्याहस्तोनसंशयः ॥ ३७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥
एवंसंबंधिकंकृत्वासत्यप्रत्ययकारकम् ॥ गांधर्वेणविवाहेनसुनीथामुपयेमिवान् ॥ ३८ ॥ तस्मैदत्वासुनीथांतांरंभाहृष्टेनचेतसा ॥ सातांचामंत्र्यि
त्वावैगतागेहंस्वकंपुनः ॥ ३९ ॥ प्रहृष्टचेतसःसख्यःस्वस्थानंपरिजग्मिरे ॥ गतासुतासुसर्वासुसखीषुद्विजसत्तमः ॥ ४० ॥ रेमेत्वंगस्तयासार्धं

१ समतामात्मनःक्वचित् । इति० पा० ।

प्रियया भार्ययासह ॥ तस्यासुत्पाद्यतनयंसर्वलक्षणसंयुतम् ॥ ४१ ॥ चकारनामतस्यैववेनाख्यंतनयस्याहि ॥ ववृधेसमहातेजाःसुनीथातनयस्तदा ॥
॥ ४२ ॥ वेदशास्त्रमधीत्यैवधनुर्वेदंगुणान्वितम् ॥ सर्वासामपिमेधावीविद्यानांपारमेयिवान् ॥ ४३ ॥ अंगस्यतनयोवेनःशिष्टाचारेणवर्तते ॥ सवेनोब्राह्म
णश्रेष्ठःक्षत्राचारपरोभवत् ॥ ४४ ॥ दिविचेंद्रोयथाभातिसर्वतेजःसमन्वितः ॥ भात्येवंतुमहाप्राज्ञःस्वबलेनपराक्रमैः ॥ ४५ ॥ [1]चाक्षुषस्यांतरेप्राप्तेवै
वस्वतसमागते ॥ प्रजापालंविनालोकेप्रजाःसीदंतिसर्वदा ॥४६॥ ऋषयोधर्मतत्त्वज्ञाःप्रजाहेतोस्तपोधनाः॥ व्यचिंतयन्महीपालंधर्मज्ञंसत्यपंडितम्॥४७॥
तंवेनमेवददृशुःसंपन्नंलक्षणैर्युतम् ॥ प्राजापत्येपदेपुण्येअभ्यषिंचन्द्विजोत्तमाः ॥ ४८ ॥ अभिषिक्तेमहाभागेत्वंगपुत्रेतदानृपे ॥ तेप्रजापतयःसर्वेज
ग्मुश्चैवपोवनम् ॥ ४९ ॥ गतेषुतेषुसर्वेषुवेनोराज्यमकारयत् ॥ सूतउवाच ॥ सासुनीथासुतंदृष्ट्वासर्वराज्यप्रसाधकम् ॥ ५० ॥ विशंकतेप्रभावेनशा
पात्तस्यमहात्मनः ॥ ममपुत्रोमहाभागोधर्मत्राताभविष्यति॥५१॥ इत्येवंचिंतयेन्नित्यंपूर्वपापाद्विशंकिता ॥ धर्मांगानिसुपुण्यानिसुताग्रेपरिदर्शयेत्॥५२॥
सत्यभावादिकान्पुण्यान्गुणान्सावैप्रकाशयेत् ॥ इत्युवाचसुतंसाहिअहंधर्मसुतासुत ॥ ५३ ॥ पितातेधर्मतत्वज्ञस्तस्माद्धर्मंसमाचर ॥ इत्येवंबोधयेन्नित्यं
पुत्रंवेनंतदासती ॥ ५४ ॥ मातापित्रोस्तयोर्वाक्यंप्रजायुक्तंप्रपालयेत् ॥ एवंवेनःप्रजापालःसंजातःक्षितिमंडले ॥५५॥ सुखेनजीवतेलोकःप्रजाधर्मेणरंजि
ताः ॥ एवंराज्यप्रभावंतुवेनस्यापिमहात्मनः ॥ ५६ ॥ धर्मभावाःप्रवर्तंतेतस्मिञ्छासतिपार्थिवे ॥ ५७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्याने
षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥ ऋषयऊचुः ॥ एवंवेनस्यचैवासीत्सृष्टिरेवमहात्मनः ॥ धर्माचारंपरित्यज्यकथंपापमतिर्भवेत् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ ज्ञानविज्ञान
संपन्नासुनयस्तत्ववेदिनः ॥ शुभाशुभंवदंत्येवंतन्नस्यादिहचान्यथा ॥ २ ॥ तप्यमानेनतेनापिसुशंखेनमहात्मना ॥ दत्तःशापःकथंविप्रानयथावच्चजाय
ते ॥३॥ वेनस्यपातकाचारंसर्वमेववदाम्यहम् ॥ तस्मिञ्छासतिधर्मज्ञेप्रजापालेमहात्मनि॥४॥पुरुषःकश्चिदायातश्[2]छेद्मलिंगधरस्तदा ॥ नग्नरूपोमहाकायः
शिरोमुंडोमहाप्रभः ॥ ५ ॥ मार्जनींशिखिपत्राणांकक्षायांसहिधारयन् ॥ गृहीतंपानपात्रंतुनालिकेरमयंकरे ॥ ६ ॥ पठमानोह्यसच्छास्त्रंवेदधर्म
विदूषकम् ॥ यत्रवेनोमहाराजस्तत्रायातस्त्वरान्वितः ॥ ७ ॥ सभायांतस्यवेनस्यप्रविवेशसपापवान् ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंवेनःप्रश्नंतदाकरोत् ॥ ८ ॥
भवान्कोहिसमायातईदृग्रूपधरोमम ॥ सभायांवर्तमानस्यपुरःकस्मात्समागतः ॥ ९ ॥ कोवेषःकिंतुतेनामकोधर्मःकर्मतेवद ॥ कोवे[3]दस्तेकआचारः
किंतपःकाप्रभावना ॥ १० ॥ किंज्ञानंकःप्रभावस्तेकिंसत्यंधर्मलक्षणम् ॥ तत्त्वंसर्वंसमाचक्ष्वममाग्रेसत्यमेवच ॥ ११ ॥ श्रुत्वावेनस्यतद्वाक्यंपापोवाक्य

१ नाहुषस्य इ० पा० । २ ब्रह्मलिंगधर इति, पद्मलिंगधर इति च पा० । ३ कोदेवस्ते इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुदाहरत् ॥ पातकउवाच ॥ करोष्येवंवृथाराज्यंमहामूढोनसंशयः ॥ १२ ॥ अर्हंधर्मस्यसर्वस्वमर्हंपूज्यतमोसुरैः ॥ अर्हंज्ञानमर्हंसत्यमर्हंधातासनातनः ॥ १३ ॥ अर्हंधर्मअर्हंमोक्षःसर्वदेवमयोह्यहम् ॥ ब्रह्मदेहात्समुद्भूतःसत्यसंधोऽस्मिनान्यथा ॥ १४ ॥ जिनरूपंविजानीहिसत्यधर्मकलेवरम् ॥ मांमेवहिप्रधावंतियोगिनोज्ञानतत्पराः ॥ १५ ॥ वेनउवाच ॥ तवैवकीदृशंकर्मकिंतेदर्शनमेवच ॥ किमाचारोवदस्वैहिइत्युक्तेतेनभूभुजा ॥ १६ ॥ पातकउवाच ॥ अर्हंतोदेवतायत्रनिर्ग्रंथोदृश्यतेगुरुः ॥ दयाचैवपरोधर्मस्तत्रमोक्षःप्रदृश्यते ॥ १७ ॥ दर्शनेस्मिन्नसंदेहआचारान्प्रवदाम्यहम् ॥ यजनंयाजनंनास्तिवेदाध्ययनमेवच ॥ १८ ॥ नास्तिसंध्यातपोदानंस्वधास्वाहाविवर्जितम् ॥ हव्यकव्यादिकंनास्तिनैवयज्ञादिकाक्रिया ॥ १९ ॥ पितृणांतर्पणंनास्तिनातिथिर्वैश्वदेविकम् ॥ क्षपणस्यवरापूजाअर्हंतोध्यानमुत्तमम्॥२०॥ अयंधर्मसमाचारोजैनमार्गेप्रदृश्यते॥एतत्तेसर्वमाख्यातंनिजधर्मस्यलक्षणम् ॥२१॥ वेनउवाच ॥ वेदप्रोक्तोयथाधर्मोयत्रयज्ञादिकाःक्रियाः ॥ पितृणांतर्पणंश्राद्धंवैश्वदेवंनदृश्यते ॥२२॥ नदानंतपएवास्तिक्वास्तेधर्मस्यलक्षणम् ॥ वदसत्यंममाग्रेतुदयाधर्मंचकीदृशम्॥२३॥पातकउवाच॥पंचतत्वप्रवृद्धोयंप्राणिनांकायएवच॥आत्मावायुस्वरूपोयंतेषांनास्तिप्रसंगता ॥२४॥ यथाजलेषुभूतानामपिसंगमवेहितत् ॥ जायतेबुद्बुदाकारंतद्वद्भूतसमागमः॥ २५ ॥पृथ्वीभावोरजःस्थस्तुचापस्तत्रैवसांस्थिताः॥ज्योतिस्तत्रप्रदृश्येतसुवायुर्वर्ततेत्रिषु२६आकाशमावृणोतपश्चाद्बुद्बुदत्वंप्रजायते ॥ अप्सुमध्येप्रभात्येवसुतेजोवर्तुलंवरम् ॥ २७ ॥ क्षणमात्रंप्रदृश्येतक्षणान्नैवचदृश्यते ॥ तद्वद्भूतसमायोगःसर्वत्रपरिदृश्यते ॥ २८ ॥ अंतकालेप्रयात्यात्मापंचपंचसुयांतिते ॥ मोहमुग्धास्ततोमर्त्यावर्ततेचपरस्परम् ॥ २९ ॥ श्राद्धंकुर्वंतिमोहेनक्षयाहेपितृतर्पणम् ॥ क्वास्तेमृतःसमश्नातिकीदृशोऽसौनृपोत्तम ॥ ३० ॥ किंज्ञानंकीदृशंकार्यंकेनदृष्टंवदस्वनः ॥ मिष्टान्नंभोजयित्वाचतृप्तायांतिचब्राह्मणाः ॥ ३१ ॥ कस्यश्राद्धंप्रदीयतेसातुश्रद्धानिरर्थिका॥अन्यदेवंप्रवक्ष्यामिवेदानांकर्मदारुणम्॥३२॥यदातिथिर्गृहेयातिमहोक्षंपचतेद्विजः॥अजंवाराजराजेंद्रअतिथिंपरिभोजयेत् ॥३३॥ अश्वमेधमखेअश्वंगोमेधेवृषमेवच ॥ नरमेधेनरंराजन्वाजपेयेतथाह्यजान् ॥ ३४ ॥ राजसूयेमहाराजप्राणिनांघातनंबहु ॥ पुंडरीकेगजंहन्याद्गजमेधेऽथकुंजरम् ॥ ३५ ॥ सौत्रामण्यांपशुंमेध्यंमेषमेवप्रदृश्यते ॥ नानारूपेषुसर्वेषुश्रूयतांनृपनंदन ॥ ३६ ॥ नानाजातिविशेषाणांपशूनांघातनंस्मृतम् ॥ यच्चापिदीयतेदानंकिंतद्दानस्यलक्षणम् ॥ ३७ ॥ ज्ञेयंतदन्नमुच्छिष्टंक्रियतेभूरिभोजनम् ॥ अत्यंतदोषहीनांस्तान्हिसंतियन्महामखे ॥ ३८ ॥ तत्रकिंदृश्यतेध

---

१ अर्हं पूज्यतमश्वरैः इति–अर्हं पूज्यतमःसुरैः इ० च पा० । २ ममरूपंहिध्यायंति इ० पा० । ३ कीदृशोधर्मः इ० पा० । ४ कर्मकारणम् इ० पा० । ५ हन्यादित्यत्रसंबंधः । प्रदृश्यते इत्यस्य सर्वकर्मसु इतीत्यध्याहारेण संबंधः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेः किंफलंतत्रभूपते ॥ पशूनांमारणंयत्रनिर्दिष्टंवेदपंडितैः ॥३९॥ तस्माद्धिनष्टधर्मंचनपुण्यंमोक्षदायकम् ॥ दयांविनाहियोधर्मःसधर्मोविफलायते ॥४०॥
जीवानांपालनंयत्रतत्रधर्मोनसंशयः ॥ स्वाहाकारःस्वधाकारस्तपःसत्यंनृपोत्तम ॥ ४१ ॥ दयाहीनंचापलंस्यान्नास्तिधर्मस्तुतत्रहि ॥ एतेवेदानवेदाःस्यु
र्दयायत्रनविद्यते ॥ ४२ ॥ दयादानपरोनित्यंजीवमेवप्ररक्षयेत् ॥ चांडालोऽप्यथशूद्रोवासवैब्राह्मणउच्यते ॥४३॥ ब्राह्मणोनिर्दयोयोवैपशुघातपरायणः ॥
सवैसुनिर्दयःपापीकठिनःक्रूरचेतनः ॥४४॥ वंचकैःकथितोवेदोयोवेदोज्ञानवर्जितः॥यत्रज्ञानंभवेन्नित्यंतत्रवेदःप्रतिष्ठति॥४५॥दयाहीनेषुवेदेषुविप्रेषुचमहा
मते ॥ नास्तिसत्यंक्रियातत्रवेदविप्रेषुवैतदा ॥ ४६ ॥ वेदानवेदाराजेंद्रब्राह्मणाःसत्यवर्जिताः ॥ दानस्यापिफलंनास्तितस्माद्दानंनदीयते ॥ ४७ ॥ यथा
श्राद्धस्यवैचिह्नंतथादानस्यलक्षणम् ॥ जिनस्यापिचयद्धर्मंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ ४८ ॥ तवाग्रेऽहंप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदायकम् ॥ आदौदयाप्रकर्तव्या
शांतभूतेनचेतसा ॥ ४९ ॥ आराधयेद्धृदादेवंजिनंयेनचराचरम् ॥ मनसाशुद्धभावेनजिनमेकंप्रपूजयेत् ॥ ५० ॥ नमस्कारःप्रकर्तव्यस्तस्यदेवस्यनान्य
था ॥ मातापित्रोस्तुवैपादौकदानैवप्रवंदयेत् ॥ ५१ ॥ अन्येषामपिकावार्ताश्रूयतांराजसत्तम ॥ वेनउवाच ॥ एतेविप्राश्चआचार्यागंगाद्याःसरितस्तथा
॥ ५२ ॥ वदंतिपुण्यतीर्थानिबहुपुण्यप्रदानिच ॥ तत्किंवदस्वसत्यंमेयदिधर्ममिहेच्छसि ॥ ५३ ॥ पातकउवाच ॥ आकाशाद्वैमहाराजमेघावर्षतिवैजल
म् ॥ भूमौहिपर्वतेष्वेवंसर्वत्रपतितेजलम् ॥ ५४ ॥ सआप्लाव्यततस्तिष्ठेदयांसर्वत्रभावयेत् ॥ नद्यःपा[1]पप्रवाहास्तुतासुतीर्थंश्रुतंकथम् ॥ ५५ ॥
जलाशयामहाराजतडागाःसागरास्तथा ॥ पृथिव्याधारकाश्चैवगिरयोअश्मराशयः ॥ ५६ ॥ नास्त्येतेषुचवैतीर्थंजलैर्जलदमुत्तमम् ॥ स्ना
नेयदामहत्पुण्यंकस्मान्मत्स्येषुवैनहि ॥ ५७ ॥ दृष्टास्नानेनवैसिद्धिर्मीनाःशुद्ध्यंतिनान्यथा ॥ यत्रजिनस्तत्रतीर्थंतत्रधर्मःसनातनः ॥ ५८ ॥ तपो
दानादिकंसर्वंपुण्यंतत्रप्रतिष्ठितम् ॥ ५९ ॥ एकोजिनःसर्वमयोनृपेंद्रनास्त्येवधर्मंपरमंहितीर्थम् ॥ अयंतुलाभःपरमस्तुतस्माद्ध्यायस्वनित्यंसुसु
खोभविष्यसि ॥ ६० ॥ विनिंद्यधर्मंसकलंसवेदंदानंसपुण्यंपरयज्ञरूपम् ॥ पापस्वभावैर्बहुबोधितोनृपस्त्वंगस्यपुत्रोभुवितेनपापिना ॥ ६१ ॥ इति श्रीप
द्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ सूतउवाच ॥ एवंसंबोधितोवेनःपापभावंगतःकिल ॥ पुरुषेणतेन
जैनेनमहापापेनमोहितः ॥ १ ॥ नमस्कृत्यततःपादौतस्यैवचदुरात्मनः ॥ वेदधर्मंपरित्यज्यसत्यधर्मादिकांक्रियाम् ॥ २ ॥ सुयज्ञानांनिवृत्तिःस्याद्वेदानां ॥ ३६ ॥
हितथैवच ॥ पुण्यशास्त्रमयोधर्मस्तदानैवप्रवर्तितः ॥ ३ ॥ सर्वपापमयोलोकःसंजातस्तस्यशासनात् ॥ नैवयागाश्चवेदाश्चधर्मशास्त्रार्थमुत्तमम् ॥ ४ ॥

१ जलप्रवाहास्तु इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नदानाध्ययनंविप्रास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे ॥ एवंधर्मप्रलोपोभून्महत्पापंप्रवर्तितम् ॥ ५ ॥ अंगेनवार्यमाणस्तुअन्यथाकुरुतेभृशम् ॥ ननमामपितुःपादौ मातुश्चैवदुरात्मवान् ॥ ६ ॥ सनकस्यापिविप्रस्यअहमेकःप्रतापवान् ॥ पित्रानिवार्यमाणश्चमात्राचैवदुरात्मवान् ॥ ७ ॥ नकरोतिशुभंपुण्यंतीर्थदानादिकंकदा ॥ आत्मभावानुरूपंचबहुकालंमहायशाः॥८॥ पुनःसर्वैर्विचार्यैवंकस्मात्पापीव्यजायत ॥ अंगप्रजापतेःपुत्रोवंशलाञ्छनमागतः॥९॥पुनःपप्रच्छधर्मात्मासुतांमृत्योर्महात्मनः ॥ कस्यदोषात्समुत्पन्नोवदसत्यंममप्रिये ॥१०॥ सुनीथोवाच ॥ पूर्वमेवस्ववृत्तांतमात्मपुण्यंचनंदिनी ॥ समाचष्टचअंगायमम दोषान्महामते ॥ ११ ॥ बाल्येकृतंमयापापंसुशंखस्यमहात्मनः ॥ तपसिसंस्थितस्यापिनान्यत्किंचित्कृतंमया ॥ १२ ॥ शप्ताहंकुप्यतातेनदुष्टातेसंततिर्भवेत् ॥ इतिजानेमहाभागतेनायंदुष्टतांगतः ॥ १३ ॥ समाकर्ण्यमहातेजास्तयासहवनंययौ ॥ गतेतस्मिन्महाभागेसभार्येचवनेतदा ॥ १४ ॥ सप्तैते ऋषयस्तत्रवेनपार्श्वगतास्तथा ॥ समाहूयततःप्रोचुरंगस्यतनयंप्रति ॥ १५ ॥ ऋषयऊचुः ॥ मावेनसाहसंकार्षीःप्रजापालोभवानिह ॥ त्वयासर्वमिदं लोकंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ १६ ॥ धर्मंचैवमहाभागसकलंहिप्रतिष्ठितम्॥पापकर्मपरित्यज्यपुण्यंकर्मसमाचर ॥ १७ ॥ एवमुक्तेषुतेष्वेवप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥ वेनउवाच ॥ अहमेवपरोधर्मोहमेवार्हःसनातनः ॥ १८ ॥ अहंधाताअहंगोप्ताअहंवेदार्थएवच ॥ अहंधर्मोमहापुण्योजैनधर्मःसनातनः ॥ १९ ॥ मामेवकर्मणाविप्राभजध्वंधर्मरूपिणम् ॥ ऋषयउचुः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यास्त्रयोवर्णाद्विजातयः ॥ २० ॥ सर्वेषामेववर्णानांश्रुतिरेषासनातनी ॥ वेदाचारेणवर्ततेतेनजीवंतिजंतवः ॥ २१ ॥ ब्रह्मवंशात्समुद्भूतोभवान्ब्राह्मणएवच ॥ पश्चाद्राजापृथिव्याश्चसंजातःकृतविक्रमः ॥ २२ ॥ राजपुण्येनराजेंद्रसुखंजीवंतिवैद्विजाः ॥ राज्ञःपापेननश्यंतितस्मात्पुण्यंसमाचर ॥ २३ ॥ समाहृतस्त्वयाधर्मःकृतश्चापिनराधिप ॥ त्रेतायुगस्यकर्मापिद्वापरस्यतथानहि ॥ २४ ॥ कलेश्चैवप्रवेशंतुवर्त्तयिष्यंतिमानवाः ॥ जैनधर्मंसमाश्रित्यसर्वेपापप्रमोहिताः ॥ २५ ॥ वेदाचारंपरित्यज्यपापंयास्यंतिमानवाः ॥ पापस्यमूलमेवंवैजैनधर्मंनसंशयः ॥ २६ ॥ अनेनमुग्धाराजेंद्रमहामोहेनपातिताः ॥ मानवाःपापसंघातास्तेषांनाशायनान्यथा ॥ २७ ॥ भविष्यत्येवगोविंदःसर्वपापापहारकः ॥ स्वेच्छारूपंसमासाद्यसंहरिष्यतिपातकात् ॥ २८ ॥ पापेषुसंगतेष्वेवंम्लेच्छनाशायवैपुनः ॥ कल्किरेवस्वयंदेवोभविष्यतिनसंशयः ॥ २९ ॥ व्यवहारंकलेश्चैवत्यजपुण्यंसमाश्रय ॥ वर्तयस्वहिसत्येनप्रजापालोभवस्वाहि ॥ ३० ॥ वेनउवाच ॥ अहंज्ञानवतांश्रेष्ठःसर्वंज्ञातंमयाइह ॥ योऽन्यथावर्ततेचैवसदंड्योभवतिध्रुवम् ॥ ३१ ॥ अत्यर्थंभाषमाणंतंराजानंपापचेतनम् ॥ कुपितास्तेमहात्मानःसर्वेवैब्रह्मणःसुताः ॥ ३२ ॥ कुपितेष्वेवविप्रेषुवेनोराजामहात्मसु ॥ ब्रह्मशापभयात्तेषांवल्मीकंप्रविवेशह ॥ ३३ ॥ अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंपश्यं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिसर्वतः ॥ ज्ञात्वाप्रनष्टंभूपंतंवल्मीकस्थंसुसांप्रतम् ॥ ३४ ॥ बलादानिन्युस्तंविप्राःक्रूरंतंपापचेतनम् ॥ दृष्ट्वाचपापकर्माणंमुनयःसुसमाहिताः ॥ ३५ ॥
सव्यंपाणिंममंथुस्तेभूपस्यजातमन्यवः ॥ तस्माज्जातोमहाह्रस्वोनीलवर्णोभयंकरः ॥ ३६ ॥ बर्बरोरक्तनेत्रस्तुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः ॥ सर्वेषामेवपापानांनि
षादानांबभूवह ॥ ३७ ॥ धातापालयिताराजाम्लेच्छानांतुविशेषतः ॥ तंदृष्ट्वापापकर्माणमृषयस्तुमहामते ॥ ३८ ॥ ममंथुर्दक्षिणंपाणिंवेन
स्यापिमहात्मनः ॥ तस्माज्जातोमहात्मासयेनदुग्धावसुंधरा ॥ ३९ ॥ पृथुर्नाममहाप्राज्ञोराजराजोमहाबलः ॥ तस्यपुण्यप्रसादाच्चवेनोधर्मार्थको
विदः ॥ ४० ॥ चक्रवर्तिपदंभुक्त्वाप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ जगामवैष्णवंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ४१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनो
पाख्यानेऽष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ कथंवेनोगतःस्वर्गंपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः ॥ तन्नोविस्तरतोत्रापिवदसत्यवतांवर ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥
ऋषीणांपुण्यसंसर्गात्संवादाच्चद्विजोत्तम ॥ कायस्यमथनात्पापोवहिस्तस्यविनिर्गतः ॥ २ ॥ पश्चाद्वेनःसपुण्यात्माज्ञानंलेभेचशाश्वतम् ॥ रेवायाद
क्षिणेकूलेतपश्चचारसद्विजाः ॥ ३ ॥ तृणबिन्दोर्ऋषेश्चैवआश्रमेपापनाशने ॥ वर्षाणांतुशतंसाग्रंकामक्रोधविवर्जितः ॥ ४ ॥ तस्योग्रतपसादेवःशंख
चक्रगदाधरः ॥ प्रसन्नोभून्महाभागानिष्पापस्यनृपस्यवै ॥ ५ ॥ उवाचचप्रसन्नोऽस्मिव्रियतांवरउत्तमः ॥ वेनउवाच ॥ यदिदेवप्रसन्नोऽसिदेहिमेवरमु
त्तमम् ॥ ६ ॥ अनेनापिशरीरेणगंतुमिच्छामित्वत्पदम् ॥ पित्रासार्धंमहाभागमात्राचैवसुरेश्वर ॥ तवैवतेजसादेवतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ७ ॥ श्रीवासुदे
वउवाच ॥ क्वगतोऽसौमहामोहोयेनत्वंमोहितोनृप ॥ लोभेनमोहयुक्तेनतमोमार्गेनिपातितः ॥ ८ ॥ वेनउवाच ॥ यन्मेपूर्वंकृतंपापंतेनाहंमोहितोविभो ॥
अतोमामुद्धरास्मात्त्वंपापाच्चैवसुदारुणात् ॥ ९ ॥ प्रजप्तव्यमथोपध्यंतद्वदानुग्रहाद्विभो ॥ भगवानुवाच ॥ साधुभूपमहाभागपापंतेनाशमागतम् ॥ १० ॥
शुद्धोसितपसाचत्वंततःपुण्यंवदाम्यहम् ॥ पुरावैब्रह्मणातातपृष्टोहंभवतायथा ॥ ११ ॥ तस्मैयदुदितंवत्सतत्तेसर्वंवदाम्यहम् ॥ एकदाब्रह्मणाध्यानस्थि
तेननाभिपंकजे ॥ १२ ॥ प्रादुरासतदातस्यवरदानायसुव्रत ॥ तेनपृष्टंमहत्पुण्यंस्तोत्रंपापप्रणाशनम् ॥ १३ ॥ वासुदेवाभिधानंचसुगतिप्रदमिच्छता ॥
स्तोत्राणांपरमंतस्मैवासुदेवाभिधंमहत् ॥ १४ ॥ सर्वसौख्यप्रदंनृणांपठतांजपतांसदा ॥ उपादिशंमहाभागविष्णुप्रीतिकरंपरम् ॥ १५ ॥ विष्णुरुवाच ॥
एतत्सर्वंजगद्व्याप्तंमयात्वव्यक्तमूर्तिना ॥ अतोमांमुनयःप्राहुर्विष्णुंविष्णुपरायणाः ॥ १६ ॥ वसंतियत्रभूतानिवसत्येषुचयोविभुः ॥ सवासुदेवोविज्ञेयोवि
द्वद्भिरहमादरात् ॥ १७ ॥ संकर्षतिप्रजाश्चांतेह्यव्यक्तायततोविभुः ॥ ततःसंकर्षणोनाम्नाविज्ञेयःशरणागतैः ॥ १८ ॥ इंगितेकामरूपोहंबहुस्यामितिका

१ जानुं इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म्यया ॥ प्रद्युम्नोहंबुधैस्तस्माद्विज्ञेयोस्मिसुतार्थिभिः ॥ १९ ॥ अत्रलोकेविनाचेशौसर्वेशौहरकेशवौ॥निरुद्धोहंयोगबलान्नकेनातोनिरुद्धवत् ॥२०॥ विश्वा
ख्योहंप्रतिजगज्ज्ञानविज्ञानसंयुतः ॥ अहमित्यभिमानीचजाग्रच्चिंतासमाकुलः ॥ २१ ॥ तैजसोहंजगच्चेष्टामयश्चेंद्रियरूपवान् ॥ ज्ञानकर्मसमुद्रिक्तःस्वप्ना
वस्थांगतोह्यहम् ॥ २२ ॥ प्राज्ञोहमधिदैवात्माविश्वाधिष्ठानगोचरः ॥ सुषुप्तावास्थितोलोकादुदासीनोविकल्पितः ॥ २३ ॥ तुरीयोहंनिर्विकारीगुणावस्था
विवर्जितः ॥ निर्लिप्तःसाक्षिवद्विश्वप्रतिबिंबितविग्रहः ॥ २४ ॥ चिदाभासश्चिदानंदश्चिन्मयश्चित्स्वरूपवान् ॥ नित्योक्षरोब्रह्मरूपोब्रह्मन्नेवमवेहि
माम् ॥ २५ ॥ भगवानुवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेविष्णुःस्वरूपंब्रह्मणेपुरा ॥ सोपिज्ञात्वाजगद्व्याप्तिंकृतात्मासमभूत्क्षणात् ॥ २६ ॥ राजंस्त्वमपिशुद्धा
त्मापृथोर्जन्मनएवच ॥ तथाप्याराधयविभुंस्तोत्रेणानेनसुव्रत ॥ २७ ॥ तुष्टोविष्णुस्तमभ्याहवरंवरयमानद ॥ वेनउवाच ॥ सुगतिंदेहिमेविष्णोदुष्कृता
त्तारयस्वमाम् ॥ २८ ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिकारणंवदसद्गतेः ॥ विष्णुरुवाच ॥ पूर्वमेवमहाभागत्वंगेनापिमहात्मना ॥ २९ ॥ अहमाराधितस्तेनत
स्मैदत्तोवरोमया ॥ प्रयास्यसिमहाभागवैष्णवंलोकमुत्तमम् ॥ ३० ॥ कर्मणास्वेनविप्रेंद्रपुण्येननृपनंदन ॥ आत्मार्थेत्वंमहाभागवरमेवप्रयाचय ॥ ३१ ॥
शृणुवेनमहाभागवृत्तांतंपूर्वसंभवम् ॥ तवमात्रेपुरादत्तःशापःक्रुद्धेनभूपते ॥ ३२ ॥ सुशंखेनसुनीथायैबाल्येपूर्वमहात्मना ॥ ततस्त्वंगेवरोदत्तोमयैवावि
दितात्मना ॥ ३३ ॥ त्वांसमुद्धर्त्तुकामेनसुपुत्रस्तेभविष्यति ॥ एवमुक्त्वातुपितरंतवाहंगुणवत्सल ॥ ३४ ॥ भवदंगात्समुद्भूतःकरिष्येलोकपालनम् ॥
दिवींद्रोहियथाभातितथाहंभूतलेस्थितः ॥ ३५ ॥ आत्मावैजायतेपुत्रइतिसत्यवतीश्रुतिः ॥ अतस्त्वंसुगतिंवत्सलभिष्यासिवरान्मम ॥ ३६ ॥ गत्य
र्थमात्मनोराजन्दानमेकंसमाचर ॥ यस्त्वांपातकरूपोहंसुनीथायाःपरंतप ॥ ३७ ॥ अब्रुवन्नग्नरूपेणकर्तुंत्वांतुविधर्मगम् ॥ अन्यथातुसुशंखस्यवाक्यमे
वान्यथाभवेत् ॥ ३८ ॥ अतोविधिर्निषेधश्चह्यहमेवनृपोत्तम ॥ कर्मानुरूपफलदोबुद्ध्यतीतोगुणाग्रहः ॥ ३९ ॥ दानमेवपरंश्रेष्ठंदानंसर्वप्रभावकम् ॥
तस्माद्दानंददस्वत्वंदानात्पुण्यंप्रवर्तते ॥ ४० ॥ दानेननश्यतेपापंतस्माद्दानंददस्वहि ॥ अश्वमेधादिभिर्यज्ञैर्यजस्वनृपसत्तम ॥ ४१ ॥ भूमिदानादि
कंदानंब्राह्मणेभ्योददस्ववै ॥ सुदानात्प्राप्यतेभोगःसुदानात्प्राप्यतेयशः ॥ ४२ ॥ सुदानाज्जायतेकीर्तिःसुदानात्प्राप्यतेसुखम् ॥ दानेनस्वर्गमाप्नो
तिफलंतत्रभुनक्तिच ॥४३॥ दत्तस्यापिसुदानस्यश्रद्धायुक्तस्यसत्तम ॥ कालेप्राप्तेव्रजेत्तीर्थंपुण्यस्यापिफलंत्विदम्॥४४॥पात्रभूतायविप्रायश्रद्धापूतेनचेत
सा ॥ योददातिमहादानं[1]मयिभावंनिवेश्यच ॥ ४५ ॥ तस्याहंसकलंदद्मिमनसायंयमिच्छति ॥ वेनउवाच ॥ कालंदानस्यमेब्रूहिकीदृक्कालस्यलक्ष

१ गोभूस्वर्णान्नपूर्वकम् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णम् ॥ ४६ ॥ तीर्थस्यापिचयद्रूपंपात्रस्यापिसुलक्षणम् ॥ दानस्यापिजगन्नाथविधिंविस्तरतोवद ॥ ४७ ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वादयामेयादिवर्त्तते ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ दानकालंप्रवक्ष्यामिनित्यंनैमित्तिकंनृप ॥ ४८ ॥ काम्यंचान्यंमहाराजचतुर्थंप्रापकंपुनः ॥ सूर्योदयस्यवेलायांपापंनश्य
तिसर्वतः॥४९॥अंधकाराधिकाघोरानराणांनाशकारकाः॥दिविसूर्योममांशोऽयंतेजसांकलिपतोनिधिः॥५०॥तस्यैवतेजसादग्धाभस्मतांयांतिकिल्बिषाः॥
उदयंतंममांशंयोदृष्ट्वादत्तेतुवार्यपि॥५१॥ तस्यकिंकथ्यतेभूपनित्यंपुण्यविवर्द्धनम् ॥ संप्राप्तायांसुवेलायांतस्यांपुण्यकरोनरः॥५२॥ स्नात्वाभ्यर्च्यपितॄन्दे
वान्दानदाताभवेत्पुनः॥यथाशक्तिप्रभावेनश्रद्धापूतेनचेतसा॥५३॥ अन्नंपयःफलंपुष्पंवस्त्रंतांबूलभूषणम् ॥ हेमरत्नादिकंचैवतस्यपुण्यमनंतकम् ॥५४॥
मध्याह्नेतुततोराजन्नपराह्णेतथैवच ॥ मामुद्दिश्यचयोदद्यात्तस्यपुण्यमनंतकम् ॥ ५५ ॥ खाद्यपानादिकंमिष्टलेपनंगंधकुंकुमम् ॥ कर्पूरादिकमेवापिवस्त्रा
लंकारसंयुतम् ॥ ५६ ॥ अविच्छिन्नंददात्येवंभोगसौख्यप्रदायकम् ॥ नित्यकालोमयाख्यातोदानपूजार्थिनांशुभः॥ ५७ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिनैमित्तिक
मनुत्तमम् ॥ त्रिकालेष्वपिदातव्यंदानमेवनसंशयः॥५८॥ शून्यंदिनंनकर्तव्यमात्मनोहितमिच्छता ॥ यस्मिन्कालेप्रदत्तंहिकिंचिद्दानंनराधिप ॥ ५९॥
तत्प्रभावान्महाप्राज्ञोबहुसामर्थ्यसंयुतः ॥ धनाढ्योगुणवान्प्राज्ञःपंडितोपिविचक्षणः ॥ ६० ॥ पक्षंमासंदिनंयावन्नदत्तंवैयदाशनम् ॥ तमेववारयाम्येवभ
क्ष्याच्चैवनरोत्तमम् ॥ ६१ ॥ स्वमलंभक्षितंचैवअदत्वादानमुत्तमम् ॥ उत्पादयाम्यहंरोगंसर्वभोगनिवारणम् ॥ ६२ ॥ तेषांकायेष्वसंतुष्टोबहुपीडाप्रदाय
कम् ॥ मंदानलेनसंयुक्तंज्वरसंतापकारकम् ॥ ६३ ॥ त्रिकालेषुनदत्तंयैर्ब्राह्मणेषुसुरेषुच ॥ स्वयमश्नातिमिष्टंतुतेनपापंमहत्कृतम् ॥ ६४ ॥ प्रायश्चित्ते
नरौद्रेणतमेवंपरिशोधयेत् ॥ उपवासैर्महाराजकायशोषकरादिकैः ॥ ६५ ॥ चर्मकारोयथाचर्मकुंडस्थोपरिनिर्घृणः ॥ शोधयेच्चकषायैश्चतच्चर्मस्फोटये
द्यथा ॥ ६६ ॥ तथाहंपापकर्तारंशोधयामिनसंशयः ॥ औषधीनांसुयोगाच्चकषायैःकटुकैर्ध्रुवम् ॥ ६७ ॥ उष्णोदकैश्चसंतापैर्वैद्यरूपेणनान्यथा ॥ अन्ये
भुंजन्तितस्योग्रभोगान्पुण्यान्मनोनुगान् ॥ ६८ ॥ किंकरोतिसमर्थश्चनदत्तंदानमुत्तमम् ॥ महतापापरूपेणतमेवंपरितापये ॥ ६९ ॥ नित्यकालस्ययद्दा
नमात्मार्थंपापिभिर्यथा ॥ नदत्तंराजराजेंद्रश्रद्धापूतेनचेतसा ॥ ७० ॥ तथाताञ्जारयाम्येतानुपायैर्दारुणैःकिल ॥ वासुदेवउवाच ॥ नैमित्तिकंतथाकालं
पुण्यंचैवतवाग्रतः ॥ ७१ ॥ प्रवक्ष्यामिनरश्रेष्ठसुबुद्ध्याशृणुतत्परः ॥ अमावास्यामहाराजपौर्णमासीतथैवच ॥ ७२ ॥ यदाभवतिसंक्रांतिर्व्यतीपातोन
रेश्वर ॥ वैधृतिश्चयदाप्रोक्तायदाएकादशीभवेत् ॥ ७३ ॥ महामाघीतथाषाढीवैशाखीकार्तिकीतथा ॥ अमासोमसमायोगेमन्वादिषुयुगादिषु ॥ ७४ ॥

१ धर्मार्थकाममोक्षेषु चतुर्थोमोक्षस्तस्यप्रापकम् । २ दयायुक्तेन इ० पा० । ३ कुंडस्थम् इति,कुण्डद्रव्यम् इति, तच्चर्म शोषयत्यथ । इति पाठांतराणि ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गजच्छायातथाप्रोक्तापितृक्षयातथैवच ॥ एतेनैमित्तिकाःख्यातास्तवाग्रेनृपसत्तम ॥ ७५ ॥ एतेषुदीयतेदानंतस्यदानस्ययत्फलम् ॥ तत्फलंतुप्रवक्ष्या
मिश्रूयतांनृपसत्तम ॥ ७६ ॥ मामुद्दिश्यनरोभक्त्याब्राह्मणायप्रयच्छति ॥ तस्याहंनिर्विकल्पेनप्रयच्छामिनसंशयः ॥ ७७ ॥ गृहंसौख्यंमहाराजस्वर्ग
मोक्षादिकंबहु ॥ काम्यंकालंप्रवक्ष्यामिदानस्यफलदायकम् ॥७८॥ व्रतानामेवसर्वेषांदेवादीनांतथैवच ॥ दानस्यपुण्यकालंतुसंप्रोक्तंद्विजसत्तमैः॥७९॥आ
भ्युदयिकमेवापिकालंवक्ष्यामितेनृप ॥ [1]मखानामेवसर्वेषांवैवाहिकमनुत्तमम् ॥८०॥ पुत्रस्यजातमात्रस्यचौलमौंज्यादिकंतथा ॥ प्रासादध्वजदेवानांप्रति
ष्ठादिककर्मणि ॥ ८१ ॥ वापीकूपतडागानां[2]गृहवास्तुमयंनृप ॥ तदाभ्युदयिकंप्रोक्तंमातृणांयत्रपूजनम् ॥ ८२ ॥ तस्मिन्कालेददेद्दानंसर्वसिद्धिप्रदायकम्॥
आभ्युदयिकएवायंकालःप्रोक्तोनृपोत्तम ॥ ८३ ॥ अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिपापपीडानिवारणम् ॥ मृत्युकालेचसंप्राप्तेक्षयंज्ञात्वानरोत्तम ॥ ८४ ॥ तत्रदानंप्र
दातव्यंयममार्गसुखप्रदम् ॥ नित्यनैमित्तिकाःकालाःकाम्याभ्युदयिकास्तथा ॥ ८५ ॥ अंत्यःकालोमहाराजसमाख्यातस्तवाग्रतः ॥ एतेकालाःसमा
ख्याताःस्वकर्मफलदायकाः ॥ ८६ ॥ तीर्थस्यलक्षणंराजन्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ सुतीर्थानामियंगंगाभातिपुण्यासरस्वती ॥ ८७ ॥ रेवाचयमुनातापी
तथाचर्मण्वतीनदी ॥ सरयूर्घर्घरावेणासर्वपापप्रणाशिनी ॥८८॥ कावेरीकपिलाचान्याविशालाविश्वतारणी ॥ गोदावरीसमाख्याताुंगभद्रानरोत्तम॥८९॥
पाशानांभीतिदानित्यंभीमरथ्याप्रपठ्यते ॥ देविकाकृष्णगंगाचअन्याःसरिद्वरोत्तमाः ॥ ९०॥ एतासांपुण्यकालेषुसंतितीर्थान्यनेकशः ॥ ग्रामेवायदिवार
ण्येनद्यःसर्वत्रपावनाः॥ ९१ ॥ तत्रतत्रप्रकर्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः ॥ यदानज्ञायतेनामतासांतीर्थस्यसत्तमाः ॥ ९२ ॥ नामोच्चारंप्रकुर्वीतविष्णुती
र्थमिदंनृप ॥ तीर्थस्यदेवतातद्वदहमेवनसंशयः ॥ ९३ ॥ मामेवमुच्चरेद्योवैतीर्थेदेवेषुसाधकः ॥ तस्यपुण्यफलंजातंमन्नाम्नानृपनंदन ॥ ९४॥ अज्ञातानां
सुतीर्थानांदेवानांनृपसत्तम॥स्नानेदानेमहाराजमन्नामहिसमुच्चरेत् ॥९५॥ तीर्थानामेवराजेंद्रधात्राधात्र्यइमाःकृताः ॥ सिंधवःसर्वपुण्यानांसर्वस्थाःक्षितिमंड
ले ॥९६॥ यत्रतत्रप्रकर्त्तव्यंस्नानदानादिकंनृप॥अक्षयंफलमाप्नोतिसुतीर्थानांप्रसादतः॥ ९७॥ तीर्थरूपामहापुण्याःसागरासप्तएवच ॥ मानसाद्यास्तथारा
जन्सरस्यश्चप्रकीर्तिताः ॥ ९८ ॥ निर्झराःपल्वलाःप्रोक्तास्तीर्थरूपानसंशयः ॥ स्वल्पानद्योमहाराजतासुतीर्थंप्रतिष्ठितम् ॥ ९९ ॥ खातेष्वेवंचसर्वेषुवर्ज
यित्वाचकूपकम्॥पर्वतास्तीर्थरूपाश्चमेर्वाद्याश्चमहीतले॥१००॥यज्ञभूमिश्चयज्ञश्चअग्निहोत्रेयथास्थितः॥ श्राद्धभूमिस्तथाशुद्धादेवशालातथापुनः१०१॥
होमशालातथाप्रोक्तावेदाध्ययनवेश्मच॥ गृहेषुपुण्यसंयुक्तंगोस्थानंवरमुत्तमम्॥१०२॥सोमपायीभवेद्यत्रतीर्थंतत्रप्रतिष्ठितम्॥आरामोयत्रवैपुण्योअश्वत्थो

१ व्रतानाम् इ०, शुभानाम् इ० च पा० । २ गृहारामस्य यत्नतः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्रतिष्ठति ॥ १०३ ॥ ब्रह्मवृक्षोभवेद्यत्रवटवृक्षस्तथैवच ॥ अन्येचवन्यसंस्थानेतत्रतीर्थंप्रतिष्ठितम् ॥ १०४॥ एतेतीर्थाःसमाख्याताःपितामातातथैवच॥ पुराणंपठ्यतेयत्रगुरुर्यत्रस्वयंस्थितः ॥ १०५ ॥ सुभार्यातिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः ॥ सुपुत्रस्तिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः ॥१०६॥ एतेतीर्थाःसमाख्याताराजवेश्मतथैवच ॥ वेनउवाच ॥ पात्रस्यलक्षणंब्रूहियस्मैदेयंसुरोत्तम ॥ १०७ ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वाकृपयाममदमाधव ॥ वासुदेवउवाच ॥ शृणुराजन्महाप्राज्ञपात्रस्यापिसुलक्षणम् ॥ १०८॥ यस्मैदेयंसुदानंचश्रद्धापूतैर्महात्मभिः ॥ ब्राह्मणंसुकुलोपेतंवेदाध्ययनतत्परम् ॥ १०९ ॥ शांतंदांतंतपोयुक्तंशुक्लमेवविशेषतः ॥ प्रज्ञावंतंज्ञानवंतंदेवपूजनतत्परम् ॥ ११० ॥ सत्यवंतंमहापुण्यंवैष्णवंज्ञानपंडितम् ॥ धर्मज्ञंमुक्तलौल्यंचपाखंडैस्तुविवर्जितम् ॥ १११ ॥ एवंपात्रंसमाख्यातमन्यदेवंवदाम्यहम् ॥ एवमेतैर्गुणैर्युक्तंस्वसृपुत्रंनरोत्तमम् ॥ ११२ ॥ एतंपात्रंविजानीहिदुहितुस्तनयंततः ॥ जामातरंमहाराजभावैरेतैश्चसंयुतम् ॥ ११३ ॥ गुरुंचदीक्षितंचैवपात्रभूतंनरोत्तम ॥ एतान्येवसुपात्राणिदानयोग्यानिसत्तम ॥ ११४ ॥ वेदाचारसमोपेतस्तृप्तिंनैवचगच्छति ॥ वर्जयेत्किलतंविप्रंतथाकाणंसुधूर्तकम् ॥ ११५ ॥ अतिकृष्णंमहाराजकपिलंपरिवर्जयेत् ॥ कर्कटाक्षंसुनीलंचश्यावदन्तंविवर्जयेत् ॥ ११६ ॥ नीलदंतंतथाराजन्पीतदंतंतथैवच ॥ गोदंतंसुकृष्णदंतंचबर्बरंचातिपांशुलम् ॥ ११७ ॥ हीनांगमधिकांगंचकुष्ठिनंकुनखंतथा ॥ दुश्चर्माणंमहाराजखल्वाटंपरिवर्जयेत् ॥ ११८ ॥ अन्यायेषुरतायस्यजायाविप्रस्यकस्यच ॥ तस्मैदानंनदातव्यंयदिब्रह्मसमोभवेत् ॥ ११९॥ स्त्रीजितायनदातव्यंशाखारंडेमहामते ॥ व्याधितायनदातव्यंमृतभोजिषुभूपते ॥ १२० ॥ चोरायचनदातव्यंसयद्यत्रिसमोभवेत् ॥ अतृप्तायनदातव्यंशावंतुपरिवर्जयेत् ॥ १२१ ॥ अतिस्तब्धायनोदेयंशठायचविशेषतः ॥ वेदशास्त्रसमायुक्तःसदाचारेणवर्जितः ॥ १२२ ॥ श्राद्धेदानेचराजेंद्रनैवयुक्तःकदाभवेत् ॥ अथदानंप्रवक्ष्यामिसफलंपुण्यदायकम् ॥ १२३ ॥ कालतीर्थसुपात्राणांश्रद्धायोगात्प्रजायते ॥ नास्तिश्रद्धासमंपुण्यंनास्तिश्रद्धासमंसुखम् ॥ १२४ ॥ नास्तिश्रद्धासमंतीर्थंसंसारेप्राणिनांनृप॥श्रद्धाभावेनसंयुक्तोमामेवंपरिसंस्मरेत् ॥१२५॥ पात्रहस्तेप्रदातव्यंस्वल्पमेवनृपोत्तम ॥एवंविधस्यदानस्यविधियुक्तस्ययत्फलम् ॥ १२६ ॥ अनंतंतदवाप्नोतिमत्प्रसादात्सुखीभवेत् ॥ १२७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेएकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥३९॥

॥वेनउवाच॥नित्यदानफलंदेवत्वत्तःपूर्वंमयाश्रुतम्॥नैमित्तिकस्यदानस्यदत्तस्यापिहियत्फलम् ॥१॥ तत्फलंमेसमाचक्ष्वत्वत्प्रसादात्प्रयत्नतः ॥ महातृप्तिंनगच्छामिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते ॥ २ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ नैमित्तिकंप्रवक्ष्यामिदानमेवनृपोत्तम ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेयेनदानानिश्रद्धया ॥ ३ ॥ सत्पा

१ गोदंतं कृष्णदंतं च बर्बरं वातरोगिणम् । इति पा० । २ बर्बरंचातिश्मश्रुलम् । इ० पा० । ३ स्वशाखां परित्यज्यान्यशाखीयकर्मकर्ता शाखारंडः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रेभ्यः प्रदत्तानितस्यपुण्यफलंशृणु ॥ गजंरथंप्रदत्तेयोह्यश्वंचापिनृपोत्तम ॥ ४ ॥ सचभृत्यैस्तुसंयुक्तःपुण्यदेशेनृपोत्तमः ॥ जायतेहिमहाराजमत्प्रसादान्नसं
शयः ॥ ५ ॥ राजाभवतिधर्मात्माज्ञानवान्बलवान्सुधीः ॥ अजेयःसर्वभूतानांमहातेजाःप्रजायते ॥ ६ ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेभूमिदानंददातियः ॥ गोदानंवाम
हाराजसर्वभोगपतिर्भवेत् ॥ ७ ॥ ब्राह्मणायसुपुण्यायदानंदद्यात्प्रयत्नतः ॥ महादानानियोदद्यात्तीर्थेपर्वणिपात्रवित् ॥ ८ ॥ तेषांचिह्नंप्रवक्ष्यामिभूपति
त्वंप्रजायते ॥ तीर्थेपर्वणिसंप्राप्तेगुप्तदानंददातियः ॥ ९ ॥ निधीनामाशुसंप्राप्तिरक्षरापरिजायते ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थेषुब्राह्मणायच ॥ १० ॥ सुचै
लंचमहादानंकांचनेनसमन्वितम् ॥ पुण्यंफलंप्रवक्ष्यामितस्यदानस्यभूपते ॥ ११ ॥ जायंतेबहवःपुत्राःसुगुणावेदपारगाः ॥ आयुष्मंतः प्रजावंतोयशः
पुण्यसमन्विताः ॥ १२ ॥ विपुलाश्चैवजायंतेस्फीतालक्ष्मीर्महामते ॥ सौख्यंचलभतेपुण्यंधर्मवान्परिजायते ॥ १३ ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थंगत्वाप्रय
त्नतः ॥ कपिलांकांचनींदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने ॥ १४ ॥ तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिदानस्यचमहामते ॥ कपिलादोमहाराजसर्वसौख्यान्प्रभुंजति ॥ १५ ॥
यावद्ब्रह्माप्रजीवेत्सतावत्तिष्ठतितत्रसः ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेअलंकृत्यचगांतदा ॥ १६ ॥ कांचनेनापिसंयुक्तांवस्त्रालंकारभूषणैः ॥ तस्यदानस्यराजेंद्रफ
लभोगंवदाम्यहम् ॥ १७ ॥ विपुलाजायतेलक्ष्मीर्दानभोगसमाकुला[1] ॥ सर्वविद्यापतिर्भूत्वाविष्णुभक्तोभवेत्किल ॥ १८ ॥ विष्णुलोकेवसेन्मर्त्योयाव
त्तिष्ठतिमेदिनी ॥ तीर्थंगत्वातुयोदद्याद्ब्राह्मणायविभूषणम् ॥ १९ ॥ भुक्त्वातुविपुलान्भोगानिन्द्रेणक्रीडतेसह ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेवस्त्रंचद्विजपुंगवे ॥ २० ॥
दत्त्वान्नंभूमिसंयुक्तंपात्रेश्रद्धासमन्वितः ॥ मोदतेसतुवैकुंठेविष्णुतुल्यपराक्रमः ॥ २१ ॥ सवस्त्रंकांचनंदत्त्वाद्विजायपरिशांतये ॥ स्वेच्छयाअग्निसदृशोवै
कुंठेसवसेत्सुखी ॥ २२ ॥ सुवर्णस्यसुकुंभंचघृतेनपरिपूरयेत् ॥ पिधानंरौप्यंकर्तव्यंवस्त्रहारैरलंकृतम् ॥ २३ ॥ पुष्पमालान्वितंकुर्याद्ब्रह्मसूत्रेणशोभि
तम् ॥ प्रतिष्ठितंवेदमंत्रैस्तंसंपूज्यमहामते ॥ २४ ॥ उपचारैःपवित्रैश्चषोडशैःपरिपूजयेत् ॥ स्वलंकृत्यततोदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने ॥ २५ ॥ षोडशै
वततोगावःसवस्त्राःकांस्यदोहनाः ॥ कुंभयुक्ताश्चचत्वारोदक्षिणांचसकांचनाम् ॥ २६ ॥ तथाद्वादशकागावोवस्त्रालंकारभूषणाः ॥ पृथग्भूतायविप्रा
यदातव्यानात्रसंशयः ॥ २७ ॥ एवमादीनिदानानिअन्यानिनृपनंदन ॥ तीर्थकालंसुसंप्राप्यविप्रावसथमेवच ॥ २८ ॥ श्रद्धाभावेनदातव्यं
बहुपुण्यकरंभवेत् ॥ विष्णुरुवाच ॥ विष्णुमुद्दिश्ययद्दानंकामनापरिकल्पितम् ॥ २९ ॥ तस्यदानस्यभावेनभावनापरिभावितः ॥ तादृक्फलंसम
श्नातिमानुषोनात्रसंशयः ॥ ३० ॥ अभ्युदयंप्रवक्ष्यामियज्ञादिषुप्रवर्तते ॥ तेनदानेनतस्यापिश्रद्धयाचद्विजोत्तम ॥ ३१ ॥ प्रज्ञावृद्धिंसमाप्नोतिनचदुः

१ द्विव्यज्ञानसमाकुला इ० पा० । २ पात्रसंपत्तिमेव च इ० पा० । ३ व्रतम् इ०, फलम् इ० च पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खंप्रविंदाति ॥ भोगान्भुनक्तिधर्मात्माजीवमानस्तुसांप्रतम् ॥ ३२ ॥ ऐंद्रांस्तुभुंक्तेभोगान्सदातादिव्यांगतिंगतः ॥ स्वकुलंनयतेस्वर्गंकल्पानांचसहस्र
कम् ॥ ३३ ॥ एवमाभ्युदयंप्रोक्तंप्राप्तंतेषुवदाम्यहम् ॥ कायस्यचक्षयंज्ञात्वाजरयापरिपीडितः ॥ ३४ ॥ दानंतेनप्रदातव्यमाशांकस्यनकारयेत् ॥
मृतेचमयिमेपुत्राअन्येस्वजनबांधवाः ॥ ३५ ॥ कथमेतेभविष्यंतिमांविनासुहृदोमम ॥ तेषांमोहात्प्रमुग्धोवैनददातिसकिंचन ॥ ३६ ॥ मृत्युंप्रयातिमो
हात्मारुदंतिमित्रबांधवाः ॥ दुःखेनपीडिताःसर्वेमायामोहेनपीडिताः ॥३७॥ संकल्पयंतिदानानिमोक्षंवैचिंतयंतिच ॥ तस्मिन्मृतेमहाराजमायामोहेगतेस
ति॥३८॥विस्मरंतिचदानानिलोभात्मानोददंतिन॥योसौमृतोमहाराजयमपथंसुदुःखितः ॥३९॥ तृषाक्षुधासमाक्रांतोबहुदुःखैःप्रपीडितः॥तस्माद्दानंप्रदात
व्यंस्वयमेवनसंशयः॥४०॥ कस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्यानृपोत्तम ॥ संसारेनास्तिकःकस्यतस्माद्दानंप्रदीयते ॥४१॥ ज्ञानवताप्रदातव्यंस्वयमेवनसंश
यः॥ अन्नंपानंचतांबूलमुदकंकांचनंतथा ॥ ४२ ॥ युग्मं[1]वस्त्रंचछत्रंचस्वयमेवनसंशयः ॥ जलपात्राण्यनेकानिसोदकानिनृपोत्तम ॥ ४३ ॥ वाहनानिवि
चित्राणियानान्येवमहामते ॥ नानागंधान्सकर्पूरंयमपंथसुखप्रदे ॥४४॥ उपानहौप्रदातव्येयदीच्छेद्विपुलंसुखम् ॥ एतैर्दानैर्महाराजयमपंथंसुखेनवै॥४५॥
प्रयातिमानवोराजन्यमदूतैरलंकृतम्॥ ४६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४०॥ वेनउवाच ॥ पुत्रोभार्याकथंतीर्थंपिता
माताकथंवद ॥ गुरुश्चैवकथंतीर्थंतन्मेविस्तरतोवद ॥ १ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ अस्तिवाराणसीरम्यागंगायुक्तामहापुरी ॥ तस्यांवसतिवैश्यैकःकृकलोना
मनामतः ॥ २ ॥ तस्यभार्यामहासाध्वीपतिव्रतपरायणा ॥ धर्माचारपरानित्यंसावैपतिपरायणा ॥ ३ ॥ सुकलानामपुण्यां[2]गीसुपुत्राचारुमंगला ॥ सत्यं
वदासदाशुद्धाप्रियाकाराप्रियप्रिया ॥ ४ ॥ एवंगुणैःसमायुक्तासुभगाचारुकारिणी ॥ सर्वैश्यउत्तमोनानाधर्मज्ञोज्ञानवान्गुणी ॥५॥ पुराणेश्रौतधर्मेचसदा
श्रवणतत्परः ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनबहुपुण्यप्रदायकम् ॥ ६ ॥ श्रद्धयानिर्गतोयात्रांतीर्थानांपुण्यमंगलाम् ॥ ब्राह्मणानांप्रसंगेनसार्थवाहेनतेनच ॥ ७ ॥
प्रस्थितोधर्ममार्गेतुतमुवाचपतिव्रता ॥ पतिस्नेहेनसंमुग्धाभर्तारंवाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥ सुकलोवाच ॥ अहंतेधर्मतःपत्नीसहपुण्यकराप्रिय ॥ पतिमार्गं
प्रतीक्ष्याहंपतिदेवंयजाम्यहम् ॥ ९ ॥ कदानैवमयात्याज्यंसामीप्यंतेद्विजोत्तम ॥ तवच्छायांसमाश्रित्यकरिष्येधर्ममुत्तमम् ॥ १० ॥ पतिव्रताख्यंपापघ्नं
नारीणांगतिदायकम् ॥ पुण्यस्त्रीकथ्यतेलोकेयास्यात्पतिपरायणा ॥ ११ ॥ युवतीनांपृथक्तीर्थंविनाभर्तुर्नशोभते ॥ सुखदंनास्तिवैलोकेस्वर्गमोक्षप्रदा
यकम् ॥ १२ ॥ स[3]व्यंपादंचभर्तुश्चप्रयागंविद्धिसत्तम ॥ वामंचपुष्करंतस्ययानारीपरिकल्पयेत् ॥ १३ ॥ तस्यपादोदकस्नानात्तत्पुण्यं

१ सुगां सवत्सां भूमिं च फलानि विविधानि च ॥ इ० पा० । २ सौभाग्या इ० पा० । ३ सव्यं दक्षिणवामयोः इति कोशात्सव्यं दक्षिणमिति बोध्यम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परिजायते ॥ प्रयागपुष्करसमंस्नानंस्त्रीणांनसंशयः ॥ १४ ॥ सर्वतीर्थमयोभर्तासर्वपुण्यमयःपतिः ॥ मखानांयजनात्पुण्यंयद्वैभवतिदीक्षिते ॥ १५ ॥
तत्फलंसमवाप्नोतिसेवयाभर्तुरेवहि ॥ गयादीनांसुतीर्थानांयात्रांकृत्वाहियद्भवेत् ॥ १६ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिभर्तुःशुश्रूषणादपि ॥ समासे
नप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ १७ ॥ नास्त्यासांहिपृथग्धर्मःपतिशुश्रूषणंविना ॥ तस्मात्कांतसहायंतेकुर्वाणासुखदायिनी ॥ १८ ॥ तवच्छायांस
माश्रित्यआगमिष्यामिनान्यथा ॥ विष्णुरुवाच ॥ रूपंशीलंगुणंभक्तिंसमालोक्यवयस्तथा ॥ १९ ॥ सौकुमार्यंविचार्यैवंकृकलःसपुनःपुनः ॥ यद्येवंहिनयि
ष्यामिदुर्गमार्गंसुदुःखदम् ॥ २० ॥ रूपनाशोभवेच्चास्याःशीतातपविलोडनात् ॥ पद्मगर्भप्रतीकाशमस्याश्चांगंप्रवर्णकम् ॥ २१ ॥ झंझावातेनशीतेनकृष्णवर्णं
भविष्यति ॥ पंथाःकर्कशसुग्रावापादौचास्याःसुकोमलौ ॥ २२ ॥ एष्यतेवेदनांतीव्रामथोगंतुंनचक्षमा ॥ क्षुत्तृष्णाभिपरीतांगीकीदृशीयंभविष्यति ॥ २३ ॥
वामांगीममचस्थानंसुखस्थानंवरानना ॥ ममप्राणप्रियानित्यंनित्यंधर्मस्यचाश्रयः ॥ २४ ॥ नाशमेतियदाबालाममनाशोभवेदिह ॥ इयंमेजीविकानित्य
मियंप्राणस्यचेश्वरी ॥ २५ ॥ ननयिष्येवनंतीर्थमेकश्चैवाप्यहंव्रजे ॥ चिंतयित्वाक्षणंनूनंकृकलेनमहात्मना ॥ २६ ॥ तस्यचित्तानुगोभावस्तयाज्ञातोनृपो
त्तम ॥ पुनरूचेमहाभागाभर्त्तारंप्रस्थितंतदा ॥ २७ ॥ अनघानैववैत्याज्यापुरुषैःशृणुसत्तम ॥ मूलमेवंहिधर्मस्यपुरुषस्यमहामते ॥ २८ ॥ एवंज्ञा
त्वामहाभागमामेवंनयसांप्रतम् ॥ विष्णुरुवाच ॥ श्रुत्वासर्वंहितेनापिप्रियायाभाषितंबहु ॥ २९ ॥ प्रहस्यैववचोब्रूतेतामेवंकृकलःपुनः ॥ नैवत्याज्याभ
वेद्भार्याप्राप्ताधर्मेणवैप्रिये ॥ ३० ॥ येनभार्यापरित्यक्तासुनीताधर्मचारिणी ॥ दशांगधर्मस्तेनापिपरित्यक्तोवरानने ॥ ३१ ॥ तस्मात्त्वामेवभद्रंतेनैवत्य
क्ष्येकदाप्रिये ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमाभाष्यतांभार्यांसंबोध्यचपुनःपुनः ॥ ३२ ॥ तस्याअज्ञातमात्रेणससार्थेनसमंगतः ॥ गतेतस्मिन्महाभागेकृकलेपु
ण्यकर्माणि ॥ ३३ ॥ देवकर्मसुवेलायांकालेपुण्येशुभानना ॥ नैवपश्यतिभर्तारंकृकलंनिजमंदिरे ॥ ३४ ॥ समुत्थायत्वरायुक्तारुदमानासुदुःखिता ॥
वयस्यान्पृच्छतेभर्तुर्दुःखशोकाधिपीडिता ॥ ३५ ॥ युष्माभिर्वामहाभागादृष्टोसौकृकलोमम ॥ प्राणेश्वरोगतःक्वापिभवंतोममबांधवाः ॥ ३६ ॥ यदिदृष्टो
महाभागाःकृकलोममसांप्रतम् ॥ भर्तारंपुण्यकर्तारंसर्वज्ञंसत्यपंडितम् ॥ ३७ ॥ कथयंतुमहात्मानंयदिदृष्टोमहामतिः ॥ तस्यास्तद्भाषितंश्रुत्वाताम्
चुस्तेमहामतिम् ॥ ३८ ॥ धर्मयात्राप्रसंगेननाथस्तेकृकलःशुभे ॥ तीर्थयात्रांचकारासौकस्माच्छोचसिसुव्रते ॥ ३९ ॥ साधयित्वामहातीर्थंपुनरेष्यति
शोभने ॥ एवमाश्वासितासाचपुरुषैराप्तकारिभिः ॥ ४० ॥ पुनर्गेहंगताराजन्सुकलाचारुभाषिणी ॥ रुरोदकरुणंदुःखंसुकलापिपरायणा ॥ ४१ ॥ यावदा

१ स्वतंत्रा इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यातिमेभर्त्ताभूमौस्वप्स्यामिसंस्तरे ॥ घृतंतैलंनभोक्ष्येहंदधिक्षीरंतथैवच ॥ ४२ ॥ लवणंचपरित्यक्तंतथातांबूलमेवच ॥ मधुरंचतथाराजंस्त्यक्तंगु
डादिकंतथा ॥ ४३ ॥ एकाहारानिराहारातावत्स्थास्येनसंशयः ॥ यावच्चागमनंभर्तुःपुनरेवभविष्यति ॥ ४४ ॥ एवंदुःखान्विताभूत्वाएकवेणीधरा
पुनः ॥ एककंचुकसंवीतामलिनाचबभूवसा ॥ ४५ ॥ मलिनेनापिवस्त्रेणएकेनैवस्थितापुनः ॥ हाहाकारंप्रमुंचंतीनिःश्वसंतीसुदुःखिता ॥ ४६ ॥ वियोगा
नलसंदग्धाकृष्णांगीमलधारिणी ॥ एवंदुःखसमाचारासुकृशाविह्वलातदा ॥ ४७ ॥ रोदमानादिवारात्रौनिद्रांलेभेनवैनिशि ॥ क्षुधांनविंदते
राजन्दुःखेनविदलीकृता ॥ ४८ ॥ अथसख्यःसमायाताःपप्रच्छुःसुकलांतदा ॥ सुकलेचारुसर्वांगिकस्माद्रोदिषिसंप्रति ॥ ४९ ॥ ततस्त्वंकारणंब्रूहिदुः
खस्यास्यवरानने ॥ सुकलोवाच ॥ समांत्यक्त्वागतोभर्ताधर्मार्थंधर्मतत्परः ॥ ५० ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनअटतेमेदिनींततः ॥ मांत्यक्त्वासगतःस्वामीनि
र्दोषांपापवर्जिताम् ॥ ५१ ॥ अहंसाध्वीसमाचारासदापुण्यापतिव्रता ॥ मांत्यक्त्वासगतोभर्तातीर्थसाधनतत्परः ॥ ५२ ॥ तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेना
तिपीडिता ॥ जीवनाशोवरंश्रेष्ठोवरंवैविषभक्षणम् ॥ ५३ ॥ वरमग्निप्रवेशश्चवरंकायविनाशनम् ॥ नारींप्रियांपरित्यज्यभर्तायातिसुनिष्ठुरः ॥ ५४ ॥ भर्तृ
त्यागोवरंनैवप्राणत्यागोवरंसखि ॥ वियोगंनसमर्थाहंसहितुंनित्यदारुणम् ॥ ५५ ॥ तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनापिनित्यशः ॥ सख्यऊचुः ॥ तीर्थया
त्रांगतोभर्तापुनरेष्यतितेपतिः ॥ ५६ ॥ वृथाशोषयसेकायंवृथाशोकंकरोषिवै ॥ वृथात्वंतप्यसेबालेवृथाभोगान्परित्यजेः ॥ ५७ ॥ पिबस्वपानंभुंक्ष्वत्वं
स्वप्रदत्तंहिपूर्वकम् ॥ कस्यभर्तासुताःकस्यकस्यस्वजनबांधवाः ॥ ५८ ॥ कःकस्यनास्तिसंसारेसंबंधःकेनचैवहि ॥ भक्ष्यतेभुज्यतेबालेसंसारस्यहितत्फ
लम् ॥ ५९ ॥ मृतेप्राणिनिकोश्नातिकोहिपश्यतितत्फलम् ॥ पीयतेभुज्यतेबालेएतत्संसारतःफलम् ॥ ६० ॥ सुकलोवाच ॥ भवतीभिःप्रयुक्तंयत्तन्न
स्याद्वेदसंमतम् ॥ यातुभर्तुःपृथग्भूतातिष्ठत्येकासदैवहि ॥ ६१ ॥ पापभूताभवेन्नारीतांनमन्यंतिसज्जनाः ॥ भर्तुःसार्धंसदासख्योदृष्टोवेदेषुसर्वदा ॥ ६२ ॥
संबंधःपुण्यसंसर्गाज्जायतेनात्रसंशयः ॥ नारीणांचसदातीर्थंभर्ताशास्त्रेषुपठ्यते ॥ ६३ ॥ तमेवावाहयेन्नित्यंवाचाकायेनकर्मभिः ॥ मनसापूजयेन्नित्यंभाव
सत्येनतत्परा ॥ ६४ ॥ भर्तुःपार्श्वंमहातीर्थंदक्षिणांगंसदैवहि ॥ तमाश्रित्ययदानारीगृहस्थापरिवर्त्तयेत् ॥ ६५ ॥ यजतेदानपुण्यैश्चतस्यदानस्ययत्फ
लम् ॥ वाराणस्यांचगंगायांयत्फलंनचपुष्करे ॥ ६६ ॥ द्वारकायांनचावन्त्यांकेदारेशशिभूषणे ॥ लभतेनैवसानारीयजमानासदाकिल ॥ ६७ ॥ तादृशं
फलमेवंसानप्राप्नोतिकदासखि ॥ सुसुखंपुत्रसौभाग्यंस्नानंदानंचभूषणम् ॥ ६८ ॥ वस्त्रालंकारसौभाग्यंरूपंतेजःफलंसदा ॥ यशःकीर्तिमवाप्नोतिगुणंच
वरवर्णिनी ॥ ६९ ॥ भर्तुःप्रसादात्सर्वंचलभतेनात्रसंशयः ॥ विद्यमानेयदाकांतेअन्यंधर्मंकरोतिया ॥ ७० ॥ निष्फलंजायतेतस्याःपुंश्चलीपरिकथ्यते ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नारीणांयौवनंरूपमवतारंस्मृतंध्रुवम् ॥ ७१ ॥ एकस्यापिहिभर्तुश्चतस्यार्थेभूमिमंडले ॥ सुपुत्रासुयशानारीपरिकथ्येतवैसदा ॥ ७२ ॥ तुष्टेभर्तरिसंसारे
दृश्यानारीनसंशयः ॥ पतिहीनाभवेन्नारीभवेत्साभूमिमंडले ॥ ७३ ॥ कुतस्तस्याःसुखंरूपंयशःकीर्तिःसुताभुवि ॥ सुदौर्भाग्यंमहद्दुःखंसंसारेपरिभुज्यते॥
॥ ७४ ॥ पापभागाभवेत्साचदुःखाचारासदैवहि ॥ तुष्टेभर्तरितस्यास्तुतुष्टाःसर्वाश्चदेवताः ॥ ७५ ॥ तुष्टेभर्तरितुष्यंतिऋषयोदेवमानवाः ॥ भर्ता
नाथोगुरुर्भर्तादेवतादैवतैःसह ॥ ७६ ॥ भर्तातीर्थंश्चपुण्यश्चनारीणांनृपनंदन ॥ शृंगारंभूषणंरूपंवर्णसौगंधमेवच ॥ ७७ ॥ कृत्वासातिष्ठते
नित्यंवर्जयित्वासुपर्वसु ॥ शृंगारैर्भूषणैःसातुशुशुभेसायदापतिः ॥ ७८ ॥ पत्याविनाभवत्येवंक्षीरंसर्पमुखेयथा ॥ भर्तुरर्थेमहाभागासुव्रताचारुमं
गला ॥ ७९ ॥ गतेभर्तरियानारीशृंगारंकुरुतेयदि ॥ रूपंवर्णंचतत्सर्वंशवरूपेणजायते ॥ ८० ॥ वदंतिभूतलेलोकाःपुंश्चलीयंनसंशयः ॥ त
स्माद्भर्तुर्वियुक्तायानार्याःशृणुतभूतले ॥ ८१ ॥ इच्छंत्यावैमहासौख्यंभवितव्यंकदाचन ॥ सुजायायाःपरोधर्मोभर्ताशास्त्रेषुगीयते ॥ ८२ ॥
तस्माद्वैशाश्वतोधर्मोनत्याज्योभार्ययाकिल ॥ एवंधर्मंविजानामिकथंभर्तापरित्यजेत् ॥ ८३ ॥ इत्यर्थेश्रूयतेसख्यइतिहासःपुरातनः ॥ सुदेवाया
श्चचरितंसुपुण्यंपापनाशनम् ॥ ८४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरितएकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ सख्यऊचुः ॥ सुदेवाका
त्वयाप्रोक्ताकिमाचारावदस्वनः ॥ त्वयाप्रोक्तंमहाभागेवदनःसत्यमेवच ॥ १ ॥ सुकलोवाच ॥ अयोध्यायांमहाराजःसआसीद्धर्मकोविदः ॥ मनुपुत्रोम
हाभागःसर्वधर्मार्थतत्परः ॥ २ ॥ इक्ष्वाकुर्नामसर्वज्ञोदेवब्राह्मणपूजकः ॥ तस्यभार्यासदापुण्यापतिव्रतपरायणा ॥ ३ ॥ तयासार्द्धंयजेद्यज्ञंतीर्थानिविवि
धानिच ॥ वेदराजस्यवीरस्यकाशिशिस्यमहात्मनः ॥ ४ ॥ सुदेवानामवैकन्यासत्याचारपरायणा ॥ उपयेमेमहाराजइक्ष्वाकुस्तांमहीपतिः ॥ ५ ॥
सुदेवाचारुसर्वांगीसत्यव्रतपरायणा ॥ [1]तयासार्द्धंसवैराजाजनानांपुण्यनायकः ॥ ६ ॥ सरेमेनृपशार्दूलोनित्यंचप्रिययातया ॥ एकदातुमहाराजस्तयासार्द्धं
वनंययौ ॥ ७ ॥ गंगारण्यंसमासाद्यमृगयांक्रीडतेसदा ॥ सिंहान्हत्वावराहांश्चगजांश्चमहिषांस्तथा ॥ ८ ॥ क्रीडमानस्यतस्याग्रेवराहश्चसमागतः ॥ बहुशूक
रयूथेनपुत्रपौत्रैरलंकृतः ॥ ९ ॥ एकाचशूकरीतस्यप्रियापार्श्वेप्रतिष्ठिता ॥ वराहैःशूकरैस्तस्यतमेवपरिवारिता ॥ १० ॥ दृष्ट्वाचराजराजेंद्रंदुर्जयंमृगया
रतम् ॥ पर्वताधारमाश्रित्यभार्ययासहशूकरः ॥ ११ ॥ तिष्ठत्येकःसुवीर्येणपुत्रान्पौत्रान्गुरूञ्छिशून् ॥ ज्ञात्वातेषांमहाराजमृगाणांकदनंमहत् ॥ १२ ॥
तानुवाचसुतान्पौत्रान्भार्यांतांचसशूकरः ॥ कोशलाधिपतिर्वीरोमनुपुत्रोमहाबलः ॥ १३ ॥ क्रीडतेमृगयांकांतेमृगान्संहरतेबहून् ॥ समांदृष्ट्वामहाराजए

१ तया सार्धं यजेद्यज्ञान्सुपुण्यान्पुण्यनायकः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्यतेनात्रसंशयः ॥ १४ ॥ अन्येषांलुब्धकानांमेनास्तिप्राणभयंध्रुवम् ॥ ममरूपंनृपोदृष्ट्वाक्षमांनैवकरिष्याति ॥ १५ ॥ हर्षेणमहताविष्टोबाणपाणिर्धनुर्द्ध
रः ॥ श्वभिर्युक्तोमहातेजालुब्धकैःपरिवारितः ॥१६॥ प्रियेकरिष्यतेघातंममाप्येवंनसंशयः ॥ १७॥ शूकर्युवाच ॥ यदायदापश्यसिलुब्धकान्बहून्महावने
कांतसमायुधान्बहून् ॥ एतैस्तुपुत्रैर्ममपौत्रकैःसमंदूरंनुभोयासिपलायमानः ॥ १८ ॥ त्यक्त्वासुधैर्यंबलपौरुषंमहन्महाभयेनापिविषण्णचेतनः ॥ दृ
ष्ट्वानृपेंद्रंपुरुषोत्तमोत्तमंकरोषिकिंकांतवदस्वकारणम् ॥ १९ ॥ तस्यास्तुवाक्यंसनिशम्यकोलउवाचतांशूकरराजउत्तरम् ॥ यदर्थभीतोस्मिसुलुब्धका
त्प्रियेदृष्ट्वागतोदूरनिशम्यशूकरान् ॥ २० ॥ सुलुब्धकाःपापकराःशठाःप्रियेकुर्वंतिपापंगिरिदुर्गकंदरे ॥ सदैवदुष्टाबहुपापचिंतकाजाताश्चसर्वेपरिपापिनां
कुले ॥ २१ ॥ तेषांहिहस्तान्मरणाद्बिभेमिमृतोपियास्यामिपुनश्चपापम् ॥ दूरंगिरिंपर्वतकंदरंचव्रजामिकांतेअपमृत्युभीतः ॥ २२ ॥ अयंहिपुण्यो
नरनाथआगतोविश्वाधिकःकेशवरूपभूपः ॥ युद्धंकरिष्येसमरेमहात्मनासार्द्धंप्रियेपौरुषविक्रमेण ॥ २३ ॥ जेष्यामिभूपंयदिस्वेनतेजसाभोक्ष्या
मिकीर्तिंत्वतुलांपृथिव्याम् ॥ तेनाहतोवीरवरेणसंगरेयास्यामिलोकंमधुसूदनस्य ॥ २४ ॥ ममांगभूतेनपलेनमेदसातृप्तिंपरांयास्यतिभूमिनाथः ॥
तृप्ताभविष्यंतिसुलोकदेवताअस्मादयंचागतोवज्रपाणिः ॥ २५ ॥ अस्यैवहस्तान्मरणंयदाभवेल्लाभश्चमेसुंदरिकीर्तिरुत्तमा ॥ तस्माद्यशोभूमितलेजगत्त्रये
व्रजामिलोकंमधुसूदनस्य ॥२६॥नैवंभीतोस्मिक्षुब्धोस्मिगतोहंगिरिसानुषु॥पापाद्भीतोगतःकांतेधर्मंदृष्ट्वास्थितोह्यहम्॥२७॥नजानेपातकंपूर्वमन्यजन्मनि
चार्जितम् ॥ येनाहंशौकरींयोनिंगतोहंपापसंचयात् ॥ २८ ॥ क्षालयिष्याम्यहंघोरंपूर्वपातकसंचयम् ॥ बाणोदकैर्महाघोरैःसुतीक्ष्णैर्निशितैःशतैः ॥ २९ ॥
पुत्रान्पौत्रांस्तुवाराहिकन्यांकुटुंबबालकम् ॥ गिरिंगच्छगृहीत्वातुममसोहमिमंत्यज ॥ ३० ॥ ममस्नेहंपरित्यज्यहरिरेषसमागतः ॥ अस्यहस्तात्प्रयास्या
मितद्विष्णोःपरमंपदम्॥३१॥दैवेनापिममाद्यैवस्वर्गद्वारमनुत्तमम्॥उद्घाटितकपाटंतुयास्यामिसुमहादिवम् ॥३२॥ सुकलोवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशू
करस्यमहात्मनः ॥ उवाचतत्प्रियासख्यःसीदमानांतरातदा ॥ ३३ ॥ शूकर्युवाच ॥ यस्मिन्यूथेभवान्स्वामीपुत्रपौत्रैरलंकृतः ॥ मित्रैश्चभ्रातृभिश्चैवअन्यैः
स्वजनबांधवैः ॥ ३४ ॥ त्वयैवालंकृतोयूथोभवतापरिशोभते ॥ त्वांविनायंमहाभागकीदृग्यूथोभविष्यति ॥ ३५ ॥ तवैवस्वबलेनापिगर्जमानाश्चशूकराः॥
विचरंतिगिरौकांततनयाममबालकाः ॥ ३६ ॥ कंदान्मूलान्सुभक्षंतिनिर्भयास्तवतेजसा ॥ दुर्गेषुवनकुंजेषुग्रामेषुनगरेषुच ॥ ३७ ॥ नकुर्वंतिभयंतीव्रंसिं ॥ ४२ ॥
हानामिहपर्वते॥मनुष्याणांमहाबाहोपालितास्तवतेजसा॥३८॥त्वयात्यक्ताअमीसर्वेबालकाममदारकाः ॥ दीनाश्चैवाकुलाश्चैवभविष्यंतिविचेतनाः ॥३९॥

---

१ पर्वतान्तर्दरीषुच इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नित्यमेवसुखंवर्त्मगत्वापश्यंतिवालकाः ॥ पतिहीनायथानारीशोभतेनैवशोभना ॥ ४० ॥ अलंकृतायथादिव्यैरलंकारैःसकांचनैः ॥ परिच्छेदैरत्नवस्त्रैःपितृमातृसहोदरैः ॥४१॥ श्वश्रूश्वशुरकैश्चान्यैःपतिहीनानभातिसा ॥ चंद्रहीनायथारात्रीपुत्रहीनंयथाकुलम् ॥ ४२ ॥ दीपहीनंयथागेहंनैवभातिकदाचन ॥ त्वांविनायंतथायूथोनैवशोभेतमानद ॥ ४३ ॥ आचारेणविनामर्त्योज्ञानहीनोयतिर्यथा ॥ मंत्रहीनोयथाराजातथायंनैवशोभते ॥ ४४ ॥ कैवर्तेनविनानौर्वासंपूर्णापरिसागरे ॥ नभात्येवंयथासार्थःसार्थवाहेनवैविना ॥ ४५ ॥ सेनाध्यक्षेणचविनायथासैन्यंनभातिच ॥ त्वांविनावैतथासैन्यंशूकराणांमहामते ॥ ४६ ॥ दीनोभविष्यतितथावेदहीनोयथाद्विजः ॥ मयिभारंकुटुंबस्यविनिवेश्यप्रगच्छसि ॥ ४७ ॥ मरणंसुलभंज्ञात्वाकाप्रतिज्ञातवेदृशी ॥ त्वांविनाहंनशक्नोमिधर्तुंप्राणान्प्रियेश्वर ॥ ४८ ॥ त्वयैवसहितास्वर्गंभूमिंवाथमहामते ॥ नरकंवापिभोक्ष्यामिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ४९ ॥ त्वंवापुत्रांस्तुपौत्रांस्तुगृहीत्वायूथमुत्तमम् ॥ आवांव्रजावयूथेशदुर्गमेवंसुकंदरम् ॥ ५० ॥ जीवितव्यंपरित्यज्यरणायपरिगम्यते ॥ तत्रकोदृश्यतेलाभोमरणेवदसांप्रतम्॥५१॥वाराहउवाच॥वीराणांत्वंनजानासिसुधर्मंशृणुसांप्रतम्॥युद्धार्थिनाहिवीरेणवीरंगत्वाप्रयाचितम् ॥५२॥ देहिमेयोधनंसंख्येयुद्धार्थ्यहंसमागतः॥ परेणयाचितंयुद्धंनददातियदानरः ॥ ५३ ॥ कामाल्लोभाद्भयाद्वापिमोहाद्वाशृणुवल्लभे ॥ कुंभीपाकेतुनरकेवसेद्युगसहस्रकम् ॥ ५४ ॥ क्षत्रियाणांपरोधर्मोयुद्धंदेयंनसंशयः ॥ तद्युद्धंदीयमानेनरणभूमिगतेनवै ॥ ५५ ॥ निर्जितंतुपरंतत्रयशःकीर्तिप्रभुंजते ॥ सवाहतोयुध्यमानःपौरुषेणातिनिर्भयः ॥ ५६ ॥ वीरलोकमवाप्नोतिदिव्यान्भोगान्प्रभुंजते॥ यावद्वर्षसहस्राणांविंशत्येकांप्रियेशृणु ॥ ५७ ॥ वीरलोकेवसेत्तावद्देवाचारैर्महीयते ॥ मनुपुत्रःसमायातअयंवीरोनसंशयः ॥ ५८ ॥ संग्रामंयाचमानस्तुयुद्धंदेयंमयाध्रुवम् ॥ युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ॥ ५९ ॥ सत्कारोयुद्धरूपेणकर्तव्यश्चमयाशुभे ॥ शूकर्युवाच ॥ यदायुद्धंत्वयादेयंराज्ञेचैवमहात्मने ॥ ६० ॥ ततोहंपौरुषंकांतपश्यामितवकीदृशम् ॥ एवमुक्त्वाप्रियान्पुत्रान्समाहूयतत्वरान्विता ॥ ६१ ॥ उवाचपुत्रकायूयंशृणुध्वंवचनंमम ॥ युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ॥६२॥ मयातत्रप्रगंतव्यंयत्रायंहिगमिष्यति ॥ यावत्तिष्ठतिवैनाथोभवतांप्रतिपालकः ॥ ६३ ॥ यूयंगच्छतवैदूरंदुर्गंगिरिगुहामुखम् ॥ सुखंजीवतमेवत्सावर्जयित्वासुलुब्धकान् ॥ ६४ ॥ मयातत्रैवगंतव्यंयत्रैषहिगमिष्याति ॥ भवतांश्रेष्ठोयंभ्रातायूथरक्षांकरिष्यति ॥ ६५ ॥ एतेपितृव्यकाःसर्वेभवतांत्राणकारकाः॥ दूरंप्रयातवैसर्वेमांविहायसुपुत्रकाः ॥ ६६ ॥ पुत्राऊचुः ॥ अयंहिपर्वतश्रेष्ठोवहुमूलफलोदकः ॥ भयंतुकस्यवैनास्तिसुखंजीवनमस्तिवै ॥६७॥ युवाभ्यांहिअकस्माद्वैइदमुक्तंभयंकरम् ॥तन्नोहिकारणंमातर्व

१ मंत्रहीनं यथा राज्यम् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दसत्यमिहैवहि ॥ ६८ ॥ शूकर्युवाच ॥ अयंराजामहारौद्रःकालरूपःसमागतः ॥ क्रीडतेमृगयालुब्धोमृगान्हत्वाबहून्वने ॥ ६९ ॥ इक्ष्वाकुर्नामदुर्धर्षोमनु
पुत्रोमहाबलः ॥ संहरिष्यतिकालोयंदूरंयातसुपुत्रकाः॥७०॥ पुत्राऊचुः ॥ मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसपापधीः॥महारौद्रंसुघोरंतुनरकंप्रतिपद्यते॥७१॥
मातुःपुण्यंपयःपीत्वापुष्टोभवतिनिर्घृणः ॥ मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसुदुर्बलः॥ ७२ ॥ पूयंनरकमेतीहकृमिदुर्गंधसंकुलम् ॥ मातुस्तस्मान्नयास्यामो
गुरुंत्यक्त्वाइहैवच ॥ ७३ ॥ एवंविषादःसंजातस्तेषांधर्मार्थसंयुतः[1] ॥ व्यूहंकृत्वास्थिताःसर्वेबलतेजःसमाकुलाः ॥ ७४ ॥ साहसोत्साहसंपन्नाःपश्यं
तिनृपनंदनम् ॥ नदंतःपौरुषैर्युक्ताःक्रीडमानावनेतदा ॥ ७५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४२ ॥
सुकलोवाच ॥ एवंतेशूकराःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः ॥ पुरःस्थितस्यतेराज्ञोह्यवतस्थुश्चलुब्धकाः ॥ १ ॥ महावराहोराजेंद्रगिरिसानुंसमाश्रि
तः ॥ महतायूथभावेनव्यूहंकृत्वाप्रतिष्ठति ॥ २ ॥ कपिलःस्थूलपीनांगोमहादंष्ट्रोमहामुखः ॥ दुःसहःशूकरोराजन्गर्जतेचातिभैरवम् ॥ ३ ॥
तानपश्यन्महाराजःशालतालवनाश्रयान् ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वामनुपुत्रःप्रतापवान् ॥ ४ ॥ गृह्यतांशूरवाराहोविध्यतांबलदर्पितः ॥ एवमाभाष्य
तान्वीरोमनुपुत्रःप्रतापवान् ॥ ५ ॥ अथतेलुब्धकाःसर्वेमृगयामदमोहिताः ॥ संनद्धादंशिताःसर्वेश्वभिःसार्द्धंप्रजग्मिरे ॥ ६ ॥ हर्षेणमहतावि
ष्टोराजराजोमहाबलः ॥ अश्वारूढःसुसैन्येनचतुरंगेणसंयतः ॥ ७ ॥ गंगातीरंसमायातोमेरौगिरिवरोत्तमे ॥ रत्नधातुसमाकीर्णेनानावृक्षैरलंकृ
ते ॥ ८ ॥ सुकलोवाच ॥ योबलधाममरीचिचयकरनिकरक्षयप्रोत्तुंगोऽत्युच्चम् ॥ गगनमेवसंप्राप्तोनानानगाचरितशोभोगिरिराजोभाति ॥ ९ ॥ यो
जनबहलविमलगंगाप्रवाहसमुच्चरत्तीरवीचीतरंगभंगैर्मुक्ताफलसदृशैर्निर्मलांबुकणैः ॥ सर्वत्रप्रक्षालितधवलतलशिलातलोगिरींद्रःसुश्रियायुक्तः ॥ १० ॥
देवैश्चारणकिन्नरैःपरिवृतोगंधर्वविद्याधरैःसिद्धैरप्सरसांगणैर्मुनिजनैर्नागेंद्रविद्याधरैः॥ श्रीखंडैर्बहुचंदनैस्ससरलैःशालैस्तमालैर्गिरीरुद्राक्षैर्वरसिद्धिदायकवनैः[2]
कल्पद्रुमैःशोभते ॥ ११ ॥ नानाधातुविचित्रोवैनानारत्नविचित्रितैः ॥ विमानैःकांचनैर्दंडैःकलत्रैरुपशोभते ॥ १२ ॥ नालिकेरवनैर्दिव्यैःपूगवृक्षैर्विराज
ते ॥ दिव्यपुन्नागबकुलैःकदलीखंडमंडितैः ॥ १३ ॥ पुष्पकैश्चंपकैराद्रिःपाटलैःकेतकैस्तथा ॥ नानावल्लीवितानैश्चपुष्पितैःपद्मकैस्तथा ॥ १४ ॥ नानाव
र्णैःसुपुष्पैश्चनानावृक्षैरलंकृतः॥ दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णःस्फाटिकस्यशिलातलैः ॥ १५ ॥ योगियोगीन्द्रसंसिद्धैःकंदरांतर्निवासिभिः ॥ निर्झरैश्चैवरम्यैश्चबहुप्र
स्रवणैर्गिरिः ॥ १६ ॥ नदीप्रवाहसंहृष्टैःसंगमैरुपशोभते ॥ ह्रदैश्चपल्वलैःकुंडैर्निर्मलोदकधारिभिः॥ १७ ॥ गिरिराजोविभात्येकःसानुभिःसहसंस्थितैः॥

१ एवंदैन्यं च संजातं तेषां धर्मार्थसंयुतम् । इ० पा० । २ पुंनागैर्वरसिद्धिदायकवनैः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शरभैश्चैवशार्दूलैर्मृगयूथैरलंकृतः ॥ १८ ॥ महामत्तैश्चमातंगैर्महिषैरुरुभिःसदा ॥ अनेकैर्दिव्यभावैश्चगिरिराजोविभातिसः ॥ १९ ॥ अयोध्याधिपतिर्वीर
इक्ष्वाकुर्मनुनंदनः ॥ तयासुभार्ययायुक्तश्चतुरंगवलेनच ॥ २० ॥ पुरतोलुब्धकायांतिशूराःश्वानश्चशीघ्रगाः ॥ यत्रास्तेशूकरःशूरोभार्ययासहितोव
ली ॥ २१ ॥ वहुभिःशूकरैर्गुप्तोगुरुभिःशिशुभिस्ततः ॥ मेरुभूमिंसमाश्रित्यगंगातीरंसमंततः ॥ २२ ॥ सुकलोवाच ॥ तामुवाचवराहस्तुसुप्रियांहर्षसंयु
तः ॥ प्रियेपश्यसमायातःकोशलाधिपतिर्वली ॥ २३ ॥ मामुद्दिश्यमहाप्राज्ञोमृगयांक्रीडतेनृपः ॥ युद्धमेवकरिष्यामिसुरासुरप्रहर्षकम् ॥ २४ ॥ अथभू
पोमहातेजावाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ सुदेवांसत्यधर्मांगींतामुवाचप्रहर्षितः ॥ २५ ॥ पश्यप्रियेमहाकोलंगर्जमानंमहावलम् ॥ परिवारसमायुक्तंदुःसहंमृगया
तिभिः ॥ २६ ॥ अद्यैवाहंहनिष्यामिसुवाणैर्निशितैःप्रिये ॥ मामेवाहिमहाशूरोयुद्धायसमुपाश्रयेत् ॥ २७ ॥ एवमुक्त्वाप्रियोभार्यांलुब्धकान्वाक्यमब्रवी
त् ॥ यथाशूरोमहाशूराःप्रेषयध्वंहिशूकरम् ॥ २८ ॥ अथतेप्रेषिताःशूरावलतेजःपराक्रमाः ॥ गर्जमानाःप्रधावंतिवलतेजःपराक्रमाः ॥ २९ ॥
कोलंप्रतिगताःसर्वेवायुवेगेनसांप्रतम् ॥ विध्यंतिवाणजालैस्तेनिशितैर्वनचारकाः ॥ ३० ॥ नानाशस्त्रैरथास्त्रैश्चवाराहंवीररूपिणम् ॥ ३१ ॥ सुकलोवाच ॥
पतंतिवाणतोमराविमुक्तालुब्धकैःशरावनागिरिंप्रवर्षिणोयथातथाधरांतरे ॥ हतोदृढप्रहारिभिःसनिर्जितस्ततस्तथाशतैस्तुयूथपालकःसकोलःसंगरंग
तः ॥ ३२ ॥ स्वपुत्रपौत्रवांधवैःपरांश्चसंहरेत्सवैपतंतितेस्वदंष्ट्रयाहताहवेऽवलुब्धकाः ॥ पतंतिपादहस्तकाःस्थितस्यवेगभ्रामणैःसलुब्धगर्जमेवतंवराहोऽ
पश्यदागतम् ॥ ३३ ॥ स्वतेजसाविनाशितंमुखाग्रदंष्ट्रयाहतं ॥ गतःसयत्रभूपतिःसवांछतेनसंगरम् ॥ ३४ ॥ इक्ष्वाकुनाथंसुमहत्प्रसह्यसंत्रास्यक्रुद्धः
सहिशूकरेशः ॥ युद्धंवनेवांछतितेनसार्द्धमिक्ष्वाकुणासंगरहर्षयुक्तः ॥ ३५ ॥ वाराहःपुनरेवयुद्धकुशलःसंवांछतेसंगरंतुंडाग्रेणसुतीक्ष्णदंतनखरैःक्रुद्धोधरां
क्षोभयन् ॥ हुंकारोच्चारगर्वात्प्रहरतिविमलंभूपतिंतंचराजञ्ज्ञात्वाविष्णुपराक्रमंमनुसुतस्त्वानन्दरोमांचितः ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वाशूकरपौरुषंयमतुलंमेनेपतिर्दे
वराड्देवारिंमनसाविचिन्त्यसहसावाराहरूपेणवै ॥ संप्रेक्ष्यैवमहावलंवहुतरंयुक्तंत्वरेवारिणंसैन्यंकोलविनाशनायसहसासंगृह्यसंगृह्यताम् ॥ ३७ ॥ प्रेषि
ताश्चवारणारथाश्ववेगवत्तराःसुवाणखड्गधारिणोभुशुंडिभिश्चमुद्गरैः ॥ सपाशपाणिलुब्धकानदंतितत्रतत्परानिवारितोनतिष्ठतोहयागजाश्चयद्गताः ॥ ३८ ॥
कचित्कचिन्नदृश्यतेकचित्कचित्प्रदृश्यतेकाचिद्भयंप्रदर्शयेत्कचिद्भयान्प्रमर्दयेत् ॥ ३९ ॥ मर्दयित्वाभटान्वीरान्वाराहोरणदुर्जयः ॥ शब्दंचकार
दुर्धर्षक्रोधारुणविलोचनः ॥ ४० ॥ कोशलाधिपतिर्वीरस्तंदृष्ट्वारणदुर्जयम् ॥ युध्यमानंमहाकायंमुंचंतंमेववत्स्वनम् ॥ ४१ ॥ गर्जतिसमरंविचरतिविल
सतिवीरान्स्वतेजसाधीरः ॥ तडिदिवमुखेषुदंष्ट्रातस्यविभात्युल्लसत्येव ॥ ४२ ॥ मनुपुत्रस्तथादृष्ट्वाकोलंचनिशितैःशरैः ॥ प्रतिभिन्नमेकैकंशस्त्राहतंचवं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धुभिः ॥ ४३ ॥ नरपतिरुवाचसैन्याःकिमिहनगृह्णंतुओजसाशूराः ॥ युध्यध्वंतत्रनिशितैर्बाणैस्तीक्ष्णैरनेनापि ॥ ४४ ॥ समाकर्ण्यततोवाक्यंक्रुद्धस्या
पिमहात्मनः ॥ ततस्तेसैनिकाःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः ॥ ४५ ॥ अनेकैर्भटसाहस्रैर्वनेतंसमरेस्थितम् ॥ दिक्षुसर्वासुसंहत्यबिभिदुःशूकरंरणे ॥ ४६ ॥
विद्धश्चकैश्चित्तदाबाणजालैःसुयोधैश्चसंग्रामभूमौविशालैः ॥ क्वचिच्चक्रघातैःक्वचिद्वज्रपातैर्हतंदुर्जयंसंगरेतंमहांतैः॥४७॥ततःपौरुषैःक्रोधयुक्तःसकोलःसुवि
च्छिद्यपाशान्नणेप्रस्थितःसः ॥ महाशूकरैःसार्धमेवप्रयातस्ततःशोणितस्यापिधाराभिषिक्तः ॥ ४८ ॥ करोतिप्रहारंचतुंडेनवीरहयानांद्विपानांचचिच्छेद
वीरः ॥ स्वदंष्ट्राग्रभागेनतीक्ष्णेनवीरान्पदातीन्हिसंपातयेद्रोषभावैः ॥ ४९ ॥ जघानास्यशुंडंगजस्यापिरुष्टोभटान्हतान्पादनखैस्तुहृष्टः ॥ ५० ॥ तत
स्तेशूकराःसर्वेलुब्धकाश्चपरस्परम् ॥ युयुधुःसंगरंकृत्वाक्रोधारुणविलोचनाः ॥ ५१ ॥ लुब्धकैश्चहताःकोलाःकोलैश्चापिसुलुब्धकाः ॥ निहताःपतिताभू
मौक्षतजेनापिसारुणाः ॥ ५२ ॥ जीवंत्यक्त्वाहताःकोलैर्लुब्धकाः पतितारणे ॥ मृताश्चशूकरास्तत्रश्वानःप्राणांश्चतत्यजुः ॥ ५३ ॥ यत्रयत्रमृताभूमौप
तितामृगघातकाः ॥ बहवःशूकराराज्ञाखङ्गपातैर्निपातिताः ॥ ५४ ॥ कतिनद्याहताःकोलाभीतादुर्गेषुसंस्थिताः ॥ कुंजेषुकंदरांतेषुगुहांतेषुनृपो
त्तम ॥ ५५ ॥ लुब्धकाश्चमृताःकेचिच्छिन्नादंष्ट्राग्रसूकरैः ॥ प्राणांस्त्यक्त्वागताःस्वर्गंखंडशोविदलीकृताः ॥ ५६ ॥ वागुराःपाशजालाश्चकुटकाःपंजरा
स्तथा ॥ नाडयश्चपतिताभूमौयत्रतत्रसमंततः ॥ ५७ ॥ एकोदयितयासार्धंवाराहः परितिष्ठति ॥ पौत्रकैःपंचसप्तभिर्युद्धार्थंबलदर्पितः ॥ ५८ ॥ तमुवा
चतदाकांतंशूकरंशूकरीपुनः ॥ गच्छकांतमयासार्द्धमेभिस्तुबालकैःसह ॥ ५९ ॥ प्राहप्रीतोवराहस्तांविवस्तांसुप्रियामिति ॥ क्वगच्छामिप्रभग्नोहंस्था
नंनास्तिमहीतले ॥ ६० ॥ मयिनष्टेमहाभागेकोलयूथंविनंक्ष्यति ॥ द्वयोश्चसिंहयोर्मध्येजलंपिबतिशूकरः ॥ ६१ ॥ द्वयोःशूकरयोर्मध्येसिंहोनैवपिब
त्यपः ॥ एवंशूकरजातीषुदृश्यतेबलमुत्तमम् ॥ ६२ ॥ तदहंनाशयाम्येवयदाभग्नोव्रजाम्यहम् ॥ जानेधर्मंमहाभागेबहुश्रेयोविधायकम् ॥ ६३ ॥
कस्माल्लोभाद्भयाद्वापियुध्यमानःप्रणश्यति ॥ रणतीर्थंपरित्यज्यसस्यात्पापीनसंशयः ॥ ६४ ॥ निशितंशस्त्रसंव्यूहंदृष्ट्वाहर्षंप्रगच्छति ॥ अवगाह्यामरींसिं
धुंतीर्थंपारंप्रगच्छति ॥ ६५ ॥ सयातिवैष्णवंलोकंपुरुषांश्चसमुद्धरेत् ॥ समायांतंचतदहंकथंभग्नोव्रजामिवै ॥ ६६ ॥ योधनंशस्त्रसंकीर्णंप्रवीरानन्ददा
यकम् ॥ दृष्ट्वाप्रयातिसंहृष्टस्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ६७ ॥ पदेपदेमहत्स्नानंभागीरथ्याःप्रजायते ॥ रणाद्भग्नोगृहंयातियोलोभाच्चप्रियेशृणु ॥ ६८ ॥
मातृदोषंप्रकाशेतस्त्रीजातःपरिकथ्यते ॥ अत्रयज्ञाश्चतीर्थाश्चअत्रदेवामहौजसः ॥ ६९ ॥ पश्यंतिकौतुकंकांतेमुनयःसिद्धचारणाः ॥ त्रैलो

१ विवस्तां व्यसनाकुलां दुःखार्तामित्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्यंवर्ततेतत्रयत्रवीरप्रकाशनम् ॥ ७० ॥ समराद्भग्नंप्रपश्यंतिसर्वेत्रैलोक्यवासिनः ॥ शपंतिनिर्घृणंपापंप्रहसन्तिपुनःपुनः ॥ ७१ ॥ दुर्गतिंदर्शयेत्त
स्यधर्मराजोनसंशयः ॥ सम्मुखःसमरेयुद्धेस्वशिरःशोणितंपिबेत् ॥ ७२ ॥ अश्वमेधफलंभुक्तेइंद्रलोकंप्रगच्छति ॥ यदाजयतिसंग्रामे
शत्रूञ्छूरोवरानने ॥ ७३ ॥ तदाप्रभुंजतेलक्ष्मींनानाभोगान्नसंशयः ॥ यदातत्रत्यजेत्प्राणान्सम्मुखःसन्निराश्रयः ॥ ७४ ॥ सगच्छे
त्परमंस्थानंदेवकन्यांप्रभुंजते ॥ एवंधर्मंविजानामिकथंभग्नोव्रजाम्यहम् ॥ ७५ ॥ अनेनसमरेयुद्धंकरिष्येनात्रसंशयः ॥ मनोःपुत्रेणधीरेणराज्ञाइक्ष्वा
कुणासह ॥ ७६ ॥ डिंभान्गृहीत्वायाहित्वंसुखंजीववरानने ॥ तस्यश्रुत्वावचःप्राहवद्धाहंतववंधनैः ॥ ७७ ॥ स्नेहमानरसाख्यैश्चरतिक्रीडनकैःप्रिय ॥
पुरतस्तेसुतैःसार्द्धंप्राणांस्त्यक्ष्यामिमानद ॥ ७८ ॥ एवमेतौसुसंभाष्यपरस्परहितैषिणौ ॥ युद्धायनिश्चितौभूत्वासमालोकयतोरिपून् ॥ ७९ ॥ कोशला
धिपतिंवीरंतमिक्ष्वाकुंमहामतिम् ॥८०॥ यथैवमेघःपरिगर्जतेदिविप्रावृट्सुकालेषुतडित्प्रकाशैः॥तथैवसंगर्जतिकांतयासमंसमाह्वयेद्राजवरंखुराग्रैः ॥८१॥
तंगर्जमानंदहशमेहात्मावाराहमेकंपुरुषार्थयुक्तम् ॥ ससारअश्वस्यजवेनयुक्तःससम्मुखंतस्यनृवीरधीरः ॥ ८२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्या
नेसुकलाचरित्रेत्रयश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ सुकलोवाच ॥ स्वसैन्यंदुर्धरंदृष्ट्वानिर्जितंदुर्धरेणतम् ॥ चुकोपभूपतिःक्रूरंदुःसहंशूकरंप्रति ॥ १ ॥
धनुरादायवेगेनवाणंकालानलोपमम् ॥ तस्याभिमुखमेवासौहयेनाभिससारसः ॥ २ ॥ सयदानृपतिंहयपृष्ठगतंवरपौरुषयुक्तममित्रहणम् ॥ परिपश्य
तिशूकरयूथपतिःप्रगतोभिमुखंरणभूमितले ॥ ३ ॥ निशितेनशरेणहतोहियदानृपतेर्हयपादतलेप्रगतः ॥ तमिहैवविलंघ्यचवेगमनाःप्रखरेणजवेनचको
लवरः ॥ ४ ॥ व्यथितस्तुरगःसकिरिःकिटिनानहियातिक्षितौसहिविद्धगतिः ॥ तुरगःपतितोभुवितुंडहतोलघुस्यंदनमेवगतोनृपतिः ॥ ५ ॥ सहिगर्ज
तिशूकरजातिरवैरथसंस्थितकोशलयेनजवैः ॥ गदयानिहतःकिलभूपतिनारणमध्यगतःसहियूथपतिः ॥ ६ ॥ परित्यज्यतनुंचस्वकांहितदागतएवहरेर्गृह
मेववरम् ॥ ७ ॥ कृत्वाहियुद्धंसमरेहितेनराज्ञासमंशूकरराजराजः ॥ पपातभूमौचहतोयदातुववर्षिरेदेववराःसुपुष्पैः ॥ ८ ॥ तस्योर्ध्वगःपुष्पचयःसुजातः
संतानकानामिवसौरभश्च ॥ सकुंकुमैश्चंदनवृष्टिमेवकुर्वंतिदेवाःपरितुष्यमाणाः ॥ ९ ॥ विमृश्यमानःसहितेनराज्ञाचतुर्भुजःसोपिबभूवराजन् ॥ दिव्यां
बरोभूषणदिव्यरूपःस्वतेजसाभातिदिवाकरोयथा ॥ १० ॥ दिव्येनयानेनदिवंगतोयदासुपूज्यमानःसुरराजदेवैः ॥ गंधर्वराजःसबभूवभूयःपूर्वंस्वकंकायमि
हैवहित्वा ॥ ११ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेचतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ सुकलोवाच ॥ अथतेलुब्धकाः
सर्वेशूकरींप्रतिजग्मिरे ॥ शूराश्चदारुणाःप्राप्ताःपाशहस्ताश्चभीषणाः ॥ १ ॥ चतुरश्चततोडिंभान्कृत्वास्थित्वाचशूकरी ॥ कुटुंबेनसमंकांतं

१ श्वानश्च इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हतंदृष्ट्वामहाहवे ॥ २ ॥ भर्तुर्मेचिंतितंप्राप्तमृषिदेवैश्चपूजितः ॥ गतःस्वर्गंमहात्मासौवीर्येणानेनकर्मणा ॥ ३ ॥ अनेनापिपथायास्ये
स्वर्गंभर्त्तासतिष्ठति ॥ तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिंतितम् ॥ ४ ॥ यदाजीवंतिमेबालाश्चत्वारोवंशधारकाः ॥ भवत्यस्यसुवीरस्य
कोलस्यापिमहात्मनः ॥ ५ ॥ केनोपायेनपुत्रान्वैरक्षायुक्तान्करोम्यहम् ॥ इतिचिंतापराभूत्वादृष्ट्वापर्वतसंकटम् ॥ ६ ॥ तत्रमार्गंसुविस्तीर्णंनिष्कासायप्र
यास्यते ॥ तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिंतितम् ॥ ७॥ तानुवाचमहाराजपुत्रान्प्रतिसुमोहितान् ॥ यावत्तिष्ठाम्यहंपुत्रास्तावद्गच्छतशीघ्रगाः ॥८॥ ते
षांमध्येसुतोज्येष्ठःकथंयास्यामिमातरम् ॥ संत्यज्यजीवलोभाच्चधिङ्मेमातःसुजीवितम् ॥ ९ ॥ पितृवैरंकरिष्यामिसाधयिष्येरणेरिपून् ॥ गृहीत्वात्वंकनी
यसोभ्रातॄंस्त्रीन्दुर्गंकंदरम् ॥१०॥ पितरंमातरंत्यक्त्वायोयातिहिसपापधीः ॥ नरकंचप्रयात्येवकृमिकोटिसमाकुलम् ॥ ११ ॥ तमुवाचसुदुःखार्तात्वांत्य
क्त्वाहंकथंसुत ॥ संयास्यामिमहापापात्त्रयोगच्छंतुमेसुताः ॥१२॥ कनीयसस्त्रयस्त्वेवगतागिरिवनांतरम् ॥ तौजग्मतूरणभुवंतेषामेवसुपश्यताम् ॥१३॥
तेजसासुबलेनापिगर्जंतौचपुनःपुनः ॥ अथतेलुब्धकाःशूराःसंप्राप्तावातरंहसः ॥ १४ ॥ पथातेनापिदुर्गेणत्रयस्तेप्रेषितानृप ॥ तिष्ठतःस्मपथंरुद्ध्वाद्वावेतौ
जननीसुतौ ॥ १५ ॥ लुब्धकाश्चततःप्राप्ताःखड्गबाणधनुर्धराः ॥ प्रजघ्नुस्तोमरैस्तीक्ष्णैश्चक्रैश्चमुशलैस्ततः ॥१६ ॥ मातरंपृष्ठतःकृत्वातनयोयुध्यतेसतैः ॥
दंष्ट्रयानिहताःकेचित्केचित्तुंडेनघातिताः ॥१७॥ संजघानखुराग्रैश्चशूरा[1]श्चपतितारणे ॥ युयुधेशूकरःसंख्येदृष्टोराज्ञामहात्मना ॥१८॥ पितुःसकाशाच्छूरो
यमितिज्ञात्वाससम्मुखः ॥ बाणपाणिर्महातेजामनुसूनुःप्रतापवान् ॥ १९ ॥ निशितेनापिबाणेनअर्द्धचंद्रानुकारिणा ॥ राज्ञाहतःपपातोर्व्यांविद्धोरस्कोमहा
त्मना ॥ २० ॥ ममारसहसाभूमौपपातसहिशूकरः ॥ पुत्रमोहंपरंप्राप्तातस्योपरिगतास्वयम् ॥ २१ ॥ तयाचनिहताःशूरास्तुंडघातैर्महीतले ॥ निपेतुर्लुब्ध
काःशूराःकतिनष्टामृतानृप ॥ २२ ॥ द्रावयंतीमहत्सैन्यंदंष्ट्रयासूकरीततः ॥ यथाकृत्यासमुद्भूतामहाभयविधायिका ॥ २३ ॥ तमुवाचततोराज्ञीदेवराज
सुतोपमम् ॥ अनयानिहतंराजन्महत्सैन्यंतवैवहि ॥ २४ ॥ कस्मादुपेक्षसेकांतनन्मेत्वंकारणंवद ॥ तामुवाचमहाराजोनाहंहन्मिइमांस्त्रियम् ॥ २५ ॥ महा
दोषंप्रियेदृष्टंस्त्रीवधेदैवतैःकिल ॥ तस्मान्नघातयेन्नारींप्रेषयेहंनकंचन ॥ २६ ॥ अस्यावधनिमित्तार्थेपापाद्बिभेमिसुंदरि ॥ एवमुक्त्वातदाराजावि
रराममहीपतिः ॥ २७ ॥ लुब्धकोझांझरो[2]नामदृदृशेसतुसूकरीम् ॥ कुर्वतींकदनंतेषांदुःसहांसुभटैरपि ॥ २८ ॥ आविव्याधसुवेगेनबाणेननिशितेन
हि ॥ संलग्नेनतुबाणेनशोणितेनपरिप्लुता ॥ २९ ॥ शोभमानात्वरांप्राप्तावीरश्रियासमाकुला ॥ तुंडेनापिहतःसंख्येझाझरःसतयापुनः ॥ ३० ॥

१ श्वानश्च इ० पा० । २ भार्गवोनाम इति, भार्गरोनाम इति, भृगुवो नाम इति पाठांतराणि ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पतमानेनतेनापिझार्झरेणतदाहता ॥ खड्गेननिशितेनापिपपातविदलीकृता ॥ ३१ ॥ श्वसमानारणेनापिमूर्च्छेनाभिपरिप्लुता ॥ दुःखेनमहताविद्धा
जीवमानामहीतले ॥ ३२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेपंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥ सुकलोवाच ॥ श्वसं
तींशूकरींदृष्ट्वापतितांपुत्रवत्सलाम् ॥ सुदेवाकृपयाविष्टागत्वातांदुःखितांप्रति ॥ १ ॥ अभिषिच्यमुखंतस्याःशीतलेनोदकेनच ॥ पुनःसर्वांगमेवा
पिदुःखितांरणशालिनीम् ॥ २ ॥ पुण्येनशीततोयेनसाउवाचाभिषिंचतीम् ॥ उवाचमानुषींवाचंसुस्वरंनृपतिप्रियाम् ॥ ३ ॥ सुखंभवतुतेदेविअ
भिषिक्तात्वयायदि ॥ संपर्कादर्शनात्तेद्यगतोमेपापसंचयः ॥ ४ ॥ तदाकर्ण्यमहद्वाक्यमद्भुताकारसंयुतम् ॥ चित्रमेतन्मयादृष्टंकृतंतेऽनाम
यंवचः ॥ ५ ॥ पशुजातिमतीचेयंसौष्ठवंभाषतेस्फुटम् ॥ स्वरव्यंजनसंपन्नंसंस्कृतमुत्तमंमम ॥ ६ ॥ हर्षेणविस्मयेनापिकृत्वासाहसमुत्तमम् ॥तत्रस्थासा
महाभागातंपतिंवाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥ पश्यराजन्नपूर्वेयंसंस्कृतंभाषतेमहत् ॥ पशुयोनिगताचेयंयथावैमानुषोवदेत् ॥ ८ ॥ तदाकर्ण्यततोराजासर्व
ज्ञानवतांवरः ॥ अद्भुतमद्भुताकारंयन्नदृष्टंश्रुतंमया ॥ ९ ॥ तामुवाचततोराजासुदेवांसुप्रियांतदा ॥ पृच्छचैनांशुभांकांतिकाचेयंतुभविष्यति ॥ १० ॥
श्रुत्वातुनृपतेर्वाक्यंसापप्रच्छचसूकरीम् ॥ काभविष्यसित्वंभद्रेचित्रंतेदृश्यतेबहु ॥ ११ ॥ पशुयोनिगतात्वंवैभाषसेमानुषंवचः ॥ सौष्ठवंज्ञानसंपन्नं
वदमेपूर्वचेष्टितम् ॥ १२ ॥ भर्तुश्चापिमहाराजभटस्यास्यमहात्मनः ॥ कोयंधर्मोमहावीर्योगतःस्वर्गपराक्रमैः ॥ १३ ॥ आत्मनश्चस्वभर्तुश्चसर्वंपूर्वानु
गंवद ॥ एवमुक्त्वामहाभागाविररामनृपप्रिया ॥ १४ ॥ शूकर्युवाच ॥ यदिपृच्छसिमांभद्रेममास्यचमहात्मनः ॥ तत्सर्वंतेप्रवक्ष्यामिचरितंपूर्वचेष्टित
म् ॥ १५ ॥ अयमेषमहाप्राज्ञोगंधर्वोगीतपंडितः ॥ रंगविद्याधरोनामसर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥ १६ ॥ मेरुंगिरिवरश्रेष्ठंचारुकंदरनिर्झरम् ॥ तमाश्रित्यमहा
तेजाःपुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ १७ ॥ तपश्चचारतेजस्वीनिर्व्यलीकेनचेतसा ॥ विद्याधरस्तत्रगतःस्वेच्छयासमहाप्रभो ॥ १८ ॥ तमाश्रित्यगिरिश्रेष्ठंगीत
मभ्यसतेतदा ॥ स्वरतालसमोपेतंसु[३]स्वरंचारुहासिनि ॥ १९ ॥ गीतंश्रुत्वामुनिस्तस्यध्यानाच्चलितमानसः ॥ गायंतंतमुवाचेदंगीतविद्याधरंप्रति॥२०॥
भवद्गीतेनदिव्येनदेवासुह्यंतिनान्यथा ॥ सुस्वरेणसुपुण्येनतालमानेनपंडित ॥ २१ ॥ लययुक्तेनभावेनमूर्च्छनासहितेनच ॥ ममनश्चलितंध्यानाद्गीतेना
नेनसुव्रत ॥ २२ ॥ इदंस्थानंपरित्यज्यअन्यस्थानंव्रजस्वतत् ॥ गीतविद्याधरउवाच ॥ आत्मज्ञानसमंगीतम[३]न्यस्थानंव्रजामिकिम् ॥ २३ ॥ दुःखंददे
नकस्यापिसुखदोनृषुसर्वदा ॥ गीतेनानेनदिव्येनसर्वास्तुष्यंतिदेवताः ॥ २४ ॥ शंभुश्चापिसमानीतोगीतध्वनिरतोद्विज ॥ गीतंसर्वरसंप्रोक्तंगीतमानंददा

१ क्रियाद्विरुक्तिरप्रयोजिका। २ लयमानसमन्वितम् इ० पा०। ३ अहमत्र प्रसाधये इ० पा०।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प० पु० यकम् ॥ २५ ॥ शृंगाराद्यारसाःसर्वेगीतेनापिप्रतिष्ठिताः ॥ शोभामायांतिगीतेनवेदाश्चत्वारउत्तमाः ॥ २६ ॥ गीतेनदेवताःसर्वास्तोषमायांतिनान्यथा ॥ भू० खं० द्वि०
॥ ४६ ॥ तदेवंनिन्दसेगीतंमामेवंपरिचालयेः ॥ २७ ॥ अन्यायोऽयंमहाभागतवैवइहदृश्यते ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाद्यैवगीतार्थंबहुपुण्यदम् ॥ २८ ॥
शृणुत्वंमामकंवाक्यंमानंत्यजमहामते ॥ नाहंगीतंप्रकुत्सामिगीतंवंदामिनान्यथा ॥ २९ ॥ विद्याश्चतुर्दशैवैताएकीभावेनभावदाः ॥ प्राणिनांसिद्धिमायां अ० ४६
तिमनसानिश्चलेनच ॥ ३० ॥ तपश्चतद्वन्मंत्राश्चसुसिद्ध्यंत्येकचिंतया ॥ हृषीकाणांमहावर्गश्चपलोममसंमतः ॥ ३१ ॥ विषयेष्वेवसर्वेषुनयत्यात्मान
मुच्चकैः ॥ चालयित्वामनस्तस्माद्ध्यानादेवनसंशयः ॥३२॥ यत्रशब्दंनरूपंचयुवतीनैवतिष्ठति॥ मुनयस्तत्रगच्छंतितपःसिद्ध्यर्थमेवहि ॥३३॥अयंगीतः
पवित्रस्तेबहुसौख्यप्रदायकः॥ नपश्येमवयंवीरतिष्ठामोवनसंस्थिताः॥ ३४ ॥ अन्यत्स्थानंप्रयाहित्वंनोवावयंव्रजामहे॥ गीतविधाधरउवाच ॥ इंद्रियाणांब
लंवर्गंजितंयेनमहात्मना ॥ ३५ ॥ सजयीकथ्यतेयोगीसचवीरःससाधकः ॥ शब्दंश्रुत्वाथवादृष्ट्वारूपमेवंमहामते ॥ ३६ ॥ चलतेनैवयोध्यानात्सधीर
स्तपसाधकः ॥ भवांस्तुतेजसाहीनइंद्रियैर्विजितोयतः ॥ ३७ ॥ स्वर्गेपिनास्तिसामर्थ्यंममगीतस्यधर्षणे ॥ वर्जयंतिवनंसर्वेहीनवीर्यानसंशयः ॥ ३८ ॥
अयंसाधारणोविप्रवनदेशोनसंशयः ॥ देवानांसर्वजीवानांयथाममतथातव ॥ ३९ ॥ कथंगच्छाम्यहंत्यक्त्वावनमेवमनुत्तमम् ॥ यूयंगच्छंतुतिष्ठंतुयद्र
व्यंतत्तुनान्यथा ॥ ४० ॥ एवमाभाष्यतंविप्रंगीतविद्याधरस्तदा ॥ समाकर्ण्यततस्तेनमुनिनातस्यउत्तरम् ॥ ४१ ॥ चिंतयामासमेधावीकिंकृत्वासुकृतं
भवेत् ॥ क्षमांकृत्वाजगामाथअन्यत्स्थानंद्विजोत्तमः ॥ ४२ ॥ तपश्चचारधर्मात्मायोगासनगतःसदा ॥ कामंक्रोधंपरित्यज्यमोहंलोभंतथैवच॥ ४३॥
सर्वेन्द्रियाणिसंयम्यमनसासममेवच ॥ एवंस्थितस्तदायोगीपुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ ४४ ॥ सुकलोवाच ॥ गतेतस्मिन्महाभागेपुलस्त्येमुनिपुंगवे ॥
कालादिष्टेनतेनापिगीतविद्याधरेणच ॥ ४५ ॥ चिंतितंसुचिरंकालंनदृष्टोयंभयान्मम ॥ क्वगतास्तिष्ठतेवापिकुरुतेकिंकथंचसः ॥ ४६ ॥ ज्ञात्वापद्मात्म
जसुतमेकांतवनशालिनम् ॥ गतोवराहरूपेणतस्याश्रममनुत्तमम् ॥ ४७ ॥ आसनस्थंमहात्मानंतेजोज्वालासमाविलम् ॥ दृष्ट्वाचकारवैक्षोभंतस्यविप्र
स्यभामिनि ॥४८॥ धर्षयेन्नियतंविप्रंतुंडाग्रेणकुचेष्टया ॥ पशुंज्ञात्वामहाराजक्षमतेतस्यदुष्कृतम् ॥ ४९ ॥ मूत्रयेत्पुरतःकृत्वाविष्ठांचकुरुतेततः॥ नृत्यते
क्रीडतेतत्रपततिप्रोच्चलेत्पुनः ॥ ५० ॥ पशुंज्ञात्वापरित्यक्तोमुनिनातेनभूपते ॥ एकदातुतथायातेतेनरूपेणवैपुनः ॥ ५१ ॥ अट्टाट्टहासेनपुनर्हास्य
मेवंकृतंतदा ॥ रोदनंचकृतंतत्रगीतंगायतिसुस्वरम् ॥५२॥ तथातमागतंविप्रोगीतविद्याधरंनृप ॥ चेष्टितंतस्यवैदृष्ट्वाघोणिरेषभवेन्नहि ॥ ५३ ॥ ज्ञात्वात ॥ ४६ ॥
स्यतुवृत्तांतंमामेवंपरिचालयेत् ॥ पशुंज्ञात्वामयात्यक्तोदुष्टएषसुनिर्घृणः ॥ ५४ ॥ एवंज्ञात्वामहात्मानंगंधर्वाधममेवहि ॥ चुकोपमुनिशार्दूलस्तंशशा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पमहामतिः ॥ ५५ ॥ यस्माच्छूकररूपेणमामेवंपरिचालयेः ॥ तस्माद्व्रजमहापापपापयोनिंतुशौकरीम् ॥ ५६ ॥ शप्तस्तेनापिविप्रेणगतोदेवंपुरंदरम् ॥
तमुवाचमहात्मानंकंपमानोवरानने ॥ ५७ ॥ शृणुवाक्यंसहस्राक्षतवकार्यंकृतंमया ॥ तपएवहिकुर्वन्सन्दारुणंमुनिपुंगवः ॥ ५८ ॥ तस्मात्तपःप्रभा
वात्तुचालितःक्षोभितोमया ॥ शप्तस्तेनास्मिविप्रेणदेवरूपंप्रणाशितम् ॥ ५९ ॥ पशुयोनिंगतंशक्रमामेवंपरिरक्षय ॥ ज्ञात्वातस्यसवृत्तांतंगीतविद्याधरस्य
च ॥ ६० ॥ तेनसार्धंगतश्चेंद्रस्तंमुनिंपर्यभाषत ॥ दीयतामनुग्रहोनाथसिद्धिज्ञोसिद्विजोत्तम ॥ ६१ ॥ क्षम्यतांमुनिवर्यास्मिन्क्रियतांशापमोक्षणम् ॥
इतिसंप्रार्थितोविप्रोमहेंद्रेणाहहृष्टधीः ॥ ६२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ वचनात्तवदेवेशक्षंतव्यंचमयापिहि ॥ भविष्यतिमहाराजमनुपुत्रोमहाबलः ॥ ६३ ॥
इक्ष्वाकुर्नामधर्मात्मासर्वधर्मानुपालकः ॥ तस्यहस्ताद्यदामृत्युरस्यैवचभविष्यति ॥ ६४ ॥ तदैषवैस्वकंदेहंप्राप्स्यतेनात्रसंशयः ॥ एतत्तेसर्ववृत्तां
तंशूकरस्यनिवेदितम् ॥ ६५ ॥ आत्मनश्चप्रवक्ष्यामिपत्यासार्धंशृणुष्वाहि ॥ मयाचपातकंघोरंकृतंयत्पापयापुरा ॥ ६६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे
भूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचारित्रेषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ सुकलोवाच ॥ सुदेवाचारुसर्वांगीतामुवाचाथसूकरीम् ॥ पशुयोनिंगता
त्वंहिकथंवदसिसंस्कृतम् ॥ १ ॥ एवंविधंमहाज्ञानंकस्माद्भूतंवदस्वमे ॥ कथंजानासिवैभर्तुश्चरित्रमात्मनःशुभे ॥ २ ॥ शूकर्युवाच ॥ प
शोर्भावेनमोहेनमुष्टाहंवरवर्णिनि ॥ निहताखड्गबाणैश्चपतिताऽरणमूर्धनि ॥ ३ ॥ मूर्च्छयाभिपरिक्लिन्नाज्ञानहीनावरानने ॥ त्वयाभिषिक्तायेनाहंपुण्यहस्ते
नसुंदरि ॥ ४ ॥ पुण्योदकेनशीतेनतवहस्तगतेनवै ॥ अभिषिक्तेहिमेकायेमोहोनष्टोविहायमाम् ॥ ५ ॥ यथाविनाशंतेजोभिरंधकारःप्रयातिसः ॥ तथा
तवाभिषेकेनममपापंगतंशुभे ॥ ६ ॥ प्रसादात्तवचार्वंगिलब्धंज्ञानंपुरातनम् ॥ पुण्यांगतिंप्रयास्यामिइतिज्ञातंमयाशुभे ॥ ७ ॥ श्रूयतामभिधास्यामिपू
र्ववृत्तांतमात्मनः ॥ यत्कृतंतुमयाभद्रेपापयादुष्कृतंबहु ॥ ८ ॥ कलिंगाख्येमहादेशेश्रीपुरंनामपत्तनम् ॥ सर्वसिद्धिसमाकीर्णंचतुर्वर्णनिषेवितम् ॥ ९ ॥
वसतिस्मद्विजःकोपिवसुदत्तइतिश्रुतः ॥ ब्रह्माचारपरोनित्यंसत्यधर्मपरायणः ॥ १० ॥ वेदवेत्ताज्ञानवेत्ताशुचिमान्गुणवान्धनी ॥ धनधान्यसमाकीर्णः
पुत्रपौत्रैरलंकृतः ॥ ११ ॥ तस्याहंतनयाभद्रेसोदरैःस्वजनबांधवैः ॥ अलंकारैस्तुशृंगारैर्भूषितास्मिवरानने ॥ १२ ॥ सुदेवानाममेतातश्चकारसमहा
मतिः ॥ तस्याहंदयितानित्यंपितुश्चापिमहामते ॥ १३ ॥ रूपेणाप्रतिमाजातासंसारेनास्तितादृशी ॥ रूपयौवनगर्वेणमत्ताहंचारुहासिनी ॥ १४ ॥ अहं
कन्यासुरूपावैसर्वालंकारशोभिता ॥ मांचदृष्ट्वाततोलोकाःसर्वेस्वजनवर्गकाः ॥ १५ ॥ मामेवंयाचमानास्तेविवाहार्थेवरानने ॥ याचिताहंद्विजैःसर्वैर्नददा
तिपितामम ॥ १६ ॥ स्नेहाच्चैवमहाभागेसुमोहसमहामतिः ॥ नदत्ताहंतदातेनपित्राचैवमहात्मना ॥ १७ ॥ संप्राप्तंयौवनंबालेमयिभावसमन्वितम् ॥ रूपं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेतादृशंदृष्ट्वाममातासुदुःखिता ॥ १८ ॥ पितरंमेउवाचाथकस्मात्कन्यानदीयते ॥ त्वंकस्मैसुद्विजायैवब्राह्मणायमहात्मने ॥ १९ ॥ देहिकन्यांमहाभा
गसंप्राप्तायौवनंत्वियम् ॥ वसुदत्तोद्विजश्रेष्ठःप्रत्युवाचद्विजोत्तमः ॥ २० ॥ मातरंमेमहाभागेश्रूयतांवचनंमम ॥ महामोहेनमुग्धोऽस्मिसुतायावरवर्णिनि ॥
॥ २१ ॥ योमेगृहस्थोविप्रोवैभविष्यतिशुभेशृणु ॥ तस्मैकन्यांप्रदास्यामिजामात्रेतुनसंशयः ॥ २२ ॥ ममप्राणप्रियाचैषासुदेवानात्रसंशयः ॥ एवमूचेम
दर्थंसवसुदत्तःपितामम ॥ २३ ॥ कौशिकस्यकुलेजातःसर्वविद्याविशारदः ॥ ब्राह्मणानांगुणैर्युक्तःशीलवान्गुणवाञ्छुचिः ॥ २४ ॥ वेदाध्ययनसंपन्नंपठ
मानंहिसुस्वरम् ॥ भिक्षार्थंद्वारमायांतंपितृमातृविवर्जितम् ॥ २५ ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंरूपंवीक्ष्यमहामतिः ॥ तंप्रोवाचपिताएवंकोभवान्वैभविष्यति ॥
॥ २६ ॥ किंतेनामकुलंगोत्रमाचारंवदसांप्रतम् ॥ समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंवसुदत्तमुवाचसः ॥ २७ ॥ कौशिकस्यान्वयेजातोवेदवेदांगपारगः ॥ शिवशर्मेति
मेनामपितृमातृविवर्जितः ॥ २८ ॥ संतिमेभ्रातरश्चान्येचत्वारोवेदपारगाः ॥ एवंकुलंसमाख्यातमाचारःकुलसंभवः ॥ २९ ॥ एवंसर्वंसमाख्यातंपितरंशि
वशर्मणा ॥ शुभेलग्नेतिथौप्राप्तेनक्षत्रेभगदैवते ॥ ३० ॥ पित्रादत्तास्मिसुभगेतस्मैविप्रायवैतदा ॥ पितृगेहेवसाम्येकातेनसार्धंमहात्मना ॥ ३१ ॥ नैवशु
श्रूषितोभर्तामयासपापयातदा ॥ पितृमातृसुद्रव्येणगर्वेणापिप्रमोहिता ॥३२॥ अंगसंवाहनंतस्यनकृतंहिमयाकदा ॥ रतिभावेनस्नेहेनवचनेनमयाशुभे ॥
॥ ३३ ॥ क्रूरबुद्ध्याहिदृष्टोसौसर्वदापापयामया ॥ पुंश्चलीनांप्रसंगेनतद्भावंहिगताशुभे ॥ ३४ ॥ मातापित्रोश्चभर्तुश्चभ्रातॄणांहितमेवच ॥ नकरोम्य
हमेवापियत्रयत्रव्रजाम्यहम् ॥ ३५ ॥ एवंमेदुष्कृतंदृष्ट्वाशिवशर्मापतिर्मम ॥ स्नेहाच्छ्वशुरवर्गस्यममभर्त्तामहामतिः ॥ ३६ ॥ नकिंचिद्वक्तिमांसोपिक्ष
मतेदुष्कृतंमम ॥ वार्यमाणाकुटुंबेनअहमेवंसुपापिनी ॥ ३७ ॥ तस्यशीलंविदित्वातेसाधुत्वंशिवशर्मणः ॥ पितामाताचमेसर्वेममपापेनदुःखिताः ॥३८ ॥
भर्त्तामेदुष्कृतंदृष्ट्वास्वगृहान्निर्गतोबहिः ॥ तंदेशंग्राममेनंचपरित्यज्यगतस्ततः ॥ ३९ ॥ गतेभर्तरिमेतातःसंजातश्चिंतयान्वितः ॥ ममदुःखेनदुःखा
त्मायथारोगेणपीडितः ॥ ४० ॥ मममाताउवाचैनंभर्तारंदुःखपीडितम् ॥ कस्माच्चिंतयसेकांतवदुःखंममाग्रतः ॥ ४१ ॥ वसुदत्तउवाचैनांमातरंमम
नंदने ॥ सुतांत्यक्त्वागतोविप्रोजामाताशृणुवल्लभे ॥ ४२ ॥ इयंपापसमाचारानिर्घृणापापचारिणी ॥ अनयाहिपरित्यक्तःशिवशर्मामहामतिः ॥ ४३ ॥
समस्तस्यकुटुंबस्यदाक्षिण्येनमहामतिः ॥ ममायंसद्विजःकांतेसुदेवांनैवभाषते ॥ ४४ ॥ वसतेसौम्यभावेननैवनिंदतिकुत्सति ॥ सुदेवांपापसंचारांस ॥ ४७ ॥
वैपंडितबुद्धिमान् ॥ ४५ ॥ भविष्यतित्वियंदुष्टासुदेवाकुलनाशिनी ॥ अहमेनांपरित्यज्यव्रजामिगृहवासिनि ॥ ४६ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ अद्यज्ञातंत्वया
कांतसुतायागुणदूषणम् ॥ तवमोहेनस्नेहेननष्टेयंशृणुसांप्रतम् ॥ ४७ ॥ तावद्विलाडयेत्पुत्रंयावत्स्यात्पंचवार्षिकः ॥ शिक्षाबुद्ध्यासदाकांतपुनर्मो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हेनपोषयेत् ॥ ४८ ॥ स्नानाच्छादनकैर्भक्ष्यैर्भोज्यैःपेयैर्नसंशयः ॥ गुणेषुयोजयेत्कांतसद्विद्यासुचतंसुतम् ॥ ४९ ॥ गुणशिक्षार्थनिर्मोहःपिताभवति सर्वदा ॥ पालनेपोषणेकांतसंमोहःपरिजायते ॥ ५० ॥ सगुणंनवदेत्पुत्रंकुत्सयेच्चदिनेदिने ॥ काठिन्यंचवदेन्नित्यंवचनैःपरिपीडयेत् ॥ ५१ ॥ यथाहि साधयेन्नित्यंसुविद्यांज्ञानतत्परः ॥ अभिमानेच्छलेनापिपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः ॥ ५२ ॥ नैपुण्यंजायतेनित्यंविद्यासुचगुणेषुच ॥ माताचताडयेत्कन्यां स्नुषांश्वश्रूर्विताडयेत् ॥ ५३ ॥ गुरुश्चताडयेच्छिष्यंततःसिध्यंतिनान्यथा ॥ भार्यांचताडयेत्कांतअमात्यंनृपतिस्तथा ॥ ५४ ॥ हयंचताडयेद्वीरो गजंमात्रोदिनेदिने ॥ शिक्षाबुद्ध्याप्रसिध्यंतिताडनात्पालनाद्विभो ॥ ५५ ॥ त्वयेयंनाशितानाथसर्वदैवनसंशयः ॥ सार्धंसुब्राह्मणेनापिभवताशिवश र्मणा ॥ ५६ ॥ निरंकुशाकृतागेहेतेननष्टामहामते ॥ तावद्धिधारयेत्कन्यांगृहेकांतवचःशृणु ॥ ५७ ॥ अष्टवर्षान्वितायावत्प्रबलांनैवधारयेत् ॥ पितुर्गे हस्थितापुत्रीयत्पापंहिप्रकुर्वती ॥ ५८ ॥ उभाभ्यामपितत्पापंपितृभ्यामपिविंदति ॥ तस्मान्नधार्यतेकन्यासमर्थानिजमंदिरे ॥ ५९ ॥ यस्यदत्ताभवे त्साचतस्यगेहेप्रपोषयेत् ॥ तत्रस्थासाधयेत्कांतंसगुणंभक्तिपूर्वकम् ॥ ६० ॥ कुलस्यजायतेकीर्तिःपितासुखेनजीवति ॥ तत्रस्थाकुरुते पापंतत्पापंभुंजतेपतिः ॥ ६१ ॥ तत्रस्थावर्द्धतेनित्यंपुत्रैःपौत्रैःसदैवसा ॥ पिताकीर्तिमवाप्नोतिसुतायाःसुगुणैःप्रिय ॥ ६२ ॥ तस्मा न्नधारयेत्कांतगेहेपुत्रींसभर्तृकाम् ॥ इत्यर्थंश्रूयतेकांतइतिहासोभविष्यति ॥ ६३ ॥ अष्टविंशतिकेप्राप्तेयुगेद्वापरकेमहान् ॥ उग्रसे नस्यवीरस्ययदुज्येष्ठस्ययत्प्रभो ॥ ६४ ॥ चरित्रंतेप्रवक्ष्यमिशृणुष्वैकमनाद्विज ॥ ६५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्या नेसुकलाचरित्रेसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ ॥ माथुरेविषयेरम्येमथुरायांनृपोत्तमः ॥ उग्रसेनेतिविख्यातोयादवःपरवीरहा ॥ १ ॥ सर्व धर्मार्थतत्वज्ञोवेदज्ञःश्रुतवान्बली ॥ दाताभोक्तागुणग्राहीसद्गुणान्वेत्तिभूपतिः ॥ २ ॥ राज्यंचकारमेधावीप्रजाधर्मेणपालयेत् ॥ एवंसचमहातेजाउग्रसेनःप्र तापवान् ॥ ३ ॥ वैदर्भेविषयेपुण्येसत्यकेतुःप्रतापवान् ॥ तस्यकन्यामहाभागापद्माक्षीकमलानना ॥ ४ ॥ नाम्नापद्मावतीनामसत्यधर्मपरायणा ॥ सातुस्त्रीणांगुणैर्युक्ताद्वितीयेवसमुद्रजा ॥५॥ वैदर्भीशुशुभेराजन्स्वगुणैःसत्यकारणैः ॥ माथुरउग्रसेनस्तुउपयेमेसुलोचनाम्॥६॥ तयासहमहाभागसुखंरेमे प्रतापवान् ॥ अतिप्रीतोगुणैस्तस्यास्तयासहसुखीभवेत् ॥७॥ तस्याःस्नेहेनप्रीत्याचसंमुग्धोमाथुरेश्वरः ॥ पद्मावतीमहाभागातस्यप्राणप्रियाभवत् ॥८॥ तयाविनानबुभुजेतयासहप्रक्रीडयेत् ॥ तयाविनानसेवेतपरमंसुखमेवसः ॥ ९ ॥ एवंप्रीतिकरौजातौपरस्परमनुत्तमौ ॥ स्नेहवंतौद्विजश्रेष्ठसुखसंप्रीतिदा यकौ॥१०॥सत्यकेतुश्चराजेंद्रःसस्मारसपद्मावतीम्॥स्वसुतांतांमहाभागोमातातस्याःसुदुःखिता।११।सदूतान्प्रेषयामासवैदर्भोमथुरांप्रति॥उग्रसेनंनृवीरेंद्रं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सादरेणद्विजोत्तम ॥१२॥ उग्रसेनंमहाराजंसदूतोवाक्यमब्रवीत् ॥ विदर्भाधिपतिर्वीरोभक्त्यास्नेहेननंदयन् ॥१३॥ आत्मनःकुशलंब्रूतेभवतांपरिपृच्छति॥
सत्यकेतुर्महाराजत्वामेवंपरिपृष्टवान् ॥ १४ ॥ दर्शनायप्रेषयस्वसुतांपद्मावतींमम ॥ यदित्वंमन्यसेनाथप्रीतिस्नेहंहितस्यच ॥ १५ ॥ प्रेषयस्वमहाभा
गांप्रियांप्रीतिकरांतव ॥ औत्कण्ठ्येनमहाराजससोत्कंठेनवर्तते ॥ १६ ॥ समाकर्ण्यततोवाक्यमुग्रसेनोनृपोत्तमः ॥ प्रीत्यास्नेहेनतस्यापिसत्यकेतोर्महा
त्मनः ॥ १७ ॥ दाक्षिण्येनचविप्रेंद्रप्रेषयामासभूपतिः ॥ पद्मावतींप्रियांभार्यामुग्रसेनःप्रतापवान् ॥ १८ ॥ प्रेषितानेनराजेंद्रगतापद्मावतीस्वकम् ॥ पूर्वंगृ
हंसतीसातुमहाहर्षेणसंकुला ॥ १९ ॥ पितृपूर्वंकुटुंबंतुददृशेचारुमंगला ॥ पितुःपादौननामाथशिरसासत्यतत्परा ॥ २० ॥ आगतायांमहाराजापद्माव
त्यांद्विजोत्तम ॥ हर्षेणमहताविष्टोविदर्भाधिपतिर्नृपः ॥ २१ ॥ वर्द्धितादानमानैश्चवस्त्रालंकारभूषणैः ॥ पद्मावतीसुखेनापिपितुर्गेहेप्रवर्तते ॥ २२ ॥ सखी
भिःसहितासातुनिःशंकापरिवर्तते ॥ रमतेसातदातत्रयथापूर्वंतथैवच ॥ २३ ॥ गृहेवनेतडागेषुप्रासादेचतथैवसा ॥ पुनर्बालेवभूतासानिर्लज्जासंप्रव
र्तते॥२४॥ निःशंकावर्ततेविप्रसखीभिःसहसर्वदा ॥ पतिव्रतामहाभागाहर्षेणमहतान्विता ॥२५॥ सुखंतुपितृगेहस्यदुर्लभंश्वशुरेगृहे ॥ एवंज्ञात्वातदारेमे
कदाईदृग्भविष्यति ॥ २६ ॥ अनेनमोहभावेनक्रीडालुब्धावरानना ॥ सखीभिःसहितानित्यंवनेषूपवनेतदा ॥२७॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्या
नेसुकलाचरित्रेऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ एकदातुमहाभागगतासापर्वतोत्तमे ॥ रमणीयंवनंदृष्ट्वाकदलीखंडमंडितम् ॥ १ ॥ शालै
स्तालैस्तमालैश्चनालिकेरैस्तथोत्कटैः ॥ पूगीफलैर्मातुलिंगैर्नारंगैश्चारुजंबुकैः ॥ २ ॥ चंपकैःपाटलैःपुण्यैःपुष्पितैःकुटकैर्वटैः ॥ अशोकबकुलोपेतंनाना
वृक्षैरलंकृतम् ॥ ३ ॥ पर्वतंपुण्यवंतंतंपुष्पितैश्चनगोत्तमैः ॥ सर्वत्रदृश्यतेरम्योनानाधातुसमाकुलः ॥ ४ ॥ तडागंसर्वतोभद्रंपुण्यतोयेनपूरितम् ॥ कमलैः
पुष्पितैश्चान्यैःसुगंधैःकनकोत्पलैः ॥ ५ ॥ श्वेतोत्पलैर्विभासंतंरक्तोत्पलसुपुष्पितैः ॥ नीलोत्पलैश्चकह्लारैर्हंसैश्चजलकुक्कुटैः ॥ ६ ॥ पक्षिभिर्जलजैश्चान्यै
र्नानाधातुसमाकुलः ॥ तडागंसर्वतःशुभ्रंनानापक्षिगणैर्युतम् ॥ ७ ॥ कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसुस्वरैःपरिशोभितः ॥ मधुराणांतथाशब्दैःसर्वत्रमधुरायते ॥
॥ ८ ॥ षट्पदानांसुनादेनसर्वत्रपरिशोभते ॥ एवंविधंगिरिंरम्यंतदेववनमुत्तमम् ॥ ९ ॥ तडागंसर्वतोभद्रंददृशेनृपनंदिनी ॥ वैदर्भीक्रीडमानासासखीभिः
सहितातदा ॥ १० ॥ समालोक्यवनंपुण्यंसर्वत्रकुसुमाकुलम् ॥ चापल्येनप्रभावेनस्त्रीभावेनचलीलया ॥ ११ ॥ पद्मावतीसरस्तीरेसखीभिःसहितातदा ॥
जलक्रीडासमालीनाहसतेगायतेपुनः ॥ १२ ॥ रममाणाचसातस्मिंस्तस्मिन्सरसिभामिनी ॥ एवंविप्रतदासातुसुखेनपरिवर्तयेत् ॥ १३ ॥ विष्णुरुवाच॥ ॥ ४८ ॥
गोभिलोनामवैदैत्योभृत्योवैश्रवणस्यच ॥ दिव्येनापिविमानेनसर्वभोगपरिप्लुतः ॥ १४ ॥ यातिचाकाशमार्गेणगोभिलोदैत्यसत्तमः ॥ तेनदृष्टाविशा

१ तडागस्योर्द्ध्वमागतः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लाक्षीवैदर्भीनिर्भयातदा ॥ १५ ॥ सर्वयोषिद्वरासाहिउग्रसेनस्यवैप्रिया ॥ रूपेणाप्रतिमालोकेसर्वांगेषुविराजते ॥ १६ ॥ रतिर्वैमन्मथस्यापिकिंवापीयं
हरिप्रिया ॥ किंवापिपार्वतीदेवीशचीकिंवाभाविष्यति ॥ १७॥ यादृशीदृश्यतेचेयंनारीणांप्रवरोत्तमा ॥ अन्यापिईदृशीनास्तिद्वितीयाक्षितिमंडले ॥१८॥
नक्षत्रेषुयथाचंद्रःसंपूर्णोभातिशोभनः ॥ गुणरूपकलाभिस्तुतथाभातिवरानना ॥ १९ ॥ पुष्करेषुयथाहंसस्तथेयंचारुहासिनी ॥ अहोरूपमहोभावअ
स्यास्तुपरिदृश्यते ॥ २० ॥ काकस्यशोभनावालाचारुवृत्तपयोधरा ॥ व्यमृशद्गोभिलोदैत्यःपद्मावतींवराननाम् ॥ २१ ॥ चिंतयित्वाक्षणंविप्रकाक
स्यापिभविष्यति ॥ ज्ञानेनमहताज्ञात्वावैदर्भीतिनसंशयः ॥ २२ ॥ दयिताउग्रसेनस्यपतिव्रतपरायणा ॥ आत्मबलेनतिष्ठंतीदुःप्राप्यापुरुषैरपि ॥ २३ ॥
उग्रसेनोमहामूर्खःप्रेषितायेनवैवरा ॥ पितुर्गेहमियंवालासतुभाग्येनवर्जितः ॥ २४ ॥ अनयाविनासजीवेच्चकथंकूटमतिःसदा ॥ किंवानपुंसकोराजा
एनांयोहिपरित्यजेत् ॥ २५ ॥ तांदृष्ट्वासतुकामात्मासंजातस्तत्क्षणादपि ॥ इयंपतिव्रतावालादुष्प्राप्यापुरुषैरपि ॥ २६ ॥ कथंभोक्ष्याम्यहंगत्वाकामो
मामातिपीडयेत् ॥ अभुक्त्वैनांयदायास्येतत्स्यान्मृत्युर्ममैवहि ॥ २७ ॥ अद्यैवहिनसंदेहोयतःकामोमहाबलः ॥ इतिचिंतापरोभूत्वागोभिलोमनसे
क्षत ॥ २८ ॥ कृत्वामायामयंरूपमुग्रसेनस्यभूपतेः ॥ यादृशस्तूग्रसेनश्चसांगोपांगोमहानृपः ॥ २९ ॥ गोभिलस्तादृशोभूत्वागत्याचस्वरभाषया ॥
यथावस्त्रोयथावेशोवयसाचतथापुनः ॥ ३० ॥ दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ सर्वाभरणशोभांगोयादृशोमाथुरेश्वरः ॥ ३१ ॥ भूत्वाथतादृशोदै
त्यउग्रसेनमयस्तदा ॥ माययापरयायुक्तोरूपलावण्यसंपदा ॥ ३२ ॥ पर्वताग्रेअशोकस्यच्छायामाश्रित्यसंस्थितः ॥ शिलातलस्थोदुष्टात्मावीणादंडेनवी
रकः ॥ ३३ ॥ सुस्वरंगायमानस्तुगीतंविश्वप्रमोहनम् ॥ तालमानक्रियोपेतंसप्तस्वरविभूषितम् ॥ ३४ ॥ गीतंगायतिदुष्टात्मातस्यारूपेणमोहितः ॥ पर्वता
ग्रेस्थितोविप्रहर्षेणमहतान्वितः ॥ ३५ ॥ सखीमध्यगतासातुपद्मावतीवरानना ॥ शुश्रुवेसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम् ॥ ३६ ॥ कोऽयंगायतिधर्मा
त्मामहत्सौख्यप्रदायकम् ॥ गीतंहिसत्क्रियोपेतंसर्वभावसमन्वितम् ॥ ३७ ॥ सखीभिःसहितागत्वाऔत्सुक्येननृपात्मजा ॥ अशोकच्छायामाश्रित्यविमलेसु
शिलातले ॥ ३८ ॥ ददर्शभूपवेषेणगोभिलंदानवाधमम् ॥ पुष्पमालांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ॥ ३९ ॥ सर्वाभरणशोभांगंपद्मावतीपति
व्रता ॥ मथुरेशःसमायातःकदाधर्मपरायणः ॥ ४० ॥ ममनाथोमहात्मावैराज्यंत्यक्त्वाप्रदूरतः ॥ यावद्विचिंतयेत्साचतावत्पापेनतेनसा
॥ ४१ ॥ समाहूतातुरंभूयएहित्वंहिप्रियेमम ॥ चकिताशंकितासाचकथंभर्त्तासमागतः ॥ ४२ ॥ लज्जितादुःखिताजाताअधःकृत्वाततोमुखम् ॥
अहंपापादुराचारानिःशंकापरिवर्तिता ॥ ४३ ॥ कोपमेवंमहाभागःकरिष्यातिनसंशयः ॥ यावद्विचिंतयेत्साचतावत्तेनापिपापिना ॥ ४४ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समाहूतातुरीभूयएह्येहित्वंममप्रिये ॥ त्वयाविनाकृतोदेविप्राणान्धर्तुंवरानने ॥ ४५ ॥ नहिशक्तोम्यहंकांतेजीवितंप्रियमेवच ॥ तवस्नेहेनलुब्धोस्मित्वां त्यक्त्वानोत्सहेभृशम् ॥ ४६ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ एवमुक्तागतापश्यत्सुमुखंलज्जयान्विता ॥ समालिंग्यततोदैत्यःसतींपद्मावतींतदा ॥ ४७ ॥ एकांतंतुसमानीतासुभुक्ताइच्छयाततः ॥ दैत्येनगोभिलेनापिसत्यकेतोःसुतातदा ॥ ४८ ॥ सुकलोवाच ॥ सुष्कस्थानेस्यसंकेतंनाविंदतवरानना ॥ स्ववस्त्रंसापरिगृह्यशंकितादुःखिताह्यभूत् ॥ ४९ ॥ सासक्रोधावचःप्राहगोभिलंदानवाधमम् ॥ कस्त्वंपापसमाचारोनिर्घृणोदानवाकृतिः ॥ ५० ॥ शप्तुकामासमुद्युक्तादुःखेनाकुलितेक्षणा ॥ वेपमानातदाराजन्दुःखभारेणपीडिता ॥ ५१ ॥ ममकांतच्छलेनैवत्वयागत्यदुरात्मवन् ॥ नाशितंधर्ममेवाग्र्यंपातिव्रत्यमनुत्तमम् ॥ ५२ ॥ सुस्वरंरुदितंकृत्वाममजन्मत्वयाहृतम् ॥ पश्यमेबलमत्रैवशापंदास्येसुदारुणम् ॥ ५३ ॥ एवंसंभाषमाणातंशप्तुकामातुगोभिलम् ॥ ५४ ॥

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥

सुकलोवाच[1] ॥ तस्यास्तुवचनंश्रुत्वागोभिलोवाक्यमब्रवीत् ॥ भवतीशप्तुकामासिकस्मान्मेकारणंवद ॥ १ ॥ केनदोषेणलिप्तोस्मियस्मात्त्वंशप्तुमुद्यता ॥ गोभिलोनामदैत्योस्मिपौलस्त्यस्यभटःशुभे ॥ २ ॥ दैत्याचारेणवर्तामिजानेविद्यामनुत्तमाम् ॥ वेदशास्त्रार्थवेत्तास्मिकलासुनिपुणःपुनः ॥ ३ ॥ एवंसर्वंविजानामिदैत्याचारंशृणुष्वमे ॥ परस्वंपरदारांश्चबलाद्भुंजामिनान्यथा ॥ ४ ॥ वयंदैत्याःसमाकर्ण्यदैत्याचारेणसांप्रतम् ॥ वर्त्तामोज्ञानिभावेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ५ ॥ ब्राह्मणानांहिच्छिद्राणिविपश्यामोदिनेदिने ॥ तेषांहितपसोनाशंविघ्नैःकुर्मोनसंशयः ॥ ६ ॥ छिद्रंप्राप्यवयंदेविनाशयामोनसंशयः ॥ ब्राह्मणाञ्छ्रूयतांभद्रेदेवयज्ञंवरानने ॥ ७ ॥ नाशयामोवयंयज्ञान्धर्मयज्ञंनसंशयः ॥ सुब्राह्मणान्परित्यज्यदेवंनारायणंप्रभुम् ॥ ८ ॥ पतिव्रतांमहाभागांसुमतिंभर्तृतत्पराम् ॥ दूरेणापिपरित्यज्यतिष्ठामोनात्रसंशयः ॥ ९ ॥ तेजोदेविसुविप्रस्यहरेश्चैवमहात्मनः ॥ नार्याःपतिव्रतायाश्चसोढुंदैत्याश्चनक्षमाः ॥ १० ॥ पतिव्रताभयेनापिविष्णोःसुब्राह्मणस्यच ॥ नश्यंतिदानवाःसर्वेदूरंराक्षसपुंगवाः ॥ ११ ॥ अहंदानवधर्मेणविचरामिमहीतलम् ॥ कस्मात्त्वंशप्तुकामासिममदोषोविचार्यताम् ॥ १२ ॥ पद्मावत्युवाच ॥ ममधर्मःसुकायश्चत्वयैवपरिनाशितः ॥ अहंपतिव्रतासाध्वीपतिकामातपस्विनी ॥ १३ ॥ स्वमार्गेसंस्थितापापमाययापरिनाशिता ॥ तस्मात्त्वामप्यहंदुष्टआधक्ष्यामिनसंशयः ॥ १४ ॥ गोभिलउवाच ॥ धर्ममेवप्रवक्ष्यामिभवतीयदिमन्यते ॥ अग्निचिद्ब्राह्मणस्यापिश्रूयतांनृपनंदिनि ॥ १५ ॥ जुह्वन्देवंद्विकालंयोनत्यजेदग्निमंदिरम् ॥ सचाग्निहोत्रीभवतियजत्येवदिनेदिने ॥ १६ ॥ अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिभृत्यधर्मंवरानने ॥ मनसाकर्मणावाचाविशुद्धोयोऽपिनित्य

१ शूकयुवाच इति, ब्राह्मण्युवाच इति च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शः ॥ १७ ॥ नित्यमादेशकारीयःपश्चात्तिष्ठतिचाग्रतः ॥ सभृत्यःकथ्यतेदेविपुण्यभागीनसंशयः ॥ १८ ॥ यःपुत्रोगुणवाञ्ज्ञातापितरंपालयेच्छुभः॥मातरंचविशेषेणमनसाकायकर्मभिः ॥ १९ ॥ तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते ॥ अन्यथाकुरुतेयोहिसपापीयान्नसंशयः ॥ २० ॥ अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिपतिव्रतमनुत्तमम् ॥ वाचासुमनसाचैवकर्मणाशृणुभामिनि ॥ २१ ॥ शुश्रूषांकुरुतेयोहिभर्तुश्चैवदिनेदिने ॥ तुष्टेभर्त्तरियाप्रीतानत्यजेत्क्रोधनंपुनः ॥ २२॥ तस्यदोषंनगृह्णातिताडितातुष्यतेपुनः॥भर्त्तुःकर्मसुसर्वेषुपुरतस्तिष्ठतेसदा ॥ २३ ॥ साचापिकथ्यतेनारीपतिव्रतपरायणा॥पतितोपिपितापुत्रैर्बहुदोषसमन्वितः ॥ २४ ॥ कस्मादपिचनत्याज्यःकुष्ठितःक्षुधितोऽपिवा ॥ एवंपुत्राःशुश्रूषंतिपितरंमातरंकिल॥२५॥तेयांतिपरमंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम्॥एवंहिस्वामिनंयेवैउपाचरंतिभृत्यकाः॥ २६ ॥ पत्युर्लोकंप्रयांत्येतेप्रसादात्स्वामिनस्तदा ॥ अग्निंनैवत्यजेद्विप्रोब्रह्मलोकंप्रयातिसः॥२७॥अग्नित्यागकरोविप्रोवृषलीपतिरुच्यते ॥ स्वामिद्रोहीभवेद्भृत्यःस्वामित्यागान्नसंशयः॥२८॥अग्निंचपितरंचैवनत्यजेत्स्वामिनंशुभे॥ सदा[१]विप्रःसुतोभृत्यःसत्यंसत्यंवदाम्यहम्॥२९॥ परित्यज्यप्रगच्छंतितेयांतिनरकार्णवम्॥ पतितंव्याधितंदेविविकलंकुष्ठिनंतथा ॥ ३० ॥ सर्वकर्मविहीनंच[२]गतवित्तादिसंचयम् ॥ भर्तारंनत्यजेन्नारीयदिश्रेयइहेच्छति ॥ ३१ ॥ त्यक्त्वाकांतंव्रजेन्नारीअन्यत्कार्यमिहेच्छति ॥ सामतापुंश्चलीलोकेसर्वधर्मबहिष्कृता ॥ ३२ ॥ गतेभर्तरियाग्रामंभोगंशृंगारमेवच ॥ लौल्याच्चकुरुतेनारीपुंश्चलीवदतेजनः ॥ ३३ ॥ एवंधर्मंविजानामिवेदशास्त्रैश्चसंमतम् ॥ दानवाराक्षसाःप्रेताधात्रासृष्टायदादितः ॥ ३४ ॥ तत्रेहकारणंसर्वंप्रवक्ष्यामिनसंशयः ॥ ब्राह्मणादानवाश्चैवपिशाचाश्चैवराक्षसाः ॥ ३५ ॥ धर्मार्थंसकलंप्रोक्तमधीतंतैस्तुसुंदरि ॥ विंदंतिसकलंसर्वेआचरंतिनदानवाः ॥ ३६ ॥ विधिहीनंप्रकुर्वंतिदानवाज्ञानवर्जिताः ॥ अन्यायेनव्रजंत्येतेमानवाविधिवर्जिताः ॥ ३७ ॥ तेषांशासनहेत्वर्थं[३]कृताएतेपिनान्यथा ॥ विधिहीनंप्रकुर्वंतियेहिधर्मंनराधमाः ॥ ३८ ॥ तान्वयंशासयामोवैदंडेनमहताकिल ॥ भवत्यादारुणंकर्मकृतमेवसुनिर्घृणम्॥ ३९ ॥गार्हस्थ्यंचपरित्यज्यअत्रायाताकिमर्थतः ॥ वदस्यैवंमुखेनापिअहंहिपतिदेवता ॥४०॥ कर्मणानास्तितद्दृष्टंपतिदैवत्यमेवते ॥ भर्तारंतंपरित्यज्यकिमर्थंत्वमिहागता॥४१॥ शृंगारंभूषणंवेषंकृत्वातिष्ठसिनिर्घृणा॥ किमर्थंहिकृतंपापंकस्यहेतोर्वदस्वमे ॥४२॥ निःशंकावर्त्तसेचापिप्रमत्तागिरिकानने॥मयात्वंसाधितापापादंडेनमहताशृणु ॥ ४३ ॥ अधर्मचारिणिदुष्टापतिंत्यक्त्वासमागता ॥ क्वास्तेतत्पतिदेवत्वंदर्शयत्वंममाग्रतः॥ ४४ ॥भवतीपुंश्चलीनामययात्यक्तःस्वकःपतिः ॥ पृथक्छय्ययदानारीतदासापुंश्चलीमता ॥४५॥ योजनानांशतैकस्यसोन्तरेणप्रवर्त्तते ॥ क्वास्तितेपतिदैवत्यंपुंश्चल्याचारचारिणी ॥ ४६ ॥ निर्लज्जेनिर्घृणेदुष्टेकिमेवद

१ विप्रः अग्निम्, सुतः पितरम्, भृत्यः स्वामिनं न त्यजेदिति योजना । २ कृतपातकसंचयम् इ० पा० । ३ धात्रा इ० शेषः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिसंमुखी ॥ तपसः क्वास्तितेभावः क्वतेजोबलमेवच ॥ ४७ ॥ दर्शयस्वममाद्यैवबलवीर्यपराक्रमम् ॥ पद्मावत्युवाच ॥ स्नेहेनापिसमानीताश्रूयतामसु
राधम ॥ ४८ ॥ भर्तुर्गेहाद्दहंपित्राक्वास्तेतत्रचपातकम् ॥ नैवकामान्नलोभाच्चनमोहान्नचमत्सरात् ॥ ४९ ॥ आगताहंपतिंत्यक्त्वापतिभावेनसंस्थिता ॥
भर्तृरूपच्छलेनापित्वयैवपरिवंचिता ॥ ५० ॥ भवंतंमाथुरंज्ञात्वागताहंसम्मुखंतव ॥ मायाविनंयदाजानेत्वामेवंदानवाधम ॥ ५१ ॥ एकेनहुंकृतेनैवभ
स्मीभूतंकरोम्यहम् ॥ गोभिलउवाच ॥ चक्षुर्हीनानपश्यंतिमानवाःशृणुसांप्रतम् ॥ ५२ ॥ धर्मनेत्रविहीनात्वंकथंजानासिमामिह ॥ यदातेभावउत्पन्नःपि
तुर्गेहंप्रतिशृणु ॥ ५३ ॥ पतिध्यानंपरित्यज्यमुक्ताध्यानेनत्वंतदा ॥ ज्ञाननेत्रंतदानष्टंस्फुटंचहृदयेतव ॥ ५४ ॥ कथंमांत्वंविजानासिज्ञानचक्षुर्हताभुवि ॥
कस्यामातापिताभ्राताकस्याःस्वजनबांधवाः ॥ ५५ ॥ सर्वस्थानेपतिर्ह्येकोभार्यायास्तुनसंशयः ॥ इत्युक्त्वाहिप्रहस्यैवगोभिलोदानवाधम ॥ ५६ ॥ न
भयंविद्यतेतेऽद्यममापिशृणुपुंश्चलि ॥ किंभवेत्तवशापेनवृथैवपरिकंपसे ॥ ५७ ॥ ममगेहंसमाश्रित्यभुंक्ष्वभोगान्मनोऽनुगान् ॥ पद्मावत्युवाच ॥ गच्छ
पापसमाचारकिंत्वंवदसिनिर्घृणः ॥ ५८ ॥ सतीभावेनसंस्थास्मिपतिव्रतपरायणा ॥ धक्ष्यामित्वांमहापापयद्येवंतुवदिष्यसि ॥ ५९ ॥ एवमुक्त्वातथैकां
तेनिषसादमहीतले ॥ दुःखेनमहताविष्टांतामुवाचसगोभिलः ॥ ६० ॥ तवोदरेमयान्यस्तंस्ववीर्यंसुकृतंशुभे ॥ तस्मादुत्पत्स्यतेपुत्रस्त्रैलोक्यक्षोभका
रकः ॥ ६१ ॥ एवमुक्त्वाजगामाथगोभिलोदानवस्तदा ॥ गतेतस्मिन्दुराचारेदानवेपापचारिणि ॥ ६२ ॥ दुःखेनमहताविष्टानृपकन्यारुरोदह ॥ ६३ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरितेपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ गतेतस्मिन्दुराचारेगोभिलेपापचेतसि ॥ पद्मावतीरु
रोदाथदुःखेनमहतान्विता ॥ १ ॥ तस्यास्तुरुदितंश्रुत्वासख्यःसर्वाद्विजोत्तम ॥ पप्रच्छुस्तांराजकन्यांताःसर्वाश्चवराननाः ॥ २ ॥ कस्माद्रोदिषिभद्रंते
कथयस्वहिचेष्टितम् ॥ क्वगतोऽसौमहाराजोमाथुराधिपतिस्तव ॥ ३ ॥ येनत्वंहिसमाहूताप्रियेत्युक्त्वावदस्वनः ॥ ताउवाचसुदुःखेनरोदमानापुनःपुनः ॥ ४ ॥
तयाआवेदितंसर्वंयज्जातदोषसंभवम् ॥ ताभिर्नीतापितुर्गेहंवेपमानासुदुःखिता ॥ ५ ॥ मातुःसमक्षंतस्यास्तुआचचक्षुस्तदास्त्रियः ॥ समाकर्ण्यततोदे
वीगतासाभर्तृमंदिरम् ॥ ६ ॥ भर्तारंश्रावयामाससुतावृत्तांतमेवहि ॥ समाकर्ण्यततोराजामहादुःखीअजायत ॥ ७ ॥ यानाच्छादनकंदत्वापरिवारसम
न्विताम् ॥ मथुरांप्रेषयामासगतासाप्रियमंदिरम् ॥ ८ ॥ सुतादोषंसमाच्छाद्यपितामाताद्विजोत्तम ॥ उग्रसेनस्तुधर्मात्मापद्मावतींसमागताम् ॥ ९ ॥ सहृष्टामुमुदेचा
शुउवाचेदंवचःपुनः ॥ त्वयाविनानशक्तोस्मिजीवितुंहिवरानने ॥ १० ॥ बहुप्रभासिमेप्रीतागुणशीलैस्तुसर्वदा ॥ भक्त्यासत्येनतेकांतेपतिदैवत्यकैर्गुणैः ॥ ११ ॥ ॥ ५० ॥
समाभाष्यप्रियांभार्यांपद्मावतींनरेश्वरः ॥ तयासार्धंसवैरेमेउग्रसेनोनृपोत्तमः ॥ १२ ॥ ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयप्रदः ॥ पद्मावतीविजानातितस्यगर्भस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कारणम् ॥१३॥ स्वोदरेवर्द्धमानस्यचिंतयंतीदिवानिशम् ॥ अनेनकिमुजातेनलोकनाशकरेणवै ॥१४॥ अनेनापिनमेकार्यंदुष्टपुत्रेणसांप्रतम् ॥ औषधीं पृच्छतेसातुगर्भपातस्यसर्वतः ॥ १५ ॥ नारीमहौषधींसाहिविंदंतीचदिनेदिने ॥ गर्भस्यपातनायैवउपायाबहुशःकृताः ॥ १६ ॥ ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयंकरः ॥ तामुवाचततोगर्भःपद्मावतींचमातरम् ॥१७॥ कस्मात्त्वंव्यथसेमातरौषधीभिर्दिनेदिने ॥ पुण्येनवर्द्धतेचायुःपापेनाल्पंतुजीवितम् ॥ १८ ॥ आत्मकर्मविपाकेनजीवंतिचम्रियंतिच ॥ आमगर्भाःप्रयांत्यन्येअपक्कास्तुमहीतले ॥ १९ ॥ जातमात्राम्रियंतेऽन्येकतितेयौवनान्विताः ॥ बालावृद्धाश्चतरुणाआयुषोवशतांगताः ॥२०॥ सर्वेकर्मविपाकेनजीवंतिचम्रियंतिच ॥ ओषध्योमंत्रदेवाश्चनिमित्ताःस्युर्नसंशयः ॥२१॥ मामेवहिनजानासिभवतीयादृशोह्यहम् ॥ दृष्टःश्रुतस्त्वयापूर्वंकालनेमिर्महाबलः ॥२२॥ दानवानांमहावीर्यस्त्रैलोक्यस्यभयप्रदः ॥ देवासुरेमहायुद्धेहतोहंविष्णुनापुरा ॥ २३ ॥ साधयितुंचतद्वैरमागतोऽस्मितवोदरम् ॥ साहसंचश्रमंमातर्माकुरुष्वदिनेदिने ॥ २४ ॥ एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमातरंविरराम सः ॥ मातोद्यमंपरित्यज्यमहादुःखादभूत्तदा ॥ २५ ॥ दशाब्दाश्चगतायावत्तावद्वृद्धिमवाप्तवान् ॥ पश्चाज्जज्ञेमहातेजाःकंसोभूत्समहाबलः ॥ २६ ॥ येनसंत्रासितालोकास्त्रैलोक्यस्यनिवासिनः ॥ योहतोवासुदेवेनगतोमोक्षंनसंशयः ॥ २७ ॥ एवंश्रुतंमयाकांतभविष्यंतुभविष्यति ॥ पुराणेष्वेवसर्वेषुनिश्चितंकथितंतव ॥ २८ ॥ पितृगेहेस्थिताकन्यानाशमेवंप्रयातिसा ॥ गृहावासायमेकांतकन्यामोहंनकारयेत् ॥ २९ ॥ इमांदुष्टांमहापापांपरित्यज्यस्थिरोभव ॥ प्राप्तव्यंतुमहापापंदुःखंदारुणमेवच ॥ ३० ॥ लोकेश्रेयःकरंकांततद्भुंक्ष्वत्वंमयासह ॥ शूकर्युवाच ॥ एतद्वाक्यंसुमंत्रंतुश्रुत्वासहिद्विजोत्तमः ॥ ३१ ॥ त्यागेमतिंचकारासौसमाहूताह्यहंतदा ॥ सकलंवस्त्रशृंगारंममदत्तंशुभेशृणु ॥ ३२ ॥ तवैवदुर्नयैर्विप्रःशिवशर्माद्विजोत्तमः ॥ गतोवैमतिमान्दुष्टेकुलदुष्टप्रचारिणि ॥ ३३ ॥ यत्रतेतिष्ठतेभर्तातत्रगच्छनसंशयः ॥ तवयद्रोचतेस्थानंयथादिष्टंतथाकुरु ॥ ३४ ॥ एवमुक्त्वामहाभागेपितृमातृकुटुंबकैः ॥ परित्यक्तागताशीघ्रंनिर्लज्जाहंवरानने ॥ ३५ ॥ नलभाम्यहमेवापिवासस्थानंसुखंशुभे ॥ भर्त्सयंतिचमांलोकाःपुंश्चलीयंसमागता ॥ ३६ ॥ अटमानागतादेशात्कुलमानेनवर्जिता ॥ देशेगुर्जरकेपुण्येसौराष्ट्रेशिवमंदिरे ॥ ३७ ॥ वनस्थलेतिविख्यातंनगरंवृद्धिसंकुलम् ॥ अतीवपीडितादेविक्षुधयाहंतदाशृणु ॥ ३८ ॥ कर्परंहिकरेगृह्यभिक्षार्थमुपचक्रमे ॥ गृहिणांद्वारदेशेषुप्रविशामिसुदुःखिता ॥ ३९ ॥ ममरूपंविपश्यंतिलोकाःकुत्सांतिभामिनि ॥ नददंतेचमेभिक्षांपापाचेयंसमागता ॥ ४० ॥ एवंदुःखसमाहारादारिद्र्यपरिपीडिता ॥ अटंत्याचमयादृष्टंगृहमेकमनुत्तमम् ॥ ४१ ॥ तुंगप्राकारसंवेष्टंवेदशालासमन्वितम् ॥ वेदध्वनिसमाकीर्णंबहुविप्रसमाकुलम् ॥ ४२ ॥ धनधान्यसमाकीर्णंदासीदासैरलंकृतम् ॥ प्रविवेशगृहंरम्यंलक्ष्मीमुदितमेवतत् ॥ ४३ ॥ तद्गृहंसर्वतोभद्रंत

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यैवशिवशर्मणः ॥ भिक्षांदेहीत्युवाचाथसुदेवादुःखपीडिता ॥ ४४ ॥ शिवशर्माथशुश्रावभिक्षाशब्दंद्विजोत्तमः ॥ मंगलांनामवैभार्यांलक्ष्मीरूपांवरान
नाम् ॥ ४५ ॥ तांहसन्प्राहधर्मात्माशिवशर्मामहामतिः ॥ इयंहिदुर्बलाप्राप्ताभिक्षार्थंद्वारमागता ॥ ४६ ॥ समाहूयप्रियेचैनांदेहित्वंभोजनंशुभे ॥ कृप
यापरयाविष्टाज्ञात्वामांतुसमागताम् ॥४७॥ प्रोवाचमंगलाकांतंदास्यामिप्रियभोजनम् ॥ एवमुक्त्वाचभर्तारंमंगलामंगलान्विता ॥ ४८॥ पुनर्मांभोजयामा
समिष्टान्नेनसुदुर्बलाम् ॥ मामुवाचसधर्मात्माशिवशर्मामहामुनिः ॥ ४९ ॥ कात्वमत्रसमायाताकस्यवाभ्रमसेजगत् ॥ केनकार्येणसर्वत्रकथयस्वममा
ग्रतः ॥ ५० ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंभर्तुश्चैवमहात्मनः ॥ स्वरेणलक्षितःकांतोमयावैपापयातदा ॥ ५१ ॥ व्रीडयाधोमुखीजातादृष्टोभर्तायदामया ॥
मंगलाचारुसर्वांगीभर्तारमिदमब्रवीत् ॥ ५२ ॥ काचेयंहिसमाचक्ष्वत्वांदृष्ट्वाहिविलज्जति ॥ कथयस्वप्रसादेनकाचएषाभविष्यति ॥ ५३ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रएकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ मंगलेश्रूयतांवाक्यंयदिपृच्छसिसांप्रतम् ॥ यदर्थंहित्वया
पृष्टंतन्निबोधवरानने ॥ १ ॥ इयंहिसांप्रतंप्राप्तावराकीभिक्षुरूपिणी ॥ वसुदत्तस्यविप्रस्यसुतेयंचारुलोचने ॥ २ ॥ सुदेवानामभद्रेयंममजायाप्रियास
दा ॥ केनापिकारणेनैवदेशंत्यक्त्वासमागता॥३ ॥ ममदुःखेनदग्धेयंवियोगेनवरानने ॥ मांज्ञात्वातुसमायाताभिक्षुरूपेणतेगृहम् ॥ ४ ॥ एवंज्ञात्वात्वयाभ
द्रेआतिथ्यंपरिशोभितम् ॥ कर्त्तव्यंनचसंदेहइच्छंत्याममसुप्रियम् ॥ ५ ॥ भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवमंगलापतिदेवता ॥ हर्षेणमहताविष्टास्वयमेवसुमंगला॥६॥
स्नानाच्छादनभोज्यंचममचक्रेवरानने ॥ रत्नकांचनयुक्तैश्चाभरणैश्चपतिव्रता ॥ ७ ॥ अहंहिभूषिताभद्रेतयैवपतिकाम्यया ॥ तयाहंभूषितादेविमानक्षा
नैश्चभोजनैः ॥ ८ ॥ भर्त्राहंमानितादेविजातंदुःखमनंतकम् ॥ ममोरसिमहातीव्रंसर्वप्राणविनाशनम् ॥ ९ ॥ तस्यामानोमयादृष्टोदुःखमात्मगतंतथा ॥
चिंतामेदारुणाजातायया प्राणाव्रजंतिमे ॥ १० ॥ कदापिवचनंदत्तंनमयापापयाशुभम् ॥ अस्यैवविप्रवर्यस्यआचरंत्याचदुष्कृतम् ॥ ११ ॥ पादप्रक्षा
लनंनैवअंगसंवाहनंनहि ॥ एकांतंनमयादत्तंतस्यैवहिमहात्मनः ॥ १२ ॥ संभाषांकथमस्यैवकरिष्येपापनिश्चया ॥ रात्रौचैवतदातत्रपतितादुःखसा
गरे ॥ १३ ॥ एवंहिचिंतमानायाःस्फुटितंहृदयंमम ॥ गताःप्राणास्तदाकायंपरित्यज्यवरानने ॥ १४ ॥ तत्रदूताःसमायाताधर्मराजस्यवैतदा ॥ वीरा
श्चदारुणाःक्रूरागदाचक्रासिधारिणः ॥ १५ ॥ तैस्तुबद्धामहाभागेशृंखलैर्दृढबंधनैः ॥ नीतायमपुरंतैस्तुरुदमानासुदुःखिता ॥ १६ ॥ मुद्गरैस्ताडयमाना
हंदुर्गमार्गेणपीडिता ॥ भर्त्स्यमानायमस्याग्रेतैस्तत्राहंप्रवेशिता ॥ १७ ॥ दृष्टाहंयमराजेनसक्रोधेनमहात्मना ॥ अंगारसंचयेक्षिप्ताक्षिप्तानरकसंच
ये ॥ १८ ॥ लोहस्यपुरुषंकृत्वाअग्निनापरितापितः ॥ ममोरसिसमुत्क्षिप्तोनिजभर्तुश्चवंचनात् ॥ १९ ॥ नानापीडातिसंतप्तानरकाग्निप्रतापिता ॥ तैल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रोण्यांपरिक्षिप्ताकरम्भवालुकोपरि ॥ २० ॥ असिपत्रैश्चसंच्छिन्नाजलमंत्रेणवाहिता ॥ कूटशाल्मलिवृक्षेषुक्षिप्तातेनमहात्मना ॥ २१ ॥ पूयशोणितवि
ष्ठायांपतिताकृमिसंकुले ॥ सर्वेषुनरकेष्वेवंक्षिप्ताहंनृपनंदिनि ॥ २२ ॥ पीडायुक्तेषुतीव्रेषुतेनैवापिमहात्मना ॥ करपत्रैःपाटिताहंशक्तिभिस्ताडिताभृ
शम् ॥२३॥ अन्येष्वेवनरकेषुपातितानृपनंदिनि ॥ योनिगर्तेषुक्षिप्तास्मिपतितादुःखसंकटे ॥ २४ ॥ धर्मराजेनतेनाहंनरकेषुनिपातिता ॥ वल्गुनीयोनि
मासाद्यभुक्तंदुःखंसुदारुणम् ॥२५॥ गताहंक्रौष्टुकीयोनिंशुनीयोनिंपुनर्गता ॥ सकुक्कुटींचमार्जारीमाखुयोनिंगताह्यहम् ॥ २६ ॥ एवंयोनिविशेषेषुपापयो
निषुतेनच ॥ क्षिप्तास्मिधर्मराजेनपीडितासर्वयोनिषु ॥ २७ ॥ तेनैवाहंकृताभूमौशूकरीनृपनंदिनि ॥ तवहस्तेमहाभागेसंतितीर्थान्यनेकशः ॥२८॥ तेनो
दकेनसिक्तास्मित्वयैववरवर्णिनि ॥ ममपापंगतंदेविप्रसादात्तवसुंदरि ॥ २९ ॥ तवैवतेजःपुण्येनजातंज्ञानंवरानने ॥ इदानींमासुद्धरस्वपतितांनरकसं
कटे ॥ ३० ॥ यदानोद्धरसेदेविपुनर्यास्यामिदारुणम् ॥ नरकंचमहाभागेत्राहिमांदुःखभागिनीम् ॥ ३१ ॥ गताहंपापभावेनदीनाहंचनिराश्रया ॥ सु
देवोवाच ॥ किंकृतंहिमयाभद्रेसुकृतंपुण्यसंभवम् ॥ ३२ ॥ येनाहमुद्धरेत्वांवैतन्मेत्वंवदसांप्रतम् ॥ ॥ शूकर्युवाच ॥ अयंराजामहाभागइक्ष्वाकुर्मनु
नंदनः ॥ ३३ ॥ विष्णुरेषमहाप्राज्ञोभवतीश्रीर्हिनान्यथा ॥ पतिव्रतामहाभागापतिव्रतपरायणा ॥ ३४ ॥ त्वंसतीसर्वदाभद्रेसर्वतीर्थमयीप्रिया ॥
देविसर्वमयीनित्यंसर्वदेवमयीसदा ॥ ३५ ॥ महापतिव्रतालोकएकात्वंनृपतेःप्रिया ॥ ययाशुश्रूषितोभर्ताभवत्याहिअहर्निशम् ॥ ३६॥ एकस्यदिवसस्या
पिपुण्यंदेहिवरानने ॥ पतिशुश्रूषितस्यापियदिमेकुरुषेप्रियम् ॥ ३७ ॥ ममिमातापितात्वंवैत्वंमेगुरुःसनातनः ॥ अहंपापादुराचाराअसत्याज्ञानव
र्जिता ॥३८॥ मामुद्धरमहाभागेभीताहंयमताडनैः॥सुकलोवाच ॥ एवंश्रुत्वातयाप्रोक्तंसमालोक्यनृपंतदा ॥३९॥ किंकरोमिमहाराजएषाकिंवदतेपशुः ॥
इक्ष्वाकुरुवाच ॥ एनांदुःखांवराकींवैपापयोनिंगतांशुभे ॥४०॥ समुद्धरस्वपुण्यैस्त्वंमहच्छ्रेयोभविष्यति ॥ एवमुक्तावरानारीसुदेवाचारुमंगला ॥ ४१ ॥
उवाचैकाब्दपुण्यंतेमयादत्तंवरानने ॥ एवमुक्तेनवाक्येनतयादेव्याहितत्क्षणात्॥४२॥ रूपयौवनसंपन्नादिव्यमालाविभूषिता ॥ दिव्यदेहाचसंभूतातेजोज्वा
लासमावृता ॥ ४३॥ सर्वभूषणशोभाढ्यानानारत्नैश्चशोभिता ॥ संजातादिव्यरूपासादिव्यगंधानुलेपना ॥४४॥ दिव्यंविमानमारूढाअंतरिक्षंगतासती॥
तामुवाचततोराज्ञींप्रणतानतकंधरा ॥ ४५ ॥ स्वस्त्यस्तुतेमहाभागेप्रसादात्तवसुंदरि ॥ व्रजामिपातकान्मुक्तास्वर्गंपुण्यतमंशुभम् ॥ ४६ ॥ प्रणम्यैवं
गतास्वर्गंसुदेवाशृणुसत्तम ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंसुकलायानिवेदितम् ॥ ४७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेसुदेवास्वर्गारोहणंना
मद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥ ॥ सुकलोवाच ॥ एवंधर्मंश्रुतंपूर्वंपुराणेषुतदामया ॥ पतिहीनाकथंभोगंकरिष्येपापनिश्चया ॥ १ ॥ कांतेनतुविना

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेनजीवंकायेनधारये ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमुक्त्वापरंधर्मंपतिव्रतमनुत्तमम्॥२॥तास्तुसख्योवरानार्योंहर्षेणमहतान्विताः॥श्रुत्वाधर्मंपरंपुण्यंनारीणांग
तिदायकम् ॥३॥स्तुवंतितांमहाभागांसुकलांधर्मवत्सलाम् ॥ ब्राह्मणा[1]श्चैवसुराःसर्वेपुण्यस्त्रियोनरोत्तम ॥ ४ ॥ तस्याध्यानंप्रकुर्वंतिपतिकामप्रभावतः॥अत्य
र्थंदृढतामिंद्रःसुविचिंत्यसुरेश्वरः॥५॥ सुकलायाःपरंभावंसुविचार्यामरेश्वरः॥चालयेधैर्यमस्याश्चपतिस्नेहंनसं[2]शयः ॥६॥ सस्मारमन्मथंदेवंत्वरमाणःसुराधि
पः॥पुष्पचापंससंगृह्यमीनकेतुःसमागतः ॥७॥ प्रिययाचतयायुक्तोरत्याहृष्टमहाबलः ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वासहस्राक्षमुवाचसः॥८॥कस्मादहंत्वयानाथअद्यु
नासंस्मृतोविभो॥आदेशोदीयतांमेद्यसर्वभावेनमानद॥९॥इंद्रउवाच ॥ सुकलेयंमहाभागापतिव्रतपरायणा॥शृणुष्वकामदेवत्वंकुरुसाहाय्यमुत्तमम्॥१०॥
निष्कर्षयमहाभागांसुकलांपुण्यमंगलाम् ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशक्रस्यतमथाब्रवीत् ॥११॥ एवमस्तुसहस्राक्षकरिष्यामिनसंशयः ॥ साहाय्यंदेवदेवेशतव
कौतुककारणात् ॥१२॥ एवमुक्त्वामहातेजाःकंदर्पोमुनिदुर्जयः ॥ देवाञ्जेतुंसमर्थोऽहंसमुनीनृषिसत्तमान् ॥१३॥ किंपुनःकामिनींदेवयस्याअंगेनवैबलम्॥
कामिनीनामहंदेवअंगेषुनिवसाम्य[3]हम् ॥ १४ ॥ भालेकुचेषुनेत्रेषुकचाग्रेषुचसर्वदा ॥ नाभौकट्यांपृष्ठदेशेजघनेयोनिमंडले ॥ १५ ॥ अधरेदंतभागेषुक
क्षायांहिनसंशयः ॥ अंगेष्वेवंप्रत्यंगेषुसर्वत्रनिवसाम्यहम् ॥ १६ ॥ नारीममगृहंदेवसदातत्रवसाम्यहम् ॥ तत्रस्थःपुरुषान्सर्वान्मारयामिनसंशयः ॥ १७ ॥
स्वभावेनाबलादेवसंतप्ताममर्मार्गणैः ॥ पितरंमातरंदृष्ट्वाअन्यंस्वजनबांधवम् ॥१८॥ सुरूपंसगुणंदेवममबाणाहतासती ॥ चलतेनात्रसंदेहोविपाकंनैवचिंत
येत् ॥ १९ ॥ योनिःस्पंदेतनारीणांस्तनाग्रौचसुरेश्वर ॥ नास्तिधैर्यंसुरेशानसुकलांनाशयाम्यहम् ॥ २० ॥ इंद्रउवाच ॥ पुरुषोहंभविष्यामिरूपवान्गुण
वान्धनी ॥ कौतुकार्थमिमांनारींचालयामिमनोभव ॥ २१ ॥ नैवकामान्नसंत्रासान्नवालोभान्नकारणात् ॥ नवैमोहान्नवैक्रोधात्सत्यंसत्यंरतिप्रिय ॥ २२ ॥
कथंमेदृश्यतेतस्यामहत्सत्यंपतिव्रतम् ॥ निष्कर्षिष्यइतोगत्वाभवन्मोहोत्रकारणम् ॥ २३ ॥ एवंकामंचसंदिश्यजगामसुरराट्स्वयम् ॥ आत्मविकृतिसंभू
तोरूपवान्गुणवान्स्वयम् ॥ २४ ॥ सर्वाभरणशोभांगःसर्वभोगसमन्वितः ॥ भोगलीलासमाकीर्णःसर्वदौदार्यसंयुतः ॥ २५ ॥ यत्रसातिष्ठतेदेवीकृकलस्य
प्रियानृप ॥ आत्मलीलांस्वरूपंचगुणंभावंप्रदर्शयेत् ॥ २६ ॥ नैवपश्यतिसातंतुपुरुषंरूपसंपदम् ॥ यत्रयत्रव्रजेत्साहितत्रतांपश्यतेनृप ॥ २७ ॥ साभिला
षेणमनसातामेवंपरिपश्यति ॥ कामचेष्टांसहस्राक्षोऽदर्शयत्सर्वभावकैः ॥ २८ ॥ चतुष्पथेपथेतीर्थेयत्रदेवीप्रयातिसा ॥ तत्रतत्रसहस्राक्षस्तामेवपरिपश्य
ति ॥ २९ ॥ इंद्रेणप्रेषितादूतीसुकलांप्रतिसागता ॥ सुकलांसुमहाभागांप्रत्युवाचप्रहस्यवै ॥ ३० ॥ अहोसत्यमहोधैर्यमहोकांतिरहोक्षमा ॥अस्यारूपेणसं

१ श्वशुरा इ०, सुस्वराइ० च पा० । २ इति सुविचार्येति पूर्वेण संबंधे वाक्यसंगतिः । ३ द्वितीयस्य अहं इत्यस्य भाले इत्यादिषु योजनायां न द्विरुक्तिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सारेनास्तिनारीवरानना ॥ ३१ ॥ कात्वंभवसिकल्याणिकस्यभार्याभविष्यसि ॥ यस्यत्वंसगुणाभार्यासधन्यःपुण्यभाग्भुवि ॥ ३२ ॥ तस्यास्तुवचनंश्रु
त्वातामुवाचमनस्विनी ॥ वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधर्मात्मासत्यवत्सलः ॥ ३३ ॥ तस्याहंहिप्रियाभार्यासत्यसंधस्यधीमतः ॥ कृकलस्यापिवैश्यस्यसत्य
मेववदामिते ॥ ३४ ॥ ममभर्तासधर्मात्मातीर्थयात्रांगतःसुधीः ॥ तस्मिन्गतेमहाभागेममभर्तरिसंप्रति ॥ ३५ ॥ अतिक्रांताःशृणुष्वत्वंत्रयश्चै
वापिवत्सराः ॥ ततोहंदुःखिताजाताविनातेनमहात्मना ॥ ३६ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतमेवते ॥ भवतीपृच्छतेमांकाभविष्यतिवद
स्वमे ॥ ३७ ॥ सुकलायावचःश्रुत्वादूत्याआभाषितंपुनः ॥ मामेवंपृच्छसेभद्रेतत्तेसर्ववदाम्यहम् ॥ ३८ ॥ अहंतवांतिकंप्राप्ताकार्यार्थंवरवर्णि
नि ॥ श्रूयतामभिधास्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ॥ ३९ ॥ गतस्तेनिर्घृणोभर्तात्वांत्यक्त्वातुवरानने ॥ किंकरिष्यसितेनापिप्रियाघातकरेण
च ॥ ४० ॥ यस्त्वांत्यक्त्वागतःपापीसाध्व्याचारसमन्विताम् ॥ किंवासतेगतोबालेतत्रजीवतिवैमृतः ॥ ४१ ॥ किंकरिष्यतितेनैवंभवतीखिद्यतेवृ
था ॥ कस्मान्नाशयतेचांगंदिव्यंहेमसमप्रभम् ॥४२॥ बाल्येवयसिसंप्राप्तेमानवोनचविंदति ॥ एकंसुखंमहाभागेबालक्रीडांविनाशुभे ॥४३॥ वार्द्धकेदुःखसं
प्राप्तिर्जराकायंप्रहिंसयेत् ॥ तारुण्येभुज्यतेभोगःसुखात्सर्वोवरानने ॥ ४४ ॥ यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भुंजंतिमानवाः ॥ सुखभोगादिकंसर्वस्वेच्छयारमते
नरः ॥ ४५ ॥ यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भोगान्प्रभुंजते ॥ वयस्यपिगतेभद्रेतारुण्येकिंकरिष्यति ॥ ४६ ॥ संप्राप्तेवार्द्धकेदेविकिंचित्कार्यंनासिध्यति ॥
स्थविरैश्चितयेन्नित्यंसुखकार्यंनगच्छति ॥ ४७ ॥ पयस्यपिगतेबालेक्रियतेसेतुबंधनम् ॥ तादृशोयंभवेत्कायस्तारुण्येतुगतेशुभे ॥ ४८ ॥ तस्माद्भुंक्ष्व
सुखेनापिपिबस्वमधुमाधवीम् ॥ कामबाणादहंत्यंगंतवेमेचारुलोचने ॥ ४९ ॥ अयमेकःसमायातःपुरुषोरूपवान्गुणी ॥ अयंहिपुरुषव्याघ्रःसर्वज्ञोगुण
वान्धनी ॥ ५० ॥ तवार्थेनित्यसंयुक्तःस्नेहेनवरवर्णिनि ॥ सुकलोवाच ॥ बाल्यंनास्त्यपिजीवस्यतारुण्यंनास्तिजीविते ॥ ५१ ॥ वृद्धत्वंनास्तिचैवास्यस्व
यंसिद्धःसुसिद्धिदः ॥ अमरोनिर्जरोव्यापीसुसिद्धःसर्ववित्तमः ॥५२॥ अकामःकामदोलोकेआत्मरूपेणवर्तते ॥ यथागेहस्यसंस्थानंतथाकायस्यदृश्यते ॥
॥ ५३ ॥ यथावार्द्धकिनाकायस्तथासूत्रेणमंदिरम् ॥ अनेककाष्ठसंघातैर्नानादारुसमुच्चयैः ॥ ५४ ॥ मृत्तिकयोदकेनापिसमंतात्परिणामयेत् ॥ लिंपितं
लेपकैःकाष्ठंचित्रंभवतिचित्रकैः ॥ ५५ ॥ प्रथमंरूपमायातिगृहंसूत्रेणसूत्रितम् ॥ पुष्णंतिचस्वयंतत्तुलेपनाद्यैर्दिनेदिने ॥ ५६ ॥ वायुनादोलितंनित्यं
गृहंचमलिनायते ॥ मध्यमोवर्ततःकालोगृहस्यपरिकथ्यते ॥५७॥ रूपहानिर्भवेत्तस्यगृहस्वामीविलेपयेत् ॥ स्वेच्छयाचगृहस्वामीरूपवत्त्वंनयेद्गृहम् ॥
॥ ५८ ॥ तारुण्यंतस्यगेहस्यदूतिकेपरिकथ्यते ॥ काष्ठसंघैश्चजीर्णत्वंबहुकालैःप्रयातिसः ॥ ५९ ॥ स्थानभ्रष्टाःप्रजायंतेमूलाग्रेप्रचलंतिते ॥ नसहे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्लेपनाभारमाधारेणप्रतिष्ठति ॥ ६० ॥ एतद्गृहस्यवार्द्धक्यंकथितंशृणुदूतिके ॥ पतमानंगृहंदृष्ट्वागृहस्वामीपरित्यजेत् ॥ ६१ ॥ गृहमन्यंप्रवेशा यप्रयात्येवहिसत्वरम् ॥ तथाबाल्यंचतारुण्यंनृणांवृद्धत्वमेवच ॥ ६२ ॥ सबाल्येबालरूपश्चज्ञानहीनंप्रकारयेत् ॥ चित्रयेत्कायमेवापिवस्त्रालंकारभूषणैः ॥ ६३ ॥ लेपनैश्चंदनैश्चान्यैस्तांबूलप्रभवादिभिः ॥ कायस्तरुणतांयातिअतिरूपोविजायते ॥ ६४ ॥ बाह्याभ्यंतरमेवापिरसैःसर्वैःप्रपोषयेत् ॥ तेनपो षणभावेनपरिपुष्टःप्रजायते ॥ ६५ ॥ जायतेमांसवृद्धिस्तुरसैश्चापिनवोत्तमा ॥ यांतिविस्तरतांराजन्नंगान्याप्यायितान्यपि ॥ ६६ ॥ प्रत्यंगानिरसैश्चै वस्वंस्वंरूपंप्रयांतिवै ॥ दंताधरौस्तनौबाहूकटिपृष्ठमुरूउभे ॥ ६७ ॥ हस्तपादतलौतद्वद्वृद्धित्वंप्रतिपेदिरे ॥ उभाभ्यामपितान्येववृद्धिमायांतितानिवै ॥ ६८ ॥ अंगानिरसमांसाभ्यांसुरूपाणिभवंतिते ॥ तैःस्वरूपैर्भवेन्मर्त्योरसवद्धश्चदूतिके ॥ ६९ ॥ सुरूपःकथ्यतेमर्त्योलोकेकेनप्रियोभवेत् ॥ विष्ठा मूत्रस्यवैकोशःकायएषचदूतिके ॥ ७० ॥ अपवित्रशरीरोयंसदास्रवतिनिर्घृणः ॥ तस्यकिंवर्ण्यतेरूपंजलबुद्बुदवच्छुभे ॥ ७१ ॥ यावत्पं चाशद्वर्षाणितावत्तिष्ठतिवैदृढः ॥ पश्चाच्चजायतेहानिस्तस्यैवापिदिनेदिने ॥ ७२ ॥ दंताःशिथिलतांयांतितथालालायतेमुखम् ॥ चक्षु र्भ्यामपिपश्येन्नकर्णाभ्यांनशृणोतिच ॥ ७३ ॥ गतिंकर्तुंनशक्नोतिहस्तपादैश्चदूतिके ॥ अक्षमोजायतेकायोजराकालेनपीडितः ॥ ७४ ॥ तद्रसःशोषमायातिजराग्नितापशोषितः ॥ अक्षमोजायतेदूतिकेनरूपत्वमिष्यते ॥ ७५ ॥ यथाजीर्णगृहंयातिक्षयमेवंनसंशयः ॥ तथासं क्षयमायातिवार्द्धकेतुकलेवरम् ॥ ७६ ॥ ममरूपंसमायातंवर्णस्यैवंदिनेदिने ॥ केनाहंरूपसंयुक्ताकेनरूपत्वमिष्यते ॥ ७७ ॥ यथाजीर्णगृहं यातिकेनासौपुरुषोवली ॥ यस्यार्थमागतादूतिभवतीकेनशंसति ॥ ७८ ॥ किमुचैवत्वयादृष्टंममांगेवदसांप्रतम् ॥ तस्यांगादिहहीनंचदूति नास्त्यधिकंतथा ॥ ७९ ॥ यथात्वंचतथासौवैतथाहंनात्रसंशयः ॥ कस्यरूपंनविद्येतरूपवान्नास्तिभूतले ॥८०॥ उच्छ्रायाःपतनांताश्चनगास्तुगिरयःशु भे ॥ कालेनपीडितायांतितद्वद्भूताश्चनान्यथा ॥ ८१ ॥ अरूपोरूपवान्दिव्यआत्मासर्वगतःशुचिः ॥ स्थावरेष्वेवसर्वेषुजंगमेषुचदूतिके ॥ ८२ ॥ एको निवसतेशुद्धोघटेष्वेकंयथोदकम् ॥ घटनाशात्प्रयात्येकमेकत्वंत्वंनबुध्यसे ॥ ८३ ॥ पिंडनाशादयंचात्माएकरूपोविजायते ॥ एकंरूपंमयादृष्टंसंसारेव सतांसदा ॥ ८४ ॥ एवंवदस्वतंज्ञात्वायस्यार्थमिहचागता ॥ दर्शयस्वअपूर्वंमेयदिभोक्तुमिहेच्छसि ॥ ८५ ॥ व्याधिनापीडचमानस्यकफेनापिवृतस्य च ॥ अंगाद्विचलतेशोणःस्थानभ्रष्टोभिजायते ॥ ८६ ॥ अंगसंधिषुसर्वासुपलत्वंचांतरंगतः ॥ एकतोनाशमायातिस्वंहिरूपंपरित्यजेत् ॥ ८७ ॥ विष्ठा त्वंजायतेशीघ्रंकृमिभिश्चभवेत्किल ॥ तद्वद्दुःखकरंवापिनिजरूपंपरित्यजेत् ॥ ८८ ॥ श्रूयतांजायतेपश्चात्कृमिदुर्गंधसंकुलम् ॥ जायंतेतत्रवैयूकाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्रमयोवानसंशयः ॥ ८९ ॥ सक्रमिःकुरुतेस्फोटंकंडूंचपरिदारुणाम् ॥ व्यथामुत्पादयेद्यूकासर्वांगंपरिचालयेत् ॥ ९० ॥ नखाग्रैर्घृष्यमाणासाकंडूःशांता
प्रजायते ॥ तद्वत्तैश्चशृणुष्वैवसुरतस्यनसंशयः ॥ ९१ ॥ भुंजत्येवरसान्मर्त्यःसुभिक्षान्पिबतेपुनः ॥ वायुनातेनप्राणेनपाकस्थानंप्रणीयते ॥ ९२ ॥ यद्भ
क्तंप्राणिभिर्दूतिपाकस्थानंगतंपुनः ॥ सर्वंतत्पिहितंतत्रवायुर्वैपातयेन्मलम् ॥ ९३ ॥ सारभूतोरसस्तत्रतद्रक्तश्चप्रजायते ॥ निर्मलःशुद्धवीर्यस्तुब्रह्मस्था
नंप्रयातिच ॥ ९४ ॥ आकृष्टःससमानेननीतस्तेनापिवायुना ॥ स्थानंनलभतेवीर्यंचंचलत्वेनवर्तते ॥ ९५ ॥ प्राणिनांहिकपालेषुक्रमयःसंतिपंचवै ॥
द्वावेतौकर्णमूलेतुनेत्रस्थानेततःपुनः ॥९६॥ कनिष्ठांगुलिमानेनरक्तपुच्छाश्चदूतिके ॥ नवनीतस्यवर्णेनकृष्णपुच्छानसंशयः ॥ ९७ ॥ तेषांनामापिभद्रे
त्वंमत्तोनिगदितंशृणु ॥ पिंगलीशृंखलीनामद्वौक्रमीकर्णमूलयोः ॥ ९८॥ चपलःपिप्पलश्चैवद्वावेतौनासिकाग्रयोः ॥ शृंगलीजंगलीचान्यौनेत्रयोरंतरस्थि
तौ ॥ ९९ ॥ क्रमीणांशतपंचाशत्ताहग्भूतानसंशयः ॥ भालंतेवस्थिताःसर्वेराजिकायाःप्रमाणतः ॥ १०० ॥ कपालरोगिणःसर्वेविकुर्वंतिनसंशयः ॥
केशद्वयंमुखेतस्यविद्यतेशृणुदूतिके ॥१०१॥ प्राणिनांसंक्षयंविद्धितत्क्षणेहिनसंशयः ॥ स्वस्थानेसंस्थितस्यापिप्राजापत्यस्यवैमुखे॥१०२॥तद्वीर्यरसरूपे
णपततेनात्रसंशयः ॥ मुखेनपिबतेवीर्यंतेनमत्तःप्रजायते ॥१०३॥तालुमध्यप्रदेशेचचंचलत्वेनवर्तते ॥ इडाचपिंगलानाडीसुषुम्नाख्याचसंस्थिता॥१०४॥
सुबलेनापितस्यैवनाडिकाजालपंजरे ॥ कामकंडूर्भवेद्दूतिसर्वेषांप्राणिनांकिल ॥ १०५ ॥ पुंसश्चस्फुरतेलिंगंनार्यायोनिश्चदूतिके॥स्त्रीपुंसौसंभ्रमत्तौतुव्रजतः
संगमंततः ॥१०६॥ कायेनकायसंघृष्टिर्मैथुनेनहिजायते ॥ क्षणमात्रंसुखंकायेपुनःकंडूश्चताहशी ॥ १०७॥ सर्वत्रदृश्यतेदूतिभावएवंविधःकिल ॥ व्रजत्व
मात्मनःस्थानंनैवास्त्यत्रअपूर्वता ॥१०८॥ अपूर्वंनास्तिमेकिंचित्करोम्येवनसंशयः ॥ १०९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेत्रिपं
चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ विष्णुरुवाच॥एवमुक्तागतादूतीतयासुकलयातदा ॥ समासेनसुसंप्रोक्तमवधार्यपुरंदरः ॥ १ ॥तदर्थंभाषितंतस्याःसत्यधर्मसम
न्वितम्॥आलोच्यसाहसंधैर्यंज्ञानमेवपुरंदरः॥२॥ईदृशंहिवदेत्काहिनारीभूत्वामहीतले॥योगरूपंसुसंशिष्टंन्यायोदैःक्षालितंवचः ॥३॥पवित्रेयंमहाभागासत्य
रूपानसंशयः ॥ त्रैलोक्यस्यसमस्तस्यधुरंधर्तुंभवेत्क्षमा ॥ ४ ॥ एतदर्थंविचार्यैवजिष्णुःकंदर्पमब्रवीत् ॥ त्वयासहगमिष्यामिद्रष्टुंतांकृकलप्रियाम् ॥ ५ ॥
प्रत्युवाचसहस्राक्षंमन्मथोबलदर्पितः ॥ गम्यतांतत्रदेवेशयत्रास्तेसापतिव्रता ॥ ६ ॥ मानंवीर्यंबलंधैर्यंतस्याःसत्यंपतिव्रतम् ॥ गत्वाहंनाशयिष्यामिकियन्मा
त्रासुरेश्वर ॥ ७ ॥ समाकर्ण्यसहस्राक्षोवचनंमन्मथस्यच ॥ भोभोनंगशृणुष्वत्वमधिकंभाषितंमुधा ॥ ८॥ सुदृढासत्यवीर्येणसुस्थिराधर्मकर्मभिः ॥ सुक

१ अतसीपुष्पवर्णेन इ० पा० । २ योगरूपं सुसिद्धं च ज्ञानोदकेन क्षालितम् । इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लेयमजेयावैतत्रतेपौरुषंनाहि ॥९॥ इत्याकर्ण्यततःक्रुद्धोमन्मथस्त्विन्द्रमब्रवीत् ॥ ऋषीणांदेवतानांचबलंमयाप्रणाशितम् ॥१०॥ अस्याबलंकियन्मात्रं
भवताममकथ्यते ॥ पश्यतस्तवदेवेशनाशयिष्यामितांस्त्रियम् ॥ ११ ॥ नवनीतंयथाचाग्नेस्तेजोदृष्ट्वाद्रवंव्रजेत् ॥ तथेमांद्रावयिष्यामिस्वेनरूपेणतेज
सा ॥ १२ ॥ गच्छतत्रमहत्कार्यंसुपंस्थंसांप्रतंध्रुवम् ॥ कस्मात्कुत्ससिमेतेजस्त्रैलोक्यस्यविनाशनम् ॥ १३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ आकर्ण्यवाक्यंतुमनोभ
वस्यएतामसाध्यांतवकामजाने ॥ धैर्यंसमुद्यम्यचपुण्यदेहांपुण्येनपुण्यांबहुपुण्यचाराम् ॥ १४ ॥ पश्यामितेपौरुषमुग्रवीर्यमितोहिगत्वातुधनुष्मता
वै ॥ तेनापिसार्धंप्रजगामभूयोरत्याचदूत्याचपतिव्रतांताम् ॥ १५ ॥ एकांसुपुण्यांस्वगृहस्थितांतांध्यानेनपत्युश्चरणेनियुक्ताम् ॥ यथासुयोगीप्रविधाय
चित्तंविकल्पहीनंनचकल्पयेत ॥ १६ ॥ अत्यद्भुतंरूपमनंततेजोयुतंचकाराथसतीप्रमोहम् ॥ नलिंचितंभोगयुतंमहात्माझषध्वजश्चैवपुरंदरश्च ॥ १७॥
दृष्ट्वासुलीलंपुरुषंमहांतंचरंतमेवंपरिकामभावम् ॥ जायाहिवैश्यस्यमहात्मनस्तुमेनेनसारूपयुतंगुणज्ञम् ॥ १८॥ अंभोयथापद्मदलेगतंवैप्रयातिमुक्ताफ
लकस्यकीर्तिम् ॥ तद्वत्स्वभावःपरिसत्ययुक्तोजज्ञेचतस्यास्तुपतिव्रतायाः ॥ १९ ॥ अनेनदूतीपरिप्रेषितापुरायामांयुवत्याहगुणज्ञमेनम् ॥ लीलास्वरू
पंबहुधात्मभावंममैषसर्वंपरिदर्शयेच्च ॥ २० ॥ ममैवकालंप्रबलंविचिंत्यागतोहिमेकांतगुणैश्चसत्खलः ॥ रत्यासमेतस्तुकथंचजीवेत्सत्याश्रमभारेणप्रमर्दित
श्च ॥ २१ ॥ ममापिभावंपरिगृह्यकांतोजीवेत्कियान्वापिसुबुद्धियुक्तः ॥ शून्योहिकायोममचास्तिसद्यश्चेष्टाविहीनोमृतकल्पएव ॥ २२ ॥ कायस्यग्रा
मस्यप्रजाःप्रनष्टाःसुविक्रियाख्यंपरिगृह्यकर्म ॥ ममाधिकेनापिसमंसुकांतंसऊर्द्ध्वंशोभामनयच्चकामः ॥ २३ ॥ यदामृतोबलवान्हर्षयुक्तःस्वयंदृशावैपरिनृ
त्यमानः ॥ तथाअनेनापिप्रभाषयेद्भुतंयोमांहिवांच्छत्यपिभोक्तुकामः ॥ २४ ॥ एवंविचार्यैवतदामहासतीसत्याख्यरज्ज्वादृढबद्धचेतना ॥ गृहंस्वकीयंप्र
विवेशसातदातत्तस्यभावंनियमेनवेत्तुम् ॥ २५ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ विष्णुरुवाच ॥
भावंविदित्वासुरराट्चतस्याःप्रोवाचकामंपुरतःस्थितंसः ॥ नचास्तिशक्यास्मरतेजयायसत्यात्मकध्यानसुदंशितासती ॥ १ ॥ धर्माख्यचापंस्वकरेगृही
त्वाज्ञानाभिधानंवरमेवबाणम् ॥ योद्धुंरणेसंप्रतिसंस्थितासतीवीरोयथादर्पितवीर्यभावः ॥ २ ॥ जिगीषयेयंपुरुषार्थमेवत्वमात्मनःकुरुषेपौरुषंतु ॥ त्वां
मद्यजेतुंसमरेसमर्थायद्भाव्यमेवंतादिहैवचिंत्यम् ॥ ३ ॥ दग्धोसिपूर्वंत्वमिहैवशंभुनामहात्मनातेनसमंविरोधम् ॥ कृत्वाफलंतस्यविकर्मणश्चजातोस्यनंगः
स्मरसत्यमेव ॥४॥ यथा त्वयाकर्मकृतंपुरास्मरफलंतुप्राप्तंतुतथैवतीव्रम् ॥ सुकुत्सितांयोनिमवाप्स्यसिध्रुवंसाध्व्यानयासार्धमिहैवकथ्यसे ॥५॥ येज्ञानवंतः

१ उत्पाद्यं सांप्रतं ध्रुवम् । २ देवा न जेतुं समरे समर्थाः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुरुषाजगत्रयेवैरंप्रकुर्वन्तिमहात्मभिःसमम्॥भुंजन्तितेदुष्कृतमेवतत्फलंदुःखान्वितंरूपविनाशनंच ॥६॥ व्याघुष्यआवांतुव्रजावकामएनांपरित्यज्यसतींप्र
युज्य ॥ सत्याःप्रसंगेनपुरामयातुलब्धंफलंपापमयंत्वसह्यम्॥७॥त्वमेवजानासिचरित्रमेतच्छप्तोस्मितेनापिचगौतमेन ॥जातं[1]श्चमेषवृषणःसदाह्यहंभवान्गतो
मांतुविहायतत्र ॥८॥ तेजःप्रभावोह्यतुलःसतीनांधातासमर्थःसहितुंनसूर्यः ॥ सुकुत्सितंरूपमिदंतुरक्षेत्पुरानुसूयामुनिनाहिशप्तम् ॥९॥ निरुध्यसूर्यंपरिवेग
वंतमुद्यंतमेवंप्रभयासुदीप्तम् ॥ भर्तुश्चमृत्युंपरिवाधमानंमांडव्यशापस्यचकौंडिनस्य ॥ १० ॥ अत्रेःप्रियासत्यपतिव्रतातयास्वपुत्रतांदेवत्रयंहिनीतम् ॥
नकिंपुरामन्मथतेश्रुतंसदासंस्कार[2]युक्ताःप्रभवंतिसत्यः ॥ ११ ॥ सावित्रीनाम्नीद्युमत्सेनपुत्रंनीतंप्रियंसापुनरानिनाय ॥ यमादिहैवाश्वपतेःसुपुत्रंसतीत्व
मेवंपरिसंश्रुतंच ॥ १२ ॥ अग्नेःशिखांकःपरिसंस्पृशेद्वैतरेद्धिकःसागरमेवमूढः ॥ गलेतुवद्ध्वासुशिलांभुजाभ्यांकोवासतींवश्यतिवीतरागाम्॥ १३ ॥ उक्ते
तुवाक्येवहुनीतियुक्तेइंद्रेणकामस्यसुशिक्षणार्थम् ॥ आकर्ण्यवाक्यंमकरध्वजस्तुउवाचदेवेंद्रमथैनमेव ॥ १४ ॥ कामउवाच ॥ तवातिदेशादहमागतोवै
धैर्यंसुहृत्त्वंपुरुषार्थमेव ॥ त्यक्त्वातदर्थंपरिभाषसेमांनिःसत्वरूपंवहुभीतियुक्तम् ॥ १५ ॥ व्याबुद्धि यास्यामियदासुरेशस्याल्लोकमध्येममकीर्तिनाशः ॥
ऊर्ध्वंकरोमानविहीनएवसर्वेवदिष्यंत्यनयाजितंमाम् ॥ १६ ॥ येवैजितादेवगणाश्चदानवाःपूर्वंमुनींद्रास्तपसःप्रयुक्ताः ॥ हास्यंकरिष्यंतिममापिसद्योनार्या
जितोमन्मथएषभीमः ॥ १७ ॥ तस्मात्प्रयास्यामित्वयैवसार्धमस्यावलंमानमतःसुरेश ॥ तेजश्चधैर्यंपरिणाशयिष्येकस्माद्भवानत्रबिभेतिशक्र ॥ १८ ॥
संवोध्यचैवंससुराधिनाथंचापंगृहीतंसशरंसुपुष्पम् ॥ उवाचक्रीडांपुरतःस्थितांतांविधायमायांभवतीप्रयातु ॥ १९ ॥ वैश्यस्यभार्यांसुकलांसुपुण्यांसत्ये
स्थितांधर्मविदांगुणज्ञाम् ॥ इतोहिगत्वाकुरुकार्यमुक्तंसाहाय्यरूपंचप्रियेसखेशृणु ॥२०॥ क्रीडांसमाभाष्यततोमनोभवस्त्वंतेस्थितांप्रीतिमथाह्वयत्पुनः॥
कार्यंभवत्याममकार्यमुत्तममेतांसुस्नेहैःपरिभावयत्वम् ॥ २१ ॥ इंद्रंहिदृष्ट्वासुकलायथाभवेत्स्नेहानुगाचारुविलोचनेयम् ॥ तैस्तैःप्रभावैर्गुणवाक्ययुक्तै
र्नयस्ववश्यंचप्रियेसखेशृणु ॥२२॥ भोभोःसखेसाधयगच्छशीघ्रंमायामयंनंदनरूपयुक्तम्॥ पुष्पोपयुक्तंचफलप्रधानंघुष्टंरुतैःकोकिलषट्पदानाम् ॥२३॥
आहूयवीरंमकरंदमेवरसायनंस्वादुगुणैरुपेतम् ॥ सहानिलाद्यैर्निजकर्मयुक्तैःसंप्रेषयित्वापुनरेवकामम् ॥ २४॥ एवंसमादिश्यमहत्ससैन्यंत्रैलोक्यसंमोहकरं
तुकामः ॥ चक्रेप्रयाणंसुरराजसार्धंसंमोहनायैवमहासतींताम् ॥ २५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥
॥ ५५ ॥विष्णुरुवाच॥ तस्याःसत्यविनाशायमन्मथःससुराधिपः॥प्रस्थितःसुकलांतांहिसत्योधर्ममथाब्रवीत्॥१॥पश्यधर्ममहाप्राज्ञमन्मथस्यविचेष्टितम्॥

१ जातश्च सर्वांगभगांककोऽहम् इ० पा० । २ सत्कारयोग्याः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तवार्थमात्मनश्चैवपुण्यस्यापिमहात्मनः ॥ २ ॥ विसृजामिमहास्थानंवास्तुरूपंसुखोदयम्॥ सत्याख्यंचसुप्रियाख्यंसुदेवाख्यंगृहोत्तमम्॥३॥तमेवनाशये द्गत्वाकामएषप्रमत्तधीः ॥ रिपुरूपःसुदुष्टात्माअस्माकंहिनसंशयः॥४॥ पतिस्तपोधनोविप्रःसुसतीयापतिव्रता ॥ सुसत्योभूपतिर्धर्ममगेहानसंशयः॥५॥ यत्राहंवृद्धिसंपुष्टस्तत्रवासोहितेभवेत् ॥ तत्रपुण्यंसमायातिश्रद्धयासहक्रीडते ॥ ६ ॥ क्षमाशांत्यासमायुक्ताआयातिममर्मंदिरम् ॥ यथासत्योदमश्चैवदया सौहृदमेवच ॥ ७ ॥ प्रज्ञायुक्तःसनिर्लोभोयत्राहंतत्रसंस्थितः ॥ शुचिःस्वभावस्तत्रैवअमीचममबांधवाः ॥ ८ ॥ अस्तेयमप्यहिंसाचतितिक्षावृद्धिरे वच ॥ ममगेहेसमायाताधन्यतांशृणुधर्मराट् ॥ ९ ॥ गुरूणांचापिशुश्रूषाविष्णुर्लक्ष्म्यासमावृतः ॥ मद्गेहंतुसमायांतिदेवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥ १० ॥ मोक्ष मार्गप्रकाशेद्योज्ञानोदीप्त्यासमन्वितः ॥ एतैःसार्धवसाम्येवसतीषुधर्मवत्सुच ॥११॥ साधुष्वेतेषुसर्वेषुगृहरूपेषुमेसदा ॥ उक्तेनापिकुटुंबेनवसाम्येवत्वया सह ॥ १२ ॥ ससत्वाःसाधुरूपास्तेवेधसामेगृहीकृताः ॥ संचरामिमहाभागस्वच्छंदेनचलीलया ॥ १३ ॥ ईश्वरश्चजगत्स्वामीत्रिनेत्रोवृषवाहनः ॥ ममगे हेस्वरूपेणवर्ततेशिवयायुतः ॥१४॥ तदिदंसंसृतेःसारंगृहरूपंमहेश्वरम् ॥ सदनंशंकरेत्याख्यंनाशितंमन्मथेनवै ॥ १५ ॥ विश्वामित्रंमहात्मानंतपंतंतपउ त्तमम् ॥ मेनकांहिसमाश्रित्यकामोयंजितवान्पुरा ॥ १६ ॥ सतीपतिव्रताहल्यागौतमस्यप्रियाशुभा ॥ सुसत्याच्चालितातेनमन्मथेनदुरात्मना ॥ १७ ॥ मुनयःसत्यधर्मज्ञानानास्त्रियःपतिव्रताः ॥ मद्गृहास्ताइमाःसर्वादीपिताःकामवह्निना ॥ १८॥ दुर्धरोदुःसहोव्यापीयोतिसत्येषुनिष्ठुरः॥मामेवंपश्यतेनित्यंक्व सत्यःपरितिष्ठति ॥१९॥ समांज्ञात्वासमायातिबाणपाणिर्धनुर्धरः॥नाशयेन्मद्गृहंपापोवीतिहोत्रैश्चनामकैः ॥२०॥ पापलेशाश्चयेक्रूराअन्येपाखंडसंश्रयाः॥ तेतुबुद्ध्याऽहिताःसर्वेसत्यगेहंविशंतिहि ॥ २१ ॥ सेनाध्यक्षैरसत्यैस्तुछद्मनातेनसाधितः ॥ पातयेदर्दयेद्गेहंपापःशस्त्रैर्दुरात्मभिः ॥ २२ ॥ मामेवंताडयेत्पा पोमहाबलमनोभवः ॥ अस्यधाम्नाप्रदग्धोहंशून्यतांहिव्रजामिवै ॥ २३ ॥ नूतनंगृहमिच्छामिस्त्रियाख्यंपतिभूपतिम् ॥ कृकलस्यापिपुण्यस्याप्रियेयंशिवमं गला ॥ २४ ॥ तद्गृहंसुकलाख्यंमेदग्धुंपापःसमुद्यतः ॥ अयमेषसहस्राक्षःकामेनसहितोबली ॥ २५ ॥ कामस्यकारणात्कस्मात्पूर्ववृत्तंनावेंदाति ॥ अहल्यायाःप्रसंगेनमेषोपस्थोव्यजायत ॥ २६ ॥ पौरुषंहिमुनेर्दृष्ट्वासत्याश्चैवप्रधर्षणात् ॥ नष्टःकामस्यदोषेणसुरराट्तत्रसंस्थितः ॥ २७ ॥ भुक्तवान्दारु णंशापंदुःखेनमहतान्वितः ॥ कृकलस्यप्रियामेनांसुकलांपुण्यचारिणीम् ॥ २८ ॥ एषहंतुंसहस्राक्षउद्यतःकामसंयुतः ॥ यथाचेंद्रेणनायातिकामएषत थाकुरु ॥ २९ ॥ धर्मराजमहाप्राज्ञभवान्मतिमतांवरः ॥ ॥ धर्मराजउवाच ॥ ॥ ऊनंतेजःकरिष्यामिकामस्यमरणंतथा ॥ ३० ॥ एकोपायो मयादृष्टस्तमिहैवप्रपश्यतु ॥ प्रज्ञाचैषामहाप्राज्ञाशकुनीरूपचारिणी ॥ ३१ ॥ भर्तुरागमनंपुण्यंशब्देनाख्यातुखेयतः ॥ शकुनस्यप्रभावेनभर्तु

॥ ९९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्चागमनेनच ॥ ३२ ॥ दुष्टैर्नष्टानभूयेतस्वस्थचित्तानसंशयः ॥ प्रज्ञासंप्रेषितातेनगतासासुकलागृहम् ॥ ३३ ॥ प्रकुर्वतीमहच्छन्दंदृष्ट्वैदेवेवसाब भौ ॥ पूजितामानिताप्रज्ञाधूपदीपादिभिस्तदा ॥ ३४ ॥ ब्राह्मणंसुकलापृच्छत्किमेषाचवदेन्मम ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ भर्तुश्चागमनंब्रूतेतवैवसुभगेस्थि रा ॥ ३५ ॥ दिनसप्तकमध्येसआगमिष्यंतिनान्यथा ॥ ३६ ॥ इत्येवमाकर्ण्यसुमंगलंवचःप्रहर्षयुक्तासहसावभूव ॥ धर्मज्ञमेकंसगुणंहिकांतंशकुनात्प्रदिष्टं हिसमागतंतम् ॥३७॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ विष्णुरुवाच ॥ क्रीडासतीरूपधराप्रभूत्वा गेहंगताचारुपतिव्रतायाः ॥ तामागतांसत्यस्वरूपयुक्तासासादरंवाक्यमुवाचधन्या ॥ १ ॥ वाक्यैःसुपुण्यैःपरिपूजितासाउवाचक्रीडासुकलांविहस्य ॥ मायानुगंविश्वविमोहनंसतीप्रत्युत्तरंसत्यप्रमेययुक्तम् ॥ २ ॥ ममापिभर्ताप्रवलोगुणज्ञोधीरःसविद्योमहिमाप्रयुक्तः ॥ त्यक्त्वागतःपापतरांसुपुण्योमामेव नाथःशृणुपुण्यकीर्तिः ॥ ३ ॥ वाक्यैस्तुपुण्यैरवलास्वभावादाकर्ण्यसर्वंसुकलासमुक्तम् ॥ संशुद्धभावांचविचिंत्यचाहकस्माद्गतःसुंदरितेऽद्यनाथः ॥ ४ ॥ विहायतेरूपमतीवसत्यमाचक्ष्वसर्वंभवतीसुभर्तुः ॥ ध्यानोपयुक्तासकलंकरोतिसखिस्वरूपागृहमागतामे ॥ ५ ॥ क्रीडावभाषेशृणुसत्यमेतंचरित्रभावं ममभर्त्तुरस्य ॥ अहंप्रियेयस्यसदैवयुक्तायमिच्छतेतंप्रतिसांत्वयामि ॥ ६ ॥ कर्तुःसुपुण्यंवचनंसुभर्तुर्ध्यानोपयुक्तासकलंकरोमि ॥ एकांतशीलासगुणा नुरूपाशुश्रूषयैकस्तमिहैवदेवि ॥ ७ ॥ ममपूर्वविपाकोऽयंसंप्रत्येवप्रवर्तते ॥ यतस्त्यक्त्वागतोभर्त्तामामेवंमंदभागिनीम् ॥ ८ ॥ सखेनधारयेजीवंस्वकीयं कायमेवच ॥ पत्याहीनाःकथंनार्यःसुजीवंतिचनिर्घृणाः ॥ ९ ॥ रूपशृंगारसौभाग्यंसुखंसंपच्चनान्यथा ॥ नारीणांहिमहाभागेभर्ताशास्त्रेषुगीयते ॥ १० ॥ तयासर्वंसमाकर्ण्ययदुक्तंक्रीडयातदा ॥ सत्यभावंविदित्वासामेनेसंभाषितंतदा ॥ ११ ॥ विश्वस्तासामहाभागासुकलापतिदेवता ॥ तामुवाचपुनःसर्वमात्मचे ष्टानुगंवचः ॥ १२ ॥ समासेनसमाख्यातंपूर्ववृत्तांतमात्मनः ॥ यथाभर्तागतोयात्रांपुण्यसाधनतत्परः ॥ १३ ॥ आत्मदुःखंसुसत्यंचतपएवमनस्विनि ॥ वोधिताक्रीडयासातुसमाश्वास्यपतिव्रता ॥ १४ ॥ सूतउवाच ॥ एकदातुतयाप्रोक्तंक्रीडयासुकलांप्रति ॥ सखेपश्यवनंसौम्यंदिव्यवृक्षैरलंकृतम् ॥ १५ ॥ तत्रतीर्थंपरंपुण्यमस्तिपातकनाशनम् ॥ नानावल्लीवितानैश्चसुपुष्पैःपरिशोभितम् ॥ १६ ॥ आवाभ्यामपिगंतव्यंपुण्यहेतोर्वरानने ॥ समाकर्ण्यतयासा र्द्धंसुकलामाययातदा ॥ १७ ॥ प्रविवेशवनंदिव्यंनंदनोपममेवसा ॥ सर्वर्तुकुसुमोपेतंकोकिलाशतनादितम् ॥ १८ ॥ गीयमानंसुमधुरैर्नादैर्मधुकरैरपि ॥ कूजद्भिः पक्षिभिःपुण्यैःपुण्यध्वनिसमाकुलम् ॥ १९ ॥ चंदनादिकवृक्षैश्चसौरभैश्चविराजितम् ॥ सर्वभोगैःसुसंपूर्णमाधव्यामाधवेनवै ॥ २० ॥ रचितंमोहनायैवसुकलायाश्च

१ हृष्टा पुष्टाभविष्यत्सा इ० पाठः । २ हृष्टं दैवज्ञमेव च इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कारणात् ॥ तयासार्धंप्रविष्टासातद्वनंसर्वभावनम्॥२१॥ददर्शसौख्यदंपुण्यंमायाभावंनविंदति॥वीक्षमाणावनंदिव्यंतयासहजनेश्वर॥२२॥शक्रोपिचाभ्यया
त्तत्रदेवमूर्तिविराजितः ॥ तयादूत्यासमंप्राप्तःकामस्तत्रसमागतः॥२३॥ सर्वभोगपतिर्भूत्वाकामलीलासमाकुलः ॥ काममाहसमाभाष्यएषासासुकुलागता
॥२४॥प्रहरस्वमहाभागक्रीडायाःपुरतःस्थिताम् ॥ मायांकृत्वासमानीतांक्रीडयातवसंनिधौ ॥२५॥ पौरुषंदर्शयाद्यैवयद्यस्तिकुरुनिश्चितम् ॥कामउवाच॥
आत्मरूपंदर्शयस्वचतुरंलीलयान्वितम् ॥ २६ ॥ येनाहंप्रहराम्येतांपंचबाणैःसहस्रदृक् ॥ इंद्रउवाच ॥ क्वास्तेतेपौरुषंमूढयेनलोकंविडंबसे ॥ २७ ॥ म
माधारपरोभूत्वायोद्धुमिच्छसिसांप्रतम् ॥ कामउवाच ॥ तेनापिदेवदेवेनमहादेवेनशूलिना ॥ २८ ॥ पूर्वमेवहृतंरूपंममकायोनविद्यते ॥ इच्छाम्यहंयदा
नारींहंतुंशृणुष्वसांप्रतम् ॥ २९ ॥ पुंसांकायंसमाश्रित्यआत्मरूपंप्रदर्शये ॥ पुमांसंवासहस्राक्षनार्याःकायंसमाश्रये ॥ ३० ॥ पूर्वंदृष्ट्वायदानारीतामेवपरि
चिंतयेत् ॥ चिंत्यमानस्यपुंसस्तुनार्यारूपंपुनःपुनः ॥ ३१ ॥ अदृष्टंतुसमाश्रित्यपुंसमुन्मादयाम्यहम् ॥ तथाप्युन्मादयाम्येवंनारीरूपंनसंशयः ॥ ३२॥
संस्मरणात्स्मरोनाममजातंसुरेश्वर ॥ तांदृष्ट्वाताहशोरंगवस्तुरूपंसमाश्रये ॥ ३३ ॥ आत्मतेजःप्रकाशेनवाध्यबाधकतांव्रजेत् ॥ नारीरूपंसमाश्रि
त्यधीरंपुरुषंप्रमोहयेत् ॥ ३४ ॥ पुरुषंतुसमाश्रित्यभावयामिसुयोषितम् ॥ रूपहीनोस्मिहेइंद्रअस्मद्रूपंसमाश्रयेत् ॥ ३५ ॥ तवरूपंसमाश्रित्यतांसाधये
यथेप्सिताम् ॥ एवमुक्त्वासदेवेंद्रंकायंतस्यमहात्मनः॥३६॥सखासौमाधवस्यापिसमाश्रित्यसुमायुधः॥३७॥ तामेवहंतुंकुसुमायुधोपिसाध्वींसुपुण्यांकृकल
स्यभार्याम् ॥ समुत्सुकस्तिष्ठतिबाणलक्षंतस्याश्चकायंनयनैर्विलोक्य ॥ ३८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेसप्तपंचाशत्तमोऽ
ध्यायः ॥ ५७ ॥ विष्णुरुवाच ॥ क्रीडाप्रयुक्तासुवनंप्रविष्टावैश्यस्यभार्यासुकलासुतन्वी ॥ ददर्शसर्वंगहनंमनोरमंतामेवपप्रच्छसखींसतीसा ॥ १ ॥ अर
ण्यमेतत्प्रवरंसुपुण्यंदिव्यंसखेकस्यमनोभिरामम् ॥ सिद्धंसुकामैःप्रवरैःसमस्तैःपप्रच्छहर्षात्सुकलासखींताम् ॥ २ ॥ क्रीडोवाच ॥ एतद्वनंदिव्यगुणैःप्र
युक्तंसिद्धस्वभावैःपरिभावनेन॥पुष्पाकुलंकामफलोपयुक्तंविपश्यसर्वंमकरध्वजस्य ॥ ३ ॥ एवंवाक्यंततःश्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता ॥ समालोक्यमहद्वृत्तंका
मस्यचदुरात्मनः ॥ ४ ॥ वायुनानीयमानंतंसमाघ्रातिनसौरभम् ॥ वातिवायुःस्वभावेनसौरभेणसमन्वितः ॥ ५ ॥ तद्घ्राणोविशतेनासांयथातथा
सुलीलया ॥ सागंधंनैवगृह्णातिपुष्पाणांचवरानना ॥ ६ ॥ नचास्वादयतेसातुसुरसान्सामहासती ॥ ससखाकामदेवस्यरममाणोविनिर्जितः ॥ ७ ॥
लज्जितःपराङ्मुखोभूत्वाभूंपपातलवच्छदैः ॥ फलेभ्योहिसुपक्वेभ्यःपुष्पमंजरिसंस्कृतः ॥ ८ ॥ लवरूपोपतद्भूमौरसस्त्वेषतयाजितः ॥ मकरंदःसु
दीनात्माफलाद्भूमिंततःपुनः ॥ ९ ॥ भक्ष्यतेमक्षिकाभिश्चयथामृतोरणेतथा ॥मक्षिकाभक्ष्यमाणस्तुप्रवाहेनप्रयातिसः ॥ १० ॥ मंदंमंदंप्रयात्येवतंहसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिचपक्षिणः ॥ नानारुतैःप्रचलंतिसुखमानंदनिर्भरैः ॥११॥ प्रीत्याशकुनयस्तत्रवनमध्यनगास्थिताः ॥ सुकलयाजितोह्येषनिम्नंपंथानमाश्रितः ॥ १२ ॥
प्रीत्यासमेतारातिःकामभार्यागत्वाब्रवीत्सासुकलांविहस्य ॥ स्वस्त्यस्तुतेस्वागतमेवभद्रेरमस्वप्रीत्यानयनाभिरामम् ॥ १३ ॥ तेरूपमिष्टममलमिंद्रस्या
पिमहात्मनः ॥ यदेष्टंतेतदाब्रूहिसमानेष्येनसंशयः ॥१४॥ सूतउवाच ॥ वदंत्यौतेस्त्रियौदृष्ट्वाश्रुत्वोवाचसुभाषितम् ॥ रतिंप्रतिगृहीत्वामेगतोभर्त्तामहाम
तिः॥१५॥यत्रमेतिष्ठतेभर्त्तातत्राहंपतिसंयुता ॥ तत्रकामश्चमेप्रीतिरयंकायोनिराश्रयः॥१६॥द्वेअप्युक्तंसमाकर्ण्यरतिप्रीतीविलज्जिते ॥ व्रीडमानेगतेतेद्वे
यत्रकामोमहाबलः॥१७॥ऊचतुस्तंमहावीरमिंद्रकायसमाश्रितम्॥चापमाकर्षमाणंतंनेत्रलक्ष्यंमहाबलम् ॥१८॥ दुर्जयेयंमहाप्राज्ञत्यजपौरुषमात्मनः॥पति
कामामहाभागापतिव्रतासदैवसा॥१९॥कामउवाच॥अनयालोक्यतेरूपमिंद्रस्यास्यमहात्मनः॥यदिदेवितदाचाहंहनिष्यामिनसंशयः॥२०॥ अथवेषधरोदे
वोमहारूपःसुराधिपः॥ सतयानुगतस्तूर्णंपरयालीलयातदा॥२१॥सर्वभोगसमाकीर्णःसर्वाभरणशोभितः॥दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः॥२२॥
तयारत्यासमायातोयत्रास्तेपतिदेवता ॥ प्रत्युवाचमहाभागांसुकलांसत्यचारिणीम् ॥२३॥ पूर्वंदूतीसमक्षंतेप्रीत्याचप्रहितामया ॥ कस्मान्नमन्यसेभद्रेभ
जंतंत्वामिहागतम् ॥ २४ ॥ सुकलोवाच ॥ रक्षायुक्तास्मिभद्रंतेभर्तुःपुत्रैर्महात्मभिः ॥ एकाकिनीसहायैश्चनैवकस्यभयंमम ॥ २५ ॥ शूरैश्चपुरुषाकारैः
सर्वत्रपरिरक्षिता ॥ नातिप्रस्तावयेवक्तुंव्यग्राकर्मणितस्यच ॥ २६ ॥ यावत्प्रस्यंदतेनेत्रंतावत्कालंमहामते ॥ भवान्नलज्जतेकस्माद्रममाणोमयासह ॥२७॥
भवान्कोहिसमायातोनिर्भयोमरणादपि ॥ इंद्रउवाच ॥ त्वामेवंहिप्रपश्यामिवनमध्येसमागताम् ॥ २८ ॥ समाख्यातास्त्वयाशूराभर्तुश्चतनयाःपुनः॥
कथंपश्याम्यहंतावद्दर्शयस्वममाग्रतः ॥ २९ ॥ सुकलोवाच ॥ सनिजसकलवर्गस्याधिपत्येनिवेश्यधृतिमतिगतिबुद्ध्याख्यैस्तुसंन्यस्यसत्यम् ॥
अचलसकलधर्मोनित्ययुक्तोमहात्मामदनसबलधर्मात्मासदामांजुगोप ॥ ३० ॥ मामेवंपरिरक्षतेदमगुणैःशौचैस्तुधर्मःसदासत्यंपश्यसमागतंममपुरःशां
तिक्षमाभ्यांयुतम्॥बोधश्चातिमहाबलःपृथुयशायोमांनमुंचेत्कदाबद्धाहंदृढबंधनैःस्वगुणजैःसांनिध्यमेवंगतः ॥३१॥ रक्षायुक्ताःकृताःसर्वैःसत्याद्यामससांप्र
तम् ॥ धर्मलाभादिकाःसर्वेदमबुद्धिपराक्रमाः ॥ ३२ ॥ मामेवंहिप्ररक्षंतिकिंमांप्रार्थयसेबलात् ॥ कोभवान्निर्भयोभूत्वादूत्यासार्धंसमागतः ॥ ३३ ॥सत्यंध
र्मस्तथापुण्यंज्ञानाद्याःप्रबलास्तथा ॥ ममभर्तुःसहायाश्चतेमांरक्षंतिवेश्मनि ॥ ३४ ॥ अहंरक्षायुतानित्यंदमशांतिपरायणा ॥ नमांजेतुंसमर्थश्चअपिसाक्षा
च्छचीपतिः ॥ ३६ ॥ यदिवामन्मथोवापिसमागच्छतिवीर्यवान् ॥ दंशिताहंसदासत्यंसत्यकेनैवनान्यथा ॥ ३६ ॥ निरर्थकास्तस्यबाणाभविष्यंतिनसंशं

१ ज्ञानाख्यश्च इ० सत्याख्यश्च इति च पा० ।

यः ॥ त्वामेवंहिहनिष्यंतिधर्मादयोमहाभटाः ॥ ३७ ॥ दूरंगच्छपलायत्वमत्रमातिष्ठसांप्रतम् ॥ वार्यमाणोयदातिष्ठेर्भस्मीभूतोभविष्यसि ॥ ३८ ॥ भर्त्रा विनानिरीक्षेतममरूपंयदाभवान् ॥ यथादारुदहेदग्निस्तथाधक्ष्यामिनान्यथा ॥ ३९ ॥ एवंश्रुत्वासहस्राक्षोमन्मथस्यापिसम्मुखम् ॥ पश्यपौरुषमेतस्यायुध्यस्वनिजपौरुषैः ॥ ४० ॥ यथागतास्तथासर्वेमहाशापभयातुराः ॥ स्वंस्वंस्थानंमहाराजइंद्राद्याःप्रययुस्तदा ॥ ४१ ॥ गतेषुतेषुसर्वेषुसुकलासापतिव्रता ॥ स्वगृहंपुण्यसंयुक्तापातिध्यानेनचागता ॥ ४२ ॥ स्वगृहंपुण्यसंयुक्तंसर्वतीर्थमयंतदा ॥ सर्वयज्ञमयंराजन्संप्राप्तापतिदेवता ॥ ४३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कृकलःसर्वतीर्थानिसाधयित्वागृहंप्रति ॥ प्रस्थितःसार्थवाहेनमहानंदसमन्वितः ॥ १ ॥ एवंचिंतयतेनित्यंसंसारःसफलोमम ॥ तृप्ताःस्वर्गंप्रयास्यंतिपितरोममनान्यथा ॥ २ ॥ तावत्प्रत्यक्षरूपेणवद्धातस्यपितामहान् ॥ पुरतस्तस्यसंभूतेनहितेपुण्यमुत्तमम् ॥ ३ ॥ दिव्यरूपोमहाकायःकृकलंवाक्यमब्रवीत् ॥ तवतीर्थफलंनास्तिश्रममेववृथाकृथाः ॥ ४ ॥ स्वयंसंतोषमाप्नोषिनहितेपुण्यमुत्तमम् ॥ एवंश्रुत्वाततोवैश्यःकृकलोदुःखपीडितः ॥ ५ ॥ भवान्कःसंवदस्येवंकस्माद्वद्धाःपितामहाः ॥ केनदोषप्रभावेनतन्मेत्वंकारणंवद ॥ ६ ॥ कस्मात्तीर्थफलंनास्तिममयात्राकथंनहि ॥ सर्वमेवसमाचक्ष्वयदिजानासिसंस्फुटम् ॥ ७ ॥ धर्मउवाच ॥ पूर्तां[2] पुण्यतमांस्वीयांभार्यांत्यक्त्वाप्रयातियः ॥ तस्यपुण्यफलंसर्ववृथाभवतिनान्यथा ॥ ८ ॥ धर्माचारपरांपुण्यांसाधुव्रतपरायणाम् ॥ पतिव्रतरतांभार्यांसुगुणांपुण्यवत्सलाम् ॥ ९ ॥ तामेवापिपरित्यज्यधर्मकार्यंप्रयातियः ॥ वृथातस्यकृतःसर्वोधर्मोभवतिनान्यथा ॥ १० ॥ सर्वाचारपराभव्याधर्मसाधनतत्परा ॥ पतिव्रतरतानित्यंसर्वदाज्ञानवत्सला ॥ ११ ॥ एवंगुणाभवेद्भार्यायस्यपुण्यामहासती ॥ तस्यगेहसदादेवास्तिष्ठंतिचमहौजसः ॥ १२ ॥ पितरोगेहमध्यस्थाःश्रेयोवांछंतितस्यच ॥ गंगाद्याःपुण्यनद्यश्चसागरास्तत्रनान्यथा ॥ १३ ॥ पुण्यासतीयस्यगेहेवर्ततेसत्यतत्परा ॥ तत्रयज्ञाश्चगावश्चऋषयस्तत्रनान्यथा ॥ १४ ॥ तत्रसर्वाणितीर्थानिपुण्यानिविविधानिच ॥ भार्यायोगेनतिष्ठंतिसर्वाण्येतानिनान्यथा ॥ १५ ॥ पुण्यभार्याप्रयोगेनगार्हस्थ्यंसंप्रजायते ॥ गार्हस्थ्यात्परमोधर्मोद्वितीयोनास्तिभूतले ॥ १६ ॥ गृहस्थस्यगृहःपुण्यःसत्यपुण्यसमन्वितः ॥ सर्वतीर्थमयोवैश्यसर्वदेवसमन्वितः ॥ १७ ॥ गार्हस्थ्यंचसमाश्रित्यसर्वेजीवंतिजंतवः ॥ तादृशंनैवपश्यामिअन्यमाश्रममुत्तमम् ॥ १८ ॥ मंत्राग्निहोत्रंदेवाश्चसर्वेधर्माःसनातनाः ॥ दानाचाराःप्रवर्तंतेयस्यपुंसश्चवैगृहे ॥ १९ ॥ एवंयोभार्ययाहीनस्तस्यगेहंवनायते ॥ यज्ञाश्चवैनसिध्यंतिदानानिविविधानिच ॥ २० ॥ भार्याहीनस्यपुंसोपिनसिध्यतिम

१ धर्मः इत्यध्याहार्यम् प्रकरणप्राप्तत्वात्। एतदर्धमप्यधिकमेव। प्रक्षिप्तमिति। प्रतिभाति। उत्तरवाक्येऽन्वयसांगत्यात्। २ विनीतां विमलां पुण्याम् इ० पा०।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हाव्रतम् ॥ धर्मकर्माणिसर्वाणिपुण्यानिविविधानिच ॥ २१ ॥ नास्तिभार्यासमंतीर्थंधर्मसाधनहेतवे ॥ शृणुष्वत्वंगृहस्थस्यनान्योधर्मोजगत्त्रये ॥ २२ ॥ यत्रभार्यागृहंतत्रपुरुषस्यापिनान्यथा ॥ ग्रामेवाप्यथवारण्येसर्वधर्मस्यसाधनम् ॥ २३ ॥ नास्तिभार्यासमंतीर्थंनास्तिभार्यासमंसुखम् ॥ नास्तिभार्यासमंपुण्यंतारणायहितायच ॥ २४ ॥ धर्मयुक्तांसतींभार्यांत्यक्त्वायासिनराधम ॥ गृहंधर्मंपरित्यज्यक्वास्तेधर्मस्यतेफलम् ॥ २५ ॥ तयाविनायदातीर्थेश्राद्धदानंकृतंत्वया ॥ तेनदोषेणवैवद्धास्तवपूर्वपितामहाः ॥ २६ ॥ भवांश्चौरोह्यमीचौरायैस्तुभुक्तंसुलोलुपैः ॥ त्वयादत्तस्यश्राद्धस्यअन्नमेवंतयाविना ॥ २७ ॥ सुपुत्रःश्रद्धयायुक्तःश्राद्धदानंददातियः ॥ भार्यादत्तेनपिंडेनतस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ २८ ॥ यथाऽमृतस्यपानेननृणांतृप्तिर्हिजायते ॥ तथापितृणांश्राद्धेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥२९॥ गार्हस्थ्यस्यचधर्मस्यभार्याभवतिस्वामिनी ॥ त्वयैषावंचितामूढचौरकर्मकृतंवृथा ॥३०॥ अमीपितामहाश्चौरायैर्भुक्तंतुतयाविना ॥ भार्यापचतिचेदन्नंस्वहस्तेनामृतोपमम् ॥ ३१ ॥ तदन्नमेवभुंजंतिपितरोहृष्टमानसाः ॥ तेनैवतृप्तिमायांतिसंतुष्टाश्चभवंतिते ॥३२॥ तस्माद्भार्यांविनाधर्मःपुरुषस्यनसिध्यति ॥ नास्तिभार्यासमंतीर्थंपुंसांसुगतिदायकम् ॥ ३३ ॥ भार्याविनाचयोधर्मःसएवविफलोभवेत् ॥३४॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रएकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ कृकलउवाच ॥ कथंमेजायतेसिद्धिःकथंपितृविमोचनम् ॥ एतन्मेविस्तरेणापिधर्मराजवदाधुना ॥ १ ॥ धर्मउवाच ॥ गच्छगेहंमहाभागत्वांविनादुःखमाचरत् ॥ संबोधयत्वंसुकलांस्वपत्नींधर्मचारिणीम् ॥ २ ॥ श्राद्धदानंगृहंगत्वातस्याहस्तेनवैकुरु ॥ स्मृत्वापुण्यानितीर्थानियजस्वत्वंसुरोत्तमान् ॥ ३ ॥ तीर्थयात्राकृतासिद्धिस्तवचैवभविष्यति ॥ भार्याविनातुयोलोकेधर्मंसाधितुमिच्छति ॥ ४ ॥ सगार्हस्थ्यंविलोप्यैवएकाकीविचरेद्वनम् ॥ विफलोजायतेलोकेतंन[1]मन्यंतिदेवताः ॥ ५ ॥ यज्ञाःसिद्धिंतदायांतियदास्याद्गृहिणीगृहे ॥ एकाकीससमर्थोनधर्मार्थसाधनायच ॥ ६ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमुक्त्वाचतंवैश्यंगतोधर्मोयथागतम् ॥ कृकलोपिसधर्मात्मास्वगृहंप्रतिप्रस्थितः ॥ ७ ॥ स्वगृहंप्राप्यमेधावीदृष्ट्वातांचपतिव्रताम् ॥ सार्थवाहेनतेनापि[2]स्वस्थानंप्राप्यबुद्धिमान् ॥ ८ ॥ तयासमागतंदृष्ट्वाभर्तारंधर्मकोविदम् ॥ कृतंसुमंगलंपुण्यंभर्तुरागमनेतदा ॥ ९ ॥ समाचष्टसधर्मात्माधर्मस्यापिविचेष्टितम् ॥ समाकर्ण्यमहाभागाभर्तुर्वाक्यंसुदावहम् ॥ १० ॥ धर्मवाक्यंप्रशस्याथअनुमेनेचतंतथा ॥ विष्णुरुवाच ॥ अथोसकृकलोवैश्यस्तयासार्धंसुपुण्यकम् ॥ ११ ॥ चकारश्रद्धयाश्राद्धंदेवतागृहसंस्थितः ॥ पितरोदेवगंधर्वाविमानैश्चसमागताः ॥ १२ ॥ तुष्टुवुस्तौमहात्मानौदंपतीमुनयस्तथा ॥ अहंचापितथाब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः ॥ १३ ॥ सर्वे

१ नान्नमश्नंति देवताः । इ० पा० । २ मुमुदे चांतरात्मना इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवाःसगंधर्वाविमानैश्वसमागताः ॥ अहमेवततोब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः ॥ १४ ॥ सर्वेदेवाःसगंधर्वास्तस्याःसत्येनतोषिताः ॥ ऊचुश्चतौमहात्मानौधर्मज्ञौस त्यपंडितौ ॥ १५ ॥ भार्ययासहभद्रंतेवरंवरयसुव्रत ॥ कृकलउवाच ॥ कस्यपुण्यप्रसंगेनतपसश्चसुरोत्तमाः ॥ १६ ॥ सभार्यायवरंदातुंभवंतोहिसमाग ताः ॥ इंद्रउवाच ॥ एषासतीमहाभागासुकलाचारुमंगला ॥ १७ ॥ अस्याःसत्येनतुष्टाःस्मदातुकामावरंतव ॥ समासेनतुतत्प्रोक्तंपूर्ववृत्तांतमेवच॥१८॥ तस्याश्चरितमाहात्म्यंश्रुत्वाभर्तासहर्षितः ॥ तयासहसधर्मात्माहर्षव्याकुललोचनः ॥ १९ ॥ ननामदेवताःसर्वाउवाचचपुनःपुनः ॥ यदितुष्टामहाभागात्र योदेवाःसनातनाः ॥ २० ॥ अन्येचऋषयःपुण्याःकृपांकृत्वाममोपरि ॥ जन्मजन्मनिदेवानांभक्तिमेवंकरोम्यहम् ॥ २१ ॥ धर्मसत्यरतिःस्यान्मेभवतांहिप्र सादतः ॥ पश्चाद्धिवैष्णवंलोकंसभार्यश्चपितामहैः ॥ २२ ॥ गंतुमिच्छाम्यहंदेवायदितुष्टामहौजसः ॥ देवाऊचुः ॥ एवमस्तुमहाभागसर्वमेवभविष्यति॥२३॥ पुष्पवृष्टिंततश्चक्रुस्तयोरुपरिभूपते ॥ जगुर्गीतंमहापुण्यंललितंसुस्वरंततः ॥ २४ ॥ गंधर्वागीततत्वज्ञाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ततोदेवाःसगंधर्वाःस्वंस्वं स्थानंनृपोत्तम ॥ २५ ॥ वरंदत्वाप्रजग्मुस्तेस्तूयमानाःपतिव्रताम् ॥ नारीतीर्थंसमाख्यातमन्यत्किंचिद्वदामिते ॥ २६ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंपुण्याख्यान मनुत्तमम् ॥ यःशृणोतिनरोराजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २७ ॥ श्रद्धयाशृणुतेनारीसुकलाख्यानमुत्तमम् ॥ सौभाग्येनतुसत्येनपुत्रपौत्रैर्नमुच्यते ॥ २८ ॥ मोदतेधनधान्येनसहभर्त्रासुखीभवेत् ॥ पतिव्रताभवेत्साचजन्मजन्मनिनान्यथा ॥ २९ ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत् ॥ धनधान्यंभवेच्चैववै श्यगेहेनसंशयः ॥ ३० ॥ धर्मज्ञोजायतेराजन्सदाचारःसुखीभवेत् ॥ शूद्रःसुखमवाप्नोतिपुत्रपौत्रैःप्रवर्धते ॥ ३१ ॥ विपुलाजायतेलक्ष्मीर्धनधान्यैरलंकृ ता ॥ ३२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ वेनउवाच ॥ भार्यातीर्थंसमाख्या तंसर्वतीर्थोत्तमोत्तमम् ॥ पितृतीर्थंसमाख्याहिपुत्राणांतारणंपरम् ॥ १ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कुरुक्षेत्रेमहाक्षेत्रेकुंडलोनामब्राह्मणः ॥ सुक र्मानामसत्पुत्रःकुंडलस्यमहात्मनः ॥ २ ॥ गुरूतस्यमहावृद्धौधर्मज्ञौशास्त्रकोविदौ ॥ द्वावेतौतुमहात्मानौजरयापरिपीडितौ ॥ ३ ॥ तयोःशुश्रूष णंचक्रेभक्त्याचपरयाततः ॥ धर्मज्ञोभावसंयुक्तोअहर्निशमनारतम् ॥ ४ ॥ तस्माद्वेदानधीतेसपितुःशास्त्राण्यनेकशः ॥ सर्वाचारपरोदक्षो धर्मज्ञोज्ञानवत्सलः ॥ ५ ॥ अंगसंवाहनंचक्रेगुर्वोश्चस्वयमेवसः ॥ पादप्रक्षालनंचैवस्नानभोजनकींक्रियाम् ॥ ६ ॥ भक्त्याचैवस्वभावेनतद्ध्याने तन्मयोभवेत् ॥ मातापित्रोश्चराजेंद्रउपचर्याप्रकारयेत् ॥ ७ ॥ सूतउवाच ॥ तद्वर्तमानकालेतुबभूवनृपसत्तम ॥ पिप्पलोनामवैविप्रःकश्यपस्यमहात्म नः ॥ ८ ॥ तपस्तेपेनिराहारोजितात्माजितमत्सरः ॥ दयादानदमोपेतःकामंक्रोधंविजित्यसः ॥ ९ ॥ दशारण्यगतोधीमाञ्ज्ञानशांतिपरायणः ॥ सर्वे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रियाणिसंयम्यतपस्तेपेमहामनाः ॥ १० ॥ तपःप्रभावतस्तस्यजंतवोगतविग्रहाः ॥ वसंतिसुयुगेतत्रएकोदरगताइव ॥ ११ ॥ तत्तपस्तस्यमुनयो
दृष्ट्वाविस्मयमाययुः ॥ नेदृशंकेनचित्ततंयथासौतप्यतेमुनिः ॥ १२ ॥ देवाश्चइंद्रप्रमुखाःपरंविस्मयमाययुः ॥ अहोअस्यतपस्तीव्रंशमश्चेंद्रियसं
यमः ॥ १३ ॥ निर्विकारोनिरुद्वेगः कामक्रोधविवर्जितः ॥ शीतवातातपसहोधराधरइवस्थितः ॥ १४ ॥ विषयेविमुखोधीरोमनसोतीतसंग्रहम् ॥
नशृणोतियथाशब्दंकस्यचिद्द्विजसत्तमः ॥ १५ ॥ संस्थानंतादृशंगत्वास्थित्वाएकाग्रमानसः ॥ ब्रह्मध्यानमयोभूत्वासानंदमुखपंकजः ॥ १६ ॥ अश्म
काष्ठमयोभूत्वानिश्चेष्टोगिरिवत्स्थितः ॥ स्थाणुवद्दृश्यतेचासौसुस्थिरोधर्मवत्सलः ॥ १७ ॥ तपःक्लिष्टशरीरोतिश्रद्धावाननसूयकः ॥ एवंवर्षसहस्रै
कंसंजातंतस्यधीमतः ॥ १८ ॥ पिपीलिकाभिर्वह्वीभिःकृतंमृद्वारसंचयम् ॥ तस्योपरिमहाकायंवल्मीकंनिजमंदिरम् ॥ १९ ॥ वल्मीकोदरमध्यस्थो
जडीभूतइवस्थितः ॥ सएवंपिप्पलोविप्रस्तपतेसुमहत्तपः ॥ २० ॥ कृष्णसर्पैस्तुसर्वत्रवेष्टितोद्विजसत्तमः ॥ तमुग्रतेजसंविप्रंप्रदशंतिविषोल्बणाः ॥२१॥
संप्राप्यगात्रमर्माणिविषंतस्यनभेदयेत् ॥ तेजसातस्यविप्रस्यनागाःशांतिमथागमन् ॥ २२ ॥ तस्यकायात्समुद्भूताअर्चिषोदीप्ततेजसः ॥ नानारू
पाःसुवहुशोदृश्यंते च पृथक्पृथक् ॥ २३ ॥ यथावह्नेःखरतरास्तथाविधानरोत्तम ॥ यथामेघोदरेसूर्यःप्रविष्टोभातिरश्मिभिः ॥ २४ ॥ वल्मीकस्थ
स्तथाविप्रःपिप्पलोभातितेजसा ॥ सर्पादशंतिविप्रंतंसक्रोधादशनैरपि ॥ २५ ॥ नभिंदंतिचदंष्ट्राग्राश्चर्मभित्त्वानृपोत्तम ॥ एवंवर्षसहस्रैकंतपआचरत
स्ततः ॥ २६ ॥ गतंतुराजराजेंद्रमुनेस्तस्यमहात्मनः ॥ त्रिकालंसाध्यमानस्यशीतवर्षातपान्वितः ॥ २७ ॥ गतःकालोमहाराजपिप्पलस्यमहात्मनः॥
तद्वच्चवायुभक्षंतुकृतंतेनमहात्मना ॥ २८ ॥ त्रीणिवर्षसहस्राणिगतानितस्यतप्यतः ॥ तस्यमूर्ध्नितततोदेवैःपुष्पवृष्टिःकृतापुरा ॥ २९ ॥ ब्रह्मज्ञो
सिमहाभागधर्मज्ञोसिनसंशयः ॥ सर्वज्ञानमयोऽसित्वंसंजातःस्वेनकर्मणा ॥ ३० ॥ यंयंत्वंवांछसेकामंतंतंप्राप्स्यसिनान्यथा ॥ सर्वकामप्रसिद्धस्त्वं
स्वतएवभविष्यसि ॥ ३१ ॥ समाकर्ण्यमहद्वाक्यंपिप्पलोपिमहामनाः ॥ प्रणम्यदेवताःसर्वाभक्त्यानमितकंधरः ॥ ३२ ॥ हर्षेणमहताविष्टोवचनं
प्रत्युवाचसः ॥ इदंविश्वंजगत्सर्वंममवश्यंयथाभवेत् ॥ ३३ ॥ तथाकुरुध्वंदेवेंद्राविद्याधरोभवाम्यहम् ॥ एवमुक्त्वासमेधावीविररामनृपोत्तम ॥ ३४ ॥
एवमस्त्विवतितेप्रोचुर्द्विजश्रेष्ठंसुरास्तदा ॥ दत्वावरंमहाभागजग्मुस्तस्मैमहात्मने ॥ ३५ ॥ गतेषुतेषुदेवेषुपिप्पलोद्विजसत्तमः ॥ ब्रह्मण्यंसाधयेन्नित्यं
विश्ववश्यंप्रचिंतयेत् ॥ ३६ ॥ तदाप्रभृतिराजेंद्रपिप्पलोद्विजसत्तमः ॥ विद्याधरपदंलब्ध्वाकामगामीमहीयते ॥ ३७ ॥ एवंसपिप्पलोविप्रोविद्याधर
पदंगतः ॥ संजातोदेवलोकेशःसर्वशास्त्रविशारदः ॥ ३८ ॥ एकदातुमहातेजाःपिप्पलःपर्यचिंतयत् ॥ विश्ववश्यंभवेत्सर्वंममदत्तोवरोत्तमः ॥ ३९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदर्थंप्रत्ययंकर्तुमुद्यतोद्विजपुंगवः ॥ यंयंचिंतयतेकर्तुंतंतंहिवशमानयेत् ॥ ४० ॥ एवंसप्रत्ययेजातेमनसापर्यकल्पयत् ॥ द्वितीयोनास्तिवैलोकेमत्सम:पुरुषोत्तमः ॥ ४१ ॥ सूतउवाच ॥ एवंहिकल्पमानस्यपिप्पलस्यमहात्मनः ॥ ज्ञात्वामानसिकंभावंसारसस्तमुवाचह ॥ ४२ ॥ सरस्वतीरगतोराजन्सुस्वरंव्यंजनान्वितम् ॥ स्वनंसौष्ठवसंयुक्तमुक्तवान्पिप्पलंप्रति ॥ ४३ ॥ कस्मादुद्वहसेगर्वमेवंत्वंपरमात्मकम् ॥ सर्ववश्यात्मिकींसिद्धिंनाहंमन्येतवैवहि ॥ ४४ ॥ वश्यावश्यमिदंकर्मअर्वाचीनंप्रशस्यते ॥ पराचीनंनजानासिपिप्पलत्वंहिमूढधीः ॥ ४५ ॥ वर्षाणांतुसहस्राणियावत्त्रीणित्वयातपः ॥ समाचीर्णंततोगर्वंकुरुषेकिंमुधाद्विज ॥ ४६ ॥ कुंडलस्यसुतोधीरःसुकर्मानामयःसुधीः ॥ वश्यावश्यंजगत्सर्वंतस्यासीच्छृणुसांप्रतम् ॥ ४७ ॥ अर्वाचीनंपराचीनंसर्वंजानातिबुद्धिमान् ॥ लोकेनास्तिमहाज्ञानीतत्समःशृणुपिप्पल ॥ ४८ ॥ नकुंडलस्यपुत्रेणसदृशस्त्वंसुकर्मणा ॥ नदत्तंतेनवैदानंनज्ञानंपरिचिंतितम् ॥ ४९ ॥ हुतयज्ञादिकंकर्मनकृतंतेनवैकदा ॥ नगतस्तीर्थयात्रायां[1]नचवह्नेरुपासनम् ॥ ५० ॥ सकदाकृतवान्विप्रधर्मसेवार्थमुत्तमम् ॥ स्वच्छंदचारीज्ञानात्मापितृमातृसुहृत्सदा ॥ ५१ ॥ वेदाध्ययनसंपन्नःसर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥ यादृशंतस्यवैज्ञानंबालस्यापिसुकर्मणः ॥ ५२ ॥ तादृशंनास्तितेज्ञानंवृथात्वंगर्वमुद्वहेः ॥ पिप्पलउवाच ॥ कोभवान्पक्षिरूपेणमामेवंपरिकुत्सयेत् ॥ ५३ ॥ कस्मान्निंदसिमेज्ञानंपराचीनंतुकीदृशम् ॥ तन्मेविस्तरतोब्रूहित्वयिज्ञानंकथंभवेत् ॥ ५४ ॥ अर्वाचीनगतिंसर्वांपराचीनस्यसांप्रतम्॥वदत्वमंडजश्रेष्ठज्ञानपूर्वंसुविस्तरम्॥५५॥ किंवाब्रह्माचविष्णुश्चकिंवारुद्रोभविष्यसि ॥ ॥ सारसउवाच ॥ ॥ नास्तितेतपसोभावःफलंनास्तिचतस्यतु ॥ ५६ ॥ त्वयानपरितप्तस्यतपसःसांप्रतंशृणु ॥ कुंडलस्यापिपुत्रस्यबालस्यापियथागुणः ॥ ५७ ॥ तथातेनास्तिवैज्ञानं[2]परिज्ञातंनतत्पदम् ॥ इतोगत्वापिपृच्छत्वंममरूपंद्विजोत्तम ॥ ५८ ॥ सवदिष्यतिधर्मात्मासर्वंज्ञानंतवैवहि ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसारसेनप्रभाषितम् ॥ ५९ ॥ नि[3]र्जगामसवेगेनदशारण्यंमहाश्रमम् ॥ ६० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेएकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कुंडलस्याश्रमंगत्वासत्यधर्मसमाकुलम् ॥ सुकर्माणंततोदृष्ट्वापितृमातृपरायणम् ॥१॥ शुश्रूषंतंमहात्मानंगुरूसत्यपराक्रमम् ॥ महारूपंमहातेजंमहाज्ञानसमाकुलम् ॥ २ ॥ मातापित्रोःपदांतेतमुपविष्टंददर्शसः ॥ महाभक्त्यान्वितंशांतंसर्वज्ञानमहानिधिम् ॥३॥ कुंडलस्यापिपुत्रेणसुकर्मणामहात्मना ॥ आगतंपिप्पलंदृष्ट्वाद्वारदेशेमहामतिम् ॥ ४ ॥ आसनात्तूर्णमुत्थायअभ्युत्थानंकृतंपुनः ॥ आगच्छत्वंमहाभागविद्याधरमहामते ॥ ५ ॥ आसनंपाद्यमर्घंचददौतस्मैमहामतिः ॥ निर्विघ्नोऽसिमहाप्रा

१ सद्गुरूपासनं नच ॥ इ० पा० । २ पराचीनस्य तत्पदम् इ० पा० । ३ तं जगाम स वेगेन ब्रह्मात्मानं नृपोत्तम ॥ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ञकुशलेनप्रवर्त्तसे ॥ ६ ॥ निरामयंचपप्रच्छपिप्पलंतंसमागतम् ॥ यस्मादागमनंतेद्यतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ॥ ७ ॥ वर्षाणांचसहस्राणित्रीणियावत्त्वया
तपः ॥ तप्तमेवमहाभागसुरेभ्यःप्राप्तवान्वरम् ॥ ८ ॥ वश्यत्वंचत्वयाप्राप्तंकामचारस्तथैवच ॥ तेनमत्तोनजानासिगर्वमुद्वहसेवृथा ॥ ९ ॥ दृष्ट्वातेचे
ष्टितंसर्वंसारसेनमहात्मना ॥ ममाभिधानंकथितंममज्ञानमनुत्तमम् ॥१०॥ पिप्पलउवाच ॥ योसौमांसारसोविप्रसरित्तीरेप्रयुक्तवान् ॥ सर्वज्ञानंवदेन्मां
हिसतुकःप्रभुरीश्वरः ॥ ११ ॥ सुकर्मोवाच ॥ भवंतमुक्तवान्योवैसरित्तीरेतुसारसः ॥ [1]ब्रह्माणंत्वंमहाज्ञानंतंविद्धिपरमेश्वरम् ॥ १२ ॥ अन्यत्किंपृच्छ
सेब्रूहितमेवंप्रवदाम्यहम् ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमुक्तःसधर्मात्मासुकर्मानृपनंदन ॥ १३ ॥ पिप्पलउवाच ॥ त्वयिवश्यंजगत्सर्वमितिशुश्रुमभूतले ॥ तन्मे
त्वंकौतुकंविप्रदर्शयस्वप्रयत्नतः ॥ १४ ॥ पश्यकौतुकमेवाद्यत्वंवश्यावश्यकारणम् ॥ तमुवाचसधर्मात्मासुकर्मापिप्पलंप्रति ॥ १५ ॥ अथसस्मार
वैदेवान्सुकर्माप्रत्ययायवै ॥ इंद्राद्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥ १६ ॥ समागताःसमाहूतानानाविद्याधरास्तथा ॥ सुकर्माणंततःप्रोचुर्देवाश्चा
ग्निपुरोगमाः ॥ १७ ॥ कस्मात्स्मृतास्त्वयाविप्रततोर्थंकारणंवद ॥ सुकर्मोवाच ॥ अयमेषसुसंप्राप्तोविद्याधरोहिपिप्पलः ॥ १८ ॥ मामे
वंभाषतेविप्रवश्यावश्यत्वकारणम् ॥ प्रत्ययार्थंसमाहूताअस्यैवचमहात्मनः ॥ १९ ॥ स्वंस्वंस्थानंप्रगच्छध्वमित्युवाचसुरान्प्रति ॥ तमूचुस्तेततो
देवाःसुकर्माणंमहामतिम् ॥ २० ॥ अस्माकंदर्शनंविप्रनमोघंजायतेवरम् ॥ वरंवरयभद्रंतेमनसायद्धिरोचते ॥ २१ ॥ तत्तेदद्मोनसंदेहस्त्वे
वमूचुःसुरोत्तमाः ॥ भक्त्याप्रणम्यतान्देवान्ययाचेसद्द्विजोत्तमः ॥ २२ ॥ अचलांदत्तदेवेंद्राःसुभक्तिंभावसंयुताम् ॥ मातापित्रोश्चमेनित्यंतद्वैवरमनु
त्तमम् ॥ २३ ॥ पितामेवैष्णवंलोकंप्रयात्वेतद्वरोत्तमम् ॥ तद्वन्माताचदेवेशावरमन्यंनयाचये ॥ २४ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ पितृभक्तोसिविप्रेंद्रभक्त्यातवव
यंद्विज ॥ सुकर्मञ्छ्रूयतांवाक्यंप्रीत्यायुक्तासदैवते ॥२५॥ एवमुक्त्वागतादेवाःस्वर्लोकंनृपनंदन ॥ सर्वमैश्वर्यमेतेनतस्याग्रेपरिदर्शितम् ॥ २६ ॥ दृष्टंतुपि
प्पलेनापिकौतुकंचमहाद्भुतम् ॥ तमुवाचसधर्मात्मापिप्पलंकुंडलात्मजम् ॥ २७ ॥ अर्वाचीनंत्विदंरूपंपराचीनंचकीदृशम् ॥ प्रभावमुभयोश्चैववदस्व
वदतांवर ॥ २८ ॥ ॥ सुकर्मोवाच ॥ पराचीनस्यरूपस्यलिंगमेववदामिते ॥ येनलोकाःप्रमोदंतेइंद्राद्याःसचराचराः ॥ २९ ॥ अयमेवजगन्नाथःसर्वगो
व्यापकः प्रभुः ॥ अस्यरूपंनदृष्टंहिकेनाप्येवहियोगिना ॥ ३० ॥ श्रुतिरेववदत्येवंतंवक्तुंशंकितेवसा ॥ अपाणिपादनासश्चअकर्णोमुखवर्जितः ॥ ३१ ॥
सर्वंपश्यतिवेकर्मकृतंत्रैलोक्यवासिनाम् ॥ तेषामुक्तमकर्णश्चसशृणोतिसुसाक्ष्यदः ॥ ३२ ॥ गतिहीनोव्रजेत्सोपिसहिसर्वत्रदृश्यते ॥ पाणिहीनोपिगृह्णाति

१ ब्राह्मणम् इ० पा०।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पादहीनःप्रधावति ॥ ३३ ॥ सर्वत्रदृश्यतेविप्रव्यापकःपादवर्जितः ॥ यंनपश्यंतिदेवेंद्रामुनयस्तत्वदर्शिनः ॥ ३४ ॥ सचपश्यतितान्सर्वान्सत्यासत्यपदे
स्थितान् ॥ व्यापकंविमलंसिद्धंसिद्धिदंसर्वनायकम् ॥ ३५ ॥ यंजानातिमहायोगीव्यासोधर्मार्थकोविदः ॥ तेजोमूर्तिःसचाकाशमेकवर्णमनंत
कम् ॥ ३६ ॥ तदेतन्निर्मलंरूपंश्रुतिराख्यातिनिश्चितम् ॥ व्यासश्चैवहिजानातिमार्कंडेयश्चतत्पदम् ॥ ३७ ॥ अर्वाचीनंप्रवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥
यदासंहृत्यभूतात्मास्वयमेकःप्रगच्छति ॥ ३८ ॥ अप्सुशय्यांसमास्थायशेषभोगासनस्थितः ॥ तमाश्रित्यस्वपित्येकोवहुकालंजनार्दनः ॥ ३९ ॥
जलांधकारसंतप्तोमार्कंडेयोमहामुनिः ॥ स्थानमिच्छन्सयोगात्मानिर्विण्णोभ्रमणेनसः ॥४० ॥ भ्रममाणःसदृदृशेशेषपर्यंकशायिनम् ॥ सूर्यकोटिप्रतीका
शंदिव्याभरणभूषितम् ॥ ४१ ॥ दिव्यमाल्यांबरधरंसर्वव्यापिनामीश्वरम् ॥ योगनिद्रांगतंकांतंशंखचक्रगदाधरम् ॥ ४२ ॥ एकानारीमहाभागाकृष्णांज
नचयोपमा ॥ दंष्ट्राकरालवदनाभीमरूपाद्विजोत्तम ॥ ४३ ॥ तयोक्तोसौमुनिश्रेष्ठोमाभैरितिमहामुनिः ॥ पद्मपत्रंसुविस्तीर्णंपंचयोजनमायतम् ॥ ४४ ॥
तस्मिन्पत्रेमहादेव्यामार्कण्डेयोनिवेशितः ॥ केशवेसतिसुप्तेपिनास्त्यत्रचभयंतव ॥ ४५ ॥ तामुवाचसयोगींद्रःकात्वंभवसिभामिनि ॥ अस्मिन्विनिर्जिते
चैकाभवतीपरिबृंहिता ॥ ४६ ॥ पृष्टैवंमुनिनादेवीसादरंप्राहभूसुर ॥ नागभोगांकपर्यंकेसयःस्वपितिकेशवः ॥ ४७ ॥ अस्याहंवैष्णवीशक्तिःकालरा
त्रिरिहोच्यते ॥ मामेवंविद्धिविप्रेंद्रसर्वमायासमन्विताम् ॥४८॥ महामायापुराणेषुजगन्मोहायकथ्यते ॥ इत्युक्त्वासागतादेवीअंतर्धानंहिपिप्पलः ॥४९॥
देव्यामनुगतायांतुमार्कंडेयस्यपश्यतः ॥तस्यनाभ्यांसमुत्पन्नंपंकजंहाटकप्रभम् ॥५०॥ तस्माज्जज्ञेमहातेजाब्रह्मालोकपितामहः ॥ तस्माद्विजज्ञिरेलोकाः
सर्वेस्थावरजंगमाः ॥ ५१ ॥ इंद्राद्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥ अर्वाचीनंस्वरूपंतुदर्शितंहिमयानृप ॥ ५२ ॥ अर्वाचीनस्वरूपोयंपराचीनो
निराश्रयः ॥ यदासदर्शयेत्कार्यंकायरूपाभवंतिते ॥ ५३ ॥ ब्रह्माद्याःसर्वलोकाश्चअर्वाचीनाहिपिप्पल ॥ अर्वाचीनाअमीलोकायेभवंतिजगत्रये ॥ ५४ ॥
पराचीनःसभूतात्मायंमुपश्यंतियोगिनः ॥ मोक्षरूपंपरंस्थानंपरब्रह्मस्वरूपकम् ॥ ५५ ॥ अव्यक्तमक्षरंहंसंशुद्धंसिद्धिसमन्वितम् ॥ पराचीनस्ययद्रूपं
विद्याधरतवाग्रतः ॥ ५६ ॥ सर्वमेवमयाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ॥ ॥ पिप्पलउवाच ॥ कस्मादेतन्महाज्ञानमुद्भूतंतवसुव्रत ॥ ५७ ॥ अर्वाचीनग
तिंविद्वान्पराचीनगतिंतथा ॥ त्रैलोक्यस्यपरंज्ञानंत्वय्येवंपरिवर्तते ॥ ५८ ॥ तपसोनैवपश्यामिपरांनिष्ठांहिसुव्रत ॥ यजनंयाजनंतीर्थंतपोवाकृतवान ॥ ६० ॥
सि ॥ ५९ ॥ तत्प्रभावंवदस्वैवंकेनज्ञानंतवाखिलम् ॥ सुकर्मोवाच ॥ तपएवनजानामिनकृतंकायशोषणम् ॥ ६० ॥ यजनंयाजनंवापिनजानेतीर्थसाधन
म् ॥ नमयासाधितंध्यानंपुण्यकालंसुकर्मजम् ॥ ६१ ॥ स्फुटमेकंप्रजानामिपितृमातृप्रपूजनम् ॥ उभयोरपिहस्तेनमातापित्रोस्तुनित्यशः ॥ ६२ ॥ पाद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रक्षालनंपुण्यंस्वयमेवकरोम्यहम् ॥ अंगसंवाहनंस्नानंभोजनादिकमेवच ॥ ६३ ॥ त्रिकालेध्यानसंलीनःसाधयामिदिनेदिने ॥ पादोदकंतयोश्चैवमातापित्रोर्दिनेदिने ॥ ६४ ॥ भक्तिभावेनविंदामिपूजयामिसुभावतः ॥ गुरूमेजीवमानौतुयावत्कालंहिपिप्पल ॥ ६५ ॥ तावत्कालंहिमेलाभोह्यतुलश्चप्रजायते ॥ त्रिकालंपूजयाम्येतौशुद्धभावेनचेतसा ॥ ६६ ॥ स्वच्छंदलीलासंचारीवर्ताम्येवहिपिप्पल ॥ किंमेचान्येनतपसाकिंमेकायस्यशोषणैः ॥ ६७ ॥ किंमेसुतीर्थयात्राभिरन्यैःपुण्यैश्चसांप्रतम् ॥ मखानामेवसर्वेषांयत्फलंप्राप्यतेद्विज ॥ ६८ ॥ तत्फलंतुमयादृष्टंपितुःशुश्रूषणादपि ॥ मातुःशुश्रूषणंतद्वत्पुत्राणांगतिदायकम् ॥ ६९ ॥ सर्वकर्मसुसर्वस्वंसारभूतंजगत्रये ॥ पुत्रस्यजायतेलोकोमातुःशुश्रूषणादपि ॥ ७० ॥ पितुःशुश्रूषणेतद्वन्महत्पुण्यंप्रजायते ॥ तत्रगंगागयातीर्थंतत्रपुष्करमेवच॥७१॥यत्रमात्रापितातिष्ठेत्पुत्रस्यापिनसंशयः॥अन्यानितत्रतीर्थानिपुण्यानिविविधानिच ॥ ७२ ॥ भवंत्येतानिपुत्रस्यपितुःशुश्रूषणादपि ॥ पितुःशुश्रूषणात्तस्यदानस्यतपसःफलम् ॥ ७३ ॥ सत्पुत्रस्यभवेद्विप्रअन्यधर्मःश्रमायते ॥ पितुःशुश्रूषणात्पुण्यंपुत्रःप्राप्नोत्यनुत्तमम्॥७४॥स्वकर्मणस्तुसर्वस्वमिहैवचपरत्रच ॥ जीवमानौगुरूत्वेतौस्वमातापितरौतथा ॥ ७५ ॥ शुश्रूषतेसुतोभूत्वातस्यपुण्यफलंशृणु ॥ देवास्तस्यापितुष्यंतिऋषयःपुण्यवत्सलाः ॥ ७६ ॥ त्रयोलोकास्तुतुष्यंतिपितुःशुश्रूषणादिह ॥ मातापित्रोस्तुयःपादौनित्यमेवाहिक्षालयेत् ॥ ७७ ॥ तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते ॥ पुण्यैर्मिष्टान्नपानैर्यःपितरंमातरंतथा ॥ ७८ ॥ भक्त्याभोजयतेनित्यंतस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंपुत्रस्यजायते ॥ ७९ ॥ तांबूलैश्छादनैश्चैवपानैश्चाशनकैस्तथा ॥ भक्त्याचान्नेनपुण्येनगुरूयेनाभिपूजितौ ॥ ८० ॥ सर्वज्ञानीभवेत्सोपियशःकीर्तिमवाप्नुयात् ॥ मातरंपितरंदृष्ट्वाहर्षात्संभाषयेत्सुतः ॥८१॥ निधयस्तस्यसंतुष्टास्तस्यगेहेवसंतिते ॥ गावःसौहृद्यमायांतिपुत्रस्यसुखदाःसदा ॥८२॥ इतिश्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातृपितृतीर्थमाहात्म्येद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ सुकर्मोवाच ॥ तयोश्चापिद्विजश्रेष्ठमातापित्रोश्चस्नातयोः ॥ पुत्रस्यापिहिसर्वांगेपतंत्यंबुकणायदा ॥ १ ॥ सर्वतीर्थसमंस्नानंपुत्रस्यापिसुजायते ॥ पतितंविकलंवृद्धमशक्तंसर्वकर्मसु ॥ २ ॥ व्याधितंकुष्ठिनंतातंमातरंचतथाविधाम् ॥ उपाचरतियःपुत्रस्तस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ ३ ॥ विष्णुस्तस्यप्रसन्नात्माजायतेनात्रसंशयः ॥ प्रयातिवैष्णवंलोकंयदप्राप्यंहियोगिभिः ॥ ४ ॥ पितरौविकलौदीनौवृद्धावेतौगुरूसुतः ॥ महागदेनसंप्राप्तौपरित्यजतिपापधीः ॥ ५ ॥ पुत्रोनरकमाप्नोतिदारुणंकृमिसंकुलम् ॥ वृद्धाभ्यांचसमाहूतोगुरुभ्यामिहसांप्रतम् ॥ ६ ॥ नप्रयातिसुतोभूत्वातस्यपापंवदाम्यहम् ॥ विष्ठाशीजायतेमूढोग्रामघ्रोणीनसंशयः ॥ ७ ॥ यावज्जन्मसहस्रंतुपुनः

१ भजंत्येतानीति पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वाचाभिजायते ॥ पुत्रगेहेस्थितौवृद्धौमाताचजनकस्तथा ॥ ८ ॥ अभोजयित्वातावन्नंस्वयमत्तिचयःसुतः ॥ मूत्रंविष्ठांसभुंजीतयावजन्मस
हस्रकम् ॥ ९ ॥ कृष्णसर्पोभवेत्पापीयावज्जन्मशतद्वयम् ॥ मातरंपितरंवृद्धमवज्ञायप्रवर्त्तते ॥ १० ॥ [1]ग्राहोपिजायतेदुष्टोजन्मकोटिशतैरपि ॥ तावेतौ
कुत्सतेपुत्रःकटुकैर्वचनैरपि ॥ ११ ॥ सचपापीभवेद्व्याघ्रःपश्चादृक्षःप्रजायते ॥ मातरंपितरंपुत्रोयो[2]नेमन्येतदुष्टधीः ॥ १२ ॥ कुंभीपाकेवसेत्तावद्यावद्युग
सहस्रकम् ॥ नास्तिमातृसमंतीर्थंपुत्राणांचपितुःसमम् ॥ १३ ॥ तारणायाहितायैवइहैवचपरत्रच ॥ तस्मादहंमहाप्राज्ञापितृदेवंप्रपूजये ॥ १४ ॥ मातृदेवं
सर्वदेवयोगयोगीतथाभवम् ॥ मातृपितृप्रसादेनसंजातंज्ञानमुत्तमम् ॥ १५ ॥ त्रिलोकीयंसमस्तातुसंयातामभवश्यताम् ॥ अर्वाचीनगतिंजानेदेवस्या
स्यमहात्मनः ॥ १६ ॥ वासुदेवस्यतस्यैवपराचीनांमहामते ॥ सर्वज्ञानंसमुद्भूतंपितृमातृप्रसादतः ॥ १७ ॥ कोनपूजयतेविद्वान्पितरंमातरंतथा ॥ सांगो
पांगैरधीतैस्तैःश्रुतिशास्त्रसमन्वितैः ॥ १८ ॥ वेदैरपिचकिंविप्रापितायेननपूजितः ॥ मातानपूजितायेनतस्यवेदानिरर्थकाः ॥ १९ ॥ यज्ञैश्चतपसाविप्र
किंदानैःकिंचपूजनैः ॥ प्रयातितस्यवैफल्यंनमातायेनपूजिता ॥ २० ॥ नपितापूजितोयेनजीवमानोगृहेस्थितः ॥ एषपुत्रस्यवैधर्मस्तथातीर्थंनरेष्विह
॥ २१ ॥ एषपुत्रस्यवैमोक्षस्तथाजन्मफलंशुभम् ॥ एषपुत्रस्यवैयज्ञोदानमेवनसंशयः ॥ २२ ॥ पितरंपूजयेन्नित्यंभक्त्याभावेनतत्परः ॥ तस्यजातंसम
स्तंतद्यदुक्तंपूर्वमेवहि ॥ २३ ॥ दानस्यापिफलंतेनतीर्थस्यापिनसंशयः ॥ यज्ञस्यापिफलंप्राप्तंमातायेनाप्युपासिता ॥ २४ ॥ पितायेनसुभक्त्याचनित्य
मेवाप्युपासितः ॥ तस्यसर्वासुसंसिद्धायज्ञाद्याःपुण्यदाःक्रियाः ॥ २५ ॥ एतदर्थंसमाज्ञातंधर्मशास्त्रंश्रुतंमया ॥ पितृभक्तिपरोनित्यंभवेत्पुत्रोहिपिप्पल ॥
॥ २६ ॥ तुष्टेपितरिसंप्राप्तंयद्गुराज्ञापुरासुखम् ॥ रुष्टेपितरिचप्राप्तंमहत्पापंपुराशृणु ॥ २७ ॥ रुरुणापौरवेणापिपित्राशप्तेनभूतले ॥ एवंज्ञानंमयाचाप्तं
द्वावेतौयदुपासितौ ॥ २८ ॥ एतयोश्चप्रसादेनप्राप्तंफलमनुत्तमम् ॥ २९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्येत्रिषष्टितमो
ऽध्यायः ॥ ६३ ॥ पिप्पलउवाच ॥ पितुःप्रसादभावाद्वैयदुनासुखमुत्तमम् ॥ कथंप्राप्तंसुभुक्तंचतन्मेविस्तरतोवद ॥ १ ॥ कस्मात्पापप्रभावंचरुरुर्भुक्ते
द्विजोत्तम ॥ सकलंविस्तरेणापिवदमेकुंडलात्मज ॥ २ ॥ सुकर्मोवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंपापनाशनम् ॥ नहुषस्यसुपुण्यस्ययययातेश्चमहा
त्मनः ॥ ३ ॥ सोमवंशात्प्रभूतोहिनहुषोमेदिनीपातिः ॥ दानधर्माननेकांश्चचकारह्यतुलानपि ॥ ४ ॥ मखानामश्वमेधानामियाजशतमुत्तमम् ॥ वाजपे
यशतंचापिअन्यान्यज्ञाननेकधा ॥ ५ ॥ आत्मनःपुण्यभावेनइंद्रलोकमवापसः ॥ पुत्रंधर्मगुणोपेतंप्रजापालंचकारसः ॥ ६ ॥ ययातिंसत्यसंपन्नंधर्मवीर्यम

१ गृध्रोऽपि इ० पा० । २ न नमस्याति पापधीः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हामातिम् ॥ ऐंद्रंपदंगतोराजातस्यपुत्रःपदेस्वके ॥७॥ ययातिःसत्यसंपन्नःप्रजाधर्मेणपालयेत् ॥ स्वयमेवप्रपश्येत्सप्रजाकर्माणितान्यपि ॥८॥ याजयामा
सधर्मज्ञःश्रुत्वाधर्ममनुत्तमम्॥यज्ञतीर्थादिकंसर्वंदानपुण्यंचकारसः॥९॥राज्यंचकारमेधावीसत्यधर्मेणवैतदा॥यावदशीतिसहस्राणिवर्षाणांनृपनंदनः॥१०॥
तावत्कालंगतंतस्ययययातेस्तुमहात्मनः ॥ तस्यपुत्राश्चचत्वारस्तद्वीर्यबलविक्रमाः ॥ ११ ॥ तेषांनामानिवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ तस्यासीज्ज्येष्ठ
पुत्रस्तुरुरुर्नाममहाबलः॥१२॥पुरुर्नामद्वितीयोऽभूत्कुरुश्चान्यस्तृतीयकः॥ यदुर्नामसधर्मात्माचतुर्थोनृपतेःसुतः ॥ १३ ॥ एवंचत्वारःपुत्राश्चययातेस्तुम
हात्मनः ॥ तेजसापौरुषेणापिपितृतुल्यपराक्रमाः ॥ १४ ॥ एवंराज्यंकृतंतेनधर्मेणापिययातिना ॥ तस्यकीर्तिर्यशोभावस्त्रैलोक्येप्रचुरोभवत् ॥ १५ ॥
विष्णुरुवाच ॥ एकदातुद्विजश्रेष्ठोनारदोब्रह्मनंदनः ॥ ऐंद्रंलोकंगतोराजन्द्रष्टुंचैवपुरंदरम् ॥ १६ ॥ सहस्राक्षस्ततोपश्यद्धुताशनसमप्रभम्॥ देवोविप्रंसमा
यांतंसर्वज्ञंज्ञानपंडितम् ॥ १७॥ पूजितंमधुपर्काद्यैर्भक्त्यानमितकंधरः ॥निवेश्यचासनेपुण्येपप्रच्छमुनिपुंगवम् ॥ १८॥ इंद्रउवाच ॥कस्मादागमनंतेद्य
किमर्थमिहचागतः ॥ किंतेहिसुप्रियंविप्रकरोम्यद्यमहामुने ॥ १९ ॥ नारदउवाच ॥ देवराजकृतंसर्वंभक्त्यायच्चप्रभाषितम् ॥ संतुष्टोस्मिमहाप्राज्ञ
प्रश्नोत्तरंवदाम्यहम् ॥ २० ॥ महीलोकात्सुसंप्राप्तःसांप्रतंतवमंदिरम् ॥ त्वामन्वेष्टुंसमायातोदृष्ट्वानाहुषमेवच ॥ २१ ॥ इंद्रउवाच ॥ सत्यधर्मेणकोराजाप्रजाः
पालयतेसदा॥ सर्वधर्मसमायुक्तःश्रुतवाञ्ज्ञानवान्गुणी ॥ २२ ॥ पृथिव्यामस्तिकोराजावेदज्ञोब्राह्मणप्रियः ॥ ब्रह्मण्योवेदविच्छूरोयज्वादातासुभक्तिमा
न् ॥ २३ ॥ नारदउवाच ॥ एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोनहुषस्यात्मजोबली ॥ यस्यसत्येनवीर्येणसर्वेलोकाःप्रतिष्ठिताः ॥ २४ ॥ भवादृशोहिभूर्लोकेययाति
र्नहुषात्मजः ॥ भवान्स्वर्गेसचैवास्तिभूतलेभूतिवर्धनः ॥ २५ ॥ पितुःश्रेष्ठोमहाराजह्यश्वमेधशतंतथा ॥ वाजपेयशतंचक्रेययातिःपृथिवीपतिः ॥ २६॥
दत्तान्यनेकरूपाणिदानानितेनभक्तितः ॥ गवांलक्षसहस्राणिगवांकोटिशतानिच ॥ २७ ॥ कोटिहोमांश्चकाराथलक्षहोमांस्तथैवच ॥ भूमिदानादिदाना
निब्राह्मणेभ्योददाच्चयः ॥ २८ ॥ सर्वंयेनस्वरूपंहिधर्मस्यपरिपालितम् ॥ एवंगुणैःसमायुक्तोययातिर्नहुषात्मजः ॥ २९ ॥ वर्षाणांतुसहस्राणिअशीतिर्नृ
पसत्तमः ॥ राज्यंचकारसत्येनयथादिविभवानिह ॥ ३० ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवमाकर्ण्यदेवेंद्रोनारदात्समुनीश्वरात् ॥ समालोच्यसमेधावीसंभीतोधर्म
पालनात् ॥ ३१ ॥ शतयज्ञप्रभावेननहुषोहिपुराामम ॥ ऐंद्रंपदंगतोवीरोदेवराजोभवत्पुरा ॥ ३२ ॥ शचीबुद्धिप्रभावेनपदभ्रष्टोव्यजायत ॥ तादृशोयं
महाराजःपितुस्तुल्यपराक्रमः ॥ ३३ ॥ प्राप्स्यतेनात्रसंदेहःपदमैंद्रंनसंशयः ॥ येनकेनाप्युपायेनतंभूपंदिवमानये ॥ ३४ ॥ इत्येवंचिंतयामासतस्मा
द्भीतःसुरेश्वरः ॥ भूपालस्यनृपश्रेष्ठययातेःसुमहद्भयात् ॥ ३५ ॥ तमानेतुंततोदूतंप्रेषयामासदेवराट् ॥ नहुषस्यविमानंतुसर्वकामसमन्वितम् ॥ ३६॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सारथिंमातलिंनामविमानेनसमन्वितम् ॥ गतोहिमातलिस्तत्रयत्रास्तेनहुषात्मजः ॥ ३७ ॥ प्रहितःसुरराजेनसमानेतुंमहामतिम् ॥ सभायांवर्त्तमान
स्तुयथाइंद्रःप्रशोभते ॥ ३८ ॥ तथाययातिर्धर्मात्मास्वसभायांविराजते ॥ तमुवाचमहात्मानंराजानंसत्यभूषणम् ॥ ३९ ॥ सारथिर्देवराजस्यशृणुरा
जन्वचोमम ॥ प्रहितोदेवराजेनसकाशंतवसांप्रतम् ॥ ४० ॥ यद्ब्रूतेदेवराजस्तुतत्सर्वंसुमनाःकुरु ॥ आगंतव्यंत्वयादेवऐंद्रंलोकंहिनान्यथा ॥ ४१ ॥
पुत्रेराज्यंविसृज्यैवकृत्वाचांतेष्टिमुत्तमाम् ॥ इलोराजामहातेजावसतेनहुषात्मज ॥ ४२ ॥ पुरूरवामहावीर्योविप्रचित्तिर्महामनाः ॥ शिविर्वसतितत्रै
वमनुरिक्ष्वाकुभूपतिः ॥ ४३ ॥ सगरोनाममेधावीनहुषश्चापितातव ॥ ऋतवीर्यः[1]कृतज्ञश्चशंतनुश्चमहामनाः ॥ ४४ ॥ भरतोयुवनाश्वश्चकार्तवीर्योन
रेश्वरः ॥ यज्ञानाहृत्यबहुधामोदंतेदिविभूभृतः ॥ ४५ ॥ अन्येचैवतुराजानोयज्ञ[2]कर्मसुतत्पराः ॥ सर्वेतेदिविचेंद्रेणमोदंतेस्वेनकर्मणा ॥ ४६ ॥ त्वंपु
नःसर्वधर्मज्ञःसर्वधर्मेषुसंस्थितः ॥ शक्रेणसहमोदस्वस्वर्गलोकेमहीपते ॥ ४७ ॥ ययातिरुवाच ॥ किंमयातत्कृतंकर्मयेनमय्यर्थितातव ॥
इंद्रस्यदेवराजस्यतत्सर्वमेवदस्वच ॥ ४८ ॥ मातलिरुवाच ॥ यदशीतिसहस्राणिवर्षाणांहित्वयानृप ॥ दानपुण्यादिकंकर्मयज्ञैस्तुपरिसाधि
तम् ॥ ४९ ॥ दिवंगच्छमहाराजकर्मणास्वेनभूपते ॥ सखित्वंदेवराजेनकुरुगच्छसुरालयम् ॥ ५० ॥ पंचात्मकंशरीरंचभूमौत्यजमहामते ॥
दिव्यरूपंसमास्थायभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान् ॥ ५१ ॥ यथायथाकृताभूमौयज्ञादानंतपश्चते ॥ तथातथास्वर्गभोगाःप्रार्थयंतेनरेश्वर ॥ ५२ ॥ यया
तिरुवाच ॥ येनकायेनसिध्येतसुकृतंदुष्कृतंभुवि ॥ मातलेतत्कथंत्यक्त्वागच्छेल्लोकमुपार्जितम् ॥ ५३ ॥ मातलिरुवाच ॥ यत्रैवोपार्जितंकायं
पंचात्मकमिदंनृप ॥ तत्तत्रैवपरित्यज्यदिव्येनैवव्रजंतितम् ॥ ५४ ॥ इतरेमानवाःसर्वेपापपुण्यप्रसाधकाः ॥ तेऽपिकायंपरित्यज्यअधऊर्ध्वंव्रजं
तिवै ॥ ५५ ॥ ययातिरुवाच ॥ पंचात्मकेनकायेनसुकृतंदुष्कृतंनराः ॥ उत्पाद्यैवप्रयांत्येवअधऊर्ध्वंतुमातले ॥ ५६ ॥ कोविशेषोहिधर्मज्ञभूमौकायं
परित्यजेत् ॥ पापपुण्यप्रभावाद्वैकायस्यपतनंभवेत् ॥ ५७ ॥ दृष्टांतोदृश्यतेसूतप्रत्यक्षंमर्त्यमंडले ॥ विशेषंनैवपश्यामिपापपुण्यस्यचाधिकम् ॥ ५८ ॥
सत्यधर्मादिकंकर्मयेनकायेनमानवः ॥ समर्जयतिवैमर्त्यस्तंकस्माद्विप्रसर्जयेत् ॥ ५९ ॥ आत्माकायश्चद्वावेतौमित्ररूपावुभावपि ॥ कायंमित्रंपरित्यज्यआ
त्मायातिसुनिश्चितः ॥ ६० ॥ मातलिरुवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाराजन्कायंत्यक्त्वाप्रयातिसः ॥ संबंधोनास्तितेनापिसमंकायेनचात्मनः ॥ ६१ ॥ यस्मा
त्पंचत्वरूपोऽयंसंधिजर्जरितःसदा ॥ जरयापीड्यमानस्तुव्याधिभिर्दूषितःसदा ॥ ६२ ॥ जरादोषैःप्रभग्नोऽसौअत्रस्थातुंसनेच्छति ॥ आकुलव्याकुलो

१ कृतवीर्यः इ० पा० । २ यज्वानः सुमहाबलाः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूत्वाजीवस्त्यक्त्वाप्रयातिसः ॥ ६३ ॥ सत्येनधर्मपुण्यैश्चदानैर्नियमसंयमैः ॥ अश्वमेधादिभिर्यज्ञैस्तीर्थैःसंयमनैस्तथा ॥ ६४ ॥ सुपुण्यैःसुकृ
तैश्चान्यैर्जरानैवप्रधार्यते ॥ पातकैश्चमहाराजद्रवतेकायमेवसा ॥ ६५ ॥ ययातिरुवाच ॥ कस्माज्जरासमुत्पन्नाकस्मात्कायंप्रपीडयेत् ॥ ममविस्तरतस्त्वं
चवक्तुमर्हसिसत्तम ॥ ६६ ॥ मातलिरुवाच ॥ हंततेवर्णयिष्यामिजरायाःपरिकारणम् ॥ यस्माच्चेयंसमुद्भूताकायमध्येनृपोत्तम ॥ ६७ ॥ पंचभूतात्मकः
कायोविषयैःपंचभिःश्रितः ॥ यदात्मात्यजतेराजन्सकायःपरिधक्ष्यते ॥ ६८ ॥ वह्निनादीप्यमानस्तुसरसोज्वलतेनृप ॥ तस्माद्विजायतेधूमोधूमान्मेघाश्च
जज्ञिरे ॥ ६९ ॥ मेघादापःप्रवर्ततेअद्भ्यःपृथ्वीप्रकल्पते ॥ जलमायातिसाध्वीसायथानारीरजस्वला ॥ ७० ॥ तस्मात्प्रजायतेगंधोगंधाद्रसोनृपोत्तम ॥
रसात्प्रभवतेचान्नमन्नाच्छुक्रंनसंशयः ॥ ७१ ॥ शुक्राद्विजायतेकायःकुरूपःकायएवच ॥ यथापृथ्वीसृजेद्वंधान्रसैश्चरतिभूतले ॥ ७२ ॥ तथाकायश्चरेन्नि
त्यंरसाधारोहिसर्वशः ॥ गंधश्चजायतेतस्माद्गंधाद्रसोभवेत्पुनः ॥ ७३ ॥ तस्माज्जज्ञेमहावह्निर्दृष्टांतंपश्यभूपते ॥ यथाकाष्ठाद्भवेद्वह्निःपुनःकाष्ठंप्रकाशये
त् ॥ ७४ ॥ कायमध्येरसादग्निस्तद्वदेवप्रजायते ॥ तत्रसंचरतेनित्यंकायंपुष्णातिभूपते ॥ ७५ ॥ यावद्रसस्यचाधिक्यंतावज्जीवःप्रशांतिमान् ॥ चरि
त्वाताहृशंवह्निःक्षुधारूपेणवर्तते ॥ ७६ ॥ अन्नमिच्छत्यसौतीव्रःपयसाचसमन्वितम् ॥ प्रदानंलभतेचान्नमुदकंचापिभूपते ॥ ७७ ॥ शोणितंचरतेवह्निस्त
द्वृद्धिर्यनसंशयः ॥ यक्ष्मरोगोभवेत्तस्मात्सर्वकायप्रणाशकः ॥ ७८ ॥ रसाधिक्यंभवेद्राजन्नथवह्निःप्रशाम्यति ॥ रसेनपीड्यमानस्तुज्वररूपोभिजाय
ते ॥ ७९ ॥ ग्रीवापृष्ठंकटिंपायुंसर्वास्वेवतुसंधिषु ॥ आरुध्यतिष्ठतेवह्निःकायेवह्निःप्रवर्तते ॥ ८० ॥ तस्याऽधिक्यंचरेन्नित्यंकायंपुष्णातिसर्वतः ॥ रस
स्तुवंधमायातिवलरूपोभवेत्तदा ॥ ८१ ॥ अतिरिक्तोवलेनैववीर्यान्मर्माणिचालयेत् ॥ तेनैवजायतेकामःशल्यरूपोभवेन्नृप ॥ ८२ ॥ सकामाग्निःसमा
ख्यातोवलनाशकरोनृप ॥ मैथुनस्यप्रसंगेनविनाशत्वंकलेवरे ॥ ८३ ॥ नारींचसंश्रयेत्प्राणीपीडितःकामवह्निना ॥ मैथुनस्यप्रसंगेनमूर्छितःकामकर्शितः
॥ ८४ ॥ तेजोहीनोभवेत्कायोवलहानिश्चजायते ॥ वलहीनोयदास्याद्वैदुर्वलोवह्निनेरितः ॥ ८५ ॥ सवह्निःप्रचरेत्कायेशोणितंशुक्रमेवच ॥ शुक्रशोणित
योर्नाशाच्छून्यदेहोभिजायते ॥ ८६ ॥ अतीवजायतेवायुःप्रचंडोदारुणाकृतिः ॥ विवर्णोदुःखसंतप्तःशून्यबुद्धिस्ततोभवेत् ॥ ८७ ॥ दृष्टाश्रुतातुयानारीत
च्चित्तोभ्रमतेसदा ॥ तृप्तिर्नजायतेकायेलोलुपेचित्तवर्त्मनि ॥ ८८ ॥ विरूपश्चसुरूपश्चध्यानान्मध्येप्रजायते ॥ वलहीनोयदाकामीमांसशोणितसंक्षया
त् ॥ ८९ ॥ पलितंजायतेकायेनाशितेकामवह्निना ॥ तस्मात्संजायतेकामीवृद्धोभूत्वादिनेदिने ॥ ९० ॥ सुरतेचिंततेनारींयथावार्द्धुषिकोनरः ॥
तथातथाभवेद्धानिस्तेजसोऽस्यनरेश्वर ॥ ९१ ॥ तस्मात्प्रजायतेकायोनाशरूपंसमृच्छति ॥ अग्निःप्रजायतेभूयोजरारूपोनसंशयः ॥ ९२ ॥ प्राणिनांक्षय

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रूपेणज्वरोभवतिदारुणः ॥ स्थावराजंगमाःसर्वेज्वरेणपरिपीडिताः ॥ ९३ ॥ नाशमायांतितेसर्वेबहुपीडाप्रपीडिताः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमन्यत्किंते वदाम्यहम् ॥ ९४ ॥ एवमुक्तोमहाराजोमातलिंवाक्यमब्रवीत् ॥ ९५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थकथनेचतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ ययातिरुवाच ॥ धर्मस्यरक्षकःकायोमातलेचात्मनासह ॥ नाकमेषनप्रयातितन्मेत्वंकारणंवद ॥ १ ॥ मातलिरुवाच ॥ पंचानामपि भूतानांसंगतिर्नास्तिभूपते ॥ आत्मनासहवर्ततेसंगत्यानैवपंचते ॥ २ ॥ सर्वेषांतत्रसंघातःकायग्रामेप्रवर्तते ॥ जरयापीडिताःसर्वेस्वंस्वंस्थानंप्रयांति ते ॥ ३ ॥ यथारसाधिकापृथ्वीमहाराजप्रकल्पिता ॥ रसैःक्लिन्नाततःपृथ्वीमृदुत्वंयातिभूपते ॥ ४ ॥ भिद्यतेपिपीलिकाभिर्मूषिकाभिस्तथैवच ॥ छिद्राण्येवप्रजायंतेवल्मीकाश्चमहोदराः ॥ ५ ॥ तद्वत्कायेप्रजायंतेगंडमालाविचर्चिकाः ॥ कृमिभिर्भिद्यमानश्चकायएषनरोत्तम ॥ ६ ॥ गुल्मास्तत्रप्रजायंतेसद्यःपीडाकरास्तदा॥एभिर्दोषैःसमायुक्तःकायोयंनहुषात्मज ॥ कथंप्राणसमायोगाद्दिवंयातिनरेश्वर॥७॥ कायेपार्थिवभागोऽयंसमानार्थप्रतिष्ठितः॥ नकायःस्वर्गमायातियथापृथ्वीतथास्थितः ॥ ८ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदोषौघैःपार्थिवस्ययः॥ ९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्येपंचषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥ ययातिरुवाच ॥ पापात्पततिकायोयंधर्माच्चशृणुमातले ॥ विशेषंनचपश्यामिपुण्यस्यापिमहीतले ॥ १ ॥ पुनःप्रजायतेकायोयथाहिपतनंपुरा ॥ कथमुत्पद्यतेदेहस्तन्मेविस्तरतोवद ॥ २ ॥ मातलिरुवाच ॥ अथनारकिणांपुंसामधर्मादेवकेवलात् ॥ क्षणमात्रेणभूतेभ्यःशरीरमुपजायते ॥ ३ ॥ तद्वद्धर्मेणचैकेनदेवानामौपपादिकम् ॥ सद्यःप्रजायतेदिव्यंशरीरंभूतसारतः ॥ ४ ॥ कर्मणाव्यतिमिश्रेणयच्छरीरंमहात्मनाम् ॥ तद्रूपपरिणामेनविज्ञेयंहिचतुर्विधम् ॥ ५ ॥ उद्भिज्जाःस्थावराज्ञेयास्तृणगुल्मादिरूपिणः॥ कृमिकीटपतंगाद्याःस्वदेजानामदेहिनः ॥६॥ अंडजाःपक्षिणःसर्वेसर्पानक्राश्चभूपते ॥ जरायुजाश्चविज्ञेयामानुषाश्चचतुष्पदाः ॥७॥ तत्रसिक्ताजलैर्भूमिर्रक्तेउष्मविपाचिता ॥ वायुनाधम्यमानाचक्षेत्रेबीजंप्रपद्यते ॥ ८ ॥ यथाउप्तानिबीजानिसंसिक्तान्यंभसापुनः ॥ उपगम्यमृदुत्वंचमूलभावंव्रजंतिच ॥९॥तन्मूलादंकुरोत्पत्तिरंकुरात्पर्णसंभवः॥पर्णान्नालंततःकांडंकांडाच्चप्रभवःपुनः ॥ १० ॥ प्रभवाच्चभवेत्क्षीरंक्षीरात्तंदुलसंभवः॥ तंदुलाच्चततःपक्वाभवंत्योषधयस्तथा॥११॥यवाद्याःशालिपर्यंताःश्रेष्ठाःसप्तदशस्मृताः॥ ओषध्यःफलसाराव्याःशेषाःक्षुद्राःप्रकीर्तिताः ॥ १२ ॥ एतालूनामर्दिताश्चमुनिभिःपूर्वसंस्कृताः ॥ शूर्पोलूखलपात्राद्यैःस्थालिकोदकवह्निभिः ॥ १३ ॥ षड्विधाहिस्वभेदेनपरिणामंव्रजंतिताः ॥ अन्योन्यरससंयोगादनेकस्वादतांगताः ॥ १४ ॥ भक्ष्यंभोज्यंपेयलेह्यंचोष्यंखाद्यंचभूपते ॥ तासांभेदाःषडंगाश्चमधुराद्याश्चषड्गुणाः ॥ १५ ॥ तदन्नंपिंडकवलैर्ग्रासैर्भुक्तंचदेहिभिः ॥ अन्नमूलाशयेसर्वप्राणान्स्थापयतिक्रमात् ॥ १६ ॥ अपक्वंभुक्तमाहारंसवायुःकुरुतेद्विधा ॥ सं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रविश्यान्नमध्येचपक्कंकृत्वापृथग्गुणम् ॥१७॥ अग्नेरूर्ध्वंजलंस्थाप्यतदन्नंचजलोपरि ॥ जलस्याधःस्वयंप्राणःस्थित्वाग्निंधमतेशनैः ॥१८॥ वायुनाधम्यमा
नोग्निरत्युष्णंकुरुतेजलम् ॥ तदन्नमुष्णयोगेनसमंतात्पच्यतेपुनः ॥ १९ ॥ द्विधाभवतितत्पक्कंपृथक्किट्टंपृथग्रसः ॥ मलैर्द्वादशभिःकिट्टंभिन्नंदेहाद्बहिर्व्रजे
त् ॥२०॥ कर्णाक्षिनासिकाजिह्वादंतोष्ठ[1]प्रजननंगुदा ॥ मलान्स्रवेदथस्वेदोविण्मूत्रंद्वादशस्मृताः ॥२१॥ हृत्पद्मेप्रतिबद्धाश्चसर्वनाड्यःसमंततः॥ तासांमुखे
षुतंसूक्ष्मंप्राणःस्थापयतेरसम्॥२२॥रसेनतेनतानाडीःप्राणःपूरयतेपुनः॥संतर्पयंतितानाड्यःपूर्णादेहंसमंततः॥२३॥ततःसनाडीमध्यस्थःशारीरेणोष्मणा
रसः॥पच्यतेपच्यमानश्चभवेत्पाकद्वयंपुनः॥२४॥त्वग्मांसास्थिमज्जामेदोरुधिरंचप्रजायते॥रक्ताल्लोमानिमांसंचकेशाःस्नायुश्चमांसतः॥२५॥स्नायोर्मज्जातथा
स्थीनिवसामज्जास्थिसंभवा ॥ मज्जाकारेणवैकल्यंशुक्रंचप्रसवात्मकम् ॥ २६ ॥ इतिद्वादशशान्तस्यपरिणामाःप्रकीर्तिताः ॥ शुक्रंतस्यपरीणामःशुक्राद्दे
हस्यसंभवः ॥२७॥ ऋतुकालेयदाशुक्रंनिर्दोषंयोनिसंस्थितम् ॥ तदातद्वायुसंसृष्टंस्त्रीरक्तेनैकतांव्रजेत् ॥ २८ ॥ विसर्गकालेशुक्रस्यजीवःकारणसंयुतः ॥
नित्यंप्रविशतेयोनिंकर्मभिःस्वैर्नियंत्रितः ॥ २९॥ शुक्रस्यसहरक्तस्यएकाहात्कललंभवेत् ॥ पंचरात्रेणकललेबुद्बुदत्वंततोभवेत् ॥ ३० ॥ मांसत्वंमा
समात्रेणपंचधाजायतेपुनः ॥ ग्रीवाशिरश्चस्कंधश्चपृष्ठवंशस्तथोदरम् ॥ ३१ ॥ पाणीपादौतथापार्श्वौकटिर्गात्रंतथैवच ॥ मासद्वयेनपर्वाणिक्रमशःसंभ
वंतिच ॥ ३२ ॥ त्रिभिर्मासैःप्रजायंतेशतशोंकुरसंधयः॥ मासैश्चतुर्भिर्जायंतेअंगुल्यादियथाक्रमम् ॥ ३३ ॥ मुखंनासाचकर्णौचमासैर्जायंतिपंचभिः ॥
दंतपंक्तिस्तथाजिह्वाजायतेतुनखाःपुनः ॥ ३४ ॥ कर्णयोश्चभवेच्छिद्रंषण्मासाभ्यंतरेपुनः ॥ पायुर्मेढ्रमुपस्थंचशिश्नश्चाप्युपजायते ॥ ३५ ॥ संधयोये
चगात्रेषुमासैर्जायंतिसप्तभिः ॥ अंगप्रत्यंगसंपूर्णंशिरःकेशसमन्वितम् ॥ ३६ ॥ विभक्तावयवस्पष्टंपुनर्मासाष्टमेभवेत् ॥ पंचात्मकसमायुक्तःपरिपक्कःस
तिष्ठति ॥ ३७ ॥ मातुराहारवीर्येणषड्विधेनरसेनच ॥ नाभिसूत्रनिबद्धेनवर्द्धतेसदिनेदिने ॥३८॥ ततःस्मृतिंलभेज्जीवःसंपूर्णेस्मिञ्छरीरके ॥ सुखंदुःखंवि
जानातिनिद्रांस्वप्नंपुराकृतम् ॥ ३९ ॥ मृतश्चाहंपुनर्जातोजातश्चाहंपुनर्मृतः ॥ नानायोनिसहस्राणिमयादृष्टान्यनेकधा ॥ ४० ॥ अधुनाजातमात्रोहंप्राप्त
संस्कारएवच ॥ ततःश्रेयःकरिष्यामियेनगर्भेनसंभवः ॥ ४१ ॥ गर्भस्थश्चिंतयत्येवमहंगर्भाद्विनिःसृतः ॥ अध्येष्यामिपरंज्ञानंसंसारविनिवर्तकम्
॥ ४२ ॥ अवश्यंगर्भदुःखेनमहतापरिपीडितः ॥ जीवःकर्मवशादास्तेमोक्षोपायंविचिंतयेत् ॥ ४३ ॥ यथागिरिवराक्रांतःकश्चिद्दुःखेनतिष्ठति ॥ तथा
जरायुणादेहीदुःखंतिष्ठतिदुःखितः ॥ ४४ ॥ पतितःसागरेयद्वद्दुःखमास्तेसमाकुलः ॥ गर्भोदकेनसिक्तांगस्तथास्तेव्याकुलात्मकः ॥ ४५ ॥ लोहकुंभेयथा

१ वदनम् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यस्तःपच्यतेकश्चिदग्निना ॥ गर्भकुंभेतथाक्षिप्तःपच्यतेजठराग्निना ॥ ४६ ॥ सूचीभिरग्निवर्णाभिर्भिन्नगात्रोनिरंतरम् ॥ यद्दुःखंजायतेतस्यतद्गर्भेष्टगु
णंभवेत् ॥ ४७ ॥ गर्भवासात्परंवासंकष्टंनैवास्तिकुत्राचित् ॥ देहिनांदुःखमतुलंसुघोरमपिसंकटम् ॥ ४८ ॥ इत्येतद्गर्भदुःखंहिप्राणिनांपरिकीर्तितम् ॥
चरस्थिराणांसर्वेषामात्मगर्भानुरूपतः ॥ ४९ ॥ गर्भात्कोटिगुणापीडायोनियंत्रनिपीडनात् ॥ संमूर्च्छितस्यजायेतजायमानस्यदेहिनः ॥ ५० ॥
इक्षुवत्पीड्यमानस्यपापमुद्गरपेषणात् ॥ गर्भान्निष्क्रममाणस्यप्रबलैःसूतिवायुभिः ॥ ५१ ॥ जायतेसुमहद्दुःखंपरित्राणंनविंदाति ॥ यंत्रेणपी
ड्यमानाःस्युर्निःसाराश्चयथेक्षवः ॥ ५२ ॥ तथाशरीरंयोनिस्थंपात्यतेयंत्रपीडनात् ॥ अस्थिमद्वर्तुलाकारंस्नायुबंधनवेष्टितम् ॥ ५३ ॥ रक्तमां
सवसालिप्तंविण्मूत्रद्रव्यभाजनम् ॥ केशलोमनखच्छन्नंरोगायतनमुत्तमम् ॥ ५४ ॥ वदनैकमहाद्वारंगवाक्षाष्टकभूषितम् ॥ ओष्ठद्वय
कपाटंतुदंतजिह्वागलान्वितम् ॥ ५५ ॥ नाडीस्वेदप्रवाहंचकफपित्तपरिप्लुतम् ॥ जराशोकसमाविष्टंकालवक्रानलेस्थितम् ॥ ५६ ॥
कामक्रोधसमाक्रांतंश्वसनैश्चोपमर्दितम् ॥ भोगतृष्णातुरंमूढंरागद्वेषवशानुगम् ॥ ५७ ॥ सवर्णितांगप्रत्यंगंजरायुपरिवेष्टितम् ॥ संकटेनाविविक्तेनयोनि
मार्गेणनिर्गतम् ॥ ५८ ॥ विण्मूत्ररक्तसिक्तांगंषट्कौशिकसमुद्भवम् ॥ अस्थिपंजरसंघातंज्ञेयमस्मिन्कलेवरे ॥ ५९ ॥ शतत्रयंशताधिकंपंचपेशीशता
निच॥सार्धाभिस्तिसृभिश्छन्नंसमंताद्रोमकोटिभिः॥६०॥शरीरंस्थूलसूक्ष्माभिर्दृश्यादृश्याभिरंततः॥एताभिर्मांसनाडीभिःकोटिभिस्तत्समन्वितम्॥६१॥
प्रस्वेदमशुचिंताभिरंतरस्थंचतेनाहि ॥ द्वात्रिंशद्दशनाःप्रोक्ताविंशतिश्चनखाःस्मृताः ॥ ६२ ॥ पित्तस्यकुडवंज्ञेयंकफस्यार्धाढकंतथा ॥ वसायाश्चपलाःपं
चतदर्धफलकस्यच ॥ ६३ ॥ पंचार्बुदपलाज्ञेयाःपलानिदशमेदसः ॥ पलत्रयंमहारक्तंमज्जारक्ताच्चतुर्गुणा ॥ ६४ ॥ शुक्रार्धकुडवंज्ञेयंतदर्धंदेहिनांबलम् ॥
मांसस्यचैकंपिंडेनपलसाहस्रमुच्यते ॥६५॥ रक्तंपलशतंज्ञेयंविण्मूत्रंचाप्रमाणतः ॥ इतिदेहगृहेराजन्वासःस्यान्नित्यमात्मनः ॥ ६६ ॥ अशुद्धंचविशुद्धस्य
कर्मबंधविनिर्मितम् ॥ शुक्रशोणितसंयोगाद्देहःसंजायतेक्वचित् ॥ ६७ ॥ नित्यंविण्मूत्रसंयुक्तस्तेनायमशुचिःस्मृतः ॥ यथावैविष्ठयापूर्णःशुचिःसांतर्बहिर्घ
टः ॥ ६८ ॥ शौचेनशोध्यमानोपिदेहोयमशुचिर्भवेत् ॥ यंप्राप्यातिपवित्राणिपंचगव्यहवींषिच ॥ ६९ ॥ अशुचित्वंप्रयांत्याशुदेहोयमशुचिस्ततः ॥ हृद्या
न्यप्यन्नपानानियंप्राप्यसुरभीणिच॥७०॥अशुचित्वंप्रयांत्याशुकोऽन्यःस्यादशुचिस्ततः॥हेजनाःकिंनपश्यध्वंयन्निर्यातिदिनेदिने॥ ७१॥देहानुगोमलःपूति
स्तदाधारःकथंशुचिः ॥ देहःसंशोध्यमानोपिपंचगव्यकुशांबुभिः ॥ ७२ ॥ घृष्यमाणइवांगारोनिर्मलत्वंनगच्छति ॥ स्रोतांसियस्यसततंप्रवहंतिगिरेरि

१ वसायाश्च पलत्रिंशत्तदर्धं कललस्य वा ॥ वातार्बुदपलं ज्ञेयम् इ० पा० । २ कोऽन्योऽस्मादशुचिस्ततः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व ॥ ७३ ॥ कफमूत्राद्यमशुचिःसदेहःशुध्यतेकथम् ॥ सर्वाशुचिनिधानस्यशरीरस्यनविद्यते ॥७४॥ शुचिरेकप्रदेशोपिशुचिर्नस्याद्दतेऽपिवा ॥ दिवावायादि वारात्रौमृत्तोयैःशोध्यतेकरः ॥ ७५ ॥ तथापिशुचिभाङ्नस्यान्नविरज्यंतितेनराः ॥ कायोयमग्र्यधूपाद्यैर्यत्नेनापिसुसंस्कृतः ॥ ७६ ॥ नजहातिस्वभावंहिश्व पुच्छमिवनामितम् ॥ तथाजात्यैवकृष्णोर्णानशुक्लाजातुजायते ॥ ७७ ॥ संशोध्यमानापितथाभवेन्मूर्तिर्ननिर्मला ॥ जिघ्रन्नपिस्वदुर्गंधंपश्यन्नपिमलंस्वक म् ॥ ७८ ॥ नविरज्यतिलोकोऽयंपीडयन्नपिनासिकाम् ॥ अहोमोहस्यमाहात्म्यंयेनव्यामोहितंजगत् ॥ ७९ ॥ जिघ्रन्पश्यन्स्वकान्दोषान्कायस्यनविरज्य ते ॥ स्वदेहस्यविगंधेनविरज्येतनयोनरः ॥ ८० ॥ विरागकारणंतस्यकिमन्यदुपदिश्यते ॥ सर्वमेवजगत्पूतंदेहमेवाशुचिःपरम् ॥ ८१ ॥ यन्मलावयवस्प र्शाच्छुचिरप्यशुचिर्भवेत् ॥ गंधलेपापनोदायशौचंदेहस्यकीर्तितम् ॥ ८२ ॥ द्वयस्यापगमात्पश्चाद्भावशुद्ध्याविशुद्ध्यति ॥ गंगातोयेनसर्वेणमृद्भारैर्गा त्रलेपनैः ॥८३॥ मर्त्योदुर्गंधदेहोसौभावदुष्टोनशुध्यति ॥ तीर्थस्नानैस्तपोभिश्चदुष्टात्मानचशुध्यति ॥८४॥ स्वमूर्तिःक्षालितातीर्थेनशुद्धिमधिगच्छति ॥ अंतर्भावप्रदुष्टस्यविशतोपिहुताशनम् ॥ ८५ ॥ नस्वर्गोनापवर्गश्चदेहनिर्दहनंपरम् ॥ भावशुद्धिःपरंशौचंप्रमाणंसर्वकर्मसु ॥ ८६ ॥ अन्यथालिंग्यतेकां ताभावेनदुहितान्यथा ॥ मनसाभिद्यतेवृत्तिरभिन्नेष्वपिवस्तुषु ॥ ८७ ॥ अन्यथैवसतीपुत्रंचिंतयेदन्यथापतिम् ॥ यथायथास्वभावस्यमहाभागउदाहृत म् ॥८८॥ परिष्वक्तोपियद्भार्याभावहीनांनकारयेत् ॥ नाद्याद्विविधमन्नाद्यंरस्यानिसुरभीणिच ॥८९॥ अभावेननरस्तस्माद्भावःसर्वत्रकारणम् ॥ चित्तंशोधय यत्नेनकिमन्यैर्बाह्यशोधनैः ॥ ९० ॥ भावतःशुचिशुद्धात्मास्वर्गंमोक्षंचविंदति ॥ ज्ञानामलांभसापुंसःसवैराग्यमृदापुनः ॥ ९१ ॥ अविद्यारागविण्मू त्रलेपोनश्येद्विशोधनैः ॥ एवमेतच्छरीरंहिनिसर्गादशुचिंविदुः ॥ ९२ ॥ विद्यादसारनिःसारंकदलीसारसन्निभम् ॥ ज्ञात्वैवंदोषवद्देहंयःप्राज्ञःशिथिलीभवे त् ॥ ९३ ॥ सोतिक्रामतिसंसारंदृढग्राहोवतिष्ठति ॥ एवमेतन्महाकष्टंजन्मदुःखंप्रकीर्तितम् ॥ ९४ ॥ पुंसामज्ञानदोषेणनानाकर्मवशेनच ॥ गर्भस्थ स्यमतिर्यासीत्साजातस्यप्रणश्यति ॥ ९५ ॥ सुमूर्च्छितस्यदुःखेनयोनियंत्रनिपीडनात् ॥ बाह्येनवायुनाचास्यमोहसंगेनदेहिनाम् ॥ ९६ ॥ स्पृष्ट मात्रस्यघोरेणज्वरःसमुपजायते ॥ तेनज्वरेणमहतामहामोहःप्रजायते ॥ ९७ ॥ संमूढस्यस्मृतिभ्रंशःशीघ्रंसंजायतेपुनः ॥ स्मृतिभ्रंशात्ततस्तस्यपूर्वकर्मव शेनच ॥ ९८ ॥ रतिःसंजायतेतस्यजंतोस्तत्रैवजन्मनि ॥ रक्तोमूढश्चलोकोयमकार्येसंप्रवर्त्तते ॥ ९९ ॥ नचात्मानंविजानातिनपरंनचदैवतम् ॥ न शृणोतिपरंश्रेयःसचक्षुरपिनेक्षते ॥ १०० ॥ समेपथिशनैर्गच्छन्स्खलतीवपदेपदे ॥ सत्योंबुद्धौनजानातिबोध्यमानोबुधैरपि ॥ १०१ ॥ संसारेक्लि

१ अध्यात्मसारनिःसारम् इ० पा० । २ स्वापं सुप्तो न जहाति बोध्यमानो बुधैरपि ॥ इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्यतेतेननरोलोभवशानुगः ॥ गर्भस्मृतेरभावेचशास्त्रमुक्तंशिवेनच ॥ १०२ ॥ तद्दुःखकथनार्थायस्वर्गमोक्षप्रसाधकम् ॥ येनतस्मिञ्छिवेज्ञातेधर्मका
मार्थसाधने ॥१०३॥ नकुर्वंत्यात्मनःश्रेयस्तदत्रमहदद्भुतम् ॥ अव्यक्तेंद्रियबुद्धित्वाद्बाल्येदुःखंमहत्पुनः ॥ १०४ ॥ इच्छन्नपिनशक्नोतिवक्तुंकर्तुंनसत्कृ
ती ॥ दंतजन्ममहद्दुःखंलौल्येनवायुनातथा ॥ १०५ ॥ बालरोगैश्चविविधैःपीडाबालग्रहैरपि ॥ तृड्बुभुक्षापरीतांगःक्वचित्तिष्ठतिगच्छति ॥ १०६ ॥
विण्मूत्रभक्षणाद्यंचमोहाद्बालःसमाचरेत् ॥ कौमारःकर्णवेधेनमातापित्रोश्चताडनैः ॥ १०७ ॥ अक्षराध्ययनाद्यैश्चदुःखंगुर्वादिशासनात् ॥ प्रमत्तेंद्रियवृ
त्तेश्चकामरागप्रपीडिनः ॥ १०८ ॥ रोगार्दितस्यसततंकुतःसौख्यंहियौवने ॥ ईर्षयासुमहद्दुःखंमोहाद्दुःखंप्रजायते ॥ १०९ ॥ तत्रस्यात्कुपितस्यैवर
गोदुःखायकेवलम् ॥ रात्रौनविंदतेनिद्रांकामाग्निपरिखेदितः ॥ ११० ॥ दिवावापिकुतःसौख्यमर्थोपार्जनचिंतया ॥ स्त्रीष्वायासितदेहस्ययेपुंसःशुक्रविं
दवः ॥१११॥ नतेसुखायमंतव्याःस्वेदजाइवबिंदवः ॥ कृमिभिस्ताड्यमानस्यकुष्ठिनःपामरस्यच ॥११२॥ कंडूयनाग्नितापेनयत्सुखंस्त्रीषुतद्विदुः॥यादृशं
मन्यतेसौख्यमर्थोपार्जनचिंतया ॥११३॥ तादृशंस्त्रीषुगंतव्यमधिकंनैवविद्यते ॥ मर्त्यस्यवेदनासैवयांविनाचित्तनिर्वृतिः॥११४॥ ततोन्योन्यंपुराप्रातमंते
सैवान्यथाभवेत् ॥ तदेवंजरयाग्रस्तमामयाव्यपिनप्रियम् ॥ ११५ ॥ अपूर्ववत्समात्मानंजरयापरिपीडितम् ॥ यःपश्यन्नविरज्येतकोन्यस्तस्माद्चेत
नः ॥ ११६ ॥ जराभिभूतोपिजंतुःपत्नीपुत्रादिबांधवैः ॥ अशक्तत्वाद्दुराचारैर्भृत्यैश्चपरिभूयते ॥ ११७ ॥ नधर्ममर्थकामंचमोक्षंचजरयायुतः ॥ शक्तः
साधयितुंतस्माद्युवाधर्मंसमाचरेत् ॥ ११८ ॥ वातपित्तकफादीनांवैषम्यंव्याधिरुच्यते ॥ वातादीनांसमूहेनदेहोयंपरिकीर्तितः ॥ ११९ ॥ त
स्माद्व्याधिमयंज्ञेयंशरीरमिदमात्मनः ॥ वाताद्यव्यतिरिक्तत्वाद्व्याधीनांपंजरस्यच॥१२०॥रोगैर्नानाविधैर्यातिदेहीदुःखान्यनेकधा ॥ तानिचस्वात्मवेद्या
निकिमन्यत्कथयाम्यहम् ॥ १२१ ॥ एकोत्तरंमृत्युशतमस्मिन्देहेप्रतिष्ठितम् ॥ तत्रैकःकालसंयुक्तःशेषाश्चागंतवःस्मृताः ॥ १२२ ॥ येत्विहागंतवःप्रो
क्तास्तेप्रशाम्यंतिभेषजैः ॥ जपहोमप्रदानैश्चकालमृत्युर्नशाम्यति ॥ १२३ ॥ यदिवापमृत्युर्नस्याद्विषास्वादादशंकितः ॥ नचात्तिपुरुषस्तस्मादपमृत्यो
र्बिभेतिसः ॥ १२४ ॥ विविधाव्याधयस्तत्रसर्पाद्याःप्राणिनस्तथा ॥ विषाणिचाभिचाराश्चमृत्योर्द्वाराणिदेहिनाम् ॥ १२५ ॥ पीडितंसर्वरोगाद्यैरपिधन्वं
तरिःस्वयम् ॥ स्वस्थीकर्तुंनशक्नोतिकालप्राप्तंनचान्यथा ॥१२६॥ नौषधंनतपोदानंनमातानचबांधवाः ॥ शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम्॥१२७॥
रसायनतपोजाप्ययोगसिद्धैर्महात्मभिः ॥ अवांतरितशांतिःस्यात्कालमृत्युमवाप्नुयात् ॥ १२८ ॥ जायतेयोनिकीटेषुमृतःकर्मवशात्पुनः ॥ देहभेदेनयः

१ व्यवायाश्रितदेहस्य इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पश्येद्वियोगंकर्मसंक्षयात् ॥ १२९ ॥ मरणंतद्विनिर्दिष्टंननाशःपरमार्थतः ॥ महातमःप्रविष्टस्यछिद्यमानेषुमर्मसु ॥ १३० ॥ यद्दुःखंमरणेजंतोर्न
तस्येहोपमाक्वचित् ॥ हातातमातःकांतेतिक्रंदत्येवंसुदुःखितः ॥ १३१ ॥ मंडूकइवसर्पेणग्रस्यतेमृत्युनाजगत् ॥ बांधवैःसपरित्यक्तःप्रियैश्चपरिवारितः
॥ १३२ ॥ निःश्वसन्दीर्घमुष्णंचमुखेनपरिशुष्यता ॥ खट्वायांपरिवृत्तोहिमुह्यतेचमुहुर्मुहुः ॥ १३३ ॥ संमूढःक्षिपतेत्यर्थंहस्तपादावितस्ततः ॥
खट्वातोवांछतेभूमिंभूमेःखट्वांपुनर्महीम् ॥ १३४ ॥ विवशस्त्यक्तलज्जश्चमूत्रविष्ठानुलेपितः ॥ याचमानश्चसलिलंशुष्ककंठोष्ठतालुकः ॥ १३५ ॥ चिंत
यानःस्ववित्तानिकस्यैतानिमृतेमयि ॥ यमदूतैर्नीयमानःकालपाशेनकर्षितः ॥ १३६ ॥ म्रियतेपश्यतामेवंगलोघुरुघुरायते ॥ जीवस्तृणजलौकेवदेहाद्देहं
विशेत्क्रमात् ॥ १३७ ॥ प्राप्नोत्युत्तरमंगंचदेहंत्यजतिपूर्वकम् ॥ मरणात्प्रार्थनाद्दुःखमधिकंहिविवेकिनाम् ॥ १३८ ॥ क्षणिकंमरणेदुःखमनंतंप्रार्थनाकृ
तम् ॥ जगतांपतिरर्थित्वाद्विष्णुर्वामनतांगतः ॥ १३९ ॥ अधिकःकोपरस्तस्माद्योनयास्यतिलाघवम् ॥ ज्ञातंमयेदमधुनामृत्योर्भवतियद्गुरुः ॥१४०॥
नपरंप्रार्थयेद्भूयस्तृष्णालाघवकारणम् ॥ आदौदुःखंतथामध्येदुःखमंतेचदारुणम् ॥ १४१ ॥ निसर्गात्सर्वभूतानामितिदुःखपरंपरा ॥ वर्तमानान्यती
तानिदुःखान्येतानियानितु ॥ १४२ ॥ ननरःशोचयेजन्मनविरज्यतितेनवै ॥ अत्याहारान्महद्दुःखमल्पाहारात्तदंतरम् ॥ १४३ ॥ त्रुटतेभोजनेकंठो
भोजनेचकुतःसुखम् ॥ क्षुधाहिसर्वरोगाणांव्याधिःश्रेष्ठतमःस्मृतः ॥ १४४ ॥ सच्छांतौषधलेपेनक्षणमात्रंप्रशाम्यति ॥ क्षुद्व्याधिवेदनातीव्रानिः
शेषबलकृंतनी ॥ १४५ ॥ तयाभिभूतोम्रियतेयथान्यैर्व्याधिभिर्नरः ॥ तद्रसेपिहिकिंसौख्यंजिह्वाग्रपरिवर्तिनि ॥ १४६ ॥ तत्क्षणादर्धकालेनकंठं
प्राप्यनिवर्तते ॥ इतिक्षुद्व्याधितप्तानामन्नमोषधवत्स्मृतम् ॥ १४७ ॥ नतत्सुखायमंतव्यंपरमार्थेनपंडितैः ॥ मृतोपमश्चयःशेतेसर्वकार्यविवर्जितः ॥
॥ १४८ ॥ तत्रापिचकुतःसौख्यंतमसाचोदितात्मनः ॥ प्रबोधेपिकुतःसौख्यंकार्येषूपहतात्मनः ॥ १४९ ॥ कृषिवाणिज्यसेवाद्यगोरक्षादिपरश्रमैः ॥
प्रातर्मूत्रपुरीषाभ्यांमध्याह्नेक्षुत्पिपासया ॥ १५० ॥ तृप्ताःकाम्येनबाध्यंतेनिद्रयानिशिजंतवः ॥ अर्थस्योपार्जनेदुःखंदुःखमर्जितरक्षणे ॥ १५१ ॥
नाशेदुःखंव्ययेदुःखमर्थस्यैवकुतःसुखम् ॥ चौरेभ्यःसलिलेभ्योग्नेःस्वजनात्पार्थिवादपि ॥ १५२ ॥ भयमर्थवतांनित्यंमृत्योर्देहभृतामिव ॥ खेयथापक्षि
भिर्मांसंभक्ष्यतेश्वापदैर्भुवि ॥१५३॥ जलेचभक्ष्यतेमत्स्यैस्तथासर्वत्रवित्तवान् ॥ विमोहयंतिसंपत्सुवारयंतिविपत्सुच॥१५४॥ खेदयंत्यर्जनेकालेकदार्थाः
स्युःसुखावहाः ॥ प्रागर्थपतिरुद्विग्नःपश्चात्सर्वार्थनिःस्पृहः ॥१५५॥ तयोरर्थपतिर्दुःखीसुखीमन्येर्विरक्तधीः ॥ वसंतग्रीष्मतापेनदारुणंवर्षपवसु ॥१५६॥

१ साकाम्यौषधलाभेन इ० पा० । २ हेमंते शिशिरे दुःखं ग्रीष्मे तापश्च दारुणः ॥ प्रावृष्यत्यल्पवृष्टिभ्यां कालेऽप्येवं कुतः सुखम् ॥ इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वातातपेनवृष्ट्याचकालेप्येवंकुतःसुखम् ॥ विवाहविस्तरेदुःखंतद्गर्भोद्वहनेपुनः ॥ १५७ ॥ सूतिवैषम्यदुःखैश्चदुखंविष्ठादिकर्मभिः ॥ दन्ताक्षिरोगेपुत्रस्यहाकष्टंकिंकरोम्यहम् ॥ १५८ ॥ गावोनष्टाःकृषिर्भग्नाभार्याचप्रपलायिता ॥ अमीप्राघूर्णिकाःप्राप्ताभयंमेशंसिनोगृहान् ॥ १५९ ॥ बालापत्याचमेभार्याकःकरिष्यतिरंधनम् ॥ विवाहकालेकन्यायाःकीदृशश्चवरोभवेत् ॥ १६० ॥ एतच्चिंताभिभूतानांकुतःसौख्यंकुटुंबिनाम् ॥ १६१ ॥ कुटुंबचिंताकुलितस्यपुंसःश्रुतंचशीलंचगुणाश्चसर्वे ॥ अपक्वकुंभेनिहिताइवापःप्रयांतिदेहेनसमंविनाशनम् ॥ १६२ ॥ राज्येपिहिकुतःसौख्यंसंधिविग्रहचिंतया ॥ पुत्रादपिभयंयत्रतत्रसौख्यंहिकीदृशम् ॥ १६३ ॥ स्वजातीयाद्भयंप्रायःसर्वेषामेवदेहिनाम् ॥ एकद्रव्याभिलाषित्वाच्छुनामिवपरस्परम् ॥ १६४ ॥ नप्रविश्यवनंकश्चिन्नृपःख्यातोस्तिभूतले ॥ निखिलंयस्तिरस्कृत्यसुखंतिष्ठतिनिर्भयः ॥ १६५ ॥ युद्धेबाहुसहस्रंहिपातयामासभूतले ॥ श्रीमतःकार्तवीर्यस्यऋषिपुत्रःप्रतापवान् ॥ १६६ ॥ ऋषिपुत्रस्यरामस्यरामोदशरथात्मजः ॥ जघानवीर्यमतुलमूर्ध्वगंसुमहात्मनः ॥ १६७ ॥ जरासंधेनरामस्यतेजसानाशितंयशः ॥ जरासंधस्यभीमेनतस्यापिपवनात्मजः ॥ १६८ ॥ हनुमानपिसूर्येणविक्षिप्तःपतितःक्षितौ ॥ निवातकवचान्सर्वदानवान्बलदर्पितान् ॥ १६९ ॥ हतवानर्जुनःश्रीमान्गोपालैःसविनिर्जितः ॥ सूर्यःप्रतापयुक्तोऽपिमेघैःसंछाद्यतेक्वचित् ॥ १७० ॥ क्षिप्यतेवायुनामेघोवायोर्वीर्यंनगैर्जितम् ॥ दह्यंतेवह्निनाशैलाःसवह्निःशाम्यतेजलैः ॥ १७१ ॥ तज्जलंशोष्यतेसूर्यैस्तेसूर्याःसहवारिणा ॥ त्रैलोक्येनसमस्ताश्चनश्यंतिब्रह्मणोदिने ॥ १७२ ॥ ब्रह्मापित्रिदशैःसार्धमुपसंह्रियतेपुनः ॥ परार्धद्वयकालांतेशिवेनपरमात्मना ॥ १७३ ॥ एवंनैवास्तिसंसारेयच्चसर्वोत्तमंबलम् ॥ विहायैकंजगन्नाथंपरमात्मानमव्ययम् ॥ १७४ ॥ ज्ञात्वासातिशयंसर्वमतिमानंविवर्जयेत् ॥ एवंभूतेजगत्यस्मिन्कःसुरःपंडितोपिवा ॥ १७५ ॥ नह्यस्तिसर्ववित्कश्चिन्नवामूर्खोपिसर्वतः ॥ यावद्यस्तुविजानातितावत्तत्रसपंडितः ॥ १७६ ॥ समाधानेतुसर्वत्रप्रभावःसदृशःस्मृतः ॥ वित्तस्यातिशयत्वेनप्रभावःकस्यचित्क्वचित् ॥ १७७ ॥ दानवैर्निर्जितादेवास्तेदेवैर्निजिताःपुनः ॥ इत्यन्योन्यंश्रितोलोकोभाग्यैर्जयपराजयैः ॥ १७८ ॥ एवंवस्त्रयुगंराज्ञांप्रस्थमात्रांबुभोजनम् ॥ यानंशय्यासनंचैवशेषंदुःखायकेवलम् ॥ १७९ ॥ सप्तमेचापिभवनेखट्वामात्रपरिग्रहः ॥ उदकुंभसहस्रेभ्यःक्लेशायासप्रविस्तरः ॥ १८० ॥ प्रत्यूषेतूर्यनिर्घोषःसमंपुरनिवासिभिः ॥ राज्येभिमानमात्रंहिममेदंवाद्यतेगृहे ॥ १८१ ॥ सर्वमाभरणंभारःसर्वमालेपनंमलम् ॥ सर्वंप्रलपितंगीतंनृत्यमुन्मत्तचेष्टितम् ॥ १८२ ॥ इत्येवंराज्यसंभोगैःकुतःसौख्यंविचारतः ॥ नृपाणांविग्रहेचिंतावान्योन्यविजिगीषया ॥ १८३ ॥ प्रायेणश्रीमदालेपान्नहुषाद्यामहानृपाः ॥ स्वर्गंप्राप्तानिपतिताःकःश्रियाविंदते

१ यस्य इ० पा० । २ कालं यांति सुराः सर्वे प्रतिमानेन वर्जिताः ॥ इ०पा० । ३ सार्वभौमोपि भवति श्रद्धामात्रपरिग्रहः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुखम् ॥ १८४ ॥ स्वर्गेपिचकुतःसौख्यंदृष्ट्वादीप्तांपराश्रियम् ॥ उपर्युपरिदेवानामन्योन्यातिशयस्थिताम् ॥ १८५ ॥ नरैःपुण्यफलंस्वर्गेमूलच्छेदे नभुज्यते ॥ नचान्यत्क्रियतेकर्मसोऽत्रदोषःसुदारुणः ॥ १८६ ॥ छिन्नमूलतरुर्यद्वद्विवसैःपततिक्षितौ ॥ पुण्यस्यसंक्षयात्तद्वन्निपतंतिदिवौकसः ॥ १८७ ॥ सुखाभिलाषनिष्ठानांसुखभोगादिसंप्लवैः ॥ अकस्मात्पतितंदुःखंकष्टंस्वर्गेदिवौकसाम् ॥ १८८ ॥ इतिस्वर्गेऽपिदेवानांनास्तिसौख्यंवि चारतः ॥ क्षयश्चविषयासिद्धौस्वर्गेभोगायकर्मणाम् ॥ १८९ ॥ तत्रदुःखंमहत्कष्टंनरकाग्निषुदेहिनाम् ॥ घोरैश्चविविधैर्भावैर्वाङ्मनःकायसंभवैः ॥ १९० ॥ कुठारच्छेदनंतीव्रंवल्कलानांचतक्षणम् ॥ पर्णशाखाफलानांचपातश्चंडेनवायुना ॥ १९१ ॥ उन्मूलनान्नदीभिश्चगजैरन्यैश्चदेहिभिः ॥ दावाग्निहिमशोषैश्चदुःखंस्थावरजातिषु ॥ १९२ ॥ तद्वद्भुजंगसर्पाणांक्रोधेदुःखंचदारुणम् ॥ दुष्टानांघातनंलोकेपाशेनचनिबंधनम् ॥ १९३ ॥ अकस्मा ज्जन्ममरणंकीटानांचमुहुर्मुहुः ॥ सरीसृपनिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा ॥ १९४ ॥ पशूनामात्मशमनंदंडताडनमेवच ॥ नासावेधेनसंत्रासःप्रतोदेन सुताडनम् ॥ १९५ ॥ वेत्रकाष्ठादिनिगडैरंकुशेनांगबंधनम् ॥ भावेनमनसाक्लेशैर्भिक्षायुवादिपीडनम् ॥ १९६ ॥ आत्मयूथवियोगैश्चबलान्नयनबंधने ॥ पशूनांसंतिकायानामेवंदुःखान्यनेकशः ॥ १९७ ॥ वर्षाशीतातपाद्दुःखंसुकष्टंग्रहपक्षिणाम् ॥ क्लेशमानातिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा ॥ १९८ ॥ गर्भवासेमहद्दुःखंजन्मदुःखंतथानृणाम् ॥ सुबाल्यदुःखंचाज्ञानंकौमारेगुरुशासनम् ॥ १९९ ॥ यौवनेकामरागाभ्यांदुःखंचैवेर्ष्ययापुनः ॥ कृषिवाणिज्यसे वाद्यैर्गोरक्षादिककर्मभिः ॥ २०० ॥ वृद्धभावेचजरयाव्याधिभिश्चप्रपीडनात् ॥ मरणेचमहद्दुःखंप्रार्थनायांततोधिकम् ॥ २०१ ॥ राजाग्निजलदाघातचौर शत्रुभयंमहत् ॥ अर्थस्यार्जनरक्षायांभयंनाशेव्ययेपुनः ॥ २०२ ॥ कार्पण्यंमत्सरोदम्भोधनाधिक्येभयंमहत् ॥ अकार्यैसंप्रवृत्तिश्चदुःखानिधनिनांस दा ॥ २०३ ॥ भृत्यवृत्तिःकुसीदंचदासत्वंपरतंत्रता ॥ इष्टानिष्टाभियोगश्चसंयोगाश्चसहस्रशः ॥ २०४ ॥ दुर्भिक्षंदुर्भगत्वंचमूर्खत्वंचदरिद्रता ॥ अधरो त्तरभागश्चनारकंराजविक्रमम् ॥ २०५॥ अन्योन्याभिभवंदुःखमन्यांन्यतोभयंमहत् ॥ अन्योन्याच्चप्रकोपश्चराज्ञोदुःखंमहीभृताम् ॥ २०६ ॥ अनित्यतात्र भावानांकृतकाम्यस्यदेहिनः ॥ अन्योन्यमर्मभेदाच्चअन्योन्यकरपीडनात् ॥ २०७ ॥ लुब्धाश्चपापभेदेनअन्योन्यस्यचभक्षणम् ॥ इत्येवमादिभिर्दुःखैर्य स्माद्भीतंचराचरम् ॥ २०८ ॥ निरयादिमनुष्यांतंतस्मात्सर्वंत्यजेद्बुधः ॥ स्कंधात्स्कंधेनयन्भारंविश्राममंमन्यतेयथा ॥ २०९ ॥ तद्वत्सर्वमिदंलोकेदुःखं दुःखेनशाम्यति ॥ अन्योन्यातिशयोपेताःसर्वदाभोगसंप्लवाः ॥ २१० ॥ धर्मक्षयाच्चदेवानांदिविदुःखमवास्थितम् ॥ नानायोनिसहस्रेषुसंभवःपुण्यसंक्षया

१ परवंचनम् इ० पा० ।

Shri Shri Anandamayee Ashram Collection...

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त् ॥ २११ ॥ रोगाश्चविविधाकारादेवलोकेऽपिसंस्मृताः ॥ यज्ञस्यहिशिरश्छिन्नमश्विभ्यांसंधितंपुनः ॥ २१२ ॥ तेनदोषेणयज्ञस्यशिरोरोगःसदैवहि ॥ मार्तंडभानोःकुष्ठंचवरुणस्यजलोदरम् ॥२१३॥ पूष्णोदशनवैकल्यंभुजस्तंभःशचीपतेः॥सुमहान्क्षयरोगश्चसोमस्यपरिकीर्तितः॥२४॥ ज्वरश्चसुमहानासी दक्षस्यापिप्रजापतेः ॥ कल्पेकल्पेचदेवानांमहतामपिसंक्षयः ॥ २१५ ॥ परार्धद्वयकालांतेब्रह्मणश्चाप्यनित्यता ॥ दक्षस्यदुहितांपौत्रींब्रह्माकामितवा न्पुनः ॥ २१६ ॥ क्रोधेनचं[1]जयांदेवींयोगज्ञांशप्तवान्प्रभुः ॥ कामक्रोधौस्थितौयत्रतत्रदोषास्तदात्मकाः ॥ २१७ ॥ दुःखानिचसमस्तानिसंस्थितानिनसं शयः ॥ विशीर्णजन्ममरणंसर्वाशित्वंहविर्भुजः ॥ २१८ ॥ स्त्रीवें[2]धःकामसक्तिश्चसारथ्यंपांडवेबले ॥ रुद्रेणत्रिपुरंदग्धंदक्षयज्ञोविनाशितः ॥ २१९ ॥ स्कंद स्यजन्मवैशुक्रात्क्रीडादीनांसहस्रशः ॥ एवंत्रयोपिरागाद्यैर्दोषैर्देवाःसमन्विताः ॥ २२० ॥ एभ्यःपरःप्रभुःशांतःपरिपूर्णःसमुक्तिदः ॥ एवमेतज्जगत्सर्वमन्यो न्यातिशयेस्थितम् ॥ २२१ ॥ दुःखैराकुलितंज्ञात्वानिर्वेदंपरमंव्रजेत् ॥ निर्वेदाच्चविरागःस्याद्विरागाज्ज्ञानसंभवः ॥ २२२ ॥ ज्ञानेनतत्परंज्ञात्वानंशिवंमु क्तिमवाप्नुयात् ॥ समस्तदुःखनिर्मुक्तस्वस्थात्मासुखीतदा ॥ २२३ ॥ सर्वज्ञःपरिपूर्णश्चमुक्तइत्यभिधीयते ॥ मातलिरुवाच ॥ एतत्तेसर्व माख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ २२४ ॥ धर्माधर्मविवेकोहिसर्वज्ञानसमुद्भवः ॥ इंद्रलोकेप्रगंतव्यंदेवराजस्यशासनात् ॥ २२५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृमातृतीर्थमाहात्म्येषट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥ ययातिरुवाच ॥ अस्मद्भाग्यप्रसंगेनभवतोदर्शनंमम ॥ संजातंशक्रसंवाहएतच्छ्रेयोममातुलम् ॥ १ ॥ मानवामर्त्यलोकेचपापंकुर्वंतिदारुणम् ॥ तेषांकर्मविपाकंचमातलेवदसांप्रतम् ॥ २ ॥ मातलिरुवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिपापाचारस्यलक्षणम् ॥ श्रुतेसतिमहज्ज्ञानमत्रलोकेप्रजायते ॥ ३ ॥ वेदनिंदांप्रकुर्वंतिब्रह्माचारस्यकुत्सनम् ॥ महापातकमेवापि ज्ञातव्यंज्ञानपंडितैः॥४॥साधूनामपिसर्वेषांयःपीडांहिसमाचरेत् ॥ महापातकमेवापिप्रायश्चित्तेनहिव्रजेत् ॥५॥ कुलाचारंपरित्यज्यअन्याचारंव्रजंतिच ॥ एतच्चपातकंघोरंकथितंकृत्यवेदिभिः ॥ ६ ॥ मातपित्रोश्चयोनिंदांताडनंभगिनीषुच ॥ पितृस्वसृनिंदनंचतदेवपातकंध्रुवम् ॥ ७ ॥ संप्राप्तेश्राद्धकालेपिपं चक्रोशांतरेस्थितम् ॥ जामातरंपरित्यज्यतथाचदुहितुःसुतम् ॥८॥ स्वसारंचैवस्वस्रीयंपरित्यज्यप्रवर्तते॥कामात्क्रोधाद्भयाद्वापिअन्यंभोजयतेयदा॥९॥ पितरोनैवभुंजंतिदेवा[3]श्चैवनभुंजते ॥ एतच्चपातकंतस्यपितृघातसमंकृतम् ॥ १० ॥ दानकालेपिसंप्राप्तेआगतेब्राह्मणेकिल ॥ भूरिदानंपरित्यज्यकतिभ्यो हिप्रदीयते ॥ ११ ॥ एकस्मैदीयतेदानमन्येभ्योपिनदीयते ॥ एतच्चपातकंघोरंदानभ्रंशकरंस्मृतम् ॥ १२ ॥ यजमानगृहेसेवासंस्थितान्ब्राह्मणान्निजान् ॥

॥ ६७ ॥

१ चंडिकां देवीम् । इ० पा० । २ स्त्रियाः पूतनायाः वधः । ३ श्राद्धे विघ्नं व्रजंति ये इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परित्यज्यहियद्दानंनदानस्यचलक्षणम् ॥ १३ ॥ समाश्रितंहियंविप्रंधर्माचारसमन्वितम् ॥ सर्वोपायैःसुपुष्येत्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप ॥ १४ ॥ नगणयेन्मूर्खंवि
द्वांसंपोष्योविप्रःसदाभवेत् ॥ सर्वैःपुण्यैःसमायुक्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप ॥ १५ ॥ तंसमभ्यर्च्यविद्वांसंप्राप्तंविप्रंसदार्हयेत् ॥ तंहित्यक्त्वाददेद्दानमन्यस्मैब्राह्मणा
यवै ॥ १६ ॥ दत्तंहुतंभवेत्तस्यनिष्फलंनात्रसंशयः ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रश्चापिचतुर्थकः ॥ १७ ॥ पुण्यकालेषुसर्वेषुसंश्रितंपूजयेद्द्विजम् ॥ मूर्खंवा
पिहिविद्वांसंतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ १८॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंतस्यप्रजायते ॥ कस्माद्धिकारणाद्राजञ्छक्यंप्राप्यनकारयेत् ॥ १९ ॥ अन्योविप्रःसमा
यातस्तत्कालंश्राद्धकर्मणि ॥ उभौतौपूजयेत्तत्रभोजनाच्छादनैस्ततः ॥ २० ॥ तांबूलदक्षिणाभिश्चपितरस्तस्यहर्षिताः ॥ श्राद्धभुक्तायदातव्यंसदादानं
चदक्षिणा ॥ २१ ॥ नददेच्छ्राद्धकर्तायोगोहत्यादिसमंभवेत् ॥ द्वावेतौपूजयेत्तस्माच्छ्रद्धयानृपसत्तम ॥ २२ ॥ निर्द्धन[1]त्वप्रभावाद्वैतमेकंहिप्रपूजयेत् ॥
व्यतीपातेपिसंप्राप्तेवैधृतौचनृपोत्तम ॥ २३ ॥ अमावास्यांतथाराजन्क्षयाहेपरपक्षके ॥ श्राद्धमेवंप्रकर्तव्यंब्राह्मणादित्रिवर्णकैः ॥ २४ ॥ यज्ञेतथामहाराज
ऋत्विजश्चप्रकारयेत् ॥ तथाविप्राःप्रकर्तव्याःश्राद्धदानायसर्वदा ॥ २५ ॥ अविज्ञातःप्रकर्तव्योब्राह्मणोनैवजानता ॥ यस्यापिज्ञायतेवंशःकुलंत्रिपुरुषंत
था ॥ २६ ॥ आचारश्चतथाराजंस्तंविप्रंसन्निमंत्रयेत् ॥ कुलंनज्ञायतेयस्यआचारेणविचारयेत् ॥ २७ ॥ श्राद्धदानेप्रकर्तव्येविशुद्धोमूर्खएवहि ॥ अविज्ञा
तोभवेद्विप्रोवेदवेदांगपारगः ॥ २८ ॥ श्राद्धदानंप्रकर्तव्यंतस्माद्विप्रंनिमंत्रयेत् ॥ आतिथ्यंतुप्रकर्तव्यमपूर्वंनृपसत्तम ॥ २९ ॥ अन्यथाकुरुतेपापीसयाति
नरकंध्रुवम् ॥ तस्माद्विप्रःप्रकर्तव्योदानेश्राद्धेचपर्वसु ॥ ३० ॥ आदौपरीक्षयेद्विप्रंश्राद्धेदानेप्रकारयेत् ॥ नाश्नंतितस्यवैगेहेपितरोविप्रवर्जिताः ॥ ३१ ॥
शापंदत्त्वाततोयांतिश्राद्धाद्विप्रविवर्जितात् ॥ महापापीभवेत्सोपिब्रह्मण[2]ःसदृशोयदि ॥ ३२ ॥ पौत्रा[3]चारंपरित्यज्ययोवर्तेतनरोत्तम ॥ महापापी
सविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ ३३ ॥ येत्यजंतिशिवाचारंवैष्णवंभोगदायकम् ॥ निंदंतिब्राह्मणंधर्मंविज्ञेयाःपापवर्द्धनाः ॥ ३४ ॥ येत्यजं
तिशिवाचारंशिवभक्तान्द्विषंतिच ॥ हरिंनिंदंतियेपापाब्रह्मद्वेषकराःसदा ॥ ३५ ॥ आचारनिंदकायेतेमहापातककृत्तमाः ॥ आद्यंपूज्यंपरंज्ञा
नंपुण्यंभागवतंतथा ॥ ३६ ॥ वैष्णवंहरिवंशंवामत्स्यंवाकूर्ममेवच ॥ पाद्मंवायेपूजयंतितेषांश्रेयोवदाम्यहम् ॥ ३७ ॥ प्रत्यक्षंतेनवैदेवः
पूजितोमधुसूदनः॥तस्मात्प्रपूजयेज्ज्ञानंवैष्णवंविष्णुवल्लभम्॥३८॥देवस्थानेचनित्यंवैवैष्णवंपुस्तकंनृप॥तस्मिन्प्रपूजितेविप्रपूजितःकमलापतिः॥३९॥
असंपूज्यहरेर्ज्ञानंयेगायंतिलिखंतिच ॥ अज्ञायतत्प्रयच्छंतिशृण्वंत्युच्चारयंतिच ॥ ४० ॥ विक्रीडंति[4]चलोभेनकुज्ञाननियमेनच ॥ असंस्कृतप्रदेशेषुयथेष्टं

१ निर्धनम् इ० पा० । २ ब्रह्महा स च कथ्यते इ० पा० । ३ पैत्राचारम् इ० पा० । ४ विक्रीणंति च इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थापयंतिच ॥ ४१ ॥ हरिज्ञानंयथाक्षेमंप्रत्यक्षाच्चप्रकाशयेत् ॥ अधीतेचसमर्थश्चयःप्रमादंकरोतिच ॥ ४२ ॥ अशुचिश्चाशुचौस्थानेयःप्रवक्तिशृणोति
च ॥ इतिसर्वसमासेनज्ञाननिंदासमंस्मृतम् ॥ ४३ ॥ गुरुपूजामकृत्वैवयःशास्त्रंश्रोतुमिच्छति ॥ नकरोतिचशुश्रूषामाज्ञाभंगंचभावतः ॥ ४४ ॥ ना
भिनंदतितद्वाक्यमुत्तरंरंप्रयच्छति ॥ गुरुकर्मणिसाध्येचतदुपेक्षांकरोतिच ॥ ४५ ॥ गुरुमार्तमशक्तंचविदेशंप्रस्थितंतथा ॥ अरिभिःपरिभूतंवायःसंत्यज
तिपापकृत् ॥ ४६ ॥ पठमानंपुराणंतुतस्यपापंवदाम्यहम् ॥ कुंभीपाकेवसेत्तावद्यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ४७ ॥ पठमानंगुरुंयोहिउपेक्षयतिपापधीः ॥ त
स्यापिपातकंघोरंचिरंनरकदायकम् ॥ ४८ ॥ भार्यापुत्रेषुमित्रेषुयश्चावज्ञांकरोतिच ॥ इत्येतत्पातकंज्ञेयंगुरुनिन्दासमंमहत् ॥ ४९ ॥ ब्रह्महास्वर्णस्तेयी
चसुरापीगुरुतल्पगः ॥ महापातकिनश्चैतेतत्संयोगीचपंचमः ॥ ५० ॥ क्रोधाद्द्वेषाद्भयाल्लोभाद्ब्राह्मणस्यविशेषतः ॥ मर्मातिकृन्तकोयश्चब्रह्मघ्नःसप्रकीर्तितः ५१ ॥
ब्राह्मणंयःसमाहूययाचमानमकिंचनम् ॥ पश्चान्नास्तीतियोब्रूयात्सचवैब्रह्महानृप ॥ ५२ ॥ यस्तुविद्याभिमानेननिस्तेजयतिवैद्विजम् ॥ उदासीनंसभामध्ये
ब्रह्महासप्रकीर्तितः ॥ ५३ ॥ मिथ्यागुणैरथात्मानंनयत्युत्कर्षतांपुनः ॥ गुरुंविरोधयेद्यस्तुसचवैब्रह्महास्मृतः ॥ ५४ ॥ क्षुत्तृषाततदेहानामन्नभोजन
मिच्छताम् ॥ यःसमाचरतेविघ्नंतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ॥ ५५ ॥ पिशुनःसर्वलोकानांरंध्रान्वेषणतत्परः ॥ उद्वेजनकरःक्रूरःसचवैब्रह्महास्मृतः ॥ ५६ ॥ देवद्वि
जगवांभूमिंपूर्वदत्तांहरेत्तुयः ॥ प्रनष्टामपिकालेनतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ॥ ५७ ॥ द्विजवित्तापहरणंन्यासेनसमुपार्जितम् ॥ ब्रह्महत्यासमंज्ञेयंतस्यपातकमुत्त
मम् ॥ ५८ ॥ अग्निहोत्रंपरित्यज्यपंचयज्ञीयकर्मणि ॥ मातापित्रोर्गुरूणांचकूटसाक्ष्यंचयश्चरेत् ॥ ५९ ॥ अप्रियंशिवभक्तानामभक्ष्याणांचभक्षणम् ॥ वने
निरपराधानांप्राणिनांचप्रमारणम् ॥ ६० ॥ गवांगोष्ठेवनेचाग्नेःपुरेग्रामेचदीपनम् ॥ इतिपापानिघोराणिसुरापानसमानितु ॥ ६१ ॥ दीनसर्वस्वहरणंपरस्त्री
गजवाजिनाम् ॥ गोभूरजतवस्त्राणामोषधीनांरसस्यच ॥ ६२ ॥ चंदनागुरुकर्पूरकस्तूरीपट्टवाससाम् ॥ परन्यासापहरणंरुक्मस्तेयसमंस्मृतम् ॥ ६३ ॥
कन्यायावरयोग्यायाअदानंसदृशेवरे ॥ पुत्रमित्रकलत्रेषुगमनंभगिनीषुच ॥ ६४ ॥ कुमारीसाहसंघोरमंत्यजस्त्रीनिषेवणम् ॥ सवर्णायाश्चगमनंगुरुतल्प
समंस्मृतम् ॥ ६५ ॥ महापातकतुल्यानिपापान्युक्तानियानितु ॥ तानिपातकसंज्ञानितन्न्यूनमुपपातकम् ॥ ६६ ॥ द्विजायार्थंप्रतिज्ञायनप्रयच्छतियः
पुनः ॥ तत्रविस्मरतेविप्रस्तुल्यंतदुपपातकम् ॥ ६७ ॥ द्विजद्रव्यापहरणंमर्यादायाव्यतिक्रमम् ॥ अतिमानातिकोपश्चदांभिकत्वंकृतघ्नता ॥ ६८ ॥ अन्यत्रवि
षयासक्तिःकार्पण्यंशाठ्यमत्सरम् ॥ परदाराभिगमनंसाध्वीकन्याभिदूषणम् ॥ ६९ ॥ परिवित्तिःपरिवेत्तायथाचपरिविद्यते ॥ तयोर्दानंचकन्यायास्तयो

१ सुहृद्वधः इति, सुहृद्वचः इति च पा० । २ पुस्तन्यासापहरणम् इ०, हस्तन्यासापहरणम् इ० च पा० । ३ अत्यंतविषयासक्तिः इ० पा० । ४ मांद्यविस्तरम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रेवचयाजनम् ॥ ७० ॥ पुत्रमित्रकलत्राणामभावेस्वामिनस्तथा ॥ भार्याणांचपरित्यागःसाधूनांचतपस्विनाम् ॥ ७१ ॥ गवांक्षत्रियवैश्यानांस्त्रीशूद्राणां
चघातनम् ॥ शिवायतनवृक्षाणां[1]पुण्यारामविनाशनम् ॥ ७२ ॥ यःपीडामाश्रमस्थानामाचरेदल्पिकामपि ॥ तद्भृत्यपरिवर्गस्य[2]पशुधान्यवनस्य
च ॥ ७३ ॥ कर्षधान्यपशुस्तेयमयाज्यानांचयाजनम् ॥ यज्ञारामतडागानांदारापत्यस्यविक्रयः ॥ ७४ ॥ तीर्थयात्रोपवासानांव्रतानांचसुकर्मणाम् ॥
स्त्रीधनान्युपजीवंतिस्त्रीभगात्यंतजीविता ॥ ७५ ॥ [3]स्वधर्मविक्रयेद्यस्तुअधर्मंवर्णतेनरः ॥ परदोषप्रवादीचपरच्छिद्रावलोककः ॥ ७६ ॥ परद्रव्याभि
लाषीचपरदारावलोककः ॥ एतेगोघ्नसमानाश्चज्ञातव्यानृपनंदन ॥ ७७ ॥ यःकर्तासर्वशास्त्राणांगोहर्तागोश्चविक्रयी ॥ निर्दयोऽतिवभृत्येषुपशूनांदम
कश्चयः ॥७८॥ मिथ्याप्रवदतेवाचमाकर्णयतियःपरैः ॥ स्वामिद्रोहीगुरुद्रोहीमायावीचपलःशठः॥७९॥योभार्यापुत्रमित्राणिबालवृद्धकृशातुरान् ॥भृत्यान
तिथिबंधूंश्चत्यक्त्वाश्नातिबुभुक्षितान् ॥ ८० ॥ येतुमृष्टंसमश्नंतिनोवांच्छंतंददंतिच ॥ पृथक्पाकीसविज्ञेयोब्रह्मवादिषुगर्हितः ॥ ८१ ॥ नियमान्स्वय
मादाययेत्यजंत्यजितेंद्रियाः ॥ [4]प्रव्रज्यागमितायैश्चसंयुक्तायेचमद्यपैः ॥ ८२ ॥ येचापिक्षयरोगार्तांगांपिपासाक्षुधातुराम् ॥ नपालयंतियत्नेनतेगोघ्नानार
काःस्मृताः ॥ ८३ ॥ सर्वपापरतायेचचतुष्पात्क्षेत्रभेदकाः ॥ साधून्विप्रान्गुरूंश्चैवयश्चगांहिप्रताडयेत्॥८४ ॥ येताडयंत्यदोषांचनारींसाधुपदेस्थिताम्॥
आलस्यवद्धसर्वांगोयःस्वपितिमुहुर्मुहुः ॥ ८५ ॥ दुर्बलांश्चनंपुष्णंतिनष्टान्नान्वेषयंतिच ॥ पीडयंत्यतिभारेणसक्षतान्वाहयंतिच ॥ ८६ ॥ सर्वपापरताये
चसंयुक्तायेचभुंजते ॥ भग्नांगींक्षतरोगार्तांगोरूपांचक्षुधातुराम् ॥८७॥ नपालयंतियत्नेनतेजनानारकाःस्मृताः ॥ वृषाणांवृषणौयेचपापिष्ठाघातयंतिच ॥
॥८८॥ बाधयंतिचगोवत्सान्महानारकिणोनराः ॥ आशयासमनुप्राप्तंक्षुत्तृषाश्रमपीडितम् ॥ ८९ ॥ येचातिथिंनमन्यंतेतेवैनिरयगामिनः ॥ अनाथंविकलं
दीनंबालंवृद्धंभृशातुरम् ॥ ९०॥ नानुकंपंतियेमूढास्तेयांतिनरकार्णवम् ॥ अजाविकोमाहिषिकोयःशूद्रावृषलीपतिः ॥९१॥ शूद्रोविप्रस्यक्षत्रस्ययआचा
रेणवर्तते ॥ शिल्पिनःकारवोवैद्यास्[6]तथादेवलकानराः ॥ ९२ ॥ भृतकामात्यकर्माणःसर्वेनिरयगामिनः ॥ यश्चोदितमतिक्रम्यस्वेच्छयाआहरेत्करम् ॥
॥ ९३ ॥नरकेषुसपच्येतयश्चदंडंवृथानयेत्॥उत्कोचकैरधिकृतैस्तस्करैश्चप्रपीड्यते ॥९४॥ यस्यराज्ञःप्रजाराज्येपच्यतेनरकेषुसः ॥ येद्विजाःप्रतिगृह्णंति
नृपस्यपापवर्तिनः ॥ ९५ ॥प्रयांतितेपिघोरेषुनरकेषुनसंशयः ॥ पाँरदारिकचौराणांयत्पापंपार्थिवस्यच ॥ ९६ ॥ भवत्यरक्षतोघोरोराज्ञस्तस्यपरिग्रहः॥

---

१ पुष्पारामविनाशनम् इ० पा० । २ शूद्रात्परतरस्य च इ० पा० । ३ अधर्मं विब्रूयाद्यस्तु इ० पा० । ४ व्रगार्विचितायै इ० पा० । ५ नियुंजंति बलाच्च प्रेषयंति च इ० पा० । ६ यमाकारा नृपध्वजाः इ० पा० । ७ पापकारकपौराणां यत्पापं पार्थिवस्य च ॥ तेनभीतोनृपःकुर्यात्प्रजानां परिनिग्रहम् ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अचौरंचौरवद्यश्चचौरंचाचौरवत्पुनः॥९७॥अविचार्यनृपःकुर्यात्सोऽपिवैनरकंव्रजेत् ॥ घृततैलान्नपानादिमधुमांससुरासवम् ॥९८॥ गुडेक्षुक्षीरशाकादिदधि
मूलफलानिच॥तृणकाष्ठंपुष्पपत्रंकांस्[1]यभाजनमेवच ॥ ९९ ॥ उपानच्छत्रकटकशिबिकामासनंमृदु ॥ ताम्रंसीसंत्रपुकांस्यंशंखाद्यंचजलोद्भवम् ॥ १०० ॥
वादित्रंवेणुवंशाद्यंगृहोपस्करणानिच ॥ ऊर्णाकार्पासकौशेयरंगपद्मोद्भवानिच॥१०१॥ तूलंसूक्ष्माणिवस्त्राणियेलोभेनहरंतिच ॥ एवमादीनिचान्यानिद्रव्या
णिविविधानिच ॥ १०२ ॥ नरकेषुद्रुतंगच्छेदपहृत्याल्पकान्यपि ॥ यद्वातद्वापरद्रव्यमपिसर्षपमात्रकम् ॥ १०३ ॥ अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः॥
वह्वल्पकाद्यपितथापरस्यममताकृतम् ॥ १०४ ॥ अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः ॥ एवमाद्यैर्नरःपापैरुत्क्रांतिसमनंतरम् ॥ १०५ ॥ शरीरघात
नार्थायपूर्वाकारमवाप्नुयात् ॥ यमलोकंव्रजंत्येतेशरीरस्थायमाज्ञया ॥ १०६ ॥ यमदूतैर्महाघोरैर्नीयमानाःसुदुःखिताः ॥ देवतिर्यङ्मनुष्याणामधर्मनि
यतात्मनाम् ॥ १०७ ॥ धर्मराजःस्मृतःशास्तासुघोरैर्विविधैर्वधैः ॥ विनयाचारयुक्तानांप्रमादान्मलिनात्मनाम् ॥ १०८ ॥ प्रायश्चित्तैर्गुरुःशास्तान
चतैरीक्ष्यतेयमः ॥ पारदारिकचौराणामन्यायव्यवहारिणाम् ॥ १०९ ॥ नृपतिःशासकःप्रोक्तःप्रच्छन्नानांचधर्मराट् ॥ तस्मात्कृतस्यपापस्यप्रायश्चित्तंस
माचरेत् ॥ ११० ॥ नाभुक्तस्यान्यथानाशःकल्पकोटिशतैरपि ॥ यःकरोतिस्वयंकर्मकारयेद्वानुमोदयेत् ॥ १११ ॥ कायेनमनसावाचातस्यचाधोगतिःफल
म् ॥ इतिसंक्षेपतःप्रोक्ताःपापभेदास्त्रिधाधुना ॥ ११२ ॥ कथ्यंतेगतयश्चित्रानराणांपापकर्मणाम् ॥ एतत्तेनृपतेधर्मफलंप्रोक्तंसुविस्तरात् ॥११३॥ अन्यत्किं
तेप्रवक्ष्यामितन्मेब्रूहिनरोत्तम ॥ अधर्मस्यफलंप्रोक्तंधर्मस्यापिवदाम्यहम् ॥ ११४ ॥ इत्युक्त्वामातलिस्तत्रराजानंसर्ववत्सलम् ॥ तस्मिन्धर्मप्रसंगेनइत्या
ख्यातंमहात्मना ॥ ११५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेसप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥ ययातिरुवाच ॥ अधर्मस्य
फलंसूतश्रुतंसर्वंमयाविभो ॥ धर्मस्यापिफलंब्रूहिश्रोतुंकौतूहलंमम ॥ १ ॥ मातलिरुवाच ॥ अथपापैरिमेयांतियमलोकंचतुर्विधाः ॥ संत्रासजननंघोरंवि
वशाःसर्वदेहिनः ॥ २ ॥ गर्भस्थैर्जायमानैश्चबालैस्तरुणमध्यमैः ॥ पुंस्त्रीनपुंसकैर्वृद्धैर्यातव्यंजंतुभिस्ततः ॥ ३ ॥ शुभाशुभफलंतत्रदेहिनांप्रविचार्यते ॥
चित्रगुप्तादिभिःसर्वैर्मध्यस्थैःसर्वदर्शिभिः ॥ ४ ॥ नतेत्रप्राणिनःसंतियेनयांतियमक्षयम् ॥ अवश्यंहिकृतंकर्मभोक्तव्यंतद्विचारितम् ॥ ५ ॥ येतत्रशुभक
र्माणःसौम्यचित्तादयान्विताः ॥ तेनरायांतिसौम्येनपथायमनिकेतनम् ॥ ६ ॥ यःप्रदद्याच्चविप्राणामुपानत्काष्ठपादुके ॥ सविमानेनमहतासुखंयातियमा
लयम् ॥ ७ ॥ छत्रदानेनगच्छंतिपथासाभ्रेणदेहिनः ॥ दिव्यवस्त्रपरीधानायांतिवस्त्रप्रदायिनः ॥ ८ ॥ शिबिकायाःप्रदानेनविमानेनसुखंव्रजेत् ॥ सुखासन

[1] कांस्यं रजतमेव वा इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रदानेनसुखंयांतियमालयम् ॥९॥आरामकर्ताछायासुशीतलासुसुखंव्रजेत् ॥ यांतिपुष्पकयानेनपुष्पारामप्रदायिनः॥१०॥देवायतनकर्ताचयतीनामाश्रम
स्यच ॥ अनाथमंडपानांचक्रीडन्यातिगृहोत्तमैः ॥ ११ ॥ देवाग्निगुरुविप्राणांमातापित्रोश्चपूजकः ॥ १२ ॥ विप्रेषुदीनेषुगुणान्वितेषुयच्छ्रद्धयास्वल्पमपि
प्रदत्तम् ॥ तत्सर्वकामान्समुपैतिलोकेश्राद्धेचदानंप्रवदंतिसंतः ॥ १३ ॥ श्रद्धादानेनविज्ञेयमपिवालाग्रमात्रकम् ॥ यत्पात्रादिचतुष्टयंश्रद्धातेषुसदाममः॥
॥ १४ ॥ श्रद्धीयतेसदातस्माच्छ्रद्धायास्तत्फलंभवेत् ॥ गुणान्वितेषुदीनेषुयच्छत्यावसथान्यपि ॥ १५ ॥ सप्रयातिसर्वकामंस्थानंपैतामहंनृप ॥ श्रद्ध
यायेनविप्रायदत्तंकाकिणिमात्रकम् ॥ १६ ॥ सस्यादिव्यातिथिर्भूपदेवानांकीर्तिवर्धनः ॥ तस्माच्छ्रद्धान्वितैर्देयंतत्फलंभवतिध्रुवम् ॥ १७ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातृपितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेऽष्टषष्टितमोऽध्यायः॥ ६८॥ मातलिरुवाच ॥ अथधर्माःशिवेनोक्ताःशिवधर्मागमोत्तमाः ॥ ज्ञे
यावहुविधास्तेचकर्मयोगप्रभेदतः ॥ १ ॥ हिंसादिदोषनिर्मुक्ताःक्लेशायासविवर्जिताः ॥ सर्वभूतहिताःशुद्धाःसूक्ष्मायासामहत्फलाः ॥ २ ॥ अनंतशाखाक
लिताःशिवमूलैकसंश्रिताः ॥ ज्ञानध्यानसुपुष्पाढ्याःशिवधर्माःसनातनाः ॥ ३ ॥ धारयंतिशिवंयस्माद्धार्यंतेशिवभाषितैः ॥ शिवधर्माःस्मृतास्तस्मात्सं
साराऽर्णवतारकाः ॥४॥ तथाऽहिंसाक्षमासत्यंह्रीःश्रद्धेन्द्रियसंयमः ॥ दानमिज्यातपोदानंदशकंधर्मसाधनम् ॥५॥ अथव्यस्तैःसमस्तैर्वाशिवधर्मैरनुष्ठितैः॥
शिवैकरस्यसंप्राप्तैर्गतिरेकैवकल्पिता ॥ ६ ॥ यथाभूःसर्वभूतानांस्थानंसाधारणंस्मृतम् ॥ तत्तथाशिवभक्तानांतुल्यंशिवपुरंस्मृतम् ॥ ७ ॥ यथेहसर्वभूता
नांभोगाःसातिशयाःस्मृताः ॥ नानापुण्यविशेषेणभोगाःशिवपुरेतथा ॥ ८ ॥ शुभाशुभफलंचापिभुज्यतेसर्वदेहिभिः ॥ शिवधर्मस्यचैकस्यफलंतत्रोपभु
ज्यते ॥ ९ ॥ यस्ययादृग्भवेत्पुण्यंश्रद्धापात्रविशेषतः ॥ भोगाःशिवपुरेतस्यज्ञेयाःसातिशयाःशुभाः ॥ १० ॥ स्थानप्राप्तिःपरंतुल्याभोगाःशांतिमयाः
स्थिताः ॥ कुर्यात्पुण्यंमहत्तस्मान्महाभोगजिगीषया ॥११॥ सर्वातिशयमेवैकंभावितंचसुरोत्तमैः ॥ आत्मभोगाधिपत्यंस्याच्छिवःसर्वजगत्पतिः ॥ १२ ॥
केचित्तत्रैवमुच्यंतेज्ञानयोगरतानराः ॥ आवर्ततेपुनश्चान्येसंसारेभोगतत्पराः ॥ १३ ॥ तस्माद्विमुक्तिमिच्छंस्तुभोगासक्तिंचवर्जयेत् ॥ विरक्तःशांतचित्ता
त्माशिवज्ञानमवाप्नुयात् ॥ १४ ॥ येचापीशान्यहृदयायजंतीशंप्रसंगतः ॥ तेषामपिददातीशःस्थानंभावानुरूपतः ॥ १५ ॥ तत्रार्चयंतियेरुद्रंसकृदुच्छि
न्नकल्मषाः ॥ तेषांपिशाचलोकेषुभोगानीशःप्रयच्छति ॥ १६ ॥ संतप्तादुःखभारेणम्रियंतेसर्वदेहिनः ॥ अन्नदःपुण्यदःप्रोक्तःप्राणदश्चापिसर्वदः ॥ १७ ॥
तस्मादन्नप्रदानेनसर्वदानफलंलभेत् ॥ त्रैलोक्येयानिरत्नानिभोगस्त्रीवाहनानिच ॥ १८॥ अन्नदानप्रदःसर्वमिहामुत्रफलंलभेत् ॥ यस्यान्नपानपुष्टांगःकुरु
तेपुण्यसंचयम् ॥ १९ ॥ अन्नप्रदातुस्तस्यार्धंकर्तुश्चार्धंनसंशयः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांदेहःपरमसाधनम् ॥ २० ॥ स्थितिस्तस्यान्नपानाभ्यामतस्तत्स

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैसाधनम् ॥ अन्नंप्रजापतिःसाक्षादन्नंविष्णुःशिवःस्वयम् ॥२१॥ तस्मादन्नसमंदानंनभूतंनभविष्यति ॥ त्रयाणामपिलोकानामुदकंजीवनंस्मृतम् ॥२२॥
पवित्रमुदकंदिव्यंशुद्धंसर्वरसायनम् ॥ अन्नपानाश्वगोवस्त्रशय्यासूत्रासनानिच ॥ २३ ॥ प्रेतलोकेप्रशस्तानिदानान्यष्टौविशेषतः ॥ एवंदानविशेषेणधर्म
राजपुरंनरः ॥ २४ ॥ यस्माद्यातिसुखेनैवतस्माद्धर्मंसमाचरेत् ॥ येपुनःक्रूरकर्माणःपापादानविवर्जिताः ॥ २५ ॥ भुंजतेदारुणंदुःखंनरकेनृपनंदन ॥
तथासुखंप्रभुंजंतिदानकर्तारएवतु ॥ २६ ॥ तेषांतुसंभवेत्सौख्यंकर्मयोगरतात्मनाम् ॥ अप्रमेयगुणैर्दिव्यैर्विमानैःसर्वकामकैः ॥ २७ ॥ असंख्यैस्तत्पुरं
व्याप्तंप्राणिनामुपकारकैः ॥ सहस्रसोमदिव्यंवासूर्यतेजःसमप्रभम् ॥ २८ ॥ रुद्रलोकमितिप्रोक्तमशेषगुणसंयुतम् ॥ सर्वेषांशिवभक्तानांतत्पुरंपरिकीर्ति
तम् ॥ २९ ॥ रुद्रक्षेत्रेमृतानांचजंगमस्थावरात्मनाम् ॥ अप्येकदिवसंभक्त्यायःपूजयतिशंकरम् ॥ ३० ॥ सोपियातिशिवस्थानंकिंपुनर्बहुशोर्चयन् ॥ वै
ष्णवाविष्णुभक्ताश्चविष्णुध्यानपरायणाः ॥ ३१ ॥ तेपिगच्छंतिवैकुंठेसमीपंदेवचक्रिणः ॥ ब्रह्मवादीचधर्मात्माब्रह्मलोकंप्रयातिसः ॥ ३२ ॥ पुण्यकर्तासु
पुण्येनपुण्यलोकंप्रयातिच ॥ तस्मादीशेसदाभक्तिंभावयेदात्मनात्मनि ॥ ३३ ॥ हरौवापिमहाराजयुक्तात्माज्ञानवान्स्वयम् ॥ तस्मात्सर्वविचारेणभा
वदोषविचारतः ॥ ३४ ॥ एवंविष्णुप्रभावेनविशिष्टेनापिकर्मणा[1] ॥ नरःस्थानमवाप्येतदेशंभावानुरूपतः[2] ॥ ३५ ॥ इत्येतदपरंप्रोक्तंश्रीमच्छिवपुरंमहत् ॥
देहिनांकर्मनिष्ठानांपुनरावर्त्तकंस्मृतम् ॥ ३६ ॥ ऊर्ध्वंशिवपुराज्ज्ञेयंवैष्णवंलोकमुत्तमम् ॥ वैष्णवामानवायांतिविष्णुध्यानपरायणाः ॥ ३७ ॥ ब्रा
ह्मणाब्रह्मलोकंतुसदाचारानरोत्तमाः ॥ प्रयांतियज्विनःसर्वेपुरींतांतत्वकोविदाः ॥ ३८ ॥ ऐंद्रलोकंतथायांतिक्षत्रियायुद्धशालिनः ॥ अन्येचपुण्यकर्त्तारः
पुण्यलोकान्प्रयांतिते ॥ ३९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थेययातिचरितेएकोनसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥ ॥ छ ॥
॥ मातलिरुवाच ॥ यमपीडांप्रवक्ष्यामिमहातीव्रांसुदारुणाम् ॥ भुंजंतिपापिनःसर्वेक्रूरास्तेब्रह्मघातकाः ॥ १ ॥ क्वचित्पापाःप्रपच्यंतेतीव्रेणकरिषा
ग्निना[3] ॥ क्वचित्सिंहैर्वृकैर्व्याघ्रैर्दंशैःकीटैश्चदारुणैः ॥ २ ॥ क्वचिन्महाजलौकोभिःक्वचिदाजगरैःपुनः ॥ मक्षिकाभिश्चरौद्राभिःक्वचित्सर्पैर्विषोल्बणैः ॥ ३ ॥
मत्तमातंगयूथैश्चबलोत्कृष्टैःप्रमाथिभिः ॥ पंथानमुल्लिखद्भिश्चतीक्ष्णशृंगमहावृषैः ॥ ४ ॥ महाशृंगैश्चमहिषैर्दुष्टगात्रप्रबाधकैः ॥ डाकिनीभिश्चरौद्राभिर्वि
करालैश्चराक्षसैः ॥ ५ ॥ व्याधिभिश्चमहाघोरैःपीड्यमानाव्रजंतिते ॥ महातुलांसमारूढादह्यमानादवानले[4] ॥ ६ ॥ महावेगप्रधूतास्तेमहाचंडेनवायुना ॥
महापाषाणवर्षेणभिद्यमानाश्चसर्वतः ॥ ७ ॥ पतद्भिर्वज्रनिर्घोषैरुल्कापातैश्चदारुणैः ॥ प्रदीप्तांगारवर्षेणहन्यमानाव्रजंतिते ॥ ८ ॥ महतापांसुवर्षेणपूर्य

१ निसृष्टेन इ० पा० । २ ईशभावानुरूपतः इ० पा० । ३ नरकाग्निना इ० पा० । ४ दोल्यमाना अतीव ते इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माणायमंगताः ॥ येनराःपापकर्माणःपापंभुंजंतिदारुणम् ॥ ९ ॥ एवंपापविशेषेणपापिष्ठाःपापकारकाः ॥ नरकंप्रतिभुंजंतिबहुपीडासमाकुलम् ॥ १० ॥
एतत्तेसर्वमाख्यातंविवेकंपुण्यपापयोः ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रमनुत्तमम् ॥ ११ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति
तिचरित्रेसप्ततितमोऽध्यायः॥७०॥ ययातिरुवाच ॥ यत्त्वयासर्वमाख्यातंधर्माधर्ममनुत्तमम् ॥ शृण्वतोऽथममश्रद्धापुनरेवप्रवर्तते॥१॥ देवानांलोकसंस्था
नांवदसंख्याःप्रकीर्तिताः ॥ यस्यपुण्यप्रसंगेनयेनप्राप्तंचमातले ॥ २ ॥ ॥ मातलिरुवाच ॥ योगयुक्तंप्रवक्ष्यामितपसायदुपार्जितम् ॥ देवानांलोकसंस्था
नंसुखभोगप्रदायकम् ॥ ३ ॥ धर्मभावंप्रवक्ष्यामिआयासैरर्जितंपृथक् ॥ उपरिष्टाच्चलोकानांस्वरूपंचाप्यनुक्रमात् ॥ ४ ॥ तत्राष्टगुणमैश्वर्यंपार्थिवंपिशिता
शिनाम् ॥ तस्मात्सद्योगतानांचनराणांतत्समंस्मृतम् ॥ ५ ॥ रक्षसांषोडशगुणंपार्थिवानांचतद्विधम् ॥ एवंनिरवशेषंचयच्छेषंकुलतेजसाम् ॥ ६ ॥
गंधर्वाणांचवायव्यंयाक्षंचसकलंस्मृतम् ॥ पांचभौतिकमिंद्रस्यचत्वारिंशद्गुणंमहत् ॥ ७ ॥ सोमस्यमानसंदिव्यंविश्वेशंपांचभौतिकम् ॥ सौम्यंप्रजापती
शानामहंकारगुणाधिकम् ॥ ८ ॥ चतुष्षष्टिगुणंब्राह्मंबौधमैश्वर्यमुत्तमम् ॥ विष्णोःप्राधानिकंतंत्रमैश्वर्यंब्रह्मणःपदम् ॥ ९ ॥ श्रीमच्छिवपुरेदिव्येऐश्वर्यंस
र्वकामिकम् ॥ अनंतगुणमैश्वर्यंशिवस्यात्मगुणंमहत् ॥१०॥ आदिमध्यांतरहितंविशुद्धंतत्वलक्षणम् ॥ सर्वावभासकंसूक्ष्ममनौपम्यंपरात्परम् ॥ ११ ॥
सुसंपूर्णंजगद्वेषपशुपाशाविमोक्षणम् ॥ योयत्स्थानमनुप्राप्तस्तस्यभोगस्तदात्मकः ॥ १२ ॥ विमानंतत्समानंचभवेदीशप्रसादतः॥ नानारूपाणितारार्णां
दृश्यंतेकोटयस्त्विमाः॥ १३ ॥ अष्टाविंशतिरेवंतेसंदीप्ताःसुकृतात्मनाम् ॥ येकुर्वंतिनमस्कारमीश्वरायक्वचित्क्वचित् ॥ १४ ॥ संपर्कात्कौतुकाल्लोभात्तद्वि
मानंलभंतिते ॥ नामसंकीर्तनाद्वापिप्रसंगेनशिवस्ययः॥१५॥कुर्याद्वापिनमस्कारंनतस्यविलयोभवेत् ॥ इत्येतागतयस्तत्रमहत्यःशिवकर्मणि ॥१६॥कर्म
णाभ्यंतरेणापिपुंसामीशानभावतः ॥ प्रसंगेनापियेकुर्युःशंकरस्मरणंनराः ॥ १७ ॥ तैर्लभ्यंत्वतुलंसौख्यंकिंपुनस्तत्परायणैः ॥ विष्णुचिंतांप्रकुर्वंतिध्या
नेनगतमानसाः ॥ १८ ॥ तेयांतिपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ शैवंचवैष्णवंरूपमेकरूपंनरोत्तम ॥ १९ ॥ द्वयोश्चअंतरंनास्तिएकरूपमहात्मनोः ॥
शिवायविष्णुरूपायशिवरूपायविष्णवे ॥ २० ॥ शिवस्यहृदयंविष्णुर्विष्णोश्चहृदयंशिवः ॥ एकमूर्तिस्त्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ २१ ॥ त्रयाणामंत
रंनास्तिगुणभेदाःप्रकीर्तिताः ॥ शिवभक्तोसिराजेंद्रतथाभागवतोसिवै ॥ २२ ॥ तेनदेवाःप्रसन्नास्तेब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ सुप्रीतावरदाराजन्कर्मणस्तववसु
व्रत ॥ २३ ॥ इंद्रादेशात्समायातःसन्निधौतवमानद ॥ ऐंद्रमेनंपदंयाहिपश्चाद्ब्राह्मंमहेश्वरम् ॥ २४ ॥ वैष्णवंचप्रयाहित्वंदाहप्रलयवर्जितम् ॥ अनेनापिवि

१ बहुद्वारं षोडशकुलं पार्थिवात्पंचतद्द्विधा ॥ एकं निरवशेषं च इ० पा० । चतुर्द्वारं षट्शकलं पार्थिवं बाह्यतो द्विधा ॥ इ० च पा० । २ जगद्धेतु इ० पा० । ३ मनसा वाचा इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मानेनदिव्येनसर्वगामिना ॥ २५ ॥ दिव्यमूर्तिरतोभुंक्ष्वदिव्यभोगान्मनोरमान् ॥ समारुह्यविमानंत्वंपुष्पकंसुखगामिनम् ॥ २६ ॥ सुकर्मोवाच ॥
एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमौनवान्मातलिस्तदा ॥ राजानंधर्मतत्वज्ञंययातिंनहुषात्मजम् ॥ २७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थेययाति
तिचरित्रेएकसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७१ ॥ पिप्पलउवाच ॥ मातलेश्चवचःश्रुत्वासराजानहुषात्मजः ॥ किंचकारमहाप्राज्ञस्तन्मेविस्तरतोवद ॥ १ ॥ सर्वं
पुण्यमयीपुण्याकथेयंपापनाशिनी ॥ श्रोतुमिच्छाम्यहंप्राज्ञनैवतृप्यामिसर्वदा ॥ २ ॥ सुकर्मोवाच ॥ सर्वधर्मभृतांश्रेष्ठोययातिर्नृपसत्तमः ॥
तमुवाचागतंदूतंमातलिंशक्रसारथिम् ॥ ३ ॥ ययातिरुवाच ॥ शरीरंनैवत्यक्ष्यामिगमिष्येनदिवंपुनः ॥ शरीरेणविनादूतपार्थिवेननसंशयः ॥ ४ ॥ यद्य
प्येवंमहादोषाःकायस्यैवप्रकीर्तिताः ॥ पूर्वंचापिसमाख्यातंत्वयासर्वगुणागुणम् ॥ ५ ॥ नाहंत्यक्ष्येशरीरंवैनागमिष्येदिवंपुनः ॥ इत्याचक्ष्वइतोगत्वादेवदे
वंपुरंदरम् ॥ ६ ॥ एकाकिनाहिजीवेनकायेनापिमहामते ॥ नैवसिद्धिंप्रयात्येवंसांसारिकमिहैवहि ॥ ७ ॥ नैवप्राणंविनाकायोजीवःकायंविनानहि ॥
उभयोश्चापिमित्रत्वंनायिष्येनाशमिंद्रन ॥ ८ ॥ यस्यप्रसादभावाद्वैसुखमश्नातिकेवलम् ॥ शरीरस्याप्ययंप्राणोभोगानन्यान्मनोनुगान् ॥ ९ ॥ एवंज्ञात्वा
स्वर्गभोग्यंनभोज्यंदेवदूतक ॥ संभवंतिमहादुष्टाव्याधयोदुःखदायकाः ॥ १० ॥ मातलेकिल्बिषाच्चैवजरादोषात्प्रजायते ॥ पश्यमेपुण्यसंयुक्तंकायंषोड
शवार्षिकम् ॥ ११ ॥ जन्मप्रभृतिमेकायःशतार्धाब्दंप्रयातिच ॥ तथापिनूतनोभावःकायस्यापिप्रजायते ॥ १२ ॥ ममकालोगतोदूतअब्दाप्रनंत्यमनुत्तमम् ॥
यथाषोडशवर्षस्यकायःपुंसःप्रशोभते ॥ १३ ॥ तथामेशोभतेदेहोवलवीर्यसमन्वितः ॥ नैवग्लानिर्नमेहानिर्नश्रमोव्याधयोजरा ॥ १४ ॥ मातलेममकाये
पिधर्मोत्साहेनवर्द्धते ॥ सर्वामृतमयंदिव्यमौषधंपरमौषधम् ॥ १५ ॥ पापव्याधिप्रणाशार्थंधर्माख्यंहिकृतम्पुरा ॥ तेनमेशोधितःकायो[1]गतदो
षस्तुजायते ॥ १६ ॥ हृषीकेशस्यसंध्याननामोच्चारणमुत्तमम् ॥ एतद्रसायनंदूतनित्यमेवंकरोम्यहम् ॥ १७ ॥ तेनमेव्याधयोदोषाःपापाद्याःप्रलयं
गताः ॥ विद्यमानेहिसंसारेकृष्णनाम्निमहौषधे ॥ १८ ॥ मानवामरणंयांतिपापव्याधिप्रपीडिताः ॥ नपिबंतिमहामूढाःकृष्णनामरसाय
नम् ॥ १९ ॥ तेनध्यानेनज्ञानेनपूजाभावेनमातले ॥ सत्येनदानपुण्येनममकायोनिरामयः ॥ २० ॥ पापद्वैरामयाःपीडाःप्रभवंतिशरीरिणः ॥
पीडाभ्योजायतेमृत्युःप्राणिनांनात्रसंशयः ॥ २१ ॥ तस्माद्धर्मःप्रकर्तव्यःपुण्यसत्याश्रयैर्नरैः ॥ पंचभूतात्मकःकायःशिरासंधिविजर्जरः ॥ २२ ॥ एवंसंधीकृतो ॥ ७१ ॥
मर्त्योहेमकारीवटंकणैः ॥ तत्रभातिमहानग्निर्द्धा[2]तुरेवचरःसदा ॥ २३ ॥ शतखंडमयेविप्रयःसंधत्तेसबुद्धिमान् ॥ हरेर्नाम्नाचदिव्येनसौभाग्येनापिपिप्पल ॥ २४ ॥

१ गददोषो न जायते इ० पा० । २ धातुरेव कलेवरम् । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पंचात्मकाहियेखंडाःशतसंधिविजर्जराः ॥ तेनसंधारिताःसर्वैकायोधातुसमोभवेत् ॥ २५ ॥ हरेःपूजोपचारेणध्यानेननियमेनच ॥ सत्यभावेनदानेननूत्नःका
योविजायते ॥ २६ ॥ दोषानश्यंतिकायस्यव्याधयःशृणुमातले ॥ बाह्याभ्यंतरशौचंहिदुर्गंधिर्नैवजायते ॥ २७ ॥ शुचिस्ततोभवेत्सूतप्रसादात्तस्यचक्रि
णः ॥ नाहंस्वर्गंगमिष्यामिस्वर्गमत्रकरोम्यहम् ॥ २८ ॥ तपसाचैवभावेनस्वधर्मेणमहीतलम् ॥ स्वर्गरूपंकरिष्यामिप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ २९ ॥ एवंज्ञा
त्वाप्रयाहित्वंकथयस्वपुरंदरम् ॥ सुकर्मोवाच॥समाकर्ण्यततःसूतोनृपतेःपरिभाषितम् ॥३०॥ आशीर्भिरभिनंद्याथआमंत्र्यनृपतिंगतः॥ सर्वंनिवेदयामास
इंद्रायचमहात्मने ॥ ३१ ॥ समाकर्ण्यसहस्राक्षोययातेस्तुमहात्मनः ॥ तस्यार्थंचिंतयामासानयनार्थंदिवंप्रति ॥ ३२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपा
ख्यानेमातापितृतीर्थेययातिचरितेद्विसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७२ ॥ पिप्पलउवाच ॥ गतेतस्मिन्महाभागेदूतइंद्रस्यवैपुनः॥ किंचकारसधर्मात्माययातिर्नहुषा
त्मजः ॥ १ ॥ सुकर्मोवाच ॥ तस्मिन्गतेदेववरस्यदूतेसचिंतयामासनरेंद्रसूनुः ॥ आहूयदूतान्प्रवरान्ससत्वरंधर्मार्थयुक्तंवचआदिदेश ॥ २ ॥ गच्छंतुदूताः
प्रवराःपुरोत्तमेदेशेषुद्वीपेष्वखिलेषुलोके ॥ कुर्वंतुवाक्यंममधर्मयुक्तंव्रजंतुलोकाःसुपथाहरेश्च ॥३॥ भावैःसुपुण्यैरमृतोपमानैर्ध्यानैश्चज्ञानैर्यजनैस्तपोभिः ॥
यज्ञैश्चदानैर्मधुसूदनैकमर्चंतुलोकाविषयान्विहाय ॥ ४ ॥ सर्वत्रपश्यंत्वसुरारिमेकंशुष्केषुचार्द्रेष्वपिस्थावरेषु ॥ अभ्रेषुभूमौसचराचरेषुस्वीयेषुकायेष्वपि
जीवरूपम् ॥ ५ ॥ देवंतमुद्दिश्यददंतुदानमातिथ्यभावैःपरिपैत्रिकैश्च ॥ नारायणंदेववरंयजध्वंदोषैर्विमुक्ताअचिराद्भविष्यथ ॥ ६ ॥ योमामकंवाक्यमिहैव
मानवोलोभाद्विमोहादपिनैवकारयेत् ॥ सशास्यतांयास्यतिनिर्घृणोध्रुवंममापिचौरोहियथानिकृष्टः ॥ ७ ॥ आकर्ण्यवाक्यंनृपतेश्चदूताःसंहृष्टभावाःसक
लांचपृथ्वीम् ॥ आचख्युरेवंनृपतेःप्रणीतमादेशभावंसकलंप्रजासु ॥ ८ ॥ विप्रादिमर्त्याअमृतंसुपुण्यमानीतमेवंभुवितेनराज्ञा ॥ पिबंतुपुण्यंपरिवैष्णवा
ख्यंदोषैर्विहीनंपरिणाममिष्टम् ॥ ९ ॥ श्रीकेशवंक्लेशहरंवरेण्यमानंदरूपंपरमार्थमेवम् ॥ नामामृतंदोषहरंतुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ॥१०॥ सख
ड्गपाणिंमधुसूदनाख्यंतंश्रीनिवासंसगुणंसुरेशम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः॥११॥ श्रीपद्मनाथंकमलेक्षणंचआधाररूपंजगतांम
हेशम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ॥ १२ ॥ पापापहंव्याधिविनाशरूपमानंददंदानवदैत्यनाशनम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञा
आनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ॥ १३ ॥ यज्ञांगरूपंचरथांगपाणिंपुण्याकरंसौख्यमनंतरूपम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ॥१४॥
विश्वाधिवासंविमलंविरामंरामाभिधानंरमणंमुरारिम् ॥ नामामृतंदोषहरंतुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ॥ १५ ॥ आदित्यरूपंतमसांविनाशंबं
धस्यनाशंमतिपंकजानाम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ॥ १६ ॥ नामामृतंसत्यमिदंसुपुण्यमधीत्ययोमानवविष्णु

१ चंद्रप्रकाशम् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भक्तः ॥ प्रभातकालेनियतोमहात्मासयातिमुक्तिंनहिकारणंच ॥ १७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययातिचरिते
त्रिसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७३ ॥ सुकर्मोवाच ॥ दूतास्तुग्रामेषुवदंतिसर्वेद्वीपेषुदेशेष्वथपत्तनेषु ॥ लोकाःशृणुध्वंनृपतेस्तदाज्ञांसर्वप्रभावैर्हरिमर्चयं
तु ॥ १ ॥ दानैश्वयज्ञैर्बहुभिस्तपोभिर्धर्माभिलाषैर्यजनैर्मनोभिः ॥ ध्यायंतुलोकामधुसूदनंतुआदेशमेवंनृपतेस्तुतस्य ॥ २ ॥ एवंसुघुष्टंसकलंतुपुण्यमा
कर्ण्यतंभूमितलेषुलोकैः ॥ तदाप्रभृत्येवयजंतिविष्णुंध्यायंतिगायंतिजपंतिमर्त्याः ॥ ३ ॥ वेदप्रणीतैश्चसुसूक्तमंत्रैःस्तोत्रैःसुपुण्यैरमृतोपमानैः ॥
श्रीकेशवंतद्गतमानसास्तेव्रतोपवासैर्नियमैश्चदानैः ॥ ४ ॥ विहायदोषान्निजकायचित्तवाग्भुद्भवान्प्रेमरताःसमस्ताः ॥ लक्ष्मीनिवासंजगतांनिवासंश्री
वासुदेवंपरिपूजयंति ॥ ५ ॥ इत्याज्ञातस्यभूपस्यवर्ततेक्षितिमंडले ॥ वैष्णवेनापिभावेनजनाःसर्वेजयंतिते ॥ ६ ॥ नामभिःकर्मभिर्विष्णुंयजंतेज्ञा
नकोविदाः ॥ तद्ध्यानास्तद्व्यवसिताविष्णुपूजापरायणाः ॥ ७ ॥ यावद्भूमंडलंसर्वंयावत्तपतिभास्करः ॥ तावद्विमानवालोकाःसर्वेभागवताबभुः ॥ ८ ॥
विष्णोर्ध्यानप्रभावेनपूजास्तोत्रेणनामतः ॥ आधिव्याधिविहीनास्तेसंजातामानवास्तदा ॥ ९ ॥ वीतशोकाश्चपुण्याश्चसर्वेचैवतपोधनाः ॥ संजातावैष्ण
वाविप्रप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ १० ॥ आमयैश्चविहीनास्तेदोषैरोषैश्चवर्जिताः ॥ सर्वैश्वर्यसमापन्नाःसर्वरोगविवर्जिताः ॥ ११ ॥ प्रसादात्तस्यदेवस्यसं
जातामानवास्तदा ॥ अमराःनिर्जराःसर्वेधनधान्यसमन्विताः ॥ १२ ॥ मर्त्याविष्णुप्रसादेनपुत्रपौत्रैरलंकृताः ॥ तेषामेवमहाभागगृहद्वारेषुनित्य
दा ॥ १३ ॥ कल्पद्रुमाःसुपुण्यास्तेसर्वकामफलप्रदाः ॥ सर्वकामदुघागावःसचिंतामणयस्तथा ॥ १४ ॥ संतितेषांगृहेपुण्याःसर्वकामप्रदायकाः ॥
अमरामानवाजाताःपुत्रपौत्रैरलंकृताः ॥ १५ ॥ सर्वदोषविहीनास्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ सर्वसौभाग्यसंपन्नाःपुण्यमंगलसंयुताः ॥ १६ ॥ सुपुण्या
दानसंपन्नाज्ञानध्यानपरायणाः ॥ नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् ॥ १७ ॥ तस्मिञ्शासतिधर्मज्ञेययातौनृपतौतदा ॥ वैष्णवामानवाःसर्वेवि
ष्णुव्रतपरायणाः ॥ १८ ॥ तद्ध्यानास्तद्गताःसर्वेसंजाताभावतत्पराः ॥ तेषांगृहाणिदिव्यानिपुण्यानिद्विजसत्तम ॥ १९ ॥ पताकाभिःसुशुक्ला
भिःशंखयुक्तानितानिवै ॥ गदांकितध्वजाभिश्चनित्यंचक्रांकितानिच ॥ २० ॥ पद्मांकितानिभासंतेविमानप्रतिमानिच ॥ गृहाणिभित्तिभागेषुचि
त्रितानिसुचित्रकैः ॥ २१ ॥ सर्वत्रगृहद्वारेषुपुण्यस्थानेषुसत्तमाः ॥ वनानिसंतिदिव्यानिशाद्वलानिशुभानिच ॥ २२ ॥ तुलस्याचद्विजश्रेष्ठतेषुकेशवमंदि
रैः ॥ भासंतेपुण्यदिव्यानिगृहाणिप्राणिनांसदा ॥ २३ ॥ सर्वत्रवैष्णवोभावोमंगलोबहुदृश्यते ॥ शंखशब्दाश्चभूलोकेमिथःस्फोटरवैःसखे ॥ २४ ॥ श्रू
यंतेतत्रविप्रेंद्रदोषपापविनाशकाः ॥ शंखस्वस्तिकपद्मानिगृहद्वारेषुभित्तिषु ॥ २५ ॥ विष्णुभक्त्याचनारीभिर्लिखितानिद्विजोत्तम ॥ गीतरागसुवर्णैश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मूर्च्छनातानसुस्वरैः ॥२६ ॥ गायंतिकेशवंलोकाविष्णुध्यानपरायणाः ॥ २७ ॥ हरिंमुरारिंप्रवदंतिकेशवंप्रीत्याजितंमाधवमेवचान्ये ॥ श्रीनारसिंहं
कमलेक्षणंतंगोविंदमेकंकमलापतिंच ॥ २८ ॥ कृष्णंशरण्यंशरणंजपंतिरामंचजप्यैःपरिपूजयंति ॥ दंडप्रणामैःप्रणमंतिविष्णुंतद्ध्यानयुक्ताःपरवैष्णवा
स्ते ॥ २९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ सुकर्मोवाच ॥ विष्णुंकृष्णं
हरिंरामंमुकुंदंमधुसूदनम् ॥ नारायणंविष्णुरूपंनारसिंहंतमच्युतम् ॥ १ ॥ केशवंपद्मनाभंचवासुदेवंचवामनम् ॥ वाराहंकमठंमत्स्यंहृ[१]षीकेशंसुराधिप
म् ॥ २ ॥ विश्वेशंविश्वरूपंचअनंतमनघंशुचिम् ॥ पुरुषंपुष्कराक्षंचश्रीधरंश्रीपतिंहरिम् ॥ ३ ॥ श्रीनि[२]वासंपीतवासंमाधवंमोक्षदंप्रभुम् ॥ इत्येवंहिसमु
च्चारंनामभिर्मानवाःसदा ॥ ४ ॥ प्रकुर्वंतिनराःसर्वैबालवृद्धाःकुमारिकाः ॥ स्त्रि[३]योहरिंसुगायंतिगृहकर्मरताःसदा ॥ ५ ॥ आसनेशयनेयानेध्यानेवच
सिमाधवम् ॥ क्रीडमानास्तथाबालागोविंदंप्रणमंतिते॥६॥दिवारात्रौसुमधुरंब्रुवंतिहरिनामच ॥ विष्णूच्चारोहिसर्वत्रश्रूयतेद्विजसत्तम ॥७ ॥ वैष्णवेनप्रभावे
नमर्त्यावर्ततिभूतले ॥ प्रासादकलशाग्रेषुदेवतायतनेषुच ॥ ८ ॥ यथासूर्यस्यबिंबानितथाचक्राणिभांतिच ॥ वैकुंठेदृश्यतेभावस्तद्भावंजगतीतले ॥ ९ ॥
तेनराज्ञाकृतंविप्रपुण्यंचापिमहात्मना ॥ विष्णुलोकस्यसमतांतथानीतंमहीतलम् ॥ १० ॥ नहुषस्यापिपुत्रेणवैष्णवेनययातिना ॥ उभयोर्लोकयो
र्भावमेकीभूतंमहीतलम् ॥ ११ ॥ भूतलस्यापिविष्णोश्चअंतरंनैवदृश्यते ॥ विष्णूच्चारंतुवैकुंठेयथाकुर्वंतिवैष्णवाः ॥ १२ ॥ भूतलेतादृशोच्चारंप्रकुर्वंतिच
मानवाः ॥ उभयोर्लोकयोर्विप्रएकभावःप्रदृश्यते ॥ १३ ॥ जरारोगभयंनास्तिमृत्युहीनानराबभुः ॥ दानभोगप्रभावश्चअधिकोदृश्यतेभुवि ॥ १४ ॥ पुत्रा
णांतुसुखंपुण्यमधिकंपौत्रजंनराः ॥ प्रभुंजंतिसुखेनापिमानवाभुविसत्तम ॥ १५ ॥ विष्णोःप्रसाददानेनउपदेशेनतस्यच ॥ सर्वव्याधिविनिर्मुक्तामानवावै
ष्णवाःसदा ॥ १६ ॥ [४]स्वर्गलोकप्रभावोहिकृतोराज्ञामहीतले ॥ पंचविंशप्रमाणेनवर्षाणिनृपसत्तम ॥ १७ ॥ गदैर्हीनानराःसर्वै[५]ज्ञानध्यानपरायणाः ॥
यज्ञदानपराःसर्वैदयाभावाश्चमानवाः ॥ १८॥ उपकाररताःपुण्याधन्यास्तेकीर्तिभाजनाः ॥ सर्वैधर्मपराविप्रविष्णुध्यानपरायणाः ॥ १९ ॥ राज्ञातेनोप
दिष्टास्तेसंजातावैष्णवाभुवि ॥ विष्णुरुवाच ॥ श्रूयतांनृपशार्दूलचरित्रंतस्यभूपतेः ॥ २० ॥ सर्वधर्मपरोनित्यंविष्णुभक्तश्चनाहुषिः ॥ अब्दानांतत्रलक्षं
हितस्याप्येवंगतंभुवि ॥ २१ ॥ नूतनोदृश्यतेकायःपंचविंशाब्दिकोयथा ॥ पंचविंशाब्दिकोभातिरूपेणवयसातदा ॥ २२ ॥ प्रबलःप्रौढिसंपन्नःप्रसादात्त
स्यचक्रिणः ॥ मानुषाभुवमास्थाययमंनैवप्रयांतिते ॥ २३ ॥ रागद्वेषविनिर्मुक्ताःक्लेशपाशविवर्जिताः ॥ सुखिनोदानपुण्यैश्चसर्वधर्मपरायणाः ॥ २४ ॥

१ कपिलंच इ० पा० । २ श्रीदं श्रीशं श्रीनिवासं सुमोक्षं मोक्षदं प्रभुम् । इ० पा० । ३ प्रणमंति हरिं नार्यः इ० पा० । ४ स्वर्गलोकतिरस्कारःकृतो राज्ञा महीतले । इ० पा० । ५ वेदविज्ञा इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विस्तारंतेजनाःसर्वेसंतत्यापिगतानृप ॥ यथादूर्वावटाश्चैवविस्तारंयांतिभूतले ॥ २५ ॥ तथातेमानवाःसर्वेपुत्रपौत्रैःप्रविस्तृताः ॥ मृत्युदोषविहीनास्तेचिरं
जीवंतिवैजनाः ॥ २६ ॥ स्थिरकायाश्चसुखिनोजरारोगविवर्जिताः ॥ पंचविंशाब्दिकाःसर्वेनराहश्यंतिभूतले ॥ २७ ॥ सत्याचारपराःसर्वेविष्णुध्यानपराय
णाः ॥ एवंसर्वेचमर्त्यास्तेप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ २८ ॥ संजातामानवाःसर्वेदानभोगपरायणाः ॥ मृतोनश्रूयतेलोकेमर्त्यःकोपिनरोत्तम ॥ २९ ॥ शोकंनैव
प्रपश्यंतिदोषंनैवप्रयांतिते ॥ यद्रूपंस्वर्गलोकस्यतद्रूपंभूतलस्यच ॥ ३० ॥ संजातंमानवश्रेष्ठप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ विभ्रष्टायमदूतास्तेविष्णुदूतैश्च
ताडिताः ॥ ३१ ॥ रुदमानागताःसर्वेधर्मराजंपरस्परम् ॥ तत्सर्वंकथितंदूतैश्चेष्टितंभूपतेस्तुतैः ॥ ३२ ॥ अमृत्युभूतलंजातंदानभोगेन
भास्करे ॥ नहुषस्यात्मजेनापिकृतंदेवययातिना ॥ ३३ ॥ विष्णुभक्तेनपुण्येनस्वर्गरूपंप्रदर्शितम् ॥ एवमाकर्णितंसर्वंधर्मराजेनवैतदा ॥ ३४ ॥
धर्मराजस्तदातत्रदूतेभ्यःश्रुतविस्तरः ॥ चिंतयामाससर्वार्थंश्रुत्वैवंनृपचेष्टितम् ॥ ३५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णने
ययातिचरित्रेपंचसप्ततितमोऽध्यायः ॥७५॥ सुकर्मोवाच ॥ सौरिर्दूतैस्तथासर्वैःसहस्वर्गंजगामसः ॥द्रष्टुंतत्रसहस्राक्षंदेववृंदैःसमावृतम् ॥ १ ॥ धर्मराजंसमायां
तंददर्शसुरराट्तदा ॥ समुत्थायत्वरायुक्तोदत्वाचार्घमनुत्तमम् ॥२॥पप्रच्छागमनंतस्यकथयस्वममाग्रतः ॥ समाकर्ण्यमहद्वाक्यंदेवराजस्यभाषितम् ॥३॥
धर्मराजोऽब्रवीत्सर्वंययातेश्चरितंमहत् ॥ धर्मराजउवाच ॥ श्रूयतांदेवदेवेशयस्मादागमनंमम ॥ ४ ॥ कथयाम्यहमत्रापियेनाहमागतस्तव ॥ नहुषस्या
त्मजेनापिवैष्णवेनमहात्मना ॥ ५ ॥ वैष्णवाश्चकृतामर्त्यायेवसंतिमहीतले ॥ वैकुंठस्यसमंरूपंमर्त्यलोकस्यवैकृतम् ॥ ६ ॥ अमरामानवाजाताजरारोग
विवर्जिताः ॥ पापमेवनकुर्वंतिअसत्यंनवदंतिते ॥७॥ कामक्रोधविहीनास्तेलोभमोहाविवर्जिताः ॥ दानशीलामहात्मानःसर्वेधर्मपरायणाः ॥ ८ ॥ सर्वधर्मैः
समर्चंतिनारायणमनामयम् ॥ तेनवैष्णवधर्मेणमानवाजगतीतले ॥ ९ ॥ निरामयावीतशोकाःसर्वेचस्थिरयौवनाः ॥ दूर्वावटायथादेवविस्तारंयांतिभू
तले ॥ १० ॥ तथातेविस्तरंप्राप्ताःपुत्रपौत्रैःप्रपौत्रकैः ॥ तेषांपुत्रैःप्रपौत्रैश्चवंशाद्वंशांतरंगताः ॥ ११ ॥ एवंहिवैष्णवःसर्वोजरामृत्युविवर्जितः ॥ मर्त्यलोकः
कृतस्तेननहुषस्यात्मजेनवै ॥ १२ ॥ पदभ्रष्टोस्मिसंजातोव्यापारेणविवर्जितः ॥ एतत्सर्वंसमाख्यातंममकर्मविनाशनम् ॥ १३ ॥ एवंज्ञात्वासहस्राक्षलोक
स्यास्यहितंकुरु ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयथापृष्टोस्मिवैत्वया ॥ १४ ॥ एतस्मात्कारणादिंद्रआगतस्तवसन्निधौ ॥ इंद्रउवाच ॥ पूर्वमेवमयादूतआगमाय
महात्मनः ॥ १५ ॥ प्रेषितोधर्मराजेंद्रदूतेनास्यापिभाषितम् ॥ नाहंस्वर्गसुखस्यार्थीनागमिष्येदिवंपुनः ॥ १६ ॥स्वर्गरूपंकरिष्यामिसर्वंतद्भूमिमंडलम् ॥
इत्याचचक्षेभूपालःप्रजापाल्यंकरोतिसः ॥ १७ ॥ तस्यधर्मप्रभावेनभीतास्तिष्ठामिसर्वदा ॥ धर्मउवाच ॥ येनकेनाप्युपायेनतमानयसुभूपातिम् ॥ १८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवराजमहाभागयदीच्छसिममप्रियम् ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यधर्मस्यापिसुराधिपः ॥ १९ ॥ चिंतयामासमेधावीसर्वतत्त्वेनभूपते ॥ कामदेवंसमाहूयगंधर्वां
श्चपुरंदरः ॥ २० ॥ मकरंदंरतिंदेवआनिनायमहामनाः ॥ तथाकुरुतवैयूयंयथाऽऽगच्छतिभूपतिः ॥ २१ ॥ यूयंगच्छन्तुभूर्लोकंमयादिष्टानसंशयः ॥
॥ कामउवाच ॥ युवयोस्तुप्रियंपुण्यंकरिष्यामिनसंशयः ॥ २२ ॥ राजानंपश्यमांचैवस्थितंचैवसमायुधि ॥ तथेत्युक्त्वागताःसर्वेयत्रराजासनाहुषिः॥२३॥
नटरूपेणतेसर्वेकामाद्याःकर्मणाद्विज ॥ आशीर्भिरभिनंद्यैवतेचऊचुःसुनाटकम् ॥ २४ ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाययातिःपृथिवीपतिः ॥ सभांचकारमेधावी
देवरूपांसुपंडितैः ॥ २५ ॥ समायातः स्वयंभूपोज्ञानविज्ञानकोविदः ॥ तेषांतुनाटकंराजापश्यमानःसनाहुषिः ॥ २६ ॥ चरितंवामनस्यापिउत्पत्तिं
विप्ररूपिणः ॥ रूपेणाप्रतिमालोकेसुस्वरंगीतमुत्तमम् ॥ २७ ॥ गायमानाजराराजन्नार्यारूपेणवैतदा ॥ तस्यागीतविलासेनहास्येनललितेनच ॥ २८ ॥
मधुरालापतस्तस्यकंदर्पस्यचमायया ॥ मोहितस्तेनभावेनदिव्येनचरितेनच ॥ २९ ॥ बलेश्चैवयथारूपंविंध्यावल्यायथापुरा ॥ वामनस्ययथारूपंचक्रे
मारोथतादृशम् ॥ ३० ॥ सूत्रधारःस्वयंकामोवसंतःपारिपार्श्वकः ॥ नटीवेषधराजाताप्सारतिर्हृष्टवल्लभा ॥ ३१ ॥ नेपथ्यांतश्चरीराजन्सातस्मिन्नृत्यक
र्मणि ॥ मकरंदोमहाप्राज्ञःक्षोभयामासभूपतिम् ॥ ३२ ॥ यथायथापश्यतिनृत्यमुत्तमंगीतंसमाकर्णतिसक्षितीशः ॥ तथातथामोहितवान्सभूपतिंनटीप्रणी
तेनमहानुभावः ॥ ३३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थेययातिचरित्रेषट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥७६॥ सुकर्मोवाच ॥ कामस्यगीत
लास्येनहास्येनललितेनच॥मोहितोराजराजेंद्रोनटरूपेणपिप्पल॥१॥कृत्वामूत्रंपुरीषंचसराजानहुषात्मजः॥अकृत्वापादयोःशौचमासनेउपविष्टवान् ॥२॥
तदंतरंतुसंप्राप्यसंचचारजरानृपम् ॥ कामेनापिनृपश्रेष्ठइंद्रकार्यंकृतंहितम् ॥ ३ ॥ निवृत्तेनाटकेतस्मिन्गतेषुतेषुभूपतिः ॥ जराभिभूतोधर्मात्माकामसं
सक्तमानसः ॥ ५ ॥ मोहितःकाममोहेनविह्वलोविकलेंद्रियः ॥ अतीवमुग्धोधर्मात्माविषयैश्चापवाहितः ॥ ५ ॥ एकदातुगतोराजामृगयाव्यसनातुरः ॥
वनेचक्रीडतेसोपिमोहरागवशंगतः ॥६॥ सरसंक्रीडमानस्यनृपतेश्चमहात्मनः ॥ मृगश्चैकःसमायातश्चतुःशृंगोह्यनौपमः ॥ ७ ॥ सर्वांगसुंदरोराजन्हेमरूपतनू
रुहः ॥ [3]रत्नज्योतिःसुचित्रांगोदर्शनीयोमनोहरः ॥८॥ अभ्यधावत्सवेगेनवाणपाणिर्धनुर्द्धरः ॥ इत्यमन्यतमेधावीकोपिदैत्यःसमागतः ॥ ९ ॥ मृगेणचसते
नापिदूरमाकर्षितोनृपः ॥ गतःसरथवेगेनश्रमेणपरिखेदितः ॥१०॥ वीक्षमाणस्यतस्यापिमृगश्चांतरधीयत ॥ सपश्यतिवनंतत्रनंदनोपममद्भुतम् ॥ ११ ॥
चारुवृक्षसमाकीर्णंभूतपंचकशोभितम् ॥ गुरुभिश्चंदनैःपुण्यैःकदलीखंडमंडितैः ॥१२॥ बकुलाशोकपुंनागैर्नालिकेरैश्चतिंदुकैः ॥ पूगीफलैश्चखर्जूरैःकुसुदैः

१ पिप्पल इ० पा० । २ रसरूपो बभूवह इ० पा० । ३ रत्नमौलिः सुचित्रांगः इ० पा० । ४ सेव्यमानं मरुद्गणैः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सप्तपर्णकैः ॥ १३ ॥ पुष्पितैःकर्णिकारैश्चनानावृक्षैःसदाफलैः ॥ पुष्पितामोदसंयुक्तैःकेतकैःपाटलैस्ततः ॥ १४ ॥ वीक्षमाणोमहाराजददर्शसरउत्तमम् ॥ पुण्योदकेनसंपूर्णविस्तीर्णंपंचयोजनम् ॥ १५ ॥ हंसकारंडवाकीर्णंजलपक्षिविनादितम् ॥ कमलैश्चापिमुदितंश्वेतोत्पलविराजितम् ॥१६॥ रक्तोत्पलैःशोभमानंहाटकोत्पलमंडितम् ॥ नीलोत्पलैःप्रकाशितंकल्हारैरतिशोभितम् ॥ १७ ॥ मत्तैर्मधुकरैश्चापिसर्वत्रपरिनादितम् ॥ एवंसर्वगुणोपेतंददर्शसरउत्तमम् ॥ १८ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णंदशयोजनदीर्घकम् ॥ तडागंसर्वतोभद्रंदिव्यभावैरलंकृतम् ॥ १९ ॥ रथवेगेनसंखिन्नःकिंचिच्छ्रमनिपीडितः ॥ निषसादतटेतस्यचूतच्छायांसुशीतलाम् ॥ २० ॥ स्नात्वापीत्वाजलंशीतंपद्मसौगंध्यवासितम् ॥ सर्वश्रमोपशमनममृतोपममेवतत् ॥ २१ ॥ वृक्षच्छायेततस्तस्मिन्नुपविष्टेनभूभृता ॥ गीतध्वनिःसमाकर्णिगीयमानोयथातथा ॥२२॥ यथास्त्रीगायतेदिव्यातथायंश्रूयतेध्वनिः ॥ गीतप्रियोमहाराजएवंचिंतांपरांगतः ॥२३॥ चिंताकुलस्तुधर्मात्मायावच्चिंतयतेक्षणम् ॥ तावन्नारीवराकाचित्पीनश्रोणीपयोधरा ॥२४॥ नृपतेःपश्यतस्तस्यवनेतस्मिन्समागता ॥ सर्वाभरणशोभांगीशीललक्षणसंपदा ॥२५॥ तस्मिन्वनेसमायातानृपतेःपुरतःस्थिता ॥ तामुवाचमहाराजःकाहिकस्यभविष्यसि ॥२६॥ किमर्थंहिसमायातातन्मेत्वंकारणंवद ॥ पृष्टासतीतदातेननकिंचिदपिपिप्पल ॥२७॥ शुभाशुभंचभूपालंप्रत्यवोचद्वरानना ॥ प्रहस्यैवगताशीघ्रंवीणादंडकराऽबला ॥२८॥ विस्मयेनापिराजेंद्रोमहताव्यापितस्तदा॥मयासंभाषिताचेयंमांनब्रूतेस्मसोत्तरम्॥२९॥पुनश्चिंतांसमापेदेययातिःपृथिवीपतिः॥ योवैमृगोमयादृष्टश्चतुःशृंगःसुवर्णकः॥३०॥तस्मान्नारीसमुद्भूतातत्सत्यंप्रतिभातिमे ॥ मायारूपमिदंसत्यंदानवानांभविष्यति॥३१॥चिंतयित्वाक्षणंराजाययातिर्नहुषात्मजः॥यावच्चिंतयते राजातावन्नारीमहावने॥३२॥अंतर्धानंगताविप्रप्रहस्यनृपनंदनम्॥एतस्मिन्नंतरेगीतंसुस्वरंपुनरेवतत्॥३३॥शुश्रुवेपरमंदिव्यंमूर्छनातानसंयुतम् ॥ जगामसत्वरंराजायत्रगीतध्वनिर्महान्॥३४॥जलांतेपुष्करंचैवसहस्रदलमुत्तमम्[1]॥ तस्योपरिवरानारीशीलरूपगुणान्विता ॥३५॥ दिव्यलक्षणसंपन्नादिव्याभरणभूषिता ॥ दिव्यैर्भावैःप्रभात्येकावीणादंडकराविला ॥ ३६ ॥ गायंतीसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम् ॥ तेनगीतप्रभावेनमोहयंतीचराचरान् ॥ ३७ ॥ देवान्मुनिगणान्सर्वान्दैत्यान्गंधर्वकिन्नरान् ॥ तांदृष्ट्वासविशालाक्षींरूपतेजोपशालिनीम् ॥ ३८ ॥ संसारेनास्तिचैवान्यानारीदृशीचराचरे ॥ पुरानटोजरायुक्तोनृपतेःकायमेवहि ॥ ३९ ॥ संचारितोमहाकामस्तदासौप्रकटोभवत् ॥ घृतंस्पृष्ट्वायथावह्नीरश्मिवान्संप्रजायते ॥ ४० ॥ तांचदृष्ट्वातथाकामस्तत्कायात्प्रकटोऽभवत् ॥ मन्मथाविष्टचित्तोसौतांदृष्ट्वाचारुलोचनाम् ॥ ४१ ॥ ईदृग्रूपानदृष्टामेयुवतीविश्वमोहिनी ॥ चिंतयित्वाक्षणंराजाकामसंसक्तमानसः॥४२॥

१ जलांते पुष्कले चैव महत्सदनमुत्तमम् ॥ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्याःसविरहेणापिलुब्धोभून्नृपतिस्तदा ॥ कामाग्निनादह्यमानःकामज्वरेणपीडितः ॥ ४३ ॥ कथंस्यान्ममचैवेयंकथंभावोभविष्यति ॥ यदामांगूहतेबा लापद्मास्यापद्मलोचना ॥४४॥ यदीयंप्राप्यतेतर्हिसफलंजीवितंभवेत् ॥ एवंविचिंत्यधर्मात्माययातिःपृथिवीपतिः॥४५॥तामुवाचवरारोहांकात्वंकस्यापि वाशुभे ॥ पूर्वंदृष्टातुयानारीसादृष्टापुनरेवच ॥ ४६ ॥ तांपप्रच्छसधर्मात्माकाचेयंतवपार्श्वगा ॥ सर्वंकथयकल्याणिअहंहिनहुषात्मजः ॥ ४७ ॥ सोमवंश प्रसूतोहंसप्तद्वीपाधिपःशुभे ॥ ययातिर्नाममेदेविख्यातोहंभुवनत्रये ॥ ४८ ॥ तवसंगमनेचेतोभावमेवंप्रवांच्छते ॥ देहिमेसंगमंभद्रेकुरुसुप्रियमेवाहि॥४९॥ यंयंहिवांछसेभद्रेतद्ददामिनसंशयः ॥ दुर्जयेनापिकामेनहतोहंवरवर्णिनि ॥ ५० ॥ तस्मात्राहिसुदीनंमांप्रपन्नंशरणंतव ॥ राज्यंचसकलामुर्वींशरीरमपिचा त्मनः ॥ ५१ ॥ संगमेतवदास्यामित्रैलोक्यमिदमेवते ॥ तस्यराज्ञोवचःश्रुत्वासास्त्रीपद्मनिभानना ॥ ५२ ॥ विशालांस्वसखींप्राहब्रूहिराजानमागतम् ॥ नामचोत्पत्तिस्थानंचपितरंमातरंशुभे ॥ ५३ ॥ ममापिभावमेकाग्रमस्याग्रेचनिवेदय ॥ तस्याश्चवांछितंज्ञात्वाविशालाभूपतिंतदा ॥ ५४ ॥ उवाचमधु रालापैःश्रूयतांनृपनंदन ॥ विशालोवाच ॥ कामएषपुरादग्धोदेवदेवेनशंभुना ॥ ५५ ॥ रुरोदसारतिर्दुःखाद्भर्त्राहीनापिसुस्वरम् ॥ अस्मिन्सरसिराजेंद्र सारतिर्न्यवसत्तदा ॥ ५६ ॥ तस्यप्रलापमेवंसासुस्वरंकरुणान्वितम् ॥ समाकर्ण्यततोदेवाःकृपयापरयान्विताः ॥ ५७ ॥ संजाताराजराजेंद्रशंकरंवाक्यम ब्रुवन् ॥ जीवयस्वमहादेवपुनरेवमनोभवम् ॥ ५८ ॥ वराकीयंमहाभागभर्तृहीनाहिकीदृशी ॥ कामेनापिसमायुक्तामस्मत्स्नेहात्कुरुष्वाहि ॥ ५९ ॥ त च्छ्रुत्वाचवचःप्राहजीवयामिमनोभवम् ॥ कायेनापिविहीनोयंपंचबाणोमनोभवः ॥ ६० ॥ भविष्यतिनसंदेहोमाधवस्यसखापुनः ॥ दिव्येनापिशरीरेण वर्तयिष्यतिनान्यथा ॥ ६१ ॥ महादेवप्रसादाच्चमीनकेतुःसजीवितः ॥ आशीर्भिरभिनंद्यैवंदेव्याःकामंनरोत्तम ॥ ६२ ॥ गच्छकामप्रवर्तस्वप्रिययासहनित्य शः ॥ एवमाहमहातेजाःस्थितिसंहारकारकः ॥ ६३ ॥ पुनःकामःसरःप्राप्तोयत्रास्तेदुःखितारतिः ॥ इदंकामसरोराजन्रतिरत्रसुसंस्थिता ॥ ६४ ॥ दग्धेसातिम हाभागेमन्मथेदुःखधर्षिता ॥ रत्याःकोपात्समुत्पन्नःपावकोदारुणाकृतिः ॥ ६५ ॥ अतीवदग्धातेनापिसारतिर्मोहमूर्छिता ॥ अश्रुपातंमुमोचाथभर्तृहीना नरोत्तम ॥ ६६ ॥ नेत्राभ्यांहिजलेतस्याःपतिताअश्रुबिंदवः ॥ तेभ्योजातोमहाशोकःसर्वसौख्यप्रणाशकः ॥ ६७ ॥ जरापश्चात्समुत्पन्नाअश्रुभ्योनृपसत्त म ॥ वियोगोनामदुर्मेधास्तेभ्योजज्ञेप्रणाशकः ॥ ६८ ॥ दुःखसंतापकौचोभौजज्ञातेदारुणौतदा ॥ मूर्छानामततोजज्ञेदारुणासुखनाशिनी ॥ ६९ ॥ शो काज्जज्ञेमहाराजकामज्वरोथविभ्रमः ॥ प्रलापोविह्वलश्चैवउन्मादोमृत्युरेवच ॥ ७० ॥ तस्याश्चअश्रुबिंदुभ्योजज्ञिरेविश्वनाशकाः ॥ रत्याःपार्श्वे समुत्पन्नाःसर्वेतापांगधारिणः॥७१॥मूर्तिमंतोमहाराजसद्भावगुणसंयुताः ॥ कामएषसमायातःकेनाप्युक्तंतदानृप ॥७२॥ महानंदेनसंयुक्तादृष्ट्वाकामंसमाग

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यांपतिताअश्रुबिंदवः ॥ ७३ ॥ अप्सुमध्येमहाराजचापल्याज्जज्ञिरेप्रजाः ॥ प्रीतिर्नामतदाजज्ञेख्यातिर्लज्जानरोत्तम ॥ ७४ ॥ तेभ्योजज्ञेमहानंदशांतिश्चान्यानृपोत्तम ॥ जज्ञातेद्वेशुभेकन्येसुखसंभोगदायिके ॥ ७५ ॥ लीलाक्रीडामनोभावसंयोगस्तुमहान्नृप ॥ रत्यास्तुवामनेत्राद्वै आनंदादश्रुबिंदवः ॥ ७६ ॥ जलांतेपतिताराजंस्तस्माज्जज्ञेसुपंकजम् ॥ तस्मात्सुपंकजाज्जाताइयंनारीवरानना ॥ ७७ ॥ अश्रुबिंदुमतीनामरतिपुत्री नरोत्तम ॥ [1]तस्याःप्रीत्यासुखंकृत्वानित्यंवर्त्तेसमीपगा ॥ ७८ ॥ सखीभावस्वभावेनसंहृष्टासर्वदाशुभा ॥ विशालानाममेख्यातंवरुणस्यसुतानृप ॥७९॥ अस्याश्चांतेप्रवर्तामिस्नेहात्स्निग्धास्मिसर्वदा ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमस्याश्चात्मनएवते ॥ ८० ॥ तपश्चचारराजेंद्रपतिकामावरानना ॥ राजो वाच ॥ सर्वमेवत्वयाख्यातंमयाज्ञातंशुभेशृणु ॥ ८१ ॥ मामेवंहिभजत्वेषारतिपुत्रीवरानना ॥ यमेषावांच्छतेबालातत्सर्वंतुददाम्यहम् ॥ ८२ ॥ तथाकुरुष्वकल्याणियथामेवश्यतांव्रजेत् ॥ विशालोवाच ॥ अस्याव्रतंप्रवक्ष्यामितदाकर्णयभूपते ॥ ८३ ॥ पुरुषंयौवनोपेतंसर्वज्ञंवीरलक्षणम् ॥ देवराजसमंराजन्धर्माचारसमन्वितम् ॥ ८४ ॥ तेजस्विनंमहाप्राज्ञंदातारंयज्विनांवरम् ॥ गुणानां[2]धर्मभावस्यज्ञातारंपुण्यभाजनम् ॥ ८५ ॥ लोक इंद्रसमंराजन्सुयज्ञैर्धर्मतत्परम् ॥ सर्वैश्वर्यसमोपेतंनारायणमिवापरम् ॥ ८६ ॥ देवानांसुप्रियंनित्यंब्राह्मणानामतिप्रियम् ॥ ब्रह्मण्यंवेदतत्त्वज्ञं त्रैलोक्येख्यातविक्रमम् ॥ ८७ ॥ एवंगुणैःसमुपेतंत्रैलोक्येनप्रपूजितम् ॥ सुमतिंसुप्रियंकांतंमनसावरमीप्सति ॥ ८८ ॥ ययातिरुवाच ॥ एवंगुणैः समुपेतंविद्धिमामिहचागतम् ॥ अस्यानुरूपोभर्त्ताहंसृष्टोधात्रानसंशयः ॥ ८९ ॥ विशालोवाच ॥ भवंतंपुण्यसंवृद्धंजानेराजञ्जगत्त्रये ॥ पूर्वो क्तायेगुणाःसर्वेमयोक्ताःसंतितेत्वयि ॥ ९० ॥ एकेनापिचदोषेणत्वामेषाहिनमन्यते ॥ एषमेसंशयोजातोभवान्विष्णुमयोनृप ॥ ९१ ॥ ययातिरुवाच ॥ समाचक्ष्वमहादोषंयमेषानानुमन्यते ॥ तत्त्वेनचारुसर्वांगीप्रसादसुमुखीभव ॥ ९२ ॥ विशालोवाच ॥ आत्मदोषंनजानासिकस्मात्त्वंजगतीपते ॥ जर याव्याप्तकायस्त्वमनेनेयंनमन्यते ॥ ९३ ॥ एवंश्रुत्वामहद्वाक्यमप्रियंजगतीपतिः ॥ दुःखेनमहताविष्टस्तामुवाचपुनर्नृपः ॥ ९४ ॥ जरादोषोनमेभद्रेसं सर्गात्कस्यचित्कदा ॥ समुद्भूतंममांगेवैतंनजानेजरागमम् ॥ ९५ ॥ यंयंहिवांछतेचैषात्रैलोक्येदुर्लभंशुभे ॥ तमस्यैदातुकामोहंव्रियतांवरउत्तमः ॥ ९६ ॥ विशालोवाच ॥ जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत् ॥ एतद्विनिश्चितंराजन्सत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ९७ ॥ श्रुतिरेवंवदेद्राजन्पुत्रेभ्रातरिभृत्यके ॥ जरासंक्रा म्यतेयस्यतस्यांगेपरिसंचरेत् ॥ ९८ ॥ तारुण्यंतस्यवैगृह्यतस्मैदत्वाजरांपुनः ॥ उभयोःप्रीतिसंवादःसुरुच्याजायतेशुभः ॥ ९९ ॥ यथात्मदानपुण्यस्यकृपया योददातिच ॥ फलंराजन्हितत्तस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ १०० ॥ दुःखेनोपार्जितंपुण्यमन्यस्मैहिप्रदीयते ॥ सुपुण्यंतद्भवेत्तस्यपुण्यस्यफलमश्नुते ॥ १०१ ॥

१ अस्याः प्रीत्या सुसौहार्दादहं वर्तेहि सर्वदा । इ० पा० । २ सर्वभावस्य इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुत्रायदीयतांराजंस्तस्मात्तारुण्यमेवच ॥ अगृह्णैवसमागच्छसुंदरत्वेनभूपते ॥ १०२ ॥ यदात्वमिच्छसेभोक्तुंतदात्वंकुरुभूपते॥एवमाभाष्यसाभूपंविशाला
विररामह ॥ १०३ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवमाकर्ण्यराजेंद्रोविशालामवदत्तदा ॥ राजोवाच ॥ एवमस्तुमहाभागेकरिष्येवचनंतव ॥ १०४ ॥ कामास
क्तःसमूढस्तुययातिःपृथिवीपतिः ॥ गृहंगत्वासमाहूयसुतान्वाक्यमुवाचह ॥ १०५ ॥ तुरुंपूरुंकुरुंराजायदुंचपितृवत्सलम् ॥ कुरुध्वंपुत्रकाःसौख्यंयूयं
हिममशासनात् ॥ १०६ ॥ पुत्राऊचुः ॥ पितृवाक्यंप्रकर्तव्यंपुत्रैश्चापिशुभाशुभम् ॥ उच्यतांतातत्तच्छीघ्रंकृतंविद्धिनसंशयः ॥ १०७ ॥ एवमाकर्ण्यत
द्वाक्यंपुत्राणांपृथिवीपतिः॥आचचक्षेपुनस्तेषुहर्षेणाकुलमानसः ॥ १०८॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेसप्त
सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७७ ॥ ययातिरुवाच ॥ एकेनगृह्यतांपुत्राजरामेदुःखदायिनी ॥ धीरेणभवतांमध्येतारुण्यंममदीयताम् ॥ १ ॥ स्वकीयंहिमहाभागाः
स्वरूपमिदमुत्तमम् ॥ संतप्तंमानसंमेद्यस्त्रियांसक्तंसुचंचलम् ॥ २ ॥ भाजनस्थायथाआपआवर्त्तयातिपावकः ॥ तथामेमानसंपुत्राःकामानलसुचालित
म् ॥ ३ ॥ एकोगृह्णातुमेपुत्राजरांदुःखप्रदायिनीम् ॥ स्वकंददातुतारुण्यंयथाकामंचराम्यहम् ॥ ४ ॥ योमेजरापसरणंकरिष्यतिसुतोत्तमः ॥ सचमेभो
क्ष्यतेराज्यंधनुर्वंशंधरिष्यति ॥ ५ ॥ तस्यसौख्यंसुसंपत्तिर्धनंधान्यंभविष्यति ॥ विपुलासंततिस्तस्ययशःकीर्तिर्भविष्यति ॥ ६ ॥ पुत्राऊचुः ॥ भवा
न्धर्मपरोराजन्प्रजाःसत्येनपालकः ॥ कस्मात्तेहीदृशोभावोजातःप्रकृतिचापलः ॥ ७ ॥ राजोवाच ॥ आगतानर्तकाःपूर्वंपुरंमेहिप्रनर्तकाः ॥ तेभ्योमेकाम
संमोहेजातोमोहश्चईदृशः ॥ ८ ॥ जरयाव्यापितःकायोमन्मथाविष्टमानसः ॥ संबभूवसुतश्रेष्ठाःकामेनाकुलव्याकुलः ॥ ९ ॥ काचिदृष्टामयानारीदिव्यरू
पावरानना ॥ मयासंभाषितापुत्राःकिंचिन्नोवाचमेसती ॥ १० ॥ विशालानामतस्याश्चसखीचारुविचक्षणा ॥ सामामाहशुभंवाक्यंममसौख्यप्रदायक
म् ॥११ ॥ जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत् ॥ एवमंगीकृतंवाक्यंतयोक्तंगृहमागतः ॥ १२ ॥ मयाजरापनोदार्थंतदेवंसमुदाहृतम् ॥एवंज्ञात्वा
प्रकर्तव्यंमत्सुखंहिसुपुत्रकाः ॥ १३ ॥ तुरुरुवाच ॥ शरीरंप्राप्यतेपुत्रैःपितुर्मातुःप्रसादतः ॥ धर्मश्चक्रियतेराजञ्छरीरेणविपश्चिता ॥ १४ ॥ पित्रोःशुश्रू
षणंकार्यंपुत्रैश्चापिविशेषतः ॥ नचयौवनदानस्यकालोऽयंमेनराधिप ॥ १५ ॥ प्रथमेवयसिभोक्तव्यंविषयंमानवैर्नृप ॥ इदानींतन्नकालोयंवर्ततेतवसांप्रत
म् ॥ १६ ॥ जरांतातप्रदत्त्वावैपुत्रेतातमहद्गताम् ॥ पश्चात्सुखंप्रभोक्तव्यंनतुस्यात्तवजीवितम् ॥ १७ ॥ तस्माद्वाक्यंमहाराजकरिष्येनैवतेपुनः ॥ एवमा
भाषतनृपंतुरुर्ज्येष्ठसुतस्तदा ॥ १८ ॥ तुरोर्वाक्यंतुतच्छ्रुत्वाक्रुद्धोराजाबभूवसः ॥ तुरुंशशापधर्मात्माक्रोधेनारुणलोचनः ॥ १९ ॥ अपध्वस्तस्त्व
याऽऽदेशोममायंपापचेतन ॥ तस्मात्पापभिवस्वत्वंसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ २० ॥ शिखयात्वंविहीनश्चवेदशास्त्रविवर्जितः ॥ सर्वाचारविहीनस्त्वंभविष्यसि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नसंशयः ॥ २१ ॥ ब्रह्मघ्नस्त्वंदेवदुष्टःसुरापःसत्यवर्जितः ॥ चंडकर्मप्रकर्तात्वंभविष्यसिनराधमः ॥ २२ ॥ सुरालीनःक्षुधीपापीगोघ्नश्चत्वंभविष्यसि ॥ दुश्चर्मासुक्तकच्छश्चब्रह्मद्वेष्टानिराकृतिः ॥ २३ ॥ परदाराभिगामीत्वंमहाचंडःप्रलंपटः ॥ सर्वभक्षश्चदुर्मेधाःसदात्वंचभविष्यसि ॥ २४ ॥ सगोत्रांरमसेनारींसर्वधर्मप्रणाशकः ॥ पुण्यज्ञानविहीनात्माकुष्ठवांश्चभविष्यसि ॥ २५ ॥ तवपुत्राश्चपौत्राश्चभविष्यंतिनसंशयः ॥ ईदृशाःसर्वपुण्यघ्नाम्लेच्छाः[1]सुकलुषीकृताः॥२६॥एवंतुरुंसुशप्त्वैवयदुंपुत्रमथाब्रवीत्॥जरांवैधारयस्वेहभुंक्ष्वराज्यमकंटकम्॥२७॥बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वायदूराजानमब्रवीत् ॥ यदुरुवाच ॥जराभारंनशक्नोमिवोढुंतातकृपांकुरु ॥२८॥ शीतमध्वाकदन्नंचवयोतीताश्चयोषितः ॥ मनसःप्रातिकूल्यंचजरायाःपंचहेतवः ॥ २९ ॥ जरादुःखंनशक्नोमिनवेवयसिभूपते ॥ कःसमर्थोहिवैधर्तुंक्षमस्वत्वंममाधुना ॥ ३० ॥ यदुंक्रुद्धोमहाराजःशशापद्विजनंदन ॥ राज्यार्होनचतेवंशःकदाचिद्वैभविष्यति ॥ ३१ ॥ बलतेजःक्षमाहीनःक्षात्रधर्मविवर्जितः ॥ भविष्यतिनसंदेहोमच्छासनपराङ्मुखः ॥ ३२ ॥ यदुरुवाच ॥ निर्दोषोहंमहाराजकस्माच्छप्तस्त्वयाधुना ॥ कृपांकुरुष्वदीनस्यप्रसादसुमुखोभव ॥३३॥राजोवाच ॥ महादेवःकुलेतेवैस्वांशेनापिहिपुत्रक ॥ करिष्यतिविसृष्टिंचतदापूतंकुलंतव ॥ ३४ ॥ यदुरुवाच॥ अहंपुत्रोमहाराजनिर्दोषःशापितस्त्वया ॥ अनुग्रहोदीयतांमेयदिमेवर्त्ततेदया ॥ ३५ ॥ राजोवाच ॥ योभवेज्ज्येष्ठपुत्रस्तुपितुर्दुःखापहारकः ॥ राज्यदायंसुभुंक्तेचभारवोढाभवेत्सहि ॥ ३६ ॥ त्वयाधर्मनप्रवृत्तमभाष्योसिनसंशयः ॥ भवतानाशिताज्ञामेमहादंडेनघातिनः ॥ ३७ ॥ तस्मादनुग्रहोनास्तियथेष्टंचतथाकुरु ॥ यदुरुवाच ॥ यस्मान्मेनाशितंराज्यंकुलंरूपंत्वयानृप ॥ ३८ ॥ तस्माद्दुष्टोभविष्यामितववंशपतिर्नृप ॥ तववंशेभविष्यंतिनानाभेदास्तुक्षत्रियाः ॥ ३९ ॥ तेषांग्रामान्सुदेशांश्चस्त्रियोरत्नानियानिवै ॥ भोक्ष्यंतिचनसंदेहोअतिचंडामहाबलाः ॥ ४० ॥ ममवंशात्समुत्पन्नास्तुरुष्काम्लेच्छरूपिणः ॥ त्वयायेनाशिताःसर्वेशप्ताःशापैःसुदारुणैः ॥ ४१ ॥ एवंबभाषेराजानंयदुःक्रुद्धोनृपोत्तम ॥ अथक्रुद्धोमहाराजःपुनश्चैवंशशापह ॥ ४२ ॥ मत्प्रजानाशकाःसर्वेवंशजास्तेशृणुष्वहि ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चपृथ्वीनक्षत्रतारकाः ॥ ४३ ॥ तावन्म्लेच्छाःप्रपक्ष्यंतेकुंभीपाकेचरौरवे ॥ कुरुंदृष्ट्वाततोबालंक्रीडमानंसुलक्षणम् ॥ ४४ ॥ समाह्वयतितंराजानसुतंनृपनंदनम् ॥ शिशुंज्ञात्वापरित्यक्तःसकुरुस्तेनवैतदा ॥ ४५ ॥ शर्मिष्ठायाःसुतंपुण्यंतंपूरुंजगदीश्वरः ॥ समाहूयबभाषेचजरामेगृह्यतांपुनः ॥ ४६ ॥ भुंक्ष्वराज्यंमयादत्तंसुपुण्यंहतकंटकम् ॥ पूरुरुवाच ॥ राज्यंदेवेनभोक्तव्यंपित्राभुक्तंयथातव ॥४७॥ त्वदादेशंकरिष्यामिजरामेदीयतांनृप ॥ तारुण्येनममाद्यैवभूत्वासुंदररूपदृक् ॥ ४८ ॥ भुंक्ष्वभोगान्सुकर्माणिविषयासक्तचेतसा ॥ यावदिच्छामहाभाग

१ मच्छापकलुषीकृताः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विहरस्वतयासह ॥ ४९ ॥ यावज्जीवाम्यहंतातजरांतावद्धराम्यहम् ॥ एवमुक्तस्तुतेनापिपूरुणाजगतीपतिः ॥ ५० ॥ हर्षेणमहताविष्टस्तंपुत्रंप्रत्यु
वाचसः ॥ यस्माद्वत्समसाज्ञावैनहताकृतवानिह ॥ ५१ ॥ तस्मादहंविधास्यामिबहुसौख्यप्रदायकम् ॥ यस्माज्जरागृहीतामेदत्तंतारुण्यकंस्वक
म् ॥ ५२ ॥ तेनराज्यंप्रभुंक्ष्वत्वंमयादत्तंमहामते ॥ एवमुक्तःसुपूरुश्चतेनराज्ञामहीपते ॥ ५३ ॥ तारुण्यंदत्तवानस्मैजग्राहास्माज्जरांनृप ॥ ततः
कृतेविनिमयेवयसोस्तातपुत्रयोः ॥ ५४ ॥ तस्माद्वृद्धतरःपूरुःसर्वांगेषुव्यदृश्यत ॥ नूतनत्वंगतोराजायथाषोडशवार्षिकः ॥ ५५ ॥ रूपेणम
हताविष्टोद्वितीयइवमन्मथः ॥ धनूराज्यंचछत्रंचव्यजनंचासनंगजम् ॥ ५६ ॥ कोशंदेशंबलंसर्वंचामरंस्यंदनंतथा ॥ ददौतस्यमहाराजःपूरोश्चै
वमहात्मनः ॥ ५७ ॥ कामासक्तश्चधर्मात्मातांनारीमनुचिंतयन् ॥ [1]तंत्सरःसागरप्रख्यंकामाख्यंनहुषात्मजः ॥ ५८ ॥ अश्रुविंदुमतीयत्रज
गामलघुविक्रमः ॥ तांदृष्ट्वातुविशालाक्षींचारुपीनपयोधराम् ॥ ५९ ॥ विशालांचमहाराजःकंदर्पाकृष्टमानसः ॥ राजोवाच ॥ आगतोऽ
स्मिमहाभागेविशालेचारुलोचने ॥ ६० ॥ जरात्यागःकृतोभद्रेतारुण्येनसमन्वितः ॥ युवाभूत्वासमायातोभवत्वेषाममाधुना ॥ ६१ ॥ यंयं
हिवांछतेचैषातंतंदद्मिनसंशयः ॥ ॥ विशालोवाच ॥ यदाभवान्समायातोजरांदुष्टांविहायच ॥ ६२ ॥ दोषेणैकेनलिप्तोसिभवंतंनैवमन्यते ॥ ॥ राजो
उवाच ॥ ममदोषंवदस्वत्वंयदिजानासिनिश्चितम् ॥ ६३ ॥ तंतुदोषंपरित्यक्ष्येगुणरूपंनसंशयः ॥ ६४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमाता
पितृतीर्थवर्णनेययातिचरितेष्टसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७८ ॥ विशालोवाच ॥ शर्मिष्ठायस्यवैभार्यादेवयानीवरानना ॥ सौभाग्यंतत्रवैदृष्टमन्यथानास्ति
भूपते ॥ १ ॥ तत्कथंत्वंमहाभागअस्याःकार्यवशोभवेः ॥ सपत्नजेनभावेनभवान्भर्ताप्रतिष्ठितः ॥ २ ॥ ससर्पोसिमहाराजभूतलेचंदनंयथा ॥ सर्पैश्चवे
ष्टितोराजन्महाचंदनएवहि ॥ ३ ॥ तथात्वंवेष्टितःसर्पैःसपत्नीनामसंज्ञकैः ॥ वरमग्निप्रवेशश्चशिखाग्रात्पतनंवरम् ॥ ४ ॥ रूपतेजःसमायुक्तंसपत्नीस
हितंप्रियम् ॥ नवरंतादृशंकांतंसपत्नीविषसंयुतम् ॥ ५ ॥ तस्मान्नमन्यतेकांतंभवंतंगुणसागरम् ॥ ॥ राजोवाच ॥ देवयान्यानमेकार्यंशर्मिष्ठयावरा
नने ॥ ६ ॥ इत्यर्थंपश्यमेकोशंसत्वधर्मसमन्वितम् ॥ अश्रुविंदुमत्युवाच ॥ अहंराज्यस्यभोक्त्रीचतवकायस्यभूपते ॥७॥ यद्यद्ददाम्यहंभूपतत्तत्कार्यंत्व
याध्रुवम् ॥ इत्यर्थंममदेहिस्वंकरंत्वंधर्मवत्सल ॥ ८ ॥ बहुधर्मसमोपेतंचारुलक्षणसंयुतम् ॥ ॥ राजोवाच ॥ अन्यभार्यांनविंदामित्वांविनावरवर्णिनि॥९॥
राज्यंचसकलामुर्वींममकार्यंवरानने ॥ सकोशंभुंक्ष्वचार्वंगिएषदत्तःकरस्तव ॥ १० ॥ यदेवभाषसेभद्रेतदेवंतुकरोम्यहम् ॥ अश्रुविंदुमत्युवाच ॥ अनेना

१ स्ववृत्तं नैव सस्मार कामात्मा नहुषात्मजः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिमहाभागतवभार्याभवाम्यहम् ॥ ११ ॥ एवमाकर्ण्यराजेंद्रोहर्षव्याकुललोचनः ॥ गांधर्वेणविवाहेनययातिःपृथिवीपतिः ॥१२॥ उपयेमेसुतांपुण्यांमन्म
थस्यनरोत्तम ॥ तयासार्द्धंमहात्मावैरमतेनृपनंदनः ॥ १३ ॥ सागरस्यचतीरेषुवनेषूपवनेषुच ॥ पर्वतेषुचरम्येषुसरित्सुचतयासह ॥ १४ ॥ रमतेराज
राजेंद्रस्तारुण्येनमहीपतिः ॥ एवंविंशत्सहस्राणिगतानिनिरतस्यच ॥ १५ ॥ भूपस्यतस्यराजेंद्रययातेस्तुमहात्मनः ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवंतयामहा
राजोययातिर्मोहितस्तदा ॥ १६ ॥ कंदर्पस्यप्रपंचेनइंद्रस्यार्थेमहामते ॥ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवंपिप्पलराजासौययातिःपृथिवीपतिः ॥ १७ ॥ तस्यामोह
नकामेनरतेनललितेनच ॥ नजानातिदिनंरात्रिंमुग्धःकामस्यकन्यया ॥ १८ ॥ एकदामोहितंभूपंययातिंकामनंदिनी ॥ उवाचप्रणतंनम्रंवशगंचारुलो
चना ॥ १९ ॥ ॥ अश्रुबिंदुमत्युवाच ॥ संजातंदोहदंकांततन्मेकुरुमनोरथम् ॥ अश्वमेधमखश्रेष्ठंयजस्वपृथिवीपते ॥ २० ॥ ॥ राजोवाच ॥ एवम
स्तुमहाभागेकरोमितवसुप्रियम्॥समाहूयसुतश्रेष्ठंराज्यभोगेविनिःस्पृहम् ॥२१॥ समाहूतःसमायातोभक्त्यानामितकंधरः ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममक
रोत्तदा ॥ २२ ॥ तस्याःपादौननामाथभक्त्यानामितकंधरः ॥ आदेशोदीयतांराजन्येनाहूतःसमागतः ॥ २३ ॥ किंकरोमिमहाभागदासस्तेप्रणतोस्मि
च ॥ ॥ राजोवाच ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यसंभारंकुरुपुत्रक ॥ २४ ॥ समाहूयद्विजान्पुण्यानृत्विजोभूमिपालकान् ॥ एवमुक्तोमहातेजाःपूरुःपरमधा
र्मिकः ॥ २५ ॥ सर्वंचकारसंपूर्णंयथोक्तंतुमहात्मना ॥ तयासार्धंसजग्राहसुदीक्षांकामकन्यया ॥ २६ ॥ अश्वमेधयज्ञवाटेदत्वादानान्यनेकधा ॥ ब्राह्मणे
भ्योमहाराजभूरिदानमनंतकम् ॥ २७ ॥ दीनेषुचविशेषेणययातिःपृथिवीपतिः ॥ यज्ञांतेचमहाराजस्तामुवाचवराननाम् ॥ २८ ॥ अन्यत्तेसुप्रियंबाले
किंकरोमिवदस्वमे ॥ तत्सर्वंदेविकर्तास्मिसाध्यासाध्यंवरानने ॥ २९ ॥ सुकर्मोवाच ॥ इत्युक्तातेनसाराज्ञाभूपालंप्रत्युवाचह ॥ जातोमेदोहदोराजंस्त
त्कुरुष्वममानघ ॥ ३० ॥ इंद्रलोकंब्रह्मलोकंशिवलोकंतथैवच ॥ विष्णुलोकंमहाराजद्रष्टुमिच्छामिसुप्रियम् ॥ ३१ ॥ दर्शयस्वमहाभागयदहंसुप्रियात
व ॥ एवमुक्तस्तयाराजातामुवाचससुप्रियाम् ॥ ३२ ॥ साधुसाधुवरारोहेपुण्यमेवप्रभाषसे ॥ स्त्रीस्वभावाच्चचापल्यात्कौतुकाच्चवरानने ॥ ३३ ॥ यत्तवो
क्तंमहाभागेतदसाध्यंविभातिमे ॥ तत्साध्यंपुण्यदानेनयज्ञेनतपसापिच ॥ ३४ ॥ अन्यथानभवेत्साध्यंयत्त्वयोक्तंवरानने ॥ असाध्यंतुभवत्यावैभाषितं
पुण्यमिश्रितम् ॥ ३५ ॥ मर्त्यलोकाच्छरीरेणअनेनापिचमानवः ॥ श्रुतोदृष्टोनमेद्यापिगतःस्वर्गंसुपुण्यकृत् ॥ ३६ ॥ ततोऽसाध्यंवरारोहेयत्त्वयाभाषि
तंमम ॥ अन्यदेवकरिष्यामिप्रियंतेतद्वदप्रिये ॥ ३७ ॥ देव्युवाच ॥ अन्यैश्चमानुषैराजन्नसाध्यंस्यान्नसंशयः ॥ त्वयिसाध्यंमहाराजसत्यंसत्यंवदाम्यह

१ भूमिदानमिति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ ३८ ॥ तपसायशसाक्षात्रैर्दानैर्यज्ञैश्चभूपते ॥ नास्तिभवादृशश्चान्योमर्त्यलोकेचमानवः ॥ ३९ ॥ क्षात्रंबलंसुतेजश्चत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितम् ॥ तस्मादे वंप्रकर्तव्यंमत्प्रियंनहुषात्मज ॥ ४० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेएकोनाशीतितमोऽध्यायः ॥ ७९ ॥ पिप्पलउवाच ॥ कामकन्यांयदाराजाउपयेमेद्विजोत्तम ॥ किंचक्रातेतदातेद्वेपूर्वभार्येसुपुण्यके ॥ १ ॥ देवयानीमहाभागाशर्मिष्ठावार्षपर्वणी ॥ तयोश्चरित्रंतत्सर्वंकथयस्वममाग्रतः ॥ २ ॥ सुकर्मोवाच ॥ यदानीताकामकन्यास्वगृहंतेनभूभुजा ॥ अत्यर्थंस्पर्धतेसातुदेवयानीमनास्विनी ॥ ३ ॥ तस्यार्थंतुसुतौशप्तौक्रोधेनाकुलितात्मना ॥ शर्मिष्ठांचसमाहूयशब्दंचक्रेयशस्विनी ॥ ४ ॥ रूपेणतेजसादानैःसत्यपुण्यव्रतैस्तथा ॥ शर्मिष्ठादे वयानीचस्पर्धेतेस्मतयासह ॥ ५ ॥ दुष्टभावंतयोश्चापिसाऽज्ञासीत्कामजातदा ॥ राज्ञेसर्वंतयाविप्रकथितंतत्क्षणादिह ॥ ६ ॥ अथक्रुद्धोमहाराजः समाहूयाब्रवीद्यदुम् ॥ शर्मिष्ठावध्यतांगत्वाशुक्रपुत्रीतथापुनः ॥ ७ ॥ सुप्रियंकुरुमेवत्सयदिश्रेयोहिमन्यसे ॥ एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वाक्यंयदुस्त दा ॥ ८ ॥ प्रत्युवाचनृपेंद्रंतंपितरंप्रतिमानद ॥ नाहंतुघातयेतातमातरौदोषवर्जिते ॥ ९ ॥ मातृघातेमहादोषःकथितोवेदपंडितैः ॥ तस्माद्घातं महाराजएतयोर्नकरोम्यहम् ॥ १० ॥ दोषाणांतुसहस्रेणमातालिप्तायदाभवेत् ॥ भगिनीचमहाराजदुहिताचतथापुनः ॥ ११ ॥ पुत्रैर्वाभ्रातृभिश्चै वनैववध्याभवेत्कदा ॥ एवंज्ञात्वामहाराजमातरौनैवघातये ॥ १२ ॥ यदोर्वाक्यंतदाश्रुत्वाराजाक्रुद्धोबभूवह ॥ शशापतंसुतंपश्चाद्ययातिःपृथिवी पतिः ॥ १३ ॥ यस्माद्आज्ञाहतात्वद्यत्वयापापिसमोपिहि ॥ मातुरंशंभजस्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः ॥ १४ ॥ एवमुक्त्वायदुंपुत्रंययातिःपृथिवीपतिः ॥ पुत्रंशप्त्वामहाराजस्तयासार्द्धंमहायशाः ॥ १५ ॥ रमतेसुखभोगेनविष्णोर्ध्यानेनतत्परः ॥ अश्रुबिंदुमतीसाचतेनसार्द्धंसुलोचना ॥ १६ ॥ बुभुजे चारुसर्वांगीपुण्यान्भोगान्मनोनुगान् ॥ एवंकालोगतस्तस्यययातेस्तुमहात्मनः ॥ १७ ॥ अक्षयानिर्जराःसर्वाअपरास्तुप्रजास्तथा ॥ सर्वेलोकामहाभा गविष्णुध्यानपरायणाः ॥ १८ ॥ तपसासत्यभावेनविष्णोर्ध्यानेनपिप्पल ॥ सर्वेलोकामहाभागसुखिनःसाधुसेवकाः ॥ १९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखं डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेऽशीतितमोऽध्यायः ॥ ८० ॥ सुकर्मोवाच ॥ यथेंद्रोसौमहाप्राज्ञःसदाभीतोमहात्मनः ॥ ययातेर्विक्रमं दृष्ट्वादानपुण्यादिकंबहु ॥ १ ॥ मेनकांप्रेषयामासअप्सरांदूतकर्मणि ॥ गच्छभद्रेमहाभागेममादेशंवदस्वहि ॥ २ ॥ कामकन्यामितोगत्वादेवराजव चोवद ॥ येनकेनाप्युपायेनराजानंत्वमिहानय ॥ ३ ॥ एवंश्रुत्वागतासाचमेनकातत्रप्रेषिता ॥ समाचष्टतुतत्सर्वंदेवराजस्यभाषितम् ॥ ४ ॥ एवमुक्ता

१ वीर्यैः इ० पा० । २ मातुलसुतां भजस्व इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गतासाचमेनकातत्प्रचोदिता ॥ गतायांमेनकायांतुरतिपुत्रीमनस्विनी ॥ ५ ॥ राजानंधर्मसंकेतंप्रत्युवाचयशस्विनी ॥ राजंस्त्वयाहमानीतासत्यवा
क्येनवैपुरा ॥ ६ ॥ स्वकरश्चांतरेदत्तोभवनंचसमाहृता ॥ यद्यद्वदाम्यहंराजंस्तत्तत्कार्यंहिवैत्वया ॥ ७ ॥ तदेवंहित्वयावीरनकृतंभाषितंमम ॥ त्वामे
वंतुपरित्यक्ष्येयास्यामिपितृमंदिरम् ॥ ८ ॥ राजोवाच ॥ यथोक्तंहित्वयाभद्रेतत्तेकर्त्तानसंशयः ॥ असाध्यंतुपरित्यज्यसाध्यंदेविवदस्वमे ॥ ९ ॥ अश्रु
विंदुमत्युवाच ॥ एतदर्थंमहीकांतभवानिहमयावृतः ॥ सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वधर्मसमन्वितः ॥ १० ॥ सर्वंसाध्यमितिज्ञात्वासर्वधर्तारमेवच ॥ कर्त्तारंसर्व
धर्माणांस्रष्टारंपुण्यकर्मणाम् ॥ ११ ॥ त्रैलोक्यसाधकंज्ञात्वात्रैलोक्येऽप्रतिमंचवै ॥ विष्णुभक्तमहंजानेवैष्णवानांमहावरम् ॥ १२ ॥ इत्याशयामयाभर्त्ताभ
वानंगीकृतःपुरा ॥ यस्यविष्णुप्रसादोऽस्तिसमसर्वत्रपरिव्रजेत् ॥ १३ ॥ दुर्लभंनास्तिराजेंद्रत्रैलोक्येसचराचरे ॥ सर्वेष्वेवसुलोकेषुविद्यतेतवसुव्रत ॥ १४ ॥
विष्णोश्चैवप्रसादेनगगनेगतिरुत्तमा ॥ मर्त्यलोकंसमासाद्यत्वयैववसुधाधिप ॥ १५ ॥ जरापलितहीनास्तुमृत्युहीनाजनाःकृताः ॥ गृहद्वारेषुसर्वेषुमर्त्या
नांचनरर्षभ ॥ १६ ॥ कल्पद्रुमाअनेकाश्चत्वयैवपरिकल्पिताः ॥ येषांगृहेषुमर्त्यानांमुनयःकामधेनवः ॥ १७ ॥ त्वयैवप्रेषिताराजन्स्थिरीभूताःसदाकृ
ताः ॥ सुखिनःसर्वकामैश्चमानवाश्चत्वयाकृताः ॥ १८ ॥ गृहेकमध्येसाहस्रंकुलीनानांप्रदृश्यते ॥ एवंवंशविवृद्धिश्चमानवानांत्वयाकृता ॥ १९ ॥ यमस्या
पिविरोधेनइंद्रस्यचनरोत्तम ॥ व्याधिपापविहीनस्तुमर्त्यलोकस्त्वयाकृतः ॥ २० ॥ स्वतेजसाहंकारेणस्वर्गरूपंतुभूतलम् ॥ दर्शितंहिमहाराजत्वत्समो
नास्तिभूपतिः ॥ २१ ॥ नरोनैवप्रसूतोहिनोत्पत्स्यतिभवादृशः ॥ भवंतमित्यहंजानेसर्वधर्मप्रभाकरम् ॥ २२ ॥ तस्मान्मयाकृतोभर्तावदस्वैवंममाग्र
तः ॥ नर्ममुक्त्वानृपेंद्रत्वंवदसत्यंममाग्रतः ॥ २३ ॥ यदितेसत्यमस्तीहधर्मंमस्तिनराधिप ॥ देवलोकेषुमेनास्तिगगनेगतिरुत्तमा ॥ २४ ॥ सत्यंत्य
क्त्वायदाचत्वंनैवस्वर्गंगमिष्यसि ॥ तदाकूटंतववचोभविष्यतिनसंशयः ॥ २५ ॥ पूर्वंकृतंहियच्छ्रेयोभस्मीभूतंभविष्यति ॥ राजोवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वया
भद्रेसाध्यासाध्यंनचास्तिमे ॥ २६ ॥ सर्वंसाध्यंसुलोकंमेसुप्रसादाज्जगत्पते ॥ स्वर्गंदेवियतोनैमितत्रमेकारणंशृणु ॥ २७ ॥ आगंतुंतुनदास्यंतिलोकेमर्त्यं
चदेवताः ॥ ततोमेमानवाःसर्वेप्रजाःसर्वावरानने ॥ २८ ॥ मृत्युयुक्ताभविष्यंतिमयाहीनानसंशयः ॥ गंतुंस्वर्गंनवांच्छामिसत्यमुक्तंवरानने ॥ २९ ॥
॥ देव्युवाच ॥ लोकान्दृष्ट्वामहाराजआगमिष्यसिवैपुनः ॥ पूरयस्वममाद्यत्वंजातांश्रद्धांमहातुलाम् ॥ ३० ॥ ॥ राजोवाच ॥ सर्वमेवंकरि
ष्यामियत्त्वयोक्तंनसंशयः ॥ समालोक्यमहातेजाययातिर्नहुषात्मजः ॥ ३१ ॥ एवमुक्त्वाप्रियांराजाचिंतयामासवैतदा ॥ अंतर्जलचरो
मत्स्यःसोपिजालेनवध्यते ॥ ३२ ॥ मरुत्समानवेगोपिमृगःप्राप्नोतिबंधनम् ॥ योजनानांसहस्रस्थमामिषंवीक्षतेखगः ॥ ३३ ॥ सकंठ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लग्नपाशंचनपश्येद्दैवमोहितः ॥ कालःसमविषमकृत्कालःसन्मानहानिदः ॥ ३४ ॥ परिभावकरःकालोयत्रकुत्रापितिष्ठतः ॥ नरंकरोति दातारंयाचितारंचवैपुनः ॥ ३५ ॥ भूतानिस्थावरादीनिदिविवायदिवाभुवि ॥ सर्वंकलयतेकालःकालोह्येकइदंजगत् ॥ ३६ ॥ अनादिनिधनोधाताजग तःकारणंपरम् ॥ लोकान्कालःस्पचतिवृक्षेफलमिवाहितम् ॥ ३७ ॥ नमंत्रानतपोदानंनमित्राणिनबांधवाः ॥ शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम् ॥ ३८ ॥ त्रयःकालकृताःपाशाःशक्यंतेनातिवर्तितुम् ॥ विवाहोजन्ममरणंयदायत्रतुयेनच ॥ ३९ ॥ यथाजलधराव्योम्निभ्राम्यंतेमातरिश्वना ॥ तथेदंकर्मयुक्तेनका लेनभ्राम्यतेजगत् ॥ ४० ॥ सुकर्मोवाच ॥ कालोऽयंकर्मयुक्तस्तुयोनरैःसमुपासितः ॥ कालस्तुप्रेरयेत्कर्मनतंकालःकरोतिसः ॥ ४१ ॥ उपद्रवाघात दोषाःसर्पाश्चव्याधयस्ततः ॥ सर्वेकर्मनियुक्तास्तेप्रचरंतिचमानुषे ॥ ४२ ॥ सुखस्यहेतवोयेचउपायाःपुण्यमिश्रिताः ॥ तेसर्वेकर्मसंयुक्तानपश्येयुःशुभा शुभम् ॥ ४३ ॥ कर्मदायदिवालोकेकर्मसंबंधिबांधवाः ॥ कर्माणिचोदयंतीहपुरुषंसुखदुःखयोः ॥ ४४ ॥ सुवर्णंरजतंवापियथारूपंविनिश्चितम् ॥ तथानि बध्यतेजंतुःस्वकर्मणिवशानुगः ॥ ४५ ॥ पंचैतानीहसृज्यंतेगर्भस्थस्यैवदेहिनः ॥ आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच ॥ ४६ ॥ यथामृतपिंडतःकर्ता कुरुतेयद्यदिच्छति ॥ तथापूर्वकृतंकर्मकर्तारमनुगच्छति ॥ ४७ ॥ देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितातथा ॥ तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंचप्राप्यतेचस्वकर्म भिः ॥ ४८ ॥ सएवतंत्तथाभुंक्तेनित्यंविहितमात्मना[1] ॥ आत्मनाविहितंदुःखंचात्मनाविहितंसुखम् ॥ ४९ ॥ गर्भशय्यामुपादायभुंजतेपूर्वदैहिकम् ॥ सं त्यजंतिस्वकंकर्मनक्वचित्पुरुषाभुवि ॥ ५० ॥ बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थाःकर्तुमन्यथा ॥ सुकृतान्युपभुंजंतिदुःखानिचसुखानिच ॥ ५१ ॥ हेतुंप्राप्यनरोनि त्यंकर्मबंधैस्तुबध्यते ॥ यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदतिमातरम् ॥ ५२ ॥ तथाशुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति ॥ उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते ॥ ५३ ॥ प्राक्तनंबंधनंकर्मकोन्यथाकर्तुमर्हति ॥ सुशीघ्रमपिधावंतंविधानमनुधावति ॥ ५४ ॥ शेतेसहशयानेनपुराकर्मयथाकृतम् ॥ उपतिष्ठतितिष्ठंतंगच्छंतमनु गच्छाति ॥ ५५ ॥ करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते ॥ यथाछायातपौनित्यंसुसंबद्धौपरस्परम् ॥ ५६ ॥ तद्वत्कर्मचकर्ताचसुसंबद्धौपरस्परम् ॥ ग्रहारोगाविषाःसर्पाःशाकिन्योराक्षसास्तथा ॥ ५७ ॥ पीडयंतिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा ॥ येनयत्रोपभोक्तव्यंसुखंवादुःखमेववा ॥ ५८ ॥ सतत्रबद्धार ज्ज्वावैबलाद्दैवेननीयते ॥ दैवःप्रभुर्हिभूतानांसुखदुःखोपपादने ॥ ५९ ॥ अन्यथाचिंत्यतेकर्मजाग्रतास्वपतापिवा ॥ अन्यथासतथाप्राज्ञदैवएवंजिघांसति ॥ ॥ ६० ॥ शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंचरक्षति ॥ अरक्षितंभवेत्सत्यंतदेवंदैवरक्षितम् ॥ ६१ ॥ दैवेननाशितंयत्तुतस्यरक्षानदृश्यते ॥ यथापृथिव्यांबीजा

१ यथाकृतं तथा भुंक्ते नित्यं विहितमात्मना । इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नि[1]उप्तानिचधनानिच ॥ ६२ ॥ तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठंतिप्रभवंतिच ॥ तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति ॥ ६३ ॥ कर्मक्षयात्तथाजंतुःशरीरान्नाशमृ
च्छति ॥ कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्वविद्भिरुदाहृतः ॥६४॥ विविधाःप्राणिनस्तस्यमृत्योरोगाश्चहेतवः ॥ तथाममविपाकोयंपूर्वकृतस्यनान्यथा ॥ ६५ ॥ सं
प्राप्तोनात्रसंदेहःस्त्रीरूपोऽयं[2]नेसंशयः ॥ क्रमेगेहंसमायातानाटकानटनर्तकाः ॥ ६६ ॥ तेषांसंगप्रसंगेनजरादेहंसमाश्रिता ॥ सर्वंकर्मकृतंमन्येयन्मेसं
भावितंध्रुवम् ॥ ६७ ॥ तस्मात्कर्मप्रधानंचउपायाश्चनिरर्थकाः ॥ पुरावैदेवराजेनमदर्थेदूतसत्तमः ॥ ६८ ॥ प्रेषितोमातलिर्नामनकृतंतस्यतद्वचः ॥ तस्य
कर्मविपाकोऽयंदृश्यतेसांप्रतंमम ॥ ६९ ॥ इतिचिंतापरोभूत्वादुःखेनमहतान्वितः ॥ यद्यस्याहिवचःप्रीत्यानकरोमिहिसर्वथा ॥ ७० ॥ सत्यधर्मावुभावे
तौयास्यतस्तौनसंशयः ॥ सदृ[3]शंचसमायातंयद्दृष्टंममकर्मणा ॥ ७१ ॥ भविष्यतिनसंदेहोदैवोहिदुरतिक्रमः ॥ एवंचिंतापरोभूत्वाययातिःपृथिवीप
तिः ॥ ७२ ॥ कृष्णंक्लेशापहंदेवंजगामशरणंहरिम् ॥ ध्यात्वानत्वाततःस्तुत्वामनसामधुसूदनम् ॥ ७३ ॥ त्राहिमांशरणंप्राप्तस्त्वामहंकमलाप्रिय ॥ ७४ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेएकाशीतितमोऽध्यायः ॥८१॥ सुकर्मोवाच ॥ एवंचिंतयतेयावद्राजापरमधार्मिकः ॥
तावत्प्रोवाचसादेवीरतिपुत्रीवरानना ॥ १ ॥ किमुचिंतयसेराजंस्त्वमिहैवमहामते ॥ प्रायेणापिस्त्रियःसर्वाश्चपलाःस्युर्नसंशयः ॥ २ ॥ नाहंचापल्यभावे
नत्वामेवंप्रविचालये ॥ नाहंहिकारयाम्यद्यभवत्पार्श्वंनृपोत्तम ॥ ३ ॥ अन्यास्त्रियोयथालोकेचपलत्वाद्वदंतिच ॥ अकार्यंराजराजेंद्रलोभान्मोहाच्चलंप
टाः ॥ ४ ॥ लोकानांदर्शनायैवजाताश्रद्धाममोरसि ॥ देवानांदर्शनंपुण्यंदुर्लभंहिसुमानुषैः ॥ ५ ॥ तेषांचदर्शनंराजन्कारयामिवदस्वमे ॥ दोषंपापकरंय
त्तुमत्संगादिहचेद्भवेत् ॥ ६ ॥ एवंचिंतयसेदुःखंयथान्यःप्राकृतोजनः ॥ महाभयाद्यथाभीतोमोहगर्तेगतोयथा ॥ ७ ॥ त्यजचिंतांमहाराजनगंतव्यंत्वयादि
वि ॥ येनतेजायतेदुःखंतन्नकार्यंमयाकदा ॥ ८ ॥ एवमुक्तस्तथाराजातामुवाचवराननाम् ॥ चिंतितंयन्मयादेवितच्छृणुष्वाहिसांप्रतम् ॥ ९ ॥ मानभंगो
मयादृष्टोनैवस्वस्यमनःप्रिये ॥ मयिस्वर्गंगतेकांतेप्रजादीनाभविष्यति ॥ १० ॥ त्रासयिष्यतिदुष्टात्मायमस्तुव्याधिभिःप्रजाः ॥ त्वयासार्धंप्रयास्यामिस्व
र्गलोकंवरानने ॥११॥ एवमाभाष्यतांराजासमाहूयसुतोत्तमम् ॥ पूरुंतंसर्वधर्मज्ञंजरायुक्तंमहामतिम् ॥१२॥ एह्येहिसर्वधर्मज्ञधर्मंजानासिनिश्चितम् ॥ ममा
ज्ञयाहिधर्मात्मन्धर्मःसंपालितस्त्वया ॥ १३ ॥ जरामेदीयतांतातताऱुण्यंगृह्यतांपुनः ॥ राज्यंकुरुममेदंत्वंसकोशबलवाहनम् ॥ १४ ॥ आसमुद्रांप्रभुंक्ष्व
त्वंरत्नपूर्णांवसुंधराम् ॥ मयादत्तांमहाभागसग्रामवनपत्तनाम् ॥ १५ ॥ प्रजानांपालनंपुण्यंकर्तव्यंचसदानघ ॥ दुष्टानांशासनंनित्यंसाधूनांपरिपाल

१ अन्नानि च धनानि च । इ० पा० । २ दैवसंज्ञकः इ० पा० । ३ साध्यं चैव समायातम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नम् ॥ १६ ॥ कर्तव्यंचत्वयावत्सधर्मशास्त्रप्रमाणतः ॥ ब्राह्मणानांमहाभागविधिनापिस्वकर्मणा ॥ १७ ॥ भक्त्याचपालनंकार्यंयस्मात्पूज्याजगत्रये ॥ पंचमेसत्तमेघस्रेकोशंपश्यविपाश्रितः ॥ १८ ॥ बलंचनित्यंसंपूज्यंप्रसादधनभोजनैः ॥ चारचक्षुर्भवस्वत्वंनित्यंदानपरोभव ॥ १९ ॥ भवस्वनियतो मंत्रेसदागोप्यःसुपंडितैः ॥ नियतात्माभवस्वत्वंमागच्छमृगयांसुत ॥ २० ॥ विश्वासःकस्यनोकार्यःस्त्रीषुकोशेमहाबले ॥ पात्राणांत्वंतुसर्वेषां कलानांकुरुसंग्रहम् ॥ २१ ॥ यजयज्ञैर्हृषीकेशंपुण्यात्माभवसर्वदा ॥ प्रजानांकंटकान्सर्वान्मर्दयस्वदिनेदिने ॥ २२ ॥ प्रजानांवांछितंसर्वमर्पयस्व दिनेदिने ॥ प्रजासौख्यंप्रकर्तव्यंप्रजाःपोषयपुत्रक ॥ २३ ॥ स्वकोवंशःप्रकर्तव्यःपरदारेषुमाकृथाः ॥ मतिंदुष्टांपरस्वेषुपूर्वानन्वेहिस र्वदा ॥ २४ ॥ वेदानांहिसदाचिंताशास्त्राणांहिचसर्वदा ॥ कुरुष्वैवंसदावत्सशस्त्राभ्यासरतोभव ॥ २५ ॥ संतुष्टःसर्वदावत्सस्वशय्यानिरतोभव ॥ गज स्यवाजिनोभ्यासंस्यंदनस्यचसर्वदा ॥ २६ ॥ एवमादिश्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनंद्यच ॥ स्वहस्तेनचसंस्थाप्यकरेदत्तंस्वमायुधम् ॥ २७ ॥ स्वांजरांतु समागृह्यदत्त्वातारुण्यमस्यच ॥ गंतुकामस्ततःस्वर्गंययातिःपृथिवीपतिः ॥ २८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति चरित्रेद्व्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८२ ॥ सुकर्मोवाच ॥ समाहूयप्रजाःसर्वाद्वीपानांवसुधाधिपः ॥ हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् ॥ १ ॥ इंद्रलोकं ब्रह्मलोकंरुद्रलोकमतःपरम् ॥ वैष्णवंसर्वपापघ्नंप्राणिनांगतिदायकम् ॥ २ ॥ व्रजाम्यहंनसंदेहोह्यनयासहसत्तमाः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःसशूद्राश्चप्रजा मम ॥ ३ ॥ सुखेनापिसकुटुंबैःस्थातव्यंतुमहीतले ॥ पूरुरेषमहाभागोभवतांपालकस्त्विह ॥ ४ ॥ स्थापितोस्तिमयालोकाराजाधीरःसदंडकः ॥ एव मुक्तास्तुताःसर्वाःप्रजाराजानमब्रुवन् ॥ ५ ॥ श्रूयतेसर्ववेदेषुपुराणेषुनृपोत्तम ॥ धर्मएवंयतोलोकेनदृष्टःकेनवैपुरा ॥ ६ ॥ दृष्टोस्माभिरसौधर्मोदशां गःसत्यवल्लभः ॥ सोमवंशसमुत्पन्नोनहुषस्यमहागृहे ॥ ७ ॥ हस्तपादमुखैर्युक्तःसर्वाचारप्रचारकः ॥ ज्ञानविज्ञानसंपन्नःपुण्यानांचमहानिधिः ॥ ८ ॥ गुणानांहिमहाराजआकरःसत्यपंडितः ॥ कुर्वंतिचमहाधर्मसत्यवंतोमहौजसः ॥ ९ ॥ तंधर्मंदृष्टवंतःस्मभवंतंकामरूपिणम् ॥ भवंतंकामकर्तार मीदृशंसत्यवादिनम् ॥ १० ॥ कर्मणात्रिविधेनापिवयंत्यक्तुंनशक्नुमः ॥ यत्रत्वंतत्रगच्छामःसुसुखंपुण्यमेवच ॥ ११ ॥ नरकेपिभवान्यत्रवयंतत्र नसंशयः ॥ किंदारैर्धनभोगैश्चकिंजीवैर्जीवितेनच ॥ १२ ॥ त्वांविनासुमहाराजतेननास्त्यत्रकारणम् ॥ त्वयैवसहराजेंद्रवयंयास्यामनान्यथा ॥ १३ ॥ एवंश्रुत्वावचस्तासांप्रजानांपृथिवीपतिः ॥ हर्षेणमहताविष्टःप्रजावाक्यमुवाचह ॥ १४ ॥ आगच्छंतुमयासार्द्धंसर्वेलोकाःसुपुण्यकाः ॥ नृपोरथंसमारुह्यतया

१ स्वासने नृपसत्तमः । इ० पा० । २ नाधिकं दृष्टमस्माभिर्भवतः कामरूपिणः । इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैकामकन्यया ॥ १५ ॥ रथेनहंसवर्णेनचंद्रबिंबानुकारिणा ॥ चामरैर्व्यजनैश्चापिवीज्यमानोगतव्यथः ॥ १६ ॥ केतुनातेनपुण्येनशुभ्रेणापिमहीयसा ॥
शोभमानोयथादेवोदेवराजःपुरंदरः ॥ १७ ॥ ऋषिभिःस्तूयमानस्तुबंदिभिश्चारणैस्तथा ॥ प्रजाभिःस्तूयमानश्चययातिर्नहुषात्मजः॥ १८ ॥ प्रजाःसर्वा
स्ततोयानैःसमायातानरेश्वरम् ॥ गजैरश्वैरथैश्चान्यैःप्रस्थिताश्चदिवंप्रति ॥ १९ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चान्येपृथग्जनाः ॥ सर्वेचवैष्णवालोकाविष्णु
ध्यानपरायणाः ॥ २० ॥ तेषांतुकेतवःशुक्लाहेमदंडैरलंकृताः ॥ शंखचक्रांकिताःसर्वेसदंडाःसपताकिनः ॥ २१ ॥ प्रजावृंदेषुभासंतेपताकामारुतेरिताः ॥
दिव्यमालाधरास्सर्वेशोभितास्तुलसीदलैः ॥२२॥ दिव्यचंदनदिग्धांगादिव्यगंधानुलेपनाः ॥ दिव्यवस्त्रकृताशोभादिव्याभरणभूषिताः ॥२३॥ सर्वेलोकाः
सुरूपास्तेराजानमुपजग्मिरे ॥ प्रजाशतसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच ॥ २४ ॥ अर्वखर्वसहस्राणितेजनाःप्रतिजग्मिरे ॥ तेतुराज्ञासमंसर्वेवैष्णवाःपुण्यका
रिणः ॥ २५ ॥ विष्णुध्यानपराःसर्वेजपदानपरायणाः ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवंतेप्रस्थिताःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः ॥ २६ ॥ पूरुंपुत्रंमहाराजस्वराज्ये
परिषिच्यतम् ॥ ऐंद्रंलोकंजगामाथययातिःपृथिवीपतिः ॥ २७ ॥ तेजसातस्यपुण्येनधर्मेणतपसातदा ॥ तेजनाःप्रस्थिताःसर्वेवैष्णवंलोकमुत्तम
म् ॥ २८ ॥ ततोदेवाःसगंधर्वाःकिन्नराश्चारणास्तथा ॥ सहितादेवराजेनआगताःसंमुखंतदा ॥ २९ ॥ तस्यैवापिनृपेंद्र[2]स्यपूजयंतोनृपोत्तम ॥
इंद्रउवाच ॥ स्वागतंतेमहाराजममगेहंसमाविश ॥ ३० ॥ अत्रभोगान्प्रभुंक्ष्वत्वंदिव्यान्कामान्मनोऽनुगान् ॥ राजोवाच ॥ सहस्राक्षमहाप्राज्ञ
तवपादांबुजद्वयम् ॥ ३१ ॥ नमस्करोम्यहंदेवब्रह्मलोकंव्रजाम्यहम् ॥ देवैःसंस्तूयमानश्चब्रह्मलोकंजगामह ॥ ३२ ॥ पद्मयोनिर्महातेजाःसार्धं
मुनिवरैस्तदा॥आतिथ्यंचचकारास्यपाद्यार्घादिसुविष्टरैः ॥३३॥ उवाचविष्णुलोकंहिप्रयाहित्वंस्वकर्मणा ॥ एवमाभाषितेधात्राजगामशिवमंदिरम् ॥३४॥
चक्रेआतिथ्यपूजांचउमयासहशंकरः॥तस्यैवापिनृपेंद्रस्यराजानमिदमब्रवीत्॥३५॥कृष्णभक्तोसिराजेंद्रममापिसुप्रियोभवान्॥ ततोययातेराजेंद्रवसत्वंमम
मंदिरम् ॥ ३६ ॥ सर्वान्भोगान्प्रभुंक्ष्वत्वंदुःखप्राप्यान्हिमानुषैः ॥ अंतरंनास्तिराजेंद्रममविष्णोर्नसंशयः ॥३७॥ योसौविष्णुस्वरूपेणसवैरुद्रोनसंशयः ॥ यो
रुद्रोविद्यतेराजन्सचविष्णुःसनातनः ॥ ३८ ॥ उभयोरंतरंनास्तितस्माच्चैववदाम्यहम् ॥ विष्णुभक्तस्यपुण्यस्यस्थानमेवददाम्यहम् ॥ ३९ ॥ तस्माद
त्रमहाराजस्थातव्यंहित्वयानघ ॥ एवमुक्तःशिवेनापिययातिर्हरिवल्लभः ॥ ४० ॥ भक्त्याप्रणम्यदेवेशंशंकरंनतकंधरः ॥ एतत्सर्वंमहादेवत्वयोक्तमिहसां
प्रतम् ॥ ४१ ॥ युवयोरंतरंनास्तिएकामूर्तिर्द्वि[3]धाभवत् ॥ वैष्णवंगंतुमिच्छामिपादौतवनमाम्यहम् ॥ ४२ ॥ एवमस्तुमहाराजगच्छलोकंतुवैष्णवम् ॥

१ सरामास्ते इ० पा० । २ तस्य नृपेंद्रस्य पूजयंतस्तं नृपेंद्रं पूजयंत इति कर्मणि षष्ठी । ३ त्रिधा इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समादिष्टःशिवेनापिप्रतस्थेवसुधाधिपः ॥४३॥ पृथ्वीशस्तैर्महापुण्यैर्वैष्णवैर्विष्णुवल्लभैः॥नृत्यमानैस्ततस्तैस्तुपुरतस्तस्यभूपतेः ॥४४॥ शंखशब्दैःसुपा
पद्मैःसिंहनादैःसुपुष्कलैः ॥ जगामनिःस्वनैराजापूज्यमानःसुचारणैः ॥ ४५ ॥ सुस्वरैर्गीयमानस्तुपाठकैःशास्त्रकोविदैः ॥ गायंतिपुरतस्तस्यगंधर्वागीतत
त्पराः ॥ ४६ ॥ ऋषिभिःस्तूयमानश्चदेववृंदैःसमन्वितैः ॥ अप्सरोभिःसुरूपाभिःसेव्यमानःसनाहुषिः ॥ ४७ ॥ गंधर्वैःकिन्नरैःसिद्धैश्चारणैःपुण्यमंगलैः ॥
साध्यैर्विद्याधरैराजामरुद्भिर्वसुभिस्तथा ॥ ४८ ॥ रुद्रैश्चादित्यवर्गैश्चलोकपालैर्दिगीश्वरैः ॥ स्तूयमानोमहाराजस्त्रैलोक्येनसमंततः ॥ ४९ ॥ ददर्शवैष्णवं
लोकमनौपम्यमनामयम् ॥ विमानैःकांचनैराजन्सर्वशोभासमाविलैः ॥ ५० ॥ हंसकुंदेंदुधवलैर्विमानैरुपशोभितैः ॥ प्रासादैःशतभौमैश्चमेरुमंदरसं
निभैः ॥ ५१ ॥ शिखरैरुल्लिखद्भिश्चस्वर्व्योमहाटकान्वितैः ॥ जाज्वल्यमानैःकलशैःशोभतेसुपुरोत्तमम् ॥ ५२ ॥ तारागणैर्यथाकाशंतेजःश्रियाप्रकाशते ॥
प्रज्वलत्तेजोज्वालाभिर्लोचनैरिवलोकते ॥५३॥ नानारत्नैर्हरेर्लोकःप्रहसद्दशनैरिव ॥ समाह्वयतितान्पुण्यान्वैष्णवान्विष्णुवल्लभान् ॥ ५४ ॥ ध्वजव्याजेन
राजेंद्रचलिताग्रैःसुपल्लवैः ॥ श्वसनांदोलितैस्तैश्चध्वजाग्रैश्चमनोहरैः ॥ ५५ ॥ हेमदंडैश्चघंटाभिःसर्वत्रसमलंकृतम् ॥ सूर्यतेजःप्रकाशैश्चगोपुराट्टालकै
स्ततः ॥ ५६ ॥ गवाक्षैर्जालमालैश्चवातायनमनोहरैः ॥ प्रतोलीनांप्रकाशैश्चप्राकारैर्हेमरूपकैः ॥ ५७ ॥ तोरणैःसुपताकाभिर्नानाशब्दैःसुमंगलैः ॥ कल
शाग्रैश्चक्रबिंबैरार्विबिंबसमप्रभैः ॥ ५८ ॥ सुभोगैःशतकक्षैश्चनिर्जलांबुदसन्निभैः ॥ दंडच्छत्रसमाकीर्णैःकलशैरुपशोभितैः ॥ ५९ ॥ प्रावृट्कालांबुदाका
रैर्मंदिरैरुपशोभितैः ॥ कलशैः शोभमानैस्तैर्ऋक्षैर्द्यौरिवभूतलम् ॥ ६० ॥ दंडजालपताकाभिर्ऋक्षजालसमप्रभैः ॥ तादृशैःस्फाटिकाकारैःकांतिशंखेंदु
सन्निभैः ॥ ६१ ॥ हेमप्रासादसंबाधैर्नानाधातुमयैस्ततः ॥ विमानैरर्बुदसंख्यैःशतकोटिसहस्रकैः ॥ ६२ ॥ सर्वभोगयुतैश्चैवशोभतेहरिपत्तनम् ॥ यैःसमारा
धितोदेवःशंखचक्रगदाधरः ॥ ६३ ॥ तेप्रसादात्तस्यतेषुनिवसंतिगृहेषुच ॥ सर्वपुण्येषुदिव्येषुभोगाढ्येषुचमानवाः ॥ ६४ ॥ वैष्णवाःपुण्यकर्माणोनिर्धूता
शेषकल्मषाः ॥ एवंविधैर्गृहैःपुण्यैःशोभितंविष्णुमंदिरम् ॥ ६५ ॥ नानावृक्षैःसमाकीर्णंवनैश्चंदनशोभितैः ॥ सर्वकामफलैराजन्सर्वत्रसमलंकृतम् ॥ ६६ ॥
वापीकुंडतडागैश्चसारसैरुपशोभितैः ॥ हंसकारंडवाकीर्णैःकल्हारैरुपशोभितैः ॥ ६७ ॥ शतपत्रैर्महापद्मैःपद्मोत्पलविराजितैः ॥ कनकोत्पलवर्णैश्चसरो
भिश्चविराजते ॥ ६८ ॥ वैकुंठंसर्वशोभाढ्यंदेवोद्यानैरलंकृतम् ॥ दिव्यशोभासमाकीर्णंवैष्णवैरुपशोभितम् ॥ ६९ ॥ वैकुंठंददृशेराजामोक्षस्थानमनुत्तम
म् ॥ देववृंदैःसमाकीर्णंययातिर्नहुषात्मजः ॥ ७० ॥ प्रविवेशपुरंरम्यंसर्वदाहविवर्जितम् ॥ ददृशेसर्वक्लेशघ्नंनारायणमनामयम् ॥ ७१ ॥ विमानैरुपशो

१ प्रणम्यच शिवामुमाम् इ० पा० । २ घंटानादैः इ० पा० । ३ अप्सरोभिर्युतो राजा इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भंतंसर्वाभरणशालिनम् ॥ पीतवासंजगन्नाथंश्रीवत्सांकंमहाद्युतिम् ॥ ७२ ॥ वैनतेयसमारूढंश्रियायुक्तंपरात्परम् ॥ सर्वेषांदेवलोकानांयोगतिःपरमेश्वरः ॥ ७३ ॥ परमानंदरूपेणकैवल्येनविराजते ॥ सेव्यमानंमहालोकैःसुपुण्यैर्वैष्णवैर्हरिम् ॥ ७४ ॥ देववृंदैःसमाकीर्णंगंधर्वगणसेवितम् ॥ अप्सरोभिर्महात्मानंदुःखक्लेशापहंहरिम् ॥ ७५ ॥ नारायणंननामाथस्वपत्न्यासहभूपतिः ॥ प्रणेमुर्मानवाःसर्वेवैष्णवामधुसूदनम् ॥ ७६ ॥ गतायेवैष्णवाःसर्वेसहराज्ञामहामते ॥ पादांबुजद्वयंतस्यनेमुर्भक्त्यामहामते ॥ ७७ ॥ प्रणमंतंमहात्मानंराजानंदीप्ततेजसम् ॥ तमुवाचहृषीकेशस्तुष्टोऽहंतवसुव्रत ॥ ७८ ॥ वरंवरयराजेंद्रयत्तेमनसिवर्तते ॥ तत्तेददाम्यसंदेहंमद्भक्तोसिमहामते ॥ ७९ ॥ राजोवाच ॥ यदित्वंदेवदेवेशतुष्टोसिमधुसूदन ॥ दासत्वंदेहिसततमात्मनश्चजगत्पते ॥ ८० ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमस्तुमहाभागममभक्तोनसंशयः ॥ लोकेममहाराजस्थातव्यमनयासह ॥ ८१ ॥ एवमुक्तोमहाराजोययातिःपृथिवीपतिः ॥ प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णुलोकंप्रसाधितम् ॥ ८२ ॥ निवसत्येषभूपालोवैष्णवंलोकमुत्तमम् ॥ ८३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेययातेःस्वर्गारोहणंनामत्र्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८३ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंपापनाशनम् ॥ पुत्राणांतारकंदिव्यंबहुपुण्यप्रदायकम् ॥ १ ॥ प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेययातिचरितंश्रुतम् ॥ पूरुणात्तंमहद्राज्यंदुर्गतिंगतवांस्तुरुः ॥ २ ॥ पितृप्रसादात्कोपाच्चयथाजातंतथापुनः ॥ पुत्राणांतारकंपुण्यंयशस्यंधनधान्यदम् ॥ ३ ॥ शापयुक्ताविमौचोभौतुरुश्चयदुरेवच ॥ पितृमातृसमंनास्तिअभीष्टफलदायकम् ॥ ४ ॥ साभिलाषेणभावेनपितापुत्रंसमाह्वयेत् ॥ माताचपुत्रपुत्रेतितस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ५ ॥ समाहूतोयथापुत्रःप्रयातिमातरंप्राति ॥ योयातिहर्षसंयुक्तोगंगास्नानफलंलभेत् ॥ ६ ॥ पादप्रक्षालनंयस्तुकुरुतेचमहायशाः ॥ सर्वतीर्थफलंभुंक्तेप्रसादात्तुतयोःसुतः ॥ ॥ ७ ॥ अंगसंवाहनाच्चान्यदश्वमेधफलंलभेत् ॥ भोजनाच्छादनस्नानैर्गुरुंयःपोषयेत्सुतः ॥ ८ ॥ पृथ्वीदानसमंपुण्यंतत्पुत्रेहिप्रजायते ॥ सर्वतीर्थमयीगंगातथामातानसंशयः ॥ ९ ॥ बहुपुण्यमयःसिंधुर्यथालोकेप्रतिष्ठितः ॥ अस्मिँल्लोकेपितातद्वत्पुराणकवयोविदुः ॥ १० ॥ सुकर्मोवाच ॥ भ्रंशतेक्रोशतेयस्तुपितरंमातरंपुनः ॥ सपुत्रोनरकंयातिरौरवाख्यंनसंशयः ॥ ११ ॥ मातरंपितरंवृद्धौगृहस्थोयोनपोषयेत्॥ सपुत्रोनरकंयातिवेदनांप्राप्नुयाद्ध्रुवम् ॥ १२ ॥ कुत्सतेपापकर्तायोगुरुंपुत्रःसुदुर्मतिः ॥ निष्कृतिर्नैवदृष्टावैपुराणैःकविभिःकदा ॥ १३ ॥ एवंज्ञात्वाह्यहंविप्रपूजयामिदिनेदिने ॥ मातरंपितरंनित्यंभक्त्यानमितकंधरः ॥ १४ ॥ कृत्याकृत्यंवदेचैवसमाहूयगुरुर्मम ॥ तत्करोम्यविचारेणशक्त्यास्वस्यचपिप्पल ॥ १५ ॥ तेनमेपरमंज्ञानंसंजातंगतिदायकम् ॥ एतयोश्चप्रसादेनसंसारेपरिवर्तते ॥ १६ ॥ यच्चकिंचित्प्रकुर्वंतिमानवाभुविसंस्थिताः ॥ गृहस्थस्तदहंजानेयच्चस्वर्गेप्रवर्तते ॥ १७ ॥ ना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गानांचइहस्थोपिचारंजानामिपिप्पल ॥ एतयोश्चप्रसादाच्चत्रैलोक्यंममवश्यताम् ॥ १८ ॥ गतंविद्याधरश्रेष्ठभवानर्चतुमाधवम् ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवंसं
चोदितस्तेनपिप्पलोहिस्वकर्मणा ॥ १९ ॥ आनम्यतंद्विजश्रेष्ठंलज्जितोऽपिदिवंययौ ॥ सुकर्मासोऽपिधर्मात्मागुरुंशुश्रूषतेनृप ॥ २० ॥ एतत्तेसर्वमा
ख्यातंपितृतीर्थानुगंमया ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिवदवेनमहामते ॥२१॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्यवर्णनंनामचतुर
शीतितमोऽध्यायः ॥ ८४ ॥ वेनउवाच ॥ भगवन्देवदेवेशप्रसादाच्चममत्वया ॥ भार्यातीर्थंसमाख्यातंपितृतीर्थमनुत्तमम् ॥ १ ॥ मातृतीर्थंहृषीकेश
बहुपुण्यप्रदायकम् ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वागुरुतीर्थंवदस्वमे ॥ २ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कथयिष्याम्यहंराजन्गुरुतीर्थमनुत्तमम् ॥ सर्वपापहरंप्रोक्तंशिष्या
णांगतिदायकम् ॥ ३ ॥ शिष्याणांपरमंपुण्यंधर्मरूपंसनातनम् ॥ परंतीर्थंपरंज्ञानंप्रत्यक्षफलदायकम् ॥ ४ ॥ यस्यप्रसादाद्राजेंद्रइहैवफलमश्नुते ॥ पर
लोकेसुखंभुंक्तेयशःकीर्तिमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥ प्रसादाद्यस्यराजेंद्रगुरोश्चैवमहात्मनः ॥ प्रत्यक्षंदृश्यतेशिष्यैस्त्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ६ ॥ व्यवहारंचलो
कानामाचारंनृपनंदन ॥ विज्ञानंविंदतेशिष्योमोक्षंचैवप्रयातिच ॥ ७ ॥ सर्वेषामेवलोकानांयथासूर्यःप्रकाशकः ॥ गुरुःप्रकाशकस्तद्वच्छिष्याणांगतिरु
त्तमा ॥ ८ ॥ रात्रावेवप्रकाशेच्चसोमोराजानृपोत्तम ॥ तेजसासाधयेत्सर्वमधिकारंचराचरम् ॥ ९ ॥ गृहेप्रकाशयेद्दीपःसमूहंनृपसत्तम ॥ तेजसानाशये
त्सर्वमंधकारंघनाविलम् ॥ १० ॥ अज्ञानतमसाव्याप्तंशिष्यंद्योतयतेगुरुः ॥ शिष्यप्रकाशउद्द्योतैरुपदेशैर्महामते ॥ ११ ॥ दिवाप्रकाशकःसूर्यःशशी
रात्रौप्रकाशकः ॥ गृहप्रकाशकोदीपस्तमोनाशकरःसदा ॥१२॥ रात्रौदिवागृहस्यांतेगुरुःशिष्यंसदैवहि ॥ अज्ञानाख्यंतमस्तस्यगुरुःसर्वंप्रणाशयेत् ॥१३॥
तस्माद्गुरुःपरंतीर्थंशिष्याणामवनीपते ॥ एवंज्ञात्वाततःशिष्यःसर्वदातंप्रपूजयेत् ॥ १४ ॥ गुरुंपुण्यमयंज्ञात्वात्रिविधेनापिकर्मणा ॥ इत्यर्थेश्रूयते
विप्रइतिहासःपुरातनः ॥१५॥ सर्वपापहरःप्रोक्तश्च्यवनस्यमहात्मनः ॥ भार्गवस्यकुलेजातश्च्यवनोमुनिसत्तमः ॥१६॥ तस्यचिंतासमुत्पन्नाएकदातुनृपो
त्तम ॥ कदाहंज्ञानसंपन्नोभविष्यामिमहीतले ॥ १७ ॥ दिवारात्रौप्रचिंतेत्सज्ञानार्थीमुनिसत्तमः ॥ एवंतुचिंतमानस्यमतिरासीन्महात्मनः ॥ १८ ॥
तीर्थयात्रांप्रयास्यामिअभीष्टफलदायिनीम् ॥ गृहक्षेत्रादिसंत्यज्यभार्यापुत्रंधनंततः ॥ १९ ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनअटतेमेदिनींतदा ॥ लोमानु
लोमयात्रांसगंगायाःकृतवान्नृप ॥ २० ॥ सतद्वन्नर्मदायाश्चसरस्वत्यामुनीश्वरः ॥ गोदावर्यादिसर्वासांनदीनांसागरस्यच ॥ २१ ॥ अन्येषांसर्वती
र्थानांक्षेत्राणांचनृपोत्तम ॥ देवानांपुण्यलिंगानांयात्राव्याजेनसोऽभ्रमत् ॥ २२ ॥ भ्रममाणस्यतस्यापितीर्थेषुपरमेषुच ॥ कायश्चनिर्मलोजातःसूर्यतेजः

१ बुद्धिदानतः इ० पा० ।

Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समप्रभः ॥ २३ ॥ च्यवनःकाशतेदीप्त्यापूतात्मानेनकर्मणा ॥ भ्रममाणःसमायातःक्षेत्राणामुत्तमंतदा ॥ २४ ॥ नर्मदादक्षिणेकूलेनाम्नाअमरकंटकम् ॥ ददर्शसुमहालिंगंसर्वेषांगतिदायकम् ॥ २५ ॥ नत्वास्तुत्वातुसंपूज्यसिद्धनाथंमहेश्वरम् ॥ ज्वालेश्वरंततोदृष्ट्वादृष्ट्वाचाप्यमरेश्वरम् ॥ २६ ॥ ब्रह्मेशंकपिलेशंचमार्कंडेश्वरमुत्तमम् ॥ एवंयात्रांततःकृत्वाओंकारंसमुपागतः ॥ २७ ॥ वटच्छायांसमाश्रित्यशीतलांश्रमनाशिनीम् ॥ सुखेनसंस्थितोविप्रश्च्यवनोभृगुनंदनः ॥ २८ ॥ तत्रस्वनंसशुश्रावसमुक्तंपक्षिणातदा ॥ दिव्यभाषासमायुक्तंज्ञानविज्ञानसंयुतम् ॥ २९ ॥ शुकश्चएकस्तत्रास्तेबहुकालप्रजीवकः ॥ कुंजलोनामधर्मात्माचतुःपुत्रःसभार्यकः[1] ॥ ३० ॥ आसंस्तस्यहिपुत्राश्चचत्वारःपितृनंदनाः ॥ तेषांनामानिराजेंद्रकथयिष्येतवाग्रतः ॥ ३१ ॥ ज्येष्ठस्तुउज्ज्वलोनामद्वितीयस्तुसमुज्ज्वलः ॥ तृतीयोविज्ज्वलोनामचतुर्थश्चकपिंजलः ॥ ३२ ॥ एवंपुत्रास्तुचत्वारःकुंजलस्यमहामते ॥ शुकस्यतस्यपुण्यस्यपितृमातृपरायणाः ॥३३॥ भ्रमंतिगिरिकुंजेषुद्वीपेषुचसमाहिताः ॥ भोजनार्थंतुसंक्षुब्धाःक्षुधयापरिपीडिताः॥३४॥ स्वोदरस्थांक्षुधांसौम्यफलैरमृतसन्निभैः ॥ अमृतस्वादुतोयेनशमयंतिनृपोत्तम ॥ ३५ ॥ फलंपक्वंरसालंतुआहारार्थंसुपुत्रकाः ॥ दत्वाफलानिदंपत्योर्निक्षिपंतिप्रयत्नतः ॥ ३६ ॥ मातुरर्थंमहाभागाभक्तिभावसमन्विताः ॥ तुष्टाआहारमुत्पाद्यभक्षयंतिपठंतिच ॥ ३७ ॥ तत्रक्रीडारताःसर्वेविलसंतिरमंतिच ॥ संध्याकालंसमाज्ञायपितुरंतिकमुत्तमम् ॥ ३८ ॥ आयांतिभक्ष्यमादायगुर्वर्थंतुप्रयत्नतः ॥ पश्यतस्तस्यविप्रस्यच्यवनस्यमहात्मनः ॥ ३९ ॥ आगतास्त्वंडजाः[2]सर्वेपितुर्नीडंसुशोभनम् ॥ पितरंमातरंचोभौप्रणेमुस्तेमहामते ॥ ४० ॥ ताभ्यांभक्ष्यंसमासाद्यउपतस्थुस्तयोःपुरः ॥ सर्वेसंभाषितापित्रामानितास्तेसुतोत्तमाः ॥ ४१ ॥ मात्राचकृपयाराजन्वचनैःप्रीतिसंमितैः ॥ पक्षवातेनशीतेनमातापित्रोश्चतेतदा ॥ ४२ ॥ तेषामाप्यायनंतौद्वौचक्रातेपक्षिणौनृप ॥ आशीर्भिरभिनंद्यैवद्वाभ्यामपिसुपुत्रकान् ॥ ४३ ॥ तैश्चदत्तंसुसंपुष्टमाहारममृतोपमम् ॥ तावेवहिसुसंप्रीतिंचक्रातेद्विजसत्तम ॥ ४४ ॥ पिबतोनिर्मलंतोयंतीर्थकोटिसमुद्भवम् ॥ स्वस्थानंतुसमाश्रित्यसुखसंतुष्टमानसौ ॥ ४५ ॥ चक्रातेचकथांदिव्यांसुपुण्यांपापनाशिनीम् ॥ विष्णुरुवाच ॥ पित्रातुकुंजलेनापिपृष्टउज्ज्वलआत्मजः ॥ ४६ ॥ क्वगतोऽस्यद्यपुत्रत्वंकिमपूर्वंत्वयापुनः ॥ तत्रदृष्टंश्रुतंपुण्यंतन्मेकथयनंदन ॥ ४७ ॥ कुंजलस्यपितुर्वाक्यंसमाकर्ण्यसउज्ज्वलः ॥ पितरंप्रत्युवाचाथभक्त्यानमितकंधरः ॥ ४८ ॥ प्रणाममकरोन्मूर्ध्नाकथांचक्रेमनोहराम् ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ प्लक्षद्वीपंमहाभागनित्यमेवव्रजाम्यहम् ॥ ४९ ॥ महताउद्यमेनापिआहारार्थंमहामते ॥ प्लक्षद्वीपेमहाराजसंतिदेशाअनेकशः ॥५०॥

[1] ज्ञानात्मा बहुपुत्रः सभार्यकः । इ० पा० । [2] स्वंडजाः शोभनाः पक्षिण इत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पर्वताःसरिदुद्यानवनानिचसरांसिच ॥ ग्रामाश्चपत्तनाश्चान्येसुप्रजाभिःप्रमोदिताः ॥ ५१ ॥ सदासुखेनसंतुष्टालोकाहृष्टावसंतिते ॥ दानपुण्य
जपोपेताःश्रद्धाभावसमन्विताः ॥ ५२ ॥ प्लक्षद्वीपेमहाराजआसीत्पुण्यमतिःसदा ॥ दिवोदासस्तुधर्मात्मातत्सुतासीदनूपमा ॥ ५३ ॥ गुणरू
पसमायुक्तासुशीलाचारुमंगला ॥ दिव्यादेवीतिविख्याताऱूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ ५४ ॥ पित्राविलोकितासातुरू[1]पतारुण्यमंगला ॥ प्रथमेवयसि
साचवर्त्ततेचारुमंगला ॥ ५५ ॥ सतांदृष्ट्वादिवोदासोदिव्यांदेवींसुतांतदा ॥ कस्मैप्रदीयतेकन्यासुवरायमहात्मने ॥ ५६ ॥ इतिचिंतापरो
भूत्वासमालोक्यनरोत्तमः ॥ रूपदेशस्यराजानंसमालोक्यमहीपतिः ॥ ॥ ५७ ॥ चित्रसेनंमहात्मानंसमाहूयनरोत्तमः ॥ कन्यांददौमहात्मासौ
चित्रसेनायधीमते ॥ ५८ ॥ तस्याविवाहकालेतुसंप्राप्तेसमयेनृप ॥ मृतोसौचित्रसेनस्तुकालधर्मेणवैकिल ॥ ५९ ॥ दिवोदासस्तुधर्मात्माचिंतयामासभूप
तिः ॥ सुब्राह्मणान्समाहूयपप्रच्छनृपनंदनः ॥ ६० ॥ अस्याविवाहकालेतुचित्रसेनोदिवंगतः ॥ अस्यास्तुकीदृशंकर्मभविष्यतिवदंतुमे ॥ ६१ ॥ ब्राह्म
णाऊचुः ॥ विवाहोदृश्यतेराजन्कन्यायास्तुविधानतः ॥ पतिर्मृत्युंप्रयात्यस्यानोचेत्संगंकरोतिच ॥ ६२ ॥ महाधिव्याधिनाग्रस्तस्त्यागंकृत्वाप्रयातिच ॥
प्रव्राजितोभवेद्राजन्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते ॥ ६३ ॥ अनुद्वाहितायाःकन्यायाउद्वाहःक्रियतेबुधैः ॥ नस्याद्रजस्वलायावदन्यःपतिर्विधीयते ॥ ६४ ॥ विवाहंतु
विधानेनपिताकुर्यान्नसंशयः ॥ एवंराजन्समादिष्टंधर्मशास्त्रंबुधैर्जनैः ॥ ६५ ॥ विवाहःक्रियतामस्याइत्यूचुस्तेद्विजोत्तमाः ॥ दिवोदासस्तुधर्मात्माद्विजवा
क्यप्रणोदितः ॥ ६६ ॥ विवाहार्थंमहाराजउद्यमंकृतवान्नृप ॥ पुनर्दत्तातुदानेनदिव्यादेवीद्विजोत्तम ॥ ६७ ॥ रूपसेनायपुण्यायतस्मैराज्ञेमहात्मने ॥
मृत्युधर्मंगतोराजाविवाहेतुमहीपतिः ॥६८॥ यदायदामहाभागादिव्यादेव्याश्चभूपतिः ॥ भर्ताचम्रियतेकालेप्राप्तेलग्नस्यसर्वदा ॥६९॥ एकविंशतिभर्तारः
कालेकालेमृताःपितः ॥ ततोराजामहादुःखीसंजातःख्यातविक्रमः ॥ ७० ॥ समालोच्यसमाहूयसमामंत्र्यसमंत्रिभिः ॥ स्वयंवरेमहाबुद्धिंचकारपृथिवीप
तिः ॥ ७१ ॥ प्लक्षद्वीपस्यराजानःसमाहूतामहात्मना ॥ स्वयंवरार्थमाहूतास्तथातेधर्मतत्पराः ॥ ७२ ॥ तस्यास्तुरूपसंमुग्धाराजानोमृत्यु
नोदिताः ॥ संग्रामंचक्रिरेमूढास्तेमृताःसमरांगणे ॥ ७३ ॥ एवंतातक्षयोजातःक्षत्रियाणांमहात्मनाम् ॥ दिव्यादेवीसुदुःखार्तागतासावनकंदरम् ॥ ७४ ॥
रुरोदकरुणंबालादिव्यादेवीमनास्विनी ॥ एवंतातमयादृष्टमपूर्वंतत्रवैतदा ॥ ७५ ॥ तन्मेसुविस्तरंताततस्याःकथयकारणम् ॥ ७६ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनोपाख्यानेपंचाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८५ ॥ कुंजलउवाच ॥ तस्यास्तुचेष्टितंवत्सदिव्यादेव्यावदाम्यहम् ॥

१ रुपलावण्यसंयुता इ० पा० ।

University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूर्वजन्मकृतंसर्वंतन्मेनिगदतःशृणु ॥ १ ॥ अस्तिवाराणसीपुण्यानगरीपापनाशिनी ॥ तस्यामास्तेमहाप्राज्ञःसुवीरोनामनामतः ॥ २ ॥ वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधनधान्यसमाकुलः ॥ तस्यभार्यामहाप्राज्ञचित्रानामसुविश्रुता ॥ ३ ॥ कुलाचारंपरित्यज्यअनाचारेणवर्तते ॥ नमन्यतेहिभर्तारंस्वैरवृत्त्याप्रवर्तते ॥ ४ ॥ धर्मपुण्यविहीनातुपापमेवसमाचरेत् ॥ भर्तारंकुत्सतेनित्यंनित्यंचकलहप्रिया ॥ ५ ॥ नित्यंपरगृहेवासोभ्रमतेसागृहेगृहे ॥ परच्छिद्रंसमापश्येत्सदादुष्टाचप्राणिषु ॥ ६ ॥ साधुनिंदापरादुष्टासदाहास्यकराचसा ॥ अनाचारांमहापापांज्ञात्वावीरेणनिंदिता ॥ ७ ॥ सतांत्यक्त्वामहाप्राज्ञउपयेमेमहामतिः ॥ अन्यवैश्यस्यवैकन्यांतयासहप्रवर्तते ॥ ८ ॥ धर्माचारेणपुण्यात्मासत्यधर्ममतिःसदा ॥ निरस्तातेनसाचित्राप्रचंडाभ्रमतेमहीम् ॥ ९ ॥ दुष्टानांसंगतिंप्राप्तानराणांपापिनांसदा ॥ दूतीकर्मचकाराथसातेषांपापनिश्चया ॥ १० ॥ गृहभंगंचकाराथसाधूनांपापकारिणी ॥ साध्वींनारींसमाहूयपापवाक्यैःसुलोभयेत् ॥ ११ ॥ धर्मभंगंचकाराथवाक्यैःप्रत्ययकारकैः ॥ साधूनांसास्त्रियंचित्राअन्यस्मैप्रतिपादयेत् ॥ १२ ॥ एवंगृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात् ॥ संग्रामंसामहादुष्टाऽकारयत्पतिपुत्रकैः ॥ १३॥ मनांसिचालयेत्पापापुरुषाणांस्त्रियःप्रति ॥ अकारयच्चसंग्रामंयमग्रामविवर्धनम् ॥ १४ ॥ एवंगृहशतंभंक्त्वापश्चात्सानिधनंगता ॥ शासितायमराजेनबहुदंडैःसुनंदन ॥ १५ ॥ अभोजयत्सुनरकान्रौरवांस्तरणेःसुतः ॥ पाचितारौरवेचित्राचित्राःपीडाःप्रदर्शिताः ॥ १६ ॥ यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ तयागृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात् ॥ १७ ॥ तत्तत्कर्मविपाकोऽयंतयाभुक्तोद्विजोत्तम ॥ यस्माद्गृहशतंभग्नंतस्माद्दुःखंप्रभुंजाति ॥ १८ ॥ विवाहसमयेप्राप्तेदैवंचपाकतांगतम् ॥ प्राप्तेविवाहसमयेभर्तामृत्युंप्रयातिच ॥ १९ ॥ यथागृहशतंभग्नंतथावरशतंमृतम् ॥ स्वयंवरेतदावत्सविवाहेचैकविंशतिः ॥ २० ॥ दिव्यादेव्यामयाख्यातंयथामेपृच्छितंत्वया ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंतस्याःपूर्वविचेष्टितम् ॥ २१ ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ दिव्यादेव्यास्त्वयाख्यातंयत्पूर्वंपूर्वचेष्टितम् ॥ तथापापंकृतंघोरंगृहभंगाख्यमेवच ॥ २२ ॥ प्लक्षद्वीपस्यभूपस्यादिवोदासस्यवैसुता ॥ केनपुण्यप्रभावेणतयाप्राप्तंमहाकुलम् ॥ २३ ॥ एतन्मेसंशयंताततदेतत्प्रब्रवीतुमे ॥ एवंपापसमाचाराकथंजातानृपात्मजा ॥२४॥ कुंजलउवाच ॥ चित्रायाश्चेष्टितंपुण्यंतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ॥ श्रूयतामुज्ज्वलसुतचित्रयायत्कृतंपुरा ॥ २५ ॥ भ्रममाणोमहाप्राज्ञःकश्चित्सिद्धःसमागतः ॥ कुचैलोवस्त्रहीनश्चसंन्यासीसचदंडधृक् ॥ २६ ॥ कौपीनेनसमायुक्तःपाणिपात्रोदिगंबरः ॥ गृहद्वारंसमाश्रित्यचित्रायाःपरिसंश्रितः ॥ २७ ॥ समौनीसर्वमुंडस्तुविजितात्माजितेंद्रियः ॥ निराहारोजिताहारःसर्वतत्त्वार्थदर्शी

१ खिन्ना इ० पा० । २ मनोभंगम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कः ॥ २८ ॥ दूराध्वानपरिश्रांतआतपाकुलमानसः ॥ श्रमेणखिद्यमानश्चतृषाक्रांतःसुपुत्रक ॥ २९ ॥ चित्राद्वारंसमाश्रित्यच्छायामाश्रित्यसं
स्थितः ॥ तयादृष्टोमहात्मासाचित्रयाश्रमपीडितः ॥ ३० ॥ सेवांचक्रेचचित्रासातस्यैवसुमहात्मनः ॥ पादप्रक्षालनंकृत्वादत्वाआसनमुत्तमम् ॥ ३१ ॥
आस्यतामासनेतातसुखेनापिसुकोमले ॥ क्षुधापनोदनार्थंहिभुज्यतामन्नमुत्तमम्॥३२॥स्वेच्छयापरितुष्टश्चशीतलंसलिलंपिब ॥ एवमुक्त्वातथाकृत्वादेव
वत्पूज्यतंसुत ॥३३॥ अंगसंवाहनंकृत्वानाशितश्रमएवच ॥ तयोक्तोहिमहात्मासभुक्त्वापीत्वाद्विजोत्तम ॥३४॥ एवंसंतोषितःसिद्धस्तयातत्वार्थदर्शकः॥
संतुष्टःसर्वधर्मात्माकिंचित्कालंस्थिरोभवत् ॥ ३५ ॥ स्वेच्छयासगतोविप्रोमहायोगीयथागतम् ॥ गतेतस्मिन्महाभागेसिद्धेचैवमहात्मनि ॥ ३६ ॥ सा
चित्रामरणंप्राप्तास्वकर्मवशमागता ॥ शासिताधर्मराजेनमहादंडैःसुदुःखदैः ॥३७ ॥ साचित्रानरकंप्राप्तावेदनाव्रातदायकम् ॥ भुंक्तेदुःखंमहाराजसावैयुग
सहस्रकम् ॥ ३८ ॥ भोगांतेतुपुनर्जन्मसंप्राप्तंमानुषस्यच ॥ पूर्वसंपूजितःसिद्धस्तयापुण्यवतांवरः ॥ ३९ ॥ तस्यकर्मविपाकोयंप्राप्तापुण्यवतांकुले ॥ क्ष
त्रियाणांमहाराज्ञोदिवोदासस्यवैगृहे ॥ ४० ॥ दिव्यादेवीचतन्नामजातंतस्यानरोत्तम ॥ साहिदत्तवतीचान्नंपानंपुण्यंमहात्मने ॥ ४१ ॥ तस्यदानस्यसाभुं
क्तेमहत्पुण्यफलोदयम् ॥ पिबतेशीतलंतोयंमिष्टान्नंचभुनक्तिवै ॥ ४२ ॥ दिव्यान्भोगान्प्रभुंजानावर्ततेपितृमंदिरे ॥ सिद्धस्यास्यप्रभावाच्चराजकन्याव्यजा
यत ॥ ४३ ॥ पापकर्मप्रभावाच्चगृहभंगान्महीपते ॥ विधवात्वंभुंजतेसादिव्यादेवीसुपुत्रक ॥ ४४ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदिव्यादेव्याविचेष्टितम् ॥ अन्यत्कि
न्तेप्रवक्ष्यामियत्त्वंपृच्छसिमामिह ॥ ४५॥ उज्ज्वलउवाच ॥ कथंसामुच्यतेशोकान्महादुःखाद्वदस्वमे ॥ सास्याच्चकीदृशीबालामहादुःखेनपीडिता ॥ ४६ ॥
तत्सुखंकीदृशंतस्माद्विपाकश्चभविष्यति ॥ एतन्मेसंशयंतातसांप्रतंछेत्तुमर्हसि॥४७॥कथंसालभतेमोक्षंतंचोपायंवदस्वमे ॥ एकाकिनीमहाभागामहारण्ये
प्ररोदिति॥४८॥विष्णुरुवाच[2] ॥ पुत्रवाक्यंमहच्छ्रुत्वाक्षणमेकंविचिंत्यसः ॥ प्रत्युवाचमहाप्राज्ञःकुंजलःपुत्रकंप्रति॥४९॥शृणुवत्समहाभागसत्यमेतद्वदाम्य
हम् ॥ पापयोनिंतुसंप्राप्यपूर्वकर्मसमुद्भवाम् ॥ ५० ॥ तिर्यक्त्वेनचमेज्ञानंनष्टंसंप्रतिपुत्रक ॥ अस्यवृक्षस्यसंगाच्चप्रयतस्यमहात्मनः ॥ ५१ ॥ रेवायाश्च
प्रसादेनविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ येनसालभतेज्ञानंमोक्षस्थानंनिवर्तते ॥५२॥ उपदेशंप्रवक्ष्यामिमोक्षमार्गमनुत्तमम् ॥ यास्यतेकल्मषान्मुक्तायथाहेमहुता
शनात् ॥५३॥ शुद्धंचजायतेवत्ससंगाद्वह्नेःस्वरूपवत् ॥ हरेर्ध्यानान्महाप्राज्ञशीघ्रंतस्यमहात्मनः ॥५४॥ जपहोमव्रतात्पापंनाशंयातिहिपापिनाम् ॥ मदं
त्यजेद्यथानागोभयात्सिंहस्यसर्वदा॥५५॥ नामोच्चारेणकृष्णस्यतत्प्रयातिहिकिल्बिषम् ॥ तेजसावैनतेयस्यविषहीनाइवोरगाः ॥५६ ॥ ब्रह्महत्यादिकाः
पापाःप्रलयंयांतिनान्यथा ॥ नामोच्चारेणतस्यापिचक्रपाणेःप्रयांतिते ॥५७॥ यदानामशतंपुण्यमघराशिविनाशनम् ॥ साजपेतस्थिराभूत्वाकामक्रोधविव

१ कृपाम् इ० पा० । २ सूतउवाच इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्जिता ॥ ५८ ॥ सर्वेंद्रियाणिसंयम्यआत्मज्ञानेनगोपयेत् ॥ तस्यध्यानप्रविष्टासाएकभूतासमाहिता ॥ ५९ ॥ साजपेत्परमंज्ञानंतदामोक्षंप्रयातिच ॥
तन्मनास्तत्पदेलीनायोगयुक्तायदाभवेत् ॥ ६० ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ वदतातपरंज्ञानंपरमंममसांप्रतम् ॥ पश्चाद्ध्यानव्रतंपुण्यंनाम्नांशतमिहैवच ॥६१॥
कुंजलउवाच॥परंज्ञानंप्रवक्ष्यामियन्नदृष्टंतुकेनचित्॥श्रूयतांपुत्रकैवल्यंकेवलं[1]मलवर्जितम् ॥ ६२॥ सूतउवाच॥ यथादीपोनिवातस्थोनिश्चलोवायुवर्जितः॥
प्रज्वलन्नाशयेत्सर्वमंधकारंमहामते ॥ ६३ ॥ तद्वद्दोषविहीनात्माभवत्येवनिराश्रयः ॥ निराशोनिर्मलो[2]वत्सनमित्रंनरिपुःकदा ॥ ६४ ॥ नशोकोनचहर्षश्च
नलोभोनचमत्सरः ॥ एकोविषादहर्षैश्चसुखदुःखैर्विमुच्यते ॥ ६५ ॥ विषयैश्चापिसर्वैश्चइंद्रियाणिससंहरेत् ॥ तदासकेवलोजातःकेवलत्वंप्रजायते ॥ ६६॥
अग्निकर्मप्रसंगेनदीपस्तैलंप्रशोषयेत् ॥ वर्त्याधारेणराजेंद्रानिःसंगोवायुवर्जितः ॥ ६७ ॥ कज्जलंवमतेपश्चात्तैलस्यापिमहामते ॥ कृष्णासौदृश्यतेरेखादी
पस्याग्रेमहामते ॥ ६८ ॥ स्वयमाकृष्यतेतैलंतेजसानिर्मलोभवेत् ॥ कायवर्तिस्थितस्तद्वत्कर्मतैलंप्रशोषयेत् ॥ ६९ ॥ विषयान्कज्जलीकृत्यप्रत्यक्षं
संप्रदर्शयेत् ॥ जनयेन्निर्मलोभूत्वास्वयमेवप्रकाशयेत् ॥ ७० ॥ क्रोधादिभिःक्लेशसंज्ञैर्वायुभिःपरिवर्जितः ॥ निःस्पृहोनिश्चलोभूत्वातेजसास्वयमुज्ज्वले
त् ॥ ७१ ॥ त्रैलोक्यंपश्यतेसर्वंस्वस्थानस्थःस्वतेजसा ॥ केवलज्ञानरूपोऽयंमयातेपरिकीर्तितः ॥ ७२ ॥ ध्यानंतस्यप्रवक्ष्यामिद्विविधंतस्यचक्रिणः ॥
केवलज्ञानरूपेणदृश्यतेज्ञानचक्षुषा ॥७३ ॥ योगयुक्तामहात्मानःपरमार्थपरायणाः ॥ यंपश्यंतिविनिद्रास्तुयत्तपःसर्वदर्शकम् ॥ ७४ ॥ हस्तपादविहीनंचस
र्वत्रपरिगच्छति ॥ सर्वंगृह्णातित्रैलोक्यंस्थावरंजंगमंसुत ॥ ७५ ॥ नासामुखविहीनस्तुघ्रातिजाक्षितिपुत्रक ॥ अकर्णःशृणुतेसर्वंसर्वसाक्षीजगत्पतिः ॥७६॥
अरूपोरूपसंबद्धःपंचवर्गवशंगतः ॥ सर्वलोकस्ययःप्राणःपूजितांःसचराचरैः ॥ ७७ ॥ अजिह्वोवदतेसर्वंवेदशास्त्रानुगंसुतः ॥ अत्वचःस्पर्शनंचापिसर्वेषा
मेवजायते ॥ ७८ ॥ सदानंदोविरक्तात्माएकरूपोनिराश्रयः॥निर्जरो[3]निर्ममोन्यायीसगुणोनिर्ममोमलः ॥ ७९ ॥ अवश्यःसर्ववश्यात्मासर्वदःसर्ववित्तमः ॥
तस्यधातानचैवास्तिससर्वःसर्वमयोविभुः ॥ ८० ॥ एवंसर्वमयंध्यानंपश्यतेयोमहात्मनः ॥ सयातिपरमंस्थानममूर्तममृतोपमम् ॥ ८१ ॥ द्वितीयंतुप्र
वक्ष्यामिअस्यध्यानंमहात्मनः ॥ मूर्ताकारंतुसाकारंनिराकारंनिरामयम् ॥ ८२ ॥ ब्रह्माण्डंसर्वमतुलंवासितंयस्यवासना ॥ सतस्माद्वासुदेवेतिउच्यते
ममनंदन ॥ ८३ ॥ वर्षमाणस्यमेघस्ययद्वर्णंतस्यतद्भवेत् ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशंचतुर्बाहुंसुरेश्वरम् ॥ ८४ ॥ दक्षिणेशोभतेशंखोहेमरत्न
विभूषितः ॥ सूर्यबिंबसमाकारंचक्रंपद्मप्रतिष्ठितम् ॥ ८५ ॥ कौमोदकीगदातस्यमहासुरविनाशिनी ॥ वामेचशोभतेवत्सहस्तेतस्यमहात्मनः ॥ ८६ ॥

१ दुःखवर्जितम्–इ० पा० । २ निश्चलः इ० पा० । ३ निर्गुणः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महापद्मंसुगंधाढ्यंतस्यदक्षिणहस्तगम् ॥ शोभमानःसदैवास्तेसायुधःकमलाप्रियः ॥ ८७ ॥ कंबुग्रीवंवृत्तमास्यंपद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ राजमानंहृषीके
शंदशनैरत्नसन्निभैः ॥ ८८ ॥ गुडाकेशाःसन्तियस्यअधरोविद्रुमाकृतिः ॥ शोभतेपुंडरीकाक्षःकिरीटेनापिपुत्रक ॥ ८९ ॥ विशालेनापिरूपेणकेशवस्तु
सुवर्चसा ॥ कौस्तुभेनांकितेनैवराजमानोजनार्दनः ॥ ९० ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशकुंडलाभ्यांप्रभातिच ॥ श्रीवत्सांकेनपुण्येनसर्वदाराजतेहरिः ॥ ९१ ॥
केयूरकंकणैर्हारैर्मौक्तिकैर्ऋक्षसन्निभैः ॥ वपुषाभ्राजमानस्तुविजयोजयतांवरः ॥ ९२ ॥ भ्राजतेसोपिगोविंदोहेमवर्णेनवाससा ॥ मुद्रिकारत्नयुक्ताभिरंगु
लीभिर्विराजते ॥ ९३ ॥ सर्वायुधैःसुसंपूर्णैर्दिव्यैराभरणैर्हरिः ॥ वैनतेयसमारूढोलोककर्ताजगत्पतिः ॥ ९४ ॥ एवंतंध्यायतेनित्यमनन्यमनसानरः ॥
मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ९५ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंध्यानमेवजगत्पतेः ॥ व्रतंचैवप्रवक्ष्यामिसर्वपापनिवारणम् ॥ ९६ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णनेषडशीतितमोऽध्यायः ॥ ८६ ॥ कुंजलउवाच ॥ व्रतभेदान्प्रवक्ष्यामियैर्यैश्चाराधितोहरिः ॥ जयाचविजयाचैव
जयंतीपापनाशिनी ॥ १ ॥ त्रिस्पृशावंजुलीचान्यातिलदग्धातथापरा ॥ अखंडाचारकन्याचमनोरथा[१]सुपुत्रक ॥ २ ॥ एकोद[२]श्यास्तुभेदाश्चसंतिपुत्र
अनेकधा ॥ अशून्यशयनंचान्यज्जन्माष्टमीमहाव्रतम् ॥ ३ ॥ एतैर्व्रतैर्महापुण्यैःपापंदूरंप्रयातिच ॥ प्राणिनांनात्रसंदेहःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ४ ॥ कुंज
लउवाच ॥ स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिपापराशिविनाशनम् ॥ सुपुत्रशतनामाख्यंनराणांगतिदायकम् ॥ ५ ॥ तस्यदेवस्यकृष्णस्यशतनामाख्यमुत्तमम् ॥
संप्रत्येवप्रवक्ष्यामितच्छृणुष्वसुतोत्तम ॥ ६ ॥ विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिंछंदोवदाम्यहम् ॥ देवंचैवमहाभागसर्वपापविशोधनम् ॥ ७ ॥ विष्णोर्नामश
तस्यापिऋषिर्ब्रह्माप्रकीर्तितः॥ओंकारोदेवताप्रोक्तश्छंदोनुष्टुप्तथैवच ॥८॥सर्वकामिकसंसिद्ध्यैमोक्षेचविनियोगकः ॥अस्यविष्णोःशतनामस्तोत्रस्य ॥ ब्र
ह्माऋषिः॥विष्णुर्देवता॥अनुष्टुप्छंदः॥सर्वकामसमृद्ध्यर्थंसर्वपापक्षयार्थेविनियोगः॥९॥नमाम्यहंहृषीकेशंकेशवंमधुसूदनम् ॥ सूदनंसर्वदैत्यानांनारायण
मनामयम् ॥ १० ॥ जयंतंविजयंकृष्णमनंतंवामनंततः ॥ विष्णुंविश्वेश्वरंपुण्यंविश्वाधारंसुरार्चितम् ॥ ११ ॥ अनघंत्वघहंतारंनरसिंहंश्रियःप्रियम् ॥ श्री
पतिंश्रीधरंश्रीदंश्रीनिवासंमहोदयम् ॥ १२ ॥ श्रीरामंमाधवंमोक्षंक्षमा[३]रूपंजनार्दनम् ॥ सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वदंसर्वनायकम् ॥ १३ ॥ हरिंमुरारिंगोविंदंप
द्मनाभंप्रजापतिम् ॥ आनंदंज्ञानसंपन्नंज्ञानदंज्ञाननायकम् ॥ १४ ॥ अच्युतंसबलंचंद्रंचक्रपाणिंपरावरम् ॥ युगाधारंजगद्योनिंब्रह्मरूपंमहेश्वरम् ॥ १५ ॥
मुकुंदंतंसुवैकुंठमेकरूपंजगत्पतिम् ॥ वासुदेवंमहात्मानंब्रह्मण्यंब्राह्मणप्रियम् ॥ १६ ॥ गोप्रियंगोहितंयज्ञंयज्ञांगंयज्ञवर्द्धनम् ॥ यज्ञस्यापिसुभोक्तारंवे

१ मनोरक्षा इ० पा० । २ दिव्यप्रभावाः संत्यन्यास्तिथयः पुत्रपौत्रदाः ॥ इ० पा० । ३ पद्मनाभम् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दवेदांगपारगम् ॥१७॥ वेदज्ञंवेदरूपंतंविद्यावासंसुरेश्वरम् ॥ अव्यक्तंतंमहाहंसंशंखपाणिंपुरातनम्॥ १८॥ पुरुषंपुष्कराक्षंतुवाराहंधरणीधरम् ॥ प्रद्युम्नं
कामपालंचव्यासंव्यालंमहेश्वरम् ॥ १९॥ सर्वसौख्यंमहासौख्यंमोक्षंचपरमेश्वरम् ॥ योगरूपंमहाज्ञानंयोगिनांगतिदंप्रियम् ॥ २० ॥ मुरारिंलोकपालंतंप
झहस्तंगदाधरम् ॥ गुहावासंसर्ववासंपुण्यवासंमहाभुजम् ॥२१॥ वृंदानाथंबृहत्कायंपावनंपापनाशनम् ॥ गोपीनाथंगोपसखंगोपालंगोगणाश्रयम् ॥२२॥
परात्मानंपराधीशंकपिलंकार्यमानुषम् ॥ नमामिनिश्चलंनित्यंमनोवाक्कायकर्मभिः ॥ २३ ॥ नाम्नांशतेनापिसुपुण्यकर्तायःस्तौतिकृष्णंमनसास्थिरेण ॥
सयातिलोकंमधुसूदनस्यविहायलोकानिहपुण्यपूतः॥ २४॥ नाम्नांशतंमहापुण्यंसर्वपातकशोधनम् ॥ जपेदनन्यमनसाध्यायेद्ध्यानसमन्वितम् ॥ २५ ॥
नित्यमेवनरःपुण्यैर्गंगास्नानफलंलभेत् ॥ तस्मात्तुसुस्थिरोभूत्वासमाहितमनाजपेत् ॥ २६ ॥ त्रिकालंचजपेन्मर्त्योनियतोनियमेस्थितः ॥ अश्वमेध
फलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ २७ ॥ एकादश्यामुपोष्यैवपुरतोमाधवस्ययः ॥ जागरेप्रजपेन्मर्त्यस्तस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ २८ ॥ पुंडरीकस्ययज्ञस्यफ
लमाप्नोतिमानवः॥ तुलसीसंनिधौस्थित्वामनसायोजपेन्नरः ॥ २९ ॥ राजसूयफलंभुंक्तेवर्षेणापिचमानवः॥ शालग्रामशिलायत्रयत्रद्वारावतीशिला॥३०॥
उभयोःसंनिधौजाप्यंकर्तव्यंसुखमिच्छता ॥ बहुसौख्यंप्रभुंक्तेवकुलानांशतमेवच ॥ ३१ ॥ एकेनचाधिकंमर्त्यआत्मनासहतारयेत् ॥ कार्तिकेस्नानकर्तायः
पूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३२ ॥ यःपठेत्प्रयतः स्तोत्रंप्रयातिपरमांगतिम् ॥ माघस्नायीहरिंपूज्यभक्त्याचमधुसूदनम् ॥ ३३ ॥ ध्यायेच्चैवहृषीकेशंजपेद्वाथ
शृणोतिवा ॥ सुरापानादिकंपापंविहायपरमंपदम् ॥ ३४ ॥ विनाविघ्नंनरःपुत्रसंप्रयातिजनार्दनम् ॥ श्राद्धकालेहियोमर्त्योविप्राणांभुंजतांपुरः ॥ ३५ ॥
योजपेच्चशतंनाम्नांस्तोत्रंपातकनाशनम् ॥ पितरस्तुष्टिमायांतितृप्तायांतिपरांगतिं ॥ ३६ ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वान्स्यात्क्षत्रियोविंदतेमहीम् ॥ धनऋद्धिंप्रभुं
जीतवैश्योजपतियःसदा ॥ ३७ ॥ शूद्रःसुखंप्रभुंक्तेचब्राह्मणत्वंचगच्छति ॥ प्राप्यजन्मांतरंवत्सवेदविद्यांप्रविंदति ॥३८॥ सुखदंमोक्षदंस्तोत्रंजप्तव्यंचन
संशयः ॥ केशवस्यप्रसादेनसर्वसिद्धोभवेन्नरः॥ ३९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णनेच्यवनचरित्रेसप्ताशीतितमोऽध्यायः ॥ ८७॥
॥ कुंजलउवाच ॥ व्रतंस्तोत्रंमहाज्ञानंध्यानंचैवसुपुत्रक ॥ मयाख्यातंतवाग्रेवैविष्णोःपापप्रणाशनम् ॥ १ ॥ एवंचतुष्टयंसाहियदापुण्यंसमाचरेत् ॥
प्रयातिवैष्णवंलोकंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ २ ॥ इतोगत्वाव्रतंवत्सदिव्यांदेवींप्रबोधय ॥ अशून्यशयनंनामव्रतराजंवदस्वताम् ॥ ३ ॥ समुद्धरमहापापाद्रा
जकन्यांयशस्विनीम् ॥ त्वयापृष्टंमयाख्यातंपुण्यदंपापनाशनम् ॥ ४ ॥ गच्छगच्छमहाभागइत्युक्त्वाविरराम सः ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ उज्ज्वलोप्येवमु

१ प्रत्यक्षं च इ० पा० । २ व्यासध्यातम् इ० पा० । ३ सांख्यं च पुरुषोत्तमम् इ० पा० । ४ पुष्पहासम् इ० पा० । ५ दोषान् इ० पा० । ६ सर्वसौख्यप्रदायकम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तस्तुसपित्राकुंजलेनहि ॥ ५ ॥ प्रणम्यपादौधर्मात्मामातापित्रोर्महामतिः ॥ जगामत्वरितोराजन्प्लक्षद्वीपंसउज्ज्वलः ॥ ६ ॥ तंगिरिंसर्वतोभद्रंनानाधातुस
माकुलम् ॥ नानारत्नमयैस्तुंगैःशिखरैरुपशोभितम् ॥७॥ नानाप्रवाहसंपूर्णैरुदकैरुज्ज्वलैर्नृप॥ नद्यःसंतिस्वच्छनीरास्तस्मिन्गिरिवरोत्तमे॥८॥किन्नरास्तत्र
गायंतिगंधर्वाःसुस्वरैर्नृप॥अप्सरोभिःसमाकीर्णंदेववृंदैरुपावृतम्॥९॥सिद्धचारणसंघुष्टंमुनिवृंदैरलंकृतम् ॥नानापक्षिनिनादैश्चसर्वत्रपरिनादितम्॥१०॥एवं
गिरिंसमासाद्यउज्ज्वलोलघुविक्रमः॥सुस्वरेणापिसाकन्यागिरौतस्मिन्प्ररोदिति॥११॥रोरूयमाणांसप्राज्ञोवचनंचेदमब्रवीत् ॥ कात्वंभवसिकल्याणिकस्मा
द्रोदिषिसांप्रतम् ॥ १२ ॥ कमाश्रितामहाभागेकेनतेविप्रियंकृतम् ॥ समाचक्ष्वममाद्यैवसर्वंदुःखस्यकारणम् ॥ १३ ॥ दिव्यादेव्युवाच ॥ विपाकोहिमहाभा
गकर्मणांममसांप्रतम् ॥ इहतिष्ठामिदुःखेनवैधव्येनसमन्विता॥१४॥भवान्कोहिमहाभागकृपयाममपीडितः॥ पक्षिरूपधरोवत्ससोत्सवंपरिभाषते॥१५॥एव
माकर्ण्यतत्सर्वंभाषितंराजकन्यया ॥ अहंपक्षीमहाभागेकृपयातवपीडितः ॥ १६ ॥ पक्षिरूपधरोभद्रेनाहंसिद्धोनज्ञानवान् ॥ रुदमानांमहालापैर्भवतींदृष्ट
वानिह ॥ १७ ॥ ततःपृच्छाम्यहंदेविवदमेकारणंत्विह ॥ पितुर्गेहेयथावृत्तमात्मवृत्तांतमेवाहि ॥ १८ ॥ तयानिवेदितंसर्वंयथासंख्येनदुःखदम् ॥ समा,
सेनसमाकर्ण्यउज्ज्वलस्तुमहामनाः ॥ १९ ॥ तामुवाचमहापक्षीदिव्यादेवींसुदुःखिताम् ॥ यथाविवाहकालेतेभर्तारोमरणंगताः ॥ २० ॥ स्वयंवरनिमित्तं
तेक्षयंयाताश्चक्षत्रियाः ॥ एतत्तेचेष्टितंसर्वंमयापितरिभाषितम् ॥ २१ ॥ अन्यजन्मकृतंकर्मतवपापंसुलोचने ॥ ममपित्राममाग्रेतुकृपयापरिभाषित
म् ॥ २२ ॥ तेनदोषेणसंपुष्टालिप्ताजातावरानने ॥ एतावत्कारणंसर्वंतातेनपरिभाषितम् ॥ २३ ॥ पूर्वकर्मविपाकंतुभुंक्ष्वत्वंचसमाश्वस ॥ एवंसाभाषि
तंतस्यश्रुत्वाकन्योज्ज्वलस्यतत् ॥ २४ ॥ प्रत्युवाचमहात्मानंब्रुवंतंपक्षिणंपुनः ॥ प्रणतादीनयावाचाकुरुपक्षिन्कृपांमम ॥ २५ ॥ कथयस्वप्रसादेन
तस्यपापस्यनिष्कृतिम् ॥ प्रायश्चित्तंसुपुण्यंचममपातकशोधनम् ॥ २६ ॥ येनव्रजाम्यहंपुण्यांविशुद्धाधौतकल्मषा ॥ प्रायश्चित्तंमहाभागवदमेत्वंप्रसा
दतः ॥ २७ ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ तवार्थंतुमहाभागेपितरंपृष्टवानहम् ॥ समाख्यातमतःपित्राप्रायश्चित्तमनुत्तमम् ॥२८॥ तत्त्वंकुरुमहाभागेसर्वपातकशो
धनम् ॥ ध्यायस्वहिहृषीकेशंशतनामजपस्वच ॥ २९ ॥ भवज्ज्ञानपरानित्यंकुरुव्रतमनुत्तमम् ॥ अशून्यशयनंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशकम् ॥ ३० ॥ समा
चष्टसधर्मात्मासर्वज्ञानप्रकाशकम् ॥ ज्ञानंस्तोत्रंव्रतंध्यानंविष्णोश्चैवमहात्मनः ॥ ३१ ॥ विष्णुरुवाच ॥ तस्मात्साहिप्रजग्राहसंस्थितानिर्जनेव
ने ॥ सर्वद्वंद्वविनिर्मुक्तासंजातातपसिस्थिता ॥ ३२ ॥ व्रतंचक्रेजिताहारानिराधारासुदुःखिता ॥ कामक्रोधविहीनासावर्गंसंयम्यनित्यशः ॥ ३३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इंद्रियाणांमहाराजमहामोहंनिरस्यसा ॥ अब्देचतुर्थकेप्राप्तेसुप्रसन्नोजनार्दनः ॥ ३४ ॥ तस्यैवरंदातुकामश्चायातोवरनायकः ॥ तस्यैसंदर्शयामासस्वरूपं
वरदःप्रभुः ॥ ३५ ॥ सूतउवाच ॥ इंद्रनीलघनश्यामंशंखचक्रगदाधरम् ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यंपद्महस्तंमहेश्वरम् ॥ ३६ ॥ बद्धांजलिपुटा
भूत्वावेपमानानिराश्रया ॥ उवाचगद्गदैर्वाक्यैःप्रणतामधुसूदनम् ॥ ३७ ॥ तेजसातवदिव्येनस्थातुंशक्नोमिनैवहि ॥ दिव्यरूपोभवेःकस्त्वंकृपया
ममचाग्रतः ॥ ३८ ॥ कथयस्वप्रसादेनाकिमत्रतवकारणम् ॥ सर्वमेवप्रसादेनप्रब्रवीहिमहामते ॥ ३९ ॥ देवमेवंविजानामितेजसाइंगितैस्तव ॥
ज्ञानहीनाजगन्नाथनजानेरूपनामनी ॥ ४० ॥ किंब्रह्मावाभवान्विष्णुःकिंवाशंकरएवहि ॥ एवमुक्त्काप्रणम्यैवंदंडवद्धरणींगता ॥४१॥ तामुवाचजगन्नाथः
प्रणतांराजनंदिनीम् ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ त्रयाणामपिदेवानामंतरंनास्तिशोभने ॥ ४२ ॥ ब्रह्मासमार्चितोयेनशंकरोवावरानने ॥ तेनाहमर्चितोनित्यं
नात्रकार्याविचारणा ॥ ४३ ॥ एतौममाभिन्नतरौनित्यंचापित्रिरूपवान् ॥ अहंहिपूजितोयैश्चतावेतौतैःसुपूजितौ ॥ ४४ ॥ अहंदेवोहृषीकेशःकृपयातवचा
गतः ॥ स्तवेनानेनपुण्येनव्रतेननियमेनच ॥ ४५ ॥ संजाताकल्मषैर्हीनावरंवरयशोभने ॥ दिव्यादेव्युवाच ॥ विजयस्वहृषीकेशकृष्णक्लेशापहार
क ॥४६॥ नमामिचरणद्वंद्वंमासुद्धरसुरेश्वर[1] ॥ वरंमेदातुकामोऽसिचक्रपाणेप्रसीदमे[3] ॥ ४७ ॥ आत्मपादयुगस्यापिभक्तिंदेहिममानघ ॥ दर्शयस्वजगन्नाथ
मोक्षमार्गनिरामयम् ॥४८॥ दासत्वंदेहिवैकुंठयदितुष्टोजनार्दन ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ एवमस्तुमहाभागेगच्छनिर्धूतकल्मषा ॥ ४९ ॥ वैष्णवंपरमंलोकं
दुर्लभंयोगिभिःसदा ॥ गच्छगच्छपरंलोकंप्रसादान्ममसांप्रतम् ॥ ५० ॥ एवमुक्तेततोवाक्येमाधवेनमहात्मना ॥ दिव्यादेवीअभूद्दिव्यासूर्यतेजःसमप्र
भा ॥५१॥ पश्यतांसर्वलोकानांदिव्याभरणभूषिता ॥ दिव्यमालान्वितासाचदिव्यहारविलंबिनी ॥ ५२ ॥ गतासावैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितम् ॥ पुनः
पक्षीसमायातःस्वगृहंहर्षसंयुतः॥ ५३ ॥ तत्सर्वंकथयामासपितरंप्रतिसत्तमः॥ ५४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेऽष्टा
शीतितमोऽध्यायः ॥ ८८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कुंजलस्तुसुतंवाक्यंसमुज्ज्वलमथाब्रवीत् ॥ भवान्कथयभोःपुत्रकिमपूर्वंतुदृष्टवान् ॥ १ ॥ तन्मेकथयसुप्री
तःश्रोतुकामोऽस्मिसांप्रतम् ॥ एवमादिश्यतंपुत्रंविररामसकुंजलः ॥ २ ॥ पितरंप्रत्युवाचाथविनयावनतस्सुतः ॥ समुज्ज्वलउवाच ॥ हिमवंतंनगश्रेष्ठं
देववृंदसमन्वितम् ॥ ३ ॥ आहारार्थंप्रगच्छामिभवतश्चात्मनःपितः ॥ पश्यामिकौतुकंतत्रनदृष्टंनश्रुतंपुरा ॥ ४ ॥ प्रदेशमृषिगणाकीर्णमप्सरोभिःप्रशो
भितम् ॥ बहुकौतुकशोभाढ्यंमंगल्यंमंगलैर्युतम् ॥ ५ ॥ बहुपुण्यफलोपेतैर्वनैर्नानाविधैस्ततः ॥ अनेककौतुकभरैर्मनसःपरिमोहनम् ॥ ६ ॥ तत्रह

१ ध्यातुम् इ० पा० । २ भवार्णवात् इ० पा० । ३ एष एवास्ति मे कामः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्टंमयातातअपूर्वंमानसांतिके ॥ बहुहंसैःसमाकीर्णोंहंसएकःसमागतः ॥ ७ ॥ एवंकृष्णामहाभागअन्येतत्रसमागताः ॥ सितेतरैश्चंचुपादैरन्यतःशुक्लवि
ग्रहाः ॥ ८ ॥ तादृशास्तेचनीलावैअन्येशुभ्रामहामते ॥ चतस्रस्तत्रवैनार्योरौद्राकाराविभीषणाः ॥ ९ ॥ दंष्ट्राकरालसंक्रूराऊर्ध्वकेश्योभयान
काः ॥ पश्चात्तास्तुसमायातास्तस्मिन्सरसिमानसे ॥ १० ॥ कृष्णाहंसास्तुसंस्नातामानसेतातमत्पुरः ॥ विश्रांताःपरितश्चान्येनस्नातास्तत्रमानसे ॥ ११ ॥
जहसुस्ताःस्त्रियस्तातहास्यैरट्टाट्टदारुणैः ॥ तस्मात्सरादि्विनिःक्रांतोहंसएकोमहातनुः ॥ १२ ॥ पश्चात्रयोविनिःक्रांतास्तैश्चाहंसमुपेक्षितः ॥ याताआ
काशमार्गेणविवदंतःपरस्परम् ॥ १३ ॥ तास्तुस्त्रियोमहाभीमाःसमंतात्परिबभ्रमुः ॥ विंध्यस्यशिखरेपुण्येवृक्षच्छायासुपक्षिणः ॥ १४ ॥ निषण्णास्तत्रतेस
वेंदग्धादुःखैःसुदारुणैः ॥ तेषांसुवीक्षमाणानांभिल्लएकःसमागतः ॥ १५ ॥ मृगान्सपीडयित्वातुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः ॥ शिलातलंसमाश्रित्यनिषसादसुखे
नवै ॥ १६ ॥ पश्चाद्भिल्लीसमायाताअन्नमादायसोदकम् ॥ स्वंप्रियंवीक्षतेराज्ञामुदितैर्लक्षणैर्युतम् ॥ १७ ॥ अन्यादृशंसमावीक्ष्यस्वकांतंतेजसावृतम् ॥
दिव्यतेजःसमाक्रांतंयथासूर्यंदिविस्थितम् ॥ १८ ॥ नरमन्यंपरिज्ञायतंपरित्यज्यसाययौ ॥ व्याधउवाच ॥ एह्येहित्वंप्रियेचात्रकस्मान्मांत्वंनपश्य
सि ॥ १९ ॥ क्षुधयापीडयमानोहंत्वामहंचावलोकये ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यशीघ्रंव्याधीसमागता ॥ २० ॥ भर्तुःपार्श्वंसमासाद्यविस्मितासाभव
त्तदा ॥ कोयंतेजःसमाचारोदेवोयंमांसमाह्वयेत् ॥ २१ ॥ तमुवाचततोव्याधीभर्तारंदीप्ततेजसम् ॥ अत्रकिंतेकृतंवीरभवान्कोदिव्यलक्ष
णः ॥ २२ ॥ सूतउवाच ॥ एवमाभाषितोव्याध्याव्याधःप्रियामभाषत ॥ अहंतेवल्लभःकांतेभवतीचममप्रिया ॥ २३ ॥ कस्मात्त्वंमांनजानासि
कथंशंकाप्रवर्तते ॥ क्षुधयापीडयमानेनपयश्चान्नंप्रतीक्ष्यते ॥ २४ ॥ व्याध्युवाच ॥ बर्बरःकृष्णवर्णश्चरक्ताक्षःकृष्णकंचुकः ॥ ईदृशश्चास्तिमेभर्तासर्वस
त्वभयंकरः ॥ २५ ॥ भवान्कोदिव्यदेहस्तुप्रियेत्युक्त्वासमाह्वयेत् ॥ एषमेसंशयोजातोवदसत्यंममाग्रतः ॥ २६ ॥ कुलंनामस्वकंग्रामंक्रीडांलिंगंसुतंसु
ताम् ॥ समाचष्टप्रियाग्रेतुतस्याःप्रत्ययहेतवे ॥ २७ ॥ प्रत्युवाचस्वभर्तारंसाव्याधीहृष्टमानसा ॥ कस्मात्तेईदृशःकायःश्वेतकंचुकधारकः ॥ २८ ॥ क
थंजातःसमाचक्ष्वममाश्चर्यंप्रवर्तते ॥ एवंसंपृच्छमानस्तुभार्ययामृगघातकः ॥ २९ ॥ सूतउवाच ॥ प्रत्युवाचततःश्रुत्वातांप्रियांप्रश्रयान्विताम् ॥ नर्मदाउ
त्तरेकूलेसंगमश्चास्तिसुव्रते ॥ ३० ॥ आतपेनाकुलोजीवोममजातोतिसुप्रिये ॥ अस्मिन्वैसंगमेकांतेश्रमश्रांतोहिसत्वरः ॥ ३१ ॥ गतःस्नात्वाजलंपीत्वा
पश्चाद्वाहंसमागतः ॥ तदाप्रभृतिमेकायईदृशस्तेजसावृतः ॥ ३२ ॥ संजातोवस्त्रसंयुक्तःकंचुकःशुभ्रतांगतः ॥ पूर्वोक्तलिंगसंस्थानैःकुलैःस्थानेनवैतथा ॥ ३३ ॥
स्वप्रियंलक्षयित्वातुज्ञात्वापुण्यस्यसंभवम् ॥ प्रत्युवाचाथभर्तारंसंगमंममदर्शय ॥ ३४ ॥ तवपश्चात्प्रदास्यामिभोजनंपानसंयुतम् ॥ इत्युक्तःप्रिययाव्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धःसत्वरेणजगामह ॥ ३५ ॥ संगमोदर्शितस्तेनततोग्रेपापनाशनः ॥ समुड्डीनामहाभागपक्षिणोलघुविक्रमाः ॥ ३६ ॥ तयासार्द्धंययुःसर्वैरेवासंगममुत्त
मम् ॥ तेषांतुवीक्षमाणानांपक्षिणांममपश्यतः ॥ ३७ ॥ तयाहिस्नापितोभर्तापुनःस्नाताहिसास्वयम् ॥ दिव्यदेहधरौचोभौदिव्यकांतिसमन्वितौ ॥३८॥
संजातौपक्षिणांश्रेष्ठदिव्यवस्त्रानुलेपनौ ॥ दिव्यमालांबरधरौदिव्यगंधानुलेपनौ ॥ ३९ ॥ वैष्णवंयानमासाद्यमुनिगंधर्वपूजितौ ॥ गतौतौवैष्णवंलोकंवै
ष्णवैःपरिपूजितौ ॥ ४० ॥ स्तूयमानौमहात्मानौदंपतीदृष्टवानहम् ॥ व्रजंतौस्वर्गमार्गेणकूजंतेपक्षिणस्तथा ॥ ४१ ॥ तीर्थराजंपरंदृष्ट्वाहर्षव्यक्ताक्ष
रैस्तदा ॥ चत्वारःकृष्णहंसास्तेसंगमेपापनाशने ॥ ४२ ॥ स्नात्वावैभावशुद्धास्तेप्राप्ताउज्ज्वलतांपुनः ॥ स्नात्वापीत्वाजलंतेतुपुनर्बहिर्विनिर्गताः ॥४३ ॥
तावत्यस्ताःस्त्रियःकृष्णामृतास्तत्स्नानमात्रतः ॥ क्रंदमानाविचेष्टंत्योहाहाकारविकंपिताः॥४४॥ यमलोकंगतास्तास्तुतातदृष्टामयातदा ॥ उड्डीनास्तुत
तोहंसाःस्वस्थानंप्रतिजग्मिरे॥४५॥ एवंतातमयादृष्टंप्रत्यक्षंकथितंतव ॥ कृष्णपक्षामहाकायाधार्तराष्ट्रास्तुताःस्त्रियः॥४६॥कथयस्वप्रसादेनकेभविष्यंतिवै
पितः॥ निर्गतान्मानसान्मध्याद्धार्तराष्ट्रान्वदस्वमे ॥ ४७ ॥ केभविष्यंतितेतातकथयत्वंतुसांप्रतम् ॥ कस्मात्सुकृष्णतांप्राप्ताहंसाःशुद्धाश्चतेपुनः ॥४८॥
संजातास्तत्क्षणात्तातकस्मान्मृतास्तुताःस्त्रियः ॥ एवंमेसंशयस्तातसंजातोदारुणोहृदि ॥ ४९ ॥ छेत्तुमर्हसिअद्यैवभवाञ्ज्ञानविचक्षणः ॥ प्रसादसुमु
खोभूत्वाप्रणतस्यसदैवमे ॥५०॥ एवंसंभाष्यपितरंविररामससमुज्ज्वलः ॥ ततःप्रवक्तुमारेभेसशुकःकुंजलाभिधः ॥ ५१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनो
पाख्यानेगुरुतीर्थवर्णनेच्यवनचरित्रेएकोननवतितमोऽध्यायः ॥ ८९ ॥ सूतउवाच ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसमुज्ज्वलस्यभाषितम् ॥ कुंजलःसहिधर्मात्माप्र
त्युवाचसुतंप्रति ॥ १ ॥ कुंजलउवाच ॥ संप्रवक्ष्याम्यहंतातश्रूयतांस्थिरमानसः ॥ सर्वसंदेहविध्वंसंचरित्रंपापनाशनम् ॥ २ ॥ इंद्रलोकेप्रववृतेसंवादोदे
वकौतुकः ॥ सभायांतस्यदेवस्यइंद्रस्यापिमहात्मनः ॥ ३ ॥ देवंद्रष्टुंसहस्राक्षंनारदस्त्वरितंययौ ॥ समागतंसहस्राक्षःसूर्यतेजःसमप्रभम् ॥ ४ ॥
तंदृष्ट्वाहर्षमायातःसमुत्थायमहामतिः ॥ ददावर्घंचपाद्यंचभक्त्याप्रणतमानसः ॥ ५ ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा ॥ आसनेकोमलेपुण्ये
विनिवेश्यद्विजोत्तमम् ॥ ६ ॥ पप्रच्छप्रणतोभूत्वाश्रद्धयापरयायुतः ॥ कस्माच्चागमनंतेऽद्यकारणंवदसांप्रतम् ॥ ७ ॥ इत्युक्तोदेवराजेनप्रत्युवाचम
हामुनिः ॥ भवंतंद्रष्टुमायातःपृथिव्यास्तुपुरंदरः ॥ ८ ॥ स्नात्वापुण्यप्रदेशेषुतीर्थेषुचसुश्रद्धया ॥ देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यदृष्ट्वातीर्थान्यनेकशः ॥ ९ ॥ एत
त्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापृच्छितंपुरा ॥ देवेंद्रउवाच ॥ दृष्टानिपुण्यतीर्थानिसुक्षेत्राणित्वयामुने ॥ १० ॥ किंतीर्थंप्राप्यमुच्येतब्रह्मघ्नोब्रह्महत्यया ॥ सुरा
पोमुच्यतेपापाद्गोघ्नोहेमापहारकः ॥ ११ ॥ स्वामिद्रोहान्महाभागनारीहंताकथंसुखी ॥ नारदउवाच ॥ यानिकानिचतीर्थानिगयादीनिसुरेश्वर ॥ १२ ॥

१ मित्रदोहान्महापापी भार्याहर्ता च मे वद । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तेषांनैवप्रजानाक्षिविशेषंपापनाशनम् ॥ सुपुण्यानिसुदिव्यानिपापघ्नानिसमानिच ॥ १३ ॥ सर्वाण्येवसुतीर्थानिजानाम्यहंपुरंदर ॥ अविशेषंविशेषंवैनैव जानामिसांप्रतम् ॥ १४ ॥ प्रत्य[1]यंक्रियतांदेवतीर्थानांगतिदायकम् ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंनारदस्यमहात्मनः ॥ १५ ॥ समाहूतानिचेंद्रेणतीर्थानिभूग तानिच ॥ मूर्तिवर्तीनिदिव्यानिसमायातानिशासनात् ॥ १६ ॥ बद्धांजलीनिदिव्यानिभूषितानिसुभूषणैः ॥ दिव्यांबराणिस्निग्धानितेजोवंतिचसुव्रत ॥ ॥ १७ ॥ स्त्रीपुंसोश्चस्वरूपाणिकृतानिचविशेषतः ॥ हे[2]मचंदनकाशानिदिव्यरूपधराणिच ॥ १८ ॥ मुक्ताफलस्यवर्णेनप्रभासंतिनरेश्वर ॥ तप्तकांचन वर्णानिसारुण्यानिचतत्रवै ॥ १९ ॥ कतिशुक्लसुपीतानिप्रभावंतिसभांतरे ॥ कानिपद्मनिभान्येवमूर्तिवर्तीनितानितु ॥२०॥ सूर्यतेजःप्रकाशानितडित्तेजः समानिच ॥ पावकाभानिचान्यानिप्रभासंतिसभांतरे ॥ २१ ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यैःप्रशोभंतेनरेश्वर ॥ हारकंकणकेयूरमालाभिस्तुसुचंदनैः ॥ २२ ॥ दिव्यचंदनदिग्धानिसुरभीणिगुरूणिच ॥ कमंडलुकराण्येवआयातानिसभांतरे ॥ २३ ॥ गंगाचनर्मदापुण्याचंद्रभागासरस्वती ॥ देविकाविनिकाकु ब्जाकुंजलामंजुलाश्रुता ॥ २४ ॥ रंभाभानुमतीपुण्यापाराचैवसुवर्वरा ॥ शो[3]णाचसिंधुसौवीराकावेरीकपिलातथा ॥ २५ ॥ कुमुदावेदनदीपुण्यासुपु ण्याचमहेश्वरी ॥ चर्मण्वतीतथाख्यातालोपाचान्यासुकौशिकी ॥२६॥ सुहंसीहंसपादाचहंसवेगामनोरथा ॥ सु[4]रुथास्वारुणावेणाभद्रवेणासुपद्मिनी ॥२७॥ नाहलीसुमरीचान्यापुण्याचान्यापुलिंदिका ॥ हेमामनोरथादिव्याचंद्रिकावेदसंक्रमा ॥ २८ ॥ ज्वालाहुताशनीस्वाहाकालाचैवकपिंजला ॥ स्व[5]र्धाचसु कलालिंगागंभीराभीमवाहिनी ॥ २९ ॥ दे[6]वद्रीचीवीरवाहालक्षहोमाअघापहा ॥ पाराशरीहे[7]मगर्भासुभद्रावसुपुत्रिका ॥ ३० ॥ एतानद्योमहापुण्यामू र्तिमत्योनरेश्वर ॥ सर्वाभरणशोभाढ्याःकुंभहस्ताःसुपूजिताः ॥ ३१ ॥ प्रयागःपुष्करश्चैवअ[8]र्घदीर्घोमनोरथा ॥ वाराणसीमहापुण्याब्रह्महत्याव्यपो हिनी ॥ ३२ ॥ द्वारावतीप्रभासश्चअवंतीनैमिषस्तथा ॥ चं[9]डकश्चमहारत्नोमहेश्वरकलेश्वरौ ॥ ३३ ॥ कलिंजरोब्रह्मक्षेत्रंमाथुरोमानवाहकः ॥ मायाकांती तथान्यानिदिव्यानिविविधानिच ॥ ३४ ॥ अष्टषष्टिःसुतीर्थानिनदीनांशतकोटयः ॥ गोदावरीमुखाःसर्वाःसमायातास्तदाज्ञया ॥ ३५ ॥ द्वीपानां तुसमस्तानिसुतीर्थानिमहांतिच ॥ मूर्तिलिंगधराण्येवसहस्राक्षंसुरेश्वरम् ॥ ३६ ॥ समाजग्मुःसमस्तानितदादेशकराणिच ॥ प्रणेमुर्देवदेवेशंनतशीर्षा णिसर्वशः ॥ ३७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ तैःप्रोक्तंतुमहातीर्थैर्देवराजंयशस्विनम् ॥ कस्मात्त्वयासमाहूतादेवदेववदस्वनः ॥ ३८ ॥ ब्रूहिनःकारणंस

---

१ प्रत्यक्षम्–इ० पा० । २ हंसचंद्रप्रकाशानि– इ० पा० । ३ घोणा च इ० पा० । ४ वाहिनी सरघा चान्या इ० पा० । ५ स्वधा सुकाला कालिंगा गंभीरा हिमवाहिनी ॥ इ० पा० । ६ देवद्रवी इ० पा० । ७ वेदगर्भा हेमवेषा सुपुंड्रकी इ० पा० । ८ सर्वतीर्थमनोरमः । इ० पा० । ९ दंडकश्च इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैनमस्तुभ्यंसुराधिप ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदेवराजोभ्यभाषत ॥ ३९ ॥ कःसमर्थोमहातीर्थोब्रह्महत्यांव्यपोहितुम् ॥ गोवधाख्यंमहापापंस्त्रीवधाख्यमनुत्त
मम् ॥ ४० ॥ स्वामिद्रोहाञ्चसंभूतंसुरापानाच्चदारुणम् ॥ हेमस्तेयात्तथाजातंगुरुनिंदासमुद्भवम् ॥४१॥ भ्रूणहत्यांमहाघोरांनाशयेत्कःसमर्थवान् ॥ राजद्रो
हान्महापापंवहुपीडाप्रदायकम् ॥ ४२ ॥ मित्रद्रोहात्तथाचान्यदन्यद्विश्वासघातकम् ॥ देवभेदंतथाचान्यंलिंगभेदमतःपरम् ॥ ४३ ॥ ॥ वृत्तिच्छेदंच
विप्राणांगोप्रचारप्रणाशनम्[1] ॥ आगारदहनंचान्यद्बहदीपनकंतथा ॥४४॥ षोडशैतेमहापापाअगम्यागमनंतथा ॥ स्वामित्यागात्समुद्भूतंरणस्थानात्पलाय
नात् ॥ ४५ ॥ एतानिनाशयेत्कोवैसमर्थस्तीर्थउत्तमः ॥ समर्थोभवतांमध्येप्रायश्चित्तंविनाध्रुवम् ॥ ४६ ॥ पश्यतांदेवतानांचनारदस्यचपश्यतः ॥
ब्रुवंतुसर्वेसंचिंत्यविचार्यैवंसुनिश्चितम् ॥ ४७ ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येदेवराज्ञामहात्मना॥संमंत्र्यतीर्थराजेनप्रोचुःशक्रंसभागतम् ॥ ४८ ॥ ॥ तीर्थान्यूचुः ॥
श्रूयतामभिधास्यामोदेवराजनमोस्तुते ॥ संतिवैसर्वतीर्थानिसर्वपापहराणिच ॥ ४९ ॥ ब्रह्महत्यादिकान्यांश्चत्वयाप्रोक्तान्सुरेश्वर ॥ महाघोरान्सुदीप्तां
श्चनाशितुंनैवशक्नुमः ॥ ५० ॥ प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम् ॥ वाराणसीमहाभागसमर्थापापनाशिनी ॥ ५१ ॥ महापातकनाशार्थेचत्वारोमि
तविक्रमाः ॥ उपपातकनाशार्थंचत्वारोमितविक्रमाः ॥५२॥ सृष्टाधात्राचदेवेंद्रपुष्कराद्यामहाबलाः ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंतीर्थानांसुरराट्ततः ॥५३॥ हर्षे
णमहताविष्टस्तेषांस्तोत्रंचकारसः ॥५४॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनवतितमोऽध्यायः॥ ९० ॥ ॥ कुंजलउ
वाच॥ब्रह्महत्याभिभूतस्तुसहस्राक्षोयदापुरा ॥ गौतमस्यप्रियासंगादगम्यागमनंमहत् ॥ १॥ संजातंपातकंतस्यत्यक्तोदेवैश्चब्राह्मणैः ॥ सहस्राक्षस्तपस्तेपे
निरालंबोनिराश्रयः ॥ २ ॥ तपोंतेदेवताःसर्वाऋषयोयक्षकिन्नराः ॥ देवराजस्यपूजार्थमभिषेकंप्रचक्रिरे ॥ ३ ॥ देशंमालवकंनीत्वादेवराजंसुतोत्तम[2] ॥
चक्रेस्नानंमहाभागकुंभैरुदकपूरितैः ॥४॥ स्नापितुंप्रथमंनीतोवाराणस्यांस्वयंततः ॥ प्रयागेतुसहस्राक्षअर्घतीर्थेततःपुनः ॥५ ॥ पुष्करेणमहात्मासौस्ना
पितःस्वयमेवहि ॥ ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्मुनिवृंदैर्द्विजोत्तम ॥६॥ नागैर्वृक्षैर्नागसर्पैर्गंधर्वैस्तुसकिन्नरैः ॥ स्नापितोदेवराजस्तुवेदमंत्रैःसुसंस्कृतः ॥७॥मुनिभिः
सर्वपापघ्नैस्तस्मिन्कालेद्विजोत्तम ॥ शुद्धेतस्मिन्महाभागेसहस्राक्षेमहात्मनि ॥८॥ ब्रह्महत्यागतातस्यअगम्यागमनंतथा ॥ ब्रह्महत्याततोनष्टाअगम्यागम
नेनच ॥ ९ ॥ पापेनतेनघोरेणसार्द्धमिंद्रस्यभूतले ॥ सुप्रसन्नःसहस्राक्षस्तीर्थेभ्योहिवरंददौ ॥ १० ॥ भवंतस्तीर्थराजानोभविष्यथनसंशयः ॥ मत्प्रसा
दात्पवित्राश्चयस्मादहंविमोक्षितः ॥ ११ ॥ सुघोरात्किल्बिषादत्रयुष्माभिर्विमलैरहम् ॥ एवंतेभ्योवरंदत्वामालवायवरंददौ ॥ १२ ॥ यस्मात्त्वयामलं

१ गोत्राचारप्रणाशनम् इ० पा० । २ सुरोत्तमाः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेऽद्यविधृतंश्रमदायकम् ॥ तस्मात्त्वमन्नपानैश्चधनधान्यैरलंकृतः ॥ १३ ॥ भविष्यसिनसंदेहोमत्प्रसादान्नसंशयः ॥ सुदुःकालैर्विनात्वंतुभ
विष्यसिसुपुण्यवान् ॥ १४ ॥ एवंतस्मैवरंदत्वादेवराजःपुरंदरः ॥ क्षेत्राणिसर्वतीर्थानिदेशोमालवकस्तथा ॥ १५ ॥ आखंडलेनसार्द्धंतेस्व
स्थानंप्रतिजग्मिरे ॥ ॥ सूतउवाच ॥ तदाप्रभृतिचत्वारःप्रयागःपुष्करस्तथा ॥ १६ ॥ वाराणसीचार्घतीर्थंप्राप्ताराजत्वमुत्तमम् ॥ १७ ॥
कुंजलउवाच ॥ अस्तिपंचालदेशेषुविंदुरोनामक्षत्रियः ॥ तेनमोहप्रसंगेनब्राह्मणोनिहतःपुरा ॥ १८ ॥ शिखासूत्रविहीनस्तुतिलकेनविवर्जितः ॥ भिक्षार्थ
मटतेसोऽपिब्रह्मघ्नोहंसमागतः ॥ १९ ॥ ब्रह्मघ्नायसुरापायभिक्षाचान्नंप्रदीयताम् ॥ गृहेष्वेवंसमस्तेषुभ्रमतेयाचतेपुरा ॥ २० ॥ एवंसर्वेषुतीर्थेषुअटित्वैव
समागतः ॥ ब्रह्महत्यानतस्यापिप्रयातिद्विजसत्तम ॥ २१ ॥ वृक्षच्छायांसमाश्रित्यदह्यमानेनचेतसा ॥ संस्थितोविदुरःपापोदुःखशोकसमन्वितः ॥ २२ ॥
चंद्रशर्माततोविप्रोमहामोहेनपीडितः ॥ न्यवसन्मागधेदेशेगुरुघातकरश्वसः ॥ २३ ॥ स्वजनैर्बंधुवर्गैश्चपरित्यक्तोदुरात्मवान् ॥ सहितत्रसमायातोयत्रा
सौविदुरःस्थितः ॥ २४ ॥ शिखासूत्रविहीनस्तुविप्रलिंगैर्विवर्जितः ॥ तदासौपृच्छितस्तेनविदुरेणदुरात्मना ॥ २५ ॥ भवान्कोहिसमायातोःदुर्भगोदग्ध
मानसः ॥ विप्रलिंगविहीनस्तुकस्मात्त्वंभ्रमसेमहीम् ॥ २६ ॥ विदुरेणोक्तमात्रस्तुचंद्रशर्माद्विजाधमः ॥ आचष्टेसर्वमेवापियथापूर्वकृतंस्वकम् ॥ २७ ॥
पातकंचमहाघोरंवसताचगुरोर्गृहे ॥ महामोहगतेनापिक्रोधेनाकुलितेनच ॥ २८ ॥ गुरोर्घातःकृतःपूर्वंतेनदग्धोस्मिसांप्रतम् ॥ चंद्रशर्माचवृत्तांतमुक्त्वासर्वमपृ
च्छत ॥ २९ ॥ भवान्कोहिसुदुःखात्मावृक्षच्छायांसमाश्रितः ॥ विदुरेणसमासेनआत्मपापंनिवेदितम् ॥ ३० ॥ अथकश्चिद्द्विजःप्राप्तस्तृतीयःश्रमकर्षितः ॥ वेदशर्मे
तिवैनामबहुपातकसंचयः ॥ ३१ ॥ द्वाभ्यामपिसुसंपृष्टःकोभवान्दुःखिताकृतिः ॥ कस्माद्भ्रमसिवैपृथ्वींवदभावंत्वमात्मनः ॥ ३२ ॥ वेदशर्माततःसर्वमात्मचे
ष्टितमेवच ॥ कथयामासताभ्यांवैह्यगम्यागमनंकृतम् ॥ ३३ ॥ धिक्कृतःसर्वलोकैश्चअन्यैःस्वजनबांधवैः ॥ तेनपापेनसंलिप्तोभ्रमाम्येवंमहीमिमाम् ॥ ३४ ॥
वंजुलोनामवैश्योथसुरापायीसमागतः ॥ सगोघ्नश्चविशेषेणतैश्चपृष्टोयथापुरा ॥ ३५ ॥ तेनआवेदितंसर्वंपातकंयत्पुराकृतम् ॥ तैराकर्णितमन्यैश्चसर्वंतस्यप्रभा
षितम् ॥ ३६ ॥ एवंचत्वारःपापिष्ठाएकस्थानंसमागताः ॥ कःकस्यापिनसंपर्कंभोजनाच्छादनेनच ॥ ३७ ॥ करोतिचमहाभागवार्तांचक्रुःपरस्परम् ॥ नविशंत्या
सनेचैकेनस्वपंत्येकसंस्तरे ॥ ३८ ॥ एवंदुःखसमाविष्टानानातीर्थेषुवैगताः ॥ तेषांतुपापकाघोराननश्यंतिचनंदन ॥ ३९ ॥ सामर्थ्यंनास्तितीर्थानांमहापातक
नाशने ॥ विदुराद्यास्ततस्तेतुगताःकालंजरंगिरिम् ॥ ४० ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेएकनवतितमोऽध्यायः ॥ ९१ ॥

१ विद्वरः इ० पा० कुत्रचित्सुस्तको सर्वत्रतु विदुरशब्दः । २ मित्रघ्नश्च विशेषेण इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुंजलउवाच ॥ कालंजरंसमासाद्यनिवसंतिसुदुःखिताः ॥ महापापैस्तुसंदग्धाहाहाभूताविचेतनाः॥१॥ तत्रकश्चित्समायातःसिद्धश्चैवमहायशाः ॥ तेनपृष्टाः सुदुःखार्ताभवंतःकेनदुःखिताः॥२॥सतैःप्रोक्तोमहाप्राज्ञःसर्वज्ञानविशारदः ॥ तेषांज्ञात्वामहापापंकृपांचक्रेसुपुण्यभाक् ॥३॥सिद्धउवाच ॥ अमासोमसमायोगेप्रयागःपुष्करश्चयः॥अर्घतीर्थंतृतीयंतुवाराणसीचतुर्थका॥४॥गच्छंतुतत्रवैयूयंचत्वारःपातकाविलाः॥गंगांभसियदास्नातास्तदामुक्ताभविष्यथ ॥ ५ ॥ पातकेभ्योनसंदेहोनिर्मलत्वंगमिष्यथ ॥ आदिष्टास्तेनवैसर्वेप्रणेमुस्तंप्रयत्नतः॥६॥ कालंजरात्ततोजग्मुःसत्वरंपापपीडिताः ॥ वाराणसींसमासाद्यस्नात्वाचैवद्विजोत्तमाः॥७॥प्रयागंपुष्करंचैवअर्घतीर्थंतुसत्तम ॥ अमासोमंसुसंप्राप्यजग्मुस्तेचमहापुरीम्॥८॥विदुरश्चंद्रशर्माचवेदशर्मातृतीयकः ॥ वैश्योवंजुलकश्चैवसुरापःपापचेतनः ॥ ९ ॥ तस्मिन्पर्वणिसंप्राप्तेस्नातागंगांभसिद्विज ॥ स्नानमात्रेणमुक्तास्तुगोवधाद्यैश्चकिल्बिषैः ॥ १० ॥ ब्रह्महत्यागुरुहत्यासुरापानादिपातकैः ॥ लिप्तानितानितीर्थानिपरिभ्रमंतिमेदिनीम् ॥ ११ ॥ पुष्करोअर्घतीर्थस्तुप्रयागःपापनाशनः ॥ वाराणसीचतुर्थीतुलिप्तापापैर्द्विजोत्तम ॥ १२ ॥ कृष्णत्वंपेदिरेसर्वेहंसरूपेणबभ्रमुः ॥ सर्वेष्वेवसुतीर्थेषुस्नानंचक्रुर्द्विजोत्तमाः ॥ १३ ॥ कृष्णत्वंनैवगच्छेततेषांपापेनचागतम् ॥ सुतीर्थेषुमहाराजस्नाताःसर्वेषुवैपुनः ॥ १४ ॥ यंयंतीर्थंप्रयांत्येतेसर्वेतीर्थाद्विजोत्तम ॥ हंसरूपेणवैयांतितैःसार्द्धंतुसुदुःखिताः ॥ १५ ॥ भार्याःपातकरूपाश्चभ्रमंतिपरितस्तथा ॥ अष्टषष्टिसुतीर्थानिहंसरूपेणबभ्रमुः ॥ १६ ॥ तैःसार्द्धंसुमहाराजमहातीर्थैःसमंपुनः ॥ मानसंचागतास्तेचपातकाकुलमानसाः ॥ १७ ॥ तत्रस्नातामहाराजनजहातिचपातकः ॥ लज्जयाविष्टमनसामानसोहंसरूपधृक् ॥ १८ ॥ संजातःकृष्णकायस्तुयंत्वंवैदृष्टवान्पुरा ॥ रेवातीरंततोजग्मुरुत्तरंपापनाशनम् ॥ १९ ॥ कुब्जायाःसंगमेतेतुसुरसिद्धनिषेविते ॥ स्नानमात्रेणमुक्तास्तेपापेभ्योद्विजसत्तम ॥ २० ॥ विहायवर्णमेवैतंसुकृतंप्रतिजग्मिरे ॥ यंयंतीर्थंप्रयांत्येतेहंसाःस्नानंप्रचक्रमुः ॥ २१ ॥ जहमुस्ताःस्त्रियोदृष्ट्वापातकंनैवगच्छति ॥ तोयानलेनकुब्जायाःपातकंवरमेवच ॥ २२ ॥ भस्मावशेषंसंजातंतदामृतास्तुताःस्त्रियः ॥ ब्रह्महत्यागुरोर्हत्यासुरापानागमागमाः॥ २३ ॥ भस्मीभूतास्तुसंजातारेवायाःकुब्जयाहताः ॥ तास्तुहतामहाभागयामृतास्तुसरित्तटे ॥ २४ ॥ अष्टषष्टिसुतीर्थानांहंसरूपेणतानितु ॥ सार्द्धंहंसःसमायातोविद्धितंत्वंतुमानसम् ॥ २५ ॥ चत्वारःकृष्णहंसाश्चतेषांनामानिमेशृणु ॥ प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम् ॥ २६ ॥ वाराणसीचतुर्थीचचत्वारःपापनाशनाः ॥ ब्रह्महत्याभिभूतानिचत्वारिपरिबभ्रमुः ॥ २७ ॥ तीर्थान्येतानिदुःखेनतीर्थेषुचमहामते ॥ नगतंपातकंघोरंतेषांतुभ्रमतांसुत ॥ २८ ॥ कुब्जायाःसंगमेशुद्धाविमुक्ताः

१ गोघ्नोऽथ वंजुलश्चैव इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

किल्बिषात्किल ॥ तीर्थानामेवसर्वेषांपुण्यानामिहसंमतः ॥ २९ ॥ राजाप्रयागःसंजातइंद्रस्यपुरतःकिल ॥ तावद्गर्जंतुतीर्थानियावद्रेवानदृश्य
ते ॥ ३० ॥ ब्रह्महत्यादिपापानांविनाशायप्रतिष्ठिता ॥ कपिलासंगमेपुण्येरेवायाःसंगमेतथा ॥ ३१ ॥ मेघनादसमायोगेतथाचैवोरुसंगमे ॥ महापुण्याम
हाधन्यारेवासर्वत्रदुर्लभा ॥ ३२ ॥ साचोंकारेभृगुक्षेत्रेनर्मदाकुब्जसंगमे ॥ दुःप्राप्यामानवैरेवामाहिष्मत्यांसुरोत्तमैः ॥ ३३ ॥ विटंकासंगमेपुण्याश्रीकंठेमं
गलेश्वरे ॥ सर्वत्रदुर्लभारेवासुरपुण्यसमाकुला ॥ ३४ ॥ तीर्थमातामहादेवीअघराशिविनाशिनी ॥ उभयोःकूलयोर्मध्येयत्रतत्रसुखीनरः ॥ ३५ ॥
अश्वमेधफलंभुंक्तेस्नानेनैकेनमानवः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ ३६ ॥ सर्वपापापहंपुण्यंगतिदंचापिशृण्वताम् ॥ एवमुक्त्वामहाप्रा
ज्ञतृतीयंपुत्रमब्रवीत् ॥ ३७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेद्विनवतितमोऽध्यायः ॥ ९२ ॥ कुंजलउवाच ॥ किंविज्व
लत्वयादृष्टमपूर्वंभ्रमतामहीम् ॥ आश्चर्येणसमायुक्तंतन्मेकथयसुव्रत ॥ १ ॥ इतःप्रयासिकंदेशमाहारार्थंतुसोद्यमी ॥ यद्यदृष्टंत्वयाचित्रंसमाख्याहिसुतो
त्तम ॥ २ ॥ विज्वलउवाच ॥ अस्तिमेरुगिरेःपृष्ठेआनंदंनामकाननम् ॥ दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णंफलपुष्पमयैःसदा ॥ ३ ॥ देववृंदैःसमाकीर्णंमुनिसिद्धसम
न्वितम् ॥ अप्सरोभिःसुरूपाभिर्गंधर्वैःकिन्नरोरगैः ॥ ४ ॥ वापीकूपतडागैश्चनदीप्रस्रवणैस्तथा ॥ आनंदकाननंपुण्यंदिव्यभावैःप्रभासते ॥ ५ ॥ वि
मानैःकोटिसंख्याभिर्हंसकुंदेंदुसन्निभैः ॥ गीतकोलाहलैरम्यैर्मेघध्वनिनिनादितम् ॥ ६ ॥ षट्पदानांनिनादेनसर्वत्रमधुरायते ॥ चंदनैश्चूतवृक्षैश्चचंपकैःपु
ष्पितैर्वृतम् ॥ ७ ॥ नानावृक्षैःप्रभात्येवमानंदवनमुत्तमम् ॥ नानापक्षिनिनादेनबहुकोलाहलान्वितम् ॥ ८ ॥ एवमानंदनंदृष्टंमयातत्रसुशोभनम् ॥ विम
लंचसरस्तातशोभतेसागरोपमम् ॥ ९ ॥ संपूर्णपुण्यतोयेनपद्मसौगंधिकैःशुभैः ॥ जलजैस्तुसमाकीर्णंहंसकारंडवान्वितम् ॥ १० ॥ एवमासीत्सर
स्तस्यसुमध्येकाननस्यहि ॥ देवगंधर्वसंबाधैर्मुनिवृंदैरलंकृतम् ॥ ११ ॥ किंनरोरगगंधर्वैश्चारणैश्चसुशोभते ॥ तत्राश्चर्यंमयादृष्टंवकुंतातनशक्यते
॥ १२ ॥ विमानेनापिदिव्येनकलशैरुपशोभते ॥ छत्रदंडपताकाभीराजमानेनसत्तम ॥ १३ ॥ सर्वभोगाविलेनापिगीयमानेथकिन्नरैः ॥ गंधर्वैरप्सरो
भिश्चशोभमानोथसुव्रत ॥ १४ ॥ स्तूयमानोमहासिद्धऋषिभिस्तत्ववेदिभिः ॥ रूपेणाप्रतिमोलोकेनदृष्टस्तादृशःक्वचित् ॥ १५ ॥ सर्वाभरणशोभां
गोदिव्यमालाविशोभितः ॥ महारत्नकृतामालायस्योरसिविराजते ॥ १६ ॥ तत्समीपेस्थिताचैकानारीदृष्टावरानना ॥ हेमहारैश्चमुक्तानांवलयैःकंकणै
र्युता ॥ १७ ॥ दिव्यवस्त्रैश्चगंधैश्चचंदनैश्चारुलेपनैः ॥ स्तूयमानोगीयमानःपुरुषस्तत्रचागतः ॥ १८ ॥ रतिरूपावरारोहापीनश्रोणिपयोधरा ॥ सर्वाभ

१ वेदिकासंगमे इ० पा० । २ कीटके मंडलेश्वरे इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रणशोभांगीतादृशीरूपसंपदा ॥ १९ ॥ द्वावेतौतौमयादृष्टौविमानेनापिचागतौ ॥ रूपलावण्यमाधुर्यौसर्वशोभासमाविलौ ॥ २० ॥ समुत्तीर्णौविमा
नात्तावागतौसरसोन्तिके ॥ स्नातौतातमहात्मानौस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ ॥ २१ ॥ प्रगृह्यतौमहाशस्त्रौदंपतीतुपरस्परम् ॥ तादृशौचशवौतत्रप
तितौसरसस्तटे ॥ २२ ॥ प्रभासेतेतदातौतुस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ ॥ रूपेणापिमहाभागतादृशावेवतौशवौ ॥ २३ ॥ देवरूपोपमस्तातयथापुं
सस्तथाशवः ॥ यथारूपंहितस्यापितादृशस्तत्रदृश्यते ॥ २४ ॥ यथारूपंतुभार्यायास्तथाशवोद्वितीयकः ॥ स्त्रीशवस्यतुयन्मांसंशस्त्रेणोत्कृत्यसाततः
॥ २५ ॥ भक्षतेतस्यमांसानिरक्ताप्लुतानितानितु ॥ पुरुषोभक्षतेतद्वच्छवमांसंसमातुरः ॥ २६ ॥ क्षुधयापीडचमानौतौभक्षेतेपिशितंतयोः ॥ यावत्तृ
प्तिंसमायातौतावन्मांसंप्रभक्षितम् ॥ २७ ॥ सरस्यथजलंपीत्वासंजातौसुखितौपितः ॥ कियत्कालंस्थितौतत्रविमानेनगतौपुनः ॥ २८ ॥ अन्येद्वेतुस्त्रियौ
तातमयादृष्टेचतत्रवै ॥ रूपसौभाग्यसंपन्नेतेस्त्रियौचारुलक्षणे ॥ २९ ॥ ताभ्यांप्रभक्षितंमांसंयदातातमहावने ॥ प्रहसेतेतदातेद्वेहास्यैरट्टाट्टकैः
पुनः ॥ ३० ॥ भक्षतेचस्वमांसानितावेतौपरिनित्यशः ॥ कृत्वास्नानादिकंमांसंपश्यतोममतत्रहि ॥ ३१ ॥ अन्येस्त्रियौमहाभागरौद्राकारसम
न्विते ॥ दंष्ट्राकरालवदनेतत्रैवातिविभीषणे ॥ ३२ ॥ ऊचतुस्तौतदातेतुदेहिदेहीतिवैपुनः ॥ एवंदृष्टंमयातातवसतावनसंनिधौ ॥ ३३ ॥
नित्यमुत्कीर्यभक्ष्येतेतौद्वौतुमांसमेवच ॥ जायेतेचसुसंपूर्णौकायौचशवयोःपुनः ॥ ३४ ॥ नित्यमुत्तीर्यतावेवंतेचाप्यन्येचवैपितः ॥ कुर्वंतिसदृशींचेष्टां
पूर्वोक्तांममपश्यतः ॥ ३५ ॥ एतदाश्चर्यसंजातंदृष्टंतातमयातदा ॥ भवतापृच्छितंतातदृष्टमाश्चर्यमेवच ॥ ३६ ॥ मयाख्यातंतवाग्रेवैसर्वसंदेहकारणम् ॥
कथयस्वप्रसादाच्चप्रीयमाणेनचेतसा ॥ ३७ ॥ विमानेनागतोयोसौस्त्रियासार्द्धंद्विजोत्तम ॥ दिव्यरूपधरोयस्तुसकस्तुकमलेक्षणः ॥ ३८ ॥ काचनारीम
हाभागमहामांसंप्रभक्षति ॥ सकश्चाप्यागतस्तातसाचैवाभ्येत्यभक्षति ॥ ३९ ॥ प्रहसेतेतदातेद्वेस्त्रियौतातवदस्वनः ॥ ऊचतुस्तौतथाचा
न्येदेहिदेहीतिवापुनः ॥ ४० ॥ तेद्वेत्वंमेसमाचक्ष्वमहाभीषणकेस्त्रियौ ॥ एतन्मेसंशयंतातच्छेत्तुमर्हसिसुव्रत ॥ ४१ ॥ एवमुक्त्वामहारा
जविरराससचांडजः ॥ एवंपृष्टस्तृतीयेनविज्वलेनात्मजेनसः ॥ ४२ ॥ प्रोवाचसर्ववृत्तांतंच्यवनस्यापिशृण्वतः ॥ ४३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनो
पाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेत्रिनवतितमोऽध्यायः ॥९३॥ कुंजलउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामितत्सर्वंकारणंसुत ॥ यस्मात्तौतादृशौजातौस्वमांसपरि
भक्षकौ ॥ १ ॥ सर्वत्रकारणंकर्मशुभाशुभंनसंशयः ॥ पुण्येनकर्मणापुत्रनरःसौख्यंप्रभुंजति ॥ २ ॥ दुष्कृतंभुंजतेचात्रपापयुक्तेनकर्मणा ॥ सूक्ष्मवर्त्मविचा ॥ ९० ॥

१ प्रमृशंतौ महात्मानौ इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यैवंशास्त्रज्ञानेनचक्षुषा ॥ ३ ॥ स्थूलधर्मंप्रदृष्ट्वैवसुविचार्यपुनःपुनः ॥ समारभेन्नरःकर्ममनसानिपुणेनच ॥ ४ ॥ समूर्तिंकारकःशिल्पीरसमावर्त्तयेद्यथा ॥ अग्नेश्वतेजसापुत्रज्वालाभिश्चसमंततः ॥ ५ ॥ द्रवीभूतोभवेद्धातुर्वह्निनातापितःशनैः ॥ यादृशंवत्सभक्ष्यंतुरसपक्कंनिषेच्यते ॥ ६ ॥ तादृशंजायते वत्सरूपंचैवनसंशयः ॥ यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ ७ ॥ कर्मएवप्रधानंयद्वर्षारूपेणवर्त्तते ॥ क्षेत्रेषुयादृशंवीजंवपतेकृषिकारकः ॥ ८ ॥ तादृशं भुंजतेतातफलमेवनसंशयः ॥ यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ ९ ॥ विनाशहेतुःकर्मास्यसर्वेकर्मवशावयम् ॥ कर्मदायादकालोकेकर्मसंबंधिबां धवाः ॥ १० ॥ कर्माणिचोदयंतीहपुरुषंसुखदुःखयोः ॥ सुवर्णरजतंवापियथारूपंनिषिच्यते ॥ ११ ॥ तथानिषिच्यतेजंतुःपूर्वकर्मवशानुगः ॥ पंचैतानी हदृश्यंतेगर्भस्थस्यैवदेहिनः ॥ १२ ॥ आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच ॥ यथांमृत्पिंडकंकर्त्ताकुरुतेयद्यदिच्छति ॥ १३ ॥ तथाकर्मकृतंचैवकर्त्तारं प्रतिपद्यते ॥ देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितांतथा ॥ १४ ॥ तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंवायातिजंतुःस्वकर्मभिः ॥ सएवतुतथाभुंक्तेनित्यंविहितमात्मनः ॥ १५ ॥ आत्मनाविहितंदुःखमात्मनाविहितंसुखम् ॥ गर्भशय्यामुपादायभुंजतेपूर्वदेहिकम् ॥ १६ ॥ पूर्वदेहकृतंकर्मनकश्चित्पुरुषोत्तमः ॥ बलेनप्रज्ञयावापिस मर्थःकर्तुमन्यथा ॥ १७ ॥ स्वकृतान्येवभुंजंतिदुःखानिचसुखानिच ॥ हेतुतःकारणैर्वापिसोहंकारेणवाध्यते ॥ १८ ॥ यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदतिमा तरम् ॥ तद्वच्छुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति ॥ १९ ॥ उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते ॥ प्राक्तनंबंधनंकर्मकोन्यथाकर्तुमर्हति ॥ २० ॥ सुशीघ्रमनु धावंतंविधानमनुधावति ॥ शोभतेसंनिपातेनयथाकर्मपुराकृतम् ॥ २१ ॥ उपतिष्ठतितिष्ठंतंगच्छंतमनुगच्छति ॥ करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुवि धीयते ॥ २२ ॥ यथाछायातपौनित्यंसुसंबद्धौपरस्परम् ॥ उपसर्गाहिविषयाउपसर्गाजरादयः ॥ २३ ॥ पीडयंतिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्म णा ॥ येनयत्रोपभोक्तव्यंदुःखंवासुखमेवच ॥ २४ ॥ सतत्रबद्धारज्ज्वेवबलाद्दैवेननीयते ॥ दैवंप्राहुश्चभूतानांसुखदुःखोपपादनम् ॥ २५ ॥ अन्यथाकर्मतच्चिंत्यंजाग्रतःस्वपतोपिवा ॥ अन्यथाह्युद्यतेदैवंवध्यतेचजिघांसति ॥ २६ ॥ शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंसुरक्षति ॥ यथापृथि व्यांबीजानिवृक्षगुल्मतृणान्यपि ॥ २७ ॥ तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठंतिप्रभवंतिच ॥ तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति ॥ २८ ॥ कर्म क्षयात्तथाजंतोःशरीरंनाशमृच्छति ॥ कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतम् ॥ २९ ॥ विविधाःप्राणिनांरोगाःस्मृतास्तेषांचहेतवः ॥ तस्मात्त त्त्वप्रधानस्तुकर्मएवहिप्राणिनाम् ॥ ३० ॥ यत्पुराक्रियतेकर्मतदिहैवप्रभुज्यते ॥ यत्त्वयादृष्टमेवापिपृच्छितंतातसांप्रतम् ॥ ३१ ॥ तस्यार्थं

१ यथा कृषिफलं कर्तुः प्राप्यते यद्यदीहाति इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुमयाप्रोक्तंभुंजातेतौहिसांप्रतम् ॥ आनंदेकाननेदृष्टंतयोःकर्मसुदारुणम् ॥ ३२ ॥ तयोश्चेष्टांप्रवक्ष्यामिशृणुवत्सप्रभाषतः ॥ कर्मभूमिरियंतातअन्याभो
गार्थभूमयः ॥ ३३ ॥ सर्गादीनांमहाप्राज्ञतासुगत्वासुभुंजति ॥ सूतउवाच ॥ चौलदेशेमहाप्राज्ञःसुबाहुर्नामभूमिपः ॥ ३४ ॥ रूपवान्गुणवान्धीरः पृथि
व्यांनास्तितादृशः ॥ विष्णुभक्तोमहाप्राज्ञोवैष्णवानांचसुप्रियः ॥ ३५ ॥ कर्मणात्रिविधेनापिप्रध्यायन्मधुसूदनम् ॥ अश्वमेधादिकान्यज्ञान्यजेतसक
लान्नृप ॥ ३६ ॥ पुरोधास्तस्यचैवास्तिजैमिनिर्नामब्राह्मणः ॥ सचाहूयसुबाहुंतमिदंवचनमब्रवीत् ॥ ३७ ॥ राजन्देहिसुदानानियैःसुखंतुप्रभुंज्यत ॥
दानैस्तुतरतेलोकान्दुर्गान्प्रेत्यगतोनरः ॥ ३८ ॥ दानेनसुखमाप्नोतियशःप्राप्नोतिशाश्वतम् ॥ दानेनचातुलाकीर्तिर्जायतेमृत्युमंडले ॥ ३९ ॥ यावत्की
र्तिःस्थिताचात्रतावत्कर्तादिवंवसेत् ॥ तद्दानंदुष्करंप्राहुर्दातुंनैवप्रशक्यते ॥ ४० ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदातव्यंमानवैःसदा ॥ सुबाहुरुवाच ॥ दानाच्चत
पसोवापिद्वयोर्मध्येसुदुष्करम् ॥ ४१ ॥ किंवामहत्फलंप्रेत्यतन्मेब्रूहिद्विजोत्तम ॥ जैमिनिरुवाच ॥ दानान्नदुष्करतरंपृथिव्यामस्तिकिंचन ॥ ४२ ॥ रा
जन्प्रत्यक्षमेवैकंदृश्यतेलोकसाक्षिकम् ॥ परित्यज्यप्रियान्प्राणान्धनार्थंलोभमोहिताः ॥ ४३ ॥ प्रविशंतिनरालोकेसमुद्रमटवींतथा ॥ सेवामन्येप्रपद्यंते
श्ववृत्तिरितियास्थिता ॥ ४४ ॥ हिंसाप्रायांबहुक्लेशांकृषिंचैवतथापुरा ॥ तस्यदुःखार्जितस्यापिप्राणेभ्योपिगरीयसः ॥ ४५ ॥ अर्थस्यपुरुषव्याघ्रपरि
त्यागःसुदुष्करः ॥ विशेषतोमहाराजतस्यन्यायार्जितस्यच ॥ ४६ ॥ श्रद्धयाविधिवत्पात्रेदत्तस्यांतोनविद्यते ॥ श्रद्धाधर्मसुतादेवीपावनीविश्वता
रिणी ॥ ४७ ॥ सावित्रीप्रसवित्रीचसंसारार्णवतारिणी ॥ श्रद्धयासाध्यतेधर्मोमहद्भिर्नार्थराशिभिः ॥ ४८ ॥ निष्किंचनास्तुमुनयःश्रद्धाधर्मादिवंगताः ॥
संतिदानान्यनेकानिनानाभेदैर्नृपोत्तम ॥ ४९ ॥ अन्नदानात्परंनास्तिप्राणिनांगतिदाकयम् ॥ तस्मादन्नंप्रदातव्यंपयसाचसमन्वितम् ॥ ५० ॥ मधुरेणा
पिपुण्येनवचसाचसमन्वितम् ॥ नास्त्यन्नात्तुपरंदानमिहलोकेपरत्रच ॥ ५१ ॥ तारणायहितायैवसुखसंपत्तिहेतवे ॥ श्रद्धयाविधिवत्पात्रेनिर्मलेनापिचे
तसा ॥ ५२ ॥ अन्नैकस्यप्रदानस्यफलंभुंक्तेभवेन्नरः ॥ ग्रासाद्ग्रासंप्रदातव्यंमुष्टिप्रस्थंनसंशयः ॥ ५३ ॥ अक्षयंजायतेतस्यदानस्यापिमहाफलम् ॥ नच
प्रस्थंनवामुष्टिंनरस्यहिनसंभवेत् ॥ ५४ ॥ अनास्तिक्यप्रभावेनपर्वणिप्राप्यमानवः ॥ श्रद्धयाब्राह्मणंचैकंभक्त्याचैवप्रभोजयेत् ॥ ५५ ॥ एकस्यापिप्र
धानस्यअन्नस्यापिप्रजेश्वर ॥ जन्मांतरंसुसंप्राप्यनित्यंचान्नंप्रभुंजति ॥ ५६ ॥ पूर्वजन्मनियद्दत्तंभक्त्यापात्रेसकृन्नरैः ॥ जन्मांतरंसुसंप्राप्यनित्यमेवभुन
क्तिच ॥ ५७ ॥ अन्नदानंप्रयच्छंतिब्राह्मणेभ्योहिनित्यशः ॥ मिष्टान्नपानंभुंजंतितेनराअन्नदायिनः ॥ ५८ ॥ अन्नमेववदंत्येतऋषयोवेदपारगाः ॥ प्राण
भूतंनसंदेहममृताद्धिसमुद्भवम् ॥ ५९ ॥ प्राणास्तेनप्रदत्ताहियेनचान्नंसमर्पितम् ॥ अन्नदानंमहाराजदेहित्वंतुप्रयत्नतः ॥ ६० ॥ एवमाकर्ण्यवैराजाजैमि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नेस्तुमहात्मनः ॥ पुनःपप्रच्छतंविप्रंजैमिनिंज्ञानपंडितम् ॥ ६१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेचतुर्नवतित
मोऽध्यायः ॥ ९४ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ स्वर्गस्यमेगुणान्ब्रूहिसांप्रतंद्विजसत्तम ॥ एतत्सर्वंद्विजश्रेष्ठकरिष्यामिस्वभाविकम् ॥ १ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
नंदनादीनिरम्याणिदिव्यानिविविधानिच ॥ तत्रोद्यानानिपुण्यानिसर्वकामयुतानिच ॥ २ ॥ सर्वकामफलैर्वृक्षैःशोभनानिसमंततः ॥ विमानानिसुदिव्यानिसे
वितान्यप्सरोगणैः ॥ ३ ॥ सर्वत्रैवविचित्राणिकामगानिवशानिच ॥ तरुणादित्यवर्णानिमुक्ताजालांतराणिच ॥ ४ ॥ चंद्रमंडलशुभ्राणिहेमशय्यासना
निच ॥ सर्वकामसमृद्धाश्चसर्वदुःखविवर्जिताः ॥ ५ ॥ नराःसुकृतिनस्तेषुविचरंतियथासुवि ॥ नतत्रनास्तिकायांतिनस्तेनानाजितेंद्रियाः ॥ ६ ॥
ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः ॥ सत्यास्तपःस्थिताःशूरादयावंतःक्षमापराः ॥ ७ ॥ यज्वानोदानशीलाश्चतत्रगच्छंतितेनराः ॥ नरोगोनजरामृ
त्युर्नशोकोनहिमातपौ ॥ ८ ॥ नतत्रक्षुत्पिपासाचकस्यग्लानिर्नविद्यते ॥ एतेचान्येचबहवोगुणाःस्वर्गस्यभूपते ॥ ९ ॥ दोषास्तत्रैवयेसंतिताञ्छृणुष्वच
सांप्रतम् ॥ शुभस्यकर्मणःकृत्स्नंफलंतत्रैवभुज्यते ॥ १० ॥ नचात्रक्रियतेभूयःसोत्रदोषोमहान्स्मृतः ॥ असंतोषश्चभवतिदृष्ट्वादीप्तांपरांश्रियम् ॥ ११ ॥
सुखव्याप्तमनस्कानांसहसापतनंतथा ॥ इहयत्क्रियतेकर्मफलंतत्रैवभुज्यते ॥ १२ ॥ कर्मभूमिरियंराजन्फलभूमिरसौस्मृता ॥ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ महांत
स्तुइमेदोषास्त्वयास्वर्गस्यकीर्तिताः ॥ १३ ॥ निर्दोषाःशाश्वतोयेन्येतांस्त्वंलोकान्वदद्विज ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ आब्रह्मसदनादेवदोषाःसंतिचवैनृप
॥ १४ ॥ अतएवहिनेच्छंतिस्वर्गप्राप्तिंमनीषिणः ॥ आब्रह्मसदनादूर्ध्वंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ १५ ॥ शुभंसनातनंज्योतिःपरंब्रह्मेतितद्विदुः ॥ नतत्रमू
ढागच्छंतिपुरुषाविषयात्मकाः ॥ १६ ॥ दंभमोहभयद्रोहक्रोधलोभैरभिद्रुताः ॥ निर्ममानिरहंकारानिर्द्वंद्वास्संयतेंद्रियाः ॥ १७ ॥ ध्यानयोगरताश्चैवत
त्रगच्छंतिसाधवः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥ १८ ॥ एवंस्वर्गगुणंश्रुत्वासुबाहुःपृथिवीपतिः ॥ तमुवाचमहात्मानंजैमिनिंवदतां
वरम् ॥ १९ ॥ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ नाहंस्वर्गंगमिष्यामिनचैवेच्छाम्यहंमुने ॥ यस्माच्चपतनंप्रोक्तंतत्कर्मनकरोम्यहम् ॥ २० ॥ दानमेकंमहाभागनाहं
दास्येकदाध्रुवम् ॥ दानाच्चफललोभाच्चतस्मात्पततिवैनरः ॥ २१ ॥ इत्येवमुक्त्वाधर्मात्मासुबाहुःपृथिवीपतिः ॥ ध्यानयोगेनदेवेशंयजिष्येकमलाप्रि
यम् ॥ २२ ॥ दाहप्रलयसंवर्जंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम् ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभूपसर्वश्रेयःसमाकुलम् ॥ २३ ॥ राजानोधर्मशीलाश्च
महायज्ञैर्यजंतिते ॥ सर्वदानानिदीयंतेयज्ञेषुनृपनंदन ॥ २४ ॥ आदावन्नंतुयज्ञेषुवस्त्रंतांबूलमेवच ॥ कांचनंभूमिदानंचगोदानंप्रददंतिच ॥ २५ ॥ सुय
ज्ञैर्वैष्णवंलोकंतेप्रयांतिनरोत्तमाः ॥ दानेनतृप्तिमायांतिसंतुष्टाःसंतिभूमिपाः ॥ २६ ॥ तपस्विनोमहात्मानोनित्यमेवंयजंतिते ॥ सुभिक्षांयाचयित्वातु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वस्थानंतुसमागताः ॥ २७ ॥ भिक्षार्थंतस्यभागानिप्रकुर्वंतिचभूपते ॥ ब्राह्मणायविभागैकंगोग्रासंतुमहामते ॥ २८ ॥ सुपार्श्ववर्तिनांचैकंप्रयच्छंतितपो धनाः ॥ तस्यान्नस्यप्रदानेनफलंभुजंतिमानवाः ॥ २९ ॥ क्षुधातृषाविहीनास्तेविष्णुलोकंव्रजंतिवै ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रदेहिन्यायार्जितंधनम् ॥ ३० ॥ दानाज्ज्ञानंततःप्राप्यज्ञानात्सिद्धिंप्रयास्यति ॥ यइदंशृणुयान्मर्त्यःपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ ३१ ॥ तस्यसर्वार्थसिद्धिःस्यात्पापंसर्वंविलीयते ॥ विमुक्तः सर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ३२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेषंचनवतितमोऽध्यायः ॥ ९५ ॥ ॥ सुबाहु रुवाच ॥ कीदृशैःकर्मभिःप्रेत्यगच्छंतिनरकंनराः ॥ स्वर्गंतुकीदृशैःप्रेत्यतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ब्राह्मण्यंपुण्यमुत्सृज्ययेद्विजालोभमोहि ताः ॥ कुकर्माण्युपजीवंतितेवैनिरयगामिनः ॥ २ ॥ नास्तिकाभिन्नमर्यादाःकंदर्पविषयोन्मुखाः ॥ दांभिकाश्चकृतघ्नाश्चतेवैनिरयगामिनः ॥ ३ ॥ ब्राह्मणेभ्यः प्रतिश्रुत्यनप्रयच्छंतियेधनम् ॥ ब्रह्मस्वानांचहर्तारोनरानिरयगामिनः ॥ ४ ॥ पुरुषाःपिशुनाश्चैवमानिनोऽनृतवादिनः ॥ असंबद्धप्रलापाश्चतेवैनिरयगामिनः ॥ ५ ॥ येपरस्वापहर्तारःपरदूषणसूचकाः ॥ परस्त्रीगामिनोयेचतेवैनिरयगामिनः ॥ ६ ॥ प्राणिनांप्राणहिंसायांयेनरानिरताःसदा ॥ परनिंदारतायेवैतेवैनिरयगा मिनः ॥ ७ ॥ सुकूपानांतडागानांप्रपानांचपरंतप ॥ सरसांचैवभेत्तारोनरानिरयगामिनः ॥ ८ ॥ विपर्यस्यंतियेदाराञ्छिशून्भृत्यातिथींस्तथा ॥ उत्सन्न पितृदेवेज्यानरानिरयगामिनः ॥ ९ ॥ प्रव्रज्यादूषकाराजन्येचैवाश्रमदूषकाः ॥ सखीनांदूषकाश्चैवतेवैनिरयगामिनः ॥ १० ॥ आद्यंपुरुषमीशानंसर्वलोक महेश्वरम् ॥ नचिंतयंतियेविष्णुंतेवैनिरयगामिनः ॥ ११ ॥ प्रयाजानांमखानांचकन्यानांसुहृदांतथा ॥ साधूनांचगुरूणांचदूषकानिरयगामिनः ॥ १२ ॥ काष्ठैर्वाशं कुभिर्वापिशूल्यैरश्मभिरेववा ॥ येमार्गानुपरुंधंतितेवैनिरयगामिनः ॥ १३ ॥ सर्वभूतेष्वविश्वस्ताःकामेनार्तास्तथैवच ॥ सर्वभूतेषुजिह्माश्चतेवैनिरयगामि नः ॥ १४ ॥ आगतान्भोजनार्थंतुब्राह्मणान्वृत्तिकर्शितान् ॥ प्रतिषेधंचकुर्वंतितेवैनिरयगामिनः ॥ १५ ॥ क्षेत्रवृत्तिगृहच्छेदंप्रीतिच्छेदंचयेनराः ॥ आशाच्छे दंप्रकुर्वंतितेवैनिरयगामिनः ॥ १६ ॥ शस्त्राणांचैवकर्त्तारःशल्यानांधनुषांतथा ॥ विक्रेतारश्चराजेंद्रनरानिरयगामिनः ॥ १७ ॥ अनाथंविक्लवंदीनंरोगार्त्तं वृद्धमेवच ॥ नानुकंपंतियेमूढास्तेवैनिरयगामिनः ॥ १८ ॥ नियमान्पूर्वमादाययेपश्चादजितेंद्रियाः ॥ अतिक्रामंतिचांचल्यात्तेवैनिरयगामिनः ॥ १९ ॥ इत्येतेकथिताराजन्नरानिरयगामिनः ॥ स्वर्गलोकस्यगंतारोयेजनास्तान्निबोधमे ॥ २० ॥ सत्येनतपसाक्षांत्यादानेनाध्ययनेनच ॥ येधर्ममनुवर्ततेतेनराः स्वर्गगामिनः ॥ २१ ॥ येचहोमपराध्यानदेवतार्चनतत्पराः ॥ आददानामहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २२ ॥ शुचयश्शुचौदेशेवासुदेवपरायणाः ॥ पठंतिवि ष्णुंगायंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २३ ॥ मातापित्रोश्चशुश्रूषांयेकुर्वंतिसदादृताः ॥ वर्जयंतिदिवास्वप्नंतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २४ ॥ सर्वहिंसानिवृत्ताश्चसाधुसंगा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्चयेनराः ॥ सर्वस्यापिहितेयुक्तास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥२५॥ सर्वलोभनिवृत्ताश्चसर्वसाहाश्चयेनराः ॥ सर्वस्याश्रयभूताश्चतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २६ ॥शुश्रूषाभिस्तपोभिश्चगुरूणांमानदानराः ॥ प्रतिग्रहनिवृत्तायेतेनराःस्वर्गगामिनः ॥२७॥ सहस्रपरिवेष्टारस्तथैवचसहस्रदाः ॥ त्रातारश्चसहस्राणांतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २८ ॥ भयात्पापात्तपाच्छोकाद्दारिद्र्यव्याधिकर्शितान् ॥ विमुंचंतिचयेजंतूंस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २९ ॥ आत्मस्वरूपवंतश्चयेयौवनस्थाश्चभारत ॥ येवैजितेंद्रियाधीरास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३० ॥ सुवर्णस्यचदातारोगवांभूमेश्चभारत ॥ अन्नानांवाससांचैवतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३१ ॥ येयाचिताःप्रहृष्यंतिप्रियंदत्वावदंतिच ॥ त्यक्तदानफलेच्छाश्चतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३२ ॥ निवेशनानांधान्यानांनराणांचपरंतप ॥ स्वयमुत्पाद्यदातारःपुरुषाःस्वर्गगामिनः ॥ ३३ ॥ द्विषतामपियेदोषान्नवदंतिकदाचन ॥ कीर्तयंतिगुणान्येचतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३४ ॥ येपरेषांश्रियंदृष्ट्वानवितप्यंतिमत्सरात् ॥ प्रहृष्टाश्चाभिनंदंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३५ ॥ प्रवृत्तौचनिवृत्तौचश्रुतिशास्त्रोक्तमेवच ॥ आचरंतिमहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३६ ॥ येनराणांवचोवक्तुंनजानंतिचविप्रियम् ॥ प्रियवाक्यैकविज्ञातास्तेनराःस्वर्गगामिनः॥३७॥ येनाप्तभागान्कुर्वंतिक्षुत्तृष्णाश्रमपीडिताः॥हंतकारस्यकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥३८॥ वापीकूपतडागानांप्रपानांचैववेश्मनाम् ॥ आरामाणांचकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः॥३९॥असत्येष्वपियेसत्याऋजवोनार्जवेष्वपि ॥ रिपुष्वपिहितायेचतेनराःस्वर्गगामिनः॥ ४० ॥ यस्मिन्कस्मिन्कुलेजाताबहुपुत्राःशतायुषः ॥ सानुक्रोशाःसदाचारास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४१ ॥कुर्वंत्यवंध्यंदिवसंधर्मेणैकेनसर्वदा ॥ व्रतंगृह्णंतियेनित्यंतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४२ ॥ आक्रोशंतंस्तुवंतंचतुल्यंपश्यंतियेनराः ॥ शांतात्मानोजितामानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥४३॥ येचापिभयसंत्रस्तान्ब्राह्मणांश्चतथास्त्रियः ॥ सार्थान्वापरिरक्षंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥४४॥ गंगायांपुष्करेतीर्थेगयायांचविशेषतः ॥ पितृपिंडप्रदातारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४५ ॥ नवशेचेंद्रियाणांचयेनराःसंयमस्थिताः ॥ त्यक्तलोभभयक्रोधास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४६ ॥ यूकामत्कुणदंशादीन्येजंतूंस्तुदतस्तनुम् ॥ पुत्रवत्परिरक्षंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४७ ॥ अज्ञानाच्चयथोक्तेनविधिनासंचयंतिच ॥ सर्वद्वंद्वसहालोकेतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४८ ॥ येपूताःपरदारांश्चकर्मणामनसागिरा ॥ रमयंतिनसत्वस्थास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४९ ॥ निंदितानिनकुर्वंतिकुर्वंतिविहितानिच ॥ आत्मशक्तिविजानंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ५० ॥ एवंतेकथितंसर्वमयातत्वेनपार्थिव ॥ दुर्गतिःसद्गतिश्चैवप्राप्यतेकर्मभिर्यथा ॥ ५१ ॥ नरःपरेषांप्रतिकूलमाचरन्प्रयातिघोरंनरकंसुदारुणम् ॥ सदानुकूलस्यनरस्यजीविनःसुखावहामुक्तिरदूरसंस्थिता ॥ ५२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेषण्णवतितमोऽध्यायः ॥ ९६ ॥ कुंजलउवाच ॥ एवमाकर्ण्यतांराजामुनिनाभाषितांतदा ॥ धर्माधर्मगतिंसर्वांतंमुनिंसमभ

१ प्रवक्तारश्चदातारस्तेनराःस्वर्गगामिनः इ० पा० । २ मित्रामित्रेस्तुवंतश्च इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पत ॥ १ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ सोहंधर्मंकरिष्यामिसोहंपुण्यंद्विजोत्तम ॥ वासुदेवंजगद्योनिंयजिष्येनितरांमुने ॥ २ ॥ होमेनतुजपेनैवपूजयेन्मधु सूदनम् ॥
यज्ञायज्ञंतपस्तप्त्वाविष्णुलोकंसभूपतिः ॥ ३ ॥ पूजितःसर्वकामैश्चप्राप्तवान्सत्वरंमुदा ॥ गतेतस्मिन्महालोकेदेवदेवंनपश्यति ॥ ४ ॥ क्षुधाजातामहाती
व्रातृष्णाचातिप्रवर्तते ॥ तयोश्चापिमहाप्राज्ञजीवपीडाकराबहु ॥ ५ ॥ राजापिप्रिययासार्द्धंक्षुधातृष्णाप्रपीडितः ॥ नपश्यतिहृषीकेशंदुःखेनमहतान्वि
तः ॥ ६ ॥ सूतउवाच ॥ एवंसदुःखितोराजाप्रिययासहसत्तम ॥ आकुलव्याकुलोजातःपीडितःक्षुधयाभृशम् ॥ ७ ॥ इतश्चेतश्चवेगैश्चधावतेवसुधाधिपः॥
सर्वाभरणशोभांगोवस्त्रचंदनभूषितः ॥ ८ ॥ पुष्पमालाप्रशोभांगोहारकुंडलकंकणैः ॥ रत्नदीप्तिप्रशोभांगःप्रययौसमहीपतिः ॥ ९ ॥ एवंदुःखसमाचारः
स्तूयमानश्चपाठकैः ॥ दुःखशोकसमाविष्टःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् ॥ १० ॥ विष्णुलोकमहंप्राप्तस्त्वयासहसुशोभने ॥ ऋषिभिःस्तूयमानोपिविमानेना
पिभामिनि ॥ ११ ॥ कर्मणाकेनमेचेयंक्षुधातीवप्रवर्द्धते ॥ विष्णुलोकंचसंप्राप्यनदृष्टोमधुसूदनः ॥ १२ ॥ तत्किंहिकारणंभद्रेनभुनज्मिमहत्फलम् ॥
कर्मणाथनिजेनापिएतद्दुःखंप्रवर्त्तते ॥ १३ ॥ सैवंश्रुत्वाचतद्वाक्यंराजानमिदमब्रवीत् ॥ १४ ॥ भार्योवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाराजन्नास्तिधर्मस्यवैफ
लम् ॥ वेदशास्त्रपुराणेषुयेपठंतिचब्राह्मणाः ॥ १५ ॥ दुःखशोकौविधूयेहसर्वदोषैःप्रमुच्यते ॥ नामोच्चारेणदेवस्यविष्णोश्चैवसुचक्रिणः ॥ १६ ॥
पुण्यात्मानोमहाभागाध्यायमानाजनार्दनम् ॥ त्वयैवाराधितोदेवःशंखचक्रगदाधरः ॥ १७ ॥ अन्नादिदानंविप्रेभ्योनप्रदत्तंद्विजोदितम् ॥ फलं
तस्यप्रजानामिनदृष्टोमधुसूदनः ॥ १८ ॥ क्षुधामेवाधतेराजंस्तृष्णाचैवप्रशोषयेत् ॥ कुंजलउवाच ॥ एवमुक्तस्तुप्रिययाराजाचिंताकुलेंद्रियः ॥ १९ ॥
ततोदृष्ट्वामहापुण्यमाश्रमंश्रमनाशनम् ॥ दिव्यवृक्षसमाकीर्णंतडागैरुपशोभितम् ॥ २० ॥ वापीकुंडतडागैश्चपुण्यतोयप्रपूरितैः ॥ हंसका
रंडवाकीर्णंकह्लारैरुपशोभितम् ॥ २१ ॥ आश्रमःशोभतेपुत्रमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥ दिव्यवृक्षसमाकीर्णंमृगव्रातैश्चशोभितम् ॥ २२ ॥ नानापुष्प
समाकीर्णंहृद्यगंधसमाकुलम् ॥ द्विजसिद्धैःसमाकीर्णमृषिशिष्यैःसमाकुलम् ॥ २३ ॥ योगियोगेंद्रसंघुष्टंदेववृंदैरलंकृतम् ॥ कदलीवनसंबाधैः
सुफलैःपरिशोभितम् ॥ २४ ॥ नानावृक्षसमाकीर्णंसर्वकामसमन्वितम् ॥ श्रीखंडैश्चारुगंधैश्चसुफलैःशोभितंसदा ॥ २५ ॥ एवंपुण्यंसमाकीर्णंब्रह्मल
क्ष्मसमायुतम् ॥ ससुबाहुस्ततोराजातयासुप्रिययासह ॥ २६ ॥ प्रविवेशमहापुण्यंतद्वनंसर्वकामदम् ॥ भासमानोदिशःसर्वायत्रास्तेसूर्यसंनिभः ॥२७॥
राजमानोमहादीप्त्यापरयासूर्यसंनिभः ॥ योगासनसमारूढोयोगपट्टेनसंवृतः ॥ २८ ॥ वामदेवऋषिश्रेष्ठोवैष्णवानांवरस्तथा ॥ ध्यायमानोहृषीकेशंभु

१ नाहं पापं द्विजोत्तम इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ २९ ॥ वामदेवंमहात्मानंतंदृष्ट्वामुनिसत्तमम् ॥ त्वरंगत्वाप्रणम्यैवसराजाप्रिययासह ॥ ३० ॥ वामदेवस्ततोदृष्ट्वाप्रणतंराजसत्तमम् ॥ आशीर्भिरभिनंद्यैवराजानंप्रिययान्वितम् ॥ ३१ ॥ उपवेश्यासनेपुण्येसुबाहुंराजसत्तमम् ॥ आसनादिततःपाद्यैरर्घपूजादिभिस्तथा ॥ ३२ ॥ मुनिनापूजितोभूपःप्रिययासहचागतः ॥ अथपप्रच्छराजानंमहाभागवतोत्तमम् ॥ ३३ ॥ वामदेवउवाच ॥ त्वामहंविष्णुधर्मज्ञंविष्णुभक्तंनरोत्तमम् ॥ जानेज्ञानेनराजेंद्रदिव्येनचोलभूमिपम् ॥ ३४ ॥ निरामयश्चागतोसिताक्ष्यर्ययाभार्ययासह ॥ राजोवाच ॥ निरामयश्चागतोऽस्मिप्राप्तोविष्णोःपरंपदम् ॥ ३५ ॥ मयाहिपरयाभक्त्यादेवदेवोजनार्दनः ॥ आराधितोजगन्नाथोभक्तिप्रीतःसुरेश्वरम् ॥ ३६ ॥ कस्मात्पश्याम्यहंतातनदेवंकमलापतिम् ॥ क्षुधामेबाधतेताततृष्णातीवसुदारुणा ॥ ३७ ॥ ताभ्यांशांतिंनगच्छावसुखंविंदावनैवच ॥ एतन्मेकारणंदुःखंसंजातंमुनिसत्तम ॥३८॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिप्रसादात्सुमुखोभव ॥ वामदेवउवाच ॥ त्वंतुभक्तोसिराजेंद्रश्रीकृष्णस्यसदैवहि ॥ ३९ ॥ आराधितस्त्वयाभक्त्यापरयामधुसूदनः॥ भक्त्योपचारैःस्नानाद्यैर्गंधपुष्पादिभिस्तथा ॥ ४० ॥ नपूजितोऽथनैवेद्यैःफलैश्चजगतांपतिः ॥ दशमींप्राप्यराजेंद्रत्वयैवचसदाकृतम् ॥ ४१ ॥ एकभक्तंनदत्तंतुब्राह्मणायसुभोजनम् ॥ एकादशींतुसंप्राप्यनकृतंभोजनंत्वया ॥ ४२ ॥ विष्णुमुद्दिश्यविप्रायनदत्तंभोजनंत्वया ॥ अन्नंचामृतरूपेणपृथिव्यांसंस्थितंसदा ॥ ४३ ॥ अन्नदानंविशेषेणकदादत्तंनहित्वया ॥ ओषध्यश्चमहाराजनानाभेदास्तुताःशृणु ॥ ४४ ॥ कटुतिक्तकषायाश्चमधुराम्लाश्चक्षारकाः ॥ हिंग्वाद्योपस्कराःसर्वेंनानारूपाश्चभूपते ॥ ४५ ॥ अमृताज्जज्ञिरेसर्वाओषध्यःपुष्टिहेतवः ॥ अन्नमेवसुसंस्कृत्यऔषधव्यंजनान्वितम् ॥ ४६ ॥ देवेभ्योविष्णुरूपेभ्यइतिसंकल्प्यदीयते ॥ पितृभ्योविष्णुरूपेभ्योहस्तेचब्राह्मणस्यहि ॥ ४७ ॥ अतिथिभ्यस्ततोदत्वापरिजनंप्रभोजयेत् ॥ स्वयंतुभुंजतेपश्चात्तदन्नममृतोपमम् ॥ ४८॥ प्रेत्यदुःखंनचैवास्तितस्यसौख्यंतुभूपते ॥ ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षत्ररूपाश्चभूपते ॥ ४९ ॥ यथाहिकर्षकःकश्चित्सुकृषिंकुरुतेसदा ॥ तद्वन्मर्त्यःकृषिंकुर्यात्क्षेत्रेविप्रास्यकेनृप ॥ ५० ॥ स्वभावलांगलेनापिश्रद्धाशस्त्रेणभेदयेत् ॥ वृषभौतुमतौनित्यंबुद्धिश्चैवतपस्तथा ॥५१॥ सत्यज्ञानानुभावंशिःशुद्धात्मातुप्रतोदकः ॥ विप्रनाम्निमहाक्षेत्रेनमस्कारैर्विसर्जयेत् ॥ ५२ ॥ स्फोटयेत्कल्मषंनित्यंकृषिकोहियथानृप ॥ क्षेत्रस्यउद्यमेयुक्तोविष्णुकामःप्रसादयेत् ॥ ५३ ॥ तद्वद्वाक्यैःशुभैःपुण्यैर्विप्रांश्चापिप्रसादयेत् ॥ पर्वतीर्थाप्तिकालश्चघनरूपोभिवर्षणे ॥ ५४ ॥ वप्तुकामोभवेत्क्षेत्रीततःक्षेत्रेप्रवापयेत् ॥ तद्वद्भूपप्रसन्नायविप्रायपरिदीयते ॥ ५५ ॥ क्षेत्रस्यउप्तबीजस्ययथाक्षेत्रीप्रभुंजति ॥ फलमेवमहाराजतथादाताभुनक्तिच ॥ ५६ ॥ प्रेत्यचात्रैवनित्यंचतृप्तोभवतिनान्यथा ॥ ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षेत्ररूपानसंशयः ॥ ५७ ॥ मानवानांमहाराजवापिताःप्रददंतिच ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

फलमेवंनसंदेहोयादृशंतादृशंध्रुवम् ॥५८॥ कटुकाद्धिनजायेतराजन्मधुरएवच ॥ तद्वच्चमधुराख्याच्चनजायेत्कटुकःपुनः ॥५९॥ यादृशंवपतेबीजंतादृशं
फलमश्नुते ॥ नवापयतियःक्षेत्रंनसभुंजतितत्फलम् ॥ ६० ॥ तद्वद्धिप्राश्चदेवाश्चपितरःक्षेत्ररूपिणः ॥ दर्शयंतिफलंराजन्दत्तस्यापिनसंशयः ॥ ६१ ॥ यादृशं
हिकृतंकर्मत्वयैवचशुभाशुभम् ॥ तादृशंभुंक्ष्ववैराजन्नन्यथातन्नजायते ॥ ६२ ॥ नपुरादेवविप्रेभ्यःपितृभ्यश्चकदाचन ॥ मिष्टान्नपानमेवापिदत्तंसुमनसात
दा ॥ ६३ ॥ सुभोज्यैर्भोजनैर्मृष्टैर्मधुरैश्चोष्यपेयकैः ॥ सुभक्ष्यैरात्मनाभुक्तंकस्मैदत्तंनचत्वया ॥ ६४ ॥ स्वशरीरंत्वयापुष्टमन्नैरमृतसन्निभैः ॥ यस्मा
त्कृतंमहाराजतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते ॥ ६५ ॥ कर्मैवकारणंराजन्नराणांसुखदुःखयोः ॥ जन्ममृत्य्वोर्महाभागभुंक्ष्वतत्कर्मणःफलम् ॥ ६६ ॥ पूर्वेपिचमहा
त्मानोदिवंप्राप्ताःस्वकर्मणा ॥ पुनःप्रयाताभूर्लोकंकर्मणःक्षयकालतः ॥ ६७ ॥ नलोभगीरथश्चैवविश्वामित्रोयुधिष्ठिरः ॥ कर्मणैवहिसंप्राप्ताःस्वर्गंराजन्स्व
कालतः ॥ ६८ ॥ दिष्टंहिप्राक्तनंकर्मतेनदुःखंसुखंलभेत् ॥ तदुल्लंघयितुंराजन्कःसमर्थोपिहीश्वरः ॥ ६९ ॥ अथतस्मान्नृपश्रेष्ठस्वर्गेतस्यापितेऽभवत् ॥ क्षु
त्तृष्णासंभवोवेगस्ततोदुष्टंहिकर्मते ॥ ७० ॥ यदितेक्षुत्प्रतीकारोह्यभीष्टोनृपसत्तम ॥ तद्गत्वाभुंक्ष्वकायंस्वमानंदारण्यसंस्थितम् ॥ ७१ ॥ तवचेयंमहा
राज्ञीक्षुत्क्षामातीवदृश्यते ॥ सुबाहुरुवाच ॥ कियत्कालमिदंकर्मकर्तव्यंप्रिययासह ॥ ७२ ॥ तन्मेब्रूहिमहाभागानुग्रहोदृश्यतेकदा ॥ कस्यदानेनकिंपु
ण्यंद्रव्यस्यमुनिसत्तम ॥ ७३ ॥ तत्प्रब्रूहिमहाप्राज्ञयदितुष्टोसिसांप्रतम् ॥ वामदेवउवाच ॥ अन्नदानान्महासौख्यमुदकस्यमहामते ॥ ७४ ॥ भुंजंतिम
र्त्याःस्वर्गेवैपीडयंतेनैवपातकैः ॥ यदादानंनदत्तंतुभवेदपिहिमानवैः ॥ ७५ ॥ मृत्युकालेपिसंप्राप्तेदानंसर्वेददंतिच ॥ आदावेवप्रदातव्यमन्नंचोदकसंयुत
म् ॥ ७६ ॥ सुच्छत्रोपानहौदद्याज्जलपात्रंसुशोभनम् ॥ भूमिंसुकांचनंधेनुमष्टौदानानियोऽर्पयेत् ॥ ७७ ॥ स्वर्गेनजायतेतस्यक्षुधातृष्णादिसंभवः ॥ क्षु
धानबाधतेराजन्नन्नदानात्सतृप्तिमान् ॥ ७८ ॥ तृष्णातीव्रानहिस्याद्वैतृप्तोभवतिसर्वदा ॥ पादुकायाःप्रदानेनच्छत्रदानेनभूपते ॥ ७९ ॥ छायामाप्नोति
दातावैवाहनंचनृपोत्तम ॥ उपानहप्रदानेनअन्यदेवंवदाम्यहम्॥८०॥भूमिदानान्महाभागसर्वकामानवाप्नुयात्॥गोदानेनमहाराजरसैःपुष्टोभवेत्सदा ॥८१॥
सर्वान्भोगान्प्रभुंजानःस्वर्गलोकेवसेन्नरः ॥ तृप्तोभवतिवैदातागोदानेननसंशयः ॥ ८२ ॥ नीरुजःसुखसंपन्नःसंतुष्टस्तुधनान्वितः ॥ कांचनेनसुवर्णस्तुजाय
तेनात्रसंशयः ॥ ८३ ॥ श्रीमांश्चरूपवांस्त्यागी[1]रत्नभोक्ताभवेन्नरः ॥ मृत्युकालेतुसंप्राप्तेतिलदानंप्रयच्छति ॥ ८४ ॥ सर्वभोगपतिर्भूत्वाविष्णुलोकं
प्रयातिसः ॥ एवंदानविशेषेणप्राप्यतेपरमंसुखम् ॥ ८५ ॥ गोदानंभूमिदानंतुअन्नोदकेचवैत्वया ॥ जीवमानेनराजेंद्रनदत्तंब्राह्मणायवै ॥ ८६ ॥ मृत्युका

१ रत्नदानाद्भवेन्नरः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लेपिनोदत्तंतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते ॥ एतत्तेकारणंप्रोक्तंजातंकर्मवशानुगम् ॥ ८७ ॥ यादृशंतुकृतंकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ सुबाहुरुवाच ॥ कथंक्षुधाप्रशां
तिंमेप्रयातिमुनिसत्तम ॥ ८८ ॥ अनयाशोषितःकायोह्यतीवपरिदूयते ॥ क्षुधांप्रतिद्विजश्रेष्ठप्रायश्चित्तंवदस्वनौः ॥ ८९ ॥ कर्मणश्चास्यघोरस्ययथा
शांतिर्भवेन्मम ॥ वामदेवउवाच ॥ प्रायश्चित्तंनचैवास्तिऋतेभोगान्नृपोत्तम ॥९०॥कर्मणोस्यफलंसर्वंभवान्स्वस्थःप्रभोक्ष्यति ॥ यत्रतेपतितःकायःप्रिया
याश्चैवभूपते ॥ ९१ ॥ युवाभ्यांहिप्रगंतव्यमितश्चैवनसंशयः ॥ उभाभ्यामपिभोक्तव्यंःकायमक्षयमेवतत् ॥ ९२ ॥ स्वंस्वंराजन्नसंदेहस्त्वयावैप्रिययास
ह ॥ राजोवाच ॥ कियत्कालंप्रभोक्तव्यंमयैवंप्रिययासह ॥ ९३ ॥ तदादिशमहाभागप्रमाणंतद्वचोमम ॥ वामदेवउवाच ॥ वासुदेवमहास्तोत्रंमहापात
कनाशनम् ॥ ९४ ॥ यदात्वंश्रोष्यसेपुण्यंतदामोक्षंप्रयास्यसि ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंगच्छराजन्प्रभुंक्ष्वहि ॥ ९५ ॥ एवंश्रुत्वाततोराजाभार्ययासहवैपुनः ॥
स्वशरीरस्यवैमांसंभक्षतेप्रिययासह ॥९६॥ नित्यमेवमहाप्राज्ञतद्वत्पूर्णंभवेद्वपुः॥नित्यंप्रभक्षतेराजाराज्ञीतस्यचपुत्रक ॥ ९७ ॥ यथायथाचराजाचभक्षते
चकलेवरम् ॥ हसेतेवैसदानार्यौतयोर्भार्ववदाम्यहम् ॥ ९८ ॥ प्रज्ञासार्द्धंमहासाध्वीचरित्रंतस्यभूपतेः ॥ हास्यंहिकुरुतेनित्यंतस्यश्रद्धानपायिनी ॥
॥९९॥ प्रज्ञयाप्रेर्यमाणेननदत्तंश्रद्धयान्वितम् ॥ ब्राह्मणेभ्यःसुसंकल्प्यअन्नमुद्दिश्यवैष्णवे ॥ १०० ॥ एवंसभक्षतेमांसंस्वस्यकायस्यनित्यदा ॥ यो
पिदप्यात्मकायंचरसैश्चामृतसन्निभैः ॥ १०१ ॥ ततोवर्षशतांतेतुवामदेवंमहामुनिम् ॥ स्मृत्वासगर्हयामासआत्मानंप्रतिसुव्रत॥१०२॥ नदत्तंपितृदेवेभ्यो
ब्राह्मणेभ्यःकदामया ॥ नदत्तमतिथिभ्योहिवृद्धेभ्यश्चविशेषतः ॥ १०३ ॥ दीनेभ्योहिनदत्तंचकृपयाचातुरायच ॥ एवंसभुंक्तेस्वंमांसंगर्हयन्स्वीयकर्मच
॥१०४॥ एवंस्वमांसंभुंजानंसुबाहुंप्रिययासह ॥ हसेतेचतदादृष्ट्वाप्रज्ञाश्रद्धाचद्वेस्त्रियौ ॥ १०५ ॥ तस्यकर्मविपाकस्यशुभात्माहसतेनृप ॥ ममसंगप्रसंगेन
नदत्तंपापचेतन ॥१०६॥ प्रज्ञाचवचनैस्तैस्तुराजानंहसतेपुनः ॥ क्वगतोसौमहामोहोयेनत्वंमोहितोनृप ॥ १०७ ॥ लोभेनमोहयुक्तेनतमोगर्तेनिपात्यते ॥
तत्रापतित्वामामैवपतितंदुःखसंकटे ॥१०८॥ दानमार्गंपरित्यज्यलोभमार्गंगतोनृप ॥ भार्ययासहभुंक्ष्वत्वंव्यापितःक्षुधयाभृशम् ॥१०९॥ एवंतंहसतेप्रज्ञा
सुबाहुंप्रिययान्वितम् ॥ एतद्धिकारणंसर्वंतयोर्हास्यपुत्रक ॥ ११० ॥ भक्ष्यमाणस्यभूपस्यदेहंस्वंदुःखितेतदा ॥ ऊचतुर्देहिदेहीतियाच्यमानःसदैव
हि ॥ १११ ॥ क्षुधातृष्णामहाप्राज्ञभीमरूपेभयानके ॥ पयसामिश्रितंभक्ष्यंयाचेतेनृपतीश्वरम् ॥ ११२ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्वदस्वमहामते ॥ ११३ ॥ विज्वलउवाच ॥ वासुदेवाभिधानंतत्स्तोत्रंकथयमेपितः ॥ येनमोक्षंव्रजेद्राजातद्विष्णोःपरमंपदम् ॥
॥ ११४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेसप्तनवतितमोऽध्यायः ॥ ९७ ॥ सूतउवाच ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्वलेनमहात्मना ॥ कुंजलोवदतांश्रेष्ठःस्तोत्रंपुण्यमुदैरयत् ॥ १ ॥ ध्यात्वानत्वाहृषीकेशंसर्वक्लेशविनाशनम् ॥ सर्वश्रेयःप्रदातारंहरेःस्तोत्रमुदीरितम्
॥ २ ॥ वासुदेवाभिधानंतत्सर्वश्रेयःप्रदायकम् ॥ मोक्षद्वारंसुखोपेतंशांतिदंपुष्टिवर्द्धनम् ॥ ३ ॥ सर्वकामप्रदातारंज्ञानदंज्ञानवर्द्धनम् ॥ वासुदे
वस्ययत्स्तोत्रंविज्वलायप्रकाशितम् ॥ ४ ॥ वासुदेवाभिधानंचाप्रमेयंपुण्यवर्द्धनम् ॥ सोवगम्यपितुःसर्वंविज्वलःपक्षिणांवरः ॥ ५ ॥ तत्रगंतुंप्रचक्रामपितुः
पृष्टंतदानृप ॥ एवंगंतुंकृतमतिंविज्वलंज्ञानपारगम् ॥ ६ ॥ उवाचपुत्रंधर्मात्माउपकारसमुद्यतम् ॥ ७ ॥ कुंजलउवाच ॥ पुत्रतस्यमहज्ज्ञानेपातकंभूपतेः
शृणु ॥ यतोगत्वापठस्वत्वंसुबाहोश्चोपशृण्वतः ॥ ८ ॥ यथायथाश्रोष्यतिस्तोत्रमुत्तमंतथातथाज्ञानमयोभविष्यति ॥ श्रीवासुदेवस्यनसंशयोवै
तस्यप्रसादात्सुशिवंमयोक्तम् ॥ ९ ॥ आमंत्र्यसगुरुंपश्चादुड्डीयलघुविक्रमः ॥ आनंदकाननंपुण्यंसंप्राप्तोविज्वलस्तदा ॥ १० ॥ वृक्षच्छायांसमाश्रित्य
उपविष्टोमुदान्वितः ॥ समालोक्यसराजानंविमानेनागतंपुनः ॥ ११ ॥ एष्यत्यसौकदाराजासुबाहुःप्रिययासह ॥ पातकान्मोचयिष्यामिस्तोत्रेणानेन
नवैकदा ॥ १२ ॥ तावद्विमानःसंप्राप्तःकिंकिणीजालमंडितः ॥ घंटारवसमाकीर्णोवीणावेणुसमन्वितः ॥ १३ ॥ गंधर्वस्वरसंघुष्टश्चाप्सरोभिःसमन्वितः ॥
सर्वकामसमृद्धस्तुअन्नोदकविवर्जितः ॥ १४ ॥ तस्मिन्यानेस्थितोराजासुबाहुःप्रिययासह ॥ समुत्तीर्णोविमानात्ससुं[1]ताक्ष्यैप्रिययासह ॥ १५ ॥ शस्त्रमा
दायतीक्ष्णंतुयावत्कृंततितच्छवम् ॥ तावद्धिविज्वलेनापिसमाह्वानंकृतंतदा ॥ १६ ॥ भोभोःपुरुषशार्दूलदेवोपमभवानिदम् ॥ करोतिनिर्घृणंकर्म
नृशंसैर्नचशक्यते ॥ १७ ॥ कर्तुंपुरुषशार्दूलकोऽयंविधिविपर्ययः ॥ दुष्कृतंसाहसंकर्मनिंद्यंलोकेषुसर्वदा ॥ १८ ॥ वेदाचारविहीनंतुकस्मात्प्रारब्धवा
निह ॥ तन्मेत्वंकारणंसर्वंकथयस्वयथातथा ॥ १९ ॥ इत्येवंभाषितंतस्यविज्वलस्यमहात्मनः ॥ समाकर्ण्यमहाराजःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् ॥ २० ॥
प्रिये[2]वर्षशतंभुक्तंमयेदंपापकर्मणा ॥ कदानभाषितंकेनयथायंपरिभाषते ॥ २१ ॥ ममैवंपीड्यमानस्यक्षुधयाहृदयंप्रिये ॥ निर्गतंचोत्सुकंकांतेशांतिश्चि
त्तेप्रवर्तते ॥ २२ ॥ यावदस्यश्रुतंवाक्यंसर्वदुःखस्यशांतिदम् ॥ तावच्चित्तेसमाह्लादोवर्ततेचारुहासिनि ॥ २३ ॥ कोयंदे[3]वोनुगंधर्वःसहस्राक्षोभविष्यति ॥
मुनीनांस्याद्वचःसत्यंयदुक्तंमुनिनापुरा ॥ २४ ॥ एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियस्यानंतरंप्रिया ॥ राजानंप्रत्युवाचाथभार्यापतिपरायणा ॥ २५ ॥ सत्यमुक्तं
त्वयानाथइदमाश्चर्यमुत्तमम् ॥ यथातेवर्ततेकांतममचित्तेतथापुनः ॥ २६ ॥ पक्षिरूपधरःकोऽयंपृच्छतेहितकारिवत् ॥ एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियायाःपृ
थिवीपतिः ॥ २७ ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वापक्षिणंवाक्यमब्रवीत् ॥ सुबाहुरुवाच ॥ स्वागतंतेमहाप्राज्ञपक्षिरूपधरःप्रभो ॥ २८ ॥ शिरसाभार्ययासार्द्धंतवपादां

१ सरसस्तस्य संनिधौ इ० पा० । २ प्रियेयुगसहस्रं तु वर्तते मम अत्र च । इ०पा० । ३ यमोंवुपोधर्मः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वुजद्वयम् ॥ नमस्करोम्यहंपुण्यमस्तुनस्त्वत्प्रसादतः ॥ २९ ॥ भवान्कःपक्षिरूपेणपुण्यमेवंप्रभाषते ॥ यादृशंक्रियतेकर्मपूर्वदेहेनसत्तम ॥ ३० ॥ सुकृतंदु
ष्कृतंवापितदिहैवप्रभुज्यते ॥ अथतेनात्मकंवृत्तंतस्याग्रेचनिवेदितम् ॥ ३१ ॥ यथोक्तंकुंजलेनापिपित्रापूर्वंश्रुतंतथा ॥ कथयस्वात्मवृत्तांतंभवान्कोमां
प्रभाषते ॥ ३२ ॥ सुबाहुंप्रत्युवाचेदंवाक्यंपक्षिवरस्तदा ॥ विज्वलउवाच ॥ शुकजात्यांसमुत्पन्नःकुंजलोनाममेपिता ॥ ३३ ॥ तस्याहंविज्वलोनामतृतीयस्तु
सुतेष्वहम् ॥ नाहंदेवोनगंधर्वोनचसिद्धोमहाभुज ॥ ३४ ॥ नित्यमेवप्रपश्यामिकर्मचैवंसुदारुणम् ॥ कियत्कालंमहत्कर्मसाहसाकारसंयुतम् ॥ ३५ ॥ करिष्य
सिमहाराजतन्मेकथयसांप्रतम् ॥ सुबाहुरुवाच ॥ वासुदेवाभिधानंयत्पूर्वमुक्तंहिब्राह्मणैः ॥ ३६ ॥ श्रोष्याम्यहंयदाभद्रगतिंस्वांप्राप्नुयांतदा ॥ पुण्यात्मना
भाषितंवैमुनिनासंयतात्मना ॥ ३७ ॥ तदाहंपातकान्मुक्तोभविष्यामिनसंशयः ॥ विज्वलउवाच ॥ तवार्थंपृच्छितस्तातस्तेनमेकथितंचयत् ॥ ३८ ॥ त
त्तेद्याहंप्रवक्ष्यामिशाश्वतंशृणुसत्तम ॥ ३९ ॥ ॐअस्यश्रीवासुदेवाभिधानस्य स्तोत्रस्यनारदऋषिरनुष्टुप्छंदः ॐकारोदेवता सर्वपातकनाशनार्थंचतुर्वर्ग
साधनार्थंचजपेविनियोगः ॥ ॐनमोभगवतेवासुदेवायइतिमंत्रः ॥ पावनंपरमंपुण्यं[1]वेदज्ञंवेदमंदिरम् ॥ विद्याधारंभवाधारंप्रणवंवैनमाम्यहम् ॥ ४० ॥ नि
रावासंनिराकारंसुप्रकाशंमहोदयम् ॥ निर्गुणंगुणसंबद्धंनमामिप्रणवंपरम् ॥ ४१ ॥ महाकांतंमहोत्साहंमहामोहविनाशनम् ॥ आचिन्वंतंजगत्सर्वंगुणाती
तंनमाम्यहम् ॥ ४२ ॥ भातिसर्वत्रयोभूत्वाभूतानांभूतिवर्द्धनः ॥ अभेयं[2]भिक्षुसंबद्धंनमामिप्रणवंशिवम् ॥ ४३ ॥ गायत्रीसामगायंतंगीतंगी
तप्रियंशुभम् ॥ गंधर्वगीतभोक्तारंप्रणवंप्रणमाम्यहम् ॥ ४४ ॥ विचारंवेदरूपंतंयज्ञस्थंभक्तवत्सलम् ॥ योनिं[3]सर्वस्यलोकस्यओंकारंप्रणमाम्यहम् ॥ ४५ ॥
तारकंसर्वभूतानांनौरूपेणविराजितम् ॥ संसारार्णवमग्नानांनमामिप्रणवंहरिम् ॥ ४६ ॥ सर्वलोकेषुवसतेएकरूपेणनैकधा ॥ धामकैवल्यरूपेणन
मामिप्रणवंशिवम् ॥ ४७ ॥ सूक्ष्मंसूक्ष्मतरंशुद्धंनिर्गुणंगुणनायकम् ॥ वर्जितंप्राकृतैर्भावैर्वेदस्थानंनमाम्यहम् ॥ ४८ ॥ देवदैत्यवियोगैश्चवर्जितं
तुष्टिभिःसदा ॥ दैवैश्चयोगिभिर्ध्येयंतमोंकारंनमाम्यहम् ॥ ४९ ॥ व्यापकंविश्ववेत्तारंविज्ञानंपरमंशुभम् ॥ शिवंशिवगुणंशांतंवंदेप्रणवमी
श्वरम् ॥ ५० ॥ यस्यमायांप्रविष्टास्तुब्रह्माद्याश्चसुरासुराः ॥ नविंदंतिपरंशुद्धंमोक्षद्वारंनमाम्यहम् ॥ ५१ ॥ आनंदकंदायवि[4]शुद्धबुद्धयेशुद्धायहं
सायपरावराय ॥ नमोऽस्तुतस्मैगणनायकायश्रीवासुदेवायमहाप्रभाय ॥ ५२ ॥ श्रीपांचजन्येनविराजमानंरविप्रभेणापिसुदर्शनेन ॥ गदाब्जकेनापिवि

---

१ गुण्यम् इ० पा० । २ समभागाय सद्धर्मं नमामि प्रणवं परम् इ० पा० । ३ उपास्यं सर्वलोकस्य इ० पा० । ४ च केवलाय इ०, गुणार्णवाय इ० च पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजमानंप्रभुंसदैनंशरणंप्रपद्ये ॥ ५३ ॥ यंवेदगुह्यंसगुणंगुणानामाधारभूतंसचराचरस्य ॥ यंसूर्यवैश्वानरतुल्यतेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ५४ ॥ क्षुधा
निधानंविमलंसुरूपमानंदमानेनविराजमानम् ॥ यंप्राप्यजीवंतिसुरादिलोकास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥५५॥ तमोघनानांस्वकरैर्विनाशंकरोतिनित्यंपरिकर्म
हेतुः॥ उद्द्योतमानंरविदीप्ततेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये॥५६॥योभातिसर्वत्ररविप्रभावैःकरोतिशोषंचरसंददाति॥यःप्राणिनामंतरगःसवायुस्तंवासुदेवंशरणं
प्रपद्ये ॥५७॥ स्वेच्छानुरूपेणसदेवदेवोविभर्तिलोकान्सकलान्महीपान् ॥ संतारणेनौरिववर्ततेयस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥५८॥ अंतर्गतोलोकमयःसदैवपच
त्यसौस्थावरजंगमानाम् ॥ स्वाहामुखोदेवगणस्यहेतुस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ५९ ॥ रसैःसुपुण्यैःसकलैःसहैवपुष्णातिसौम्योगुणदश्चलोके ॥ अन्नानियो
निर्मलतेजसैवतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये॥६०॥अस्त्येवसर्वत्रविनाशहेतुःसर्वाश्रयःसर्वमयःससर्वः॥विनाहृषीकैर्विषयान्प्रभुंक्तेतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६१ ॥ जी[1]
वस्वरूपेणविभर्तिलोकांस्ततःस्वमूर्तान्सचराचरांश्च ॥ निःकेवलोज्ञानमयःसुशुद्धस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६२ ॥ दैत्यांतकंदुःखविनाशमूलंशांतंपरं
शक्तिमयंविशालम् ॥ यंप्राप्यदेवाविनयंप्रयांतितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६३ ॥ सुखंसुखांतंसुखदंसुरेशंज्ञानार्णवंतंमुनिपंसुरेशम् ॥ सत्याश्रयंसत्यगुणो
पविष्टंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥६४॥ यज्ञांगरूपंपरमार्थरूपंमायान्वितंमापतिमुग्रपुण्यम् ॥ विज्ञानमेकंजगतांनिवासंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥६५॥ अंभोधि
मध्येशयनंहितस्यनागांगभोगेशयनंविशाले ॥ श्रीपादपद्मद्वयमेवतस्यतद्वासुदेवस्यनमामिनित्यम् ॥ ६६ ॥ पुण्यान्वितंशंकरमेवनित्यंतीर्थैरनेकैःपरिसे
व्यमानम् ॥ तत्पादपद्मद्वयमेवतस्यश्रीवासुदेवस्यअघापहंतत् ॥६७॥ पादांबुजंरक्तमहोत्पलाभमंभोजसल्लिंगजयोपयुक्तम् ॥ अलंकृतंनूपुरमुद्रिकाभिःश्री
वासुदेवस्यनमामिनित्यम् ॥६८॥ देवैःसुसिद्धैर्मुनिभिःसदैवनुतंसुभक्त्याउरगाधिपैश्च ॥ तत्पादपंकेरुहमेवपुण्यंश्रीवासुदेवस्यनमामिनित्यम् ॥ ६९ ॥
यस्यापिपादांभसिमज्जमानाःपूतादिवंयांतिविकल्मषास्ते ॥ मोक्षंलभंतेमुनयःसुतुष्टास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ७० ॥ पादोदकंतिष्ठतियत्रविष्णोर्गंगादिती
र्थानिसदैवतत्र ॥ पिबंतियेद्यापिसपापदेहास्तेयांतिशुद्धाःसुगृहंमुरारेः ॥ ७१ ॥ पादोदकेनाप्यभिषिच्यमानाउग्रैश्चपापैःपरिलिप्तदेहाः ॥ तेयांतिमुक्तिंपर
मेश्वरस्यतस्यैवपादौसततंनमामि ॥७२॥ नैवेद्यमात्रेणसुभक्षितेनसुचक्रिणस्तस्यमहात्मनस्तु ॥ श्रीवाजपेयस्यफलंलभंतेसर्वार्थयुक्ताश्चनराभवंति॥७३॥
नारायणंतंनरकाधिनाशनंमायाविहीनंसकलंगुणज्ञम् ॥ यंध्यायमानाःसुगतिंप्रयांतितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ७४ ॥ योवंद्यस्त्वृषिसिद्धचारणगणैर्देवैःसदा
पूज्यतेयोविश्वस्यविसृष्टिहेतुकरणेब्रह्मादिदेवप्रभुः ॥ यःसंसारमहार्णवेनिपतितस्योद्धारकोवत्सलस्तस्यैवापिनमाम्यहंसुचरणौभक्त्यावरौपावनौ ॥ ७५ ॥

१ तेजःस्वरूपेण इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योदृष्टोमखमंडपेसुरगणैः श्रीवामनःसामगःसामोद्गीतकुतूहलःसुरगणैस्त्रैलोक्यएकःप्रभुः ॥ कुर्वंतंनयनेक्षणैःशुभकरैर्निष्पापतांतद्बलेस्तस्याहंचरणारविंदयुगलंवंदेपरंपावनम् ॥ ७६ ॥ राजंतंद्विजमंडलेमखमुखेब्रह्मश्रियाशोभितंदिव्येनापिसुतेजसाकरमयंयंचेंद्रनीलोपमम् ॥ देवानांहितकाम्ययासुतनुजंवैरोचनस्यापितंयाचंतंममदीयतांत्रिपदकंवंदेप्रभुंवामनम् ॥७७॥ तंद्रष्टुंरविमंडलेमुनिगणैःसंप्राप्तवंतंदिवंचंद्रार्कास्तमयांतरेकिलपदासंच्छादयंतंतदा ॥ तस्यैवापिसुचक्रिणःसुरगणाःप्रापुर्लयंसांप्रतंकायेविश्वविकोशकेतमतुलंनौमिप्रभोर्विक्रमम् ॥७८॥इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेऽष्टनवतितमोऽध्यायः ॥ ९८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ स्तोत्रंपवित्रंपरमंपुराणंपापापहंपुण्यमयंशिवंच ॥ धन्यंसुसूक्तंपरमंसुजाप्यंनिशम्यराजाससुखीबभूव ॥ १ ॥ गतासुतृष्णाक्षुधयासमेतादेवोपमोभूमिपतिर्बभूव ॥ भार्याचतस्यापिविभातिरूपैर्युक्ताबुभौपापविबंधमातौ ॥ २ ॥ देवःसुदेवैःपरिवारितोसौविप्रैःसुसिद्धैर्हरिभक्तियुक्तैः ॥ आगत्यभूपंगतकल्मषंतंश्रीशंखचक्राब्जगदासिधर्ता ॥ ३ ॥ श्रीनारदोभार्गवव्यासपुण्याःसमागतस्तत्रमृकंडसूनुः ॥ वाल्मीकिनामामुनिर्विष्णुभक्तःसमागतोब्रह्मसुतोवसिष्ठः ॥४॥ गर्गोमहात्माहरिभक्तियुक्तोजाबालिरैभ्यावथकश्यपश्च ॥ आजग्मुरेतेहरिणासमेताविष्णुप्रियाभागवतांवरिष्ठाः ॥५॥ पुण्याःसुधन्यागतकल्मषास्तेहरेःसुपादांबुजभक्तियुक्ताः ॥ श्रीवासुदेवंपरिवार्यतस्थुःस्तुवंतिभूपंविविधप्रकारैः ॥६॥देवाश्चसर्वेहुतभुङ्मुखाश्चब्रह्माहरिश्चापिसुदिव्यदेव्यः ॥ गायंतिदिव्यंमधुरंमनोहरंगंधर्वराजादिसुगायनाश्च ॥७॥ सुवेदयुक्तैःपरमार्थसंमितैःस्तवैःसुपुण्यैर्मुनयःस्तुवंति ॥ दृष्ट्वापतिंभूपतिमेवदेवोहरिर्बभाषेवचनंमनोहरम् ॥ ८ ॥ वरंयथेष्टंवरयस्वभूपतेददाम्यहंतेपरितोषितोयतः ॥ हरेस्तुवाक्यंसनिशम्यराजादृष्ट्वासुरारिंवदमानमग्रे ॥ ९ ॥ नीलोत्पलाभंमुरघातिनंप्रभुंतंशंखचक्रासिगदाप्रधारिणम् ॥ श्रियासमेतंपरमेश्वरंतंरत्नोज्ज्वलंकंकणहारभूषितम् ॥१०॥ रविप्रभंदेवगणैःसुसेवितंमहार्घहाराभरणैःसुभूषितम् ॥ सुदिव्यगंधैर्वरलेपनैर्हरिंसुभक्तिभावैरवनींगतोनृपः ॥ ११ ॥ दंडप्रणामैःसततंनमामजयेतिवाचाथमहानृपस्तदा ॥ दासोस्मिभृत्योस्मिपुरःसतेसदाभक्तिंनजानेनचभावमुत्तमम् ॥१२॥ जायान्वितंमामिहचागतंहरेप्रपाहिवैत्वांशरणंप्रपन्नम् ॥ धन्यास्तुतेमाधवमानवाद्विजाःसदैवतेध्यानमनोविलीनाः ॥ १३ ॥ समुच्चरंतोभवमाधवेतिप्रयांतिवैकुंठमितःसुनिर्मलाः ॥ तवैवपादांबुजनिर्गतंपयःपुण्यंतथायेशिरसावहंति ॥१४॥ समस्ततीर्थोद्भवतोयआप्लुतास्तेमानवायांतिहरेःसुधाम ॥ १५ ॥ नास्तियोगोनमेभक्तिर्ज्ञानंनास्तिनमेक्रिया ॥ कस्यपुण्यस्यसंगेनवरंमह्यंप्रयच्छसि ॥१६॥ हरिरुवाच ॥ वासुदेवाभिधानंयन्महापातकनाशनम् ॥ भवताविज्वलात्पुण्याच्छ्रुतंराजन्विकल्मषः ॥१७॥तेनत्वंमुक्तिभागीचसंजातोनात्रसं

१ पापान्वितम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शयः॥ ममलोकेप्रभुंक्ष्वत्वंदिव्यान्भोगान्मनोनुगान् ॥१८॥ राजोवाच ॥ यदिदेववरोदेयोममदीनस्यवैत्वया ॥ विज्वलायप्रयच्छत्वंप्रथमंवरमुत्तमम् ॥१९॥
॥ हरिरुवाच ॥ विज्वलस्यपितापुण्यःकुंजलोज्ञानमंडितः ॥ वासुदेवमहास्तोत्रंनित्यंपठतिभूपते ॥ २० ॥ पुत्रैःप्रियासमेतोऽसौममगेहंप्रयास्यति ॥
एतत्तुजपतेस्तोत्रंसदादास्याम्यहंफलम् ॥ २१ ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येराजाकेशवमब्रवीत् ॥ इदंस्तोत्रंमहापुण्यंसफलंकुरुकेशव ॥ २२ ॥ हरिरुवाच ॥
कृतेयुगेमहाराजयदास्तोष्यंतिमानवाः ॥ तदामोक्षंप्रयास्यंतितत्क्षणान्नात्रसंशयः ॥ २३ ॥ त्रेतायांमासमात्रेणषड्भिर्मासैस्तुद्वापरे ॥ वर्षेणैकेनचकलौये
जपंतिचमानवाः ॥२४॥ स्वर्गंप्रयांतिराजेंद्रवैष्णवंगतिदायकम् ॥ त्रिकालमेककालंवास्नातोजपतिब्राह्मणः ॥२५॥ यंयंतुवांछतेकामंसंसतस्यभविष्यति ॥
क्षत्रियोजयमाप्नोतिधनधान्यैरलंकृतः ॥ २६ ॥ वैश्योभविष्यतिश्रीमान्सुखीशूद्रोभविष्यति ॥ अंत्यजंश्रावयेद्योयंपापान्मुक्तोभविष्यति ॥ २७ ॥ श्राव
कोनरकंघोरंकदाचिन्नैवपश्यति ॥ ममस्तोत्रप्रसादाच्चसर्वसिद्धोभविष्यति ॥२८॥ ब्राह्मणैर्भोज्यमानैश्चश्राद्धकालेपठिष्यति ॥ पितरोवैष्णवंलोकंतृप्तायां
स्यंतिभूपते ॥ २९ ॥ तर्पणांतेजपंकुर्याद्ब्राह्मणोवाथक्षत्रियः ॥ पिबंतिचामृतंतस्यपितरोहृष्टमानसाः ॥ ३० ॥ होमेषुयज्ञमध्येचभावाज्जपतिमानवः ॥
तत्रविघ्नानजायंतेसर्वसिद्धिर्भविष्यति ॥ ३१ ॥ विषमेदुर्गसंस्थानेहिंस्रव्याघ्रस्यसंकटे ॥ चौराणांसंकटेप्राप्तेतत्रस्तोत्रमुदीरयेत् ॥ ३२ ॥ तत्रशांतिर्म
हाराजभविष्यतिनसंशयः ॥ अन्येष्वेवसुभव्येषुराजद्वारेगतेनरे ॥३३॥ वासुदेवाभिधानस्यअयुतंजपतेनरः ॥ ब्रह्मचर्येणसंस्नातःक्रोधलोभविवर्जितः॥३४॥
तिलतंडुलकैर्होमंदशांशमाज्यमिश्रितम्॥ वासुदेवंप्रपूज्यैवदद्यात्प्रयतमानसः ॥ ३५ ॥ श्लोकंप्रतिततोदेयंहोमंध्यानेनमानवैः ॥ तेषांसुभृत्यवन्नित्यंपार्श्वे
नैवत्यजाम्यहम् ॥ ३६ ॥ कलौयुगेसुसंप्राप्तेस्तोत्रेदास्यंप्रयास्यति ॥ वेदभंगप्रसंगेनयस्यकस्यनदीयते ॥३७॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थःसचैवहिभविष्यति ॥
एवंहिसफलंस्तोत्रंमयाभूपकृतंशृणु ॥३८॥ ब्रह्मणानिर्मितंतेनजप्तंरुद्रेणवैपुरा॥ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तइंद्रोमुक्तश्चकिल्बिषात् ॥३९॥ देवाश्चऋषयोगुह्याःसिद्ध
विद्याधरामराः ॥ नागैस्तुपूजितंस्तोत्रमापुःसिद्धिमनीप्सिताम् ॥ ४० ॥ पुण्योधन्यःसवैदातापुत्रवान्हिभविष्यति ॥ जपिष्यतिममस्तोत्रंनात्रकार्याविचार
णा॥४१॥ आगच्छत्वंस्त्रियासार्धंममस्थानंनृपोत्तम॥ हस्तावलंबनंदत्तंहरिणातस्यभूपतेः॥४२॥नेदुर्दुंदुभयस्तत्रगंधर्वाललितंजगुः ॥ ननृतुश्चाप्सरःश्रेष्ठाः
पुष्पवृष्टिंप्रचक्रिरे॥४३॥देवाश्चऋषयःसर्वेवेदस्तोत्रैःस्तुवंतिते॥ततोदयितयासार्द्धंजगामनृपतिर्हरिम् ॥४४॥तंस्तूयमानंसुरसिद्धसंघैःसविज्वलःपश्यतिहृ
ष्टमानसः॥समागतस्तिष्ठतियत्रवैपितामाताचवेगेनमहाप्रभावः॥४५॥इति श्रीपद्म०भू०खंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेनवनवतितमोऽध्यायः ९९॥

१ द्विलक्षं बिल्वकैर्होमंघृतगुग्गुलसंयुतम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ नर्मदायास्तटेरम्येवटेतिष्ठतिवैपिता ॥ विज्वलोऽपिसमायातःपितरंप्रणिपत्यसः ॥ १ ॥ वासुदेवाभिधानस्यस्तोत्रस्यापिमहाम
तिः ॥ समाचष्टेसधर्मात्मामहिमानंपितुःपुरः ॥ २ ॥ यथाविष्णुःसमागत्यददौतस्मैवरंशुभम् ॥ तत्सर्वंकथयामाससुप्रसन्नेनचेतसा ॥ ३ ॥ कुंजलो
पिचवृत्तांतंसमाकर्ण्यसभूपतेः ॥ हर्षेणमहताविष्टःपुत्रमालिंग्यविज्वलम् ॥ ४ ॥ आहपुण्यंकृतंवत्सत्वयाराज्ञेमहात्मने ॥ उपकारंमहापुण्यंवासुदेवस्य
कीर्तनात् ॥ ५ ॥ एवमाभाष्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनंद्यच ॥ पुत्रंदेवसमोपेतंस्तुत्वाचैवपुनःपुनः ॥ ६ ॥ स्थितःसरित्तटेरम्येच्च्यवनस्योपपश्यतः ॥ एतत्ते
सर्वमाख्यातंतेषांवृत्तंमहात्मनाम् ॥ ७ ॥ वैष्णवानांमहाराजअन्यत्किंतेवदाम्यहम् ॥ वेनउवाच ॥ अमृतंशंखपात्रेणपानार्थंममचार्पितम् ॥८॥ तस्मात्क
स्यनचश्रद्धापातुंमर्त्यस्यभूतले ॥ उत्तमंवैष्णवंज्ञानंपानानामिहसर्वदा ॥ ९ ॥ त्वयैवंकथ्यमानस्यपानेतृप्तिर्नजायते ॥ श्रोतुंहिदेवदेवेशममश्रद्धाविवर्द्धते
॥१०॥कथयस्वप्रसादान्मेकुंजलस्यापिचेष्टितम् ॥ महात्मनाकिमुक्तंचचतुर्थंतनयंप्रति॥११॥तत्त्वंसुविस्तरादेवकृपयाकथयस्वमे ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंकुंजलस्यच ॥ १२ ॥ बहुश्रेयःसमायुक्तंचरित्रंच्च्यवनस्यच ॥ इदंपुण्यंनरश्रेष्ठआख्यानंपापनाशनम् ॥ १३ ॥ यःशृणोति
नरोभक्त्यागोसहस्रफलंलभेत् ॥ १४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्च्यवनचरित्रेशततमोऽध्यायः ॥ १०० ॥ सूत
उवाच ॥ देवदेवोहृषीकेशस्त्वंगपुत्रंनृपोत्तमम् ॥ समाचष्टमहाश्रेयआख्यानंपापनाशनम् ॥ १ ॥ श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंश्रेयदायकम् ॥ द्विज
स्यापिचवृत्तांतंकुंजलस्यमहात्मनः ॥ २ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कुंजलश्चापिधर्मात्माचतुर्थंपुत्रमेवच ॥ समाहूयसुदायुक्तउवाचैनंकपिंजलम् ॥ ३ ॥ किंतुपु
त्रत्वयादृष्टमपूर्वंकथयस्वमे ॥ भोजनार्थंतुयासित्वमितःकस्मिन्सुतोत्तम ॥ ४ ॥ तदाचक्ष्वमहाभागयादिदृष्टंसुपुण्यदम् ॥ कपिंजलउवाच ॥ यच्चतात
त्वयापृष्टमपूर्वंप्रवदाम्यहम् ॥ ५ ॥ यन्नदृष्टंश्रुतंकेनकस्मान्नैवश्रुतंमया ॥ तदिहैवप्रवक्ष्यामिश्रूयतामधुनापितः ॥ ६ ॥ शृण्वंतुभ्रातरःसर्वेमातस्त्वंशृणु
सांप्रतम् ॥ कैलासःपर्वतश्रेष्ठोधवलश्चंद्रसन्निभः ॥ ७ ॥ नानाधातुसमाकीर्णोनानावृक्षोपशोभितः ॥ गंगाजलैःशुभैःपुण्यैःक्षालितःसर्वतःपितः ॥ ८ ॥
नदीनांतुसहस्राणिदिव्यानिविविधानिच ॥ यस्मात्तातप्रसूतानिजलानिविविधानिच ॥९॥तडागानिसहस्राणिसोदकानिमहागिरौ ॥ नद्यःसंतिविशालिन्यो
हंससारससेविताः॥१०॥तस्मिञ्छिखरिणांश्रेष्ठेपुण्यदाःपापनाशनाः ॥ वनानिविविधान्येवपुष्पितानिफलानिच ॥११॥ नानावृक्षोपयुक्तानिहरितानिशुभा
निच ॥ किन्नराणांगणैर्युक्तश्चाप्सरोभिःसमाकुलः॥१२॥ गंधर्वचारणैःसिद्धैर्देववृंदैःसुशोभितः ॥ दिव्यवृक्षवनोपेतोदिव्यभावैःसमाकुलः ॥१३॥ दिव्यगंधैः
सुशोभाढ्यैर्नानारत्नसमन्वितः ॥ शिलाभिःस्फटिकस्यापिशुक्लाभिस्तुसुशोभनः॥१४॥सूर्यतेजोमयोराजंस्तेजोभिस्तुसमाकुलः ॥ चंदनैश्चागुरुगंधैश्चबकुलै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नीलपुष्पकैः॥१५॥ नानापुष्पमयैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलंकृतः ॥ पक्षिणांसुनिनादैश्चदिव्यानांमधुरायते॥१६॥ षट्पदानांनिनादैश्चवृक्षौघैर्मधुरायते ॥ रुतैश्चको
किलानांतुशोभतेसवनोगिरिः ॥१७॥ गणकोटिसमाकीर्णंतत्रास्तिशिवमंदिरम् ॥ अंशुभिर्धवलंपुण्यंपुण्यराशिशिलोच्चयम् ॥ १८ ॥ सिंहैश्चगर्जमानैश्चसै
रिभैःकुंजरैस्ततः ॥ दिग्गजानांसुघोषैश्चशब्दितंचसमंततः ॥ १९ ॥ नानामृगैःसमाकीर्णंशाखामृगगणाकुलम् ॥ मयूरकेकाघोषैश्चगुहासुचविनादि
तम् ॥२०॥ कंदरैर्लेपनैःकूटैःसानुभिश्चविराजितम् ॥ नानाप्रस्रवणोपेतमोषधीभिर्विराजितम् ॥ २१ ॥ दिव्यंदिव्यगुणंपुण्यंपुण्यधामसमाकुलम् ॥ सेवितं
पुण्यलोकैश्चपुण्यराशिंमहागिरिम् ॥२२॥ पुलिंदभिल्लकोलैश्चसेवितंपर्वतोत्तमम् ॥ विकटैःशिखरैःकोटैरद्रिराजःप्रकाशते ॥ २३ ॥ अन्यैर्नानाविधैःपु
ण्यैःकौतुकैर्मंगलैःशुभैः ॥ गंगोदकप्रवाहैश्चमहाशब्दंप्रसुस्रुवे ॥ २४ ॥ शंकरस्यगृहंतत्रकैलासंगतवानहम् ॥ तत्राश्चर्यंमयादृष्टंयन्नदृष्टंकदाश्रुतम् ॥ २५ ॥
श्रूयतामभिधास्यामितातसर्वंमयोदितम् ॥ शिखराद्गिरिराजस्यमेरोःपुण्यान्महोदयात् ॥ २६ ॥ हिमक्षीरसुवर्णस्तुप्रवाहःपततेभुवि ॥ गंगायाश्चमहाभाग
रंहसाघोषभूषितः ॥२७॥ कैलासस्यशिरःप्राप्यतत्रविस्तरतांगतः ॥ दशयोजनमानेनतत्रगंगाह्रदोमहान् ॥ २८ ॥ महातोयेनपुण्येनविमलेनविराजते ॥
सर्वतोभद्रतांप्राप्तोमहाहंसैःप्रशोभते ॥ २९ ॥सामोच्चारेणपुण्येनदिव्येनमधुरेणच ॥ हंसास्तत्रप्रकूजंतिसरस्तेनविराजते ॥ ३० ॥ तस्यतीरेशिलायांवैहिम
कन्यामहामते ॥ आसीनासुक्तकेशांताऽरूपद्रविणशालिनी ॥ ३१ ॥ दिव्यरूपसुसंपन्नासगुणादिव्यलक्षणा ॥ दिव्यालंकारभूषाचतस्यास्तीरेविराज
ते ॥ ३२ ॥ नजानेगिरिराजस्यतनयावामहोदधेः ॥ नोवास्तिब्रह्मणःपत्नीसावास्वाहाभविष्यति ॥ ३३ ॥ इंद्राणीवामहाभागारोहिणीवाभविष्यति ॥
ईदृशीरूपसंपत्तिर्युवतीनांनदृश्यते ॥ ३४ ॥ अन्यासांचसुदिव्यानांनारीणांतातसर्वथा ॥ यादृशंरूपसंभावंगुणशीलंप्रदृश्यते ॥ ३५ ॥ अप्सरसांकदाना
स्तितादृशंरूपलक्षणम् ॥ यादृशंतुमयादृष्टंतदंगंविश्वमोहनम्॥३६॥शिलापदेसमासीनादुःखेनापिसमाकुला ॥ रुदतेसुस्वरैर्बालाअनेकैःस्वजनैर्विना॥३७॥
अश्रूणिमुंचमानासासुक्ताभानिबहूनिच ॥ निर्मलानिसरस्यत्रपतंत्येवमहामते ॥३८॥ बिंदवोमौक्तिकाभास्तेनिपतंतिमहोदके ॥ तेभ्योभवंतिपद्मानिहृद्या
निसुरभीणितु ॥ ३९ ॥ पद्मानिजज्ञिरेतेभ्योनेत्राश्रुभ्योमहामते ॥ गंगांभसितरंत्येवअसंख्यातानितानितु ॥४०॥ पतितानिसुहृद्यानिरंहसायानितानितु॥
गंगाप्रवाहमध्येतुहंसवृंदैःसुसेविते ॥ ४१ ॥ भागीरथ्याःप्रवाहस्तुतस्मात्स्थानाद्विनिर्गतः ॥ कैलासशिखरंप्राप्यरत्नाख्यंचारुकंदरम् ॥ ४२ ॥ वर्ततेतोयपूर्ण
स्तुयोजनद्वयविस्तृतः ॥ हंसवृंदसमाकीर्णोजलपक्षिसमाकुलः ॥ ४३ ॥ नानावर्णविशेषाणिसंतिपद्मानितत्रच ॥ प्रवाहेनिर्मलेतातसुनिवृंदनिषेविते ॥ ४४ ॥

१ स्वर्गाभिरमणम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अश्रुभ्योयानिजातानिप्रभातेकमलानितु ॥ गंगोदकप्लुतान्येवसौरभाणिमहांतिच ॥ ४५ ॥ प्रतरंतिप्रवाहेतुनिर्मलेजलपूरिते ॥ मध्येमध्येसुहंसैश्चजलपाक्षि निनादिते ॥ ४६ ॥ सूतउवाच ॥ रत्नाख्येतुगिरौतस्मिन्रत्नेश्वरमहेश्वरः ॥ देवदैत्यसुपूज्योपितिष्ठतेतातसर्वदा ॥ ४७ ॥ तत्रदृष्टोमयातातकश्चित्पुण्यमयो मुनिः ॥ जटाभारसमाक्रांतोनिर्वासादंडधारकः ॥ ४८ ॥ निराधारोनिराहारस्तपसातीवदुर्बलः ॥ कृशांगोऽप्यस्थिसंघातस्त्वचामात्रेणवेष्टितः ॥ ४९ ॥ भस्मोद्धूलितमात्राणिसर्वांगानिमहात्मनः ॥ शुष्कपत्राणिभक्षेतशीर्णानिपतितानिच ॥ ५० ॥ शिवभक्तिसमासीनोदुराधारोमहातपाः ॥ अश्रुभ्योयानिजा तानिपद्मानिसुरभीणिच॥५१॥गंगातोयात्समानीयदेवदेवंप्रपूजयेत् ॥ रत्नेश्वरंमहाभागोगीतनृत्यविशारदः॥५२॥गायतेनृत्यतेतस्यद्वारस्थस्त्रिपुरद्विषः ॥ मठमागत्यधर्मात्मारोदतेसुस्वरैरपि ॥ ५३ ॥ एतद्दृष्टंमयातातअपूर्ववदतांवर ॥ कथयस्वप्रसादान्मेयदित्वंवेत्सिकारणम् ॥ ५४ ॥ साकानारीमहाभागा कस्मात्तातप्ररोदिति ॥ कस्मात्सदेवपुरुषोदेवमर्चेन्महेश्वरम् ॥ ५५ ॥ तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहिसर्वसंदेहकारणम्॥एवमुक्तोमहाप्राज्ञःकुंजलोपिसुतेनहि॥५६॥ कपिंजलेनप्रोवाचविस्तराच्छृण्वतोमुनेः॥५७॥ इतिश्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रएकाधिकशततमोऽध्यायः॥१०१॥ कुंजलउवाच ॥ सर्ववत्सप्रवक्ष्यामियत्त्वयोक्तंममाधुना ॥ उभयोर्दैवनंयत्तुयस्माज्जातंद्विजोत्तम ॥ १ ॥ एकदातुमहादेवीपार्वतीप्रमदोत्तमा ॥ क्रीडमाना महात्मानमीश्वरंवाक्यमब्रवीत् ॥ २ ॥ ममोरसिमहादेवजातंमहत्सुदोहदम् ॥ दर्शयस्वममाग्रेत्वंकाननंकाननोत्तमम् ॥ ३ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ एवम स्तुमहादेविनंदनंदेवसंकुलम् ॥ दर्शयिष्यामितेपुण्यंद्विजसिद्धनिषेवितम् ॥ ४ ॥ एवमाभाष्यतांदेवींतयासहगणैस्ततः ॥ सगंतुमुत्सुकोदेवोनंदनंवनमेव तु ॥ ५ ॥ सर्वगंसुंदरंदिव्यपृष्ठमाभरणैर्युतम् ॥ घंटामालाभिसंयुक्तंकिंकिणीजालमालिनम् ॥ ६ ॥ चामरैःपट्टसूत्रैश्चमुक्तामालासुशोभितम् ॥ हंसचंद्र प्रतीकाशंवृषभंचारुलक्षणम् ॥ ७ ॥ समारूढोमहादेवोगणकोटिसमावृतः ॥ नंदिभृंगिमहाकालस्कंदचंडमनोहराः ॥ ८ ॥ वीरभद्रोगणेशश्चपुष्प दंतोमणीश्वरः[1] ॥ अतिबलःसुबलोनाममेघनादोघटावहः ॥ ९ ॥ घंटाकर्णश्चकालिंदःपुलिंदोवीरबाहुकः ॥ केशरीकिंकरोनामचंडहासः[2]प्रजाप तिः ॥ १० ॥ एतेचान्येचबहवःसनकाद्यास्तपोबलाः ॥ गणैश्चकोटिसंख्यातैःसशिवःपरिवारितः ॥ ११ ॥ नंदनंवनमेवापिसेवितंदेवकिन्नरैः ॥ प्रविवे शमहादेवोगणैर्देव्यासमन्वितः ॥ १२ ॥ दर्शयामासदेवेशोगिरिजायैसुशोभनम् ॥ नानापादपसंपन्नंबहुपुष्पसमाकुलम् ॥ १३ ॥ दिव्यरं भावनाकीर्णंपुष्पवद्भिस्तुचंपकैः ॥ मल्लिकाभिःसुपुष्पाभिर्मालतीजालसंकुलम् ॥ १४ ॥ नित्यंपुष्पितशाखाभिःपाटलानांवनोत्तमैः ॥ राजमानं

१ जनेश्वरः इ० पा० । २ चंद्रहासः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महावृक्षैश्चंदनैश्चारुगंधिभिः ॥ १५ ॥ देवदारुवनैर्जुष्टंतुंगवृक्षैः[1]समाकुलम् ॥ सरलैर्नालिकेरैश्चतद्वत्पूगीफलद्रुमैः ॥ १६ ॥ खर्जूरपनसैर्दिव्यैः फलभारावनामितैः ॥ परिमलोद्गारसंयुक्तैर्गुरुवृक्षसमाकुलम् ॥ १७ ॥ अग्नितेजःसमाभासैःसप्तपर्णैःसुशोभितम् ॥ राजवृक्षैःकदंबैश्चपुष्पशोभान्वितं सदा ॥ १८ ॥ जंबूनिंबमहावृक्षैर्मातुलिंगैःसमाकुलम् ॥ नारंगैःसिंधुवारैश्चप्रियालैः[2]शालतिंदुकैः ॥ १९॥ उदुंबरैःकपित्थैश्चजंबूपादपशोभितम् ॥ लकुचैः पुष्पसौगंधैःस्फुटनागैःसमाकुलम् ॥ २० ॥ चूतैश्चफलराजाद्यैर्नीलैश्चैवघनोपमैः ॥ नीलैःशालवनैर्दिव्यैर्जालानांतुवनैस्ततः ॥ २१ ॥ तमालैस्तुविशालैश्चसेवितंतपनोपमैः ॥ शोभितंनंदनंपुण्यंशिवेनपरिदर्शितम् ॥ २२ ॥ शोभितंचद्रुमैश्चान्यैःसर्वैर्नीलवनोपमैः ॥ सर्वकामफलोपेतैःकल्याणफलदायकैः ॥ २३ ॥ कल्पद्रुमैर्महापुण्यैःशोभितंनंदनंवनम् ॥ नानापक्षिनिनादैश्चसंकुलंमधुरस्वरैः ॥ २४॥ कोकिलानांरुतैःपुण्यैरुद्घुष्टंमधुकारिभिः ॥ मकरंदविलुब्धानांपक्षिणांरुतनादितम् ॥ २५ ॥ नानावृक्षैःसमाकीर्णंनानामृगगणायुतम् ॥ वृक्षेभ्योविविधैःपुष्पैस्सौगंधैःपतितैर्भुवि ॥ २६ ॥ साचभूराजते पुत्रपूजितेवसुगंधिभिः ॥ तत्रवाप्योमहापुण्याःपद्मसौगंधनिर्मलाः ॥ २७ ॥ तोयैस्ताःपूरिताःपुत्रहंसकारंडसेविताः ॥ तडागैःसागरप्रख्यैस्तोयसौगंधपूजितैः ॥ २८ ॥ नंदनंभातिसर्वत्रगणैरप्सरसांमहत् ॥ विमानैःकलशैःशुभ्रैर्हेमदंडैःसुशोभनैः ॥ २९ ॥ नंदनोवनराजस्तुप्रासादैस्तुसुधान्वितैः ॥ यत्रतत्रप्रभात्येवकिन्नराणांमहागणैः ॥ ३० ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चसुरूपाभिर्द्विजोत्तम॥ देवतानांविनोदैश्चमुनिवृंदैःसुयोगिभिः ॥ ३१ ॥ सर्वत्रशुशुभेपुण्यसंस्थानंनंदनस्यच ॥ ३२ ॥ एवंसमालोक्यमहानुभावोभवःसुदेव्यासहितोमहात्मा ॥ श्रीनंदनंपुण्यवतांनिवासंसुखाकरंशांतिगुणोपपन्नम् ॥३३॥आदित्यतेजःसमतेजसांगणैःप्रभातिवैरश्मिभिर्जातरूपः॥पुष्पैःफलैःकामगुणोपपन्नःकल्पद्रुमोनंदनकाननेपि ॥३४॥ एवंविधंपादपराजमेवसंवीक्ष्यदेवीचशिवंबभाषे ॥ अस्याभिधानंकथयस्वनाथसर्वस्यपुण्यस्यनगस्यपुण्यम् ॥३५॥ तेजस्विनांसूर्यवरःसमंतात्सदेवदेवींचशिवोबभाषे ॥ शिवउवाच ॥ अस्यप्रतिष्ठामहतीशुभाख्यादेवेषुमुख्योमधुसूदनश्च ॥३६॥ नदीषुमुख्यासुरनिम्नगापिविसृष्टिकर्त्तापियथैवधाता ॥ सुखावहानांचयथासुचंद्रोभूतेषुमुख्याचयथैवपृथ्वी ॥३७॥ नगेंद्रराजोहियथानगानांजलाशयेष्वेवयथासमुद्रः ॥ महौषधीनामिवदेविचान्नंमहीधराणांहिमवान्यथैव ॥ ३८ ॥ विद्यासुमध्येचयथात्मविद्यालोकेषुसर्वेषुयथानरेंद्रः॥तथैवमुख्यस्तरुराजएषसर्वातिथिर्देवपतेःप्रियोयम्॥३९॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ गुणाल्लुशंभोममकीर्त्तयस्ववृक्षाधिपस्यास्यशुभान्सुपुण्यान् ॥ आकर्ण्यदेवोवचनंबभाषेदेव्यास्तुसर्वंसुतरोर्हितस्य ॥४० ॥ यंयंकल्पयंतिसुपुण्यदेवादेवोपमादेववराश्चकांते ॥ [3]तंतंहितेभ्यःप्रददाति

१ लवंगैश्चसमाकुलम् इ० पा० । २ पिप्पलैः इ० पा० । ३ तंतंहिवृक्षःप्रददाति तेभ्यःफलाद्रसानां स च वृक्ष एकः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृक्षःकल्पद्रुमोनामवरिष्ठएषः॥४१॥ अस्माच्चसर्वेप्रभवंतिपुण्यादुःप्राप्यमत्रैवतपोधिकास्ते ॥ जीवाधिकंरत्नमयंसुदिव्यंदेवास्तुभुंजंतिमहाप्रधानाः ॥४२॥ शुश्रावदेवीवचनंशिवस्यआश्चर्यभूतंमनसाविचिंत्य ॥ तस्यानुमत्यापरिकल्पितंचस्त्रीरत्नमेकंसुगुणंसुरूपम् ॥ ४३ ॥ सर्वांगरूपांसगुणांसुरूपांतस्मात्सुवृक्षाद्गिरिजाप्रलेभे॥विश्वस्यमोहाययथोपविष्टासाहाय्यरूपामकरध्वजस्य ॥४४॥क्रीडानिधानंसुखसिद्धिरूपंसर्वोपपन्नाकमलायताक्षी॥पद्मानना पद्मकरासुपद्माचामीकरस्यापियथासुमूर्तिः ॥ ४५ ॥ प्रभासुतद्वद्विमलासुतेजालीलासुतेजाश्चसुकुंचितास्ते ॥ प्रलंबकेशाःपरिसूक्ष्मबद्धाःपुष्पैःसुगंधैःपरिलेपिताश्च ॥ ४६ ॥ प्रबद्धकुंतादृढकेशबंधैर्विभातिसारूपवरेणबाला ॥ सीमंतमार्गेचमुक्ताफलानांमालाविभात्येवयथातरूणाम् ॥४७॥सीमंतमूलेतिलकंसुदेव्यायथोदितोदैत्यगुरुःसतेजाः॥ भालेषुपद्मेमृगनाभिपद्मसमुत्थतेजःप्रकरैर्विभाति ॥ ४८ ॥ सीमंतमूलेतिलकस्यतेजःप्रकाशयेद्रूपश्रियंसुलोके ॥ केशेषुमुक्ताफलकेचभालेतस्याःसुशोभांविकरोतिनित्यम्॥४९॥यथासुचंद्रःपरिभातिभासासारम्यचेष्टेवविभातितद्वत् ॥ संपूर्णचंद्रोपियथाविभातिज्योत्स्नावितानेनहिमांशुजालः ॥५०॥ तस्यास्तुवक्त्रंपरिभातितद्वच्छोभाकरंविश्वविशारदंच ॥ हिमांशुरेवापिकलंकयुक्तःसंक्षीयतेनित्यकलाविहीनः॥ ५१ ॥ संपूर्णमस्त्येवसदैवदृष्टंतस्यास्तुवक्त्रंपरिनिष्कलंकम् ॥ गंधंविकाशंकमलेस्वकीयंततःसमालोक्यसुखंनलेभे ॥ ५२ ॥ पद्मानना सर्वगुणोपपन्नामदीयभावैःपरिनिर्मितेयम् ॥ गंधंस्वकीयंतुविपश्यपद्मंतस्यामुखाद्वातिजगत्समीरः ॥ ५३ ॥ लज्जाभियुक्तःसहसाबभूवजलंसमाश्रित्यसदैवतिष्ठति ॥ कतिमतिनियतबुद्ध्यासुधियोवदंतिसुमदननृपतेःकोशंसमुद्रकलाभिः ॥ ५४ ॥ सुवरदशनरत्नैर्हास्यलीलाभियुक्ताअरुणअधरबिंबंशोभमानस्तुआस्यः॥५५॥ सुभ्रूःसुनासिकातस्याःसुकर्णौरत्नभूषितौ ॥ हेमकांतिसमोपेतौकपोलौदीप्तिसंयुतौ ॥ ५६ ॥ रेखात्रयंप्रशोभेतग्रीवायांपरिसंस्थितम् ॥ सौभाग्यशीलशृंगारैस्तिस्रोरेखाइहैवहि ॥ ५७ ॥ सुस्तनौकठिनौपीनौवर्तुलाकारसन्निभौ ॥ तस्याःकंदर्पकलशावभिषेकायकल्पितौ ॥ ५८ ॥ अंसावतीवशोभेतेसुसमौमानसान्वितौ ॥ सुभुजौवर्तुलौश्लक्ष्णौसुवर्णौलक्षणान्वितौ ॥ ५९ ॥ सुसमौकरपद्मौतुपद्मवर्णौसुशीतलौ ॥ दिव्यलक्षणसंपन्नौपद्मस्वास्तिकसंयुतौ ॥ ६० ॥ सरलाःपद्मसंयुक्ताअंगुल्यस्तुनखान्विताः ॥ नखानिचसुतीक्ष्णानिजलबिंदुनिभानिच ॥६१॥ पद्मगर्भप्रतीकाशोवर्णस्तदंगसंभवः॥ पद्मगंधाचसर्वांगेपद्मेवभातिभामिनी ॥ ६२ ॥ सर्वलक्षणसंपन्नानगकन्यासुशोभना ॥ रक्तोत्पलनिभौपादौसुश्लक्ष्णौचातिशोभनौ ॥ ६३ ॥ रत्नज्योतिःसमाकारानखाःपादाग्रसंभवाः ॥ यथोद्दिष्टंचशास्त्रेषुतथाचांगेषुदृश्यते ॥ ६४ ॥ सर्वाभरणशोभांगीहारकंकणनूपुरा ॥ मेखलाकटिसूत्रेणकांचीनादेनराजते ॥ ६५ ॥ नीले

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नपट्टवस्त्रेणपरांशोभांगताशुभा ॥ कंचुकेनापिदिव्येनसुरक्तेनगुणान्विता ॥ ६६ ॥ पार्वतीकल्पिताद्भावाद्धर्णंप्राप्तामहोदयम् ॥ कल्पद्रुमान्मुदंलेभेशंक
रंवाक्यमब्रवीत् ॥ ६७ ॥ यथोक्तंतुत्वयादेवतथादृष्टोमयाद्रुमः ॥ यादृशंकल्प्यतेभावस्तादृशंपरिदृश्यते ॥६८ ॥ सूतउवाच ॥ अथसाचारुसर्वांगीतयोःपा
र्श्वंसमेत्यच ॥ पादांबुजंननामाथसाभक्त्याभवयोस्तदा ॥६९॥ उवाचवचनंस्निग्धंहृद्यंहारिचसातदा ॥ कस्मात्सृष्टात्वयानाथमातर्वदस्वकारणम्॥७०॥
श्रीदेव्युवाच ॥ वृक्षस्यकौतुकाद्भावान्मयावैप्रत्ययःकृतः ॥ सद्यःप्राप्तंफलंभद्रेभवतीरूपसंपदा ॥७१ ॥ अशोकसुंदरीनाम्नालोकेख्यातिंप्रयास्यसि ॥ सर्व
सौभाग्यसंपन्नाममपुत्रीनसंशयः ॥ ७२ ॥ सोमवंशेषुविख्यातोयथादेवःपुरंदरः ॥ नहुषोनामराजेंद्रस्तवनाथोभविष्यति ॥ ७३ ॥ एवंदत्वावरंतस्यैजगाम
गिरिजागिरिम् ॥ कैलासंशंकरेणापिमुदापरमयायुता ॥ ७४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेद्व्यधिकशततमोऽ
ध्यायः ॥ १०२ ॥ कुंजलउवाच ॥ अशोकसुंदरीजातासर्वयोषिद्वरातदा ॥ रेमेसुनंदनेपुण्येसर्वकामगुणान्विते ॥ १ ॥ सुरूपाभिःसुकन्याभिर्देवानांचारुहा
सिनी ॥ सर्वान्भोगान्प्रभुंजानागीतनृत्यविचक्षणा ॥ २ ॥ विप्रचित्तेःसुतोहुंडोरौद्रस्तीव्रश्चसर्वदा ॥ स्वेच्छाचारोमहाकामीनंदनंप्रविवेशह ॥ ३ ॥ अशोकसुं
दरींदृष्ट्वासर्वालंकारसंयुताम् ॥ तस्यास्तुदर्शनाद्दैत्योविद्धःकामस्यमार्गणैः ॥ ४ ॥ तामुवाचमहाकायःकात्वंकस्यासिवाशुभे ॥ कस्मात्त्वंकारणाच्चात्रआग
तासिवनोत्तमम् ॥५॥ अशोकसुंदर्युवाच ॥ शिवस्यापिसुपुण्यस्यसुताहंशृणुसांप्रतम् ॥ स्वसाहंकार्तिकेयस्यजननीगोत्रजापिमे॥६॥बालभावेनसंप्राप्ताली
लयानंदनंवनम् ॥ भवान्कोहिकिमर्थंतुमामेवंपरिपृच्छति ॥ ७ ॥ हुंडउवाच ॥ विप्रचित्तेःसुतश्चाहंगुणलक्षणसंयुतः ॥ हुंडेतिनाम्नाविख्यातोबलवीर्य
मदोद्धतः ॥ ८ ॥ दैत्यानामप्यहंश्रेष्ठोमत्समोनास्तिराक्षसः ॥ देवेषुमर्त्यलोकेषुतपसायशसाकुले ॥ ९ ॥ अन्येषुनागलोकेषुधनभोगैर्वरानने ॥ दर्शनात्ते
विशालाक्षिहतःकंदर्पमार्गणैः ॥ १० ॥ शरणंतेह्यहंप्राप्तःप्रसादसुमुखीभव ॥ भवस्ववल्लभाभार्याममप्राणसमाप्रिया ॥ ११ ॥ अशोकसुंदर्युवाच ॥
श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंबंधकारणम् ॥ भवितव्यासुजातस्यलोकेस्त्रीपुरुषस्यहि ॥ १२ ॥ भवितव्यस्तथाभर्तास्त्रियायःसदृशोगुणैः ॥ संसारेलोकमा
र्गोयंशृणुहुंडयथाविधि ॥ १३ ॥ अस्त्येवकारणंचात्रयथातेनभवाम्यहम् ॥ सुभार्यादैत्यराजेंद्रशृणुष्वयतमानसः ॥ १४ ॥ वृक्षराजादहंजातायदाकाले
महामते ॥ शंभोर्भावंसुसंगृह्यपार्वत्याकल्पिताह्यहम् ॥ १५ ॥ देवस्यानुमतेदेव्यासृष्टोभर्ताममैवहि ॥ सोमवंशेमहाप्राज्ञःसधर्मात्माभविष्यति ॥ १६ ॥
जिष्णुर्जिष्णुसमोवीर्यैतेजसापावकोपमः ॥ सर्वज्ञःसत्यसंधश्चत्यागेवैश्रवणोपमः ॥ १७ ॥ यज्वादानपतिःसोपिरूपेणमन्मथोपमः ॥ नहुषोनामधर्मात्मा
गुणशीलमहानिधिः ॥ १८ ॥ देव्यादेवेनमेदत्तःख्यातोभर्ताभविष्यति ॥ तस्मात्सर्वगुणोपेतंपुत्रमाप्स्यामिसुंदरम् ॥ १९ ॥ इंद्रोपेंद्रसमंलोकेथयातिंज

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवल्लभम् ॥ लप्स्याम्यहंरणेधीरंतस्माच्छंभोःप्रसादतः ॥ २० ॥ अहंपतिव्रतावीर[1]परभार्याविशेषतः ॥ अतस्त्वंसर्वथाहुंडत्यजभ्रांतिमितोव्रज ॥ २१ ॥
प्रहस्यैववचोब्रूतेअशोकसुंदरींप्रति ॥ हुंडउवाच ॥ नैवयुक्तंत्वयाप्रोक्तंदेव्यादेवेनचैवहि ॥ २२ ॥ नहुषोनामधर्मात्मासोमवंशेभविष्यति ॥ भवती
वयसाश्रेष्ठाकनिष्ठोनसयुज्यते ॥ २३॥ कनिष्ठास्त्रीप्रशस्तातुपुरुषोनप्रशस्यते ॥ कदासपुरुषोभद्रेतवभर्ताभविष्यति ॥ २४ ॥ तारुण्यंयौवनंचापिनाश
मेवंप्रयास्यति ॥ यौवनस्यबलेनापिरूपवत्यःसदास्त्रियः ॥ २५ ॥ पुरुषाणांवल्लभत्वंप्रयांतिवरवर्णिनि ॥ तारुण्यंहिमहामूल्यंयुवतीनांवरानने ॥ २६ ॥
तस्याधारेणभुंजंतिभोगान्कामान्मनोनुगान् ॥ कदासोभ्येष्यतेभद्रेआयोःपुत्रःशृणुष्वमे ॥ २७ ॥ यौवनंवर्ततेऽद्यैववृथाचैवभविष्यति ॥ गर्भत्वंचशिशु
त्वंचकौमारंचनिशामय ॥ २८ ॥ कदासौयौवनोपेतस्तवयोग्योभविष्यति ॥ यौवनस्यप्रभावेनपिबस्वमधुमाधवीम् ॥ २९ ॥ मयासहविशालाक्षिरम
स्वत्वंसुखेनवै ॥ हुंडस्यवचनंश्रुत्वाशिवस्यतनयापुनः ॥ ३० ॥ उवाचदानवेंद्रंतंसाध्वसेनसमन्विता ॥ अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापराख्येयुगेतदा ॥ ३१ ॥
शेषावतारोधर्मात्मावसुदेवसुतोबलः ॥ रेवतस्यसुतांदिव्यांभार्यांसचकरिष्यति ॥३२ ॥ सापिजातामहाभागकृताख्येहियुगोत्तमे ॥ युगत्रयप्रमाणेनसाहि
ज्येष्ठाबलादपि ॥ ३३ ॥ बलस्यसाप्रियाजातारेवतीप्राणसंमिता ॥ भविष्यद्द्वापरेप्राप्तइहसातुभविष्यति ॥ ३४ ॥ मायावतीपुराजा
तागंधर्वतनयावरा ॥ अपहृत्यनियम्यैवशंबरोदानवोत्तमः ॥ ३५ ॥ तस्याभर्तासमाख्यातोमाधवस्यसुतोबली ॥ प्रद्युम्नोनामवीरेशोया
दवेश्वरनंदनः ॥ ३६ ॥ तस्मिन्युगेभविष्येतभाव्यंदृ[2]ष्टंपुरातनैः ॥ व्यासादिभिर्महाभागैर्ज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ॥ ३७ ॥ एवंहिदृश्य
तेदैत्यवाक्यंदेव्यातदोदितम् ॥ सांप्रतिहिजगद्धात्र्यापुत्र्याहिमवतस्तदा ॥ ३८ ॥ त्वंतुलोभेनकामेनलुब्धोवदसिदुष्कृतम् ॥ किल्बिषेण
समाजुष्टंवेदशास्त्रविवर्जितम् ॥ ३९ ॥ यद्यस्यदिष्टमेवास्तिशुभंवाप्यशुभंदृढम् ॥ पूर्वकर्मानुसारेणतत्तस्यपरिजायते ॥ ४० ॥ देवानांब्राह्मणानांचवद
नेयत्सुभाषितम् ॥ निःसरेद्यदिसत्यंतदन्यथानैवजायते ॥ ४१ ॥ मद्भाग्यादेवमाज्ञातंनहुषस्यापितस्यच ॥ समायोगंविचार्यैवंदेव्याप्रोक्तंशिवेन
च ॥ ४२ ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजभ्रांतिंमनःस्थिताम् ॥ नैवशक्तोभवान्दैत्यमेमनश्चालितुंध्रुवम् ॥ ४३ ॥ पतिव्रतादृढाचित्तेसकोमेचालितुंक्षमः ॥
महाशापेनधक्ष्यामिइतोगच्छमहासुर ॥ ४४ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंहुंडोवैदानवोबली ॥ मनसाचिंतयामासकथंभार्याभवेदियम् ॥ ४५ ॥ विचिंत्य
हुंडोमायावीअंतर्धानंसमागतः ॥ ततोनिष्क्रम्यवेगेनतस्मात्स्थानाद्विहायताम् ॥ अन्यस्मिन्दिवसेप्राप्तेमायांकृत्वातमोमयीम् ॥ ४६ ॥ दिव्यंमायाम

१ वीरभार्या इ० पा० । २ पृष्टम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus Kathmandu

यंरूपंकृत्वानार्यास्तुदानवः ॥ माययाकन्यकारूपोबभूवममनंदन ॥४७॥ साकन्यापिवरारोहामायारूपागमत्ततः ॥ हास्यलीलासमायुक्तायत्रास्तेभवनं
दिनी ॥ ४८ ॥ उवाचवाक्यंस्निग्धेवअशोकसुंदरींप्रति ॥ कासिकस्यासिसुभगेतिष्ठसित्वंतपोवने ॥ ४९ ॥ किमर्थंक्रियतेबालेकामशोषणकंतपः ॥
तन्ममाचक्ष्वसुभगेकिंनिमित्तंसुदुष्करम् ॥ ५० ॥ तन्निशम्यशुभंवाक्यंदानवेनापिभाषितम् ॥ मायारूपेणछन्नेनसाभिलाषेणसत्वरम् ॥ ५१ ॥ आत्म
सृष्टिसुवृत्तांतंप्रवृत्तंतुयथापुरा ॥ तपसःकारणंसर्वंसमाचष्टसुदुःखिता ॥ ५२ ॥ उपप्लुवंतुतस्यापिदानवस्यदुरात्मनः ॥ मायारूपंनजानातिसौ
हृदात्कथितंतया ॥ ५३ ॥ ॥ हुंडउवाच ॥ पतिव्रतासिहेदेविसाधुव्रतपरायणा ॥ साधुशीलसमाचारासाधुचारामहासती ॥ ५४ ॥ अहंप
तिव्रताभद्रेपतिव्रतपरायणा ॥ तपश्चरामिसुभगेभर्तुरर्थेमहासती ॥ ५५ ॥ ममभर्ताहतस्तेनहुंडेनापिदुरात्मना ॥ तस्यनाशायवैघोरंतपस्यामिम
हत्तपः ॥ ५६ ॥ एहिमेस्वाश्रमेपुण्येगंगातीरेवसाम्यहम् ॥ अन्यैर्मनोहरैर्वाक्यैरुक्ताप्रत्ययकारकैः ॥ ५७ ॥ हुंडेनसखिभावेनमोहिताशिवनंदिनी ॥
समाकृष्टासुवेगेनमहामोहेनमोहिता ॥ ५८ ॥ आनीतात्मगृहंदिव्यमनौपम्यंसुशोभनम् ॥ मेरोस्तुशिखरेपुत्रवैडूर्याख्यंपुरोत्तमम् ॥ ५९ ॥ अस्तिसर्व
गुणोपेतंकांचनाख्यंमहाशिवम् ॥ तुंगप्रासादसंबाधैःकलशैर्दंडचामरैः ॥ ६० ॥ नानावृक्षसमोपेतैर्वनैर्नीलैर्घनोपमैः ॥ वापीकूपतडागैश्चनदीभिस्तु
जलाशयैः ॥ ६१ ॥ शोभमानंमहारत्नैःप्राकारैर्हेमसंयुतैः ॥ सर्वकामसमृद्धार्थंसंपूर्णंदानवस्यहि ॥ ६२ ॥ ददृशेसापुरंरम्यमशोकसुंदरीतदा ॥ कस्यदे
वस्यसंस्थानंकथयस्वसखेमम ॥ ६३ ॥ सोवाचदानवेंद्रस्यदृष्टपूर्वस्यवैत्वया ॥ तस्यस्थानंमहाभागेसोऽहंदानवपुंगवः ॥ ६४ ॥ मयात्वंतुसमानीता
माययावरवर्णिनि ॥ तामाभाष्यगृहंनीताशातकौंभंसुशोभनम् ॥ ६५ ॥ नानावेश्मैःसमाजुष्टंकैलासशिखरोपमम् ॥ निवेश्यसुंदरींतत्रदोलायांकामपी
डितः ॥ ६६ ॥ पुनःस्वरूपीदैत्येंद्रःकामबाणप्रपीडितः ॥ करसंपुटमाबध्यउवाचवचनंतदा ॥ ६७ ॥ यंयंत्वंवांछसेभद्रेतंतंदद्मिनसंशयः ॥ भजमांत्वं
विशालाक्षिभजंतंकामपीडितम् ॥६८॥ श्रीदेव्युवाच ॥ नैवचालयितुंशक्तोभवान्मांदानवेश्वरः ॥ मनसापिनवैधार्यममम्मोहंसमागतम् ॥६९॥ भवादृशैर्म
हापापैर्देवैर्वादानवाधमैः ॥ दुःप्राप्याहंनसंदेहोमावदस्वपुनःपुनः ॥७०॥ स्कंदानुजासातपसाभियुक्ताजाज्वल्यमानामहतारुषाच ॥ संहर्तुकामापरिदान
वंतंकालस्यजिह्वेवयथास्फुरंती ॥७१॥ पुनरुवाचसादेवीतमेवंदानवाधमम्॥ उग्रंकर्मकृतंपापचात्मनाशनहेतवे ॥ ७२॥ आत्मवंशस्यनाशायस्वजनस्या
स्यवैत्वया ॥ दीप्तास्वगृहमानीतासुशिखाकृष्णवर्त्मनः ॥७३॥ यथाऽशुभःकूटपक्षीसर्वशोकैःसमुद्धतः ॥ गृहंतुविशतेयस्यतस्यनाशंप्रयच्छति ॥७४॥
स्वजनस्यचसर्वस्यसधनस्यकुलस्यच ॥ सद्विजोनाशमिच्छेतविशत्येवयदागृहम् ॥ ७५ ॥ तथातेहंगृहंप्राप्तातवनाशंसमीहती ॥ पुत्राणांधनधान्यस्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तववंशस्यसांप्रतम्॥७६॥जीवंकुलंधनंधान्यंपुत्रपौत्रादिकंतव॥सर्वंतेनाशयित्वाहंयास्यामिचनसंशयः॥७७॥यथात्वयाहमानीताचरंतीपरमंतपः॥पतिका
माग्रवांच्छंतीनहुषंचायुनंदनम्॥७८॥तथात्वांममभर्ताचनाशयिष्यतिदानव॥मन्निमित्तउपायोऽयंदृष्टोदेवेनवैपुरा ॥७९॥ सत्येयंलौकिकीगाथायांगायंति
विदोजनाः ॥ प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेनविंदंतिकुबुद्धयः॥८०॥ येनयत्रप्रभोक्तव्यंयस्माद्दुःखसुखादिकम् ॥ सएवभुंजतेतत्रतस्मादेवनसंशयः॥८१॥कर्मणोस्य
फलंभुंक्ष्वस्वकीयस्यमहीतले॥ यास्यसेनिरयस्थानंपरदाराभिमर्शनात् ॥८२॥ सुतीक्ष्णंहिसुधारंतुसुखड्गंचविघट्टति ॥ अंगुल्यग्रेणकोपायतथामांविद्धि
सांप्रतम् ॥ ८३ ॥ सिंहस्यसंमुखंगत्वाक्रुद्धस्यगर्जितस्यच ॥ कोलुनातिमुखात्केशान्साहसाकारसंयुतः ॥ ८४ ॥ सत्याचारांदमोपेतांनियतांतपसिस्थि
ताम् ॥ निधनंचेच्छतेयोवैसवैमांभोक्तुमिच्छति ॥ ८५ ॥ समणिंकृष्णसर्पस्यजीवमानस्यसांप्रतम् ॥ गृहीतुमिच्छतेसोहियथाकालेनप्रेषितः ॥८६॥ भवां
स्तुप्रेषितोमूढकालेनकालमोहितः ॥ तदातेईदृशीजाताकुमतिःकिंनपश्यसि ॥८७॥ ऋतेतुआयुपुत्रेणसमालोकयतेहिकः ॥ अन्योहिनिधनंयातिममरूपा
वलोकनात् ॥ ८८ ॥ एवमाभाषयित्वातंगंगातीरंगतासती ॥ सशोकादुःखसंविग्नानियतानियमान्विता ॥ ८९ ॥ पूर्वमाचरितंघोरंपतिकामनयातपः ॥
तवनाशार्थमिच्छंतीचरिष्येदारुणंपुनः ॥ ९० ॥ यदात्वांनिहतंदुष्टंनहुषेणमहात्मना ॥ निशितैर्वज्रसंकाशैर्बाणैराशीविषोपमैः ॥ ९१ ॥ रणेनिपतितंपाप
मुक्तकेशंसलोहितम् ॥ गतासुंचप्रपश्यामितदायास्याम्यहंपतिम् ॥ ९२ ॥ एवंसुनियमंकृत्वागंगातीरमनुत्तमम् ॥ संस्थिताहुंडनाशायनिश्चलाशिवनंदि
नी ॥ ९३ ॥ वह्नेर्यथादीप्तिमतीशिखोज्ज्वलातेजोभियुक्ताप्रदहेत्सुलोकान् ॥ क्रोधेनदीप्ताविबुधेशपुत्रीगंगातटेदुश्चरमाचरत्तपः॥९४॥ कुंजलउवाच ॥ एव
मुक्तामहाभागाशिवस्यतनयागता ॥ गंगांभसिततःस्नात्वास्वपुरेकांचनाह्वये ॥ ९५ ॥ तपश्चचारतन्वंगीहुंडस्यवधहेतवे ॥ अशोकसुंदरीबालासत्येनच
समन्विता ॥ ९६ ॥ हुंडोपिदुःखितोभूतःशापदग्धेनचेतसा ॥ चिंतयामाससंतप्तअतीववचनानलैः ॥ ९७ ॥ समाहूयअमात्यंतंकंपनाख्यमथाब्रवीत् ॥
समाचष्टसवृत्तांतंतस्याःशापोद्भवंमहत् ॥ ९८ ॥ शप्तोस्म्यशोकसुंदर्याशिवस्यापिसुकन्यया ॥ नहुषस्यापिमेभर्त्तुस्त्वंतुहस्तान्मरिष्यसि ॥ ९९ ॥ नै
वजातस्त्वसौगर्भआयोर्भार्याचगुर्विणी ॥ यथासस्याद्व्यलीकस्तुतस्याःशापस्तथाकुरु ॥ १०० ॥ कंपनउवाच ॥ अपहृत्यप्रियांतस्यआयोश्चापिसमान
य ॥ अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते ॥ १०१ ॥ नोवाप्रपातयस्वत्वंगर्भंतस्याःप्रभीषणैः ॥ अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते ॥ १०२ ॥ जन्मकालं
प्रतीक्षस्वनहुषस्यदुरात्मनः ॥ अपहृत्यसमानीयजाहित्वंपापचेतनम् ॥ १०३ ॥ एवंसंमंत्र्यतेनापिकंपनेनसदानवः ॥ अभूत्सउद्यमोपेतोनहुष
स्यप्रणाशने ॥ १०४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ऐलपुत्रो[1]महाभागआयुर्नामक्षितीश्वरः ॥ सार्वभौमःसधर्मात्मासत्यव्रतपरायणः ॥ १०५ ॥ इंद्रोपेंद्रसमोराजा

१ अंगपुत्र महाभाग इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तपसायशसाबलैः ॥ दानयज्ञैःसुपुण्यैश्चसत्येननियमेनच ॥ १०६ ॥ एकच्छत्रेणवैराज्यंचक्रेभूपतिसत्तमः ॥ पृथिव्यांसर्वधर्मज्ञःसोमवंशस्यभूषण
म् ॥ १०७ ॥ पुत्रंनविंदतेराजातेनदुःखीव्यजायत ॥ चिंतयामासधर्मात्माकथंमेजायतेसुतः ॥ १०८ ॥ इतिचिंतांसमापेदेआयुश्चपृथिवी
पातिः ॥ पुत्रार्थंपरमंयत्नमकरोत्सुसमाहितः ॥ १०९ ॥ अत्रिपुत्रोमहात्मावैदत्तात्रेयोमहामुनिः ॥ क्रीडमानःस्त्रियासार्द्धंमदिरारुणलोचनः ॥ ११० ॥
वारुण्यामत्तधर्मात्मास्त्रीवृंदैश्चसमावृतः ॥ अंकेयुवतिमाधायसर्वयोषिद्वरांशुभाम् ॥ १११ ॥ गायतेनृत्यतेविप्रःसुरांचपिबतेभृशम् ॥ विनायज्ञोपवीतेन
महायोगीश्वरोत्तमः ॥ ११२ ॥ पुष्पमालाभिर्दिव्याभिर्मुक्ताहारपरिच्छदैः ॥ चंदनागुरुदिग्धांगोराजमानोमुनीश्वरः ॥ ११३ ॥ तस्याश्रमंनृपोगत्वा
तंदृष्ट्वाद्विजसत्तमम् ॥ प्रणाममकरोन्मूर्ध्नादण्डवत्सुसमाहितः ॥ ११४ ॥ अत्रिपुत्रःसधर्मात्मासमालोक्यनृपोत्तमम् ॥ आगतंपुरतोभक्त्याअथध्यानंसमा
स्थितः ॥ ११५ ॥ एवंवर्षशतंप्राप्तंतस्यभूपस्यसत्तम ॥ निश्चलंशांतिमापन्नंमानसंभक्तितत्परम् ॥ ११६ ॥ समाहूयउवाचेदंकिमर्थंक्लिश्यसेनृप ॥ ब्र
ह्माचारेणहीनोस्मिब्रह्मत्वंनास्तिमेकदा ॥ ११७ ॥ सुरामांसप्रलुब्धोऽस्मिस्त्रियासक्तःसदैवहि ॥ वरदानेनमेशक्तिरन्यंशुश्रूषब्राह्मणम् ॥ ११८ ॥ आयुरु
वाच ॥ भवादृशोमहाभागनास्तिब्राह्मणसत्तमः ॥ सर्वकामप्रदातावैत्रैलोक्येपरमेश्वरः ॥ ११९ ॥ अत्रिवंशेमहाभागगोविंदःपरमेश्वरः ॥ ब्राह्मणस्य
स्वरूपेणभवान्वैगरुडध्वजः ॥ १२० ॥ नमोऽस्तुदेवदेवेशनमोऽस्तुपरमेश्वर ॥ त्वामहंशरणंप्राप्तःशरणागतवत्सल ॥ १२१ ॥ उद्धरस्वहृषीकेशमा
यांकृत्वाप्रतिष्ठसि ॥ विश्वस्थानांप्रजानांतुविद्वांसंविश्वनायकम् ॥ १२२ ॥ जानाम्यहंजगन्नाथंभवंतंमधुसूदनम् ॥ मामेवरक्षगोविंदविश्वरूपनमो
स्तुते ॥ १२३ ॥ कुंजलउवाच ॥ गतेबहुतिथेकालेदत्तात्रेयोनृपोत्तमम् ॥ उवाचमत्तरूपेणकुरुष्ववचनंमम ॥ १२४ ॥ कपालेमेसुरांदेहिपाचितंमांसभोजनम् ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसचायुःपृथिवीपतिः ॥ १२५ ॥ उत्सुकस्तुकपालेनसुरामाहृत्यवेगवान् ॥ पलंसुपाचितंचैवच्छित्त्वाहस्तेनसत्वरम् ॥
॥ १२६ ॥ नृपेंद्रःप्रददौचापिदत्तात्रेयायसत्तम ॥ अथप्रसन्नचेताःससंजातोमुनिपुंगवः ॥ १२७ ॥ दृष्ट्वाभक्तिंप्रभावंचगुरुशुश्रूषणंपरम् ॥ समुवाचनृपें
द्रंतमायुंप्रणतमानसम् ॥ १२८ ॥ वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंभुविभूपते ॥ सर्वमेवप्रदास्यामियंयमिच्छसिसांप्रतम् ॥ १२९ ॥ राजोवाच ॥ भवान्दातावरंस
त्वंकृपयामुनिसत्तम ॥ पुत्रंदेहिगुणोपेतंसर्वज्ञंगुणसंयुतम् ॥ १३० ॥ देववीर्यंसुतेजंचअजेयंदेवदानवैः ॥ क्षत्रियैराक्षसैर्घोरैर्दानवैःकिन्नरैस्तथा ॥ १३१ ॥
देवब्राह्मणसंभक्तःप्रजापालोविशेषतः ॥ यज्वादानपतिःशूरःशरणागतवत्सलः ॥ १३२ ॥ दाताभोक्तामहात्माचवेदशास्त्रेषुपंडितः ॥ धनुर्वेदेषुनिपुणः

१ उत्प्लुतेन इ० पा० । २ देवतीर्थार्चनकरम् । ३ महात्यागी इ० पा० । ४ चतुर्वेदेषु इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शास्त्रेषुचपरायणः ॥ १३३ ॥ अनाहतमतिर्धीरः संग्रामेष्वपराजितः ॥ एवंगुणः सुरूपश्चयस्माद्वंशः प्रसूयते ॥ १३४ ॥ देहिपुत्रंमहाभागममवंशप्र
धारकम् ॥ यदिचापिवरोदेयस्त्वयामेकृपयाविभो ॥ १३५ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ एवमस्तुमहाभागतवपुत्रोभविष्यति ॥ गृहेवंशकरः पुण्यः सर्वजीवदया
करः ॥ १३६ ॥ एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोवैष्णवांशेनसंयुतः ॥ राजाचसार्वभौमश्चइंद्रतुल्योनरेश्वरः ॥ १३७ ॥ एवंखलुवरंदत्वाददौफलमनुत्तमम् ॥
भूपमाहमहायोगीसुभार्यायैप्रदीयताम् ॥ १३८ ॥ एवमुक्त्वाविसृज्यैवतमायुंप्रणतंपुरः ॥ आशीर्भिरभिनंद्यैवअंतर्द्धानमधीयत ॥ १३९ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेत्र्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०३ ॥ कुंजलउवाच ॥ गतेतस्मिन्महाभागेदत्तात्रेयेमहामुनौ ॥
आजगाममहाराजआयुश्चस्वपुरंप्रति ॥ १ ॥ इंदुमत्यागृहंहृष्टः प्रविवेशश्रियान्वितम् ॥ सर्वकामसमृद्धार्थमिंद्रस्यसदनोपमम् ॥ २ ॥ राज्यंचक्रेसमेधा
वीयथास्वर्गेपुरंदरः ॥ स्वर्भानुसुतयासार्द्धमिंदुमत्याद्विजोत्तम ॥ ३ ॥ साचइंदुमतीराज्ञीगर्भमापफलाशनात् ॥ दत्तात्रेयस्यवचनादिव्यतेजः समन्वित
म् ॥ ४ ॥ इंदुमत्यामहाभागस्वप्नंदृष्टमनुत्तमम् ॥ रात्रौदिवान्वितंतातबहुमंगलदायकम् ॥ ५ ॥ गृहांतरेविशंतंचपुरुषंसूर्यसन्निभम् ॥ मुक्तामाला
न्वितंविप्रंश्वेतवस्त्रेणशोभितम् ॥ ६ ॥ श्वेतपुष्पकृतामालातस्यकंठेविराजते ॥ सर्वाभरणशोभांगोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ ७ ॥ चतुर्भुजः शंखपाणि
र्गदाचक्रासिधारकः ॥ छत्रेणध्रियमाणेनचंद्रबिंबानुकारिणा ॥ ८ ॥ शोभमानोमहातेजादिव्याभरणभूषितः ॥ हारकंकणकेयूरनूपुराभ्यांविराजितः ॥ ९ ॥
चंद्रबिंबानुकाराभ्यांकुंडलाभ्यांविराजितः ॥ एवंविधोमहाप्राज्ञोनरः कश्चित्समागतः ॥ १० ॥ इंदुमतींसमाहूयस्नापितापयसातदा ॥ शंखेनक्षीरपूर्णे
नशशिवर्णेनभामिनी ॥ ११ ॥ रत्नकांचनबद्धेनसंपूर्णेनपुनः पुनः ॥ श्वेतंनागंसुरूपंचसहस्रशिरसंवरम् ॥ १२ ॥ महामणियुतंदीप्तंधामज्वालासमाकुलम् ॥
क्षिप्तंतेनमुखप्रांतेदत्तंमुक्ताफलंपुनः ॥ १३ ॥ कंठेतस्याः सदेवेशइंदुमत्यामहायशाः ॥ पद्महस्तेततोदत्वास्वस्थानंप्रतिजग्मिवान् ॥ १४ ॥ एवंविधंमहा
स्वप्नंतयादृष्टंसुतोत्तमम् ॥ समाचष्टमहाभागाआयुंभूमिपतीश्वरम् ॥ १५ ॥ समाकर्ण्यमहाराजश्चिंतयामासवैपुनः ॥ समाहूयगुरुंपश्चात्कथितंस्वप्न
मुत्तमम् ॥ १६ ॥ शौनकंसुमहाभागंसर्वज्ञंज्ञानिनांवरम् ॥ ॥ राजोवाच ॥ अद्यरात्रौमहाभागममपत्न्याद्विजोत्तम ॥ १७ ॥ विप्रोगेहेविशन्दृष्टः किमि
दंस्वप्नकारणम् ॥ शौनकउवाच ॥ वरोदत्तस्तुतेपूर्वंदत्तात्रेयेणधीमता ॥ १८ ॥ आदिष्टंचफलंराज्ञांसुगुणंसुतहेतवे ॥ तत्फलंकिंकृतंराजन्कस्मैत्वया
निवेदितम् ॥ १९ ॥ सुभार्यायैमयादत्तमितिराज्ञोदितंवचः ॥ श्रुत्वोवाचमहाप्राज्ञः शौनकोद्विजसत्तमः ॥ २० ॥ दत्तात्रेयप्रसादेनतवगेहेसुतोत्तमः ॥ वैष्ण

१ शक्रप्रस्थपुरं प्रति इ० पा० । २ कुबेरभवनोपमम् इ० पा० ।

Sampurnanand Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वांशेनसंयुक्तोभविष्यतिनसंशयः ॥ २१ ॥ स्वप्नस्यकारणंराजन्नेतत्तेकथितंमया ॥ इंद्रोपेंद्रसमःपुत्रोदिव्यवीर्योभविष्यति ॥ २२ ॥ पुत्रस्तेसर्वधर्मा त्मासोमवंशस्यवर्द्धनः ॥ धनुर्वेदेचवेदेचसगुणोसौभाविष्याति ॥२३॥ एवमुक्त्वासराजानंशौनकोगतवान्गृहम् ॥ हर्षेणमहताविष्टोराजाभूत्प्रिययासह॥२४॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेचतुरधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०४ ॥ ॥ कुंजलउवाच ॥ गतासानंदनवनंस खीभिःसहक्रीडितुम् ॥ तत्राकर्ण्यमहद्वाक्यमप्रियंतुतदापितुः ॥ १ ॥ चारणानांसुसिद्धानांभाषतांहर्षणेनतु ॥ आयोर्गेहेमहावीर्योविष्णुतुल्यपरा क्रमः ॥ २ ॥ भविष्यतिसुतश्रेष्ठोहुंडस्यांतंकरिष्यति ॥ एवंविधंमहद्वाक्यमप्रियंदुःखदायकम् ॥ ३ ॥ समाकर्ण्यसमायातापितुरग्रेनिवेदितम् ॥ समासेनतयातस्यपुरतोदुःखदायकम् ॥ ४ ॥ पितुरग्रेजगादाथपिताश्रुत्वासविस्मितः ॥ शापमशोकसुंदर्याःसस्मारचपुराकृतम् ॥ ५ ॥ एतस्यार्थे तपस्तेपेसेयंचाशोकसुंदरी ॥ गर्भस्यनाशनायैवइंदुमत्याःसदानवः ॥ ६ ॥ विचक्रेउद्यमंदुष्टःकालाकृष्टोदुरात्मवान् ॥ छिद्रान्वेषीततोभूत्वाइंदुमत्या स्तुनित्यशः ॥ ७ ॥ यदापश्यतितांराज्ञींरूपौदार्यगुणान्विताम् ॥ दिव्यतेजःसमायुक्तांरक्षितांविष्णुतेजसा ॥ ८ ॥ दिव्येनतेजसायुक्तांसूर्य विंबोपमांतुताम् ॥ तस्याःपार्श्वेमहाभागरक्षाणर्थेस्थितःसदा ॥ ९ ॥ दूरात्सदानवोदुष्टस्तस्याश्चबहुदर्शयन् ॥ नानाविद्यांमहोग्रांचभीषिकांसु विभीषिकाम् ॥ १० ॥ गर्भस्यतेजसायुक्तारक्षिताविष्णुतेजसा ॥ भयंनजायतेतस्यामनस्येवकदापुनः ॥ ११ ॥ विफलोदानवोजातउद्यमश्च निरर्थकः ॥ मनीप्सितंनैवजातंहुंडस्यापिदुरात्मनः ॥ १२ ॥ एवंवर्षशतंपूर्णंपश्यमानस्यतस्यच ॥ प्रसूतासाहिपुत्रंचस्वर्भानोस्तनयातदा ॥ १३ ॥ रात्रावेवसुतश्रेष्ठतस्याःपुत्रोव्यजायत ॥ तेजसातिविभात्येषयथासूर्योनभस्तले ॥ १४ ॥ सूतउवाच ॥ अथदासीमहादुष्टाकाचित्सूतिगृहागता ॥ अशौचाचारसंयुक्तामहामंगलवादिनी ॥ १५ ॥ तस्याःसर्वंसमाज्ञायसहुंडोदानवाधमः ॥ दास्याअंगंप्रविश्यैवप्रविष्टश्चायुमंदिरे ॥ १६ ॥ म हाजनेप्रसुप्तेचनिद्रयातीवमोहिते ॥ तंपुत्रंदेवगर्भाभमपहृत्यबहिर्गतः ॥ १७ ॥ कांचनाख्यपुरेप्राप्तःस्वकीयेदानवाधमः ॥ समाहूयप्रियांभार्याविपुलां वाक्यमब्रवीत् ॥ १८ ॥ वधस्वैनंमहापापंबालरूपंरिपुंमम ॥ पश्चात्सूदस्यवैहस्तेभोजनार्थंप्रदीयताम् ॥ १९ ॥ नानाभेदैर्विभेदैश्चपाचयस्वहिनिर्घृणम् ॥ सूदहस्तान्महाभागेपश्चाद्भोक्ष्येनसंशयः॥२०॥ वाक्यमाकर्ण्यतद्भर्तुर्विपुलाविस्मिताभवत् ॥ कस्मान्निर्घृणतांयातिभर्त्तामिमसुनिष्ठुरः ॥ २१ ॥ सर्वलक्षण संपन्नंदेवगर्भोपमंसुतम् ॥ कस्यकस्मात्प्रभक्ष्येतक्षमाहीनःसुनिर्घृणः ॥ २२ ॥ इत्येवंचिंतयामासकारुण्येनसमन्विता ॥ पुनःपप्रच्छभर्तारंकस्माद्भक्ष्यसि

१ धर्मात्मानं महामतिम् इ० पा० । २ विद्युद्दाम् इ० पा० । सर्वत्र विपुलाशब्दे विद्यदा इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वालकम् ॥ २३ ॥ कस्माद्भवसिसंक्रुद्धोअतीवनिरपत्रपः ॥ सर्वमेकारणंब्रूहितत्त्वेनदनुजेश्वर ॥२४॥ आत्मदोषंचवृत्तांतंसमासेननिवेदितम् ॥ शापमशो
कसुंदर्याहुंडेनापिदुरात्मना ॥ २५ ॥ तयाज्ञातंतुतत्सर्वंकारणंदानवस्यवै ॥ वध्योऽयंवालकःसत्यंनोवाभर्त्तामरिष्यति ॥ २६ ॥ इत्येवंप्रविचार्यैवविपु
लाक्रोधमूर्च्छिता ॥ मेकलांतुसमाहूयसैरंध्रींवाक्यमब्रवीत् ॥ २७ ॥ जह्येनंवालकंदुष्टंमेकलेऽद्यमहानसे ॥ सूदहस्तेप्रदेहित्वंहुण्डभोजनहेतवे ॥ २८ ॥
मेकलावालकंगृह्यसूदमाहूयचाब्रवीत् ॥ राजादेशंकुरुष्वाद्यपचस्वैनंहिवालकम् ॥ २९ ॥ एवमाकर्णितंतेनसूदेनापिमहात्मना ॥ आदायवालकंहस्ता
च्छस्त्रमुद्यम्यचोद्यतः ॥ ३० ॥ एषवैदेवदेवस्यदत्तात्रेयस्यतेजसा ॥ रक्षितस्त्वायुपुत्रश्चसजहासपुनःपुनः ॥ ३१ ॥ हसंतंतंसमालोक्यससूदःकृपया
न्वितः ॥ सैरंध्रीचकृपायुक्तासूदंतंप्रत्यभाषत ॥ ३२ ॥ नैषवध्यस्त्वयासूदशिशुरेवमहामते ॥ दिव्यलक्षणसंपन्नःकस्यजातःसुसत्कुले ॥ ३३ ॥ सूदउ
वाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेवाक्यंवैकृपयान्वितम् ॥ राजलक्षणसंपन्नोरूपवान्कस्यबालकः ॥३४॥ कस्माद्भोक्ष्यतिदुष्टात्माहुंडोऽयंदानवाधमः ॥ येनवैराक्षि
तोवंशःपूर्वमेवसुकर्मणा ॥३५॥ आपत्स्वपिसजीवेतदुर्गेषुनान्यथाभवेत् ॥ सिंधुवेगेननीतस्तुवह्निमध्येगतोऽथवा ॥ ३६ ॥ जीवतेनात्रसंदेहोयश्चकर्मसहा
यवान् ॥ तस्माद्धिक्रियतेकर्मधर्मपुण्यसमन्वितम् ॥ ३७ ॥ आयुष्मंतोनरास्तेनप्रवदंतिसुखंततः ॥ तारकंपालकंकर्मरक्षतेजाग्रतेहितत् ॥ ३८ ॥ मुक्ति
दंजायतेनित्यंमैत्रस्थानप्रदायकम् ॥ दानपुण्यान्वितंकर्मप्रियवाक्यसमन्वितम् ॥ ३९ ॥ उपकारयुतंयश्चकरोतिशुभकृत्तदा ॥ तमेवरक्षतेकर्मसर्वदैवन
संशयः ॥ ४० ॥ अन्ययोनिंप्रयातिस्मप्रेरितःस्वेनकर्मणा ॥ किंकरोतिपितामाताअन्येस्वजनबांधवाः ॥ ४१ ॥ कर्मणानिहतोयस्तुनस्युस्तस्यचरक्षणे ॥
सूतउवाच ॥ येनैवकर्मणाचैवरक्षितश्चायुनंदनः ॥ ४२ ॥ तस्मात्कृपान्वितोजातःसूदःकर्मवशानुगः ॥ सैरंध्रीचतथाजाताप्रेरितातस्यकर्मणा ॥ ४३ ॥
द्वाभ्यामेवसुतश्चायोरक्षितश्चारुलक्षणः ॥ रात्रावेवप्रणीतोऽसौतस्माद्गेहान्महाश्रमे ॥ ४४ ॥ वशिष्ठस्याश्रमेपुण्येसैरंध्र्यापुण्यकर्मणा ॥ शुभेपर्णकुटीद्वारेत
स्मिन्नेवमहाश्रमे ॥४५॥ गतासास्वगृहंपश्चान्निक्षिप्यबालकोत्तमम् ॥ एणंनिपात्यसूदेनपाचितंमांसमेवहि ॥४६॥ भोजयित्वासुदैत्येंद्रोहुंडोहृष्टोभवत्तदा ॥
शापमशोकसुंदर्यामोघंमेनेतदासुरः ॥४७॥हर्षेणमहताविष्टःसहुंडोदानवेश्वरः॥कुंजलउवाच॥प्रभातेविमलेजातेवशिष्ठोमुनिसत्तमः ॥ ४८ ॥बहिर्गतोहिधर्मा
त्माकुटीद्वारात्प्रपश्यति॥संपूर्णवालकंदृष्ट्वादिव्यलक्षणसंयुतम् ॥४९॥ संपूर्णेंदुप्रतीकाशंसुंदरंचारुलोचनम् ॥ वशिष्ठउवाच ॥ पश्यंतुमुनयःसर्वेयूयमागत्य
वालकम् ॥ ५० ॥ कस्यकेनसमानीतंरात्रौद्वारांगणेमम ॥ देवगंधर्वगर्भाभंराजलक्षणसंयुतम् ॥ ५१ ॥ कंदर्पकोटिसंकाशंपश्यंतुमुनयोमलम् ॥ महाकौ
तुकसंयुक्ताहृष्टाद्विजवरास्ततः ॥ ५२ ॥ समपश्यन्सुतंतेतुआयोश्चैवमहात्मनः ॥ वशिष्ठःसतुधर्मात्माज्ञानेनालोक्यबालकम् ॥ ५३ ॥ आयुपुत्रंसमाज्ञातं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चरित्रेणसमन्वितम् ॥ वृत्तांतंतस्यदुष्टस्यहुण्डस्यापिदुरात्मनः ॥ ५४ ॥ कृपयाब्रह्मपुत्रस्तुसमुत्थायसुबालकम् ॥ कराभ्यामथगृह्णातियावद्द्विजोवरोत्त
मः ॥ ५५ ॥ तावत्पुष्पसुवृष्टिंचचक्रुर्देवाःसुतोपरि ॥ ललितंसुस्वरंगीतंजगुर्गंधर्वकिन्नराः ॥ ५६ ॥ ऋषयोवेदमंत्रैस्तुस्तुवंतिनृपनंदनम् ॥ वशिष्ठस्तंस
मालोक्यवरंवैदत्तवांस्तदा ॥ ५७ ॥ नहुषेत्येवतेनामख्यातंलोकेभविष्यति ॥ हुषितोनैवतेनापिबालभावैर्नराधिप ॥ ५८ ॥ तस्मान्नहुषतेनामदेवपूज्यो
भविष्यसि ॥ जातकर्मादिकंकर्मतस्यचक्रेद्विजोत्तमः ॥ ५९ ॥ व्रतदानंविसर्गंचगुरुशिष्यादिलक्षणम् ॥ वेदंचाधीत्यसंपूर्णंषडंगंसपदक्रमम् ॥ ६० ॥
सर्वाण्येवचशास्त्राणिअधीत्यद्विजसत्तमात् ॥ वशिष्ठाच्चधनुर्वेदंसरहस्यंमहामतिः ॥ ६१ ॥ शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिग्राहमोक्षयुतानिच ॥ ज्ञानशास्त्रादिकं
न्यायराजनीतिगुणादिकान् ॥ ६२ ॥ वशिष्ठादायुपुत्रश्चशिष्यरूपेणभक्तिमान् ॥ एवंससर्वंनिष्पन्नोनाहुषश्चातिसुंदरः ॥ ६३ ॥ वशिष्ठस्यप्रसादाच्चचाप
बाणधरोभवत् ॥६४॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेपंचोत्तरशततमोऽध्यायः ॥१०५॥ कुंजलउवाच ॥ आयुभा
र्यामहाभागास्वर्भानोस्तनयासुतम् ॥ अपश्यंतीसुबालंतंदेवोपममनोपमम् ॥ १ ॥ हाहाकारंमहत्कृत्वारुरोदवरवर्णिनी ॥ केनमेलक्षणोपेतोहृतो
बालःसुलक्षणः ॥ २ ॥ तपसादानयज्ञैश्चनियमैर्दुष्करैःसुतः ॥ संप्राप्तोहिमयावत्सकष्टैश्चदारुणैःपुनः ॥ ३ ॥ दत्तात्रेयेणपुण्येनसंतुष्टेनमहात्मना ॥
दत्तःपुत्रोहृतःकेनरुरोदकरुणान्विता ॥ ४ ॥ हापुत्रवत्समेतातहाबालगुणमंदिर ॥ क्वासिकेनापनीतोसिममशब्दःप्रदीयताम् ॥ ५ ॥ सोमवं
शस्यसर्वस्यभूषणोसिनसंशयः ॥ केनत्वमपनीतोसिममप्राणैःसमन्वितः ॥ ६ ॥ राजसुलक्षणैर्दिव्यैःसंपूर्णःकमलेक्षणः ॥ केनाद्यापहृतोवत्सः
किंकरोमिक्वयाम्यहम् ॥ ७ ॥ स्फुटंजानाम्यहंकर्मह्यन्यजन्मनियत्कृतम् ॥ न्यासनाशःकृतःकस्यतस्मात्पुत्रोहृतोमम ॥ ८ ॥ किंवाछलंकृतं
कस्यपूर्वजन्मनिपापया ॥ कर्मणस्तस्यवैदुःखमनुभुंजामिनान्यथा ॥ ९ ॥ रत्नापहारिणीजातापुत्ररत्नंहृतंमम ॥ तस्माद्देवेनमेदिव्यअनौपम्य
गुणाकरः ॥ १० ॥ किंवावितर्कितोविप्रःकर्मणस्तस्यवैफलम् ॥ प्राप्तंमयानसंदेहःपुत्रशोकान्वितंभृशम् ॥ ११ ॥ किंवाशिशुविरोधश्चकृतो
जन्मांतरेमया ॥ तस्यपापस्यभुंजामिकर्मणःफलमीदृशम् ॥ १२ ॥ याचमानस्यचैवाग्रेवैश्वदेवस्यकर्मणः ॥ किंवापिनार्पितंचान्नंव्याहृतीभिर्हु
तंद्विजैः ॥ १३ ॥ एवंसुदेवमानाच्चस्वर्भानोस्तनयातदा ॥ इंदुमतीमहाभागशोकेनकरुणाकुला ॥ १४ ॥ पतितामूर्च्छिताशोकाद्विह्वल
त्वंगतासती ॥ निःश्वासान्मुंचमानासावत्सहीनायथाहिगौः ॥ १५ ॥ आयूराजासशोकेनदुःखेनमहतान्वितः ॥ बालंश्रुत्वाहृतंतंतुधैर्यंतत्याजपा

१ त्वं प्राप्तोऽसि मया वत्स इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थिंवः ॥ १६ ॥ तपसश्चफलंनास्तिनास्तिदानस्यवैफलम् ॥ यस्मादेवंहृतःपुत्रस्तस्मान्नास्तिनसंशयः ॥ १७ ॥ दत्तात्रेयःप्रसादेनवरंमेदत्तवान्पुरा ॥ अजेयंचजयोपेतंपुत्रंसर्वगुणान्वितम् ॥ १८ ॥ तस्यवरप्रदानस्यकथंविघ्नोह्यजायत ॥ इतिचिंतापरोराजादुःखितःप्रारुदद्भृशम् ॥ १९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनाहुषाख्यानेषडधिकशततमोऽध्यायः॥१०६॥कुंजलउवाच॥अथासौनारदःस्वर्गादायुराजानमागतः ॥ आगत्यकथयामासकस्माद्राजन्प्रशोचसे ॥१॥ पुत्रापहरणंतेऽद्यक्षेमंजातंमहामते ॥ देवादीनांमहाराजएवंज्ञात्वातुमाशुचः ॥२॥ सर्वज्ञःसगुणोभूत्वासर्वविज्ञानसंयुतः॥सर्वकलाभिसंपूर्णआगामिष्यतितेसुतः॥३॥येनाप्यपहृतस्तेऽद्यबालोदेवगुणोपमः॥आत्मगेहेमहाराजकालोनीतोनसंशयः॥४॥तस्याप्यंतंसवैकर्त्तामहावीर्योमहाबलः ॥ सत्वामभ्येष्यतेभूपशिवस्यसुतयासह ॥ ५ ॥ इंद्रोपेंद्रसमःपुत्रोभविष्यतिस्वतेजसा ॥ इंद्रत्वंभोक्ष्यतेसोऽपिनिजैश्चपुण्यकर्मभिः ॥६॥ एवमाभाष्यराजानमायुंदेवर्षिसत्तमः ॥ जगामसहसातस्यपश्यतःसानुगस्यह ॥ ७ ॥ गतेतस्मिन्महाभागेनारदेदेवसंमिते ॥ आयुरागत्यतांराज्ञींतत्सर्वंविन्यवेदयत् ॥ ८ ॥ दत्तात्रेयेणयोदत्तःपुत्रोदेववरोत्तमः ॥ सवैराज्ञिकुशल्यास्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ ९ ॥ येनाप्यसौहृतःपुत्रःसगुणोमेवरानने ॥ शिरस्तस्यगृहीत्वातुपुनरेवागमिष्यति ॥ १० ॥ इत्याहनारदोभद्रेमाकुथाःशोकमेवच ॥ त्यजचैनंमहामोहंकार्यधर्मविनाशनम् ॥ ११ ॥ भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवंराज्ञीइंदुमतीततः ॥ हर्षेणापिसमाविष्टापुत्रस्यागमनंप्रति ॥ १२ ॥ यथोक्तंदेवऋषिणातत्तथैवभविष्यति ॥ दत्तात्रेयेणमेदत्तस्तनपोह्यजरामरः ॥ १३ ॥ भविष्यतिनसंदेहःप्रतिभात्येनमेवहि ॥ इत्येवंचिंतयित्वातुननामद्विजपुंगवम् ॥ १४ ॥ नमोस्तुतस्मैपरिसिद्धिदायअत्रेःसुपुत्रायमहात्मनेच ॥ यस्यप्रसादेनमयासुपुत्रःप्राप्तःसुधीरःसुगुणःसुपुण्यः ॥ १५ ॥ एवमुक्त्वातुसादेवीविररामसुदुःखिता ॥ आगमिष्यंतमाज्ञायनहुषंतनयंपुनः ॥ १६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनाहुषाख्यानेसप्तोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०७ ॥

॥ कुंजलउवाच ॥ ब्रह्मपुत्रोमहातेजावशिष्ठस्तपतांवरः ॥ नहुषंतंसमाहूयइदंवचनमब्रवीत् ॥१॥ वनंगच्छस्वशीघ्रेणवन्यमानयपुष्कलम् ॥ समाकर्ण्यमुनेर्वाक्यंनहुषोवनमाययौ ॥ २ ॥ तत्रकिंचित्सुवृत्तांतंशुश्रावनहुषोबलः ॥ अयमेषसधर्मात्मानहुषोनामवीर्यवान् ॥ ३ ॥ आयोःपुत्रोमहाप्राज्ञोबाल्यान्मात्रावियोजितः ॥ अस्यैवातिवियोगेनआयुभार्याप्ररोदिति ॥ ४ ॥ अशोकसुंदरीतेपेतपःपरमदुष्करम् ॥ कदापश्यतिसादेवीपुत्रमिंदुमतीशुभा ॥ ५ ॥ नाहुषंनामधर्मज्ञंहृतंपूर्वंतुदानवैः ॥ तपस्तेपेनिरालंबाशिवस्यतनयावरा ॥ ६ ॥ अशोकसुंदरीबालाआयुपुत्रस्यकारणात् ॥ अनेनापिकदासाहिसंगतातु

१ अक्षयं यौवनेपेतम् इ० पा० । २ सर्वविद्यागुणांश्चापि वरान्कामांस्तथैव च ॥ लब्ध्वा कामाभिसंपूर्णो ह्यागामिष्यति ते सुतः ॥ इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भविष्यति ॥ ७ ॥ एवंसांसारिकंवाक्यंदिविचारणभाषितम् ॥ शुश्रावसहिधर्मात्मानहुषोविभ्रमान्वितः ॥ ८ ॥ सगत्वावन्यमादायवशिष्ठस्याश्रमंप्रति ॥
वन्यंनिवेद्यधर्मात्मावशिष्ठायमहात्मने ॥ ९ ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वाभक्त्यानमितकंधरः ॥ तमुवाचमहाप्राज्ञंवशिष्ठंतपतांवरम् ॥ १० ॥ भगवञ्छ्रूयतां
वाक्यमपूर्वंचारणेरितम् ॥ एषवैनहुषोनाम्नाआयुपुत्रोवियोजितः ॥ ११ ॥ मात्रासहसुदुःखैस्तुइंदुमत्याहिदानवैः ॥ शिवस्यतनयाबालात
पस्तेपेसुदुश्चरम् ॥ १२ ॥ निमित्तमस्यधीरस्यनहुषस्येतिवैगुरो ॥ एवमाभाषितंतैस्तुतत्सर्वंहिमयाश्रुतम् ॥ १३ ॥ कोसावायुःसधर्मात्माकासात्विदुम
तीशुभा ॥ अशोकसुंदरीकासानहुषेतिकउच्यते ॥ १४ ॥ एतन्मेसंशयंजातंतद्भवांश्छेत्तुमर्हति ॥ अन्यःकोपिमहाप्राज्ञःकुत्रासौनहुषेतिच ॥ १५ ॥
तत्सर्वंतातमेब्रूहिकारणांतरमेवहि ॥ वशिष्ठउवाच ॥ आयुराजासधर्मात्मासप्तद्वीपाधिपोबली ॥ १६ ॥ भार्याइंदुमतीतस्यसत्यरूपायशस्विनी ॥ तस्या
मुत्पादितःपुत्रोभवान्वैगुणमंदिरम् ॥ १७ ॥ आयुनाराजराजेनसोमवंशस्यभूषणम् ॥ हरस्यकन्यासुश्रोणीगुणरूपैरलंकृता ॥ १८ ॥ अशोकसुंदरीनाम्ना
सुभगाचारुहासिनी ॥ तस्यहेतोस्तपस्तेपेनिरालंबातपोवने ॥ १९ ॥ तस्याभर्ताभवान्सृष्टोधात्रायोगेननिश्चितः ॥ गंगायास्तीरमाश्रित्यध्यानयोगस
माश्रिता ॥ २० ॥ हुंडश्चदानवेंद्रोयोदृष्ट्वाचैकाकिनींसतीम् ॥ तपसाप्रज्वलंतींचसुभगांकमलेक्षणाम् ॥ २१ ॥ रूपौदार्यगुणोपेतांकामबाणैःप्रपीडितः ॥
तांबभाषेंतिकंगत्वाममभार्याभवेतिच ॥ २२ ॥ एवंसातद्वचःश्रुत्वातमुवाचतपस्विनी ॥ माहुंडसाहसंकार्षीर्माजल्पस्वपुनःपुनः ॥ २३ ॥ अप्राप्याहंत्व
यावीरपरभार्याविशेषतः ॥ दैवेनमेपुरासृष्टआयुपुत्रोमहाबलः ॥ २४ ॥ नहुषोनाममेधावीभविष्यतिनसंशयः ॥ देवदत्तोमहातेजाअन्यथात्वंकरिष्य
सि ॥ २५ ॥ ततःशापंप्रदास्यामियेनभस्मीभविष्यसि ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंकामबाणैःप्रपीडितः ॥ २६ ॥ व्याजेनापिहृतातेनप्रणीतानिजमंदिरे ॥ ज्ञा
त्वातयामहाभागशप्तोऽसौदानवाधमः ॥ २७ ॥ नहुषस्यैवहस्तेनतवमृत्युर्भविष्यति ॥ अजातेत्वयिसंजातावदसेत्वंयथैवतत् ॥ २८ ॥ सत्वमायुसुतो
वीरहृतोहुंडेनपापिना ॥ सूदेनरक्षितोदास्याप्रेषितोममचाश्रमम् ॥ २९ ॥ भवंतंवनमध्येचदृष्ट्वाचारणकिन्नरैः ॥ यत्तुवैश्रावितंवत्सम्यातेकथितंपुनः ॥
॥ ३० ॥ जहितंपापकर्तारंहुंडाख्यंदानवाधमम् ॥ नेत्राभ्यांहिप्रमुंचंतीमश्रूणिपरिमार्जय ॥ ३१ ॥ इतोगत्वाप्रपश्यत्वंगंगातीरंमहाबलम् ॥ निपात्य
दानवेंद्रंतंकारागृहात्समानय ॥ ३२ ॥ अशोकसुंदरीयाहितस्याभर्ताभवस्वहि ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंप्रश्नस्यास्यहिकारणम् ॥ ३३ ॥ आभाष्यनहु
षंविप्रोविरराममहामतिः ॥ ३४ ॥ आकर्ण्यसर्वंमुनिनाप्रयुक्तमाश्चर्यभूतंसहिचिंत्यमानः ॥ तस्यांतमेकःपरिकर्तुकामआयोःसुतःकोपमथोचकार ॥ ३५ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनाहुषाख्यानेऽष्टोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०८ ॥ कुंजलउवाच ॥ प्रणिपत्यप्रसा

१ इहासीन्नहुषेति च इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्यैववशिष्ठंतपतांवरम् ॥ आमंत्र्यनिर्जगामाथबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ १ ॥ एणस्यमांसंसुविपाच्यभोजितंबालस्तयारक्षितएवबुद्ध्या ॥ आयोःसुपुत्रःसगुणः
सुरूपोदेवोपमोदेवगुणैश्चयुक्तः ॥ २ ॥ तेनैवमांसेनसुसंस्कृतेनमृष्टेनपक्केनरसानुगेन ॥ तमेवदैत्यंपरिभाष्यसूदोदुष्टंसुहर्षेणव्यभोजयत्तदा ॥ ३ ॥ बुभुजेदा
नवोमांसंरसस्वादुसमन्वितम् ॥ हर्षेणापिसमाविष्टोजगामाशोकसुंदरीम् ॥ ४ ॥ तामुवाचततस्तूर्णंकामोपहतचेतनः ॥ आयुपुत्रोमयाभद्रेभक्षितःपति
रेवते ॥ ५ ॥ मामेवभजचार्वांगिभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान् ॥ किंकरिष्यसितेनत्वंमानुषेणगतायुषा ॥ ६ ॥ प्रत्युवाचसमाकर्ण्यशिवकन्यातपस्विनी ॥
भर्तामेदैवतैर्दत्तोअजरोदोषवर्जितः ॥ ७ ॥ तस्यमृत्युर्नवैदृष्टोदेवैरपिमहात्मभिः ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदानवोदुष्टचेष्टितः ॥ ८ ॥ तामुवाचविशाला
क्षींप्रहस्यैवपुनःपुनः ॥ अद्यैवभक्षितंमांसमायुपुत्रस्यसुंदरि ॥९॥ जातमात्रस्यबालस्यनहुषस्यदुरात्मनः॥एवमाकर्ण्यसावाक्यंकोपंचक्रेसुदारुणम्॥१०॥
प्रोवाचसत्यसंस्थासातपसाभावितापुनः॥तपएवमयातप्तंमनसानियमेनवै ॥ आयुसुतश्चिरायुश्चसत्येनैवभविष्यति ॥ ११ ॥इतोगच्छदुराचारयदिजीवितु
मिच्छसि ॥ अन्यथात्वामहंशप्स्येपुनरेवनसंशयः ॥ १२ ॥ एवमाकर्णितंतस्याःसूदेननृपतिंप्रति ॥ परित्यज्यमहाराजएतामन्यांसमाश्रय ॥ १३ ॥
सूदेनप्रेषितोदैत्यःसहुंडःपापचेतनः ॥ निर्जगामत्वरायुक्तःसस्वांभार्यांप्रियांप्रति ॥ १४ ॥ चेष्टितंनैवजानातिदास्यासूदेनयत्कृतम् ॥ तस्यैनिवेदितंसर्वं
प्रियायैवृत्तमेवच ॥ १५ ॥ सूतउवाच ॥ अशोकसुंदरीसाचमहतातपसाकिल ॥ दुःखशोकेनसंतप्ताकृशीभूतातपस्विनी ॥ १६ ॥ चिंतयंतीप्रियंकांतंतंध्याय
तिपुनःपुनः ॥ किंनकुर्वंतिवैदैत्याउपायैर्विविधैरपि ॥१७॥ उपायज्ञाःसदाबुद्ध्याउद्यमेनापिसर्वदा ॥ वर्ततेदनुजश्रेष्ठानानाभावैश्चसर्वदा ॥१८॥ मायोपाये
नयोगेनहृताहंपापिनापुरा ॥ तथासघातितःपुत्रआयोश्चैवभविष्यति ॥१९॥ यंदृष्ट्वादैवयोगेनभवितारमनामयम् ॥ उद्यमेनापिपश्येतकिंवानश्यतिवानवा
॥ २० ॥ किंवासउद्यमःश्रेष्ठःकिंवातत्कर्मजंफलम् ॥ भाविभावःकथंनश्येत्ततोवेदःप्रतिष्ठति ॥ २१ ॥ विशेषोभावितोदैवैःसकथंचान्यथाभवेत् ॥ एवमेवं
महाभागाचिंतयंतीपुनःपुनः ॥२२॥ किन्नरोविद्वरोनामबृहद्वंशोमहातनुः ॥ सनाभ्योर्धनरःकायःपक्षाभ्यांहिविवर्जितः ॥२३॥ द्विभुजोवंशहस्तस्तुहारकं
कणशोभितः ॥ दिव्यगंधानुलिप्तांगोभार्ययासहचागतः ॥ २४ ॥ तामुवाचनिरानंदांससुतांशंकरस्यहि ॥ किमर्थंचिंतसेदेविविद्वरंविद्धिचाग
तम् ॥ २५ ॥ किन्नरंविष्णुभक्तंमांप्रेषितंदेवसत्तमैः ॥ दुःखमेवंनकर्तव्यंभवत्यानहुषंप्रति ॥ २६ ॥ हुंडेनपापचारेणवधार्थंतस्यधीमतः ॥ कृतमेवाखिलंकर्म
हृतश्चायुसुतःशुभे ॥२७॥ सतुवैरक्षितोदैवैरुपायैर्विविधैरपि ॥ हुंडएवंविजानातिआयुपुत्रोहृतोमया ॥ २८ ॥ भक्षितस्तुविशालाक्षिइतिजानातिवैशुभे ॥
भवतांश्रावयित्वाहिगतोसौदानवोऽधमः ॥ २९ ॥ स्वेनकर्मविपाकेनपुण्यस्यापिमहायशाः ॥ पूर्वजन्मार्जितेनैवतवभर्त्तासजीवति ॥ ३० ॥ पुण्यस्यापिच

Shri Sanskrit University, Balmeeki Campus

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लेनैवयेपामायुर्विनिर्मितम् ॥ स्वर्जितस्यमहाभागेनाशमिच्छंतिघातकाः ॥३१॥ दुष्टात्मानोमहापापाःपरतेजोविदूषकाः॥ तेषांयशोविनाशार्थंप्रपंचंतिदि
नेदिने ॥ ३२ ॥ नानाविधैरुपायैस्तेविषशस्त्रादिभिस्ततः ॥ हंतुमिच्छंतितंपुण्यंपुण्यकर्माभिरक्षितम् ॥ ३३ ॥ पापिनश्चैवहुंडाद्यामोहनस्तंभनादिभिः ॥
पीडयंतिमहापापानानाभेदैर्बलाविलैः ॥ ३४ ॥ सुकृतस्यप्रयोगेणपूर्वजन्मार्जितेनहि ॥ पुण्यस्यापिमहाभागेपुण्यवंतंसुरक्षितम् ॥ ३५ ॥ वैफल्यंयांति
तेषांवैउपायाःपापिनांशुभे ॥ यंत्रतंत्राणिमंत्राश्चशस्त्राग्निविषबंधनाः ॥ ३६ ॥ रक्षयंतिमहात्मानंदेवपुण्यैःसुरक्षितम् ॥ कर्तारोभस्मतांयांतिसवे
तिष्ठतिपुण्यभाक् ॥ ३७ ॥ आयुपुत्रस्यवीरस्यरक्षकादेवताःशुभे ॥ पुण्यस्यसंचयंसर्वंतपसांनिधिमेवतु ॥ ३८ ॥ तस्माच्चरक्षितोवीरोनहुषोब
लिनांवरः ॥ सत्येनतपसातेनपुण्यैश्चसंयमैर्दमैः ॥ ३९ ॥ माकुथादारुणंदुःखंमुंचशोकमकारणम् ॥ सहिजीवतिधर्मात्मामात्रापित्राविनावने ॥ ४ ॥
तपोवनेवसत्येकःस्तपस्विपरिपालितः ॥ वेदवेदांगतत्वज्ञोधनुर्वेदस्यपारगः ॥ ४१ ॥ यथाशशीविराजेतस्वकलाभिःस्वतेजसा ॥ तथाविराजतेसोऽ
पिस्वकलाभिःसुमध्यमे ॥ ४२ ॥ विद्याभिस्तुमहापुण्यैस्तपोभिर्यशसातथा ॥ राजतेपरवीरघ्नोरिपुहासुरवल्लभः ॥ ४३ ॥ हुंडंनिहत्यदैत्येंद्रंत्वामेवं
हिप्रलप्स्यते ॥ त्वयासार्द्धंस्त्रियाचैवपृथिव्यामेकभूपतिः ॥ ४४ ॥ भविष्यतिमहायोगीयथास्वर्गेतुवासवः ॥ त्वंतस्मात्प्राप्स्यसेभद्रेसुपुत्रंवासवो
पमम् ॥ ४५ ॥ ययातिंनामधर्मज्ञंप्रजापालनतत्परम् ॥ तथाकन्याशतंचापिरूपौदार्यगुणान्वितम् ॥ ४६ ॥ यासांपुण्यैर्महाराजइंद्रलोकंप्रयास्यसि ॥
इंद्रत्वंभोक्ष्यतेदेविनहुषःपुण्यविक्रमः ॥ ४७॥ ययातिर्नामधर्मात्माआत्मजस्तेभविष्यति ॥ प्रजापालोमहाराजःसर्वजीवदयापरः ॥ ४८ ॥ तस्यपुत्रा
स्तुचत्वारोभविष्यंतिमहौजसः ॥ बलवीर्यसमोपेताधनुर्वेदस्यपारगाः ॥ ४९ ॥ प्रथमश्चतुरुर्नामपुरुर्नामद्वितीयकः ॥ उरुर्नामतृतीयश्चचतुर्थोवीर्य
वान्यदुः ॥ ५० ॥ एवंपुत्रामहावीर्यास्तेजस्विनोमहाबलाः ॥ भविष्यंतिमहात्मानःसर्वतेजःसमन्विताः ॥ ५१ ॥ यदोश्चैवसुतावीराःसिंहतुल्यपराक्रमाः ॥
तेषांनामानिभद्रंतेगदतःशृणुसांप्रतम् ॥ ५२ ॥ भोजश्चभीमकश्चापिअंधकःकुञ्जरस्तथा ॥ वृष्णिर्नामसुधर्मात्मासत्याधारोभविष्यति ॥ ५३ ॥ षष्ठस्तु
श्रुतसेनश्चश्रुताधारस्तुसप्तमः ॥ कालदंष्ट्रोमहावीर्यःसमरेकालजिद्बली ॥ ५४॥ यदोःपुत्रामहावीर्यायादवाख्यावरानने ॥ तेषांतुपुत्राःपौत्रास्तेभविष्यंतिस
हस्रशः ॥ ५५ ॥ एवंनहुषवंशोवैतवदेविभविष्यति ॥ दुःखमेवंपरित्यज्यसुखेनानुप्रवर्तय ॥ ५६ ॥ समेष्यतिमहाप्राज्ञस्तवभर्ताशुभानने ॥ निहत्य
दानवंहुंडंत्वामेवंपरिणेष्यति ॥ ५७ ॥ दुःखजातानिसोष्णानिनेत्राभ्यांहिपतंतिच ॥ अश्रूणिचेंदुमत्याश्चसंमार्जयतिमानदः ॥ ५८ ॥ आयोश्चदुःख

१ कुंजरांधकः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुद्धृत्यस्वकुलंतारयिष्यति ॥ सुखिनंपितरंकृत्वाप्रजापालोभविष्यति ॥ ५९ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदेवानांकथनंशुभे ॥ दुःखंशोकंपरित्यज्यसुखेनप
रिवर्त्तय ॥ ६० ॥ ॥ अशोकसुंदर्युवाच ॥ कदाह्येष्यतिमेभर्त्ताविहितोदैवतैर्यदि ॥ सत्यंवदस्वधर्मज्ञममसौख्यंविवर्द्धय ॥ ६१ ॥ ॥ विद्गरउवाच ॥ अ
चिराद्द्रक्ष्यसिभर्तारंत्वमेवंशृणुसुंदरि ॥ एवमुक्त्वाजगामाथगंधर्वोविबुधालयम् ॥६२॥ अशोकसुंदरीसाचतपस्तेपेहितत्रवै ॥ कामंक्रोधंपरित्यज्यलोभं
चापिशिवात्मजा ॥ ६३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेनाहुषाख्यानेनवाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०९ ॥ ॥ कुंजल
उवाच ॥ आमंत्र्यसमुनीन्सर्वान्वशिष्ठंतपतांवरम् ॥ समुत्सुकोगंतुकामोनहुषोदानवंप्रति ॥ १ ॥ ततस्तेमुनयःसर्वेवशिष्ठाद्यास्तपोधनाः ॥ आशीर्भिर
भिनंद्यैनमायुपुत्रंमहाबलम् ॥ २ ॥ आकाशेदेवताःसर्वाजघ्नुर्वैदुंदुभीन्मुदा ॥ पुष्पवृष्टिंप्रचक्रुस्तेनहुषस्यचमूर्धनि ॥ ३ ॥ अथदेवःसहस्राक्षःसुरैःसा
र्द्धंसमागतः ॥ ददौशस्त्राणिचास्त्राणिसूर्यतेजोपमानिच ॥ ४ ॥ देवेभ्योनृपशार्दूलोजगृहेद्विजसत्तम ॥ तानिदिव्यानिचास्त्राणिदिव्यरूपोपमोभवत् ॥५॥
अथतादेवताःसर्वाःसहस्राक्षमथाब्रुवन् ॥ स्यंदनोदीयतामस्मैनहुषायसुरेश्वर ॥ ६ ॥ देवानांमतमाज्ञायवज्रपाणिःस्वसारथिम् ॥ आहूयमातलिंतंतुआ
दिदेशततोद्विज ॥ ७ ॥ एनंगच्छमहात्मानमुह्यतांस्यंदनेनवै ॥ सध्वजेनमहाप्राज्ञमायुजंसमरोद्यतम् ॥ ८ ॥ सचोवाचसहस्राक्षंकरिष्येतवशासनम् ॥
एवमुक्त्वाजगामाशुह्यायुपुत्रंरणोद्यतम् ॥ ९ ॥ राजानंप्रत्युवाचैवदेवराजस्यभाषितम् ॥ विजयीभवधर्मज्ञरथेनानेनसंगरे ॥ १० ॥ इत्युवाचसहस्राक्षस्त्वा
मेवनृपतीश्वर ॥ जहित्वंदानवंसंख्येतंहुंडंपापचेतनम् ॥ ११ ॥ समाकर्ण्यसराजेंद्रःसानंदपुलकोद्गमः ॥ प्रसादाद्देवदेवस्यवशिष्ठस्यमहात्मनः ॥ १२ ॥
दानवंसूदयिष्यामिसमरेपापचेतनम् ॥ देवानांचविशेषेणममायापचारितम् ॥ १३ ॥ एवमुक्तेमहावाक्येनहुषेणमहात्मना ॥ अथायातःस्वयंदेवः
शंखचक्रगदाधरः ॥ १४ ॥ चक्राच्चक्रंसमुत्पाटचसूर्यबिंबोपमंमहत् ॥ ज्वलतातेजसादीप्तंसुवृत्तारंशुभावहम् ॥ १५ ॥ नहुषायददौदेवोहर्षेणमहता
किल ॥ तस्मैशूलंददौशंभुःसुतीक्ष्णंतेजसान्वितम् ॥ १६ ॥ तेनशूलवरेणासौशोभतेसमरोद्यतः ॥ द्वितीयःशंकरश्चासौत्रिपुरघ्नोयथाप्रभुः ॥ १७ ॥
ब्रह्मास्त्रंदत्तवान्ब्रह्मावरुणःपाशमुत्तमम् ॥ चंद्रतेजःप्रतीकाशंशंखंचनादमंगलम् ॥ १८ ॥ वज्रमिंद्रस्तथाशक्तिंवायुश्चापंसमार्गणम् ॥ आग्नेयास्त्रं
तथावह्निर्ददौतस्मैमहात्मने ॥ १९ ॥ शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिबहूनिविविधानिच ॥ ददुर्देवामहात्मानस्तस्मैराज्ञेमहौजसे ॥ २० ॥ ॥ कुंजलउवाच ॥
अथआयुसुतोवीरोदैवतैःपरिमानितः ॥ आशीर्भिर्नंदितश्चापिमुनिभिस्तत्ववेदिभिः ॥ २१ ॥ आरुरोहरथंदिव्यंभास्वरंरत्नमालिनम् ॥ घंटारवैःप्रण
दंतंक्षुद्रघंटासमाकुलम् ॥ २२ ॥ रथेनतेनदिव्येनशुशुभेनृपनंदनः ॥ दिविमार्गेयथासूर्यस्तेजसास्वेनवैकिल ॥२३॥ प्रतपंस्तेजसातद्वद्दैत्यानांमस्तकेषु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सः ॥ जगामशीघ्रंवेगेनयथावायुःसदागतिः ॥ २४ ॥ यत्रासौदानवःपापास्तिष्ठतेस्वबलैर्युतः ॥ तेनमातलिनासार्द्धंवाहकेनमहात्मना ॥ २५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११० ॥ कुंजलउवाच ॥ निर्गच्छमानेसमरायवीरेनहुषेहितस्मिन्सुरराजतुल्ये[1] ॥ सकौतुकामंगलगीतयुक्ताःस्त्रियस्तुसर्वाःपरिजग्मुरत्र ॥ १ ॥ देवतानांवरानार्योरंभाद्यप्सरसस्तथा ॥ किन्नर्यःकौतुकोत्सुक्योजगुःस्वरेणसत्तम ॥ २ ॥ गंधर्वाणांतथानार्योरूपालंकारसंयुताः ॥ कौतुकायगतास्तत्रयत्रराजासतिष्ठति ॥ ३ ॥ पुरंमहोदयंनामहुंडस्यापिदुरात्मनः ॥ नंदनोपवनैर्दिव्यैःसर्वत्रसमलंकृतम् ॥ ४ ॥ सप्तकक्षान्वितैर्गेहैःकलशैरुपशोभितः ॥ सपताकैर्महादंडैःशोभमानंपुरोत्तमम् ॥ ५ ॥ कैलासशिखराकारैःसोन्नतैर्दिवमास्थितैः ॥ सर्वश्रियान्वितैर्दिव्यैर्भ्राजमानंपुरोत्तमम् ॥ ६ ॥ वनैश्चोपवनैर्दिव्यैस्तडागैःसागरोपमैः ॥ जलपूर्णैःसुशोभैस्तुपद्मैरक्तोत्पलान्वितैः ॥ ७ ॥ प्राकारैश्चमहारत्नैरट्टालकशतैरपि ॥ परिखाभिःसुपूर्णाभिर्जलैःस्वच्छैःप्रशोभितम् ॥ ८ ॥ अन्यैश्चैवमहारत्नैर्गजाश्वैश्चविराजितम् ॥ सुनारीभिःसमाकीर्णंपुरुषैश्चमहाप्रभैः ॥ ९ ॥ नानाप्रभावैर्दिव्यैश्चशोभमानंमहोदयम् ॥ राजश्रेष्ठोमहावीरोनहुषोदद्दशेपुरम् ॥ १० ॥ पुरप्रांतेवनंदिव्यंदिव्यवृक्षैरलंकृतम् ॥ तद्विवेशमहावीरोनंदनंहियथाऽमरः ॥ ११ ॥ रथेनसहधर्मात्मातेनमातलिनासह ॥ प्रविष्टःसतुराजेंद्रोवनमध्येसरित्तटे ॥ १२ ॥ तत्रतारूपसंयुक्तादिव्यानार्यःसमागताः ॥ गंधर्वागीततत्वज्ञाजगुर्गीतैर्नृपोत्तमम् ॥ १३ ॥ सूताश्चमागधाःसर्वेतंस्तुवंतिनृपोत्तमम् ॥ राजानमायुपुत्रंतंभ्राजमानंयथारविम् ॥ १४ ॥ शुश्रावगीतंमधुरंनहुषःकिन्नरेरितम् ॥ १५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेएकादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १११ ॥ कुंजलउवाच ॥ तदेवगानंचसुरांगनाभिर्गीतंसमाकर्ण्यचगीतकैर्ध्रुवैः ॥ समाकुलाचापिबभूवतत्रसाशंभुपुत्रीपरिचिंतयाना ॥ १ ॥ आसनात्तूर्णमुत्थायमहोत्साहेनसंयुता ॥ तूर्णंगतावरारोहातपोभावसमन्विता ॥ २ ॥ तंदृष्ट्वादेवसंकाशंदिव्यरूपसमप्रभम् ॥ दिव्यगंधानुलिप्तांगंदिव्यमालाभिशोभितम् ॥ ३ ॥ दिव्यैराभरणैर्वस्त्रैःशोभितंनृपनंदनम् ॥ दीप्तिमंतंयथासूर्यंदिव्यलक्षणसंयुतम् ॥ ४ ॥ किंवादेवोमहाप्राज्ञोगंधर्वोवाभविष्यति ॥ किंवानागसुतःसोयंकिंवाविद्याधरोभवेत् ॥ ५ ॥ देवेषुनैवपश्यामिकुतोयक्षेषुजायते ॥ अनयालीलयावीरःसहस्राक्षोपिजायते ॥ ६ ॥ शंभुरेषभवेत्किंवाकिंवाचायंमनोभवः ॥ किंवापितुःसखामेस्यात्पौलस्त्योऽ

[1] एतस्याग्रे—"निर्गच्छमानं मुनिदेववृंदैर्दृष्टं नृपेंद्रं बलवीर्यकोशम् । इंद्रोपमं विष्णुसमं सुसंख्ये वधाय हुंडस्यसमुत्सुकं तम्" इति पाठो बहुषु पुस्तकेषूपलभ्यते—परं क्रियादिसंबंधो नावगम्यते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यंधनाधिपः ॥ ७ ॥ एवंसमाचिंतयतीचयावत्तावत्त्वरंरूपगुणाधिपासा ॥ समेत्यरंभासुमहासखीभिरुवाचतांशंभुसुतांप्रहस्य ॥ ८ ॥ इति श्रीप
द्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेद्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११२ ॥ रंभोवाच ॥ तपएतत्परित्यज्यकिंवा
लोकयसेशुभे ॥ तपसःक्षरणंस्याद्वैपुरुषस्यापिचिंतनात् ॥ १ ॥ अशोकसुंदर्युवाच ॥ तपसिमेमनोलीनंनहुषस्यापिकाम्यया ॥ नमांचालयितुंशक्तादेवा
सुरमहोरगाः ॥ २ ॥ एनंदृष्ट्वामहाभागेमेमनश्चलतेभृशम् ॥ रंतुमिच्छाम्यहंगत्वाएवमुत्सुकतांगतम् ॥ ३ ॥ एवंविपर्ययश्चासीन्मनसोमेवरावने ॥तन्मे
त्वंकारणंब्रूहियद्यस्तिज्ञानमुत्तमम् ॥ ४ ॥ आयुपुत्रस्यभार्याहंदेवैःसृष्टामहात्मभिः ॥ कस्मान्मेधावतेचेतउत्सुकंरंतुमेवच ॥ ५ ॥ रंभोवाच ॥ सर्वे
ष्वेवमहाभागेदेहरूपेषुभामिनि ॥ वसत्यात्मास्वयंब्रह्मज्ञानरूपःसनातनः ॥ ६ ॥ यद्यपिप्रक्रियाबद्धैरिंद्रियैरुपकारिभिः ॥ मोहपाशमयैर्बद्धस्तथासिद्धस्तु
सर्वदा ॥ ७ ॥ प्रकृतिंनैवजानातिज्ञानविज्ञानकींकलाम् ॥ अयंशुद्धश्चधर्मज्ञआत्मावेत्तिचसुंदरि ॥ ८ ॥ गच्छंत्यपिमनस्तापमेनंदृष्ट्वामहामतिम् ॥
पापमेवंपरित्यज्यसत्यमेवंप्रधावति ॥ ९ ॥ भर्तायमायुपुत्रस्तेएतत्सत्यंनसंशयः ॥ अन्यंदृष्ट्वाविशंकेतपुरुषंपापलक्षणम् ॥ १० ॥ एवंविधिःकृतोदेवैः
सत्यपाशेनबंधितः ॥ यदस्याआयुपुत्रोपिभर्तृत्वमुपयास्यति ॥ ११ ॥ एवमाकर्णितंभद्रेआत्मनातंचसुंदरि ॥ तद्भावसत्यसंबंधंपरिगृह्यास्थितःस्वय
म् ॥ १२ ॥ अन्यंभावंनजानातिआयुपुत्रंचविंदति ॥ प्रकृतिर्नैवतेदेविपर्तिंजानातिचागतम् ॥ १३ ॥ एवंज्ञात्वाप्रधानात्मातवाद्यैवप्रधावति ॥ आत्मा
सर्वंप्रजानातिआत्मादेवःसनातनः ॥ १४ ॥ अयमेषसवीरेंद्रोनहुषोनामवीर्यवान् ॥ तस्माद्गच्छतिचेतस्तेसत्यंसंबंधमिच्छते ॥ १५ ॥ ज्ञात्वाचायोःसु
तंभद्रेअन्यंचैवनगच्छति ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंशाश्वतंत्वन्मनोगतम् ॥ १६ ॥ हुंडंहत्वामहाघोरंसमरेदानवाधमम् ॥ त्वांनयिष्यतिस्वस्थानमायोश्चगृह
मुत्तमम् ॥ १७ ॥ हृतोदैत्येनवीरेंद्रोनिजपुण्येनशोषितः ॥ बाल्यात्प्रभृतिवीरेंद्रोवियुक्तःस्वजनेनवै ॥ १८ ॥ पितृमातृविहीनस्तुगतोवृद्धिंमहावने ॥
यास्यत्येवपितुर्गेहंत्वयैवसहसांप्रतम् ॥ १९ ॥ एवमाभाषितंश्रुत्वारंभायाःशिवनंदिनी ॥ हर्षेणमहताविष्टातामुवाचसमुद्रजाम्[3] ॥ २० ॥ अयमेवससत्या
त्मासममभर्तासुवीर्यवान् ॥ मनोमेधावतेऽत्यर्थंशोकाकुलितविह्वलम् ॥ २१ ॥ नास्तिचित्तसमोदेवोजानातिसुविनिश्चितम् ॥ सत्यमेतन्मयादृष्टंसुचित्रंचारुहा
सिनि ॥ २२ ॥ मनोभवसमानंतुपुरुषंदिव्यलक्षणम् ॥ नधावतिमहाचेतएनंदृष्ट्वायथासखि ॥ २३ ॥ तथानधावतेभद्रेपुंसमन्यंनमन्यते ॥ एनंगंतव्यमा
वाभ्यांसखीभिर्गृहमेवहि ॥ २४ ॥ एवमाभांष्यसारंभागमनायोपचक्रमे ॥ गमनायोत्सुकांज्ञात्वानहुषस्यांतिकंप्रति ॥ २५ ॥ तामुवाचततोरंभा

१ एवं समालोकयंती बलरूपगुणान्वितम् ॥ समेत्य तं सखीभिस्तु रंभाद्याभिः स्थिताभवत् ॥ इ०पा० । २ मनः संरक्ष वै साध्वी पुरुषस्य विचिंतनात् इ० पा० । ३ समुद्रजां रंभामित्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कस्मादेविनगम्यते ॥ सूतउवाच ॥ सख्याचरंभयासार्द्धंनहुषंवीरलक्षणम् ॥ २६ ॥ तस्यांतिकंसुसंप्राप्यप्रेषयामासतांसखीम् ॥ एनंगच्छमहाभागे नहुषंदेवरूपिणम् ॥ २७ ॥ कथयस्वकथामेतांतवार्थेआगतायतः ॥ रंभोवाच ॥ एवंसखिकरिष्यामिसुप्रियंतवसुव्रते ॥ २८ ॥ एवमुक्त्वागतारंभानहुषंराजनंदनम् ॥ चापबाणधरंवीरंद्वितीयमिववासवम् ॥ २९ ॥ प्रत्युवाचगतारंभासख्यावचनमुत्तमम् ॥ आयुपुत्रमहाभागरंभाहं समुपागता ॥ ३० ॥ शिवस्यकन्ययावीरतयाहंपरिप्रेषिता ॥ तवार्थेदेवदेवेनदेव्यादेवेनवैपुरा[1] ॥ ३१ ॥ भार्यारूपवरंश्रेष्ठंसृष्टंलोकेषुदुर्लभम् ॥ दुःप्राप्यंतुनरश्रेष्ठैर्देवैसेंद्रैस्तपोधनैः ॥ ३२ ॥ गंधर्वैःपन्नगैःसिद्धैश्चारणैःपुण्यलक्षणैः ॥ स्वयमेवसमायातंतवार्थेशृणुसांप्रतम् ॥ ३३ ॥ स्त्रीरत्नं तन्महाप्राज्ञसंपूर्णंपुण्यनिर्मितम् ॥ अशोकसुंदरीनामतवार्थंतपासिस्थिता ॥ ३४ ॥ अत्यर्थंतुतपस्तप्तंभवंतमिच्छतेसदा ॥ एवंज्ञात्वामहाभागभजमानांभजस्वहि ॥ ३५ ॥ त्वामृतेसावरारोहापुरुषंनैवयाचते ॥ नहुषेणतयोक्तंतुश्रुत्वावधारितंवचः ॥ ३६ ॥ प्रत्युत्तरंददौचाथरंभेमेश्रूयतांवचः ॥ तत्तुसर्वं विजानामियत्त्वयोक्तंममाग्रतः ॥ ३७ ॥ ममाग्रेकथितंपूर्वंवशिष्ठेनमहात्मना ॥ सर्वमेवविजानामिअस्यास्तुतपउत्तमम् ॥ ३८ ॥ श्रूयतांकारणंभद्रेयथा सौख्यंभविष्यति ॥ अहत्वादानवंहुंडंनगच्छामिवरांगनाम् ॥ ३९ ॥ सर्वमेतत्सुवृत्तांतमहंजानेतथैवहि ॥ ममार्थेतवसंभूतिस्तपश्चचरितंत्वया ॥ ४० ॥ ममभार्यानसंदेहोभवतीविधिनाकृता ॥ ममार्थेनिश्चयंकृत्वातपआचरितंत्वया ॥ ४१ ॥ हृतातस्मात्सुपापेनभवतीनियमान्विता ॥ सूतिगृहाददंतेनदानवेनाधमेनवै ॥ ४२ ॥ बालभावस्थितोदेविपितृमातृविनाकृतः ॥ तस्मात्तंतुहनिष्यामिहुंडंवैदानवाधमम् ॥ ४३ ॥ पश्चात्त्वामुपनेष्येऽहंवशिष्ठस्याश्रमं प्रति ॥ एवंकथयभद्रेतेरंभेमत्प्रियकारिणीम् ॥ ४४ ॥ एवंविसर्जितातेनसत्वरंसागतापुनः ॥ अशोकसुंदरींदेवींकथयामासतस्यच ॥ ४५ ॥ समासेनतथासर्वंरंभासाद्विजसत्तम ॥ अशोकसुंदरीसातुअवधार्यसुभाषितम् ॥ ४६ ॥ नहुषस्यसुवीरस्यहर्षेणचसमन्विता ॥ तस्थौतत्रतयासार्द्धंसुसख्यारंभयातदा ॥ ४७ ॥ भर्तुश्चकीदृशंवीर्यमितिपश्यामिवैसदा ॥ ४८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेत्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११३ ॥ कुंजलउवाच ॥ अथतेदानवाःसर्वेहुंडस्यपरिचारकाः ॥ नहुषस्यापिसंवादंरंभयातुयथाश्रुतम् ॥१॥ आचचक्षुश्च दैत्येंद्रंहुंडंसर्वंसुभाषितम् ॥ तमाकर्ण्यसचुक्रोधदूतंवाक्यमथाब्रवीत् ॥ २ ॥ गच्छवीरममादेशाज्जानीहिपुरुषंहितम् ॥ संभाषतेतयासार्द्धंपुरुषःशिवकन्यया ॥३॥ स्वामिनिर्देशमाकर्ण्यजगामलघुदानवः ॥ विविक्तेनहुषंवीरमिदंवचनमब्रवीत् ॥४॥ रथेनसाश्वसूतेनदिव्येनपरितिष्ठसि ॥ धनुषादिव्यबाणैस्तु

[1] उमया दिव्यया पुरा इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सभायांहिभयंकरः ॥ ५ ॥ कस्यकेनतुकार्येणप्रेषितःकेनवैभवान् ॥ अनयारंभयातेऽद्यअन्ययाशिवकन्यया ॥ ६ ॥ किमुक्तंतत्स्फुटंसर्वंकथयस्वममाग्रतः ॥ हुंडस्यदेवमर्दस्यनबिभेतिभवान्कथम् ॥ ७ ॥ एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयदिजीवितुमिच्छसि ॥ सत्वरंगच्छमातिष्ठदुःसहोदानवाधिपः ॥ ८ ॥ नहुषउवाच ॥ योऽसावायुर्बलीराजासप्तद्वीपाधिपःप्रभुः ॥ तस्यमांतनयंविद्धिसर्वदैत्यविनाशनम् ॥ ९ ॥ नहुषंनामविख्यातंदेवब्राह्मणपूजकम् ॥ हुंडेनापहृतंबाल्येस्वामिनातवदानव ॥ १० ॥ सेयंकन्याशिवस्यापिदैत्येनापहृतापुरा ॥ घोरंतपश्चरत्येषाहुंडस्यापिवधायच ॥ ११ ॥ योहमादौहृतोबालस्त्वयायःसूतिकागृहात् ॥ दास्याअपिकरेदत्तःसूदस्यापिदुरात्मना ॥ १२ ॥ वधार्थंश्रूयतांपापसोहमद्यसमागतः ॥ अस्यापिहुंडदैत्यस्यदुष्टस्यपापकर्मणः ॥ १३ ॥ अन्यांश्चदानवान्घोरान्नयिष्येयमसादनम् ॥ मामेवंविद्धिपापिष्ठएवंकथयदानवम् ॥ १४ ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंनहुषस्यमहात्मनः ॥ गत्वाहुंडंसदुष्टात्माआचचक्षेऽस्यभाषितम् ॥ १५ ॥ निशम्यतन्मुखात्तूर्णंचुक्रोधदितिजेश्वरः ॥ कस्मात्सूदेनपापेनतयादास्यानघातितः ॥ १६ ॥ सोयंवृद्धिंसमायातोमयाव्याधिरुपेक्षितः ॥ अथैनंघातयिष्यामिअनयाशिवकन्यया ॥ १७ ॥ आयोःपुत्रंखलंयुद्धेबाणैरेभिःशिलाशितैः ॥ एवंसंचिंतयित्वातुसारथिंवाक्यमब्रवीत् ॥ १८ ॥ स्यंदनंयोजयस्वत्वंतुरगैःसाधुभिःशिवैः ॥ सेनाध्यक्षंसमाहूयइत्युवाचसमातुरः ॥ १९ ॥ सज्जतांममसैन्यंत्वंशूरान्नागान्प्रकल्पय ॥ सारोहैस्तुरगान्योधान्पताकाच्छत्रचामरैः ॥ २० ॥ चतुरंगबलंमेऽद्ययोजयस्वहिसत्वरम् ॥ एवमाकर्ण्यतत्तस्यहुंडस्यापिततोलघुः ॥ २१ ॥ सेनाध्यक्षोमहाप्राज्ञःसर्वंचक्रेयथाविधि ॥ चतुरंगेनतेनासौबलेनमहतावृतः ॥ २२ ॥ जगामनहुषंवीरंचापबाणधरंरणे ॥ इंद्रस्यस्यंदनेयुक्तंसर्वशस्त्रभृतांवरम् ॥ २३ ॥ उद्यंतंसमरेवीरंदुरापंदेवदानवैः ॥ पश्यंतिगगनेदेवाविमानस्थामहौजसः ॥ २४ ॥ तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम् ॥ सूतउवाच ॥ अथतेदानवाःसर्वेववृषुस्तंशरोत्तमैः ॥ २५ ॥ खड्गैःपाशैर्महाशूलैःशक्तिभिस्तुपरश्वधैः ॥ युयुधुःसंयुगेतेननहुषेणमहात्मना ॥ २६ ॥ संरब्धागर्जमानास्तेयथामेघागिरौतथा ॥ तद्विक्रमंसमालोक्यआयुपुत्रःप्रतापवान् ॥ २७ ॥ इंद्रायुधसमंचापंविस्फार्यसगुणस्वरम् ॥ वज्रस्फोटसमःशब्दश्चापस्यापिमहात्मनः ॥ २८ ॥ नहुषेणकृतोविप्रादानवानांभयप्रदः ॥ महतातेनघोषेणदानवाःप्रचकंपिरे ॥ २९ ॥ कश्मलाविष्टहृदयाभग्नसत्वामहाहवे ॥ ३० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेचतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११४ ॥ कुंजलउवाच ॥ ततस्त्वसौसंयतिराजमानःसमुद्यतश्चापधरोमहात्मा ॥ यथैवकालःकुपितःसलोकान्संहर्तुमैच्छत्तुतथासुदानवान् ॥ १ ॥ महास्त्रजालैरवितेजतुल्यैःसुदीप्तिमद्भिर्निजघानदानवान् ॥ वायुर्यथोन्मूलयतीहपादपांस्तथैवराजानिजघानदानवान् ॥ २ ॥ वायुर्यथामेघचयंचदिव्यंसंचालयेत्स्वेनबलेनतेजसा ॥ तथासराजाअसुरान्मदोत्कटाननाशयद्बाणवरैःसुती

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्ष्णैः॥३॥ नशेकुर्दानवाःसर्वेबाणवर्षमहात्मनः ॥ मृताःकेचिद्द्रुताःकेचित्केचिन्नष्टामहाहवात् ॥४॥ सूतउवाच ॥ महातेजंमहाप्राज्ञंमहादानवनाशनम् ॥ चुक्रोधहुंडोदुष्टात्मादृष्ट्वातंनृपनंदनम् ॥५ ॥ स्थितोगत्वेदमाभाष्यतिष्ठतिष्ठेतिचाहवे ॥ त्वामद्यचनयिष्यामिआयुपुत्रयमांतिकम् ॥ ६ ॥ नहुषउवाच ॥ स्थितोस्मिसमरेपश्यत्वामहंहंतुमागतः ॥ अहंत्वांतुहनिष्यामिदानवंपापचेतनम् ॥ ७ ॥ इत्युक्त्वाधनुरादायबाणानग्निशिखोपमान् ॥ छत्रेणध्रियमाणे नशुशुभेसोऽपिसंयुगे ॥ ८ ॥ इंद्रस्यसारथिंदिव्यंमातलिंवाक्यमब्रवीत् ॥ वाहयतुरथंमेऽद्यहुंडस्यसम्मुखंभवान् ॥ ९ ॥ इत्युक्तस्तेनवीरेणमातलिर्लघु विक्रमः ॥ तुरगांश्चोदयामासमहावातजवोपमान् ॥ १० ॥ उत्पेतुश्चततोवाहाहंसाइवयथांबरे ॥ छत्रेणइंदुवर्णेनरथेनापिपताकिना ॥ ११ ॥ नभ स्तलंतुसंप्राप्ययथासूर्योविराजते ॥ आयुपुत्रस्तथासंख्येतेजसाविक्रमेणतु ॥ १२ ॥ अथहुंडोरथस्थोऽपिराजमानःस्वतेजसा ॥ सर्वायुधैश्चसंयुक्तस्त द्वद्दीरवतेस्थितः ॥ १३ ॥ उभयोर्वीरयोर्युद्धंदेवविस्मयकारकम् ॥ तदाआसीन्महाप्राज्ञदारुणंभीतिदायकम् ॥ १४ ॥ सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैःकंकपत्रैः शिलीमुखैः ॥ हुंडेनताडितोराजासुबाह्वोरंतरेतदा ॥ १५ ॥ सुभालेपंचभिर्बाणैर्विद्धःक्रुद्धोऽभवत्तदा ॥ सविद्धस्तुतदाबाणैरधिकंशुशुभेनृपः ॥ १६ ॥ सारुणःकरमालाभिरुदयंश्चदिवाकरः ॥ रुधिरेणतुदिग्धांगोहेमबाणैस्तनुस्थितैः ॥१७॥ सूर्यवच्छोभतेराजापूर्वकालस्यचांबरे ॥ दृष्ट्वातुपौरुषंतस्यदानवं वाक्यमब्रवीत् ॥ १८ ॥ तिष्ठतिष्ठक्षणंदैत्यपश्यमेलाघवंपुनः ॥ इत्युक्त्वातुरणेदैत्यंजघानदशभिःशरैः ॥१९॥ मुखेभालेहतस्तेनमूर्च्छितोनिपपातह ॥ पश्यमानैःसुरैर्दिव्यैरथोपरिमहाबलः ॥ २० ॥ देवैश्चचारणैःसिद्धैःकृतःशब्दःसुहर्षजः ॥ जयजयेतिराजेंद्रशंखान्दध्मुःपुनःपुनः ॥ २१ ॥सकोलाहलशब्द स्तुतुमलोदेवतेरितः ॥ कर्णरंध्रमाविवेशहुंडस्यमूर्छितस्यच ॥ २२ ॥ श्रुत्वासधनुरादायबाणमाशीविषोपमम् ॥ स्थीयतांस्थीयतांयुद्धेनमृतोस्मित्व याहतः ॥ २३ ॥ इत्युक्त्वापुनरुत्थायलाघवेनसमन्वितः ॥ एकविंशतिभिर्बाणैर्नहुषंचाहनत्पुनः ॥ २४ ॥ एकेनमुष्टिमध्येतुचतुर्भिर्बाहुमध्यतः ॥ चतु र्भिश्चमहाश्वांश्चछत्रमेकेनतेनवै ॥ २५ ॥ पंचभिर्मातलिंविद्ध्वारथनीडंतुसप्तभिः ॥ ध्वजदंडंत्रिभिस्तीक्ष्णैर्दानवःशिखिपत्रिभिः ॥ २६ ॥ आदा नंतुनिदानंतुलक्षमोक्षंदुरात्मनः ॥ लाघवंतस्यसंदृष्ट्वादेवताविस्मयंगताः ॥ २७ ॥ तस्यपौरुषमापश्यसराजादानवोत्तमम् ॥ शूरोसिकृतविद्योसिधीरो सिरणपंडितः ॥ २८ ॥ इत्युक्त्वादानवंतंतुधनुर्विस्फार्यभूपतिः ॥ मार्गणैर्दशभिस्तंतुविव्याधलघुविक्रमः ॥ २९ ॥ त्रिभिर्ध्वजंप्रचिच्छेदसपपातधरा तले ॥ तुरगान्पातयामासचतुर्भिस्तस्यसायकैः ॥ ३० ॥ एकेनछत्रंतस्यापिचकर्तलघुविक्रमः ॥ दशभिःसारथिस्तस्यप्रेषितोयममंदिरम् ॥ ३१ ॥

१ अहत्वा नैव यास्यामि इ० पा० । २ युयुधे इ० पा० । ३ सर्वायुधास्त्रसंयुक्तस्तद्वत्सोऽप्यंबरे स्थितः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दंशनंदशभिश्छित्त्वाशरैश्चविदलीकृतः ॥ सर्वांगेषुचत्रिंशद्भिर्विव्याधदनुजेश्वरम् ॥ ३२ ॥ हताश्वोविरथोजातोवाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ अभ्यधावत्सवेगेन
वर्षयन्निशितैःशरैः ॥ ३३ ॥ खड्गचर्मधरोदैत्योराजानंतमधावत ॥ धावमानस्यहुंडस्यखड्गंचिच्छेदभूपतिः ॥ ३४ ॥ क्षुरप्रैर्निशितैर्बाणैश्चर्मचि
च्छेदभूपतिः ॥ अथहुंडःसदुष्टात्मासमालोक्यसमंततः ॥ ३५ ॥ जग्राहमुद्गरंतूर्णंमुमोचलघुविक्रमः ॥ वज्रवेगंसमायांतंददर्शनृपतिस्तदा ॥ ३६ ॥
मुद्गरंस्वनवंतंचापातयद्वरात्ततः ॥ दशभिर्निशितैर्बाणैःक्षुरप्रैश्चस्वविक्रमात् ॥ ३७ ॥ मुद्गरंपतितंदृष्ट्वादशखण्डमयंभुवि ॥ गदामुद्यम्यवेगेनराजानम
भ्यधावत ॥ ३८ ॥ खड्गेनतीक्ष्णधारेणतस्यबाहुंविचिच्छिदे ॥ सगदंपतितंभूमौसांगदंकटकान्वितम् ॥ ३९ ॥ महारावंततःकृत्वावज्रस्फोटसमं
तदा ॥ रुधिरेणापिदिग्धांगोधावमानोमहाहवे ॥ ४० ॥ क्रोधेनमहताविष्टोग्रस्तुमिच्छतिभूपतिम् ॥ दुर्निवार्यःसमायातःपार्श्वतस्यचभूपतेः ॥ ४१ ॥
नहुषेणमहाशक्त्याताडितोहृदिदानवः ॥ पतितःसहसाभूमौवज्राहतइवाचलः ॥ ४२ ॥ तस्मिन्दैत्येगतेभूमावितरेदानवागताः ॥ विविशुःकतिदु
र्गेषुकतिपातालमाश्रिताः ॥ ४३ ॥ देवाःप्रहर्षमाजग्मुर्गंधर्वाःसिद्धचारणाः ॥ हतेतस्मिन्महापापेनहुषेणमहात्मना ॥ ४४ ॥ तस्मिन्हतेदैत्यवरेमहाह
वेदेवाश्चसर्वेप्रमुदंप्रलेभिरे ॥ तांदिव्यरूपांतपसाप्रवर्द्धितांसआयुपुत्रःप्रतिलभ्यहर्षितः ॥ ४५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहा
त्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेपंचदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११५ ॥ ॥ कुंजलउवाच ॥ अशोकसुंदरीपुण्यारंभयासहहर्षिता ॥ नहुषंप्राप्यविक्रां
तंतमुवाचतपस्विनी ॥ १ ॥ अहंतेधर्मतःपत्नीदेवैर्दिष्टातपस्विनी ॥ उद्वाहयस्वमांवीरयदिधर्ममिहेच्छसि ॥ २ ॥ सदैवचिंत्यमानाचत्वामहंतपसि
स्थिता ॥ भवान्धर्मप्रसादेनमयाप्राप्तोनृपोत्तम ॥ ३ ॥ ॥ नहुषउवाच ॥ मदर्थेनियताभद्रेयदित्वंतपसिस्थिता ॥ गुरोर्वाक्यान्मुहूर्तेनतवभर्ताभवा
म्यहम् ॥ ४ ॥ अनयारंभयासार्द्धमावांगच्छावभामिनि ॥ समारोप्यरथेतांतुतारंभांतुमनोरमाम् ॥ ५ ॥ तेनैवरथवर्येणवशिष्ठस्याश्रमंप्रति ॥ जगा
मलघुवेगेनताभ्यांसहमहायशाः॥६॥तमाश्रमगतंविप्रंसमालोक्यप्रणम्यच॥तयासार्द्धंमहातेजाहर्षेणमहतान्वितः॥७॥यथायुद्धंरणेजातंनिहतोदानवाधमः॥
निवेदयामाससर्वंवशिष्ठायमहात्मने ॥ ८ ॥ वशिष्ठोऽपिसमाकर्ण्यनहुषस्यविचेष्टितम् ॥ हर्षेणमहताविष्टआशीर्भिरभिनंद्यतम् ॥ ९ ॥ तिथौलग्नेशुभेप्राप्ते
तयोस्तुमुनिपुंगवः ॥ विवाहंकारयामासअग्निब्राह्मणसन्निधौ ॥ १० ॥ आशीर्भिरभिनंद्यैवमिथुनंप्रेषितंपुनः ॥ मातरंपितरंपश्यद्रुतंगत्वामहामते ॥ ११ ॥
त्वांचदृष्ट्वाहितेमातापितासौतवसुव्रत ॥ हर्षेणवृद्धिमाप्नोतुपर्वणीवतुसागरः ॥ १२ ॥ एवंसंप्रेषितोवीरोमुनिनाब्रह्मसूनुना ॥ तेनैवरथवर्येणजगामलघुविक्रमः
॥ १३ ॥नमस्कृत्यद्विजेंद्रंतंगतोमातलिनातदा ॥ स्वपुरंपितरंद्रष्टुंतथैवचस्वमातरम् ॥ १४ ॥ सूतउवाच ॥ अप्सरामेनिकानामप्रेषितादेवतैस्ततः ॥ आयोर्भा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यांसुदुःखेनपतिताशोकसागरे ॥१५॥ तामुवाचमहाभागांदेवीमिंदुमतींप्रति ॥ मुंचशोकंमहाभागेतनयंपश्यसत्सुषम्॥१६॥निहत्यदानवंपापंतवपुत्रापहार कम् ॥ समायांतंसभार्यांचवीरश्रियासमन्वितम् ॥१७॥ सुवृत्तंसंगरेतस्यनहुषेणयथाकृतम् ॥ तस्यैनिवेदयामासइंदुमत्यैचमेनिका ॥१८॥ मेनिकायावचः श्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता ॥ सखिसत्यंब्रवीषित्वमित्युवाचसगद्गदम् ॥ १९ ॥ साम्प्रतंसुप्रियंप्रोक्तंमनःप्रोत्साहकारकम् ॥ जीवादिकंमयादेयंत्वयिसर्वस्व मेवहि ॥ २० ॥ एवमाभाष्यतांदेवीराजानमिदमब्रवीत् ॥ तवपुत्रोमहाबाहुःसमायातोहिसांप्रतम् ॥ २१ ॥ आख्यातिचमहाराजएषामेवैवराप्सराः ॥ भर्तारमेवमाभाष्यविरराममुहर्षिता ॥ २२ ॥ समाकर्ण्यनृपेंद्रस्तुतामुवाचप्रियांप्रति ॥ पुराप्रोक्तंमहाभागेमुनिनानारदेनाहि ॥ २३ ॥ पुत्रंप्रतिनकर्तव्यं दुःखंराजंस्त्वयाकदा ॥ तंनिहत्यसुवीर्येणदानवंचैष्यतेसुतः ॥ २४ ॥ संजातंसत्यमेवंवैमुनिनाभाषितंपुरा ॥ अन्यथावचनंतस्यकथंदेविभविष्यति ॥ २५ ॥ दत्तात्रेयोमुनिश्रेष्ठःसाक्षाद्देवोभविष्यति ॥ शुश्रूषितस्त्वयादेविमयाचतपसापुरा ॥ २६ ॥ पुत्ररत्नंतेनदत्तंवैष्णवांशप्रधारकम् ॥ सदाहनिष्यतिपरंदान वंपापचेतनम् ॥ २७ ॥ सर्वदैत्यप्रहर्ताचप्रजापालोमहाबलः ॥ दत्तात्रेयेणमेदत्तोवैष्णवांशःसुतोत्तमः ॥ २८ ॥ एवंसंभाष्यतांदेवींराजाचेंदुमतींतदा ॥ महोत्सवंततश्चक्रेपुत्रस्यागमनंप्रति ॥ २९ ॥ हर्षेणमहताविष्टोविष्णुंसस्मारवैपुनः ॥ ३० ॥ सर्वोपपन्नंसुरवर्गयुक्तमानंदरूपंपरमार्थमेकम् ॥ क्लेशापहं सौख्यप्रदंनराणांसद्वैष्णवानामिहमोक्षदंपरम् ॥ ३१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेषोडशाधिक शततमोऽध्यायः ॥ ११६ ॥ कुंजलउवाच ॥ नहुषःप्रिययासार्द्धंतयाचैवसरंभया ॥ ऐंद्रेणापिसदिव्येनस्यंदनेनवरेणच ॥ १ ॥ नागाह्वयंपुरंप्राप्तः सर्वशो भासमन्वितम् ॥ दिव्यैर्मंगलकैर्युक्तंभवनैरुपशोभितम् ॥ २ ॥ हेमतोरणसंयुक्तंपताकाभिरलंकृतम् ॥ नानावादित्रनादैश्चवंदिचारणशोभितम् ॥ ३ ॥ देवरूपोपमैःपुण्यैःपुरुषैःसमलंकृतम् ॥ नारीभिर्दिव्यरूपाभिर्गजाश्वैःस्यंदनैस्तथा ॥ ४ ॥ नानामंगलशब्दैश्चवेदध्वनिसमाकुलम् ॥ गीतवादित्रश ब्दैश्चवीणावेणुस्वनैस्ततः ॥ ५ ॥ सर्वशोभासमाकीर्णंविवेशसपुरोत्तमम् ॥ वेदमंगलघोषैश्चब्राह्मणैश्चैवपूजितः ॥ ६ ॥ ददृशेपितरंवीरोमातरंचसुपुण्य काम् ॥ हर्षेणमहताविष्टःपितुःपादौननामसः ॥ ७ ॥ अशोकसुंदरीसातुतयोःपादौपुनःपुनः ॥ ननामभक्त्याभावेनउभयोःसावरानना ॥ ८ ॥ रंभाच साननामाथप्रीतिंचैवाप्यदर्शयत् ॥ नमस्कृत्वासमाभाष्यस्वगुरुंनृपनंदनः ॥ ९ ॥ अनामयंचपप्रच्छमातरंपितरंप्रति ॥ एवमुक्तोमहाभागः सानंदपु लकोद्गमः ॥ १० ॥ आयुरुवाच ॥ अद्यैवव्याधयोनष्टादुःखशोकावुभौगतौ ॥ भवतोदर्शनात्पुत्रसुतुष्टयाद्दृष्यतेजगत् ॥ ११ ॥ कृतकृत्योस्मिसंजात

१ अर्चोपपन्नम् इ० पा० । २ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेणेत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्त्वयिजातेमहौजासि ॥ स्ववंशोद्धरणंकृत्वाअहमेवसमुद्धृतः ॥ १२ ॥ इंदुमत्युवाच ॥ पर्वणिप्राप्यइंदोस्तुतेजोदृष्ट्वामहोदधिः॥वृद्धिंयातिमहाभागतथाहंतव
दर्शनात्॥१३॥वर्द्धितास्मिसुदृष्टास्मिआनंदेनसमाकुला॥दर्शनात्तेमहाप्राज्ञधन्याजातास्मिमानद ॥१४॥एवंसंभाष्यतंपुत्रमालिंग्यतनयोत्तमम्॥शिरश्चा
घ्रायतस्यापिवत्संधेनुर्यथास्वकम् ॥ १५ ॥ अभिनंद्यसुतंप्रातंनहुषंदेवरूपिणम् ॥ आशीर्भिश्चार्चयद्देवीपुण्याइंदुमतीतदा ॥१६॥ सूतउवाच ॥ अथासौ
मातरंपुण्यांदेवीमिंदुमतींसुतः ॥ कथयामासवृत्तांतंयथाहरणमात्मनः ॥१७॥स्वभार्यायास्तथोत्पत्तिप्राप्तिंचैवमहायशाः॥हुंडेनापियथायुद्धंहुंडस्यापिनि
पातनम् ॥ १८ ॥ समासेनसमस्तंतदाख्यातंस्वयमेवहि ॥ मातापित्रोर्यथावृत्तंतयोरानंददायकम् ॥ १९ ॥ मातापितरावाकर्ण्यपुत्रस्यविक्रमोद्यमम् ॥
हर्षेणमहताविष्टौसंजातौपूर्णमानसौ ॥ २० ॥ नहुषोधनुरादायइंद्रस्यस्यंदनेनवै ॥ जिगायपृथिवींसर्वांसप्तद्वीपांसपत्तनाम् ॥ २१ ॥ पित्रेसमर्पयामासवसु
पूर्णांवसुंधराम् ॥ पितरंहर्षयन्नित्यंदानधर्मैःसुकर्मभिः ॥२२॥ पितरंयाजयामासराजसूयादिभिस्तदा ॥ महायज्ञैश्चदानैश्चव्रतैर्नियमसंयमैः ॥ २३ ॥ सुदा
नैर्यशसापुण्यैर्यज्ञैःपुण्यमहोदयैः ॥ सुसंपूर्णौकृतौतौतुपितरौचायुसूनुना ॥ २४ ॥ अथदेवाःसमागत्यनागाह्वयंपुरोत्तमम् ॥ अभ्यषिंचन्महात्मानंनहु
षंवीरमर्दनम् ॥ २५ ॥ मुनिभिश्चसुसिद्धैश्चआयुनातेनभूभुजा ॥ अभिषिंच्यस्वराज्येतंसमेतंशिवकन्यया ॥ २६ ॥ भार्यायुक्तःस्वकायेनआयुराजा
महायशाः ॥ दिवंजगामधर्मात्मादेवैःसिद्धैःसुपूजितः ॥ २७ ॥ ऐंद्रंपदंपरित्यज्यब्रह्मलोकंगतःपुनः ॥ हरलोकंजगामाथमुनिभिर्देवपूजितः ॥ २८ ॥
स्वकर्मभिर्महाराजःपुत्रस्यापिसुतेजसा ॥ हरेर्लोकंगतःपुण्यैर्निवसत्येषभूपतिः ॥ २९ ॥ पुरुषैःपुण्यकर्माख्यैरीदृशंपुण्यमुत्तमम् ॥ जनितव्यंमहाभाग
किमन्यैःशोककारकैः ॥ ३० ॥ यथाजातःसधर्मात्मानहुषःपितृतारकः ॥ कुलस्यधर्त्तासर्वस्यनहुषोज्ञानपंडितः ॥ ३१ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंत
स्यभूपतेः ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिवदपुत्रकपिंजल ॥ ३२ ॥ एवंविधंपुण्यमयंपवित्रंचरित्रमेतद्यशसासमेतम् ॥ आयोःसुतस्यापिशृणोतिमर्त्योभोगा
न्सभुक्त्वैतिपदंमुरारेः ॥ ३३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेसप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः॥११७॥
॥ कपिंजलउवाच ॥ गंगामुखेपुरातातरोदमानावरांगना ॥ नेत्राभ्यामश्रुबिंदूनिपतंतिचमहाजले ॥ १ ॥ गंगामध्येनिमज्जंतिभवंतिकमलानिच ॥
पुष्पाणिदिव्यरूपाणिसौगंधानिमहांतिच ॥ २ ॥ तस्यास्तातसुनेत्राभ्यांकिमर्थंप्रपतंतिच ॥ गंगोदकेमहाभागनिर्मलाअश्रुबिंदवः ॥ ३ ॥ अस्थिचर्मावशे
षस्तुजटाचीरधरःपुनः ॥ तानिसौगंधयुक्तानिपद्मानिविचिनोतिसः॥ ४ ॥ हेमवर्णानिदिव्यानिनीत्वाशिवंसमर्चयेत् ॥ साकानारीसमाचक्ष्वसवाकोहिमहा
मते ॥ ५ ॥ अर्चयित्वाशिवंसोथकस्मात्पश्चात्प्रदेवति ॥ एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयद्यहंवल्लभस्तव ॥६॥ कुंजलउवाच ॥ शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिवृत्तांतंदेवनिर्मि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ चरित्रंसर्वपापघ्नंविष्णोश्चैवमहात्मनः ॥ ७ ॥ योसौहुंडोमहावीर्योनहुषेणहतोरणे ॥ तस्यपुत्रस्तुविख्यातोविहुंडस्तपआस्थितः ॥ ८ ॥ निहतं
पितरंश्रुत्वासामात्यंसपरिच्छदम् ॥ आयुपुत्रेणवीरेणनहुषेणबलीयसा ॥ ९ ॥ तपस्तपतिसक्रोधाद्देवान्हंतुंसमुद्यतः ॥ पौरुषंतस्यदुष्टस्यतपसावर्द्धितस्य
च ॥ १० ॥ जानंतिदेवताःसर्वादुःसहंसमरांगणे ॥ हुंडात्मजोविहुंडस्तुत्रैलोक्यंहंतुमुद्यतः ॥ ११ ॥ पितुर्वैरंकरिष्यामिहनिष्येमानवान्सुरान् ॥
एवंसमुद्यतःपापीदेवब्राह्मणकंटकः ॥ १२ ॥ उपद्रवंसमारेभेप्रजाःपीडयतेचसः ॥ तस्यैवतेजसादग्धादेवाश्चेंद्रपुरोगमाः ॥१३॥ शरणंदेवदेवस्यजग्मुर्विष्णो
र्महात्मनः ॥ देवदेवंजगन्नाथंशंखचक्रगदाधरम् ॥ १४ ॥ ऊचुश्चपाहिनोनित्यंविहुंडस्यमहाभयात् ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ वर्द्धंतुदेवताःसर्वाःसुसुखेनमहे
श्वराः ॥ १५ ॥ विहुंडंनाशयिष्यामिपापिष्ठंदेवकंटकम् ॥ एवमाभाष्यतान्देवान्मायांकृत्वाजनार्दनः ॥१६॥ स्वयमेवास्थितस्तत्रनंदनेसुमहायशाः ॥ मायाम
यंचकाराथस्त्रीरूपंचगुणान्वितम् ॥ १७ ॥ विष्णुमायामहाभागासर्वविश्वप्रमोहिनी ॥ चकाररूपमतुलंविष्णोर्मायाप्रमोहिनी ॥१८॥ विहुंडस्यवधार्थायरूप
लावण्यशालिनी ॥ कुंजलउवाच ॥ सदेवानांवधार्थायदिव्यमार्गेजगामह ॥ १९ ॥ नंदनांतेततोमायामपश्यद्दितिजेश्वरः ॥ तयाविमोहितोदैत्यःकाम
बाणकृतांतरः ॥ २० ॥ आत्मनाशंनजानातिकालरूपांवरस्त्रियम् ॥ तांदृष्ट्वानवहेमाभांरूपद्रविणशालिनीम् ॥ २१ ॥ लुब्धोविहुंडःपापात्मातामु
वाचवरांगनाम् ॥ कासिकस्यवरारोहेममचित्तप्रमाथिनि ॥ २२ ॥ संगमंदेहिमेभद्रेरक्षरक्षवरानने ॥ संगमात्तवदेवेशियद्यदिच्छसिसांप्रतम् ॥ २३ ॥
तत्तद्दद्मिमहाभागेदुर्लभंदेवदानवैः ॥ मायोवाच ॥ मामेवभोक्तुमिच्छाचेद्दायंमेदेहिदानव ॥ २४ ॥ सप्तकोटिमितैश्चैवपुष्पैःपूजयशंकरम् ॥ कामो
दसंभवैर्दिव्यैःसौगंधैर्देवदुर्लभैः ॥ २५ ॥ तेषांपुष्पकृतांमालांममकंठेतुदानव ॥ आरोपयमहाभागएतद्दायंप्रदेहिमे ॥ २६ ॥ तदाहंसुप्रियाभार्याभवि
ष्यामिनसंशयः ॥ विहुंडउवाच ॥ एवंदेविकरिष्यामिवरंदद्मिप्रयाचितम् ॥ २७ ॥ वनानियानिपुण्यानिदिव्यानिदितिजेश्वरः ॥ बभ्राममन्मथाविष्टोनच
पश्यतितंद्रुमम् ॥ २८ ॥ कामोदकाख्यंपप्रच्छयत्रतत्रगतःस्वयम् ॥ कामोदाख्यद्रुमोनास्तिवदंत्येवंमहाजनाः ॥ २९ ॥ पृच्छमानःसदुष्टात्माकामबाणैः
प्रपीडितः ॥ पप्रच्छभार्गवंगत्वाभक्त्यानामितकंधरः ॥ ३० ॥ कामोदकंद्रुमंब्रूहिकांतंपुष्पसमन्वितम् ॥ शुक्रउवाच ॥ कामोदःपादपोनास्तियोषि
देवास्तिदानव ॥ ३१ ॥ यदासाहसतेचैवप्रसंगेनप्रहर्षिता ॥ तद्धासाज्जज्ञिरेदैत्यसुगंधीनिवराण्यपि ॥ ३२ ॥ सुमान्येतानिदिव्यानिकामोदायानसंश
यः ॥ हृद्यानिपीतपुष्पाणिसौरभेणयुतानिच ॥ ३३ ॥ तेनाप्येकेनपुष्पेणयःसमर्चतिशंकरम् ॥ तस्येप्सितंमहाकामंसंपूरयतिशंकरः ॥ ३४ ॥ अस्या
श्चरोदनाद्दैत्यप्रभवंतिनसंशयः ॥ तादृशान्येवपुष्पाणिलोहितानिमहांतिच ॥ ३५ ॥ सौरभेणविनादैत्यतेषांस्पर्शनकारयेत् ॥ एवमाकर्णितंतेनवाक्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुक्रस्यभाषितम् ॥ ३६ ॥ उवाचसातुकुत्रास्तिकामोदाभृगुनंदन ॥ शुक्रउवाच ॥ गंगाद्वारेमहापुण्येमहापातकनाशने ॥ ३७ ॥ कामोदाख्यंपुरंतत्रानिर्मितंविश्वकर्मणा ॥ कामोदपत्तनेनारीदिव्यभोगैरलंकृता ॥ ३८ ॥ तथाचाभरणैर्भातिसर्वदेवैःसुपूजिता ॥ त्वयातत्रैवगंतव्यंपूजितव्यावराप्सराः ॥ ३९ ॥ उपायेनापिपुण्येनतांप्रहासयदानव ॥ एवमुक्त्वातुयोगींद्रःसशुक्रोदानवंप्रति ॥ ४० ॥ विररामममहातेजाःस्वकार्यायोद्यतोऽभवत् ॥ ४१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेऽष्टादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥११८॥ कपिंजलउवाच ॥ यस्याःप्रहसनात्तातसुहृद्यानिभवंतिवै॥पुष्पाणिदिव्यगंधीनिदुर्लभानिसुरासुरैः॥१॥कस्मात्तुदेवताःसर्वाःप्रवांछंतिमहामते॥शंकरःसुखमायातिहास्यपुष्पैःसुपूजितः ॥२॥ कोगुणस्तस्यपुष्पस्यतन्मेकथयविस्तरात् ॥ कामोदासाभवेत्कातुकस्यपुत्रीवरांगना ॥३॥ हास्यात्तस्यामहाभागसुपुष्पाणिभवंतिच ॥ कोगुणस्तत्कथांब्रूहिसकलांविस्तरेणच॥४॥कुंजलउवाच॥पुरादेवैर्महादैत्यैःकृत्वासौहार्दमुत्तमम् ॥ममंथुःसागरंक्षीरममृतार्थसमुद्यताः॥५॥मथनाद्देवदैत्यानांकन्यारत्नचतुष्टयम्॥ वरुणेनदर्शितंपूर्वंसोमेनैवतथापुनः ॥६॥ पश्चात्संदर्शितंपुण्यममृतंकलशेस्थितम् ॥ कन्याचतुष्टयंपूर्वंदेवानांहितमिच्छति ॥७॥ सुलक्ष्मीर्नामसाचैकाद्वितीयावारुणीतथा॥ ज्येष्ठानामतथाख्याताकामोदान्याप्रचक्षते ॥८॥ तासांमध्येवराश्रेष्ठापूर्वंजातामहामते ॥ तस्माज्ज्येष्ठेतिविख्यातालोकेपूज्यासदैवहि॥९॥वारुणीपानरूपाचपयःफेनसमुद्भवा ॥ अमृतस्यतरंगाच्चकामोदाख्याबभूवह ॥ १० ॥ सोमोराजातथालक्ष्मीर्जज्ञातेअमृतादपि ॥ त्रैलोक्यभूषणःसोमःसंजातःशंकरप्रियः ॥ ११ ॥ मृत्युरोगहराजातासुराणांवारुणीतथा ॥ ज्येष्ठासुपुण्यदाजातालोकानांहितमिच्छताम् ॥ १२ ॥ अमृतादुत्थितादेवीकामोदानामपुण्यदा ॥ विष्णोःप्रीत्यैभविष्येतुवृक्षरूपंप्रयास्यति ॥ १३ ॥ विष्णुप्रीतिकरीसातुभविष्यतिसदैवहि ॥ तुलसीनामसापुण्याभविष्यतिनसंशयः॥१४॥ तयासहजगन्नाथोरमिष्यतिनसंशयः ॥ तुलस्याःपत्रमेकंयोनीत्वाकृष्णायदास्यति ॥ १५ ॥ मेनेतस्योपकाराणांकिमस्मैचददाम्यहम् ॥ इत्येवंचिंतयेन्नित्यंतस्यप्रीतिकरोभवेत् ॥ १६ ॥ एवंकामोदनामासौपूर्वंजातासमुद्रजा ॥ यदासाहसतेदेवीहर्षगद्गदभाषिणी ॥ १७ ॥ सौहृद्यानिसुगंधीनिमुखात्तस्याःपतंतिवै ॥ अम्लानानिसुपुष्पाणियोगृह्णातिसमुद्यतः ॥ १८ ॥ पूजयेच्छंकरंदेवंब्रह्माणंमाधवंतथा ॥ तस्यदेवाःप्रतुष्यंतियदिच्छातिददंतितत् ॥ १९ ॥ रोदित्येषायदासाचकेनदुःखेनदुःखिता ॥ नेत्राश्रुभ्योहितस्यास्तुप्रभवंतिपतंतिच ॥ २० ॥ तानिचैवमहाभागहृद्यानिसुमहांतिच ॥ सौरभेणविनातैस्तुयःपूजयतिशंकरम् ॥ २१ ॥ तस्यदुःखंचसंतापोजायतेनात्रसंशयः ॥ पुष्पैस्तुतादृशैर्देवान्सकृदर्चतिपापधीः ॥ २२ ॥ तस्यदुःखंप्रकुर्वंतिदेवास्तत्रनसं

१ कस्मात्तुदानवःप्रापवांछितानिमहामते इ० पा० । २ तुलसीति समाख्याता इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शयः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंकामोदाख्यानमुत्तमम् ॥ २३ ॥ अथकृष्णोविचिंत्यैवदृष्ट्वाविक्रमसाहसम् ॥ विहुंडस्यापिपापस्यउद्यमंसाहसंतदा ॥ २४ ॥
नारदंप्रेषयामासमोहयैनंदुरासदम् ॥ नारदस्त्वथसंश्रुत्यवाक्यंविष्णोर्महात्मनः ॥ २५ ॥ गच्छमानंदुरात्मानंकामोदांप्रतिदानवम् ॥ गत्वातमाहदै
त्येंद्रंनारदःप्रहसन्निव ॥ २६ ॥ क्वयासित्वंचदैत्येंद्रसत्वरंचसमातुरः ॥ सांप्रतंकेनकार्येणकस्यार्थंकेननोदितः ॥ २७ ॥ ब्रह्मात्मजंनमस्कृत्यप्रत्युवाचकृ
तांजलिः ॥ कामोदपुष्पार्थमहंप्रस्थितोद्विजसत्तम ॥ २८ ॥ तमुवाचसधर्मात्मापुष्पैःकिंतेप्रयोजनम् ॥ विप्रवयपुनःप्राहकार्यकारणमात्मनः ॥ २९ ॥
नंदनस्यवनोद्देशेकाचिन्नारीवरानना ॥ तस्यादर्शनमात्रेणगतोऽहंकामवश्यताम् ॥ ३० ॥ तयाप्रोक्तोऽस्मिविप्रेंद्रपुष्पैःकामोदसंभवैः ॥ पूजयस्वमहादेवं
पुष्पैस्तुसप्तकोटिभिः ॥ ३१ ॥ ततस्तेसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः ॥ तदर्थंप्रस्थितोस्म्यद्यकामोदाख्यंपुरंप्रति ॥ ३२ ॥ तामहंकामयिष्यामिसिंधु
जांशृणुसांप्रतम् ॥ मनोल्लासैर्महाहासैर्हासयिष्याम्यहंपुनः ॥३३॥ प्रीतासतीमहाभागाहसिष्यतिपुनःपुनः ॥ तद्धास्यंगद्गदंविप्रममकार्यप्रवर्द्धनम् ॥३४॥
तस्माद्धास्यात्पतिष्यंतिदिव्यानिकुसुमानिच ॥ तैस्तुदेवमुमाकांतंपूजयिष्यामिसांप्रतम् ॥३५॥ तेनपूजाप्रदानेनतुष्टोदास्यतिमेफलम् ॥ ईश्वरःसर्वभूतेशः
शंकरोलोकभावनः ॥ ३६ ॥ नारदउवाच ॥ तत्रदैत्यनगंतव्यंकामोदाख्येपुरोत्तमे ॥ विष्णुरस्तिसुमेधावीसर्वदैत्यक्षयावहः ॥ ३७ ॥ येनोपायेनपुष्पा
णिकामोदाख्यानिदानव ॥ तवहस्तेप्रयास्यंतितमुपायंवदाम्यहम् ॥ ३८ ॥ गंगातोयेषुदिव्यानिपतिष्यंतिनसंशयः ॥ वाहितानिजलैर्दिव्यैरागमिष्यंति
सांप्रतम् ॥ ३९ ॥ तानित्वंतुप्रतिगृहाणसुहृद्यानिमहांतिच ॥ गृहीत्वातानिपुष्पाणिसाधयस्वमनीप्सितम् ॥ ४० ॥ नारदोदानवश्रेष्ठंमोहयित्वाततः
पुनः ॥ ततश्चसतुधर्मात्माचिंतयामासवैपुनः ॥ ४१ ॥ कथमश्रूणिसामुंचेत्केनोपायेनदुःखिता ॥ चिंतयानस्यतस्यैवंक्षणंवैनारदस्यच ॥ ४२ ॥
ततोबुद्धिःसमुत्पन्नाकामोदाख्यंपुरंगतः ॥ ४३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेएकोनविंशत्यधिकशतत
मोऽध्यायः ॥११९॥ कुंजलउवाच ॥ कामोदाख्यंपुरंदिव्यंसर्वदेवसमाकुलम् ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थमपश्यन्नारदस्ततः ॥ १ ॥ कामोदायागृहंप्राप्यप्रविवे
शद्विजोत्तमः ॥ कामोदांतुततोदृष्ट्वासर्वकामसमाकुलाम् ॥ २ ॥ तयासंपूजितोविप्रःसुवाक्यैःस्वागतादिभिः ॥ दिव्यासनेसमारूढस्तांपप्रच्छद्विजोत्तमः
॥ ३ ॥ सुखेनस्थीयतेभद्रेविष्णुतेजःसमुद्भवे ॥ अनामयंचपप्रच्छआशीर्भिरभिनंद्यताम् ॥ ४ ॥ कामोदोवाच ॥ प्रसादाद्भवतांविष्णोःसुखेनवर्त
याम्यहम् ॥ कथयस्वमहाप्राज्ञत्वंप्रश्नोत्तरकारणम् ॥ ५ ॥ महामोहःसमुत्पन्नोममांगेमुनिपुंगव ॥ व्यापकःसर्वलोकानांममांगेमतिनाशकः ॥ ६ ॥
तस्मान्निद्रासमुत्पन्ना यथामर्त्येषुवर्तते ॥ सुप्तयातुमयादृष्टःस्वप्नोवैदारुणोमुने ॥ ७ ॥ केनाप्युक्तंसमेत्यैवपुरतोद्विजसत्तम ॥ अव्यक्तोऽसौ

१ तामहं मानयिष्यामि इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हृषीकेशः संसारंसगमिष्यति ॥ ८ ॥ तदाप्रभृतिदुःखेनव्यापिताहंमहामते ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिभवाञ्ज्ञानवतांवरः ॥ ९ ॥ नारदउवाच ॥ वातिकःपैत्तिकश्चैवकफजःसान्निपातिकः ॥ स्वप्नःप्रवर्ततेभद्रेमानवेषुनसंशयः ॥ १० ॥ नजायतेचदेवेषुस्वप्नोनिद्राचसुंदरि ॥ आदित्योदयवेलायांदृश्यतेस्वप्नउत्तमः ॥ ११ ॥ सत्स्वप्नोमानवानांहिपुण्यस्यफलदायकः ॥ अन्यदेवंप्रवक्ष्यामिस्वप्नस्यकारणंशुभे ॥ १२ ॥ महावातांदोलनैश्चचलंत्यापोवरानने ॥ त्रुटंत्यंबुकणाःसूक्ष्मास्तस्मादुदकसंचयात् ॥ १३ ॥ बहिरेवपतंत्येतेनिर्मलांबुकणाःशुभे ॥ पुनर्लयंप्रयांत्येतेदृश्यादृश्याभवंतिवै ॥ १४ ॥ तद्वत्स्वप्नस्यवैभावःकथ्यतेशृणुभामिनि ॥ आत्माशुद्धोविरक्तस्तुरागद्वेषविवर्जितः ॥ १५ ॥ पंचभूतात्मकानांचमुषित्वैवसुनिश्चलः ॥ षड्विंशतिसुतत्वानांमध्येचैषविराजते ॥ १६ ॥ शुद्धात्माकेवलोनित्यःप्रकृतेःसंगतिंगतः ॥ तद्भावैर्वायुरूपैश्चचलतेस्थानतोयदा ॥ १७ ॥ आत्मनस्तेजसश्चैवप्रतितेजःप्रजायते ॥ अंतरात्माशुभेनामतस्यएवप्रकथ्यते ॥ १८ ॥ पयसश्चयथाभिन्नाभवंत्यंबुकणाःशुभे ॥ आत्मनस्तुतथातेजअंतरात्माप्रकथ्यते ॥ १९ ॥ सहिपृथ्वीसवैवायुःसचाप्याकाशएवहि ॥ सवैतोयंसदीप्येतएतेपंचपुराकृताः ॥ २० ॥ आत्मनस्तेजसोभूतामलरूपामहात्मनः ॥ तस्यापिसंगतिंप्राप्ताएकत्वंहिप्रयांतिते ॥ २१ ॥ स्वात्मभावप्रदोषेणनाशयंतिवरानने ॥ ततिंपडमन्यमिच्छंतिवारंवारंवरानने ॥ २२ ॥ तेषांक्रीडाविहारोयंसृष्टिसंबंधकारणम् ॥ उदकस्यतरंगस्तुजायतेचविलीयते ॥ २३ ॥ पुनर्भूतिःपुनर्हानिस्तादृशस्यपुनःपुनः ॥ अपांरूपस्यदृष्टांततद्वदेषांनसंशयः ॥ २४ ॥ आत्माननश्यतेदेवितेजोवायुर्ननश्यति ॥ ननश्यतोधराकाशौननश्यंत्यापएवच ॥ २५ ॥ पंचैवआत्मनासार्द्धंप्रभवंतिप्रयांतिच ॥ आत्मादयोह्यमीभद्रेनित्यरूपानसंशयः ॥ २६ ॥ पिंडएवप्रणश्येततेषांसंजातएवच ॥ विषयाणांसुदोषैःसरागद्वेषादिभिर्हतः ॥ २७ ॥ प्राणाःप्रयांतिवैपिंडात्पंचपंचात्मकाद्विज ॥ पिंडांतेवसतेआत्माप्रतिरूपस्तुतस्यच ॥ २८ ॥ अंतरात्मायथाचाग्नेःस्फुलिंगस्तुप्रकाशते ॥ तथाप्रकाशमायातिदृश्यादृश्यःप्रजायते ॥ २९ ॥ शुद्धात्माचपरंब्रह्मसदाजागर्तिनित्यशः ॥ अंतरात्माप्रबद्धस्तुप्रकृतेश्चमहागुणैः ॥ ३० ॥ अन्नाहारेणसंपुष्टैरंतरात्मासुखंव्रजेत् ॥ सुसुखाज्जायतेमोहस्तस्मान्मनःप्रमुह्यति ॥ ३१ ॥ पश्चात्संजायतेनिद्रातामसीलयवर्द्धिनी ॥ नाडीमार्गेणयःसूर्योमेरुमुल्लंघ्यगच्छति ॥ ३२ ॥ तदारात्रिःप्रजायेतयावन्नोदयतेरविः ॥ विषयांधकारैर्मुक्तस्तुअंतरात्माप्रकाशते ॥ ३३ ॥ भावैस्तत्वात्मकानांतुपंचतत्वैःप्रपोषितैः ॥ पूर्वजन्मास्थितैःपिंडैरंतरात्माप्रगृह्यते ॥ ३४ ॥ सयास्यतिचवैस्थानमुच्चावचंमहामते ॥ संसारअंतरात्मावैदोषैर्बद्धःप्रणीयते ॥ ३५ ॥ कायंरक्षतिजीवात्मापश्चात्तिष्ठतिमध्यगः ॥ उदानः

१ द्युमन्नाम इ० पा० । २ अस्मदादयः इ० पा० । ३ संघात एव च इ० पा० । ४ प्रणाशं यांति वै दोषा न च पंचात्मका द्विज । इ० पा० । ५ शशी इ० पा० ।

Sampurnanand Sanskrit University, Balmeeki Campus, Varanasi

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्फुरतेतीव्रस्तस्माच्छन्दः प्रजायते ॥३६॥ शुष्काभस्त्रायथाश्वासंकुरुतेवायुपूरिता ॥ तद्वच्छन्दवशाच्छ्वासमुदानःकुरुतेबलात् ॥३७॥ आत्मनस्तुप्रभा
वेणउदानोबलवान्भवेत् ॥ एवंकायःप्रमुग्धस्तुमृतकल्पःप्रजायते ॥ ३८ ॥ ततोनिद्रामहामायातस्यांगेषुप्रयातिसा ॥ हृदिकंठेतथाचास्येनासिकाग्रेप्र
तिष्ठति ॥ ३९ ॥ बाहूसंकुच्यसंतिष्ठेद्धृतोनाभिमंडले ॥ आत्मनस्तुप्रभावाच्चउदानोनाममारुतः ॥ ४० ॥ प्रजायतेमहातीव्रोबलरोधंकरोतिसः ॥ यथा
रज्ज्वाप्रबद्धस्तुदारुकीलधरःस्थितः ॥ ४१ ॥ तथाचात्मासुसंलग्नःप्राणवायुर्नसंशयः ॥ अंतरात्मप्रसक्तस्तुप्राणवायुःशुभानने ॥४२॥ बुद्धिवद्रोहितोभद्रे
अंतरात्माप्रधावति ॥ पूर्वजन्मार्जितान्वासान्स्मृत्वातत्रप्रधावति ॥ ४३ ॥ तत्रसंस्थोमहाप्राज्ञःस्वेच्छयारमतेपुनः ॥ एवंनानाविधान्स्वप्नानंतरात्माप्रप
श्यति॥४४॥उत्तमांश्चविरुद्धांश्चकर्मयुक्तान्प्रपश्यति ॥ गिरींस्तथासुदुर्गांश्चउच्चावचान्प्रपश्यति ॥४५॥ तदेववातिकंविद्धिकफवत्तद्वदाम्यहम् ॥ जलंनदीं
तडागंचपयःस्थानानिपश्यति ॥ ४६ ॥ अग्निंचपश्यतेदेविबहुकांचनमुत्तमम् ॥ तदेवपैत्तिकंविद्धिभाव्यंचैववदाम्यहम् ॥ ४७ ॥ प्रभातेदृश्यतेस्वप्नो
भव्योवाभव्यएवच ॥ कर्मयुक्तोवरारोहेलाभालाभप्रकाशकः ॥ ४८ ॥ स्वप्नस्यापिअवस्थामेकथितावरवर्णिनि ॥ तद्भाव्यंचवरारोहेविष्णोश्चैवभविष्य
ति ॥ ४९ ॥ तन्निमित्तंत्वयादृष्टोदुःस्वप्नःसतुप्रेक्षितः ॥ ५० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेविंशा
धिकशततमोऽध्यायः ॥ १२० ॥ कामोदोवाच ॥ नविदुर्देवताःसर्वायस्यांतंरूपमेवच ॥ यस्मिल्लीनस्तुसर्वोयंसचैकात्माप्रकथ्यते ॥ १ ॥
यस्यमायाप्रपंचस्तुसंसारःशृणुनारद ॥ कस्मात्प्रयातिसंसारंममस्वामीजगत्पतिः ॥ २ ॥ पापैश्चापिसुपुण्यैश्चनरोबद्धस्तुकर्मभिः ॥ संसारंसरते
विप्रहरिःकस्माद्व्रजेद्वद ॥ ३ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामियत्कृतंतेनचक्रिणा ॥ भृगोरग्रेप्रतिज्ञातंयज्ञरक्षांकरोम्यहम् ॥ ४ ॥ इंद्रस्यवचना
त्सद्योगतोऽसौदानवैःसह॥ योद्धुंविहायगोविंदोभृगोश्चैवमखोत्तमम् ॥५॥ मखंत्यक्तागतेदेवेपश्चात्तैर्दानवोत्तमैः॥आगत्यध्वंसितःसर्वःसयज्ञःपापचेतनैः॥६॥
हरिंकुद्धःसयोगींद्रःशशापभृगुरेवतम् ॥ दशजन्मानिभुंक्ष्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः ॥ ७ ॥ कर्मणःस्वस्यसंभोगंसंभोक्ष्यतिजनार्दनः ॥
तन्निमित्तंत्वयादेविदुःस्वप्नःपरिवीक्षितः ॥ ८ ॥ इत्युक्त्वातांगतोविप्रोब्रह्मलोकंसनारदः ॥ कृष्णस्यापिसुदुःखेनदुःखितासाभवत्तदा ॥ ९ ॥
रुरोदकरुणंबालाहाहेतिवदतीमुहुः ॥ गङ्गातीरोपविष्टासाजलांतेशृणुनन्दन ॥ १० ॥ सुनेत्राभ्यांतथाश्रूणिदुःखेनापिप्रमुंचति ॥ तान्यश्रू ॥११३॥
णिप्रमुक्तानिगंगातोयेपतंत्यपि ॥ ११ ॥ जलेचैवनिमज्जंतितस्याश्चाप्यश्रुबिंदवः ॥ संभवंतिपुनस्तातपद्मरूपाणितानिच ॥ १२ ॥
गंगातोयेप्रफुल्लानिवाहितानिप्रयांतिवै ॥ ददृशेदानवश्रेष्ठोविष्णुमायाप्रमोहितः ॥ १३ ॥ दुःखजानिनजानातिमुनिनाकथितान्यपि ॥ हर्षेणमहता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विष्टःपरिजग्राहसोऽसुरः ॥ १४ ॥ पद्मैस्तुपुष्पितैःसोपिपूजयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ सप्तकोटिभिर्दैत्यैर्द्रोविष्णुमायाप्रमोहितः ॥ १५ ॥ अथ
क्रुद्धाजगद्धात्रीशंकरंवाक्यमब्रवीत् ॥ पश्यैतस्यविकर्मत्वंदानवस्यमहामते ॥ १६ ॥ शोकोत्पन्नानिपद्मानिगंगातोयगतानिवै ॥ अयमेषप्रगृह्णा
तिकामाकुलितचेतनः ॥ १७ ॥ पूजयेच्चापिदुष्टात्माशोकसंतापकारकैः ॥ दुःखजैःशोकजैःपुष्पैस्तैःसुश्रेयःकथंभवेत् ॥ १८ ॥ यादृशेनापिभावेन
मामेवपरिपूजयेत् ॥ तादृशेनापिभावेनअस्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ १९ ॥ सत्यध्यानविहीनोयंकामोदान्यस्तमानसः ॥ संजातःपापचारित्रोजहिदेवि
स्वतेजसा ॥ २० ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंशंभोश्चैवमहात्मनः ॥ अस्यैवसंक्षयंशंभोकरिष्येतवशासनात् ॥ २१ ॥ एवमुक्त्वाततोदेवीतस्यापिवधकां
क्षया ॥ वर्त्ततेहिविहुंडस्यवधोपायंव्यचिंतयत् ॥ २२ ॥ कृत्वामायामयंरूपंब्राह्मणस्यमहात्मनः ॥ पूजयेच्छंकरंनाथंसुपुष्पैःपारिजातजैः ॥ २३ ॥ स
मेत्यदानवःपापोदिव्यांपूजांविनाशयेत् ॥ कामाकुलःसुदुःखार्तस्तद्गतोभावतत्परः ॥ २४ ॥ विष्णोश्चैवमहामायांपूर्वदृष्टांसदानवः ॥ सस्मारदान
वःपापःकामबाणैःप्रपीडितः ॥ २५ ॥ तस्याःस्मरणमात्रेणकंदर्पेणबलीयसा ॥ विरहाकुलदुःखार्तोरोदतेहिमुहुर्मुहुः ॥ २६ ॥ कालाकृष्टःसदुष्टात्मा
शोकजातानितानिसः ॥ परिगृह्यसमायातःपूजनार्थीमहेश्वरम् ॥ २७ ॥ देव्याकृतांहिपूजांचसुपुष्पैःपारिजातजैः ॥ तांनिर्णाश्यसुलोभेनशोकजैःपरिपूज
येत् ॥ २८ ॥ नेत्राभ्यांतस्यदुष्टस्यबिंदवस्तेऽश्रुसंभवाः ॥ अविरलास्ततोवत्सपतंतिलिंगमस्तके ॥ २९ ॥ देवीब्राह्मणरूपेणतमुवाचमहामते ॥ को
भवान्पूजयेद्देवंशोकाकुलमनाःसदा ॥ ३० ॥ पतंत्यश्रूणिदेवस्यमस्तकेशोकजानिते ॥ अपवित्राणिमेब्रूहिएतमर्थममाग्रतः ॥ ३१ ॥ विहुंडउवाच ॥
पूर्वंदृष्टामयानारीसर्वसौभाग्यसंपदा ॥ सर्वलक्षणसंपन्नाकामस्यायतनंमहत् ॥ ३२ ॥ तस्यामोहेनसंदग्धःकामेनाकुलतांगतः ॥ तयाप्रोक्तंहिसंभोगे
देहिमेदायमुत्तमम् ॥ ३३ ॥ कामोदसंभवैःपुष्पैःपूजयस्वमहेश्वरम् ॥ तेषांपुष्पकृतांमालांममकंठेपरिक्षिप ॥ ३४ ॥ कोटिभिःसप्तसंख्यातैःपूजय
स्वमहेश्वरम् ॥ तदर्थंपूजयाम्येवईश्वरंफलदायकम् ॥ ३५ ॥ कामोदसंभवैःपुष्पैर्दुर्लभैर्देवदानवैः ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ क्वतेभावःक्वतेध्यानंक्वतेज्ञानं
दुरात्मनः ॥ ३६ ॥ ईश्वरस्यापिसंबंधोनास्तिकिंचित्त्वयैवहि ॥ कामोदायावरंरूपंकीदृशंवदसांप्रतम् ॥ ३७ ॥ क्वलब्धानिसुपुष्पाणितस्याहास्यो
द्भवानिच ॥ विहुंडउवाच ॥ भावंध्यानंनजानामिनदृष्टासामयाकदा ॥ ३८ ॥ गंगातोयगतान्येवपरिगृह्णामिनित्यशः ॥ तैरहंपूजयाम्येकंशंक
रंप्रवदाम्यहम् ॥ ३९ ॥ ममाग्रेकथितंविप्रशुक्रेणापिमहात्मना ॥ वचनात्तस्यदेवेशमर्चयामिदिनेदिने ॥ ४० ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयच्चपृष्टोस्मि
सांप्रतम् ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ कामोदारोदनाज्जातैःपुष्पैस्तैर्दुःखसंभवैः ॥ ४१ ॥ लिंगमर्चयसेदुष्टप्रभातेनित्यमेवच ॥ यादृशेनापिभावेनपुष्पैश्चयादृशैस्त्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

या ॥ ४२ ॥ अर्चितोदेवदेवेशस्तादृशंफलमाप्नुहि ॥ दिव्यपूजांविनाश्यैवंशोकपुष्पैःप्रपूजसि ॥ ४३ ॥ असौदोषस्तवैवाद्यसमुत्पन्नःसुदारुणः ॥ तस्मा
द्दण्डंप्रदास्यामिभुंक्ष्वस्वकर्मजंफलम् ॥ ४४ ॥ तस्यावाक्यंसमाकर्ण्यकालकृष्टोबभाषताम् ॥ रेरेदुष्टदुराचारममकर्मप्रदूषक ॥ ४५ ॥ हन्मित्वामिह
खड्गेनअनेनापिनसंशयः॥इत्युक्त्वाब्राह्मणंतंसनिशितंखड्गमाददे ॥४६॥ हंतुकामःसदुष्टात्माअभ्यधावतदानवः॥सादेवीविप्ररूपेणसंक्रुद्धापरमेश्वरी॥४७॥
स्वस्थानमागतंदृष्ट्वाहुंकारंविससर्जह ॥ तेनहुंकारनादेनपतितोदानवाधमः ॥ ४८ ॥ निश्चेष्टःकामरूपेणवज्राहतइवाचलः ॥ पतितेदानवेतस्मिन्सर्वलोक
विनाशके ॥ ४९ ॥ लोकाःस्वास्थ्यंगताःसर्वेदुःखतापविवर्जिताः ॥ एतस्मात्कारणाद्वत्ससास्त्रीवैपरिदेवति ॥ ५० ॥ गंगातीरेवरारोहादुःखव्याकुलमा
नसा ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ ५१ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमुक्त्वासुपुत्रंतंकुंजलोअंडजेश्वरः ॥ विररामहाप्राज्ञःकिंचिन्नोवाचभू
पते ॥ ५२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेएकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२१ ॥ ॥
विष्णुरुवाच ॥ कुंजलोधर्मपक्षीसइत्युक्त्वातान्सुतान्प्रति ॥ विररामहाप्राज्ञःकिंचिन्नोवाचतान्प्रति ॥ १ ॥ वटाधःस्थोद्विजश्रेष्ठस्तमुवाचमहाशुकम् ॥
कोभवान्धर्मवक्ताहिपक्षिरूपेणवर्तते ॥ २ ॥ किंवादेवोऽथगंधर्वःकिंवाविद्याधरोभवान् ॥ कस्यशापादिमांप्राप्तोयोनिंकीरस्यपातकीम् ॥ ३ ॥ कस्मात्ते
ईदृशंज्ञानंवर्ततेऽतींद्रियंशुक ॥ सुपुण्यस्यतुकस्यापिकस्यवैतपसःफलम् ॥४॥ किंवाच्छन्नेनरूपेणअनेनापिमहामते ॥ कस्त्वंसिद्धोऽसिदेवोवातन्मेकथय
कारणम् ॥ ५ ॥ ॥ कुंजलउवाच ॥ भोःसिद्धत्वामहंजानेकुलंतेगोत्रमुत्तमम् ॥ विद्यांतपःप्रभावंचयस्माद्भ्रमसिमेदिनीम् ॥ ६ ॥ सर्वंविप्रप्रवक्ष्यामि
स्वागतंतवसुव्रत ॥ उपविश्यासनेपुण्येछायामाश्रयशीतलाम् ॥ ७ ॥ अव्यक्तप्रभवोब्रह्मातस्माज्जज्ञेप्रजापतिः ॥ ब्राह्मणस्तुगुणैर्युक्तोभृगुर्ब्रह्मसमो
द्विजः ॥ ८ ॥ भार्गवोनामतस्यासीत्सर्वधर्मार्थतत्त्ववित् ॥ तस्यान्वयेभवान्विप्रच्यवनःख्यातिमान्भुवि ॥ ९ ॥ नाहंदेवोनगंधर्वोनाहंविद्याधरःपुनः ॥
योहंविप्रप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ १० ॥ कश्यपस्यकुलेजातःकश्चिद्ब्राह्मणसत्तमः ॥ वेदवेदांगतत्त्वज्ञःसर्वकर्मप्रकाशकः ॥ ११ ॥ विद्याधरेति
विख्यातःकुलशीलगुणैर्युतः ॥ राजमानःश्रियाविप्रआचारैस्तपसातदा ॥ १२ ॥ संबभूवुःसुतास्तस्यविद्याधरस्यतेत्रयः ॥ वसुशर्मानामशर्माधर्मश
र्माचतेत्रयः ॥ १३ ॥ तेषामहंधर्मशर्माकनिष्ठोगुणवर्जितः ॥ वसुशर्माममभ्रातावेदशास्त्रार्थकोविदः ॥ १४ ॥ आचारेणसुसंपन्नोविद्यादिसुगुणैःपुनः ॥
नामशर्मामहाप्राज्ञस्तद्वच्चासीद्गुणाधिकः ॥ १५ ॥ अहमेकोमहामूर्खःसंजातःशृणुसत्तम ॥ विद्यानामुत्तमांविप्रभावमर्थंशुभंकदा ॥ १६ ॥ नशृणो
मिनवैयामिगुरुगेहमनुत्तमम् ॥ ततस्तुजनकोमेतुमामेवंपरिचिंतयेत् ॥ १७ ॥ धर्मशर्मेतिपुत्रस्यनामास्यतुनिरर्थकम् ॥ संजातःक्षितिमध्येतुनवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रान्मेगुणाकरः ॥ १८ ॥ इतिसंचिंत्यधर्मात्मामामुवाचसुदुःखितः ॥ व्रजपुत्रगुरोर्गेहंविद्यार्थंपरिसाधय ॥ १९ ॥ एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वा क्यंमयाशुभम् ॥ नाहंतातगमिष्यामिगुरोर्गेहंसुदुःखदम् ॥ २० ॥ यत्रवैताडनंनित्यंभ्रूभंगादिचक्रोशनम् ॥ अन्नंनदृश्यतेतत्रकर्मणाशृणुस त्तम ॥ २१ ॥ दिवारात्रौननिद्रास्तिनास्तिसुखस्यसाधनम् ॥ तस्माद्दुःखमयंताततनयास्येगुरुमंदिरम् ॥ २२ ॥ विद्याकार्यंकरिष्येनक्रीडार्थमहमु त्सुकः ॥ भोक्ष्येस्वप्स्येप्रसादात्तेकरिष्येक्रीडनंपितः ॥ २३ ॥ डिंभैःसार्द्धंसुखेनापिदिवारात्रमतंद्रितः ॥ मामुवाचसधर्मात्मामूढंज्ञात्वासुदुः खितः ॥ २४ ॥ ॥ विद्याधरउवाच ॥ मापुत्रसाहसंकार्षीर्विद्यार्थमुद्यमंकुरु ॥ विद्ययाप्राप्यतेसौख्यंयशःकीर्तिस्तथातुला ॥ २५ ॥ ज्ञा नंस्वर्गश्चमोक्षश्चतस्माद्विद्यांप्रसाधय ॥ पूर्वंसुदुःखमूलातुपश्चाद्विद्यासुखप्रदा ॥ २६ ॥ तस्मात्साधयपुत्रत्वंविद्यांगुरुगृहंव्रज ॥ पितुर्वाक्यमकुर्वाणोअ हमेवंदिनेदिने ॥ २७ ॥ यत्रयत्रस्थितोनित्यमनर्थहानिंकरोम्यहम् ॥ उपहासःकृतोलोकैर्ममविप्रप्रकुत्सनम् ॥ २८ ॥ ममलज्जासमुत्पन्नाजीवनाशकरी तदा ॥ विद्यार्थमुद्यतोविप्रकंगुरुंप्रार्थयाम्यहम् ॥ २९ ॥ इतिचिंतापरोजातोदुःखशोकसमाकुलः ॥ कथंविद्यामहंजानेकथंविंदाम्यहंगुणान् ॥ ३० ॥ क थंमेजायतेस्वर्गःकथंमोक्षंव्रजाम्यहम् ॥ इत्येवंचिंतयन्विप्रवार्द्धक्यमगमंपुनः ॥ ३१ ॥ देवतायतनेदुःखीउपविष्टस्त्वहंकदा ॥ मद्भाग्यैःप्रेरितःकश्चित्सि द्धएकःसमागतः ॥ ३२ ॥ निराश्रयोजिताहारः सदानंदस्तुनिःस्पृहः ॥ एकांतमास्थितोविप्रयोगयुक्तोजितेंद्रियः ॥ ३३ ॥ परब्रह्मणिसंलीनोज्ञान ध्यानसमाधिमान् ॥ तमहंसंश्रितोविप्रज्ञानरूपंमहामतिम् ॥ ३४ ॥ अहंशुद्धेनभावेनभक्त्यानमितकंधरः ॥ नमस्कृत्यमहात्मानंपुरतस्तस्यसंस्थितः ॥ ॥ ३५ ॥ दीनरूपोह्यहंजातोमंदभाग्यस्तथापुनः ॥ तेनाहंपृच्छितोविप्रकस्माद्भवान्प्रशोचति ॥ ३६ ॥ केनाभिप्रायभावेनदुःखमेवभुनक्तिवै ॥ तेने त्युक्तोस्मिविप्रेंद्रज्ञानिनायोगिनातदा ॥ ३७ ॥ सुमूढेनमयातस्यपूर्ववृत्तांतमेवहि ॥ तमेवंश्रावितंसर्वंसर्वज्ञत्वंकथंव्रजेत् ॥ ३८ ॥ एतदर्थंमहादुःखी भवान्ममगतिःसदा ॥ सचोवाचमहात्मामेसर्वज्ञानस्यकारणम् ॥ ३९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेद्वाविंश त्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२२ ॥ सिद्धउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिज्ञानरूपंतवाग्रतः ॥ ज्ञानस्यनास्तिवैदेहोहस्तौपादौचचक्षुषी ॥ १ ॥ नासा कर्णौनज्ञानस्यनास्तिचैवास्थिसंग्रहः ॥ केनदृष्टंतुवैज्ञानंकानिलिंगानितस्यवै ॥ २ ॥ आकारैर्वर्जितंनित्यंसर्ववेत्तिससर्ववित् ॥ दिवाप्रकाशकःसूर्यो रात्रौप्रकाशयेच्छशी ॥ ३ ॥ गृहंप्रकाशयेद्दीपोलोकमध्येस्थिताअमी ॥ तत्पदंकेनवैधाम्नादृश्यतेशृणुसत्तम ॥ ४ ॥ नविंदंतिहिमूढास्तेमोहिताविष्णु मायया ॥ कायमध्येस्थितंज्ञानंध्यानदीप्तमनौपमम् ॥ ५ ॥ तत्पदंतेनदृश्येतचंद्रसूर्यादिभिर्नच ॥ हस्तपादौविनाज्ञानमचक्षुःकर्णवर्जितम् ॥ ६ ॥ तस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वत्रगतिरास्तिसर्वंगृह्णातिपश्यति ॥ सर्वमाघ्रातिविप्रेंद्रश्शृणोत्येवंनसंशयः ॥ ७ ॥ नास्तिज्ञानसमोदीपःसर्वांधकारनाशने ॥ स्वर्गेभूमौचपा
तालेस्थानेस्थानेचदृश्यते ॥ ८ ॥ कायमध्येस्थितंज्ञानंनविंदंतिकुबुद्धयः ॥ ज्ञानस्थानंप्रवक्ष्यामियस्माज्ज्ञानंप्रजायते ॥ ९ ॥ प्राणिनांहृदये
नित्यंनिहितंसर्वदाद्विज ॥ कामादीन्सुमहाभोगान्महामोहादिकांस्तथा ॥ १० ॥ विवेकवह्निनासर्वान्दिधक्षतिसदैवयः ॥ सर्वशांतिमयोभूत्वाइं
द्रियार्थंप्रमर्दयेत् ॥ ११ ॥ ततस्तुजायतेज्ञानंसर्वतत्वार्थदर्शकम् ॥ तत्वमूलमिदंज्ञानंनिर्मलंसर्वदर्शकम् ॥ १२ ॥ तस्माच्छांतिंकुरुष्वत्वं
सर्वसौख्यप्रवर्द्धिनीम् ॥ समःशत्रौचमित्रेचयथात्मनितथापरे ॥ १३ ॥ भवस्वनियतोनित्यंजिताहारोजितेंद्रियः ॥ मैत्रंनैवप्रकर्तव्यंवैरंदूरेपरित्य
जेत् ॥ १४ ॥ निःसंगोनिःस्पृहोभूत्वाएकांतस्थानमाश्रितः ॥ सर्वप्रकाशकोज्ञानीसर्वदर्शीभविष्यसि ॥ १५ ॥ एकस्थानस्थितोवत्सत्रैलोक्यंयद्भ
विष्यति ॥ वृत्तांतंवेत्स्यसित्वंतुमत्प्रसादान्नसंशयः ॥ १६ ॥ कुंजलउवाच ॥ सिद्धेनतेनमेविप्रज्ञानरूपंप्रकाशितम् ॥ तस्यवाक्येस्थितोनित्यं
तद्भावेनापिभावितः ॥ १७ ॥ त्रैलोक्येवर्त्ततेयद्यदेकस्थानेस्थितोह्यहम् ॥ तत्तदेवप्रजानामिप्रसादात्तस्यसद्गुरोः ॥ १८ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्म
वृत्तांतमेवहि ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्ब्रूहिद्विजसत्तम ॥ १९ ॥ च्यवनउवाच ॥ कीरयोनिंकथंप्राप्तोभवाञ्ज्ञानवतांवरः ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिसर्वसंदेह
नाशनम् ॥ २० ॥ कुंजलउवाच ॥ संसर्गाज्जायतेपापंसंसर्गात्पुण्यमेवहि ॥ तस्माद्विवर्जयेच्छुद्धोभव्यंविरुद्धमेवच ॥२१॥ लुब्धकेनापिपापेनकेनाप्येकः
शुकःशिशुः ॥ बंधयित्वासमानीतोविक्रयार्थंसमुद्यतः ॥२२॥ चाटुकारंसुरूपंतंपटुवाक्यंसमीक्ष्यच ॥ गृहीतोब्राह्मणैकेनममप्रीत्यासमर्पितः ॥२३॥ ज्ञान
ध्यानस्थितोनित्यमहमेवद्विजोत्तम ॥ समेबालस्वभावेनकौतुकात्करसंस्थितः ॥२४ ॥ तस्यकौतुकवाक्यैर्वामुग्धोऽहंद्विजसत्तम ॥ शुकस्यपुत्ररूपस्यनि
त्यंतत्परमानसः ॥ २५ ॥ मामेवंवदतेसोपितातताततेतिआस्यताम् ॥ स्नातुंगच्छमहाभागदेवमर्चयसांप्रतम् ॥ २६ ॥ इत्यादिचाटुकैर्वाक्यैर्मामेवंपरिभा
षयेत् ॥ तस्यवाक्यविनोदेनविस्मृतंज्ञानमुत्तमम् ॥ २७ ॥ पुष्पार्थफलभोगार्थंगतोहंवनमेवच ॥ नीतःशुकोबिडालेनममदुःखस्यहेतवे ॥ २८ ॥
ममसंसर्गिभिःसर्वैर्वयस्यैःसाधुचारिभिः ॥ बिडालेनहतःपक्षीतेनैवभक्षितोहिसः ॥ २९ ॥ श्रुत्वामृत्युंगतंविप्रशुकंतंचाटुकारकम् ॥ महतादुःखभावेन
असुखेनातिदुःखितः ॥ ३० ॥ तस्यदुःखेनमुग्धोस्मितीव्रेणापिसुपीडितः ॥ महतामोहजालेनबद्धोऽहंद्विजपुंगव ॥ ३१ ॥ प्रालपंरामचंद्रेतिशुकराजेति
पंडित ॥ श्लोकराजेतितंविप्रमोहाच्चलितमानसः ॥ ३२ ॥ ततोऽहंदुःखसंतप्तःसंजातःस्वेनकर्मणा ॥ वियोगेनापिविप्रेंद्रशुकस्यशृणुसांप्रतम् ॥ ३३ ॥
विस्मृतंतन्मयाज्ञानंसिद्धेनापिप्रकाशितम् ॥ संस्मरञ्छोकसंतप्तस्तंशुकंचाटुकारकम् ॥ ३४ ॥ वत्सवत्सेतिनित्यंवैप्रलपञ्छृणुभार्गव ॥ गद्यपद्यमयैर्वा

१ वयस्यैः वयस्येभ्यः सकाशात् 'बिडालेन पक्षी हतः तेनैव च भक्षितः' इति मृत्युं गतं शुकं श्रुत्वा इति तृतीयार्द्धकस्थेनार्थसंगतिरवधेया ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्यैःसंस्कृताक्षरसंयुतैः ॥ ३५ ॥ त्वांविनाकश्चमांवत्सबोधयिष्यतिसांप्रतम् ॥ कथाभिस्तुविचित्राभिःपक्षिराजप्रसाद्यमाम् ॥३६ ॥ अस्मिन्मुनिर्जनोद्याने
विहायक्कगतोभवान् ॥ केनदोषेणलिप्तोस्मितन्मेकथयसांप्रतम् ॥ ३७ ॥ एवंविधैरहंवाक्यैःकरुणैस्तैस्तुमोहितः ॥ एवमादिप्रलप्याहंशोकेनापिसुपीडि
तः ॥ ३८ ॥ मृतोहंतेनमोहेनतद्भावेनापिमोहितः ॥ मरणेयादृशोभावोमतिश्चासीच्चयादृशी ॥ ३९ ॥ तादृशेनापिभावेनजातोऽहंद्विजसत्तम ॥ गर्भेवा
सोमयाप्राप्तोज्ञानस्मृतिविधायकः ॥ ४० ॥ स्मृतंपूर्वकृतंकर्मस्वयमेवाविचेष्टितम् ॥ मयापापेनमूढेनकिंकृतंह्यकृतात्मना ॥ ४१ ॥ गर्भयोगसमारूढः
पुनस्तंचिंतयाम्यहम् ॥ तेनमेनिर्मलंज्ञानंजातंवैसर्वदर्शकम् ॥ ४२ ॥ गुरोस्तस्यप्रसादाच्चप्राप्तंवैज्ञानमुत्तमम् ॥ तस्यवाक्योदकैःस्वच्छैःकायस्य
मलमेवच ॥ ४३ ॥ सबाह्याभ्यंतरंविप्रक्षालितंनिर्मलंकृतम् ॥ तिर्यक्त्वंचमयाप्राप्तंशुकजातिसमुद्भवम् ॥ ४४ ॥ शुकस्यध्यानभावेनमरणेसमुपस्थि
ते ॥ तस्मिन्कालेमृतोविप्रतद्भावेनापिभावितः ॥ ४५ ॥ तादृशोऽस्मिपुनर्जातःशुकरूपोमहीतले ॥ मरणेयादृशोभावःप्राणिनांपरिजायते ॥ ४६ ॥
तादृशाःस्युस्तुसत्वास्तेतद्रूपास्तत्परायणाः ॥ तद्गुणास्तत्स्वरूपास्तेभावभूताभवंतिहि ॥४७॥ मृत्युकालस्यविप्रेंद्रभावेनापिनसंशयः ॥ अतुलंप्राप्तवा
ञ्ज्ञानमहमत्रमहामते ॥ ४८ ॥ तेनसर्वंविपश्यामियद्भूतंयद्भविष्यति ॥ वर्तमानंमहाप्राज्ञज्ञानेनापिमहामते ॥ ४९ ॥ सर्वंविदाम्यहंह्यत्रसंस्थितोपि
नसंशयः ॥ तारणायमनुष्याणांसंसारेपरिवर्तताम् ॥ ५० ॥ नास्तितीर्थंगुरुसमंबंधच्छेदकरंद्विज ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंशृणुभार्गवनंदन ॥ ५१ ॥ यत्त्वया
पृच्छितंविप्रतत्तेसर्वंप्रकाशितम् ॥ स्थलजाच्चोदकात्सर्वंबाह्यंमलंप्रणश्यति ॥ ५२ ॥ जन्मांतरकृतान्पापान्गुरुतीर्थंप्रणाशयेत् ॥ संसारतारणार्थै
वजंगमंतीर्थमुत्तमम् ॥ ५३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ शुकएवंमहाप्राज्ञश्च्यवनायमहात्मने ॥ तत्त्वंप्रकाशयित्वातुविररामनृपोत्तम ॥५४॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंजंग
मंतीर्थमुत्तमम् ॥ वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ५५ ॥ वेनउवाच ॥ नाहंराज्यस्यकामार्थीनान्यत्किंचित्प्रकामये ॥ सदेहोगंतुमिच्छामितवकायंजनार्द
न ॥ ५६ ॥ एवंवरमहंमन्येयदिदातुमिहेच्छसि ॥ विष्णुरुवाच ॥ यजत्वमश्वमेधेनराजसूयेनभूपते ॥ ५७ ॥ गोभूस्वर्णाम्बुधान्यानांकुरुदानंमहामते ॥ दाना
न्नश्यतिवैपापंब्रह्मवध्यादिघोरकम् ॥ ५८ ॥ चतुर्वर्गस्तुदानेनसिद्ध्यत्येवनसंशयः ॥ तस्माद्दानंप्रकर्तव्यंमामुद्दिश्यचभूपते ॥ ५९ ॥ यादृशेनापिभावे
नमामुद्दिश्यददातियः ॥ तादृशंतस्यवैभावंसत्यमेवंकरोम्यहम् ॥ ६० ॥ ऋषीणांदर्शनात्स्पर्शाद्भ्रष्टस्तेपापसंचयः ॥ आगमिष्यसियज्ञांतेममदेहंनसं
शयः ॥ ६१ ॥ एवमाभाष्यतंवेनमंतर्द्धानंगतोहरिः ॥ ६२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपंचाधिकपंचाशत्सहस्रसंहितायांवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्य
संपूर्तिवर्णनेच्यवनचरित्रसमाप्तौचत्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२३ ॥ सूतउवाच ॥ अंतर्द्धानंगतेविष्णौवेनोराजामहामतिः ॥ क्वगतोदेवदेवेशइ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिश्चिंतापरोऽभवत् ॥ १ ॥ हर्षेणमहताविष्टश्चिंतयित्वानृपोत्तमः ॥ समाहूयनृपश्रेष्ठंतंपृथुंमधुराक्षरैः ॥ २ ॥ तमुवाचमहात्मानंहर्षेणमहतातदा ॥ त्वया पुत्रेणभूर्लोकेतारितोस्मिसुपातकात् ॥ ३ ॥ नीतउज्ज्वलतांवत्सवंशोमेसांप्रतंपृथो ॥ मयाविनाशितोदोषैस्त्वयागुणैःप्रकाशितः ॥ ४ ॥ यजेहमश्वमेधेन दास्येदानान्यनेकशः ॥ विष्णुलोकंव्रजाम्यद्यसकायस्तेप्रसादतः ॥ ५ ॥ संभरस्वमहाभागसंभारांस्त्वंनृपोत्तम ॥ आमंत्रयमहाभागब्राह्मणान्वेदपारगा न् ॥ ६ ॥ एवंपृथुःसमादिष्टोवेनेनापिमहात्मना ॥ प्रत्युवाचमहात्मासवेनंपितरमादरात् ॥ ७ ॥ कुरुराज्यंमहाराजभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान् ॥ दिव्यान्वा मानुषान्पुण्यान्यज्ञैर्यजजनार्दनम् ॥ ८ ॥ एवमुक्त्वाप्रणम्यैवपितरंज्ञानतत्परम् ॥ धनुरादायपृथ्वीशःसबाणंयत्नपूर्वकम् ॥ ९ ॥ आदिदेशभटान्सर्वान्घो षध्वंभूतलेमम ॥ पापमेवनकर्तव्यंकर्मणात्रिविधेनवै ॥ १० ॥ करिष्यंतिचयत्पापंआज्ञावेनस्यभूपतेः ॥ उल्लंघ्यवध्यतांसोहियास्यतेनात्रसंशयः ॥११॥ दानमेवप्रदातव्यंयज्ञैश्चैवजनार्दनम् ॥ यजध्वंमानवाःसर्वेतन्मनस्काविमत्सराः ॥ १२ ॥ एवंशिक्षांप्रदत्वासौराज्यंभृत्येषुवेनजः ॥ निःक्षिप्यचगतो विप्रास्तपसेर्थेतपोवनम् ॥ १३ ॥ सर्वान्दोषान्परित्यज्यसंयम्यविषयेन्द्रियान् ॥ शतवर्षप्रमाणंवैनिराहारोबभूवह ॥ १४ ॥ तपसातस्यवैतुष्टोब्रह्मापृथु मुवाचह ॥ तपस्तपसिकस्मात्त्वंतन्मेत्वंकारणंवद ॥ १५ ॥ पृथुरुवाच ॥ वेनएषमहाप्राज्ञःपितामेकीर्तिवर्द्धनः ॥ समाचरतियःपापमस्यराज्येनरा धमः ॥ १६ ॥ शिरश्छेत्ताभवत्वेषतस्यदेवोजनार्दनः ॥ अहष्टैश्चमहाचक्रैर्हरिःशास्ताभवेत्स्वयम् ॥१७॥ मनसाकर्मणावाचाकर्तुंवांछतिपातकम् ॥ तेषां शिरांसित्रुटचंतुफलंपक्वंयथाद्रुमात् ॥ १८ ॥ एतदेववरंमन्येत्वत्तःशृणुसुरेश्वर ॥ प्रजानांदोषभावेननलिप्यतिपितामम ॥ १९ ॥ तथाकुरुष्वदेवेशवरं दातुंयदीच्छसि ॥ ददस्वउत्तमंकामंचतुर्मुखनमोऽस्तुते ॥ २० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवमस्तुमहाभागपितातेपूततांगतः ॥ विष्णुनाशासितोवत्सपुत्रेणापित्व यापृथो ॥ २१ ॥ एवंपृथुंसमुद्दिश्यवरंदत्वागतोविभुः ॥ पृथुरेवसमायातोराज्यकर्मणिसंस्थितः ॥ २२ ॥ वैन्यस्यराज्येविप्रेन्द्राःपापंकश्चिन्नचाचरेत् ॥ यस्तुचिंतयतेपापंत्रिविधेनापिकर्मणा ॥ २३ ॥ शिरश्छेदोभवेत्तस्ययथाचक्रैर्निकृंतितः ॥ तदाप्रभृतिवैपापंनैवकोपिसमाचरेत् ॥ २४ ॥ इत्याज्ञावर्ततेत स्यवैन्यस्यापिमहात्मनः ॥ सर्वलोकाःसमाचारैःपरिवर्ततिनित्यशः ॥ २५ ॥ दानभोगैःप्रवर्ततेसर्वधर्मपरायणाः ॥ सर्वसौख्यैःप्रवर्द्धतेप्रसादात्तस्यभूप तेः ॥ २६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचतुर्विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२४ ॥ सूतउवाच ॥ वेनस्याज्ञांसुसंप्राप्यपृथुःपरमधार्मिकः ॥ संवभ्रेसर्वसंभारान्नानापुण्यान्नृपात्मजः ॥ १ ॥ निमंत्र्यब्राह्मणान्सर्वान्नानादेशोद्भवानपि ॥ अथवेनइयाजासावश्वमेधेनभूपतिः ॥ २ ॥ दानान्यदाद्ब्राह्म णेभ्योनानारूपाण्यनेकशः ॥ जगामवैष्णवंलोकंसकायोजगतीपतिः ॥ ३ ॥ विष्णुनासहधर्मात्मानित्यमेवप्रवर्तते ॥ एतद्वःसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेः ॥ ४ ॥ सर्वपापप्रशमनंसर्वदुःखविनाशनम् ॥ पृथुरेवसधर्मात्माराजापृथ्वींप्रशासति ॥ ५ ॥ त्रैलोक्येनसमंपृथ्वींदुदोहनृपसत्तमः ॥ प्रजास्तुरं
जितास्तेनपुण्यधर्मानुकर्मभिः ॥ ६ ॥ [१]एतत्तेसर्वमाख्यातंभूमिखंडमनुत्तमम् ॥ प्रथमंसृष्टिखंडंतुद्वितीयंभूमिखंडकम् ॥ ७ ॥ भूमिखंडस्यमाहात्म्यंक
थयिष्याम्यहंपुनः ॥ अस्यखंडस्यवैश्लोकंयःशृणोतिनरोत्तमः ॥ ८ ॥ दिनस्यैकस्यवैपापंतस्यचैवप्रणश्यति ॥ योनरोभावसंयुक्तोऽध्यायंसंशृणुते
सुधीः ॥ ९ ॥ तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ दत्तस्यगोसहस्रस्यब्राह्मणेभ्यःसुपर्वणि ॥ १० ॥ यत्फलंतत्प्रजायेतविष्णुस्तस्यप्रसीदति ॥
अस्यपद्मपुराणस्यपठमानस्यनित्यशः ॥ ११ ॥ कलौयुगेतुविघ्नाश्चनजायंतेनरस्यवै ॥ व्यासउवाच ॥ कस्मात्कलौनजायंतेशृण्वानस्यचपद्म
ज ॥ १२ ॥ नरस्यपुण्ययुक्तस्यनानाविघ्नाःसुदारुणाः ॥ ब्रह्मोवाच ॥ मखस्याप्यश्वमेधस्ययत्फलंपरिकथ्यते ॥ १३ ॥ तत्फलंदृश्यतेतातपुराणे
पद्मसंज्ञके ॥ अश्वमेधमखःपुण्यःकलौनैवप्रवर्तते ॥ १४ ॥ पुराणंचापियत्तद्वदश्वमेधसमंकिल ॥ अश्वमेधस्ययत्पुण्यंस्वर्गमोक्षफलप्रदम् ॥ १५ ॥ न
भुंजंतिनराःपापाःपापमार्गेषुसंस्थिताः ॥ पुराणस्यास्यपुण्यस्यपद्मसंज्ञस्यसत्तम ॥ १६ ॥ अश्वमेधसमंपुण्यंनभुंजंतिकलौनराः ॥ कलौयुगेनरैःपापैर्ग
तव्यंनरकार्णवम् ॥ १७ ॥ कस्माच्छ्रोष्यंतितत्पुण्यंचतुर्वर्गप्रसाधनम् ॥ येनश्रुतमिदंपुण्यंपुराणंपद्मसंज्ञकम् ॥ १८ ॥ सर्वंहिसाधितंतेन
चतुर्वर्गस्यसाधनम् ॥ अश्वमेधादयोयज्ञास्तस्मान्नष्टामहामते ॥ १९ ॥ कलौयुगेगताःस्वर्गंसवेदाःसांगसस्वराः ॥ यःकोपिसत्वसंपन्नःश्रद्धावा
न्भगवत्परः ॥ २० ॥ श्रोतुमिच्छतिधर्मात्मासपुत्रोभार्ययासह ॥ श्रवणार्थंमहाश्रद्धापूर्वंतस्यप्रजायते ॥ २१ ॥ शृण्वानस्यनरस्यापि
महाविघ्नोनसंचरेत् ॥ अश्रद्धाजायतेपूर्वंपाठकस्यनरस्यच ॥ २२ ॥ लोभश्चजायतेतस्यशृण्वानस्यद्विजोत्तम ॥ प्रेषितोविष्णुदेवेनमहामोहःसदा
रुणः ॥ २३ ॥ अकरोत्सविनाशंतुशृण्वतश्चास्यनित्यशः ॥ दूषकाःकुत्सकाःपापाःसंभवंतिदिनेदिने ॥ २४ ॥ ज्ञातव्यंतुसुबुद्धेनविघ्नरूपंमसाधुना ॥
संजातंदृश्यतेव्यासतथाहोमंसमाचरेत् ॥ २५ ॥ वैष्णवैश्चमहामंत्रैर्विष्णुसूक्तैःसुपुण्यदैः ॥ विष्णोरराटमंत्रेणसहस्रशीर्षकेनच ॥ २६ ॥ इदंविष्णुसु
मंत्रेणआब्रह्मेणपुनःपुनः ॥ त्र्यंबकेनचमंत्रेणहोममेवंसमाचरेत् ॥ २७ ॥ बृहत्साम्नासुमंत्रेणद्वादशाक्षरकेणच ॥ यस्यदेवस्ययोहोमस्तस्यमंत्रेणहोम
येत् ॥ २८ ॥ अष्टोत्तरतिलाज्यैश्चपालाशैःसमिधैरपि ॥ ग्रहाणामपिकर्त्तव्यंस्थापनंपूजनंद्विज ॥ २९ ॥ विघ्नेशंपूजयेत्तत्रशारदांचसुरेश्वरीम् ॥ जा
तवेदांमहामायांचंडिकांक्षेत्रनायकम् ॥ ३० ॥ तिलैश्चतंदुलैराज्यैस्तेषांमंत्रसमुद्यतैः ॥ एवंहोमःप्रकर्त्तव्योब्राह्मणेभ्योददेद्धनम् ॥ ३१ ॥ यथासंभा

१ इयं ब्रह्मणो व्यासं प्रत्युक्तिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विक्रांतातदक्षिणांधेनुसंयुताम् ॥ ततोविघ्नाःप्रणश्यंतिपुराणंसिद्धिमाप्नुयात् ॥ ३२ ॥ एवंनकुरुतेयोहितस्यविघ्नंवदाम्यहम् ॥ तस्यांगेजायतेरोगोबहु
पीडाप्रदायकः ॥ ३३ ॥ भार्याशोकःपुत्रशोकोधनहानिःप्रजायते ॥ नानाविधान्महारोगान्भुंजतेनात्रसंशयः ॥ ३४ ॥ यस्यगेहेनास्तिवित्तमुपवासंस
माचरेत् ॥ एकादशींसुसंप्राप्यपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३५ ॥ षोडशैश्चोपचारैश्चभावयुक्तेनचेतसा ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथावित्तानुसारतः ॥३६ ॥
केशवायततोदत्वासंकल्पंहविषान्वितम् ॥ स्वयंकुर्यात्ततःप्राज्ञोभोजनंसहबांधवैः ॥ ३७ ॥ पुत्रैस्तुभार्ययायुक्तस्ततःसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ पुराणसंहि
तापूर्णाश्रोतव्याधर्मतत्परैः ॥ ३८॥ चतुर्वर्गस्यवैसिद्धिर्जायतेतस्यनान्यथा ॥ सपादंलक्षमेकंतुब्रह्माख्यंपुष्करंशृणु ॥ ३९ ॥ कृतेयुगेतुनिःपापाः
शृण्वंतिमनुजाद्विज ॥ लक्षस्यार्द्धंततःकृत्स्नंपुराणंपद्मसंज्ञकम् ॥ ४० ॥ श्लोकानांतुसहस्राभ्यांद्वाभ्यामेवतथाधिकम् ॥ त्रेतायुगेतथाप्राप्तेयदाश्रोष्यं
तिमानवाः ॥ ४१ ॥ चतुर्वर्गफलंभुक्त्वातेयास्यंतिहरिंपुनः ॥ द्वाविंशतिसहस्राणिसंहितापद्मसंज्ञिता ॥ ४२ ॥ द्वापरेकथिताविप्रब्रह्मणापरमात्मना॥
द्वादशैवसहस्राणांपद्माख्यासातुसंहिता ॥ ४३ ॥ कलौयुगेपठिष्यंतिमानवाविष्णुतत्पराः ॥ एकोर्थश्चैकभावश्चचतुर्ष्वपिप्रवर्तितः ॥ ४४ ॥ संहिता
स्त्वेवविप्रेंद्रशेषाख्यानप्रविस्तरः ॥ द्वादशैवसहस्राणिनाशंयास्यंतिसत्तम ॥ ४५ ॥ कलौयुगेतुसंप्राप्तेप्रथमंहिभविष्यति ॥ भूमिखंडंनरःश्रुत्वासर्व
पापैःप्रमुच्यते ॥ ४६ ॥ मुच्यतेसर्वदुःखेभ्यःसर्वरोगैःप्रमुच्यते ॥ अन्यत्सर्वंपरित्यज्यजपंदानंतथाश्रुतम् ॥ ४७ ॥ श्रोतव्यंहिप्रयत्नेनपद्माख्यंपापना
शनम् ॥ प्रथमंसृष्टिखंडंतुद्वितीयंभूमिखंडकम् ॥ ४८ ॥ तृतीयंस्वर्गखंडंचपातालंतुचतुर्थकम् ॥ पंचमंचोत्तरंखंडंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ४९ ॥ यः
शृणोतिनरोभक्त्यापंचखंडान्यनुक्रमात् ॥ गोप्रदानसहस्रस्यमानवोलभतेफलम् ॥ ५० ॥ महाभाग्येनलभ्यंतेपंचखंडानिभूसुराः ॥ श्रुतानिमोक्षदा
निस्युःसत्यंसत्यंनसंशयः ॥ ५१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांवेनोपाख्यानेपंचविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२५ ॥
समाप्तोऽयं भूमिखण्डो द्वितीयः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

---

१ रोगैर्दुःखैःशत्रुभिश्च विमुक्तः सुखमाप्नुयात् इ० पा० ।

इदं पद्मपुराणभूमिखण्डं खानदेशीयरावेरग्रामनिवासिपरशुरामभट्टतनयगोविंदशास्त्रिणा प्राचीनादर्शपुस्तकैः पण्डितजनसाहाय्यं गृहीत्वा संशोधितम्
तदेतत्–श्रीकृष्णदासात्मजखेमराजश्रेष्ठिना मुंबय्यां स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" नाम्नि मुद्रणालये मुद्रयित्वा प्रकाशमानीयत ॥ शके १८१६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं भूमिखण्डं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन खेमराजेन
स्वकीये श्रीवेंकटेश्वरयन्त्रालयेऽङ्कित्वा
प्रकाशितम्। संवत् १९५१ शके १८१६.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus - Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे तृतीयं स्वर्गखण्डं प्रारभ्यते ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार १८६७ के २५ ऍक्टके अनुसार रजिष्टर करिकै यन्त्राधिकारीनें अपने स्वाधीन रक्खे हैं.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

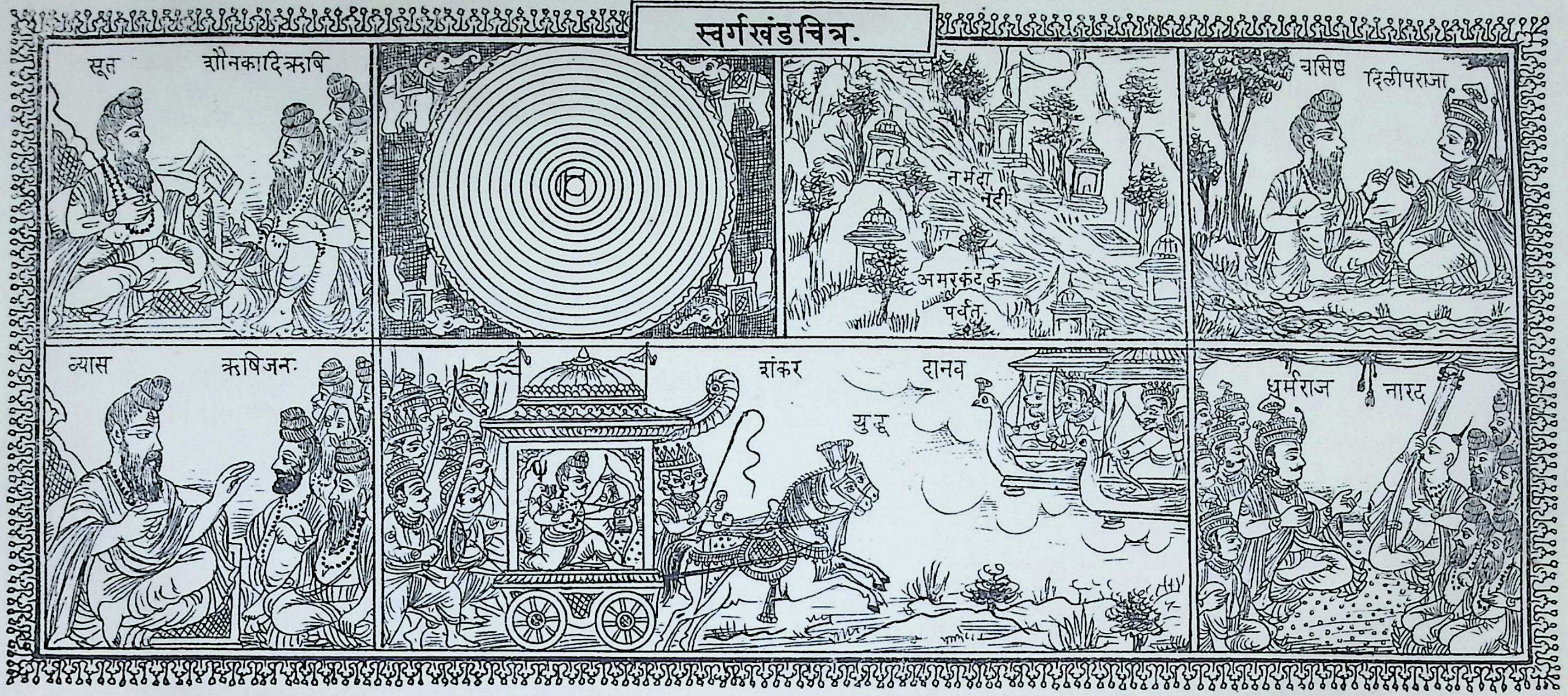

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॐनमोविघ्नहर्त्रे ॐनमःश्रीमते ॥ नमामिगोविंदपदारविंदंसदेंदिरावं[1]दितमुत्तं[2]माख्यम् ॥ जगज्जनानांहृदिसंनिविष्टंमहाजनैकायनमुत्तमोत्तमम् ॥१॥ एक
दामुनयःसर्वेज्वलज्ज्वलनसन्निभाः ॥ हिमवद्वासिनःसर्वेमु[3]नयोवेदपारगाः॥२॥त्रिकालज्ञामहात्मानोनानापुण्यसमाश्रयाः ॥ महेंद्राद्रिरतायेचयेचविंध्यनिवा
सिनः ॥ ३ ॥ येर्बुदारण्यनिरताः पुष्करारण्यवासिनः ॥ श्रीशैलेनिरतायेचकुरुक्षेत्रनिवासिनः ॥ ४ ॥ धर्म्मारण्यरतायेचदंडकारण्यवासिनः ॥
जंबूमार्गरतायेचयेचसत्यनिवासिनः ॥ ५ ॥ एतेचान्येचबहवःसशिष्यामुनयोऽमलाः ॥ नैमिषंसमुपायाताःशौनकंद्रष्टुमुत्सुकाः ॥ ६ ॥ तंपूजयित्वा
विधिवत्तेनतेचसुपूजिताः ॥ आसनेषुविचित्रेषुवृस्यादिषुयथाक्रमम् ॥ ७ ॥ शौनकेनप्रदत्तेषुआसीनास्तेतपोधनाः ॥ कृष्णाश्रिताःकथाःपुण्याःपर
स्परमथाब्रुवन् ॥ ८ ॥ कथांतेषुततस्तेषांमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ आजगाममहातेजाःसूतस्तत्रमहाद्युतिः ॥ ९ ॥ व्यासशिष्यःपुराणज्ञोरोमहर्षण
संज्ञकः ॥ तान्प्रणम्ययथान्यायंसतैश्चैवाभिपूजितः ॥ १० ॥ उपविष्टंयथायोग्यंशौनकाद्यामहर्षयः ॥ व्यासशिष्यंसुखासीनंसूतंवैरोमहर्षणम् ॥ ११ ॥
तंपप्रच्छुर्महाभागाःशौनकाद्यास्तपोधनाः ॥ ऋषयऊचुः ॥ पौराणिकमहाबुद्धेरोमहर्षणसुव्रत ॥ १२ ॥ त्वत्तःश्रुतामहापुण्याःपुरापौराणिकीःकथाः ॥ सां
प्रतंचप्रवृत्ताःस्मकथायांसक्षणाहरेः ॥ १३ ॥ सर्वेपुंसांपरोधर्मोयतोभक्तिरधोक्षजे ॥ पुनःपुराणमाचक्ष्वहरिवार्तासमन्वितम् ॥ १४ ॥ हरेरन्याकथासूतश्म
शानसदृशीस्मृता॥हरिस्तीर्थस्वरूपेणस्वयंतिष्ठतितच्छुतम्॥१५॥तीर्थानांपुण्यदातॄणांनामानिकिलकीर्तय॥कुतएतत्समुत्पन्नंकेनवापरिपाल्यते॥१६॥
कस्मिन्विलयमभ्येतिजगदेतच्चराचरम् ॥ क्षेत्राणिकानिपुण्यानिकेचपूज्याःशिलोच्चयाः ॥ १७ ॥ नद्यश्चकाःपराःपुण्यानृणांपापहराःशुभाः ॥ एतत्सर्वंम
हाभागकथयस्वयथाक्रमम् ॥ १८ ॥ सूतउवाच ॥ साधुसाधुमहाभागाःसाधुपृष्टंतपोधनाः ॥ तंप्रणम्यप्रवक्ष्यामिपुराणंपद्मसंज्ञकम् ॥ १९ ॥ पाराशर्यं
परमपुरुषंविश्ववेद्यैकयोनिंविद्याधारंविपुलमतिदंवेदवेदांतवेद्यम् ॥ शश्वच्छांतंस्वमतिविषयंशुद्धतेजोविशालं वेदव्यासंविततयशसंसर्वदाहंनमामि
॥ २० ॥ नमोभगवतेतस्मैव्यासायामिततेजसे ॥ यस्यप्रसादाद्वक्ष्यामिनारायणकथामिमाम् ॥ २१ ॥ प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंपुराणंपद्मसंज्ञितम् ॥ स
हस्रंपंचपंचाशत्षड्भिःखंडैःसमन्वितम् ॥ २२ ॥ तत्रादावादिखंडंस्याद्भूमिखंडंततःपरम् ॥ ब्रह्मखंडंचतत्पश्चात्ततःपातालखंडकम् ॥ २३॥ क्रियाखंडं
ततःख्यातमुत्तरंखंडमंतिमम् ॥ एतदेवमहापद्ममद्भुतंयन्मयंजगत् ॥ २४ ॥ तद्वृत्तांताश्रयंतस्मात्पाद्ममित्युच्यतेबुधैः ॥ एतत्पुराणममलंविष्णुमाहा
त्म्यमुत्तमम् ॥ २५ ॥ देवदेवोहरिर्यद्वैब्रह्मणेप्रोक्तवान्पुरा ॥ ब्रह्मातन्नारदायाहनारदोस्मद्गुरोःपुरः ॥ २६ ॥ व्यासःसर्वपुराणानिसेतिहासानिसंहिताः ॥

१ नंदनं इत्यपिपाठोस्ति । २ उत्तमाख्यमिति पाठः । ३ ज्ञानिनो इतिपाठः । ४ पुण्याश्रमाश्रयाः इति पाठः । ५ वेदैकेतिवा पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अध्यापयामासमुहुर्मा[1]मतिप्रियमात्मनः ॥ २७ ॥ तत्तेऽहंसंप्रवक्ष्यामिपुराणमंतिदुर्लभम् ॥ यच्छुत्वाब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनरः ॥ २८ ॥ सर्वती
र्थाभिषेकंचलभतेशृणुतेहियः ॥ श्रद्धयापरयाभक्त्याश्रुतमात्रेणमुक्तिदः ॥ २९ ॥ अश्रद्धयापिशृणुतेलभतेपुण्यसंचयम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन
पद्मंश्रोत्रातिथीकुरु ॥ ३० ॥ तं[2]त्रादिखंडंवक्ष्यामिपुण्यंपापविनाशनम् ॥ शृण्वंतुमुनयःसर्वेंसशिष्यास्त्वत्रयेस्थिताः ॥ ३१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुरा
णेस्वर्गखंडेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ आदिसर्गमहंतावत्कथयामिद्विजोत्तमाः ॥ ज्ञायतेयेनभगवान्परमात्मासनातनः ॥ १ ॥ सृष्टेष्प्रल
यादूर्ध्वंनासीत्किंचिद्द्विजोत्तमाः ॥ ब्रह्मसंज्ञमभूदेकंज्योतिर्वैसर्वकारकम् ॥ २ ॥ नित्यंनिरंजनंशांतंनिर्मलंनित्यनिर्मलम् ॥ आ[3]नंदसागरंस्वच्छंयत्कां
क्षंतिमुमुक्षवः ॥ ३ ॥ सर्वज्ञंज्ञानरूपत्वादनंतमजमव्ययम् ॥ अविनाशिसदास्वच्छमच्युतंव्यापकंमहत् ॥ ४ ॥ सर्गकालेतुसंप्राप्तेज्ञात्वातंज्ञानरूपक
म् ॥ आत्मलीनंविकारंचतत्स्रष्टुमुपचक्रमे ॥ ५ ॥ तस्मात्प्रधानमुद्भूतंततश्चापिमहानभूत् ॥ सात्विकोराजसश्चैवतामसश्चत्रिधामहान् ॥ ६ ॥ प्र[4]धानेना
वृतोह्येवत्वचाबीजमिवावृतम् ॥ वैकारिकस्तैजसश्चभूतादिश्चैवतामसः ॥ ७ ॥ त्रिविधोयमहंकारोमहत्तत्वादजायत ॥ यथाप्रधानेनमहान्महतासतथा
वृतः ॥ ८ ॥ भूतादिस्तुविकुर्वाणःशब्दतन्मात्रकंततः ॥ ससर्जशब्दतन्मात्रादाकाशंशब्दलक्षणम् ॥९ ॥ शब्दमात्रंतथाकाशंभूतादिःसममावृणोत् ॥ श
ब्दमात्रंतथाकाशंस्पर्शमात्रंससर्जह ॥ १० ॥ बलवानभवद्वायुस्तस्यस्पर्शोगुणोमतः ॥ आकाशंशब्दमात्रंतुस्पर्शमात्रंसमावृणोत् ॥ ११ ॥ ततोवायुवि
कुर्वाणोरूपमात्रंससर्जह ॥ ज्योतिरुत्पद्यतेवायोस्तद्रूपगुणमुच्यते ॥ १२ ॥ स्पर्शमात्रस्तुवैवायूरूपमात्रंसमावृणोत् ॥ ज्योतिश्चापिविकुर्वाणंरसमात्रं
ससर्जह ॥ १३ ॥ संभवंतिततोंभांसिरसमात्राणितानितु ॥ रसमात्राणिचांभांसिरूपमात्रंसमावृणोत् ॥ १४ ॥ विकुर्वाणानिचांभांसिगंधमात्रंससर्जिरे ॥
तस्माज्जातामहीचेयंसर्वभूतगुणाधिका ॥ १५ ॥ सं[5]संघातोयतस्तस्मात्तस्यगंधोगुणोमतः ॥ तस्मिंस्तस्मिंस्तुतन्मात्रात्तेनतन्मात्रतास्मृता ॥ १६ ॥ त
न्मात्राण्यविशेषाणिविशेषाःक्रमशोपराः ॥ भूततन्मात्रसर्गोयमहंकाराचुतामसात् ॥ १७ ॥ कीर्तितस्तुसमासेनमुनिवर्यास्तपोधनाः ॥ तैजसानींद्रिया
ण्याहुर्देवावैकारिकादश ॥ १८ ॥ एकादशंमनश्चात्रकीर्तितंतत्त्वचिंतकैः ॥ ज्ञानेंद्रियाणिपंचात्रपंचकर्मेंद्रियाणिच ॥ १९ ॥ तानिवक्ष्यामितेषांचकर्मा
णिकुलपावनाः ॥ श्रवणंत्वक्चक्षुर्जिह्वानासिकाचैवपंचमी ॥ २० ॥ शब्दादिज्ञानसिध्द्यर्थंबुद्धियुक्तानिपंचवै ॥ पायूपस्थंहस्तपादौकीर्तितावाक्चपं
चमी ॥ २१ ॥ विसर्गानंदनादानगत्युक्तिकर्मतत्स्मृतम् ॥ आकाशवायुतेजांसिसलिलंपृथिवीतथा ॥ २२ ॥ शब्दादिभिर्गुणैर्विप्राः संयुक्ताउत्तरोत्तरैः ॥

---

१ गुरुरीति पाठः । २ तत्रादिखंडमित्ययंश्लोकःक्वचित्पुस्तकेनदृश्यते । ३ आनंदस्यपरंपुच्छामितिवा पाठोगम्यते । ४ प्रधानतत्त्वेनसमम् । इ० पा० ५ संघातोयमितिवा पाठांतरं ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नानावीर्याःपृथग्भूतास्ततस्तेसंहतिंविना ॥ २३ ॥ नाशक्नुवन्प्रजाःस्रष्टुमसमागत्यकृत्स्नशः ॥ समेत्यान्योन्यसंयोगंपरस्परमथाश्रयात् ॥ २४ ॥ एकसं
घास्सलक्ष्याश्वसंप्राप्यैक्यमशेषतः ॥ पुरुषाधिष्ठितत्वाच्चप्रधानानुग्रहेणच ॥ २५ ॥ महदादयोविशेषांताअंडमुत्पादयंतिते ॥ तत्क्रमेणविवृद्धंतुजलबुद्बुद
वत्सदा॥२६॥भूतेभ्योंडंमहाप्राज्ञावृद्धंतदुदकेशयम्॥प्राकृतंब्रह्मरूपस्यविष्णोःस्थानमनुत्तमम्॥२७॥तत्राव्यक्तस्वरूपोसौविष्णुर्विश्वेश्वरःप्रभुः॥ ब्रह्मरूपं
समास्थायस्वयमेवव्यवस्थितः ॥२८॥ स्वेदजांडमभूत्तस्यजरायुश्चमहीधराः ॥ गर्भोदकंसमुद्राश्चतस्याभून्महदात्मनः ॥ २९ ॥ साद्रिद्वीपसमुद्राश्चसज्यो
तिर्लोकसंग्रहः ॥ तस्मिन्नंडेभवत्सर्वंसदेवासुरमानुषम्॥३०॥ अनादिनिधनस्यैवविष्णोर्नाभेःसमुत्थितम् ॥ यत्पद्मंतद्धैममंडमभूच्छ्रीकेशवेच्छया ॥३१॥
रजोगुणधरोदेवःस्वयमेवहरिःपरः ॥ ब्रह्मरूपंसमास्थायजगत्स्रष्टुंप्रवर्तते ॥ ३२ ॥ सृष्टंचपात्यनुयुगंयावत्कल्पविकल्पना ॥ नारसिंहादिरूपेणरुद्ररूपेण
संहरेत् ॥ ३३ ॥ सब्रह्मरूपंविसृजन्महात्माजगत्समस्तंपरिपातुमिच्छन् ॥ रामादिरूपंसतुगृह्ययातिबभूवरुद्रोजगदेतदत्तुम् ॥ ३४ ॥ इति श्रीपा
द्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ऋषयऊचुः ॥ नदीनांपर्वतानांचनामधेयानिसर्वशः ॥ तथाजनपदानांचयेचान्येभूमिमाश्रिताः ॥ १ ॥
प्रमाणंचप्रमाणज्ञपृथिव्याःकिलसर्वतः ॥ निखिलेनसमाचक्ष्वकाननानिचसत्तम ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ पंचैमानिमहाप्राज्ञमहाभूतानिसंग्रहात् ॥ जग
तीस्थानिसर्वाणिसमान्याहुर्मनीषिणः ॥ ३ ॥ भूमिरापस्तथावायुरग्निराकाशमेवच ॥ गुणोत्तराणिसर्वाणितेषांभूमिःप्रधानतः ॥ ४ ॥ शब्दस्पर्शश्चरू
पंचरसोगंधश्चपंचमः ॥ भूमेरेतेगुणाःप्रोक्ताऋषिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥ ५ ॥ चत्वारोप्सुगुणाविप्रागंधस्तत्रनविद्यते ॥ शब्दःस्पर्शश्चरूपंचतेजसोथगुणा
स्त्रयः ॥ ६ ॥ शब्दःस्पर्शश्चवायोस्तुआकाशेशब्दएवच ॥ एतेपंचगुणाविप्रामहाभूतेषुपंचसु ॥ ७ ॥ वर्ततेसर्वलोकेषुयेषुभूताःप्रतिष्ठिताः ॥ अन्यो
न्यंनातिवर्ततेसाम्यंभवतिवैतदा ॥ ८ ॥ यदातुविषमीभावमाविशंतिपरस्परम् ॥ तदादेहैर्देहवंतोव्यतिरोहंतिनान्यथा ॥९ ॥ आनुपूर्व्याविनश्यंतिजायं
तेचानुपूर्वशः ॥ सर्वाण्यपरिमेयाणितदेषांरूपमैश्वरम् ॥ १० ॥ यत्रयत्रहिदृश्यंतेधावंतिपांचभौतिकाः ॥ तेषांमनुष्यास्तर्केणप्रमाणानिप्रचक्षते ॥११॥
अचिंत्याःखलुयेभावास्तान्नतर्केणसाधयेत् ॥ सुदर्शनंप्रवक्ष्यामिद्वीपंतुमुनिपुंगवाः ॥ १२ ॥ परिमंडलोमहाभागाद्वीपोऽसौचक्रसंस्थितः ॥ नदीजलपरि
च्छिन्नःपर्वतैश्चाब्धिसन्निभैः ॥ १३ ॥ पुरैश्चविविधाकारैरम्यैर्जनपदैस्तथा ॥ वृक्षैःपुष्पफलोपेतैःसंपन्नोधनधान्यवान्॥ १४ ॥ लवणेनसमुद्रेणसमंतात्परि
वारितः ॥ यथाहिपुरुषःपश्येदादर्शेमुखमात्मनः ॥ १५ ॥ एवंसुदर्शनोद्वीपोदृश्यतेचक्रमंडलः ॥ द्विरंशेपिप्पलस्तस्यद्विरंशेचशशोमहान् ॥ १६ ॥

१ त्समामितिवा पा० । २ तस्यासन्निति पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वौषधिंसमादायसर्वतःपरिवारितः ॥ आपस्ततोन्याविज्ञेयाःशेषःसंक्षेपउच्यते ॥१७॥ ऋषयऊचुः ॥ उक्तोयस्यचसंक्षेपोबुद्धिमन्विधिवत्त्वया ॥ तत्त्वज्ञश्चा
सिसर्वस्यविस्तरंसूतनोवद ॥१८॥ यावान्भूम्यवकाशोयंदृश्यतेशशलक्षणे ॥ तस्यप्रमाणंप्रब्रूहिततोवक्ष्यसिपिप्पलम् ॥१९॥ एवंतैःकिलपृष्टःससूतोवाक्य
मथाब्रवीत् ॥ सूतउवाच ॥ प्रागायतामहाप्राज्ञाःषडेतेरत्नपर्वताः॥२०॥अवगाढाह्युभयतःसमुद्रौपूर्वपश्चिमौ ॥ हिमवान्हिमकूटश्चनिषधश्चनगोत्तमः॥२१॥
नीलश्चवैडूर्यमयःश्वेतश्चशशिसन्निभः॥ सर्वधातुपिनद्धश्चशृंगवान्नामपर्वतः ॥२२॥ एतेवैपर्वताविप्राःसिद्धचारणसेविताः॥तेषामंतरविष्कंभोयोजनानिसहस्र
शः॥२३॥तत्रपुण्याजनपदास्तानिवर्षाणिसत्तमाः॥वसंतितेषांसत्त्वानिनानाजातीनिसर्वशः॥२४॥इदंतुभारतंवर्षंततोहैमवतंपरम्॥हेमकूटात्परंचैवहरिवर्षं
प्रचक्षते॥२५॥दक्षिणेनतुनीलस्यनिषधस्योत्तरेणच॥ प्रागायतोमहाभागामाल्यवान्नामपर्वतः ॥२६॥ ततःपरंमाल्यवतःपर्वतोगंधमादनःपरिमंडलस्तयोर्म
ध्येमेरुःकनकपर्वतः॥२७॥आदित्यतरुणाभासोविधूमइवपावकः ॥योजनानांसहस्राणिचतुरशीतिरुच्छ्रितः ॥२८॥ अधस्ताच्चतुरशीतिर्योजनानांद्विजोत्त
माः॥ऊर्ध्वमधश्चतिर्यक्चलोकानावृत्यातिष्ठति॥२९॥ तस्यपार्श्वेष्वमीद्वीपाश्चत्वारःसंस्थिताद्विजाः॥भद्राश्वःकेतुमालश्चजंबूद्वीपश्चसत्तमाः॥३०॥उत्तराश्चै
वकुरवःकृतपुण्यप्रतिश्रयाः ॥ विहंगसुमुखोयस्तुसुपार्श्वस्यात्मजःकिल ॥ ३१ ॥ सवैविचिंतयामाससौवर्णान्प्रेक्ष्यवायसान् ॥ मेरुरुत्तममध्यानामधमानां
चपक्षिणाम् ॥३२॥ अविशेषकरोयस्मात्तस्मादेनंत्यजाम्यहम् ॥ तमादित्योनुपर्यैतिसततंज्योतिषांवरः॥३३॥चंद्रमाश्चसनक्षत्रोवायुश्चैवप्रदक्षिणः॥सपर्व
तोमहाप्राज्ञादिव्यपुष्पसमन्वितः॥३४॥भवनैरावृतैःसर्वैर्जांबूनदमयैःशुभैः ॥तत्रदेवगणाविप्रा[2]गंधर्वासुरराक्षसाः ॥३५॥ अप्सरोगणसंयुक्ताःशैलेक्रीडंतिसर्व
दा ॥ तत्रब्रह्माचरुद्रश्चशक्रश्चापिसुरेश्वरः ॥ ३६ ॥ समेत्यविविधैर्यज्ञैर्यजंतेऽनेकदक्षिणैः ॥ तुंबुरुर्नारदश्चैवविश्वावसुर्हाहाहूहूः ॥ ३७ ॥ अभिगम्यामरश्रे
ष्ठंस्तुवंतिविविधैःस्तवैः ॥ सप्तर्षयोमहात्मानःकश्यपश्चप्रजापतिः ॥ ३८ ॥ तत्रगच्छंतिभद्रंवः[3]सदापर्वणिपर्वणि ॥ तस्यैवमूर्द्धन्युशनाकाव्योदैत्यैर्महीय
ते ॥३९॥ तस्यहैमानिरत्नानितस्यैतेरत्नपर्वताः ॥ तस्मात्कुवेरोभगवांश्चतुर्थंभागमश्नुते ॥ ४० ॥ ततःकलांशंवित्तस्यमनुष्येभ्यःप्रयच्छति ॥ पर्वतस्यां
तरेदिव्यंसर्वर्तुकुसुमैश्चितम् ॥ ४१ ॥ कर्णिकारवनंरम्यंशिलाजालसमुच्छ्रितम् ॥ तत्रसाक्षात्पशुपतिर्दिव्यभूतैःसमावृतः ॥ ४२ ॥ उमासहायोभगवान्
रमतेभूतभावनः ॥ कर्णिकारमयींमालांबिभ्रदापादलंबिनीम् ॥ ४३ ॥ त्रिभिर्नेत्रैःकृतोद्द्योतस्त्रिभिःसूर्यैरिवोदितैः ॥ तमुग्रतपसःसिद्धाःसुव्रताःसत्यवादि
नः ॥ ४४ ॥ पश्यंतिनहिदुर्वृत्तैःशक्योद्रष्टुंमहेश्वरः ॥ तस्यशैलस्यशिखरात्क्षीरधाराद्विजोत्तमाः ॥ ४५ ॥ विश्वरूपात्परिमिताभीमनिर्घातनिस्वना ॥

१ प्रगाढाःस्युरिति पाठः । क्वचित्पुस्तके । २ गणाःसर्वे इति वा पा० । ३ सर्वेइत्यपि पाठः । ४ पश्यतस्यान्तरे इत्ययत्र पाठः ससाधुः । ५ न्निपतितेतिपाठांतरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुण्यापुण्यतमैर्जुष्टागंगाभागीरथीशुभा ॥४६॥ प्लवंतीचप्रवेगेनह्रदेचंद्रमसःशुभे ॥ तयाह्युत्पादितःपुण्यःसह्रदःसागरोपमः ॥४७॥ तांधारयामासतदादुर्द्धरांपर्वतैरपि ॥ शतंवर्षसहस्राणिशिरसैवपिनाकधृक् ॥४८॥ मेरोस्तुपश्चिमेपार्श्वेकेतुमालोद्विजोतमाः ॥ जंबूखंडेतुतत्रैवमहाजनपदोद्विजाः ॥ ४९ ॥ आयुर्दशसहस्राणिवर्षाणांतत्रसत्तमाः ॥ सुवर्णवर्णाश्चनरास्त्रियश्चाप्सरसांसमाः ॥ ५० ॥ अनामयावीतशोकानित्यंमुदितमानसाः ॥ जायंतेमानवास्तत्रनिस्तप्तकनकप्रभाः ॥ ५१ ॥ गंधमादनशृंगेषुकुबेरःसहराक्षसैः ॥ संवृतोप्सरसांसंघैर्मोदतेगुह्यकाधिपः ॥ ५२ ॥ गंधमादनपार्श्वेतुपरेविगतपातकाः ॥ एकादशसहस्राणिवर्षाणांपरमायुषः ॥ ५३ ॥ तत्रकृष्णानराविप्रास्तेजोयुक्तामहाबलाः ॥ स्त्रियश्चोत्पलपत्राभाःसर्वाःसुप्रियदर्शनाः ॥ ५४ ॥ नीलोत्पलधरंश्वेतंश्वेताद्धैरण्यकंवरम् ॥ वर्षमैरावतंविप्रानानाजनपदावृतम् ॥५५॥ धनुर्खंडेःमहाभागाद्वेवर्षेदक्षिणोत्तरे ॥ इलावृत्तंमध्यगंतुपंचवर्षाणिचैवहि५६॥ उत्तरोत्तरमेतेभ्योवर्षमुद्रिच्यतेगुणैः ॥ आयुःप्रमाणमारोग्यंधर्मतःकामतोऽर्थतः ॥ ५७ ॥ समन्वितानिभूतानितेषुसर्वेषुसत्तमाः ॥ एवमेषामहाभागाःपर्वतैःपृथिवीचिता ॥ ५८ ॥ हेमकूटस्तुसुमहान्कैलासोनामपर्वतः ॥ तत्रवैश्रवणोदेवोगुह्यकैःसहमोदते ॥ ५९ ॥ अस्त्युत्तरेणकैलासंमैनाकंपर्वतंप्रति ॥ हिरण्यशृंगःसुमहान्दिव्योमणिमयोगिरिः ॥ ६० ॥ तस्यपार्श्वेमहद्दिव्यंशुभ्रंकांचनवालुकम् ॥ रम्यंविष्णुसरोनामयत्रराजाभगीरथः ॥ ६१ ॥ दृष्ट्वाभागिरथींगंगामुवासबहुलाःसमाः ॥ यूपामणिमयास्तत्रक्षेत्राश्चापिहिरण्मयाः ॥ ६२ ॥ तत्रेष्ट्वातुगतःसिद्धिंसहस्राक्षोमहायशाः ॥ स्रष्टाभूतिपतिर्यत्रसर्वलोकैःसनातनः ॥ ६३ ॥ उपास्यतेतिग्मतेजायत्रभूतःसमंततः ॥ नरनारायणौब्रह्मामनुःस्थाणुश्चपंचमः ॥ ६४ ॥ तत्रदिव्यात्रिपथगाप्रथमंतुप्रतिष्ठिता ॥ ब्रह्मलोकादपाक्रांतासप्तधाप्रतिपद्यते ॥ ६५ ॥ वटोदकासानलिनीपावतीचसरस्वती ॥ जंबूनदीचसीताचगंगासिंधुश्चसप्तमी ॥ ६६ ॥ अचिंत्यादिव्यसंज्ञासाप्रभावैश्चसमन्विता ॥ उपास्यतेयत्रसत्रंसहस्रयुगपर्यये ॥ ६७ ॥ दृश्यादृश्याचभवतितत्रतत्रसरस्वती ॥ एतादिव्याःसप्तगंगास्त्रिषुलोकेषुविश्रुताः ॥ ६८ ॥ रक्षांसिवैहिमवतीहेमकूटेचगुह्यकाः ॥ सर्पानागाश्चनिषधेगोकर्णंचतपोवनम् ॥ ६९ ॥ देवासुराणांसर्वेषांश्वेतःपर्वतमुच्यते ॥ गंधर्वानिषधेनित्यंनीलेब्रह्मर्षयस्तथा ॥ ७० ॥ शृंगवांस्तुमहाभागादेवानांप्रतिसंचरः ॥ इत्येतानिमहाभागाःसप्तवर्षाणिभागशः ॥ ७१ ॥ भूतान्युपनिविष्टानिगतिमंतिध्रुवाणिच ॥ तेषामृद्धिर्बहुविधादृश्यतेदेवमानुषा ॥ ७२ ॥ अशक्यंपरिसंख्यातुंश्रद्धेयातुविभूषिता ॥ यांतुपृच्छथमांविप्रादिव्यमेनांशशाकृतिम् ॥ ७३ ॥ पार्श्वेशशस्यद्वेवर्षेउक्तेयेदक्षिणोत्तरे ॥ कर्णेतुनागद्वीपश्चकाश्यपद्वीपएवच ॥ ७४॥ कर्णद्वीपशिलोविप्राःश्रीमान्मलयपर्वतः ॥ एतद्द्वितीयंद्वी

१ दिव्योपपादुका इत्यन्यत्र पाठः । २ धनुपीते इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पस्यदृश्यतेशशिसंस्थितम्॥७६॥इतिश्रीपाद्मेपुराणेस्वर्गखंडेतृतीयोऽध्यायः॥३॥ऋषयऊचुः॥मेरोरथोत्तरंपश्चात्पूर्वमाचक्ष्वसूततः॥निखिलेनमहाबुद्धेमा
ल्यवंतंचपर्वतम्॥१॥सूतउवाच॥दक्षिणेनतुनीलस्यमेरोःपार्श्वेतथात्तरे॥उत्तराःकुरवोविप्राःपुण्याःसिद्धनिषेविताः॥२॥ तत्रवृक्षामधुफलानित्यपुष्पफलोप
गाः॥पुष्पाणिचसुगंधीनिरसवंतिफलानिच ॥ ३ ॥ सर्वकामफलास्तत्रकेचिद्वृत्याद्विजोत्तमाः ॥ अपरेक्षीरिणोनामवृक्षास्तत्रद्विजोत्तमाः ॥ ४ ॥ प्रक्षरं[१]
तिसदाक्षीरंतत्रसर्वेऽमृतोपमम् ॥ वस्त्राणिचप्रसूयंतेफलेष्वाभरणानिच॥५॥ सर्वामणिमयीभूमिःसूक्ष्मकांचनवालुका॥सर्वर्तुसुखसंस्पर्शानिष्फेला[२]श्चतपोध
नाः ॥ ६ ॥ देवलोकच्युताःसर्वेजायततत्रमानवाः ॥ शुक्लाभिजनसंपन्नाःसर्वसुप्रियदर्शनाः ॥ ७ ॥ मिथुनानिचजायंतेस्त्रियश्चाप्सरसोपमाः ॥ तेषांते
क्षीरिणांक्षीरंपिबंत्यमृतसंनिभम् ॥ ८ ॥ मिथुनंजायतेकालेसमंताच्चप्रवर्द्धते ॥ तुल्यरूपगुणोपेतंसमवेशंतथैवच ॥ ९ ॥ एकमेवानुरूपंचचक्रवा[३]
कसमंद्विजाः ॥ निरामयाश्चतेलोकानित्यंमुदितमानसाः ॥ १० ॥ दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशतानिच ॥ जीवंतितेमहाभागानचान्योन्यंजहत्युत॥११॥
भारुडानामशकुनास्तीक्ष्णतुंडामहाबलाः ॥ तान्निर्हरंतीहमृतान्दरीषुप्रक्षिपंतिच ॥ १२ ॥ उत्तराःकुरवोविप्राव्याख्यातास्तेसमासतः ॥ मेरुपार्श्वं
महंपूर्वंप्रवक्ष्यामियथातथम् ॥ १३ ॥ तस्यमूर्द्धाभिषेकस्तुभद्राश्वस्यतपोधनाः ॥ भद्रशालवनंयत्रकालाम्राश्चमहाद्रुमाः ॥ १४ ॥ कालाम्रास्तुम
हाभागानित्यंपुष्पफलाःशुभाः ॥ द्रुमाश्चयोजनोत्सेधाःसिद्धचारणसेविताः ॥ १५ ॥ तत्रतेपुरुषाःश्वेतास्तेजोयुक्तमहाबलाः ॥ स्त्रियःकुमुदवर्णा
श्चसुंदर्यःप्रियदर्शनाः ॥ १६ ॥ चंद्रवर्णाश्चतुर्वर्णाःपूर्णचंद्रनिभाननाः ॥ चंद्रशीतलगात्राश्चनृत्यगीतविशारदाः ॥ १७ ॥ दशवर्षसहस्राणितत्रा
युर्द्विजसत्तमाः ॥ कालाम्ररसपीतास्तेनित्यंसंस्थितयौवनाः ॥ १८ ॥ दक्षिणेनतुनीलस्यनिषधस्योत्तरेणतु ॥ सुदर्शनोनाममहान्जंबूवृक्षःसनात
नः ॥ १९ ॥ सर्वकामफलःपुण्यःसिद्धचारणसेवितः ॥ तस्यनाम्नासमाख्यातोजंबूद्वीपःसनातनः ॥ २० ॥ योजनानांसहस्रंचशतंचद्विजसत्तमाः ॥
तथामाल्यवतःशृंगेपूर्वेपूर्वानुगांतकाः ॥ २१ ॥ योजनानांसहस्राणिपंचाशन्माल्यवान्द्विजाः ॥ महारजतसंकाशाजायंतेतत्रमानवाः ॥ २२ ॥ ब्र
ह्मलोकच्युताःसर्वेसर्वेचब्रह्मवादिनः ॥ तपस्तप्यंतितेदिव्यंभवंतिह्यूर्ध्वरेतसः ॥ २३ ॥ रक्षणार्थंतुभूतानां[५]प्रविशंतिदिवाकरम् ॥ षष्टिस्तानि[४]सहस्राणिष
ष्टिरेवशतानिच ॥ २४ ॥ अरुणस्याग्रतोयांतिपरिवार्यदिवाकरम् ॥ षष्टिंवर्षसहस्राणिषष्टिरेवशतानिच ॥ २५ ॥ आदित्यतापतप्तास्तेविशंति
शशिमंडलम्॥२६॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुर्थोऽध्यायः॥४॥ ऋषयऊचुः॥वर्षाणांचैवनामानिपर्वतानांचसत्तम॥आचक्ष्वनोयथातत्त्वंयेचपर्वत

१ येक्षरंतिसदाक्षीरंतत्रपंचामृतोपममितिपाठोन्यत्र । २ निष्कलाइतिवा पा० । ३ चंक्रमेसंगमे इति पाठांतरम् । ४ संज्ञास्ते इति वा पाठः । ५ भूतानीति वा पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वासिनः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ दक्षिणेनतुश्वेतस्यनिषधस्योत्तरेणतु ॥ वर्षंरमणकंनामजायंतेतत्रमानवाः ॥ २ ॥ शुक्लाभिजनसंपन्नाःसर्वेतेप्रिय
दर्शनाः ॥ निःसपत्नाश्चतेसर्वेजायंतेतत्रमानवाः ॥ ३ ॥ दशवर्षसहस्राणिशतानिदशपंचच ॥ जीवंतितेमहाभागानित्यंमुदितमानसाः॥४॥दक्षिणेनतुनी
लस्यनिषधस्योत्तरेणतु ॥ वर्षंहिरण्मयंनामयत्रहैरण्वतीनदी ॥ ५ ॥ यत्रचायंमहाप्राज्ञाःपक्षिराट्पतगोत्तमः ॥ यज्ञानुगाविप्रवराधन्विनःप्रियदर्शनाः
॥ ६ ॥ महावलास्तत्रजनाविप्रामुदितमानसाः ॥ एकादशसहस्राणिवर्षाणांतेतपोधनाः ॥ ७ ॥ आयुःप्रमाणंजीवंतिशतानिदशपंचच ॥ शृंगाणि
चैपवित्राणित्रीण्येवद्विजपुंगवाः ॥ ८ ॥ एकंमणिमयंतत्रतथैकंरुक्ममद्भुतम् ॥ सर्वरत्नमयंचैकंभवनैरुपशोभितम् ॥ ९ ॥ तत्रस्वयंप्रभादेवी
नित्यंवसतिशांडिनी ॥ उत्तरेणतुशृंगस्यसमुद्रांतेद्विजोत्तमाः ॥ १० ॥ वर्षमैरावतंनामतस्माच्छृंगवतःपरम् ॥ नतुतत्रसूर्यगतिर्जीर्यंतेनचमान
वाः ॥ ११ ॥ चंद्रमाश्चसनक्षत्रोज्योतिर्भूतइवावृतः ॥ पद्मप्रभाःपद्मवर्णाःपद्मपत्रनिभेक्षणाः ॥ १२ ॥ पद्मपत्रसुगंधाश्चजायंतेतत्रमानवाः ॥ अनि
ष्पन्नानेष्टगंधानिराहाराजितेंद्रियाः ॥ १३ ॥ देवलोकच्युताःसर्वेतथाविरजसोद्विजाः ॥ त्रयोदशसहस्राणिवर्षाणांतेद्विजोत्तमाः ॥ १४ ॥ आयुःप्रमाणंजी
वंतिनराधार्मिकपुंगवाः ॥ क्षीरोदस्यसमुद्रस्यतथैवोत्तरतःप्रभुः ॥ १५ ॥ हरिर्स्तिष्ठतिवैकुंठःशकटेकनकामये ॥ अष्टचक्रंहितद्यानंभूतयुक्तंमनोजव
म् ॥१६॥ अग्निवर्णंमहातेजोजांबूनदविभूषितम् ॥ सप्रभुःसर्वभूतानांविभुश्चद्विजसत्तमाः ॥१७॥ संक्षेपेविस्तरेचैवकर्ताकारयितातथा ॥ पृथिव्यापस्तथाका
शंवायुस्तेजश्चसत्तमाः॥१८॥सयज्ञःसर्वभूतानामास्यंतस्यहुताशनः॥१९॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचमोऽध्यायः॥५॥ छ ॥ऋषयऊचुः॥ ॥
यदिदंभारतंवर्षंपुण्यंपुण्यविधायकम् ॥ तत्सर्वंनःसमाचक्ष्वत्वंहिनोबुद्धिमान्मतः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥अत्रतेकीर्तयिष्यामिवर्षंभारतमुत्तमम् ॥
प्रियमित्रस्यदेवस्यमनोर्वैवस्वतस्यच ॥ २ ॥ पृथोश्चप्राज्ञवैन्यस्यतथैक्ष्वाकोर्महात्मनः ॥ ययातेरंबरीषस्यमांधातुर्नहुषस्यच ॥ ३ ॥
तथैवमुचुकुंदस्यकुवेरोशीनरस्यच ॥ ऋषभस्यतथैलस्यनृगस्यनृपतेस्तथा ॥ ४ ॥ कुशिकस्यैवराजर्षेर्गाधेश्चैवमहात्मनः ॥ सोमस्यचैव
राजर्षेर्दिलीपस्यतथैवच ॥ ५ ॥ अन्येषांचमहाभागाःक्षत्रियाणांवलीयसाम् ॥ सर्वेषामेवभूतानांप्रियंभारतमुत्तमम् ॥ ६ ॥ ततोवर्षंप्रवक्ष्यामियथाश्रु
तमहोद्विजाः ॥ महेंद्रोमलयःसह्यःशुक्तिमानृक्षवानपि ॥ ७ ॥ विंध्यश्चपारियात्रश्चसप्तैतेकुलपर्वताः ॥ तेषांसहस्रशोविप्रापर्वतास्तेसमीपतः ॥ ८ ॥ अवि
ज्ञाताःसारवंतोविपुलाश्चित्रसानवः॥ अन्येतुयेपरिज्ञाताह्रस्वाह्रस्वोपजीविनः॥९॥आर्यम्लेच्छसधर्माणस्तेमिश्राःपुरुषाद्विजाः॥ नदींपिबंतिविमलांगंगांसिं

१ तत्रेति२प्राज्ञइति चात्रश्लोके पाठांतरम्। २ विचित्राणीत्यपि पाठांतरम्। ३ निष्टगंधाइतिपाठोदृश्यते। ४ वसतीतिवा पाठः। ५ वःकीर्तेतिवा पाठः। ६ श्वधर्मज्ञा इतिवापाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धुंसरस्वतीम् ॥१०॥ गोदावरींनर्मदांचबहूदांचमहानदीम् ॥ शतद्रुंचंद्रभागांचयमुनांचमहानदीम् ॥११॥ दृषद्वतींवितस्तांचविपापांस्वच्छवालुकाम् ॥ नदींवेत्रवतींचैवकृष्णांवेणींचनिम्नगाम् ॥१२॥ इरावतींवितस्तांचपयोष्णींदेविकामपि ॥ वेदस्मृतिंवेदशिरांत्रिदिवांसिंधुलाकृमिम् ॥ १३ ॥ करीषिणींचित्रवहांत्रिसेनांचैवनिम्नगाम् ॥ गोमतींधूतपापांचचंदनांचमहानदीम् ॥ १४ ॥ कौशिकींत्रिदिवांह्यांनाचितांरोहितारणीम् ॥ रहस्यांशतकुंभांचसरयूंचद्विजोत्तमाः ॥१५॥ चर्मण्वतींवेत्रवतींहस्तिसोमांदिशंतथा ॥ शरावतींपयोष्णींचभीमांभीमरथीमपि ॥ १६ ॥ कावेरींचुलुकांचापितापींशतमलामपि ॥ नीवारांमहितांचापिसुप्रयोगांतथानदीम् ॥ १७ ॥ पवित्रांकृष्णलांसिंधुंवाजिनींपुरमालिनीम् ॥ पूर्वाभिरामांवीरांचभीमांमालावतींतथा ॥ १८ ॥ पलाशिनींपापहरांमहेंद्रांपटलावतीम् ॥ करीषिणीमसिक्नींचकुशचीरींमहानदीम् ॥ १९ ॥ मरुतांप्रवरांमेनांहेमांघृतवतींतथा॥अनावतीमनुष्णांचसेव्यांकापींचसत्तमाः ॥ २० ॥ सदावीरामधृष्यांचकुशचीरांमहानदीम् ॥ रथचित्रांज्योतिरथांविश्वामित्रांकपिंजलाम् ॥ २१ ॥ चंद्रांवहफलींचैवकुचीरामंबुवाहिनीम् ॥ वैनदींपिंगलांवेणांतुंगवेगांमहानदीम् ॥ २२ ॥ विदिशांकृष्णवेणांचताम्रांचकपिलामपि ॥ धेनुंसकामांवेदस्वांहविःस्रावांमहापथाम् ॥ २३ ॥ शिप्रांचपिच्छलांचैवभारद्वाजींचनिम्नगाम् ॥ कौणिकींनिम्नगांशोणांबाहुदामथचंद्रमाम् ॥ २४ ॥ दुर्गामंतःशिलांचैवब्रह्ममेध्यांदृषद्वतीम् ॥ परोक्षामथरोहींचतथाजंबूनदीमपि ॥ २५ ॥ सुनासांतमसांदासींसामान्यांवरणामसिम् ॥ नीलांधृतिकरींचैवपर्णाशांचमहानदीम् ॥ २६ ॥ मानवींवृषभांभासांब्रह्ममेध्यांदृषद्वतीम् ॥ एताश्चान्याश्चबहुलामहानद्योद्विजर्षभाः ॥ २७ ॥ सदानिरामयांकृष्णांमंदगांमंदवाहिनीम् ॥ ब्राह्मणींचमहागौरींदुर्गामपिचसत्तमाः ॥ २८ ॥ चित्रोत्पलांचित्ररथामतुलांरोहिणींतथा ॥ मंदाकिनींवैतरणींकोकांचापिमहानदीम् ॥ २९ ॥ शुक्तिमतीमनंगांचतथैववृषसाह्वयाम् ॥ लोहित्यांकरतोयांचतथैववृषकात्वयाम् ॥ ३० ॥ कुमारीमृषितुल्यांचमारिषांचसरस्वतीम् ॥ मंदाकिनींसुपुण्यांचसर्वांगंगांचसत्तमाः ॥ ३१ ॥ विश्वस्यमातरःसर्वाःसर्वाश्चैवमहाफलाः ॥ तथानद्यःसुप्रकाशाःशतशोथसहस्रशः ॥ ३२ ॥ इत्येतासरितोविप्राःसमाख्यातायथास्मृति ॥ अतऊर्द्ध्वंजनपदान्निबोधगदतोमम ॥ ३३ ॥ तत्रेमेकुरुपांचालाःशाल्वमात्रेयजांगलाः ॥ शूरसेनाःपुलिंदाश्चबौधामालास्तथैवच ॥ ३४ ॥ मत्स्याःकुशट्टाःसौगंध्याःकुत्सपाःकाशिकोशलाः ॥ चेदिमत्स्यकरुषाश्चभोजाःसिंधुपुलिंदकाः ॥३५॥ उत्तमाश्चदशार्णाश्चमेकलाश्चोत्कलैःसह ॥ पंचालाःकोशलाश्चैवनैकपृष्ठयुगंधराः ॥३६॥ बोधामद्राःकलिंगाश्चकाशयोपरकाशयः ॥ जठराःकुकुराश्चैवसुदशार्णाःसुसत्तमाः ॥ ३७ ॥ कुंतयोवंतयश्चैवतथैवापरकुं

१ वेणामितिवा पाठः । २ वालुकांचापिवापींश्रुद्विफलामपीति पाठो दृश्यते । ३ सर्वेतिपाठोत्रवर्तते । ४ उपेंद्रां बहुलामिति पाठः । ५ कृष्णवेगामिति पुस्तकत्रये पाठः । ६ कुशीला इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तयः ॥ गोमंतामल्लकाःपुंड्राःविदर्भानृपवाहिकाः ॥ ३८ ॥ अश्मकाःसोत्तराश्चैवगोपराष्ट्राःकनीयसः ॥ अधिराज्यकुशट्टाश्चमल्लराष्ट्राश्चकेरलाः ॥ ३९ ॥ मालवाश्चोपवास्याश्चचक्रावक्रालयाःशकाः ॥ विदेहामगधाःसह्यामलजाविजयास्तथा ॥ ४० ॥ अंगावंगाःकलिंगाश्चयकृल्लोमानएवच ॥ मल्लाःसुदेष्णाः प्रह्लादामहिषाःशशकास्तथा ॥ ४१ ॥ बाह्लिकावाटधानाश्चआभीराःकालतोयकाः ॥ अपरांताःपरांताश्चपंकलाश्चर्मचंडिकाः ॥ ४२ ॥ अटवीशेखरा श्चैवमेरुभूताश्चसत्तमाः॥ उपावृतानुपावृताःसुराष्ट्राःकेकयास्तथा॥४३॥ कुट्टापरांतामाहेयाःकक्षाःसामुद्रनिष्कुटाः॥ अंधाश्चबहवोविप्राअंतर्गिर्यस्तथैवच ॥४४॥ बहिर्गिर्य्योंगमलदामगधामालवार्घटाः॥ सत्त्वतराःप्रावृषेयाःभार्गवाश्चद्विजर्षभाः॥४५॥ पुंड्राभार्गाःकिराताश्चसुदेष्णाभासुरास्तथा॥ शकानिषादा निषधास्तथैवानर्तनैऋताः॥४६॥ पूर्णलाःपूतिमत्स्याश्चकुंतलाकुशकास्तथा॥तरिग्रहाश्शूरसेनाईजिकाःकल्पकारणाः ॥ ४७ ॥ तिलभागामसाराश्चमधु मत्ताःककुंदकाः ॥ काश्मीराःसिंधुसौवीरागांधारादर्शकास्तथा ॥ ४८ ॥ अभीसाराःकुंद्रुताश्चसौरिलाबाह्लिकास्तथा ॥ दर्वीचमालवादर्वावातजामर थोरगाः ॥ ४९ ॥ बलरट्टास्तथाविप्राःसुदामानःसुमल्लिकाः ॥ बंधाकरीकषाश्चैवकुलिंदागंधिकास्तथा ॥ ५० ॥ वनायवोदशाःपार्श्वरोमाणःकुशबिं दवः ॥ काच्छागोपालकच्छाश्चजांगलाःकुरुवर्णकाः ॥५१॥ किरातावर्बराःसिद्धावैदेहास्ताम्रलिप्तिकाः॥ औड्रम्लेच्छाःससैरिंद्राःपार्वतीयाश्चसत्त माः ॥५२॥ अथापरेजनपदादक्षिणामुनिपुंगवाः॥ द्रविडाःकेरलाःप्राच्यामूषिकाबालमूषिकाः ॥ ५३ ॥ कर्णाटकामाहिषकाविकंधामूषिकास्तथा ॥ झल्लिकाःकुंतलाश्चैवसौहृदानलकाननाः ॥ ५४ ॥ कौक्कुटकास्तथाबोलाःकोकणामणिवालकाः ॥ समंगाकनकाश्चैवकुंकुरांगारमारिषाः ॥ ५५ ॥ ध्व जिन्युत्सवसंकेतास्त्रिवर्गामाल्यसेनयः ॥ व्यूढकाःकोरकाःप्रोष्टाःसंगवेगधरास्तथा ॥ ५६ ॥ तथैवविंध्यरुलिकाःपुलिंदाबल्वलैःसह ॥ मालवामलरा श्चैवतथैवापरवर्तकाः ॥ ५७ ॥ कुलिंदाःकालदाश्चैवचंडकाःकुरटास्तथा ॥ मुशलास्तनवालाश्चसतीर्थापूतिसृंजयाः ॥ ५८ ॥ अनिदायाःशिवाटाश्च तपनाःसूतपास्तथा ॥ ऋषिकाश्चविदर्भाश्चस्तंगनापरतंगकाः ॥ ५९ ॥ उत्तराश्चापरेम्लेच्छाजनाहिमुनिपुंगवाः ॥ जवनाश्चसकांबोजादारुणाम्लेच्छ जातयः ॥ ६० ॥ सकृघृहाःकुलटचाश्चहूणापारसिकैःसह ॥ स्तथैवरमणाश्चान्यास्तथाचदशमालिकाः ॥ ६१ ॥ क्षत्रियोपनिवेशाश्चवैश्यशूद्रकुलानि च ॥ शूराभीराश्चदरदाःकाश्मीराःपशुभिःसह ॥ ६२ ॥ खांडीकाश्चतुषाराश्चपद्मगागिरिगह्वराः ॥ आंद्रेयाःसभिरादाजास्तथैवस्तनपोषकाः ॥ ६३ ॥ द्रोपकाश्चकलिंगाश्चकिरातानांचजातयः ॥ तोमराहन्यमानाश्चतथैवकरभंजकाः ॥ ६४ ॥ एतेचान्येजनपदाःप्राच्योदीच्यास्तथैवच ॥ उद्देशमात्रेणमया देशाःसंकीर्तितािद्वजाः॥यथागुणबलंचापित्रिवर्गस्यमहाफलम्॥६५॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषष्ठोऽध्यायः॥६॥ ॥ऋषयऊचुः ॥ ॥ भारतस्यास्य

१ कुंड्रुनाश्चेति पाठः । २ कंकुणास्तथेति पाठः । ३ त्रिगर्भाइति पाठः । ४ श्चांध्रा इ० पा० । ५ आन्द्रेयाःसभरद्वाजा इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वर्षस्यतथाहैमवतस्यच ॥ प्रमाणमायुषःसूतवलंचापिशुभाशुभम् ॥ १ ॥ अनागतमतिक्रांतंवर्तमानंचसत्तम ॥ आचक्ष्वनोविस्तरेणहरिवर्षंतथैवच ॥२॥
सूतउवाच ॥ ॥ चत्वारिभारतेवर्षेयुगानिमुनिपुंगवाः ॥ कृतंत्रेताद्वापरंचतिष्यंचद्विजसत्तमाः ॥३॥ पूर्वंकृतयुगंनामततस्त्रेतायुगंद्विजाः ॥ तत्पश्चाद्द्वापरं
चाथततस्तिष्यःप्रवर्तते ॥ ४ ॥ चत्वारितुसहस्राणिवर्षाणांमुनिपुंगवाः ॥ आयुःसंख्याकृतयुगेसंख्याताहितपोधनाः ॥ ५ ॥ तथात्रीणिसहस्राणित्रेता
यामायुषोविदुः ॥ द्वेसहस्रेद्वापरेतुभुवितिष्ठंतिसांप्रतम् ॥६॥ तत्प्रमाणस्थितिर्ह्यस्तितिष्येतुमुनिपुंगवाः ॥ गर्भस्थाश्चम्रियंतेत्रतथाजाताम्रियंतिच ॥ ७ ॥
महावलामहासत्त्वाःप्रज्ञागुणसमन्विताः ॥ प्रजायंतेचजाताश्चशतशोथसहस्रशः ॥ ८ ॥ द्विजाःकृतयुगेविप्रावलिनःप्रियदर्शनाः ॥ प्रजायंतेचजाताश्चमुन
योवैतपोधनाः ॥ ९ ॥ महोत्साहामहात्मानोधार्मिकाःसत्यवादिनः ॥ प्रियदर्शावपुष्मंतोमहावीर्य्याधनुर्धराः ॥ १० ॥ वीराहियुधिजायंतेक्षत्रियाःशूरसं
मताः ॥ त्रेतायांक्षत्रियास्तावत्सर्वेवैचक्रवर्तिनः ॥ ११ ॥ सर्ववर्णाश्चजायंतेसदैवद्वापरेयुगे ॥ महोत्साहावीर्यवंतःपरस्परवधैषिणः ॥ १२ ॥ तेजसां
धेनसंयुक्ताःक्रोधनाःपुरुषाःकिल ॥ लुब्धाश्चानृतकाश्चैवतिष्येजायंतिभोद्विजाः ॥ १३ ॥ ईर्ष्यामानस्तथाक्रोधोमायासूयातथैवच ॥ तिष्येभवंतिभू
तानांरागोलोभश्चसत्तमाः ॥ १४ ॥ संक्षेपोवर्त्ततेविप्राद्वापरेयुगमध्यगे ॥ गुणोत्तरंहैमवतंहरिवर्षंततःपरम् ॥ १५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेसप्त
मोऽध्यायः ॥ ७ ॥ छ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ जंबूखंडस्त्वयाप्रोक्तोयथावदिहसत्तम ॥ विष्कंभस्यचप्रब्रूहिपरिमाणंहितत्त्वतः ॥१॥ समुद्रस्यप्रमाणंचसम्यग
च्छिद्रदर्शनः ॥ शाकद्वीपंचनोब्रूहिकुशद्वीपंचधार्मिकम् ॥ २ ॥ शाल्मलंचैवतत्त्वेनक्रौंचद्वीपंतथैवच ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ विप्राःसुवहवोद्वीपायैरिदं
संततंजगत् ॥ सप्तद्वीपान्प्रवक्ष्यामिशृणुध्वंद्विजपुंगवाः ॥ ३ ॥ अष्टादशसहस्राणियोजनानिद्विजोत्तमाः ॥ षट्शतानिचपूर्णानिविष्कंभोजंबुपर्वतः ॥ ४ ॥
लवणस्यसमुद्रस्यविष्कंभोद्विगुणःस्मृतः ॥ नानाजनपदाकीर्णोमणिविद्रुमचित्रितः ॥ ५ ॥ नैकधातुविचित्रैश्चपर्वतैरुपशोभितः ॥ सिद्ध
चारणसंकीर्णःसागरःपरिमंडलः ॥ ६ ॥ शाकद्वीपंचवक्ष्यामियथावदिहसत्तमाः ॥ शृणुताव्ययथान्यायंब्रुवतोममधार्मिकाः ॥ ७ ॥ जं
बुद्वीपप्रमाणेनद्विगुणःसद्विजर्षभाः ॥ विष्कंभेनमहाभागाःसागरोपिविभागशः ॥ ८ ॥ क्षीरोदोमुनिशार्दूलायेनसंपरिवारितः ॥ तत्रपुण्याजनपदास्त
त्रनम्रियतेजनः ॥ ९ ॥ कुतएवहिदुर्भिक्षंक्षमातेजोयुताहिते ॥ शाकद्वीपस्यसंक्षेपोयथावन्मुनिसत्तमाः ॥ उक्तएषमहाभागाःकिमन्यत्कथयामिवः ॥ १० ॥
ऋषयऊचुः ॥ ॥ शाकद्वीपस्यसंक्षेपोयथावदिहधार्मिक ॥ उक्तस्त्वयामहाप्राज्ञविस्तरंब्रूहितत्त्वतः ॥ ११ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ तथैवपर्वताविप्राः ॥ ९ ॥
सप्तात्रमणिपर्वताः ॥ रत्नाकरास्तथानद्यस्तेषांनामानिवर्णये ॥१२॥ अतीवगुणवत्सर्वंतत्त्वंपृच्छथधार्मिकाः ॥ देवर्षिगंधर्वयुतःप्रथमोमेरुरुच्यते ॥१३॥ प्रागा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यतोमहाभागाम॑लयोनामपर्वतः ॥ ततोमेघाःप्रवर्त्तंतेप्रभवंतिचसर्वशः ॥ १४ ॥ ततःपरेणमुनयोजलधारोमहागिरिः ॥ ततोनित्यमुपादत्तेवासवःपरमंज
लम् ॥ १५ ॥ ततोवर्षप्रभवतिवर्षाकालेद्विजोत्तमाः ॥ उच्चैर्गिरीरैवतकोयत्रनित्यंप्रतिष्ठितम् ॥ १६ ॥ रेवतीदिविनक्षत्रंपितामहकृतोविधिः ॥ उत्तरेण
तुविप्रेंद्राःश्यामोनाममहागिरिः॥१७॥नवमेघप्रभःप्रांशुःश्रीमानुज्ज्वलविग्रहः॥यतःश्यामत्वमापन्नाःप्रजामुदितमानसाः॥१८॥ऋषयऊचुः ॥ ॥ सुमहान्
संशयोस्माकंप्रातोयंसूतयत्त्वया॥प्रजाःकथंसूतसम्यक्संप्राप्ताःश्यामतामिह ॥१९॥ ॥ सूतउवाच॥ ॥ सर्वेष्वेवमहाप्राज्ञाद्वीपेषुमुनिपुंगवाः॥गौरःकृष्ण
श्चपतगस्तयोर्वर्णांतरेद्विजाः ॥ २० ॥ श्यामोयस्मात्प्रवृत्तोवैतस्मात्श्यामागिरिःस्मृतः ॥ ततःपरंमुनिश्रेष्ठादुर्गशैलोमहोदयः ॥ २१ ॥ केशरीकेशरयुतो
यतोवातःप्रवर्त्तते ॥ तेषांयोजनविष्कंभोद्विगुणःप्रविभागशः ॥ २२ ॥ वर्षाणितेषुविप्रेंद्राःसंप्रोक्तानिमनीषिभिः ॥ महामेरुर्महाकाशोजलदःकुमुदोत्तर
म् ॥२३॥ जलधारोमहाप्राज्ञ[2]सुकुमारइतिस्मृतः ॥ रेवतस्यतुकौमारःश्यामश्चमणिकांचनः ॥२४॥ केशरस्याथमौदाकीपरेणतुमहान्पुमान् ॥ परिवार्य्यं
तुविप्रेंद्रादैर्घ्यंह्रस्वत्वमेवच ॥ २५ ॥ जंबूद्वीपेनसंख्यातस्तस्यमध्येमहाद्रुमः ॥ शाकोनाममहाप्राज्ञाःप्रजास्तस्यसहानुगाः ॥ २६ ॥ तत्रपुण्याजनप
दाःपूज्यतेतत्रशंकरः ॥ तत्रगच्छंतिसिद्धाश्चचारणादैवतानिच ॥२७॥ धार्मिकाश्चप्रजाःसर्वाःचत्वारोगतमत्सराः ॥ वर्णाःस्वकर्मनिरतानचस्तेनोत्रदृश्य
ते ॥ २८ ॥ दीर्घायुषोमहाप्राज्ञाजरामृत्युविवर्जिताः ॥ प्रजास्तत्रविवर्द्धंतेवर्षास्विवसमुद्रगाः ॥२९ ॥ नद्यःपुण्यजलास्तत्रगंगाचबहुधागता ॥ सुकुमारीकु
मारीचशीताशीतो[3]दकातथा ॥ ३० ॥ महानदीचभोविप्रास्तथामणिजलानदी ॥ इक्षुवर्द्धनिकाचैवनदीमुनिवराःस्मृता ॥३१॥ ततःप्रवृत्ताःपुण्योदानद्यः
परमशोभनाः ॥ सहस्राणांशतान्येवयतोवर्षतिवासवः ॥ ३२ ॥ नतासांनामधेयानिपरिस्मर्तुंतथैवच ॥ शक्यंतेपरिसंख्यातुंपुण्यास्ताहिसरिद्वराः ॥३३॥
ततःपुण्याजनपदाश्चत्वारोलोकविश्रुताः ॥ मृगाश्चमशकाश्चैवमानसामल्लकास्तथा ॥ ३४ ॥ मृगाश्चब्रह्मभूयिष्ठाःस्वकर्मनिरताद्विजाः ॥ मशकेषुतुराजन्या
धार्मिकाःसर्वकामदाः ॥ ३५ ॥ मानसाश्चमहाभागावैश्यधर्मोपजीविनः ॥ सर्वकामसमायुक्ताःशूराधर्मार्थनिश्चिताः ॥३६॥ शूद्रास्तुमल्लकानित्यंपुरुषाध
र्मशीलिनः ॥ नतत्रराजाविप्रेंद्रानदंडोनचदंडिकाः ॥३७॥ स्वधर्मेणैवधर्मज्ञास्तेरक्षंतिपरस्परम् ॥ एतावदेवशक्यंतुतत्रद्वीपेप्रभाषितुम् ॥३८॥ एतदेवचश्रो
तव्यंशाकद्वीपेमहौजसि ॥३९॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऽष्टमोध्यायः ॥८॥ ॥छ॥ सूतउवाच ॥ ॥ उत्तरेषुचभोविप्राद्वीपेषुश्रूयतेकथा ॥
एवंतत्रमहाभागाब्रुवतस्तन्निबोधत ॥१॥ घृततोयःसमुद्रोथदधिमंडोदकोपरः ॥ सुरोदसागरश्चैवतथान्योदुग्धसागरः ॥२॥ परस्परेणद्विगुणाःसर्वेद्वीपाद्विज

१ जलदोनामेति पाठः । २ कुसुमार इति पाठः । ३ शिवोलका । शिवोदकेतिच पाठांतरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

र्पभाः ॥ पर्वताश्चमहाप्राज्ञाःसमुद्रैःपरिवारिताः ॥ ३ ॥ गौरस्तुमध्यमेद्वीपेगिरिर्मनःशिलोमहान् ॥ पर्वतःपश्चिमेकृष्णोनारायणसखोद्विजाः ॥ ४ ॥ तत्र रत्नानिदिव्यानिस्वयंरक्षतिकेशवः ॥ प्रसन्नश्चाभवत्तत्रप्रजानांव्यदधात्सुखम् ॥ ५ ॥ शरद्वीपेकुशस्तंबोमध्येजनपदस्यह ॥ संपूज्यतेशाल्मलिश्चद्वीपेशाल्मलिकेद्विजाः ॥ ६ ॥ क्रौंचद्वीपेमहाक्रौंचोगिरीरत्नचयाकरः ॥ संपूज्यतेभोविप्रेंद्राश्चातुर्वर्ण्येननित्यदा ॥ ७॥ गोमंतःपर्वतोविप्राःसुमहान्सर्वधातुकः ॥ यत्रनित्यंनिवसतिश्रीमान्कमललोचनः ॥ ८ ॥ मोक्षिभिःसंगतोनित्यंप्रभुर्नारायणोहरिः ॥ कुशद्वीपेतुविप्रेंद्राःपर्वतोविद्रुमैश्चितः ॥ ९ ॥ सुनामाचसुदुर्धर्षोद्वितीयोहेमपर्वतः ॥ द्युतिमान्नामविप्रेंद्रास्तृतीयःकुमुदोगिरिः ॥ १० ॥ चतुर्थःपुष्पवान्नामपंचमस्तुकुशेशयः ॥ षष्ठोहरिगिरिर्नामषडेतेपर्वतोत्तमाः ॥ ११ ॥ तेषामंतरविष्कंभोद्विगुणःप्रविभागशः ॥ औद्भिदंप्रथमंवर्षंद्वितीयंरेणुमंडलम् ॥ १२ ॥ तृतीयंसुरथंनामचतुर्थंलंवनंस्मृतम् ॥ धृतिमत्पंचमंवर्षंषष्ठंवर्षप्रभाकरम् ॥ १३ ॥ सप्तमंकापिलंवर्षंसप्तैतेवर्षलंबकाः ॥ एतेषुदेवगंधर्वाःप्रजाश्चमुदिताद्विजाः ॥ विहरंतिरमंतेचनतेषुम्रियतेजनः॥१४॥नतेषुदस्यवःसंतिम्लेच्छजात्योपिवाद्विजाः ॥ गौरप्रायोजनःसर्वःसुकुमारश्चसत्तमाः॥१५॥अवशिष्टेषुसर्वेषुवक्ष्यामिद्विजपुंगवाः ॥ यथाश्रुतंमहाप्राज्ञावर्ण्यतेश्रृणुतद्विजाः ॥ १६ ॥ क्रौंचद्वीपेमहाभागाःक्रौंचोनाममहागिरिः ॥ क्रौंचात्परोवामनकोवामनादंधकारकः ॥ १७ ॥ अंधकारात्परोविप्रामैनाकःपर्वतोत्तमः ॥ मैनाकात्परतोविप्रागोविंदोगिरिरुत्तमः ॥ १८ ॥ गोविंदात्परतश्चैवपुंडरीकोमहागिरिः ॥ पुंडरीकात्परश्चापिप्रोच्यतेदुंदुभिस्वनः ॥ १९ ॥ पुरस्ताद्विगुणस्तेषांविष्कंभोमुनिपुंगवाः ॥ देशांस्तत्रप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःश्रृणु॥२०॥ क्रौंचस्यकुशलोदेशोवामनस्यमनोनुगः ॥ मनोनुगात्परोदेशउष्णोनामतपोधनाः ॥२१ ॥ उष्णात्परःप्रावरकःप्रावरादंधकारकः ॥ अंधकारकदेशात्तुमुनिदेशःपरःस्मृतः ॥ २२ ॥ मुनिदेशात्परश्चैवप्रोच्यतेदुंदुभिस्वनः ॥ सिद्धचारणसंकीर्णोगौरःप्रायोजनःस्मृतः ॥ २३ ॥ एतेदेशाःसमाख्यातादेवगंधर्वसेविताः ॥ पुष्करेपुष्करोनामपर्वतोमणिरत्नवान् ॥ २४ ॥ तत्रनित्यंप्रसरतिस्वयंदेवःप्रजापतिः ॥ पर्युपासंतितंनित्यंदेवाःसर्वेमहर्षयः ॥ २५ ॥ वाग्भिर्मनोनुकूलाभिःपूजयंतिद्विजोत्तमाः ॥ जंबूद्वीपात्प्रवर्त्तन्तेरत्नानिविविधानिच ॥ २६ ॥ द्वीपेषुतेषुसर्वेषुप्रजानांमुनिसत्तमाः ॥ विप्राणांब्रह्मचर्येणसत्येनचदमेनच ॥ २७ ॥ आरोग्यायुष्प्रमाणाभ्यांद्विगुणंद्विगुणंततः ॥ एतेजनपदाविप्राद्वीपेषुतेषुसत्तमाः ॥ २८ ॥ उक्ताजनपदायेषुधर्मश्चैकःप्रवर्त्तते ॥ ईश्वरोदंडमुद्यम्यस्वयमेवप्रजापतिः ॥२९॥ द्वीपानेतान्मुनिवरारक्षंस्तिष्ठतिसर्वदा ॥ सराजासशिवोविप्राःसपितासपितामहः ॥ ३० ॥ गोपायतिद्विजश्रे

१ कशेरुक इ॰ पाठांतरम् । २ पूर्वभागशः । पर्वभागश इति च पाठांतरम् । ३ लवनमिति पाठः । ४ वर्षभावकाः इ॰ पा॰ ।५ पर्युपासंतिते नित्यं इ॰ पाठांतरम् । २ सविष्णुःसशिवोविप्रा इति वा पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्ठाःप्रजाःसद्द्विजपंडिताः ॥ भोजनंचात्रविप्रेंद्राःप्रजाःस्वयमुपस्थितम् ॥ ३१ ॥ सिद्धमेवमहाभागाभुंजतेतद्धिनित्यदा ॥ ततःपरंमहाशैलोदृश्यतेलोक
संस्थितिः ॥ ३२ ॥ चतुरस्रोमहाप्राज्ञःसर्वतःपरिमंडलः ॥ तत्रतिष्ठंतिविप्रेंद्राश्चत्वारोलोकसंमताः ॥ ३३ ॥ दिग्गजाहिमुनिश्रेष्ठावामनैरावतांजनाः ॥
सुप्रतीकस्तथाविप्राःप्रभिन्नकरटामुखाः ॥ ३४ ॥ तस्याहंपरिमाणंनसंख्यातुमिहमुत्सहे ॥ असंख्यातःमुनित्यंहितिर्यगूर्द्ध्वमधस्तथा ॥ ३५ ॥ तत्र
वैवायवोवांतिदिग्भ्यःसर्वाभ्यएवच ॥ असंबंधामुनिश्रेष्ठास्तान्निगृह्णंतितेद्विजाः ॥ ३६ ॥ पुष्करैःपद्मसंकाशैर्विकर्षतिमहाप्रभैः ॥ शतधापुनरेवाशुतेता
न्मुंचंतिनित्यशः ॥ ३७ ॥ श्वसद्भिर्मुखनासाभ्यांदिग्गजैरिवमारुताः ॥ आगच्छंतिद्विजश्रेष्ठास्तत्रतिष्ठंतिवैप्रजाः ॥ ३८ ॥ यथोद्दिष्टंमयाप्रोक्तंसनिर्माण
मिदंजगत् ॥ श्रुत्वेदंपृथिवीमानंपुण्यदंचमनोनुगम् ॥ ३९ ॥ श्रीमांस्तरतिविप्रेंद्राःसिद्धार्थःसाधुसंमतः ॥ आयुर्बलंचकीर्त्तिश्चतस्यतेजश्चवर्द्धते ॥ ४० ॥
यःशृणोतिसमाख्यातुंपर्वणीदंधृतव्रतः ॥ प्रीयंतेपितरस्तस्यतथैवचपितामहाः ॥ ४१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ छ ॥
॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ पृथिव्याहिपरीमाणंसंस्थानंसरितस्तथा ॥ त्वत्तःश्रुत्वामहाभागअमृतंपीतमेवच ॥ १ ॥ तत्रभूमौचतीर्थानिपावनानीतिनःश्रुतम् ॥
आचक्ष्वतानिसर्वाणियथाफलकराणिच ॥ सविशेषंमहाप्राज्ञश्रोतुमिच्छामहेतव ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ धन्यंपुण्यंमहाख्यानंपृष्टमेवतपोधनाः ॥ य
थामतिप्रवक्ष्यामियथायोगंयथाश्रुतम् ॥ ३ ॥ पुरातनंप्रवक्ष्यामिदेवर्षेर्नारदस्यहि ॥ युधिष्ठिरेणसंवादंशृणुतद्विजसत्तमाः ॥ ४ ॥ हृतराज्याःपांडुपुत्रा
वनेतस्मिन्महारथाः ॥ न्यवसंतिमहाभागाद्रौपद्यासहपांडवाः ॥ ५ ॥ अथापश्यन्महात्मानंदेवर्षिंतत्रनारदम् ॥ दीप्यमानंश्रियाब्राह्म्यादीप्ताग्निसमतेज
सम् ॥ ६ ॥ सतैःपरिवृतःश्रीमान्भ्रातृभिःकुरुनंदनः ॥ दिविभातिहिदीप्तौजादेवैरिवशतक्रतुः ॥ ७ ॥ यथाचदेवान्सावित्रीयाज्ञसेनीतथापतीन् ॥ नज
हौधर्मतःपार्थान्मेरुमर्कप्रभायथा ॥ ८ ॥ प्रतिगृह्यततःपूजांनारदोभगवानृषिः ॥ आश्वासयद्धर्म्मपुत्रंयुक्तरूपप्रियेणच ॥ ९ ॥ उवाचचमहात्मानंध
र्म्मराजंयुधिष्ठिरम् ॥ ब्रूहिधर्म्मभृतांश्रेष्ठकिंप्रार्थ्यंहिददामिते ॥ १० ॥ अथधर्मसुतोराजाप्रणम्यभ्रातृभिःसह ॥ उवाचप्रांजलिर्वाक्यंनारदंदेवसंमि
तम् ॥ ११ ॥ त्वयितुष्टेमहाभागसर्वलोकाभिपूजिते ॥ कृतमित्येवमन्येहिप्रसादात्तवसुव्रत ॥ १२ ॥ यदित्वहमनुग्राह्योभ्रातृभिःसहितोऽनघ ॥ संदेहंमे
मुनिश्रेष्ठहृत्स्थंत्वंछेत्तुमर्हसि ॥ १३ ॥ प्रदक्षिणांयःकुरुतेपृथिवींतीर्थतत्परः ॥ किंफलंतस्यकात्स्न्र्येनतद्ब्रह्मन्वक्तुमर्हसि ॥ १४ ॥ नारदउवाच ॥
शृणुराजन्नवहितोदिलीपेनयथापुरा ॥ वसिष्ठस्यसकाशाद्वैसर्वमेतदुपश्रुतम् ॥ १५ ॥ पुराभागीरथीतीरेदिलीपोराजसत्तमः ॥ धर्म्यंव्रतंसमास्थायन्यव

१ समानामेति पाठांतरम् । २ पुरावृत्तमिति पाठः । ३ किंप्रार्थ्यं किंवदामितेति पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सन्मुनिवत्तदा ॥ १६ ॥ शुभेदेशेमहाराजपुण्येदेवर्षिपूजिते ॥ गंगाद्वारेमहातेजादेवगंधर्वसेविते ॥ १७ ॥ सपितॄंस्तर्पयामासदेवांश्चपरमद्युतिः ॥ ऋषींश्च
तर्पयामासविधिदृष्टेनकर्मणा ॥१८॥ कस्यचित्त्वथकालस्यजपन्नेवमहामनाः ॥ ददर्शभूतसंकाशंवसिष्ठमृषिसुत्तमम् ॥१९॥ पुरोहितंसतंदृष्ट्वादीप्यमानमि
वाश्रिया ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेविस्मयंपरमंययौ ॥२०॥ उपस्थितंमहाराजपूजयामासभारत॥सहिधर्म्मभृतांश्रेष्ठोविधिदृष्टेनकर्मणा ॥२१॥ शिरसाचार्घ्यमादा
यशुचिःप्रयतमानसः॥नामसंकीर्त्तयामासतस्मिन्ब्रह्मर्षिसत्तमे॥२२॥दिलीपोऽहंतुभद्रंतेदासोस्मितवसुव्रत॥तवसंदर्शनादेवमुक्तोहंसर्वकिल्बिषैः ॥ २३ ॥
एवमुक्त्वामहाराजदिलीपोद्विपदांवरः॥वाग्यतःप्रांजलिर्भूत्वातूष्णीमासीद्युधिष्ठिर॥२४॥ तंदृष्ट्वानियमेनाथस्वाध्यायेनचकर्षितम्॥दिलीपंनृपतिश्रेष्ठंमुनिः
प्रीतमनाभवत्॥२५॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेदशमोऽध्यायः॥१०॥ ॥वसिष्ठउवाच॥ ॥ अनेनतवधर्मज्ञप्रश्रयेणदमेनच ॥ सत्येनचमहाभाग
तुष्टोस्मितवसर्वशः ॥१॥ यस्येदृशस्तेधर्मोयंपितरस्तारितास्त्वया ॥ तेनपश्यसिमांपुत्रयाज्यश्चासिममानघ ॥ २ ॥ प्रीतिर्मेवर्द्धतेतेद्यब्रूहिकिंकरवाणिते ॥
यद्वक्ष्यसिनरश्रेष्ठतस्यदातास्मितेनघ ॥ ३ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ वेदंवेदांगतत्वज्ञसर्वलोकाभिपूजित ॥ कृतमित्येवमन्येहियदहंदृष्टवान्प्रभुम् ॥ ४ ॥
यदित्वहमनुग्राह्यस्तवधर्म्मभृतांवर ॥ प्रक्ष्यामिहृत्स्थंसंदेहंतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥५॥ अस्तिमेभगवन्कश्चित्तीर्थेयोधर्मसंशयः ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिपृथक्सं
कीर्तनंत्वया ॥ ६ ॥ प्रदक्षिणांयःपृथिवींकरोतिद्विजसत्तम ॥ किंफलंतस्यविप्रर्षेतन्मेब्रूहितपोधन ॥ ७ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ कथयिष्यामितदहमृ
षीणांमत्परायणम् ॥ तदेकाग्रमनास्तातशृणुतीर्थेषुयत्फलम् ॥ ८ ॥ यस्यहस्तौचपादौचमनश्चैवसुसंयतम् ॥ विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥९॥
प्रतिग्रहादुपावृत्तःसंतुष्टोनियतःशुचिः ॥ अहंकारनिवृत्तश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥ १० ॥ अकल्किकोनिराहारोऽलब्धाहारोजितेंद्रियः ॥ विमुक्तःसर्वदो
षैर्यःसतीर्थफलमश्नुते ॥ ११ ॥ अक्रोधनश्चराजेंद्रसत्यशीलोदृढव्रतः ॥ आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते ॥ १२ ॥ ऋषिभिःक्रतवःप्रोक्तादेवेष्वपि
यथाक्रमम् ॥ फलंचैवयथातत्वंप्रेत्यचेहचसर्वशः ॥ १३ ॥ नतेशक्यादरिद्रेणयज्ञाःप्राप्तुंमहीपते ॥ बहूपकरणायज्ञानानासंभारविस्तराः ॥ १४ ॥ प्रा
प्यंतेपार्थिवैरेतेसमृद्धैर्वानरैःक्वचित् ॥ ननिर्धनैर्नरगणैरेकात्मभिरसाधनैः ॥१५॥ योदरिद्रैरपिविधिःशक्यःप्राप्तुंजनेश्वर ॥ तुल्योयज्ञफलैःपुण्यैस्तंनिबो
धमहीपते ॥ १६ ॥ ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंधर्म्मभृतांवर ॥ तीर्थाभिगमनंपुण्यंयज्ञैरपिविशिष्यते ॥ १७ ॥ अनुपोष्यत्रिरात्राणितीर्थाभिगमनेनच ॥ अद
त्वाकांचनंगाश्चदरिद्रोनामजायते ॥ १८ ॥ अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैरिष्ट्वाविपुलदक्षिणैः ॥ नतत्फलमवाप्नोतितीर्थाभिगमनेनयत् ॥ १९ ॥ नृलोकेदेवलो

१ प्रीतित्वयिवसिष्ठाद्यसर्वलोकाभिपूजितेइति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कस्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ पुष्करंतीर्थमासाद्यदेवदेवसमोभवेत् ॥ २० ॥ दशकोटिसहस्राणितीर्थानांवैमहीपते ॥ सान्निध्यंपुष्करेयेषांत्रिसंध्यंसूर्य
वंशज ॥ २१ ॥ आदित्यावसवोरुद्राःसाध्याश्चसमरुद्गणाः ॥ गंधर्वाप्सरसश्चैवतत्रसन्निहिताःप्रभो ॥ २२ ॥ यत्रदेवास्तपस्तप्त्वादैत्याब्रह्मर्षयस्तथा ॥
दिव्ययोगामहाराजपुण्येनमहताद्विजाः ॥ २३ ॥ मनसाप्यभिकामस्यपुष्कराणिमनीषिणः ॥ पूयंतेसर्वपापानिनाकपृष्ठेचपूज्यते ॥ २४ ॥ अस्मिंस्तीर्थे
र्थेमहाभागनित्यमेवपितामहः ॥ उवासपरमप्रीतोदेवदानवसंमतः ॥ २५ ॥ पुष्करेषुमहाभागदेवाःसर्षिपुरोगमाः ॥ सिद्धिंपरामिकांप्राप्ताःपुण्येनमहता
न्विताः ॥ २६ ॥ तत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः ॥ अश्वमेधाद्दशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ २७ ॥ अप्येकंभोजयेद्विप्रंपुष्करारण्यमाश्रितः ॥
तेनैतिपूजिताँल्लोकान्ब्रह्मणःसदनेस्थितान् ॥ २८ ॥ सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृतांजलिः ॥ उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेषुपार्थिव ॥ २९ ॥ जन्मप्र
भृतियत्पापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ॥ पुष्करेगतमात्रस्यसर्वमेवप्रणश्यति ॥ ३० ॥ यथासुराणांसर्वेषामादिस्तुमधुसूदनः ॥ तथैवपुष्करोराजन्तीर्थाना
मादिरुच्यते ॥ ३१ ॥ उष्ट्वाद्वादशवर्षाणिपुष्करेनियतःशुचिः ॥ क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति ॥ ३२ ॥ यस्तुवर्षशतंपूर्णमग्निहोत्रमुपाश्नुते ॥
कार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवतत् ॥ ३३ ॥ दुष्करंपुष्करेगंतुंदुष्करंपुष्करेतपः ॥ दुष्करंपुष्करेदानंवस्तुंचैवसुदुष्करम् ॥ ३४ ॥ त्रीणिशृंगाणिशु
भ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच ॥ पुष्कराण्यादितीर्थानिनविद्मस्तत्रकारणम् ॥ ३५ ॥ उष्ट्वाद्वादशवर्षाणिनियतोनियताशनः ॥ समुक्तःसर्वपापेभ्योसर्वक्रतुफलं
लभेत्॥३६॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपुष्करतीर्थमाहात्म्यवर्णनंनामएकादशोऽध्यायः ॥११॥ ॥ छ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ प्रदक्षिणमुपावृत्तोजंबू
मार्गंसमाविशेत् ॥ जंबूमार्गंसमाविश्यपितृदेवार्षिपूजितम् ॥ १ ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ॥ तत्रोष्यरजनीःपंचषष्ठकालेश्नुवन्नरः ॥ २ ॥
नदुर्गतिमवाप्नोतिसिद्धिंचाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥ जंबुमार्गादुपावृत्तोगच्छेत्तुदुलिकाश्रमम् ॥३॥ नदुर्गतिमवाप्नोतिस्वर्गलोकेचपूज्यते ॥ अगस्त्याश्रममासा
द्यपितृदेवार्चनेरतः ॥ ४ ॥ त्रिरात्रोपोषितोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ शाकवृत्तिःफलैर्वापिकौमारंविंदतेपरम् ॥ ५ ॥ कन्याश्रमंसमासाद्यश्रीपुष्टंलो
कपूजितम् ॥ धर्मारण्यंहितत्पुण्यमाद्यंचपार्थिवर्षभ ॥ ६ ॥ यत्रप्रविष्टमात्रोवैपापेभ्योविप्रमुच्यते ॥ अर्चयित्वापितॄन्देवान्प्रयतोनियताशनः ॥ ७ ॥ स
र्वकामसमृद्धस्ययज्ञस्यफलमश्नुते ॥ प्रादक्षिण्यंततःकृत्वाययातिपतनंव्रजेत् ॥ ८ ॥ हयमेधस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतितत्रवै ॥ महाकालमतोगच्छेन्नियतो
नियताशनः ॥ ९ ॥ कोटितीर्थमुपस्पृश्यहयमेधफलंलभेत् ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञस्थानंतीर्थमुमापतेः ॥ १० ॥ नाम्नाभद्रवटंनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥

१ षड्ढाकालेश्नुवन्नरः इति पाठः ससाधुः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्राभिगम्यचेशानंगोसहस्रफलंलभेत् ॥११॥ महादेवप्रसादाच्चगाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ समृद्धमसपत्नंतुश्रियायुक्तंनरोत्तम ॥१२॥ नर्मदांतुसमासाद्यनदीं त्रैलोक्यविश्रुताम् ॥ तर्पयित्वापितॄन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत्॥१३॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वादशोऽध्यायः ॥१२॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ वसिष्ठे नदिलीपायकथितंतीर्थमुत्तमम् ॥ नर्मदेतिचविख्यातंपापपर्वतदारणम् ॥ १ ॥ भूयश्चश्रोतुमिच्छामितन्मेकथयनारद ॥ नर्मदायाश्चमाहात्म्यंवसिष्ठोक्तं द्विजोत्तम ॥ २ ॥ कथमेषामहापुण्यानदीसर्वत्रविश्रुता ॥ नर्मदानामविख्याततातन्ममब्रूहिनारद ॥ ३ ॥ नारदउवाच ॥ नर्मदासरितांश्रेष्ठासर्वपापप्र णाशिनी ॥ तारयेत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ ४ ॥ नर्मदायास्तुमाहात्म्यंवसिष्ठोक्तंमयाश्रुतम् ॥ तदेतद्धिमहाराजसर्वंहिकथयामिते ॥ ५ ॥ पुण्याकनखलेगङ्गाकुरुक्षेत्रेसरस्वती ॥ ग्रामेवायदिवारण्येपुण्यासर्वत्रनर्म्मदा ॥ ६ ॥ त्रिभिःसारस्वतंतोयंसप्ताहेनतुयामुनम् ॥ सद्यःपुनातिगांगेयंदर्शना देवनार्मदम् ॥ ७ ॥ कलिंगदेशेपश्चार्द्धेपर्वतेऽमरकंटके ॥ पुण्याचत्रिषुलोकेषुरमणीयामनोरमा ॥ ८ ॥ सदेवासुरगंधर्वाऋषयश्चतपोधनाः ॥ तपस्तप्त्वा महाराजसिद्धिंचपरमांगताः ॥ ९ ॥ तत्रस्नात्वामहाराजनियमस्थोजितेंद्रियः ॥ उपोष्यरजनीमेकांकुलानांतारयेच्छतम् ॥ १० ॥ जनेश्वरेनरःस्नात्वापिंडं दत्वायथाविधि ॥ पितरस्तस्यतृप्यंतियावदाभूतसंप्लवम् ॥११॥ पर्वतस्यसमंतात्तुरुद्रकोटिःप्रतिष्ठिता ॥ स्नानंयःकुरुतेतत्रगंधमाल्यानुलेपनम् ॥ १२ ॥ प्रीतातस्यभवेत्सर्वारुद्रकोटिर्नसंशयः ॥ पर्वतेपश्चिमस्यांतेस्वयंदेवोमहेश्वरः ॥ १३ ॥ तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वाब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ पितृकार्यंतुकु र्वीतविधिदृष्टेनकर्मणा ॥ १४ ॥ तिलोदकेनतत्रैवतर्पयेत्पितृदेवताः ॥ आसप्तमंकुलंतस्यस्वर्गेतिष्ठतिपांडव ॥ १५ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीय ते ॥ अप्सरोगणसंकीर्णोदिव्यस्त्रीपरिवारितः ॥ १६ ॥ दिव्यगंधानुलिप्तश्चदिव्यालंकारभूषितः ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोजायतेविपुलेकुले ॥ १७ ॥ धनवान्दानशीलश्चधार्मिकश्चैवजायते ॥ पुनःस्मरतितत्तीर्थंगमनंतत्रकुर्वते ॥ १८ ॥ तारयित्वाकुलशतंरुद्रलोकंसगच्छति ॥ योजनानांशतंसाग्रंश्रूय तेसरिदुत्तमा ॥ १९ ॥ विस्तारेणतुराजेंद्रयोजनद्वयमंतरम् ॥ षष्टितीर्थसहस्राणिषष्टिकोटयस्तथैवच ॥ २० ॥ पर्वतस्यसमंतात्तुतिष्ठंत्यमरकंट के ॥ ब्रह्मचारीशुचिर्भूत्वाजितक्रोधोजितेंद्रियः ॥ २१ ॥ सर्वहिंसानिवृत्तश्चसर्वभूतहितेरतः ॥ एवंसर्वसमाचारःक्षेत्रपालान्परित्रजेत् ॥ २२ ॥ तस्यपु ण्यफलंराजन्शृणुष्वावहितोहिमे ॥ शतंवर्षसहस्राणांस्वर्गेमोदेतपांडव ॥ २३ ॥ अप्सरोगणसंकीर्णेदिव्यस्त्रीपरिचारिते ॥ दिव्यगंधानुलिप्तश्चदि व्यालंकारभूषितः ॥ २४ ॥ क्रीडतेदेवलोकेतुदैवतैःसहमोदते ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवतिवीर्यवान् ॥ २५ ॥ गृहंसलभतेचैवंनानारत्न

१ ऽसौवै इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विभूषितम् ॥ स्तंभैर्मणिमयैर्दिव्यैर्वज्रवैडूर्यभूषितैः ॥ २६ ॥ आलेख्यसहितंदिव्यंदासीदाससमन्वितम् ॥ मत्तमातंगशब्दैश्चहयानांह्रेषितेनच ॥ २७ ॥ क्षुभ्यतेतस्यतद्द्वारमिंद्रस्यभवनंयथा ॥ राजराजेश्वरःश्रीमान्सर्वस्त्रीजनवल्लभः ॥ २८ ॥ तस्मिन्गृहेउषित्वातुक्रीडाभोगसमन्वितः ॥ जीवेद्वर्षशतंसाग्रंसर्वरोगविवर्जितः ॥ २९ ॥ एवंभोगोभवेत्तस्ययोमृतोमरकंटके ॥ अग्निप्रवेशेथजलेतथाचैवअनाशने ॥ ३० ॥ अनिवर्तिकागतिस्तस्यपर्वतस्यांबरेयथा ॥ पतनंपततेयस्तुसनरोमानवाधिपः ॥ ३१ ॥ कन्यास्त्रीणिसहस्राणिएकैकस्यापिचापरे ॥ तिष्ठंतिभवनेतस्यप्रेषणंप्रार्थयंति च ॥ ३२ ॥ दिव्यभोगसमुत्पन्नःक्रीडतेकालमक्षयम् ॥ पृथिव्यामासमुद्रायामीदृशोनैवजायते ॥ ३३ ॥ यादृशोयंनरश्रेष्ठपर्वतेमरकंटके ॥ कोटितीर्थंतुविज्ञेयंपर्वतस्यतुपश्चिमे ॥ ३४ ॥ रुद्रोजालेश्वरोनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतः ॥ तस्यपिंडप्रदानेनसंध्योपासनकर्मणा ॥ ३५ ॥ पितरोदशवर्षाणितर्पितास्तुभवंतिते ॥ दक्षिणेनर्मदायास्तुकपिलाख्यामहानदी ॥ ३६ ॥ सरलार्जुनसंच्छन्नानातिदूरेव्यवस्थिता ॥ अस्तिपुण्यामहाभागात्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ ३७ ॥ तत्रकोटिशतंसाग्रंतीर्थानांतुयुधिष्ठिर ॥ पुराणेश्रूयतेराजन्सर्वंकोटिगुणंभवेत् ॥ ३८ ॥ तस्यास्तीरेतुयेवृक्षाःपतिताःकालपर्ययात् ॥ नर्मदातोयसंयुक्तास्तेपियांतिपरांगतिम् ॥ ३९ ॥ द्वितीयातुमहाभागविशल्यकरणाशुभा ॥ तत्रतीरेनरःस्नात्वाविशल्योभवतिक्षणात् ॥४०॥ तत्रदेवगणाःसर्वेसकिन्नरमहोरगाः ॥ यक्षराक्षसगंधर्वाऋषयश्चतपोधनाः ॥ ४१ ॥ सर्वेसमागतास्तत्रपर्वतेऽमरकंटके ॥ तैश्चसर्वैःसमागम्यमुनिभिश्चतपोधनैः ॥ ४२ ॥ नर्मदासंश्रितापुण्याविशल्यानामनामतः ॥ उत्पादितामहाभागासर्वपापप्रणाशिनी ॥ ४३ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्ब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ उपोष्यरजनीमेकांकुलानांतारयेच्छतम् ॥ ४४ ॥ कपिलाचविशल्याचश्रूयतेराजसत्तम ॥ ईश्वरेणपुराणोक्तालोकानांहितकाम्यया ॥ ४५ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नश्वमेधफलंलभेत् ॥ अनशनंतुयःकुर्यात्तस्मिन्तीर्थेनराधिप ॥ ४६ ॥ सर्वपापविशुद्धात्माइंद्रलोकंसगच्छति ॥ नर्मदायांतुराजेंद्रपुराणेयच्छ्रुतंमया ॥ ४७ ॥ तत्रतत्रनरःस्नात्वाअश्वमेधफलंलभेत् ॥ येवसंत्युत्तरेकूलेइंद्रलोकेवसंतिते ॥ ४८ ॥ सरस्वत्यांचगंगायां नर्मदायांयुधिष्ठिर ॥ समंदानंचस्नानंचयथामेशंकरोब्रवीत् ॥ ४९ ॥ परित्यजतियःप्राणान्पर्वतेमरकंटके ॥ वर्षकोटिशतंसाग्रमिंद्रलोकेमहीयते ॥५०॥ नर्मदायाजलंपुण्यंफेनोर्मिसमलंकृतम् ॥ पवित्रंशिरसावंद्यंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ५१ ॥ नर्मदासर्वपुण्याचब्रह्महत्यापहारिणी ॥ अहोरात्रोपवासेनमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ ५२ ॥ एवंपुण्याचरम्याचनर्मदापांडुनंदन ॥ त्रयाणामपिलोकानांपुनात्येषामहानदी ॥ ५३ ॥ वटेश्वरेमहापुण्येगंगाद्वारेतपोवने ॥

१ प्राङ्नर इति वापाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

एतेषुसर्वस्थानेषुयेदंताःसंशितव्रताः॥श्रूयतेदशगुणंपुण्यं[1]नर्मदोद्वाससंगमे॥८४॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ छ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ नर्मदातुनदीश्रेष्ठापुण्यापुण्यतमात्रिषु ॥ मुनिभिस्तुमहाभागैर्विभक्ताधर्मकांक्षिभिः ॥ १ ॥ यज्ञोपवीतमात्राणिप्रविभक्तानिपांडव ॥
तेषुस्नात्वातुराजेंद्रसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २ ॥ जलेश्वरंचयत्तीर्थंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ तस्योत्पत्तिंकथयतःशृणुपांडवनंदन ॥ ३ ॥
पुरामुनिगणाःसर्वेसेन्द्राश्चैवमरुद्गणाः ॥ स्तुवंतितेमहात्मानंदेवदेवंमहेश्वरम् ॥ ४ ॥ स्तुवमानास्तुसंप्राप्तायत्रदेवोमहेश्वरः ॥ विज्ञापयंति
देवेशंसेंद्राश्चैवमरुद्गणाः ॥ भयोद्विग्नान्विरूपाक्षपरित्रायस्वनःप्रभो ॥ ५ ॥ ॥ईश्वरउवाच॥ ॥ स्वागतंतुमुनिश्रेष्ठाःकिमर्थमिहचागताः ॥ किं
दुःखंकोनुसंतापःकुतोवाभयमागतम् ॥ ६ ॥ कथयध्वंमहाभागाएतादिच्छामिवेदितुम् ॥ एवमुक्तास्तुरुद्रेणाकथयन्नमितव्रताः ॥ ७ ॥ ऋष
यऊचुः ॥ अपिघोरोमहावीर्योदानवोबलदर्पितः ॥ बाणोनामेतिविख्यातोयस्यवैत्रिपुरंपुरम् ॥ ८ ॥ गगनेतुवसद्दिव्यंभ्रमतेतस्यतेजसा ॥ तस्माद्भी
ताविरूपाक्षत्वामेवशरणंगताः ॥ ९ ॥ त्रायस्वमहतोदुःखाद्देवत्वंहिपरागतिः ॥ एवंप्रसादंदेवेशसर्वेषांकर्तुमर्हसि ॥ १० ॥ येनदेवाःसुप्रसन्नाःसुख
मेधंतिशंकर ॥ परांनिर्वृतिमायांतितत्प्रभोकर्तुमर्हसि ॥ ११ ॥ ॥देवउवाच॥ ॥ एतत्सर्वंकरिष्यामिमाविषादंकरिष्यथ ॥ अचिरेणैवकालेनकुर्यांयुष्म
त्सुखावहम् ॥ १२ ॥ आश्वासयित्वातान्सर्वान्नर्मदातटमास्थितः ॥ चिंतयामाससर्वेशस्तद्वधंप्रतिपांडव ॥ १३ ॥ कथंकेनप्रकारेणहंतव्यस्त्रिपुरोम
या ॥ एवंसंचिंत्यभगवान्नारदंस्मरतेतदा॥स्मरणादेवसंप्राप्तोनारदःसमुपस्थितः ॥ १४ ॥ नारदउवाच ॥ आज्ञापयमहादेवकिमर्थंसंस्मृतोह्यहम् ॥
किंकार्यंतुमयादेवकर्तव्यंकथयस्वमे ॥ १५ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ गच्छनारदतत्रैवयत्रतत्त्रिपुरंपुरम् ॥ बाणस्यदानवेन्द्रस्यशीघ्रंगच्छाथतत्कुरु ॥ १६ ॥
भर्तारोदेवताभाश्चस्त्रियश्चाप्सरसोपमाः ॥ तासांवैतेजसाविप्रभ्रमतेत्रिपुरंदिवि ॥ १७ ॥ तत्रगत्वातुविप्रेंद्रमंत्रमन्यंप्रचोदय ॥ देवस्यवचनंश्रुत्वामुनि
स्त्वरितविक्रमः ॥ १८ ॥ स्त्रीणांहृदयनाशायप्रविष्टस्तंपुरंप्रति ॥ शोभतेतत्पुरंदिव्यंनानारत्नोपशोभितम् ॥ १९ ॥ शतयोजनविस्तीर्णंततोद्विगुण
मायतम् ॥ ततःपश्यतितत्रैवबाणंतुबलदर्पितम् ॥ २० ॥ मालाकुंडलकेयूरैर्मुकुटेनविराजितम् ॥ हाररत्नैश्चसंछन्नंचंद्रकांतिविभूषितम् ॥ २१ ॥
[2]ललनास्तस्यरत्नाढ्याःनराःकनकमंडिताः॥उत्थितोनारदंदृष्ट्वादानवेंद्रोमहाबलः॥२२॥ ॥ बाणउवाच ॥ ॥सदेवर्षिःस्वयंप्राप्तोमद्गृहंप्रतिसंप्रति॥अर्घ्यंपाद्यं ॥ ९ ॥
यथान्यायंक्रियतांद्विजसत्तम ॥२३॥ चिरात्समागतोविप्रस्थीयतामिदमासनम् ॥ एवंसंभावयित्वातुनारदंसमुपस्थितम्॥२४॥तस्यभार्यामहादेवीअनौप

१ नर्मदायाश्चसंगमे इ० पा० । २ रसनातस्यरत्नाढ्या कराः कनकमंडिताः इति वा पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म्यातुनामतः ॥२४॥ ॥ अनौपम्योवाच ॥ ॥ भगवन्मानुषेलोकेदेवास्तुष्यंतिकेनवै॥व्रतेननियमेनापिदानेनतपसाथवा ॥ २५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ति
लधेनुंचयोदद्याद्ब्राह्मणेवेदपारगे ॥ ससागरानवद्वीपादत्ताभवतिमेदिनी ॥ २६ ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशैर्विमानैःसर्वकामिकैः ॥ मोदतेचाक्षयंकालंसुचिरं
कृतशासनः ॥ २७ ॥ आम्रातककपित्थानिकदलीवनमेवच ॥ कदंबचंपकाशोकाअनेकविविधद्रुमाः ॥ २८ ॥ अष्टमीचचतुर्थीचद्वादशीचतथाउभे ॥
संक्रांतिर्विषुवंचैवदिनच्छिद्रमुखंतथा ॥ २९ ॥ पुण्यान्येतानिसर्वाणिउपवासंतियाःस्त्रियः ॥ तासांतुधर्म्मयुक्तानांस्वर्गेवासोनसंशयः ॥ ३० ॥ कलि
कालात्तुनिर्मुक्ताःसर्वपापविवर्जिताः ॥ उपवासरतानार्योनोपसर्पंतितापसाः ॥ ३१ ॥ एवंश्रुत्वातुसुश्रोणियथेष्टंकर्तुमर्हसि ॥ नारदस्यवचःश्रुत्वाराज्ञीवचन
मब्रवीत् ॥ ३२ ॥ प्रसादंकुरुविप्रेंद्रदानंगृह्णयथेप्सितम् ॥ सुवर्णमणिरत्नानिवस्त्राण्याभरणानिच ॥ ३३ ॥ तत्तेदास्याम्यहंविप्रयच्चान्यदपिदुर्ल्लभम् ॥
प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठप्रीयेतांहरिशंकरौ ॥ ३४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अन्यस्मैदीयतांभद्रेक्षीणवृतिश्चयोद्विजः ॥ वयंतुशीलसंपन्नाभक्तिस्तुक्रियते
मया ॥ ३५ ॥ एवंतासांमनोहृत्वासर्वासामुपदिश्यवा ॥ जगामभरतश्रेष्ठस्वकीयंस्थानकंपुनः ॥ ३६ ॥ अत्रा[1]कृष्टमनास्तास्तुअन्यत्रगतमानसाः ॥ पु
रिछिद्रंसमुत्पन्नंबाणस्यतुमहात्मनः ॥ ३७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ ६९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ यन्मांपृच्छ
सिकौंतेयतन्निबोधचतच्छृणु ॥ एतस्मिन्नंतरेरुद्रोनर्मदातटमास्थितः ॥ १ ॥ नाम्नाहरेश्वरंस्थानंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ तस्मिन्स्थानेमहादेव
श्चिंतयंस्त्रैपुरंवधम् ॥ २ ॥ गांडीवंमंदरंकृत्वागुणंकृत्वातुवासुकिम् ॥ स्थानंकृत्वातुवैशाखंविष्णुंकृत्वाशरोत्तमम् ॥ ३ ॥ अग्रेचाग्निंप्रतिष्ठाप्यमुखे
वायुःसमर्पितः ॥ हयाश्चचतुरोवेदाःसर्वदेवमयंरथम् ॥ ४ ॥ चक्रगौचाश्विनौदेवावक्षंचक्रधरःस्वयम् ॥ स्वयमिंद्रश्चचापांतेबाणेवैश्रवणःस्थितः ॥ ५ ॥
यमस्तुदक्षिणेहस्तेवामेकालस्तुदारुणः ॥ चक्राणामारकेन्यस्तागंधर्वालोकविश्रुताः ॥ ६ ॥ प्रजापतीरथश्रेष्ठेब्रह्माचैवतुसारथिः ॥
एवंकृत्वातुदेवेशःसर्वदेवमयंरथम् ॥ ७ ॥ सोतिष्ठत्स्थाणुभूतोहिसहस्रंपरिवत्सरान् ॥ यदात्रीणिसमेतानिअंतरिक्षचराणिच ॥ ८ ॥ त्रिपुरा
णित्रिशल्येनतदातानिबिभेदसः ॥ शरःप्रचोदितस्तत्ररुद्रेणत्रिपुरंप्रति ॥ ९ ॥ भ्रष्टतेजास्त्रियोजाताबलंतेषांव्यशीर्यत ॥ उत्पाताश्चपुरेतस्मिन्प्रादुर्भूतास
हस्रशः ॥ १० ॥ त्रिपुरस्यविनाशायकालरूपोभवत्तदा ॥ अट्टहासंप्रमुंचंतिरूपाःकाष्टमयास्तथा ॥ ११ ॥ निमेषोन्मेषणंचैवकुर्वंतिचित्रकर्मणा ॥
स्वप्नेपश्यंतिचात्मानंरक्तांबरविभूषितम् ॥ १२ ॥ स्वप्नेपश्यंतितेचैवंविपरीतानियानितु ॥ एतान्पश्यतिउत्पातांस्तत्रस्थानेतुयेजनाः ॥ १३ ॥ तेषांबलं

१ अन्याकृष्टांतरास्तास्तु अत्रत्वागतमानसाः इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चवुद्धिश्वहरक्रोधेननाशितम् ॥ संवर्तकोनामवायुर्युगांतप्रतिमोमहान् ॥ १४ ॥ समीरितोनलश्रेष्ठउत्तमांगेषुबाधते ॥ ज्वलंतिपादपास्तत्रपतंतिशिखरा
णिच ॥ १५ ॥ सर्वंतद्याकुलीभूतंहाहाकारमचेतनम् ॥ भग्नोद्यानानिसर्वाणिक्षिप्रंतुप्रज्वलंतिच ॥ १६ ॥ तेनैवदीपितंसर्वंज्वलतेविशिखैःशिखैः ॥
द्रुमाआरामगंडानि[1]गृहाणिविविधानिच ॥ १७ ॥ दशदिक्षुप्रवृत्तोयंसमिद्धोहव्यवाहनः ॥ ततःशिलाःप्रमुंचंतिदिशोदशविभागशः ॥ १८ ॥ शिखा
सहस्रैरत्युग्रैःप्रज्वलंतिहुताशनैः ॥ सर्वंकिंशुकसंप्रख्यंज्वलितंदृश्यतेपुरम् ॥ १९ ॥ गृहाद्गृहांतरंनैवगंतुंधूमैश्चशक्यते ॥ हरकोपानलादग्धंक्रंदमानंसुदुः
खितम् ॥ २० ॥ प्रदीप्तंसर्वतोदिक्षुदह्यतेत्रिपुरंपुरम् ॥ प्रासादशिखराग्राणिविशीर्यंतिसहस्रशः॥ २१॥ नानारत्नविचित्राणिविमानान्यप्यनेकधा ॥ गृहा
णिचैवरम्याणिदह्यंतेदीप्तिवह्निना ॥ २२ ॥ बाधंतेद्रुमखंडेषुजनस्थानेतथैवच ॥ देवागारेषुसर्वेषुप्रज्वलंतेज्वलंत्यपि ॥ २३ ॥ सीदंतिचानलस्पृष्टाः
क्रंदंतिविविधैस्वरैः ॥ गिरिकूटनिभास्तत्रदृश्यंतेंगारराशयः॥२४॥ स्तुवंतिदेवदेवेशंपरित्रायस्वमांप्रभो ॥ अन्योन्यंचपरिष्वज्यहुताशनप्रपीडिताः॥२५॥
दह्यंतेदानवास्तत्रशतशोथसहस्रशः ॥ हंसकारंडवाकीर्णानलिनीसहपंकजा ॥ २६ ॥ दह्यंतेनलदग्धानिपुरोद्यानानिदीर्घिकाः ॥ अम्लानैःपंकजै
श्छन्नाविस्तीर्णायोजनैःशतैः॥२७॥गिरिकूटनिभास्तत्रप्रासादारत्नभूषिताः ॥ पतंत्यनलनिर्दग्धानिस्तोयाजलदाइव॥२८॥सहस्त्रीबालवृद्धेषुगोषुपक्षिषुवा
जिषु ॥ निर्दयोदहतेवह्निर्हरकोपेनप्रेरितः ॥२९॥सपत्नीकाश्चैवसुप्ताःसंसुप्तावहवोजनाः ॥ पुत्रमालिंग्यतेगाढंदह्यंतेत्रिपुरारिणा ॥ ३० ॥ अथतस्मिन्पु
रेदीप्तेस्त्रियश्चाप्सरसोपमाः ॥ अग्निज्वालाहतास्तत्रपतंतिधरणीतले ॥ ३१ ॥ काचिद्बालाविशालाक्षीमुक्तावलिविभूषिता ॥ धूमेनाकुलितासातुप्रति
बुद्धाशिखार्दिता ॥ ३२ ॥ सुतंसंचिंत्यमानासापतिताधरणीतले ॥ काचित्सुवर्णवर्णाभानीलरत्नैर्विभूषिता ॥ ३३ ॥ धूमेनाकुलितासातुपतिताधरणी
तले ॥ अन्यागृहीतहस्तातुसर्वादहतिबालकैः ॥ ३४ ॥ अनेनादिव्यरूपान्यादृष्टामदविमोहिता ॥ शिरसाप्रांजलिंकृत्वाविज्ञापयतिपावकम् ॥ ३५ ॥
यदित्वमिच्छसेवैरंपुरुषेष्वपकारिषु ॥ स्त्रियःकिमपराध्यंतेगृहपंजरकोकिलाः ॥ ३६ ॥ पापनिर्दयनिर्लज्जकस्तेकोपस्त्रियोपरि ॥ नदाक्षिण्यंनतेलज्जान
सत्यंशौचवर्जितः ॥ ३७ ॥ अनेकरूपवर्णाढ्याउपलभ्यावदस्वह ॥ किंत्वयानश्रुतंलोकेअवध्याःसर्वयोषितः ॥ ३८ ॥ किंतुतुभ्यंगुणाह्येतेदहनरूयदं
नंप्रति ॥ नकारुण्यंदयावापिदाक्षिण्यंवास्त्रियोपरि ॥ ३९ ॥ दयांकुर्वंतिम्लेच्छापिदहनप्रेक्ष्ययोषितः ॥ म्लेच्छानामपिकष्टोसिदुर्निवार्योह्यचेतनः ॥४०॥ ॥ १० ॥
एतेचैवगुणास्तुभ्यंदहनोत्सादनंप्रति ॥ आसामपि[3]दुराचारस्त्रीणांकिंविनिपातसे ॥ ४१ ॥ दुष्टनिर्घृणनिर्लज्जहुताशमंदभाग्यक ॥ निराशस्त्वंदुराचार

१ खंडानीति पाठः । २ मनःशिलाःप्रभायंतेदिशोदशविभागत इति पाठः । ३ आसामपि दुराचारः स्त्रीणां किंच निपातने इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वालान्दहसिनिर्दय ॥ ४२ ॥ एवंप्रलपमानास्ताजलपमानावहुस्वरम् ॥ अन्याः क्रोशंतिसंक्रुद्धावालशोकेनमोहिताः ॥ ४३[1] ॥ दहतोनिर्दयोवह्निःसंक्रुद्धः
सर्वशत्रुवत् ॥ पुष्करिण्यांजलेज्वालाकूपेष्वपितथैवच॥४४॥अस्मान्संदह्यम्लेच्छत्वंकांगतिंप्रापयिष्यसि ॥ एवंप्रलपतांतासांवह्निर्वचनमब्रवीत् ॥ ४५ ॥
॥ वैश्वानरउवाच ॥ ॥ स्ववशोनैवयुष्माकंविनाशंतुकरोम्यहम्॥अहमादेशकर्तावैनाहंकर्त्तास्म्यनुग्रहम्॥४६॥अत्रक्रोधसमाविष्टोविचरामियदृच्छया ॥
ततोवाणोमहातेजास्त्रिपुरंवीक्ष्यदीपितम् ॥ ४७ ॥ आसनस्थोब्रवीदेवमहंदेवैर्विनाशितः ॥ अल्पसारैर्दुराचारैरीश्वरस्यानिवेदितः ॥४८॥ अपरीक्ष्यह्यहं
दग्धःशंकरेणमहात्मना ॥ नान्यःशत्रुस्तुमांहंतुंवर्ज्जयित्वामहेश्वरम् ॥४९॥ उत्थितःशिरसाकृत्वालिंगंत्रिभुवनेश्वरम् ॥ निर्गतःसपुरद्वारात्परित्यज्यसुहृत्स्व
यम् ॥५०॥ रत्नानिसुविचित्राणिस्त्रियोनानाविधास्तथा ॥ गृहीत्वाशिरसालिंगंन्यस्तंनगरमंडले॥५१॥ स्तुवतेदेवदेवेशंत्रैलोक्याधिपतिंशिवम् ॥हरत्वया
हंनिर्दग्धोयदिवध्योसिशंकर ॥५२॥ त्वत्प्रसादान्महादेवमामेलिंगंविनश्यतु ॥ अर्चितंहिमहादेवभक्त्यापरमयासदा॥५३॥त्वयायद्यपिवध्योहंमामेलिंगंवि
नश्यतु॥प्राप्यमेतन्महादेवत्वत्पादग्रहणंमम॥५४॥जन्मजन्ममहादेवत्वत्पादनिरतोह्यहम्॥तोटकच्छंदसादेवंस्तुत्वातुपरमेश्वरम् ॥५५॥ओंशिवशंकरसर्व
करायनमोभवभीममहे[2]शशिवायनमः ॥ कुसुमायुधदेहविनाशकरात्रिपुरांतकरांधकचूर्णकर ॥ ५६ ॥ प्रमदाप्रियकामविभक्तनमोहिनमःसुरसिद्धगणैर्नमि
तः ॥ हयवानरसिंहगजेंद्रमुखैरतिह्रस्वसुदीर्घमुखैश्चगणैः ॥५७॥ उपलब्धुमशक्यतरैरसुरैर्व्यथितोनशरीरशतैर्बहुभिः ॥ प्रणतोभगवन्बहुभक्तिमताचल
चंद्रकलाधरदेवनमः ॥ ५८ ॥ सहपुत्रकलत्रकलापधनैःसततंजयदेहिअनुस्मरणम् ॥ व्यथितोस्मिशरीरशतैर्बहुभिर्गमिताद्यमहानरकस्यगतिः ॥ ५९ ॥
ननिवर्ततियन्ममपापगतिःशुचिकर्म्मविशुद्धमपित्यजति ॥ अनुकंपतिदिग्भ्रमतिभ्रमतिभ्रमएषकुबुद्धिनिवारयति ॥६०॥यःपठेत्तोटकंदिव्यंप्रयतःशुचि
मानसः ॥ वाणस्यैवयथारुद्रस्तस्यैववरदोभवेत् ॥ ६१ ॥ इमंस्तवंमहादिव्यंश्रुत्वादेवोमहेश्वरः ॥ प्रसन्नस्तुतदातस्यस्वयंदेवोमहेश्वरः ॥ ६२ ॥ ईश्वर
उवाच ॥ नभेतव्यंत्वयावत्ससौवर्णेतिष्ठदानव ॥ पुत्रपौत्रसपत्नीनांभार्याभृत्यजनैःसह ॥६३॥ अद्यप्रभृतिबाणत्वमवध्यस्त्रिदशैरपि ॥ भूयस्तस्यवरोदत्तो
देवदेवेनपांडव ॥ ६४ ॥ अक्षयश्चाव्ययोलोकेविचचारहनिर्भयः ॥ ततोनिवारयामासरुद्रःसप्तशिखंतथा ॥ ६५ ॥ तृतीयंरक्षितंतस्यशंकरेणमहात्मना ॥
भ्रमतेगगनेनित्यंरुद्रतेजःप्रभावतः ॥ ६६ ॥ एवंतुत्रिपुरंदग्धंशंकरेणमहात्मना ॥ ज्वालामालाप्रदीप्तंतुपतितंधरणीतले ॥ ६७ ॥ एकंनिपातितंतस्यश्री
शैलेत्रिपुरांतके ॥ द्वितीयंपातितंतत्रपर्वतेमरकंटके ॥ ६८ ॥ दग्धेतुत्रिपुरेराजन्रुद्रकोटिःप्रतिष्ठिता ॥ ज्वलंतंपातितंतत्रतेनज्वालेश्वरःस्मृतः ॥६९॥

१ महेश्वर भीमनमइति पाठः । २ स्तवोति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऊर्ध्वेनप्रस्थितातस्यादिव्याज्वालादिवंगता ॥ हाहाकारस्तदाजातोसदेवासुरकिंनरान् ॥ ७० ॥ तंशरंस्तंभयेद्रुद्रोमाहेश्वरपुरोत्तमे ॥ एवंव्रजेतयस्त
स्मिन्पर्वतेमरकंटके ॥ ७१ ॥ चतुर्दशभुवनानिसुभुक्त्वापांडुनंदन ॥ वर्षकोटिसहस्रंतुत्रिंशत्कोटयस्तथापराः ॥ ७२ ॥ ततोमहीतलंप्राप्यराजाभवति
धार्मिकः ॥ पृथिव्यामेकच्छत्रेणभुंक्तेनास्त्यत्रसंशयः ॥ ७३ ॥ एषपुण्योमहाराजसर्वतोमरकंटकः ॥ चंद्रसूर्योपरागेषुगच्छेद्योमरकंटकम् ॥ ७४ ॥ अ
श्वमेधाद्दशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ स्वर्गलोकमवाप्नोतिदृष्ट्वातत्रमहेश्वरम् ॥ ७५ ॥ सांनिहत्यागमिष्यंतिराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ तदेवानिखिलंपुण्यंपर्वतेमर
कंटके ॥ ७६ ॥ पुंडरीकस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ तत्रज्वालेश्वरोनामपर्वतेमरकंटके ॥ ७७ ॥ तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः ॥ ज्वा
लेश्वरेमहाराजयस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ ७८ ॥ चंद्रसूर्योपरागेतुभक्त्यापिशृणुतत्फलम् ॥ अमरानाम्नदेवास्तेपर्वतेमरकंटके ॥ ७९ ॥ रुद्रलोकमवा
प्नोतियावदाभूतसंप्लवम् ॥ अमरेश्वरस्यदेवस्यपर्वतस्यतटेजले ॥ ८० ॥ कोटिशऋषिमुख्यास्तेतपस्तप्यंतिसुव्रताः ॥ समंताद्योजनंराजन्क्षेत्रंचामरकंटक
म् ॥ ८१ ॥ अकामोवासकामोवानर्मदायांशुभेजले ॥ स्नात्वामुच्येतपापेभ्योरुद्रलोकंसगच्छति ॥ ८२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचदशोऽध्या
यः ॥ १५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ पृच्छंतितेमहात्मानोनारदंहिमहाजनाः ॥ युधिष्ठिरपराःसर्वेऋषयश्चतपोधनाः ॥ १ ॥ आख्याहिभगवंस्तथ्यंकावेरीसंगमे
महत् ॥ लोकानांचहितार्थायअस्माकंचविवृद्धये ॥ २ ॥ सदापापरतायेतुनरादुष्कृतिकारिणः ॥ मुच्यंतेसर्वपापेभ्योगच्छंतिपरमंपदम् ॥ एतदिच्छामिविज्ञा
तुंभगवन्वक्तुमर्हसि ॥ ३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुध्वंसहिताःसर्वेयुधिष्ठिरपुरोगमाः ॥ अत्रकृत्वामहायज्ञंकुबेरःसत्यविक्रमः ॥ इदंतीर्थमनुप्राप्यसाम्राज्यादधिको
भवत् ॥ ४ ॥ सिद्धिंप्राप्तोमहाराजतन्मेनिगदतःशृणु ॥ कावेरीनर्मदांयत्रसंगतालोकविश्रुताम् ॥ ५ ॥ तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वाकुबेरःसत्यविक्रमः ॥ तपस्त
प्यातियक्षेंद्रोदिव्यंवर्षशतंमहत् ॥ ६ ॥ तस्यतुष्टोमहादेवःप्रदद्याद्वरमुत्तमम् ॥ भोभोयक्षमहासत्ववरंब्रूहियथेप्सितम् ॥ ब्रूहिकार्ययथेष्टंतुयद्वामनसि
वर्त्तते ॥ ७ ॥ ॥ कुबेरउवाच ॥ ॥ यदितुष्टोसिदेवेशयदिदेयोवरोमम ॥ आदिकृच्चैवसर्वेषांयक्षाणामधिपोभवेत् ॥ ८ ॥ कुबेरस्यवचःश्रुत्वातुष्टोदेवोमहेश्व
रः ॥ एवमस्तुततश्चोक्त्वातत्रैवांतरधीयत ॥ ९ ॥ सोपिलब्धवरोयक्षःशीघ्रंयक्षकुलंगतः ॥ पूजितः सर्वयक्षेंद्रैरभिषिक्तस्तुपार्थिवः ॥ १० ॥ कावेरीसंगमं
तत्रसर्वपापप्रणाशनम् ॥ येनरानाभिजानंतिवंचितास्तेनसंशयः ॥ ११ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतत्रस्नायीतमानवः ॥ कावेरीचमहापुण्यानर्मदाचमहान
दी ॥ १२ ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रअर्चयेद्वृषभध्वजम् ॥ अश्वमेधफलंप्राप्यरुद्रलोकेमहीयते ॥ १३ ॥ अग्निप्रवेशंयःकुर्याद्यश्चकुर्य्यादनाशनम् ॥
अनिवर्तिकागतिस्तस्ययथामेशंकरोब्रवीत् ॥ १४ ॥ सेव्यमानोवरस्त्रीभिर्मोदतेदिविरुद्रवत् ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिकोटयस्तथापरे ॥ १५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मोदतेरुद्रलोकस्थोयत्रयत्रैवगच्छति ॥ पुण्यक्षयात्परिभ्रष्टोराजाभवतिधार्मिकः ॥ १६ ॥ भोगवान्धर्मशीलश्चमहांश्चैवकुलोद्भवः ॥ तत्रपीत्वाजलंस
म्यक्चांद्रायणफलंलभेत् ॥१७॥ स्वर्गंगच्छंतितेमर्त्यायेपिबंतिजलंशुभम् ॥ गंगायमुनयोर्मध्येयत्फलंयांतिमानवाः ॥१८॥ कावेरीसंगमेस्नात्वातत्फलं
तस्यजायते ॥ एवंतुतस्यराजेंद्रकावेरीसंगमंमहत् ॥ पुण्यंमहत्फलंतत्रसर्वपापप्रणाशनम् ॥ १९ ॥ इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषोडशोऽध्यायः ॥१६॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ उत्तरेनर्मदाकूलेतीर्थंयोजनविस्तृतम् ॥ पत्रेश्वरेतिविख्यातंसर्वपापहरंपरम् ॥ १ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्दैवतैःसहमोदते ॥ पं
चवर्षसहस्राणिक्रीडतेकामरूपधृक् ॥ २ ॥ गर्जनंतुततोगच्छेद्यत्रमेघउपस्थितः ॥ इंद्रजिन्नामसंप्राप्तंतस्यतीर्थप्रभावतः ॥ ३ ॥ मेघरावंततोगच्छे
द्यत्रमेघाभिगर्जितम् ॥ मेघनादोगणस्तत्रवरसंपन्नतांगतः ॥ ४ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रब्रह्मावर्तमितिस्मृतम् ॥ तत्रसंनिहितोब्रह्मानित्यमेवयुधिष्ठिर ॥ ५ ॥
तत्रस्नात्वातुराजेंद्रब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ततोंगारेश्वरेतीर्थेनियतोनियमाशनः ॥ ६ ॥ सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकंसगच्छति ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रकपि
लातीर्थमुत्तमम् ॥ ७ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोप्रदानफलंलभेत् ॥ कांचीतीर्थंततोगच्छेद्देवर्षिगणसेवितम् ॥ ८ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोलोकंसम
वाप्नुयात् ॥ ततोगच्छेत्तुराजेंद्रकुंडलेश्वरमुत्तमम् ॥ ९ ॥ तत्रसंनिहितोरुद्रस्तिष्ठतेउमयासह ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रअवध्यस्त्रिदशैरपि ॥ १० ॥ पिप्पलेश्वरं
ततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम् ॥ तत्रगत्वातुराजेंद्ररुद्रलोकेमहीयते ॥ ११ ॥ ततोगच्छेत्तुराजेंद्रविमलंविमलेश्वरम् ॥ तत्रदेवशिखारम्याईश्वरेणनिपा
तिता ॥ १२ ॥ तत्रप्राणान्परित्यज्यरुद्रलोकमवाप्नुयाम् ॥ ततःपुष्करिणींगच्छेत्तत्रस्नानंसमाचरेत् ॥ १३ ॥ स्नानमात्रेनरस्तत्रइंद्रस्यार्द्धासनंलभेत् ॥
नर्मदासरितांश्रेष्ठारुद्रदेहाद्विनिःसृता ॥ १४ ॥ तारयेत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ सर्वदेवातिदेवेनईश्वरेणमहात्मना ॥ १५ ॥ कथिताऋषिसंघे
भ्योह्यस्माकंचविशेषतः ॥ मुनिभिःसंस्तुताह्येषानर्मदाप्रवरानदी ॥ १६ ॥ ॥ रुद्रदेहाद्विनिष्क्रांतालोकानांहितकाम्यया ॥ सर्वपापहरानित्यंसर्वप्राणि
नमस्कृता ॥ १७ ॥ संस्तुतादेवगंधर्वैरप्सरोभिस्तथैवच ॥ नमःपुण्यजलेआद्येनमःसागरगामिनि ॥ १८ ॥ नमोस्तुतेऋषिगणैःशंकरदेहानिःसृते ॥
नमोस्तुतेधर्मवृतेवराननेनमोस्तुतेदेवगणैकवंदिते ॥ १९ ॥ नमोस्तुतेसर्वपवित्रपावनेनमोस्तुतेसर्वजगत्सुपूजिते ॥ यश्चेदंपठतेस्तोत्रंनित्यंशुद्धेनमान
वः ॥ २० ॥ ब्राह्मणोवेदमाप्नोतिक्षत्रियोविजयीभवेत् ॥ वैश्यस्तुलभतेलाभंशूद्रश्चैवशुभांगतिम् ॥ २१ ॥ अन्नार्थीलभतेह्यन्नंस्मरणादेवनित्यशः ॥
नर्मदांसेव्यतेनित्यंस्वयंदेवोमहेश्वरः ॥ तेनपुण्यानदीज्ञेयाब्रह्महत्यापहारिणी ॥ २२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेसप्तदशोध्यायः ॥ १७ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ तदाप्रभृतिब्रह्माद्याऋषयश्चतपोधनाः ॥ सेवंतेनर्मदांराजन्कामक्रोधविवर्जिताः ॥ १ ॥ तास्मिन्निपतितंदृष्ट्वाशूलंदेवस्यभूतले ॥ तस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुण्यंसमाख्यातंशंकरेणमहात्मना ॥ २ ॥ शूलभेदेतिविख्यातंतीर्थंपुण्यतमंमहत् ॥ तत्रस्नात्वार्चयेद्देवंगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ३ ॥ त्रिरात्रंकारयेद्यस्तु
तास्मिन्तीर्थेनराधिप ॥ अर्चयित्वामहादेवंपुनर्जन्मनविद्यते ॥ ४ ॥ भीमेश्वरंततोगच्छेन्नर्मदेश्वरमुत्तमम् ॥ आदित्येश्वरंमहापुण्यंतथाऽऽज्यमधुनास
ह ॥ ५ ॥ मल्लिकेश्वरमभ्यर्च्यपर्याप्तंजन्मनःफलम् ॥ वरुणेश्वरंततःपश्येन्नीराजेश्वरमुत्तमम् ॥ ६ ॥ सर्वतीर्थफलंतस्यपंचायतनदर्शनात् ॥ ततोगच्छेत
राजेंद्रयुद्धंवैयत्रसाधितम् ॥ ७ ॥ कोटितीर्थंतुविख्यातमसुरायत्रयोधिताः ॥ यत्रतेनिहताराजन्दानवाबलदर्पिताः ॥ ८ ॥ तेषांशिरांसिगृह्यंतेनिहतास्ते
समागताः ॥ तैस्तुसंस्थापितोदेवःशूलपाणिर्महेश्वरः ॥ ९ ॥ कोटिर्विनिहतातत्रतेनकोटीश्वरःस्मृतः ॥ दर्शनात्तस्यतीर्थस्यसदेहःस्वर्गमावहेत् ॥ १० ॥
तदाइंद्रेणक्षुद्रत्वाद्वज्रकीलेनयंत्रितः ॥ तदाप्रभृतिलोकानांस्वर्गमत्वंनिवारितम् ११॥ सघृतंश्रीफलंदत्वादत्वाचांतेप्रदक्षिणम् ॥ सर्वतःसहदेवेनशिरसादा
यधारयेत् ॥ सर्वकामेनसंपूर्णोराजाभवतिपांडव ॥ १२ ॥ मृतोरुद्रत्वमाप्नोतिनचेहजायतेपुनः ॥ स्वर्गंगत्वाततोराज्यंकृत्वागत्यततोदिवम् ॥ १३ ॥
महादेवंतथोपास्यत्रयोदश्यांहिमानवः ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ १४ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंपरमशोभनम् ॥ नराणांपापना
शायअगस्त्येश्वरमुत्तमम् ॥ १५ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्मुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ कार्तिकस्यतुमासस्यकृष्णपक्षचतुर्दशी ॥ १६ ॥ घृतेनस्नापयेद्देवंस
माधिस्थोजितेंद्रियः ॥ एकविंशकुलोपेतोनमुच्येदैश्वरात्पदात् ॥ १७ ॥ धेनैवोपानहंच्छत्रंतथादद्याच्चकंबलम् ॥ भोजनंचैवविप्राणांसर्वंकोटिगुणं
भवेत् ॥ १८ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्ररविस्तवमनुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्सिंहासनगतिर्भवेत् ॥ १९ ॥ नर्म्मदादक्षिणेकूलेतीर्थंशक्रस्यविश्रुतम् ॥
उपोष्यरजनीमेकांस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ २० ॥ स्नानंकृत्वायथान्यायमर्चयेत्तुजनार्दनम् ॥ गोसहस्रफलंतस्यविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २१ ॥ ऋषितीर्थं
ततोगच्छेत्सर्वपापहरंनृणाम् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रशिवलोकेमहीयते ॥ २२ ॥ नारदस्यचतत्रैवतीर्थंपरमशोभनम् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलं
लभेत् ॥ २३ ॥ देवतीर्थंततोगच्छेद्ब्रह्मणानिर्मितंपुरा ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्ब्रह्मलोकेमहीयते ॥ २४ ॥ अमरकंटकंततोगच्छेदमरस्थापितंपुरा ॥
स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् ॥ २५ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रवामनेश्वरमुत्तमम् ॥ तत्रवामनकंदृष्ट्वामुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ २६ ॥ ऋषितीर्थंत
तोगच्छेदीशानेशंपुमान्ध्रुवम् ॥ वटेश्वरंततोदृष्ट्वापर्य्याप्तंजन्मनःफलम् ॥ २७ ॥ भीमेश्वरंततोगच्छेत्सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ स्नातमात्रोनरोराजन्सर्व
दुःखात्प्रमुच्यते ॥ २८ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रवारणेश्वरमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्सर्वदुःखात्प्रमुच्यते ॥ २९ ॥ सोमतीर्थंततोगच्छेत्पश्येच्चंद्रमनु

१ दीपधारकः इति पाठांतरम् । २ यानंचोपानहौ छत्रं दद्याच्चघृतकांचनमिति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तमम् ॥ तत्रस्नात्वातरोराजन्भक्त्यापरमयायुतः ॥ ३० ॥ तत्क्षणाद्दिव्यदेहस्थःशिववन्मोदतेचिरम् ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते ॥ ३१ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रपिंगलेश्वरमुत्तमम् ॥ अहोरात्रोपवासेनत्रिरात्रफलमाप्नुयात् ॥३२॥ तस्मिंस्तीर्थेतुराजेंद्रकपिलांयःप्रयच्छति ॥ यावंतितस्यारोमाणितत्प्रसूतकुलस्यच ॥३३॥ तावद्वर्षसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते ॥ यस्तुप्राणपरित्यागंतत्रकुर्य्यान्नराधिप ॥३४॥ अक्षयंमोदतेकालंयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ नर्मदातटमाश्रित्यतिष्ठंतियेतुमानवाः ॥ ३५ ॥ तेमृताःस्वर्गमायांतितथासुकृतिनोयथा ॥ सुरभिकेश्वरंगच्छेन्नारकंकोटिकेश्वरम् ॥ ३६ ॥ गंगावतरणेतत्रदिनेपुण्योनसंशयः ॥ नंदितीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ३७ ॥ तुष्यतेतंतुनंदीशःसोमलोकेमहीयते ॥ ततोद्वीपेश्वरंगच्छेद्व्यासतीर्थंतपोवनम् ॥ ३८ ॥ निवर्तितापुरातत्रव्यासभीतामहानदी ॥ हुंकारितातुव्यासेनदक्षिणेनततोगता ॥ ३९ ॥ प्रदक्षिणंतुयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥ व्यासस्तस्यभवेत्प्रीतोवांछितंलभतेफलम् ॥ ४० ॥ सूत्रेणवेष्टयेद्यस्तुदीप्तंदेवंसवेदिकम् ॥ क्रीडतेह्यक्षयंकालंयथारुद्रस्तथैवसः ॥ ४१ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रएरंडीतीर्थमुत्तमम् ॥ संगमेतुनरःस्नात्वामुच्यतेसर्वपातकैः ॥ ४२ ॥ एरंडीत्रिषुलोकेषुविख्यातापापनाशिनी ॥ अथवाश्वयुजेमासेशुक्लपक्षस्यचाष्टमी ॥ ४३ ॥ शुचिर्भूत्वानरःस्नात्वासोपवासपरायणः ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणंभोजयेदेकंकोटिर्भवतिभोजिता ॥ एरंडीसंगमेस्नात्वाभक्तिभावानुरंजितः ॥ ४५ ॥ शुक्तिकां[1] शिरसिस्थाप्यअवगाह्यचवैजलम् ॥ नर्मदोदकसंमिश्रंमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥ ४६ ॥ प्रदक्षिणंतुयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥ प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ४७ ॥ ततःसुवर्णतिलकेस्नात्वादत्वाचकांचनम् ॥ कांचनेनविमानेनरुद्रलोकेमहीयते ॥ ४८ ॥ ततःस्वर्गच्युतःकालाद्राजाभवतिवीर्यवान् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रइक्षुनद्यास्तुसंगमम् ॥ ४९ ॥ त्रैलोक्येविश्रुतंदिव्यंतत्रसंनिहितःशिवः ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गाणपत्यमवाऽऽप्नुयात् ॥५० ॥ स्कंदतीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम् ॥ आजन्मनःकृतंपापंस्नानमात्राद्व्यपोहति ॥५१॥ आंगिरसंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ गोसहस्रफलंतस्यरुद्रलोकेमहीयते ॥ ५२ ॥ लांगलतीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम् ॥ तत्रगत्वातुराजेंद्रस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ५३ ॥ सप्तजन्मकृतैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ वटेश्वरंततोगच्छेत्सर्वतीर्थमनुत्तमम् ॥ ५४ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ संगमेश्वरंततोगच्छेत्सर्वपापहरंपरम् ॥ ५५ ॥ तत्रस्नात्वानरोराज्यंलभतेनात्रसंशयः ॥ भद्रतीर्थंसमासाद्यदानंदद्यात्तुयोनरः ॥ ५६ ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणसर्वंकोटिगुणंभवेत् ॥ अथनारीभवेत्कापितत्रस्नानंसमाचरेत् ॥ ५७ ॥ गौरीतुल्याभवेत्सातुइंद्रंयातिनसंशयः ॥ अंगारेश्वरंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ५८ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्ररुद्रलोकेमहीयते ॥ अंगा

१ मृत्तिकामितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रक्ष्यांचतुर्थ्यांतुस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ५९ ॥ अक्षयंमोदतेकालंमुरारिकृतशासनः ॥ अयोनिसंगमेस्नात्वानपश्येद्योनिमंदिरम् ॥ ६० ॥ पांडवेश्वरकंगत्वा
स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ अक्षयंमोदतेकालमवध्यस्तुसुरासुरैः ॥ ६१ ॥ विष्णुलोकंततोगत्वाक्रीडाभोगसमन्वितः ॥ तत्रभुक्त्वामहाभोगान्मर्त्यैराजाभि
जायते ॥ ६२ ॥ कंबोतिकेश्वरंगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ उत्तरायणेतुसंप्राप्तेयदिच्छेत्तस्यतद्भवेत् ॥ ६३ ॥ चंद्रभागांततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥
स्नातमात्रोनरस्तत्रसोमलोकेमहीयते ॥ ६४ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंशक्रस्यविश्रुतम् ॥ पूजितंदेवराजेनदेवैरपिनमस्कृतम् ॥ ६५ ॥ तत्रस्नात्वानरो
राजन्दानंदत्वाचकांचनम् ॥ अथवानीलवर्णाभंवृषभंयःसमुत्सृजेत् ॥ ६६ ॥ वृषभस्यतुरोमाणितत्प्रसूतिकुलेषुच ॥ तावद्वर्षसहस्राणिनरोहरपुरेवसे
त् ॥ ६७ ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवतिवीर्यवान् ॥ अश्वानांश्वेतवर्णानांसहस्रेषुनराधिप ॥ ६८ ॥ स्वामीभवतिमर्त्येषुतस्यतीर्थप्रभावतः ॥ ततो
गच्छेतराजेंद्रब्रह्मावर्त्तमनुत्तमम् ॥ ६९ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजंस्तर्पयेत्पितृदेवताः ॥ उपोष्यरजनीमेकांपिंडंदत्वायथाविधि ॥ ७० ॥ कन्यागतेयथाऽ
दित्येअक्षयंसंचितंभवेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रकपिलातीर्थमुत्तमम् ॥ ७१ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्कपिलांयःप्रयच्छति ॥ संपूर्णांपृथिवींदत्वायत्फलंतद
वाप्नुयात् ॥ ७२ ॥ नर्मदेश्वरंपरंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नश्वमेधफलंलभेत् ॥ ७३ ॥ तत्रसर्वगतोराजापृथिव्यामभिजायते ॥ सर्व
लक्षणसंपूर्णःसर्वव्याधिविवर्जितः ॥ ७४ ॥ नार्मदीयोत्तरेकूलेतीर्थंपरमशोभनम् ॥ आदित्यायतनंरम्यमीश्वरेणतुभावितम् ॥ ७५ ॥ तत्रस्नात्वातुराजें
द्रदानंदत्वाचशक्तितः ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणदत्तंभवतिचाक्षयम् ॥ ७६ ॥ दरिद्राव्याधितायेतुयेचदुष्कृतकर्मणः ॥ मुच्यंतेसर्वपापेभ्यःसूर्यलोकंप्रयांति
च ॥ ७७ ॥ माघमासेतुसंप्राप्तेशुक्लपक्षस्यसप्तमीम् ॥ वसेदायतनेयस्तुनिरात्मा[1]योजितेंद्रियः ॥ ७८ ॥ नजायतेव्याधितश्चकालेंधोवधिरस्तथा ॥ सुभगो
रूपसंपन्नःस्त्रीणांभवतिवल्लभः ॥७९॥ इदंतीर्थंमहापुण्यंमार्कंडेयेनभाषितम् ॥ येप्रयांतिनराजेंद्रवंचितास्तेनसंशयः ॥८०॥ मासेश्वरंततोगच्छेत्स्नानंतत्र
समाचरेत् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रस्वर्गलोकमवाप्नुयात् ॥ ८१ ॥ मोदतेसर्वलोकस्थोयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ततःसमीपतःस्थित्वानागेश्वरंतपोवनम्॥ ८२॥
तत्रस्नात्वातुराजेंद्रशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ बहुभिर्नागकन्याभिःक्रीडतेकालमक्षयम् ॥ ८३ ॥ कुबेरभवनंगच्छेत्कुबेरोयत्रसंस्थितः ॥ कालेश्वरंपरंतीर्थं
कुबेरोयत्रतोषितः ॥ ८४ ॥ यत्रस्नात्वातुराजेंद्रसर्वसंपदमाप्नुयात् ॥ ततःपश्चिमतोगच्छेन्मरुतालयमुत्तमम् ॥ ८५ ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रशुचिर्भू
त्वासमाहितः ॥ कांचनंतुततोदद्यादन्नंशक्त्यातुबुद्धिमान् ॥ ८६ ॥ पुष्पकेणविमानेनवायुलोकंसगच्छति ॥ यमतीर्थंततोगच्छेन्माघमासेयुधिष्ठि

१ निरन्नोयो इति पाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र ॥ ८७ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ नक्तंभोज्यंततःकुर्यान्नगच्छेद्योनिसंकटम् ॥ ८८ ॥ अहल्यातीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥
स्नातमात्रोनरस्तत्रअप्सरोभिःप्रमोदते ॥ ८९ ॥ पारमेश्वरेतपस्तप्त्वाअहल्यामुक्तिमागमत् ॥ चैत्रमासेतुसंप्राप्तेशुक्लपक्षेत्रयोदशी ॥ ९० ॥ कामदे
वदिनेतस्मिन्नहल्यांतुप्रपूजयेत् ॥ यत्रतत्रसमुत्पन्नोनरस्तत्रप्रियोभवेत् ॥ ९१ ॥ स्त्रीवल्लभोभवेच्छ्रीमान्कामदेवइवापरः ॥ अयोध्यांतुसमासाद्यती
र्थंशक्रस्यविश्रुतम् ॥ ९२ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् ॥ सोमतीर्थंततोगच्छेत्स्नानमात्रंसमाचरेत् ॥ ९३ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रसर्वपा
पैःप्रमुच्यते ॥ सोमग्रहेतुराजेंद्रपापक्षयकरंभवेत् ॥ ९४ ॥ त्रैलोक्यविश्रुतंराजन्सोमतीर्थंमहाफलम् ॥ यस्तुचांद्रायणंकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥ ९५ ॥
सर्वपापविशुद्धात्मासोमलोकंसगच्छति ॥ अग्निप्रवेशेतुजलेप्यथवापिह्यनाशने ॥ ९६ ॥ सोमतीर्थेमृतोयस्तुनासौमर्त्योभिजायते ॥ स्तंभतीर्थंततोगच्छे
त्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ९७ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रसोमलोकेमहीयते ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रविष्णुतीर्थमनुत्तमम् ॥ ९८ ॥ योधनीपुरविख्यातंविष्णुतीर्थम
नुत्तमम् ॥ असुरायोधितास्तत्रवासुदेवेनकोटिशः ॥ ९९ ॥ तत्रतीर्थंसमुत्पन्नंविष्णुःप्रीतोभवेदिह ॥ अहोरात्रोपवासेनब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ १०० ॥ ततो
गच्छेत्तुराजेंद्रतापसेश्वरमुत्तमम् ॥ अमोहकमितिख्यातंपितॄन्यस्तत्रतर्पयेत् ॥ १०१ ॥ पौर्णमास्याममावास्यांश्राद्धंकुर्याद्यथाविधि ॥ तत्रस्नात्वा
नरोराजन्पितृपिंडंतुदापयेत् ॥ १०२ ॥ गजरूपाःशिलास्तत्रतोयमध्येप्रतिष्ठिताः ॥ तस्मिंस्तुदापयेत्पिंडंवैशाखेतुविशेषतः ॥ १०३ ॥ तृप्यंतिपितर
स्तावद्यावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धेश्वरमनुत्तमम् ॥ १०४ ॥ तत्रगत्वातुराजेंद्रगणपत्यंतिकंव्रजेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रलिंगोयत्रजना
र्दनः ॥ १०५ ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रविष्णुलोकेमहीयते ॥ नर्मदादक्षिणेकूलेतीर्थंपरमशोभनम् ॥ १०६ ॥ कामदेवःस्वयंतत्रतपस्तप्यत्यसौमहान् ॥
दिव्यंवर्षसहस्रंतुशंकरंपर्युपासते ॥ १०७ ॥ समाधिपर्वदग्धस्तुशंकरेणमहात्मना ॥ श्वेतपर्वोपमश्चैवहुताशःशुक्लपर्वणि ॥ १०८ ॥ एतेदग्धास्तुते
सर्वेकुसुमेश्वरसंस्थिताः ॥ दिव्यवर्षसहस्रेणतुष्टस्तेषांमहेश्वरः ॥ १०९ ॥ उमयासहितोरुद्रस्तेषांतुष्टोवरप्रदः ॥ विमोक्षयित्वातान्सर्वान्नर्मदातटमा
स्थितान् ॥ ११० ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणपुनर्देवत्वमागतः ॥ त्वत्प्रसादान्महादेवतीर्थंचभवतूत्तमम् ॥ १११ ॥ अर्धयोजनविस्तीर्णंतीर्थंदिक्षुसमंततः ॥
तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाउपवासपरायणः ॥ ११२ ॥ कुसुमायुधरूपेणरुद्रलोकेमहीयते ॥ वैश्वानरेयमेनैवकामदेवेनवायवे ॥ ११३ ॥ तपस्तप्त्वातु
राजेंद्रतत्रैवचपुरागतैः ॥ अंधोनस्यसमीपेतुनातिदूरेतुतस्यवै ॥ ११४ ॥ स्नानंदानेचतत्रैवभोजनंपिंडपातनम् ॥ अग्निवेशेजलेवापिअथवापिअना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रक्ष्यांचतुर्थ्यांतुस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ५९ ॥ अक्षयंमोदतेकालंमुरारिकृतशासनः ॥ अयोनिसंगमेस्नात्वानपश्येद्योनिमंदिरम् ॥ ६० ॥ पांडवेश्वरकंगत्वा स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ अक्षयंमोदतेकालमवध्यस्तुसुरासुरैः ॥ ६१ ॥ विष्णुलोकंततोगत्वाक्रीडाभोगसमन्वितः ॥ तत्रभुक्त्वामहाभोगान्मर्त्यैराजाभि जायते ॥ ६२ ॥ कंबोतिकेश्वरंगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ उत्तरायणेतुसंप्राप्तेयदिच्छेत्तस्यतद्भवेत् ॥ ६३ ॥ चंद्रभागांततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रसोमलोकेमहीयते ॥ ६४ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंशक्रस्यविश्रुतम् ॥ पूजितंदेवराजेनदेवैरपिनमस्कृतम् ॥ ६५ ॥ तत्रस्नात्वानरो राजन्दानंदत्वाचकांचनम् ॥ अथवानीलवर्णाभंवृषभंयःसमुत्सृजेत् ॥ ६६ ॥ वृषभस्यतुरोमाणितत्प्रसूतिकुलेषुच ॥ तावद्वर्षसहस्राणिनरोहरपुरेवसे त् ॥ ६७ ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवतिवीर्यवान् ॥ अश्वानांश्वेतवर्णानांसहस्रेषुनराधिप ॥ ६८ ॥ स्वामीभवतिमर्त्येषुतस्यतीर्थप्रभावतः ॥ ततो गच्छेतराजेंद्रब्रह्मावर्त्तमनुत्तमम् ॥ ६९ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजंस्तर्पयेत्पितृदेवताः ॥ उपोष्यरजनीमेकांपिंडंदत्वायथाविधि ॥ ७० ॥ कन्यागतेयथाऽ दित्येअक्षयंसंचितंभवेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रकपिलातीर्थमुत्तमम् ॥ ७१ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्कपिलांयःप्रयच्छति ॥ संपूर्णांपृथिवींदत्वायत्फलंतद वाप्नुयात् ॥ ७२ ॥ नर्मदेश्वरंपरंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नश्वमेधफलंलभेत् ॥ ७३ ॥ तत्रसर्वगतोराजापृथिव्यामभिजायते ॥ सर्व लक्षणसंपूर्णःसर्वव्याधिविवर्जितः ॥ ७४ ॥ नार्मदीयोत्तरेकूलेतीर्थंपरमशोभनम् ॥ आदित्यायतनंरम्यमीश्वरेणतुभावितम् ॥ ७५ ॥ तत्रस्नात्वातुराजें द्रदानंदत्वाचशक्तितः ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणदत्तंभवतिचाक्षयम् ॥ ७६ ॥ दरिद्राव्याधितायेतुयेचदुष्कृतकर्मणः ॥ मुच्यंतेसर्वपापेभ्यःसूर्यलोकंप्रयांति च ॥ ७७ ॥ माघमासेतुसंप्राप्तेशुक्लपक्षस्यसप्तमीम् ॥ वसेदायतनेयस्तुनिरा[1]त्मायोजितेंद्रियः ॥ ७८ ॥ नजायतेव्याधितश्चकालेंधोवधिरस्तथा ॥ सुभगो रूपसंपन्नःस्त्रीणांभवतिवल्लभः ॥७९॥ इदंतीर्थंमहापुण्यंमार्कंडेयेनभाषितम् ॥ येप्रयांतिनराजेंद्रवंचितास्तेनसंशयः ॥८०॥ मासेश्वरंततोगच्छेत्स्नानंतत्र समाचरेत् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रस्वर्गलोकमवाप्नुयात् ॥ ८१ ॥ मोदतेसर्वलोकस्थोयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ततःसमीपतःस्थित्वानागेश्वरंतपोवनम्॥ ८२॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ बहुभिर्नागकन्याभिःक्रीडतेकालमक्षयम् ॥ ८३ ॥ कुबेरभवनंगच्छेत्कुबेरोयत्रसंस्थितः ॥ कालेश्वरंपरंतीर्थं कुबेरोयत्रतोषितः ॥ ८४ ॥ यत्रस्नात्वातुराजेंद्रसर्वसंपदमाप्नुयात् ॥ ततःपश्चिमतोगच्छेन्मरुतालयमुत्तमम् ॥ ८५ ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रशुचिर्भू त्वासमाहितः ॥ कांचनंतुततोदद्यादन्नंशक्त्यातुबुद्धिमान् ॥ ८६ ॥ पुष्पकेणविमानेनवायुलोकंसगच्छति ॥ ममतीर्थंततोगच्छेन्माघमासेयुधिष्ठि

१ निरन्नोयो इति पाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र ॥ ८७ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ नक्तंभोज्यंततःकुर्यान्नगच्छेद्योनिसंकटम् ॥ ८८ ॥ अहल्यातीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥
स्नातमात्रोनरस्तत्रअप्सरोभिःप्रमोदते ॥ ८९ ॥ पारमेश्वरेतपस्तप्त्वाअहल्यामुक्तिमागमत् ॥ चैत्रमासेतुसंप्राप्तेशुक्लपक्षेत्रयोदशी ॥ ९० ॥ कामदे
वदिनेतस्मिन्नहल्यांतुप्रपूजयेत् ॥ यत्रतत्रसमुत्पन्नोनरस्तत्रप्रियोभवेत् ॥ ९१ ॥ स्त्रीवल्लभोभवेच्छ्रीमान्कामदेवइवापरः ॥ अयोध्यांतुसमासाद्यती
र्थंशक्रस्यविश्रुतम् ॥ ९२ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् ॥ सोमतीर्थंततोगच्छेत्स्नानमात्रंसमाचरेत् ॥ ९३ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रसर्वपा
पैःप्रमुच्यते ॥ सोमग्रहेतुराजेंद्रपापक्षयकरंभवेत् ॥ ९४ ॥ त्रैलोक्यविश्रुतंराजन्सोमतीर्थंमहाफलम् ॥ यस्तुचांद्रायणंकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥ ९५ ॥
सर्वपापविशुद्धात्मासोमलोकंसगच्छति ॥ अग्निप्रवेशेतुजलेप्यथवापिह्यनाशने ॥ ९६ ॥ सोमतीर्थेमृतोयस्तुनासौमर्त्येभिजायते ॥ स्तंभतीर्थंततोगच्छे
त्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ ९७ ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रसोमलोकेमहीयते ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रविष्णुतीर्थमनुत्तमम् ॥ ९८ ॥ योधनीपुरविख्यातंविष्णुतीर्थम
नुत्तमम् ॥ असुरायोधितास्तत्रवासुदेवेनकोटिशः ॥ ९९ ॥ तत्रतीर्थंसमुत्पन्नंविष्णुःप्रीतोभवेदिह ॥ अहोरात्रोपवासेनब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ १०० ॥ ततो
गच्छेत्तुराजेंद्रतापसेश्वरमुत्तमम् ॥ अमोहकमितिख्यातंपितॄन्यस्तत्रतर्पयेत् ॥ १०१ ॥ पौर्णमास्याममावास्यांश्राद्धंकुर्याद्यथाविधि ॥ तत्रस्नात्वा
नरोराजन्पितृपिंडंतुदापयेत् ॥ १०२ ॥ गजरूपाःशिलास्तत्रतोयमध्येप्रतिष्ठिताः ॥ तस्मिंस्तुदापयेत्पिंडंवैशाखेतुविशेषतः ॥ १०३ ॥ तृप्यंतिपितर
स्तावद्यावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धेश्वरमनुत्तमम् ॥ १०४ ॥ तत्रगत्वातुराजेंद्रगणपत्यंतिकंव्रजेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रलिंगोयत्रजना
र्दनः ॥ १०५ ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रविष्णुलोकेमहीयते ॥ नर्मदादक्षिणेकूलेतीर्थंपरमशोभनम् ॥ १०६ ॥ कामदेवःस्वयंतत्रतपस्तप्यत्यसौमहान् ॥
दिव्यंवर्षसहस्रंतुशंकरंपर्युपासते ॥ १०७ ॥ समाधिपर्वदग्धस्तुशंकरेणमहात्मना ॥ श्वेतपर्वोपमश्चैवहुताशःशुक्लपर्वणि ॥ १०८ ॥ एतेदग्धास्तुते
सर्वेकुसुमेश्वरसंस्थिताः ॥ दिव्यवर्षसहस्रेणतुष्टस्तेषांमहेश्वरः ॥ १०९ ॥ उमयासहितोरुद्रस्तेषांतुष्टोवरप्रदः ॥ विमोक्षयित्वातान्सर्वान्नर्मदातटमा
स्थितान् ॥ ११० ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणपुनर्देवत्वमागतः ॥ त्वत्प्रसादान्महादेवतीर्थंचभवतूत्तमम् ॥ १११ ॥ अर्धयोजनविस्तीर्णंतीर्थंदिक्षुसमंततः ॥
तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाउपवासपरायणः ॥ ११२ ॥ कुसुमायुधरूपेणरुद्रलोकेमहीयते ॥ वैश्वानरेयमेनैवकामदेवेनवायवे ॥ ११३ ॥ तपस्तप्त्वातु
राजेंद्रतत्रैवचपुरागतैः ॥ अंधोनस्यसमीपेतुनातिदूरेतुतस्यवै ॥ ११४ ॥ स्नानंदानंचतत्रैवभोजनंपिंडपातनम् ॥ अग्निवेशेजलेवापिअथवापिअना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शने ॥ ११५ ॥ अनिवर्तिकागतिस्तस्यमृतस्याप्यर्द्धयोजने ॥ त्रैयंबकेणतोयेनस्नापयेन्नरपुंगवः ॥ ११६ ॥ अंधोनमूलेदत्वातुपिंडंचैवयथाविधि ॥
पितरस्तस्यतृप्यंतियावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ ११७ ॥ उत्तरायणेतुसंप्राप्तेतत्रस्नानंकरोतियः ॥ पुरुषोवापिस्त्रिवापिवसेदायतनेशुचिः ॥ ११८ ॥ सिद्धेश्व
रस्यदेवस्यप्रभातेपूजनान्नरः ॥ सतांगतिमवाप्नोतिनतांसर्वैर्महामखैः ॥ ११९ ॥ यदाचतीर्थकालेनरूपवान्सुभगोभवेत् ॥ मर्त्येभवतिराजासावासमु
द्रांतगोचरे ॥ १२० ॥ क्षेत्रपालंनपश्येच्चदंडपालंमहाबलम् ॥ वृथातस्यभवेद्यात्राअदृष्ट्वाकर्णकुंडलम् ॥१२१॥ एतत्तीर्थफलंज्ञात्वासर्वेदेवाःसमागताः॥
मुंचंतिपुष्पवृष्टिंतुस्तुवंतिकुसुमेश्वरम्॥१२२॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेअष्टादशोऽध्यायः॥१८॥छ॥ नारदउवाच ॥ ॥भार्गवेशंततोगच्छेद्भक्त्या
यत्रचविष्णुना ॥ हुंकारितास्तुदेवेनदानवाःप्रलयंगताः ॥ १ ॥ तत्रस्नात्वातुराजेंद्रसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ शुक्लतीर्थस्यचोत्पत्तिंशृणुत्वंपांडुनंदन ॥ २ ॥
हिमवच्छिखरेरम्येनानाधातुविचित्रिते ॥ तरुणादित्यसंकाशेतप्तकांचनसंनिभे ॥ ३ ॥ वज्रस्फटिकसोपानेचित्रपट्टशिलातले ॥ जांबूनदमयेदिव्येना
नापद्मोपशोभिते[1] ॥ ४ ॥ तत्रासीनंमहादेवंसर्वज्ञंप्रभुमव्ययम् ॥ लोकानुग्राहकंशांतंगणवृंदैःसमावृतम् ॥ ५ ॥ स्कंदनंदिमहाकालैर्वीरभद्रगणादिभिः ॥
उमयासहितंदेवंमार्कंडःपरिपृच्छति ॥ ६ ॥ देवदेवमहादेवइन्द्रकामादिसंस्तुत ॥ संसारभवभीतोहंसुखोपायंब्रवीहिमे ॥ ७ ॥ भगवन्भूतभ
व्येशसर्वपापप्रणाशनम् ॥ तीर्थानांपरमंतीर्थंतद्वदस्वमहेश्वर ॥ ८ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ शृणुविप्रमहाभागसर्वशास्त्रविशारद ॥ स्नाना
दिकुरुगच्छत्वंऋषिसंघैस्समावृतः ॥ ९ ॥ मन्वत्रियाज्ञवल्क्याश्चकाश्यपश्चैवअंगिराः ॥ यमापस्तंबसंवर्ताःकात्यायनबृहस्पती ॥ १० ॥
नारदोगौतमश्चैवपृच्छंतिधर्मकांक्षिणः ॥ गंगाकनखलेपुण्याप्रयागंपुष्करंगया ॥ ११ ॥ कुरुक्षेत्रंतुपुण्यंचराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ दिवावा
यदिवारात्रौशुक्लतीर्थंमहाफलम् ॥ १२ ॥ दर्शनात्स्पर्शनाच्चैवस्नानाद्ध्यानात्तपोर्जनात् ॥ होमाच्चैवोपवासाच्चशुक्लतीर्थफलंमहत् ॥ १३ ॥
शुक्लतीर्थंमहापुण्यंनद्यांतुसंव्यवस्थितम् ॥ चाणिक्योनामराजर्षिःसिद्धिंतत्रसमागतः ॥ १४ ॥ एतत्क्षेत्रंसमुत्पन्नंयोजनावृत्तिसंस्थितम् ॥ शु
क्लतीर्थंमहापुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ १५ ॥ पादपाग्रेणदृष्टेनब्रह्महत्यांव्यपोहाते ॥ अहमत्रऋषिश्रेष्ठतिष्ठामिह्युमयासह ॥ १६ ॥ वैशाखेविमले
मासिकृष्णपक्षेचतुर्दशी ॥ कैलासाच्चापिनिर्गत्यतत्रसंनिहितोह्यहम् ॥ १७ ॥ देवकिन्नरगंधर्वाःसिद्धविद्याधरास्तथा ॥ गणाश्चाप्सरसोनागाःसर्वेदेवाःसमा
गताः ॥ १८ ॥ गगनस्थास्तुतिष्ठंतिविमानैःसर्वकामकैः ॥ शुक्लतीर्थेतुराजेंद्रआगताधर्मकांक्षिणः ॥ १९ ॥ रजकेनयथावस्त्रंशुक्लंभवतिवारिणा ॥

१ पुष्पोपशोभिते इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आजन्मसंचितंपापंशुक्ततीर्थेव्यपोहति॥ २० ॥ स्नानंदानंमहापुण्यंमार्कंडऋषिसत्तम ॥ शुक्ततीर्थात्परंतीर्थंनभूतंनभविष्याति ॥ २१ ॥ पूर्वेवयसिकर्मा
णिकृत्वापापानिमानवः ॥ अहोरात्रोपवासेनशुक्ततीर्थेव्यपोहति ॥२२ ॥तपसाब्रह्मचर्येणयज्ञैर्दानेनवापुनः ॥ देवदानेनयापुष्टिर्नसाक्रतुशतैरपि ॥ २३ ॥
कार्तिकस्यचमासस्यकृष्णपक्षेचतुर्दशी ॥ घृतेनस्नापयेद्देवमुपोष्यपरमेश्वरम् ॥ २४ ॥ एकविंशत्कुलोपेतोनच्यवेच्चैश्वरात्पदात् ॥ शुक्ततीर्थपरंतीर्थमृ
षिसिद्धनिषेवितम् ॥ २५ ॥ तत्रस्नात्वाततोराजन्पुनर्जन्मनविद्यते ॥ स्नात्वावैशुक्ततीर्थेपिअर्चयेद्वृषभध्वजम् ॥ २६ ॥ जागरंकारयेत्तत्रनृत्यगीतादि
मंगलैः ॥ प्रभातेशुक्ततीर्थेतुस्नानंवैदेवतार्चनम् ॥ २७ ॥ आचार्यंभोजयेत्पश्चाच्छिवव्रतपरःशुचिः ॥ भोजनंचयथाशक्त्यावित्तशाठ्यंनकारयेत्॥ २८॥
प्रदक्षिणंततःकृत्वाशनैर्देवांतिकंव्रजेत् ॥ एवंवैकुरुतेयस्तुतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ २९ ॥ दिव्ययानसमारूढस्तूयमानाप्सरोगणैः ॥ शिवतुल्यबलोपेत
स्तिष्ठत्याभूतसंप्लवम् ॥ ३ ॥ शुक्ततीर्थेतुयानारीददातिकनकंशुभम् ॥ घृतेनस्नापयेद्देवंकुमारंचाभिपूजयेत् ॥ ३१ ॥ एवंयाकुरुतेभक्त्यातस्याःपुण्य
फलंशृणु ॥ मोदतेदेवलोकस्थायावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ३२ ॥ अयनेवाचतुर्दश्यांसंक्रांतौविषुवेतथा ॥ स्नात्वातुसोपवासःसनिर्जितात्मासमाहितः ॥ ३३ ॥
दानंदद्याद्यथाशक्त्याप्रीयेतांहरिशंकरौ ॥ शुक्ततीर्थप्रभावेणसर्वंभवतिचाक्षयम् ॥ ३४ ॥ अनाथंदुर्गतंविप्रंनाथवंतमथापिवा ॥ उद्वाहयतियस्तीर्थेतस्य
पुण्यफलंशृणु॥३५॥यावत्तद्रोमसंख्यातुतत्प्रसूतिकुलेषुच ॥ तावद्वर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते ॥ ३६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऊनविंशो
ऽध्यायः ॥ १९ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततस्तुनरकंगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रनरकंतत्रपश्यति ॥ १ ॥ अस्यतीर्थस्यमाहा
त्म्यंशृणुत्वंपांडुनंदन॥तस्मिंस्तीर्थेतुराजेंद्रयान्यस्थीनिविनिक्षिपेत्॥२॥विलयंयांतिसर्वाणिरूपवान्जायतेनरः ॥ गोतीर्थेतुततोगच्छेद्दृष्ट्वापापात्प्रमुच्य
ते ॥ ३ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रकपिलातीर्थमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ ४ ॥ ज्येष्ठमासेतुसंप्राप्तेचतुर्दश्यांविशेषतः ॥ तत्रोपो
ष्यनरोभक्त्याकपिलांयःप्रयच्छति ॥ ५ ॥ घृतेनदीपंप्रज्वाल्यघृतेनस्नापयेच्छिवम् ॥ सघृतंश्रीफलंदत्वाकृत्वाचांतेप्रदक्षिणम् ॥ ६ ॥ घंटाभरण
संयुक्तांकपिलांयःप्रयच्छति ॥ शिवतुल्योनरोभूत्वानचेहजायतेपुनः ॥ ७ ॥ अंगारकदिनेप्राप्तेचतुर्थ्यांतुविशेषतः ॥ स्नापयित्वाशिवंभक्त्याब्राह्मणे
भ्यस्तुभोजनम् ॥ ८ ॥ अंगारकनवम्यांतुअमावस्यांतथैवच ॥ स्नापयेत्तत्रयत्नेनरूपवान्सुभगाभवेत् ॥ ९ ॥ घृतेनस्नापयेल्लिंगंपूजयेद्भक्तितो
द्विजान् ॥ पुष्पकेणविमानेनसहस्रैःपरिवारितः ॥ १० ॥ शैवंपदमवाप्नोतिनात्रचाभिगतंभवेत् ॥ अक्षयंमोदतेकालंयथारुद्रस्तथैवच ॥ ११ ॥
यदातुकर्मसंयोगान्मर्त्यलोकमुपागतः ॥ राजाभवतिधर्मिष्ठोरूपवान्जायतेबली ॥ १२ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रऋषितीर्थमनुत्तमम् ॥ तृणबिंदुऋ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षिर्नामशापदग्धोव्यवस्थितः ॥ १३ ॥ तस्यतीर्थप्रभावेनपापमुक्तोभवद्द्विजः ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रगणेश्वरमनुत्तमम् ॥ १४ ॥ श्रावणेमासिसंप्रा
प्तेकृष्णपक्षेचतुर्दशीम् ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्ररुद्रलोकेमहीयते ॥ १५ ॥ पितॄणांतर्पणंकृत्वामुच्यतेचऋणत्रयात् ॥ गणेश्वरसमीपेतुगंगावदनमु
त्तमम् ॥ १६ ॥ अकामोवासकामोवातत्रस्नात्वातुमानवः ॥ आजन्मजनितैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १७ ॥ सर्वदापर्वदिवसेस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥
पितॄणांतर्पणंकृत्वामुच्यतेचऋणत्रयात् ॥ १८ ॥ प्रयागेयत्फलंदृष्टंशंकरेणमहात्मना ॥ तदेवनिखिलंपुण्यंगंगाराह्वर्कसंगमे ॥ १९ ॥ तस्यैवंपश्चिमे
स्थानेसमीपेनातिदूरतः ॥ दशाश्वमेधिकंनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥२०॥ उपोष्यरजनीमेकांमासिभाद्रपदेतथा ॥अमावस्यांनरःस्नात्वाव्रजेद्दैयत्रशंक
रः ॥ २१ ॥ सर्वदापर्वदिवसेस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ पितॄणांतर्पणंकृत्वाअश्वमेधफलंलभेत् ॥ २२ ॥ दशाश्वमेधात्पश्चिमतोभृगुर्ब्राह्मणसत्तमः ॥ दिव्यं
वर्षसहस्रंतुईश्वरंपर्युपासत ॥ २३ ॥ वल्मीकावस्थितश्चासौदक्षिणंचनिकेतनम् ॥ आश्चर्यंचमहज्जातमुमायाःशंकरस्यच ॥ २४ ॥ गौरीतुपृच्छतेदेवं
कोयमत्रतुसंस्थितः॥देवोवादानवोवाथकथयस्वमहेश्वर ॥ २५ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ भृगुर्नामद्विजश्रेष्ठऋषीणांप्रवरोमुनिः॥ध्यायतेमांसमाधिस्थोवरं
प्रार्थयतेप्रिये ॥ २६॥ तत्रप्रहसितादेवीईश्वरंप्रत्यभाषत ॥ धूमावर्तशिखाजातातत्तोद्यापिनतुष्यसि ॥ दुराराध्योसितेनत्वंनात्रकार्याविचारिणा॥ २७ ॥
देवउवाच ॥ ॥ नज्ञायसेमहादेविअयंक्रोधेनचेष्टितः ॥ दर्शयामियथातथ्यंप्रियंतेचकरोम्यहम् ॥२८॥ स्मारितोदेवदेवेनधर्मरूपोवृषस्तदा ॥ स्मरणादेव
देवस्यवृषःशीघ्रमुपस्थितः ॥ २९ ॥ प्राहासौमानुषींवाचमादेशोदीयतांप्रभो ॥ वल्मीकेऽच्छादितोविप्रएनंभूमौनिपातय ॥ ३० ॥ योगस्थस्तुततोध्यायं
स्ततस्तेननिपातितः ॥ तत्क्षणात्क्रोधसंतप्तोहस्तमुत्क्षिप्तवान्वृषम् ॥ ३१ ॥ एवंसंभाषमाणस्तुकुत्रगच्छसिभोवृष ॥ अद्यत्वामथपाप्मानंप्रत्यक्षं[1]
हन्म्यहंवृष ॥३२॥ धर्षितस्तुतदाविप्रोह्यंतरिक्षंगतंवृषम् ॥ आकाशेप्रेक्षतेभूपएतदद्भुतमुत्तमम्॥३३॥ततःप्रहसितेरुद्रेऋषिरग्रेव्यवस्थितः॥ तृतीयंलोचनं
दृष्ट्वावैलक्ष्यात्पतितोभुवि ॥ ३४ ॥ प्रणम्यदंडवद्भूमौस्तुवतेपरमेश्वरम् ॥ प्रणिपत्यभूतनाथंभवोद्भवंत्वामहंदिव्यरूपम् ॥ भवभीतोभुवनपतेभूतंविज्ञा
पयेकिंचित् ॥ ३५ ॥ त्वद्गुणनिकरान्वक्तुंकःशक्तोभवतिमानुषोनाथ ॥ वासुकिरयंहिकदाचिद्वदनसहस्रंभवेद्यस्य ॥ ३६ ॥ भक्त्यातवापिशंकरभुवनपते
त्वत्स्तुतौतुमुखरस्य ॥ वंद्यक्षमस्वभवन्प्रसीदमेतवचरणपतितस्य ॥ ३७ ॥ सत्वंरजस्तमस्त्वंस्थित्युत्पत्तौविनाशनेदेव ॥ त्वांमुक्त्वाभुवनपतेभुवनेश्वर ॥ १९ ॥
नैवदैवतंकिंचित् ॥ ३८ ॥ यमनियमयज्ञदानैर्वेदाभ्यासावधारणोद्योगात् ॥ त्वद्भक्तेःसर्वमिदंनार्हतिकलासहस्रांशेन ॥ ३९ ॥ उत्कृष्टरसरसायनखड्गां

[1] 'अद्यत्वं मम पाप्मानं प्रलयं नय हे वृष ॥ धार्मिकस्तु–' इति पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जनपादुकादिसिद्धिर्वा ॥ चिह्नानिभवत्प्रणतानांदृश्यंतइहजन्मनिप्रकटम् ॥४०॥ शाठ्येनमतियद्यपिददासित्वंधर्ममिच्छतांदेव ॥ भक्तिर्भवच्छेदकरी
मोक्षायविनिर्मितानाथ ॥ ४१ ॥ परदारपरस्वरतंपरिभवपरिदुःखशोकसंतप्तम् ॥ परवदनवीक्षणपरंपरमेश्वरमांपरित्राहि ॥ ४२ ॥ अलीकाभिमानदग्धं
क्षणभंगुरविभवविलसितंदेव ॥ क्रूरंकुपथाभिमुखंपतितंमांत्राहिदेवेश ॥ ४३ ॥ दीनेंद्रियगणसार्थैर्बंधुजनैरेवपूरिताआशा ॥ तुच्छातथापिशंकरकिंमूढंमां
विडंबयसि ॥ ४४ ॥ तृष्णांहरस्वशीघ्रंलक्ष्मींमांदेहिहृदयवासिनींनित्याम् ॥ छिंधिमदमोहपाशानुत्तारयमांमहादेव ॥ ४५ ॥ करुणाभ्युदयंनामस्तोत्रमि
दंसिद्धिदंदिव्यम् ॥ यःपठतिभक्तियुक्तस्तस्यतुतुष्येद्भृगोर्यथाहिशिवः ॥ ४६ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ अहंतुष्टोस्मितेविप्रवरंप्रार्थ
यस्वेप्सितम् ॥ उमयासहितोदेवोवरंतस्यहिदापयेत् ॥ ४७ ॥ ॥ भृगुरुवाच ॥ ॥ यदितुष्टोसिदेवेशयदिदेयोयोवरोमम ॥ रुद्रवे
दीभवेदेवमेतत्संपादयस्वमे ॥ ४८ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एवंभवतुविप्रेंद्रक्रोधस्थानंभविष्यति ॥ नपितापुत्रयोश्चैवएकवाक्यंभविष्यति ॥ ४९ ॥
तदाप्रभृतिब्रह्माद्याःसर्वेदेवाःसकिन्नराः ॥ उपासंतोभृगोस्तीर्थंतुष्टोयत्रमहेश्वरः ॥ ५० ॥ दर्शनात्तस्यतीर्थस्यसद्यःपापात्प्रमुच्यते ॥ अवशाःस्ववशा
श्चापिम्रियंतेतत्रजंतवः ॥ ५१ ॥ गुह्यातिगुह्यस्यगतिस्तेषांनिःसंशयाभवेत् ॥ एतत्क्षेत्रंसुविपुलंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ५२ ॥ तत्रस्नात्वादिवंयांतिये
मृतास्तेऽपुनर्भवाः ॥ औपानहंतदाछत्रंदेयमन्नंचकांचनम् ॥५३॥ भोजनंचयथाशक्त्याअक्षयंतस्यतद्भवेत् ॥ सूर्योपरागेयोदद्याद्दानंचैवयथेच्छया ॥५४॥
तीर्थस्नानंतुयद्दानमक्षयंतस्यतद्भवेत् ॥ चंद्रसूर्योपरागेषुवृषोत्सर्गमनुत्तमम् ॥ ५५ ॥ नजानंतिनरामूढाविष्णुमायाविमोहिताः ॥ नर्मदायांस्थितंदिव्यं
वृषतीर्थंनराधिप ॥ ५६ ॥ भृगुतीर्थस्यमाहात्म्यंयःशृणोतिनरःसकृत् ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योरुद्रलोकंसगच्छति ॥ ५७ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रगौतमेश्वर
मुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नुपवासपरायणः ॥५८॥ कांचनेनविमानेनब्रह्मलोकेमहीयते ॥ धौतपापंततोगच्छेद्धौतंयत्रवृषेणतु ॥ ५९ ॥ नर्मदा
यांस्थितंराजन्सर्वपातकनाशनम् ॥ तत्रतीर्थेनरःस्नात्वाब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ ६० ॥ तस्मिन्तीर्थेमहाराजप्राणत्यागंकरोतियः ॥ चतुर्भुजस्त्रिनेत्रस्तु
रुद्रतुल्यबलोभवेत् ॥ ६१ ॥ वसेत्कल्पायुतंसाग्रंरुद्रतुल्यपराक्रमः ॥ कालेनमहताप्राप्तःपृथिव्यामेकराड्भवेत् ॥ ६२ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रएरंडीतीर्थ
मुत्तमम् ॥ प्रयागेयत्फलंदृष्टंमार्कंडेयेनभाषितम् ॥ ६३ ॥ तत्फलंलभतेराजन्स्नातमात्रस्तुमानवः ॥ मासिभाद्रपदेचैवशुक्लपक्षस्यचाष्टमीम् ॥ ६४ ॥
उपोष्यरजनीमेकांतत्रस्नानंसमाचरेत् ॥ यमदूतैर्नबाध्येतइंद्रलोकंसगच्छति ॥ ६५ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धोयत्रजनार्दनः ॥ हिरण्यद्वीपविख्यातंसर्वपा
पप्रणाशनम् ॥ ६६ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्धनवान्रूपवान्भवेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंकनखलंमहत् ॥ ६७ ॥ गरुडेनतपस्तप्तंतास्मिंस्तथीर्थेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राधिप ॥ विख्यातंसर्वलोकेषुयोगिनीतत्रतिष्ठति ॥ ६८॥ क्रीडतेयोगिभिःसार्धंशिवेनसहनृत्यति ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्रुद्रलोकेमहीयते ॥ ६९ ॥
ततोगच्छेतराजेंद्रईशतीर्थमनुत्तमम् ॥ ईशस्तत्रविनिर्मुक्तोगतऊर्ध्वंनसंशयः ॥७० ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धोयत्रजनार्दनः ॥ वाराहंरूपमास्थायअचिंत्यः
परमेश्वरः ॥ ७१ ॥ वराहतीर्थेनरःस्नात्वाद्वादश्यांतुविशेषतः ॥ विष्णुलोकमवाप्नोतिनरकंतुनगच्छति ॥ ७२ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रसोमतीर्थमनुत्तम
म् ॥ पौर्णिमास्यांविशेषेणतत्रस्नानंसमाचरेत् ॥७३ ॥ प्रणिपत्यचईशानंबलिस्तस्यप्रसीदति ॥ हरिश्चन्द्रपुरंदिव्यमंतरिक्षेतुदृश्यते ॥ ७४ ॥ चक्रध्वजे
समावृत्तेसुप्तेनागारिकेतने ॥ नर्मदातोयवेगनरुरुकच्छोपसेवितम् ॥ ७५ ॥ तस्मिन्स्थानेनिवासंचविष्णुःशंकरमब्रवीत् ॥ द्वीपेश्वरेनरःस्नात्वालभेद्बहुसुव
र्णकम् ॥ ७६ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्ररुद्रकन्यांतुसंगमे ॥ स्नातमात्रोनरस्तत्रदेव्याःस्थानमवाप्नुयात् ॥ ७७॥ देवतीर्थंततोगच्छेत्सर्वदेवनमस्कृतम् ॥ तत्र
स्नात्वातुराजेंद्रदैवतैःसहमोदते ॥७८॥ ततोगच्छेतराजेंद्रशिखितीर्थमनुत्तमम् ॥ तत्रवैदीयतेदानंसर्वंकोटिगुणंभवेत् ॥ ७९ ॥ अपरपक्षेअमावास्यांस्ना
नंतत्रसमाचरेत् ॥ ब्राह्मणंभोजयेदेकंकोटिर्भवतिभोजिता ॥८०॥ भृगुतीर्थेतुराजेंद्रतीर्थकोटिर्व्यवस्थिता ॥ अकामोवासकामोवातत्रस्नायीतमानवः॥८१
अश्वमेधमवाप्नोतिदैवतैःसहमोदते ॥ तत्रसिद्धमवाप्नोतिभृगुस्तुमुनिपुंगवः ॥ अवतारःकृतस्तेनशंकरेणमहात्मना ॥ ८२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखं
डेविंशतितमोध्यायः॥२०॥छ॥ ॥नारदउवाच ॥ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रविहगेश्वरमुत्तमम्॥दर्शनात्तस्यराजेंद्रमुच्यतेसर्वपातकैः ॥१॥ततोगच्छेतराजेन्द्र
नर्मदेश्वरमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्स्वर्गलोकेमहीयते ॥२॥ अश्वतीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ सुभगोदर्शनीयश्चभोगवान्जायतेनरः ॥३॥
पितामहंततोगच्छेद्ब्रह्मणानिर्मितंपुरा ॥ तत्रस्नात्वानरोभक्त्यापितृपिंडंतुदापयेत् ॥ ४ ॥ तिलदर्भविमिश्रंतुउदकंतुप्रदापयेत् ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणस
र्वंभवतिचाक्षयम् ॥५॥ सावित्रीतीर्थमासाद्ययस्तुस्नानंसमाचरेत् ॥ विधूयसर्वपापानिब्रह्मलोकेमहीयते ॥६॥ मनोहरंचततैवतीर्थंपरमशोभनम् ॥ तत्र
स्नात्वानरोराजन्पितृलोकेमहीयते॥७॥ततोगच्छेतराजेंद्रमानसंतीर्थमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्रुद्रलोकेमहीयते ॥८॥ ततोगच्छतराजेंद्रक्रतुतीर्थं
मनुत्तमम् ॥ विख्यातंसर्वलोकेषुसर्वपापप्रणाशनम् ॥९॥ यान्यान्प्रार्थयतेकामान्पशुपुत्रधनानिच ॥ प्राप्नुयात्तानिसर्वाणितत्रस्नात्वानराधिप ॥१०॥त
तोगच्छेतराजेंद्रत्रिदशज्योतिविश्रुतम् ॥ तत्रताऋषिकन्यास्तुतपस्तप्यंतिसुव्रताः॥११॥ भर्त्ताभवतुसर्वासामीश्वरःप्रभुरव्ययः ॥ प्रीतस्तेषांमहादेवश्चंडरू
पधरोहरः ॥ १२ ॥ विकृताननबीभत्सस्तत्रतीर्थमुपागतः ॥ तत्रकन्यामहाराजवरायपरमेश्वरः ॥ १३ ॥ कन्याऋद्धिंचयःसेवेत्कन्यादानंप्रयच्छति ॥
तीर्थंतत्रमहाराजदशकन्येतिविश्रुतम् ॥ १४ ॥ तत्रस्नात्वार्चयेद्देवंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रस्वर्गबिंदुरितिश्रुतम् ॥ १५ ॥ तत्रस्नात्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नरोराजन्दुर्गतिंचनपश्यति ॥ अप्सरेशंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ १६ ॥ क्रीडतेनागलोकस्थोऽप्सरोभिःसहमोदते ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रनरकंती
र्थमुत्तमम् ॥ १७ ॥ तत्रस्नात्वार्चयेद्देवंनरकंचनगच्छति ॥ भारभूतंततोगच्छेदुपवासपरायणः ॥ १८ ॥ एतत्तीर्थंसमासाद्यअवतारंतुशांभवम् ॥ अर्चयि
त्वाविरूपाक्षंरुद्रलोकेमहीयते ॥ १९ ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाभारभूतेमहात्मनः ॥ यत्रतत्रमृतस्यापिध्रुवंगाणेश्वरीगतिः ॥ २० ॥ कार्तिकस्य
तुमासस्यअर्चयित्वामहेश्वरम् ॥ अश्वमेधाच्छतगुणंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ २१ ॥ दीपकानांशतंकृत्वाघृतपूर्णंतुदापयेत् ॥ विमानैःसूर्यसंकाशैर्व्रजते
यत्रशंकरः ॥ २२ ॥ वृषभंयःप्रयच्छेतशंखकुंदेंदुसंनिभम् ॥ वृषयुक्तेनयानेनरुद्रलोकंसगच्छति ॥ २३ ॥ चरुमेकंतुयोदद्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥
पायसंमधुसंयुक्तंभक्ष्याणिविविधानिच ॥ २४ ॥ यथाशक्त्यनुराजेंद्रभोजयेत्सहदक्षिणम् ॥ तस्यतीर्थप्रभावेणसर्वंकोटिगुणंभवेत् ॥ २५ ॥ नर्मदायाज
लंसिक्त्वाअर्चयित्वावृषध्वजम् ॥ दुर्गतिंचनपश्यंतितस्यतीर्थप्रभावतः ॥ २६ ॥ एतत्तीर्थंसमासाद्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ सर्वपापविशुद्धात्मा
व्रजतेयत्रशंकरः ॥ २७ ॥ जलप्रवेशंयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥ हंसयुक्तेनयानेनरुद्रलोकंसगच्छति ॥२८॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चहिमवांश्चमहोदधिः ॥ गं
गाद्याःसरितोयावत्तावत्स्वर्गेमहीयते ॥ २९ ॥ अनाशनंतुयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ॥ गर्भवासेतुराजेंद्रनपुनर्जायतेनरः ॥ ३० ॥ ततोगच्छेत
राजेंद्रअटवीतीर्थमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्इंद्रस्यार्द्धासनंलभेत् ॥ ३१ ॥ शृंगतीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम् ॥ तत्रापिस्नातमात्रस्यध्रुवंगा
णेश्वरीगतिः ३२ ॥ एरंडीनर्मदायाश्चसंगमंलोकविश्रुतम् ॥ तत्रतीर्थंमहापुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३३ ॥ उपवासपरोभूत्वानित्यंब्रह्मपरायणः ॥ तत्र
स्नात्वातुराजेंद्रमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ ३४ ॥ ततोगच्छेतराजेन्द्रनर्मदोदधिसंगमम् ॥ जमदग्निरितिख्यातंसिद्धोयत्रजनार्दनः ॥ ३५ ॥ यत्रेष्ट्वाबहुभिर्यज्ञै
रिंद्रोदेवाधिपोभवत् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नर्मदोदधिसंगमे ॥ ३६ ॥ त्रिगुणस्याश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ पश्चिमोदधिसायुज्यंमुक्तिद्वारविघाट
नम् ॥ ३७ ॥ तत्रदेवाःसगंधर्वाऋषयःसिद्धचारणाः ॥ आराधयंतिदेवेशंत्रिसंध्यंविमलेश्वरम् ॥ ३८॥ सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकेमहीयते ॥ विमलेश्वर
परंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥ ३९ ॥ तत्रोपवासंकृत्वायेपश्यंतिविमलेश्वरम् ॥ सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकंव्रजंतिते ॥ ४० ॥ ततोगच्छेतराजें
द्रकेशिनीतीर्थमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नुपवासपरायणः ॥ ४१ ॥ उपोष्यरजनीमेकांनियतोनियताशनः ॥ तत्रतीर्थप्रभावेणमुच्यतेब्रह्महत्य
या ॥ ४२ ॥ सर्वतीर्थाभिषेकंचयःपश्येत्सागरेश्वरम् ॥ योजनाभ्यंतरेतिष्ठेदावर्तेसंस्थितःशिवः ॥ ४३ ॥ तंदृष्ट्वासर्वतीर्थानिदृष्टानिस्युर्नसंशयः ॥ सर्व
पापविनिर्मुक्तोयत्ररुद्रःसगच्छति ॥ ४४ ॥ नर्मदासंगमंयावद्यावच्चामरकंटकम् ॥ तत्रांतरेमहाराजन्तीर्थकोट्योदकस्थिताः ॥ ४५ ॥ तीर्थात्तीर्थाटनंच

१ दश इ० पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

याऋषिकोटिनिषेविता ॥ अग्निहोत्रैश्चदिव्यांशैःसर्वैर्ज्ञानपरायणैः ॥ ४६ ॥ सेवितास्तेनराजेंद्रईप्सितार्थप्रदायिकाः ॥ यश्चेदंवैपठेन्नित्यंशृणुयाद्वापिभक्तितः ॥ ४७ ॥ तंतुतीर्थानिसर्वाणिअभिषिंचंतिपांडव ॥ नर्मदाचसदाप्रीताभवेद्दैनात्रसंशयः ॥ ४८ ॥ प्रीतस्तस्यभवेद्रुद्रोमार्कंडेयोमहामुनिः ॥ वंध्याचलभतेपुत्रान्दुर्भगासुभगाभवेत् ॥ ४९ ॥ कुमारीलभतेभर्त्तारयच्चयोवाञ्छतेफलम् ॥ तदेवलभतेसर्वंनात्रकार्याविचारणा ॥ ५० ॥ ब्राह्मणोवेदमाप्नोतिक्षत्रियोविजयीभवेत् ॥ वैश्यस्तुलभतेधान्यंशूद्रःप्राप्नोतिसद्गतिम् ॥ ५१ ॥ मूर्खस्तुलभतेविद्यांत्रिसंध्यंयःपठेन्नरः ॥ नरकंचनपश्येतवियोनिंचनगच्छति ॥ ५२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ छ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंतेकथितंराजन्नर्मदातीर्थमुत्तमम् ॥ पुरागंधर्वकन्यानांशापजंभयमुल्वणम् ॥ १ ॥ नाशितंतन्महाराजरेवाजलकणाग्निना ॥ रेवाजलकणस्पर्शान्मुक्तोभवतिमानवः ॥ २ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ भगवन्वहुकन्याभिःशापोलंभिकथंकुतः ॥ कस्यापत्यानितास्तासांनामकिंकीदृशंवयः ॥ ३ ॥ कथंरेवाजलस्पर्शाद्विपाकाच्छापसंभवात् ॥ विमुक्ताःकुत्रताःसन्तुःसर्वमेकथयप्रभो ॥ ४ ॥ नर्मदातीर्थमाहात्म्यंचमत्कारकरंभवेत् ॥ श्रवणादपिपापानांमलनाशनमुच्यते ॥ ५ ॥ नर्मदानर्मदाशब्दोयेनकेनचिदुच्यते ॥ तस्यस्याच्छाश्वतीमुक्तिर्यावदाचंद्रतारकम् ॥ ६ ॥ व्याहृतंभवतापूर्वंरेवामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ तथापिचरितंसाधोयदेतत्तन्निगद्यताम् ॥ ७ ॥ अथचोत्तमवार्तायासेवितव्यामनीषिभिः ॥ अतःपृच्छामिविप्रेंद्ररेवामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ इतिहासंवदविभोकन्यानांचरितोज्ज्वलम् ॥८॥

॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रूयतांराजशार्दूलधर्मगर्भापराकथा ॥ यथारणिर्वह्निगर्भाधर्म्मस्तुब्रह्मसूरिव ॥ ९ ॥ गंधर्वःशुकसंगीतिस्तस्यकन्याप्रमोहिनी ॥ सुशीलस्यसुशीलाचसुस्वरास्वरवेदिनः ॥ १० ॥ सुताराचंद्रकांतस्यचंद्रिकासुप्रभस्यच ॥ इमानिवरनामानितासामप्सरसांनृप ॥ ११ ॥ कुमार्यःपंचसर्वास्तावयसासुभगाःपुनः ॥ भाषंतेचमिथस्तास्तुभगिन्यइवसर्वदा ॥ १२ ॥ चंद्रादिर्वविनिष्क्रांताश्चंद्रिकाइवसोज्ज्वलाः ॥ चंद्राननाःसुकेश्यश्चचंद्रकांताइवोज्ज्वलाः ॥ १३ ॥ देवेष्वेताविलासिन्यःकौमुद्यःकैरवेष्विव ॥ लावण्यपिंडसंभूतादिव्यरूपामनोहराः ॥ १४ ॥ उद्भिन्नकुचपाद्मिन्यःकेतक्यइवमाधवे ॥ उत्पन्नयौवनैःकांतावल्लीवनवपल्लवैः ॥ १५ ॥ हेमगौराश्चहेमाभाहेमाभरणभूषिताः ॥ हेमचंपकमालिन्योहेमछविसुवाससः ॥ १६ ॥ स्वरग्रामावलीहासुविविधामूर्च्छनासुच ॥ तालवाद्यविनोदेषुवेणुवीणाप्रवादने ॥ १७ ॥ मृदंगनादसंभिन्नलास्यमध्यलयेषुच ॥ चित्रादिषुविनोदेषुकलासुचविशारदाः ॥ १८ ॥ एवंभूताश्चताःकन्यासुमुहुःक्रीडनैर्वरैः ॥ पितृभिर्लालिताःसर्वाश्चेरुश्चधनदालये ॥ १९ ॥ कौतुकादेकदापंचमिलित्वामासिमाधवे ॥ कन्यामंदारपुष्पाणिविचिन्वंत्योवनाद्वनम् ॥ २० ॥ गौरींसमाराधयितुंस्वरांगनाःकदाचिदच्छोदसरोवरंय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युः ॥ हेमांबुजानिप्रवराणिताःपुनस्तस्मादुपादायवरोत्पलैःसह ॥ २१ ॥ वैडूर्यशुद्धस्फुटिकप्रकुट्टिमेस्नात्वातुघट्टेपरिधायचांबरम् ॥ मौनेनचस्थंडिलपिंडिकामयींसुवर्णमुक्ताभरणांविनिर्ममुः[1] ॥ २२ ॥ समर्चितांचंदनगंधकुंकुमैरभ्यर्च्यगौरींवरपंकजादिभिः ॥ नानोपहारैःशुभभक्तिभाविताःलास्यप्रयोगैर्ननृतुःकुमारिकाः ॥२३॥ गांधर्वमाश्रित्यपरंस्वरंततोगेयंस्वभावध्वानिभिःसमूर्छनम् ॥ एणीदृशस्ताःप्रजगुःकलाक्षरंतारप्रवृद्धंगतिभिश्चसुस्वरम्॥२४॥ तस्मिन्नुसुभावेरसवर्षहर्षकन्यास्वलंनिर्भरचित्तवृत्तिषु ॥ अच्छोदतीर्थेप्रवरेतदागतःस्नातुंमुनेर्वेदनिधेःसुतोग्रजः ॥ २५ ॥ रूपेणनिःसीमतरोवराननःप्रफुल्लपद्मायतलोचनोयुवा ॥ विस्तीर्णवक्षाःसुभुजोतिसुंदरःश्यामच्छविःकामइवापरोहिसः ॥२६॥ सब्रह्मचारीसुशिखोहिशोभतेदंडेनयुक्तोधनुषेवमन्मथः ॥ एणाजिनप्रावरणःसमुद्रधृग् हेमाभमौंजीकटिमेखलःपरः ॥ २७ ॥ तंदृष्ट्वाब्राह्मणंबालास्तास्तत्रसरसस्तटे ॥ जहृषुःकौतुकाविष्टाअयंनोभविताऽतिथिः ॥ २८ ॥ संत्यक्तगीतनृत्यस्तास्तस्यालोकनलालसाः ॥ हरिण्योलुब्धकेनैवविद्धाःकामेनसायकैः ॥ २९ ॥ पश्यपश्येतिजल्पंत्योमुग्धाःपंचससंभ्रमम् ॥ तस्मिन्विप्रवरेयूनिकामदेवभ्रमंययुः ॥३०॥ पुनःपुनस्तमभ्यर्च्यनयनैःपंकजैरिव ॥ पश्चाद्विचारमारब्धमप्सरोभिःपरस्परम् ॥ ३१ ॥ यद्ययंकामदेवोहिरतिहीनःकथंभवेत् ॥ अथावाह्यश्विनौदेवौ[2]तावुभौयुगचारिणौ ॥ ३२ ॥ गंधर्वःकिन्नरोवाथसिद्धोवाकामरूपधृक् ॥ ऋषिपुत्रोथवाकश्चित्कश्चिद्वामनुजोत्तमः ॥ ३३ ॥ अस्तिवाकश्चिदेवायंधात्रासृष्टोहिनःकृते ॥ यथाभाग्यवतामर्थेनिधानंपूर्वकर्मभिः ॥ ३४ ॥ तथास्माकंकुमारीणांगौर्यानीतोवरोत्तमः ॥ करुणाजलकल्लोललब्धार्द्रीकृतचित्तया ॥ ३५ ॥ मयावृतस्त्वयाचायंत्वयावृतस्तथानया ॥ एवंपंचसुकन्यासुवदंतीषुनृपोत्तम ॥३६॥ श्रुत्वातद्वचनंतत्रकृतमाध्याह्निकक्रियः ॥ चिंतयामास[3]मेधावीकिंकृत्वासुकृतंभवेत् ॥ ३७ ॥ गाधिसंभवपराशरादयःकंडुदेवलमुखाश्चयेद्विजाः ॥ तेपियोगिबलिनोविमोहिताःलीलयातदबलाभिरद्भुतम् ॥ ३८ ॥ योषितांनयनतीक्ष्णसायकैर्भ्रूलतासुदृढचापनिर्गतैः ॥ धन्विनामकरकेतुनाहतःकस्यनोपततिवामनोमृगः ॥३९॥ तावदेवनयधीर्विराजतेतावदेवजनताभयंभवेत् ॥ तावदेवधृतचित्तताभृशंतावदेवगणनाकुलस्यच ॥ ४० ॥ तावदेवतपसःप्रगल्भतातावदेवशमसेवनंनृणाम् ॥ यावदेवललनेक्षणासवैर्माद्यतेद्रुतमदैर्नपूरुषः॥४१॥ मोहयंतिमदयंतिरागिणंयोषितःस्वललितैर्मनोहरैः ॥ मोदयंतिमदयंतिमामिमाधर्मरक्षणपरंहिस्वैर्गुणैः॥४२॥मांसरक्तमलमूत्रनिर्मितेयोषितांवपुषिनिर्गुणेशुचौ ॥ कामिनस्तुपरिकल्प्यचारुतामाविशंतिसुविमूढचेतसः॥ ४३ ॥

---

१ मुमामिति पाठः। २ अथायमश्विनोदेव इति पाठः। ३ आलोच्य हृदयेसोपिविप्रमेताद्विचिंतिम् ॥ ब्रह्मवी शगिरिशादयः सुरा येपिसिद्धमुनयः पुरातनाः इति पाठांतरम्।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दारुणाहिपरिकीर्तितांगनासाधुभिर्विमलबुद्धिभिर्बुधैः ॥ यावदेवनसमीपगाइमास्तावदेवाहिगृहंव्रजाम्यहम् ॥४४॥ समीपंतस्ययावन्नआगच्छंतिवरस्त्रियः॥
वैष्णवेनप्रभावेणतावदंतर्दधेद्विजः ॥ ४५ ॥ तस्ययोगबलाद्भूपगतस्यादर्शनंतदा ॥ दृष्ट्वातदद्भुतंकर्मवैष्णवब्रह्मचारिणः ॥ ४६ ॥ वित्रस्तनयना
बालाकुरंग्यइवकातराः ॥ संक्रांतनयनाःशून्यादद्दशुस्तादिशोदश ॥ ४७ ॥ ॥ कन्याऊचुः ॥ ॥ इंद्रजालंस्फुटंवेत्तिमायांजानातिवापुनः ॥
दृष्टोप्यदृष्टरूपोभूदित्यूचुस्ताःपरस्परम् ॥ ४८ ॥ व्यातंचहृदयंतासांतदैवविरहाग्निना ॥ ज्वलद्दावानलेनैवसुस्निग्धंसर्वकाननम् ॥ ४९ ॥
त्यजेंद्रजालिकांविद्यांकांतदर्शयसत्वरम् ॥ आत्मानंनाहितेयुक्तंप्राग्ग्रासेमाक्षिकोपमम् ॥ ५० ॥ हाकष्टंदर्शितःकस्माद्धात्रात्वंघटितःकुतः ॥ ज्ञातंम
हानुसंतापहेतुर्नःस्वंविनिर्मितः ॥ ५१ ॥ कच्चित्तेनिर्दयंचेतःकच्चिदस्मासुनोमतिः ॥ कच्चित्क्रूरोसिहेकांतकच्चिन्मुष्णासिनोमनः ॥ ५२ ॥ कच्चिन्नप्र
त्ययोस्मासुकच्चिदस्मान्परीक्षसे ॥ कच्चिनिर्ममताशीलःकच्चिन्मायाविशारदः ॥ ५३ ॥ कच्चिच्चित्तेप्रवेष्टुंचवेत्तिसविज्ञानलाघवम् ॥ कच्चिंन्निष्क्रम
णोपायंनजानासिकुतःपुनः ॥ ५४ ॥ कच्चिद्विनापराधंतुकिमस्मासुप्रकुप्यसे ॥ कच्चिद्दुःखंनजानासिपरेषांविप्रलंभनम् ॥ ५५ ॥ त्वद्दर्शनंविनानष्टाहृद
येश्वरसांप्रतम् ॥ नजीवामोथजीवामःपुनस्त्वद्दर्शनाशया ॥ ५६ ॥ वयंचनीयतांतत्रशीघ्रंयत्रगतोभवान् ॥ त्वद्दर्शनहरोधाताव्यधान्मोदांकुरच्छिदाम् ॥
॥ ५७ ॥ सर्वथादर्शनंदेहिकारुण्यंभजसर्वथा ॥ पर्य्यंतंनप्रपश्यंतिकस्याचित्सुजनाजनाः ॥ ५८ ॥ इत्थंविलप्यताःकन्याःप्रतीक्ष्यचबहुक्षणम् ॥ पितुर्भ
याद्गृहंगंतुंशीघ्रमारेभिरेततः ॥ ५९ ॥ तत्प्रेमनिगडैर्बद्धाभृशंविरहविक्लवाः ॥ कथंचिद्धैर्यमालंब्यताःस्वंस्वंगृहमागताः ॥ ६० ॥ आगत्यपतिताःसर्वामा
तृणांतुसमीपतः ॥ किमेतन्मातृभिःपृष्टाःकुतःकालात्ययोभवत् ॥ ६१ ॥ क्रीडंत्यःकिन्नरीभिस्तुसार्द्धंसंगतकंयदा ॥ संस्थितास्तेननज्ञातोदिव
सोच्छोदसरोवरे ॥ ६२॥ पथिश्रांतावयंमातःसंतापस्तेननस्तनौ ॥ मोहेनमहतावक्तुंनकेनाप्युत्सहामहे ॥ ६३ ॥ इत्युक्त्वालुठितास्तत्रमणिभूमौकुमारि
काः ॥ आकारंगोपयंत्यस्तामुग्धाजल्पंतिमातृभिः ॥ ६४ ॥ काचिन्नर्तयतिक्रीडामयूरंनमुदातदा ॥ नपाठयतितंकीरंपंजरेन्याकुतूहलात् ॥६५॥
लालयेन्नकुलंनान्यानोल्लापयतिसारिकाम् ॥ अपरातिविसंमुग्धानैवखेलतिसारसैः ॥ ६६ ॥ भेजिरेनविनोदंतारेमिरेनैवमंदिरे ॥ ऊचिरेवांधवैर्नालं
वीणावाद्यंनचक्रिरे ॥६७॥ कल्पद्रुमप्रसूनंयत्सर्वंतच्चानलोपमम् ॥ मंदारकुसुमामोदिनपपुर्मधुरंमधु ॥ ६८ ॥ योगीन्यइवताःकन्यानासाग्रन्यस्तलोच
नाः ॥ अलक्ष्यध्यानसंतानाःपुरुषोत्तममानसाः ॥ ६९ ॥ चंद्रकांतमणिच्छन्नेस्रवद्वारिणिकंदरे ॥ क्षणंवातायनेस्थित्वाजलयंत्रगृहेक्षणम् ॥ ७० ॥
रचयंतिक्षणंशय्यांदीर्घिकांभोजिनीदलैः ॥ वीज्यमानाःसखीभिस्ताःशीतलैर्नालिनीदलैः ॥ ७१ ॥ इत्थंयुगसमांरात्रिमनयंस्तावरास्त्रियः॥ कथंचिद्वारणं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वाविह्वलाःसज्वराइव ॥ ७२ ॥ प्रातर्व्योममर्णिंदृष्ट्वामन्यमानाःस्वजीवितम् ॥ विज्ञाप्यमातरंस्वांस्वांगौरींपूजयितुंगताः ॥ ७३ ॥ स्नात्वातेनविधाने
नपुष्पैर्धूपैस्तथापुनः ॥ विधायपूजनंदेव्यागायंत्यस्तत्रताःस्थिताः ॥ ७४ ॥ एतस्मिन्नंतरेविप्रःस्नातुंसोपिसमागतः ॥ पितुराश्रमतस्तस्मादच्छोदेत्रस
रोवरे ॥ ७५ ॥ मित्रंदृष्ट्वैवरात्र्यंतेपद्मिन्यइवकन्यकाः ॥ तत्फुल्लनयनाजातास्तंदृष्ट्वाब्रह्मचारिणम् ॥ ७६ ॥ गत्वातत्रैवताःकन्यासमीपंब्रह्मचारिणः ॥
सव्यापसव्यबंधेनभुजपाशंचचक्रिरे ॥ ७७ ॥ गतोसिप्रियपूर्वेद्युर्गंतुमद्यनलभ्यते ॥ वृतस्त्वंनूनमस्माभिर्नात्रतेस्तिविचारणा ॥ ७८ ॥ इत्युक्तोब्राह्म
णःप्राहप्रहसन्बाहुपाशगः ॥ युष्माभिरुच्यतेभद्रमनुकूलंप्रियंवचः ॥ ७९ ॥ प्रथमाश्रमनिष्ठस्यकिंतुनइष्येतमेव्रतम् ॥ विद्याभ्यसनशीलस्यनाभूत्पा
रंगुरोःकुले ॥ ८० ॥ आश्रमेयत्रयोधर्मोरक्षणीयःसुपंडितैः ॥ विवाहोयमतोमन्येनधर्मइतिकन्यकाः ॥ ८१ ॥ आकर्ण्यविप्रवाक्यानिविप्रमूचुर्वरस्त्रियः॥
सकलध्वनिसोत्कंठचोकोकिलाइवमाधवे ॥८२॥ धर्मादर्थोऽर्थतःकामःकामात्सुखफलोदयः ॥ इत्येवंनिश्चयज्ञास्तेवर्णयंतिविपश्चितः ॥ ८३ ॥ सकामो
धर्मबाहुल्यात्पुरतस्तेसमुत्थितः॥ सेव्यतांविविधैर्भोगैःस्वच्छाभूमिरियंयतः ॥ ८४ ॥ श्रुत्वातद्वचनंतासांप्राहगंभीरयागिरा ॥ तथ्यंवोवचनंकिंतुममा
प्यावश्यकंव्रतम् ॥ ८५ ॥ प्राप्यानुज्ञांगुरोःकुर्वेविवाहकर्मनान्यथा ॥ इत्युक्ताःपुनरुचुस्ताःस्फुटंमूढोसिसुंदर ॥ ८६ ॥ सिद्धौषधंब्रह्मधियारसायनं
सिद्धिर्निधिःसाधुकुलावरांगनाः ॥ मंत्रस्तथासिद्धरसश्चधर्मतोमुनेनिषेव्याःसुधियासमागताः ॥ ८७ ॥ कार्यंनुदैवाद्यदिसिद्धिमागतंतास्मिन्नुपेक्षांनचयां
तिनीतिगाः ॥ यस्मादुपेक्षानपुनःफलप्रदातस्मान्नदीर्घीकरणंप्रशस्यते ॥ ८८ ॥ विषादप्यमृतंग्राह्यममेध्यादपिकांचनम् ॥ नीचादप्युत्तमांविद्यांस्त्रीर
त्नंदुष्कुलादपि ॥८९॥ सांद्रानुरागाःकुलजन्मनिर्मलाःस्नेहार्द्रचित्तासुगिरःस्वयंवराः ॥ कन्याःसुरूपाःखलुचारुयौवनाधन्यालभंतेऽत्रनरास्तुनेतरे ॥९०॥
क्ववयंसुरसुंदर्य्यःक्वभवांस्तापसोवटुः ॥ दुर्घटस्यविधानेनमन्येधातैवपंडितः ॥ ९१ ॥ तस्मादस्मानिदानींतुस्वीकुर्य्यात्मंगलंभवान् ॥ गांधर्वेणविवा
हेनअन्यथानोपजीवनम् ॥ ९२ ॥ श्रुत्वावाक्यंततःप्राहब्राह्मणोधर्मवित्तमः ॥ भोमृगाक्ष्यःकथंत्याज्योधर्मोधर्मधनैर्नरैः ॥ ९३ ॥ धर्मश्चार्थश्चकामश्च
मोक्षश्चैतच्चतुष्टयम् ॥ यथोक्तंफलदंज्ञेयंविपरीतंतुनिष्फलम् ॥ ९४ ॥ नाकालेहंव्रतीकुर्यामतोदारपरिग्रहम् ॥ नक्रियाफलमाप्नोतिक्रियाकालं
नवेत्तियः ॥ ९५ ॥ यतोधर्मविचारेस्मिन्प्रसक्तंममानसम् ॥ तस्माच्छृणुतहेकन्यानसमीहेस्वयंवरम् ॥ ९६ ॥ एवंज्ञात्वाशयंतस्यसमीक्ष्यैव
परस्परम् ॥ करात्करंविमुच्याथजग्राहांघ्रिंप्रमोहिनी ॥ ९७ ॥ भुजौजगृहतुस्तस्यसुशीलासुस्वरातथा ॥ आलिलिंगसुताराचवक्त्रंचुंबतिचं
द्रिका ॥ ९८ ॥ तथापिनिर्विकारोसौप्रलयानलसन्निभः ॥ शशापब्रह्मचारीताःक्रोधेनात्यंतमूर्छितः ॥ ९९ ॥ पिशाच्यइवमांलग्नातात्पिशाच्योभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विष्यथ॥एवंतेनाशुशप्तास्तास्तंत्यक्त्वापुरतःस्थिताः॥१००॥किमेतच्चेष्टितंपापंह्यनागसिविचेष्टया॥प्रियंकृतोऽप्रियंकृत्वाधिकृत्वांधर्मकृतांतकम् १०१॥
अनुरक्तेषुभक्तेषुमित्रेषुद्रोहकारिणः ॥ पुंसोलोकोभयोःसौख्यंनाशमेतीतिनःश्रुतम् ॥ १०२ ॥ तस्मात्त्वमपिनःशापात्पिशाचोभवसत्वरम् ॥ इत्युक्त्वा
पिचतावालानिःश्वसंत्यःक्षुधाकुलाः ॥१०३॥ तदेवान्योन्यसंरंभात्तस्मिन्सरसिपार्थिव ॥ ताःकन्याब्रह्मचारीचसर्वेपैशाच्यमागताः ॥१०४॥ सपिशाचः
पिशाच्यस्ताःक्रंदमानाःसुदारुणम् ॥ क्षपयंतिविपाकांस्तान्पूर्वोपात्तस्यकर्म्मणः॥१०५॥स्वकालेप्रभवत्येवपूर्वोपात्तंशुभाशुभम् ॥ स्वच्छायामिवदुर्वारं
देवानामपिपार्थिव॥१०६॥क्रंदंतिपितरस्तासांमातरस्तत्रतत्रच॥भ्रातरश्चैववालानांदैवंहिदुरतिक्रमम्॥१०७॥अतऊर्ध्वंपिशाचास्तेआहारार्थंसुदुखिताः॥
इतस्ततश्चधावंतोवसंतिसरसस्तटे॥ १०८॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वाविंशोध्यायः ॥ २२ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंबहुतिथेकालेलोमशो
मुनिसत्तमः ॥ आगतश्चमहाभागस्तत्रयादृच्छिकोमुनिः ॥ १॥ तंदृष्ट्वाब्राह्मणंसर्वेपिशाचाःक्षुत्समाकुलाः ॥ धावंतोह्यत्तुकामास्तेमिलित्वायूथवर्तिनः॥२॥
दह्यमानास्तुतीव्रेणतेजसालोमशस्यतु ॥ असमर्थाःपुरःस्थातुंतेसर्वेदूरतःस्थिताः ॥ ३ ॥ तत्रपूर्वकर्मबलात्पिशाचःसहवैद्विजः ॥ समीक्ष्यलोमशंराजन्सा
ष्टांगंप्रणिपत्यच ॥ ४ ॥ उवाचसूनृतांवाचंबद्धाशिरसिचांजलिम् ॥ महाभाग्योदयेविप्रसाधूनांसंगतिर्भवेत् ॥ ५ ॥ गंगादिपुण्यतीर्थेषुयोनरःस्नातिसर्व
था ॥ यःकरोतिसतांसंगंतयोःसत्संगमोवरः ॥ ६ ॥ गुरूणांसंगमोविप्रदृष्टादृष्टफलोभुवि ॥ स्वर्गदोरोगहारीचकिंतमोपहरोमतः ॥ ७॥ इत्युक्त्वाक
थयामासपूर्ववृत्तांतमद्भुतम् ॥ इमागंधर्वकन्यास्तामुनेसोहंद्विजात्मजः ॥ ८ ॥ सर्वेपिशाचरूपेणमिथःशापविमोहिताः ॥ दीनाननास्सुतिष्ठामस्तवाग्रेमु
निसत्तम ॥ ९ ॥ त्वद्दर्शनेनवालानांनिस्तारोनोभविष्यति ॥ सूर्योदयेतमस्तोमःकिंनुलीयेतपुष्करे ॥ १० ॥ श्रुत्वैतल्लोमशोवाक्यंकृपार्द्रीकृतमान
सः ॥ प्रत्युवाचमहातेजादुःखितंतंमुनेःसुतम् ॥ ११ ॥ मत्प्रसादाच्चसर्वेषांस्मृतिःसपदिजायताम् ॥ धर्मेचवर्ततांयेनमिथःशापोलयंव्रजेत् ॥ १२ ॥
पिशाचउवाच ॥ महर्षेकथ्यतांधर्मोमुच्येमयेनकिल्बिषात् ॥ नायंकालोविलंबस्यशापाग्निर्दारुणोयतः ॥१३॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ मयासार्द्धंप्रकुर्वंतुरे
वास्नानंविधानतः ॥ शापान्मोक्ष्यतिवोरेवानान्यथानिष्कृतिर्भवेत् ॥ १४ ॥ शृणुष्वावहितोविप्रपापनाशोध्रुवंनृणाम् ॥ रेवास्नानेनजायेतइतिमेनिश्चि
तामतिः ॥ १५ ॥ सप्तजन्मकृतंपापंवर्तमानंचपातकम् ॥ रेवास्नानंदहेत्सर्वंतूलराशिमिवानलः ॥ १६ ॥ प्रायश्चित्तंनपश्यंतियस्मिन्पापेपिशाचक॥
तत्सर्वंनर्मदातोयेस्नानमात्रेणनश्यति ॥ १७॥ ज्ञानकृन्नर्म्मदास्नानमतोमोक्षफलाहिसा ॥ हिमवत्पुण्यतीर्थानिसर्वपापहराणिवै ॥ १८ ॥ इंद्रलोक
प्रदंहीदंनिर्मितंब्रह्मवादिभिः ॥ सर्वकामफलारेवामोक्षदापरिकीर्तिता ॥ १९ ॥ पापघ्नीपापहारिणीसर्वकामफलप्रदा ॥ विष्णुलोकदआप्लावोनार्मदःपाप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नाशनः ॥ २० ॥ यामुनःसूर्यलोकायभवेदाप्लावउत्तमः ॥ सारस्वतोघविध्वंसीब्रह्मलोकफलप्रदः ॥ २१ ॥ विशालफलदाप्रोक्ताविशालाहिपिशाचक ॥ पापेंधनदवाग्निस्तुगर्भहेतुक्रियापहः ॥ २२ ॥ विष्णुलोकायमोक्षायनार्मदःपरिकीर्तितः ॥ सरयूगंडकीसिंधुश्चंद्रभागाचकौशिकी ॥ २३ ॥ तापीगोदावरीभीमापयोष्णीकृष्णवेणिका ॥ कावेरीतुंगभद्राचअन्याश्चापिसमुद्रगाः ॥ २४ ॥ तासुरेवापराप्रोक्ताविष्णुलोकप्रदायिनी ॥ रेवातुप्राप्यतेपुण्यैःपूर्वजन्मकृतैर्द्विज ॥ अपुनर्भवदंतत्रमज्जनंमुनिपुत्रक ॥ २५ ॥ गायंतिदेवाःसततंदिविष्ठारेवाकदादृष्टिगताहिनोभवेत् ॥ स्नातानरायत्रनगर्भवेदनांपश्यंतितिष्ठंतिचविष्णुसन्निधौ ॥ २६ ॥ मज्जंतियेप्रत्यहमत्रमानवारेवासुतोयेवहुपापकंचुकाः ॥ मज्जंतितेनोनिरयेषुधर्म्मतःस्वर्गेतुतेचारुचरंतिदेववत् ॥ २७ ॥ तीव्रैर्व्रतैर्दानतपोभिरध्वरैःसार्धविधात्रातुलयाधृतापुरा ॥ रेवापिशाचाशुतयोर्द्वयोरभूद्रेवावरातत्रचमोक्षसाधिका ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यलोमशस्यपिशाचकाः ॥ तेनसार्द्धंययुःशीघ्रंरेवामज्जनहेतवे ॥ २९ ॥ ततोदैवात्समुत्पन्नोरेवारोधसिमारुतः ॥ तेषांप्रवाहस्पृष्टानांगात्रेजलकणप्रदः ॥ ३० ॥ रेवाजलकणस्पर्शात्पैशाच्यात्तेविमोचिताः ॥ तत्क्षणाद्दिव्यवपुषःप्रशशंसुश्चनर्मदाम् ॥ ३१ ॥ ततोलोमशवाक्येनताश्चगंधर्वकन्यकाः ॥ परिणीताःसुखंतेनविप्रेणनर्मदातटे ॥ ३२ ॥ उवाससुचिरंकालंस्नानपानावगाहनैः ॥ अर्चित्वानर्मदामत्रविष्णुलोकंगताश्चते ॥ ३३ ॥ एवंतेकथितोराजन्नर्मदागुणसंश्रयः ॥ इतिहासोमहापुण्यःश्रवणात्पापनाशनः ॥ ३४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ छ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ अथान्यानितुतीर्थानिवासिष्ठोक्तानिमेवद ॥ श्रुत्वायानिचपापानिविलयंयांतिनारद ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृणुष्वात्रहितीर्थानिवसिष्ठोक्तानिपार्थिव ॥ दक्षिणंसिंधुमासाद्यब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ २ ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिविमानंचाधिरोहति ॥ चर्मण्वतींसमासाद्यनियतोनियताशनः ॥ ३ ॥ रंतिदेवाभ्यनुज्ञातोअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञहिमवत्सुतमर्बुदम् ॥ ४ ॥ पृथिव्यायत्रवैछिद्रंपूर्वमासीद्युधिष्ठिर ॥ तत्राश्रमोवसिष्ठस्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतः ॥ ५ ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांगोसहस्रफलंलभेत् ॥ पिंगातीर्थमुपस्पृश्यब्रह्मचारीनराधिपः ॥ ६ ॥ कपिलानांनरव्याघ्रशतस्यफलमाप्नुयात् ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञप्रभासंलोकविश्रुतम् ॥ ७ ॥ यत्रसन्निहितोनित्यंस्वयमेवहुताशनः ॥ देवतानांमुखंवीरअनलोनिलसारथिः ॥ ८ ॥ तस्मिंस्तीर्थवरेस्नात्वाशुचिःप्रयतमानसः ॥ अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ९ ॥ ततोगत्वासरस्वत्याःसागरस्यचसंगमम् ॥ गोसहस्रफलंप्राप्यस्वर्गलोकेमहीयते ॥ १० ॥ दीप्यमानोग्निवन्नित्यंप्रभयाभरतर्षभ ॥ तीर्थेस

१ मज्जनदा । सन्निहिता इतिच पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वपापविशुद्धात्मागच्छेतपरमांगतिम् ॥ ३ ॥ ततोगच्छेतमलदंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ पश्चिमायांतुसंध्यायामुपस्पृश्ययथाविधि ॥ ४ ॥
चरुंसप्तार्चिषेराजन्यथाशक्तिनिवेदयेत् ॥ पितॄणामक्षयंदानंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ ५ ॥ गवांशतसहस्रेणराजसूयशतेनच ॥ अश्वमेधसहस्रेणश्रेयान्सप्ता
र्चिषश्चरुः ॥ ६ ॥ ततोनिवृत्तोराजेंद्ररुद्रास्पदमथाविशेत् ॥ अभिगम्यमहादेवमश्वमेधफलंलभेत् ॥ ७ ॥ मणिमंतंसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः ॥
एकरात्रोषितोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ॥८॥ अथगच्छेतराजेंद्रदेविकांलोकविश्रुताम्॥प्रसूतिर्यत्रविप्राणांश्रूयतेभरतर्षभ॥९॥ त्रिशूलपाणेःस्थानंयत्रिषुलो
केषुविश्रुतम् ॥ देविकायांनरःस्नात्वाअभ्यर्च्यचमहेश्वरम् ॥ १० ॥ यथाशक्तिनरस्तत्रनिवेद्यभरतर्षभ ॥ सर्वकामसमृद्धस्ययज्ञस्यलभतेफलम् ॥
॥ ११ ॥ कामाख्यंतत्ररुद्रस्यतीर्थंदेवर्षिसंमतम् ॥ तत्रस्नात्वानरःक्षिप्रंसिद्धिमाप्नोतिभारत ॥ १२ ॥ यजनंयाजनंगत्वातथैवब्रह्मवालकम् ॥
पुष्पन्यासउपस्पृश्यनशोचेन्मरणंततः ॥१३॥ अर्द्धयोजनविस्तारांपंचयोजनमायताम् ॥ एतावद्देविकामाहुःपुण्यांदेवर्षिसंमताम् ॥ १४ ॥ ततोगच्छेत
धर्मज्ञदीर्घसत्रंयथाक्रमम् ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवाःसिद्धाश्चपरमर्षयः ॥१५॥ दीर्घसत्रमुपासंतेदीक्षितानियतव्रताः ॥ गमनादेवराजेंद्रदीर्घसत्रमरिंदम ॥ १६ ॥
राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ततोविनाशनंगच्छेन्नियतोनियताशनः ॥ १७ ॥ गच्छंत्यंतर्हितायत्रमेरुपृष्ठेसरस्वती ॥ चमसेचशिवोद्भे
देनागोद्भेदेचदृश्यते ॥ १८ ॥ स्नात्वातुचमसोद्भेदेअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ शिवोद्भेदेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ १९ ॥ नागोद्भेदेनरःस्नात्वानागलो
कमवाप्नुयात् ॥ शशयानंचराजेंद्रतीर्थमासाद्यदुर्लभम् ॥ २० ॥ शशरूपप्रतिच्छन्नापुष्करायत्रभारत ॥ सरस्वत्यांमहाभागअनुसंवत्सरंहिते ॥ २१ ॥
स्नायंतेभरतश्रेष्ठवृत्तावैकार्त्तिकींसदा ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रद्योततेशिववत्सदा ॥ २२ ॥ गोसहस्रफलंचैवप्राप्नुयाद्भरतर्षभ ॥ कुमारकोटिमासाद्यनियतः
कुरुनंदन ॥ २३ ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ॥ गवामयुतमाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ २४ ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञरुद्रकोटिंसमाहिताः ॥ पुरायत्र
महाराजऋषिकोटिःसमाहिता ॥ २५ ॥ वर्षेणचसमाविष्टादेवदर्शनकांक्षया ॥ अहंपूर्वमहंपूर्वंद्रक्ष्यामिवृषभध्वजम् ॥ २६ ॥ एवंसंप्रस्थिताराजन्ऋषयः
किलभारत ॥ ततोयोगीश्वरेणापियोगमास्थायभूपते ॥ २७ ॥ तेषांमन्युप्रशांत्यर्थमृषीणांभावितात्मनाम् ॥ सृष्टातुकोटिरुद्राणामृषीणामग्रतः
स्थिता ॥ २८ ॥ मयापूर्वंहरोदृष्टोइतितेमेनिरेपृथक् ॥ तेषांतुष्टोमहादेवऋषीणामुग्रतेजसाम् ॥ २९ ॥ भक्त्यापरमयाराजन्वरंतेषांप्रदत्तवान् ॥
अद्यप्रभृतियुष्माकंधर्मवृद्धिर्भविष्यति ॥ ३० ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्ररुद्रकोट्यांनरःशुचिः ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ ३१ ॥ ततो
गच्छेतराजेंद्रसंगमंलोकविश्रुतम् ॥ सरस्वत्यांमहापुण्यमुपासीतजनार्दनम् ॥ ३२ ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयःसिद्धचारणाः॥अभिगच्छंतिराजेंद्रचैत्रशुक्ल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चतुर्दशीम् ॥ ३३ ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रविंदेद्बहुसुवर्णकम् ॥ सर्वपापविशुद्धात्माशिवलोकंचगच्छति ॥ ३४ ॥ ऋषीणांयत्रसत्राणिसमाप्तानिनरा
धिप ॥ तत्रावसानमासाद्यगोसहस्रफलंलभेत् ॥३५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचविंशोऽध्यायः ॥२५ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ततोगच्छेतरा
जेंद्रकुरुक्षेत्रमभिष्टुतम् ॥पापेभ्योविप्रमुच्यंतेतद्गताःसर्वजंतवः ॥ १ ॥कुरुक्षेत्रंगमिष्यामिकुरुक्षेत्रेवसाम्यहम् ॥ यएवंसततंब्रूयात्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २ ॥
तत्रमासंवसेद्धीरःसरस्वत्यांनराधिप ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवायत्रब्रह्मर्षिचारणाः ॥ ३ ॥ गंधर्वाप्सरसोयक्षाःपन्नगाश्चमहीपते ॥ ब्रह्मक्षेत्रंमहापुण्यमभिगच्छंति
भारत ॥ ४ ॥ मनसाप्यभिकामस्यकुरुक्षेत्रेयुधिष्ठिर ॥ पापानिविप्रणश्यंतिब्रह्मलोकंचगच्छति ॥ ५ ॥ गत्वाहिश्रद्धयायुक्तःकुरुक्षेत्रंकुरूद्वह ॥ वाजपेया
श्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ६ ॥ ततोमत्तर्णकंराजन्द्वारपालंमहाबलम् ॥ यंवैसमभिवाद्यैवगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ७ ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञविष्णोःस्था
नमनुत्तमम् ॥ सततंनामराजेंद्रयत्रसन्निहितोहरिः ॥ ८ ॥ तत्रस्नात्वाचदृष्ट्वाचत्रिलोकप्रभवंहरिम् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ॥ ९ ॥ ततः
पारिप्लवंगच्छेत्तीर्थंत्रैलोक्यविश्रुत् ॥ अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ १० ॥ पृथिव्यांतीर्थमासाद्यगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ततःशालिविकिनीं
गत्वातीर्थसेवीनराधिप ॥ ११ ॥ दशाश्वमेधिकेस्नात्वातदेवलभतेफलम् ॥ सर्पनीर्विंसमासाद्यनागानांतीर्थमुत्तमम् ॥ १२ ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिनाग
लोकंचगच्छति ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञद्वारपालमतर्णकम् ॥ १३ ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ततःपंचनदंगत्वानियतोनियताशनः ॥ १४ ॥
कोटितीर्थमुपस्पृश्यहयमेधफलंलभेत् ॥ अश्विनीतीर्थमागम्यरूपवानभिजायते ॥ १५ ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञवाराहंतीर्थमुत्तमम् ॥ विष्णुवा
राहरूपेणपुरायत्रास्थितोभवत् ॥ १६ ॥ तत्रस्थित्वानरव्याघ्रअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ततोजयिन्यांराजेंद्रसोमतीर्थंसमाविशेत् ॥ १७ ॥ स्ना
त्वाफलमवाप्नोतिराजसूयस्यमानवः ॥ एकहंसेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ १८ ॥ कृतशौचंसमासाद्यतीर्थसेवीकुरूद्वह ॥ पुंडरीकम
वाप्नोतिकृतशौचोभवेन्नरः ॥ १९ ॥ ततोमुंजावटंनाममहादेवस्यधीमतः ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांगाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ २० ॥ तत्रैवचम
हाराजजयांलोकपरिश्रुताम् ॥ स्नात्वाभिगम्यराजेंद्रसर्वकाममवाप्नुयात् ॥ २१ ॥ कुरुक्षेत्रस्यतद्द्वारंविश्रुतंभरतर्षभ ॥ प्रदक्षिणमुपावृत्य
तीर्थसेवीसमावृतः ॥ २२ ॥ संस्मृतेपुष्कराणांतुस्नात्वार्च्यपितृदेवताः ॥ जामदग्न्येनरामेणआहूतेवैमहात्मना ॥ २३ ॥ कृतकृत्योभवे
द्राजन्नश्वमेधंचविंदति ॥ ततोरामह्रदंगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप ॥ २४ ॥ यत्ररामेणराजेंद्रतरसादीप्ततेजसा ॥ क्षत्रमुत्सार्यवीर्येणह्रदाःपंच

१ राजसूयाश्वमेधाभ्यां । इति वा पाठः । २ सर्पिनदीम् वा पा० । ३ एकत्वंसे एकदिवसे पाठान्तरद्वयमत्र दृश्यते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निषेविताः ॥ पूरयित्वानरव्याघ्ररुधिरेणेतिनःश्रुतम् ॥ २५ ॥ पितरस्तर्पिताःसर्वेतथैवप्रपितामहाः ॥ ततस्तेपितरःप्रीताःराममूचुर्महीपते ॥ २६ ॥ रामराममहाभागप्रीताःस्मतवभार्गव ॥ अनयापितृभक्त्याचविक्रमेणचतेनघ ॥ २७ ॥ वरंवृणीष्वभद्रंतेकिमिच्छसिमहामते ॥ एवमुक्तःसराजेंद्ररामःप्रवदतांवरः ॥ २८ ॥ अब्रवीत्प्रांजलिर्वाक्यंपितॄन्सगगनेस्थितान् ॥ भवंतोयदिमेप्रीतायद्यनुग्राह्यतामयि ॥ २९ ॥ पितृप्रसादादिच्छेयंतपसाप्यायनंपुनः ॥ यच्चरोषाभिभूतेनक्षत्रमुत्सादितंमया ॥ ३० ॥ ततश्चपापान्मुच्येयंयुष्माकंतेजसाह्यहम् ॥ ह्रदाश्चतीर्थभूतामेभवेयुर्भुविविश्रुताः ॥ ३१ ॥ एतच्छ्रुत्वाशुभंवाक्यंरामस्यपितरस्तदा ॥ प्रत्यूचुःपरमप्रीतारामंतोषसमन्विताः ॥ ३२ ॥ तपस्तेवर्द्धतांभूयःपितृभक्त्याविशेषतः ॥ यच्चरोषाभिभूतेनक्षत्रमुत्सादितंत्वया ॥ ३३ ॥ ततश्चपापान्मुक्तस्त्वंनिहतास्तेस्वकर्म्मणा ॥ ह्रदाश्चतवतीर्थत्वंगमिष्यंतिनसंशयः ॥ ३४ ॥ ह्रदेष्वेतेषुयःस्नात्वापितॄन्संतर्पयिष्यति ॥ पितरस्तस्यवैप्रीतादास्यंतिभुविदुर्ल्लभम् ॥ ३५ ॥ ईप्सितंमनसःकामंस्वर्गलोकंसशाश्वतम् ॥ एवंदत्त्वावरंराजन्रामस्यपितरस्तदा ॥ आमंत्र्यभार्गवंप्रीतास्तत्रैवांतर्दधुस्ततः ॥ ३६ ॥ एवंरामह्रदाःपुण्याभार्गवस्यमहात्मनः ॥ स्नात्वाह्रदेषुरामस्यब्रह्मचारीशुभव्रतः ॥ ३७ ॥ राममभ्यर्च्यराजेंद्रलभेद्बहुसुवर्णकम् ॥ वंशमूलंसमासाद्यतीर्थसेवीकुरूद्वह ॥ ३८ ॥ स्ववंशमुद्धरेद्राजन्स्नात्वावैवंशमूलके ॥ कायशोधनमासाद्यतीर्थंभरतसत्तम ॥ ३९ ॥ शरीरशुद्धिमाप्नोतिस्नातस्तस्मिन्नसंशयः ॥ शुद्धदेहस्तुसंयातिशुभाँल्लोकाननुत्तमान् ॥ ४० ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंत्रैलोक्यदुर्लभम् ॥ लोकायात्रोद्धृताःपूर्वंविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ४१ ॥ लोकोद्धारंसमासाद्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ स्नात्वातीर्थवरेराजन्लोकानुद्धरतेस्वकान् ॥ ४२ ॥ श्रीतीर्थंचसमासाद्यविंदतेश्रियमुत्तमाम् ॥ कपिलातीर्थमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः ॥ ४३ ॥ तत्रस्नात्वार्चयित्वाचदेवानिहपितॄंस्तथा ॥ कपिलानांसहस्रस्यफलंविंदतिमानवः ॥ ४४ ॥ सूर्यतीर्थंसमासाद्यस्नात्वानियतमानसः ॥ अर्चयित्वापितॄन्देवानुपवासपरायणः ॥ ४५ ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिसूर्यलोकंचगच्छति ॥ गवांभवनमासाद्यतीर्थसेवीयथाक्रमम् ॥ ४६ ॥ तत्राभिषेकंकुर्वाणोगोसहस्रफलंलभेत् ॥ गंगातीर्थंसमासाद्यतीर्थसेवीनराधिप ॥ ४७ ॥ के[1]व्यांस्तीर्थेनरःस्नात्वालभतेवीर्यमुत्तमम् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रद्वारपालंलवर्णकम् ॥ ४८ ॥ तस्यतीर्थंसरस्वत्यांयथेंद्रस्यमहात्मनः ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ४९ ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञब्रह्मावर्तंनराधिप ॥ ब्रह्मावर्तेनरःस्नात्वाब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ ५० ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञसुतीर्थकमनुत्तमम् ॥ यत्रसन्निहितानित्यंपितरोदैवतैःसह ॥ ५१ ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिपितृलोकं

१ कन्या । कोव्या । कोत्या । कोन्या । इति च पाठचतुष्टयम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चगच्छति ॥ ६२ ॥ ततोन्यंतीर्थंधर्मज्ञसमासाद्ययथाक्रमम् ॥ काशीश्वरस्यतीर्थेषुस्नात्वाभरतसत्तम ॥ ६३ ॥ सर्वव्याधिविनिर्मुक्तोब्रह्मलोकेमहीयते ॥ मातृतीर्थंचतत्रैवयत्रस्नातस्यपार्थिव ॥ ६४ ॥ प्रजाविवर्द्धतेराजन्स्वर्गेतिंसमवाप्नुयात् ॥ ततःशीतवनंगच्छेन्नियतोनियताशनः ॥ ६५ ॥ तीर्थं तत्रमहाराजमहदन्यत्रदुर्लभम् ॥ पुनातिदर्शनादेवदंडेनैकंनराधिप ॥ ६६ ॥ केशानावप्यवैतस्मिन्पूतोभवतिभारत ॥ तत्रतीर्थवरंचान्यत्स्नातलो कार्तिहंस्मृतम् ॥ ६७ ॥ तत्रविप्रानरव्याघ्रविद्वांसस्तत्रतत्पराः ॥ गतिंगच्छंतिपरमांस्नात्वाभरतसत्तम ॥ ६८ ॥ स्वर्णलोमापनयनेतीर्थेभरतसत्तम ॥ प्राणायामैर्निर्हरंतिस्वलोमानिद्विजोत्तमाः ॥ ६९ ॥ पूतात्मानश्चराजेन्द्रप्रयांतिपरमांगतिम् ॥ दशाश्वमेधिकेचैवतस्मिंस्तीर्थेमहीपते ॥ ६० ॥ तत्रस्ना त्वानरव्याघ्रगच्छंतिपरमांगतिम् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रमानुषंलोकविश्रुतम् ॥ ६१ ॥ तत्रकृष्णामृगाराजन्व्याधेनशरपीडिताः ॥ विगाह्यतस्मिन्सर सिमानुषत्वमुपागताः ॥६२॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाब्रह्मचारीसमाहितः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकेमहीयते॥६३॥मानुषस्यतुपूर्वेणक्रोशमात्रेमही पते ॥ आपगानामविख्यातानदीसिद्धनिषेविता ॥ ६४ ॥ श्यामाकभोजनंतत्रयःप्रयच्छतिमानवः ॥ देवान्पितॄन्समुद्दिश्यतस्यधर्मफलंमहत् ॥६५॥ एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोटिर्भवतिभोजिता ॥ तत्रस्नात्वार्चयित्वाचदैवतानिपितॄंस्तथा ॥ ६६ ॥ उषित्वारजनीमेकामग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ततोगच्छे तधर्मज्ञब्रह्मणःस्थानमुत्तमम् ॥ ६७ ॥ ब्रह्मानुस्वरमित्येवंप्रकाशंभुविभारत ॥ तत्रसप्तर्षिकुंडेषुस्नातस्यभरतर्षभ ॥ ६८ ॥ केदारेचैवराजेंद्रकपिलस्य महात्मनः ॥ ब्रह्माणमभिगम्याथशुचिःप्रयतमानसः ॥ ६९ ॥ सर्वपापविशुद्धात्माब्रह्मलोकंप्रपद्यते ॥ कपिष्ठलस्यकेदारंसमासाद्यसुदुर्लभम् ॥ ७० ॥ अंतर्धानमवाप्नोतितपसादग्धकिल्बिषः ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रसर्वकंलोकविश्रुतम् ॥ ७१ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यामभिगम्यवृषध्वज ॥ लभतेसर्वकामान् हिस्वर्गलोकंचगच्छति ॥ तिस्रःकोट्यश्चतीर्थानांप्रवरंकुरुनंदन ॥ ७२ ॥ रुद्रकोटीतथाकूपेह्रदेषुचसमंतकः ॥ इलास्पदंचतत्रैवतीर्थंभर तसत्तम ॥ ७३ ॥ तत्रस्नात्वार्चयित्वाचदैवतानिपितॄनपि ॥ नदुर्गतिमवाप्नोतिवाजपेयंचविंदति ॥ ७४ ॥ किंदानेचनरःस्नात्वाकिंजपेचमही पते ॥ अप्रमेयमवाप्नोतिदानंयज्ञंतथैवच ॥ कलश्यांवाप्युपस्पृश्यश्रद्दधानोजितेंद्रियः ॥ ७५ ॥ अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ सरक स्यतुपूर्वेणनारदस्यमहात्मनः ॥ ७६ ॥ कुरुश्रेष्ठशुभंतीर्थंरामजन्मेतिविश्रुतम् ॥ तत्रतीर्थेनरःस्नात्वाप्राणांश्चोत्सृज्यभारत ॥ ७७ ॥ नारदे नाभ्यनुज्ञातोलोकानाप्नोतिदुर्लभान् ॥ शुक्लपक्षेदशम्यांतुपुंडरीकंसमाविशेत् ॥ ७८ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्पुंडरीकफलंलभेत् ॥ ततः

पा० १ ततोत्युवयवम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रिविष्टपंगच्छेत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ ७९ ॥ तत्रवैतरणीपुण्यानदीपापप्रमोचनी ॥ तत्रस्नात्वार्चयित्वाचशूलपाणिंवृषध्वजम् ॥ ८० ॥
सर्वपापविशुद्धात्मागच्छेतपरमांगतिम् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रफलकीवनमुत्तमम् ॥ ८१ ॥ तत्रदेवाःसदाराजन्फलकीवनमाश्रिताः ॥ तपश्चरंतिवि
पुलंबहुवर्षसहस्रकम् ॥ ८२ ॥ दृषत्पानेनरःस्नात्वातर्पयित्वाचदेवताः ॥ अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंविंदातिमानवः ॥ ८३ ॥ तीर्थेचसर्वदे
वानांस्नात्वाभरतसत्तम ॥ गोसहस्रस्यराजेंद्रफलमाप्नोतिमानवः ॥ ८४ ॥ पाणिख्यातेनरःस्नात्वातर्पयित्वाचदेवताः ॥ अवाप्नुतेराजसूयमृ
षिलोकंचगच्छाति ॥ ८५ ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञमिश्रकंलोकविश्रुतम् ॥ तत्रतीर्थानिराजेंद्रमिश्रितानिमहात्मना ॥ ८६ ॥ व्यासेननृपशार्दूलद्विजार्थमिति
नःश्रुतम् ॥ सर्वतीर्थेषुसस्नातिमिश्रकेस्नातियोनरः॥८७॥ततोव्यासवनंगच्छेन्नियतोनियताशनः॥ मनोजवेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत्॥८८॥गत्वा
मधुवनींचापिदेव्याः स्थानंनरः शुचिः ॥ तत्रस्नात्वार्चयेद्देवान्पितृंश्चनियतःशुचिः ॥ ८९ ॥ सदेव्यासमनुज्ञातोगोसहस्रफलंलभेत् ॥ कौशिक्याःसंगमे
यस्तुदृषद्वत्याश्चभारत ॥ ९० ॥ स्नातोवैनियताहारःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ततोव्यासस्थलीनामयत्रव्यासेनधीमता ॥ ९१ ॥ पुत्रशोकाभितप्तेनदे
हत्यागायनिश्चयः ॥ कृतोदेवैश्चराजेंद्रपुनरुत्थापितस्तथा ॥ ९२ ॥ अभिगम्यस्थलींतस्यगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ऋणांतंकूपमासाद्यतिलप्रस्थंप्रदा
यच ॥ ९३ ॥ गच्छेतपरमांसिद्धिमृणैर्मुक्तोनरेश्वर ॥ वेदीतीर्थेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ ९४ ॥ अहश्चसुदिनश्चैचद्वेतीर्थेनृपदुर्लभे ॥ तयोः
स्नात्वानरःश्रेष्ठसूर्यलोकमवाप्नुयात् ॥ ९५ ॥ मृगधूमंततोगच्छेत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ तत्ररुद्रपदेस्नात्वासमभ्यर्च्यचमानवः ॥ ९६ ॥ शूलपाणिं
महात्मानमश्वमेधफलंलभेत् ॥ कोटितीर्थेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ ९७ ॥ अथवामनकंगत्वात्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ तत्रविष्णुपदेस्नात्वास
मभ्यर्च्यचवामनम् ॥ ९८ ॥ सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ कुलंपुनेनरःस्नात्वापुनातिस्वकुलंनरः ॥ ९९ ॥ पवनस्यह्रदंगत्वामरुतांती
र्थमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रवायुलोकेमहीयते॥१००॥ अमराणांह्रदेस्नात्वासमभ्यर्च्यामराधिपम् ॥ अमराणांप्रभावेणस्वर्गलोकेमहीयते॥१०१॥
शालिहोत्रस्यराजेंद्रशालिसूर्येयथाविधि ॥ स्नात्वानरवरश्रेष्ठगोसहस्रफलंलभेत् ॥ १०२ ॥ श्रीकुंजंचसरस्वत्यांतीर्थंभरतसत्तम ॥ तत्रस्नात्वानरोरा
जन्नाग्निष्टोमफलंलभेत् ॥१०३॥ ततोनैमिषिकुंजंचसमासाद्यसुदुर्लभम् ॥ ऋषयःकिलराजेंद्रनैमिषेयास्तपोधनाः ॥ १०४ ॥ तीर्थयात्रांपुरस्कृत्यकुरुक्षेत्रे
गताःपुरा ॥ ततःकुंजःसरस्वत्यांकृतोभरतसत्तम॥१०५॥ऋषीणामवकाशःस्याद्यथातुष्टिकरोमहान्॥तस्मिन्कुंजेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत्॥१०६॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषड्विंशोऽध्याय ॥ २६ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञकन्यातीर्थमनुत्तमम् ॥ कन्यातीर्थेनरःस्नात्वाअ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ १ ॥ ततोगच्छेन्नरव्याघ्रब्रह्मणःस्थानमुत्तमम् ॥ तत्रवर्णावरःस्नात्वाब्राह्मण्यंलभतेनरः ॥ २ ॥ ब्राह्मणस्तुविशुद्धात्मागच्छेत
परमांगतिम् ॥ ततोगच्छेन्नरव्याघ्रसोमतीर्थमनुत्तमम् ॥ ३ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्सोमलोकमवाप्नुयात् ॥ सप्तसारस्वतंतर्थिंततोगच्छेन्नराधिप ॥ ४ ॥
यत्रमंकणकःसिद्धोब्रह्मर्षिर्लोकविश्रुतः ॥ पुरामंकणकोराजन्कुशाग्रेणेतिविश्रुतम् ॥ ५ ॥ क्षतःकिलकरेराजन्तस्यशाकरसोस्रवत् ॥ सवैशाकरसंदृ
ष्ट्वाहर्षाविष्टोमहातपाः ॥ ६ ॥ ननर्तोकिलविप्रर्षिर्विस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ ततस्तस्मिन्प्रनृत्तेवैस्थावरंजंगमंचयत् ॥ ७ ॥ प्रनृत्तमुभयंवीरतेजसातस्य
मोहितम् ॥ ब्रह्मादिभिस्ततोदेवैर्ऋषिभिश्चतपोधनैः ॥ ८ ॥ विज्ञप्तोवैऋषेरर्थेमहादेवोनराधिप ॥ नायंनृत्येद्यथादेवतथात्वंकर्तुमर्हसि ॥ ९ ॥ ततोदे
वोमुनिंदृष्ट्वाहर्षाविष्टेनचेतसा ॥ नृत्यंतमब्रवीच्चैनंस्थिराणांहितकाम्यया ॥ १० ॥ अहोमहर्षेधर्मज्ञकिमर्थंनृत्यतेभवान् ॥ हर्षस्थानंकिमर्थंवातवाद्यमु
निपुंगव ॥ ११ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ तपस्विनोधर्म्मपथस्थितस्याद्विजसत्तम ॥ किंनपश्यसिमेब्रह्मन्क्षताच्छाकरसंस्रुतम् ॥ १२ ॥ यंदृष्ट्वासंप्रनृत्तोहंहर्षेण
महतावृतः ॥ तंप्रहस्याब्रवीद्देवऋषिंरागेणमोहितम् ॥ १३ ॥ अहंतुविस्मयंविप्रनगच्छामीहपश्यमाम् ॥ एवमुक्त्वानरश्रेष्ठमहादेवेनवैतदा ॥ १४ ॥
अंगुल्यग्रेणराजेंद्रस्वांगुष्ठस्ताडितोनघ ॥ तस्यभस्मक्षताद्राजन्निःसृतंहिमसंनिभम् ॥ १५ ॥ तंदृष्ट्वाव्रीडितोराजन्ससमुनिःपादयोर्गतः ॥ नान्यंदेवादहं
मन्येरुद्रात्परतरंमहत् ॥ १६ ॥ सुरासुरस्यजगतोगतिस्त्वमसिशूलधृक् ॥ त्वयासृष्टमिदंविश्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ १७ ॥ त्वामेवभगवन्सर्वेप्रविशं
तियुगक्षये ॥ देवैरपिनशक्यस्त्वंपरिज्ञातुंकुतोमया ॥ १८ ॥ त्वयिसर्वेशदृश्यंतेसुराःशक्रादयोनघ ॥ सर्वस्त्वमसिलोकानांकर्ताकारयितान्वहम् ॥ १९ ॥
त्वत्प्रसादात्सुराःसर्वेमोदंतीहाकुतोभयाः ॥ एवंस्तुत्वामहादेवंसऋषिःप्रणतोब्रवीत् ॥ २० ॥ त्वत्प्रसादान्महादेवतपोमेनक्षरेतवै ॥ ततोदेवःप्रहृष्टा
त्माब्रह्मर्षिमिदमब्रवीत् ॥ २१ ॥ तपस्तेवर्द्धतांविप्रमत्प्रसादात्सहस्रधा ॥ आश्रमेचेहवत्स्यामित्वयासार्द्धंमहामुने ॥ २२ ॥ सप्तसारस्वतेस्नात्वाअ
र्चयिष्यंतियेतुमाम् ॥ नतेषांदुर्लभंकिंचिदिहलोकेपरत्रवा ॥ २३ ॥ गच्छेत्सारस्वतंचापिलोकंनास्त्यत्रसंशयः ॥ एवमुक्त्वामहादेवस्तत्रैवांतरधी
यत ॥ २४ ॥ ततस्त्वौशनसंगच्छेत्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥ २५ ॥ कार्तिकेयश्चभगवांस्त्रिसंध्यंकिलभारत ॥
सान्निध्यमकरोत्तत्रभार्गवप्रियकाम्यया ॥ २६ ॥ कपालमोचनंतीर्थंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २७ ॥ अग्नितीर्थं
ततोगच्छेत्स्नात्वाचभरतर्षभ ॥ अग्निलोकमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ २८ ॥ विश्वामित्रस्यतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम ॥ तत्रस्नात्वामहाराजब्राह्मण्य

पा० १ किंमेनान्यः समो ब्रह्मन् क्षताच्छाकरसोस्रवदिति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मभिजायते ॥ २९ ॥ ब्रह्मयोनिंसमासाद्यशुचिःप्रयतमानसः ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रब्रह्मलोकंप्रपद्यते ॥ ३० ॥ पुनात्यासप्तमंचैवकुलंनास्त्यत्रसंशयः ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ ३१ ॥ पृथूदकमितिख्यातंकार्तिकेयस्यवैनृप ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ॥ ३२ ॥ अज्ञानात् ज्ञानतोवापिस्त्रियावापुरुषेणवा ॥ यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुषबुद्धिना ॥ ३३ ॥ तत्सर्वंनश्यतेतत्रस्नातमात्रस्यभारत ॥ अश्वमेधफलंचापिलभतेस्वर्गमेवच ॥ ३४ ॥ पुण्यमाहुःकुरुक्षेत्रंकुरुक्षेत्रात्सरस्वतीम् ॥ सरस्वत्याश्चतीर्थानितीर्थेभ्यश्चपृथूदकम् ॥ ३५ ॥ उत्तमेसर्वतीर्थानांयस्त्यजेदात्मनस्तनुम् ॥ पृथूदकेजप्यपरोनैवसंसरणंलभेत् ॥ ३६ ॥ गीतंसनत्कुमारेणव्यासेनचमहात्मना ॥ वेदेचनियतंराजन्नभिगच्छेत्पृथूदकम् ॥ ३७ ॥ पृथूदकात्पुण्यतमंनान्यत्तीर्थंनरोत्तम ॥ एतन्मेध्यंपवित्रंचपावनंचनसंशयः ॥ ३८ ॥ तत्रस्नात्वादिवंयांतिअपिपापकृतोजनाः ॥ पृथूदकेनरश्रेष्ठमाहुरेवंमनीषिणः ॥ ३९ ॥ मधुस्रवं[1]चतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ ४० ॥ ततोगच्छेन्नरश्रेष्ठतीर्थंदेव्यायथाक्रमम् ॥ सरस्वत्यारुणायाश्चसंगमंलोकविश्रुतम् ॥ ४१ ॥ त्रिरात्रोपोषितःस्नात्वामुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंचैवसमश्नुते ॥ ४२ ॥ पुनात्यासप्तमंचैवकुलंनास्त्यत्रसंशयः ॥ अवकीर्णंचतत्रैवतीर्थंकुरुकुलोद्वह ॥ ४३ ॥ विप्राणामनुकंपार्थंदर्भिणानिर्मितंपुरा ॥ व्रतोपनयनाभ्यांचाप्युपवासेनवाद्विजः ॥ ४४ ॥ क्रियामंत्रैश्चसंयुक्तोब्राह्मणःस्यान्नसंशयः ॥ क्रियामंत्रविहीनोपितत्रस्नात्वानरर्षभ ॥ ४५ ॥ चीर्णव्रतोभवेद्विप्रोदृष्टमेतत्पुरातनम् ॥ समुद्राश्चापिचत्वारःसमानीताश्चदर्भिणा ॥ ४६ ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रनदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥ फलानिगोसहस्राणांचतुर्णांविंदतेचसः ॥ ४७ ॥ ततोगच्छेतराजेन्द्रतीर्थंशतसहस्रकम् ॥ साहस्रकंचतत्रैवद्वेतीर्थेलोकविश्रुते ॥ ४८ ॥ उभयोर्हिनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ दानंवाप्युपवासोवासहस्रगुणितोभवेत् ॥ ४९ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्ररेणुकातीर्थमुत्तमम् ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ॥ ५० ॥ सर्वपापविशुद्धात्माअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ विमोचनउपस्पृश्यजितमन्युर्जितेंद्रियः ॥ ५१ ॥ प्रतिग्रहकृतैःपापैःसर्वैःसंपरिमुच्यते ॥ ततःपंचवटंगत्वाब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ ५२ ॥ पुण्येनमहतायुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते ॥ यत्रयोगीश्वरःस्थाणुःस्वयमेववृषध्वजः ॥ ५३ ॥ तमर्चयित्वादेवेशंगमनादेवसिध्यति ॥ तैजसंवारुणंतीर्थंदीप्यतेस्वेनतेजसा ॥ ५४ ॥ यत्रब्रह्मादिभिर्देवैर्ऋषिभिश्चतपोधनैः ॥ सैनापत्येचदेवानामभिषिक्तोगुहस्तदा ॥ ५५ ॥ तैजसस्यतुपूर्वेणकुरुतीर्थंकुरूद्वह ॥ कुरुतीर्थेनरःस्नात्वाब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ ५६ ॥ सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकंप्रपद्यते ॥ स्वर्गद्वारंततोगच्छेन्नियतोनियताशनः ॥ ५७ ॥

१ मधुपूरम् । मधुसूरम् । मधुसूदम् । इति च पाठांतराणि ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अग्निष्टोममवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति ॥ ततोगच्छेदनरकंतीर्थसेवीनराधिप ॥ ५८ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥ तत्रब्रह्मास्वयंनित्यं
देवैस्सहमहीयते ॥ ५९ ॥ अध्यास्तेपुरुषव्याघ्रनारायणपरागमैः ॥ सान्निध्यंचैवराजेंद्ररुद्रवेद्यांकुरुद्वह ॥ ६० ॥ अभिगम्यतुतांदेवींनदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥
तत्रैवचमहाराजविश्वेश्वरमुमापतिम् ॥ ६१ ॥ अभिगम्यमहादेवंमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥ नारायणंचाभिगम्यपद्मनाभमरिंदम ॥ ६२ ॥ शोभमानोमहा
राजविष्णुलोकंप्रपद्यते ॥ तीर्थेषुसर्वदेवानांस्नातमात्रोनराधिप ॥ ६३ ॥ सर्वदुःखपरित्यक्तोद्योततेशिववत्सदा ॥ ततस्त्वस्थिपुरंगच्छेत्तीर्थसेवीन
राधिप ॥ ६४ ॥ पावनंतीर्थमासाद्यतर्पयेत्पितृदेवताः ॥ अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिभारत ॥ ६५ ॥ गंगाह्रदश्चतत्रैवकूपश्चभरतर्षभ ॥ तिस्रःको
ट्यस्तुतीर्थानांतस्मिन्कूपेमहीयते ॥ ६६ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्ब्रह्मलोकेप्रपद्यते ॥ आपगायांनरःस्नात्वाअर्चयित्वामहेश्वरम् ॥ ६७ ॥ गतिंपराम
वाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ ततःस्थाणुवटंगच्छेत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ ६८ ॥ तत्रस्नात्वास्थितोरात्रिंरुद्रलोकमवाप्नुयात् ॥ बदरीणांवनंगच्छेद्वसिष्ठस्या
श्रमंततः ॥ ६९ ॥ बदरीभक्ष्यतेयत्रत्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ सम्यग्द्वादशवर्षाणिबदरींभक्षयेत्तुयः ॥ ७० ॥ त्रिरात्रोपोषितश्चैवभवेत्तुल्योनराधिप ॥ इंद्रमार्गंस
मासाद्यतीर्थसेवीनराधिप ॥ ७१ ॥ अहोरात्रोपवासेनस्वर्गलोकेमहीयते ॥ एकरात्रंसमासाद्यएकरात्रोषितोनरः ॥ ७२ ॥ नियतःसत्यवादीचब्रह्मलोकेमही
यते ॥ तथागच्छेन्नराजेंद्रतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ ७३ ॥ आदित्यस्याश्रमोयत्रतेजोराशेर्महात्मनः ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वापूजयित्वाविभावसुम् ॥ ७४ ॥
आदित्यलोकंव्रजतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ सोमतीर्थेनरःस्नात्वातीर्थसेवीकुरूद्वह ॥ ७५ ॥ सोमलोकमवाप्नोतिनरोनास्त्यत्रसंशयः ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञदधी
चस्यनराधिपः ॥ ७६ ॥ तीर्थंपुण्यतमंराजन्पावनंलोकविश्रुतम् ॥ यत्र[1]सारस्वतोयातःसिद्धिंसतपसोनिधिः ॥ ७७ ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वावाजपेय
फलंलभेत् ॥ सारस्वतींमतिंचैवलभतेनात्रसंशयः ॥ ७८ ॥ ततःकन्याश्रमंगत्वानियतोब्रह्मचर्यया ॥ त्रिरात्रमुषितोराजन्नुपवासपरायणः ॥ ७९ ॥ ल
भेत्कन्याशतंदिव्यंब्रह्मलोकंचगच्छति ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञतीर्थंसंनिहितीमपि ॥ ८० ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥ मासिमासिसमेष्यंतिपुण्ये
नमहतान्विताः ॥ ८१ ॥ सन्निहित्यामुपस्पृश्यराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ अश्वमेधशतंतेनइष्टंभवतिशाश्वतम् ॥ ८२ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिअंतरिक्षच
राणिच ॥ उदपानाश्चविप्राश्चपुण्यान्यायतनानिच ॥ ८३ ॥ निःसंशयममावास्यांसमेष्यंतिनराधिप ॥ मासिमासिनरव्याघ्रसन्निहित्यांजनेश्वर ॥ ८४ ॥
तीर्थसन्नयनादेवसन्निहितीभुविविश्रुता ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ८५ ॥ अमावास्यांतथाचैवराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ यःश्राद्धंकुरुतेमर्त्य

१ यत्रसारस्वतो जातः सिद्धिराट् इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ८६ ॥ अश्वमेधसहस्रस्यसम्यगिष्टस्ययत्फलम् ॥ स्नातएवतदाप्नोतिश्राद्धंकृत्वाचमानवः ॥ ८७ ॥ यत्किंचिद्दुष्कृतंकर्म्मस्त्रि
यावापुरुषस्यवा ॥ स्नातमात्रस्यतत्सर्वंनश्यतेनात्रसंशयः ॥ ८८ ॥ पद्मवर्णेनयानेनब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ अभिवाद्यततोनाम्नाद्वारपालंमचक्रुकम्॥८९
गंगाह्रदश्चतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम ॥ तत्रस्नायीतधर्मज्ञब्रह्मचारीसमाहितः ॥ ९० ॥ राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंविंदतिमानवः ॥ पृथिव्यांनैमिषंपुण्यमंतरि
क्षेचपुष्करम् ॥ ९१ ॥ त्रयाणामपिलोकानांकुरुक्षेत्रंविशिष्यते ॥ पांशवोपिकुरुक्षेत्रेवायुनातिसमीरिताः ॥९२॥ अपिदुष्कृतकर्म्माणंनयंतिपरमांगतिम् ॥
दक्षिणेनसरस्वत्याउत्तरेणसरस्वतीम्॥ ९३ ॥ येवसंतिकुरुक्षेत्रेतेवसंतित्रिविष्टपे ॥ कुरुक्षेत्रंगमिष्यामिकुरुक्षेत्रेवसाम्यहम् ॥ ९४ ॥ अप्येकांवाचमुत्सृज्य
स्वर्गलोकेमहीयते ॥ ब्रह्मवेद्यांकुरुक्षेत्रंपुण्यंब्रह्मर्षिसेवितम् ॥९५॥ तस्मिन्वसंतियेराजन्नतेशोच्याःकथंचन ॥ तरंडकारंडकयोर्यदंतरंरामह्रदानांचमच
क्रुकस्यच ॥ एतत्कुरुक्षेत्रसमंतपंचकंपितामहस्योत्तरवेदिरुच्यते ॥९६॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेसप्तविंशतिमोऽध्यायः ॥२७ ॥ छ॥ ॥ नारदउ
वाच ॥॥ ततोगच्छेतधर्म्मज्ञधर्म्मतीर्थंपुरातनम् ॥ यत्रधर्मोमहाभागस्तप्तवानुत्तमंतपः ॥१॥ तेनतीर्थंकृतंपुण्यंस्वेननाम्नाचचिह्नितम् ॥ तत्रस्नात्वानरो
राजन्धर्मशीलःसमाहितः ॥ २ ॥ आसप्तमंकुलंचैवपुनीतेनात्रसंशयः ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञकलापवनमुत्तमम् ॥३॥ कृच्छ्रेणमहतागत्वातत्रस्नात्वासमाहि
तः ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ॥४॥ सौगंधिकंवनंराजंस्ततोगच्छेतमानवः ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥ ५ ॥ सिद्धचारणगं
धर्वाःकिन्नराःसमहोरगाः ॥ तद्वनंप्रविशन्नेवसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ६ ॥ ततोहिसासरिच्छ्रेष्ठानदीनामुत्तमानदी ॥ प्लक्षादेवीस्मृताराजन्महापुण्यासरस्वती
॥ ७ ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतवल्मीकान्निःसृतेजले ॥ अर्चयित्वापितॄन्देवानश्वमेधफलंलभेत् ॥ ८ ॥ ईशानाध्युषितंनामतत्रतीर्थंसुदुर्लभम् ॥ षड्गुणंय
न्निपातेषुवल्मीकादितिनिश्चयः ॥ ९ ॥ कपिलानांसहस्रंचवाजिमेधंचविंदति ॥ तत्रस्नात्वानरव्याघ्रदृष्टमेतत्पुरातनैः ॥ १० ॥ सुगंधांशतकुंभांचपं
चयज्ञंचभारत ॥ अभिगम्यनरश्रेष्ठस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ११ ॥ त्रिशूलपात्रंतत्रैवतीर्थमासाद्यदुर्लभम् ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः॥ १२ ॥
गाणपत्यंचलभतेदेहंत्यक्त्वानसंशयः ॥ ततोराजगृहंगच्छेद्देव्याःस्थानंसुदुर्लभम् ॥ १३ ॥ शाकंभरीतिविख्यातात्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ दिव्यंवर्षसहस्रं
चशाकेनकिलभारत ॥ १४ ॥ आहारंसाकृतवतीमासिमासिनराधिप ॥ ऋषयोभ्यागतास्तत्रदेव्याभक्तास्तपोधनाः ॥ १५ ॥ आतिथ्यंचकृतंतेषांशा
केनकिलभारत ॥ ततःशाकंभरीत्येवंनामतस्याःप्रतिष्ठितम् ॥१६॥शाकंभरींसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः॥त्रिरात्रमुषितःशाकंभक्षयेन्नियतःशुचिः॥१७॥

१ मतर्णकमिति पाठः । २ यातिपानीयम् । याति पातेषु । इति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शाकाहारस्ययत्सम्यग्वर्षैर्द्वादशभिःफलम् ॥तत्फलंतस्यभवतिदेव्याश्छंदेनभारत ॥ १८ ॥ ततोगच्छेत्सुवर्णाख्यंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ यत्रकृष्णःप्रसा
दार्थंरुद्रमाराधयत्पुरा ॥ १९ ॥ वरांश्चसुबहूँल्लेभेदैवैरपिसदुर्लभान् ॥ उक्तश्चत्रिपुरघ्नेनपरितुष्टेनभारत ॥ २० ॥ अपिचात्मप्रियतरोलोकेकृष्णभवि
ष्यसि ॥ त्वन्मुखंचजगत्कृत्स्नंभविष्यतिनसंशयः ॥ २१ ॥ तत्राभिगम्यराजेंद्रपूजयित्वावृषध्वजम् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिगाणपत्यंचविंदति ॥ २२ ॥ धू
मावतींततोगच्छेत्त्रिरात्रमुषितोनरः ॥ मनसाप्रार्थितान्कामाँल्लभतेनात्रसंशयः ॥ २३ ॥ देव्यास्तुदक्षिणार्धेनरथावर्त्तोनराधिप ॥ तत्रागत्यतुधर्मज्ञश्रद्द
धानोजितेंद्रियः ॥ २४ ॥ महादेवप्रसादेनगच्छेतपरमांगतिम् ॥ प्रदक्षिणमुपावृत्यगच्छेतभरतर्षभ ॥ २५ ॥ धरांनाममहाप्राज्ञसर्वपापप्रणाशिनीम् ॥
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रनशोचतिनराधिप ॥ २६ ॥ ततोगच्छेन्नरव्याघ्रनमस्कृत्यमहागिरिम् ॥ स्वर्गद्वारेणतत्तुल्यंगंगाद्वारंनसंशयः ॥ २७ ॥ तत्राभिषे
कंकुर्वीतकोटितीर्थेसमाहितः ॥ लभतेपुंडरीकंतुकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ २८ ॥ उष्यैकांरजनींतत्रगोसहस्रफलंलभेत् ॥ सप्तगंगेत्रिगंगेचशक्रावर्त्तेचतर्प
येत् ॥ २९ ॥ देवान्पितॄंश्चविधिवत्पुण्यलोकेमहीयते ॥ ततःकनखलेस्नात्वात्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ ३० ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति ॥ कपि
लावटंतुगच्छेततीर्थसेवीनराधिप ॥ ३१ ॥ उष्यैकांरजनींतत्रगोसहस्रफलंलभेत् ॥ नागराजस्यराजेंद्रकपिलस्यमहात्मनः ॥ ३२ ॥ तीर्थंकुरुवरश्रेष्ठ
सर्वलोकेषुविश्रुतम् ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतनागतीर्थेनराधिप ॥ कपिलानांसहस्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥३३॥ ततोललितकांगच्छेच्छंतनोस्तीर्थमुत्तमम् ॥
तत्रस्नात्वानरोराजन्नदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥ ३४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऽष्टाविंशोध्यायः ॥ २८ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोगच्छेत
राजेंद्रकालिंदीतीर्थमुत्तमम् ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्नदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥ १ ॥ पुष्करेतुकुरुक्षेत्रेब्रह्मावर्त्तेपृथूदके ॥ अविमुक्तेसुवर्णाख्येयत्फलंलभते
नरः ॥ २ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतियमुनायांनरोत्तम ॥ स्वर्गभोगेतिरागोवैयेषांमनसिवर्तते ॥ ३ ॥ यमुनायांविशेषेणस्नानदानेनसत्तम ॥ आयुरारो
ग्यसंपत्तौरूपयौवनतागुणे ॥४॥ येषांमनोरथस्तैस्तुनत्याज्यंयमुनाजलम् ॥ येबिभ्यतिनरकाद्देदारिद्र्याद्येत्रसंतिच॥५॥सर्वथातैःप्रयत्नेनतत्रकार्यंनिमज्ज
नम् ॥ दारिद्र्यपापदौर्भाग्यपंकप्रक्षालनायवै ॥ ६ ॥ ऋतेवैयामुनंतोयंनचान्योस्तियुधिष्ठिर ॥ श्रद्धाहीनानिकर्माणिमतान्यर्धफलानिवै ॥ फलं
ददातिसंपूर्णंयामुनंस्नानमात्रतः ॥७॥ अकामोवासकामोवायामुनेसलिलेनृप ॥ इहामुत्रचदुःखानिमज्जनान्नैवपश्यति॥८॥पक्षद्वयेयथाचंद्रःक्षीयतेवर्द्धते
तथा ॥ पातकंनश्यतेतत्रस्नानात्पुण्यंविवर्द्धते ॥९॥ यथान्धौसुखमायांतिरत्नानिविविधानिच ॥ आयुर्वित्तंकलत्राणिसंपदःसंभवंतिच ॥१०॥ कामधेनुर्य

१ उपावृत्तो इति पा० । २ नोलभेन्नरइति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थाकामंचिंतामणिर्विचिंतितम् ॥ ददातियमुनास्नानंतद्वत्सर्वंमनोरथम् ॥ ११ ॥ कृतेतपःपरंज्ञानंत्रेतायांयजनंतथा ॥ द्वापरेचकलौदानंकालिंदीसर्वदा शुभा ॥ १२ ॥ सर्वेषांसर्ववर्णानामाश्रमाणांचभूपते ॥ यामुनेमज्जनंधर्मंधाराभिःखलुवर्षति ॥ १३ ॥ अस्मिन्वैभारतेवर्षेकर्मभूमौविशेषतः ॥ कालिंद्यस्नायिनांनृणांनिष्फलंजन्मकीर्त्तितम् ॥ १४ ॥ नैश्वर्यंगगनेयद्वच्चांद्रेऽमायांतुमंडले ॥ तद्वन्नभातिसत्कर्मयमुनामज्जनंविना ॥ १५ ॥ व्रतैर्दानैस्तपोभिश्च नतथाप्रीयतेहरिः ॥ तत्रमज्जनमात्रेणयथाप्रीणातिकेशवः ॥ १६ ॥ नसमंविद्यतेकिंचित्तेजःसौरेणतेजसा ॥ तद्वन्नयमुनास्नानंसमानाःक्रतुजाःक्रियाः ॥ १७ ॥ प्रीतयेवासुदेवस्यसर्वपापापनुत्तये ॥ कालिंद्यामज्जनंकुर्य्यात्स्वर्गलाभायमानवाः ॥ १८ ॥ किंरक्षितेनदेहेनसुपुष्टेनबलीयसा ॥ अध्रुवेणसुदेहेनयमुनामज्जनंविना ॥ १९ ॥ अस्थिस्तंभंस्नायुबंधंमांसक्षतजलेपनम् ॥ चर्मावनद्धदुर्गंधंपूर्णंमूत्रपुरीषयोः ॥ २० ॥ जराशोकविपद्व्याप्तंरोगमंदिरमातुरम् ॥ रागमूलमनित्यंचसर्वदोषसमाश्रयम् ॥ २१ ॥ परोपकारपापार्तिपरद्रोहपरेर्षिकम् ॥ लोलुपंपिशुनंक्रूरंकृतघ्नंक्षणिकंतथा ॥ २२ ॥ निष्ठुरंदुर्धरंदुष्टंदोषत्रयविदूषितम् ॥ अशुचितापिदुर्गंधितापत्रयविमोहितम् ॥ २३ ॥ निसर्गतोऽधर्मरतंतृष्णाशतसमाकुलम् ॥ कामक्रोधमहालोभनरकद्वारसंस्थितम् ॥ २४ ॥ कृमिवर्चस्तुभस्मादिपरिणामगुणावहम् ॥ इदृक्शरीरंव्यर्थंहियमुनामज्जनंविना ॥ २५ ॥ बुद्बुदाइवतोयेषुप्रत्यंडाइवपक्षिषु ॥ जायंते मरणायैवयमुनास्नानवर्जिताः ॥ २६ ॥ अवैष्णवोहतोविप्रोहतंश्राद्धमपिंडकम् ॥ अब्रह्मण्यंहतंक्षत्रमनाचारहतंकुलम् ॥ २७ ॥ सदंभश्चहतोधर्म्मःक्रोधेनैवहतंतपः ॥ अदृढंचहतंज्ञानंप्रमादेनहतंश्रुतम् ॥ २८ ॥ परभक्त्याहतानारीब्रह्मचारीस्त्रियाहतः ॥ अदीप्तेग्नौहतोहोमोहताभक्तिःसमायिका ॥ २९ ॥ उपजीव्याहताकन्यास्वार्थेपाकक्रियाहता ॥ शूद्रभक्षोहतोयोगःकृपणस्यहतंधनम् ॥ ३० ॥ अनभ्यासहताविद्याहतोबोधोविरोधकृत् ॥ जीवितार्थंहतंतीर्थंजीवनार्थंहतंव्रतम् ॥ ३१ ॥ असत्याचहतावाणीतथापैशुन्यवादिनी ॥ षट्कर्णगोहतोमंत्रोव्यग्रचित्तोहतोजपः ॥ ३२ ॥ हतमश्रोत्रियेदानंहतोलोकश्च नास्तिकः ॥ अश्रद्धयाहतंसर्वंयत्कृतंपारलौकिकम् ॥ ३३ ॥ इहलोकेहतोनृणांदरिद्राणांयथानृप ॥ मनुष्याणांहतंजन्मकालिंदीमज्जनंविना ॥ ३४ ॥ उपपातकसर्वाणिपातकानिमहांतिच ॥ भस्मीभवंतिसर्वाणियमुनामज्जनान्नृप ॥ ३५ ॥ वेपंतेसर्वपापानियमुनायांगतेनरे ॥ नाशकेसर्वपापानां यदिस्नास्यंतिवारिणि ॥ ३६ ॥ पावकाइवदीप्यंतेयमुनायांनरोत्तमाः ॥ विमुक्ताःसर्वपापेभ्योमेघेभ्यइवचंद्रमाः ॥ ३७ ॥ आर्द्रंशुष्कलघुस्थूलंवाङ्मनःकर्मभिःकृतम् ॥ तत्रस्नानंदहेत्पापंपावकःसमिधोयथा ॥ ३८ ॥ प्रामादिकंचयत्पापंज्ञानाज्ञानकृतंचयत् ॥ स्नानमात्रेणनश्येतयमुनायां

१ मदाद्धतः इ० पा० । २ ससंशयो इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नृपोत्तम ॥ ३९ ॥ निष्पापास्त्रिदिवंयांतिपापिष्ठायांतिशुद्धताम् ॥ संदेहोनात्रकर्तव्यःस्नानेवैयमुनाजले ॥ ४० ॥ सर्वैधिकारिणोह्यत्रावि
ष्णुभक्तौतथानृप ॥ सर्वेषांसर्वदादेवीयमुनापापनाशिका ॥ ४१ ॥ एषएवपरोमंत्रएतच्चपरमंतपः ॥ प्रायश्चित्तंपरंचैवयमुनास्नानमुत्तमम् ॥ ४२ ॥
नृणांजन्मांतराभ्यासात्कालिंदीमज्जनेमतिः ॥ अध्यात्मज्ञानकौशल्यंजन्माभ्यासाद्यथानृप ॥ ४३ ॥ संसारकर्दमालेपप्रक्षालनविशारदम् ॥ पावनं
पावनानांचयमुनास्नानमुत्तमम् ॥ ४४ ॥ स्नातास्तत्रचयेराजन्सर्वकामफलप्रदे ॥ शुभांश्चभुंजतेभोगांश्चंद्रसूर्यग्रहोपमान् ॥ ४५ ॥ यमुनामोक्षदाप्रो
क्तामथुरासंगतायदि ॥ मथुरायांचकालिंदीपुण्याधिकविवर्द्धिनी ॥ ४६ ॥ अन्यत्रयमुनापुण्यामहापातकहारिणी ॥ विष्णुभक्तिप्रदादेवीमथुरासंगताभ
वेत् ॥ ४७ ॥ भक्तिभावेनसंयुक्ताकालिंद्यांयदिमज्जयेत् ॥ कल्पकोटिसहस्राणिवसतेसन्निधौहरेः ॥ ४८ ॥ मुक्तिंप्रयांतिमनुजाःनूनंसांख्येनव
र्जिताः ॥ पितरस्तस्यतृप्यंतितृप्ताःकल्पशतैर्दिवि ॥ ४९ ॥ येपिबंतिनराराजन्यमुनासलिलंशुभम् ॥ पंचगव्यसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम् ॥ ५० ॥
कोटितीर्थसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम् ॥ तत्रदानंचहोमश्चसर्वकोटिगुणंभवेत् ॥ ५१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऊनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥
॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अत्रतेवर्णयिष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥ पुराकृतयुगेराजन्निषधेनगरेवरे ॥ १ ॥ आसीद्वैश्यःकुबेराभोनामतोहे
मकुंडलः ॥ कुलीनःसत्क्रियोदेवद्विजपावकपूजकः ॥ २ ॥ कृषिवाणिज्यकर्त्तासौविविधक्रयविक्रयी ॥ गोघोटकमहिष्यादिपशुपोषणतत्प
रः ॥ ३ ॥ पयोदधीनितक्राणिगोमयानितृणानिच ॥ काष्ठानिफलमूलानिलवणार्द्रादिपिप्पली ॥ ४ ॥ धान्यानिशाकतैलानिवस्त्राणिविविधा
निच ॥ धातूनिक्षुविकारांश्चविक्रीणीतेससर्वदा ॥ ५ ॥ इत्थंनानाविधैर्वैश्यउपायैरपरैस्तथा ॥ उपार्जयामाससदाअष्टौहाटककोटयः ॥ ६ ॥ एवंमहा
धनःसोथहाकर्णपलितोभवत् ॥ पश्चाद्विचार्यसंसारक्षणिकत्वंस्वचेतसि ॥ ७ ॥ तद्धनस्यषडंशेनधर्मकार्यंचकारसः ॥ विष्णोरायतनंचक्रेगृहंचक्रे
शिवस्यच ॥ ८ ॥ तडागंखानयामासविपुलंसागरोपमम् ॥ वाप्यश्चपुष्करिण्यश्चबहुधातेनकारिताः ॥ ९ ॥ वटाश्वत्थाम्रकंकोलजंबूनिंबादिका
ननम् ॥ [1]स्वसत्वेनतदाचक्रेतथापुष्पवनंशुभम् ॥ १० ॥ उदयास्तमनंयावदन्नपानंचकारसः ॥ पुराद्बहिश्चतुर्दिक्षुप्रपांचक्रेतिशोभनाम् ॥ ११ ॥
पुराणेषुप्रसिद्धानियानिदानानिभूपते ॥ ददौतानिसधर्मात्मानित्यंदानपरस्तदा ॥ १२ ॥ यावज्जीवकृतेपापेप्रायश्चित्तमथाकरोत् ॥ देवपूजापरो
नित्यंनित्यंचातिथिपूजकः ॥ १३ ॥ तस्येत्थंवर्त्तमानस्यसंजातौद्वौसुतौनृप ॥ तौसुप्रसिद्धनामानौश्रीकुंडलविकुंडलौ ॥ १४ ॥ तयोर्मूर्ध्निगृहंत्यक्त्वा

१ आरोपितं स्वसत्वेनेति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जगामतपसेवनम् ॥ तत्राराध्यपरंदेवंगोविंदंवरदंप्रभुम् ॥ १५ ॥ तपःक्लिष्टशरीरोसौवासुदेवमनाःसदा ॥ प्राप्तःसवैष्णवंलोकंयत्रगत्वानशोचति ॥ १६ ॥
अथतस्यसुतौराजन्महामानसमन्वितौ ॥ तरुणौरूपसंपन्नौधनगर्वेणगर्वितौ ॥ १७ ॥ दुःशीलौव्यसनासक्तौधर्मकर्माद्यदर्शकौ ॥ नवाक्यंचागतौमातु
र्वृद्धानांवचनंतथा ॥ १८ ॥ कुमार्गगौदुरात्मानौपितृमित्रनिषेधकौ ॥ अधर्मनिरतौदुष्टौपरदाराभिगामिनौ ॥ १९ ॥ गीतवादित्रनिरतौवीणावेणुवि
नोदिनौ ॥ वारस्त्रीशतसंयुक्तौगायंतौचेरतुस्तदा ॥ २० ॥ चाटुकारजनैर्युक्तौविनोष्ठीषुविशारदौ ॥ सुवेषौचारुवसनौचारुचंदनरूषितौ ॥ २१ ॥
तथासुगंधिमालाढ्यौकस्तूरीलक्ष्मलक्षितौ ॥ नानालंकारशोभाढ्यौमौक्तिकाहारहारिणौ ॥ २२ ॥ गजवाजिरथौघेनक्रीडंतौतावितस्ततः ॥ मधुपान
समायुक्तौपरस्त्रीरतिमोहितौ ॥ २३ ॥ नाशयंतौपितृद्रव्यंसहस्रंददतुःशतम् ॥ तस्थतुःस्वगृहेरम्येनित्यंभोगपरायणौ ॥ २४ ॥ इत्थंतुतद्धनंताभ्यां
विनियुक्तमसद्व्ययैः ॥ वारस्त्रीविटशैलूषमल्लचारणवंदिषु ॥ २५ ॥ अपात्रेतद्धनंदत्तंक्षिप्तंबीजमिवोषरे ॥ नसत्पात्रेचतद्दत्तंनब्राह्मणमुखेहुतम् ॥ २६ ॥
नार्चिताभूतभृद्विष्णुःसर्वपापप्रणाशनः ॥ उभयोरेवतद्द्रव्यमचिरेणक्षयंययौ ॥ २७ ॥ ततस्तौदुःखमापन्नौकार्पण्यंपरमंगतौ ॥ शोचमानौतुमुह्यंतौक्षु
त्पीडादुःखपीडितौ ॥ २८ ॥ तयोस्तुतिष्ठतोर्गेहेनास्तियद्भुज्यतेतदा ॥ स्वजनैर्बांधवैस्सर्वैःसेवकैरुपजीविभिः ॥ २९ ॥ द्रव्याभावेपरित्यक्तौचिंत्य
मानौततःपुरे ॥ पश्चाच्चौर्य्यंसमारब्धंताभ्यांचनगरेनृप ॥ ३० ॥ राजतोलोकतोभीतौस्वपुरान्निःसृतौतदा ॥ चक्रतुर्वनवासंतौसर्वेषामुपपीडितौ ॥ ३१ ॥
जघ्नतुःसततंमूढौशितैर्बाणैर्विषार्पितैः ॥ नानापक्षिवराहांश्चहरिणान्रोहितांस्तथा ॥ ३२ ॥ शशकाञ्छल्लकान्गोधान्श्वापदांश्चेतरान्बहून् ॥ महा
बलौभिल्लसंगावाखेटकभुजौसदा ॥ ३३ ॥ एवंमांसमयाहारौपापाहारौपरंतप ॥ कदाचिद्भूधरंप्राप्तोह्येकोन्यश्चवनंगतः ॥ ३४ ॥ शार्दूलेनहतोज्येष्ठः
कनिष्ठःसर्पदंशितः ॥ एकस्मिन्दिवसेराजन्पापिष्ठौनिधनंगतौ ॥ ३५ ॥ यमदूतैस्ततोबद्धापापैर्नीतौयमालयम् ॥ गत्वाभिजगदुःसर्वेतेदूताःपापि
नावुभौ ॥ ३६ ॥ धर्मराजनरावेतावानीतौतवशासनात् ॥ आज्ञांदेहिस्वभृत्येषुप्रसीदकरवामकिम् ॥ ३७ ॥ आलोच्यचित्रगुप्तेनतदादूताञ्जगौ
यमः ॥ एकस्तुनीयतांवीरनिरयंतीव्रवेदनम् ॥ ३८ ॥ अपरःस्थाप्यतांस्वर्गेयत्रभोगाह्यनुत्तमाः ॥ कृतांताज्ञांततःश्रुत्वादूतैश्चक्षिप्रकारिभिः ॥ ३९ ॥
निक्षिप्तोरौरवेघोरेयोज्येष्ठोहिनराधिप ॥ तेषांदूतवरःकश्चिदुवाचमधुरंवचः ॥ ४० ॥ विकुंडलमयासार्द्धमेहिस्वर्गंददामिते ॥ भुंक्ष्वभोगान्सुदिव्यांस्त्व
मर्जितान्स्वेनकर्मणा ॥ ४१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोहृष्टमनाःसोथदूतंपप्रच्छतं
पथि ॥ संदेहंहृदिकृत्वातुविस्मयंपरमंगतः ॥ विचारयन्हृदिस्वर्गःकस्यहेतोःफलंमम ॥ १ ॥ ॥ विकुंडलउवाच ॥ ॥ हेदूतवरपृच्छामिसंशयंत्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महंपरम् ॥ आवांजातौकुलेतुल्येतुल्यंकर्मतथाकृतम् ॥ २ ॥ दुर्मृत्युरपितुल्योभूत्तुल्योदृष्टोयमस्तथा ॥ कथंसनरकेक्षिप्तस्तुल्यकर्म्मामाग्रजः ॥ ३ ॥
ममाभवत्कथंनाकमितिमेछिंधिसंशयम् ॥ देवदूतनपश्यामिममस्वर्गस्यकारणम् ॥ ४ ॥ ॥ देवदूतउवाच ॥ ॥ मातापितासुतोजायास्वसाभ्राताविं
कुंडल ॥ जन्महेतोरियंसंज्ञाजंतोःकर्म्मोपभुक्तये ॥ ५ ॥ एकस्मिन्पादपेयद्वच्छकुनानांसमागमः ॥ यद्यत्समीहितंकर्मकुरुतेपूर्वभावितः ॥ ६ ॥
तस्यतस्यफलंभुंक्तेकर्म्मणःपुरुषःसदा ॥ सत्यंवदामितेप्रीत्यानरैःकर्म्मशुभाशुभम् ॥ ७ ॥ स्वकृतंभुज्यतेवैश्यकालेकालेपुनःपुनः ॥ एकःकरोतिकर्मा
णिएकस्तत्फलमश्नुते॥८॥अन्योनलिप्यतेवैश्यकर्मणान्यस्यकुत्रचित्॥अपतन्नरकेपापैस्तवभ्रातासुदारुणैः॥त्वंचधर्मेणधर्मज्ञस्वर्गप्राप्तोपिशाश्वतम्॥९॥
॥ विकुंडलउवाच ॥ आबाल्यान्ममपापेषुनपुण्येषुरतंमनः॥अस्मिञ्जन्मनिहेदूतदुष्कृतंहिकृतंमया ॥ १० ॥ देवदूतनजानामिसुकृतंकर्मचात्मनः ॥
यदिजानासिमत्पुण्यंतन्मेत्वंकृपयावद ॥ ११ ॥ ॥ देवदूतउवाच ॥ ॥ शृणुवैश्यप्रवक्ष्यामियत्त्वयापुण्यमर्जितम् ॥ जानामितदहंसर्वंनत्वंवेत्सिसु
निश्चितम् ॥ १२ ॥ हरिमित्रसुतोविप्रःसुमित्रोवेदपारगः ॥ आसीत्तस्याश्रमःपुण्योयमुनादक्षिणेतटे ॥ १३ ॥ तेनसख्यंवनेतस्मिंस्तवजातंविशांवर ॥
तत्संगेनत्वयास्नातंमाघमासद्वयंतथा ॥ १४ ॥ कालिंदीपुण्यपानीयेसर्वपापहरेवरे ॥ तत्तीर्थेलोकविख्यातेनाम्नापापप्रणाशने ॥ १५ ॥ एकेनसर्वपापे
भ्योविमुक्तस्त्वंविशांपते ॥ द्वितीयमाघपुण्येनप्राप्तःस्वर्गस्त्वयानघ ॥ १६ ॥ त्वंतत्पुण्यप्रभावेनमोदस्वसततंदिवि ॥ नरकेषुतवभ्रातामहतींपापयात
नाम् ॥ १७ ॥ छिद्यमानोसिपत्रैश्चभिद्यमानस्तुमुद्गरैः ॥ चूर्ण्यमानःशिलापृष्ठेतप्तांगारेषुभर्जितः ॥ १८ ॥ इतिदूतवचःश्रुत्वाभ्रातृदुःखेनदुः
खितः ॥ पुलकांकितसर्वांगोदीनोसौविनयान्वितः ॥ १९ ॥ उवाचतंदेवदूतंमधुरंनिपुणंवचः ॥ मैत्रीसप्तपदीसाधोसतांभवतिसत्फला ॥ २० ॥ मित्रभा
वंविचिंत्यत्वंमासुपाकर्तुमर्हसि ॥ ततोहिश्रोतुमिच्छामिसर्वज्ञस्त्वंमतोमम॥२१॥यमलोकंनपश्यंतिकर्मणाकेनमानवाः ॥ गच्छंतिनिरयंयेनतन्मेत्वंकृपया
वद ॥ २२ ॥ ॥ देवदूतउवाच ॥ ॥ सम्यक्पृष्टंत्वयावैश्यनष्टपापोसिसांप्रतम् ॥ विशुद्धेहृदयेपुंसांबुद्धिःश्रेयसिजायते ॥२३ ॥ यद्यप्यवसरोनास्तिम
मसेवापरस्यवै ॥ तथापिचतवस्नेहात्प्रवक्ष्यामियथामति ॥ २४ ॥ कर्मणामनसावाचासर्वावस्थासुसर्वदा॥ परपीडांनकुर्वंतिनतेयांतियमालयम् ॥२५॥
नवेदैर्नचदानैश्चनतपोभिर्नचाध्वरैः ॥ कथंचित्स्वर्गतिंयांतिपुरुषाःप्राणिहिंसकाः ॥ २६ ॥ अहिंसापरमोधर्मोह्यहिंसैवपरंतपः ॥ अहिंसापरमंदानमित्या ॥ २७ ॥
हुर्मुनयःसदा ॥ २७ ॥ मशकान्सरीसृपान्दंशान्यूकाद्यान्मानवांस्तथा ॥ आत्मौपम्येनपश्यंतिमानवायेदयालवः ॥ २८ ॥ तप्तांगारमयस्कीलंमादंप्रेत
तरंगिणीम् ॥ दुर्गतिंनैवगच्छंतिकृतांतस्यचतेनराः ॥ २९ ॥ भूतानियेत्रहिंसंतिजलस्थलचराणिच ॥ जीवनार्थंचतेयांतिकालसूत्रंचदुर्गतिम् ॥ ३० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वमांसभोजनास्तत्रपूयशोणितपायिनः ॥ मज्जंतश्ववसापंकेदष्टाःकीटैरधोमुखैः ॥ ३१ ॥ परस्परंचखादंतोध्वांतेचान्योन्यघातिनः ॥ वसंतिकल्पा
नेकांस्तेरुदंतोदारुणंरवम् ॥ ३२ ॥ कृमियोनिशतंगत्वास्थावराःस्युश्चिरंतुते ॥ ततोगच्छंतितेक्रूरास्तिर्यग्योनिशतेषुच ॥ ३३ ॥ पश्चाद्भवंतिजातांधाः
काणाःकुब्जाश्चपंगवः॥ दरिद्राश्चांगहीनाश्चमानुषाःप्राणिहिंसकाः॥३४॥तस्माद्वैश्यपरत्रेहकर्मणामनसागिरा ॥ लोकद्वयसुखप्रेप्सुर्धर्मज्ञोनतदाचरेत्॥३५॥
लोकद्वयेनविंदंतिसुखानिप्राणिहिंसकाः ॥ येनहिंसंतिभूतानिनतेबिभ्यतिकुत्राचित् ॥ ३६ ॥ प्रविशंतियथानद्यःसमुद्रमृजुवक्रगाः ॥ सर्वेधर्माअहिंसायांप्र
विशंतितथादृढम् ॥ ३७ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ अभयंयेनभूतेभ्योदत्तमत्रविशांवर ॥ ३८ ॥ येनियोगांश्चशास्त्रोक्तान्धर्माधर्मविमि
श्रितान् ॥ पालयंतीहयेवैश्यनतेयांतियमालयम् ॥ ३९ ॥ ब्रह्मचारीगृहस्थश्चवानप्रस्थोयतिस्तथा ॥ स्वधर्मनिरताःसर्वेनाकपृष्ठेवसंतिते ॥ ४० ॥
यथोक्तचारिणःसर्वेवर्णाश्रमसमन्विताः ॥ नराजितेंद्रियायांतिब्रह्मलोकंतुशाश्वतम् ॥ ४१ ॥ इष्टापूर्तरतायेचपंचयज्ञरताश्चये ॥ दयान्विताश्चयेनित्यंने
क्षंतेतेयमालयम् ॥ ४२ ॥ इंद्रियार्थनिवृत्तायेसमर्थावेदवादिनः ॥ अग्निपूजारतानित्यंतेविप्राःस्वर्गगामिनः ॥ ४३ ॥ अदीनवदनाःशूराःशत्रुभिःपरिवे
ष्टिताः ॥ आहवेषुविपन्नायेतेषांमार्गोदिवाकरः ॥ ४४ ॥ अनाथस्त्रीद्विजार्थेचशरणागतपालने ॥ प्राणांस्त्यजंतियेवैश्यनच्यवंतिदिवस्तुते ॥ ४५ ॥
पंग्वंधबालवृद्धांश्चरोग्यनाथदरिद्रितान् ॥ येपुष्णंतिसदावैश्यतेमोदंतिसदादिवि ॥ ४६ ॥ गांदृष्ट्वापंकनिर्मग्नांरोगमग्नंद्विजंतथा ॥ उद्धरंतिनरायेचते
पांलोकोश्वमेधिनाम् ॥ ४७ ॥ गोग्रासंयेप्रयच्छंतियेशुश्रूषंतिगाःसदा ॥ येनारोहंतिगोपृष्ठेतेस्वर्लोकनिवासिनः ॥ ४८ ॥ गर्तमात्रंतुयेचक्रुर्यत्रगौर
तृषाभवेत् ॥ यमलोकमदृष्ट्वैवतेयांतिस्वर्गतिंनराः ॥ ४९ ॥ अग्निपूजादेवपूजागुरुपूजारताश्चये ॥ द्विजपूजारतानित्यंतेविप्राःस्वर्गगामिनः ॥ ५० ॥
वापीकूपतडागादौधर्मस्यांतोनविद्यते ॥ पिबंतिस्वेच्छयायत्रजलस्थलचरास्तदा ॥ ५१ ॥ नित्यंदानपरःसोत्रकथ्यतेविबुधैरपि ॥ यथायथाचपा
नीयंपिबंतिप्राणिनोभृशम् ॥ ५२ ॥ तथातथाऽक्षयःस्वर्गोधर्मबुद्ध्याविशांवर ॥ प्राणिनांजीवनंवारिप्राणावारिणिसंस्थिताः ॥ ५३ ॥ नित्यस्नानेन
पूयंतेयेपिपातकिनोनराः ॥ प्रातस्नानंहरेद्वैश्यबाह्याभ्यंतरजंमलम् ॥ ५४ ॥ प्रातःस्नानेननिष्पापोनरोननिरयंव्रजेत् ॥ स्नानंविनातुयोभुंक्तेमलाशीस
सदानरः ॥ ५५ ॥ अस्नायीयोनरस्तस्यविमुखापितृदेवताः ॥ स्नानहीनोनरःपापःस्नानहीनोनरोशुचिः ॥ ५६ ॥ अस्नायीनरकंभुंक्तेपुंस्कीटा
दिषुजायते ॥ येपुनःस्रोतसिस्नानमाचरंतीहपर्वणि ॥ ५७ ॥ तेनैवनरकंयांतिनजायंतेकुयोनिषु ॥ दुःस्वप्नादुष्टचिंताश्चवंध्याभवंतिसर्वदा ॥ ५८ ॥

पा०–१ येनोरोहंतिवृषभम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रातःस्नानेनशुद्धानांपुरुषाणांविशांवर ॥ तिलांश्चतिलपात्रांश्चतिलप्रस्थंयथाविधि ॥ ५९ ॥ दत्त्वाप्रेतपतेर्भूमौनव्रजंतिनराःक्वचित् ॥ पृथिवींकांचनं गांचदत्वादानानिषोडश ॥ ६० ॥ गत्वानविनिवर्ततेस्वर्गलोकाद्विकुंडल ॥ पुण्यासुतिथिषुप्राज्ञोव्यतीपातेचसंक्रमे ॥ ६१ ॥ स्नात्वादत्त्वाचयत्किंचिन्नैवम ज्जतिदुर्गतौ ॥ नैवाक्रामंतिदातारोदारुणंरौरवंपथम् ॥ इहलोकेनजायंतेकुलेधनविवर्जिते ॥ ६२ ॥ सत्यवादीसदामौनीप्रियवादीचयोनरः ॥ अक्रोधनःसमाचारो नातिवाद्यनसूयकः ॥ ६३ ॥ सदादाक्षिण्यसंपन्नःसदाभूतदयान्वितः ॥ गोप्ताचपरमर्माणांवक्तापरगुणस्यच ॥ ६४ ॥ परस्वंतृणमात्रंचमनसापिनयो हरेत् ॥ नपश्यंतिविशांश्रेष्ठह्येतेनरकयातनाम् ॥ ६५ ॥ परापवादीपाखंडःपापेभ्योपिमतोधिकः ॥ पच्यतेनरकेतावद्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ ६६ ॥ वक्तापरु षवाक्यानांमंतव्योनरकागतः ॥ संदेहोनविशांश्रेष्ठपुनर्यातिचदुर्गतिम् ॥ ६७ ॥ नतीर्थैर्नतपोभिश्चकृतघ्नस्यास्तिनिष्कृतिः ॥ सहतेयातनांघोरांसनरोनरके चिरम् ॥ ६८ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानितेषुमज्जतियोनरः ॥ जितेंद्रियोजिताहारोनसयातियमालयम् ॥ ६९ ॥ नतीर्थेपातकंकुर्यान्नचतीर्थोपजीवनम् ॥ तीर्थे प्रतिग्रहस्त्याज्यस्त्याज्योधर्मस्यविक्रयः ॥ ७० ॥ दुर्जरंपातकंतीर्थेदुर्जरश्चप्रतिग्रहः ॥ तीर्थेचदुर्जरंसर्वमेतत्किन्नरकंव्रजेत् ॥ ७१ ॥ सकृद्गंगांभसिस्नातःपूतो गांगेयवारिणा ॥ ननरोनरकंयातिअपिपातकराशिकृत् ॥ ७२ ॥ व्रतदानतपोयज्ञाःपवित्राणीतराणिच ॥ गंगाबिंद्वभिषिक्तस्यनसमाइतिनःश्रुतम् ॥ ७३ ॥ अन्यतीर्थसमांगंगांयोब्रवीतिनराधमः ॥ सयातिनरकंवैश्यदारुणंरौरवंमहत् ॥ ७४ ॥ धर्मद्रवंह्यपांबीजंवैकुंठचरणच्युतम् ॥ धृतंमूर्ध्निमहेशेनयद्गांगममलं जलम् ॥ ७५ ॥ तद्ब्रह्मैवनसंदेहोनिर्गुणंप्रकृतेःपरम् ॥ तेनकिंसमतांगच्छेदपिब्रह्मांडगोचरे ॥ ७६ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ नरोननरकंयातिकिंतयासदृशंभवेत् ॥ नान्येनदह्यतेसद्यःक्रियानरकदायिनी ॥ ७७ ॥ गंगांभसिप्रयत्नेनस्नातव्यंतेनमानवैः ॥ प्रतिगृहनिवृत्तोयः प्रतिग्रहक्षमोपिसन् ॥ सद्विजोद्योततेवैश्यतारारूपाश्चिरंदिवि ॥ ७८ ॥ गामुद्धरंतियेपंकाद्येरक्षंतिचरोगिणः ॥ म्रियंतेगोगृहेयेचतेषांनभसि तारकाः ॥ यमलोकंनपश्यंतिप्राणायामपरायणाः ॥ ७९ ॥ अपिदुष्कृतकर्माणस्तैरेवहतकिल्बिषाः ॥ दिवसेदिवसेवैश्यप्राणायामास्तुषोडश ॥ अपिब्रह्महणंसाक्षात्पुनंत्यहरहःकृताः ॥ ८० ॥ तपांसियानितप्यंतेव्रतानिनियमाश्चये ॥ गोसहस्रप्रदानंचप्राणायामस्तुतत्समः ॥ ८१ ॥ अब्बिंदुंयःकुशाग्रेणमासेमासेनरःपिबेत् ॥ संवत्सरशतंसाग्रंप्राणायामस्तुतत्समः ॥ ८२ ॥ पातकंतुमहद्यच्चतथाक्षुद्रोपपातकम् ॥ प्राणायामैः क्षणात्सर्वंभस्मसात्कुरुतेनरः ॥ ८३ ॥ मातृवत्परदारान्येमन्यंतेवैनरोत्तमाः ॥ नतेयांतिनरश्रेष्ठकदाचिद्यमयातनाम् ॥ ८४ ॥ मनसापिपरेषां यःकलत्राणिनसेवते ॥ सहलोकद्वयेनास्तितेनवैश्यधराधृता ॥ ८५ ॥ तस्माद्धर्म्मान्वितैस्त्याज्यंपरदारोपसेवनम् ॥ नयंतिपरदारास्तुनरकाने

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कविंशतिम् ॥ ८६ ॥ लोभोनजायतेयेषांपरदारेषुमानसे ॥ तेयांतिदेवलोकंतुनयमंवैश्यसत्तम ॥ ८७ ॥ शश्वत्क्रोधनिदानेषुयःक्रोधेननजीयते ॥
जितस्वर्गःसमंतव्यःपुरुषोऽक्रोधनोभुवि ॥ ८८॥ मातरंपितरंपुत्रआराधयतिदेववत् ॥ अप्राप्तेवार्द्धकेकालेनयातिचयमालयम् ॥ ८९ ॥ पितुश्चा
धिकभावेनयेर्चयंतिगुरुंनराः ॥ भवंत्यतिथयोलोकेब्रह्मणस्तेविशांवर ॥ ९० ॥ इहचैवस्त्रियोधन्याःशीलस्यपरिरक्षणात् ॥ शीलभंगेचनारीणांयम
लोकःसुदारुणः ॥ ९१ ॥ शीलंरक्ष्यंसदास्त्रीभिर्दुष्टसंगविवर्जनात् ॥ शीलेनहिपरःस्वर्गःस्त्रीणांवैश्यनसंशयः ॥ ९२ ॥ शूद्रस्यपाकयज्ञेननिषिद्धाचरणे
नच ॥ दुर्गतिर्विहितावैश्यतस्यसानारकीगतिः ॥ ९३ ॥ विचारयंतियेशास्त्रंवेदाभ्यासरताश्चये ॥ पुराणंसंहितांयेचश्रावयंतिपठंतिच ॥ ९४ ॥ व्याकुर्वंति
स्मृतिर्येचयेधर्मप्रतिबोधकाः ॥ वेदांतेषुनिषण्णायेतैरियंजगतीधृता ॥ ९५ ॥ तत्तदभ्यासमाहात्म्यैःसर्वेतेहतकिल्बिषाः ॥ गच्छंतिब्रह्मणोलोकेयत्रमोहो
नविद्यते ॥ ९६ ॥ ज्ञानमज्ञाययोदद्याद्वेदशास्त्रसमुद्भवम् ॥ अपिवेदास्तमर्चंतिभवबंधविदारणम् ॥ ९७ ॥ श्रूयतामद्भुतंह्येतद्रहस्यंवैश्यसत्तम ॥ संमतं
धर्मराजस्यसर्वलोकामृतप्रदम् ॥ ९८ ॥ नयमंयमलोकंचनभूतान्घोरदर्शनान् ॥ पश्यंतिवैष्णवानूनंसत्यंसत्यंमयोदितम् ॥ ९९ ॥ प्राहास्मान्यमुना
भ्रातासदैवहिपुनःपुनः ॥ भवद्भिर्वैष्णवास्त्याज्यानतेस्युर्ममगोचराः ॥ १०० ॥ स्मरंतियेसकृद्भूताःप्रसंगेनापिकेशवम् ॥ तेविध्वस्ताखिलाघौघायांति
विष्णोःपरंपदम् ॥ १०१ ॥ दुराचारोदुष्कृतोपिसदाचाररतोपियः ॥ भवद्भिःससदात्याज्योविष्णुंचभजतेनरः ॥१०२॥ वैष्णवोयद्गृहेभुंक्तेयेषांवैष्णवसं
गतिः॥तेपिवःपरिवार्याःस्युस्तत्संगहतकिल्बिषाः॥१०३॥इत्थंवैश्यानुशास्त्यस्मान्देवोदंडधरःसदा ॥ अतोनोवैष्णवायांतिराजधानींयमस्यतु ॥१०४॥
विष्णुभक्तिविनानृणांपापिष्ठानांविशांवर ॥ उपायोनास्तिनास्त्यन्यःसंततुंनरकांबुधिम् ॥ १०५ ॥ श्वपाकमपिनेक्षेतलोकेष्टंवैश्यवैष्णवम् ॥ वैष्णवोवर्ण
बाह्योपिपुनातिभुवनत्रयम् ॥ १०६ ॥ एतावतालमघनिर्हरणायपुंसांसंकीर्तनंभगवतोगुणकर्मनाम्नाम् ॥ विक्रुश्यपुत्रमघवान्यदजामिलोपिनारायणेति
म्रियमाणइयायमुक्तिम् ॥ १०७ ॥ नरकेतुचिरंमग्नाःपूर्वेयेचकुलद्वये ॥ तदैवयांतितेस्वर्गंयदार्चंतिमुदाहरिम् ॥ १०८ ॥ विष्णुभक्तस्ययेदासावैष्णवा
न्नभुजश्चये ॥ तेतुक्रतुभुजांवैश्यगतिंयांतिनिराकुलाः ॥ १०९ ॥ प्रार्थयेद्वैष्णवस्यान्नंप्रयत्नेनविचक्षणः ॥ सर्वपापविशुद्ध्यर्थंतदभावेजलंपिबेत् ॥ ११० ॥
गोविंदेतिजपन्मंत्रंकुत्रचिन्म्रियतेयदि ॥ सनरोनयमंपश्येत्तंचनेक्षामहेवयम् ॥ १११ ॥ सांगंसमुद्रंसध्यानंसऋषिःछंददैवतम् ॥ दीक्षयाविधिवन्मंत्रंजपेद्वै
द्वादशाक्षरम् ॥ ११२ ॥ अष्टाक्षरंचमंत्रेशंयेजपंतिनरोत्तमाः ॥ तान्दृष्ट्वाब्रह्महाशुद्ध्येद्भ्राजतेविष्णुवत्स्वयम् ॥ ११३ ॥ शंखिनश्चक्रिणोभूत्वाब्रह्माभ्यंतर

पाँ०-१ श्वपाकमपिनेक्षेत ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गामिनः ॥ वसंतिवैष्णवेलोकेविष्णुरूपेणतेनराः ॥ ११४ ॥ हृदिसूर्येजलेवाथप्रतिमास्थंडिलेपिच ॥ समभ्यर्च्यहरिंयांतिनरास्तद्वैष्णवंपदम् ॥ ११५ ॥
अथवासर्वदापूज्योवासुदेवोमुमुक्षुभिः ॥ शालग्रामेमणौचक्रेवज्रकीटविनिर्मिते ॥ ११६ ॥ अधिष्ठानंहितद्विष्णोःसर्वपापप्रणाशनम् ॥ सर्वपुण्यप्रदंवैश्य
सर्वेषामपिमुक्तिदम् ॥ ११७ ॥ यःपूजयेद्धरिंचक्रेशालग्रामशिलोद्भवे ॥ राजसूयसहस्रेणतेनेष्टंप्रतिवासरे ॥ ११८ ॥ सदामनंतिवेदांताब्रह्मनिर्वाणमच्यु
तम् ॥ तत्प्रसादोभवेन्नॄणांशालग्रामशिलार्चनात् ॥११९॥ महाकाष्ठस्थितोवह्निर्मखस्थानेप्रकाशते ॥ यथातथाहरिर्व्यापीशालग्रामेप्रकाशते ॥ १२० ॥
अपिपापसमाचाराःकर्म्मण्यनधिकारिणः ॥ शालग्रामार्चकावैश्यनैवयांतियमालयम् ॥ १२१ ॥ नतथारमतेलक्ष्म्यांनतथास्वपुरेहरिः ॥ शालग्राम
शिलाचक्रेयथासरमतेसदा ॥ १२२ ॥ अग्निहोत्रंकृतंतेनदत्तापृथ्वीससागरा ॥ येनार्चितोहरिश्चक्रेशालग्रामशिलोद्भवे ॥ १२३ ॥ शिलाद्वादशभो
वैश्यशालग्रामशिलोद्भवाः ॥ विधिवत्पूजितायेनतस्यपुण्यंवदामिते ॥ १२४ ॥ कोटिद्वादशलिंगैस्तुपूजितैःस्वर्णपंकजैः ॥ यत्स्याद्द्वादशकालेषु
दिनेनैकेनतद्भवेत् ॥ १२५ ॥ यःपुनःपूजयेद्भक्त्याशालग्रामशिलाशतम् ॥ उषित्वासहरेर्लोकेचक्रवर्त्तीहजायते ॥ १२६ ॥ कामैःक्रोधैःप्रलोभैश्चव्याप्तो
यत्रनराधमः ॥ सोपियातिहरेर्लोकंशालग्रामशिलार्चनात् ॥ १२७ ॥ यःपूजयेच्चगोविंदंशालग्रामेमुदानरः ॥ आभूतसंप्लवंयावन्नसप्रच्यवतेदिवः ॥ १२८ ॥
विनातीर्थैर्विनादानैर्विनायज्ञैर्विनामतिम् ॥ मुक्तिंयांतिनरावैश्यशालग्रामशिलार्चनात् ॥ १२९ ॥ नरकंगर्भवासंचतिर्यक्त्वंकृमियोनिताम् ॥ नया
तिवैश्यपापोपिशालग्रामशिलार्चकः ॥ १३० ॥ दीक्षाविधानमंत्रज्ञोयश्चक्रेबलिमाहरेत् ॥ गंगागोदावरीरेवानद्योमुक्तिप्रदाश्चयाः ॥ १३१ ॥ निवसंति
हिताःसर्वाःशालग्रामशिलाजले ॥ नैवेद्यैर्विविधैःपुष्पैर्धूपदीपैर्विलेपनैः ॥ १३२ ॥ गीतवादित्रस्तोत्राद्यैःशालग्रामशिलार्चनम् ॥ कुरुतेमानवोयस्तुकलौ
भक्तिपरायणः ॥ १३३ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिरमतेसन्निधौहरेः ॥ लिंगैस्तुकोटिभिर्दृष्टैर्यत्फलंपूजितैस्तुतैः ॥ १३४ ॥ शालग्रामशिलायास्तुह्येकेनाह्ना
हितत्फलम् ॥ सकृदभ्यर्चितेलिंगेशालग्रामशिलोद्भवे ॥ १३५ ॥ मुक्तिंप्रयांतिमनुजानूनंसांख्येनवर्जिताः ॥ शालग्रामशिलारूपीयत्रतिष्ठतिकेश
वः ॥ १३६ ॥ तत्रदेवाःसुरायक्षाभुवनानिचतुर्दश ॥ शालग्रामशिलायांतुयःश्राद्धंकुरुतेनरः ॥ १३७ ॥ पितरस्तस्यतिष्ठंतितृप्ताःकल्पशतंदिवि ॥
येपिबंतिनरानित्यंशालग्रामशिलाजलम् ॥ १३८ ॥ पंचगव्यसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम् ॥ कोटितीर्थसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम् ॥ १३९ ॥ तोयं
यदिपिबेत्पुण्यंशालग्रामशिलांगजम् ॥ शालग्रामशिलायत्रतत्तीर्थंयोजनत्रयम् ॥ १४० ॥ तत्रदानंचहोमंचसर्वंकोटिगुणंभवेत् ॥ शालग्रामशिलातोयं
यःपिबेद्बिंदुनासमम् ॥ १४१ ॥ मातृस्तन्यंपुनर्नैवसपिबेद्विष्णुभाङ्नरः ॥ शालग्रामसमीपेतुक्रोशमात्रंसमंततः ॥ १४२ ॥ कीटकोपिमृतोयातिवैकुंठंभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वनंपरम् ॥ शालग्रामशिलाचक्रंयोदद्याद्दानमुत्तमम् ॥१४३॥ भूचक्रंतेनदत्तंस्यात्सशैलवनकाननम् ॥ शालग्रामशिलायायोमूल्यमुत्पादयेन्नरः॥१४४॥
विक्रेताचानुमंतायःपरीक्षासुचमोदते ॥ तेसर्वेनरकंयांतियावदाभूतसंप्लवम् ॥ १४५ ॥ ततःसंवर्जयेद्वैश्यचक्रस्यक्रयविक्रयम् ॥ बहुनोक्तेनकिंवैश्यकर्त
व्यंपापभीरुणा ॥ १४६ ॥ स्मरणंवासुदेवस्यसर्वपापहरंहरेः ॥ तपस्तप्त्वानरोघोरमरण्येनियतेंद्रियः ॥ १४७ ॥ यत्फलंसमवाप्नोतितन्नत्वागरुड
ध्वजम् ॥ कृत्वापिबहुशःपापंनरोमोहसमन्वितः ॥ १४८ ॥ नयातिनरकंगत्वासर्वपापहरंहरिम् ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच ॥ १४९ ॥
तानिसर्वाण्यवाप्नोतिविष्णोर्नामानुकीर्तनात् ॥ देवंशार्ङ्गधरंविष्णुंयेप्रपन्नाःपरायणाः ॥ १५० ॥ नतेषांयमसालोक्यंनतेस्युर्नरकौकसः ॥ वैष्णवःपुरुषो
वैश्यशिवनिंदांकरोतियः ॥ १५१ ॥ नविंदेद्वैष्णवंलोकंसयातिनरकंमहत् ॥ उपोष्यैकादशीमेकांप्रसंगेनापिमानवः ॥ १५२ ॥ नयातियातनांयामीमिति
लोमशतःश्रुतम् ॥ नेदृशंपावनंकिंचित्त्रिषुलोकेषुविद्यते ॥ १५३ ॥ उभयंपद्मनाभस्यदिनंपातकनाशनम् ॥ तावत्पापानिदेहेस्मिन्वसंतीहविशांव
र ॥ १५४ ॥ यावन्नोपवसेज्जंतुःपद्मनाभदिनंशुभम् ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ १५५ ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ए
कादशेंद्रियैःपापंयत्कृतंवैश्यमानवैः ॥ १५६ ॥ एकादश्युपवासेनतत्सर्वंविलयंव्रजेत् ॥ एकादशीसमंकिंचित्पुण्यंलोकेनविद्यते ॥ १५७ ॥ व्या
जेनापिकृतायैस्तुवशंयांतिनभास्करेः ॥ स्वर्गमोक्षप्रदाह्येषाशरीरारोग्यदायिनी ॥ १५८ ॥ सुकलत्रप्रदाह्येषाजीवत्पुत्रप्रदायिनी ॥ नगंगानगयावैश्य
नकाशीनचपुष्करम् ॥ १५९ ॥ नचापिवैष्णवंक्षेत्रंतुल्यंहरिदिनेनतु ॥ यमुनाचन्द्रभागानतुल्याहरिदिनेनतु ॥ १६० ॥ अनायासेनयेनात्रप्रा
प्यतेवैष्णवंपदम् ॥ रात्रौजागरणंकृत्वासमुपोष्यहरेर्दिने ॥ १६१ ॥ दशवैपैतृकेपक्षेमातृकेदशपूर्वजाः ॥ प्रियायादशयेवैश्यतानुद्धरतिनिश्चितम् ॥
॥ १६२ ॥ द्वंद्वसंगपरित्यक्तानागारिकृतकेतनाः ॥ स्रग्विणःपीतवसनाः प्रयांतिहरिमंदिरम् ॥ १६३ ॥ बालत्वेयौवनेवापिवार्द्धकेवाविशांवर ॥ उपो
ष्यैकादशींनूनंनैतिपापोतिदुर्गतिम् ॥ १६४ ॥ उपोष्येहत्रिरात्राणिकृत्वावातीर्थमज्जनम् ॥ दत्वाहेमतिलान्गाश्चस्वर्गंयांतीहमानवाः ॥ १६५ ॥
तीर्थेस्नांतिनयेवैश्यनदत्तंकांचनंचयैः ॥ नैवतप्तंतपःकिंचित्तेस्युःसर्वत्रदुःखिताः ॥ १६६ ॥ संक्षिप्यकथितंधर्म्मंनरकस्यनिरूपणम् ॥ अद्रोहःस
र्वभूतेषुवाङ्मनःकायकर्मभिः ॥ १६७ ॥ इंद्रियाणांनिरोधश्चदानंचहरिसेवनम् ॥ वर्णाश्रमक्रियाणांचपालनंविधितःसदा ॥ १६८ ॥ स्वर्गार्थीसर्वदावै
श्यतपोदानंनकीर्तयेत् ॥ यथाशक्तितथादद्यादात्मनोहितकाम्यया ॥ १६९ ॥ उपानद्वस्त्रमन्नानिपत्रंमूलंफलंजलम् ॥ अवंध्यंदिवसंकार्य्यंदरिद्रेणा
पिवैश्यक ॥ १७० ॥ इहलोकेपरेचैवनदत्तंनोपतिष्ठते ॥ दातारोनैवपश्यंतितांतांवैयमयातनाम् ॥ १७१ ॥ दीर्घायुषोधनाढ्याश्चभवंतीहपुनःपुनः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

किमत्रवहुनोक्तेनयांत्यधर्मेणदुर्गतिम् ॥ १७२ ॥ आरोहंतिदिवंधर्म्मैनराःसर्वत्रसर्वदा ॥ १७३ ॥ तेनवालत्वमारभ्यकर्तव्योधर्मसंग्रहः ॥ इतिते
कथितंसर्वंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ १७४ ॥ ॥ विकुंडलउवाच ॥ ॥ श्रुत्वात्वद्वचनंसौम्यप्रसन्नंचित्तमेवमे ॥ गंगोदंपापहंसद्यःपापहारिसतां
वचः ॥ १७५ ॥ उपकर्तुंप्रियंवक्तुंगुणोनैसर्गिकःसताम् ॥ शीतांशुःक्रियतेकेनशीतलोमृतमंडलः ॥ १७६ ॥ देवदूततत्तोब्रूहिकारुण्यान्ममपृच्छतः ॥ न
रकान्निष्कृतिःसद्योभ्रातुर्मेजायतेकथम् ॥१७७॥ इति तस्यवचःश्रुत्वादेवदूतोजगादह ॥ ध्यानंदृष्ट्वाक्षणंध्यात्वातन्मैत्रीरज्जुबंधनः ॥१७८॥ यत्तेवैश्याष्टमे
पुण्यंत्वयाजन्मनिसंचितम् ॥ तद्भ्रात्रेदीयतांसर्वंस्वर्गंतस्ययदीच्छसि ॥१७९॥ ॥ विकुंडलउवाच ॥ ॥ किंतत्पुण्यंकथंजातंकिंजन्मचपुरातनम् ॥
तत्सर्वंकथ्यतांदूततत्तोदास्यामिसत्वरम् ॥१८०॥ ॥ देवदूतउवाच ॥ ॥ शृणुवैश्यप्रवक्ष्यामितत्पुण्यंचसहेतुकम् ॥पुरामधुवनेपुण्येऋषिरासीच्छिशाकुनिः॥
॥१८१॥तपोध्ययनसंपन्नस्तेजसाब्रह्मणासमः॥जज्ञिरेतस्यरेवत्यांनवपुत्राग्रहाइव॥१८२॥ध्रुवःशीलोबुधस्तारोज्योतिष्मानुतपंचमः॥ अग्निहोत्ररताह्येतेगृ
हधर्मेषुरेमिरे॥१८३॥निर्मोहोजितकामश्चध्यानकोशोगुणाधिकः॥एतेगृहविरक्ताश्चचत्वारोद्विजसूनवः॥१८४॥ चतुर्थाश्रममापन्नाःसर्वकामविनिस्पृहाः ॥
ग्रामैकवासिनःसर्वेनिःसंगानिष्परिग्रहाः॥१८५॥निराशानिष्प्रयत्नाश्चसमलोष्टाश्मकांचनाः॥येनकेनचिदाच्छन्नायेनकेनचिदाशिताः॥१८६॥सायंग्रहास्त
थानित्यंविष्णुध्यानपरायणाः ॥ जितनिद्राजिताहारावातशीतसहिष्णवः ॥ १८७ ॥ पश्यंतोविष्णुरूपेणजगत्सर्वंचराचरम् ॥ चरंतिलीलयापृथ्वींतेन्यो
न्यंमौनमास्थिताः ॥ १८८ ॥ नकुर्वंतिक्रियांकांचिदर्थमात्रंहियोगिनः ॥ दृष्टज्ञानाअसंदेहाश्छिद्रिकारविशारदाः ॥ १८९ ॥ एवंतेतवविप्रस्यपूर्वमष्टम
जन्मनि ॥ तिष्ठतोमध्यदेशेषुपुत्रदारकुटुंबिनः ॥ १९० ॥ गेहंतावकमाजग्मुर्मध्याह्नेक्षुत्पिपासिताः ॥ वैश्वदेवांतरेकालेत्वयादृष्टागृहांगणे ॥ ९१ ॥ स
गद्गदंसाश्रुनेत्रंसहर्षंचससंभ्रमम् ॥ दंडवत्प्रणिपातेनवहुमानपुरःसरम् ॥ १९२ ॥ प्रणम्यचरणौमूर्ध्नाकृत्वापाणियुगाञ्जलिम् ॥ तदाभिनन्दिताःसर्वेतया
सूनृतयागिरा ॥ १९३ ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवितंसफलंतथा ॥ अद्यविष्णुःप्रसन्नोमेसनाथोद्यास्मिपावनः ॥ १९४ ॥ धन्योस्म्यद्यगृहंधन्यंधन्याअद्यकु
टुंबिनः ॥ ममाद्यपितरोधन्याधन्यागावःश्रुतंधनम् ॥ १९५ ॥ यद्दृष्टौभवतांपादौतापत्रयहरौमया ॥ भवतांदर्शनंयस्माद्धन्यस्यैवहरेरिव ॥ १९६ ॥ एवंसं
पूज्यकृत्वातुपादप्रक्षालनंतथा ॥ धृतंमूर्ध्निविशांश्रेष्ठश्रद्धयापरयातदा ॥ १९७ ॥ यत्पादोदकंवैश्यश्रद्धयाशिरसाधृतम् ॥ गंधपुष्पाक्षतैर्धूपैर्दीपैर्भाव
पुरःसरम् ॥१९८॥ संपूज्यसुंदरान्नेनभोजितायतयस्तथा ॥ तृप्ताःपरमहंसास्तेविश्रांतामंदिरेनिशि ॥१९९॥ ध्यायंतश्चपरंब्रह्मयज्ज्योतिर्ज्योतिषांमतम् ॥
तेषामातिथ्यजंपुण्यंजातंयत्तेविशांवर ॥ २०० ॥ नतद्वक्त्रसहस्रेणवक्तुंशक्नोम्यहंखलु ॥ भूतानांप्राणिनःश्रेष्ठाःप्राणिनांमतिजीविनः ॥ २०१ ॥ मति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मत्सु सुराः श्रेष्ठा नरेषु ब्रह्मजातयः ॥ ब्राह्मणेषु च विद्वांसो विद्वत्सु कृतबुद्धयः ॥ २०२ ॥ कृतबुद्धिषु कर्तारः कर्तृषु ब्रह्मवेदिनः ॥ अत एव सुपूज्यास्ते तस्मा
च्छ्रेष्ठा जगत्त्रये ॥२०३॥ तत्संगतिर्विशांश्रेष्ठ महापातकनाशिनी ॥ विश्रांता गृहिणो गेहे संतुष्टा ब्रह्मवेदिनः॥ २०४॥ आजन्मसंचितं पापं नाशयंती क्षणेन वै ॥
संचितं यद्गृहस्थस्य पापमामरणातिकम्॥२०५॥ विनिर्दहति तत्सर्वमेकरात्रोषितो यतिः॥ स्वभ्रात्रे देहि तत्पुण्यं नरकाद्येन मुच्यते ॥२०६॥ इति दूतवचः श्रु
त्वा ददौ पुण्यं स सत्वरम् ॥ दृष्टेन चेतसा भ्राता निरयात्सोपि निर्गतः ॥ २०७ ॥ देवैस्तु पुष्पवर्षेण पूजितौ च दिवं गतौ ॥ ताभ्यां संपूजितः सम्यग्गतो दूतो यथा
गतः ॥ २०८ ॥ अखिलभुवनबोधं देवदूतस्य वाक्यं निगमवचनतुल्यं वैश्यपुत्रो निशम्य ॥ स्वकृतसुकृतदानाद्भ्रातरं तारयित्वा सुरपतिवरलोकं तेन सार्द्धं
जगाम ॥२०९॥ इतिहासमिमं राजन्यः पठेच्छृणुयादपि ॥ सगोसहस्रदानस्य विशोको लभते फलम् ॥२१०॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणे स्वर्गखंडे एकत्रिंशो
ऽध्यायः ॥ ३१ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ ततो गच्छेत राजेंद्र सुगंधं लोकविश्रुतम् ॥ सर्वपापविशुद्धात्मा ब्रह्मलोके महीयते ॥१॥ रुद्रावर्तं ततो गच्छेत्तीर्थसेवी
नराधिप ॥ तत्र स्नात्वा नरो राजन्स्वर्गलोके महीयते ॥ २ ॥ गंगायाश्च नरश्रेष्ठ सरस्वत्याश्च संगमे ॥ स्नातोऽश्वमेधमाप्नोति स्वर्गलोकं च गच्छति ॥ ३ ॥ तत्र
कर्णह्रदे स्नात्वा देवमभ्यर्च्य शंकरम् ॥ न दुर्गतिमवाप्नोति स्वर्गलोकं च गच्छति ॥ ४ ॥ ततः कुब्जाम्रकं गच्छेत्तीर्थसेवी यथाक्रमम् ॥ गोसहस्रमवाप्नोति
स्वर्गलोकं च गच्छति ॥ ५ ॥ अरुंधतीवटं गच्छेत्तीर्थसेवी नराधिप ॥ सामुद्रकमुपस्पृश्य त्रिरात्रोपोषितो नरः ॥ ६ ॥ गोसहस्रफलं विंद्यात्स्वर्गलोकं च ग
च्छति ॥ ब्रह्मावर्तं ततो गच्छेद्ब्रह्मचारी समाहितः ॥७॥ अश्वमेधमवाप्नोति स्वर्गलोकं च गच्छति ॥ यमुनाप्रभवं गच्छेत्समुपस्पृश्य यामुनम् ॥ ८ ॥ अश्व
मेधफलं लब्ध्वा ब्रह्मलोके महीयते ॥ दर्वीसंक्रमणं प्राप्य तीर्थं त्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ ९ ॥ अश्वमेधमवाप्नोति स्वर्गलोकं च गच्छति ॥ सिंधोश्च प्रभवं गत्वा सि
द्धगंधर्वसेवितम् ॥ १० ॥ तत्रोष्य रजनीः पंच दद्याद्बहुसुवर्णकम् ॥ अथ देवीं समासाद्य नरः परम[1]दुर्गमाम् ॥ ११ ॥ अश्वमेधमवाप्नोति गच्छेच्चौशनसीं
गतिम् ॥ ऋषिकुल्यां समासाद्य वसिष्ठं चैव भारत ॥ १२ ॥ वसिष्ठं समतिक्रम्य सर्वे वर्णा द्विजातयः ॥ ऋषिकुल्यां नरः स्नात्वा ऋषिलोकं प्रपद्यते ॥ १३ ॥
यदि तत्र वसेन्मासं शाकाहारो नराधिप ॥ भृगुतुंगं समासाद्य वाजिमेधफलं लभेत् ॥ १४॥ गत्वा वीरप्रमोक्षं च सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ कार्तिकमाघयोश्चैव तीर्थं
मासाद्य दुर्लभम् ॥१५॥ अग्निष्टोमातिरात्राभ्यां फलं प्राप्नोति पुण्यकृत् ॥ ततः संध्यां समासाद्य विद्यातीर्थमनुत्तमम् ॥ १६ ॥ उपस्पृशेत्स विद्यानां सर्वासां
पारगो भवेत् ॥ महाश्रमे वसेद्रात्रिं सर्वपापप्रमोचने ॥ १७ ॥ एककालं निराहारो लोकान्संवसते शुभान् ॥ षष्ठकालोपवासेन मासमुष्य महालये ॥ १८ ॥

१ परम इति इतोन्यत्र सर्वत्र पुस्तकेषु २ ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीर्णस्तारयतेजंतून्दशपूर्वान्दशापरान् ॥ दृष्ट्वामाहेश्वरंपुण्यंपरंसुरनमस्कृतम् ॥ १९ ॥ कृतार्थःसर्वकृत्येषुनशोचेन्मरणंक्वचित् ॥ सर्वपापविशुद्धा
त्माविंद्याद्बहुसुवर्णकम् ॥ २० ॥ अथवेतासिकांगच्छेत्पितामहनिषेविताम् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिगतिंचपरमांव्रजेत् ॥ २१ ॥ अथसुंदरिकांतीर्थंप्राप्यसि
द्धनिषेविताम् ॥ रूपस्यभागीभवतिदृष्टमेतत्पुरातनैः ॥ २२ ॥ ततोब्राह्मणिकांगत्वाब्रह्मचारीसमाहितः ॥ पद्मवर्णेनयानेनब्रह्मलोकंप्रपद्यते ॥ २३ ॥
ततश्चनैमिषंगच्छेत्पुण्यंद्विजनिषेवितम् ॥ तत्रनित्यंनिवसतिब्रह्मादेवगणैःसह ॥ २४ ॥ नैमिषंप्रार्थयानस्यपापस्यार्द्धंप्रणश्यति ॥ प्रविष्टमात्रस्तुनरः
सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २५ ॥ तत्रमासंवसेद्धीरोनैमिषेतीर्थतत्परः ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिनैमिषेतानिभारत ॥ २६ ॥ अभिषेकंतत्रकृत्वानियतोनिय
ताशनः ॥ राजसूयस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ २७ ॥ पुनात्यासप्तमंचैवकुलंभरतसत्तम ॥ यस्त्यजेन्नैमिषेप्राणानुपवासपरायणः ॥ २८ ॥
समोदेत्स्वर्गलोकस्थएवमाहुर्मनीषिणः ॥ नित्यंमेध्यंचपुण्यंचनैमिषंनृपसत्तम ॥ २९ ॥ गंगोद्भेदंसमासाद्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ वाजपे
यमवाप्नोतिब्रह्मभूतोभवेत्सदा ॥ ३० ॥ सरस्वतींसमासाद्यतर्पयेत्पितृदेवताः ॥ सारस्वतेषुलोकेषुमोदतेनात्रसंशयः ॥ ३१ ॥ ततश्चबाहुदांगच्छे
त्तीर्थसेवीनराधिप ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांस्वर्गलोकेमहीयते ॥३२॥ देवसत्रस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ततश्चरजनींगच्छेत्पुण्यांपुण्यजनैर्वृताम् ॥३३॥
पितृदेवार्चनरतोवाजपेयमवाप्नुयात् ॥ विमलाशोकमासाद्यविराजतियथाशशी ॥ ३४ ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांस्वर्गलोकेमहीयते ॥ गोप्रतारंततोगच्छे
त्सरयूतीर्थमुत्तमम् ॥ ३५ ॥ यत्ररामोगतःस्वर्गंसभृत्यबलवाहनः ॥ गेहंत्यक्त्वापुराराजंस्तस्यतीर्थस्यतेजसा ॥ ३६ ॥ रामस्यचप्रसादेनव्यवसा
याच्चभारत ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वागोप्रतारेनराधिप ॥ ३७ ॥ सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकेमहीयते ॥ रामतीर्थेनरःस्नात्वागोमत्यांकुरुनंदन ॥३८॥
अश्वमेधमवाप्नोतिपुनातिस्वकुलंनरः ॥ शतसाहस्रकंतत्रतीर्थंभरतसत्तम ॥ ३९ ॥ तत्रोपस्पर्शनंकृत्वानियतोनियनाशनः ॥ गोसहस्रफलंपुण्यमा
प्नोतिभरतर्षभ ॥ ४० ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञऊर्ध्वस्थानमनुत्तमम् ॥ कोटितीर्थेनरःस्नात्वाअर्चयित्वागुहंनृप ॥ ४१ ॥ गोसहस्रफलंविंद्यात्तेजस्वीचापि
जायते ॥ ततोवाराणसींगत्वापूजयित्वावृषध्वजम् ॥ ४२ ॥ कपिलानांह्रदेस्नात्वाराजसूयफलंलभेत् ॥ मार्कंडेयस्यराजेंद्रतीर्थमासाद्यदुर्लभम् ॥४३॥
गोमतीगंगयोश्चैवसंगमेलोकविश्रुते ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ ४४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥छ॥
॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ वाराणस्याश्चमाहात्म्यंसंक्षेपात्कथितंत्वया ॥ विस्तरेणमुनेब्रूहितदाप्रीणातिमेमनः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अत्रे
तिहासंवक्ष्यामिवाराणस्यागुणाश्रयम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ २ ॥ मेरुशृंगेपुरादेवमीशानंत्रिपुरद्विषम् ॥ देवासनगतादेवीमहादे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वमपृच्छत ॥ ३ ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ देवदेवमहादेवभक्तानामार्तिनाशन ॥ कथंत्वांपुरुषोदेवमचिरादेवपश्यति ॥ ४ ॥ सांख्ययोगस्तथाध्यानं
कर्मयोगोथवैदिकः ॥ आयासबहुलालोकेयानिचान्यानिशंकर ॥ ५ ॥ येनविश्रांतचित्तानांयोगिनांकर्मिणामपि ॥ दृश्योहिभगवान्सूक्ष्मःसर्वेषामथ
देहिनाम् ॥ ६ ॥ एतद्गुह्यतमंज्ञानंगूढंशक्रादिसेवितम् ॥ हितायसर्वभूतानांब्रूहिकामाग्निनाशनम् ॥ ७ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ अवाच्यमत्रविज्ञा
नंज्ञानमज्ञैर्बहिष्कृतम् ॥ वक्ष्येतवयथातत्त्वंयदुक्तंपरमर्षिभिः ॥ ८ ॥ परंगुह्यतमंक्षेत्रंममवाराणसीपुरी ॥ सर्वेषामेवभूतानांसंसारार्णवतारिणी ॥ ९ ॥
तत्रभक्त्यामहादेविमदीयंव्रतमास्थिताः ॥ निवसंतिमहात्मानःपरंनियममास्थिताः ॥ १० ॥ उत्तमंसर्वतीर्थानांस्थानानामुत्तमंचयत् ॥ ज्ञानाना
मुत्तमंज्ञानमविमुक्तंपरंमम ॥ ११ ॥ स्थानांतरपवित्राणितीर्थान्यायतनानिच ॥ श्मशानसंस्थितान्येवदिव्यभूमिगतानिच ॥ १२ ॥ भूर्लोकेनैवसं
लग्नमंतरिक्षेममालयम् ॥ अमुक्तास्तत्रपश्यंतिमुक्ताःपश्यंतिचेतसा ॥ १३ ॥ श्मशानमेतद्विख्यातमविमुक्तमितिश्रुतम् ॥ कालोभूत्वाजगदिदंसंहराम्य
त्रसुंदरि ॥१४॥ देवीदंसर्वगुह्यानांस्थानंप्रियतरंमम ॥ मद्भक्तास्तत्रगच्छंतिमामेवप्रविशंतिच ॥१५॥ दत्तंजप्तंहुतंचेष्टंतपस्तप्तंकृतंचयत् ॥ ध्यानमध्ययनं
ज्ञानंसर्वंतत्राक्षयंभवेत् ॥ १६ ॥ जन्मांतरसहस्रेषुयत्पापंपूर्वसंचितम् ॥ अविमुक्तंप्रविष्टस्यतत्सर्वंव्रजतिक्षयम् ॥ १७ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्रा
श्चवर्णसंकराः ॥ स्त्रियोम्लेच्छाश्चयेचान्येसंकीर्णाःपापयोनयः ॥ १८ ॥ कीटाःपिपीलिकाश्चैवयेचान्येमृगपक्षिणः ॥ कालेननिधनंप्राप्ताअविमुक्तेवरा
नने ॥ १९॥ चंद्रार्द्धमौलयस्त्र्यक्षामहावृषभवाहनाः ॥ शिवेममपुरेदेविजायंतेतत्रमानवाः ॥ २० ॥ नाविमुक्तेमृतःकश्चिन्नरकंयातिकिल्बिषी ॥ ईश्वरानु
गृहीताहिसर्वेयांतिपरांगतिम् ॥ २१ ॥ मोक्षंसुदुर्लभंमत्वासंसारंचातिभीषणम् ॥ अश्मनाचरणौभंक्त्वावाराणस्यांवसेन्नरः ॥ २२ ॥ दुर्लभातप
साचापिमृतस्यपरमेश्वरि ॥ यत्रतत्रविपन्नस्यगतिःसंसारमोक्षणी ॥ २३ ॥ प्रसादाज्जायतेसम्यक्ममशैलेंद्रनंदिनि ॥ अप्रबुद्धानपश्यंतिममायाविमो
हिताः ॥ २४ ॥ विण्मूत्ररेतसांमध्येतेवसंतिपुनःपुनः ॥ हन्यमानोपियोविद्वान्वसेद्विघ्नशतैरपि ॥ २५ ॥ सयातिपरमंस्थानंयत्रगत्वानशोचति ॥
जन्ममृत्युजरामुक्तंपरंयांतिशिवालयम् ॥ २६ ॥ अपुनर्मरणानांहिसागतिर्मोक्षकांक्षिणाम् ॥ यांप्राप्यकृतकृत्यःस्यादितिमन्यंतिपंडिताः ॥ २७ ॥
नदानैर्नतपोभिश्चनयज्ञैर्नापिविद्यया ॥ प्राप्यतेगतिरुत्कृष्टायाविमुक्तेतुलभ्यते ॥ २८ ॥ नानावर्णाविवर्णाश्चचांडालाद्याजुगुप्सिताः ॥ किल्बिषैः
पूर्णदेहाश्चविशिष्टैःपातकैस्तथा ॥ २९ ॥ भेषजंपरमंतेषामविमुक्तंविदुर्बुधाः ॥ अविमुक्तंपरंज्ञानमविमुक्तंपरंपदम् ॥ ३० ॥ अविमुक्तंपरंतत्त्वमवि
मुक्तंपरंशिवम् ॥ कृत्वावैनैष्ठिकींदीक्षामविमुक्तेवसंतिये ॥ ३१ ॥ तेषांतत्परमंज्ञानंददाम्यंतेपरंपदम् ॥ प्रयागंनैमिषारण्यंश्रीशैलोथमहाब

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लम् ॥ ३२ ॥ केदारंभद्रकर्णंतुगयापुष्करमेवच ॥ कुरुक्षेत्रंभद्रकोटिर्नर्मदाम्रातकेश्वरी ॥ ३३ ॥ शालग्रामंचकुब्जाम्रंकोकामुखमनुत्तमम् ॥
प्रभासंविजयेशानंगोकर्णंभद्रकर्णकम् ॥ ३४ ॥ एतानिपुण्यस्थानानित्रैलोक्येविश्रुतानिह ॥ नयास्यंतिपरंतत्त्वंवाराणस्यांयथामृताः ॥ ३५ ॥
वाराणस्यांविशेषेणगंगात्रिपथगामिनी ॥ प्रविष्टानाशयेत्पापंजन्मांतरशतैःकृतम् ॥ ३६ ॥ अन्यत्रसुलभागंगाश्राद्धंदानंतपोजपः ॥ व्रतानिस
र्वमेवैतद्वाराणस्यांसुदुर्लभम् ॥ ३७ ॥ जपेच्चजुहुयान्नित्यंददात्यर्चयतेमरान् ॥ वायुभक्षश्चसततंवाराणस्यांस्थितोनरः ॥ ३८ ॥ यदिपापोय
दिशठोयदिवाधार्मिकोनरः ॥ वाराणसींसमासाद्यपुनातिसकलंकुलम् ॥ ३९ ॥ वाराणस्यांयेर्चयंतिमहादेवंस्तुवंतिवै ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्ते
विज्ञेयागणेश्वराः ॥ ४० ॥ अन्यत्रयोगज्ञानाभ्यांसंन्यासादथवान्यतः ॥ प्राप्यतेतत्परंस्थानंसहस्रेणैवजन्मनाम् ॥ ४१ ॥ येभक्तादेवदेवे
शिवाराणस्यांवसंतिवै ॥ तेविंदंतिपरंमोक्षमेकेनैवतुजन्मना ॥ ४२ ॥ यत्रयोगस्तथाज्ञानंमुक्तिरेकेनजन्मना ॥ अविमुक्तंतदासाद्यनान्य
दिच्छेत्तपोवनम् ॥ ४३ ॥ यतोमयाऽविमुक्तंतदविमुक्तंततःस्मृतम् ॥ तदेवगुह्यंगुह्यानामेतद्विज्ञानमुच्यते ॥ ४४ ॥ ज्ञानाज्ञानाभिनिष्ठानांपरमानंदमि
च्छताम् ॥ यागतिर्विंदितासुभ्रूःसाविमुक्तेमृतस्यतु ॥ ४५ ॥ यानिचैवाविमुक्तस्यदेहेदृष्टानिकृत्स्नशः ॥ पुरीवाराणसीतेभ्यःस्थानेभ्योप्यधिकाशु
भा ॥ ४६ ॥ यत्रसाक्षान्महादेवोदेहांतेस्वयमीश्वरः ॥ व्याचष्टेतारकंब्रह्मतत्रैवह्यविमुक्तये ॥ ४७ ॥ यत्तत्परतरंतत्त्वमविमुक्तमितिश्रुतम् ॥ एकेनजन्मनादे
विवाराणस्यांतदाप्नुयात् ॥ ४८ ॥ भ्रूमध्येनाभिमध्येचहृदयेचैवमूर्धनि ॥ यथाविमुक्तमादित्येवाराणस्यांव्यवस्थितम् ॥ ४९ ॥ वरणायास्तथाचास्यामध्ये
वाराणसीपुरी ॥ तत्रैवसंस्थितंतत्त्वंनित्यमेवंविमुक्तकम् ॥ ५० ॥ वाराणस्याःपरंस्थानंनभूतंनभविष्यति ॥ यत्रनारायणोदेवोमहादेवोदिवीश्वरः ॥ ५१ ॥
तत्रदेवाःसगंधर्वाःसयक्षोरगराक्षसाः ॥ उपासतेयंसततंदेवदेवःपितामहः ॥ ५२ ॥ महापातकिनोदेवियेतेभ्यःपापकृत्तमाः ॥ वाराणसींसमासाद्यतेयां
तिपरमांगतिम् ॥ ५३ ॥ तस्मान्मुमुक्षुर्नियतोवसेद्वैमरणांतकम् ॥ वाराणस्यांमहादेवाज्ज्ञानंलब्ध्वाविमुच्यते ॥ ५४ ॥ किंतुविघ्नाभविष्यंतिपापोपह
तचेतसः ॥ ततोनैवाचरेत्पापंकायेनमनसागिरा ॥ ५५ ॥ एतद्रहस्यंदेवानांपुराणानांचसुव्रते ॥ अविमुक्ताश्रयंज्ञानंनकश्चिद्वेत्तितत्त्वतः ॥ ५६ ॥
नारदउवाच ॥ ॥ देवतानामृषीणांचशृण्वतांपरमेष्ठिनाम् ॥ देवदेवेनकथितंसर्वपापविनाशनम् ॥ ५७ ॥ यथानारायणःश्रेष्ठोदेवानांपुरुषोत्तमः ॥ य
थेश्वराणांगिरिशःस्थानानामेतदुत्तमम् ॥ ५८ ॥ यैःसमाराधितोरुद्रःपूर्वस्मिन्नेकजन्मनि ॥ तेविदंतिपरंक्षेत्रमविमुक्तंशिवालयम् ॥ ५९ ॥ कलिकल्मष
संभूताएषासुपहतामतिः ॥ नतेषांवेदितुंशक्यंस्थानंतत्परमेष्ठिनः ॥ ६० ॥ येस्मरंतिसदाकालंवदंतिचपुरीमिमाम् ॥ तेषांविनश्यतिक्षिप्रमिहामुत्रच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पातकम् ॥ ६१॥ यानिचेहप्रकुर्वंतिपातकानिकृतालयाः ॥ नाशयेत्तानिसर्वाणिदेवःकालतनुःशिवः ॥६२॥ आगच्छेत्तदिदंस्थानंसेवितंमोक्षकांक्षिभिः॥ मृतानांचपुनर्जन्मनभूयोभवसागरे ॥६३॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवाराणस्यांवसेन्नरः॥ योगीवाप्यथवायोगीपापीवापुण्यकृत्तमः ॥ ६४ ॥ नलोकवचनात्पित्रोर्नचैवगुरुवादतः॥मतिर्नक्रमणीयास्यादविमुक्तगतिंप्रति॥ ६५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥

तत्रेदंविमलंलिंगमोंकारंनामशोभनम् ॥ यस्यस्मरणमात्रेणमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ १ ॥ एतत्परतरंज्ञानंपंचायतनमुत्तमम् ॥ सेवितंमुनिभिर्नित्यंवाराणस्यांविमोक्षणम् ॥ २ ॥ तत्रसाक्षान्महादेवःपंचायतनविग्रहः ॥ रमतेभगवान्रुद्रोजंतूनामपवर्गदः ॥ ३ ॥ एतत्पाशुपतंज्ञानंपंचायतनमुच्यते ॥ तदेतद्विमलंलिंगमोंकारंसमुपस्थितम् ॥४॥ शांत्यतीतातथाशांतिर्विद्याचैवापरावरा ॥ प्रतिष्ठाचनिवृत्तिश्चपंचात्मंलिंगमैश्वरम् ॥५॥ पंचानामपिलिंगानांब्रह्मादीनांसमाश्रयम् ॥ ॐकारबोधकंलिंगंपंचायतनमुच्यते ॥६॥ संस्मरेदीश्वरंलिंगंपंचायतनमव्ययम् ॥ देहांतेपरमंज्योतिरानदंविशतेबुधः ॥ ७ ॥ तत्रदेवर्षयःपूर्वंसिद्धाब्रह्मर्षयस्तथा ॥ उपास्यदेवमीशानमापुरंतःपरंपदम् ॥ ८ ॥ मत्स्योदर्यास्तटेपुण्येस्थानंगुह्यतमंशुभम् ॥ गोचर्ममात्रंराजेंद्रॐकारेश्वरमुत्तमम् ॥ ९ ॥ कृत्तिवासेश्वरंलिंगंमध्यमेश्वरमुत्तमम् ॥ विश्वेश्वरंतथोंकारंकंदर्पेश्वरमेवच ॥ १० ॥ एतानिगुह्यलिंगानिवाराणस्यांयुधिष्ठिर ॥ नकश्चिदिहजानातिविनाशंभोरनुग्रहात् ॥ ११ ॥ कृत्तिवासेश्वरस्यैवमाहात्म्यंशृणुपार्थिव ॥ तस्मिन्स्थानेपुरादैत्योहस्तीभूत्वाशिवांतिकम् ॥ १२ ॥ ब्राह्मणान्हंतुमायातोयत्रनित्यमुपासते ॥ तेषांलिंगान्महादेवःप्रादुरासीत्त्रिलोचनः ॥ १३ ॥ रक्षणार्थंमहादेवोभक्तानांभक्तवत्सलः ॥ हत्वागजाकृतिंदैत्यंशूलेनावज्ञयाहरः ॥ १४ ॥ वासस्तस्याकरोत्कृत्तिंकृत्तिवासेश्वरस्ततः ॥ तत्रसिद्धिंपरांप्राप्तामुनयोहियुधिष्ठिर ॥ १५ ॥ तेनैवचशरीरेणप्राप्तास्तत्परंपदम् ॥ विद्याविद्येश्वरारुद्राःशिवायेचप्रकीर्तिताः ॥ १६ ॥ कृत्तिवासेश्वरंलिंगंनित्यमाश्रित्यसंस्थिताः ॥ ज्ञात्वाकलियुगंघोरमधर्मबहुलंजनाः ॥ १७॥ कृत्तिवासंनमुंचंतिकृतार्थास्तेनसंशयः ॥ जन्मांतरसहस्रेणमोक्षोयत्राप्यतेनवा ॥ १८ ॥ एकेनजन्मनामोक्षःकृत्तिवासेत्रलभ्यते ॥ आलयंसर्वसिद्धानामेतत्स्थानंवदंतिहि ॥ १९ ॥ गोपितंदेवदेवेनमहादेवेनशंभुना ॥ युगेयुगेह्यत्रदांताब्राह्मणावेदपारगाः ॥ २० ॥ उपासंतेमहात्मानंजपंतिशतरुद्रियम् ॥ स्तुवंतिसततंदेवंत्र्यंबकंकृत्तिवाससम् ॥ ध्यायंतिहृदयेदेवंस्थाणुंसर्वांतरंशिवम् ॥ २१ ॥ गायंतिसिद्धाःकिलगीतकानिवाराणसींयेनिवसंतिविप्राः ॥ तेषामथैकेनभवेद्विमुक्तिर्येकृत्तिवासंशरणंप्रपन्नाः ॥ २२ ॥ संप्राप्यलोकेजगतामभीष्टंसुदुर्लभंविप्रकुलेषुजन्म ॥ ध्यानेसमाधायजपंतिरुद्रंध्यायंतिचित्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यतयोमहेशम् ॥२३॥ आराधयंतिप्रभुमीशितारंवाराणसीमध्यगतामुनींद्राः ॥ यजंतियज्ञैरभिसंधिहीनाःस्तुवंतिरुद्रंप्रणमंतिशंभुम् ॥२४॥ नमोभवायाम
लयोगधाम्नेस्थाणुंप्रपद्येगिरिशंपुराणम्॥स्मरामिरुद्रंहृदयेनिविष्टंजानेमहादेवमनेकरूपम्॥२५॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः॥३४॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथान्यत्तत्रवैलिंगंकपर्दीश्वरमुत्तमम् ॥ स्नात्वातत्रविधानेनतर्पयित्वापितॄन्नृप ॥१॥ मुच्यतेसर्वपापभ्योमुक्तिंभुक्तिंचविंदति॥पिशा
चमोचनंनामतीर्थमन्यत्ततःस्थितम्॥ २ ॥तत्राश्चर्यमयोदेवोमुक्तिदःसर्वदोषहः ॥ कश्चिद्दैत्योजगामेदंशार्दूलोघोररूपधृक् ॥३॥मृगीमेकांभक्षयितुंकपर्दीश्वर
मुत्तमम् ॥ तत्रसाभीतहृदयाकृत्वाकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥४॥ धावमानामुसंभ्रांताव्याघ्रस्यवशमागता ॥ तांविदार्यनखैस्तीक्ष्णैःशार्दूलःसमहाबलः॥५॥जगाम
चान्यंविजनंदेशंदृष्ट्वामुनीश्वरान् ॥ मृतमात्राचसाबालाकपर्दीशाग्रतोमृगी ॥ ६ ॥ अदृश्यतमहाज्वालाव्योम्निसूर्यसमप्रभा ॥ त्रिनेत्रानीलकंठाचशशां
कांकितमूर्द्धजा ॥ ७ ॥ वृषाधिरूढापुरुषैस्तादृशैरेवसंवृता ॥ पुष्पवृष्टिंविमुंचंतिखेचरास्तत्समंततः ॥८॥ गणेश्वरीस्वयंभूत्वानदृष्टातत्क्षणात्ततः ॥ दृष्ट्वा
तदाश्चर्यवरंप्रशशंसुःसुरादयः ॥ ९ ॥ तन्महेशस्यवैलिंगंकपर्दीश्वरमुत्तमम् ॥ स्मृत्वैवाशेषपापौघात्क्षिप्रमस्यविमुंचति ॥ १० ॥ कामक्रोधादयोदोषा
वाराणसीनिवासिनाम् ॥ विघ्नाःसर्वेविनश्यंतिकपर्दीश्वरपूजनात् ॥ ११ ॥ तस्मात्सदैवद्रष्टव्यंकपर्दीश्वरमुत्तमम् ॥ पूजितव्यंप्रयत्नेनस्तोतव्यंवैदिकैस्त
वैः ॥ १२ ॥ ध्यायतांचात्रनियतंयोगिनांशांतचेतसाम् ॥ जायतेयोगसिद्धिःस्यात्षण्मासेननसंशयः ॥ १३ ॥ ब्रह्महत्यादयःपापाविनश्यंत्यस्यपूज
नात् ॥ पिशाचमोचनेकुंडेस्नातःस्यात्प्रशमोयतः ॥ १४ ॥ तस्मिन्क्षेत्रेपुराविप्रस्तपस्वीसंशितव्रतः ॥ शंकुकर्णइतिख्यातःपूजयामासशंकरम् ॥१५॥
जजापरुद्रमनिशंप्रणवंब्रह्मरूपिणम् ॥ पुष्पधूपादिभिस्तोत्रैःनमस्कारैःप्रदक्षिणैः ॥ १६ ॥ उपासीतात्रयोगात्माकृत्वादीक्षांतुनैष्ठिकीम् ॥ कदाचिदाग
तंप्रेतंपश्यतिस्मक्षुधान्वितम् ॥ १७ ॥ अस्थिचर्मपिनद्धांगंनिश्वसंतंमुहुर्मुहुः ॥ तंदृष्ट्वासमुनिश्रेष्ठः कृपयापरयायुतः ॥ १८ ॥ प्रोवाचकोभवान्कस्मा
द्देशाद्देशमिमंश्रितः ॥ तस्मैपिशाचः क्षुधयापीड्यमानोब्रवीद्वचः ॥ १९ ॥ पूर्वजन्मन्यहंविप्रोधनधान्यसमन्वितः ॥ पुत्रपौत्रादिभिर्युक्तःकुटुंबभरणोत्सु
कः ॥ २० ॥ नपूजितामहादेवागावोप्यतिथयस्तथा ॥ नकदाचित्कृतंपुण्यमल्पंवानल्पमेवच ॥ २१ ॥ एकदाभगवान्देवोवृषभेश्वरवाहनः ॥ विश्वे
श्वरोवाराणस्यांदृष्टःस्पृष्टोनमस्कृतः ॥ २२ ॥ तदाचिरेणकालेनपंचत्वमहमागतः ॥ नदृष्टंतन्महाघोरंयमस्यसदनंमुने ॥ २३ ॥ पिपासयाधुनाक्रांतो
नजानामिहिताहितम् ॥ यदिकंचित्समुद्धर्तुमुपायंपश्यसिप्रभो ॥ २४ ॥ कुरुष्वतंनमस्तुभ्यंत्वामहंशरणंगतः ॥ इत्युक्तःशंकुकर्णोथपिशाचमिदम

१ उपासीतत्रयोयामानिति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब्रवीत् ॥ २५ ॥ तादृशोनहिलोकेस्मिन्विद्यतेपुण्यकृत्तमः ॥ यत्त्वयाभगवान्पूर्वंदृष्टोविश्वेश्वरःशिवः ॥ २६ ॥ संस्पृष्टोवंदितोभूयः कोन्यस्त्वत्सदृशो
भुवि ॥ तेनकर्मविपाकेनदेशमेतंसमागतः ॥ २७ ॥ स्नानंकुरुष्वशीघ्रंत्वमस्मिन्कुंडेसमाहितः ॥ येनेमांकुत्सितांयोनिंक्षिप्रमेवप्रहास्यसि ॥ २८ ॥
सएवमुक्तोमुनिनापिशाचोदयालुनादेववरंत्रिनेत्रम् ॥ स्मृत्वाकपर्दीश्वरमीशितारंचक्रेसमाधायमनोवगाहम् ॥ २९ ॥ तदावगाढोमुनिसन्निधानेममारादि
व्याभरणोपपन्नः ॥ अदृश्यतार्कप्रतिमोविमानेशशांकचिह्नीकृतचारुमौलिः ॥ ३० ॥ विभातिरुद्रैःसहितोदिविष्ठैःसमावृतोयोगिभिरप्रमेयैः ॥ सवाल
खिल्यादिभिरेषदेवोयथोदयेभानुरशेषदेवः ॥३१॥ स्तुवंतिसिद्धादिविदेवसंघानृत्यंतिदिव्याप्सरसोभिरामाः ॥ मुंचंतिवृष्टिंकुसुमांबुमिश्रांगंधर्वविद्याधर
किन्नराद्याः ॥ ३२ ॥ संस्तूयमानोथमुनींद्रसंघैरवाप्यबोधंभगवत्प्रसादात् ॥ समाविशन्मंडलमेतदग्र्यंत्रयीमयंयत्रविभातिरुद्रः ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वाविमुक्तंसपि
शाचभूतंमुनिःप्रहृष्टोमनसामहेशम् ॥ विचिंत्यरुद्रंकविमेकमग्निंप्रणम्यतुष्टावकपर्दिनंतम् ॥ ३४ ॥ ॥ शंकुकर्णउवाच ॥ ॥ कपर्दिनंत्वांपरतःपरस्ताद्गो
तारमेकंपुरुषंपुराणम् ॥ व्रजामियोगेश्वरमीप्सितारमादित्यमग्निंकपिलाधिरूढम् ॥ ३५ ॥ त्वांब्रह्मसारंहृदिसंनिविष्टंहिरण्मयंयोगिनमादिमंतम् ॥ व्रजा
मिरुद्रंशरणंदिविष्ठंमहामुनिंब्रह्ममयंपवित्रम् ॥ ३६ ॥ सहस्रपादाक्षिशिरोभियुक्तंसहस्ररूपंतमसःपरस्तात् ॥ तंब्रह्मपारंप्रणमामिशंभुंहिरण्यगर्भाधिपतिं
त्रिनेत्रम् ॥ ३७ ॥ यत्रप्रसूतिर्जगतोविनाशोयेनावृतंसर्वमिदंशिवेन ॥ तंब्रह्मपारंभगवंतमीशंप्रणम्यनित्यंशरणंप्रपद्ये ॥ ३८ ॥ अलिंगमालोकविहीनरू
पंस्वयंप्रभुंचित्पतिमेकरूपम् ॥ तंब्रह्मपारंपरमेश्वरंत्वांनमस्करिष्येनयतोऽन्यदस्ति ॥ ३९ ॥ यंयोगिनस्त्यक्तसबीजयोगालब्ध्वासमाधिंपरमात्मभूताः ॥
पश्यंतिदेवंप्रणतोस्मिनित्यंतंब्रह्मपारंपरमस्वरूपम् ॥ ४० ॥ नयत्रनामादिविशेषक्लृप्तिर्नसंदृशोतिष्ठतियत्स्वरूपम् ॥ तंब्रह्मपारंप्रणतोस्मिनित्यंस्वयंभु
वंत्वांशरणंप्रपद्ये ॥ ४१ ॥ यद्वेदवादाभिरताविदेहंसब्रह्मविज्ञानमभेदमेकम् ॥ पश्यंत्यनेकंभवतःस्वरूपंतंब्रह्मपारंप्रणतोस्मिनित्यम् ॥ ४२ ॥ यतःप्रधा
नंपुरुषः पुराणोविभर्तितेजःप्रणमंतिदेवाः ॥ नमामितंज्योतिषिसन्निविष्टंकालंबृहंतंभवतःस्वरूपम् ॥ ४३ ॥ व्रजामिनित्यंशरणंगुहेशंस्थाणुंप्रपद्येगिरि
शंपुराणम् ॥ शिवंप्रपद्येहरिमिंदुमौलिंपिनाकिनंत्वांशरणंव्रजामि ॥४४॥ स्तुत्वैवंशंकुकर्णोपिभगवंतंकपर्दिनम् ॥ पपातदंडवद्भूमौप्रोच्चरंन्प्रणवंपरम् ॥
॥ ४५ ॥ तत्क्षणात्परमंलिंगंप्रादुर्भूतंशिवात्मकम् ॥ ज्ञानमानंदमत्यंतंकोटिज्वालाग्निसन्निभम् ॥४६॥ शंकुकर्णोथमुक्तात्मातदात्मासर्वगोमलः ॥ निलि
ल्येविमलेलिंगेतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ४७ ॥ एतद्रहस्यमाख्यातंमाहात्म्यंतेकपर्दिनः ॥ नकश्चिद्वेत्तितमसाविद्वानप्यत्रमुह्यति ॥ ४८ ॥ यइमां
शृणुयान्नित्यंकथांपापप्रणाशिनीम् ॥ त्यक्तपापविशुद्धात्मारुद्रसामीप्यमाप्नुयात् ॥ ४९ ॥ पठेच्चसततंशुद्धोब्रह्मपारंमहास्तवम् ॥ प्रातर्मध्याह्नस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मयेसयोगंप्राप्नुयात्परम् ॥ ५० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवाराणसीमाहात्म्येपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वाराणस्यांम
हाराजमध्यमेशंपरात्परम् ॥ तस्मिन्स्थानेमहादेवोदेव्यासहमहेश्वरः ॥ १ ॥ रमतेभगवान्नित्यंरुद्रैश्चपरिवारितः ॥ तत्रपूर्वंहृषीकेशोविश्वात्मादेव
कीसुतः ॥ २ ॥ उवासवत्सरंकृष्णःसदापाशुपतैर्युतः ॥ भस्मोद्धूलितसर्वांगोरुद्राध्ययनतत्परः ॥ ३ ॥ आराधयन्हरिःशंभुंकृत्वापाशुपतंव्रतम् ॥ त
स्यतेबहवःशिष्याःब्रह्मचर्यपरायणाः ॥ ४ ॥ लब्ध्वातद्वदनाज्ज्ञानंदृष्टवंतोमहेश्वरम् ॥ तस्यदेवोमहादेवःप्रत्यक्षंनीललोहितः ॥ ५ ॥ ददौकृष्णस्यभगवा
न्वरदोवरमुत्तमम् ॥ येर्चयंतिचगोविंदंमद्भक्त्याविधिपूर्वकम् ॥६॥ तेषांतदैश्वरंज्ञानमुत्पत्स्यतिजगन्मयम् ॥ नमस्योऽर्चयितव्यश्चध्यातव्योमत्परैर्जनैः॥७॥
भविष्यंतिनसंदेहोमत्प्रसादाद्द्विजातयः ॥ येत्रद्रक्ष्यंतिदेवेशंस्नात्वादेवंपिनाकिनम् ॥ ८ ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंतेषामाशुविनश्यति ॥ प्राणांस्त्यक्ष्यं
तियेमर्त्याःपापकर्मरताअपि ॥ ९ ॥ तेयांतितत्परंस्थानंनात्रकार्याविचारणा ॥ धन्यास्तुखलुतेविज्ञामंदाकिन्यांकृतोदकाः ॥ १० ॥ अर्चयित्वामहा
देवंमध्यमेश्वरमीश्वरम् ॥ ज्ञानंदानंतपःश्राद्धंपिंडनिर्वपणंत्विह ॥ ११ ॥ एकैकशःकृतंकर्मपुनात्यासप्तमंकुलम् ॥ सन्निहत्यामुपस्पृश्यराहुग्रस्ते
दिवाकरे ॥ १२ ॥ यत्फलंलभतेमर्त्यस्तस्माद्दशगुणंत्विह ॥ एवमुक्तंमहाराजमाहात्म्यंमध्यमेश्वरे ॥ यःशृणोतिपरंभक्त्यासयातिपरमंपदम् ॥ १३ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवाराणसीमाहात्म्येषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अन्यानिचमहाराजतीर्थानिपावनानितु ॥ वाराण
स्यांस्थितानीहसंशृणुष्वयुधिष्ठिर ॥ १ ॥ प्रयागादधिकंतीर्थंप्रयागंपरमंशुभम् ॥ विश्वरूपंतथातीर्थंतालतीर्थमनुत्तमम् ॥ २ ॥ आकाशाख्यंमहाती
र्थंतीर्थंचैवार्षभंपरम् ॥ सुनीलंचमहातीर्थंगौरीतीर्थमनुत्तमम् ॥ ३ ॥ प्राजापत्यंतथातीर्थंस्वर्गद्वारंतथैवच ॥ जंबुकेश्वरमित्युक्तंधर्माख्यंतीर्थमुत्तमम् ॥ ४ ॥
गयातीर्थंपरंतीर्थंतीर्थंचैवमहानदी ॥ नारायणपरंतीर्थंवायुतीर्थमनुत्तमम् ॥ ५ ॥ ज्ञानतीर्थंपरंगुह्यंवाराहंतीर्थमुत्तमम् ॥ यमतीर्थंयथापुण्यंतीर्थंसंमूर्ति
कंशुभम् ॥ ६ ॥ अग्नितीर्थंमहाराजकलशेश्वरमुत्तमम् ॥ नागतीर्थंसोमतीर्थंसूर्यंतीर्थंतथैवच ॥ ७ ॥ पर्वताख्यंमहागुह्यंमणिकर्ण्यमनुत्तमम् ॥
घटोत्कचंतीर्थवरंश्रीतीर्थंचपितामहम् ॥ ८ ॥ गंगातीर्थंतुदेवेशंययातेस्तीर्थमुत्तमम् ॥ कापिलंचैवसोमेशंब्रह्मतीर्थमनुत्तमम् ॥ ९ ॥ तत्रलिंगंपु
राणीयंस्थातुंब्रह्मायथागतः ॥ तदानींस्थापयामासविष्णुस्तल्लिंगमैश्वरम् ॥ १० ॥ तत्रस्नात्वासमागम्यब्रह्माप्रोवाचतंहरिम् ॥ मयानीतमिदंलिंगंक
स्मात्स्थापितवानसि ॥ ११ ॥ तमाहविष्णुस्त्वत्तोपिरुद्रेभक्तिर्दृढामम ॥ तस्मात्प्रतिष्ठितंलिंगंनाम्नातवभविष्यति ॥ १२ ॥ भूतेश्वरंतथातीर्थंतीर्थं

१ पुण्यं विद्याधरेश्वरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धर्मसमुद्भवम् ॥ गंधर्वतीर्थंसुशुभंवाह्नेयंतीर्थमुत्तमम् ॥ १३ ॥ दौर्वासिकंव्योमतीर्थंचंद्रतीर्थंयुधिष्ठिर ॥ चिंतांगदेश्वरंतीर्थंपुण्यंविद्याधरेश्वरम् ॥ १४ ॥
केदारतीर्थमुग्राख्यंकालंजरमनुत्तमम् ॥ सारस्वतंप्रभासंचरुद्रकर्णह्रदंशुभम् ॥ १५ ॥ कोकिलाख्यंमहातीर्थंतीर्थंचैवमहालयम् ॥ हिरण्यगर्भंगोप्रे
क्षंतीर्थंचैवमनुत्तमम् ॥ १६ ॥ उपशांतंशिवंचैवव्याघ्रेश्वरमनुत्तमम् ॥ त्रिलोचनंमहातीर्थंलोकार्कंचोत्तराह्वयम् ॥ १७ ॥ कपालमोचनंतीर्थंब्रह्महत्या
विनाशनम् ॥ शुक्रेश्वरंमहापुण्यमानंदपुरमुत्तमम् ॥ १८ ॥ एवमादीनितीर्थानिवाराणस्यांस्थितानिवै ॥ नशक्यंविस्तराद्वक्तुंकल्पकोटिशतैरपि १९ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवाराणसीमाहात्म्येसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वाराणस्याश्रमाहात्म्यंतस्यांतीर्थानिचप्रभो ॥
कथितानिसमासेनतीर्थान्यन्यानिसंशृणु ॥ १ ॥ ततोगयांसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिगमनादेवभारत ॥ २ ॥ यत्राक्षय्यवटोना
मत्रिषुलोकेषुविश्रुतः ॥ पितॄणांतत्रवैदत्तमक्षयंभवतिप्रभो ॥ ३ ॥ महानद्यामुपस्पृश्यतर्पयेत्पितृदेवताः ॥ अक्षयान्प्राप्नुयाल्लोकान्कुलंचैवसमुद्ध
रेत् ॥ ४ ॥ ततोब्रह्मसरोगच्छेद्ब्रह्मारण्योपसेवितम् ॥ पुंडरीकमवाप्नोतिप्रभातामिवशर्वरी ॥ ५ ॥ सरसिब्रह्मणातत्रयूपश्रेष्ठःसमुच्छ्रितः ॥ यूपंप्रद
क्षिणंकृत्वावाजपेयफलंलभेत् ॥ ६ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रधेनुकंलोकविश्रुतम् ॥ एकरात्रोषितोराजन्प्रयच्छेत्तिलधेनुकाम् ॥ ७ ॥ सर्वपापविशुद्धा
त्मासोमलोकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ तत्रचिह्नंमहाराजअद्यापिहिनसंशयः ॥ ८ ॥ कपिलासहवत्सावैपर्वतेविचरत्युत ॥ सवत्सायाःपदान्यस्यादृश्यंतेद्यापि
भारत ॥ ९ ॥ तेषूपस्पृश्यराजेंद्रपदेषुनृपसत्तम ॥ यत्किंचिदशुभंपापंतत्प्रणश्यतिभारत ॥ १० ॥ ततोगृध्रवटंगच्छेत्स्थानंदेवस्यशूलिनः ॥
स्नायात्तुभस्मनातत्रसंगम्यवृषभध्वजम् ॥ ११ ॥ ब्राह्मणेनभवेच्चीर्णंव्रतंद्वादशवार्षिकम् ॥ इतरेषांतुवर्णानांसर्वपापंप्रणश्यति ॥ १२ ॥ गच्छेतततउ
द्यंतंपर्वतंगीतनादितम् ॥ सावित्रंतुपदंतत्रदृश्यतेभरतर्षभ ॥ १३ ॥ तत्रसंध्यामुपासीतब्राह्मणःसंशितव्रतः ॥ उपास्ताहिभवेत्संध्यातेनद्वादशवार्षि
की ॥ १४ ॥ योनिद्वारंचतत्रैवविश्रुतंभरतर्षभ ॥ तत्राभिगम्यमुच्येतपुरुषोयोनिसंकटात् ॥ १५ ॥ शुक्लकृष्णावुभौपक्षौगयायांयोवसेन्नरः ॥ पुना
त्यासप्तमंराजन्कुलंनास्त्यत्रसंशयः ॥ १६ ॥ एष्टव्याबहवःपुत्रायद्यप्येकोगयांव्रजेत् ॥ यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ १७ ॥ ततः
फल्गुंव्रजेद्राजंस्तीर्थसेवीनराधिप ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिसिद्धिंचपरमांव्रजेत् ॥ १८ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रधर्मपृष्ठंसमाहितः ॥ यत्रधर्मोमहाराजनि
त्यमास्तेयुधिष्ठिर ॥ १९ ॥ धर्मंतत्राभिसंगम्यवाजिमेधफलंलभेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रब्रह्मणस्तीर्थमुत्तमम् ॥ २० ॥ तत्राभिगम्यब्रह्माण

१ तालतीर्थमनुत्तमम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मर्चयेन्नियतव्रतः ॥ राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोतिभारत ॥ २१ ॥ ततोराजगृहंगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप ॥ उपस्पृश्यततस्तत्रकक्षीवानिव
मोदते ॥ २२ ॥ यक्षिण्यानैत्यकंतत्रप्रागग्निपुरुषःशुचिः ॥ यक्षिण्यास्तुप्रसादेनमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ २३ ॥ मणिनागंततोगच्छेद्गोसहस्रफलंलभेत् ॥
नैत्यकंभुंजतेयस्तुमणिनागस्यमानवः ॥ २४ ॥ दष्टस्याशीविषेणास्यनविषंक्रमतेनृप ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २५ ॥ ततोगच्छेत
ब्रह्मर्षेर्गौतमस्यवनंनृप ॥ अहल्यायाह्रदेस्नात्वाव्रजेतपरमांगतिम् ॥ २६ ॥ अभिगम्यश्रियंराजन्विंदतेश्रियमुत्तमाम् ॥ तत्रोदपानोधर्मज्ञत्रिषुलोकेषु
विश्रुतः ॥ २७ ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतवाजिमेधमवाप्नुयात् ॥ जनकस्यतुराजर्षेःकूपस्त्रिदशपूजितः ॥ २८ ॥ तत्राभिषेकंकृत्वाचविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥
ततोविनाशनंगच्छेत्सर्वपापप्रमोचनम् ॥ २९ ॥ वाजिमेधमवाप्नोतिसोमलोकंचगच्छति ॥ गंडकींचसमासाद्यसर्वतीर्थजलोद्भवाम् ॥ ३० ॥ वाजपेयमवा
प्नोतिसूर्यलोकंचगच्छति ॥ ततोध्रुवस्यधर्मज्ञसमाविश्यतपोवनम् ॥ ३१ ॥ गुह्यकेषुमहाभागमोदतेनात्रसंशयः ॥ कर्मदांतुसमासाद्यनदींसिद्धनिषेविता
म् ॥ ३२ ॥ पुंडरीकमवाप्नोतिसोमलोकंचगच्छति ॥ ततोविशालामासाद्यनदींत्रैलोक्यविश्रुताम् ॥ ३३ ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति ॥
अथमाहेश्वरींधारांसमासाद्यनराधिप ॥ ३४ ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ दिवौकसांपुष्करिणींसमासाद्यनरःशुचिः ॥ ३५ ॥ नदुर्गतिमवा
प्नोतिवाजपेयंचविंदति ॥ अथमाहेशपदंगच्छेद्ब्रह्मचारीसमाहितः ॥ ३६ ॥ माहेश्वरपदेस्नात्वावाजिमेधफलंलभेत् ॥ तत्रकोटिस्तुतीर्थानांविश्रुताभरत
र्षभ ॥ ३७ ॥ कूर्मरूपेणराजेंद्रअसुरेणदुरात्मना ॥ ह्रियमाणाहृताराजन्विष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ३८ ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीततीर्थकोट्यांनराधिप ॥ पुंड
रीकमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ॥ ३९ ॥ ततोगच्छेन्नरश्रेष्ठस्थानंनारायणस्यच ॥ सदासन्निहितोयत्रहरिर्वसतिभारत ॥ ४० ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवा
ऋषयश्चतपोधनाः ॥ आदित्यावसवोरुद्राजनार्दनमुपासते ॥ ४१ ॥ शालग्रामइतिख्यातोविष्णोरद्भुतकर्मणः ॥ अभिगम्यत्रिलोकेशंवरदंविष्णुमच्यु
तम् ॥ ४२ ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ॥ तत्रोदपानोधर्मज्ञसर्वपापप्रमोचनः ॥ ४३ ॥ समुद्रास्तत्रचत्वारःकूपेसन्निहिताःसदा ॥ तत्रोपस्पृ
श्यराजेंद्रनदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥ ४४ ॥ अभिगम्यमहादेवंवरदंविष्णुमव्ययम् ॥ विराजतेयथासोमऋणैर्मुक्तोयुधिष्ठिर ॥ ४५ ॥ जातिस्मरउपस्पृ
श्यशुचिःप्रयतमानसः ॥ जातिस्मरत्वंप्राप्नोतिस्नात्वातत्रनसंशयः ॥ ४६ ॥ वटेश्वरपुरंगत्वाअर्चयित्वाचकेशवम् ॥ ईप्सिताँल्लभतेलोकानुपवासान्नसं
शयः ॥ ४७ ॥ ततस्तुवामनंगत्वासर्वपापप्रणाशनम् ॥ अभिवाद्यहरिंदेवंनदुर्गतिमवाप्नुयात् ॥ ४८ ॥ भरतस्याश्रमंगत्वासर्वपापप्रमोचनम् ॥ कौशि ॥ ३९ ॥
कींतत्रसेवेतमहापातकनाशिनीम् ॥ ४९ ॥ राजसूयस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ततोगच्छेतधर्मज्ञचंपकारण्यमुत्तमम् ॥ ५० ॥ तत्रोष्यरजनीमेकां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गोसहस्रफलंलभेत् ॥ अथगोविंदमासाद्यतीर्थंपरमसम्मतम् ॥ ५१ ॥ उपोष्यरजनीमेकामग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ तत्रविश्वेश्वरंदृष्ट्वादेव्यासहमहाद्युति म् ॥ ५२ ॥ मित्रावरुणयोर्लोकान्प्राप्नुयाद्भरतर्षभ ॥ त्रिरात्रोपोषितस्तत्रअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ५३ ॥ कन्यावसथमासाद्यनियतोनियताशनः ॥ मनोः प्रजापतेर्लोकानाप्नोतिभरतर्षभ ॥ ५४ ॥ कन्यायांयेप्रयच्छंतिदानमण्वपिभारत ॥ तदक्षयमितिप्राहुरृषयःसंशितव्रताः ॥५५॥ निष्ठावासंसमासाद्यत्रि षुलोकेषुविश्रुतम् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ॥ ५६ ॥ येतुदानंप्रयच्छंतिनिष्ठायाःसंगमेनराः ॥ तेयांतिनरशार्दूलब्रह्मलोकमनामय म् ॥ ५७ ॥ तत्राश्रमोवसिष्ठस्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतः ॥ तत्राभिषेकंकुर्वाणोवाजपेयमवाप्नुयात् ॥ ५८ ॥ देवकूटंसमासाद्यदेवर्षिगणसेवितम् ॥ अश्वमेध मवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ ५९ ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रकौशिकस्यमुनेर्ह्रदम् ॥ यत्रसिद्धिंपरांप्रापविश्वामित्रोथकौशिकः ॥ ६० ॥ तत्रमासंवसेद्धीरःकौ शिक्यांभरतर्षभ ॥ अश्वमेधस्ययत्पुण्यंतन्मासेनाधिगच्छति ६१ ॥ सर्वतीर्थवरंचैवयोवसेतमहाह्रदम् ॥ नदुर्गतिमवाप्नोतिविंद्याद्बहुसुवर्णकम् ॥ ६२ ॥ कुमारमभिगम्याथवीराश्रमनिवासिनम् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिशक्रलोकंसगच्छति ॥ ६३ ॥ नंदिन्यांचसमासाद्यकूपंत्रिदशसेवितम् ॥ नरमेधस्ययत्पुण्यं तत्प्राप्नोतिकुरूद्वह ॥ ६४ ॥ कालिकासंगमेस्नात्वाकौशिक्यारुणयोर्यतः ॥ त्रिरात्रोपोषितोविद्वान्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ६५ ॥ उर्वशीतीर्थमासाद्यतथा सोमाश्रमंबुधः ॥ कुंभकर्णाश्रमेस्नात्वापूज्यतेभुविमानवः ॥ ६६ ॥ तथाकोकामुखेस्नात्वाब्रह्मचारीसमाहितः ॥ जातिस्मरत्वंप्राप्नोतिदृष्टमेतत्पु रातनैः ॥ ६७ ॥ सकृन्नदींसमासाद्यकृतार्थोभवतिद्विजः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकंचगच्छति ॥ ६८ ॥ ऋषभद्वीपमासाद्यसेव्यक्रौंचनिषूदनम् ॥ सरस्वत्यामुपस्पृश्यविमानस्थोविराजते ॥ ६९ ॥ औद्यानकंमहाराजतीर्थंमुनिनिषेवितम् ॥ तत्राभिषेकंकुर्वीतसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ७० ॥ ब्रह्मतीर्थंसमा साद्यपुण्यंब्रह्मर्षिसेवितम् ॥ वाजपेयमवाप्नोतिनरोनास्त्यत्रसंशयः ॥ ७१ ॥ ततश्चंपांसमासाद्यभागीरथ्यांकृतोदकः ॥ दंडार्पणंसमासाद्यगोसहस्र फलंलभेत् ॥ ७२ ॥ लाविढिकांततोगच्छेत्पुण्यांपुण्यनिषेविताम् ॥ वाजपेयमवाप्नोतिविमानस्थश्चपूज्यते ॥ ७३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहा पुराणेस्वर्गखंडेगयादितीर्थमाहात्म्यकथनंनामअष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथसंध्यांसमासाद्यसविद्यांतीर्थमुत्तमम् ॥ उपस्पृश्यनरोविद्वान्भवेन्नास्त्यत्रसंशयः ॥ १ ॥ रामस्यचप्रसादेनतीर्थराजंकृतंपुरा ॥ तल्लौहित्यंसमासाद्यविंद्याद्बहुसुवर्णकम् ॥ २ ॥ करतो यांसमासाद्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिशक्रलोकंचगच्छति ॥ ३ ॥ गंगायास्त्वथराजेंद्रसागरस्यचसंगमे ॥ अश्वमेधंदशगुणं प्रवदंतिमनीषिणः ॥ ४ ॥ गंगायास्तुपरंद्वीपंप्राप्ययःस्नातिभारत ॥ त्रिरात्रोपोषितोराजन्सर्वकाममवाप्नुयात् ॥ ५ ॥ ततोवैतरणींगत्वानदीं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापप्रमोचनीम् ॥ विरजंतीर्थमासाद्यविराजतियथाशशी ॥ ६ ॥ प्रभावेचकुलंपूत्वासर्वपापंव्यपोहति ॥ गोसहस्रफलंलब्ध्वापुनातिस्वकुलंनरः ॥ ७ ॥ शोणस्यज्योतिरथ्याश्चसंगमेनिवसञ्छुचिः ॥ तर्पयित्वापितृन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ८ ॥ शोणस्यनर्मदायाश्चप्रभवेकुरुपुंगव ॥ वंशगुल्ममुपस्पृश्यवाजिमेधफलंलभेत् ॥ ९ ॥ ऋषभंतीर्थमासाद्यकोशलायांनराधिप॥वाजिमेधमवाप्नोतित्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ १० ॥ कोशलायांसमासाद्यकालतीर्थमुपस्पृशेत् ॥ वृषभैकादशगुणंलभतेनात्रसंशयः ॥ ११ ॥ पुष्पवत्यामुपस्पृश्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ गोसहस्रफलंविंद्यात्कुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ १२ ॥ ततोबदारिकातीर्थेस्नात्वाप्रयतमानसः ॥ दीर्घायुष्यमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति ॥ १३ ॥ ततोमहेंद्रमासाद्यजामदग्न्यनिषेवितम् ॥ रामतीर्थेनरःस्नात्वावाजिमेधफलंलभेत् ॥ १४ ॥ मतंगस्यतुकेदारंतत्रैवभरतर्षभ ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ १५ ॥ श्रीपर्वतंसमासाद्यनदीतीरमुपस्पृशेत् ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिपरांसिद्धिंचगच्छति ॥१६॥ श्रीपर्वतेमहादेवोदेव्यासहमहाद्युतिः॥ न्यवसत्परमप्रीतोब्रह्माचत्रिदशैर्वृतः ॥ १७॥ तत्रदेवह्रदेस्नात्वाशुचिःप्रयतमानसः ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिपरांसिद्धिंचगच्छति ॥ १८ ॥ ऋषभंपर्वतंगत्वाभांडेषु[1]सुरपूजितम् ॥ वाजपेयमवाप्नोतिनाकपृष्ठेचमोदते ॥ १९ ॥ ततोगच्छेतकावेरींवृतामप्सरसांगणैः ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ २० ॥ तत्रतीर्थेसमुद्रस्यकन्यातीर्थमुपस्पृशेत् ॥ तत्रोपस्पृश्यराजेंद्रसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २१ ॥ अथगोकर्णमासाद्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ समुद्रमध्येराजेंद्रसर्वलोकनमस्कृतम् ॥ २२ ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवामुनयश्चतपोधनाः ॥ भूतयक्षाःपिशाचाश्चकिन्नराःसमहोरगाः ॥ २३ ॥ सिद्धचारणगंधर्वामानुषाःपन्नगास्तथा ॥ सरितःसागराःशैलाउपासंतेउमापतिम् ॥ २४॥ तत्रेशानंसमभ्यर्च्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ दशाश्वमेधमाप्नोतिगाणपत्यंचविंदति ॥ २५ ॥ उपोष्यद्वादशरात्रंकृतार्थोजायतेनरः ॥ तस्मिन्नेवतुगायत्र्याःस्थानंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ २६ ॥ त्रिरात्रमुषितस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् ॥ निदर्शनंचप्रत्यक्षंब्राह्मणानांनराधिप ॥ २७ ॥ गायत्रींपठतेयस्तुयोनिसंकरजोद्विजः ॥ गाथावागीतिकावाणीतस्यसंपद्यतेनृप ॥ २८ ॥ अब्राह्मणस्यपठतःसावित्रीतूपनश्यति ॥ संवर्तस्यतुविप्रर्षेवापीमासाद्यदुर्लभाम् ॥ २९ ॥ रूपस्यभागीभवतिसुभगश्चाभिजायते ॥ ततोवेणांसमासाद्यतर्पयेत्पितृदेवताः ॥ ३० ॥ मयूरहंससंयुक्तंविमानंलभतेनरः ॥ ततोगोदावरींप्राप्यनित्यसिद्धनिषेविताम् ॥ ३१ ॥ गवामयमवाप्नोतिवायुलोकंचगच्छति ॥ वेणायाःसंगमेस्नात्वावाजपेयफलंलभेत् ॥ ३२ ॥ वरदासंगमंस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ ब्रह्मस्थूणांसमासाद्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ॥ ३३ ॥ गोसहस्रफलंविंद्यात्स्वर्गलोकंचगच्छति ॥

१ भांडेयम् पाठान्तरम्।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुब्जावनंसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः ॥ ३४ ॥ त्रिरात्रोपोषितःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ ततोदेवह्रदेस्नात्वाकृष्णवेणाजलोद्भवे ॥ ३५ ॥ ज्योति
र्मात्रह्रदेचैवतथाकन्याश्रमेनृप ॥ यत्रक्रतुशतैरिष्ट्वादेवराजोदिवंगतः ॥ ३६ ॥ अग्निष्टोमशतंविंद्याद्गमनादेवतत्रतु ॥ सर्वदेवह्रदेस्नात्वागोसहस्रफलंलभे
त् ॥ ३७ ॥ जातिमात्रह्रदेस्नात्वाभवेज्जातिस्मरोनरः ॥ ततोवापींमहापुण्यांपयोष्णींसरितांवराम् ॥ ३८ ॥ पितृदेवार्चनरतोगोसहस्रफलंलभेत् ॥
दंडकारण्यमासाद्यमहाराजउपस्पृशेत् ॥ ३९ ॥ शरभंगाश्रमंगत्वाशुकस्यचमहात्मनः ॥ नदुर्गतिमवाप्नोतिपुनातिस्वकुलंनरः ॥ ४० ॥ ततःसूर्या
रकंगच्छेज्जमदग्निनिषेवितम् ॥ रामतीर्थंनरःस्नात्वाविंद्याद्बहुसुवर्णकम् ॥ ४१ ॥ सप्तगोदावरींस्नात्वानियतोनियताशनः ॥ महापुण्यमवाप्नोतिदे
वलोकंचगच्छति ॥ ४२ ॥ ततोदेवपथंगच्छेन्नियतोनियताशनः ॥ देवसत्रस्ययत्पुण्यंतदवाप्नोतिमानवः ॥ ४३ ॥ तुंगकारण्यमासाद्यब्रह्मचारीजितेंद्रि
यः ॥ वेदानध्यापयत्तत्रमुनीन्सारस्वतःपुरा ॥ ४४ ॥ तत्रवेदान्प्रणष्टांस्तुमुनेरांगिरसःसुतः ॥ उपविष्टोमहर्षीणामुत्तरीयेषुभारत ॥ ४५ ॥ ॐकारे
णयथान्यायंसम्यगुच्चारितेनह ॥ येनयत्पूर्वमभ्यस्तंतस्यतत्समुपस्थितम् ॥ ४६ ॥ ऋषयस्तत्रदेवाश्चवरुणोग्निःप्रजापतिः ॥ हरिर्नारायणोदेवोमहादे
वस्तथैवच ॥ ४७ ॥ पितामहश्चभगवान्देवैस्सहमहाद्युतिः ॥ भृगुंनियोजयामासयाजनार्थंमहाद्युतिम् ॥ ४८ ॥ ततःसचक्रेभगवानृषीणांविधिवत्तदा ॥
सर्वेषांपुनराधानंदेवदृष्टेनकर्मणा ॥ ४९ ॥ आज्यभागेनवैतत्रतर्पितास्तुयथाविधि ॥ देवास्त्रिभुवनंयाताऋषयश्चयथासुखम् ॥ ५० ॥ तदरण्यंप्रविष्टस्यतुं
गकंराजसत्तम ॥ पापंविनश्यतेसद्यःस्त्रियावैपुरुषस्यवा ॥ ५१ ॥ तत्रमासंवसेद्धीरोनियतोनियताशनः ॥ ब्रह्मलोकंव्रजेद्राजन्पुनीतेचकुलंपुनः ॥ ५२ ॥
मेधावनंसमासाद्यपितृदेवांश्चतर्पयेत् ॥ अग्निष्टोममवाप्नोतिस्मृतिंमेधांचविंदति ॥ ५३ ॥ तत्रकालंजरंगत्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ आत्मानंसाधयेत्तत्रगि
रौकालंजरेनृप ॥ ५४ ॥ स्वर्गलोकेमहीयेतनरोनास्त्यत्रसंशयः ॥ ततोगिरिवरश्रेष्ठेचित्रकूटेविशांपते ॥ ५५ ॥ मंदाकिनींसमासाद्यनदींपापविमोचनीम् ॥
अत्राभिषेकंकुर्वाणःपितृदेवार्चनेरतः ॥ ५६ ॥ अश्वमेधमवाप्नोतिगतिंचपरमांव्रजेत् ॥ ततोगच्छेतराजेंद्रगुहस्थानमनुत्तमम् ॥ ५७ ॥ यत्रदेवो
महासेनोनित्यंसन्निहितोनृप ॥ पुमांस्तत्रनरःश्रेष्ठगमनादेवसिध्यति ॥ ५८ ॥ कोटितीर्थेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ प्रदक्षिणमुपावृत्ययशः
स्थानंव्रजेन्नरः ॥ ५९ ॥ अभिगम्यमहादेवंविराजतियथाशशी ॥ तत्रकूपोमहाराजविश्रुतोभरतर्षभ ॥ ६० ॥ समुद्रायत्रचत्वारोनिवसंतियुधि
ष्ठिर ॥ तत्रोपस्पृश्यराजेंद्रकृत्वाचापिप्रदक्षिणम् ॥ ६१ ॥ नियतात्मानरःपूतोगच्छेतपरमांगतिम् ॥ ततोगच्छेत्कुरुश्रेष्ठशृंगवेरपुरंमहत् ॥ ६२ ॥

पा०— १ भर्तृस्थानम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्रतीर्णोमहाप्राज्ञोरामोदाशरथिःपुरा ॥ गंगायांतुनरःस्नात्वाब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ ६३ ॥ विधूतपाप्माभवतिवाजपेयंचविंदति ॥ ततोमुंजवटं
गच्छेत्स्थानंदेवस्यधीमतः ॥ ६४ ॥ अभिगम्यमहादेवमभ्यर्च्यचनराधिप ॥ प्रदक्षिणमुपावृत्यगाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ ६५ ॥ ततोगच्छेतराजें
द्रप्रयागमृषिसंस्तुतम् ॥ यत्रब्रह्मादयोदेवादिशश्चसदिगीश्वराः ॥ ६६ ॥ लोकपालाश्चसिद्धाश्चनिरताःपितरस्तथा ॥ सनत्कुमारप्रमुखास्तथैवच
महर्षयः ॥ ६७ ॥ तथानागाःसुपर्णाश्चसिद्धाःशुक्रधरास्तथा ॥ सरितःसागराश्चैवगंधर्वाप्सरसस्तथा ॥ ६८ ॥ हरिश्चभगवानास्तेप्रजापति
पुरस्कृतः ॥ तत्रत्रीण्यपिकुंडानितयोर्मध्येनजाह्नवी ॥ ६९ ॥ प्रयागात्समतिक्रांतासर्वतीर्थपुरस्कृता ॥ तपनस्यसुतातत्रत्रिषुलोकेषुवि
श्रुता ॥ ७० ॥ यमुनागंगयासार्द्धंसंगतालोकभाविनी ॥ गंगायमुनयोर्मध्येपृथिव्याजघनंस्मृतम् ॥ ७१ ॥ प्रयागंजघनस्यांतमुपस्थमृषयोविदुः ॥ प्रया
गंसुप्रतिष्ठानंकंबलाश्वतरांवुभौ ॥ ७२ ॥ तीर्थंभोगवतीचैववेदीप्रोक्ताप्रजापतेः ॥ तत्रवेदाश्चयज्ञाश्चमूर्त्तिमंतोयुधिष्ठिर ॥ ७३ ॥ प्रजापतिमुपासंतऋषय
श्चमहानघाः ॥ यजंतेक्रतुभिर्देवास्तथाचक्रधरानृप ॥ ७४ ॥ ततःपुण्यतमंनास्तित्रिषुलोकेषुभारत ॥ प्रयागंसर्वतीर्थेभ्यःप्रभावेणाधिकंप्रभो ॥ ७५ ॥ श्र
वणात्तस्यतीर्थस्यनामसंकीर्तनादपि ॥ मूर्धकानमनाद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ७६ ॥ तत्राभिषेकंयःकुर्यात्संगमेसंशितव्रतः ॥ पुण्यंसुमहदाप्नोतिराजसू
याश्वमेधयोः ॥ ७७ ॥ एषायजनभूमिर्हिदेवानामपितत्कथा ॥ दत्तंतत्रस्वल्पमपिमहद्भवतिभारत ॥ ७८ ॥ नदेववचनात्तातनलोकवचनादपि ॥ मतिरु
त्क्रमणीयातेप्रयागमरणंप्रति ॥ ७९ ॥ दशतीर्थसहस्राणिषष्टिकोटचस्तथापराः ॥ येषांसान्निध्यमत्रैवकीर्त्तितंकुरुनंदन ॥ ८० ॥ चतुर्वेद्येचयत्पुण्यंसत्य
वादिषुचैवयत् ॥ स्नातएवतदाप्नोतिगंगायामुनसंगमे ॥ ८१ ॥ ततोभोगवतीनामवासुकेस्तीर्थमुत्तमम् ॥ तत्राभिषेकंयःकुर्यात्सोश्वमेधमवाप्नुयात्॥८२॥
तत्रहंसप्रपतनंतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ दशाश्वमेधिकंचैवगंगायांकुरुनंदन ॥ ८३ ॥ कुरुक्षेत्रसमागंगायत्रतत्रावगाहिता ॥ विशेषोवैकनखलेप्रयागंपरमं
महत् ॥ ८४ ॥ यद्यकार्यशतंकृत्वाकृतंगंगावसेवनम् ॥ सर्वंतत्तस्यगंगापोदहत्यग्निरिवेंधनम् ॥ ८५ ॥ सर्वंदहतिगंगापस्तूलराशिमिवानलः ॥ सर्वंकृत
युगेपुण्यंत्रेतायांपुष्करंस्मृतम् ॥ ८६ ॥ द्वापरेतुकुरुक्षेत्रंगंगाकलियुगेस्मृता ॥ पुष्करेतुतपस्तप्येद्दानंदद्यान्महालये ॥ ८७ ॥ मलयेत्वग्निमारोहेद्भृगुतुं
गेत्वनाशनम् ॥ पुष्करेतुकुरुक्षेत्रेगंगापोमध्यगेषुच ॥ ८८ ॥ सद्यस्तारयतेजंतुःसप्तसप्तावरांस्तथा ॥ पुनातिकीर्त्तितापापंदृष्ट्वापुण्यंप्रयच्छति ॥८९॥ अ
वगाढाचपीत्वाचपुनात्यासप्तमंकुलम् ॥ यावदस्थिमनुष्यस्यगंगायाःस्पृशतेजलम् ॥ ९० ॥ तावत्सपुरुषोराजन्स्वर्गलोकेमहीयते ॥ यथापुण्यानिती

पा०–१ कंपयश्वतिरावुभौ ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्थानिपुण्यान्यायतनानिच ॥ ९१ ॥ उपास्यपुण्यंलब्ध्वाचभवतिपरलोकभाक् ॥ नगंगासदृशंतीर्थंनदेवःकेशवात्परः ॥ ९२ ॥ब्राह्मणेभ्यःपरंनास्तिएव
माहपितामहः ॥ यत्रगंगामहाराजसदेशस्तत्तपोवनम् ॥ ९३ ॥ सिद्धक्षेत्रंचविज्ञेयंगंगातीरसमाश्रितम् ॥ इदंसत्यंद्विजातीनांसाधूनांमानसेषुच ॥ ९४॥
सुहृत्सुचैवजपेत्कर्णेशिष्टस्यानुगतस्यच ॥ इदंधर्म्यमिदंमेध्यमिदंस्वर्ग्यमिदंसुखम् ॥९५॥ इदंपुण्यतमंरम्यंपावनंधर्ममुत्तमम् ॥ महर्षीणामिदंगुह्यंसर्वपाप
प्रमोचनम् ॥ ९६ ॥ अधीत्यद्विजमध्येचनिर्मलत्वमवाप्नुयात् ॥ श्रीमत्स्वर्ग्यंमहापुण्यंसपत्नशमनंशिवम् ॥ ९७॥ मेधाजननमग्र्यंवैतीर्थवंशानुकीर्त्तनम्॥
अपुत्रोलभतेपुत्रमधनोधनमाप्नुयात् ॥ ९८ ॥ महींविजयतेराजावैश्योधनमवाप्नुयात् ॥ शूद्रोयातीप्सितान्कामान्ब्राह्मणःपारगःपठन् ॥ ९९ ॥ यश्चे
दंशृणुयान्नित्यंतीर्थपुण्यंसदाशुचि ॥ जातिस्मरत्वमाप्नोतिनाकपृष्ठेचमोदते ॥१००॥ गम्यान्यपिचतीर्थानिकीर्तितान्यगमान्यपि ॥ मनसाप्यभिगच्छेतस
र्वतीर्थमनीषया ॥ १०१॥ एतानिवसुभिःसाध्यैरादित्यैर्मरुदश्विभिः ॥ ऋषिभिर्देवकल्पैश्चकृतानिसुकृतैषिभिः ॥ १०२ ॥ एवंत्वमपिकौरव्यविधिनानेन
सुव्रत ॥ व्रजतीर्थानिनियतःपुण्यंपुण्येनवर्द्धते ॥ १०३ ॥ भावितैःकरणैःपूर्वमास्तिक्याछ्रुतिदर्शनात् ॥ प्राप्यंतेतानितीर्थानिसद्भिःशिष्टानुदर्शि
भिः ॥ १०४ ॥ नाकृतोनाकृतात्माचनाशुचिर्नचतस्करः ॥ स्नातितीर्थेषुकौरव्यनचवक्रमतिर्नरः ॥ १०५ ॥ त्वयातुसम्यग्वृत्तेननित्यंधर्मार्थदर्शिना॥
पितरस्तर्पितास्तातसर्वेचप्रपितामहाः ॥ पितामहपुरोगाश्चदेवाःसर्षिगणास्तथा॥१०६॥ ॥वसिष्ठउवाच ॥ ॥त्वंचधर्मेणधर्मज्ञनित्यमेवाभितोषिताः ॥ दि
लीपकीर्तिंमहतींप्राप्स्यसेभुविशाश्वतीम्॥१०७॥ नारदउवाच॥ ॥ एवमुक्त्वाभ्यनुज्ञाप्यवसिष्ठोभगवानृषिः॥ प्रीतःप्रीतेनमनसातत्रैवांतरधीयत॥१०८॥
दिलीपःकुरुशार्दूलशास्त्रतत्वार्थदर्शनात् ॥ वसिष्ठवचनाच्चैवपृथिवीमनुचक्रमे ॥ १०९ ॥ एवमेषामहाभागप्रतिष्ठानेप्रतिष्ठिता ॥ तीर्थयात्रामहापुण्यास
र्वपापप्रमोचनी ॥ ११० ॥ अनेनविधिनायस्तुपृथिवींपर्यटिष्यति ॥ अश्वमेधशतंसाग्रंफलंप्रेत्यैषभोक्ष्यते ॥ १११ ॥ ततश्चाष्टगुणंपार्थप्राप्स्यसे
धर्ममुत्तमम् ॥ दिलीपःपार्थनृपतिर्यथापूर्वमवाप्तवान् ॥ ११२ ॥ नेताचत्वमृषीन्यस्मात्तस्मात्तेष्टगुणंफलम् ॥ रक्षोगणविकीर्णानिती
र्थान्येतानिभारत ॥ ११३ ॥ नगतिर्विद्यतेन्यस्यत्वामृतेकुरुनंदन ॥ इदंदेवर्षिचरितंसर्वतीर्थानुसंश्रितम् ॥ ११४ ॥ यःपठेत्कल्यमुत्थायसर्वपापैःप्र
मुच्यते ॥ ऋषिमुख्याःसदायत्रवाल्मीकिस्त्वथकश्यपः ॥ ११५ ॥ आत्रेयस्त्वथकौंडिन्योविश्वामित्रोथगौतमः ॥ असितोदेवलश्चैवमार्कंडेयोथगाल
वः ॥ ११६ ॥ भरद्वाजस्यशिष्यश्चमुनिरुद्दालकस्तथा ॥ शौनकःसहपुत्रेणव्यासश्चतपतांवरः ॥ ११७ ॥ दुर्वासाश्चमुनिश्रेष्ठोजाबालिश्चमहातपाः ॥

पा०–१ महर्षीणा० । महाशिष० इ० पा० । २ श्रितानि इ० पा० । ३ वसिष्ठउवाचेति क्वचित्पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतेऋषिवराःसर्वेत्वत्प्रतीक्ष्यास्तपोधनाः ॥ ११८ ॥ एभिःसहमहाभागतीर्थान्येतान्यनुव्रज ॥ प्राप्स्यसेमहतींकीर्तिंयथाराजामहाभिषः ॥ ११९ ॥
यथाययातिर्धर्मात्मायथाराजापुरूरवाः ॥ तथात्वंकुरुशार्दूलस्वेनधर्मेणशोभसे ॥ १२० ॥ यथाभगीरथोराजायथारामश्चविश्रुतः ॥ यथावैवृत्रहास
र्वान्सपत्नानदहत्पुरा ॥ १२१ ॥ त्रैलोक्यंपालयामासदेवराड्विगतज्वरः ॥ तथाशत्रुक्षयंकृत्वात्वंप्रजाःपालयिष्यसि ॥ १२२ ॥ स्वधर्मेणार्जितांमु
र्वींप्राप्यराजीवलोचन ॥ ख्यातिंयास्यसिवीर्येणकार्त्तवीर्यार्जुनोयथा ॥ १२३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमाभाष्यराजानंनारदोभगवानृषिः ॥ अनु
ज्ञाप्यमहाराजंतत्रैवांतरधीयत ॥ १२४ ॥ युधिष्ठिरोपिधर्मात्माऋषिभिःसहसुव्रतः ॥ जगामाखिलतीर्थानिसादरःपृथिवीपतिः ॥ १२५ ॥ मयोक्तामृ
षयःसर्वेतीर्थयात्राश्रयांकथाम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसमुक्तःसर्वपातकैः ॥ १२६ ॥ मयोक्तमखिलंतत्त्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छथ ॥ ऋषीणांपुण्यकीर्तीनां
नावक्तव्यंममास्तिवै ॥ १२७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेनानाविधतीर्थकथनंनामनवत्रिंशोध्यायः ॥ ३९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमुक्ता
नितीर्थानिविष्णुदेहानिसुव्रताः ॥ एषामन्यतमासंगान्मुक्तोभवतिमानवः ॥ १ ॥ तीर्थानुश्रवणंधन्यंधन्यंतीर्थनिषेवणम् ॥ पापराशिनिपातायना
न्योपायःकलौयुगे ॥ २ ॥ वासंकुर्यामहंतीर्थेतीर्थस्पर्शमहंतथा ॥ एवंयोनुदिनंब्रूतेसयातिपरमंमहत् ॥ ३ ॥ पापानितस्यनश्यंतितीर्थालापनमात्रतः ॥
तीर्थानिखलुधन्यानिधन्यसेव्यानिसुव्रताः ॥ ४ ॥ तीर्थानांसेवनादेवसेवितोभवतिप्रभुः ॥ नारायणोजगत्कर्तानास्तितीर्थात्परंपदम् ॥ ५ ॥ ब्राह्मण
स्तुलसीचैवअश्वत्थस्तीर्थसंचयः ॥ विष्णुश्चपरमेशानःसेव्यएवसदानृभिः ॥ ६ ॥ ब्राह्मणानांविशेषेणसेवनंमुनिपुंगवाः ॥ सर्वतीर्थावगाहादेरधिकंवि
दुरग्रजाः ॥ ७ ॥ तस्माद्द्विजपदंसाक्षात्सर्वतीर्थमयंशुभम् ॥ भजेतानुदिनंविद्वांस्तत्रतीर्थाधिकंभवेत् ॥८॥ अश्वत्थस्यतुलस्याश्चगवांकुर्यात्प्रदक्षिणम् ॥
सर्वतीर्थफलंप्राप्यविष्णुलोकेमहीयते ॥ ९ ॥ तस्माद्दुष्कृतकर्माणिनाशयेत्तीर्थसेवनात् ॥ अन्यथानरकंयातिकर्म्मभोगाद्विशाम्यति ॥ १० ॥ पापिनां
नरकेवासःसुकृतीस्वर्गमश्नुते ॥ तस्मात्पुण्यंनिषेवेततीर्थंखलुविचक्षणः ॥ ११ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ श्रुतानिकिलतीर्थानिसमाहात्म्यानिसुव्र
त ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिप्रयागस्यविशेषकम् ॥ १२ ॥ प्रयागंतुपुराप्रोक्तंसंक्षेपात्सूतयत्त्वया ॥ विशेषाच्छ्रोतुमिच्छामःसूतनःकथ्यतामिति ॥१३॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहाभागाःप्रयागंप्रतिसुव्रताः ॥ हंताहंतत्प्रवक्ष्यामिप्रयागस्योपवर्णनम् ॥ १४ ॥ मार्कंडेयेनकथितंयत्पुरापांडुसून
वे ॥ भारतेतुयदावृत्तेप्राप्तराज्येपृथासुते ॥ १५ ॥ एतस्मिन्नंतरेराजाकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ भ्रातृशोकेनसंतप्तःचिंतयंस्तुपुनःपुनः ॥ १६ ॥ आसी
द्दुर्योधनोराजाएकादशचमूपतिः ॥ अस्मान्संतप्यबहुशःसर्वेतेनिधनंगताः ॥ १७ ॥ वासुदेवंसमाश्रित्यपंचशेषास्तुपांडवाः ॥ कथंद्रोणंचभीष्मंचक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्णंचैवमहाबलम् ॥ १८ ॥ दुर्योधनंचराजानंभ्रातृपुत्रसमन्वितम् ॥ राजानोनिहताःसर्वेयेचान्येशूरमानिनः ॥ १९ ॥ विनाराज्येनकर्तव्यंकिंभोगैर्जी
वितेनवा ॥ धिक्कष्टमितिसंचिंत्यराजाविह्वलतांगतः ॥ २० ॥ निश्चेष्टोथनिरुत्साहःकिंचित्तिष्ठत्यधोमुखः ॥ लब्धसंज्ञोयदाराजाचिंतयानःपुनःपुनः॥२१॥
कंचरेविधिनायोगंनियमंतीर्थमेववा ॥ येनाहंशीघ्रमामुच्येमहापातककिल्बिषात् ॥ २२ ॥ यत्रस्नात्वानरोयातिविष्णुलोकमनुत्तमम् ॥ कथंपृच्छा
मिवैकृष्णंयेनेदंकारितंमहत् ॥ २३ ॥ धृतराष्ट्रंकथंपृच्छेयस्यपुत्रशतंहतम् ॥ व्यासंकथमहंपृच्छेयस्यगोत्रक्षयःकृतः ॥ २४ ॥ एवंवैक्लव्यमापन्नोध
र्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ रुदंतःपांडवाःसर्वेभ्रातृशोकपरिप्लुताः ॥२५॥ येचतत्रमहात्मानःसमेताःपांडवाश्रिताः॥ कुंतीचद्रौपदीचैवयेचतत्रसमागताः॥२६॥
भूमौनिपतिताःसर्वेरोदमानाःसमंततः ॥ वाराणस्यांतुमार्कंडस्तेनज्ञातोयुधिष्ठिरः ॥ २७ ॥ यथाविक्लवमापन्नोरोदमानःसुदुःखितः ॥ अचिरेणैवकाले
नमार्कंडस्तुमहातपाः ॥ २८ ॥ हस्तिनापुरसंप्राप्तोराजद्वारेसतिष्ठति ॥द्वारपालोपितंदृष्ट्वाराज्ञःकथितवान्द्रुतम् ॥ २९ ॥ त्वांद्रष्टुकामोमार्कंडोद्वा
रेतिष्ठत्यसौमुनिः ॥ त्वरितोधर्मपुत्रस्तुद्वारमेत्याहतत्परः ॥ ३० ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ स्वागतंतेमहाप्राज्ञस्वागतंतेमहामुने ॥ अद्यमेसफ
लंजन्मअद्यमेपावितंकुलम् ॥ ३१ ॥ अद्यमेपितरस्तृप्तास्त्वयिदृष्टेमहामुने ॥ सिंहासनउपस्थाप्यपादशौचार्चनादिभिः ॥ ३२ ॥ युधिष्ठिरोमहात्मावै
पूजयामासतंमुनिम् ॥ ततस्तमूचेमार्कंडःपूजितोहंत्वयाविभो ॥ ३३ ॥ आख्याहित्वरितोराजन्किमर्थंत्वरितंत्वया ॥ केनवाविक्लवीभूतःकथयस्वम
माग्रतः ॥ ३४ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ अस्माकंचैवयद्वृत्तंराज्यस्यार्थेमहामुने ॥ एतत्सर्वंविदित्वातुभगवानिहचागतः ॥ ३५ ॥ ॥ मार्कंडे
यउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्महाबाहोयत्रधर्मोव्यवस्थितः ॥ नैवदृष्टंरणेपापंयुध्यमानस्यधीमतः ॥ ३६ ॥ किंपु[1]राराजधर्मेणक्षत्रियस्यविशेषतः ॥
तदेवंहृदयेकृत्वातस्मात्पापं[2]नंचिंतयेत् ॥ ३७॥ ततोयुधिष्ठिरोराजाप्रणम्यशिरसामुनिम् ॥ पृच्छामित्वांमुनिश्रेष्ठसदात्रैकाल्यदर्शनम् ॥ कथयस्वसमासे
नमुच्येहंयेनकिल्बिषात् ॥३८॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्महाभागयन्मांपृच्छसिभारत॥एवंसांख्यंचयोगंचतीर्थंचैवयुधिष्ठिर ॥३९॥ किंपुनर्ब्रा
ह्मणैःपुण्यैःकीर्तितंवैपुराविभो॥प्रयागगमनंश्रेष्ठंनराणांपुण्यकर्मणाम्॥४०॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचत्वारिंशोऽध्यायः॥४०॥ छ॥ युधिष्ठिरउ
वाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिपुराकल्पेयथास्थितम्॥कथंप्रयागगमनंनराणांतत्रकीदृशम्॥१॥मृतानांकागतिस्तत्रस्नातानांचैवकिंफलम्॥ येवसंतिप्र
यागेतुब्रूहितेपांचकिंफलम्॥ एतन्मेसर्वमाख्याहिपरंकौतूहलंहिमे ॥ २ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच॥ ॥ कथयिष्यामितेवत्सना[3]थेष्टंयच्चयत्फलम् ॥ पुराऋषीणां

१ किंपुनः इतिपाठः । २ निरंतरमितिपाठः । ३ प्रयागस्य च यत्फलमितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विप्राणांकथ्यमानंमयाश्रुतम् ॥३॥ आप्रयागात्प्रतिष्ठानाद्धर्मकीवासुकीह्रदात् ॥कंबलाश्वतरौनागौनागाश्चबहुमूलिकाः ॥४॥ एतत्प्रजापतिंक्षेत्रंत्रिषुलोकेषु विश्रुतम् ॥ अत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेपुनर्भवाः ॥५॥ तत्रब्रह्मादयोदेवारक्षांकुर्वंतिसंगताः ॥ अन्येचबहवस्तीर्थाःसर्वपापप्रणाशनाः ॥ ६ ॥ नश क्याःकथितंराजन्बहुवर्षशतैरपि ॥ संक्षेपेणप्रवक्ष्यामिप्रयागस्यचकीर्त्तनम् ॥ ७ ॥ षष्टिर्धनुःसहस्राणिपरिरक्षंतिजाह्नवीम् ॥ यमुनांरक्षतिसदासविता सप्तवाहनः ॥ ८ ॥ प्रयागंतुविशेषेणस्वयंरक्षतिवासवः ॥ मंडलंरक्षतिहरिर्दैवैःसहसुसंमतम् ॥ ९ ॥ तंवटंरक्षतेनित्यंशूलपाणिर्महेश्वरः ॥ स्थानंरक्षंतिवैदे वःसर्वपापहरंशुभम् ॥ १० ॥ अधर्मेणवृतोलोकेनैवगच्छतितत्पदम् ॥ स्वल्पमल्पतरंपापंयदातस्यनराधिप ॥ ११ ॥ प्रयागस्मरमाणस्यसर्वमायाति संक्षयम् ॥ दर्शनात्तस्यतीर्थस्यनामसंकीर्तनादपि ॥ १२ ॥ मृत्तिकालभनाद्वापिनरःपापाद्विमुच्यते ॥ पंचकुंडानिराजेंद्रयेषांमध्येतुजाह्नवी ॥ १३ ॥ प्रयागेतुप्रविष्टस्यपापंक्षरतितत्क्षणात् ॥ योजनानांसहस्रेषुगंगांस्मरतियोनरः ॥१४॥ अपिदुष्कृतकर्मासौलभतेपरमांगतिम् ॥ कीर्तनान्मुच्यतेपापैर्दृष्ट्वा भद्राणिपश्यति ॥ १५ ॥ अवगाह्यचपीत्वाचपुनात्यासप्तमंकुलम् ॥ सत्यवादीजितक्रोधोअहिंसांपरमास्थितः ॥ १६ ॥ धर्मानुसारीतत्त्वज्ञोगोब्राह्मणहिते रतः ॥ गंगायमुनयोर्मध्येस्नातोमुच्येतकिल्बिषात् ॥ १७ ॥ मनसाचिंतितान्कामान्सम्यक्प्राप्नोतिपुष्कलान् ॥ ततोगत्वाप्रयागंतुसर्वदेवाभि रक्षितम् ॥ १८ ॥ ब्रह्मचारीवसेन्मासंपितृदेवांश्चतर्पयेत् ॥ ईप्सितांल्लभतेकामान्यत्रतत्राभिजायते ॥ १९ ॥ तपनस्यसुतादेवीत्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ समा गतामहाभागायमुनायत्रनिम्नगा ॥२०॥ तत्रसन्निहितोनित्यंसाक्षाद्देवोमहेश्वरः ॥ दुष्प्रापंमानुषैःपुण्यंप्रयागंतुयुधिष्ठिर ॥२१॥ देवदानवगंधर्वाऋषयःसिद्ध चारणाः ॥ तत्रोपस्पृश्यराजेंद्रस्वर्गलोकेमहीयते ॥२२॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकचत्वारिंशोध्यायः ॥ ४१ ॥ छ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ शृणुराजन्प्रयागस्यमाहात्म्यंपुनरेवतु ॥ यंगत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥१॥ आर्तानांचदरिद्राणांनिश्चितव्यवसायिनाम् ॥ स्थानंमुक्त्वाप्रयागंतु नाक्षयंतुकदाचन ॥ २ ॥ गंगायमुनमासाद्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ दीप्तकांचनवर्णाभेविमानेसूर्यवर्चसि ॥ ३ ॥ गंधर्वाप्सरसांमध्येस्वर्गेमोदतिमान वः ॥ ईप्सितांल्लभतेकामान्वदंतिऋषिपुंगवाः ॥ ४ ॥ सर्वरत्नमयैर्दिव्यैर्नानाध्वजसमाकुलैः ॥ वरांगनासमाकीर्णैर्मोदतेशुभलक्षणैः ॥ ५ ॥ गीतवादित्र निर्घोषैःप्रसुप्तःप्रतिबुध्यते ॥ यावन्नस्मरतेजन्मतावत्स्वर्गेमहीयते ॥ ६ ॥ तत्रस्वर्गात्परिभ्रष्टःक्षीणकर्म्मादिवश्च्युतः ॥ हिरण्यरत्नसंपूर्णेसमृद्धेजायते कुले ॥ ७ ॥ तदेवस्मरतेतीर्थंस्मरणात्तत्रगच्छति ॥ देशस्थोयदिवारण्येविदेशेयदिवागृहे ॥ ८ ॥ प्रयागंस्मरमाणोपियस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ सब्रह्मलो कमाप्नोतिवदंतिऋषिपुंगवाः ॥ ९ ॥ सर्वकामफलावृक्षामहीयत्रहिरण्मयी ॥ ऋषयोमुनयःसिद्धायत्रलोकेप्रगच्छति ॥ १० ॥ स्त्रीसहस्राकुलेरम्येमंदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

किन्यास्तटेशुभे ॥ मोदतेऋषिभिःसार्द्धंस्वकृतेनेहकर्मणा ॥ ११ ॥ सिद्धचारणगंधर्वैःपूज्यतेदिविदैवतेः ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोजंबुद्वीपपतिर्भवे
त् ॥ १२ ॥ ततःशुभानिकर्माणिचिंतयानःपुनःपुनः ॥ गुणवान्वित्तसंपन्नोभवतीहनसंशयः ॥ १३ ॥ कर्मणामनसावाचासत्यधर्मप्रतिष्ठितः ॥ गंगायमु
नयोर्मध्येयस्तुदानंप्रयच्छति ॥ १४ ॥ सुवर्णंमणिमुक्तांवायदिधान्यंप्रतिग्रहम् ॥ स्वकार्येपितृकार्येवादेवताभ्यर्चनेपिवा ॥१५॥ निष्फलंतस्यतत्तीर्थंयाव
त्तत्फलमश्नुते ॥ एवंतीर्थेनगृह्णीयात्पुण्येष्वायतनेषुच ॥ १६ ॥ निमित्तेषुचसर्वेषुअप्रमत्तोद्विजोभवेत् ॥ कपिलांपाटलावर्णांप्रयागेयःप्रयच्छति ॥ १७ ॥
स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांचैलकंठींपयस्विनीम् ॥ प्रयागेश्रोत्रियंसाधुंग्राहयित्वायथाविधि ॥ १८ ॥ शुक्लांबरधरंशांतंधर्मज्ञंवेदपारगम् ॥ सागौस्तस्मैचदातव्या
गंगायमुनसंगमे ॥ १९ ॥ वासांसिचमहार्हाणिरत्नानिविविधानिच ॥ यावद्रोमाणितस्यागोःसंतिगात्रेषुसत्तम ॥ २० ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमही
यते ॥ यत्रासौलभतेजन्मसागौस्तत्राभिजायते ॥ २१ ॥ नचपश्यत्यसौघोरंनरकंतेनकर्मणा ॥ उत्तरान्सकुरून्प्राप्यमोदतेकालमक्षयम् ॥ २२ ॥
गवांशतसहस्रेभ्योदद्यादेकांपयस्विनीम् ॥ पुत्रान्दारान्तथाभृत्यान्गौरेकाप्रतितारयेत् ॥ २३ ॥ तस्मात्सर्वेषुदानेषुगोदानंतुविशिष्यते ॥
दुर्गमेविषमेघोरेमहापातकसंभवे ॥ गौरेवरक्षांकुरुतेतस्माद्देयाद्विजातये ॥ २४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥
॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ यथाप्रयागस्यमुनेमाहात्म्यंकथितंत्वया ॥ तथातथाप्रमुच्येहंसर्वपापैर्नसंशयः ॥ १ ॥ भगवन्केनविधिनागंतव्यंधर्मनिश्चयैः ॥
प्रयागेयोविधिःप्रोक्तःतंमेब्रूहिमहामुने ॥ २ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ कथयिष्यामितेवत्सतीर्थयात्राविधिक्रमम् ॥ योगच्छेतकुरुश्रेष्ठप्रयागं
देवसंयुतम् ॥ ३ ॥ बलीवर्दसमारूढःशृणुतस्यापियत्फलम् ॥ वसतेनरकेघोरेगवांक्रोधेसुदारुणे ॥ ४ ॥ सलिलंचनगृह्णंतिपितरस्तस्यदेहिनः ॥
यस्तुपुत्रांस्तथाबालान्स्नापयेत्पाययेत्तथा ॥ ५ ॥ यथात्मनस्तथासर्वान्दानंविप्रेषुदापयेत् ॥ ऐश्वर्यलोभान्मोहाद्वागच्छेद्यानेनयोनरः ॥ ६ ॥
निष्फलंतस्यतत्तीर्थंतस्माद्यानंपरित्यजेत् ॥ गंगायमुनयोर्मध्येयस्तुकन्यांप्रयच्छति ॥ ७ ॥ आर्षेणतुविधानेनयथाविभवसंभवम् ॥ नपश्य
तियमंघोरंनरकंतेनकर्मणा ॥ ८ ॥ उत्तरान्सकुरून्गत्वामोदतेकालमक्षयम् ॥ पुत्रांस्तुदारॉंल्लभतेधार्मिकान्नयसंयुतान् ॥ ९ ॥ तत्रदानंप्रदातव्यं
यथाविभवसंभवम् ॥ तेनतीर्थफलेनैववर्द्धतेनात्रसंशयः ॥ १० ॥ स्वर्गेतिष्ठतिराजेंद्रयावदाभूतसंप्लवम् ॥ वटमूलंसमाश्रित्ययस्तुप्राणान्परित्यजे
त् ॥ ११ ॥ सर्वलोकानतिक्रम्यरुद्रलोकंचगच्छति ॥ तत्रतेद्वादशादित्यास्तपंतेरुद्रमाश्रिताः ॥ १२ ॥ निर्दहंतिजगत्सर्वंवटमूलंनदह्यते ॥
नष्टचंद्रार्कपवनंयदाचैकार्णवंजगत् ॥ १३ ॥ स्वपित्यत्रैववैविष्णुर्जायमानःपुनःपुनः ॥ देवदानवगंधर्वऋषयःसिद्धचारणाः ॥ १४ ॥ सदासेवं

८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तितत्तीर्थंगंगायमुनसंगमे ॥ तत्रगच्छंतिराजेंद्रप्रयागेसंयुतंचयत् ॥ १५ ॥ तत्रब्रह्मादयोदेवादिशश्चैवदिगीश्वराः ॥ लोकपालाश्चसाध्याश्चापि
तरोलोकसंमताः ॥ १६ ॥ सनत्कुमारप्रमुखास्तथैवपरमर्षयः ॥ अंगिरप्रमुखाश्चैवतथाब्रह्मर्षयःपरे ॥ १७ ॥ तथानागाश्चसिद्धाश्चसुपर्णाःखेचरा
श्चये ॥ सरितःसागराःशैलानागाविद्याधरास्तथा ॥ १८ ॥ हरिश्चभगवानास्तेप्रजापतिपुरस्कृतः ॥ गंगायमुनयोर्मध्येपृथिव्याजघनंस्मृ
तम् ॥ १९ ॥ प्रयागंराजशार्दूलत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ ततःपुण्यतमंनास्तित्रिषुलोकेषुभारत ॥ २० ॥ श्रवणात्तस्यतीर्थस्यनामसंकीर्तनादपि ॥
मृत्तिकालंभनाद्वापिनरःपापात्प्रमुच्यते ॥ २१ ॥ तत्राभिषेकंयःकुर्य्यात्संगमेसंशितव्रतः ॥ तुल्यंफलमवाप्नोतिराजसूयाश्वमेधयोः ॥ २२ ॥ नवेदव
चनात्तातनलोकवचनादपि ॥ मतिरुत्क्रमणीयातेप्रयागगमनंप्रति ॥ २३ ॥ दशतीर्थसहस्राणिषष्टिकोट्यस्तथापराः ॥ येषांसान्निध्यमत्रैवकीर्तिना
त्कुरुनंदन ॥ २४ ॥ यागतिर्योगयुक्तस्यसद्गुत्थस्यमनीषिणः ॥ सागतिस्त्यजतःप्राणान्गंगायमुनसंगमे ॥ २५ ॥ तेनजीवंतिलोकेस्मिन्यत्रयत्र
युधिष्ठिर ॥ येप्रयागंनसंप्राप्तास्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ॥ २६ ॥ एवंदृष्ट्वातुतत्तीर्थंप्रयागंपरमंपदम् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःशशांकइवराहुणा ॥ २७ ॥ कंब
लाश्वतरौनागौयमुनादक्षिणेतटे ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ २८ ॥ तत्रगत्वातुतत्स्थानंमहादेवस्यधीमतः ॥ नरस्तारयतेसर्वान्
दशातीतान्दशापरान् ॥२९॥ कृत्वाभिषेकंतुनरःसोश्वमेधफलंलभेत् ॥ स्वर्गलोकमवाप्नोतियावदाभूतसंप्लवम् ॥३०॥ पूर्वपार्श्वेतुगंगायांत्रिषुलोकेषुभारत॥
कूपंचैवतुसामुद्रंप्रतिष्ठानंतुविश्रुतम् ॥ ३१ ॥ ब्रह्मचारीजितक्रोधस्त्रिरात्रंयदितिष्ठति ॥ सर्वपापविशुद्धात्मासोश्वमेधफलंलभेत् ॥३२॥ उत्तरेणप्रतिष्ठानाद्भा
गीरथ्यास्तुपूर्वतः॥हंसप्रपतनंनामतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥३३॥ अश्वमेधफलंतस्मिन्स्नातमात्रस्यभारत॥ यावच्चन्द्रश्चसूर्यश्चतावत्स्वर्गेमहीयते॥३४॥उर्व
शीपुलिनेरम्येविपुलेहंसपांडुरे ॥ सलिलैस्तर्प्पयेद्यस्तुपितॄंस्तत्रविमत्सरः ॥३५॥ षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच ॥ सेवतेपितृभिःसार्द्धंस्वर्गलोकंनरा
धिप ॥ ३६ ॥ पूज्यतेसततंतत्रऋषिगंधर्वकिन्नरैः ॥ ततःस्वर्गपरिभ्रष्टःक्षीणकर्म्मादिवश्च्युतः ॥ ३७ ॥ उर्वशीसदृशीनांतुकन्यानांलभतेशतम् ॥ गवांशत
सहस्राणांभोक्ताभवतिभूमिप ॥ ३८ ॥ कांचीनूपुरशब्देनसुप्तोसौप्रतिबुध्यते ॥ भुक्त्वातुविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंलभतेपुनः ॥ ३९ ॥ कुशासनधरोनि
त्यंनियतःसंयतेंद्रियः ॥ एककालंतुभुंजानोमासंभोगपतिर्भवेत् ॥ ४० ॥ सुवर्णालंकृतानांतुनारीणांलभतेशतम् ॥ पृथिव्यामासमुद्रायांमहाभोगपति
र्भवेत् ॥ ४१ ॥ दशग्रामसहस्राणांभोक्ताभवतिभूमिपः ॥ धनधान्यसमायुक्तोदाताभवतिनित्यशः ॥ ४२ ॥ सभुक्त्वाविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंस्मरते
पुनः ॥ अथतस्मिन्वटेरम्येब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ ४३ ॥ उपोष्ययोगयुक्तश्चब्रह्मज्ञानमवाप्नुयात् ॥ कोटितीर्थंसमासाद्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ ४४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कोटिवर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टःक्षीणकर्म्मादिवश्च्युतः ॥ ४५ ॥ सुवर्णमणिमुक्ताढ्येकुलेभवतिरूपवान् ॥ ततोभोगवतींगत्वा वासुकेरुत्तरेणतु ॥ ४६ ॥ दशाश्वमेधकंतत्रतीर्थंतत्रापरंभवेत् ॥ कृत्वाभिषेकंतुनरःसोश्वमेधफलंलभेत् ॥ ४७ ॥ धनाढ्योरूपवान्दक्षोदाताभवतिधार्मिकः ॥ चतुर्वेदेषुयत्पुण्यंसत्यवादिषुयत्फलम् ॥ ४८ ॥ अहिंसायांतुयोधर्म्मोगमनादेवतद्भवेत् ॥ कुरुक्षेत्रसमागंगायत्रतत्रावगाह्यते ॥ ४९ ॥ कुरुक्षेत्राद्दशगुणायत्रविंध्वासमागता ॥ यत्रगंगामहाभागाबहुतीर्थतपोधना ॥ ५० ॥ सिद्धक्षेत्रंहितज्ज्ञेयंनात्रकार्याविचारणा ॥ क्षितौतारयतेमर्त्यान्नागांस्तारयतेप्यधः ॥ ५१ ॥ दिवितारयतेदेवांस्तेनसात्रिपथास्मृता ॥ यावदस्थीनिगंगायांतिष्ठंतितस्यदेहिनः ॥ ५२ ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ तीर्थानांतुपरंतीर्थंनदीनामुत्तमानदी ॥ ५३ ॥ मोक्षदासर्वभूतानांमहापातकिनामपि ॥ सर्वत्रसुलभागंगात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा ॥ ५४ ॥ गंगाद्वारेप्रयागेचगंगासागरसंगमे ॥ तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेपुनर्भवाः ॥ ५५ ॥ सर्वेषांचैवभूतानांपापोपहतचेतसाम् ॥ गतिमन्वेषमाणानांनास्तिगंगासमागतिः ॥ ५६ ॥ पवित्राणांपवित्रंयामंगलानांचमंगलम् ॥ महेश्वरशिरोभ्रष्टासर्वपापहराशुभा ॥ ५७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमाहात्म्येत्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ छ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रयागस्यमाहात्म्यंपुनरेवतु ॥ यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १ ॥ मानसंनामतत्तीर्थंगंगायामुत्तरेतटे ॥ त्रिरात्रोपोषितोभूत्वासर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ २ ॥ गोभूहिरण्यदानेनयत्फलंप्राप्नुयान्नरः ॥ एतत्फलमवाप्नोतितत्तीर्थंस्मरतेपुनः ॥ ३ ॥ अकामोवासकामोवागंगायांयोविपद्यते ॥ मृतस्तुभवतिस्वर्गेनरकंनचपश्यति ॥ ४ ॥ अप्सरोगणसंगीतैःसुप्तोसौप्रतिबुध्यते ॥ हंससारसयुक्तेनविमानेनसगच्छति ॥ ५ ॥ बहुवर्षाणिराजेन्द्रषट्सहस्राणिभुंजते ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टःक्षीणकर्मादिवश्च्युतः ॥ ६ ॥ सुवर्णमणिमुक्ताढ्येजायतेसमहाकुले ॥ षष्टितीर्थसहस्राणिषष्टितीर्थशतानिच ॥ ७ ॥ माघेमासिगमिष्यंतिगंगायमुनसंगमे ॥ गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥ ८ ॥ प्रयागेमाघमासेतुत्र्यहंस्नानस्यतत्फलम् ॥ गंगायमुनयोर्मध्येपंचाग्नियस्तुसाधयेत् ॥ ९ ॥ अहीनांगोह्यरोगश्चपंचेन्द्रियसमन्वितः ॥ यावंतिरोमकूपाणितस्यगात्रस्यदेहिनः ॥ १० ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोजंबूद्वीपपतिर्भवेत् ॥ ११ ॥ सभुक्त्वाविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंभजतेनरः ॥ जलप्रवेशंयःकुर्यात्संगमेलोकविश्रुते ॥ १२ ॥ राहुग्रस्तोयथासोमोविमुक्तःसर्वपातकैः ॥ सोमलोकमवाप्नोतिसोमेनसहमोदते ॥ १३ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच ॥ स्वर्गलोकमवाप्नोतिऋषिगंधर्वसेवितः ॥ १४ ॥ परिभ्रष्टस्तुराजेंद्रसमृद्धेजायतेकुले ॥ अधःशिरास्तुयोज्वालामूर्ध्वपादःपिबेन्नरः ॥ १५ ॥ शतं

१ गतिरन्यत्रमर्त्यानामितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ परिभ्रष्टस्तुराजेंद्रअग्निहोत्रीभवेन्नरः ॥ १६ ॥ भुक्त्वातुविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंभजतेनरः ॥ यस्तुदेहंविकर्तित्वाशकु
निभ्यःप्रयच्छति ॥ १७ ॥ विहंगैरुपभुक्तस्यशृणुतस्यापियत्फलम् ॥ शतंवर्षसहस्राणांसोमलोकेमहीयते ॥ १८ ॥ ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवति
धार्मिकः ॥ गुणवान्रूपसंपन्नोविद्वान्सुप्रियदेहवान् ॥ १९ ॥ भुक्त्वातुविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंभजतेपुनः ॥ यामुनेचोत्तरेकूलेप्रयागस्यतुदक्षिणे ॥ २० ॥
ऋणप्रमोचनंनामतीर्थंतत्परमंस्मृतम् ॥ एकरात्रोषितोभूत्वाऋणैःसर्वैःप्रमुच्यते ॥ २१ ॥ सूर्यलोकमवाप्नोतिअनृणीचसदाभवेत् ॥ २२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहा
पुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमाहात्म्येचतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वाप्रयागस्ययत्त्वयाकीर्तनंकृतम् ॥ विशुद्धमेतद्धृदयं
प्रयागगस्यचकीर्तनात् ॥ अनाशकफलंब्रूहिभगवंस्तत्रकीदृशम् ॥ १ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ शृणुराजन्प्रयागेतुअनाशकफलंविभो ॥ प्राप्नोतिपुरुषोधी
मान्श्रद्दधानश्चयादृशम् ॥ २ ॥ अहीनांगोविरोगश्चपंचेंद्रियसमन्वितः ॥ अश्वमेधफलंतस्यगच्छतस्तुपदेपदे ॥ ३ ॥ कुलानितारयेद्राजन्दशपूर्वान्
दशापरान् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योगच्छेतपरमंपदम् ॥ ४ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ महाभागोसिधर्मज्ञदानंवदसिमेप्रभो ॥ अल्पेनैवप्रधानेनवहू
न्धर्मानवाप्नुयात् ॥ ५ ॥ अश्वमेधस्तुवहुभिःसुकृतैःप्राप्यतेइह ॥ एतन्मेसंशयंब्रूहिपरंकौतूहलंहिमे ॥ ६ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्महा
वीरयदुक्तंपद्मयोनिना ॥ ऋषीणांसन्निधौपूर्वंकथ्यमानंमयाश्रुतम् ॥ ७ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णंप्रयागस्यतुमंडलम् ॥ प्रविशंस्तस्यतद्भूमावश्वमेधंपदे
पदे ॥ ८ ॥ व्यतीतान्पुरुषान्सप्तभविष्यांश्चचतुर्दश ॥ नरस्तारयतेसर्वान्यस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ ९ ॥ एवंज्ञात्वातुराजेंद्रसदाश्रद्धापरोभवेत् ॥
अश्रद्दधानाःपुरुषाःपापोपहतचेतसः ॥ नप्राप्नुवंतितत्स्थानंप्रयागंदेवनिर्मितम् ॥ १० ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ स्नेहाद्वाद्रव्यलोभाद्वायेतुकामवशं
गताः ॥ कथंतीर्थफलंतेषांकथंपुण्यमवाप्नुयुः ॥ ११ ॥ विक्रयंसर्वभांडानांकार्याकार्यमजानतः ॥ प्रयागेकागतिस्तस्यएवंब्रूहिमहामुने ॥ १२ ॥
॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्महागुह्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ मासंवसंस्तुराजेंद्रप्रयागेनियतेंद्रियः ॥ १३ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःयथादिष्टंस्वयंभुवा ॥
शुचिस्तुप्रयतोभूत्वाऽहिंसकःश्रद्धयान्वितः ॥ १४ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःसगच्छेत्परमंपदम् ॥ विश्रंभघातकानांतुप्रयागेशृणुतत्फलम् ॥ १५ ॥ त्रिका
लमेवस्नायीतआहारंभैक्ष्यमाचरेत् ॥ त्रिभिर्मासैःप्रमुच्येतप्रयागात्तुनसंशयः ॥ १६ ॥ प्रज्ञानेनतुयस्येहतीर्थयात्रादिकंभवेत् ॥ सर्वकामसमृद्धस्तुस्व
र्गलोकेमहीयते ॥ १७ ॥ स्थानंसलभतेनित्यंधनधान्यसमाकुलम् ॥ एवंज्ञानेनसंपूर्णःसदाभवतिभोगवान् ॥ १८ ॥ तारिताःपितरस्तेननरकात्प्रपि

१ संप्रविष्टस्य तद्भूमा इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तामहाः॥ धर्मानुसारेतत्त्वज्ञपृच्छतस्तेपुनःपुनः ॥ त्वत्प्रियार्थंसमाख्यातंगुह्यमेतत्सनातनम् ॥१९॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेस
फलंकुलम् ॥ प्रीतोस्म्यनुगृहीतोस्मिदर्शनादेवतेद्यवै ॥ त्वद्दर्शनात्तुधर्मात्मन्मुक्तोहंसर्वपातकैः ॥२०॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ दिष्ट्यातेसफलंजन्म
दिष्ट्यातेतारितंकुलम् ॥ कीर्तनाद्वर्द्धतेपुण्यंश्रुतंपापप्रणाशनम् ॥ २१ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ यमुनायांतुकिंपुण्यंकिंफलंतुमहामुने ॥ एतन्मेस
र्वमाख्याहियथादृष्टंयथाश्रुतम् ॥ २२ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ तपनस्यसुतादेवीत्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ समागतामहाभागायमुनायत्रनिम्नगा ॥२३॥
येनैवनिःसृतागंगातेनैवयमुनागता ॥ योजनानांसहस्रेषुकीर्तनात्पापनाशिनी ॥ २४ ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचयमुनायांयुधिष्ठिर ॥ कीर्त्तनाल्लभतेपुण्यं
दृष्ट्वाभद्राणिपश्यति ॥ २५ ॥ अवगाढाचपीत्वाचपुनात्यासप्तमंकुलम् ॥ प्राणांस्त्यजतियस्तत्रसयातिपरमांगतिम् ॥ २६ ॥ अग्नितीर्थमितिख्यातं
यमुनादक्षिणेतटे ॥ पश्चिमेधर्मराजस्यतीर्थंहरवरंस्मृतम् ॥ २७॥ तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः ॥ एवंतीर्थसहस्राणियमुनादक्षिणेतटे ॥२८॥
उत्तरेणप्रवक्ष्यामिआदित्यस्यमहात्मनः ॥ तीर्थंतुविरजंनामयत्रदेवाःसवासवाः ॥ २९ ॥ उपासतेस्मसंध्यांतुनित्यकालंयुधिष्ठिर ॥ देवाःसेवंतितत्तीर्थं
येचान्येविदुषोजनाः ॥ ३० ॥ श्रद्दधानपरोभूत्वाकुरुतीर्थाभिषेचनम् ॥ अन्येचवहवस्तीर्थाःसर्वपापहराःशुभाः ॥ ३१ ॥ तेषुस्नात्वादिवंयांतियेमृता
स्तेपुनर्भवाः ॥ गंगाचयमुनाचैवउभेतुल्यफलेस्मृते ॥ ३२ ॥ केवलंश्रेष्ठभावेनगंगासर्वत्रपूज्यते ॥ एवंकुरुष्वकौंतेयस्वर्गतीर्थाभिषेचनम् ॥ ३३ ॥ यावज्जी
वकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ यस्त्विदंकल्यउत्थायपठतेचशृणोतिवा ॥ ३४॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकंचगच्छति ॥३६॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापु
राणेस्वर्गखंडेयमुनामाहात्म्येपंचचत्वारिंशोध्यायः॥ ४५ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ श्रुतंमेब्रह्मणाप्रोक्तंपुराणेपुण्यसम्मितम् ॥ तीर्थानां
तुसहस्राणिशतानिनियुतानिच ॥ १ ॥ सर्वेपुण्याःपवित्राश्चगतिश्चपरमास्मृता ॥ पृथिव्यांनैमिषंपुण्यमंतरिक्षेचपुष्करम् ॥ २ ॥ प्रयागमपिलोका
नांकुरुक्षेत्रंविशिष्यते ॥ सर्वाणिसंपरित्यज्यकथमेकंप्रशंससि ॥ ३ ॥ अप्रमाणमिदंप्रोक्तमश्रद्धेयमनुत्तमम् ॥ गतिंचपरमांदिव्यांभोगांश्चैवयथेप्सि
तान् ॥ ४ ॥ किमर्थमल्पयोगेनवहुधर्मंप्रशंससि ॥ एतंमेसंशयंब्रूहियथादृष्टंयथाश्रुतम् ॥ ५ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ अश्रद्धेयंनवक्तव्यंप्रत्य
क्षमपितद्भवेत् ॥ नरस्यश्रद्दधानस्यपापोपहतचेतसः ॥६॥ अश्रद्दधानोह्यशुचिर्दुर्मतिस्त्यक्तमंगलः ॥ एतेपातकिनःसर्वेतेनेदंभाषितंमया ॥ ७ ॥ शृणु
प्रयागमाहात्म्यंयथादृष्टंयथाश्रुतम् ॥ प्रत्यक्षंचपरोक्षंचयथान्यत्संभविष्यति ॥ ८ ॥ यथैवान्यन्मयादृष्टंपुराराजन्यथाश्रुतम् ॥ शास्त्रंप्रमाणंकृत्वातुपूज्य
तेयोगमात्मनः ॥ ९ ॥ क्लिश्यतेचापरस्तत्रनैवयोगमवाप्नुयात् ॥ जन्मांतरसहस्रेभ्योयोगोलभ्येतमानवैः ॥ १० ॥ यथायोगसहस्रेणयोगोलभ्येतमान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैः ॥ यस्तुसर्वाणिरत्नानिब्राह्मणेभ्यःप्रयच्छति ॥ ११ ॥ तेनदानेनदत्तेनयोगोलभ्येतमानवैः ॥ प्रयागेतुमृतस्येदंसर्वंभवतिनान्यथा ॥ १२ ॥ प्रधा
नहेतुंवक्ष्यामिश्रद्दधत्सुचभारत ॥ यथासर्वेषुभूतेषुसर्वत्रैवतुदृश्यते ॥ १३ ॥ ब्रह्मनैवास्तिवैकिंचिद्यद्वक्तुंत्विदमुच्यते ॥ यथासर्वेषुभूतेषुब्रह्मसर्वत्रपूज्यते
॥ १४ ॥ एवंसर्वेषुलोकेषुप्रयागःपूज्यतेबुधैः ॥ पूज्यतेतीर्थराजस्यसत्यमेतद्युधिष्ठिर ॥ १५ ॥ ब्रह्मापिस्मरतेनित्यंप्रयागंतीर्थमुत्तमम् ॥ तीर्थराज
मनुप्राप्यनैवान्यत्किंचिदिच्छति ॥ १६ ॥ कोहिदेवत्वमासाद्यमानुषत्वंचिकीर्षति ॥ अनेनैवानुमानेनत्वंज्ञास्यसियुधिष्ठिर ॥ १७ ॥ यथापुण्यम
पुण्यंवातथैवकथितंमया ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ श्रुतंतद्यत्त्वयाप्रोक्तंविस्मितोहंपुनःपुनः ॥ १८ ॥ कथंयोगेनतत्प्राप्तिःस्वर्गलोकस्तुकर्म
णा ॥ तदाचलभतेभोगान्गांचतत्कर्मणांफलम् ॥ १९ ॥ तानिकर्माणिपृच्छामिपुनर्यैःप्राप्यतेमहीम् ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्म
हाबाहोयथोक्तकर्म्मणामही ॥ २० ॥ गामग्निंब्राह्मणंशास्त्रंकांचनंसलिलंस्त्रियः ॥ मातरंपितरंचैवयोनिंदतिनराधिप ॥ २१ ॥ नैतेषामूर्ध्वगम
नमेवमाहप्रजापतिः ॥ एवंयोगस्यसंप्राप्तिःस्थानंपरमदुर्लभम् ॥ २२ ॥ गच्छंतिनरकंघोरंयेनराःपापकारिणः ॥ हस्त्यश्वंगामनड्वाहंमणि
मुक्तादिकांचनम् ॥ २३ ॥ परोक्षंहरतेयस्तुपश्चाद्दानंप्रयच्छति ॥ नतेगच्छंतिवैस्वर्गंदातारोयत्रभोगिनः ॥ २४ ॥ अनेनकर्म्मणायुक्ताःपच्यं
तेनरकेधमाः ॥ एवंयोगंचधर्म्मंचदातारंचयुधिष्ठिर॥२५॥यथासत्यमसत्यंवाअस्तिनास्तीतियत्फलम् ॥ निरुक्तंतुप्रवक्ष्यामियथायंस्वयमाप्नुयात् ॥ २६॥
इति श्रीपाद्ममहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमाहात्म्येषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ छ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ शृणुराजन्प्रयागस्यमाहात्म्यंपुनरेवतु ॥ नै
मिषंपुष्करंचैवगोतीर्थंसिंधुसागरम् ॥ १ ॥ कुरुक्षेत्रंगयाचैवगंगासागरमेवच ॥ एतेचान्येचबहवोयेचपुण्याःशिलोच्चयाः ॥ २ ॥ दशतीर्थसहस्राणित्रिंश
त्कोट्यस्तथापरे ॥ प्रयागेसंस्थितानित्यमेवमाहुर्मनीषिणः॥३॥त्रीणिचाप्यग्निकुंडानियेषांमध्येतुजाह्नवी ॥ प्रयागादभिनिष्क्रांतासर्वतीर्थपुरस्कृता ॥४॥
तपनस्यसुतादेवीत्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ गंगायमुनयासार्धंसंस्थितालोकभाविनी ॥ ५ ॥ गंगायमुनयोर्मध्येपृथिव्याजघनंस्मृतम् ॥ प्रयागंराजशार्दूल
कलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ६ ॥ तिस्रःकोट्योर्द्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥ दिव्यंभुव्यंतरिक्षेचतत्सर्वंजाह्नविस्मृता ॥ ७ ॥ प्रयागंसमधिष्ठानंकंबला
श्वतराबुभौ ॥ भोगवत्यथयाचैववेदिरेषाप्रजापतेः ॥ ८ ॥ तत्रदेवाश्चयज्ञाश्चमूर्तिमंतोयुधिष्ठिर ॥ पूजयंतिप्रयागंतेऋषयश्चतपोधनाः ॥ ९ ॥ यजंतेक्र
तुभिर्देवांस्तथाबहुधनानृपाः ॥ ततःपुण्यतमोनास्तित्रिषुलोकेषुभारत ॥ १० ॥ प्रभावात्सर्वतीर्थेभ्यःप्रभवत्यधिकंविभो ॥ दशतीर्थसहस्राणिति
स्रःकोट्यस्तथापरे ॥ ११ ॥ यत्रगंगामहाभागासदेशस्तत्तपोवनम् ॥ सिद्धक्षेत्रंतुतज्ज्ञेयंगंगातीरसमाश्रितम् ॥ १२ ॥ इतिसत्यंद्विजातीनांसाधूना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मात्मजस्यवा ॥ सुहृदांचजपेत्कर्णेशिष्यस्यानुगतस्यवा ॥ १३ ॥ इदंधन्यमिदंस्वर्ग्यमिदंसेव्यमिदंशुभम् ॥ इदंपुण्यमिदंरम्यंपावनंधर्ममुत्तमम् ॥१४॥ महर्षीणामिदंगुह्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ अधीत्यचद्विजोध्यायन्निर्मलत्वमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥ यश्चेदंशृणुयान्नित्यंतीर्थंपुण्यंसदाशुचिः ॥ जातिस्मरत्वंल भतेनाकपृष्ठेचमोदते ॥१६॥ प्राप्यंतेतानितीर्थानिसद्भिःशिष्टार्थदर्शिभिः॥ स्नाहितीर्थेषुकौरव्यनचवक्रमतिर्भव ॥ १७ ॥ त्वयातुसम्यक्पृष्टेनकथितंतुम याविभो ॥ पितरस्तारिताःसर्वेतारिताश्चपितामहाः ॥ १८ ॥ प्रयागस्यतुसर्वेतेकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ एवंज्ञानंचयोगंचतीर्थंचैवयुधिष्ठिर ॥ १९ ॥ बहुक्लेशेनयुज्यंतेततोयांतिपरांगतिम् ॥ प्रयागस्मरणाल्लोकः स्वर्गलोकंचगच्छति ॥ २० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमाहात्म्येसप्तच त्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कथासर्वात्वियंप्रोक्ताप्रयागस्यमहामुने ॥ एवंमेसर्वमाख्याहियथाचममतारयेत् ॥ १ ॥ ॥ मार्कंडे यउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिप्रोक्तंसर्वमिदंजगत् ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथेशानोदेवताप्रभुरव्ययः ॥ २ ॥ ब्रह्मासृजतिभूतानिस्थावरंजंगमंचयत् ॥ तान्ये तानिपरोलोकेविष्णुःपालयतिप्रजाः ॥ ३ ॥ कल्पांतेतत्समग्रंहिरुद्रःसंहरतेजगत् ॥ नददातिचनाध्येतिनकदाचिद्विनश्यति ॥ ४ ॥ ईश्वरःसर्वभूतानां यःपश्यतिसपश्यति ॥ उत्तरेणप्रतिष्ठानादिदानींब्रह्मतिष्ठति ॥५॥ महेश्वरोवटेभूत्वातिष्ठतेपरमेश्वरः ॥ ततोदेवाःसगंधर्वाःसिद्धाश्चपरमर्षयः ॥ ६ ॥ रक्षं तिपरमंनित्यंपापकर्मपरायणान्॥येतुचान्येचतिष्ठंतिनयांतिपरमांगतिम्॥७॥ ॥युधिष्ठिरउवाच॥ ॥अप्याहमेयथातत्त्वंयथैषांतिष्ठतेश्रुतम् ॥केनवाकार णेनैवतिष्ठंतिलोकसंमताः ॥ ८ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ प्रयागेनिवसंत्येतेब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ कारणंतुप्रवक्ष्यामिशृणुतत्त्वंयुधिष्ठिर ॥ ९ ॥ पंचयोज नविस्तीर्णंप्रयागस्यतुमंडलम् ॥ तिष्ठंतिरक्षणार्थायपापकर्मनिवारणाः ॥ १० ॥ तस्मिंस्तुस्वल्पकंपापंनरकेपातयिष्यति ॥ एवंब्रह्माचविष्णुश्चप्रयागे समहेश्वरः ॥ ११ ॥ सप्तद्वीपाःसमुद्राश्चपर्वताश्चमहीतले ॥ तिष्ठंतिध्रियमाणाश्चयावदाभूतसंप्लवम् ॥ १२ ॥ येचान्येबहवःसर्वेतिष्ठंतिचयुधिष्ठिर ॥ पृथिवी स्थानमारभ्यनिर्मितंदैवतैस्त्रिभिः ॥ १३ ॥ प्रजापतेरिदंक्षेत्रंप्रयागमितिविश्रुतम् ॥ एतत्पुण्यंपवित्रंचप्रयागंतुयुधिष्ठिर ॥ १४ ॥ स्वराज्यंकुरुराजेंद्रभ्रा तृभिःसहितोभव ॥१५॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमाहात्म्येऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ भ्रातृभिःसहिताःसर्वे पांडवाधर्मनिश्चयाः ॥ ब्राह्मणेभ्योनमस्कृत्वागुरुदेवांस्त्वर्पयन् ॥ १ ॥ वासुदेवोपितत्रैवक्षणेनाभ्यागतस्तदा ॥ पांडवैःसहितैःसर्वैःपूज्यमानःसमाध वः ॥ २ ॥ कृष्णेनसहितैःसर्वैःपुनरेवमहात्मभिः ॥ अभिषिक्तःस्वराज्येतुधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ ३ ॥ एतस्मिन्नंतरेचैवमार्कंडेयोमहात्मवान् ॥ ततःस्व

पा० १ नददाति च नादत्ते । नकदाचिद्धर्षेत इति ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तीतिचोक्त्वावीक्षणादाश्रममागतः ॥ ४ ॥ युधिष्ठिरोपिधर्मात्माभ्रातृभिःसहितस्तुसः ॥ महादानंददौचाथधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ ५ ॥ यस्त्विदंकल्यमु
त्थायपठतेवाशृणोतिवा ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ६ ॥ ॥ वासुदेवउवाच ॥ ममवाक्यंतुकर्तव्यंतवस्नेहाद्ब्रवीम्यहम् ॥ नित्यं
यज्ञरतोभूत्वाप्रयागेविगतज्वरः ॥ ७ ॥ प्रयागंसंस्मरन्नित्यंसहास्माभिर्युधिष्ठिर ॥ स्वयंप्राप्स्यसिराजेंद्रस्वर्गलोकंतुशाश्वतम् ॥ ८ ॥ प्रयागमनुगच्छेद्वावसते
वापियोनरः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकंचगच्छति ॥ ९ ॥ प्रतिग्रहादुपावृत्तःसन्तुष्टोनियतःशुचिः ॥ १० ॥ अहंकारनिवृत्तश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥ अको
पनश्चराजेंद्रसत्यवादीदृढव्रतः ॥ आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते ॥ ११ ॥ ऋषिभिःक्रतवःप्रोक्तादेवैश्चापियथाक्रमम् ॥ नहिशक्यादरिद्रेणयज्ञाः
प्राप्तुंमहीपते ॥ १२ ॥ बहूपकरणोयज्ञोनानासंभारसंभ्रमः ॥ प्राप्यतेविविधैरर्थैःसमृद्धैर्वानरैःक्वचित् ॥ १३ ॥ योदरिद्रैरपिबुधैःशक्यःप्राप्तुंनरेश्वर ॥
ततोयज्ञफलैःपुण्यैस्तन्निबोधजनेश्वर ॥ १४ ॥ ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंभरतसत्तम ॥ तीर्थाभिगमनंपुण्यंयज्ञैरपिविशिष्यते ॥ १५ ॥ दशकोटिसहस्राणित्रिं
शत्कोट्यस्तथापरे ॥ माघमासेतुगंगायांगमिष्यंतिनरर्षभ ॥ १६ ॥ स्वस्थोभवमहाराजभुंक्त्वाराज्यमकंटकम् ॥ पुनर्द्रक्ष्यसिराजेंद्रयजमानोविशेषतः
॥ १७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमाहात्म्यंनामऊनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ ७ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ भवताकथितंसर्वंयत्किं
चित्पृष्टमेवच ॥ इदानीमपिपृच्छामएकंवदमहामते ॥ १ ॥ एतेषांखलुतीर्थानांसेवनाद्यत्फलंलभेत् ॥ सर्वेषांकिलकृत्वैकंकर्मकेनचलभ्यते ॥ २ ॥ एतन्नो
ब्रूहिसर्वज्ञकर्मैवंयदिवर्तते ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ कर्मयोगःकिलप्रोक्तोवर्णानांद्विजपूर्वशः ॥ ३ ॥ नानाविधोमहाभागास्तत्रचैकंविशिष्यते ॥ हरिभक्तिःकृतायै
नमनसावचसागिरा ॥ ४ ॥ जितंतेनजितंतेनजितमेवनसंशयः ॥ हरिरेवसमाराध्यःसर्वदेवेश्वरेश्वरः ॥ ५ ॥ हरिनाममहामंत्रैर्नश्येत्पापपिशाचकम् ॥ हरेःप्रदक्षिणं
कृत्वासकृदप्यमलाशयाः ॥ ६ ॥ सर्वतीर्थसमाप्लावंलभंतेयन्नसंशयः ॥ प्रतिमांचहरेर्दृष्ट्वासर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ ७ ॥ विष्णुनामपरंजप्त्वासर्वमंत्रफलंलभेत् ॥ विष्णु
प्रसादतुलसीमाघ्रायद्विजसत्तमाः ॥ ८ ॥ प्रचंडंविकरालंतद्यमस्यास्यंनपश्यति ॥ सकृत्प्रणामीकृष्णस्यमातुःस्तन्यंपिबेन्नहि ॥ ९ ॥ हरिपादेमनोयेषांते
भ्योनित्यंनमोनमः ॥ पुल्कसःश्वपचोवापियेचान्येम्लेच्छजातयः ॥ १० ॥ तेपिवंद्यामहाभागाहरिपादैकसेवकाः ॥ किंपुनर्ब्राह्मणाःपुण्याभक्taराजर्षयस्त
था ॥ ११ ॥ हरौभक्तिंविधायैवगर्भवासंनपश्यति ॥ हरेरग्रेस्वनैरुच्चैर्नृत्यंस्तन्नामकृन्नरः ॥ १२ ॥ पुनातिभुवनंविप्रागंगादिसलिलंयथा ॥ दर्शनात्स्पर्शनात्त
स्यआलापादपिभक्तितः ॥ १३ ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ हरेःप्रदक्षिणंकुर्वन्नुच्चैस्तन्नामकृन्नरः ॥ १४ ॥ करतालादिसंधानंसुस्वरंकलश

पा० १ भुंक्ष्वराज्य ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्दितम् ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंतेनैवकरतालितम् ॥ १५ ॥ हरिभक्तिकथामुक्त्वाख्यायिकांशृणुयाच्चयः ॥ तस्यसंदर्शनादेवपूतोभवतिमानवः ॥
॥ १६ ॥ किंपुनस्तस्यपापानामाशंकामुनिपुंगवाः ॥ तीर्थानांचपरंतीर्थंकृष्णनाममहर्षयः ॥ १७ ॥ तीर्थीकुर्वंतिजगतींगृहीतंकृष्णनामयैः ॥
तस्मान्मुनिवराःपुण्यंनातःपरतरंविदुः ॥ १८ ॥ विष्णुप्रसादनिर्माल्यंभुक्त्वाधृत्वाचमस्तके ॥ विष्णुरेवभवेन्मर्त्योयमशोकविनाशनः ॥ १९ ॥
अर्चनीयोनमस्कार्योहरिरेवनसंशयः ॥ (येमहाविष्णुमव्यक्तंदेवंवापिमहेश्वरम् ॥ २० ॥ एकीभावेनपश्यंतिनतेषांपुनरुद्भवः ॥) तस्मादनादि
निधनंविष्णुमात्मानमव्ययम् ॥ २१ ॥ हरिंचैकंप्रपश्यध्वंपूजयध्वंतथैवहि ॥ येसमानंप्रपश्यंतिहरिंवैदेवतांतरम् ॥ २२ ॥ तेयांतिनरकान्घोरां
न्नतांस्तुगणयेद्धरिः ॥ मूर्खंवापंडितंवापिब्राह्मणंकेशवप्रियम् ॥ २३ ॥ श्वपाकंवामोचयतिनारायणःस्वयंप्रभुः ॥ नारायणात्परोनास्तिपापराशि
दवानलः ॥ २४ ॥ कृत्वापिपातकंघोरंकृष्णनाम्नाविमुच्यते ॥ स्वयंनारायणोदेवःस्वनाम्निजगतांगुरुः ॥ २५ ॥ आत्मनोभ्यधिकांशक्तिस्थाप
यामाससुव्रताः ॥ अत्रयेविवदंतेवैआयासलघुदर्शनात् ॥ २६ ॥ फलानांगौरवाच्चापितेयांतिनरकंबहु ॥ तस्माद्धरौभक्तिमान्स्याद्धरिनामपरायणः
॥ २७ ॥ पूजकंपृष्ठतोरक्षेन्नामिनंवक्षसिप्रभुः ॥ हरिनाममहावज्रंपापपर्वतदारणे ॥ २८ ॥ तस्यपादौतुसफलौतदर्थंगतिशालिनौ ॥ तावेवधन्या
वाख्यातौयौतुपूजाकरौकरौ ॥ २९ ॥ उत्तमांगमुत्तमांगंतद्धरौनम्रमेवयत् ॥ साजिह्वायाहरिंस्तौतितन्मनस्तत्पदानुगम् ॥ ३० ॥ तानिलोमा
निचोच्यंतेयानितन्नाम्निचोत्थितम् ॥ कुर्वंतितच्चनेत्रांबुयदच्युतप्रसंगतः ॥ ३१ ॥ अहोलोकाअतितरांदैवदोषेणवंचिताः ॥ नामोच्चारणमात्रेणमुक्तिदं
नभजंतिवै ॥ ३२॥ वंचितास्तेचकलुषाःस्त्रीणांसंगप्रसंगतः ॥ प्रतिष्ठंतिचलोमानियेषांनोकृष्णशब्दने ॥३३॥ तेमूर्खाह्यकृतात्मानःपुत्रशोकादिविह्वलाः॥
रुदंतिबहुलालापैर्नकृष्णाक्षरकीर्तने ॥३४॥ जिह्वांलब्ध्वापिलोकेस्मिन्कृष्णनामजपेन्नहि ॥ लब्ध्वापिमुक्तिसोपानंहेलयैवच्यवंतिते ॥३५॥ तस्माद्यत्नेनवै
विष्णुंकर्मयोगेनमानवः ॥ कर्मयोगार्चितोविष्णुःप्रसीदत्येवनान्यथा ॥ ३६ ॥ तीर्थादप्यधिकंतीर्थंविष्णोर्भजनमुच्यते ॥ सर्वेषांखलुतीर्थानांस्नानपानाव
गाहनैः॥३७॥यत्फलंलभतेमर्त्यस्तत्फलंकृष्णसेवनात् ॥ यजंतेकर्मयोगेनधन्याएवनराहरिम् ॥ ३८ ॥ तस्माद्भजध्वंमुनयःकृष्णंपरममंगलम् ॥३९॥इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेविष्णुभक्तिप्रशंसनंनामपंचाशत्तमोऽध्यायः॥५०॥छ॥ऋषयऊचु॥ ॥कर्मयोगःकथंसूतयेनचाराधितोहरिः॥ प्रसीदतिमहाभाग
वदनोवदतांवर ॥१॥ येनासौभगवानीशःसमाराध्योमुमुक्षुभिः॥ तद्वदाखिललोकानांरक्षणंधर्मसंग्रहम् ॥२॥ तंकर्मयोगंवदनःसूतमूर्तिमयस्तुयः ॥ इति
शुश्रुपवोविप्राभवदग्रेव्यवस्थिताः ॥ ३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमेवपुरापृष्टोव्यासःसत्यवतीसुतः ॥ ऋषिभिरग्निसंकाशैर्व्यासस्तानाहतच्छृणु ॥ ४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ व्यासउवाच ॥ ॥ शृणुध्वमृषयःसर्वेवक्ष्यमाणंसनातनम् ॥ कर्मयोगंब्राह्मणानामात्यंतिकफलप्रदम् ॥ ५ ॥ आम्नायसिद्धमखिलंब्राह्मणार्थप्रदर्शितम् ॥ ऋषीणांशृण्वतांपूर्वंमनुराहप्रजापतिः ॥ ६ ॥ सर्वव्याधिहरंपुण्यमृषिसंघैर्निषेवितम् ॥ समाहितधियोयूयंशृणुध्वंगदतोमम ॥ ७ ॥ कृतोपनयनोवेदानधीयीतद्विजोतमः ॥ गर्भाष्टमेऽष्टमेवाब्देस्वसूत्रोक्तविधानतः ॥ ८ ॥ दंडीचमेखलीसूत्रीकृष्णाजिनधरोमुनिः ॥ भिक्षाहारोगुरुहितोवीक्ष्यमाणोगुरोर्मुखम् ॥ ९ ॥ कार्पासमुपवीतार्थंनिर्मितंब्रह्मणापुरा ॥ ब्राह्मणानांत्रिवृत्सूत्रंकौशंवावस्त्रमेववा ॥ १० ॥ सदोपवीतीचैवस्यात्सदाबद्धशिखोद्विजः ॥ अन्यथायत्कृतंकर्म्मतद्भवत्ययथाकृतम् ॥ ११ ॥ वसेदविकृतंवासःकार्पासंवाकषायकम् ॥ तदेवपरिधानीयंशुक्लंतांतवमुत्तमम् ॥ १२ ॥ उत्तरंतुसमाम्नातंवासःकृष्णाजिनंशुभम् ॥ अभावेगावयमपिरौरवंवाविधीयते ॥ १३ ॥ उद्धृत्यदक्षिणंबाहुंसव्यबाहौसमर्पितम् ॥ उपवीतंभवेन्नित्यंनिवीतंकंठसज्जने ॥ १४ ॥ सव्यबाहुंसमुद्धृत्यदक्षिणेतुधृतंद्विजाः ॥ प्राचीनावीतमित्युक्तंपित्र्येकर्मणियोजयेत् ॥ १५ ॥ अग्न्यागारेगवांगोष्ठेहोमेतप्येतथैवच ॥ स्वाध्यायेभोजनेनित्यंब्राह्मणानांचसन्निधौ ॥ १६ ॥ उपासनेगुरूणांचसंध्ययोःसाधुसंगमे ॥ उपवीतीभवेन्नित्यंविधिरेषसनातनः ॥ १७ ॥ मौंजीत्रिवृत्समाश्लिष्टांकुर्याद्विप्रस्यमेखलाम् ॥ मुंजाभावेकुशेनाहुर्ग्रंथिनैकेनवात्रिभिः ॥ १८ ॥ धारयेद्वैणवपालाशौदंडौकेशांतिकौद्विजः ॥ यज्ञार्हवृक्षजंवाथसौम्यमव्रणमेवच ॥ १९ ॥ सायंप्रातर्द्विजःसंध्यामुपासीतसमाहितः ॥ कामाल्लोभाद्भयान्मोहात्त्यक्तैनांपतितोभवेत् ॥ २० ॥ अग्निकार्यंततःकुर्यात्सायंप्रातःप्रसन्नधीः ॥ स्नात्वासंतर्पयेद्देवानृषीन्पितृगणांस्तथा ॥ २० ॥ देवताभ्यर्चनंकुर्यात्पुष्पैःपत्रैर्यवांबुभिः ॥ अभिवादनशीलःस्यान्नित्यंवृद्धेषुधर्मतः ॥ २२ ॥ असावहंभोनामेतिसम्यक्प्रणतिपूर्वकम् ॥ आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थंतंद्रादिपरिवर्जितः ॥ २३ ॥ आयुष्मान्भवसौम्येतिवचोविप्रोभिवादने ॥ आकारश्चास्यनाम्नोंतेवाच्यःपूर्वाक्षरप्लुतः ॥ २४ ॥ योनवेत्त्यभिवादस्यविप्रःप्रत्यभिवादनम् ॥ नाभिवाद्यःसविदुषायथाशूद्रस्तथैवसः ॥ २५ ॥ व्यत्यस्तपाणिनाकार्यंपादसंग्रहणंगुरोः ॥ सव्येनसव्यःस्प्रष्टव्योदक्षिणेनतुदक्षिणः ॥ २६ ॥ लौकिकंवैदिकंवापितथाध्यात्मिकमेववा ॥ अवाप्यप्रयतोज्ञानंतंपूर्वमभिवादयेत् ॥ २७ ॥ नोदकंधारयेद्भैक्ष्यंपुष्पाणिसमिधस्तथा ॥ एवंविधानिचान्यानिनदेवार्थेषुकर्म्मसु ॥ २८ ॥ ब्राह्मणंकुशलंपृच्छेत्क्षत्रबंधुमनामयम् ॥ वैश्यंक्षेमंसमागम्यशूद्रमारोग्यमेवच ॥ २९ ॥ उपाध्यायःपिताज्येष्ठोभ्राताताताचभीतितः ॥ मातुलःश्वशुरश्चैवमातामहपितामहौ ॥ ३० ॥ वर्णश्रेष्ठःपितृव्यश्चपुंसोत्रगुरवःस्मृताः ॥ मातामातामहीगुर्वीपितुर्मातुश्चसोदराः ॥ ३१ ॥

पा० १ चैवमहीपतिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वश्रूःपितामहीज्येष्ठाधात्रीचगुरवःस्त्रियः ॥ ज्ञेयस्तुगुरुवर्गोयंमातृतःपितृतोद्विजाः ॥ ३२ ॥ अनुवर्तनमेतेषांमनोवाक्कायकर्मभिः ॥ गुरून्दृष्ट्वा समुत्तिष्ठेदभिवाद्यकृतांजलिः ॥ ३३ ॥ नैतैरुपविशेत्सार्द्धंविवदेन्नात्मकारणात् ॥ जीवितार्थमपिद्वेषाद्गुरुभिर्नैवभाषणम् ॥ ३४ ॥ उद्रिक्तो पिगुणैरन्यैर्गुरुद्वेषीपतत्यधः ॥ गुरूणामपिसर्वेषांपंचपूज्याविशेषतः ॥ ३५ ॥ तेषामाद्यास्त्रयःश्रेष्ठास्तेषांमातासुपूजिता ॥ योभावयतियासूतेयेनविद्योपदिश्यते ॥ ३६ ॥ ज्येष्ठोभ्राताचभर्ताचपंचैतेगुरवःस्मृताः ॥ आत्मनःसर्वयत्नेनप्राणत्यागेनवापुनः ॥ ३७॥ पूजनीयाविशेषेणपंचैतेभूतिमिच्छता॥ यावत्पिताचमाताचद्वावेतौनिर्विकारिणौ ॥ ३८ ॥ तावत्सर्वंपरित्यज्यपुत्रःस्यात्तत्परायणः ॥ पितामाताचसुप्रीतौस्यातांपुत्रगुणैर्यदि ॥ ३९ ॥ सपुत्रः सकलंधर्मंप्राप्नुयात्तेनकर्मणा ॥ नास्तिमातृसमंदैवंनास्तिपितृसमोगुरुः ॥ ४० ॥ तयोःप्रत्युपकारोपिनकथंचनविद्यते ॥ तयोर्नित्यंप्रियंकुर्यात्कर्मणामनसागिरा ॥ ४१ ॥ नताभ्यामननुज्ञातोधर्ममन्यंसमाचरेत् ॥ वर्जयित्वामुक्तिफलंनित्यंनैमित्तिकंतथा ॥ ४२ ॥ धर्मसारःसमुद्दिष्टःप्रेत्यानंतफलप्रदः ॥ सम्यगाराध्यवक्तारंविसृष्टस्तदनुज्ञया ॥ ४३ ॥ शिष्योविद्याफलंभुंक्तेप्रेत्यचापद्यतेदिवि ॥ योभ्रातरंपितृसमंज्येष्ठंमूढोवमन्यते ॥ ४४ ॥ तेनदोषेणसंप्रेत्यनिरयंघोरमृच्छति ॥ पुंसांवर्त्मनिसृष्टेनपूज्योभर्तातुसर्वदा ॥ ४५ ॥ अपिमातरिलोकेस्मिन्नुपकाराद्धिगौरवम् ॥ मातुलांश्चपितृव्यांश्चश्वशुरानृत्विजोगुरून् ॥ ४६ ॥ असावहमितिब्रूयात्प्रत्युत्थायाभिवादयेत् ॥ अवाच्योदीक्षितोनाम्नायवीयानपियोभवेत् ॥ ४७ ॥ भोभवत्पूर्वकंत्वेनमभिभाषेतधर्मवित् ॥ अभिवाद्यश्चपूज्यश्चशिरसानम्यएवच ॥ ४८ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियाद्यैश्चश्रीकामैःसादरंसदा ॥ नाभिवाद्याश्चविप्रेणक्षत्रियाद्याःकथंचन ॥ ४९ ॥ ज्ञानकर्मगुणोपेतायद्यप्येतेबहुश्रुताः ॥ ब्राह्मणःसर्ववर्णानांस्वस्तिकुर्यादितिश्रुतिः ॥ ५० ॥ सवर्णेनसवर्णानांकार्यमेवाभिवादनम् ॥ गुरुरग्निर्द्विजातीनांवर्णानांब्राह्मणोगुरुः ॥ ५१ ॥ पतिरेकोगुरुःस्त्रीणांसर्वत्राभ्यागतोगुरुः ॥ विद्याकर्मवयोबंधुर्वित्तंभवतिपंचमम् ॥५२॥ मान्यस्थानानिपंचाहुःपूर्वंपूर्वंगुरूत्तरात् ॥ पंचानांत्रिषुवर्णेषुभूयांसिबलवंतिच ॥ ५३ ॥ यत्रस्युः सोत्रमानार्हःशूद्रोपिदशमींगतः ॥ पंथादेयोब्राह्मणायस्त्रियैराज्ञेविचक्षुषे ॥ ५४ ॥ वृद्धायभारभग्नायरोगिणेदुर्बलायच ॥ भिक्षामाहृत्यशिष्टानांगृहेभ्यःप्रयतोन्वहम् ॥ ५५ ॥ निवेद्यगुरवेश्नीयाद्वाग्यतस्तदनुज्ञया ॥ भवत्पूर्वंचरेद्भैक्ष्यमुपवीतीद्विजोत्तमः ॥ ५६ ॥ भवन्मध्यंतुराजन्योवैश्यस्तुभवदुत्तरम् ॥ मातरंवास्वसारंवामातुर्वाभगिनींनिजाम् ॥ ५७ ॥ भिक्षेतभिक्षांप्रथमंयाचैनंनविमानयेत् ॥ सजातीयगृहेष्वेवसार्ववर्णिकमेववा ॥ ५८ ॥ भैक्ष्यस्याचरणंप्रोक्तंपतितादिविवर्जितम् ॥ वेदयज्ञैरहीनानांप्रशस्तानांस्वकर्म्मसु ॥ ५९ ॥ ब्रह्मचार्य्याहरेद्भैक्ष्यंगृहेभ्यःप्रयतोन्वहम् ॥ गुरोःकुलेनभिक्षेतनज्ञातिकुलबंधुषु ॥ ६० ॥ अलाभेत्वन्यगेहानांपूर्वंपूर्वंविवर्जयेत् ॥ सर्ववाविचरेद्ग्रामंपूर्वोक्तानां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मसंभवे ॥ ६१ ॥ नियम्यप्रयतोवाचंदिशस्त्वनवलोकयन् ॥ समाहृत्यतुभैक्ष्यान्नंयावदर्थममायया ॥ ६२ ॥ भुंजीतप्रयतोनित्यंवाग्यतो नन्यमानसः ॥ भैक्ष्येणवर्तयेन्नित्यंनैवेकान्नोभवेद्व्रती ॥ ६३ ॥ भैक्ष्येणवर्त्तिनोवृत्तिरुपवाससमास्मृता ॥ पूजयेदशनंनित्यंमदाचैनमकुत्सयन् ॥ ६४ ॥ दृष्ट्वाहृष्येत्प्रसीदेच्चप्रतिनंदेच्चसर्वशः ॥ अनारोग्यमनायुष्यमस्वर्ग्यंचातिभोजनम् ॥ ६५ ॥ अपुण्यंलोकविद्विष्टंतस्मात्तत्परिवर्जयेत् ॥ प्राङ्मुखोन्नानि भुंजीतसूर्याभिमुखमेववा ॥ ६६ ॥ नांद्यादुदङ्मुखोनित्यंविधिरेषसनातनः ॥ प्रक्ष्याल्यपाणिपादौचभुंजानोद्विरुपस्पृशेत् ॥ ६७ ॥ शुद्धेदेशेसमासीनोभुक्त्वाचाद्विरुपस्पृशेत् ॥६८॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेकर्मयोगकथनंनामएकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५१॥छ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ भुक्त्वा पीत्वाचसुप्त्वाचस्नात्वारथ्योपसर्पणे॥ओष्ठौवलोमकौस्पृष्ट्वावासोविपरिधायच ॥ १ ॥ रेतोमूत्रपुरीषाणामुत्सर्गेनृंतभाषणे ॥ ष्ठीवित्वाऽध्ययनारंभेकास श्वासागमेतथा ॥ २ ॥ चत्वरंवास्मशानंवासमाक्रम्यद्विजोत्तमः ॥ संध्ययोरुभयोस्तद्वदाचांतोप्याचमेत्पुनः ॥ ३ ॥ चंडालम्लेच्छसंभाषेस्त्रीशूद्रोच्छिष्टभाषणे ॥ उच्छिष्टंपुरुषंदृष्ट्वाभोज्यंचापितथाविधम् ॥ ४ ॥ आचामेदश्रुपातेवालोहितस्यतथैवच ॥ भोजनेसंध्ययोःस्नात्वापीत्वामूत्रपुरीषयोः ॥ ५ ॥ आगतोवाचमेत्सुप्त्वासकृत्सकृदथान्यतः ॥ अग्नेर्गवामथालंभेस्पृष्ट्वाप्रयतमेववा ॥ ६ ॥ स्त्रीणामथात्मनःस्पर्शेनीलींवापरिधायच ॥ उपस्पर्शेजलंवार्तंतृणंवाभूमिमेवच ॥ ७ ॥ केशानांचात्मनःस्पर्शेवाससःस्खलितस्यच ॥ अनुष्णाभिरफेनाभिरदुष्टाभिश्चधर्मतः ॥ ८ ॥ शौचेप्सुःसर्वदाचामेदासीनःप्रागुदङ्मुखः ॥ शिरःप्रावृत्यकंठंवामुक्तकेशशिखोपिवा ॥ ९ ॥ अकृत्वापादयोःशौचंमार्गतोनशुचिर्भवेत् ॥ सोपानत्कोपानस्थोवानोष्णीषीचाचमेद्बुधः ॥ १० ॥ नचैववर्षधाराभिर्नतिष्ठन्नुद्धृतोदकैः ॥ नैकहस्तार्पितजलैर्विनासूत्रेणवापुनः ॥ ११ ॥ नपादुकासनस्थोवावहिर्जानुरथापिवा ॥ नजल्पन्नहसन्प्रेक्षन्शयानस्तल्पएवच ॥ १२ ॥ नाविक्षिताभिःफेनाद्यैरुपेताभिरथापिवा ॥ शूद्राशुचिकरोन्मुक्तैर्नक्षाराभिस्तथैवच ॥ १३ ॥ नचैवांगुलिभिःशब्दंनकुर्यान्नान्यमानसः ॥ नवर्णरसदुष्टाभिर्नचैवप्रदरोदकैः ॥ १४ ॥ नपाणिक्षुभिताभिर्वानबहिर्गंधएववा ॥ हृद्गाभिःपूयतेविप्रःकंठ्याभिःक्षत्रियःशुचिः ॥ १५ ॥ प्राशिताभिस्तथावैश्यःस्त्रीशूद्रौस्पर्शतोंततः ॥ अंगुष्ठमूलांतरतोरेखायांब्राह्ममुच्यते ॥ १६ ॥ अंतरांगुष्ठदेशिन्यैःपितृणांतीर्थमुच्यते ॥ कनिष्ठामूलतःपश्चात्प्राजापत्यंप्रचक्षते ॥ १७ ॥ अंगुल्यग्रंस्मृतंदैवंतद्देवार्षंप्रकीर्तितम् ॥ मूलेनदैवमार्षंस्यादाग्नेयंमध्यतःस्मृतम् ॥ १८ ॥ तदेवसौमिकंतीर्थमेतज्ज्ञात्वानमुह्यति ॥ ब्राह्मेणैवतुतीर्थेनद्विजोनित्यमुपस्पृशेत् ॥१९॥ होमयेद्वाथदैवेननतुपित्र्येणवैद्विजाः ॥ त्रिःप्राश्नीयादपःपूर्वंब्राह्मे

पा० –१ नाद्यादन्नाङ्मुखो । २ ओष्ठावलेहात्स्पृष्ट्वा । श्वानंविलोक्य स्पृष्ट्वावा इ० पा० । ३ नुक्तभाषणे ४ सोपानस्थो जलस्थो वा । ५ जंघ । स्कंध ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णप्रयतस्ततः ॥ २० ॥ संमृज्यांगुष्ठमूलेनमुखंवैसमुपस्पृशेत् ॥ अंगुष्ठानामिकाभ्यांतुस्पृशेन्नेत्रद्वयंततः ॥ २१ ॥ तर्जन्यंगुष्ठयोगेनस्पृशेन्नासापुटद्वयम् ॥
कनिष्ठांगुष्ठयोगेनश्रवणेसमुस्पृशेत् ॥ २२ ॥ सर्वासामथयोगेनहृदयंतुतनवा ॥ स्पृशेद्वैशिरसस्तद्वदंगुष्ठेनांसकद्वयम् ॥ २३ ॥ त्रिःप्राश्नीयाद्यदंभस्तुप्री
तास्तेनास्यदेवताः ॥ ब्रह्माविष्णुर्महेशश्चभवंतीत्यनुशुश्रुम ॥ २४ ॥ गंगाचयमुनाचैवप्रीयेतेपरिमार्जनात् ॥ संस्पृष्टयोर्लोचनयोःप्रीयेतेशशिभास्क
रौ ॥ २५ ॥ नासत्यदस्रौप्रीयेतेस्पृशेन्नासापुटद्वयम् ॥ कर्णयोःस्पृष्टयोस्तद्वत्प्रीयेतेचानिलानलौ ॥ २६ ॥ संस्पृष्टेहृदयेचास्यप्रीयंतेसर्वदेवताः ॥ मूर्ध्निसं
स्पर्शनादेकःप्रीतःसपुरुषोभवेत् ॥२७॥ नोच्छिष्टंकुर्वतेवक्त्रेविप्रुषोंगेलगंतियाः ॥दंतवद्दंतलग्नेषुजिह्वास्पर्शेशुचिर्भवेत् ॥ २८॥ स्पृशंतिबिंदवःपादौयआचा
मयतःपरान् ॥ भूमिपांशुसमाज्ञेयानतैरस्पृश्यताभवेत् ॥ २९ ॥ मधुपर्केचसोमेचतांबूलस्यचभक्षणे ॥ फलमूलेचेक्षुदंडेनदोषंप्राहवैमनुः ॥ ३० ॥ प्रचरंश्चा
न्नपानेषुद्रव्यहस्तोभवेन्नरः ॥ भूमौनिक्षिप्यतद्द्रव्यमाचम्याभ्युक्षयेत्तुतत् ॥ ३१ ॥ तैजसंवैसमादाययद्युच्छिष्टोभवेद्द्विजः ॥ भूमौनिक्षिप्यतद्द्रव्यमाचम्या
भ्युक्षयेत्तुतत् ॥ ३२ ॥ यद्यद्द्रव्यंसमादायभवेदुच्छेषणान्वितः ॥ अनिधायैवतद्द्रव्यंभूमौत्वशुचितामियात् ॥ ३३ ॥ वस्त्रादिषुविकल्पःस्यात्तत्संस्पृ
श्याचमेदिह ॥ अरण्येनिर्जनेरात्रौचौरव्याघ्राकुलेपथि ॥ ३४ ॥ कृत्वामूत्रंपुरीषंवाद्रव्यहस्तोनदुष्यति ॥ निधायदक्षिणेकर्णेब्रह्मसूत्रमुदङ्मुखः ॥ ३५ ॥
अह्निकुर्याच्छकृन्मूत्रंरात्रौचेद्दक्षिणामुखः ॥ अंतर्धायमहींकाष्ठैःपत्रैर्लोष्टतृणेनवा ॥ ३६ ॥ प्रावृत्यचशिरःकुर्याद्विण्मूत्रस्यविसर्जनम् ॥ छायाकूप
नदीगोष्ठचैत्यांभःपथिभस्मसु ॥ ३७ ॥ अग्नौचैवश्मशानेचविण्मूत्रंनसमाचरेत् ॥ नगोमयेनकाष्ठेवामहावृक्षेथशाद्वले ॥ ३८ ॥ नतिष्ठन्नचनिर्वासा
नचपर्वतमंडले ॥ नजीर्णदेवायतनेवल्मीकेनकदाचन ॥ ३९ ॥ नससत्वेषुगर्तेषुनगच्छन्नसमाचरेत् ॥ तुषांगारकपालेषुराजमार्गेतथैवच ॥ ४० ॥
नक्षेत्रेनविलेवापिनतीर्थेनचतुष्पथे ॥ नोद्यानेपांसमीपेवानोषरेनगंराशये ॥ ४१ ॥ नसोपानत्पादुकोवाछत्रीवानांतरिक्षके ॥ नचैवाभिमुखःस्त्रीणांगुरुब्रा
ह्मणयोर्गवाम् ॥ ४२ ॥ नदेवदेवालययोरपामपिकदाचन ॥ नज्योतींषिनिरीक्षन्वानवाप्रतिमुखोथवा ॥ ४३ ॥ प्रत्यादित्यंप्रत्यनलंप्रतिसोमंतथैवच ॥
आहृत्यमृत्तिकांकूलाल्लेपगंधापकर्षणीम् ॥ ४४ ॥ कुर्यादतंद्रितःशौचंविशुद्धैरुद्धृतोदकैः ॥ नाहरेन्मृतिकांविप्रःपांशुलांनसकर्दमाम् ॥ ४५ ॥ नमार्गा
न्नोपरादेशाच्छौचशिष्टांपरस्यच ॥ नदेवायतनात्कुपाद्ग्रामान्नचजलात्तथा ॥४६॥ उपस्पृशेत्ततोनित्यंपूर्वोक्तेनविधानतः ॥४७॥ इति श्रीपाद्मेमहापुरा
णेस्वर्गखंडेकर्मयोगकथनेद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२॥ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एवंदंडादिभिर्युक्तःशौचाचारसमन्वितः ॥ आहूतोध्यापनंकु

पा० १ कुष्टे । २ थूत्कुर्वन् । ३ गुह्यसुच ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योद्वीक्ष्यमाणोगुरोर्मुखम् ॥ १ ॥ नित्यमुद्यतपाणिःस्यात्साध्वाचारःसुसंयतः ॥ आस्यतामितिचोक्तःसन्नासीताभिमुखंगुरोः ॥ २ ॥ प्रतिश्रवणसंभाषेश
यानोनसमाचरेत् ॥ आसीनोनचभुंजानोनतिष्ठेन्नपराङ्मुखः ॥३॥ नीचैःशय्यासनंचास्यसर्वदागुरुसन्निधौ ॥ गुरोस्तुचक्षुर्विषयेनयथेष्टासनोभवेत् ॥४॥
नोदाहरेदस्यनामपरोक्षमपिकेवलम् ॥ नचैवास्यानुकुर्वीतगतिभाषणचेष्टितम् ॥ ५ ॥ गुरोर्यत्रपरीवादोनिंदावापिप्रवर्तते ॥ कर्णौतत्रपिधातव्यौगंतव्यं
वाततोन्यतः ॥ ६ ॥ दूरस्थोनार्चयेदेनंनक्रुद्धोनांतिकेस्त्रियः ॥ नचैवास्योत्तरंब्रूयात्स्थितोनासीतसान्निधौ ॥ ७ ॥ उदकुंभंकुशान्पुष्पंसमिधोस्याहरेत्स
दा ॥ मार्जनंलेपनंनित्यमंगानांवैसमाचरेत् ॥ ८ ॥ नास्यनिर्माल्यशयनंपादुकोपानहावपि ॥ आक्रामेदासनंचास्यच्छायादीन्वाकदाचन ॥ ९ ॥ साधये
दंतकाष्ठादील्लँब्धंचास्मैनिवेदयेत् ॥ अनापृच्छ्यचनगंतव्यंभवेत्प्रियहितेरतः ॥ १० ॥ नपादौसारयेदस्यसन्निधानेकदाचन ॥ जृंभितंहसितंचैवकंठप्राव
रणंतथा ॥ ११ ॥ वर्जयेत्सन्निधौनित्यमंगस्फोटनमेवच ॥ यथाकालमधीयीतयावन्नविमनागुरुः ॥ १२ ॥ आसीनोधोगुरोःपार्श्वेसेवांचसुसमाहितः ॥
आसनेशयनेयानेनैवतिष्ठेत्कदाचन ॥ १३ ॥ धावंतमनुधावेतगच्छंतमनुगच्छति ॥ गोश्वोष्ट्रयानप्रासादेतथाधोविष्टरेषुच ॥ १४ ॥ आसी
तगुरुणासार्द्धंशिलाफलकनौषुच ॥ जितेंद्रियःस्यात्सततंवश्यात्माक्रोधनःशुचिः ॥ १५ ॥ प्रयुंजीतसदावाचंमधुरांहितकारिणीम् ॥ गंधमाल्यंरसंकल्पं
शुक्तिप्राणिविहिंसनम् ॥ १६ ॥ अभ्यंजनांजनोन्मर्दच्छत्रधारणमेवच ॥ कामंलोभंभयंनिद्रांगीतवादित्रनर्तनम् ॥ १७ ॥ आतर्जनंपरीवादंस्त्रीप्रेक्षालंभनं
तथा ॥ परोपघातंपैशुन्यंप्रयत्नेनविवर्जयेत् ॥ १८ ॥ उदकुंभंसुमनसोगोशकृन्मृत्तिकाकुशान् ॥ आहरेद्यावदन्नानिभैक्ष्यंचाहरहश्चरेत् ॥ १९ ॥ घृतंच
लवणंसर्ववर्ज्यंपर्युषितंचयत् ॥ अनृत्यदर्शीसततंभवेद्गीतादिनिस्पृहः ॥ २० ॥ नादित्यंवैसमीहेतनाचरेद्दंतधावनम् ॥ एकांतमशुचिस्त्रीभिःशूद्राद्यैरभि
भाषणम् ॥ २१ ॥ गुरूच्छिष्टंभेषजान्नंप्रयुंजीतनकामतः ॥ मलापकर्षणंस्नानंनाचरेद्धिकदाचन ॥ २२ ॥ नकुर्यान्मानसंविप्रोगुरोस्त्यागेकथंचन ॥ मोहा
द्वायदिवालोभात्त्यक्त्वातुपतितोभवेत् ॥ २३ ॥ लौकिकंवैदिकंवापितथाध्यात्मिकमेववा ॥ आददीतयतोज्ञानंतंनद्रुह्येत्कदाचन ॥ २४ ॥ गुरोरप्यवलि
तस्यकार्याकार्यमजानतः ॥ उत्पथप्रतिपन्नस्यनमैनुस्त्यागमब्रवीत् ॥ २५ ॥ गुरोर्गुरौसन्निहितेगुरुवद्वृत्तिमाचरेत् ॥ नत्वाभिसृष्टोगुरुणास्वान्गुरूनभिवा
दयेत् ॥ २६ ॥ विद्यागुरुष्वेतदेवंनित्यावृत्तिषुयोगिषु ॥ प्रतिषेधत्सुचाधर्माद्धितंचोपदिशत्सुच ॥२७॥ श्रेयःस्वगुरुवद्वृत्तिंनित्यमेवसमाचरेत् ॥ गुरुपुत्रेषु

पा० १ प्राप्य । २ समनुरिति असमीचीनः पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दारेषुगुरोश्चैवस्ववंधुषु ॥ २८ ॥ बालैः[1]संमानयेन्मान्याञ्छिष्टोवायदिकर्म्मणि ॥ अध्यापयन्गुरोःसूनुंगुरुवन्मानमर्हति ॥ २९ ॥ उत्सादनंचगात्राणांस्ना
पनोच्छिष्टभोजनः ॥ नकुर्याद्गुरुपुत्रस्यपादयोःशौचमेवच ॥ ३० ॥ गुरुवत्प्रतिपूज्याश्चसवर्णागुरुयोषितः ॥ असवर्णाश्चसंपूज्याःप्रत्युत्थानाभि
वादनैः ॥ ३१ ॥ अभ्यंजनंस्नापनंचगात्रोत्सादनमेवच ॥ गुरुपत्न्यानकार्याणिकेशानांचप्रसाधनम् ॥ ३२ ॥ गुरुपत्नीतुयुवतीनाभिवाद्यातुपादयोः॥
कुर्वीतवंदनंभूम्यामसावहमितिब्रुवन् ॥ ३३ ॥ विप्रोष्यपादग्रहणपूर्वकंचाभिवादनम् ॥ गुरुदारेषुकुर्वीतसतांधर्म्ममनुस्मरन् ॥ ३४ ॥ मा
तृष्वसामातुलानीश्वश्रूश्चाथपितृष्वसा ॥ संपूज्यागुरुपत्नीवत्समास्तागुरुभार्यया ॥ ३५ ॥ भ्रातृभार्याश्चसंग्राह्यासवर्णाहन्यहन्यपि ॥ विप्रोष्यतू
पसंग्राह्याज्ञातिसंबंधियोषितः ॥ ३६ ॥ पितुर्भगिन्यामातुश्चजायस्यांचस्वसर्यपि ॥ मातृवद्वृत्तिमातिष्ठेन्मातातोभ्योगरीयसी ॥ ३७ ॥
एवमाचारसंपन्नमात्मवंतमदांभिकम् ॥ वेदमध्यापयेद्धर्म्मपुराणांगानिनित्यशः ॥ ३८ ॥ संवत्सरोषितेशिष्येगुरुर्ज्ञानमनिर्दिशन् ॥ हरते
दुष्कृतंतस्यशिष्यस्यवसतोगुरुः ॥ ३९ ॥ आचार्यपुत्रःशुश्रूषुर्ज्ञानदोधार्मिकःशुचिः ॥ शक्तोन्नदोंबुदःसाधुरध्याप्यादशधर्मतः ॥ ४० ॥
कृतकंठस्तथाऽद्रोहीमेधावीगुरुकृन्नरः ॥ आप्तःप्रियोथविधिवत्षडध्याप्याद्विजातयः ॥ ४१ ॥ एतेषुब्राह्मणेदानमन्यत्रतुयथोचितम् ॥ आचम्यसं
यतोनित्यमधीयीतउदङ्मुखः ॥ ४२ ॥ उपसंगृह्यतत्पादौवीक्ष्यमाणोगुरोर्मुखम् ॥ अधीष्वभोइतिब्रूयाद्विरामोऽस्त्वितिचाऽऽरमेत् ॥ ४३ ॥ प्राक्कू
लान्पर्युपासीतपवित्रैश्चैवपावकः ॥ प्राणायामैस्त्रिभिःपूतस्ततओंकारमर्हति ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणःप्रणवंकुर्यादंतेपिविधिवद्विजाः ॥ कुर्यादध्यापनंनित्यं
सब्रह्मांजलिपूर्वतः ॥ ४५ ॥ सर्वेषामेवभूतानांवेदश्चक्षुःसनातनः ॥ अधीयीताप्ययंनित्यंब्राह्मण्याद्धीयतेन्यथा ॥ ४६ ॥ अधीयीतऋचोनित्यंक्षीराहु
त्यासदेवताः ॥ प्रीणातितर्पयन्कालंकामैर्हूताःसदैवताः ॥ ४७ ॥ यजूंष्यधीतेनियतंदध्नाप्रीणातिदेवताः ॥ सामान्यधीतेप्रीणातिघृताहुतिभिरन्व
हम् ॥ ४८ ॥ अथर्वांगिरसोनित्यंमध्वाप्रीणातिदेवताः ॥ धर्मांगानिपुराणानिमांसैस्तर्पयतेसुरान् ॥ ४९ ॥ प्रातश्चसायंप्रयतोनैत्यकंविधिमाश्रितः ॥
गायत्रींसमधीयीतगत्वारण्यंसमाहितः ॥ ५० ॥ सहस्रपरमांदेवींशतमध्यांदशावराम् ॥ गायत्रींवैजपेन्नित्यंजपयज्ञःप्रकीर्तितः ॥ ५१ ॥ गायत्रींचैव
वेदांश्चतुलयातोलयत्प्रभुः ॥ एकतश्चतुरोवेदागायत्रींचतथैकतः ॥ ५२ ॥ ओंकारमादितःकृत्वाव्याहृतीस्ततदनंतरम् ॥ ततोधीयीतसावित्रीमेकाग्रः

---

१ बालान्संमानयेन्मान्याञ्छिष्टो वा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रद्धयान्वितः ॥ ५३ ॥ पुराकल्पेसमुत्पन्नाभूर्भुवःस्वःसनातनाः ॥ महाव्याहृतयस्तिस्रःसर्वाशुभनिबर्हणः ॥ ५४ ॥ प्रधानंपुरुषःकालोविष्णुर्ब्र
ह्ममहेश्वराः ॥ सत्वंरजस्तमस्तिस्रःक्रमाद्व्याहृतयःस्मृताः ॥ ५५ ॥ ॐकारस्तत्परंब्रह्मसावित्रीस्यात्तदुत्तरम् ॥ एषमंत्रोमहायोगःसारात्सारउदाहृ
तः ॥ ५६ ॥ योऽधीतेऽहन्यहन्येतांगायत्रींवेदमातरम् ॥ विज्ञायार्थंब्रह्मचारीसयातिपरमांगतिम् ॥ ५७ ॥ गायत्रीवेदजननीगायत्रीलोकपावनी ॥
गायत्र्यानपरंजप्यमेतद्विज्ञायमुच्यते ॥ ५८ ॥ श्रावणस्यतुमासस्यपौर्णमास्यांद्विजोत्तमाः ॥ आषाढ्यांप्रोष्ठपद्यांवावेदोपाकरणंस्मृतम् ॥ ५९ ॥
यत्सूर्ययाम्यगमनंमासान्विप्रोर्द्धपंचमान् ॥ अधीयीतशुचौदेशेब्रह्मचारीसमाहितः ॥ ६० ॥ पुष्येतुच्छंदसांकुर्याद्बहिरुत्सर्जनंद्विजः ॥ [१]मासिशुक्लस्यवाप्रा
प्तेपूर्वाह्णेप्रथमेहनि ॥ ६१ ॥ छंदांसिचद्विजोभ्यस्येच्छुक्लपक्षेतुवैद्विजः ॥ वेदांगानिपुराणानिकृष्णपक्षेषुमानवः ॥ ६२ ॥ इमान्नित्यमनध्यायानधीयानोविवर्ज
येत् ॥ अध्यापनंचकुर्वाणोऽभ्यस्यन्नपिप्रयत्नतः ॥ ६३ ॥ कर्णश्रवेऽनिलेरात्रौदिवापांसुसमूहने ॥ विद्युत्स्तनितवर्षेषुमहोल्कानांचसंप्लवे ॥ ६४ ॥ अका
लिकमनध्यायमेतेष्वाहप्रजापतिः ॥ एतानभ्युदितान्विद्याद्यदाप्रादुष्कृताग्निषु ॥ ६५ ॥ तदाविद्यादनध्यायमनृतौचाभ्रदर्शने ॥ निर्घातेभूमिचलनेज्योति
षांचोपसर्जने ॥ ६६ ॥ एतानकालिकान्विद्यादनध्यायानृतावपि ॥ प्रादुष्कृतेष्वग्निषुचविद्युत्स्तनितनिस्वने ॥ ६७ ॥ सज्योतिःस्यादनध्यायःशेषेरात्रौयथा
दिवा ॥ नित्यानध्यायएवस्याद्ग्रामेषुनगरेषुच ॥ ६८ ॥ धर्मनैपुण्यकामानांपूतिगंधेचनित्यशः ॥ अंतःशवगतेग्रामेवृषलस्यचसन्निधौ ॥ ६९ ॥
अनध्यायोरुद्यमानेसमयेजलदस्यच ॥ उदकेचार्धरात्रेचविण्मूत्रंचविसर्जयन् ॥ ७० ॥ उच्छिष्टःश्राद्धभुक्चैवमनसापिनचिंतयेत् ॥ प्रतिगृह्यद्विजोविद्वानेकोद्दि
ष्टस्यवेतनम् ॥ ७१ ॥ त्र्यहंनकारयेद्ब्रह्मराज्ञोराहोश्चसूतके ॥ यावदेकान्ननिष्ठास्यात्स्नेहालोपश्चतिष्ठति ॥ ७२ ॥ विप्रस्यविदुषोदेहेतावद्ब्रह्मनकीर्तयेत् ॥
शयानःप्रौढपादश्चकृत्वाचैवावसक्थिकाम् ॥ ७३ ॥ नाधीयीतामिषंजग्ध्वाशूद्रश्राद्धान्नमेवच ॥ नीहारेबाणशब्देचसंध्ययोरुभयोरपि ॥ ७४ ॥
अमावास्याचतुर्दश्योःपौर्णमास्यष्टमीषुच ॥ उपाकर्मणिचोत्सर्गेत्रिरात्रंक्षपणंस्मृतम् ॥ ७५ ॥ अष्टकासुअहोरात्रमृत्वंतासुचरात्रिषु ॥ मार्गशीर्षेतथापौषे
माघमासेतथैवच ॥ ७६ ॥ तिस्रोष्टकाःसमाख्याताःकृष्णपक्षेषुसूरिभिः ॥ श्लेष्मातकस्यच्छायायांशाल्मलेर्मधुकस्यच ॥ ७७ ॥ कदाचिदपिनाध्ये
यंकोविदारकपित्थयोः ॥ समानविद्येचमृतेतथासब्रह्मचारिणि ॥ ७८ ॥ आचार्येसंस्थितेचापित्रिरात्रंक्षपणंस्मृतम् ॥ छिद्राण्येतानिवि

पा० १ प्रातःशुक्लस्यसायान्हेपूर्वाण्हेबहुलेदले ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्राणामनध्यायाःप्रकीर्तिताः ॥ ७९ ॥ हिंसंतिराक्षसास्तेषुतस्मादेतान्विवर्जयेत् ॥ नैत्यकेनास्त्यनध्यायःसंध्योपासनमेवच ॥ ८० ॥
उपाकर्म्मणिहोमांतेहोममध्येतथैवच ॥ एकामृचमथैकंवायजुःसामानिवापुनः ॥ ८१ ॥ नाष्टकाद्यास्वधीयीतमारुतेचाभिधावति ॥ अनध्यायस्तुनांगेषु
नेतिहासपुराणयोः ॥ ८२ ॥ नधर्मशास्त्रेष्वन्येषुसर्वाण्येतानिवर्जयेत् ॥ एषधर्मःसमासेनकीर्तितोब्रह्मचारिणः ॥ ८३ ॥ ब्रह्मणाऽभिहितःपूर्वमृषीणांभावि
तात्मनाम् ॥ योन्यत्रकुरुतेयत्नमनधीत्यश्रुतिंद्विजः ॥ ८४ ॥ ससंमूढोनसंभाष्योवेदबाह्योद्विजातिभिः ॥ नवेदपाठमात्रेणसंतुष्टोवैभवेद्द्विजः ॥ ८५ ॥
पाठमात्रावसानस्तुपंकेगौरिवसीदति ॥ योधीत्यविधिवद्वेदंवेदार्थंनविचारयेत् ॥ ८६ ॥ ससंमूढःशूद्रकल्पःपात्रतांनप्रपद्यते ॥ यदित्वात्यंतिकं
वासंकर्तुमिच्छतिवैगुरौ ॥ ८७ ॥ युक्तःपरिचरेदेनमाशरीरविमोक्षणम् ॥ गत्वावनंचविधिवज्जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ ८८ ॥ अधीयीततथानित्यंब्रह्मनिष्ठः
समाहितः ॥ सावित्रींशतरुद्रीयंवेदांतांश्चविशेषतः ॥ अभ्यसेत्सततंयुक्तोभिक्षाशनपरायणः ॥ ८९ ॥ एतद्विधानंपरमंपुराणंवेदागमेसम्यगिहोदितंवः ॥
पुरामहर्षिप्रवराभिपृष्टःस्वायंभुवोयन्मनुराहदेवः ॥ ९० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेकर्मयोगकथनंनामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ छ ॥
व्यासउवाच ॥ ॥ वेदंवेदौतथावेदान्वेदांगोनितथाद्विजाः ॥ अधीत्यचाधिगम्यार्थंततःस्नायाद्द्विजोतमः ॥१॥ गुरवेतुधनंदत्वास्नायीततदनुज्ञया ॥ तीर्ण
व्रतोथयुक्तात्माशक्तोवास्नातुमर्हति ॥ २ ॥ वैणवींधारयेद्यष्टिमंतर्वासस्तथोत्तरम् ॥ यज्ञोपवीतद्वितयंसोदकंचकमंडलुम् ॥३ ॥ छत्रंचोष्णीषममलंपादु
केचाप्युपानहौ ॥ रौक्मेचकुंडलेधार्येकृत्तकेशनखःशुचिः ॥ ४ ॥ अन्यत्रकांचनाद्विप्रोनरक्तांबिभृयात्स्रजम् ॥ शुक्लांबरधरोनित्यंसुगंधःप्रियदर्शनः ॥५॥
नजीर्णमलवद्वासाभवेद्वैविभवेसति ॥ नरक्तमुल्वणंचान्यधृतंवासोनकुंडलम् ॥ ६ ॥ नोपानहौस्रजंचाथपादुकेचप्रयोजयेत् ॥ उपवीतमलंकारंदर्शयनकृ
ष्णमाजिनम् ॥ ७ ॥ नापसव्यंपरीदध्याद्वासोनविकृतंवसेत् ॥ आहरेद्विधिवद्दारान्सदृशानात्मनःशुभान् ॥ ८ ॥ रूपलक्षणसंयुक्तान्योनिदोषविवर्जि
तान् ॥ अपितृगोत्रजभवामन्यमानुषगोत्रजाम् ॥९॥ आहरेद्ब्राह्मणोभार्यांशीलशौचसमन्विताम् ॥ ऋतुकालाभिगामीस्याद्यावत्पुत्रोभिजायते ॥ १० ॥
वर्जयेत्प्रतिषिद्धानिप्रयत्नेनदिनानितु ॥ षष्ठ्यष्टमींपंचदशींद्वादशींचचतुर्दशीम् ॥ ११ ॥ ब्रह्मचारीभवेन्नित्यंतद्वज्जन्मत्रयाहनि ॥ आदधीतविवाहाग्निंजुहु
याज्जातवेदसम् ॥ १२ ॥ एतानिस्नातकोनित्यंपावनानिचपावयेत् ॥ वेदोदितंस्वकंकर्म्मनित्यंकुर्यादतंद्रितः ॥ १३ ॥ अकुर्वाणःपतत्याशु

पाठां०–१ चोत्सर्गे होमस्यांते । २ वेदांगांश्चतुरोप्यथ । ३ दर्भान्कृष्णाजिनंतथा । ४ अमातृगोत्रजभवामसमानर्षिगोत्रजाम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नरकानतिभीषणान् ॥ अभ्यसेत्प्रयतोवेदंमहायज्ञान्नहापयेत् ॥ १४ ॥ कुर्याद्गृह्याणिकार्याणिसंध्योपासनमेवच ॥ सख्यंसमाधिकैःकुर्यादुपेयादी
श्वरंसदा ॥ १५ ॥ दैवतान्यभिगच्छेतकुर्य्याद्भार्य्याभिपोषणम् ॥ नधर्मंख्यापयेद्विद्वान्नपापंगूहयेदपि ॥ १६ ॥ कुर्वीतात्महितंनित्यंसर्वभू
तानुकंपकः ॥ वयसःकर्म्मणोर्थस्यश्रुतस्याभिजनस्यच ॥ १७ ॥ देशवाग्बुद्धिसारूप्यमाचरन्विचरेत्सदा ॥ श्रुतिस्मृत्युदितंसम्यक्साधु
भिर्यश्चसेवितः ॥ १८ ॥ तमाचारंनिषेवेतनेहेतान्यत्रकर्हिचित् ॥ येनास्यपितरोयातायेनयाताःपितामहाः ॥ १९ ॥ तेनयायात्सतांमार्गंते
नगच्छन्नदुष्यति ॥ नित्यंस्वाध्यायशीलःस्यान्नित्यंयज्ञोपवीतवान् ॥ २० ॥ सत्यवादीजितक्रोधोलोभमोहविवर्जितः ॥ सावित्रीजापनिरतःश्रा
द्धकृन्मुच्यतेगृही ॥ २१ ॥ मातापित्रोर्हितेयुक्तोब्राह्मणस्यहितेरतः ॥ दातायज्वादेवभक्तोब्रह्मलोकेमहीयते ॥ २२ ॥ त्रिवर्गसेवीसततंदेवानांचसमर्च
नम् ॥ कुर्यादहरहर्नित्यंनमस्येत्प्रयतःसुरान् ॥ २३ ॥ विभागशीलःसततंक्षमायुक्तोदयालुकः ॥ गृहस्थस्तुसमाख्यातोनगृहेणगृहीभवेत् ॥ २४ ॥ क्ष
मादयाचविज्ञानंसत्यंचैवदमःशमः ॥ अध्यात्मनित्यताज्ञानमेतद्ब्राह्मणलक्षणम् ॥ २५ ॥ एतस्मान्नप्रमाद्येतविशेषेणद्विजोत्तमः ॥ यथाशक्तिचरन्धर्म्मंनिं
दितानिविवर्जयेत् ॥ २६ ॥ विधूयमोहकलिलंलब्ध्वायोगमनुत्तमम् ॥ गृहस्थोमुच्यतेबंधान्नात्रकार्याविचारणा ॥ २७ ॥ विगर्हितजयक्षेपहिंसाबंधवधात्म
नाम् ॥ अन्यमन्युसमुत्थानांदोषाणांमर्षणंक्षमा ॥ २८ ॥ स्वदुःखेष्वेवकारुण्यंपरदुःखेषुसौहृदम् ॥ दयेतिमुनयःप्राहुःसाक्षाद्धर्मस्यसाधनम् ॥ २९ ॥
चतुर्दशानांविद्यानांधारणाहिपरार्थतः ॥ विज्ञानमितितद्विद्याद्येनधर्मोविवर्धते ॥ ३० ॥ अधीत्यविधिवद्विद्यामर्थंचैवोपलभ्यते ॥ धर्मकार्याणिकुर्वीतह्येतद्वि
ज्ञानमुच्यते ॥ ३१ ॥ सत्येनलोकंजयतिसत्यंतत्परमंपदम् ॥ यथाभूताप्रमादंतुसत्यमाहुर्मनीषिणः ॥ ३२ ॥ दमःशरीरोपरतिःशमःप्रज्ञाप्रसादतः ॥ अध्यात्मम
क्षरंविद्यायत्रगत्वानशोचति ॥ ३३ ॥ ययासदेवोभगवान्विद्ययाविद्यतेपरः ॥ साक्षादेवहृषीकेशस्तज्ज्ञानमितिकीर्तितम् ॥ ३४ ॥ तन्निष्ठस्तत्परोविद्वान्नित्यम
क्रोधनःशुचिः ॥ महायज्ञपरोविप्रोलभतेतदनुत्तमम् ॥ ३५ ॥ धर्मस्यायतनंयत्नाच्छरीरंपरिपालयेत् ॥ नाहिदेहंविनाविष्णुःपुरुषैर्विद्यतेपरः ॥ ३६ ॥ नित्यं
धर्मार्थकामेषुयुज्येतनियतोद्विजः ॥ नधर्मवर्जितंकाममर्थंवामनसास्मरेत् ॥ ३७ ॥ सीदन्नपिहिधर्मेणनत्वधर्मंसमाचरेत् ॥ धर्मोहिभगवान्देवोगतिःसर्वेषुजं
तुषु ॥ ३८ ॥ भूतानांप्रियकारीस्यान्नपरद्रोहकर्मधीः ॥ नवेददेवतानिंदांकुर्य्यात्तैश्चनसंवसेत् ॥ ३९ ॥ यस्त्विमंनियतोमर्त्योधर्माध्यायंपठेच्छुचिः ॥

पा० १ विधर्मातिक्रमक्रोध ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अध्यापयेच्छ्रावयेद्वाब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ४० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ नहिं
स्यात्सर्वभूतानिनानृतंवावदेत्क्वचित् ॥ नाहितंनाप्रियंवाच्यंनस्तेनःस्यात्कदाचन ॥ १ ॥ तृणंवायदिवाशाकंमृदंवाजलमेवच ॥ परस्यापहरञ्जंतुर्नरकं
प्रतिपद्यते ॥ २ ॥ नराज्ञःप्रतिगृह्णीयान्नशूद्रात्पतितादपि ॥ नचान्यस्मादशक्तश्चेन्निंदितान्वर्जयेद्बुधः ॥ ३ ॥ नित्यंयाचनकोनस्यात्पुनस्तंनैवयाचयेत् ॥
प्राणानपहरत्येवंयाचकस्तस्यदुर्मतेः ॥ ४ ॥ नदेवद्रव्यहारीस्याद्विशेषेणद्विजोत्तमः ॥ ब्रह्मस्वंवानापहरेदापत्स्वपिकदाचन ॥ ५ ॥ नविषंविषमित्याहु
र्ब्रह्मस्वंविषमुच्यते ॥ देवस्वंचापियत्नेनसदापरिहरेत्ततः ॥ ६ ॥ पुष्पंशाकोदकंकाष्ठंतथामूलंफलंतृणम् ॥ अदत्तानिचनस्तेयंमनुःप्राहप्रजापतिः ॥ ७ ॥
गृहीतव्यानिपुष्पाणिदेवार्चनविधौद्विजः ॥ नैकस्मादेवनियतमननुज्ञायकेवलम् ॥ ८ ॥ तृणंकाष्ठंफलंपुष्पंप्रकाशंवैहरेद्बुधः ॥ धर्मार्थंकेवलंप्राहुरन्य
थापतितोभवेत् ॥ ९ ॥ तिलमुद्गयवादीनांमुष्टिर्ग्राह्यापथिस्थितैः ॥ क्षुधितैर्नान्यथाविप्राधर्मादिभिरितिस्थितिः ॥ १० ॥ नधर्मस्यापदेशेनपापंकृत्वाव्रतं
चरेत् ॥ व्रतेनपापंव्याग्रुह्यकुर्वन्स्त्रीशूद्रदंभनम् ॥ ११ ॥ प्रेत्येहचेदृशोविप्रोगर्ह्यतेब्रह्मवादिभिः ॥ छद्मनाचरितंयच्चव्रतंरक्षांसिगच्छति ॥ १२ ॥
अलिंगीलिंगिवेषेणयोवृत्तिमुपतिष्ठति ॥ सलिंगिनोहरेदेनस्तिर्यग्योनौचजायते ॥ १३ ॥ याचनंयोनिसंबंधंसहवासंचभाषणम् ॥ कुर्वाणःपततेनित्यंतस्मा
द्यत्नेनवर्जयेत् ॥ १४ ॥ देवद्रोहंनकुर्वीतगुरुद्रोहंतथैवच ॥ देवद्रोहाद्गुरुद्रोहःकोटिकोटिगुणाधिकः ॥ १५ ॥ जनापवादोनास्तिक्यंतस्मात्कोटिगु
णाधिकम् ॥ गोभिश्चदैवतैर्विप्रैःकृष्याराजोपसेवया ॥ १६ ॥ कुलान्यकुलतांयांतियानिहीनानिधर्म्मतः ॥ कुविचारैःक्रियालोपैर्वेदानध्ययनेनच ॥ १७ ॥
कुलान्यकुलतांयांतिब्राह्मणाऽतिक्रमेणच ॥ अनृतात्पारदार्याच्चतथाऽभक्ष्यस्यभक्षणात् ॥ १८ ॥ अगोत्रधर्म्माचरणात्क्षिप्रंनश्यतिवैकुलम् ॥ अश्रोत्रियेषु
दानाच्चवृषलेषुतथैवच ॥ १९ ॥ विहिताचारहीनेषुक्षिप्रंनश्यतिवैकुलम् ॥ अधार्मिकैर्वृतेग्रामेनव्याधिबहुलेवसेत् ॥ २० ॥ शूद्रराज्येचनवसेन्नपाखं
डजनैर्वृते ॥ हिमवद्विंध्ययोर्मध्यंपूर्वपश्चिमयोःशुभम् ॥ २१ ॥ मुक्त्वासमुद्रयोर्देशंनान्यत्रनिवसेद्द्विजः ॥ कृष्णोवायत्रचरतिमृगोनित्यंस्वभावतः ॥ २२ ॥
पुण्यावाविश्रुतानद्यस्तत्रवानिवसेद्द्विजः ॥ अर्द्धकोशंनदीकूलंवर्जयित्वाद्विजोत्तमः ॥ २३ ॥ नान्यत्रनिवसेत्पुण्यंनांत्यजग्रामसन्निधौ ॥ नसंवसेच्चपति
तैर्नचांडालैर्नपुल्कसैः ॥ २४ ॥ नमूर्खैर्नावलिप्तैश्चनांन्यैर्जायावसायिभिः ॥ एकशय्यासनेपंक्तिर्भांडेपक्वान्नमिश्रणम् ॥ २५ ॥ यजनाध्यापनेयोनिस्त

पा० १ नान्यैर्नित्यावसायिभिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

थैवसहभोजनम् ॥ सहाध्यायस्तुदशमःसहयाजनमेवच ॥ २६ ॥ एकादशसमुद्दिष्टादोषाःसांकर्यसंस्थिताः ॥ समीपेचाप्यवस्थानात्पा¹पंसंक्रमतेनृणाम् ॥ २७ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसांकर्य्यंपरिवर्जयेत् ॥ एकपंक्त्युपविष्टायेनस्पृशंतिपरस्परम् ॥ २८ ॥ भस्मनाकृतमर्य्यादानतेषांसंकरोभवेत् ॥ अग्निनाभस्मनाचैवसलिलेनविलेखतः ॥ २९ ॥ द्वारेणस्तंभमार्गेणषड्²भिःपंक्तिर्विभिद्यते ॥ नकुर्याच्छुष्कवैराणिविवादंनचपैशुनम् ॥ ३० ॥ परक्षेत्रेगांचरंतींनचाचक्षीतकर्हिचित् ॥ नसंवसेत्सूचकेननकंचैमर्मणिस्पृशेत् ॥ ३१ ॥ नसूर्यंपरिवेषंवानेंद्रचापंपरा³ह्णिकम् ॥ परस्मैकथयेद्विद्वान्शशिनंवाथकांचनम् ॥ ३२ ॥ नकुर्याद्बहुभिःसार्द्धंविरोधंबंधुभिस्तथा ॥ आत्मनःप्रतिकूलानिपरेषांनसमाचरेत् ॥ ३३ ॥ तिथिंपक्षस्यनब्रूयान्नक्षत्राणिनानिर्दिशेत् ॥ नोदक्यामभिभाषेतनाशुचिंवाद्विजोत्तमः ॥ ३४ ॥ नदेवगुरुविप्राणांदीयमानंतुवारयेत् ॥ नचात्मानंप्रशंसेद्वापरनिंदांचवर्जयेत् ॥ ३५ ॥ वेदनिंदांदेवनिंदांप्रयत्नेनविवर्जयेत् ॥ यस्तुदेवानृषींश्चैववेदान्वानिंदतेद्विजः ॥ ३६ ॥ नतस्यनिष्कृतिर्दृष्टाशास्त्रेष्विहमुनीश्वराः ॥ निंदयेद्वागुरुंदेवंवेदंवासोपबृंहणम् ॥ ३७ ॥ कल्पकोटिशतंसाग्रंरौरवेपच्यतेनरः ॥ तूष्णीमासीतनिंदायांनब्रूयात्किंचिदुत्तरम्॥३८॥कर्णौपिधायगंतव्यंनचैनमवलोकयेत् ॥ वर्ज्जयेद्वैरहस्यानिपरेषांगर्हणंबुधः ॥ ३९ ॥ विवादंस्वजनैःसार्द्धंनकुर्य्याद्वैकदाचन ॥ नपापंपापिनांब्रूयादपापंवाद्विजोत्तमः ॥ ४० ॥ सत्येनतुल्यदोषःस्यादसत्याद्दोषवान्भवेत् ॥ नृणांमिथ्याभिशस्तानांपतंत्यश्रूणिरोदनात् ॥ ४१ ॥ तानिपुत्रान्पशून्घ्नंतितेषांमिथ्याभिशंसिनाम् ॥ ब्रह्महत्यासुरापानेस्तेयेगुर्वंगनागमे ॥ ४२ ॥ दृष्टंवैशोधनंवृद्धैर्नास्तिमिथ्याभिशंसने ॥ नेक्षेतोद्यंतमादित्यंशशिनंवाऽनिमित्ततः ॥ ४३ ॥ नास्तंयांतंनवारिस्थंनोप⁴रस्पृष्टंनमध्यगम् ॥ तिरोहितंसमीक्षेतनादर्शाद्यनुगामिनम् ॥ ४४ ॥ ननग्नांस्त्रियमीक्षेतपुरुषंवाकदाचन ॥ नचमूत्रंपुरीषंवानचसंसृष्टमैथुनम् ॥ ४५ ॥ नाशुचिःसूर्यसोमादीन्ग्रहानालोकयेद्बुधः ॥ नाभिभाषेतचपरमुच्छिष्टोवावगुंठितः ॥ ४६ ॥ नपश्ये⁵त्प्रेतसंस्पर्शंनक्रुद्धस्यगुरोर्मुखम् ॥ नतैलोदकयोश्छायांन⁶पंक्तिंभोजनेसति ॥ ४७ ॥ नमुक्तबंधनंपश्येन्नोन्मत्तंगजमेववा ॥ नाश्नीयाद्भार्ययासार्द्धंनैनामीक्षेतचाश्नतीम् ॥ ४८ ॥ क्षुवतींजृंभमाणांवानासनस्थांयथासुखम् ॥ नोदकेचात्मनोरूपंशुभंवाशुभमेववा ॥ ४९ ॥ नलंघयेच्चमतिमान्नाधितिष्ठेत्कदाचन ॥ नशूद्रायमतिंदद्यात्कृसरंपायसंदधि ॥ ५० ॥ नोच्छिष्टंवामधुघृतंनचकृष्णाजिनंहविः ॥ नचैवास्मैव्रतंब्रूयान्नचधर्मंवदेद्बुधः ॥ ५१ ॥ नचक्रोधवशंगच्छेद्द्वेषंरागंच

पाठां०–१ सांकर्यं क्रमते । २ सद्भिः पंक्तिर्विभिद्यते । ३ शरान्तिकं, शराग्निकम् वा । ४ मेघस्पृष्टं, नसंस्पृष्टम् । ५ न पश्येद्व्योमसंस्पर्शम् । ६ नपत्नीं भोजने सति ।

वर्जयेत् ॥ लोभंदंभंतथाशाठ्यंह्यसूयांज्ञानकुत्सनम् ॥५२॥ ईर्ष्यांमदंतथाशोकंमोहंचपरिवर्जयेत् ॥ नकुर्यात्कस्यचित्पीडांसुतंशिष्यंतुताडयेत् ॥५३॥
नहीनानुपसेवेतनचतृष्णामतिःक्वचित् ॥ नात्मानंचावमन्येतदैन्यंयत्नेनवर्जयेत् ॥ ५४ ॥ नविशिष्टमसत्कुर्यान्नात्मानंवासनाद्बुधः ॥ ननखेनलिखेद्भू
मिंगांचसंवेशयन्नहि ॥ ५५ ॥ ननदीषुनदींब्रूयात्पर्वतेषुचपर्वतान् ॥ आवासेभोजनेवापिनत्यजेत्सहयायिनम् ॥ ५६ ॥ नावगाहेदपोनग्नोवह्निंनातिव्रजेत्त
था ॥ शिरोभ्यंगावशिष्टेनतैलेनांगंनलेपयेत् ॥ ५७ ॥ नसर्पशस्त्रैःक्रीडेतस्वानिखानिनसंस्पृशेत् ॥ रोमाणिचरहस्यानिनाशिष्टेनसहव्रजेत् ॥ ५८ ॥
नपाणिपादवाङ्नेत्रचापल्यंसमुपाश्रयेत् ॥ नाशिश्नोदरचापल्यंनचश्रवणयोःक्वचित् ॥ ५९ ॥ नचांगनखवाद्यंवैकुर्यान्नांजलिनापिबेत् ॥ नाभिहन्याज्ज
लंपद्भ्यांपाणिनावाकदाचन ॥ ६० ॥ नशातयेदिष्टिकाभिर्मूलानिचफलानिच ॥ नम्लेच्छभाषणंशिक्षेन्नाकर्षेच्चपदासनम् ॥ ६१ ॥ नखभेदनमास्फो
टंछेदनंवाविलेखनम् ॥ कुर्य्याद्विमर्दनंधीमान्नाकस्मादेवनिष्फलम् ॥ ६२ ॥ नोत्संगेभक्षयेद्भक्ष्यंवृथाचेष्टांनचाचरेत् ॥ ननृत्येदथवागायेन्नवादि
त्राणिवादयेत् ॥ ६३ ॥ नसंहताभ्यांपाणिभ्यांकंडूयेदात्मनःशिरः ॥ नलौकिकैस्तवैर्देवांस्तोषयेद्वाक्पतेरपि ॥ ६४ ॥ नाक्षैःक्रीडेन्नधावेतनाप्सुविण्मू
त्रमाचरेत् ॥ नोच्छिष्टःसंविशेन्नित्यंननग्नःस्नानमाचरेत् ॥ ६५ ॥ नगच्छंस्तुपठेद्वापिनचैवस्वशिरःस्पृशेत् ॥ नदंतैर्नखरोमाणिच्छिंद्यात्सुप्तंनबोधये
त् ॥ ६६ ॥ नाबालातपमासेवेत्प्रेतधूमंविवर्जयेत् ॥ नैवस्वप्याच्छून्यगेहेस्वयंनोपानहौहरेत् ॥ ६७ ॥ नाकारणाद्वानिष्ठीवेन्नबाहुभ्यांनदींतरेत् ॥
नपादक्षालनंकुर्यात्पादेनैवकदाचन ॥ ६८ ॥ नाग्नौप्रतापयेत्पादौनकांस्येधावयेद्बुधः ॥ नाभिप्रसारयेद्देवंब्राह्मणान्गामथापिवा ॥ ६९ ॥ वाय्वग्निनृप
विप्रान्वासूर्यंवाशशिनंप्रति ॥ अशुद्धःशयनंपानंस्वाध्यायंस्नानभोजनम् ॥ ७० ॥ बहिर्निष्क्रमणंचैवनकुर्वीतकदाचन ॥ स्वप्नमध्ययनंस्नानमुद्वर्तंभोजनं
गतिम् ॥ ७१ ॥ उभयोःसंध्ययोर्नित्यंमध्याह्नेचैववर्जयेत् ॥ नस्पृशेत्पाणिनोच्छिष्टोविप्रोगोब्राह्मणानलान् ॥ ७२ ॥ नचालनंपदावापिनदेवप्रतिमांस्पृ
शेत् ॥ नाशुद्धोग्निंपरिचरेन्नदेवान्कीर्तयेदृषीन् ॥ ७३ ॥ नावगाहेदगाधांबुधावयेन्नाऽनिमित्ततः ॥ नवामहस्तेनोद्धृत्यपिबेद्वक्त्रेणवाजलम् ॥७४॥ नोत्तरे
दनुपस्पृश्यनाप्सुरेतःसमुत्सृजेत् ॥ अमेध्यालिप्तमर्हंवालोहितंवाविषाणिवा ॥ ७५ ॥ व्यतिक्रामेन्नस्रवंतींनाप्सुमैथुनमाचरेत् ॥ चैत्यवृक्षंनवैछिंद्यान्ना
प्सुष्ठीवनमाचरेत् ॥ ७६ ॥ नास्थिभस्मकपालानिनकेशान्नचकंटकान् ॥ तुषांगारकरीषंवानाधितिष्ठेत्कदाचन ॥ ७७ ॥ नचाग्निंलंघयेद्धीमान्नो

पा०– १ नापिस्पृशेत्तथा ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पदध्यादधःक्कचित् ॥ नचैनंपादतःकुर्य्याच्छूर्पेणनधमेद्बुधः ॥ ७८ ॥ नवृक्षमवरोहेतनावेक्षेताशुचिःक्कचित् ॥ अग्नौनचक्षिपेदग्निंनाद्भिःप्रशमये
त्तथा ॥ ७९ ॥ सुहृन्मरणमात्रंवास्वयंनश्रावयेत्परान् ॥ अपण्यंकूटपण्यंवाविक्रयेनप्रयोजयेत् ॥ ८० ॥ नवह्निंमुखनिःश्वासैर्ज्वाल
येन्नाशुचिर्बुधः ॥ पुण्यस्थानोदकस्थानेसीमांतंवाहयेन्नतु ॥ ८१ ॥ नभिंद्यात्पूर्वसमयमभ्युपेतंकदाचन ॥ परस्परंपशून्व्याघ्रान्पक्षिणोनचयोधये
त् ॥ ८२ परबाधांनकुर्वीतजलवातातपादिभिः ॥ कारयित्वासुकर्माणिगुरून्पश्चान्नवंचयेत् ॥ ८३ ॥ सायंप्रातर्गृहद्वारान्रक्षार्थंपरिघट्टयेत् ॥ बहि
र्माल्यंसुगंधिंवाभार्ययासहभोजनम् ॥ ८४ ॥ विगृह्यवादंकृत्वावाप्रवेशंचविवर्जयेत् ॥ नखादन्ब्राह्मणस्तिष्ठेन्नजल्पेद्वाहसेद्बुधः ॥ ८५ ॥ स्वमग्निंचैवह
स्तेनस्पृशेन्नाप्सुचिरंवसेत् ॥ नपक्षकेणोपधमेन्नशूर्पेणचपाणिना ॥ ८६ ॥ मुखेनाग्निंसमिंधीतमुखादग्निरजायत ॥ परस्त्रियंनभाषेतनायाज्यंयाजयेद्बु
धः ॥ ८७ ॥ नैकश्चरेत्सदाविप्रःसमुदायंचवर्जयेत् ॥ नदेवायतनंगच्छेत्कदाचिद्वाऽप्रदक्षिणम् ॥ ८८ ॥ नपीडयेद्वावस्त्राणिनदेवायतनेस्वपेत् ॥ नैको
ध्वानंप्रपद्येतनाधार्मिकजनैःसह ॥ ८९ ॥ नव्याधिदूषितैर्वापिनशूद्रैःपतितेनवा ॥ नोपानद्वर्जितोवाथजलादिरहितस्तथा ॥ ९० ॥ नवर्त्मनिचितिंवा
ममतिक्रामेत्क्वचिद्द्विजः ॥ ननिंदेद्योगिनःसिद्धान्व्रतिनोवायतींस्तथा ॥ ९१ ॥ देवतायतनंप्राज्ञादेवानांचैवसत्रिणाम् ॥ नाक्रामेत्कामतश्छायां
ब्राह्मणानांचगोरपि ॥ ९२ ॥ स्वांतुनाक्रामयेच्छायांपतिताद्यैर्नरोगिभिः ॥ नांगारभस्मकेशादिष्वधितिष्ठेत्कदाचन ॥ ९३ ॥ वर्जयेन्मार्जनी
रेणुंस्नानवस्त्रघटोदकम् ॥ नभक्षयेदभक्ष्याणिनापेयंचपिबेद्द्विजः ॥ ९४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ ॥ छ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ नाद्याच्छूद्रस्यविप्रोन्नंमोहाद्वायदिकामतः ॥ सशूद्रयोनिंव्रजतियस्तुभुंक्तेत्वनापदि ॥ १ ॥ षण्मासान्योद्विजोभुंक्तेशूद्र
स्यान्नंविगर्हितम् ॥ जीवन्नेवभवेच्छूद्रोमृतःश्वाचाभिजायते ॥ २ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्रस्यचमुनीश्वराः ॥ यस्यान्नेनोदरस्थेनमृतस्तद्योनिमाप्नु
यात् ॥ ३ ॥ राजान्नंवर्तकान्नंचषंढान्नंचर्म्मकारिणाम् ॥ गणान्नंगणिकान्नंचषडन्नंचवर्जयेत् ॥ ४ ॥ चक्रोपजीविरजकतस्करध्वजिनांतथा ॥
गांधर्वलोहकारान्नंमृतकान्नंविवर्जयेत् ॥ ५ ॥ कुलालचित्रकारान्नंवार्धुषेःपतितस्यच ॥ पौनर्भवच्छत्रिकयोरभिशप्तस्यचैवहि ॥ ६ ॥
सुवर्णकारशैलूषव्याधवंध्यातुरस्यच ॥ चिकित्सकस्यचैवान्नंपुंश्चल्यादंडकस्यच ॥ ७ ॥ स्तेननास्तिकयोरन्नंदेवतानिंदकस्यच ॥ सोमविक्र ॥ ६० ॥

पा० १ नारीभिः समये तथा । २ वाहयेन्नतु । ३ परवादं नकुर्वीत इति तुसम्यगेव । ४ नव्यंजनेनोपधमेन्नवस्त्रेण च पाणिना । ५ पा० नट्टान्नं नर्तकान्नं च चांडालचर्मकरिणाम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यिणश्चान्नंश्वपाकस्यविशेषतः ॥ ८ ॥ भार्य्याजितस्यचैवान्नंयस्यचोपपतिर्गृहे ॥ उत्सृष्टस्यकदर्यस्यतथैवोच्छिष्टभोजिनः ॥ ९ ॥ पापी
योन्नंचसंघान्नंशस्त्राजीवस्यचैवहि ॥ भीतस्यरुदितस्यान्नमवक्रुष्टंपरिक्षतम् ॥ १० ॥ ब्रह्मद्विषःपापरुचेःश्राद्धान्नंमृतकस्यच ॥ वृथापाकस्यचै
वान्नंशावान्नंचातुरस्यच ॥ ११ ॥ अप्रजानांतुनारीणांकृतघ्नस्यतथैवच ॥ कारुकान्नंविशेषेणशस्त्रविक्रयिणस्तथा ॥ १२ ॥ शौंडान्नंघांटिकान्नंच
भिषजामन्नमेवच ॥ विद्धप्रजननस्यान्नंपरिवेत्रन्नमेवच ॥ १३ ॥ पुनर्भुवोविशेषेणतथैवदिधिषूपतेः ॥ अवज्ञातंचावधूतंसरोषविस्मयान्वितम् ॥ १४ ॥
गुरोरपिनभोक्तव्यमन्नंसंस्कारवर्जितम् ॥ दुष्कृतंहिमनुष्यस्यसर्वमन्नेव्यवस्थितम्॥१५॥योयस्यान्नंसमश्नातिसतस्याश्नातिकिल्बिषम् ॥ अर्द्धकाकुलं
मित्रंचगोपालोवाहनापितौ ॥ १६ ॥ एतेशूद्रेषुभोज्यान्नायश्चात्मानंनिवेदयेत् ॥ कुशीलवःकुंभकश्चक्षेत्रकर्मकएवच ॥ १७ ॥ एतेशूद्रेषुभोज्यान्नादत्त्वा
स्वल्पपणंबुधैः ॥ पायसंस्नेहपक्वंचगोरसश्चैवसक्तवः ॥ १८ ॥ पिण्याकंचैवतैलंचशूद्राद्ग्राह्यंद्विजातिभिः ॥ वृंताकंनालिकाशाकंकुसुंभंभस्मकंतथा ॥
॥ १९ ॥ पलांडुंलशुनंशुक्तंनिर्य्यासंचैववर्जयेत् ॥ छत्राकंविड्वराहंचस्विन्नंपीयूषमेवच ॥ २० ॥ विलयंविमुखंचैवकोरकाणिविवर्जयेत् ॥ गृंजनं
किंशुकंचैवकूष्मांडंचतथैवच ॥ २१ ॥ उदुंबरमलाबुंचजग्ध्वापततिवैद्विजः ॥ तथाकृसरसंयावौपायसापूपमेवच ॥ २२ ॥ अनुपाकृतमांसंचदेवा
न्नानिहवींषिच ॥ यवागूंमातुलिंगंचमत्स्यानप्यनुपाकृतान् ॥ २३ ॥ नीपंकपित्थंप्लक्षंचप्रयत्नेनविवर्जयेत् ॥ पिण्याकंचोद्धृतस्नेहंदेवधान्यंतथैवच २४॥
रात्रौचातिलसंबंधंप्रयत्नेनदधित्यजेत् ॥ नाश्नीयात्पयसातक्रंनाभक्ष्यानुपयोजयेत् ॥ २५ ॥ कृमिदुष्टंभावदुष्टंमृत्संसर्गंचवर्जयेत् ॥ कृमिकीटावपन्नंचसु
हृत्क्लेदंचनित्यशः ॥ २६ ॥ श्वाघ्रातंचपुनःसिद्धंचंडालावेक्षितंतथा ॥ उदक्ययाचपतितैर्गवासंघ्रातमेवच ॥ २७ ॥ असंगतंपर्य्युषितंपर्यस्ता
न्नंचनित्यशः ॥ काककुक्कुटसंस्पृष्टंकृमिभिश्चैवसंगतम् ॥ २८ ॥ मनुष्यैरप्यवघ्रातंकुष्ठिनास्पृष्टमेवच ॥ नरजस्वलयादत्तंनपुंश्चल्यासरोगया ॥ २९ ॥
मलवद्वाससावापिपरवासोथवर्जयेत् ॥ विवत्सायाश्चगोक्षीरंमेषस्यानिर्दशस्यच ॥ ३० ॥ आविकंसंधिनीक्षीरमपेयंमनुरब्रवीत् ॥ बलाकंहंसदात्यूहंक
लविंकंशुकंतथा ॥ ३१ ॥ कुररंचचकोरंचजालपादंचकोकिलम् ॥ वायसान्खजरीटांश्चश्येनंगृध्रंतथैवच ॥ ३२ ॥ उलूकंचक्रवाकंचभासंपारावतं
तथा ॥ कपोतंटिट्टिभंचैवग्रामकुक्कुटमेवच ॥ ३३ ॥ सिंहंव्याघ्रंचमार्जारंश्वानंसूकरमेवच ॥ शृगालंमर्कटंचैवगर्दभंनचभक्षयेत् ॥ ३४ ॥ नभक्षयेत्सर्प

पा०—१ कुसुंभाश्मंतकं । २ कवकानि । ३ सक्षारान्नंन योजयेत् । ४ क्रियादुष्टंभावदुष्टमसत्संसर्गवर्तियत् । ५ स्वाघ्रातं । ६ सर्वमृगान् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृगाण्छिखिनोन्यान्वनेचरान् ॥ जलेचरान्स्थलचरान्प्राणिनश्चेतिधारणा ॥ ३५ ॥ गोधाकूर्मःशशःखङ्गःसल्लकश्चेतिसत्तमाः ॥ भक्ष्यान्पंचनखान्नि त्यंमनुराहप्रजापतिः ॥ ३६ ॥ मत्स्यान्सशल्कान्भुंजीतमांसंरौरवमेवच ॥ निवेद्यदेवताभ्यस्तुब्राह्मणेभ्यश्चनान्यथा ॥ ३७ ॥ मयूरंतित्तिरंचैवकपोतंचक पिंजलम् ॥ वार्ध्रीणसंबकंभक्ष्यंमीनंहंसंपराजितम् ॥ ३८ ॥ शफरींसिंहतुंडंचतथापाठीनरोहितौ ॥ मत्स्याश्चैतेसमुद्दिष्टाभक्षणीयाद्विजोत्तमाः ॥ ३९ ॥ प्रोक्षितंभक्षयेदेषांमांसंचद्विजकाम्यया ॥ यथाविधिप्रयुक्तंचप्राणानामपिचात्यये ॥ ४० ॥ भक्षयेन्नैवमांसानिशेषभोजीनालिप्यते ॥ औषधार्थमशक्तो वानियोगाद्यज्ञकारणात् ॥ ४१ ॥ आमंत्रितश्चयःश्राद्धेदैवेवामांसमुत्सृजेत् ॥ यावंतिपशुरोमाणितावन्नरकमृच्छति ॥ ४२ ॥ अदेयंवाप्यपेयंवातथै वास्पृश्यमेववा ॥ द्विजातीनामनालोक्यंनित्यंमद्यमितिस्थितिः ॥ ४३ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमद्यंनित्यंविवर्जयेत् ॥ पीत्वापततिकर्म्मभ्यस्त्वसंभाष्यो भवेद्द्विजः ॥४४॥ भक्षयित्वाप्यभक्ष्याणिपत्वाऽपेयान्यपिद्विजः ॥ नाधिकारीभवेत्तावद्यावत्तन्नजहात्यधः ॥४५॥ तस्मात्परिहरेन्नित्यमभक्ष्याणिप्रयत्नतः ॥ अपेयानिचविप्रोवैतथाचेद्यातिरौरवम् ॥ ४६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेभक्ष्याभक्ष्यनियमोनामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५६॥छ॥ ॥ व्यासउ वाच॥ ॥अथातःसंप्रवक्ष्यामिदानधर्म्ममनुत्तमम् ॥ ब्रह्मणाभिहितंपूर्वमृषीणांब्रह्मवादिनाम्॥ १॥ अर्थानामुचितंपात्रेश्रद्धयाप्रतिपादनम्॥दानमित्यभिनिर्दि ष्टंभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ २ ॥ योददातिविशिष्टेभ्यःश्रद्धयापरयायुतः ॥ तद्वैदत्तमहंमन्येशेषंकस्यापिरक्षति ॥ ३ ॥ नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंत्रिविधं दानमुच्यते ॥ चतुर्थंविमलंप्रोक्तंसर्वदानोत्तमोत्तमम् ॥ ४ ॥ अहन्यहनियत्किंचिद्दीयतेनुपकारिणे ॥ अनुद्दिश्यफलंतस्माद्ब्राह्मणायतुनित्यकम् ॥ ५ ॥ यत्तुपापोपशांत्यर्थंदीयतेविदुषांकरे ॥ नैमित्तिकंतदुद्दिष्टंदानंसद्भिरनुत्तमम् ॥ ६ ॥ अपत्यविजयैश्वर्यसुखार्थंयत्प्रदीयते ॥ दानंतत्काम्यमाख्यातमृ षिभिर्धर्मचिंतकैः ॥ ७ ॥ यदीश्वरस्यप्रीत्यर्थंब्रह्मवित्सुप्रदीयते ॥ चेतसाधर्मयुक्तेनदानंतद्विमलंशिवम् ॥ ८ ॥ दानधर्मंनिषेवेतपात्रमासाद्यशक्ति तः ॥ उपास्यतेतुतत्पात्रंयत्तारयतिसर्वतः ॥ ९ ॥ कुटुंबभुक्तिवसनाद्देयंयदतिरिच्यते ॥ अन्यथादीयतेयद्धिनतद्दानंफलप्रदम् ॥ १० ॥ श्रोत्रियायकुली नायविनीतायतपस्विने ॥ व्रतस्थायदरिद्रायप्रदेयंभक्तिपूर्वकम् ॥ ११ ॥ यस्तुदद्यान्महींभक्त्याब्राह्मणायाहिताग्नये ॥ सयातिपरमंस्थानंयत्रगत्वानशो चति ॥ १२ ॥ इक्षुभिः संयुतांभूमिंयवगोधूमशालिनीम् ॥ ददातिवेदविदुषेयःसभूयोनजायते ॥ १३ ॥ गोचर्ममात्रामपिवायोभूमिंसंप्रयच्छति ॥ ब्राह्म

पा०— १ प्राह प्रजापतिः । २ नयोगाद्यज्ञकारणात् । ३ तदोमिति । ४ तद्धि वित्तमहं ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णायदरिद्रायसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १४ ॥ भूमिदानात्परंदानंविद्यतेनेहकिंचन ॥ अन्नदानंतेनतुल्यंविद्यादानंततोधिकम् ॥ १५ ॥ योब्राह्मणायशांताय
शुचयेधर्मशीलिने ॥ ददातिविद्यांविधिनाब्रह्मलोकेमहीयते ॥ १६ ॥ दद्यादहरहःस्वर्णंश्रद्धयाब्रह्मचारिणे ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोब्रह्मणःस्थानमाप्नुयात् ॥
॥ १७ ॥ गृहस्थायान्नदानेनफलमाप्नोतिमानवः ॥ अन्नमेवास्यदातव्यंदत्वाप्नोतिपरांगतिम् ॥ १८ ॥ वैशाख्यांपूर्णमास्यांतुब्राह्मणान्सप्तपंचवा ॥ उपो
ष्यविधिनाशांतःशुचिःप्रयतमानसः ॥ १९ ॥ पूजयित्वातिलैःकृष्णैर्मधुनाचविशेषतः ॥ प्रीयतांधर्मराजेतियदामनसिवर्त्तते ॥ २० ॥ यावज्जीवंतुयत्पा
पंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ कृष्णाजिनेतिलान्कृत्वाहिरण्यंमधुसर्पिषी ॥ २१ ॥ ददातियस्तुविप्रायसर्वंतरतिदुष्कृतम् ॥ घृतान्नमुदकुंभंचवैशाख्यांतुविशे
षतः ॥ २२ ॥ निर्दिश्यधर्मराजायविप्रेभ्योमुच्यतेभयात् ॥ सुवर्णतिलयुक्तैस्तुब्राह्मणान्सप्तपंचवा ॥ २३ ॥ तर्पयेदुदपात्रैस्तुब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ मा
घमासेतमिस्रेतुद्वादश्यांसमुपोषितः ॥ २४ ॥ शुक्लांबरधरःकृष्णैस्तिलैर्हुत्वाहुताशनम् ॥ प्रदद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्तुतिलानेवसमाहितः ॥ २५ ॥ जन्मप्रभृ
तियत्पापंसर्वंतरतिवैद्विजः ॥ अमावास्यामनुप्राप्यब्राह्मणायतपस्विने ॥ २६ ॥ यत्किंचिद्देवदेवेशंदद्याच्चोद्दिश्यकेशवम् ॥ प्रीयतामीश्वरोविष्णुर्हृषी
केशःसनातनः ॥ २७ ॥ सप्तजन्मकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ यस्तुकृष्णचतुर्दश्यांस्नात्वादेवंपिनाकिनम् ॥ २८ ॥ आराधयेद्द्विजमुखेनतस्यास्ति
पुनर्भवः ॥ कृष्णाष्टम्यांविशेषेणधार्मिकायद्विजातये ॥ २९ ॥ स्नात्वाभ्यर्च्ययथान्यायंपादप्रक्षालनादिभिः ॥ प्रीयतांमेमहादेवोदद्याद्द्रव्यंस्वकीय
कम् ॥ ३० ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिपरमांगतिम् ॥ द्विजैःकृष्णचतुर्दश्यांकृष्णाष्टम्यांविशेषतः ॥ ३१ ॥ अमावास्यांतथाभक्तैःपूजनीयस्त्रिवि
क्रमः ॥ एकादश्यांनिराहारोद्वादश्यांपुरुषोत्तमम् ॥ ३२ ॥ अर्चयेद्ब्राह्मणमुखेसगच्छेत्परमंपदम् ॥ एषातिथिर्वैष्णवीस्याद्द्वादशीशुक्लपक्षतः ॥ ३३ ॥
तस्यामाराध्ययेद्देवंप्रयत्नेनजनार्दनम् ॥ यत्किंचिद्देवमीशानमुद्दिश्यब्राह्मणेशुचौ ॥३४॥ दीयतेविष्णुमेवापितदनंतफलंस्मृतम् ॥ योहियांदेवतामिच्छे
त्समाराधयितुंनरः ॥ ३५ ॥ ब्राह्मणान्पूजयेद्यत्नात्सतस्यास्तोषयेत्ततः ॥ द्विजानांवपुरास्थायनित्यंतिष्ठंतिदेवताः ॥ ३६॥ पूज्यंतेब्राह्मणालाभेप्रतिमादिषु
तैःक्वचित् ॥ प्रतिमादिषुयत्नेनतस्मात्फलमभीप्सता ॥ ३७ ॥ द्विजेषुदेवतानित्यंपूजनीयाविशेषतः ॥ विभूतिकामःसततंपूजयेद्धिपुरंदरम् ॥ ३८ ॥
ब्रह्मवर्चसकामस्तुब्रह्माणंज्ञानकामुकः ॥ आरोग्यकामोथरविंधनकामोहुताशनम् ॥ ३९ ॥ कर्म्मणांसिद्धिकामस्तुपूजयेद्वैविनायकम् ॥ भोगकामस्तुश
शिनंवलकामःसमीरणम् ॥४०॥ मुमुक्षुःसर्वसंसारात्प्रयत्नेनार्चयेद्धरिम् ॥ यस्तुयोगंतथामोक्षमन्विच्छेऽज्ज्ञानमैश्वरम्॥४१॥ अर्चयेतविरूपाक्षंप्रयत्नेनसुरे
श्वरम् ॥ येवांच्छंतिमहाभोगान्ज्ञानानिचमहेश्वरम् ॥ ४२ ॥ तेपूजयंतिभूतेशंकेशवंचापिभोगिनः ॥ वारिदस्तृप्तिमाप्नोतिजलदानंततोधिकम् ॥ ४३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तैलप्रदःप्रजामिष्टांदीपदश्चक्षुरुत्तमम् ॥ भूमिदःसर्वमाप्नोतिदीर्घमायुर्हिरण्यदः ॥ ४४ ॥ गृहदाताग्र्यवेश्मानिरूप्यदोरूपमुत्तमम् ॥ वासोदश्चंद्रसालोक्य
मश्वदोयानमुत्तमम् ॥ ४५ ॥ अन्नदाताश्रियंस्वेष्टांगोदोब्राह्मणविष्टपम् ॥ यानशय्याप्रदोभार्य्यामैश्वर्यमभयप्रदः ॥ ४६ ॥ धान्यदःशाश्वतंसौख्यंब्रह्मदो
ब्रह्मशाश्वतम् ॥ धान्यान्यपियथाशक्तिविप्रेषुप्रतिपादयेत् ॥ ४७ ॥ वेदविद्याविशिष्टेषुप्रेत्यस्वर्गंसमश्नुते ॥ गवांचान्नप्रदानेनसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ४८॥
इंधनानांप्रदानेनदीप्ताग्निर्जायतेनरः ॥ फलमूलानिपानानिशाकानिविविधानिच ॥ ४९ ॥ प्रदद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्तुमुदायुक्तःसदाभवेत् ॥ औषधंस्नेहमाहारं
रोगिणोरोगशांतये ॥ ५० ॥ ददानोरोगरहितःसुखीदीर्घायुरेवच ॥ असिपत्रवनंमार्गंक्षुरधारासमन्वितम् ॥ ५१ ॥ तीक्ष्णतापंचतरतिछत्रोपानत्प्रदोनरः ॥
यद्यदिष्टतमंलोकेयच्चास्यापेक्षितंगृहे ॥ ५२ ॥ तत्तद्गुणवतेदेयंतदेवाक्षयमिच्छता ॥ अयनेविषुवेचैवग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ॥ ५३ ॥ संक्रांत्यादिषुकालेषुदत्तं
भवतिचाक्षयम् ॥ प्रयागादिषुतीर्थेषुपुण्येष्वायतनेषुच ॥५४॥ दत्वाचाक्षयमाप्नोतिनदीप्रस्रवणेषुच ॥ दानधर्मात्परोधर्मोभूतानांनेहविद्यते ॥५५॥ तस्मा
द्विप्रायदातव्यंश्रोत्रियायद्विजातिभिः ॥ स्वर्गायभूतिकामेनतथापापोपशांतये ॥५६॥ मुमुक्षुणातुदातव्यंब्राह्मणेभ्यस्तथान्वहम् ॥ दीयमानंतुयोमोहाद्गोवि
प्राग्निसुरेषुच ॥ ५७ ॥ निवारयत्यधर्मात्मातिर्यग्योनिंव्रजेतसः ॥ यस्तुद्रव्यार्जनंकृत्वानार्चयेद्ब्राह्मणान्सुरान् ॥ ५८ ॥ सर्वस्वमपहृत्यैनंराजाराष्ट्रात्प्रवास
येत् ॥ यस्तुदुर्भिक्षवेलायामन्नाद्यंनप्रयच्छति ॥ ५९ ॥ म्रियमाणेषुविप्रेषुब्राह्मणःसतुगर्हितः ॥ नतस्मात्प्रतिगृह्णीयुःनवसेयुश्चतेनहि ॥६०॥ आंज्ञायित्वास्व
काद्राष्ट्राद्राजातंविप्रवासयेत् ॥ पश्चात्सद्भ्योददातीहस्वद्रव्यंधर्मसाधनम्॥६१॥ सपूर्वाभ्यधिकःपापीनरकेपच्यतेनरः ॥ स्वाध्यायवंतोयेविप्राविद्यावंतोजि
तेंद्रियाः ॥ ६२ ॥ सत्यसंयमसंयुक्तास्तेभ्योदद्याद्द्विजोत्तमाः ॥ प्रभुक्तमपिविद्वांसंधार्मिकंभोजयेद्द्विजम् ॥ ६३ ॥ नचमूर्खमवृत्तस्थंदशरात्रमुपोषितम् ॥ स
न्निकृष्टमतिक्रम्यश्रोत्रियंयःप्रयच्छति ॥ ६४ ॥ सतेनकर्मणापापीदहत्यासप्तमंकुलम् ॥ यदिस्यादधिकोविप्रःशीलविद्यादिभिःस्वयम् ॥ ६५ ॥ तस्मैयत्ने
नदातव्यमतिक्रम्यचसन्निधिम् ॥ योर्चितंप्रतिगृह्णीयाद्दद्यादर्चितमेवच ॥ ६६ ॥ तावुभौगच्छतःस्वर्गंनरकंतुविपर्यये ॥ नवार्यपिप्रयच्छेतनास्तिकेहैतु
केपिच ॥ ६७ ॥ नपाखंडेषुसर्वेषुनावेदविदिधर्मवित् ॥ रूप्यंचैवहिरण्यंचगामश्वंपृथिवींतिलान् ॥ ६८ ॥ अविद्वान्प्रतिगृह्णीयाद्भस्मीभवतिकाष्ठवत् ॥
द्विजातिभ्योधनंलिप्सेत्प्रशस्तेभ्योद्विजोतमः ॥ ६९ ॥ अपिराजन्यवैश्याभ्यांनतुशूद्रात्कथंचन ॥ वृत्तिसंकोचमन्विच्छेन्नेहेतधनविस्तरम् ॥ ७० ॥ धन ॥ ९२ ॥
लोभेप्रसक्तस्तुब्राह्मण्यादेवहीयते ॥ वेदानधीत्यसकलान्यज्ञांश्चावाप्यसर्वशः ॥ ७१ ॥ नतांगतिमवाप्नोतिसंतोषाद्यामवाप्नुयात् ॥ प्रतिग्रहरुचिर्नस्याच्छ्र

पा०-- १ अकंपित्वा । अकंयित्वा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वान्नतुसमाहरेत् ॥ ७२॥ स्थित्यर्थादधिकंगृह्णन्ब्राह्मणोयात्यधोगतिम् ॥ यस्तुयातिनसंतोषंनसस्वर्गस्यभाजनम् ॥७३॥ उद्वेजयतिभूतानियथाचौरस्त थैवसः ॥ गुरुंभृत्यांश्चोज्जिहीर्षुस्तर्पयन्देवतातिथीन् ॥ ७४ ॥ सर्वतःप्रतिगृह्णीयान्नतुतृप्येत्स्वयंततः ॥ एवंगृहस्थोयुक्तात्मादेवतातिथिपूजकः ॥७५॥ वर्तमानःसंयतात्मायातितत्परमंपदम् ॥ पुत्रेषुभार्यांनिक्षिप्यगत्वारण्यंतुतत्त्ववित् ॥ ७६ ॥एकाकीविचरेन्नित्यमुदासीनःसमाहितः ॥ एषवःकथितोधर्म्मो गृहस्थानांद्विजोत्तमाः ॥ ज्ञात्वातुतिष्ठेन्नियतंतथानुष्ठापयेद्द्विजान् ॥ ७७ ॥ इतिदेवमनादिमेकमीशंगृहधर्मेणसमर्चयेदजस्रम् ॥ समतीत्यससर्वभूत योनिंप्रकृतिंयातिपरंनयातिजन्म ॥ ७८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेगृहस्थधर्मनिर्णयोनामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एवंग्रहाश्रमेस्थित्वाद्वितीयंभागमायुषः ॥ वानप्रस्थाश्रमंगच्छेत्सदारःसाग्निरेवच ॥ १ ॥ निक्षिप्यभार्यांपुत्रेषुगच्छेद्वनमथापिवा ॥ दृष्ट्वापत्यस्यवापत्यंजर्जरीकृतविग्रहः ॥ २ ॥ शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्णेप्रशस्तेचोत्तरायणे ॥ गत्वारण्यंनियमवांस्तपःकुर्यात्समाहितः ॥ ३ ॥ फलमूलानिपूतानिनित्यमाहारमाहरेत् ॥ यदाहारोभवेत्तेनपूजयेत्पितृदेवताः ॥ ४ ॥ पूजयेदंतिथिंनित्यंस्नात्वाचाभ्यर्चयेत्सुरान् ॥ गृहादादायचाश्नीयादष्टौग्रासान्समाहितः ॥ ५ ॥ जटाश्चबिभृयान्नित्यंनखरोमाणिनोत्सृजेत् ॥ स्वाध्यायंसर्वथाकुर्यान्नियच्छेद्वाचमन्यतः ॥ ६ ॥ अग्निहोत्रंचजुहुयात्पंचयज्ञान्समाचरेत् ॥ उत्पन्नैर्विविधैर्मेध्यैःशाकमूलफलेनवा ॥ ७ ॥ चीरवासाभवेन्नित्यंस्नायात्त्रिषवणंशुचिः ॥ सर्वभूतानुकंपश्चप्रतिग्रहविवर्जितः ॥ ८ ॥ दर्शेनपौर्णमासेनयजेतनियतंद्विजः ॥ ऋत्विष्ट्याग्रयणेचैवचातुर्मास्यानिकारयेत् ॥ ९ ॥ उत्तरायणंचक्रमशोदक्षिणायनमेवच ॥ वासंतशारदैर्मेध्यैरुत्पन्नैःस्वयमाहृतैः ॥ १० ॥ पुरोडाशांश्चरूंश्चैवविधिवन्निर्वपेत्पृथक् ॥ देवताभ्यःपितृभ्यश्चदत्त्वामेध्यतरंहविः ॥ ११ ॥ शेषंसमुपभुंजीतलवणंचस्वयंकृतम् ॥ वर्जयेन्मद्यमांसानिभौमानिकवकानिच ॥ १२ ॥ भूस्तृणंशष्पकंचैवश्लेष्मातकफलानिच ॥ नफालकृष्टमश्नीयादुत्सृष्टमपिकेनचित् ॥ १३ ॥ नग्रामजातान्यार्तोऽपिपुष्पाणिचफलानिच ॥ श्रावणेनैवविधिनावह्निंपरिचरेत्सदा ॥ १४ ॥ नद्रुह्येत्सर्वभूतानिनिर्द्वंद्वोनिर्भयोभवेत् ॥ ननक्तंकिंचिदश्नीयाद्रात्रौध्यानपरोभवेत् ॥ १५ ॥ जितेंद्रियोजितक्रोधस्तत्वज्ञानविचिंतकः ॥ ब्रह्मचारीभवेन्नित्यंनपत्नीमपिसंश्रयेत् ॥ १६ ॥ यस्तुपत्न्यावनंगत्वामैथुनंकामतश्चरेत् ॥ तद्व्रतंतस्यलुप्येतप्रायश्चित्तीयतेद्विजः ॥ १७॥ तत्रयोजायतेगर्भोनसस्पृश्योद्विजातिभिः ॥ नहिवेदेधिकारोस्यतद्वंशेप्येवमेवहि ॥ १८ ॥ भूमौशयीतसततंसावित्रीजप्यतत्परः ॥ शरण्यःसर्वभूतानांसद्विभागपरःसदा ॥ १९ ॥

पा० १ देवताभ्यश्चतद्धुत्वावन्यंमेध्यतरंहविः । २ करकानि ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परिवादंमृषावादंनिद्रालस्येचवर्जयेत्॥एकाग्निरनिकेतःस्यात्प्रोक्षितांभूमिमाश्रयेत्॥२०॥मृगैःसहचरेद्दांतस्तैःसहैवचसंवसेत् ॥ शिलायांशर्करायांवाशयी
तसुसमाहितः ॥२१॥ सद्यःप्रक्षालकोवास्यान्माससंचयिकोपिवा ॥ षण्मासनिचयोवापिसमानिचयएववा॥२२॥नक्तंचान्नंसमश्नीयादिवाचाहृत्यशक्तितः॥
चतुर्थकालकोवास्यात्किंवाप्यष्टमकालिकः ॥२३॥ चांद्रायणविधानैर्वाशुक्लेकृष्णेचवर्जयेत् ॥ पक्षेपक्षेसमश्नीयाद्यवागूंक्वथितांसकृत् ॥२४॥ पुष्पमूलफलै
र्वापिकेवलैर्वर्तयेत्सदा ॥ स्वाभाविकैःस्वयंशीर्णैर्वैखानसमतेस्थितः॥२५॥भूमौवापरिवर्तेततिष्ठेद्वाप्रपदैर्दिनम् ॥ स्थानासनाभ्यांविहरेन्नक्वचिद्धैर्यमुत्सृजे
त् ॥२६॥ग्रीष्मेपंचतपाश्चस्याद्वर्षास्वभ्रावकाशिकः॥आर्द्रवासाश्चहेमंतेक्रमशोवर्द्धयेत्तपः ॥२७॥ उपस्पृशंस्त्रिषवणंपितृदेवांश्चतर्पयेत् ॥ एकपादेनतिष्ठे
तमरीचिंवापिबेत्सदा ॥२८॥ पंचाग्निधूमगोवास्यादूष्मगःसोमपोपिवा ॥ पयःपिबेच्छुक्लपक्षेकृष्णपक्षेतुगोमयम् ॥२९ ॥ शीर्णपर्णाशनोवास्यात्कृच्छ्रैर्वावर्त
येत्सदा ॥ योगाभ्यासरतश्चस्याद्रुद्राध्यायीभवेत्सदा॥३०॥अथर्वशिरसोध्येतावेदांताभ्यासतत्परः ॥ यमान्सेवेतसततंनियमांश्चाप्यतंद्रितः॥३१॥कृष्णा
जिनीसोत्तरीयःशुक्लयज्ञोपवीतवान् ॥ अथचाग्नीन्समारोप्यस्वात्मनिध्यानतत्परः॥३२॥अनग्निरनिकेतोवास्मुनिर्मोक्षपरोभवेत् ॥तापसेष्वेवविप्रेषुयात्रिकं
भैक्षमाहरेत् ॥ ३३ ॥ गृहमेधिषुचान्येषुद्विजेषुवनचारिषु ॥ ग्रामादाहृत्यचाश्नीयादष्टौग्रासान्वनेवसन् ॥ ३४ ॥ प्रतिगृह्यपुटेनैवपाणिनाशकलेनवा ॥
विविधाश्चोपनिषदआत्मसंसिद्धयेजपेत् ॥ ३५ ॥ विद्याविशेषान्सावित्रींरुद्राध्यायंतथैवच ॥ महाप्रस्थानिकंवासौकुर्य्यादनशनंतथा ॥ अग्निप्रवेशमन्यद्वा
ब्रह्मार्पणविधौस्थितः ॥ ३६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवानप्रस्थाश्रमाचारधर्मोनामाष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥
एवंवनाश्रमेस्थित्वातृतीयंभागमायुषः ॥ चतुर्थंचायुषोभागंसंन्यासेननयेत्क्रमात् ॥ १ ॥ अग्नीनात्मनिसंस्थाप्यद्विजःप्रव्रजितोभवेत् ॥ योगाभ्यासरतः
शांतोब्रह्मविद्यापरायणः ॥ २ ॥ यदामनसिसंपन्नंवैराग्यंसर्ववस्तुषु ॥ तदासंन्यासमिच्छेच्चपतितःस्याद्विपर्यये ॥ ३ ॥ प्राजापत्यांनिरूप्येष्टिमाग्नेयी
मथवापुनः ॥ दांतःशुक्लकषायोसौब्रह्माश्रममुपाश्रयेत् ॥ ४ ॥ ज्ञानसंन्यासिनःकेचिद्वेदसंन्यासिनोऽपरे ॥ कर्मसंन्यासिनस्त्वन्येत्रिविधाःपरिकी
र्तिताः ॥ ५ ॥ यःसर्वत्रविनिर्मुक्तोनिर्द्वंद्वश्चैवनिर्भयः ॥ प्रोच्यतेज्ञानसंन्यासिआत्मन्येवव्यवस्थितः ॥ ६ ॥ वेदमेवाभ्यसेन्नित्यंनिराशीर्नि
ष्परिग्रहः ॥ प्रोच्यतेवेदसंन्यासीमुमुक्षुर्विजितेंद्रियः ॥ ७ ॥ यस्त्वग्निमात्मसात्कृत्वाब्रह्मार्पणपरोद्विजः ॥ ज्ञेयःसकर्मसंन्यासीमहायज्ञपराय
णः ॥ ८ ॥ त्रयाणामपिचैतेषांज्ञानीत्वभ्यधिकोमतः ॥ नतस्यविद्यतेकार्यंनलिंगंवाविपश्चितः ॥ ९ ॥ निर्ममोनिर्भयःशांतोनिर्द्वंद्वःपर्णभोजनः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जीर्णकौपीनवासाःस्यान्नग्नोवाध्याने[1]तत्परः ॥ १० ॥ ब्रह्मचारीजिताहारोग्रामादन्नंसमाहरेत् ॥ अध्यात्मरतिरासीतनिरपेक्षोनिराशिषः ॥ ११ ॥
आत्मनैवसहायेनसुखार्थंविचरेदिह ॥ नाभिनंदेतमरणंनाभिनंदेतजीवनम् ॥ १२ ॥ कालमेवप्रतीक्षेतनिर्देशंभृतकोयथा ॥ नाध्येतव्यंनवर्तव्यंश्रोतव्यंन
कदाचन ॥ १३ ॥ एवंज्ञानपरोयोगीब्रह्मभूयायकल्पते ॥ एकवासाथवाविद्वान्कौपीनाच्छादनोपिवा ॥ १४ ॥ मुंडीशिखीवाथभवेत्रिदंडीनिष्प
रिग्रहः ॥ काषायवासाःसततंध्यानयोगपरायणः ॥ १५ ॥ ग्रामांतेवृक्षमूलेवावसद्देवालयेपिवा ॥ समःशत्रौतथामित्रेतथामानापमानयोः ॥ १६ ॥
भैक्ष्येणवर्तयेन्नित्यंनैकान्नादीभवेत्क्वचित् ॥ यस्तुमोहेनवान्यस्मादेकान्नादीभवेद्यतिः ॥ १७ ॥ नतस्यनिष्कृतिःकाचिद्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते ॥ रागद्वेषवियु
क्तात्मासमलोष्टाश्मकांचनः ॥ १८ ॥ प्राणिहिंसानिवृत्तश्चमौनीस्यात्सर्वनिस्पृहः ॥ दृष्टिपूतंन्यसेत्पादंवस्त्रपूतंजलंपिबेत् ॥ १९ ॥ सत्यपूतांवदेद्वा
णींमनःपूतंसमाचरेत् ॥ नैकत्रनिवसेद्देशेवर्षाभ्योन्यत्रभिक्षुकः ॥ २० ॥ स्नात्वाशौचयुतोनित्यंकमंडलुकरःशुचिः ॥ ब्रह्मचर्यरतोनित्यंवनवासरतो
भवेत् ॥ २१ ॥ मोक्षशास्त्रेषुनिरतोब्रह्मसूत्रीजितेंद्रियः ॥ दंभाहंकारनिर्मुक्तोनिंदापैशुन्यवर्जितः ॥ २२ ॥ आत्मज्ञानगुणोपेतोयदिमोक्षमवाप्नुयात् ॥
अभ्यसेत्सततंदेवंप्रणवाख्यंसनातनम् ॥ २३ ॥ स्नात्वाचम्यविधानेनशुचिर्देवालयादिषु ॥ यज्ञोपवीतीशांतात्माकुशपाणिःसमाहितः ॥ २४ ॥ धौतका
षायवसनोतंस्मि[2]च्छन्नतनूरुहः ॥ अधियज्ञंब्रह्मजपेदाधिदैविकमेवच ॥ २५ ॥ आध्यात्मिकंचसततंवेदान्ताभिहितंचयत् ॥ पुत्रेषुचाथनिवसन्ब्रह्मचारी
यतिर्मुनिः ॥ २६ ॥ वेदमेवाभ्यसेन्नित्यंसयातिपरमांगतिम् ॥ अहिंसासत्यमस्तेयंब्रह्मचर्यंतपःपरम् ॥ २७ ॥ क्षमादयाचसंतोषोव्रतान्यस्यविशेषतः ॥
वेदांतज्ञाननिष्ठोवापंचयज्ञान्समाहितः ॥२८॥ कुर्य्यादहरहःस्नात्वाभिक्षार्थैनैवतेनहि ॥ होममंत्रान्जपेन्नित्यंकालेकालेसमाहितः ॥२९॥ स्वाध्यायंचान्वहं
कुर्य्यात्सावित्रींसंध्ययोर्जपेत् ॥ ध्यायीतसततंदेवमेकांतंपरमेश्वरम् ॥ ३० ॥ एकान्नंवर्जयेन्नित्यंकामंक्रोधंपरिग्रहम् ॥ एकवासाद्विवासावाशिखीयज्ञोपवी
तवान् ॥ कमंडलुकरोविद्वांस्त्रिदंडोयातितत्परम् ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेयतिधर्मनिरूपणंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥५९॥छ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एवंत्वाश्रमनिष्ठानांयतीनांनियतात्मनाम् ॥ भैक्ष्येणवर्तनंप्रोक्तंफलमूलैरथापिवा ॥ १ ॥ एककालंचरेद्भैक्ष्यंनप्रसज्येतविस्तरम् ॥
भैक्ष्येप्रसक्तोहियतिर्विषयेष्वपिसज्जति ॥ २ ॥ सप्तागारंचरेद्भैक्ष्यमलाभेनपुनश्चरेत् ॥ गोदोहमात्रंतिष्ठेतकालंभिक्षुरधोमुखः ॥ ३ ॥ भिक्षेत्युक्त्वास
कृत्तूष्णीमादद्याद्वाग्यतःशुचिः ॥ प्रक्ष्याल्यपाणीपादौचसमाचम्ययथाविधि ॥ ४ ॥ आदित्यंदर्शयित्वान्नंभुंजीतप्राङ्मुखोनरः ॥ हुत्वाप्राणाहुतीः

पा० १ ज्ञानतत्परः । २ भस्माच्छन्न ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचग्रासानष्टौसमाहितः ॥ ५ ॥ आचम्यदेवंब्रह्माणंध्यायेतपरमेश्वरम् ॥ आलाबुदारुपात्रेचमृन्मयंवैणवंतथा ॥ ६ ॥ चत्वारियतिपात्राणिमनुराहप्रजा
पतिः ॥ प्राग्रात्रेमध्यरात्रेचपररात्रेतथैवच ॥७॥ संध्यासूक्तिविशेषेणचिंतयेन्नित्यमीश्वरम् ॥ कृत्वाहृत्पद्मनिलयेविश्वाख्यंविश्वसंभवम् ॥८॥ आत्मानंसर्व
भूतानांपरस्तात्तमसःस्थितम् ॥ सर्वस्याधारमव्यक्तमानंदंऽयोतिरव्ययम् ॥९ ॥ प्रधानपुरुषातीतमाकाशंदहनंशिवम् ॥ तदंतंसर्वभावानामीश्वरंब्रह्मरूपिं
णम् ॥ १० ॥ ओंकारांतेथवात्मानंसमाप्यपरमात्मनि ॥ आकाशेदेवमीशानंध्यायीताकाशमध्यगम् ॥ ११ ॥ कारणंसर्वभावानामानंदकैसमाश्रयम् ॥
पुराणपुरुषंविष्णुंध्यायन्मुच्येतवंधनात् ॥ १२ ॥ यद्वागुहादौप्रकृतौजगत्संमोहनालये ॥ विचिंत्यपरमंव्योमसर्वभूतैककारणम् ॥ १३ ॥ जीवनंसर्वभू
तानांयत्रलोकःप्रलीयते ॥ आनंदंब्रह्मणःसूक्ष्मंयत्पश्यंतिमुमुक्षवः ॥ १४ ॥ तन्मध्येनिहितंब्रह्मकेवलंज्ञानलक्षणम् ॥ अनंतंसत्यमीशानंविचिंत्यासी
तवाग्यतः ॥ १५ ॥ गुह्याद्गुह्यतमंज्ञानंयतीनामेतदीरितम् ॥ योवतिष्ठेत्सदानेनसोश्नुतेयोगमैश्वरम् ॥ १६ ॥ तस्माज्ज्ञानरतोनित्यमात्मविद्यापरा
यणः ॥ ज्ञानंसमभ्यसेद्ब्रह्मयेनमुच्येतवंधनात् ॥ १७ ॥ मत्वापृथक्त्वमात्मानंसर्वस्मादेवकेवलम् ॥ आनंदमक्षरंज्ञानंध्यायेतचततःपरम् ॥ १८ ॥
यस्माद्भवंतिभूतानियज्ज्ञात्वानेहजायते ॥ सतस्मादीश्वरोदेवःपरस्ताद्योधितिष्ठति ॥ १९ ॥ यदंतरेतद्गमनंशाश्वतंशिवमव्ययम् ॥ यइदंस्वपरोक्षस्तु
सदेवःस्यान्महेश्वरः ॥ २० ॥ व्रतानियानिभिक्षूणांतथैवायंव्रतानिच ॥ एकैकातिक्रमेणैवप्रायश्चित्तंविधीयते ॥ २१ ॥ उपेत्यचस्त्रियंकामात्प्रायश्चित्तं
समाहितः ॥ प्राणायामसमायुक्तंकुर्य्यात्सांतपनंशुचिः ॥ २२ ॥ ततश्चरेतनियमात्कृच्छ्रंसंयतमानसः ॥ पुनराश्रममागम्यचरेद्भिक्षुरतंद्रितः ॥ २३ ॥
नधर्मयुक्तमनृतंहिनस्तीतिमनीषिणः ॥ तथापिचनकर्तव्यःप्रसंगोह्येषदारुणः ॥ २४ ॥ एकरात्रोपवासश्चप्राणायामशतंतथा ॥ उक्तानृतंप्रकर्तव्यंय
तिनाधर्मलिप्सुना ॥ २५ ॥ परमापद्गतेनापिनकार्यंस्तेयमन्यतः ॥ स्तेयादभ्याधिकःकश्चिन्नास्त्यधर्मइतिस्मृतिः॥२६॥ हिंसाचैवापरातृष्णायाचभात्मज्ञा
ननाशिका ॥ यदेतद्द्रविणंनामप्राणाह्येतेवहिश्वराः ॥ २७ ॥ सतस्यहरतेप्राणान्योयस्यहरतेधनम् ॥ एवंकृत्वासदुष्टात्माभिन्नवृत्तोव्रतच्युतः ॥ २८ ॥
भूयोनिर्वेदमापन्नश्चरेद्भिक्षुरतंद्रितः ॥ अकस्मादेवहिंसांतुयदिभिक्षुःसमाचरेत् ॥ २९ ॥ कुर्यात्कृच्छ्रातिकृच्छ्रंतुचांद्रायणमथापिवा ॥ स्कंदेतेंद्रियदौ
र्बल्यात्स्त्रियंदृष्ट्वायतिर्यदि ॥ ३० ॥ तेनधारयितव्यावैप्राणायामास्तुषोडश ॥ दिवास्कंदेत्रिरात्रंस्यात्प्राणायामशतंबुधाः ॥ ३१ ॥ एकान्नेमधुमांसे
चनवश्राद्धेतथैवच ॥ प्रत्यक्षलवणेचोक्तंप्राजापत्यंविशोधनम् ॥ ३२ ॥ ध्याननिष्ठस्यसततंनश्यतेसर्वपातकम् ॥ तस्मान्नारायणंध्यात्वातस्यध्यान
परोभवेत् ॥ ३३ ॥ यद्ब्रह्मणःपरंज्योतिःप्रविष्टाक्षरमव्ययम् ॥ योंतरात्मापरंब्रह्मसविज्ञेयोमहेश्वरः ॥ ३४ ॥ एषदेवोमहादेवःकेवलःपरमंशिवः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदेवाक्षरमद्वैतंतदानित्यंपरंपदम्॥३५॥ तस्मान्महीयतेदेवेस्वधाम्निज्ञानसंज्ञिते॥ आत्मयोगात्परेतत्वेमहादेवस्ततःस्मृतः ॥ ३६ ॥ नान्यंदेवंमहादेवाद्व्य
तिरिक्तंप्रपश्यति ॥ तमेवात्मानमन्वेतियःसयातिपरंपदम् ॥ ३७ ॥ मन्यंतेयेस्वमात्मानंविभिन्नंपरमेश्वरात् ॥ नतेपश्यंतितंदेवंवृथातेषांपरिश्र
मः ॥ ३८ ॥ एकमेवपरंब्रह्मविज्ञेयंतत्त्वमव्ययम् ॥ सदेवस्तुमहादेवोनैतद्विज्ञायवध्यते ॥ ३९ ॥ तस्माद्यतेतनियतंयतिःसंयतमानसः ॥
ज्ञानयोगरतःशांतोमहादेवपरायणः ॥ ४० ॥ एषवःकथितोविप्रायतीनामाश्रमःशुभः ॥ पितामहेनमुनिनाविभुनापूर्वमीरितः ॥ ४१ ॥ ना
पुत्रशिष्ययोगिभ्योदद्यादेवमनुत्तमम् ॥ ज्ञानंस्वयंभुवाप्रोक्तंयतिधर्म्माश्रयंशिवम् ॥ ४२ ॥ इतियतिनियमानामेतदुक्तंविधानंसुरवरपरितोषे
यद्भवेदेकहेतुः ॥ नभवतिपुनरेषामुद्भवोवाविनाशःप्रणिहितमनसोयेनित्यमेवाचरंति ॥ ४३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषष्टितमोऽध्यायः ॥६०॥
सूतउवाच ॥ एवमुक्त्वापुराविप्राव्यासेनामिततेजसा ॥ एतावदुक्त्वाभगवान्व्यासःसत्यवतीसुतः ॥ १ ॥ समाश्वास्यमुनीन्सर्वान्जगामचयथागतम् ॥
भवद्भ्यस्तुमयाप्रोक्तंवर्णाश्रमविधानकम् ॥२॥ एवंकृत्वाप्रियोविष्णोर्भवत्येवनचान्यथा ॥रहस्यंतत्रवक्ष्यामिशृणुताद्विजसत्तमाः ॥३॥येचात्रकथिताधर्मा
वर्णाश्रमनिबंधनाः ॥ हरिभक्तिकलांशांशसमानानहितेद्विजाः ॥ ४ ॥ पुंसामेकेहवैसाध्याहरिभक्तिःकलौयुगे ॥ युगांतरेणधर्माहिसेवितव्यानरेणहि ॥५॥
कलौनारायणंदेवंयजतेयःसधर्म्मभाक् ॥ दामोदरंहृषीकेशंपुरुहूतंसनातनम् ॥ ६ ॥ हृदिकृत्वापरंशांतंजितमेवजगत्रयम् ॥ कलिकालोरगादंशात्कि
ल्बिषात्कालकूटतः ॥ ७ ॥ हरिभक्तिसुधांपीत्वाउल्लंघ्योभवतिद्विजः ॥ किंजपैःश्रीहरेर्नामगृहीतंयदिमानुषैः ॥ ८ ॥ किंस्नानैर्विष्णुपादांबुमस्तकेयेन
धार्यते ॥ किंयज्ञेनहरेःपादपद्मंयेनधृतंहृदि ॥ ९ ॥ किंदानेनहरेःकर्मसभायांवैप्रकाशितम् ॥ हरेर्गुणगणान्श्रुत्वायःप्रहृष्येत्पुनःपुनः ॥ १०॥ समाधि
नाप्रहृष्टस्यसागतिःकृष्णचेतसः ॥ तत्रविघ्नकराःप्रोक्ताःपाखंडालापपेशलाः ॥ ११ ॥ नार्यस्तत्संगिनश्चापिहरिभक्तिविघातकाः ॥ नारीणांनयनादेशः
सुराणामपिदुर्जयः ॥ १२ ॥ सयेनविजितोलोकेहरिभक्तःसउच्यते ॥ माद्यंतिमुनयोप्यत्रनारीचरितलोलुपाः ॥ १३ ॥ हरिभक्तिःकुतःपुंसांनारीभक्तिजु
षांद्विजाः॥राक्षस्यःकामिनीवेषाश्चरंतिजगतिद्विजाः ॥ नराणांबुद्धिकवलंकुर्वंतिसततंहिताः ॥ १४ ॥ तावद्विद्याप्रभवतितावज्ज्ञानंप्रवर्तते ॥ तावत्सुनिर्म
लामेधासर्वशास्त्रविधारिणी ॥१५॥ तावज्जपस्तपस्तावत्तावत्तीर्थनिषेवणम् ॥तावच्चगुरुशुश्रूषातावद्धितरणेमतिः ॥ १६ ॥ तावत्प्रबोधोभवतिविवेकस्ताव
देवहि ॥ तावत्सतांसंगरुचिस्तावत्पौराणलालसा ॥ १७ ॥ यावत्सीमंतिनीलोलनयनांदोलनंनहि ॥ जनोपरिपतेद्विप्राःसर्वधर्मविलोपनम् ॥ १८ ॥
तत्रयेहरिपादाब्जमधुलेशप्रसादिताः॥तेषांननारीलोलाक्षिक्षेपणंहिप्रभुर्भवेत् ॥१९॥ जन्मजन्महृषीकेशसेवनंयैःकृतंद्विजाः ॥ द्विजेदत्तंहुतंवह्नौविरतिस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रतत्रहि ॥ २० ॥ नारीणांकिलकिंनामसौंदर्य्यंपरिचक्षते ॥ भूषणानांचवस्त्राणांचाकचक्यंतदुच्यते ॥ २१ ॥ स्नेहात्मज्ञानरहितंनारीरूपंकुतःस्मृतम्॥ पूयसूत्रपुरीषासृक्त्वङ्मेदोस्थिवसान्वितम् ॥ २२ ॥ कलेवरंहितन्नामकुतःसौंदर्य्यमत्रहि ॥ तदेवंपृथगाचिंत्यस्पृष्ट्वास्नात्वाशुचिर्भवेत् ॥ २३ ॥ तैःसं हितंशरीरंहिदृश्यतेसुंदरंजनैः ॥ अहोतिदुर्दशानृणांदुर्दैवघटिताद्विजाः ॥ २४ ॥ कुचावृतेंगेपुरुषोनारीबुद्ध्याप्रवर्त्तते ॥ कानारीवापुमान्कोवाविचारेस तिकिंचन ॥ २५ ॥ तस्मात्सर्वात्मनासाधुर्नारीसंगंविवर्जयेत् ॥ कोनामनारीमासाद्यसिद्धिंप्राप्नोतिभूतले ॥ २६ ॥ कामिनीकामिनीसंगिसं गमित्यपिसंत्यजेत् ॥ तत्संगाद्रौरवमितिसाक्षादेवप्रतीयते ॥ २७ ॥ अज्ञानाल्लोलुपालोकास्तत्रदैवेनवंचिताः ॥ साक्षान्नरककुंडेस्मिन्नारी योनौपचेन्नरः ॥ २८ ॥ यतएवागतःपृथ्व्यांतस्मिन्नेवपुनारमेत् ॥ यतःप्रसरतेनित्यंमूत्रंरेतोमलोत्थितम् ॥ २९ ॥ तत्रैवरमतेलोकःकस्तस्मा दशुचिर्भवेत् ॥ तत्रातिकष्टंलोकेस्मिन्नहोदैवविडंबना ॥ ३० ॥ पुनःपुनारमेत्तत्रअहोनिस्त्रपतानृणाम् ॥ तस्माद्विचारयेद्धीमान्नारीदो षगणान्बहून् ॥ ३१ ॥ मैथुनाद्बलहानिःस्यान्निद्रातितरुणायते ॥ निद्रयापहृतज्ञानःस्वल्पायुर्जायतेनरः ॥ ३२ ॥ तस्मात्प्रयत्नतोधी मान्नारींमृत्युमिवात्मनः ॥ पश्येद्गोविंदपादाब्जेमनोवैरमयेद्बुधः ॥ ३३ ॥ इहामुत्रसुखंतद्धिगोविंदपदसेवनम् ॥ विहायकोमहामूढोनारीपादंहिसेव ते ॥ ३४ ॥ जनार्द्दनांघ्रिसेवाहिह्यपुनर्भवदायिनी ॥ नारीणांयोनिसेवाहियोनिसंकटकारिणी ॥ ३५ ॥ पुनःपुनःपतेद्योनौयंत्रनिष्पाचितोयथा ॥ पुन स्तामेवाभिलषेद्विद्यादस्यविडंबनम् ॥ ३६ ॥ ऊर्ध्वबाहुरहंवच्मिशृणुमेपरमंवचः ॥ गोविंदेधेहिहृदयंनयोनौयातनाजुषि ॥ ३७ ॥ नारीसंगंपरित्य ज्ययश्चापिपरिवर्त्तते ॥ पदेपदेश्वमेधस्यफलमाप्नोतिमानवः ॥ ३८ ॥ कुलांगनादैवयोगादूढायदिनृणांसती ॥ पुत्रमुत्पा[1]द्ययस्तत्रतत्संगंपरिवर्जये त् ॥ ३९ ॥ तस्यतुष्टोजगन्नाथोभवत्येवनसंशयः ॥ नारीसंगोहिधर्मज्ञैरसत्संगःप्रकीर्त्यते ॥ ४० ॥ तस्मिन्सतिहरौभक्तिःसुदृढानैवजायते ॥ सर्वसं गंपरित्यज्यहरौभक्तिंसमाचरेत् ॥ ४१ ॥ हरिभक्तिश्चलोकेत्रदुर्लभाहिमतामम ॥ हरौयस्यभवेद्भक्तिःसकृतार्थोनसंशयः ॥ ४२ ॥ तत्तदेवाचरेत्कर्म हरिःप्रीणातियेनहि ॥ तस्मिंस्तुष्टेजगत्तुष्टंप्रीणितेप्रीणितंजगत् ॥ ४३ ॥ हरौभक्तिंविनानृणांवृथाजन्मप्रकीर्तितम् ॥ ब्रह्मेशादिसुरायस्ययजंतेप्रीतिहेत वे ॥ ४४ ॥ नारायणमनाव्यक्तंनतंसेवेतकोजनः ॥ तस्यमातामहाभागापितातस्यमहाकृती ॥ ४५ ॥ जनार्द्दनपदद्वंद्वंहृदयेयेनधार्यते ॥ जनार्द नजगद्वंद्यशरणागतवत्सल ॥ ४६ ॥ इतीरयंतियेमर्त्यानतेषांनिरयेगतिः ॥ ब्राह्मणाहिविशेषेणप्रत्यक्षंहरिरूपिणः ॥ ४७ ॥ पूजयेयुर्यथायोगंहरिस्ते

पा० १ पुत्रउत्पाद्यतेयस्मिंस्ततसंगं ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षांप्रसीदति ॥ विष्णुर्ब्राह्मणरूपेणविचरेत्पृथिवीमिमाम् ॥ ४८ ॥ ब्राह्मणेनविनाकर्म्मसिद्धिंप्राप्नोतिनैवहि ॥ द्विजपादांबुभक्त्यायैःपीत्वाशिरसिचार्पि
तम् ॥ ४९ ॥ तर्पितापितरस्तेनआत्मापिकिलतारितः ॥ ब्राह्मणानांमुखेयेनदत्तंमधुरमर्चितम् ॥५०॥ साक्षात्कृष्णमुखेदत्तंतद्वैभुंक्तेहरिःस्वयम् ॥ अहो
तिदुर्ल्लभालोकाप्रत्यक्षेकेशवेद्विजे ॥ ५१ ॥ प्रतिमादिषुसेवंतेतदभावेहितत्क्रिया ॥ ब्राह्मणानामधिष्ठानात्पृथ्वीधन्येतिगीयते ॥ ५२ ॥ तेषांपाणौचयद्दत्तं
हरिपाणौतदर्पितम् ॥ तेभ्यःकृतान्नमस्कारात्तिरस्कारोहिपाप्मताम् ॥५३॥ मुच्यतेब्रह्महत्यादिपापेभ्योविप्रवंदनात् ॥ तस्मात्सततंसमाराध्योब्राह्मणो
विष्णुबुद्धितः ॥ ५४ ॥ क्षुधितस्यद्विजस्यास्येयत्किंचिद्दीयतेयदि ॥ प्रेत्यपीयूषधाराभिःसिंचतेकल्पकोटिकम् ॥ ५५ ॥ द्विजतुंडंमहाक्षेत्रमनूषरमकंट
कम् ॥ तत्रचेदुप्यतेकिंचित्कोटिकोटिफलंलभेत् ॥ ५६ ॥ सघृतंभोजनंचास्मैदत्त्वाकल्पंसमोदते ॥ नानासुमिष्टमन्नंयोददातिद्विजतुष्टये ॥ ५७ ॥ तस्य
लोकामहाभोगाःकोटिकल्पांतमुक्तिदाः ॥ ब्राह्मणंचपुरस्कृत्यब्राह्मणेनानुकीर्तितम् ॥ ५८ ॥ पुराणंशृणुयान्नित्यंमहापापदवानलम् ॥ पुराणंसर्वतीर्थेभ्युती
र्थंचाधिकमुच्यते ॥५९॥ यस्यैकपादश्रवणाद्धरिरेवप्रसीदति ॥ यथासूर्यवपुर्भूत्वाप्रकाशायचरेद्धरिः ॥ ६०॥ सर्वेषांजगतामेवहरिरालोकहेतवे ॥ तथैवां
तःप्रकाशायपुराणावयवोहरिः ॥६१॥ विचरेदिहभूतेषुपुराणंपावनंपरम् ॥ तस्माद्यदिहरेःप्रीतिरुत्पादेधीयतेमतिः ॥६२॥ श्रोतव्यमनिशंपुंभिःपुराणंकृष्ण
रूपिणम् ॥ विष्णुभक्तेनशांतेनश्रोतव्यमपिदुर्लभम् ॥६३॥ पुराणाख्यानममलममलीकरणंपरम् ॥ यस्मिन्वेदार्थमाहृत्यहरिणाव्यासरूपिणा ॥ ६४ ॥
पुराणंनिर्मितंविप्रतस्मात्तत्परमोभवेत् ॥ पुराणेनिश्चितोधर्मोधर्मश्चकेशवःस्वयम् ॥६५॥ तस्मात्कृतेपुराणेहिश्रुतेविष्णुर्भवेदिति ॥ साक्षात्स्वयंहरिर्विप्रः
पुराणंचतथाविधम् ॥ ६६ ॥ एतयोःसंगमासाद्यहरिरेवभवेन्नरः ॥ तथागंगांबुसेकेननाशयेत्किल्बिषंस्वकम् ॥ ६७ ॥ केशवोद्भवरूपेणपापात्तारयते
महीम् ॥ वैष्णवोविष्णुभजनस्याकांक्षीयदिवर्तते ॥ ६८ ॥ गंगांबुसेकममलममलीकरणंचरेत् ॥ विष्णुभक्तिप्रदादेवीगंगाभुविचगीयते ॥ ६९ ॥ विष्णु
रूपाहिसागंगालोकविस्तारकारिणी ॥ ७० ॥ ब्राह्मणेषुपुराणेषुगंगायांगोषुपिप्पले ॥ नारायणधियापुंभिर्भक्तिःकार्याह्यहैतुकी ॥ ७१ ॥ प्रत्यक्षविष्णुरू
पाहितत्वज्ञैर्निश्चिताअमी ॥ तस्मात्सततमभ्यर्च्याविष्णुभक्त्यभिलाषिणा ॥ ७२ ॥ विष्णौभक्तिंविनानृणांनिष्फलंजन्मउच्यते ॥ कलिकालपयोरा
शिपापग्राहसमाकुलम् ॥ ७३ ॥ विषयामज्जनावर्तंदुर्बोधफेनिलंपरम् ॥ महादुष्टजनव्यालमहाभीमंभयानकम् ॥ ७४ ॥ दुस्तरंचतरंत्येवहरिभक्तितरि
स्थिताः ॥ तस्माद्यतेतवैलोकोविष्णुभक्तिप्रसाधने ॥ ७५ ॥ किंसुखंलभतेजंतुरसद्वार्ताविधारणे ॥ हरेरद्भुतलीलस्यलीलाख्यानेनसज्जते ॥ ७६ ॥ तद्वि
चित्रकथालोकेनानाविषयमिश्रिताः ॥ श्रोतव्यायदिवैनृणांविषयेसज्जतेमनः ॥७७॥ निर्वाणेयदिवाचित्तंश्रोतव्यातदपिऽद्विजाः ॥ हेलयाश्रवणाच्चापितस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुष्टोभवेद्धरिः ॥ ७८ ॥ निष्क्रियोपिहृषीकेशोनानाकर्मचकारसः ॥ शुश्रूषूणांहितार्थायभक्तानांभक्तवत्सलः ॥ ७९ ॥ नलभ्यतेकर्मणापिवाजपेयशतादिना ॥ राजसूयायुतेनापियथाभक्त्यासलभ्यते ॥ ८० ॥ यत्पदंचेतसासेव्यंसद्भिराचरितंमुहुः ॥ भवाब्धितरणेसारमाश्रयध्वंहरेःपदम् ॥ ८१ ॥ रेरेविषयसंलुब्धाःपामरानिष्ठुरानराः ॥ रौरवेहिकिमात्मानमात्मनापातयिष्यथ ॥ ८२ ॥ विनागोविंदसौम्यांघ्रिसेवनंमागमिष्यति ॥ अनायासेनदुःखानांतरणंयदिवांछथ ॥ ८३ ॥ भजध्वंकृष्णचरणावपुनर्भवकारणे ॥ कुतएवागतोमर्त्यःकुतएवपुनर्व्रजेत् ॥ ८४ ॥ एतद्विचार्यमतिमानाश्रयेद्धर्मसंग्रहम् ॥ नानानरकसंपातादुत्थितोयादिपूरुषः ॥ ८५ ॥ स्थावरादितनुंलब्ध्वायदिभाग्यवशात्पुनः ॥ मानुष्यंलभतेतत्रगर्भवासोतिदुःखदः ॥ ८६ ॥ ततःकर्मवशाज्जंतुर्यदिवाजायतेभुवि ॥ वाल्यादिवहुदोषेणपीडितोभवतिद्विजाः ॥ ८७ ॥ पुनर्यौवनमासाद्यदारिद्र्येणप्रपीड्यते ॥ रोगेणगुरुणावापिअनावृष्ट्यादिनातथा ॥ ८८ ॥ वार्द्धकेनलभेत्पीडामनिर्वाच्यामितस्ततः ॥ मनसश्चलनाद्व्याधेस्ततोमरणमाप्नुयात् ॥ ८९ ॥ नतस्मादधिकंदुःखंसंसारेप्यनुभूयते ॥ ततःकर्म्मवशाज्जंतुर्यमलोकेप्रपीड्यते ॥ ९० ॥ तत्रातियातनांभुक्त्वापुनरेवप्रजायते ॥ जायतेम्रियतेजंतुम्रियतेजायतेपुनः ॥ ९१ ॥ अनाराधितगोविंदचरणेत्वीदृशीदशा ॥ अनायासेनमरणंविनायासेनजीवनम् ॥ ९२ ॥ अनाराधितगोविंदचरणस्यनजायते ॥ धनंयदिभवेद्गेहेरक्षणात्तस्यकिंफलम् ॥ ९३ ॥ यदासौकृष्यतेयाम्यैर्दूतैःकिंधनमन्वियात् ॥ तस्माद्द्विजातिसत्कार्येद्रविणंसर्वसौख्यदम् ॥ ९४ ॥ दानंस्वर्गस्यसोपानंदानंकिल्बिषनाशनम् ॥ गोविंदभक्तिभजनंमहापुण्यविवर्द्धनम् ॥ ९५ ॥ बलंयदिभवेन्मर्त्यैर्नवृथातद्व्ययंचरेत् ॥ हरेरग्रेनृत्यगीतंकुर्यादेवमतंद्रितः ॥ ९६ ॥ यत्किंचिद्विद्यतेपुंसांतच्चकृष्णेसमर्पयेत् ॥ कृष्णार्पितंकुशलदमन्यार्पितमसौख्यदम् ॥ ९७ ॥ चक्षुर्भ्यांश्रीहरेरेवप्रतिमादिनिरूपणम् ॥ श्रोत्राभ्यांकलयेत्कृष्णगुणनामान्यहर्निशम् ॥ ९८ ॥ जिह्वयाहरिपादांबुस्वादितव्यंविचक्षणैः ॥ घ्राणेनाघ्रायगोविंदपादाब्जतुलसीदलम् ॥ ९९ ॥ त्वचास्पृष्ट्वाहरेर्भक्तंमनसाध्यायतत्पदम् ॥ कृतार्थोजायतेजंतुर्नात्रकार्याविचारणा ॥ १०० ॥ तन्मनाहिभवेत्प्राज्ञस्तथास्यात्तद्गताशयः ॥ तमेवांतेभ्येतिलोकोनात्रकार्याविचारणा ॥ १०१ ॥ चेतसाचाप्यनुध्यातःस्वपदंयःप्रयच्छति ॥ नारायणमनाद्यंतंनतंसेवेतकोजनः ॥ १०२ ॥ सततनियतचित्तोविष्णुपादारविंदेवितरणमनुशक्तिप्रीतयेतस्यकुर्यात् ॥ नतिमतिरतिमस्यांघ्रिद्वयेसंविदध्यात्सहिखलुनरलोकेपूज्यतामाप्नुयाच्च ॥ १०३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवंयन्माहिमालो

पा० १ व्यथितंभवेत्। पा० २ तमेवलभ्यते।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केलोकनिस्तारकारणम् ॥ तस्यविष्णोःपरेशस्यनानाविग्रहधारिणः ॥१॥ एकंपुराणंरूपंवैतत्रपाद्मंपरंमहत् ॥ ब्राह्मंमूर्धाहरेरेवहृदयंपद्मसंज्ञितम् ॥२॥
वैष्णवंदक्षिणोबाहुःशैवंवामोमहेशितुः ॥ ऊरूभागवतंप्रोक्तंनाभिःस्यान्नारदीयकम् ॥ ३ ॥ मार्कंडेयंचदक्षांघ्रिर्वामोह्याग्नेयमुच्यते ॥ भविष्यंदक्षिणोजानु
र्विष्णोरेवमहात्मनः॥ ४ ॥ ब्रह्मवैवर्तसंज्ञंतुवामजानुरुदाहृतः॥ लैंगंहगुल्फकंदक्षंवाराहंवामगुल्फकम् ॥ ५ ॥ स्कांदंपुराणंलोमानित्वगस्यवामनंस्मृतम् ॥
कौर्मंपृष्ठंसमाख्यातंमात्स्यंमेदःप्रकीर्तितम् ॥६ ॥ मज्जातुगारुडंप्रोक्तंब्रह्मांडमस्थिगीयते ॥ एवमेवाभवद्विष्णुःपुराणावयवोहरिः ॥ ७ ॥ हृदयंतत्रवैपाद्मंय
च्छ्रुत्वामृतमश्नुते ॥ पाद्ममेतत्पुराणंतुस्वयंदेवोभवद्धरिः ॥ ८ ॥ यस्यैकाध्यायमध्याप्यसर्वैःपापैःप्रमुच्यते ॥ तत्रादिमंस्वर्गमिदंसर्वपाद्मफलप्रदम् ॥९ ॥
स्वर्गखंडंसमाकर्ण्यमहापातकिनोपिये ॥ मुच्यंतेतेपिपापेभ्यस्त्वचोजीर्णांद्ययथोरगाः॥१०॥ अपिचेत्सुदुराचारःसर्वधर्म्मबहिष्कृतः ॥ आदिस्वर्गंसमाकर्ण्य
यत्फलंसमवाप्नुयात् ॥ ११ ॥ आदिस्वर्गमिदंश्रुत्वातत्फलंलभतेनरः ॥ माघेमासेप्रयागेतुस्नात्वाप्रतिदिनंनरः ॥ १२ ॥ यथापापात्प्रमुच्येततथाहिश्रव
णाद्भवेत् ॥ दत्तातेनस्वर्णतुलादत्ताचैवधराखिला ॥ १३ ॥ कृतंवितरणंतेनदारिद्र्येयत्कृतमृणम् ॥ हरेर्नामसहस्राणिपठितानिह्यभीक्ष्णशः ॥ १४ ॥ सर्वे
वेदास्तथाधीतास्तत्तत्कर्मकृतंतथा ॥ अध्यापकाश्चबहवःस्थापितावृत्तिदानतः ॥ १५ ॥ अभयंभयलोकेभ्योदत्तंतेनतथाद्विजाः ॥ गुणवंतोज्ञानवंतो
धर्मवंतोनुमानिताः ॥ १६ ॥ मेषकर्कटयोर्मध्येतोयंदत्तंसुशीतलम् ॥ ब्राह्मणार्थेगवार्थेचप्राणास्त्यक्ताश्चतेनहि ॥ १७ ॥ अन्यानिचसुकर्माणिकृतानितेन
धीमता ॥ येनादिखंडंसदासिश्रुतंसंश्रावितंतथा ॥ १८ ॥ स्वर्गखंडंसमाधीत्यनानाभोगान्समश्नुते ॥ अंतःपुरगनारीणांसुखसुप्तःप्रबुध्यते ॥ १९ ॥
किंकिणीरवसन्नादैस्तथामधुरभाषणैः ॥ इंद्रस्यार्धासनंभुंक्तेइंद्रलोकेवसेच्चिरम् ॥२० ॥ ततःसूर्यस्यभवनंचंद्रलोकंततोव्रजेत् ॥ सप्तर्षिभवनेभोगान्भुक्त्वा
यातिततोध्रुवम् ॥२१॥ ततश्चब्रह्मणोलोकंप्राप्यतेजोमयंवपुः ॥ तत्रैवज्ञानमासाद्यनिर्वाणंपरमृच्छति ॥ २२ ॥ सद्भिःसहवसेद्धीमान्सत्तीर्थेस्नानमा
चरेत् ॥ कुर्याद्देवसदालापंसच्छास्त्रंशृणुयान्नरः ॥ २३॥ तत्रपाद्मंमहाशास्त्रंसर्वाम्नायफलप्रदम्॥ स्वर्गखंडंचतन्मध्येमहापुण्यफलप्रदम् ॥ २४ ॥ भजध्वं
गोविंदंनमतहरिमेकंसुरवरंगमिष्यध्वंलोकानतिविमलभोगानतितराम् ॥ शृणुध्वंहेलोकावदतहरिनामैकमतुलं यदीच्छावीचीनांसुखतरणमिष्टानिलभ
त ॥ २५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ ॥ संपूर्णमिदमादिखण्डापरनामकमादिस्वर्गखंडंस्वर्गखंडंवा ॥
॥ शुभमस्तु ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ संशोधितंचैतत्स्वर्गखंडंकृष्णातीरगवाईक्षेत्रनिवासिऐनापुरेउपाख्यबाळाचार्यतनूजन्मनाउद्धवाचार्येण ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं स्वर्गखण्डं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेनखेमराजेन
स्वकीये श्रीवेंकटेश्वरयन्त्रालयेऽङ्कित्वा
प्रकाशितम्। संवत् १९५१ शके १८१६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणे तृतीयं स्वर्गखण्डं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे चतुर्थं ब्रह्मखण्डं प्रारभ्यते ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार सन् १८६७ ई० २५ ऐक्टके अनुसार रजिष्टर करिके यन्त्राधिकारीनें स्वाधीन रक्खे हैं.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कलौसमागतेसूतप्राणिनांकेनकर्मणा ॥ उद्धारोवैभवेत्तस्मात्कथयस्वममाग्रतः ॥ १ ॥ ॥ सूतउ
वाच ॥ ॥ साधुसाधुमुनिश्रेष्ठपुण्यात्मनांवरोभवान् ॥ सर्वेषांचजनानांचशुभवाञ्छोनिरंतरम् ॥ २ ॥ एतद्व्यासःपुराविप्रःसर्वज्ञःसर्वपूजितः ॥ पृष्टोजैमि
निनातंसयदाहशृणुवैष्णव ॥ ३ ॥ दंडवत्प्रणिपत्यासौव्यासंसर्वार्थपारगम् ॥ गुरुंसत्यवतीसूनुंपप्रच्छमुनिपुंगवः ॥ ४ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ क
लौनृणांभवेत्केनमोक्षोवैकथयस्वमे ॥ अल्पेनापिचपुण्येनमर्त्याश्चाल्पायुषोयतः ॥ ५ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ साधुसंगाद्भवेद्विप्रशास्त्राणांश्रवणं
प्रभो ॥ हरिभक्तिर्भवेत्तस्मात्ततोज्ञानंततोगतिः ॥ ६ ॥ नरोचतेकथाभूमौपापिष्ठायजनायवै ॥ वैष्णवीसतुविज्ञेयःपापिष्ठप्रवरोद्विजः ॥ ७ ॥ श्रीकृ
ष्णस्यकथांश्रुत्वाऽऽनंदीभवतिवैष्णवः॥ असत्यांतांतुयोब्रूयाज्ज्ञेयःसपापिनांगुरुः॥ ८ ॥ यस्मिन्यस्मिन्स्थलेविप्रकृष्णस्यवर्ततेकथा ॥ तस्मात्तस्माज्जग
न्नाथोयातित्यक्त्वानकर्हिचित् ॥ ९ ॥ कृष्णस्ययःकथारंभेकुर्याद्विघ्नंनराधमः ॥ नरकान्निष्कृतिर्नास्तिमन्वंतरशतावधि ॥ १० ॥ येपुराणकथांश्रु
त्वानिंदंत्युपहसंतिवै ॥ तेषांकरस्थानरकाबहुक्लेशकराःसदा ॥ ११ ॥ जन्मांतरार्जितंपापंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ श्रीकृष्णचरितंयोवैश्रोतुमिच्छांकरो
त्यपि ॥ १२ ॥ भक्त्यायोवैनरःकुर्यात्श्रीकृष्णचरितंतथा ॥ नजानेश्रवणेतस्यकागतिर्वाभविष्यति ॥ १३ ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंअकालमरणंतथा ॥
सुरापानंतथास्तेयंसर्वंनश्यतिपापिनः ॥ १४ ॥ पापंकृत्वातुयोमर्त्यःपश्चात्पापंनिवर्तयेत् ॥ तस्यपापंव्रजेन्नाशमग्निनातूलराशिवत् ॥ १५ ॥
श्रीकृष्णचरितंविप्रतिष्ठेद्वैपुस्तकंगृहे ॥ तस्यगृहसमीपंहिनायांतियमकिंकराः ॥ १६ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ वदंतिवैष्णवान्कां
श्ववांच्छाब्रूहिगुरोमम ॥ इदानींतान्समाज्ञातुंतेषांमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ १७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ योनरोमस्तकेभक्त्यावैष्णवांघ्रिजलं
द्विज ॥ करोतिसेचनंपापीतीर्थस्नानेनतस्यकिम् ॥ १८ ॥ साधुसंगंतुयःकुर्य्यात्क्षणंवार्द्धक्षणंद्विज ॥ तस्यनश्यंतिपापानिब्रह्महत्यामुखानिच ॥
॥ १९ ॥ यत्रयत्रकुलेचैवएकोभवतिवैष्णवः ॥ कुलंतस्ययदापापैर्युक्तंतन्मोक्षगामिवै ॥ २० ॥ हिंसादंभकामक्रोधैर्वर्जिताश्चैवयेनराः ॥ लोभमो
हपरित्यक्ताज्ञेयास्तेवैष्णवाद्विज ॥ २१ ॥ पितृभक्तादयायुक्ताःसर्वप्राणिहितेरताः ॥ अमत्सरावैष्णवायेविज्ञेयाःसत्यभाषिणः ॥ २२ ॥ विप्रभ
क्तिरतायेचपरस्त्रीषुनपुंसकाः ॥ एकादशीव्रतरताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ २३ ॥ गायंतिहरिनामानितुलसीमाल्यधारकाः ॥ हर्यंघ्रिसलिलैः
सिक्ताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ २४ ॥ श्रोत्रयोर्मस्तकेयेषांतुलस्याःपर्णमुत्तमम् ॥ कर्हिचिद्दृश्यतेविप्रविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ २५ ॥ पाखंडसं

पा० १ पुण्यज्ञानवरो । पुण्यात्मानंवरो । २ परस्त्रीहरणं ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गरहिताविप्रद्वेषविवर्जिताः ॥ सिंचेयुस्तुलसींयेचज्ञातव्यावैष्णवानराः ॥ २६ ॥ पूजयंतिहरिंयेचतुलस्याचार्चयंतिये ॥ कन्यादानरतायेचयेवैह्यति
थिपूजकाः ॥ २७ ॥ शृण्वंतिविष्णुचरितंविज्ञेयावैष्णवानराः ॥ यस्यगृहेसुप्रतिष्ठेत्शालग्रामशिलापिच ॥ २८ ॥ मार्जयंतिहरेःस्थानंपितृयज्ञप्रवर्तकाः ॥
जनेदीनेदयायुक्ताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ २९ ॥ परस्वंब्राह्मणद्रव्यंपश्यंतिविषवच्चये ॥ हरिनैवेद्यंयेश्नंतिविज्ञेयावैष्णवाजनाः ॥ ३० ॥ वेदशास्त्रा
नुरक्तायेतुलसीवनपालकाः ॥ राधाष्टमीव्रतरताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्णपुरतोयेचदीपंयच्छंतिश्रद्धया ॥ परनिंदांनकुर्वंतिविज्ञेयास्ते
चवैष्णवाः ॥ ३२ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पृष्टोजैमिनिनाव्यासइत्युक्तःसयथाक्रमम् ॥ मयेदंकथ्यतेब्रह्मन्यत्प्रसंगाद्गुरोःश्रुतम् ॥ ३३ ॥ अध्यायंश्रद्धयायु
क्तंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः॥सर्वपापविनिर्मुक्तायांतिविष्णोःपरंपदम् ॥ ३४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेव्यासजैमिनिसंवादेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ छ ॥
॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुशौनकवक्ष्यामिचान्यधर्म्मंपुरातनम् ॥ व्यासजैमिनसंवादंश्रोतॄणांपापनाशनम् ॥ १ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ कर्म्मणाहि
गुरोकेनमंदिरंजगतीपतेः ॥ यातितत्कथयस्वाद्यनरःपापीचमेप्रभो ॥ २ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णमंदिरेयोवैलेपनंकुरुतेनरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः
श्रांतोयातिहरेर्गृहम् ॥ ३ ॥ यश्चांबुलेपनंकुर्यात्संक्षेपाच्छृणुजैमिने ॥ तस्यपुण्यमहंवच्मिमंदिरेजगतीपतेः ॥ ४ ॥ तत्रयावंतिपश्यंतिरजांसिचद्विजो
त्तम॥तावत्कल्पसहस्राणिसवसेद्विष्णुमंदिरे ॥ ५ ॥ पुरासीद्दंडकोनाम्नाचौरोलोकभयप्रदः ॥ ब्रह्मस्वहारीमित्रघ्नोयुगेद्वापरसंज्ञके ॥ ६ ॥ असत्यभाषी
क्रूरश्चपरस्त्रीगमनेरतः ॥ गोमांसाशीसुरापश्चपाखंडजनसंगभाक् ॥ ७ ॥ वृत्तिच्छेदीद्विजातीनांन्यासापहारकस्तथा ॥ शरणागतहंताचवेश्या
विभ्रमलोलुपः ॥ ८ ॥ एकदासद्विजश्रेष्ठकस्यचिद्विष्णुमंदिरम् ॥ जगामहरणार्थायविष्णोर्द्रव्यंसमूढधीः ॥ ९ ॥ अथद्वारिप्रविश्यासावंघ्रिःकर्दम
संयुतः ॥ प्रोच्छितःसकलंनिम्नेभूमौदेवगृहस्यच ॥ १० ॥ तेनैवकर्म्मणाभूमिर्निम्नरिक्ताबभूवह ॥ लोहस्यचशलाकाभ्यांमुद्धाट्यत्वररंमुदा ॥ ११ ॥
प्रविवेशहरेर्गेहंवितानवरशोभितम् ॥ रत्नकांचनदीपाढ्यंपरिध्वस्तमहत्तमम् ॥ १२ ॥ नानापुष्पसुगंधाढ्यंनानापात्रसमाकुलम् ॥ सुवा
सितस्यतैलस्यगंधेनपरिपूरितम् ॥ १३ ॥ अनेनहारकेणाथपर्य्यंकेसुमनोहरे ॥ शायितोराधयासार्द्धंहृष्टःपीतांबरोच्युतः ॥ १४ ॥ प्रणम्यराधिकानाथंनि
ष्पापःसोभवत्तदा ॥ नेष्याम्यथननेष्यामिअनेनाकिंभवेन्मम ॥ १५ ॥ सेवांकर्त्तुमशक्तोहंयतश्चौरोस्मिसर्वदा ॥ द्रव्येणकार्यमस्तीतितन्नेतुंकृतवान्म
नः ॥ १६ ॥ पातयित्वांशुकंभूमौकौशेयंकमलापतेः ॥ बबंधवस्तुजातंचपाणौकृत्वासकंपितः ॥ १७ ॥ विष्णोर्मायापतेश्चाथतानिसर्वाणिजैमिने ॥
कृत्वाशब्दंसुघोरंचपतितान्यथतांनिवै ॥ १८ ॥ परित्यज्यसुनिद्रांचधावंतइतिकिन्वहो ॥ आगताबहुशोलोकाश्चोरोद्रव्यंजवेनच ॥ १९ ॥ त्यक्त्वाधनंच

पा० १ भूतले ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चौरोपित्रस्तःकिंचिज्जगामह ॥ दंशितःकालसर्पेणमृतोसौगतकिल्बिषः ॥ २० ॥ यमाज्ञयातस्यदूताःपाशमुद्गरपाणयः ॥ आगतास्तंसमानेतुंदंष्ट्रिणश्चर्म
वाससः ॥ २१ ॥ ववंधुश्चर्मपाशेननिन्युर्दुर्गमवर्त्मना ॥ दृष्ट्वातंशमनःक्रुद्धःपप्रच्छसचिवंप्रति ॥ २२ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ अनेनाकिंकृतंकर्म
पापंवापुण्यमेववा ॥ समूलंवदहेप्राज्ञाचित्रगुप्तममाग्रतः ॥ २३ ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ सृष्टानियानिपापानिविधात्रापृथिवीतले ॥ कृतान्यने
नमूढेनसत्यमेतन्मयोदितम् ॥ २४ ॥ किंत्वाकर्णयलोकेशसुकृतंचास्यवर्त्तते ॥ मन्येहंयमुनाभ्रातःसर्वपापविलेपितत् ॥ २५ ॥ ॥ धर्मराजउ
वाच ॥ ॥ किंपुण्यंवर्त्ततेमात्यवदसारंममांतिके ॥ श्रुत्वैवंतद्विधास्यामियत्रयोग्योभवेदसौ ॥ २६ ॥ यमस्यवचनंश्रुत्वासभयश्चित्रगुप्तकः ॥ कृत्वाह
स्तांजलिंप्राहचात्मनःस्वामिनेद्विज ॥ २७ ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ हरणार्थंहरेर्द्रव्यंगतोसौपापिनांवरः ॥ प्रोज्झितःकर्दमोराजन्पादयोर्द्वारतोह
रेः ॥ २८ ॥ बभूवलिप्तासाभूमिर्बिलच्छिद्रविवर्जिता ॥ तेनपुण्यप्रभावेननिर्गतंपातकंमहत् ॥ वैकुंठंप्रतियोग्योसौनिर्गतस्तवदंडतः ॥ २९ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ श्रुत्वासवचनंतस्यपीठंकनकनिर्मितम् ॥ ददौतस्मैचोपविष्टस्तत्रपूज्योयमेनसः ॥ ३० ॥ ननामाशिरसातंवैप्रोवाचविनयान्वि
तः ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ पवित्रंमंदिरंमेद्यपादयोस्तद्विरेणुभिः ॥ ३१ ॥ कृतार्थोस्मिकृतार्थोस्मिकृतार्थोस्मिनसंशयः ॥ इदानींगच्छभोसाधोह
रेर्मंदिरमुत्तमम् ॥ ३२ ॥ नानाभोगसमायुक्तंजन्ममृत्युनिवारणम् ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाधर्मराजोसौस्यंदनेस्वर्णनिर्मिते ॥ ३३ ॥
राजहंसयुतेदिव्येतमारोप्यगतैनसम् ॥ समस्तसुखदंस्थानंप्रेषयामासचक्रिणः ॥ ३४ ॥ एवंप्रविष्टोवैकुंठेतत्रतस्थौसुखंचिरम् ॥ लेपनंयेप्रकुर्वंतिभ
क्त्यातुहरिमंदिरम् ॥ ३५ ॥ तेषांकिंवाभविष्यतिनजानेहंद्विजोत्तम ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्यापठेद्योवासमाहितः ॥ ३६ ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंनश्य
त्येवनसंशयः ॥ ३७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेहरिमंदिरलेपनमाहात्म्यंनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कार्त्ति
कस्यचमाहात्म्यंब्रूहिसूतममाग्रतः ॥ तद्व्रतस्यफलंकिंवादोषांकिंतदकुर्वतः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पुरैकदामुनिश्रेष्ठव्यासंसत्यवतीसुतम् ॥ जैमि
निःपृष्टवानेतदारेभेकाथितंमुनिः ॥ २ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तिलतैलंमैथुनंयःशुभदेकार्त्तिकेत्यजेत् ॥ बहुजन्मकृतैःपापैर्मुक्तोयातिहरेर्गृहम् ॥ ३ ॥
मत्स्यंचमैथुनंयोवैकार्त्तिकेनपरित्यजेत् ॥ प्रतिजन्मनिसंमूढःशूकरश्चभवेद्ध्रुवम् ॥ ४ ॥ कार्त्तिकेतुलसीपत्रैःपूजयेद्वैजनार्दनम् ॥ पत्रेपत्रेश्वमे
धस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ५ ॥ कार्त्तिकेमुनिपुष्पैर्यःपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ देवानांदुर्लभंमोक्षंप्राप्नोतिकृपयाहरेः ॥ ६ ॥ कार्त्तिकेमुनिशाकंवैयोश्ना
तिचनरोत्तमः ॥ संवत्सरकृतंपापंशाकेनैकेननश्यति ॥ ७ ॥ फलंतस्यनरोश्नातिचोर्जेयोवैहरिप्रिये ॥ प्रदत्त्वातुहरेर्ब्रह्मन्वृजिनंकोटिजन्मजम् ॥ ८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुरसंसर्पिषायुक्तंदद्याद्योहरयेपिच ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तःसगच्छेद्धरिमंदिरम् ॥ ९ ॥ कार्तिकेयोनरोदद्यादेकपद्मंहरावपि ॥ अंतेविष्णुपदंगच्छेत्सर्वपापविवर्जितः ॥ १० ॥ प्रातःस्नानंनरोयोवैकार्तिकेश्रीहरिप्रिये ॥ करोतिसर्वतीर्थेषुयत्स्नात्वातत्फलंलभेत् ॥ ११ ॥ कार्तिकेयोनरोदद्यात्प्रदीपंनभसिद्विजः ॥ विप्रहत्यादिभिःपापैर्मुक्तोगच्छेद्धरेर्गृहम् ॥ १२ ॥ मुहूर्तमपियोदद्यात्कार्त्तिकेप्रीतयेहरेः ॥ दीपंनभसिविप्रेंद्रतस्मिंस्तुष्टःसदाहरिः ॥ १३ ॥ योदद्याच्चगृहेदीपंकृष्णस्यसघृतंद्विजः ॥ कार्तिकेचाश्वमेधस्यफलंस्याद्वैदिनेदिने ॥ १४ ॥ प्रदीपस्यचमाहात्म्यंविशेषमुच्यतेमया ॥ निशामयद्विजश्रेष्ठसेतिहासंसमाहितः ॥ १५ ॥ पूर्वंत्रेतायुगेविप्रोवैकुंठोनामतःशुचिः ॥ यस्यसंगप्रभावेनमुक्तोभवतिपातकी ॥ १६ ॥ एकदाकार्तिकेसोपिप्रदीपंपुरतोहरेः॥ दत्वागृहंगतोविप्रोघृतपूर्णंद्विजर्षभः ॥१७॥ सर्पिस्तत्स्वादितुचाखुरागतोपिप्रदीपतः ॥ यावत्खादितुमारेभेबोधितोसौप्रदीपकः ॥१८॥ मूषकोग्निभयात्तत्रवेगेनापिपलायितः ॥ आखोश्चसकलंपापंविनष्टंकृपयाहरेः ॥१९॥ सर्पेणदंशितश्चाखुःप्राणत्यागंचकारह ॥ ततोयमाज्ञयादूताःपाशमुद्गरपाणयः ॥२०॥ आगतास्तंसमानेतुंववंधुश्चर्मरज्जुभिः ॥ यावन्नेतुंमनश्चक्रुःशंखचक्रगदाधराः ॥ २१ ॥ आगतागरुडारूढाविष्णुदूताश्चतुर्भुजाः ॥ विमानंगगनेचैवराजहंसयुतंशुभम् ॥२२॥ निर्मितंकनकैःशुद्धैःकामगंकृपयाहरेः ॥ पाशंछित्वाततोदूताःप्रोचुस्तेयमकिंकरान् ॥२३॥ विष्णुभक्तोप्ययंसौमूढाव्यर्थंतुबंधनंकृतम् ॥ गच्छध्वंशमनप्रेष्यायदिवांछास्तिजीवितुम्॥२४॥ श्रुत्वाप्रकंपितास्तेवैपृच्छंतिविनयान्विताः ॥ केनपुण्यप्रभावेनयुष्माभिर्नीयतेपुरम् ॥ २५॥ असौविष्णोर्महापापीयूयंतद्वक्तुमर्हथ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ पुरतोवासुदेवस्यप्रदीपबोधनंकृतम् ॥ २६ ॥ तेनैवकर्मणादूतानयामोविष्णुमंदिरम् ॥ अनिच्छयापियःकुर्याद्विष्णोर्दीपस्यबोधनम् ॥ २७ ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंत्यक्त्वायातिहरेर्गृहम् ॥ भक्त्याप्रदीपंयोदद्यात्कार्तिकेतुहरेर्दिनैः ॥ २८ ॥ तस्यपुण्यंसमाख्यातुंनशक्तोहरिणाविना ॥ घृतपूर्णप्रदीपंयोभक्त्यादद्याद्धरेर्गृहे ॥ २९ ॥ अश्वमेधसहस्रेणतस्यकिंवाप्रयोजनम् ॥ अश्वमेधप्रकर्तायःस्वर्गंयातिहरेर्दिने ॥ ३० ॥ कार्तिकेदीपदाताचसगच्छेद्धरिमंदिरम् ॥ ॥व्यासउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाततोदूतागतास्तेवैयथागताः ॥ ३१ ॥ विष्णुदूतारथेकृत्वागतास्तंविष्णुमंदिरम् ॥ विष्णुसान्निध्यएवास्यमन्वंतरशतंगतम् ॥ ३२ ॥ ततोमर्त्येराजकन्याबभूवकृपयाहरेः ॥ पुत्रपौत्रसमायुक्ताचिरंभोगंचकारसा ॥ ३३ ॥ इतःपुनर्गतासातुगोलोकंहरिसेवया ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ भक्त्याशृणोतियोमर्त्योदीपमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ३४ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिविष्णुमंदिरम् ॥ ३५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेदीपदानमाहात्म्यंनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ छ ॥

पा० १ निहाटतो इति बहुलः पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शौनकउवाच ॥ ॥ जयंत्याःसूतमाहात्म्यंकदासाक्रियतेजनैः ॥ कथयस्वमयित्वंवैपोतःसंसारसागरे ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुविप्रप्रव क्ष्यामियत्पृष्टोमुनिसत्तम ॥ पुराब्रह्मानारदेनपृष्टएतत्सुरालये ॥२॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ जयंत्याश्चैवमाहात्म्यंकथयस्वपितामह ॥ यच्छ्रुत्वाहंगमिष्या मितद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ३॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुष्वावहितोविप्रतवाग्रेकथयाम्यहम् ॥ जयंत्याउपवासेनविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ४ ॥ स्मरणात्कीर्त नात्पापंसप्तजन्मार्जितंमुने ॥ जयंतीदहतेतच्चकिंपुनःसोपवासकृत् ॥ ५॥ जन्माष्टमीचनवमीचैत्रेमासिसिताशुभा ॥ कृष्णाचतुर्दशीकुंभेमेषेशुक्लाचतुर्दशी ॥६॥दुर्गाष्टम्याश्विनेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता॥महापुण्याश्चशुभदाजयंत्यःषट्प्रकीर्तिताः ॥७॥ कृष्णजन्माष्टमीपूर्वाप्रसिद्धापापनाशिनी॥क्रतुकोटिसमा ह्येषातीर्थानामयुतैःसमा ॥८॥ कर्तागवांसहस्रंतुयोददातिदिनेदिने ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥९॥ हेमभारसहस्रंतुकुरुक्षेत्रेरविग्रहे ॥ तत्फलं समवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १० ॥ कृष्णाजिनसहस्राणितिलधेनुशतानिच ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥११ ॥ कन्याकोटिसहस्राणांदा नेभवतियत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १२ ॥ ससागरामिमांपृथ्वींदत्वायल्लभतेफलम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १३ ॥ वापीकूपतडागादिकर्तव्यंदेवतालये ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १४ ॥ मातापित्रोर्गुरूणांचभक्तियुक्तःकरोतियः ॥ तत्फलंसम वाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १५ ॥ आपदाहरणार्थायतीर्थसेवाकृतात्मनाम् ॥ सत्यव्रतानांयत्पुण्यंजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १६ ॥ गंगायांनर्मदायांयत्पु ण्यंसारस्वतेजले ॥ स्नात्वापुण्यमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ॥ १७ ॥ यत्पुण्यंश्राद्धकर्तॄणांपितॄणामिंदुसंक्षये ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपो षणे॥१८॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ केनकेनकृतापूर्वंकथयस्वपितामह ॥ ॥ब्रह्मोवाच॥ ॥ कार्तवीर्येणकर्णेनकुमारेणचधीमता॥१९॥ सगरेणदिलीपेनकाकु त्स्थेनकृतापुरा ॥ गौतमेनचगार्ग्येणजामदग्न्येनधीमता ॥ २० ॥ वाल्मीकिनाकृतापूर्वंद्रौपदेयेनसाधुना ॥ ददातिवांछितान्कामान्भाद्रपस्यासिताष्टमी ॥२१॥ प्राजापत्यर्क्षसंयुक्ताविशेषेणमताष्टमी ॥ वर्षेवर्षेप्रकर्तव्याप्रीत्यर्थंचक्रपाणिनः ॥ २२ ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंमुहूर्तेनविलीयते ॥ रात्रौजागरणं कृत्वानिष्ठापूर्वंजितेंद्रियः ॥ २३ ॥ गंधपुष्पादिनैवेद्यैःपूजनीयःपृथक्पृथक् ॥ एवंयःकुरुतेविप्रजयंतीसमुपोषणम् ॥ २४ ॥ कोटिजन्मा र्जितंपापंज्ञानतोज्ञानतःकृतम् ॥ २५ ॥ प्रसादाद्देवकीसूनोर्यामार्द्धेनविलीयते ॥ जयंतीतिथिसंप्राप्तौभुंजतेयेनराधमाः ॥ २६ ॥ त्रैलोक्यसंभवंपापंभुं जतेतेनसंशयः ॥ सागराद्यानितीर्थानिमुक्तस्थानानिसर्वशः ॥२७॥ गृहेतिष्ठंतिसर्वाणिजयंतीव्रतकारिणः ॥ तस्यसर्वाणितीर्थानिदेहेतिष्ठंतिदेवताः॥२८॥ करोतियोनरोभक्त्याजयंतींकृष्णवल्लभाम् ॥ नवेदेनपुराणेनमयादृष्टंमहामुने ॥ २९ ॥ तत्समंनाधिकंवापिकृष्णराधाष्टमीव्रतम् ॥ नकरोतिनरोभ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्त्यासभवेत्क्रूरराक्षसः ॥ ३० ॥ योनरोश्नातिमूढात्माजयंतीवासरेद्विज ॥ महानरकमश्नातियथाचहरिवासरे ॥ ३१ ॥ अतीतमागतंयस्तुकुलमेको
त्तरंशतम् ॥ पतेत्तुनरकेघोरेजयंत्यांभोजनेनवै ॥ ३२ ॥ जयंतीबुधवारेचरोहिण्यासहितायदा ॥ भवेच्चमुनिशार्दूलकिंकृतैर्व्रतकोटिभिः ॥ ३३ ॥ कृ
तेत्रेतायुगेचैवद्वापरेचकलौयुगे ॥ कृतासम्यग्विधानेनजयंतीपापनाशिनी ॥ ३४ ॥ जागरेपद्मनाभस्यपुराणंपाठयेत्तुयः ॥ आजन्मोपार्जितंपापंदहते
तूलराशिवत् ॥ ३५ ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यापुराणंहरिवासरे ॥ कोटिजन्मार्जितंतस्यपापंनश्यतितत्क्षणात् ॥ ३६ ॥ वासरेपद्मनाभस्यपूजयेद्वाचकं
मुने ॥ कुलकोटिंसमुद्धृत्यविष्णुलोकेसपूज्यते ॥ ३७ ॥ जयंत्यामुपवासेनयोनरोत्रपराङ्मुखः ॥ सर्वधर्मविनिर्मुक्तोयात्यसौनरकंध्रुवम् ॥ ३८ ॥ गंधपु
ष्पैश्चधूपैश्चघृतपूर्णप्रदीपकैः ॥ पूजयेद्भक्तिभावैश्चदद्याद्विप्रायदक्षिणाम् ॥ ३९ ॥ विधिनानेनयोविप्रजयंतींप्रकरोतिच ॥ नरोवैतारयेद्भक्त्यापुरुषानेक
विंशतिम् ॥ ४० ॥ नदौर्भाग्यंनवैधव्यंनभवेत्कलहोगृहे ॥ संततेर्नविरोधंचनपश्यतिधनक्षयम् ॥४१॥ यान्यांश्चिकीर्षतेकामान्जयंतीसमुपोषकः ॥ तां
स्तान्प्राप्नोतिसकलान्विष्णुलोकंसगच्छति ॥ ४२ ॥ विष्णुभक्तिपरानित्यंजयंतीव्रतमानसाः ॥ तेधन्यास्तेकुलीनास्तेईश्वरास्तेचपंडिताः ॥ ४३ ॥
यानिकानिचतीर्थानिव्रतानिनियमानिच ॥ जयंतीवासरस्यैवकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ४४ ॥ भाद्रेवैचोभयेपक्षेयःकरोतिसभार्यकः ॥ राधाकृष्णाष्टमीं
वत्सप्राप्नोतिहरिसन्निधिम् ॥ ४५ ॥ व्रतंचपुण्यकारंचयःकरोतिसदाहरेः ॥ सयातिविष्णोर्वैकुंठंजयंतीसमुपोषकः ॥ ४६ ॥ आचारहीनंकुलभ्रष्टंकी
र्तिहीनंकुयोनिजम् ॥ नाशयत्याशुपापंचजयंतीहरिवल्लभा ॥ ४७ ॥ मेरुतुल्यानिपापानिब्रह्महत्यादिकानिच ॥ सानिर्दहतिसर्वाणिजयंत्यांसमुपोषकः ॥
॥ ४८ ॥ पुत्रार्थीलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् ॥ मोक्षार्थीलभतेमोक्षंजयंत्यांसमुपोषकः ॥ ४९ ॥ जयंतीकरणेचित्तंयेषांभवतितत्परम् ॥ यमोपि
शंकतेनित्यंतेयांतिपरमांगतिम् ॥ ५० ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ कथयित्वानारदंतुययौसचयथागतः ॥ मयापिकथितंब्रह्मन्यत्पृष्टोहंत्वयामुने ॥५१॥ माहा
त्म्यंचजयंत्यायेशृण्वंतिभक्तिभावतः ॥ तेपियांतिपरंधामविमुक्ताःसर्वपातकैः ॥ ५२ ॥ पुराणवाचकंब्रह्मन्जयंतीव्रतिनंतथा ॥ येपश्यंतिनराःपापास्तेयां
तिपरमंपदम् ॥ ५३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मनारदसंवादेजयंतीव्रतमाहात्म्यंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥४॥छ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कथयस्व
महाप्राज्ञपुत्रहीनोजनोभवेत् ॥ कर्मणाकेनवैसूतपुत्रोभवतिकेनच ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एतत्पृष्टःपुराब्रह्मानारदेनमहात्मना ॥ सयदाहतदातंचशृणु
ष्वमुनिपुंगव ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पितामहमहाप्राज्ञसर्वतत्त्वार्थपारग ॥ अपुत्रोवैभवेन्मर्त्यःकर्मणाकेनपद्मज ॥ ३ ॥ वंध्यास्त्रीवाभवेत्केनवृ
जिनेनममाग्रतः ॥ कथयशृण्वतोवैमेसर्वप्राणिहितेरत ॥ ४ ॥ दुहिताजायतेकेनकर्मणावानपुंसकः ॥ मृतवत्सोभवेत्केनमृतवत्सातिदुःखिता ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केनपुण्येनभोब्रह्मन्पुनःपुत्रोभवेद्वद ॥ ५ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कथयामिसमासेनसावधानेनतच्छृणु ॥ वृत्तांतंपृच्छसित्वंवैशृण्वतांविस्मयप्रदम् ॥६॥ पू
र्वजन्मनियोमर्त्योंवर्तनंब्राह्मणस्यच ॥ हरेद्वाहारयेदत्रपुत्रहीनोभवत्किल ॥ ७ ॥ इहजन्मनियोमर्त्यःपुराणश्रवणंहिच ॥ ससस्याभूमेर्दानंचकुर्याद्वैश्रद्धया
न्वितः ॥ ८ ॥ धेनुंवहुगुणांहैमींवहुदुग्धांसदक्षिणाम् ॥ सुवर्णप्रतिमांचैवतस्यपुत्रोभवेद्ध्रुवम् ॥ ९ ॥ पूर्वजन्मनियानारीपरबालकघातनम् ॥ करोतिक
पटेनैववालहीनाभवेद्ध्रुवम् ॥ १० ॥ सौवर्णप्रतिमादानंयानारीश्रद्धयान्विता ॥ कुर्यात्पानंब्राह्मणस्यभक्त्यावैचरणोदकम् ॥ ११ ॥ पुराणश्रवणंचैव
दद्याद्वैवहुदक्षिणाम् ॥ वह्वपत्याजीववत्साभवेन्नास्त्यत्रसंशयः ॥ १२ ॥ जलेनिमग्नंवालंयोदृष्ट्वायानसमुद्धरेत् ॥ इहजन्मन्यपुत्रोवैसाऽपुत्रीचभवेद्ध्रु
वम् ॥ १३ ॥ वृषभंचैवकूष्मांडंससुवर्णंसवस्त्रकम् ॥ दद्यादानंब्राह्मणस्यकुर्याद्वालव्रतंशुभम् ॥ १४ ॥ गौरींकन्यांतथाकुर्यात्पुराणश्रवणंहियः ॥ पुत्रो
वैजायतेतस्यसर्वपातकनाशनम् ॥ १५ ॥ पूर्वजन्मनियोमर्त्योंनिराशंचातिथिंद्विज ॥ कुर्यात्क्रोधेनदंडंचपुत्रहीनोभवेद्ध्रुवम् ॥ १६ ॥ब्राह्मणंचाति
थिंचैवकुर्याद्भक्त्याप्रपूजनम् ॥ अन्नदानंजलंचैवतथादेवालयंशुभम् ॥ १७ ॥ पूर्वजन्मनियानारीभ्रूणहत्यांचयोनरः ॥ कुर्यात्सामृतवत्साचमृतवत्सो
भवेद्ध्रुवम् ॥ १८ ॥ यानारीस्वामिसहिताकुर्याच्चहरिवासरम् ॥ सुपुत्राभर्तृसुभगाभवेत्साप्रतिजन्मनि ॥ १९ ॥ योनरोगोधनंकुर्याच्छूद्रःकुर्याद्वि
मोहितः ॥ ब्राह्मणीहरणंवापिकर्मणासनपुंसकः ॥२०॥ इदंतुवृजिनंकृत्वापश्चात्पुण्यंकरोतियः ॥ इहपुण्यप्रभावेनदुहिताजायतेद्विज ॥ २१ ॥ आसीत्त्रे
तायुगेराजाश्रीधरोनामतोद्विज ॥ अपुत्रोधनवांस्तस्यजायाहेमप्रभावती ॥ २२ ॥ व्यासंसकलशास्त्रज्ञंसर्वलोकहितैषिणम् ॥ आगतंचैव
पप्रच्छचापुत्रोहंकथंद्विज ॥ २३ ॥ उवाचनृपतेःश्रुत्वावचनंविनयान्वितम् ॥ राज्ञादत्तेचपीठेचनिर्मितेकनकादिभिः ॥ २४ ॥ राजा
राज्ञीतस्यपादौधौतंकृत्वाचहर्षितौ ॥ पीत्वापादोदकंद्वौचसर्वपातकनाशनम् ॥ २५ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ राजन्शृणुष्वयत्पृष्टमपुत्रोयेनकर्मणा ॥
तवेयंराज्ञीचापुत्रीचैकपत्नीव्रतस्तथा ॥ २६ ॥ पूर्वजन्मनिचंद्रस्त्वंनाम्नावरतनुस्मृतः ॥ भार्यातवापिशुभ्रांगीनाम्नावैशंकरीस्मृता ॥ २७ ॥ एकदापथि
यातौचनीचपुत्रंजलेपिच ॥ मग्नंदृष्ट्वाहेलयाचगतौसपंचतांगतः ॥२८॥ वहुपुण्यप्रभावेनराज्ञीराजागतौयुवाम् ॥ तेनकर्मविपाकेनयुवयोर्नभवेत्सुतः॥२९॥
॥ ॥राजोवाच॥ ॥इदानींकेनपुण्येनसुतोवैजायतेप्रभो॥अपुत्रस्यमनुष्याणांजीवनंहिनिरर्थकम्॥३०॥ ॥व्यासउवाच॥ ॥सवस्त्रंचैवकूष्मांडंवृषभंससुवर्णक
म् ॥ देहिदानंब्राह्मणस्यकुरुवालव्रतंतथा ॥ ३१ ॥ गौरींकन्यांतथादेहिपुराणश्रवणंकुरु ॥ पुत्रोवैजायतेतत्रसर्वपातकनाशनम् ॥ ३२ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
इतिश्रुत्वाततोराजाव्यासोक्तंदानमुत्तमम् ॥ पुराणश्रवणंचैवचकारगतकिल्बिषः ॥३३॥ ततःपुत्रोवर्षमध्येबभूवसर्वपूजितः ॥ अभूद्राजासार्वभौमःसुंदरःकुल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नायकः॥ ३४॥ ॥सूतउवाच॥ ॥यइदंशृणुयाद्भक्त्याकरोतिदानमुत्तमम्॥ अपुत्रालभतेपुत्रंसंक्षेपात्कथितंमया ॥ ३५ ॥ भक्त्याश्रुत्वातुयानारीकुर्या
द्ब्राह्मणपूजनम्॥ सुपुत्रासाभवेन्नित्यंशास्त्रोक्तविधिनाद्विज ॥३६॥ सुवर्णरजतंवस्त्रंपुष्पमाल्यंचचंदनम् ॥ योदद्यात्पुस्तकेभक्त्यासर्वपापप्रणाशनम्॥३७॥
पूर्वजन्मनियोमूढोब्रह्मबालकघातकः॥ तस्यक्रूरोभवेत्पुत्रःसप्तजन्मांतरैर्द्विजः ॥३८॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मनारदसंवादेकर्मविपाककथनंनाम
पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥छ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ केनपुण्येनभोसूतवैकुंठंसमवाप्यते ॥ तद्वदस्वशृण्वतोमेपोतोहिभवसागरे ॥१॥ ॥ सूतउवाच॥
साधुसाधुमुनिश्रेष्ठसर्वमंगलकारक ॥ कथयामिसमासेनशृण्वतांपापनाशनम् ॥२ ॥ विष्णवेब्राह्मणायैवमृदावेश्मविनिर्मितम् ॥ योवैदद्याद्द्विजश्रेष्ठतस्यपु
ण्यंनिशामय ॥ ३ ॥ विष्णुलोकेचसविप्रःसर्वपापविवर्जितः ॥ सौधवासीभवेन्नित्यंविष्णुलोकेप्रपूज्यते ॥ ४ ॥ विष्णवेसौधगेहंयोदद्याद्वैब्राह्मणायच ॥
हरेर्निकेतनंप्राप्यस्वर्गवासीभवेद्ध्रुवम्॥५॥ अंतेविष्णुपुरंगत्वायुक्तःकोटिकुलैर्द्विज॥ स्वर्णसौधेगृहेस्थित्वाकुर्याद्भोगंयथासुखम्॥६॥ ब्राह्मणस्थापनेपुण्यं
यद्वैभवतिभोमुने ॥ संख्यांकर्तुमशक्तस्तुतद्वेधाःसर्वकारकः ॥ ७ ॥ गण्यंतेरेणवश्चैवगण्यंतेवृष्टिबिंदवः ॥ नगण्यंतेविधात्रापिब्रह्मसंस्थापनेफलम् ॥ ८॥
नारदेनपुराब्रह्मापृष्टःसंसारसंभवः॥ वेधास्तंकथयामासतच्छृणुष्वमहामुने ॥ ९ ॥ पुरासीद्द्वापरेब्रह्मन्वारनारीसुशोभना ॥ सुकेशीहरिणीनेत्रासुमध्याचारु
हासिनी ॥ १० ॥ नाम्नासाचंचलापांगीययौदेशांतरंकदा ॥ सर्वपापसमायुक्तानरकेपातयंतिच ॥ ११ ॥ संगेनसिंधुनाकांक्षीजनान्देवालयंगता ॥ तत्र
क्षणंसोपविष्टातांबूलभक्षणंकृतम् ॥ १२ ॥ शेषंचूर्णंसौधभित्तौदत्वानिम्नेकुतूहलात् ॥ ततोगताजारकांक्षीधनार्थनगरंप्रति ॥ १३ ॥ जारेणकेनचित्सार्द्धं
संकेतःसहसाकृतः॥ संकेतंतुगतावेश्यावनंरात्रौविमोहिता ॥ १४ ॥ संकेतंनागतोवैश्योव्यशंकिष्टविलोकिता ॥ कथंकांतोनागतोमेसर्पव्याघ्रैश्चभक्षि
तः ॥ १५ ॥ संकेतनंकथंहित्वागतःकिंकामविह्वलः ॥ अन्ययाज्ञातयासार्द्धमभिलाषीभवेत्किमु ॥ १६ ॥ परामृष्येतद्ध्रुवंतःकोटपालभयद्विज ॥ नगरं
नागतासाहिरुद्धेलोकपथेतमैः ॥ १७ ॥ एतस्मिन्नंतरेव्याघ्रःकामरूपीबलात्क्षुधी ॥ प्रेषितःकालदेवेनाग्रसदागत्यतांद्विज ॥ १८॥ ततस्तुयमुनाभ्रातुर्दूता
स्तेभीमवर्षिणः[1] ॥ आगतागिरिकूटांगानेतुंतांपापकर्मणा ॥१९॥ वक्रपादावक्रमुखाउन्नासाबहुदंष्ट्रिणः ॥ चर्मरज्जूर्मुद्गरांश्चगृहीत्वापांशुलांद्विज ॥२०॥ बंध
यामासुरुन्मत्तागणिकांचर्म्मरज्जुभिः ॥ शंखचक्रगदापद्मधारिणोवनमालिनः ॥ २१ ॥ प्रेषितादेवदेवेनतद्भक्तवत्सलेनच ॥ कृष्णजीमूतसंकाशाःस्फुर
द्वदनपंकजाः ॥ २२ ॥ श्रेणीधराश्चारुनासादिव्यकुंडलभूषिताः ॥ ददृशुःपथिगच्छंतोविष्णोर्दूतामहात्मनः॥ २३॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ केयूरं

पा० १ वर्ष्मिणः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विकृताकाराऌक्ष्यंतेकर्बुराइव ॥ इमांविष्णोःप्रियतमांनीत्वाक्कव्रजथोत्तमाम् ॥ इदंवचनमाकर्ण्यतेषांतेतुद्रुतंययुः ॥२४॥ अथतेक्रोधसंपन्नाविष्णोर्दूतामहा
बलाः ॥ जघ्नुस्तेसंदेशहरान्यमस्यजगतःप्रभोः ॥ २५ ॥ चक्रादिशस्त्रसंघैश्चसूर्यकोटिसमप्रभैः ॥ कृतांतस्यभटाःसर्वेरुदंतस्तेपलायिताः ॥ २६ ॥
यमंप्रोचुःसभीताश्चवृत्तांतंसकलंद्विज ॥ यमोपितत्कथांश्रुत्वाचित्रगुप्तमुवाचह ॥ २७ ॥ ॥धर्मउवाच ॥ ॥ केनपुण्येनभोमंत्रिन्वेश्यामुक्तिसमागता॥
एतन्मेपृच्छतःसर्वंकथयस्वयथार्हतः ॥ २८॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ तयापापान्यर्जितानिजन्मतःसुबहून्यपि ॥ किंत्वाकर्णयलोकेशयदिस्यात्पुण्य
मस्तितत् ॥ २९ ॥ गणिकैकदाधर्म्मराजसर्वालंकारभूषिता ॥ कांचित्पुरींजगामाशुजारकांक्षीधनार्थिनी ॥ ३० ॥ तत्रदेवालयेतस्मिन्स्थित्वातांबूलभक्ष
णं ॥ कृत्वातच्छेषचूर्णंतुददौभित्तौतुकौतुकात् ॥ ३१ ॥ तेनपुण्यप्रभावेनगणिकागतपातका ॥ वैकुंठंप्रतिसायातिनिर्गतातवदंडतः ॥ ३२ ॥ ॥ सूतउ
वाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाततोदूतायमोपिवचनंद्विज ॥ व्यापारेचान्यतश्चित्तंददौसागणिकापिच ॥ ३३ ॥ आरूढास्यंदनेदिव्येराजहंसयुतेतथा ॥ विष्णुलोकं
ययौसाचवेष्टिताविष्णुकिंकरैः ॥ ३४ ॥ श्रीविष्णोराज्ञयासाथकुलकोटियुतापिच ॥ तस्थौसौधगृहेविप्रनानाभोगंचकारह ॥ ३५ ॥ भक्त्यायोवैहरेर्गेहे
दद्याच्चूर्णंप्रयत्नतः ॥ पुण्यंकिंवाभवेत्तस्यनजानेद्विजपुंगव ॥ ३६ ॥ भक्त्याध्यायंपठेद्योवैशृणोतिसादरेणच ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोयात्यसौहरिमंदि
रम् ॥ ३७॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मनारदसंवादेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ छ ॥ ॥शौनकउवाच ॥ ॥ कथयस्वमहाप्राज्ञगोलोकंयातिकर्म
णा ॥ सुमतेदुस्तरात्केनजनःसंसारसागरात् ॥ राधायाश्चाष्टमीसूततस्यामाहात्म्यमुत्तमम् ॥१॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ब्रह्माणंनारदोपृच्छत्पुराचैतन्महा
मुने ॥ तच्छृणुष्वसमासेनपृष्टवान्सइतिद्विज ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पितामहमहाप्राज्ञसर्वशास्त्रविदांवर ॥ राधाजन्माष्टमीतातकथयस्वममा
ग्रतः ॥३॥ तस्याःपुण्यफलंकिंवाकृतंकेनपुराविभो ॥ अकुर्वतांजनानांहिकिल्बिषंकिंभवेद्विज ॥४॥ केनैवतुविधानेनकर्त्तव्यंतद्व्रतंकदा ॥ कस्माज्जाताच
साराधातन्मेकथयमूलतः ॥ ५ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ राधाजन्माष्टमींवत्सशृणुष्वसुसमाहितः ॥ कथयामिसमासेनसमग्रंहरिणाविना ॥ ६ ॥ कथितं
तत्फलंपुण्यंनशक्नोत्यपिनारद ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंब्रह्महत्यादिकंमहत् ॥ ७ ॥ कुर्वंतियेसकृद्भक्त्यातेषांनश्यतितत्क्षणात् ॥ एकादश्याःसहस्रेण
यत्फलंलभतेनरः ॥ ८ ॥ राधाजन्माष्टमीपुण्यंतस्माच्छतगुणाधिकम् ॥ मेरुतुल्यसुवर्णानिदत्वायत्फलमाप्यते ॥ ९ ॥ सकृद्राधाष्टमींकृत्वातस्माच्छत
गुणाधिकम् ॥ कन्यादानसहस्रेणयत्पुण्यंप्राप्यतेजनैः ॥१०॥ वृषभानुसुताष्टम्यातत्फलंप्राप्यतेजनैः ॥ गंगादिषुचतीर्थेषुस्नात्वातुयत्फलंलभेत् ॥११॥
कृष्णप्राणप्रियाष्टम्याःफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ एतद्व्रतंतुयःपापीहेलयाश्रद्धयापिवा ॥ १२ ॥ करोतिविष्णुसदनंगच्छेत्कोटिकुलान्वितः ॥ पुराकृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तद्युगेवत्सवरनारीसुशोभना ॥ १३ ॥ सुमध्याहरिणीनेत्राशुभांगीचारुहासिनी ॥ सुकेशीचारुकर्णीचनाम्नालीलावतीस्मृता ॥ १४ ॥ तयाब
हूनिपापानिकृतानिसुदृढानिच ॥ एकदासाधनाकांक्षीनिःसृत्यपुरतःस्वतः ॥ १५ ॥ गतान्यनगरंतत्रदृष्ट्वासुज्ञजनान्बहून् ॥ राधाष्टमीव्रतपरान्सुं
दरेदेवतालये ॥१६॥ गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफलैः ॥ भक्तिभावैःपूजयंतोराधायामूर्तिमुत्तमाम् ॥१७॥ केचिद्गायंतिनृत्यंतिपठंतिस्तवमुत्तमम् ॥
तालवेणुमृदंगांश्चवादयंतिचकेमुदा ॥ १८ ॥ तांस्तांस्तथाविधान्दृष्ट्वाकौतूहलसमन्विता ॥ जगामतत्समीपंसापप्रच्छविनयान्विता ॥ १९ ॥ भोभोः
पुण्यात्मानोयूयंकिंकुर्वंतोमुदान्विताः ॥ कथयध्वंपुण्यवंतोमांचैवविनयान्विताम् ॥ २० ॥ तस्यास्तुवचनंश्रुत्वापरकार्यहितेरताः ॥ आरेभिरेतदा
वक्तुंवैष्णवाव्रततत्पराः ॥ २१ ॥ ॥ राधाव्रतिनऊचुः ॥ ॥ भाद्रेमासिसिताष्टम्यांजाताश्रीराधिकायतः ॥ अष्टमीसाद्यसंप्राप्तातांकुर्वामप्रयत्नतः ॥ २२ ॥
गोघातजनितंपापंस्तेयजंब्रह्मघातजम् ॥ परस्त्रीहरणाच्चैवतथाचगुरुतल्पजम् ॥ २३ ॥ विश्वासघातजंचैवस्त्रीहत्याजनितंतथा ॥ एतानिनाशयत्या
शुकृतायाचाष्टमीनृणाम् ॥ २४ ॥ तेषांचवचनंश्रुत्वासर्वपातकनाशनम् ॥ करिष्याम्यहमित्येवपरामृष्यपुनःपुनः ॥ २५ ॥ तत्रैवव्रतिभिःसार्द्धंकृत्वा
साव्रतमुत्तमम् ॥ दैवात्सापंचतांयातासर्पघातेननिर्मला ॥ २६ ॥ ततोयमाज्ञयादूताःपाशमुद्गरपाणयः ॥ आगतास्तांसमानेतुंबबंधुरतिकृच्छ्रतः ॥२७॥
यदानेतुंमनश्चक्रुर्यमस्यसदनंप्रति ॥ तदागताविष्णुदूताःशंखचक्रगदाधराः ॥ २८ ॥ हिरण्मयंविमानंचराजहंसयुतंशुभम् ॥ छेदनंचक्रधाराभिः
पाशंकृत्वात्वरान्विताः ॥ २९ ॥ रथेचारोपयामासुस्तांनारींगतकिल्बिषाम् ॥ निन्युर्विष्णुपुरंतेचगोलोकाख्यंमनोहरम् ॥ ३० ॥ कृष्णेनराधयातत्र
स्थिताव्रतप्रसादतः ॥ राधाष्टमीव्रतंतातयोनकुर्य्याच्चमूढधीः ॥ ३१ ॥ नरकान्निष्कृतिर्नास्तिकोटिकल्पशतैरपि ॥ स्त्रियश्चयानकुर्वंतिव्रतमेतच्छु
भप्रदम् ॥ ३२ ॥ राधाविष्णोःप्रीतिकरंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ अंतेयमपुरींगत्वापतंतिनरकेचिरम् ॥ ३३ ॥ कदाचिज्जन्मचासाद्यपृथिव्यांविधवाध्रुवम् ॥
एकदापृथिवीवत्सदुष्टसंघैश्चताडिता ॥ ३४ ॥ गौर्भूत्वाचभृशंदीनाचाययौसाममांतिकम् ॥ निवेदयामासदुःखंरुदंतीचपुनःपुनः ॥ ३५ ॥ तद्वाक्यं
चसमाकर्ण्यगतोहंविष्णुसंनिधिम् ॥ कृष्णेनिवेदितश्चाशुपृथिव्यादुःखसंचयः ॥ ३६ ॥ तेनोक्तंगच्छभोब्रह्मन्देवैःसार्द्धंचभूतले ॥ अहंतत्रापिगच्छामि
पश्चान्ममगणैःसह ॥ ३७ ॥ तच्छ्रुत्वासहितोदेवैरागतःपृथिवीतलम् ॥ ततःकृष्णःसमाहूयराधांप्राणगरीयसीम् ॥ ३८ ॥ उवाचवचनंदेविगच्छे
हंपृथिवीतलम् ॥ पृथिवीभारनाशायगच्छत्वंमर्त्यमंडलम् ॥ ३९ ॥ इतिश्रुत्वापिसाराधाप्यागतापृथिवींततः ॥ भाद्रेमासिसितेपक्षेअष्टमी
संज्ञिकेतिथौ ॥ ४० ॥ वृषभानोर्यज्ञभूमौजातासाराधिकादिवा ॥ यज्ञार्थंशोधितायांचदृष्टासादिव्यरूपिणी ॥ ४१ ॥ राजानंदमनाभूत्वातां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्राप्यनिजमंदिरम् ॥ दत्तवान्महिषींनीत्वासाचतांपर्यपालयत् ॥ ४२ ॥ इतितेकथितंवत्सत्वयापृष्टंचयद्वचः ॥ गोपनीयंगोपनीयंगोपनीयंप्रय
ततः ॥ ४३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्याचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तश्चांतेयातिहरेर्गृहम् ॥ ४४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापु
राणेब्रह्मखंडेब्रह्मनारदसंवादेश्रीराधाष्टमीमाहात्म्यंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ समुद्रमथनंसूतपुराकस्मात्कृतंगुरो ॥
हृदयेकौतुकंजातंश्रोतुंमेवदचामरैः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ब्रह्मन्वच्मिसमासेनसिंधोर्मथनकारणम् ॥ दुर्वाससेंद्रसंवादमितिहासंशृणुष्वतत् ॥ २ ॥
महातपामहातेजादुर्वासाईश्वरांशजः ॥ ब्रह्मर्षिःप्रययौस्वर्गमिन्द्रंद्रष्टुंसचैकदा ॥ ३ ॥ तस्मिन्ददर्शकालेतंगजारूढंशचीपतिम् ॥ दृष्ट्वास्रजंपारिजातांददौत
स्मैमहामुनिः ॥ ४ ॥ गृहीत्वातांस्रजंचेंद्रोविन्यस्यगजमूर्द्धनि ॥ देवराट्प्रययौब्रह्मन्ससैन्योनंदनंप्रति ॥ ५ ॥ हस्तीचादायतांमालांछित्त्वातुधरणी
तले ॥ चिक्षेपचमहाक्रुद्धस्तामित्याहमहामुनिः ॥ ६ ॥ त्रैलोक्यैकश्रियायुक्तोयस्मात्त्वमवमन्यसे ॥ तवत्रैलोक्यश्रीर्नष्टाभवत्येवनसंशयः ॥ ७ ॥ ततःश
क्रोजगामाशुसुतश्चस्वपुरंपुनः ॥ ददर्शजगतांमाताचांतर्द्धानंगतास्वयम् ॥ ८ ॥ नष्टमंतर्द्धानवत्यांतदातस्यांजगत्त्रयम् ॥ क्षुत्पिपासान्विताःसर्वेचुक्रु
शुर्वैनिरंतरम् ॥ ९ ॥ नववर्षुर्वारिवाहाःशुष्काश्चैवजलाशयाः ॥ सर्वेतेशाखिनःशुष्काःफलपुष्पविवर्जिताः ॥ १० ॥ क्षुत्पिपासार्दिताःसर्वेब्रह्मणःसन्नि
धिंययुः ॥ तंसर्वेकथयामासुःदुःखशोकंपितामहम् ॥ ११ ॥ देवानांवचनंश्रुत्वाधातादेवगणैःसह ॥ भृग्वादिमुनिभिश्चैवप्रययौक्षीरसागरम् ॥ १२ ॥
विष्णुंसमर्चयामासक्षीराब्धेरुत्तरेतटे ॥ मंत्रमष्टाक्षरंवेधाजपन्ध्यायन्जगत्पतिम् ॥ १३ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्सर्वेषांचदिवौकसाम् ॥ वैनतेयंसमारुह्यचाग
तःसदयःप्रभुः ॥ १४ ॥ पीतवस्त्रंचतुर्बाहुंशंखचक्रगदाधरम् ॥ दृष्ट्वातंजगतामीशंपुंडरीकनिभेक्षणम् ॥ १५ ॥ विष्णुंभवोदधेःपोतंवनमालाविभूषि
तम् ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कमानंदाश्रुपरिप्लुताः ॥ १६ ॥ तुष्टुवुर्जयशब्देननमश्चक्रुर्निरंतरम् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वरंवृणीध्वंभोदेवाःकस्माद्यू
यंसमागताः ॥ वरदोस्मितद्ददतवोददामिचनान्यथा ॥ १७ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ कृपालोब्रह्मशापेनसंपद्धीनंजगत्त्रयम् ॥ क्षुत्पिपासार्दितंनाथसदेवासुर
मानुषम् ॥ १८ ॥ रक्षसर्वानिमाँल्लोकान्याताःस्मशरणंतव ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इंदिराब्रह्मशापेनचातर्द्धानंगतासुराः ॥ १९ ॥ यस्याःकटाक्षमात्रे
णजगदैश्वर्यसंयुतम् ॥ तदायूयंसुराःसर्वेचोत्पाटचस्वर्णपर्वतम् ॥ २० ॥ मंदरंघर्घरंकृत्वासर्पराजेनवेष्टितम् ॥ कुरुध्वंमथनंदेवाःसदैत्याःक्षीरसागरम् ॥ २१ ॥
तस्मादुत्पत्स्यतेलक्ष्मीर्जगन्माताचभोःसुराः ॥ तयाद्दृष्टामहाभागाभविष्यथनसंशयः ॥ २२ ॥ धारयाम्यहमेवाद्रिंकूर्मरूपेणसर्वतः ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुरं
तर्द्धानंजगामसः ॥ जग्मुःसुरासुराःसर्वेसमुद्रमथनंद्विज ॥ २३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसमुद्रमथनोद्योगोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ छ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ सूतउवाच ॥ ॥ ततोमरगणास्तेचसगंधर्वाःसदानवा ॥ उत्पाट्यमंदिरंशैलंचिक्षिपुःपयसांनिधौ ॥१॥ ततःसनातनःश्रीमान्दयालुर्जगदीश्वरः ॥ अधार
यद्गिरेर्मूलंकूर्मरूपेणपृष्ठतः ॥ २ ॥ अनंतंतत्रसंवेष्ट्यममंथुर्दुग्धसागरम् ॥ एकादश्यांमथ्यमानेचोद्भूतंप्रथमंद्विज ॥ ३ ॥ कालकूटविषंतेतुदृष्ट्वासर्वेप्रदुद्रुवुः ॥
ततस्तान्विद्रुतान्दृष्ट्वाशंकरश्चोक्तवानिदम् ॥४॥ भोभोमरगणायूयंविषंकुरुतमादरम् ॥ वारयिष्याम्यहंतूर्णंकालकूटंमहाविषम् ॥ ५ ॥ इत्युक्त्वापार्वतीना
थोध्यायन्नारायणंहृदि ॥ महामंत्रंसमुच्चार्यविषमादद्भयंकरम् ॥ ६ ॥ महामंत्रप्रभावेणविषंजीर्णंगतंमहत् ॥ अच्युतानंतगोविंदइतिनामत्रयंहरेः ॥ ७ ॥
योजपेत्प्रयतोभक्त्याप्रणवाद्यंनमोंतिकम् ॥ विषभोगाग्निजंतस्यनास्तिमृत्योर्भयंतथा ॥ ८ ॥ ततोहृष्टमनादेवाममंथुःक्षीरसागरम् ॥ ततोऽलक्ष्मीःसमुत्प
न्नाकालास्यारक्तलोचना ॥ ९ ॥ रूक्षपिंगलकेशाचजरतींबिभ्रतीतनुम् ॥ साचज्येष्ठाब्रवीद्देवान्किंकर्तव्यंमयेतिवै ॥ १० ॥ देवास्तथाब्रुवंस्तांचदेवींदुः
खस्यभाजनम् ॥ येषांनृणांगृहेदेवीकलहःसंप्रवर्तते ॥ ११ ॥ तत्रस्थानंप्रयच्छामोवसज्येष्ठेशुभान्विता ॥ निष्ठुरंवचनंयेचवदंतियेनृतंनराः ॥ १२ ॥ सं
ध्यायांयेहिचाश्नंतिदुःखदातिष्ठतद्गृहे ॥ कपालकेशभस्मास्थितुषांगाराणियत्रतु ॥ १३ ॥ स्थानंज्येष्ठेतत्रतवभविष्यतिनसंशयः ॥ अकृत्वापादयोर्धौ
तंयेचाश्नंतिनराधमाः ॥ १४ ॥ तद्गृहेसर्वदातिष्ठदुःखदारिद्र्यदायिनी ॥ वालुकालवणांगारैःकुर्वंतिदंतधावनम् ॥ १५ ॥ तेषांगेहेसदातिष्ठदुःखदाकलि
नासह ॥ छत्राकंश्रीफलंशिष्टंयेखादंतिनराधमाः ॥ १६ ॥ गेहेतेषांतवस्थानंज्येष्ठेकलुषदायिनि ॥ तिलपिष्टमलाबुंयेगृंजनंपोतिकादलम् ॥१७॥ कलंबुकं
पलांडुंयेचाश्नंतिपापबुद्धयः ॥ तेषांगृहेतवस्थानंभविष्यतिनसंशयः ॥ १८ ॥ गुरुदेवातिथीनांचयज्ञदानविवर्जितम् ॥ यत्रवेदध्वनिर्नास्तितत्रातिष्ठसदा
ऽशुभे ॥ १९ ॥ दंपत्योःकलहोयत्रपितृदेवार्चनंनवै ॥ दुरोदररतायत्रतत्रतिष्ठसदाशुभे ॥ २० ॥ परदाररतायत्रपरद्रव्यापहारिणः ॥ विप्रसज्जनवृद्धानां
यत्रपूजानविद्यते॥तत्रस्थनेसदातिष्ठपापदारिद्र्यदायिनी ॥२१॥ इत्यादिश्यसुराज्येष्ठांसर्वेषांकलिवल्लभाम्॥क्षीराब्धेर्मथनंचक्रुःपुनस्तेसुसमाहिताः॥२२॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेसमुद्रमथनंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ऐरावतस्ततोजज्ञेतथैवोच्चैःश्रवाहयः ॥
धन्वंतरिःपारिजातःसुरभिश्चाप्सरोदयः ॥ १ ॥ ततःप्रभातसमयेद्वादश्यामुदितेरवौ ॥ उत्पन्नाश्रीर्महालक्ष्मीःसर्वलक्षणशोभिता ॥ २ ॥ ददृशुस्तांमहा
देवींमातरंधर्मदेवताः ॥ प्रहृष्टाःसर्वजंतूनांश्रीकृष्णहृदयालयाम् ॥ ३ ॥ लक्ष्मीभ्राताशीतरश्मिर्जातश्चसुधयाततः ॥ उत्पन्नासाहरेर्जायातुलसीलोक
पावनी ॥ ४ ॥ तंशैलंपूर्ववत्स्थाप्यपरिपूर्णमनोरथाः ॥ समेत्यमातरंस्तुत्वाजेपुःश्रीसूक्तमुत्तमम् ॥ ५ ॥ ततःप्रसन्नासादेवीसर्वान्देवानुवाचह ॥ वरं

पा० १ मेकरे मु० पु० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृणीध्वंभद्रंवोवरदाहंसुरोत्तमाः ॥ ६ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ प्रसीदकमलेदेविसर्वमातर्हरिप्रिये ॥ त्वयाविनाजगच्छून्यंकुरुप्राणप्ररक्षणम् ॥ ७ ॥ इत्युक्ता सामहालक्ष्मीःप्राहनारायणप्रिया ॥ इदानींसर्वजंतूनांप्राणरक्षांकरोम्यहम् ॥ ८ ॥ ततोनारायणःश्रीमाञ्छंखचक्रगदाधरः ॥ आविर्बभूवसहसादयालु र्जगदीश्वरः ॥ ९ ॥ ततस्तेतुष्टुवुर्देवाःप्रणम्यजगतांपतिम् ॥ कृतांजलिपुटाःप्रोचुःहर्षगद्गदभाषिणः ॥ १० ॥ गृहाणमातरंविष्णोमाहिषींवल्लभांतव ॥ संसाररक्षणार्थायलक्ष्मीमनपगामिनीम् ॥ यावत्प्रातिज्ञांनोचक्रेतावत्प्राहेंदिराहरिम् ॥ ११ ॥ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ ॥ अविवाह्यकथंज्येष्ठामलक्ष्मींमधुसूदन ॥ तस्याःकनिष्ठांमांनाथविवाहंकर्तुमिच्छसि ॥ ज्येष्ठायांचस्थितायांवैकनिष्ठापरिणीयते ॥ १२ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इति श्रुत्वाततोविष्णुर्ददौचोद्दाल कायच ॥ वेदवाक्यानुरूपेणह्यलक्ष्मींनिर्जरैःसह ॥ १३ ॥ ततोनारायणःश्रीमान्लक्ष्मीमंगीचकारह ॥ ततःसुरगणाःसर्वेनमश्चक्रुःपुनःपुनः ॥ १४ ॥ अथतेचासुरान्सर्वान्जघ्नुःसर्वेबलाधिकाः ॥ सर्वेतेक्रंदमानाश्चगताश्चैवदिशोदश ॥ १५ ॥ सुधांतत्खादितुंचक्रुर्देवाःपंक्तियथाक्रमम् ॥ श्रीविष्णोराज्ञ यासर्वेचोचुश्चैवपरस्परम् ॥ १६ ॥ त्वंचदेहित्वंचदेहित्वंचदेहीतिचाब्रुवन् ॥ नशक्तोस्मिनशक्तोस्मिनशक्तोस्मीतिचाब्रुवन् ॥ १७ ॥ ततोविष्णुःसमु त्तस्थौस्त्रीरूपंचदधारह ॥ चकारस्वर्णपात्रेतत्पीयूषपरिवेषणम् ॥ १८ ॥ पीयूषभक्षणंराहुर्यावत्कुर्याद्द्विजोत्तम ॥ चंद्रसूर्यौचोक्तवंतौराक्षसोसौछला गतः ॥ १९ ॥ ततःक्रुद्धोजगन्नाथोजघानस्वर्णपात्रतः ॥ शिरस्तस्यपपातोर्व्यांकेतुर्नाम्नाबभूवह ॥ २० ॥ राहुकेतूततस्तूर्णंगतौतौभयविह्वलौ ॥ दर्शा नींतद्दिनेप्राप्तेचंद्रसूर्यौसयुंध्यति ॥२१॥ कुर्याद्ग्रासंसैंहिकेयस्तत्क्षणंदुर्लभंभवेत् ॥ सर्वंगंगासमंतोयंवेदव्याससमाद्विजाः ॥२२॥ स्नानंवायसतीर्थेयोगंगास्ना नफलंलभेत्॥दानमक्षयपुण्यंस्यात्कोटिजन्मार्जितंतथा॥२३॥पापंनश्येत्समूलंचाकिंपुनःक्रतुकोटिभिः॥विद्यार्थीलभतेविद्यांपुत्रार्थीपुत्रमाप्यते ॥२४॥ मो क्षार्थीलभतेमोक्षंमंत्रासिद्धिर्भवेद्ध्रुवम्॥इतितेकथितंविप्रसमुद्रमथनंतुतत् ॥ २५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसूतशौनकादिकसंवादेसमुद्रमथनंना मदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ छ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिकथयस्वयथार्थतः ॥ हरिस्वरूपिणासाक्षाद्वेदव्यासेनशासित ॥ १ ॥ निरहंकारहे सूतलोकानुग्रहकारक ॥ केनस्यात्सुभगानारीपापिनीचसुदुर्भगा ॥ २ ॥ पतिप्रियांगकेनस्याद्रूपिताचक्षुषोःसुधा ॥ केनवाजायतेलक्ष्मीस्तन्मेब्रूहितपोध न ॥ ३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यदिपुण्यमिदंविप्रवृत्तंपरमदुर्लभम् ॥ शृणुष्वभोःसमासेनकथयामिविधानतः ॥४॥ आसीद्भद्रश्रवाराजायुगेद्वापरसंज्ञके ॥

पा० १ सक्रुद्धया ।

२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सौराष्ट्रदेशवासीचवेदवेदांगपारगः ॥ ५ ॥ भार्यातस्यचसंजातानाम्नासुरतिचंद्रिका ॥ तस्यांबभूवुःश्रीराज्ञःसप्तपुत्रामनोरमाः ॥६॥ ततोभिजातादुहितासुं
दरीसत्यवादिनी ॥ श्यामबालाचविप्रेंद्रनाम्नाप्रीतिकरीपितुः ॥ ७ ॥ अथैकदाश्यामबालासुवर्णसिकतासुच ॥ गूढैर्मनोहरैरत्नैःसखिभिःक्रीडितुंमुदा ॥८॥
जगामनीपवृक्षस्यतलंपरमदुर्लभम् ॥ एतस्मिन्नंतरेविप्रलक्ष्मीःसंसारतारिणी ॥ ९ ॥ लोकानांनीतिदासाथसमायातास्वयंपुरः ॥ धृत्वाचब्राह्मणीरूपंप
लितांगीचभूसुर ॥१०॥ अखिलानांचलोकानांशास्तूराज्ञःक्षयंविना॥केषांक्षुद्रतराणांहिगृहेगच्छामिसांप्रतम्॥११॥ ॥ इतिसंचिंत्यमनसागताराजनिकेत
नम् ॥ सुवर्णभित्तिभिर्युक्तंपताकाभिरलंकृतम्॥१२॥सिंहद्वारमतिक्रम्यप्राहदौवारिकींततः॥द्वारंजहिहिभोद्वारिनियुक्तेशुभलक्षणे॥१३॥यामिवेगेनपश्या
मिराज्ञींसुरतिचंद्रिकाम्॥तच्छ्रुत्वावचनंतस्यारत्नदंडकराचसा॥कोकिलावाक्यवन्मुक्तंपरमंहर्षमाययौ ॥१४॥ द्वारनियुक्तोवाच ॥ किंनामवहसेवृद्धेकःपति
स्तावकःपुनः ॥ आगतासिकथंकिंतेकार्य्यंराज्ञ्याश्चदर्शने॥कस्मात्किंब्रूहिविप्रेत्वंश्रोतुंकौतुहलंहिमे॥१५॥ ॥ वृद्धोवाच ॥ ॥ शृणुपोष्येमहाराजपत्न्यादंड
करेयदा ॥ श्रोतुंकौतूहलंतेस्तिमदागमनकारणम् ॥ १६ ॥ प्रसिद्धाकमलानाम्नाचाहंप्राणेश्वरोमम ॥ भुवनेशइतिख्यातोनाम्नाद्वारवतीपुरी ॥ १७ ॥
तस्यांवैवर्त्ततेपोष्येममप्राणेश्वरस्ततः ॥ आगताहंरत्नवेत्रकरेशृणुसकौतुकम् ॥ १८ ॥ ममागमनकार्यंहिवच्मीदानींतवाग्रतः ॥ पुरासीद्वैश्यकुलजारा
ज्ञीतवचदुःखिनी ॥ १९ ॥ एकस्मिन्दिवसेपोष्येपतिनाकलहःकृतः ॥ तयानार्याचदुःखिन्याततोवैभर्तृपीडिता ॥२०॥ बहिर्भूयद्रुतंगेहाद्रुदंतीचपुनःपु
नः ॥ तस्याश्चरोदनंश्रुत्वाचागताहंसमीपतः ॥ २१ ॥ अपृच्छंसर्ववृत्तांतंकथितोवैयथार्थतः ॥ तयाततोव्रतवरमुपदेशंददाम्यहम् ॥ २२ ॥ ममोपदे
शतःसावैचक्रेव्रतवरंमुदा ॥ तस्यप्रसादाद्भोद्वाःस्थेसंजातासुखिताचसा ॥ २३ ॥ कदाचिद्वैश्यकुलजापत्यामृत्योर्वशंगता ॥ समानेतुंततस्तौतुविहिता
खिलघातकौ ॥ २४ ॥ किंकरान्प्रेषयामासचंडाद्यान्धर्मराट्प्रभुः ॥ यमाज्ञयासमायातायमदूताभयंकराः ॥ २५ ॥ बद्ध्वातौचर्मपाशेनलोहमुद्गरपाण
यः ॥ उद्यमंचक्रिरेगंतुंयमस्यशरणंप्रति ॥ २६ ॥ अत्रांतरेचलक्ष्म्यास्तेदूताविष्णुपरायणाः ॥ समानेतुंसमायाताःशंखचक्रगदाधराः ॥ २७ ॥ दृष्ट्वा
तथाविधांस्तांश्चयमदूताःपलायिताः ॥ लक्ष्मीदूतामहात्मानःस्वप्रकाशादयस्तथा ॥ २८ ॥ पाशांछित्त्वासमारोप्यराजहंसयुतेरथे ॥ जग्मुर्लक्ष्मीपुरं
सर्वेसहसाकाशवर्त्मना ॥ २९ ॥ यावद्वारंव्रतवरंकृत्वावैश्याचसातदा ॥ तावत्कल्पसहस्राणितस्थतुःकमलापुरे ॥ ३० ॥ पुण्यशेषस्यभोगार्थंजा
तौराजान्वयेधुना ॥ व्रतंचविस्मृतौद्वाःस्थेराजसंपत्तिगर्वितौ ॥ तस्माच्चतवतस्यापिचोपदेशार्थमागता ॥ ३१ ॥ ॥ द्वाःस्थोवाच ॥ ॥ केनै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वतुविधानेनवृद्धेव्रतवरंकृतम् ॥ कस्मिन्मासेव्रतंश्रेष्ठंदेवताकाचपूज्यते ॥ ३२ ॥ एतन्मेपृच्छतोमातर्यथावद्वक्तुमर्हसि ॥ ॥ कमलोवाच ॥ कार्त्ति
केचव्यतिक्रांतेमार्गशीर्षेसमागते ॥ तस्मिन्मासेचभोपोष्येवासरेगुरुसंज्ञके ॥ ३३ ॥ ततःपूर्वाह्णसमयेसकलैर्व्रतिभिर्वृता ॥ नारायणेनसहितांलक्ष्मीं
संपूजयेत्ततः ॥ ३४ ॥ मिष्टैःपायसशुक्तैश्चमुक्तैश्चखंडमिश्रितैः ॥ लक्ष्मींसंतोषयेत्प्रेष्येततःसंप्रार्थयेदिदम् ॥ ३५ ॥ त्रैलोक्यपूजितेदेविकमलेविष्णु
वल्लभे ॥ यथात्वमचलाकृष्णेतथाभवमयिस्थिता ॥ ३६ ॥ ईश्वरीकमलेदेविशरणंचभवानघे ॥ नानोपहारद्रव्यैश्चलक्ष्मीमाज्ञाप्यतोषयेत् ॥ ३७ ॥
शास्त्रैश्चपूजयेद्देवींमहोत्सवसमन्विताम् ॥ ततोनैवेद्यशेषांश्चदत्वाब्राह्मणसत्तमम् ॥ ३८ ॥ आत्मानंस्वपतिंपुत्रान्पोष्येन्यानपिसेवकान् ॥ द्वितीये
तुगुरोर्वारेविशेषंशृणुसुंदरि ॥ ३९ ॥ चित्रधूलीप्रशस्तैश्चभ्राष्ट्रैर्गोधूमनिर्मितैः ॥ तोषयेत्कमलादेव्याःकुर्य्याद्वैभक्तिभावतः ॥ ४० ॥ तृतीयेखंडसंयु
क्तंदध्योदननिवेदनम् ॥ शामाकशालिकासारैश्चतुर्थेपूजयेन्मुदा ॥ ४१ ॥ लक्ष्मीदेवींप्रयत्नेनरत्नदंडकरेततः ॥ लक्ष्मीदेवीप्रीतयेतुब्राह्मणान्पूज
येद्धनैः ॥ ४२ ॥ वस्त्रालंकारभोज्यैश्चफलैर्नानाविधैस्तथा ॥ ॥ पोष्योवाच ॥ ॥ अत्रैवतिष्ठभोवृद्धेराज्ञींसुरतिचंद्रिकाम् ॥ ४३ ॥ विज्ञाप्यत्वां
नयिष्यामिमाक्रोधंकुरुसत्तमे ॥ इत्युक्त्वासातुचार्वंगीगताराज्ञीसमीपतः ॥ ४४ ॥ शिरस्यंजलिमाधायपोष्याब्रह्मन्समूलतः ॥ आरभ्यसांगपर्यंतंय
दूचेकमलालया ॥ ४५ ॥ तत्सर्वंकथयामासराज्ञींसुरतिचंद्रिकाम् ॥ द्वारपालीवचःश्रुत्वाराज्ञीसुरतिचंद्रिका ॥ ४६ ॥ जगामब्राह्मणीपार्श्वेसगर्वा
प्राहसुंदरी ॥ ॥ राज्ञ्युवाच ॥ ॥ वृद्धेब्राह्मणिकिंवृत्तंचोपदेशार्थमागता ॥ ४७ ॥ कथयस्वाचिरंमह्यंभयंत्यक्त्वायथासुखम् ॥ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥
तवानीतिमहंद्रष्टुमागंतुमिच्छामिचंचला ॥ ४८ ॥ कथयिष्यामिकिंदुष्टेव्रतंपरमदुर्लभम् ॥ इंदिरावासरेचाद्यचांडालेनकरोषियत् ॥ ४९ ॥ तद्द्दृष्टंमयि
कादुष्टेतद्वेहेगर्वितेधुना ॥ तच्छुत्वाब्राह्मणीवाक्यंक्रोधसंरक्तलोचना ॥ ५० ॥ जरंतींब्राह्मणींचैवप्रहारंचचकारसा ॥ ततःसाकमलावृद्धाक्रंदमानापला
यिता ॥ ५१ ॥ क्रीडमानाततःश्यामाब्राह्मणीक्रन्दनध्वनिम् ॥ आगतास्याःसमीपंतुश्रुत्वाबालातपोधना ॥ ५२ ॥ ॥ श्यामाबालोवाच ॥ ॥ वृ
द्धेव्यथेदृशीकेनदत्तातुभ्यंवदस्वमे ॥ तस्यावचनमाकर्ण्यशोकगद्गदयागिरा ॥ ५३ ॥ कमलाकथितंसर्ववृत्तांतंद्विजसत्तम ॥ श्यामाबालाततःश्रुत्वाव्र
तंपरमदुर्लभम् ॥ ५४ ॥ शास्त्रोक्तविधिनाचक्रेसश्रद्धंचसभक्तितः ॥ त्रिवारेपरिपूर्णेतुतुर्यवारेसमागते ॥ ५५ ॥ विवाहकर्मसंसिद्धंद्विजलक्ष्मीप्रसादतः ॥
श्रीसिद्धेश्वरदेवस्यनृपतेर्भूपतेजसः ॥ ५६ ॥ मालाधरोनामसुतोगृहीत्वातांगृहंगतः ॥ अथतस्यांगतायांतुब्रह्मन्शृणुष्वकौतुकम् ॥ ५७ ॥ राज्ञीगृहेच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वाणिस्थितानिसुवहूनिच ॥ द्रव्याणिकेननीतानिनज्ञातान्यपिभूसुर ॥ ५८ ॥ निर्वित्ताबुद्धिहीनासाचान्नवस्त्रविवर्जिता ॥ उपविष्टाचकेनापिगंतुंचदुहितु
गृहम् ॥ ५९ ॥ प्रेषयामासभर्त्तारंकिंचित्प्रार्थनहेतवे ॥ तस्यमालाधरस्यापिग्रामेचसरसीतटे ॥ ६० ॥ कालेनकियताविप्रप्रविवेशचकष्टतः ॥ त
स्माज्जलंसमानेतुंतस्यादास्यःसमागताः ॥ तंदृष्ट्वादुःखिनांश्रेष्ठंपप्रच्छुःसानुकंपिताः ॥ ६१ ॥ ॥ दास्यऊचुः ॥ ॥ कस्त्वंकुतःसमायातोमांसरक्त
विवर्ज्जितः ॥ रूक्षांगोरूक्षकेशश्चतत्सर्वंकथयस्वनः ॥ ६२ ॥ ॥ दरिद्रवाच ॥ ॥ श्यामावालापिताचाहंसौराष्ट्रनगरागतः ॥ कथ
यध्वंचभोदास्यःश्यामावालासमीपतः ॥ ६३ ॥ तच्छुत्वावचनंतस्यकौतूहलसमन्विताः ॥ परस्परमुखाःसर्वाजहसुःस्वपुरंगताः ॥ ६४ ॥ श्यामा
वालाचकथितंसर्वंवृत्तंचभोद्विज ॥ श्रुत्वैतद्वचनंतासांप्रेषयामाससेवकान् ॥ ६५ ॥ पुष्पतैलंदिव्यवस्त्रंचंदनंपर्णवीटिकाम् ॥ घोटकंचतथादत्वापितरंप्र
तिसुंदरी ॥ ६६॥ गत्वाथसर्वेतेभृत्याःकृत्वासुवेषमुत्तमम् ॥ श्यामावालागृहंनिन्युर्देवराजगृहोपमम् ॥ ६७ ॥ श्यामावालाततश्चैवपितरंदुखिनांवरम् ॥
श्याल्यन्नंसघृतंचैवभोजयामासयत्नतः ॥ ६८ ॥ तुर्येषुसमतीतेषुदिवसेषुतपाधेन ॥ प्रेषयामासतंदत्वागुप्तपात्रस्थितंधनम् ॥ ६९ ॥ ततःप्रविश्यस्व
गृहेधनंपात्रान्तरस्थितम् ॥ ददर्शांगारनिचयंरुरोदभृशदुःखितः ॥७०॥ दुहितुःसदनंयातुंनिःससारगृहागतः ॥ तत्रैवसरसीकूलेप्रविवेशचदुःखिनी ॥७१॥
तथैनांचसमानीतांयथास्याःप्राणवल्लभाम् ॥ तथैवपूजयामाससमातृस्नेहात्पतिव्रता ॥ ७२ ॥ एतस्मिन्समयेविप्रलक्ष्मीवासरमुत्तमम् ॥ श्यामावाला
कारयितुंमनश्चक्रेचमातरम् ॥ ७३ ॥ तस्यामातादरिद्राणिभुक्त्वावैकांतिकेपिच ॥ शावकानांतुचोच्छिष्टंलक्ष्मीकोपसमन्विता ॥ ७४ ॥ इंदिरायास्तृ
तीयानिवासराणिगतान्यपि ॥ चतुर्थवासरेतांतत्कारयामाससादृढम् ॥ ७५ ॥ आगतानगरंसावैराज्ञीसुरतिचंद्रिका ॥ दृष्ट्वागृहंतथादिव्यर्मिदिरायाःप्रसाद
तः ॥ ७६ ॥ श्यामावालाचविप्रेंद्रकदाचित्समयेपुनः ॥ मातुर्गृहंगताचाथऐश्वर्यस्यादिदृक्षया ॥ ७७ ॥ श्यामावालांततोदूराद्दृष्ट्वासंकुपिताचसा ॥ नप
श्यामिमुखंतस्याइत्युक्त्वालक्षितास्थिता ॥ ७८ ॥ गत्वागृहांतरालंचगृहीत्वासैंधवंचसा ॥ आगतास्वगृहंकिंचित्तूर्ष्णींलक्ष्मीसमाश्रितम् ॥७९॥ राजा
स्वामीचपप्रच्छतांसाध्वींपतिदेवताम् ॥ किमानीतंत्वयाकांतेकथयस्वममाग्रतः ॥ ८० ॥ ॥ कांतोवाच ॥ ॥ राज्यसारंसमानीतंदर्शयिष्यामिभोज
ने ॥ इत्युक्त्वासातदापाकंकृत्वाचलवणंविना ॥ ८१ ॥ अन्नादिकंततोदत्वामालाधरायभूभुजे ॥ ततोमालाधरोराजाव्यंजनंलवणवर्जितम् ॥८२॥ भुक्त्वा

पा० १ पुत्रहीना ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैगुण्यतांप्राप्तोराज्यसारंददौचसा ॥ तदाहृष्टमनाराजाभोजनंकृतवान्द्विज ॥ ८३ ॥ प्रशशंसचतांनारींधन्याधन्याइतिब्रुवन् ॥ एतद्व्रतंचयानारीनकरो
तिमहादरात् ॥ ८४ ॥ जन्मजन्मनिसानारीदरिद्रादुर्भगाभवेत् ॥ इदंयाशृणुयाद्भक्त्यापठेद्योवासमाहितः ॥ ८५ ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोलक्ष्मीलोकंलभे
त्सः ॥ इमांव्रतकथांयातुनश्रुत्वाक्रियतेव्रतम् ॥ तस्याव्रतफलंचैवनश्यत्येवनसंशयः ॥ ८६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसूतशौनकसंवादे
एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ केनपुण्येनभोसूतचान्येनगतपातकः ॥ नरोयातिहरेःस्थानंतद्वदस्वानुकंपया ॥ १ ॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ ब्राह्मणस्यधनैःप्राणान्प्राणैर्वापिद्विजोत्तम ॥ रक्षांकरोतियोमर्त्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २ ॥ पुराराजादीननाथोद्वापरेसंज्ञके
युगे ॥ आसीदपुत्रोवलवान्वैष्णवःसतुयाजकः ॥ ३ ॥ एकदागालवंराजापप्रच्छविनयान्वितः ॥ केनपुण्येनजायेतपुत्रोवैकरुणार्णव ॥४॥ वदस्वमुनिशार्दू
लकरिष्यामितवाज्ञया ॥ येषांनृणांनास्तिसुतोजीवनंहिनिरर्थकम् ॥५॥ गालवउवाच ॥ ॥ राजन्शृणुष्वावहितोयत्पृष्टोस्मितवाग्रतः ॥ कथयामिसमासे
नपुत्रस्योद्भवकारणम् ॥६॥ क्रतुंचनरमेधाख्यंकुरुष्वराजसत्तम ॥ तदातेसंततिःस्याद्वैसर्वलक्षणसंयुता ॥ ७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ नरमेधंमहायज्ञंयज्ञानां
प्रवरंद्विज ॥ कीदृशंनरमानीयकरिष्यामिगुरोवद ॥ ८ ॥ ॥ गालवउवाच ॥ ॥ सुंदरांगःसुवदनःसमस्तशास्त्रविद्भवेत् ॥ सत्कुलेयदिजातःस
तदायज्ञायकल्पते ॥ ९ ॥ अंगहीनःकृष्णवर्णोमूर्खोयोग्योभवेन्नहि ॥ इत्युक्तेगालवेविप्रसराजामनुजेश्वरः ॥ १० ॥ प्रेषयामासदूतांश्चकथयित्वामुनेर्व
चः ॥ द्रविणंवहुदत्वाचगालवप्रमुखान्द्विजान् ॥ ११ ॥ यज्ञार्थंवरयामाससमस्तशास्त्रपारगान् ॥ ततोराजाज्ञयादूताःदेशंदेशंमुदागताः ॥ १२ ॥ग्रामे
ग्रामेद्विजश्रेष्ठपत्तनेपिसमाहिताः ॥ कुत्रापिनप्राप्तवंतोगताजनपदंततः ॥ १३ ॥ नाम्नादशपुरंविप्रप्रकीर्णंगुणिभिर्द्विजैः ॥ यत्रनारीःसुकेशीश्चमृगशा
वकचक्षुषः ॥ १४ ॥ दृष्ट्वामुह्यंतिपुरुषाश्चंद्रमुख्यश्चतायतः ॥ तस्मिन्पुरेमनोरम्येकृष्णदेवइतिद्विजः ॥ १५ ॥ आसीत्पुत्रैस्त्रिभिःसार्द्धंभार्ययाचसुशी
लया ॥ वैष्णवःप्रियवादीचविष्णुपूजारतःसदा ॥ १६ ॥ साग्निकःपितृभक्तश्चवैष्णवानांप्रियंकरः ॥ प्रार्थनांचक्रुरथतेराज्ञोदूताद्विजोत्तमम् ॥ १७ ॥
पुत्रंदेहीतिदेहीतिवदब्राह्मणसत्तम ॥ नास्तिराज्ञोद्विजश्रेष्ठपुत्रःसंतापनाशनः ॥ १८ ॥ तदर्थंनरमेधाख्येयज्ञेभवसदीक्षितः ॥ नेष्यामस्तवपुत्रंवैवलिंदातुं
महाक्रतौ ॥ १९ ॥ सुवर्णानांचतुर्लक्षंब्रह्मन्नयसमाहितः ॥ सुखेनयदिदातव्योनोपुत्रःपुत्रलालसात् ॥ २० ॥ तदाबलेननेष्यामोराजाज्ञाकारिणोवयम् ॥
दूतानांवचनंश्रुत्वाब्राह्मणौशोकविह्वलौ ॥ २१ ॥ अभूतांविगतप्राणाविवसंशयमानसौ ॥ किंधनेनसुवर्णेनजीवनेनापिसद्मना ॥ प्रोवाचेदंवचःसोपिब्राह्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णोराजपूरुषान् ॥ २२ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ यदिदूताःसमानेतुंपुत्रंशोकतमोपहम् ॥ आगतानिश्चितंयूयंशृणुध्वंवचनंमम ॥ २३ ॥ स्थित्वापृथि
व्यांकोभ्रष्टांराजाज्ञांकर्तुमिच्छति ॥ पुत्रंहित्वाकिंतुयूयंवृद्धंमांनयतद्विजम् ॥ २४ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादूताःक्रोधसमन्विताः ॥ बलात्कारेणतद्गेहे
सुवर्णानिचतत्यजुः ॥ २५ ॥ यदानेतुंमनश्चक्रुस्तंत्पुत्रंकिलतेक्रुधा ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वारुदन्प्रोवाचसद्विजः ॥२६॥ पुत्राणांज्येष्ठपुत्रंमेहित्वान्यंपुत्रमुत्त
मम् ॥ नयतेतिवचोवक्तुंवक्रेनायातिहेजनाः ॥ २७ ॥ द्विजस्यवचनंश्रुत्वाब्राह्मणीरुदतींसतीम् ॥ प्रोचुर्दूताःकनीयांसंपुत्रंदेहीतिसत्तम ॥ २८ ॥ तेषा
मितिवचःश्रुत्वाब्राह्मणीभूमितस्तदा ॥ पपातवात्ययासार्द्धरंभेवभृशदुःखिनी ॥ २९ ॥ मुद्गरंसासमादायमौलौचाताडयद्बलात् ॥ कनिष्ठंमत्सुतंदूताना
पिदास्यामिसर्वथा ॥ ३० ॥ एतस्मिन्समयेविप्रविप्रस्यमध्यमःसुतः ॥ प्रोवाचविनयाविष्टःप्रणम्यपितरौरुदन् ॥ ३१ ॥ मातायदिविषंदद्यात्पित्राविक्री
यतेसुतः ॥ राजाहरतिसर्वस्वंकस्तत्रपालकोभवेत् ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वातत्सुतोमूर्ध्नाप्रणम्यपितरौसह ॥ दूतैर्जगामत्वरितैराज्ञोस्यदीक्षितस्यच ॥ ३३ ॥
अथतौब्राह्मणौपुत्रविच्छेदक्लिष्टमानसौ ॥ रुदित्वाचरुदित्वाचअंधभावंप्रजग्मतुः ॥ ३४ ॥ अथतेपथ्यगच्छंतविश्वामित्रमुनेःकिल ॥ आश्रमंशिष्ययु
क्तंचसेवितंमृगशावकैः ॥ ३५ ॥ समुनीराजपुरुषान्दृष्ट्वापप्रच्छसादरम् ॥ केयूयंहोकुत्रगतायथाकावृत्तिरुच्यताम् ॥ ३६ ॥ ॥ राजदूताऊचुः ॥
शृणुष्वावहितोविप्रराज्ञःपुत्रोनजायते ॥ तदर्थंनरमेधाख्येयज्ञेराजासुदीक्षितः ॥ ३७ ॥ नयामस्तत्रबल्यर्थमिमंब्राह्मणपुत्रकम् ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वा
सविप्रःसदयोभवत् ॥ ३८ ॥ प्राणाममापिगच्छंतुसुखीभवतुबालकः ॥ बालकार्थेद्विजार्थेचस्वाम्यर्थेयेजनाइह ॥ ३९ ॥ त्यजन्तितृणवत्प्राणांस्ते
षांलोकाःसनातनाः ॥ विमृश्येतिमुनिःस्वांतेसप्रोवाचाद्विजर्षभः ॥ ४० ॥ यज्ञेबलिंसमादातुमिमंब्राह्मणबालकम् ॥ हित्वामांनयथाथाशु
ह्ययंबालकउत्तमः ॥ ४१ ॥ संसारेजन्मसंप्राप्यनलब्धंसुखमत्रच ॥ अनेनबालकेनापिमरिष्यतिकथंत्वयम् ॥ ४२ ॥ आगतेस्मिन्गृहाद्दूताः
पितरावस्यदुःखितौ ॥ हतभाग्यौगतोनूनंयमस्येवगृहंप्रति ॥ ४३ ॥ एवंतस्यवचःश्रुत्वादूताःप्रोचुरथद्विजम् ॥ भूपालस्यविनाज्ञांवैदीननाथस्यभू
सुर ॥ ४४ ॥ नेतुंत्वांपलितंप्राज्ञनेष्यामोहिकथंवयम् ॥ एवमुक्त्वाचतेदूताजग्मूराज्ञःपुरींतदा ॥ ४५ ॥ समुनिर्दूतसंघैश्चगतवान्यज्ञमंदिरम् ॥
राजानंकथयामासुर्दूताविप्रस्यचेष्टितम् ॥ ४६ ॥ तच्छ्रुत्वाशंकितमनाःप्रोवाचेदंवचःसतम् ॥ मुनेयद्यपिमेयज्ञेकृतेपुत्रोभविष्यति ॥ ४७ ॥
बलिंविनापिभोब्रह्मन्तदाविप्रसुतंनय ॥ ४८ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ यंज्ञेत्वयाकृतेराजन्महापुत्रोभविष्यति ॥ अत्रतेसंशयोमाभूदमोघम

पा० १ बलिंविनापिभोराजन् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिदर्शनम् ॥ ४९ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाराजात्यंतसहर्षकः ॥ चक्रेपूर्णाहुतिंयज्ञेसमस्तैर्मुनिभिःसह ॥ ५० ॥ अथातःसमुनिःश्रेष्ठोब्राह्मणस्यसुतं
चतम् ॥ गृह्यदशपुरंनामनगरंगतवांस्तदा ॥ ५१ ॥ भवनंतस्यगत्वाचउक्तवान्वचनंमुनिः ॥ गृहेत्वंतिष्ठसेविप्रतिष्ठामिमृतवन्मुने ॥ ५२ ॥
राजाबलेनमेपुत्रंनीतवान्किंकरोम्यहम् ॥ पुत्रेगतेचभोविप्रदंपत्योरावयोःपुनः ॥ ५३ ॥ गतानिचांधभावंवैक्रंदनैर्लोचनान्यपि ॥ अथासौमुनिशार्दूलःपु
त्रंपश्यनयेतिच ॥ ५४ ॥ उक्तवांस्तौयदाविप्रब्राह्मणौजातहर्षकौ ॥ पुत्रायाकारणंकृत्वागतावेतौबहिःक्षणात् ॥ ५५ ॥ मुनेर्वचनसिद्धित्वात्तत्क्षणंलोच
नंतयोः ॥ आलोकंतुगतंतूर्णंपुत्रस्यदर्शनादपि ॥ ५६ ॥ पुत्रस्यमुखपद्मंतौलोचनैरलिसंनिभैः ॥ पीत्वामुनिंचिरंतंचनमस्कृत्यपुनःपुनः ॥ ५७ ॥ प्रो
चतुर्वचनंविप्राब्राह्मणौप्रियवादिनौ ॥ अहोमुनेजीवदानमावयोःसुकृतंकिल ॥ ५८ ॥ तयोरेववचःश्रुत्वासमुनिःकरुणार्णवः ॥ दत्वाशिषंचतौविप्रजगाम
निजमाश्रमम् ॥५९ ॥ मुनिःकरगतंचैवकृत्वाविष्णोःपरंपदम् ॥ तपस्तेपेमहाभागोदैवतैरपिदुर्लभम् ॥६०॥ किंचित्कालेगतेविप्रतस्यराज्ञोभवत्सुतः ॥
सुंदरोराजयोग्यश्चइंदुःक्षीरनिधाविव ॥ पुत्रोत्सवेसोपिविप्रराजादत्वाधनानिवै ॥ ६१ ॥ बुभुजेदेववद्भूम्यांविशोकोजातकौतुकः ॥ विप्रान्पालयतेय
स्तुप्राणान्दत्वाधनान्यपि ॥ ६२ ॥ सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ पठंतियेत्रभक्त्याचशृण्वंतिविप्रतःकथाम् ॥ ६३ ॥ आख्यानंश्लोकमेकंवाग
च्छंतिविष्णुमंदिरम् ॥ ६४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेसूतशौनकसंवादेब्रह्मखंडेब्राह्मणपालनंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥
कृष्णजन्माष्टमीसूततस्यामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ कथयस्वमहाप्राज्ञचोद्धरस्वमहार्णवात् ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्भक्त्याकरोतियो
नरः ॥ अंतेविष्णुपुरंयातिकुलकोटियुतोद्विज ॥ २ ॥ अष्टमीबुधवारेचसोमेचैवद्विजोत्तम ॥ रोहिणीऋक्षसंयुक्ताकुलकोटिविमुक्तिदा ॥ ३ ॥ महापा
तकसंयुक्तःकरोतिव्रतमुत्तमम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तश्चांतेयातिहरेर्गृहम् ॥ ४ ॥ कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्नकरोतिनराधमः ॥ इहदुःखमवाप्नोतिसप्रेत्यनरकं
व्रजेत् ॥ ५ ॥ नकरोतिचयानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतम् ॥ वर्षेवर्षेतुसामूढानरकंयातिदारुणम् ॥ ६ ॥ जन्माष्टमीदिनेयोवैनरोश्नातिविमूढधीः ॥ महान
रकमश्नातिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ७ ॥ दिलीपेनपुरापृष्टोवसिष्ठोमुनिसत्तमः ॥ तच्छृणुष्वमहाप्राज्ञसर्वपातकनाशनम् ॥ ८ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ भा
द्रेमास्यसिताष्टम्यांयस्यांजातोजनार्दनः ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वमहामुने ॥ ९ ॥ कथंवाभगवान्जातःशंखचक्रगदाधरः ॥ देवकीजठरेविष्णुः
किंकर्तुकेनहेतुना ॥ १० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकस्माज्जातोजनार्दनः ॥ पृथिव्यांत्रिदिवंत्यक्त्वाभवतेकथयाम्यहम् ॥ ११ ॥ पुरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसुंधराह्यासीत्कंसादिनृपपीडिता ॥ स्वाधिकारप्रमत्तेनकंसदूतेनताडिता ॥ १२ ॥ क्रंदतीक्रंदतीसातुययौघूर्णितलोचना ॥ यत्रतिष्ठतिदेवेशउमा
कांतोवृषध्वजः ॥ १३ ॥ कंसेनताडितानाथइतितस्मैनिवेदितुम् ॥ बाष्पवारीणिवर्षंतिविवर्णासाविमानिता ॥ १४ ॥ क्रंदंतींतांसमालोक्यको
पेनस्फुरिताधरः ॥ उमयासहितःसर्वैर्देववृंदैरनुव्रतः ॥ १५ ॥ आजगाममहादेवोविधातृभवनंरुषा ॥ गत्वाचोवाचब्रह्माणंकंसध्वंसनहेतवे ॥ १६ ॥ उपा
यःसृज्यतांब्रह्मन्भवताविष्णुनासह ॥ ऐश्वरंतद्वचःश्रुत्वागंतुंप्राहकृतात्मभूः ॥ १७ ॥ क्षीरोदेयत्रवैकुंठःसुप्तोस्तिभुजगोपरि ॥ हंसपृष्ठंसमारुह्यहरे
रंतिकमाययौ ॥ १८ ॥ तत्रगत्वाचतंधातादेववृंदैर्हरादिभिः ॥ संयुक्तःस्तूयतेवाग्भिःकोमलंवाग्विदांवरः ॥ १९ ॥ नमःकमलनेत्रायहरयेपरमा
त्मने ॥ जगतःपालयित्रेचलक्ष्मीकांतनमोस्तुते ॥ २० ॥ इतितेभ्यःस्तुतिंश्रुत्वाप्रत्युवाचजनार्दनः ॥ देवान्क्लिष्टमुखान्सर्वान्भवद्भिरागतंकथम् ॥ २१ ॥
॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुदेवजगन्नाथयस्मादस्माकमागतम् ॥ कथयामिसुरश्रेष्ठतदहंलोकभावन ॥ २२ ॥ शूलिदत्तवरोन्मत्तःकंसोराजादुरास
दः ॥ वसुधाताडितातेनकरघातेनपीडिता ॥ २३ ॥ वरंदत्वापुराप्यग्रेमाययातुप्रवंचितः ॥ भागिनेयंविनाशंभोमरणंभवितानमे ॥ २४ ॥ तस्माद्गच्छ
स्वयंदेवकंसंहंतुंदुरासदम् ॥ देवकीजठरेजन्मलब्ध्वागत्वाचगोकुलम् ॥ २५ ॥ ब्रह्मणाप्रेरितोदेवःप्रत्युवाचचशूलिनम् ॥ पार्वतींदेहिदेवेशअब्दंस्थित्वा
गमिष्यति ॥ २६ ॥ उमयारक्षयासार्द्धंशंखचक्रगदाधरः ॥ उद्दिश्यमथुरांचक्रेप्रयाणंकमलासनः ॥ २७ ॥ देवकीजठरेजन्मलेभेतत्रगदाधरः ॥
यशोदाकुक्षिमध्यास्तेशर्वाणीमृगलोचना ॥ २८ ॥ नवमासांश्चविश्रम्यकुक्षौनवदिनांतकान् ॥ भाद्रेमास्यसितेपक्षेचाष्टमीसंज्ञकातिथिः ॥ २९ ॥ रो
हिणीतारकायुक्तारजनीवनघोषिता ॥ तस्यांजातोजगन्नाथःकंसारिर्वसुदेवजः ॥ ३० ॥ वैराटीनंदपत्नीचयशोदाजीजनत्सुताम् ॥ पुत्रंपद्मकरं
पद्मनाभंपद्मदलेक्षणम् ॥ ३१ ॥ तदाहर्षितुमारेभेदृष्ट्वाह्यानकदुंदुभिः ॥ कंसासुरभयत्रस्ताप्रोवाचदेवकीतदा ॥ ३२ ॥ वैराटींगच्छभोनाथसुतं
प्रत्यर्पितंकिल ॥ पुत्रंदत्वायशोदायैसुतांतस्याःसमानय ॥ ३३ ॥ तस्यावचःसमाकर्ण्यवसुदेवोपिदुःखितः ॥ अंकेकुमारमादायवैराट्यभिमुखं
ययौ ॥ ३४ ॥ यमुनाजलसंपूर्णातत्पथेमध्यवर्त्मनि ॥ आसीद्घोरामहादीर्घागंभीरोदकपूरभाक् ॥ ३५ ॥ एवंदृष्ट्वातटेस्थित्वायमुनामवलोकयन् ॥
वसुदेवोपिदुःखार्तोविललापार्तिचिंतया ॥ ३६ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिविधिनापिहिवंचितः ॥ कथमत्रगमिष्यामिवैराटींनंदमंदिरम् ॥ ३७ ॥
हरिणातत्रसानंदंमाययावंचितःपिता ॥ क्षणमात्रंतटेस्थित्वायमुनामवलोकयन् ॥ ३८ ॥ तेनदृष्टापुनःसापिक्षणाज्जानुवहाभवत् ॥ तांदृष्ट्वाहृष्ट

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उत्तस्थौप्रस्थानमकरोद्यथा ॥ ३९ ॥ मायांकृत्वाजगन्नाथःपितुरंकाज्जलेपतत् ॥ तंपुत्रंपतितंदृष्ट्वाहाहाकृत्वासुदुःखितः ॥ ४० ॥ महोपायंपुनः कर्तुंविधिनातेनवंचितः ॥ त्राहिमांजगतांनाथसुतंरक्षसुरोत्तम ॥ ४१ ॥ जनकक्रंदितंदृष्ट्वाकंसारिःकृपयासुहुः ॥ जलक्रीडांसमाचर्यपितुःक्रोडमगात्पुनः ॥ ४२ ॥ यथातेनयदुश्रेष्ठोजगामनंदमंदिरम् ॥ सुतंदत्त्वायशोदायैसुतांतस्याःसमानयत् ॥ ४३ ॥ निजागारंततःप्राप्यपत्न्यैप्रत्यर्पितासुता ॥ देवकीचप्रसूतेतिवार्ताप्राप्तासुतारिणा ॥ ४४ ॥ आनेतुंप्रस्थितादूताःसुतंदुहितरंतदा ॥ आगत्यकंसदूतास्तेसुतांनेतुंप्रचक्रमुः ॥ ४५ ॥ बलादेनां समाकृष्यदेवकीवसुदेवयोः ॥ कंसदूतैर्गृहीत्वासाअर्पितातुसुरारये ॥ ४६ ॥ सधृत्वातांमहाराजःसभयोभूद्दुरासदः ॥ शुद्धकांचनवर्णाभांपूर्णेंदुसदृशाननाम् ॥४७॥ कंसोहसंतींतांदृष्ट्वाविद्युत्स्फुरितलोचनाम् ॥ आदिदेशासुरश्रेष्ठोजहिनीत्वाशिलोपरि ॥४८॥ आज्ञांलब्ध्वाऽसुरास्तेतैवैनिष्पेष्टुंतांप्रवर्तिताः ॥ विद्युच्छीघ्रतयागौरीजगामशंकरांतिकम् ॥ ४९ ॥ ॥ गौर्युवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियत्रास्तेशत्रुरुत्तमः ॥ नंदस्यनिलयेगुप्तस्तवहंताऽसुरोत्तम ॥ ५० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातुसादेवीजगामनिजमंदिरम् ॥ श्रुत्वावाक्यंततोदेव्याःकंसोराजासुदुःखितः ॥ ५१ ॥ भगिनींपूतनामाह गच्छत्वंनंदमंदिरम् ॥ छद्मनातंसुतंहत्वागच्छतेवांच्छितंवहु ॥ ५२ ॥ दास्यामिशत्रुंहंतुंमेव्रजशीघ्रतरंशुभे ॥ आज्ञांप्राप्यराक्षसीसागोकुलाभिमुखंगता ॥ ५३ ॥ माययासुंदरीरूपाप्रविष्टातत्रगोकुले ॥ पयोधरेगरंसातुधृत्वाहंतुमुपागता ॥ ५४ ॥ पशुपानांगृहद्वारिप्रविष्टालक्षितेतिच ॥ गत्वांतरुत्थाप्यशिशुंस्तनंदत्वापसद्गतिम् ॥ ५५ ॥ ततस्तुशकटंक्षिप्त्वातृणावर्तादिमर्दनम् ॥ कालीयदमनंकृत्वागतोमधुपुरींततः ॥ ५६ ॥ गत्वाकंसोहतःक्रूरः कंसमल्लानजीजयत् ॥ एतत्तेकथितंराजन्विष्णोर्जन्मदिनव्रतम् ॥ ५७ ॥ श्रुत्वापापानिनश्यंतिकुर्यात्किंवाभविष्यति ॥ यइदंकुरुतेमर्त्योयाचनारीहरेर्व्रतम् ॥ ५८ ॥ ऐश्वर्यमतुलंप्राप्यजन्मन्यत्रयथेप्सितम् ॥ पूर्वविद्धानकर्तव्यातृतीयाषष्ठिरेवच ॥ ५९ ॥ अष्टम्येकादशीभूताधर्मकामार्थवांच्छुभिः ॥ वर्जयित्वाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमी ॥ ६० ॥ विनाऋक्षेपिकर्तव्यानवमीसंयुताष्टमी ॥ उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमीयदि ॥ ६१ ॥ मुहूर्तरोहिणीयुक्तासंपूर्णाचाष्टमीभवेत्॥अष्टमीबुधवारेणरोहिणीसहितायदि ॥६२॥ सोमेनैवभवेद्राजन्किंकृतैर्व्रतकोटिभिः॥ नवम्यामुदयात्किंचित्सोमेसापिबुधेपिच॥६३॥ अपिवर्षशतेनापिलभ्यतेवानलभ्यते ॥ विनाऋक्षंनकर्तव्यानवमीसंयुताष्टमी ॥ ६४ ॥ कार्याविद्धापिसप्तम्यांरोहिणीसंयुताष्टमी ॥ कलाकाष्ठामुहूर्तें

पा० १ सहस्रांवरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पियदाकृष्णाष्टमीतिथिः॥ ६५ ॥ नवम्यांसैववाग्राह्यासप्तमीसंयुतानहि॥ किंपुनर्बुधवारेणसोमेनापिविशेषतः ॥ ६६ ॥ किंपुनर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यास्तुमु
क्तिदा॥ पलवेधेनराजेंद्रसप्तम्याअष्टमींत्यजेत्॥६७॥सुरायाबिंदुनास्पृष्टंगंगांभःकलशंयथा॥ ॥दिलीपउवाच॥ ॥केनचादौकृतंचेदंकेनवातत्प्रकाशितम्॥
किंपुण्यंकिंफलंदेवकथयस्वमहामुने ॥ ६८ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ चित्रसेनोमहाराजामहापापपरोमहान् ॥ अगम्यागमनंकृत्वास्वर्णस्तेयंद्विजस्य
च ॥ ६९ ॥ सुरायांचसदातृप्तोवृथामांसेसदारतः ॥ एवंपापसमायुक्तोनित्यंप्राणिवधेरतः ॥ ७० ॥ चांडालैःपतितैःसार्द्धमालापंसर्वदाकरोत् ॥ एतदेवं
विधोराजामृगयायांमनोदधे ॥ ७१ ॥ अरण्येद्वीपिनंज्ञात्वावेष्टयित्वाचसर्वतः ॥ सावधानंभटान्सर्वान्वाक्यमेतदुवाचह ॥ ७२ ॥ अहमेवनिहन्म्येनंयो
न्योस्मिन्प्रहरिष्यति ॥ सवध्योनात्रसंदेहोव्याघ्रोराज्ञःपथाययौ ॥ ७३ ॥ सलज्जोपिततोराजाव्याघ्रंपश्चाज्जगामह ॥ अनेकक्लेशदुःखेनव्याघ्रंहंतुंसमाहि
तः ॥ ७४ ॥ क्षुत्पिपासाकुलक्लेशःसंध्यायांयमुनातटे ॥ अष्टमींरोहिणीयुक्तातद्दिनंजन्मवासरम् ॥ ७५ ॥ श्वःकन्यायमुनायांवैव्रतंचक्रुर्नराधिप ॥ नानोप
हारैर्द्रव्यैश्चधूपदीपैःसुशोभनैः ॥७६॥ गंधपुष्पंतथाद्रव्यंकुंकुमादिमनोहरम् ॥ अन्नंबहुगुणंदृष्ट्वाभोक्तुंतन्मानसंकुलम् ॥ ७७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ अन्ना
भावान्ममाद्याशुप्राणायास्यंतिनिश्चितम् ॥ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ ॥ जन्माष्टम्यांहरेराजन्नभोक्तव्यंत्वयानघ ॥ ७८ ॥ गृध्रमांसंखरंकाकंगोमांसमन्नमेवच ॥
भुक्तवान्नात्रसंदेहोयोभुंक्तेकृष्णजन्मनि ॥ ७९ ॥ किंकिंछिद्रंनसंजातंसंसारेवसतांनृणाम् ॥ येनदेहेस्थितेप्राणेजयंतीनकृतानृप ॥ ८० ॥ तत्राकृतोपवासस्य
शासनंयममंदिरम् ॥ यद्दत्तंपितरोनित्यंनगृह्णंतियथाविधि ॥ ८१ ॥ पितरःपातिताःसर्वेजयंत्यांभोजनेकृते ॥ इतिश्रुत्वाततोराजाव्रतंचक्रेनराधिप॥८२॥
किंचित्पुष्पंकियद्गंधंवस्त्रंचानीयहर्षितः॥ एतद्व्रतंसमायुक्तंतिथिभांतेचपारणम् ॥ व्रतस्यास्यप्रभावेणचित्रसेनोहरेर्गृहम् ॥ ८३ ॥ दिव्यंविमानमारुह्यगत
वान्पितृभिःसह ॥ यत्फलंमथुरांगत्वादृष्ट्वाकृष्णमुखांबुजम् ॥ ८४ ॥ तत्फलंप्राप्यतेपुंसाकृष्णजन्माष्टमीव्रतात् ॥ यत्फलंद्वारकांगत्वादृष्टेविश्वेश्वरे
हरौ॥तत्फलंप्राप्यतेदीनैःकृत्वाजन्माष्टमीव्रतम् ॥ ८५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेहरिजन्माष्टमीव्रतमाहात्म्यंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥छ॥
॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कथयस्वमहाप्राज्ञब्राह्मणस्यकृपार्णव ॥ माहात्म्यंसर्ववर्णानांश्रेष्ठस्यकृपयाचमे ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ब्राह्मणः
सर्ववर्णानांगुरुरेवद्विजोत्तम ॥ सर्वामराश्रयोज्ञेयःसाक्षान्नारायणःप्रभुः ॥ २ ॥ कुर्यात्प्रणामंयोविप्रंहरिबुद्ध्यातुभूसुरम् ॥ भक्त्यातस्यद्विजश्रेष्ठवर्द्धतेसंप
दादिकम् ॥ ३ ॥ ननमेद्ब्राह्मणंदृष्ट्वाहेलयापिचगर्वितः ॥ छेदनंतुतस्यशिरःकर्तुमिच्छेत्सदाहरिः ॥४॥ कृतापराधंविप्रंयेद्विषंतिपापबुद्धयः ॥ हरिंद्विषं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तितेज्ञेयानिरयंयांतिदारुणम् ॥ ५ ॥ यःकर्तुंप्रार्थनांविप्रंपश्येत्क्रोधेनचागतम् ॥ कृतांतश्चक्षुषोस्तस्यतप्तसूचींददातिवै ॥ ६ ॥ कुरुतेभूसुरंमूढोभर्त्स
नंयोनराधमः ॥ यमदूतामुखेतस्यतप्तलोहंददतिच ॥ ७ ॥ येषांनिकेतनेभुंक्तेक्ष्मासुरोवैतपोधनः ॥ सुपर्वाणैःस्वयंकृष्णोभुंक्तेतेषांनिकेतने ॥ ८ ॥
नश्यंतिसर्वपापानिद्विजहत्यादिकानिच ॥ कणमात्रंभजेद्यस्तुविप्रांघ्रिसलिलंनरः ॥ ९ ॥ योनरश्चरणौधौतंकुर्याद्धस्तेनभक्तितः ॥ द्विजातेर्वच्मिसत्यंते
समुक्तःसर्वपातकैः ॥ १० ॥ पुत्रहीनाचयानारीमृतवत्साचयांगना ॥ सपुत्राजीववत्सासाद्विजपद्मांघ्रिसेवनात् ॥ ११ ॥ ब्रह्मांडेयानितीर्थानितानितीर्था
निसागरे ॥ उदधौयानितीर्थानितिष्ठंतिद्विजपादयोः ॥ द्विजांघ्रिसलिलैर्नित्यंसेचितंयस्यमस्तकम् ॥ १२ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसमुक्तःसर्वपातकैः ॥
शृणुशौनकवक्ष्यामिमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ १३ ॥ विप्रपादोदकस्याहमितिहासंतपोधन ॥ आसीत्पुराद्विजश्रेष्ठवैश्यवृत्तिपरायणः ॥ १४ ॥ शूद्रोभीमो
द्वापरेचब्रह्महत्यासहस्रकृत् ॥ निष्ठुरःसर्वदातुष्टःसमहान्वैश्ययापुनः ॥ १५ ॥ शूद्राचारपरिभ्रष्टोभीमोसौगुरुतल्पगः ॥ प्रत्येकंवच्मिकिंतस्यदस्योःसं
ख्यानविद्यते ॥ १६ ॥ पापानांमुनिशार्दूलभीमस्यदुष्टचेतसः ॥ एकदासगतःकश्चिद्ब्राह्मणस्यनिवेशनम् ॥ १७ ॥ गत्वातंतस्यगेहात्तुद्रव्यंनेतुंमनोद
धे ॥ तत्रोवासब्राह्मणस्यबहिर्द्वारसमीपतः ॥ १८ ॥ दैन्ययुक्तंवचःप्राहक्ष्मासुरंसतपोधनम् ॥ भोस्वामिन्शृणुमेवाक्यंदयालुरिवमन्यते ॥ १९ ॥ क्षुधार्तो
हंदेहिचान्नंप्राणायास्यंतिमेद्रुतम् ॥ २० ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ क्षुधार्त्तशृणुमेकश्चिद्वाक्यंकर्तुंनविद्यते ॥ पाकंमेतंडुलानित्वंनीत्वाभुंक्ष्वयथासुखम् ॥ २१ ॥
नास्तिमेजनकोमातानास्तिसूनुःसहोदरः ॥ नास्तिजायामातृबंधुर्मृताःसर्वेविहायमाम् ॥ २२ ॥ तिष्ठाम्येकोगृहेऽकर्माभाग्यहीनोतिथेहरिः ॥ एकोमेवस
तौचास्तिनजानेतद्विनाकिल ॥ २३ ॥ ॥ भीमउवाच ॥ ॥ ममकश्चिद्द्विजश्रेष्ठनास्तिसेवांतवापिच ॥ शूद्रोहंनिलयेजात्याकृत्वास्थास्यामितेसदा ॥ २४ ॥
॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वासानंदःक्ष्मासुरस्तदा ॥ पाकंविधायतूर्णंसददावन्नंतपोधन ॥ २५ ॥ सोपिहर्षसमायुक्तस्तस्थौतत्र
द्विजालये ॥ सेवांकुर्वन्स्नेहयुक्तांभूसुरस्यमनोहराम् ॥ २६ ॥ अद्यश्वोवाहनिष्यामिद्रव्यमस्यममापिच ॥ नेतुंयदाकरिष्यामिनेष्या
मिनात्रसंशयः ॥ २७ ॥ परामृश्यचहृद्यंतःकृत्वातस्यक्रियांवदेत् ॥ पादधौतादिकंचासौशिरसागतपातकः ॥ २८ ॥ आचम्यांघ्रिजलंदध्रे²च्छद्मना
प्रतिदिनंद्विजः ॥ एकदाहारकःकश्चिद्द्रव्यंनेतुंसमागतः ॥ २९ ॥ उत्पाट्यरात्रावरंगतोसौतद्गृहांतरम् ॥ दृष्ट्वाभीमंप्रहारार्थंदंडहस्तःसमागतः ॥ ३० ॥

पा०-१ लिहेद्यस्तु। २ तस्य।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हारकोमस्तकंतस्यछित्त्वातूर्णंपलायितः ॥ अथतस्यभटाविष्णोःशंखचक्रगदाधराः ॥ ३१ ॥ समायातास्तथानेतुंभीमंतंवीतकिल्बिषम् ॥ स्यंदनंचागतं
दिव्यंराजहंसयुतंद्विज ॥ ३२ ॥ तत्रारूढोययौविष्णोर्भवनंदुर्लभंकिल ॥ माहात्म्यंभूमिदेवस्यमयातेतत्प्रकीर्तितम् ॥ शृणुयाद्योनरोभक्त्यातस्यपा
तकनाशनम् ॥ ३३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेब्राह्मणमाहात्म्यंनामचतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥
कथयस्वमहाभागमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ एकादश्याःफलंकिंवाकिल्बिषंस्यादकुर्वतः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एकादश्यास्तुमाहात्म्यंकिमहंव
च्मिसांप्रतम् ॥ श्रुत्वाचैकादशीनामयमदूताश्चशंकिताः ॥ २ ॥ भवंतिनात्रसंदेहोसर्वप्राणिभयंकराः ॥ व्रतानांचैवसर्वेषांश्रेष्ठांचैकादशींशुभाम् ॥ ३ ॥
उपोष्यजागृयाद्विष्णोःकुर्य्याच्चमंडनंमहत् ॥ तुलसीदलैस्तुयोमर्त्योहरिपूजांकरोतिवै ॥ ४ ॥ दलेनैकेनलभतेकोटियज्ञफलंद्विज ॥ अगम्यागमनेचैवय
त्पापंसमुदाहृतम् ॥ ५ ॥ तत्पापंयातिविलयंचैकादश्यामुपोषणात् ॥ घृतपूर्णप्रदीपंयोदद्याद्विष्णुदिनेद्विज ॥ ६ ॥ अंतेविष्णुपुरंयातितमोहत्वास्वते
जसा ॥ धन्याजनपदास्तेवैधन्यःसचमहीपतिः ॥ ७ ॥ हरेर्दिनेयस्यराज्येचैकादश्यामहोत्सवः ॥ नारायणस्यशयनेपार्श्वस्यपरिवर्त्तने ॥ ८ ॥ विशेषेण
प्रबोधिन्यानिराहाराभवंतिये ॥ मदंतिकंनानयध्वंप्राणिनःपुण्यभागिनः ॥ ९ ॥ अहर्निशंपितृपतिःसमादिशतिदूतकान् ॥ एकादशीजगन्नाथवल्लभा
पुण्यवर्धिनी ॥ १० ॥ विष्णुर्देहंदहत्येवतस्यामन्नस्यभक्षणे ॥ तेषांधिग्जीवनंसंपत्धिक्सौंदर्यंचवर्तनम् ॥ ११ ॥ येन्नमश्नंतिपापिष्ठाश्चैकादश्यांहि
विड्भुजः ॥ एकादश्यांद्विजश्रेष्ठभुक्तिमाश्रित्यकेवलम् ॥ १२ ॥ बहूनिविविधान्येवतिष्ठंतिदुरितानिच ॥ अमावास्यांयथास्त्रीणांसंगमेकलुषंमहत् ॥ १३ ॥
एकादश्यांतथैवान्नभक्षणेवृजिनंभवेत् ॥ रोगिणश्चतथाखंजकासस्रोदरकुष्ठकाः ॥ १४ ॥ भवंतिप्राणिनस्तेवैतस्यामन्नस्यभक्षणे ॥ ग्रामशूकरतांयांति
दारिद्र्यंचप्रयांतिवै ॥ १५ ॥ राजवद्धाद्विजश्रेष्ठतस्यामन्नस्यभक्षणे ॥ संसारेयानिपापानितानिविप्रहरेर्दिने ॥ १६ ॥ भुक्तिमाश्रित्यतिष्ठंतिजलभक्षण
माज्ञया ॥ कुर्वतांसर्वपापानिनरकान्निष्कृतिर्भवेत् ॥ १७ ॥ ननिष्कृतिर्भवेन्नृणांभुंजतांचहरेर्दिने ॥ नरायावंतिचान्नानिभुंजतेचहरेर्दिने ॥ १८ ॥ प्रत्यन्नं
चब्रह्महत्याकोटिजंवृजिनंभवेत् ॥ पुनर्वच्मिपुनर्वच्मिश्रूयतांश्रूयतांनराः ॥ १९ ॥ नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंनभोक्तव्यंहरेर्दिने ॥ गंगादिषुचतीर्थेषुस्नात्वायत्फ
लमाप्यते ॥ २० ॥ चंद्रसूर्योपरागेचचैकादश्यामुपोषितः ॥ अर्चित्वोत्पलमालाभिस्तस्यांचकमलापतिम् ॥ २१ ॥ विधिवत्पारणंकृत्वानमातुर्गर्भभाजनम् ॥
एकादश्यांहरेर्गेहेकरोतिमंडनंद्विज ॥ २२ ॥ परमांगतिमासाद्यतिष्ठेद्विष्णुनिकेतने ॥ एकादशींसमासाद्यनिराहाराभवंतिये ॥ २३ ॥ तेषांविष्णुपुरेशश्वन्निवासो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिनसंशयः ॥ तुलसीभक्तिसंलीनंमनोयेषांविराजते ॥ २४ ॥ तेयांतिपरमंविष्णोःस्थानमेवनसंशयः ॥ परद्रव्येष्वभिरुचिर्येषांचैवनविद्यते ॥ २५ ॥
संतुष्टमनसोयेपितेषांविष्णुपुरंध्रुवम् ॥ दुर्भिक्षकालमासाद्यप्राणिभ्योयेनरोत्तमाः ॥ २६ ॥ ददत्यन्नंहरेःसद्मतेषांचैवनसंशयः ॥ गवांद्विजानांत्राणाय
स्वामिनोयोषितस्तथा ॥ २७ ॥ प्राणान्मुंचंतियेमर्त्यास्तेषांविष्णुपुरंध्रुवम् ॥ प्राणिभिर्दशमीविद्धानचोपोष्याकदाचन ॥ २८ ॥ परिहार्यैद्विजश्रेष्ठ
दुर्जनस्यांतिकंयथा ॥ अरुणोदयवेलायांदशमीसंगतायदि ॥ २९ ॥ तत्रोपोष्याद्वादशीस्यात्त्रयोदश्यांतुपारणम् ॥ दशमीशेषसंयुक्तोयदिस्यादरुणो
दयः ॥ ३० ॥ वैष्णवेननकर्त्तव्यंतद्दिनैकादशीव्रतम् ॥ चतस्रोघटिकाःप्रातररुणोदयउच्यते ॥ ३१ ॥ यतीनांस्नानकालोयंगंगांभःसदृशःस्मृतः ॥
अरुणोदयकालेतुदशमीयदिदृश्यते ॥ ३२ ॥ नतत्रैकादशीकार्याधर्मकामार्थनाशिनी ॥ स्वल्पांचदशमीविद्धांत्यजेदेकादशींबुधः ॥ ३३ ॥ सुरा
बिंदोस्तुसंपर्कात्घृतकुंभंत्यजेद्यथा ॥ संपूर्णैकादशीयत्रद्वादश्यांपुनरेवसा ॥ ३४ ॥ उत्तरायातिभिःकार्यापूर्वामुपवसेद्गृही ॥ एकादशीकलायत्रद्वा
दशीपरतोनचेत् ॥ ३५ ॥ तत्रक्रतुशतंपुण्यंत्रयोदश्यांतुपारणम् ॥ एकादशीविलुप्ताचेत्परतोद्वादशीयुता ॥ ३६ ॥ उपोष्याद्वादशीपूर्णायदीच्छेत्प
रमांगतिम् ॥ संपूर्णेऽकादशीयत्रप्रभातेपुनरेवसा ॥ ३७ ॥ सर्वैरेवोत्तराकार्यापरतोद्वादशीयदि ॥ एकादशीव्रतेयेषांमनःसंलीयतेनृणाम् ॥ ३८ ॥
तेषांस्वर्गोहिवासोथयांतितेसदनंहरेः ॥ एकादश्याःपरंनास्तिपरलोकस्यसाधनम् ॥ ३९ ॥ बहुपापसमायुक्तःकरोतिहरिवासरम् ॥ सर्वपापविनिर्मु
क्तःसयातिहरिमंदिरम् ॥ ४० ॥ पतिसहितायायोषित्करोतिहरिवासरम् ॥ सुपुत्रास्वामिसुभगायातिप्रेत्यहरेर्गृहम् ॥ ४१ ॥ योयच्छतिहरेरग्रेप्र
दीपंभक्तिभावतः ॥ हरेर्दिनेद्विजश्रेष्ठपुण्यसंख्यानविद्यत ॥ ४२ ॥ यांगनाभर्तृसहिताकुरुतेजागरंहरेः ॥ हरेर्निकेतनेतिष्ठेच्चिरंपत्यासहद्विज ॥ ४३ ॥
यत्किंचिद्धरयेवस्तुभक्त्यायच्छतियोद्विज ॥ हरेर्दिनेतस्यपुण्यमक्षयंचैवसर्वदा ॥ ४४ ॥ पुरासीद्वल्लभोनाम्नानगरेकांचनाह्वये ॥ धनेनपुष्कलेनापिरा
जतेसधनेश्वरः ॥ ४५ ॥ तस्यप्रियामहारूपानाम्नाहेमप्रभाद्विज ॥ गरीयान्मुखरस्तत्रबाधतेचकलेर्गुणः ॥ ४६ ॥ सासदाकलहंकुर्यात्पत्यासहतपो
धन ॥ श्वश्रूगुरुजनान्कामंभर्त्सनान्नीचभाषया ॥ ४७ ॥ पाकपात्रेसदाश्नीयात्गुप्तासैकांतिकेमला ॥ उच्छिष्टंगुरुजनेभ्यश्चदद्यादैप्रतिवासरम् ॥४८॥
जारेसदास्थितंचित्तमहंसाध्वीतिसावदेत् ॥ स्वामिनःकलहैर्न्नित्यमनोद्वेगकरासदा ॥ ४९ ॥ एकदाचागतांदृष्ट्वाचकारभर्त्सनांचताम् ॥ भर्त्तातस्याःप्र
हारंचसर्वपापयुतांद्विज ॥ ५० ॥ सैवरोषसमायुक्तागताशून्यगृहेतुवै ॥ सुप्ताऽज्ञातास्थिताकस्मिन्जलान्नंनचखादह ॥ ५१ ॥ दैवात्तत्रदिनेविष्णोः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पार्श्वस्यपरिवर्त्तनम् ॥ एकादशीव्रतंविप्रसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ५२॥ ततःप्रभातेरजनीद्वादशीश्रवणान्विता ॥ आगतातत्रसानारीरोषनिर्भरमानसा ॥५३॥ निराहारौकृतौद्वौचनिर्मलासाबभूवह ॥ रात्रौचपंचतांयाताजयंतीवासरेद्विज ॥ ५४ ॥ यमाज्ञयाततोदूताआगतास्तांतथाविधाम् ॥ नेतुंभयंकरास्ते चपाशमुद्गरपाणयः ॥ ५५ ॥ बद्धानेतुंमनश्चक्रेकृतांतसदनंयदा ॥ तदागताविष्णुदूताःशंखचक्रगदाधराः ॥ ५६ ॥ छित्त्वापाशंततोदिव्येस्यं दनेतांगतैनसम् ॥ तेवैचारोहयामासुर्निर्मलांभवनंहरेः ॥ ५७ ॥ गतातैर्वेष्टितासाथदुर्लभंनिर्जरैःशुभम् ॥ विष्णोर्दिवसमाहात्म्यंकथितंतेद्विजर्षभ ॥५८॥ अनिच्छयापियःकुर्यात्सयातिहरिमंदिरम् ॥ एकादश्यादिनेमर्त्योदीपंदातुंहरेर्गृहे ॥ ५९ ॥ गच्छेत्प्रतिपदंसोपिचाश्वमेधफलाधिकम् ॥ शृण्वंतिच पुराणानिपठंतिचहरेर्दिने ॥ प्रत्यक्षरंलभंतेतेकपिलादानजंफलम् ॥ ६० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेसूतशौनकसंवादेब्रह्मखंडेहरिवासरमाहात्म्यकथ नंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥छ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कर्मणाकेनभोःसूतचैनसांसंक्षयोभवेत् ॥ श्रीहरेश्चकृपाभूयात्तद्वदस्वानुकंपया ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुशौनकवक्ष्यामिशृण्वतांपापनाशनम् ॥ येनविष्णोःकृपास्याद्वैवृजिनक्षयकारिणी ॥ २॥ पौर्णमास्यांतुयोविप्रभक्तिभावसम न्वितः ॥ कुर्य्यान्नानाविधानेनसपर्य्यांश्रीजगद्विभोः ॥ ३ ॥कलुषंतस्यनश्येतकोटिजन्मार्जितंमुने ॥ तस्मिन्श्रीरमणस्यास्यकृपाजाताभवेद्ध्रुवम् ॥४॥ द्वादश्यामन्नदानंयोभक्त्याकुर्याद्द्विजातये ॥ तस्यनश्यंतिपापानितमांसीवारुणोदये ॥ ५॥ योनरःश्रीहरिंकुर्यात्स्नपनंपयसाद्विज ॥ तत्प्रीतिःश्रीहरेःसद्यो द्वादश्यांशर्करादिभिः ॥ ६ ॥ मंत्रंविनातुयोविप्रदद्याच्छ्रीहरयेकिल ॥ पाषाणसदृशंपुष्पंदातायातिअधोगतिम् ॥ ७ ॥ क्ष्मासुरायचमूर्खायपाषाणसदृशं तुयत् ॥ दद्याद्दानंनरोयोवैतस्यपुण्यंनविद्यते ॥८॥विद्याहीनोद्विजोमोहाद्दानंगृह्णातिमूढधीः॥कालानलंयथाजीर्णंतेनसनिरयंव्रजेत् ॥ ९ ॥ यथादारुमयोह स्तीमृगश्चित्रमयोयथा ॥ विद्याहीनोद्विजोविप्रत्रयस्तेनामधारकाः॥१०॥यथाध्वनिस्थितंवारिपवनार्केणशुद्ध्यति॥भक्त्यातुपार्षदंदृष्ट्वातस्यनश्यतिकल्म षम् ॥ ११ ॥ योनरश्चाश्विनेमासिसघृतान्पूर्णिमादिने ॥ दद्याच्छ्रीहरयेलाजान्क्रीडार्थंतुवराटिकाम् ॥ १२ ॥ भक्त्यायातिहरेःस्थानंपुनरावृत्तिवर्जितः ॥ नदद्याद्योनरोमोहात्तस्मिन्नतुष्टिदोहरिः ॥१३॥ वराटिकांयवतींयोहरयेपौर्णिमादिने ॥ तावद्दिनंहरेःस्थानंचाश्विनेसंवसेद्ध्रुवम् ॥१४॥ करवीरपुरेह्यासी त्पुराशूद्रोपिनिर्दयः ॥ कालद्विजोद्विजश्रेष्ठनाम्नापापीभयंकरः ॥ १५ ॥ स्वकार्यनिरतःसोपिस्वामिकार्यप्रणाशकः ॥ एकदापंचतांयातोयमदूताभयं कराः ॥ १६ ॥ आगतास्तंसमानेतुंयमस्यतुनिकेतनम् ॥ बद्धानिन्युश्चतंदृष्ट्वापृष्टवान्सचिवंयमः ॥ १७ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ अस्याकिंविद्यते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मात्यकर्मापिचशुभाशुभम् ॥ कथयस्वसमूलंतुचित्रगुप्तविचक्षण ॥ १८ ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ असौपापीदुराचारःस्वामिकार्यप्रणाशकः ॥ ना
स्तिपुण्यंचाणुमात्रंनरकेपरिपच्यताम् ॥ १९ ॥ शतमन्वन्तरंराजन्नागयोनौचनिष्ठुरः ॥ पाषाणेजन्मचासाद्यगृहेस्थातुंनिरंतरम् ॥ २० ॥ ॥ सूतउवा
च ॥ ॥ तावत्कालंततोविप्रनिरयेसपपातह ॥ ततोप्यश्मगृहेनागयोनौजातःसुदुःखितः ॥ २१ ॥ एकदाचाश्विनेमासिपौर्णमासीदिनेद्विज ॥ लाजा
न्वराटिकानागोबिलात्प्राक्षेपयद्बहिः ॥ २२ ॥ पतितासाहरेरग्रेपापमस्यस्वयंहरिः ॥ तूर्णंतुनाशयामासदयालुर्दुःखनाशकः ॥ २३ ॥ कदाचित्प्राप्तका
लस्तुपंचत्वंसजगामह ॥ यमदूतास्तमानेतुंचागताबहुशोद्विज ॥ २४ ॥ बद्धानेतुंयदाचक्रुर्यमस्यसदनंप्रति ॥ तदागताविष्णुदूताःशंखचक्रगदा
धराः ॥ २५ ॥ पाशंछित्त्वारथेदिव्येतमाशुगतकिल्बिषम् ॥ तत्रचारोपयामासुःयमदूताःपलायिताः ॥ २६ ॥ ततोनिकेतनंविष्णोर्नागस्तैर्वेष्टितोययौ ॥
तत्रतस्थौहरेरग्रेपुनरावर्त्तिवर्जितः ॥ २७ ॥ भक्त्यायोहरयेदद्याल्लाजांश्चसघृतान्द्विज ॥ वराटिकांतस्यपुण्यंनजानेकिंभवेद्ध्रुवम् ॥ २८ ॥ यइमंशृणु
याद्विप्रचाध्यायंपापनाशनम् ॥ तस्यनश्यंतिपापानिश्रीहरेःकृपयापिच ॥ २९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥
॥ शौनकउवाच ॥ ॥ विष्णुपादोदकस्यापिमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ कथयस्वमहाप्राज्ञसमूलंमेकृपार्णव ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ समस्तपातक
ध्वंसिविष्णुपादोदकंशुभम् ॥ कणमात्रंवहेद्यस्तुसर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ २ ॥ विष्णुपादोदकंब्रह्मन्स्पर्शतःपापनाशनम् ॥ अकालमरणंनास्तिगंगास्नानफलंलभे
त् ॥ ३ ॥ विष्णुपादोदकंपापीयःपिबेत्तस्याकिल्बिषम् ॥ शरीरस्थंक्षयंयातिकृतंब्रह्मन्नसंशयः ॥ ४ ॥ तुलसीपर्णसंयुक्तंविष्णुपादोदकंद्विज ॥ योवहे
च्छिरसाभक्त्याचांतेयातिहरेर्गृहम् ॥ ५ ॥ मेरुतुल्यसुवर्णानिदत्त्वायत्फलमाप्यते ॥ हरिपादोदकंस्पृष्ट्वाप्राप्यतेतत्फलंनरैः ॥ ६ ॥ धेनुकोटिसहस्रा
णियत्फलंलभतेनरैः ॥ दत्वापादोदकंस्पृष्ट्वातत्फलंप्राप्यतेध्रुवम् ॥ ७ ॥ यज्ञकोटिसहस्राणिकृत्वायत्फलमाप्यते ॥ हरिपादोदकंस्पृष्ट्वातस्मात्कोटिगुणं
नरैः ॥ ८ ॥ कोटिकन्याप्रदानेनयत्फलंलभ्यतेजनैः ॥ विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वाफलंतस्माद्द्विजाधिकम् ॥ ९ ॥ दंतिकोटिप्रदानेनसप्तिकोटिप्रदानतः ॥ यत्फ
लंलभतेमर्त्यःस्पृष्ट्वापादोदकंहरेः ॥ १० ॥ दत्वामर्त्यःसप्तद्वीपांससस्यांयत्फलंलभेत् ॥ विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वातस्माद्विप्राधिकंलभेत् ॥ ११ ॥ शृणुविप्र
प्रवक्ष्यामिसंक्षेपेणाधिकंकिमु ॥ विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वापापीयातिहरेर्गृहम् ॥ १२ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ स्पृष्ट्वापीत्वापुराकेनप्राणिनाप्रापिवैगृहम् ॥
कथयस्वहरेःसूतममत्वंचानुकंपया ॥ १३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पुरात्रेतायुगेपापीनाम्नाविप्रःसुदर्शनः ॥ जनार्दनदिनेनित्यमश्नीयात्सद्विजो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तम ॥ १४ ॥ शास्त्रनिंदाकरोनित्यंव्रतनिंदाकरःसदा ॥ असावन्यंनजानातिकेवलंस्वोदरंविना ॥ १५ ॥ एकदाप्राप्तकालस्तुनिधनंप्राप्तवान्द्विज ॥
यमदूताःसमायाताबद्ध्वानीतोयमालयम् ॥ १६ ॥ तंदृष्ट्वायमुनाभ्रातापप्रच्छसचिवंरुषा ॥ भोमात्यचास्ययत्पुण्यंपापंवदसमूलतः ॥ १७ ॥ असौविप्रो
महापापीक्रूरकर्म्मैवदृश्यते ॥ १८ ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ आकर्णयचास्यपापंपुण्यंनास्त्यणुमात्रकम् ॥ वासरेपिहरेर्नित्यमकरोद्भोजनंविभो ॥
॥ १९ ॥ वासरेकमलाभर्तुश्चाश्नीयाद्योनराधमः ॥ पुरीषंसोश्नीयाद्राजन्निरयंयातिदारुणम् ॥ २० ॥ मन्वंतरशतंदेहिस्थानंतुनिरयेप्यमुम् ॥ ग्रामक्रो
डस्ययोनौहिततोजन्मभविष्यति ॥२१॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यमाज्ञयाततोविप्रतस्यदूतैर्भयंकरैः ॥ पातितस्तुपुरीषेवैमन्वंतरशताधिकम् ॥२२॥
ततोमुक्तोभवच्चासौपृथिव्यांग्रामसूकरः ॥ चिरंनरकमश्नीयाद्धरिवासरभोजनात् ॥ २३ ॥ ततोविप्रप्राप्तकालःपंचत्वंसजगामह ॥ काकयोनौपुनर्ज
न्मलेभेसौविड्भुजःसदा ॥ २४ ॥ एकस्मिन्दिवसेविप्रश्रीहरेश्चरणोदकम् ॥ द्वारदेशेस्थितंपीत्वासर्वपापविवर्जितः ॥ २५ ॥ तस्मिन्नेवदिनेकाकःप
तितःशवरस्यच ॥ कालेमृत्युदशांप्राप्तोव्याधेनवायसोपिच ॥ २६ ॥ आगतेस्यंदनेदिव्येराजहंसयुतेशुभे ॥ आरुह्यवलिभुग्विप्रययौसहरिमंदिरम् ॥
॥ २७ ॥ पादोदकस्यमाहात्म्यंकथितंपापनाशनम् ॥ यःशृणोतिनरःपापीतस्यपापंविनश्यति ॥ २८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनक
संवादेचरणोदकमाहात्म्येसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥छ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ अगम्यागमनंसूतकुर्याद्योवैविमोहितः ॥ तस्यशुद्धिर्भवेत्केनकथयस्वसमूल
तः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अभिगच्छतिचांडालींश्वपाकींयोद्विजोत्तमः ॥ उपवासत्रयंकुर्यात्प्राजापत्यंचरेत्ततः ॥ २ ॥ सशिखंवपनंचैवदद्याद्गोद्व
यमेवच ॥ यथार्थदक्षिणांदत्वाशुद्धिमाप्नोतिसद्विजः ॥ ३ ॥ क्षत्रियोवापिचांडालींवैश्योवायदिगच्छति ॥ प्राजापत्यंसकृच्छ्रंचदद्याद्गोमिथुनद्वयम् ॥ ४ ॥
अनुगच्छतिशूद्रोहिश्वपाकींचतपोधन ॥ चतुर्गोमिथुनंदद्यात्प्राजापत्यंव्रतंचरेत् ॥ ५ ॥ मातरंयदिवागच्छेद्भगिनींस्वसुतामपि ॥ वधूंचमोहितोग
च्छंस्त्रीणिकृच्छ्राण्यथाचरेत् ॥ ६ ॥ चांद्रायणत्रयंकृत्वादद्याद्गोमिथुनत्रयम् ॥ सशिखंवपनंकृत्वापंचगव्यंपिबेत्ततः ॥ ७ ॥ हुतेह्यग्नौतथाप्यत्रशुद्ध्यत्ये
वंतपोधन ॥ पितृदारान्द्विजश्रेष्ठमातुश्चभगिनींतथा ॥ ८ ॥ गुरुपत्नींमातुलानींभ्रातुर्भार्यांस्वगोत्रजाम् ॥ यदिगच्छतिमोहेनप्राजापत्यद्वयंचरे
त् ॥ ९ ॥ चांद्रायणत्रयंब्रह्मन्पंचगोमिथुनानिच ॥ विप्रेभ्योदक्षिणांदद्याच्छुध्यतेनात्रसंशयः ॥ १० ॥ गांचगच्छतियोमूढउपवासत्रयंचरेत् ॥ धेनुंदत्त्वा
तथाचान्नंशुद्ध्यत्यत्रनसंशयः ॥ ११ ॥ वेश्यांखरींशूकरींचकपिंतुंमहिषींद्विज ॥ आकंठतःसमाक्षिप्यगोमयोदककर्दमे ॥ १२ ॥ तत्रतिष्ठेन्निराहारोत्रिरात्रेणैवशु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्ध्यति ॥ सशिखंवपनंकृत्वात्रिरात्रमुपवासयेत् ॥ १३ ॥ एकरात्रंजलेस्थित्वाशुद्ध्यत्येवनसंशयः ॥ ब्राह्मणींतुयदागच्छेत्योनरःकाममोहितः ॥ १४ ॥
प्राजापत्यत्रयंकुर्य्याच्चांद्रायणत्रयंतथा ॥ गोत्रयंतुतथादद्याच्छुद्ध्यत्येवतपोधन ॥ १५ ॥ ब्राह्मणीपंचगव्यंतुपंचरात्रंपिबेद्द्विज ॥ गोद्वयंदक्षिणांदद्या
च्छुध्यत्यत्रनसंशयः ॥ १६ ॥ परांगनांयदागच्छेत्कृच्छ्रंसांतपनंचरेत् ॥ यथार्गलातथायोषित्तस्मात्तांपरिवर्जयेत् ॥ १७ ॥ वर्णबाह्यांतथानीचामनुगच्छे
त्सकृन्नरः ॥ प्राजापत्यंचरेत्कृच्छ्रंशुद्ध्यत्येवनसंशयः ॥ १८ ॥ अंगारसदृशीयोषित्सर्पिःकुंभसमःपुमान् ॥ तस्याःपरिसरेब्रह्मन्नस्थातव्यंकदाचन॥१९॥
जारेणजनयेद्गर्भंयाचनारीकुलांतका ॥ त्याज्यासासर्वथाब्रह्मंस्तत्रदोषोनविद्यते॥२०॥याचनारीगृहाद्गच्छेत्त्यक्त्वाबंधून्स्वकानपि॥ नष्टासाचकुलभ्रष्टानत
स्याःसंगमःपुनः ॥ २१ ॥ याचनारीयदागच्छेन्मोहितापरपूरुषम् ॥ प्राजापत्यंचरेत्कृच्छ्रंपंचगव्यंपिबेत्ततः ॥ २२ ॥ गोद्वयंतुततोदद्याच्छुध्यत्येवन
संशयः ॥ ब्राह्मणीबालिशाब्रह्मन्मोहितापरपूरुषम् ॥ २३ ॥ यदागच्छेत्तदात्याज्याजनैर्दोषोनविद्यते ॥ योगच्छेद्ब्राह्मणींविप्रभूसुरःकाममोहितः ॥ गोति
लांश्चतदादद्याच्छुद्ध्यत्यत्रनसंशयः ॥ २४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥
अज्ञानात्प्राश्यविण्मूत्रंसुरांसंस्पृश्यवापुनः ॥ यथाशुद्धिर्भवेत्तेषांकथयामिशृणुद्विज ॥ १ ॥ प्राजापत्यद्वयंकुर्य्यात्तीर्थाभिगमनंमुने ॥ वृषैकादशगो
दानंसशिखंवपनंततः ॥ २ ॥ गत्वाचतुष्पथंसर्वंप्राजापत्यव्रतंतथा ॥ गोद्वयंतुततोदद्यात्पंचगव्यंपिबेत्ततः ॥ ३ ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वातुशुद्ध्य
त्यत्रनसंशयः ॥ चांडालान्नंजलंचैवज्ञानतोपिविपत्तिषु ॥ ४ ॥ यदिभुङ्क्तेनरःकश्चित्कृच्छ्रंचांद्रायणंचरेत् ॥ सशिखंवपनंकृत्वापंचगव्यंततः
पिबेत् ॥ ५ ॥ एकद्वित्रिचतुर्गावोदेयाद्विप्रेष्वनुक्रमात् ॥ वृषलान्नंसूतकान्नंअभोज्यान्नंजलंचवै ॥ ६ ॥ शूद्रोच्छिष्टंयदाभुंक्तेज्ञानतोवाविपत्तिषु ॥
प्राजापत्यद्वयंकुर्याच्चांद्रायणत्रयंतथा ॥ ७ ॥ गोद्वयंतुततोदद्यात्पंचगव्यंपिबेद्द्विज ॥ हुत्वाह्यग्नौबहून्विप्रान्भोज्यशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ॥ ८ ॥ आ
खुनकुलमार्ज्जारैरन्नंचेद्भक्षितंद्विज ॥ तिलदर्भोदकैःप्रोक्ष्यशुद्ध्यत्येवनसंशयः ॥ ९ ॥ पलांडुंलशुनंशिग्रुमलाबुंगृंजनंपलम् ॥ भुंक्तेयोवैनरोब्रह्मन्व्रतंचांद्रा
यणंचरेत् ॥ १० ॥ मद्यमांसप्रियंशूद्रंनीचकर्म्मानुवर्त्तिनैः ॥ तंशूद्रंवर्जयेद्विप्रश्वपाकमिवदूरतः ॥ ११ ॥ द्विजसेवानुरक्तायेमद्यमांसविवर्जिताः ॥ दानस्व
कर्म्मनिरतास्तेज्ञेयावृषलोत्तमाः ॥ १२ ॥ अज्ञानाद्भुंजतेविप्रसूतकेमृतकेयदि ॥ गायत्रीदशभिर्विप्रःसहस्रैश्चशुचिर्भवेत् ॥ १३ ॥ सहस्रैःक्षत्रियश्चैववैश्यः
पंचसहस्रकैः ॥ पंचगव्यैर्भवेच्छुद्धोवृषलोपितपोधन ॥१४॥ आज्यंतुतोयंनीचस्यभांडस्थंदधियःपिबेत् ॥ अज्ञानतोपियोवर्णःप्राजापत्यव्रतंचरेत्॥१५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दानंबहुतरंदद्याच्छुद्धोव्यग्नौयथाविधि ॥ शूद्राणांनोपवासोपिदानेनैवविशुद्ध्यति ॥ १६ ॥ सशिखंवपनंकुर्यादहोरात्रोपवासतः ॥ नीचैर्दंडादिभिश्चैवताडि
तोयोनरोद्विज ॥ १७ ॥ प्राज्ञापत्यव्रतंकुर्य्याच्चांद्रायणव्रतंतुवा ॥ सशिखंवपनंचैवपंचगव्यंपिबेत्ततः ॥ १८ ॥ गोद्वयंतुततोदद्यादग्नौचान्नादिकंहुतम् ॥
मद्यपानंगृहेविप्रज्ञानतोपियदृच्छया ॥ १९ ॥ यदिभुंक्तेनरःकश्चित्पात्यःसोपिकुलान्नरः ॥ गोबीजहंतायोविप्रच्छेदकश्चदलस्यच ॥२०॥ स्वर्णस्तेयीभवे
त्कृच्छ्रंप्राजापत्यत्रयंचरेत् ॥ सशिखंवपनंकृत्वापंचगव्यंतथापिबेत् ॥ २१ ॥ यथाविधिहुतंचाग्नौदद्याद्धेनुत्रयंतथा ॥ तस्यभुक्तंजलंचैवग्राह्यंस्याद्वैतपो
धन ॥ २२ ॥ प्रातरुयहंतुचाश्नीयात्र्यहंसायमयाचितम् ॥ त्र्यहंचैवतुनाश्नीयात्प्राजापत्यमिदंव्रतम् ॥ २३ ॥ गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् ॥
दिनद्वयंपिबेद्विप्रचैकरात्रमुपोषितः ॥ सर्वपापहरंकृच्छ्रंमुनेसांतपनंस्मृतम् ॥ २४ ॥ ग्रासंत्र्यहंतुचैकैकंप्रातःसायमयाचितम् ॥ अद्यात्र्यहंचोपवसेदतिकृ
च्छ्रमिदंव्रतम् ॥२५॥ प्रतित्र्यहंपिबेदुष्णंजलंक्षीरंघृतंद्विज ॥ सकृत्स्नायीततप्तकृच्छ्रंस्मृतंपापहरंमुने॥२६॥ अभोजनंद्वादशाहंकृच्छ्रोयंपापनाशनः॥ पराको
नामविज्ञेयःप्रसिद्धश्चतपोधन ॥ २७ ॥ एकैकंवर्द्धयेत्पिंडंशुक्लेकृष्णेचह्रासयेत् ॥ इंदुक्षयेनभुंजीतचांद्रायणव्रतंस्मृतम् ॥ २८ ॥ अश्नीयाच्चतुरः
प्रातःपिंडान्विप्रसमाहितः ॥ चतुरोस्तमितेचार्कैशिशुचांद्रायणंस्मृतम् ॥ २९ ॥ कूष्मांडवातीयानारीपंचगव्यंपिबेत्र्यहम् ॥ कूष्मांडपंचकंदद्या
त्ससुवर्णंसवस्त्रकम् ॥ तस्यावारितथाभक्तंग्राह्यंस्याद्वैतपोधन ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेएकोनविंशोऽ
ध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ सुकृतंकितथाप्राहकृत्वासंसारसागरात् ॥ तरिष्यंतिकलौसूततमोन्धकूपमंडुकाः॥१॥ ॥ सूतउवाच ॥
राधाकृष्णप्रियेचोर्जेप्रातःस्नानंसमाचरेत् ॥ राधादामोदरंभक्त्याकुर्यात्पूजांसमाहिता ॥ २ ॥ त्यक्त्वामिषादिकंब्रह्मन्पतिसेवापरायणा ॥ सायाति
श्रीहरेःस्थानंगोलोकाख्यंसुदुर्ल्लभम् ॥३॥ राधादामोदराभ्यांयाधूपदीपंतुकार्तिके ॥ दद्यात्साभवनंविष्णोर्यातिवैत्यक्तपातकाः ॥४॥ योषिद्याकार्त्तिकेवि
प्रदद्याद्वस्त्रंनिकेतने ॥ राधादामोदराभ्यांतुवसेत्साश्रीहरेश्चिरम् ॥ ५ ॥ राधादामोदराभ्यांयापुष्पंमाल्यंसुवासितम् ॥ कार्तिकेमासिसादद्याद्यातिवै
कुंठमंदिरम् ॥ ६ ॥ गंधंयाचापिनैवेद्यंदद्याद्वैशर्करादिकम् ॥ राधादामोदराभ्यांसागच्छेद्वैविष्णुमंदिरम् ॥ ७ ॥ यत्किंचिद्यच्छतिब्रह्मन्कार्तिकेचाद्वि
जातये ॥ राधादामोदरप्रीत्यैतस्याःपुण्याक्षयंभवेत् ॥ ८ ॥ यानारीकार्तिकेभक्त्याराधादामोदरंद्विज ॥ प्रातःसपर्यांसायातिनकुर्य्यान्निरयंचिरम् ॥९॥
कदाचिज्जन्मभूमौसाविधवाप्रतिजन्मनि ॥ भवेच्चासाद्यपूर्व्वंवैचाप्रियास्वामिनोपिच ॥ १० ॥ पुरात्रेतायुगेविप्रवृषलोनामशंकरः ॥ सौराष्ट्रदेशवासीच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्यजायाकलिप्रिया ॥ ११ ॥ जाराकांक्षीसदानाम्नातृणवन्मन्यतेपतिम् ॥ असौपतिर्नमेयोग्योमेस्वामीपरपूरुषः ॥ १२ ॥ इतिमत्वासदा
तस्मैचोच्छिष्टंतुददातिवै ॥ नीचसंगान्महामूढामद्यमांसंचखादह ॥ १३ ॥ स्वामिनोभर्त्सनांनित्यंकुर्यात्कामंतुनिष्ठुरा ॥ पादरज्जुर्भवे
च्चासौकस्माद्दैनमृतोपिच ॥ १४ ॥ मृतेतस्मिन्नहंभोगंकरिष्यामियदृच्छया ॥ विचार्यैतिहृदामूढाजारेणैकेनसातदा ॥ १५ ॥ अन्यदेशंगमिष्यावःसंकेतमक
रोद्द्विज ॥ सुप्तस्यस्वामिनोरात्रौचासिनातद्गलंद्विज ॥ १६ ॥ छित्त्वाजारकृतेसापिसंकेतस्यस्थलंगता ॥ आगतंजारपुरुषंद्वीपिनाभक्षितंद्विज ॥ १७ ॥
दृष्ट्वासारोदनंकृत्वामूर्च्छितानिपपातह ॥ चिरादाश्वस्यसामूढाकरुणंविललापह ॥ १८ ॥ ॥ कलिप्रियोवाच ॥ ॥ स्वकीयंस्वामिनंहत्वाचागता
परपूरुषम् ॥ तंजारंस्वामिनंदैवात्शार्दूलोभक्षयन्मम ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिविधात्रावंचितास्म्यहम् ॥ १९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ततःकलिप्रिया
ब्रह्मन्आगतास्वगृहंप्रति ॥ लपनेस्वामिनोदत्वामुखंचविललापसा ॥ २० ॥ ॥ कलिप्रियोवाच ॥ ॥ हानाथकिंकृतंकर्म्ममयाहंतातिदारुणम् ॥ कं
लोकंवागमिष्यामिवदस्वामिन्मनाग्गिरम् ॥ २१ ॥ भर्त्सनांतुयथाकामंकुर्य्याच्चाहंसुनिंदिता ॥ किंचिन्नवदसिस्वामिन्नेनोयन्मेनविद्यते ॥ २२ ॥
॥ सूतउवाच ॥ ननामचरणेतस्यगतान्यनगरंप्रति ॥ तत्रप्रविष्टासायोषिद्दृष्ट्वापुण्यजनान्बहून् ॥ २३ ॥ ऊर्जेस्नानपरान्प्रातर्नर्मदायांचवैष्णवान् ॥ तत्र
नद्यांस्त्रियश्चापिराधादामोदरंद्विज ॥ २४ ॥ सपर्यांचकृतांचैवशंखनादैर्महोत्सवैः ॥ गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफलैः ॥ २५ ॥ मुखवासैर्भक्तियुक्ता
दृष्ट्वासाविनयान्विता ॥ पप्रच्छब्रूतयूयंमेकिमेतत्क्रियतेस्त्रियः ॥ २६ ॥ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ ॥ सर्वमासोत्तमेचोर्जेराधादामोदरौशुभौ ॥ पूजांकृत्वावयंमातः
सर्वपापहरांशुभाम् ॥ २७ ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंनष्टंप्राप्तंनिकेतनम् ॥ सपर्य्यामामिषंत्यक्त्वाकृत्वासाचहरेर्दिने ॥२८॥ निधनत्वंपौर्णमास्यांगतासानिर्म
लाद्विज ॥ किंकराश्चागतास्तूर्णंयमस्यनिलयंप्रति ॥ २९ ॥ नेतुंतांक्रोधसंयुक्ताबबंधुश्चर्मरज्जुभिः ॥ तदागताविष्णुदूताविमानंस्वर्णनिर्मितम् ॥ ३० ॥
शंखचक्रगदापद्मधारिणोवनमालिनः ॥ निजघ्नुश्चक्रधाराभिर्यमदूताःपलायिताः ॥ ३१ ॥ राजहंसयुतेविप्रविमानेस्वर्णनिर्मिते ॥ आरूढासागतातैस्तु
वेष्टिताविष्णुमंदिरम् ॥३२॥ तत्रतस्थौचिरंभोगंकृत्वासावैयथेप्सितम् ॥ याकुर्यात्कार्त्तिकेविप्रराधादामोदरार्चनम् ॥ ३३ ॥ यातिपूजात्यक्तपापाद्गोलोका
ख्यंमनोहरम् ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्यायाचनारीसमाहिता ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंतस्यतस्याविनश्यति ॥ ३४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डे
सूतशौनकसंवादेराधादामोदरपूजामाहात्म्यकथनंनामविंशतितमोऽध्यायः ॥ २० ॥छ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कथयस्वमुनेसूतसर्वमासोत्तमस्यच ॥ का

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिकस्यविधिंसम्यङ्नियमान्वक्तुमर्हसि ॥१॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ आश्विनस्यद्विजश्रेष्ठपौर्णमास्यांसमाहितः ॥ कार्तिकस्यव्रतंकुर्याद्यावद्बोधिनीभवे
त् ॥ २ ॥ दिवाविप्रनरःकुर्यान्मलमूत्रमुदङ्मुखः ॥ भवेन्मौनीचसर्वज्ञरात्रौचेद्दक्षिणामुखः ॥ ३ ॥ पथ्यंभसिचगोष्ठेषुश्मशानेवल्मिकेद्विज ॥ कुर्यादुत्सर्ज
नंनैवव्रतीमूत्रपुरीषयोः ॥ ४ ॥ अत्युत्तमेषुस्थानेषुमलमूत्रंनकारयेत् ॥ (शुद्धांमृदंगृहीत्वाथवामंप्रक्षालयेत्करम् ॥ ५ ॥ अद्भिर्मृदापिशुद्ध्यर्थंपूर्वं
विंशतिसंख्यया) ॥ एकालिंगेगुदेपंचतथावामकरेदश ॥ ६ ॥ उभयोर्दशदातव्यापादयोश्चत्रिभिस्त्रिभिः ॥ मुखशुद्धिंततःकुर्य्यात्संकल्पंस्नपनस्य
च ॥ ७ ॥ हृदिदामोदरंध्यात्वाइमंमंत्रंततोवदेत् ॥ कार्तिकेहंकरिष्यामिप्रातःस्नानंजनार्दन ॥ ८ ॥ दामोदरस्यप्रीत्यर्थंराधयापापनाशनं ॥ नमः
पंकजनाभायश्रीकृष्णजलशायिने ॥ ९ ॥ नमस्तेराधयासार्द्धंगृहाणार्घंप्रसीदमे ॥ स्नानंकुर्य्यात्ततोविप्रतिलकंतुयथाविधि ॥ १० ॥ ऊर्ध्वपुंड्र
विहीनस्तुकिंचित्कर्मकरोतियः ॥ निष्फलंकर्मतत्सर्वंसत्यमेतन्मयोच्यते ॥ ११ ॥ यच्छरीरंमनुष्याणामूर्ध्वपुंड्रंविनाकृतम् ॥ तद्दर्शनंनकर्त
व्यंदृष्ट्वासूर्यंनिरीक्षयेत् ॥ १२ ॥ ऊर्ध्वपुंड्रंमृदाशुभ्रंललाटेयस्यदृश्यते ॥ चांडालोपिविशुद्धात्मापूज्यएवनसंशयः ॥ अच्छिद्रमूर्ध्वपुंड्रंतुये
कुर्वंतिनराधमाः ॥ १३ ॥ तेषांललाटेसततंशुनःपादोनसंशयः ॥ प्रातःकालोदितंकर्म्मसमाप्यहरिवल्लभाम् ॥ १४ ॥ पूजयेद्भक्तितोविप्रतुलसीं
पापनाशिनीम् ॥ पौराणींतुकथांश्रुत्वाश्रीहरेःस्थिरमानसः ॥ १५ ॥ ततोविप्रंव्रतीभक्त्यापूजयेत्तंयथाविधि ॥ परासनंपरान्नंचपरशय्यांपरांग
नाम् ॥ १६ ॥ सर्वदावर्जयेद्विप्रकार्त्तिकेचविशेषतः ॥ सौवीरकंतथामाषानामिषंचतथामधु ॥ १७ ॥ राजमाषादिकंनित्यंवर्जयेत्कार्तिकेव्रती ॥ जंबीरमा
मिषंचूर्णमन्नंपर्य्युषितंद्विज ॥ १८ ॥ धान्येमसूरिकाप्रोक्तागवांदुग्धमनामिषम् ॥ लवणंभूमिजंविप्रप्राण्यङ्गमामिषंखलु ॥ १९ ॥ द्विजक्रीतारसाः
सर्वेजलंचाल्पसरःस्थितम् ॥ ब्रह्मचर्यंतुर्यकालेपत्रावल्यांचभोजनम् ॥ २० ॥ कुर्याद्वैद्विजशार्दूलतैलाभ्यंगंचवर्जयेत् ॥ छत्राकंनालिकंहिंगुंपलांडुंपूतिका
दलम् ॥ २१ ॥ लशुनंमूलकंशिग्रुंतथैवतुंबिकाफलम् ॥ कपित्थंचैववृंताकंकूष्मांडंकांस्यभोजनम् ॥ २२ ॥ द्विपाचितंसूतिकान्नंमत्स्यंशय्यांरजस्व
लाम् ॥ द्विस्त्रिश्चान्नंस्त्रियःसंगंवर्जयेत्कार्तिकव्रती ॥ २३ ॥ धात्रीफलंगृहीविप्रश्वौतत्सर्वदात्यजेत् ॥ कूष्मांडेधनहानिःस्यात्वृहत्यांनस्मरेद्धरिम् ॥ २४ ॥
पटोलेतुनवृद्धिःस्याद्बलहानिश्चमूलके ॥ कलंकीजायतेविल्वेतिर्यग्योनिश्चनिंबुके ॥ २५ ॥ तालेशरीरनाशःस्यान्नारिकेलेचमूर्खता ॥ तुंबीगोमांसतु

पा० १ अयमत्रश्लोकः विसंगतोदृश्यते । २ भार्या ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ल्यास्याद्गोवधंस्यात्कलिंदके ॥ २६ ॥ शिंबीपापकराप्रोक्तापूतिकाब्रह्मघातिका ॥ वार्ताक्यांसुतनाशःस्याच्चिररोगीचमाषके ॥ २७ ॥ मांसेचवहु
पापंस्याद्वर्जयेत्प्रतिपदादिषु ॥ यत्किंचिद्वर्जयेद्योन्नंश्रीहरेप्रीतयेद्विज ॥ २८ ॥ तत्पुनर्भूसुरेदत्वाव्रतांतेतस्यभोजनम् ॥ कार्तिकव्रतिनंविप्रयथोक्तका
रिणंनरम् ॥ २९ ॥ यमदूताःपलायंतेसिंहंदृष्ट्वायथागजाः ॥ श्रेष्ठंविष्णुव्रतंविप्रतत्तुल्यानशतंमखाः ॥ ३० ॥ कृत्वाक्रतुंव्रजेत्स्वर्गंवैकुंठंकार्तिकव्रती ॥
यत्किंचिदुष्कृतंविप्रमनोवाक्कायकर्मजम् ॥ ३१ ॥ दृष्ट्वातुविलयंयातिकार्तिकव्रतिनंक्षणात् ॥ कार्त्तिकव्रतिनःपुण्यंब्रह्माचैवचतुर्मुखः ॥ ३२ ॥ नसमर्थोभ
वेद्वक्तुंयथोक्तव्रतकारिणः ॥ यत्कृत्वाकलुषंसर्वंव्रजेद्विप्रदशोदिशः ॥ ३३ ॥ क्वगच्छामिक्वतिष्ठामिकार्त्तिकव्रतिनोभयात् ॥ पौर्णमास्यांयथाशक्तिचान्नवस्त्रा
दिकंद्विज ॥ ३४ ॥ दद्याद्वैश्रीहरेःप्रीत्यैब्राह्मणानपिभोजयेत् ॥ रात्रौजागरणंकुर्यान्नृत्यगीतादिभिर्व्रती ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्यातस्यपापंप्रणश्यति ॥ ३५ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेसूतशौनकसंवादेब्रह्मखंडेएकविंशोध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ माहात्म्यंब्रूहिसर्वज्ञशृण्वतांपापनाशनम् ॥ सर्वप्राणि
हितार्थायतुलस्याअनुकंपया ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ तुलस्याःपरिसरेयस्यकाननंतिष्ठतिद्विज ॥ गृहस्यतीर्थरूपत्वान्नायांतियमकिंकराः ॥ २ ॥
तुलस्याःकाननंविप्रसर्वपापहरंशुभम् ॥ रोपयंतिनराःश्रेष्ठास्तेनपश्यंतिभास्करिम् ॥ ३ ॥ रोपणंपालनंसेवांदर्शनंस्पर्शनंतुयः ॥ कुर्य्यात्तस्यप्रनष्टंस्या
त्सर्वपापंद्विजोत्तम ॥ ४ ॥ कोमलैस्तुलसीपत्रैरर्चयंतिहरिंतुये ॥ कालस्यसदनंविप्रतेनयांतिमहाशयाः ॥ ५ ॥ गंगाद्याःसरितःश्रेष्ठाविष्णुब्रह्ममहेश्वराः ॥
देवैस्तीर्थैःपुष्कराद्यैस्तिष्ठंतितुलसीदले ॥ ६ ॥ योयुक्तस्तुलसीपत्रैःपापीप्राणान्विमुञ्चति ॥ विष्णोर्निकेतनंयातिसत्यमेतन्मयोदितम् ॥ ७ ॥ तुल
सीमृत्तिकालिप्तोयुक्तःपापशतैरपि ॥ विमुंचतिनरःप्राणान्सयातिहरिमन्दिरम् ॥ ८ ॥ योनरोधारयेद्विप्रतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ तस्याङ्गंनस्पृशेत्पापंस
यातिपरमंपदम् ॥ ९ ॥ तुलसीकाष्ठमालांतुकण्ठस्थांवहतेतुयः ॥ अप्यशौचोप्यनाचारोभक्त्यायातिहरेर्गृहम् ॥ १० ॥ धात्रीफलकृतामालातुलसी
काष्ठसंभवा ॥ दृश्यतेयस्यदेहेतुसवैभागवतोनरः ॥ ११ ॥ तुलसीदलजांमालांकण्ठस्थांवहतेतुयः ॥ विष्णूच्छिष्टांविशेषेणसनमस्योदिवौकसा
म् ॥ १२ ॥ यःपुनस्तुलसीमालांकण्ठेकृत्वाजनार्दनम् ॥ पूजयेत्पुण्यमाप्नोतिप्रतिपुष्पंगवायुतम् ॥ १३ ॥ धारयन्तिनयेमालांहैतुकाःपापबुद्धयः ॥
नरकान्ननिवर्ततेदग्धाःकोपाग्निनाहरेः ॥ १४ ॥ नजह्यात्तुलसीमालांधात्रीमालांविशेषतः ॥ महापातकसंहर्त्रींधर्मकामार्थदायिनीम् ॥ १५ ॥ स्पृशे
द्यानिलोमानिधात्रीमालाकलौनृणाम् ॥ तावद्वर्षसहस्राणिवसतेकेशवालये ॥ १६ ॥ निवेद्यकेशवेमालांतुलसीकाष्ठसंभवाम् ॥ वहतेयोनरोभक्त्यात

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यवैनास्तिपातकम् ॥ १७ ॥ तुलसीकाष्ठमालांतुप्रेतराजस्यदूतकाः ॥ दृष्ट्वानश्यन्तिदूरेणवातोद्धूतंयथादलम् ॥ १८ ॥ तुलस्याविपिनेधात्र्या
श्छायासुयोनरोत्तमः ॥ पिण्डंददातिपितरोमुक्तिंयान्तिद्विजोत्तम ॥ १९ ॥ पाणौमूर्ध्निगलेचैवकर्णयोश्चमुखेद्विज ॥ धात्रीफलंयस्तुधत्तेसविज्ञेयोह
रिःस्वयम् ॥ २० ॥ धात्रीपत्रैःफलैर्विप्रश्रीहरिंचार्चयेद्विज ॥ कोटिजन्मार्जितंपापंपूजयानश्यतिसकृत् ॥ २१ ॥ यज्ञादेवाश्चमुनयस्तीर्थानिका
र्तिकेद्विज ॥ धात्रीवृक्षंसमाश्रित्यतिष्ठन्तिकार्तिकेसदा ॥ २२ ॥ धात्रीपत्रंकार्तिकेचद्वादश्यांतुलसीदलम् ॥ चिनोतियोनरोगच्छेन्निरयंयातनामय
म् ॥ २३ ॥ धात्रीछायासुयोविप्रचान्नंभुनक्तिकार्तिके ॥ अन्नसंसर्गजंपापमावर्षंतस्यनश्यति ॥ २४ ॥ तुलसीवनमध्येचधात्रीमूलेचकार्तिके ॥ कु
र्याद्धर्यर्चनंविप्रवैकुण्ठंयातिसध्रुवम् ॥ २५ ॥ तुलसीमूलदेशेऽपिस्थितंवारिद्विजोत्तम ॥ गृह्णातिमस्तकेभक्त्यापापीयातिहरेर्गृहम् ॥ २६ ॥ तुल
सीपत्रगलितंयस्तोयंशिरसावहेत् ॥ सर्वतीर्थेषुसस्नातश्चांतेयातिहरेर्गृहम् ॥ २७ ॥ पुराकश्चिद्द्विजश्रेष्ठोद्वापरेभून्महामुने ॥ स्नात्वैकदातुलस्यैस
वनंदत्वागृहंगतः ॥ २८ ॥ आदित्योवर्चसानाम्नामार्त्तंडइवपुण्यतः ॥ तृषार्तोभक्षकःकश्चिदागतोबहुकल्मषः ॥ २९ ॥ तुलस्यामूलतस्तोयंपीत्वा
चासौहतांहसः ॥ त्वरयाप्यागतोव्याधोनाम्नायश्चासिमर्द्दनः ॥ ३० ॥ उवाचभुक्तंचान्नंचभुक्त्वाभग्नंगतःकिमु ॥ कृत्वामेपाकभांडस्थंचाग
तोहिंसकस्यते ॥ ३१ ॥ विव्याधतंगतप्राणंनेतुंवैशमनाज्ञया ॥ आगताःकिंकराःक्रुद्धाःपाशमुद्गरपाणयः ॥ ३२ ॥ बद्धानेतुंमनश्चक्रुरागताविष्णुकिंक
राः ॥ तदाछित्त्वाचर्मपाशंस्यंदनेतंमनोहरे ॥३३॥ तूर्णमारोहयामासुःपप्रच्छुर्विनयान्विताः ॥ तोपिपुण्येनभोःसंतःकेनवैनीयतेप्यसौ ॥३४॥ ऊचुस्तेसौ
पुराराजापुण्यंबहुतरंकृतम् ॥ अकरोद्धरणंकांचित्सुंदरींचांगनामयम् ॥ ३५ ॥ अनेनचांहसाराजागतोवैशमनक्षयम् ॥ तत्रक्लेशंतुयुष्माभिर्दत्तंवै
शमनाज्ञया ॥ ३६ ॥ ताम्रमय्यास्त्रियासार्द्धंक्रीडांसुस्वाचकारसः ॥ तप्तायांलोहशय्यायांविक्रव्यंकर्मणानृप ॥ ३७ ॥ तप्तायोभीषणंतप्तंलो
हस्तंभंयमाज्ञया ॥ ततःस्थितःसमालिंग्यभुक्त्वादुःखंचिरंनृपः ॥३८॥ सिक्तःक्षारांबुधाराभिरन्यैर्वैशमनालये ॥ ततोनरकशेषेचपापयोनौमुहुर्मुहुः ॥३९॥
जन्मासाद्यचिरंदुःखमनुभूतंस्वकर्मणा ॥ तुलसीमूलकंवारिपीत्वायातिहरेर्गृहम् ॥४०॥ इदानींतद्वचःश्रुत्वागतादूतायथागताः ॥ तेनसार्द्धंविष्णुदूतागता
वैकुंठमंदिरम् ॥४१॥ माहात्म्यंकथितंब्रह्मन्तुलस्याःपापनाशनम् ॥ कुर्वंतिसेवांयेभक्त्यानजानेकिंभवेन्मुने ॥४२॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसूत
शौनकसंवादेतुलस्यामाहात्म्यंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ छ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कथयस्वमुनेसूतमाहात्म्यंकलुषक्षयम् ॥ शेषपंचदिन

पा० १ चातिदारुणम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यापिकार्त्तिकस्यानुकंपया ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुशौनकयत्पृष्टंमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ वक्ष्याम्यहंवैचोर्जस्यशेषपंचदिनस्यच ॥२॥ व्रतानां मुनिशार्दूलप्रवरंविष्णुपंचकम् ॥ तस्मिन्यःपूजयेद्भक्त्याश्रीहरिंराधयासह ॥ ३ ॥ गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफलैः ॥ सयातिविष्णुसदनंसर्वपापविवर्जितः ॥ ४ ॥ ब्रह्मचारीगृहस्थोवावानप्रस्थोथवायतिः ॥ नप्राप्नोतिपरंस्थानमकृत्वाविष्णुपंचकम् ॥ ५ ॥ सर्वपापहरंपुण्यंविख्यातंविष्णुपंचकम् ॥ तत्रस्नानंतुयःकुर्यात्सर्वतीर्थफलंलभेत् ॥६॥ श्रीहरेःपुरतोविप्रतुलस्याश्वसमीपतः ॥ प्रदीपंसर्पिषापूर्णंदद्याद्योभक्तिभावतः ॥ ७ ॥ नभसिश्रीहरेःप्रीत्यैयातिसविष्णुमंदिरम् ॥ पापीयातिहरेर्धामसत्यमेतन्मयोदितम् ॥ ८ ॥ स्नापयेच्चाच्युतंभक्त्यामधुक्षीरघृतादिभिः ॥ दद्यात्किंनोहरिःप्रीतस्तस्मैसाधुजनायवै ॥९॥ नैवेद्यंदेवदेवेशंपरमान्नंनिवेदयेत् ॥ तस्यपुण्यंप्रसंख्यातुंनशक्तोवैचतुर्मुखः ॥ १० ॥ अर्चयित्वाहृषीकेशमेकादश्यांसमाहितः ॥ निष्प्राप्यगोमयंसम्यक्मंत्रवत्समुपासते ॥ ११ ॥ गोमूत्रंमंत्रवद्भूयोद्वादश्यांप्राशयेद्व्रती ॥ क्षीरंतथात्रयोदश्यांचतुर्दश्यांतथादधि ॥१२॥ संप्राप्यपापशुद्ध्यर्थंलंघयित्वाचतुर्दिनम् ॥ पंचमेतुदिनेस्नात्वाविधिवत्पूज्यकेशवम् ॥ १३ ॥ भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चदक्षिणाम् ॥ ततोनक्तंसमश्नीयात्पंचगव्यंसुमंत्रितम् ॥ १४ ॥ एवंकर्तुमशक्तोयःफलमूलंचभोजनम् ॥ कुर्याद्धविष्यंवाविप्रयथोक्तविधिनाहवै ॥ १५ ॥ श्रीहरेःपंचकंविप्रकुर्याद्यस्तुलसीदलैः ॥ पूजयेत्तंसविज्ञेयःस्वयंनारायणःप्रभुः ॥ १६ ॥ पुरात्रेतायुगेशूद्रोदस्युवृत्तिपरायणः ॥ नाम्नादंडकरोनित्यंधर्मनिंदांकरोतियः ॥ १७ ॥ असत्यभाषीमित्रघ्नोवेश्याविभ्रमलोलुपः ॥ ब्रह्मस्वहारीक्रूरश्चपरस्त्रीगमनेरतः ॥ १८ ॥ शरणागतहंताचपाखंडजनसंगभाक् ॥ गोमांसाशीसुरापश्चपरनिंदाकरःसदा ॥ १९ ॥ विश्वासघातीज्ञातीनांवृत्तिच्छेदीद्विजोत्तम ॥ दुष्टंसर्वंसमालोक्यतादृशंतद्गृहेद्विजः ॥ २० ॥ आगताज्ञातयःक्रुद्धास्तस्यपापपरायणम् ॥ ॥ ज्ञातयऊचुः ॥ ॥ रेरेमूढदुराचारविनाशंप्रतिनीयते ॥ याप्रतिष्ठार्जितापूर्वैरस्माकंनिर्मलेन्वये ॥ २१ ॥ इतिक्रुद्धाद्विजश्रेष्ठअपकीर्तिभयादपि ॥ पापिनांप्रवरंसर्वेतत्यजुस्तंकुलादरम् ॥ २२ ॥ ततोगतोमहारण्यंविनष्टाखिलवैभवः ॥ कुर्यात्सदस्युभिःसार्द्धंदस्युकर्मनिरंतरम् ॥ २३ ॥ पथिप्रगच्छतांतेषांभयाद्विप्रनखादितुम् ॥ प्राप्तंकिंचित्क्षुधार्तास्तेगताश्चान्यस्थलंप्रति ॥ २४ ॥ तत्रप्रविष्टास्तेसर्वेदृष्ट्वापुण्यजनान्बहून् ॥ धात्रीमूलेस्थितान्ब्रह्मन्वैष्णवान्द्विजसत्तमान् ॥ २५ ॥ सर्वेतेदस्यवोविप्रगतादंडकरोपिसः ॥ तेषांपरिसरंगत्वाप्रणामंवैचकारह ॥ २६ ॥ ॥ दंडकरउवाच ॥ क्षुधार्तोहंद्विजश्रेष्ठाःप्राणायास्यंतिमेध्रुवम् ॥ दद्ध्वंखादितुंकिंचिद्युष्माकंशरणंगतः ॥ २७ ॥ आकर्ण्यवचनंतस्यचोचुस्तेधर्मतत्पराः ॥ स

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेपापहरेत्वंचविख्यातेविष्णुपंचके ॥ २८ ॥ कथमन्नंखादितुंतेवांछात्वद्यहरेर्दिने ॥ विशेषंतेब्रूहिसंज्ञाकातेभवतिसांप्रतम् ॥ २९ ॥ सउवाचमुदाविप्रा नाम्नादंडकरोप्यहम् ॥ सर्वपापसमायुक्तश्चोद्धारोमेकथंभवेत् ॥ ३० ॥ ऊचुस्तेवैव्रतंश्रेष्ठंकुरुष्वविष्णुपंचकम् ॥ विप्राणामाज्ञयाविप्रचकारविष्णुपंच कम् ॥ ३१ ॥ सप्रेत्यचहरेःस्थानमारुह्यस्यंदनेवरे ॥ आसाद्यश्रीहरेरूपंतस्थौजन्मविवर्जितः ॥ ३२ ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्याचाख्यानंपापनाशनम् ॥ को टिजन्मार्जितंपापंतस्यनश्यतितत्क्षणात्॥३३॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसूतशौनकसंवादेविष्णुपंचकमाहात्म्यंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥२३॥छ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ विदुषांवरतत्त्वज्ञकथयस्वमहामते ॥ इदानींममदानानांमाहात्म्यंक्रमतोमुने ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ क्षितिदानंमुनिश्रेष्ठदानानामु त्तमंमतम् ॥ येनकृतंवैतद्दानंसर्वदानफलंमतम् ॥ २ ॥ क्षितिंससस्यांयोदद्याद्ब्राह्मणायद्विजोत्तम ॥ विष्णुलोकेसुखंभुंक्तेयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ३ ॥ पृथिव्यांजन्मचासाद्यसार्वभौमस्ततोनृप ॥ महींसर्वांचिरंभुक्त्वाव्रजेद्वैश्रीहरेर्गृहम् ॥ ४ ॥ गोचर्ममात्रांभूमिंयःप्रयच्छतिद्विजातये ॥ सगच्छतिहरेर्गेहं सर्वपापविवर्जितः ॥ ५ ॥ शतंगावोवृषश्चैकोयत्रतिष्ठंत्ययंत्रिताः ॥ गोचर्ममात्रांतांभूमिंप्रवदंतिमहर्षयः ॥ ६ ॥ भूमिनेताभूमिदाताद्वौचापिस्वर्गगा मिनौ ॥ ग्राह्याभूमिर्द्विजैःप्राज्ञैस्त्यक्त्वादानशतान्यपि ॥७ ॥ अज्ञानीभूसुरोयस्तुत्यजेद्भूमिंविमोहितः ॥ प्रतिजन्मन्यसौविप्रोभवेच्चात्यंतदुःखभाक् ॥८॥ अन्यतोयःसमासाद्यदद्याद्भूमिंद्विजातये ॥ तस्मैविप्रजगन्नाथोददातिपरमंपदम् ॥ ९ ॥ स्वदत्तांपरदत्तांचमेदिनींयोहरेद्द्विज ॥ युक्तःकोटिकुलैर्यातिनर कंचातिदारुणम् ॥ १० ॥ हरेद्योवैमहींविप्रदेवब्राह्मणयोरपि ॥ नदृष्टानिष्कृतिस्तस्यकोटिकल्पशतैर्मुने ॥ ११ ॥ भूमिंयोपरदत्तांचरक्षतिक्ष्मापति र्द्विज ॥ पुण्यंकोटिगुणंस्याद्वैतस्यदानंजनादपि ॥ १२ ॥ सप्तद्वीपांमहींदत्त्वायत्पुण्यंप्राप्यतेद्विज ॥ तत्पुण्यंप्राप्नुयान्मर्त्योधेनुंयच्छन्द्विजातये ॥ १३ ॥ ददातिवृषभंयस्तुदरिद्रायकुटुंबिने ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोशिवलोकंसगच्छति ॥ १४ ॥ तिलप्रमाणंस्वर्णंयोब्राह्मणायप्रयच्छति ॥ हरेर्निकेतनंयातियुक्तः कोटिकुलैरपि ॥ १५ ॥ योदद्याद्रजतंविप्रसाधवेभूसुरायवै ॥ प्राप्नोतिचंद्रलोकंचपिबेत्तत्रामृतंसदा ॥१६॥ प्रवालंमौक्तिकंचैवहीरकंचमणिंतथा ॥ योददा तिद्विजश्रेष्ठस्वर्गलोकंसगच्छति ॥ १७ ॥ तुलापुरुषदानेनयत्पुण्यंलभतेजनः ॥ शालग्रामशिलांदत्त्वातस्मात्कोटिगुणंलभेत् ॥ १८ ॥ सप्तद्वीपांक्षितिंद त्वासशैलवनकाननाम् ॥ यत्पुण्यंलभतेतद्वैशालग्रामशिलाप्रदः ॥ १९ ॥ शालग्रामशिलांयोवैदद्याद्भूमिसुरायच ॥ तेनविप्रप्रदत्तानिभुवनानिचतुर्दश ॥ २० ॥ तुलापुरुषदानंयःकरोतिद्विजपुंगव ॥ जनन्याश्चोदरेतस्यपुनर्जन्मनविद्यते ॥ २१ ॥ सालंकारांद्विजश्रेष्ठकन्यांयच्छतियोनरः ॥ सगच्छेद्ब्रह्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सदनंपुनर्जन्मनविद्यते ॥ २२ ॥ कन्याविक्रयिणोनास्तिनरकान्निष्कृतिःपुनः ॥ कन्यादानकृतोनास्तिस्वर्गादागमनंपुनः ॥ २३ ॥ उपानहौ वातपत्रंयोददातिद्विजातये ॥ प्रेत्यचेंद्रपुरंगत्वावसेत्कल्पचतुष्टयम् ॥ २४ ॥ वस्त्रंयच्छतियोदिव्यंसाधवेवैद्विजातये ॥ स्वर्गेदिव्यांबरधरश्चिरंतिष्ठे द्विजोत्तम ॥ २५ ॥ धेनुंपुरातनींयच्छेद्वस्त्रंचजरितंद्विज ॥ नूत्नांरजोवर्तींकन्यांसगच्छेन्निरयंतथा ॥ २६ ॥ कन्याविक्रयिणोब्रह्मन्नपश्येल्लपनं बुधः ॥ दृष्ट्वाचाज्ञानतोवापिकुर्य्यान्मार्तंडदर्शनम् ॥ २७ ॥ फलदातानरोगच्छेत्रिदिवंचद्विजोत्तम ॥ भुंक्तेकल्पसहस्राणिफलंतत्रामृतोपमम् ॥ २८ ॥ शाकंयच्छतियोमर्त्योशिवस्यभवनंद्विज ॥ यातिकल्पद्वयंभुंक्तेदुर्ल्लभंपायसंसुरैः ॥ २९ ॥ घृतदोदधिदश्चैवतक्रदोदुग्धदस्तथा ॥ विष्णोर्निकेतनंगत्वासुधापानंकरोतिसः ॥ ३० ॥ गंधदःपुष्पदश्चैवमर्त्योयातिसुरालयम् ॥ तिष्ठेद्युगसहस्राणिगंधपुष्पविभूषितः ॥ ३१ ॥ शय्यादानंदानसारंब्राह्मणायददातियः ॥ सयातिब्रह्मसदनंपर्य्यंकेशेरतेचिरम् ॥ ३२ ॥ पीठदातादीपदातासर्वदुष्कृतवर्जितः ॥ स्वर्गेसिंहासनेतिष्ठेज्ज्वलद्दीपावलीवृतः ॥ ३३ ॥ तांबूलंयोनरोदद्याद्भूमिंभुंक्तेखिलांसुखम् ॥ स्वर्गेदेवांगनाक्रोडेसुतस्तांबूलमत्तिवै ॥ ३४ ॥ विद्यादानंदानवरंकरोतियोनरोत्तमः ॥ प्रेत्यससन्निधिंविष्णोस्तिष्ठेद्युगशतत्रयम् ॥ ३५ ॥ प्राप्यज्ञानंततस्तत्रदुर्ल्लभंवैद्विजर्षभ ॥ दुर्ल्लभंमोक्षमाप्नोतिश्रीहरेःकृपयाद्विज ॥ ३६ ॥ अनाथंदुःखितंविप्रंपाठयेद्वैनरोत्तमः ॥ श्रीहरेर्भवनंयातिपुनर्जन्मविवर्जितः ॥ ३७ ॥ योनरःपुस्तकंदद्याद्भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ प्रतिवर्णंलभेत्पुण्यंकपिलाकोटिदानजम् ॥ ३८ ॥ मधुदोगुडदश्चैवमर्त्योयातीक्षुसागरम् ॥ लवणप्रदोनरोयातिवारुणंलोकमेवच ॥ ३९ ॥ सर्वेषामेवदानानामन्नंवारिद्विजोत्तम ॥ तत्त्वज्ञैर्मुनिभिःसर्वैःप्रवरंवैप्रकीर्त्तितम् ॥ ४० ॥ अन्नंवारिद्विजश्रेष्ठयेनदत्तंमहीतले ॥ तेनदत्तानिदानानिसर्वाणिचद्विजर्षभ ॥ ४१ ॥ अन्नदोयोनरोविप्रप्राणदश्चप्रकीर्त्तितः ॥ तस्मात्समस्तदानानामन्नदोलभतेफलम् ॥ ४२ ॥ यथाचान्नंतथावारिद्वेतुल्येचप्रकीर्त्तिते ॥ वारिणाचविनाचान्नंसिद्धंनस्याद्विजोत्तम ॥ ४३ ॥ क्षुधातृषाद्विजव्याघ्रद्वेचतुल्येप्रकीर्त्तिते ॥ अतश्चान्नंचतोयंचश्रेष्ठंप्रोक्तंबुधैरपि ॥ ४४ ॥ अन्नदानंक्षितौब्रह्मन्ये कुर्वंतिनरोत्तमाः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तागच्छंतिहरिमंदिरम् ॥ ४५ ॥ यावंत्यन्नानिभोविप्रयच्छतिक्षितिमंडले ॥ ब्रह्महत्याश्चतावंत्योनश्यंत्येवतपोधन ॥ ४६ ॥ यच्छतांचान्नदानानिशरीराणिचपातकम् ॥ गात्राणिगृह्णतांत्यक्त्वासहसायांतिशौनक ॥ ४७ ॥ अतःपापिष्ठचान्नानिनगृह्णंतिमनीषिणः ॥ गृह्णंतिमोहाद्येमूढाभवंतिपापभागिनः ॥ ४८ ॥ कुर्याद्भूमिष्ठमुदकंचैकंभोद्विजसत्तम ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोव्रजेत्सहरिमंदिरम् ॥ ४९ ॥ प्रयत्नेनद्विजश्रेष्ठक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्त्तव्योधनसंचयः ॥ संचितंचधनंब्रह्मन्दानकर्मणिविक्षिपेत् ॥ ९० ॥ रणंतियेचकार्पण्याद्धनंतेचातिदुःखिनः ॥ अंतेसर्वधनंत्यक्त्वानिःस्वागच्छंतिभो
मुने ॥ ९१ ॥ मानवायेसदादानंदत्त्वादत्त्वादरिद्रति ॥ दरिद्रास्तेनविज्ञेयानरलोकेमहेश्वराः ॥ ९२ ॥ परलोकेद्विजव्याघ्रसाधुसंयमवर्जिते ॥ निर्दयैवं
धुहीनेचनदत्तंनोपतिष्ठते ॥ ९३ ॥ स्थितेधनेनरोयोवैनाश्नातिनददातिसः ॥ दरिद्रइवविज्ञेयःप्रेत्यनिश्वासमुत्सृजेत् ॥ ९४ ॥ तपसोपिवरं
दानंप्रोक्तंचतत्वदर्शिभिः ॥ अतोयत्नाद्द्विजश्रेष्ठदानकर्मसमाचरेत् ॥ ९५ ॥ दातादानंनदद्याद्वैसमुत्सृज्यद्विजातये ॥ सयातिनिरयंघोरंस
र्वजंतुभयावहम् ॥ ९६ ॥ दानंदाताप्रतिग्राहीनस्मरेच्चनयाचते ॥ निरयेचोभयोर्वासोयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ ९७ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानियानिवै
द्विजसत्तम ॥ तानिदानेनहन्यंतेतस्माद्दानंसमाचरेत् ॥ ९८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेचतुर्विंशतितमोऽध्यायः ॥२४॥छ॥
॥ शौनकउवाच ॥ ॥ श्रीपदंविष्णुचरितंसर्वोपद्रवनाशनम् ॥ सर्वपापक्षयकरंदुष्टग्रहनिवारणम् ॥ १ ॥ विष्णुसान्निध्यदंचैवचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ यः
शृणोतिनरोभक्त्याचांतेयातिहरेर्गृहम् ॥ २ ॥ नामोच्चारणमाहात्म्यंश्रूयतेमहदद्भुतम् ॥ यदुच्चारणमात्रेणनरोयायात्परंपदम् ॥ ३ ॥ तद्वदस्वाधुनासूत
विधानंनामकीर्तने ॥ ॥ सूतउवाच ॥ शृणुशौनकवक्ष्यामिसंवादंमोक्षसाधनम् ॥ ४ ॥ नारदःपृष्टवान्पूर्वंकुमारंतद्वदामिते ॥ एकदायमुनातीरेनिवि
ष्टंशांतमानसम् ॥५॥ सनत्कुमारंपप्रच्छनारदोरचिताञ्जलिः ॥ श्रुत्वानानाविधान्धर्मान्धर्मव्यतिकरांस्तथा ॥ ६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ योसौभगव
ताप्रोक्तोधर्मव्यतिकरोनृणाम् ॥ कथंतस्यविनाशःस्यादुच्यतांभगवत्प्रिय ॥७॥ ॥ श्रीसनत्कुमारउवाच ॥ ॥ शृणुनारदगोविंदप्रियगोविंदधर्मवित् ॥
यत्पृष्टंलोकनिर्मुक्तिकारणंतमसःपरम् ॥ ८ ॥ सर्वाचारविवर्जिताःशठधियोव्रात्याजगद्वंचकादंभाहंकृतिपानपैशुनपराःपापाश्चयेनिष्ठुराः ॥ ९ ॥
येचान्येधनदारपुत्रनिरताःसर्वेऽधमास्तेऽपिहिश्रीगोविंदपदारविंदशरणाःशुद्धाभवंतिद्विज ॥ १० ॥ तमपिदेवकरंकरुणाकरस्थविरजंगममुक्तिकरंपरम् ॥
अतिचरंत्यपराधपराजनायइहतान्वपतिध्रुवनामहि ॥ ११ ॥ सर्वापराधकृदपिमुच्यतेहरिसंश्रयः ॥ हरेरप्यपराधान्यःकुर्याद्द्विपदपांसनः ॥ १२ ॥
नामाश्रयकदाचित्स्यात्तरत्येवसनामतः ॥ नाम्नोहिसर्वसुहृदोऽह्यपराधात्पतत्यधः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ केतेपराधाविप्रेंद्रनाम्नोभगवतःकृ
ताः॥विनिघ्नंतिनृणांकृत्यंप्राकृतंह्यानयंतिच ॥ १४ ॥ ॥ श्रीसनत्कुमारउवाच ॥ ॥ सतांनिंदानाम्नःपरममपराधंवितनुतेयतःख्यातिंयांतंकथमुसहतेतद्वि
गरहाम् ॥ शुभस्यश्रीविष्णोर्यइहगुणनामादिसकलंधियाभिन्नंपश्येत्सखलुहरिनामाहितकरः ॥ १५ ॥ गुरोरवज्ञाश्रुतिशास्त्रनिंदनंतथार्थवादोहरि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नाम्निकल्पनम् ॥ नामापराधस्यहिपापबुद्धिर्नविद्यतेतस्ययमैर्हिंशुद्धिः ॥ १६ ॥ धर्मव्रतत्यागहुतादिसर्वशुभक्रियासाम्यमपिप्रमादः ॥ अश्रद्दधानोवि मुखोप्यश्रृण्वन्यश्चोपदेशःशिवनामापराधः ॥ १७ ॥ श्रुत्वापिनाममाहात्म्यंयःप्रीतिरहितोऽधमः ॥ अहंममादिपरमोनाम्निसोप्यपराधकृत् ॥ १८ ॥ एवं नारदशंकरेणकृपयामह्यंमुनीनांपरंप्रोक्तंनामसुखावहंभगवतोवर्ज्यंसदायत्नतः ॥ येज्ञात्वापिनवर्जयंतिसहसानाम्नोपराधान्दशक्रुद्धामातरमप्यभोजन पराःखिद्यंतितेवालवत् ॥ १९ ॥ अपराधविमुक्तोहिनाम्निजप्तंसदाचर ॥ नाम्नैवतवदेवर्षेसर्वंसेत्स्यतिनान्यतः ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सनत्कु मारप्रियसाहसानांविवेकवैराग्यविवर्जितानाम् ॥ देहप्रियार्थात्मपरायणानांमुक्तापराधाःप्रभवंतिनःकथम् ॥ २१ ॥ ॥ श्रीसनत्कुमारउवाच ॥ ॥ जाते नामापराधेतुप्रमादेतुकथंचन ॥ सदासंकीर्तयन्नामतदेकशरणोभवेत् ॥२२॥ नामापराधयुक्तानांनामान्येवहरंत्यघम् ॥ अविश्रांतिप्रयुक्तानितान्येवार्थकरा णियत् ॥ २३ ॥ नामैकंयस्यचिह्नंस्मरणपथगतंश्रोत्रमूलंगतंवाशुद्धंवाऽशुद्धवर्णव्यवहितरहितंतारयत्येवसत्यम् ॥ तच्चेद्देहद्रविणजनितालोभपाखण्ड मध्येनिक्षिप्तंस्यान्नफलजनकंशीघ्रमेवात्रविप्र ॥ २४ ॥ इदंरहस्यंपरमंपुरानारदशंकरात् ॥ श्रुतंसर्वाशुभहरमपराधनिवारकम् ॥ २५ ॥ विदु र्विष्ण्वभिधानंयेह्यपराधपरानराः ॥ तेषामपिभवेन्मुक्तिःपठनादेवनारद ॥ २६ ॥ नाम्नोमाहात्म्यमखिलंपुराणेपरिगीयते ॥ ततःपुराण मखिलंश्रोतुमर्हसिमानद ॥ २७ ॥ पुराणश्रवणेश्रद्धायस्यस्याद्भ्रातरन्वहम् ॥ तस्यसाक्षात्प्रसन्नःस्याच्छिवोविष्णुश्चसानुगः ॥ २८ ॥ यत्स्नात्वा पुष्करेतीर्थेप्रयागेसिंधुसंगमे ॥ तत्फलंद्विगुणंतस्यश्रद्धयावैश्रृणोतियः ॥ २९ ॥ येपठंतिपुराणानिश्रृण्वंतिचसमाहिताः ॥ प्रत्यक्षरंलभं त्येतेकपिलादानजंफलम् ॥ ३० ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांमोक्षार्थीमोक्षमाप्नुयात् ॥ ३१ ॥ येश्रृण्वंतिपुराणानि कोटिजन्मार्जितंखलु ॥ पापजालंतुतेहत्वागच्छंतिहरिमंदिरम् ॥ ३२ ॥ पुराणवाचकंविप्रंपूजयेद्भक्तिभावतः ॥ गोभूहिरण्यवस्त्रैश्चगंधपुष्पादिभिर्मु ने ॥ ३३ ॥ कांस्यैर्विनिर्मितंपात्रंजलपात्रंमुदान्वितः ॥ कर्णकुंडलकंचैवमुद्रिकांस्वर्णनिर्मिताम् ॥ ३४ ॥ आसनंतुतथादद्यात्पुष्पंमाल्यंतपोधन ॥ वित्तशाठ्यंनकुर्वीतदानंहीनफलंयतः ॥ ३५ ॥ पुराणंवाचयेद्विप्रसर्वकामार्थसिद्धये ॥ सुवर्णरजतंवस्त्रंपुष्पमाल्यंतुचंदनम् ॥ ३६ ॥ दद्याद्योपुस्तकंभ क्त्यासगच्छेद्धरिमंदिरम् ॥ कुर्वंतिविधिनानेनसंपूर्णपुस्तकंचये ॥ तेषांनामानिलिंपेतचित्रगुप्तोर्चनाद्द्विज ॥ ३७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसू तशौनकसंवादेपंचविंशतितमोऽध्यायः ॥ २५ ॥ छ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ श्रोतुमिच्छामितेप्राज्ञकथयस्वसमूलकम् ॥ प्रतिज्ञापालनेपुण्यंखंडनेकिं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चकिल्बिषम् ॥ १ ॥ अनृतेशपथेकिंवासत्येकिंचिद्भवेन्मुने ॥ दक्षिणंकिंकरंदत्वाकृपांकृत्वाकृपार्णव ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुष्वमुनि
शार्दूलकथयामिसमूलतः ॥ वैष्णवानांत्वमग्र्योसिसर्वलोकहितेरतः ॥ ३ ॥ धेनूनांतुशतंदत्त्वायत्फलंलभतेनरः ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंप्रतिज्ञापालने
द्विज ॥ ४ ॥ प्रतिज्ञाखंडनान्मूढोनिरयंयातिदारुणम् ॥ शतमन्वंतरंयावत्पच्यतेनात्रसंशयः ॥ ५ ॥ ततोत्रजन्मचासाद्यनिर्धनस्यनिकेतने ॥ अन्न
वस्त्रैर्विहीनःस्यात्क्लेशीचापिस्वकर्मणा ॥ ६ ॥ सत्येनशपथंकुर्याद्देवाग्निगुरुसन्निधौ ॥ तावद्दहतिवैगात्रंविष्णोर्वैशोनलुप्यते ॥ ७ ॥ मिथ्यायांशपथे
विप्रकिमहंवच्मिसांप्रतम् ॥ शतमन्वंतरंविप्रनिरयंमिथ्ययाकिमु ॥ ८ ॥ निर्माल्यंश्रीहरेःस्पृष्ट्वासत्येनमुनिपुंगव ॥ गृहीत्वापुरुषान्सप्तपच्यतेनिरये
चिरम् ॥ ९ ॥ कदाचिज्जन्मसंप्राप्यकुष्ठीचप्रतिजन्मनि ॥ सत्येनैवंभवेद्विप्रअनृतेवैकिमुच्यते ॥ १० ॥ योमर्त्योदक्षिणंदत्वाकरंतत्प्रतिपाल्यते ॥
तस्यप्राप्तिर्भवेत्कृष्णःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ११ ॥ करंदत्त्वातुयोमर्त्योवचनस्यचपालनम् ॥ तावन्नकुर्यात्पितरःप्राप्नुवंतिचयातनाम् ॥ १२ ॥ स्व
यंतुमुनिशार्दूलनिरयंचातिदारुणम् ॥ उद्धारंकोटिपुरुषैर्मृतोयातिनसंशयः ॥ १३ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ कृष्णप्राप्तिःपुराकस्यकरस्यप्रतिपा
लनात् ॥ दक्षिणस्यमुनेब्रूहिश्रोतुमिच्छामिसादरात् ॥ १४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पुराकिंचित्पुरेशूद्रोनाम्नासिद्वीरविक्रमः ॥ बह्वाशीपृथुलांग
श्चबहुवक्तातिसुंदरः ॥ १५ ॥ धनवान्पुत्रवान्सभ्योविद्वान्सर्वजनप्रियः ॥ विप्राणामतिथीनांचपूजकःसर्वदैवतु ॥ १६ ॥ पितृभक्तोद्विजश्रेष्ठप्र
तिज्ञापालकःसदा ॥ वाचांगुरुजनानांचपालकोहरिसेवकः ॥१७॥ एकदासुंदरोगेहंश्वपचस्तस्यछद्मना ॥ प्राप्तोधृत्वाब्राह्मणस्यरूपंवैतरुणःसुधीः॥१८॥
॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ शृणुमेवचनंधीरममजायामृताशुभा ॥ किंकरोमिक्कगच्छामिकथयाद्यानुकंपया ॥ १९ ॥ विवाहंयोजनःकुर्याद्ब्राह्मणं
चविशेषतः ॥ किंचदानैःकिंचतीर्थैःकिंयज्ञैर्व्रतकोटिभिः ॥ २० ॥ इतिश्रुत्वात्वसौविप्रंचोक्तवान्वीरविक्रमः ॥ शृणुमेवचनंब्रह्मन्बालास्तिममक
न्यका ॥ २१ ॥ यदिच्छातेभवेद्विप्रदास्यामिविधिपूर्वकम् ॥ नयमेदक्षिणंहस्तंदास्यामिचान्यथानहि ॥ २२ ॥ तस्यैतद्वचनंश्रुत्वाजग्राहद
क्षिणंकरम् ॥ श्वपचोहर्षयुक्तोवैप्रोवाचवचनंत्विति ॥ २३ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ कृत्वाशुभक्षणंमह्यंदेहिकन्यांशुभान्विताम् ॥ विलं
बेबहुविघ्नंस्यादितिशास्त्रेषुनिश्चितम् ॥ २४ ॥ ॥ वीरविक्रमउवाच ॥ ॥ तुभ्यंश्वःकन्यकांब्रह्मन्दास्यामिनास्तिचान्यथा ॥ दक्षिणंचकरंदत्वा
नकुर्यात्पुरुषाधमः ॥ २५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ब्राह्मणंकृष्णशर्माणंचाहूयाकथयन्मुने ॥ पुरोहितमिदंसर्वंप्रोवाचसंविदंद्विज ॥ २६ ॥ कथंविप्रायते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कन्यांशूद्रायदातुमिच्छसि ॥ अज्ञातायाकुलीनायनददस्वविशेषतः ॥ २७ ॥ ऊचुस्तज्ज्ञातयःसर्वेजनकाद्यास्तपोधन ॥ अस्माकंवचनंतातशृणुष्व वीरविक्रम ॥ २८ ॥ नज्ञायतेकुलंयस्यदेशगोत्रधनंतथा ॥ शीलंवयस्तस्यकन्यास्वजनैर्नचदीयते ॥ २९ ॥ सउवाचद्विजश्रेष्ठदत्तंमेदक्षिणंकरम् ॥ कदाचिदन्यथाकर्तुंनशक्नोमिचसर्वथा ॥ ३० ॥ इत्युक्त्वातान्सविप्रायकन्यांदातुंप्रचक्रमे ॥ दृष्ट्वेतिज्ञातयःसर्वेविस्मयमद्भुतंययुः ॥ ३१ ॥ सत्यंतद्वचनं श्रुत्वाशंखचक्रगदाधरः ॥ आविर्बभूवसहसाचारुह्यगरुडंमुने ॥ ३२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ धन्यंतेचकुलंधर्मोधन्यस्तेजननीपिता ॥ धन्यंतेवच नंसत्यंधन्यंतेदक्षिणंकरम् ॥ ३३ ॥ धन्यंकर्म्मचतेजन्मत्रैलोक्येनैवविद्यते ॥ एवंतेकर्मणासाधोचोद्धारंकुरुषेकुलम् ॥ ३४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवं ब्रुवतिश्रीकृष्णेविमानंस्वर्णनिर्मितम् ॥ आगतंहरिगणैर्युक्तंसर्वत्रगरुडध्वजम् ॥ ३५ ॥ सर्वंतस्यकुलंब्रह्मन्सश्वपाकपुरोहितम् ॥ रथेचारोपयामासशंख पद्मधरःस्वयं ॥३६॥ गृहीत्वातान्हरिःसर्वान्गतोवैकुंठमंदिरम् ॥ तत्रतस्थौचिरंतेचकृत्वाभोगंसुदुर्ल्लभम् ॥३७॥ वचनंलंघयेद्यस्तुयस्तुवादक्षिणंकरम् ॥ सकुलोनिरयंयातिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ३८ ॥ तस्यान्नंतुजलंब्रह्मन्नग्राह्यंपितृदेवतैः ॥ त्यक्त्वाधर्मोगृहंतस्यभीत्यायातिद्विजोत्तम ॥ ३९ ॥ दत्वाशां योजनःकुर्यान्नैराश्यंचैवमूढधीः ॥ सस्वकान्कोटिपुरुषान्गृहीत्वानरकंव्रजेत् ॥ ४० ॥ वचनंलंघयेद्यस्तुधर्मस्तस्यविलंघति ॥ नृपाग्नितस्करैर्विप्रसत्यंसत्यं सुनिश्चितम् ॥ ४१ ॥ स्वर्गोत्तरमिमंसम्यक्श्रुत्वास्वर्गोत्तरंव्रजेत् ॥ जीवन्मुक्तस्त्विहामुत्रकृष्णाख्यंधामचोत्तमम् ॥ ४२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्ममहापुराणे ब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेषड्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २६ ॥ ॥ इति स्वर्गोत्तरापरनामकं ब्रह्मखण्डं संपूर्ण ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

पा० १ शीलंचवयसाहीनंसजनेननदीयते ।

इदं श्रीपाद्ममहापुराणस्य स्वर्गोत्तरपरानामकं ब्रह्मखण्डं श्रीकृष्णा तीरगवाई (वैराज) क्षेत्रनिवासिना ऐनापुरेउपाख्यबाळाचार्यतनूजनुषा उद्धवाचार्येण संशोधितं वेदितव्यम् ॥ तेन श्रीभगवाँल्लक्ष्मीवेङ्कटेशः प्रीयताम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं ब्रह्मखण्डं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन खेमराजेन
स्वकीये श्रीवेंकटेश्वरयन्त्रालयेऽङ्कित्वा
प्रकाशितम्। संवत् १९५१ शाके १८१६.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणे चतुर्थं ब्रह्मखण्डं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे पंचमपातालखण्डप्रारंभः ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार सन् १८६७ ई० २५ ऐक्टके अनुसार रजिष्टर करिके यन्त्राधिकारीने स्वाधीन रक्खे हैं.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पातालखंडाचीं चित्रें.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकुलदेवतायैनमः ॥ श्रीगुरुचरणारविंदाभ्यांनमः ॥ नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम् ॥ देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीर
येत् ॥ १ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ श्रुतंसर्वंमहाभागस्वर्गखंडंमनोहरम् ॥ त्वत्तोऽधुनावदायुष्मञ्छ्रीरामचरितंहिनः ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अथै
कदाधराधारंपृष्टवान्भुजगेश्वरम् ॥ वात्स्यायनोमुनिवरःकथामेतांसुनिर्मलाम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीवात्स्यायनउवाच ॥ शेषाशेषकथास्त्वत्तोजगत्सर्गल
यादिकाः ॥ भूगोलश्चखगोलश्चज्योतिश्चक्रविनिर्णयः ॥ ४ ॥ महत्तत्त्वादिसृष्टीनांपृथक्तत्त्वविनिर्णयः ॥ नानाराजचरित्राणिकथितानित्वयानघ ॥ ५ ॥
सूर्यवंशभवानांचराज्ञांचारित्रमद्भुतम् ॥ तत्रानेकमहापापहरारामकृताकथा ॥ ६ ॥ तस्यवीरस्यरामस्यहयमेधकथाश्रुता ॥ संक्षेपतोमयात्वत्तस्तामि
च्छामिसविस्तराम् ॥ ७ ॥ याश्रुतासंस्मृताचोक्तामहापातकहारिणी ॥ चिंतितार्थप्रदात्रीचभक्तचित्तप्रतोषदा ॥ ८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ धन्योसि
द्विजवर्यत्वंयस्यतेमतिरीदृशी ॥ रघुवीरपदद्वंद्वमकरंदस्पृहावती ॥ ९ ॥ वदंतिमुनयःसर्वेसाधूनांसंगमंवरम् ॥ यस्मात्पापक्षयकरीरघुनाथकथाभवे
त् ॥ १० ॥ त्वयामेनुग्रहःसृष्टोयद्रामःस्मारितःपुनः ॥ सुरासुरकिरीटौघमणिनीराजितांघ्रिकः ॥ ११ ॥ रावणारिकथावार्द्धौमशकोमादृशःकियान् ॥
यत्रब्रह्मादयोदेवामोहितानविदंत्यपि ॥ १२ ॥ तथापिभोमयातुभ्यंवक्तव्यंस्वीयशक्तितः ॥ पक्षिणःस्वगतिंश्रित्वाखेगच्छंतिसुविस्तरे ॥ १३ ॥ चरितं
रघुनाथस्यशतकोटिप्रविस्तरम् ॥ येषांवैयादृशीबुद्धिस्तेवदंत्येवतादृशम् ॥ १४ ॥ रघुनाथसतीकीर्तिर्मद्बुद्धिंनिर्मलीमसाम् ॥ करिष्यतिस्वसंपर्कात्क
नकंत्वनलोयथा ॥ १५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातंमुनिवरंध्यानस्तिमितलोचनः ॥ ज्ञानेनालोकयांचक्रेकथांलोकोत्तरांशुभाम् ॥ १६ ॥ गद्ग
दस्वरसंयुक्तोमहाहर्षांकितांगकः ॥ कथयामासविशदांकथांदाशरथेःपुनः ॥ १७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ लंकेश्वरेविनिहतेदेवदानवदुःखदे ॥ अप्सरो
गणवक्त्राब्जचंद्रमःकांतिहर्तरि ॥ १८ ॥ सुराःसर्वेसुखंप्रापुरिंद्रप्रभृतयस्तदा ॥ सुखंप्राप्ताःस्तुतिंचक्रुर्दासवत्प्रणतिंगताः ॥ १९ ॥ लंकायां
चप्रतिष्ठाप्यधर्मयुक्तंविभीषणम् ॥ सीतयासहितोरामःपुष्पकंसमुपाश्रितः ॥ २० ॥ सुग्रीवहनुमत्सीतालक्ष्मणैःसंयुतस्तदा ॥ विभीषणोपि
सचिवैरन्वगाद्विरहोत्सुकः ॥ २१ ॥ लंकांसपश्यन्बहुधाभग्नप्राकारतोरणाम् ॥ दृष्ट्वाऽशोकवनंतत्रसीतास्थानंसुमूर्च्छह ॥ २२ ॥ शिंशपां
स्तत्रवृक्षांश्चपुष्पितान्कोरकैर्युतान् ॥ राक्षसीभिःसमाकीर्णान्मृताभिर्हनुमद्भयात् ॥ २३ ॥ इत्थंसर्वंविलोक्याशुरामःप्रायात्पुरींप्रति ॥ ब्रह्मा
दिदेवैःसहितःस्वीयस्वीयविमानकैः ॥ २४ ॥ देवदुंदुभिनिर्घोषाञ्छृण्वञ्छ्रोत्रसुखावहान् ॥ तथैवाप्सरसांनृत्यैःपूज्यमानोरघूत्तमः ॥ २५ ॥
सीतायैदर्शयन्मार्गेतीर्थान्याश्रमवंतिच ॥ मुनींश्चमुनिपुत्रांश्चमुनिपत्नीःपतिव्रताः ॥ २६ ॥ यत्रयत्रकृतावासाःपूर्वंरामेणधीमता ॥ तान्सर्वान्दर्श

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यामासलक्ष्मणेनसमन्वितः ॥ २७ ॥ इत्येवंदर्शयंस्तस्यैरामोद्राक्षीत्स्वकांपुरीम् ॥ तस्याःपुनःसमीपेतुनंदिग्राममंददर्शह ॥ २८ ॥ यत्रवै भरतोराजापालयन्धर्ममास्थितः ॥ भ्रातुर्वियोगजनितंदुःखचिह्नंवहन्बहु ॥ २९ ॥ गर्तशायीब्रह्मचारीजटावल्कलसंयुतः ॥ कृशांगयष्टिर्दुःखार्तःकुर्वन्रामकथांमुहुः ॥ ३० ॥ यवान्नमपिनोभुंक्तेजलंपिबतिनोमुहुः ॥ उद्यंतंसवितारंयोनमस्कृत्यब्रवीतिच ॥ ३१ ॥ जगन्नेत्रसुरस्वामिन्हरमेदुष्कृतं महत् ॥ मदर्थैरामचंद्रोपिजगत्पूज्योवनंययौ ॥ ३२ ॥ सीतयासुकुमारांग्यासेव्यमानोऽटवींगतः ॥ यासीतापुष्पपर्यंकेवृंतमासाद्यदुःखिता ॥ ३३ ॥ यासीतारविसंतापंकदापिप्रापनोसती ॥ मदर्थेजानकीसाचप्रत्यरण्यंभ्रमत्यहो ॥ ३४ ॥ यासीताराजवृंदैश्चनदृष्टानयनैःकदा ॥ सासीतादृश्यतेनूनंकिरातैः कालरूपिभिः ॥ ३५ ॥ यासीतामधुरंत्वन्नंभोजितानबुभुक्षति ॥ सासीताद्यवनस्थानिफलानिप्रार्थयत्यहो ॥ ३६ ॥ इत्येवमन्वहंसूर्यमुपस्थायवदत्यदः ॥ प्रातः प्रातर्महाराजोभरतोरामवल्लभः ॥ ३७ ॥ यश्चोच्यमानःसचिवैःसमदुःखसुखैर्बुधैः ॥ नीतिज्ञैःशास्त्रनिपुणैरितिप्रोवाचतान्नृपः ॥ ३८ ॥ अमात्यादुर्भगंमां किंप्रब्रूतपुरुषाधमम् ॥ [1]मंदर्थैमेऽग्रजोरामोवनंप्राप्यावसीदति ॥ ३९ ॥ दुर्भगस्यममप्र[2]स्वाःपापमार्जनमादरात् ॥ करोमिरामचंद्रांघ्रिस्मारंस्मारंसुमंत्रिणः ॥ ४० ॥ धन्यासुमित्रासुतरांवीरसूःस्वपतिप्रिया ॥ यस्यास्तनूजोरामस्यचरणौसेवतेऽन्वहम् ॥ ४१ ॥ यत्रग्रामेस्थितोनूनंभरतोभ्रातृवत्सलः ॥ विलापंप्रकरोत्युच्चैस्तंग्रामंसददर्शह ॥ ४२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघुनाथस्यभरतावासनंदिग्रामदर्शनोनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ६५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथतद्दर्शनोत्कण्ठाविह्वलीकृतचेतसा ॥ पुनःपुनःस्मृतोभ्राताभरतोधार्मिकाग्रणीः ॥ १ ॥ उवाचच हनूमंतंबलवंतंसमीरिजम् ॥ प्रस्फुरद्दशनव्याजचन्द्रकांतिहतांधकः ॥ २ ॥ शृणुवीरहनूमंस्त्वंमद्गिरंभ्रातृनोदिताम् ॥ चिरंतनवियोगेन[3]गद्गदीकृतविह्वलाम् ॥ ३ ॥ गच्छतंभ्रातरंवीरसमीरणतनूद्भव ॥ मद्वियोगकृशांयष्टिवपुषोबिभ्रतंहठात् ॥ ४ ॥ योवल्कलंपरीधत्तेजटांधत्तेशिरोरुहे ॥ फलानांभक्षणमपि नकुर्याद्विरहातुरः ॥ ५ ॥ परस्त्रीयस्यमातेवलोष्टवत्कांचनंपुनः ॥ [4]प्रजाःपुत्रानिवोद्रक्षेद्बांधवोममधर्मवित् ॥ ६ ॥ मद्वियोगजदुःखाग्निज्वालादग्धकलेवरम् ॥ मदागमनसंदेशपयोवृष्टयाशुसिंचतम् ॥ ७ ॥ सीतयासहितंरामंलक्ष्मणेनसमन्वितम् ॥ सुग्रीवादिकपींद्रैश्च[5]रक्षोभिःसविभीषणैः ॥ ८ ॥ प्राप्तंनिवेदयसुखात्पुष्पकासनसंस्थितम् ॥ येनमेसोऽनुजःशीघ्रंसुखमेतिमदागमात् ॥ ९ ॥ इतिश्रुत्वाततोवाक्यंरघुवीरस्यधीमतः ॥ जगामभरतावासंनंदिग्रामंनिदेशकृत् ॥ १० ॥ गत्वासनंदिग्रामंतुमंत्रिवृद्धैःसुसंयुतम् ॥ भरतंभ्रातृविरहक्लिन्नंधीमान्ददर्शह ॥ ११ ॥ कथयंतंमंत्रिवृद्धान्रामचंद्रकथानकम् ॥

१ यदर्थमग्रजो रामः–इ०पा० । २ प्रस्वाः मातुः कैकेय्याः इत्यर्थः । ३ गद्गदीकृतविग्रहाम्–इ० पा० । ४ प्रजाः पुत्रानिवेक्षेद्यो बांधवो मम धर्मवित् –इ० पा० । ५ राजाभिः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदीयपदपाथोजमकरंदसुनिर्भरः ॥ १२ ॥ नमश्चकारभरतंधर्ममूर्तियुतंकिल ॥ विधात्रासकलांशेनसत्त्वेनैवविनिर्मितम् ॥ १३ ॥ तंदृष्ट्वाभरतःशीघ्रं
प्रत्युत्थाय[1]कृतांजलिः ॥ स्वागतंचेतिहोवाचरामस्यकुशलंवद ॥ १४ ॥ इत्येवंवदतस्तस्यभुजोदक्षिणतोऽस्फुरत् ॥ हृदयाच्चगतःशोकोहर्षास्रैःपूरिता
ननः ॥ १५ ॥ विलोक्यतादृशंभूपंप्रत्युवाचकपीश्वरः ॥ निकटेहिपुरःप्राप्तंविद्धिरामंसलक्ष्मणम् ॥ १६ ॥ रामागमनसंदेशामृतसिक्तकलेवरः ॥ प्रापय
द्धर्षपूरंहिसहस्रास्योनवेद्म्यहम् ॥ १७ ॥ जगादममतन्नास्तियत्तुभ्यंदीयतेमया ॥ दासोऽस्मिजन्मपर्यंतंरामसंदेशहारकः ॥ १८ ॥ वसिष्ठोपिगृहीत्वार्घ्यं
मंत्रिवृद्धाःसुहर्षिताः ॥ जग्मुस्ते[3]रामचंद्रंचहनुमद्दर्शिताध्वना ॥ १९ ॥ दृष्ट्वादूरात्समायांतंरामचंद्रंमनोरमम् ॥ पुष्पकासनमध्यस्थंससीतंसहलक्ष्मण
म् ॥ २० ॥ रामोपिदृष्ट्वाभरतंपादचारेणसंगतम् ॥ जटावल्कलकौपीनपरिधानसमन्वितम् ॥ २१ ॥ अमात्यान्भ्रातृवेषेणसमवेषाञ्जटाधरान् ॥ नित्यंतपः
क्लिष्टतयाकृशरूपान्ददर्शह ॥ २२ ॥ रामोपिचिंतयामासदृष्ट्वावैतादृशंनृपम् ॥ अहोदशरथस्यायंराजराजस्यधीमतः ॥ २३ ॥ पुत्रःपदातिराया
तिजटावल्कलवेषभृत् ॥ नदुःखंतादृशंमेऽन्यद्वनमध्यगतस्याहि ॥ २४ ॥ यादृशंमद्वियोगेनचैतस्यपरिवर्त्तते ॥ अहोपश्यतमेभ्राताप्राणात्प्रिय
तमःसखा ॥ २५ ॥ श्रुत्वामांनिकटेप्राप्तंमंत्रिवृद्धैःसुहर्षितैः ॥ द्रष्टुंमांभरतोऽभ्येतिवसिष्ठेनसमन्वितः ॥ २६ ॥ इतिब्रुवन्नरपतिःपुष्पकान्नभसोंऽगणात् ॥
विभीषणहनूमद्भ्यांलक्ष्मणेनकृतादरः ॥ २७ ॥ यानादवततराशुविरहात्क्लिन्नमानसः ॥ भ्रातर्भ्रातःपुनर्भ्रातर्भ्रातर्भ्रातर्वदन्मुहुः ॥ २८ ॥ दृष्ट्वासमुत्तीर्णमि
मंरामचंद्रंसुरैर्युतम् ॥ भरतोभ्रातृविरहक्लिन्नंधीमान्ददर्शह ॥ हर्षाश्रूणिप्रमुंचंश्चदंडवत्प्रणनामह ॥ २९ ॥ रघुनाथोपितंदृष्ट्वादंडवत्पतितंभुवि ॥ उत्था
प्यजगृहेदोर्भ्यांहर्षालोकसमन्वितः ॥ ३० ॥ उत्थापितोपिहिभृशंनोदतिष्ठद्रुदन्मुहुः ॥ रामचंद्रपदांभोजग्रहणासक्तबाहुभृत् ॥ ३१ ॥ ॥ भरतउ
वाच ॥ दुराचारस्यदुष्टस्यपापिनोमेकृपांकुरु ॥ रामचंद्रमहाबाहोकारुण्यात्करुणानिधे ॥ ३२ ॥ यस्तेविदेहजापाणिस्पर्शंक्रूरममन्यत ॥ सएवचर
णोरामवनेवभ्राममत्कृते ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वाश्रुमुखोदीनःपरिरभ्यपुनःपुनः ॥ प्रांजलिःपुरतस्तस्थौहर्षविह्वलिताननः ॥ ३४ ॥ रघुनाथस्तमनुजं
परिष्वज्यकृपानिधिः ॥ प्रणम्यचमहामंत्रिमुख्यानापृच्छ्यचसादरम् ॥ ३५ ॥ भरतेनसमंभ्रात्रापुष्पकासनमास्थितः ॥ सीतांददर्शभरतोभ्रातृपत्नी
मनिंदिताम् ॥ ३६ ॥ अनसूयामिवात्रेःकिंलोपामुद्रांघटोद्भवः ॥ पतिव्रतांजनकजाममन्यतननामच ॥ ३७ ॥ मातःक्षमस्वयदघंमयाकृतमबुद्धि
ना ॥ त्वत्सदृश्यःपतिपराःसर्वेषांसाधुकारिकाः ॥ ३८ ॥ जानक्यपिमहाभागादेवरंवीक्ष्यसादरम् ॥ आशीर्भिरभियुज्याथसमपृच्छदनामयम् ॥ ३९ ॥

१ कृतानातिम्-इ० पा० । २ सहस्राक्षः इ० पा० । ३ रामवर्त्मानम्-इ० पा० । ४ स तैः इ० पा० । ५ हर्षशोकसमन्वितः- इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विमानवरमारूढास्तेसर्वेनभसोंऽगणे ॥ क्षणादालोकयांचक्रेनिकटेस्वपितुःपुरीम् ॥ ४० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवा
त्स्यायनसंवादेरामराजधानीदर्शनोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥२॥छ॥ शेषउवाच ॥ दृष्ट्वारामोराजधानींनिजलोकनिवासिनीम् ॥ जहर्षमतिमान्वीरश्चिरदर्श
नलालसः ॥ १ ॥ भरतोपिस्वकंमित्रंसुमुखंनगरंप्रति ॥ प्रेषयामाससचिवंनगरोत्सवसिद्धये ॥ २ ॥ ॥ भरतउवाच ॥ ॥ कुर्वंतुलोकास्त्वरितंरघुनाथा
गमोत्सवम् ॥ मंदिरेमंदिरेरम्यंकृतकौतुकचित्रकम् ॥ ३ ॥ विपांसुकाराजमार्गाश्चंदनद्रवसिंचिताः ॥ प्रसूनभरसंकृप्ताहृष्टपुष्टजनावृताः ॥ ४ ॥ विचित्र
वर्णध्वजभाचित्रिताखिलस्वांगणाः ॥ मेघागमेधनुरिवपश्यंत्वेववलीमुखाः ॥ ५ ॥ प्रतिगेहंतुलोकानांकारयंत्वगरूक्षणम् ॥ यद्धूमंवीक्ष्यशिखिनोनृ
त्यंकुर्वंतुलीलया ॥ ६ ॥ हस्तिनोममशैलाभानाधोरणसुयंत्रितान् ॥ विचित्रयंतुबहुशोगैरिकाद्युपधातुभिः ॥ ७ ॥ वाजिनश्चित्रिताभूयःसुशोभंतुम
नोजवाः ॥ यद्वेगवीक्षणादेवगर्वंत्यज्यातिस्वर्हयः ॥ ८ ॥ कन्याःसहस्रशोरम्याःसर्वाभरणभूषिताः ॥ गजोपरिसमारूढामुक्ताभिर्विकिरंतुच ॥ ९ ॥
ब्राह्मण्यःपात्रहस्ताश्चदूर्वाहारिद्रसंयुताः ॥ सुवासिन्योमहाराजंराममंनीराजयंतुताः ॥ १० ॥ कौसल्यापुत्रसंयोगसंदेशविधुरासती ॥ हर्षप्राप्नोतुसुकृ
शातदीक्षणसुलालसा ॥ ११ ॥ इत्येवमादिरचनाःपुरशोभाविधायिकाः ॥ करोतुजनताहृष्टारामस्यागमनंप्रति ॥ १२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ इति
श्रुत्वाततोवाक्यंसुमुखोमंत्रवित्तमः ॥ प्रययौनगरींकर्तुंकृतकौतुकतोरणाम् ॥ १३ ॥ गत्वाथनगरींतांवैमंत्रीतुसुमुखाभिधः ॥ ख्यापयामासलोकानां
रामागममहोत्सवम् ॥ १४ ॥ लोकाःश्रुत्वापुरींप्राप्तंरघुनाथंसुहर्षिताः ॥ पूर्वंतदीयविरहत्यक्तभोगसुखादयः ॥ १५ ॥ ब्राह्मणावेदसंपन्नाःपवित्रादर्भ
पाणयः ॥ धौतोत्तरीयवलिताजग्मुःश्रीरघुनायकम् ॥ १६ ॥ क्षत्रियायेशूरतमाधनुर्बाणधरावराः ॥ संग्रामेबहुशोवीराजेतारोययुरप्यमुम् ॥ १७ ॥ वैश्या
धनसमृद्धाश्चमुद्राशोभितपाणयः ॥ शुभ्रवस्त्रपरीधानाअभिजग्मुर्नरेश्वरम् ॥ १८ ॥ शूद्राद्विजेषुयेभक्ताःस्वीयाचारसुनिष्ठिताः ॥ वेदाचाररताये
वैतेऽपिजग्मुःपुरीपतिम् ॥ १९ ॥ येयेवृत्तिकरालोकाःस्वेस्वेकर्मण्यधिष्ठिताः ॥ स्वकंवस्तुसमादायययुःश्रीरामभूपतिम् ॥ २० ॥ इत्थंभूपतिसंदेशात्प्र
मोदाप्लवसंयुताः ॥ नानाकौतुकसंयुक्ताआजग्मुर्मनुजेश्वरम् ॥ २१ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ रघुनाथोपिसकलैर्दैवतैःस्वस्वयानगैः ॥ परीतःप्रविवेशो
च्चैःपुरींरचितमोहनाम् ॥ २२ ॥ प्लवंगाःप्लवनैर्युक्ताआकाशपथचारिणः ॥ स्वस्वशोभापरीतांगाश्चानुजग्मुःपुरोत्तमम् ॥ २३ ॥ पुष्पकादवरुह्याशुनरया
नमथारुहत् ॥ सीतयासहितोरामःपरिवारसमावृतः ॥ २४ ॥ अयोध्यांप्रविवेशाथकृतकौतुकतोरणाम् ॥ हृष्टपुष्टजनाकीर्णामुत्सवैःपरीभूषिताम् ॥२५॥

१ रामइतिशेषः। २ रथ्यांकृतकौतुकचित्रकाम्–इ० पा०। ३ सूर्याश्वः इत्यर्थः। ४ बहुकौतुकतोरणाम्–इ० पा०। ५ स्वेस्वे कर्मण्यभिष्ठुताः–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीणापणवभेर्यादिवादित्रैराहतैर्भृशम् ॥ शोभमानःस्तूयमानःसूतमागधवंदिभिः ॥ २६ ॥ जयराघवरामेतिजयसूर्यकुलांगद ॥ जयदाशरथेदेवजयता
ल्लोकनायकः ॥ २७ ॥ इतिशृण्वञ्छुभांवाचंपौराणांहर्षितांगिनाम् ॥ रामदर्शनसंजातपुलकोद्भेदशोभिनाम् ॥ २८ ॥ प्रविवेशवरंमार्गरथ्याचत्वरभूषि
तम् ॥ चंदनोदकसंसिक्तंपुष्पपल्लवसंयुतम् ॥२९॥ तदापौरांगनाःकाश्चिद्ग[1]वाक्षविलमाश्रिताः ॥ रघुनाथस्वरूपेक्षाजातकामाअथाब्रुवन् ॥३०॥ ॥ पौरां
गनाऊचुः ॥ ॥ धन्याअभूवन्चताभिल्लकन्यावनेषुयारामसुखारविंदम् ॥ स्वलोचनेंदीवरकैरथापिबन्स्वभाग्यसंजातमहोदयाइमाः ॥ ३१ ॥ धन्यंमुखंपश्य
तवीरधाम्नःश्रीरामदेवस्यसरोजनेत्रम् ॥ यद्दर्शनंधातृमुखाःसुराअपिप्रापुर्महद्भाग्ययुतावयंत्वहो ॥३२॥ एतन्मुखंपश्यतचारुहासंकिरीटसंशोभिनिजोत्तमां
गम् ॥ बंधूकधिक्कारलसच्छविप्रदंदंतच्छदंबिभ्रतमुच्चनासम् ॥३३॥ इतिगदितवतीस्ताःस्नेहभारेणरामानलिनदलसदृक्षैर्नेत्रपातैर्नि[2]रीक्ष्य ॥ निखिलगुरुरनून
प्रेमभारंनृलोकंजननिगृहमियेषप्रोषितांगेनहृष्टः ॥ ३४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघुनाथस्यपुरप्रवेशनंनामतृती
योऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ भुजगाधीश्वरेशानधराभारधरक्षम ॥ शृण्वेकंसंशयंमह्यंकृपयाकथयस्वतम् ॥ १ ॥
रघुनाथस्यगमनंवनंप्रतियदाह्यभूत् ॥ तदाप्रभृतिदेहेनास्थिताशून्येनचेतसा ॥२॥ तद्विप्रयोगविधुराकृशदेहातिदुःखिता ॥ सु[3]मुखान्मंत्रिणःश्रुत्वारघुनाथं
समागतम् ॥ ३ ॥ कथंजहर्षकिमभूत्कीदृशंतत्रचिह्नितम् ॥ रामचंद्रस्यसंदेशहर्तारंकिमुवाचसा ॥ ४ ॥ एतन्मेसंशयंछिंधिरघुनाथगुणोदयम् ॥
यथावच्छृण्वतेमह्यंकथयस्वप्रसादतः ॥५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहाभागद्विजवर्यपुरस्कृत ॥ तन्मेनिगदतःसाक्षाच्छृणुष्वैकमनाःकि
ल ॥ ६ ॥ सावैतद्वदनांभोजच्युतंरामागमामृतम् ॥ पीत्वापीत्वाबभूवाहोस्थगितांगेनविह्वला ॥ ७ ॥ किंमेस्वप्नोविमूढायाःकिंवाभ्रमकरंवचः ॥ ममवै
मंदभाग्यायाःकथंरामेक्षणंपुनः ॥ ८ ॥ बहुनातपसाकृत्वाप्राप्तोऽयंवैसुतःशिशुः ॥ केनचिन्ममपापेनविप्रयोगंगतःपुनः ॥ ९ ॥ सुमंत्रिन्कुशली
रामःसीतालक्ष्मणसंयुतः ॥ कथंमांस्मरतेवीरोवनचारीसुदुःखिताम् ॥ १० ॥ इतिसाविललापोच्चैरघुनाथस्मृतिंगता ॥ ननिवेदनिजंकिंचित्परकीयंवि
मोहिता ॥ सुमुखोपितथादृष्ट्वादुःखितांमातरंभृशम् ॥ ११ ॥ वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञामापचसापुनः ॥ उवाचजननींसौम्यंवचोहर्षकरंमुहुः ॥ १२ ॥ र
घुनाथागमस्मारहृष्टांतांव्यदधात्पुनः ॥ मातर्विद्धिगृहंप्राप्तंरघुनाथंसलक्ष्मणम् ॥ १३ ॥ सीतयासहितंपश्यचाशीर्भिरभियुंक्ष्वच ॥ इतितथ्यंवचःश्रुत्वा
सुमुखेनप्रभाषितम् ॥ १४ ॥ यादृशंहर्षमापेदेतादृशंवेद्म्यहंनहि ॥ उत्थायचाजिरेप्राप्तारोमांचिततनूरुहा ॥ १५ ॥ हर्षविह्वलितांग्यश्रुमुंचंतीराममै

१ गवाक्षवलभीश्रिताः इ० पा० । २ प्रसाद्य इ० पा० । ३ सुमुखनाम्नो मंत्रिणः सकाशात् इत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षत ॥ तावत्सरामोराजेंद्रोनरयानमधिश्रितः ॥ १६ ॥ प्राप्तःस्वमातुर्भवनंकैकेय्याःसुनयःपुरः ॥ कैकेय्यपित्रपाभारनम्रारामंपुरःस्थितम् ॥ १७ ॥ नोवाच किंचिन्महतींचिंतांप्राप्तवतीमुहुः ॥ सूर्यवंशध्वजोरामोमातरंवीक्ष्यलज्जिताम् ॥ १८॥ उवाचसांत्वयंस्तांचवाक्यैर्विनयमिश्रितैः ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ मातर्मयावनंगत्वासर्वमाचरितंतथा ॥ १९ ॥ अधुनाकरवैकिंवात्वदाज्ञातोजनन्यहो ॥ मयान्यूनंकृतंनास्तिकथंमांनेक्ष्यसेपुनः ॥ २० ॥ आशीर्भिरभिनं द्यैनंभरतंमांचवीक्षय ॥ इतिश्रुत्वापितद्वाक्यंसानम्रवदनानघ ॥ २१ ॥ शनैःशनैःप्रत्युवाचरामगच्छस्वमालयम् ॥ रामोपिश्रुत्वावचनंजनन्याःपुरुषोत्त मः ॥ २२ ॥ नमस्कृत्यययौगेहंसुमित्रायाःकृपानिधिः ॥ सुमित्रापुत्रसहितंरामंदृष्ट्वामहामनाः ॥ २३ ॥ चिरंजीवचिरंजीवह्याशीर्भिरितिचाभ्यधात् ॥ मातुश्चरामभद्रोपिचरणौप्रणिपत्यच ॥ २४ ॥ परिष्वज्यमुदायुक्तोजगादवचनंपुनः ॥ रत्नगर्भेममभ्रात्राकेनापिनकृतंतथा ॥ २५ ॥ यथायमकरोद्धीमा न्ममदुःखापनोदनम् ॥ २६ ॥ रावणेनहृतासीतामयायत्प्राप्यतेपुनः ॥ मातस्तत्सर्वमाविद्धिलक्ष्मणस्यविचेष्टितम् ॥ २७ ॥ दत्तामाशिषमागृह्याशि रसायंसुमित्रया ॥ निजमातुश्चभवनंप्रययौविबुधैर्वृतः ॥२८॥ मातरंवीक्ष्यहृषितांनिजदर्शनलालसाम् ॥ स्वयानादवरुह्याशुचरणावग्रहीद्धरिः ॥२९॥ माता तद्दर्शनोत्कंठाविह्वलीकृतमानसा ॥ परिष्वज्यपरिष्वज्यरामंमुदमवापसा ॥ ३० ॥ शरीररोमहर्षोभूद्गद्गदावागभूत्तदा ॥ हर्षाश्रूणितुसोष्णानिप्रवाहंप्रापुरा पदात् ॥ ३१ ॥ जननींवीक्ष्यविनयीताटंकद्वयवर्जिताम् ॥ कराकल्पपदाकल्परहितांविभ्रतींतनुम् ॥ ३२ ॥ किंचित्स्वदर्शनाद्धृष्टांकृशांगींतांस शोकभाक् ॥ दुःखस्यसमयोनायमितिमत्वाजगादताम् ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ मातर्मयात्वच्चरणौचिरकालंनसेवितौ ॥ ततःक्षमस्वापरा धंभाग्यहीनस्यवैमम ॥ ३४ ॥ येपुत्रामातापित्रोर्नशुश्रूषायांसमुत्सुकाः ॥ तेमंतव्याःपरामातःकीटकारेतसोभवाः ॥ ३५ ॥ किंकुर्वेजनकाज्ञातो गतोवैदंडकंवनम् ॥ तत्रापित्वत्कृपापांगात्तीर्णोऽस्मिदुःखसागरम् ॥ ३६ ॥ रावणेनहृतासीतालंकायांगमितापुनः ॥ त्वत्कृपातोमयालब्धातंहत्वारा क्षसेश्वरम् ॥ ३७ ॥ सीतेयंत्वच्चरणयोःपतितावैपतिव्रता ॥ संभावयाशुचकितांत्वत्पादार्पितमानसाम् ॥ ३८ ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंपादयोःपतितांस्नु षाम् ॥ आशीर्भिरभियुज्यैनांबभाषेतांपतिव्रताम् ॥ ३९ ॥ सीतेस्वपतिनासार्द्धंचिरंविलसभामिनि ॥ पुत्रौप्रसूयचकुलंस्वकंपावयपावने ॥ ४० ॥ त्वत्सदृश्यःपतिपराःपतिदुःखसुखानुगाः ॥ भवंतिदुःखभागिन्योनहिसत्यंजगत्रये ॥४१॥ विदेहपुत्रिस्वकुलंत्वयापावितमात्मना ॥ रामपादाब्जयुगुलमनु यांत्यामहावनम् ॥ ४२ ॥ किंचित्रंयत्पुमांसस्तुवैरिकोटिप्रभंजनाः ॥ येषांगेहेसतीभार्यास्वपतिप्रियवाञ्छिका ॥४३॥ इत्युक्त्वारघुनाथस्यभार्यामंचितलो

१ पराम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चनाम् ॥ तूष्णींबभूवत्द्दषितापं[1]हृष्टस्वतनूरुहा ॥४४॥ अथभ्रातास्यभरतःपित्रादत्तंनिजंमहत् ॥ राज्यंनिवेदयामासरामचंद्रायधीमते ॥ ४५ ॥ मंत्रिणस्तेप्र
हृष्टांगादैवज्ञान्मंत्रकोविदान्॥ आहूयसुमुहूर्तंतेपप्रच्छुःपरमादरात्[2]॥४६॥शुभेमुहूर्तेसुदिनेशुभनक्षत्रसंयुते॥अभिषेकंमहाराज्येकारयामासुरुद्यताः॥४७॥
सप्तद्वीपवतींपृथ्वींव्याघ्रचर्मणिसुंदरे ॥ लिखित्वोपरिराजेंद्रोमहाराजोधितस्थिवान् ॥ ४८॥ तद्दिनादेवसाधूनांमनांसिप्रमुदंययुः ॥ दुष्टानांचेतसोग्लानिरभ
वत्परतापिनाम् ॥ ४९ ॥ स्त्रियस्तुपतिभक्त्याचपतिव्रतपरायणाः ॥ मनसापिकदापापंनाचरंतिजनामुने ॥ ५० ॥ दैत्यादेवास्तथानागायक्षासुरमहोरगाः ॥
सर्वेन्यायपथेस्थित्वारामाज्ञांशिरसादधुः ॥ ५१ ॥ परोपकरणेयुक्ताःस्वधर्मसुखनिर्वृताः ॥ विद्याविनोदगमितादिनरात्रिक्षणाःशुभाः ॥ ५२ ॥ वातोपि
मार्गसंस्थानांबलान्नाहरतेमहान् ॥ वासांस्यपितुसूक्ष्माणितत्रचौरकथानहि ॥ ५३ ॥ धनदोह्यर्थिनांरामःकारुण्यश्चकृपानिधिः ॥ भ्रातृभिःसहितोनित्यंगुरु
देवस्तुतिंव्यधात् ॥ ५४ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघुवरस्यराज्याभिषेकोनामचतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥ छ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथाभिषिक्तंरामंतुतुष्टुवुःप्रणताःसुराः ॥ रावणाभिधदैत्येंद्रवधहर्षितमानसाः ॥ १ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ जयदाशरथेसुरार्तिहञ्जय
दानववंशदाहक ॥ जयदेववरांगनागणग्रहणव्यग्रकरारिदारक ॥ २ ॥ तवयद्दनुजेंद्रनाशनंकवयोवर्णयितुंसमुत्सुकाः ॥ प्रलयेजगतांततीःपुनर्ग्रससेत्वं
भुवनेशलीलया ॥ ३ ॥ जयजन्मजरादिदुःखकैःपरिमुक्तप्रबलोद्धरोद्धर ॥ जयधर्मकरान्वयांबुधौकृतजन्मन्नजरामराच्युत ॥ ४ ॥ तवदेववरस्यनामभि
र्बहु[3]पापाअपितेपवित्रिताः ॥ किमुसाधुद्विजवर्यपूर्वकाःसुतनुंमानुषतामुपागताः ॥ ५ ॥ हरविरिंचिनुतंतवपादयोर्युगलमीप्सितकामसमृद्धिदम् ॥ हृदि
पवित्रयवादिकचिह्नितैःसुरचितंमनसास्पृहयामहे ॥ ६ ॥ यदिभवान्नदधात्यभयंभुवोमदनमूर्तितिरस्करकांतिभृत् ॥ सुरगणाहिकथंसुखिनःपुनर्ननु
भवंतिघृणामयपावन ॥ ७ ॥ यदायदास्मान्दनुजाहिदुःखदास्तदातदात्वंभुविजन्मभाग्भवेः ॥ अजोव्ययोपीशवरोपिसन्विभोस्वभावमास्थायनिजंनि
जार्चितः ॥ ८ ॥ मृतसुधासदृशैरघनाशनैःसुचरितैरवकीर्यमहीतलम् ॥ अमनुजैर्गुणशंसिभिरीडितःप्रविशचाशुपुनर्हिस्वकंपदम् ॥ ९ ॥ अनादिराद्यो
जररूपधारीहारीकिरीटीमकरध्वजाभः ॥ जयंकरोतुप्रसभंहतारिःस्मरारिसंसेवितपादपद्मः ॥ १० ॥ इत्युक्त्वातेसुराःसर्वेब्रह्मेंद्रप्रमुखामुहुः ॥ प्रणेमुर
रिनाशेनप्रीणितारघुनायकम् ॥ ११ ॥ इतिस्तुत्यातिसंहृष्टोरघुनाथोमहायशाः ॥ प्रोवाचतान्सुरान्वीक्ष्यप्रणतान्नतकंधरान् ॥ १२ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥
सुरावृणुतमेयूयंवरंकिंचित्सुदुर्लभम् ॥ यंकोपिदेवोदनुजोनयक्षःप्रापसादरः ॥ १३ ॥ ॥ सुराऊचुः ॥ ॥ स्वामिन्भगवतःसर्वंप्राप्तमस्माभिरुत्तमम् ॥

१ समुद्गततनूरुहा–इ० पा०। २ आहूय मुहूर्तं पप्रच्छुः पदस्य परमेष्ठिनः–इ० पा०। ३ बहुपापाश्चगताःपवित्रताम्–इ० पा०।

२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदयंनिहतःशत्रुरस्माकंतुदशाननः ॥ १४ ॥ यदायदाऽसुरोस्माकंबाधांपरिदधातिभोः ॥ तदातदेतिकर्तव्यमेतावद्वैरिनाशनम् ॥ १५ ॥ तथेत्युक्त्वा
पुनर्वीरःप्रोवाचरघुनंदनः ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ सुराःशृणुतमद्वाक्यमादरेणसमन्विताः ॥ १६ ॥ भवत्कृतंमदीयैर्वैगुणैर्ग्रथितमद्भुतम् ॥ स्तोत्रं
पठिष्यतिमुहुःप्रातर्निशिसकृन्नरः ॥ १७ ॥ तस्यवैरिपराभूतिर्नभविष्यतिदारुणा ॥ नचदारिद्र्यसंयोगोनचव्याधिपराभवौ ॥ १८ ॥ मदीयचरणद्वंद्वे
भक्तिस्तेषांतुभूयसी ॥ भविष्यतिमुदायुक्तेस्वांतेपुंसांतुपाठतः ॥ १९ ॥ इत्युक्त्वासोऽभवत्तूष्णींनरदेवशिरोमणिः ॥ सुराःसर्वेप्रहृष्टास्तेययुर्लोकंस्वकं
स्वकम्॥२०॥रघुनाथोपिभ्रातॄंस्तान्पालयंस्तातवद्बुधान् ॥ प्रजाःपुत्रानिवस्वीयाल्लाँलयल्लोकनायकः॥२१॥यस्मिञ्छासतिलोकानांनाकालमरणंनृणाम् ॥
नरोगादिपराभूतिर्गृहेषुचमहीयसी॥२२॥नेतिः[1]कदापिदृश्येतवैरिजंभयमेवच॥वृक्षाःसदैवफलिनोमहीभूयिष्ठधान्यका ॥२३॥ पुत्रपौत्रपरीवारसनाथीकृतजी
वनाः ॥ कांतासंयोगजसुखैर्निरस्तविरहक्लमाः ॥ २४ ॥ नित्यंश्रीरघुनाथस्यपादपद्मकथोत्सुकाः ॥ कदापिपरनिंदासुवाचस्तेषांभवंतिन ॥ २५ ॥ कां[2]
रवोपिकदापापंनाचरंतिमनस्यहो ॥ रघुनाथकराघातदुःखशंकाभिशंसिनः ॥ २६ ॥ सीतापतिमुखालोकनिश्चलीभूतलोचनाः ॥ लोकावभूवुःसततं
कारुण्यपरिपूरिताः ॥ २७ ॥ राज्यंप्राप्तमसापत्नंसमृद्धबलवाहनम् ॥ ऋषिभिर्हृष्टपुष्टैश्चरम्यंहाटकभूषणैः ॥ २८ ॥ संपुष्टमिष्टापूर्तानांधर्माणांनित्यक
र्तृभिः ॥ सदासंपन्नसस्यंचसुवसुक्षेत्रसंयुतम् ॥ २९ ॥ सुदेशंसुप्रजंस्वस्थंसुतृणंबहुगोधनम् ॥ देवतायतनानांचराजिभिःपरिराजितम् ॥ ३० ॥ सुपूर्णा
यत्रवैग्रामाःसुवित्तर्द्धिविराजिताः ॥ सुपुष्पकृत्रिमोद्यानाःसुस्वादुफलपादपाः ॥ ३१ ॥ सपद्मिनीककासारायत्रराजंतिभूमयः ॥ सदंभानिम्नगायत्रनयत्रज[3]
नताक्वचित् ॥ ३२ ॥ कुलान्येवकुलीनानांवर्णानांनाधनानिच ॥ विभ्रमोयत्रनारीषुनविद्वत्सुचकर्हिचित् ॥३३॥ नद्यःकुटिलगामिन्योनयत्रविषयेप्रजाः ॥
तमोयुक्ताःक्षपायत्रबहु[4]लेषुनमानवाः ॥ ३४ ॥ रजोयुजःस्त्रियोयत्रनाधर्मबहुलानराः ॥ धनैरनंधो[5]यत्रास्तिजनोनैवचभोजने ॥ ३५ ॥ अनयःस्यंदनोयत्र
नचवैराजपूरुषः ॥ दंडःपरशुकुद्दालवालव्यजनराजिषु ॥३६॥ आतपत्रेषुनान्यत्रक्वचित्क्रोधोपरोधजः ॥ अन्यत्राक्षिकवृंदेभ्यःक्वचिन्नपरिदेवनम् ॥३७॥
आक्षिकाएवदृश्यंतेयत्रपाशकपाणयः ॥ जाड्यवार्ताजलेष्वेवस्त्रीम[6]ध्याएवदुर्बलाः ॥ ३८ ॥ कठोरहृदयायत्रसीमंतिन्योनमानवाः ॥ औषधेष्वेवयत्रा
स्तिकुष्ठयोगोनमानवे ॥ ३९ ॥ वेधोयत्रसुरत्नेषुशूलंमूर्तिकरेषुवै ॥ कंपःसात्विकभावोत्थोनभयात्क्वापिकस्यचित् ॥ ४० ॥ संज्वरःकामजोयत्रदारिद्र्यं

१ ईतिः शलभमूषककीटकादिजं भयमित्यर्थः । २ शिल्पिनः । ३ यत्र जनता जनसमूहः सदंभा दंभसहिता न किंतु निम्नगा नदी सदंभा निर्मलजलवतीत्यर्थः । ४ कृष्णपक्षेष्वित्यर्थः । ५ अनंधः आंध्यरहितः ओदनराहितश्च । ६ स्त्रीणां कटिभागाः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कलुषस्यच ॥ दुर्ल्लभत्वंसदैवस्यसुकृतेनचवस्तुनः ॥ ४१ ॥ इभाएवप्रमत्तावैयुद्धेवीच्योजलाशये ॥ दानहानिर्गजेष्वेवतीक्ष्णाएवहिकंटकाः ॥ ४२ ॥
वाणेषुगुणविश्लेषोवंधोक्तिःपुस्तकेदृढा ॥ स्नेहत्यागःखलेष्वेवनचवैस्वजनेजने ॥ ४३ ॥ तंदेशंपालयामासलालयल्लाँलिताःप्रजाः ॥ धर्मसंस्थापय
न्देशेदुष्टेदंडधरोपमः ॥ ४४ ॥ एवंपालयतोदेशंधर्मेणधरणीतलम् ॥ सहस्रंचव्यतीयुर्वैवर्षाण्येकादशप्रभोः ॥ ४५ ॥ तत्रनीचजनाच्छुत्वासीतायाअपमा
नताम् ॥ स्वांचनिंदांरजकतस्तांतत्याजरघूद्वहः ॥ ४६ ॥ पृथ्वींपालयमानस्यधर्मेणनृपतेस्तदा ॥ सीतांविरहितामेकांनिदेशेनसुरक्षिताम् ॥ ४७ ॥
कदाचित्संसदोमध्येह्यासीनस्यमहामतेः ॥ आजगाममुनिश्रेष्ठःकुंभोत्पत्तिर्मुनिर्महान् ॥ ४८ ॥ गृहीत्वार्घ्यसमुत्तस्थौवसिष्ठेनसमन्वितः ॥ जनताभिर्महारा
जोवार्धिशोषकमागतम् ॥ ४९ ॥ स्वागतेनसुसंभाव्यपप्रच्छतमनामयम् ॥ सुखोपविष्टंविश्रांतंबभाषेरघुनंदनः ॥ ५० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडे
शेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेअगस्तिसमागमोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्थंस्वागतसंतुष्टंब्रह्मचर्यतपोनिधिम् ॥ उवाचमतिमा
न्वीरःसर्वलोकगुरुर्मुनिम् ॥ १ ॥ स्वागतंतेमहाभागकुंभयोनेतपोनिधे ॥ त्वद्दर्शनेनसर्वेवैपाविताःसकुटुंबकाः ॥ २ ॥ कच्चिन्मतिस्तेवेदेषुशास्त्रेषुपरिवर्तते ॥
त्वत्तपोविघ्नकर्तावैनास्तिभूमंडलेक्कचित् ॥ ३ ॥ लोपामुद्रामहाभागयाचतेधर्मचारिणी ॥ यस्याःपतिव्रताधर्मात्सर्वंभवतिशोभनम् ॥ ४ ॥ अपिशंसमहा
भागधर्ममूर्तेकृपानिधे ॥ अलोलुपस्यकिंकार्यंकरवाणिमुनीश्वर ॥ ५ ॥ त्वत्तपोयोगतःसर्वंभवतिस्वेच्छयावहु ॥ तथापिमयिकृत्वैवकृपांशंसमुनीश्वर ॥ ६ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोलोकगुरुणाराजराजेनधीमता ॥ उवाचरामंलोकेशंविनीततरभाषया ॥ ७ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ ॥ स्वामिंस्तवसुदुर्द
र्शंदर्शनंदेवतैरपि ॥ मत्वासमागतंविद्धिराजराजकृपानिधे ॥ ८ ॥ हतस्त्वयारावणाख्यस्त्वसुरोलोककंटकः ॥ दिष्ट्याद्यदेवाःसुखिनोदिष्ट्याराजावि
भीषणः ॥ ९ ॥ रामत्वद्दर्शनान्मेद्यगतंवैदुष्कृतंकिल ॥ संपूर्णोमेमनःकोशआनंदेनसुरोत्तम ॥ १० ॥ इत्युक्त्वासबभूवाशुतूष्णींकुंभसमुद्भवः ॥ रामसंदर्शना
ह्लादविह्वलीकृतमानसः ॥ ११ ॥ रामःपप्रच्छतंभूयोमुनिंज्ञानविशारदम् ॥ लोकातीतंभवद्भाविसर्वंजानासिसर्वतः ॥ १२ ॥ मुनेकथयमेसर्वंपृच्छतो
हिसुविस्तरम् ॥ कोसौमयाहतोयोहिरावणोविबुधार्दनः ॥ १३ ॥ कुंभकर्णोपिकस्त्वेषकाजातिर्वैदुरात्मनः ॥ देवोदैत्यःपिशाचोवाराक्षसोवामहामु
ने ॥ १४ ॥ सर्वमाख्याहिसर्वज्ञसर्वंजानासिविस्तरात् ॥ अतःकथयमेसर्वंकृपांकृत्वाममोपरि ॥ १५ ॥ इतिश्रुत्वाततोवाक्यंकुंभजन्मातपोनिधिः ॥
यत्पृष्टंरघुराजेनप्रवक्तुंतत्प्रचक्रमे ॥ १६ ॥ राजन्सृष्टिकरोब्रह्मापुलस्त्यस्तत्सुतोऽभवत् ॥ ततस्तुविश्रवाजज्ञेवेदविद्याविशारदः ॥ १७ ॥ तस्यपत्नी

१ विनीतं नरभाषया—इ० पा० । २ हतं सर्वं सुदुष्कृतम्—इ० पा० । ३ सर्वज्ञातारमिंगितम्—इ० पा० । ४ मानवो वा—इ० पा० । ५ तथा कुरु मदादेशम्—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वयंजातंपातिव्रत्यचरित्रभृत् ॥ एकामंदाकिनीनाम्नीद्वितीयाकैकसीस्मृता ॥ १८ ॥ पूर्वस्यांधनदोजज्ञेलोकपालविलासभृत् ॥ योसौशिवप्रसादेन[1]लंका
वासमचीकरत् ॥ १९ ॥ विद्युन्मालिसुतायांतुपुत्रत्रयमभून्महत् ॥ रावणःकुंभकर्णश्चतथापुण्योबिभीषणः ॥ २० ॥ राक्षस्युदरजन्मत्वात्संध्यासमय
संभवात् ॥ द्वयोरधर्मेनिपुणामतिरासीन्महामते ॥ २१ ॥ एकदातुविमानेनपुष्पकेणसुशोभिना ॥ कांचनीयोपकल्पेनकिंकिणीजालमालिना ॥ २२ ॥
आरुह्यपितरौद्रष्टुंप्रायाच्छोभासमन्वितः ॥ स्वगणैःसंस्तुतोभूत्वानानारत्नविभूषणैः ॥ २३ ॥ आगत्यपित्रोश्चरणेपतित्वाचिरमात्मजः ॥ हर्षविह्व
लितात्माचरोमांचिततनूरुहः ॥ २४ ॥ उवाचमेऽद्यसुदिनंमहाभाग्यफलोदयः ॥ यन्मेयुष्मत्पदौदृष्टौमहापुण्यददर्शनौ ॥ २५ ॥ इत्यादिभिःस्तुतिप
दैःस्तुत्वागान्मंदिरंस्वकम् ॥ पितरावपिसंदृष्टौपुत्रस्नेहाद्बभूवतुः ॥ २६ ॥ तंदृष्ट्वारावणोधीमाञ्जगादनिजमातरम् ॥ कोऽयंपुमान्सुरोवाथयक्षोवाथनरो
त्तमः ॥ २७ ॥ योसौममपितुःपादौसन्निषेव्यगतःपुनः ॥ महाभाग्यनिधिःस्वीयैर्गणैःसुपरिवारितः ॥ २८ ॥ केनेदंतपसालब्धंविमानंवायुवेगधृक् ॥ उ
द्यानाराममलीलादिविलासस्थानमुत्तमम् ॥ २९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजननीरोषविक्लवा ॥ उवाचपुत्रंविमनाःकिंचिन्नेत्रविका
रिणी ॥ ३० ॥ रेपुत्रशृणुमद्वाक्यंबहुशिक्षासमन्वितम् ॥ एतस्यजन्मकर्मादिविचारचतुराधिकम् ॥ ३१ ॥ सपत्न्याममकुक्षिस्थंविधानंसमुपस्थितम् ॥
येनस्वमातुर्विमलंकुलमुज्ज्वलितंमहत् ॥ ३२ ॥ त्वंतुमत्कुक्षिजःकीटःपापःस्वोदरपूरकः ॥ यथाखरःस्वकंभारंजानातिनचतद्गुणम् ॥ ३३ ॥ तथात्वं
लक्ष्यसेज्ञानीशयनासनभोगवान् ॥ सुतोगतःक्वचिद्दृष्टइत्येवतवसंभवः ॥ ३४ ॥ अनेनतपसालब्धंशिवसंतोषकारिणा ॥ लंकावासोमनोवेगंविमानंरा
ज्यसंपदः ॥ ३५ ॥ सुधन्याजननीत्वस्यसुभाग्यासुमहोदया ॥ यस्याःपुत्रोनिजगुणैर्लब्धवान्महतांपदम् ॥ ३६ ॥ इतिक्रुधाभाषितमार्तयातयामात्रा
स्वयाऽऽकर्ण्यदुरात्मसत्तमः ॥ रोषंविधायात्मगतंपुनर्वचोजगादतांनिश्चयभृत्तपःप्रति ॥ ३७ ॥ ॥ रावणउवाच ॥ ॥ जनन्याकर्णयव
चोममगर्वसमन्वितम् ॥ रत्नगर्भात्वमेवासियस्याःपुत्रास्त्रयोवयम् ॥ ३८ ॥ कोऽसौकीटःसधनदःकृतपःस्वल्पकंपुनः ॥ कालंका
किंतुतद्राज्यंस्वल्पसेवकसंयुतम् ॥ ३९ ॥ मातःशृणुममोत्साहात्प्रतिज्ञां[2]करुणान्विते ॥ नकेनापिकृतांकर्त्रीमहाभाग्येहिकैकसि ॥ ४० ॥ यद्यहंभुवनं
सर्ववशेनस्थापयामिवै ॥ तपोभिर्दुष्कृतैःकृत्वाब्रह्मसंतोषकारकैः ॥ ४१ ॥ अन्नोदकेसदात्यक्त्वानिद्रांक्रीडांतथापुनः ॥ चेत्तदापितृलोकस्यघातात्पापं
भवेन्मम ॥ ४२ ॥ कुंभकर्णोपिकृतवान्बिभीषणसमन्वितः ॥ रावणेनसहभ्रात्रेत्युक्त्वागाद्गिरिकाननम् ॥ ४३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवा
त्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरावणोत्पत्तिर्नामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ७ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ ॥ अथोग्रंसतपोदैत्योदशवर्षसहस्रकम् ॥ चकारभानुम

१ विप्रप्रसादेन--इ० पा० । २ कारणान्विताम्--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षणाच[1]पश्यन्नूर्ध्वपदेस्थितः ॥ १ ॥ कुंभकर्णोऽपिकृतवांस्तपःपरमदुश्चरम् ॥ विभीषणस्तुधर्मात्माचचारपरमंतपः ॥ २ ॥ तदाप्रसन्नोभगवान्देवदेवः
प्रजापतिः ॥ देवदानवयक्षादिमुकुटैःपरिसेवितः ॥ ३ ॥ ददौराज्यंचसुमहद्भुवनत्रयभास्वरम् ॥ वपुश्चकृतवान्रम्यंदेवदानवसेवितम् ॥ ४ ॥ तदासंतापि
तोभ्राताधनदोधर्मबुद्धिमान् ॥ विमानंतुततोनीतंलंकाचनगरीहठात् ॥ ५ ॥ भुवनंतापितंसर्वंदेवाश्चैवदिवोगताः ॥ हतवान्ब्राह्मणकुलंमुनीनांमूलकृंत
नः ॥ ६ ॥ तदातिदुःखितादेवाःसेंद्राब्रह्माणमाययुः ॥ स्तुतिंचक्रुर्महात्मानोदंडवत्प्रणतिंगताः ॥ ७ ॥ तेतुष्टुवुःसुराःसर्वे[2]र्वाग्भिरर्थ्याभिरादृताः ॥ ततः
प्रसन्नोभगवान्किंकरोमीतिचाब्रवीत् ॥ ८ ॥ ततोनिवेदयांचक्रुर्ब्रह्मणेविबुधाः[3]पुरः ॥ दशग्रीवाच्चसंकष्टंतथानिजपराभवम् ॥ ९ ॥ क्षणंध्यात्वाययौब्रह्मा
कैलासंत्रिदशैःसह ॥ तस्यशैलस्यपार्श्वेतुवैचित्र्येणसमाकुलाः ॥ १० ॥ स्थिताःसंतुष्टुवुर्देवाःशंभुंशक्रपुरोगमाः ॥ नमोभवायशर्वायनीलग्रीवायते
नमः ॥ ११ ॥ नमःस्थूलायसूक्ष्मायबहुरूपायतेनमः ॥ इतिसर्वमुखेनोक्तांवाणीमाकर्ण्यशंकरः ॥ १२ ॥ प्रोवाचनंदिनंदेवानानयेतिममांतिकम् ॥ एतस्मि
न्नंतरेदेवाआहूतानंदिनाचते ॥ १३ ॥ प्रविश्यांतःपुरेदेवादद्दशुर्विस्मितेक्षणाः ॥ ब्रह्मागत्यददर्शाथशंकरंलोकशंकरम् ॥ १४ ॥ गणकोटिसहस्रैस्तुसे
वितंमोदशालिभिः ॥ नग्नैर्विरूपैःकुटिलैर्धूसरैर्विकटैस्तथा ॥ १५ ॥ प्रणिपत्याग्रतःस्थित्वासहदेवैःपितामहः ॥ उवाचदेवदेवेशंपश्यावस्थांदिवौकसा
म् ॥ १६ ॥ कृपांकुरुमहादेवशरणागतवत्सल ॥ दुष्टदैत्यवधार्थंत्वंसमुद्योगंविधेहिभोः ॥ १७ ॥ सोऽपितद्वचनंश्रुत्वादैन्यशोकसमन्वितम् ॥ त्रिदशैःस
हितैःसर्वैराजगामहरेःपदम् ॥ १८ ॥ तुष्टुवुर्मुनयःसर्वेससुरोरगकिन्नराः ॥ जयमाधवदेवेशजयभक्तजनार्तिहन् ॥ १९ ॥ विलोकयमहादेवलोकयस्व
स्वसेवकान् ॥ इत्युच्चैर्जगदुःसर्वेदेवाःशर्वपुरोगमाः ॥ २० ॥ इत्युक्तमाकर्ण्यसुराधिनाथोदृष्ट्वासुरार्तिंपरिचिंत्यविष्णुः ॥ जगाददेवाञ्जलदोच्चयागिरादुःखं
तुतेषांप्रशमंनयन्निव ॥ २१ ॥ भोब्रह्मशर्वेंद्रपुरोगमामराःशृण्वंतुवाचंभवतांहितेरताम् ॥ जानेदशग्रीवकृतंभयंवस्तन्नाशयाम्यद्यकृतावतारः ॥ २२ ॥
पुरीत्वयोध्यारविवंशजातैर्नृपैर्महादानमखादिसत्क्रियैः ॥ [4]प्रपालिताभूतलमंडनीयाविराजतेराजतभूमिभागैः ॥ २३ ॥ तस्यांदशरथोराजानिरपत्यःश्रि
यान्वितः ॥ पालयत्यधुनाराज्यंदिक्चक्रजयवान्विभुः ॥ २४ ॥ सतुवंध्याद्दष्यशृंगात्प्रार्थितात्पुत्रकाम्यया ॥ पुत्रेष्ट्यांविधिनायज्वामहाबलसमन्वि
तः ॥ २५ ॥ ततोऽहंप्रार्थितःपूर्वंतपसातेनभोःसुराः ॥ पत्नीषुतिसृषुप्रीत्याचतुर्धापिभवत्कृते ॥ २६ ॥ रामलक्ष्मणशत्रुघ्नभरताख्यासमन्वितः ॥ कर्तास्मि

---

१ पश्यन्नर्धपदे स्थितः–इ० पा० । २ वाग्भिस्तथ्याभिः–इति पा० । ३ पुरा–इ० पा० । ४ प्रपालिता भूतलमंडलालया विराजते राजितभूमिभागैः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रावणोद्धारंसमूलबलवाहनम् ॥ २७ ॥ भवंतोऽपिस्वकैरंशैरवतीर्यचरंत्विह ॥ ऋक्षवानररूपेणसर्वत्रपृथिवीतले ॥ २८ ॥ इत्युक्त्वाविररामाशुनभसीरि
तवाङ्मुने ॥ देवाःश्रुत्वामहद्वाक्यंसर्वेसंहृष्टमानसाः ॥ २९ ॥ तेचक्रुर्गदितंयादृग्देवदेवेनधीमता ॥ स्वैःस्वैरंशैर्महीपूर्णाऋक्षवानररूपिभिः ॥ ३० ॥
योसौविष्णुर्महादेवोदेवानांदुःखनाशकः ॥ सत्वमेवमहाराजभगवान्कृतविग्रहः ॥ ३१ ॥ भरतोयंलक्ष्मणश्चशत्रुघ्नश्चमहामते ॥ तावकांशाद्दशग्रीवोजनि
तश्चसुरार्दनः ॥ ३२ ॥ पूर्ववैरानुबंधेनजानकींहृतवान्पुनः ॥ सत्वयानिहतोदैत्योब्रह्मराक्षसजातिमान् ॥ ३३ ॥ पुलस्त्यपुत्रोदैत्येंद्रःसर्वलोकैककं
टकः ॥ पातितःपृथिवीसर्वासुखमापमहेश्वर ॥ ३४ ॥ ब्राह्मणानांसुखंत्वद्यमुनीनांतापसंबलम् ॥ शिवानिसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसुसंहिताः ॥ ३५ ॥
त्वयिराज्ञिजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् ॥ सुखंप्रपेदेविश्वात्मन्नगद्योनेनरोत्तम ॥ ३६ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोऽहंत्वयानघ ॥ उत्पत्तिश्चविपत्तिश्च
मयामत्यनुसारतः ॥ ३७ ॥ इत्थंनिशम्य[२]दितिजेंद्रकुलानुकारिवार्तांमहापुरुषईश्वरईशिताच ॥ संरुद्धबाष्पगलदश्रुमुखारविंदोभूमौपपातसदसिप्रथितप्र
भावः ॥ ३८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरावणोत्पत्तिविपत्तिकथनंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ७॥ ॥ शेषउवाच ॥
वात्स्यायनमुनिश्रेष्ठकथापापप्रणाशिनी ॥ ब्रह्मण्यदेवदेवस्यसर्वधर्मैकरक्षितुः ॥ १ ॥ राजानंमूर्च्छितंदृष्ट्वाकुंभजन्मातपोनिधिः ॥ शनैःशनैःकरेणाशुपस्प
र्शाश्रुजगादच ॥ २ ॥ भोरामाश्वसिहिक्षिप्रंकिमर्थमवसीदसि ॥ भवान्दैत्यकुलच्छेत्तामहाविष्णुःसनातनः ॥ ३ ॥ भूतंभव्यंभवच्चैवजगत्स्थास्नुचरिष्णुच ॥
त्वदृतेनास्तिसंचारीकिमर्थमिहमूर्च्छितः ॥४॥ श्रुत्वावाक्यंमहाराजःकुंभजन्मसमीरितम् ॥ उत्तस्थौविगलन्नेत्रबाष्पपूरितसन्मुखः॥५॥उवाचदीनदीनंचवि
स्पष्टाक्षरविस्तरम् ॥ [३]त्रपाभरनमन्मूर्तिर्ब्रह्मद्रोहपराङ्मुखः ॥ ६ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ अहोमेपश्यताज्ञानंविमूढस्यदुरात्मनः ॥ यद्ब्राह्मणकुलेरूढंह
तवान्काममलोलुपः ॥७॥ महिलार्थंत्वहंविप्रं[४]वेदशास्त्रविवेकवान् ॥ हतवान्वाडवकुलंबुद्धिहीनोतिदुर्मतिः ॥ ८ ॥ इक्ष्वाकूणांकुलेजातुब्राह्मणोनदुरुक्तिभा
क् ॥ ईदृशंकुर्वताकर्ममयैतत्सुकलंकितम् ॥ ९ ॥ येब्राह्मणास्तुपूजार्हादानसम्मानभोजनैः ॥ तेमयानिहताविप्राःशरसंघातसंहितैः ॥ १० ॥ काँल्लोकान्नुग
मिष्यामिकुंभीपाकोपिदुःसहः ॥ नतादृशंतीर्थमस्तियन्मांपावयितुंक्षमम् ॥ ११ ॥ नयज्ञोनतपोदानंनर्वाचैवव्रतादिकम् ॥ यत्तुवैब्राह्मणद्रोग्धुर्ममपा
वनतारकम् ॥ १२ ॥ यैःकोपितंब्रह्मकुलंनरैर्निरयगामिभिः ॥ तेनराबहुशोदुःखंभोक्ष्यंतिनिरयंगताः ॥ १३ ॥ वेदामूलंतुधर्माणांवर्णाश्रमविवेकिनाम् ॥
तन्मूलंब्राह्मणकुलंसर्ववेदैकशाखिनः ॥ १४ ॥ मूलच्छेत्तुर्ममौद्धत्यात्कोलोकोनुभविष्यति ॥ किमद्यकरणीयंवैयेनमेहिशिवंभवेत् ॥ १५ ॥ ॥ शेष

१ निहतश्चेतिपाठस्त्वसंबद्धः प्रतिभाति–उत्तरत्रानिहत इत्युक्तेः सार्थक्यात्। २ दितिजेंद्रकुलांतकारी–इ० पा० । ३ त्रपाभरनमन्मूर्धा–इ० पा० । ४ न देवप्रतिमादिकम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उवाच ॥ ॥ विलपंतंभृशंरामंराजेंद्रंरघुपुंगवम् ॥ मायामनुष्यवपुषंकुंभजन्माब्रवीद्वचः ॥ १६ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ ॥ माविषादंमहाधीरकुरुरा
जन्महामते ॥ नतेब्राह्मणहत्यास्याद्दुष्टानांनाशमिच्छतः ॥ १७ ॥ त्वंपुराणःपुमान्साक्षादीश्वरःप्रकृतेःपरः ॥ कर्ताहर्ताऽवितासाक्षीनिर्गुणःस्वेच्छया
गुणी ॥ १८ ॥ सुरापोब्रह्महत्याकृत्स्वर्णस्तेयीमहाघकृत् ॥ सर्वेत्वन्नामवादेनपूताःशीघ्रंभवंतिहि ॥ १९ ॥ इयंदेवीजनकजामहाविद्यामहा
मते ॥ यस्याःस्मरणमात्रेणमुक्तायास्यंतिसद्गतिम् ॥ २० ॥ रावणोऽपिनवैदैत्योवैकुंठेतवसेवकः ॥ ऋषीणांशापतोऽवाप्तोदैत्यत्वंदनुजां
तक ॥ २१ ॥ तस्यानुग्रहकर्तात्वंनतुहंताद्विजन्मनः ॥ एवंसंचिंत्यमाभूयोनिजंशोचितुमर्हसि ॥ २२ ॥ इतिश्रुत्वाततोवाक्यंरामःपरपुरंजयः ॥
उवाचमधुरंवाक्यंगद्गदस्वरभाषितम् ॥ २३ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ पातकंद्विविधंप्रोक्तंज्ञाताज्ञातविभेदतः ॥ ज्ञातंयद्बुद्धिपूर्वंहिअज्ञातंतद्विवर्जि
तम् ॥ २४ ॥ बुद्धिपूर्वकृतंकर्मभोगेनैवविनश्यति ॥ नश्येदनुशयादन्यदिदंशास्त्रविनिश्चितम् ॥ २५ ॥ कुर्वतोबुद्धिपूर्वंमेब्रह्महत्यांसुनिंदिताम् ॥
नमेदुःखापनोदायसाधुवादःसुसंमतः ॥ २६ ॥ प्रब्रूहितादृशंमह्यंयादृशंपापदाहकम् ॥ व्रतंदानंमखंकिंचित्तीर्थमाराधनंमहत् ॥ २७ ॥ येनमेवि
मलाकीर्तिर्लोकान्वैपावयिष्यति ॥ पापाचारात्तकालुष्यान्ब्रह्महत्याहतप्रभान् ॥ २८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंतंरामंजगादसतपोनिधिः ॥
सुरासुरनमन्मौलिमणिनीराजितांघ्रिकम् ॥ २९ ॥ शृणुराममहावीरलोकानुग्रहकारक ॥ विप्रहत्यापनोदायतवयद्वचनंब्रुवे ॥ ३० ॥ सर्वंसपापंत
रतियोश्वमेधंयजेतवै ॥ तस्मात्त्वंयजविश्वात्मन्वाजिमेधेनशोभिना ॥ ३१ ॥ सप्ततंतुर्महीभर्त्रात्वयासाध्योमनीषिणा ॥ महासमृद्धियुक्तेनमहाबलसु
शालिना ॥ ३२ ॥ सवाजिमेधोविप्राणांहत्यायाःपापनोदनः ॥ कृतवान्यंमहाराजोदिलीपस्तवपूर्वजः ॥ ३३ ॥ शतक्रतुःशतंकृत्वाक्रतूनांपुरुषर्ष
भः ॥ पदमापामरावत्यांदेवदैत्यसुसेवितम् ॥ ३४ ॥ मनुश्चसगरोराजामरुत्तोनहुषात्मजः ॥ एतेतेपूर्वजाःसर्वेयज्ञंकृत्वापदंगताः ॥ ३५ ॥
तस्मात्त्वंकुरुराजेंद्रसमर्थोऽसिसमंततः ॥ भ्रातरोलोकपालाभावर्ततेतवभावुकाः ॥ ३६ ॥ इत्युक्तमाकर्ण्यमुनेःसभाग्यवान्रघूत्तमोब्राह्मणघातभी
तः ॥ पप्रच्छयागेसुमतिंचिकीर्षन्विधिंपुरावित्परिगीयमानः ॥ ३७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघु
नाथस्यागस्त्योपदेशोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ कीदृशोश्वस्तत्रभाव्यःकोविधिस्तत्रपूजने ॥ कथंवाशक्यतेकर्तुंकेजेया
स्तत्रवैरिणः ॥ १ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ ॥ गंगाजलसमानेनवर्णेनवपुषाशुभः ॥ कर्णेश्यामोमुखेरक्तःपीतःपुच्छेसुलक्षितः ॥ २ ॥ मनोवेगः

१ साक्षात्–इ० पा० । २ ब्राह्मणवाक्यभीतः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वगतिरुच्चैःश्रवस्समप्रभः ॥ वाजिमेधेहयःप्रोक्तःशुभलक्षणलक्षितः ॥ ३ ॥ वैशाखपूर्णमास्यांतुपूजयित्वायथाविधि ॥ पत्रंलिखित्वाभालेतुस्वना
मबलचिह्नितम् ॥ ४ ॥ मोचनीयःप्रयत्नेनरक्षकैःपरिरक्षितः ॥ यत्रगच्छतियज्ञाश्वस्तत्रगच्छेत्सुरक्षकः ॥ ५ ॥ यस्तंबलान्निबध्नातिस्ववीर्यबल
दर्पितः ॥ तस्मात्प्रसभमानेयःपरिरक्षाकरैर्हयः ॥ ६ ॥ कर्त्रातावत्सुविधिनास्थातव्यंनियमादिह ॥ मृगशृंगधरोभूत्वाब्रह्मचर्यसमन्वितः ॥ ७ ॥
व्रतंपालयमानस्ययावद्वर्षमतिक्रमेत् ॥ तावद्दीनांधकृपणाःपरितोष्याधनादिभिः ॥ ८ ॥ अन्नंतुबहुशोदेयंधनंवाभूरिमारिष ॥ यद्यत्प्रार्थयतेधीमां
स्तत्तद्देवददातिहि ॥ ९ ॥ एवंप्रकुर्वतःकर्मयज्ञःसंपूर्णतांगतः ॥ करोतिसर्वपापानांनाशनंरिपुनाशन ॥ १० ॥ तस्माद्भवान्समर्थोऽस्तिकरणेपाल
नेऽर्चने ॥ कृत्वाकीर्तिंसुविमलांपावयान्याञ्जनान्नृप ॥ ११ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ विलोकयद्विजश्रेष्ठवाजिशालांममाधुना ॥ तादृशाःसंतिनो
वाश्वाःशुभलक्षणलक्षिताः ॥ १२ ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यमगस्त्यःकरुणाकरः ॥ उत्तस्थौवीक्षमाणोयंयागार्हान्वाजिनःशुभान् ॥ १३ ॥ गत्वाथतत्र
शालायांरामचंद्रसमन्वितः ॥ ददर्शाश्वान्विचित्रांगान्मनोवेगान्महाबलान् ॥ १४ ॥ अवनितलगताःकिंवाजिराजस्यवंश्याःकिमथरघुपतीनामेकतः
कीर्तिपिंडाः ॥ किमिदममृतराशिर्वाहरूपेणसिंधोर्मुनिरितिमनसोंतर्विस्मयंप्रापपश्यन् ॥ १५ ॥ एकतःशोणदेहानांवाजिनांपंक्तिरुत्तमा ॥
एकतःश्यामकर्णाश्वकस्तूरीकांतिसप्रभाः ॥ १६ ॥ एकतःकनकाभाश्चत्वन्यतोनीलवर्णिनः ॥ एकतःशबलैर्वर्णैर्विशिष्टैर्वाजिभिर्वृताः ॥ १७ ॥
एवंपश्यन्मुनिःसर्वान्कौतुकाविष्टमानसः ॥ ययावन्यत्रतान्द्रष्टुंयागयोग्यान्हयान्मुनिः ॥ १८ ॥ ददर्शतत्रशतशोबद्धांस्तादृशवर्णकान् ॥ दृष्ट्वा
विस्मयमापेदेसमुनिर्हर्षितांगकः ॥ १९ ॥ एकतःश्यामकर्णाश्वसर्वांगैःक्षीरसन्निभान् ॥ पीतपुच्छान्मुखेरक्ताञ्छुभलक्षणलक्षितान् ॥ २० ॥
निरीक्ष्यपरितोनघान्विमलनीरधारानिभान्[1]मनोजवनशोभितान्विमलकीर्तिपुंजप्रभान् ॥ पयोनिधिविशोषकोमुनिरुवाचसीतापतिंविचित्रहयदर्शना
द्धृषितनेत्रवक्त्रप्रभः ॥ २१ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ ॥ हयमेधकृतौयोग्यान्वाहांस्तेबहुशःशुभान् ॥ पश्यतोनेत्रयोर्मेद्यतृप्तिर्नास्तिरघूत्त
म ॥ २२ ॥ रामचंद्रमहाभागसुरासुरनमस्कृत ॥ यज्ञंकुरुमहाराजहयमेधंसुविस्तरम् ॥ २३ ॥ सुरपतिरिवसर्वान्यज्ञसंभारान्कारिष्यंस्तपनइवसुपर्वारा
तितोयंविशोष्यन् ॥ हतरिपुगणमुख्यंसांपरायंविजित्यक्षितितलसुखभोगंकुर्विदंभूरिभाग ॥ २४ ॥ इत्येवंवाक्यवादेनपरितुष्टाखिलेंद्रियः ॥ सर्वान्वैय
ज्ञसंभारानाजहारमनोहरान् ॥ २५ ॥ मुन्यन्वितोमहाराजःसरयूतीरमागतः ॥ सुवर्णलांगलैर्भूमिंविचकर्षमहीयसीम् ॥ २६ ॥ विलिख्यभूमिंबहुशश्चतुर्यो

१ प्रभंजनमनोजवान्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जनसंमिताम् ॥ मंडपान्रचयामासयज्ञार्थंसनरोत्तमः ॥ २७ ॥ कुंडंतुविधिवत्कृत्वायोनिमेखलयान्वितम् ॥ अनेकरत्नरचितंसर्वशोभासमन्वितम् ॥ २८॥ मुनीश्वरोमहाभागोवसिष्ठःसुमहातपाः ॥ सर्वंतत्कारयामासवेदशास्त्रविधिश्रितम् ॥ २९ ॥ प्रेषितास्तेनमुनिनाशिष्यामुनिवराश्रमान् ॥ कथयामासुरुघुक्तंहयमेधेरघूत्तमम् ॥ ३० ॥ आकारितास्तदासर्वेऋषयस्तपतांवराः ॥ आजग्मुःपरमेशस्यदर्शनेत्वतिलालसाः ॥ ३१ ॥ नारदोसितनामाचपर्वतःकपिलोमुनिः ॥ जातूकर्ण्योऽगिराव्यासआर्ष्टिषेणोऽत्रिरासुरिः ॥ ३२॥ हारीतोयाज्ञवल्क्यश्चसंवर्तःशुकसंज्ञितः ॥ इत्येवमादयोरामहयमेधवरंययुः ॥३३॥ तान्सर्वान्पूजयामासरघुराजोमहामनाः ॥ प्रत्युत्थानाभिवादाभ्यामर्घ्यविष्टरकादिभिः ॥ ३४ ॥ गांहिरण्यंददौतेभ्यःप्रायशोदृष्टविक्रमः ॥ महद्भाग्यंत्वद्यमेस्तियद्यूयंदर्शनंगताः ॥ ३५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एवंसमाकुलेब्रह्मन्नृषिवर्यसमागमे ॥ धर्मवार्ताबभूवाहोवर्णाश्रमसुसंमता ॥ ३६ ॥ ॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ काधर्मवार्तातत्रासीत्किंवाकथितमद्भुतम् ॥ साधवःसर्वलोकानांकारुण्यात्किमुताब्रुवन् ॥ ३७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ तान्समेतान्मुनीन्दृष्ट्वारामोदाशरथिर्महान् ॥ पप्रच्छसर्वधर्मांश्चसर्ववर्णाश्रमोचितान् ॥ ३८ ॥ तेतुपृष्टाहिरामेणधर्मान्प्रोचुर्महागुणान् ॥ तान्प्रवक्ष्यामितेसर्वान्यथाविधिशृणुष्वतान् ॥ ३९ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ ब्राह्मणेनसदाकार्यंयजनाध्ययनादिकम् ॥ वेदान्पाठितवाविरजोनैवगार्हस्थ्यमाविशेत् ॥ ४० ॥ ब्राह्मणेनसदात्याज्यंनीचसेवानुजीवनम् ॥ आपद्गतोपिजीवेतनश्ववृत्त्याकदाचन ॥ ४१ ॥ ऋतुकालाभिगमनंधर्मोयंगृहिणःपरः ॥ स्त्रीणांवरमनुस्मृत्याऽपत्यकामोथवाभवेत् ॥ ४२ ॥ दिवाभिगमनंपुंसामनायुष्यकरंमतम् ॥ श्राद्धाहःसर्वपर्वाणियतस्त्याज्यानिधीमता ॥ ४३ ॥ तत्रगच्छेत्स्त्रियंमोहाद्धर्मात्प्रच्यवतेपरात् ॥ ऋतुकालाभिगामीयःस्वदारनिरतश्चयः ॥४४॥ सर्वदाब्रह्मचारीहविज्ञेयःसगृहाश्रमी ॥ ऋतुःषोडशयामिन्यश्चतस्रस्तासुगर्हिताः ॥४५ ॥ पुत्रदास्तासुयायुग्माअयुग्माःकन्यकाप्रदाः ॥ त्यक्त्वाचंद्रमसंदुष्टंमघांमूलंविहायच ॥ ४६ ॥ शुचिःसन्निर्विशेत्पत्नींपुंनामर्क्षेविशेषतः ॥ शुचिंपुत्रंप्रसूयेतपुरुषार्थप्रसाधनम् ॥ ४७ ॥ आर्षेविवाहेगोद्वंद्वंयदुक्तंतत्प्रशस्यते ॥ शुल्कमण्वपिकन्यायाःकन्याक्रेतुस्तुपापकृत् ॥ ४८ ॥ वाणिज्यंनृपतेःसेवावेदानध्ययनंतथा ॥ कुविवाहःक्रियालोपःकुलपातनहेतवः ॥ ४९ ॥ अन्नोदकपयोमूलफलैर्वापिगृहाश्रमी ॥ गोदानेनतुयत्पुण्यंपात्रायविधिपूर्वकम् ॥ ५० ॥ अनर्चितोतिथिर्गेहाद्भग्नाशोयस्यगच्छति ॥ आजन्मसंचितात्पुण्यात्क्षणात्सहिबहिर्भवेत् ॥ ५१ ॥ पितृदेवमनुष्येभ्योदत्त्वाश्नीतामृतंगृही ॥ स्वार्थं

१ आर्ष्टिषणोऽत्रिगौतमौ इ० पा० । २ महासुदा-इ० पा० । ३ याजनाध्यापनादिकम्-इ० पा० । ४ वेदान्पठित्वा विरजेत्रो वा गार्हस्थ्यमाविशेत्-इ० पा० । ५ स्वार्थं परधनं भुंक्ते-इति,- स्वार्थं परमघंभुंक्ते- इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पचत्यघंभुंक्तेकेवलंस्वोदरंभरिः ॥ ५२ ॥ षष्ठचष्टम्योर्विशेत्पापंतैलेमांसेसदैवंहि ॥ चतुर्दश्यांतथामायांत्यजेतक्षुरमंगनाम् ॥ ५३ ॥ रजस्वलांनसे-वेतनाश्नीयात्सहभार्यया ॥ एकवासानभुंजीतनभुंजीतोत्कटासने ॥ ५४ ॥ नाश्नंतींस्त्रियमीक्षेततेजःकामोनरोत्तमः ॥ मुखेनोपधमेन्नाग्निंनग्नांनेक्षेतयो-षितम् ॥५५॥ नांघ्रीप्रतापयेदग्नौनवस्त्वशुचिनिक्षिपेत् ॥ प्राणिहिंसांनकुर्वीतनाश्नीयात्संध्ययोर्द्वयोः ॥ ५६ ॥ नाचक्षीतधयंतींगांनेंद्रचापंप्रदर्शयेत् ॥ नदिवोद्धृतसारंचभक्षयेद्दधिनोनिशि ॥ ५७ ॥ स्त्रींधर्मिणींनाभिवादेन्नाद्यादातृप्तिरात्रिषु ॥ तौर्यत्रिकप्रियोनस्यात्कांस्येपादौनधावयेत् ॥ ५८ ॥ नधारये-दन्यभुक्तंवासश्चोपानहावपि ॥ नभिन्नभाजनेश्नीयान्नाश्नीतान्नंविदूषितम् ॥५९ ॥ संविशेन्नार्द्रचरणोनोच्छिष्टःक्वचिदाव्रजेत् ॥ शयानोवानचाश्नीयान्नो-च्छिष्टःसंस्पृशेच्छिरः ॥ ६० ॥ नमनुष्यस्तुतिंकुर्यान्नात्मानमवमानयेत् ॥ अभ्युद्यतंनप्रणमेत्परमर्माणिनोवदेत् ॥ ६१ ॥ एवंगार्हस्थ्यमाश्रित्यवानप्र-स्थाश्रमंव्रजेत् ॥ सस्त्रीकोवागतस्त्रीको[2]विरिंज्येतततःपरम् ॥ ६२ ॥ इत्येवमादयोधर्मागदिताऋषिभिस्तदा ॥ श्रुतारामेणमहतासर्वलोकहितैषिणा॥६३॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसर्वधर्मोपदेशोनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ इत्थंसंशृण्व-तोधर्मान्वसंतःसमुपस्थितः ॥ यत्रयज्ञक्रियादीनांप्रारंभःसुमहात्मनाम् ॥ १ ॥ दृष्ट्वातंसमयंधीमान्वसिष्ठःकलशोद्भवः ॥ [3]रामंचंद्रंमहाराजं प्रत्युवाचयथोचितम् ॥ २ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ रामचंद्रमहाबाहोसमयःपर्यभूत्तव ॥ हयोयत्रप्रमुच्येतयज्ञार्थंपरिपूजितः ॥ ३ ॥ सामग्री क्रियतांतत्रआहूयंतांद्विजोत्तमाः ॥ करोतुपूजांभगवान्ब्राह्मणानांयथोचिताम् ॥ ४ ॥ दीनांधकृपणानांचदानंस्वांतेसमुत्थितम् ॥ ददातुविधिव-त्तेषां[4]प्रतिपूज्याधिमान्यच ॥ ५ ॥ भवान्कनकसत्पत्न्यादीक्षितोव्रतंचर ॥ भूमिशायीब्रह्मचारीवसुभोगविवर्जितः ॥ ६ ॥ मृगशृंगधरःकक्ष्यांमेख-लाजिनदंडभृत् ॥ करोतुयज्ञसंभारंसर्वद्रव्यसमन्वितम् ॥ ७ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंवसिष्ठस्ययथार्थकम् ॥ उवाचलक्ष्मणंधीमान्नानार्थपरिबृंहितम् ॥८॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ शृणुलक्ष्मणमद्वाक्यंश्रुत्वातत्कुरुसत्वरम् ॥ हयमानययत्नेनवाजिमेधक्रियोचितम् ॥ ९ ॥ ॥ शेषउवाच॥ ॥ श्रुत्वावाक्यंरघुपतेः शत्रुजिल्लक्ष्मणस्तदा ॥ सेनापतिमुवाचेदंवचोविविधवर्णनम् ॥१०॥ ॥लक्ष्मणउवाच॥ ॥ वीराकर्णयमेवचःसुमधुरंश्रुत्वात्वरातःपुनःकार्यंतात्क्षितिपालमौ-लिमुकुटैर्घृष्टांघ्रिरामाज्ञया ॥ सेनांकालबलप्रभंजनबलप्रोद्यत्समर्थांगिनींसज्जांसद्रथहस्तिपत्तिसुहयारोहैर्विधेह्यन्विताम् ॥ ११ ॥ सज्जीयतांवायुजवा-स्तुरंगास्तरंगमालाललितांघ्रिपाताः ॥ सदश्वचारैर्बहुशस्त्रधारिभिःसंरोहितावैरिबलप्रहारिभिः ॥ १२ ॥ संलक्ष्यतांहस्तिनःपर्वताभाआधोरणैःप्रासकुंता

१ कार्यासक्तमित्यर्थः । अभ्युद्यंतम्--इतिपाठे अभ्युद्यंतं सुर्यमित्यध्याहार्यम् । २ विरजेत्कृष्णमानसः--इ० पा० । ३ रामं लोकमहाराजम्--इ० पा० । ४ प्रतिपूज्याधिवासनैः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रहस्तैः ॥ शूरैःसास्त्रैर्भूरिदानोपहाराःक्षीबाणस्तेसर्वशस्त्रास्त्रपूर्णाः ॥ १३ ॥ विततबहुसमृद्धिभ्राजमानारथामेपवनजवनवेगैर्वाजिभिर्युज्यमानाः ॥ विवि
धरिपुविनाशस्मारकैरायुधास्त्रैर्भृतवलभिविभागानीयतांसूतवृंदैः ॥ १४ ॥ पत्तयःशतशोमह्यमायांत्वस्त्राग्र्यपाणयः ॥ हयमेधार्हवाहस्यरक्षणेवितततो
द्यमाः ॥ १५ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यलक्ष्मणस्यमहात्मनः ॥ सेनानीःकालजिन्नामाकारयामाससज्जताम् ॥ १६ ॥ दशध्रुवकमंडितोलघुसुरोमशोभा
न्वितोविविक्तगलशुक्तिभृद्वितितकंठकोशेमणिः ॥ मुखेविशदकांतिधृत्त्वसितकांतिभृत्कर्णयोर्व्यराजततदाहयोधृतकराग्ररश्मिच्छटः ॥ १७ ॥ कै[2]लासं
शोभितमुखःस्फुरद्रत्नविशोभितः ॥ मुक्ताफलानांमालाभिःशोभितोनिर्ययौहयः ॥ १८ ॥ श्वेतातपत्ररचितःसितचामरशोभितः ॥ बहुशोभापरीतांगोनि
र्ययौहयराट्ततः ॥ १९ ॥ अग्रतोमध्यतश्चैकेपृष्ठतःसैनिकास्तथा ॥ देवाहरिंयथापूर्वसेवंतेसेवनोचितम् ॥ २० ॥ अथसैन्यंसमाहूयसर्वमाज्ञापयत्तदा ॥
हस्त्यश्वरथपादातवृन्दैःसुवहुसंकुलम् ॥ २१ ॥ ततस्ततःसमेतानांसैन्यानांश्रूयतेध्वनिः ॥ ततोदुंदुभिनादोभूत्तस्मिन्पुरवरेतदा ॥ २२ ॥ तन्निनादेनशू
राणांप्रियेणमहतातदा ॥ कंपंतिगि[3]रिशृंगाणिप्रसादाविचलंतिच ॥ २३ ॥ हेषारवोमहानासीद्वाजिनांमुह्यतांनृप ॥ रथांगघातसंघुष्टाधरासंचलतीवसा ॥
॥ २४ ॥ चलितैर्गजयूथैश्चपृथ्वीरुद्धासमंततः ॥ रजस्तुप्रचलत्तत्रजनांतर्द्धानमादधात् ॥ २५ ॥ निर्जगाममहासैन्यंछत्रैःसंछाद्यभास्करम् ॥ सेना
न्याकालजिन्नाम्नाप्रेरितंजनसंकुलम् ॥ २६ ॥ गर्जंतस्तलवीराग्र्याःकुर्वंतोरणसंभ्रमम् ॥ रघुनाथस्ययागायसज्जास्तेप्रययुर्मुदा ॥ २७ ॥ मृगमदमयसंगेष्वं
गरागंदधानाःकुसुमविमलमालाशोभितस्वोत्तमांगाः ॥ मुकुटकटकभूषाभूषितांगाःसमस्ताःप्रययुरवनिनाथप्रेरितास्तेपिसर्वे ॥ २८ ॥ इत्येवंतेमहारा
जंययुःसेनाचरावराः ॥ धनुर्धराःपाशधराःखड्गधाराःस्फुटक्रमाः ॥ २९ ॥ एवंशनैःशनैःप्राप्तोमंडपंयागचिह्नितम् ॥ हयःखुरक्षततलांभूमिंकुर्वन्नभःपु
वन् ॥ ३० ॥ रामोदृष्ट्वाहरिंप्राप्तंवहुसंतुष्टमानसः ॥ वसिष्ठंप्रेरयामासक्रियाकर्तव्यतांप्रति ॥ ३१ ॥ वसिष्ठोराममाहूयस्वर्णपत्नीसमन्वितम् ॥ प्रयोगंका
रयामासब्रह्महत्यापनोदनम् ॥३२॥ ब्रह्मचर्यव्रतधरोमृगशृंगपरिग्रहः ॥ तत्कर्मकारयामासरामःपरपुरंजयः ॥३३॥ प्रारेभेयागकर्मार्थंकुंडंमण्डपसंमितम् ॥
तत्राचार्योभवद्धीमान्वेदशास्त्रविचारवित् ॥ ३४ ॥ वसिष्ठोरघुनाथस्यकुलपूर्वगुरुर्मुनिः ॥ ब्रह्मांस्तत्राचरद्ब्रह्मकर्मागस्त्यस्तपोनिधिः ॥ ३५ ॥ वाल्मी
किर्मुनिरध्वर्युर्मुनिःकण्वस्तुद्वारपः ॥ अष्टौद्वाराणितत्रासन्सतोरणशुभानिवै ॥ ३६ ॥ द्वारिद्वारिद्वयंविप्र[3]ब्राह्मणस्याधिमंत्रवित् ॥ पूर्वद्वारिमुनिश्रेष्ठौदेव

१ धृतनरान्यरश्मिच्छदः–इ० पा० । २ कवलाशोभितमुखः–इ०,कलेशशोभितमुखः–इ० च पा० । ३ गिरयस्तंगाः–इ० पा० । ४ रथांगव्रातसंघुष्टा–इ० पा० । ५ सेनाचरा स्त्वराः–इ० पा० । ६ रामं परपुरंजयम्–इ० पा० । ७ ब्राह्मं कर्म–इ० पा० ३ हे विप्र–वात्स्यायनेत्यर्थः–

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पचत्यर्थंभुंक्तेकेवलंस्वोदरंभरिः ॥ ५२ ॥ षष्ठचष्टम्योर्विशेषात्पापंतैलेमांसेसदैवहि ॥ चतुर्दश्यांतथामायांत्यजेतक्षुरमंगनाम् ॥ ५३ ॥ रजस्वलांनसेवेतनाश्नीयात्सहभार्यया ॥ एकवासानभुंजीतनभुंजीतोत्कटासने ॥ ५४ ॥ नाश्नंतींस्त्रियमीक्षेततेजःकामोनरोत्तमः ॥ मुखेनोपधमेन्नाग्निंनग्नांनेक्षेतयोषितम् ॥ ५५ ॥ नांघ्रीप्रतापयेदग्नौनवस्त्वशुचिनिक्षिपेत् ॥ प्राणिहिंसांनकुर्वीतनाश्नीयात्संध्ययोर्द्वयोः ॥ ५६ ॥ नाचक्षीतधयंतींगांनेंद्रचापंप्रदर्शयेत् ॥ नादिवोद्धृतसारंचभक्षयेद्दधिनोनिशि ॥ ५७ ॥ स्त्रींधर्मिणींनाभिवादेन्नाद्यादातृप्तिरात्रिषु ॥ तौर्यत्रिकप्रियोनस्यात्कांस्येपादौनधावयेत् ॥ ५८ ॥ नधारयेदन्यभुक्तंवासश्चोपानहावपि ॥ नभिन्नभाजनेश्नीयान्नाश्नीतान्नंविदूषितम् ॥ ५९ ॥ संविशेन्नार्द्रचरणोनोच्छिष्टःक्वचिदाव्रजेत् ॥ शयानोवानचाश्नीयान्नोच्छिष्टःसंस्पृशेच्छिरः ॥ ६० ॥ नमनुष्यस्तुतिंकुर्यान्नात्मानमवमानयेत् ॥ अभ्युद्यतंनप्रणमेत्परमर्माणिनोवदेत् ॥ ६१ ॥ एवंगार्हस्थ्यमाश्रित्यवानप्रस्थाश्रमंव्रजेत् ॥ सस्त्रीकोवागतस्त्रीकोविरज्येततःपरम् ॥ ६२ ॥ इत्येवमादयोधर्मागदिताऋषिभिस्तदा ॥ श्रुतारामेणमहतासर्वलोकहितैषिणा॥६३॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसर्वधर्मोपदेशोनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ इत्थंसंशृण्वतोधर्मान्वसंतःसमुपस्थितः ॥ यत्रयज्ञक्रियादीनांप्रारंभःसुमहात्मनाम् ॥ १ ॥ दृष्ट्वातंसमयंधीमान्वसिष्ठःकलशोद्भवः ॥ रामंचंद्रंमहाराजंप्रत्युवाचयथोचितम् ॥ २ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ रामचंद्रमहाबाहोसमयःपर्युपस्थितः ॥ हयोयत्रप्रमुच्येतयज्ञार्थंपरिपूजितः ॥ ३ ॥ सामग्रीक्रियतांतत्रआहूयंतांद्विजोत्तमाः ॥ करोतुपूजांभगवान्ब्राह्मणानांयथोचिताम् ॥ ४ ॥ दीनांधकृपणानांचदानंस्वांतेसमुत्थितम् ॥ ददातुविधिवत्तेषांप्रतिपूज्याधिमान्यच ॥ ५ ॥ भवान्कनकसत्पत्न्यादीक्षितोव्रतंचर ॥ भूमिशायीब्रह्मचारीवसुभोगविवर्जितः ॥ ६ ॥ मृगशृंगधरःकक्ष्यांमेखलाजिनदंडभृत् ॥ करोतुयज्ञसंभारंसर्वद्रव्यसमन्वितम् ॥ ७ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंवसिष्ठस्ययथार्थकम् ॥ उवाचलक्ष्मणंधीमान्नानार्थपरिबृंहितम् ॥८॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ शृणुलक्ष्मणमद्वाक्यंश्रुत्वातत्कुरुसत्वरम् ॥ हयमानययत्नेनवाजिमेधक्रियोचितम् ॥ ९ ॥ ॥ शेषउवाच॥ ॥ श्रुत्वावाक्यंरघुपतेःशत्रुजिल्लक्ष्मणस्तदा ॥ सेनापतिमुवाचेदंवचोविविधवर्णनम् ॥१०॥ ॥लक्ष्मणउवाच॥ ॥ वीराकर्णयमेवचःसुमधुरंश्रुत्वात्वरातःपुनःकार्यंतत्क्षितिपालमौलिमुकुटैर्घृष्टांघ्रिरामाज्ञया ॥ सेनांकालबलप्रभंजनबलप्रोद्यत्समर्थांगिनींसज्जांसद्रथहस्तिपत्तिसुहयारोहैर्विधेह्यन्विताम् ॥ ११ ॥ सज्जीयतांवायुजवास्तुरंगास्तरंगमालाललितांघ्रिपाताः ॥ सदश्वचारैर्बहुशस्त्रधारिभिःसंरोहितावैरिबलप्रहारिभिः ॥ १२ ॥ संलक्ष्यतांहस्तिनःपर्वताभाआधोरणैःप्रासकुंता

१ कार्यासक्तमित्यर्थः । अभ्युद्यतम्—इतिपाठे अभ्युद्यतं सुर्यमित्यध्याहार्यम् । २ विरजेत्कृष्णमानसः—इ० पा० । ३ रामं लोकमहाराजम्—इ० पा० । ४ प्रतिपूज्याधिवासनैः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रहस्तैः ॥ शूरैःसास्त्रैर्भूरिदानोपहाराःक्षीबाणस्तेसर्वशस्त्रास्त्रपूर्णाः ॥ १३ ॥ विततबहुसमृद्धिभ्राजमानारथामेपवनजवनवेगैर्वाजिभिर्युज्यमानाः ॥ विवि
धरिपुविनाशस्मारकैरायुधास्त्रैर्भृतवलभिविभागानीयतांसूतवृंदैः ॥ १४ ॥ पत्तयःशतशोमह्यमायांत्वस्त्राग्र्यपाणयः ॥ हयमेधार्हवाहस्यरक्षणेविततो
द्यमाः ॥ १५ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यलक्ष्मणस्यमहात्मनः ॥ सेनानीःकालजिन्नामाकारयामाससज्जताम् ॥ १६ ॥ दशध्रुवकमंडितोलघुसुरोमशोभा
न्वितोविविक्तगलशुक्तिभृद्विततकंठकोशेमणिः ॥ मुखेविशदकांतिधृत्त्वसितकांतिभृत्कर्णयोर्व्यराजततदाहयोधृ[1]तकराग्ररश्मिच्छटः ॥ १७ ॥ कै[2]लासं
शोभितमुखःस्फुरद्रत्नविशोभितः ॥ मुक्ताफलानांमालाभिःशोभितोनिर्ययौहयः ॥ १८ ॥ श्वेतातपत्ररचितःसितचामरशोभितः ॥ बहुशोभापरीतांगोनि
र्ययौहयराट्ततः ॥ १९ ॥ अग्रतोमध्यतश्चैकेपृष्ठतःसैनिकास्तथा ॥ देवाहरिंयथापूर्वंसेवंतेसेवनोचितम् ॥ २० ॥ अथसैन्यंसमाहूयसर्वमाज्ञापयत्तदा ॥
हस्त्यश्वरथपादातवृन्दैःसुबहुसंकुलम् ॥ २१ ॥ ततस्ततःसमेतानांसैन्यानांश्रूयतेध्वनिः ॥ ततोदुंदुभिनादोभूत्तस्मिन्पुरवरेतदा ॥ २२ ॥ तन्निनादेनशू
राणांप्रियेणमहतातदा ॥ कंपंतिगि[3]रिशृंगाणिप्रसादाविचलंतिच ॥ २३ ॥ हेषारवोमहानासीद्वाजिनांमुह्यतांनृप ॥ र[4]थांगघातसंघुष्टाधरासंचलतीवसा ॥
॥ २४ ॥ चलितैर्गजयूथैश्चपृथ्वीरुद्धासमंततः ॥ रजस्तुप्रचलत्तत्रजनांतर्द्धानमादधात् ॥ २५ ॥ निर्जगाममहासैन्यंछत्रैःसंछाद्यभास्करम् ॥ सेना
न्याकालजिन्नाम्नाप्रेरितंजनसंकुलम् ॥ २६ ॥ गर्जंतस्तलवीराग्र्याःकुर्वंतोरणसंभ्रमम् ॥ रघुनाथस्ययागायसज्जास्तेप्रययुर्मुदा ॥ २७ ॥ मृगमदमयसंगेष्वं
गरागंदधानाःकुसुमविमलमालाशोभितस्वोत्तमांगाः ॥ मुकुटकटकभूषाभूषितांगाःसमस्ताःप्रययुरवनिनाथप्रेरितास्तेपिसर्वे ॥ २८ ॥ इत्येवंतेमहारा
जंययुःसे[5]नाचरावराः ॥ धनुर्धराःपाशधराःखड्गधाराःस्फुटक्रमाः ॥ २९ ॥ एवंशनैःशनैःप्राप्तोमंडपंयागचिह्नितम् ॥ हयःखुरक्षततलांभूमिंकुर्वन्नभःपु
वन् ॥ ३० ॥ रामोदृष्ट्वाहरिंप्राप्तंबहुसंतुष्टमानसः ॥ वसिष्ठंप्रेरयामासक्रियाकर्तव्यतांप्रति ॥ ३१ ॥ वसिष्ठोराममाहूयस्वर्णपत्नीसमन्वितम् ॥ प्रयोगंका
रयामासब्र[6]ह्महत्यापनोदनम् ॥३२॥ ब्रह्मचर्यव्रतधरोमृगशृंगपरिग्रहः ॥ तत्कर्मकारयामासरामःपरपुरंजयः ॥३३॥ प्रारेभेयागकर्मार्थंकुंडंमण्डपसंमितम् ॥
तत्राचार्योभवद्धीमान्वेदशास्त्रविचारवित् ॥ ३४ ॥ वसिष्ठोरघुनाथस्यकुलपूर्वगुरुर्मुनिः ॥ ब्रह्मांस्तत्राचरद्ब्र[7]ह्मकर्मागस्त्यस्तपोनिधिः ॥ ३५ ॥ वाल्मी
किर्मुनिरध्वर्युर्मुनिःकण्वस्तुद्वारपः ॥ अष्टौद्वाराणितत्रासन्सतोरणशुभानिवै ॥ ३६ ॥ द्वारिद्वारिद्वयंविप्र[3]ब्राह्मणस्याधिमंत्रवित् ॥ पूर्वद्वारिमुनिश्रेष्ठौदेव

१ धृतनरान्यरश्मिच्छदः–इ० पा० । २ कवलाशोभितमुखः–इ०,कलेशशोभितमुखः–इ० च पा० । ३ गिरयस्तुंगाः–इ० पा० । ४ रथांगव्रातसंघुष्टा–इ० पा० । ५ सेनाचरास्त्वराः–इ० पा० । ६ रामं परपुरंजयम्–इ० पा० । ७ ब्राह्मं कर्म–इ० पा० ३ हे विप्र–वात्स्यायनेत्यर्थः-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वलासितसंज्ञितौ ॥ ३७ ॥ दक्षिणद्वारिभूमानौकश्यपात्रीतपोनिधी ॥ पश्चिमद्वारिऋषभौजातूकर्ण्योऽथजाजलिः ॥ ३८ ॥ उत्तरद्वारितुमुनीद्रौद्वितैक
ततापसौ ॥ एवंद्वारविधिंकृत्वावासिष्ठःकलशोद्भवः ॥ ३९ ॥ हयवर्यस्यसत्पूजांकर्तुमारभतद्विज ॥ सुवासिन्यःस्त्रियस्तत्रवासोलंकारभूषिताः ॥ ४० ॥ हरिद्रा
क्षतगंधाद्यैःपूजयामासुरर्चितम् ॥ नीराजनंततःकृत्वाधूपयित्वागुरूक्षणैः ॥४१॥ वर्धापनंततोवेश्याश्चक्रुस्तावाडवाज्ञया ॥ एवंसंपूज्यविमलेभालेचंदनचर्चि
ते ॥ ४२ ॥ कुंकुमादिकगंधाढ्येसर्वशोभासमन्विते ॥ ववंधभास्वरंपत्रंतप्तहाटकनिर्मितम् ॥ ४३ ॥ तत्रालिखदाशरथेःप्रतापबलमूर्जितम् ॥ सूर्यवंशध्वजो
धन्वीधंनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः ॥ ४४ ॥ यंदेवाःसासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः ॥ तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघूद्वहः ॥ ४५ ॥ रामचंद्रोमहाभागःसर्वशूरशिरोम
णिः ॥ तन्माताकोसलनृपपत्नीगर्भसमुद्भवा ॥ ४६ ॥ तस्याःकुक्षिभवंरत्नंरामःशत्रुक्षयंकरः ॥ करोतिहयमेधंवैब्राह्मणेनसुशिक्षितः ॥ ४७ ॥ रावणाभिधविप्रें
द्रवधपापापनुत्तये ॥ मोचितस्तेनवाहानांमुख्योसौवाजिनांवरः ॥४८॥ महाबलपरीवारपरिखाभिःसुरक्षितः ॥ तद्रक्षकोस्तितद्भ्राताशत्रुघ्नोलवणांतकः ॥४९॥
हस्त्यश्वरथपादातसेनासंघसमन्वितः ॥ यस्यराज्ञइतिश्रेष्ठोमानःस्यात्स्वबलोन्मदात् ॥ ५० ॥ वयंधनुर्धराःशूराःश्रेष्ठावयमिहोत्कटाः ॥ तेगृह्णंतुबला
द्वाहंरत्नमालाविभूषितम् ॥५१॥ मनोवेगंकामजवंसर्वगत्यधिभास्वरम् ॥ ततोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाहयम् ॥ ५२ ॥ शरासनविनिर्मुक्तवत्सदंतैः
शिलाशितैः ॥ ५३ ॥ इत्येवमादिविलिलेखमहामुनींद्रःश्रीरामचंद्रभुजवीर्यलसत्प्रतापम् ॥ शोभानिधानमतिचंचलवायुवेगंपातालभूतलविशेषगतिंमु
मोच ॥ ५४ ॥ शत्रुघ्नमादिदेशाथरामःशस्त्रभृतांवरः ॥ याहिवाहस्यरक्षार्थंपृष्ठतःस्वैरगामिनः ॥ ५५ ॥ शत्रुघ्नगच्छवाहस्यमार्गेभद्रंभवेत्तव ॥ भवेतां
शत्रुविजयौरिपुकर्षणतेभुजौ ॥ ५६ ॥ येयोद्धारःप्रतिरणगतास्तेत्वयावारणीयावाहंरक्षस्वकगुणगणैःसंयुतःसन्महोर्व्याम् ॥ सुप्तान्भ्रष्टान्विगतवसनान्भी
तभीतांस्तुनम्रांस्तान्माहन्याःसुकृतकृतिनोयेनशंसंतिकर्म ॥ ५७ ॥ विरथाभयसंत्रस्तायेवदंतिवयंतव ॥ तेत्वयानहिहंतव्याःशत्रुघ्नसुकृतैषिणा ॥५८॥
योहन्याद्विमदंमत्तंसुप्तंमग्नंभयातुरम् ॥ तावकोहंब्रुवाणंचसव्रजत्यधमांगतिम् ॥ ५९ ॥ परस्वेचित्तवृत्तिंत्वंमाकृथाःपारदारिके ॥ नीचेरतिंनकुर्वीथाःसर्व
सद्गुणपूरितः ॥ ६० ॥ वृद्धानांप्रेरणंपूर्वंमाकुर्वीथारणंजय ॥ पूज्यपूजातिक्रमंत्वंमाविधेहिदयान्वितः ॥ ६१ ॥ गांविप्रंचनमस्कुर्यावैष्णवंधर्मसंयुतम् ॥
अभिवाद्ययतोगच्छेस्तत्रसिद्धिमवाप्नुयाः ॥ ६२ ॥ विष्णुःसर्वेश्वरःसाक्षीसर्वव्यापकदेहभृत् ॥ येतदीयामहाबाहोतद्रूपाविचरंतिहि ॥ ६३ ॥ येस्मरंति

१ धनुर्दीक्षागुरोर्गुरुः–इ० पा०। २ हठात्–इ०, लीलयाहवात् इ० पा०। ३ तु तत्परः–इ० पा०। ४ नइ ग्नम्–इ० पा०। ५ पूर्वं प्रहारं वृद्धानां मा कुर्वीथा ह्यरिंजय–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महाविष्णुंसर्वभूतहृदिस्थितम् ॥ तेमंतव्यामहाविष्णुसमरूपारघूद्वह ॥ ६४ ॥ यस्यस्वीयोनपारक्योयस्यामित्रसमोरिपुः ॥ तेवैष्णवाःक्षणादेवपापिनं
पावयंतिहि ॥ ६५ ॥ येषांप्रियंभागवतंयेषांवैब्राह्मणाःप्रियाः ॥ वैकुंठात्प्रे[1]षितास्तेऽत्रलोकपावनहेतवे ॥ ६६ ॥ येषांवक्रेहरेर्नामहृदिविष्णुःसनातनः ॥
उदरेविष्णुनैवेद्यःसश्वपाकोपिवैष्णवः ॥ ६७ ॥ येषांवेदाःप्रियतमानचसंसारजंसुखम् ॥ स्वधर्मनिरतायेचतान्नमस्कुर्विहान्वितान् ॥ ६८ ॥ शिवेवि
ष्णौनवाभेदोनचब्रह्ममहेशयोः ॥ तेषांपादरजःपूतंवहाम्यघविनाशनम् ॥ ६९ ॥ गौरीगंगामहालक्ष्मीर्यस्यनास्तिपृथक्तया ॥ तेमंतव्यानराःसर्वेस्वर्गलो
कादिहाग[2]ताः ॥ ७० ॥ शरणागतरक्षीचमानदानपरायणः ॥ यथाशक्तिहरेःप्रीत्यैसज्ञेयोवैष्णवोत्तमः ॥ ७१ ॥ यस्यनाममहापापराशिंदहतिसत्वरम् ॥
तदीयचरणद्वंद्वेभक्तिर्यस्यसवैष्णवः ॥ ७२ ॥ इंद्रियाणिवशेयेषांमनोपिहरिचिंतकम् ॥ तान्नमस्कृत्यपूयात्सह्याजन्ममरणांतिकात् ॥ ७३ ॥ परस्त्रि[3]यं
त्वंकरवालवत्त्यजन्भवेर्यशोभूषणभूतिभूमिः ॥ एवंममादेशमथाचरंश्चलभेःपरंधामसुयोगमीड्यम् ॥ ७४ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवा
त्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नशिक्षाकथनंनामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एवमाज्ञाप्यभगवान्रामश्चामित्रकर्षणः ॥ वीरानालोक
यन्भूयोजगादशुभयागिरा ॥ १ ॥ शत्रुघ्नस्यममभ्रातुर्वाजिरक्षाकरस्यवै ॥ कोगंतापृष्ठतोरक्षंस्तन्निदेशप्रपालकः ॥ २ ॥ यःसर्ववीरान्प्रतिमुख्यमागता
न्वि[4]निर्जयेन्मर्मभिदस्त्रसंघैः ॥ गृह्णात्वसौमेकरवीटकंतद्भूमौयशःस्वंप्रथयन्सुविस्तरम् ॥ ३ ॥ इत्युक्तवतिरामेतुपुष्कलोभरतात्मजः ॥ जग्राहवीटकंत
स्माद्रघुराजकरांबुजात् ॥ ४ ॥ स्वामिन्गच्छामिशत्रुघ्नं[5]पृष्ठरक्षाकरोन्वहम् ॥ सन्नद्धःसर्वशस्त्रास्त्रचापबाणधरःप्रभो ॥ ५ ॥ सर्वमद्यक्षितितलंत्वत्प्रता
पोविजेष्यते॥एतेनिमित्तभूतावैरामचंद्रमहामते॥६॥भवत्कृपातःसकलंससुरासुरमानुषम्॥उपस्थितंप्रयुद्धायतन्निषेधेक्षमोह्यहम् ॥७॥ सर्वस्वामीज्ञास्यति
यन्ममविक्रमदर्शनात् ॥ एषगंतास्मिशत्रुघ्नपृष्ठरक्षाप्रकारकः॥८॥एवंब्रुवंतंभरतात्मजंसप्रस्तूयसाध्वित्यनुमोदमानः ॥ शशंससर्वान्कपिवीरमुख्यान्प्रभं
जनोद्भूतमुखान्हरिःप्रभुः ॥ ९ ॥ भोहनूमन्महावीरशृणुमद्वाक्यमादृतः ॥ त्वत्प्रसादान्मयाप्राप्तमिदंराज्यमकंटकम् ॥ १० ॥ सीत[6]यामममसंयोगेयोभवा
ञ्जलधितरेः ॥ चरितंतद्धरेवेद्मिसर्वंतवकपीश्वर ॥ ११ ॥ त्वंगच्छममसैन्यस्यपालकःसन्ममाज्ञया ॥ शत्रुघ्नःसोदरोमह्यं[7]पालनीयस्त्वहंयथा ॥ १२ ॥
यत्रयत्रमतिभ्रंशःशत्रुघ्नस्यप्रजायते ॥ तत्रतत्रप्रबोद्धव्योभ्रातामममहामते ॥ १३ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंरामचंद्रस्यधीमतः ॥ शिरसातत्समाधायप्रणाम

१ प्रोषिताः–इ० पा० । २ स्वर्गलोकादिहामराः–इ० पा० । ३ परस्त्रियं वै कुरुमातृवत्त्वम्–इ० पा० । ४ विनिर्जयेद्दुर्मदशस्त्रसंघैः--इ० पा० । ५ शत्रुघ्नपृष्ठरक्षांकरोम्यहम्--इ०पा० ।
६ सीतया मम संयोगो योऽभवज्जलधिर्नरैः । तारितस्तद्बलं वेद्मि सर्वं तव कपीश्वर--इ० पा० । ७ पालनीयस्त्वया ह्ययः--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मकरोत्तदा ॥ १४ ॥ अथादिशन्महाराजोजांबवंतंकपीश्वरम् ॥ रघुनाथस्यसेवायैकोंपिपूत्तमतेजसम् ॥ १५ ॥ अंगदोगवयोमैंदस्तथादधिमुखःकपिः ॥ सुग्रीवःप्लवगाधीशःशतवल्यक्षिकौकपी ॥ १६ ॥ नीलोनलोमनोवेगोऽधिगंतावानरांगजः ॥ इत्येवमादयोयूयंसज्जीभूताभवंतुभोः ॥ १७ ॥ सर्वैर्गजैः सदश्वैश्वततहाटकभूषणैः ॥ कवचैःसशिरस्त्राणैर्भूषितायांतुसत्वराः ॥ १८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ सुमंत्रमाहूयसुमंत्रिणंतदाजगादरामोबलवीर्यशोभनः ॥ अमात्यमौलेवदकेत्रयोज्यानराहयंपालयितुंसमर्थाः ॥ १९ ॥ तदुक्तमेवमाकर्ण्यजगादपरवीरहा ॥ हयस्यरक्षणेयोग्यान्बलिनोत्रनराधिपान् ॥२०॥ रघुनाथशृणुष्वैतान्नववीरान्सुसंहितान् ॥ धनुर्धरान्महाविद्यान्सर्वशस्त्रास्त्रकोविदान् ॥ २१ ॥ प्रतापाग्र्यंनीलरत्नंतथालक्ष्मीनिधिंनृपम् ॥ रिपुतापंचोग्रहयं तथाशस्त्रविदंनृपम् ॥ २२ ॥ राजन्योसौनीलरत्नोमहावीरोरथाग्रणीः ॥ सएवलक्षंरक्षेतलक्षंयुध्येतनिर्भयः ॥ २३ ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्यातुवाहस्यरक्षणे ॥ दंशितैस्सशिरस्त्राणैर्ममबाहुभिरुद्धतैः ॥ २४ ॥ प्रतापाग्र्योयोह्ययंचरिपुंगर्वमशातयत् ॥ सव्यापसव्यबाणानांमोक्तासर्वास्त्रवित्तमः ॥ २५ ॥ एषोक्षौहिणिविंशत्यायातुयज्ञहयावने ॥ सन्नद्धोरिपुनाशाययुवाकोदंडदंडभृत् ॥२६॥ तथालक्ष्मीनिधिस्त्वेषयातुराजन्यसत्तमः ॥ यस्तपोभिः शतधृतिंप्रसाद्यास्त्राणिचाभ्यसत् ॥ २७ ॥ ब्रह्मास्त्रंपाशुपत्यास्त्रंगारुडंनागसंज्ञितम् ॥ मायूरंनाकुलंरौद्रंवैष्णवंमेघसंज्ञितम् ॥ २८ ॥ वज्रंपार्वतसंज्ञंचतथावायव्यसंज्ञितम् ॥ इत्यादिकानामस्त्राणांसंप्रयोगविसर्गवित् ॥ २९ ॥ सएषनिजसैन्यानामक्षौहिण्यैकयायुतः ॥ प्रयातुशूरमुकुटःसर्ववैरिप्रभंजनः ॥ ३० ॥ रिपुतापोयमेवाद्यगच्छत्वग्र्योधनुर्भृताम् ॥ सर्वशस्त्रास्त्रकुशलोरिपुवंशदवानलः ॥ ३१ ॥ गच्छतात्सेनयाबह्वयाचतुरंगसमेतया ॥ शत्रुघ्नाज्ञांशिरस्येतेदधत्वद्यबलोत्कटाः ॥ ३२ ॥ उग्राश्वोपिमहाराजातथाशस्त्रविदेषच ॥ सर्वेयांतुसुसंनद्धास्तववाहस्यपालकाः ॥ ३३ ॥ इतिभाषितमाकर्ण्यमंत्रिणःप्रजहर्षच ॥ आज्ञापयामासचतान्सुमंत्रकथितान्भटान् ॥ ३४ ॥ तेऽनुज्ञांरघुनाथस्यप्राप्यमोदंप्रपेदिरे ॥ चिरकालंसांपरायंवांच्छंतोयुद्धदुर्मदाः ॥ ३५ ॥ सन्नद्धाःकवचाद्यैश्चतथाशस्त्रास्त्रवर्तनैः ॥ ययुःशत्रुघ्नसंवासंसीतापतिप्रणोदिताः ॥ ३६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथोक्तऋषिणारामोविधिनापूजयत्क्रमात् ॥ आचार्यादीनृषीन्सर्वान्यथोक्तवरदक्षिणैः ॥ ३७ ॥ आचार्यायददौरामो हस्तिनंषष्टिहायनम् ॥ हयमेकंमनोवेगं रत्नमालाविभूषितम् ॥ ३८ ॥ पौरटंरथमेकंचमणिरत्नविभूषितम् ॥ चतुर्भिर्वाजिभिर्युक्तंसर्वोपस्करसंयुतम् ॥ ३९ ॥ मणिलक्षंतुप्रत्यक्षंमुक्ताफलतुलाशतम् ॥ विद्रुमस्यतुलानांतुसहस्रंस्फुटतेजसाम् ॥ ४० ॥ ग्राममेकंसुसंपन्नंनानाजनसमाकुलम् ॥ विचित्रसस्यनिष्पन्नंविविधैर्मंदिरैर्वृतम् ॥ ४१ ॥ ब्रह्मणेऽपितथैवादाद्धोत्रेऽप्यध्वर्यवे

१ रघुनाथस्य शत्रुघ्नस्य । २ कपीश्वरमजः प्रभुः—इ० पा० । ३ योग्याः—इ० पा० । ४ रिपुवर्गम्—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ददौ ॥ ऋत्विग्भ्योभूरिशोदत्त्वाप्रणनामरघूत्तमः ॥ ४२ ॥ सर्वेंतेविविधावाग्भिराशीर्भिरभिपूजिताः ॥ चिरंजीवमहाराजरामचन्द्ररघूद्वह ॥ ४३ ॥
कन्यादानंभूमिदानंगजदानंतथैवच ॥ अश्वदानंस्वर्णदानंतिलदानंसमौक्तिकम् ॥ ४४ ॥ अन्नदानंपयोदानमभयंदानमुत्तमम् ॥ रत्नदानानिसर्वाणिविप्रे
भ्यश्चादिशन्महान् ॥ ४५ ॥ देहिदेहिधनंदेहिमानेतिब्रूहिकस्यचित् ॥ ददात्वन्नंददात्वन्नंसर्वभोगसमन्वितम् ॥ ४६ ॥ इत्थंप्रावर्ततमखोरघुनाथस्यधी
मतः ॥ सदक्षिणोद्विजवरैःपूर्णःसर्वशुभक्रियः ॥ ४७ ॥ अथरामानुजोगत्वामातरंप्रणनामह ॥ आज्ञापयाश्वरक्षार्थमेषगच्छामिशोभने ॥ ४८ ॥ त्वत्कृपा
तोरिपुकुलंजित्वाशोभासमन्वितः ॥ आयास्यामिमहाराजैर्हयवर्यसमन्वितः ॥ ४९ ॥ ॥ मातोवाच ॥ ॥ पुत्रगच्छमहावीरशिवाःपंथानएवते ॥
सर्वांत्रिपुगणाञ्जित्वापुनरागच्छसन्मते ॥ ५० ॥ पुष्कलंपालयनिजभ्रातृजंधर्मवित्तमम् ॥ महाबलिनमद्यापिबालकंलीलयायुतम् ॥ ५१ ॥ पुत्रागच्छ
सिचेद्युक्तःपुष्कलेनशुभान्वितः ॥ तदाममप्रमोदःस्यादन्यथाशोकभागहम् ॥ ५२ ॥ इतिसंभाष्यमाणांस्वांमातरंप्रत्युवाचसः ॥ त्वदीयचरणद्वंद्वंस्मर
न्प्राप्स्यामिशोभनम् ॥ ५३ ॥ पुष्कलंपालयित्वाहंनिजांगमिवशोभने ॥ स्वनामसदृशंकृत्वापुनरेष्यामिमोदवान् ॥ ५४ ॥ इत्युक्त्वाप्रययौवीरोरामंसम
खमंडपे ॥ आसीनंमुनिवर्याग्र्यैर्यज्ञं[1]वेषधरंवरम् ॥ ५५ ॥ उवाचमतिमान्वीरःसर्वशोभासमन्वितः ॥ रामाज्ञापयरक्षार्थंहयस्यानुज्ञयातव ॥ ५६ ॥ रघु
नाथोपितच्छ्रुत्वाभद्रमस्त्वितिचाब्रवीत् ॥ बालंस्त्रियंप्रमत्तंत्वंमाहन्याःशस्त्रवर्जितम् ॥ ५७ ॥ तदालक्ष्मीनिधिर्भ्रांताजानक्याजनकात्मजः ॥ प्रहस्यकिं
चिन्नयनेनतंयन्त्राममब्रवीत् ॥ ५८ ॥ ॥ लक्ष्मीनिधिरुवाच ॥ ॥ रामचंद्रमहाबाहोसर्वधर्मपरायण ॥ शत्रुघ्नंशिक्षयतथायथालोकोत्तरोभवेत्॥५९॥
कुलोचितंकर्मकुर्वन्नग्रजाचरितंतथा ॥ गच्छेत्सपरमंधामतेजोबलसमन्वितम् ॥ ६० ॥ त्वयाप्रोक्तंमहाराजब्राह्मणंनावमानयेत् ॥ पित्रातवहतोविप्रःपितृ
भक्तिपरायणः ॥ ६१ ॥ त्वयापिसुमहत्कर्मकृतंलोकविगर्हितम् ॥ अवध्यांमहिलांयस्त्वंहतवान्नियतंततः ॥ ६२ ॥ अग्रजोस्यमहाराजकृतवान्यंपराक्रम
म् ॥ सनकेनकृतःपूर्वंराक्षस्याःकर्णकर्तनम् ॥ ६३ ॥ एवंकरिष्यतिनृपःशत्रुघ्नःशिक्षयातव ॥ यदिनायंतथाकुर्यात्कुलस्यासदृशंभवेत् ॥ ६४ ॥ इत्यु
क्तवंतंतंरामःप्रत्युवाचहसन्निव ॥ मेघगंभीरयावाचासर्ववाक्यविशारदः ॥ ६५ ॥ [2]शृण्वंतुयोगिनःशांताःसमदुःखसुखाःपुनः ॥ जानंत्यपारसंसारनिस्तार
तरणादिकम् ॥ ६६ ॥ येशूराःसमहेष्वासाःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः ॥ तेचजानंतियुद्धस्यवार्त्तांनतुभवादृशाः ॥ ६७ ॥ परोपतापिनोयेवैयेचोत्पथविसारि
णः ॥ तेहंतव्यानृपैःसर्वैःसर्वलोकहितैषिभिः ॥ ६८ ॥ इत्युक्तमाकर्ण्यसभासदस्तेसर्वेस्मितंचक्रुररिंदमस्य ॥ कुंभोद्भवःपूजितमेनमश्वंविमोचयामाससु

१ मुनिवेषवरम् –इ० पा० । २ यूयं तु–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोभितंहि ॥ ६९ ॥ इमंमंत्रंसमुच्चार्यवसिष्ठःकलशोद्भवः ॥ कराग्रेणस्पृशन्नश्वंमुमोचजयकांक्षया ॥ ७० ॥ वाजिन्गच्छयथालीलंसर्वत्रधरणीतले ॥
यागार्थेमोचितोयेनपुनरागच्छसत्वरः ॥ ७१ ॥ अश्वस्तुमोचितः सर्वैर्भटैःशस्त्रास्त्रकोविदैः ॥ परीतःप्रययौप्राचींदिशंवायुजवान्वितः ॥ ७२ ॥
प्रचचारबलंसर्वंकंपयद्धरणीतलम् ॥ शेषोपिकिंचिन्नतयाफणयाधृतवान्भुवम् ॥ ७३ ॥ दिशःप्रसेदुःपरितःक्ष्मातलंशोभयान्वितम् ॥ वायवस्तंतुशत्रुघ्नं
पृष्ठतोमंदगामिनः ॥ ७४ ॥ शत्रुघ्नस्यप्रयाणायाभ्युद्यतस्यभुजोस्फुरत् ॥ दक्षिणःशुभमाशंसीजयायचबभूवह ॥ ७५ ॥ पुष्कलःस्वगृहंरम्यंप्रविवेश
समृद्धिमत् ॥ वितर्दिभिर्वलक्षाभिःशोभितंरत्नवेदिकम् ॥ ७६ ॥ तत्रापश्यन्निजांभार्यांपतिव्रतपरायणाम् ॥ किंचित्स्वदर्शनाद्धृष्टांभर्तृदर्शनलालसा
म् ॥ ७७ ॥ मुखारविंदेनचनागवल्लीदलंसुकर्पूरयुतंचचर्वती ॥ नासाफलंतोयभवंमहाधनंबाह्वोर्मृणालीसदृशोःसुकंकणे ॥ ७८ ॥ कुचौतुमालूरफ
लोपमौवरौनितंबबिंबंवरनीविशोभितम् ॥ पादौतुलाकोटिधरौसुकोमलौदधत्यहोऐक्षतसत्पतिंस्वकम् ॥ ७९ ॥ परिरभ्यप्रियांधीरोगद्गदस्वरभाषिणी
म् ॥ तदुरोजपरीरंभनिर्भरीकृतदेहकाम् ॥ ८० ॥ उवाचभद्रेगच्छामिशत्रुघ्नपृष्ठरक्षकः ॥ रामाज्ञयायाज्ञमश्वंपालयन्नथसंयुतः ॥ ८१ ॥ त्वयामेमातरः
पूज्याःपादसंवाहनादिभिः ॥ तदुच्छिष्टंहिभुंजानातत्कर्मकरणादरा ॥ ८२ ॥ सर्वाःपतिव्रतानार्योलोपामुद्रादिकाःशुभाः ॥ नावमान्यास्त्वयाभीरुस्वत
पोवलशोभिताः ॥ ८३ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेहयमोचनपुष्कलभार्यासमागमोनामएकादशोऽध्यायः॥ ११॥
॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंस्वपतिंवीक्ष्यप्रेम्णासुनिर्भरम् ॥ प्रत्युवाचहसंतीविकिंचिद्गद्गदभाषिणी ॥ १ ॥ नाथतेविजयोभूयात्सर्वत्ररणमं
डले ॥ शत्रुघ्नाज्ञाप्रकर्तव्याहयरक्षायथाभवेत् ॥ २ ॥ स्मरणीयाहिसर्वत्रसेविकात्वत्पदानुगा ॥ कदापिमानसंनाथत्वत्तोनान्यत्रगच्छति ॥ ३ ॥ परमा
योधनेकांतस्मर्तव्याहंनजातुचित् ॥ सत्यांमयितवस्वांतेयुद्धेविजयसंशयः ॥ ४ ॥ पद्मनेत्रतथाकार्यंमूर्मिलाद्यायथामम ॥ हास्यंनैवप्रकुर्वंतिमांवीक्ष्य
करताडनैः ॥ ५ ॥ इयंपत्नीमहाभीरोःसंग्रामेप्रपलायितुः ॥ कातरायाहियुद्धचंतिशूराणांसमयःकुतः ॥ ६ ॥ इत्येवंनहसंत्युच्चैर्यथामेदेवरांगनाः ॥ तथा
कार्यंमहाबाहोरामस्यहयरक्षणे ॥ ७ ॥ योद्धात्वमादौसर्वत्रपरेयेतवपृष्ठतः ॥ धनुष्टंकारबधिराःक्रियंतांबलिनःपरे ॥ ८ ॥ तवप्रोद्यत्करांभोजकरवाल
भियाबलम् ॥ परेषांभवतात्क्षिप्रमन्योन्यभयव्याकुलम् ॥ ९ ॥ कुलंमहदलंकार्यंपरान्विजयतात्वया ॥ गच्छस्वामिन्महाबाहोतवश्रेयोभवत्विह ॥ १० ॥
इदंधनुर्गृहाणाशुमहद्गुणविभूषितम् ॥ यस्यगर्जितमाकर्ण्यवैरिवृंदंभयातुरम् ॥ ११ ॥ इमौतेत्विषुधीवीरबध्येतांशंयथाभवेत् ॥ वैरिकोटिविनिष्पेषवा ॥ ११ ॥

१ वाजिमुख्यम्-इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णकोटिसुपूरितौ ॥ १२ ॥ कवचंत्विदमाधेहिशरीरेकामसुंदरे ॥ वज्रप्रभामहादीप्तिहतसंतमसंदृढम् ॥ १३ ॥ शिरस्त्राणंनिजोत्तंसेकुरुकांतमनो
रमम् ॥ इमेवतंसेविशदेमणिरत्नविभूषिते ॥ १४ ॥ इतिसुविमलवाचंवरिपुत्रींप्रपश्यन्नयनकमलदृष्ट्यावीक्षमाणस्तदंगम् ॥ अधिगतपरिमादाभा[1]रतिः
शत्रुजेतारणकरणसमर्थस्तांजगादातिधीरः ॥ १५ ॥ ॥ पुष्कलउवाच ॥ ॥ कांतेयत्त्वंवदसिमांतथासर्वंचराम्यहम् ॥ वीरपत्नीभवेत्कीर्तिस्तवकां
तिमतीप्सिता ॥ १६ ॥ इतिकांतिमतीदत्तंकवचंमुकुटंवरम् ॥ धनुर्महेषुधीखड्गंसर्वंजग्राहवीर्यवान् ॥ १७ ॥ परिधायचतत्सर्वंबहुशोभासमन्वितः ॥
शुशुभेतीवसुभटःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ॥ १८ ॥ तमस्त्रशस्त्रशोभाढ्यंवीरमालाविभूषितम् ॥ कुंकुमागुरुकस्तूरीचंदनादिकचर्चितम् ॥ १९ ॥
नानाकुसुममालाभिराजानुपरिशोभितम् ॥ नीराजयामासमुहुस्तत्रकांतिमतीसती ॥ २० ॥ नीराजयित्वाबहुशःकिरंतीमौक्तिकैर्मुहुः ॥ गलदश्रुचलन्ने
त्रापरिरेभेपतिंनिजम् ॥ २१ ॥ दृढंसपरिरभ्यैतांचिरमाश्वासयत्तदा ॥ वीरपत्निकांतिमतिविरहंमाकृथामम ॥ २२ ॥ एषगच्छामिसविधेतवभा[2]
मेपतिव्रते ॥ इत्युक्त्वातांनिजांपत्नींरथमारुरुहेवरम् ॥ २३ ॥ तंप्रयांतंपतिंश्रेष्ठंनयनैर्निर्निमिषोज्झितैः ॥ विलोकयामासतदापतिव्रतपरायणा ॥ २४ ॥
सययौजनकंद्रष्टुंजननींप्रेमविह्वलाम् ॥ गत्वापितरमंबांचववंदेशिरसामुदा ॥ २५ ॥ मातापुत्रंपरिष्वज्यस्वांकमारोपयत्तदा ॥ मुंचंतीबाष्पनिचयंस्व
स्त्यस्त्वितिजगादसा ॥ २६ ॥ पितरंप्राहभरतंरामोयज्ञकरःपरः ॥ पालनीयोलक्ष्मणेनभवद्भिश्चमहात्मभिः ॥ २७ ॥ आज्ञप्तोऽसौजनन्याचपित्राहर्षि[3]
तयागिरा ॥ ययौशत्रुघ्नकटकंमहावीरविभूषितम् ॥ २८ ॥ रथिभिःपत्तिभिर्वीरैःसदश्वैःसादिभिर्वृतः ॥ ययौसुदारवृत्तंसमहायज्ञहयाग्रणीः ॥ २९ ॥ ग
च्छन्पांचालदेशांश्चकुरूंश्चैवोत्तरान्कुरून् ॥ दशार्णाञ्छ्रीविशालांश्चसर्वशोभासमन्वितः ॥ ३० ॥ तत्रतत्रोपशृण्वानोरघुवीरयशोखिलम् ॥ रावणासुर
घातेनभक्तरक्षाविधायकम् ॥ ३१ ॥ पुनश्चहयमेधादिकार्यमारभ्यपावनम् ॥ यशोवितन्वन्भुवनेलोकान्त्रामोऽविताभयात् ॥ ३२ ॥ तेभ्यस्तुष्टोददौहारा
न्रत्नानिविविधानिच ॥ महाधनानिवासांसिशत्रुघ्नःप्रवरोमहान् ॥ ३३ ॥ सुमतिर्नामतेजस्वीसर्वविद्याविशारदः ॥ रघुनाथस्यसचिवःशत्रुघ्नानुचरो
वरः ॥ ३४ ॥ ययौतेनमहावीरोग्रामाञ्जनपदान्बहून् ॥ रघुनाथप्रतापेननकोपिह्वतवान्हयम् ॥ ३५ ॥ देशाधिपायेबहवोमहाबलपराक्रमाः ॥ हस्त्यश्वरथ
पादातचतुरंगसमन्विताः ॥ ३६ ॥ संपदोबहुशोनीत्वामुक्तामाणिक्यसंयुताः ॥ शत्रुघ्नंहयरक्षार्थमागतंप्रणतामुहुः ॥ ३७ ॥ इदंराज्यंधनंसर्वंसपुत्रपशुबां
धवम् ॥ रामचंद्रस्यसर्वंहिनमदीयंरघूद्वह ॥ ३८ ॥ एवंतदुक्तमाकर्ण्यशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ आज्ञांस्वांतत्रसंज्ञाप्ययययौतैःसहितःपथि ॥ ३९ ॥

१ भरतस्यापत्यं पुमान्। २ सुंदरि इत्यर्थः। ३ पित्रा च हर्षितांगिना—इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

एवंक्रमेणसंप्राप्तःशत्रुघ्नोहयसंयुतः ॥ अहिच्छत्रांपुरींब्रह्मन्नानाजनसमाकुलाम् ॥ ४० ॥ ब्रह्मद्विजसमाकीर्णांनानारत्नविभूषिताम् ॥ सौवर्णैःस्फाटिकै
र्हर्म्यैर्गोपुरैःसमलंकृताम् ॥ ४१ ॥ यत्ररंभातिरस्कारकारिण्यःकमलाननाः ॥ दृश्यंतेसर्वहर्म्येषुललनालीलयान्विताः ॥ ४२ ॥ यत्रस्वाचारल
लिताःसर्वभोगैकभोगिनः ॥ धनदानुचरायद्वत्तथालीलासमन्विताः ॥ ४३ ॥ यत्रवीराधनुर्हस्ताःशरसंधानकोविदाः ॥ कुर्वंतितं[1]त्रराजानं
सुहृष्टंसुमदाभिधम् ॥ ४४ ॥ एवंविधंददर्शासौनगरंदूरतःप्रभुः ॥ पार्श्वेतस्यपुरश्रेष्ठमुद्यानंशोभयान्वितम् ॥ ४५ ॥ पुन्नागैर्नागचंपैश्चतिलकैर्दे
वदारुभिः ॥ अशोकैःपाटलैश्चूतैर्मंदारैःकोविदारकैः ॥ ४६ ॥ आम्रजंबुकदंबैश्चप्रियालपनसैस्तथा ॥ शालैस्तालैस्तमालैश्चमल्लिकाजातियूथि
भिः ॥ ४७ ॥ नीपैःकदंबैर्बकुलैश्चंपकैर्मदनादिभिः ॥ शोभितंसददर्शाथशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ ४८ ॥ हयोगतस्तद्वनमध्यदेशेतमालतालादिसुशोभि
तेवै ॥ ययौततःपृष्ठतएववीराधनुर्धरैःसेवितपादपद्मः ॥ ४९ ॥ ददर्शतत्ररचितंदेवायतनमद्भुतम् ॥ इंद्रनीलैश्चवैडूर्यैस्तथामारकतैरपि ॥ ५० ॥
शोभितंसुरसेवार्हकै[2]लासप्रस्थसन्निभम् ॥ जातरूपमयैःस्तंभैःशोभितंसद्मनांवरम् ॥ ५१ ॥ दृष्ट्वातद्रघुनाथस्यभ्रातादेवालयंवरम् ॥ पप्रच्छसुम
तिंस्वीयंमंत्रिणंवदतांवरम् ॥५२॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ वदामात्यवरेदंकिंकस्यदेवस्यकेतनम् ॥ कादेवतापूज्यतेत्रकस्यहेतोःस्थितानघ ॥ ५३ ॥
एवमाकर्ण्यसर्वज्ञोमंत्रविन्निजगादह ॥ शृणुष्वैकमनावीरयथावदिहसर्वशः ॥ ५४ ॥ कामाक्षायाःपरंस्थानंविद्धिविश्वैकशर्मदम् ॥ यस्यादर्शनमात्रे
णसर्वसिद्धिःप्रजापते ॥ ५५ ॥ देवासुरास्तुयांस्तुत्वानत्वाप्राप्ता[3]खिलांश्रियम् ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांदात्रीभक्तानुकंपिनी ॥ ५६ ॥ याचितासुमदेनात्रा
हिच्छत्रापतिनापुरा ॥ स्थिताकरोतिसकलंभक्तानांदुःखहारिणी ॥ ५७ ॥ तांनमस्कुरुशत्रुघ्नसर्ववीरशिरोमणे ॥ नत्वाशुसिद्धिंप्राप्नोषिससुरासुरदुर्ल
भाम् ॥५८॥ इतिश्रुत्वाथतद्वाक्यंशत्रुघ्नःशत्रुतापनः ॥ पप्रच्छसकलांवार्तांभवान्याःपुरुषर्षभः ॥५९॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कोहिच्छत्रापतीराजासुमदः
किंतपःकृतम् ॥ येनेयंसर्वलोकानांमातातुष्टात्रसंस्थिता ॥ ६० ॥ वदसर्वंमहामात्यनानार्थपरिबृंहितम् ॥ यथावत्त्वंहिजानासितस्माद्वदमहामते ॥ ६१ ॥
सुमतिरुवाच ॥ ॥हेमकूटोगिरिःपूर्[4]तःसर्वदेवोपशोभितः ॥ तत्रास्तितीर्थंविमलमृषिवृंदसुसेवितम् ॥ ६२ ॥ सुमदोहितपस्तेपेहतमातृपितृप्रजः ॥ अरि
भिःसर्वसामंतैर्जगामतपसेहितम् ॥ ६३ ॥ वर्षाणित्रीणिसपदात्वेकेन[5]मंनसास्मरन् ॥ जगतांमातरंदध्यौनासाग्रस्तिमितेक्षणः ॥ ६४ ॥ वर्षाणित्रीणिशुष्का
णांपर्णानांभक्षणंचरन् ॥ चकारपरमुग्रंसतपःपरमदुश्चरम् ॥ ६५ ॥ अब्दानित्रीणिसलिलेशीतकालेममज्जसः ॥ ग्रीष्मेचचारपंचाग्नीन्प्रावृट्सुजलदोन्मु

१ तं सुराजानम्—इ०, तस्य राजानम् इ०च पा०। २ कैलासप्रस्थमेवकिम्—इ०पा०। ३ विसर्गलोपः संधिश्चार्षौ। प्राप्ताः अखिलां श्रियम् इति पदच्छेदः। ४ पूर्वम्—इ० पा०। ५ शिरसा स्पृशन्—इ०पा०।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खः ॥ ६६ ॥ त्रीणिवर्षाणिपवनंसंरुध्यस्वांतगोचरम् ॥ भवानींसंस्मरन्धीरोनचकिंचनपश्यति ॥ ६७ ॥ वर्षेतुद्वादशेतीतेदृष्ट्वैतत्परमंतपः ॥ विभाव्य
मनसातीवशक्रःपस्पर्धतंभयात् ॥ ६८ ॥ आदिदेशसकामंतुपरिवारपरीवृतम् ॥ अप्सरोभिःसुसंयुक्तंब्रह्मेंद्रादिजयोद्यतम् ॥ ६९ ॥ गच्छकामसखेमह्यंप्रि
यमाचरमोहन ॥ सुमदस्यतपोविघ्नंसमाचरयथाभवेत् ॥ ७० ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंतुरासाहःस्वयंप्रभुः ॥ उवाचविश्वविजयेप्रौढगर्वोरघूद्वह ॥ ७१ ॥
॥ कामउवाच ॥ ॥ स्वामिन्कोऽसौहिसुमदःकिंतपःस्वल्पकंपुनः ॥ ब्रह्मादीनांतपोभंगंकरोम्यस्यतुकाकथा ॥ ७२ ॥ मद्बाणबलनिर्भिन्नश्चंद्रस्तारांगतःपु
रा ॥ त्वमप्यहल्यांगतवान्विश्वामित्रस्तुमेनिकाम् ॥ ७३ ॥ चिंतांमाकुरुदेवेंद्रसेवकेमयिसंस्थिते ॥ एषगच्छामिसुमदंदेवान्पालयमारिष ॥ ७४ ॥ एवमु
क्त्वाकामदेवोहेमकूटंगिरिंययौ ॥ वसंतेनयुतःसख्यातथैवाप्सरसांगणैः ॥ ७५ ॥ वसंतस्तत्रसकलान्वृक्षान्पुष्पफलैर्युतान् ॥ कोकिलान्षट्पदश्रेण्याघुष्टा
नाशुचकारह ॥ ७६ ॥ वायुःसुशीतलोवातिदक्षिणांदिशमाश्रितः ॥ कृतमालासरित्तीरलवंगकुसुमान्वितः ॥ ७७ ॥ एवंविधेवनेवृत्तेरंभानामाप्सरो
वरा ॥ सखीभिःसंवृतातत्रजगामसुमदांतिकम् ॥ ७८ ॥ तत्रारभतगानंसाकिन्नरस्वरशोभना ॥ मृदंगपणवानेकवाद्यभेदविशारदा ॥ ७९ ॥
तद्गानमाकर्ण्यनराधिपोसौवसंतमालोक्यमनोहरंच ॥ तथान्यपुष्टारटितंमनोरमंचकारचक्षुःपरिवर्तनंबुधः ॥ ८० ॥ तंप्रबुद्धंनृपंवीक्ष्यकामःपुष्पायु
धस्त्वरन् ॥ चकारसत्वरंसज्यंधनुस्तत्पृष्ठतोनघ ॥ ८१ ॥ एकाप्सरास्तत्रनृपस्यपादयोःसंवाहनंनर्तितनेत्रपल्लवा ॥ चकारचान्यातुकटाक्षमो
क्षणंचकारकाचिद्भृशमंगचेष्टितम् ॥ ८२ ॥ अप्सरोभिस्तथाकीर्णःकामविह्वलमानसः ॥ चिंतयामाससमतिमाञ्जितेंद्रियशिरोमणिः ॥ ८३ ॥
एतामेतपसोविघ्नकारिण्योप्सरसांवराः ॥ शक्रेणप्रेषिताःसर्वाःकरिष्यंतियथातथम् ॥ ८४ ॥ इतिसंचिंत्यसुतपास्ताउवाचवरांगनाः ॥ कायूयंकु
त्रसंस्थाःकिंभवतीनांचिकीर्षितम् ॥ ८५ ॥ अत्यद्भुतंजातमहोयद्भवत्योक्षिगोचराः ॥ यास्तपोभिःसुदुष्प्राप्यास्तामेतपसआगताः ॥ ८६ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेकामाक्षोपाख्यानंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यं
समाकर्ण्यसुमदस्यतपोनिधेः ॥ जगदुःकामसेनास्तंरंभाद्यप्सरसोमुदा ॥ १ ॥ त्वत्तपोभिर्वयंकांतप्राप्ताःसर्ववरांगनाः ॥ तासांयौवनसर्वस्वंभुंक्ष्वत्यजतपः
फलम् ॥ २ ॥ इयंघृताचीसुभगाचंपकाभशरीरभृत् ॥ कर्पूरगंधललितंभुनक्तुत्वन्मुखामृतम् ॥ ३ ॥ एतांमहाभागसुशोभिविभ्रमांमनोहरांगींघन
पीनसत्कुचाम् ॥ कांतोपभुंक्ष्वाशुनिजोग्रपुण्यतःप्राप्तांपुनस्त्वंत्यजदुःखजातम् ॥ ४ ॥ मामप्यनर्घ्याभरणोपशोभितांमंदारमालापरिशोभि
वक्षसम् ॥ नानारताख्यानविचारचंचुरांदृढंयथास्यात्परिरंभणंकुरु ॥ ५ ॥ पिबामृतंमामकवक्त्रनिर्गतंविमानमारुह्यवरंमयासह ॥ सुमेरुशृंगेबहुपु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ण्यसेवितंसंप्राप्यभोगंकुरुसत्तपःफलम् ॥ ६ ॥ तिलोत्तमायौवनरूपशोभितागृह्णातुतेमूर्धनितापवारणम् ॥ सुचामरौसंततधारयांकितौगंगाप्रवाहा
विवसुंदरोत्तम ॥ ७ ॥ शृणुष्वभोःकामकथांमनोहरांपिवामृतंदेवगणादिवांछितम् ॥ उद्यानमासाद्यचनंदनाभिधंवरांगनाभिर्विहरंकुरुप्रभो ॥ ८ ॥
इत्युक्तमाकर्ण्यमहामतिर्नृपोविचारयामासकुतोह्युपस्थिताः ॥ मयासुसृष्टास्तपसासुरांगनाःप्रत्यूहएवात्रविधेयमेषाकिम् ॥ ९ ॥ इतिचिंतातुरोराजा
स्वांतेसंचिंतयन्सुधीः ॥ जगादमतिमान्वीरःसुमदोदेवताङ्गनाः ॥ १० ॥ यूयंतुममचित्तस्थाजगन्मातृस्वरूपकाः ॥ मयासंचिंत्यतेयाहिसापित्वद्रूपिणी
मता ॥ ११ ॥ इदंतुच्छंस्वर्गसुखंत्वयोक्तंसविकल्पकम् ॥ मत्स्वामिनीमयाभक्त्यासेवितादास्यतेवरम् ॥ १२ ॥ यत्कृपातोविधिःसत्यलोकंप्रातोमहान
भूत् ॥ सामेदास्यातिसर्वंहिभक्तदुःखांतकारिणी ॥ १३ ॥ किंनंदनंकिंतुगिरिःकनकेनसुमण्डितः ॥ किंसुधास्वल्पपुण्येनप्राप्यादानवदुःखदा ॥ १४ ॥
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकामस्तुविविधैःशरैः ॥ प्राहरन्नरदेवस्यकर्तुंकिंचिन्नवैप्रभुः ॥ १५ ॥ कटाक्षैर्नूपुरारावैःपरिरंभैर्विलोकनैः ॥ नतस्यचित्तंविभ्रांतंकर्तुं
शक्तावरांगनाः ॥ १६ ॥ गत्वायथागतंशक्रंजगदुर्धीरधीर्नृपः ॥ तच्छ्रुत्वामघवाभीतःसेवामारभतात्मनः[1] ॥ १७ ॥ अथनिश्चितमालोक्यपादपद्मेस्वकें
ऽबिका ॥ जितेंद्रियंमहाराजंप्रत्यक्षाभूत्सुतोषिता ॥ १८ ॥ पंचास्यपृष्ठललितापाशांकुशधरावरा ॥ धनुर्बाणधरामाताजगत्पावनपावनी[2] ॥ १९ ॥ तांवी
क्ष्यमातरंधीमान्सूर्यकोटिसमप्रभाम् ॥ धनुर्बाणसृणीपाशान्दधानांहर्षमाप्तवान् ॥ २० ॥ शिरसाबहुशोनत्वामातरंभक्तिभाविताम् ॥ हसंतींनिजदेहेषु
स्पृशंतींपाणिनामुहुः ॥ २१ ॥ तुष्टावभक्त्युत्कलितचित्तवृत्तिर्महामतिः ॥ गद्गदस्वरसंयुक्तःकंटकांगोपशोभितः ॥ २२ ॥ जयदेविमहादेविभक्तवृंदैक
सेविते ॥ ब्रह्मरुद्रादिदेवेंद्रसेवितांघ्रियुगेनघे ॥ २३ ॥ मातस्तवकलाविद्धमेतद्भातिचराचरम् ॥ त्वदृतेनास्तिसर्वंतन्मातर्भद्रेनमोस्तुते ॥ २४ ॥ मही
त्वयाऽऽधारशक्त्यास्थापिताचलतीहन ॥ सपर्वतवनोद्यानदिग्गजैरुपशोभिता ॥ २५ ॥ सूर्यस्तपतिखेतीक्ष्णैरंशुभिःप्रतपन्महीम् ॥ त्वच्छक्त्यावसु
धासंस्थंरसंगृह्णन्विमुंचति ॥ २६ ॥ अंतर्बहिःस्थितोवह्निर्लोकानांप्रकरोतुशम् ॥ त्वत्प्रतापान्महादेविसुरासुरनमस्कृते ॥ २७ ॥ त्वंविद्यात्वंमहामाया
विष्णोर्लोकैकपालिनः ॥ स्वशक्त्यासृजसीदंत्वंपालयस्यपिमोहिनि ॥ २८ ॥ त्वत्तःसर्वेसुराःप्राप्यसिद्धिंसुखमयंतिवै ॥ मांपालयकृपानाथेवंदितभक्त
वल्लभे ॥ २९ ॥ रक्षमांसेवकंमातस्त्वदीयचरणारणम् ॥ कुरुमेवांछितांसिद्धिंमहापुरुषपूर्वजे ॥ ३० ॥ सुमतिरुवाच[3] ॥ एवंतुष्टाजगन्मातावृणीष्ववर
मुत्तमम् ॥ उवाचभक्तंसुमदंतपसाकृशदेहिनम् ॥ ३१ ॥ इत्येतद्वाक्यमाकर्ण्यप्रहृष्टःसुमदोनृपः ॥ वव्रेनिजंहृतंराज्यंहतदुर्जनकंटकम् ॥ ३२ ॥

१ मोघमारंभमात्मनः इ० पा० । २ लोकैकपावनी--इ० पा० । ३ शेष उवाच--इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महेशीचरणद्वंद्वेभक्तिमव्यभिचारिणीम् ॥ प्रांतेमुक्तितुसंसारवारिधेस्तारिणींपुनः ॥ ३३ ॥ ॥ कामाक्षोवाच ॥ ॥ राज्यंप्राप्नु हिसुमदसर्वत्रहतकंटकम् ॥ महिलारत्नसंजुष्टपादपद्मद्वयोभव ॥ ३४ ॥ तववैरिपराभूतिर्माभूयात्सुमदाभिध ॥ यदातुरावणंहत्वारघु नाथोमहायशाः ॥ ३५ ॥ करिष्यत्यश्वमेधंहिसर्वसंभारशोभितम् ॥ तस्यभ्रातामहावीरःशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ ३६ ॥ पालयन्हयमायास्यत्य त्रवीरादिभिर्वृतः ॥ तस्मैसर्वसमर्प्यत्वंराज्यमृद्धंधनादिकम् ॥ ३७ ॥ पालयिष्यसियोधैःस्वैर्धनुर्धारिभिरुद्भटैः ॥ ततःपृथिव्यांसर्वत्रभ्रमिष्यसिमहा मते ॥ ३८ ॥ ततोरामंनमस्कृत्यब्रह्मेंद्रेशादिसेवितम् ॥ मुक्तिप्राप्स्यसिदुष्प्रापांयोगिभिर्यमसाधनैः ॥ ३९ ॥ तावत्कालमिहस्थोस्येयावद्रामहया गमः ॥ पश्चात्त्वांतुसमुद्धृत्यगंतास्मिपरमंपदम् ॥ ४० ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीसुरासुरनमस्कृता ॥ सुमदोप्यहिछत्रायांशत्रून्हत्वानृपोभवत् ॥ ४१ ॥ एषराजासमर्थोपिवलवाहनसंयुतः ॥ नग्रहीष्यतितेवाहंमहामायासुशिक्षितः ॥ ४२ ॥ श्रुत्वाप्रातंपुरीपार्श्वेहयमेधहयोत्तमम् ॥ त्वांचसर्वैर्महाराजैःसे वितांघ्रिमहामतिम् ॥ ४३ ॥ सर्वदास्यतिसर्वज्ञराजासुमदनामधृक् ॥ अधुनातन्महाराजरामचंद्रप्रतापतः ॥ ४४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवृत्तंस माकर्ण्यसुमदस्यमहायशाः ॥ साधुसाध्वितिचोवाचजहर्षमतिमान्बली ॥ ४५ ॥ अहिच्छत्रापतिःसर्वैःस्वगणैःपरिवारितः ॥ सभायांसुखमास्तेयोवहुराज न्यसेवितः ॥ ४६ ॥ ब्राह्मणावेदविदुषोवैश्याधनसमृद्धयः ॥ राजानंपर्युपासंतेसुमदंशोभयान्वितम् ॥ ४७ ॥ वेदविद्याविनोदेनन्यायिनोब्राह्मणावराः ॥ आशीर्वदंतितंभूपंसर्वलोकैकरक्षकम् ॥ ४८ ॥ एतस्मिन्समयेकश्चिदागत्यनृपतिंजगौ ॥ स्वामिन्नजानेकस्यास्तिहयःपत्रधरोंतिके ॥ ४९ ॥ तच्छ्रुत्वासे वकंश्रेष्ठंप्रेषयामाससत्वरः ॥ जानीहिकस्यराज्ञोयमश्वोममपुरांतिके ॥ ५० ॥ गत्वाथसेवकस्तत्रज्ञात्वावृत्तांतमादितः ॥ निवेदयामासनृपंमहाराजन्यसे वितम् ॥ ५१ ॥ सश्रुत्वारघुनाथस्यहयंनित्यमनुस्मरन् ॥ आज्ञापयामासजनंसर्वराजाविशारदः ॥ ५२ ॥ लोकामदीयाःसर्वेयेधनधान्यसमाकुलाः ॥ तोरणादीनिगेहेषुमंगलानिसृजंत्विह ॥ ५३ ॥ कन्याःसहस्रशोरम्याःसर्वाभरणभूषिताः ॥ गजोपरिसमारूढायांतुशत्रुघ्नसंमुखम् ॥ ५४ ॥ इत्यादिसर्व माज्ञाप्ययथौराजास्वयंततः ॥ पुत्रपौत्रमहिष्यादिपरिवारसमावृतः ॥ ५५ ॥ शत्रुघ्नःसुमहामात्यैःसुभटैःपुष्कलादिभिः ॥ संयुतोभूपतिंवीरंददर्शसुमदा भिधम् ॥ ५६ ॥ हस्तिभिःसादिसंयुक्तैःपत्तिभिःपरतापनैः ॥ वाजिभिर्भूषितैर्वीरैःसंयुतंवीरशोभितम् ॥ ५७ ॥ अथागत्यमहाराजःशत्रुघ्नंनतवान्मुदा ॥ धन्योस्मिकृतकृत्योस्मिसत्कृतंचकृतंवपुः ॥ ५८ ॥ इदंराज्यंगृहाणाशुमहाराजोपशोभितम् ॥ महामाणिक्यमुक्तादिमहाधनसुपूरितम् ॥ ५९ ॥ स्वामिं

१ वैरिभ्यः पराभवः इत्यर्थः । २ स्थाता--इ० पा० । ३ सुभटैः इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्चिरंप्रतीक्षेऽहंहयस्यागमनंप्राति ॥ कामाक्षाकथितंपूर्वंजातंसंप्रतितत्तथा ॥ ६० ॥ विलोकयपुरंमह्यंकृतार्थान्कुरुमानवान् ॥ पावयास्मत्कुलंसर्वंरामानुजमहीपते ॥ ६१ ॥ इत्युक्त्वारोहयामासकुंजरंचंद्रसुप्रभम् ॥ पुष्कलंचमहावीरंतथास्वयमथारुहत् ॥ ६२ ॥ भेरीपणवतूर्याणांवीणादीनांस्वनस्तदा ॥ व्याप्नोतिस्ममहाराजसुमदेनप्रणोदितः ॥ ६३ ॥ कन्याःसमागत्यमहानरेंद्रंशत्रुघ्नमिंद्रादिकसेवितांघ्रिम् ॥ करिस्थितामौक्तिकवृंदसंघैर्वर्धापयामासुरिनप्रयुक्ताः ॥ ६४ ॥ शनैःशनैःसमागत्यपुरीमध्येजनैर्मुदा ॥ वर्धापितोगृहंप्रापतोरणादिकभूषितम् ॥ ६५ ॥ हयरत्नेनसंयुक्तस्तथावीरैःसुशोभितः ॥ राज्ञापुरस्कृतोराजाशत्रुघ्नःप्रापमंदिरम् ॥ ६६ ॥ अर्घादिभिःपूजयित्वारघुनाथानुजंतदा ॥ सर्वंसमर्पयामासरामचंद्रायधीमते ॥ ६७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नाहिच्छत्रापुरीप्रवेशोनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥छ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथस्वागतसंतुष्टंशत्रुघ्नंप्राहभूमिपः ॥ रघुनाथकथांश्रेष्ठांशुश्रूषुःपुरुषर्षभः ॥ १ ॥ ॥ सुमदउवाच ॥ ॥ कच्चिदास्तेसुखंरामःसर्वलोकशिरोमणिः ॥ भक्तरक्षावतारोयंममानुग्रहकारकः ॥ २ ॥ धन्यालोकाइमेपुर्यारघुनाथमुखांबुजम् ॥ येपिबंत्यनिशंचाक्षिपुटकैःपरिमोदिताः ॥ ३ ॥ अर्थजातंमदीयंचनितरांपुरुषर्षभ ॥ कृतार्थंकुलभूम्यादिवस्तुजातंमहामते ॥ ४ ॥ कामाक्षयाप्रसादोमेकृतःपूर्वंदयार्द्रया ॥ रघुनाथमुखांभोजंद्रक्ष्येद्यसकुटुंबकः ॥ ५ ॥ इत्युक्तवतिवीरेतुसुमदेपार्थिवोत्तमे ॥ सर्वंतत्कथयामासरघुनाथगुणोदयम् ॥ ६ ॥ त्रिरात्रंतत्रसंस्थित्यरघुनाथानुजःपरम् ॥ गंतुंचकारधिषणांराज्ञासहमहामतिः ॥ ७ ॥ तज्ज्ञात्वासुमदःशीघ्रंपुत्रंराज्येभ्यषेचयत् ॥ शत्रुघ्नेनमहाराज्ञापुष्कलेनानुमोदितः ॥ ८ ॥ वासांसिबहुरत्नानिधनानिविविधानिच ॥ शत्रुघ्नसेवकेभ्योसौप्रादात्तत्रमहामतिः ॥ ९ ॥ ततोगमनमारेभेमंत्रिभिर्बहुवित्तमैः ॥ पत्तिभिर्वाजिभिर्नागैःसदश्वैरथकोटिभिः ॥ १० ॥ शत्रुघ्नःसहितस्तेनसुमदेनधनुर्भृता ॥ जगाममार्गेविहसन्रघुनाथप्रतापभृत् ॥ ११ ॥ पयोष्णीतीरमासाद्यजगामसहयोत्तमः ॥ पृष्ठतोनुययुःसर्वेयोधावैर्हयरक्षिणः ॥ १२ ॥ आश्रमान्विविधान्पश्यन्नृषीणांसुतपोभृताम् ॥ तत्रतत्रविशृण्वानोरघुनाथगुणोदयम् ॥ १३ ॥ एषधीमान्हरिर्यातिहरिणापरिरक्षितः ॥ हरिभिर्हरिभक्तैश्चहरिवर्यानुगैर्मुहुः ॥ १४ ॥ इतिशृण्वञ्छुभावाचोमुनीनांपरितःप्रभुः ॥ तुतोषभक्त्युत्कलितचित्तवृत्तिभृतांमहान् ॥ १५ ॥ ददर्शचाश्रमंशुद्धं[3]जनजंतुसमाकुलम् ॥ वेदध्वनिहताशेषामंगलंशृण्वतांनृणाम् ॥ १६ ॥ अग्निहोत्रहविर्धूमपवित्रितनभोखिलम् ॥ मुनिवर्यकृतानेकयागयूपसुशोभितम् ॥ १७ ॥ यत्रगावस्तुहरिणापाल्यंतेपालनोचिताः ॥ मूषकानखनंत्यस्मिन्बिडालस्यभयाद्बिलम् ॥ १८ ॥ मयूरैर्नकुलैःसार्द्धंक्रीडंतिफणिनोनिशम् ॥ गजैःसिंहैर्नित्यमत्रस्थी

१ अक्षिजातम्–इ० पा० । २ वैरिप्रहारिणः–इ० पा० । ३ द्विजजंतुसमाकुलम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यतेमित्रतांगतैः ॥ १९ ॥ एणास्तत्रत्यनीवारभक्षणेषुकृतादराः ॥ नभयंकुर्वतेकालाद्रक्षितामुनिवृंदकैः ॥ २० ॥ गावःकुंभसमोधस्कानंदिनीसमविग्र
हाः ॥ कुर्वंतिचरणोत्थेनरजसेलांपवित्रिताम् ॥ २१ ॥ मुनिवर्याःसमित्पाणिपद्मैर्धर्मक्रियोचिताम् ॥ दृष्ट्वापप्रच्छसुमतिंसर्वज्ञंराममंत्रिणम् ॥ २२ ॥
॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ सुमतेकस्यसंस्थानंमुनेर्भातिपुरोगतम् ॥ निर्वैरिजंतुसंसेव्यंमुनिवृंदसमाकुलम् ॥ २३ ॥ श्रोष्यामिमुनिवार्तांचविदधामिप
वित्रताम् ॥ निजंवपुस्तदीयाभिर्वार्ताभिर्वर्णनादिभिः ॥ २४ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंशत्रुघ्नस्यमहात्मनः ॥ कथयामाससचिवोरघुनाथस्यधीमतः ॥ २५॥
॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ च्यवनस्याश्रमंविद्धिमहातापसशोभितम् ॥ निर्वैरिजंतुसंकीर्णंमुनिपत्नीभिरावृतम् ॥ २६ ॥ योऽसौमहामुनिःस्वर्गवैद्ययोर्भा
गमादधात् ॥ स्वायंभुवमहायज्ञेशक्रमानविभेदनः ॥ २७ ॥ महामुनेःप्रभावोयंनकेनापिसमाप्यते ॥ तपोबलसमृद्धस्यवेदमूर्तिधरस्यह ॥ २८ ॥
श्रुत्वारामानुजोवार्ताच्यवनस्यमहामुनेः ॥ सर्वंपप्रच्छसुमतिंशक्रमानादिभंजनम् ॥ २९ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कदासौदस्रयोर्भागंचकारसुरपंक्तिषु ॥
किंकृतंदेवराजेनस्वायंभुवमहामखे ॥ ३० ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ ब्रह्मवंशेऽतिविख्यातोमुनिर्भृगुरितिश्रुतः ॥ कदाचिद्गतवान्सायंसमिदाह
रणंप्रति ॥ ३१ ॥ तदामखविनाशायदमनोराक्षसोबली ॥ आगत्योच्चैर्जगादेदंमहाभयकरंवचः ॥ ३२ ॥ कुत्रास्तिमुनिबंधुःसकुत्रतन्महिलानघा ॥ पुनःपुनरु
वाचेदंवचोरोषसमाकुलः ॥ ३३ ॥ तदाहुतवहोज्ञात्वाराक्षसाद्भयमागतम् ॥ दर्शयामासतज्जायामंतर्वत्नीमनिंदिताम् ॥ ३४ ॥ जहारराक्षसस्तांतुरुदंतींकुररी
मिव ॥ भृगोरक्षपतेरक्षरक्षनाथतपोनिधे ॥ ३५ ॥ एवंवदंतीमार्तातांगृहीत्वानिरगाद्बहिः ॥ दुष्टोवाक्यप्रहारेणबोधयन्सभृगोःसतीम्[1] ॥ ३६ ॥ ततोमहाभयत्रस्तोगर्भ
श्चोदरमध्यतः ॥ पपातप्रज्वलन्नेत्रोवैश्वानरइवांगजः ॥ ३७ ॥ तेनोक्तंमात्रजाशुत्वंभस्मीभवसुदुर्मते ॥ नहिसाध्वीपरामर्शंकृत्वाश्रेयोऽधियास्यसि ॥ ३८ ॥
इत्युक्तःसपपाताशुभस्मीभूतकलेवरः ॥ मातातदार्भकंनीत्वाजगामाश्रमसुन्मनाः ॥ ३९ ॥ भृगुर्वह्निकृतंसर्वंज्ञात्वाकोपसमाकुलः ॥ शशापसर्वभक्षस्त्वं
भवदुष्टारिसूचक ॥ ४० ॥ तदाशप्तोतिदुःखार्तोजग्राहांघ्र्याशुशुक्षणिः ॥ कुरुमेनुग्रहंस्वामिन्कृपार्णवमहामते ॥ ४१ ॥ मयानृतंवचोभीत्याकथितंनगु
रुद्रुहा ॥ तस्मान्ममोपरिकृपांकुरुधर्मशिरोमणे ॥ ४२ ॥ तदानुग्रहमाधाच्चसर्वभक्षोभवाञ्छुचिः ॥ इत्युक्तवान्हुतभुजंदयार्द्रोमुनितापसः ॥ ४३ ॥
गर्भाच्च्युतस्यपुत्रस्यजातकर्मादिकंशुचिः ॥ चकारविधिवद्विप्रोदर्भपाणिःसुमंगलः ॥ ४४ ॥ च्यवनाच्च्यवनंप्राहुःपुत्रंसर्वेतपस्विनः ॥ शनैःशनैःसववृ
धेशुक्लेप्रतिपदिंदुवत् ॥ ४५ ॥ सजगामतपःकर्तुंरेवांलोकैकपावनीम् ॥ शिष्यैःपरिवृतःसर्वैस्तपोबलसमन्वितैः ॥ ४६ ॥ गत्वातत्रतपस्तेपेवर्षाणामयुतं

१ दुष्टवाक्यप्रवादेन भर्त्सयंस्तापसः सतीम् ॥–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महान् ॥ अंसयोःकिंशुकौजातौवल्मीकोपरिशोभितौ ॥ ४७ ॥ मृगाआगत्यतस्यांगेकंडूंविदधुरुत्सुकाः ॥ नकिंचित्सहिजानातिदुर्वारतपसावृतः ॥ ४८ ॥
कदाचिन्मनुरुद्युक्तस्तीर्थयात्रांप्रतिप्रभुः ॥ सकुटुंबोययौरेवांमहाबलसमावृतः ॥ ४९ ॥ तत्रस्नात्वामहानद्यांसंतर्प्यपितृदेवताः ॥ दानानिब्राह्मणेभ्यश्च
प्रादाद्विष्णुप्रतुष्टये ॥ ५० ॥ तत्कन्याविचरंतीसावनमध्येइतस्ततः ॥ सखीभिःसहितारम्यातप्तहाटकभूषणा ॥ ५१ ॥ तत्रदृष्ट्वाथवल्मीकंमहातरुसुशो
भितम् ॥ निमेषोन्मेषरहितंतेजःकिंचिद्ददर्शसा ॥ ५२ ॥ गत्वातत्रशलाकाभिरतुदद्रुधिरंस्रवत् ॥ दृष्ट्वाराज्ञोंगजाखेदंप्राप्तवत्यातिदुःखिता ॥ ५३ ॥
नजनन्यैतथापित्रेशशंसाघेनविप्लुता ॥ स्वयमेवात्मनात्मानंसाशुशोचभयातुरा ॥ ५४ ॥ तदाभूश्चलिताराजन्दिवश्चोल्कापपातह ॥ धूम्रादिशोभव
न्सर्वाःसूर्यश्चपरिवेषितः ॥ ५५ ॥ तदाराज्ञोहयानष्टाहस्तिनोबहवोमृताः ॥ धनंनष्टंरत्नयुतंकलहोभून्मिथस्तदा ॥ ५६ ॥ तदालोक्यनृपोभीतः
किंचिदुद्विग्नमानसः ॥ जनानपृच्छत्केनापिमुनयेत्वपराधितम् ॥ ५७ ॥ पारंपर्येणतज्ज्ञात्वास्वपुत्र्याःपरिचेष्टितम् ॥ ययौसुदुःखितस्तत्रसमृद्धबलवा
हनः ॥ ५८ ॥ तंवैतपोनिधिंवीक्ष्यमहतातपसायुतम् ॥ स्तुत्वाप्रसादयामासमुनिवर्यदयांकुरु ॥ ५९ ॥ तस्मैतुष्टोजगादायंमुनिवर्योमहातपाः ॥ तवात्मजाकृ
तंसर्वमुत्पाताद्यमवेहितत् ॥ ६० ॥ तवपुत्र्यामहाराजचक्षुर्विस्फोटनंकृतम् ॥ बहुसुस्रावरुधिरंजानतीत्वासुवाचन ॥ ६१ ॥ तस्मादियंमहाभूपमह्यंदेयायथा
विधि ॥ ततश्चोत्पातशमनंभविष्यतिनसंशयः ॥ ६२ ॥ तच्छ्रुत्वादुःखितोराजाप्रज्ञाचक्षुषआत्मजाम् ॥ ददौकुलवयोरूपशीललक्षणसंयुताम् ॥ ६३ ॥
दत्तायदानृपेणेयंकन्याकमललोचना ॥ तदोत्पाताःशमंयाताःसर्वेमुनिरुषोद्भताः ॥ ६४ ॥ राजादत्त्वात्मजांतस्मैमुनयेतपसांनिधे ॥ प्रापस्वांनगरींभूयोदुः
खितोयंदयायुतः ॥ ६५ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेच्यवनोपाख्यानंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ छ ॥
॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ अथर्षिःस्वाश्रमंगत्वामानव्यासहभार्यया ॥ मुदंप्रापहताशेषपातकोयोगयुक्तया ॥ १ ॥ सामानवींतिंवरमात्मनःपतिंनेत्रेणहीनंजरसाग
तौजसम् ॥ सिषेवएनंहरिमेधसोत्तमंनिजेष्टदात्रींकुलदेवतांयथा ॥ २ ॥ शुश्रूषतीस्वंपतिमिंगितज्ञामहानुभावंतपसांनिधिंप्रियम् ॥ परांमुदंप्रापसतीमनोहरा
शचीयथाशक्रनिषेवणोद्यता ॥ ३ ॥ चरणौसेवतेतन्वीसर्वलक्षणलक्षिता ॥ राजपुत्रीसुंदरांगीफलमूलोदकाशना ॥ ४ ॥ नित्यंतद्वाक्यकरणेतत्परापूजनेरता ॥
कालक्षेपंप्रकुरुतेसर्वभूतहितेरता ॥ ५ ॥ विसृज्यकामंदंभंचद्वेषंलोभमघं[1]मदम् ॥ अप्रमत्तोद्यतानित्यंच्यवनंसमतोषयत् ॥ ६ ॥ एवंतस्यप्रकुर्वाणासेवांवा
क्कायकर्मभिः ॥ सहस्राब्दंमहाराजसाचकामंमनस्यधात् ॥ ७ ॥ कदाचिद्देवभिषजावागतावाश्रमेमुनेः ॥ स्वागतेनसुसंभाव्यतयोःपूजांचकारसा ॥ ८ ॥ ॥ १९ ॥
शर्यातिकन्याकृतपूजनार्घपाद्यादिनातोषितचित्तवृत्ती ॥ तावूचतुःस्नेहवशेनसुंदरौवरंवृणीष्वेतिमनोहरांगिम् ॥ ९ ॥ तुष्टौतौवीक्ष्यभिषजौदेवानांवरया

१ भयं मदम्—इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चने ॥ मतिंचकारनृपतेःपुत्रीमतिमतांवरा ॥ १० ॥ पत्यभिप्रायमालक्ष्यवाचमूचेनृपात्मजा ॥ दत्तंमेचक्षुषीपत्युर्यदितुष्टौयुवांसुरौ ॥ ११ ॥ इत्ये
तद्वचनंश्रुत्वासुकन्यायामनोहरम् ॥ सतीत्वंचविलोक्येदमूचतुर्भिषजांवरौ ॥ १२ ॥ त्वत्पतिर्यदिदेवानांभागंयज्ञेदधात्यसौ ॥ आवयोरधुनाकुर्वेश्चक्षु
षोःस्फुटदर्शनम् ॥ १३ ॥ च्यवनोप्योमितिप्राहभागदानेवरौजसोः ॥ तदाहृष्टावश्विनौतमूचतुस्तपतांवरम् ॥ १४॥ निमज्जतांभवानस्मिन्ह्रदेसि
द्धविनिर्मिते ॥ इत्युक्तोजरयाग्रस्तदेहोधमनिसंततः ॥ १५ ॥ ह्रदंप्रवेशितोश्विभ्यांस्वयंचामज्जतांह्रदे ॥ पुरुषास्त्रयउत्तस्थुरपीच्यावनिताप्रियाः॥१६॥
रुक्मस्रजःकुंडलिनस्तुल्यरूपाःसुवाससः ॥ तान्निरीक्ष्यवरारोहासुरूपान्सूर्यवर्चसः ॥ १७ ॥ अजानतीपतिंसाध्वीह्यश्विनौशरणंययौ ॥ दर्शयित्वापतिं
तस्यैपातिव्रत्येनतोषितौ ॥ १८॥ ऋषिमामंत्र्यययतुर्विमानेनत्रिविष्टपम् ॥ यक्ष्यमाणेक्रतौस्वीयभागकार्याशयायुतौ ॥ १९ ॥ कालेनभूयसाक्षामां
कर्शितांव्रतचर्यया ॥ प्रेमगद्गदयावाचापीडितःकृपयाब्रवीत् ॥ २० ॥ तुष्टोऽहमद्यतवभामिनिमानदायाःशुश्रूषयापरमयाहृदिचैकभक्त्या ॥ योदेहिना
मयमतीवसुहृत्स्वदेहोनावेक्षितःसमुचितःक्षपितुंमदर्थे ॥ २१ ॥ येमेस्वधर्मनिरतस्यतपःसमाधिविद्यात्मयोगविजिताभगवत्प्रसादाः ॥ तानेवतेमदनु
सेवनयाऽविरुद्धान्दृष्टिंप्रपश्यवितराम्यभयानशोकान् ॥ २२ ॥ अन्येपुनर्भगवतोभ्रुवउद्विजृंभविस्रंसितार्थरचनाःकिमुरुक्रमस्य ॥ सिद्धासिभुंक्ष्वविभ
वान्निजधर्मदोहान्दिव्यान्नरैर्दुरधिगान्नृपविक्रियाभिः ॥ २३ ॥ एवंब्रुवाणमबलाखिलयोगमायाविद्याविचक्षणमवेक्ष्यगताधिरासीत् ॥ संप्रश्रयप्रणयविह्वल
यागिरेषद्व्रीडाविलोकविलसद्धसिताननाह ॥ २४ ॥ ॥सुकन्योवाच ॥ ॥ राद्धंबतद्विजवृषैतदमोघयोगमायाधिपेत्वयिविभोतदवैमिभर्तः ॥
यस्तेभ्यधायिसमयःसकृदंगसंगोभूयाद्गरीयसिगुणःप्रसवःसतीनाम् ॥ २५ ॥ तत्रेतिकृत्यमुपशिक्ष्ययथोपदेशंयेनैषकर्शिततमोतिरिरंसयात्मा ॥ सिध्ये
ततेकृतमनोभवधर्षितायादीनस्तदीशभवनंसदृशंविचक्ष्व ॥ २६ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ प्रियायाःप्रियमन्विच्छंश्च्यवनोयोगमास्थितः ॥ विमानं
कामगंराजंस्तर्ह्येवाविरचीकरत् ॥ २७॥ सर्वकामदुघंरम्यंसर्वरत्नसमन्वितम् ॥ सर्वार्थोपचयोदर्कंमणिस्तंभैरुपस्कृतम् ॥२८॥ दिव्योपस्तरणोपेतंसर्वका
लसुखावहम् ॥ पट्टिकाभिःपताकाभिर्विचित्राभिरलंकृतम् ॥२९॥ स्रग्भिर्विचित्रमालाभिर्मंजुसिंजत्षडंघ्रिभिः ॥ दुकूलक्षौमकौशेयैर्नानावस्त्रैर्विराजितम् ॥
॥३०॥ उपर्युपरिविन्यस्तनिलयेषुपृथक्पृथक् ॥ क्लृप्तैःकशिपुभिःकांतंपर्यंकव्यजनादिभिः॥३१॥ तत्रतत्रविनिक्षिप्तनानाशिल्पोपशोभितम् ॥ महामरक
तस्थल्याजुष्टंविद्रुमवेदिभिः ॥३२॥ द्वाःसुविद्रुमदेहल्याभातंवज्रकपाटकम् ॥ शिखरेष्विंद्रनीलेषुहेमकुंभैरधिश्रितम् ॥ ३३ ॥ चक्षुष्मत्पद्मरागाग्र्यैर्वज्रभि

१ मानिनि–इ० पा० । २ सर्वर्द्ध्युपचयोदर्कम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

त्तिषुनिर्मितैः ॥ जुष्टंविचित्रवैतानैर्मुक्ताहारावलंबितैः ॥ ३४ ॥ हंसपारावतव्रातैस्तत्रतत्रनिकूजितम् ॥ कृं[1]त्रिमान्मन्यमानैस्तानधिरुह्याधिरुह्यच ॥ ३५ ॥
विहारस्थानविश्रामसंवेशप्रांगणाजिरैः ॥ यथोपजोषंरचितैर्विस्मापनमिवात्मनः ॥ ३६ ॥ एवंगृहंप्रपश्यंतींनातिप्रीतेनचेतसा ॥ सर्वभूताशयाभिज्ञः
स्वयंप्रोवाचतांप्रति ॥ ३७ ॥ निमज्ज्यास्मिन्ह्रदेभीरुविमानमिदमारुह ॥ सुभ्रूर्भर्तुःसमादायवचःकुवलयेक्षणा ॥ ३८ ॥ सरजोबिभ्रतीवासोवेणी
भूतांश्चमूर्द्धजान् ॥ अंगंचमलपंकेनसंछन्नंशबलस्तनम् ॥ ३९ ॥ आविवेशसरस्तत्रमुदाशिवजलाशयम् ॥ सांतःसरसिवेश्मस्थाःशतानिदशक
न्यकाः ॥ ४० ॥ सर्वाःकिशोरवयसोददर्शोत्पलगंधयः ॥ तांदृष्ट्वाशीघ्रमुत्थायप्रोचुःप्रांजलयःस्त्रियः ॥ ४१ ॥ वयंकर्मकरीस्तुभ्यंशाधिनःकरवाम
किम् ॥ स्नानेनतामहार्हेणस्नापयित्वामनस्विनीम् ॥ ४२ ॥ दुकूलेनिर्मलेनूत्नेददुरस्यैचमानद ॥ भूषणानिपराध्र्यानिवरीयांसिद्युमंतिच ॥ ४३ ॥ अ
न्नंसर्वगुणोपेतंपानंचैवामृतासवम् ॥ अथादर्शेस्वमात्मानंस्रग्विणंविरजोंबरम् ॥ ४४ ॥ ताभिःकृतस्वस्त्ययनंकन्याभिर्बहुमानितम् ॥ हारेणचमहार्हे
णरुचकेनचभूषितम् ॥ ४५ ॥ निष्कग्रीवंवलयिनंक्वणत्कांचननूपुरम् ॥ श्रोण्योरध्यस्तयाकांच्याकांचन्याबहुरत्नया ॥ ४६ ॥ सुभ्रुवासुदताशुक्ल
स्निग्धापांगेनचक्षुषा ॥ पद्मकोशस्पृधानीलैरलकैश्चलसन्मुखम् ॥ ४७ ॥ यदासस्मारदयितमृषीणांवल्लभंपतिम् ॥ तत्रचास्तेसहस्त्रीभिर्यत्रास्तेसमुनीश्व
रः ॥ ४८ ॥ भर्तुःपुरस्तादात्मानंस्त्रीसहस्रवृतंतदा ॥ निशाम्यतद्योगगतिंसंशयंप्रत्यपद्यत ॥ ४९ ॥ सतांकृतमलस्नानांविभ्राजंतीमपूर्ववत् ॥ आत्म
नोबिभ्रतींरूपंसंवीतरुचिरस्तनीम् ॥ ५० ॥ विद्याधरीसहस्रेणसेव्यमानांसुवाससम् ॥ जातभावोविमानंतदारोहयदमित्रहन् ॥ ५१ ॥ तस्मिन्नलुप्त
महिमाप्रिययानुषक्तोविद्याधरीभिरुपचीर्णवपुर्विमाने ॥ बभ्राजउत्कचकुमुद्गणवानपीच्यस्ताराभिरावृतइवोडुपतिर्नभःस्थः ॥ ५२ ॥ तेनाष्टलोकपवि
हारकुलाचलेंद्रद्रोणीष्वनंगसखमारुतसौभगासु ॥ सिद्धैर्नुतोद्युधुनिपातशिवस्वनासुरेमेचिरंधनदवल्ललनावरूथी ॥ ५३ ॥ वैश्रंभकेसुरवनेनंदनेपुष्प
भद्रके ॥ मानसेचैत्ररथ्येचसरेमेरामयारतः ॥ ५४ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेच्यवनस्यतपोभोगवर्णनंनामपं
चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ एवंतयाक्रीडमानःसर्वत्रधरणीतले ॥ नाबुध्यतगतानब्दाञ्छतसंख्यापरीमितान् ॥ १ ॥ त
तोज्ञात्वाथतद्विप्रःस्वकालपरिवर्तिनीम् ॥ मनोरथैश्चसंपूर्णांस्वस्यप्रियतमांवराम् ॥ २ ॥ न्यवर्तताश्रमंश्रेष्ठंपयोष्णीतीरसंस्थितम् ॥ निर्वैरजंतुजन
तासंकुलंमृगसेवितम् ॥ ३ ॥ तत्रावसत्ससुतपाःशिष्यैर्वेदसमन्वितैः ॥ सेवितांघ्रियुगोनित्यंततापपरमंतपः ॥ ४ ॥ कदाचिदथशर्यातिर्यष्टुमैच्छतदेवताः ॥

१ कृत्रिमानि विमानानि त्वधिरुह्यावरुह्य च ॥ -इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदाच्यवनमानेतुंप्रेषयामाससेवकान् ॥ ५ ॥ तैराहूतोद्विजवरस्तत्रागच्छन्महातपाः ॥ सुकन्ययाधर्मपत्न्यास्वाचारपरिनिष्ठया ॥ ६ ॥ आगतंतंमुनिवरं पत्न्यापुत्र्यामहायशाः ॥ ददर्शदुहितुःपार्श्वेपुरुषंसूर्यवर्चसम् ॥ ७ ॥ राजादुहितरंप्राहकृतपादाभिवंदनाम् ॥ आशिषोनप्रयुंजानोनातिप्रीतमनाइव ॥ ॥ ८ ॥ चिकीर्षितंतेकिमिदंपतिस्त्वयाप्रलंभितोलोकनमस्कृतोमुनिः ॥ यात्वंजराग्रस्तमसंमतंपतिंविहायजारंभजसेसुमध्वगम् ॥ ९ ॥ कथंमतिस्ते ऽवगतान्यथासतांकुलप्रसूतेःकुलदूषणंत्विदम् ॥ बिभर्षिजारंयदपत्रपाकुलंपितुःस्वभर्तुश्चनयस्यधस्तमाम् ॥ १० ॥ एवंब्रुवाणंपितरंस्मयमानाशुचिस्मि ता ॥ उवाचताततजामातातवैषभृगुनंदनः ॥ ११ ॥ शशंसपित्रेतत्सर्वंवयोरूपाभिलंभनम् ॥ विस्मितःपरमप्रीतस्तनयांपरिषस्वजे ॥ १२ ॥ सोमेनायाजय द्वीरंग्रहंसोमस्यचाग्रहीत् ॥ असोमपोरप्यश्विनोश्च्यवनःस्वेनतेजसा ॥ १३ ॥ ग्रहंतुग्राहयामासतपोबलसमन्वितः ॥ वज्रंगृहीत्वाशक्रस्तुहंतुंब्राह्मणसत्त मम् ॥ १४ ॥ अपंक्तिपावनौदेवौकुर्वाणंपंक्तिगोचरौ ॥ शक्रंवज्रधरंदृष्ट्वामुनिःस्वहननोद्यतम् ॥ १५ ॥ हुंकारमकरोद्धीमान्स्तंभयामासतद्भुजम् ॥ इंद्रः स्तब्धभुजस्तत्रदृष्टःसर्वैश्चमानवैः ॥ १६ ॥ कोपेनश्वसमानोहिर्यथामंत्रनियंत्रितः ॥ तुष्टावसमुनिंशक्रःस्तब्धबाहुस्तपोनिधिम् ॥ १७ ॥ अश्विभ्यांभा गदानंचकुर्वंतंनिर्भयांतरम् ॥ कथयामासभोःस्वामिन्दीयतामश्विनोर्बलिः ॥ १८ ॥ मयानवार्यतेतातक्षमस्वाघंमहत्कृतम् ॥ इत्युक्तःसमुनिःकोपंजहौ तूर्णंकृपानिधिः ॥ १९ ॥ इंद्रोमुक्तभुजोऽप्यासीत्तदानींपुरुषर्षभ ॥ एतद्वीक्ष्यजनाःसर्वेकौतुकाविष्टमानसाः ॥ २० ॥ शशंसुर्ब्राह्मणबलंतेतुदेवादिदुर्लभ म् ॥ ततोराजाबहुधनंब्राह्मणेभ्योऽददन्महान् ॥ २१ ॥ चक्रेचावभृथस्नानंयागांतेशत्रुतापनः ॥ त्वयापृष्टंयदाचक्ष्वच्यवनस्यमहोदयम् ॥ २२ ॥ समया कथितःसर्वस्तपोयोगसमन्वितः ॥ नमस्कृत्वातपोमूर्तिमिमंप्राप्यजयाशिषः ॥ २३ ॥ प्रेषयत्वंसपत्नीकंरामयज्ञेमनोरमे ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एवं तुकुर्वतोर्वार्ताहयःप्रापाश्रमंप्रति ॥ २४ ॥ विदधद्वायुवेगेनपृथ्वींखुरविलक्षिताम् ॥ दूर्वांकुरान्मुखाग्रेणचरंस्तत्रमहाश्रमे ॥ २५ ॥ मुनयोयावदादायदर्भा न्स्नातुंगतानदीम् ॥ शत्रुघ्नःशत्रुसेनायास्तापनःशूरसंमतः ॥ २६ ॥ तावत्प्रापमुनेर्वासंच्यवनस्यातिशोभितम् ॥ गत्वातदाश्रमेवीरोददर्शच्यवनंमुनि म् ॥ २७ ॥ सुकन्यायाःसमीपस्थंतपोमूर्तिमिवस्थितम् ॥ ववंदेचरणौतस्यस्वाभिधांसमुदाहरन् ॥ २८ ॥ शत्रुघ्नोहंरघुपतेर्भ्रातावाहस्यपालकः ॥ २९ ॥ नमस्करोमियुष्मभ्यंमहापापोपशांतये ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगादमुनिसत्तमः ॥ ३० ॥ शत्रुघ्नतवकल्याणंभूयान्नरवरर्षभ ॥ यज्ञंपालयमानस्यकीर्तिस्तेविपु लाभवेत् ॥ ३१ ॥ चित्रंपश्यतभोविप्रारामोपिमखकारकः ॥ यन्नामस्मरणादीनिकुर्वंतिपापनाशनम् ॥ ३२ ॥ महापातकसंयुक्ताःपरदाररतानराः ॥

१ सह–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यन्नामस्मरणोद्युक्तामुक्तायांतिपरांगतिम् ॥ ३३ ॥ पादपद्मसमुत्थेनरेणुनाग्रावमूर्तिभृत् ॥ तत्क्षणाद्गौतमार्धांगीजातामोहनरूपधृक् ॥ ३४ ॥ मामकी
यस्यरूपस्यध्यानेनप्रेमनिर्भरा ॥ सर्वपातकराशिंसादग्ध्वाप्राप्तासुरूपताम् ॥ ३५ ॥ दैत्यायस्यमनोहारिरूपंप्रधनमण्डले ॥ पश्यंतःप्रापुरेतस्यरूपंवि
कृतिवर्जितम् ॥ ३६ ॥ योगिनोध्याननिष्ठायेयंध्यात्वायोगमास्थिताः ॥ संसारभयनिर्मुक्ताःप्रयाताःपरमंपदम् ॥ ३७ ॥ धन्योहमद्यरामस्यमुखंद्रक्ष्या
मिशोभनम् ॥ पयोदजलनेत्रांतंसुनसंसुभ्रुसून्नतम् ॥ ३८ ॥ साजिह्वारघुनाथस्यनामकीर्तनमादरात् ॥ करोतिविपरीतायाफणिनोरसनासमा ॥ ३९ ॥
अद्यप्राप्तंतपःपुण्यमद्यपूर्णामनोरथाः ॥ यद्द्रक्ष्येरामचंद्रस्यमुखंब्रह्मादिदुर्लभम् ॥ ४० ॥ तत्पादरेणुनास्वांगंपवित्रंविदधाम्यहम् ॥ विचित्रतरवार्ताभिः
पावयेरसनांस्वकाम् ॥ ४१ ॥ इत्यादिरामचरणस्मरणप्रबुद्धप्रेमव्रजप्रसृतगद्गदवाग्गुदश्रुः ॥ श्रीरामचंद्ररघुपुंगवधर्ममूर्तेभक्तानुकंपकसमुद्धरसंस्मृतेर्मा
म् ॥ ४२ ॥ जलपन्नश्रुकलापूर्णोमुनीनांपुरतस्तदा ॥ नाज्ञासीत्तत्रपारक्यंनिजध्यानेनसंस्थितः ॥ ४३ ॥ शत्रुघ्नस्तंमुनिंप्राहस्वामिन्नोमखस
त्तमः ॥ क्रियतांभवतापादरजसासुपवित्रितः ॥ ४४ ॥ महद्भाग्यंरघुपतेर्यद्युष्मन्मानसांतरे ॥ तिष्ठत्यसौमहाबाहुःसर्वलोकसुपूजितः ॥ ४५ ॥ इत्यु
क्तःसपरीवारःसर्वाग्निपरिसंवृतः ॥ जगामच्यवनस्तत्रप्रमोदह्रदसंप्लुतः ॥ ४६ ॥ हनूमांस्तंपदायांतंरामभक्तमवेक्ष्यह ॥ शत्रुघ्नंनिजगादासौवचो
विनयसंयुतः ॥ ४७ ॥ स्वामिन्कथयसित्वंचेन्महापुरुषसुंदरम् ॥ रामभक्तंमुनिवरंनयामिस्वपुरीमहम् ॥ ४८ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंकपिवीरस्यशत्रुहा॥
आदिदेशहनूमंतंगच्छप्रापयतंमुनिम् ॥ ४९ ॥ हनूमांस्तंमुनिंस्वीयेपृष्ठआरोप्यवेगवान् ॥ सकुटुंबंनिनायाशुवायुःखइवसर्वगः ॥ ५० ॥ आगतंतंमु
निंदृष्ट्वारामोमतिमतांवरः ॥ अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतःप्रणयविह्वलः ॥ ५१ ॥ धन्योऽस्मिमुनिवर्यस्यदर्शनेनतवाधुना ॥ पवित्रितोमखोमह्यंसर्वसंभारसं
भृतः ॥५२॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यच्यवनोमुनिसत्तमः ॥ उवाचप्रेमनिर्भिन्नपुलकांगोतिनिर्वृतः ॥ ५३ ॥ स्वामिन्ब्रह्मण्यदेवस्यतववाडवपूजनम् ॥ युक्तमेवम
हाराजधर्ममार्गप्ररक्षितुः ॥५४॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेच्यवनाश्रमेहयगमनोनामषोडशोऽध्यायः ॥१६॥छ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नश्च्यवनस्याथदृष्ट्वाऽचिंत्यंतपोबलम् ॥ प्रशशंसतपोब्राह्मंसर्वलोकैकवंदितम् ॥ १ ॥ अहोपश्यतयोगस्यसिद्धिंब्राह्मणस
त्तमे ॥ यःक्षणादेवदुष्प्रापंतद्विमानमचीकरत् ॥ २ ॥ क्वभोगसिद्धिर्महतीमुनीनाममलात्मनाम् ॥ क्वतपोबलहीनानांभोगेच्छामनुजात्मनाम् ॥ ३ ॥
इतिस्वगतमाशंसञ्छत्रुघ्नश्च्यवनाश्रमे ॥ क्षणंस्थित्वाजलंपीत्वासुखसंभोगमाप्तवान् ॥४॥ हयस्तस्याःपयोष्ण्याख्यानद्याःपुण्यजलात्मनः ॥ पयःपीत्वा
ययौमार्गेवायुवेगगतिर्महान् ॥ ५ ॥ योधास्तन्निर्गमंदृष्ट्वापृष्ठतोनुययुस्तदा ॥ हस्तिभिःपत्तिभिःकेचिद्रथैःकेचनवाजिभिः ॥ ६ ॥ शत्रुघ्नोमात्यवर्येण

१ वायुवेगं पदं दधत् ।–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विदंतियम् ॥ ३४ ॥ यत्पादरजइंद्रादिदेवैर्मृग्यंसुदुर्लभम् ॥ वेदांतादिभिरन्यूनैर्वाक्यैर्विंदंतियंबुधाः ॥ ३५ ॥ सोत्रश्रीमान्नीलशैलेवसतेपुरुषोत्तमः ॥
आरुह्यतंनमस्कृत्यसंपूज्यसुकृतादिना ॥ ३६ ॥ नैवेद्यंभक्षयित्वावैभूपभूयाच्चतुर्भुजः ॥ अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ ३७ ॥ तंशृणुष्वमहा
राजसर्वाश्चर्यसमन्वितम् ॥ रत्नग्रीवस्यनृपतेर्यद्वृत्तंसकुटुंबिनः ॥ ३८ ॥ चतुर्भुजादिकंप्राप्तंदेवदानवदुर्लभम् ॥ आसीत्कांचीमहाराजपुरीलोकेषुविश्रुता ॥
॥ ३९ ॥ महाजनपरीवारसमृद्धबलवाहना ॥ यस्यांवसंतिविप्राग्र्याःषट्कर्मनिरताभृशम् ॥ ४० ॥ सर्वभूतहितेयुक्तारामभक्तिषुलालसाः ॥ क्षत्रियारण
कर्तारःसंग्रामेप्यपलायिनः ॥ ४१ ॥ परदारपरद्रव्यपरद्रोहपराङ्मुखाः ॥ वैश्याःकुसीदकृष्यादिवाणिज्यशुभवृत्तयः ॥ ४२ ॥ कुर्वन्तिरघुनाथस्यपदा
म्भोजेरतिंसदा ॥ शूद्राब्राह्मणसेवाभिर्गतरात्रिदिनान्तराः ॥ ४३ ॥ कुर्वंतिकथनंरामरामेतिरसनाग्रतः ॥ प्राकृताःकेपिनोपापंकुर्वंतिमनसात्रवै ॥ ४४ ॥
दानंदयादमःसत्यंतत्रातिष्ठंतिनित्यशः ॥ वदतेनपराबाधंवाक्यंकोपिनरोऽनघः ॥ ४५ ॥ नपारक्येधनेलोभंकुर्वंतिनहिपातकम् ॥ एवंप्रजामहाराजरत्नग्री
वेणपाल्यते ॥ ४६ ॥ षष्ठांशंतत्रगृह्णातिनान्यंलोभविवर्जितः ॥ एवंपालयमानस्यप्रजाधर्मेणभूपतेः ॥ ४७ ॥ गतानिबहुवर्षाणिसर्वभोगविलासिनः ॥
विशालाक्षींमहाराजएकदाप्यूचिवानिदम् ॥ ४८ ॥ पतिव्रतांधर्मपत्नींपतिव्रतपरायणाम् ॥ पुत्राजाताविशालाक्षिप्रजारक्षाधुरंधराः ॥ ४९ ॥ परीवारो
महान्मह्यंवर्ततेविगतज्वरः ॥ हस्तिनोममशैलाभावाजिनःपवनोपमाः ॥ ५० ॥ रथाश्वसुहयैर्युक्तावर्ततेममनित्यशः ॥ महाविष्णुप्रसादेनकिंचिन्न्यू
नंममास्तिन ॥ ५१ ॥ एवंमनोरथस्त्वेकस्तिष्ठतेमानसेमम ॥ परंतीर्थंमयानाद्यकृतंपरमशोभने ॥ ५२ ॥ गर्भवासविरामायक्षमंगोविंदशोभितम् ॥
वृद्धोजातोस्म्यहंतावद्वलीपलितदेहवान् ॥ ५३ ॥ करिष्यामिमनोहारितीर्थसेवनमादृतः ॥ योनरोजन्मपर्यंतंस्वोदरस्यप्रपूरकः ॥ ५४ ॥ नकरोतिहरेः
पूजांसनरोगोवृषःस्मृतः ॥ तस्माद्गच्छामिभोभद्रेतीर्थयात्रांप्रतिप्रिये ॥ ५५ ॥ सकुटुंबःसुतेन्यस्यधुरंराज्यस्यनिर्भृताम् ॥ इतिव्यवस्यसंध्यायांह
रिंध्यायन्निशांतरे ॥ ५६ ॥ अद्राक्षीत्स्वप्नमप्येकंब्राह्मणंतापसंवरम् ॥ प्रातरुत्थायराजासौकृत्वासंध्यादिकाःक्रियाः ॥ ५७ ॥ सभांमंत्रिजनैःसार्द्धंसुखमासे
दिवान्महान् ॥ तावद्विप्रंददर्शाथतापसंकृशदेहिनम् ॥ ५८ ॥ जटावल्कलकौपीनधारिणंदंडपाणिनम् ॥ अनेकतीर्थसेवाभिःकृतपुण्यकलेवरम् ॥ ५९ ॥
राजातंवीक्ष्यशिरसाप्रणनाममहाभुजः ॥ अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रहृष्टात्मामहीपतिः ॥ ६० ॥ सुखोपविष्टंविश्रांतंपप्रच्छविदितंद्विजम् ॥ स्वामिं
स्त्वद्दर्शनान्मेद्यगतंदेहस्यपातकम् ॥ ६१ ॥ महांतःकृपणान्पातुंयांतितद्गेहमादरात् ॥ तस्मात्कथयभोविप्रवृद्धस्यममसंप्रति ॥ ६२ ॥ कोदेवोगर्भना

१ नीलग्रीवस्य–इ० पा० । २ पर्वतोपमाः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुमत्याख्येनसंयुतः ॥ पृष्ठतोनुजगामाशुरथेनहयशोभिना ॥ ७ ॥ गच्छन्वाजीपुरंप्राप्तोविमलाख्यस्यभूपतेः ॥ रत्नातटाख्यंचजनैर्हृष्टपुष्टैःसमाकुलम् ॥ ८ ॥ ससेवकाडुपश्रुत्यरघुनाथहयोत्तमम् ॥ पुरोंतिकेहिसंप्राप्तंसर्वयोधसमन्वितम् ॥ ९ ॥ तदागजानांसप्तत्याचंद्रवर्णसमानया ॥ अश्वानामयुतैःसार्धरथानांकांचनत्विषाम् ॥ १० ॥ सहस्रेणचसंयुक्तःशत्रुघ्नंप्रतिजग्मिवान् ॥ शत्रुघ्नंसनमस्कृत्यसर्वान्प्रातान्महारथान् ॥ ११ ॥ वसुकोशंधनंसर्वराज्यंतस्मैनिवेद्यच ॥ किंकरोमीतिराजातंजगादपुरतःस्थितः ॥ १२ ॥ राजापितंस्वीयपदेप्रणम्रंदोर्भ्यांदृढंसंपरिषस्वजेमहान् ॥ जगामसाकंतनयेस्वराज्यंनिक्षिप्यसर्वंवहुधान्विभिर्वृतः ॥ १३ ॥ रामचंद्राभिधांश्रुत्वासर्वश्रुतिमनोहराम् ॥ सर्वैप्रणम्यतंवाहंददुर्वसुमहाधनम् ॥ १४ ॥ राजानंपूजयित्वातुशत्रुघ्नःपरयामुदा ॥ सेनयासहितोऽगच्छद्वाजिनःपृष्ठतस्तदा ॥ १५ ॥ एवंसगच्छंस्तन्मार्गेपर्वताग्र्यंददर्शह ॥ स्फाटिकैःकानकैरौप्यैराजितंप्रस्थराजिभिः ॥ १६ ॥ जलनिर्झरसंह्रादंनानाधातुकभूतलम् ॥ गैरिकादिकसद्धातुलाक्षारंगविराजितम् ॥ १७ ॥ यत्रसिद्धांगनाःसिद्धैःसंक्रीडंत्यकुतोभयाः ॥ गंधर्वाप्सरसोनागायत्रक्रीडंतिलीलया ॥ १८ ॥ गंगातरंगसंस्पर्शशीतवायुनिषेवितम् ॥ वीणारणद्धंसशुकक्कणसुंदरशोभितम् ॥ १९ ॥ पर्वतंवीक्ष्यशत्रुघ्नउवाचसुमतिंतिवदम् ॥ तद्दर्शनसमुद्भूतविस्मयाविष्टमानसः ॥ २० ॥ कोऽयंमहागिरिवरोविस्मापयतिमेमनः ॥ महारजतसत्प्रस्थोमार्गेराजतिमेऽद्भुतः ॥ २१ ॥ अत्रकिंदेवतावासोदेवानांक्रीडनस्थलम् ॥ यदेतन्मनसःक्षोभंकरोतिश्रीसमुच्चयैः ॥ २२ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगादसुमतिस्तदा ॥ वक्ष्यमाणगुणागाररामचंद्रपदाब्जधीः ॥ २३ ॥ नीलोयंपर्वतोराजन्पुरतोभातिभूमिप ॥ मनोहरैर्महाशृङ्गैःस्फाटिकाग्रैःसमंततः ॥ २४ ॥ एनंपश्यंतिनोपापाःपरदाररतानराः ॥ विष्णोर्गुणगणान्येवैनमन्यंतेनराधमाः ॥ २५ ॥ श्रुतिस्मृतिसमुत्थंयेधर्मंसद्भिःसुसाधितम् ॥ नमन्यंतेस्वबुद्धिस्थहेतुवादविचारणाः ॥ २६ ॥ नीलीविक्रयकर्तारोलाक्षाविक्रयकारकाः ॥ योब्राह्मणोघृतादीनिविक्रीणातिसुरापकः ॥ २७ ॥ कन्यांरूपेणसंपन्नांनदद्यात्कुलशीलिने ॥ विक्रीणातिद्रव्यलोभात्पितापापेनमोहितः ॥ २८ ॥ पत्नींदूषयतेयस्तुकुलशीलवतींनरः ॥ स्वयमेवात्तिमधुरंबंधुभ्योनददातियः ॥ २९ ॥ भोजनेब्राह्मणार्थेचपाकभेदंकरोतियः ॥ कृसरंपायसंवापिनार्थिनंदापयेत्कुधीः ॥ ३० ॥ अतिथीनवमन्यंतेसूर्येतापादितापितान् ॥ अंतरिक्षभुजोयेचयेचविश्वासघातकाः ॥ ३१ ॥ नपश्यंतिमहाराजरघुनाथपराङ्मुखाः ॥ असौपुण्योगिरिवरःपुरुषोत्तमशोभितः ॥ ३२ ॥ पवित्रयतिसर्वान्नोदर्शनेनमनोहरः ॥ अत्रतिष्ठतिदेवानांमुकुटैरर्चितांघ्रिकः ॥ ३३ ॥ पुण्यवद्भिर्दर्शनार्हःपुण्यदःपुरुषोत्तमः ॥ श्रुतयोनेतिनेतीतिब्रुवाणान

१ अमायां ब्राह्मणार्थे च इ०, मायांवा ब्राह्मणार्थे च इ० च पा० । २ निजार्थे पाचयेत्कुधीः–इ० पा० । ३ सूर्योढान्सुक्षुधार्दितान्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शायकिंतीर्थंचक्षमंभवेत् ॥ यूयंसर्वगताःश्रेष्ठाःसमाधिध्यानतत्पराः ॥ ६३ ॥ सर्वतीर्थावगाहेनकृतपुण्यात्मनोमलाः ॥ यथावच्छृणवतेमह्यंश्रद्दधानायवि
स्तरात् ॥ ६४ ॥ कथयस्वप्रसादेनसर्वतीर्थविचक्षण ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥शृणुराजेंद्रवक्ष्यामियत्पृष्टंतीर्थसेवनम् ॥ ६५ ॥ कस्यदेवस्यकृपयाग
र्भनिर्वारणंभवेत् ॥ सेव्यःश्रीरामचंद्रोसौसंसारज्वरनाशकः ॥ ६६ ॥ पूज्यःसएवभगवान्पुरुषोत्तमसंज्ञकः ॥ नानापुर्योमयादृष्टाःसर्वपापक्षयंकराः ॥६७॥
अयोध्यासरयूस्तापीतथाद्वारंहरेःपरम् ॥ अवंतीविमलाकांचीरेवासागरगामिनी ॥ ६८ ॥ गोकर्णहाटकाख्यंचहत्याकोटिविनाशनम् ॥ मल्लिकाख्योमहा
शैलोमोक्षदःपश्यतांनृणाम् ॥ ६९ ॥ यत्रांगेषुनृणांतोयंश्यामंवानिर्मलंभवेत् ॥ पातकस्यापहारीदंमयादृष्टंतुतीर्थकम् ॥ ७० ॥ मयाद्वारवतीदृष्टासुरासुर
निषेविता ॥ गोमतीयत्रवहं[2]तिसाक्षाद्ब्रह्मजलाशुभा ॥ ७१ ॥ यत्रस्वापोलयःप्रोक्तोमृतिर्मोक्षइतिश्रुतिः ॥ यस्यांसंवसतांनृणांनकलिःप्रभवेत्क्वचित् ॥७२॥
चक्रांकायत्रपाषाणामानवाअपिचक्रिणः ॥ पशवःकीटपक्ष्याद्याःसर्वेचक्रशरीरिणः ॥ ७३ ॥ त्रिविक्रमोवसेद्यस्यांसर्वलोकैकपालकः ॥ सापुरीतुमहापुण्यै
र्मयादृग्गोचरीकृता ॥ ७४ ॥ कुरुक्षेत्रंमयादृष्टंसर्वहत्यापनोदनम् ॥ स्यमंतपंचकंयत्रमहापातकनाशनम् ॥ ७५ ॥ वाराणसीमयादृष्टाविश्वनाथकृताल
या ॥ यत्रोपदिशतेमंत्रंतारकंब्रह्मसंज्ञितम् ॥ ७६ ॥ यस्यांमृताःकीटपतंगभृंगाःपश्वादयोवासुरयोनयोवा ॥ स्वकर्मसंभोगसुखंविहायग[3]च्छंतिकैलासमती
तदुःखाः ॥ ७७ ॥ मणिकर्णियंत्रतीर्थंयस्यामुत्तरवाहिनी ॥ करोतिसंसृतेर्बंधच्छेदंपापकृतामपि ॥ ७८ ॥ कपर्दिनःकुंडलिनःसर्पभूषाधरावराः॥ गजचर्म
परीधानावसंतिगतदुःखकाः ॥ ७९ ॥ कालभैरवनामात्रकरोतियमशासनम् ॥ नकरोतिनृणांवार्तांयमोदंडधरःप्रभुः ॥ ८० ॥ एतादृशीमयादृष्टाकाशी
विश्वेश्वरांकिता ॥ अनेकान्यपितीर्थानिमयादृष्टानिभूमिप ॥ ८१ ॥ परमेकंमहच्चित्रंयद्दृष्टंनीलपर्वते ॥ पुरुषोत्तमसान्निध्येतन्नक्वाप्यक्षिगोचरम् ॥ ८२ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेब्राह्मणसमागमोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ छ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ राजंस्त्वंशृणुय
द्वृत्तंनीलेपर्वतसत्तमे ॥ यच्छ्रद्दधानाःपुरुषायांतिब्रह्मसनातनम् ॥ १ ॥ मयापर्यटतातत्रगतंनीलाभिधेगिरौ ॥ गंगासागरतोयेनक्षालितप्रांगणेमुहुः ॥ २॥
तत्रभिल्लामयादृष्टाःपर्वताग्रेधनुर्भृतः ॥ चतुर्भुजामूलफलैर्भक्ष्यैर्निर्वाहितक्रमाः ॥ ३ ॥ तदामेमनसिक्षिप्रंसंशयःसुमहानभूत् ॥ चतुर्भुजाःकिमेतेवैधनुर्बाण
धरानराः ॥ ४ ॥वैकुंठवासिनांरूपंदृश्यतेविजितात्मनाम् ॥ कथमेतैरुपालब्धंब्रह्माद्यैरपिदुर्लभम् ॥ ५ ॥ शंखचक्रगदाशार्ङ्गपद्मोल्लसितपाणयः ॥ वनमा
लापरीतांगाविष्णुभक्ताइवांतिके ॥ ६ ॥ संशयाविष्टचित्तेनमयापृष्टंतदानृप ॥ यूयंकेवतयुष्माभिर्लब्धंचातुर्भुजंकथम् ॥ ७॥ तदातैर्बहुहास्यंतुकृत्वामांप्र

१ उपधादीर्घाभाव आर्षः । २ बृहती–इ० पा० । ३ गच्छंति मुक्तिं समतीतदुःखाः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिभाषितम् ॥ब्राह्मणोयंनजानातिपिंडमाहात्म्यमद्भुतम् ॥ ८॥ इतिश्रुत्वाऽवदंचाहंकः पिंडःकस्यदीयते ॥ तन्ममब्रूतधर्मिष्ठाश्चतुर्भुजशरीरिणः ॥ ९ ॥ त
दामद्वाक्यमाकर्ण्यकथितंतैर्महात्मभिः ॥ सर्वंतत्रतुयद्वृत्तंचतुर्भुजभवादिकम् ॥ १० ॥ ॥ किराताऊचुः ॥ ॥ शृणुब्राह्मणवृत्तांतमस्माकंपृथुकःशिशुः ॥
नित्यंजंबूफलादीनिभक्षयन्क्रीडयाचरन् ॥ ११ ॥ एकदारममाणस्तुगिरिशृंगंमनोरमम् ॥ समारुरोहशिशुभिःसमंतात्परिवारितः ॥ १२ ॥ तदा
तत्रददर्शाहंदेवायतनमद्भुतम् ॥ गारुत्मतादिमणिभिःखचितंस्वर्णभित्तिकम् ॥ १३ ॥ स्वकांत्यातिमिरश्रेणींदारयद्रविवद्भृशम् ॥ दृष्ट्वाविस्मयमापे
देकिमिदंकस्यवैगृहम् ॥ १४ ॥ गत्वाविलोकयामीतिकिमिदंमहतांपदम् ॥ इतिसंचिंत्यगेहांतर्जगामबहुभाग्यतः ॥ १५ ॥ ददर्शतत्रदेवेशंसुरासुरनम
स्कृतम् ॥ किरीटहारकेयूरग्रैवेयाद्यैर्विराजितम् ॥ १६ ॥ मनोहरावतंसौचधारयंतंसुनिर्मलौ ॥ पादपद्मेतुलसिकागंधमत्तषडंघ्रिके ॥ १७ ॥ शंखच
क्रगदाशार्ङ्गपद्माद्यैर्मूर्तिसंयुतैः ॥ उपासितांघ्रिश्रीमूर्तिंनारदाद्यैःसुसेवितम् ॥ १८॥ केचिद्गायंतिनृत्यंतिहसंतिपरमाद्भुतम् ॥ प्रीणयंतिमहाराजंसर्वलो
कैकवंदितम् ॥ १९ ॥ हरिंवीक्ष्यमदीयोर्भस्तत्रसंजग्मिवान्मुने ॥ देवास्तत्रविधायोच्चैःपूजांधूपादिसंयुताम् ॥ २० ॥ नैवेद्यंश्रीप्रियस्यार्थेकृत्वानीराज
नंततः ॥ जग्मुःस्वंस्वंगृहंराजन्कृपांपश्यंतआदरात् ॥ २१ ॥ महाभाग्यवशात्तेनप्राप्तंनैवेद्यसिक्थकम् ॥ पतितंब्रह्मदेवाद्यैर्दुर्लभंसुरमानुषैः ॥ २२ ॥
तद्भक्षणंचकृत्वाथोश्रीमूर्तिमवलोक्यच ॥ चतुर्भुजत्वमाप्तंवैपृथुकेनसुशोभिना ॥ २३ ॥ तदास्माभिर्गृहंप्राप्तोबालकोवीक्षितोमुहुः ॥ चतुर्भुजत्वंसंप्रा
प्तःशंखचक्रादिधारकः ॥ २४ ॥ अस्माभिःपृष्टमेतस्यकिमेतज्जातमद्भुतम् ॥ तदाप्रोवाचनःसर्वान्बालकःपरमाद्भुतम् ॥ २५ ॥ शिखराग्रेगतःपूर्वं
तत्रदृष्टःसुरेश्वरः ॥ तत्रनैवेद्यसिक्थंतुमयाप्राप्तंमनोहरम् ॥ २६ ॥ तस्यभक्षणमात्रेणकारणेनतुसांप्रतम् ॥ चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तोविस्मयेनसमन्वि
तः ॥ २७ ॥ तच्छ्रुत्वातुवचस्तस्यसद्यःसंप्राप्तविस्मयैः ॥ अस्माभिरप्यसौदृष्टोदेवःपरमदुर्लभः ॥ २८ ॥ अन्नादिकंतत्रभुक्तंसर्वस्वादसमन्वितम् ॥
वयंचतुर्भुजाजातादेवस्यकृपयापुनः ॥ गत्वात्वमपिदेवस्यदर्शनंकुरुसत्तम ॥ २९ ॥ भुक्त्वातत्रान्नसिक्थंतुभवविप्रचतुर्भुजः ॥ त्वयापृष्टंयदाश्चर्यंत
दुक्तंवाडवर्षभ ॥ ३० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेब्राह्मणोपदेशोनामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८॥ ॥ब्राह्मणउवाच ॥
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंभिल्लानामहमद्भुतम् ॥ अत्याश्चर्यमिदंमत्वाप्रहृष्टोभवमित्युत ॥ १ ॥ गंगासागरसंयोगेस्नात्वापुण्यकलेवरः ॥ शृंगमारुरुहेतत्रम
णिमाणिक्यचित्रितम् ॥ २ ॥ तत्रापश्यंमहाराजदेवंदेवादिवंदितम् ॥ नमस्कृत्वाकृतार्थोऽहंजातोन्नप्राशनेनच ॥ ३ ॥ चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तःशंखचक्रादि
चिह्नितम् ॥ पुरुषोत्तमदर्शनेनेनपुनर्गर्भमाविशम् ॥ ४ ॥ राजंस्त्वमपितत्राशुगच्छनीलाभिधंगिरिम् ॥ कृतार्थंकुरुचात्मानंगर्भदुःखविवर्जितम् ॥ ५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इत्याकर्ण्यवचस्तस्यवाडवाग्र्यस्यधीमतः ॥ पप्रच्छहृष्टगात्रस्तुतीर्थयात्राविधिंमुनिम् ॥ ६ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ साधुविप्राग्र्यहेसाधोत्वयाप्रो
क्तंममानघ ॥ पुरुषोत्तममाहात्म्यंशृण्वतांपापनाशनम् ॥ ७ ॥ ब्रूहितत्तीर्थयात्रायांविधिंश्रुतिसमन्वितम् ॥ विधिनाकेनसंपूर्णफलप्राप्तिर्नृणांभवे
त् ॥ ८ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामितीर्थयात्राविधिंशुभम् ॥ येनसंप्राप्यतेदेवःसुरासुरनमस्कृतः ॥ ९ ॥ वलीपलितदेहोवायौ
वनेनान्वितोपिवा ॥ ज्ञात्वामृत्युमनिस्तीर्यंहरिंशरणमाव्रजेत् ॥ १० ॥ तत्कीर्तनेतच्छ्रवणेवंदनेतस्यपूजने ॥ मतिरेवप्रकर्तव्यानान्यत्रवनितादि
षु ॥ ११ ॥ सर्वंनश्वरमालोक्यक्षणस्थायिसुदुःखदम् ॥ [1]जन्ममृत्युजरातीतंभक्तिवल्लभमच्युतम् ॥ १२ ॥ क्रोधात्कामाद्भयाद्द्वेषाल्लोभाद्दंभान्नरःपुनः ॥
यथाकथंचिद्विभजन्नसदुःखंसमश्नुते॥१३॥[2]सहरिर्जायतेसाधुसंगमात्पापवर्जितात्॥येषांकृपातःपुरुषाभवंत्यसुखवर्जिताः॥१४॥ तेसाधवःशांतरागाःकाम
लोभविवर्जिताः ॥ ब्रुवंतियन्महाराजतत्संसारनिवर्तकम् ॥ १५ ॥ तीर्थेषुलभ्यतेसाधूरामचंद्रपरायणः ॥ यद्दर्शनंनृणांपापराशिदाहाशुशुक्षणिः॥१६॥
तस्मात्तीर्थेषुगंतव्यंनरैःसंसारभीरुभिः ॥ पुण्योदकेषुसततंसाधुश्रेणिविराजिषु ॥ १७ ॥ तानितीर्थानिविधिनादृष्टानिप्रहरंत्यघम् ॥ तंविधिंनृपशार्दूल
कुरुष्वश्रुतिगोचरम् ॥ १८ ॥ विरागंजनयेत्पूर्वंकलत्रादिकुटुंबके ॥ असत्यभूतंतज्ज्ञात्वाहरिंतुमनसास्मरेत् ॥ १९ ॥ क्रोशमात्रंततोगत्वारामरामेति
चब्रुवन् ॥ तत्रतीर्थादिषुस्नात्वाक्षौरंकुर्याद्विधानवित् ॥ २० ॥ मनुष्याणांचपापानितीर्थानिप्रतिगच्छताम् ॥ केशानाश्रित्यतिष्ठंतितस्माद्वपनमाच
रेत् ॥ २१ ॥ ततोदंडंतुनिर्ग्रंथिंकमंडलुमथाजिनम् ॥ विभृयाल्लोभनिर्मुक्तस्तीर्थवेषधरोनरः ॥२२॥ विधिनागच्छतांनृणांफलावाप्तिर्विशेषतः ॥ तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेनतीर्थयात्राविधिंचरेत् ॥ २३ ॥ यस्यहस्तौचपादौचमनश्चैवसुसंहितम् ॥ विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥ २४ ॥ हरेकृष्णहरेकृष्ण
भक्तवत्सलगोपते ॥ शरण्यभगवन्विष्णोमांपाहिबहुसंसृतेः ॥ २५ ॥ इतिब्रुवन्नसनयामनसाचहरिंस्मरन् ॥ पादचारीगतिंकुर्यात्तीर्थंप्रतिमहोदयः ॥२६॥
[3]यानेनगच्छन्पुरुषःसम[4]भागफलंलभेत् ॥ उपानद्भ्यांचतुर्थांशंगोयानेगोवधादिकम् ॥ २७ ॥ व्यवहर्तातृतीयांशंसेवयाष्टमभागभाक् ॥ अनिच्छयाव्रजंस्त
त्रतीर्थमर्धफलंलभेत् ॥ २८ ॥ यथायथंप्रकर्तव्यातीर्थानामभियात्रिका ॥ पापक्षयोभवत्येवविधिदृष्टयाविशेषतः ॥ २९ ॥ तत्रसाधून्नमस्कुर्यात्पादवंद
नसेवनैः ॥ तद्द्वाराहरिभक्तिर्हिप्राप्यतेपुरुषोत्तमे ॥ ३० ॥ इतितीर्थविधिःप्रोक्तःसमासेननविस्तरात् ॥ एवंविधिंसमाश्रित्यगच्छत्वंपुरुषोत्तमम् ॥ ३१ ॥
तुभ्यंतुष्टोमहाराजदास्यतेभक्तिमच्युतः ॥ यथासंसारनिर्वाहःक्षणादेवभविष्यति ॥ ३२ ॥ तीर्थयात्राविधिंश्रुत्वासर्वपातकनाशनम् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्य

१ जन्मदुःखजरातीतम्–इ० पा० । २ स हरिर्ज्ञायते–इ०, स हरिः प्राप्यते–इ०च पा० । ३ अश्वादियानेन । ४ यथोक्तैकभागफलमित्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उग्रेभ्यःपुरुषर्षभ ॥ ३३ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यववंदेचरणौमहान् ॥ तत्तीर्थदर्शनौत्सुक्यविह्वलीकृतमानसः ॥ ३४ ॥ आदिदे
शनिजामात्यंमंत्रवित्तमसुत्तमम् ॥ तीर्थयात्रेच्छयासर्वान्सहनेतुंमनोदधत् ॥ ३५ ॥ मंत्रिन्पौरजनान्सर्वानादिशत्त्वंममाज्ञया ॥ पुरुषोत्तमपादाब्जदर्शन
प्रीतिहेतवे ॥ ३६ ॥ येमदीयेपुरेलोकायेचमद्वाक्यकारकाः ॥ सर्वेनिर्यांतुमत्पुर्यामयासहनरोत्तमाः ॥ ३७ ॥ येतुमद्वाक्यमुल्लंघ्यस्थास्यंतिपुरुषागृहे ॥
तेदंड्यायमदंडेनपापिनोऽधर्महेतवः ॥ ३८ ॥ किंतेनसुतवृंदेनबांधवैःकिंसुदुर्नयैः ॥ यैर्नदृष्टःस्वचक्षुर्भ्यांपुण्यदःपुरुषोत्तमः ॥ ३९ ॥ सूकरीयूथवत्तेषां
प्रसूतिर्विट्प्रभक्षिका ॥ येषांपुत्राश्चपौत्रावाहरिंनशरणंगताः ॥ ४० ॥ योदेवोनाममात्रेणसर्वान्पावयितुंक्षमः ॥ तंनमस्कुरुतक्षिप्रंमदीयाःप्रकृति
व्रजाः ॥ ४१ ॥ इतिवाक्यंमनोहारिभगवद्गुणगुंफितम् ॥ प्रजहर्षमहामात्यउत्तमःसत्यनामधृक् ॥ ४२ ॥ हस्तिनंवरमारोप्यपटहेनव्यघोषयत् ॥ यदा
दिष्टंनृपेणेहतीर्थयात्रांसमिच्छता ॥ ४३ ॥ गच्छंतुत्वरितालोकाराज्ञासहमहागिरिम् ॥ दृश्यतांपापसंहारीपुरुषोत्तमनामधृक् ॥ ४४ ॥ क्रियतांसर्वसंसारसा
गरोगोष्पदंपुनः ॥ भूष्यतांशंखचक्रादिचिह्नैःस्वस्वतनुर्नरैः ॥ ४५ ॥ इत्यादिघोषयामासराज्ञादिष्टंयदद्भुतम् ॥ सचिवोरघुनाथांघ्रिध्याननिर्वारितश्रमः ॥ ४६ ॥
तच्छ्रुत्वाताःप्रजाःसर्वाआनंदरससंप्लुताः ॥ मनोदधुःस्वनिस्तारेपुरुषोत्तमदर्शनात् ॥ ४७ ॥ निर्ययुर्ब्राह्मणास्तत्रशिष्यैःसहसुवेषिणः ॥ आशिषंवरदानाढ्यां
ददतोभूमिपंप्रति ॥ ४८ ॥ क्षत्रियाधन्विनोवीरावैश्यावस्तुक्रयाश्रिताः ॥ शूद्राःसंसारनिस्तारहर्षितस्वीयविग्रहाः ॥ ४९ ॥ रजकाश्चर्मकाःक्षौद्राःकिराताभि
त्तिकारकाः ॥ सूचीवृत्त्याचजीवंतस्तांबूलक्रयकारकाः ॥ ५० ॥ तालवाद्यधरायेचयेचरंगोपजीविनः ॥ तैलविक्रयिणश्चैववस्त्रविक्रयिणस्तथा ॥ ५१ ॥ सूताव
दंतःपौराणींवार्ताहर्षसमन्विताः ॥ मागधावंदिनस्तत्रनिर्गताभूमिपाज्ञया ॥ ५२ ॥ भिषग्वृत्त्याचजीवंतस्तथापाशककोविदाः ॥ पाकस्वादुरसाभिज्ञाहास्यवा
क्यानुरंजकाः ॥ ५३ ॥ ऐंद्रजालिकविद्याश्चास्तथावार्तासुकोविदाः ॥ प्रशंसंतोमहाराजंनिर्ययुःपुरमध्यतः ॥ ५४ ॥ राजापितत्रनिर्वर्त्यप्रातःसंध्यादिकाःक्रियाः ॥
ब्राह्मणंतापसश्रेष्ठमानिनायसुनिर्मलम् ॥ ५५ ॥ तदाज्ञयामहाराजोनिर्जगामपुराद्बहिः ॥ लोकैरनुगतोराजाबभौचंद्रइवोडुभिः ॥ ५६ ॥ क्रोशमात्रंसगत्वाथक्षौ
रंकृत्वाविधानतः ॥ दंडंकमंडलुंबिभ्रन्मृगचर्मतथाशुभम् ॥ ५७ ॥ शुभवेषेणसंयुक्तोहरिध्यानपरायणः ॥ कामक्रोधादिरहितंमनोबिभ्रन्महायशाः ॥ ५८ ॥ तदा
दुंदुभयोभेर्यआनकाःपणवास्तथा ॥ शंखवीणादिकाश्चैवाध्मातास्तद्वादकैर्मुहुः ॥ ५९ ॥ जयदेवेशदुःखघ्नपुरुषोत्तमसंज्ञित ॥ दर्शयस्वतनुंमह्यंवदंतो
निर्ययुर्जनाः ॥ ६० ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरत्नग्रीवस्यतीर्थप्रयाणंनामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ छ ॥

१ निर्व्यूह्य-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ अथप्रयातेभूपालेसर्वलोकसमन्विते ॥ महाभागैर्वैष्णवैश्चगायकैःकृष्णकीर्तनम् ॥ १ ॥ शुश्रावासौमहाराजोमार्गे गोविंदकीर्तनम् ॥ जयमाधवभक्तानांशरण्यपुरुषोत्तम ॥ २ ॥ मार्गेतीर्थान्यनेकानिकुर्वन्पश्यन्महोदयम् ॥ तापसब्राह्मणात्तेषांमहिमानमथा शृणोत् ॥ ३ ॥ विचित्रविष्णुवार्ताभिर्विनोदितमनानृपः ॥ मार्गेमार्गेमहाविष्णुंगापयामासगायकान् ॥ ४ ॥ दीनांधकृपणानांचपंगूनांवासनो चितम् ॥ दानंददौमहाराजोबुद्धिमान्विजितेंद्रियः ॥ ५ ॥ अनेकतीर्थविरजमात्मानंभव्यतांगतम् ॥ कुर्वन्ययौस्वीयलोकैर्हरिध्यानपरायणः ॥ ६ ॥ नृपोगच्छन्ददर्शाग्रेनदींपापप्रणाशिनीम् ॥ चक्रांकितग्रावयुतांमुनिमानसनिर्मलाम् ॥ ७ ॥ अनेकमुनिवृंदानांबहुश्रेणिविराजिताम् ॥ सारसादिपतत्री णांकूजितैरुपशोभिताम् ॥ ८ ॥ दृष्ट्वापप्रच्छविप्राग्र्यंतापसंधर्मकोविदम् ॥ अनेकतीर्थमाहात्म्यविशेषज्ञानजृंभितम् ॥ ९ ॥ स्वामिन्केयंनदीपुण्यामुनि वृन्दनिषेविता ॥ करोतिममचित्तस्यप्रमोदभरनिर्भरम् ॥ १० ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यराजराजस्यधीमतः ॥ वक्तुंप्रचक्रमेविद्वांस्तीर्थमाहात्म्यमुत्तम म् ॥ ११ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ गंडकीयंनदीराजन्सुरासुरनिषेविता ॥ पुण्योदकपरीवाहहतपातकसंचया ॥ १२ ॥ दर्शनान्मानसंपापंस्पर्शनात्क र्मजंदहेत् ॥ वाचिकंस्वीयतोयस्यपानतःपापसंचयम् ॥ १३ ॥ पुरादृष्ट्वाप्रजानाथःप्रजाःसर्वाविपावनीः[१] ॥ स्वगंडविप्रुषोनेकपापघ्नींसृष्टवानिमाम्॥१४॥ एनांनदींयेपुण्योदांस्पृशंतिसुतरंगिणीम् ॥ तेगर्भभाजोनैवस्युरपिपापकृतोनराः ॥ १५ ॥ अस्यांभवायेचाश्मानश्चक्रचिह्नैरलंकृताः ॥ तेसाक्षाद्भगवंतोहिस्व स्वरूपधराःपराः ॥ १६ ॥ शिलांसंपूजयेद्यस्तुनित्यंचक्रयुतांनरः ॥ नजातुसजनन्यावैजठरंसमुपाविशेत् ॥ १७ ॥ पूजयेद्योनरोधीमाञ्छालग्रामशिलां वराम् ॥ तेनाचारवताभाव्यंदंभलोभवियोगिना ॥ १८ ॥ परदारपरद्रव्यविमुखेननरेणहि ॥ पूजनीयःप्रयत्नेनशालग्रामःसचक्रकः ॥ १९ ॥ द्वारवत्यांभवं चक्रंशिलावैगंडकीभवा ॥ पुंसांक्षणाद्धरत्येवपापंजन्मशतार्जितम् ॥ २० ॥ अपिपापसहस्राणांकर्तातावन्नरोभवेत् ॥ शालग्रामशिलातोयंपीत्वापूतोभवे त्क्षणात् ॥ २१ ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोवेदपथिस्थितः ॥ शालग्रामंपूजयित्वागृहस्थोमोक्षमाप्नुयात् ॥ २२ ॥ नजातुचित्स्त्रियाकार्यंशालग्रामस्यपूज नम् ॥ भर्तृहीनाथसुभगास्वर्गलोकहितैषिणी ॥ २३ ॥ मोहात्स्पृष्ट्वापिमहिलाजन्मशीलगुणान्विता ॥ हित्वापुण्यसमूहंसासत्वरंनरकंव्रजेत् ॥ २४ ॥ स्त्री पाणिमुक्तपुष्पाणिशालग्रामशिलोपरि ॥ पवेरधिकपातानि[२]वदंतिब्राह्मणोत्तमाः ॥ २५ ॥ चंदनंविषसंकाशंकुसुमंवज्रसंनिभम् ॥ नैवेद्यंकालकूटाभंभवेद्भ गवतःकृतम् ॥ २६ ॥ तस्मात्सर्वात्मनात्याज्यःस्त्रियास्पर्शःशिलोपरि ॥ कुर्वतीयातिनरकंयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ २७ ॥ अपिपापसमाचारोब्रह्महत्यायुतो

१ विपापिनीः–इ० पा० । २ सर्वाभ्यधिकपापानि–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिवा ॥ शालग्रामशिलातोयंपीत्वायातिपरांगतिम् ॥ २८ ॥ तुलसीचंदनंवारिशंखोघंटाथचक्रकम् ॥ शिलाताम्रस्यपात्रंतुविष्णोर्नामपदामृतम् ॥ २९ ॥
पदामृतंतुनवभिःपापराशिप्रदाहकम् ॥ वदंतिमुनयःशांताःसर्वशास्त्रार्थकोविदाः ॥ ३० ॥ सर्वतीर्थपरिस्नानात्सर्वक्रतुसमर्चनात् ॥ पुण्यंभवतियद्राज
न्विदौविंदौतदद्भुतम् ॥ ३१ ॥ शालग्रामशिलायत्रपूज्यतेपुरुषोत्तमैः ॥ तत्रयोजनमात्रंतुतीर्थकोटिसमन्वितम् ॥ ३२ ॥ शालग्रामाःसमाःपूज्याःसमेषु
द्वितयंनहि ॥ विषमाएवसंपूज्याविषमेषुत्रयंनहि ॥ ३३ ॥ द्वारावतीभवंचक्रंतथावैगंडकीभवम् ॥ उभयोःसंगमोयत्रतत्रगंगासमुद्रगा ॥ ३४ ॥ रूक्षाःकुर्वं
तिपुरुषानांयुःश्रीवलवर्जितान्[1] ॥ तस्मात्स्निग्धामनोहारिरूपिण्योददतिश्रियम् ॥ ३५ ॥ आयुष्कामोनरोयस्तुधनकामोहियःपुमान् ॥ पूजयन्सर्वमा
प्नोतिपारलौकिकमैहिकम् ॥ ३६ ॥ प्राणांतकालेपुंसस्तुभवेद्भाग्यवतोनृप ॥ वाचिनामहरेःपुण्यंशिलाह्लदितदंतिके ॥ ३७ ॥ गच्छत्सुप्राणमार्गेषुय
स्यविश्रंभतोपिचेत् ॥ शालग्रामशिलास्फूर्तिस्तस्यमुक्तिर्नसंशयः ॥ ३८ ॥ पुराभगवताप्रोक्तमंवरीषायधीमते ॥ ब्राह्मणान्यासिनःस्निग्धाःशालग्राम
शिलास्तथा ॥ ३९ ॥ स्वरूपत्रितयंमह्यमेतद्धिक्षितिमंडले ॥ पापिनांपापनिर्हारंकर्तुंधृतमुदंचता ॥ ४० ॥ निंदंतिपापिनोयेवाशालग्रामशिलांस
कृत् ॥ कुंभीपाकेपचंत्याशुयावदाभूतसंप्लवम् ॥ ४१ ॥ पूजांसमुद्यतंकर्तुंयोवारयतिमूढधीः ॥ तस्यमातापितावंधुवर्गानरकभागिनः ॥ ४२ ॥ योवा
कथयतिप्रेष्ठंशालग्रामार्चनंकुरु ॥ सकृतार्थोनयत्याशुवैकुंठंस्वस्यपूर्वजान् ॥ ४३ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ मुनयोवीतरागाश्चकामक्रोध
विवर्जिताः ॥ ४४ ॥ पुराकीकटसंज्ञेवैदेशेधर्मविवर्जिते ॥ आसीत्पुल्कसजातीयोनरःशवरसंज्ञितः ॥ ४५ ॥ नित्यंजंतुवधोद्युक्तःशरासनधरोमुहुः ॥ ती
र्थप्रातियियासूनांवलाद्धरतिजीवितम् ॥ ४६ ॥ अनेकप्राणिहत्याकृत्परस्वेनिरतःसदा ॥ सदारागादिसंयुक्तःकामक्रोधादिसंयुतः ॥ ४७ ॥ विचर
त्यनिशंभीमेवनेप्राणिवधंकरः ॥ विषसंसक्तवाणाग्ररूढचापगुणोद्धुरः ॥ ४८ ॥ सकदापर्यटन्व्याधःप्राणिमात्रभयंकरः ॥ कालंप्राप्तंनजानातेसमीपेप्युं[2]
ग्रमानसः ॥ ४९ ॥ यमदूतास्तुसंप्राप्ताःपाशमुद्गरपाणयः ॥ ताम्रकेशादीर्घनखालंवदंष्ट्राभयानकाः ॥ ५० ॥ श्यामालोहस्यनिगडान्बिभ्रतोमोहका
रकाः ॥ वध्नंतुपापिनंह्येनंप्राणिमात्रभयंकरम् ॥ ५१ ॥ कदाचिन्मनसानायंप्राणिमात्रोपकारकः ॥ परदारपरद्रव्यपरद्रोहपरायणः ॥ ५२ ॥ एतस्याजिह्वां
महतीमहंनिष्कासयाम्यतः ॥ एकोवदतिचैतस्यचक्षुरुत्पाटयाम्यहम् ॥ ५३ ॥ एकोवदतिचैतस्यकरौकृंतामिपापिनः ॥ अन्योवदत्यहंकर्णौकर्तयामिदुरात्म
नः ॥ ५४ ॥ एवंवदंतःसुभृशंदन्तैर्दन्तानिपीडकाः ॥ आगत्यतंदुरात्मानंसायुधास्तस्थुरुन्मदाः ॥ ५५ ॥ एकोदूतस्तदासर्परूपंधृत्वादशत्पदे ॥ सदष्टमात्रःसहसाग

१ आयुःश्रीकांतिवर्जितान्–इ०, आयुःश्रीकार्तिवर्जितान्–इ०, आयुर्वित्तविवर्जितान्–इ० च पा० । २ मुग्धमानसः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तासुःपर्यजायत॥५६॥तदातंलोहपाशेनबद्धातेयमकिंकराः॥कशाभिस्ताडयामासुर्मुद्गरैःप्राहरन्क्रुधा॥५७॥अहोदुष्टदुरात्मंस्त्वंकदाचिन्नाचरःशुभम्॥ म
नसापियतस्त्वांवैक्षेप्स्यामोरौरवेषुच ॥५८॥ त्वङ्मांसंवायसारौद्राभक्षयिष्यंतिवैक्रुधा॥आजन्मतस्तुभवतानकृतंहरिसेवनम्॥५९॥त्वयाकलत्रपुत्राद्याद्रो
हंकृत्वासुपोषिताः॥ नकदाचित्स्मृतोदेवःपापहारीजनार्दनः ॥६०॥ तस्मात्त्वांलोहशंकौवाकुंभीपाकेचरौरवे॥धर्मराजाज्ञयासर्वेनेष्यामोबहुताडनैः ॥६१॥
एवमुक्त्वायदानेतुंसमैच्छन्यमकिंकराः ॥ तावत्प्राप्तोमहाविष्णुचरणाब्जपरायणः ॥ ६२ ॥ यमदूतास्तदादृष्टावैष्णवेनमहात्मना ॥ पाशमुद्गरदंडादिदु
ष्टायुधधरागणाः ॥ ६३ ॥ पुल्कसंलोहनिगडैर्बद्धायातुंसमुद्यताः ॥ बन्धबन्धग्रसच्छिन्धिभिन्धिभिन्धीतिवादिनः ॥ ६४ ॥ तदाकृपालुस्तंप्रेक्ष्यपद्मनाभ
परायणः ॥ अत्यंतकृपयायुक्तंचेतस्तत्रतदाकरोत् ॥ ६५ ॥ असौमहादुष्टपीडांमायातुममसन्निधौ ॥ मोचयाम्यहमद्यैवयमदूतेभ्यएवच ॥ ६६ ॥ इतिकृ
त्वामतिंतस्मिन्कृपायुक्तोमुनीश्वरः ॥ शालग्रामशिलांहस्तेगृहीत्वास्यगतोऽतिके ॥ ६७ ॥ तस्यपादोदकंपुण्यंतुलसीदलमिश्रितम् ॥ मुखेविनिक्षिपन्क
र्णेरामनामजजापह ॥ ६८ ॥ तुलसींमस्तकेतस्यधारयामासवैष्णवः ॥ शिलांहृदिमहाविष्णोर्धृत्वाप्राहसवैष्णवः ॥ ६९ ॥ गच्छंतुयमदूतावैयातनासुप
रायणाः ॥ शालग्रामशिलास्पर्शोदहतात्पातकंमहत् ॥ ७० ॥ इत्युक्तवतितस्मिन्वैगणाविष्णोर्महाद्भुताः ॥ आययुस्तस्यसंविधेशिलास्पर्शाद्गतांह
सः ॥ ७१ ॥ पीतवस्त्राःशंखचक्रगदापद्मविराजिताः ॥ आगत्यमोचयामासुर्लोहपाशाद्दुरासदात् ॥ ७२ ॥ मोचयित्वामहापापकारकंपुल्कसंनरम् ॥ ऊचुः
किमर्थंवद्धोयंवैष्णवःपूज्यदेहभृत् ॥७३॥ कस्याज्ञाकारकायूयंयदधर्मप्रकारकाः ॥ मुंचंतुवैष्णवंत्वेनंकिमर्थंविधृतोह्ययम् ॥७४॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजग
दुर्यमकिंकराः ॥ धर्मराजाज्ञयाप्राप्तानेतुंपापिनमुद्यताः ॥७५॥ नासौकदाचिन्मनसाप्राणिमात्रोपकारकः ॥ प्राणिहत्यामहापापकारीदुष्टशरीरभृत् ॥७६॥
नृन्वहूंस्तीर्थयात्रायांगच्छतोऽसौव्यलुंठयत्[3] ॥ परदाररतोनित्यंसर्वपापाधिकारकः ॥ ७७ ॥ तस्मान्नेतुंवयंप्राप्ताःपापिनंपुल्कसंनरम् ॥ भवद्भिर्मोचितः
कस्मादकस्मादागतैर्भटैः ॥ ७८ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंप्राणिकोटिवधोद्भवम् ॥ शालग्रामशिलास्पर्शःसर्वंदहातितत्क्षणा
त् ॥ ७९ ॥ रामेतिनामयच्छ्रोत्रेविश्रंभादागतंयदि ॥ करोतिपापसंदाहंतूलंवह्निकणोयथा ॥ ८० ॥ तुलसीमस्तकेयस्यशिलाह्रदिमनोहरा ॥
मुखेकर्णेथवारामनामसुक्तस्तदैवसः ॥ ८१ ॥ तस्मादनेनतुलसीमस्तकेविधृतापुरा ॥ श्रावितंरामनामाशुशिलाहृदिसुधारिता ॥ ८२ ॥ तस्मा

१ गंडक्याः–इ० पा० । २ एतत्पूर्वम्–"मुंचंतु वैष्णवं त्वेनं किमर्थं विधृतो ह्ययम्" इ० पा० । ३ जिगीषंतं व्यलुंठयत्–इ० पा० । ४ ब्रह्महत्याकरो वास्तु प्राणिकोटचपकारकः–इ० पा० । ५ जपितम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्पापसमूहोस्यदग्धः पुण्यकलेवरः ॥ यास्यतेपरमंस्थानंपापिनांयत्सुदुर्लभम् ॥ ८३ ॥ वर्षायुतंतत्रभुक्त्वाभोगान्सर्वमनोहरान् ॥ भारतेजन्मसंप्राप्यस
माराध्यजगद्गुरुम् ॥ ८४ ॥ प्राप्स्यतेपरमंस्थानंसुरासुरसुदुर्लभम् ॥ नज्ञातोमहिमासम्यक्छिलायाःपरमेष्ठिनः ॥ ८५ ॥ दृष्टास्पृष्टार्चितावापिसर्वपापह
राक्षणात् ॥ इत्युक्त्वाविरताःसर्वेमहाविष्णोर्गणामुदा ॥ ८६ ॥ याम्यास्तेकिंकराराज्ञेकथयामासुरद्भुतम् ॥ वैष्णवोहर्षमापेदेरघुनाथपरायणः ॥ ८७ ॥
मुक्तोसौयमपाशाच्चगर्मिष्यातिपरंपदम् ॥ तदाजगामविमलंकिंकिणीजालमंडितम् ॥ ८८ ॥ विमानंदेवलोकात्तुमनोहारिमहाद्भुतम् ॥ तत्रारुह्यगतःस्वर्गमहापु
ण्यैर्निषेवितम् ॥ ८९ ॥ भोगान्भुक्त्वासविपुलानाजगाममहीतलम् ॥ काश्यांजन्मसमासाद्यशुचिवाडवसत्कुले ॥ ९० ॥ आराध्यजगतामीशंगतवान्परमंपदम् ॥
सपापीसाधुसंगत्याशालग्रामशिलांस्पृशन् ॥ ९१ ॥ महापीडाविनिर्मुक्तोगतवान्परमंपदम् ॥ मयातेभिहितंराजन्गंडकीचरितंमहत् ॥ ९२ ॥ श्रुत्वाविमुच्य
तेपापैर्भुक्तिमुक्तिंचविंदति ॥ ९३ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेगंडकीमाहात्म्यंनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ छ ॥
॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ एतन्माहात्म्यमतुलंगंडक्याःकर्णगोचरम् ॥ कृत्वाकृतार्थमात्मानममन्यतनृपोत्तमः ॥ १ ॥ स्नात्वातीर्थेपितॄन्त्सर्वान्त्सं
तर्प्यजहृषेमहान् ॥ शालग्रामशिलापूजांकुर्वन्वाडववाक्यतः ॥ २ ॥ चतुर्विंशच्छिलास्तत्रगृहीत्वासनृपोत्तमः ॥ पूजयामासप्रेम्णाचचंदनाद्युपचार
कैः ॥ ३ ॥ तत्रदानानिदत्त्वाचदीनांधेभ्योविशेषतः ॥ गंतुंप्रचक्रमेराजापुरुषोत्तममंदिरम् ॥ ४ ॥ एवंक्रमेणसंप्राप्तोगंगासागरसंगमम् ॥ कृत्वाक्षिगो
चरंतंचब्राह्मणंपृष्टवान्मुदा ॥ ५ ॥ स्वामिन्वदकियद्दूरेनीलाख्यःपर्वतोमहान् ॥ पुरुषोत्तमसंवासःसुरासुरनमस्कृतः ॥ ६ ॥ तदाश्रुत्वामहद्वाक्यंरत्नग्री
वस्यभूपतेः ॥ उवाचविस्मयाविष्टोराजानंप्रतिसादरम् ॥ ७ ॥ राजन्नेतत्स्थलंनीलपर्वतस्यनमस्कृतम् ॥ किमर्थंदृश्यतेनैवमहापुण्यफलप्रदम् ॥ ८ ॥
पुनःपुनरुवाचेदंस्थलंनीलस्यभूभृतः ॥ कथंनदृश्यतेराजन्पुरुषोत्तमवासभृत् ॥ ९ ॥ अत्रस्नातंमयासम्यगत्रभिक्षाक्षिगोचराः ॥ अनेनैवपथाराजन्ना
रूढंपर्वतोपरि ॥ १० ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यविव्यथेमानसेनृपः ॥ नीलभूधरदर्शायकुर्वन्नुत्कंठितंमनः ॥ ११ ॥ उवाचतत्कथंविप्रदृश्येतपुरुषोत्तमः ॥
कथंवादृश्यतेनीलस्तदुपायंवदस्वनः ॥ १२ ॥ तदावाक्यंसमाकर्ण्यरत्नग्रीवस्यभूपतेः ॥ तापसोब्राह्मणोवाक्यमुवाचनृपविस्मितः ॥ १३ ॥ गंगासा
गरसंयोगेस्नात्वास्माभिर्महीपते ॥ स्थातव्यंतावदेवात्रयावन्नीलोनदृश्यते ॥ १४ ॥ गीयतेपापहादेवःपुरुषोत्तमसंज्ञितः ॥ करिष्यतेकृपामाशुभक्तव
त्सलनामधृक् ॥ १५ ॥ त्यजत्यसौनवैभक्तान्देवदेवशिरोमणिः ॥ अनेकेरक्षिताभक्तास्तद्गायस्वमहामते ॥ १६ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजाव्यथित

१ काश्यां जन्म समासाद्य साध्यते च जगद्गुरुः-इ० पा०। २ जगाम घृणितो भृशम्-इ० पा०। ३ शालिग्रामशिलार्चनम्-इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चेतसा ॥ स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेततोनशनमादधात् ॥ १७ ॥ करिष्यतिकृपांयर्हिदर्शनेपुरुषोत्तमः ॥ पूजांकृत्वाशनंकुर्यामन्यथानशनंव्रतम् ॥ १८ ॥
इतिकृत्वासनियमंगंगासागररोधसि ॥ गायन्हरिगुणग्राममुपवासमथाचरत् ॥ १९ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ जयदीनदयाकरप्रभोजयदुःखापहमङ्गला
ह्वय ॥ जयभक्तजनार्तिनाशनकृतवर्ष्मंजयदुष्टघातक ॥ २० ॥ अंबरीषमथवीक्ष्यदुःखितंविप्रशापहतसर्वमङ्गलम् ॥ धारयन्निजकरेसुदर्शनंसंररक्षजठरा
धिवासतः ॥ २१ ॥ दैत्यराजपितृकारितव्यथःशूलपाशजलवह्निपातनैः ॥ श्रीनृसिंहतनुधारिणात्वयारक्षितःसपदिपश्यतःपितुः ॥ २२ ॥ ग्राहवक्त्रप
तितांघ्रिमुद्धटंवारणेंद्रमतिदुःखपीडितम् ॥ वीक्ष्यसाधुकरुणार्द्रमानसस्त्वंगरुत्मतिकृतारुहक्रियः ॥ २३ ॥ त्यक्तपक्षिपतिरात्तचक्रकोवेगकंपयुतमालिकां
वरः ॥ गीयसेसुभिरमुष्यनक्रतोमोचकःसपदितद्विनाशकः ॥ २४ ॥ यत्रयत्रतवसेवकार्दनंतत्रतत्रबतदेहधारिणा ॥ पाल्यतेचभवतानिजःप्रभोपापहारिचरि
तैर्मनोहरैः ॥ २५ ॥ दीननाथसुरमौलिहीरकाघृष्टपादतलभक्तवल्लभ ॥ पापकोटिपरिदाहकप्रभोदर्शयस्वनिजदर्शनंमम ॥ २६ ॥ पापकृद्यदिजनोयमागतो
मानसेतवतथाहिदर्शय ॥ तावकावयमघौघनाशनंविस्मृतंनहिसुरासुरार्चित ॥२७॥ येवदंतितवनाममनिर्मलंतेतरंतिसकलाघसागरम् ॥ संस्मृतिर्यदिकृता
तदामयाप्राप्यतांसकलदुःखवारक ॥२८॥ ॥सुमतिरुवाच ॥ ॥ एवंगायन्गुणान्रात्रौदिवावापिमहीपतिः ॥ क्षणमात्रंनविश्रांतोनिद्रामापनवैसुखम्॥२९॥
गायन्गच्छन्गृणंस्तिष्ठन्वदत्येतदहर्निशम् ॥ दर्शयस्वकृपानाथस्वतनुंपुरुषोत्तम ॥ ३० ॥ एवंराज्ञःपंचदिनंगतंगंगाब्धिसंगमे ॥ तदाकृपाब्धिःकृपयाचिं
तयामासगोपतिः ॥ ३१ ॥ असौराजामदीयेनगानेनविगताघकः ॥ पश्यतान्मामकींप्रेष्ठांसुरासुरनमस्कृताम् ॥ ३२ ॥ इतिसंचिंत्यभगवान्कृपापूरितमा
नसः ॥ संन्यासिवेषमास्थाययतौराज्ञोंतिकंविभुः ॥ ३३ ॥ तत्रगत्वामहाराजत्रिदंडियतिवेषधृक् ॥ भक्तानुकंपयाप्राप्तोवीक्षितस्तापसेनाहि ॥३४॥ ॐन
मोविष्णवेत्युक्त्वानमश्चक्रेनृपोत्तमः ॥ अर्घ्यपाद्यासनैःपूजांचकारहरिमानसः॥३५॥ उवाचभाग्यमतुलंयद्भवानाक्षिगोचरः ॥ अतःपरंदास्यतेमेगोविंदोनि
जदर्शनम्॥३६॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंसंन्यासीनिजगादतम् ॥ राजञ्छृणुष्वकथितंममवाक्यविनिःसृतम् ॥३७॥ अहंज्ञानेनजानामिभूतंभव्यंभवच्चयत् ॥
तस्मादहंब्रुवेकिंचिच्छृणुष्वैकाग्रमानसः ॥३८॥ श्वोमध्याह्नेहरिर्दातादर्शनंब्रह्मदुर्लभम् ॥ पंचभिःस्वजनैःसाकंयास्यसेपरमंपदम्॥३९॥त्वममात्यश्चमहि
लातवतापसवाडवः ॥ पुरेतवकरंवाख्यःसाधुश्वतंतुवायकः ॥ ४० ॥ एतैःपंचभिरेतास्मिन्नीलेपर्वतसत्तमे ॥ यास्यसेब्रह्मदेवेंद्रवंदितंसुरपूजितम्॥४१॥
इत्युक्त्वाऽदृश्यतांप्राप्तोयतिःक्वापिनदृश्यते ॥ तदाकर्ण्यनृपोहर्षंप्रापचाशुसविस्मयम् ॥ ४२ ॥ ॥ राजोवाच ॥ स्वामिन्कोसौसमागत्यसंन्यासीमां

१ मम पादपंकजम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यदूचिवान् ॥ नदृश्यतेपुनःकुत्रगतोऽसौचित्तहर्षदः ॥ ४३ ॥ ॥ तापसउवाच ॥ राजंस्तवमहाप्रेम्णाकृष्टचित्तःसमभ्यगात् ॥ पुरुषोत्तमनामायंस
र्वपापप्रणाशनः ॥ ४४ ॥ श्वोमध्याह्नेतवपुरोभविष्यतिमहान्गिरिः ॥ तमारुह्यहरिंदृष्ट्वाकृतार्थस्त्वंभविष्यसि ॥ ४५ ॥ इतिवाक्यसुधापूरनाशितस्वां
तसंज्वरः ॥ हर्षंयमापसनृपोत्रह्मापिनहिवेत्तितम् ॥ ४६ ॥ तदादुंदुभयोनेदुर्वीणापणवगोमुखाः ॥ महानंदस्तदाह्यासीद्राजराजस्यचेतसि ॥ ४७ ॥
गायन्हरिंक्षणंतिष्ठन्हंसञ्जल्पन्ब्रुवन्नमन्[१] ॥ आनंदंप्रापसुघनंसर्वसंतापनाशनम् ॥ ४८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे
संन्यासिदर्शनंनामएकविंशोध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ अथसर्वंदिनंनीत्वाहरिस्मरणकीर्तनैः ॥ रात्रौसुष्वापगंगायारोधस्युरुफलप्र
दे ॥ १ ॥ ददर्शस्वप्नमध्येतुसस्वात्मानंचतुर्भुजम् ॥ शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गकोदंडधारिणम् ॥ २ ॥ नृत्यंतंपुरुषोत्तमस्यपुरतःशर्वादिदेवैःस
हश्रीमद्भिःस्वतनूयुतैररिगदांबूत्थाब्जहेत्यादिभिः ॥ विष्वक्सेनवरैर्गणैःसुतनुभिःश्रीशंसदोपासितंदृष्ट्वाविस्मयमापलोकविषयंहर्षंतथात्यद्भुतम्
॥ ३ ॥ ददतंमनसोभीष्टंपुरुषोत्तमसंज्ञितम् ॥ आत्मानंचकृपापात्रममन्यतमहामतिः ॥ ४ ॥ इत्येवंस्वप्नविषयेददर्शनृपसत्तमः ॥ प्रातः
प्रबुद्धोविप्रायजगादस्वप्नमीक्षितम् ॥ ५ ॥ तच्छ्रुत्वावाडवोधीमान्कथयामासविस्मितः ॥ राजंस्त्वयासौदृष्टोयःपुरुषोत्तमसंज्ञितः ॥ ६ ॥ दास्यतेशं
खचक्रादिचिह्नितांस्वतनुंहरिः ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंरत्नग्रीवोमहामनाः ॥ ७ ॥ दापयामासदानानिदीनानांमानसोचितम् ॥ स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेतर्प
यित्वापितॄन्सुरान् ॥ ८ ॥ गायन्हरिगुणग्रामंप्रत्यैक्षतचदर्शनम् ॥ ततोमध्याह्नसमयेदिविदुंदुभयोमुहुः ॥ ९ ॥ जघ्नुःसुरकराघातबहुशब्दसुशब्दिताः ॥
अकस्मात्पुष्पवृष्टिश्चबभूवनृपमस्तके ॥ १० ॥ धन्योसिनृपवर्यस्त्वंनीलंपश्याक्षिगोचरम् ॥ ११ ॥ शृणोतीतियदावाक्यंनृपोदेवप्रणोदितम् ॥ तदास
सूर्यकोटीनामधिकांतिधरोद्भुतः ॥ १२ ॥ राज्ञोक्षिगोचरोजातोनीलनामामहागिरिः ॥ राजतैःकानकैःशृंगैःसमंतात्परिराजितः ॥ १३ ॥ किमग्निः
प्रज्वलत्येषाद्वितीयःकिमुभास्करः ॥ किमयंवैद्युतःपुंजोह्यकस्मात्स्थिरकांतिधृक् ॥ १४ ॥ तापसब्राह्मणोदृष्ट्वानीलप्रस्थंसुशोभितम् ॥ राज्ञेनिवेदया
मासएषपुण्योमहागिरिः ॥ १५ ॥ तच्छ्रुत्वानृपतिश्रेष्ठःशिरसाप्रणनामह ॥ धन्योस्मिकृतकृत्योस्मिनीलोमेदृष्टिगोचरः ॥ १६ ॥ अमात्योराजपत्नीच
करम्भस्तंतुवायकः ॥ नीलदर्शनसंहृष्टाबभूवुःपुरुषर्षभ ॥ १७ ॥ पंचैतेविजयेकालेनीलपर्वतमारुहन् ॥ महादुंदुभिनिर्घोषाञ्छृण्वन्तोह्यमरैःकृता
न् ॥ १८ ॥ तस्योपरितनेशृंगेचित्रपादपराजिते ॥ ददर्शहाटकाबद्धंदेवालयमनुत्तमम् ॥ १९ ॥ ब्रह्मागत्यसदापूजांकरोतिपरमेष्ठिनः ॥ नैवेद्यंकुरुते

१ नृत्यञ्जल्पन्हसन्ब्रुवन्–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्रहरिसंतोषकारकम् ॥ २० ॥ दृष्ट्वाथतत्रविमलंदेवायतनमु[1]त्तमम् ॥ प्रविवेशपरीवारैःपंचभिःसहसंवृतः ॥ २१ ॥ तत्रदृष्ट्वाजातरूपेमहामाणिविचि
त्रिते ॥ सिंहासनेविराजंतंचतुर्भुजमनोहरम् ॥ २२ ॥ चंडप्रचंडविजयजयादिभिरुपासितम् ॥ प्रणनामसपत्नीकोराजासेवकसंयुतः ॥ २३ ॥ प्रणम्यप
रमात्मानंमहाराजःसुरोत्तमम् ॥ स्नापयामासविधिवद्वेदोक्तैःस्नानमंत्रकैः ॥ २४ ॥ अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतेनमनसानृपः ॥ चंदनेनविलिप्यैनंसुवस्त्रेवि
निवेद्यच ॥ २५ ॥ धूपमारार्तिकंकृत्वासर्वस्वादुमनोहरम् ॥ नैवेद्यंभगवन्मूर्त्यैन्यवेदयदथोनृपः ॥ २६ ॥ प्रणम्यचस्तुतिंचक्रेतापसब्राह्मणेनच ॥ यथा
मतिगुणग्रामगुंफितस्तोत्रसंचयैः ॥ २७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ एकस्त्वंपुरुषःसाक्षाद्भगवान्प्रकृतेःपरः ॥ कार्यकारणतोभिन्नोमहत्तत्त्वादिपू
जितः ॥ २८ ॥ त्वन्नाभिकमलाज्जज्ञेब्रह्मासृष्टिविचक्षणः ॥ तथासंहारकर्ताचरुद्रस्त्वन्नेत्रसंभवः ॥ २९ ॥ त्वयाज्ञप्तःकरोत्यस्यविश्वस्यपरिचेष्टितम् ॥
त्वत्तोजातंपुराणाद्यज्जगत्स्थास्नुचरिष्णुच ॥ ३० ॥ चेतनाशक्तिमाविश्यत्वमेनंचेतयस्यहो ॥ तवजन्मतुनास्त्येवनांतस्तवजगत्पते ॥ वृद्धिक्षयपरीणा
मास्त्वयिसंत्येवनोविभो ॥ ३१ ॥ तथापिभक्तरक्षार्थंधर्मस्थापनहेतवे ॥ करोषिजन्मकर्माणिह्यनुरूपगुणानिच ॥ ३२ ॥ त्वयामात्स्यंवपुर्धृत्वाशंखस्तु
निहतोसुरः ॥ वेदाःसुरक्षिताब्रह्मन्महापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ शेषोनवेत्तिमहितेभारत्यपिमहेश्वरी ॥ किमुतान्येमहाविष्णोमादृशास्तुकुबुद्धयः ॥ ३४ ॥
मनसात्वांनचाप्नोतिवागियंपरमेश्वरी ॥ तस्मादहंकथंत्वांवैस्तोतुंस्यामीश्वरःप्रभो ॥ ३५ ॥ इतिस्तुत्वासशिरसाप्रणाममकरोन्मुहुः ॥ गद्गदस्वरसंयु
क्तोरोमहर्षांकितांगकः ॥ ३६ ॥ इतिस्तुत्याप्रहृष्टात्माभगवान्पुरुषोत्तमः ॥ उवाचवचनंसत्यंराजानंप्रतिसार्थकम् ॥ ३७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
तवस्तुत्याप्रहर्षोभून्ममराजन्महामते ॥ जानीहित्वंमहाराजमांचप्रकृतितःपरम् ॥ ३८ ॥ नैवेद्यभक्षणंत्वंहिशीघ्रंकुरुमनोहरम् ॥ चतुर्भुजत्वमात्तः
सन्गंतासिपरमंपदम् ॥ ३९ ॥ त्वत्कृतस्तुतिरत्नेनयोमांस्तोष्यतिमानवः ॥ तस्यापिदर्शनंदास्येभुक्तिमुक्तिवरप्रदम् ॥ ४० ॥ इत्येवंवचनंराजाश्रुत्वाभ
गवतोदितम् ॥ नैवेद्यभक्षणंचक्रेचतुर्भिःसहसेवकैः ॥ ४१ ॥ ततोविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालमंडितम् ॥ अप्सरोवृंदसंसेव्यंसर्वभोगसमन्वितम् ॥ ४२ ॥
पुरुषोत्तमसंज्ञंचपश्यन्राजासधार्मिकः ॥ ववंदेचरणौतस्यकृपापात्रकृतात्मकः ॥ ४३ ॥ तदाज्ञयाविमानेसआरुह्यमहिलायुतः ॥ जगामपश्यतस्तस्य
दिविवैकुंठमद्भुतम् ॥ ४४ ॥ मंत्रीधर्मपरोराज्ञःसर्वधर्मविदुत्तमः ॥ ययौसाकंविमानेनललनावृन्दसेवितः ॥ ४५ ॥ तापसब्राह्मणस्तत्रसर्वतीर्थावगा
हकः ॥ चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तोययौ[2] देवैर्विमानिभिः ॥ ४६ ॥ करंवोपिमहाराजगानपुण्येनदर्शनम् ॥ प्राप्तोययौसुरावासंसर्वदेवादिदुर्लभम् ॥ ४७ ॥ सर्वेप्र

१ अद्भुतम्–इ० पा० । २ दिवि–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चलिताविष्णुलोकंपरममद्भुतम् ॥ चतुर्भुजाःशंखचक्रगदापाथोजधारिणः ॥ ४८ ॥ सर्वेमेघश्रियःशुद्धालसदंभोजपाणयः ॥ हारकेयूरकटकैर्भूषितांगाय
युर्दिवम् ॥ ४९ ॥ तद्विमानावलीर्दृष्ट्वालोकैःप्रकृतिभिस्तदा ॥ दुंदुभीनांतुनिर्घोषस्तैःकृतःकर्णगोचरः ॥ ५० ॥ तदैकोब्राह्मणोह्यासीद्विष्णुपादाब्जवल्ल
भः ॥ गतस्तद्विरहाकृष्टचेताजातश्चतुर्भुजः ॥ ५१ ॥ तच्चित्रंवीक्ष्यलोकास्तेप्रशंसंतोमहोदयम् ॥ गंगासागरसंयोगेस्नात्वाऽगुस्तंपुरंप्रति ॥ ५२ ॥
अहोभाग्यंभूमिपतेरत्नग्रीवस्यसन्मतेः ॥ जगामानेनदेहेनतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ५३ ॥ राजन्नसौनीलगिरिःपुरुषोत्तमसत्कृतः ॥ यंवीक्ष्यैवव्रजंत्य
द्धावैकुंठंपरमायनम् ॥ ५४ ॥ एतन्नीलस्यमाहात्म्यंयःशृणोतिसभाग्यवान् ॥ यःश्रावयतिलोकान्वैतौगच्छेतांपरंपदम् ॥ ५५ ॥ एतच्छुत्वातुदुःस्व
प्नोनश्यतिस्मृतिमात्रतः ॥ प्रांतेसंसारनिस्तारंददातिपुरुषोत्तमः ॥ ५६ ॥ योसौनीलाधिवासीचसरामःपुरुषोत्तमः ॥ सीतासाक्षान्महालक्ष्मीःसर्वकारण
कारणम् ॥ ५७ ॥ इयमेवंचरित्वा[1]सलोकान्वैपावयिष्यति ॥ यन्नामब्रह्महत्यायाःप्रायश्चित्तेप्रदिश्यते ॥ ५८ ॥ इदानींत्वद्धयःप्राप्तोनी
लेपर्वतसत्तमे ॥ पुरुषोत्तमदेवंत्वंनमस्कुरुमहामते ॥ ५९ ॥ तत्रनिष्पापिनोभूत्वायास्यामःपरमंपदम् ॥ यस्यप्रसादाद्बहवोनिस्तीर्णाभवसाग
रात् ॥ ६० ॥ एवंप्रवदतस्तस्यप्राप्तोश्वोनीलपर्वतम् ॥ वायुवेगेनपृथिवींकुर्वन्संक्षुण्णमंडलाम् ॥ ६१ ॥ तदाराजापितत्पृष्ठचारीनीलाभिधं
गिरिम् ॥ प्राप्तोगंगाब्धिसंयोगेस्नात्वागात्पुरुषोत्तमम् ॥ ६२ ॥ स्तुत्वानत्वाचदेवेशंसुरासुरनमस्कृतम् ॥ जातंकृतार्थमात्मानममन्यतसशत्रुहा ॥६३॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेनीलगिरिमहिमवर्णनंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ७ ॥ शेषउवाच ॥ क्षणंस्थित्वातृणान्य
त्वाययौवाजीमनोजवः ॥ वीरश्रेणीवृतःपत्रंभालेधृत्वासचामरः ॥ १ ॥ शत्रुघ्नेनसुवीरेणलक्ष्मीनिधिनृपेणच ॥ पुष्कलेनोग्रवाहेनप्रतापाग्र्येणर
क्षितः ॥ २ ॥ ययौपुरींसचक्रांकांसुबाहुपरिरक्षिताम् ॥ अनेकवीरकोटीभीरक्षितोनुगतःप्रभो ॥ ३ ॥ तदापुत्रोस्यदमनोमृगयामास्थितोमहान् ॥ ददर्शा
श्वंभालपत्रंचंदनादिकचर्चितम् ॥ ४ ॥विलोक्यसेवकंप्राहकस्याश्वोमेक्षिगोचरः ॥ भालेपत्रंधृतंकिंनुचामरंकिंतुशोभनम् ॥ ५ ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासेव
कःप्रययौततः ॥ यत्रासौवर्ततेवाजीभालपत्रःसुशोभनः ॥ ६ ॥ गृहीत्वातंकेशसंघेरत्नमालाविभूषितम् ॥ निनाय[3]चाग्रेभूपस्यसुबाहुकुलधारिणः॥ ७ ॥सप
त्रंवाचयामाससुंदराक्षरशोभितम् ॥ अयोध्याधिपतिश्चासीद्राजादशरथोबली ॥ ८ ॥ तस्यात्मजोरामभद्रःसर्वशूरशिरोमणिः ॥ नान्योस्तिततत्समःपृथ्व्यां
धनुर्धरणविक्रमः ॥ ९ ॥ तेनासौमोचितोवाजीचंदनादिकचर्चितः ॥ तंपालयतिधर्मात्माशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ १० ॥ येचशूरावयंवीराधनुर्हस्ताइमेवयम् ॥

१ चारित्वात्र–इ० पा० । २ प्रायश्चित्ते प्रदृश्यते–इ० प्रायश्चित्ते प्रवेश्यते–इ० च पा० । ३ विनीय पार्श्वे भूपस्य–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेगृह्णंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम् ॥ ११ ॥ तंचमोक्ष्यतिशत्रुघ्नःसर्ववीरशिरोमणिः ॥ अन्यथापादयोस्तस्यप्रणतिंयांतुधन्विनः ॥ १२ ॥ इत्यभिप्राय मालोक्यजगादनृपनंदनः ॥ रामएवधनुर्धारीनवयंक्षत्रियाःस्मृताः ॥ १३ ॥ तातेमेऽवस्थितेपृथ्व्यांकोयंगर्वोमहान्भुवि ॥ प्राप्नोतुगर्वस्यफलंममनिर्मुक्त सायकैः ॥ १४ ॥ अद्यमेनिशिताबाणाःशत्रुघ्नंकिंशुकंयथा ॥ पुष्पितंविदधत्वद्धाक्षतावृतशरीरकम् ॥ १५ ॥ दारयंतुकपोलांश्चसायकाममदंतिनाम् ॥ अश्वान्पश्यंतुशतशोरुधिरौघपरिप्लुतान् ॥ १६ ॥ पिबंतुयोगिनीसंघारुधिराणिनृमस्तकैः ॥ शिवाभवंतुसंतुष्टामद्वैरिक्रव्यभक्षणैः ॥ १७ ॥ पश्यंतुसुभ टास्तस्यममबाहुबलंमहत् ॥ कोदंडदंडनिर्मुक्ताःशरकोटीर्विमुंचतः ॥ १८ ॥ इत्थमुक्त्वामहीपस्यतनुजोदमनाभिधः ॥ स्वपुरंप्रेषयित्वातंप्रहृष्टोभवद्भु टः[1] ॥ १९ ॥ सेनापतिमुवाचेदंसज्जीकुरुमहामते ॥ सेनांपरिमितांमह्यंवैरिवृंदनिवारणे ॥ २० ॥ सज्जांसेनांविधायाशुसंमुखोरणमंडले ॥ स्थितवान्याव दत्युग्रस्तावत्प्राप्ताहयानुगाः ॥ २१ ॥ क्वासौहयोमहाराज्ञोभालपत्रेणचिह्नितः ॥ पप्रच्छुस्तेतुचान्योन्यमतिव्याकुलितामुहुः ॥ २२ ॥ तावद्ददर्शपुरतः प्रतापाग्र्यःपरंतपः ॥ सज्जीभूतंतुकटकंवीरशब्दनिनादितम् ॥२३॥ तत्रावदज्जनाःकेचिन्नीतोश्वोनेनभूपते ॥ अन्यथासंमुखास्तिष्ठेत्कथंवीरोबलानुगः॥२४॥ इत्याकर्ण्यप्रतापाग्र्यःप्रेषयामाससेवकम् ॥ सगत्वातत्रपप्रच्छकुत्राश्वोरामभूपतेः ॥ २५ ॥ केननीतःकुतोनीतोरामंजानातिनोकुधीः ॥ यंशक्रप्रमुखा देवाबलिमादायसन्नताः ॥ २६ ॥ तस्यवैधर्मराजस्यकुपितंतुबलंमहत् ॥ सर्वथाहियसिष्येतप्रणतिंचेन्नयास्यति ॥२७॥ इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यतदाराजसुतोब ली ॥ तंवैधिक्कारयामासवाग्जालेनसुदुर्मनाः ॥२८॥ मयानीतोयज्ञहयःपत्रचिह्नाद्यलंकृतः॥येशूरास्तेतुमांजित्वामोचयंतुबलादिह ॥२९॥ सेवकस्तद्वचःश्रु त्वारोषपूर्णोहसन्ययौ ॥ राज्ञेनिवेदयामासयथावदुपवर्णितम् ॥ ३० ॥ तच्छ्रुत्वारोषताम्राक्षःप्रतापाग्र्योमहाबलः ॥ ययौयोद्धुंराजपुत्रंमहावीरपुरस्कृत म् ॥ ३१ ॥ रथेनकनकांगेनचतुर्वाजिसुशोभिना ॥ सुकूबरेणसर्वास्त्रपूरितेनययौबली ॥ ३२ ॥ धनुष्टंकारयामासमहाबलसमन्वितः ॥ पुनःपुनर्जहासोच्चैः कोपादुद्भ्रमिताश्रुकः ॥ ३३ ॥ अश्ववाहागजारूढाःखड्गोल्लसितपाणयः ॥ अन्वयुस्तेप्रतापाग्र्यंरोषपूर्णाकुलेक्षणम् ॥ ३४ ॥ हस्तिनःपत्तयश्चैवकोटिशः प्रधनोद्यताः ॥ चिरकालमभीप्संतोरणंवीरेणकारितम् ॥३५॥ तदोद्यतंसमाज्ञायरिपुसैन्यंनृपात्मजः॥प्रत्युज्जगामवीराग्र्योमहाबलपरीवृतः ॥ ३६ ॥ सन्न द्धःकवचीखड्गीशरासनधरोयुवा ॥ लीलयैवययौयोद्धुंमृगराड्गजतामिव[2] ॥ ३७ ॥ तदायोधाःप्रकुपिताःपरस्परवधैषिणः ॥ छिंधिभिंधीतिभाषंतोरणकार्य विशारदाः ॥ ३८ ॥ पत्तयःपत्तिसंघेनगजारूढाश्वसादिभिः ॥ रथारूढारथस्थैश्चवाहारूढांश्वसंस्थितैः[3]॥३९॥ गजाभिन्नाद्विधाजाताहयाश्चद्विदलीकृताः॥

---

१ भटाः–इ० पा० । २ गजयूथकम्–इ० पा० । 'गजसहायाभ्यां च' इति गजशब्दात्समूहार्थे तल् । गजानां समूहो गजता ताम् । ३ संधिस्त्रार्षः । वाहारूढाः अश्वसंस्थितैः इति पदच्छेदः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अने[1]कनरमस्तिष्कैर्मेदिनीपूरिताह्यभूत् ॥ ४० ॥ तदाप्रकुपितोराजाप्रतापाग्र्योमहाबलः ॥ स्वसैन्यकदनोद्युक्तंराजपुत्रंसमीक्ष्यच ॥ ४१ ॥ उवाचसारथिं तत्रप्रा[2]पयाश्वान्यतोमम ॥ सैन्यस्यकदनासक्तोराजपुत्रोमहारथः ॥ ४२ ॥ अ[3]थवीरशिरोरत्ननमितांघ्रिर्नृपात्मजः ॥ ययौसंमुखमेवास्यप्रतापाग्र्यस्यवीर्यवान् ॥ ४३ ॥ सारथिःप्रापयामासप्रतापाग्र्यस्यवाजिनः ॥ यत्रासौदमनोवीरःसर्वशूरशिरोमणिः ॥ ४४ ॥ गत्वातमाह्वयामासराजपुत्रंरणोद्यतम् ॥ रथेपुरटनिर्णिक्तेतिष्ठन्कोदंडदंडभृत् ॥ ४५ ॥ रेराजपुत्रकशिशोत्वयाबद्धोश्वसत्तमः ॥ नज्ञातोसिमहाराजःसर्ववीरेंद्रसेवितः ॥ ४६ ॥ यस्यप्रतापंदैत्येंद्रोनशक्तःसोढुमद्भुतम् ॥ तस्यत्वंवाजिनंनी[4]त्वागतोऽसिपुटभेदनम् ॥४७॥ मांजानीहिपुरःप्राप्तंकालरूपंतुवैरिणम् ॥ मुंचाश्वमर्भगच्छाशुबालक्रीडनकंकुरु ॥४८॥ कस्यात्मजस्त्वंकुत्रत्यःकथंनोऽदीर्घदर्शिना ॥ धृतोश्वस्त्वथसंजाताघृणाममशिशोत्वयि ॥४९॥ इत्थमाकर्ण्यदमनःस्मितंचक्रेमहामनाः ॥ उवाचचप्रतापाग्र्यंतृणीकुर्वंश्चतद्बलम् ॥ ५० ॥ ॥ दमनउवाच ॥ ॥ मयाबद्धोबलादश्वोनीतःस्वपुटभेदनम् ॥ नार्पयिष्येह्यसप्राणःकुरुयुद्धंमहाबल ॥ ५१ ॥ त्वयायदुक्तंबालस्त्वंगत्वाक्रीडनकंकुरु ॥ तन्मेपश्यमहाराजक्रीडनंरणमूर्धनि ॥ ५२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासगुणंचापंविधायसु[5]भुजांगजः ॥ शराणांशतमाधत्तप्र[6]तापाग्र्यस्यवक्षसि ॥ ५३ ॥ संधायबाणशतकंशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ तेनशंखनिनादेनकातराणां[7]भयंह्यभूत् ॥ ५४ ॥ ताडयामासहृदयेबाणानांशतकेनसः ॥ प्रतापाग्र्यःप्रचिच्छेदलघुहस्तःसुपर्वणः ॥ ५५ ॥ सबाणच्छेदनंदृष्ट्वाकुपितोव्यसृजच्छरान् ॥ कंकपक्षान्वितांस्तीक्ष्णभल्लान्राजात्मजोबली ॥ ५६ ॥ आकाशेभुविमध्येचबाणादद्दशिरेऽञ्चिताः ॥ स्वनामचिह्नितास्तीक्ष्णधारापातसुशोभिताः ॥ ५७ ॥ शरास्तद्बाहुहृदयेलग्नावह्निकणान्बहून् ॥ सृजंतःकुर्वतेसैन्यदाहनंतदभून्महत् ॥ ५८ ॥ प्रतापाग्र्यःप्रकुपितस्तिष्ठतिष्ठेतिचाब्रुवन् ॥ शरेणदशसंख्येनताडयामासमूर्धनि ॥ ५९ ॥ तेबाणाराजपुत्रस्यललाटेपरिनिष्ठिताः ॥ विराजंतेस्मचमुनेदशशाखास्तरोरिव ॥ ६० ॥ तेनबाणप्रहारेणविव्यथेनमहामनाः ॥ यष्टिकाप्रहतोयद्वत्कुंजरः[8]सप्तवर्षकः ॥ ६१ ॥ बाणान्धनुषिसंधायमुमोचत्रिशताञ्छुभान् ॥ सुवर्णपुंखरचितान्महाकालानलोपमान् ॥ ६२ ॥ तेबाणास्तुप्रतापाग्र्यवक्षोभित्त्वागताह्यधः ॥ शोणिताक्तायथारामचंद्रभक्तिपराङ्मुखाः ॥ ६३ ॥ प्रतापाग्र्यःप्रकुपितःशरान्मुंचन्सहस्रशः ॥ अकरोद्विरथंसूनुंसुबाहोस्तत्क्षणाद्द्रुतम् ॥ ६४ ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांध्वजमशातयत् ॥ एकेनसारथेःकायाच्छिरोमह्यामपातयत् ॥ ६५ ॥ चतुर्भिस्ताडयामासतंसूनुं

१ अनेकरक्तधाराभिः–इ० पा० । २ प्रापयस्व रथं मम–इ० पा० । ३ महाबलो धीरशिरोमणिभूतो नृपात्मजः । –इ०पा० । ४ नीत्वाऽगमयः पुटभेदनम्–इ० पा० । ५ भूभुजांगजः–इ० पा० । ६ प्रतापाग्र्यवधायसः–इ० पा० । ७ मनोऽपतत्–इ० पा० । ८ षष्ठिवर्षकः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नृपतेःपुनः ॥ तत्क्षणाच्चापमेकेनगुणयुक्तंतुचिच्छिदे ॥ ६६ ॥ सोन्यंरथंसमारुह्यहयरत्नसुशोभितम् ॥ धनुःकरेसमादायसज्यंचक्रेमहामनाः ॥ ६७ ॥
प्रत्युवाचप्रतापाग्र्यंत्वयाविक्रांतमद्भुतम् ॥ पश्येदानींपराक्रांतिंधनुषोममसद्भट ॥ ६८ ॥ एवमुक्त्वातुदमनोबाणान्दशसमाददे ॥ चतुर्भिश्चतुरो
वाहान्निनाययमसादनम् ॥ ६९ ॥ चतुर्भिस्तिलशःकृत्तोरथश्चक्रसमन्वितः ॥ एकेनहृदिविव्याधबाणेनैकेनसारथिम् ॥ ७० ॥ जगर्जशंखमापूर्य
शंखशब्दसमन्वितः ॥ तत्कर्मपूजयामाससाधुवीरमहाबल ॥ ७१ ॥ इतिविक्रांतमालोक्यप्रतापाग्र्योरुषान्वितः ॥ अन्यंरथंसमास्थाययया
योद्धुंनृपात्मजम् ॥ ७२ ॥ उवाचवीरपश्यत्वंममविक्रांतमद्भुतम् ॥ इत्युक्त्वाशुमुमोचौघाञ्छराणांशितपर्वणाम् ॥ ७३ ॥ शराःसर्वत्रदृश्यं
तेकुंजरेषुहयेषुच ॥ परब्रह्मेवसर्वत्रव्याप्ताश्चांतरगोचराः ॥ ७४ ॥ तंराजपुत्रंशितबाणकोटिभिर्व्याप्तंविधायाशुजगर्जविक्रमी ॥ संहर्षयन्स्वीयगणान्परान्म
हान्कुर्वन्हृदाशून्यतमान्गतासुकान् ॥ ७५ ॥ सराजपुत्रःशितसायकव्रजैःसंपूर्णमात्मानमवेक्ष्यरोषितः ॥ जग्राहशस्त्राणिदुरंतविक्रमोधनुश्चधुन्वन्भुजदंड
योर्महान् ॥ ७६ ॥ चकर्तसर्वाण्यस्त्राणिशस्त्राणिचमहाबलः ॥ रोषताम्रेक्षणो[1]मुंचञ्छरान्वैरिविदारिणः ॥ ७७ ॥ तच्छस्त्रजालंनिर्धूयराजपुत्रोजगादतम्॥
क्षमस्वैकंप्रहारंमेयदिशूरोसिमारिष ॥ ७८ ॥ यद्यनेनभवंतंवैरथाच्चेत्पातयामिन ॥ प्रतिज्ञांशृणुमेवीरममगर्वेणनिर्मिताम् ॥ ७९ ॥ वेदंनिंदंतियेमत्ताहेतु
वादविचक्षणाः ॥ तेषांपापंममैवास्तुनरकार्णवमज्जकम् ॥ ८० ॥ इत्युक्त्वाबाणमासाद्यकोदंडेकालसन्निभम् ॥ ज्वालामालाकुलंतीक्ष्णंनिषंगादुद्धृतंवर
म् ॥ ८१ ॥ समुक्तोनृपवर्येणहृदिलक्ष्यीकृतःशरः ॥ जगामतरसातंवैकालानलसमप्रभः ॥ ८२ ॥ प्रतापाग्र्यःशरंदृष्ट्वास्वपातनसमुद्यतम् ॥ बाणान्धनुष्य
थाधत्तशरच्छेदायवैशितान् ॥ ८३ ॥ सबाणःसर्वबाणांस्तांश्छिदन्मध्यतएवहि ॥ जगामवैप्रतापाग्र्यहृदयंधैर्यसंयुतम् ॥ ८४ ॥ संलग्नोहृदिनालीकः
प्रविवेशतदं[2]तरम् ॥ राजाकृतप्रहारस्तुपपातधरणीतले ॥ ८५ ॥ मूर्च्छितंचेतनाहीनंरथोपस्थाद्गतंभुवि ॥ सारथिस्तंसमादायापोवाहरणमंडलात् ॥८६॥
हाहाकारोमहानासीद्बलंभग्नंगतंततः ॥ यत्रशत्रुघ्ननामासौवीरकोटिपरीवृतः ॥ ८७ ॥ राजात्मजोजयंप्राप्यप्रतापाग्र्यंविजित्यसः ॥ प्रतीक्षांतुचकारास्य
शत्रुघ्नस्यचभूपतेः ॥ ८८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेराजपुत्रयुद्धकथनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नस्तुक्रुधाविष्टोदंतान्दंतैर्विनिष्पिषन् ॥ हस्तौधुन्वन्लेलिहानमधरंजिह्वयासकृत् ॥ १ ॥ पुनःपुनस्तान्पप्रच्छकेनाश्वोनीयते
मम ॥ प्रतापाग्र्यः केनजितः सर्वशूरशिरोमणिः ॥ २ ॥ सेवकास्तेतदाप्रोचुर्दमनोनामशत्रुहन् ॥ सुबाहुजःप्रतापाग्र्यंजितवान्हयमाहरत् ॥ ३ ॥ इति

---

१ एष ताम्रेक्षणः–इ० पा० । २ स्तनांतरम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुत्वाहयंनीतंदमनेनस्ववैरिणा ॥ आजगामसवेगेनयत्राभूद्रणमंडलम् ॥ ४ ॥ तत्रापश्यत्सशत्रुघ्नोगजान्दीर्णकपोलकान् ॥ पर्वतानिवरक्तोदेमज्जमानान्म
दोद्धतान् ॥ ५ ॥ हयास्तत्रनिजारोहकर्तृभिःसहिताःक्षताः ॥ मृतावीरेणदद्दशेशत्रुघ्नेनसुकोपिना ॥ ६ ॥ नरान्रथान्गजान्भग्नान्वीक्षमाणःसशत्रुहा ॥
अतीवचुक्रुधेयद्वत्प्रलयेप्रलयार्णवः॥७॥पुरतोदमनंवीक्ष्यहयनेतारमुद्भटम् ॥ प्रतापाग्र्यस्यजेतारंतृणीकृत्यनिजंबलम् ॥ ८ ॥ तदाराजाप्रत्युवाचयोधान्को
पाकुलेक्षणः ॥ कोसौदमनजेताऽत्रसर्वशस्त्रास्त्रधारकः ॥ ९ ॥ योवैराजसुतंवीरंरणकर्मविशारदम् ॥ जेष्यत्यस्त्रेणनिर्भीतः सज्जीभूतोभवत्वथम् ॥ १० ॥
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलःपरवीरहा ॥ दमनंजेतुमुद्युक्तोजगादवचनंत्विदम् ॥ ११ ॥ स्वामिन्कायंदमनकःक्वतेऽपरिमितंबलम् ॥ जेष्येहंत्वत्प्रता
पेनगच्छाम्येषमहामते ॥ १२ ॥ सेवकेमयियुद्धायस्थितेकैर्नीयतेहयः ॥ रघुनाथप्रतापोयंसर्वंकृत्यंकरिष्यति ॥ १३ ॥ स्वामिञ्छृणुप्रतिज्ञां
मेतवमोदप्रदायिनीम् ॥ विजेष्येदमनंयुद्धेरणकर्मविचक्षणम् ॥ १४ ॥ रामचंद्रपदांभोजमध्वास्वादवियोगिनाम् ॥ यदवंतुभवेत्तन्मेदमनंनजयेय
दि ॥ १५ ॥ पुत्रोयोमातृपादान्यत्तीर्थंमत्वातयासह ॥ विरुद्धयेत्तत्तमोमह्यंनजयेदमनंयदि ॥ १६ ॥ अद्यमद्बाणनिर्भिन्नमहोरस्कोनृपांगजः ॥ अलं
करोतुप्रधनेभूतलंशयनेनहि ॥ १७ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिप्रतिज्ञामाकर्ण्यपुष्कलस्यरघूद्वहः ॥ जहर्षचित्तेतेजस्वीनिदिदेशरणंप्रति ॥ १८ ॥ आज्ञ
प्तोसौययौसैन्यैर्बहुभिःपरिवारितः ॥ यत्रास्तेदमनोराजपुत्रःशूरकुलोद्भवः ॥ १९ ॥ दमनोपितमाज्ञायह्यागतंरणमंडले ॥ प्रत्युज्जगामवीराग्र्यःस्वसैन्यप
रिवारितः ॥ २० ॥ अन्योन्यंतौसंमिलितौरथस्थौरथशोभिनौ ॥ समरेशक्रदैत्यौकिंयुद्धार्थंरणमागतौ ॥ २१ ॥ उवाचपुष्कलस्तंवैराजपुत्रंमहाबलम् ॥
राजपुत्रदमनकमांजानीहिसमागतम् ॥ २२ ॥ सप्रतिज्ञंतुयुद्धायभरतात्मजमुद्भटम् ॥ पुष्कलेनस्वनाम्नाचलक्षितंविद्धिसत्तम ॥ २३ ॥ रघुनाथपदां
भोजनित्यसेवामधुव्रतम् ॥ त्वांजेष्येशस्त्रसंघेनसज्जीभवमहामते ॥ २४ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यदमनःपरवीरहा ॥ प्रत्युवाचहसन्वाग्मीनिर्भयोद्दध्रवि
क्रमः ॥ २५ ॥ सुबाहुपुत्रंदमनंपितृभक्तिस्तताधकम् ॥ विद्धिमामश्वनेतारंशत्रुघ्नस्यमहीपतेः ॥ २६ ॥ जयोदैवविसृष्टोयंयस्यचालंकरिष्यति ॥ सम्रा
प्तोतिनिरीक्षस्वबलंमेरणमूर्धनि ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वासशरंचापंविधायाकर्णपूरितम् ॥ मुमोचबाणान्निशितान्वैरिप्राणापहारिणः॥ २८ ॥ तेबाणास्त्वं
विलीभूताश्छादयामासुरंबरम् ॥ सूर्यभानुप्रभायत्रबाणच्छायानिवारिता ॥ २९ ॥ गजानांकटभित्त्योवेलग्नासायकसंततिः ॥ अलंकरोतिधातूनांरा
गाइवविचित्रिताः ॥ ३० ॥ पतितास्तत्रदद्दश्यंतेनरावाहागजारथाः ॥ शरव्रातेननृपतेःसुतेनपरिताडिताः ॥ ३१ ॥ तद्विक्रांतंसमालोक्यपुष्कलःपर

१ सेनिकैःसहस्थातारम्–इ० पा० । २ इत्युवाचेति पाठे–इति वक्ष्यमाणप्रकारेणेत्यर्थः । ३ त्वखिलीभूताः–इ० पा०। ४ कटभित्त्यग्रे–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीरहा ॥ शराणांछाययाव्याप्तंरणमंडलमीक्ष्यच ॥ ३२ ॥ शरासनेसमाधत्तबाणंवह्न्यभिमंत्रितम् ॥ आचम्यसम्यग्विधिवन्मोचयामाससायकम् ॥ ३३ ॥
ततोऽग्निःप्रादुरभवत्तत्रसंग्राममूर्धनि ॥ ज्वालाभिर्विलिहन्व्योमप्रलयाग्निरिवोत्थितः ॥ ३४ ॥ ततोऽस्यसैन्यंनिर्दग्धंत्रासंप्राप्तंरणांगणे ॥ पलायनपरंजातं
वह्निज्वालाभिपीडितम् ॥ ३५ ॥ छत्राणितुप्रदग्धानिचंद्राकाराणिधन्विनाम् [1] ॥ दृश्यंतेजातरूपाभकांतिधारीणितत्रह ॥ ३६ ॥ हयादग्धाःपलायंतेकेसरे
षुचवैरिणाम् ॥ रथाअपिगतादाहंसुकूवरसमन्विताः ॥ ३७ ॥ मणिमाणिक्यरत्नानिवहंतःकरभास्ततः ॥ पलायंतेदहनभूज्वालामालाभिपीडिताः ॥ ३८ ॥
कुत्रचिद्दंतिनोनष्टाःकुत्रचिद्धयसादिनः ॥ कुत्रचित्पत्तयोनष्टावह्निदग्धकलेवराः ॥ ३९ ॥ शराःसर्वेनृपसुतप्रमुक्ताःप्रलयंगताः ॥ आशुशुक्षणिकीलाभि
र्भस्मीभूताःसमंततः ॥ ४० ॥ तदास्वसैन्येदग्धेचदमनोरोषपूरितः ॥ सर्वास्त्रवित्तच्छांत्यर्थंवारुणास्त्रमथाददे ॥ ४१ ॥ वारुणंवह्निशांत्यर्थंमुक्तंतेन
महीभृता ॥ आप्लावयद्बलंतस्यरथवाजिसमाकुलम् ॥ ४२ ॥ रथाविप्लाविताःस्तोयेदृश्यंतेपरिपंथिनाम् ॥ गजाश्चापिपरिप्लुष्टाःस्वीयाःशांतिमुपा
गताः ॥ ४३ ॥ वह्निश्चशांतिमगमदन्यस्त्रपरिमोचितः ॥ शांतिमापबलंस्वीयंवह्निज्वालाभिपीडितम् ॥ ४४ ॥ कंपिताःशीततोयेनसीत्कुर्वंतिचवैरिणा ॥
करकावृष्टिभिःक्षिप्तावायुनाचप्रपीडिताः ॥ ४५ ॥ तदास्वबलमालोक्यतोयपूरेणपीडितम् ॥ कंपितंक्षुभितंनष्टंवारुणेनविनिर्हतम् [2] ॥ ४६ ॥ तदा
तिकोपताम्राक्षःपुष्कलोभरतात्मजः ॥ वायव्यास्त्रंसमाधत्तधनुष्येकंमहाशरम् ॥ ४७ ॥ ततोवायुर्महानासीद्वायव्यास्त्रप्रचोदितः ॥ नाशयामासवेगे
नचनानीकमुपस्थितम् ॥ ४८ ॥ वायुनास्फालितानागाःपरस्परसमाहताः ॥ अश्वाश्चसंहतान्योन्यंस्वस्वारोहसमन्विताः ॥ ४९ ॥ नराःप्रभंजनोद्धूता
मुक्तकेशानिरोजसः ॥ पतंतोत्रसमदृश्यंतेवेतालाइवभूगताः ॥ ५० ॥ वायुनास्वबलंसर्वंपरिभूतंविलोक्यसः ॥ राजपुत्रःपर्वतास्त्रंधनुष्येवंसमादधे [3] ॥ ५१ ॥
तदातुपर्वताःपेतुर्मस्तकोपरियुध्यताम् ॥ वायुःसंच्छादितस्तैस्तुनप्रचक्रामकुत्रचित् ॥ ५२ ॥ पुष्कलोवज्रसंज्ञंतुसमाधत्तशरासने ॥ वज्रेणकृत्तास्ते
सर्वेजाताश्चतिलशःक्षणात् ॥ ५३ ॥ वज्रंनगान्रजःशेषान्कृत्वाबाणाभिमंत्रितम् ॥ राजपुत्रोरसिप्रोच्चैःपपातस्वनवद्भृशम् ॥ ५४ ॥ सत्वाकुलितचेत
स्कोहृदिविद्धःक्षतोभृशम् ॥ विव्यथेबलवान्वीरःकश्मलंपरमापसः ॥ ५५ ॥ तंवैकश्मलितंदृष्ट्वासारथिर्नयकोविदः ॥ अपोवाहरणात्तस्मात्कोशमा
त्रंनरेंद्रजम् ॥ ५६ ॥ ततोयोधाराजसूनोःप्रनष्टाःप्रपलायिताः ॥ गत्वापुरींसमाचख्युःकश्मलस्थंनृपात्मजम् ॥ ५७ ॥ पुष्कलोजयमाप्यैवंरणमूर्धनिध
र्मवित् ॥ नग्रहर्तुंपुनःशक्तोरघुनाथवचःस्मरन् ॥ ५८ ॥ ततोदुंदुभिनिर्घोषोजयशब्दोमहानभूत् ॥ साधुसाध्वितिवाचश्चप्रावर्ततमनोहराः ॥ ५९ ॥

१ भूभृताम्–इ०, सैनिनाम्–इ० च पा० । २ अग्न्यस्त्रं वारुणाहतम्–इ० पा० । ३ धनुष्युच्चैः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हर्षंप्रापसशत्रुघ्नोजयिनंवीक्ष्यपुष्कलम् ॥ प्रशशंससुमत्यादिमंत्रिभिःपरिवारितः ॥ ६० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्व
मेधेपुष्कलविजयोनामचतुर्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथवीक्ष्यभटान्निजान्नृपोरुधिरौघेणपरिप्लुतांगकान् ॥ [1]सुखमापनवै
शुशोचतान्परिपप्रच्छसुतस्यचेष्टितम् ॥ १ ॥ गदताखिलकर्मतस्यवैसकथंचाहरदश्ववर्यकम् ॥ कथयंतुपुनःकियद्बलंवतवीराःकति[2]योद्धुमाग
ताः ॥ २ ॥ अथशत्रुबलोन्मुखःकथंममवीरोदमनोरणंव्यधात् ॥ विजयंचविधायदुर्जयंकिलवीरंवतकोप्यशातयत् ॥ ३ ॥ इत्याकर्ण्यवचोराज्ञः
प्रत्यूचुस्तेस्यसेवकाः ॥ क्षतजेनपरिक्लिन्नगात्रवस्त्रादिधारिणः ॥ ४ ॥ राजन्नश्वंसमालोक्यपत्रचिह्नाद्यलंकृतम् ॥ ग्राहयामासगर्वेणतृणीकृत्यरघूत्त
मम् ॥ ५ ॥ ततोहयानुगःप्राप्तःस्वल्पसैन्यसमावृतः ॥ तेनसाकमभूद्युद्धं[3]तुमुलंरोहमर्षणम् ॥ ६ ॥ तंमूर्च्छितंततःकृत्वातवपुत्रःस्वसायकैः ॥
यावत्तिष्ठत्यथायातः[4]शत्रुघ्नःस्वबलैर्वृतः ॥ ७ ॥ ततोयुद्धंमहदभूच्छस्त्रास्त्रपरिबृंहितम् ॥ बहुशोजयमापेदेतवपुत्रोमहाबलः ॥ ८ ॥ इदा[5]नींते
यावत्तिष्ठत्यथायातःशत्रुघ्नःस्वबलैर्वृतः
नमुक्त्वास्त्रंशत्रुघ्नभ्रातृसूनुना ॥ मूर्च्छितःप्रधनेराजन्कृतोवीरःसुतस्तव ॥ ९ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरोषशोकसमन्वितः ॥ स्थगितांगइवासी
त्ससमुद्रइवपर्वणि ॥ १० ॥ उवाचसेनाधिपतिंरोषप्रस्फुरिताधरः ॥ दन्तैर्दंताँल्लिहन्नोष्ठंजिह्वयाशोककर्शितः ॥ ११ ॥ सेनापतेकुरुष्वारा
न्ममसेनांतुसज्जिताम् ॥ योत्स्येरामस्यसुभटैर्ममपुत्रोपघातकैः ॥ १२ ॥ अद्याहंममपुत्रस्यदुःखदंनिशितैःशरैः ॥ पातयिष्येयदिह्येनंरक्षिता
पिमहेश्वरः ॥ १३ ॥ सेनापतिरिदंवाक्यंप्रोक्तंसुभुजभूपतेः ॥ निशम्यचतथाकृत्वासज्जीभूतोभवत्स्वयम् ॥ १४ ॥ राज्ञेनिवेदयामाससससज्जां
चतुरंगिणीम् ॥ सेनांकालबलप्रख्यांहतदुर्जनकोटिकाम् ॥ १५ ॥ श्रुत्वासेनापतेर्वाक्यंसुबाहुःपरवीरहा ॥ निर्जगामततोयत्रशत्रुघ्नःस्वसुतार्दनः॥१६॥
कुंजरैश्चमदोन्मत्तैर्हयैश्चापिमनोजवैः ॥ [6]रथैश्चसर्वशस्त्रास्त्रपूरितैरिपुजेतृभिः ॥ १७ ॥ भूश्चकंपेतदातत्रसैन्यभारेणभूरि[7]णा ॥ संमर्दःसुमहानासीत्तत्र
सैन्येविसर्पति ॥ १८ ॥ राजानंनिर्गतंदृष्ट्वारथेनकनकांगिना ॥ शत्रुघ्नबलमुद्युक्तंसर्ववैरिप्रहारकम् ॥ १९ ॥ सुकेतुस्तस्यवैभ्रातागदायुद्धविशारदः॥
रथेनाश्वाजगामायंसर्वशस्त्रास्त्रपूरितः ॥ २० ॥ चित्रांगस्तुसुतोराज्ञःसर्वयुद्धविचक्षणः ॥ जगामस्वरथेनाशुशत्रुघ्नबलमुन्मदम् ॥ २१ ॥ तस्यानुजो
विचित्राख्योविचित्ररणकोविदः ॥ ययौरथेनहैमेनभ्रातृदुःखेनपीडितः ॥ २२ ॥ अन्येशूरामहेष्वासाःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः ॥ ययुर्नृपसमादिष्टाःप्रधनं

१ शमयन्निव तच्छुशोच तान्–इ० पा० । २ युद्धलालसाः–इ०, युद्धमानसाः–इ० च पा० । ३ सुमहत्–इ० पा० । ४ शत्रुघ्नभ्रातृपुत्रकः–इ० पा० । ५ इदानीं तेन मुक्तास्त्रं प्रहसन्नृपतेःसुतः । अकरोत्प्रधनं राजन्सर्ववीरैः सुशोभितम् ॥–इ० पा० । ६ नरैश्च–इ० पा० । ७ पीडिता–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीरपूरितम् ॥ २३ ॥ राजासुबाहुःसंरोषादागतःप्रधनांगणे ॥ विलोकयामाससुतंमूर्च्छितंशरपीडितम् ॥ २४ ॥ रथोपस्थस्थितंमूढंस्वसुतंदमनाभि
धम् ॥ वीक्ष्यदुःखंमुहुःप्रापवीजयामासपल्लवैः ॥ २५ ॥ जलेनसिक्तःसंस्पृष्टोराज्ञाकोमलपाणिना ॥ संज्ञामापशनैर्वीरोदमनःपरमास्त्रवित् ॥ २६ ॥ उ
त्थितःक्वधनुर्मेऽस्तिक्वपुष्कलइतोगतः ॥ संसज्यसमरंत्यक्त्वामद्बाणव्रणपीडितः ॥ २७ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुबाहुःपुत्रभाषितम् ॥ परमंहर्षमापेदेप
रिरभ्यसुतंस्वकम् ॥ २८ ॥ दमनोवीक्ष्यजनकंनृपंनम्रशिरोधरः ॥ पपातपादयोर्भक्त्याक्षतदेहोस्त्रराजिभिः ॥ २९ ॥ स्वसुतंरथसंस्थंतुविधायनृपतिः
पुनः ॥ जगादसेनाधिपतिंरणकर्मविशारदः ॥ ३० ॥ व्यूहंरचयसंग्रामेक्रौंचाख्यंरिपुदुर्जयम् ॥ यमाविश्यजयेसैन्यंशत्रुघ्नस्यमहीपतेः ॥ ३१ ॥ तद्वाक्य
माकर्ण्यसुबाहुभूपतेःक्रौंचाख्यसद्व्यूहविशेषमादधात् ॥ यन्नोविशंतेसहसारिपोर्गणामहाबलाःशस्त्रसमूहधारिणः ॥ ३२ ॥ मुखेसुकेतुस्तस्यासीद्गलेचित्रां
गसंज्ञकः ॥ पक्षयोराजपुत्रौद्वौपुच्छेराजाप्रतिष्ठितः ॥ ३३ ॥ मध्येसैन्यंमहत्तस्यचतुरंगैस्तुशोभितम् ॥ कृत्वान्यवेदयद्राज्ञेक्रौंचव्यूहंविचित्रितम् ॥३४॥
राजादृष्ट्वासुसन्नद्धंक्रौंचव्यूहंसुनिर्मितम् ॥ रणायस्वमतिंचक्रेशत्रुघ्नकटकेस्थितैः ॥३५॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे
सुबाहुसैन्यसमागमोनामपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नस्तद्बलंदृष्ट्वाभीषणाकृतिमेघवत् ॥ हस्त्यश्वरथपादातैर्बहु
भिःपरिवारितम् ॥ १ ॥ सुमतिंप्रत्युवाचेदंवचोगंभीरशब्दयुक् ॥ नानावाक्यविचारज्ञैःपंडितैःपरिसेवितः ॥ २ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ सु
मतेकस्यनगरंप्राप्तोमेहयसत्तमः ॥ बलमेतन्निरीक्षेहंपयोदधितरंगवत् ॥ ३ ॥ कस्यैतद्बलमुद्धर्षंचतुरंगसमन्वितम् ॥ पुरतोभातियुद्धाय
समुपस्थितमादरात् ॥४॥ एतत्सर्वंसमाचक्ष्वयथावत्पृच्छतोमम ॥ यज्ज्ञात्वायुद्धसंस्थायैनिर्दिशामिस्वकान्भटान् ॥ ५ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतिः
शुभबुद्धिमान् ॥ उवाचवचनंप्रीतःशत्रुघ्नंवैरितापनम् ॥ ६ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ चक्रांकानगरीराजन्वर्ततेसाविधेशुभा ॥ यस्यांसंतिनराःपाप
रहिताविष्णुभक्तितः ॥ ७ ॥ तस्याःपुर्याःपतिरयंसुबाहुर्धर्मवित्तमः ॥ तवायंपुरतोभातिपुत्रपौत्रसमावृतः ॥ ८ ॥ स्वदारनिरतोनित्यंपरदारपराङ्मु
खः ॥ विष्णोःकथास्यकर्णस्थानापरार्थप्रकाशिनी ॥ ९ ॥ परस्वंनसमादत्तेषष्ठांशादधिकंनृपः ॥ ब्राह्मणाविष्णुभक्त्यैवपूज्यंतेतेनधर्मिणा ॥ १० ॥
नित्यंसेवारतोविष्णुपादपद्ममधुव्रतः ॥ एषस्वधर्मनिरतःपरधर्मपराङ्मुखः ॥ ११ ॥ एतस्यबलतुल्यंहिनवीराणांबलंक्वचित् ॥ पुत्रस्यपतनंश्रुत्वारोष
शोकसमाकुलः ॥ १२ ॥ चतुरंगसमेतोयंयुद्धायसमुपस्थितः ॥ तवापिवीरावहवोलक्ष्मीनिधिमुखाअमून् ॥ १३ ॥ जेष्यंतिशस्त्रसंघेननिर्दिशाशुपरं
हितान् ॥ शत्रुघ्नस्तद्वचःश्रुत्वाप्रोवाचस्वभटान्वरान् ॥ १४ ॥ रणप्राप्तिभवोद्धर्षपूरपूरितमानसान् ॥ क्रौंचव्यूहोद्यरचितःसुबाहुपरिसैनिकैः ॥ १५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुखपक्षस्थितायोधास्तान्कोभेत्स्यतिशस्त्रवित् ॥ यस्यभेदेनिजाशक्तिर्योवीरविजयोद्यतः ॥ १६ ॥ सगृह्णातुमदीयाद्धिपाणिपद्माच्चवीटकम् ॥ तदाल
क्ष्मीनिधिर्वीरोजग्राहक्रौंचभेदने ॥ १७ ॥ सर्वशस्त्रास्त्रविद्वीरैर्बहुभिःपरिवारितः ॥ उवाचवचनंराजन्यास्येहंक्रौंचभेदने ॥ १८ ॥ भार्गवःपूर्वमेवासी
त्क्रौंचभेत्तातथाह्यहम् ॥ तथान्यंवीरमावोचत्कोस्यसार्धंगमिष्यति ॥ १९ ॥ पुष्कलःपृष्ठतस्तस्ययातुंचक्रेमतिंततः ॥ रिपुतापोनीलरत्नउग्राश्वोवीर
मर्दनः ॥ २० ॥ सर्वेशत्रुघ्नसंदेशाद्ययुस्तत्क्रौंचभेदने ॥ शत्रुघ्नोपिरथस्थश्चसर्वायुधधरःपरः ॥ २१ ॥ पृष्ठतोस्यपरीयायबहुभिःसैनिकैर्वृतः ॥ तदाप्र
चलितौदृष्टावन्योन्यबलवारिधी ॥ २२ ॥ प्रलयंकर्तुमुद्युक्तौजगतःसुतरंगिणौ ॥ तदाभेर्यःसमाजघ्नुरुभयोःसेनयोर्दृढाः ॥ २३ ॥ रणभेर्यःशंखनादाःश्रू
यंतेतत्रतत्रह ॥ हेषंतेवाजिनस्तत्रगर्जंतिद्विरदाभृशम् ॥ २४ ॥ हुंहुंकुर्वंतिवीराग्र्यानदंतिरथनेमयः ॥ तत्रप्रकुपिताःशूराःसुबाहुबलदर्पिताः ॥ २५ ॥
छिंधिभिंधीतिभाषंतोदृश्यंतेबहवोरणे ॥ एवंभूतेरणोद्युक्तेसैन्येशत्रुघ्नवैरिणोः ॥ २६ ॥ मुखसंस्थंसुकेतुंतंलक्ष्मीनिधिरुवाचह ॥ लक्ष्मीनिधिरुवाच ॥ ॥ ज
नकस्यसुतंविद्धिलक्ष्मीनिधिरितिस्मृतम् ॥ २७ ॥ सर्वशस्त्रास्त्रकुशलंसर्वयुद्धविशारदम् ॥ मुंचाश्वंरामचंद्रस्यसर्वदानवदंशितुः ॥ २८ ॥ नोचेन्मद्बाणनिर्भिन्नो
यास्यसेयमसादनम् ॥ इतिब्रुवंतंवीराग्र्यंसुकेतुःसहसात्वरन् ॥ २९ ॥ सज्यंचापंविधायाशुबाणान्मुंचन्स्थिरोभवत् ॥ तेबाणाःशितपर्वाणःस्वर्णपुंखाःसमं
ततः ॥ ३० ॥ दृश्यंतेव्यापिनस्तत्ररणमध्येसुदुर्भराः ॥ तद्बाणजालंतरसानिहत्यलक्ष्मीनिधिश्चापमथाततज्यम् ॥ विधायतस्योरसिबाणषट्कंमुमोचतीक्ष्णं
शितपर्वशोभितम् ॥ ३१ ॥ तद्बाणाःसुभुजभ्रातुर्हृदयंसंविदार्यच ॥ गतास्तेभुविदृश्यंतेरुधिराक्तामलीमसाः ॥ ३२ ॥ तद्बाणभिन्नहृदयःसुकेतुःकोपपूरितः ॥
जघानशरविंशत्यातीक्ष्णयानतपर्वया ॥ ३३ ॥ उभौबाणविभिन्नांगावुभौक्षतजविप्लुतौ ॥ सैनिकैःपरिदृश्यंतेकिंशुकाविवपुष्पितौ ॥ ३४ ॥ मुंचंतौबाणकोटी
श्चसंदधंतौत्वराशरान् ॥ नकेनापिविलक्ष्येतेलघुहस्तौमहाबलौ ॥ ३५ ॥ कुंडलीकृतसच्चापौवर्षंतौबाणधारया ॥ नवांबुदाविवदिविशक्रनिर्देशकारिणौ ॥ ३६ ॥
तयोर्बाणागजान्वाहान्नराञ्छूरान्विमस्तकान् ॥ कुर्वंतःकेवलंदृष्टानचसंधानमोक्षयोः ॥ ३७ ॥ पृथिवीसुभटैःपूर्णासकिरीटैःसकुंडलैः ॥ धनुर्बाणकरैरोषसं
दष्टाधरयुग्मकैः ॥ ३८ ॥ तयोःप्रयुद्ध्यतोर्दर्पात्सर्वशस्त्रास्त्रवेदिनोः ॥ युद्धंसमभवद्घोरंदेवविस्मापनंमहत् ॥ ३९ ॥ संमर्दोभवदत्यंतंवीरकोटिविदारणः ॥ न
केनचित्क्वचिद्दृष्टंशरजालांतरेंऽबरम् ॥ ४० ॥ तस्मिंस्तुसमयेलक्ष्मीनिधिर्वीरोरिमर्दनः ॥ बाणांश्चापेसमाधत्तवसुसंख्यान्दृढाञ्छितान् ॥ ४१ ॥ चतुर्भि
स्तुरगान्वीरःसुकेतोरनयत्क्षयम् ॥ एकेनध्वजमत्युग्रंचिच्छेदतरसाहसन् ॥ ४२ ॥ एकेनसारथेःकायाच्छिरोभूमावपातयत् ॥ एकेनचापंसगुणमच्छिन

१ शत्रुघ्ननिदेशात् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रोषपूरितः ॥ ४३ ॥ एकेनहृदिविव्याधसुकेतोर्वेगवान्नृपः ॥ तत्कर्माद्भुतमुद्वीक्ष्यवीराविस्मयमाययुः ॥ ४४ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः॥
महतींसगदांधृत्वायोद्धुकामोऽभ्युपेयिवान् ॥ ४५ ॥ तमायांतंसमालक्ष्यगदायुद्धविशारदम् ॥ महत्यागदयायुक्तंरथादवततारसः ॥ ४६ ॥ गदामादाय
महतींसर्वायसविनिर्मिताम् ॥ जातरूपविचित्रांगींसर्वशोभापुरस्कृताम् ॥ ४७ ॥ लक्ष्मीनिधिर्भृशंक्रुद्धःसुकेतोर्वक्षसित्वरन् ॥ ताडयामासहृदयेगदांव
ज्राग्निसन्निभाम् ॥ ४८ ॥ गदयाताडितोवीरोनाकंपतमहामुने ॥ मदोन्मत्तोयथादंतीबालेनस्रग्भिराहतः ॥ ४९ ॥ उवाचतंसवीराग्र्योनृपंलक्ष्मीनिधिंत
दा ॥ सहस्वैकंप्रहारंमेयदिशूरःपरंतप ॥ ५० ॥ इत्युक्त्वाताडयामासललाटेगदयाभृशम् ॥ गदयाताडितोभालेऽसृग्वमन्कुपितोभृशम् ॥ ५१ ॥ मूर्ध्नि
तंताडयामासगदयाकालरूपया ॥ सुकेतुरपितंस्कंधेताडयामासधर्मवित् ॥ ५२ ॥ एवंभृशंप्रकुपितौगदायुद्धविशारदौ ॥ गदायुद्धंप्रकुर्वाणौपरस्प
रजयैषिणौ ॥ ५३ ॥ अन्योन्याघातविमतौपरस्परवधोद्यतौ ॥ नकोपितत्रहीयेतनकोजीयेतसंयुगे ॥ ५४ ॥ मूर्ध्निभालेतथास्कंधेहृदिगात्रेषुसर्वतः ॥
रुधिरौघपरिक्लिन्नौमहाबलपराक्रमौ ॥ ५५ ॥ तदालक्ष्मीनिधिःक्रुद्धोगदामुद्यम्यवेगवान् ॥ जगामप्रबलंहंतुंहृदिराजानुजंबली ॥ ५६ ॥ तमायांतमथा
लोक्यस्वगदांमहतींदधत् ॥ ययौतंतरसाहंतुंराजभ्राताबलाद्बलम् ॥ ५७ ॥ गदांतेनविनिक्षिप्तांस्वकरेधृतवानयम् ॥ तयैवगदयातस्यहृदिजघ्नेमहा
बलः ॥ ५८ ॥ स्वगदांतेनवैनीतांदृष्ट्वालक्ष्मीनिधिर्नृपः ॥ बाहुयुद्धेनतंयोद्धुमियेषबलवत्तमम् ॥ ५९ ॥ तदाराजानुजःक्रुद्धोबाहुभ्यामुपगृह्यतम् ॥ युयु
धेसर्वयुद्धस्यज्ञातावीरेषुसत्तमः ॥ ६० ॥ तदालक्ष्मीनिधिस्तस्यहृदिजघ्नेस्वमुष्टिना ॥ तदासोपिशिरस्येनंमुष्टिमुद्यम्यचाहनत् ॥ ६१ ॥ मुष्टिभिर्वज्रसं
काशैस्तलस्फोटैश्चदारुणैः ॥ अन्योन्यंजघ्नतुःक्रुद्धौसंदष्टाधरपल्लवौ ॥ ६२ ॥ मुष्टीमुष्टिदंतादंतिकचाकचिनखानखि ॥ उभयोरभवद्युद्धंतुमुलंरोमहर्ष
णम् ॥ ६३ ॥ तदाप्रकुपितोभ्रातानृपतेश्चरणेनृपम् ॥ गृहीत्वाभ्रामयित्वाथपातयामासभूतले ॥ ६४ ॥ लक्ष्मीनिधिःकरेगृह्यतंनृपानुजमुच्चकैः ॥ भ्राम
यित्वाशतगुणंगजोपस्थेजघानतम् ॥ ६५ ॥ सतदापतितोभूमौसंज्ञांप्राप्यक्षणादनु ॥ तथैवभ्रामयामासव्योम्निवेगेनविक्रमी ॥ ६६ ॥ एवं
प्रयुध्यमानौतौबाहुयुद्धंगतौपुनः ॥ पादेपादंकरेपाणिंहृदिहृद्वदनेमुखम् ॥ ६७ ॥ एवंपरस्परंश्लिष्टौपरस्परवधैषिणौ ॥ उभावपिपराक्रांतावुभाव
पिसुमूर्च्छतुः ॥ ६८ ॥ तद्दृष्ट्वाविस्मयंप्राप्ताःप्रशशंसुःसहस्रशः ॥ धन्योलक्ष्मीनिधिर्भूपोधन्योराजानुजोबली ॥ ६९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपा
तालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेगदायुद्धंनामषड्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २६ ॥ ७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ चित्रांगःक्रौंचकंठस्थोरथस्थोवीर

१ परस्परजयैषिणौ–इ ०पा० । २ दृष्ट्वा विस्मयमापेदे तदावीराःसहस्रशः । –इ० पा० । आपेदे–इत्येकवचनमनर्गलम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोभितः ॥ गाहयामासतत्सैन्यंवाराहइववारिधिम् ॥ १ ॥ धनुर्विस्फार्यसुदृढंमेघनादनिनादितम् ॥ मुमोचबाणान्निशितान्वैरिकोटिविदाहकान् ॥ २ ॥ तद्बाणभिन्नसर्वांगाःशेरतेसुभटाभृशम् ॥ सकिरीटतनुत्राणाःसन्दष्टदशनच्छदाः ॥ ३ ॥ एवंप्रवृत्तेसंग्रामेययौयोद्धुंसपुष्कलः ॥ मणिचित्रितमादायचापं वैरिप्रतापनम् ॥ ४ ॥ तयोःसंगतयोरूपंदृश्यतेतिमनोहरम् ॥ पुरातारकसंग्रामेस्कंदतारकयोर्यथा ॥ ५ ॥ विस्फारयन्धनुःशीघ्रंसव्यसाचीतुपुष्कलः ॥ ताडयामासतंक्षिप्रंशरैःसन्नतपर्वभिः ॥ ६ ॥ चित्रांगोपिरुषाक्रांतःशरासनइषूञ्छितान् ॥ दधद्भूयमुंचद्बहुशोरणमंडलमूर्धनि ॥ ७ ॥ नादानंनचसंधानंन मोचनमथापिवा ॥ दृष्टंतावेवसंदृष्टौकुंडलीकृतचापिनौ ॥८॥ तदासौपुष्कलःक्रुद्धःशराणांशतकेनतम् ॥ विव्याधवक्षःस्थलकेमहायोद्धारमुद्भटम् ॥९॥ चित्रांगस्ताञ्छरान्सर्वांश्चिच्छेदतिलशःक्षणात् ॥ ताडयामासचांगेषुपुष्कलंशितसायकैः ॥ १० ॥ पुष्कलस्तद्रथंदिव्यंभ्रामकास्त्रेणशोभिना ॥ नभसि भ्रामयामासतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ११ ॥ भ्रांत्वामुहूर्तमात्रंतुसरथोहयसंयुतः ॥ स्थितिर्लेभेतिकष्टेनसंधृतोरणमंडले ॥ १२ ॥ सचास्यविक्रमंदृष्ट्वा चित्रांगःकुपितोभृशम् ॥ उवाचपुष्कलंधीमान्सर्वास्त्रेषुविशारदः ॥ १३ ॥ चित्रांगउवाच ॥ ॥ त्वयासाधुकृतंकर्मसुभटैर्युधिसंमतम् ॥ मद्रथोवाजिसं युक्तोभ्रामितोनभसिक्षणम् ॥ १४ ॥ पराक्रमंसमीक्षस्वममापिसुभटेरितम् ॥ आकाशचारीतुभवान्भवत्वमरपूजितः ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वासमुमोचास्त्रं रणेपरमदारुणम् ॥ धनुषापरमास्त्रज्ञःसर्वधर्मविदुत्तमः ॥ १६ ॥ तेनबाणेनसंविद्धःखेबभ्रामपतंगवत् ॥ सरथःसहयःसंख्येसध्वजश्चससारथिः ॥ १७ ॥ भ्रांत्वासरथवर्यस्तुनभसित्वरयान्वितः ॥ यावत्स्थितिंनलभतेतावन्मुक्तोऽपरःशरः ॥ १८ ॥ पुनश्चपरिबभ्रामरथःसूतसमन्वितः ॥ तत्कर्मवीक्ष्यपुत्रस्य राज्ञोविस्मयमापसः ॥ १९ ॥ कथंचित्स्थितिमप्यापपुष्कलःपरवीरहा ॥ रथंजघानबाणैश्चससूतहयमस्यच ॥ २० ॥ सभग्नस्यंदनोवीरःपुनरन्यंसमा श्रितः ॥ सोपिभग्नःशरैराशुपुष्कलेनरणांगणे ॥ २१ ॥ पुनरन्यंसमास्थाययावदायातिसंमुखम् ॥ तावद्बभंजनिशितैःसायकैस्तद्रथंपुनः ॥ २२ ॥ एवंद शरथाभग्नानृपतेरात्मजस्यहि ॥ पुष्कलेनतुवीरेणमहासंयुगशालिना ॥ २३ ॥ तदाचित्रांगकःसंख्येरथेस्थित्वाविचित्रिते ॥ आजगामहवेगेनपुष्कलंप्र तियोधितुम् ॥ २४ ॥ पुष्कलंपंचभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे ॥ तैर्बाणैर्निहतोत्यंतंविव्यथेभरतात्मजः ॥ २५ ॥ सक्रुद्धश्चापमुद्यम्यबाणान्दशशितान्म हान् ॥ मुमोचहृदयेतस्यस्वर्णपुंखसुशोभितान् ॥ २६ ॥ तेबाणाःपपुरेतस्यरुधिरंबहुदारुणाः ॥ पीत्वापेतुःक्षितौकूटसाक्षिणःपूर्वजाइव ॥ २७ ॥ तदा चित्रांगकःक्रुद्धोभल्लान्पंचसमाददे ॥ मुमोचभालेपुत्रस्यभरतस्यमहौजसः ॥ २८ ॥ तैर्भल्लैराहतःक्रुद्धःशरासनवरेशरम् ॥ दधत्प्रतिज्ञामकरोच्चित्रांगनि

१ शिखिपत्रासुरौ यथा–इ० पा० । २ मन्यते–इ० पा० । ३ यावत्स्थितिं स लभते–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धनंप्रति ॥ २९ ॥ शृणुवीरममक्षिप्रंप्रतिज्ञांत्वद्धाश्रिताम् ॥ तज्ज्ञात्वासावधानेनयोद्धव्यंचत्वयात्रहि ॥ ३० ॥ बाणेनानेनचेत्त्वांवैनकुर्यांप्राणवर्जितम् ॥ सतींसंदूष्यवनितांशीलाचारसुशोभिताम् ॥ ३१ ॥ योलोकःप्राप्यतेलोकैर्यमस्यवंशवर्तिभिः ॥ सलोकोममवैभूयात्सत्यंममप्रतिश्रुतम् ॥ ३२ ॥ इति श्रेष्ठंवचःश्रुत्वाजहासपरवीरहा ॥ उवाचमतिमान्वीरःपुष्कलंवचनंशुभम् ॥ ३३ ॥ मृत्युर्वैप्राणिनांभाव्यःसर्वत्रैवचसर्वदा ॥ तस्मान्मेनिधनेदुःखंनास्ति शूरशिरोमणे ॥ ३४ ॥ प्रतिज्ञायाकृतावीरत्वयावीरत्वशालिना ॥ सासत्यैवपुनर्मेद्यश्रूयतांव्याहृतंमहत् ॥ ३५ ॥ त्वद्बाणंमद्वधोद्युक्तंनाच्छिद्यांयदिचेद हम् ॥ तदाप्रतिज्ञांशृणुमेसर्ववीराभिमानिनः ॥ ३६ ॥ तीर्थंजिगमिषोर्योवैकुर्यात्स्वांतविखंडनम् ॥ एकादशीव्रतादन्यज्जानातिव्रतमुच्चकैः ॥ ३७ ॥ तस्यपापंममैवास्तुप्रतिज्ञापरिघातिनः ॥ इतिवाक्यमुदीर्यैवतूष्णींभूतोधनुर्दधे ॥ ३८ ॥ तदानेननिषंगात्स्वादुद्धृत्यसायकंवरम् ॥ कथयामासविशदं वाक्यंशत्रुवधावहम् ॥ ३९ ॥ ॥ पुष्कलउवाच ॥ ॥ यदिरामांघ्रियुगुलंनिष्कापटचेनचेतसा ॥ उपासितंमयातर्हिममवाक्यमृतंभवेत् ॥ ४० ॥ यदिस्वमहिलांभुक्त्वानान्यांजानामिचेतसा ॥ तेनसत्येनमेवाक्यंसत्यंभवतुसंगरे ॥ ४१ ॥ इतिवाक्यमुदीर्याशुबाणंधनुषिसंधितम् ॥ कालानलोपमंवीर शिरश्छेदनमाक्षिपत् ॥ ४२ ॥ तंबाणंमुक्तमालोक्यसतुराजसुतोबली ॥ बाणंशरासनेधत्ततीक्ष्णंकालानलोपमम् ॥ ४३ ॥ तेनबाणेनसंछिन्नोबाणःस्ववध उद्यतः ॥ हाहाकारोमहानासीच्छिन्नेतस्मिञ्छरेतदा ॥ ४४ ॥ परार्धंपतितंभूमौपूर्वार्धफलसंयुतम् ॥ शिरोधरांचकर्ताशुपद्मनालमिवक्षणात् ॥ ४५ ॥ तदाभूमौपतंतंतुदृष्ट्वातत्तस्यसैनिकाः ॥ हाहाकृत्वाभृशंसर्वेपलायनपरागताः ॥ ४६ ॥ पृथ्व्यांतन्मस्तकंश्रेष्ठंसकिरीटंसकुंडलम् ॥ शुशुभेतीवपतितंचंद्र बिंबंदिवोयथा ॥ ४७ ॥ तंवीक्ष्यपतितंवीरःपुष्कलोभरतात्मजः ॥ व्यगाहतव्यूहमिमंसर्ववीरैकशोभितम् ॥ ४८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेष वात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेचित्रांगवधोनामसप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥ २७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथपुत्रंसमालोक्यपतितंव्यसुमुद्धतम् ॥ विल लापभृशंराजासुतदुःखेनदुःखितः ॥ १ ॥ मूर्ध्निसंताडयामासपाणिभ्यामतिदुःखितः ॥ कम्पमानोभृशंचाश्रूण्यमुञ्चन्नयनाब्जयोः ॥ २ ॥ गृहीत्वापतितं वक्त्रंचंद्रबिंबमनोरमम् ॥ पुष्कलेषुक्षतासृग्भिःक्लिन्नंकुंडलशोभितम् ॥ ३ ॥ कुटिलभ्रूयुगंश्रेष्ठंसंदष्टाधरपल्लवम् ॥ सचुंबन्मुखपद्मेनविलपन्निदमब्रवी त् ॥ ४ ॥ हापुत्रवीरकथमुत्सुकचेतसंमांकिंनेक्षसेविशदनेत्रयुगेनशूर ॥ किंमद्विनोदकथयारहितस्त्वमेवरोषोदधिप्लुतमनाःकिललक्ष्यसेच ॥ ५ ॥ वदपुत्र कथंमांत्वंप्रब्रूषेनहसन्पुनः ॥ अमृतैर्मधुरास्वादैर्विनोदयसिपुत्रक ॥ ६ ॥ शत्रुघ्नाश्वंगृहाणत्वंसितचामरशोभितम् ॥ स्वर्णपत्रेणशोभाढ्यंत्यजनिद्रांमहा

१ पुरवर्त्मनि–इ० पा० । २ कालानलोपमो वीरवधसंयुक्तपर्वकः–इ० पा० । ३ शुशुभेऽतीव समरे चंद्रबिंबं भुवं गतम्–इ० पा० । ४ कंपमानो भृशं चांगे ह्यश्रून्मंचन्सुपुष्कलान्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मते ॥७॥ एषप्रतापविशदःप्रतापाग्र्यःपरंतपः ॥ धनुर्बिभ्रत्पुरोभातिपुष्कलःपरवीरहा॥८॥एनंवारयसत्तीक्ष्णैर्बाणैःकोदंडनिर्गतैः ॥ कथंत्वंरणमध्येवैशेषे वीरविमोहितः ॥ ९ ॥ हस्तिनःपत्तयश्चैवरथारूढाभयार्दिताः ॥ शरणंत्वांसमायांतितानीक्षस्वमहामते ॥ १० ॥ पुत्रत्वयाविनासोढुंकथंशक्तोरणांगणे ॥ शत्रुघ्नसायकांस्तीक्ष्णांश्चंडकोदंडनिर्गतान् ॥ ११ ॥ अतोमांतुत्वयाहीनंकोवापालयितुंक्षमः ॥ यदित्यक्ष्यसिनिद्रांत्वंजयायाहंक्षमस्तदा ॥ १२ ॥ इत्थंविलप्यसुभृशंतताडहृदयंस्वकम् ॥ वहुशःपाणिनाराजापुत्रदुःखेनदुःखितः ॥ १३ ॥ तदाविचित्रदमनौस्वस्वस्यंदनसंस्थितौ ॥ पितुश्चरणयोर्नत्वाऊचतुःसमयोचितम् ॥ १४ ॥ राजन्नस्मासुजीवत्सुकिंदुःखंहृदितद्वद ॥ वीराणांप्रधनेमृत्युर्वांच्छितोजायतेमहान् ॥ १५ ॥ धन्योयंवतचित्रांगोयोवीरभुविशोभते ॥ सकिरीटस्तुसंदष्टदंतच्छदयुगःप्रभुः॥१६॥ कथयाशुकिमद्यैवकुर्वस्तेकार्यमीप्सितम् ॥ शत्रुघ्नवाहिनींसर्वांहन्वआवामनाथिनीम्॥१७॥अद्यैवपुष्कलंभ्रातुर्वधकारिणमाहवे ॥ पातयावोरथाच्छित्त्वाशिरोमुकुटमंडितम् ॥ १८ ॥ त्यजशोकंसुदुःखार्तःकथंभासिमहामते ॥ आज्ञापयावांमानार्हकुरुयुद्धेमतिंतथा ॥ १९ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुत्रयोर्वीरमानिनोः ॥ शोकंत्यक्त्वामहाराजोयुद्धायमतिमादधात् ॥ २० ॥ तावपिप्रतियोद्धारंवांच्छंतौरणदुर्मदौ ॥जग्मतुःकटकेशत्रोरनंतभटपूरिते ॥ २१ ॥ रिपुतापेनदमनोनीलरत्नेनचेतरः ॥ युयुं[1]धातेरणेवीरौप्रावृषीवलाहकौ ॥ २२ ॥ राजाकनकसन्नद्धेरथेमणिविचित्रिते ॥ रत्नकूवरशोभाढचेतिष्ठंश्चापधरोवली ॥ २३ ॥ ययौयोद्धुंतुशत्रुघ्नंवीरकोटिभिरावृतम् ॥ तृणीकुर्वन्महावीरान्धनुर्विद्याविशारदान् ॥ २४ ॥ तंयोद्धुमागतंदृष्ट्वासुवाहुंरोषपूरितम् ॥ पुत्रनाशनकुर्वंतंसर्वसैन्यवधादिकम् ॥ २५ ॥ शत्रुघ्नपार्श्वसंचारीहनूमांस्तमुपाद्रवत् ॥ नखायुधोमहानादंकुर्वन्मेघइवाहवे ॥ २६ ॥ सुवाहुस्तंहनूमंतमागच्छंतंमहारवम् ॥ उवाचप्रहसन्वाक्यंरोषपूरितलोचनः ॥ २७ ॥ क्कगतःपुष्कलोहत्वामत्पुत्रंरणमंडले ॥ पातयाम्यद्यतस्याशुशिरोज्वलितकुंडलम् ॥ २८ ॥ क्कशत्रुघ्नोवाहपालःक्कचरामःकुतोभटाः ॥ प्राणहंतारमायांतंपश्यंतुप्रधनेतुमाम् ॥ २९ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यहनूमान्निजगादतम् ॥ शत्रुघ्नोलवणच्छेत्तावर्ततेसैन्यपालकः ॥ ३० ॥ सकथंप्रधनेयुध्येत्सेवकेऽग्रेस्थितेनृप ॥ मांविजित्यरणेतंचत्वंगंतासिनरर्षभ ॥ ३१ ॥ इत्युक्तवंतंतरसाविव्याधदशसायकैः ॥ हृदिवानरमत्युग्रंपर्वताग्र्यमिवस्थितम् ॥ ३२ ॥ सवाणानागतांस्तांश्चगृहीत्वाकरसंपुटे[2] ॥ चूर्णयामासतिलशःशितान्वैरिविदारणान् ॥ ३३ ॥ चूर्णयित्वाशरांस्तांस्तुनिनदन्घनगर्जितैः ॥ पुच्छेनावेष्टचतस्योच्चैरथंनिन्येमहाबलः ॥ ३४ ॥ तदातंनृपवर्योसावाकाशेस्थितएवसः ॥ लांगूलंताडयामासशिताग्रैःसायकैर्मुहुः ॥ ३५ ॥ सताडितस्तुपुच्छाग्रेशरैःसन्नतपर्वभिः ॥ मुमोचतद्रथंदिव्यंक

१ युयुधे बाणसाहस्रैर्घनौ प्रावृषि संनतौ–इ० पा० । २ करकुड्मले–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नकेनविचित्रितम् ॥ ३६ ॥ समुक्तस्तेनतरसाशरैस्तीक्ष्णैर्जघानतम् ॥ हनूमंतंकपिवरंरोषसंपूरितेक्षणः ॥ ३७ ॥ हनूमान्बाणविच्छिन्नःसर्वत्ररुधिरा
प्लुतः ॥ महारोषंसमाधत्तनृपोपरिकपीश्वरः ॥ ३८ ॥ गृहीत्वातस्यदंष्ट्राभीरथंहयसमन्वितम् ॥ चूर्णयामासवेगेनतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ३९ ॥ स्वरथं
भज्यमानंतुदृष्ट्वाराजात्वरन्बली ॥ अन्यंरथंसमास्थाययुयुधेतंमहाबलम् ॥ ४० ॥ पुच्छेमुखेथोरसिचभुजेचरणयोर्नृपः ॥ जघानशरसंधानकोविदः
परमास्त्रवित् ॥ ४१ ॥ तदाक्रुद्धःकपिवरस्ताडयामासवक्षसि ॥ पादेनोत्प्लुत्यवेगेनराज्ञःसुभटशोभिनः ॥ ४२ ॥ सपदाप्रहतोभूमौपपातकिलमूर्च्छितः ॥
मुखाद्वमन्नसृक्चोष्णंश्वासपूरप्रवेपितः ॥ ४३ ॥ तदाप्रकुपितोत्यंतंहनूमान्प्रधनांगणे ॥ अश्वान्वीरान्गजांश्चापिचूर्णयामासवेगतः ॥ ४४ ॥ तदासुकेतुस्त
द्भ्रातातथालक्ष्मीनिधिर्नृपः ॥ उभावपिसुसन्नद्धौयुद्धायसमुपस्थितौ ॥ ४५ ॥ राजानंमूर्च्छितंदृष्ट्वाप्रपलाय्यगतानराः ॥ इतस्ततोबाणसंघैःक्षताः[1]पुष्कलव
र्पितैः ॥ ४६ ॥ तद्भज्यमानंस्वबलंवीक्ष्यराजात्मजोबली ॥ दमनःस्तंभयामाससेतुर्वार्धिमिवोच्चलम् ॥४७॥ तदातुमूर्च्छितोराजास्वप्नमेकंददर्शह ॥ रणम
ध्येकपिवरप्रपदाघातताडितः ॥ ४८ ॥ रामचंद्रस्त्वयोध्यायां[2]सरयूतीरमंडपे ॥ ब्राह्मणैर्याज्ञिकश्रेष्ठैर्बहुभिःपरिवारितः ॥ ४९ ॥ तत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्र
ब्रह्मांडकोटयः ॥ कृतप्राञ्जलयस्तंवैस्तुवंतिस्तुतिभिर्मुहुः ॥ ५० ॥ रामंश्यामंसुनयनंमृगशृंगपरिग्रहम् ॥ गायंतिनारदाद्याश्चवीणोल्लसितपाण
यः ॥५१॥ नृत्यंत्यप्सरसस्तत्रघृताचीमेनकादयः ॥ वेदामूर्तिधराभूत्वाउपतिष्ठंतिराघवम् ॥ ५२ ॥ यच्चकिंचिद्वस्तुजातंसर्वशोभासमन्वितम् ॥ तस्य
दातारमखिलंभक्तानांभोगदायकम् ॥ ५३ ॥ इत्येवमादिसंपश्यञ्जाग्रत्संज्ञामवापसः ॥ ब्रह्मशापहतज्ञानःकिंदृष्टमितिवैवदन् ॥ ५४ ॥ उत्थाय[3]प्रययौ
पद्भ्यांशत्रुघ्नचरणंप्रति ॥ भृत्यकोटिपरीवारोरथकोटिपरीवृतः ॥ ५५ ॥ सुकेतुंतुसमाहूयविचित्रंदमनंतथा ॥ युद्धंकर्तुंसमुद्युक्तान्वारयामासधर्मवि
त् ॥ ५६ ॥ उवाचतान्महाराजोधर्मात्माधर्मसंयुतः ॥ भ्रातःपुत्रौशृणुतमेवाक्यंधर्मसमन्वितम् ॥ ५७ ॥ मायुद्धंकुरुताक्षिप्रमनयस्तुमहानभूत् ॥ यद्रा
मचंद्रवाहंत्वमगृह्णादमनोर्जितम् ॥ ५८ ॥ एषरामःपरंब्रह्मकार्यकारणतःपरम् ॥ चराचरजगत्स्वामीनमानुषवपुर्धरः ॥ ५९ ॥ एतद्धिब्रह्मविज्ञानमधु
नाज्ञातवानहम् ॥ पुरासितांगशापेनहृतज्ञानधनोनघाः ॥ ६० ॥ अहंपुरातीर्थयात्रांगतस्तत्त्वविवित्सया ॥ तत्रानेकेमयादृष्टामुनयोधर्मवित्त
माः ॥ ६१ ॥ असितांगंमुनिमहंगतवाञ्ज्ञातुमिच्छया ॥ तदाप्रोवाचमांविप्रःकृपांकृत्वाममोपरि ॥ ६२ ॥ योऽसावयोध्याधिपतिःसपरब्रह्मशब्दितः ॥
तस्ययाजानकीदेवीसाक्षात्साचिन्मयीस्मृता ॥ ६३ ॥ एनंतुयोगिनःसाक्षादुपासतेयमादिभिः ॥ दुस्तरापारसंसारवारिधिंसंतितीर्षवः ॥ ६४ ॥

१ पुष्कलवैरिणा–इ० पा० । २ सरयूतीरमंडले–इ० पा० । ३ गंतुं प्रवृत्तोऽसौ पद्भ्याम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मृतमात्रोमहापापहारीसगरुडध्वजः ॥ यएनंसेवतेविद्वान्ससंसारंतरिष्यति ॥ ६५ ॥ तदाहमहसंविप्रंकोयंरामस्तुमानुषः ॥ केयंसाजानकीदेवीहर्षशोकसमाकुला ॥ ६६ ॥ अजन्मनःकथंजन्मअकर्तुःकृत्यमत्रकिम् ॥ जन्मदुःखजरातीतंकथयस्वमुनेमम ॥ ६७ ॥ इत्युक्तवंतंमांक्रुद्धःशशापसमुनीश्वरः ॥ अज्ञात्वातत्स्वरूपंत्वंप्रतिब्रूषेममाधम ॥ ६८ ॥ एनंनिंदसिरामंत्वंमानुषोयमिदंहसन् ॥ तस्मात्त्वंतत्वसंमूढोभविष्यस्युदरंभरिः ॥ ६९ ॥ तदाहंतस्यचरणावगृह्णंसदयायुतः ॥ दृष्ट्वामेविनयंमांतुप्रावोचत्करुणानिधिः ॥ ७० ॥ त्वंरामस्यमखेविघ्नंकरिष्यसियदानृप ॥ तदाहनूमानंघ्रित्वांताडयिष्यतिवेगतः ॥ ७१ ॥ तदात्वंज्ञास्यसेराजन्नान्यथास्वमनीषया ॥ पुराहमुक्तस्तेनैवंतद्दृष्टमधुनामया ॥ ७२ ॥ यदामांहनुमान्क्रुद्धस्ताडयामासवक्षसि ॥ तदाऽदर्शरमानाथंपूर्णब्रह्मस्वरूपिणम् ॥ ७३ ॥ तस्माद्श्वंतुशोभाढ्यमानयंतुमहाबलाः ॥ धनानिचैववासांसिराज्यंचेदंसमर्पये ॥ ७४ ॥ रामंदृष्ट्वाकृतार्थःस्यामहंयज्ञेतिपुण्यदे ॥ आनयंतुहयंमह्यंरोचतेतुतदर्पणम् ॥ ७५ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसुबाहुपराजयोनामअष्टाविंशतितमोऽध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ तेतुतातवचःश्रुत्वाहर्षिताःसंप्रहारिणः ॥ तथेत्यूचुर्महाराजंरामदर्शनलालसम् ॥ १ ॥ ॥ पुत्राऊचुः ॥ ॥ राजन्भवत्पदांभोजान्नान्यंजानीमहेवयम् ॥ यत्तवस्वांततोजातंतद्भवत्वद्यवेगतः ॥ २ ॥ अश्वोयंनीयतांतत्रसितचामरभूषितः ॥ रत्नमालातिशोभाढ्यश्चंदनादिकचर्चितः ॥ ३ ॥ राज्यमाज्ञाफलंस्वामिन्कोशाबहुसमृद्धयः ॥ वासांसिसुमहार्हाणिसूक्ष्माणिसुगुणानिच ॥ ४ ॥ चंदनंचंद्रकंचैववाजिनःसुमनोहराः ॥ हस्तिनस्तुमदोद्भूतारथाःकांचनकूबराः ॥ ५ ॥ विचित्रतरवर्णादिनानाभूषणभूषिताः ॥ दास्यःशतसहस्रंचदासाश्चसुमनोरमाः ॥ ६ ॥ मणयःसूर्यसंकाशारत्नानिविविधानिच ॥ मुक्ताफलानिशुभ्राणिगजकुंभभवानिच ॥ ७ ॥ विद्रुमाःशतसाहस्रायद्यद्वस्तुमहोदयम् ॥ तत्सर्वंरामचंद्रायदेहिराजन्महामते ॥ ८ ॥ सुतानस्मान्किंकरान्नःसर्वानर्पयभूपते ॥ कथंनकुरुषेराजंस्तदधीनंनृपासनम् ॥ ९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिपुत्रवचःश्रुत्वाहर्षितोऽभून्महीपतिः ॥ उवाचचसुतान्वीरान्स्ववाक्यकरणोद्यतान् ॥ १० ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ आनयंतुहयंसर्वेसन्नद्धाःशस्त्रपाणयः ॥ नानारथपरीवारास्ततोयास्येनृपंप्रति ॥ ११ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इति राज्ञोःवचश्रुत्वाविचित्रोदमनस्तथा ॥ सुकेतुःसमरेशूराजग्मुस्तस्याज्ञयोद्यताः ॥ १२ ॥ तेगत्वाथपुरींशूरावाजिनंसुमनोरमम् ॥ सितचामरसंयुक्तंस्वर्णपत्राद्यलंकृतम् ॥ १३ ॥ रत्नमालाविभूषाढ्यंचित्रपत्रेणशोभितम् ॥ विचित्रमणिभूषाढ्यंमुक्ताजालस्वलंकृतम् ॥ १४ ॥ रज्ज्वाधृतंमहावीरैःपूर्वतःपृष्ठतो

१ प्राज्ञः—इ० पा० । २ महाधनम्—इ० पा० । ३ शत्रुघ्नविजयोनाम—इ० पा० । ४ दास्ये—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भटैः ॥ महाशस्त्रास्त्रसंयुक्तैःसर्वशोभासमन्वितैः ॥ १५ ॥ सितातपत्रमस्योच्चैर्भातिमूर्धनिवाजिनः ॥ सुचामरद्वयंयस्याध्रियतेपुरतोमुहुः ॥ १६ ॥
कृष्णागर्वादिधूपैश्चधूपितंवायुवेगिनम् ॥ राज्ञःपुरोनिनायाश्वंहयमेधस्यसत्क्रतोः ॥ १७ ॥ तमानीतंहयंदृष्ट्वारत्नमालाविभूषितम् ॥ मनोजवंकामरूपं
जहर्षमतिमान्नृपः ॥ १८ ॥ जगामपद्भ्यांशत्रुघ्नंराजचिह्नाद्यलंकृतः ॥ स्वपुत्रपौत्रैःसंयुक्तोराजापरमधार्मिकः ॥ १९ ॥ ययौकर्तुंधनानांससद्व्ययंचल
गामिनाम् ॥ एतद्विनश्वरंमत्वादुःखदंसक्तचेतसाम् ॥ २० ॥ शत्रुघ्नंसददर्शाथसितच्छत्रेणशोभितम् ॥ चामरैर्वीज्यमानञ्चसेवकैःपुरतःस्थितैः ॥ २१ ॥
सुमतिंपरिपृच्छंतंरामचंद्रकथानकम् ॥ भयवार्ताविनिर्मुक्तंवीरशोभास्वलंकृतम् ॥ २२ ॥ वीरैःकोटिभिराकीर्णंवाजिपालनकांक्षिभिः[1] ॥ वानराणांसहस्रै
श्चसमंतात्परिवारितम् ॥ २३ ॥ दृष्ट्वाशत्रुघ्नचरणौप्रणनामसपुत्रकः ॥ धन्योहमितिसंहृष्टोवदन्नामैकमानसः ॥ २४ ॥ शत्रुघ्नस्तंप्रणयिनंदृष्ट्वाराजानमुद्भ
टम् ॥ उत्थायासनतःसर्वैर्भटैर्दोर्भ्यांससस्वजे ॥ २५ ॥ दृढंसंपूज्यराजातंशत्रुघ्नंपरवीरहा ॥ उवाचहर्षमापन्नोगद्गदस्वरयागिरा ॥ २६ ॥ ॥ सुबाहुरु
वाच ॥ ॥ अद्यधन्योस्मिससुतःसकुटुंबःसवाहनः ॥ यद्युष्मच्चरणौद्रक्ष्येनृपकोटिभिरीडितौ ॥ २७ ॥ अज्ञानिनासुतेनायंगृहीतोवाजिनांवरः ॥ दमने
नानयंत्वस्यक्षमस्वकरुणानिधे ॥ २८ ॥ नजानातिरघूत्तंसंसर्वदेवाधिदैवतम् ॥ लीलयाविश्वस्रष्टारंहंतारमपिपालकम् ॥ २९ ॥ इदंराज्यंसमृद्धांगंसमृद्ध
बलवाहनम् ॥ इमेकोशाधनैःपूर्णाइमेपुत्राइमेवयम् ॥ ३० ॥ सर्वेवयंरामनाथास्त्वदाज्ञाप्रतिपालकाः ॥ गृहाणसर्वंसफलंनमेस्तिक्वचिदुन्मतम् ॥ ३१ ॥ क्वा
सौहनूमात्रामस्यचरणांभोजषट्पदः ॥ यत्प्रसादादहंप्राप्स्येराजराजस्यदर्शनम् ॥ ३२ ॥ साधूनांसंगमेकिंकिंप्राप्यतेनमहीतले ॥ यत्प्रसादादहंमूढोब्रह्म
शापमतीतरम् ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वात्वद्यमहाराजंपद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ प्राप्स्यामिजन्मनःसर्वंफलंदुर्लभमत्रच ॥ ३४ ॥ ममतावद्गतंचायुर्बहुरामवियोगिनः ॥
स्वल्पमुर्वरितंतत्रकथंद्रक्ष्येरघूत्तमम् ॥ ३५ ॥ मह्यंदर्शयतंरामंयज्ञकर्मविचक्षणम् ॥ यदंघ्रिरजसापूताशिलाभूतामुनिप्रिया ॥ ३६ ॥ काकःपरंपदंप्राप्तो
यद्घ्राणस्पर्शनात्खगः ॥ अनेकेयस्यवक्त्राब्जंवीक्ष्यसंख्येपदंगताः ॥ ३७ ॥ येत्वस्यरघुनाथस्यनामगृह्णंतिसादराः ॥ तेयांतिपरमंस्थानंयोगिभिर्यद्वि
चिंत्यते ॥ ३८ ॥ धन्यायोध्याभवालोकायेराममुखपंकजम् ॥ स्वलोचनपुटैःपीत्वासुखंयांतिमहोदयम् ॥ ३९ ॥ इतिसंभाष्यनृपतिर्वाहंराज्यंधनानिच ॥
सर्वंसमर्प्यचावोचत्किंकरोस्मिमहीपते ॥ ४० ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञःपरपुरंजयः ॥ प्रत्युवाचेतितंभूपंवाग्मीवाक्यविशारदः ॥ ४१ ॥ ॥ शत्रुघ्न
उवाच ॥ ॥ कथंराजन्निदंब्रूषेत्वंवृद्धोममपूजितः ॥ सर्वंत्वदीयंत्वद्राज्यंदमनोविदधात्वयम् ॥ ४२ ॥ क्षत्रियाणामिदंकृत्यंयत्संग्रामविधायकम् ॥ सर्वेरा

१ नेत्रपाताभिकांक्षकैः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्यंधनंचेदंप्रतियातुममाज्ञया ॥ ४३ ॥ यथामेरघुनाथस्तुपूज्योवाङ्मनसासदा ॥ तथात्वमपिमत्पूज्योभविष्यसिमहीपते ॥ ४४ ॥ भवा
न्सज्जोभवत्वद्यहयस्यानुगमंप्रति ॥ सन्नद्धःकवचीखड्गीगजाश्वरथसंयुतः ॥ ४५ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहीपतिः ॥ पुत्रंराज्येभिषेच्यै
वशत्रुघ्नेनसुपूजितः ॥ ४६ ॥ महारथैःपरिवृतोनिजंपुत्रंरणांगणे ॥ पुष्कलेनहतंभूपःसंस्कृत्यविधिपूर्वकम् ॥ ४७ ॥ क्षणंशुशोचतत्त्वज्ञोलो
कदृष्ट्यामहारथः ॥ ज्ञानेनानाशयच्छोकंरघुनाथमनुस्मरन् ॥ ४८ ॥ सज्जीभूतोरथेतिष्ठन्महासैन्यसमावृतः ॥ आजगामसशत्रुघ्नंमहारथिपुरस्कृ
तः ॥ ४९ ॥ राजातमागतंदृष्ट्वासर्वसैन्यसमन्वितम् ॥ गंतुंचकारधिषणांहयवर्यस्यपालने ॥ ५० ॥ सोश्वोविमोचितस्तेनभालेपत्रेणचिह्नितः ॥ वा
मावर्तंभ्रमन्प्रायात्पौर्वाञ्जनपदान्बहून् ॥ ५१ ॥ तत्रतत्रत्यभूपालैर्महाशूराभिपूजितैः ॥ प्रणतिःक्रियतेतस्यनकोपितमगृह्णत ॥ ५२ ॥ केचिद्दासां
सिचित्राणिकेचिद्राज्यंस्वकंमहत् ॥ केचिद्धनंजनंकेचिदानीयप्रणमंतितम् ॥ ५३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेश
त्रुघ्नस्यसुबाहुनासहनिर्याणंनामएकोनत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ २९ ॥ छ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथतेजःपुरंप्राप्तस्तुरगःपत्रशोभितः ॥ यस्यांपालयतेरा
जाप्रजाःसत्येनसत्यवान् ॥ १ ॥ अंथकोटिपरीवारोरघुनाथानुजस्ततः ॥ हयानुगोययौतस्यपुरतःपुरधर्षणः ॥ २ ॥ तद्दृष्ट्वानगरंरम्यंचित्रप्राकारशो
भितम् ॥ कांचनैःकलशैस्तत्रपरितःप्रतिभासितम् ॥ ३ ॥ देवायतनसाहस्रैःसर्वतश्चविराजितम् ॥ यतीनांतुमठास्तत्रशोभंतेयतिपूरिताः ॥ ४ ॥ वहत्य
त्रमहादेवीशिखिलोचनमूर्धगा ॥ हंसकारंडवाकीर्णामुनिवृंदनिषेविता ॥ ५ ॥ ब्राह्मणानांप्रत्यगारमग्निहोत्रभवःपुनः ॥ धूमस्तत्रपुनात्यंगपातकाप्लुत
मानसान् ॥ ६ ॥ उवाचसुमतिंराजाशत्रुघ्नःशत्रुतापनः ॥ तत्पुरप्रेक्षणोद्भूतहर्षविस्मितमानसः ॥ ७ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ मंत्रिन्कथयकस्येदंपुरंमेदृ
ष्टिगोचरम् ॥ करोतिमानसाह्लादंधर्मेणप्रतिपालितम् ॥ ८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहीपतेः ॥ उवाचसुमतिःसर्वंयथातथम
नुद्धतम् ॥ ९ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ शृणुष्वावहितःस्वामिन्वैष्णवस्यकथाःशुभाः ॥ याःश्रुत्वामुच्यतेपापाद्ब्रह्महत्यासमादपि ॥ १० ॥ जीवन्मुक्तोवरी
वर्तिरामांघ्र्यंबुजषट्पदः ॥ सत्यवान्यज्ञयज्ञांगज्ञाताकर्ताऽवितामहान् ॥ ११ ॥ धेनुंप्रसाद्यबहुभिर्व्रतैर्यंप्रापतत्पिता ॥ ऋतंभराख्योजगतिख्यातःपर
मधार्मिकः ॥ १२ ॥ गौःप्रसन्नाददौपुत्रमनेकगुणसंस्कृतम् ॥ सत्यवंतंसुशोभाढ्यंतंजानीहिनृपोत्तमम् ॥ १३ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कोवाऋतंभरोरा
जाकिमर्थंधेनुपूजनम् ॥ कथंप्राप्तःसुतस्तस्यवैष्णवोविष्णुसेवकः ॥ १४ ॥ सर्वमेतत्समाचक्ष्ववैष्णवस्यकथानकम् ॥ श्रुतंहरतिजंतूनांमहापातक

१ रथकोटिपरीवारः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पर्वतम् ॥ १५ ॥ शेषउवाच ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहार्थकम् ॥ कथयामासविशदंतदुत्पत्तिकथानकम् ॥ १६ ॥ ऋतंभरोनरपतिरनपत्यः
पुराभवत् ॥ कलत्राणिबहून्यस्यनपुत्रंप्रापतेषुवै ॥ १७ ॥ तदाजाबालिनामानंमुनिंदैवादुपागतम् ॥ पप्रच्छकुशलोद्युक्तःसपुत्रोत्पत्तिकारणम् ॥ १८ ॥
॥ ऋतंभरउवाच ॥ ॥ स्वामिन्वंध्यस्यमेब्रूहिपुत्रोत्पत्तिकरंवचः ॥ यत्कृत्वाजायतेऽपत्यंममवंशधरंवरम् ॥ १९ ॥ तं[1]ज्ज्ञात्वाभवतोभव्यंप्रकुर्यांनिश्चि
तंवचः ॥ दानंव्रतंवातीर्थंवामखंवामुनिसत्तम ॥ २० ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाजगादमुनिसत्तमः ॥ सुतोत्पत्तिकरंवाक्यंप्रणतस्यसुतार्थिनः ॥ २१ ॥ अ
पत्यप्राप्तिकामस्यसंत्युपायास्त्रयःप्रभो ॥ विष्णोःप्रसादोगोश्चापिशि[2]वैस्याप्यथवापुनः ॥ २२ ॥ तस्मात्त्वंकुरुवैपूजांधेनोर्दैवतनोर्नृप ॥ यस्याःपुच्छेमु
खेशृंगेपृष्ठेदेवाःप्रतिष्ठिताः ॥ २३ ॥ सातुष्टादास्यतिक्षिप्रंवांछितंधर्मसंयुतम् ॥ एवंविदित्वागोपूजांविधेहित्वमृतंभर ॥ २४ ॥ योवैनित्यंपूजयतिगांगे
हेयवसादिभिः ॥ तस्यदेवाश्चपितरोनित्यंतृप्ताभवंतिहि ॥ २५ ॥ योवैगवाह्निकंदद्यान्नियमेनशुभव्रतः ॥ तेनसत्येनतस्यस्युःसर्वेपूर्णामनोरथाः ॥ २६ ॥
तृषितागौर्गृहेबद्धागेहेकन्यारजस्वला ॥ देवताचसनिर्माल्याहंतिपुण्यंपुराकृतम् ॥ २७ ॥ योवैगांप्रतिषिद्धयेतचरंतींस्वंतृणंनरः॥ तस्यपूर्वेचपितरः
कंपंतेपतनोन्मुखाः ॥ २८ ॥ योवैयष्ट्याताडयतिधेनुंमर्त्योविमूढधीः ॥ धर्मराजस्यनगरंसयातिकरवर्जितः ॥ २९ ॥ योवैदंशान्वारयतितस्यपूर्वे[3]ह्यधो
गताः ॥ नृ[4]त्यंतिमत्सुतोह्यस्मांस्तारयिष्यतिभाग्यवान् ॥ ३० ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ जनकस्यपुरावृत्तंधर्मराजपुरेद्भुतम् ॥ ३१ ॥
एकदाजनकोराजायोगे[5]नासून्समत्यजत् ॥ तदाविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालभूषितम् ॥ ३२ ॥ तदारुह्यगतोराजासेवकैरूढदेहवान् ॥ मार्गेजगामधर्म
स्यसंयमिन्याःपुरोंतिके ॥ ३३ ॥ तदानरककोटीषुपीड्यंतेपापकारिणः ॥ जनकस्यांगपवनंप्राप्यसौख्यंप्रपेदिरे ॥ ३४ ॥ निरयेदाहजापीडाजा[6]तैषांसु
खकारिणी ॥ महादुःखंतदानष्टंजनकस्यांगवायुना ॥ ३५ ॥ तदातंनिर्गतंदृष्ट्वाजंतवःपापपीडिताः ॥ अत्यंतंचुक्रुशुर्भीतास्तद्वियोगमनिच्छवः ॥ ३६ ॥
ऊचुस्तेकरुणांवाचंमागच्छसुकृतिन्नितः ॥ त्वदंगवायुसंस्पर्शात्सुखिनःस्यामपीडिताः ॥ ३७ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजापरमधार्मिकः ॥ मानसेचिंत
यामासकरुणापूरपूरितः ॥ ३८ ॥ चेन्मत्तःप्राणिनांसौख्यंभवेदिहतदापुनः ॥ अत्रैवचपुरेस्थास्येस्वर्गएषमनोरमः ॥ ३९ ॥ एवंकृत्वानृपस्तस्थौतत्रै
वनिरयाग्रतः ॥ विदधत्प्राणिनांसौख्यमनुकंपितमानसः ॥ ४० ॥ तत्रधर्मस्तुसंप्राप्तोनि[7]रयंद्वारिदुःखदे ॥ कारयन्यातनास्तीव्रानानापातककारि

१ तज्ज्ञात्वा कथयाशु त्वं यत्कुर्यां निश्चितं वचः–इ० पा० । २ शिवतुष्ट्याथवा पुनः–इ० पा० । ३ कृतार्थकाः–इ० पा० । ४ नृत्यंत्यत्युत्सवादस्मान्–इ० पा० । ५ योगेन तनुमत्यजत्–इ० पा० ।
६ जाताशीतलकारिणी–इ० पा० । ७ निरयेऽपारदुःखदे–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णाम् ॥ ४१ ॥ तदा[1]ददर्शराजानंजनकंद्वारिसंस्थितम् ॥ विमानेनमहापुण्यकारिणंदययायुतम् ॥ ४२ ॥ तमुवाचप्रेतपतिर्जनकंसहसन्गिरा ॥ राज
न्कुतस्त्वंसंप्राप्तःसर्वधर्मशिरोमणिः ॥ ४३ ॥ एतत्स्थानंपातकिनांदुष्टानांप्राणघातिनाम् ॥ नायांतिपुरुषाभूपत्वादृशाःपुण्यकारिणः ॥ ४४ ॥ अत्रायांति
नरास्ते[2]वैयेपरद्रोहतत्पराः ॥ परापवादनिरताः परद्रव्यपरायणाः ॥ ४५ ॥ योवैकलत्रंधर्मिष्ठंनिजसेवापरायणम् ॥ अपराधादृतेजह्यात्सनरोत्र
समाव्रजेत् ॥ ४६ ॥ मित्रंवञ्चयतेयस्तुधनलोभेनलोभितः ॥ आगत्यात्रनरःपीडांमत्तःप्राप्नोतिदारुणाम् ॥ ४७ ॥ योरामंमनसावाचाक
र्मणादंभतोपिवा ॥ द्वेषाद्वाचोपहासाद्वानस्मरत्येवमूढधीः ॥ ४८ ॥ तंवध्नामिपुनस्त्वेषुनिक्षिप्यश्रपयामिच ॥ यैः[3]स्मृतोनरमानाथोनरकक्लेशवार
कः ॥ ४९ ॥ तावत्पापंमनुष्याणामंगेषुनृपतिष्ठति ॥ यावद्रामंनरसनागृणातिकलिदुर्मतेः ॥ ५० ॥ महापापकराराजन्येभवंतिमहामते ॥ तानानयं
तिमद्भृत्यास्त्वादृशान्द्रष्टुमक्षमाः ॥ ५१ ॥ तस्माद्गच्छमहाराजभुंक्ष्वभोगाननेकशः ॥ विमानवरमारुह्यभुंक्ष्वपुण्यमुपार्जितम् ॥ ५२ ॥ इतिवाक्यंस
माकर्ण्यधर्मराजस्यतत्पतेः ॥ उवाचधर्मराजानंकरुणापूरपूरितः ॥ ५३ ॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥ अ[4]हंगच्छामिनोनाथजीवानामनुकम्पया ॥ मदंगवा
युनाह्येतेसुखंप्राप्ताःस्मसंस्थिताः ॥ ५४ ॥ एतान्मुंचसिचेद्राजन्सर्वान्वैनिरयस्थितान् ॥ ततोगच्छामिसुखितःस्वर्गंपुण्यजनाश्रितम् ॥ ५५ ॥ ॥ जावालि
रुवाच ॥ ॥ इतिवाक्यमथाश्रुत्यजनकंप्रत्युवाचसः ॥ प्रत्येकंनिर्दिशञ्जीवान्निरयस्थाननेकशः ॥ ५६ ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ ॥ अयंमित्रकलत्रंवैवि
श्वस्तमनुजग्मिवान् ॥ तस्मादेनंलोहशंकौवर्षायुतमपीपचम् ॥ ५७ ॥ पश्चादेनंसूकराणांयोनौनिक्षिप्यदोषिणम् ॥ मानुषेष्ववतार्यो ऽयंपं[5]ढचिह्नेन
चिह्नितः ॥ ५८ ॥ अनेनपरदाराश्चबलादालिंगितामुहुः ॥ तस्मादयंपच्यतेत्ररौरवेशतहायनम् ॥ ५९ ॥ अयंतुपरकीयंस्वंमुषित्वाबुभुजे
कुधीः ॥ तस्मादस्यकरौछित्त्वापचेयंपूयशोणिते ॥ ६० ॥ अयंसायंतनेप्राप्तमतिथिंक्षुधयार्दितम् ॥ वाण्यापिनाकरोत्तस्यपूजनंस्वागतंनच
॥ ६१ ॥ तस्मादयंपातनीयस्तामिस्रेंधनपूरिते ॥ भ्रमरैःपीडितोयातुयातनांशतहायनम् ॥ ६२ ॥ अयंतावत्परस्योच्चैर्निंदांकुर्वन्नल
ज्जितः ॥ अयमप्यशृणोत्कर्णौप्रेरयन्बहुशस्तुताम् ॥ ६३ ॥ तस्मादिमावंधकूपेपतितौदुःखदुःखितौ ॥ अयंमित्रध्रुग्द्विग्नःपच्यतेरौरवे
भृशम् ॥ ६४ ॥ त[6]स्मादेतान्पापभोगान्कारयित्वाविमोचये ॥ त्वंगच्छनरशार्दूलपुण्यराशिविधायकः ॥ ६५ ॥ ॥ जावालिरुवाच ॥ एवंसनिर्दिशञ्जी

१ स तं ददर्श–इ०पा० । २ तोये–इ० पा० । ३ यैःस्मृतो वै रमानाथो नरकक्लेशवारकः । ते मत्स्थानं विहायाशु वैकुंठाख्यं प्रयांत्यहो ॥–इ० पा० । ४ इतो गच्छामि–इ० पा० । ५ खंज चिन्हेन–इ० पा० । ६ इतःप्राक्–"शमन उवाच"–इ०पा०दृश्यते एकस्मिन्पुस्तके ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वांस्तूष्णीमासाघकारिणः ॥ प्रोवाचरामभक्तोसौकरुणापूरितेक्षणः ॥ ६६ ॥ ॥ जनकउवाच ॥ ॥ कथंनिरयनिर्मुक्तिर्जीवानांदुःखिनांभवेत् ॥ तदाशुकथ
यत्वंवैयत्कृत्वासुखमाप्नुयुः ॥ ६७ ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ ॥ नैभिराराधितोविष्णुर्नैभिस्तस्यकथाःश्रुताः ॥ कथंनिरयनिर्मुक्तिर्भवेद्वैपापकारिणाम् ॥ ६८ ॥
यदित्वंमोचयस्येतान्महापापकरानपि ॥ तद्येर्पयमहाराजपुण्यंतत्कथयामियत् ॥ ६९ ॥ एकदाप्रातरुत्थायशुद्धभावेनचेतसा ॥ ध्यातःश्रीरघुनाथोसौ
महापापहराभिधः ॥ ७० ॥ रामरामेतियच्चोक्तंत्वयाशुद्धेनचेतसा ॥ तत्पुण्यमर्पयैतेभ्योयेनस्यान्निरयाच्च्युतिः ॥ ७१ ॥ ॥ जाबालिरुवाच ॥ ॥ एत
च्छ्रुत्वावचस्तस्यधर्मराजस्यधीमतः ॥ पुण्यंददौमहाराजआजन्मसमुपार्जितम् ॥ ७२ ॥ यदाजन्मकृतैःपुण्यैरघुनाथार्चनोद्भवैः ॥ एतेषांनिरयान्मुक्तिर्भ
वत्वत्रमनोरमा ॥ ७३ ॥ एवंकथयतस्तस्यजीवानिरयसंस्थिताः ॥ तत्क्षणान्निरयान्मुक्ताजातादिव्यवपुर्धराः ॥ ७४ ॥ ऊचुस्तेजनकंराजंस्त्वत्प्रसादाद्द्र
यंक्षणात् ॥ दुःखदान्निरयान्मुक्तायास्यामःपरमंपदम् ॥ ७५ ॥ तान्दृष्ट्वासूर्यसंकाशान्नरान्निरयनिःसृतान् ॥ तुतोषचित्तेसुभृशंसर्वभूतदयापरः ॥ ७६ ॥
तेसर्वेप्रययुर्लोकंदिव्यंदेवैरलंकृतम् ॥ जनकंतुप्रशंसंतोमहाराजंदयानिधिम् ॥ ७७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसत्य
वदाख्यानेजनकेननरकस्थप्राणिमोचनंनामात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥ छ ॥ जाबालिरुवाच ॥ ॥ अथतेषुप्रयातेषुनरकस्थेषुवैनृषु ॥ राजापप्रच्छकीनाशंसर्वध
र्मविदांवरम् ॥ १ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ धर्मराजत्वयाप्रोक्तंयत्पातककरानराः ॥ आयांतितवसंस्थानंनचधर्मकथारताः ॥ २ ॥ मदागमनमत्राभूत्के
नपापेनधार्मिक ॥ तद्वैकथयसर्वंमेपा[1]पकारणमादितः ॥ ३ ॥ इति श्रुत्वातुतद्वाक्यंधर्मराजःपरंतप ॥ कथयामासतस्यैवंयमपुर्यागमंतदा ॥ ४ ॥ ॥ ध
र्मराजउवाच ॥ ॥ राजंस्तवमहत्पुण्यंनैतादृक्कस्यभूतले ॥ रघुनाथपदद्वंद्वमकरंदमधुव्रत ॥ ५ ॥ त्वत्कीर्तिस्वर्धुनीसर्वान्पापिनोमलसंयुतान् ॥ पुना
तिपरमाह्लादकारिणीदुष्टतारिणी ॥ ६ ॥ तथापिपापलेशस्तेवर्ततेनृपसत्तम ॥ येनसंयमिनीपार्श्वमागतःपुण्यपूरितः ॥ ७ ॥ एकदातुचरंतींगांवारयामा
स भवान् ॥ तेनपापविपाकेननिरयद्वारदर्शनम् ॥ ८ ॥ इदानींपापनिर्मुक्तोबहुपुण्यसमन्वितः ॥ भुंक्ष्वभोगान्सुविपुलान्निजपुण्यार्जितान्बहून् ॥ ९ ॥
एतेषांकरुणावार्धीरघुनाथोसुखंहरन्[2] ॥ संयमिन्यामहामार्गेप्रेरयामासवैष्णवम् ॥ १० ॥ नागमिष्योयदित्वंवैमार्गेणानेनसुव्रत ॥ अभविष्यत्कथंतेषांनिर
यात्परिमोचनम् ॥ ११ ॥ त्वादृशाःपरदुःखेनदुःखिताःकरुणालयाः ॥ प्राणिनांदुःखविच्छेदंकुर्वंत्येवमहामते ॥ १२ ॥ ॥ जाबालिरुवाच ॥ ॥
एवंवदंतंशमनंप्रणम्यसदिवंगतः ॥ दिव्येनसुविमानेनअप्सरोगणशोभिना ॥ १३ ॥ तस्माद्भावोऽनिशंपूज्यामनसापिनगर्हयेत् ॥ गर्हयन्निरयंया

१ पापकार्यं यथातथम्–इ० पा० । २ खेदयन्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ १४ ॥ तस्मात्त्वंनृपतिश्रेष्ठगोपूजांवैसमाचर ॥ सातुष्टादास्यतिक्षिप्रंपुत्रंधर्मपरायणम् ॥ १५ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥
तच्छुत्वाधेनुपूजांसपप्रच्छकथमादरात् ॥ पूजनीयाप्रयत्नेनकीदृशंकुरुतेनरम् ॥ १६ ॥ जावालिःकथयामासधेनुपूजांयथाविधि ॥ प्रत्यहंविपिनंगच्छे
च्चारणार्थंव्रतीतुगोः ॥ १७॥ गवेयवांस्तुसंभोज्यगोमयस्थान्समाहरेत् ॥ भक्षणीयायवास्तेतुपुत्रकामेनभूपते ॥ १८॥ सायदापिवतेतोयंतदापेयंजलंशुचि॥
सोच्चैःस्थानेयदातिष्ठेत्तदानींचासनस्थितः ॥ १९ ॥ दंशान्निवारयेन्नित्यंयवसंस्वयमाहरेत् ॥ एवंप्रकुर्वतःपुत्रंदास्यतेधर्मतत्परम् ॥ २० ॥ ॥ सुमति
रुवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुत्रकामऋतंभरः ॥ व्रतंचकारधर्मात्माधेनुपूजांसमाचरन् ॥ २१ ॥ प्रत्यहंकुरुतेगांवैयवसाद्येनतोषिताम् ॥ दंशान्न्य
वारयद्धीमान्यवभक्षकृतादरः ॥ २२ ॥ एवंधेनुंपूजयतोगतास्तुदिवसाघनाः ॥ वनमध्येतृणादींश्चचरंतीमकुतोभयाम् ॥ २३ ॥ एकदानृपतिस्तस्यवन
स्यश्रीनिरीक्षणे ॥ न्यस्तदृष्टिःसपरितोवभ्रामसकुतूहली ॥ २४ ॥ तदागत्याहनद्गांवैपंचास्यःकाननांतरात् ॥ क्रोशंतींवहुधादीनांसिंहभारेणदुःखिता
म् ॥ २५ ॥ तदानृपःसमागत्यविलोक्यनिजमातरम् ॥ सिंहेननिहतांपश्यन्नुरोदातीवविह्वलः ॥ २६ ॥ सदुःखितःसमागत्यजावालिंमुनिसत्तमम् ॥
निष्कृतिंतस्यपप्रच्छगोवधस्यप्रमादतः ॥ २७ ॥ ॥ ऋतंभरउवाच ॥ स्वामिंस्त्वदाज्ञयाधेनुंपालयन्वनमास्थितः ॥ कुतोप्यागत्यतांसिंहोजघाना
दृष्टिगोचरः ॥ २८ ॥ तस्यपापस्यनिष्कृत्यैकिंकरोमित्वदाज्ञया ॥ कथंवाव्रतसंपूर्तिर्ममपुत्रप्रदायिनी ॥ २९ ॥ इत्युक्तवंतंतंभूपंजगादमुनिसत्तमः ॥
संत्युपायामहीपालपापस्यास्यापनुत्तये ॥ ३० ॥ ब्रह्मघ्नस्यकृतघ्नस्यसुरापस्यमहामते ॥ प्रायश्चित्तानिवर्ततेसर्वपापहराणिच ॥ ३१ ॥ कृच्छ्रैश्चांद्रा
यणैर्दानैर्व्रतैःसनियमैर्यमैः ॥ पापानिप्रलयंयांतिनियमादनुतिष्ठतः ॥ ३२ ॥ द्वयोश्चनिष्कृतिर्नास्तिपापपुंजकृतोस्तयोः ॥ मत्यागोवधकर्तुश्चनारायणवि
निंदितुः ॥ ३३ ॥ गवांयोमनसादुःखंवांच्छत्यधमसत्तमः ॥ सयातिनिरयस्थानंयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ३४ ॥ योपिदेवंहरिंनिंदेत्सकृद्दुर्भाग्यवान्नरः ॥
सचापिनरकंपश्येत्पुत्रपौत्रपरीवृतः ॥ ३५ ॥ तस्माज्ज्ञात्वाहरिंनिंदन्गोषुदुःखंसमाचरन् ॥ कदापिनरकान्मुक्तिंनप्राप्नोतिनरेश्वर ॥ ३६ ॥ अज्ञानप्राप्तगो
हत्याप्रायश्चित्तंतुविद्यते ॥ रामभक्तंतुधीमंतंयाहित्वमृतुपर्णकम् ॥ ३७ ॥ सर्वैसमदृशःसर्वाञ्छत्रून्मित्राणिपश्यति ॥ तुभ्यंकथिष्यतिक्षिप्रंगोवधस्यास्य
निष्कृतिम् ॥ ३८ ॥ तस्यदेशांस्त्वमाक्रामंस्तेननिर्वासितःपुरा ॥ वैरिभावंपरित्यज्यगच्छत्वमृतुपर्णकम् ॥ ३९ ॥ सयद्वदिष्यतिक्षिप्रंतत्कुरुष्वसमा
हितः ॥ यथात्वत्कृतपापस्यनिष्कृतिर्हिभविष्यति ॥ ४० ॥ सतुतद्वचनंश्रुत्वाजगामऋतुपर्णकम् ॥ रामभक्तंरिपौमित्रेसमदृष्ट्यासमंजसम् ॥ ४१ ॥

१ व्रतं कुरु–इ०पा० । २ हंभारावेण–इ० पा० । ३ वधपापापनुत्त॰–इ० पा० । ४ पापराश्यपनुत्तये–इ० पा० । ५ गच्छेत्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सतस्मैकथयामासयज्जातंगोवधादिकम् ॥ तस्यपापस्यनिष्कृत्यैह्युं[1]पायंसोप्यचिंतयत् ॥ ४२ ॥ क्षणंध्यात्वाथतंराजाऋतुपर्णऋतंभरम् ॥ उवाचप्रहस न्वाक्यंबुद्धिमान्धर्मकोविदः ॥ ४३ ॥ कोहंराजन्मुनीनांवैपुरतःशास्त्रवेदिनाम् ॥ तान्हित्वाकिंतुमांप्राप्तोमूर्खंपंडितमानिनम् ॥ ४४ ॥ तवमय्यस्तिचे च्छ्रद्धातदाकिंचिद्ब्रवीम्यहम् ॥ शृणुष्वनरशार्दूलगदितंममसादरः ॥ ४५ ॥ भजश्रीरघुनाथंत्वंकर्मणामनसागिरा ॥ नैष्कापटयेनलोकेशंतोषयस्वमहा मते ॥ ४६ ॥ सतुष्टोदास्यतेसर्वंत्वद्धृदिस्थंमनोरथम् ॥ अज्ञानकृतगोहत्यापापनाशंकरिष्यति ॥ ४७ ॥ रामंस्मरंस्त्वंधर्मात्मन्धेनुंपालयसत्तम ॥ दत्त्वाद्विजायकनकंपापनिष्कृतिमाप्स्यसि ॥ ४८ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्यमृतंभरनृपस्तदा ॥ विधायरामस्मरणंपूतात्माव्रत माचरत् ॥ ४९ ॥ पूर्ववत्पालयन्धेनुंजगामविपिनंमहत् ॥ रामनामस्मरन्नित्यंसर्वभूतहितेरतः ॥ ५० ॥ तस्मैतुष्टातुसुरभिःप्रोवाचपरितोषिता ॥ राज न्वरयभद्रंतेवरंहृत्स्थंमनोरथम् ॥ ५१ ॥ तदाप्रोवाचवैराजापुत्रंदेहिमनोरमम् ॥ रामभक्तंपितॄं[2]रतंस्वधर्मप्रतिपालकम् ॥ ५२ ॥ तुष्टादत्त्वा वरंसापितस्मैराज्ञेसुतार्थिने ॥ जगामादर्शनंदेवीकामधेनुःकृपावती ॥ ५३ ॥ सकालेप्राप्तवान्पुत्रंवैष्णवंरामसेवकम् ॥ सत्यवत्संज्ञयायुक्तमकरोत्तं[3]व्रत तिपता ॥ ५४ ॥ सत्यवंतंसुतंलब्ध्वापितृभक्तिपरंमहान् ॥ परमंहर्षमापेदेशक्रतुल्यपराक्रमम् ॥ ५५ ॥ सराजाधार्मिकंपुत्रंप्राप्यहर्षेणनिर्भरः ॥ राज्यंत स्मिन्महन्न्यस्यजगामतपसेवनम् ॥५६॥ तत्राराध्यहृषीकेशंभक्तियुक्तेनचेतसा ॥ निर्धूतपापःसंतनुरगाद्धरिपदंनृपः ॥५७॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखं डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसत्यवदाख्यानेधेनुव्रतवर्णनंनामएकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ सुमतिरुवाच ॥ असावपिनृपःसौम्यसत्यवान्नामविश्रुतः ॥ निजधर्मेणलोकेशंरघुनाथमतोषयत् ॥ १ ॥ अस्मैतुष्टोरमानाथोददौभक्तिमचंचलाम् ॥ निजांघ्रिपद्मेयजतांदुर्लभांपुण्यकोटिभिः ॥ २ ॥ नित्यंश्रीरघुना थस्यकथानकमनातुरः ॥ कुरुतेसर्वलोकानांपावनंकृपयायुतः ॥ ३ ॥ योनपूजयतेदेवंरघुनाथंरमापतिम् ॥ सतेनताड्यतेदंडैर्यमस्यापिभयावहैः ॥४॥ अष्टमाद्वत्सरादूर्ध्वमशीतिवत्सरोभवेत् ॥ तावदेकादशीसर्वैर्मानुषैःकारिताऽमुना ॥ ५ ॥ तुलसीवल्लभायस्यकदाचिद्यच्छिरोधराम् ॥ नमुंचतिरमानाथ पादपद्मस्रगुत्तमा ॥ ६ ॥ ऋषीणामपिपूज्योयमितरेषांकथंनहि ॥ रघुनाथस्मृतिप्रीतिधूतपाप्माहताशुभः ॥ ७ ॥ ज्ञात्वायंरामचंद्रस्यवाजिनंपरमाद्भु तम् ॥ आगत्यतुभ्यंसंदास्यत्येतद्राज्यमकंटकम् ॥ ८ ॥ त्वयायद्गदितंराजंस्तत्तेकथितमुत्तमम् ॥ पुनःकिंपृच्छसेस्वामिन्नाज्ञापयकरोमितत् ॥ ९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ गतोश्वस्तत्पुरांतस्तुनानाश्चर्यसमन्वितः ॥ तंदृष्ट्वाजनताःसर्वाराज्ञेगत्वान्यवेदयन् ॥ १० ॥ ॥ जनताऊचुः ॥ ॥ कोप्यश्वःसि

१ ह्यायातं स्वांतमुक्तवान्–इ० पा० । २ पितृभक्तम्–इ० पा० । ३ नाम तत्पिता–इ० पा० । ४ स्वजनैः–इ० पा० । ५ एतद्राष्ट्राधिपः सौम्य सत्यवान्नाम विश्रुतः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तवर्णेनगंगाजलसमेनवै ॥ भालेसौवर्णपत्रेणराजमानःसमागतः ॥ ११ ॥ तच्छुत्वावचनंरम्यंजनानांह्वद्यमीरितम् ॥ ताःप्रत्याहहसन्भूपोज्ञायतांकस्यवै
हयः ॥ १२ ॥ ताश्चैनंकथयामासुःशत्रुघ्नेनप्रपालितः ॥ आयात्यश्वोमहीभर्तूरामस्यपुरमध्यतः ॥ १३ ॥ रामस्यनामसश्रुत्वाद्व्यक्षरंसुमनोरमम् ॥ जह
र्षचित्तेसुभृशंगद्गदस्वरचिन्हितः ॥ १४ ॥ मयायोध्यापतिर्नित्यंयोरामश्चिन्त्यतेहृदि ॥ तस्याश्वःसहशत्रुघ्नःसमायातःपुरंमम ॥ १५ ॥ हनूमांस्तत्ररा
मांघ्रिसेवाकर्ताभविष्यति ॥ कदाचिदपियोरामंनविस्मरतिमानसे ॥ १६ ॥ गच्छामियत्रशत्रुघ्नोयत्रमारुतनंदनः ॥ अन्येपियत्रपुरुषारामपादाब्जसेव
काः ॥ १७ ॥ अमात्यमादिदेशाथसर्वराजधनंमहत् ॥ गृहीत्वातुमयासार्द्धमागच्छत्वरयायुतः ॥ १८ ॥ यास्येहंरघुनाथस्यहयंपालयितुंवरम् ॥ कर्तुंच
रामपादाब्जपरिचर्यांसुदुर्लभाम् ॥ १९ ॥ इत्युक्त्वानिर्जगामाथशत्रुघ्नंप्रतिसैनिकैः ॥ तावत्पुरीमथप्राप्तोरामभ्रातासमैनिकः ॥ २० ॥ वीरागर्जंतिप्रबला
रथाःसुनिनदंतिच ॥ जयशंखस्वनास्तत्रवेणु[1]नादाश्चसर्वतः ॥ २१ ॥ आगत्यसत्यवान्राजामंत्रिभिःसुसमन्वितः ॥ चरणेप्रणिपत्यास्मैराज्यंप्रादान्महा
धनम् ॥ २२ ॥ शत्रुघ्नस्तंतुराजानंज्ञात्वाराममनुव्रतम् ॥ तद्राज्यंतस्यपुत्रायरुक्मनाम्नेददौमहत् ॥ २३ ॥ हनूमंतंपरीरभ्यसुबाहुंरामसेव
कम् ॥ अन्यान्वैरामभक्तांश्चपरिरभ्यमहायशाः ॥ २४ ॥ कृतार्थमिवचात्मानंमेनेसत्यसमन्वितः ॥ ननंदचेतसितदाशत्रुघ्नेनसमन्वितः ॥ २५ ॥ हय
स्तावद्गतोदूरंवीरैःसुपरिरक्षितः ॥ शत्रुघ्नस्तेनभूपेनययौवीरसमन्वितः ॥२६॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसत्यवत्समाग
मोनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥ छ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ गच्छत्सुरथिवर्येषुशत्रुघ्नादिषुभूरिषु ॥ महाराजेषुसर्वेषुरथकोटियुतेषुच ॥ १ ॥ अकस्मादभवन्मा
र्गेतमःपरमदारुणम् ॥ यस्मिन्स्वीयोनपारक्योलक्ष्यतेज्ञातिभिर्नरैः ॥ २ ॥ रजसाव्यावृतंव्योमविद्युत्स्तनितसंकुलम् ॥ एतादृशेतुसंमर्देमहाभयकरे
ततः ॥ ३ ॥ मेघावर्षतिरुधिरंपूयामेध्यादिकंबहु ॥ अत्याकुलाबभूवुस्तेवीराःपरमवैरिणः ॥ ४ ॥ आकुलीकृतलोकेतुकिमिदंकिमितिस्थितिः ॥ त
मोव्याप्तानिलोकानांचक्षूंषिप्रथितौजसाम् ॥ ५ ॥ जहाराश्वंरावणस्यसुहृत्पातालसंस्थितः ॥ विद्युन्मालीतिविख्यातोराक्षसश्रेणिसंवृतः ॥ ६ ॥ का[2]म
गेसुविमानेतुसर्वायसानिषेविणि ॥ आरूढोश्वंतुवीराणांभयंकुर्वञ्जहारह ॥ ७ ॥ मुहूर्तात्ततमोनष्टमाकाशंविमलंबभौ ॥ वीराःशत्रुघ्नमुख्यास्तेप्रोचुःकुत्र
हयोस्तिसः ॥ ८ ॥ तेसर्वेहयराजंतुलोकयंतःपरस्परम् ॥ ददृशुर्नयदावाहंहाहाकारस्तदाभवत् ॥ ९ ॥ कुत्राश्वोहयमेधस्यकेननीतःकुबुद्धिना ॥ इतिवा
चमवोचंस्तेतावत्सदनुजेश्वरः ॥ १० ॥ ददृशेसुभटैःसर्वैरथस्थैःशौर्यशोभितैः ॥ विमानवरमारूढैराक्षसाग्र्यैःसमावृतः ॥ ११ ॥ दुर्मुखोविकरालास्या

१ वीणानादाश्च–इ० पा० । २ कामगेन विमानेन सर्वायसविभेदिना । –इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लंवदंष्ट्राभयानकाः ॥ राक्षसास्तत्रदृश्यंतेसैन्यग्रासायचोद्यताः ॥ १२ ॥ तदातंवेदयामासुःशत्रुघ्नंनृवरोत्तमम् ॥ हयोनीतोनजानीमःखेविमानविला
सिना ॥ १३ ॥ तमसाव्याकुलान्कृत्वावीरानस्मान्समाययौ ॥ जग्राहनृपशार्दूलहयंकुरुयथोचितम् ॥ १४ ॥ शत्रुघ्नस्तद्वचःश्रुत्वामहारोषसमावृतः ॥
कोस्त्येषराक्षसोयोमेहयंजग्राहवीर्यवान् ॥ १५ ॥ विमानंतत्पतत्वद्यमद्बाण[1]व्रजनिर्हतम् ॥ पतत्वद्यशिरस्तस्यक्षुरप्रैर्ममवैरिणः ॥ १६ ॥ सज्जीयंतांर
थाःसर्वैर्महाशस्त्रास्त्रपूरिताः ॥ यांतुतंप्रतिसंहर्तुंयोद्धारोवाजिहारिणम् ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वारोषताम्राक्षउवाचनिजमंत्रिणम् ॥ नयानयविदंशूरंयुद्धका
र्यविशारदम् ॥ १८ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ मंत्रिन्कथयकेयोज्याराक्षसस्यवधोद्यताः ॥ महाशस्त्रामहाशूराःपरमास्त्रविदुत्तमाः ॥ १९ ॥ कथया
शुविचार्यैवंतत्करोमिभवद्वचः ॥ वीरान्कथयतस्यैवंयोग्यान्सर्वास्त्रकोविदान् ॥ २० ॥ एतच्छुत्वातुसाचिवःप्राहवाक्यंयथोचितम् ॥ वीरान्रणवरेयोग्या
न्दर्शयंस्तरसानतान् ॥ २१ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ जेतुंगच्छतुतद्रक्षःसमरेविजयोद्यतः ॥ महाशस्त्रास्त्रसंयुक्तःपुष्कलःपरतापनः ॥ २२ ॥ तथा
लक्ष्मीनिधिर्यातुश[2]स्त्रसंघसमन्वितः ॥ करोतुतस्ययानस्यभंगंतीक्ष्णैःस्वसायकैः ॥ २३ ॥ हनूमान्धृ[3]ष्टकर्मात्रराक्षसैर्योधितुंक्षमः ॥ करोतुमुखपुच्छा
भ्यांताडनंरक्षसांप्रभो ॥ २४ ॥ वानराअपियेवीरारणकर्मविशारदाः ॥ गच्छंतुतेखिलायोद्धुंतववाक्यप्रणोदिताः ॥ २५ ॥ सुमदश्चसुबाहुश्चप्रतापाग्र्य
श्चसत्तमाः ॥ गच्छंतुसायकैस्तीक्ष्णैस्तान्योद्धुंराक्षसाधमान् ॥ २६ ॥ भवानपिमहाशस्त्रपरिवारोरथेस्थितः ॥ करोतुयुद्धेविजयंराक्षसंहंतुमुद्यतः ॥ २७॥
एतन्ममतंराजन्येयोधास्तत्प्रमर्दनाः ॥ तेगच्छंतुरणेशूराःकिमन्यैर्बहुभिर्भटैः ॥ २८ ॥ इत्युक्तवतिवीराग्र्येऽमात्येसुमतिसंज्ञिके ॥ शत्रुघ्नःकथयामासवीरा
न्संग्रामकोविदान्॥२९॥भोवीराःपुष्कलाद्यायेसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः॥ तेवदंतुप्रतिज्ञांवैमत्पुरोराक्षसार्दने॥३०॥कृत्वाप्रतिज्ञांविपुलांस्वपराक्रमशोभिनीम्॥
गच्छंतुरणमध्येहिभवंतोबलसंयुताः॥३१॥इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहाबलाः॥स्वांस्वांप्रतिज्ञांमहतींचक्रुस्तेतेजसान्विताः ॥३२॥ तत्रादौपुष्कलोवी
रःश्रुत्वावाक्यंमहीपतेः॥ परमोत्साहसंपन्नःप्रतिज्ञामूचिवानिमाम्॥३३॥ ॥पुष्कलउवाच॥ ॥शृणुष्वनृपशार्दूलमत्प्रतिज्ञांपराक्रमात्॥विहितांसर्वलोकानां
शृण्वतांपरमाद्भुताम् ॥३४॥ चेन्नकुर्यांक्षुरप्राग्रैस्तीक्ष्णैःकोदंडनिर्गतैः ॥ दैत्यंमूर्च्छासमाक्रांतंकीर्णकेशाकुलाननम् ॥३५॥ कन्यास्वभोक्तुर्यत्पापंयत्पा
पंदेवनिंदने ॥ तत्पापंममवैभूयाच्चेत्कुर्यांस्ववचोऽनृतम् ॥ ३६ ॥ यदिमद्बाणनिर्भिन्नाःसैनिकाःसुमहाबलाः ॥ नपतंतिमहाराजप्रतिज्ञांतत्रमेशृणु ॥ ३७ ॥
विष्णवीशयोर्विभेदंयःशिवशक्त्योःकरोत्यपि ॥ तत्पापंममवैभूयाच्चेन्नकुर्यामृतंवचः॥ ३८ ॥सर्वंमद्वाक्यमित्युक्तंरघुनाथपदांबुजे॥ भक्तिर्मेनिश्चलायास्तिसै

१ मद्बाणव्रजनिर्धुतम्–इ० पा० । २ शस्त्रास्त्रौघसमन्वितः–इ० पा० । ३ दृष्टकर्मा–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसत्यंकरिष्यति ॥ ३९ ॥ पुष्कलस्यप्रतिज्ञांतांश्रुत्वालक्ष्मीनिधिर्नृपः ॥ प्रतिज्ञांव्यदधात्सत्यांस्वपराक्रमशोभिताम् ॥ ४० ॥ ॥ लक्ष्मीनिधिरुवाच ॥
वेदानांनिंदनंश्रुत्वाआस्तेयोमौनिवन्नरः ॥ मानसेरोचयेद्यस्तुसर्वधर्मवहिष्कृतः ॥ ४१ ॥ ब्राह्मणोयोदुराचारोरसलाक्षादिविक्रयी ॥ विक्रीणातिचगांमूढो
धनलोभेनमोहितः ॥ ४२ ॥ म्लेच्छकूपोदकंपीत्वाप्रायश्चित्तंतुनाचरेत् ॥ तत्पापंममवैभूयाद्विमुखश्चेद्भवाम्यहम् ॥ ४३ ॥ तत्प्रतिज्ञामथाश्रुत्यहनूमा
न्रणकोविदः ॥ रामांघ्रिस्मरणंकृत्वाप्रोवाचवचनंशुभम् ॥४४॥ मत्स्वामीहृदयेनित्यंध्येयोवैयोगिभिर्मुहुः॥यंदेवाःसासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः॥४५॥
रामःश्रीमानयोध्यायाःपतिर्लोकेशपूजितः॥तंस्मृत्वायद्ब्रुवेवाक्यंतद्वैसत्यंभविष्यति ॥४६॥ राजन्कोयंलघुर्दैत्योदुर्बलःकामगेस्थितः ॥ कथयाशुमयाका
र्यमेकेनाविनिपातनम् ॥ ४७ ॥ मेरुंदेवेंद्रसहितंलांगूलाग्रेणतोलये ॥ जलधिंशोषयेसर्वंसांवर्तंवापिवाम्यहम् ॥४८॥ राज्ञःश्रीरघुनाथस्यजानक्याःकृपयाम
म ॥ तन्नास्तिभूतलेराजन्यदसाध्यंकदाभवेत् ॥ ४९ ॥ एतद्वाक्यंमयाप्रोक्तमनृतंस्याद्यदिप्रभो ॥ तदैवरघुनाथस्यभक्तिदूरोभवाम्यहम् ॥ ५० ॥ यः
शूद्रःकपिलांगांवैपयोबुद्ध्यानुपालयेत्॥तस्यपापंममैवास्तुचेत्कुर्यामनृतंवचः ॥५१॥ ब्राह्मणींगच्छतेमोहाच्छूद्रःकामविमोहितः ॥ तस्यपापंममैवास्तुचे
त्कुर्यामनृतंवचः ॥ ५२ ॥ यद्घ्राणान्नरकंगच्छेत्स्पर्शनाच्चापिरौरवम् ॥ तांपिबेन्मदिरांयोवाजिह्वास्वादेनलोलुपः ॥ ५३ ॥ तस्ययज्जायतेपापंतन्ममैवा
स्तुनिश्चितम् ॥ चेन्नकुर्यांप्रतिज्ञातंसत्यंरामकृपाबलात् ॥५४ ॥ एवमुक्तेमहावीरैर्योद्धारस्तरसायुताः ॥ चक्रुःप्रतिज्ञांमहतींस्वपराक्रमशालिनीम्॥५५॥
शत्रुघ्नोपिव्यधात्तत्रप्रतिज्ञांपश्यतांनृणाम् ॥ साधुसाधुप्रशंसन्वैतान्वीरान्युद्धकोविदान् ॥ ५६ ॥ कथयामिपुरोवःस्वांप्रतिज्ञांसत्त्वशोभिताम् ॥ तच्छृणवं
तुमहाभागायुद्धोत्साहसमन्विताः ॥५७॥ चेत्तस्यशिरआहत्यपातयामिनसायकैः ॥ विमानाच्चकबंधाच्चभिन्नंछिन्नंचभूतले॥५८॥ यत्पापंकूटसाक्ष्येणय
त्पापंस्वर्णचौर्यतः ॥ यत्पापंब्रह्मनिंदायांतन्ममास्त्वद्यनिश्चयात् ॥५९॥ इतिशत्रुघ्नसद्वाक्यंश्रुत्वातेवीरपूजिताः ॥ धन्योसिराघवभ्रातःकस्त्वदन्योपरोभवे
त् ॥ ६० ॥ त्वयावैनिहतोदैत्योदेवदानवदुःखदः ॥ लवणोनामलोकेशमधुपुत्रोमहाबलः ॥ ६१ ॥ कोयंवैराक्षसोदुष्टःक्वचास्यबलमल्पकम् ॥ करिष्यसिक्षणा
देवतस्यनाशंमहामते ॥ ६२ ॥ इत्युक्त्वातेमहावीराःसज्जीभूतारणांगणे ॥ प्रतिज्ञांस्वामृतांकर्तुंययुस्तेराक्षसंमुदा ॥६३ ॥ ॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशे
षवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीरप्रतिज्ञाकथनंनामत्रयस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥३३॥ ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥रथैःसदश्वैःशोभाढ्यैःसर्वशस्त्रास्त्रपूरितैः॥
नानारत्नसमायुक्तैर्ययुस्तेराक्षसाधमम् ॥ १ ॥ तान्दृष्ट्वाकामगेयानेस्थितःप्रोवाचराक्षसः ॥ मेघगंभीरयावाचातर्जयन्निवभूरिशः ॥ २ ॥ मायांतुसुभटायो
द्धुंगच्छंतुनिजमंदिरम् ॥ मात्यजंतुस्वकान्प्राणान्नमोक्ष्येवाजिनंवरम् ॥ ३ ॥ विद्युन्मालीतिविख्यातोरावणस्यसुहृत्सखा ॥ मत्सख्युःप्रेतभूतस्यनिष्कृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिंकर्तुमेयिवान् ॥ ४ ॥ क्वासौरामोयआहत्यसखायंरावणंगतः ॥ तस्यभ्रातापिकुत्रास्तेसर्वशूरशिरोमणिः ॥ ५ ॥ तंहत्वानिष्कृतिंतस्यप्राप्स्येरामस्यचा
नुजम् ॥ पिबन्रुधिरमुद्भूतंकंठनालस्यबुद्बुदैः ॥ ६ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्ययोधानांप्रवरोत्तमः ॥ पुष्कलोनिजगादैनंवीर्यशौर्यसमन्वितम् ॥ ७ ॥
॥ पुष्कलउवाच ॥ ॥ विकत्थनंनकुर्वंतिसंग्रामेसुभटानराः ॥ पराक्रमंदर्शयंतिनिजशस्त्रास्त्रवर्षणैः ॥ ८ ॥ रावणोनिहतोयेनससुहृत्स्वजनैर्वृतः ॥ तस्य
वाजिनमाहृत्यकुत्रगंतासिदुर्मद ॥ ९ ॥पतिष्यसित्वंशत्रुघ्नबाणैःकोदंडनिर्गतैः ॥ त्वामत्स्यंतिशिवाभूमौपतितंप्राणवर्जितम् ॥ १० ॥ मागर्जदुष्टरामस्य
सेवकेमयिसंस्थिते ॥ गर्जंतिसुभटायुद्धेशत्रुंजित्वामहोदयात् ॥ ११ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एवंब्रुवंतंतंवीरंपुष्कलंरणदुर्मदम् ॥ जघानशक्त्यासुभृशं
हृदिराक्षससत्तमः ॥ १२ ॥ आयांतींतांमहाशक्तिमायसींकांचनाश्रिताम् ॥ चिच्छेदत्रिभिरत्युग्रैःशितैर्बाणैःसपुष्कलः ॥ १३ ॥ सात्रिधाह्यपतद्भूमौ
विशिखैर्निष्प्रभीकृता ॥ पतंतीविरराजासौविष्णोःशक्तित्रयीवकिम् ॥ १४ ॥ तांछिन्नांशक्तिकांदृष्ट्वाराक्षसःपरतापनः ॥ जग्राहशूलंतरसात्रिशिखंलोहनि
र्मितम् ॥ १५ ॥ तीक्ष्णाग्रंज्वलनप्रख्यंराक्षसेंद्रोव्यमोचयत् ॥ आयांतंतिलशश्चक्रेबाणैःपुष्कलसंज्ञितः ॥ १६ ॥ छित्वात्रिशूलंतरसाराघवस्यहि
सेवकः ॥ पुष्कलश्चापआधत्तबाणांस्तीक्ष्णान्मनोजवान् ॥ १७ ॥ तेबाणाहृदितस्याशुलग्नारागंवतासृजन् ॥ वैष्णवस्ययथास्वांतेगुणाविष्णोर्मनो
हराः ॥ १८ ॥ तद्बाणवेधदुःखार्तोविद्युन्मालीसुदुर्मदः ॥ जग्राहमुद्गरंघोरंपुष्कलंहंतुमुद्यतः ॥ १९ ॥ मुद्गरःप्रहितस्तेनविद्युन्माल्यभिधेनहि ॥ हृदिलग्नो
सृजच्छीघ्रंकश्मलंतदकारयत् ॥ २० ॥ मुद्गरप्रहतोवीरःकंपमानःसवेपथुः ॥ पपातस्यंदनोपस्थेपुष्कलःशत्रुतापनः ॥ २१ ॥ उग्रदंष्ट्रोऽथतद्भ्रातालक्ष्मी
निधिमयोधयत् ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्वीरप्राणहृतिंकरैः ॥ २२ ॥ पुष्कलस्तत्क्षणात्प्राप्यसंज्ञांराक्षसमब्रवीत् ॥ धन्योसिराक्षसश्रेष्ठमहीयांस्तेपराक्र
मः ॥ २३ ॥ पश्येदानींममाप्युच्चैःप्रतिज्ञांशूरमानिताम् ॥ विमानात्पातयाम्यद्यभूमौत्वांशितसायकैः ॥ २४ ॥ इत्युक्त्वानिशितंबाणंसमगृह्णाद्दुरासद
म् ॥ ज्वलंतमग्नितेजस्कंमहौदार्यसमन्वितम् ॥ २५ ॥ सयावत्तत्प्रतीकर्तुंविधत्तेस्वपराक्रमम् ॥ तावद्धृदिगतोऽत्युग्रस्तीक्ष्णधारःससायकः ॥ २६ ॥
तेनबाणेनविभ्रांतोभ्रमच्चित्तःसराक्षसः ॥ पपातकामगोपस्थाद्भूमौविगतचेतनः ॥ २७ ॥ उग्रदंष्ट्रेणवैदृष्टःपतमानोनिजाग्रजः ॥ गृहीत्वातंविमानांतर्निना
यरिपुशंकितः ॥ २८ ॥ प्राहचारिंमहारोषात्पुष्कलंबलिनांवरम् ॥ मद्भ्रातरंपातयित्वाकुत्रयास्यसिदुर्मते ॥ २९ ॥ मांवैयुधिविनिर्जित्यगंतासिजयमुत्त
मम् ॥ स्थितेमयितवस्वांतेजयाशाविनिवर्त्यताम् ॥ ३० ॥ एवंब्रुवंतंतरसाजघानदशभिःशरैः ॥ हृदयेतस्यदुष्टस्यरोषपूरितलोचनः ॥ ३१ ॥ सताडितो
दशशरैःपुष्कलेनमहात्मना ॥ चुक्रोधहृदिदुर्बुद्धिस्तंहंतुमुपचक्रमे ॥ ३२ ॥ दंतान्निष्पिष्यसक्रोधोमुष्टिमुद्यम्यचाहनत् ॥ व्यनदद्वज्रनिर्घातपातशंकांसृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जन्हृदि ॥३३॥ मुष्टिनाभिहतोवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ नाकंपतविनिष्पेषंवांछंस्तस्यदुरात्मनः ॥३४॥ वत्सदंतान्महातीक्ष्णान्मुमोचहृदिसायकान्॥
तैर्बाणैर्व्यथितोदैत्यस्त्रिशूलंतुसमाददे ॥ ३५ ॥ जाज्वल्यमानंत्रिशिखंज्वालामालातिभीषणम् ॥ लग्नंहृदिमहावीरपुष्कलस्यतुदारुणम् ॥ ३६ ॥ मूर्च्छि
तस्तेनशूलेननिहतोधन्विसत्तमः ॥ कश्मलंपरमंप्राप्तःपपातस्यंदनोपरि ॥ ३७ ॥ मूर्च्छांप्राप्तंतमाज्ञायहनूमान्पवनात्मजः ॥ कोपव्याकुलितस्त्वां
तोवभाषेतंतुराक्षसम् ॥ ३८ ॥ कुत्रगच्छसिदुर्बुद्धेमयियोद्धरिसंस्थिते ॥ त्वांहन्मिचरणाघातैर्वाजिहर्तारमागतम् ॥ ३९ ॥ एवमुक्त्वामहादैत्याञ्जघा
नपरसैनिकान् ॥ विमानस्थान्नखाग्रेणदारयन्नभसिस्थितः ॥ ४० ॥ लांगूलेनाहताःकेचित्केचित्पादतलाहताः ॥ बाहुभ्यांदारिताःकेचित्पवनस्यतनूभु
वा ॥ ४१ ॥ नश्यंतिकेचिन्निहताःकेचिन्मूर्च्छंतिसंहताः ॥ पलायंतेपदाघातभयपीडाहतास्ततः ॥ ४२ ॥ अनेकेनिहतास्तत्रराक्षसाश्चातिदारुणाः ॥
छिन्नाभिन्नाद्धिधाजाताःपवनस्यसुतेनवै ॥ ४३ ॥ कामगंतुविमानंतद्भिन्नप्राकारतोरणम् ॥ हाहाकुर्वद्भिरसुरैःसमंतात्परिवारितम् ॥ ४४ ॥ हनूमतिमहा
शूरेक्षणंभूमौक्षणंदिवि ॥ इतस्ततःप्रदृश्येतकामयानंदुरासदम् ॥ ४५ ॥ यत्रयत्रविमानंतत्तत्रतत्रसमीरजः ॥ प्रहरन्नेवदृश्येतकामरूपधरःकपिः ॥ ४६ ॥
एवंतदाकुलीभूतेविमानस्थेमहाजने ॥ उग्रदंष्ट्रस्तुदैत्येंद्रोहनूमंतमुपेयिवान् ॥ ४७ ॥ कपेत्वयामहत्कर्मकृतंयद्भटपातनम् ॥ क्षणंतिष्ठसिचेत्कुर्वेतवप्रा
णवियोजनम् ॥ ४८ ॥ एवमुक्त्वाहनूमंतंप्रजघानसदुर्मतिः ॥ त्रिशूलेनसुतीक्ष्णेनज्वलत्पावककांतिना ॥ ४९ ॥ तदागतंत्रिशूलंचमुखेजग्राहवीर्य
वान् ॥ चूर्णयामाससकलंसर्वलोहविनिर्मितम् ॥ ५० ॥ चूर्णयित्वात्रिशूलंतदायसंदैत्यमोचितम् ॥ जघानतंचपेटाभिर्बह्वीभिर्हनुमान्बली ॥ ५१ ॥
सआहतःकपीन्द्रेणचपेटाभिरितस्ततः ॥ व्यथितोव्यसृजन्मायांसर्वलोकभयंकरीम् ॥ ५२ ॥ तदातमोभवत्तीव्रंयत्रकोवानलक्ष्यते ॥ यत्रस्वीयोनपार
क्योविदामासजनान्बहून् ॥ ५३ ॥ शिलाःपर्वतशृंगाभाःपतंतिसुभटोपरि ॥ ताभिर्हतास्तुतेसर्वेव्याकुलाअथजज्ञिरे ॥ ५४ ॥ विद्युतोविलसंत्यत्र
गर्जंतिजलदाघनम् ॥ वर्षंतिपूयरुधिरंमुंचंतिसमलंजलम्[1] ॥ ५५ ॥ आकाशात्पतमानानिकबंधानिबहूनिच ॥ दृश्यंतेछिन्नशीर्षाणिसकुंडलयुतानिच ॥
॥ ५६ ॥ नग्नाविरूपाःसुभृशंकीर्णकेशाःसुदुर्मुखाः ॥ दृश्यंतेसर्वतोदैत्यादारुणाभयकारिणः ॥ ५७ ॥ तदाव्याकुलितालोकाःपरस्परभयाकुलाः ॥
पलायनपराजातामहोत्पातममंसत ॥ ५८ ॥ तदाशत्रुघ्नआयातोरथेस्थित्वामहायशाः ॥ श्रीरामस्मरणंकृत्वाचापेसंधायसायकान् ॥ ५९ ॥ तां
मायांसविधूयाथमोहनास्त्रेणवीर्यवान् ॥ शरधाराःकिरन्व्योम्निववर्षसमरेसुरम् ॥ ६० ॥ तदादिशःप्रसेदुस्तारावित्स्वपरिवेषवान् ॥ मेघायथागतं

१ शकृतं जलम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यातािवद्युतःशांतिमागताः ॥ ६१ ॥ तदाविमानंपुरतोदृश्यतेराक्षसैर्युतम् ॥ छिंधिभिंधीतिभाषाभिर्व्याकुलंसुतरांमहत् ॥ ६२ ॥ बाणाश्चश तसाहस्राःस्वर्णपुंखैश्चशोभिताः ॥ पेतुर्विमानेनभसिस्थितेकामगमेमुहुः ॥ ६३ ॥ तदाभग्नंविमानंहिदृश्यतेनंतदुच्चकैः[1] ॥ स्वपुरीखण्डमे कत्रभग्नांगमिवभूतले ॥ ६४ ॥ तदाप्रकुपितोदैत्योबाणान्धनुषिसंदधे ॥ तैर्बाणैर्विकिरन्रामभ्रातरंचाभिगर्जितः ॥ ६५ ॥ तेबाणाःशतशस्तस्य लग्नावपुषिभूरिशः ॥ शोभामापुःशोणितौघान्वहंतस्तीक्ष्णवक्रिणः ॥ ६६ ॥ शत्रुघ्नःपरयाशक्त्यासंयुक्तोवायुदैवतम् ॥ अस्त्रंधनुषिचाधत्तराक्षसा नांप्रकम्पनम् ॥ ६७ ॥ तेनास्त्रेणविमानात्खात्पतन्तोमुक्तमूर्धजाः ॥ दृश्यंतेभूतवेतालसंघाइवनभश्चराः ॥ ६८ ॥ तदस्त्रंरघुनाथस्यभ्रात्रामुक्तं विलोक्यसः ॥ अस्त्रंचपाशुपत्यंसचापेधाद्दनुजात्मजः ॥ ६९ ॥ ततःप्रवृत्तावेतालाभूताःप्रेतनिशाचराः ॥ कपालकर्तरीयुक्ताःपिबन्तःशोणितं बहु ॥ ७० ॥ तेवैशत्रुघ्नवीराणांरुधिराणिपपुर्मुदा ॥ जीवतामपिदुर्वाराःकर्तरीपाणिशोभिताः ॥ ७१ ॥ तदस्त्रंव्याप्नुवद्दृष्ट्वासर्ववीरप्रभंजनम् ॥ मुमोचतन्निरासायचास्त्रंनारायणाभिधम् ॥ ७२ ॥ नारायणास्त्रंतान्सर्वान्वारयामासतत्क्षणात् ॥ तेसर्वेविलयंप्रापुर्निशाचरप्रणोदिताः ॥ ७३ ॥ तदाक्रुद्धोनिशाचारीविद्युन्मालीसमाददे ॥ त्रिशूलंनिशितंघोरंशत्रुघ्नंहंतुमुल्बणम् ॥ ७४ ॥ शूलहस्तंसमायांतंविद्युन्मालिनमाहवे ॥ सायकैःप्राहरत्तस्यभुजेत्वर्धशशिप्रभैः ॥ ७५ ॥ तैर्बाणैश्छिन्नहस्तःसशिरसाहंतुमुद्यतः ॥ हतोसियाहिशत्रुघ्नकस्त्वांत्राताभविष्यति ॥ ७६ ॥ इतिब्रुवाणंत रसाचिच्छेदशितसायकैः ॥ मस्तकंतस्यबलिनःशूरस्यसहकुंडलम् ॥ ७७ ॥ तंछिन्नशिरसंदृष्ट्वाउग्रदंष्ट्रःप्रतापवान् ॥ मुष्टिनाहंतुमारेभेशत्रुघ्नंशूरसेवित म् ॥ ७८ ॥ शत्रुघ्नस्तुक्षुरप्रेणसायकेनाच्छिनच्छिरः ॥ प्रधावतोरणेवीरान्सर्वशस्त्रास्त्रकोविदान् ॥ ७९ ॥ हतशेषाययुःसर्वेराक्षसानाथवर्जिताः ॥ शत्रु घ्नंप्रणिपत्याथददुर्वाजिनमाहृतम् ॥ ८० ॥ ततोवीणानिनादाश्चशंखनादाःसमंततः ॥ श्रूयंतेशूरवीराणांजयनादामनोहराः ॥ ८१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेविद्युन्मालिनामराक्षसपराजयोनामचतुस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ प्रा प्यतंवाजिनंराजाशत्रुघ्नोराक्षसैर्हृतम् ॥ अत्यंतंहर्षमापेदेपुष्कलेनसमन्वितः ॥ १ ॥ रुधिरैःसिक्तगात्रास्तेयोधालक्ष्मीनिधिस्तथा ॥ रणोत्साहेनसंयुक्तंप्र शशंसुर्महानृपम् ॥ २ ॥ हतेतस्मिन्महादैत्येविद्युन्मालिनिदुर्जये ॥ सुराःसर्वेभयंत्यक्त्वासुखमापुर्मुनेमहत् ॥ ३ ॥ नद्यस्तुविमलाजातारविस्तुविमलोभ वत् ॥ वातावबुःसुगंधोदसिक्ताविमलशुष्मिणः ॥ ४ ॥ सन्नद्धास्तेमहावीरारथस्थाविमलांगकाः ॥ राजानमूचुस्तेसर्वेजयलक्ष्म्यासमन्विताः ॥ ५ ॥

---

१ पतदुच्चकैः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ वीराऊचुः ॥ ॥ दिष्ट्याहतस्त्वयादैत्योविद्युन्मालीमहामते ॥ यद्भयात्रासमापन्नाःसुराःस्वर्गान्निराकृताः ॥ ६ ॥ दिष्ट्याप्राप्तोमहावाजीरघुनाथस्यशोभनः ॥ दिष्ट्यागंतासिसर्वत्रजयंतुक्षितिमंडले ॥ ७ ॥ स्वामिन्मुंचत्विमंवाहंमनोवेगंमनोरमम् ॥ समयस्यविलंबोमाभवत्वत्रमहामते ॥ ८ ॥ ॥ शेष उवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंवीराणांसमयोचितम् ॥ साधुसाधुप्रशस्यैतान्मुमोचहयसत्तमम् ॥ ९ ॥ समुक्तश्चोत्तरामाशांवभ्रामाथसुरक्षितः ॥ रथपत्तिहयश्रेष्ठैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः ॥ १० ॥ तत्रयद्वृत्तमेतस्यशत्रुघ्नस्यमनोहरम् ॥ वात्स्यायनशृणुष्वैतत्पापराशिप्रदाहकम् ॥ ११ ॥ रेवातीरमथप्राप्तोमुनिवृंदनिषेवितम् ॥ नीलरत्नसमूहस्यरसःकिंतुपयोमिषात् ॥ १२ ॥ तांस्तान्मुनिवरान्सर्वान्प्रणमञ्छूरसेवितः ॥ जगामहयरत्नस्यपृष्ठतःकामगामिनः ॥ १३ ॥ गच्छंस्तत्राश्रमंजीर्णपलाशपर्णनिर्मितम् ॥ रेवायाजलकल्लोलैःसिक्तंपापहराश्रयम् ॥ १४ ॥ तंदृष्ट्वासुमतिंप्राहसर्वज्ञंनयकोविदम् ॥ शत्रुघ्नःसर्वधर्मार्थकर्मकर्तव्यकोविदः ॥ १५ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ मंत्रिन्कथयकस्यायमाश्रमःपुण्यदर्शनः ॥ विचारचतुरश्रेष्ठवदैतन्ममपृच्छतः ॥ १६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतिःप्राहतंनृपम् ॥ विशदस्मेरयावाचादर्शयन्नात्मसौहृदम् ॥ १७ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ एनंदृष्ट्वामहाराजधूतपापावयंखलु ॥ भविष्यामोमुनिश्रेष्ठंसर्वशास्त्रपरायणम् ॥ १८ ॥ तस्मान्नत्वातमापृच्छसर्वंतेकथयिष्यति ॥ रघुनाथपदांभोजमकरंदातिलोलुपः ॥ १९ ॥ नाम्नात्वारण्यकंख्यातंरघुनाथांघ्रिसेवकम् ॥ अत्युग्रतपसापूर्णंसर्वशास्त्रार्थकोविदम् ॥ २० ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंधर्मार्थपरिबृंहितम् ॥ जगामतमथोद्रष्टुंस्वल्पसेवकसंयुतः ॥ २१ ॥ हनूमान्पुष्कलोवीरःसुमतिर्मंत्रिसत्तमः ॥ लक्ष्मीनिधिःप्रतापाग्र्यःसुबाहुःसुमदस्तथा ॥ २२ ॥ एतैःपरिवृतोराजाशत्रुघ्नःप्रापदाश्रमम् ॥ नमस्कर्तुंद्विजवरमारण्यकमुदारधीः ॥ २३ ॥ गत्वातंतापसश्रेष्ठंनमस्कारमथाकरोत् ॥ सर्वैस्तैःसहितोवीरैर्विनयानतकंधरैः ॥ २४ ॥ तान्दृष्ट्वासन्नतान्सर्वाञ्छत्रुघ्नप्रमुखान्नृपान् ॥ अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेफलमूलादिभिस्तदा ॥ २५ ॥ उवाचतान्नृपान्सर्वान्भवंतःकुत्रसंगताः ॥ कथमत्रसमायातास्तत्सर्वंवदतानघाः ॥ २६ ॥ तच्छ्रुत्वावाक्यमेतस्यमुनिवर्यस्यवाडव ॥ सुमतिःकथयामासवाक्यवादविचक्षणः ॥ २७ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ रघुवंशनृपस्यायमश्वोवैपालयतेऽखिलैः ॥ यागंकरिष्यतेवीरःसर्वसंभारसंभृतम् ॥ २८ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतेषांजगादमुनिसत्तमः ॥ दंतकांत्याखिलंवोरंतं[1]मोनिर्वारयन्निव ॥ २९ ॥ ॥ आरण्यकउवाच ॥ ॥ किंयागैर्विविधैरन्यैःसर्वसंभारसंभृतैः ॥ स्वल्पपुण्यप्रदैर्नूनंक्षयिष्णुपददातृभिः ॥ ३० ॥ मूढोलोकोहरिंत्यक्त्वाकरोत्यन्यसमर्चनम् ॥ रघुवीरंरमानाथंस्थिरैश्वर्यपदप्रदम् ॥ ३१ ॥ योनरैःस्मृतमात्रोपिहरतेपापपर्वतम् ॥ तंमुक्त्वाक्लिश्यतेमूढोयागयोगव्रतादिभिः ॥ ३२ ॥ अहोपश्यतमूढत्वंलोकानामति

१ तमो लोकस्य वारयन् –इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वंचितम् ॥ सुलभंरामभजनंमुक्त्वादुर्लभमाचरेत् ॥ ३३ ॥ सकामैर्योगिभिर्वापिचिंत्यतेकामवर्जितैः ॥ अपवर्गप्रदंनॄणांस्मृतमात्राखिलावहम् ॥ ३४ ॥
पुराहंतत्त्ववित्सायांज्ञानिनंसुविचारयन् ॥ अगमंबहुतीर्थानितत्त्वंकोपिनमेऽदिशत् ॥ ३५ ॥ तदैकंहिमहद्भाग्यात्प्राप्तंवैलोमशंमुनिम् ॥ स्वर्गलोकात्स
मायातंतीर्थयात्राचिकीर्षया ॥ ३६ ॥ तमहंप्रणिपत्याथपर्यपृच्छंमहामुनिम् ॥ महायुषंमहायोगिसंसेवितपदद्वयम् ॥ ३७ ॥ स्वामिन्मयाद्यमानुष्यंप्राप्त
मद्भुतदुर्लभम् ॥ संसारघोरजलधिंकिंकर्तव्यंतितीर्षुणा ॥ ३८ ॥ विचार्यकथयत्वंतद्व्रतंदानंजपोमखः ॥ देवोवाविद्यतेयोवैसंसृत्यंभोधितारकः ॥ ३९ ॥
यज्ज्ञात्वासंसृतिंघोरांतरामित्वत्कृपान्धितः ॥ तन्मेकथययोगेशसर्वशास्त्रार्थपारग ॥ ४० ॥ इतिमद्वाक्यमाकर्ण्यजगादमुनिसत्तमः ॥ शृणुष्वैकमनावि
प्रश्रद्धयापरयायुतः ॥ ४१ ॥ संतिदानानितीर्थानिव्रतानिनियमायमाः ॥ योगायज्ञास्तथानेकेंवर्ततेस्वर्गदायकाः ॥ ४२ ॥ परंगुह्यंप्रवक्ष्यामिसर्वपाप
प्रणाशनम् ॥ तच्छृणुष्वमहाभागसंसारांभोधितारकम् ॥ ४३ ॥ नास्तिकायनवक्तव्यंनचाऽश्रद्धालवेपुनः ॥ निंदकायशठायापिनदेयंभक्तिवैरिणे ॥ ४४ ॥
रामभक्तायशांतायकामक्रोधवियोगिने ॥ वक्तव्यंसर्वदुःखस्यनाशकारकमुत्तमम् ॥ ४५ ॥ रामान्नास्तिपरोदेवोरामान्नास्तिपरंव्रतम् ॥ नहिरामात्परो
योगोनहिरामात्परोमखः ॥ ४६ ॥ तंस्मृत्वाचैवजप्त्वाचपूजयित्वानरःपरम् ॥ प्राप्नोतिपरमामृद्धिमैहिकामुष्मिकींतथा ॥ ४७ ॥ संस्मृतोमनसाध्यातः
सर्वकामफलप्रदः ॥ ददातिपरमांभक्तिंसंसारांभोधितारिणीम् ॥ ४८ ॥ श्वपाकोपिहिसंस्मृत्यरामंयातिपरांगतिम् ॥ येवेदशास्त्रनिरतास्त्वादृशास्तत्र
किंपुनः ॥ ४९ ॥ सर्वेषांवेदशास्त्राणांरहस्यंतेप्रकाशितम् ॥ समाचरतथात्वंवैयथास्यात्तेमनीषितम् ॥ ५० ॥ एकोदेवोरामचंद्रोव्रतमेकंतदर्चनम् ॥
मंत्रोप्येकश्चतन्नामशास्त्रंतद्ध्येवतत्स्तुतिः ॥ ५१ ॥ तस्मात्सर्वात्मनारामचंद्रंभजमनोहरम् ॥ यथागोष्पदवत्तुच्छोभवेत्संसारसागरः ॥ ५२ ॥ श्रुत्वा
मयातुतद्वाक्यंपुनःप्रश्नमकारिषम् ॥ कथंवाध्यायतेदेवःकथंवापूज्यतेनरैः ॥ ५३ ॥ कथयस्वमहाबुद्धेसर्वज्ञममविस्तरात् ॥ यज्ज्ञात्वाहंकृतार्थःस्यां
त्रिलोक्यांमुनिसत्तम ॥ ५४ ॥ एतच्छ्रुत्वातुमद्वाक्यंविचार्यसतुलोमशः ॥ कथयामासमेसर्वंरामध्यानपुरःसरम् ॥ ५५ ॥ शृणुविप्रेंद्रवक्ष्यामियत्पृष्टंतु
त्वयानघ ॥ यथातुष्येद्रमानाथःसंसारज्वरदाहकः ॥ ५६ ॥ अयोध्यानगरेरम्येचित्रमंडपशोभिते ॥ ध्यायेत्कल्पतरोर्मूलेसर्वकामसमृद्धिदे ॥ ५७ ॥
महामरकतस्वर्णनीलरत्नादिशोभितम् ॥ सिंहासनंचित्तहरंकांत्यातामिस्रनाशनम् ॥ ५८ ॥ तस्योपरिसमासीनंरघुराजंमनोरमम् ॥ दूर्वादलश्यामतनुं
देवदेवेंद्रपूजितम् ॥ ५९ ॥ राकायांपूर्णशीतांशुकांतिधिक्कारिवक्त्रिणम् ॥ अष्टमीचंद्रशकलसमभालाधिधारिणम् ॥ ६० ॥ नीलकुंतलशोभाढ्यंकिरीटमणि
रंजितम् ॥ मकराकारसौंदर्यकुंडलाभ्यांविराजितम् ॥ ६१ ॥ विद्रुमच्छविसत्कांतिरदच्छदविराजितम् ॥ तारापतिकराकारद्विजराजिसुशोभि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ ६२ ॥ जपापुष्पाभयामाध्व्याजिह्वयाशोभिताननम् ॥ यस्यांवसंतिनिगमाऋगाद्याःशास्त्रसंयुताः ॥ ६३ ॥ कंबुकांतिधरग्रीवाशोभयासमलंकृ
तम् ॥ सिंहवदुच्चकौस्कन्धौमांसलौबिभ्रतंवरम् ॥ ६४ ॥ बाहूदधानंदीर्घांगौकेयूरकटकांकितौ ॥ मुद्रिकाहीरशोभाभिर्भूषितौजानुलंबिनौ ॥ ६५ ॥ व
क्षोदधानंविपुलंलक्ष्मीवासेनशोभितम् ॥ श्रीवत्सादिविचित्रांकैरंकितंसुमनोहरम् ॥ ६६ ॥ महोदरंमहानाभिंशुभकट्याविराजितम् ॥ कांच्यावैमणि
मत्याचविशेषेणश्रियान्वितम् ॥ ६७ ॥ ऊरुभ्यांविमलाभ्यांवैजानुभ्यांशोभितंश्रिया ॥ चरणाभ्यांवज्ररेखायवांकुशसुरेखया ॥ ६८ ॥ युताभ्यांयोगि
ध्येयाभ्यांकोमलाभ्यांविराजितम् ॥ ध्यात्वास्मृत्वाचसंसारसागरंत्वंतरिष्यसि ॥ ६९ ॥ तमेवपूजयन्नित्यंचंदनादिभिरिच्छया ॥ प्राप्नोतिपरमामृद्धि
मैहिकामुष्मिकींपराम् ॥ ७० ॥ त्वयापृष्टंमहाराजरामस्यध्यानमुत्तमम् ॥ तत्तेकथितमेतद्वैसंसारजलधिंतर ॥ ७१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डे
शेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेआरण्यकोपाख्यानेलोमशारण्यकसंवादोनामपंचत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एतच्छुत्वातुविप्रेन्द्रो
लोमशात्परमंमहत् ॥ पुनःपप्रच्छतमृषिंसर्वज्ञंयोगिनांवरम् ॥ १ ॥ ॥ आरण्यकउवाच ॥ ॥ मुनिश्रेष्ठवदैतन्मेपृच्छामित्वांमहामते ॥ गुरवःकृपया
युक्ताभाषंतेसेवकेखिलम् ॥२॥ कोसौरामोमहाभागयोनित्यंध्यायतेत्वया ॥ तस्यकानिचरित्राणिवदस्वत्वंद्विजर्षभ ॥३॥ किमर्थमवतीर्णोसौकस्मान्मानु
षतांगतः ॥ तत्सर्वंकथयाशुत्वंममसंशयनुत्तये ॥ ४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमुनेःपरमशोभनम् ॥ लोमशःकथयामासरामचारित्र
मद्भुतम् ॥ ५ ॥ लोकान्निरयसंमग्नाञ्ज्ञात्वायोगेश्वरेश्वरः ॥ कीर्तिंप्रथयितुंलोकेययाघोरंतरिष्यति ॥ ६ ॥ एवंज्ञात्वादयावार्धिःपरमेशोमनोहरः ॥ अव
तारंचकारात्रचतुर्धासश्रियान्वितः ॥ ७ ॥ पुरात्रेतायुगेप्राप्तेपूर्णांशोरघुनन्दनः ॥ सूर्यवंशेसमुत्पन्नोरामोराजीवलोचनः ॥ ८ ॥ सरामोलक्ष्मणसखःकाक
पक्षधरोयुवा ॥ तातस्यवचनात्तौतुविश्वामित्रमनुव्रतौ ॥ ९ ॥ यज्ञसंरक्षणार्थायराज्ञादत्तौकुमारकौ ॥ दांतौधनुर्धरौवीरौविश्वामित्रमनुव्रतौ ॥ १० ॥
पथिप्रव्रजतोस्तत्रताटकानामराक्षसी ॥ संगताचवनेघोरेतयोर्वैविघ्नकारणात् ॥ ११ ॥ ऋषेरनुज्ञयारामस्ताटकांयमयातनाम् ॥ प्रावेशयद्धनुर्वेदविद्या
भ्यासेनराघवः ॥ १२ ॥ यस्यपादतलस्पर्शाच्छिलावासवयोगजा ॥ अहल्यागौतमवधूःपुनर्जातास्वरूपिणी ॥ १३ ॥ विश्वामित्रस्ययज्ञेतुसुप्रवृत्तेरघू
त्तमः ॥ मारीचंचसुबाहुंचजघानपरमेषुभिः ॥ १४ ॥ ईश्वरस्यधनुर्भग्नंजनकस्यगृहेस्थितम् ॥ रामःपंचदशेवर्षेषड्वर्षामथमैथिलीम् ॥ १५ ॥ उपयेमेवि ॥ ३९ ॥
वाहेनरम्यांसीतामयोनिजाम् ॥ कृतकृत्यस्तदाजातःसीतांसंप्राप्यराघवः ॥ १६ ॥ ततोद्वादशवर्षाणिरेमेरामस्तयासह ॥ सप्तविंशतिमेवर्षेयौवराज्यमक
ल्पयत् ॥ १७ ॥ राजानमथकैकेयीवरद्वयमयाचत ॥ तयोरेकेनरामस्तुससीतःसहलक्ष्मणः ॥ १८ ॥ जटाधरःप्रव्रजतुवर्षाणीहचतुर्दश ॥ भरतस्तुद्वि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीयेनयौवराज्याधिपोस्तुमे ॥ १९ ॥ जानकीलक्ष्मणसखंरामंप्राव्राजयन्नृपः ॥ त्रिरात्रमुदकाहारश्चतुर्थेह्निफलाशनः ॥ २० ॥ पंचमेचित्रकूटे
तुरामस्थानमकल्पयत् ॥ अथत्रयोदशेवर्षेपंचवट्यांमहामुने ॥ २१ ॥ रामोविरूपयामासशूर्पणखांनिशाचरीम् ॥ वनेविचरतस्तस्यजानक्या
सहितस्यच ॥ २२ ॥ आगतोराक्षसस्तांतुहर्तुंपापविपाकतः ॥ ततोमाघासिताष्टम्यांमुहूर्तेवृंदसंज्ञिते[1] ॥ २३ ॥ राघवाभ्यांविनासीतांजहारदशकं
धरः ॥ तेनैवंह्रियमाणासाचक्रंदकुररीयथा ॥२४॥ रामरामेतिमांरक्षरक्षमांरक्षसाहृताम् ॥ यथाश्येनःक्षुधाक्रांतःक्रंदंतींवर्तिकांनयेत्[2] ॥२५॥ तथाकामवशं
प्राप्तोरावणोजनकात्मजाम् ॥ नयत्येवंजनकजांजटायुःपक्षिराट्तदा ॥ २६ ॥ युयुधेराक्षसेंद्रेणसरावणहतोपतत् ॥ मार्गशुक्लनवम्यांतुवसंतींरावणाल
ये ॥ २७ ॥ संपातिर्दशमेमासआचख्यौवानरेषुताम् ॥ एकादश्यांमहेंद्राद्रेःपुप्लुवेशतयोजनम् ॥ २८ ॥ हनूमान्निशितस्यांतुलंकायांपर्यकालयत् ॥ त
द्रात्रिशेषेसीतायादर्शनंहिहनूमतः ॥ २९ ॥ द्वादश्यांशिंशपावृक्षेहनूमान्पर्यवस्थितः ॥ तस्यांनिशायांजानक्याविश्वासाय[3]चसंकथा ॥ ३० ॥ अक्षा
दिभिस्त्रयोदश्यांततोयुद्धमवर्तत ॥ ब्रह्मास्त्रेणचतुर्दश्यांबद्धःशक्रजिताकपिः ॥ ३१ ॥ वह्निनापुच्छयुक्तेनलंकायादहनंकृतम् ॥ पूर्णिमायांमहेंद्राद्रौ
पुनरागमनंकपेः ॥ ३२ ॥ मार्गासितप्रतिपदःपंचभिःपथिवासरैः ॥ पुनरागत्यषष्ठेह्निध्वस्तंमधुवनंकिल ॥ ३३ ॥ सप्तम्यांप्रत्यभिज्ञानदानंसर्वनिवे
दनम् ॥ अष्टम्युत्तरफल्गुन्यांमुहूर्तेविजयाभिधे ॥ ३४ ॥ मध्यंप्राप्तेसहस्रांशौप्रस्थानंराघवस्यच ॥ रामःकृत्वाप्रतिज्ञांतुप्रयातोदक्षिणांदिशम् ॥ ३५ ॥
तीर्त्वाहंसागरमपिहनिष्येराक्षसेश्वरम् ॥ दक्षिणाशांप्रयातस्यसुग्रीवोप्यभवत्सखा ॥ ३६ ॥ वासरैःसप्तभिःसिंधोः[4]स्कंधावारनिवेशनम् ॥ पौषशुक्लप्रति
पदस्तृतीयायावदंबुधेः ॥ ३७ ॥ उपस्थानंससैन्यस्यराघवस्यबभूवह ॥ विभीषणश्चतुर्थ्यांतुरामेणसहसंगतः ॥ ३८ ॥ समुद्रतरणार्थायपंचम्यांमंत्र
उद्यतः ॥ प्रायोपवेशनंचक्रेरामो दिनचतुष्टयम् ॥ ३९ ॥ समुद्रवरलाभश्चसहोपाय[5]प्रदर्शनम् ॥ ततोदशम्यामारंभस्त्रयोदश्यांसमापनम् ॥ ४० ॥ चतु
र्दश्यांसुवेलाद्रौरामःसैन्यंन्यवेशयत् ॥ पौर्णमास्यांद्वितीयांतंत्रिदिनैःसैन्यतारणम् ॥ ४१ ॥ तीर्त्वातोयनिधिंरामोवानरेश्वरसैन्यवान् ॥ रुरोधचपुरींलंकां
सीतार्थंसहलक्ष्मणः ॥ ४२ ॥ तृतीयादिदशम्यंतंनिवेशश्चदिनाष्टकम् ॥ शुकसारणयोस्तत्रप्राप्तिरेकादशेदिने ॥ ४३ ॥ पौषासिताख्यद्वादश्यांसैन्यसं
ख्यानमेवच ॥ शार्दूलेनकपींद्राणांसहसा[6]रोपवर्णनम् ॥४४॥ त्रयोदश्याअमावास्यांलंकायांदिवसैस्त्रिभिः ॥ रावणःसैन्यसंख्यानंरणोत्साहंतदाकरोत् ॥४५॥
प्रययावंगदोदौत्यंमाघशुक्लाद्यवासरे ॥ सीतायाश्चततोभर्तुर्मायामूर्द्धादिदर्शनम् ॥ ४६ ॥ माघद्वितीयादिदिनैःसप्तभिर्यावदष्टमी ॥ रक्षसांवानराणांचयुद्ध

१ वेदसंज्ञिते-इ० पा० २ वर्हिकाम्-इ० पा० । ३ विश्वासालापसंकथा-इ० पा० । ४ सिंधो रोधस्याराान्निवेशनम्-इ० पा० । ५ सहोपायप्रतर्दनम्-इ० पा० । ६ सहसा सैन्यवर्णनम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मासीच्चसंकुलम् ॥ ४७ ॥ माघशुक्लनवम्यांतुरात्राविंद्रजितारणे ॥ रामलक्ष्मणयोर्नागपाशबंधःकृतःकिल ॥ ४८ ॥ आकुलेषुकपीशेषुनिरुत्साहेषुसर्वशः ॥
नागपाशविमोक्षार्थंदशम्यांपवनोजपत् ॥ ४९ ॥ कर्णेस्वरूपंरामस्यगरुडागमनंततः ॥ एकादश्यांचद्वादश्यांधूम्राक्षस्यवधःकृतः ॥५०॥ त्रयोदश्यांतु
तेनैवनिहतःकंपनोरणे ॥ माघशुक्लचतुर्दश्यायावत्कृष्णादिवासरम् ॥ ५१ ॥ त्रिदिनेनप्रहस्तस्यनीलेनविहितोवधः ॥ माघकृष्णद्वितीयायाश्चतुर्थ्यंतंत्रिभि
र्दिनैः ॥ ५२ ॥ रामेणतुमुलेयुद्धेरावणोद्राविनोरणात् ॥ पंचम्याअष्टमीयावद्रावणेनप्रबोधितः ॥५३॥ कुंभकर्णस्तदाचक्रेऽभ्यवहारंचतुर्दिनम् ॥ कुंभकर्णो
दिनैःषड्भिर्नवम्यास्तुचतुर्दशीम् ॥ ५४ ॥ रामेणनिहतोयुद्धेवहुवानरभक्षकः ॥ अमावास्यादिनेशोकाद[१]वहारोबभूवह ॥५५॥ फाल्गुनादिप्रतिपदश्चतुर्थ्यं
तंचतुर्दिनैः ॥ वि[२]सतंतुप्रभृतयोनिहताःपंचराक्षसाः ॥ ५६ ॥ पंचम्याःसप्तमीयावदतिकायवधस्तथा ॥ अष्टम्याद्वादशीयावन्निहतौदिनपंचकात् ॥ ५७ ॥
निकुंभकुंभावूर्ध्वंतुमकराक्षस्त्रिभिर्दिनैः ॥ फाल्गुनासितद्वितीयायांदिनेशक्रजिताजितम् ॥ ५८ ॥ तृतीयादिसप्तम्यंतंदिनपंचकमेवच ॥ ओषध्यानयनव्य
ग्रादवहारोबभूवह ॥ ५९ ॥ ततस्त्रयोदशीयावद्दिनैःपंचभिरिंद्रजित् ॥ लक्ष्मणेनहतोयुद्धेविख्यातबलपौरुषः ॥ ६० ॥ चतुर्दश्यांदशग्रीवोदीक्षांप्रापावहा
रतः ॥ अमावास्यादिनेप्रायाद्युद्धायदशकंधरः ॥ ६१ ॥ चैत्रशुक्लप्रतिपदःपंचमीदिनपंचकैः ॥ रावणेयुद्ध्यमानेतुप्रचुरोरक्षसांवधः ॥ ६२ ॥ चैत्रषष्ठ्या
ष्टमीयावन्महापार्श्वादिमारणम् ॥ चैत्रशुक्लनवम्यांतुसौमित्रेःशक्तिभेदनम् ॥ ६३ ॥ कोपाविष्टेनरामेणद्रावितोदशकंधरः ॥ द्रोणाद्रिरांजनेयेनलक्ष्मणार्थ
मुपाहृतः ॥ ६४ ॥ दशम्यामवहारोभूद्रात्रौयुद्धेतुरक्षसाम् ॥ एकादश्यांतुरामायरथंमातलिसारथिः ॥ ६५ ॥ प्रेरितोवासवेनाजावर्पयामासभक्तितः ॥
कोपवानथद्वादश्यायावत्कृष्णचतुर्दशी ॥ ६६ ॥ अष्टादशदिनैरामोरावणंद्वैरथेवधीत् ॥ संग्रामेतुमुलेजातेरामोजयमवाप्तवान् ॥ ६७ ॥ माघशुक्लद्विती
यायाश्चैत्र[३]कृष्णचतुर्दशीम् ॥ सप्ताशीतिदिनेष्वेवमध्यंपंचदशाहकम् ॥ ६८ ॥ युद्धावहारःसंग्रामोद्वासप्ततिदिनान्यभूत् ॥ संस्कारोरावणादीनाममावस्या
दिनेभवत् ॥ ६९ ॥ वैशाखादितिथौरामउवासरणभूमिषु ॥ अभिषिक्तोद्वितीयायांलंकाराज्येविभीषणः ॥ ७० ॥ सीताशुद्धिस्तृतीयायांदेवेभ्योवरलंभ
नम् ॥ हत्वाचिरेणलंकेशंलक्ष्मणाग्रजएवसः ॥ ७१ ॥ गृहीत्वाजानकींपुण्यांदुःखितांराक्षसेनतु ॥ आदायपरयाप्रीत्याजानकींसन्यवर्तत ॥ ७२ ॥ वैशा
खस्यचतुर्थ्यांतुरामःपुष्पकमाश्रितः ॥ विहायसानिवृत्तस्तुभूयोऽयोध्यांपुरींप्राति ॥ ७३ ॥ पूर्णेचतुर्दशेवर्षेपंचम्यांमाधवस्यतु ॥ भरद्वाजाश्रमेरामःसगणः
समुपाविशत् ॥ ७४ ॥ नंदिग्रामेतुषष्ठ्यांसभरतेनसमागतः ॥ सप्तम्यामभिषिक्तोऽसावयोध्यायांरघूद्वहः ॥ ७५ ॥ दशैकाधिकमासांस्तुचतुर्दशाहानि

१ युद्धविराम इत्यर्थः । २ इंद्रजित्प्रमुखास्तत्र–इ० पा० । ३ अमांतमासगणनया सप्ताशीति दिनानि भवंति । पौर्णिमांतमासगणनयातावंति न जायन्ते । अतोऽत्र शुक्लादिमास एव बोद्धव्यः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मैथिली ॥ उवासरामरहितारावणस्यनिवेशने ॥ ७६ ॥ द्विचत्वारिंशकेवर्षैरामोराज्यमकारयत् ॥ सीतायाश्चत्रयस्त्रिंशद्वत्सराश्चतदाभवन् ॥ ७७ ॥ सच तुर्दशवर्षांतेप्रविश्यचपुरींप्रभुः ॥ अयोध्यांमुदितोरामोहत्वारावणमाहवे ॥ ७८ ॥ भ्रातृभिःसहितस्तत्ररामोराज्यमथाकरोत् ॥ राज्यंप्रकुर्वतस्तस्यपुरोधावदतांवरः ॥ ७९ ॥ अगस्त्यःकुंभसंभूतिस्तमागंतारघोःपतिम् ॥ तद्वाक्याद्रघुनाथोसौकरिष्यतिहयक्रतुम् ॥ ८० ॥ तस्यागमिष्यतिहयोह्याश्रमेतव सुव्रत ॥ तस्ययोधाःप्रमुदिताआयास्यंतितवाश्रमम् ॥ ८१ ॥ तेषामग्रेरामकथाःकरिष्यसिमनोहराः ॥ तैःसाकंत्वमयोध्यायांगंतासिवैद्विजर्षभ ॥ ८२ ॥ दृष्ट्वाराममयोध्यायांपद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ तत्क्षणादेवसंसारवार्धिनिस्तारवान्भव ॥८३ ॥ इत्युक्त्वामांमुनिवरोलोमशःसर्वबुद्धिमान् ॥ उवाचतेकिंप्रष्टव्यं तदाहमवदंहितम् ॥ ८४ ॥ ज्ञातंत्वत्कृपयासर्वंरामचारित्रमद्भुतम् ॥ त्वत्प्रसादादवाप्स्येहंरामस्यचरणांबुजम् ॥ ८५ ॥ मयानमस्कृतःपश्चाज्जगामस मुनीश्वरः ॥ तत्प्रसादान्मयावाप्तंरामस्यचरणार्चनम् ॥ ८६ ॥ सोऽहंस्मरामिरामस्यचरणावन्वहंमुहुः ॥ गायामितस्यचरितंमुहुर्मुहुरतंद्रितः ॥ ८७ ॥ पावयामिजनानन्यान्गानेनस्वांतहारिणा ॥ द्रक्ष्यामितन्मुनेर्वाक्यंस्मारंस्मारंतदीक्षया ॥ ८८ ॥ धन्योहंकृतकृत्योहंसभाग्योहंमहीतले ॥ रामचंद्रपदांभोजदिदृक्षामेभविष्यति ॥ ८९ ॥ तस्मात्सर्वात्मनारामोभजनीयोमनोहरः ॥ वंदनीयोहिसर्वेषांसंसाराब्धितितीर्षया ॥ ९० ॥ तस्माद्यूयंकिमर्थंवैप्राप्ताः कोवानराधिपः॥यागंकरोतिधर्मात्माहयमेधंमहाक्रतुम् ॥ ९१ ॥ तत्सर्वंकथयंत्वत्रयांतुवाहस्यपालने ॥ स्मरंतुरघुनाथांघ्रिंस्मृत्वास्मृत्वापुनःपुनः॥९२॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमुनेर्विस्मयमागताः ॥ रघुनाथंस्मरंतस्तेप्रोचुरारण्यकंमुनिम् ॥ ९३ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेराश्वमेधेलोमशारण्यकसंवादेरामचरित्रकथनंनामषट्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ॥ ३६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ तेपृष्टामुनिवर्येणरामचारित्रमद्भुतम् ॥ धन्यंसभाग्यंमन्वानाःप्रोचुरात्मानमादरात् ॥ १ ॥ ॥ जनाऊचुः ॥ ॥ पवित्रितावयंसर्वेदर्शनेनतवाधुना ॥ यद्रामकथयास्मान्वैपावयस्यधुनाजनान् ॥ २॥ शृणुष्ववचनंतथ्यंभवान्ब्रह्मर्षिसत्तमः ॥ त्वयापृष्टंयदस्मभ्यंसर्वंतत्कथयामवै ॥ ३ ॥ अगस्त्यवाक्याच्छ्रीरामोविप्रहत्यापनुत्तये ॥ यागंकरोतिसुमहान्सर्वसंभारसंभृतम् ॥ ४ ॥ तंपालयानाःसर्वेवैत्वदाश्रममुपागताः ॥ अश्वेनसहिताविप्रतज्जानीहिमहामते ॥ ५ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमनोहारिरसायनम् ॥ अत्यंतंहर्षमापेदेब्राह्मणोरामभक्तिमान् ॥ ६ ॥ अद्यमेफलितोवृक्षोमनोरथश्रियान्वितः ॥[1]अद्यमेजननीधन्याजातंमांसुषुवेतुया ॥ ७ ॥ अद्यराज्यंमयाप्राप्तंकंटकेनविवर्जितम् ॥ अद्यकोशाःसुसंपन्नाअद्यदेवाःसुतोषिताः ॥ ८ ॥ अग्निहोत्रफलंत्वद्यप्राप्तंमेहविषाहुतम् ॥ यद्द्रक्ष्येरामचंद्रस्यचरणांभो

१ अद्य मे जननी मां यत्सुषुवे तदभूद्धतम् ॥ –इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुहोर्युगम् ॥ ९ ॥ योनित्यंध्यायतेस्वांतेअयोध्यायाःपतिःप्रभुः ॥ समेदृग्गोचरोनूनंभविष्यतिमनोहरः ॥ १० ॥ हनूमान्मांसमालिंग्यप्रक्ष्यतेकुशलंमम॥ भक्तिंमेमहतींदृष्ट्वातोषंप्राप्स्यतिसत्तमः ॥ ११ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यहनूमान्कपिसत्तमः ॥ जग्राहपादयुगुलंमुनेरारण्यकस्यहि ॥ १२ ॥ स्वामिन्हनूमान्विप्रर्षेसेवकोहंपुरःस्थितः ॥ जानीहिरामदासस्यरेणुकल्पंमुनीश्वर ॥ १३ ॥ इत्युक्तवतितस्मिन्वैमुनिःपरमहर्षितः ॥ आलिलिंगहनूमंतंरामभक्त्या सुशोभितम् ॥ १४ ॥ उभौप्रेमविनिर्भिन्नावुभावपिसुधाप्लुतौ ॥ स्थगितौचित्रलिखिताविवतत्रबभूवतुः ॥ १५ ॥ उपविष्टौकथास्तत्रचक्रतुःसुमनोहराः ॥ रघुनाथपदांभोजप्रीतिनिर्भरमानसौ ॥ १६ ॥ हनूमांस्तमुवाचेदंवचोविविधशोभनम् ॥ आरण्यकंमुनिवरंरामांघ्रिध्याननिर्भृतम् ॥ १७ ॥ स्वामिन्नयंदशरथकुलहीरांकुरोमहान् ॥ रामभ्रातामहाशूरःशत्रुघ्नःप्रणमत्यसौ ॥ १८ ॥ लवणोयेननिहतःसर्वलोकभयंकरः ॥ कृताश्चसुखिनःसर्वेमुनयःसुतपोधनाः ॥ १९ ॥ एषपुष्कलनामात्वांनमत्युद्भटसेवितः ॥ येनाधुनामहावीराजिताःसमरमंडले ॥ २० ॥ जानीह्येनंबहुगुणंरामामात्यंमहाबलम् ॥ प्राणप्रियंरघुपतेःसर्वज्ञंधर्मकोविदम् ॥ २१ ॥ सुबाहुरयमत्युग्रोवैरिवंशदवानलः ॥ रामपादाब्जरोलंबोनमतित्वांमहायशाः ॥ २२ ॥ सुमदोप्येषपार्वत्यादत्तरामांघ्रिसेवया ॥ प्राप्तोधुनासौसंसारवार्धिनिस्तरणंमहत् ॥ २३ ॥ सत्यवानयमश्वंयःप्राप्तमाश्रुत्यसेवकात् ॥ राज्यंनिवेदयामासस्त्वांप्रणमतिक्षितौ ॥ २४ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसमालिंग्यसमादरात् ॥ चकारारण्यकऋषिःस्वागतंफलकादिना ॥ २५ ॥ तेहृष्टास्तत्रवसतिंचक्रुर्मुनिवराश्रमे ॥ प्रातर्नित्यक्रियांकृत्वारेवायांतेमहोद्यमाः ॥ २६ ॥ नरयानमथारोप्यसेवकैःसहितंमुनिम् ॥ शत्रुघ्नःप्रापयामासायोध्यांरामकृतालयाम् ॥ २७ ॥ सदूरान्नगरींदृष्ट्वासूर्यवंशनृपोषिताम् ॥ पदातिरभवद्वेगाद्रघुनाथदिदृक्षया ॥ २८ ॥ संप्राप्यनगरींरम्यामयोध्यांजनशोभिताम् ॥ मनोरथसहस्रेणसंरूढोरामदर्शने ॥ २९ ॥ ददर्शतत्रसरयूतीरेमंडपशोभिते ॥ रामंदूर्वादलश्यामंकंजकांतिविलोचनम् ॥३०॥ मृगशृंगंकटौरम्यंधारयंतंश्रियान्वितम् ॥ ऋषिवृंदैर्व्यासमुख्यैर्वृतंशूरैःसुसेवितम्॥३१॥भरतेनसुमित्रायास्तनूजेनपरीवृतम्॥ददतंदीनसंघेभ्योदानानिप्रार्थितानितम्॥३२॥ विलोक्यारण्यकाख्योऽसौकृतार्थइत्यमन्यत ॥ मल्लोचनेपद्मदलसमानेरामलोकके ॥ ३३ ॥ अद्यमेसर्वशास्त्रस्यज्ञातृत्वंबहुसार्थकम् ॥ येनश्रीराममाज्ञायप्राप्तोयोध्यापुरीमिमाम् ॥ ३४ ॥ इत्येवमादिवचनानिबहूनिहृष्टोरामांघ्रिदर्शनसुहर्षितगात्रशोभी ॥ प्रायाद्रमेश्वरसमीपमगम्यमन्यैर्योगेश्वरैरपिविचारपरैःसुदूरम् ॥ ३५ ॥ धन्योहमद्यरामस्यचरणावक्षिगोचरौ ॥ करिष्यामिवचोरम्यंवदन्नाममवेक्षयन् ॥ ३६ ॥ रामोपिवाडवश्रेष्ठंज्वलंतंस्वेनतेजसा ॥ तपोमूर्तिधरंवीक्ष्यप्रत्युत्थानमथाकरोत् ॥ ३७ ॥ रामचंद्रस्तस्यपादौसुचिरंनतवान्महान् ॥ ब्रह्मण्यदेवपावित्र्यंकृतमद्यतनोर्मम ॥ ३८ ॥ इतिवाक्यंवदंस्तस्यपादयोःपतितःप्रभुः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुरासुरनमन्मौलिमणिनीराजितांघ्रिकः ॥ ३९ ॥ प्रणतंतंनृपश्रेष्ठंवाडवेंद्रोमहातपाः ॥ गृहीत्वाभुजयोर्मध्यमालिलिंगप्रियंप्रभुम् ॥ ४० ॥ कौसल्यात
नयस्तंवाउच्चैर्मणिमयासने ॥ संस्थाप्यचपदोर्युग्मंजलेनाक्षालयत्प्रभुः ॥ ४१ ॥ पादावनेजनोदंतुमस्तकेऽधाद्धरिःस्वयम् ॥ पवित्रितोद्यसगणःसकु
टुंबइतिब्रुवन् ॥ ४२ ॥ चंदनेनविलिप्याथगांचप्रादात्पयस्विनीम् ॥ उवाचचवचोरम्यंदेवदेवेंद्रसेवितः ॥ ४३ ॥ स्वामिन्मखोमयावाजिमेधसंज्ञःक्रिये
तद्द ॥ सोयंत्वच्चरणायातादद्यपूर्णोभविष्यति ॥ ४४ ॥ अद्यमेब्रह्महत्योत्थपापहानिंकरिष्यति ॥ अश्वमेधःक्रतुर्युष्मच्चरणेनपवित्रितः ॥ ४५ ॥
इतिवाक्यंब्रुवाणंतंराजराजेंद्रसेवितम् ॥ आरण्यकउवाचेदंहसन्माध्व्यागिरामुनिः ॥ ४६ ॥ स्वामिंस्तवतुयुक्तंहिवचोब्रह्मण्यभूमिप ॥ त्वन्मूर्तयोमहारा
जब्राह्मणावेदपारगाः ॥ ४७ ॥ त्वंयदाब्रह्मपूजादिशुभंकर्मकरिष्यसि ॥ ततोखिलानृपाविप्रंपूजयिष्यंतिभूमिप ॥ ४८ ॥ त्वयोक्तंयन्महाराजविप्रहत्या
पनुत्तये ॥ यागंकरोमिविमलंतत्तुहास्यकरंवचः ॥ ४९ ॥ त्वन्नामस्मरणान्मूढःसर्वशास्त्रविवर्जितः ॥ सर्वपापाब्धिमुत्तीर्यसगच्छेत्परमंपदम् ॥ ५० ॥
सर्ववेदेतिहासानांसारार्थोऽयमितिस्फुटम् ॥ यद्रामनामस्मरणंक्रियतेपापतारकम् ॥ ५१ ॥ तावद्गर्जंतिपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ नयावत्प्रो
च्यतेनामरामचंद्रतवस्फुटम् ॥ ५२ ॥ त्वन्नामगर्जनंश्रुत्वामहापातककुंजराः ॥ पलायंतेमहाराजकुत्रचित्स्थानलिप्सया ॥ ५३ ॥ तस्मात्तवकथं
हत्यामहापुण्यददर्शन ॥ रामत्वत्सुकथांश्रुत्वापूतःसद्योभविष्यति ॥ ५४ ॥ मयापूर्वंकृतयुगेगंगायास्तीरवासिनाम् ॥ ऋषीणांमुखतोवाक्यंश्रुतमे
तत्पुराविदाम् ॥ ५५ ॥ तावत्पापभियःपुंसांकातराणांसुपापिनाम् ॥ यावन्नवदतेवाचारामनाममनोहरम् ॥ ५६ ॥ तस्माद्धन्योहमधुनाममसंसृति
नाशनम् ॥ सांप्रतंसुलभंरामचंद्रत्वद्दर्शनादभूत् ॥ ५७ ॥ इत्युक्तवंतंसमुनिंपूजयामासतत्रवै ॥ सर्वेमुनिजनाःसाधुसाधुवाक्यमितिब्रुवन् ॥ ५८ ॥ ॥
शेषउवाच ॥ ॥ अत्याश्चर्यमभूत्तत्रतन्मेनिगदतःशृणु ॥ वात्स्यायनमुनिश्रेष्ठरामभक्तिपरायण ॥ ५९ ॥ रामंदृष्ट्वामहाराजंयादृशंध्यानगोचरम् ॥ अत्यंतं
हर्षमापन्नोजगादसमुनीश्वरान् ॥ ६० ॥ मुनीश्वराःसंशृणुतमद्वाक्यंसुमनोहरम् ॥ मादृशःकोनभूलोकेभविष्यतिसुभाग्यवान् ॥ ६१ ॥ नास्तिमत्सदृ
शःकोपिनजातोनभविष्यति ॥ यद्रामभद्रोमांनत्वास्वागतंपरिपृष्टवान् ॥ ६२ ॥ यत्पादपंकजरजःश्रुतिमृग्यंसदैवहि ॥ सोद्यमत्पादयोःपाथःपीत्वापूतम
मन्यत ॥ ६३ ॥ एवंप्रवदतस्तस्यब्रह्मस्फोटोभवत्तदा ॥ निर्गतंतद्भवंतेजोविवेशरघुनायके ॥ ६४ ॥ पश्यतांसर्वलोकानांसरयूतीरमंडपे ॥ सायुज्यमुक्तिं

१ त्वच्चरणयोरायातमागमनम्–त्वच्चरणायातं तस्मात्–त्वदागमनादित्यर्थः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संप्रापदुर्लभांयोगिभिर्जनैः ॥ ६५ ॥ दिवितूर्यनिनादोभूद्वीणानादोभवत्तदा ॥ पुष्पवृष्टिःपपाताग्रेपश्यतांचित्रमद्भुतम् ॥ ६६ ॥ मुनयोप्येतदीक्षि
त्वाप्रशशंसंतोमुनीश्वरम् ॥ कृतार्थोयंमुनिश्रेष्ठोयद्रामवपुषीक्षितः ॥ ६७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेआरण्यकमु
नेर्विष्णुलोकगमनंनामसप्तत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ छ ॥ ॥सूतउवाच ॥ ॥एतदाख्यानकंश्रुत्वावात्स्यायनउदारधीः ॥ परमंहर्षमापेदेजगा
दचफणीश्वरम् ॥ १ ॥ ॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ कथांसंशृण्वतेमह्यंतृप्तिर्नास्तिफणीश्वर ॥ रघुनाथस्यभक्तार्तिहारिकीर्तिकरस्यवै ॥ २ ॥ धन्यआ
रण्यकोनाममुनिर्वेदधरःपरः ॥ रघुनाथंसमालोक्यदेहंतत्याजनश्वरम् ॥ ३ ॥ ततोराज्ञोहयःकुत्रगतःकेननियंत्रितः ॥ कथंतत्ररमानाथकीर्तिर्जाताफणी
श्वर ॥ ४ ॥ सर्वंकथयमेतथ्यंसर्वज्ञोस्तियतोभवान् ॥ धराधरवपुर्धारीसाक्षात्तस्यस्वरूपधृक् ॥ ५ ॥ ॥व्यासउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यप्रहृष्टेनां
तरात्मना ॥ उवाचरामचारित्रंतत्तद्गुणकथोदयम् ॥ ६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ साधुपृच्छसिविप्रर्षेरघुनाथगुणान्मुहुः ॥ श्रुतानश्रुतवत्कृत्वातेषुलो
लुपतांदधत् ॥ ७ ॥ ततोनिरगमद्वाहःसैनिकैर्बहुभिर्वृतः ॥ रेवातीरेमनोज्ञेतुमुनिवृंदनिषेविते ॥८॥ सेनाचरास्ततःसर्वेयत्रवाहस्ततस्ततः ॥ प्रसर्पंतिनिरी
क्षंतस्तन्मार्गेरणकोविदाः ॥ ९ ॥ वाजीगतोथरेवायाह्रदेगाधजलान्विते ॥ भालेस्वर्णभवंपत्रंधारयन्पूजितांगकः ॥ १० ॥ ततोजलेममज्जासौरामचंद्रहयो
वरः ॥ तदासर्वेमहाशूरास्तत्रविस्मयमागताः ॥ ११ ॥ तैःपरस्परमेवोचेकथंहयसमागमः ॥ कोत्रगंताजलेवाहमानेतुंतंमहोदयम् ॥ १२ ॥ इतियावत्समु
द्विग्नामंत्रयंतेपरस्परम् ॥ तावद्वीरशतैःसार्धमाजगामरघोःपतिः ॥ १३ ॥ तान्सर्वान्विमनस्कान्सदृष्ट्वाशत्रुघ्नसंज्ञितः ॥ पप्रच्छमेघगंभीरवाचावीरशिरोम
णिः ॥ १४ ॥ किंस्थितंनिखिलैरद्ययुष्माभिःसंवशोजले ॥ कुत्राश्वोरघुनाथस्यस्वर्णपत्रेणशोभितः ॥ १५ ॥ जलेकिंविनिमग्नोसौहृतोवाकेनमानिना ॥
तन्मेकथयतक्षिप्रंकथंयूयंविमोहिताः ॥ १६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञोरघुवरस्यहि ॥ कथयामासुस्तेसर्वेवीराःशूरशिरोमणि
म् ॥ १७ ॥ जनाऊचुः ॥ ॥ स्वामिन्वयंनजानीमोमुहूर्तमभवज्जले ॥ निममज्जततोनायाद्धयस्तवमनोहरः ॥ १८ ॥त्वमेवतत्रगत्वेमंवाहमानयवेगतः॥
अस्माभिस्तत्रगंतव्यंत्वयासार्द्धंमहामते ॥ १९ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तेषांसैनिकानांरघूद्वहः ॥ खेदंप्रापजनान्पश्यञ्जलसंतरणोद्यतान् ॥ २० ॥ उवाचमंत्रि
मुख्यंसकिंकर्तव्यमतःपरम् ॥ कथंवाहस्यसंप्राप्तिर्भविष्यतिवदस्वतत् ॥ २१ ॥ केतत्रशूराःसंयोज्याजलेन्वेषयितुंहयम् ॥ कोवानयिष्यतेवाहंकेनोपायेन
तद्वद ॥ २२ ॥ इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासुमतिर्मंत्रिसत्तमः ॥ उवाचसमयेयोग्यंशत्रुघ्नंहर्षयन्निव ॥ २३ ॥ स्वामिन्नस्तितवश्रीमच्छक्तिरद्भुतकर्मणः ॥ पाता
लगमनेशक्तिर्जलमध्यादिहस्फुटम् ॥ २४ ॥ अन्यच्चपुष्कलस्यापिशक्तिरस्तिमहात्मनः ॥ हनूमतोपिरामस्यपादसेवापरस्यच ॥ २५ ॥ तस्माद्यूयंत्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योगत्वाहयमानयतध्रुवम् ॥ यतोभवेद्वाहमेधोरघुनाथस्यधीमतः ॥ २६ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ स्वयंविवेशतोयां तर्हनुमत्पुष्कलान्वितः ॥ २७ ॥ यावज्जलंविवेशासौतावत्पुरमदृश्यत ॥ अनेकोद्यानशोभाढ्यमप्रमेयंपुटभेदनम् ॥ २८ ॥ तत्रमाणिक्यरचितेस्तंभेस्वर्णमयेहयम् ॥ बद्धंददर्शरामस्यस्वर्णपत्रसुशोभितम् ॥ २९ ॥ स्त्रियस्तत्रमनोहारिरूपधारिण्यउत्तमाः ॥ सेवंतेसुंदरीमेकांपर्यंकेसुखमास्थिताम् ॥ ३० ॥ तान्दृष्ट्वाताःस्त्रियःसर्वाःप्रावोचन्स्वामिनींप्रति ॥ एतेऽल्पवर्ष्मवयसोमांसपुष्टकलेवराः ॥ ३१ ॥ भविष्यंतितवश्रेष्ठमाहारस्यफलंमहत् ॥ एतेषांशोणितंस्वादुपुरुषाणांगतायुषाम् ॥ ३२ ॥ एतद्वचःसमाकर्ण्यसेवकीनांवरांगना ॥ जहासकिंचिद्वदनं[1]नर्तयंतीभ्रुवानघा ॥ ३३ ॥ तावत्त्रयस्तेसंप्राप्ताःसन्नाहश्रीविशोभिताः ॥ शिरस्त्राणानिदधतःशौर्यवीर्यसमन्विताः ॥ ३४ ॥ तादृष्ट्वामहिलास्तत्रसौंदर्यश्रीसमन्विताः ॥ प्रोचुस्तेविस्मयंविप्रकिमिदंदृश्यतेमहत् ॥ ॥ ३५ ॥ नमश्चक्रुर्महात्मानःसर्वेदेववरांगनाः ॥ किरीटमणिविद्योतद्योतितांघ्रियुगास्ततः ॥ ३६ ॥ सातान्पप्रच्छपुरुषान्सर्वश्रेष्ठातुभामिनी ॥ केयूयमत्रसंप्राप्ताःकथंचापधरानराः ॥ ३७ ॥ मं[2]तस्थलंसर्वदेवानामगम्यंमोहनंमहत् ॥ अत्रप्राप्तस्यतुक्वापिनिवृत्तिर्नभवत्युत ॥ ३८ ॥ अश्वोऽयंकस्यराज्ञोवैकथंचामरवीजितः ॥ स्वर्णपत्रेणशोभाढ्यःकथयंतुममाग्रतः ॥ ३९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वामोहनाचारसंयुतम् ॥ हनूमांस्तांप्रत्युवाचगतभीःप्रहसन्निव ॥ ४० ॥ वयंवैकिंकराराज्ञस्त्रैलोक्यस्यशिखामणेः ॥ त्रिलोकीयंप्रणमतेसर्वदेवशिरोमणिम् ॥ ४१ ॥ रामभद्रस्यजानीहिहयमेधप्रवर्तितुः ॥ प्रमुंचवाहमस्माकंकथंबद्धोवराङ्गने ॥ ४२ ॥ वयंसर्वास्त्रकुशलाःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः ॥ नयिष्यामोबलाद्वाहंहत्वातत्प्रतिरोधकान् ॥ ४३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यप्लवङ्गस्यवराङ्गना ॥ विवरस्थाप्रत्युवाचहसंतीवाक्यकोविदा ॥ ४४ ॥ मयानीतमिमंवाहंनकोमोचयितुंक्षमः ॥ वर्षायुतेननिशितैर्बाणकोटिभिरुच्छिखैः ॥ ४५ ॥ परंरामस्यपादाब्जसेवकीकर्मकारिणी ॥ नग्रहीष्यामितद्वाहंराजराजस्यधीमतः ॥ ४६ ॥ महानविनयोजातोममनेत्र्याःसुवाजिनः ॥ क्षमताद्रामचंद्रस्तच्छरण्योभक्तवत्सलः ॥ ४७ ॥ यूयंक्लिष्टास्तत्पुरुषाहयार्थंतस्यरक्षितुः ॥ याचध्वंवरमप्राप्यंदेवानामपिसत्तमाः ॥ ४८ ॥ यथामेमीवमत्युग्रंक्षमेतपुरुषोत्तमः ॥ व्रीडांत्यक्त्वाखिलांयूयंवृणुध्वंवरमुत्तमम् ॥ ४९ ॥ तस्यावचःपरंश्रुत्वाहनूमान्निजगादताम् ॥ रघुनाथप्रसादेनसर्वमस्माकमूर्जितम् ॥ ५० ॥ तथापियाचेवरमेकमुत्तमंविधेहितन्मेमनसःसमीहितम् ॥ भवेभवेनोरघुनायकःपतिर्वयंचतत्कर्मकराश्चकिंकराः ॥ ५१ ॥ एतद्वचनमाकर्ण्यप्लवगस्यतदांगना ॥ उवाचवाक्यंमधुरंप्रहस्यगुणपूजितम् ॥ ५२ ॥ भवद्भिःप्रार्थितं

---

१ तर्जयंती–इ० पा० । २ मत्स्थानम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यद्वै दुर्ल्लभं सर्वदैवतैः ॥ तद्भविष्यत्यसंदेहः सेवकास्तद्रघोःपतेः ॥ ५३ ॥ अथापि वरमेकं वै दास्यामि कृतहेलना ॥ रघुनाथस्य तुष्ट्यर्थं तद्दत्तं मे भवेद्व
चः ॥ ५४ ॥ अग्रे वीरमणिर्भूपो महावीरसमन्वितः ॥ ग्रहीष्यति भवद्वाहं शिवेन परिरक्षितः ॥ ५५ ॥ तज्जयार्थं महास्त्रं मे गृह्णीत सुमहाबलाः ॥ द्वैरथे
स तु योद्धव्यः शत्रुघ्नेन त्वया महान् ॥ ५६ ॥ इदमस्त्रं यदा त्वं तु क्षेपयिष्यसि संगरे ॥ अनेन पूतो रामस्य स्वरूपं ज्ञास्यते पुनः ॥ ५७ ॥ ज्ञात्वा तं वाजिनं दत्वा
चरणे प्रपतिष्यति ॥ तस्माद्गृह्णीध्वमस्त्रं तन्मम वैरिविदारणम् ॥ ५८ ॥ तच्छ्रुत्वा रघुनाथस्य भ्राता जग्राह चास्त्रकम् ॥ उदङ्मुखः पवित्रांगो योगिन्या दत्तमद्भु
तम् ॥५९॥ तत्प्राप्यास्त्रं महातेजा बभूव रिपुकर्शनः ॥ दुष्प्रधर्ष्यो दुराराध्यो वैरिवारणसत्सृणिः ॥६०॥ तां नत्वा राघवश्रेष्ठः शत्रुघ्नो हयसत्तमम् ॥ गृहीत्वागा
ज्जलात्तस्माद्देवार्तीरिसुखोचिते ॥६१॥ तं दृष्ट्वा सैनिकाः सर्वे प्रहृष्टांगा मुदान्विताः ॥ साधु साधु प्रशंसंतः पप्रच्छुर्हयनिर्गमम् ॥६२॥ हनूमान्कथयामास हयस्या
गमनं महत् ॥ वरप्राप्तिं च ताभ्यो वै तेपि श्रुत्वा मुदं गताः ॥६३॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडे शेषवात्स्यायनसंवादे रामाश्वमेधे शत्रुघ्नस्य योगिनीदर्शनजलमध्या
द्वाहप्राप्तिर्नाम अष्टत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥३८॥छ॥ ॥शेष उवाच॥ ॥निनदत्सु मृदंगेषु वीणानादेषु सर्वतः ॥ मुक्तो वाहस्ततो देवपुरं देवविनिर्मितम् ॥१॥ यत्र स्फाटिक
कुड्यानां रचनाभिर्गृहा नृणाम् ॥ हसंति विंध्यं विमलं पर्वतं नागसेवितम् ॥२॥ राजतानि गृहाण्यत्र दृश्यंते प्रकृतेरपि ॥ विचित्रमणिसन्नद्धानानामाणिक्यगोपु
राः ॥ ३ ॥ पद्मिन्यो यत्र लोकानां गेहे गेहे मनोहराः ॥ हरंति चित्तानि नृणां मुखपद्मकलेक्षिताः ॥ ४ ॥ पद्मरागमणिर्यत्र गेहे गेहे सुभूमिषु ॥ बद्धः संलक्ष्यते वि
प्रतदोष्ठस्पर्धयानु किम् ॥ ५ ॥ क्रीडाशैलाः प्रत्यगारं नीलरत्नविनिर्मिताः ॥ कुर्वंति शंकां मेघस्य मयूराणां कलापिनाम् ॥ ६ ॥ हंसा यत्र नृणां गेहे स्फाटिके
षु नियंत्रिताः ॥ कुर्वंति मेघान्नो भीतिं मानसं नस्मरंति च ॥ ७ ॥ निरंतरं शिवस्थाने ध्वस्तं चंद्रिकया तमः ॥ शुक्लकृष्णविभेदो न पक्षयोस्तत्र वै नृणाम् ॥ ८ ॥
तत्र वीरमणी राजा धार्मिकेष्वग्रणीर्महान् ॥ राज्यं करोति विपुलं सर्वभोगसमन्वितम् ॥ ९ ॥ तस्य पुत्रो महाशूरो नाम्ना रुक्मांगदो बली ॥ वनिताभिर्गतो रम्य
देहाभिः क्रीडितुं वनम् ॥ १० ॥ तासां मंजीरसंरावः कंकणानां रवस्तथा ॥ मनो हरति कामस्य किमन्यस्य कथात्र भोः ॥ ११ ॥ वनं जगाम सुमहत्सुपुष्पनग
संयुतम् ॥ सदाशिवकृतस्थानमृतुषट्कैर्विराजितम् ॥१२॥ चंपका यत्र बहुशः फुल्लकोरकशोभिताः ॥ कुर्वंति कामिनां तत्र हृच्छयार्तिं विलोकिताः ॥ १३ ॥
चूताः फलादिभिर्नम्रा मंजरीकोटिसंयुताः ॥ नागाः पुन्नागवृक्षाश्च शालास्तालास्तमालकाः ॥ १४ ॥ कोकिलानां समारावा यत्र च श्रुतिगोचराः ॥ सदा मधुप
झंकारगतनिद्राः सुमल्लिकाः ॥ १५ ॥ दाडिमानां समूहाश्च कर्णिकारैः समन्विताः ॥ केतकीकानकी वन्यवृक्षराजिविराजिताः ॥ १६ ॥ तस्मिन्वने प्रमदसं

१ संकल्पते–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युतचित्तवृत्तिर्गायन्कलंमधुरवाग्विचिकीर्षयोच्चैः ॥ उद्यत्कुचाभिरभितोवनिताभिरागाच्छोभानिधानवपुरुद्गतभीर्विवेश ॥ १७ ॥ काश्चित्तंनृत्यविद्याभिस्तोषयंतिस्मशोभनम् ॥ काश्चिद्गानकलाभिश्चकाश्चिद्वाक्चतुरोचितैः ॥ १८ ॥ भूसंज्ञयापराःकाश्चित्तोषयामासुरुन्मदाः ॥ परिरंभणचातुर्यैस्तंहृष्टंविदधुःस्त्रियः ॥ १९ ॥ ताभिःपुष्पोच्चयंकृत्वाभूषयामासताःस्त्रियः ॥ वाण्याकोमलयाशंसन्नेमेकामवपुर्धरः ॥ २० ॥ एवंप्रवृत्तेसमयेराजराजस्यधीमतः ॥ प्रायात्तद्वनदेशंसहयःपरमशोभनः ॥ २१ ॥ तंस्वर्णपत्ररचितैकललाटदेशंगंगासमंघुसृणकुंकुमपिंजरांगम् ॥ गत्यासमंपवनवेगतिरस्कारिण्याद्दृष्ट्वास्त्रियःपरमकौतुकधामदेहम् ॥ २२ ॥ ऊचुःपतिंकमलमध्यपिशंगवर्णास्ताम्राधरप्रतिभयाहतविद्रुमाभाः ॥ दंतव्रजप्रमितहास्यसुशोभिवक्राःकामस्यबाणनयनादिविमोहनाभाः ॥ २३ ॥ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ ॥ कांतकोयंमहानर्वास्वर्णपत्रैकशोभितः ॥ कस्यवाभातिशोभाढ्योगृहाणस्वंबलादिमम् ॥ २४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ तदुक्तंवचआकर्ण्यलीलाललितलोचनः ॥ जग्राहहयमेकेनकरपद्मेनलीलया ॥ २५ ॥ वाचयित्वास्वर्णपत्रंस्पष्टवर्णसमन्वितम् ॥ जहासमहिलामध्येजगादवचनंपुनः ॥ २६ ॥ ॥ रुक्मांगदउवाच ॥ ॥ पृथिव्यांनास्तिमेपित्रासमःशौर्येणचश्रिया ॥ तस्मिन्कथंविधत्तेसउत्सेकंरामभूमिपः ॥ २७ ॥ यस्यरक्षांप्रकुरुतेसदारुद्रःपिनाकधृक् ॥ यंदेवादानवायक्षानमंतिमणिमौलिभिः ॥ २८ ॥ कुरुताद्वाजिमेधंवैजनकोमेमहाबलः ॥ यात्वेषवाजिशालायांबध्नंतुममवैभटाः ॥ २९ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहिलास्तामनोहराः ॥ प्रहर्षवदनाजाताःकांतंतुपरिरेभिरे ॥ ३० ॥ गृहीत्वाचहयंपुत्रोराज्ञोवीरमणेर्महान् ॥ पुरंपत्नीसमायुक्तोमहोत्साहमवीविशत् ॥ ३१ ॥ मृदंगध्वानिषुप्रोच्चैराहतेषुसमंततः ॥ वंदिभिःसंस्तुतःप्रागात्स्वपितुर्मंदिरंमहत् ॥ ३२ ॥ तस्मैसकथयामासहयंनीतंरघोःपतेः ॥ वाजिमेधायनिर्मुक्तंस्वच्छंदगतिमद्भुतम् ॥ ३३ ॥ रक्षितंशत्रुसूदेनमहाबलसमेतिना ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यनृपोवीरमणिर्महान् ॥ ३४ ॥ नातिप्रशंसयामासतत्कर्मसुमहामतिः ॥ नीत्वापुनःसमायांतंचौरस्येवविचेष्टितम् ॥ ३५ ॥ कथयामासजामात्रेशिवायाद्भुतकर्मणे ॥ अर्धांगनाधरायांगभूषायचंद्रधारिणे ॥ ३६ ॥ तेनसंमंत्रयामासनृपोवीरमणिर्महान् ॥ पुत्रसृष्टंमहत्कर्मविनिंद्यंमहतांमतः ॥ ३७॥ ॥ शिवउवाच॥ ॥ राजन्पुत्रेणभवतःकृतंकर्ममहाद्भुतम् ॥ योजहारमहाबाहंरामचंद्रस्यधीमतः ॥ ३८ ॥ अद्ययुद्धंमहद्भातिसुरासुरविमोहनम् ॥ शत्रुघ्नेनमहाराज्ञावीरकोट्येकरक्षिणा ॥ ३९ ॥ मयायोध्रियतेस्वांतेजिह्वयाप्रोच्यतेहियः ॥ तस्यरामस्ययज्ञांगंजहारतवपुत्रकः ॥ ४० ॥ परमत्रमहाल्लाँभोभविष्यतितरांरणे ॥ यद्रामचरणांभोजंद्रक्ष्यामःस्वीयसेवितम् ॥ ४१ ॥ अत्रयत्नोमहान्कार्योहयस्यपरिरक्षणे ॥ नयिष्यंतिबलाद्वा

१ उज्झितभीविशेषः–इ० पा० । २ त्वं बलादिमम्–इ० पा० । ३ उत्तमम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हंमयारक्षितमप्यसुम् ॥ ४२ ॥ तस्मादिमंमहाराजराज्येनसहसन्नतः ॥ वाजिनंभोजनंदत्वाप्रेक्षस्वांघ्रियुगंततः ॥ ४३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशिवस्य
सनृपोत्तमः ॥ उवाचतंसुरेंद्रादिवंद्यपादांबुजद्वयम् ॥ ४४ ॥ ॥ वीरमणिरुवाच ॥ ॥ क्षत्रियाणामयंधर्मोयत्प्रतापस्यरक्षणम् ॥ तदसौक्रांतुमुद्युक्तः
क्रतुनाहयसंज्ञिना ॥ ४५ ॥ तस्माद्रक्ष्यःस्वप्रतापोयेनकेनापिमानिना ॥ यावच्छक्यंकर्मकृत्वाशरीरव्ययकारिणा ॥ ४६ ॥ सर्वंकृतंसुतेनेदंगृहीतोश्वः
पुनर्यतः ॥ कोपितंरामभूपालंसमयार्हंकुरुप्रभो ॥ ४७ ॥ क्षत्रियाणामिदंकर्मकर्तव्यार्हंभवेन्नहि ॥ यदकस्माद्रिपोःपादौप्रणमेद्भयविह्वलः ॥ ४८ ॥ रि
पवोविहसंत्येनंकातरोयंनृपाधमः ॥ क्षुद्रःप्राकृतवन्नीचोनतवान्भयविह्वलः ॥ ४९ ॥ तस्माद्भवान्यथायोग्यंयोद्धव्येसमुपस्थिते ॥ यद्विधेयंविचार्यैव
कर्तव्यंभक्तरक्षणम् ॥ ५० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यचंद्रचूडोवदद्वचः ॥ प्रहसन्मेघगंभीरवाण्यासंमोहयन्मनः ॥ ५१ ॥ यदिदेवा
स्त्रयस्त्रिंशत्कोटयःसमुपस्थिताः ॥ तथापित्वत्तःकेनाश्वोगृह्यतेममरक्षितुः ॥ ५२ ॥ यदिरामःसमागत्यस्वात्मानंदर्शयिष्यति ॥ तदाहंचरणौतस्यप्रण
मामिसुकोमलौ ॥ ५३ ॥ स्वामिनानहियोद्धव्यंमहाननयउच्यते ॥ अन्येवीरास्तृणप्रायाःकिंचित्कर्तुंनवैक्षमाः ॥ ५४ ॥ तस्माद्युद्धयस्वराजेंद्ररक्ष
केमयिसुस्थिते ॥ कोगृह्णातिबलाद्वाहंत्रिलोकीयदिसंगता ॥ ५५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एतद्वचःपरंश्रुत्वाचंद्रचूडस्यभूमिपः ॥ जहर्षमानसेऽत्यंतंयुद्धकर्म
णिकौतुकी ॥ ५६ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीरमणिपुत्रेणहयग्रहणंनामएकोनचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥३९॥
॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ सेनाचरामहाराज्ञोमहाबलसमन्विताः ॥ समागतास्तंपश्यंतोहयंरामस्यभूपतेः ॥ १ ॥ क्कासावश्वःकेननीतःकथंवाह
श्यतेनसः ॥ कोगंतायमपुर्यांवैवाहंहत्वासुमंदधीः ॥ २ ॥ विलोकयंतस्तन्मार्गंयावत्सेनाचरारघोः ॥ तावत्प्राप्तोमहाराजोमहासैन्यपरीवृतः ॥ ३ ॥ प
प्रच्छसेवकान्सर्वान्कुत्राश्वोममसांप्रतम् ॥ नदृश्यतेकथंवाहःस्वर्णपत्रसुशोभितः ॥ ४ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वासेवकास्तेहयानुगाः ॥ प्रोचुर्नाथमनोवेगोवा
हःकेनापिकानने ॥ ५ ॥ हृतोनलक्ष्यतेतस्मादस्माभिर्मार्गकोविदैः ॥ तदत्रयत्नःकर्तव्योहयप्राप्तिंप्रतिप्रभो ॥ ६ ॥ तेषांवचनमाकर्ण्यपप्रच्छसुमतिं
नृपः ॥ शत्रुघ्नःशत्रुसंहारकारीमोहनरूपधृक् ॥ ७ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कोत्रराजानिवसतिकथंवाहस्यसंगमः ॥ कियद्बलंभूमिपतेर्येनमेद्यहृ
तोहयः ॥ ८ ॥ सुमतिरुवाच ॥ राजन्देवपुरंह्येतद्देवेनैवविनिर्मितम् ॥ कैलासमिवदुर्गम्यंवैरिसंघैःसुसंहतैः ॥ ९ ॥ अस्मिन्वीरमणीराजामहाशूरःप्रता
पवान् ॥ राज्यंकरोतिधर्मेणशिवेनपरिरक्षितः ॥ १० ॥ योसौप्रलयकारीसआस्तेभक्त्यावशीकृतः ॥ चंद्रचूडःस्वभक्तस्यपक्षपातंसृजन्सदा ॥ ११ ॥

१ क्षुद्रःप्राकृतदेहोऽपि न भवान्भयविह्वलः । –इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मादत्रमहद्युद्धंगृहीतश्चेद्भविष्यति ॥ यत्ताःसंतःप्रकुर्वंतुरक्षणंकटकस्यहि ॥ १२ ॥ एवंश्रुत्वासशत्रुघ्नःसर्वभूपशिरोमणिः ॥ सैन्यव्यूहंरचित्वासौतिष्ठ तिस्मसमहायशाः ॥ १३ ॥ अथतंसुखमासीनंमंत्रयंतंसुमंत्रिणा ॥ आजगामसदेवर्षिर्युद्धकौतुकसंयुतः ॥ १४ ॥ तमागतंमुनिंदृष्ट्वाशत्रुघ्नस्तपसांनिधि म् ॥ अभ्युत्थायासनेस्थाप्यमधुपर्कमथार्पयत् ॥ १५ ॥ स्वागतेनचसंतुष्टंनारदंमुनिसत्तमम् ॥ उवाचप्रीणयन्वाचावाक्यवादविशारदः ॥ १६ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ मदीयोऽश्वःकुत्रविप्रकथयस्वमहामते ॥ नलक्ष्यतेगतिस्तस्यसेवकैर्ममकोविदैः ॥ १७ ॥ शंसतंयेनवानीतंक्षत्रियेणचमानिना ॥ कथमत्रहयप्राप्तिर्भविष्यतितपोधन ॥ १८ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यसनारदः ॥ उवाचवीणांरणयन्गायन्रामकथांमुहुः ॥ १९ ॥ ॥ नारदउ वाच ॥ ॥ एतद्देवपुरंराजन्भूपोवीरमणिर्महान् ॥ तत्पुत्रेणवनस्थेनगृहीतस्तववाजिराट् ॥ २० ॥ तत्रयुद्धंमहत्तेद्यभविष्यतिसुदारुणम् ॥ अत्रवीराः पतिष्यंतिबलशौर्यसमन्विताः ॥ २१ ॥ तस्मादत्रमहायत्नात्स्थातव्यंतेमहाबल ॥ रचयव्यूहरचनांदुर्गमांपरसैनिकैः ॥ २२ ॥ जयस्तेभवितराज न्कृच्छ्रेणास्मान्नृपोत्तमात् ॥ रामंकोनुपराजीयाद्भुवनेसकलेह्यपि ॥ २३ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेविप्रोनभसिस्थितवांस्ततः ॥ युद्धंसुदारुणंद्रक्ष्यन्देवदानव योरिव ॥ २४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथराजावीरमणिःसर्वशूरशिरोमणिः ॥ पटहंघोषितुंस्वीयेपुरमध्येमहारवम् ॥ २५ ॥ आह्वयामाससेनान्यं रिपुवीरंमहोन्नतम् ॥ कथयामासचक्षिप्रंमेघगंभीरयागिरा ॥ २६ ॥ ॥ वीरमणिरुवाच ॥ ॥ सेनानीःपटहस्याज्ञांदेहिमेशोभनेपुरे ॥ तच्छ्रुत्वामेसुस न्नद्धाःशत्रुघ्नंप्रतियांतुते ॥ २७ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञोवीरमणेस्तदा ॥ कारयामासपटहंमहारवनिनादितम् ॥ २८ ॥ गेहेगेहेचरथ्यायांश्रूयतेपट हध्वनिः ॥ शत्रुघ्नंयांतुयेसर्वेवीराराजपुरेस्थिताः ॥ २९ ॥ येवैराज्ञःसमुल्लंघ्यशासनंवीरमानिनः ॥ पुत्रावाभ्रातरोवापितेवध्याःस्युर्नृपाज्ञया ॥ ३० ॥ शृण्वंतुवीराःपुनरप्याहतेपटहेरवम् ॥ श्रुत्वाविधीयतामाशुकर्तव्यंमाविलंबितम् ॥ ३१ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिपटहरवंस्वकर्णगोचरंनरवरवीरवरा ययुर्नृपोत्तमम् ॥ कनककवचभूषितस्वदेहाःसमरमहोत्सवहृष्टचित्तकोशाः ॥ ३२ ॥ केचिद्ययुःशिरस्त्राणंधृत्वाशिरसिशोभनम् ॥ कवचेनसुशोभाढ्याः शतकोटिसुशोभिताः ॥ ३३ ॥ रथेनहययुग्मेनमणिकांचनशोभिना ॥ ययुस्तेराजसंदेशान्नृवरालयसुन्मदाः ॥ ३४ ॥ केचिन्मतंगजैर्मत्तैः केचिद्वाहैः सुशोभनैः ॥ ययुर्नृपगृहंसर्वेराजसंदेशकारकाः ॥ ३५ ॥ विविक्तस्वर्णकवचाशिरस्त्राणसुशोभितः ॥ रुक्मांगदोपिचनिजेरथेतिष्ठन्मनोजवे ॥ ३६ ॥ शुभांगदोनुजस्तस्यमहारत्नमयंदधत् ॥ कवचंवपुषिश्रेष्ठंनिजंप्रायाद्रणोत्सवे ॥ ३७ ॥ राजभ्रातावीरसिंहःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ॥ ययौनृपाज्ञयातत्रशा

१ कृत्वेति शेषः । श्रुत्वेत्यर्थः । २ भूपाला युद्धदुर्मदाः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सनंभूमिपस्यहि ॥ ३८ ॥ जांमेयस्तस्यराज्ञोपिबलमित्रइतिस्मृतः ॥ सन्नद्धःकवचीखड्गीजगामनृपमंदिरम् ॥ ३९ ॥ सेनानीरिपुवारोपिसेनांतांचतुरंगि
णीम् ॥ सज्जांविधायभूपायन्यवेदयदथोमहान् ॥ ४० ॥ अथराजावीरमणिःसर्वशस्त्रास्त्रपूरितम् ॥ मणिसृष्टोच्चचक्रोच्चमारोहत्स्यंदनोत्तमम् ॥ ४१ ॥
ततोवीरार्णवेशंखनिनादश्चसमंततः ॥ श्रूयतेकातरान्वीरान्प्रेरयन्निवसंगरे ॥ ४२ ॥ भेर्यःसमंततोजघ्नुःशुभवादकवादिताः ॥ अनीकान्यत्रतस्यासन्सं
ग्रामायप्रतस्थुषः ॥ ४३ ॥ सर्वेकृतस्वस्त्ययनाःसर्वाभरणभूषिताः ॥ सर्वशस्त्रास्त्रसंपूर्णाययुःसमरमण्डलम् ॥ ४४ ॥ भेरीशंखनिनादेनपूरिताश्चनगागु
हाः ॥ आकारितुंगतःकिंनुतद्रवःस्वर्गसंस्थितान् ॥ ४५ ॥ तस्मिन्कोलाहलेवृत्तेराजावीरमणिर्महान् ॥ रणोत्साहेनसंयुक्तोथययौप्रधनमंडलम् ॥ ४६ ॥
आगत्यसंस्थितस्तावद्रथपत्तिसमाकुलम् ॥ समुद्रइवतत्स्थानात्प्लावितुंपुरुषानयात् ॥ ४७ ॥ तदागतंबलंदृष्ट्वारथिभिःशस्त्रकोविदैः ॥ कोलाहलीकृतं
सर्वमुवाचसुमतिंनृपः ॥ ४८ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ समागतोवीरमणिर्ममवाजिधरोबली ॥ योद्धुंमांमहताभूयःसैन्येनचतुरंगिणा ॥ ४९ ॥ कथंयु
द्धंप्रकर्तव्यंकेयोत्स्यंतिबलोत्कटाः ॥ तान्सर्वान्दिशमेवीरान्यथास्याज्जयईप्सितः ॥ ५० ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ स्वामिन्नसौमहाराजोमहासैन्यपरी
वृतः ॥ समागतःसयुद्धार्थंशिवभक्तिसमन्वितः ॥ ५१ ॥ सांप्रतंयुद्धचतांवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ अन्येपिनीलरत्नाद्यायोद्धारोयुद्धकोविदाः ॥ ५२ ॥
शिवेनसहयोद्धव्यंराज्ञावाभवतानघ ॥ द्वंद्वयुद्धेनजेतव्योमहाबलपराक्रमः ॥ ५३ ॥ अनेनविधिनाराजञ्जयस्तेत्रभविष्यति ॥ पश्चाद्यद्रोचतेस्वामिंस्त
त्कुरुष्वमहामते ॥ ५४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ सुभटानादिदेशाथयुद्धायकृतनिश्चयः ॥ ५५ ॥ सर्वैःससैन्यै
र्युद्धार्थंराजभिःशस्त्रकोविदैः ॥ यथास्यान्मेजयःक्षिप्रंयतितव्यंतथापुनः ॥ ५६ ॥ जयार्थंराघवस्यैवश्रुत्वातेरणकोविदाः ॥ महोत्साहेनसंयुक्काययुर्योद्धुं
तुसैनिकैः ॥५७॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीरमणिनासहयुद्धनिश्चयोनामचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥४०॥ ॥छ॥
॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ युद्धायतेसुसंनद्धाःशत्रुघ्नस्यमहाबलाः ॥ ययुर्वीरमणेःसैन्यमध्येशौर्यसमन्विताः ॥१॥ शरान्विमुंचमानास्तेभिंदंतःसैनिकान्बहून् ॥
व्यदृश्यंतरणांतःस्थाःशरासनधरानराः ॥२॥ अनेकेनिहतास्तत्रगजामणिमयारथाः ॥ भग्नावाहसमेताश्चदृश्यंतेरणमंडले ॥३॥ विहितंकदनंतेषांश्रुत्वारु
क्मांगदोबली ॥ रथेमणिमयेतिष्ठन्ययौयोद्धुंससैनिकान् ॥ ४ ॥ शरासनेशरान्धास्यन्निषुधीअक्षयौदधत् ॥ शोणनेत्रांतरोभीमोमहाकोपसमन्वितः ॥५॥
अनेकबाणसंविग्नान्कुर्वञ्छूरान्सहस्रशः ॥ हाहाकारंकारयंस्तद्ययौरुक्मांगदोबली ॥ ६ ॥ राजपुत्रःस्वसदृशंबलेनयशसाश्रिया ॥ आह्वयामासशत्रु

१ पत्नीभगिन्याः पुत्रः—इ० पा० । २ वीरारवः—इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रंभारतिंपुष्कलंबली ॥७॥ ॥रुक्मांगदउवाच॥ ॥ आगच्छवीरकर्मात्वंमहाबलपराक्रम ॥ मयायोद्धुंतुबलिनाराजपुत्रेणभास्वता ॥८॥ किमन्यैस्त्रासितैर्वीरै
निहतैःकोटिभिर्नरैः ॥ मयासमंमहायुद्धंविधायजयमाप्नुहि ॥ ९ ॥ इत्युक्तवंतंतरसाप्रहसन्पुष्कलोबली ॥ जघानविपुलेमध्येवक्षसस्तीक्ष्णपर्व
भिः ॥ १० ॥ तदमृष्यन्राजपुत्रोमहाचापेदधच्छरान् ॥ जघानदशभिर्वीरंपुष्कलंवक्षसोंतरे ॥ ११ ॥ उभौसमरसंरब्धावुभावपिजयैषिणौ ॥ रेजातेसमरे
तौहिकुमारतारकौयथा ॥१२॥ बाणान्धनुषिसंधायदशसंख्यान्महाशितान् ॥ अकरोत्पुष्कलोवीरोविरथंराजपुत्रकम् ॥ १३ ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यां
सूतमपातयत् ॥ एकेनध्वजमेतस्यद्वाभ्यांस्यंदनरक्षकौ ॥ १४ ॥ एकेनहृदिविव्याधराजपुत्रस्यवेगवान् ॥ तदद्भुतंकर्मदृष्ट्वासर्वेवीराःप्रतोषिताः ॥ १५ ॥
सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ अत्यंतंकोपमापन्नःस्यंदनंपरमाविशत् ॥ १६ ॥ सास्थित्वास्यंदनवरेहयरत्नेनभूषिते ॥ शरासनंमहद्धृत्वासुदृ
ढंगुणपूरितम् ॥ १७ ॥ उवाचपुष्कलंवीरंरुक्मांगदइदंवचः ॥ महत्पराक्रमंकृत्वाक्वयास्यासिपरंतप ॥ १८ ॥ पश्यमेऽद्यपराक्रांतियद्बलेनविनिर्मि
ताम् ॥ यत्नात्तिष्ठस्वभोवीरनयामित्वद्रथंनभः ॥ १९ ॥ इत्युक्त्वाशरमत्युग्रंदधारस्वशरासने ॥ मंत्रयित्वाततश्चास्त्रंभ्रामकंपौष्कलेरथे ॥ २० ॥ मुमो
चनिशितंबाणंस्वर्णपुंखैकशोभितम् ॥ तेनबाणेननीतोस्यरथोयोजनमात्रकम् ॥ २१ ॥ धृतःकृच्छ्रेणसूतेनरथोबभ्रामभूतले ॥ कृच्छ्रेणप्राप्यस्वस्थानंपु
ष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ २२ ॥ जगादवचनंतंवैबाणंबिभ्रच्छरासने ॥ स्वर्गंप्राप्नुहिवीराग्र्यसर्वदेवैश्चसेवितम् ॥ २३ ॥ त्वादृशाःपृथिवीयोग्यानभवंति
नृपोत्तम ॥ शतक्रतुसभायोग्यास्तद्गच्छत्वंसुरालयम् ॥२४॥ इत्युक्त्वासमुमोचास्त्रमाकाशप्रापकंमहत् ॥ तेनबाणेनसरथोययौखमनुलोमतः ॥ २५ ॥
सर्वाँल्लोकानतिक्रामन्ययौसूर्यस्यमंडलम् ॥ तज्ज्वालयारथोदग्धोहयसूतसमन्वितः ॥ २६ ॥ तत्करैर्दग्धभूयिष्ठकलेवरःसुदुःखितः ॥ पपातचंद्रचूडंसधृ
त्वाहृद्यसुखार्दनम् ॥ २७ ॥ भूमौनिपतितस्तत्रकरदग्धकलेवरः ॥ अत्यंतंदुःखमापन्नोमुमूर्च्छरणमंडले ॥ २८ ॥ तस्मिन्निपतितेभूमौमूर्च्छितेराजपु
त्रके ॥ हाहाकारोमहानासीत्तत्रसंग्राममूर्धनि ॥२९॥ वैरिणोजयलक्ष्मींतेप्रापुःपुष्कलमुख्यकाः॥ पलायनपराजातावैरिणोहयरक्षकाः॥३०॥ तदापुत्रस्यवै
मूर्च्छांदृष्ट्वावीरमणिर्नृपः ॥ प्रायात्समरमध्यस्थंपुष्कलंकोपपूरितः ॥ ३१ ॥ तदाभूमिश्चचालेयंसपर्वतवनोत्तमा ॥ शूरावैहर्षमापन्नाःकातराभयपीडिताः
॥ ३२ ॥ चापंमहद्दधानःसइषुधीअक्षयावपि ॥ रोषान्निःश्वासमामुंचन्नाह्वयामासवैरिणम् ॥ ३३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवा
देरामाश्वमेधेरुक्मांगदपराजयपुष्कलविजयोनामएकचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ ॥ छ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ आह्वयंतंमहासैन्यवारिधौपुष्कलंनृपम् ॥
समालक्ष्यकपींद्रोपिहनूमांस्तमधावत ॥ १ ॥ लांगूलमुद्यम्यविशालदेहंसरावमातत्यपयोदघोषम् ॥ रणस्थितान्वीरवरान्कपींद्रोजगामतंवीरमणिंनृपे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्द्रम् ॥ २ ॥ आयांतंतंहनूमंतंवीक्ष्यपुष्कलउद्भटः ॥ विलोकयामासदृशावैरिक्रोधसुशोणया ॥ ३ ॥ जगादतंहनूमंतंपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥
मेघगंभीरयावाचानादयन्नणमंडलम् ॥ ४ ॥ ॥ पुष्कलउवाच ॥ ॥ कथंत्वंसमरेयोद्धुमागतोसिमहाकपे ॥ कियद्बलंस्वल्पमेतद्राज्ञोवीरमणेर्महत् ॥ ५ ॥
यत्रत्रिजगतीसर्वासंमुखेसमुपागता ॥ तत्रत्वंलीलयायोद्धुंयातुमिच्छसिवानवा ॥ ६ ॥ कोयंराजावीरमणिःकियद्बलमथाल्पकम् ॥ अत्रागमनमत्युग्रंतव
वीरनभाव्यते ॥ ७ ॥ र[1]घुनाथकृपपांगादहंनिस्तीर्यदुस्तरम् ॥ क्षणान्निर्यामिकीशेंद्रमा[2]चिंत्तंकुरुसंगरे ॥ ८ ॥ त्वयाराक्षसपाथोधिस्तीर्णोरामकृपात्रजात् ॥
तथारामंसुसंस्मृत्यनिस्तरिष्यामिदुस्तरम् ॥ ९ ॥ येकेचिद्दुस्तरंप्राप्यरघुनाथंस्मरंतिच ॥ तेषांदुःखोदधिःशुष्कोभविष्यतिनसंशयः ॥ १० ॥
तस्माद्व्रजमहावीरशत्रुघ्नसविधेबलिन् ॥ एषआयामिनिर्जित्यभूपंवीरमणिंक्षणात् ॥ ११ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिधीरांसमाकर्ण्यवाणींपुष्कलभा
षिताम् ॥ जगादवचनंभूयःपुष्कलंपरवीरहा ॥ १२ ॥ ॥ हनुमानुवाच ॥ ॥ पुत्रमासाहसंकार्षीर्भूपंवीरमणिंप्रति ॥ एषदाताशरण्यश्चबलशौर्य
समन्वितः ॥ १३ ॥ त्वंबालःस्थविरोभूपोऽखिलशस्त्रास्त्रवित्तमः ॥ अनेकेविजिताःसंख्येवीराःशौर्यसुशोभिनः ॥ १४ ॥ जानीहिपाइवैतस्यत्वंरक्षितारं
सदाशिवम् ॥ भक्त्यावशीकृतंस्थाणुंसो[3]मंचैतत्पुरिस्थितम् ॥ १५ ॥ तस्मादहमनेनैवयोत्स्येभूपेनपुष्कल ॥ अन्यान्वीरान्विजित्वात्वंकीर्तिमाप्नुहिपु
ष्कलाम् ॥ १६ ॥ पुष्कलउवाच ॥ शिवोभक्त्यावशीकृत्यस्वपुरेस्थापितोमुना ॥ परमस्याशुहृदयेनतिष्ठतिमहेश्वरः ॥ १७ ॥ सदाशिवोयमाराध्यपर
मंस्थानमागतः ॥ सरामोमन्मनस्त्यक्त्वानक्वापिपरिगच्छति ॥ १८ ॥ यत्ररामस्तत्रविश्वंसर्वस्थास्नुचरिष्णुच ॥ तस्मादहंजयिष्यामिरणेवीरमणिंनृ
पम् ॥ १९ ॥ व्रजत्वंसमरेयोद्धुमन्यान्मानिवरान्नृपान् ॥ वीरसिंहमुखान्कीशमर्चितांमाकुरुप्रभो ॥ २० ॥ वाचमित्थंसमाकर्ण्यहनूमान्धीरसेविताम् ॥
जगामसमरेयोद्धुंवीरसिंहंनृपानुजम् ॥ २१ ॥ लक्ष्मीनिधिःसुतेनास्यशुभांगदसुसंज्ञिना ॥ द्वैरथेनप्रयुयुधेमहाशस्त्रास्त्रवेदिना ॥ २२ ॥ बलमित्रेणसुमदः
स्वप्रतापबलोर्जितः ॥ योद्धुंसशस्त्रःसंग्रामंविचचारनृपात्मजः ॥ २३ ॥ आह्वयंतंनृपंदृष्ट्वाद्वैरथेयुद्धकोविदः ॥ पुष्कलोरु[4]क्मखचितेरथेतिष्ठन्ययौहित
म् ॥ २४ ॥ राजातमागतंदृष्ट्वापुष्कलंयुद्धकोविदम् ॥ उवाचनिर्भियावाण्यारणमध्येसुभाषितः ॥ २५ ॥ ॥ वीरमणिरुवाच ॥ ॥ बालमायाहिमां
क्रुद्धंसंग्रामेचंडकोपनम् ॥ गच्छप्राणपरीप्सायैमायुद्धंकुरुमेसह ॥ २६ ॥ त्वादृशान्बालकान्भूपामादृशाःकृपयंतिहि ॥ प्रहरंतिनचैतान्वैतस्माद्गच्छरणा ॥ ४६ ॥
द्वहिः ॥ २७ ॥ यावत्त्वंनमयादृष्टश्चक्षुर्भ्यांतावदुन्मनाः ॥ सांप्रतंत्वांप्रहर्तुंनमनःसमभिकांक्षति ॥ २८ ॥ यत्त्वयामत्सुतोबाणैर्भिन्नोमूर्च्छीकृतःपुनः ॥

१ रघुनाथकृपायोगात्–इ० पा० । २ चिंताम्–इ० पा० । ३ सोमम्–उमया सहितम् । ४ रत्नखचिते–इ०, भस्मखचिते–इ०, भर्मखचिते-इ० च पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वंमयाक्षांतमद्यतववालधियोमहत् ॥ २९ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलोनिजगादतम् ॥ पुष्कलउवाच ॥ ॥ बालोहंत्वंमहावृद्धःसर्वशस्त्रास्त्रकोवि
दः ॥३०॥ क्षत्रियाणांमतंचैववयेवलाधिक्यसंयुताः ॥ तएववृद्धाभूपाग्र्यनवयोवृद्धतांगताः ॥ ३१ ॥ मयातेमूर्च्छितःपुत्रःसशौर्यबलदर्पितः ॥ इदानींत्वाम
हंशस्त्रैःपातयिष्यामिसंगरे ॥३२॥ तस्मात्त्वंयत्नतस्तिष्ठराजन्संग्राममूर्धनि ॥ रामभक्तंनमांकश्चिज्जयतींद्रपदेस्थितः ॥३३॥ इत्थंभाषितमाश्रुत्यपुष्कल
स्यनृपाग्रणीः ॥ जहासबालंसंवीक्ष्यकोपंचव्यदधात्पुनः ॥३४॥ तंवैकुपितमालक्ष्यभरतात्मजउन्मदः ॥ जघानशरविंशत्याराजानंहृदितीक्ष्णया ॥ ३५ ॥
राजातानागतान्दृष्ट्वावाणांस्तेनविमोचितान् ॥ चिच्छेदपरमक्रुद्धःशरैस्तीक्ष्णैरनेकधा ॥ ३६ ॥ तद्बाणच्छेदनंदृष्ट्वाभारतिःपरवीरहा ॥ चुकोपहृ
दयेत्यंतंराजानंचात्रिभिःशरैः ॥ ३७ ॥ विव्याधभालेभूपालपुत्रःपुष्कलसंज्ञकः ॥ तत्रलग्नाविरेजुस्तेत्रिकूटशिखराणिकिम् ॥ ३८ ॥ तैर्बाणैर्व्यथितो
राजाजघाननवभिःशरैः ॥ हृदयेपुष्कलंवीरंमहाकोपसमन्वितः ॥ तैर्वत्सदन्तैर्बहृस्रंपीतंरामानुजाङ्गजम्[1] ॥ ३९ ॥ सर्पाआशीविषायद्वत्क्रुद्धास्तद्वपु
षिस्थिताः ॥ परमंकोपमापन्नःपुष्कलोभूमिपंपुनः ॥ ४० ॥ बाणानांशतकेनाशुबिभेदाशितपर्वणाम् ॥ तैर्बाणैःकवचंभिन्नंकिरीटःसशिरस्त्रकः ॥ ४१॥
रथोधनुर्महत्सज्यंछिन्नंकोपपरिप्लवात् ॥ क्षतजेनपरिप्लुष्टोबाणभिन्नकलेवरः ॥ ४२ ॥ अन्यंस्यंदनमारुह्यजगामभरतात्मजम् ॥ धन्योसिवीररामस्य
चरणाब्जमधुव्रत ॥ ४३ ॥ महत्कृतंकर्मतेऽद्ययदहंविरथीकृतः ॥ प्राणान्रक्षस्वभोवीरसांप्रतंमयियुद्धयति ॥ ४४ ॥ सुलभानतवप्राणाःकालरू
पेमयिस्थिते ॥ इत्युक्त्वाव्यहनद्बाणैरसंख्यैःशस्त्रकोविदः ॥ ४५ ॥ भूमौदिशिचतद्बाणानान्यदृश्यतेतत्रह ॥ अनेकेगजसाहस्राभिन्नाअश्वाःसमंत
तः ॥ ४६ ॥ रथारथियुतास्तेनाछिन्नाभिन्नाद्विधाकृताः ॥ शोणितौघासरित्तत्रप्रसुस्रावरणांगणे ॥ ४७ ॥ यत्रोन्मदाहिमातंगादृश्यंतेशैलशृं
गवत् ॥ केशाःशैवाललक्ष्यास्तेमुहुःप्राणिशिरःस्थिताः ॥ ४८ ॥ अनेकेपाणयश्छिन्नावीराणांमुद्रिकाश्रियः ॥ दृश्यंतेअहिवत्तत्रचंदनादिकरू
पिताः ॥ ४९ ॥ शिरांसिचभटाग्र्याणांकच्छपाभांवहंतिवै ॥ मांसानिपंकायत्रासन्वीराणांमहतांततः ॥ ५० ॥ एवंव्यतिकरेवृत्तेयोगिन्यः
शतशोरणे ॥ पपुःपात्रेणरुधिरंप्राणिनांरणपातिनाम् ॥ ५१ ॥ मांसानिबुभुजुस्तावैहर्षकौतुकसंयुताः ॥ पीत्वातुशोणितंतत्रभक्षि
त्वामांसमुन्मदाः ॥ ५२ ॥ ननृतुर्जहसुःप्रोच्चैरुज्जगुःप्रधनांगणे ॥ पिशाचास्तत्रसमरेप्राणिनांमस्तकानिवै॥ ५३ ॥ धृत्वाकराभ्यांमत्तांगास्तालवद्वादनोद्य
ताः ॥ शिवास्तत्रमहामांसंपतितानांरणांगणे ॥ ५४ ॥ भक्षित्वाव्यनदन्मत्ताःकातराणांभयप्रदाः॥कातरास्त्राःसमापन्नागताःकुंजरकोटरे[2] ॥ ५५ ॥ भक्षि

१ अत्र अंगशब्दस्यांगजे लक्षणा तेन रामानुजस्य भारतस्यांगमंगजः रामानुजांगं पुष्कलः तस्माज्जातं रामानुजांगजं पीतं बहु अस्रं पीतमिति संगतिः । २ कातरास्तत्र संत्रस्ताः—इ० पा०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तायोगिनीभिस्तेपापिनांक्वापिनास्थितिः ॥ एतत्कदनमालक्ष्यस्वसैन्यस्यरथाग्रणीः ॥ ५६ ॥ पुष्कलोपिचकारात्रकदनंरणमंडले ॥ भिद्यंतेगजशीर्षा
णिपतंतिमौक्तिकानितु ॥ ५७ ॥ दृश्यतेलोमभिःपूर्णाताम्रपर्णीवतन्नदी ॥ पुष्कलप्रहिताबाणानृणामंगेषुसंगताः ॥ कुर्वंतिप्राणविच्छेदंवीराणामपिसर्व
तः ॥ ५८ ॥ सर्वेरुधिरसिक्तांगाःसर्वेच्छिन्ननिजांगकाः ॥ दृश्यंतेकिंशुकायद्वत्सुभटाःप्रधनांगणे ॥ ५९ ॥ एतस्मिन्समयेक्रुद्धःसमाभाष्यमहीपतिम् ॥
जघानबहुबाणैस्तंरोषपूरपरिप्लुतः ॥ ६० ॥ तद्बाणवेधभिन्नांगोविशीर्णकवचोनृपः ॥ महाबलंतंमन्वानःप्राहरच्छरकोटिभिः ॥ ६१ ॥ तैर्बाणैःकवचान्मुक्तं
सुस्रावबहुशोणितम् ॥ वपुर्बभूवरुचिरंशरपंजरगोचरम् ॥ ६२ ॥ शरपंजरमध्यस्थोविह्वलीकृतमानसः ॥ शरान्नेतुंचसंधातुंनक्षमःसचभारतिः ॥ ६३ ॥
रामंस्मृत्वाधनुर्धृत्वाकरेसज्जंमहद्दृढम् ॥ मुमोचबाणान्निशितान्वैरिवृंदनिवारणान् ॥ ६४ ॥ तैर्बाणैःशरजालंतद्विधूयमुनिपुंगव ॥ शंखंप्रध्मायसमरेजगाद
गतभीर्नृपम्[1] ॥ ६५ ॥ ॥ पुष्कलउवाच ॥ ॥ त्वयाकृतंमहत्कर्मयन्मांबाणस्यपंजरे ॥ गोचरंकृतवान्वीरवीरतापनमुद्भटम् ॥ ६६ ॥ वृद्धत्वान्ममसा
न्योसिसांप्रतंरणमंडले ॥ पश्यमेद्यपराक्रांतंराजन्वीरमणेमहत् ॥ ६७ ॥ बाणत्रयेणभोवीरमूर्च्छितंकरवैनहि ॥ तर्हिंप्रतिज्ञांशृणुवैसर्ववीरविमोहिनीम् ॥
॥६८॥ गंगांप्राप्यापियोवैतांनिंदि[2]त्वापापहारिणीम् ॥ नमज्जतिमहापापोमहामूढविचेष्टितः॥ ६९ ॥ तस्यपापंममैवास्तुचेन्नत्वांरणमंडले ॥ पा[3]तयेमूर्च्छ
यावीरसन्नद्धोभवभूपते ॥ ७० ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलस्यनृपोत्तमः ॥ चुकोपभृशमुद्विग्नःसंदधेनिशिताञ्छरान् ॥ ७१ ॥ तेशराहृदयंभित्त्वा
गतास्तेभारतेमहत् ॥ पेतुःक्षितावधोयद्वद्रामभक्तिपराङ्मुखाः ॥ ७२ ॥ ततःशरंमुमोचास्मैनिशितंवह्निसप्रभम् ॥ लक्षीकृत्यमहद्वक्षःकपाटतटविस्तृ
तम् ॥ ७३ ॥ सबाणोभू[4]मिपतिनाद्विधाछिन्नःशरेणहि ॥ पपातरथमध्येसर्[5]विमंडलवज्ज्वलन् ॥७४॥ अपरंबाणमाधत्तमातृभक्तिभवंततः ॥ निधायपुण्यं
सोप्येषचिच्छेदमहतापुनः ॥ ७५ ॥ तदाखिन्नःसहृदयेकिंकर्तव्यमितिस्मरन् ॥ रामंहृदिनिजार्तिघ्नंमुमोचपरमास्त्रवित् ॥ ७६ ॥ सबाणस्तस्यहृदये
लग्नआशीविषोपमः ॥ मूर्च्छामप्रापयत्तंवैज्वलन्सूर्यसमप्रभः ॥ ७७ ॥ ततोहाहाकृतंसर्वंपलायनपरायणम् ॥ राज्ञिसंमूर्च्छितेजातेपुष्कलोजयमाप्त
वान् ॥७८॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीर[6]मणेःपराभवोनामद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥४२॥ ॥ शेषउवाच ॥
हनूमान्वीरसिंहंतुसमागत्याब्रवीद्वचः ॥ तिष्ठयासिकुतोवीरजेष्यामित्वांक्षणादिह ॥ १ ॥ एवमुक्तंसमाकर्ण्यप्लवगस्यवचोमहत् ॥ कोपपूरपरिप्लुतः

१ भटः–इ० पा० । २ विदित्वा–इ०पा० । ३ पतितं मूर्छया नैव करिष्ये तक्षिणसायकैः। सांप्रतं वीरबुद्ध्या त्वं संनद्धो भव भूपते–इ० पा० । ४ भूमिपतनात्–इ० पा० । ५ भूमंडलमिव ज्वलन्–इ० पा० । ६ पुष्कलविजयोनाम– इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कार्मुकंजलदस्वनम् ॥ २ ॥ विनद्यघोरान्निशितान्बाणान्मुंचन्बभौरणे ॥ आषाढेजलदस्येवधारासारेमनोहरः ॥ ३ ॥ तान्दृष्ट्वानिशितान्बाणान्स्व
देहेसुविलग्नकान् ॥ चुकोपहृदयेऽत्यंतंहं[1]नूमानंजनीसुतः ॥ ४ ॥ मुष्टिनाताडयामासहृदयेवज्रसारिणा ॥ समुष्टिनाहतोवीरःपपातधरणीतले ॥ ५ ॥
मूर्च्छितंतंसमालोक्यपितृव्यंसशुभांगदः ॥ रुक्मांगदोपिसंमूर्च्छांत्यक्त्वागाद्रणमंडलम् ॥ ६ ॥ बाणान्समभिवर्षंतौमेघाविवमहास्वनौ ॥
कुर्वंतौकदनंघोरंप्लवंगंप्रतिजग्मतुः ॥ ७ ॥ तौदृष्ट्वासमरेवीरौसमायातौकपीश्वरः ॥ लांगूलेनचसंवेष्ट्यसरथौचापधारकौ ॥ ८ ॥ स्फोटयामासभूदेशेत
त्क्षणान्मूर्च्छितावुभौ ॥ निश्चेष्टौसमभूतांतौरुं[2]धिरारक्तदेहकौ ॥ ९ ॥ बलमित्रश्चिरंयुद्धंविधायसुमदेनहि ॥ मूर्च्छामप्रापयत्तंवैबाणैःसुशितपर्वभिः ॥१०॥
पुष्कलेनक्षणान्नीतोमूर्च्छांचैतन्यवर्जिताम् ॥ जयमातंतुकटकंशत्रुघ्नस्यभटार्दनम् ॥ ११ ॥ एतस्मिन्समयेसां[3]बःस्यंदनंवरमास्थितः ॥ विस्फारयन्धनु
र्दिव्यमुपाधावद्भटानिमान् ॥ १२ ॥ जटाजूटांतरगतांचंद्ररेखांवहन्महान् ॥ सर्पाभूषांमनःस्पर्शांदधदाजगवंधनुः ॥ १३ ॥ मूर्च्छितान्स्वजनान्दृष्ट्वाभक्ता
र्तिघ्नोमहेश्वरः ॥ योद्धुंप्रायान्महासैन्यैःशत्रुघ्नस्यभटानिमान् ॥ १४ ॥ सगणःसपरीवारःकंपयन्पृथिवीतलम् ॥ भक्तरक्षार्क्षमागच्छंस्त्रिपुरंतुपुरायथा॥ १५॥
कोपाच्छोणतरेनेत्रेवहन्प्रलयकारकः ॥ पश्यन्वीरान्बहुमतीन्पिनाकीदेववंदितः ॥ १६ ॥ तमागतंमहेशानंवीक्ष्यरामानुजोबली ॥ जगामसमरेयोद्धुंसर्व
देवशिरोमणिम् ॥ १७ ॥ अथागतंतुशत्रुघ्नंरुद्रोवीक्ष्यपिनाकधृक् ॥ उवाचपरमापन्नःकोपंसगुणचापधृक् ॥१८॥ पुष्कलेनमहत्कर्मकृतंरामांघ्रिसेविना ॥
मद्भक्तंयोरणेहत्वागतःसमरमंडलम् ॥ १९ ॥ अद्यक्कास्तिपरोवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ तंहत्वासुखमाप्स्यामिसमरेभक्तपीडनम् ॥ २० ॥ ॥ शेष
उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वावीरभद्रंसप्रेषयामासपुष्कलम् ॥ याहित्वंसमरेयोद्धुंपुष्कलंसेवकार्दनम् ॥ २१ ॥ नंदिनंप्रेषयामासहनूमंतंमहाबलम् ॥ कुशध्व
जंप्रचंडंतुभृंगिणंचसुबाहुकम् ॥ २२ ॥ सुं[4]मदंचंडनामानंगणंस्वीयंसमादिशत् ॥ पुष्कलस्तुसमायांतंवीरभद्रंमहागणम् ॥ २३ ॥ महारुद्रस्यसंवीक्ष्ययो
द्धुंप्रायान्महामनाः ॥ पुष्कलःपंचभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे ॥ २४ ॥ तैर्बाणैःक्षतगात्रस्तुत्रिशूलंससमादिशत् ॥ सत्रिशूलंक्षणाच्छित्त्वाव्यगर्जतमहाब
लः ॥ २५ ॥ छिन्नंस्वीयंत्रिशूलंवैवीक्ष्यरुद्रानुगोबली ॥ खट्वांगेनजघानाशुमस्तकेभारतिंद्विज ॥ २६ ॥ खट्वांगाभिहतःसोथसुमूर्च्छंक्षणमुद्भटः ॥
विहायमूर्च्छांसद्वीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ २७ ॥ शरैश्चिच्छेदखट्वांगंकरस्थंतस्यतत्क्षणात् ॥ वीरभद्रःस्वकेच्छिन्नेखट्वांगेकरसंस्थिते ॥ २८ ॥ परम
क्रोधमापन्नोबभंजरथिनोरथम् ॥ भंक्त्वारथंतुवीरस्यपदातिं[5]चविधायसः ॥ २९ ॥ बाहुयुद्धेनयुयुधेपुष्कलेनमहात्मना ॥ सपुष्कलोरथंत्यक्त्वाचूर्णितंते

१ तं हंतुं मन आदधे–इ ० पा० । २ रुधिराक्रान्तदेहकौ–इ० पा० । ३ शर्वः–इ० पा० । ४ दमनं–इ०, –सुदमं–इ० च पा० । ५ विहायसः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवेगतः ॥ ३० ॥ मुष्टिनाताडयामासवीरभद्रंमहाबलः ॥ अन्योन्यंमुष्टिभिर्घ्नंतावूरुभिर्जानुभिस्तथा ॥ ३१ ॥ परस्परवधोद्युक्तौपरस्परजयैषिणौ ॥ एवंचतुर्दिनमभूद्रात्रिंदिवमपीशयोः ॥ ३२ ॥ नकोपितत्रहीयेतनजीयेतमहाबलः ॥ पंचमेतुदिनेवृत्तेवीरभद्रोमहाबलः ॥ ३३ ॥ गृहीत्वानभउड्डीनोमहावीरंतुपुष्कलम् ॥ तत्रयुद्धंतयोरासीद्देवासुरविमोहनम् ॥ ३४ ॥ मुष्टिनाचरणाघातैर्बाहुभिःसुखुरैर्महत् ॥ तदात्यंतंप्रकुपितःपुष्कलोवीरभद्रकम् ॥ ३५ ॥ गृहीत्वाकंठदेशेतुताडयामासभूतले ॥ तत्प्रहारेणव्यथितोवीरभद्रोमहाबलः ॥ ३६ ॥ गृहीत्वापुष्कलंपादेजघानास्फालयन्मुहुः ॥ ताडयित्वामहीदेशेपुष्कलंसुमहाबलः ॥ ३७ ॥ त्रिशूलेनचकर्ताशुशिरोज्वलितकुंडलम् ॥ जगर्जेपुष्कलंहत्वावीरभद्रोमहाबलः ॥ ३८ ॥ गर्जतातेनशार्वेणप्रापितास्त्रासमुद्भटाः ॥ हाहाकारोमहानासीत्पुष्कलेपतितेरणे ॥ ३९॥ त्रासंप्रापुर्जनाःसर्वेरणमध्येसुकोविदाः ॥ तेशशंसुश्चशत्रुघ्नंपुष्कलंपतितंरणे॥४०॥ निहतंवीरभद्रेणमहेश्वरगणेनवै ॥ इत्याश्रुत्यमहावीरःपुष्कलस्यवधंतदा ॥ ४१ ॥ दुःखंप्राप्तोरणेत्यंतंकंपमानःशुचामहान् ॥ तंदुःखितंचशत्रुघ्नंज्ञात्वारुद्रोब्रवीद्वचः ॥ ४२ ॥ शत्रुघ्नंसमरेवीरंशोचंतंपुष्कलेहते ॥ रेशत्रुघ्नरणेशोकंमाकृथाःसुमहाबल ॥ ४३ ॥ वीराणांरणमध्येतुपातनंकीर्तयेस्मृतम् ॥ धन्योवीरःपुष्कलाख्योयश्चवैदिनपंचकम् ॥ ४४ ॥ युयुधेवीरभद्रेणमहाप्रलयकारिणा ॥ येनक्षणाद्विनिहतोदक्षोमदपमानकृत् ॥ ४५ ॥ क्षणाद्विनिहतायेनदैत्यास्त्रिपुरसैनिकाः ॥ तस्माद्युद्ध्यस्वराजेंद्रशोकंत्यक्त्वामहाबल ॥ ४६ ॥ यत्नात्तिष्ठाद्यवीराग्र्यमयियोद्धरिसंस्थिते ॥ शोकंसंत्यज्यशत्रुघ्नोवीरश्चुक्रोधशंकरम् ॥ ४७ ॥ आत्तसज्जधनुर्बाणैः[1]प्रचच्छादमहेश्वरम् ॥ तेबाणाःसुरशीर्षण्यवपुषंक्षतविक्षतम् ॥ ४८ ॥ अकुर्वंतमहच्चित्रंभक्तरक्षार्थमागतम् ॥ तेबाणाःशंकरस्यापिबाणानभसिसंस्थिताः ॥ ४९ ॥ व्याप्यैतत्सकलंविश्वंचित्रकारिमुनेरपि ॥ तद्बाणयोर्युद्धबलंवीक्ष्यसर्वेत्रमेनिरे ॥ ५० ॥ प्रलयंलोकसंहारकारकंसर्वमोहकम् ॥ आकाशेतुविमानानिसंश्रित्यस्वपुरस्थिताः ॥ ५१ ॥ विलोकयितुमागत्यप्रशंसंतितयोर्भृशम् ॥ अयंलोकत्रयस्यास्यप्रलयोत्पत्तिकारकः ॥ ५२ ॥ असावपिमहाराजरामचंद्रस्यचानुजः ॥ किमिदंभविताकोवाजेष्यतिक्षितिमंडले ॥ ५३ ॥ पराजयंवाकोवीरःप्राप्स्यतेरणमूर्धनि ॥ एवमेकादशाहानिवृत्तंयुद्धंपरस्परम् ॥ ५४ ॥ द्वादशेदिवसेप्रातेमुमोचास्त्रंनराधिपः ॥ ब्रह्मसंज्ञंमहादेवंहंतुंक्रोधसमन्वितः ॥ ५५ ॥ सविज्ञायमहास्त्रंतन्मुक्तंशत्रुघ्नवैरिणा ॥ हसन्नप्यापिबत्तेनमुक्तंब्रह्मशिरोमहत् ॥ ५६ ॥ अत्यंतंविस्मयंप्राप्यकिंकर्तव्यमतःपरम् ॥ एवंविचारयुक्तस्यहृदयेज्वलनोपमम् ॥ ५७ ॥ शरंवैनिचखानाशुदेवदेवशिरोमणिः ॥ तेनबाणेनशत्रुघ्नोमूर्च्छितो

१ प्राहरत्स महेश्वरम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रणमंडले ॥ ५८ ॥ हाहाभूतमभूत्सर्वंकटकंभटसेवितम् ॥ वीराःसर्वैरुद्रगणैःपातिताःपृथिवीतले ॥ ५९ ॥ सुबाहुसुमदोन्मुख्याःस्वबाहुबलदर्पिताः ॥ पतितंमूर्च्छयावीक्ष्यशत्रुघ्नंशरपीडितम् ॥ ६० ॥ पुष्कलंतुरथेस्थाप्यसेवकैःपरिरक्षितुम् ॥ हनूमानागतोयोद्धुंशिवंसंहारकारकम् ॥ ६१ ॥ श्रीरामस्मरणंयोधान्स्वीयान्विप्रप्रहर्षितान् ॥ प्रकुर्वन्रोषितस्तीव्रंलांगूलंचप्रकंपयन् ॥ ६२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेपुष्कलशत्रुघ्नपराजयोनामत्रिचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ आगत्यसविधेरुद्रंसमरांगणमूर्धनि ॥ जगादहनुमान्वीरःसंजिहीर्षुःसुराधिपम् ॥ १ ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ त्वंयदाचरसेरुद्रधर्मस्यप्रतिकूलनम् ॥ तस्मात्त्वांशास्तुमिच्छामिरामभक्तवधोद्यतम् ॥ २ ॥ मयापुराश्रुतंदेवऋषिभिर्बहुधोदितम् ॥ रघुनाथपदस्मारीनित्यंरुद्रःपिनाकभृत् ॥ ३ ॥ तत्सर्वंतुमृषाजातंशत्रुघ्नंप्रतियुध्यतः ॥ पुष्कलोमेहतःशूरःशत्रुघ्नोपिविमूर्च्छितः ॥४॥ तस्मात्त्वांपातयाम्यद्यत्रैलोक्यप्रलयोद्यतम् ॥ यत्नात्तिष्ठस्वभोःशर्वरामभक्तिपराङ्मुखः ॥५॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंप्लवगंप्रोवाचसमहेश्वरः ॥ धन्योऽसिवीरवर्यस्त्वंभवान्वदतिनोमृषा ॥ ६ ॥ मत्स्वामीरामचंद्रोऽयंसुरासुरनमस्कृतः ॥ तदश्वमानयामासशत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ ७ ॥ तद्रक्षार्थंसमायातस्तद्भक्त्यातुवशीकृतः ॥ यथाकथंचिद्भक्तोऽसौरक्ष्यःस्वात्माइतिस्थितिः ॥ ८ ॥ रघुनाथःकृपांकृत्वाविलोकयतुनित्रपम् ॥ मांस्वभक्तसुदुःखेनकिंचित्कोपंदधन्महान् ॥ ९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एवंवदतिचंडीशेहनूमान्कुपितोभृशम् ॥ शिलामादायमहतींताडयामासतद्रथम् ॥ ॥ १० ॥ शिलयाताडितस्तस्यरथःशकलतांगतः ॥ ससूतःसहयःकेतुपताकाभिःसमन्वितः ॥ ११ ॥ नभःस्थादेवताःसर्वाःप्रशशंसुःकपीश्वरम् ॥ धन्योसिप्लवगाधीशमहत्कर्मत्वयाकृतम् ॥ १२ ॥ श्रीशिवंविरथंदृष्ट्वानंदीतंसमुपाद्रवत् ॥ उवाचश्रीमहादेवंमत्पृष्ठंगम्यतामिति ॥ १३ ॥ वृषस्थितंतुभूतेशंहनूमान्कुपितोभृशम् ॥ शिलांसमुत्पाट्यतरसाप्राहनद्धृदयेतदा ॥ १४ ॥ तदाहतोभूतपतिःशूलंतीक्ष्णंसमाददे ॥ जाज्वल्यमानंत्रिशिखंवह्निज्वालासमप्रभम् ॥ १५ ॥ आयातंतन्महद्दृष्ट्वाशूलंप्रज्वलनप्रभम् ॥ हस्तेगृहीत्वातरसाबभंजतिलशःक्षणात् ॥१६॥ भग्नेत्रिशूलेतरसाकपीन्द्रेणक्षणाच्छिवः ॥ शक्तिंकरेसमाधत्तसर्वंलोहविनिर्मिताम् ॥ १७ ॥ साशक्तिःशिवनिर्मुक्ताहृदयेतस्यधीमतः ॥ लग्नाक्षणादभूत्तत्रविक्लवःप्लवगाधिपः ॥ १८ ॥ क्षणाच्चतद्व्यथांतीर्त्वागृहीत्वावृक्षमुल्बणम् ॥ ताडयामासहृदयेमहाव्यालविभूषिते ॥ १९ ॥ ताडितास्तेनवीरेणफणीन्द्रास्त्रासमागताः ॥ इतस्ततस्तेतंमुक्त्वागताःपातालमुज्ज्वलाः ॥ २० ॥ शिवस्तास्मिन्नगेमुक्तेवक्षसिस्वेनिरीक्ष्यच ॥ कुपितोऽप्यदधाद्घोरंमुसलंकरयुग्मके ॥ २१ ॥ हतोसिगच्छसंग्रामात्पला

१ सुबाहुदमनोमुख्याः–इ० पा० । २ कृत्वा–इ० पा० । ३ हंतुम्–इ० पा० । ४ शालम्–इ० पा० । ५ सर्वलोकविनिर्मिताम्–इ० पा० । ६ नीत्वा–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

य्यप्लवगाधम ॥ एषतेप्राणहंताहंमुसलेनक्षणादिह ॥ २२ ॥ मुसलंवीक्ष्यनिर्मुक्तंशिवेनकुपितेनवै ॥ कीशस्तद्वंचयामासमहावेगाद्धरिंस्मरन् ॥ २३ ॥
मुसलंतत्पपाताधःशिवमुक्तंमहायसम् ॥ विदार्यपृथिवींसर्वांजगामचरसातलम् ॥ २४ ॥ तदाप्रकुपितोत्यंतंहनूमान्रामसेवकः ॥ गृहीत्वापर्वतंहस्तेता
डयामासवक्षसि ॥ २५ ॥ सयावत्पर्वतंछेत्तुंमतिंचक्रेसतीपतिः ॥ तावद्धतःकपींद्रेणशालेनबहुशाखिना ॥ २६ ॥ तमपिच्छेत्तुमुद्युक्तोयावत्तावच्छि
लाहतः ॥ शिलास्ताभेदितुंस्वांतंचकारमृडउद्यतः ॥ २७ ॥ तावद्वृष्टिंचकारार्यंशिलाभिर्नगपर्वतैः ॥ लांगूलेनचसंवेष्ट्यताडयत्येषभूतपम् ॥ २८ ॥
शिलाभिःपर्वतैर्वृक्षैःपुच्छास्फोटेनभूरिशः ॥ नंदीप्राप्तोमहात्रासंचंद्रोपिशकलीकृतः ॥ २९ ॥ अत्यंतंविह्वलोजातोमहेशानःप्रकोपनः ॥ क्षणेक्षणेप्र
हारेणविह्वलंकुर्वतंभृशम् ॥ ३० ॥ जगादप्लवगाधीशंधन्योसिरघुपानुग ॥ महत्कर्मकृतंतेद्ययत्तेहंसुप्रतोषितः ॥ ३१ ॥ नदानेननयज्ञेननाल्पेनतपसा
ह्यहम् ॥ सुलभोस्मिमहावेगतस्मात्प्रार्थयमेवरम् ॥ ३२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एवंब्रुवंतंतंदृष्ट्वाहनूमान्निजगादतम् ॥ प्रहसन्निर्भियावाण्यामहेशानंसु
तोषितम् ॥ ३३ ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ रघुनाथप्रसादेनसर्वंमेऽस्तिमहेश्वर ॥ तथापियाचेहिवरंत्वत्तःसमरतोषितात् ॥ ३४ ॥ एषपुष्कलसंज्ञो
नःसमरेपतितोहतः ॥ तथैवरामावरजःशत्रुघ्नोमूर्च्छितोरणे ॥ ३५ ॥ अन्येचवीराबहवःपतिताःशरविक्षताः ॥ मूर्च्छिताःपतिताःकेचित्तात्रक्षस्वगणैः
सह ॥ ३६ ॥ यथाचैतान्महाभूतावेतालाश्चपिशाचकाः ॥ नहरंतिनखादंतिश्वशृगालादयस्तथा ॥ ३७ ॥ एतेषांवपुषोभेदोनभवेत्त्वंतथाचर ॥ यांव[1]
दिंद्रगणंजित्वानयामिद्रोणपर्वतम् ॥ ३८ ॥ तत्रस्थाऔषधीर्वापिनीत्वासंस्थापितान्भटान् ॥ जीवयामिबलात्सर्वांस्तावत्त्वंरक्षसर्वशः ॥ ३९ ॥ एषग
च्छामितंनेतुंद्रोणंपर्वतसत्तमम् ॥ यस्मिन्वसंत्योषधयःप्राणिसंजीवनंकराः ॥ ४० ॥ एतद्वचःसमाकर्ण्यतथेतिनिजगादतम् ॥ याहिशीघ्रंनगंतंतुरक्षामि
त्वद्भटान्मृतान् ॥ ४१ ॥ तच्छ्रुत्वावाक्यमीशस्यजगामद्रोणपर्वतम् ॥ द्वीपान्सर्वानतिक्रम्यजगामक्षीरसागरम् ॥ ४२ ॥ अत्रतुस्वगणैश्चायंरक्षति
स्मशिवोमहान् ॥ श्मशानंतद्गणैःस्वीयैर्महाबलपराक्रमैः ॥ ४३ ॥ हनूमान्द्रोणमासाद्यद्रोणंनाममहागिरिम् ॥ लांगूलेतंनिधायाशुप्रतस्थेरणमं
डलम् ॥ ४४ ॥ तंनेतुमुद्यतेविप्रचकंपेसचपर्वतः ॥ कंपमानंतुतंदृष्ट्वातत्पालादेवतागणाः ॥ ४५ ॥ हाहेतिकृत्वाप्रोचुस्तेकिमिदंभवितागिरौ ॥
कोह्येनंनयतेवीरोमहाबलपराक्रमः ॥ ४६ ॥ एवंकृत्वासुराःसर्वेसंहतादद्दृशुःकपिम् ॥ मुंचैनमितितंप्रोच्यजघ्नुःशस्त्रास्त्रकोटिभिः ॥ ४७ ॥
तान्सर्वान्निघ्नतोदृष्ट्वाहनूमान्कुपितोभृशम् ॥ जघानतान्क्षणाद्वीरःशक्रःसर्वासुरान्यथा ॥ ४८ ॥ केचित्पदाहतास्तत्रकेचित्करविमर्दिताः ॥

१ यावदिंद्रं रणे जित्वा–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लांगूलेनहताःकेचित्केचिच्छृंगेणचाहताः ॥ ४९ ॥ सर्वैतेनाशमापन्नाःक्षणात्कीशेनताडिताः ॥ केचिन्निपतिताभूमौरुधिरेणपरिप्लुताः ॥ ५० ॥ केचित्कीशभयात्रस्ताजग्मुःशक्रंसुराधिपम् ॥ क्षतेनचपरिप्लुष्टारुधिरक्षतदेहिनः ॥ ५१ ॥ तान्दृष्ट्वाभयसंविग्नान्रुधिरेणपरिप्लुतान् ॥ सुराञ्जगादविमनाःशक्रःसर्वसुरोत्तमः ॥ ५२ ॥ कथंयूयंभयत्रस्ताःकथंरुधिरविप्लुताः ॥ केनदैत्येननिहताराक्षसेनाधमेनवा ॥ ५३ ॥ सर्वंशंसतमेतथ्यंयथाज्ञात्वाव्रजामितम् ॥ निहत्यबद्धाचायामियुष्मद्घातकमुन्मदम् ॥ ५४ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यतुरासाहंसुरोत्तमाः ॥ जगदुर्दीनयावाचासुरासुरनमस्कृतम् ॥ ५५ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ इहागत्यनजानीमःकश्चिद्वानररूपधृक् ॥ नेतुंद्रोणंसमुद्युक्तोलांगूलेवेष्टचतंगिरिम् ॥ ५६ ॥ गंतुंकृतमतिस्तावद्वयंसर्वेसुसंहताः ॥ युद्धंचक्रुःसुसंनद्धाःसर्वशस्त्रास्त्रवर्षिणः ॥ ५७ ॥ तेनसर्वेवयंयुद्धेनिर्जितावलशालिना ॥ अनेकेनिहतास्तत्रभूमौपेतुःसुरोत्तमाः ॥ ५८ ॥ वयंतुबहुभिःपुण्यैर्जीविताइहचागताः ॥ शोणितेनसुसिक्तांगाःक्षतपीडासमन्विताः ॥ ५९ ॥ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यसुराणांसपुरंदरः ॥ आदिदेशसुरान्सर्वान्महाबलसमन्वितान् ॥ ६० ॥ यातमहाद्रोणगिरिंकपिंबद्धुंमहाबलम् ॥ बद्धानयतयूयंवैसुराणांरणपातकम् ॥ ६१ ॥ इत्याज्ञप्ताययुस्तेवैद्रोणंपर्वतसत्तमम् ॥ यत्रास्तेबलवान्वीरोहनूमान्कपिसत्तमः ॥ ६२ ॥ गत्वातेप्राहरन्सर्वेहनूमंतंमहाबलम् ॥ हनूमतातेनिहतामुष्टिभिःकरताडनैः[1] ॥ ६३ ॥ पतितास्तेक्षणात्तत्ररुधिरक्षतविग्रहाः ॥ अन्येपलायनपराजग्मुस्तेत्रिदिवेश्वरम् ॥ ६४ ॥ तच्छुत्वाकुपितःशक्रःसर्वानमरसत्तमान् ॥ आदिदेशमहावीरंवानरेंद्रंसुरोत्तमः ॥ ६५ ॥ तदाज्ञप्ताययुस्तेवैयत्रकीशेश्वरोबली ॥ तान्सर्वानागतान्दृष्ट्वाजगादकपिसत्तमः ॥६६॥ मायांतुवीराःसमरेसंहर्तारंहिमांबलात् ॥ नेष्यामियुष्मानधुनासंयमिन्याःपुरोंतिके ॥ ६७ ॥ इत्युक्ताअपितेसर्वेसन्नद्धाःप्राहरन्कपिम् ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्महाबलसमन्विताः ॥ ६८ ॥ केचिच्छूलैःपरशुभिःकेचित्खड्गैश्चपट्टिशैः ॥ मुसलैःशक्तिभिःकेचित्क्रोधेनकलुषीकृताः ॥ ६९ ॥ सआहतोमरवरैर्विविधैरायुधैर्बली ॥ शिलाभिस्ताञ्जघानाशुसर्वानमरसत्तमान् ॥ ७० ॥ केचित्पलाय्यआहुस्तेगताःशक्रसमीपकम् ॥ तदुक्तंवाक्यमाकर्ण्यभयंप्रापसुराधिपः ॥ ७१ ॥ बृहस्पतिंसुराध्यक्षंमंत्रिणंस्वर्गवासिनाम् ॥ पप्रच्छसविधेगत्वानत्वासुरगुरुंवरम् ॥ ७२ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ कोसौयोवानरोद्रोणंनेतुंस्वामिन्समागतः ॥ येनमेनिहतावीराअमराःशस्त्रधारिणः ॥ ७३ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्यमुक्तमांगिरसोमहान् ॥ जगादभयसंविग्नंतुरासाहंसुराधिपम् ॥ ७४ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ योरावणमहन्संख्येकुंभकर्णमदीदहत् ॥ येनतेवैरिणःसर्वेहतास्तस्यै

१ खरताडनैः--इ०, खुरताडनैः--इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसेवकः ॥ ७५ ॥ येनलंकासत्रिकूटानिर्दग्धापुच्छवह्निना ॥ अक्षश्चनिहतोयेनहनूमंतमवेहितम् ॥ ७६ ॥ तेनसर्वेविनिहताद्रोणार्थमयमुद्यतः ॥ हयमे
धंमहाराजःकरोतिवलिसत्तमः ॥ ७७ ॥ तस्याश्वंशिवभक्तस्तुनृपोवीरमणिर्महान् ॥ जहारतत्रसमभूद्रणंसुरविमोहनम् ॥ ७८ ॥ शिवेननिहताःसंख्येवी
रारामस्यभूरिशः ॥ तान्वैजीवयितुंद्रोणंनेष्यत्येवमहाबलः ॥ ७९ ॥ नायंवर्षशतैर्जेयोभवतावलसंयुतः ॥ तस्मात्प्रसादयकपिंदेहितत्रत्यमौषधम् ॥८०॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेद्रोणगिरौदेवानांपराजयोनामचतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥४४॥ छ ॥ शेषउवाच ॥ गुरुभा
षितमाकर्ण्यवृषपर्वरिपुःस्वराट् ॥ ज्ञात्वारामस्यकार्यार्थमागतंपवनात्मजम् ॥ १ ॥ भयंतत्याजमनसिवानरात्समुपस्थितम् ॥ जहर्षचित्तेचभृशंवाचस्प
तिमुवाचह ॥ २ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ कथंकार्यंसुराधीशद्रोणोऽयंनीयतेयदि ॥ देवानांजीवनंभूयःकथंस्यादितिमेवद ॥ ३ ॥ इदानींपवनोद्भूतंप्रसादय
यथातथम् ॥ रामःप्रीतिंपरांयातिदेवानांचसुखंभवेत् ॥ ४ ॥ देवाधिपस्यवचनंश्रुत्वावाचस्पतिस्तदा ॥ शक्रंतुपुरतःकृत्वासर्वदेवैःपरीवृतम् ॥ ५ ॥
जगामतत्रयत्रास्तेहनूमान्निर्भयःकपिः ॥ गर्जतिप्रसभंजित्वासुरान्सर्वान्सुखासिनः ॥ ६ ॥ तेगत्वासन्निधौतस्यबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ पेतुस्तेचरणौनत्वास
मीरतनुजस्यहि ॥ ७ ॥ बृहस्पतिश्चतंवीरंजगादप्रेरितोऽमुना ॥ सुराधीशेनलोकस्यगुरुणावदतांवरः ॥ ८ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ अजानद्भिःकृतंकर्म
देवैस्तवपराक्रमम् ॥ श्रीरामचरणस्यत्वंसेवकोसिमहामते ॥ ९ ॥ किमर्थमयमारंभःकथमत्रसमागमः ॥ तत्करिष्यामहेसर्वेसन्नतास्तवभाषितम् ॥ १०॥
रोषंत्यक्त्वाकृपांकृत्वादेवाधीशंविलोकय ॥ पवनात्मजदैत्यानांभयंकरवपुर्दधत् ॥ ११ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्थंभाषितमाकर्ण्यदेवानांसगुरोर्वचः ॥
उवाचदेवान्सकलान्गुरुंचैवमहायशाः ॥ १२ ॥ राज्ञोवीरमणेःसंख्येहताःशर्वेणभूरिशः ॥ भटास्तान्वैजीवयितुंद्रोणंनेष्यामिपर्वतम् ॥ १३ ॥ तंयेनिवार
यिष्यंतिस्ववीर्यबलदर्पिताः ॥ तान्नेष्यामिक्षणादेवयमस्यसदनंप्रति ॥ १४ ॥ तस्माद्ददतुमेयूयंद्रोणंवाथतदौषधम् ॥ येनसंजीवयिष्यामिमृतान्वीरात्र
णांगणे ॥ १५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवायुसूनोर्महात्मनः ॥ तेसर्वेप्रणतिंगत्वाददुःसंजीवनौषधम् ॥ १६ ॥ तेप्रहृष्टाभयंत्यक्त्वासुराः
स्वर्गौकसःस्वयम् ॥ ययुःसुरपतिंकृत्वापुरःसौख्यसमन्विताः ॥ १७ ॥ हनुमान्भेषजंतत्तुसमादायागतोरणम् ॥ स्तुतःसर्वैःसुरगणैर्महाकर्मसमुत्सु
कैः ॥ १८ ॥ तमागतंहनूमंतंवीक्ष्यसर्वेपिवैरिणः ॥ साधुसाधुप्रशंसंतमद्भुतंमेनिरेकपिम् ॥ १९ ॥ कपिःसमागत्यमहासुदायुतःपुरोभटंपुष्कलमागतंमृत
म् ॥ शिवेनसंरक्षितमुग्रमंडलेश्रीरामचित्तंसविधेजगामह ॥ २० ॥ सुमतिंचसमाहूयमंत्रिणंमहतांमतम् ॥ उवाचजीवयाम्यद्यसर्वान्वीरान्रणेमृतान्॥२१॥
एवमुक्त्वाभेषजंतत्पुष्कलस्यमहोरसि ॥ शिरःकायेनसंधायजगादवचनंशुभम् ॥२२॥ यद्यहंमनसावाचाकर्मणाराघवंपतिम् ॥ जानामितर्हिएतेनभेषजेना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुजीवतु ॥ २३ ॥ इतिवाक्यंयदावक्तितावत्पुष्कलउत्थितः ॥ रणांगणेऽदशद्द्रोषाद्दंतान्वीरशिरोमणिः ॥ २४ ॥ क्वगतोवीरभद्रोऽसौमांसंमूच्छर्यरणां
गणे ॥ सद्योऽहंपातयाम्येनंक्वास्तिमेधनुरुत्तमम् ॥ २५ ॥ इतितंभाषमाणंवैप्राहवीरंकपींद्रकः ॥ धन्योऽसिवीरयद्धूयोवदस्येनंरणांगणे ॥ २६ ॥ त्वंहतो
वीरभद्रेणरघुनाथप्रसादतः ॥ पुनःसंजीवितोऽस्येहिशत्रुघ्नंयाममूर्च्छितम् ॥२७ ॥ इत्युक्त्वाप्रययौतत्रसंग्रामवरमूर्धनि ॥ श्वसन्नास्तेसशत्रुघ्नःशिवबाणप्रपी
डितः ॥ २८ ॥ तत्रगत्वासमीपंतच्छत्रुघ्नस्यमहात्मनः ॥ निधायभेषजंतस्यवक्षसिश्वासमागते ॥ २९॥ उवाचहनुमांस्तंवैजीवशत्रुघ्नसत्तम ॥ मूर्च्छितोसिरणे
कस्मान्महाबलपराक्रम ॥३०॥ यद्यहंब्रह्मचर्यंचजन्मपर्यंतमुद्यतः ॥ पालयामितदावीरःशत्रुघ्नोजीवतुक्षणात् ॥३१॥ उक्तमात्रेणतेनेदंजीवितःक्षणमात्रतः ॥
क्वशिवःक्वशिवोयातोविहायरणमंडलम् ॥३२॥ अनेकेनिहताःसंख्येश्रीरुद्रेणपिनाकिना॥ तेसर्वेजीविताविराःकपीन्द्रेणमहात्मना॥३३॥तदासर्वेसुसन्नद्धारो
षपूरितमानसाः ॥ स्वेस्वेरथेस्थिताःशत्रून्प्रययुःक्षतविग्रहाः॥३४॥पुष्कलोवीरभद्रंतुचंडंचैवकुशध्वजः ॥ नंदिनंहनुमान्वीरःशत्रुघ्नःसंगरेशिवम्॥३५॥धनु
र्विस्फारयंतंतंशत्रुघ्नंबलिनांवरम् ॥ संग्रामेशिवमाहूयतिष्ठंतंप्रययौनृपः ॥३६॥ राजावीरमणिर्वीरःशत्रुघ्नःसमरेबली ॥ अन्योन्यंचक्रतुर्युद्धंमुनिविस्मयकार
कम् ॥ ३७ ॥ राज्ञाचवीरमणिनारथाभग्नाःशताधिकाः ॥ शत्रुघ्नस्यनरेंद्रस्यतिलशःक्षणतोद्विज ॥ ३८ ॥ तदाप्रकुपितोत्यंतंशत्रुघ्नोरणमंडले ॥ आ
ग्नेयास्त्रंमुमोचामुंदग्धुंसैन्यसमन्वितम् ॥ ३९ ॥ दाहकंतन्महद्दृष्ट्वामहास्त्रंशत्रुमोचितम् ॥ अत्यंतंकुपितोराजावारुणास्त्रंसमाददे ॥ ४० ॥ वारुणास्त्रेणशी
[1]तार्तंवीक्ष्यरामानुजोबली ॥ वायव्यास्त्रंमुमोचास्मैतेनवायुर्महानभूत् ॥ ४१ ॥ वायुनासंहतामेघाययुस्तेसर्वतोदिशम् ॥ इतस्ततोगताःसर्वेसैन्यंतत्सु
खितंबभौ ॥ ४२ ॥ सैन्येपवनपीडार्तेनृपोवीरमणिर्महान् ॥ पर्वतास्त्रंरिपूद्धारिजग्राहचशरासने ॥ ४३ ॥ पर्वतैः[2]स्तंभितोवायुर्नचासर्पतसंगरे ॥ तद्वी
क्ष्यरामावरजोवज्रास्त्रंतुसमाददे ॥ ४४ ॥ वज्रास्त्रेणहताःसर्वेनगास्तुतिलशःकृताः ॥ चूर्णतांप्रापुरेतस्मिन्रणेवीरवरार्चिते ॥ ४५ ॥ वज्रास्त्रेणविदी
र्णांगावीराःशोणितशोभिताः ॥ बभूवुःसमरप्रांतेचित्रंसमभवद्रणम् ॥ ४६ ॥ तदाप्रकुपितोत्यंतंराजावीरमणिर्महान् ॥ ब्रह्मास्त्रंचापआधत्तवैरिदाहकमद्भु
तम् ॥ ४७ ॥ [3]शत्रुघ्नःशरमादायसस्मारसुमनोहरम् ॥ अस्त्रंतद्योगिनीदत्तंसर्ववैरिविमोहनम् ॥ ४८ ॥ ब्रह्मास्त्रंतत्करभ्रष्टमागतंवैरिणंप्रति ॥ तावच्छत्रुघ्न
नाम्नातुतन्मुक्तंमोहनास्त्रकम् ॥ ४९ ॥ मोहनास्त्रेणतद्ब्राह्मंद्विधाछिन्नंक्षणादिह ॥ लग्नंराज्ञोह्र्हदिक्षिप्रंमूर्च्छांसंप्रापयन्नृपम् ॥५०॥ तेबाणाःशतशोमुक्ताःशत्रु
घ्नेनमहीभृता ॥ सर्वेपिमूर्च्छितावीरागणारुद्रस्ययेपुनः ॥ ५१ ॥ शिवस्यचरणोपस्थेमूढाःपेतुर्महीतले ॥ तदाशिवःप्रकुपितोरथेतिष्ठन्ययौनृपम् ॥ ५२ ॥

१ शीतार्तिम्–इ० पा० । २ स्वनितो वायुः–इ० पा० । ३ ब्रह्मास्त्रे संधिते सोऽपि–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शिवेनसहसायोद्धुंसमायातोरणांगणे ॥ शत्रुघ्नःसज्जमात्तज्यंधनुःकृत्वाऽभ्ययुद्ध्यत ॥ ५३ ॥ तयोःसमभवद्युद्धंघोरंवैरिविदारणम् ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तै
रादीपितदिगंतरम् ॥ ५४ ॥ अस्त्रप्रत्यस्त्रसंघातैस्ताडनप्रतिताडनैः ॥ देवानामपिदैत्यानांनैतादृग्रणमंडलम् ॥ ५५ ॥ तदाऽव्याकुलितोत्यंतंशत्रुघ्नःशि
वसंगरे ॥ सस्मारस्वामिनंतत्रपावनेरुपदेशतः ॥ ५६ ॥ हानाथभ्रातरत्युग्रःशिवःप्राणापहारणम् ॥ करोतिधनुरुद्यम्यत्रायस्वरणमंडले ॥ ५७ ॥ अनेके
दुःखपाथोधितीर्णारामतवाख्यया ॥ मामप्युद्धरदुःखस्थंरामरामकृपानिधे ॥ ५८ ॥ इत्थंवक्तियदातावद्दीक्षितोरणमंडले ॥ नीलोत्पलदलश्यामोरामोरा
जीवलोचनः ॥५९॥ मृगशृंगंकटौधृत्वादीक्षितंवपुरुद्वहन् ॥ तंदृष्ट्वाविस्मयंप्रापशत्रुघ्नःसमरांगणे ॥ ६० ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्या
यनसंवादेरामाश्वमेधेश्रीरामसमागमोनामपंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ आगतंवीक्ष्यश्रीरामंशत्रुघ्नःप्रणतार्तिहम् ॥ भ्रातरंसक
लाद्दुःखान्मुक्तोभूद्द्विजसत्तम ॥ १ ॥ हनूमान्वीक्ष्यविभ्रांतोरामस्यचरणौमुदा ॥ ववंदेभक्तरक्षार्थमागतंनिजगादच ॥ २ ॥ स्वामिंस्त्वैतद्युक्तंतुस्वभक्तप
रिपालनम् ॥ यत्संग्रामेजितंसर्वंपाशबद्धममोचयः ॥ ३ ॥ वयंत्विदानींधन्यावैयद्द्रक्ष्यामोभवत्पदे ॥ जेष्यामोरीन्क्षणादेवत्वत्कृपातोरघूद्वह ॥ ४ ॥ ॥
शेषउवाच ॥ ॥ स्थाणुस्तदागतंरामंयोगिनांध्यानगोचरम् ॥ पतित्वापादयोर्विप्रजगादप्रणताभयम् ॥५॥ एकस्त्वंपुरुषःसाक्षात्प्रकृतेःपरईर्यसे ॥ यःस्वां
शकलयाविश्वंसृजस्यवसिहंसिच ॥६॥ अरूपस्त्वमशेषस्यजगतःकारणंपरम् ॥ एकएवत्रिधारूपंगृह्णासिकुहकान्वितः ॥७॥ सृष्टौविधातृरूपेणपालनेस्वय
मासच ॥ प्रलयेजगतःसाक्षादहंशर्वाख्यतांगतः ॥ ८ ॥ तवयत्परमेशस्यहयमेधक्रतुक्रिया ॥ ब्रह्महत्यापनोदायतद्विडंबनमद्भुतम् ॥ ९ ॥ यत्पादशौ
चममलंगंगाख्यंशिरसोंतरा ॥ वहामिपापशांत्यर्थंतस्यतेपातकंकुतः ॥ १० ॥ मयाबहुपकारायकृतंकर्मतवस्फुटम् ॥ क्षम्यतांतत्कृपालोहिभवतोऽन्य
वधायकम् ॥ ११ ॥ किंकरोमिमयासत्यपालनार्थमिदंकृतम् ॥ जानन्प्रभावंभवतोभक्तरक्षार्थमागतः ॥ १२ ॥ असौपुराउज्जयिन्यांमहाकालनिकेत
ने ॥ स्नात्वाशिप्राख्यसरितितपस्तेपेमहाद्भुतम् ॥ १३ ॥ ततःप्रसन्नोजातोहंजगादभूमिपंप्रति ॥ याचस्वेतिमहाराजसवव्रेराज्यमद्भुतम् ॥ १४ ॥
मयाप्रोक्तंदेवपुरेतवराज्यंभविष्यति ॥ यावद्रामहयःपुर्यामागमिष्यतियाज्ञिकः ॥ १५ ॥ तावत्प्रभृत्यहंस्थास्येतवरक्षार्थमुद्यतः ॥ एतद्दत्तवरोरामकिंकरो
मिस्वसत्यतः ॥ १६ ॥ घृणितोऽस्म्यधुनाराज्ञासपुत्रपशुबांधवः ॥ हयंसमर्प्यतेपादसेवांराजाविधास्यति ॥ १७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यं
समाकर्ण्यमहेशस्यरघूत्तमः ॥ उवाचधीरयावाचाकृपयापूर्णलोचनः ॥ १८ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ देवानामयमेवास्तिधर्मोभक्तस्यपालनम् ॥ त्वया

१ देवानामपि सद्दैन्यं तदभूद्रणमण्डले । इ० पा० । २ करे धृत्वा–इ० पा० । ३ स्वप्रभामयः–इ० पा० । ४ वत्सोपकाराय इ०, भक्तोपकाराय–इ० च पा० । ५ भवतोऽप्यविधायकम्–इ० पा० । ६ कृपाकर्बुरलोचनः–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधुकृतंकर्मयद्भक्तोरक्षितोऽधुना ॥ १९ ॥ ममासिहृदयेशर्वभवतोहृदयेत्वहम् ॥ आवयोरंतरंनास्तिमूढाःपश्यंतिदुर्धियः ॥ २० ॥ येभेदंविदधत्यद्धा आवयोरेकरूपयोः ॥ कुंभीपाकेषुपच्यंतेनराःकल्पसहस्रकम् ॥ २१ ॥ येत्वद्भक्तास्तएवासन्मद्भक्ताधर्मसंयुताः ॥ मद्भक्ताअपिभूयस्याभक्त्यातवनतिंक राः ॥ २२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्थंभाषितमाकर्ण्यशर्वोवीरमणिंनृपम् ॥ मूर्च्छितंजीवयामासकरस्पर्शादिनाप्रभुः ॥ २३ ॥ अन्यानपिसुतानस्य मूर्च्छिताञ्छरपीडितान् ॥ जीवयामाससमृडःसमर्थःप्रभुरीश्वरः ॥ २४ ॥ सज्जंविधायतंभूपंश्रीरामपदयोर्नतिम् ॥ कारयामासभूतेशःपुत्रपौत्रैःपरीवृत म् ॥ २५ ॥ धन्योराजावीरमणिर्योददर्शरघूत्तमम् ॥ योगिभिर्योगनिष्ठाभिर्दुष्प्रापमयुतायुतैः ॥ २६ ॥ तेनत्वारघुनाथंतंकृतार्थीकृतविग्रहाः ॥ ब्रह्मादि भिःपूज्यतमाअभूवन्द्विजसत्तम ॥२७॥ शत्रुघ्नहनुमद्भ्यांचपुष्कलादिभिरुद्भटैः॥ परिष्टुतायरामायददौराजाहयोत्तमम् ॥२८॥ राज्येनसहितंसर्वंसपुत्रपशुबां धवम् ॥ शर्वेणप्रेरितःप्रादाद्भूपोवीरमणिस्तदा ॥२९॥ ततोरामोनुतःसर्वैर्वैरिभिर्निजसेवकैः ॥ शत्रुघ्नादिभिरत्यंतमुत्सुकैश्चविशेषतः ॥३०॥ रथेमणिमये तिष्ठन्नभूवसतिरोहितः ॥ अंतर्हितेरामभद्रेसर्वेप्रापुःसुविस्मयम् ॥ ३१ ॥ माजानीहिमनुष्यंतंरामंलोकैकवंदितम् ॥ जलेस्थलेचसर्वत्रवर्ततेसंस्थितःसदा ॥ ॥३२॥ ततोवीराअलंहृष्टाअन्योन्यंपरिरेभिरे ॥ तूर्यमंगलवादित्रैःसुमहानुत्सवोभवत् ॥३३॥ ततोमुक्तोहयःसर्वैर्वीरैःशस्त्रास्त्रकोविदैः ॥ सर्वैरनुगतःप्रीतै र्विस्मयेनसमन्वितैः ॥३४॥ शर्वःसत्यप्रतिज्ञश्चतमनुज्ञाप्यसेवकम् ॥ श्रीरामंशरणंप्रोच्ययाहिलोकैकदुर्लभम् ॥ ३५ ॥ स्वयमंतर्हितस्तत्रप्रलयोत्पत्तिका रकः ॥ कैलासमगमच्छर्वःसेवकैःपरिशोभितः ॥३६॥ भूपोवीरमणिर्ध्यायञ्छ्रीरामचरणोदजम् ॥ शत्रुघ्नेनययौसाकंबलिनाबलसंयुतः ॥३७॥ एतद्रामस्यच रितंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः॥तेषांसंसारजंदुःखंनभविष्यतिकर्हिचित् ॥३८॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेहयप्रस्थानंनामषट् चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः॥४६॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ हयोगतोहेमकूटंभारतांतेततोद्विज ॥ अनेकभटसाहस्रैरक्षितोबद्धचामरः ॥१॥ योवैविस्तरतोदैर्घ्याद्यो जनानांसमंततः ॥ अयुतेनसुशृङ्गैश्चराजतैःकांचनादिभिः॥२॥तत्रोद्यानंमहच्छ्रेष्ठंपादपैःपरिशोभितम् ॥ शालैस्तालैस्तमालैश्चकर्णिकारैःसमन्ततः॥३॥ हिंतालैर्नागपुन्नागैःकोविदारैःसबिल्वकैः ॥ चम्पकैर्बकुलैर्मैर्येमर्दनैःकुटजादिभिः ॥ ४ ॥ जातिकाभिर्यूथिकाभिर्नवमालिकयातथा ॥ आम्रैर्माधवद्रा क्षाभिर्दाडिमैःशोभितंवनम् ॥ ५ ॥ अनेकपक्षिसंघुष्टंभ्रमरैर्निनदीकृतम् ॥ मयूरकेकारवितंसर्वर्तुसुखदंहयः॥ ६ ॥प्रविवेशसशत्रुघ्नोमनोवेगसमन्वितः॥ स्वर्णपत्रंविशालेस्वेभालेविभ्रन्मनोहरम् ॥ ७ ॥ गच्छतस्तस्यवाहस्यहयमेधक्रतोस्तदा ॥अकस्माद्भवच्चित्रंतच्छृणुष्वाद्विजोत्तम ॥ ८ ॥ गात्रस्तंभो

१ भूयः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भवत्तस्यनचचालपथिस्थितः ॥ हेमकूटइवाचाल्योबभूवहयसत्तमः ॥ ९ ॥ तदातद्रक्षकाःसर्वेकशाघातान्वितेनिरे ॥ तदाहतेपिनययौस्तब्धगात्रोहयोत्त
मः ॥ १० ॥ शत्रुघ्नंसविधेगत्वाचुक्रुशुर्वाहरक्षकाः ॥ स्वामिन्वयंनजानीमःकिमभूद्धयसत्तमे ॥ ११ ॥ गच्छतोवाहवर्यस्यमनोवेगस्यभूपते ॥ आकस्मि
कोभवत्तस्यगात्रस्तंभोमहामते ॥ १२ ॥ कशाभिस्ताड़ितोस्माभिःपरंतत्रचचालन ॥ एवंविचार्ययत्कर्मतत्कुरुष्वनृपोत्तम ॥ १३ ॥ तदाविस्मयमाप
न्नोभूपतिःसहसैनिकैः ॥ जगामसहितःसर्वैर्हयस्यमहतोन्तिके ॥ १४ ॥ पुष्कलोबाहुनाधृत्वाचरणौतस्यभूतलात् ॥ उत्पाटयामासतदापरंनोचेलतुस्त
तः ॥ १५ ॥ बलेनबलिनाक्रांतोनाकम्पतहयस्तदा ॥ हनूमांस्तंसमुद्धर्तुंमतिंचक्रेमहामनाः ॥ १६ ॥ लांगूलेनसमावेष्ट्यबलेनबलिनांवरः ॥ आचकर्षब
लाद्वाहंनचचालतथापिसः ॥ १७ ॥ तदोवाचकपिश्रेष्ठोहनूमान्विस्मयान्वितः ॥ शत्रुघ्नंबलिनांश्रेष्ठंवीराणांपरिशृण्वताम् ॥ १८ ॥ मयाद्रोणोलांगुलेन
लीलयोत्पाटितोधुना ॥ परमत्रमहाश्चर्यंकम्पतेनहयोल्पकः ॥ १९ ॥ दृष्टमत्रनिदानंहिवीरैर्बलिभिरुद्धतैः ॥ आकृष्टोपिनचस्थानाच्चचालतिलमात्र
तः ॥ २० ॥ कपिभाषितमाकर्ण्यशत्रुघ्नोविस्मयान्वितः ॥ सुमतिंमंत्रिणांश्रेष्ठमुवाचवदतांवरः ॥ २१ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ मंत्रिन्किमभवद्वाहेस्तंभ
नंवपुषोनघ ॥ कोत्रोपायोविधेयःस्याद्येनवाहगतिर्भवेत् ॥ २२ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ स्वामिन्कश्चिन्मुनिर्मृग्योऽखिलज्ञानविचक्षणः ॥ देशोद्भवमहं
जानेप्रत्यक्षंनपरोक्षजम् ॥ २३ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतेर्धर्मकोविदः ॥ अन्वेषयामासमुनिंसेवकैःसहशोभनम् ॥ २४ ॥ तेसर्वे
सर्वतोगत्वामुनिंधर्मविदंभटाः ॥ व्यालोकयंतःसर्वत्रनचापश्यन्मुनीश्वरम् ॥ २५ ॥ एकस्त्वनुचरोविप्रगतोयोजनमात्रतः ॥ पूर्वस्यांदिशिचोद्युक्तःपश्य
तिस्ममहाश्रमम् ॥२६॥ यत्रनिर्वैरिणःसर्वेपशवोजनतास्तथा ॥ गंगास्नानहताशेषकिल्बिषाःसुमनोहराः ॥ २७ ॥ यत्रकेचित्तपःश्रेष्ठंकुर्वंतिस्महुताशनैः ॥
धूमैरधोमुखाःपत्रैर्वायुभिःस्वोदरंभराः ॥ २८ ॥ यत्राग्निहोत्रजोधूमःपवित्रयतिसर्वदा ॥ अनेकमुनिसंदृष्टोमुक्तपत्रलतोत्तमः ॥ २९ ॥ तमाश्रमंमुनेर्ज्ञा
त्वाशौनकस्यमनोहरम् ॥ न्यवेदयन्नृपायासौविस्मयाविष्टचेतसे ॥ ३० ॥ तच्छुत्वाहर्षितोत्यंतंशत्रुघ्नःसहसेवकैः ॥ हनूमत्पुष्कलाद्यैश्चसंयुतोगात्तदा
श्रमम् ॥ ३१ ॥ तत्रवीक्ष्यमुनिश्रेष्ठंसम्यग्घुतहुताशनम् ॥ प्रणम्यदंडवत्तस्यचरणौपापहारिणौ ॥ ३२ ॥ तमागतंनृपंज्ञात्वाशत्रुघ्नंबलिनांवरम् ॥ अर्घ्य
पाद्यादिकंचक्रेप्रीतस्तद्दर्शनादभूत् ॥ ३३ ॥ सुखोपविष्टंविश्रान्तंनृपंप्राहमुनीश्वरः ॥ किमर्थमटनंदेवमहत्पर्यटनंतव ॥ ३४ ॥ त्वादृशाःपृथिवींसर्वां
नृपावैनभ्रमंतिचेत् ॥ तदादुष्टजनाःसाधून्बाधंतेविगतज्वरान् ॥ ३५ ॥ कथयस्वमहीपालशत्रुघ्नबलिनांवर ॥ सर्वंशुभायनोभूयात्तवपर्यटनादि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कम् ॥ ३६ ॥ ॥शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंभूदेवंप्रत्युवाचमहीश्वरः ॥ गद्गदस्वरयावाण्याहर्षितस्वीयविग्रहः ॥ ३७ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ अक
स्मादभवच्चित्रंरामाश्वस्यमनोद्धतः ॥ नातिदूरेत्वदावासात्तच्छृणुष्वविदांवर ॥ ३८ ॥ उद्यानेतवशोभाढ्येयदृच्छातोहयोगतः ॥ तत्प्रांतेतस्यवाहस्यगा
त्रस्तंभोभवत्क्षणात् ॥ ३९ ॥ तदामेबलिनोवीराःपुष्कलाद्यामदोत्कटाः ॥ बलादाचकृषुर्वाहंनचचालतथाप्यसौ ॥ ४० ॥ अस्मानपारदुःखाब्धौमग्नान्प्र
तितरिःस्मृतः ॥ दैवाद्दृष्टःसुभाग्यैस्त्वंकथयस्वनिदानकम् ॥ ४१ ॥ ॥शेषउवाच ॥ ॥ एवंपृष्टोमुनिवरःक्षणंदध्यौमहामतिः ॥ ततःकारणसंयुक्तंवि
चारेणद[1]धद्धयम् ॥ ४२ ॥ क्षणात्तज्ज्ञानतांप्राप्यविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ जगादसमहीपालंदुःखितंसंशयान्वितम् ॥ ४३ ॥ ॥शौनकउवाच ॥ ॥शृ
णुराजन्प्रवक्ष्यामिहयस्तंभस्यकारणम् ॥ यच्छ्रुत्वामुच्यतेदुःखादतिचित्रकथानकम् ॥ ४४ ॥ गौडदेशेमहारण्येकावेरीतीरभूषिते ॥ वा[2]डवःसात्वकोना
म्नाचचारपरमंतपः ॥ ४५ ॥ एकाहंपयसःप्राशीदिनैकंवायुभक्षकः ॥ दिनैकंतुनिराहारएवंत्रिदिनमुन्नयेत् ॥ ४६ ॥ एवंव्रतेप्रवृत्तस्यकालःसर्वक्षयंकरः ॥
जग्राहस्वस्यदंष्ट्रायांमृतिंप्रापमहाव्रती ॥ ४७ ॥ विमानेसर्वशोभाढ्येसर्वरत्नविभूषिते ॥ अप्सरोभिःसहक्रीडन्ययौमेरोःशिखास्थितौ ॥ ४८ ॥ जंबूनामम
हावृक्षस्तत्रसेव्यरसोभवत् ॥ नदीजांबवतीसंज्ञास्वर्णद्रवसमन्विता ॥ ४९ ॥ तस्यां[3]मुनयइच्छाभिःक्रीडंतेकुतुकान्विताः ॥ अनेकतपसापुण्याःसर्वसौख्य
समन्विताः ॥ ५० ॥ तत्रासौस्वेच्छयाक्रीडन्नप्सरोभिर्मुदान्वितः ॥ प्रतीपमाचरत्तेषांस्वाभिमानमदोद्धतः ॥५१॥ ततःशप्तःसमुनिभीराक्षसोभवदुर्मुखः ॥
ततोतिदुःखितःप्राहमुनीन्विद्यातपोधनान् ॥ ५२ ॥ अनुगृह्णंतुमांसर्वेविप्रायूयंकृपालवः ॥ तदातैरनुगृहीतोयदारामहयंभवान् ॥ ५३ ॥ स्तंभयिष्यतिवे
गेनततोरामकथाश्रुतिः ॥ पश्चान्मुक्तिर्भवित्रीतिशापादस्मात्सुदारुणात् ॥ ५४ ॥ सप्रोक्तोमुनिभिर्देवोराक्षसत्वमितःप्रभो ॥ स्तंभयामासरामाश्वंमोचयान
घकीर्तनैः ॥ ५५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशापकीर्तनंनामसप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ छ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिप्रोक्तंतुमुनिनासंश्रुत्यपरवीरहा ॥ विस्मयंमानयामासहृदिशौनकमब्रवीत् ॥१॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ कर्मणोगहनावार्तायया सा
त्वकनामधृत् ॥ दिवंप्राप्तोपिमहताकर्मणाराक्षसीकृतः ॥ २ ॥ स्वामिन्वदमहर्षेत्वंकर्मणांस्वगतिर्यथा ॥ येनकर्मविपाकेनयादृशंनरकंभवेत् ॥ ३ ॥ शौ
नकउवाच ॥ ॥धन्योसिराघवश्रेष्ठयत्तेमतिरियंशुभा ॥ जानन्नपिहितार्थायलोकानांत्वंब्रवीषिभोः ॥४॥ कथयामिविचित्राणांकर्मणांविविधागतीः ॥ ताःशृ
णुष्वमहाराजयच्छ्रुत्वामोक्षमाप्नुयात् ॥ ५ ॥ परवित्तंपरापत्यंकलत्रंपारकंचयः ॥ बलात्कारेणगृह्णातिभोगबुद्ध्याचदुर्मतिः ॥६॥ कालपाशेनसंबद्धोयमदूतै

१ दधद्वरम्—इ० पा० । २ वाडवः सात्त्विको नाम्ना—इ० पा० । ३ मुनयोऽप्सरोभिः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

महाबलैः ॥ तामिस्रेपात्यतेतावद्यावद्वर्षसहस्रकम् ॥ ७ ॥ तत्रताडनमुद्भूताःकुर्वंतियमकिंकराः ॥ पापभोगेनसंतप्त[1]स्ततोयोनिंतुशौकरीम् ॥ ८ ॥ तत्रभु
क्त्वामहादुःखंमानुषत्वंगमिष्यति ॥ रोगादिचिह्नितंतत्रदुर्यशोज्ञापकंस्वकम् ॥ ९ ॥ भूतद्रोहंविधायैवकेवलंस्वकुटुंबकम् ॥ पुष्णातिपापनिरतःसोंऽधता
मिस्रकेपतेत् ॥ १० ॥ येनराइहजंतूनांवधंकुर्वंतिवैमृषा ॥ तेरौरवेनिपात्यंतेभिद्यंते[2]रुरुभीरुषा ॥ ११ ॥ यःस्वोदरार्थेभूतानांवधमाचरतिस्फुटम् ॥ महारौ
रवसंज्ञेतुपात्यतेसयमाज्ञया॥ १२ ॥योवैनिजंतुजनकंब्राह्मणंद्वेष्टिपापकृत्॥ कालसूत्रेमहादुष्टेयोजनायुतविस्तृते ॥ १३ ॥यावंतिपशुरोमाणिगवांद्वेषंकरोति
यः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिपच्यतेयमकिंकरैः॥ १४॥योभूमौभूपतिर्भूत्वादंडायोग्यंतुदंडयेत्॥करोतिब्राह्मणस्यापिदेहदंडंचलोलुपः॥ १५ ॥ससूकरमुखैर्दुष्टैःपी
ड्यतेयमकिंकरैः ॥ पश्चाद्दुष्टासुयोनीषुजायतेपापमुक्तये ॥ १६ ॥ब्राह्मणानांगवांयेतुद्रव्यं[3]वृत्तंतथाल्पकम् ॥ वृत्तिंवागृह्णतेमोहाल्लुंपंतिस्वबलान्नराः ॥ १७॥
तेपरत्रांधकूपेचपात्यंतेचमहार्दिताः ॥ योन्नंस्वयमुपाहृत्यमधुरंचात्तिलोलुपः ॥ १८ ॥ नदेवायनसुहृदेददातिरसनापरः ॥ सपतत्येवनरकेकृमिभोजन
संज्ञिते ॥ १९ ॥ अनापदिनरोयस्तुहिरण्यादीन्यपाहरेत् ॥ ब्रह्मस्वंवामहादुष्टे[4]संदंशेनरकेपतेत् ॥ २० ॥ यःस्वदेहंप्रपुष्णातिनान्यंजानातिमूढधीः ॥
सपात्यतेतैलतप्तेकुंभीपाकेतिदारुणे ॥ २१ ॥ योनागम्यांस्त्रियंमोहाद्योषिद्वावाचकामयेत् ॥ तंतयाकिंकराःसूर्म्यापरिरंभंचकुर्वते ॥ २२ ॥ येबलाद्वेद
मर्यादांलुंपंतिस्वबलोद्धताः ॥ तेवैतरण्यांपतितामांसशोणितभक्षकाः ॥ २३ ॥ वृषलींयःस्त्रियंकृत्वातयागार्हस्थ्यमाचरेत् ॥ पूयोदेनिपतत्येवमहादु
ःखसमन्वितः ॥ २४ ॥ येदंभमाश्रयंतेवैधूर्तालोकस्यवंचने ॥ वैशसेनरकेमूढाःपतंतियमताडिताः ॥ २५ ॥ येसवर्णांस्त्रियंमूढारेतःस्वंपाययंतिच ॥ रेतः
कुल्यासुतेपापारेतःपानेषुतत्पराः ॥ २६ ॥ येचौरावह्निदादुष्टागरदाग्रामलुंठकाः ॥ सारमेयादनेतेवैपात्यंतेपातकान्विताः ॥ २७ ॥ कूटसाक्ष्यंवदत्य
द्धापुरुषःपापसंभृतः ॥ परकीयंतुद्रव्यंयोहरतिप्रसभंबली ॥ २८ ॥ सोऽवीचिनरकेपापीअवाग्वक्रःपतत्यधः ॥ तत्रदुःखंमहद्भुक्त्वापापिष्ठांयोनिमाव्रजेत् ॥
॥ २९ ॥ योनरोरसनास्वादात्सुरांपिबतिमूढधीः ॥ तंपाययंतिलोहस्यरसंधर्मस्यकिंकराः ॥ ३० ॥ योगुरूनवमन्येतस्वविद्याचारदर्पितः ॥ समृतः
पात्यतेक्षारनरकेऽधोमुखःपुमान् ॥ ३१ ॥ विश्वासघातंकुर्वंतियेनराधर्मनिष्कृताः ॥ शूलप्रोतेचनरकेपात्यंतेबहुयातने ॥ ३२ ॥ पिशुनोयोनरान्सर्वा
नुद्वेजयतिवाक्यतः ॥ दंदशूकेचपतितोदंदशूकैःसदश्यते ॥ ३३ ॥ [5]एवंराजन्ननेकेवैनरकाःपापकारिणाम् ॥ पापंकृत्वाप्रयांत्येतेपीडांयांतिसुदारु
णाम् ॥ ३४ ॥ यैर्नश्रुतारामकथानपरोपकृतिःकृता ॥ तेषांसर्वाणिदुःखानिभवंतिनरकांतरे ॥ ३५ ॥ अत्रयस्यसुखंस्वर्गेभूयात्तस्यइतीर्यते ॥ येदुःखि

१ संप्राप्तः इ०, संमुक्तः—इ० च पा० । २ खाद्यंते रुरुभिर्यतः—इ० पा० । ३ वित्तम्—इ० पा० । ४ संदेशे—इ० पा० । ५ एवं नृणामनेके वै—इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नोरोगयुतानरकादागताश्वते ॥ ३६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वामहीपालःकंपमानःक्षणेक्षणे ॥ पप्रच्छभूयस्तंविप्रंसर्वसंशयनुत्तये ॥ ३७ ॥ तत्तत्पापस्यचिह्नानिकथयस्वमहामुने ॥ केनपापेनकिंचिह्नंभूलोकेउपजायते ॥ ३८ ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंमुनिःप्रोवाचभूपतिम् ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि चिह्नानिपापकारिणाम् ॥ ३९ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ सुरापःश्यामदंतश्चनरकांतेप्रजायते ॥ अभक्ष्यभक्षकारीचजायतेगुल्मकोदरः ॥४०॥ उदक्यावीक्षितंभुक्त्वाजायतेकृमिलोदरः ॥ श्वमार्जारादिसंस्पृष्टंभुक्त्वादुर्गंधिमान्भवेत् ॥४१॥ अनिवेद्यसुरादिभ्योभुंजानोजायतेनरः ॥ उदरेरोगवान्दुःखीमहारोगप्रपीडितः ॥४२॥ परान्नविघ्नकरणादजीर्णमभिजायते ॥ मंदोदराग्निर्भवतिसातिद्रव्येकदन्नदः ॥ ४३ ॥ विषदश्छर्दिरोगीस्यान्मार्गहापादरोगवान् ॥ पिशुनोनरकस्यांतेजायतेश्वासकासवान् ॥ ४४ ॥ धूर्तोपस्माररोगीस्याच्छूलीचपरतापनः ॥ दावाग्निदायकश्चैवरक्तातीसारवान्भवेत् ॥४५॥ सुरालयेजलेवापिशकृत्क्षेपंकरोतियः ॥ गुदरोगोभवेत्तस्यपापरूपःसुदारुणः ॥ ४६ ॥ गर्भपातनजारोगाःक्षयमेहजलोदराः[1] ॥ प्रतिमाभंगकारीचअप्रतिष्ठश्चजायते ॥ ४७ ॥ दुष्टवादीखंडितःस्यात्खल्वाटःपरनिंदकः ॥ सभायांपक्षपातीचजायतेपक्षघातवान् ॥ ४८ ॥ परोक्तहास्यकृत्काणःकुनखीविप्रहेमहृत् ॥ तुंदीवरीताम्रचौरःकांस्यहृत्पुंडरीकिकः ॥ ४९ ॥ त्रपुहारीचपुरुषोजायतेपिंगमूर्द्धजः ॥ शीसहारीचपुरुषोजायतेशीर्षरोगवान् ॥ ५० ॥ घृतचौरस्तुपुरुषोजायतेनेत्ररोगवान् ॥ लोहहारीचपुरुषोबर्वरांगःप्रजायते ॥ ५१ ॥ चर्महारीचपुरुषोजायतेमेदसावृतः ॥ मधुचौरस्तुपुरुषोजायतेबस्तिगंधवान् ॥५२॥ तैलचौर्येणभवतिनरःकंण्वातिपीडितः[2] ॥ आमान्नहरणाच्चैवदंतहीनःप्रजायते ॥५३॥ पक्कान्नहरणाच्चैवजिह्वारोगयुतोभवेत् ॥ मातृगामीचपुरुषोजायतेलिंगवर्जितः ॥५४॥ गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रःप्रजायते ॥ भगिनींचैवगमनेपीतकुष्ठःप्रजायते ॥ ५५ ॥ स्वसुतागमनेचैवरक्तकुष्ठःप्रजायते ॥ भ्रातृभार्याभिगमनेगुल्मकुष्ठःप्रजायते ॥ ५६ ॥ स्वामिगम्यादिगमनेजायतेदद्रुमंडलम्[3] ॥ विश्वस्तभार्यागमनेगजचर्माप्रजायते ॥ ५७ ॥ पितृष्वस्रभिगमनेदक्षिणांगेव्रणीभवेत् ॥ मातुलान्यास्तुगमनेवामांगेव्रणवान्भवेत् ॥ ५८ ॥ पितृव्यपत्नीगमनेकटौकुष्ठःप्रजायते ॥ मित्रभार्याभिगमनेमृतभार्यःप्रजायते ॥ ५९ ॥ स्वगोत्रस्त्रीप्रसंगेनजायतेचभगंदरः ॥ तपस्विनीप्रसंगेनप्रमेहोजायतेनरे ॥ ६० ॥ श्रोत्रियस्त्रीप्रसंगेनजायतेनासिकाव्रणी ॥ दीक्षितस्त्रीप्रसंगेनजायतेदुष्टरक्तसृक् ॥ ६१ ॥ स्वजातिजायागमनेजायतेहृदयव्रणी ॥ जात्युन्नतस्त्रीगमनेजायतेमस्तकव्रणी ॥ ६२ ॥ पशुयोनौचगमनान्मूत्रघातःप्रजायते ॥ एतेदोषानराणांस्युर्नरकांतेनसंशयः ॥ ६३ ॥ स्त्रीणामपिभवंत्येतेतत्तत्पुरुषसंगमात् ॥ एवंराजन्हिचिह्नानिकीर्तितानिसुपापिनाम् ॥ ६४ ॥

१ यकृत्प्लीहजलोदराः–इ० पा० । २ स्कंधातिपीडितः–इ० पा० । ३ गंडमंडलम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दानपुण्यप्रसंगेनतीर्थादिक्रिययातथा ॥ रामस्यचरितंश्रुत्वातपसावाक्षयंव्रजेत् ॥ ६५ ॥ सर्वेषामेवपापानांहरिकीर्तिधुनीनृणाम् ॥ क्षालयेत्पापिनां
पंकंनात्रकार्याविचारणा ॥ ६६ ॥ यो[1]नावमन्येतहरिंतस्ययागाविधिश्रुताः ॥ तीर्थान्यपिसुपुण्यानिपावितुंनक्षमाणितम् ॥ ६७ ॥ हसतेकीर्त्यमानंयश्च
रित्रंज्ञानदुर्बलः ॥ नतस्यनरकान्मुक्तिःकल्पांतेपिभविष्यति ॥ ६८ ॥ याहिराजन्विमोक्षार्थंहयस्यानुचरैःसह ॥ श्रावयश्रीशचरितंयतोवाहगतिर्भ
वेत् ॥ ६९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाप्रहृष्टोभूच्छत्रुघ्नःपरवीरहा ॥ प्रणम्यतंपरिक्रम्यययौसेवकसंयुतः ॥ ७० ॥ तत्रगत्वासहनुमान्हयवर्यस्य
पार्श्वतः ॥ उवाचरामचरितंमहादुर्गतिनाशकम् ॥ ७१ ॥ याहिदेवविमानंस्वंरामकीर्तनपुण्यतः ॥ स्वैरंचरस्वलोकेत्वंमुक्तोभवकुयोनितः ॥ ७२ ॥
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नोयावदास्थितः ॥ तावद्ददर्शविमलंदेवंवैमानिकंवरम् ॥ ७३ ॥ स[2]उवाचविमुक्तोहंरामकीर्तनसंश्रुतेः ॥ यामिस्वंभवनंराजन्ना
ज्ञापयमहामते ॥ ७४ ॥ इत्युक्त्वाप्रययौदेवोविमानेस्वेपरिस्थितः ॥ तदाविस्मयमापुस्तेशत्रुघ्नेनसहानुगाः ॥ ७५ ॥ ततोवाहोविनिर्मुक्तोगात्रस्तंभा
च्चभूतलात् ॥ ययौतद्विपिनंसर्वंभ्रमन्पक्षिसमाकुलम् ॥ ७६ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेषवात्स्यायनसंवादेहयनिर्मुक्तिर्नामाष्टच
त्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ छ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ मासाःसप्ताभवंस्तस्यहयवर्यस्यहेलया ॥ चरतोभारतंवर्षमनेकनृपपूरितम् ॥ १ ॥ सपूजितोभू
पवरैःपरीत्यवरभारतम् ॥ परीवृतोवीरवरैःशत्रुघ्नादिभिरुद्भटैः ॥ २ ॥ सव्रभ्रामबहून्देशान्हिमालयसमीपतः ॥ नकोपितंनिजग्राहहयंरामबलंस्मरन् ॥ ३ ॥
अंगवंगकलिंगानांराजभिःसंस्तुतोहयः ॥ जगामराज्ञोनगरेसुरथस्यमनोहरे ॥ ४ ॥ कुंडलंनामनगरमदितेर्यत्रकुंडलम् ॥ कर्णयोःपतितंभूमौहर्षभय
सुकंपयोः ॥ ५ ॥ यत्रधर्मव्यतिक्रांतिंनकरोतिकदापिना ॥ श्रीरामस्मरणंप्रेम्णाकरोतिजनतान्वहम् ॥ ६ ॥ अश्वत्थानांतुयत्रार्चातुलस्याःप्रत्यहंनृ
भिः ॥ क्रियतेरघुनाथस्यसेवकैःपापवर्जितैः ॥ ७ ॥ यत्रदेवालयारम्याराघवप्रतिमायुताः ॥ पूज्यंतेप्रत्यहंशुद्धचित्तैःकपटवर्जितैः ॥ ८ ॥
वाचिनामहरेर्यत्रनवैकलहसंकथा ॥ हृदिध्यानंतुतस्यैवनचकामफलस्मृतिः ॥ ९ ॥ देवनंयत्ररामस्यवार्त्ताभिःपूतं[3]देहिनाम् ॥ नजातुचिन्नृणामस्तिसत्य[4]
व्यसनमानिनाम् ॥ १० ॥ तस्मिन्वसतिधर्मात्मासुरथःसत्यवान्बली ॥ रघुनाथपदस्मारहृष्टचित्तःपरोन्मदः ॥ ११ ॥ किंवर्णयामिरामस्यसेवकंसुरथंव
रम् ॥ यस्याशेषगुणाभूमौविस्तृताःपावयंत्यघम् ॥ १२ ॥ सेवकास्तस्यभूपस्यपर्यटंतःकदाचन ॥ अपश्यन्हयमेधस्यहयंचंदनचर्चितम् ॥ १३ ॥
तेदृष्ट्वाविस्मयंप्राप्ताहयपत्रमलोकयन् ॥ स्पष्टाक्षरसमायुक्तंचंदनादिकचर्चितम् ॥ १४ ॥ ज्ञात्वारामेणसंमुक्तंहयंनेत्रमनोहरम् ॥ दृष्टाराज्ञेसभास्थायक

१ यश्चावमन्येत हरिं तं गंगा न पुनाति हि । इ० पा० । मूलस्थ पाठेतु–यो ना अवमन्येत–इति पदच्छेदः । २ स उवाच ह पूतोहम्–इ० पा० । ३ द्यूतदेवना–इ० पा० । ४ सप्तव्यसनमोचिनाम्–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थयामासुरुत्सुकाः ॥ १५ ॥ स्वामिन्नयोध्यानगरीपातिस्तस्यास्तुराघवः ॥ हयमेधक्रतोर्योग्योहयोमुक्तःपरिभ्रमन् ॥ १६ ॥ सतेपुरस्यनिकटेप्राप्तःसेवक
संयुतः ॥ गृहाणत्वंमहाराजहयंतंसुमनोहरम् ॥ १७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वानिजप्रोक्तंवाक्यंहर्षपरिप्लुतः ॥ उवाचवीरान्बलिनोमेघगंभरि
यागिरा ॥ १८ ॥ ॥ सुरथउवाच ॥ ॥ धन्यावयंराममुखंपश्यामःसहसेवकाः ॥ ग्रहीष्यामिहयंतस्यभटकोटिपरीवृतम् ॥ १९ ॥ तदामोक्ष्यामिवा
हंतंयदारामःसमाव्रजेत् ॥ कृतार्थंममभक्तस्यचिरंध्यानरतस्यवै ॥ २० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्थमुक्त्वामहीपालःसेवकान्स्वयमादिशत् ॥ गृह्णंतुवा
हंप्रसभंमोच्योनाश्वोक्षिगोचरः ॥ २१ ॥ अनेनसुमहाँल्लाभोभविष्यतितुमेमतम् ॥ यद्रामचरणौप्रेक्षेब्रह्मशक्रादिदुर्लभौ ॥ २२ ॥ सएवधन्यःस्वजनःपुत्रो
वाबांधवोथवा ॥ पशुर्वावाहनंवापिरामाप्तिर्येनसंभवेत् ॥२३॥ तस्माद्गृहीत्वाक्रत्वश्वंस्वर्णपत्रेणशोभितम् ॥ बध्नंतुवाजिशालायांकामवेगंमनोरमम् ॥२४॥
इत्युक्तास्तेततोगत्वावाहंरामस्यशोभितम् ॥ गृहीत्वातरसाराज्ञेददुःसर्वशुभांगिनम् ॥ २५ ॥ राजाप्राप्यमुदाचाश्वंरामस्यदनुजार्दनः ॥ सेवकान्प्राहबलि
नोधर्मकृत्यविचक्षणः ॥ २६ ॥ वात्स्यायनमहाबुद्धेशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ नतस्यविषयेकश्चित्परदाररतोनरः ॥ २७ ॥ नपरद्रव्यनिरतोनचकामेषुलंप
टः ॥ नजिह्वाभिरतोन्मार्गैर्कीर्त्तयेद्रामकीर्तनात् ॥ २८ ॥ यःसेवकान्नृपोवक्तियूयंसेवार्थमागताः ॥ कथयंतुभवन्त्वेष्टांधर्मकर्मविशारदाः ॥ २९ ॥ एकप
त्नीव्रतधरानपरद्रव्यलोलुपाः ॥ परापवादानिरतानचवेदोत्पथंगताः ॥ ३० ॥ श्रीरामस्मरणादीनिकुर्वंतिप्रत्यहंभटाः ॥ [1]तांनहंरामसेवार्थंरक्षाम्यंतकको
पवान् ॥ ३१ ॥ एतद्विरुद्धधर्माणोयेनराःपापसंयुताः ॥ तानहंविषयेमह्यं[2]वांसयामिनदुर्मतीन् ॥ ३२ ॥ तस्यदेशेनपापिष्ठाःपापंकुर्वंतिमानसे ॥ हरिध्यान
हताशेषपातकामोदसंयुताः ॥ ३३ ॥ यदैवमभवद्देशोराजाधर्मेणसंयुतः ॥ तदातत्स्थान्नराःसर्वैमृतागच्छंतिनिर्वृतिम् ॥ ३४ ॥ यमानुचरनिर्वेशोनाभव
त्सौरथेपुरे ॥ तदायमोमुनेरूपंधृत्वाप्रागान्महीश्वरम् ॥ ३५ ॥ वल्कलांबरधारीचजटाशोभितशीर्षकः ॥ सुरथंतुसभामध्येददर्शहरिसेवकम् ॥ ३६ ॥
तुलसीमस्तकेयस्यवाचिनामहरेःपरम् ॥ धर्मकर्मरतांवार्त्तांश्रावयंतंनिजाज्ञनान् ॥३७॥तदामुनिंनृपोदृष्ट्वातपोमूर्तिमिवस्थितम् ॥ ववंदेचरणौतस्यपाद्या
दिकमथाकरोत् ॥३८॥ सुखोपविष्टंविश्रांतंमुनिंप्राहनृपाग्रणीः ॥ धन्यमद्यजनुर्मह्यंधन्यमद्यगृहंमम ॥ ३९ ॥ कथाःकथयतान्मह्यंरामस्यविविधावराः ॥
याःशृण्वतांपापहानिर्भविष्यतिपदेपदे ॥ ४० ॥ इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यजहाससमुनिर्भृशम् ॥ दंतान्प्रदर्शयन्सर्वांस्तालास्फालितपाणिकः ॥ ४१ ॥ हसंतंतं
मुनिंप्राहहसनेकारणंकिमु ॥ कथयस्वप्रसादेनयथास्यान्मनसःसुखम् ॥ ४२ ॥ ततोमुनिर्नृपंप्राहशृणुराजन्धियायुतः ॥ यदहंतेभिधास्यामिस्मितेका

१ तानहं मम सेवार्थं रक्षाम्यंतिकशोभनान् । - इ० पा० । २ वाहयामि- इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥ त्वयाप्रोक्तंहरेःकीर्तिंकथयस्वममाग्रतः ॥ कोहरिःकस्यवाकीर्तिःसर्वेकर्मवशानराः ॥ ४४ ॥ कर्मणाप्राप्यतेस्वर्गःकर्मणानरकंव्रजे
त् ॥ कर्मणैवभवेत्सर्वंपुत्रपौत्रादिकंबहु ॥ ४५ ॥ शक्रःशतंक्रतूनांतुकृत्वागात्परमंपदम् ॥ ब्रह्मापिकर्मणालोकंप्राप्यसत्याख्यमद्भुतम् ॥ ४६ ॥ अनेके
कर्मणासिद्धामरुदादयईशिनः ॥ कुर्वन्तिभोगसौख्यंचअप्सरोगणसेविताः ॥ ४७ ॥ तस्मात्कुरुष्वयज्ञादीन्यजस्वकिलदेवताः ॥ यथातेविमलाकीर्तिर्भ
विष्यतिमहीतले ॥ ४८ ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंकोपक्षुभितमानसः ॥ उवाचरामैकमनाविप्रंकर्मविशारदम् ॥४९॥ माब्रूहिकर्मणोवार्ताक्षयिष्णुफलदायि
नीम् ॥ गच्छमन्नगरोपांताद्बहिर्लोकविगर्हितः ॥ ५० ॥ इंद्रःपतिष्यतिक्षिप्रंपतिष्यत्यपिपद्मजः ॥ नपतिष्यंतिमनुजारामस्यभजनोत्सुकाः ॥ ५१ ॥
पश्यध्रुवंचप्रह्लादंविभीषणमथाद्भुतम् ॥ येचान्येरामभक्तावैकदापिनपतंतिते ॥ ५२ ॥ येराममनिंदकादुष्टास्तानिमेयमकिंकराः ॥ ताडयिष्यंतिलोहस्य
मुद्गरैःपाशबन्धनैः ॥ ५३ ॥ ब्राह्मणत्वाद्देहदंडंनकुर्यांतेद्विजाधम ॥ गच्छगच्छमदालोकात्ताडयिष्यामिचान्यथा ॥ ५४ ॥ इत्थमुक्तवतिश्रेष्ठेभूपेसुरथसं
ज्ञिते ॥ सेवकाबाहुनाधृत्वानिष्कासयितुमुद्यताः ॥ ५५ ॥ तदायमोनिजंरूपंधृत्वालोकैकवंदितम् ॥ प्राहभूपंप्रतुष्टोस्मिमयाचस्वहरिसेवक ॥ ५६ ॥
मयाप्रलोभितोवाग्भिर्बह्वीभिरपिसुव्रत ॥ चलितोसिनरामस्यसेवायाःसाधुसेवितः ॥ ५७ ॥ तदाप्रोवाचभूमीशोयमंदृष्ट्वासुतोषितम् ॥ उवाचयदितुष्टा
सिदेहिमेवरमुत्तमम् ॥ ५८ ॥ तावन्ममनवैमृत्युर्यावद्रामसमागमः ॥ नभयंमेभवत्तोहिकदाचनहिधर्मराट् ॥ ५९ ॥ तदोवाचयमोभूपमिदंतवभविष्यति॥
सर्वंत्वदीप्सितंतथ्यंकरिष्यतिरघोःपतिः ॥ ६० ॥ इत्युक्त्वांतर्हितोधर्मोजगामस्वपुरंप्रति ॥ प्रशस्यतस्यचरितंहरिभक्तिपरात्मनः ॥६१॥ सराजाधार्मि
कोरामसेवकःपरयामुदा ॥ गृहीत्वाश्वंप्रत्युवाचसेवकान्हरिसेवकान् ॥ ६२ ॥ मयागृहीतोवाहोऽसौराघवस्यमहीपतेः ॥ सज्जीभवंतुसर्वत्रयूयंरणविशा
रदाः ॥ ६३ ॥ इतिप्रोक्तास्तुतेसर्वेभटाराज्ञोमहाबलाः ॥ सज्जीभूताःक्षणादेवसभायांजग्मुरुत्सुकाः ॥ ६४ ॥ राज्ञोवीरादशसुताश्चंपकोमोहकस्तथा ॥
रिपुंजयोतिदुर्वारःप्रतापीबलमोदकः ॥ ६५ ॥ हर्यक्षःसहदेवश्चभूरिदेवःसुतापनः ॥ इतिराज्ञोदशसुताःसज्जीभूतारणांगणे ॥ ६६ ॥ यातुमिच्छामकुर्वंस्ते
महोत्साहसमन्विताः ॥ राजापिस्वरथंचित्रंहेमशोभाविनिर्मितम् ॥ ६७ ॥ आह्वयामाससुजवैर्वाजिभिःसमलंकृतम् ॥ रणोत्साहेनसंयुक्तः सर्वसैन्यपरी
वृतः ॥ ६८ ॥ सभायांसेवकान्सर्वान्दिशन्नास्तेमहीपतिः ॥ ६९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसुरथराज्ञाहयग्रहणं ॥६६॥
नामएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथरामानुजोवेगात्समागत्यस्वसेवकान् ॥ पप्रच्छकुत्रवाहोसौयाज्ञिकःसुमनोहरः ॥१॥

१ निजसेवकाः—इ० पा० । २ उज्जवाः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदातेवचनंप्रोचुःशत्रुघ्नंसुमहाबलाः ॥ नजानीमोभटाःकेचिद्धयंनीत्वागताःपुरे ॥ २ ॥ वयंचधिकृताःसर्वैर्बलिभीराजसेवकैः ॥ अत्रप्रमाणंभगवानितिक
र्तव्यतांप्रति ॥ ३ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतेषांशत्रुघ्नःकुपितोभृशम् ॥ दशन्नोष्ठात्स्वदशनाञ्जिह्वयालेलिहन्मुहुः ॥४॥ उवाचवीरोमद्वाहंहत्वाकुत्रगमिष्यसि ॥
इदानींपातयेबाणैःपुरंजनसमन्वितम् ॥ ५ ॥ इत्युक्त्वासुमतिंप्राहकस्येदंपुटभेदनम् ॥ कोवर्ततेस्याधिपतिर्योमेवाहमजीहरत् ॥६॥ ॥ शेषउवाच ॥
॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभूपतेःकोपसंयुतम् ॥ जगादमंत्रीसुगिरास्फुटाक्षरसमन्वितम् ॥ ७ ॥ विद्धीदंकुंडलंनामनगरंसुमनोहरम् ॥ अस्मिन्वसतिधर्मात्मा
सुरथःक्षत्रियोबली ॥ ८ ॥ नित्यंधर्मपरोरामचरणद्वंद्वसेवकः ॥ मनसाकर्मणावाचाहनूमानिवसेवकः ॥ ९ ॥ चरितान्यस्यशतशोवर्ततेधर्मकारिणः ॥
महाबलपरीवारःसुरथःसर्वशोभनः ॥ १० ॥ महद्युद्धंभवेदत्रहृतश्चेद्वाहसत्तमः ॥ अनेकेप्रपतिष्यंतिवीराराणविशारदाः ॥ ११ ॥ एवमुक्तंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नः
सचिवंप्रति ॥ उवाचपुनरप्येवंवचनंवदतांवरः ॥ १२ ॥ ॥शत्रुघ्नउवाच॥ ॥ कथमत्रप्रकर्तव्यंरामाश्वोनेनचेद्धृतः ॥ नायातियोद्धुंप्रबलंकटकंवीरसेवि
तम् ॥ १३ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ दूतःप्रेष्योमहाराजराजानंप्रतिवाग्मिकः ॥ यद्वाक्येनसमायातिबलेनबलिनांवरः ॥ १४ ॥ नोचेदज्ञानतोवाहोधृतः
केनापिमानिना ॥ अर्पयिष्यतिनःसाधुमश्वंक्रतुवरंशुभम् ॥ १५ ॥ इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंशत्रुघ्नोबुद्धिमान्बली ॥ अंगदंप्रत्युवाचेदंवचनंविनयान्वि
तम् ॥ १६ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ याहित्वंनिकटस्थैवैसुरथस्यमहापुरे ॥ दूतत्वेनततोगत्वाप्रब्रूहिनृपतिंप्रति ॥ १७ ॥ त्वयाधृतोरामवाहोऽज्ञानतो
ऽज्ञानतोपिवा ॥ अर्पयतुनवायातुप्रधनंवीरसंयुतम् ॥ १८ ॥ रामस्यदौत्यंलंकायांरावणंप्रतियत्कृतम् ॥ तथैवकुरुभूयिष्ठबलसंयुतबुद्धिमन् ॥ १९ ॥
॥ शेषउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वांगदोवीरओमितिप्रोच्यभूमिपम् ॥ जगामसंसदोमध्येवीरश्रेणिसमन्विते ॥ २० ॥ ददर्शसुरथंभूपंतुलसीमंजरीधरम् ॥ राम
भद्रंरसनयाब्रुवंतंसेवकान्निजान् ॥ २१ ॥ राजापिदृष्ट्वाप्लवगंमनोहरवपुर्धरम् ॥ शत्रुघ्नदूतंमत्वापिवालिजंप्रत्यभाषत ॥ २२ ॥ ॥ सुरथउवाच ॥ ॥ प्लव
गाधिपकस्मात्त्वमागतोत्रकथंभवान् ॥ ब्रूहिमेकारणंसर्वंयथाज्ञात्वाकरोमितत् ॥ २३ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिसंभाषमाणंतंप्रत्युवाचकपीश्वरः ॥ वि
स्मयंश्वेतसिभृशंरामसेवाकरंनृपम् ॥ २४ ॥ जानीहिमांनृपश्रेष्ठवालिपुत्रंहरीश्वरम् ॥ शत्रुघ्नेनचदूतत्वेप्रेषितोभवतोऽतिकम् ॥ २५ ॥ सेवकैःकैश्चिदाग
त्यधृतोश्वोममसांप्रतम् ॥ अज्ञानतोमहान्याय्यंकुर्वद्भिःसहसानृप ॥२६॥ तमश्वंसहराज्येनसहपुत्रैर्मुदान्वितः ॥ शत्रुघ्नंयाहिचरणेपतित्वाशुप्रदेहिच ॥२७॥
नोचेच्छत्रुघ्ननिर्मुक्तनाराचैःक्षतविग्रहः ॥ पृथ्वीतलमलंकुर्वञ्छयिष्यसिविशीर्षकः ॥ २८ ॥ येनलंकापतिर्नाशंप्रापितोलीलयाक्षणात् ॥ तस्याश्वंयागयोग्यं
तुहृत्वाकुत्रगमिष्यसि ॥ २९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्यादिभाषमाणंतंप्रत्युवाचमहीश्वरः ॥ सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंनानृतंतवभाषितम् ॥ ३० ॥ परंशृणु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्वमद्वाक्यंशत्रुघ्नपदसेवक ॥ मयाधृतोमहानश्वोरामचंद्रस्यधीमतः ॥ ३१ ॥ नमोक्ष्येसर्वथावाहंशत्रुघ्नादिभयादहम् ॥ चेद्रामःस्वयमागत्यदर्शनंदास्यते
मम ॥ ३२ ॥ तदाहंचरणौनत्वादास्यामिसुतसंयुतः ॥ सर्वराज्यंकुटुंबंचधनंधान्यंबलंबहु ॥ ३३ ॥ क्षत्रियाणामयंधर्मःस्वामिनापिविरुद्धचते ॥ धर्मेण
युद्धंतत्रापिरामदर्शनमिच्छता ॥ ३४ ॥ शत्रुघ्नादीन्प्रवीरांस्तानधुनाहंक्षणादपि ॥ जित्वाबध्नामिमद्बेहेनोचेद्रामःसमाव्रजेत् ॥ ३५ ॥ ॥ शेषउवाच ॥
॥ इतिश्रुत्वांगदोधीमाञ्जहासनृपतिंतदा ॥ उवाचचमहद्वाक्यंमहाधैर्यसमन्वितम् ॥ ३६ ॥ ॥ अंगदउवाच ॥ ॥ बुद्धिहीनःप्रवदसिवृद्धत्वात्साम्प्रतव ॥
यत्त्वंशत्रुघ्ननृपतिंधिक्करोषिधियाबली ॥३७॥ योमांधातृरिपुंदैत्यंलवणंलीलयावधीत् ॥ येनानेकेजिताःसंख्येवैरिणःप्रबलोद्धताः[1] ॥ ३८ ॥ विद्युन्मालीहतोये
नराक्षसःकामगेस्थितः ॥ त्वंतंबध्नासिवीरेंद्रंमतिहीनःप्रभासिमे॥३९॥भ्रातृजोयस्यसुबलीपुष्कलःपरमास्त्रवित्॥येनरुद्रगणःसंख्येवीरभद्रःसुतोषितः॥४०॥
वर्णयामिकिमेतस्यपराक्रांतिंबलोर्जिताम् ॥ येननास्तिसमःपृथ्व्यांबलेनयशसाश्रिया ॥ ४१ ॥ हनूमान्यस्यनिकटेरघुनाथपदाब्जधीः ॥ यस्यानेकानि
कर्माणिभविष्यंतिश्रुतानिते ॥४२॥ सत्रिकूटाराक्षसपूर्दग्धायेनक्षणाद्बलात् ॥ अक्षोयेनहतःपुत्रोराक्षसेंद्रस्यदुर्मतेः ॥ ४३ ॥ द्रोणोनामगिरिर्येनपुच्छाग्रेण
सदैवतः ॥ आनीतोजीवनार्थंतुसैनिकानांमुहुर्मुहुः ॥ ४४ ॥ जानातिरामश्चारित्रंनान्योजानातिमूढधीः ॥ यंकपींद्रंमनाक्स्वान्तान्नविस्मरतिसेवक
म् ॥ ४५ ॥ सुग्रीवाद्याःकपींद्रायेपृथ्वींसर्वाग्रसंतिये ॥ तेशत्रुघ्नंनृपंसर्वेसेवंतेप्रेक्षणोत्सुकाः ॥ ४६ ॥ कुशध्वजोनीलरत्नोरिपुतापोमहास्त्रवित् ॥ प्रतापा
ग्र्यःसुबाहुश्चविमलःसुमदस्तथा[2] ॥ ४७ ॥ राजावीरमणिःसत्ययुतोरामस्यसेवकः ॥ एतेऽन्येपिनृपाभूमेःपतयःपर्युपासते ॥ ४८ ॥ तत्रत्वंवीरजलधौमश
कःकोभवानिति ॥ तज्ज्ञात्वागच्छशत्रुघ्नंकृपालुंपुत्रकैर्युतः ॥ ४९ ॥ वाहंसमर्प्यगंतासिरामंराजीवलोचनम् ॥ दृष्ट्वाकृतार्थींकुरुषेस्वांगानिजनुषास
ह ॥ ५० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ राजाप्रोवाचतंदूतंप्रब्रुवंतमनेकधा ॥ एतान्दर्शयसिक्षिप्रंसर्वेनममगोचराः ॥ ५१ ॥ यादृशंमद्बलंदूततादृशंनहनूम
तः ॥ योरामंपृष्ठतःकृत्वाप्रागाद्यागस्यपालने ॥ ५२ ॥ यद्यहंमनसावाचाकर्मणाकुतुकान्वितः[3] ॥ भजामिरामंतर्ह्याशुदर्शयिष्यतिस्वांतनुम् ॥५३॥ अन्य
थाहनुमन्मुख्यावीराबध्नंतुमांबलात् ॥ गृह्णंतुवाहंतरसारामभक्तिसमन्विताः ॥ ५४ ॥ गच्छत्वंनृपशत्रुघ्नंकथयस्वममोदितम् ॥ सज्जीभवंतुसुभटाएषया
मिरणेबली ॥ ५५ ॥ सविचार्ययथायुक्तंकरिष्यतिरणांगणे ॥ मोचयंतुमहावाहंनवामामाददंतुते ॥ ५६ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वास्मितंकृ
त्वाययौवीरोयतोनृपः ॥ गत्वानिवेदयामासयथोक्तंसुरथेनवै ॥ ५७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेअंगदस्यदूतत्ववा ॥ ९६ ॥
क्यंनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्यसुरथस्यांगदाननात् ॥ सज्जीभूतारणेसर्वेरथस्थारणकोविदाः ॥ १ ॥

१ प्रबलोद्धुराः–इ० पा० । २ सुदमस्तथा–ई० पा० । ३ कर्मणाऽकुहकान्वितः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पटहानांनिनादोभूद्भेरीनादस्तथैवच ॥ वीराणांगर्जनानादाःप्रादुर्भूतारणांगणे ॥ २ ॥ रथचीत्कारशब्देनगजानांबृंहितेनच ॥ व्याप्तंतत्सकलंविश्वंदिवंया
तोमहारवः ॥ ३ ॥ रणोत्साहेनसंयुक्तावीरारणविशारदाः ॥ कुर्वंतिविविधान्नादान्कातरस्यभयंकरान् ॥४॥ एवंकोलाहलेवृत्तेसुरथोनामभूमिपः ॥ स्वसुतैःसै
निकैश्चाथवृतःप्रायाद्रणांगणे ॥ ५ ॥ गजैरथैर्हयैःपत्तिव्रजैःपूर्णांतुमेदिनीम् ॥ कुर्वन्समुद्रइवतांप्लावयन्ददृशेभटैः ॥ ६ ॥ शंखनादेनसंघुष्टंजयनादैस्तथैव
च ॥ वीक्ष्यतंप्रधनोद्युक्तंसुमतिंप्राहभूमिपः ॥ ७ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ एषराजासमायातोमहासैन्यपरीवृतः ॥ अत्रयत्कृत्यमस्माकंतद्व
दस्वमहामते ॥ ८ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ योद्धव्यमत्रबहुभिर्वीरैरणविशारदैः ॥ पुष्कलादिभिरत्युग्रैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः ॥ ९ ॥ राज्ञासहसमीर
स्यपुत्रःपरमशौर्यवान् ॥ युद्धंकरोतुसुबलःपरयुद्धविशारदः ॥ १० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिब्रूतेमहामात्योयावत्तावन्नृपात्मजाः ॥ रणांगणेधनूं
ष्युद्धास्फारयामासुरुद्धताः ॥ ११ ॥ तान्वीक्ष्ययोधाःसुबलाःपुष्कलाद्यारणोत्कटाः[1] ॥ अभिजग्मुःस्यंदनैःस्वैर्धनुर्बाणकरामताः ॥ १२ ॥ चंपकेनमहा
वीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ द्वैरथेनैवयुयुधेमहावीरेणशालिना[2] ॥ १३ ॥ मोहकंयोधयामासजानकिःसकुशध्वजः ॥ रिपुंजयेनविमलोदुर्वारेणसुबाहु
कः ॥ १४ ॥ प्रतापिनाप्रतापाग्र्योबलमोदेनचांगदः ॥ हर्यक्षेणनीलरत्नःसहदेवेनसत्यवान् ॥ १५ ॥ राजावीरमणिर्भूरिदेवेनयुयुधेबली ॥
असुतापेनचोग्राश्वोयुयुधेबलसंयुतः ॥ १६ ॥ द्वैरथंतुमहद्युद्धमकुर्वन्युद्धकोविदाः ॥ सर्वेशस्त्रास्त्रकुशलाःसर्वेयुद्धविशारदाः[3] ॥ १७ ॥ एवंप्रवृत्ते
संग्रामेसुरथस्यसुतैस्तदा ॥ अत्यंतंकदनंतत्रबभूवमुनिसत्तम ॥ १८ ॥ पुष्कलश्चंपकंप्राहकिंनामासिनृपात्मज ॥ धन्योसियोमयासार्धंरणमध्यमुपेयिवान् ॥ १९ ॥
इदानींतिष्ठकिंयासिकथंतेजीवितंभवेत् ॥ एहियुद्धंमयासार्धंसर्वशस्त्रास्त्रकोविद ॥ २० ॥ इत्यभिव्याहृतंतस्यश्रुत्वाराजात्मजोबली ॥ जगादपुष्कलंवीरोमेघ
गंभीरयागिरा ॥ २१ ॥ ॥ चंपकउवाच ॥ ॥ ननाम्नानकुलेनेदंयुद्धमत्रभविष्यति ॥ तथापितववक्ष्येहंस्वनामबलपूर्वकम् ॥ २२ ॥ ममभाताराघवेशोमत्पिताराघवः
स्मृतः ॥ ममबंधूरामचंद्रःस्वजनोममराघवः ॥ २३ ॥ मन्नामरामदासश्चसदारामस्यसेवकः ॥ तारयिष्यतिमांयुद्धेरामोभक्तकृपाकरः ॥ २४ ॥ लोकानांमतमास्था
यप्रब्रवीमितवाधुना ॥ सुरथस्यसुतश्चाहंमातावीरवतीमम ॥ २५ ॥ मन्नामयोमधौसर्वाञ्छोभनान्विदधातिवैः[4] ॥ मधुपायंरसावासंत्यजंतिमधुमोहिताः ॥ २६ ॥
वर्णेनस्वर्णसदृशोमध्येलिंगवपुर्धरः ॥ तदाख्ययाभिधांवीरजानीहिममबोहिनीम् ॥ २७ ॥ युध्यस्वबाणैःप्रधनेनकोजेतुंहिमांक्षमः ॥ इदानींदर्शयिष्यामि
स्वपराक्रममद्भुतम् ॥ २८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंपुष्कलोह्लादितोषितः ॥ तंदुर्जयंमन्यमानःशरान्मुंचन्रणेभवत् ॥ २९ ॥ शरसं

१ बलोत्कटाः–इ० पा० । २ पालितः–इ० पा० । ३ बुद्धिविशारदाः–इ० पा० । ४ चंपकनामनिर्वचनमिदम् । चंपकस्य विशेषणानीमानि–एतैर्विशेषणैश्चंपको व्यज्यते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

 यंप्रमुंचंतंकोटिधापुष्कलंययौ ॥ चंपकःकोपसंयुक्तोधनुःसज्यमथाकरोत् ॥ ३० ॥ मुमोचनिशितान्बाणान्वैरिवृंदविदारणान् ॥ स्वनामचिह्नितान्स्वर्ण
॥ ९७ ॥ पुंखभागसमन्वितान् ॥ ३१ ॥ तांश्चिच्छेदमहावीरःपुष्कलःप्रधनांगणे ॥ शरांधकारंसर्वत्रमुंचन्बाणाञ्छिलाशितान् ॥ ३२ ॥ स्वबाणच्छेदनंदृष्ट्वाकृतंवी
रेणचंपकः ॥ आह्वयामासबलिनंपुष्कलंकोपपूरितः ॥ ३३ ॥ माप्रयाहिरणंत्यक्त्वेतिब्रुवन्समरेपुनः ॥ पुष्कलंहृदयेबाणैर्विव्याधदशभि[1]र्स्त्वरन् ॥ ३४ ॥
तेबाणाःपुष्कलस्याहोहृदयेतीव्रवेगिनः ॥ आगत्यसुभृशंलग्नाःशोणितंपपुरूर्जितम् ॥ ३५ ॥ तैर्बाणैर्व्यथितोवीरःशरान्पंचसमाददे ॥ सुतीक्ष्णाग्रान्म
हाकोपाद्धारयन्पर्वतानिव ॥ ३६ ॥ तेबाणास्तस्यबाणाश्चपरस्परमथोर्जिताः ॥ आकाशेरचिताश्छिन्नाःशतधाराजसूनुना ॥ ३७ ॥ छित्त्वाबाणान्सुती
क्ष्णाग्रान्सुरथांगोद्भवोबली ॥ बाणाञ्छतंसमाधत्तपुष्कलंताडितुंहृदि ॥ ३८ ॥ तेबाणाःशतधाच्छिन्नाःपुष्कलेनमहात्मना ॥ अपतन्समरोपांतेश[2]रवेग
प्रपीडिताः ॥ ३९ ॥ तदातत्सुमहत्कर्मदृष्ट्वाराज्ञःसुतोबली ॥ सहस्रेणशराणांचताडयन्वक्षसिस्फुटम् ॥ ४० ॥ तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमास्त्र
वित् ॥ पुनरप्याशुस्वेचापेसमाधत्तायुतंशरान् ॥ ४१ ॥ तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ ततोत्यंतंप्रकुपितःशरवृष्टिमथाकरो
त् ॥ ४२ ॥ शरवृष्टिंसमायांतींमत्वाचंपकवीरहा ॥ साधुसाधुप्रशंसंतंपुष्कलंसमताडयत् ॥ ४३ ॥ पुष्कलश्चंपकंदृष्ट्वामहावीर्यसमन्वितम् ॥
ब्रह्मणोस्त्रंसमाधत्तस्वेचापेस[3]र्वशस्त्रवित् ॥ ४४ ॥ तेनमुक्तंमहाशस्त्रंप्रजज्वालदिशोदश ॥ खंरोदसीव्याप्यविश्वंप्रलयंकर्तुमुद्यतम् ॥ ४५ ॥ चंपकोमुक्त
मस्त्रंतदृष्ट्वासर्वास्त्रकोविदः ॥ तत्संहर्तुंतदेवास्त्रंमुमोचरिपुमुद्यतम् ॥ ४६ ॥ द्वयोरेकतमंतेजःप्रलयंमेनिरेजनाः ॥ संजहारतदास्त्रास्त्रमेकीभूतंपरास्त्रक
म् ॥ ४७ ॥ तत्कर्मचाद्भुतंदृष्ट्वापुष्कलस्तिष्ठतिष्ठच ॥ ब्रुवञ्छरानमोघांस्तुचंपकंसक्रुधाहनत् ॥ ४८ ॥ चंपकस्ताञ्छरान्मुक्तानगणय्यमहामनाः ॥
[4]रामास्त्रंप्रमुमोचाथपुष्कलंप्रतिदारुणम् ॥ ४९ ॥ तन्मुक्तमस्त्रमालोक्यचंपकेनमहात्मना ॥ छेत्तुंयावन्मनश्चक्रेतावद्बद्धस्ततःशरेणसः ॥ ५० ॥
[5]वद्धश्चंपकवीरेणरथेस्वेस्थापितःपुनः ॥ पुरंप्रेषयितुंतावन्मनश्चक्रेमहामनाः ॥ ५१ ॥ हाहाकारोमहानासी[6]द्युद्धेपुष्कलसंज्ञिके ॥ शत्रुघ्नंप्र
ययुर्योधाःपलायनपरायणाः ॥ ५२ ॥ भग्नांस्तान्वीक्ष्यशत्रुघ्नोहनूमंतमुवाचह ॥ केनवीरेणमेभग्नंबलंवीरैरलंकृतम् ॥ ५३ ॥ तदोवाचमहीनाथपुष्कलं
परवीरहा ॥ वद्धानयतिवीरोऽसौचंपकःस्वपदोद्धुरः ॥ ५४ ॥ तस्येदृग्वाक्यमाकर्ण्यशत्रुघ्नःकोपसंयुतः ॥ उवाचपवनोद्भूतंमोचयाशुनृपात्मजात् ॥ ५५ ॥
महाबलःसुतश्चास्यवद्धायःपुष्कलंभटम् ॥ तस्मान्मोचयवीराग्र्यकथंतिष्ठसिचाहवे ॥ ५६ ॥ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यहनूमानोमितिब्रुवन् ॥ जगामतंमोच

१. शितैः–इ० पा० । २ शरबाधप्रपीडिताः–इ० पा० । ३ सर्वशस्त्रभृत्–इ० पा० । ४ यमास्त्रम्–इ० पा० । ५ बद्धः–इ० पा० । ६ युद्धे–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यितुंपुष्कलंचंपकाद्भटात् ॥ ५७ ॥ हनूमंतमथालोक्यतंमोचयितुमागतम् ॥ बाणैःशतैश्चसाहस्रैर्जघानपरकोपनः ॥ ५८ ॥ बाणांस्तान्सबभंजाशुमुक्तां स्तेनमहात्मना ॥ पुनरप्येनमेवाशुबाणान्मुंचन्महानभूत्॥५९॥तान्सर्वांश्चूर्णयामासनाराचान्वैरिमोचितान् ॥ शालंकरेसमाधृत्यजघाननृपनंदनम्॥६०॥ शालंतेनविनिर्मुक्तंतिलशःकृतवान्बली ॥ गजोहनूमतामुक्तोनृपनंदनमस्तके ॥ ६१ ॥ सोप्याहतश्चंपकेनमृतोभूमावुपपातसः ॥ शिलाःसंमोचयामास हनूमान्परमास्त्रवित् ॥ ६२ ॥ चंपकस्ताःशिलाःसर्वाःक्षणाच्चूर्णितवान्भृशम् ॥ बाणयंत्रिकयात्रह्मन्महच्चित्रमभूदिदम् ॥ ६३ ॥ स्वमुक्तास्ताःशिलाःसर्वा श्चूर्णितावीक्ष्यमारुतिः ॥ चुकोपहृदयेत्यंतंबहुवीर्यमितिस्मरन् ॥ ६४ ॥ आगत्यचकरेधृत्वानभस्युत्पतितःकपिः ॥ तावद्ययौनेत्रपथादुपरिक्षिप्रवेग वान् ॥ ६५ ॥ चंपकस्तंहनूमंतंयुयुधेनभसिस्थितः ॥ बाहुयुद्धेनमहताताडितःकपिपुंगवः ॥ ६६ ॥ चुकोपमानसेवीरोगर्वपर्वतदारुणः ॥ पदाधृत्वा चंपकंतंताडयामासभूतले ॥ ६७ ॥ ताडितोसौकपींद्रेणक्षणादुत्थायवेगवान् ॥ हनूमंतंतुलांगूलेधृत्वाबभ्रामसर्वतः ॥ ६८ ॥ कपींद्रस्तद्बलंवीक्ष्यहस न्पादेऽग्रहीत्पुनः ॥ भ्रामयित्वाशतगुणंगजोपस्थेह्यपातयत् ॥ ६९ ॥ पपातभूमौसुबलोराजसूनुःसचंपकः ॥ मूर्च्छितोवीरभूषाढ्यमलंकुर्वन्रणां गणम् ॥ ७० ॥ तदाहाहेतिवैलोकाश्चक्रुशुश्चंपकानुगाः ॥ पुष्कलंमोचयामासबद्धंचंपकपाशतः ॥ ७१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्या यनसंवादेरामाश्वमेधेपुष्कलमोचनंनामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ छ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ चंपकंपतितंदृष्ट्वासुरथःक्षत्रियोबली ॥ पुत्रदुःखपरी तांगोजगामस्यंदनेस्थितः ॥ १ ॥ कपींद्रमाजुहावाथसुरथःकोपसंयुतः ॥ निः[३]श्वासवेगंसंमुंचन्महाबलसमन्वितः ॥ २ ॥ आह्वयानंनृपंदृष्ट्वानिजंवीरः कपीश्वरः ॥ जगामतंमहावीरोमहावेगसमन्वितः ॥ ३ ॥ तमागतंहनूमंतंतृणीकुर्वंतमुद्भटान् ॥ उवाचसुरथोराजामेघगंभीरसुस्वरः ॥ ४ ॥ ॥ सुरथउ वाच ॥ धन्योसिकपिवर्यत्वंमहावलपराक्रमः ॥ येनराममहत्कृत्यंकृतंराक्षसकेपुरे ॥ ५ ॥ त्वंरामचरणस्यासिसेवकोभक्तिसंयुतः ॥ त्वयावीरेणमत्पुत्रः पातितश्चंपकोबली ॥ ६ ॥ इदानींत्वांतुसंबध्यगंतास्मिनगरेमम ॥ यत्नात्तिष्ठकपीशेशसत्यमुक्तंमयास्मृतम् ॥ ७ ॥ इतिभाषितमाकर्ण्यसुरथस्यक पीश्वरः ॥ उवाचधीरयावाण्यारणेवीरैकभूषिते ॥ ८ ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ त्वंरामचरणस्मारीवयंरामस्यसेवकाः ॥ बध्नासिचेन्मांप्रसभंमोचयिष्यतिम त्प्रभुः ॥ ९ ॥ कुरुवीरभवत्स्वांतस्थितंसत्यंप्रतिश्रुतम् ॥ रामंस्मरन्वैदुःखांतंयातिवेदावदंत्यदः ॥ १० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिब्रुवंतंसुरथःप्रश स्यपवनात्मजम् ॥ विव्याधबाणैर्बहुभिःशितैःशाणेनदारुणैः ॥ ११ ॥ तान्मुक्तानगणय्याथबाणाञ्छोणितपातिनः ॥ करेजग्राहकोदंडंसज्यंशरसमन्वि

१ चंडकोपनः–इ० पा० । २ महाबलः–इ० पा० । ३ निःश्वासांश्च बहून्मुंचन्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ १२ ॥ गृहीत्वाकरयोश्चापंबभंजकुपितः कपिः ॥ चीत्कुर्वंस्त्रासयन्वीरान्नखैर्दीर्णान्सृजन्भटान् ॥ १३ ॥ तेनभग्नंधनुर्दृष्ट्वास्वकीयंगुण
संयुतम् ॥ अपरंधनुरादत्तमहद्गुणविशोभितम् ॥ १४ ॥ तच्चापिजगृहेरोषात्कपिश्चापंबभंजतत् ॥ अन्यच्चापंसमादत्ततद्बभंजमहाबलः ॥ १५ ॥ तस्मि
श्चापेप्रभग्नेऽपिसोऽन्यद्धनुरुपाददत् ॥ सोपिचापंबभंजाशुमहावेगसमन्वितः ॥ १६ ॥ एवंराज्ञस्तुचापानामशीतिर्विदलीकृता[1] ॥ क्षणेक्षणेमहारोषात्कुर्व
न्नादाननेकधा ॥ १७ ॥ तदात्यंतंप्रकुपितःशक्तिमुग्रामथाददे ॥ शक्त्यासताडितोवीरःपपातक्षणमुत्सुकः ॥ १८ ॥ उत्थायस्यंदनंराज्ञोजग्राहकुपितो
भृशम् ॥ उड्डीनस्तंगृहीत्वातुसमुद्रमतिवेगतः ॥ १९ ॥ तमुड्डीनंसमालक्ष्यसुरथःपरवीरहा ॥ ताडयामासपरिघैर्हृदिमारुतिमुद्यतम् ॥ २० ॥ मुक्तस्ते
नरथोदूराच्चूर्णीभूतोभवत्क्षणात् ॥ सोन्यंरथंसमारुह्यययौवेगात्समीरजम् ॥ २१ ॥ हनूमांस्तद्रथंपुच्छेसंवेष्ट्यचप्रधनांगणे ॥ हयसारथिसंयुक्तंबभंजसप
ताकिनम् ॥ २२ ॥ अन्यंरथंसमास्थाययययौराजामहाबलः ॥ बभंजतंरथंवेगान्मारुतिःकुपितांगकः ॥ २३ ॥ भग्नंतंस्यंदनंवीक्ष्यसुरथोन्यंसमा
श्रितः ॥ भग्नःसतेनसहसाहयसारथिसंयुतः ॥ २४ ॥ एवमेकोनपंचाशद्रथाभग्नाहनूमता ॥ तत्कर्मवीक्ष्यराजापिविसिस्मायससैनिकः ॥ २५ ॥
कुपितःप्राहकीशेंद्रंधन्योसिपवनात्मज ॥ पराक्रमन्निदंकर्मनकर्तानकरिष्यति ॥ २६ ॥ क्षणमेकंप्रतीक्षस्वयावत्सज्ज्यंधनुस्त्वहम् ॥ करोमिपवनोद्भूतरा
मपादाब्जषट्पद ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वाचापमात्तज्यंकृत्वारोषपरिप्लुतः ॥ अस्त्रंपाशुपतंनामसंदधेशरउल्बणे ॥ २८ ॥ ततोभूताश्चवेतालाःपिशाचायो
गिनीमुखाः ॥ प्रादुर्बभूवुःसहसाभीषयंतःसमीरजम् ॥ २९ ॥ कपिःपाशुपतैरस्त्रैर्बद्धोलोकैरभीक्षितः ॥ हाहेतिचवदंत्येतेयावत्तावत्समीरजः ॥ ३० ॥
स्मृत्वारामंस्वमनसात्रोटयामासतत्क्षणात् ॥ समुक्तगात्रःसहसायुयुधेसुरथंनृपम् ॥ ३१ ॥ [2]तंमुक्तगात्रंसंवीक्ष्यसुरथःपरमास्त्रवित् ॥ महाबलंमन्यमा
नोब्राह्ममस्त्रंसमाददे ॥ ३२ ॥ मारुतिर्ब्राह्ममस्त्रंतुनिजगालहसन्बली ॥ तन्निगीर्णंनृपोदृष्ट्वारामंसस्मारभूमिपः ॥ ३३ ॥ स्मृत्वादाशरथिंरामंरामास्त्रंस्वश
रासने ॥ संधायतंजगादेदंबद्धोसिकपिपुंगव ॥ ३४ ॥ श्रुत्वातत्प्रक्रमेद्यावत्तावद्बद्धोरणांगणे ॥ राज्ञारामास्त्रतोवीरोहनूमान्रामसेवकः ॥ ३५ ॥ उवाच
भूपंहनुमान्किंकरोमिमहीभुज ॥ मत्स्वाम्यस्त्रेणसंबद्धोनान्येनप्राकृतेनवै ॥ ३६ ॥ तन्मानयामिभूपालनयस्वस्वपुरंप्रति ॥ मोचयिष्यतिमत्स्वामीआग
त्यसदयानिधिः ॥ ३७ ॥ बद्धेसमीरजेक्रुद्धःपुष्कलोभूमिपंययौ ॥ तंपुष्कलंसमायांतंविव्याधवसुभिः[3]शरैः ॥ ३८ ॥ अनेकबाणसाहस्रैर्निजघानन्नृ
पंबली ॥ राज्ञानेकेशरास्तस्यच्छिन्नाःप्रधनमंडले ॥ ३९ ॥ एवंसमरसंक्रुद्धेसुरथेपुष्कलेतथा ॥ बाणैर्व्याप्तंजगत्सर्वंस्थास्नुभूयश्चरिष्णुच ॥ ४० ॥

१ द्विदलीकृताः–इ० पा० । २ समुक्तगात्रं तं वीक्ष्य–इ० पा० ३ बहुभिः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेषांरणोद्यमंवीक्ष्यमुमुहुःसुरसैनिकाः ॥ मानवानांतुकावार्ताक्षणात्रासंसमीयुषाम् ॥ ४१ ॥ अस्त्रप्रत्यस्त्रविगमैर्महामंत्रपरि[1]स्तुतैः ॥ बभूवतुमु
लंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ॥ ४२ ॥ तदाप्रकुपितोराजानाराचंतुसमाददे ॥ छिन्नःसतुक्रुधामुक्तैर्वत्सदंतैःसभारतैः ॥ ४३ ॥ छिन्नेतस्मिञ्छरे
राजाकोपादन्यंसमाददे ॥ छिनत्तियावत्सशरंतावद्धृद्योऽहदिक्षतः ॥ ४४ ॥ मूर्च्छांप्रापमहातेजाःपुष्कलोमहदद्भुतम् ॥ युद्धंविधायसुमहद्राज्ञासहमहम
तिः ॥ ४५ ॥ पुष्कलेपतितेराजाशत्रुघ्नःशत्रुतापनः ॥ सुरथंप्रतिसंक्रुद्धोजगामस्यंदनस्थितः ॥ ४६ ॥ उवाचसुरथंभूपंरामभ्रातामहाबलः ॥
त्वयामहत्कृतंकर्मयद्बद्धःपवनात्मजः ॥ ४७ ॥ पुष्कलोपिमहावीरस्तथान्येममसैनिकाः ॥ पातिताःप्रधनेघोरेमहाबलपराक्रमाः ॥ ४८ ॥ इदानींति
ष्ठमद्वीरान्पातयित्वारणांगणे ॥ कुत्रयास्यसिभूमीशसहस्वममसायकान् ॥ ४९ ॥ इत्थमाश्रुत्यवीरस्यभाषितंसुरथोबली ॥ जगादरामपादाब्जंदधच्चेतसि
शोभनम् ॥ ५० ॥ मयातेपातिताःसंख्येवीरामारुतजोन्मुखाः ॥ इदानींपातयिष्यामित्वामपिप्रधनांगणे ॥५१॥ स्मरस्वरामंयोवीरःस्वमागत्यप्ररक्षति ॥
अन्यथाजीवितंनास्तिमत्पुरःशत्रुतापन ॥ ५२ ॥ इत्युक्त्वाबाणसाहस्रैस्तंजघानमहीपतिः ॥ शत्रुघ्नंशरसंघातपंजरेन्यदधात्परम् ॥ ५३ ॥ शत्रुघ्नःशरसं
घातंमुंचंतंवह्निदैवतम् ॥ अस्त्रंमुमोचदाहार्थंशराणांनतपर्वणाम् ॥ ५४ ॥ तदस्त्रंमुक्तमालोक्यराजावैसुरथोमहान् ॥ वारुणास्त्रेणशमयन्विव्याधशरकोटि
भिः ॥ ५५ ॥ तदातद्योगिनीदत्तमस्त्रंधनुषिसंदधे ॥ मोहनंसर्ववीराणांनिद्राप्रापकमद्भुतम् ॥ ५६ ॥ तन्मोहनंमहास्त्रंसवीक्ष्यराजाहरिंस्मरन् ॥ जगादश[2]
त्रुघ्नमयंसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ॥ ५७ ॥ मोहितस्यममश्रीमद्रामस्यस्मरणेनह ॥ नान्यन्मोहनमाभातिमम[3]ापिभयतापदम् ॥ ५८ ॥ इत्युक्तवतिवीरेतुमुमो
चसमहास्त्रकम् ॥ तेनबाणेनसंछिन्नंपपातरणमंडले ॥ ५९ ॥ तन्मोहनंमहास्त्रंतुनिष्फलंवीक्ष्यभूमिपे ॥ अत्यंतंविस्मयंप्राप्यबाणंधनुषिसंदधे ॥ ६० ॥
लवणोयेननिहतोमहासुरविमर्दनः ॥ तंबाणंचापआधत्त[4]घोरंकान्त्यानलप्रभम् ॥ ६१ ॥ तंवीक्ष्यराजाप्रोवाचबाणोयमसतांहृदि ॥ लगतेरामभक्तस्यसंमु
खेऽपिनभात्यसौ ॥ ६२ ॥ इत्येवंभाषमाणंतुबाणेनानेनशत्रुहा ॥ विव्याधहृदयेक्षिप्रंवह्निज्वालासमप्रभम् ॥ ६३ ॥ तेनबाणेनदुःखार्तोमहापीडासमन्वि
तः ॥ रथोपस्थेक्षणंमूर्च्छामवापपरतापनः ॥ ६४ ॥ सक्षणात्तांव्यथांतीर्त्वाजगादरिपुमग्रतः ॥ सहस्वैकंप्रहारंमेकुत्रयासिममाग्रतः ॥ ६५ ॥ एवमुक्त्वा
महासंख्येबाणमाधत्तसायके ॥ ज्वालामालापरीतांगंस्वर्णपुंखसमन्वितम् ॥ ६६ ॥ सबाणोधनुषोमुक्तःशत्रुघ्नेनपथिस्थितः ॥ छिन्नोप्यग्रफलेनाशुहृदयेस
मपद्यत ॥ ६७ ॥ तेनबाणेनसंमूर्च्छ्यपपातस्यंदनोपरि ॥ ततोहाहाकृतंसैन्यंभग्नंसर्वंपराद्रवत् ॥ ६८ ॥ सुरथोजयमापेदेसंग्रामेरामसेवकः ॥ दशवीराद
शसुतैर्मूर्च्छिताःपतिताःक्वचित् ॥ ६९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसुरथविजयोनामद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५२॥

१ परिप्लुतैः–इ० पा० । २ शत्रुमभयम्–इ० पा० । ३ मायापि भयमाप मे–इ० पा० । ४ घोरकालानलप्रभम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ शेषउवाच ॥ ॥ सुग्रीवस्तुतत्कटकंभग्नंवीक्ष्यरणांगणे ॥ स्वामिनंमूर्च्छितंवापिययौयोद्धुंनृपंप्रति ॥ १ ॥ आगच्छभूपसर्वान्नोमूर्च्छयित्वाकुतोभवा
न् ॥ गच्छतिक्षिप्रंमांदेहियुद्धंरणविशारद ॥ २ ॥ एवमुक्त्वानगंकंचिद्विशालंशाखयायुतम् ॥ उत्पाट्यप्राहरत्तस्यमस्तकेबलसंयुतः ॥ ३ ॥ तेनप्रहारेण
महाबलोनृपःसंवीक्ष्यसुग्रीवमथोस्वचापे ॥ बाणान्समाधायशितान्सरोषाज्जघानवक्षस्यतिपौरुषोबली ॥ ४ ॥ तान्बाणान्व्यधमत्सर्वान्सुग्रीवःसहसा
हसन् ॥ ताडयामासहृदयेसुरथंसुमहाबलः ॥ ५ ॥ पर्वतैःशिखरैश्चैवनगैर्द्दिरदवर्ष्मभिः ॥ वेगात्संताडयामासदारयन्सुरथंनखैः ॥ ६ ॥ तमप्या
शुबबंधास्त्राद्रामसंज्ञात्सुदारुणात् ॥ बद्धःकपिवरोमेनेसुरथंरामसेवकम् ॥ ७ ॥ गजोयथायसमयींशृंखलांपादलंबिताम् ॥ प्राप्यकिंचिन्नवैकर्तुंशक्नोतिस
तथाह्यभूत् ॥ ८ ॥ जितंतेनमहाराज्ञासुरथेनसुपत्रिणा ॥ सर्वान्वीरान्रथेस्थाप्यययौस्वनगरंप्रति ॥ ९ ॥ गत्वासभायांसुमहान्बद्धंमारुतिमब्र
वीत् ॥ स्मरश्रीरघुनाथंत्वंदयालुंभक्तपालकम् ॥ १० ॥ यथात्वांबंधनात्सद्योमोचयिष्यतिसुष्ठुधीः[1] ॥ नान्यथायुतवर्षैणमोचयिष्यामिबंधनात् ॥ ११ ॥
इत्युक्तमाकर्ण्यसमीरजस्तदासुबद्धमात्मानमवेक्ष्यवीरान् ॥ संमूर्च्छिताञ्छत्रुशराभिघातपीडायुतान्बंधनमुक्तयेस्मरत् ॥ १२ ॥ श्रीरामचंद्रंरघुवंशजातं
सीतापतिंपंकजपत्रनेत्रम् ॥ स्वमुक्तयेबंधनतःकृपालुंसस्मारसर्वैःकरणैर्विशोकैः[2] ॥ १३ ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ हानाथहानरवरोत्तमहादयालो
सीतापते[3]रुचिरकुंतलशोभिवक्त्र ॥ भक्तार्तिदाहकमनोहररूपधारिन्मांबंधनात्सपदिमोचयमाविलंबम् ॥ १४ ॥ संमोचितास्तुभवतागजपुंगवाद्यादेवाश्चदा
नवकुलाग्निसुदह्यमानाः ॥ तत्सुंदरीशिरसिसंस्थितकेशबंधःसंमोचितस्तुकरुणालयमांस्मरस्व ॥ १५ ॥ त्वंयागकर्मनिरतोसिमुनीश्वरेंद्रैर्धर्मंविचारयसि
भूमिपतीज्यपाद ॥ अत्राहमद्यसुरथेनविगाढपाशबद्धोस्मिमोचयमहापुरुषाशुदेव ॥ १६ ॥ नोमोचयस्यथयदिस्मरणातिरेकात्त्वंसर्वदेववरपूजितपादपद्म॥
लोकोभवंतमिदमुल्लासितोऽहसिष्यत्तस्माद्विलंबमिहमाचरमोचयाशु ॥ १७ ॥ इतिश्रुत्वाजगन्नाथोरघुवीरःकृपानिधिः ॥ भक्तंमोचयितुंप्रागात्पुष्पकेणाशु
वेगिना ॥ १८ ॥ लक्ष्मणेनानुगेनाथभरतेनसुशोभितम् ॥ मुनिवृंदैर्व्यासमुख्यैःसमेतंददृशेकपिः ॥ १९ ॥ तमागतंनिजंनाथंवीक्ष्यभूपंसमब्रवीत् ॥ पश्य
राजन्निजंमोक्तुमायातंकृपयाहरिम् ॥ २० ॥ अनेकेमोचिताःपूर्वंस्मरणात्सेवकानिजाः ॥ तथामांपाशतोबद्धंसंमोचयितुमागतः ॥ २१ ॥ श्रीरामभद्रमायां
तंवीक्ष्यासौसुरथःक्षणात् ॥ नतीश्चशतशश्चक्रेभक्तिपूरपरिप्लुतः ॥ २२ ॥ श्रीरामस्तंनिजैर्दोर्भिःपरिरेभेचतुर्भुजः ॥ मूर्ध्निसिंचन्नश्रुजलैर्हर्षाद्रक्तंस्व
कंमुहुः ॥ २३ ॥ उवाचधन्यदेहोसिमहत्कर्मकृतंत्वया ॥ कपीश्वरस्त्वयाबद्धोहनूमान्सर्वतोबलः ॥ २४ ॥ श्रीरामःकपिवर्यंतंमोचयामासबंधनात् ॥ मू

१ तुष्टधीः–इ० पा० । २ विशंकैः–इ० पा० । ३ रुचिरकुंडलशोभिवक्त्र–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्छितांस्तान्भटान्सर्वान्वीक्ष्यहृष्टयास्वजीवयत् ॥२५॥ तेमूर्च्छांतत्यजुर्दृष्ट्वा[1]रा[2]मेणसुरसेविना ॥ उत्थितादद्दृशुःश्रीमद्रामचंद्रंमनोरमम् ॥२६॥ प्रणतास्तेर
घुपतिंतेनपृष्टाअनामयम्॥सुखीभूतानृपंप्रोचुःसर्वंस्वकुशलंनृपाः॥२७॥सुरथोवीक्ष्यरामंचकृपार्थंसेवकात्मनः॥आगतंसकलंराज्यंसहयंसु[3]मुदार्पयत्॥२८॥
[4]अनेकवरिवस्याभिःश्रीरामंसमतोषयत् ॥ कथयामाससमेऽन्याय्यंकृतंतेक्षमराघव ॥ श्रीरामस्तमुवाचाथकृतंतेवाहरक्षणम् ॥ २९ ॥ क्षत्रियाणामयंधर्मः
स्वामिनासहयुद्ध्यते ॥ त्वयासाधुकृतंकर्मरणेवीराःप्रतोषिताः ॥ ३० ॥ इत्युक्तवंतंनृहरिंपूजयन्ससुतोऽभवत् ॥ श्रीरामस्त्रिदिनंस्थित्वाययौतमनुमं
त्र्यच ॥ ३१ ॥ कामगेनविमानेनमुनिभिःसहितोमहान् ॥ तंदृष्ट्वाविस्मितास्तस्यकथाश्चक्रुर्मनोहराः ॥ ३२ ॥ चंपकंस्वपुरेस्थाप्यसुरथःक्षत्रियोबली ॥
शत्रुघ्नेनसमंयातुंमनश्चक्रेमहाबलः ॥ ३३ ॥ शत्रुघ्नःस्वहयंप्राप्यभेरीनादानकारयत् ॥ शंखनादान्बहुविधान्सर्वत्रसमवादयत् ॥ ३४ ॥ सुरथे
नसमंवीरोयज्ञवाहममूमुचत् ॥ सवग्रामापरान्देशान्नकोपिजगृहेबली ॥ ३५ ॥ यत्र[5]यत्रगतोवाहस्तत्रतत्रपरिभ्रमन् ॥ सैन्येनमहतायातःशत्रुघ्नःसुरथे
नच ॥३६॥ कदाचिज्जाह्नवीतीरेवाल्मीकेराश्रमंवरम् ॥ गतोमुनिवरैर्जुष्टंप्रातर्धूमेनचिह्नितम् ॥ ३७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसं
वादेरामाश्वमेधेरघुनाथसमागमोनामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ छ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ गतःप्रातःक्रियांकर्तुंसमिधस्तत्क्रियार्हकाः ॥ आनेतुं
जानकीसूनुर्वृतोमुनिसुतैर्लवः ॥ १ ॥ ददर्शतत्रयज्ञाश्वंस्वर्णपत्रेणचिह्नितम् ॥ कुंकुमागरुकस्तूरीदिव्यगंधेनवासितम् ॥ २ ॥ विलोक्यजातकुतुकोमुनि
पुत्रानुवाचसः ॥ अर्वाकस्यमनोवेगःप्राप्तोदैवान्मदाश्रमम् ॥ ३ ॥ आगच्छंतुमयासार्धंप्रेक्षंतांमाभयंकृथाः ॥ इत्युक्त्वासलवस्तूर्णंवाहस्यनिकटे
गतः ॥ ४ ॥ सरराजसमीपस्थोवाहस्यरघुवंशजः ॥ धनुर्बाणधरःस्कंधेजयंतइवदुर्जयः ॥ ५ ॥ गत्वामुनिसुतैःसार्धंवाचयामासपत्रकम् ॥
भालस्थितंस्पष्टवर्णराजिराजितमुत्तमम् ॥ ६ ॥ विवस्वतोमहान्वंशःसर्वलोकेषुविश्रुतः ॥ यत्रकोपिपराबाधीनपरद्रव्यलंपटः ॥ ७ ॥
सूर्यवंशध्वजोधन्वीधनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः ॥ यंदेवाःसामराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः॥८॥ तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघूद्वहः॥रामचंद्रोमहाभागःसर्वशूरशिरो
मणिः ॥ ९ ॥ तन्माताकोशलनृपपुत्रीरत्नसमुद्भवा ॥ तस्याःकुक्षिभवंरत्नंरामःशत्रुक्षयंकरः ॥ १० ॥ करोतिहयमेधंसब्राह्मणेनसुशिक्षितः ॥ रावणाभिध
विप्रेंद्रवधपापापनुत्तये ॥ ११ ॥ मोचितस्तेनवाहानांमुख्योसौर्या[6]ज्ञिकोहयः ॥ महाबलपरीवारोपरिखाभिःसुरक्षितः ॥ १२ ॥ तद्रक्षकोस्तिमद्भ्राताश
त्रुघ्नोलवणांतकः ॥ हस्त्यश्वरथपादातसंघसेनासमन्वितः ॥ १३ ॥ यस्यराज्ञइतिश्रेष्ठोमानोजायेतस्वकान्मदात् ॥ शूरावयंधनुर्धारिश्रेष्ठावयमिहोत्क

१ हृष्टाः–इ० पा० । २ रामेणागासुरघातिना–इ० पा० । ३ समदापयत्–इ० पा० । ४ अनेकवरवस्त्रैश्च–इ० पा० । ५ यत्र यत्र गतो वाहः पुरदेशान्परिभ्रमन् । तत्र शत्रुघ्न आयातः सुरथेन महाबलः–इ० पाठांतरम् । ६ यज्ञमुक्तिमान्–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

टाः ॥ १४ ॥ तेगृह्णंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम् ॥ मनोवेगंकामजवंसर्वगत्याधिभास्वरम् ॥ १५ ॥ ततोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाहठात् ॥ श
रासनविनिर्मुक्तवत्सदंतकृतव्यथात् ॥१६॥ येक्षत्रियाःक्षत्रियकन्यकायांजाताश्वसत्क्षेत्रकुलेषुसत्सु ॥ गृह्णंतुतेतद्विपरीतदेहानमंतुराज्यंरघवेनिवेद्य ॥१७॥
इतिसंवाच्यकुपितोलवःशस्त्रधनुर्धरः ॥ उवाचमुनिपुत्रांस्तान्रोषगद्गदभाषितः ॥ १८ ॥ पश्यतक्षिप्रमेतस्यधृष्टत्वंक्षत्रियस्यवै ॥ लिलेखयोभालपत्रेस्व
प्रतापबलंनृपः ॥ १९ ॥ कोसौरामःकःशत्रुघ्नःकीटाःस्वल्पबलाश्रिताः ॥ क्षत्रियाणांकुलेजाताएतेनवयमुत्तमाः ॥२०॥ एतस्यवीरसूर्माताजानकीनकुश
प्रसूः ॥ यारत्नंकुशसंज्ञंतुदधाराग्निमिवारणिः ॥ २१ ॥ इदानींक्षत्रियत्वादिदर्शयिष्यामिसर्वतः ॥ यदिक्षत्रियभूरेषभविष्यतिचशत्रुहा ॥ २२ ॥ गृहीष्य
तिमयाबद्धंवाहंयज्ञक्रियोचितम् ॥ नोचेत्क्षत्रत्वमुन्मुच्यकुशस्यचरणार्चकः ॥ २३ ॥ अधुनामद्धनुर्मुक्तैःशरैःसुप्तोभविष्यति ॥ अन्येयेचमहावीरारणमं
डलभूषणाः ॥ २४ ॥ इत्यादिवाक्यमुच्चार्यलवोजग्राहतंहयम् ॥ तृणीकृत्यनृपान्सर्वांश्चापबाणधरोवरः ॥ २५ ॥ तदामुनिसुताःप्रोचुर्लवंहयजिहीर्षु[1]
कम् ॥ अयोध्यानृपतीरामोमहाबलपराक्रमः ॥ २६॥ तस्यवाहंनगृह्णातिशक्रोपिस्वबलोद्धतः ॥ मागृहाणशृणुष्वेदंमद्वाक्यंहितसंयुतम् ॥२७॥ इत्युक्तं
सश्रुतौधृत्वाजगादसद्विजात्मजान् ॥ यूयंबलंनजानीथक्षत्रियाणांद्विजोत्तमाः ॥ २८ ॥ क्षत्रियावीर्यशौंडीर्याद्विजाभोजनशालिनः ॥ तस्माद्यूयंगृहेगत्वा
भुंजंतुजननीहृतम्[2] ॥ २९ ॥ इत्युक्तास्तेभवंस्तूष्णींप्रेक्षंतस्तत्पराक्रमम् ॥ लवस्यमुनिपुत्रास्तेसंतस्थुर्दूरतोबहिः ॥३०॥ एवंव्यतिकरेवृत्तेसेवकास्तस्य
भूपतेः ॥ आयातास्तंहयंबद्धंदृष्ट्वाप्रोचुस्तदालवम् ॥ ३१ ॥ बबंधकोहयमहोरुष्टःकस्यचधर्मराट् ॥ कोबाणव्रजमध्यस्थःप्राप्स्यतेपरमांव्यथाम् ॥ ३२ ॥
तदालवोजगादाशुमयाबद्धोश्वउत्तमः ॥ योमोचयतितस्याशुरुष्टोभ्राताकुशोमहान् ॥ ३३ ॥ यमःकरिष्यतिकिमुद्यागतोपिस्वयंप्रभुः ॥ नत्वागमिष्य
तिक्षिप्रंशरवृष्ट्यासुतोषितः ॥ ३४ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यबालोयमितितेब्रुवन् ॥ समागतामोचयितुंहयंबद्धंतुयेहरेः ॥ ३५ ॥ तान्वैमो
चयितुंप्राप्ताञ्छत्रुघ्नस्यचसेवकान् ॥ कोदंडंकरयोर्धृत्वाक्षुरप्रान्सममूमुचत् ॥३६ ॥ तेछिन्नबाहवःशोकाच्छत्रुघ्नंप्रतिसंगताः॥ पृष्टास्तेजगदुःसर्वंलवात्स्व
भुजकृंतनम् ॥ ३७॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेलवेनहयबंधनंनामचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एतांश्रुत्वाकथांरम्यांलवस्यबलिनोमुनिः ॥ संशयानःपर्यपृच्छन्नागंदशशताननम् ॥ १ ॥ ॥ श्रीवात्स्यायनउवाच ॥
त्वयोक्तंतुपुरारामःसीतामेकाकिनींवने ॥ रजकस्यदुरुक्त्यासौतत्याजमहिलोलुपः ॥ २ ॥ जानक्यांक्सुतौजातौकधनुर्धरतांगतौ ॥ कथंचाशि

१ उत्सेकम्–इ० पा० ।   २ जननीकृतम्–इ० जननीकरैः–इ० पा० । जननीहृतामिति पाठे–जनन्यापि कस्माद्याचित्वा आनीतं न तु स्वयमुपार्जितमित्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षिताविद्यायोरामहयमाहरत् ॥ ३ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंशेषोनागोमहामतिः ॥ प्रशस्यविप्रंजगदेरामचारित्रमद्भुतम् ॥ ४ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ रामोराज्यमयोध्यायांभ्रातृभिःसहितोऽकरोत् ॥ धर्मेणपालयन्सर्वांक्षितिखंडंस्वयाश्रिया ॥ ५ ॥ सीतादधारतद्वीर्यंमासाःपंचाभवंस्तदा ॥ अत्यंतंशुशुभेदेवीत्रयीवपुरुषंधरा ॥ ६ ॥ कदाचित्समयेरामःपप्रच्छचविदेहजाम् ॥ कीदृशोदोहदःसाध्विमयातेसाध्यतेहिसः ॥ ७ ॥ रहस्येवतुसापृष्टात्रपमाणापतिंसती ॥ लज्जागद्गदवाग्रामंनिजगादवचोऽमृतम् ॥ ८ ॥ सीतोवाच ॥ ॥ त्वत्कृपातोमयासर्वंभुक्तंभोक्ष्यामिशोभनम् ॥ नकश्चिन्मानसेकांतविषयोह्यतिरिच्यते ॥ ९ ॥ यस्याभवादृशःस्वामीदेवसंस्तुतसत्पदः ॥ तस्याःसर्ववरीवर्तिनकिंचिदवशिष्यते ॥ १० ॥ त्वमाग्रहात्पृच्छसिमांदोहदंमनसिस्थितम् ॥ ब्रवीमिपुरतःसत्यंतवस्वामिन्मनोहर ॥ ११ ॥ चिरंजातंमयासत्योलोपामुद्रादिकाःस्त्रियः ॥ दृष्टास्वामिन्मनोद्रष्टुंताउत्सुकतिसुंदरीः ॥ १२ ॥ राज्यंप्राप्तात्वयासार्द्धमनेकसुखमास्थिता ॥ कृतघ्नाहंकदापीहतानमस्कर्तुमानसा ॥ १३ ॥ तत्रगत्वातपःकोशान्वस्त्राद्यैःपरिपूजये ॥ रत्नानिचैवभास्वंतिभूषाअपिसमर्पये ॥ १४ ॥ यथामेतोषिताःसत्योददत्याशीर्मनोहराः ॥ एषमेदोहदःकांतपरिपूरयमानसः ॥ १५ ॥ इत्थमाकर्ण्यवचनंसीतायाःसुमनोहरम् ॥ जगादपरमप्रीतोरामचंद्रःप्रियांप्रति ॥ १६ ॥ धन्यासिजानकीप्रातर्गमिष्यसितपोधनाः ॥ प्रेक्ष्यतास्तुकृतार्थात्वमागमिष्यसिमेंऽतिकम् ॥ १७ ॥ इतिरामवचःश्रुत्वापरमांप्रीतिमापसा ॥ प्रातर्ममभवत्यद्धातापसीनांसमीक्षणम् ॥ १८ ॥ अथतन्निशिरामेणचाराःकीर्तिंनिजांश्रुताम् ॥ प्रेक्षितुंप्रेषितास्तेतुनिशीथेह्यगमनञ्छनैः ॥ १९ ॥ तेप्रत्यहंरामकथाःशृण्वंतःसुमनोहराः ॥ तद्दिनेगतवंतस्तुधनाढ्यस्यगृहंमहत् ॥ २० ॥ दीपंवीक्ष्यप्रज्वलंतंवचनंवीक्ष्यमानुषम् ॥ स्थितास्तत्रक्षणंचाराःसमशृण्वन्यशोभृशम् ॥ २१ ॥ तत्रकाचनवामाक्षीवालकंप्रतिहर्षिता ॥ स्तनंधयंतंनिजगौवाक्यंतुसुमनोहरम् ॥ २२ ॥ पिबपुत्रयथेष्टंत्वंस्तन्यंममसमनोहरम् ॥ पश्चात्तवसुदुष्प्रापंभविष्यतिममात्मज ॥ २३ ॥ एतत्पुर्याःपतीरामोनीलोत्पलदलप्रभः ॥ तत्पुरीस्थजनानांतुनभविष्यतिवैजनुः ॥ २४ ॥ जन्माभावात्कथंपानंस्तन्यस्यभुविजायते ॥ तस्मात्पिबमुहुःस्तन्यंदुर्लभंह्यदिमन्यच ॥ २५ ॥ येश्रीरामंस्मरिष्यंतिध्यायंतिचवदंतिये ॥ तेषामपिपयःपानंनभविष्यतिजातुचित् ॥२६॥ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यश्रीरामयशसोमृतम् ॥ हर्षिताःप्रययुर्गेहमन्यद्भाग्यवतोमहत् ॥ २७ ॥ तावदन्यश्चरस्तत्रमनोरममिदंगृहम् ॥ मत्वातिष्ठन्हिरामस्यक्षणंशुश्रूषयायशः ॥ २८ ॥ तत्रकाचिन्निजंकांतंपर्यंकोपरिसुस्थितम् ॥ तांबूलंचर्वतीदत्तंभर्त्रास्नेहेनसुंदरी ॥ २९ ॥ कंकेणस्वरशो

१ अन्वभूत्-इ० पा० । २ कंकणस्वर्णशोभाढ्या-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भाढ्याकर्पूरागरुधूपिता ॥ कांतंवीक्ष्यचलन्नेत्राकामरूपमवोचत ॥ ३० ॥ नाथत्वंतादृशोमह्यंभासियादृग्वचोःपतिः ॥ अत्यंतंसुंदरतरंवपुर्वि
भ्रत्सुकोमलम् ॥ ३१ ॥ पद्मप्रांतंनेत्रयुग्मंवक्षोमोहनविस्तृतम् ॥ भुजौचसांगदौबिभ्रत्साक्षाद्रामइवासिमे ॥ ३२ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकांता
याःसुमनोहरम् ॥ उवाचनेत्रयोःप्रांतंनर्तयन्कामसुंदरः ॥ ३३ ॥ शृणुकांतेत्वयाप्रोक्तंसाध्व्यातुसुमनोहरम् ॥ पतिव्रतानांतद्योग्यंस्वकांतोरामए
वहि ॥ ३४ ॥ परंकाहंमंदभाग्यःक्करामोभाग्यवान्महान् ॥ क्वाहंकीटवत्तुच्छःक्वब्रह्मादिसुरार्चितः ॥ ३५ ॥ खद्योतःक्वनभोरत्नंशलभःक्वनु
पामरः ॥ गजारिः[१]क्वमृगेंद्रोऽसौशशकःक्वनुमंदधीः ॥ ३६ ॥ क्वचसाजाह्नवीदेवीक्वरथ्याजलमुत्पथम् ॥ क्वमेरुःसुरसंवासःक्वगुंजापुंजको
लपकः ॥ ३७ ॥ तथाहंक्वक्वरामोसौयत्पादरजसांगना ॥ शिलीभूताक्षणाज्जाताब्रह्ममोहनरूपधृक् ॥ ३८ ॥ इतिवाक्यंप्रब्रुवाणंपरिरेभेनिजंपतिम् ॥
जातकामाहृतप्रेम्णानर्तितभ्रूधनुर्धरा ॥ ३९ ॥ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यगतश्चान्यान्निवेशनम् ॥ तावदन्यश्चरोवाक्यंशुश्रावयशसान्वितम् ॥ ४० ॥ काचि
त्पुष्पमयींशय्यांचंदनंसहचंद्रकम् ॥ सर्वंविधायकामार्हंजगादवचनंपतिम् ॥ ४१ ॥ पतेकुरुष्वभोगार्हंशयनंपुष्पमंचके ॥ चंदनादिकलेपंचतथाभोगम
नेकधा ॥ ४२ ॥ त्वादृशाएवभोगार्हानचरामपराङ्मुखाः ॥ सर्वेरामकृपाप्राप्तमुपभुंक्ष्वयथातथम् ॥ ४३ ॥ मत्सदृशीकामिनीतेचंदनंतापहारकम् ॥
पर्यंकःपुष्परचितःसर्वंरामकृपाभवम् ॥ ४४ ॥ येरामंनभजिष्यंतितेनराजठरंस्वयम् ॥ नभर्तुंशक्नुवंत्येववस्त्रभोगादिवर्जिताः ॥ ४५ ॥ इतिब्रुवंतींमहिलां
हर्षितःपतिरब्रवीत् ॥ सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंममरामकृपाभवम् ॥ ४६ ॥ इत्येवंरामभद्रस्ययशःश्रुत्वागतश्चरः ॥ तावदन्यस्यवेश्मस्थश्चरोऽन्यःशुश्रुवे
वचः ॥ ४७ ॥ काचित्कांतेनपर्यंकेवीणावादनतत्परा ॥ कांतेनरामसत्कीर्तिंगायमानापतिंजगौ ॥ ४८ ॥ स्वामिन्वयंधन्यतमायेषांपुर्याःपतिःप्रभुः॥
श्रीरामःस्वप्रजाःपुत्रानिवपातिचरक्षकः॥४९॥ योमहत्कर्मदुःसाध्यंकृतवान्सुलभंनतत् ॥ समुद्रंयोनिजग्राहसेतुंतत्रबबंधच॥५०॥रावणंयोरिपुंहत्वालंकां
संभज्यवानरैः ॥ जानकीमाजहारात्रमहदाचारमाचरत् ॥ ५१ ॥ इतिप्रोक्तंसमाकर्ण्यवचःसुमधुराक्षरम् ॥ पतिःस्मितंचकारेमांवाक्यंपुनरथाब्र
वीत् ॥ ५२ ॥ मुग्धेनेदंमहत्कर्मरामचंद्रस्यभामिनी ॥ दशाननवधादीनिसमुद्रदमनानिच ॥ ५३ ॥ लीलयायोवनिंप्राप्तोब्रह्मादिप्रार्थितोमहान् ॥ करो
तिसच्चरित्राणिमहापापहराणिच ॥ ५४ ॥ माजानीहिनरंरामंकौसल्यानंददायकम् ॥ सृजत्यवतिहंत्येतद्विश्वंलीलात्तमानुषः ॥ ५५ ॥ धन्यावयंयेरामस्य
पश्यामोमुखपंकजम् ॥ ब्रह्मादिसुरदुर्दर्शंमहत्पुण्यकृतोवयम् ॥ ५६ ॥ अशृणोद्रामचंद्रस्यचरित्रंश्रुतिसौख्यदम् ॥ इत्यादिवाक्यंशुश्रावचारोद्वारिस्थि

१ मार्जारः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोमुहुः ॥ ६७ ॥ अन्योह्यन्यंगृहंगत्वातस्थौश्रोतुंहरेर्यशः ॥ तत्रापिरामभद्रस्ययशःशुश्रावशोभनम् ॥ ६८ ॥ खेलंतीस्वामिनासार्धंद्यूतेनसुमनोहरा ॥
उवाचवाक्यंमधुरंनर्तयंतीविकंकणे ॥ ६९ ॥ जितंमयाकांतजवेनसर्वंकरिष्यसित्वंकिमुहारिमानसः ॥ इत्यादिवाक्यंपरिहासपूर्वकंकृत्वास्वकांतंपरिषस्व
जेमुदा ॥ ६० ॥ उवाचकांतश्चार्वंगिजितमेवसुशोभने ॥ रामंमेस्मरतोनित्यंनकुत्रापिपराजयः ॥ ६१ ॥ इदानींत्वांतुजेष्यामिरामंस्मृत्वामनोहरम् ॥ दे
वायथापुरास्मृत्वादितिजानजयन्क्षणात् ॥ ६२ ॥ एवमुक्त्वापाशकानांपरिवर्तनमाकरोत् ॥ तावज्जयंप्रपेदेसौहर्षितोवाक्यमब्रवीत् ॥ ६३ ॥
ममप्रोक्तमृतंजातंजितात्वंनवयौवना ॥ रामस्मारीकदाप्येवनभवेद्रिपुतोभयी ॥ ६४ ॥ इत्येवंतौवदंतौचपरस्परमथोत्सुकौ ॥ परिरभ्यदृढंप्रे
म्णाततश्चारोगतोगृहम् ॥ ६५ ॥ एवंपंचमहाचाराराज्ञःसंश्रुत्यवैयशः ॥ परस्परंप्रशंसंतोगेहंस्वंस्वंययुर्मुदा ॥ ६६ ॥ एकःषष्ठश्चरःकारुगे
हानालोक्यतत्रह ॥ जगामंश्रोतुकामोसौयशोराज्ञोमहीपतेः ॥ ६७ ॥ रजकःक्रोधसंस्पृष्टोभार्यामन्यगृहोषिताम् ॥ पदासंताडयामासधिक्कुर्वंश्छो
णनेत्रवान् ॥ ६८ ॥ गच्छत्वंमद्गृहात्तस्यगेहंयत्रोषितादिनम् ॥ नाहंगृह्णामिभवतींदुष्टांवचनलंघिनीम् ॥ ६९ ॥ तदास्यमाताप्रोवाच
मात्यजैनांगृहागताम् ॥ अपराधेनरहितांदुष्टकर्मविवर्जिताम् ॥ ७० ॥ मातरंप्रत्युवाचाथरजकःक्रोधसंयुतः ॥ नाहंरामइवप्रेष्ठांगृह्णा
म्यन्यगृहोषिताम् ॥ ७१ ॥ सराजायत्करोत्येवतत्सर्वंनीतिमद्भवेत् ॥ अहंगृह्णामिनोभार्यांपरवेश्मनिसंस्थिताम् ॥ ७२ ॥ पुनः
पुनरुवाचेदंनाहंरामोमहीश्वरः ॥ यःपरस्यगृहेसंस्थांजानकींवैररक्षसः ॥ ७३ ॥ इतिवाक्यंसमाश्रुत्यचारःक्रोधपरिप्लुतः ॥ खड्गंगृहीत्वास्वकरे
तंहंतुंविदधेमनः ॥ ७४ ॥ सरामोक्तंचसस्मारनवध्यःकोपिमेजनः ॥ इतिज्ञात्वासरोषंतुसंजहारमहामनाः ॥ ७५ ॥ तदाश्रुत्वासुदुःखार्तःपंचचारायतः
स्थिताः ॥ ततोगतःप्रकुपितोनिःश्वसन्मुहुरुच्छ्वसन् ॥ ७६ ॥ तेवैपरस्परंतत्रमिलितास्तुसमब्रुवन् ॥ स्वश्रुतंरामचरितंसर्वलोकैकपूजितम् ॥ ७७ ॥
तेतद्भाषितमाकर्ण्यपरस्परममंत्रयन् ॥ नवाच्यंरघुनाथायावाच्यंदुष्टजनोदितम् ॥ ७८ ॥ इतिसंमंत्र्यतेगेहंगत्वासुषुपुरुत्सुकाः॥ प्रातराज्ञेप्रशंसामइतिबु
द्ध्याव्यवस्थिताः ॥ ७९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेचारनिरीक्षणंनामपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ छ ॥
॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ प्रातर्नित्यंविधायासौब्राह्मणान्वेदवित्तमान् ॥ हिरण्यदानैःसंतर्प्यविधिवत्संसदंययौ ॥ १ ॥ लोकाःसर्वेनमस्कर्तुंरघुनाथं
महीपतिम् ॥ पुत्रवत्स्वप्रजाःसर्वाःपालयंतंययुःसभाम् ॥ २ ॥ लक्ष्मणेनातपत्रंतुधृतंमूर्धनिभूपतेः ॥ तदाभरतशत्रुघ्नौचामरद्वंद्वधारिणौ ॥ ३ ॥ वसिष्ठप्र

१ धनं त्वदीयं ग्लहरूपितं यत्—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुखास्तत्रमुनयःपर्युपासत ॥ सुमंत्रप्रमुखास्तत्रमंत्रिणोन्यायकर्तृकाः ॥ ४ ॥ एवंप्रवृत्तेसमयेषट्चारास्तेस्वलंकृताः ॥ समाजग्मुर्नरपतिंनमस्कर्तुंस
भास्थितम् ॥ ५ ॥ तान्वकुकामान्संवीक्ष्यचारान्नृपतिसत्तमः ॥ सभायामंतरावेश्मरहःप्राविशदुत्सुकः ॥ ६ ॥ एकांतेतांश्चरान्सर्वान्पप्रच्छसुमति
नृपः ॥ कथयंतुचरामह्यंयथातथ्यमरिंदमाः ॥७॥ लोकाब्रुवंतिमांकीदृग्भार्यायाममकीदृशम् ॥ मंत्रिणांकीदृशंलोकावदंतिचरितंकथम् ॥ ८ ॥ इतिवा
क्यंसमाकर्ण्यचारारामसथाब्रुवन् ॥ मेघगंभीरयावाचापृच्छंतंरघुनायकम् ॥ ९ ॥ ॥ चाराऊचुः ॥ ॥ नाथकीर्तिर्जनान्सर्वान्पावयत्यधुनाभुवि ॥
गृहेगृहेश्रुतास्माभिःपुरुषैःस्त्रीभिरीडिता ॥१०॥ विवस्वतोमहान्वंशोभवतापरमेष्ठिना ॥ अलंकर्तुंगतंभूमौकीर्तिर्विस्तारितावहुः ॥११॥अनेकेसगराद्याश्च
कीर्तिमंतोमहाबलाः ॥ अभवंस्तादृशीकीर्तिस्तेषांनाभूद्यथातव ॥ १२ ॥ त्वयानाथेनसकलाःकृतार्थाश्चप्रजाःकृताः ॥ यासांनाकालमरणंनचरोगाद्युपद्रु
तिः ॥१३ ॥ यादृशश्चंद्रमालोकेयादृशीजाह्नवीसरित् ॥ तादृक्तवचसत्कीर्तिःप्रकाशयतिभूतलम् ॥१४॥ ब्रह्मादिकाभवत्कीर्तिमाकर्ण्यत्रपिताभृशम् ॥
नाथसर्वत्रतेकीर्तिःपावयत्यधुनाजनान् ॥ १५ ॥ वयंधन्यतमाःसर्वेयेचारास्तवभूपते ॥ क्षणेक्षणेतवमुखंलोकयाममनोहरम् ॥ १६ ॥ इत्यादि
वाक्यंचाराणांपंचानांवीक्ष्यराघवः ॥ षष्ठंपप्रच्छचारंतंविलक्षणमुखांकितम् ॥ १७ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ सत्यंवदमहाबुद्धेयच्छुतंलोकसंक
रे ॥ तादृक्प्रशंसमेसर्वमन्यथापातकादिकृत् ॥ १८ ॥ पुनःपुनश्चतंरामःपप्रच्छाशुसविस्तरम् ॥ तथापिनब्रवीत्येवरामंलौकिकभा
षितम् ॥ १९ ॥ तदारामःप्रत्यवोचच्चारंमुखविलक्षितम् ॥ शपामित्वांतुसत्येनशंससर्वंयथातथम् ॥ २० ॥ तदारामंप्रत्युवाचचारोवाक्यं
शनैःशनैः ॥ अकथ्यमपितेवाच्यंवाक्यंकारुजनोदितम् ॥ २१ ॥ ॥ चारउवाच ॥ ॥ स्वामिन्सर्वत्रतेकीर्तिर्दशाननवधादिका ॥ अन्यत्रराक्षसगृहे
स्थितायास्तेस्त्रियाअहो ॥ २२ ॥ कारुरेकस्तुरजकोनिशीथेमहिलांस्वकाम् ॥ अन्यगेहोषितांदृष्ट्वाधिक्कुर्वन्समताडयत् ॥ २३ ॥ तन्माता
प्रत्युवाचेमांकथंताडयसेऽनघाम् ॥ गृहाणमाकुथानिंदांस्त्रियंमद्वाक्यमाचर ॥ २४ ॥ तदावोचत्सरजकोनाहंरामोमहीपतिः ॥यद्राक्षसगृहे
ध्युष्टांसीतामंगीचकारसः ॥ २५ ॥ सर्वराज्ञःकृतंकर्मनीतिमद्भवतिप्रभो ॥ अन्येषांपुण्यकर्तॄणामपिकृत्यमनीतिमत् ॥ २६ ॥ पुनःपुनरुवा
चासौनाहंरामोमहीपतिः ॥ चुक्रुधेसमयेराजन्मयावाक्यंतवस्मृतम् ॥ २७ ॥ तदानींशिरआच्छिद्यपातयामिमहीतले ॥ कृतःपुनर्विचारोमेकरामोरज ॥ ६२ ॥
कःक्नु ॥ २८ ॥ अयंदुष्टोनृतंवक्तिनहीदंतथ्यमुच्यते ॥ आज्ञापयसिचेद्रामसांप्रतंमारयामितम् ॥ २९ ॥ अवाच्यमपितेप्रोक्तंत्वदाग्रहतउन्नयम् ॥

१ न्यायवृत्तकाः–इ० पा० । २ कृतार्थाः पूर्वजा नृप–इ०, भरतप्रमुखानृपाः–इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजाप्रमाणमत्रेदंविचारयतुसंगतम् ॥ ३० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहावज्रानिभाक्षरम् ॥ निःश्वसन्मुहुरुच्छ्वासमाचरन्मूर्च्छितोप तत् ॥ ३१ ॥ तंमूर्च्छितंनृपंदृष्ट्वाचारादुःखसमन्विताः ॥ वीजयामासुर्वासोग्रैर्दुःखापनयहेतवे ॥ ३२ ॥ सलब्धसंज्ञोनृपतिर्मुहूर्तेनजगादतान् ॥ गच्छंतु भरतंशीघ्रंप्रेषयंतुचमांप्रति ॥ ३३ ॥ तेदुःखिताश्चरास्तूर्णंभरतस्यगृहंगताः ॥ कथयामासूरामस्यसंदेशंनयहारकाः ॥ ३४ ॥ भरतोरामसंदेशंश्रु त्वाधीमान्ययौसदः॥ ॥ रामंप्रतिरहःसंस्थंश्रुत्वातंत्वरयायुतः ॥ ३५ ॥ आगत्यतंप्रतीहारंप्रत्युवाचमहामनाः ॥ कुत्रास्तेरामभद्रोऽसौममभ्राताकृपा निधिः ॥ ३६ ॥ तन्निर्दिष्टंगृहंवीरोययौरत्नमनोहरम् ॥ रामंविलोक्यविक्रांतंभयमापसमानसे ॥ ३७ ॥ किंवासौकुपितोरामःकिंवादुःखमिदंविभोः ॥ तदा प्रोवाचनृपतिंनिःश्वसंतंमुहुर्मुहुः ॥ ३८ ॥ स्वामिन्सुखसमाराध्यंवक्रंतेकथमानतम् ॥ अश्रुभिर्लक्ष्यतेराहुग्रस्तदेहःशशीवते ॥ ३९ ॥ सर्वमेकारणंत थ्यंब्रूहिमांकिंकरोमिते ॥ त्यजदुःखंमहाराजकथंदुःखस्यभाजनम् ॥ ४० ॥ एवंभ्रात्राप्रोच्यमानोगद्गदस्वरयागिरा ॥ प्रोवाचभ्रातरंवीरोरामचंद्रश्चधा र्मिकः ॥ ४१ ॥ शृणुभ्रातर्वचोमह्यंममदुःखस्यकारणम् ॥ तन्मार्जनंकुरुष्वाद्यभ्रातःप्रातर्महामते ॥ ४२ ॥ वंशेवैवस्वतेराजानकश्चिदयशःक्षतः ॥ म त्कीर्तिरद्यकलुषागंगायमुनयागता ॥ ४३ ॥ येषांयशोनृणांभूमौतेषामेवसुजीवितम् ॥ अपकीर्तिक्षतानांतुजीवितंमृतकैःसमम् ॥ ४४ ॥ येषांयशोभवे द्भूमौतेषांलोकाःसनातनाः ॥ अपकीर्त्युरगीदष्टास्तेषांभूयादधोगतिः ॥ ४५ ॥ अद्यमेकलुषाकीर्तिःस्वर्धुनीलोकविश्रुता ॥ तच्छृणुष्ववचोमेद्यरजकेन यथोदितम् ॥ ४६ ॥ अस्मिन्पुरेद्यरजकउक्तवाञ्जानकीभवम् ॥ किंचिद्वाच्यंततोभ्रातःकिंकरोमिमहीतले ॥ ४७ ॥ किमात्मानंजहाम्यद्यकिमेनांजा नकींस्त्रियम् ॥ उभयोःकिंमयाकार्यंतत्तथ्यंब्रूहिमेभवान् ॥ ४८ ॥ इत्युक्त्वानिर्गलद्बाष्पोवेपथुक्षुभितांगकः ॥ पपातभूमौविरजोधार्मिकाणांशिरो मणिः ॥ ४९ ॥ भ्रातरंपतितंदृष्ट्वाभरतोःदुःखसंयुतः ॥ संवीक्ष्यशनकैरामंप्राप्तसंज्ञंचकारसः ॥ ५० ॥ संज्ञांप्राप्तंतुसंवीक्ष्यरामचंद्रंसुदुःखितम् ॥ उवाच दुःखनाशायवाक्यंतुसुमनोहरम् ॥ ५१ ॥ कोऽयंवैरजकःकिंतुवाच्यंवाक्यंयथाब्रवीत् ॥ जिह्वाच्छेदंकरिष्यामिजानकीवाच्यकारिणः ॥ ५२ ॥ तदारामो ब्रवीद्वाक्यंरजकस्यमुखोद्गतम् ॥ श्रुतंचारेणतत्सर्वंभरतायमहात्मने ॥ ५३ ॥ तच्छ्रुत्वाभरतःप्राहभ्रातरंदुःखशोकिनम् ॥ जानकीवह्निशुद्धाभूल्लंकायां वीरपूजिता ॥ ५४ ॥ ब्रह्माब्रवीदियंशुद्धापितादशरथस्तव ॥ कथंसारजकोक्तित्वाद्धातव्यालोकपूजिता ॥ ५५ ॥ ब्रह्मादिसंस्तुताकीर्तिस्तवलोका न्पुनातिहि॥साकथंरजकोक्त्यावैकलुषाद्यभविष्यति ॥५६॥ तस्मात्त्यजमहादुःखंसीतावाच्यसमुद्भवम् ॥ कुरुराज्यंतयासार्धमंतर्वत्न्यासुभाग्यया ॥५७॥

१ मुदा इ० पा० । २ मध्यमःपुरुष आर्षः—ब्रवीत्विति पाठो बोध्यः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वंकथंस्वशरीरंतुहातुमिच्छसिशोभनम् ॥वयंहताःस्मसर्वेऽद्यत्वांविनादुःखनाशकम् ॥५८॥ क्षणंसीतानजीवेतत्वांविनासुमहोदया ॥ तस्मात्पतिव्रतासा
कंभुनक्तुविपुलांश्रियम् ॥ ५९ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभरतस्यचधार्मिकः ॥ पुनरेवजगादेमंवाक्यंवाक्यविदांवरः ॥६० ॥ यत्त्वंकथयसिभ्रातस्तत्सर्वंधर्म
संयुतम् ॥परंयद्वच्म्यहंवाक्यंतत्कुरुष्वममाज्ञया॥६१॥जानाम्येनांवह्निशुद्धांपवित्रांलोकपूजिताम् ॥ लोकापवादाद्भीतोहंत्यजामिस्वांतुजानकीम् ॥६२॥
तस्मात्करेशितंधृत्वाकरवालंसुदारुणम् ॥ शिरश्छिंध्यथवाजायांजानकींमुंचवैवने ॥ ६३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यभरतोपतत् ॥ मूर्च्छितःसन्क्षि
तौदेहेकंपयुक्तःसवाष्पकः ॥ ६४ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेभरतवाक्यंनामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥
॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ जगत्पवित्रसत्कीर्तिजानक्यावाच्यवाचनम् ॥ कथंसमकरोत्स्वामीतन्मेकथयसुव्रत ॥ १ ॥ यथामेमनसःसौख्यंभविष्यति
सुशोभनम् ॥ तथाकुरुष्वशेषाद्यत्वन्मुखान्निःसृतामृतम् ॥ पिबतस्तृप्तिरेवस्याद्ययासंसृतिकृंतनम् ॥ २ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ मिथिलायांमहापुर्यांज
नकोनामभूपतिः ॥ तस्यांकरोतिसद्राज्यंधर्मेणाराधयन्प्रजाः ॥ ३ ॥ तस्यसंकर्षतोभूमिंसीतयादीर्घमुख्यया ॥ सीरध्वजस्यनिरगात्कुमारीह्यतिसुंदरी ॥
॥४॥तदात्यंतंमुदंप्राप्तःसीरकेतुर्महीपतिः ॥ सीतानामाकरोत्तस्यामोहिन्याजगतःश्रियः॥ ५ ॥ सैकदोद्यानविपिनेखेलंतीसुमनोहरा ॥ अपश्यत्स्वमनः
कांतंशुकशुक्योर्युगंवदत् ॥ ६ ॥ अत्यंतंहर्षमापन्नमत्यंतंकामलोलुपम् ॥ परस्परंभाषमाणंस्नेहेनशुभयागिरा ॥ ७ ॥ रममाणंतदायुग्मंनभसिक्षिप्र
वेगतः ॥ समुत्पतन्नगोपस्थेस्थितंशब्दंचकारतत् ॥ ८ ॥ रामोमहीपतिर्भूमौभविष्यतिमनोहरः ॥ तस्यसीतेतिनाम्नातुभविष्यतिमहेलिका ॥ ९ ॥ स
तयासहवर्षाणांसहस्राण्येकयुग्दश ॥ राज्यंकरिष्यतेधीमान्कर्षन्भूमिपतीन्बली ॥ १० ॥ धन्यासाजानकीदेवीधन्योसौरामसंज्ञितः ॥ यौपरस्परमाप
न्नौपृथिव्यांरंस्यतोमुदा ॥ ११ ॥ इतिसंभाष्यमाणंतुशुकयुग्मंतुमैथिली ॥ ज्ञात्वेदंदेवतायुग्मंवार्णांतस्यविलोक्यच ॥ १२ ॥ मदीयास्तुकथारम्याः
कुरुतेशुकयोर्युगम् ॥ एतद्गृहीत्वापृच्छामिसर्ववाक्यंगतार्थकम् ॥ १३ ॥ एवंविचार्यसास्वीयाःसखीःप्रतिजगादह ॥ गृह्णंतुशनकैरेतत्पक्षियुग्मं
मनोहरम् ॥ १४ ॥ सख्यस्तास्तद्गिरिंगत्वागृह्णन्पक्षियुगंवरम् ॥ निवेदयामासुरिदंस्वसख्याःप्रियकाम्यया ॥ १५ ॥ बहुधाविविधाञ्छब्दान्कुर्वद्वीक्ष्यम
नोहरम् ॥ आश्वासयामासतदापप्रच्छतादिदंवचः ॥ १६ ॥ ॥ सीतोवाच ॥ ॥ माभैषातांयुवांरम्यौकौवांकुत्रसमागतौ ॥ कोरामःकाचसासीतातज्ज्ञानं
तुकुतःस्मृतम् ॥ १७ ॥ तत्सर्वंशंसतंक्षिप्रंमत्तोवांव्येतुयद्भयम् ॥ इतिपृष्टंतयापक्षियुगंसर्वमशंसत ॥ १८ ॥ ॥ पक्षियुग्ममुवाच ॥ ॥ वाल्मीकिरास्ते

१ स्वामिन्-इ० पा० । २ रतिसुंदरी-इ० पा० । ३ तद्धानम्-इ० पा० । ४ यतस्ते शब्दकौशलम्-इ० मत्तो नो भवतोर्भयम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुमहानृषिर्धर्मविदुत्तमः ॥ आवांतदाश्रमस्थानेसर्वदासुमनोहरे ॥ १९ ॥ सशिष्यान्गापयामासभाविरामायणंमुनिः ॥ प्रत्यहंतत्पदस्मारीसर्वभूतहितेर
तः ॥ २० ॥ तदावाभ्यांश्रुतंसर्वंभाविरामायणंमहत् ॥ मुहुर्मुहुर्गीयमानमायातंपरिपाठतः ॥ २१ ॥ शृण्वावांतेऽभिधास्यावोयोरामोयाचजानकी ॥
यद्यद्भविष्यतेतस्यारामेणक्रीडितात्मना ॥ २२ ॥ ऋष्यशृंगकृतेष्टयांचचतुर्धात्वंगतोहरिः ॥ प्रादुर्भविष्यतिश्रीमान्सुरस्त्रीगीतसत्कथः ॥ २३॥ सकौशि
केनमिथिलांप्राप्स्यतेभ्रातृसंयुतः ॥ धनुष्पाणिस्तदादृष्ट्वादुर्ग्राह्यमन्यभूभुजाम् ॥ २४ ॥ धनुर्भंक्त्वाजनकजांप्राप्स्यतेसुमनोहराम् ॥ तयास
हमहद्राज्यंकरिष्यतिश्रुतंवरे[1] ॥ २५ ॥ एतदन्यच्चतत्रस्थैःश्रुतमस्माभिरुद्धतैः ॥ कथितंतवचार्वंगिमुंचावांगंतुकामुकौ ॥ २६ ॥ इति
वाक्यंतयोर्धृत्वाश्रोत्रयोःसुमनोहरम् ॥ पुनरेवजगादेदंवाक्यंपक्षियुगंप्रति ॥ २७ ॥ सरामःकुत्रवर्तेतकस्यपुत्रःकथंतुताम् ॥ परिग्रहीष्य
तिवरःकीदृग्रूपधरोनरः ॥ २८ ॥ मयापृष्टमिदंसर्वंकथयंतुयथातथम् ॥ पश्चात्सर्वंकरिष्यामिप्रियंयुष्मन्मनोहरम् ॥ २९ ॥ तच्छ्रुत्वा
तांतुकामेनपीडितांवीक्ष्यसाशुकी ॥ जानकींहृदयेज्ञात्वापपाठपुरतस्ततः ॥ ३० ॥ सूर्यवंशध्वजोधीमान्राजापंक्तिरथोबली ॥ यंदेवाःश्रित्यसर्वारीन्वि
जेष्यंतिचसर्वशः ॥ ३१ ॥ तस्यभार्यात्रयंभाविशक्रमोहनरूपधृक् ॥ तस्मिन्नपत्यचातुष्कंभविष्यतिबलोन्नतम् ॥ ३२ ॥ सर्वेषामग्रजोरामोभरतस्त
दनुस्मृतः ॥ लक्ष्मणस्तदनुश्रीमाञ्छत्रुघ्नःसर्वतोबली ॥ ३३ ॥ रघुनाथइतिख्यातिंगमिष्यतिमहामनाः ॥ तेषामनंतनामानिरामस्यबलिनःसखि ॥ ३४ ॥
पद्मकोशइवशोभनंमुखंपंकजाभनयनेसुदीर्घके ॥ उन्नतापृथुमनोहरानसावल्गुसंगतमनोहरेभ्रुवौ ॥ ३५ ॥ जानुलंबितमनोहरौभुजौ[2]कंबुशोभिगलको
तिह्रस्वकः ॥ सत्कपाटतलविस्तृतश्रिकंवक्षएतदमलंसलक्ष्मकम् ॥ ३६ ॥ शोभनोरुकटिशोभयायुतंजानुयुग्ममममलंस्वसेवितम् ॥ पादपद्ममखिलै
र्निजैःसदासेवितंरघुपतिंसुशोभनम् ॥ ३७ ॥ एतद्रूपधरोरामोमयाकिंतुसवर्ण्यते ॥ शताननोपिनोयातिपक्षिणःकिमुमादृशाः ॥ ३८ ॥ यद्रूपंवी
क्ष्यललितामनोहरवपुर्धरा ॥ लक्ष्मीर्मुमोहमुविकावर्ततेयानमोहति ॥ ३९ ॥ महाबलोमहावीर्योमहामोहनरूपधृक् ॥ किंवर्णयामिश्रीरामंसर्वैश्वर्यगुणा
न्वितम् ॥ ४० ॥ धन्यासाजानकीदेवीमहामोहनरूपधृक् ॥ रंस्यतेयेनसहितावर्षाणामयुतंमुदा ॥ ४१ ॥ त्वंकासिकिंतुनामासिवतसुंदरियत्तुमाम् ॥
परिपृच्छसिवैदग्ध्याद्रामकीर्तनमादरात् ॥ ४२ ॥ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपक्षिणोर्युगम् ॥ उवाचजन्मललितंशंसंतीस्वस्यमोहनम् ॥ ४३ ॥ यात्व
याजानकीप्रोक्तासाहंजनकपुत्रिका ॥ सरामोमांयदाभ्येत्यप्राप्स्यतेसुमनोहरः ॥ ४४ ॥ तदावांमोचयाम्यद्धानान्यथावाक्यलोभिता ॥ [3]लीलयामिसुखे

१ वरः–इ०पा० । २ कंबुशोभिगलक्रोडहस्वकः–इ० पा० । ३ लीलया च सुखेनास्ताम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नास्तांमद्गेहेमधुराक्षरौ ॥ ४५ ॥ इत्युक्तंतत्समाकर्ण्यवेपेतुर्भयतांगतौ ॥ परस्परंप्रक्षुभितौजानकीमित्यवोचताम् ॥ ४६ ॥ वयंवैपक्षिणःसाध्विवनस्था
वृक्षगोचराः ॥ परिभ्रमामसर्वत्रनोसुखंनोभवेद्गृहे ॥४७॥ अंतर्वत्नीस्वकेस्थानेगत्वासंसूयपुत्रकान् ॥ त्वत्स्थानमागमिष्यामिसत्यमेद्युदितंवचः॥ ४८ ॥
एवंप्रोक्तातयासातुनमुमोचशुकींस्वयम् ॥ तदापतिस्तांप्रोवाचविनीतवदनुत्सुकः ॥ ४९ ॥ सीतेमुंचकथंभार्यांरक्षसेमेमनोहरीम् ॥ आवांगच्छावविपि
नेविचरावःसुखंवने ॥ ५० ॥ अंतर्वत्नीतुवर्तेतभार्याममममनोरमा ॥ तस्याःप्रसूतिंकृत्वात्वामागमिष्यामिशोभने ॥ ५१ ॥ इत्युक्तानिजगादेमंसुखंगच्छ
महामते ॥ एतांरक्षामिसुखिनींमत्पार्श्वेप्रियकारिणीम् ॥५२॥ इत्युक्तोदुःखितःपक्षीतामूचेकरुणान्वितः ॥ योगिभिःप्रोच्यतेयद्वैतद्वचस्तथ्यमेवहि॥५३॥
नवक्तव्यंनवक्तव्यंमौनमाश्रित्यतिष्ठताम् ॥ नोचेत्स्ववाक्यदोषेणप्राप्नोत्यालानमुन्मदः ॥ ५४ ॥ वयंचेदत्रवाक्यंनाकरिष्यामनगोपरि ॥ बंधनंकथमावां
स्यात्तस्मान्मौनंसमाचरेत् ॥ ५५ ॥ इत्युक्त्वातांप्रत्युवाचनाहंजीवामिसुंदरि ॥ एतयाभार्ययासीतेतस्मान्मुंचमनोहरे ॥ ५६ ॥ अनेकविधवाक्यैःसा
वोधितानामुचत्तदा ॥ कुपितादुःखिताभार्याशशापजनकात्मजाम् ॥ ५७ ॥ यथात्वंपतिनासार्धंवियोजयसिमामितः ॥ तथात्वमपिरामेणवियुक्ताभव
गर्भिणी ॥५८॥ इत्युक्तवत्यांतस्यांतुदुःखितायांपुनःपुनः ॥ प्राणानिरगमन्दुःखात्पतिदुःखेनपूरितात् ॥ ५९ ॥ रामंरामंस्मरंत्याश्चवदंत्याश्चपुनःपुनः ॥
विमानमागतंसुष्ठुपक्षिणिस्वर्गंतावभौ ॥ ६० ॥ तस्यांमृतायांदुःखार्तोभर्तातस्याःसपक्षिराट् ॥ परमंक्रोधमापन्नोजाह्नव्यांदुःखितोपतत् ॥ ६१ ॥
तथाभवामिरामस्यनगरेजनपूरिते ॥ मद्वाक्यादियमुद्विग्नावियोगेनसुदुःखिता ॥ ६२ ॥ इत्युक्त्वासपपातोदेजाह्नव्याभ्रमशोभिते ॥ दुःखितःकुपि
तोभीतस्तद्वियोगेनकंपितः ॥ ६३ ॥ क्रुद्धत्वाद्दुःखितत्वाच्चसीतायाअपमाननात् ॥ अंत्यजत्वंपरंप्राप्तोरजकःक्रोधनाभिधः ॥ ६४ ॥ यःक्रोधाच्चस्व
कान्प्राणान्महतांदुष्टमाचरन् ॥ संत्यजेत्समृतोयातिअंत्यजत्वंद्विजोत्तमः ॥ ६५ ॥ तज्जातंरजकोक्त्यासौनिंदिताचवियोगिता ॥ रजकस्यचशापे
नवियुक्तासावनंगता ॥ ६६ ॥ एतत्तेकथितंविप्रयत्तेपृष्टंविदेहजाम् ॥ पुनरत्रपरंवृत्तंशृणुष्वानिगदामितत् ॥ ६७ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशे
षवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरजकप्राग्जन्मकथनंनामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७ ॥ छ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वारघुनाथः
सुदुःखितः ॥ प्रतीहारमुवाचेदंशत्रुघ्नंप्रापयाशुमाम् ॥ १ ॥ तद्वाक्यंप्रोक्तमाकर्ण्यक्षणाच्छत्रुघ्नमानयत् ॥ यत्ररामोनिजभ्राताभरतेनसहस्थितः ॥ २ ॥
भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वारघुनाथंचदुःखितम् ॥ प्रणम्यदुःखितोऽवोचत्किमिदंदारुणंमहत् ॥ ३ ॥ तदारामोंत्यजप्रोक्तंवाक्यंलोकविगर्हितम् ॥ तंप्रत्युवाचरामो

१ मधुरादकौ–इ० पा० । २ पक्षिणौ–इ० पा० । ३ शिशुः–इ० पा० । ४ विनोति शेषः । ५ शत्रुघ्नं कथयामास शोकदुःखेन दुःखितः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सौशत्रुघ्नंपदसेवकम् ॥ ४ ॥ अधोमुखोदीनरवो[1]गद्गदाक्षरवेपथुः ॥ शृणुभ्रातर्वचोमेऽद्यकुरुतत्क्षिप्रमादरात् ॥ ५ ॥ यथास्याद्विमलाकीर्तिर्गंगेवपृथिवीं गता ॥ सीतायावाच्यमतुलंलोकेश्रुत्वांत्यजोदितम् ॥ ६ ॥ हातुमिच्छामिदेहंस्वमेनांवाजानकींकिल ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यकिलशत्रुहा ॥ ७ ॥ सवेपथुःपपातोर्व्यांदुःखितःपरदारणः ॥ संज्ञांप्राप्यमुहूर्तेनरघुनाथमवोचत ॥ ८ ॥ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ किमेतदुच्यतेस्वामिञ्जानकींप्रतिदारुणम् ॥ पाखंडैर्दुष्टचित्तैश्चसर्वधर्मबहिष्कृतैः ॥ ९ ॥ निंदिताश्रुतिरग्राह्याभवतित्वग्र्यजन्मनाम् ॥ जाह्नवीसर्वलोकानांपापघ्नीदुरितापहा ॥ १० ॥ निस्पृष्टा पापिभिःपुंभिःसास्पर्शैर्नार्हितासताम् ॥ सूर्योजगत्प्रकाशायसमुदेतिजगत्यहो ॥ ११ ॥ उलूकानांरुचिकरोनभवेत्तत्रकाक्षतिः ॥ तस्मात्त्वमेनांगृह्णी ष्वमात्यजानिंदितांस्त्रियम् ॥ १२ ॥ श्रीरामभद्रकृपयाकुरुष्ववचनंमम ॥ एतच्छुत्वावचस्तस्यशत्रुघ्नस्यमहात्मनः ॥ १३ ॥ पुनःपुनर्जगादेदंयदुक्तंभरतं प्रति ॥ तन्निशम्यवचोभ्रातुर्दुःखपूरपरिप्लुतः ॥ १४ ॥ पपातमूर्च्छितोभूमौछिन्नमूलइवद्रुमः ॥ भ्रातरंपतितंवीक्ष्यशत्रुघ्नंदुःखितोभृशम् ॥ १५ ॥ प्रतीहार मुवाचेदंलक्ष्मणंत्वानयांतिकम् ॥ सलक्ष्मणगृहंगत्वान्यवेदयदिदंवचः ॥ १६ ॥ ॥ प्रतीहारउवाच ॥ ॥ स्वामिन्रामोभवंतंतुसमाह्वयतिवेगतः ॥ सतच्छुत्वासमाह्वानंरामचंद्रेणवेगतः ॥ १७ ॥ जगामतरसातत्रयत्रसभ्रातृकोऽनघः ॥ भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वाशत्रुघ्नमपिमूर्च्छितम् ॥ १८ ॥ श्रीरामचंद्रंदुःखार्तंदुः खितोवाक्यमब्रवीत् ॥ किमेतद्दारुणंराजन्दृश्यतेमूर्च्छनादिकम् ॥ १९ ॥ तदाशुशंसमांसर्वंकारणंमुख्यतोनघ ॥ एवंवदंतंनृपतिर्वृत्तांतंसर्वमादितः ॥ २० ॥ शशंसलक्ष्मणंक्षिप्रंदुःखपूरपरिप्लुतम् ॥ लक्ष्मणस्तद्वचःश्रुत्वासीतायास्त्यागसंभवम् ॥ २१ ॥ निःश्वसन्मुहुरुच्छ्वासंस्तब्धगात्रइवाभवत् ॥ भ्रातरं स्तब्धगात्रंचकंपमानंमुहुर्मुहुः ॥ २२ ॥ नांकिंचनवदन्तंतंवीक्ष्यशोकार्दितोब्रवीत् ॥ किंकरिष्याम्यहंभूमौस्थित्वादुर्यशसांकितः ॥ २३ ॥ त्यजामीदंवपुः श्रीमँल्लोकभीत्याचशोकवान् ॥ सर्वदाभ्रातरोमह्यंमद्वाक्यकरणोत्सुकाः ॥ २४ ॥ इदानींतेपिदैवेनप्रतिकूलवचःकराः ॥ कुत्रगच्छामिकंयामिहसिष्यं तिनृपाभुवि ॥ २५ ॥ दुर्यशोलांछितंमांवैकुष्ठिनंरूपवन्नराः ॥ मनोर्वंशेपुराभूपाजाताजातागुणाधिकाः ॥ २६ ॥ इदानींमयिजातेतुविपरीतंबभूवतत् ॥ इतिसंभाषमाणंतंरामभद्रंसमीक्ष्यसः ॥ २७ ॥ संस्तभ्याश्रूणिविपुलान्युवाचविकलस्वरः ॥ स्वामिन्विषादंमाकार्षीःकथंतवमतिर्हता ॥ २८ ॥ सीतामनिंदितां कोनुत्यजतिश्रुतवान्भवान् ॥ आकारयामिरजकंपरिपृच्छामितंप्रति ॥ २९ ॥ कथंत्वयानिंदितासाजानकीयोषितांवरा ॥ तवदेशेबलात्कश्चिद्वाध्य तेनजनोल्पकः ॥ ३० ॥ तस्मात्तस्ययथास्वांतेप्रतीतिःस्यात्तथाचर ॥ किमर्थंत्यज्यतेभीरुःपतिव्रतपरायणा ॥ ३१ ॥ मनसावचसानान्यंजानातिज

---

१ गद्गदस्वरवेपथुः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नकात्मजा ॥ तस्मादेनांगृहाणत्वमेतांमात्यजजानकीम् ॥ ३२ ॥ ममोपरिकृपांकृत्वामदुक्तंसंश्रृ[1]याशुतत् ॥ एवंवदंतंप्रत्यूचेरामःशोकेनकर्षितः ॥ ३३॥ लक्ष्मणंधर्मवाक्येनबोधयंस्त्यजनोद्यमः ॥ ३४ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ कथंतुमांब्रवीषित्वंमात्यजैनामनिंदिताम् ॥ लोकापवादात्त्यक्ष्येहंजानन्नपि विपापिनीम् ॥ ३५ ॥ स्वयशःकारणेऽहंस्वंदेहंत्यक्ष्याम्यशोभनम् ॥ त्वामपिभ्रातरंत्यक्ष्येलोकवादाद्विगर्हितम् ॥ ३६ ॥ किमुतान्येगृहाःपुत्रामित्रा णिवसुशोभनम् ॥ स्वयशःकारणेसर्वंत्यजामिकिमुमैथिलीम् ॥ ३७ ॥ नतथामेप्रियोभ्रातानकलत्रंनबांधवाः ॥ यथामेविमलाकीर्तिर्वल्लभालोकवि श्रुतां ॥ ३८ ॥ इदानींरजकोनै[2]वप्रष्टव्योभवतिध्रुवम् ॥ कालेनसर्वंभवितालोकचित्तस्यरंजनम् ॥ ३९ ॥ आमयोयद्ददामस्तुनचिकित्स्योभवोत्क्षितौ ॥ सकालेनपरीपाकाद्भेषजादेवनश्यति ॥ ४० ॥ तथाकालेनसंभाविसांप्रतंमावि[3]लंबय ॥ त्यजैनांविपिनेसाध्वींमांवाखड्गेनघातय ॥ ४१ ॥ इत्युक्तंवाक्य माकर्ण्यदुःखितोभूर्त्त[4]दामहान् ॥ चिंतयामासचस्वांतेलक्ष्मणःशोककर्षितः ॥ ४२ ॥ पित्राज्ञप्तोजामदग्न्योमातरंचाप्यघातयत् ॥ गुरोराज्ञानैवलंघ्यायु क्ताऽयुक्तापिसर्वथा ॥ ४३ ॥ तस्मादेनांत्यजाम्येवरामस्यप्रियकाम्यया ॥ इतिसंचिंत्यमनसिभ्रातरंप्रत्युवाचसः ॥ ४४ ॥ ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ ॥ अकृत्यमपिकार्यंवैगुर्वाज्ञांनैवलंघयेत् ॥ तस्मात्कुर्वेभवद्वाक्यंयत्त्वंवदसिसुव्रत ॥ ४५ ॥ इत्येवंभाषमाणंतंलक्ष्मणंप्रत्युवाचसः ॥ साधुसाधुमहाप्राज्ञत्व यामेतोषितंमनः ॥ ४६ ॥ अद्यैवरात्रौजानक्यादोहदस्तापसीक्षणे ॥ तन्मिषेणरथेस्थाप्यमोचयैनांमहावने ॥ ४७ ॥ इत्थंभाषितमाकर्ण्यविशुष्य द्वदनोभितः ॥ रुदन्बाष्पकलांमुंचञ्जगामस्वंनिवेशनम् ॥ ४८ ॥ सुमंत्रंतुसमाहूयवचनंतमथाब्रवीत् ॥ रथंमेकुरुसज्जंवैसदश्ववरभूषितम् ॥ ४९ ॥ सतद्वाक्यंसमाकर्ण्यरथमानीतवांस्तदा ॥ आनीतंतंरथंदृष्ट्वालक्ष्मणःशोककर्षितः ॥ ५० ॥ परमंदुःखमापन्नःसंरुह्यस्यंदनंवरम् ॥ निःश्वसञ्जानकीगेहंप्रतस्थेभ्रातृसेवकः ॥ ५१ ॥ गत्वाचांतःपुरेभ्राताराामस्यमिथिलात्मजाम् ॥ प्रत्यूचेनिःश्वसन्वाक्यंदुःखपूरपरिप्लुतः ॥ ५२ ॥ मातर्जानकिरामेणप्रेषितोभवनंतव ॥ तापसीःप्रतियाहित्वंदोहदप्राप्तिहेतवे ॥ ५३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणस्यविदेहजा ॥ परमंहर्ष मापन्नालक्ष्मणंप्रत्यभाषत ॥ ५४ ॥ ॥ जानक्युवाच ॥ ॥ धन्याहंमैथिलीराज्ञीरामस्यचरणस्मरा ॥ यस्यादोहदपूर्त्यर्थंप्रेषयामासलक्ष्म णम् ॥ ५५ ॥ अद्याहंतावनचरीस्तापसीःपतिदेवताः ॥ नमस्कुर्यांचवासोभिःपूजयामिमनोहराः ॥ ५६ ॥ इत्युक्त्वारम्यवस्त्राणिमहार्हाभरणा निच ॥ मणीन्विमलमुक्ताश्चकपूरादिसुगंधिमत् ॥ ५७ ॥ चंदनादिकवस्तूनिविचित्राणिसहस्रधा ॥ जग्राहरघुनाथस्यपत्नी[6]स्वप्रियकाम्यया ॥ ५८ ॥

१ संश्रृणुष्व–इ० पा० । २ नाद्य–इ० पा० । ३ विलंघय–इ० पा० । ४ क्षणं तदा–इ० पा० । ५ महामते–इ० पा० । ६ प्रियकरी वरा–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सीतागृहीत्वासर्वाणिदासीनांकरयोर्मुहुः ॥ लक्ष्मणंप्रतिगच्छंतीदेहल्यांचास्खलत्तदा ॥ ५९ ॥ अविचार्यतदौत्सुक्याल्लक्ष्मणंप्रियकारिणम् ॥ उवाचकुत्र सरथोयेनमांप्रापयिष्यसि ॥ ६० ॥ सानिःश्वसन्रथंहैमंजानक्यासहानिर्विशत् ॥ सुमंत्रंप्रत्युवाचासौचालयाश्वान्मनोजवान् ॥ ६१ ॥ ससुयुक्तंरथंवाक्याल्लक्ष्मणस्यतुचाह्वयत् ॥ अश्रुपूर्णमुखंपश्यल्लँक्ष्मणंसमुहुर्मुहुः ॥ ६२ ॥ आहतास्तेनकशयावाहास्तस्यापतन्पथि ॥ नचलंतियदावाहास्तदालक्ष्मणमब्रवीत् ॥ ६३ ॥ ॥ सुमंत्रउवाच ॥ ॥ स्वामिंश्चलंतिनोवाहायत्नेनपरिचालिताः ॥ किंकरोमिनजानेऽत्रकारणंवाहपातने ॥ ६४ ॥ एवंब्रुवंतंप्रत्यूचेलक्ष्मणोगद्गदस्वरः ॥ सारथिंधैर्यमास्थायताडयैतान्कशादिभिः ॥ ६५ ॥ एतच्छ्रुत्वोदितंयंताकथंचित्समचालयत् ॥ तदास्फुरद्दक्षनेत्रंजानक्यादुःखशंसकम् ॥ ६६ ॥ तदैवहृदयेशोकःसमभूद्दुःखशंसकः ॥ तदैवपक्षिणःपुण्याःकुर्वंतिपरिवर्तनम् ॥ ६७ ॥ एवंवीक्ष्यैववैदेहीप्रत्युवाचाथदेवरम् ॥ कथंमेतापसीक्षायैयातुमिच्छारघूद्वह ॥ ६८ ॥ रामेभूयाद्धिकल्याणंभरतेवातथानुजे ॥ तत्प्रजासुचसर्वत्रमाभवंतुविपर्ययाः ॥ ६९ ॥ एवंब्रुवंतींसंवीक्ष्यजानकींचसलक्ष्मणः ॥ नकिंचिदुक्तवान्रुद्धकंठोबाष्पप्रपूरितः ॥ ७० ॥ सागच्छंतीमृगान्वामंपरिवर्तनकारकान् ॥ अपश्यद्दुःखसंघातकारकान्समभाषत ॥ ७१ ॥ अद्ययन्मेमृगावामंवर्तयंतितदिष्यते ॥ श्रीरामचरणौमुक्त्वागच्छंत्यायुक्तमेवतत् ॥ ७२ ॥ महिलानांपरोधर्मःस्वभर्तृचरणार्चनम् ॥ तन्मुक्त्वान्यत्रयांत्यामेयद्भवेद्युक्तमेवतत् ॥ ७३ ॥ एवंपथिविचारंतुकुर्वंत्यापरमार्थतः ॥ जाह्नवीददृशेदेव्यामुनिवृंदैकसेविता ॥ ७४ ॥ यस्यांजलस्यकल्लोलादृश्यंतेदुग्धसंनिभाः ॥ तरंगोदृश्यतेयत्रस्वर्गसोपानमूर्तिभृत् ॥ ७५ ॥ यस्यावारिकणस्पर्शान्महापातकसंचयः ॥ पलायतेनकुत्रापिस्थानमीक्षन्समंततः ॥ ७६ ॥ गंगांप्राप्याथसौमित्रिर्जानकींस्यंदनेस्थिताम् ॥ उवाचनिर्गलद्बाष्पएंहिसीतेरथाद्भुवि[1] ॥ ७७ ॥ सीतातद्वाक्यमाकर्ण्यक्षणादवततारसा ॥ लक्ष्मणेनधृताबाहौस्खलंतीपथिकंटकैः ॥ ७८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेजानक्यागंगादर्शनंनामअष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ अथनावासमुत्तीर्यजाह्नवींलक्ष्मणस्तदा ॥ जानकींपरतस्तीरेहस्तेधृत्वावनंययौ ॥ १ ॥ साचलंतीपथितदाशुष्यद्वदनलक्षिता ॥ कंटकक्षतसत्पादास्खलंतीचपदेपदे ॥ २ ॥ लक्ष्मणस्तांमहाघोरेविपिनेदुःखदायिनि ॥ प्रवेशयामासतदाराघवाज्ञाविधायकः[2] ॥ ३ ॥ यत्रवृक्षामहाघोरावर्बूलाःखदिराघनाः ॥ श्लेष्मातकाश्चिंचिणीकाःशुष्कादावेनवह्निना ॥ ४ ॥ कोटरस्थामहासर्पाःफूत्कुर्वंतिसुकोपिताः ॥ घूकाघूत्कुर्वतेयत्रलोकचित्तभयंकराः ॥ ५ ॥ व्याघ्राःसिंहाःसृगालाश्चद्वीपिनोतिभयंकराः ॥ दृश्यंतेयत्रसरलामनुष्यादाःसुकोपनाः ॥ ६ ॥ महिषाःसूकरादुष्टादंष्ट्राढ्

१ एहि सीते तरोर्मिलाम्–इ० पा० । २ राघवाज्ञाविशारदः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यविलक्षिताः ॥ कुर्वंतिप्राणिनांतापंमानसस्यमदोद्धुराः ॥ ७ ॥ ईदृग्वनंप्रपश्यंतीभयेनोपगतज्वरा ॥ कंटकैर्दष्टचरणालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥
॥ जानक्युवाच ॥ ॥ वीरर्षिमुनिसंसेव्यानाश्रमान्नेत्रसौख्यदान् ॥ नाहंपश्यामिनोतेषांपत्नीश्चसुतपोधनाः ॥ ९ ॥ पश्यामिकेवलंघोरान्पक्षिणःशुष्क
वृक्षकान् ॥ दावानलेनतत्सर्वंदह्यमानमिदंवनम् ॥ १० ॥ त्वांचपश्यामिदुःखार्तमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ॥ शकुनेतरसाहस्रंभवेन्ममपदेपदे ॥ ११ ॥ तन्मेक
थयवीराग्र्यकथंमुक्तामहात्मना ॥ रामेणदुष्टहृदयाक्षिप्रंकथयमेहितत् ॥ १२ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणःशोककर्शितः ॥ संरुद्धबाष्पवदनोनकिंचि
त्प्रोक्तवांस्तदा ॥ १३ ॥ तदेवविपिनंघोरंगच्छंतीलक्ष्मणान्विता ॥ पुनरप्याहतंवीरंदुःखार्तापश्यतीमुखम् ॥ १४ ॥ तदापिसनतांवक्तिकिमपिप्रेक्षुलोलु
पः ॥ तदासात्यंतनिर्बंधंचकारपरिपृच्छती ॥ १५ ॥ आग्रहेणयदापृष्टोलक्ष्मणःसीतयातदा ॥ रुद्धकंठोमुहुःशोचन्नवदत्त्यागसंभवम् ॥ १६ ॥ तद्वाक्यं
पविनातुल्यंनिशम्यमुनिसत्तम ॥ सुलताकृत्तमूलेवबभूवाकल्पवर्जिता ॥१७॥ तदैवपृथिवीतांनजग्राहतनयामिमाम् ॥ रामोविपापिनींसीतांनजह्यादितिशं
किनी॥१८॥पतितांतांतुवैदेहींदृष्ट्वासौमित्रिरुत्सुकः॥ पल्लवाग्रयसमीरेणसंज्ञितांतुचकारसः॥१९॥संज्ञांप्राप्ताह्युवाचेदंमाहास्यंकुरुदेवर॥ कथंमांपापरहितां
त्यजतेसरघूद्वहः ॥ २० ॥ एवंबहुविलप्याथलक्ष्मणंदुःखसंयुतम् ॥ संवीक्ष्यमूर्च्छिताभूमौपपातपरिदुःखिता ॥ २१ ॥ मुहूर्तेनापिसंज्ञांसाप्राप्यदुःखप
रिप्लुता ॥ जगादरामचरणौस्मरंतीशोकविक्षता ॥२२॥ रघुनाथोमहाबुद्धिस्त्यजतेमांकथंमहान् ॥ योमदर्थेपयोराशिंबद्धवान्वानरैर्युतः ॥२३ ॥ सकथंमां
महावीरोनिष्पापांरजकोक्तितः ॥ त्यजिष्यतिममैवात्रदैवंतुप्रतिकूलितम् ॥ २४ ॥ एवंवदन्तीपुनरपिमूर्च्छांप्राप्ताविदेहजा ॥ मूर्च्छितांतांसमीक्ष्याथरुरोद
विकृतस्वरः ॥ २५ ॥ पुनःसंज्ञामवाप्यैवंसौमित्रिंनिजगादसा ॥ दुःखातुरंवीक्षमाणारुद्धकंठंसुदुःखिता ॥२६॥ सौमित्रेगच्छरामंत्वंधर्ममूर्तिंयशोनिधिम् ॥
मद्वाक्यमेवैतद्ब्रूयाःसमक्षंतपसांनिधेः॥ २७ ॥ मांतत्याजभवान्यद्वैजानन्नपिविपापिनीम् ॥ कुलस्यसदृशंकिंवाशास्त्रज्ञानस्यतत्फलम् ॥ २८॥ नित्यंत
वपदेरक्तांत्वदुच्छिष्टभुजंहिमाम् ॥ भवांस्तत्याजतत्सर्वंममदैवंतुकारणम् ॥ २९ ॥ कल्याणंतवसर्वत्रभूयाद्वीरवरोत्तम ॥ अहंतावद्वनेत्वांहिस्मरंतीप्राण
धारिका ॥ ३० ॥ मनसाकर्मणावाचाभवानेवममोत्तमः ॥ अन्येतुच्छीकृताःसर्वेमनसारघुवंशज ॥ ३१ ॥ भवेभवेभवानेवपतिर्भूयान्महीश्वर ॥ त्वत्पद
स्मरणानेकहतपापासतीश्वरी ॥ ३२ ॥ श्वश्रूजनंब्रूहिसर्वंमत्संदेशंरघूत्तम ॥ त्यक्तावनेमहाघोरेरामेणनिरघासती ॥ ३३ ॥ स्मरामिचरणौयुष्मद्वनेमृगग
णैर्युते ॥ अंतर्वत्नीवनेत्यक्तारामेणसुमहात्मना ॥ ३४ ॥ सौमित्रेशृणुमद्वाक्यंभद्रंभूयाद्रघूत्तमे ॥ इदानींसंत्यजेप्राणान्रामवीर्यंसुरक्षती ॥ ३५ ॥ त्वंराम
वचनंतथ्यंयत्करोषिशुभंतव ॥ परतंत्रेणतत्कार्यंरामपादाब्जसेविना ॥ ३६ ॥ गच्छत्वंरामसविधेशिवाःपंथानएवते ॥ ममोपरिकृपाकार्यास्मर्तव्याहंक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दाकदा ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वामूर्च्छिताभूमौपपातपुरतस्तदा ॥ लक्ष्मणोदुःखमापेदे वीक्ष्यमूर्च्छितजानकीम् ॥ ३८ ॥ वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञांप्राप्तांप्रकृत्य[1]
च ॥ सौमित्रिःसांत्वयामासवचनैर्मधुरैर्मुहुः ॥ ३९ ॥ ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ ॥ एषगच्छामिरामंवैगत्वाशंसामिसर्वशः ॥ समीपेतेमुनेरस्तिवाल्मीकेरा
श्रमोमहान् ॥ ४० ॥ इत्युक्त्वातांपरिक्रम्यदुःखितोवाष्पपूरितः ॥ मुंचन्नश्रुकलांदुःखाद्ययौराममहीपतिम् ॥ ४१ ॥ जानकीदेवरंयांतंवीक्ष्यविस्मितलो
चना ॥ हसत्ययंमहाभागोलक्ष्मणोदेवरोमम ॥ ४२ ॥ कथंमांप्राणतःश्रेष्ठांविपापांराघवोत्यजत् ॥ इतिसंचिंतयंतीसातमैक्षदनिमेषणा ॥ ४३ ॥ जाह्नवीं
सर्वथोत्तीर्णांज्ञात्वासत्यंस्वहापनम् ॥ पतिताप्राणसंदेहंप्राप्तामूर्च्छांगतातदा ॥ ४४ ॥ तदाहंसाःस्वपक्षाभ्यांजलमानीयसर्वतः ॥ सिषिचुर्मधुरोवायुर्ववौ
पुष्पसुगंधिमान् ॥ ४५ ॥ करिणःपुष्करैःस्वीयैर्जलपूर्णैःसमंततः ॥ व्याप्तंशरीरंरजसाक्षालयंतइवागताः ॥ ४६ ॥ मृगास्तदंतिकंप्राप्यसंतस्थुर्विस्मितेक्ष
णाः ॥ नगाःपुष्पयुताआसंस्तत्कालंमधुनाविना ॥४७॥ एतस्मिन्समयेवृत्तेसंज्ञांप्राप्यतदासती॥विललापसुदुःखार्तारामरामेतिजल्पती ॥४८॥ हानाथदी
नवंधोहेकरुणामयसंनिधे[2] ॥ अपराधादृतेमांत्वंकथंत्यजसिवैवने॥४९॥इत्येवमादिभाषंतीविलपंतीमुहुर्मुहुः॥इतस्ततःप्रपश्यंतीसंमूर्च्छंतीपुनःपुनः ॥५०॥
तदास्वशिष्यैर्भगवान्वाल्मीकिःसंगतोवनम् ॥ शुश्रावरुदितंतत्रकरुणास्वरभाषितम् ॥ ५१ ॥ शिष्यान्प्रतिजगादाथपश्यंतुवनमध्यतः ॥ कोरोदितिम
हाघोरेविपिनेदुःखितस्वरः ॥ ५२ ॥ तेप्रयुक्ताश्चमुनिनासंजग्मुर्यत्रजानकी ॥ रामरामेतिभाषंतीबाष्पपूरपरिप्लुता ॥ ५३ ॥ तांदृष्ट्वास्त्रियमौत्सुक्याद्वा
ल्मीकिंप्रत्यगुर्मुनिम् ॥ श्रुत्वातदीरितंवाक्यंजगामासौततोमुनिः ॥ ५४ ॥ दृष्ट्वातंतपसांराशिंजानकीपतिदेवता ॥ नमोस्तुमुनयेवेदमूर्तये
व्रतवार्धये ॥ ५५ ॥ इत्युक्तवंतींतांसीतामाशीर्भिरभ्यनंदयत् ॥ भर्त्रासहचिरंजीवपुत्रौप्राप्नुहिशोभनौ ॥ ५६ ॥ कासित्वंकिंवनेघोरेसंगतासिकिमीदृशी ॥
सर्वमेशंसजानीयांतवदुःखस्यकारणम् ॥ ५७ ॥ सातदाप्रत्युवाचेमंरामस्यमहिलामुनिम्[3] ॥ निःश्वसंतीकरुणयागिरासंजातवेपथुः ॥ ५८ ॥ शृणुमेवा
क्यमर्थोक्तंसर्वदुःखस्यकारणम् ॥ जानीहिमांभूमिपतेरघुनाथस्यसेवकीम् ॥ ५९ ॥ अपराधंविनात्यक्तानजानेतत्रकारणम् ॥ लक्ष्मणोमांविसृ
ज्यात्रगतवान्राघवाज्ञया ॥६०॥ इत्युक्त्वाश्रुकलापूर्णंबिभ्रतींमुखपंकजम् ॥ वाल्मीकिःसांत्वयन्प्राहजानकींकमलेक्षणाम् ॥६१॥ वाल्मीकिंमांविजानीहि
पितुस्तवगुरुंमुनिम् ॥ दुःखंमाकुरुवैदेहिह्यागच्छममचाश्रमम् ॥ ६२ ॥ भिन्नस्थानेपितुर्गेहंजानीहिपतिदेवते ॥ ईदृशेकर्मणिममरोषोस्त्वेवमहीप
तेः ॥ ६३ ॥ एवंवचःसमाकर्ण्यजानकीपतिदेवता ॥ दुःखपूर्णाश्रुवदनाकिंचित्सुखमवापसा ॥ ६४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ वाल्मीकिःसांत्वयित्वैनांदुः

---

१ प्रणम्यच–इ० पा० । २ करुणापयसांनिधे–इ० पा० । ३ राजराजस्य मेहला–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खपूराकुलेक्षणाम् ॥ निनायस्वाश्रमंपुण्यंतापसीवृन्दपूरितम् ॥ ६५ ॥ सागच्छंतीपृष्ठतोस्यवाल्मीकेस्तपसांनिधेः ॥ रराजेंदोःपृष्ठतोवैतारकेवमनोहरा ॥ ६६ ॥ वाल्मीकिःप्राप्यचस्वीयमाश्रमंमुनिपूरितम् ॥ तापसीःप्रतिसंचख्यौजानकींस्वाश्रमंगताम् ॥ ६७ ॥ वैदेहीतापसीःसर्वानमश्चक्रेमहामनाः ॥ परस्परंप्रहृषिताःपरिरंभंसमाचरन् ॥ ६८ ॥ वाल्मीकिर्निजशिष्यान्सप्रत्युवाचतपोनिधिः ॥ रच्यतांवतजानक्याःपर्णशालामनोरमा ॥ ६९ ॥ इत्युक्तंवाक्यमाकर्ण्यवाल्मीकेःसुमनोरमम् ॥ व्यरचन्पत्रकैःशालांदारुभिःसुमनोहराम् ॥७०॥ तत्रावसद्धिवैदेहीपतिव्रतपरायणा ॥ वाल्मीकेःपरिचर्यांचकुर्वतीफलभक्षिका ॥ ७१ ॥ जपंतीरामरामेतिमनसावचसास्वयम् ॥ निनायदिवसांस्तत्रजानकीपतिदेवता ॥ ७२ ॥ कालेसासूतपुत्रौद्वौमनोहरवपुर्धरौ ॥ रामचंद्रप्रतिनिधीह्याश्विनाविवजानकी ॥ ७३ ॥ तच्छ्रुत्वातुमुनिर्हृष्टोजानक्याःपुत्रसंभवम् ॥ चकारजातकर्मादिसंस्कारान्मंत्रवित्तमः ॥ ७४ ॥ कुशैर्लवैश्चवाल्मीकिर्मुनिःकर्माणिचाचरत् ॥ तन्नाम्नापुत्रयोराख्याकुशोलवइतिस्फुटा ॥ ७५ ॥ वाल्मीकिर्यत्रविरजामंगलंतद्यथाचरत् ॥ अत्यंतंहृष्टचित्तासाबभूव[1]कमलेक्षणा ॥ ७६ ॥ तद्दिनेलवणंहत्वाशत्रुघ्नःस्वल्पसैनिकः ॥ आगमच्चाश्रमेचास्यवाल्मीकेर्निशिशोभने ॥७७॥ तदावाल्मीकिनाशिष्टःशत्रुघ्नोरघुनायकम् ॥ माशंसजानकीपुत्रौकथयिष्याम्यहंपुरः॥७८॥जानकीपुत्रकौतत्रववृधातेमनोरमौ ॥ कंदमूलफलैःपुष्टौव्यदधादुन्मदौवरौ ॥७९॥ शुक्लप्रतिपदायाश्चशशीवसुमनोहरौ ॥ कालेनसंस्कृतौजाता[2]वुपनीतौमनोहरौ ॥ ८० ॥ उपनीयमुनिर्वेदंसांगमध्यापयत्सुतौ ॥ सरहस्यंधनुर्वेदंरामायणमपाठयत् ॥८१॥ वाल्मीकिनाचधनुषीदत्तेस्वर्णसुभूषिते ॥ अभेद्येसगुणेश्रेष्ठेवैरिवृंदविदारणे ॥८२॥ इषुधीबाणसंपूर्णौअक्षयेकरवालके ॥ [3]चर्माण्यभेद्यानिददौजानक्यात्मजयोस्तदा ॥८३॥ धनुर्धरौधनुर्वेदपारगावाश्रमेमुदा ॥ चरंतौतत्रेरेजातेअश्विनाविवशोभनौ ॥८४॥ जानकीवीक्ष्यपुत्रौद्वौखड्गचर्मधरौवरौ ॥ परमंहर्षमापन्नाविरहोद्भवमत्यजत् ॥ ८५ ॥ एषतेकथितोविप्रजानक्याःपुत्रसंभवः ॥ अतःशृणुष्वयद्वृत्तंवीरबाहुविकृंतनम् ॥ ८६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेकुशलवोत्पत्तिकथानकंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नोनिजवीराणांछिन्नान्बाहून्निरीक्षयन् ॥ उवाचतान्सुकुपितोरोषसंदंशिताधरः ॥ १ ॥ केनवीरेणवोबाहुकृंतनंसमकारिभोः ॥ तस्याहंबाहूकृंतामिदेवगुप्तस्यवैभटाः ॥ २ ॥ नजानातिमहामूढोरामचंद्रबलंमहत् ॥ इदानींदर्शयिष्यामिपराक्रांत्याबलंस्वकम् ॥३॥ सकुत्रवर्ततेवीरोहयःकुत्रमनोरमः ॥ कोवाऽगृह्णात्सुतप्तसर्पान्मूढोज्ञात्वापराक्रमम् ॥४॥ इतितेकथितावीराविस्मितादुःखिताभृशम् ॥ रामचंद्रप्रतिनिधिंबालकंसमशंसत ॥५॥ सश्रुत्वारोषताम्राक्षोबालकेनर्हयग्रहम् ॥ सेना

१ सुमुखेक्षणा–इ० पा० । २ उपवीतादिना मुने–इ० पा० । ३ वर्माणि–इ० पा० । ४ हयं हृतम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यंवैकालजितमाज्ञापयद्युयुत्सुकः॥६॥ सेनानीःसकलांसेनांव्यूहयस्वममाज्ञया ॥ रिपुःसंप्रतिगंतव्योमहाबलपराक्रमः ॥७॥ नायंबालोहरिर्नूनंभविष्यातिह यंधरः ॥ अथवात्रिपुरारिःस्यान्नान्यथामद्धयापहृत् ॥ ८ ॥ अवश्यंकदनंभाविसैन्यस्यबालिनोमहत् ॥ स्वच्छंदचरितैःखेलन्नास्तेनिर्भयधीःशिशुः ॥ ९ ॥ तत्रगंतव्यमस्माभिःसन्नद्धैरिपुदुर्जयैः ॥ एतन्निशम्यवचनंशत्रुघ्नस्यससैन्यपः ॥ १० ॥ सज्जीचकारसेनांतांदुर्व्यूढांचतुरंगिणीम् ॥ सज्जांतांशत्रुजिद्दृष्ट्वा चतुरंगयुतांवराम् ॥ ११ ॥ आज्ञापयत्ततोगंतुंयत्रबालोहयंधरः ॥ साचचालतदासेनाचतुरंगसमन्विता ॥ १२ ॥ कंपयंतीमहीभागंत्रासयंतीरिपून्बला त् ॥ सेनानीस्तंददर्शाथबालकंरामरूपिणम् ॥ १३ ॥ विचार्यरामप्रतिममब्रवीद्वचनंहितम् ॥ बालमुंचहयश्रेष्ठंरामस्यबलशालिनः ॥ १४ ॥ सेना नीःकालजिन्नामतस्यभूपस्यदुर्मदः ॥ त्वांरामप्रतिमंदृष्ट्वाकृपामेहृदिजायते ॥ १५ ॥ अन्यथातवमेदौस्थ्याज्जीवितंनभविष्यति ॥ एतद्वाक्यंसमाकर्ण्य शत्रुघ्नस्यभटस्यहि ॥ १६ ॥ जहासकिंचिदाकोपादुवाचचवचोद्धुतम् ॥ गच्छमुक्तोसितंरामंकथयस्वहयग्रहम् ॥ १७ ॥ त्वंत्तोबिभेमिनोशूरवाक्येननय शालिना ॥ ममात्रगणनानास्तित्वादृशाःकोटयोयदि ॥ १८ ॥ मातृपादप्रसादेनतूलीभूतानसंशयः ॥ कालजित्तवयन्नाममात्राकारिमनोज्ञया ॥ १९ ॥ पक्वबिंबफलस्येववर्णतोनचवीर्यतः ॥ दर्शयस्वाधुनावीर्यंस्वनामबलचिह्नितः ॥ २० ॥ मांकालंतवसंजित्यसत्यनामाभविष्यसि ॥ ॥शेषउवाच ॥ ॥ सवाक्यैःपविनातुल्यैर्भिन्नःसुभटशेखरः ॥२१॥ चुकोपहृदयेत्यंतंजगादवचनंपुनः ॥ कस्मिन्कुलेसमुत्पत्तिःकिंनामासिचबालक ॥ त्वन्नामनाभिजानामि कुलंशीलं[1]वयस्तथा ॥ २२ ॥ पादचारंरथस्थोहमधर्मेणकथंजये ॥ तदात्यंतंप्रकुपितोजगादवचनंपुनः ॥ २३ ॥ कुलेनकिंचशीलेननाम्नावासुमनोहृदा ॥ लवोहंलवतःसर्वाञ्जेष्यामिरिपुसैनिकान् ॥ २४ ॥ इदानींत्वामपिभटंकरिष्येपादचारिणम् ॥ इत्थमुक्त्वाधनुःसज्यंचकारसलवोबली ॥ २५ ॥ टंकारयामासतदावीरानाकंपयन्हृदि ॥ वाल्मीकिंप्रथमंस्मृत्वाजानकींमातरंलवः ॥ २६ ॥ मुमोचबाणान्निशितान्सद्यःप्राणापहारिणः॥ कालजित्स्वधनुः कृत्वासज्यंकोपसमन्वितः ॥ २७ ॥ ताडयामासजवनोलवंरणविशारदः ॥ तद्बाणाञ्छतधाछित्त्वाक्षणाद्वेगात्कुशानुजः ॥२८॥ सेनान्यंविरथंचक्रेवसुभिः स्वशरोत्तमैः ॥ विरथोगजमानीतमारुरोहभटैर्निजैः ॥ २९ ॥ मदोन्मत्तंमहावेगंसप्तधाप्रस्रवान्वितम् ॥ गजारूढंतुतंदृष्ट्वादशभिर्धनुषोगतैः ॥ ३० ॥बाणै र्विव्याधविहसन्सर्वान्रिपुगणाञ्जयी ॥ [2]कालजित्तस्यवीर्यंतुदृष्ट्वाविस्मितमानसः ॥ ३१ ॥गदांमुमोचमहतींमहायसविनिर्मिताम् ॥ आपतंतींगदांवेगाद्धारायुत विनिर्मिताम् ॥ ३२ ॥ त्रिधाचिच्छेदतरसाक्षुरप्रैःसकुशानुजः ॥ परिघंनिशितंघोरंवैरिप्राणहरोदितम् ॥ ३३ ॥ मुक्तंपुनस्तेनलवाश्चिच्छेदतरसान्वितः ॥

---

१ वयसा भट–इ० पा० ।   २ कालजित्तां पराक्रांतिम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

छित्वातत्परिघंघोरंकोपादारक्तलोचनः ॥ ३४ ॥ गजोपस्थेसमारूढंमन्यमानश्चुकोपह ॥ तत्क्षणादच्छिनत्तस्यशुंडांखड्गेनदंतिनः ॥ ३५ ॥ दंतयोश्चर
णौधृत्वारुरोहगजमस्तके ॥ मुकुटंशतधाकृत्वाकवचंतुसहस्रधा ॥ ३६ ॥ केशेष्वाकृष्यसेनान्यंपातयामासभूतले ॥ पातितःसगजो
पस्थात्सेनानीःकुपितःपुनः ॥ ३७ ॥ हृदयेताडयामाससमुष्टिनावज्रमुष्टिना ॥ सआहतोमुष्टिभिस्तुक्षुरप्रान्निशिताञ्छरान् ॥ ३८ ॥ मुमोचहृदयेक्षिप्रंकुंड
लीकृतधन्ववान् ॥ सरराजरणोपांतेकुंडलीकृतचापवान् ॥ ३९ ॥ शिरस्त्रंकवचंबिभ्रदभेद्यंशरकोटिभिः ॥ सविद्धःसायकैस्तीक्ष्णैस्तंहंतुंखड्गमाददे ॥
॥ ४० ॥ दशन्रोषात्स्वदशनान्निःश्वसन्नुच्छ्वसन्मुहुः ॥ खड्गहस्तंसमायांतंशूरंसेनापतिंलवः ॥ ४१ ॥ चिच्छेदभुजमध्यंतुसखड्गःपाणिरापतत् ॥ छिन्नं
खड्गधरंहस्तंवीक्ष्यकोपाच्चमूपतिः ॥ ४२ ॥ वामेनगदयाहंतुंप्रचक्रामभुजेनतम् ॥ सोपिच्छिन्नोभुजस्तस्यसांगदस्तीक्ष्णसायकैः ॥ ४३ ॥ तदाप्रकु
पितोवीरःपादाभ्यामहनल्लवम् ॥ लवःपादाहतस्तस्यनचचालरणांगणे ॥ ४४ ॥ स्रजाहतोद्विपइवचरणच्छेदनंव्यधात् ॥ तदापितंमौलिनासौप्रहर्तुमुप
चक्रमे ॥ ४५ ॥ तदालवश्चमूनाथंमन्यमानोधिपौरुषम् ॥ करवालंसमादायकरेकालानलोपमम् ॥ ४६ ॥ अच्छिनच्छिरएतस्यमहामुकुटशोभितम् ॥
हाहाकारोमहानासीच्चमूनाथेनिपातिते ॥ ४७ ॥ सैनिकाःपरिसंक्रुद्धालवंहंतुं[1]समागताः ॥ लवस्तान्स्वशराघातैःपलायनपरान्व्यधात् ॥ ४८ ॥ छिन्नाभि
न्नांगकाःकेचिद्गताःकेचिद्रणांगणात् ॥ सनिवार्याखिलान्योधान्विजगाहचमूंमुदा ॥ ४९ ॥ वाराहइवनिःश्वस्यप्रलयेसुमहार्णवम् ॥ गजाभिन्नाद्विधाजा
तामौक्तिकैःपूरितामही ॥ ५० ॥ दुर्गमाभूद्घटाग्र्याणांपर्वतैर्व्यापृतायथा ॥ अश्वाःकनकपल्याणारुचिरारत्नराजिताः ॥ ५१ ॥ अपतन्रुधिराप्लुष्टेद्ददेवल
सुशोभिताः ॥ रथिनःकरमध्यस्थधनुर्दंडसुशोभिनः ॥ ५२ ॥ रथोपस्थेनिपतिताःस्वर्गगाइववैसुराः ॥ संदष्टौष्ठपुटावक्रभ्रमल्लक्ष्मीविलक्षिताः ॥ ५३ ॥
पतितास्तत्रदृश्यंतेवीरारणविशारदाः ॥ सुस्रावशोणितसरिद्धयमस्तककच्छपा ॥ ५४ ॥ महाप्रवाहललितावैरिणांभयकारिका ॥ केषांचिद्बाहवश्छि
न्नाःकेषांपादाविकर्तिताः ॥ ५५ ॥ केषांकर्णाश्चनासाश्चकेषांकवचकुंडले ॥ एवंतुकदनंजातंसेनान्यांपतितेरणे ॥ ५६ ॥ सर्वेनिपतितावीरानकेचिज्जी
वितास्ततः ॥ लवोजयंरणेप्राप्यवैरिवृंदंविजित्यच ॥ ५७ ॥ अन्यागमनशंकायांमनःकुर्वन्नवैक्षत ॥ केचिदुर्वरितायुद्धाद्भाग्येननरणेमृताः ॥ ५८ ॥ शत्रु
घ्नंसविधेजग्मुःशंसितुंवृत्तमद्भुतम् ॥ गत्वातेकथयामासुर्यथावृत्तंरणांगणे ॥ ५९ ॥ कालजिन्निधनंबालाच्चित्रकारिरणोद्यमम् ॥ तच्छुत्वाविस्मयंप्राप्तः
शत्रुघ्नस्तानुवाचह ॥ ६० ॥ हसन्रोषादशन्दंतान्बालग्राहहयंस्मरन् ॥ रेवीराःकिंमदोन्मत्तायूयंकिंवाछलग्रहाः ॥ ६१ ॥ किंवावैकल्यमायातंकालजि

१ हंतुमगुः क्षणात्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्मरणंकथम् ॥ यःसंख्येवैरिवृंदानांदारुणःसमितिंजयः ॥ ६२ ॥ तंकथंबालकोजीयाद्यमस्यापिदुरासदम् ॥ शत्रुघ्नवाक्यंसंश्रुत्यवीराःप्रोचुरसृक्प्लुताः ॥
॥ ६३ ॥ नास्माकंमदमत्तादिनच्छलोनचदेवनम् ॥ कालजिन्मरणंसत्यंलवाज्जानीहिभूपते ॥ ६४ ॥ बलंचकृत्स्नंमथितंबालेनातुलशौंडिना ॥ अतःप
रंतुयत्कार्यंयेप्रेष्यानृवरोत्तमाः ॥ ६५ ॥ बालंज्ञात्वाभवान्नात्रकरोतुबलसाहसम् ॥ इतिश्रुत्वावचस्तेषांवीराणांशत्रुहातदा ॥६६ ॥ सुमतिंचमतिश्रेष्ठमुवा
चरणकारणे ॥ ६७॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेकुशलवयुद्धेसैन्यपराजयकालजित्सेनानीमरणंनामषष्टितमोऽध्या
यः ॥ ६० ॥ ७ ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥ जानासिकिंमहामंत्रिन्कोबालोहयमाहरत् ॥येनमेक्षपितंसर्वंबलंवारिधिसन्निभम् ॥१॥ सुमतिरुवाच ॥ स्वामिन्नयंमुनि
श्रेष्ठवाल्मीकेराश्रमोमहान्॥क्षत्रियाणामत्रवासोनास्त्येवपरतापन ॥२॥इंद्रोभविष्यतिपरममर्षींहयमाहरत् ॥ पुरारिर्वान्यथावाहंतवकःसमुपाहरेत् ॥ ३ ॥
कालजिद्येननाशंवैप्राप्तःपरमदारुणः ॥ तंप्रतिश्रीमहाराजगंताकःपुष्कलान्यतः ॥ ४ ॥ त्वंचवीरैर्भटैःसर्वैराजभिःपरिवारितः ॥ तत्रगच्छस्वसैन्येनमहता
शत्रुकृंतन ॥ ५ ॥ गत्वासजीवितंवीरंबद्ध्वातुकुतुकार्थिने ॥ दर्शयिष्यामिरामायमतंमेत्विदमाहतम् ॥ ६ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवीरान्सर्वान्समादिशत् ॥
सैन्येनमहतायातयूयमायामिपृष्ठतः ॥ ७ ॥ निर्दिष्टास्तेक्षणाद्वीराजग्मुर्यत्रलवोबली ॥ धनुर्विस्फारयंस्तत्रसुदृढंगुणपूरितम् ॥ ८ ॥ आयातंतन्महद्दृष्ट्वा
बलंवीरप्रपूरितम् ॥ नकिंचिन्मनसाबिभ्येलवेनबलशालिना ॥ ९ ॥ लवःसिंहइवोत्तस्थौमृगान्मत्वाऽखिलान्भटान् ॥ धनुर्विस्फारयन्रोषाच्छरान्मुंचन्सह
स्रशः ॥ १० ॥ तेशरैःपीड्यमानास्तुमहारोषेणपूरिताः ॥ वीरंबालंमन्यमानाःसंमुखंप्राद्रवंस्तदा ॥ ११ ॥ वीरान्सहस्रशोदृष्ट्वाभ्रमिभिःपर्यवस्थितान् ॥
लवोजवेनसंधायशरान्रोषप्रपूरितः ॥ १२ ॥ भ्रमिराद्यासहस्रेणद्वितीयायुतसंख्यया ॥ तृतीयायुतयुग्मेनतुरीयायुतपंचभिः ॥ १३ ॥ पंचमीलक्षयोधानां
षष्ठीयोधायुताधिकैः ॥ सप्तमीलक्षयुग्मेनसप्तभिर्भ्रमिभिर्वृतः ॥ १४ ॥ मध्येलवोभ्रमिव्याप्तःसंचरन्वह्निवत्तदा ॥ दाहयामाससर्वान्वैसैनिकान्भ्रमिकार
कान् ॥ १५ ॥ काचित्खड्गैःशरैःकाचित्काचित्प्रासैश्चकुंतलैः ॥ पट्टिशैःपरिघैःसर्वाभ्रमिर्भग्नामहात्मना ॥ १६ ॥ सप्तभिर्भ्रमिभिर्मुक्तोरराजसकुशानुजः ॥
मेघवृंदविनिर्मुक्तःशशीवशरदागमे ॥१७॥ प्राहरत्सर्वथायोधान्भिदन्गजकरान्बहून् ॥ छिंदञ्छिरांसिवीराणांचक्रे[1]भ्रूणिमहांतिच ॥ १८ ॥ अनेकेपतितावी
रालवबाणप्रपीडिताः ॥ मुमुहुःसमरेऽथान्येनष्टाअन्येसुकातराः ॥ १९ ॥ पलायनपरंसैन्यंलवबाणप्रपीडितम् ॥ वीक्ष्यवीरोरणेयोद्धुंप्रायात्पुष्कलसंज्ञ
कः ॥ २० तिष्ठतिष्ठेतिचवदन्रोषपूरितलोचनः ॥ रथेसुहयशोभाढ्येतिष्ठन्प्रायाल्लवंबली ॥ २१ ॥ सलवंप्रत्युवाचाथपुष्कलःपरमास्त्रवित् ॥ तिष्ठदत्तेम

१ चक्रेणापि–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यासंख्येरथेसुहयशोभिते ॥ २२ ॥ पदातिनात्वयायुद्धंकरोमिकथमाहवे ॥ तस्मात्तिष्ठरथेपश्चाद्युद्धचेहंभवतासह ॥ एतद्वाक्यंनिशम्यासौलवःपुष्कलम
ब्रवीत् ॥ २३ ॥ त्वयादत्तेरथेस्थित्वायुद्धंकुर्यामहंरणे ॥ तदोमपापमेवस्याज्जयःसंदिग्धएवहि ॥ २४ ॥ नवयंब्राह्मणावीरप्रतिग्रहपरायणाः ॥ वयंतुक्ष
त्रियानित्यंदानकर्मक्रियारताः ॥ २५ ॥ इदानींत्वद्रथंकोपाद्भनज्मिप्रत्यहंभवान् ॥ पादचारीभवत्येवपश्चाद्युद्धंकरिष्यति ॥ २६ ॥ पुष्कलोवाक्यमाक
र्ण्यधर्मधैर्यसमन्वितम् ॥ विसिस्मायचिरंचित्तेधनुःसज्यमथाकरोत् ॥ २७ ॥ तमात्तधनुषंदृष्ट्वालवःकोपसमन्वितः ॥ चापंचिच्छेदपाणिस्थंशरसंधानमा
चरन् ॥ २८ ॥ सयावत्सगुणंचापंकुरुतेतावदुद्धतः ॥ रथभंगंचकारास्यसमरेप्रहसन्बली ॥ २९ ॥ भग्नंरथंस्वकंवीक्ष्यधनुश्छिन्नंमहात्मना ॥ महावीरं
मन्यमानःपदातिःप्राद्रवद्रणे ॥ ३० ॥ उभौधनुर्धरौवीरावुभावपिशरोद्धतौ ॥ उभौक्षतजविप्लुष्टौछिन्नसन्नाहितावुभौ ॥ ३१ ॥ परस्परंबाणघातविशीर्ण
वपुलक्षितौ ॥ जयाकांक्षांप्रकुर्वंतौपरस्परवधैषिणौ ॥ ३२ ॥ जयंतकार्तिकेयौवापुरारिःपुरभिद्यथा ॥ एवंपरस्परंयुद्धंप्रकुर्वाणौरणांगणे ॥ ३३ ॥ पुष्क
लःप्रत्युवाचाथबालंशूरशिरोमणे[1] ॥ त्वादृशोनमयादृष्टःकश्चिद्वीरशिरोमणिः ॥ ३४ ॥ शिरस्तेपातयाम्यद्यबाणैःशितसुपर्वभिः ॥ मापलायस्वसमरेप्राणा
न्रक्षस्वसंयतः ॥ ३५ ॥ एवमुक्तालवंवीरंचकारशरपंजरे ॥ पुष्कलस्यशराभूमौनभसिव्याप्यसंस्थिताः ॥ ३६ ॥ शरपंजरमध्यस्थोलवःपुष्कलमब्रवीत् ॥
महत्कर्मकृतंवीरयन्मांबाणैरपीडयत्[2] ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वाबाणसंघातंप्रच्छिद्यवचनंपुनः ॥ जगादपुष्कलंवीरःशरसंधानकोविदः ॥ ३८ ॥ पालयात्मानमा
जिस्थंमच्छराघातपीडितः ॥ पतिष्यसिमहीपृष्ठेरुधिरेणपरिप्लुतः ॥ ३९ ॥ एवमुक्तंसमाकर्ण्यपुष्कलःकोपसंयुतः ॥ रणेसंयोधयामासलवंवीरंमहाबलम् ॥ ४० ॥
लवःप्रकुपितोबाणंतीक्ष्णंवैरिविदारणम् ॥ जग्राहलवतः[3]कोशादाशीविषमिवक्रुधा ॥ ४१ ॥ जाज्वल्यमानःसशरश्चापमुक्तोलवस्यच ॥ हृदयंभेत्तुमुद्युक्त
श्छिन्नोभारतिनाशुगः ॥ ४२ ॥ छिन्नेभारतिनासंख्येशरेणप्राणहारिणा ॥ अत्यंतंकुपितोघोरंशरमन्यंसमाददे ॥ ४३ ॥ आकर्णाकृष्टचापेन[4]समुक्तोनि
शितःशरः ॥ बिभेदहृदयंतस्यपुष्कलस्यमहारणे ॥ ४४ ॥ भिन्नोवक्षसिवीरेणसायकेनाशुगामिना ॥ पपातधरणीपृष्ठेमहाशूरशिरोमणिः ॥ ४५ ॥ पति
तंतंसमालोक्यपुष्कलंपवनात्मजः ॥ गृहीत्वाराघवभ्रात्रेददौमूर्च्छासमन्वितम् ॥ ४६ ॥ मूर्च्छितंतंसमालोक्यशोकविह्वलमानसः ॥ हनूमंतंलवंहंतुंनि
दिदेशक्रुधान्वितः ॥ ४७ ॥ हनूमान्क्रोधसंप्लुष्टोलवंसंख्येमहाबलम् ॥ विजेतुंतरसाप्रागाद्वृक्षमुद्यम्यशाल्मलिम् ॥ ४८ ॥ वृक्षेणहतवान्मूर्ध्निलवस्यहनु
मान्बली ॥ तमापतंतंतरसाचिच्छेदशतधालवः ॥ ४९ ॥ छिन्नेनगेपुनःकोपाद्वृक्षानुत्पाटचमूलतः ॥ ताडयामासहृदयेमस्तकेचमहाबलः ॥ ५० ॥

१ लव शूरशिरोमणे–इ० पा० ।　२ भवानितिशेषः ।　३ लवतःक्षणमात्रादित्यर्थः ।　४ आकर्णीकृतचापेन–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यान्यान्[1]वृक्षान्समाहृत्याताडयत्पवनात्मजः ॥ तांस्तांश्चिच्छेदतरसाबलवान्नतपर्वभिः[2] ॥ ५१ ॥ तदाशिलाःसमुत्पाट्यगंडशैलोपमाःकपिः ॥ पातया
मासशिरसिक्षिप्रवेगेनमारुतिः ॥ ५२ ॥ सआहतःशिलासंघैःसंख्येकोदंडमुन्नयन् ॥ बाणैस्ताश्चूर्णयामासयंत्रिकाभिर्यथाकणाः ॥ ५३ ॥ तदात्यंतंप्रकुपि
तोमारुतिःपुच्छवेष्टनम् ॥ चकारसमरेपांतेलवस्यबलिनःकृती ॥ ५४ ॥ स्वंपुच्छेनसमाविद्धंवीक्ष्य[4]स्वांबांहृदिस्मरन् ॥ मुष्टिनाताडयामासलांगूलंमारु
तेर्बली ॥ ५५ ॥ तन्मुष्टिघातव्यथितोमारुतिस्तममूमुचत् ॥ समुक्तःपुच्छतोयुद्धेशरान्मुंचन्नभूद्बली ॥ ५६ ॥ दुर्वारशरघातेनसंपीडिततनुःकपिः ॥
बाणवर्षमन्यमानोदुःसहंसमरेबहु ॥ ५७ ॥ किंकर्तव्यमितोस्माभिःपलाय्ययादिगम्यते ॥ तदामेस्वामिनोलज्जाताडयेद्बालकोत्रमाम् ॥ ५८ ॥ ब्रह्मदत्त
वरत्वात्तुमूर्च्छानमरणंनहि ॥ दुःसहाबाणपीडात्रकिंकर्तव्यंमयाधुना ॥ ५९ ॥ शत्रुघ्नःसमरेगत्वाजयंप्राप्नोतुबालकात् ॥ अहंतावज्जयाकांक्षीशयेकपटमू
र्च्छया ॥ ६० ॥ इत्येवंमानसेकृत्वापपातरणमंडले ॥ पश्यतांसर्ववीराणांकपटेनविमूर्च्छितः ॥ ६१ ॥ तंमूर्च्छितंसमाज्ञायहनूमंतंमहाबलम् ॥ जघान
सर्वान्नृपतीञ्छरमोक्षविचक्षणः ॥ ६२ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेहनुमत्पतनंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥६१॥
॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ मूर्च्छितंमारुतिंश्रुत्वाशत्रुघ्नःशोकमाययौ ॥ किंकर्तव्यंमयासंख्येबालकोयंमहाबलः ॥ १ ॥ स्वयंरथेहेममयेतिष्ठन्वीरवरैः
सह ॥ योद्धुंप्रागाल्लवोयत्रविचित्ररणकोविदः ॥ २ ॥ लवंददर्शशिशुतांप्राप्तंराममिवक्षितौ ॥ धनुर्बाणकरंवीरान्क्षिपंतंरणमूर्धनि ॥ ३ ॥ विचारयामा
सतदाकोयंरामस्वरूपधृक् ॥ नीलोत्पलदलश्यामंवपुर्बिभ्रन्मनोहरम् ॥ ४ ॥ एषवैदेहतनुजासुतोभवतिनान्यथा ॥ अस्मान्विजित्यसमरे
यास्यते[3]मृगराडिव ॥ ५ ॥ अस्माकंनोजयोभाव्यःशक्त्याविरहितात्मनाम् ॥ अशक्ताःकिंकरिष्यामःसमरेरणकोविदाः ॥ ६ ॥ इत्येवंसविचा
र्याथबालकंतुवचोब्रवीत् ॥ रणेकुतुककर्तारंवीरकोटिनिपातकम् ॥ ७ ॥ कस्त्वंबालरणेस्माकंवीरान्पातयसिक्षितौ ॥ नजानीषेबलंराज्ञोरामस्यद
नुजार्दिनः ॥ ८ ॥ कातेमातापिताकस्तेसुभाग्योजयमाप्तवान् ॥ नामकिंविश्रुतंलोकेजानीयांतेमहाबल ॥ ९ ॥ मुञ्चबाहःकथंबद्धःशिशुत्वात्तत्क्षमा
मिते ॥ आयाहिरामंवीक्षस्वदास्यतेबहुलंतव ॥ १० ॥ इत्युक्तोबालकोवीरोवचःशत्रुघ्नमावदत् ॥ किंतेनाम्नाथपित्रावाकुलेनवयसातथा ॥ ११ ॥
युध्यस्वसमरेवीरचेत्त्वंबलयुतोभवेः ॥ कुशंवीरंनमस्कृत्यपादयोर्याहिनान्यथा ॥ १२ ॥ भ्रातारामस्यवीरोभूर्नावयोर्बलिनांवरः ॥ वाहंविमोचयबला
च्छक्तिस्तेविद्यतेयदि ॥ १३ ॥ इत्युक्त्वाशरसंधानंकृत्वाप्राहरदुद्भटः ॥ हृदयेमस्तकेचैवभुजयोरणमंडले ॥ १४ ॥ तदाप्रकुपितोराजाधनुःसज्यमथाक

१ यान्यान्वृक्षान्समादत्ते ताडनाय स मारुतिः–इ० पा० । २ शितपर्वभिः–इ० पा० । ३ दृश्यते–इ० पा० । ४ वीक्ष्य–इ– पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रोत् ॥ नादयन्मेघगंभीरंत्रासयन्निवबालकम् ॥ १५ ॥ बाणानपरिसंख्यातान्मुमोचबलिनांवरः ॥ बालोबलेनचिच्छेदसर्वांस्तान्सायकव्रजान् ॥ १६ ॥
लवस्यानेकधा[1]मुक्तैर्बाणैर्व्याप्तंमहीतलम् ॥ व्यतीपातेप्रदत्तस्यदानस्येवाक्षयंगताः ॥ १७ ॥ तेबाणाव्योमसकलंव्याप्नुवञ्छंवसंधिताः ॥ सूर्यमंडलमासा
द्यप्रवर्ततेसमंततः ॥ १८ ॥ मारुतोनाविशद्यत्रबाणपंजरगोचरे ॥ मनुष्याणांतुकावार्ताक्षणजीवितशंसिनाम् ॥ १९ ॥ तद्बाणान्विस्तृतान्दृष्ट्वाशत्रुघ्नोवि
स्मयंगतः ॥ अच्छिनच्छतसाहस्रंबाणमोचनकोविदः ॥ २० ॥ ताञ्छिन्नान्सायकान्सर्वान्स्वीयान्दृष्ट्वाकुशानुजः ॥ धनुश्चिच्छेदतरसाशत्रुघ्नस्यमही
पतेः ॥ २१ ॥ सोन्यद्धनुरुपादाययावन्मुंचतिसायकान् ॥ तावद्बभंजसरथंसायकैःशितपर्वभिः ॥ २२ ॥ करस्थमच्छिनच्चापंसुदृढंगुणपूरितम् ॥
तत्कर्मापूजयन्वीरारणमंडलवर्तिनः ॥ २३ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ अन्यंरथंसमास्थाययययौयोद्धुंलवंबलात् ॥ २४ ॥ अनेकबा
णनिर्भिन्नःस्रवद्रक्तकलेवरः ॥ पुष्पितःकिंशुकइवशुशुभेरणमध्यगः ॥ २५ ॥ शत्रुघ्नबाणप्रहतःपरंकोपमुपागमत् ॥ बाणसंधानचतुरःकुंडलीकृतचा
पवान् ॥ २६ ॥ विशीर्णकवचंदेहंशिरोमुकुटवर्जितम् ॥ स्रवद्रक्तपरिप्लुष्टंशत्रुघ्नस्यचकारसः ॥ २७ ॥ तदारामानुजःक्रुद्धोदशबाणाञ्छिताग्रकान् ॥
मुमोचप्राणसंहारकारकान्कुपितोभृशम् ॥ २८ ॥ सतांस्तांस्तिलशःकृत्वाबाणैर्निशितपर्वभिः ॥ ताडयामासहृदयेशत्रुघ्नस्याष्टभिःशरैः ॥ २९ ॥ अत्यंतं
बाणपीडार्तोलवंबलिनमुत्स्मरन् ॥ दुःसहंमन्यमानस्तंशरान्मुंचन्नभूत्तदा ॥ ३० ॥ तदालवेनतीक्ष्णेनहृदिभिन्नोविशालके ॥ अर्धचंद्रसमानेनतीक्ष्णप
र्वसुशोभिना ॥ ३१ ॥ सविद्धोहृदिबाणेनपीडांप्राप्तःसुदारुणाम् ॥ पपातस्यंदनोपस्थेधनुःपाणिःसुशोभितः ॥ ३२ ॥ शत्रुघ्नंमूर्छितंदृष्ट्वानृपाश्वसुरथादयः ॥
दुद्रुवुर्लवमुद्युक्ताजयप्राप्त्यैरणेतदा ॥ ३३ ॥ सुरथोविमलोवीरोराजावीरमणिस्तथा ॥ सुमदोरिपुतापाद्याःपरिवव्रुश्चसंयुगे ॥ ३४ ॥ केचित्क्षुरप्रैर्मुसलैःके
चिद्बाणैःसुदारुणैः ॥ प्रासैःपरशुभिःकेचित्सर्वतःप्राहरन्नृपाः ॥ ३५ ॥ तानधर्मेणयुद्धोत्कान्दृष्ट्वावीरशिरोमणिः ॥ दशभिर्दशभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे
॥ ३६ ॥ तेबाणवर्षविहतारणमध्येसुकोपनाः ॥ केचित्पलायिताःकेचिन्मुमुहुर्युद्धमंडले ॥ ३७ ॥ तावत्सराजाशत्रुघ्नोमूर्च्छांसंत्यज्यसंगरे ॥ लवंप्रायान्म
हावीरंयोद्धुंबलसमन्वितः ॥ ३८ ॥ आगत्यतंलवंप्राहधन्योसिशिशुसन्निभः ॥ नबालस्त्वंसुरःकश्चिच्छलितुंमांसमागतः ॥ ३९ ॥ केनापिनहिवीरेणपा
तितोरणमंडले ॥ त्वयाहंप्रापितोमूर्च्छांसमक्षंममपश्यतः ॥ ४० ॥ इदानींपश्यमेवीर्यंत्वांसंख्येपातयाम्यहम् ॥ सहस्वबाणमेकंत्वंमापलायस्वबालक ॥ ४१ ॥ ॥ ७० ॥
इत्युक्त्वासमरेबालंशरमेकंसमाददे ॥ यमवक्त्रसमंघोरंलवणोयेनघातितः ॥ ४२ ॥ संधायबाणंजाज्वल्यंहृदिभेत्तुंमनोदधत् ॥ लवंवीरसहस्राणांवह्निवत्सर्व

१ कोटिधा–इ० पा० । २ निशितम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दाहकम् ॥ ४३ ॥ तंबाणंप्रज्वलंतंसद्योतयंतंदिशोदश ॥ दृष्ट्वासस्मारबलिनंकुशंवैरिनिपातिनम् ॥ ४४ ॥ यद्यस्मिन्समयेवीरोभ्रातास्याद्बलवान्मम ॥ त
दाशत्रुघ्नवशतानमेस्याद्भयमुल्बणम् ॥ ४५ ॥ एवंतर्कयतस्तस्यलवस्यचमहात्मनः ॥ हृदिलग्नोमहाबाणोघोरःकालानलोपमः ॥ ४६ ॥ मूर्च्छांप्राप
तदावीरोभूपसायकसंहतः ॥ संगरेसर्ववीराणांशिरोभिःसमलंकृते ॥ ४७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेलवमूर्च्छा
नामद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ छ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ लवंविमूर्च्छितंदृष्ट्वाबलिवैरिविदारणम् ॥ शत्रुघ्नोजयमापेदेरणमूर्ध्निमहाबलः ॥१॥ लवं
बालंरथेस्थाप्यशिरस्त्राणाद्यलंकृतम् ॥ रामप्रतिनिधिंमूर्त्याततोगंतुमियेषसः ॥ २ ॥ स्वमित्रंशत्रुणाग्रस्तमितिदुःखसमन्विताः ॥ बालामात्रेऽस्यसीता
यैत्वरिताःसंन्यवेदयन् ॥ ३ ॥ ॥ बालाऊचुः ॥ ॥ मातर्जानकितेपुत्रोबलाद्वाहमपाहरत् ॥ कस्यचिद्भूपवर्यस्यबलयुक्तस्यमानिनः ॥ ४ ॥ ततोयु
द्धमभूद्घोरंतस्यसैन्येनजानकि ॥ तदावीरेणपुत्रेणतवसर्वंनिपातितम् ॥ ५ ॥ पश्चादपिजयंप्राप्तःसुतस्तवमनोहरः ॥ तंभूपंमूर्छितंकृत्वाजयमापरणां
गणे ॥ ६ ॥ ततोमूर्च्छांविहायैषराजापरमदारुणः ॥ संकुप्यपातयामासतवपुत्रंरणांगणे ॥ ७ ॥ अस्माभिर्वारितःपूर्वंमागृहाणहयोत्तमम् ॥ अस्मान्स
र्वांश्चधिक्कृत्यब्राह्मणान्वेदपारगान् ॥ ८ ॥ इतिवाक्यंशिशूनांसासमाकर्ण्यसुदारुणम् ॥ पपातभूतलोपस्थेदुःखयुक्तारुरोदह ॥ ९ ॥ ॥ सीतोवाच ॥ ॥
कथंनृपोदयाहीनोबालेनसहयुध्यति ॥ अधर्मकृतदुर्बुद्धिर्योमद्बालंन्यपातयत् ॥ १० ॥ लववीरभवान्कुत्रवर्ततेतिबलान्वितः ॥ कथंत्वंनिष्कृपस्याहोरा
ज्ञोऽहार्षीर्द्धयोत्तमम् ॥ ११ ॥ त्वंबालस्तेदुराक्रांताःसर्वशस्त्रविशारदाः ॥ रथस्थाविरथस्त्वंवैकथंयुद्धंसमंभवेत् ॥ १२ ॥ ताताहंतुत्वयासार्द्धंरामत्या
गासुखंजहौ ॥ इदानींरहितायुष्मत्कथंजविामिकानने ॥ १३ ॥ एहिमांमुंचयज्ञाश्वंगच्छत्वेषमहीपतिः ॥ मद्दुःखंनाभिजानासिममदुःखप्रमार्जकः ॥१४॥
कुशोयद्यभविष्यत्सरणेवीरशिरोमणिः ॥ अमोचयिष्यदधुनाभवंतंभूपपार्श्वतः ॥ १५ ॥ सोपिमद्दैवतोनास्तिसमीपेकिंकरोम्यतः ॥ दैवमेवममाप्यत्र
कारणंदुःखसंभवे ॥ १६ ॥ एवमादिबहुश्रीमत्येषावैविललापह ॥ पादांगुष्ठेनलिखतीभूमिंनेत्रद्वयाश्रुभिः ॥ १७ ॥ बालान्प्रतिजगादासौपृथुकःसच
भूपतिः ॥ कथंमत्सुतमापात्यरणेकुत्रगमिष्यति ॥ १८ ॥ इतिवाक्यंवदत्येषाजानकीपतिदेवता ॥ तावत्कुशस्तुसंप्राप्तउज्जायिन्यामहर्षिभिः ॥ १९ ॥
माघासितचतुर्दश्यांमहाकालंसमर्च्यच ॥ प्राप्यभूरिवरांस्तस्मादागमन्मातृसन्निधौ ॥ २० ॥ जानकींविह्वलांदृष्ट्वानेत्रोद्भूताश्रुविक्लवाम् ॥ शोकविह्वल
दीनांगींवभाषेयावदुत्सुकः ॥ २१ ॥ तदास्वबाहुरवदत्स्फुरद्युद्धाभिशंसनः ॥ हृदयेचरणोत्साहोबभूवातिरथस्यहि ॥ २२ ॥ सप्रत्युवाचजननींदीनगद्

१ दुःखाश्रुमार्जकः-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दभाषिणीम् ॥ मातस्तवगतंदुःखंमयिपुत्रउपस्थिते ॥ २३ ॥ मयिजीवतितेनेत्रादश्रूणिभुविनोपतन् ॥ प्रसूसुवाचाश्रुखिन्नांदीनगद्गदभाषिणीम् ॥ २४ ॥
कुशोदुःखमितःसद्योदुःखितांधीरमानसः ॥ ममभ्रातालवःकुत्रवर्ततेवैरिमर्दनः ॥२५॥ सदामामागतंज्ञात्वाप्रहर्षन्सन्निधावियात् ॥ नदृश्यतेकथंवीरःकुत्र
रतुंगतोबली ॥ २६ ॥ केनवासहबालत्वाद्गतोमांवैनिरीक्षितुम् ॥ किंत्वंरोदिषिमेमातर्लवःकुत्रसवर्तते ॥ २७ ॥ तन्मेकथयसर्वंयत्तवदुःखस्यकारणम् ॥
तच्छ्रुत्वापुत्रवाक्यंसादुःखिताकुशमब्रवीत्॥२८॥लवोधृतोनृपेणात्रकेनचिद्धयरक्षिणा॥बबंधबालकोमेत्रहयंयागक्रियोचितम् ॥२९॥ तद्रक्षकान्बहूञ्जिग्येए
कोनेकान्रिपून्बली ॥ राजातंमूर्च्छितंकृत्वाबबंधरणमूर्धनि ॥३०॥ बालकाइतिमामूचुःसहगंतारएवहि॥ततोहंदुःखिताजातानिशम्यलवमाधृतम् ॥ ३१ ॥
त्वंमोचयबलात्तस्मात्कालेप्राप्तोनृपोत्तमात्॥ निशम्यमातुर्वचनंकुशःकोपसमन्वितः ॥ जगादतांदशन्नोष्ठंदंतैर्दंतान्विनिष्पिषन्॥३२॥ ॥कुशउवाच॥ ॥
मातर्जानीहितंमुक्तंलवंपाशस्यबंधनात् ॥ इदानींहन्मितंबाणैःससग्रबलवाहनम् ॥ ३३ ॥ यदिदेवोमरोवापियदिशर्वःसमागतः ॥ तथापिमोचयेतस्माद्बा
णैर्निशितपर्वभिः ॥ ३४ ॥ मारोदिषिमातरिहवीराणांरणमूर्छितम्[1] ॥ कीर्तयेत्रभवत्येवपलायनमकीर्तये ॥ ३५ ॥ देहिमेकवचंदिव्यंधनुर्गुणसमन्वितम् ॥
शिरस्त्राणंचमेमातःकरवालंतथाशितम् ॥ ३६ ॥ इदानींयामिसमरेपातयामिबलंमहत् ॥ मोचयामिभ्रातरंस्वंरणमध्याद्विमूर्छितम् ॥ ३७ ॥ नमोचयाम्य
द्यपुत्रंतवमातर्महारणात् ॥ तदातौमेभवत्पादौसंस्पृष्टौभवतांक्षितौ ॥ ३८ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाक्येनसंतुष्टाजानकीशुभलक्षणा ॥ सर्वंप्रादादस्त्रवृं
दंजयाशीर्भिर्नियुज्यतम् ॥ ३९ ॥ प्रयाहिपुत्रसंग्रामंलवंमोचयमूर्च्छितम् ॥ इत्याज्ञप्तःकुशःसंख्येकवचीकुंडलीबली ॥ ४० ॥ मुकुटीकरवालीचचर्मधा
रीधनुर्धरः ॥ अक्षयाविषुधीकृत्वास्कंधयोःसिंहवीर्ययोः ॥ ४१ ॥ जगामतरसानत्वामातृपादौरथाग्रणीः ॥ वेगेनयावद्युद्धायगच्छातिक्षिप्रमाहवे ॥ ४२ ॥
तावद्ददर्शस्वबलंवैरिवृंदनिपातकम् ॥ आयांतंतंकुशंवीरादृशुःसुमहाभटाः ॥ ४३ ॥ कृतांतमिवसंहर्तुंसर्वंविश्वमुपस्थितम् ॥ लवोमहाबलंदृष्ट्वाकुशंभ्रा
तरमागतम् ॥ ४४ ॥ अत्यंतंवह्निवद्युद्धेदिदीपेवायुनासमम् ॥ रथादुन्मुच्यचात्मानंयुद्धायसविनिर्गतः॥ ४५ ॥ कुशःसर्वान्रणस्थान्वैवीरान्पूर्वदिशिक्षिप
त् ॥ पश्चिमायांदिशिलवःकोपात्सर्वान्समैरयत् ॥ ४६ ॥ कुशबाणव्यथाव्यात्तालवसायकपीडिताः ॥ सैन्येजनामुनेसर्वेउत्कल्लोलांबुधिभ्रमाः ॥ ४७ ॥कु
शेनचलवेनाथशरव्रातैःप्रपीडितम् ॥ नशर्मलेभेसकलंसैन्यंवीरप्रपूरितम् ॥ ४८ ॥ इतस्ततःप्रभग्नंतद्बलंत्रस्तंपुनःपुनः ॥ नकुत्रचिद्रणेस्थित्वायुद्धमैच्छ
द्बलान्वितः ॥ ४९ ॥ एतस्मिन्समयेराजाशत्रुघ्नःपरतापनः ॥ कुशंवीरंययौयोद्धुंतादृशंलवसन्निभम्॥५०॥ कुशंदृष्ट्वाबलाक्रांतंराममूर्तिसमप्रभम् ॥ रथे

१ रणमूर्जितम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिष्ठन्हेममयेजगादपरवीरहा ॥ ५१ ॥ ॥शत्रुघ्नउवाच ॥ ॥कोसित्वंसन्निभोभ्रात्रालवेनसुमहाबलः ॥ किंनामासिमहावीरकस्तेतातःक्वतेप्रसूः॥५२॥
कथंवनेद्विजैर्जुष्टेतिष्ठसित्वंनरर्षभ ॥ सर्वंशंसयथायुध्येत्वयासहमहाबल ॥ ५३ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकुशःप्रोवाचभूमिपम् ॥ मेघगंभीरयावाचानादयन्त्र
णमंडलम् ॥ ५४ ॥ केवलंसुषुवेसीतापतिव्रतपरायणा ॥ वनेवसावोवाल्मीकेश्चरणार्चनतत्परौ ॥ ५५ ॥ मातृसेवासमुद्युक्तौसर्वविद्याविशारदौ ॥ कुशो
लवइतिप्रख्यामागतौभूपतेनघ ॥ ५६ ॥ कस्त्वंवीरोरणश्लाघीकिमर्थंहयसत्तमः ॥ मुक्तोस्तिसमरेत्वद्यजेतासिबलसंयुतः ॥ ५७ ॥ युध्यस्वत्वंमयासार्द्धं
यदिवीरोसिभूमिप ॥ इदानींपातयिष्यामिभवंतंरणमूर्धनि ॥ ५८ ॥ शत्रुघ्नस्तंसुतंज्ञात्वासीतायारामसंभवम् ॥ विसिष्मायस्वयंचित्तेकोपा
द्धनुरुपाददत् ॥ ५९ ॥ तमात्तधनुषंदृष्ट्वाकुशःकोपसमन्वितः ॥ विस्फारयामासधनुःस्वीयंसुदृढमुत्तमम् ॥ ६० ॥ मुमोचबाणान्निशिता
ञ्छत्रुघ्नःसर्वशस्त्रवित् ॥ तांश्चिच्छेदकुशःसर्वाल्लँलियाप्रहसन्रणे ॥ ६१ ॥ बाणाश्चशतसाहस्राःकुशस्यचनृपस्यच ॥ भुवनंव्याप्नुवन्सर्वंतच्चित्रमभवन्मु
ने ॥ ६२ ॥अग्न्यस्त्रेणकुशःसर्वान्ददाहतरसाबली ॥ शमयामासतंभूपःपर्जन्यास्त्रेणवीर्यवान् ॥ ६३ ॥ शमयामासतंभूपोवायव्येनातिविक्रमः ॥ तदावायुर
भूत्तीव्रःसर्वतोरणमंडले ॥ पर्वतास्त्रेणतंवायुंक्षोभयंतंसमावृणोत् ॥ ६४ ॥ वज्रास्त्रेणनृपःसंख्येचिच्छेदसनगोपलान् ॥ तदानारायणास्त्रंसमुमोचकुशउ
द्भटः ॥ नारायणंतदाभूपंनाशकत्परिबाधितुम् ॥ ६५ ॥ तदाप्रकुपितोत्यंतंकुशःकोपपरायणः ॥ उवाचभूपंशत्रुघ्नंमहाबलपराक्रमम् ॥ ६६ ॥ जानामि
त्वांमहावीरंसंग्रामेजयकारिणम् ॥ यत्त्वांनारायणास्त्रंमेनबबाधेभयानकम् ॥ ६७ ॥ इदानींपातयाम्यद्यभूमौत्वांनृपतेशरैः ॥ त्रिभिश्चेन्नकरोम्येतत्प्रति
ज्ञांतर्हिमेशृणु ॥ ६८ ॥ योमनुष्यवपुःप्राप्यदुर्लभंपुण्यकोटिभिः ॥ तन्नाद्रियेतसंमोहात्तस्यमेस्त्वत्रपातकम् ॥ ६९ ॥ सावधानोभवानत्रभवतुप्रध
नांगणे ॥ पातयामिक्षितौसद्यइत्युक्त्वास्वशरासने ॥ ७० ॥ शरंसंरोपयामासघोरंकालानलप्रभम् ॥ लक्षीकृत्यरिपोर्वक्षोविपुलंकठिनंमहत् ॥ ७१ ॥
तंसंधितंशरंदृष्ट्वाशत्रुघ्नःकोपमूर्च्छितः ॥ मुमोचबाणान्निशितान्कुशत्वग्भेदकारकान् ॥ ७२ ॥ सबाणोहृदयंतस्यभेत्तुंतत्प्रचचालवै ॥ घोररूपोवन्हिसम
आशीविषवदुच्छ्वसन् ॥ ७३ ॥ सबाणोनृपवर्येणरामंस्मृत्वाशुलक्षितः ॥ चिच्छेदकुशमुक्तंससायकंशितपर्वकम् ॥ ७४ ॥ तदात्यंतंप्रकुपितःकुशोबाण
स्यकृंतनात् ॥ अपरंसायकंचापेदधारशितपर्वकम् ॥ ७५ ॥ सयावत्तदुरोभेत्तुंकरोतिचबलोद्धुरः ॥ तंतावदच्छिनत्तस्यशरंकालानलप्रभम् ॥ ७६ ॥

१ चिच्छेद–इ० पा० । २ कोपपूरितः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदाकुशोमातृपादौस्मृत्वारोषसमन्वितः ॥ तृतीयंचापकेस्वीयेदधारशरमद्भुतम् ॥ ७७ ॥ शत्रुघ्नस्तमपिक्षिप्रंच्छेत्तुंबाणंसमाददे ॥ तावद्विद्धःशरेणासौप
पातधरणीतले ॥ ७८ ॥ हाहाकारोमहानासीच्छत्रुघ्नेविनिपातिते ॥ जयमापकुशस्तत्रस्वबाहुबलदर्पितः ॥ ७९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डे
शेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नमूर्च्छनेकुशजयोनामत्रिषष्टितमोध्यायः ॥ ६३ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ शत्रुघ्नंपतितंवीक्ष्यसुरथःप्रवरोनृपः ॥ प्रय
यौमणिनासृष्टेरथेतिष्ठन्महाद्भुते ॥ १ ॥ पुष्कलस्तुरणेपूर्वंपातितःसविचारयन् ॥ लवंययौतदायोद्धुंमहावीरबलोन्नतम् ॥ २ ॥ सुरथःकुशमासा
द्यबाणान्मुंचन्ननेकधा ॥ व्यथयामाससमरेमहावीरशिरोमणिः[1] ॥ ३ ॥ सुरथंविरथंचक्रेबाणैर्दशभिरुच्छिखैः ॥ धनुश्चिच्छेदतरसासुदृढंगुणपूरित
म् ॥ ४ ॥ अस्त्रप्रत्यस्त्रसंहारैःक्षेपणैःप्रतिक्षेपणैः ॥ अभवत्तुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ॥ ५ ॥ अत्यंतंसमरोद्युक्तेसुरथेदुर्जयेनृपे ॥ कुशःसंचिंतयामास
किंकर्तव्यंरणेमया ॥ ६ ॥ विचार्यनिशितंघोरंसायकंसमुपाददे ॥ हननायनृपस्यास्यमहाबलसमन्वितः[2] ॥ ७ ॥ तमागतंशरंदृष्ट्वाकालानलसमप्रभम् ॥
छेत्तुंमतिंचकाराशुतावल्लग्नोमहाशरः ॥ ८ ॥ मुमूर्च्छसमरेवीरोमहावीरबलस्ततः ॥ पपातस्यंदनोपस्थेसारथिस्तमुपाहरत् ॥ ९ ॥ सुरथेपतिते
दृष्ट्वाकुशंजयसमन्वितम् ॥ त्रासयंतंवीरगणानियायपवनात्मजः ॥ १० ॥ समीरसूनुंप्रबलमायांतंवीक्ष्यवानरम् ॥ जहासदर्शयन्दंतान्कोपयन्निवतंक्रुधा
॥ ११ ॥ उवाचचहनूमंतमेहित्वंममसंमुखम् ॥ भेत्स्येबाणसहस्रेणमृतोयास्यसियामिनीम् ॥ १२ ॥ इत्युक्तोहनुमाञ्ज्ञात्वारामसूनुंमहाबल
म् ॥ स्वामिकार्यंप्रकर्तव्यमितिकृत्वाप्रधावितः ॥ १३ ॥ शालमुत्पाट्यतरसाविशालंशतशाखिनम् ॥ कुशंवक्षसिसंलक्ष्ययययौयोद्धुंमहाब[3]
लः ॥ १४ ॥ शालहस्तंसमायांतंहनूमंतंमहाबलम् ॥ त्रिभिःक्षुरप्रैर्विव्याधहृदिचंद्रोपमैर्बली[4] ॥ १५ ॥ सबाणविद्धस्तरसाकुशेनबलशालिना ॥
शालेनहृदिसंजघ्नेदंतान्निष्पिष्यमारुतिः ॥ १६ ॥ शालाहतस्तदाबालःकिंचिन्नाकंपतस्मयात् ॥ तदावीराःप्रशंसांतुप्रचक्रुस्तस्यबाल्य
तः ॥ १७ ॥ सशालेनहतोवीरःसंहारास्त्रंसमाददे ॥ संहन्तुंवैरिणंकोपात्कुशःसपरमास्त्रवित्[5] ॥ १८ ॥ संहारास्त्रंसमालोक्यदुर्जयंकुशमोचितम् ॥
दध्यौरामंस्वमनसाभक्ताविघ्नविनाशकम् ॥ १९ ॥ तदामुक्तंकुशेनाशुतदस्त्रंहृदिमारुतेः ॥ लग्नंमहाव्यथाकारितेनमूर्च्छामितःपुनः[6] ॥ २० ॥
मूर्च्छांप्राप्तंतुतंदृष्ट्वाप्लवंगंबलसंयुतः ॥ विव्याधसायकैस्तीक्ष्णैःसैन्यंतत्सकलंमहत् ॥ २१ ॥ तस्यबाणायुतैर्भग्नंबलंसर्वंरणांगणे ॥ पलायनपरंजातंचतुरंग
समन्वितम् ॥ २२ ॥ तदाकपिपतिःकोपात्सुग्रीवोरक्षकोमहान् ॥ अभ्यधावन्नगान्नैकानुत्पाट्यकुशमुद्भटम् ॥ २३ ॥ कुशःसर्वान्प्रचिच्छेदलीलयाप्रहस

१ महावीरशिरोमणिम्–इ० पा० । २ महाबलसमेतिनः–इति पाठे महाबलसमन्वितस्य नृपस्येति योजना । ३ कुशं प्रति समादाय–इ० पा० । ४ सोऽर्धचंद्रोपमैर्बली–इ० पा० । ५ परममंत्रवित्–इ० पा० । ६ प्रभुः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्नगान् ॥ पुनरप्यागतान्वृक्षांश्चिच्छेदतरसाबली ॥ २४ ॥ अनेकबाणव्यथितःसुग्रीवःसमरांगणे ॥ जग्राहपर्वतंघोरंकुशमस्तकमध्यतः ॥२५॥ कुशस्तंनगमायांतंवीक्ष्यबाणैरनेकधा ॥ निष्पिपेषचकाराशुमहारुद्रांगयोग्यताम् ॥ २६ ॥ सुग्रीवस्तन्महत्कर्मदृष्ट्वाबालेननिर्मितम् ॥ जथा शांप्रतिनिर्वृत्तोवभूवसमरांगणे ॥ २७ ॥ रणमध्येदुराक्रांतंकुशंलांगूलताडकम् ॥ अत्यमर्षीरुषाक्रांतस्तंहंतुंनगमाददे ॥ २८ ॥ आत्मानं हंतुमुद्युक्तंवीक्ष्यसुग्रीवमादरात् ॥ ताडयामासबहुभिःसायकैःशितपर्वभिः ॥ २९ ॥ सताडितोबहुविधैःशरैःपीडासमन्वितः ॥ कुशंहंतुंसमा रुधोययौशालंसमाददे ॥ ३० ॥ तदापिचकुशोवीरोवारुणास्त्रंसमाददे ॥ बबंधतंचपाशेनदृढेनसलवाग्रजः ॥ ३१ ॥ सबद्धःपाशकैःस्निग्धैः कुशेनबलशालिना ॥ पपातरणमध्येवैमहावीरैरलंकृते ॥ ३२ ॥ सुग्रीवंपतितंदृष्ट्वावीराःसर्वेत्रदुद्रुवुः॥जयमापलवभ्रातामहावीरशिरोमणिः ॥३३॥ तावल्लवोभटाञ्जित्वापुष्कलंचांगदंतथा ॥ प्रतापाग्र्यंवीरमणिंतथान्यानपिभूभुजः ॥ ३४ ॥ जयंप्राप्यरणेवीरोलवोभ्रातरमागमत् ॥ संग्रामेजयक र्तारंवैरिकोटिनिपातकम् ॥ ३५ ॥ परस्परंप्रहृषितौपरिरंभंप्रकुर्वतः ॥ जयंप्राप्तौतदावार्तांमुनेचक्रतुरुन्मदौ ॥ ३६ ॥ लवउवाच ॥ ॥ भ्रातस्तवप्रसा देननिस्तीर्णोरणतोयधिः ॥ इदानींवीररणकंशोधयावःसुशोभितम् ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वात्वरितंवीरौजग्मतुस्तौकुशीलवौ ॥ राज्ञोमौलिमणिं चित्रंजग्राहकनकाचितम् ॥ ३८ ॥ पुष्कलस्यलवोवीरोजग्राहमुकुटंशुभम् ॥ अंगदेचमहानर्घ्येशत्रुघ्नस्यापरस्यच ॥ ३९ ॥ गृहीत्वाशस्त्रसंघातंहनूमंतं कपीश्वरम् ॥ सुग्रीवंसविधेगत्वाउभावपिवबंधतुः ॥ ४० ॥ पुच्छेवायुसुतस्यायंगृहीत्वातुकुशानुजः ॥ भ्रातरंप्रत्युवाचेदंनेष्यामिस्वकमंदिरम् ॥ ४१ ॥ आवयोर्जननीप्रीत्यैगृहीत्वापुच्छकेत्वहम् ॥ क्रीडार्थमृषिपुत्राणांकौतुकार्थममैवच ॥ ४२ ॥ एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यमुवाचचकुशोलवम् ॥ अहमेनंग्रही ष्यामिवानरंबलिनंदृढम् ॥ ४३ ॥ इत्येवंभाषमाणौतौबद्ध्वातौबलिनांवरौ ॥ पुच्छयोर्बलिनौधृत्वाजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ॥ ४४ ॥ स्वाश्रमायप्रग च्छंतौवीक्ष्यतौकपिसत्तमौ ॥ कंपमानौजगदतुरन्योन्यंभीतयागिरा ॥ ४५ ॥ हनूमान्कपिराजानंप्रत्युवाचभयार्द्रधीः ॥ एतौरामसुतावस्मान्ने ष्यतःस्वाश्रमंप्रति ॥ ४६ ॥ मयापूर्वंकृतंकर्मजानकींप्रतिगच्छता ॥ तत्रमेजानकीदेवीसंमुखाभून्मनोहरा ॥ ४७ ॥ सामांद्रक्ष्यतिवैदेहीबद्धंपाशे नवैरिणा ॥ तदाहसिष्यतिवराात्रपामेत्रभविष्यति ॥ ४८ ॥ मयाकिमत्रकर्तव्यंप्राणत्यागोभविष्यति ॥ महद्दुःखंचापतितंसरामःकिंकरिष्यति ॥ ४९ ॥ सुग्रीवस्तद्वचःश्रुत्वाममाप्येवंमहाकपे ॥ नेष्यतेयदिमामेवंनिधनंतुभविष्यति ॥ ५० ॥ एवंकथयतोरेवह्यन्योन्यंभयभीतयोः ॥

१ राजसविधे जगाम सलवः कुशः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुशोलवश्चभवनंमातुःप्रापतुरोजसा ॥ ५१ ॥ तावायातौसमीक्ष्यैवजहर्षजननीतयोः ॥ अन्योन्यंपरमप्रीत्यापरिरेभेनिजौसुतौ ॥ ५२ ॥
ताभ्यांपृच्छगृहीतौतौवानरौवीक्ष्यजानकी ॥ हनूमंतंचसुग्रीवंसर्ववीरंकपीश्वरम् ॥ ५३ ॥ जहासपाशबद्धौतौवीक्षमाणावरांगना ॥ उवाचचविमो
क्षार्थंवदंतीवचनंवरम् ॥ ५४ ॥ पुत्रौप्रमुंचतंकीशौमहावीरौमहाबलौ ॥ ईक्षंतौमांयदिस्फीतौप्राणत्यागंकरिष्यतः ॥ ५५ ॥ अयंवैहनुमान्वीरो
योददाहदनोःपुरीम् ॥ अयमप्यृक्षराजोहिसर्ववानरभूमिपः ॥ ५६ ॥ किमर्थंविधृतौकुत्रकिंवाकृतमनादरात् ॥ पुंच्छेयुवाभ्यांविधृतौसमहान्विस्मयोऽस्ति
मे ॥ ५७ ॥ इतिमातुर्वचःश्लक्ष्णंवीक्ष्यतांपुत्रकौतदा ॥ ऊचतुर्विनयश्रेष्ठौमहाबलसमान्वितौ ॥ ५८ ॥ मातःकश्चनभूपालोरामोदाशरथिर्बली ॥ तेनमुक्तो
हयःस्वर्णभालपत्रःसुशोभितः ॥ ५९ ॥ तत्रैवंलिखितंमातरेकवीराप्रसूर्मम ॥ येक्षत्रियास्तेगृण्हंतुनोचेत्पादतलार्चकाः ॥ ६० ॥ तदामयाविचारोवैकृतः
स्वांतेपतिव्रते ॥ भवतीक्षत्रियाकिंनवीरसूःकिंनवाभवेत्॥६१॥धाष्ट्र्यंतद्वीक्ष्यभूपस्यगृहीतोऽश्वोमयाबलात् ॥ जितंकुशेनवीरेणसैन्यंतत्पातितंरणे॥६२॥
मुकुटोयंभूमिपतेर्जानीहिपतिदेवते ॥ अयमप्यन्यवीरस्यपुष्कलस्यमहात्मनः ॥ ६३ ॥ जानीहिमुकुटंत्वन्यंमणिमुक्ताविराजितम् ॥ अश्वोयंमेमनो
हारीकामयानोहिभूपतेः ॥ ६४ ॥ आरोहणायमद्भ्रातुर्जानीहिबलिनोवरे ॥ इमौकीशौमयारंतुमानीतौबलिनांवरौ ॥ ६५ ॥ कौतुकार्थंतवैवैतौसंग्रामेयुद्ध
कारकौ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपतिदेवता ॥ ६६ ॥ जगादपुत्रौतौवीरौ[2]मोचयेथांपुनःपुनः ॥ ॥ सीतोवाच ॥ ॥ युवाभ्यामनयःसृष्टोहृतोराम
हयोमहान् ॥ ६७ ॥ अनेकेपातितावीराइमौबद्धौकपीश्वरौ ॥ पितुस्तवहयोवीरोयागार्थंमोचितोमुना ॥ ६८ ॥ तस्यापिहृतवंतौकिंवाजिनंमखसत्तमे ॥
मुंचतंप्लवगावेतौमुंचतंवाजिनांवरम् ॥ ६९ ॥ क्षाम्यतांभूपतेर्भ्राताशत्रुघ्नःपरकोपनः ॥ जनन्यास्तद्वचःश्रुत्वाऊचतुस्तांबलान्वितौ ॥ ७० ॥ क्षात्रधर्मेण
तंभूपंजितवंतौबलान्वितम् ॥ नास्माकमनयोभाविक्षात्रधर्मेणयुध्यताम् ॥ ७१ ॥ वाल्मीकिनापुराप्रोक्तमस्माकंपठतांपुरः ॥ ७२ ॥ कण्वस्याश्रमकेवाहं
धृत्वायागक्रियोचितम् ॥ तस्मात्सुतःस्वपित्रापियुध्येद्भ्रात्रापिचानुजः ॥ ७३ ॥ गुरुणाशिष्यएवापितस्मान्नोपापसंभवः ॥ त्वदाज्ञातोऽधुनाचावांदास्या
वोहयमुत्तमम् ॥ ७४ ॥ मोक्ष्यावःकीशावेतौहिकरिष्यावोवचस्तव ॥ इत्युक्त्वामातरंवीरौगतौरणेकपीश्वरौ ॥ ७५ ॥ अमुंचतांहयंचापिहयमेधक्रियोचि
तम् ॥ सीतादेवीस्वपुत्राभ्यांश्रुत्वासैन्यंनिपातितम् ॥ ७६ ॥ श्रीरामंमनसाध्यात्वाभानुमैक्षतसाक्षिणम् ॥ यद्यहंमनसावाचाकर्मणारघुनायकम् ॥ ७७॥

१ गृहीतौ येन वां पुच्छे तच्छंसास्मान्मनःस्थितम्–इ० पा० । २ शोचयंती पुनः पुनः–इ०, मोचयंती पुनः पुनः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भजामिनान्यंमनसातर्हिजीवेदयंनृपः ॥ सैन्यंचापिमहत्सर्वंयन्नाशितमिदंबलात् ॥ ७८ ॥ पुत्राभ्यांतत्तुजीवेतमतस्तत्याज्जगतांपते ॥ इतियावद्वचोब्रूते
जानकीपतिदेवता ॥ ७९ ॥ तावद्बलंचतत्सर्वंजीवितंरणमूर्द्धनि ॥ ८० ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसैन्यजीव
नंनामचतुःषष्टितमोध्यायः ॥ ६४ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ क्षणान्मूर्च्छांजहौवीरःशत्रुघ्नःसमरांगणे ॥ अन्येपिवीराबलिनोमूर्च्छांप्राप्ताःसुजीविताः ॥ १ ॥
शत्रुघ्नोवाजिनांश्रेष्ठंददर्शपुरतःस्थितम् ॥ आत्मानंचशिरस्त्राणरहितंसैन्यजीवितम् ॥ २ ॥ वीक्ष्यचित्रमिदंस्वांतेचकारचजगादह ॥ सुमतिंमंत्रिणांश्रेष्ठं
मूर्च्छाविरहितंतदा ॥ ३ ॥ कृपांकृत्वाहयंप्रादाद्बालोयज्ञस्यपूर्तये ॥ गच्छामरामंतरसाहयागमनकांक्षिणम् ॥ ४ ॥ इत्युक्त्वासरथेस्थित्वाह
यमादायवेगतः ॥ ययौतदाश्रमाद्दूरंभेरीशंखविवर्जितः ॥ ५ ॥ तत्पृष्ठतोमहासैन्यंचतुरंगसमन्वितम् ॥ चचालकुर्वन्संभग्नंस्वभारेणफणीश्वरम् ॥
॥ ६ ॥ जवेनजान्हवींतीर्त्वाकल्लोलजलशालिनीम् ॥ जगामविषयेस्वीयेस्वकीयजनशोभिते ॥ ७ ॥ पुष्कलेनयुतोराजासुरथेनसमन्वितः ॥
रथेमणिमयेतिष्ठन्महत्कोदंडधारकः ॥ ८ ॥ हयंतंपुरतःकृत्वारत्नमालाविभूषितम् ॥ श्वेतातपत्रंतस्यैवमूर्ध्निचामरभूषितम् ॥ ९ ॥ अने
करथसाहस्रैःपरीतोबलिभिर्नृपैः ॥ उद्यत्कोदंडललितैर्वीरनादविभूषितैः ॥ १० ॥ क्रमेणनगरींप्रापसूर्यवंशविभूषिताम् ॥ अनेकैःकेतुभिःश्रेष्ठैर्भूषितांदुर्ग
राजिताम् ॥ ११ ॥ रामःश्रुत्वाहयंप्राप्तंशत्रुघ्नेनसहासुना ॥ पुष्कलेनचवीरेणययौहर्षमनेकधा ॥ १२ ॥ कटकंनिर्दिदेशासौचतुरंगंमहाबलम् ॥ लक्ष्म
णंप्रेषयामासभ्रातरंबलिनांवरम् ॥ १३ ॥ लक्ष्मणःसैन्यसहितोगत्वाभ्रातरमागतम् ॥ परिरेभेमुदाक्रांतःक्षतशोभितगात्रकम् ॥ १४ ॥ सर्वत्रकुशलंपृ
ष्टोवार्ताचात्रचकारसः ॥ परमंहर्षमापन्नःशत्रुघ्नःसंगतोमुदा ॥ १५ ॥ सौमित्रिःस्वरथेस्थित्वाभ्रात्रासहमहामनाः ॥ सैन्येनमहतावीरोययौस्वनगरीं
प्रति ॥ १६ ॥ सरयूःपुण्यसलिलापवित्रितजगत्त्रया ॥ रामपादरजःपूताशरच्चंद्रसमप्रभा ॥ १७ ॥ हंसकारंडवाकीर्णाचक्रवाकोपशोभिता ॥ विचि
त्रतरवर्णैश्चपक्षिभिर्नादिताभृशम् ॥ १८ ॥ मंडपास्तत्रबहुशोरामचंद्रेणकारिताः ॥ ब्राह्मणानांवेदविदांपृथक्पाठनिनादकाः ॥ १९ ॥ क्षत्रियास्त
त्रबहवोधनुःपाणिसुशोभिताः ॥ ज्याटंकारेणबहुनानादयंतोमहीतलम् ॥ २० ॥ भुंजतेब्राह्मणायत्रविचित्रान्नैर्मनोहरैः ॥ परस्परंप्रपश्यंतोवार्ताचक्रु
र्मनोहराम् ॥ २१ ॥ पायसान्नानिशुभ्राणिचंद्रकांतिसमानिच ॥ क्षीराज्यबहुयुक्तानिशर्करामिश्रितानिच ॥ २२ ॥ अपूपास्तत्रबहुलाश्चंद्रबिंबसमाःश्रिया ॥
कर्पूरादिसुगंधेनवासिताःसुमनोहराः ॥ २३ ॥ फेनिकाघटकाःस्निग्धाःशतच्छिद्राविरंध्रकाः ॥ शष्कुल्योमंडकामृष्टामधुरान्नसमन्विताः ॥ २४ ॥ भक्तं

१ सर्वाणि–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुमुदसंकाशंमुद्गदालिविमिश्रितम् ॥ सुगंधेनसमायुक्तमत्यंतंप्रीतिदायकम् ॥ २५ ॥ ओदनोदधिनायुक्तोभीमसेनसमन्वितः[1] ॥ स्वादुपाककरैःसृष्टः पात्रेमुक्तःप्रवेपकैः ॥ २६ ॥ तत्रकेचिद्द्विजाःपात्रेनिक्षिप्तंवीक्ष्यपायसम् ॥ परस्परंतेप्रत्यूचुःकिमिदंदृश्यतेद्भुतम् ॥ २७ ॥ किंचंद्रबिंबंनभसःपतितंतमसोभयात् ॥ अमृतंतुभवत्यत्रमृत्युनाशकमद्भुतम् ॥२८॥ तच्छ्रुत्वारोषताम्राक्षःप्रोवाचान्योद्विजोत्तमः ॥ नभवत्येवचंद्रस्यबिंबंत्वमृतविप्रुतम् ॥२९॥ एकस्मिंदोर्वपुस्त्वेतद्दृश्यतेसदृशंकथम् ॥ ब्राह्मणानांसहस्रस्यपात्रेपात्रेपृथक्पृथक् ॥ ३० ॥ ततोजानीहिकुमुदंकर्पूरंवाभविष्यति ॥ माजानीहिमृगांकस्यबिंबंशुभ्रश्रियान्वितम् ॥ ३१ ॥ तावदन्योरुषाक्रांतोधुन्वन्स्वंमस्तकंतथा ॥ नजानंतिद्विजामूढाःस्वादुज्ञानाविचक्षणाः ॥ ३२ ॥ इदंतुक्षौद्रकंदस्यरसेनपरिपाचितम् ॥ जानीहिशतपत्रस्यपुष्पाणिमधुराणिच ॥ ३३ ॥ एवंपरस्परंविप्राःकंदमूलफलाशिनः ॥ तर्कयंतिमुनेप्रीतारसज्ञानेतिलोलुपाः ॥ ॥ ३४ ॥ तावदन्योद्विजःप्राहक्षत्रियाणांवरंजनुः ॥ भोक्ष्यंतेतादृशंत्वन्नंमहत्पुण्यैरुपस्कृतम् ॥ ३५ ॥ तदातंप्राब्रवीद्विप्रोदत्तस्यफलमीदृशम् ॥ येददत्यग्रजन्मभ्यःप्राप्नुवंतितदीप्सितम् ॥ ३६ ॥ यैरर्चितोनैवहरिर्नैवेद्यैर्विविधैर्मुहुः ॥ तेषामेतादृशंभोज्यंनभवेदक्षिगोचरम् ॥ ३७ ॥ यैर्नरैरग्रजन्मानोभोजिताविविधैरसैः ॥भुंजतेतेस्वादुरसंपापिनांचक्षुरुज्झितम्॥३८॥एवंविधैरसैर्मिष्टैर्भोजिताद्विजसत्तमाः॥ मंडपेविपठंतस्तेशब्दब्रह्मविचक्षणाः॥३९॥नृत्यंत्येकेहसन्त्येकेनदन्त्येकेप्रहर्षिताः ॥ उत्सवोबहुरुद्भातितत्रशत्रुघ्नआगमत् ॥४०॥ रामःशत्रुघ्नमायांतंपुष्कलेनसमन्वितम् ॥ निरीक्ष्यमुदमुद्भूतांरक्षितुंनाशकत्तदा॥४१॥यावदुत्तिष्ठतेरामोभ्रातरंहयपालकम्॥ तावद्रामपदेलग्नःशत्रुघ्नोभ्रातृवत्सलः॥४२॥पादयोःपतितंवीक्ष्यभ्रातरंविनयान्वितम् ॥ परिरेभेदृढंप्रीतःक्षतसंशोभितांगकम्॥४३॥अश्रूणिबहुधामुंचन्हर्षाच्छिरसिराघवः॥अत्यंतंपरमांप्रापमुदंवचनदूरगाम्॥४४॥ पुष्कलंस्वीयपदयोर्नम्रंविनयविह्वलः ॥ सुदृढंभुजयोर्मध्येविनीयापीडयद्भृशम् ॥ ४५ ॥ हनूमंतंतथावीरंसुग्रीवंचांगदंतथा ॥ लक्ष्मीनिधिंजनकजंप्रतापाग्र्यंरिपुंजयम्[2] ॥ ४६ ॥ सुबाहुंसुमदंवीरंविमलंनीलरत्नकम् ॥ सत्यवंतंवीरमणिंसुरथंरामसेवकम् ॥ ४७ ॥ अन्यानपिमहाभागान्रघुनाथःस्वयंतदा ॥ परिरेभेदृढंस्निग्धान्पादयोःप्रणतान्नृपान् ॥ ४८ ॥ सुमतिःश्रीरघुपतिंभक्तानुग्रहकारकम् ॥ परिरभ्यदृढंप्रीतःसंमुखेतिष्ठदुन्नतः ॥ ४९ ॥ तदारामोनिजामात्यंवीक्ष्यसान्निध्यमागतम् ॥ उवाचपरमप्रीत्यामंत्रिणंवदतांवरः ॥ ५० ॥ सुमतेमंत्रिणांश्रेष्ठशंसमेवाग्मिनांवर ॥ कएतेभूमिपाःसर्वेकथमत्रसमागताः ॥ ५१ ॥ कुत्रकुत्रहयःप्राप्तःकेनकेननियंत्रितः ॥ कथंवैमोचितोभ्रात्रामहाबलसुशालिना ॥ ५२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोमंत्रिणांश्रेष्ठःसुमतिःप्राहराघवम् ॥ प्रहसन्मेघगंभीर

१ कर्पूरेण समन्वितः–इ० पा० । भीमसेनसमन्वितः इति पाठेऽपि भीमसेनेत्याख्यकर्पूरेण समान्वित इत्यर्थः । २ रिपुंतपम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नादेनचसुबुद्धिमान् ॥ ६३ ॥ ॥ सुमतिरुवाच ॥ ॥ सर्वज्ञस्यपुरस्तेद्यमयाकथमुदीर्यते ॥ पृच्छसित्वंलोकरीत्यासर्वंजानासिसर्वदृक् ॥ ६४ ॥ तथा
पितवनिर्देशंशिरस्याधायसर्वदा ॥ ब्रवीमितच्छृणुष्वाद्यसर्वराजशिरोमणे ॥ ६५ ॥ त्वत्प्रसादादहोस्वामिन्सर्वत्रजगतीतले ॥ परिबभ्रामतेवाहोभालपत्र
सुशोभितः ॥ ६६ ॥ नकश्चित्तंनिजग्राहस्वनामबलदर्पितः ॥ स्वंस्वंराज्यंसमर्प्याथप्रणेमुस्तेपदांबुजम् ॥६७॥ कोवारावणदैत्येंद्रनिहंतुर्वाजिसत्तमम्॥
गृह्णातिविजयाकांक्षीजरामरणवर्जितः ॥ ६८ ॥ अहिच्छत्रांगतस्तावत्तववाजीमनोरमः ॥ तद्राजासुमदःश्रुत्वाहयंप्राप्तंतवप्रभो ॥ ६९ ॥ सपुत्रःप्रबलः
सर्वसैन्येनवलिनावृतः ॥ सर्वंसमर्पयामासराज्यंनिहतकंटकम् ॥ ६० ॥ योराजाजगतांनेत्रींमातरंजगदंबिकाम् ॥ प्रसाद्यचिरमायुष्यंलेभेराज्यमकंट
कम् ॥ ६१ ॥ सएषत्वांप्रणमतिसुमदःप्रभुसेवितम् ॥ तंगृहाणकृपादृष्ट्याचिरादर्शनकांक्षकम् ॥ ६२ ॥ ततःसुबाहुभूपस्यनगरेबलपूरिते ॥ दमनस्त
स्यवैपुत्रःप्रजग्राहहयोत्तमम् ॥ ६३ ॥ तेनसाकंमहद्युद्धंबभूवदमनेनच ॥ पुष्कलोजयमापेदेसंमूर्छ्यसुभुजात्मजम् ॥ ६४ ॥ ततःसुबाहुःसंक्रुद्धोरणेपवन
जंबलात् ॥ युयुधेतवपादाब्जसेवकंबलिनांवरम् ॥ ६५ ॥ तस्यपादाहतोज्ञानंप्राप्यशापतिरस्कृतम् ॥ तुभ्यंसमर्प्यसकलंवाजिनःपालकोभवत् ॥ ६६॥
एषत्वांसुभुजोराजाप्रणमत्युन्नतांगकः ॥ कृपादृष्ट्याभिषिंचत्वंसुबाहुंनयकोविदम्[1] ॥ ६७ ॥ ततोमुक्तोहयोरेवाह्रदेसनिममज्जह ॥ तत्रप्राप्तंमोहनास्त्रंशत्रु
घ्नेनबलीयसा ॥ ६८ ॥ ततोदेवपुरेप्रागाच्छिववासविभूषिते ॥ तत्रत्यंतुविजानासियतस्त्वंतत्रचागतः ॥ ६९ ॥ विद्युन्मालीहतोदैत्यःसत्यवान्संगत
स्ततः॥ सुरथेनसमंयुद्धंजानासित्वंमहामते ॥ ७० ॥ ततःकुंडलकान्मुक्तोहयोबभ्रामसर्वतः ॥ नकश्चित्तंनिजग्राहस्ववीर्यबलदर्पितः ॥ ७१ ॥ वाल्मी
केराश्रमेरम्येहयःप्राप्तोमनोरमः ॥ तत्रयत्कुतुकंजातंतच्छृणुष्वनरोत्तम ॥ ७२ ॥ तत्रार्भस्तवसारूप्यंबिभ्रत्षोडशवार्षिकः ॥ जग्राहवीक्ष्यपत्रांकंवाजिनं
बलवत्तमः ॥ ७३ ॥ तत्रकालजितायुद्धंमहज्जातंनरोत्तम ॥ निहतस्तेनवीरेणशितधारेणहेतिना ॥ ७४ ॥ अनेकेनिहताःसंख्येपुष्कलाद्यामहाबलाः ॥ मू
र्च्छितंचापिशत्रुघ्नंचक्रेवीरशिरोमणिः ॥ ७५ ॥ तदाराजामहद्दुःखंविचार्यहृदिसंयुगे ॥ कोपेनमूर्च्छितंचक्रेवीरोहिबलिनांवरः ॥ ७६ ॥ सयावन्मूर्च्छितो
राज्ञातावदन्यःसमागतः ॥ तेनैतेनचसंजीव्यनाशितंकटकंतव ॥ ७७ ॥ सर्वेषांमूर्च्छितानांतुशस्त्राण्याभरणानिच ॥ गृहीत्वावानरौबद्धौजग्मतुःस्वाश्रमं
प्रति ॥ ७८ ॥ कृपांकृत्वापुनस्तेनदत्तोऽश्वोयज्ञियोमहान् ॥ जीवनंप्रापितंसर्वंकटकंनष्टजीवितम् ॥ ७९ ॥ वयंगृहीत्वातंवाहंप्राप्तास्तवसमीपतः ॥
एतदेवमयाज्ञातंतदुक्तंतेपुरोवचः ॥ ८० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसुमतिनिवेदनंनामपंचषष्टितमोऽध्यायः॥६५॥

१ रणकोविदम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ शेषउवाच ॥ ॥ कथितौवैसुमतिनावाल्मीकेराश्रमेशिशू ॥ पुत्रौस्वीयावितिज्ञात्वावाल्मीकिंप्रतिसंजगौ ॥ १ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥
कौशिशूममसारूप्यधारकौबलिनांवरौ ॥ किमर्थंतिष्ठतस्तत्रधनुर्विद्याविशारदौ ॥ २ ॥ अमात्यकथितौश्रुत्वाविस्मयोममजायते ॥ यौशत्रुघ्नंहनूमंतंली
लयांगववंधतुः ॥ ३ ॥ तस्माच्छंसमुनेसर्वंबालयोश्चविचेष्टितम् ॥ यथामेपरमाप्रीतिर्भवत्येवमभीप्सिता ॥४॥ इतितत्कथितंश्रुत्वाराजराजस्यधीमतः ॥
उवाचपरमंवाक्यंस्पष्टाक्षरसमन्वितम् ॥ ५ ॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ ॥ तवांतर्यामिणोनॄणांकथंज्ञानंचनोभवेत् ॥ तथापिकथयाम्यत्रतवसंतोषहेत
वे ॥ ६ ॥ राजन्यौबालकौमह्यमाश्रमेबलिनांवरौ ॥ त्वत्सारूप्यधरौस्वंगमनोहरवपुर्धरौ ॥ ७ ॥ त्वयायदावनेत्यक्ताजानकीवैनिरागसी ॥ अं
तर्वत्नीवनेघोरेविलपंतीमुहुर्मुहुः ॥ ८ ॥ कुररीमिवदुःखार्तांवीक्ष्याहंतववल्लभाम् ॥ जनकस्यसुतांपुण्यामाश्रमेत्वानयंतदा ॥ ९ ॥ तस्याःपर्णकुटी
रम्यारचितामुनिपुत्रकैः ॥ तस्यामसूतपुत्रौद्वौभासयंतौदिशोदश ॥ १० ॥ तयोरकरवंनामकुशोलवइतिस्फुटम् ॥ ववृधातेऽनिशंतत्रशुक्लपक्षेयथाश
शी ॥ ११ ॥ कालेनोपनयाद्यानिसर्वाणिकृतवानहम् ॥ वेदान्सांगानहंसर्वान्ग्राहयामासभूपते ॥ १२ ॥ सर्वाणिसरहस्यानिशृणुष्वमुखतोमम ॥
आयुर्वेदंधनुर्विद्यांशस्त्रविद्यांतथैवच ॥ १३ ॥ विद्यांजालंधरींचाथसंगीतकुशलौकृतौ ॥ गंगाकूलेगायमानौलताकुंजवनेषुच ॥ १४ ॥ चंचलौचलचि
त्तौतौसर्वविद्याविशारदौ ॥ तदाहमतिसंतोषंप्राप्तश्चाहंरघूत्तम ॥ १५ ॥ दत्त्वासर्वाणिचास्त्राणिमस्तकेनिहितःकरः ॥ अतीवगानकुशलौदृष्ट्वालोकावि
सिष्मिरे ॥ षड्जमध्यमगांधारस्वरभेदविशारदौ ॥ १६ ॥ तथाविधौविलोक्याहंगापयामिमनोहरम् ॥ भविष्यज्ञानयोगाच्चकृतंरामायणंशुभम् ॥१७॥
मृदंगपणवाद्यादियंत्रवीणाविशारदौ ॥ वनेवनेचगायंतौमृगपक्षिविमोहकौ ॥ १८ ॥ अद्भुतंगीतमाधुर्यंतवरामकुमारयोः ॥ श्रोतुंतौवरुणोबालावानिना
यविभावरीम् ॥ १९ ॥ मनोहरवयोरूपौगानविद्याब्धिपारगौ ॥ कुमारौजगदुस्तत्रलोकेशादेशतःकलम् ॥ २० ॥ परमंमधुरंरम्यंपवित्रंचरितंतव ॥
शुश्राववरुणःसार्द्धंकुटुंबेनचगायकैः ॥ २१ ॥ शृण्वन्नैवगतस्तृप्तिंमित्रेणवरुणःसह ॥ सुधातोपिपरंस्वादुचरितंरघुनंदन ॥ २२ ॥ गानानंदमहालोभहृ
तप्राणेंद्रियक्रियः ॥ प्रत्यागंतुंदिदेशासौकुमारौनहितावकौ ॥ २३ ॥ रमणीयमहाभोगैर्लोभितावपिबालकौ ॥ चलितौनगुरोश्चात्ममातुःपादांबुजस्मृ
तेः ॥ २४ ॥ अहंचापिगतःपश्चाद्वरुणालयमुत्तमम् ॥ वरुणःप्रेमसहितःपूजांचक्रेममप्रभो ॥ २५ ॥ पृच्छतेजन्मकर्मादिसर्वंज्ञायापिबालयोः ॥ वरुणा
याब्रुवंसर्वंजन्मविद्याद्युपागमम् ॥२६॥ श्रुत्वासीतासुतौदेवःसचक्रेंबरभूषणैः ॥देवदत्तामितिग्राह्यामितिमद्वाक्यगौरवात्॥२७॥आहृतंराजपुत्राभ्यांयद्दत्तंवरु

१ मेहलाम्–इ० पा० । २ परमबालयोः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णेनतत् ॥ प्रसन्नेनतयोर्वाद्यगानविद्यावयोगुणैः ॥ ततोमामब्रवीत्सीतामुद्दिश्यवरुणःकृती ॥ २८ ॥ सीतापतिव्रताधुर्यारूपशीलवयोन्विता ॥ वीरपुत्रा महाभागात्यागंनार्हतिकर्हिचित् ॥ २९ ॥ महतीहानिरेतस्यास्त्यागेहिरघुनंदन ॥ सिद्धीनांपरमासिद्धिरेषातेह्यनपायिनी ॥ ३० ॥ पामरैर्महिमानास्या ज्ञायतेयदिदूषितैः ॥ काहानिस्तावतारामपुण्यश्रवणकीर्तन ॥ ३१ ॥ अस्मत्साक्षिकमेतस्याःपावनंचरितंसदा ॥ सद्यस्तेसिद्धिमायांतियेसीतापदचिंतकाः ॥ ३२ ॥ यस्याःसंकल्पमात्रेणजन्मस्थितिलयादिकाः ॥ भवंतिजगतांनित्यंव्यापाराऐश्वराअमी ॥ ३३ ॥ सीतामृत्युःसुधाचेयंतपत्येषाचवर्षति ॥ स्वर्गोमोक्षस्तपोयोगोदानंचतवजानकी ॥ ३४ ॥ ब्रह्माणंशिवमन्यांश्चलोकपालान्मदादिकान् ॥ करोत्येषाकरोत्येवनान्यासीतातवप्रिया ॥ ३५ ॥ त्वंपि तासर्वलोकानांसीताचजननीत्यतः ॥ कुदृष्टिरत्रतुक्षेमयोग्यानतवकर्हिचित् ॥ ३६ ॥ वेत्तिसीतांसदाशुद्धांसर्वज्ञोभगवान्स्वयम् ॥ भवानपिसुतांभूमेः प्राणादपिगरीयसीम् ॥ ३७ ॥ आदर्तव्यात्वयातस्मात्प्रियाशुद्धेतिजानकी ॥ नचशापपराभूतिःसीतायांत्वयिवाविभो ॥ ३८ ॥ इमानिममवाक्यानि वाच्यानिजगतांपतिम् ॥ रामंप्रतित्वयासाक्षाद्वाल्मीकेमुनिसत्तम ॥ ३९ ॥ इत्युक्तोवरुणेनाहंसीतासंग्रहकारणात् ॥ एवमेवहिसर्वैश्चलोकपालैरपिप्रभो ॥ ४० ॥ श्रुतंरामायणोद्गानंपुत्राभ्यांतेसुरासुरैः ॥ गंधर्वैरपिसर्वैश्चकौतुकाविष्टमानसैः ॥ ४१ ॥ प्रसन्नाएवसर्वेपिप्रशशंसुःसुतौचते ॥ त्रैलोक्यंमोहितं ताभ्यांरूपगानवयोगुणैः ॥ ४२ ॥ दत्तंयल्लोकपालैस्तुसुताभ्यांस्वीकृतंहितत् ॥ ऋषिभिश्चवराआभ्यामन्येभ्यःकीर्तिरेवच ॥ ४३ ॥ एकरामंजगत्स र्वंपूर्वंमुनिविलोकितम् ॥ त्रिराममधुनाजातंसुताभ्यांतेखिलेक्षितम् ॥ ४४ ॥ एककामपरामूर्तिर्लोकेपूर्वमवेक्षिता[1] ॥ कामैश्चतुर्भिरद्यायंजायतेचयतस्त तः ॥ ४५ ॥ सर्वत्रान्यत्रराजेंद्ररामपुत्रौकुशीलवौ ॥ गीयतेअत्रसंकोचःकिंकृतोविदुषित्वयि ॥ ४६ ॥ कृतेषुतवसर्वेषुश्रूयतेमहतीस्तुतिः ॥ त्यागादन्य त्रसीतायाःपुण्यश्लोकाशिरोमणे ॥ ४७ ॥ त्वयात्रैलोक्यनाथेनगार्हस्थ्यमनुकुर्वता ॥ अंगीकार्यौसुतौरामविद्याशीलगुणान्वितौ ॥ ४८ ॥ नतौस्वांमा तरंहित्वास्थास्यतोभवदंतिके ॥ जनन्यासहितौतस्मादाकार्यौभवतासुतौ ॥ ४९ ॥ दत्तएवतयेदानींसेनासंजीवनात्पुनः ॥ प्रत्ययःसर्वलोकानांपावनः पततामपि ॥ ५० ॥ नाज्ञातंतेनचास्माकंनामराणांचमानद ॥ शुद्धौतस्यास्तुलोकानांयन्नष्टंतदिहध्रुवम् ॥ ५१ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिवाल्मी किनारामःसर्वज्ञोप्यवबोधितः ॥ स्तुत्वानत्वाचवाल्मीकिंप्रत्युवाचसलक्ष्मणम् ॥ ५२ ॥ गच्छताताधुनासीतामानेतुंधर्मचारिणीम् ॥ सपुत्रांरथमास्था यसुमंत्रसहितःसखे ॥ ५३ ॥ श्रावयित्वाममेमानिमुनेश्चवचनान्यपि ॥ संबोध्यचपुरीमेतांसीतांप्रत्यानयाशुताम् ॥ ५४ ॥ ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ ॥ या

१ एककामपराभूतिः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यामितवसंदेशात्सर्वेषांनंःप्रभोर्विभो॥देव्यायास्यतिचेद्देवयात्रामेसफलाततः ॥५५॥ मयिसामाभ्यसूयैवपूर्वदोषवशात्सती॥ अनागतायांतस्यांतुक्षमस्वा
गंतुकंमम ॥५६॥ इत्युक्त्वालक्ष्मणोरामंरथेस्थित्वानृपाज्ञया॥ सुमित्रमुनिशिष्याभ्यांयुतोगाद्भूमिजाश्रमम् ॥५७॥ कथंप्रसादनीयास्यात्सीताभगवतीम
या ॥ पूर्वदोषंविजानंतीरामाधीनस्यमेसदा ॥५८॥ एवंसंचिंतयन्नंतर्हर्षसंकोचमध्यगः॥ लक्ष्मणःप्रापसीतायाआश्रमंश्रमनाशनम्॥५९॥रथात्सोथावरुह्यारा
दश्रुरुद्धविलोचनः॥आर्येपूज्येभगवतिशुभेइतिवदन्मुहुः ॥६०॥ पपातपादयोस्तस्यावेपमानाखिलांगकः॥उत्थापितस्तयादेव्याप्रीतिविह्वलयासच॥६१॥
किमर्थमागतःसौम्यवनंमुनिजनप्रियम्॥ आस्तेसकुशलीदेवःकौसल्याशुक्तिमौक्तिकः॥६२॥ अरोषोमयिकश्चित्सकीर्त्याकेवलयादृतः॥ कीर्त्यतेसर्वलोकै
श्चकल्याणगुणसागरः ॥ ६३ ॥ अकीर्तिभीतिमापन्नस्त्यक्तुंमांत्वांनियुक्तवान् ॥ यदिततश्चलोकेषुकीर्तिस्तस्यामलाभवत् ॥ ६४ ॥ मृत्वापिप
तिसत्कीर्तिंकुर्वत्यामेहिसुस्थिरा ॥ पतिसामीप्यमेवाशुभूयादेवाहिदेवर ॥ ६५ ॥ त्यक्तयापिमयातेननासौत्यक्तोमनागपि ॥ फलंहिसाधनायत्तंहे
तुःफलवशोनतु ॥ ६६ ॥ कौसल्याशल्यशून्यासौकृपापूर्णासदामयि ॥ आस्तेकुशलिनीयस्याःपुत्रस्त्रैलोक्यपालकः ॥ ६७ ॥ सर्वेकुशलिनःसंतिभर
ताद्याश्चबांधवाः ॥ सुमित्राचमहाभागायस्याःप्राणादहंप्रिया ॥ ६८ ॥ मद्भर्तुःकित्वमपित्यक्तःसर्वलोकेषुकीर्तये ॥ राज्ञःकिंदुस्त्यजंतस्यस्वात्मापिय
स्यनप्रियः ॥ ६९ ॥ इत्येवंबहुधापृष्टस्तयारामानुजःसताम् ॥ उवाचकुशलीदेवःकुशलंत्वयिपृच्छति ॥ ७० ॥ कौसल्याचसुमित्राचयाश्चान्या
राजयोषितः ॥ पप्रच्छुःकुशलंदेविप्रीत्यात्वामाशिषासह ॥ ७१ ॥ कुशलप्रश्नपूर्वंहितवपादाभिवंदनम् ॥ निवेदयामिशत्रुघ्नभरताभ्यांकृतंशुभे ॥ ७२ ॥
गुरुभिर्गुरुपत्नीभिःसर्वाभिरपितेशुभे ॥ दत्ताशीःकुशलप्रश्नःकृतश्चत्वयिजानकि ॥ ७३ ॥ आकारयतिदेवस्त्वांनिर्व्यलीकेनचात्मवान् ॥ अलभ्यान्यर
तिस्त्वत्तोन्यत्रसर्वत्रभामिनि ॥ ७४ ॥ शून्याएवदिशःसर्वास्त्वांविनाजनकात्मजे ॥ पश्यन्रोदितिनाथोनोरोदयन्नितरानपि ॥ ७५ ॥ यत्रदेविस्थितासि
त्वंनित्यंस्मरतिराघवः ॥ अशून्यंतुतमेवासौमन्यमानोविदेहजे ॥ ७६ ॥ धन्योयमाश्रमोजातोवाल्मीकेर्यत्रजानकी ॥ कालंक्षपतिवार्ताभिर्मदीयाभिर्वद
न्निति ॥ ७७ ॥ उक्तवान्यद्बुदन्किंचित्स्वामीनस्त्वयितच्छृणु ॥ व्यक्तीभवतिवक्तुर्यद्धृद्गतंतदसंशयम् ॥ ७८ ॥ लोकावदंतिमामेवसर्वेषामीश्वरेश्वरम् ॥
अहंत्वदृष्टमेवैषांस्वतंत्रंकारणंब्रुवे ॥ ७९ ॥ अदृष्टमेवकार्येषुसर्वेशोऽप्यनुगच्छति ॥ ईशनीयाःकुतोनैतदन्वीयुःसुखदुःखयोः ॥ ८० ॥ धनुर्भंगेमतिभ्रंशे
कैकय्यामरणेपितुः ॥ अरण्यगमनेतत्रहरणेतववारिधेः ॥ ८१ ॥ तरणेरक्षसांभर्तुर्मारणेपिरणेरणे ॥ सहायीभवनेमह्यमृक्षवानररक्षसाम् ॥ ८२ ॥ लाभेत
वप्रतिज्ञायाःसत्यत्वेचसतीमणे ॥ पुनःस्वबंधुसंबंधेराज्यप्राप्तौचभामिनि ॥ ८३ ॥ पुनःप्रियावियोगेचकारणंयदवारणम् ॥ प्रसीदतितदेवाद्यसंयोगेपुन

१ वः प्रियाद्विभो–इ० पा० । २ निर्व्यलीकः कृतात्मवान्–इ० पा० । ३ मन्येयम्–इ० पा० । ४ सर्वेशोप्यनुगच्छति–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रावयोः ॥ ८४ ॥ वेदोन्यथाकृतोयेन[1]लोकोत्पत्तिलयौयतः ॥ लोकाननुगतस्तस्मात्कारणंप्रथमंत्वहम् ॥ ८५ ॥ अदृष्टमनुवर्ततेलोकाःसंप्रतिबोधकाः ॥
भोगेनजीर्यतेऽदृष्टंतत्तद्भुक्तंत्वयावने ॥ ८६ ॥ स्नेहोऽकारणकःसीतेवर्धमानोममत्वयि ॥ लोकादृष्टेतिरस्कृत्यत्वामाह्वयतआदरात् ॥ ८७ ॥ शङ्कितेना
पिदोषेणस्नेहनैर्मल्यमज्जनम् ॥ भवतीतिसवैशुद्धआस्वाद्योविबुधैःसदा ॥ ८८ ॥ स्नेहशुद्धिरियंभद्रेकृतामेत्वयिनान्यथा ॥ मंतव्यंरक्षितोऽप्येषलोकः
शिष्टानुवर्तिना ॥ ८९ ॥ आवयोर्निंदयादेविसर्वावस्थासुशुद्धये ॥ लोकोनश्येद्धिसंमूढश्चरितैर्महतामयम् ॥ ९० ॥ आवयोरुज्ज्वलाकीर्तिरावयोरुज्ज्व
लोरसः ॥ आवयोरुज्ज्वलौवंशावावयोरुज्ज्वलाःक्रियाः ॥ ९१ ॥ भवेयुरावयोःकीर्तिंगायकाउज्ज्वलाभुवि ॥ आवयोर्भक्तिमंतोयेतेयांत्यंतेभवांबु
धेः॥ ९२ ॥ इत्युक्ताभवतीतेनप्रीयमाणेनतेगुणैः ॥ पत्युःपादांबुजेद्रष्टुंकरोतुसदयंमनः ॥ ९३ ॥ वासांसिरमणीयानिभूषणानिमहांतिच ॥ अंगरागस्तथा
गंधामनोज्ञास्त्वयियोजिताः ॥ ९४ ॥ रथोदास्यश्चरामेणप्रेषिताउत्सवायते ॥ छत्रंचचामरेशुभ्रेगजाअश्वाश्चशोभने ॥ ९५ ॥ स्तूयमानाद्विजश्रेष्ठैःसूत
मागधवंदिभिः ॥ वंद्यमानापुरस्त्रीभिःसेव्यमानाचयोद्धृभिः ॥ ९६ ॥ पुष्पैःसंछाद्यमानाचदेवीदेवांगनादिभिः ॥ धनानिददतीतेभ्योद्विजातिभ्योयथेप्सि
तम् ॥९७॥ गजारूढौ कुमारौचपुरस्कृत्यजनेश्वरी ॥ मया[2]नुगम्यमानाचगच्छायोध्यांनिजांपुरीम् ॥९८॥ त्वयितत्रगतायांतुसंगतायांप्रियेणते ॥ सर्वासांरा
जनारीणामागतानांचसर्वशः ॥९९॥ सर्वासामृषिपत्नीनांकौसला[3]नांतथैवच ॥ मंगलैर्वाद्यगीताद्यैर्भवत्वद्यमहोत्सवः॥१००॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इति
विज्ञापनांदेवीश्रुत्वासीतातमाहसा ॥ नाहंकीर्तिकरीराज्ञोह्यपकीर्तिःस्वयंत्वहम् ॥ १०१ ॥ किंमयातस्यसाध्यंस्याद्धर्मकामार्थशून्यया ॥ सत्येवंभवतां
भूपेकोविश्वासोनिरंकुशे ॥ १०२ ॥ प्रत्यक्षावापरोक्षावाभर्तुर्दोषामनःस्थिताः ॥ नवाच्याजातुमादृश्याकल्याणकुलजातया ॥ १०३ ॥ पाणिग्रहणकाले
मेयद्रूपोहृदयेस्थितः ॥ तद्रूपोहृदयान्नासौकदाचिदपसर्पति ॥ १०४ ॥ लक्ष्मणेमौकुमारौमेतत्तेजोंशसमुद्भवौ ॥ वंशांकुरौमहाशूरौधनुर्विद्याविशारदौ
॥ १०५ ॥ नीत्वापितुःसमीपंतुलालनीयौप्रयत्नतः ॥ तपसाराधयिष्यामिराममंकाममिहास्थिता ॥ १०६ ॥ वाच्यंत्वयामहाभागपूज्यपादाभिवंदनम् ॥
सर्वेभ्यःकुशलंचापिगत्वेतोमदपेक्षया ॥१०७॥ पुत्रौसमादिशत्सीतागच्छतंपितुरंतिकम् ॥ शुश्रूषणीयएवासौभवद्भ्यांस्वपदप्रदः ॥१०८॥ आज्ञप्तावप्य
निच्छंतौतौकुमारौकुशीलवौ ॥ वाल्मीकिवचनात्तत्रजग्मतुश्चसलक्ष्मणौ॥१०९॥वाल्मीकेरेवपादाब्जसमीपंतत्सुतौगतौ ॥ लक्ष्मणोपिववंदेतंगत्वाबालक
संयुतः ॥११०॥ वाल्मीकिर्लक्ष्मणस्तौतुकुमारौमिलिताअमी ॥ सभायांसंस्थितंरामंज्ञात्वातेजग्मुरुत्सुकाः ॥१११॥ लक्ष्मणःप्रणिपत्याथसीतावाक्या

१ यत्र–इ० पा० । २ मया शेषेण शेषांशेन लक्ष्मणेनेत्यर्थः । ३ कौशल्यानां तथा मखे–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिसर्वशः ॥ कथयामासरामायहर्षशोकयुतःसुधीः॥११२॥सीतासंदेशवाक्येभ्योरामोमूर्च्छांसमन्वभूत् ॥ संज्ञामवाप्यचोवाचलक्ष्मणंनयकोविदम् ॥१३॥ गच्छमित्रपुनस्तत्रयत्नेनमहताचताम् ॥ शीघ्रमानयभद्रंतेमद्वाक्यानिनिवेद्यच ॥ १४ ॥ अरण्येकिंतपस्यंत्यागतिरन्याविचिंतिता ॥ श्रुताद्दृष्टाथवाम त्तोयन्नागच्छसिजानकि ॥ १५ ॥ त्वदिच्छयात्वमेवेतोगतारण्यंमुनिप्रियम् ॥ पूजितामुनिपत्न्यस्ताद्दृष्टामुनिगणास्त्वया ॥ १६ ॥ पूर्णोमनोरथस्ते द्यकिंनागच्छसिभामिनि ॥ नदोषंमयिपश्येस्त्वंस्वात्मेच्छायाविलोकनात् ॥ ११७ ॥ गत्वागत्वाथवामोरुपतिरेवगतिःस्त्रियाः ॥ निर्गुणोपिगुणांभोधिः किंपुनर्मनसेप्सितः ॥ १८ ॥ यायाक्रियाकुलस्त्रीणांसासापत्युःप्रतुष्टये ॥ पूर्वमेवप्रतुष्टोऽहमिदानींसुतरांत्वयि ॥ १९ ॥ यागोजपस्तपोदानंव्रतंतीर्थंदया दिकम् ॥ देवाश्वमयिसंतुष्टेतुष्टमेतदसंशयम् ॥ १२० ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ इतिसंदेशमादायसीतांप्रतिजगत्पतेः ॥ आहलक्ष्मणआत्मेशमानतःप्रणयाद्ध रौ ॥ २१ ॥ सीतानयनमुद्दिश्यप्रसन्नस्त्वंयदूचिवान् ॥ कथयिष्यामितद्वाक्यंविनयेनसमन्वितम् ॥ २२ ॥ इत्युक्त्वापादयोर्नत्वारघुनाथस्यलक्ष्मणः ॥ जगामत्वरितःसीतांरथेतिष्ठन्महाजवे ॥२३॥ वाल्मीकिःश्रीयुतौवीक्ष्यरामपुत्रौमहौजसौ ॥ उवाचस्मितमाधायमुखंकृत्वामनोहरम् ॥२४॥ युवांप्रगायतां पुत्रौरामचारित्रमद्भुतम् ॥ वीणांप्रवादयंतौचकलगानेनशोभितम् ॥२५॥ इत्युक्तौतौसुतौरामचारित्रंबहुपुण्यदम् ॥ अगायतांमहाभागौसुवाक्यपदचित्रि तम् ॥ २६ ॥ यस्मिन्धर्मविधिःसाक्षात्पातिव्रत्यंतुयत्स्थितम् ॥ भ्रातृस्नेहोमहान्यत्रगुरुभक्तिस्तथैवच ॥२७॥ स्वामिसेवकयोर्यत्रनीतिर्मूर्तिमतीकिल॥ अधर्मकरशास्तिवैयत्रसाक्षाद्रघूद्वहात्॥२८॥तद्गानेनजगद्व्याप्तंदिविदेवाअपिस्थिताः॥किन्नराअपियद्गानंश्रुत्वामूर्च्छामिताःक्षणात् ॥२९॥वीणायारणितं श्रुत्वातालमानेनशोभितम् ॥ निखिलापरिषत्तत्रशालभंजीवचित्रिता ॥ १३० ॥ हर्षादश्रूणिमुंचंतोरामाद्याभूमिपास्तथा ॥ तद्गानपंचमालापमोहिताश्चित्रि तोपमाः ॥ ३१ ॥ तत्ररामःसुतौदृष्ट्वामहागानविमोहकौ ॥ अदात्ताभ्यांसुवर्णस्यलक्षंलक्षंपृथक्पृथक् ॥ ३२ ॥ तदादानपरंदृष्ट्वावाल्मीकिंमुनिसत्तमम् ॥ अब्रूतांप्रहसंतौतौकिंचिद्वक्रभ्रुवौततः ॥ ३३ ॥ मुनेमहानयोनेनक्रियतेभूमिपेनवै ॥ यदावाभ्यांसुवर्णानिदातुमिच्छतिलोभयन् ॥ ३४ ॥ प्रति ग्रहोब्राह्मणानांशस्यतेनेतरेषुवै ॥ प्रतिग्रहपरोराजानरकायैवकल्पते ॥ ३५ ॥ आवयोःकृपयामुक्तंराज्यंभुंक्तेमहीपतिः ॥ कथंदातुंसुवर्णानिवांछति श्रेयसांचितः ॥ ३६ ॥ इत्युक्तवंतौतौदृष्ट्वावाल्मीकिःकृपयायुतः ॥ अशंसद्युष्मत्पितरंजानीथांनीतिवित्तमौ ॥ ३७ ॥ इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंबालकौनृप पादयोः ॥ लग्नौविनयसंयुक्तौमातृभक्त्यातिनिर्मलौ ॥ ३८ ॥ रामोबालौदृढंस्वांगेपरिरभ्यमुदान्वितः॥ मेनेस्त्रियास्तदाधर्मौमूर्तिमंतावुपस्थितौ ॥३९॥ सभापिरामसुतयोर्वीक्ष्यवक्त्रेमनोरमे ॥ जानकीपतिभक्तित्वंसत्यंमेनेमुनीश्वर ॥ १४० ॥ इतिशेषमुखप्रोक्तंश्रुत्वावात्स्यायनोब्रवीत् ॥ रामायणंश्रो

१ स्वीयौ–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुमनाःसर्वधर्मसमन्वितम् ॥ १४१ ॥ ॥ वात्स्यायनउवाच ॥ ॥ कस्मिन्कालेकृतंस्वामिन्रामायणमिदंमहत् ॥ कस्माच्चकारकिन्तत्रवर्णनंतद्वद स्वमे ॥ ४२ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ ॥ एकदागतवान्विप्रोवाल्मीकिर्विपिनंमहत् ॥ यत्रतालास्तमालाश्चकिंशुकायत्रपुष्पिताः ॥ ४३ ॥ केतकी यत्ररजसाकुर्वतीसौरभंवनम् ॥ शशिप्रभेवमहतीदृश्यतेशुभ्रकर्णभृत् ॥ चंपकोवकुलश्चापिकोविदारःकुरंटकः ॥ ४४ ॥ अनेकेपुष्पितायत्रपाद पाःशोभनेवने ॥ कोकिलानांविरावेणषट्पदानांचशब्दितैः ॥ ४५ ॥ संघुष्टंसर्वतोरम्यंमनोहरवयोन्वितम् ॥ तत्रक्रौंचयुगंरम्यंकामवाणप्रपीडितम्॥४६॥ परस्परंप्रहर्षितंरेमेस्निग्धतयास्थितम् ॥ तदाव्याधःसमागत्यतयोरेकंमनोहरम् ॥ ४७ ॥ अवधीन्निर्दयःकश्चिन्मांसास्वादनलोलुपः ॥ तदाक्रौंचीव्या धहतंस्वपतिंवीक्ष्यदुःखिता ॥ ४८ ॥ विललापभृशंदुःखान्मुंचतीरावमुच्चकैः ॥ तदामुनिःप्रकुपितोनिषादंक्रौंचघातकम् ॥ ४९ ॥ शशापवार्युपस्पृ श्यसरितःपावनंशुभम् ॥ मानिषादप्रतिष्ठांत्वमगमःशाश्वतीःसमाः ॥ १५० ॥ यत्क्रौंचपक्षिणोरेकमवधीःकाममोहितम् ॥ तदाप्रबंधंश्लोकस्यजातं मत्वाह्यनुद्विजाः ॥ ५१ ॥ ऊचुर्मुनिंप्रहृष्टास्तेशंसंतःसाधुसाध्विति ॥ स्वामिञ्छापोदितेवाक्येभारतीश्लोकमातनोत् ॥ ५२ ॥ अत्यंतंमोहनोजातः श्लोकोयंमुनिसत्तम ॥ तदामुनिःप्रहृष्टात्माबभूववाडवर्षभ ॥ तस्मिन्कालेसमागत्यब्रह्मापुत्रैःसमन्वितः ॥ ५३ ॥ वचोजगादवाल्मीकिंधन्योसित्वंमुनी श्वर ॥ भारतीत्वन्मुखेस्थित्वाश्लोकत्वंसमपद्यत ॥ ५४ ॥ तस्माद्रामायणंरम्यंकुरुष्वमधुराक्षरम् ॥ येनतेविमलाकीर्तिराकल्पांतंभविष्यति ॥ ५५ ॥ धन्यासैवमुखेवाणीरामनाम्नासमन्विता ॥ अन्याकामकथानॄणांजनयत्येवपातकम् ॥ ५६ ॥ तस्मात्कुरुष्वरामस्यचरितंलोकविश्रुतम् ॥ येनस्यात्पापि नांपापहानिरेवपदेपदे ॥ ५७ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेब्रह्मासर्वैर्देवैःसमन्वितः ॥ ततःसचिंतयामासकथंरामायणंभवेत् ॥ ५८ ॥ तदाध्यानपरोजातोनदी तीरेमनोरमे ॥ तस्यचेतस्यथोरामःप्रादुर्भूतोमनोहरः ॥ ५९ ॥ नीलोत्पलदलश्यामंरामंराजीवलोचनम् ॥ निरीक्ष्यतस्यचरितंभूतंभाविभवच्चय त् ॥ १६० ॥ तदात्यंतंमुदंप्राप्तोरामायणमथासृजत् ॥ मनोरमपदैर्युक्तंवृत्तैर्वहुविधैरपि ॥ ६१ ॥ षट्कांडानिसुरम्याणियत्ररामायणेऽनघ ॥ बाल मारण्यकंचान्यत्किष्किंधासुंदरंतथा ॥ ६२ ॥ युद्धमुत्तरमन्यच्चषडेतानिमहामते ॥ शृणुयाद्योनरःपुण्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ६३ ॥ तत्रबालेतु संतुष्टःपुत्रेष्ट्याचातुरस्सुतान् ॥ प्रापपंक्तिरथःसाक्षाद्धरिंब्रह्मसनातनम् ॥ ६४ ॥ सकौशिकमखंगत्वासीतामुद्वाह्यभार्गवम् ॥ आगत्यपुरमुत्कृष्टोयौव राज्यप्रकल्पनम् ॥ ६५ ॥ मातृवाक्याद्वनंप्रागाद्गंगामुत्तीर्यपर्वतम् ॥ चित्रकूटंमहिलयालक्ष्मणेनसमन्वितः ॥ १६६ ॥ भरतस्तंवनेश्रुत्वाजगामभ्रातरं

१ पुण्यपापहम्–इ० पा० । २ रामनाम्ना समन्विता–इ० पा० । ३ सूतकम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नयी ॥ तमप्राप्यस्वयंनंदिग्रामेवासमचीकरत् ॥ १६७ ॥ बालमेतच्छृणुष्वान्यदारण्यकसमुद्भवम् ॥ मुनीनामाश्रमेवासस्तत्रतत्रोपवर्णनम् ॥ ६८ ॥
नासाच्छेदःशूर्पणख्याः खरदूषणनाशनम् ॥ मायामारीचहननंदैत्याद्रामापहारणम् ॥ ६९ ॥ वनेविरहिणाभ्रांतंमनुष्यचरितंभृतम् ॥ कबंधप्रेक्षणंतत्रप
म्पायांगमनंतथा ॥ १७० ॥ हनूमतासंगमनमित्येतद्वनसंज्ञितम् ॥ अपरंचशृणुमुनेसंक्षिप्यकथयाम्यहम् ॥७१॥ सप्ततालप्रभेदश्चवालेर्मारणमद्भुतम् ॥
सुग्रीवेराज्यदानंचनगवर्णनमित्युत ॥ ७२ ॥ लक्ष्मणात्कर्मसंदेशःसुग्रीवस्यविवासनम् ॥ तथासैन्यसमुद्देशःसीतान्वेषणमप्युत ॥ ७३ ॥ संपातिप्रेक्ष
णंतत्रवारिधिलंघनंतथा ॥ परतीरेकपिप्राप्तिःकैष्किंधकांडमद्भुतम् ॥ ७४ ॥ सुंदरंशृणुकांडंवैयत्ररामकथाद्भुता ॥ प्रतिगेहेप्रतिभ्रांतिःकपेश्चित्रस्यद
र्शनम् ॥ ७५ ॥ सीतासंदर्शनंतत्रजानक्याभाषणंतथा ॥ वनभंगःप्रकुपितैर्वधनंवानरस्यच ॥ ७६ ॥ ततोलंकाप्रज्वलनंवानरैःसंगतिस्ततः ॥ रामाभि
ज्ञानदानंचसैन्यप्रस्थानमेवच ॥ ७७ ॥ समुद्रेसेतुकरणंशुकसारणसंगतिः ॥ इतिसुंदरमाख्यातंयुद्धेसीतासमागमः ॥ ७८ ॥ उत्तरेऋषिसंवादोयज्ञ
प्रारंभएवच॥तत्रानेकारामकथाःशृण्वतांपापनाशकाः॥७९॥ इतिषट्कांडमाख्यातंब्रह्महत्यापनोदनम् ॥ संक्षेपतोमयातुभ्यमाख्यातंसुमनोहरम्॥१८०॥
चतुर्विंशतिसाहस्रंषट्कांडपरिचिह्नितम् ॥ तद्धैरामायणंप्रोक्तंमहापातकनाशनम् ॥८१॥ तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःपुत्रावाधायचासने ॥ दृढंतौपरिरभ्याथसीतां
सस्मारवल्लभाम् ॥१८२॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरामायणगानंनामषट्षष्टितमोऽध्यायः॥६६ ॥छ॥ शेषउवाच॥
अथसौमित्रिरागत्यजानकींनतवान्मुहुः ॥प्रेमगद्गदयाशंसन्वाचंरामप्रणोदिताम् ॥१॥ सीतासमागतंदृष्ट्वालक्ष्मणंविनयान्वितम् ॥ तन्मुखाद्रामसंदेशंश्रुत्वो
वाचविलज्जिता ॥२॥ सौमित्रेकथमागच्छेरामत्यक्तामहावने॥तिष्ठामिरामंस्मरन्तीवाल्मीकेराश्रमेत्वहम् ॥३॥ तस्यामुखोदितंवाक्यंश्रुत्वासौमित्रिरब्रवीत्॥
मातःपतिव्रतेरामस्त्वामाकारयतेमुहुः ॥ ४ ॥ पतिव्रतापतिकृतंदोषंनानयतेहृदि ॥ तस्मादागच्छहिमयास्थित्वास्यंदनउत्तमे ॥ ५ ॥ इत्यादिवचनंश्रु
त्वाजानकीपतिदेवता ॥ मनोरोषंपरित्यज्यतस्थौसौमित्रिणारथे ॥ ६ ॥ तापसीःसकलानत्वामुनींश्चनिगमोज्ज्वलान्[1] ॥ रामंस्मरंतीमनसारथेस्थित्वा
गमत्पुरीम् ॥ ७ ॥ क्रमेणनगरींप्राप्तामहार्हाभरणान्विता ॥ शरयूंसरितंप्रापयत्ररामःस्वयंस्थितः ॥ ८ ॥ रथादुत्तीर्यललितालक्ष्मणेनसमन्विता ॥ राम
स्यपादयोर्लग्नापातिव्रतपरायणा ॥ ९ ॥ रामस्तामागतांदृष्ट्वाजानकींप्रेमविह्वलाम् ॥ साध्वित्वयासहेदानींकुर्वेयज्ञसमापनम् ॥ १० ॥ वाल्मीकिंसानम
स्कृत्यतथान्यान्विप्रसत्तमान् ॥ जगाममातृपदयोःसन्नतिंकर्तुमुत्सुका ॥ ११ ॥ कौशल्यातामथायांतींवीरसूंजानकींप्रियाम् ॥ आशीर्भिरभिसंयुज्ययया
हर्षमनेकधा ॥ १२ ॥ कैकेयीपदयोर्नम्रांवीक्ष्यवैदेहपुत्रिकाम् ॥ भर्त्रासहचिरंजीवसपुत्रेत्याशिषंव्यधात् ॥१३॥ सुमित्रास्वपदेनम्रांवीक्ष्य[2]वैदेहपुत्रिकाम्॥

१ निगमोद्धुरान्-इ० पा० । २ जानकीं वीक्ष्य पुत्रिणीम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आशिषंव्यदधात्तस्याःपुत्रपौत्रप्रदायिनीम् ॥ १४ ॥ सीताताःसर्वतोनत्वारामचंद्रप्रियासती ॥ परमंहर्षमापन्नाबभूवकिलवांडव ॥ १५ ॥ समागतां
वीक्ष्यपत्नींरामचंद्रस्यकुंभजः ॥ सुवर्णपत्नींधिक्कृत्यतामधाद्धर्मचारिणीम् ॥ १६ ॥ रामस्तदायज्ञमध्येशुशुभेसीतयासह ॥ तारयानुगतोयद्वच्छशीव
शरदुत्प्रभः ॥ १७ ॥ प्रयोगमकरोत्तत्रकालेप्रातेमनोरमे ॥ वैदेह्याधर्मचारिण्यासर्वपापापनोदनम् ॥ १८ ॥ सीतयासहितंरामंप्रसक्तंयज्ञकर्मणि ॥
निरीक्ष्यजहृषुस्तत्रकौतुकेनसमन्विताः ॥ १९ ॥ वसिष्ठंप्राहसुमतिंरामस्तत्रक्रतौवरे ॥ किंकर्तव्यंमयास्वामिन्ननःपरमवश्यकम् ॥ २० ॥ रामस्यवचनं
श्रुत्वागुरुःप्राहमहामतिः ॥ ब्राह्मणानांप्रकर्तव्यापूजासंतोषकारिका ॥ २१ ॥ मरुत्तेनक्रतुःसृष्टःपूर्वसंभारसंभृतः ॥ ब्राह्मणास्तत्रवित्ताद्यैस्तोषिताअभ
वंस्तदा ॥ २२ ॥ अत्यंतंवित्तसंभारैनेतुंविप्राशकन्नहि ॥ प्राक्षिपन्हिमवद्देशेवित्तभारासहाद्विजाः ॥ २३ ॥ तस्मात्त्वमपिराजाग्र्यलक्ष्मीवान्नृपसत्तम ॥
देहिदानादिविप्रेभ्योयथास्यात्प्रीतिरुत्तमा ॥ २४ ॥ एतच्छ्रुत्वासराजाग्र्यःपूज्यंमत्वावटोद्भवम् ॥ प्रथमंपूजयामासब्रह्मपुत्रंतपोधनम् ॥ २५ ॥ अने
करत्नसंभारैःस्वर्णभारैरनेकधा ॥ देशैर्जनैःपरिवृतैरत्यंतप्रीतिदायकैः ॥ २६ ॥ अगस्त्यंपूजयामाससपत्नीकंमनोरमम् ॥ तथैवरत्नैःस्वर्णैश्चदेशैश्च
विविधैरपि ॥ २७ ॥ व्यासंसत्यवतीपुत्रंतथैवसमपूजयत् ॥ च्यवनंभार्ययासाकंसुरत्नैःसमपूजयत् ॥ २८ ॥ अन्यानपिमुनीन्सर्वान्नृत्विजस्तपसांनि
धीन् ॥ पूजयामासरत्नौघैःस्वर्णभारैरनेकधा ॥ २९ ॥ अदात्तदाक्रतौरामोविप्रेभ्योभूरिदक्षिणाम् ॥ लक्षंलक्षंसुवर्णस्यप्रत्येकंत्वग्रजन्मने ॥ ३० ॥
दीनांधकृपणेभ्यश्चददौदानमनेकधा ॥ यथासंतोषविहितैर्वित्तैरत्नैर्मनोहरैः ॥ ३१ ॥ वासांसिचविचित्राणिभोजनानिमृदूनिच ॥ तत्रप्रादाद्यथा
शास्त्रंसर्वेषांप्रीतिदायकम् ॥ ३२ ॥ हृष्टपुष्टजनाकीर्णंसर्वसत्त्वोपबृंहितम् ॥ अत्यंतमभवद्धृष्टंपुरंपुंस्त्रीसमावृतम् ॥ ३३ ॥ दानंददतंसर्वेषांवीक्ष्यकुंभो
द्भवोमुनिः ॥ अत्यंतपरमप्रीतिंययौक्रतुवरेद्विजः ॥ ३४ ॥ तदाभिषेकस्नानार्थंपानीयममृतोपमम् ॥ आनेतुंचचतुःषष्टिनृपान्सस्त्रीन्समाह्वयत् ॥ ३५ ॥
रामस्तुसीतयासार्द्धमानेतुमुदकंययौ ॥ घटेनस्वर्णवर्णेनसर्वालंकारशोभया ॥ ३६ ॥ सौमित्रिरप्यूर्मिलयामांडव्याभरतोनृपः ॥ शत्रुघ्नःश्रुतकीर्त्याच
कांतिमत्याचपुष्कलः ॥ ३७ ॥ सुबाहुःसत्यवत्याचसत्यवान्वीरभूषया ॥ सुमदस्तत्रसत्कीर्त्याराज्ञयाचविमलोनृपः ॥ ३८ ॥ राजावीरमणिस्तत्रश्रुत
वत्यामनोज्ञया ॥ लक्ष्मीनिधिःकोमलयारिपुतापोंगसेनया ॥ ३९ ॥ बिभीषणोमहामूर्त्याप्रतापाग्र्यःप्रतीतया ॥ उग्राश्वःकामगमयानीलरत्नो
धिरम्यया ॥ ४० ॥ सुरथःसुमनोहार्यातथामोहनयाकपिः ॥ इत्यादीन्नृपतीन्विप्रोवसिष्ठःप्राहिणोन्मुनिः ॥ ४१ ॥ वसिष्ठःसरयूंगत्वाशिवपुण्यजला
प्लुताम् ॥ उदकंमंत्रयामासवेदमंत्रेणमंत्रवित् ॥ ४२ ॥ पयःपुनीह्यमुंवाहमुदकेनमनोहृता ॥ यज्ञार्थंरामचंद्रस्यसर्वलोकैकरक्षितुः ॥ ४३ ॥ उदकं

१ ताड्व–इ० पा० । २ स रघूत्तमः–इ०, शरदुत्तमः–इ० च पा० । ३ प्रयुक्तम्–इ० पा० । ४ तदा क्षालनतोयार्थम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तन्मुनिस्पृष्टंसर्वैरामादयोनृपाः ॥ आजह्रुर्मंडपतलेविप्रवर्यैरुपस्तुते ॥ ४४ ॥ पयोभिर्निर्मलैःस्नाप्यवाजिनंक्षीरसन्निभम् ॥ मंत्रेणमंत्रयामासरामहस्ते नकुंभजः ॥४५॥ पुनीहिमांमहाबाहअस्मिन्ब्रह्मसमाकुले ॥ त्वन्मेधेनाखिलादेवाःप्रीणंतुपरितोषिताः ॥४६॥ इत्युक्त्वासनृपोरामःसीतयासममस्पृशत् ॥ तदासर्वेद्विजाश्चित्रममन्यंतकुतूहलात् ॥४७॥ परस्परममोचंस्तेयन्नामस्मरणान्नराः ॥ महापापात्प्रमुच्यंतेसरामःकिंवदत्यहो ॥ ४८ ॥ इत्युक्तवतिभूमी शेरामेकुंभोद्भवोमुनिः॥करवालंचाभिमंत्र्यददौरामकरेमुनिः॥४९॥करवालेधृतेस्पृष्टेरामेणसहयःक्रतौ ॥ पशुत्वंतुविहायाशुदिव्यरूपमपद्यत ॥ ५० ॥ विमानवरमारूढश्चाप्सरोभिःसमंततः॥चामरैर्वीज्यमानश्चवैजयंत्याविभूषितः ॥५१॥ तदातंवाजितांत्यक्त्वादिव्यरूपधरंवरम्॥वीक्ष्यलोकाःक्रतौसर्वेविस्म यंप्राप्नुवंस्तदा ॥५२॥ तदारामःस्वयंजानञ्ज्ञापयन्सर्वतोनरान्॥पप्रच्छदिव्यरूपंतंसुरंपरमधार्मिकः॥५३॥कस्त्वंदिव्यवपुःप्राप्तःकस्मात्त्वंवाजितांगतः ॥ कथंसुरस्त्रीसहितःकिंचिकीर्षसितद्वद ॥ ५४ ॥ रामस्यवचनंश्रुत्वादेवःप्रोवाचभूमिपम् ॥ हसन्मेघरवांवाणीमवदत्सुमनोहराम् ॥ ५५ ॥ तवाज्ञातं नसर्वत्रबाह्याभ्यंतरचारिणः ॥ तथापिपृच्छतेतुभ्यंकथयामियथातथम् ॥ ५६ ॥ अहंपुराभवेरामद्विजःपरमधार्मिकः ॥ अचरंप्रतिकूलंवैवेदस्यरि पुतापन ॥ ५७ ॥ कदाचिद्धुतपापायास्तीरेहंगतवान्पुरा ॥ अनेकवृक्षललितेसर्वत्रसुमनोरमे ॥ ५८ ॥ तत्रस्नात्वापितॄंस्तृप्त्वादानंदत्त्वायथा विधि ॥ ध्यानंतवमहाबाहोकृतवान्वेदसंमितम् ॥ ५९ ॥ तदाजनाःसमायाताबहवस्तत्रभूपते ॥ तेषांप्रवंचनार्थायदंभमेनमकारिषम् ॥ ६० ॥ अनेकक्रतुसंभारैःपूर्णमजिरमुत्तमम् ॥ वासोभिश्छादितंरम्यंचषालादियुतंमहत् ॥ ६१ ॥ अग्निहोत्रोद्भवोधूमःसर्वतोनभसोंगणम् ॥ चकाररम्य मतुलंचित्रकारिवपुर्धरः ॥ ६२ ॥ अनेकतिलकश्रीभिःशोभितांगोमहत्तपाः ॥ दर्भशोभःसमित्पाणिर्दंभोमूर्तिधरःकिमु ॥ ६३ ॥ दुर्वासास्तत्रस्व च्छंदंपर्यटञ्जगतीतलम् ॥ प्रापतत्रमहातेजाधूतपापसरित्तटे ॥ ६४ ॥ ददर्शमांदंभकरंमौनधारिणमग्रतः ॥ अनर्घ्यकरमुन्मत्तमस्वागतवचःकरम् ॥ ६५॥ दृष्ट्वातिवक्रुधाक्रांतःसमुद्रइवपर्वणि ॥ शशापासौमुनिस्तीव्रोदंभिनंमांमहामतिः ॥ ६६ ॥ दंभंकरोषिचेत्तीरेसरितस्त्वंसुदुर्मते ॥ तस्मात्प्राप्नुहिनिर्वाच्यंप शुत्वंतापसाधम ॥ ६७ ॥ शापंप्रदत्तंसंश्रुत्यदुःखितोहंतदाभवम् ॥ अग्राहिषंपदेतस्यमुनेर्दुर्वाससःकिल ॥ ६८ ॥ तदामेकृतवान्रामाद्विजोनुग्रहमुत्तमम् ॥ वाजितांप्राप्नुहिमखेराजराजस्यतापस ॥ ६९ ॥ पश्चात्तद्धस्तसंपर्काद्याहितत्परमंपदम् ॥ दिव्यंवपुर्मनोहारिधृत्वादंभविवर्जितम् ॥ ७० ॥ तेनशापोपि संदिष्टोममानुग्रहतांगतः ॥ यदहंतवहस्तस्यस्पर्शंप्राप्तोमनोरमम् ॥ ७१ ॥ यदेवरामदेवादिदुर्लभंबहुजन्मभिः ॥ तत्तेऽहंकरजस्पर्शंप्राप्तवानिह

१ यदि त्वं शरयूतीरे करोषि दंभमुग्रकम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दुर्लभम् ॥ ७२ ॥ आज्ञापयमहाराजत्वत्प्रसादादहंमहत् ॥ गच्छामिशाश्वतंस्थानंतवदुःखादिवर्जितम् ॥ ७३ ॥ नयत्रशोकोनजरा
नमृत्युःकालविभ्रमः ॥ तत्स्थानंदेवगच्छामित्वत्प्रसादान्नराधिप ॥ ७४ ॥ इत्युक्त्वातंपरिक्रम्यविमानवरमारुहत् ॥ अनेकरत्नखचितंसर्वदेवाधिवंदि
तम् ॥ ७५ ॥ गतोऽसौशाश्वतस्थानंरामपादप्रसादतः ॥ पुनरावृत्तिरहितंशोकमोहविवर्जितम् ॥ ७६ ॥ तेनतत्कथितंश्रुत्वारामंज्ञात्वेतरेजनाः ॥
विस्मयंप्रापिरेसर्वेपरस्परमुदुन्मदाः ॥ ७७ ॥ शृणुद्विजमहाबुद्धेदंभेनापिस्मृतोहरिः ॥ ददातिमोक्षंसुतरांकिंपुनर्दंभवर्जनात् ॥ ७८ ॥ यथाकथंचिद्रा
मस्यकर्तव्यंस्मरणंपरम् ॥ येनप्राप्नोतिपरमंपदंदेवादिदुर्लभम् ॥ ७९ ॥ तच्चित्रंवीक्ष्यमुनयःकृतार्थंमेनिरेनिजम् ॥ यद्रामचरणप्रेक्षाकरस्पर्शपवित्रित
म् ॥ ८० ॥ गतेतस्मिन्सुरेस्वर्गंहयरूपधरेपुरा ॥ उवाचरामस्तपसांनिधीन्वेदविदुत्तमान् ॥ ८१ ॥ किंकर्तव्यंमयाब्रह्मन्हयोनष्टोगतःसुखम् ॥ होमःकथं
पुरोभावीसर्वदैवततर्पकः ॥ ८२ ॥ यथास्यात्सुरसंतृप्तिर्यथामेमखउत्तमः ॥ तथाकुर्वंतुमुनयोयथामेस्याद्विधिश्रुतम् ॥ ८३ ॥ इतिवाक्यंसमाश्रुत्यजगा
दमुनिसत्तमः ॥ वसिष्ठःसर्वदेवानांचित्ताभिज्ञानकोविदः ॥ ८४ ॥ कर्पूरमाहरक्षिप्रंयेनदेवाःस्वयंपुरा ॥ प्राप्यहव्यंग्रहीष्यंतिमद्वाक्यप्रेरिताधुना ॥ ८५॥
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामःक्षिप्रमुपाहरत् ॥ कर्पूरंबहुदेवानांप्रीत्यर्थंबहुशोभनम् ॥ ८६ ॥ तदामुनिःप्रहृष्टात्मादेवानाह्वयदद्भुतान् ॥ तेसर्वेतत्क्षणात्प्राप्ताः
स्वपरीवारसंवृताः ॥ ८७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेयज्ञप्रारंभोनामसप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥ छ ॥
॥ शेषउवाच ॥ इन्द्रस्तत्रहविर्मृष्टंरामचन्द्रेणवीक्षितम् ॥ परिस्वादन्क्रतौतृप्तिंनप्रापसुरसंयुतः ॥ १ ॥ नारायणोमहादेवोब्रह्मातत्रचतुर्मुखः ॥
वरुणश्चकुबेरश्चतथान्येलोकपालकाः ॥ २ ॥ तत्रास्वाद्यहविःस्निग्धंवसिष्ठेनपरिष्कृतम् ॥ तत्रपुनर्हिविप्रेंद्राःक्षुधार्ताइवभोजनात् ॥ ३ ॥ सर्वान्देवां
श्चसंतर्प्यहविषाकरुणानिधिः ॥ वसिष्ठप्रेरितःसर्वमितिकर्तव्यमाचरत् ॥ ४ ॥ ब्राह्मणादानसंतुष्टाहविस्तुष्टाःसुरावराः ॥ तृप्ताःसर्वेस्वकंभागंगृही
त्वास्वालयंययुः ॥ ५ ॥ ऋषिभ्योहोतृमुख्येभ्यःप्रादाद्राज्यंचतुर्दिशम् ॥ संतुष्टास्तेद्विजारामामाशीर्भिरददुःशुभम् ॥ ६ ॥ पूर्णाहुतिंततःकृत्वाव
सिष्ठःप्राहसुस्त्रियः ॥ वर्धापयंतुभूमीशंयागपूर्तिकरंपरम् ॥ ७ ॥ तद्वाक्यंताःस्त्रियःश्रुत्वालाजैरवाकिरन्मुदा ॥ लावण्यजितकंदर्पमहामणिविभू
षितम् ॥ ८ ॥ ततोवभृथस्नानार्थंप्रेरयामासभूमिपम् ॥ ययौरामःसहस्वीयैःसरयूतीरमुत्तमम् ॥ ९ ॥ अनेकराजकोटीभिःपरीतःपादचारिभिः ॥
जगामससरिच्छ्रेष्ठांपक्षिवृंदसमाकुलाम् ॥ १० ॥ तारापतिरिवस्वाभिर्भार्याभिर्वृतउत्प्रभः ॥ विरोचतेतथातद्वद्रामोराजगणैर्वृतः ॥ ११ ॥ तदुत्सवं
समाज्ञायययुर्लोकास्त्वरायुताः ॥ सीतापतिमुखालोकनिश्चलीभूतलोचनाः ॥ १२ ॥ राजेंद्रंसीतयासाकंगच्छंतंसरितंप्रति ॥ विलोक्यमुदितालोका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्विरंदर्शनलालसाः ॥ १३ ॥ अनेकनटगंधर्वागायंतोयशउज्ज्वलम् ॥ अनुजग्मुर्महीशानंसर्वलोकनमस्कृतम् ॥ १४ ॥ नर्तक्यस्तत्रनृत्यंत्यः
क्षोभयंत्यःपतेर्मनः ॥ जलयंत्रैश्चसिंचंत्योययुःश्रीरामसेवनम् ॥ १५ ॥ महाराजंविलिंपंत्योहरिद्राकुंकुमादिभिः ॥ परस्परंप्रलिंपंत्योमुदंप्रापुर्महत्तराम्
॥ १६ ॥ कुचयुग्मोपरिन्यस्तमुक्ताहारसुशोभिताः ॥ श्रवणद्वंद्वसंमृष्टस्वर्णकुंडललक्षिताः ॥ १७ ॥ अनेकनरनारीभिःसंकीर्णमार्गमाचरन् ॥
यथावत्सरितंप्रापशिवपुण्यजलाप्लुताम् ॥ १८ ॥ तत्रगत्वासवैदेह्यारामःकमललोचनः ॥ प्रविवेशजलंपुण्यंवसिष्ठादिभिरन्वितः ॥ १९ ॥ अनुप्र
विविशुःसर्वेराजानोजनतास्तथा ॥ तत्पादरजसापूतजलंलोकैकवंदितम् ॥ २० ॥ परस्परंप्रसिंचंतोजलयंत्रैर्मनोरमैः ॥ सुशोणनयनाःसर्वेहर्षंप्रापुर्म
नोधिकम् ॥ २१ ॥ सरामःसीतयासार्धंचिरंपुण्यजलप्लवे ॥ क्रीडित्वाजलकल्लोलैर्निरगाद्धर्मसंयुतः ॥ २२ ॥ दुकूलवासाःसकिरीटकुंडलःकेयूरशो
भावरकंकणान्वितः ॥ कंदर्पकोटिश्रियमुद्वहन्नृपोराजाग्र्यवर्यैरुपसंस्तुतोबभौ ॥ २३ ॥ सयागयूपंवरवर्णशोभितंकृत्वासरित्तीरवरेमहामनाः ॥ त्रैलो
क्यलोकश्रियमापद्यद्भुतामन्यैर्दुरापांनृपतिर्भुजैर्निजैः ॥ २४ ॥ एवंजनकपुत्र्यासौहयमेधत्रयंचरन् ॥ त्रैलोक्येकीर्तिमतुलांप्रापदेवैःसुदुर्लभाम् ॥ २५ ॥
एवंतेवर्णितंतातयत्पृष्टोरामसत्कथाम् ॥ विस्तृतःकथितोमेधोभूयःकिंपृच्छसेद्विज ॥२६॥ यःशृणोतिहरेर्भक्त्यारामचंद्रस्यसन्मखम् ॥ ब्रह्महत्यांक्षणात्ती
र्त्वाब्रह्मशाश्वतमाप्नुयात् ॥ २७ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रान्निर्धनोधनमाप्नुयात् ॥ रोगार्तोमुच्यतेरोगाद्बद्धोमुच्येतबंधनात् ॥ २८ ॥ यत्कथाश्रवणाद्दुष्टःश्वप
चोपिपरंपदम् ॥ प्राप्नोतिकिमुविप्राग्र्योरामभक्तिपरायणः ॥ २९ ॥ रामंस्मृत्वामहाभागंपापिनःपरमंपदम् ॥ प्राप्नुयुःपरमंस्वर्गंशक्रदेवादिदुर्लभम् ॥ ३० ॥
तेधन्यामानवालोकेयेस्मरंतिरघूत्तमम् ॥ तेक्षणात्संसृतिंतीर्त्वागच्छंतिसुखमव्ययम् ॥ ३१ ॥ प्रत्येकमक्षरंब्रह्महत्यावंशदवानलः ॥ तंयःश्रावयतेधीमांस्तं
गुरुंसंप्रपूजयेत् ॥ ३२ ॥ श्रुत्वाकथांवाचकायगवांद्वंद्वंप्रदापयेत् ॥ सपत्नीकायसंपूज्यवस्त्रालंकारभोजनैः ॥ ३३ ॥ कुंडलाभ्यांविराजंत्यौमुद्रिकाभिरलं
कृते ॥ रामसीतेस्वर्णमय्यौप्रतिमेशोभनेवरे ॥ ३४ ॥ कृत्वातुवाचकायैवदीयतेभोद्विजोत्तम ॥ तस्यदेवाश्चपितरोवैकुंठंप्राप्नुयुस्तदा ॥ ३५ ॥ त्वया
पृष्टारामकथामयातेकथितापुरा ॥ किमन्यत्कथ्यतांब्रह्मन्पुरतस्तवधीमतः ॥ ३६ ॥ शृण्वंतियेकथामेतांब्रह्महत्यौघनाशिनीम् ॥ तेयांतिपरमंस्थानं
यद्ब्रदेवैःसुदुर्लभम् ॥ ३७ ॥ गोघ्नश्चापिसुतघ्नश्चसुरापोगुरुतल्पगः ॥ क्षणात्पूतोभवत्येवनात्रसंशयितुंक्षमम् ॥ ३८ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुरा
णेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेश्रवणपठनपुण्यवर्णनंनामाष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ इति रामाश्वमेधः समाप्तः ॥

१ द्विजैर्वरैः–इ० पा० । २ अचिरेण द्विजर्षभ–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ सम्यक्छ्रुतोमहाभागत्वत्तोरामाश्वमेधकः ॥ इदानींवदमाहात्म्यंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृण्वं
तुमुनिशार्दूलाःश्रीकृष्णचरितामृतम् ॥ शिवापप्रच्छभूतेशंयत्तद्वःकीर्तयाम्यहम् ॥ २ ॥ एकदापार्वतीदेवीशिवंसंस्निग्धमानसा ॥ प्रणयेननम
स्कृत्यप्रोवाचवचनंत्विदम् ॥ ३ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ अनंतकोटिब्रह्मांडतद्बाह्याभ्यंतरस्थितेः ॥ विष्णोःस्थानंपरंतेषांप्रधानंवरमुत्तमम् ॥
॥ ४ ॥ यत्परंनास्तिकृष्णस्यप्रियंस्थानंमनोरमम् ॥ तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वमहाप्रभो ॥ ५ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ गुह्याद्गुह्यतरं[1]गुह्यं
परमानंदकारकम् ॥ अत्यद्भुतंरहःस्थानम[2]ानंदंपरमंपरम् ॥ ६ ॥ दुर्लभानांचपरमंदुर्लभंमोहनंपरम् ॥ सर्वशक्तिमयंदेविसर्वस्थानेषुगोपितम् ॥ ७ ॥
सात्वतांस्थानमूर्द्धन्यंविष्णोरत्यंतदुर्लभम् ॥ नित्यंवृंदावनंनामब्रह्मांडोपरिसंस्थितम् ॥ ८ ॥ पूर्णब्रह्मसुखैश्वर्यंनित्यमानंदमव्ययम् ॥ वैकुंठा
दितदंशांशंस्वयंवृंदावनंभुवि ॥ ९ ॥ गोलोकैश्वर्यंयत्किंचिद्गोकुलेतत्प्रतिष्ठितम् ॥ वैकुंठवैभवंयद्वैद्वारिकायांप्रतिष्ठितम् ॥ १० ॥ यद्ब्रह्म
परमैश्वर्यंनित्यंवृंदावनाश्रयम् ॥ कृष्णधामपरंतेषांवनमध्येविशेषतः ॥ ११ ॥ तस्मात्त्रैलोक्यमध्येतुपृथ्वीधन्येतिविश्रुता ॥ यस्मान्माथुरकंनाम
विष्णोरेकांतवल्लभम् ॥ १२ ॥ स्वस्थानमधिकंनामधेयंमाथुरमंडलम् ॥ निगूढंविविधंस्थानंपुर्यभ्यंतरसंस्थितम् ॥ १३ ॥ सहस्रपत्रकमलाकारंमाथुरमं
डलम् ॥ विष्णुचक्रपरिभ्रामाद्धामवैष्णवमद्भुतम् ॥ १४ ॥ कर्णिकापर्णविस्तारंरहस्यद्रुममीरितम् ॥ प्रधानंद्वादशारण्यंमाहात्म्यंकथितंक्रमात् ॥ १५ ॥
भद्रश्रीलोहभांडीरमहातालखदीरकाः ॥ बकुलंकुमुदंकाम्यंमधुवृंदावनंतथा ॥ १६ ॥ द्वादशैतावतीसंख्याकालिंद्याःसप्तपश्चिमे ॥ पूर्वेपंचवनंप्रोक्तं
तत्रास्तिगुह्यमुत्तमम् ॥ १७ ॥ महारण्यंगोकुलाख्यंमधुवृंदावनंतथा ॥ अन्यच्चोपवनंप्रोक्तंकृष्णक्रीडारसस्थलम् ॥ १८ ॥ कदंबखंडनंनंदवनं
नंदीश्वरंतथा ॥ नंदनंदनखंडंचपलाशाशोककेतकी ॥ १९ ॥ सु[3]गंधमानसंकैलममृतंभोजनस्थलम् ॥ सुखप्रसाधनंवत्सहरणंशेषशायिकम् ॥ २० ॥
श्यामपूर्वोंदधिग्रामश्चक्रभानुपुरंतथा ॥ संकेतंद्विपदंचैवबालक्रीडनधूसरम् ॥ २१ ॥ का[4]मद्रुमंसुललितमुत्सुकंचापिकाननम् ॥ नानाविधरसक्रीडा
नानालीलारसस्थलम् ॥ २२ ॥ नागविस्तारविष्टंभंरहस्यद्रुममीरितम् ॥ सहस्रपत्रकमलंगोकुलाख्यंमहत्पदम् ॥ २३ ॥ कर्णिकातन्महद्धामगोविं
दस्थानमुत्तमम् ॥ तत्रोपरिस्वर्णपीठेमणिमंडपमंडितम् ॥ २४ ॥ कर्णिकायांक्रमाद्दिक्षुविदिक्षुदलमीरितम् ॥ यद्दलंदक्षिणेप्रोक्तंपरंगुह्योत्तमोत्तम
म् ॥ २५ ॥ तस्मिन्दलेमहापीठंनिगमागमदुर्गमम् ॥ योगींद्रैरपिदुःप्रापंसर्वात्मायच्चगोकुलम् ॥ २६ ॥ द्वितीयंदलमाग्नेय्यांतद्रहस्यंदलंतथा ॥

---

१ पुण्यम्--इ० पा० । २ रहस्यम्--इ० पा० । ३ गंधमादनकैलासमृतं भोजनकस्थलम्--इ० पा० । ४ केमद्रुमम्--इ०, कलिद्रुमम्--इ०, केलिद्रुमम्--इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संकेतंद्विपदंचैवकुटीद्वौतत्कुलेस्थितौ ॥ २७ ॥ पूर्वदलंतृतीयंचप्रधानस्थानमुत्तमम् ॥ गंगादिसर्वतीर्थानांस्पर्शाच्छतगुणंस्मृतम् ॥२८॥ चतुर्थंदलमै
शान्यांसिद्धपीठेपितत्पदम् ॥ [1]व्यायामनूतनागोपीतत्रकृष्णंपतिंलभेत् ॥ २९ ॥ वस्त्रालंकारहरणंतद्दलेसमुदाहृतम् ॥ उत्तरेपंचमंप्रोक्तंदलंसर्वदलोत्त
मम् ॥ ३० ॥ द्वादशादित्यमत्रैवदलंचकर्णिकासमम् ॥ वायव्यांतुदलंषष्ठंतत्रकालीह्रदःस्मृतः ॥ ३१ ॥ दलोत्तमोत्तमंचैवप्रधानंस्थानमुच्यते ॥
सर्वोत्तमदलंचैवपश्चिमेसप्तमंस्मृतम् ॥ ३२ ॥ यज्ञपत्नीगणानांचतदीप्सितवरप्रदम् ॥ अत्रासुरोपिनिर्वाणंप्रापत्रिदशदुर्लभम् ॥ ३३ ॥ ब्रह्ममोह
नमत्रैवदलंब्र[2]ह्मह्रदावहम् ॥ नैर्ऋत्यांतुदलंप्रोक्तमष्टमंव्योमघातनम् ॥ ३४ ॥ शंखचूडवधस्तत्रनानाकेलिरसस्थलम् ॥ श्रुतमष्टदलंप्रोक्तंवृंदारण्यांत
रस्थितम् ॥ ३५ ॥ श्रीमद्वृंदावनंरम्यंयमुनायाःप्रदक्षिणम् ॥ शिवलिंगमधिष्ठानंदृष्टंगोपीश्वराभिधम् ॥ ३६ ॥ तद्वाह्येषोडशदलंश्रियापूर्णतमीश्वर
म् ॥ सर्वासुदिक्षुयत्प्रोक्तंप्रादक्षिण्याद्यथाक्रमम् ॥ ३७ ॥ महत्पदंमहाद्धामस्[3]वंधामाधावसंज्ञकम् ॥ प्रथमैकदलंश्रेष्ठंमाहात्म्यंकर्णिकासमम् ॥ ३८ ॥
तत्रगोवर्द्धनगिरौरम्येनित्यरसाश्रये ॥ कर्णिकायांमहालीलातल्लीलारसगह्वरौ ॥ ३९ ॥ यत्रकृष्णोनित्यवृंदाकाननस्यपतिर्भवेत् ॥ कृष्णोगोविंदतां
प्रातःकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ ४० ॥ दलंतृतीयमाख्यातंसर्वश्रेष्ठोत्तमोत्तमम् ॥ चतुर्थदलमाख्यातंमहाद्भुतरसस्थलम् ॥ ४१ ॥ नंदीश्वरवनंरम्यंतत्र
नंदालयःस्मृतः ॥ कर्णिकादलमाहात्म्यंपंचमंदलमुच्यते ॥ ४२ ॥ [4]अधिष्ठाताऽत्रगोपालोधेनुपालनतत्परः ॥ षष्ठंदलंयदाख्यातंतत्रनंदवनंस्मृत
म् ॥ ४३ ॥ [5]सप्तमंचकुलारण्यंदलंरम्यंप्रकीर्तितम् ॥ तत्राष्टमंतालवनंतत्रधेनुवधःस्मृतः ॥ ४४ ॥ नवमंकुमुदारण्यंदलंरम्यंप्रकीर्तितम् ॥
[6]कामारण्यंचदशमंप्रधानंसर्वकारणम् ॥ ४५ ॥ ब्रह्मप्रसाधनंतत्रविष्णुच्छद्मप्रदर्शनम् ॥ कृष्णक्रीडारसस्थानंप्रधानंदलमुच्यते ॥ ४६ ॥ दलमेकादशं
प्रोक्तंभक्तानुग्रहकारणम् ॥ निर्माणंसेतुबंधस्यनानावनमयस्थलम् ॥ ४७ ॥ भांडीरंद्वादशदलंवनंरम्यंमनोहरम् ॥ कृष्णःक्रीडारतस्तत्रश्रीदामा
दिभिरावृतः ॥ ४८ ॥ त्रयोदशंदलंश्रेष्ठंतत्रभद्रवनंस्मृतम् ॥ चतुर्दशदलंप्रोक्तंसर्वसिद्धिप्रदस्थलम् ॥ ४९ ॥ श्रीवनंतत्ररुचिरंसर्वैश्वर्यस्यकारणम् ॥
कृष्णक्रीडादलमयंश्रीकांतिकीर्तिवर्द्धनम् ॥ ५० ॥ दलंपंचदशंश्रेष्ठंतत्रलोहवनंस्मृतम् ॥ कथितंषोडशदलंमाहात्म्यंकर्णिकासमम् ॥ ५१ ॥ म
हावनंतत्रगीतंतत्राऽस्तिगुह्यमुत्तमम् ॥ बालक्रीडारतस्तत्रवत्सपालैःसमावृतः ॥ ५२ ॥ पूतनादिवधस्तत्रयमलार्जुनभंजनम् ॥ अधिष्ठातातत्रबालगोपा

१ कात्यायन्यर्चनाद्गोपी--इ० पा० । २ ब्रह्मवह्रावहम्--इ० पा० । ३ स्वाधयाधावसंज्ञकम्--इ०, स्वाध्यायाधायसंज्ञितम्--इ० च पा० । ४ अखिलंतत्र--इ० पा० । ५ सप्तमं च कुलारण्यम्--इ०, सप्तमंकवलारण्यम्--इ० च पा० । ६ कामारण्यं दलं ह्यम्--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लःपंचमाब्दिकः ॥ ५३ ॥ नाम्नादामोदरःप्रोक्तःप्रेमानंदरसार्णवः ॥ दलंप्रसिद्धमाख्यातंसर्वश्रेष्ठदलोत्तमम् ॥ ५४ ॥ कृष्णक्रीडाचकिंजल्कीविहारदल
मुच्यते ॥ सिद्धप्रधानंकिंजल्कदलंचसमुदाहृतम् ॥ ५५ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ वृंदारण्यस्यमाहात्म्यंरहस्यंवाकिमद्भुतम् ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामि
कथयस्वमहाप्रभो ॥ ५६ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ कथितंतेप्रियतमेगुह्याद्गुह्योत्तमोत्तमम् ॥ रहस्यानांरहस्यंयद्दुर्लभानांचदुर्लभम् ॥ ५७ ॥
त्रैलोक्यगोपितंदेविदेवेश्वरसुपूजितम् ॥ ब्रह्मादिवांछितंस्थानंसुरसिद्धादिसेवितम् ॥ ५८ ॥ योगींद्राहिसदाभक्त्यातस्यध्यानैकतत्पराः ॥ अप्सरो
भिश्चगंधर्वैर्नृत्यगीतनिरंतरम् ॥ ५९ ॥ श्रीमद्वृंदावनंरम्यंपूर्णानंदरसाश्रयम् ॥ भूरिचिंतामणिस्तोयममृतंरसपूरितम् ॥ ६० ॥ वृक्षंगुरुद्रुमंतत्रसुरभी
वृंदसेवितम् ॥ स्त्रींलक्ष्मींपुरुषंविष्णुंतद्दशांशसमुद्भवम् ॥ ६१ ॥ तत्रकैशोरवयसंनित्यमानंदविग्रहम् ॥ गतिनाट्यंकलालापस्मितवक्रंनिरंतरम् ॥ ६२ ॥
शुद्धसत्वैःप्रेमपूर्णैर्वैष्णवैस्तद्वनाश्रितम् ॥ पूर्णब्रह्मसुखेमग्नंस्फुरत्तन्मूर्तितन्मयम् ॥ ६३ ॥ मत्तकोकिलभृंगाद्यैःकूजत्कलमनोहरम् ॥ कपोलशुक
संगीतमुन्मत्तालिसहस्रकम् ॥ ६४ ॥ भुजंगशत्रुनृत्याढ्यंसकलामोदविभ्रमम् ॥ नानावर्णैश्चकुसुमैस्तद्रेणुपरिपूरितम् ॥ ६५ ॥ पूर्णेंदुनित्याभ्युदयंसूर्यमं
दांशुसेवितम् ॥ अदुःखंदुःखविच्छेदंजरामरणवर्जितम् ॥ ६६ ॥ अक्रोधंगतमात्सर्यमभिन्नमनहंकृतम् ॥ पूर्णानंदामृतरसंपूर्णप्रेमसुखार्णवम् ॥ ६७ ॥
गुणातीतंमहद्धामपूर्णप्रेमस्वरूपकम् ॥ वृक्षादिपुलकैर्यत्रप्रेमानंदाश्रुवर्षितम् ॥ ६८ ॥ किंपुनश्चेतनायुक्तैर्विष्णुभक्तैःकिमुच्यते ॥ गोविंदांघ्रिर
जःस्पर्शान्नित्यंवृंदावनंभुवि ॥ ६९ ॥ सहस्रदलपद्मस्यवृंदारण्यंवराटकम् ॥ यस्यस्पर्शनमात्रेणपृथ्वीधन्याजगत्त्रये ॥ ७० ॥ गुह्याद्गुह्यतरंरम्यं
मध्येवृंदावनंभुवि ॥ अक्षरंपरमानंदंगोविंदस्थानमव्ययम् ॥ ७१ ॥ गोविंददेहतोऽभिन्नंपूर्णब्रह्मसुखाश्रयम् ॥ मुक्तिस्तत्ररजःस्पर्शात्तन्माहात्म्यंकिमु
च्यते ॥ ७२ ॥ तस्मात्सर्वात्मनादेविहृदिस्थंतद्वनंकुरु ॥ वृंदावनविहारेषुकृष्णंकैशोरविग्रहम् ॥ ७३ ॥ कालिंदीचाकरोद्यस्यकर्णिकायाः
प्रदक्षिणाम् ॥ लीलानिर्वाणगंभीरंजलंसौरभमोहनम् ॥ ७४ ॥ आनंदामृततन्मिश्रमकरंदघनालयम् ॥ पद्मोत्पलाद्यैःकुसुमैर्नानावर्णसमुज्ज्वल
म् ॥ ७५ ॥ चक्रवाकादिविहगैर्मंजुनानाकलस्वनैः ॥ शोभमानंजलंरम्यंतरंगातिमनोरमम् ॥ ७६ ॥ तस्योभयतटीरम्याशुद्धकांचननिर्मिता ॥
गंगाकोटिगुणाप्रोक्तायत्रस्पर्शवराटकः ॥ ७७ ॥ कर्णिकायांकोटिगुणोयत्रक्रीडारतोहरिः ॥ कालिंदीकर्णिकाकृष्णमभिन्नमेकविग्रहम् ॥ ७८ ॥ पार्व
त्युवाच ॥ ॥ गोविंदस्यकिमाश्चर्यंसौंदर्याकृतविग्रह ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वदयानिधे ॥ ७९ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ मध्येवृंदावनेरम्येमंजुमंजी

१ योगींद्रादिमुनींद्रादिसदातद्ध्यानतत्परम्-इ० पा० । २ अपरम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रशोभिते ॥ योजनाश्रितसद्वृक्षशाखापल्लवमंडिते ॥ ८० ॥ तन्मध्येमंजुभवनेयोगपीठंसमुज्ज्वलम् ॥ तंदष्टकोणनिर्माणंनानादीप्तिमनोहरम् ॥ ८१ ॥
तस्योपरिचमाणिक्यरत्नसिंहासनंशुभम् ॥ तस्मिन्नष्टदलंपद्मंकर्णिकायांसुखाश्रयम् ॥ ८२ ॥ गोविंदस्यपरंस्थानंकिमस्यमहिमोच्यते ॥ श्रीम
द्गोविंदमंत्रस्थवल्लवीवृंदसेवितम् ॥ ८३ ॥ दिव्यव्रजवयोरूपंकृष्णंवृंदावनेश्वरम् ॥ व्रजेंद्रंसंततैश्वर्यंव्रजबालैकवल्लभम् ॥ ८४ ॥ यौवनोद्भिन्नकैशोरंवयसा
द्भुतविग्रहम् ॥ अनादिमादिंसर्वेषांनंदगोपप्रियात्मजम् ॥ ८५ ॥ श्रुतिमृग्यमजंनित्यंगोपीजनमनोहरम् ॥ परंधामपरंरूपंद्विभुजंगोकुलेश्वरम् ॥ ८६ ॥
वल्लवीनंदनंध्यायेन्निर्गुणस्यैककारणम् ॥ सुश्रीमंतंनवंस्वच्छंश्यामधाममनोहरम् ॥ ८७ ॥ नवीननीरदश्रेणीसुस्निग्धंमंजुकुंडलम् ॥ फुल्लेंदीवरसत्कांतिसु
खस्पर्शंसुखावहम् ॥ ८८ ॥ दलितांजनपुंजाभचिक्कणंश्याममोहनम् ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलाशेषसौरभकुंतलम् ॥८९॥ तदूर्ध्वंदक्षिणेकालेश्यामचूडाम
नोहरम् ॥ नानावर्णोज्ज्वलंराजच्छिखंडिदलमंडितम् ॥ ९० ॥ मंदारमंजुगोपुच्छाचूडंचारुविभूषणम् ॥ क्वचिद्बृहद्दलश्रेणीमुकुटेनाभिमंडितम् ॥९१॥
अनेकमणिमाणिक्यकिरीटभूषणंक्वचित् ॥ लोलालकवृतंराजत्कोटिचंद्रसमाननम् ॥ ९२ ॥ कस्तूरीतिलकंभ्राजन्मंजुगोरोचनान्वितम् ॥ नीलेंदीवरसु
स्निग्धसुदीर्घदललोचनम् ॥ ९३ ॥ आनृत्यद्भ्रूलताश्लेषस्मितंसाचिनिरीक्षणम् ॥ सुचारून्नतसौंदर्यनासाग्रातिमनोहरम् ॥ ९४ ॥ नासाग्रगजमुक्तां
शुमुग्धीकृतजगत्त्रयम् ॥ सिंदूरारुणसुस्निग्धाधरौष्ठसुमनोहरम् ॥ ९५ ॥ नानावर्णोल्लसत्स्वर्णमकराकृतिकुंडलम् ॥ तद्रश्मिपुंजसद्गंडमुकुराभलस
द्द्युतिम् ॥ ९६ ॥ कर्णोत्पलसुमंदारमकरोत्तंसभूषितम् ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंमुक्ताहारस्फुरद्गलम् ॥ ९७ ॥ विलसद्दिव्यमाणिक्यमंजुकांचनमिश्रि
तम् ॥ करेकंकणकेयूरंकिंकिणीकटिशोभितम् ॥ ९८ ॥ मंजुमंजीरसौंदर्यश्रीमदंघ्रिविराजितम् ॥ कर्पूरागुरुकस्तूरीविलसच्चंदनादिकम् ॥ ९९ ॥
गोरोचनादिसंमिश्रदिव्यांगरागचित्रितम् ॥ स्निग्धपीतपटीराजत्प्रपदांदोलितांजनम् ॥ १०० ॥ गंभीरनाभिकमलंरोमराजीनतस्रजम् ॥ सुवृत्तजानुयुग
लंपादपद्ममनोहरम् ॥ १०१ ॥ ध्वजवज्रांकुशांभोजकरांघ्रितलशोभितम् ॥ नखेंदुकिरणश्रेणीपूर्णब्रह्मैककारणम् ॥ १०२ ॥ केचिद्वदंतितस्यांशंब्रह्म
चिद्रूपमद्वयम् ॥ तदशांशंमहाविष्णुंप्रवदंतिमनीषिणः॥१०३॥योगींद्रैःसनकाद्यैश्चतदेवहृदिचिंत्यते ॥ त्रिभंगललिताशेषनिर्माणसारनिर्मितम् ॥१०४॥
तिर्यग्ग्रीवजितानंतकोटिकंदर्पसुंदरम् ॥ वामांसार्पितसद्गण्डस्फुरत्कांचनकुंडलम् ॥१०५॥ सहापांगेक्षणस्मेरंकोटिमन्मथसुंदरम् ॥ कुंचिताधरविन्यस्त
वंशीमंजुकलस्वनैः ॥ १०६ ॥ जगत्त्रयंमोहयंतंमग्नंप्रेमसुधार्णवे ॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ परमंकारणंकृष्णंगोविंदाख्यंमहत्पदम् ॥ १०७ ॥ वृंदावने

१ तदष्टकोटिनिर्माणम्–इ० पा० । २ चारुनिरीक्षणम्–इ० पा० । ३ स्निग्धपीतधटीराजत्प्रपदांदोलितांजनम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वरंनित्यंनिर्गुणस्यैककारणम् ॥ तत्तद्रहस्यमाहात्म्यंकिमाश्चर्यंचसुंदरम् ॥ १०८॥ तद्ब्रूहिदेवदेवेशश्रोतुमिच्छाम्यहंप्रभो ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ यदंघ्रिनखचंद्रांशुमहिमांतोनगम्यते ॥ १०९॥ तन्माहात्म्यंकियद्देविप्रोच्यतेत्वंमुदाशृणु ॥ अनंतकोटिब्रह्मांडेअनंतत्रिगुणोच्छ्रये ॥ ११० ॥ तत्कलाकोटिकोटयंशाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ सृष्टिस्थित्यादिनायुक्तास्तिष्ठंतितस्यवैभवाः ॥ १११ ॥ तद्रूपकोटिकोटयंशाःकलाःकंदर्पविग्रहाः ॥ जगन्मोहंप्रकुर्वंतितदंडांतरसंस्थिताः ॥ ११२॥ तद्देहविलसत्कांतिकोटिकोटयंशकोविभुः ॥ तत्प्रकाशस्यकोटयंशरश्मयोरविविग्रहाः ॥ ११३ ॥ तस्यस्वदेहकिरणैःपरानंदरसामृतैः ॥ परमामोदचिद्रूपैर्निर्गुणस्यैककारणैः ॥ ११४ ॥ तदंशकोटिकोटयंशाजीवंतिकिरणात्मकाः ॥ तदंघ्रिपंकजद्वंद्वनखचंद्रमणिप्रभाः ॥ ११५ ॥ आहुःपूर्णब्रह्मणोपिकारणंवेददुर्गमम् ॥ तदंशसौरभानंतकोटयंशोविश्वमोहनः ॥ ११६ ॥ तत्स्पर्शपुष्पगंधादिनानासौरभसंभवः ॥ तत्प्रियाप्रकृतिस्त्वाद्याराधिकाकृष्णवल्लभा ॥ ११७ ॥ तत्कलाकोटिकोटयंशादुर्गाद्यास्त्रिगुणात्मिकाः ॥ तस्याअंघ्रिरजःस्पर्शात्कोटिविष्णुःप्रजायते ॥ ११८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येकृष्णचरित्रेएकोनसप्ततितमोऽध्यायः ॥६९ ॥ पार्वत्युवाच ॥ यदाकर्णनमेतस्ययेवापारिषदाःप्रभोः ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वदयानिधे ॥१॥ ईश्वरउवाच ॥ राधयासहगोविंदंस्वर्णसिंहासनेस्थितम् ॥ पूर्वोक्तरूपलावण्यंदिव्यभूषांबरस्रजम् ॥ २ ॥ त्रिभंगीमंजुसुस्निग्धंगोपीलोचनतारकम् ॥ तद्बाह्येयोगपीठेचस्वर्णसिंहासनावृते ॥ ३ ॥ प्रत्यंगरभसावेशाःप्रधानाःकृष्णवल्लभाः ॥ ललिताद्याःप्रकृत्यंशामूलप्रकृतिराधिका ॥ ४ ॥ संमुखेललितादेवीश्यामलावायुकोणके ॥ उत्तरेश्रीमतीधन्याऐशान्यांश्रीहरिप्रिया ॥ ५ ॥ विशाखाचतथापूर्वेशैव्याचाग्नौततःपरम् ॥ पद्माचदक्षिणेपश्चान्नैर्ऋतेक्रमशःस्थिताः ॥ ६ ॥ योगपीठेकेसराग्रेचारुचंद्रावतीप्रिया ॥ अष्टौप्रकृतयःपुण्याःप्रधानाःकृष्णवल्लभाः ॥ ७ ॥ प्रधानप्रकृतिस्त्वाद्याराधाचंद्रावतीसमा ॥ चंद्रावलीचित्ररेखाचंद्रामदनसुंदरी ॥ ८ ॥ प्रियाचश्रीमधुमतीचंद्ररेखाहरिप्रिया ॥ षोडशाद्याःप्रकृतयःप्रधानाःकृष्णवल्लभाः ॥ ९ ॥ वृंदावनेश्वरीराधातथाचंद्रावलीप्रिया ॥ अभिन्नगुणलावण्यसौंदर्याश्चारुलोचनाः ॥ १० ॥ मनोहरामुग्धवेषाःकिशोरीवयसोज्ज्वलाः ॥ अग्रेतनास्तथाचान्यागोपकन्याःसहस्रशः ॥ ११ ॥ शुद्धकांचनपुंजाभाःसुप्रसन्नाःसुलोचनाः ॥ तद्रूपहृदयारूढास्तदाश्लेषसमुत्सुकाः ॥ १२ ॥ श्यामामृतरसेमग्नाःस्फुरत्तद्भावमानसाः ॥ नेत्रोत्पलार्चितेकृष्णपादाब्जेर्पितचेतसः ॥ १३ ॥ श्रुतिकन्यास्ततोदक्षेसहस्रायुतसंयुताः ॥ जगन्मुग्धीकृताकाराहृद्वर्तिकृष्णलालसाः ॥ १४ ॥ नानासत्वस्वरालापमुग्धीकृतजगत्रयाः ॥ तत्रगूढरहस्यानिगायंत्यःप्रेमविह्वलाः ॥ १५ ॥ देवकन्यास्ततःसव्येदिव्यवेषारसोज्ज्वलाः ॥ नानावैदग्ध्यनिपुणादिव्यभावभरान्विताः ॥ १६ ॥ सौंदर्यातिशयेनाढ्याः

१ विद्यते–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कटाक्षातिमनोहराः ॥ निर्लज्जास्तत्रगोविंदेतदंगस्पर्शनोद्यताः ॥ १७ ॥ तद्भावमग्नमनसःस्मितसाचिनिरीक्षणाः ॥ मंदिरस्यततोबाह्येप्रिययाविश
दावृते ॥ १८ ॥ समानवेषवयसःसमानबलपौरुषाः ॥ समानगुणकर्माणःसमानाभरणप्रियाः ॥ १९ ॥ समानस्वरसंगीतवेणुवादनतत्पराः ॥ श्रीदा
मापश्चिमेद्वारेवसुदामातथोत्तरे ॥ २० ॥ सुदामाचतथापूर्वेकिंकिणीचापिदक्षिणे ॥ तद्बाह्येस्वर्णपीठेचसुवर्णमंदिरावृते ॥ २१ ॥ स्वर्णवेद्यंतरस्थेतुस्व
र्णाभरणभूषिते ॥ स्तोककृष्णंसुभद्राद्यैर्गोपालैरयुतायुतैः ॥ २२ ॥ शृंगवीणावेणुवेत्रवयोवेषाकृतिस्वरैः ॥ तद्गुणध्यानसंयुक्तैर्गायद्भिरपिविह्वलैः ॥ २३ ॥
चित्रार्पितैश्चित्ररूपैःसदानंदाश्रुवर्षिभिः ॥ पुलकाकुलसर्वांगैर्योगींद्रैरिवविस्मितैः ॥ २४ ॥ क्षरत्ययोभिर्गोविंदैरसंख्यातैरुपावृतम् ॥ तद्बाह्येस्वर्णप्रा
कारेकोटिसूर्यसमुज्ज्वले ॥ २५ ॥ चतुर्दिक्षुमहोद्यानंमंजुसौरभमोहिते ॥ पश्चिमेसंमुखेश्रीमत्पारिजातद्रुमाश्रये ॥ २६ ॥ तदधस्तुस्वर्णपीठेस्वर्णमंडन
मंडिते ॥ तन्मध्येमणिमाणिक्यदिव्यसिंहासनोज्ज्वले ॥ २७ ॥ तत्रोपरिपरानंदंवासुदेवंजगत्प्रभुम् ॥ त्रिगुणातीतचिद्रूपंसर्वकारणकारणम् ॥ २८ ॥
इंद्रनीलघनश्यामंनीलकुंचितकुंतलम् ॥ पद्मपत्रविशालाक्षंमकराकृतिकुंडलम् ॥ २९ ॥ चतुर्भुजंतुचक्रासिगदाशंखांबुजायुधम् ॥ आद्यंतरहितंनित्यं
प्रधानंपुरुषोत्तमम् ॥ ३० ॥ ज्योतीरूपंमहद्धामपुराणंवनमालिनम् ॥ पीतांबरधरंस्निग्धंदिव्यभूषणभूषितम् ॥ ३१ ॥ दिव्यानुलेपनंराजच्चित्रितांगम
नोहरम् ॥ रुक्मिणीसत्यभामाचनाग्नजितीसुलक्षणा ॥ ३२ ॥ मित्रविंदानुविंदासुनंदाजांबवतीप्रिया ॥ सुशीलाचाष्टमहिलावासुदेवप्रियास्ततः ॥ ३३ ॥
उद्भ्राजिताःपारिषदावृतयोर्भक्तितत्पराः ॥ उत्तरेसुमहोद्यानेहरिचंदनसंश्रये ॥ ३४ ॥ तत्राधस्तुस्वर्णपीठेमणिमंडपमंडिते ॥ तन्मध्येहेमनिर्माणद
लेसिंहासनोज्ज्वले ॥ ३५ ॥ तत्रैवसहरेवत्यासंकर्षणहलायुधम् ॥ ईश्वरस्यप्रियानंतमभिन्नगुणरूपिणम् ॥ ३६ ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशंरक्तांबुजदले
क्षणम् ॥ नीलपट्टधरंस्निग्धंदिव्यभूषास्रगंबरम् ॥ ३७ ॥ मधुपानेसदासक्तंमधुघूर्णितलोचनम् ॥ प्रवीरदक्षिणेभागेमंजुनाभ्यंतरास्थिते ॥ ३८ ॥ संतानवृ
क्षमूलेतुमणिमंदिरमंडितम् ॥ तन्मध्येमणिमाणिक्यादिव्यसिंहासनोज्ज्वले ॥ ३९ ॥ प्रद्युम्नंचरतीदेवंतत्रोपरिसुखस्थितम् ॥ जगन्मोहनसौंदर्य
सारश्रेणीरसात्मकम् ॥ ४० ॥ असितांभोजपुंजाभमरविंददलेक्षणम् ॥ दिव्यालंकारभूषाभिर्दिव्यगंधानुलेपनम् ॥ ४१ ॥ जगन्मुग्धीकृताशेषसौंद
र्यैश्वर्यविग्रहम् ॥ पूर्वोद्यानेमहारण्येसुरद्रुमसमाश्रये ॥ ४२ ॥ तत्राधस्तुस्वर्णपीठेहेममंडपमंडिते ॥ तस्यमध्येस्थिरेराजद्दिव्यसिंहासनोज्ज्वले ॥ ४३ ॥
दिव्योषयासमंश्रीमदनिरुद्धंजगत्पतिम् ॥ सांद्रानंदघनश्यामंसुस्निग्धंनीलकुंतलम् ॥ ४४ ॥ सुभ्रून्नतलताभंगींसुकपोलंसुनासिकम् ॥ सुग्रीवंसुंद

१ तदंगस्पर्शनोत्सुकाः—इ० पा० । २ स्वर्णमंदिरमंडिते—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रंवक्षोमनोहरमनोहरम् ॥ ४५ ॥ किरीटिनंकुंडलिनंकंठभूषाविभूषितम् ॥ मंजुमंजीरमाधुर्यादतिसौंदर्यविग्रहम् ॥ ४६ ॥ प्रियभृत्यगणाराध्यंयत्रस गीतकप्रियम् ॥ पूर्णब्रह्मसदानंदंशुद्धसत्वस्वरूपकम् ॥ ४७ ॥ तस्योर्द्धंचांतरिक्षेचविष्णुंसर्वेश्वरेश्वरम् ॥ अनादिमादिचिद्रूपंचिदानंदंपरंविभुम्॥ ४८ ॥ त्रिगुणातीतमव्यक्तंनित्यमक्षयमव्ययम् ॥ समेघपुंजमाधुर्यसौंदर्यश्यामविग्रहम् ॥ ४९ ॥ नीलकुंचितसुस्निग्धकेशपाशातिसुंदरम् ॥ अरविंददलस्नि ग्धसुदीर्घचारुलोचनम् ॥ ५० ॥ किरीटकुंडलोद्दंडशुद्धसत्वात्मभिर्वृतम् ॥ आत्मारामैश्चचिद्रूपैस्तन्मूर्तिध्यानतत्परैः ॥ ५१ ॥ हृदयारूढतद्ध्यानैर्ना साग्रन्यस्तलोचनैः ॥ क्रियतेऽहैतुकीभक्तिःकायहृद्वृत्तिभाषितैः ॥ ५२ ॥ तत्सव्येयक्षगंधर्वसिद्धविद्याधरादिभिः ॥ सुकांतैरप्सरःसंघैर्नृत्यसंगीतत त्परैः ॥ ५३ ॥ तदंगभजनंकाममंवांछद्भिःकृष्णलालसैः ॥ तदग्रेवैष्णवैःसर्वैश्चांतरिक्षेसुखासने ॥ ५४ ॥ प्रह्लादनारदाद्यैश्चकुमारशुकवैष्णवैः ॥ ज नकाद्यैर्लसद्भावैर्हृद्भाद्यस्फूर्तितत्परैः ॥ ५५ ॥ पुलकाकुलसर्वांगैःस्फुरत्प्रेमसमाकुलैः ॥ रहस्यामृतसंसिक्तैरर्द्धयुग्माक्षरोमनुः ॥ ५६ ॥ मंत्रचूडाम णिः प्रोक्तःसर्वमंत्रैककारणम् ॥ सर्वदेवस्यमंत्राणांकैशोरमंत्रहेतुकम् ॥ ५७ ॥ सर्वकैशोरमंत्राणांहेतुश्चूडामणिर्मनुः ॥ जपंकुर्वंतिमनसापूर्णप्रेमसु खाश्रयाः ॥ ५८ ॥ वांछंतितत्पदांभोजेनिश्चलंप्रेमसाधनम् ॥ तद्बाह्येस्फटिकाद्युच्चप्रावारेसुमनोहरे ॥ ५९ ॥ कुंकुमैःसितरक्ताद्यैश्चतुर्दिक्षुसमाकुलैः ॥ शु क्लंचतुर्भुजंविष्णुंपश्चिमेद्वारपालकम् ॥ ६० ॥ शंखचक्रगदापद्मकिरीटादिविभूषितम् ॥ रक्तंचतुर्भुजंपद्मशंखचक्रगदायुधम् ॥ ६१ ॥ किरीटकुंडलो द्दीप्तंद्वारपालकमुत्तरे ॥ गौरंचतुर्भुजंविष्णुंशंखचक्रगदायुधम् ॥ ६२ ॥ किरीटकुंडलाद्यैश्चशोभितंवनमालिनम् ॥ पूर्वद्वारेद्वारपालंगौरंविष्णुंप्रकीर्तित म् ॥ ६३ ॥ कृष्णवर्णंचतुर्बाहुंशंखचक्रादिभूषणम् ॥ दक्षिणद्वारपालंतुश्रीविष्णुंकृष्णवर्णकम् ॥ ६४ ॥ श्रीकृष्णचरितंह्येतद्यःपठेत्प्रयतःशुचिः ॥ शृणुयाद्वापियोभक्त्यागोविंदेलभतेरतिम् ॥ ६५ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेश्रीकृष्णचरितेसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ भगवन्सर्वभूतेशसर्वात्मन्सर्वसंभव ॥ देवेश्वरमहादेवसर्वज्ञकरुणाकर ॥ १ ॥ त्वयानुकंपितैवाहंभूयोप्याहानुकंपया ॥ त्रैलोक्यमोहनामंत्रास्त्वयामेकथि ताःप्रभो ॥ २ ॥ तेनदेवेनगोपीभिर्महामोहनरूपिणा ॥ केनकेनविशेषेणचिक्रीडेतद्वदस्वमे ॥ ३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ एकदावादयन्वीणांनारदो मुनिपुंगवः ॥ कृष्णावतारमाज्ञायप्रययौनंदगोकुलम् ॥ ४ ॥ गत्वातत्रमहायोगमयेशंविभुमच्युतम् ॥ बालनाटयधरंदेवदर्शनंनंदवेश्मनि ॥ ५ ॥ सुकोमलपटास्तीर्णहेमपर्यंकिकोपरि ॥ शयानंगोपकन्याभिःप्रेक्ष्यमाणंसदामुदम् ॥ ६ ॥ अतीवसुकुमारांगंमुग्धंमुग्धविलोकनम् ॥ विस्रस्तनीलकुटि

१ स्फटिकाद्युच्चप्राचीरे--इ० पा० । १ देवदेव--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लकुंतलावनिमंडलम् ॥ ७ ॥ किंचित्स्मितांकुरव्यंजदेकद्विरदकुड्मलम् ॥ स्वप्रभाभिर्भासयंतंसमंताद्भवनोदरम् ॥ ८ ॥ दिग्वाससंसमालोक्यसोति
हर्षमवापह ॥ संभाष्यगोपतिंनंदमाहसर्वप्रभुःप्रयः ॥ ९ ॥ नारायणपराणांतुजीवनंह्यतिदुर्लभम् ॥ अस्यप्रभावमतुलंनजानंतीहकेचन ॥ १० ॥ भव
ब्रह्मादयोप्यस्मिन्रतिंवांच्छतिशाश्वतीम् ॥ चरितंचास्यबालस्यसर्वेषामेवहर्षणम् ॥ ११ ॥ मुदागायंतिशृण्वंतिचाभिनंदंतितादृशाः ॥ अस्मिंस्तववसुतेऽ
चिंत्यप्रभावेस्निग्धमानसाः॥१२॥ नराःसंतिनतेषांवैभवबाधाभविष्यति ॥ मुंचेहपरलोकेच्छाःसर्वावल्लवसत्तम ॥ १३ ॥ एकांतेनैकभावेनबालेऽस्मिन्प्रीति
माचर ॥ इत्युक्त्वानंदभवनान्निष्क्रांतोमुनिपुंगवः ॥१४॥ तेनार्चितोविष्णुबुद्ध्याप्रणम्यचविसर्जितः ॥ अथासौचिंतयामासमहाभागवतोमुनिः ॥ १५॥
अस्यकांताभगवतीलक्ष्मीर्नारायणेहरौ ॥ विधायगोपिकारूपंक्रीडार्थंशार्ङ्गधन्वनः ॥ १६ ॥ अवश्यमवतीर्णासाभविष्यतिनसंशयः ॥ तामहंविचिनोम्य
द्यगेहेगेहेव्रजौकसाम् ॥ १७ ॥ विमृश्यैवंमुनिवरोगेहानिव्रजवासिनाम् ॥ प्रविवेशातिथिर्भूत्वाविष्णुबुद्ध्यासुपूजितः ॥ १८ ॥ सर्वेषांवल्लवादीनांरतिंनंद
सुतेपराम् ॥ दृष्ट्वामुनिवरःसर्वान्मनसाप्रणनामह ॥ १९ ॥ गोपालानांगृहेबालांददर्शश्वेतरूपिणीम् ॥ सदृष्ट्वातर्कयामासरमाह्येषानसंशयः ॥ २० ॥ प्रविवेशत
तोधीमान्नंदसख्युर्महात्मनः॥ कस्यचिद्गोपवर्य्यस्यभानुनाम्नोगृहंमहत् ॥२१॥ अर्चितोविधिवत्तेनसोप्यपृच्छन्महामनाः॥ साधोत्वमसिविख्यातोधर्मनि
ष्ठतयाभुवि ॥२२॥ तवाहंधनधान्यादिसमृद्धिंसंविभावये ॥ कच्चित्तेयोग्यःपुत्रोस्तिकन्यावाशुभलक्षणा ॥ २३ ॥ यतस्तेकीर्तिरखिलंलोकंव्याप्यभविष्य
ति ॥ इत्युक्तोमुनिवर्य्येणभानुरानीयपुत्रकम् ॥ २४ ॥ महातेजस्विनंदृप्तंनारदायाभ्यवादयत् ॥ दृष्ट्वामुनिवरस्तंतुरूपेणाप्रतिमंभुवि ॥ २५ ॥ पद्मपत्रविशा
लाक्षंसुग्रीवंसुंदरभ्रुवम् ॥ चारुदंतंचारुकर्णंसर्वावयवसुंदरम्॥२६॥तंसमाश्लिष्यबाहुभ्यांस्नेहाश्रूणिविमुच्यच॥ततःसगद्गदंप्राहप्रणयेनमहामुनिः॥२७॥नार
दउवाच॥अयंशिशुस्तेभवितासुसखारामकृष्णयोः॥विहरिष्यतिताभ्यांचरात्रिंदिवमतंद्रितः॥२८॥ततआभाष्यतंगोपप्रवरंमुनिपुंगवः ॥ यदागंतुंमनश्चक्रे
तत्रैवंभानुरब्रवीत् ॥ २९ ॥ एकास्तिपुत्रिकादेवदेवपत्न्युपमामम ॥ कनीयसीशिशोरस्यजडांधबधिराकृतिः ॥ ३० ॥ उत्साहाद्वृद्धयेयाचेत्वांवरंभगवत्त
म ॥ प्रसन्नदृष्टिमात्रेणसुस्थिरांकुरुबालिकाम् ॥ ३१ ॥ श्रुत्वैवंनारदोवाक्यंकौतुकाकृष्टमानसः ॥ अथप्रविश्यभवनंलुठंतींभूतलेसुताम् ॥ ३२ ॥ उ
त्थाप्यांकेनिधायातिस्नेहविह्वलमानसः ॥ भानुरप्यायययौभक्तिनम्रोमुनिवरांतिकम् ॥ ३३ ॥ अथभागवतश्रेष्ठःकृष्णस्यातिप्रियोमुनिः ॥ दृष्ट्वातस्याःपरं
रूपमदृष्टाश्रुतमद्भुतम् ॥ ३४ ॥ अभूत्पूर्वसमंमुग्धोहरिप्रेमामहामुनिः ॥ विगाह्यपरमानंदसिंधुमेकरसायनम् ॥ ३५ ॥ मुहूर्त्तद्वितयंतत्रमुनिरासी

१ कुंतलावनमंडितम्--इ०, कुंतलावर्णमंडलम्--इ० च पा० । २ तारिष्यंति न तेषां वै--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

च्छिलोपमः ॥ मुनींद्रःप्रतिबुद्धस्तुशनैरुन्मीलयलोचने ॥ ३६ ॥ महाविस्मयमापन्नस्तूष्णीमेवस्थितोभवत् ॥ अंतर्हृदिमहाबुद्धिरेवमेवंव्यचिंतय
त् ॥ ३७ ॥ भ्रांतंसर्वेषुलोकेषुमयास्वच्छंदचारिणा ॥ अस्यारूपेणसदृशीदृष्टानैवचकुत्रचित् ॥ ३८ ॥ ब्रह्मलोकेरुद्रलोकइंद्रलोकेचमेगतिः ॥ नको
पिशोभाकोट्यंशःकुत्राप्यस्याविलोकितः ॥ ३९ ॥ महामायाभगवतीदृष्टाशैलेंद्रनंदिनी ॥ यस्यारूपेणसकलंमुह्यतेसचराचरम् ॥ ४० ॥ साप्यस्याः
सुकुमारांगीलक्ष्मींनाप्नोतिकर्हिचित् ॥ लक्ष्मीःसरस्वतीकांतिविद्याद्याश्चवरस्त्रियः ॥ ४१ ॥ छायामपिस्पृशंत्यस्याःकदाचिन्नैवदृश्यते ॥ विष्णोर्य
न्मोहिनीरूपंहरोयेनविमोहितः ॥ ४२ ॥ मयादृष्टंचतदपिकुतोस्याःसदृशंभवेत् ॥ ततोऽस्यास्तत्त्वमाज्ञातुंनमेशक्तिःकथंचन ॥ ४३ ॥ अन्येचापिन
जानंतिप्रायेणैनांहरेःप्रियाम् ॥ अस्याःसंदर्शनादेवगोविंदचरणांबुजे ॥ ४४ ॥ याप्रेमर्द्धिरभूत्सामेभूतपूर्वानकर्हिचित् ॥ एकांतेनौमिभवतींदर्शयित्वातिवै
भवम् ॥ ४५ ॥ कृष्णस्यसंभवत्यस्यारूपंपरमतुष्टये ॥ विमृश्यैवंमुनिर्गोपप्रवरंप्रेष्यकुत्रचित् ॥ ४६ ॥ निभृतेपरितुष्टावबालिकांदिव्यरूपिणीम् ॥
अपिदेविमहायोगमायेश्वरिमहाप्रभे ॥ ४७ ॥ महामोहनदिव्यांगिमहामाधुर्यवर्षिणि ॥ महाद्भुतरसानंदशिथिलीकृतमानसे ॥ ४८ ॥ महाभाग्ये
नकेनापिगतासिममदृक्पथम् ॥ नित्यमंतर्मुखादृष्टिस्तवदेविविभाव्यते ॥ ४९ ॥ अंतरेवमहानंदपरितृप्तेवलक्ष्यसे ॥ प्रसन्नंमधुरंसौम्यमिदंसुमुख
मंडनम् ॥ ५० ॥ व्यनक्तिपरमाश्चर्यकमप्यंतःसुखोदयम् ॥ रजःसंबंधिकलिकाशक्तिस्तत्त्वातिशोभने ॥ ५१ ॥ सृष्टिस्थितिसमाहाररूपिणीत्वम
धिष्ठिता ॥ तत्त्वंविशुद्धसत्वाशुशक्तिर्विद्यात्मिकापरा ॥ ५२ ॥ परमानंदसंदोहंदधतीवैष्णवंपरम् ॥ कात्वयाश्चर्यविभवेब्रह्मरुद्रादिदुर्गमे ॥ ५३ ॥
योगींद्राणांध्यानपथंनत्वंस्पृशसिकर्हिचित् ॥ इच्छाशक्तिर्ज्ञानशक्तिःक्रियाशक्तिस्तवेशितुः ॥ ५४ ॥ तवांशमात्रमित्येवंमनीषामेप्रवर्त्तते ॥ माया
विभूतयोचिंत्यास्तन्मायार्भकमायिनः ॥ ५५ ॥ परेशस्यमहाविष्णोस्ताःसर्वास्तेकलाकलाः ॥ आनंदरूपिणीशक्तिस्त्वमीश्वरिनसंशयः ॥ ५६ ॥
त्वयाचक्रीडतेकृष्णोनूनंवृंदावनेवने ॥ कौमारेणैवरूपेणत्वंविश्वस्यचमोहिनी ॥ ५७ ॥ तारुण्यवयसास्पृष्टंकीदृक्तेरूपमद्भुतम् ॥ कीदृशंतवलाव
ण्यंलीलाहासेक्षणान्वितम् ॥ ५८ ॥ हरिमानुषलोभेनवपुराश्चर्यमंडितम् ॥ द्रष्टुंतदहमिच्छामिरूपंतेहरिवल्लभे ॥ ५९ ॥ येननंदसुतःकृष्णोमोहं
समुपयास्यति ॥ इदानींममकारुण्यान्निजंरूपंमहेश्वरि ॥ ६० ॥ प्रणतायप्रपन्नायप्रकाशयितुमर्हसि ॥ इत्युक्त्वामुनिवर्य्येणतदनुव्रतचेतसा ॥ ६१ ॥
महामाहेश्वरींनत्वामहानंदमयींपराम् ॥ महाप्रेमतरोत्कंठाव्याकुलांगींशुभेक्षणाम् ॥ ६२ ॥ ईक्षमाणेनगोविंदमेवंवर्णयतास्थितम् ॥ जयकृष्णम

१ अंतःसुखा–इ० पा० । २ परमानंदम्–इ० पा० । ३ कलयाश्चर्यविभवे–इ० पा० । ४ सृष्टम्–इ० पा० । ५ पराश्चर्यमयं भवेत्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नोहारिञ्जयवृंदावनप्रिय ॥ ६३ ॥ जयभ्रूभंगललितजयवेणुरवाकुल ॥ जयबर्हकृतोत्तंसजयगोपीविमोहन ॥ ६४ ॥ जयकुंकुमलिप्तांगजयरत्न
विभूषण ॥ कदाहंत्वत्प्रसादेनअनयादिव्यरूपया ॥ ६५ ॥ सहितंनवतारुण्यमनोहारिवपुःश्रिया ॥ विलोकयिष्येकैशोरेमोहनंत्वांजग
त्पते ॥ ६६ ॥ एवंकीर्त्तयतस्तस्यतत्क्षणादेवसापुनः ॥ बभूवदधतीदिव्यंरूपमत्यंतमोहनम् ॥ ६७ ॥ चतुर्दशाब्दवयसा[१]संमितंललितंपरम् ॥ समा
नवयसश्चान्यास्तदैवव्रजबालिकाः ॥ ६८ ॥ आगत्यवेष्टयामासुर्दिव्यभूषांबरस्रजः ॥ मुनींद्रःसं[२]तुनिश्चेष्टोबभूवाश्चर्यमोहितः ॥ ६९ ॥ [३]बालायास्तास्त
दासख्यश्चरणांबुकणैर्मुनिम् ॥ निषिच्यबोधयामासुरूचुश्चकृपयान्विताः ॥ ७० ॥ मुनिवर्यमहाभागमहायोगेश्वरेश्वर ॥ त्वयैवपरयाभक्त्याभ
गवान्हरिरीश्वरः ॥ ७१ ॥ नूनमाराधितोदेवोभक्तानांकामपूरकः ॥ यदियंब्रह्मरुद्राद्यैर्देवैः[४]सिद्धमुनीश्वरैः ॥ ७२ ॥ महाभागवतैश्चान्यैर्दुर्दर्शादुर्गमापिच ॥
अत्यद्भुतवयोरूपमोहिनीहरिवल्लभा ॥ ७३ ॥ केनाप्यचिंत्यभाग्येनतवदृष्टिपथंगता ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठविप्रर्षेधैर्यमालंब्यसत्वरम् ॥७४॥ एनांप्रदक्षिणीकृत्य
नमस्कुरुपुनःपुनः ॥ किंनपश्यसिचार्वंगीमत्यंतव्याकुलामिव ॥ ७५ ॥ अस्मिन्नेवक्षणेनूनमंतर्धानंगमिष्यति ॥ नानयासहसंलापःकथंचित्तेभवि
ष्यति ॥ ७६ ॥ दर्शनंचपुनर्नास्याःप्राप्स्यसिब्रह्मवित्तम ॥ किंतुवृंदावनेकापिभात्यशोकलताशुभा ॥ ७७ ॥ सर्वकालेपिपुष्याढ्यासर्वदिग्व्यापिसौ
रभा ॥ गोवर्द्धनाददूरेणकुसुमाख्यसरस्तटे ॥ ७८ ॥ तन्मूलेह्यर्द्धरात्रेचद्रक्ष्यस्यस्मानशेषतः ॥ श्रुत्वैवंवचनंतासांस्नेहविह्वलचेतसाम् ॥ ७९ ॥
यावत्प्रदक्षिणीकृत्यप्रणमेद्दंडवन्मुनिः ॥ मुहूर्त्तद्वितयंबालांनानानिर्माणशोभनाम् ॥ ८० ॥ आहूयभानुंप्रोवाचनारदःसर्वशोभनाम् ॥ एवंप्रभावावा
लेयंनसाध्यादेवतैरपि ॥ ८१ ॥ किंतुयद्गृहमेतस्याःपदचिह्नविभूषितम् ॥ तत्रनारायणोदेवःस्वयंवसतिमाधवः ॥ ८२ ॥ लक्ष्मीश्चवसतेनित्यंसर्वा
भिःसर्वसिद्धिभिः ॥ अद्यएनांवरारोहांसर्वाभरणभूषणाम् ॥ ८३ ॥ देवीमिवपरांगेहेरक्षयत्नेनसत्तम ॥ इत्युक्त्वामनसैवैनांमहाभागवतोत्तमः ॥ ८४ ॥
तद्रूपमेवसंस्मृत्यप्रविष्टोगहनंवनम् ॥ अशोकलतिकामूलमासाद्यमुनिसत्तमः ॥ ८५ ॥ प्रतीक्षमाणोदेवींतांतत्रैवागमनंनिशि ॥ स्थितोत्रप्रेमवि
कलश्चिंतयन्कृष्णवल्लभाम् ॥८६॥ अथमध्यनिशाभागेयुवत्यःपरमाद्भुताः ॥ पूर्वदृष्टास्तथान्याश्चविचित्राभरणस्रजः ॥ ८७ ॥ दृष्ट्वामनसिसंभ्रांतोदंडवत्प
तितोभुवि ॥ परिवार्यमुनिंसर्वास्तास्ताःप्रविविशुःशुभाः ॥ ८८ ॥ प्रष्टुकामोपिसमुनिःकिंचित्स्वाभिमतंप्रियम् ॥ नाशकत्प्रेमलावण्यप्रियभाषाप्रधर्षितः
॥ ८९ ॥ अथागतामुनिश्रेष्ठंकृतांजलिमवस्थितम् ॥ भक्तिभारानतग्रीवंसविस्मयंससंभ्रमम् ॥ ९० ॥ सुविनीततमंप्राहतत्रैवकरुणान्वितः ॥ अशोकमा

१ ललितं ललितं परम्–इ० पा० । २ स्तुतिनिश्चेष्टः–इ० पा० । ३ बालास्तास्तु वयस्यायाः–इ० पा० । ४ सर्वदेवगणैः सह–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लिनीनाम्नाअशोकवनदेवता ॥९१॥ ॥ अशोकमालिन्युवाच ॥ ॥ अशोककलिकायांतुवसाम्यस्यांमहामुने ॥ रक्तांबरधरानित्यंरक्तमालानुलेपना॥९२॥
रक्तसिंदूरकलिकारक्तोत्पलवतंसिनी ॥ रक्तमाणिक्यकेयूरमुकुटादिविभूषिता ॥ ९३ ॥ एकदाप्रिययासार्द्धंविहरंत्योमधूत्सवे ॥ तत्रैवमिलितागो
पवालिकाश्चित्रवाससः ॥ ९४ ॥ अहंचाशोकमालाभिर्गोपवेषधरंहरिम् ॥ रमारूपाश्चताःसर्वाभक्त्यासम्यगपूजयम् ॥ ९५ ॥ ततःप्रभृतिचैतासांमध्ये
तिष्ठामिसर्वदा ॥ भूषाभिर्विविधाभिश्चतोषयित्वारमापतिम् ॥ ९६ ॥ परात्परमहंसर्वंविजानामीहसर्वतः ॥ गोगोपगोपिकादीनांरहस्यंचापिवेद्म्य
हम् ॥ ९७ ॥ तवजिज्ञासितंसर्वंहृदिप्रत्यभिभाषितम् ॥ तांदेवीमद्भुताकारामद्भुतानंददायिनीम् ॥ ९८ ॥ हरेःप्रियांहिरण्याभांहीरकोज्ज्वलमुद्रि
काम् ॥ कथंपश्यामिलोलाक्षींकथंवातत्पदांबुजम् ॥ ९९ ॥ आराध्यतेतिभक्त्येतित्वयाब्रह्मन्विमर्शितम् ॥ तत्रतेकथयिष्यामिवृत्तांतंसुमहात्म
नाम् ॥ १०० ॥ मानसेसरसिस्थित्वातपस्तीव्रमुपेयुषाम् ॥ जपतांसिद्धमंत्रांश्चध्यायतांहरिमीश्वरम् ॥ १०१ ॥ मुनीनांकांक्षतांनित्यंतस्याएवपदां
बुजम् ॥ एकसप्ततिसाहस्रसंख्यातानांमहौजसाम् ॥ १०२ ॥ तत्तेहंकथयाम्यद्यतद्रहस्यंपरंवने ॥ १०३ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेश्रीराधाकृ
ष्णमाहात्म्येएकसप्ततितमोध्यायः ॥ ७१ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ तदेकाग्रमनाभूत्वाशृणुदेविवरानने ॥ आसीदुग्रतपानाममुनिरेकोदृढव्रतः ॥ १ ॥ साग्नि
कोह्यग्निभक्षश्चचचारात्यद्भुतंतपः ॥ जजापपरमंजाप्यंमंत्रंपंचदशाक्षरम् ॥ २ ॥ काममंत्रेणपुटितंकामंकामवरप्रदात् ॥ कृष्णायेतिपदंस्वाहासहि
तंसिद्धिदंपरम् ॥ ३ ॥ दध्यौचश्यामलंकृष्णंरासोन्मत्तंवरोत्सुकम् ॥ पीतपट्टधरंवेणुंकरेणाधरमर्पितम् ॥ ४ ॥ नवयौवनसंपन्नंकर्षतंपाणिनाप्रि
याम् ॥ एवंध्यानपरःकल्पशतांतेदेहमुत्सृजन् ॥ ५ ॥ सुनंदनामगोपस्यकन्याभूत्समहामुनिः ॥ सुनंदेतिसमाख्यातायावीणांबिभ्रतीकरे ॥ ६ ॥
मुनिरन्यःसत्यतपाइतिख्यातोमहाव्रतः ॥ संशुष्कपत्रंभुंक्तेयःप्रजजापपरंमनुम् ॥ ७ ॥ रत्यंतंकामबीजेनपुटितंचदशाक्षरम् ॥ सप्रदध्यौमुनिवरश्चि
त्रवेषधरंहरिम् ॥ ८ ॥ धृत्वारमायादोर्वल्लीद्वितयंकंकणोज्ज्वलम् ॥ नृत्यंतमुन्मदंतंचसंश्लिष्यंतंमुहुर्मुहुः ॥ ९ ॥ हसंतमुच्चैरानंदतरंगंजठरांबरे ॥ द
धतंवेणुमाजानुवैजयंत्याविराजितम् ॥ १० ॥ स्वेदांभःकणसंसिक्तललाटवलिताननम् ॥ त्यक्त्वात्यक्त्वासवैदेहंतपसाचमहामुनिः ॥ ११ ॥ दश
कल्पांतरेजातोह्ययंनंदवनादिह ॥ सुभद्रनाम्नोगोपस्यकन्याभद्रेतिविश्रुता ॥ १२ ॥ यस्याःपृष्ठतलेदिव्यंव्यजनंपरिदृश्यते ॥ हरिधामाभिधान
स्तुकश्चिदासीन्महामुनिः ॥ १३ ॥ सोप्यतप्यत्तपःकृच्छ्रंनित्यंपत्रैकभोजनम् ॥ आशुसिद्धिकरंमंत्रंविंशत्यर्णंप्रजप्तवान् ॥ १४ ॥ अनंतरंकामबीजा

१ सशुष्कपत्रभुक्तोये –इ० पा० । २ पृष्ठांतरे–इ० पा० । ३ त्यक्त्वैव भोजनम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दध्यारूढंतदेवतु ॥ मायातत्पुरतोव्योमहंसासृग्द्युतिचंद्रकम् ॥ १५ ॥ ततोदशाक्षरंपश्चान्नमोयुक्तंस्मरादिकम् ॥ दध्यौवृंदावनेरम्येमाधवीमंडपेप्रभु
म् ॥ १६ ॥ उत्तानशायिनंचारुपल्लवास्तरणोपरि ॥ कयाचिदतिकामार्त्तबल्लव्यारक्तनेत्रया ॥ १७ ॥ वक्षोजयुगमाच्छाद्यविपुलोरःस्थलंमुहुः ॥
संचुंब्यमानगंडांतंतृप्यमानरदच्छदम् ॥ १८ ॥ कलयंतंप्रियांदोर्भ्यांसहासंसमुदाद्भुतम् ॥ समुनिश्चबहून्देहांस्त्यक्त्वाकल्पत्रयांतरे ॥ १९ ॥ सा
रंगनाम्नोगोपस्यकन्याभूच्छुभलक्षणा ॥ रंगवेणीतिविख्यातानिपुणाचित्रकर्मणि ॥ २० ॥ यस्यादंतेषुदृश्यंतेचित्रिताःशोणबिंदवः ॥ ब्रह्मवादीमु
निःकश्चिज्जाबालिरितिविश्रुतः ॥ २१ ॥ सतपःसुरतोयोगीविचरन्पृथिवीमिमाम् ॥ सएकस्मिन्महारण्येयोजनायुतविस्तृते ॥ २२ ॥ यदृच्छया
गतोपश्यदेकांवापींसुशोभनाम् ॥ सर्वतःस्फाटिकाबंधतटांस्वादुजलान्विताम् ॥ २३ ॥ ॥ विकासिकमलामोदवायुनापरिशीलिताम् ॥ तस्याःप
श्चिमदिग्भागेमूलेवटमहीरुहः ॥ २४ ॥ अपश्यत्तापसींकांचित्कुर्वतींदारुणंतपः ॥ तारुण्यवयसायुक्तांरूपेणातिमनोहराम् ॥ २५ ॥ चंद्रांशुसदृशा
भासांसर्वावयवशोभनाम् ॥ कृत्वाकटितटेवामपाणिंदक्षिणतस्तदा ॥ २६ ॥ ज्ञानमुद्रांचबिभ्राणामनिमेषविलोचनाम् ॥ त्यक्ताहारविहारांचसुनिश्च
लतयास्थिताम् ॥ २७ ॥ जिज्ञासुस्तांमुनिवरस्तस्थौतत्रशतंसमाः ॥ तदंतेतांसमुत्थाप्यचलितांविनयान्मुनिः ॥ २८ ॥ अपृच्छत्कात्वमाश्चर्य
रूपेकिंवाचरिष्यसि ॥ यदियोग्यंभवेत्तर्हिकृपयावक्तुमर्हसि ॥ २९ ॥ अथाब्रवीच्छनैर्बालातपसातीवकर्शिता ॥ ब्रह्मविद्याहमतुलायोगींद्रैर्याविमृग्यते
॥ ३० ॥ साहंहरिपदाम्भोजकाम्ययासुचिरंतपः ॥ चराम्यस्मिन्वनेघोरेध्यायंतीपुरुषोत्तमम् ॥ ३१ ॥ ब्रह्मानंदेनपूर्णाहंतेनानंदेनतृप्तधीः ॥
तथापिशून्यमात्मानंमन्येकृष्णरतिंविना ॥ ३२ ॥ इदानीमतिनिर्विण्णादेहस्यास्यविसर्ज्जनम् ॥ कर्त्तुमिच्छामिपुण्यायांवापिकायामिहैवतु
॥ ३३ ॥ तच्छुत्वावचनंतस्यामुनिरत्यंतविस्मितः ॥ पतित्वाचरणेतस्याःकृष्णोपासाविधिंशुभम् ॥ ३४ ॥ पप्रच्छपरमप्रीतस्त्यक्त्वाध्यात्म
विरोचनम् ॥ तयोक्तंमंत्रमाज्ञायजगाममानसंसरः ॥ ३५ ॥ ततोतिदुश्चरंचक्रेतपोविस्मयकारकम् ॥ एकपादस्थितःसूर्यंनिर्निमेषंविलोकयन् ॥
॥ ३६ ॥ मंत्रंजजापपरमंपंचविंशतिवर्णकम् ॥ दध्यौपरमभावेनकृष्णमानंदरूपिणम् ॥ ३७ ॥ चरंतंव्रजवीथीषुविचित्रगतिलीलया ॥ ल
लितैःपादविन्यासैःक्वणयंतंचनूपुरम् ॥ ३८ ॥ चित्रकंदर्पचेष्टाभिःसस्मितापांगवीक्षितैः ॥ संमोहनाख्ययावंश्यापंचमारुणचित्रया ॥ ३९ ॥ बिं
बोष्ठपुटचुंबिन्याकलालापैर्मनोज्ञया ॥ हरंतंव्रजरामाणांमनांसिचवपूंषिच ॥ ४० ॥ श्लथन्नीवीभिरागत्यसहसालिंगितांगकम् ॥ दिव्यमाल्यांबरधरं
दिव्यगंधानुलेपनम् ॥ ४१ ॥ श्यामलांगप्रभापूर्णैर्मोहयंतंजगत्त्रयम् ॥ सएवंबहुदेवेनसमुपास्यजगत्पतिम् ॥ ४२ ॥ नवकल्पांतरेजातागोकुले

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिव्यरूपिणी ॥ कन्याप्रचंडनाम्नस्तुगोपस्यातियशस्विनः ॥ ४३ ॥ चित्रगंधेतिविख्याताकुमारीचशुभानना ॥ निजांगगंधैर्विविधैर्मोदयंतीदिशो दश ॥ ४४ ॥ तामेनांपश्यकल्याणींवृंदशोमधुपायिनीम् ॥ अंगेषुस्वपतिंकृत्वारसावेशसमाकुलाम् ॥ ४५ ॥ अस्याःस्तनपरिष्वंगेहारैःसर्वैर्विह न्यते ॥ वक्षःस्थलात्प्रच्यवद्भिश्चित्रगंधादिसौरभैः ॥ ४६ ॥ अपरेमुनिवर्यास्तुसततंपूतमानसाः ॥ वायुभक्षास्तपस्तेपुर्जपंतःपरमंमनुम् ॥ ४७ ॥ स्मरःकृष्णायकामार्तिकलादिवृत्तिशालिने[1] ॥ आग्नेयीसहितंकृत्वामंत्रंपंचदशाक्षरम् ॥ ४८ ॥ दध्युर्मुनिवराःकृष्णमूर्तिंदिव्यविभूषणाम् ॥ दिव्यचित्रदुकूलेनपूर्णपीनकटिस्थलाम् ॥ ४९ ॥ मयूरपिच्छकैःकृतचूडामुज्ज्वलकुंडलाम् ॥ सव्यजंघांतआदायदक्षिणंचरणांबुजम् ॥ ५० ॥ भ्रमंतींसंपुटीकृत्यचारुहस्तांबुजद्वयम् ॥ कक्षदेशविनिक्षिप्तवेणुंपरिचलत्पुटीम् ॥ ५१ ॥ आनंदयंतींगोपीनांनयनानिमनांसिच ॥ परमाश्चर्यरूपेणप्रविष्टांरंगमंडपे ॥ ५२ ॥ प्रसूनवर्षैर्गोपीभिःपूर्यमाणांचसर्वतः ॥ अथकल्पांतरेदेहंत्यक्त्वाजाताइहाधुना ॥ ५३ ॥ यासांकर्णेषुदृश्यंतेताटंकारश्मिदीपिताः[2] ॥ रत्नमाल्यानिकंठेषुरत्नपुष्पाणिवेणिषु ॥ ५४ ॥ मुनिःशुचिश्रवानामसुवर्णोनामचापरः ॥ कुशध्वजस्यब्रह्मर्षेःपुत्रौतौवेदपारगौ ॥ ५५ ॥ ऊर्ध्वपादौतपोघोरंतेपतुर्यक्षरंमनुम् ॥ ह्रींहंसइतिकृत्वैवजपंतौयतमानसौ[3] ॥ ५६ ॥ ध्यायंतौगोकुलेकृष्णंबालकंदशवार्षिकम् ॥ कंदर्पसमरूपेणतारुण्यललितेनच ॥ ५७ ॥ पश्यंतीर्व्रजबिंबोष्ठीर्मोहयंतमनारतम् ॥ तौकल्पांतेतनूत्यक्त्वालब्धवंतौजनिंव्रजे ॥ ५८ ॥ सुवीरनामगोपस्यसुते परमशोभने ॥ ययोर्हस्तेप्रदृश्येतेसारिकेशुभराविणी ॥ ५९ ॥ जटिलोजंघपूतश्चघृताशीकर्बुरेवच ॥ चत्वारोमुनयोधन्याइहामुत्रचनिःस्पृहाः ॥ ६० ॥ केवलेनैकभावेनप्रपन्नाबल्लवीपतिम् ॥ तेपुस्तेसलिलेमग्नाजपंतोमनुमेवच[4] ॥ ६१ ॥ रमात्रयेणपुटितंस्मरांद्यंतदशाक्षरम्[5] ॥ दध्युश्चगाढभावेनबल्लवीभिर्वनेवने ॥ ६२ ॥ भ्रमंतंनृत्यगीताद्यैर्मानयंतंमनोहरम् ॥ चंदनालिप्तसर्वांगंजपापुष्पावतंसकम् ॥ ६३ ॥ कल्हारमालयावीतंनीलपीतपटावृतम् ॥ कल्पत्रयांतेजातास्तेगोकुलेशुभलक्षणाः ॥ ६४ ॥ इमास्ताःपुरतोरम्याउपविष्टानतभ्रुवः ॥ यासांभर्मकृतान्येववलयानिप्रकोष्ठके[6] ॥ ६५ ॥ विचित्राणिचरत्नाद्यैर्दिव्यमुक्ताफलादिभिः ॥ मुनिर्दीर्घतपानामव्यासोभूत्पूर्वकल्पके ॥ ६६ ॥ तत्पुत्रःशुकइत्येवमुनिःख्यातोवरःसुधीः ॥ सोपि बालोमहाप्राज्ञःसदैवानुस्मरन्पदम् ॥ ६७ ॥ विहायपितृमात्रादिकृष्णंध्यात्वावनंगतः ॥ सतत्रमानसैर्दिव्यैरुपचारैरहर्निशम् ॥ ६८ ॥ अनाहारोर्चयद्विष्णुंगोपरूपिणमीश्वरम् ॥ रमयापुटितंमंत्रंजपन्नष्टादशाक्षरम् ॥ ६९ ॥ दध्यौपरमभावेनहरिंहैमतरोरधः ॥ हैममंडपिकायांचहेमसिंहा

१ कलादिव्रतशालिने–इ०, कलादिवृक्षशालिने–इ० पा०। २ रत्ननिर्मिताः–इ० पा०। ३ ह्रींहूंस इति–इ० पा०। ४ मनुमुत्तमम्–इ० पा०। ५ स्मराद्यंतदशोत्तरम्–इ० पा०। ६ यासां धर्मकृतान्येव–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सनोपरि ॥ ७० ॥ आसीनंहेमहस्ताग्रैर्दधानंहेमवंशिकाम् ॥ दक्षिणेनभ्रामयंतंपाणिनाहेमपंकजम् ॥ ७१ ॥ हे[1]मवर्णेष्टप्रियया परिक्रृतांगचित्र
कम् ॥ हसंतमतिहर्षेणपश्यंतंनिजमाश्रमम् ॥ ७२ ॥ हर्षाश्रुपूर्णःपुलकाचितांगःप्रसीदनाथेतिवदन्नथोच्चैः ॥ दंडप्रणामायपपातभूमौ
संवेपमानस्त्रिजगद्विधातुः ॥ ७३ ॥ तंभक्तिकासंपतितंधरण्यामायासितोस्मीतिवदंतमुच्चैः ॥ दंडप्रणामस्यभुजौगृहीत्वापस्पर्शहर्षोपचितेक्षणेन ॥ ७४ ॥
उवाचचप्रियारूपंलब्धवंतंशुकंहरिः ॥ त्वंमेप्रियतमाभद्रेसदातिष्ठममांतिके ॥ ७५ ॥ मद्रूपंचिंतयंतीचप्रेमास्पदमुपागता ॥ द्वेचमुख्यतमेगोप्यौसमान
वयसीशुभे ॥ ७६ ॥ एकव्रतेएकनिष्ठेएकनक्षत्रनामनी ॥ तप्तजांबूनदप्रख्यातत्रैवान्यातडित्प्रभा ॥ ७७ ॥ एकानिद्रायमाणाक्षीपरासौम्यायतेक्षणा ॥
सोर्चयत्परयाभक्त्यातेहरेःसव्यदक्षिणे ॥ ७८ ॥ सकलपांतेतनुंत्यक्त्वागोकुलेभून्महात्मनः ॥ उपनंदस्यदुहितानीलोत्पलदलच्छविः ॥ ७९ ॥ सेयंश्री
कृष्णवनितापीतशाटीपरिच्छदा ॥ रक्तचोलिकयापूर्णाशातकुंभघटस्तनी ॥ ८० ॥ दधानारक्तसिंदूरंसर्वांगस्यावगुंठनम् ॥ स्वर्णकुंडलविभ्राजद्गंडदे
शांसुशोभनाम् ॥ ८१ ॥ स्वर्णपंकजमालाढ्याकुंकुमालिप्तसुस्तनी ॥ यस्याहस्तेचर्वणीयंदृश्यतेहारिणार्पितम् ॥ ८२ ॥ वेणुवाद्यातिनिपुणाकेश[2]वस्यनिषे
वणी ॥ कृष्णेनपरितुष्टेनकदाचिद्गीतकर्मणि ॥ ८३ ॥ विन्यस्ताकंबुकंठेस्याभातिगुंजावलिःशुभा ॥ परोक्षेपिचकृष्णस्यकांतिभिश्चस्मरार्दिता ॥ ८४ ॥
सखीभिर्वादयंतीभिर्गायंतीसुस्वरंपरम् ॥ नर्त्तयेत्प्रियवेषेणवेषयित्वावधूमिमाम् ॥ ८५ ॥ वारंवारंचगोविंदंभावेनालिंग्यचुंबति ॥ प्रियासौसर्वगोपीनां
कृष्णस्याप्यतिवल्लभा ॥ ८६ ॥ श्वेतकेतोःसुतःकश्चिद्वेदवेदांगपारगः ॥ सर्वमेवपरित्यज्यप्रचंडंतपआस्थितः ॥ ८७ ॥ मुरारेःसेवितपदांसुधामधुरना
दिनीम् ॥ गोविंदस्यप्रियांशक्तिंब्रह्मरुद्रादिदुर्गमाम् ॥ ८८ ॥ भजंतीमेकभावेनाश्रियमेवमनोहराम् ॥ ध्यायञ्जजापसततंमंत्रमेकादशाक्षरम् ॥ ८९ ॥
हसितंसकलंकृत्वा[3]वंतमायेषुयोजयन् ॥ कांत्यादिभिर्हसंतीभिर्वासयंत्यभितोजगत् ॥ ९० ॥ वसंतेवसतेत्येवंमंत्रार्थंचिंतयन्सदा ॥ सोपिकल्पद्वयेनै
वसिद्धोऽत्रजनिमाप्तवान् ॥ ९१ ॥ सेयंबालायतेपुत्रक्रिशांगीकुड्मलस्तनी ॥ मुक्तावलिलसत्कंठीशुद्धकौशेयवासिनी ॥ ९२ ॥ मुक्ताच्छुरितमं
जीरकंकणांगदमुद्रिका ॥ बिभ्रतीकुंडलेदिव्येअमृतस्राविणीशुभे ॥ ९३ ॥ वृत्तकस्तूरिकावेणीमध्येसिंदूरबिंदुवत् ॥ दधानाचित्रकंभालेसार्द्धचंदन
चित्रकैः ॥ ९४ ॥ यासैवदृश्यतेशांताजपंतीपरमंपदम् ॥ आसीच्चंद्रप्रभोनामराजर्षिःप्रियदर्शनः ॥ ९५ ॥ तस्यकृष्णप्रसादेनपुत्रोभून्मधुराकृतिः ॥
चित्रध्वजइतिख्यातःकौमारावधिवैष्णवः ॥ ९६ ॥ सराजासुसुतंसौम्यंसुस्थिरंद्वादशाब्दिकम् ॥ आदेशयद्द्विजान्मंत्रंपरमष्टादशाक्षरम् ॥ ९७ ॥

१ हेमद्रवेण प्रियया–इ० पा० । २ केशवस्यातितोषिणी–इ० पा० । ३ वृक्षमायेषु–इ०वनमार्गेषु–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अभिषिच्यमानःसशिशुर्मंत्रामृतमयैर्जलैः ॥ तत्क्षणेभूपतिंप्रेम्णानत्वोदश्रुप्रकल्पितः ॥ ९८ ॥ तस्मिन्दिनेसवैबालःशुचिवस्त्रधरःशुचिः ॥ हार नूपुरसूत्राद्यैर्ग्रैवेयांगदकंकणैः ॥ ९९ ॥ विभूषितोहरेर्भक्तिमुपस्पृश्यामलाशयः ॥ विष्णोरायतनंगत्वास्थित्वैकाकीव्यचिंतयत् ॥ १०० ॥ कथं भजामितंभक्तमोहनंगोपयोषिताम् ॥ विक्रीडंतंसदाताभिःकालिंदीपुलिनेवने ॥ १०१ ॥ इत्थमत्याकुलमतिश्चिंतयन्नेवबालकः ॥ अथापपरमां विद्यांस्वप्रपंचसंमवाप्यत ॥ १०२ ॥ आसीत्कृष्णप्रतिकृतिःपुरतस्तस्यशोभना ॥ शिलामयीस्वर्णपीठेसर्वलक्षणलक्षिताम् ॥ १०३ ॥ साभूदिंदी वरश्यामास्निग्धलावण्यशालिनी ॥ त्रिभंगललिताकारशिखंडीपिच्छभूषणा ॥ १०४ ॥ कूजयंतीमुदावेणुंकांचनीमधरेर्पिताम् ॥ दक्षसव्यगताभ्यां चसुंदरीभ्यांनिषेविताम् ॥ १०५ ॥ वर्द्धयंतींतयोःकामंचुंबनाश्लेषणादिभिः ॥ दृष्ट्वाचित्रध्वजःकृष्णंताद्दग्वेषविलासिनम् ॥ १०६ ॥ अवनम्य शिरस्तस्मैपुरोलज्जितमानसः ॥ अथोवाचहरिर्दक्षपार्श्वगांप्रेयसींहसन् ॥ १०७ ॥ सलज्जंपरमंचैनंस्वशरीरासनागतम् ॥ निर्मायात्मसमंदिव्यंयुवती रूपमद्भुतम् ॥ १०८ ॥ चिंतयस्वशरीरेणह्यभेदंमृगलोचने ॥ अथोत्वदंगतेजोभिःस्पृष्टस्त्वद्रूपमाप्स्याति ॥ १०९ ॥ ततःसापद्मपत्राक्षीगत्वाचित्र ध्वजांतिकम् ॥ निजांगकैस्तदंगानामभेदंध्यायतीस्थिता ॥ ११० ॥ अथास्यास्त्वंगतेजांसितदंगंपर्यपूरयन् ॥ स्तनयोर्ज्योतिषाजातौपीनौचारुपयो धरौ ॥ १११ ॥ नितंबज्योतिषाजातंश्रोणिबिंबंमनोहरम् ॥ कुंतलज्योतिषाकेशपाशोभूत्करयोःकरौ ॥ ११२ ॥ सर्वमेवंसुसंपन्नंभूषावासःस्रगादिकम् ॥ कलासुकुशलाजातासौरभेनांतरात्मनि ॥ ११३ ॥ दीपाद्दीपमिवालोक्यसुभगांभुविकन्यकाम् ॥ चित्रध्वजांत्रपाभंगिस्मितशोभांमनोहराम् ॥ ११४ ॥ प्रेम्णागृहीत्वाकरयोःसातामपहरन्मुदा ॥ गोविंदवामपार्श्वस्थांप्रेयसींपरिरभ्यच ॥ ११५ ॥ उवाचतवदासीयंनामचास्याश्चकारय ॥ सेवांचास्यैवदप्री त्यायथाभिरुचितांप्रियाम् ॥ ११६ ॥ अथचित्रकलेत्येतन्नाम्नचात्ममतेनसा ॥ चकारचाहसेवार्थंधृत्वाचापिविपंचिकाम् ॥ ११७ ॥ सदात्वंनिकटे तिष्ठगायस्वविविधैःस्वरैः ॥ गुणात्मन्प्राणनाथस्यतवायंविहितोविधिः ॥ ११८ ॥ अथचित्रकलातवाज्ञांगृहीत्वानम्यमाधवम् ॥ तत्प्रेयस्याश्चचरणंगृही त्वापादयोरजः ॥ ११९ ॥ जगौसुमधुरंगीतंतयोरानंदकारणम् ॥ अथप्रीत्योपगूढासाकृष्णेनानंदमूर्तिना ॥ १२० ॥ यावत्सुखांबुधौपूर्णातावदेवाप्यबुध्य त ॥ चित्रध्वजोमहाप्रेमविह्वलःस्मरतत्परः ॥ १२१ ॥ तमेवपरमानंदंमुक्तकंठोरुरोदह ॥ तदारभ्यरुदन्नेवमुक्त्वाहारिविचारकम् ॥ १२२ ॥ आभाषितो

१ समपश्यत–इ० पा० । २ तस्मिन्नायतने आसीत्कृष्णप्रतिकृतिः शुभा–इ० पा० । ३ तन्नामात्ममतेनसा–इ० पा० । ४ प्रेमविकलःसंस्मरन्परम्– इ० पा० ।
५ मुक्ताहारविहारकम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिपित्राद्यै[1]नैवावोचद्वचःक्वचित् ॥ मासमात्रंगृहेस्थित्वानिशीथेकृष्णसंश्रयः ॥ १२३ ॥ निर्गत्यारण्यमचरत्तपोवैमुनिदुष्करम् ॥ कल्पांतेदेहमुत्सृज्यतप
सैवमहामुनिः ॥ १२४ ॥ वीरे[2]गुप्ताभिधानस्यगोपस्यदुहिताशुभा ॥ जाताचित्रकलेत्येववयस्याःस्कंधेमनोहरा ॥ १२५ ॥ विपंचीदृश्यतेनित्यंसप्तस्वरवि
भूषिता ॥ उपतिष्ठतिवैवामेरत्नभृंगारमद्भुतम् ॥ १२६ ॥ दधानादक्षिणेहस्तेसावैरत्नपतद्ग्रहम् ॥ अयमासीत्पुरासर्वतापसैरभिवंदितः ॥ १२७ ॥ मुनिः
पुण्यश्रवानामकाश्यपःसर्वधर्मवित् ॥ पितातस्याभवच्छैवःशतरुद्रीयमन्वहम् ॥ १२८ ॥ प्रस्तुवन्देवदेवेशंविश्वेशंभक्तवत्सलम् ॥ प्रसन्नोभगवांस्तस्य
पार्वत्यासहशंकरः ॥ १२९ ॥ चतुर्दश्यामर्द्धरात्रेःप्रत्यक्षःप्रददौवरम् ॥ त्वत्पुत्रोभविताकृष्णेभक्तिमान्बालएवहि ॥ १३० ॥ उपनीयाष्टमेवर्षेतस्मैसि
द्धमनुस्त्वयम् ॥ उपदिशैकविंशत्यायोमयातेनिगद्यते ॥ १३१ ॥ गोपालविद्यानामायंमंत्रोवाक्सिद्धिदायकः ॥ एतत्साधकजिव्हाग्रेलीलाचरितमद्भु
तम् ॥ १३२ ॥ अनंतमूर्तिरायातिस्वयमेववरप्रदः ॥ काममायारमाकंठसेंद्रादामोदरोज्ज्वलाः ॥ १३३ ॥ मध्येदशाक्षरींप्रोच्यपुनस्ताएवनिर्दिशेत् ॥
दशाक्षरोक्तऋष्यादिध्यानंचास्यब्रवीम्यहम् ॥ १३४ ॥ पूर्णामृतनिधेर्मध्येद्वीपंज्योतिर्मयंस्मरेत् ॥ कालिंद्यावेष्टितंतत्रध्यायेद्वृंदावनेवने ॥ १३५ ॥ सर्व
र्तुकुसुमस्राविद्रुमवल्लीभिरावृतम् ॥ नटन्मत्तशिखिस्वानंगायत्कोकिलषट्पदम् ॥ १३६ ॥ तस्यमध्येवसत्येकःपारिजाततरुर्महान् ॥ शाखोपशा
खाविस्तारैःशतयोजनमु[3]च्छ्रितः ॥ १३७ ॥ तलेतस्याथविमलेपरितोधेनुमंडलम् ॥ तदंतर्मंडलंगोपबालानांवेणुशृंगिणाम् ॥ १३८ ॥ तदंतरे
तुरुचिरंमंडलंव्रजसुभ्रुवाम् ॥ नानोपायनपाणीनांमदविह्वलचेतसाम् ॥ १३९ ॥ कृतांजलिपुटानांचमंडलंशुक्लवाससाम् ॥ शुक्लाभरणभूषाणांप्रेम
विह्वलितात्मनाम् ॥ १४० ॥ चिंतयेच्छ्रुतिकन्यानांगृह्णतीनांवचःप्रियम् ॥ रत्नवेद्यांततोध्यायेद्दुकूलावरणंहरिम् ॥ १४१ ॥ ऊरौशयानंराधायाः
कदलीकांडकोपरि ॥ तद्वक्त्रंचंद्रसुस्मेरंवीक्षमाणंमनोहरम् ॥ १४२ ॥ किंचित्कुंचितवामांघ्रिंवेणुयुक्तेनपाणिना ॥ वामेनालिंग्यदयितांदक्षेण
चिबुकंस्पृशन् ॥ १४३ ॥ महामारकताभासंमौक्तिकच्छायमेवच ॥ पुंडरीकविशालाक्षंपीतनिर्मलवाससम् ॥ १४४ ॥ बर्हभारलसच्छीर्षं
मुक्ताहारमनोहरम् ॥ गंडप्रांतलसच्चारुमकराकृतिकुंडलम् ॥ १४५ ॥ आपादतुलसीमालंकंकणांगदभूषणम् ॥ नूपुरैर्मुद्रिकाभिश्चकांच्याचपरिमंडित
म् ॥ १४६ ॥ सुकुमारतरंध्यायेत्किशोरवयसान्वितम् ॥ पूजादशाक्षरोक्तैववेदलक्षंपुरस्क्रिया ॥ १४७ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवोदेवीचगिरिजासती ॥ मुनि
रागत्यपुत्रायतथैवोपादिदेशह ॥ १४८ ॥ पुण्यश्रवास्तुतन्मंत्रग्रहणादेवकेशवम् ॥ वर्णयामासविविधैर्जित्वासर्वान्मुनीन्स्वयम् ॥ १४९ ॥ रूपलावण्य

१ नैववक्त्युत्तरंक्वचित्–इ० पा० । २ चिरगुप्ताभिधानस्य–इ० पा० । ३ ऊर्ध्वतः--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैदग्ध्यसौंदर्याश्चर्यलक्षणम् ॥ तदाह्यष्टमनाबालोनिर्गत्यस्वगृहात्ततः ॥ १६० ॥ वायुभक्षस्तपस्तेपेकल्पानामयुतत्रयम् ॥ तदंतेगोकुलेजातानंदभ्रातु
गृहेस्वयम् ॥ १६१ ॥ लवंगाइतितन्नामकृष्णेंगितनिरीक्षणा ॥ यस्याहस्तेप्रदृश्येतमुखमार्जनयंत्रकम् ॥ १६२ ॥ इतितेकथिताःकाश्चित्प्रधानाःकृष्णव
ल्लभाः ॥ १६३ ॥ हरिविविधरसाद्यैर्युक्तमध्यायमेतद्व्रजवरतनयाभिश्चारुहासेक्षणाभिः ॥ पठतियइहभक्त्यापाठयेद्वामनुष्योव्रजतिभगवतःश्रीवासुदेव
स्यधाम ॥ १६४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेश्रीकृष्णमाहात्म्येद्विसप्ततितमोध्यायः ॥ ७२ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ यत्त्वयापृष्टमाश्चर्यंतन्मया
भाषितंक्रमात् ॥ यत्रमुह्यंतिब्रह्माद्यास्तत्रकोवानमुह्यति ॥ १ ॥ तथापितेप्रवक्ष्यामियदुक्तंपरमर्षिणा ॥ महाराजमंबरीषंविष्णुभक्तंशिवान्वितम् ॥ २ ॥
वदर्याश्रममासाद्यसमासीनंजितेंद्रियम् ॥ राजाप्रणम्यतुष्टाववविष्णुधर्मविवित्सया ॥३॥ वेदव्यासंमहाभागंसर्वज्ञंपुरुषोत्तमम् ॥ मांत्वंसंसारदुष्पारेपरित्रातु
मिहार्हसि ॥ ४ ॥ विषयेषुविरक्तोस्मिनमस्तेभ्योनमोखिलम् ॥ यत्तत्पदमनुद्विग्नंसच्चिदानंदविग्रहम् ॥५॥ परंब्रह्मपराकाशमनाकाशमनामयम् ॥ यत्सा
क्षात्कृत्यमुनयोभवांभोधिंतरंतिहि ॥ ६ ॥ तत्राहंमनसोनित्यंकथंगतिमवाप्नुयाम् ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ अतिगोप्यंत्वयापृष्टंयन्मयानशुकंप्रति॥ ७॥
गदितंस्वसुतंकिंतुत्वांवक्ष्यामिहरिप्रियम् ॥ आसीदिदंपरंविश्वंयद्रूपंयत्प्रतिष्ठितम् ॥ ८ ॥ अव्याकृतमव्यथितंतदीश्वरमयंशृणु ॥ मयाकृतंतपःपूर्वंबहु
वर्षसहस्रकम् ॥ ९ ॥ फलमूलपलाशांबुवाय्वाहारनिषेविना ॥ ततोमामाहभगवान्स्वध्यानंनिरतंहरिः ॥ १० ॥ कस्मिन्नर्थेचिकीर्षातेविवित्सावामहा
मते ॥ प्रसन्नोऽस्मिवृणुष्वत्वंवरंचवरदर्षभात् ॥ ११ ॥ मद्दर्शनांतःसंसारइतिसत्यंब्रवीमिते ॥ ततोऽहमब्रुवंकृष्णंपुलकोत्फुल्लविग्रहः ॥ १२ ॥ त्वामहं
द्रष्टुमिच्छामिचक्षुर्भ्यांमधुसूदन ॥ यत्तत्सत्यंपरंब्रह्मजगज्ज्योतिंजगत्पतिम् ॥ १३ ॥ वदंतिवेदशिरसश्चाक्षुषंनाथमद्भुतम् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
॥ ब्रह्मणैवंपुरापृष्टःप्रार्थितश्चयथापुरा ॥ १४ ॥ यदवोचमहंतस्मैतत्तुभ्यमपिकथ्यते ॥ मामेकेप्रकृतिंप्राहुःपुरुषंचतथेश्वरम् ॥ १५ ॥ धर्ममेकेधनंचैके
मोक्षमेकेऽकुतोभयम् ॥ शून्यमेकेभावमेकेशिवमेकेसदाशिवम् ॥ १६ ॥ अपरेवेदशिरसिस्थितमेकंसनातनम् ॥ सद्भावंविक्रियाहीनंसच्चिदानंदविग्र
हम् ॥ १७ ॥ पश्याद्यदर्शयिष्यामिस्वरूपंवेदगोपितम् ॥ ततोपश्यंभूपबालमहंकालांबुदप्रभम् ॥ १८ ॥ गोपकन्यावृतंगोपंहसंतंगोपबालकैः ॥ कदंब
मूलआसीनंपीतवाससमद्भुतम् ॥ १९ ॥ वनंवृंदावनंनामनवपल्लवमंडितम् ॥ कोकिलभ्रमरारावैर्मनोभवमनोहरम् ॥ २० ॥ नदीमपश्यंकालिंदी
मिंदीवरदलप्रभाम् ॥ गोवर्द्धनमथापश्यंकृष्णरामकरोद्धृतम् ॥ २१ ॥ महेंद्रदर्पनाशायगोगोपालसुखावहम् ॥ गोपालमबलासंगमुदितंवेणुवादि

१ हरिविधरसाद्यैः--इ० पा० । २ सर्वगम्--इ० पा० । ३ नित्यम्--इ० पा० । ४ शिखिरावमनोहरम्--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नम् ॥ २२ ॥ दृष्ट्वातिहृष्टोह्यभवंसर्वभूषणभूषणम् ॥ ततोमामाहभगवान्वृंदावनचरःस्वयम् ॥ २३ ॥ यदिदंमेत्वयादृष्टंरूपंदिव्यंसनातनम् ॥
निष्कलंनिःक्रियंशांतंसच्चिदानंदविग्रहम् ॥ २४ ॥ पूर्णपद्मपलाशाक्षंनातःपरतरंमम ॥ इदमेववदंत्येतेवेदाःकारणकारणम् ॥ २५ ॥ स
त्यंनित्यंपरानंदंचिद्घनंशाश्वतंशिवम् ॥ नित्यांमेमथुरांविद्धिवनंवृंदावनंतथा ॥ २६ ॥ यमुनांगोपकन्याश्चतथागोपालबालकाः ॥ ममावतारोनित्योय
मत्रमासंशयंकुथाः ॥ २७ ॥ ममेष्टाहिसदाराधासर्वज्ञोहंपरात्परः ॥ सर्वकामश्चसर्वेशःसर्वानंदःपरात्परः ॥ २८ ॥ मयिसर्वमिदंविश्वभातिमायावि
जृंभितम् ॥ ततोहमब्रुवंदेवंजगत्कारणकारणम् ॥ २९ ॥ काश्चगोप्यस्तुकेगोपावृक्षो[1]यंकीदृशोमतः ॥ वनंकिंकोकिलाद्याश्चनदीकेयंगिरिश्चकः ॥ ३० ॥
कोऽसौवेणुर्महाभागोलोकानंदैकभाजनम् ॥ भगवानाहमांप्रीतःप्रसन्नवदनांबुजः ॥ ३१ ॥ गोप्यस्तुश्रुतयोज्ञेयाऋचोवैगोपकन्यकाः ॥ देवकन्याश्चरा
जेंद्रतपोयुक्तामुमुक्षवः ॥ ३२ ॥ गोपालामुनयःसर्वेवैकुंठानंदमूर्त्तयः ॥ कल्पवृक्षःकदंबोयंपरानंदैकभाजनम् ॥ ३३ ॥ वनं[2]मानंदकाख्यंहिमहापातक
नाशनम् ॥ सिद्धाश्चसाध्यागंधर्वाःकोकिलाद्यानसंशयः ॥ ३४ ॥ केचिदानंदहृदयंसाक्षाद्यमुनयातनुम् ॥ अनादिर्हरिदासोऽयंभूधरोनात्रसंशयः ॥ ३५ ॥
वेणुर्यःशृणुतंविप्रंतवापिविदितंतथा ॥ द्विजआसीच्छांतमनास्तपः[3]शांतिपरायणः ॥ ३६ ॥ नाम्नादेवव्रतोदांतःकर्मकांडविशारदः ॥ सवैष्णवजनव्रा
तमध्यवर्त्तीक्रियापरः ॥ ३७ ॥ सकदाचनशुश्रावयज्ञेशोऽस्तीतिभूपते ॥ तस्यगेहमथाभ्यागाद्द्विजोमद्[4]गतनिश्चयः ॥ ३८ ॥ समद्भक्तःक्वचित्पूजां
तुलसीदलवारिणा ॥ कृतवांस्तद्गृहेकिंचित्फलंमूलंन्यवेदयत् ॥ ३९ ॥ स्नानवारिफलंकिंचित्तस्मैमर्त्यादददौसुधीः ॥ अश्रद्धयास्मितंकृत्वासोप्यगृह्णा
द्विजन्मनः ॥ ४० ॥ तेनपापेनसंजातंवेणुत्वमतिदारुणम् ॥ तेनपुण्येनतस्याथमदीयप्रियतांगतः ॥ ४१ ॥ अमुनासोपिराजेंद्रकेतुमानिवराजते ॥
युगांतेतद्विष्णुपरोभूत्वाब्रह्मसमाप्स्यति ॥ ४२ ॥ अहोनजानंतिनरादुराशयाःपुरींमदीयांपरमांसनातनीम् ॥ सुरेंद्रनागेंद्रमुनींद्रसंस्तुतांमनोरमांतां
मथुरांपुरातनीम् ॥ ४३ ॥ काश्यादयोयद्यपिसंतिपुर्यस्तासांतुमध्येमथुरैवधन्या ॥ यज्जन्ममौंजीव्रतमृत्युदाहैर्नृणांचतुर्द्धाविदधातिमुक्तिम् ॥ ४४ ॥
यदाविशुद्धास्तपआदिनाजनाःशुभाशयाध्यानधनानिरंतरम् ॥ तदैवपश्यंतिममोत्तमांपुरींनचान्यथाकल्पशतैर्द्विजोत्तमाः ॥ ४५ ॥ मथुरावासिनोध
न्यामान्याअपिदिवौकसाम् ॥ अगण्यमहिमानस्तेसर्वएवचतुर्भुजाः ॥ ४६ ॥ मथुरावासिनोयेतुदोषान्पश्यंतिमानवाः ॥ तेषुदोषंनपश्यंतिजन्मः
मृत्युसहस्रजम् ॥ ४७ ॥ अधनाअपितेधन्यामथुरांयेस्मरंतिते ॥ यत्रभूतेश्वरोदेवोमोक्षदःपापिनामपि ॥ ४८ ॥ ममप्रियतमोनित्यंदेवोभूतेश्वर

१ वृक्षोऽहम्–इ० पा० । २ वनं नंदनकाख्यं हि–इ० पा० । ३ तपःसत्यपरायणः–इ० पा० । ४ मंडननिश्चयः–इ०, तद्गतानिश्चयः–इ० च पा० । ५ प्रीत्या–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परः ॥ यःकदापिममप्रीत्यैनसंत्यजतितांपुरीम् ॥ ४९ ॥ भूतेश्वरंयोननमेन्नपूजयेन्नवास्मरेद्दुश्चरितोमनुष्यः ॥ नैनांसपश्येन्मथुरांमदीयांस्वयंप्रकाशां परदेवताख्याम् ॥ ५० ॥ नकथंमयिभक्तिंसलभतेपापपूरुषः ॥ योमदीयंपरंभक्तंशिवंसंपूजयेन्नहि ॥ ५१ ॥ मन्मायामोहिताधियःप्रायस्तेमानवाधमाः ॥ भूतेश्वरंननमंतिनस्मरंतिस्तुवंतिये ॥ ५२ ॥ बालकोपिध्रुवोयत्रममाराधनतत्परः ॥ प्रापस्थानंपरंशुद्धंयत्नयुक्तंपितामहैः ॥ ५३ ॥ तांपुरींप्राप्यमथुरांमदीयांसुरदुर्लभाम् ॥ खंजोभूत्वांधकोवापिप्राणानेवपरित्यजेत् ॥ ५४ ॥ वेदव्यासमहाभागमाकृथाःसंशयंक्वचित् ॥ रहस्यंवेदशिरसांयन्मयातेप्रकाशितम् ॥ ५५ ॥ इमंभगवताप्रोक्तमध्यायंयःपठेच्छुचिः ॥ शृणुयाद्वापियोभक्त्यामुक्तिस्तस्यापिशाश्वती ॥ ५६ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनादिमथुरामाहात्म्यकथनंनामत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७३ ॥ छ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एकदारहसिश्रीमानुद्धवोभगवत्प्रियः ॥ सनत्कुमारमेकांतेह्यपृच्छत्पार्षदःप्रभोः ॥ १ ॥ यत्रक्रीडतिगोविंदोनित्यंनित्यसुरास्पदे ॥ गोपांगनाभिर्यत्स्थानंकुत्रवाकीदृशंपरम् ॥ २ ॥ तत्तत्क्रीडनवृत्तांतमन्यद्यद्यत्तदद्भुतम् ॥ ज्ञातंचेत्तवतत्कथ्यंस्नेहोमेयदिवर्त्तते ॥ ३ ॥ ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ ॥ कदाचिद्यमुनाकूलेकस्यापिचतरोस्तले ॥ सुवृत्तेनोपविष्टेनभगवत्पार्षदेनवै ॥ ४ ॥ यद्रहोनुभवस्तस्यपार्थेनापिमहात्मना ॥ दृष्टंकृतंचयद्यत्तत्प्रसंगात्कथितंमयि ॥ ५ ॥ तत्तेहंकथयाम्येतच्छृणुष्वावहितःपरम् ॥ किंत्वेतद्यत्रकुत्रापिनप्रकाश्यंकदाचन ॥ ६ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ शंकराद्यैर्विरिंच्याद्यैरदृष्टमश्रुतंचयत् ॥ सर्वमेतत्कृपांभोधेकृपयाकथयप्रभो ॥ ७ ॥ किंत्वयाकथितंपूर्वमाभीर्यस्तववल्लभाः ॥ तास्ताःकतिविधादेवकतिवासंख्ययापुनः ॥ ८ ॥ नामानिकतिवातासांकावाकुत्रव्यवस्थिताः ॥ तासांवाकतिकर्माणिवयोवेषश्चकःप्रभो ॥ ९ ॥ काभिःसार्द्धंक्वादेवविहरिष्यसिभोरहः ॥ नित्येनित्यसुखेनित्यविभवेचवनेवने ॥ १० ॥ तत्स्थानंकीदृशंकुत्रशाश्वतंपरमंमहत् ॥ कृपाचेत्तादृशीतन्मेसर्वंवक्तुमिहार्हसि ॥ ११ ॥ यदपृष्टंमयाप्येवमज्ञातंयद्रहस्तव ॥ आर्तार्तिघ्नमहाभागसर्वंतत्कथयिष्यसि ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ तत्स्थानंवल्लभास्तामेविहारस्तादृशोमम ॥ अपिप्राणसमानानांसत्यंपुंसामगोचरः ॥ १३ ॥ कथितेदृष्टमुत्कंठातववत्सभविष्यति ॥ ब्रह्मादीनामदृश्यंयत्किंतदन्यजनस्यवै ॥ १४ ॥ तस्माद्विरमवत्सैतात्किंतुतेनविनातव ॥ एवंभगवतस्तस्यश्रुत्वावाक्यंसुदारुणम् ॥ १५ ॥ दीनःपादांबुजद्वंद्वेदंडवत्पतितोर्जुनः ॥ ततोविहस्यभगवान्दोर्भ्यामुत्थाप्यतंविभुः ॥ १६ ॥ उवाचपरमप्रेम्णाभक्तायभक्तवत्सलः ॥ तत्किंतत्कथनेनात्रद्रष्टव्यंचेत्त्वयाहियत् ॥ १७ ॥ यस्यांसर्वंसमुत्पन्नंयस्यामद्यापितिष्ठति ॥ लयमेष्यतितांदेवींश्रीमत्त्रिपुरसुंदरीम् ॥ १८ ॥

---

१ सुव्रतेन–इ० पा० । २ य इहानुभवस्तस्य–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आराध्यपरयाभक्त्यातस्यैस्वंचनिवेदय ॥ तांविनैतत्पदंदातुंनशक्नोमिकदाचन ॥ १९ ॥ श्रुत्वैतद्गद्गद्वाक्यंपार्थोहर्षाकुलेक्षणः ॥ श्रीमत्यास्त्रिपुरा
देव्याययौश्रीपादुकातलम् ॥ २० ॥ तत्रगत्वाददर्शैनांश्रीचिंतामणिवेदिकाम् ॥ नानारत्नैर्विरचितैःसोपानैरतिशोभिताम् ॥ २१ ॥ तत्रकल्पतरुं
नानापुष्पैःफलभवैर्नतम् ॥ सर्वर्त्तुकोमलदलैःस्रवन्माध्वीकशीकरैः ॥ २२ ॥ वर्षाद्भिर्वायुनालोलैःपल्लवैरुज्ज्वलीकृतम् ॥ शुकैश्चकोकिलगणैःसारिका
भिःकपोतकैः ॥ २३ ॥ लीलाचकोरकैरम्यैःपक्षिभिश्चानिनादितम् ॥ यत्रगुंजद्भृंगराजकोलाहलसमाकुलम् ॥ २४ ॥ मणिभिर्भास्वरैरुद्यद्दावानल[1]
मनोहरम् ॥ श्रीरत्नमंदिरंदिव्यंतलेतस्यमहाद्भुतम् ॥ २५ ॥ रत्नसिंहासनंतत्रमहाहैमाभिमोहनम् ॥ तत्रबालार्कसंकाशांनानालंकारभूषिताम् ॥ २६ ॥
नवयौवनसंपन्नांसृणिपाशधनुःशरैः ॥ राजच्चतुर्भुजलतांसुप्रसन्नांमनोहराम् ॥ २७ ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशादिकिरीटमणिरश्मिभिः ॥ विराजितपदांभोजा
मणिमादिभिरावृताम् ॥ २८ ॥ प्रसन्नवदनांदेवींवरदांभक्तवत्सलाम् ॥ अर्जुनोहमितिज्ञातःप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ २९ ॥ विहितांजलिरेकांतेस्थितोभ
क्तिभरान्वितः ॥ सातस्योपासितंज्ञात्वाप्रसादंचकृपानिधिः ॥ ३० ॥ उवाचकृपयादेवीतस्यस्मरणविह्वला ॥ ॥ भगवत्युवाच ॥ ॥ किंवादा
नंत्वयावत्सकृतंपात्रायदुर्लभम् ॥ ३१ ॥ इष्टंयज्ञेनकेनात्रतपोवाकिमनुष्ठितम् ॥ भगवत्यमलाभक्तिःकावाप्राक्समुपार्ज्जिता ॥ ३२ ॥ किंवास्मिन्दु
र्लभंलोकेकिंवाकर्मशुभंमहत् ॥ प्रसादस्त्वयियेनायंप्रपन्नेचमुदाकिल ॥ ३३ ॥ गूढातिगूढश्चानन्यलभ्योभगवताकृतः ॥ नैताहङ्मर्त्यलोकानांनचभूतलवासि
नाम् ॥ ३४ ॥ स्वर्गिणांदेवतादीनांतपस्वीश्वरयोगिनाम् ॥ भक्तानांनैवसर्वेषांनैवनैवचनैवच ॥ ३५ ॥ प्रसादस्तुकृतोवत्सतवविश्वात्मनायथा ॥ तदेहिभजबुद्धेवकु
लकुंडंसरोमम ॥ ३६ ॥ सर्वकामप्रदादेवीत्वनयासहगम्यताम् ॥ तत्रैवविधिवत्स्नात्वाद्भुतमागम्यतामिह ॥ ३७ ॥ तदैवतत्रगत्वासस्नात्वापार्थस्तथा
गतः ॥ आगतंतंकृतस्नानंन्यासमुद्रार्पणादिकम् ॥ ३८ ॥ कारयित्वाततोदेव्यातस्यवैदक्षिणश्रुतौ ॥ सद्यःसिद्धिकरीबालाविद्यानिगदिताप
रा ॥ ३९ ॥ हकारार्द्धपरार्द्धीपाद्वितीयाविश्वभूषिता ॥ अनुष्ठानंचपूजांचजपं[2]चलक्षसंख्यकम् ॥ ४० ॥ कोरकैःकरवीराणांप्रयोगंचयथातथम् ॥
निर्वर्त्यतमुवाचेदंकृपयापरमेश्वरी ॥ ४१ ॥ अनेनैवविधानेनक्रियतांमदुपासनम् ॥ ततोमयिप्रसन्नायांतदानुग्रहकारणात् ॥ ४२ ॥ तं[3]तस्तुतत्र
पर्य्यंतेष्वधिकारोभविष्यति ॥ इत्ययंनियमःपूर्वंस्वयंभगवताकृतः ॥ ४३ ॥ श्रुत्वैवमर्जुनस्तेनवर्त्मणा[4]तांसमर्चयत् ॥ ततःपूजांजपंचैवकृत्वादेवी
प्रसादिता ॥ ४४ ॥ कृत्वाततःशुभंहोमंस्नानंचविधिनाततः ॥ कृतकृत्यमिवात्मानंप्राप्तप्रायमनोरथम् ॥ ४५ ॥ करस्थांसर्वसिद्धिंचसपार्थःस

१ मणिभिर्भास्वरैरुद्यद्दीप्यमानमनोहरम्–इ० पा० । २ पंचलक्षकसंख्यकम्–इ० पा० । ३ सद्यस्तु कृष्णलीलायामधिकारो भविष्यति–इ० पा० । ४ मनुना–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ममन्यत ॥ अस्मिन्नवसरेदेवीतमागत्यस्मितानना ॥ ४६ ॥ उवाचगच्छवत्सत्वमधुनातद्गृहांतरे ॥ ततःससंभ्रमःपार्थःसमुत्थायमुदान्वितः ॥ ४७ ॥
असंख्यहर्षपूर्णात्मादंडवत्तांननामह ॥ आज्ञप्तस्तुतयासार्द्धंदेवीयस्ययार्जुनः ॥ ४८ ॥ गतोराधापतिस्थानंयत्सिद्धैरप्यगोचरम् ॥ ततश्चसउपा
दिष्टोगोलोकादुपरिस्थितम् ॥ ४९ ॥ स्थिरंवायुधृतंनित्यंसत्यसंर्वसुखास्पदम् ॥ नित्यंवृंदावनंनामनित्यरासमहोत्सवम् ॥ ५० ॥ अपश्यत्परमंगुह्यं
पूर्णप्रेमरसात्मकम् ॥ तस्याहिवचनादेवलोचनैर्वीक्ष्यतद्रहः ॥ ५१ ॥ विवशःपतितस्तत्रविवृद्धप्रेमविह्वलः ॥ ततःकृच्छ्राल्लब्धसंज्ञोदोर्भ्यामुत्थापि
तस्तया ॥ ५२ ॥ सांत्वनावचनैस्तस्याःकथंचित्स्थैर्यमागतः ॥ ततस्तपःकिमन्यन्मेकर्त्तव्यंविद्यतेवद ॥ ५३ ॥ इतितद्दर्शनोत्कंठाभरेणतर
लोभवत् ॥ ततस्तयाकरेतस्यधृत्वातत्पददक्षिणे ॥ ५४ ॥ प्रतिपेदेसुदेशेनगत्वाचोक्तमिदंवचः ॥ स्नानायैतच्छुभंपार्थविशत्वंजलविस्तरम् ॥ ५५ ॥
सहस्रदलपद्मस्थसंस्थानंमध्यकोरकम् ॥ चतुःसरश्चतुर्धारमाश्चर्यकुलसंकुलम् ॥ ५६ ॥ अस्यांतरेप्रविश्याथविशेषमिहपश्यसि ॥ एतस्यदक्षिणेदे
शएपचात्रसरोवरः ॥ ५७ ॥ मधुमाध्वीकपानंयन्नाम्नामलयनिर्झरः ॥ एतच्चफुल्लमुद्यानंवसंतेमदनोत्सवम् ॥ ५८ ॥ कुरुतेयत्रगोविंदोवसंतकुसु
मोचितम् ॥ यत्रावतारंकृष्णस्यस्तुवंत्येवदिवानिशम् ॥ ५९ ॥ भवेद्यत्स्मरणादेवमुनेःस्वांतेस्मरांकुरः ॥ ततोस्मिन्सरसिस्नात्वागत्वापूर्वसरस्त
टम् ॥ ६० ॥ उपस्पृश्यजलंतस्यसाधयस्वमनोरथम् ॥ ततस्तद्वचनंश्रुत्वातस्मिन्सरसितज्जले ॥ ६१ ॥ कल्हारकुमुदांभोजरक्तनीलोत्पलच्युतैः ॥
परागैरंजितेमंजुवासितेमधुबिंदुभिः ॥ ६२ ॥ तुंदिलेकलहंसादिनादैरांदोलितेततः ॥ रत्नाबद्धचतुस्तीरेमंदानिलतरंगिते ॥ ६३ ॥ मग्नेजलांतःपा
र्थेतुतत्रैवांतर्दधेथसा ॥ उत्थायपरितोवीक्ष्यसंभ्रांताचारुहासिनी ॥ ६४ ॥ सद्यःशुद्धस्वर्णरश्मिगौरकांततनूलताम् ॥ स्फुरत्किशोरवर्षीयांशारदेंदु
निभाननाम् ॥ ६५ ॥ सुनीलकुटिलस्निग्धविलसद्रत्नकुंतलाम् ॥ सिंदूरबिंदुकिरणप्रोज्ज्वलालकपट्टिकाम् ॥ ६६ ॥ उन्मीलद्भ्रूलताभंगिजितस्मर
शरासनाम् ॥ घनश्यामलसल्लोलखेलल्लोचनखंजनाम् ॥६७॥ मणिकुंडलतेजोंशुविस्फुरद्गंडमण्डलाम् ॥ मृणालकोमलभ्राजदाश्चर्यभुजवल्लरीम् ॥ ६८ ॥
शरदंबुरुहांसर्वश्रीचौरपाणिपल्लवाम् ॥ विदग्धरचितस्वर्णकटिसूत्रकृतांतराम् ॥ ६९ ॥ कूजत्कांचीकलापांतविभ्राजज्जघनस्थलाम् ॥ भ्राजद्दुकूलसंवी
तनितंबोरुसुमंदिराम् ॥ ७० ॥ शिंजानमणिमंजीरसुचारुपदपंकजाम् ॥ स्फुरद्विविधकंदर्पकलाकौशलशालिनीम् ॥ ७१ ॥ सर्वलक्षणसंपन्नांसर्वाभर
णभूपिताम् ॥ आश्चर्यललनाश्रेष्ठामात्मानंसंव्यलोकयत् ॥७२॥ विसस्मारचयत्किंचित्पौर्वदेहिकमेवच ॥ माययागोपिकाप्राणनाथस्यतदनंतरम्॥७३॥

१ चतुर्द्वारम्-इ० पा० । २ संभ्रांतां चासहासिनीम्-इ० पा० । ३ सुनीलकुटिलस्निग्धविलसद्रत्नकुंडलाम्-इ० पा० । ४ च-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इतिकर्त्तव्यतामूढातस्थौतत्रसुविस्मिता ॥ अत्रांतरेंबरेधीरध्वनिराकस्मिकोभवत् ॥ ७४ ॥ अनेनैवयथासुभ्रुगच्छपूर्वसरोवरम् ॥ उपस्पृश्यजलंतस्यसा धयस्वमनोरथम् ॥ ७५ ॥ तत्रसंतिहिसख्यस्तेमासीद्वरवर्णिनि ॥ ताहिसंपादयिष्यंतितत्रैववरमीप्सितम् ॥ ७६ ॥ इतिदैवींगिरंश्रुत्वागत्वापूर्वसरो थसा ॥ नानापूर्वप्रवाहंचनानापक्षिसमाकुलम् ॥ ७७ ॥ स्फुरत्कैरवकह्लारकमलेंदीवरादिभिः ॥ भ्राजितंपद्मरागैश्चपद्मसोपानसत्तटम् ॥ ७८ ॥ विवि धैःकुसुमोद्दामैर्मंजुकुंजलताद्रुमैः ॥ विराजितचतुस्तीरमुपस्पृश्यस्थिताक्षणम् ॥ ७९ ॥ तत्रांतरेक्कणत्कांचीमंजुमंजीररंजितम् ॥ किंकिणीनांझ णत्कारंशुश्रावोत्कर्णसंपुटे ॥ ८० ॥ ततश्चप्रमदावृंदमाश्चर्ययुतयौवनम् ॥ आश्चर्यालंकृतिन्यासमाश्चर्याकृतिभाषितम् ॥ ८१ ॥ अद्भुतांगमपूर्वसा पृथगाश्चर्यविभ्रमम् ॥ चित्रसंभाषणंचित्रहसितालोकनादिकम् ॥ ८२ ॥ मधुराद्भुतलावण्यंसर्वमाधुर्यसेवितम् ॥ चिं[1]लावण्यगतानंतमाश्चर्याकुल सुंदरम् ॥ ८३ ॥ आश्चर्यस्निग्धसौंदर्यमाश्चर्यानुग्रहादिकम् ॥ सर्वाश्चर्यसमुदयमाश्चर्यालोकनादिकम् ॥ ८४ ॥ दृष्ट्वातत्परमाश्चर्यंचिंतयंतीहृदा कियत् ॥ पादांगुष्ठेनालिखंतीभुवंनम्राननास्थिता ॥ ८५ ॥ ततस्तासांसंभ्रमोभूद्दृष्टीनांचपरस्परम् ॥ केयंमदीयजातीयाचिरे[2]णानस्तकौतुका ॥ ८६ ॥ इतिसर्वाःसमालोक्यज्ञातव्येयमितिक्षणम् ॥ आमंत्र्यमंत्रणाभिज्ञाःकौतुकाद्द्रष्टुमागताः ॥ ८७ ॥ आगत्यतासामेकाथनाम्नाप्रियमुदामता ॥ गिरा मधुरयाप्रीत्यातामुवाचमनस्विनी ॥ ८८ ॥ ॥ प्रियमुदोवाच ॥ ॥ कासित्वंकस्यकन्यासिकस्यत्वंप्राणवल्लभा ॥ जाताकुत्रासिकेनास्मिन्नानीतावाग तास्वयम् ॥ ८९ ॥ एतच्चसर्वमस्माकंकथ्यतांचिंतयाकिमु ॥ स्थानेस्मिन्परमानंदेकस्यापिदुःखमस्तिकिम् ॥ ९० ॥ इतिपृष्टातयासातुविनयाव नतिंगता ॥ उवाचसुस्वरंतासांमोहयंतीमनांसिच ॥ ९१ ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ कावास्मिकस्यकन्यावाप्रजाताकस्यवल्लभा ॥ आनीताके नवाचात्रकिंवाथस्वयमागता ॥ ९२ ॥ एतत्किंचिन्नजानामिदेवीजानातुतत्पुनः ॥ कथितंश्रूयतांतन्मेमद्वाक्येप्रत्ययोयदि ॥ ९३ ॥ अस्यैवदक्षि णेपार्श्वेएकमस्तिसरोवरम् ॥ तत्राहंस्नातुमायाताजातातत्रैवसंस्थिता ॥९४॥ विषमोत्कंठितापश्चात्पश्यंतीपरितोदिशम् ॥ एकमाकाशसंभूतंध्वनिमश्रौ षमद्भुतम् ॥ ९५ ॥ अनेनैवपथासुभ्रुगच्छपूर्वसरोवरम् ॥ उपस्पृश्यजलंतस्यसाधयस्वमनोरथम् ॥ ९६ ॥ तत्रसंतिहिसख्यस्तेमासीद्वरवर्णिनि ॥ ताहिसंपादयिष्यंतितत्रतेवरमीप्सितम् ॥ ९७ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यतस्मादत्रसमागता ॥ विषाद्हर्षपूर्णात्माचिंताकुलसमाकुला ॥ ९८ ॥ आगतास्यजलंस्पृष्ट्वानानाविधशुभध्वनिम् ॥ अश्रौषंचततःपश्चादपश्यंभवतीःपराः ॥ ९९ ॥ एतन्मात्रंविजानामिकायेनमनसागिरा ॥ एतदे

१ चित्रलास्यगतानंतम्–इ०पा० । २ चिरेणन्यस्तकौतुका–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वमयादेव्यःकथितंयदिरोचते ॥ १०० ॥ कायूयंतनुजाःकेषांकजाताःकस्यवल्लभाः ॥ तच्छुत्वावचनंतस्याःसावैप्रियमुदाब्रवीत् ॥ १०१ ॥
अस्त्वेवंप्राणसख्यःस्मतस्यैवचवयंशुभे ॥ वृंदावनकलानाथविहारदारिकाःसुखम् ॥ १०२ ॥ ताआत्मसुदितास्तेनव्रजबालाइहागताः ॥ एताः
श्रुतिगणाःख्याताएताश्चमुनयस्तथा ॥ १०३ ॥ वयंबल्लवबालाहिकथितास्तेस्वरूपतः ॥ अत्रराधापतेरंगात्पूर्वायाःप्रेयसीतमाः ॥ १०४ ॥
नित्यानित्यविहारिण्योनित्यकेलिभुवश्चराः ॥ एषापूर्णरसादेवीएषाचरसमंथरा ॥ १०५ ॥ एषारसालयानामएषाचरसवल्लरी ॥ रस
पीयूषधारेयमेषारसतरंगिणी ॥ १०६ ॥ रसकल्लोलिनीचैषाइयंचरसवापिका ॥ अनंगसेनाएषैवइयंचानंगमालिनी ॥ १०७ ॥ मदयंतीइयंबालाएषाच
रसविह्वला ॥ इयंचललितानामइयंललितयौवना ॥ १०८ ॥ अनंगकुसुमाचैषाइयंमदनमंजरी ॥ एषाकलावतीनामइयंरतिकलास्मृता ॥ १०९ ॥ इयं
कामकलानामइयंहिकामदायिनी ॥ रतिलोलाइयंबालाइयंबालारतोत्सुका ॥ ११० ॥ एषाचरतिसर्वस्वारतिचिंतामणिस्त्वसौ ॥ नित्यानंदाःकाश्चिदेता
नित्यप्रेमरसप्रदाः ॥ १११ ॥ अतःपरंश्रुतिगणास्तासांकाश्चिदिमाःशृणु ॥ उद्गीतैषासुगीतेयंकलगीतात्वियंप्रिया ॥ ११२ ॥ एषाकलसुराख्याताबालेयं
कलकंठिका ॥ विपंचीयंक्रमपदाएषाबहुहुतामता ॥ ११३ ॥ एषाबहुप्रयोगेयंख्याताबहुकलाबला ॥ इयंकलावतीख्यातामताचैषाक्रियावती ॥ ११४ ॥
अतःपरंमुनिगणास्तासांकतिपयाइह ॥ इयमुग्रतपानामएषाबहुगुणास्मृता ॥ ११५ ॥ एषाप्रियव्रतानामसुव्रताचइयंमता ॥ सु[1]रेखेयंमताबालासुपर्वे
यंबहुप्रदा ॥ ११६ ॥ रत्नरेखात्वियंख्यातामणिग्रीवात्वसौमता ॥ सुपर्णाचेयमाकल्पासुकल्पारत्नमालिका ॥ ११७ ॥ इयंसौदामिनीसुभ्रूरियंचकामदा
यिनी ॥ एषाचभोगदाख्याताइयंविश्वमतासती ॥ ११८ ॥ एषाचधारिणीधात्रीसुमेधाकांतिरप्यसौ ॥ अपर्णेयंसुपर्णैषामतैषाचसुलक्षणा ॥ ११९ ॥ सुदती
यंगुणवतीचैषासौकलिनीमता ॥ एषासुलोचनाख्याताइयंचसुमनाःस्मृता ॥ १२० ॥ अश्रुताचसुशीलाचरतिसुखप्रदायिनी ॥ अतःपरंगोपबालावयम
त्रागतास्तुयाः ॥ १२१ ॥ तासांचपरिचीयंतांकाश्चिदंबुरुहानने ॥ असौचंद्रावलीचैषाचंद्रिकेयंशुभामता ॥ १२२ ॥ एषाचंद्रावलीचंद्ररेखेयंचंद्रिकाप्य
सौ ॥ एषाख्याताचंद्रमालामताचंद्रालिकात्वियम् ॥ १२३ ॥ एषाचंद्रप्रभाचंद्रकलेयमबलास्मृता ॥ एषावर्णावलीवर्णमालेयंम[2]णिमालिका ॥ १२४ ॥
वर्णप्रभासमाख्यातासुप्रभेयंमणिप्रभा ॥ इयंहारावलीतारामालिनीयंशुभामता ॥ १२५ ॥ मालतीयमियंयूथीवासंतीनवमल्लिका ॥ मल्लीयंनवमल्लीयम
सौशेफालिकामता ॥ १२६ ॥ सौगंधिकेयंकस्तूरीपद्मिनीयंकुमुद्वती ॥ एषैवहिरसोल्लासाचित्रवृंदासमात्वियम् ॥ १२७ ॥ रंभेयमुर्वशीचैषासुरेखा

१ सुरसेयम्–इ० पा० । २ वनमालिका–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वर्णरेखिका ॥ एषाकांचनमालेयंसत्यसंततिकापरा ॥ १२८ ॥ एताःपरिकृताःसर्वाःपरिचेयाःपराअपि ॥ सहितास्माभिरेताभिर्विहरिष्यसिभामि
नि ॥ १२९ ॥ एहिपूर्वसरस्तीरेतत्रत्वांविधिवत्सखि ॥ स्नापयित्वाथदास्यामिमंत्रंसिद्धिप्रदायकम् ॥ १३० ॥ इतितांसहसानीत्वास्नापयित्वाविधा
नतः ॥ वृंदावनकलानाथप्रेयस्यामंत्रमुत्तमम् ॥ १३१ ॥ ग्राहयामाससंक्षेपाद्दीक्षाविधिपुरस्सरम् ॥ परंवरुणबीजस्यवह्निबीजपुरस्कृतम् ॥ १३२ ॥
चतुर्थस्वरसंयुक्तंनादबिंदुविभूषितम् ॥ पुटितंप्रणवाभ्यांचत्रैलोक्येचातिदुर्ल्लभम् ॥ १३३ ॥ मंत्रग्रहणमात्रेणसिद्धिःसर्वाप्रजायते ॥ पुरश्चर्याविधिर्ध्यानं
होमसंख्याजपस्यच ॥ १३४ ॥ तप्तकांचनगौरांगींनानालंकारभूषिताम् ॥ आश्चर्यरूपलावण्यांसुप्रसन्नांवरप्रदाम् ॥ १३५ ॥ कल्हारैःकरवीराद्यैश्चंपकैः
सरसीरुहैः ॥ सुगंधकुसुमैरन्यैःसौगंधिकसमन्वितैः ॥ १३६ ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चधूपदीपैर्मनोहरैः ॥ नैवेद्यैर्विविधैर्दिव्यैःसखीवृंदाहृतैर्मुदा ॥ १३७ ॥
संपूज्यविधिवद्देवींजप्त्वालक्षमनुंततः ॥ हुत्वाचविधिनास्तुत्वाप्रणम्यदंडवद्भुवि ॥ १३८ ॥ ततःसासंस्तुतादेवीनिमेषरहितांतरा ॥ परिकल्प्य
निजांछायांमायया[1]त्मसमीहया ॥ १३९ ॥ पार्श्वेऽथप्रेयसींतत्रस्थापयित्वाबलादिव ॥ सखीभिरावृताहृष्टाशुद्धैःपूजाजपादिभिः ॥ १४० ॥
स्तवैर्भक्त्याप्रणामैश्चकृपयाविरभूत्तदा ॥ हेमचंपकवर्णाभाविचित्राभरणोज्ज्वला ॥ १४१ ॥ अंगप्रत्यंगलावण्यलालित्यमधुराकृतिः ॥ निष्कलंक
शरत्पूर्णकलानाथशुभानना ॥ १४२ ॥ स्निग्धमुग्धस्मितालोकजगत्रयमनोहरा ॥ निजयाप्रभयात्यंतंद्योतयंतीदिशोदश ॥ १४३ ॥ अब्रवीदथसा
देवीवरदाभक्तवत्सला ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ मत्सखीनांवचःसत्यंतेनत्वंमेप्रियासखी ॥ १४४ ॥ समुत्तिष्ठसमागच्छकामंतेसाधयाम्यहम् ॥ अर्जुनी
सावचोदेव्याःश्रुत्वाचात्ममनीषितम् ॥ १४५ ॥ पुलकांकुरमुग्धांगी[2]बाष्पाकुलविलोचना ॥ पपातचरणेदेव्याःपुनश्चप्रेमविह्वला ॥ १४६ ॥ ततःप्रियं
वदांदेवींसमुवाचसखीमिमाम् ॥ पाणौगृहीत्वामत्संगेसमाश्वास्यसमानय ॥ १४७ ॥ ततःप्रियंवदादेव्याआज्ञयाजातसंभ्रमा ॥ तांतथैवसमादायसंगेदे
व्याजगामह ॥ १४८ ॥ गत्वोत्तरसरस्तीरेस्नापयित्वाविधानतः ॥ संकल्पादिकपूर्वंतुपूजयित्वायथाविधि ॥ १४९ ॥ श्रीगोकुलकलानाथमंत्रंतच्च
सुसिद्धिदम् ॥ ग्राहयामासतांदेवीकृपयाहरिवल्लभा ॥ १५० ॥ व्रतंगोकुलनाथाख्यंपूर्वंमोहनभूषितम् ॥ सर्वसिद्धिप्रदंमंत्रंसर्वतंत्रेषुगोपितम् ॥ १५१ ॥
[3]गोविंदेरितविज्ञासौददौभक्तिमचंचलाम् ॥ ध्यानंचकथितंतस्यैमंत्रराजंचमोहनम् ॥ १५२ ॥ उक्तंचमोहनेतंत्रेस्मृतिरप्यस्यसिद्धिदा ॥ नीलोत्पलदल
श्यामंनानालंकारभूषितम् ॥ १५३ ॥ कोटिकंदर्पलावण्यंध्यायेद्रासरसाकुलम् ॥ प्रियंवदामुवाचेदंरहस्यंपावनेच्छया ॥ १५४ ॥ ॥ श्रीराधिकोवाच ॥

१ माययातत्समीहया-इ० पा० । २ पुलकाकुलमुग्धांगी-इ० पा० । ३ गोविंदगीताविज्ञासौ-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्यायावद्भवेत्पूर्णंपुरश्चरणमुत्तमम् ॥ तावद्दिपालयैनांत्वंसावधानासहालिभिः ॥ १५५ ॥ इत्युक्त्वासाययौकृष्णपादांबुरुहसन्निधिम् ॥ छाया
मात्मभवामात्मप्रेयसीनांनिधायच ॥ १५६ ॥ तस्थौतत्रयथापूर्वंराधिकाकृष्णवल्लभा ॥ अत्रप्रियंवदादेशात्पद्ममष्टदलंशुभम् ॥ १५७ ॥ गो
रोचनाभिर्निर्मायकुंकुमेनापिचंदनैः ॥ एभिर्नानाविधैर्द्रव्यैःसंमिश्रैःसिद्धिदायकम् ॥ १५८ ॥ लिखित्वायंत्रराजंचशुद्धंमंत्रंतमद्भुतम् ॥ कृत्वान्यासा
दिकंपाद्यमर्घ्यंचापियथाविधि ॥ १५९ ॥ नानर्तुसंभवैःपुष्पैःकुंकुमैरपिचंदनैः ॥ धूपदीपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलैर्मुखवासनैः ॥ १६० ॥ वासोलंकारमाल्यै
श्चसंपूज्यनंदनंदनम् ॥ परिवारैःसमंसर्वैःसायुधंचसवाहनम् ॥ १६१ ॥ स्तुत्वाप्रणम्यविधिवच्चेतसास्मरणंययौ ॥ ततोभक्तिवशोदेवोयशोदानंदनः
प्रभुः ॥ १६२ ॥ स्मितावलोकितापांगतरंगिततरंगितम् ॥ उवाचराधिकांदेवींतामानयइहाशुच ॥ १६३ ॥ आज्ञप्ताचैवसादेवीप्रस्थाप्यशारदांसखीम् ॥
तामानिनायसहसापुरोवासुरसात्मनः ॥ १६४ ॥ श्रीकृष्णस्यपुरस्तात्सासमेत्यप्रेमविह्वला ॥ पपातकांचनीभूमौ[1]पश्यंतीसर्वमद्भुतम् ॥ १६५ ॥
कृच्छ्रात्कथंचिदुत्थायशनैरुन्मील्यलोचने ॥ स्वेदांभःपुलकोत्कंपभावभाराकुलासती ॥ १६६ ॥ ददर्शप्रथमंतत्रस्थलंचित्रंमनोरमम् ॥ ततःकल्प
तरुस्तत्रलसन्मरकतच्छदः ॥ १६७ ॥ प्रवालपल्लवैर्युक्तःकोमलोहेमदंडकः ॥ स्फाटिकप्रवालमूलश्चकामदःकामसंपदाम् ॥ १६८ ॥ प्रार्थकाभीष्ट
फलदस्तस्याधोरत्न[2]मंदिरम् ॥ रत्नसिंहासनंतत्रतत्राष्टदलपद्मकम् ॥ १६९ ॥ शंखपद्मनिधीतत्रसव्यापसव्यसंस्थितौ ॥ चतुर्दिक्षुयथास्थानंसहिताःका
मधेनवः ॥ १७० ॥ परितोनंदनोद्यानंमलयानिलसेवितम् ॥ ऋतूनांचैवसर्वेषांकुसुमानांमनोहरैः ॥ १७१ ॥ आमोदैर्वासितंसर्वकालागुरुपराजितम् ॥
मकरंदकणावृष्टिशीतलंसुमनोहरम् ॥ १७२ ॥ मकरंदरसास्वादमत्तानांभृंगयोषिताम् ॥ वृंदशोझंकृतैःशश्वच्चैवंमुखरितांतरम् ॥ १७३ ॥ कलकंठी
कपोतानांसारिकाशुकयोषिताम्॥अन्यासांपत्रिकांतानांकलनादैर्निनादितम्॥१७४॥नृत्यैर्मत्तमयूराणामाकुलंस्मरवर्द्धनम् ॥ रसांबुसेकसंसृष्टतमांजनत
नुद्युतिम् ॥ १७५ ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलकषायावासिकुंतलम् ॥ मदमत्तमयूराद्यशिखंडाबद्धचूडकम् ॥ १७६ ॥ भृंगसेवितसव्योपक्रमपुष्पा
वतंसकम् ॥ लोलालकालिविलसत्कपोलादर्शकाशितम् ॥ १७७ ॥ विचित्रतिलकोद्दामभालशोभाविराजितम् ॥ तिलपुष्पपतंगेशचंचुमंजुलनासिक
म् ॥ १७८ ॥ चारुबिंबाधरंमंदस्मितदीपितमन्मथम् ॥ वन्यप्रसूनसंकाशग्रैवेयकमनोहरम् ॥ १७९ ॥ मदोन्मत्तभ्रमद्भृंगीसहस्रकृतसेवया ॥ सुर
द्रुमस्रजाराजन्मुग्धपीनांसकद्वयम् ॥ १८० ॥ मुक्ताहारस्फुरद्वक्षःस्थलकौस्तुभभूषितम् ॥ श्रीवत्सलक्षणंजानुलंबिबाहुमनोहरम् ॥ १८१ ॥ गंभीरनाभि

१ भूत्वा--इ० पा० । २ रत्नमंदिरम्--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंचास्यमध्यमध्यातिसुंदरम् ॥ सुजातद्रुमसद्वृत्तमदूरजानुमंजुलम् ॥ १८२ ॥ कंकणांगदमञ्जीरैर्भूषितंभूषणैःपरैः ॥ पीतांशुकलयाविष्टनितंबघट
नायकम् ॥ १८३ ॥ लावण्यैरपिसौंदर्यजितकोटिमनोभवम् ॥ वेणुप्रवर्त्तितैर्गीतरागैरपिमनोहरैः ॥ १८४ ॥ मोहयंतंसुखांभोधौमज्जयंतंजगत्रय
म् ॥ प्रत्यंगमदनावेशधरंरासरसालसम् ॥ १८५ ॥ चामरंव्यजनंमाल्यंगंधंचंदनमेवच ॥ तांबूलंदर्पणंपानपात्रंचर्वितपात्रकम् ॥ १८६ ॥ अन्यत्क्रीडाभ
वंयद्यत्तत्सर्वंचपृथक्पृथक् ॥ रसालंविविधंयंत्रंकलयंतीभिरादरात् ॥ १८७ ॥ यथास्थाननियुक्ताभिःपश्यंतीभिस्तदिंगितम् ॥ तन्मुखांभोजदत्ता
क्षिचंचलाभिरनुक्रमात् ॥ १८८ ॥ श्रीमत्याराधिकादेव्यावामभागेससंभ्रमम् ॥ आराधयंत्यातांबूलमर्पयंत्याशुचिस्मितम् ॥ १८९ ॥ समालोक्या
र्जुनीयासौमदनावेशविह्वला ॥ ततस्तांचतथाज्ञात्वाहृषीकेशोपिसर्ववित् ॥ १९० ॥ तस्याःपाणिंगृहीत्वैवसर्वक्रीडावनांतरे ॥ यथाकामंरहोरेमेमहा
योगेश्वरोविभुः ॥ १९१ ॥ ततस्तस्याःस्कंधदेशेप्रदत्तभुजपल्लवः ॥ आगत्यशारदांप्राहपश्चिमेस्मिन्सरोवरे ॥ १९२ ॥ शीघ्रंस्नापयतन्वंगींक्रीडाश्रां
तांमृदुस्मिताम् ॥ ततस्तांशारदादेवीतस्मिन्क्रीडासरोवरे ॥ १९३ ॥ स्नानंकुर्वित्युवाचैनांसाचश्रांतातथाकरोत् ॥ जलाभ्यंतरमात्तासौपुनरर्जुन
तांगतः ॥ १९४ ॥ उत्तस्थौयत्रदेवेशःश्रीमद्वैकुंठनायकः ॥ दृष्ट्वातमर्जुनंकृष्णोविषण्णंभग्नमानसम् ॥ १९५ ॥ माययापाणिनास्पृष्ट्वाप्रकृतंविदधेपुनः ॥
श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ धनंजयत्वंमामाशंसेभवान्प्रियसखोमम ॥ १९६ ॥ त्वत्समोनास्तिमेकोपिरहोवेत्ताजगत्रये ॥ यद्रहस्यंत्वयापृष्टमनुभूतंचतत्पु
नः ॥ १९७ ॥ कथ्यतेयदितत्कस्मैशपसेमांतदार्जुन ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ ॥ इतिप्रसादमासाद्यशपथैर्जातनिर्णयः ॥ १९८ ॥ ययौहृष्टमनास्त
स्मात्स्वधामाद्भुतसंस्मृतिः ॥ इतितेकथितंसर्वंरहोयद्गोचरंमम ॥ १९९ ॥ गोविंदस्यतथाचास्मैकथनेशपथस्तव ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावच
स्तस्यसिद्धिमौपगविर्गतः ॥ २०० ॥ नरनारायणावासेवृंदारण्यमुपाव्रजत् ॥ तत्रास्तेद्यापिकृष्णस्यनित्यलीलाविहारवित् ॥ २०१ ॥ नारदेनापिपृ
ष्टोऽहंनाब्रवंतद्रहस्यकम् ॥ प्राप्तंतथापितेनेदंप्रकृतित्वमुपेत्यच ॥ २०२ ॥ तुभ्यंयत्तुमयाप्रोक्तंरहस्यंस्नेहकारणात् ॥ तन्नकस्मैचिदाख्येयंत्वयाभद्रे
स्वयोनिवत् ॥ २०३ ॥ इमंश्रीभगवद्भक्तमहिमाध्यायमद्भुतम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसरतिंविंदतेहरौ ॥ २०४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेअर्जु
न्यनुनयोननामचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ वृंदावनरहस्यंचबहुधाकथितंविभो ॥ केनपुण्यविशेषेणनारदःप्रकृतिंग
तः ॥ १ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एकदाश्चर्यवृत्तांतंमयाजिज्ञासितंपुरा ॥ ब्रह्मणाकथितंगुह्यंश्रुतंकृष्णमुखांबुजात् ॥ २ ॥ नारदःपृष्टवान्मह्यंतदा

१ पीतांशुकलयाविष्टनितंबथटनायकम्-इ० पा० । २ त्वं माशंकीः-इ० पा० । ३ दृष्टम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हंप्राप्तवानिदम् ॥ अहंवक्तुंनशक्नोमितन्माहात्म्यंकथंचन ॥ ३ ॥ किंकुर्वेंशपनंतस्यस्मृत्वासीदामिमानसे ॥ इतिश्रुत्वाममवचोदुर्मनाःसोऽभव
द्यदा ॥ ४ ॥ तदाब्रह्माणमाहूयअहमादिष्टवान्प्रिये ॥ त्वयायत्कथितंमह्यंनारदायवदस्वतत् ॥ ५ ॥ ब्रह्मातदाममवचोनिशम्यसहनारदः ॥ जगाम
कृष्णसविधंनत्वापृच्छत्तदेवतु ॥ ६ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ किमिदंद्वात्रिंशद्वनंवृंदारण्यंविशांपते ॥ श्रोतुमिच्छामिभगवन्यादियोग्योऽस्मिमेवद ॥ ७ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इदंवृंदावनंरम्यंममधामैवकेवलम् ॥ यत्रेमेपशवःसाक्षाद्वृक्षाःकीटानरामराः ॥ ८ ॥ येवसंतिममांत्येतेमृतायांतिममांतिकम् ॥
अत्रयागोपपत्न्यश्चनिवसंतिममालये ॥ ९ ॥ योगिन्यस्तास्तुएवंहिममदेवाःपरायणाः ॥ पंचयोजनमेवंहिवनंमेदेवरूपकम् ॥ १० ॥ कालिंदीयंसुषुम्ना
ख्यापरमामृतवाहिनी ॥ यत्रदेवाश्चभूतानिवर्त्ततेसूक्ष्मरूपतः ॥ ११ ॥ सर्वतोव्यापकश्चाहंनत्यक्ष्यामिवनंक्वचित् ॥ आविर्भावस्तिरोभावोभवेदत्रयुगे
युगे ॥ १२ ॥ तेजोमयमिदंस्थानमदृश्यंचर्मचक्षुषाम् ॥ रहस्यंमेप्रभावंचपश्यवृंदावनंयुगे ॥ १३ ॥ ब्रह्मादीनांदेवतानांनदृश्यंतत्कथंचन ॥ ॥ ईश्वर
उवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वानारदोनत्वाकृष्णंब्रह्माणमेवच ॥ १४ ॥ आजगामहभूर्लोकेमिश्रकंनैमिषंवनम् ॥ तत्रासौसत्कृतश्चापिशौनकाद्यैर्मुनीश्व
रैः ॥ १५ ॥ पृष्टश्चाप्यागतोब्रह्मन्कुतस्त्वमधुनावद ॥ तच्छ्रुत्वानारदःप्राहगोलोकादागतोस्म्यहम् ॥ १६ ॥ श्रुत्वाकृष्णमुखांभोजा
द्वृंदावनरहस्यकम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तत्रनानाविधाःप्रश्नाःकृताश्चैवपुनःपुनः ॥ १७ ॥ समस्तामनवस्तत्रयोगाश्चैवमयाश्रुताः ॥
तानेवकथयिष्यामियथाप्रश्नंचतत्वतः ॥ १८ ॥ ॥ शौनकादयऊचुः ॥ ॥ वृंदारण्यरहस्यंहियदुक्तंब्रह्मणात्वयि ॥ तदस्माकंसमाचक्ष्वयद्य
स्मासुकृपातव ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कदाचित्सरयूतीरेदृष्टोस्माभिश्चगौतमः ॥ मनस्वीचमहादुःखीचिंताकुलितचेत
नः ॥ २० ॥ मांदृष्ट्वागौतमोदेवःपपातधरणीतले ॥ उत्तिष्ठवत्सवत्सेतितमुवाचाहमेवाहि ॥ २१ ॥ कथंभवान्मनस्वीतिप्रोच्यतांय
दिरोचते ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ श्रुतंतवमुखादेवकृष्णतत्वंचतादृशम् ॥ २२ ॥ द्वारकाख्यंमाथुराख्यंरहस्यंबहुशोमया ॥ वृंदावनरहस्यंतुनश्रु
तंत्वन्मुखांबुजात् ॥ २३ ॥ यतोमेमनसःस्थैर्य्यंभविष्यतिचसद्गुरो ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इदंतुपरमंगुह्यंरहस्यातिरहस्यकम् ॥ २४ ॥ पुरामेब्रह्म
णाप्रोक्तंतादृग्वृंदावनोद्भवम् ॥ रहस्यंवददेवेशवृंदारण्यस्यमेपितः ॥ २५ ॥ इतिजिज्ञासितंश्रुत्वाक्षणंमौनीसचाभवत् ॥ ततोमाहमहाविष्णुंगच्छव
त्सप्रभुंमम ॥ २६ ॥ मयापितत्रगंतव्यंत्वयासहनसंशयः ॥ इत्युक्त्वामांगृहीत्वाचगतोविष्णोश्चधामनि ॥ २७ ॥ महाविष्णौचकथितंमयोक्तंयत्तदेव

१ यागाश्चैव-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हि ॥ तच्छ्रुत्वाचमहाविष्णुःस्वयंभुवमथादिशत् ॥ २८ ॥ त्वमेवादेशतोमह्यंनीत्वावैनारदंमुनिम् ॥ स्नानायविनियुंक्ष्वाशुंसरस्यमृतसंज्ञके ॥ २९ ॥
महाविष्णुसमादिष्टःस्वयंभूर्मांतथाकरोत् ॥ तत्रामृतसरश्चाहंप्रविश्यस्नानमाचरम् ॥ ३० ॥ तत्क्षणात्तत्सरःपारेयोषितांसविधेऽभवम् ॥ सर्वलक्षणस
पन्नायोषिद्रूपातिविस्मिता ॥ ३१ ॥ मांदृष्ट्वाताःसमायांतीमपृच्छंश्चमुहुर्मुहुः ॥ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ ॥ कात्वंकुतःसमायाताकथमात्मविचेष्टितम् ॥ ३२ ॥
तासांप्रियकथांश्रुत्वामयोक्तंतन्निशामय ॥ कुतःकोहंसमायातःकथंवायोषिदाकृतिः ॥ ३३ ॥ स्वप्नवद्दृश्यतेसर्वंकिंवामुग्धोऽस्मिभूतले ॥ तच्छ्रुत्वा
मद्वचोदेवीप्रोवाचमधुरस्वनैः ॥ ३४ ॥ वृंदानाम्नीपुरीचेयंकृष्णचंद्रप्रियासदा ॥ अहंचललितादेवीतुर्यातीताचनिष्कला ॥ ३५ ॥ इत्युक्त्वाचमहादेवी
करुणासांद्रमानसा ॥ मांप्रत्याहपुनर्देवीसमागच्छमयासह ॥ ३६ ॥ अन्याश्चयोषितःसर्वाःकृष्णपादपरायणाः ॥ ताश्चमांप्रवदंत्येवंसमागच्छानया
सह ॥ ३७ ॥ ततोनुकृष्णचंद्रस्यचतुर्दशाक्षरोमनुः ॥ कृपयाकथितस्तस्यादेव्याश्चापिमहात्मनः ॥ ३८ ॥ तत्क्षणादेवतत्साम्यमलभंविविधोपमा[1] ॥
ताभिःसहगतास्तत्रयत्रकृष्णःसनातनः ॥ ३९ ॥ केवलंसच्चिदानंदःस्वयंयोषिन्मयःप्रभुः ॥ योषिदानंदहृदयोदृष्ट्वामांप्राब्रवीन्मुहुः ॥ ४० ॥ समागच्छप्रिये
कांतिभक्त्यामांपरिरंभय ॥ रेमेवर्षप्रमाणेनतत्रचैवद्विजोत्तम ॥ ४१ ॥ तदोक्तंरमणेशेनतांदेवींराधिकांप्रति ॥ इयंमेप्रकृतिस्तत्रचासीन्नारदरूपधृक् ॥४२॥
नीत्वामृतसरोरम्यंस्नानार्थंसंनियोजय ॥ तयामेरमणस्यांतेगदितंप्रियभाषितम् ॥ ४३ ॥ अहंचललितादेवीराधिकायाचगीयते ॥ अहंचवासुदेवा
ख्योनित्यंकामकलात्मकः ॥ ४४ ॥ सत्यंयोषित्स्वरूपोहंयोषिच्चाहंसनातनी ॥ अहंचललितादेवीपुंरूपाकृष्णविग्रहा ॥ ४५ ॥ आवयोरंतरंनास्ति
सत्यंसत्यंहिनारद ॥ एवंयोवेत्तिमेतत्वंसमयंचतथामनुम् ॥ ४६ ॥ ससमाचारसंकेतंललितावत्समेप्रियः ॥ इदंवृंदावनंनामरहस्यंममवैगृहम् ॥ ४७ ॥
नप्रकाश्यंकदाकुत्रवक्तव्यंनपशौक्वचित् ॥ ततोनुराधिकादेवीमांनीत्वातत्सरोवरे ॥ ४८ ॥ स्थित्वासाकृष्णचंद्रस्यचरणांतेगतापुनः ॥ ततोनिमज्जना
देवनारदोहमुपागतः ॥ ४९ ॥ वीणाहस्तोगानपरस्तद्रहस्यंमुहुर्मुदा ॥ स्वयंभुवंनमस्कृत्यतत्रागांविष्णुपार्षदम् ॥ ५० ॥ स्वयंभुवातथादृष्टंनोक्तंकिं
चित्तदापुनः ॥ इतितेकथितंवत्ससुगोप्यंचमयात्वयि ॥५१॥ त्वयापिकृष्णचंद्रस्यकेवलंधामचित्कलम् ॥ गोपनीयंप्रयत्नेनमातुर्जारइवप्रियम् ॥५२॥
यथाप्रोक्तंमयाशिष्येगौतमेसरहस्यकम् ॥ तथाभवत्सुकात्स्न्र्येनकथितंचातिगोपितम् ॥ ५३ ॥ यत्रकुत्रकदाचित्तुप्रकाश्यंमुनिपुंगवाः ॥ तदाशापोभवे
द्विप्राःकृष्णचंद्रस्यनिश्चितम् ॥ ५४ ॥ इमंकृष्णस्यलीलाभिर्युतमध्यायमुत्तमम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसयातिपरमंपदम् ॥ ५५ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येनारदीयानुनयेपंचसप्ततितमोऽध्यायः ॥७५॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ अत्रशिशुपालंनिहतंश्रुत्वादंतवक्त्रःकृष्णेनयोद्धुं

[1] विबुधोपमा—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मथुरामाजगाम ॥ १ ॥ कृष्णस्तुतच्छुत्वारथमारुह्यतेनसहमथुरामाययौ ॥ २ ॥ अथतंहत्वायमुनामुत्तीर्यनंदव्रजंगत्वापितरावभिवाद्याश्वास्यताभ्यामा
लिंगितः सकलगोपवृद्धान्परिष्वज्यतानाश्वास्यबहुवस्त्राभरणादिभिस्तत्रस्थान्सर्वान्संतर्पयामास ॥३ ॥ कालिंद्याःपुलिनेरम्येपुण्यवृक्षसमाकीर्णेगोपस्त्री
भिरहर्निशंक्रीडासुखेनत्रिरात्रंतत्रसुखुवास ॥ ४ ॥ तत्रस्थलेनंदगोपादयःसर्वेजनाःपुत्रदारसहिताःपशुपक्षिमृगादयोपिवासुदेवप्रसादेनदिव्यरूपधराविमान
समारूढाःपरमंलोकंवैकुंठमवापुः ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णस्तुनंदगोपव्रजौकसांसर्वेषांनिरामयंस्वपदंदत्वादेवगणैःस्तूयमानःश्रीमतींद्वारावतींविवेश ॥ ६ ॥
तत्रवसुदेवोग्रसेनसंकर्षणप्रद्युम्नानिरुद्धाक्रूरादिभिः प्रत्यहंसंपूजितःषोडशसहस्राष्टाधिकमहिषीभिश्चविश्वरूपधरोदिव्यरत्नमयलतागृहांतरेषुसुरतरुकुसुमा
चितश्लक्ष्णतरपर्यंकेषुरमयामास ॥ ७ ॥ एवंहितार्थायसर्वदेवानांसमस्तभूभारविनाशाययदुवंशेवतीर्यसकलराक्षसविनाशंकृत्वामहांतमुर्वीभारंनाशं
यित्वानंदव्रजद्वारिकावासिनःस्थावरजंगमान्भवबंधनान्मोचयित्वापरमेशाश्वतेयोगिध्येयेरम्येधाम्निसंस्थाप्यनित्यंदिव्यमहिष्यादिभिःसंसेव्यमानोवासुदे
वोऽखिलेषूवास ॥ ८ ॥ असीदव्याकृतंब्रह्मकरकाघृतयोरिव ॥ प्रकृतिस्थोगुणान्मुक्तोद्रवीभूत्वादिवंगतः ॥ ९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृं
दावनमहात्म्येपार्वतीशिवसंवादेषट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७६ ॥ छ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ विस्तरेणसमाचक्ष्वनामार्थपदगौरवम् ॥ ईश्वरस्यस्वरू
पंचतत्स्थानानांविभूतयः ॥ १ ॥ तद्विष्णोःपरमंधामव्यूहभेदास्तथाहरेः ॥ निर्वाणाख्याहितत्वेनममसर्वसुरेश्वर ॥ २ ॥ ईश्वरउवाच ॥ सारंवृंदावनेकृ
ष्णंगोपीकोटिभिरावृतम् ॥ तत्रगंगापराशक्तिस्तत्स्थमानंदकाननम् ॥ ३ ॥ नानासुकुसुमामोदसमीरसुरभीकृतम् ॥ कलिंदतनयादिव्यतरंगरागशीत
लम् ॥ ४ ॥ सनकाद्यैर्भागवतैःसंसृष्टंमुनिपुंगवैः ॥ आह्लादिमधुरारावैर्गोवृंदैरभिमंडितम् ॥ ५ ॥ रम्यस्रग्भूषणोपेतैर्नृत्यद्भिर्बालकैर्वृतम् ॥ तत्रश्रीमान्क
ल्पतरुर्जांबूनदपरिच्छदः ॥ ६ ॥ नानारत्नप्रवालाढ्योनानामणिफलोज्ज्वलः ॥ तस्यमूलेरत्नवेदीरत्नदीधितिदीपिता ॥ ७॥ तत्रत्रयीमयंरत्नसिंहासनमनुत्त
मम् ॥ तत्रासीनंजगन्नाथंत्रिगुणातीतमव्ययम् ॥ ८ ॥ कोटिचंद्रप्रतीकाशंकोटिभास्करभास्वरम् ॥ कोटिकंदर्पलावण्यंभासयन्तंदिशोदश ॥ ९ ॥
त्रिनेत्रंद्विभुजंगौरंतप्तजांबूनदप्रभम् ॥ श्लिष्यमाणमंगनाभिःसदामानंचसर्वशः ॥ १० ॥ ब्रह्माद्यैःसनकाद्यैश्चध्येयंभक्तवशीकृतम् ॥ सदाघूर्णितनेत्राभिर्नृ
त्यंतीभिर्महोत्सवैः ॥ ११ ॥ चुंबंतीभिर्हसंतीभिःश्लिष्यंतीभिर्मुहुर्मुहुः ॥ अवाप्तगोपीदेहाभिःश्रुतिभिःकोटिकोटिभिः ॥ १२ ॥ तत्पादांबुजमाध्वीकचि
त्ताभिःपरितोवृतम् ॥ तासांतुमध्येयादेवीतप्तचामीकरप्रभा ॥ १३ ॥ द्योतमानादिशःसर्वाःकुर्वतीविद्युदुज्ज्वलाः ॥ प्रधानंयाभगवतीययासर्वमिदंतत

१ भूभारंविनाश्य–इ० पा० । २ मंत्रार्थपदगौरवम्–इ० पा० । ३ एकमानंदकाननम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ १४ ॥ सृष्टिस्थित्यंतरूपायाविद्याविद्यात्रयीपरा ॥ स्वरूपाशक्तिरूपाचमायारूपाचचिन्मयी ॥ १५ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांदेहकारणकारणम् ॥ चराचरंजगत्सर्वंयन्मायापरिरंभितम् ॥ १६ ॥ वृंदावनेश्वरीनाम्नाराधाधात्रानुकारणात् ॥ तामालिंग्यवसंतंतंमुदावृंदावनेश्वरम् ॥ १७ ॥ अन्योन्यचुंबनाश्लेषमदावेशविघूर्णितम् ॥ ध्यायेदेवंकृष्णदेवंसचसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ १८ ॥ मंत्रराजमिमंगुह्यंतस्यमंत्रंचमंत्रवित् ॥ योजपेच्छृणुयाद्वापिसमहात्मासुदुर्लभः ॥ १९ ॥ राधिकाचित्ररेखाचचंद्रामदनसुंदरी ॥ श्रीप्रियाश्रीमधुमतीशशिरेखाहरिप्रिया ॥ २० ॥ सुवर्णशोभासंमोहाप्रेमरोमांचराजिता ॥ वैवर्ण्यस्वेदसंयुक्ताभावासक्ताप्रियंवदा ॥ २१ ॥ सुवर्णमालिनीशांतासुरासरसिकातथा ॥ सर्वस्त्रीजीवनादीनवत्सलाविमलाशया ॥ २२ ॥ निपीतनामपीयूषासाराधापरिकीर्तिता ॥ सुदीर्घस्मितसंयुक्तातप्तचामीकरप्रभा ॥ २३ ॥ मूर्च्छत्प्रेमनदीराधावरणालोचनांजना ॥ मायामात्सर्यसंयुक्तादानसाम्राज्यजीवना ॥२४॥ सुरतोत्सवसंग्रामाचित्ररेखाप्रकीर्तिता ॥ गौरांगीनातिदीर्घाचसदावादनतत्परा ॥२५॥ दैन्यानुरागनटनामूर्च्छारोमांचविह्वला ॥ हरिदक्षिणपार्श्वस्थासर्वमंत्रप्रियातथा ॥२६॥ अनंगलोभमाधुर्याचंद्रासापरिकीर्तिता ॥ सलीलमंथरगतिर्मंजुमुद्रितलोचना ॥२७॥ प्रेमधारोज्ज्वलाकीर्णादलितांजनशोभना ॥ कृष्णानुरागरसिकारासध्वनिसमुत्सुका ॥२८॥ अहंकारसमायुक्तामुखनिंदितचंद्रमाः ॥ मधुरालापचतुराजितेंद्रियशिरोमणिः ॥२९॥ सुंदरस्मितसंयुक्तासावैमदनसुंदरी ॥ विविक्तरासरसिकाश्यामाश्याममनोहरा ॥३०॥ प्रेम्णाप्रेमकटाक्षेणहरेश्चित्तविमोहनी ॥ जितेंद्रियाजितक्रोधासाप्रियापरिकीर्तिता ॥३१॥ सुतप्तस्वर्णगौरांगीलीलागमनसुंदरी ॥ स्मरोत्थप्रेमरोमांचवैचित्र्यमधुराकृतिः ॥३२॥ सुंदरस्मितसंयुक्तमुखनिंदितचंद्रमाः ॥ मधुरालापचतुराजितेंद्रियशिरोमणिः ॥३३॥ कीर्तितासामधुमतीप्रेमसाधनतत्परा ॥ संमोहज्वररोमांचप्रेमधारासमन्विता ॥३४॥ दानधूलिविनोदाचरासध्वनिमहानटी ॥ शशिरेखाचविज्ञेयागोपालप्रेयसीसदा ॥३५॥ कृष्णात्मासोत्तमाश्यामामधुपिंगललोचना ॥ तत्पादप्रेमसंमोहात्क्वचित्पुलकचुंबिता॥३६॥ शिवकुंडेशिवानंदानंदिनीदेहिकातटे ॥ रुक्मिणीद्वारवत्यांतुराधावृंदावनेवने ॥ ३७ ॥ देवकीमथुरायांतुजातामेपरमेश्वरी ॥ चंद्रकूटेतथासीताविंध्येविंध्यानिवासिनी ॥ ३८ ॥ वाराणस्यांविशालाक्षीविमलापुरुषोत्तमे ॥ वृंदावनाधिपत्यंचदत्तंतस्यैप्रसादता ॥३९॥ कृष्णेनान्यत्रदेवीतुराधावृंदावनेवने ॥ नित्यानंदतनुःशौरियोऽशरीरीतिभाष्यते ॥ ४० ॥ वाय्वग्निनाकभूमीनामंगाधिष्ठितदेवता ॥ निरूप्यतेब्रह्मणोपितथागोविंदविग्रहः ॥ ४१ ॥ सेंद्रियोपियथासूर्यस्तेजसानोपलक्ष्यते ॥ तथाकांतियुतःकृष्णःकालंमोहयतिध्रुवम् ॥ ४२ ॥ नतस्यप्राकृतीमूर्तिर्मेदोमांसास्थिसंभवा ॥ योगीचैवेश्वरश्चान्यःसर्वा

१ ध्यायेदेताद्विधं देवम्–इ०पा० । २ चंद्ररेखा च–इ०पा० । ३ सरसा रसिका तथा–इ०पा० । ४ प्रेमरोदनतत्परा–इ०पा० । ५ देविकातटे–इ०पा० । ६ चित्रकूटे–इ०पा० । ७ प्रभुर्मता–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्मानित्यविग्रहः ॥ ४३ ॥ काठिन्यंदैवयोगेनकरकाघृतयोरिव ॥ कृष्णस्यामितितत्वस्यपादपृष्ठंनदेवता ॥ ४४ ॥ वृंदावनरजोवृंदेतत्रस्युर्विष्णुको
टयः ॥ आनंदकिरणेवृंदव्याप्तविश्वकलानिधिः ॥ ४५ ॥ गुणात्मतात्मनियथाजीवास्तत्किरणांगकाः ॥ भुजद्वयवृतःकृष्णोनकदाचिच्चतुर्भुजः ॥ ४६ ॥
गोप्यैकयावृतस्तत्रपरिक्रीडतिसर्वदा ॥ गोविंदएवपुरुषोब्रह्माद्याःस्त्रियएवच ॥ ४७ ॥ ततएवस्वभावोयंप्रकृतेर्भावईश्वरः ॥ पुरुषःप्रकृतिश्चाद्यौराधा
वृंदावनेश्वरौ ॥ ४८ ॥ प्रकृतेर्विकृतंसर्वंविनावृंदावनेश्वरम् ॥ ४९ ॥ समुद्भवेनैवसमुद्भवेदिदंभेदंगतंतस्यविनाशतोहि ॥ स्वर्णस्यनाशोनहिविद्यतेतथा
मत्स्यादिनाशेपिनकृष्णविच्युतिः ॥ ५० ॥ त्रिगुणादिप्रपंचोयंवृंदावनविहारिणः ॥ ऊर्म्मीवाब्धेस्तरंगस्ययथाब्धिर्नैवजायते ॥ ५१ ॥ नराधिकासमा
नारीनकृष्णसदृशःपुमान् ॥ वयःपरंनकैशोरात्स्वभावःप्रकृतेःपरः ॥ ५२ ॥ ध्येयंकैशोरकंध्येयंवनंवृंदावनंवनम् ॥ श्याममेवपरंरूपमादिदेवंपरोरसः
॥ ५३ ॥ बाल्यंपंचमवर्षांतंपौगंडंदशमावधि ॥ अष्टपंचककैशोरंसीमापंचदशावधि ॥ ५४ ॥ यौवनोद्भिन्नकैशोरंनवयौवनमुच्यते ॥ तद्वयस्तस्य
सर्वस्वंप्रपंचामितरद्वयः ॥ ५५ ॥ बाल्यपौगंडकैशोरंवयोवंदेमनोहरम् ॥ बालगोपालगोपालंस्मरगोपालरूपिणम् ॥ ५६ ॥ वंदेमदनगोपालंकैशोराकारम
द्भुतम् ॥ यमाहुर्यौवनोद्भिन्नश्रीमन्मदनमोहनम् ॥ ५७ ॥ अखंडातुलपीयूषरसानंदमहार्णवम् ॥ जयतिश्रीपतिर्गूढंवपुःकैशोररूपिणः ॥ ५८ ॥ एक
मप्यव्ययंपूर्वंबह्ववीवृंदमध्यगम् ॥ ध्यानगम्यंप्रपश्यंतिरुचिभेदात्पृथग्धियः ॥ ५९ ॥ यन्नखेंदुरुचिर्ब्रह्मध्येयंब्रह्मादिभिःसुरैः ॥ गुणत्रयमतीतंतंवंदे
वृंदावनेश्वरम् ॥ ६० ॥ वृंदावनपरित्यागोगोविंदस्यनविद्यते ॥ अन्यत्रयद्वपुस्तत्तुकृत्रिमंतन्नसंशयः ॥ ६१ ॥ सुलभंव्रजनारीणांदुर्लभंतन्मुमुक्षुणाम् ॥ तंभजेनं
दसूनुंयन्नखतेजःपरंमनुः ॥ ६२ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ भुक्तिमुक्तिस्पृहायावत्पिशाचीहृदिवर्त्तते ॥ तावत्प्रेमसुखस्यात्रकथमभ्युदयोभवेत् ॥ ६३ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥
॥ साधुपृष्टंत्वयाभद्रेयन्मेमनसिवर्त्तते ॥ तत्सर्वंकथयिष्यामिसावधानानिशामय ॥ ६४ ॥ स्मृत्वागुणान्स्मरन्नामगानंवामनरंजनम् ॥ बोधयत्यात्मनात्मानं
सततंप्रेम्णिलीयते ॥ ६५ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येपार्वतीशिवसंवादेश्रीकृष्णरूपवर्णनंनामसप्तसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७७ ॥ छ ॥
॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ वैष्णवानांचयद्धर्मंसर्वंतथ्यंचमेवद ॥ यत्कृत्वामानवाःसर्वेभवांभोधिंतरंतिहि ॥ १ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ अथद्वादशधाशुद्धिर्वैष्णवाना
मिहोच्यते ॥ गृहोपलेपनंचैवतथानुगमनंहरेः ॥ २ ॥ भक्त्याप्रदक्षिणाचैवपादयोःशोधनंपुनः ॥ पूजार्थंपत्रपुष्पाणांभक्त्यैवोत्तोलनंहरेः ॥ ३ ॥ करयोः
सर्वशुद्धीनामियंशुद्धिर्विशिष्यते ॥ तन्नामकीर्तनंचैवगुणानामपिकीर्त्तनम् ॥ ४ ॥ भक्त्याश्रीकृष्णदेवस्यवचसःशुद्धिरिष्यते ॥ तत्कथाश्रवणंचैवत

१ विनाशनेहि–इ०, विनाशनं हि–इ० च पा० । १ भक्त्यैवोच्चयनं हरेः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्योत्सवनिरीक्षणम् ॥ ५ ॥ श्रोत्रयोर्नेत्रयोश्चैवशुद्धिःसम्यगिहोच्यते ॥ पादोदकंचनिर्माल्यंमालानामपिधारणम् ॥ ६ ॥ उच्यतेशिरसःशुद्धिःप्रणतस्यह
रेःपुरः ॥ आघ्राणंतस्यपुष्पादेर्निर्माल्यस्यतथाप्रिये ॥ ७ ॥ विशुद्धिःस्यादंतरस्यघ्राणस्यापिविधीयते ॥ यत्रपुष्पादिकंयच्चकृष्णपादयुगार्पितम् ॥ ८ ॥
तदेकंपावनंलोकेतद्धिसर्वंविशोधयेत् ॥ पूजाचपंचधाप्रोक्तातासांभेदंशृणुष्वमे ॥ ९ ॥ अभिगमनमुपादानंयोगःस्वाध्यायएवच ॥ इज्यापंचप्रकारार्चा
क्रमेणकथयामिते ॥ १० ॥ तत्वाभिगमनंनामदेवतास्थानमार्जनम् ॥ उपलेपंचनिर्माल्यदूरीकरणमेवच ॥ ११ ॥ उपादानंनामगंधपुष्पादिचयनंतथा॥
योगोनामस्वदेवस्यस्वात्मनैवात्मभावना ॥१२॥ स्वाध्यायोनाममंत्रार्थानुसंधापूर्वकोजपः ॥ सूक्तस्तोत्रादिपाठश्चहरेःसंकीर्त्तनंतथा ॥१३॥ तत्वादिशास्त्रा
भ्यासश्चस्वाध्यायःपरिकीर्तितः ॥ इज्यानामस्वदेवस्यपूजनंचयथार्थतः ॥ १४ ॥ इतिपंचप्रकारार्चाकथितातवसुव्रते ॥ सार्ष्टिसामीप्यसालोक्य
सायुज्यसारूप्यदाक्रमात् ॥ १५ ॥ प्रसंगात्कथयिष्यामिशालग्रामशिलार्चनम् ॥ केशवादेश्चतुर्बाहोर्दक्षिणोर्ध्वकरक्रमात् ॥ १६ ॥ शंखचक्रगदापद्मी
केशवाख्योगदाधरः ॥ नारायणःपद्मगदाचक्रशंखायुधैःक्रमात् ॥ १७ ॥ माधवश्चक्रशंखाभ्यांपद्मेनगदयाभवेत् ॥ गदाब्जशंखचक्रीचगोविंदाख्योगदाध
रः ॥ १८ ॥ पद्मशंखारिगादिनेविष्णुरूपायतेनमः ॥ सशंखाब्जगदाचक्रमधुसूदनमूर्तये ॥ १९ ॥ नमोगदारिशंखाब्जयुक्तत्रिविक्रमायच ॥ सारिकौमो[3]
दकीपद्मशंखवामनमूर्त्तये ॥ २० ॥ चक्राब्जशंखगदिनेनमःश्रीधरमूर्त्तये ॥ हृषीकेशसारिगदाशंखपद्मिन्नमोस्तुते ॥ २१ ॥ साब्जशंखगदाचक्रपद्मनाभ
स्वमूर्त्तये ॥ दामोदरशंखगदाचक्रपद्मिन्नमोस्तुते ॥ २२ ॥ शंखाब्जचक्रगदिनेनमःसंकर्षणायच ॥ सारिशंखगदाब्जायवासुदेवनमोस्तुते ॥ २३ ॥
शंखचक्रगदाब्जायधृतप्रद्युम्नमूर्त्तये ॥ नमोनिरुद्धायगदाशंखाब्जारिविधारिणे ॥ २४ ॥ साब्जशंखगदाचक्रपुरुषोत्तममूर्त्तये ॥ नमोऽधोक्षजरूपायगदा
शंखारिपद्मिने ॥ २५ ॥ नृसिंहमूर्त्तयेपद्मगदाशंखारिधारिणे ॥ पद्मारिशंखगदिनेनमोस्त्वच्युतमूर्त्तये ॥ २६ ॥ सगदाब्जारिशंखायनमःश्रीकृष्णमूर्त्तये ॥
शालग्रामशिलाद्वारगतलग्नद्विचक्रधृक् ॥ २७ ॥ शुक्लाभरेखःशोभाढ्यःसदेवःश्रीगदाधरः ॥ लग्नद्विचक्रोरक्ताभःपूर्वभागस्तुपुष्कलः ॥ २८ ॥ संकर्षणो
थप्रद्युम्नःसूक्ष्मचक्रस्तुपीतकः ॥ सुदीर्घसुषिरच्छिद्रोह्यनिरुद्धस्तुवर्त्तुलः ॥२९॥ नीलोद्वारेत्रिरेखश्चअथनारायणोऽसितः ॥ मध्येगदाकृतीरेखानाभिपद्मं
महोन्नतम् ॥ ३० ॥ पृथुचक्रोनृसिंहोयःकपिलोयस्त्रिविंदुकः[4] ॥ अथवापंचविंदोस्तुपूजनंब्रह्मचारिणः ॥ ३१ ॥ वराहःसत्रिलिंगोयोविषमद्वय
चक्रकः ॥ नीलस्त्रिरेखःस्थूलोथकूर्ममूर्तिःसविंदुकः ॥ ३२ ॥ कृष्णःसवर्तुलावर्त्तपांडुरोधृतपृष्ठकः ॥ श्रीधरःपंचरेखश्चवनमालीगदांकितः ॥ ३३ ॥

१ तपोधन—इ० पा० । २ विलोकयेत्—इ० पा० । ३ सारिकौमोदकीपद्मशंखवादनमूर्तये—इ० पा० । ४ कपिलोऽन्यात्रिविंदुकः—इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वामनोवर्तुलोनाममध्यचक्रःसनीलकः ॥ नानावर्णानेकमूर्तिनागभोगीत्वनंतकः ॥ ३४ ॥ स्थूलोदामोदरोनीलोमध्येचक्रःसनीलकः ॥
संकर्षणद्वारकोव्यादथब्रह्मासुलोहितः ॥ ३५ ॥ सुदीर्घरेखासुषिरएकचक्रांबुजःपृथुः ॥ पृथुचक्रःस्थूलछिद्रःकृष्णोबिंदुश्चबिंदुमान् ॥ ३६ ॥
हयग्रीवोंकुशाकारःपंचरेखःसकौस्तुभः ॥ वैकुंठोमलवद्भातिएकचक्रमयोसितः ॥ ३७ ॥ मत्स्योदीर्घांबुजाकारोदीर्घरेखश्चपांडुरः ॥ रामचक्रोदक्ष
रेखोयःश्यामःसत्रिविक्रमः ॥ ३८ ॥ शालग्रामद्वारकायांस्थितायगदिनेनमः ॥ एकेनलक्षितोयोव्याद्गदाधारीसुदर्शनः ॥ ३९ ॥ लक्ष्मी
नारायणोद्वाभ्यांत्रिभिश्चैवत्रिविक्रमः ॥ चतुर्भिश्चचतुर्व्यूहोवासुदेवश्चपंचभिः ॥ ४० ॥ प्रद्युम्नःषड्भिरेवाव्यात्संकर्षणश्चसप्तभिः ॥ पुरुषोत्तमोष्टभि
श्चस्यान्नवव्यूहोनवोहितः ॥ ४१ ॥ दशावतारोदशभिरनिरुद्धोवतादथ ॥ द्वादशात्माद्वादशभिरतऊर्द्ध्वमनंतकः ॥ ४२ ॥ ब्रह्माचतुर्मुखोदंडीकमंड
लुस्रगुन्नतः ॥ महेश्वरःपंचवक्रोदशबाहुर्वृषध्वजः ॥ ४३ ॥ यथायुधस्तथागौरीचंडिकाचसरस्वती ॥ महालक्ष्मीर्मातरश्चपद्महस्तोदिवाकरः ॥ ४४ ॥
गजास्यश्चगजस्कंधःषण्मुखोनेकधागणाः ॥ एतेस्थिताःस्थापिताःस्युःप्रासादेवाथपूजिताः ॥ ४५ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाहिप्राप्यंतेपुरुषेणच ॥ ४६ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशालग्रामनिर्णयोनामाष्टसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७८ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ शालग्रामेमणौयंत्रेमंडलेप्रतिमासुच ॥
नित्यंतुश्रीहरेःपूजाकेवलेभवनेनतु ॥ १ ॥ गंडक्यामेकदेशेतुशालग्रामस्थलंमहत् ॥ पाषाणंतद्भवंपातुशालग्राममितिस्थितम् ॥ २ ॥ शालग्रामशि
लास्पर्शात्कोटिजन्माघनाशनम् ॥ किंपुनःपूजनंतत्रहरेःसांनिध्यकारणम् ॥ ३ ॥ शालग्रामैकयजनाच्छतलिंगीफलंलभेत् ॥ बहुभिर्जन्मभिःपुण्यै
र्यदिकृष्णशिलांलभेत् ॥ ४ ॥ गोष्पदेनचचिह्नेनजनुस्तेनसमाप्यते ॥ आदौशिलांपरीक्षेतस्निग्धांश्रेष्ठांचमेचकाम् ॥ ५ ॥ आकृष्णामध्यमाप्रोक्तामिश्रा
मिश्रफलप्रदा ॥ सदाकाष्ठेस्थितोवह्निर्मथनेनप्रकाश्यते ॥ ६ ॥ यथातथाहरिर्व्यापीशालग्रामेप्रतीयते ॥ प्रत्यहंद्वादशशिलाःशालग्रामस्ययोर्चयेत् ॥७॥
द्वारवत्याःशिलायुक्ताःसवैकुंठेमहीयते ॥ शालग्रामशिलायांतुगह्वरंलक्षतेनरः ॥ ८ ॥ पितरस्तस्यतिष्ठंतितृप्ताःकल्पांतकंदिवि ॥ वैकुंठभवनंतत्रयत्र
द्वारावतीशिला ॥ ९ ॥ मृतोविष्णुपुरंयातितत्तीर्थयोजनत्रयम् ॥ जपःपूजाचहोमश्चसर्वकोटिगुणंभवेत् ॥ १० ॥ मनस्कामसमाभीष्टंक्रोशमात्रंन
संशयः ॥ कीटकोपिमृतिंयातिवैकुंठभवनंयतः ॥ ११ ॥ शालिग्रामशिलायांयोमूल्यमुद्घाटयेन्नरः ॥ विक्रेताचानुमंताचयःपरीक्षानुमोदकः ॥ १२ ॥
सर्वेतेनरकंयांतियावत्सूर्यश्चसंप्लवः ॥ अतस्तद्वर्जयेद्देविचक्रक्रयणविक्रयम् ॥ १३ ॥ शालग्रामोद्भवोदेवोयोदेवोद्वारकोद्भवः ॥ उभयोःसंगमोयत्रमु

१ मल्लवद्भाति–इ०, बलवद्भाति–इ० पा० । २ हाररेखश्च–इ० पा० । ३ रामचंद्रः–इ० पा० । ४ कमंडलुधृगुन्नतः–इ० पा० । ५ यथाशुद्धः–इ० पा० । ६ प्रकाशते–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तिस्तत्रनसंशयः ॥ १४ ॥ द्वारकोद्भवचक्राढ्योबहुचक्रेणचिह्नितः ॥ चक्रासनशिलाकाराचित्स्वरूपोनिरंजनः ॥ १५ ॥ नमोस्त्वोंकाररूपायसदानंद
स्वरूपिणे ॥ शालग्राममहाभागभक्तस्यानुग्रहंकुरु ॥ १६ ॥ तवानुग्रहकामस्यऋणग्रस्तस्यमेप्रभो ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामितिलकस्यविधिंमुदा ॥ १७ ॥
यच्छ्रुत्वामानवाःसर्वेविष्णुसारूप्यमाप्नुयुः ॥ ललाटेकेशवंविद्यात्कंठेश्रीपुरुषोत्तमम् ॥ १८ ॥ नाभौनारायणंदेववैकुंठंहृदयेतथा ॥ दामोदरंवामपा
र्श्वेदक्षिणेचत्रिविक्रमम् ॥ १९ ॥ मूर्ध्निचैवहृषीकेशंपद्मनाभंचपृष्ठतः ॥ कर्णयोर्यमुनांगंगांबाह्वोःकृष्णंहरिंतथा ॥ २० ॥ यथास्थानेषुतुष्यंतिदेवता
द्वादशस्मृताः ॥ द्वादशैतानिनामानिकर्तव्येतिलकेपठेत् ॥ २१ ॥ सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रमूर्द्ध्वरेखंललाटेयस्यदृश्यते ॥
॥ २२ ॥ चंडालोपिसशुद्धात्मापूज्यएवनसंशयः ॥ यस्योर्द्ध्वपुंड्रंदृश्येतनललाटेनरस्यहि ॥ २३ ॥ तद्दर्शनंनकर्त्तव्यंदृष्ट्वासूर्यंनिरीक्षयेत् ॥ त्रिपुंड्रंय
स्यविप्रस्यऊर्द्ध्वपुंड्रंनदृश्यते ॥ २४ ॥ तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वासचैलंस्नानमाचरेत् ॥ सांतरालंप्रकर्त्तव्यंपुंड्रंहरिपदाकृति ॥ २५ ॥ निरंतरालंयः
कुर्यादूर्द्ध्वपुंड्रंद्विजाधमः ॥ ललाटेतस्यसततंशुनःपादोनसंशयः ॥ २६ ॥ नासादिकेशपर्यंतमूर्द्ध्वपुंड्रंसुशोभनम् ॥ मध्येछिद्रसमायुक्तंतंविद्याद्धरिमंदिर
म् ॥ २७ ॥ वामभागेस्थितोब्रह्मादक्षिणेतुसदाशिवः ॥ मध्येविष्णुंविजानीयात्तस्मान्मध्यंनलेपयेत् ॥ २८ ॥ वीक्ष्यादर्शेजलेवापियोविदध्यात्प्रयत्नतः ॥
ऊर्द्ध्वपुंड्रंमहाभागःसयातिपरमांगतिम् ॥ २९ ॥ अग्निरापश्चवेदाश्चचंद्रादित्यौतथानिलः ॥ विप्राणांनित्यमेतेहिकर्णेतिष्ठंतिदक्षिणे ॥ ३० ॥ गंगाचदक्षिणे
श्रोत्रेनासिकायांहुताशनः ॥ उभयोरपिसंस्पर्शात्तत्क्षणादेवशुध्यति ॥ ३१ ॥ कृत्वाचैवोदकंशंखेवैष्णवानांमहात्मनाम् ॥ तुलसीमिश्रितंदद्यात्पिबेन्मूर्ध्ना
भिवंदयेत् ॥ ३२ ॥ प्राश्नीयात्प्रोक्षयेद्देहंपुत्रमित्रपरिग्रहम् ॥ विष्णोःपादोदकंपीतंकोटिजन्माघनाशनम् ॥ ३३ ॥ तदेवाष्टगुणंपापंभूमौबिंदुनिपा
तनात् ॥ जलशंखंकरेकृत्वास्तुत्वानत्वाप्रदक्षिणम् ॥ ३४ ॥ सततंधार्यतेवारितेनाप्तंजन्मनःफलम् ॥ शंखोयस्यगृहेनास्तिघंटावागरुडान्विता ॥ ३५ ॥
पुरतोवासुदेवस्यनसभागवतःकलौ ॥ यानैर्वापादुकाभिर्वापानंभगवतोगृहे ॥ ३६ ॥ देवोत्सवेष्वसेवाचअप्रणामस्तदग्रतः ॥ उच्छिष्टेचैवचाशौचेभगवद्वं
दनादिकम् ॥ ३७ ॥ एकहस्तप्रणामश्चतत्पुरस्तात्प्रदक्षिणम् ॥ पादप्रसारणंचाग्रेतथापर्यंकसेवनम् ॥ ३८ ॥ शयनंभक्षणंचापिमिथ्याभाषणमेवच ॥
उच्चैर्भाषामिथोजल्पोरोदनानिचविग्रहः ॥ ३९ ॥ निग्रहानुग्रहौचैवस्त्रीषुचक्रूरभाषणम् ॥ केवलावरणंचैवपरनिंदापरस्तुतिः ॥ ४० ॥ अश्लीलभाषणंचै
वअधोवायुविमोक्षणम् ॥ शक्तौगौणेपचारश्चअनिवेदितभक्षणम् ॥ ४१ ॥ तत्तत्कालोद्भवानांचफलादीनामनर्पणम् ॥ विनियुक्तावशिष्टस्यप्रदानंव्यं

१ सदाचंद्रस्वरूपिणे–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जनस्ययत् ॥ ४२ ॥ स्पष्टीकृत्याशनंचैवपरनिंदापरस्तुतिः ॥ गुरौमौनंनिजस्तोत्रंदेवतानिंदनंतथा ॥ ४३ ॥ अपराधास्तथाविष्णोर्द्वात्रिंशत्परिकी
र्तिताः ॥ ४४ ॥ अपराधसहस्राणिक्रियंतेऽहर्निशंमया ॥ तवाहमितिमांमत्वाक्षमस्वमधुसूदन ॥ ४५ ॥ इतिमंत्रंसमुच्चार्यप्रणमेद्दंडवद्भुवि ॥ अप
राधसहस्राणिक्षमतेसर्वदाहरिः ॥ ४६ ॥ सायंप्रातर्द्विजातीनांश्रुत्युक्तमशनंतथा ॥ विष्णुभक्तावशिष्टस्यदिनपापात्प्रमुच्यते ॥ ४७ ॥ अन्नंब्रह्मार
सोविष्णुःखादयेन्[1]मांसमुच्चरन् ॥ एवंज्ञात्वातुयोभुंक्तेसोन्नदोषैर्नलिप्यते ॥ ४८ ॥ अलाबुंवर्त्तुलाकारंमसूरंचसवल्कलम् ॥ तालंशुक्तंचवृंताकंनखादेद्वै
ष्णवोनरः ॥ ४९ ॥ वटाश्वत्थार्कपत्रेषुकुंभीतिंदुकपत्रयोः ॥ कोविदारेकदंबेचनखादेद्वैष्णवोनरः ॥ ५० ॥ श्रावणेवर्जयेच्छाकंदधिभाद्रपदेत्यजे
त् ॥ आश्विनेमासिदुग्धंचकार्त्तिकेचामिषंत्यजेत् ॥ ५१ ॥ दग्धमन्नंतुजंबीरंयद्विष्णोरनिवेदितम् ॥ बीजपूरंचशाकंचप्रत्यक्षलवणंतथा ॥ ५२ ॥ यदि
वैवाच्चभुंजीततदातन्नामसंस्मरेत् ॥ हैमंतिकंसितास्विन्नंधान्यंमु[2]द्गास्तिलायवाः ॥ ५३ ॥ कलापकंगुनीवाराःशाकंचहिलमोचिका ॥ कालशाकंच
वास्तूकंमूलकंरक्तकेतरत् ॥ ५४ ॥ लवणेसिंधुसामुद्रेगव्येचदधिसर्पिषी ॥ पयोनुद्धृतसारंचपनसाम्रहरीतकी ॥ ५५ ॥ पिप्पलीजीरकंचैवनागरंगक
तिंतिडी ॥ कदलीलवलीधात्रीफलान्यगुडमैक्षवम् ॥ ५६ ॥ अतैलपक्वंमुनयोहविष्यान्नंप्रचक्षते ॥ तुलसीपत्रपुष्पाद्यैर्माल्यंवहतियोनरः ॥ ५७ ॥
विष्णुंतमपिजानीयात्सत्यंसत्यंनसंशयः ॥ धात्रीवृक्षंसमारोप्यविष्णुतुल्योभवेन्नरः ॥ ५८ ॥ कुरुक्षेत्रंविजानीयात्सार्द्धहस्तशतत्रयम् ॥ तुलसीका
ष्ठघटितैरुद्राक्षाकारकारितैः ॥ ५९ ॥ निर्मितांमालिकांकंठेनिधायार्चनमारभेत् ॥ तथामलकमालांचसम्यक्पुष्करमालिकाम् ॥ ६० ॥
कं[3]ठेमालांचयत्नेनधारयेद्विष्णुपूजकः ॥ निर्माल्यंतुलसीमालांशिरस्यापिचधारयेत् ॥ ६१ ॥ निर्माल्यचंदनेनांगमं[4]कयेत्तस्यनामभिः ॥ लला
टेचगदाधार्यामूर्ध्निचापंशरस्तथा ॥ ६२ ॥ नंदकंचैवहृन्मध्येशंखंचक्रंभुजद्वये ॥ शंखचक्रान्वितोविप्रःश्मशानेम्रियतेयदि ॥ ६३ ॥
प्रयागेयागतिःप्रोक्तासागतिस्तस्यनिश्चिता ॥ योधृत्वातुलसीपत्रंशिरसाविष्णुतत्परः ॥ ६४ ॥ करोतिसर्वकार्याणिफलमाप्नोतिचाक्षयम् ॥
तुलसीकाष्ठमालाभिर्भूषितःकर्मआचरन् ॥ ६५ ॥ पितॄणांदेवतानांचकृतंकोटिगुणंभवेत् ॥ निवेद्यकेशवेमालांतुलसीकाष्ठनिर्मिताम् ॥ ६६ ॥
देहंतयानरोभक्त्यातस्यनश्यतिपातकम् ॥ पाद्यादिभिरथाभ्यर्च्यइमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ ६७ ॥ यादृष्टानिखिलाघसंघशमनीस्पृष्टावपुःपावनीरो

१ मां शिवमित्यर्थः–इह शिवस्य पार्वतीं प्रत्युक्तत्वात्–अन्यत्र स्मृत्यादौ च– ‘ अन्नं ब्रह्मा रसो विष्णुर्भोक्ता देवो महेश्वरः,–इत्युक्तत्वात् । २ मुंद्राः–इ० पा० । ३ कदंबमालां यत्नेन–इ० पा० ।
४ अर्चयेत्–इ०, चर्चयेत्–इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गाणामभिवंदितानिरसनीसिक्तांतकत्रासिनी ॥ प्रत्यासत्तिविधायिनीभगवतःकृष्णस्यसंरोपितान्यस्तातच्चरणेविमुक्तिफलदातस्यैतुलस्यैनमः ॥६८॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येदेवीश्वरसंवादेतिलकादिनिर्णयोनामनवसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७९ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ घोरेकलियुगेप्राप्तेविषं यग्राहसंकुले ॥ पुत्रदारधनाद्यार्तौंतत्कथंधार्यतेविभो॥१॥ तदुपायंमहादेवकथयस्वकृपानिधे॥ईश्वरउवाच ॥ ॥ हरेर्नामहरेर्नामहरेर्नामैवकेवलम्॥२॥ हरेरामहरेकृष्णकृष्णकृष्णेतिमंगलम् ॥ एवंवदंतियेनित्यंनहितान्बाधतेकलिः ॥ ३ ॥ अंतरांतरकर्माणिकृत्वानामानिचस्मरेत् ॥ कृष्णकृष्णेतिकृष्णेति कृष्णेत्याहपुनःपुनः ॥ ४ ॥ मन्नामचैवत्वन्नामयोजयित्वाव्यतिक्रमात् ॥ सोपिपापात्प्रमुच्येततूलराशेरिवानलः ॥ ५ ॥ जयोंद्येतत्त्वयावाप्यथ वाश्रीशब्दपूर्वकम् ॥ तच्चमेमंगलंनामजपन्यायात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥ दिवानिशिचसंध्यायांसर्वकालेषुसंस्मरेत् ॥ अहर्निशंस्मरन्नामंकृष्णंपश्यतिचक्षु षा ॥ ७ ॥ अशुचिर्वाशुचिर्वापिसर्वकालेषुसर्वदा ॥ नामसंस्मरणादेवसंसारान्मुच्यतेक्षणात् ॥ ८ ॥ नानापराधयुक्तस्यनामापिचहरत्यघम् ॥ यज्ञ व्रततपोदानंसांगंनैवकलौयुगे ॥ ९ ॥ गंगास्नानंहरेर्नामनिरपायमिदंद्वयम् ॥ १० ॥ हत्यायुतंपापसहस्रमुग्रंगुर्वंगनाकोटिनिषेवणंच ॥ स्ते यान्यथान्यानिहरेःप्रियेणगोविंदनाम्नानचसंतिभद्रे ॥ ११ ॥ अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः ॥ १२ ॥ नामसंस्मरणादेवतथातत्स्यार्थचिंतनात् ॥ सौवर्णीराजतींवापितथापैष्टींस्रगाकृतिम् ॥ १३ ॥ पादयोश्चिह्नितांकृत्वापूजांचैवसमारभेत् ॥ दक्षिणस्यप दांगुष्ठमूलेचक्रंबिभर्तियः ॥ १४ ॥ तत्रनम्रजनस्यापिसंसारच्छेदनायच ॥ मध्यमांगुलिमूलेतुधत्तेकमलमच्युतः ॥ १५ ॥ ध्यातृचित्तद्विरेफाणां लोभनायातिशोभनम् ॥ पद्मस्याधोध्वजंधत्तेसर्वानर्थजयध्वजम् ॥ १६ ॥ कनिष्ठामूलतोवज्रंभक्तपापौघभेदनम् ॥ पार्श्वमध्येंकुशंभक्तचित्तेरभसका रणम् ॥ १७ ॥ भोगसंपन्मयंधत्तेयवमंगुष्ठपर्वणि ॥ मूलेगदांचपापाद्रिभेदनींसर्वदेहिनाम् ॥ १८ ॥ सर्वविद्याप्रकाशायधत्तेसभगवानजः ॥ पद्मादीन्य पिचिह्नानितत्रदक्षेणयत्पुनः ॥ १९ ॥ वामपादेवसेत्सोयंबिभर्त्तिकरुणानिधिः ॥ तस्माद्गोविंदमाहात्म्यमानंदरससुंदरम् ॥ २० ॥ शृणुयात्कीर्त्ते येन्नित्यंसनिर्मुक्तोनसंशयः ॥ मासकृत्यंप्रवक्ष्यामिविष्णोःप्रीतिकरंपरम् ॥ २१ ॥ ज्येष्ठेतुस्नापनंकुर्याच्छ्रीविष्णोर्यत्नतःशुचिः ॥ दैनंदिनंतुदुरितंपक्षमा सर्त्तुवर्षजम् ॥ २२ ॥ ब्रह्महत्यासहस्राणिज्ञाताज्ञातकृतानिच ॥ स्वर्णस्तेयसुरापानगुरुतल्पायुतानिच ॥ २३ ॥ कोटिकोटिसहस्राणिह्युपपापानिया निच ॥ सर्वाण्यथप्रणश्यंतिपौर्णमास्यांतुवासरे ॥२४॥ आसिंचेदच्युतंमूर्ध्नितदैतत्कलशोदकम् ॥ पुरुषसूक्तेनमंत्रेणपावमानीभिरेवच ॥ २५ ॥ नालि

१ विषयश्राद्धसंकुले–इ० पा० । २ जयशंकर–इति, गौरीहर–इति वा नामग्रहणमित्यर्थः । ३ तत्पादचिंतनात्–इ० पा० । ४ नमस्कृत्य–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केरोदकेनाथतथातालफलांबुना ॥ रत्नोदकेनगंधेनतथापुष्पोदकेनच ॥ २६ ॥ पंचोपचारैराराध्ययथाविभववित्तरैः ॥ घंघंटायैनमइतिघंटावाद्यं प्रदार्पयेत्[1] ॥ २७ ॥ पतितस्यमहाध्वानन्यस्तपातकसंचये ॥ पाहिमांपापिनंघोरसंसारार्णवपातिनम् ॥ २८ ॥ यएवंकुरुतेविद्वान्ब्राह्मणःश्रोत्रियःशुचिः ॥ सर्वपापैःप्रमुच्येतविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २९ ॥ आषाढशुक्लैकादश्यांकुर्यात्स्वापमहोत्सवम् ॥ आषाढेचरथंकुर्याच्छ्रावणेश्रवणाविधिम् ॥ ३० ॥ भाद्रेचजन्मदिवसउपवासपरोभवेत् ॥ प्रसुप्तस्यपरीवर्तमाश्विनेमासिकारयेत् ॥ ३१ ॥ उत्थानंश्रीहरेःकुर्यादन्यथाविष्णुद्रोहकृत् ॥ शुभेचैवाश्विनेमासिमहामायांचपूजयेत् ॥ ३२ ॥ सौवर्णीराजतींवापिविष्णुरूपांबलिंविना ॥ हिंसाद्वेषौनकर्तव्यौधर्मात्माविष्णुपूजकः ॥ ३३ ॥ कार्तिकेपुष्यमासेचकामतःपुण्यमाचरेत् ॥ दामोदरायदीपंचप्रांशुस्थानेप्रदापयेत् ॥ ३४ ॥ सप्तवर्तिप्रमाणेनदीपःस्याच्चतुरंगुलः ॥ पक्षांतिचप्रकर्तव्यादीपमालावलिःशुभा ॥ ३५ ॥ मार्गशीर्षेसितेपक्षेषष्ठ्यांचसितवस्त्रकैः[2] ॥ पूजयेज्जगदीशंचब्रह्माणंचविशेषतः ॥ ३६ ॥ पौषेपुष्पाभिषेकंचवर्जयेच्चंदनंश्लथम् ॥ संक्रांत्यांमाघमासेचसाधिवासिततंडुलात् ॥ ३७ ॥ नैवेद्यंविष्णवेदद्यादिमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यादेवदेवपुरःस्थितान् ॥ ३८ ॥ अभ्यर्च्यभगवद्भक्तान्द्विजांश्चभगवद्धिया ॥ एकस्मिन्भोजितेभक्तेकोटिर्भवतिभोजिता ॥ ३९ ॥ विप्रभोजनमात्रेणव्यंगंसांगंध्रुवंभवेत् ॥ पंचम्यांशुक्लपक्षेतुस्नापयित्वाचकेशवम् ॥ ४० ॥ पूजयित्वाविधानेनचूतंपल्लवसंयुतैः[3] ॥ फलचूर्णैश्चविविधैर्वासितैःपटक्षाधितैः ॥ ४१ ॥ काननंरमणीयंचप्रदीप्तंदीपदीपितम् ॥ द्राक्षेक्षुरंभाजंबीरनागरंगंचपूगकम् ॥ ४२ ॥ नालिकेरंचधात्रींचपनसंचहरीतकीम् ॥ अन्यैश्चवृक्षखंडैश्चसर्वर्तुकुसुमान्वितैः ॥ ४३ ॥ अन्यैश्चविविधैश्चैवफलपुष्पसमन्वितैः ॥ वितानैःकुसुमोदामैर्वारिपूर्णघटैस्तथा ॥ ४४ ॥ चूतशाखोपशाखाभिः[4]शोभितंछत्रचामरैः ॥ जयकृष्णेतिसंस्मृत्यप्रदक्षिणपुरस्सरम् ॥ ४५ ॥ विशेषतःकलियुगेदोलोत्सवोविधीयते ॥ फाल्गुनेचचतुर्दश्यामष्टमेयामसंज्ञके ॥ ४६ ॥ अथवापौर्णमास्यांतुप्रतिपत्संधिसंज्ञके ॥ पूजयेद्विधिवद्भक्त्याफल्गुचूर्णैश्चतुर्विधैः ॥ ४७ ॥ सितरक्तैर्गौरपीतैःकर्पूरादिविमिश्रितैः ॥ हरिद्रारागयोगाच्चरंगरूपैर्मनोहरैः ॥ ४८ ॥ अन्यैर्वारंगरूपैश्चप्रीणयेत्परमेश्वरम् ॥ एकादश्यांसमारभ्यपंचम्यांतंसमापयेत् ॥ ४९ ॥ पंचाहानित्र्यहानिवादोलोत्सवोविधीयते ॥ दक्षिणाभिमुखंकृष्णंदोलमानंसकृन्नराः ॥ ५० ॥ दृष्ट्वापराधनिचयैर्मुक्तास्तेनात्रसंशयः ॥ निक्षिप्यजलपात्रेचमासिमाधवसंज्ञके ॥ ५१ ॥ सौवर्णपात्रेरौप्येवाताम्रेवाप्यथमृण्मये ॥ तोयस्थंयोर्चयेद्देवंशालग्रामसमुद्भवम् ॥ ५२ ॥ प्रतिमांवार्महाभागे[5]तस्यपुण्यंनगण्यते ॥ दमनारोपणंकृत्वा

१ निवेदयेत्–इ० पा० । २ सितपत्रकैः–इ० पा० । ३ चतुःपल्लवसंयुतैः–इ० पा० । ४ चतुःशाखोपशाखाभिः–इ० पा० । ५ महागदे–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीविष्णौचसमर्पयेत् ॥ ५३ ॥ वैशाखेश्रावणेभाद्रेकर्तव्यंवातदर्पणम् ॥ पूर्वेंपूर्वेंतुवातस्थे[1]दमनादिषुकर्मसु ॥ ५४ ॥ प्रकर्तव्यंविधानेनअन्यथानिष्फ
लंभवेत् ॥ वैशाखेचतृतीयायांजलमध्येविशेषतः ॥ ५५ ॥ अथवामंडलेकुर्यान्मंडपेवाबृहद्वने ॥ सुगंधचंदनेनांगंसुपुष्टंचदिनेदिने ॥ ५६ ॥ यथाप्रयत्नतः[2]
कुर्यात्कृशांगस्यैवपुष्टिदम् ॥ चंदनागुरुह्रीबेरकृष्णकुंकुमरोचना ॥ ५७ ॥ जटामांसीमुराचैवविष्णोर्गंधाष्टकंविदुः ॥ तैस्तैर्गंधयुतैश्चापिविष्णोरंगानिले
पयेत् ॥ ५८ ॥ धृष्टंचतुलसीकाष्ठंकर्पूरागुरुयोगतः ॥ अथवाकेसरैर्योज्यंहरिचंदनमुच्यते ॥ ५९ ॥ यात्राकालेचयेकृष्णंभक्त्यापश्यंतिमानवाः ॥ नते
षांपुनरावृत्तिःकल्पकोटिशतैरपि ॥६०॥सुगंधमिश्रितैस्तोयैर्देवदेवंगलंतिये॥अथवापुष्पमध्येतुस्थापयेज्जगदीश्वरम् ॥६१॥ वृंदावनंतत्रगत्वाउपस्कृत्यफ
लानिच॥विष्णुभक्तेनयोग्येनभोजयेत्तदशेषतः॥६२॥ नालिकेरफलंबीजकोशंचोद्धृत्यदापयेत्॥घोंटाफलंचपनसंकोशमुद्धृत्यदापयेत्॥६३॥ दध्नाविमिश्रि
तंचान्नंघृतेनाप्लुत्यदापयेत् ॥ पाचितंपिष्टकंपूपमष्टादशघृतेनच ॥ ६४ ॥ तैलैश्चतिलसंमिश्रैःफलंपक्वंप्रदापयेत् ॥ यद्यदेवात्मनःप्रीतंतत्तदीशायदाप
येत् ॥ ६५ ॥ दत्वानैवेद्यवस्त्रादिनाददीतकथंचन ॥ त्यक्तंचविष्णुमुद्दिश्यतद्भक्तेभ्योविशेषतः ॥ ६६ ॥ इतितेकथितंकिंचित्समासेनमहेश्वरि ॥ गोप
नीयंप्रयत्नेनस्वयोनिरिवपार्वति ॥ ६७ ॥ श्रीकृष्णरूपगुणवर्णनशास्त्रवर्गबोधाधिकारइहचेदलमन्यपाठैः ॥ तत्प्रेमभावरसभक्तिविलासनामहारेषुचेत्ख
लुमनःकिमुकामिनीभिः ॥ ६८ ॥ तच्चेतसाप्रभजतांव्रजबालकेंद्रंवृंदावनक्षितितलंयमुनाजलंच ॥ तल्लोकनाथपदपंकजधूलिमिश्रलिप्तंवपुःकिलवृथागरु
चंदनाद्यैः ॥ ६९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेउमामहेश्वरसंवादेवृंदावनमाहात्म्येऽशीतितमोऽध्यायः ॥ ८० ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ सूतजीवचि
रंसाधोश्रीकृष्णचरितामृतम् ॥ त्वयाप्रकाशितंसर्वंभक्तानांभवतारणम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णलीलांनिखिलांब्रूहिदैनंदिनींप्रभो ॥ ययाकर्णितयासाधोकृ
ष्णेभक्तिर्विवर्द्धते ॥ २ ॥ गुरोःशिष्यस्यमंत्रस्यविधानंलक्षणंपृथक् ॥ वदास्माकंमहाभागत्वंहिनःपरमःसुहृत् ॥ ३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एकदायमु
नातीरेसमासीनंजगद्गुरुम् ॥ नारदःप्रणिपत्याहदेवदेवंसदाशिवम् ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ देवदेवमहादेवसर्वज्ञजगदीश्वर ॥ भगवद्धर्मतत्वज्ञकृष्ण
मंत्रविदांवर ॥ ५ ॥ कृष्णमंत्रामयालब्धास्त्वत्तोयेचपितुःपरे ॥ तेसर्वेसाधितास्तैस्त्वान्मंत्रराजादयोमया ॥ ६ ॥ बहुवर्षसहस्रैस्तुशाकमूलफलाशिना ॥
शुष्कपर्णांबुवाय्वादिभोजिनाचनिराशिना ॥ ७ ॥ स्त्रीणांसंदर्शनालापवर्जिनाभूमिशायिना ॥ कामादिषड्गुणंजित्वाबाह्येंद्रियनियम्यता ॥ ८ ॥ एवंकृते ॥ ९९ ॥
पिनैवात्मासंतुष्टोममशंकर ॥ तद्ब्रूहियत्प्रसिध्येतसंस्काराद्यैर्विनाप्रभो ॥ ९ ॥ सकृदुच्चारणादेव[3]ददातिफलमुत्तमम् ॥ यदियोग्योस्मिदेवेशतदामेकृपया

१ निवातस्थे–इ० पा० । २ यत्नात्–इ० पा० । ३ नृणाम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वद ॥ १० ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहाभागत्वंयालोकहितैषिणा ॥ सुगोप्यमपिवक्ष्यामिमंत्रचिंतामणिंतव ॥ ११ ॥ रहस्यानांरहस्यंयद्गुह्या
नांगुह्यमुत्तमम् ॥ नमयाकथितंदेव्यैनाग्रजेभ्यःपुरातव ॥ १२ ॥ वक्ष्यामियुगलंतुभ्यंकृष्णमंत्रमनुत्तमम् ॥ मंत्रचिंतामणिर्नामयुगलंद्वयमेवच ॥ १३ ॥
पर्यायाअस्यमंत्रस्यतथापंचपदीतिच ॥ गोपीजनपदंवल्लभांतंतुचरणानिति ॥ १४ ॥ शरणंचप्रपद्येचएषपंचपदात्मकः ॥ मंत्रचिंतामणिःप्रोक्तःषोड
शार्णोमहामनुः ॥ १५ ॥ नमोगोपीजनेत्युक्त्वावल्लभाभ्यांवदेत्ततः ॥ पदद्वयात्मकोमंत्रोदशार्णःखलुकथ्यते ॥ १६ ॥ एतांपंचपदींजप्त्वाश्रद्धयाश्र
द्धयासकृत् ॥ कृष्णप्रियाणांसांनिध्यंगच्छत्येवनसंशयः ॥ १७ ॥ नपुरश्चरणप्रेक्षानास्यन्यासविधिक्रमः ॥ नदेशकालनियमोनारिमित्रादिशोध
नम् ॥ १८ ॥ सर्वेधिकारिणश्चात्रचंडालांतामुनीश्वर ॥ स्त्रियःशूद्रादयश्चापिजडमूकादिपंगवः ॥ १९ ॥ अन्येहूणाःकिराताश्चपुलिंदाःपुष्कसास्तथा ॥
आभीरायवनाःकंकाःखसाद्याःपापयोनयः ॥ २० ॥ दंभाहंकारपरमाःपापाःपैशुन्यतत्पराः ॥ गोब्राह्मणादिहंतारोमहोपपातकान्विताः ॥ २१ ॥ ज्ञानवै
राग्यरहिताःश्रवणादिविवर्जिताः ॥ एतेचान्येचसर्वेस्युर्मनोरस्याधिकारिणः ॥ २२ ॥ यदिभक्तिर्भवेदेषांकृष्णेसर्वेश्वरेश्वरे ॥ तदाधिकारिणःसर्वेनान्य
थामुनिसत्तम ॥२३॥ याज्ञिकोदाननिरतःसर्वतंत्रोपसेवकः ॥ सत्यवादीयतिर्वापिवेदवेदांगपारगः ॥२४॥ ब्रह्मनिष्ठःकुलीनोवातपस्वीव्रततत्परः ॥ अत्राधि
कारीनभवेत्कृष्णभक्तिविवर्जितः ॥ २५ ॥ तस्माद्कृष्णभक्तायकृतघ्नायनमानिने ॥ नचश्रद्धाविहीनायवक्तव्यंनास्तिकायच ॥ २६ ॥ नचाशुश्रूषवेवा
च्यंनासंवत्सरसेविने ॥ श्रीकृष्णेऽनन्यभक्तायदंभलोभविवर्जिने ॥ २७ ॥ कामक्रोधविमुक्तायदेयमेतत्प्रयत्नतः ॥ ऋषिश्चैवाहमेतस्यगायत्रीछंदउच्य
ते ॥ २८ ॥ देवतावल्लवीकांतोमंत्रस्यपरिकीर्तितः ॥ सप्रियस्यहरेर्दास्येविनियोगउदाहृतः ॥ २९ ॥ आचक्राद्यैस्तथामंत्रैःपंचांगानिप्रकल्पयेत् ॥
अथवापिस्वबीजेनकरांगन्यासकौचरेत् ॥ ३० ॥ मंत्रस्यप्रथमोवर्णोबिंदुनामूर्ध्निभूषितः ॥ गमित्येवंभवेद्बीजंनमःशक्तिरिहोदिता ॥ ३१ ॥ अंतिमार्णै
र्दशांगानितैरेवचतथार्चनम् ॥ गंधपुष्पादिभिस्तत्त्वजलैरेवाप्यसंभवे ॥ ३२ ॥ न्यासपूर्वविधानेनकर्तव्यंहरितुष्टये ॥ अतएवास्यमंत्रस्यन्यासाद्यन्येवदं
तिच ॥ ३३ ॥ सकृदुच्चारणादेवकृतकृत्यत्वदायिनः ॥ तथापिदशधानित्यंजपाद्यर्थंप्रविन्यसेत् ॥ ३४ ॥ अथध्यानंप्रवक्ष्यामिमंत्रस्यास्यद्विजोत्तम ॥
पीतांबरंघनश्यामंद्विभुजंवनमालिनम् ॥ ३५ ॥ बर्हिबर्हकृतोत्तंसंशशिकोटिनिभाननम् ॥ घूर्णायमाननयनंकर्णिकारावतंसिनम् ॥ ३६ ॥ अभितश्चंदने
नाथमध्येकुंकुमबिंदुना ॥ रचितंतिलकंभालेबिभ्रतंमंडलाकृतिम् ॥ ३७ ॥ तरुणादित्यसंकाशकुंडलाभ्यांविराजितम् ॥ घर्माम्बुकणिकाराजद्दर्पणाभ

१ सर्वलोकहितैषिणा--इ० पा० । २ हरावभक्ताय--इ० पा० । ३ अंतिमार्णैरथांगानि--इ० पा० । ४ बर्हिबर्हकृतापीडम्--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कपोलकम् ॥ ३८ ॥ प्रियास्यन्यस्तनयनंलीलां[1]पांगोन्नतभ्रुवम् ॥ अग्रभागन्यस्तमुक्ताविस्फुरत्प्रोच्चनासिकम् ॥ ३९ ॥ दशनज्योत्स्नयाराजत्पक्वबिंब फलाधरम् ॥ केयूरांगदसद्रत्नमुद्रिकाभिर्लसत्करम् ॥ ४० ॥ बिभ्रतंमुरलींवामेपाणौपद्मंतथैवच ॥ कांचीदामस्फुरन्मध्यंनूपुराभ्यांलसत्पदम् ॥ ४१ ॥ रतिकेलिरसावेशचपलंचपलेक्षणम् ॥ हसंतंप्रिययासार्द्धंहासयंतंचतांमुहुः ॥ ४२ ॥ इत्थंकल्पतरोर्मूलेरत्नसिंहासनोपरि ॥ वृंदारण्येस्मरेत्कृष्णंसंस्थितं प्रिययासह ॥ ४३ ॥ वामपार्श्वेस्थितांतस्यराधिकांचस्मरेत्ततः ॥ नीलचोलकसंवीतांतप्तहेमसमप्रभाम् ॥ ४४ ॥ पट्टांचलेनावृतार्द्धसुस्मेराननपंकजा म् ॥ कांतवक्रेन्यस्तनेत्रांचकोरीचंचलेक्षणाम् ॥ ४५ ॥ अंगुष्ठतर्जनीभ्यांचनिजकांतमुखांबुजे ॥ अर्पयंतींपूगफलंपर्णचूर्णसमन्वितम् ॥ ४६ ॥ मुक्ताहा रस्फुरच्चारुपीनोन्नतपयोधराम् ॥ क्षीणमध्यांपृथुश्रोणींकिंकिणीजालमंडिताम् ॥ ४७ ॥ रत्नताटंककेयूरमुद्रावलयधारिणीम् ॥ रणत्कटकमंजीररत्नपादां गुलीयकाम् ॥ ४८ ॥ लावण्यसारमुग्धांगींसर्वावयवसुंदरीम् ॥ आनंदरससंमग्नांप्रसन्नांनवयौवनाम् ॥ ४९ ॥ सख्यश्चतस्याविप्रेंद्रतत्समानवयोगुणाः ॥ तत्सेवनपराभाव्याश्चामरव्यजनादिभिः ॥ ५० ॥ अथतुभ्यंप्रवक्ष्यामिमंत्रार्थंशृणुनारद ॥ बहिरंगैःप्रपंचस्यस्वांशैर्मायादिशक्तिभिः ॥ ५१ ॥ अंतरंगै स्तथानित्यविभूतैस्तैश्चिदादिभिः ॥ गोपनादुच्यतेगोपीराधिकाकृष्णवल्लभा ॥ देवीकृष्णमयीप्रोक्താराधिकापरदेवता ॥ ५२ ॥ सर्वलक्ष्मीस्वरूपासाकृष्णाह्ला दस्वरूपिणी ॥ ततःसाप्रोच्यतेविप्रह्लादिनीतिमनीषिभिः ॥ ५३ ॥ तत्कलाकोटिकोटच्यंशदुर्गाद्यास्त्रिगुणात्मिकाः ॥ सातुसाक्षान्महालक्ष्मीःकृष्णोनारायणः प्रभुः ॥ ५४ ॥ नैतयोर्विद्यतेभेदःस्वल्पोपिमुनिसत्तम ॥ इयंदुर्गाहरीरुद्रःकृष्णःशक्रइयंशची ॥ ५५ ॥ सावित्रीयंहरिर्ब्रह्माधूमोर्णा[3]सौयमोहरिः ॥ बहुनाकिंमुनिश्रे ष्ठविनाताभ्यांनकिंचन ॥ ५६ ॥ चिदचिल्लक्षणंसर्वंराधाकृष्णमयंजगत् ॥ इत्थंसर्वंतयोरेवविभूतिंविद्धिनारद ॥ ५७ ॥ नशक्यतेमयावक्तुंवर्षकोटिशतैरपि ॥ त्रैलोक्येपृथिवीमान्याजंबूद्वीपंततोवरम् ॥ ५८ ॥ तत्रापिभारतंवर्षंतत्रापिमथुरापुरी ॥ तत्रवृंदावनंनामतत्रगोपीकदंबकम् ॥ ५९ ॥ तत्रराधासखीवर्गस्त त्रापिराधिकावरा ॥ सांनिध्याधिक्यतस्तस्याआधिक्यंस्याद्यथोत्तरम् ॥ ६० ॥ पृथिवीप्रभृतीनांतुनान्यत्किंचिदिहोदितम् ॥ सैषाहिराधिकागोपीजन स्तस्याःसखीगणः ॥ ६१ ॥ तस्याःसखीसमूहस्यवल्लभौप्राणनायकौ ॥ राधाकृष्णौतयोःपादाःशरणंस्यादिहाश्रये ॥ ६२ ॥ प्रपद्येगतवानास्मिजीवोहं भृशदुःखितः ॥ सोहंयःशरणंप्राप्तोममतस्ययदस्तिच ॥ ६३ ॥ सर्वंताभ्यांतदर्थंहितद्भोग्यंनह्यहंमम ॥ इत्यसौकथितोविप्रमंत्रस्यार्थःसमासतः ॥ ६४ ॥

१ लीलयाचोन्नतभ्रुवम्--इ० पा० । २ कामम्–इ० पा० । ३ धूमोर्चासौ–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युगलार्थस्तथान्यासःप्रपत्तिःशरणागतिः ॥ आत्मार्पणमिमेपंचपर्यायास्तेमयोदिताः ॥ ६५ ॥ अयमेवचिंतनीयोदिवानक्तमतंद्रितैः ॥ ६६ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येएकाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८१ ॥ छ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ अथदीक्षाविधिंवक्ष्येशृणुनारदतत्वतः ॥ श्रवणादेवमुच्येतविनातस्यविधानतः ॥ १ ॥ आविरंच्याज्जगत्सर्वंविज्ञायनश्वरंबुधः ॥ आध्यात्मिकादित्रिविधदुःखमेवानुभूयच ॥ २ ॥ अनित्यत्वाच्चसर्वेषांसुखानांमुनिसत्तम ॥ दुःखपक्षेविनिक्षिप्यतानितेभ्योविवर्जितः ॥ ३ ॥ विरज्यसंसृतेर्हानौसाधनानिविचिंतयेत् ॥ अनुत्तमसुखस्यापिसंप्राप्तौभृशनिर्वृतः ॥ ४ ॥ न[1]राणांदुष्करत्वंहिविज्ञायचमहामतिः ॥ भृशमार्त्तस्ततोविप्रमांगुरुंशरणंव्रजेत् ॥ ५ ॥ शांतोविमत्सरःकृष्णेभक्तोऽनन्यप्रयोजनः ॥ अनन्यसाधनःश्रीमान्का[2]मलोभविवर्जितः ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णरसतत्वज्ञःकृष्णमंत्रविदांवरः ॥ कृष्णमंत्राश्रयोनित्यंमंत्रभक्तःसदाशुचिः ॥ ७ ॥ सद्धर्मशासकोनित्यंसदाचारनियोजकः ॥ संप्रदायीकृपापूर्णविरागीगुरुरुच्यते ॥ ८ ॥ एवमादिगुणःप्रायःशुश्रूषुर्गुरुपादयोः ॥ गुरौनितांतभक्तश्चमुमुक्षुःशिष्यउच्यते ॥ ९ ॥ यत्साक्षात्सेवनंतस्यप्रेम्णाभागवतोभवेत् ॥ समोक्षःप्रोच्यतेप्राज्ञैर्वेदवेदांगवेदिभिः ॥ १० ॥ आश्रित्यस्वगुरोःपादौनिजवृत्तंनिवेदयेत् ॥ ससंदेहानपाकृत्यबोधयित्वापुनःपुनः ॥ ११ ॥ स्वपादप्रणतंशांतंशुश्रूषुंनि[3]जपादयोः ॥ अतिहृष्टमनाःशिष्यंमनुमध्यापयेत्परम् ॥ १२ ॥ चंदनेनमृदावापिविलिखेद्बाहुमूलयोः ॥ वामदक्षिणयोर्विप्रशंखचक्रेयथाक्रमम् ॥ १३ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रंततःकुर्याद्भालादिषुविधानतः ॥ ततोमंत्रद्वयंतस्यदक्षकर्णेविनिर्दिशेत् ॥ १४ ॥ मंत्रार्थंचवदेत्तस्मैयथावदनुपूर्वशः ॥ दासशब्दयुतंनामधार्यंतस्यप्रयत्नतः ॥ १५ ॥ ततोतिभक्त्यासस्नेहंवैष्णवान्भोजयेद्बुधः ॥ श्रीगुरुंपूजयेच्चापिवस्त्रालंकरणादिभिः ॥ १६ ॥ सर्वस्वंगुरवेदद्यात्तदर्द्धंवामहामुने ॥ स्वदेहमपिनिक्षिप्यगुरौस्थेयमकिंचनैः ॥ १७ ॥ यएतैःपंचभिर्विद्वान्संस्कारैःसंस्कृतोभवेत् ॥ दास्यभागीसकृष्णस्यनान्यथाकल्पकोटिभिः ॥ १८ ॥ अंकनंचोर्द्ध्वपुंड्रश्चमंत्रोनामविधारणम् ॥ पंचमोयागइत्युक्ताःसंस्काराःपूर्वसूरिभिः ॥ १९ ॥ अंकनंशंखचक्राद्यैःसच्छिद्रंपुंड्रमुच्यते ॥ दासशब्दयुतंनाममंत्रोयुगलसंज्ञकः ॥ २० ॥ गुरुवैष्णवयोःपूजायागइत्यभिधीयते ॥ एतेपरमसंस्कारामयातेपरिकीर्तिताः ॥ २१ ॥ अथतुभ्यंप्रपन्नानांधर्मान्वक्ष्यामिनारद ॥ यानास्थायगमिष्यंतिहरिधामनराःकलौ ॥ २२ ॥ इत्थंगुरोर्लब्धमंत्रोगुरुभक्तपरायणः ॥ सेवमानोगुरुंनित्यंतत्कृपांभावयेत्सुधीः ॥ २३ ॥ सतांधर्मास्ततःशिक्षेत्प्रपन्नानांविशेषतः ॥ [4]स्वेष्टदेवधियानित्यंवैष्णवान्परितोषयेत् ॥ २४ ॥ ताडनंभर्त्सनंकामिभोग्यत्वेनयथास्त्रियः ॥ गृह्णंति

१ सराणाम्--इ०, सुराणाम्--इ०, सर्वाणाम्--इ० च पा० । २ क्रोधलोभविवर्जितः--इ० पा० । ३ गुरुपादयोः--इ० पा० । ४ स्वेष्टप्रदधिया--इ० पा० ।

वैष्णवानांचतत्तद्ग्राह्यंतथाबुधैः ॥ २५ ॥ ऐंहिक्यामुष्मिकीचिंतानैवकार्याकदाचन ॥ ऐहिकंतुसदाभाव्यंपूर्वाचरितकर्मणा ॥ २६ ॥ आमु
ष्मिकंतथाकृष्णः स्वयमेवकरिष्यति ॥ अतोहितत्कृतेत्याज्यःप्रयत्नःसर्वथानरैः ॥ २७ ॥ सर्वोपायपरित्यागःकृष्णीयात्मतयार्चनम् ॥
सुचिरंप्रोषितेकांतेयथापतिपरायणा ॥ २८ ॥ प्रियानुरागिणीदीनातस्यसंगैककांक्षिणी ॥ तद्गुणान्भावयेन्नित्यंगायत्यपिशृणोतिच ॥ २९ ॥ श्रीकृष्ण
गुणलीलादिस्मरणादितथाचरेत् ॥ नपुनःसाधनत्वेनकार्यंतत्तुकदाचन ॥ ३० ॥ चिरंप्रोष्यागतंकांतंप्राप्यकांतधियायथा ॥ चुंबंतीवाश्लिष्यंतीवने
त्रांतेनपिबंत्यपि ॥ ३१ ॥ ब्रह्मानंदगतेवाशुसेवंतेपरयामुदा ॥ श्रीमदर्चावतारेणतथापरिचरेद्धरिम् ॥ ३२ ॥ अनन्यशरणोनित्यंतथैवानन्यसा
धनः ॥ अनन्यसाधनार्थत्वात्स्यादनन्यप्रयोजनः ॥ ३३ ॥ नान्यंचपूजयेद्देवंननमेत्तंस्मरेन्नच ॥ नचपश्येन्नगायेच्चनचनिंदेत्कदाचन ॥ ३४ ॥ नान्यो
च्छिष्टंचभुंजीतनान्यशेषंचधारयेत् ॥ अवैष्णवानांसंभाषावंदनादिविवर्जयेत् ॥ ३५ ॥ ईशवैष्णवयोर्निंदांशृणुयान्नकदाचन ॥ कर्णौपिधायगंतव्यं
शक्तौदंडंसमाचरेत् ॥ ३६ ॥ आश्रित्यचातकींवृत्तिंदेहपातावधिद्विज ॥ द्वयस्यार्थंभावयित्वास्थेयमित्येवमेमतिः ॥ ३७ ॥ सरःसमुद्रनद्यादीन्विहा
यचातकोयथा ॥ तृषितोम्रियतेवापियाचतेवापयोधरम् ॥ ३८ ॥ एवमेवप्रयत्नेनसाधनानिविचिंतयेत् ॥ स्वेष्टदेवःसदायाच्योगतिस्त्वंमेभवेरिति ॥
॥ ३९ ॥ स्वेष्टदेवतदीयानांगुरोरपिविशेषतः ॥ आनुकूल्येसदास्थेयंप्रातिकूल्यंविवर्जयेत् ॥ ४० ॥ सकृत्प्रपन्नोवक्ष्यामिकल्याणगुणतांतयोः ॥ वि
चिंत्यविश्वसेदेतौमामिमावुद्धरिष्यतः ॥ ४१ ॥ संसारसागरान्नाथमित्रपुत्रगृहाकुलात् ॥ गोप्तारौमेयुवामेवप्रपन्नभयभंजनौ ॥ ४२ ॥ योहंम
मास्तियत्किंचिदिहलोकेपरत्रच ॥ तत्सर्वंभवतोरद्यचरणेषुसमर्चितम् ॥ ४३ ॥ अहमस्म्यपराधानामालयस्त्यक्तसाधनः ॥ अगतिश्चतता
नाथौभवंतावेवमेगतिः ॥ ४४ ॥ तवास्मिराधिकाकांतकर्मणामनसागिरा ॥ कृष्णकांतेतवैवास्मियुवामेवगतिर्मम ॥ ४५ ॥ शरणंवां
प्रपन्नोस्मिकरुणानिकराकरौ ॥ प्रसादंकुरुतंदास्यंमयिदुष्टेपराधिनि ॥ ४६ ॥ इत्येवंजपतानित्यंस्थातव्यंपद्यपंचकम् ॥ अचिरादेवतद्दास्य
मिच्छतामुनिसत्तम ॥ ४७ ॥ बाह्यधर्मामयाह्येतेसंक्षेपेणोपवर्णिताः ॥ आंतरःपरमोधर्मःप्रपन्नानामथोच्यते ॥ ४८ ॥ कृष्णप्रियासखीभावंसमा
श्रित्यप्रयत्नतः ॥ तयोःसेवांप्रकुर्वीतदिवानक्तमतंद्रितः ॥ ४९ ॥ उक्तोमंत्रस्तदंगानितथातस्याधिकारिणः ॥ तद्धर्माश्चतथातेभ्यःफलंमंत्रस्यना
रद ॥ ५० ॥ अनुतिष्ठत्वमप्येतत्तयोर्दास्यमवाप्स्यसि ॥ स्वाधिकारक्षयेविप्रसंदेहोनात्रकश्चन ॥ ५१ ॥ सकृन्मात्रप्रपन्नायतवास्मीतिचयाचते ॥ नि

१ वसते–इ० पा० । २ मंत्रद्वयस्येत्यर्थः । १ पद्यपंकजम्–इति पाठः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यते–स तु शोधकानवधानकृत एव । प्रकृताचिरोक्तपद्यपंचकोक्तिस्वारस्येन प्रकृतमूलोक्तपाठ एव साधीयान् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जदास्यंहरिर्द्द्यान्नमेत्रास्तिविचारणा ॥ ५२ ॥ अत्रतेवर्णयिष्यामिरहस्यंपरमाद्भुतम् ॥ श्रुतपूर्वंमयाकृष्णात्साक्षाद्भगवतःपरम् ॥ ५३ ॥ एषतेक
थितोधर्मआंतरोमुनिसत्तम ॥ गुह्यादेषगुह्यतमोगोपनीयःप्रयत्नतः ॥५४॥ मंत्ररत्नमहंपूर्वंजपन्कैलासमूर्द्धनि ॥ ध्यायन्नारायणंदेवमवसंगहनेवने ॥ ५५ ॥
ततस्तुभगवांस्तुष्टःप्रादुरासममाग्रतः ॥ व्रियतांवरइत्युक्तेमयाप्युद्धाटचलोचने ॥ ५६ ॥ दृष्टोदेवःप्रियासार्द्धंसंस्थितोगरुडोपरि ॥ प्रणिपत्यावोचमहंव
रदंकमलापतिम् ॥ ५७ ॥ यद्रूपंतेकृपासिंधोपरमानंददायकम् ॥ सर्वानंदाश्रयंनित्यंमूर्तिमत्सर्वतोधिकम् ॥ ५८ ॥ निर्गुणंनिष्क्रियंशांतंयद्ब्रह्मेतिविदु
र्बुधाः ॥ तदहंद्रष्टुमिच्छामिचक्षुर्भ्यांपरमेश्वर ॥ ५९ ॥ ततोमामाहभगवान्प्रपन्नंकमलापतिः ॥ तदद्यद्रक्ष्यसेरूपंयत्तेमनसिकांक्षितम् ॥ ६० ॥ यमुना
पश्चिमेतीरेगच्छवृंदावनंमम ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवः[1]प्रियासार्द्धंजगत्पतिः ॥ ६१ ॥ अहमप्यागतस्तर्हियमुनायास्तटंशुभम् ॥ तत्रकृष्णम
पश्यंचसर्वदेवेश्वरेश्वरम् ॥ ६२ ॥ गोपवेषधरंकांतंकिशोरवयसान्वितम् ॥ प्रियास्कंधेसुविन्यस्तवामहस्तंमनोहरम् ॥ ६३ ॥ हसंतंहासयतंतांमध्येगोपी
कदंबके ॥ स्निग्धमेघसमाभासंकल्याणगुणमंदिरम् ॥ ६४ ॥ प्रहस्यचततःकृष्णोमामाहामृतभाषणः ॥ अहंतेदर्शनंयातोज्ञात्वारुद्रतवेप्सितम् ॥ ६५ ॥
यदद्यमेत्वयादृष्टमिदंरूपमलौकिकम् ॥ घनीभूतामलप्रेमसच्चिदानंदविग्रहम् ॥ ६६ ॥ नीरूपंनिर्गुणंव्यापिक्रियाहीनंपरात्परम् ॥ वदंत्युपनिषत्संघाइद
मेवममानघम् ॥ ६७ ॥ प्रकृत्युत्थगुणाभावादनंतत्वात्तथेश्वरम् ॥ असिद्धत्वान्मद्गुणानांनिर्गुणंमांवदंतिहि ॥ ६८ ॥ अदृश्यत्वान्ममैतस्यरूपस्यचर्मच
क्षुषा ॥ अरूपंमांवदंत्येतेवेदाःसर्वेमहेश्वर ॥ ६९ ॥ व्यापकत्वाच्चिदंशेनब्रह्मेतिचविदुर्बुधाः ॥ अकर्तृत्वात्प्रपंचस्यनिष्क्रियंमांवदंतिहि ॥ ७० ॥ मायागुणै
र्यतोमेंशाःकुर्वंतिसर्जनादिकम् ॥ नकरोमिस्वयंकिंचित्सृष्ट्यादिकमहंशिव ॥ ७१ ॥ अहमासांमहादेवगोपीनांप्रेमविह्वलः ॥ क्रियांतरंनजानामिनात्मान
मपिनारद ॥ ७२ ॥ विहराम्यनयानित्यमस्याःप्रेमवशीकृतः ॥ इमांतुमत्प्रियांविद्धिराधिकांपरदेवताम् ॥ ७३ ॥ अस्याश्चपरितःपश्यसख्यःशतसहस्र
शः ॥ नित्याःसर्वाइमारुद्रयथाहंनित्यविग्रहः ॥ ७४ ॥ गोपा[2]गावोगोपिकाश्चसदावृंदावनंमम ॥ सर्वमेतन्नित्यमेवचिदानंदरसात्मकम् ॥ ७५ ॥ इदमानंद
कंदाख्यंविद्धिवृंदावनंमम ॥ यस्मिन्प्रवेशमात्रेणनपुनःसंसृतिंविशेत् ॥ ७६ ॥ मद्वनंप्राप्ययोमूढःपुनरन्यत्रगच्छति ॥ सआत्महाभवेद्देवसत्यंसत्यंमयो
दितम् ॥ ७७ ॥ वृंदावनंपरित्यज्यनैवगच्छाम्यहंक्वचित् ॥ निवसाम्यनयासार्द्धमहमत्रैवसर्वदा ॥ ७८ ॥ इत्येवंसर्वमाख्यातंयत्तेरुद्रहृदिस्थितम् ॥ कथयस्व
ममेदानींकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ ७९ ॥ ततस्तमब्रवंदेवमहंचमुनिसत्तम ॥ ईदृशस्त्वंकथंलभ्यस्तमुपायंवदस्वमे ॥ ८० ॥ ततोमामाहभगवान्साधु

१ श्रिया सार्धम्–इ० पा० । २ सखायः परितो गोपा गावो वृंदावनं मम–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुद्रतवोदितम् ॥ अतिगुह्यतमंह्येतद्गोपनीयंप्रयत्नतः ॥८१॥ सकृदावांप्रपन्नोयस्त्यक्तोपायउपासते ॥ गोपीभावेनदेवेशसमामेतिनचेतरः ॥८२॥ सकृदावां प्रपन्नोवामत्प्रियामेकिकामुत॥सेवतेनन्यभावेनसमामेतिनसंशयः॥८३॥योमामेवप्रपन्नश्चमत्प्रियांनमहेश्वर॥नकदापिसचाप्नोतिमामेवंतेमयोदितम् ॥८४॥ सकृदेवप्रपन्नोयस्तवास्मीतिवदेदपि ॥ साधनेनविनाप्येवमामाप्नोतिनसंशयः ॥ ८५ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमत्प्रियांशरणंव्रजेत् ॥ आश्रित्यमत्प्रियांरुद्रमांवशीकर्त्तुमर्हसि ॥ ८६ ॥ इदंरहस्यंपरमंमयातेपरिकीर्तितम् ॥ त्वयाप्येतन्महादेवगोपनीयंप्रयत्नतः ॥ ८७ ॥ त्वमप्येनांसमाश्रित्यराधिकांमम वल्लभाम् ॥ जपन्मेयुगलंमंत्रंसदातिष्ठमदालये ॥ ८८ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वादक्षिणेकर्णेममकृष्णोदयानिधिः ॥ उपदिश्यपरंमंत्रंसंस्कारांश्च विधायहि ॥ ८९ ॥ सगणोंऽतर्दधेविप्रतत्रैवममपश्यतः ॥ अहमप्यत्रतिष्ठामितदारभ्यानिरंतरम् ॥ ९० ॥ सर्वमेतन्मयातुभ्यंसांगमेवप्रकीर्त्तितम् ॥ अधुना वदविप्रेंद्रकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ९१ ॥ ॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येद्र्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८२ ॥ ॥नारदउवाच ॥ ॥ भगवन्सर्वमाख्यातंयद्यत्पृष्टंमयागुरो ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिभावमार्गमनुत्तमम् ॥ १ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ साधुविप्रत्वयापृष्टंसर्वलोकहितैषिणा ॥ रहस्यमपिवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ २ ॥ दास्यःसखायःपितरौप्रेयस्यश्चहरेरिह ॥ सर्वेनित्यामुनिश्रेष्ठ[1]वेसंतिगुणशालिनः[2] ॥ ३ ॥ यथाप्रकटलीलायांपुराणेषुप्रकीर्तिताः ॥ तथातेनित्यलीलायांसंतिवृंदावनेभुवि ॥ ४ ॥ गमनागमनेनित्यंकरोतिवनगोष्ठयोः ॥ गोचारणंवयस्यैश्चविनाऽसुरविघातनम् ॥ ५ ॥ करकीयाभिमानिन्यस्तथातस्यप्रियाजनाः ॥ प्रच्छन्नेनैवभावेनरमयंतिनिजप्रियम् ॥६॥आत्मानंचिंतयेत्तत्रतासांमध्येमनोरमाम् ॥ रूपयौवनसंपन्नांकिशोरींप्रमदाकृतिम् ॥७॥नानाशिल्पकलाभिज्ञांकृष्णभोगानुरूपिणीम् ॥ प्रार्थितामपिकृष्णेनतत्रभोगपराङ्मुखीम् ॥८॥ राधिकानुचरींतत्रतत्सेवनपरायणाम् ॥ कृष्णादप्यधिकंप्रेमराधिकायांप्रकुर्वतीम् ॥ ९ ॥ प्रीत्यानुदिवसंयत्नात्तयोःसंगमकारिणीम् ॥ तत्सेवनसुखाह्लादभावेनातिसुनिर्वृताम्॥१०॥इत्यात्मानंविचिंत्यैवतत्रसेवांसमाचरेत् ॥ ब्राह्मंमुहूर्तमारभ्ययावत्स्यात्तुमहानिशा ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ हरेर्दैनंदिनींलीलांश्रोतुमिच्छामितत्वतः ॥ लीलामजानतासेव्योमनसातुकथंहरिः ॥ १२ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ नाहंजानामितांलीलांहरेर्नारदतत्वतः ॥ वृंदादेवीमितो[3]गच्छसातेलीलांप्रवक्ष्यति ॥ १३ ॥ अविदूरइतःस्थानात्केशीतीर्थसमीपतः ॥ सखीसंघवृतासास्तेगोविंदपरिचारिका ॥ १४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्तस्तंपरिक्रम्यहृष्टोनत्वापुनःपुनः ॥ वृंदाश्रमंजगामाथनारदोमुनिसत्तमः ॥ १५ ॥ वृंदापिनारदंदृष्ट्वाप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ उवाचचमुनिश्रेष्ठकथमत्रागतिस्तव ॥ १६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥

१ द्वयं ह्येतत्--इ० पा० । २ तत्तुल्यागुणशालिनः--इ० पा० । ३ अतः--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

त्वत्तोवेदितुमिच्छामिनैत्यकंचरितंहरेः॥ तदादितोममब्रूहियदियोग्योऽस्मिशोभने ॥ १७॥ ॥ वृंदोवाच ॥ ॥ रहस्यमपिवक्ष्यामिकृष्णभक्तोसिनारद ॥
नप्रकाश्यंत्वयाप्येतद्गुह्याद्गुह्यतरंमहत् ॥ १८॥ मध्येवृंदावनेरम्येपंचाशत्कुंजमंडिते ॥ कल्पवृक्षनिकुंजेतुदिव्यरत्नमयेगृहे ॥ १९॥ निद्रितौतिष्ठतस्त
ल्पेनिविडालिंगितौमिथः ॥ मदाज्ञाकारिभिःपश्चात्पक्षिभिर्बोधितावपि ॥ २० ॥ गाढालिंगनजानंदमाप्तौतद्भंगकातरौ ॥ नमनःकुरुतस्तल्पात्समुत्था
तुंमनागपि ॥ २१ ॥ ततश्चसारिकासंघैःशुकाद्यैःपरितोमुहुः ॥ बोधितौविविधैर्वाक्यैःस्वतल्पादुदतिष्ठताम् ॥ २२ ॥ उपविष्टौततोदृष्ट्वासख्यस्तल्पे
मुदान्वितौ ॥ प्रविश्यसेवांकुर्वंतितत्कालेह्युचितांतयोः ॥ २३ ॥ पुनश्चसारिकावाक्यैस्तावुत्थायस्वतल्पतः ॥ गच्छतःस्वस्वभवनंभीत्युत्कंठाकु
लौततः ॥ २४ ॥ प्रातश्चबोधितोमात्रातल्पादुत्थायसत्वरः ॥ कृत्वाकृष्णोदंतकाष्ठंबलदेवसमन्वितः ॥ २५ ॥ मात्रानुमोदितोयातिगोशालांसखिभि
र्वृतः ॥ राधापिबोधिताविप्रवयस्याभिःस्वतल्पतः ॥२६॥ उत्थायदंतकाष्ठादिकृत्वाभ्यंगंसमाचरेत् ॥ स्नानवेदींततोगत्वास्नापितासानिजालिभिः ॥२७॥
भूषागृहेव्रजेत्तत्रवयस्याभूषयंत्यपि ॥ भूषणैर्विविधैर्दिव्यैर्गंधमाल्यानुलेपनैः ॥ २८ ॥ ततःसखीजनैस्तस्याःश्वश्रूंसंप्रार्थ्ययत्नतः ॥ केतुंमाहूयतेस्वन्नं
ससखीसायशोदया ॥२९॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कथमाहूयतेदेविपाकार्थंतुयशोदया ॥ सतीषुपाककर्त्रीषुरोहिणीप्रमुखास्वपि ॥३०॥ ॥ वृंदोवाच ॥ ॥
पूर्वंदुर्वाससादत्तोवरस्तस्यैमहामुने ॥ इतिकात्यायनीवक्त्राच्छ्रुतमासीन्मयापुरा ॥ ३१ ॥ त्वयायत्पच्यतेदेवितदन्नंमदनुग्रहात् ॥ मिष्टंस्यादमृतस्पर्द्धिभो
कुरायुष्करंतथा ॥३२॥ इत्याह्वयतितांनित्यंयशोदापुत्रवत्सला ॥ आयुष्मान्मेभवेत्पुत्रःस्वादुलोभात्तथासती ॥ ३३ ॥ श्रुत्वानुमोदिताहृष्टासापिनंदालयं
व्रजेत्॥ससखीप्रकरातत्रगत्वापाकंकरोतिच ॥३४॥ कृष्णोऽपिदुग्ध्वागाःकाश्चिद्दोहयित्वाजनैःपराः ॥ आगच्छतिपितुर्वाक्यात्स्वगृहंसखिभिर्वृतः ॥ ३५ ॥
अभ्यंगमर्दनंकृत्वादासैःसंस्नापितोमुदा ॥ धौतवस्त्रधरःस्रग्वीचंदनाक्तकलेवरः ॥ ३६ ॥ द्विफालबद्धचिकुरैर्ग्रीवाभालोपरिस्फुरन् ॥ चंद्राकारस्फुरद्भालति
लकालकरंजितः ॥ ३७ ॥ कंकणांगदकेयूररत्नमुद्रालसत्करः ॥ मुक्ताहारस्फुरद्वक्षामकराकृतिकुंडलः ॥ ३८ ॥ मुहुराकारितोमात्राप्रविशेद्भोजना
लयम् ॥ अवलंब्यकरंसख्युर्बलदेवमनुव्रतः ॥ ३९ ॥ भुंक्तेथविविधान्नानिभ्रात्राचसखिभिर्वृतः ॥ हासयन्विविधैर्हास्यैःसखींस्तैर्हसतिस्वयम् ॥ ४० ॥
इत्थंभुक्तातथाचम्यदिव्यखट्वोपरिक्षणम् ॥ विश्रम्यसेवकैर्दत्ततांबूलंविभजन्नदन् ॥ ४१ ॥ गोपवेषधरःकृष्णोधेनुवृंदपुरस्सरः ॥ व्रजवासिजनैःप्रीत्यासर्वै
रनुगतःपथि ॥ ४२ ॥ पितरंमातरंनत्वानेत्रांतेनापितंगणम् ॥ यथायोग्यंतथाचान्यान्विनिवर्त्यवनंव्रजेत् ॥ ४३ ॥ वनंप्रविश्यसखिभिःक्रीडयित्वाक्षणं

१ अपि तौ--इ० पा० । २ पक्तुम्--इ० पा० ।

ततः ॥ विहारैर्विविधैस्तत्रवनेविक्रीडतेमुदा ॥ ४४ ॥ वंचयित्वाततःसर्वान्द्वित्रैःप्रियसखैर्वृतः ॥ संकेतकंव्रजेद्धर्षात्प्रियासंदर्शनोत्सुकः ॥ ४५ ॥
सापिकृष्णंवनंयातंदृष्ट्वास्वंगृहमागता ॥ सूर्यादिपूजाव्याजेनकुसुमाहृतयेतथा ॥ ४६ ॥ वंचयित्वागुरून्यातिप्रियसंगेच्छयावनम् ॥ इत्थंतौवहुय
त्नेनमिलित्वाकाननेततः ॥ ४७ ॥ विहारैर्विविधैस्तत्रदिनंविक्रीडतोमुदा ॥ दोलायांचसमारूढौसखिभिर्दोलितौक्वचित् ॥ ४८ ॥ क्वापिवेणुंक
रस्त्रस्तंप्रियया पहृतंहरिः ॥ अन्वेषयन्नुपालब्धोविप्रलब्धप्रियागणैः ॥ ४९ ॥ हसितैर्वहुधाताभिर्हासितस्तत्रतिष्ठति ॥ वसंतवायुनाजुष्टंवनखण्डंमुदा
क्वचित् ॥ ५० ॥ प्रविश्यचंदनांभोभिःकुंकुमादिजलैरपि ॥ निषिंचतोयंत्रमुक्तैस्तत्पंकैर्लिंपतोमिथः ॥ ५१ ॥ सख्योऽप्येवंनिषिंचंतिताश्चतौसिं
चतःपुनः ॥ वसंतवायुजुष्टेषुवनषंडेषुसर्वतः ॥ ५२ ॥ तत्तत्कालोचितैर्नानाविहारैःसगणौद्विज ॥ श्रांतौक्वचिद्वृक्षमूलमासाद्यमुनिसत्तम ॥ ५३ ॥
उपविश्यासनेदिव्येमधुपानंप्रचक्रतुः ॥ ततोमधुमदोन्मत्तौनिद्रयामीलितेक्षणौ ॥ ५४ ॥ मिथःपाणिसमालंब्यकामवाणवशंगतौ ॥ रिरंसूविशतः
कुंजंस्खलद्वाङ्मनसौपथि ॥ ५५ ॥ क्रीडतश्चततस्तत्रकरिणीयूथपौयथा ॥ सख्योपिमधुभिर्मत्तानिद्रयापीडितेक्षणाः ॥ ५६ ॥ अभितोमंजुकुंजेषु
सर्वाएवापिशिश्यिरे ॥ पृथगेकेनवपुषाकृष्णोपियुगपद्विभुः ॥ ५७ ॥ सर्वासांसंनिधिंगच्छेत्प्रियया प्रेरितोमुहुः ॥ रमयित्वाचताःसर्वाःकरिणीर्गज
राडिव ॥ ५८ ॥ प्रिययाचतथाताभिःक्रीडार्थंचसरोव्रजेत् ॥ जलसेकैर्मिथस्तत्रक्रीडतःसगणौततः ॥ ५९ ॥ वासःस्रक्चंदनैर्दिव्यैर्भूषणैरपिभूषि
तौ ॥ तत्रैवसरसस्तीरेदिव्यरत्नमयेगृहे ॥ ६० ॥ प्रागेवफलमूलानिकल्पितानिमयामुने ॥ हरिस्तुप्रथमंभुक्त्वाकांतयापरिवेषितः ॥ ६१ ॥
द्वित्राभिःसेवितोगच्छेच्छय्यांपुष्पविनिर्मिताम् ॥ तांबूलैर्व्यजनैस्तत्रपादसंवाहनादिभिः ॥ ६२ ॥ सेव्यमानोहसंस्ताभिर्मोदतेप्रेयसींस्मरन् ॥ राधि
कापिहरौसुप्तेसगणामुदितांतरा ॥ ६३ ॥ अपितत्रगतप्राणातदुच्छिष्टंभुनक्तिच ॥ किंचिदेवततोभुक्त्वाव्रजेच्छय्यानिकेतनम् ॥ ६४ ॥ द्रष्टुंकांत
मुखांभोजंचकोरीवनिशाकरम् ॥ तांबूलचर्वितंतस्यतत्रत्याभिर्निवेदितम् ॥ ६५ ॥ तांबूलान्यपिचाश्नातिविभजंतीप्रियालिषु ॥ कृष्णोपितासां
शुश्रूषुःस्वच्छंदंभाषितंमिथः ॥ ६६ ॥ प्राप्तनिद्रइवाभातिविनिद्रोपिपटावृतः ॥ ताश्चक्ष्वेलीक्षणंकृत्वाकुताश्चिदनुमानतः ॥ ६७ ॥ विदश्यरसनांदद्भिःपश्यं
त्योऽन्योन्यमाननम् ॥ विलीनाइवलज्जाब्धौक्षणमूचुर्नकिंचन ॥ ६८ ॥ क्षणादेवततोवस्त्रंदूरीकृत्यतदंगतः ॥ साधुनिद्रांगतोसीतिहासयंत्योहसंति

१ स्वगणैस्ततः । वंचयित्वा च तान्सर्वान्वने विक्रीडतो मुदा--इ० पा० । २ तत्र गतप्राणा–तत्र कृष्णे गताःप्राणा अंतःकरणवृत्तयो यस्याःसा–कृष्णैकमनस्केत्यर्थः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

च ॥ ६९ ॥ एवंतैर्विविधैर्हास्यैरममाणौगणैःसह ॥ अनुभूयक्षणंनिद्रासुखंचमुनिसत्तम ॥ ७० ॥ उपविश्यासनेदिव्येसगणौविस्तृतेमुदा ॥
पणीकृत्यमिथोहारचुंबाश्लेषपरिच्छदान् ॥ ७१ ॥ अक्षैर्विक्रीडतःप्रेम्णानर्मालापपुरस्सरम् ॥ पराजितोऽपिप्रिययाजितोहमितिवैब्रुवन् ॥ ७२ ॥
हारादिग्रहणेतस्याःप्रवृत्तस्ताडचतेतया ॥ तयैवंताडितःकृष्णःकरेणास्यसरोरुहे ॥ ७३ ॥ विषण्णमानसोभूत्वागंतुंप्रकुरुतेमतिम् ॥
जितोऽस्मिचेत्त्वयादेविगृह्यतांयत्पणीकृतम् ॥ ७४ ॥ चुंवनादिमयादत्तमित्युक्त्वासातथाचरेत् ॥ कौटिल्यंतद्भ्रुवोर्द्रष्टुंश्रोतुंतद्भर्त्सनंवचः ॥ ७५ ॥
ततःसारीशुकानांचश्रुत्वावागाहवंमिथः ॥ निर्गच्छतस्ततःस्थानाद्गंतुकामौगृहंप्रति ॥ ७६ ॥ कृष्णःकांतामनुज्ञाप्यगवामभिमुखंव्रजेत् ॥ सातुसूर्य
गृहंगच्छेत्सखीमंडलसंयुता ॥ ७७ ॥ कियद्दूरंततोगत्वापरावृत्यहरिंपुनः ॥ विप्रवेषंसमास्थाययातिसूर्यगृहंप्रति ॥ ७८ ॥ सूर्यंप्रपूजयेत्तत्रप्रार्थित
स्तत्सखीजनैः ॥ तदैवकल्पितैर्वेदैःपरिहासविगर्भितैः ॥ ७९ ॥ ततस्ताज्ञापितंकांतंपरिज्ञायविचक्षणाः ॥ आनंदसागरेमग्रानविदुःस्वंनचापरम् ॥ ८० ॥
विहारैर्विविधैरेवंसार्द्धयामद्वयंमुने ॥ नीत्वागृहंव्रजेयुस्ताःसचकृष्णोगवांव्रजेत् ॥ ८१ ॥ संगम्यस्वसखीन्कृष्णोगृहीत्वागाःसमंततः ॥ आगच्छति
व्रजंहर्षान्नादयन्मुरलींमुने ॥ ८२ ॥ ततोनंदादयःसर्वेश्रुत्वावेणुरवंहरेः ॥ गोधूलिपटलव्याप्तंदृष्ट्वाचापिनभस्तलम् ॥ ८३ ॥ विसृज्यसर्वकर्माणि
स्त्रियोवालादयोपिच ॥ कृष्णस्याभिमुखंयांतितद्दर्शनसमुत्सुकाः ॥ ८४ ॥ राजमार्गेव्रजद्वारियत्रसर्वेव्रजौकसः ॥ कृष्णोपितान्समागम्ययथावदनु
पूर्वशः ॥ ८५ ॥ दर्शनस्पर्शनैर्वाचास्मितपूर्वावलोकनैः ॥ गोपवृद्धान्नमस्कारैःकायिकैर्वाचिकैरपि ॥ ८६ ॥ अष्टांगपातैःपितरौरोहिणीमपिनारद ॥
नेत्रांतसूचितेनैवविनयेनप्रियांतथा ॥ ८७ ॥ एवंतैस्तद्यथायोग्यंव्रजौकोभिःप्रपूजितः ॥ गवालयेतथागाश्चसंप्रवेश्यसमंततः ॥ ८८ ॥ पितृभ्याम
र्थितोयातिभ्रात्रासहनिजालयम् ॥ स्नात्वापीत्वातत्रकिंचिद्भुक्त्वामात्रानुमोदितः ॥ ८९ ॥ गवालयंपुनर्यातिदोग्धुकामोगवांपयः ॥ ताश्चदुग्ध्वादोह
यित्वापाययित्वाचकाश्चन ॥ ९० ॥ पित्रासार्द्धंगृहंयातितत्रभावशतानुगः ॥ तत्रपित्रापितृव्यैश्चतत्पुत्रैश्चबलेनच ॥ ९१ ॥ भुनक्तिविविधान्नानिच
र्व्यचोष्यादिकानिच ॥ तन्मातिःप्रार्थनात्पूर्वंराधिकाचतदैवह ॥ ९२ ॥ प्रस्थापयेत्सखीद्वारापक्वान्नानितदालयम् ॥ श्लाघयंश्चहरिस्तानिभुक्त्वापित्रा
दिभिःसह ॥ ९३ ॥ सभागृहंव्रजेत्तैश्चजुष्टंवंदिजनादिभिः ॥ पक्वान्नानिगृहीत्वायाःसख्यस्तत्रपुरागताः ॥ ९४ ॥ वहूनिचपुनस्तानिप्रदत्तानि
यशोदया ॥ सख्यस्तत्रतयादत्तंकृष्णोच्छिष्टंनयंतिच ॥ ९५ ॥ सर्वेताभिःसमानीयराधिकायैनिवेद्यते ॥ सापिभुक्त्वासखीवर्गयुतातदनुपूर्वशः ॥ ९६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सखीभिर्मंडितातिष्ठेदभिसर्त्तुंसमुद्यता ॥ प्रस्थाप्यतेमयाकाचिदितएवततःसखी ॥ ९७ ॥ तयाभिसारितासाथयमुनायाःसमीपतः ॥ कल्पवृक्षनिकुं
जेस्मिन्दिव्यरत्नमयेगृहे ॥ ९८ ॥ सितकृष्णनिशायोग्यवेषायातिसखीवृता ॥ कृष्णोपिविविधंतत्रदृष्ट्वाकौतूहलंततः ॥ ९९ ॥
कात्यायन्धामनोज्ञानिश्रुत्वासंगीतकान्यपि ॥ धनधान्यादिभिस्ताश्चप्रीणयित्वाविधानतः ॥ १०० ॥ जनैराराधितोमात्रायातिसख्यानिकेत
नम् ॥ मातरिप्रस्थितायांचभोजयित्वाततोगृहम् ॥ १०१ ॥ संकेतकंकांतयात्रसमागच्छेदलक्षितः ॥ मिलित्वाताउभावत्रक्रीडतोवनराजि
षु ॥ १०२ ॥ विहारैर्विविधैरासलास्यहासपुरस्सरैः ॥ सार्द्धयामद्वयंनीत्वारात्रेरेवंविहारतः ॥ १०३ ॥ सुषुप्सूविशतःकुंजंपक्षिणीभिरल
क्षितौ ॥ एकांतेकुसुमैःक्लृप्तेकेलितल्पेमनोहरे ॥ १०४ ॥ सुप्तावातिष्ठतस्तत्रसेव्यमानौनिजालिभिः ॥ इतितेसर्वमाख्यातंनैत्यकंचरितं
हरेः ॥ १०५ ॥ पापिनोपिविमुच्यंतेश्रवणादस्यनारद ॥ ॥नारदउवाच ॥ ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मित्वयादेविनसंशयः ॥ १०६ ॥
हरेर्दैनंदिनीलीलायतोमेऽद्यप्रकाशिता ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातांपरिक्रम्यतयाचापिप्रपूजितः ॥ १०७ ॥ अंतर्धानंगतोब्रह्मन्नारदोमुनिस
त्तमः ॥ मयाप्येतच्चानुपूर्व्यात्सर्वमेवप्रकीर्तितम् ॥ १०८ ॥ जपेन्नित्यंप्रयत्नेनमंत्रयुग्ममनुत्तमम् ॥ कृष्णवक्त्रादिदंलब्धंपुरारुद्रेणयत्नतः ॥ १०९ ॥ ते
नोक्तंनारदायापिनारदेनममोदितम् ॥ संस्कारांश्चविधायैवमयाप्येतत्तवोदितम् ॥ ११० ॥ त्वयाप्येतद्गोपनीयंरहस्यंपरमाद्भुतम् ॥ ॥ शौनकउवाच ॥
॥ कृतकृत्योभवंसाक्षात्त्वत्प्रसादादहंगुरो ॥ १११ ॥ रहस्यानांरहस्यंयत्त्वयामह्यंप्रकाशितम् ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ धर्मानेतानुपातिष्ठञ्जल्पन्मंत्रम
हर्निशम् ॥ ११२ ॥ अचिरादेवतद्दास्यमवाप्स्यसिनसंशयः ॥ मयापिगम्यतेब्रह्मन्नित्यमायतनंविभोः ॥ ११३ ॥ गुरोर्गुरोर्भानुजायाःकूलेगोपीश्वरस्यच ॥ ११४ ॥
इदंचरित्रंपरमंपवित्रंप्रोक्तंमहेशेनमहानुभावम् ॥ शृण्वंतियेभक्तियुतामनुष्यास्तेयांतिनित्यंपदमच्युतस्य ॥ ११५ ॥ धन्यंयशस्यमायुष्यमारोग्याभीष्ट
सिद्धिदम् ॥ स्वर्गापवर्गसंपत्तिकारणंपापनाशनम् ॥ ११६ ॥ भक्त्यापठंतियेनित्यंमानवाविष्णुतत्पराः ॥ नतेषांपुनरावृत्तिर्विष्णुलोकात्कथंचन ॥ ११७ ॥
॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेश्रीवृंदावनमाहात्म्येत्र्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८३ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ समाप्तंवृंदावनमाहात्म्यम् ॥

१ एष लीलागीतपुरःसरौ–इ० पा० । २ विप्र–इ० पा० । ३ वाणीश्वरस्य च–इ० पा० । ४ नूनम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ऋषयऊचुः ॥ सूतसूतमहाभागरोमहर्षणनंदन ॥ कथारम्यात्वयाप्रोक्तालोकस्यानंददायिनी ॥ १ ॥ श्रीकृष्णस्यमहाभागचरितंमहदद्भुतम् ॥ श्रुतंसर्वं त्वयाप्रोक्तंनिर्वृतिस्तेनचाभवत् ॥२॥ अहोश्रीकृष्णमाहात्म्यंभक्तानांगतिदायकम् ॥ यतस्तेनमहाभागनिर्वृतिंकोनचाप्नुयात् ॥३॥ अतःपुनरपिश्रीमत्कृष्णस्यचरितंमहत् ॥ श्रोतुमिच्छामहेचान्यद्व्रतदानार्हणादिकम् ॥४॥ स्नानंवापिमहाभागयथायेनकृतंपुरा॥तत्सर्वंविस्तराद्ब्रूहियथानोनिर्वृतिर्भवेत् ॥५॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंद्विजश्रेष्ठालोकानांतारणंपरम् ॥ यूयंकृतार्थाःकृष्णस्यभक्त्यासंपूर्णमानसाः ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णचरितंपुण्यंसाधूनांहर्षदंपरम् ॥ प्रवक्ष्यामिद्विजश्रेष्ठामहदाख्यानमुत्तमम् ॥ ७ ॥ एकदानारदोलोकान्पर्यटन्भगवत्प्रियः ॥ मथुरायामंबरीषंकृष्णाराधनतत्परम् ॥ ८ ॥ महाभागंव्रतपरंददर्शमुनिसत्तमः ॥ सआगतंमुनिवरंसत्कृत्यमुनिसत्तमः ॥ ९ ॥ भवंतइवपप्रच्छश्रद्धयाहृष्टमानसः ॥ ॥ अंबरीषउवाच ॥ ॥ [1]यन्मुनेपरमंब्रह्मवेदवादिभिरुच्यते ॥ १० ॥ सदेवःपुंडरीकाक्षःस्वयंनारायणःपरः ॥ योऽमूर्तोमूर्तिमानीशोव्यक्तोऽव्यक्तःसनातनः ॥ ११ ॥ सर्वभूतमयोऽचिंत्योध्यातव्यःसकथंहरिः ॥ यस्मिन्सर्वमिदंविश्वमोतंप्रोतंप्रतिष्ठितम् ॥ १२ ॥ अव्यक्तमेकंपरमंपरमात्मेतिविश्रुतम् ॥ यतोजन्मादिजगतोयोनिर्मायस्वयंभुवम् ॥१३॥ ददौतस्मैचनिगमानात्मन्येवव्यवस्थितान् ॥ कथमाराध्यतेसोयंसमग्रपुरुषार्थदः ॥ १४ ॥ योगिनामपिदुर्गम्यस्तदेतत्कृपयावद ॥ अनाराधितगोविंदानविदंतिहितोदयम् ॥ १५ ॥ नतपोयज्ञदानानांलभतेफलमुत्तमम् ॥ अनास्वादितगोविंदपदांबुजरसश्चयः ॥ १६ ॥ मनोरथपथातीतं[3]स्फीतंनाकलयेत्फलम् ॥ हरेराराधनंहित्वादुरितौघनिवारणम् ॥ १७ ॥ नान्यत्पश्यामिजंतूनांप्रायश्चित्तंपरंमुने ॥ यद्भूनर्तनवर्तिन्यःश्रूयंतेसिद्धयोखिलाः ॥ १८ ॥ कथमाराध्यतेसोयंकेशवःक्लेशनाशनः ॥ उपास्यतेसभगवान्कथंनारायणोनरैः ॥ १९ ॥ प्रीतश्चसर्वमेतन्मेहितायजगतोवद ॥ भक्तिप्रियोऽसौभगवान्कयाभक्त्याप्रसीदति ॥ २० ॥ कथंतस्मिन्भवेद्भक्तिःसर्वैराराध्यतेकथम् ॥ वैष्णवोसिहरेस्तस्यप्रियोऽसिपरमार्थवित् ॥ २१ ॥ तेनत्वामेवपृच्छामिब्रह्मन्ब्रह्मविदुत्तम ॥ श्रोतारमथवक्तारंप्रष्टारंपुरुषंहरेः ॥ २२ ॥ प्रश्नःपुनातिकृष्णस्[6]यतदंघ्रिसलिलंयथा ॥ दुर्लभोमानुषोदेहोदेहिनांक्षणभंगुरः ॥ २३ ॥ तत्रापिदुर्लभंमन्येवैकुंठप्रियदर्शनम् ॥ संसारेस्मिन्क्षणार्धोपिसत्संगःशेवधिर्नृणाम् ॥२४॥ यस्मादवाप्यतेसर्वंपुरुषार्थचतुष्टयम् ॥ भगवन्भवतोयात्रास्वस्तयेसर्वदेहिनाम् ॥ २५ ॥ बालानांतुयथापित्रोरुत्तमश्लोकवर्त्मनाम् ॥ भूतानांदेवचरितंदुःखायचसुखायच ॥ २६ ॥ सुखायैवहिसाधूनांत्वादृशामच्युतात्मनाम् ॥ भजंतियेयथादेवान्देवाअपितथैवतान् ॥ २७ ॥ छायेवकर्मसचिवाःसाधवोदीनवत्सलाः ॥ तस्मात्त्वंभगवन्मह्यंवैष्णवंधर्ममादिश ॥ २८ ॥ यस्यो

१ यदेतत्परमं ब्रह्म--इ० पा० । २ यतोऽभयम्--इ० पा० । ३ कथमाकलयेत्फलम्--इ० पा० । ४ सर्वैराराध्यते कथम्--इ० पा० । ५ स्त्रीभिश्च--इ० पा० । ६ वार्तायास्तदंघ्रिकमलं यथा--इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पदेशदानेनलभतेवेदजंफलम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहीपालविष्णुभक्तिमतात्वया ॥ २९ ॥ जानतापरमंधर्ममेकंमाधवसेवनम् ॥ यस्मिन्नारा
धितेविष्णौविश्वमाराधितंभवेत् ॥ ३० ॥ तुष्टेचराचरंतुष्टंसर्वदेवमयेहरौ ॥ यस्यस्मरणमात्रेणमहापातकसंहतिः ॥ ३१ ॥ तत्क्षणान्नाशमायातिससेव्यो
हरिरेवहि ॥ कोनुराजन्निंद्रियवान्मुकुंदचरणांबुजम् ॥ ३२ ॥ नभजेत्सर्वतोमृत्युरुपास्यमृषिदैवतैः ॥ श्रुतोनुपठितोध्यातआदृतश्चानुमोदितः ॥ ३३ ॥
सद्यःपुनातिसद्धर्मोवीरोविश्वद्रुहोपिहि ॥ योयंकारणकार्यादिकारणस्यापिकारणम् ॥ ३४ ॥ अनन्यकारणंयोगीजगज्जीवोजगन्मयः ॥ अणुर्बृहत्कृशः
स्थूलोनिर्गुणोगुणभृन्महान् ॥३५॥ अजोजन्मलयातीतोध्यातव्यःसहरिःसदा ॥ सम्यगेतद्व्यवसितंभवतापुरुषर्षभ ॥ ३६ ॥ यत्पृच्छसेभागवतान्धर्मां
स्त्वंविश्वभावनान् ॥ प्रसंगेनसतामात्ममनःश्रुतिरसायनाः ॥ ३७ ॥ भवंतिकीर्तनीयस्यकथाःकृष्णस्यनिर्मलाः ॥ भावसाध्योह्ययंदेवःस्वयंजानातितद्व
वान् ॥ ३८ ॥ तथापिवक्ष्येजगतोहितायतवगौरवात् ॥ यदाहुःपरमंब्रह्मप्रधानपुरुषात्परम् ॥३९॥ यन्मायययाततंसर्वंसर्वंयच्छतिसोच्युतः ॥ पुत्रान्कलत्रं
दीर्घायूराज्यंस्वर्गापवर्गकम् ॥ ४० ॥ सदद्यादीप्सितंसर्वंभक्त्यासंपूजितोऽर्जितः ॥ कर्मणामनसावाचातत्परायेहिमानवाः ॥ ४१ ॥ तेषांव्रतानिवक्ष्यामिप्री
तयेभूँपसत्तम ॥ अहिंसासत्यमस्तेयंब्रह्मचर्यमकल्पता ॥ ४२ ॥ एतानिमानसान्याहुर्व्रतानिहरितुष्टये ॥ एकभक्तंतथानक्तमुपवासमयाचितम् ॥ ४३ ॥
इत्येवंकायिकंपुंसांव्रतमुक्तंनरेश्वर ॥ वेदस्याध्ययनंविष्णोःकीर्तनंसत्यभाषणम् ॥ ४४ ॥ अपैशुन्यमिदंराजन्वाचिकंव्रतमुत्तमम् ॥ चक्रायुधस्यनामा
निसदासर्वत्रकीर्तयेत् ॥ ४५ ॥ नाशौचंकीर्तनेतस्यसंपवित्रकरोयतः ॥ वर्णाश्रमाचारवतापुरुषेणपरःपुमान् ॥ ४६ ॥ विष्णुराराध्यतेपंथानान्यःसंतो
षकारणम् ॥ पतिप्रियहिताभिश्चमनोवाक्कायसंयमैः ॥ ४७ ॥ व्रतैराराध्यतेस्त्रीभिर्वासुदेवोदयानिधिः ॥ आगमोक्तेनमार्गेणस्त्रीशूद्रैरपिपूजनम् ॥ ४८ ॥
कर्तव्यंकृष्णचंद्रस्यद्विजातिवररूपिणः ॥ त्रयोवर्णास्तुवेदोक्तमार्गाराधनतत्पराः ॥ ४९ ॥ स्त्रीशूद्रादयएवस्युर्नाम्नाऽऽराधनतत्पराः ॥ नपूजनैर्नयजनैर्न
व्रतैरपिमाधवः ॥५०॥ तुष्यतेकेवलंभक्तिप्रियोऽसौसमुदाहृतः ॥ स्त्रीणांपतिव्रतानांतुपतिरेवहिदैवतम् ॥५१॥ सतुपूज्योविष्णुभक्त्यामनोवाक्कायकर्म
भिः ॥ कर्तव्यंश्रद्धयाविष्णोश्चिंतयित्वापतिंहृदि ॥ ५२ ॥ शूद्राणांचैवभवतिनाम्नावैदेवतार्चनम् ॥ सर्वेप्यागममार्गेणकुर्युर्वेदानुकारिणा ॥ ५३ ॥ स्त्री
णामप्यधिकारोऽस्तिविष्णोराराधनादिषु ॥ पतिप्रियरतानांचश्रुतिरेषासनातनी ॥ ५४ ॥ स्वंकुलोचितधर्मेणयद्यस्यविहितंव्रतम् ॥ तत्तदेवाचरेद्यस्तुते

१ मरणांतमवाप्नोति स सेव्यो हरिरुच्यते–इ० पा० । २ अनंतकारणम्--इ० पा० । ३ जन्मभयावर्तः--इ० पा० । ४ कोमलाः--इ० पा० । ५ विश्वमस्तीति सोऽच्युतः--इ० पा० । ६ अच्युतः--इ० पा० ।
७ तवभूपते--इ० पा० । ८ अकल्कता--इ० पा० । ९ भवति नान्यथा--इ० पा० । १० हितं धर्मम्--इ० पा० । ११ सदाशुद्धिविधायिनः--इ० पा० । १२ सोयम्--इ० पा० । १३ पिंडग्रहणधर्मेण--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतुष्यतिकेशवः ॥ ९५ ॥ हविषाग्नौजलेपुष्पैर्ध्यानेनेहृदयेहरिम् ॥ यजंतिसूरयोनित्यंजपेनरविमंडले ॥ ९६ ॥ अहिंसाप्रथमंपुष्पंद्वि[1]तीयंकरणग्रहः ॥ तृतीयकंभूतदयाचतुर्थंक्षांतिरेवच ॥ ९७ ॥ शमस्तुपंचमंपुष्पंदमःषष्ठंचसप्तमम् ॥ ध्यानंसत्यंचाष्टमंचह्येतैस्तुष्यतिकेशवः ॥ ९८ ॥ एतैरेवाष्टभिःपुष्पैस्तुष्यत्येवार्चितोहरिः ॥ पु[3]ष्पांतराणिसंत्येवबाह्यानिमनुजोत्तम ॥ ९९ ॥ भक्त्या[4]कृतानियैर्विष्णुःपूजितःपरितुष्याति ॥ वारुणंसलिलंपुष्पंसौम्यंघृतपयोदधि ॥ ६० ॥ प्राजापत्यंतथान्नादिआग्नेयंधूपदीपकम् ॥ फलपुष्पादिकंचैववानस्पत्यंतुपंचमम् ॥ ६१ ॥ पार्थिवंकुशमूलाद्यंवायव्यंगंधचंदनम् ॥ श्रद्धाख्यंविष्णुपुष्पंचवाद्यंविष्णुपदंस्मृतम् ॥ ६२ ॥ एभिस्तुपूजितःपुष्पैरपिविष्णुःप्रसीदाति ॥ सूर्योग्निर्ब्राह्मणोगावोवैष्णवःखंमरुज्जलम् ॥ ६३ ॥ भूरात्मासर्वभूतानिपूजास्थानानिवाहरेः ॥ सूर्ये[6]तुमंत्रजाप्येनहविषाग्नौयजेत्ततः ॥ ६४ ॥ आतिथ्येनतुविप्राग्र्येगोषुग्रासरसादिना ॥ वैष्णवेबंधुसत्कृत्याहृदयेध्याननिष्ठया ॥ ६५ ॥ वायौमुख्यधियातोयेद्रव्यैस्तोयपुरस्कृतैः ॥ स्थंडिलेमंत्रहृदयैर्भोगैरात्मानमात्मनि ॥ ६६ ॥ क्षेत्रज्ञंसर्वभूतेषुसमत्वेनार्चयद्विभुम् ॥ धिष्ण्येष्वेतेषुतद्रूपंशंखचक्रगदांबुजैः ॥ ६७ ॥ युक्तंचतुर्भुजंशांतंध्यायन्नर्चेत्समाहितः ॥ ब्राह्मणैःपूजितैरेवपूजितोयंनसंशयः ॥ ६८ ॥ निर्भर्त्सितैश्चतैर्भूपभवेन्निर्भर्त्सितोविभुः ॥ निगमोधर्मशास्त्रंचयदाधारेप्रवर्तते ॥ ६९ ॥ विप्रांस्तेवैष्णवीमूर्तिःपावनीपरमामता ॥ ७० ॥ सर्वंशुभंजगतिधर्मतएवलभ्यंधर्मोगतिर्निगमतोनृपधर्मशास्त्रात् ॥ नूनंतयोरपिगतिर्भुविभूमिदेवास्तैरर्चितैरिहजगत्पतिरर्चितःस्यात् ॥ ७१ ॥ नयज्ञयोगैर्नतपोभिरन्यैर्नयोगयुक्त्यानसमर्चनेन ॥ तथाविभुस्तुष्यतिदेवदेवोयथामहीदैवततोषणेन ॥ ७२ ॥ ब्रह्मण्योब्रह्मविद्ब्रह्माब्रह्मवेदप्रवर्तकः ॥ ब्राह्मणैरेवतुष्येततोपितंब्रह्मदैवतम् ॥ ७३ ॥ नरकेपिचिरंमग्नाःपूर्वजायेकुलद्वये ॥ तदैवयांतितेस्वर्गंयदार्चेतिसुतोहरिम् ॥ ७४ ॥ किंतेषांजीवितेनेहपशुवच्चेष्टितेनाकिम् ॥ येषांनप्रवणंचित्तंवासुदेवेजगन्मये ॥ ७५ ॥ ध्यानंतस्यप्रवक्ष्यामियन्नदृष्टंतुकेनचित् ॥ श्रूयतांभूपकैवल्यंकेवलंमलवर्जितम् ॥ ७६ ॥ यथादीपोनिवातस्थोनिश्चलोवायुवर्जितः ॥ प्रज्वलन्नाशयेत्सर्वमंधकारंमहामते ॥ ७७ ॥ तद्वद्दोषविहीनात्माभवत्येवनिरामयः ॥ नि[11]राशोनिश्चलोवीरोनमित्रंनरि

१ पुष्पमिंद्रियनिग्रहः । सर्वभूतदया पुष्पं क्षांतिपुष्पं विशिष्यते । शमः पुष्पं दमः पुष्पं ध्यानपुष्पं च सप्तमम् ॥ सत्यं चैवाष्टमं पुष्पमेतैस्तुष्यति केशवः। –इ० पा० । २ पार्थिवं कुशमूलाद्यम्–इ० पा० । ३ पुष्पांतराणि सत्यं च वाद्यं विष्णुपदं स्मृतम्–इ० पा० । ४ एतैरेव तु तुष्येत यतो भक्तिप्रियोऽच्युतः–इ० पा० । ५ भूतात्मा–इ० पा० । ६ वर्षं तु विद्यया त्रय्या हविषाग्नौ जपेत्तु तम्–इ० पा० । ७ स द्विजो वैष्णवी मूर्तिः कीर्तितः पावनी नृणाम्–इ० पा० । ८ नित्यं मलविवर्जितम्–इ० पा० । ९ वह्निरूपधृक्–इ० पा० । १० नृपोत्तम–इ० पा० । ११ इतः परं पुस्तकांतरेषु पद्यपाठा अन्यविधा एव संति तेच श्लोकाः– " निराशो निश्चलो भूप वैरमैत्रीविवर्जितः ॥ शोकदुःखभयद्वेषलोभमोहभ्रमादिभिः ॥ १ ॥ विषयैरिंद्रियाणां च कृष्णध्यायी विमुच्यते ॥ यथा ज्वालाप्रसंगे न दीपस्तैलं प्रशोषयेत् ॥ २ ॥ तथा ध्यानप्रसंगेन कर्मणोपि क्षयोभवेत् ॥ तद्ध्यानं द्विविधं तस्य प्रोक्तं शंकरपूर्वकैः ॥ ३ ॥ निर्गुणं सगुणं वापि तत्राद्यंशृणु मानद ॥ केवलं ज्ञानदृष्ट्यासौ दृश्यते योगयुक्तिभिः ॥ ४ ॥ परमात्मपरे राजन्सततं ध्यानतत्परैः ॥ हस्तपादविहीनश्च सर्वं गृण्हाति गच्छाति ॥ ५ ॥ " इति ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुस्तथा ॥ ७८ ॥ शौकहर्षौविषादश्चनलोभोमत्सरोभ्रमः ॥ संभ्रमालापमोहैश्चसुखदुःखैर्विमुच्यते ॥ ७९ ॥ विषयैश्चापिसर्वैश्चइंद्रियाणांप्रमुच्यते ॥ त
दासकेवलज्ञानीकैवल्यत्वंप्रजायते ॥ ८० ॥ ज्वालाकर्मप्रसंगेनदीपस्तैलंप्रशोषयेत् ॥ वर्त्याधारेणराजेंद्रनिर्द्वन्द्वोवायुवर्जितः ॥ ८१ ॥ कज्जलंवमते
पश्चात्तैलस्यापिमहामते ॥ कृष्णासंदृश्यतेरेखादीपस्याग्रेमहामते ॥ ८२ ॥ स्वयमाकृष्यतत्तैलंतेजसानिर्मलोभवेत् ॥ कायेचांतःस्थितस्तद्वत्कर्मतैलं
प्रशोषयेत् ॥ ८३ ॥ विषयान्कज्जलंकृत्वाप्रत्यक्षान्संप्रदर्शयेत् ॥ ज्वालावन्निर्मलोभूत्वास्वयमेवप्रकाशयेत् ॥ ८४ ॥ क्रोधलोभादिभिःसंज्ञैर्वायुभिःपरि
वर्जितः ॥ निःस्पृहोनिश्चलोभूत्वातेजश्चस्वयमुज्ज्वलेत् ॥८५॥ त्रैलोक्यंपश्यतेसर्वंस्वस्थानस्थंस्वतेजसा ॥ केवलज्ञानरूपोयंमयातेपरिकीर्तितः ॥८६॥
ध्यानंचैवप्रवक्ष्यामिद्विविधंतस्यचक्रिणः ॥ केवलज्ञानरूपेणदृश्यतेपरचक्षुषा ॥ ८७ ॥ योगयुक्तामहात्मानःपरमार्थपरायणाः ॥ यंनपश्यंतिमुग्धा
स्तुसर्वज्ञंसर्वदर्शकम् ॥ ८८ ॥ हस्तपादविहीनश्चसर्वत्रपरिगच्छति ॥ सर्वंगृह्णातित्रैलोक्यंस्थावरंजंगमंपुनः ॥ ८९ ॥ नासामुखविहीन
स्तुघ्रातिभक्षतिभूपते ॥ अकर्णःशृणुतेसर्वंसर्वसाक्षीजगत्पतिः ॥ ९० ॥ अरूपोरूपसंबद्धःपंचवर्गवशंगतः ॥ सर्वलोकस्ययःप्राणःपूज्यतेसचराचरैः ॥९१॥
अजिह्वोवदतेसर्वंवेदशास्त्रानुगंतथा ॥ [1]त्वचःस्पर्शमेवापिसर्वेषामेवविंदति ॥ ९२ ॥ सदानंदोविविक्ताक्षएकरूपोनिराश्रयः ॥ निर्गुणोनिर्ममोव्यापीस
गुणोनिर्मलोनघः ॥ ९३ ॥ [2]वश्यःसर्ववश्यात्मासर्वदःसर्ववित्तमः ॥ तस्यमा[3]तानचैवास्तिसवैसर्वमयोविभुः ॥ ९४ ॥ एवंसर्वमयं[4]ध्यानंयश्चपश्यत्य
नन्यधीः ॥ सयातिपरमंस्थानममूर्त्तममृतोपमम् ॥ ९५ ॥ द्वितीयंतुप्रवक्ष्यामितच्छृणुष्वमहामते ॥ मूर्त्ताकारंतुसाकारंनिरा[5]कारंनिरामयम् ॥ ९६ ॥
ब्रह्मांडंसर्वमतुलंवासितंयस्यवासनात् ॥ सतस्माद्वासुदेवस्तुप्रोच्यतेनृ[6]पनंदन ॥ ९७ ॥ वर्षमाणस्यमेघस्ययद्वासातस्यतद्भवेत् ॥ सूर्यतेजःप्रतीका
शंचतुर्बाहुंसुरेश्वरम् ॥ ९८ ॥ दक्षिणेशोभतेशंखोहेम[7]रत्नविभूषितः ॥ कौमोदकीगदातस्यमहासुरविनाशिनी ॥ ९९ ॥ वामेचशोभतेवीर[8]हस्तेतस्य
महात्मनः ॥ महापद्मंसुगंधाढ्यंतस्यदक्षिणहस्तगम् ॥ १०० ॥ शोभमानंसदैवास्तेसायुधंकमलश्रियम् ॥ कंबुग्रीवंसुवृत्तास्यंपद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥
॥ १०१ ॥ राजमानंहृषीकेशंदशनैःकुंद[9]संनिभैः ॥ गुडाकेशस्ययस्यास्तेअधरोविद्रुमाकृतिः ॥ १०२ ॥ शोभतेपुं[10]डरीकाक्षःकिरीटेनापिभास्व

१ त्वग्विहीनः स्पृशेत्सर्वं शीतोष्णादि नराधिप–इ० पा० । २ अदृश्यः सर्वदृश्यात्मा–इ० पा० । ३ पाता–इ० पा० । ४ तस्य ध्यानं महात्मनः–इ० पा० । ५ निरालंबम्–इ० पा० ६ विधिपूर्वकैः–इ० पा० । ७ महामणिविचित्रितः–इ० पा० । ८ पद्मं चक्रं जगत्पतेः–इ० पा० । ९ रत्नसंनिभैः–इ० पा० । १० पद्मनाभाख्यः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ता ॥ विशालेनापिरूपेणकेशवस्तुसुवक्षसा ॥ १०३ ॥ कोस्तुभेनांकितेनैवराजमानोजनार्दनः ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशकुंडलाभ्यांप्रभातिच ॥ १०४ ॥ श्रीवत्सांकेनपुण्येनसर्वदाराजतेहरिः ॥ केयूरकंकणैर्हारैर्मौक्तिकैर्ऋक्षसन्निभैः ॥ १०५ ॥ वपुषाभ्राजमानस्तुविजयोजयतांवरः ॥ भ्राजतेसोऽपिगोविंदोहेमवर्णेनवाससा ॥ १०६ ॥ मुद्रिकाभिस्तुयुक्ताभिरंगुलीषुविराजते ॥ सर्वायुधैःसुसंपूर्णैर्दिव्यैराभरणैर्हरिः ॥ १०७ ॥ वैनतेयसमारूढोलोककर्त्ताजगत्पतिः ॥ एवंयोध्यायतेनित्यमनन्यमनसानरः ॥ १०८ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंध्यानभेदंजगत्पतेः ॥१०९॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेनारदांबरीषसंवादेवैशाखमाहात्म्येभगवद्ध्यानवर्णनंनामचतुरशीतितमोऽध्यायः ॥ ८४ ॥ ॥ अंबरीषउवाच ॥ ॥ साधुसाधुमुनिश्रेष्ठलोकानुग्रहकारक ॥ विष्णोर्ध्यानंत्वयाप्रोक्तंसगुणंनिर्गुणंचयत् ॥ १ ॥ अधुनालक्षणंब्रूहिभक्तेःसाधुकृपाकर ॥ यादृशीक्रियतेयेनयथायत्रयदातथा ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्तमाकर्ण्यनृपोत्तमस्यमुनिःप्रहृष्टोनिजगादभूपम् ॥ शृणुष्वराजन्निखिलाघहारिणींभक्तिंहरेस्तेप्रददामिसम्यक् ॥ ३ ॥ अथभक्तिंप्रवक्ष्यामिविविधांपापनाशिनीम् ॥ विविधाभक्तिरुद्दिष्टामनोवाक्कायसंभवा ॥४॥ लौकिकीवैदिकीचापिभवेदाध्यात्मिकीतथा ॥ ध्यानधारणयाबुद्ध्यावेदानांस्मरणंहियत् ॥ ५ ॥ विष्णुप्रीतिकरीचैषामानसीभक्तिरुच्यते ॥ मंत्रवेदसमुच्चारैरविश्रांतविचिंतनैः ॥ ६ ॥ जाप्यैश्चारण्यकैश्चैववाचिकीभक्तिरुच्यते ॥ व्रतोपवासनियमैःपंचेंद्रियजयेनच ॥ ७ ॥ कायिकीसैवनिर्दिष्टाभक्तिःसर्वार्थसाधिनी ॥ भूषणैर्हेमरत्नांकैश्चित्राभिर्वाग्भिरेवच ॥ ८ ॥ वासःप्रतिसरैःसूत्रैःपावकव्यजनोच्छ्रितैः ॥ नृत्यवादित्रगीतैश्चसर्वबल्युपहारकैः ॥ ९॥ भक्ष्यभोज्यान्नपानैश्चयापूजाक्रियतेनरैः॥ नारायणंसमुद्दिश्यभक्तिःसालौकिकीमता ॥ १० ॥ कायिकीसैवनिर्दिष्टाभक्तिःसर्वार्थसाधिकी ॥ ऋग्यजुःसामजाप्यानिसंहिताध्ययनानिच ॥ ११ ॥ क्रियंतेविष्णुमुद्दिश्यसाभक्तिर्वैदिकोच्यते ॥ वेदमंत्रहविर्यागैःक्रियायावैदिकीमता ॥ १२ ॥ दर्शेचपौर्णमास्यांचकर्त्तव्यंचाग्निहोत्रकम् ॥ प्राशनंदक्षिणादानंपुरोडाशंचरुक्रिया ॥ १३ ॥ इष्टिर्धृतिःसोमपानंयाज्ञियंकर्मसर्वशः ॥ अग्निभूम्यनिलाकाशद्युतिशंकरभास्क-

१ विलासी लक्ष्मलक्ष्मी च केशवःकौस्तुभांकितः ॥ जनार्दनःसूर्यतेजःकुंडलाभ्यांविराजितः ॥ १ ॥ केयूरहारकटककटिसूत्रांगुलीयकैः ॥ विराजतेभ्राजमानोवपुषालंकृतेनच ॥ २ ॥ वाससाहेमवर्णेनप्रावृतोगरुडासनः ॥ ध्यातव्यःस्वगुणोराजन्भक्ताघौघहरोहरिः ॥ ३ ॥ एवंतेध्यानमुद्दिष्टंद्विविधंनृपसत्तम । यत्कृत्वामुच्यतेपापैर्मनोवाक्कायसंभवैः ॥ ४ ॥ यंयंचाभिलषेत्कामंतंतंप्राप्नोतिनिश्चितम् ॥ पूज्यतेदेववर्गैश्चविष्णुलोकंसगच्छति॥५॥–इ० पा० २ वेदमंत्रनमस्कारैः–इ० पा० । ३ जितेंद्रियविबोधितैः–इ० पा० । ४ अत्र पाठभेदश्लोकाः– " सिद्धिविधायिनी । पाद्यार्घ्याद्युपचारैश्चनृत्यवादित्रगीतकैः ॥ बलिभिर्जागरार्चाभिर्लौकिकीभक्तिरीरिता ॥ १ ॥ ऋग्यजुःसामजप्यैश्चसंहिताध्ययनादिभिः ॥ हविर्होमक्रियाभिश्चयाभक्तिःसातुवैदिकी ॥ २ ॥ दर्शश्चपौर्णमासश्चविषुवादिषुयःपुनः ॥ यागः संकीर्तितोविज्ञैर्वैदिकीभक्तिसाधकः ॥ ३ ॥"

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रम् ॥ १४ ॥ तमुद्दिश्यकृतंकर्मतत्सर्वंविष्णुदैवतम् ॥ आध्यात्मिकीतिविविधाब्रह्मभक्तिस्थितानृप ॥ १५ ॥ सांख्याख्यांयोगसंजातां
शृणुभूपयथोदिताम् ॥ चतुर्विंशतितत्वानिप्रधानादीनिसंख्यया ॥ १६ ॥ अचेतनानिभोग्यानिपुरुषःपंचविंशकः ॥ चेतनःससमुद्दिष्टोकर्ताभोक्ताच
कर्मणाम् ॥ १७ ॥ आत्मानित्योव्ययश्चैवअधिष्ठाताप्रयोजकः ॥ पुरुषोऽव्यक्तनित्यःस्यात्कारणंचमहेश्वरः ॥ १८ ॥ तत्वसर्गोभावसर्गोभूतसर्गश्चतत्व
तः ॥ संख्यायाःपरिसंख्यायाः प्रधानंचगुणात्मकम् ॥ १९ ॥ ज्ञात्वासाधर्म्यवैधर्म्यप्रधानंचविधर्मिच ॥ कारणंब्रह्मणश्चैवकामित्वमिदमुच्यते ॥ २० ॥
प्रयोज्यत्वंप्रधानस्यवैधर्म्यमिदमुच्यते ॥ सर्वत्रकर्तृताब्रह्मपुरुषस्याप्यकर्तृता ॥ २१ ॥ अचेतनप्रधानेनसमत्वमिदमुच्यते ॥ तत्वांतरंचतत्वानां
कार्यकारणमेवच ॥ २२ ॥ प्रयोजनंप्रयोज्यत्वंज्ञात्वातत्वप्रसंख्यया ॥ संख्यातमुच्यतेप्राज्ञैर्विजयार्थविचिंतकैः ॥ २३ ॥ इतिमत्वास्यसद्भावंतत्वंसं
ख्यांचतत्वतः ॥ ब्रह्मतत्वाधिकंचापिभूँततत्वंविदुर्बुधाः ॥ २४ ॥ सांख्यैःकृताभक्तिरेषाभक्तिराध्यात्मिकीस्मृता ॥ योगजामपितेभूपशृणुभक्तिंवदा
म्यहम् ॥ २५ ॥ प्राणायामपरोनित्यंध्यानवान्नियतेंद्रियः ॥ भैक्ष्यभक्षव्रतीचापिसर्वप्रत्याहृतेन्द्रियः ॥ २६ ॥ धारणंहृदयेकृत्वाध्यायमानोमहेश्वरम् ॥
हृत्पद्मकर्णिकासीनंपीतवस्त्रंसुलोचनम् ॥ २७ ॥ पश्यन्तुद्योतितमुखंब्रह्मसूत्रकटीतटम् ॥ श्वेतवर्णंचतुर्बाहुंवरदाभयहस्तकम् ॥ २८ ॥ योगजामान
सीसिद्धिर्विष्णुभक्तिःपरास्मृता ॥ यएवंभक्तिमान्देवंविष्णुभक्तिःसउच्यते ॥ २९ ॥ एवंभक्तिःसमुद्दिष्टाविविधानृपनंदन ॥ सात्विकीराजसीचैवताम
सीभेदतस्त्विमाः ॥ ३० ॥ नानाप्रकाराविज्ञेयाविष्णोरमिततेजसः ॥ यथाग्निःसुसमृद्धार्चिःकरोत्येधांसिभस्मसात् ॥ ३१ ॥ पापानिभगवद्भक्तिस्त
थादहतितत्क्षणात् ॥ ३२ ॥ यावज्जनोनशृणुतेभुविविष्णुभक्तिंसाक्षात्सुधारसमशेषरसैकसारम् ॥ तावज्जरामरणजन्मशताभिघातदुःखानितानिलभते
बहुदेहजानि ॥ ३३ ॥ संकीर्तितश्चिंतितकीर्तिरंतःश्रुतानुभावोभगवाननंतः ॥ समंततोघंविनिहंतिमेघंवायुर्यथाभानुरिवांधकारम् ॥ ३४ ॥ नदानदे
वार्चनयागतीर्थस्नानश्रुताचारतपःक्रियाभिः ॥ तथाविशुद्धिंलभतेंतरात्मायथाहृदिस्थेभगवत्यनंते ॥ ३५ ॥ कथाविशुद्धानरनाथतथ्यास्ताएवपथ्या
हरिनाथतथ्याः ॥ संकीर्तितायत्रपवित्रमूर्तेःसंश्रूयतेचश्रुतसाधुकीर्तिः ॥ ३६ ॥ धन्योसिधीरधरणीधरधर्मधुर्यध्यानैकतानहृदयःपुरुषो

---

१ विश्वदैवतम्–इ० पा०। २ राजेंद्र–इ० पा० ,सचेतनो हि राजेंद्र–इ० च पा० । ३ व्यक्तिस्थश्चेतनोनित्यःकारणानांचकारणम्–इ०पा० । ४ च प्रसंख्यातम्–इ० पा० । ५ पुस्त कांतरेत्वन्यथापाठः–" गुणात्मनः । कारणत्वंब्रह्मणश्चसाधर्म्यमिदमुच्यते ॥ नानात्वंचात्रवैधर्म्यंप्रधानस्यविदुर्बुधाः ॥" इति । ६ सर्वतत्त्वार्थचिंतकैः–इ० पा० । ७ ज्ञात्वातत्त्वम्–इ० , तत्त्वातत्त्वम्–इ० च पा० । ८ वक्ष्यामिभक्तिमाध्यात्मिकींशृणु–इ० पा० । ९ भक्तयोविविधाज्ञेयाः–इ० पा० । १० संकीर्त्यतेयासुपवित्रकीर्तिर्विशुद्धमूर्तिर्निजदत्तभक्तिः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तमस्य ॥ यन्नैष्ठिकीमतिरसौतवसौभगश्रीःश्रीकृष्णनाथसुकृतःश्रवणेप्रवृत्ता ॥ ३७ ॥ अनाराध्यहरिंभक्त्यावरदंविष्णुमव्ययम् ॥ कुतःश्रे
योभवेद्भूपपुरुषस्यात्ममानिनः ॥ ३८ ॥ मायाजनिरमायोसौभक्त्याराजन्नमायया ॥ साध्यतेसाधुपुरुषःस्वयंजानातितद्भवान् ॥ ३९ ॥ न
विद्यतेतेनृपधर्मतत्त्वमज्ञातमेतद्विमलंपुनर्माम् ॥ त्वंपृच्छसेतीर्थपदंप्रसंगात्कथारसंवैष्णवगौरवेण ॥ ४० ॥ नातःपरंपरमतोषविशेषपोषंपश्यामि
पुण्यमुचितंचपरस्परेण ॥ संतःप्रसह्ययदनंतगुणाननंतश्रेयोनिधीनधिकभावभुजोभुजंति ॥ ४१ ॥ ब्राह्मणाःसुरभीसत्यश्रद्धायागतपांसिच ॥
श्रुतिस्मृतिदयादीक्षाशांतयस्तनवोहरेः ॥ ४२ ॥ आदित्यश्चंद्रमावायुर्भूमिरापोंऽवरंदिशः ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चसर्वभूतमयोविभुः ॥ ४३ ॥
विश्वरूपःस्वयंचक्रेजगदेतच्चराचरम् ॥ स्वयंब्राह्मणमाविश्यसदान्नमुपभुंजते ॥ ४४ ॥ ततस्तुतीर्थास्पदपादरेणून्धराधरात्मालयभूमिदेवान् ॥
परात्मनःपूजयपुण्यलक्ष्मीसर्वस्वभूतानखिलात्मभूतान् ॥ ४५ ॥ ब्राह्मणंविष्णुबुद्ध्यायोविद्वांसंसाधुपश्यति ॥ सएववैष्णवोयश्चस्वस्वकर्मैकनि
ष्ठितः ॥ ४६ ॥ किंचिदेतन्मयाप्रोक्तंरहस्यंसमयोहिमे ॥ स्नातुंगंतुंचगंगायांनकथावसरोधिकः ॥ ४७ ॥ प्राप्तोयंमाधवोमासःपुण्योमाधववल्लभः ॥
तस्यापिसप्तमीशुक्लागंगायामतिदुर्लभा ॥ ४८ ॥ वैशाखशुक्लसप्तम्यांजाह्नवीजह्नुनापुरा ॥ क्रोधात्पीतापुनस्त्यक्ताकर्णरंध्रात्तुदक्षिणात् ॥ ४९ ॥
तस्यांसमर्चयेद्देवींगंगांगगनमेखलाम् ॥ स्नात्वासम्यग्विधानेनसधन्यःसुकृतीनरः ॥ ५० ॥ तस्यांयस्तर्पयेद्देवान्पितॄन्मर्त्योयथाविधि ॥ साक्षात्पश्यति
तंगंगास्नातकंगतपापकम् ॥ ५१ ॥ नमाधवसमोमासोनगंगासदृशीनदी ॥ दुर्लभःखलुयोगोयंहरिभक्त्यैवलभ्यते ॥ ५२ ॥ विष्णुपादोदकोद्भूताब्रह्मलोका
दुपागता ॥ त्रिभिःस्रोतोभिरश्रांतायापुनातिजगत्त्रयम् ॥ ५३ ॥ स्वर्गारोहणनिःश्रेणीसततानंदकारिणी ॥ अनेकदुरितोद्गारहारिणीदुर्गतारिणी ॥ ५४ ॥
श्रीमहेशजटाजूटवासिनीदुःखनाशिनी ॥ भजमानजनस्वांतकान्तकेलिविनाशिनी ॥ ५५ ॥ सगरान्वयनिर्वाणकारिणीधर्मधारिणी ॥ त्रिमार्गचारिणीदे
वीलोकालंकृतिकारिणी ॥ ५६ ॥ दर्शनस्पर्शनस्नानकीर्त्तनध्यानसेवनैः ॥ पुण्यानपुण्यान्पुरुषान्पावयंतीसहस्रशः ॥ ५७ ॥ गंगागंगेतिगंगेतियैस्त्रिसं
ध्यमितीरितम् ॥ सुदूरस्थैश्चतत्पापंहंतिजन्मत्रयार्जितम् ॥ ५८ ॥ योजनानांसहस्रेषुगंगांयःस्मरतेनरः ॥ अपिदुष्कृतकर्मासौलभतेपरमांगतिम् ॥ ५९ ॥
वैशाखेशुक्लसप्तम्यांदुर्लभासाविशेषतः ॥ प्राप्यतेजगतीपालहरिविप्रप्रसादतः ॥ ६० ॥ नमाधवसमोमासोनमाधवसमोविभुः ॥ गतोहिदुरितांभोधौम
ज्जमानजनस्ययः ॥ ६१ ॥ दत्तंजप्तंहुतंस्नानंयद्भक्त्यामासिमाधवे ॥ तदक्षयंभवेद्भूपपुण्यंकोटिशताधिकम् ॥ ६२ ॥ यथादेवेषुविश्वात्मादेवोना

१ सभाज्य संपूजय पुण्यलक्ष्मी सर्वस्वभूतान्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रायणोहरिः ॥ यथाजप्येषुगायत्रीसरितांजाह्नवीतथा ॥ ६३ ॥ यथोमासर्वनारीणांतपतांभास्करोयथा ॥ आरोग्यलाभोलाभानांद्विपदांब्राह्मणो
यथा ॥ ६४ ॥ परोपकारःपुण्यानांविद्यानांनिगमोयथा ॥ मंत्राणांप्रणवोयद्वद्ध्यानानामात्मचिंतनम् ॥ ६५ ॥ सत्यंस्वधर्मवर्तित्वंतपसांचय
थावरम् ॥ शौचानामर्थशौचंचदानानामभयंयथा ॥ ६६ ॥ गुणानांचयथालोभक्षयोमुख्योगुणःस्मृतः ॥ मासानांप्रवरोमासस्तथासौमाधवोमतः ॥६७॥
तत्रयत्क्रियतेश्राद्धंयज्ञदानमुपोषणम् ॥ तपोध्ययनपूजादितदक्षयफलंस्मृतम् ॥ ६८ ॥ वैशाखांतानिपापानिसूर्यांतानितमांसिच ॥ परापकारपैशुन्य
प्रांतानिसुकृतानिच ॥ ६९ ॥ कार्तिकेमासियत्किंचित्तुलासंस्थेदिवाकरे ॥ स्नां[1]नदानादिकंराजंस्तत्परार्धगुणंभवेत् ॥ ७० ॥ तस्मात्सहस्रगुणितंमाघेम
करगेरवौ ॥ ततोपिशतसंख्यातंवैशाखेमेषगेरवौ ॥ ७१ ॥ तेधन्यास्तेसुकृतिनोनरावैशाखमासिये ॥ प्रातःस्नात्वाविधानेनपूजयंतिमधुद्विषम् ॥ ७२ ॥
प्रातःस्नानंचवैशाखेयज्ञदानमुपोषणम् ॥ हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनम् ॥ ७३ ॥ पुनःकलियुगेराजन्नेतद्भोप्यंभविष्यति ॥ अश्वमेधादिकंयस्मा
न्माहात्म्यंमाधवस्ययत् ॥ ७४ ॥ अश्वमेधमखःपुण्यःकलौनैवप्रवर्तते ॥ एषमाधवमासस्यहयमेधसमोविधिः ॥ ७५ ॥ अश्वमेधस्ययत्पुण्यंस्वर्गमोक्षफ
लप्रदम् ॥ नवेत्स्यंतिकलौपापाजनादुरितबुद्धयः ॥७६॥ तस्मिन्भवैर्नरैःपापैर्गतव्यंनरकार्णवे ॥ अतस्तुविरलस्तस्यप्रचारोयेननिर्मितः ॥ ७७ ॥ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येपंचाशीतितमोऽध्यायः॥८५॥ सूतउवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्यमहात्मनः॥ अंबरीषश्चराजर्षिर्विस्मितो
वाक्यमब्रवीत् ॥ १ ॥ अंबरीषउवाच ॥ मार्गशीर्षादिकान्मासान्हित्वापुण्यान्महामुने ॥ सर्वमासाधिकंमासंवैशाखंकिंप्रशंससि ॥ २ ॥ सर्वेभ्योप्यधिकः
कस्मान्माधवोमाधवप्रियः॥कोविधिस्तत्रकिंदानंकितपःकाचदेवता॥३॥त्वत्पादांभोजरजसापावितस्यचमेमुने॥ उपदेशप्रसादेनप्रसादंकर्तुमर्हसि ॥ ४ ॥
धर्मज्ञोधर्ममार्गाणामुं[2]द्धर्तासिमहामुने ॥ त्वमेकोखिलतत्वार्थवेत्ताधर्मोपदेशकः ॥५ ॥ कर्तोपदेष्टामंतावानुमंतापिप्रयोजकः ॥ शास्त्रविद्भिर्मुनिवरस्मर्यंते
समभागिनः ॥ ६ ॥ व्रतसत्रतपोदानैर्यत्फलंसमवाप्यते ॥ धर्मोपदेशनेनैवतत्सर्वमुपलभ्यते ॥ ७ ॥ तीर्थस्नानंतपोयज्ञकर्मयत्कुरुतेमुने ॥ अ[3]पित
त्फलभागीस्याद्यःप्रवर्तयिताभवेत् ॥ ८ ॥ यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्तदेवेतरोजनः ॥ सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्तते ॥ ९ ॥ तदर्हतिभवान्धर्ममुपदेष्टुं
तदद्भुतम् ॥ दुर्लभोगुरुसंबोधोदेशकालोपपत्तयः ॥ १० ॥ नकेचनतथाभावाश्चेतःशीतलयंतिनः ॥ राज्यलाभादयोप्येतेयथातवसमागमः ॥ ११ ॥
सूतउवाच ॥ अथमंदमृदुस्मेरस्फुरद्दंतप्रभानुगः ॥ अंबरीषंप्रत्युवाचनारदोमुनिसत्तमः ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिहितायजगतस्त

१ स्नानदानादियत्किंचित्तदक्षयफलंस्मृतम्–इ० पा० । २ उपदेष्टासि वै मुने–इ० पा० । ३ अपि यत्क्रिययालोकान्प्रवर्तयितुमेवतत्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व ॥ विधिर्माधवमासस्ययच्छुतोब्रह्मणःपुरा ॥ १३ ॥ दुर्लभंभारतेवर्षेजन्मतस्मान्मनुष्यता ॥ मानुष्येदुर्लभेलोकेस्वस्वधर्मप्रवर्त्तनम् ॥१४॥ ततोपिभ
क्तिर्भूपालवासुदेवेतिदुर्लभा ॥ तत्रापिदुर्लभोमासोमाधवोमाधवप्रियः ॥ १५ ॥ तमवाप्यततोमासंस्नानदानजपादिकम् ॥ कुर्वंतिविधिनायेतुधन्यास्तेकृ
तिनोनराः ॥ १६ ॥ तेषांदर्शनमात्रेणपापिनोपिविकिल्बिषाः ॥ भवंतिभगवद्भावभाविताधर्मकांक्षिणः ॥ १७ ॥ माधवेमासियैःस्नातंप्रातर्नियमसंयुतैः ॥
तेकोटिवर्षपर्यंतंक्रीडंतेनंदनेवने ॥ १८ ॥ यथानवारिधिसमोलोकेकोपिजलाशयः ॥ तथामासोनवैशाखसदृशोमाधवप्रियः ॥ १९ ॥ तावत्पापानितिष्ठं
तिमनुष्याणांकलेवरे ॥ यावत्किलमलध्वंसीमासोनायातिमाधवः ॥ २० ॥ अवशिष्टदिनान्येवपंचमासस्यतस्यवै ॥ एकादशींसमारभ्यसर्वमाससमानि
वै ॥ २१ ॥ वैशाखेपूजितोदेवोमाधवोमधुहातुयैः ॥ नानोपचारैराजेंद्रतैःप्राप्तंजन्मनःफलम् ॥ २२ ॥ किंकिंनदुर्लभतरंप्राप्यतेमासिमाधवे ॥ स्नाने
नपरमेशस्यपूजनेनयथाविधि ॥ २३ ॥ नदत्तंनहुतंजप्तंनतीर्थेमरणंकृतम् ॥ यैर्हिनारायणोनैवध्यातोनिखिलपापहा ॥ २४ ॥ तेषांजन्मनृणांलोकेज्ञात
व्यंनिष्फलंनृप ॥ द्रव्येषुविद्यमानेषुकृपणोयोभवेन्नरः ॥२५॥ अदत्वाम्रियतेयोहितस्यद्रव्यंनिरर्थकम् ॥ तीर्थस्नानादितपसासत्कुलेजन्मलभ्यते ॥ २६ ॥
नदानेनविनाभूपकिंचिदप्युपतिष्ठति ॥ वैशाखस्नानमाहात्म्यादपिपंचदिनात्मकात् ॥ २७ ॥ सत्कुलेप्राप्यतेजन्मवैभवंविविधंतथा ॥ सुपुत्रःसुकुलंभूप
धनधान्यंवरस्त्रियः ॥ २८ ॥ सुजन्ममरणंचापिसुभोगाःसुखमेवच ॥ सदादानेधिकाप्रीतिरौदार्यंधैर्यमुत्तमम् ॥ २९ ॥ प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहा
त्मनः ॥ नारायणस्यजायंतेसिद्धयोभूपवांच्छिताः ॥ ३० ॥ ऊर्जेमासितपोमासिमाधवेमाधवप्रिये ॥ स्नात्वादामोदरंभक्त्यामाधवंमधुसूदनम् ॥ ३१ ॥
विशेषेणसमभ्यर्च्यदत्वादानानिशक्तितः ॥ ऐहिकंसुखमासाद्यनरोहरिपदंव्रजेत् ॥ ३२ ॥ अनेकजन्मार्जितपातकावलीविलीयतेमाधवमज्जनेन ॥ सूर्योद
येभूपयथातमिस्रंवचःस्वयंभूरिदमादिशन्मे ॥ ३३ ॥ चकारविष्णुर्विपुलप्रचारंमासस्यवैमाधवसंज्ञकस्य ॥ यमस्यगुप्तंवचसाविचिंत्यमनुष्यलोकंगमितं
चकार ॥ ३४ ॥ तस्मादस्मिन्समायातेमाधवेमासिवैष्णवैः ॥ स्नात्वापुण्यजलेतीर्थेगंगायाःपावनेनृणाम् ॥ ३५ ॥ रेवायावामहाराजयमुनेसारदेथवा ॥
प्रातस्त्वनुदितेभानौविधानेननृपोत्तम ॥ ३६ ॥ पूजयित्वाचदेवेशंमुकुंदंमधुसूदनम् ॥ पुत्रपौत्रधनैःश्रेयोवांच्छितानिसुखानिच ॥ ३७ ॥ अनुभूयतप
स्त्वंतेस्वर्गमक्षयमाप्नुयात् ॥ एवंज्ञात्वामहाभागमधुसूदनमर्चय ॥ ३८ ॥ स्नात्वासम्यग्विधानेनवैशाखेतुविशेषतः ॥ देवमाराध्यगोविन्दंनारायणमनाम
यम् ॥ ३९ ॥ प्राप्स्यासित्वंसुखंपुत्रंधनानिचहरेःपदम् ॥ देवदेवंनमस्कृत्यमाधवंपापनाशनम् ॥ ४० ॥ प्रारभेतव्रतमिदंपौर्णमास्यांमधोर्नृप ॥ यमैश्च
नियमैर्युक्तःशक्त्याकिंचित्प्रदायच ॥ ४१ ॥ हविष्यभुग्भूमिशायीब्रह्मचर्यव्रतेस्थितः ॥ कृच्छ्रादितपसाक्षामोध्यायन्नारायणंहृदि ॥ ४२ ॥ एवंप्राप्यच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैशाखींदद्यान्मधुतिलादिकम् ॥ भोजनंद्विजमुख्येभ्योभक्त्याधेनुंसदक्षिणाम् ॥ ४३ ॥ अच्छिद्रंप्रार्थयेच्चापितस्यस्नानस्यभूसुरान् ॥ यथालक्ष्मीःप्रियाभूप माधवस्यजगत्पतेः ॥४४॥ तथैवमाधवोमासोमधुसूदनवल्लभः ॥ एवंविधियुतोमर्त्यःस्नात्वाद्वादशवत्सरम् ॥ ४५ ॥ उद्यापनंचरेच्छक्त्यामधुसूदनतुष्टये ॥ इदंमाधवमासस्यमाहात्म्यंकथितंतव ॥ ४६ ॥ यत्पुराब्रह्मणोवक्राच्छ्रुतमासीन्मयानृप ॥ ४७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात्म्ये षडशीतितमोऽध्यायः ॥ ८६ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्यसभूपतिः ॥ प्रणम्यविस्मितःप्राहचिन्तयन्मनसाहरिम् ॥१॥ अंबरीषउवाच ॥ ॥ कथमेतद्विमुह्यामःस्वल्पायासेनवैमुने ॥ प्राप्यतेस्नानमात्रेणफलंचैवातिदुर्लभम् ॥२॥ नारदउवाच ॥ ॥ सत्यमुक्तंत्वयाराजन्नल्पायासेनयन्महत् ॥ फलंसंप्राप्यतेतत्रश्रद्धत्स्वविधिभाषितम् ॥ ३ ॥ धर्मस्यगतयःसूक्ष्मादुर्ज्ञेयाहीश्वरैरपि ॥ मुह्यंतेचात्रविद्वांसोचिंत्यशक्तिहरेःकृतौ ॥ ४ ॥ विश्वामित्रादयोराजन्धर्माधिक्येनबाहुजाः ॥ ब्राह्मण्यंसमुपायाताःसूक्ष्माधर्मगतिस्त्वतः ॥ ५ ॥ अजामिलोपिभूपालदासीपतिरितिश्रुतः ॥ धर्मपत्नीपरित्यागीनित्यंपापपथिस्थितः ॥६॥ म्रियमाणःसुतस्नेहात्प्रोच्यनारायणेतिच ॥ तद्ध्याननामग्रहणात्पदंलेभेसुदुर्लभम् ॥७॥ अनिच्छयापिदहतिस्पृष्टोहुतवहोयथा ॥ तथादहतिगोविंदनामव्याजादपीरितम् ॥ ८ ॥ कानीनस्यमुनेःपौत्राभ्रातृजायाभिगामिनः ॥ गोलकस्यचवैपंडोःपुत्राःकुंडाःस्वयंतथा ॥ ९ ॥ तेपंचापिचभूपालपांडवाद्रौपदीरताः ॥ तेषांचपुण्यश्लोकत्वंसूक्ष्माधर्मगतिस्ततः ॥ १० ॥ विचित्राणिचकर्माणिविचित्राभूतभावनाः ॥ विचित्राणिचभूतानिविचित्राःकर्मशक्तयः ॥ ११ ॥ कदाचित्सुकृतंकर्मकूटस्थंयदवस्थितम् ॥ केनचित्कर्मणाभूपशुभेनपरिवर्धते ॥ १२ ॥ फलंददातिसुमहत्कस्मिन्नपिचजन्मनि ॥ सूक्ष्मोधर्मोतिगहनोमीयतेनयथातथा ॥ १३ ॥ नैतस्यफलदानस्यश्रूयतेभूपनिश्चयः ॥ यत्किंचित्सुकृतंकर्मच्छन्नंपापांतरैरपि ॥ १४ ॥ तदागत्यकुतश्चापिस्वंफलंचप्रयच्छति ॥ कृतस्यनेहनाशोस्तिपुण्यस्यःदुरितस्यच ॥ १५ ॥ तथापिबहुभिःपुण्यैर्दुरितंयातिदारुणम् ॥ यदुक्तंभवताराजन्नायासाधिक्यतोभवेत् ॥ १६ ॥ महत्पुण्यंचतत्रापिकारणंमेनिशामय ॥ स्वल्पायासमहायासौयद्यल्पत्वमहत्त्वयोः ॥ १७ ॥ महापुण्यास्ततस्तेस्युःसंततंकर्षकादयः ॥ मंत्रोच्चारंचसिंहादेरायासंबहुलंत्वतः ॥ १८ ॥ पंचगव्यंप्रशस्तंहिव्रतांगत्वेननोभवेत् ॥ इतिकर्तव्यबाहुल्यंमहत्त्वंचतदल्पता ॥ १९ ॥ जलास्यादिप्रवेशस्यप्रसज्येतव्रतांतरात् ॥ इदमल्पंमहच्चैतदितिनैवनियामकम् ॥ २० ॥ फलंयच्चोदितंशास्त्रेतदेवस्यान्महन्नृप ॥ यथाल्पनाशोमहतामहन्नाशस्तथाल्पतः ॥ २१ ॥ किंत्वल्पविस्फुलिंगेनतृणराशिःप्रदह्यते ॥ २२ ॥ हत्यायुतंपापसहस्रमुग्रंगुर्वंगनाकोटिनिषेवणंच ॥ स्तेयादिपापानिचकृष्णभक्तैरज्ञानजातानिलयंह्रियंते ॥ २३ ॥ विष्णुभक्तिमतावीरयत्किंचित्क्रियतेल्पकम् ॥ सुकृतंसाधुविदुषा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदक्षयफलंलभेत् ॥ २४ ॥ संदेहोनात्रकर्त्तव्योमाधवेमासिमाधवम् ॥ समाराध्यनरोभक्त्यातत्तद्वांच्छितमाप्नुयात् ॥ २५ ॥ अपत्यंद्रविणंरत्नंदाराहर्म्यं
हयागजाः ॥ सुखानिस्वर्गमोक्षौचनदूरेहरिभक्तितः ॥ २६ ॥ एवंशास्त्रोक्तविधिनास्वल्पेनापिनसंशयः ॥ पापस्यमहतोपिस्यात्क्षयोवृद्धिःसुकर्मणः॥२७॥
फलाधिक्यंभवेद्भूपत्वाधिक्याद्भावकर्मणोः ॥ सूक्ष्माधर्मस्यविज्ञेयागतिस्तुविविधैरपि ॥ २८ ॥ प्रियोमाधवमासोयंमाधवस्यमहात्मनः ॥
एकोप्यनुष्ठितोलोकैःसमग्रेप्सितदायकः ॥ २९ ॥ पुण्येनगांगेनजलेनकालेदेशेपियःस्नानपरोपिभूप ॥ आजन्मतोभावहतोपिदातानशुद्धिमेती
तिमतंममैतत् ॥ ३० ॥ गंगादितीर्थेषुवसंतिजीवादेवालयेपक्षिगणाश्चनित्यम् ॥ विनाशमायांतिकृतोपवासाभावोज्झितानैवगतिंलभंते ॥ ३१ ॥
भावंततोहृत्कमलेनिधायश्रीमाधवंमाधवमासिभक्त्या ॥ यजेतयःस्नानपरोविशुद्धःपुण्यंनशक्तावयमस्यवक्तुम् ॥ ३२ ॥ प्रज्वाल्यवर्तिंघृततै
लसिक्तंप्रदक्षिणावर्तशिखंस्वकाले ॥ प्रविश्यदग्धःकिलभावदुष्टोनस्वर्गमाप्नोतिफलंनचान्यत् ॥ ३३ ॥ श्रद्धत्स्वभूपतस्मात्त्वंमाधवस्यफलंप्र
ति ॥ स्वल्पंचापिशुभंकर्मविकर्मशतनाशनम् ॥ ३४ ॥ यथाहरेर्नामभयेनभूपनश्यंतिसर्वेदुरितस्यवृंदाः ॥ नूनंरवौमेषगतेविभातेस्नानेनतीर्थेचहरि
स्तवेन ॥ ३५ ॥ तेजसावैनतेयस्यपाप्मानःपन्नगाइव ॥ विद्रवंतिचवैशाखस्नानेनोषसिनिश्चितम् ॥ ३६ ॥ गंगायांनर्मदायांवास्नात्वामेषगतेरवौ ॥
पापप्रशमनस्तोत्रंयःपठेद्भक्तिभावतः ॥ ३७ ॥ एककालंद्विकालंवात्रिसंध्यमपिभूपते ॥ सयातिपरमंस्थानंसर्वपापविवर्जितः ॥ ३८ ॥
अंबरीषमहत्पुण्यप्राप्तयेकुरुवीक्षणम् ॥ माधवेमासिवैस्नानंप्रातर्नियमसंस्थितः ॥ ३९ ॥ यदानर्त्तपुरेप्रोक्तंवसतांवर्षकोटिभिः ॥ तत्प्रातर्माधवेमासिस्ना
नेनैकेनलभ्यते ॥ ४० ॥ इहार्थेयत्पुरावृत्तंतदाकर्णयभूपते ॥ भार्ययासहसंवादंदेवशर्मद्विजन्मनः ॥ ४१ ॥ रेवातीरेसुपुण्येचतीर्थेचामरकंटके ॥ कौ
शिकस्यसुतोजातोदेवशर्माद्विजोत्तमः ॥ ४२ ॥ धनपुत्रविहीनस्तुवहुदुःखसमन्वितः ॥ दारिद्र्येणसुदुःखेनसर्वदेवप्रपीडितः ॥ ४३ ॥ पुत्रोपायंधन
स्यापिदिवारात्रौप्रचिंतयेत् ॥ एकदातुप्रियातस्यसुमनानामसुव्रता ॥ ४४ ॥ भर्तारंचिंतयोपेतमधोमुखमलक्षयत् ॥ समालोक्यतदाकांतंतमुवाचयश
स्विनी ॥४५॥ दुःखजालैरसंख्यैस्तुतवाचित्तंप्रकर्षितम् ॥ व्यामोहेनप्रमूढोसित्यजचिंतांमहामते ॥४६॥ ममदुःखंसमाचक्ष्वस्वस्थोभवसुखंव्रज ॥ नास्ति
चिंतासमंदुःखंकायशोषणमेवहि ॥४७॥ तांसंत्यज्यप्रवर्तेतससुखेनप्रमोदते ॥ चिंतायाःकारणंविप्रकथयस्वममप्रभो ॥४८॥ नारदउवाच ॥ प्रियावाक्यं
ससंश्रुत्यदेवशर्मामहामतिः ॥ उवाचवचनंप्रीतोदुःखितोपिसतीसखः॥४९॥ देवशर्मोवाच ॥ यत्त्वयाचिंतितंभद्रेकिंचिद्दुःखस्यकारणम् ॥ तत्सर्वंतुप्रवक्ष्या

१ इयमेव देवशर्मसुमनःकथा द्वितीये भूमिखंडे यथानुपूर्वीकानुवर्णिता । सैवेह वैशाखमाहात्म्यप्रसंगेन पुनरनूदिता । अन्येषु पुस्तकेषु नास्ति । परमेकस्मिँल्लिखितपुस्तके समुपलब्धा । अतस्तथैवात्र स्थापितेति बोद्धव्यं सुधीभिः । नात्रानवधानदोषःशंकनीयः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ॥५०॥ नजानेकेनपापेनधनहीनोस्मिसुव्रते ॥ तथापुत्रविहीनोस्मिएतद्दुःखस्यकारणम् ॥ ५१ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ श्रूयताम
भिधास्यामिसर्वसंदेहनाशनम् ॥ स्वरूपमुपदेशस्यसर्वविज्ञानदर्शनम् ॥५२॥ संतोषएवपरमंपुण्यंसौख्यादिकारणम् ॥ असंतोषःपरंपापमित्याहभगवान्ह
रिः ॥ ५३ ॥ लोभःपापस्यबीजोयंमोहोमूलंचतस्यवै ॥ असत्यंतस्यहिस्कंधोमहाशाखासुविस्तरात् ॥ ५४ ॥ मदकौटिल्यपत्राणिकुबुद्ध्यापुष्पितः
सदा ॥ अनृततस्यसौगंध्यमज्ञानंफलमेवच ॥५५॥ कुव्यंपाषंडचौराश्चक्रूराःकूटाश्चपापिनः ॥ पक्षिणोमोहवृक्षस्यमहाशाखासमाश्रिताः ॥ ५६ ॥ अज्ञा
नंसुफलंतस्यरसोधर्मफलस्यहि ॥ भावोदकेनसंवृद्धिस्तस्यश्रद्धाकृतुप्रिया ॥ ५७ ॥ अधर्मेषुरसस्तस्यउत्कृष्टैर्मधुरायते ॥ तादृशैश्चफलैश्चैवसफलोलो
भपादपः ॥ ५८ ॥ तस्यच्छायांसमाश्रित्ययोनरःपरिवर्तते ॥ फलानितस्यसोश्नातिस्वपक्वानिदिनेदिने ॥ ५९ ॥ फलानांचरसेनापिअधर्मेनतुपो
षितः ॥ ससंपुष्टोभवेन्मर्त्यःपतनायप्रयच्छति ॥ ६० ॥ तस्माच्चिंतांपरिश्रित्यस्वामिलोभंनकारयेत् ॥ धनपुत्रकलत्राणांचिंतामेतांनकारयेत् ॥ ६१ ॥
योहिविद्वान्नचेत्कांतमूर्खाणांपथमेवहि ॥ मृषाचिंतयतेनित्यंदिवारात्रौविमोहितः ॥ ६२ ॥ शुभार्थंचप्रविंदामिकथंपुत्रानहंलभे ॥ एवंचिंतयतेनित्यंदिवा
रात्रौविमोहितः ॥ ६३ ॥ क्षणमेकंप्रपश्येत्सचिंतामध्येमहत्सुखम् ॥ पुनश्चैतन्यमायातिमहादुःखेनपीड्यते ॥ ६४ ॥ चिंतामोहौपरित्यज्यअनुवर्तस्वतं
द्विज ॥ संसारेनास्तिसंबंधःकेनसार्धंमहामते ॥ ६५ ॥ मित्राश्चबांधवाःपुत्राःपितामातासुतास्तथा ॥ स्वसंबंधाभवंत्येतेकलत्रादितथैवच ॥ ६६ ॥
॥ देवशर्मोवाच ॥ ॥ संबंधःकीदृशोभद्रेतन्मेविस्तरतोवद ॥ येनजायंतितेसर्वेधनपुत्रादिबांधवाः ॥ ६७ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ ॥ भर्तःपंचविधाः
पुत्राजायंतेतान्वदाम्यहम् ॥ न्यासापहारकंचैकमृणसंबंधिनंपरम् ॥ ६८ ॥ रिपुंलभ्यमुदासीनमितिकांतभवंतिते ॥ लक्षणानिप्रवक्ष्यामितेषामीशपृथ
क्पृथक् ॥ ६९ ॥ पुत्रामित्राःप्रियाभार्यापितामाताचबांधवाः ॥ स्वेनस्वेनहिजायंतेसंबंधेनमहीतले ॥ ७० ॥ न्यासापहारभावेनयस्ययेनहृतंभुवि ॥
न्यासस्वामीभवेत्पुत्रोगुणवान्रूपवान्भुवि ॥ ७१ ॥ येनह्यपहृतंन्यासंतस्यगेहेनसंशयः ॥ न्यासापहारणंदुःखंसदत्त्वादारुणंगतः ॥ ७२ ॥ न्यासस्वामी
सुपुत्रोभून्न्यासापहारकस्यच ॥ गुणवान्रूपवांश्चैवसर्वलक्षणसंयुतः ॥७३॥ भक्तिंचदर्शयेत्तस्यपुत्रोभूत्वादिनेदिने ॥ प्रियवाङ्मधुरोवाग्मीबहुस्नेहंविदर्शये
त् ॥७४॥ स्वीयंद्रव्यंसमुद्धाह्यप्रीतिमुत्पाद्यचातुलाम् ॥ यथातेनप्रदत्तंतन्न्यासापहरणात्परम् ॥७५॥ दुःखमेवंमहाभागदारुणंप्राणनाशनम् ॥ तादृशंतस्य
सोदद्यात्पुत्रोभूत्वामहागुणः ॥ ७६ ॥ अल्पायुषस्तथाभूत्वामरणंचोपगच्छति ॥ दुःखंदत्वाप्रयात्येवंप्रहृत्यैवंपुनःपुनः ॥ ७७ ॥ यदाहपुत्रपुत्रेतिप्र

१ रुत्वोत्वविधानमत्रार्षम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लापंहिकरोतियः॥ तदाहास्यंकरोत्येषकस्तुपुत्रोहिकस्यच ॥७८॥ अनेनापहृतंन्यासंमदीयंपापचारिणा ॥ द्रव्यापहारणेनापिममप्राणागताःकिल॥७९॥
दुःखेनमहताचैवअसह्येनचवैपुरा ॥ तदादुःखंमयादत्वाद्रव्यमुद्राह्यमुत्तमम् ॥ ८० ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येसप्ताशीतितमो
ध्यायः ॥ ८७ ॥ छ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ ॥ ऋणसंबंधिनंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः॥ ऋणंयस्यगृहीत्वायःप्रयातिमरणंकिल ॥ १ ॥ अर्थदातासुतोभूत्वा
भ्रातावाथपितााप्रिया ॥ मित्ररूपेणवर्तेतअंतर्दुष्टःसदैवसः ॥ २ ॥ गुणंनैवप्रपश्येतसक्रूरोनिष्ठुराकृतिः ॥ जल्पतेनिष्ठुरंवाक्यंसदैवस्वजनेषुच ॥ ३ ॥
मिष्टंमिष्टंसमश्नातिभोगान्भुंजतिनित्यशः ॥ द्यूतकर्मरतोनित्यंचौरकर्मणिसस्पृहः ॥ ४ ॥ गृहाद्द्रव्यंचोरयतिवार्यमाणःसकुप्यति ॥ पितरंमातरंचैव
कुत्सतेचदिनेदिने ॥ ५ ॥ द्रावकस्त्रासकश्चैवबहुनिष्ठुरजल्पकः॥ एवमुद्राह्यतद्द्रव्यंसुखेनपरितिष्ठति॥६॥जातकर्मादिभिर्बाल्येद्रव्यंगृह्णातिदारुणम्॥पुनर्वि
वाहसंयोगान्नानाभेदैरनेकदा॥ ७ ॥ एवंसंक्षीयतेद्रव्यमेवमेतद्ददत्यपि॥ गृहंक्षेत्रादिकंसर्वंममैवाहिनसंशयः ॥ ८ ॥ पितरंमातरंचैवहिनस्त्येवदिनेदिने ॥
सुदंडैर्मुशलैश्चैवकेशोत्पाटैश्चदारुणैः ॥ ९ ॥ मृतेतुतस्मिन्पितरिमातरिचातिनिष्ठुरः ॥ निःस्नेहोनिष्ठुरश्चैवजायतेनात्रसंशयः ॥ १० ॥ श्राद्धकार्याणि
दानानिनकरोतिसदैवसः ॥ एवंविधाःप्रियाःपुत्राभवंतिचमहीपते ॥ ११ ॥ रिपुंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजसत्तम ॥ बाल्येवयसिसंप्राप्तेपुत्रत्वेवर्तते
सदा ॥ १२ ॥ पितरंमातरंचैवक्रीडमानोहिताडयेत् ॥ ताडयित्वाप्रयात्येवंप्रहस्यैवंपुनःपुनः ॥ १३ ॥ पुनरायातितंतत्रपितरंमातरंपुनः ॥ सक्रोधोवर्तते
नित्यंकुत्सतेचदिनेदिने ॥ १४ ॥ एवंसंवर्ततेनित्यंवैरकर्मणिसंपदा ॥ पितरंताडयित्वाचमातरंचततःपुनः ॥ १५ ॥ प्रयात्येवंसदुष्टात्मापूर्ववैरानुभाव
तः ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामियथालभ्यंभवेत्प्रियम्॥ १६ ॥ जातमात्रःप्रियंकुर्याद्बाल्येक्रीडनताडनैः ॥ वयःप्राप्यप्रियंकुर्यान्मातृपित्रोरनंतरम् ॥ १७ ॥
भक्त्यासंतोषयेन्नित्यंतावुभौपरितोषयेत् ॥ स्नेहेनवचसाचैवप्रियसंभाषणेनच ॥ १८ ॥ मृतौगुरूसमाज्ञायस्नेहेनरुदतेपुनः ॥ श्राद्धकर्माणिसर्वाणिपिंड
दानादिकांक्रियाम् ॥ १९ ॥ करोत्येवसुदुःखार्तस्तेभ्योयात्रांप्रयच्छति ॥ ऋणत्रयान्वितःस्नेहान्मोचयेद्यस्तुनिश्चितः॥२०॥यस्माल्लभ्यंभवेत्कांतप्रयच्छ
तिनसंशयः ॥ पुत्रोभूत्वामहाप्राज्ञअनेनविधिनाकिल ॥ २१ ॥ उदासीनंप्रवक्ष्यामितवाग्रेप्रियसांप्रतम् ॥ उदासीनेनभावेनसदैवपरिवर्तते ॥ २२ ॥ ददा
तिनैवगृह्णातिनचकुप्यतितुष्यति ॥ नोवाप्रयातिसंत्यज्यउदासीनोद्विजोत्तम ॥ २३ ॥ भृत्याश्चापिसमाख्याताःपशवस्तुरगास्तथा ॥ गजामहिष्योदा
स्यश्चऋणसंबंधिनस्त्वमी ॥ २४ ॥ गृहीतमाययैकेनआवाभ्यांतुनकस्यहि ॥ न्यासमेवंनकस्यापिकृतंवैपूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥ राधयामिन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कस्यापिक्षणंकांतशृणुष्वहि ॥ नवैरमस्तिकेनापिपूर्वजन्मनिवैकृतम् ॥२६॥ आबाल्येनतुविप्रेंद्रनचत्यक्तोमयापतिः॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थिकीम् ॥ २७ ॥ हृतंनैवचकस्यापिनैवदत्तंत्वयापुनः ॥ कथंतेधनमायातिविस्मयंत्रजमाविभो ॥ २८ ॥ प्राप्तमेवंहियत्रैवरक्षितुश्चनतिष्ठति ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थिकीम् ॥ २९ ॥ कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः ॥ कःकस्यनास्तिसंसारेनसंबंधोद्विजोत्तम ॥ ३० ॥ मायामोहेनसंमूढामानवाःपापचेतनाः ॥ इदंगृहमयंपुत्रइयंभार्याममैवहि ॥ ३१ ॥ अनृतंदृश्यतेकांतसंसारस्यहिबंधनम् ॥ ३२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येअष्टाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८८ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंसंबोधितोविप्रोदेवशर्माद्विजोत्तमः॥पुनःप्राहप्रियांभार्यांसहितांज्ञानवादिनीम् ॥ १ ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसर्वसंदेहनाशनम् ॥ तथाहिवंशमिच्छंतिसाधवःसत्यपंडिताः ॥ २ ॥ यथापुत्रस्यचिंतामेनधनस्यतथाप्रिये ॥ येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयाम्यहम् ॥ ३ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ ॥ पुत्रेणलोकाञ्जयतिपुत्रस्तारयतेकुलम् ॥ सुपुत्रेणमहाभागपितामाताप्रजीवतः ॥ ४ ॥ एकःपुत्रोवरःकांतबहुभिर्निर्गुणैस्तुकिम् ॥ एकस्तारयतेवंशमन्येसंतापकारकाः ॥ ५ ॥ पूर्वमेवमयाप्रोक्तमन्येसंबंधभागिनः ॥ पुण्येनप्राप्यतेपुत्रःपुण्येनप्राप्यतेकुलम् ॥ ६ ॥ सुगर्भःप्राप्यतेपुण्यैर्दुर्मृत्युःपातकैस्तथा ॥ सुखानांनिचयंकांतसत्यमेववदाम्यहम् ॥ ७ ॥ ब्रह्मचर्येणसत्येनतपसानित्यवर्तनैः ॥ दानेननियमैश्चापिक्षमाशौचेनवल्लभ ॥ ८ ॥ अहिंसयाचशक्त्यावाऽस्तेयेनापिप्रवर्तते ॥ एतैर्दशभिरंगैश्चधर्ममेवंप्रसूयते ॥ ९ ॥ संपूर्णोजायतेधर्मअंगैर्गर्भोयथोदरे ॥ धर्मसृजतिधर्मात्मात्रिविधेनैवकर्मणा ॥ १० ॥ तस्यधर्मःप्रसन्नात्मापुण्यसौख्यंप्रयच्छति ॥ यंयंचिंतयतेप्राज्ञस्तंतंप्राप्नोतिदुर्लभम् ॥ ११ ॥ ॥ देवशर्म्मोवाच ॥ ॥ सर्वदेविसमाख्यातंधर्माख्यंज्ञानमुत्तमम् ॥ कथंपुत्रमहंविंद्यांवैष्णवंगुणसंयुतम् ॥ १२ ॥ वदत्वंमेमहाभागेयदिजानासिसुव्रते ॥ धर्ममार्गस्त्वयासर्व्वःपितुःप्रातःपुरानघे ॥ १३ ॥ ममैतद्विदितंकांतेभवतीब्रह्मवादिनी ॥ च्यवनस्यप्रसादेनविष्णोस्तुष्टस्यतेपुरा ॥ १४ ॥ सुमनोवाच ॥ ॥ वसिष्ठंगच्छधर्मज्ञतंप्रार्थयमहामुनिम् ॥ तस्मात्प्राप्स्यसितंपुत्रंधर्मज्ञंधर्मवत्सलम् ॥ १५ ॥ एवमुक्तेतयावाक्येदेवशर्माद्विजोत्तमः ॥ करिष्येतवकल्याणिमतमेवंनसंशयः ॥ १६ ॥ एवमुक्त्वाजगामासौदेवशर्माद्विजोत्तमः ॥ वसिष्ठंसर्ववेत्तारंदीप्यंतंतपतांवरम् ॥ १७ ॥ गंगातीरेस्थितंपुण्यमासनस्थंद्विजोत्तमम् ॥ तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम् ॥ १८ ॥ राजमानंमहात्मानंब्रह्मसिंहंद्विजोत्तमम् ॥ भक्त्याप्रणम्यसमुनिंदंडवत्तंपुनःपुनः ॥ १९ ॥ तमुवाचमहातेजाब्रह्मसूनुरकल्मषम् ॥ उपविशासनेपुण्येसुखेनसुमहामतेः ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ उपविष्टःसयोगींद्रःपुनःप्राहतपोधनम् ॥ गृहेपुरुषतेवत्सदारभृत्येषुसर्वदा ॥ २१ ॥ क्षेममस्तिमहाभागपुण्यकर्मसु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चाग्निषु ॥ निरामयोसिचांगेषुधर्मंपालयसेसदा ॥ २२ ॥ एवमुक्त्वामहाप्राज्ञःपुनःप्राहमहीसुरम् ॥ किंकरोमिप्रियंकामंसुप्रियंतेद्विजोत्तम ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंसंभाष्यतंविप्रंविररामशुभंवचः ॥ ततोविप्रोमहाभागोवसिष्ठंमुनिपुंगवम् ॥ २४ ॥ सहोवाचमहात्मानंवशिष्ठंतपतांवरम् ॥ भगवञ्छ्रूयतांवाक्यंविच्छेदयद्विजोत्तम ॥ २५ ॥ दारिद्र्यंकेनभावेनपुत्रसौख्यंकथंनहि ॥ एतन्मेसंशयंतातकस्मात्पापाद्वदस्वमे ॥ २६ ॥ महामोहेनसंमुग्धःप्रिययावोधितोद्विज ॥ तयाहंप्रेषितस्ताततवपार्श्वंसमागतः ॥ २७ ॥ तत्सर्वंहिसमाचक्ष्वसर्वसंदेहनाशकम् ॥ मुक्तिदाताभवस्वत्वंममसंसारवंधनात् ॥ २८ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ पुत्रामित्रास्तथाभ्राताअन्येस्वजनवांधवाः ॥ पंचभेदास्तुसंवंधाःपुरुषस्यभवंतिते ॥ २९ ॥ तेतेसुमनसाप्रोक्ताःपूर्वमेवतवाग्रतः ॥ ऋणसंवंधिनःसर्वेतेकुपुत्राद्विजोत्तम ॥ ३० ॥ पुत्रस्यलक्षणंपुण्यंतवाग्रेप्रवदाम्यहम् ॥ पुण्यप्रसक्तोयस्यात्मासत्यधर्मरतःसदा ॥ ३१ ॥ शुद्धिमाञ्ज्ञानसंपन्नस्तपस्वीवाग्विदांवरः ॥ सर्वकर्मसुसंवीतोवेदाध्ययनतत्परः ॥ ३२ ॥ सर्वशास्त्रप्रवेदीचदेवब्राह्मणपूजकः ॥ याज्ञिकःसर्वयज्ञानांदातात्यागीप्रियंवदः ॥ ३३ ॥ विष्णुध्यानपरोनित्यंशांतोदांतःसुहृत्सदा ॥ पितृमातृपरोनित्यंसर्वस्वजनवत्सलः ॥ ३३ ॥ कुलस्यतारकोविद्वान्स्वकुलंपरिपोषकः ॥ एवंगुणैस्तुसंयुक्तःसुपुत्रःसुखदायकः ॥ ३५ ॥ अन्येसंवंधयुक्ताश्चशोकसंतापकारकाः ॥ उदासीनेनकिंकार्यंफलहीनेनतेनघ ॥ ३६ ॥ आयांतियांतितेसर्वेदुःखंदत्वासुदारुणम् ॥ पुत्ररूपेणतेसर्वेसंसारेद्विजसत्तम ॥ ३७ ॥ पूर्वजन्मकृतंकर्मयत्त्वयापरिपालितम् ॥ तत्सर्वंहिप्रवक्ष्यामिश्रूयतामद्भुतंपुनः ॥ ३८ ॥ भवाञ्छूद्रोमहाप्राज्ञपूर्वजन्मनिनान्यथा ॥ कृषिकर्त्ताज्ञानहीनोमहालोभेनसंयुतः ॥ ३९ ॥ एकभार्यःसदाद्वेषीबहुपुत्रोह्यदत्तवान् ॥ धर्मंनैवविजानासिसत्यंचपरिनिष्ठितम् ॥ ४० ॥ दानंनैवत्वयादत्तंशास्त्रंनैवपरिश्रुतम् ॥ कृतंनैवत्वयातीर्थंनचयात्रामहामते ॥ ४१ ॥ एवंकृतस्त्वयाविप्रकृषिमार्गःपुनःपुनः ॥ पशूनांपालनंपूर्वंगच्छंश्चैवद्विजोत्तम ॥ ४२ ॥ महिषीणांतथाश्वीनांपालनंचपुनःपुनः ॥ एवंपूर्वकृतंकर्मत्वयैवचद्विजोत्तम ॥ ४३ ॥ विपुलंतुधनंतद्वल्लोभेनपरिसंचितम् ॥ तस्यव्ययस्तुपुण्येननकृतस्तुत्वयाकदा ॥ ४४ ॥ पात्रेदानंनदत्तंहिदृष्ट्वावादुर्बलंचतत् ॥ कृषिंकृत्वानदत्तंतुभवताधनमेवहि ॥ ४५ ॥ गोमयंहित्विदंसर्वंपशूनांसंचयंचवै ॥ विक्रयित्वाधनंविप्रसंचितंविपुलंत्वया ॥ ४६ ॥ तक्रंघृतंतथाक्षीरंविक्रीतंसततंदधि ॥ दुष्कालश्चेतितेविप्रमोहितोविष्णुमायया ॥ ४७ ॥ कृत्वामहार्घमेवैतद्धनंब्राह्मणसत्तम ॥ निर्दयेनत्वयादानंनदत्तंतुतदाकिल ॥ ४८ ॥ देवानांपूजनंविप्रभवतानकृतंसदा ॥ पर्वाणिप्राप्यविप्रेभ्योद्रव्यंनैवसमर्पितम् ॥ ४९ ॥ श्राद्धकालंचसंप्राप्यश्रद्धयानकृतंत्वया ॥ भार्यावदतितेसाध्वीदिनमध्येसमागते ॥ ५० ॥ श्वशुरश्राद्धकालश्चश्वश्र्वाश्चैवमहामते ॥ तच्छ्रुत्वातद्वचस्तेषांगृहंत्यक्त्वापलायसे ॥ ५१ ॥ धर्ममार्गोनदृष्टोहिश्रुतोनैवकदात्वया ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लोभोमातापिताभ्रातालोभःस्वजनबांधवाः ॥ ९२ ॥ पालितोलोभएवैकस्त्यक्त्वाधर्मंसदैवहि ॥ तस्माद्दुःखीभवाञ्जातोदारिद्र्येणातिपीडितः ॥ ९३ ॥
दिनेदिनेमहातृष्णाहृदयेतेप्रवर्त्तते ॥ यदायदागृहेद्रव्यंवृद्धिमायातितेसदा ॥ ९४ ॥ तृष्णयादह्यमानस्तुतदात्वंवह्निरूपया ॥ रात्रौवात्वंप्रसुप्तस्तुलो
भंचितयसेधिकम् ॥ ९५ ॥ दिनंप्राप्यमहामोहैर्व्यापितोहिसदैवहि ॥ सहस्रंलक्षतःकोटिःकदावार्बुदमेवच ॥ ९६ ॥ भविष्यतिकदाखर्वोनिखर्व
श्चाथमेगृहे ॥ एवंसहस्रलक्षंचकोटिरर्बुदमेवच ॥ ९७ ॥ खर्वोनिखर्वःसंजातस्तृष्णानैवप्रगच्छति ॥ एवंकालंपरित्यज्यवृद्धिमायातिसर्वदा ॥ ९८ ॥
नैवदत्तंहुतंविप्रभुक्तंनैवकदात्वया ॥ निश्चितंभूमिमध्येतत्क्षिप्तंपुत्रानजानते ॥ ९९ ॥ अन्यमेवमुपायंतुद्रव्यागमनकारणात् ॥ कुरुषेसर्वदाविप्रलोका
न्पृच्छसिबुद्धिमान् ॥ ६० ॥ खनित्रमंजनंवादंधातुवादमतःपरम् ॥ पृच्छमानोभ्रमस्येकस्तृष्णयापरिमोहितः ॥६१॥ सर्वांश्चिंतयसेनित्यंकल्पान्सिद्धिप्रदा
यकान् ॥ प्रवेशंचित्रवर्णानांचितामणिंचपृच्छसि ॥६२॥ तृष्णानलेनदग्धोसिसुखंनैवप्रगच्छसि ॥ तृष्णानलप्रदीप्तोसिहाहाभूतोऽप्रचेतनः॥६३॥एवंभूतो
सिविप्रेंद्रगतस्त्वंकालवश्यताम् ॥ दारपुत्रेषुतद्द्रव्यंपृच्छमानेषुवैत्वया ॥ ६४ ॥ कथितंनैवतद्दत्तंप्राणांस्त्यक्त्वागतोयमम् ॥ एवंसर्वंमयाख्यातंवृत्तांतंतव
पूर्वकम् ॥ ६५ ॥ अनेनकर्मणाविप्रनिर्धनोसिदरिद्रवान् ॥ संसारेयस्यसत्पुत्राभक्तिमंतःसदैवहि ॥ ६६ ॥ सुशीलाज्ञानसंपन्नाःसत्यधर्मरताःसदा ॥ संभ
वंतिगृहेतस्ययस्यविष्णुःप्रसीदति ॥ ६७ ॥ धनंधान्यंकलत्रंतुपुत्रपौत्रमनंतकम् ॥ सभुंक्तेमर्त्यलोकेवैयस्यविष्णुःप्रसन्नवान् ॥ ६८ ॥ विनाविष्णोःप्रसा
देनदाराःपुत्राभवंतिन ॥ सुजन्मचकुलेविप्रतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ६९ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येदेवशर्मोपाख्यानेएकोननव
तितमोऽध्यायः ॥ ८९ ॥ छ ॥ ॥ देवशर्मोवाच ॥ ॥ पूर्वजन्मकृतंपापंत्वयाख्यातंममैवतत् ॥ शूद्रत्वेनहिविप्रेंद्रमयैवंधनमर्जितम् ॥ १ ॥ विप्रत्वंहिमया
प्राप्तंतत्कथंद्विजसत्तम ॥ तत्सर्वंकारणंब्रूहिज्ञानविज्ञानपंडित ॥ २ ॥ दुर्लभंभारतेवर्षेजन्मतस्मान्मनुष्यताम् ॥ मानुष्येब्राह्मणत्वंचसुतरांसत्कुलोदितम्
॥ ३ ॥ तत्रापीदृग्विधाभार्यासर्वज्ञाप्रियवादिनी ॥ सतीसर्वगुणोपेतादुर्लभासाकुतोभवत् ॥ ४ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ यत्त्वयाचेष्टितंपूर्वंधर्मकर्मकृतं
द्विज ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांयदिमन्यसे ॥ ५ ॥ ब्राह्मणैकःसुधर्मात्मासदाचारःसुपंडितः ॥ विष्णुभक्तस्तुधर्मात्मानित्यंविष्णुपरायणः ॥ ६ ॥ स्नाना
र्थमपितीर्थानांभ्रमत्येकःसमेदिनीम् ॥ अटमानःसमायातस्तवगेहेमहामतिः ॥ ७ ॥ तस्यदर्शनमात्रेणसमुत्पन्नासुधीस्तव ॥ यतोधर्मगतेगेहेसतामागमनं
भवेत् ॥ ८ ॥ किंकिंनलभ्यतेविप्रविप्रवैष्णवसेवया ॥ दुर्लभंयत्रलोकेस्यान्मोक्षस्थानमपिस्थिरम् ॥ ९ ॥ याचितंस्थानमेकंवैवासार्थंतेनसत्तम ॥ तवैव
भार्ययादत्तंत्वयाचसहपुत्रकैः ॥ १० ॥ एयतामेयतांब्रह्मन्सुखेनचगृहेमम ॥ वैष्णवंब्राह्मणंपुण्यमित्युवाचपुनःपुनः ॥ ११ ॥ सुखेनस्थीयतामत्रगृहोयंत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसुव्रत ॥ अद्यधन्योस्म्यहंपुण्यअद्यतीर्थमहंगतः ॥ १२ ॥ अद्यतीर्थफलंप्राप्तंमयातेविप्रदर्शनात् ॥ गवांस्थानंपरंपुण्यंवासस्थानंप्रदर्शितम् ॥ १३ ॥ अं
गसंवाहनंसम्यक्पादौचैवप्रमर्दितौ ॥ क्षालितौचपुनस्तोयैःस्नातःपादोदकेनहि ॥ १४ ॥ सद्योघृतंदधिक्षीरमन्यमन्यंप्रदत्तवान् ॥ ब्राह्मणायतदातस्मैत्वं
तथाऽहृष्टेनोदितः ॥ १५ ॥ एवंसंतोषितोविप्रस्त्वयैवसहभार्यया ॥ पुत्रैःसार्धमहाभागोवैष्णवोज्ञानपंडितः ॥ १६ ॥ अथप्रभातेविमलेस्नानार्थमासिमा
धवे ॥ गंगायांगच्छतातेनतुष्टेनदययाधिपम् ॥ १७ ॥ वैशाखस्नानमाहात्म्यमुपदिष्टंतवाग्रतः ॥ कारितस्तुयथान्यायंसभार्यातनयोभवान् ॥ १८ ॥
यथानवारिधिसमोलोकेकोपिजलाशयः ॥ तथामासोनवैशाखसदृशोमाधवप्रियः ॥ १९ ॥ तावत्पापानितिष्ठंतिनिष्प्रत्यूहंकलेवरे ॥ यावत्किलमलव्वं
सीमासोनैतिसमाधवः ॥ २० ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यवैशाखेसेवनंकृतम् ॥ तुष्टेनमनसाविप्रपूजितोमधुसूदनः ॥ २१ ॥ अवशिष्टदिनान्येवपंचमा
सस्यतस्यवै ॥ एकादशींसमारभ्यस्नानंचविधिवत्कृतम् ॥ २२ ॥ ब्राह्मणस्यप्रसंगेनरेवांचानुदिनेत्वया ॥ प्रातःस्नानंकृतंविप्रवैशाखेमासितावता॥२३॥
पूजितोदेवदेवेशोमधुहापरमेश्वरः ॥ नैवाप्तःसकलोमासःस्नानार्थंतवपूर्वतः ॥ २४ ॥ एवंस्नानंत्वयाचीर्णमपिपंचदिनात्मकम् ॥ तेनपुण्येनसंग
त्याब्राह्मणस्यविशेषतः ॥ २५ ॥ गोविंदस्यप्रसादेनत्वंतुब्राह्मणतांगतः ॥ त्वयातन्मासयोगेनप्राप्तमेतन्महत्कुलम् ॥ २६ ॥ दुर्ल्लभंभूमिदेवानांस
त्यधर्मसमन्वितम् ॥ भार्यापिसुसतीप्राप्तासाध्वीसर्वगुणान्विता ॥ २७ ॥ च्यवनस्यगृहोत्पन्नासर्वज्ञाब्रह्मवादिनी ॥ रूपमेवपरंस्त्रीणांभूषणंचमहा
मुने ॥ २८ ॥ शीलमेवद्वितीयंचतृतीयंसत्यमेवच ॥ सदार्यत्वंचतुर्थंतुपंचमंपुण्यमुत्तमम् ॥ २९ ॥ मधुरत्वंतथाषष्ठंशुद्धत्वंसप्तमंमहत् ॥ बाह्यांतः
सततंस्त्रीणांसर्वाभरणसत्तमम् ॥ ३० ॥ अष्टमंतुपतौभावःशुश्रूषानवमंकिल ॥ सहिष्णुताचदशमंरतिरेकादशंतथा ॥ ३१ ॥ पतिव्रतत्वंविप्रेंद्रद्वाद
शंयोषितांस्मृतम् ॥ एतैःसंभूषिताभार्यासाध्वीतेब्रह्मवादिनी ॥ ३२ ॥ वैशाखस्नानयोगेनलब्धापुण्येनसादरम् ॥ किंकिंनदुर्ल्लभतरंप्राप्यतेमासि
माधवे ॥ ३३ ॥ स्नानेनपरमेशस्यपूजनेनयथाविधि ॥ अथमोहप्रमुग्धोसितृष्णयाव्यापितंमनः ॥ ३४ ॥ पूर्वजन्मनितेविप्रद्रव्यमेवप्रसंचितम् ॥
नदत्तंब्राह्मणेभ्योहिदीनेष्वन्येषुवैत्वया ॥ ३५ ॥ नबंधुवर्गोनोपुत्रदारेषुचकथंचन ॥ म्रियमाणेनभवतालोभएवहिचिंतितः ॥ ३६ ॥ नदत्तंनहुतंजप्तं
नतीर्थेमरणंकृतम् ॥ नहिनारायणोदेवोध्यानेनाखिलपापहा ॥ ३७ ॥ द्रव्येषुविद्यमानेषुकृपणोजायतेनरः ॥ अदत्वाम्रियतेयस्तुततोदुःखतरं
नुकिम् ॥ ३८ ॥ तीर्थस्नानादितपसाकुलेजन्मैवलभ्यते ॥ नोदत्तेनाविनाविप्राकिंचिदेवोपतिष्ठति ॥ ३९ ॥ तस्यपापस्यभावेनदारिद्रत्वमुपा
गतम् ॥ अपुत्रवान्भवाञ्जातःसततंदुःखपीडितः ॥ ४० ॥ वैशाखस्नानमाहात्म्यादपिपंचदिनात्मकात् ॥ तदेवहरिपूजायाःसंगत्याब्राह्मण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यच ॥ ४१ ॥ लब्धंजन्मकुलेविप्रविप्रत्वमपिदुर्लभम् ॥ सुपुत्रश्चकुलंविप्रंधनंधान्यंवरास्त्रियः ॥ ४२ ॥ सुजन्ममरणंचैवसुभोगःसुखमेवच ॥ सदादानेधि
काबुद्धिरौदार्यंधैर्यमुत्तमम् ॥ ४३ ॥ प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः ॥ नारायणस्यजायंतेसिद्धयोविप्रवाञ्छिताः ॥ ४४ ॥ ऊर्जेमासित
पोमासिमाधवेमाधवप्रिये ॥ स्नात्वादामोदरंभक्त्यामाधवंमधुसूदनम् ॥ ४५ ॥ विशेषेणसमभ्यर्च्यदत्वादानानिभक्तितः ॥ ऐहिकंसुखमासाद्यजनो
यातिततोहरिम् ॥ ४६ ॥ अनेकजन्मार्जितपातकावलीविलयितेमाधवमज्जनेन ॥ सूर्योदयेविप्रयथातमिस्त्रावचःस्वयंभूरिदमादिदेश ॥ ४७ ॥ च
कारविष्णुर्विमलंविचारंमासंविधिंमाधवमेकमादौ ॥ यमस्यगुप्तंमनसाविचिंत्यमनुष्यलोकैर्गमितुंचनाके ॥ ४८ ॥ तस्मादस्मिन्समायातेमाधवेमासि
माधवे ॥ स्नात्वापुण्यजलेतीर्थेरवावनुदितेधुना ॥ ४९ ॥ पूजयित्वाविधानेनमुकुंदंमधुसूदनम् ॥ पुत्रपौत्रधनंश्रेयोवांछितानिसुखानिच ॥ ५० ॥
अनुभूयततस्त्वंतेस्वर्गमक्षयमाप्स्यसि ॥ पूर्वजन्मकृतंसर्वंयत्त्वयापरिचेष्टितम् ॥ ५१ ॥ तन्मयाकथितंविप्रतवाग्रेपरिचेष्टितम् ॥ एवंज्ञात्वामहाभा
गवैशाखेचविशेषतः ॥ ५२ ॥ स्नात्वासम्यग्विधानेनमधुसूदनमर्चय ॥ देवमाराध्यगोविंदंनारायणमनामयम् ॥ ५३ ॥ प्राप्स्यसित्वंसुखंपुत्रंधनानिह
रिमव्ययम् ॥ ५४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ब्रह्मात्मजेनापिमहानुभावःसविप्रवर्यःपरिबोधितोहि ॥ हर्षेणयुक्तःसमहानुभावोभक्त्यावसिष्ठंप्रणिपत्य
तत्र ॥ ५५ ॥ आमंत्र्यविप्रंसजगामगेहंतांप्राहभार्यांसुमनांमहर्षिः ॥ सर्वंहिवृत्तंममपूर्वचेष्टितंतेनैवविप्रेणतवप्रसादात् ॥ ५६ ॥ भद्रेवसिष्ठेनविकाशनीतम
द्यैवमोहःपरिनाशितोमे ॥ आराधयिष्येमधुसूदनंतुश्रीमाधवेमासिनिमज्ज्यभक्त्या ॥ ५७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आकर्ण्यवाक्यंपरमंपवित्रंसुमं
गलंमंगलहेतुमुच्चैः ॥ हर्षेणयुक्तातमुवाचकांतंधन्योसिविप्रेणविबोधितस्त्वम् ॥ ५८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येदेवशर्मोपा
ख्यानेनवतितमोऽध्यायः ॥ ९० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ देवशर्मामहाप्राज्ञःसमंसुमनसातया ॥ तीर्थेकनखलेपुण्येगंगायामतिविश्रुते ॥ १ ॥ वैशाखे
विधिनास्नानंचक्रेमेषस्थितेरवौ ॥ पूजयामासविधिवन्मधुसूदनमच्युतम् ॥ २ ॥ यमैःसनियमैर्युक्तःशक्त्याकिंचिद्ददौततः ॥ हविष्यभुग्भूमिशायी
ब्रह्मचर्यव्रतस्थितः ॥३॥ कृच्छ्रादितपसाक्षामोध्यायन्नारायणंहृदि ॥ तत्रप्राप्यसवैशाखींदत्वामधुतिलादिकम् ॥ ४ ॥ विप्रेभ्योभोजनंदत्वाभक्त्याधे
नुंसदक्षिणाम् ॥ अच्छिद्रंप्रार्थयामासतत्रस्नानस्यभूसुरान् ॥ ५ ॥ सापिसाध्वीचसुश्रोणीपतिभक्तिपरायणा ॥ पतिंशुश्रूषतेनित्यंस्नात्वासंपूज्यके
शवम् ॥ ६ ॥ तौदंपतीततोयातौस्वगेहंसाधुहर्षितम् ॥ कृतकृत्यावथात्मानौमन्यमानावसंशयम् ॥ ७ ॥ तेनपुण्यप्रभावेनकालेनकियताकिल ॥
बभूवुरमितास्तस्यधनधान्यानिसंपदः ॥ ८ ॥ तनयाविनयोपेताश्चत्वारःश्रुतिकोविदाः ॥ धर्मज्ञावैष्णवानित्यंपितृमातृपरायणाः ॥ ९ ॥ बभूवुरमि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तप्रज्ञाःपुरुषार्थायबोधिताः ॥ विख्याताविधितत्त्वज्ञाब्रह्मज्ञाब्रह्मतत्पराः ॥ १० ॥ समग्रगुणसंपन्नाःसंप्रतिष्ठंतिकीर्तयः ॥ ११ ॥ तौदंपतीसुतसमग्रसमृद्धसौख्यंपुण्योदयंसमुपयुज्यततश्चिरेण ॥ स्नानंपरंपरममीयतुरस्यभक्त्याश्रीमाधवेचसुकृतस्यनृपप्रसादात् ॥ १२ ॥ यथैवमाधवःसाक्षाद्विद्यालक्ष्मीधवःस्मृतः ॥ तथैवमाधवोमासोमधुसूदनवल्लभः ॥ १३ ॥ इदंमाधवमाहात्म्यंकिंचित्संक्षेपतोनघ ॥ मयातेकथितंवीरयत्पुराचपितुःश्रुतम् ॥ १४ ॥

॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेनारदांबरीषसंवादेवैशाखमाहात्म्येएकनवतितमोऽध्यायः ॥ ९१ ॥

॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्यसभूपतिः ॥ प्रणम्यविस्मितःप्राहचिंतयन्मनसाहरिम् ॥ १ ॥ ॥ अंबरीषउवाच ॥ ॥ कथमेतद्विमुह्यामःस्वल्पायासेनयन्मुने ॥ शूद्रःपापसमाचारोलेभेब्राह्मण्यमुत्तमम् ॥ २ ॥ ब्राह्मण्यंदुर्लभंतातसुकृतैर्विविधैरपि ॥ कथंमाधवमासस्यस्नानेनैवापसोधमः ॥ ३ ॥ नयज्ञदानैर्नतपोभिरुग्रैर्नपुण्यसंज्ञैरपरैरपीश ॥ अस्माद्दृशोभूपतयोर्थवंतोनतेलभंतेवनिदैवतत्वम् ॥ ४ ॥ सगाधिसूनुर्विविधंतपोपिचिरंविधायानिशमेवघोरम् ॥ कृच्छ्रेणलेभेशतवर्षपूर्णैरहोकथंचिद्बहुभिःप्रयत्नैः ॥ ५ ॥ कथंसवर्णाधमएषपापःस्वधर्महीनोधनवानदाता ॥ पुण्यादनायासकृतादमुष्मादल्पादिहावापसरामतत्वम् ॥ ६ ॥

॥ नारदउवाच ॥ ॥ सत्यमुक्तंत्वयाराजन्ब्राह्मण्यमतिदुर्लभम् ॥ तथापिगतयःसूक्ष्मादुर्ज्ञेयाधर्मतत्वतः ॥ ७ ॥ विचित्राणिचकर्माणिविचित्राभूतभावना ॥ विचित्राणिचभूतानिविचित्राःकर्मशक्तयः ॥ ८ ॥ कदाचित्सुकृतंकर्मकूटस्थंयदवापितम् ॥ केनचित्कर्मणाभूपशुभेनपरिवर्धते ॥ ९ ॥ फलंददातिसुमहत्तस्मिन्नपिचजन्मनि ॥ धर्मोगहनसूक्ष्मोयंनीयतेनयथातथा ॥ १० ॥ नतस्यफलदानस्यश्रूयतेकालनिश्चयः ॥ यत्किंचित्सुकृतंकर्मच्छन्नंपापांतरैरपि ॥ ११ ॥ तदागत्यकुतःक्वापिसुफलंचप्रयच्छति ॥ कृतस्यनेहनाशोस्तिपुण्यस्यदुरितस्यच ॥ १२ ॥ तथापिबहुभिःपुण्यैर्दुरितंयातिदारुणम् ॥ यदुक्तंभवताराजन्नायासाधिक्यतोभवेत् ॥ १३ ॥ तत्फलंतत्रतत्रापिश्रृणुसत्यंमयोदितम् ॥ अनायासमहायासौयद्यल्पत्वमहत्त्वयोः ॥ १४ ॥ महाव्रतास्ततस्तेस्युःसततंकर्मकादयः ॥ सिंहव्याघ्रादिमूत्रादौप्रयासाबहुलास्ततः ॥ १५ ॥ पंचगव्यप्रशस्तत्वंव्रतमध्येततोभवेत् ॥ इतिकर्तव्यबाहुल्यंमहत्त्वंचेत्तदल्पता ॥ १६ ॥ जलाग्न्यादिप्रवेशस्यप्रसज्येतव्रतांतरात् ॥ इदमल्पंमहत्त्वंतदितिनैवानियामकः ॥१७॥ फलंयथोदितंशास्त्रेतदेवस्यान्महोदयम् ॥ यथाल्पनाशोमहतामहन्नाशस्तथाल्पतः ॥ १८ ॥ किंत्वल्पविस्फुलिंगेनतृणनाशःप्रदृश्यते ॥ अजामिलोपिभूपालदास्याःपतिरितिस्मृतः ॥ १९ ॥ धर्मपत्नीपरित्यागीनित्यंपापपथिस्थितः ॥ म्रियमाणःसुताह्वानंचक्रेनारायणेतिच ॥ २० ॥ तथायन्नामग्रहणात्पदंलेभेसुदुर्लभम् ॥ अनिच्छयापिदहतिस्पृष्टोहुतवहोयथा ॥२१॥ तथादहतिगोविंदनामव्याजादपीरितम् ॥२२॥ हत्यायुतंशपनहासहस्रमुग्रंगुर्वंगनाकोटिनिषेवणंच ॥ स्तेयान्यशेषाणिहरेः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प्रियेणगोविंदनाम्नानिहतानिसद्यः ॥२३॥ विष्णुभक्तिमयंवीरयत्किंचित्क्रियतेल्पकम् ॥ सुकृतंसाधुविदुषातदक्षयफलंभवेत् ॥ २४ ॥ संदेहोनचकर्तव्यो माधवेमासिमाधवम् ॥ समाराध्यजनोभक्त्यातत्तद्वांछितमाप्नुयात् ॥ २५ ॥ अपत्यंद्रविणंदाराधराहर्म्यंहयागजाः ॥ सुखानिस्वर्गमोक्षौचनदूरेहरिभक्तितः ॥ २६ ॥ एवंशास्त्रोक्तविधिनास्वल्पेनापिनसंशयः ॥ पापस्यमहतोपिस्यात्क्षयःसम्यग्विधानतः ॥ २७ ॥ फलाधिक्यंभवेद्विद्वन्नाधिक्याद्भावकर्मणोः ॥ सूक्ष्माधर्मस्यगतयोदुर्ज्ञेयाविबुधैरपि ॥ २८ ॥ प्रियोमाधवमासोयंमाधवस्यमहात्मनः ॥ एकोपित्रिषुलोकेषुसमग्रेप्सितदायकः ॥ २९ ॥ पुण्येनगांगेनजलेनकालेदेशेबुधःस्नानपरःकथंचित् ॥ आजन्मनोभावहतोपिदातानशुध्यतीत्येवमतंममैतत् ॥ ३० ॥ प्रज्वाल्यवह्निंघृततैलसिक्तंप्रदक्षिणावर्तशिखंस्वकाले ॥ प्रविश्यदग्धःकिलभावदुष्टोनस्वर्गमाप्नोतिफलंनचान्यत् ॥ ३१ ॥ गंगादितीर्थेषुवसंतिदेवादेवालयेयक्षगणाश्चनित्यम् ॥ विनाशनंयांतिकृतोपवासाभावोज्झितास्तेनफलंलभंते ॥ ३२ ॥ भावंततोहृत्कमलेनिधायश्रीमाधवंमाधवमासिभक्त्या ॥ यजेतयःस्नानपरोविशुद्धःपुण्यंनशक्त्यावयमस्यवक्तुम् ॥३३॥ इहार्थेपिपुरावृत्तमाकर्णयमहीपते ॥ विचित्रंकथयिष्यामिफलंकिमपिकर्मणाम् ॥३४॥ तस्यमाधवमासस्यप्रसादान्माधवस्यच ॥ [1]यथापिब्राह्मणीकाचित्स्वैरिण्यापशुभंफलम् ॥ ३५ ॥ दिवोदासेतिविख्यातःपुराकांतीश्वरोभवत् ॥ तस्यापत्यंमहारत्नंनारीणामुत्तमंसदा ॥ ३६ ॥ गुणरूपसमायुक्तासुशीलाचारुमंगला ॥ दिव्यादेवीतिविख्यातारूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ ३७ ॥ पित्रात्वालोकितासातुरूपलावण्यसंयुता ॥ सतांदृष्ट्वादिवोदासोदिव्यांदेवींसुतांतदा ॥ ३८ ॥ कस्मैचदीयतेकन्यासुवरायमहात्मने ॥ इतिचिंतापरोभूत्वासमालोक्यनरोत्तमः ॥ ३९॥ रूपदेशस्यराजानंसम्यग्ज्ञात्वामहीपतिः ॥ चित्रसेनंमहात्मानंसमाहूयततोनृपः ॥ ४० ॥ कन्यांददौदिवोदासश्चित्रसेनायधीमते ॥ तस्याविवाहकालस्यसंप्राप्तेसमयेनृप ॥ ४१ ॥ मृतोसौचित्रसेनस्तुकालधर्मेणवैकिल ॥ दिवोदासश्चधर्मात्माचिंतयामासभूपतिः ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणांश्चसमाहूयपप्रच्छनृपनंदन ॥ अस्याविवाहकालेतुचित्रसेनोदिवंगतः ॥४३॥ अस्यास्तुकीदृशंकर्मभविष्यतिब्रुवंतुमे ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ विवाहोजायतेराजन्कन्यायास्तुविधानतः ॥ ४४ ॥ पतिर्मृत्युंप्रयात्येवयोवात्यागंकरोतिच ॥ महाधिव्याधिनाभीतस्त्यागंकृत्वाप्रयातिच ॥ ४५ ॥ प्रव्राजितोभवेद्राजन्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते ॥ तस्यांरजस्वलायांचअन्यःपतिर्विधीयते ॥ ४६ ॥ विवाहंतुप्रधानेनपिताकुर्यान्नसंशयः ॥ एवंराजन्समादिष्टंधर्मशास्त्रेशुभैर्जनैः ॥४७॥ विवाहःक्रियतामस्याइत्यूचुस्तेद्विजोत्तमाः ॥ दिवोदासश्चधर्मात्माब्राह्मणैस्तुप्रणोदितः ॥ ४८ ॥ विवाहार्थंमहाराजमानसंकृतवान्नृप ॥ पुनर्दत्ताप्रदानेनादिव्यादेवीनृपोत्तम ॥ ४९ ॥ पुष्पसेनायपुण्यायतस्मैराज्ञेमहात्मने ॥ मृत्युधर्मंगतोराजाविवाहसमयेपिसः ॥ ५० ॥ यदायदामहाभागोदिव्यादेव्याश्च

१. इयंदिव्यादेवीकथापि द्वितीये भूमिखंडे प्रोक्तास्ति। सैवेहवैशाखमासमाहात्म्यप्रसंगेन पुनरनूदितेति बोद्धव्यं सुधीभिः। केषुचित्पुस्तकेष्वत्र दृश्यते। अन्येषु पुस्तकेषुनास्ति।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूपतिः ॥ करोतिसपितोद्योगंविवाहस्यातिदुःखितः ॥ ५१ ॥ भर्तापिम्रियतेकालेप्राप्तलग्नस्तदातदा ॥ एकविंशतिभर्तारःकालेकालेमृतास्ततः ॥ ५२ ॥
ततोराजामहादुःखीसंजातःख्यातविक्रमः ॥ समालोक्यतमाहूयमंत्रिभिःसहनिश्चलः ॥ ५३ ॥ स्वयंवरेमहाबुद्धिंचकारपृथिवीपतिः ॥ अथतेनसमाहूतारा
जानोविविधानृपाः ॥ ५४ ॥ स्वयंवरार्थेवैतस्याबहवोधर्मतत्पराः ॥ तस्यास्तुरूपसंक्षुब्धामृत्युनापेषितानृपाः ॥ ५५ ॥ संग्रामंचक्रिरेमूढाम्रृता
स्तेथपरस्परम् ॥ एवंतेषांक्षयोजातःक्षत्रियाणांनरेश्वर ॥५६॥ दिव्यादेवीचदुःखार्तारुरोदकरुणंततः ॥ बालामालोक्यतांराजारुदंतींचातिदुःखिताम् ॥५७॥
पुरोधसंचधर्मज्ञंज्ञानवंतंतपस्विनम् ॥ जातूकर्णंप्रणम्यादौविनयान्वितकंधरः ॥ ५८ ॥ ॥ दिवोदासउवाच ॥ ॥ कथयस्वप्रसादेनकिमेतस्या
हिपातकम् ॥ दिव्यादेव्यास्तुमेपुत्र्यायदेतच्चेष्टितंकृतम् ॥ ५९ ॥ ॥ जातूकर्णउवाच ॥ ॥ तस्यास्तुचेष्टितंवीरदिव्यादेव्यावदाम्यहम् ॥ पूर्वजन्मकृतं
सर्वंतन्मेनिगदतःशृणु ॥६०॥ आस्तेवाराणसीपुण्यानगरीपापनाशिनी ॥ तस्यामास्तेमहाप्राज्ञःसुवीरोनामनामतः ॥ ६१ ॥ वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधनधा
न्यसमाकुलः ॥ तस्यभार्यामहाप्राज्ञचित्रानाम्नसुविस्मृता ॥ ६२ ॥ कुलाचारंपरित्यज्यदुराचारेणवर्तते ॥ नमन्यतेहिभर्तारंरौद्रकृत्येचवर्तते ॥ ६३ ॥ पुण्य
कार्यविहीनातुपापंचरतिदुर्मतिः ॥ भर्तारंभर्त्सतेनित्यंस्वैरिणीकलहप्रिया ॥ ६४ ॥ नित्यंपरगृहेवासनिरताभ्रमतेधिकम् ॥ परिच्छिद्रंसमापश्येद्दुष्टाभूते
पुसर्वदा ॥ ६५ ॥ साधुनिंदारतापापाबहुहास्यकरीसदा ॥ कुसंगतिरतावाचादुराचारजनप्रिया ॥ ६६ ॥ धूर्ताधर्मजनद्वेषकरीअनृतभाषिणी ॥ विज्ञायैवं
सुवीरोस्याउपयेमेततोपराम् ॥ ६७ ॥ तयानवीनयावीरोभार्ययासहितोनिशम् ॥ यथासुखंसबुभुजेविषयान्मनसःप्रियान् ॥ ६८ ॥ धर्माचारेणपु
ण्यात्मासत्यपुण्यमतिःसदा ॥ सत्ययामितयासत्यासुमत्याराधितोबभौ ॥ ६९ ॥ निरस्तातेनसाचित्राविचित्रावरवर्णिनी ॥ स्वैरिणीगुणसंसर्गधर्म
विद्वेषिणीततः ॥ ७० ॥ भ्रमतेजारसंयुक्तामुक्ताचारागतत्रपा ॥ सापापरतसंयुक्तारक्तादूतीविकर्मणि ॥ ७१ ॥ कुशलाकुट्टिनीकर्मकलासुत्वन्ययोषि
ताम् ॥ गृहभंगमसौचक्रेवक्रेणमनसाहिता ॥७२॥ साध्वींनारींसमाहूयपापवाक्यैश्चनोदयेत् ॥ नर्मलोभकथाकेलिप्रत्ययोत्पत्तिहेतुभिः ॥७३॥ मनांसिचाल
येत्पापापुरुषाणांचयोषिताम् ॥ साधूनांसाश्चियोभव्याःपरेभ्यःप्रतिपादयेत् ॥ ७४ ॥ कारयत्येवकपटंधर्मग्रामविवर्जनम् ॥ एवंवर्षशतंभुक्त्वापश्चाद्वेश्या
विधिस्थिता ॥ ७५ ॥ कालेननिधनंप्राप्तासततंपापनिश्चया ॥ जातातवगृहेपुत्रीदिव्यादेवीतिसासुता ॥ ७६ ॥ सुंदरीरूपसंपन्नापुरादृष्टेननोदिता ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादिवोदासोतिविस्मितः ॥ उवाचराजामधुरंजातूकर्णंमुनिंवचः ॥ ७७ ॥ ॥ दिवोदासउवाच ॥ ॥
यदीदृशीसादुरितप्रचारासदादुराचाररताप्रयाता ॥ कथंममश्रीपतिदैवतस्यमहाकुलीनस्यसुतानुरूपा ॥ ७८ ॥ सुदुर्लभंराजकुलेविशालेलेभेचसाश्रीम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिजन्मधन्यम् ॥ पुण्येनकेनापिमुनेपवित्रेचित्राविचित्रेणचकर्मकर्त्री ॥ ७९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाभूमिपस्यमुनिस्ततः ॥ विवादस्यकिंचित्प्राज्ञोवचःसूनृतमब्रवीत् ॥ ८० ॥ ॥ जातूकर्णउवाच ॥ ॥ चित्राविचित्रसुरतैरथवंचयंतीप्रच्छन्नकामुकविटान्धनधीविहीनान् ॥ वेश्याबभूवविषपानमितश्चरित्वाकालेननागनगरेमहातिप्रसिद्धे ॥ ८१ ॥ कोपितत्रसमायातःसायंविप्रःक्षमार्दितः ॥ अर्द्यमानोविशुद्धात्मानगरे नागसंज्ञके ॥ ८२ ॥ अपश्यन्नपरंस्थानंमूढश्चित्रागृहंययौ ॥ तयासंमोहितोत्यर्थंवेश्ययादृष्टियोगतः ॥ ८३ ॥ पादसंवाहनस्नानतांबूलास नभोजनैः ॥ विलासैस्तोषितःसोपिखेदहीनोभवत्तदा ॥ ८४ ॥ ततोविचित्रैःसुरतोपचारैरदृष्टबुद्ध्यैवतयासविप्रः ॥ संसेवितोऽयंरजनी मशेषामवाहयद्भावविशेषलुब्धः ॥ ८५ ॥ प्रातःप्रयाणाभिमुखःकथंचिदुवाचचित्रामनुरक्तचित्तः ॥ संतोषितःस्वैश्चरितैःस्वकृत्यैर्वचस्तयाचै कथियातदानीम् ॥ ८६ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ कार्यःप्रत्युपकारस्तेतोषितेनमयाप्रिये ॥ स्वदृढंचनिजंदुःखंकथयाम्यविशेषतः ॥ ८७ ॥ पुराकथांहिवदतांविप्राणांनर्मदातटे ॥ शुभंयत्सर्वपापघ्नंतदाकर्णयसादरम् ॥ ८८ ॥ योदिनत्रयमपिप्रयत्नतःस्नातिमेषउपयातिभास्करे ॥ भास्करेनुदितएवमाधवेमासिसोघनिचयैर्विमुच्यते ॥ ८९ ॥ संपूर्णमपिवैशाखेयोबहिःस्नानमाचरेत् ॥ विधिनामाधवंदेवमर्चयेत्सोपिपापहा ॥ ९० ॥ पुण्यतीर्थेविशेषेणस्नानदानक्रियादिभिः ॥ महापापैर्विमुच्येतमानवोमासिमाधवे ॥ ९१ ॥ तावन्महापापचयःशरीरेशरीरिणस्तिष्ठतिनिर्विशं कः ॥ यावन्मुदाचोषसिमेषराशिमुपागतेमज्जतिनोदिनेशे ॥ ९२ ॥ एवमाकर्णितस्तेषांविप्राणांवदतांमया ॥ अनेकदुरितांभोधितरणेपोतउ त्तमः ॥ ९३ ॥ अदूरेशिवदेहाचवर्ततेसौसरिद्वरा ॥ तत्रस्नातुंगमिष्येहंतदाघौघवधायच ॥ ९४ ॥ यदितेरोचतेकांतेविरक्तंवामनोभवेत् ॥ तन्मया त्वंसमागच्छवैशाखस्नानहेतवे ॥ ९५ ॥ अनित्यंजीवितमिदंयौवनंचातिसुंदरम् ॥ हेतुर्नरकवासस्यदुर्वारश्चसनोभवेत् ॥ ९६ ॥ आराधितस्त्वयाहंच पातितोदुरितार्णवे ॥ महतामपियत्सत्यंदुष्टस्थितशरीरिणाम् ॥९७॥ किमत्रबहुनोक्तेननविलंबोचितःक्षणः ॥ उद्धरिष्येपिभवतींविरक्तिर्यदितेहृदि ॥९८॥ ॥ चित्रोवाच ॥ स्वामिन्नदृष्टयोगेनतवसंगतिधर्मतः ॥ ध्रुवंविरक्तंमच्चेतोनिंद्यमेतद्भवंप्रति ॥ ९९ ॥ नूनमेवंमयाशास्त्रेश्रुतंयत्साधुसंगमः ॥ अचिंत्यायै नमस्तस्यैततोनियतायैपुनः ॥ १०० ॥ ॥ जातूकर्णउवाच ॥ ॥ इतिभाष्यततस्तेनसमंचित्राययौतदा ॥ विद्यमानंधनंकिंचिदादायमुनिनोदि ता ॥१०१॥ ततःपरंसोपिपुनर्द्विजन्मावैशाखमासेशिवदेहदेहम् ॥अवापसस्नौचदिनेशमस्यैस्नानायसद्योथददौदयालुः ॥१०२॥ हृदयालुरयंविप्रःस्नाप यामासतांतदा ॥ यथोचितविधानेनचित्रामुच्चित्रभाषिणीम् ॥ १०३ ॥ वैशाखस्नानमाहात्म्यंतत्रशुश्रावसामुदा ॥ पठमानेषुविप्रेषुपुराणानिपृथक्पृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थक् ॥१०४॥ यस्यश्रवणमात्रेणक्षीयतेदुरितांधकः ॥ यथासूर्योदयेनैवातिमिरौघःप्रणश्यति ॥१०५॥ साशिवेशिवतनूजलेपुनःस्नानतोऽजनिकरेविधान
तः ॥ स्नानतोविमलमानसोदयासूर्यकांतिरिवनिर्मलावभौ ॥ १०६ ॥ तत्रमज्जंतिरेवायांसेवायांनिरताहरेः ॥ वैशाखेविविधालोकालोकानंत्यमभीप्स
वः ॥ १०७ ॥ येनर्मदायामिहशर्मदायामशुद्धकायानपिसौधयंति ॥ विशेषतोमाधवमासिमर्त्याभवंतिमर्त्याधिपलोकलीलाः ॥ १०८ ॥ आजन्मनोघं
स्मरणेनरेवानिहंतिदृष्टादशजन्मजंपुनः ॥ स्नाताकथंचिच्छतयोनिजातंसंसेवितायच्छतिरुद्रलोकम् ॥ १०९ ॥ सकलंमाधवंमासंसाचित्रानर्मदाजले ॥
सस्नौकिंचिद्ददौदानंशक्त्याविप्रेषुनित्यशः ॥ ११० ॥ सर्वपापहरंस्तोत्रंशृणोतिश्रद्धयाहरेः ॥ विप्राणांतत्रपठतांसंगादस्यद्विजन्मनः ॥ १११ ॥ निम
ज्ज्यसामाधवमासिपूर्णेरेवाजलेतत्रमहीसुरेभ्यः ॥ अच्छिद्रमासाद्ययथाविधानंतत्रापिचित्रापिचकारमासम् ॥ ११२ ॥ कुटीरकंतंतुनवंविधायसुदेवनामापि
सभूमिदेवः ॥ उवासरेवासलिलेनिमज्जंश्चित्रोपरोधादनिशंदयातः ॥ ११३ ॥ अथकालेनकियताकालधर्ममुपेयिवान् ॥ विप्रस्तदनुसाचित्राचिरे
णैवमृतानृप ॥ ११४ ॥ तेनमाधवमासस्यसुकृतेनतदैवसा ॥ पुत्रीतवाभवन्नूनमदृष्ट्वायमयातनाम् ॥ ११५ ॥ तस्यकर्मविपाकोयंयदातंभू
पतेःकुलम् ॥ वैष्णवंविशदंवीरदुष्प्राप्यंपापकर्मभिः ॥ ११६ ॥ दिव्यादेवीवरंनामजातंचास्यांनरोत्तम ॥ यच्चदत्तवतीचान्नंभोग्यसौख्यसुखा
निच ॥ ११७ ॥ ब्राह्मणायपुरातस्मैगणिकात्वेपिसंगता ॥ स्नात्वाचमाधवेमासिकिंचित्तत्रापियद्ददौ ॥ ११८ ॥ तस्यदानस्यसाभुंक्तेस्नान
स्यचफलोदयम् ॥ पिबतेशीतलंतोयंमिष्टान्नंचतथानिशम् ॥ ११९ ॥ दिव्यान्भोगान्प्रभुंजानावर्ततेचप्रभोर्गृहे ॥ भुंजतेविधिदत्तंचदुःखशोकादि
पीडिता ॥ १२० ॥ यत्पुरानरनारीणांगृहभंगरताभवत् ॥ तस्यकर्मविपाकोयमस्याःकिंचिदुपस्थितः ॥ १२१ ॥ माधवस्नानमाहात्म्याद्द्विनैवय
मयातनाम् ॥ महापापापितेवीरसुंदरीसासुताभवत् ॥१२२ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंतवपुत्र्याविचेष्टितम् ॥ सर्वजन्मभवंवीरकर्मदुष्कर्मसंभवम् ॥ १२३ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येचित्रोपाख्यानेद्विनवतितमोऽध्यायः ॥ ९२ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ जातूकर्णवचश्चित्रमेवमा
कर्ण्यभूपतिः ॥ तमुवाचनमस्कृत्यज्ञानिनंमुनिमादरात् ॥ १ ॥ ॥ दिवोदासउवाच ॥ ॥ कथमेषाविमुच्येतदुःखादस्मान्मुनेधुना ॥ ॥ जातूक
र्णउवाच ॥ ॥ कथयामिमहत्पुण्यंयेनेयंसुखिताभवेत् ॥ २ ॥ अप्रकाशमपिप्रायःप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ स्वल्पमप्यद्भुतंकर्मविकर्मशतना
शनम् ॥ ३ ॥ यथाहरेर्ध्यानबलेनपापंविनाशमायातिमहत्समग्रम् ॥ प्रातस्तदामाधवमासदानस्नानेनघोरंविलयंप्रयाति ॥ ४ ॥ यथाहरेर्भीतिभयेननागा
नश्यंतिसर्वेनिचयास्तथैव ॥ नूनंरवौमेषगतेविभातिस्नानेनतीर्थेचहरिस्तवेन ॥ ५ ॥ तेजसावैनतेयस्यपन्नगाइवपातकाः ॥ विद्रवंतिचवैशाख

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्नानेनोपासिनिश्चितम् ॥ ६ ॥ तस्माद्दियापिभूपालदिव्यादेवीपुनःस्वयम् ॥ कृत्वावैशाखश्रवणंश्रुत्वापापहरंस्तवम् ॥ ७ ॥ भवित्रीभर्तुःसंयोगसुख
संभोगभागिनी ॥ सुदेवोपिसजातोस्तिपांड्यदेशाधिपोबली ॥ ८ ॥ वैशाखमासिरेवायांस्नानपुण्येनभूपते ॥ तस्माएवसुतांदेहिविशुद्धांस्नानतस्तथा ॥९॥
माधवस्यपुनःस्तोत्रंश्रवणान्माधवस्यच ॥ संदेहोनात्रकर्त्तव्योविचित्रंपश्यभूपते ॥ १० ॥ इहामुत्रफलंतस्यसमाख्यंपुण्यकर्मणः ॥ ॥ नारदउवाच ॥
इत्याकर्ण्यैवमुदितोराजातमखिलंततः ॥ ११ ॥ कारयामासतांपुत्रींजातूकर्णोदितंविधिम् ॥ वीरसेनेनतेनैवपांड्यदेशाधिपेनसा ॥ १२ ॥ पुराजन्मैकसु
हृदादिव्यादेवीविवाहिता ॥ बुभुजेभूरिविषयांश्चिरंसुचरितव्रता ॥ १३ ॥ वीरसेनेनसुहृदापूर्वजन्मकृतेनच ॥ एतत्तेकिंचिदाख्यातमंबरीषसमासतः ॥
॥ १४ ॥ वैशाखस्नानमाहात्म्यंकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि ॥ १५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येचित्रोपाख्यानेत्रिनवतितमोऽध्यायः ॥
॥९३॥ छ ॥ ॥ अंबरीषउवाच ॥ ॥ पापप्रशमनंस्तोत्रंश्रोतुमिच्छामितद्विभो ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापराशिर्विलीयते ॥ १ ॥ धन्योस्म्यनुगृही
तोस्मिश्रावितोस्मिशुभंविधिम् ॥ विकर्मोपार्जितंयस्यश्रवणादेवहीयते ॥ २ ॥ चित्रंकिमत्रमधुसूदनदैवतस्यमासस्यपुण्यसवनैरिहमाधवस्य ॥ स्नानै
नैरवश्यविहितैरघराशिनाशःस्याद्यस्यनामपठनादपितस्यलोकः ॥ ३ ॥ तदेवपुण्यंपरमंपवित्रंहृद्यंचलोकेसुकृतैकलभ्यम् ॥ यदुच्यतेकेशवनामधेयं
मन्येमुनेमाधवमासिभव्यम् ॥ ४ ॥ धन्यास्तुतेमाधवमासिनामस्मरंतियेऽहोमधुसूदनस्य ॥ तस्यैवमेकिंचिदहोचरित्रंपुनःपवित्रंवदविश्वजन्यम् ॥ ५ ॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ वचःसमाकर्ण्यहरिप्रियस्यप्रीतोमुनिस्तस्यनृपोत्तमस्य ॥ समाधवस्नानसमुत्सुकोपिकथारसेनाहसमाधवस्य ॥ ६ ॥ ॥ नार
दउवाच ॥ ॥ सत्यंमहीपालमिथोमुकुंदकथारसालापविधिर्विशुद्धः ॥ त्वयासमंमाधवमासधर्मस्नानाधिकोयंहरिदैवतेन ॥ ७ ॥ जीवितंयस्यधर्मार्थं
धर्मोहर्यर्थमेवच ॥ अहोरात्राणिपुण्यार्थंतंमन्येवैष्णवंभुवि ॥ ८ ॥ किंचिद्वक्ष्यामितेराजन्वैशाखस्नानजंफलम् ॥ अस्मत्पितापिनोवक्तुमलंविस्तरतो
खिलम् ॥ ९ ॥ यत्रमज्जनमात्रेणप्रेतामुक्तिमुपागताः ॥ माधवेमासितेपापानर्मदासलिलेपरे ॥ १० ॥ पुरातीर्थप्रसंगेनभ्रमन्कोपिमहीसुरः ॥ मुनिशर्मे
तिविख्यातोधर्मात्मासत्यवाक्छुचिः ॥ ११ ॥ युक्तःशमदमाभ्यांचक्षांतिसंतोषसंयुतः ॥ युक्तःसपितृकार्येषुश्रुतिस्मृतिविधानवान् ॥ १२ ॥ यु
क्तोमधुरवाक्येषुसंयुक्तोहरिपूजने ॥ युक्तोवैष्णवसंसर्गेत्रिकालज्ञानवान्मुनिः ॥ १३ ॥ स्वकर्मणिरतोधीरोहृदयालुःप्रियाप्रियः ॥ दयालुर्रतिमेधावीतत्व
विद्ब्राह्मणप्रियः ॥ १४ ॥ माधवेमासिरेवायांस्नानार्थंप्रतिसंचरन् ॥ अग्रतःपंचपुरुषान्ददर्शातीवदुःखितान् ॥ १५ ॥ परस्परमसंसर्गकारिणःकृष्ण

१ दानैः–इ० पा० । २ गोविंदगेहे गमनाय यत्र–इ० पा० । ३ मन्ये मनःस्थं मधुसूदनस्य लोके सतां सत्सुकृतैकसूत्रम्–इ० पा० । ४ मन्ये–इ०पा० । ५ पापाः–इ० पा० । ६ अतितेजस्वी–इ० पा०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विग्रहान् ॥ वटच्छायामुपाश्रित्यसमासीनानवस्थितान् ॥१६॥ पश्यंतोदिक्षुसर्वासुदुरितोद्विग्नचेतसः ॥ तानालोक्यद्विजश्रेष्ठश्चिंतयामासविस्मितः॥१७॥
अत्रैतेकेनराभीताविपिनेदीनचेष्टिताः ॥ [1]चौरावाविकृताकाराद्दश्यंतेसंगभागिनः ॥ १८ ॥ परस्परंचभाषंतः[2]क्लेशाःकृष्णवपुःश्रियः ॥ यावदेवंसविप्राग्र्यो
विचारयतिधीरधीः ॥ १९ ॥ तावदागम्यतेसर्वेदूरस्थामुनिमादरात् ॥ बद्धांजलिपुटाभूत्वाप्रणम्योचुरितिस्फुटम् ॥ २० ॥ पंचपुरुषाऊचुः ॥ [3]भव्यंभवं
तंपुरुषोत्तमंवैविभ्राजमानंचरितेनमान्यम् ॥ मन्यामहेविप्रदयालुमुख्यंवाचंसमाकर्णयनोसिमैत्रः ॥ २१ ॥ संतःप्रतिष्ठादीनानांदैवा[4]दुद्धूतपापिनाम् ॥
आर्तानामार्तिहंतारोदर्शनादेवसाधवः ॥ २२ ॥ [5]अहंपांचालदेशीयःक्षत्रियोवीरवाहनः ॥ ब्राह्मणंहतवान्मोहाच्[6]छरेणशब्दवेधिना ॥ २३ ॥ शिखासूत्र
विहीनस्तुतिलकेनविवर्जितः ॥ अटामिजगतीमेनांब्रह्मघ्नोहमितिब्रुवन् ॥ २४ ॥ ब्रह्मघ्नायातिपापायभिक्षामह्यंप्रदीयताम् ॥ एवंसर्वेषुतीर्थेषुभ्रमन्नत्रास्मि
चागतः ॥ २५ ॥ ब्रह्महत्यानमेद्यापिप्रयातिमुनिसत्तम ॥ एवंमेवर्षमेकंहिव्यतीतंकुर्वतोविभो ॥ २६ ॥ दह्यमानस्यपापेनशोकाकुलितचेतसः ॥ चंद्र
शर्मापरोविप्रोयोयंसंलक्ष्यतेद्विज ॥ २७ ॥ गुरुघातीसतुब्रह्मन्मोहाकुलितमानसः ॥ मोहाकुलितचित्तत्वाद्गुरुघातकउच्यते ॥ २८ ॥ निवसन्मागधे
देशेसंत्यक्तःस्वजनैस्ततः ॥ दैवादसावपिमुनेभ्रमन्निहसमागतः ॥ २९ ॥ शिखासूत्रविहीनस्तुविप्रलिंगविवर्जितः ॥ मयापृष्टस्तुवृत्तांतंसत्यमेवावद
द्विजः ॥ ३० ॥ वसतायद्गुरोर्गेहेक्रोधाकुलितचेतसा ॥ महामोहगतेनापियथावैघातितोगुरुः ॥ ३१ ॥ तेनपापेनदग्धोसौवर्ततेशोकपीडितः ॥ तृती
योयंपुनःस्वामिन्वेदशर्मासमाहितः ॥ ३२ ॥ सुरापोब्राह्मणोजातोमोहाद्वेश्याप्रसंगतः ॥ पृष्टोमयायमपिमेयथावृत्तंतथाब्रवीत् ॥ ३३ ॥ आत्म
नश्चेष्टितंसर्वमनस्तापेनपीडितः ॥ निरस्तःसर्वलोकैश्चभार्याबंधुजनैरपि ॥ ३४ ॥ तेनपापेनसंलिप्तोभ्रमन्नत्रायमागतः ॥ चतुर्थो[7]विधुरोनामवैश्योयं
गुरुतल्पगः ॥ ३५ ॥ मोहान्मासत्रयंयावद्वेश्याभूतांचमातरम् ॥ बुभुजेसविदेहस्थांज्ञाततत्वस्ततश्चरन् ॥ ३६ ॥ दुःखितोऽभ्यागमद्भूमिंभ्रम
न्निहमुनेपुनः ॥ पंचमोयंमहापापीपापिसंसर्गकारकः ॥ ३७ ॥ प्रत्यहंधनलोभेनस्तेयादिकृतवानघम् ॥ वैश्योतिपातकैःक्रांतस्ततस्त्यक्तोजनैःस्व
यम् ॥ ३८ ॥ निर्विण्णमानसोदैवान्नंदनामेहसंगतः ॥ एवंपंचापिपापिष्ठाःस्थानमेकमुपागताः ॥ ३९ ॥ कःकस्यापिनसंपर्कंभोजनाच्छादनादिभिः ॥

---

१ चौरा नटविटाश्चैते–इ० पा० । २ भिन्नांजनचयोपमाः–इ०पा० । ३ भव्यं भवंतं पुरुषोत्तमं वै मन्यामहे विप्रवर प्रसीद ॥ यदात्मदुःखं च वयं विचार्य विज्ञापयामः शृणु तद्द्विजेंद्र ॥ पा० इ० । इतः परं चैकःश्लोकोऽप्युपलभ्यते कस्मिंश्चित्पुस्तके–भव्यानिभूतानिजनार्दनस्यपरोपकारायचरंतिविश्वम्॥भवादृशानीतिमयाविचार्यविज्ञापयामःशृणुताद्विधिंनः । ४ अद्भुतपाप्मनाम्–इ०पा० । ५ अहंचावंतिदेशीयः–इ० पा० । ६ शरेणाध्वनि पापकृत्–इ०पा० । ७ विद्गुरः–इ०, विधरः–इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नकरोतिमहाभागविनावार्तांद्विजोत्तम ॥ ४० ॥ विशंत्येकासनेनैवनस्वपंत्येकसंस्तरे ॥ एवंदुःखसमाक्रांतानानातीर्थेषुवैगताः ॥ ४१ ॥ नास्मा
कंपातकंघोरंप्रयातिमुनिसत्तम ॥ दृष्ट्वाभवंतंदीप्यंतंप्रसन्नानिमनांसिनः ॥ ४२ ॥ वदंतिदुरितप्रांतंसाधोस्तेपुण्यदर्शनात् ॥ उपायंवदनःस्वामि
न्यथापापक्षयोहिनः ॥ ४३ ॥ ज्ञायतेकरुणोस्माभिर्विप्रवेदार्थवित्प्रभो ॥ आर्तानांमार्गमाणानांपश्चात्तापमुपेयुषाम् ॥ ४४ ॥ मोहादवाप्तपापानांत्वमुद्ध
र्तासिनिश्चितम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तेषामितिवचःश्रुत्वामुनिशर्मामुनिस्ततः ॥ ४५ ॥ इदमाहविचार्येतिकरुणावरुणालयः ॥ ॥ मुनिशर्मोवाच ॥
यूयमज्ञानतःप्राप्तपातकाःसत्यभाषिणः ॥ ४६ ॥ अनुतापयुतास्तस्मादनुग्राह्यामयाधुना ॥ शृणुध्वंमेवचःसत्यमूर्ध्वबाहुर्वदाम्यहम् ॥ ४७ ॥ यन्मयांगि
रसःपूर्वंश्रुतंमुनिसमागमे ॥ दृष्टंवेदेषुशास्त्रेषुश्रुतंगुरुमुखात्तथा ॥ ४८ ॥ विष्णुनाराधितेनादौस्वयमुक्तंचतत्वतः ॥ नतृप्तिरशनादन्यानगुरुर्जनकादपि ॥ ४९ ॥
नपात्रमन्यद्विप्रेभ्योनदेवःकेशवात्परः ॥ नगंगयासमंतीर्थंनदानंसुरभीसमम् ॥ ५० ॥ नगायत्र्यासमंजाप्यंनद्वादश्यासमंव्रतम् ॥ नभार्ययासमंमित्रंनध
र्मोदययासमः ॥ ५१ ॥ नस्वातंत्र्यसमंसौख्यंगार्हस्थ्यान्नाश्रमोवरः ॥ नसत्यात्परआचारोनसंतोषात्परंसुखम् ॥ ५२ ॥ नमाधवसमोमासोमहापापहरःपरः ॥
विधिनानुष्ठितोभक्त्यामधुसूदनवल्लभः ॥ ५३ ॥ गंगादिषुचतीर्थेषुविशेषेणसुदुर्लभः ॥ प्रायश्चित्तानिसर्वाणिद्वादशाब्दमुखानिच[१] ॥ ५४ ॥ तावद्गर्जंति
पापानियावन्नायातिमाधवः ॥ वैशाखमखिलंमासंयःस्नातिहरितत्परः ॥ ५५ ॥ हरिपादसमुद्भूतेसलिलेविमलाशयः ॥ सएवसर्वपापानांहंतादृष्टस्तु
पापिभिः[२] ॥ ५६ ॥ निजपापौघनिष्कृत्यैवक्तव्यंतस्यकिन्नरैः ॥ ५७ ॥ मासेतुवैमाधवसंज्ञकेऽस्मिन्यःस्नातिपापैःसविमुच्यतेहि ॥ मेषस्थितेसंप्रति
नर्मदायाःशर्मप्रदेवारिणिवारिताघे ॥ ५८ ॥ दुर्लभाहिमहानद्योमाधवेमासिसर्वशः ॥ ततोपिदुर्लभागंगारेवाचयमुनातथा ॥ ५९ ॥ एतासुतिसृषुप्रा
यःप्राप्यैकामपिसादरम् ॥ यःस्नातिमाधवेमासिविपापःसहरिंव्रजेत् ॥ ६० ॥ तस्मादहोसहमयासुकृतैकसारेवैशाखमासिचभवंतउपेत्यरेवाम् ॥ मज्जंतु
पातककृतोमुनिवृंदजुष्टेरेवाजलेनिखिलपापभयापहत्यै ॥ ६१ ॥ एवमुक्तास्ततःसर्वेमुदितामुनिनासह ॥ जग्मुस्तेपापिनोरेवांशंसंतोऽद्भुतकारि
णीम् ॥ ६२ ॥ मुनिशर्माततोगच्छंस्तैस्तथानुगतोनरैः ॥ ददर्शपथिसंत्रस्तान्पिशाचान्नष्टभीषणान् ॥ ६३ ॥ कुर्वतोविविधाञ्छब्दान्भ्रमंतोपितत
स्ततः ॥ ऊर्द्ध्वकेशोर्द्ध्वरक्तांश्चकृष्णदंतकृशोदरान् ॥ ६४ ॥ अरण्येकंटकाक्रांतेवृक्षपानीयवर्जिते ॥ सन्मुखंधावतोदृष्ट्वाभयसंविग्नमानसः ॥ ६५ ॥
नमोनारायणायेतिरक्षरक्षेतिचाब्रवीत् ॥ ६६ ॥ नारायणायेतिनमोभिधानमाकर्ण्यधर्मैकनिधानमुच्चैः ॥ भवांतरेतेमनसापिशाचाययुर्निजादृष्ट

१ वाजिमेधमुखान्यपि–इ०पा० । २ सएवसर्वपापैस्तुमुक्तोयायात्परां गतिम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वशेनलब्धाः ॥ ६७ ॥ विनयान्वितमनसोमुनिशर्माविलोक्यतान् ॥ उवाचमधुराभाषीकेयूयंविकृतानराः ॥ ६८ ॥ किंवाकेनकृतंकर्मयेनप्राप्ताचवै
कृतिः ॥ कथमेवंविधाःसर्वेदुःखिनोतीवभीषणाः ॥ ६९ ॥ ॥ प्रेताऊचुः ॥ ॥ क्षुत्पिपासार्दितानित्यंनानादुःखचयाकुलाः ॥ कृतबुद्धेहृदिक्रूरानष्टसं
ज्ञाविचेतसः ॥ ७० ॥ नजानीमोदिशःक्कापिमूढामानवघातिनः ॥ तदेतद्दुःखमाख्यातमेतदेवासुखंपुनः ॥ ७१ ॥ प्रभातमिवसंभातिभा
स्करोदयदर्शनात् ॥ श्रुत्वानारायणेत्युच्चैर्भाषितंतवकोमलम् ॥ ७२ ॥ दृष्ट्वाचदर्शनंविप्रशुद्धभावंगतावयम् ॥ दर्शनेनैवतेविप्रनामश्रवणतो
हरेः ॥ ७३ ॥ भवांतरमनुप्राप्तावयंप्राप्तादयालवः ॥ विनाशयत्यपयशोबुद्धिंविशदयत्यपि ॥ ७४ ॥ प्रतिष्ठापयतिप्रायोनृणांवैष्णवदर्शनम् ॥
अहंपर्युषितोनामसूचकोयंद्वितीयकः ॥ ७५ ॥ शीघ्रगोरोधकश्चान्यःपंचमोयंचलेखकः ॥ षष्ठोयमितिवाद्दुष्टःसप्तमोयंविदैवतः ॥ ७६ ॥
नित्यंयाजनकश्चायमष्टमःकष्टदायकः ॥ ॥ मुनिशर्मोवाच ॥ ॥ प्रेतानांकर्मजातानांनामानिभवतांकुतः ॥ ७७ ॥ किंतत्कारणमुद्दिश्ययये
नयूयंसनामकाः ॥ ॥ प्रेताऊचुः ॥ ॥ मयास्वादुसदाभुक्तंदत्तंपर्युषितंद्विजे ॥ ७८ ॥ आज्येसतिनिराज्यंचतेनपर्य्युषितोस्म्यहम् ॥
मिथ्यामिथ्यापरच्छिद्रमर्म्मान्वेषीस्वभावतः ॥ ७९ ॥ सूचयामासतेनासौसूचकोऽशुचिरातुरः ॥ शीघ्रंनश्यतिविप्रेणयाचितःक्षुभितेनवै ॥ ८० ॥
एतत्कारणमुद्दिश्यशीघ्रगोद्विजसत्तम ॥ गृहोपरिसदास्वादुभुक्तमेतेनपापिना ॥ ८१ ॥ एकाकिनाकुमनसातेनासौरोधकःस्मृतः ॥ मौनेनापिस्थितो
नित्यंपादेनलिखतेमहीम् ॥ ८२ ॥ अस्माकमपिपापिष्ठोलेखकोलोकसंगतः ॥ गुणिनोयंगुणान्द्वेष्टिनिर्गुणेचगुणज्ञताम् ॥ ८३ ॥ असंज्ञेज्ञानयोगीचवा
ग्दुष्टोसौततःस्मृतः ॥ नास्तिक्यभावादनिशंपितृदैवतमानवान् ॥ ८४ ॥ नमन्यतेचसत्कर्मपापस्तेनविदैवतः ॥ सदायाचनकोमिथ्यामिथ्यादौ
र्गत्यदर्शकः ॥ ८५ ॥ सभूतोद्वेजकोलुब्धस्तेनयाचनकस्त्वयम् ॥ एभिःपूर्वकृतैःपापैर्भुक्त्वानरकयातनाम् ॥ ८६ ॥ प्रेतास्तेदर्शनादद्यपुनर्जाताःस्म
सुस्थिताः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतसंभवम् ॥ ८७ ॥ प्रश्नंचयदितेश्रद्धापृच्छान्यत्कथयामिते ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ येजीवाभुविति
ष्ठंतिसर्वेआहारमूलकाः ॥ ८८ ॥ युष्माकमपिआहारंश्रोतुमिच्छामितत्वतः ॥ ॥ प्रेताऊचुः ॥ ॥ शृणुष्वाहारमस्माकंसर्वसत्वविगर्हितम् ॥ ८९ ॥
यंश्रुत्वानिंदसेब्रह्मन्भूयोभूयश्चनित्यशः ॥ श्लेष्ममूत्रपुरीषेणयोषिदंगमलेनच ॥ ९० ॥ गृहाणित्यक्तशौचानितानिभुंजंतितत्रवै ॥ स्त्रीदग्धानिप्र
कीर्णानिप्रकीर्णायस्कराणिच ॥ ९१ ॥ कुत्सितानिमलेनापिप्रेतावैतत्रभुंजते ॥ माधवंयत्रनार्चंतिस्त्रीजितानिगृहाणिच ॥ ९२ ॥ दयाक्षांतिविहीनानिप्रे
तास्तत्रैवभुंजते ॥ यत्राभद्रागृहेवाचःशौचहीनाश्चयोषितः ॥ ९३ ॥ कलहोयत्रसततंप्रेतास्तेतत्रभुंजते ॥ नयत्रजामयोगेहेपूज्यंतेनवराःस्त्रियः ॥ ९४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्रदुर्जनसंसर्गस्तत्रभोक्ष्यामहेवयम् ॥ नयत्रहरिसेवावानकथायत्रवैष्णवी ॥ ९५ ॥ नयत्रवैष्णवीप्रीतिःप्रेतावैतत्रभुंजते ॥ येषामेवंगृहेप्रीताभुंज तेतेपिसत्वरम् ॥ ९६ ॥ प्रेताभवंतिपापेननिजवंशविनाशकाः ॥ तस्यमेजायतेब्रह्मन्वदतोभोजनंनिजम् ॥ ९७ ॥ अस्मात्पापतरंचान्यत्कि चिद्वक्तुंनशक्यते ॥ निर्विण्णःप्रेतभावेनपृच्छामित्वांदृढव्रतम् ॥ ९८ ॥ यथानजायतेप्रेतोमुक्तिःप्रेतत्वतोयथा ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ एका दश्यादिभिःपुण्यैर्व्रतैरच्युतकीर्तनैः ॥ ९९ ॥ देवतातिथिपूजाभिर्गुरुपूजादिभिस्तथा ॥ आचारैःसाधुचरितैःश्रुतिस्मृत्युदितैर्दिनैः ॥ १०० ॥ एवंश्राद्धक्रियादानैर्यथाविधिविनिर्मितैः ॥ दयादानदमक्षांतिशीलशिष्टाभिवादनैः ॥ १०१ ॥ इत्येवमादिभिर्धर्मैःप्रेतानस्युःकुलेपिवै ॥ गोवि प्रतीर्थामरपर्वताग्र्यनदीनदाश्वत्थतरूननेकशः ॥ १०२ ॥ योवंदतेबंधुजनेविनीतःप्रेतोनलोकेभवतीहनूनम् ॥ क्रमादर्च्चयतेयुक्तोविशेषादपिमानवः ॥ ॥ १०३ ॥ गंगादिपुण्यतीर्थेषुतस्यपुण्यमनंतकम् ॥ नाहंवर्षसहस्रेषुवक्तुंशक्तःस्वयंविभुः ॥ १०४ ॥ दर्शनादेवतस्यापिमुक्तःप्रेतत्वतोभवेत् ॥ ऊर्जमूर्जस्वलंमासमथदामोदरप्रियम् ॥ १०५ ॥ तपसामुत्तमंमासंतपोमाधववल्लभम् ॥ वैशाखंमाधवंमासंमधुसूदनदैवतम् ॥ १०६ ॥ उत्तमंसर्वमासानांयमेकंमुनयोविदुः ॥ येनैवसाधनेनस्यात्सर्वंकृत्यंहिसाधितम् ॥ १०७ ॥ ब्रह्मविद्यामताभ्येतिसालक्ष्मीर्विश्वकारिणी ॥ तस्यावा सोयतोमासोमाधवोसौततःस्मृतः ॥ १०८ ॥ नमाधवसमोदेवोयथादेवेषुनिश्चितम् ॥ तथामासेषुसर्वेषुनमासोमाधवप्रियः ॥ १०९ ॥ तस्यमा धवमासस्यमाहात्म्यमपिभक्तितः ॥ श्रुत्वाविमुच्यतेप्रेतयोनितःकिंविधानतः ॥ ११० ॥ सतांसंभाषणादेवपुण्यतीर्थनिषेवणात् ॥ नारायणेति पठनात्तन्नामश्रवणादपि ॥ १११ ॥ मुच्यतेपातकैःसर्वैर्जनोभक्तिपरायणः ॥ यतिष्येतदहंप्रेताभवतामपिमुक्तये ॥ ११२ ॥ परोपकारजंपुण्यं यतोनस्यान्मखैरपि ॥ प्रेतायामिततःस्नातुंरेवावारिणिमाधवे ॥ ११३ ॥ मासिमेषस्थितेभानावेतैरनुगतोनरैः ॥ पंचैवतेपुनर्मोहाज्जातपातकसंच याः ॥ ११४ ॥ स्नातुमायांतिवचसाममैवकरुणावतः ॥ ११५ ॥ तावद्भवंतस्तुनिदेशतोमेतिष्ठंतुतत्रैववनेविशोकाः ॥ श्रीनर्मदावारिणियावदे वगत्वानिजस्नानविधिंविहाय ॥ ११६ ॥ निर्मायपुरुषानपिनामतस्मात्कुशस्वरूपानिहनर्मदाके ॥ विधानतोमाधवमासिदीनान्निमज्ज्यामीतिदया निबद्धः ॥ ११७ ॥ एवंदिनत्रयेणैवमुक्तिर्वःप्रेतयोनितः ॥ नदर्भवटुकस्नानमात्रेणैवनसंशयः ॥ ११८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्तस्ततस्तैस्तुप्र तीतैरपिपूजितः ॥ मुनिशर्मायथावेतैरनुयातस्तुपंचभिः ॥ ११९ ॥ तत्रगत्वाततःप्रातःस्नात्वाकृत्वातथाविधिम् ॥ स्नापयामासतान्प्रेतान्नामतोदर्भनि र्मितान् ॥ १२० ॥ स्मृतांश्चमुनिनातीर्थेस्नापितानामतस्तथा ॥ प्रेताःपुण्यवतातेनसद्योमुक्तादिवंययुः ॥ १२१ ॥ तेपापिनःपंचयदैवरेवाजलेनिमग्नाव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चसैवतस्य ॥ श्रीमाधवेमासिविवर्णदेहाःसद्यःसुवर्णैकरुचोबभूवुः ॥ १२२ ॥ पापप्रशमनंस्तोत्रंश्राविताम्रुनिशर्मणा ॥ समक्षंसर्वलोकानांजातास्ते वरकांतयः ॥ १२३ ॥ तत्रस्थामानवास्तांस्तुविरजान्स्नानमात्रतः ॥ नस्पृशंतिचराजेंद्रपापिसंसर्गशंकया ॥ १२४ ॥ मुनिशर्मानुरोधेनततोधर्मप्रमाणतः ॥ सद्योदिव्याभवद्वाणीयदेतेविगतैनसः ॥ १२५ ॥ स्नातानांमाधवेमासिमुकुंदहृदयात्मनाम् ॥ पापप्रशमनंस्तोत्रंशृण्वतामिहसादरम् ॥ १२६ ॥ चित्रंकिमत्रयाशुद्धिर्जायतेपापसंचयात् ॥ सर्वेषामेवपापानांप्रायश्चित्तमिदंपरम् ॥ १२७ ॥ यत्प्रातर्माधवेमासिभक्त्यातीर्थेऽवगाहनम् ॥ यतःप्रेतास्तुते पापाःस्नापितानाममात्रतः ॥ १२८ ॥ स्मृताःपुण्यवतातेनमोचिताम्रुनिशर्मणा ॥ १२९ ॥ इत्येवमाकर्ण्यगिरंनभःस्थामत्यद्भुतामाशुततोमनुष्याः ॥ शशंसुरेतानपिपंचपुण्यान्वैशाखमासंचमुनिंचरेवाम्॥१३०॥अथचाकर्ण्यभूपालःस्तवंदुरितनाशनम्॥यदाकर्ण्यनरोभक्त्यामुच्यतेपापराशिभिः॥१३१॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापिनःशुद्धिमागताः ॥ अन्येपिबहवोमुक्ताःपापादज्ञानसंभवात् ॥ १३२ ॥ परदारपरद्रव्यजीवहिंसादिकेयदा ॥ प्रवर्ततेनृणांचित्तं प्रायश्चित्तंस्तुतिस्तदा ॥१३३॥ विष्णवेविष्णवेनित्यंविष्णवेविष्णवेनमः ॥ नमामिविष्णुंचित्तस्थमहंकारगतंहरिम् ॥१३४॥ चित्तस्थमीशमव्यक्तमनंतमपराजितम् ॥ विष्णुमीड्यमशेषाणामनादिनिधनंविभुम् ॥ १३५ ॥ विष्णुश्चित्तगतोयन्मेविष्णुर्बुद्धिगतश्चयत् ॥ यच्चाहंकारकोविष्णुर्योविष्णुर्मयिसंस्थितः ॥ १३६ ॥ करोतिकर्तृभूतोऽसौस्थावरस्यचरस्यच ॥ तत्पापंनाशमायातितस्मिन्नेवहिचिंतिते ॥ १३७ ॥ ध्यातोहरतियत्पापंस्वप्नेदृष्टस्तुभावनात् ॥ तमुपेंद्रमहंविष्णुंप्रणमामिनतिप्रियम् ॥ १३८॥ जगत्यस्मिन्निरालंबेम[2]धुसूदनमच्युतम् ॥ हस्तावलंबनं[3]स्तोत्रंविष्णुंवंदेपरात्परम् ॥ १३९ ॥ सर्वेश्वरेश्वरविभोपरमात्मन्नधोक्षज ॥ हृषीकेशहृषीकेशहृषीकेशनमोस्तुते ॥ १४० ॥ नृसिंहानंतगोविंदभूतभावनकेशव ॥ दुरुक्तंदुष्कृतंध्यातंशमपापंनमोस्तुते ॥ १४१ ॥ यन्मयाचिंतितंदुष्टंस्वचित्तवशवर्तिना ॥ अकार्य्यमघमत्युग्रंतच्छमंनयकेशव ॥ १४२ ॥ ब्रह्मण्यदेवगोविंदपरमार्थपरायण ॥ जगन्नाथजगद्धातःपापंशमयमेच्युत ॥ १४३ ॥ यच्चापराह्णेसायाह्नेमध्याह्नेचतथानिशि ॥ कायेनमनसावाचाकृतंपापमजानता ॥ १४४ ॥ जानताचहृषीकेशपुंडरीकाक्षमाधव ॥ नामत्रयोच्चारणतःसर्वेयांतुममक्षयम् ॥ १४५ ॥ शारीरंमेहृषीकेशपुंडरीकाक्षमानसम् ॥ पापंप्रशममायातु वाक्कृतंममममाधव ॥ १४६ ॥ यद्भुंजानःपिबंस्तिष्ठन्स्वपञ्जाग्रद्यदास्थितः ॥ अकार्षंपापमर्थार्थंकायेनमनसागिरा ॥ १४७ ॥ महदल्पमपिप्रायोदुर्योनिनरकावहम् ॥ तत्पापंप्रशमंयातुवासुदेवस्यकीर्तनात् ॥ १४८ ॥ परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंचयत् ॥ तस्मिन्प्रकीर्तितेविष्णौयत्पापंतत्प्रण

१ पापिनाम्—इ० पा० । २ ह्यजमक्षरमव्ययम्—इ० पा० । ३ विष्णुं प्रणमामि सनातनम्—इ०पा० । ४ च यत्पापम्—इ० पा० । ५ विलयम्—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्यतु ॥१४९॥ यत्राप्यननिवर्त्ततेगंधस्पर्शादिवर्जिताः ॥ सूरयस्तत्पदंविष्णोस्तत्सर्वंशमयत्वयम् ॥ १५० ॥ पापप्रशमनंस्तोत्रंयःपठेच्छृणुयान्नरः ॥
शारीरैर्मानसैर्वाग्जैःकृतैःपापैःसमुच्यते ॥ १५१ ॥ मुक्तःपापग्रहादिभ्योयातिविष्णोःपरंपदम् ॥ तस्मात्पापेकृतंजप्यंस्तोत्रंसर्वाघमर्दनम् ॥ १५२ ॥
प्रायश्चित्तमघौघानांपठितव्यंनरोत्तमैः ॥ प्रायश्चित्तैःस्तोत्रवरैर्व्रतैर्नश्यतिपातकम् ॥ १५३ ॥ ततःकार्याणिसंसिद्ध्यैतानिवैभुक्तिमुक्तये ॥ पूर्वजन्मार्जितं
पापमैहिकंचनरेश्वर ॥ १५४ ॥ स्तवस्यश्रवणादस्यसद्यएवविलीयते ॥ पापद्रुमकुठारोयंपापेंधनदवानलः ॥ १५५ ॥ पापराशितमःस्तोमभानुरे
षस्तवोनृप ॥ मयाप्रकाशितस्तुभ्यंतथालोकानुकंपया ॥ १५६ ॥ स्तवोयोयंमयाप्राप्तोरहस्यंपितुरादरात् ॥ इतिहासमिमंपुण्यंयःशृणोतिनरा
धिप ॥ १५७ ॥ तस्यापिपुण्यमाहात्म्यंवक्तुंशक्तःस्वयंहरिः ॥ स्वस्तितेस्तुमहाराजगंगायामथसत्वरम् ॥ १५८ ॥ स्नातुंयामिसमायातोमासोयंमाधवो
महान् ॥ १५९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेनारदांबरीषसंवादेवैशाखमाहात्म्येप्रेतोपाख्यानेपापप्रशमनंनामचतुर्नवतितमोऽध्यायः ॥ ९४ ॥ छ ॥
॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यातुंतमुद्यतंनत्वामुनिंराजाततोमुदा ॥ विधिंपप्रच्छसंक्षिप्तंस्नानं[2]दानक्रियोचितम् ॥ १ ॥ ॥ अंबरीषउवाच ॥ ॥ मुनेवै
शाखमासेऽस्मिन्कोविधिःकितपोऽधिकम् ॥ किंचदानंकथंस्नानंकथंकेशवपूजनम् ॥ २ ॥ कृपयावदविप्रर्षेसर्वज्ञस्त्वंहरिप्रियः ॥ विशेषतो
पिपूजायाविधिंतीर्थपदेवद ॥ ३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ मेषसंक्रमणेभानोर्माधवेमासि[3]सत्तम ॥ महानद्यांनदीतीरेनदेसरसिनिर्झरे ॥ ४ ॥
देवखातेऽथवास्नायाद्यथाप्राप्तेजलाशये ॥ दीर्घिकाकूपवापीषुनियतात्माहरिंस्मरन् ॥ ५ ॥ मधुमासस्यशुक्लायामेकादश्यामुपोषितः ॥
पंचदश्यांचवावीरमेषसंक्रमणेपिवा ॥ ६ ॥ वैशाखस्नाननियमंब्राह्मणानामनुज्ञया ॥ मधुसूदनमभ्यर्च्यकुर्यात्सुस्नानपूर्वकम् ॥ ७ ॥ निर्वि
घ्नमस्तुमेपुण्यंवैशाखस्नानमन्वहम् ॥ ९ ॥ माधवेमेषगेभानौमुरारेमधुसूदन ॥ प्रातःस्नानेनमेनाथयथोक्तफलदोभव ॥ १० ॥ यथातेमाधवो
मासोवल्लभोमधुसूदन ॥ प्रातःस्नानेनमेतस्मिन्फलदःपापहाभव ॥ ११ ॥ एवमुच्चार्यतत्तीर्थेपादौप्रक्षा[4]ल्यवाग्यतः ॥ स्मरन्नारायणंदे
वंस्नानंकुर्याद्विधानतः ॥ १२ ॥ तीर्थंप्रकल्पयेद्धीमान्मूलमंत्रमिमंपठन् ॥ ॐनमोनारायणायमूलमंत्रउदाहृतः ॥ १३ ॥ दर्भपा
णिस्तुविधिवदाचांतःप्रणतोभुवि ॥ चतुर्हस्तसमायुक्तंचतुरस्रंसमंततः ॥ १४ ॥ प्रकल्प्यावाहयेद्गंगांमंत्रेणानेनमानवः ॥ विष्णुपादप्रसूतासिवैष्णवी

१ इति ते यन्मया प्रोक्तं स्तोत्रं पापप्रणाशनम्–इ०पा०। २ स्नानदानकथोचितम्–इ० पा०। ३ यत्नतः–इ०पा०। ४ प्रक्षाल्य–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विष्णुदेवता ॥ १५ ॥ त्राहिनस्त्वेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात् ॥ तिस्रःकोट्योर्द्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥ १६ ॥ दिविभुव्यंतरिक्षेचतानिते
संतिजाह्नवि ॥ नंदिनीत्येवतेनामवेदेषुनलिनीतिच ॥ १७ ॥ दक्षापृथ्वीचंविहगाविश्वगाथाशिवप्रिया ॥ विद्याधरीमहादेवीतथालोकप्रसादिनी ॥ १८ ॥
क्षेमंकरीजाह्नवीचशांताशांतिप्रदायिनी ॥ एतानिपुण्यनामानिस्नानकालेप्रकीर्तयेत् ॥ १९ ॥ भवेत्सन्निहितातत्रगंगात्रिपथगामिनी ॥ सप्तवाराभिज
प्तेनकरसंपुटयोजिते ॥ २० ॥ मूर्ध्निकृत्वाजलंभूपश्चतुर्वापंचसप्तवा ॥ स्नानंकृत्वामृदातद्वदामंत्र्यतुविधानतः ॥ २१ ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुं
धरे ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतम् ॥ २२ ॥ उद्धृतासिवराहेणविष्णुनाशतबाहुना ॥ नमस्तेसर्वलोकानांप्रभवारणिसुव्रते ॥ २३ ॥ एवं
स्नात्वाततःपश्चादाचम्यतुविधानतः ॥ उत्थायवाससीशुक्लेशुद्धेतुपरिधापयेत् ॥ २४ ॥ ततस्तुतर्प्पणंकुर्य्यात्रैलोक्याप्यायनायवै ॥ ब्रह्माणंतर्प्पयेत्पू
र्वंविष्णुंरुद्रंप्रजापतिम् ॥ २५ ॥ देवान्यक्षांस्तथानागान्गंधर्वाप्सरसोसुरान् ॥ क्रूरान्सर्पान्सुपर्णांश्चतरून्वैजंतुकान्खगान् ॥२६॥ विद्याधराञ्जलधरांस्तथै
वाकाशगामिनः ॥ निराधाराश्चयेजीवाःपापकर्मरताश्चये ॥ २७ ॥ तेषामाप्यायनार्थायदीयतेसलिलंमया ॥ कृतोपवीतीदेवेषुनिवीतीचभवेन्नरः ॥ २८ ॥
मनुष्यांस्तर्प्पयेद्भक्त्याब्रह्मपुत्रानृषींस्तथा[2] ॥ सनकःसनंदनश्चैवतृतीयश्चसनातनः ॥ २९ ॥ कपिलश्चासुरिश्चैववोढुःपंचशिखस्तथा[3] ॥ तेसर्वेतृप्तिमा
यांतुमद्दत्तेनांबुनासदा ॥ ३० ॥ मरीचिमत्र्यंगिरसौपुलस्त्यंपुलहंक्रतुम् ॥ प्रचेतसंवसिष्ठंचभृगुंनारदमेवच ॥ ३१ ॥ देवब्रह्मऋषीन्सर्वांस्तर्पयेदक्षतो
दकैः ॥ अपसव्यंततःकुर्यात्सव्यंजान्वाच्यभूतले ॥ ३२ ॥ अग्निष्वात्तास्तथासौम्याहविष्मंतस्तथोष्मपाः ॥ कव्यानलान्बर्हिषदस्तथावैचाज्यपाः
पुनः ॥ ३३ ॥ संतर्पयेत्पितॄन्भक्त्यासतिलोदकचंदनैः ॥ यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकायच ॥ ३४ ॥ वैवस्वतायकालायसर्वभूतक्षयायच ॥
उदुंबरायदध्नायनीलायपरमेष्ठिने ॥ ३५ ॥ वृकोदरायचित्रायचित्रगुप्तायवैनमः ॥ दर्भपाणिस्तुविधिवत्पितॄन्संतर्पयेत्ततः ॥ ३६ ॥ पित्रादीन्ना
मगोत्रेणतथामातामहानपि ॥ संतर्प्यविधिनासर्वानिमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ ३७ ॥ येबांधवाबांधवायेयेन्यजन्मनिबांधवाः ॥ तेतृप्तिमखिलांयांतुये
स्मत्तस्तोयकांक्षिणः ॥ ३८ ॥ आचम्यविधिवत्सम्यगालिखेत्पद्ममग्रतः ॥ साक्षतैश्चसपुष्पैश्चसलिलारुणचंदनैः ॥ ३९ ॥ अर्घंदद्यात्प्रयत्ने
नसूर्य्यनामानुकीर्त्तनैः ॥ नमस्तेविष्णुरूपाय[4]नमस्तेब्रह्मरूपिणे ॥ ४० ॥ सहस्ररश्मयेसूर्यनमस्तेसर्वतेजसे ॥ नमस्तेरुद्रवपुषेनमस्ते
भक्तवत्सल ॥ ४१ ॥ पद्मनाभनमस्तेस्तुकुंडलांगदभूषित ॥ नमस्तेसर्वलोकेशसुप्तानामुपबोधन ॥ ४२ ॥ सुकृतंदुष्कृतंचैवसर्वं

१ वियद्गंगा विश्वकाया शिवामृता–इ० पा० । २ ऋषिपुत्रान्–इ० पा० । ३ सनत्कुमारश्चतथाकपिलश्चासुरिश्चवै ॥ वोढुःपंचशिखस्तद्वन्मुख्याऋषिसुताइमे । ४ विश्वरूपाय–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पश्यसिसर्वदा ॥ सत्यदेवनमस्तेऽस्तुप्रसीदममभास्कर ॥ ४३ ॥ दिवाकरनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते ॥ एवंसूर्यंनमस्कृत्यसप्तकृत्वाप्रदक्षिणम्
॥ ४४ ॥ द्विजंगांकांचनंस्पृष्ट्वापश्चाच्चस्वगृहंव्रजेत् ॥ आश्रमस्थांस्ततःपूज्यप्रतिमांचापिपूजयेत् ॥ ४५ ॥ पूर्वंभक्त्यैवगोविंदंगृ
हीचनियतात्मवान् ॥ पूजयेद्भक्तितोराजन्नुभयत्रयथाविधि ॥ ४६ ॥ विशेषादपिवैशाखेयोर्चयेन्मधुसूदनम् ॥ सर्वंसंवत्सरंयावदर्चितस्तेनमाधवः ॥४७॥
माधवेमासिसंप्राप्तेमेषस्थेकर्मसाक्षिणि ॥ केशवप्रीतयेकुर्यात्केशवव्रतसंचयम् ॥ ४८ ॥ दद्यादनेकदानानितिलाज्यप्रभृतीन्यपि ॥ जन्मकोटिसमुद्भूत
पातकांतकराणिच ॥ ४९ ॥ जलान्नशर्कराधेनुतिलधेनुमुखानिच ॥ वित्त[1]मानेनदेयानिदानानीप्सितसिद्धये ॥ ५० ॥ वैशाखंसकलंमासंनित्यस्नायी
जितेंद्रियः ॥ जपन्हविष्यंभुंजानःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ५१ ॥ एकभुक्तमथोनक्तमयाचितमतंद्रितः ॥ माधवेमासियःकुर्याल्लभतेसर्वमीप्सितम् ॥ ५२ ॥
वैशाखेविधिनास्नानद्वयंनद्यादिकेबहिः ॥ हविष्यंब्रह्मचर्यंचभूशय्यानियमस्थितिः ॥ ५३ ॥ व्रतंदानंजपोहोमोमधुसूदनपूजनम् ॥ अपिजन्मसहस्रोत्थं
पापंदहतिदारुणम् ॥ ५४ ॥ यथैवमाधवोध्यातोविनाशयतिकिल्बिषम् ॥ तथैवमाधवेस्नानंनियमेनविनिर्मितम् ॥ ५५ ॥ तीर्थेचानुदिनंस्नानंतिलैश्च
पितृतर्पणम् ॥ दानंधर्मघटादीनांमधुसूदनपूजनम् ॥ ५६ ॥ माधवेमासिकुर्वीतमधुसूदनतुष्टिदम् ॥ तिलोदकसुवर्णान्नशर्करांबरभूषणम् ॥ ५७ ॥ पाद
त्राणातपत्रांबुकुंभान्दद्याद्द्विजातिषु ॥ त्रिसंध्यंपूजयेदीशंभक्तितोमधुसूदनम् ॥ ५८ ॥ साक्षाद्विमलयालक्ष्म्यासमुपेतंसमाहितः ॥ सुवर्णतिलपात्रैश्चब्राह्म
णाञ्छक्तितोबहून् ॥ ५९ ॥ तर्पयेदु[2]दपात्रैर्योब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ वैशाखेमासियःस्नात्वाप्रातर्नद्यांसमाहितः ॥ ६० ॥ पूजयित्वाहरिंभक्त्यापुष्पैःकालो
द्भवैःफलैः ॥ पूजयेद्ब्राह्मणंशक्त्यापाखंडालापवर्जितः ॥ ६१ ॥ तर्पयेद्वस्त्रगोदानैरन्नाद्यैर्धनसंचयैः ॥ अन्यद्वित्तंयथाशक्तिस्तोकंस्तोकंसमाचरेत् ॥६२॥
पश्चाद्दिनेःस्वःपुरुषोमाधवेमासिमाधवम् ॥ पुष्पार्चनविधानेनपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ६३ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपि[3]तॄणांतारयेच्छतम् ॥ सजन्मशतसाहस्रं
नशोकफलभाग्भवेत् ॥ ६४ ॥ नचव्याधिभयंतस्यनदारिद्र्यंनबंधनम् ॥ सविष्णुभक्तोजायेतधन्योजन्मनिजन्मनि ॥ ६५ ॥ यावद्युगसहस्राणिशतमष्टो
त्तरंभवेत् ॥ तावत्स्वर्गेवसेद्धीरभूपतिश्चपुनर्भवेत् ॥ ६६ ॥ भूपतेर्विविधान्भोगान्भुक्त्वाचैवयथासुखम् ॥ माधवस्यप्रसादेनमाधवेलीयतेततः ॥ ६७ ॥ शृ
णुराजन्प्रवक्ष्यामिसमासान्माधवार्चनम् ॥ वैदिकंतांत्रिकंवापिमिश्रकंपापनाशनम् ॥ ६८ ॥ नह्यंतोनंतपारस्यनांतःपूजाविधेर्नृप ॥ अथसंक्षिप्यचोच्येत
यथावदनुपूर्वशः ॥६९॥ वैदिकस्तांत्रिकोमिश्रःश्रीविष्णोस्त्रिविधोमखः ॥ त्रयाणामीप्सितेनैवविधिनाहरिमर्चयेत् ॥७० ॥ वैदिकोमिश्रकोवापिविप्रादीनां

१ वित्तशाढ्यविवर्ज्यानि–इ० पा० । २ दुग्धपात्रैर्यः–इ० पा० । ३ याति सोऽपि परं पदम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विधीयते ॥ तांत्रिकोविष्णुभक्तस्यशूद्रस्यापिप्रकीर्तितः ॥७१॥ यथास्वनिगमेनोक्तंद्विजत्वंप्राप्यपुरुषः ॥ यजेच्चविधिवद्विष्णुंब्रह्मचारीसमाहितः ॥७२॥
अर्चयेत्स्थंडिलेऽग्नौवासूर्येप्सुहृदिवाद्विजे ॥ द्रव्येणभक्तियुक्तेनस्वगुरुंतदनुज्ञया ॥७३॥पूर्वंस्नानंप्रकुर्वीतधौतदंतोंगशुद्धये ॥ उभयोरपिचस्नानंमंत्रैर्मृद्ग्रह
णादिना ॥ ७४ ॥ संध्योपास्त्यादिकर्माणिवेदतंत्रोदितानिवै ॥ पूजांतेकल्पयेत्सम्यक्संकल्पंकर्मपावनम् ॥ ७५ ॥ शैलीदारुमयीलौहीलेप्यालेख्याचसै
कती ॥ मनोमयीमणिमयीप्रतिमाष्टविधास्मृता ॥ ७६ ॥ चलाचलेतिद्विविधाप्रतिष्ठाजीवमंदिरम् ॥ उद्वासावाहनेनस्तःस्थिरायांमाधवार्चने ॥ ७७ ॥
अस्थिरायांविकल्पःस्यात्स्थंडिलेतुभवेद्द्वयम् ॥ स्नापनंत्वविलेप्यायामन्यत्रपरिमार्जनम् ॥ ७८ ॥ द्रव्यैःप्रसिद्धैर्देवेज्याप्रतिमादिष्वमायिनः ॥ भक्तस्य
चयथालब्धैर्भक्तिभावेनचैवहि ॥ ७९ ॥ स्नानालंकरणंश्रेष्ठमर्चायामेवभूपते ॥ स्थंडिलेष्वपिविन्यासोवह्नावाज्यहुतंहविः ॥ ८० ॥ सूर्येचाभ्यर्हणंश्रेष्ठं
स्थंडिलेसलिलादिभिः ॥ श्रद्धयोपहृतंश्रेष्ठंहरौभक्तेनवार्यपि ॥ ८१ ॥ गंधोधूपःसुमनसोदीपोन्नाद्यंचकिंपुनः ॥ शुचिःसंभृतसंभारःप्राग्दर्भैःकल्पितास
नः ॥ ८२ ॥ आसीनःप्रागुदग्वक्रोह्यर्चायामथसम्मुखः ॥ कृतन्यासःकृतन्यासांहर्यर्चांपाणिनास्पृशेत् ॥ ८३ ॥ कलशंप्रोक्षणीयंचयथावदुपसाधयेत् ॥
तदद्भिर्देवयजनंद्रव्याण्यात्मानमेवच ॥ ८४ ॥ प्रोक्ष्यपात्राणित्रीण्यद्भिस्तैस्तैर्द्रव्यैस्तुसादयेत् ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयार्थंत्रीणिपात्राणिदापयेत् ॥ ८५ ॥
हृतशीर्ष्णाचशिखयागायत्र्याचाभिमंत्रयेत् ॥ पिंडेवाय्वग्निसंसिद्धेहृत्पद्मस्थांपरांविभोः ॥ ८६ ॥ अण्वींजीवकलांध्यायेन्नादांतेसिद्धिभाविताम् ॥ त
यात्मभूतयापिंडेव्याप्तेसंपूज्यतन्मयः ॥ ८७ ॥ आवाह्यार्चादिषुस्थाप्यन्यस्तांगांतांप्रपूजयेत् ॥ पाद्यार्घ्यस्नानार्हणादीनुपचारान्प्रकल्पयेत् ॥ ८८ ॥
धर्मादिभिश्चनवभिःकल्पयित्वासनंहरेः ॥ पद्ममष्टदलंतत्रकर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् ॥ ८९ ॥ उभाभ्यांवेदतंत्राभ्यांहरेरुभयसिद्धये ॥ सुदर्शनंपांचजन्यंगदा
सीषुधनुर्हलम् ॥ ९० ॥ मुशलंकौस्तुभंमालांश्रीवत्संचानुपूजयेत् ॥ नंदंसुनंदंगरुडंप्रचंडंचंडमेवच ॥ ९१ ॥ महाबलंबलंचैवकुमुदंकुमुदेक्षणम् ॥ दुर्गां
विनायकंव्यासंविष्वक्सेनंगुरून्सुरान् ॥ ९२ ॥ स्वेस्वेस्थानेष्वभिमुखान्पूजयेत्प्रोक्षणादिभिः ॥ चंदनोशीरकर्पूरकुंकुमागुरुवासितैः ॥ ९३ ॥ सलिलैः
स्नापयेन्मंत्रैर्नित्यंवाविभवेसति ॥ स्वर्णघर्मानुवाकेनमहापुरुषविद्यया ॥ ९४ ॥ पौरुषेणापिसूक्तेनसामनीराजनादिभिः ॥ वस्त्रोपवीताभरणपत्रस्रग्गंध
लेपनैः ॥ ९५ ॥ अलंकुर्वीतसप्रेमविष्णुभक्तोयथोचितम् ॥ पाद्यमाचमनीयंचगंधंसुमनसोक्षतान् ॥ ९६ ॥ गंधधूपोपहार्याणिदद्याद्वैश्रद्धयार्चकः ॥
गुडपायससर्पींषिशष्कुल्यापूपमोदकान् ॥ ९७ ॥ पायसंदधिसर्पिश्चनैवेद्यंसविकल्पयेत् ॥ अभ्यंगोन्मर्दनादर्शदंतधावाभिषेचनम् ॥ ९८ ॥ अन्नाद्यंनृत्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गीतानिसर्वाणिस्युरथान्वहम् ॥ विधिनाविहितेकुंडेमेखलावर्तवेदिभिः ॥ ९९ ॥ अग्निमाधायपरितःसमूहेत्पाणिनोदकम् ॥ परिस्तीर्याथपर्युक्ष्यदत्वाइ
ध्मंयथाविधि ॥ १०० ॥ प्रोक्षण्यासाद्यद्रव्याणिप्रोक्षण्यैवाज्यसेचनम् ॥ तप्तजांबूनदप्रख्यंशंखचक्रगदांबुजैः ॥ १०१ ॥ लसच्चतुर्भुजंशांतंपद्मकिंज
ल्कवासससम् ॥ स्फुरत्किरीटकटककटिसूत्रवरांगदम् ॥ १०२ ॥ श्रीवत्सवक्षसंभ्राजत्कौस्तुभंवनमालिनम् ॥ ध्यायन्नभ्यर्चयेदारूणिहविषासघृतानि
च ॥ १०३ ॥ प्रास्याज्यभागावाघारौदत्वाचाज्यप्लुतंहविः ॥ अभ्यर्च्याथनमस्कृत्यपार्षदेभ्योबलिंहरेत् ॥ १०४ ॥ मूलमंत्रंजपेद्ब्रह्मन्स्मरन्नारायणात्मक
म् ॥ दत्वाचमनमुच्छिष्टंविष्वक्सेनायकल्पयेत् ॥ १०५ ॥ मुखवासंतुसुरभितांबूलाद्यमुपाहरेत् ॥ उपगायन्गृणन्नित्यंकर्माण्यभिरवाक्षरैः ॥ १०६ ॥
सत्कथांश्रावयञ्छृण्वन्मुहूर्तंक्षणिकोभवेत् ॥ स्तवैरुच्चावचैःस्तोत्रैःपौराणैःप्राकृतैरपि ॥ १०७ ॥ स्तुत्वाप्रसीदभगवन्नितिवंदेतदंडवत् ॥ शिरस्त
त्पादयोःकृत्वाबाहुभ्यांचपरस्परम् ॥ १०८ ॥ प्रपन्नंपाहिमामीशभीतंमृत्युग्रहार्णवात् ॥ इतिशेषान्हरेर्दत्ताञ्छिरस्याधायसादरम् ॥ १०९ ॥
उद्वासयेच्चेदुद्वास्यंज्योतिर्ज्योतिषिचात्मनः ॥ अर्चादिषुपदंयत्रश्रद्धावांस्तत्रचार्चयेत् ॥ ११० ॥ सर्वभूतेष्वात्मनिचसर्वात्मानमवस्थितम् ॥ एवं
क्रियायोगपथैःपुमान्वैदिकतांत्रिकैः ॥ १११ ॥ अर्चयेच्चयतःसिद्धिंहरेर्विंदत्यभीप्सिताम् ॥ तामर्चासंप्रतिष्ठाप्यमंदिरंकारयेद्दृढम् ॥ ११२ ॥
पुष्पोद्यानानिरम्याणिपूजायात्रोत्सवादिकम्[2] ॥ पूजादीनांप्रवाहार्थंमहापर्वस्वथान्वहम् ॥ ११३ ॥ क्षेत्रापणपुरग्रामान्दत्वासायुज्यतामियात् ॥
प्रतिष्ठयासार्वभौमंसद्मनाभुवनत्रयम् ॥ ११४ ॥ पूजादिनाब्रह्मलोकंत्रिभिस्तत्साम्यतामियात् ॥ तमेवनैरपेक्षेणभक्तियोगेनविंदते ॥ ११५ ॥
भक्तियोगंसलभतेएवंयःपूजयेद्धरिम् ॥ ११६ ॥ यत्कृष्णप्रणिपातधूलिधवलंतद्वर्ष्मतद्वच्छुभंतेनेत्रेतपसार्जितेसुरुचिरेयाभ्यांहरिर्दृश्यते ॥ सा
बुद्धिर्विमलेंदुशंखधवलायामाधवव्यापिनीसाजिह्वामृदुभाषिणीनृपमुहुर्यास्तौतिनारायणम् ॥ ११७ ॥ मूलमंत्रेणकर्तव्यंस्त्रीशूद्रैरपिपूजनम् ॥
श्रद्धयास्वगुरूद्दिष्टमार्गेणान्यैश्चवैष्णवः ॥ ११८ ॥ इदंतेसर्वमाख्यातंपावनंमाधवार्चनम् ॥ विशेषान्माधवेमासित्वमेतत्कुरुभूपते ॥ ११९ ॥ सूतउ
वाच ॥ ॥ इत्येवमाकर्ण्यवचोविचित्रंपुण्यंपवित्रंविधिनंदनस्य ॥ प्रणम्यबद्धांजलिराहराजासकौतुकीभागवतप्रधानः ॥ १२० ॥ अंबरीषउवाच ॥
समस्तभूमीवलयेश्वरोहमव्याहताज्ञोविबुधप्रसेवी ॥ गोविंदपादांबुजदत्तचित्तःस्वाचित्तसंतोषितभूमिदेवः ॥ १२१ ॥ विख्यातराजोचितवंशरत्नंनिरंतरं ॥१२१॥
धर्मरुचिर्यशस्वी ॥ सौंदर्यशौर्योदयदानशीलःसुपुत्रवानस्मिजितारिवर्गः ॥ १२२ ॥ केनापिपुण्येनपवित्रबुद्धिर्जातोहमीदृग्गुणसंगतश्रीः ॥ इयंपुनः

१ पर्वण्यप्यन्वहं नृप–इ० पा० ।   २ पूजाकर्मोपसिद्धये–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीरिवपुण्यमूर्तिर्लब्धाकुतःकांतिमतीचकांता ॥ १२३ ॥ इदंमेसुकृतंसर्वंपुराजन्मनिचेष्टितम् ॥ समादिशमुनेसम्यक्सर्वज्ञोसिदयानिधे ॥ १२४ ॥
नारदउवाच ॥ ॥ इयंरूपवतीनामवेश्यासीदन्यजन्मनि ॥ सांप्रतंतवभार्यायासत्याचारातिसुंदरी ॥ १२५ ॥ वेश्याधर्मेणवर्तंतयथोदिष्टेनभाविनी ॥
कुर्वतीकिलकर्माणिशुभानिद्विजशासनात् ॥ १२६ ॥ देवदासइतिख्यातोहेमकारोभवानभूत् ॥ पूर्वजन्मनिवैतस्यारुचेर्भर्ताभुजंगमः ॥१२७॥ इयंभवंतं
भजतेरुचीरूपवतीपुनः ॥ व्ययार्थमयनंधर्मस्थिताविज्ञानमुत्तमम् ॥ १२८ ॥ आकर्ण्यचैकदाधर्मंवैशाखस्नानसंभवम् ॥ चक्रेधर्मवतीतोयेस्ना
नंमेषगतेरवौ ॥ १२९ ॥ दानंदत्तवतीदक्षावेश्यारूपवतीसदा ॥ ब्राह्मणायनमस्कारंभक्त्यादरपुरःसरम् ॥ १३० ॥ सतयादेवदासस्त्वंबोधितःस्नेहयं
त्रितः ॥ कृतवान्बुद्धितःस्नानंमाधवेमासिसादरम् ॥ १३१ ॥ तत्रत्रेतायुगस्यादौतृतीयामाप्यनिर्मलाम् ॥ सुवर्णकारंसोवाचदेवदासंतमादरात्॥१३२ ॥
॥ वेश्योवाच ॥ ॥ उत्तमंकुरुसौवर्णंमधुसूदनमच्युतम् ॥ पूजयित्वायवैदेवमेतैःसंतर्प्यचानलम् ॥ १३३ ॥ ब्राह्मणायचदास्यामिब्राह्मणानामनुज्ञया ॥
दानमेतत्पुराणेषुकथ्यतेतत्रचाक्षयम् ॥ १३४ ॥ अक्षयेतितृतीयासौब्राह्मणेभ्यःश्रुतंमया ॥ शुक्लावैशाखमासस्यतदक्षयफलप्रदम् ॥ १३५ ॥ अस्यांदा
स्यामितंहैमंमधुसूदनमव्ययम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वामधुरंहेमकारकः ॥ १३६ ॥ चक्रेसुवर्णप्रतिमामच्युतस्यापिसुंदरीम् ॥
सत्यभावेनधर्मार्थमितिचौर्यविवर्जितः ॥ १३७ ॥ यथोद्दिष्टस्यचंद्रस्यप्रतिमांलक्षणान्विताम् ॥ ददौसाचविधानेनस्नात्वाविप्रायसुंदरीम् ॥१३८ ॥ पूज
यित्वाततस्तस्यामक्षयायांतिथौनृप ॥ १३९ ॥ कालेनकियतावेश्यासामृताधर्मनिष्ठिता ॥ देवदासोपिसततोमृतःस्वीयायुषक्षये ॥ १४० ॥
तेनपुण्येनभूपालहेमकारोन्यजन्मनि ॥ सत्वंप्राप्तोमहींराजन्नशेषगुणसंयुतः ॥ १४१ ॥ सापिरूपवतीवेश्यातेनधर्मेणतेभवत् ॥ नाम्नाकांतिमती
कांताप्रणयेनपरिप्लुता ॥ १४२ ॥ विविधावासनावीरकर्मणांपूर्वसंभवाः ॥ विचित्रागतयस्तातज्ज्ञायंतेनबुधैरपि ॥ १४३ ॥ तमेनंमाधवंमासं
प्रतिकार्यंनसंशयः ॥ गोपितंतेनदेवेनब्रह्मणामाधवेनच ॥ १४४ ॥ असाधुसंगैरनन्यविधैरसंयतैराश्रमधर्महीनैः ॥ अभूततीर्थैरकृतव्रतैस्तैर्न
लभ्यतेमाधवमासधर्मः ॥ १४५ ॥ गोविंदकेशवमुकुंदहरेमुरारेलक्ष्मीनिवासमधुसूदनकृष्णविष्णो ॥ वाणीवरानवदनेवसतीतियेषांवैशाखमास
नियमोभवतेनतेषाम् ॥ १४६ ॥ येसाधुसाधुवचनानिहिताधिकानिनाकर्णयंतिचहरेश्चरितामृतानि ॥ पश्यंतियेनकमलापतिकेतनानिवैशाखमास
नियमंनहितेलभंते ॥ १४७ ॥ शुश्रूषितानगुरवोनवरायकन्यादत्तासमायसमयेसमलंकृतायैः ॥ अध्यापितानतनयाविनयादिधर्मैर्वैशाखमासनियमं
नहितेलभंते ॥ १४८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्येवमादिश्यमुनिर्नरेशमामंत्र्यतंमंत्रविदग्रगण्यः ॥ स्नातुंययौमाधवमासिगंगामभ्यर्चितस्तेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंदासविप्राः ॥ १४९ ॥ विधिंसराजापिततश्चकारवैशाखमासस्यमुनिप्रणीतम् ॥ पत्न्यासमंपुण्यधियातमेवसंचिंतयँल्लोकपवित्रकीर्तिः ॥ १५० ॥
॥ इति श्रीपद्मपुराणेवैशाखमाहात्म्येनारदांबरीषसंवादेपंचनवतितमोऽध्यायः ॥ ९५ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ सूतसूतमहाप्राज्ञजीवजीवशतंसमाः ॥
यद्धयंपुण्यसमयंश्राविताजगतोहितम् ॥ १ ॥ वदभूयोपिभूयिष्ठंपिबामस्तावकंवचः ॥ पायंपायंनतृप्यामोवयंसूततदुत्तमम् ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥
अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ संवादमादिलोकस्यजगतांजगदीशितुः ॥ ३ ॥ षट्सहस्राणिचोच्छ्रायोविस्तारेणपुनस्त्रयम् ॥ एवंनवसहस्रा
णियोजनानांविधायच ॥ ४ ॥ वामयादंष्ट्रयागृह्यउद्धृतादौवसुंधरा ॥ दिव्यवर्षसहस्रंवैदंष्ट्रयाधारितामही ॥ ५ ॥ धर्माख्यानप्रसंगेनसोवाचविनया
द्विभुम् ॥ ॥ पृथिव्युवाच ॥ ॥ एतेद्वादशमासावैषष्टिर्दिनशतत्रयम् ॥ ६ ॥ एषांकिमुत्तमंपुण्यंप्रियंचतवकेशव ॥ पवित्रःकार्तिकोमासस्तुलासं
स्थेदिवाकरे ॥ ७ ॥ मकरस्थेरवौमासःपुराणेपावनःस्मृतः ॥ मेषस्थेमाधवोमासोभास्करेपठ्यतेबुधैः ॥ ८ ॥ मार्गशीर्षोपिमासानांपावनःपरिकी
र्तितः ॥ एवंमासाःपवित्रास्तेवासराःकेपिकीर्तिताः ॥ ९ ॥ युगादयोयुगांताश्चतथाकल्पादयोपिच ॥ सर्वेभ्योऽप्यधिकंमासमेतेभ्योवेदपावनम् ॥ १० ॥
सर्वयज्ञमयश्रीमन्नेकंनिश्चित्यमेवद ॥ ॥ वराहउवाच ॥ ॥ विधिनाविधिनाचैवयेयजंतिनराधमाः ॥ ११ ॥ माधवेमासिमांभक्त्यातैश्चपूज्योस्म्यहंस
दा ॥ हिरण्याक्षोवरारोहेमाधवेतुमधुर्हतः ॥ १२ ॥ आदिदैत्यावुभावेतौहत्वात्वंतुसमुद्धृता ॥ त्रेतायुगेत्रयीधर्मोज्ञानवर्णव्यवस्थितिः ॥ १३ ॥ माधवेमा
सिसंभूतातेनमेमाधवःप्रियः ॥ त्रेतायुगंतृतीयायांशुक्लायांमासिमाधवे ॥ १४ ॥ प्रवृत्तंचत्रयीधर्माःप्रवृत्तास्तेप्रवर्द्धिताः ॥ अक्षयासोच्यतेलोकेतृतीयाह
रिवल्लभा ॥ १५ ॥ स्नानेदानार्चनेश्राद्धेजपेपूर्वजतर्पणे ॥ येर्चयंतियवैर्विष्णुंश्राद्धंकुर्वंतियत्नतः ॥ १६ ॥ तेषांददाम्यहंसर्वंयन्मनोऽ
भीष्टमुत्तमम् ॥ येददंत्यपिदानानिधन्यास्तेधार्मिकानराः ॥ १७ ॥ येयजंतिर्हरेर्नित्यमध्वरैर्विविधैरपि ॥ माधवेयजतेयोमांतेभ्यस्तदधिकं
फलम् ॥ १८ ॥ स्नानंदानंजपोहोमस्तपोयज्ञव्रतादिकम् ॥ वैशाखेयत्कृतंदेवितस्यपुण्यफलंशृणु ॥ १९ ॥ मन्वंतराणांकोटयस्तुदशपंचचस
प्तच ॥ मंत्सांनिध्यगतास्तेपितिष्ठंतिभयवर्जिताः ॥ २० ॥ यद्यपिस्युर्ग्रहाःसर्वेक्रूराजन्मव्ययाष्टकाः ॥ प्रातःस्नानेनवैशाखेसर्वेसौम्याभवंतिते ॥ २१ ॥
वैशाखेमासियोविप्रान्भोजयेद्भक्तितत्परः ॥ सिक्थेसिक्थेभवेत्तृप्तिःपितॄणांयुगसंख्यया ॥ २२ ॥ यच्छंतितत्रमधुराधिकभोजनानियेवाययवाशनतिलोद
कभोजनानि ॥ छत्रांबराणिचरणोचितरक्षणानिधन्यास्तएवपरितोषकराहिविष्णोः ॥ २३ ॥ विशेषादिहदातव्यास्तिलामधुसमन्विताः ॥ धर्माय

१ नृपेण विप्रः–इ०पा० । २ देवपावनम्–इ०पा० । ३ त्रयीधर्मःपवित्रस्तेन कीर्तितः–इ०पा० । ४ धरे–इ० पा० । ५ मच्छरीरगतश्चास्ते सर्वदुःखविवर्जितः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बृहतेदीर्घदुरितक्षयहेतवे ॥ २४ ॥ एवंकृतेतुयत्पुण्यंप्राप्यतेमनुजैश्वतैः ॥ तत्कैर्गणयितुंशक्यंवर्षकोटिशतैरपि ॥ २५ ॥ पुत्रपौत्रादिसंपत्ति
दीर्घायूंषियथेप्सितम् ॥ इहाप्नोतिपरत्रापिमामेवप्रतिपद्यते ॥ २६ ॥ अनेकजन्मार्जितपातकावलीविलीयतेमाधवमज्जनेन ॥ जनस्यतत्रोषसिपुण्यती
र्थेयथाविधानंश्रयतेतथावा ॥ २७ ॥ यःपरित्यज्यवैशाखंव्रतमन्यदुपाचरेत् ॥ सकरस्थंमहारत्नंहित्वालोष्टंहियाचते ॥ २८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥
एवंसभगवान्पूर्वमादिदेवोवदद्विभुः ॥ माधवंमाससमुद्दिश्यजगत्यांजगतीधरः ॥ २९ ॥ किमत्रबहुनोक्तेननतदस्तिमहीसुराः ॥ यदप्राप्यंभवेन्मासिमा
धवेमाधवार्चनात् ॥ ३० ॥ शृणुध्वंचपुरावृत्तमिहार्थेपरमाद्भुतम् ॥ ब्राह्मणस्यचसंवादंयमस्यचमहात्मनः ॥ ३१ ॥ मध्यदेशेमहाग्रामोब्राह्मणानां
बभूवह ॥ गंगायमुनयोर्मध्येयामुनस्यगिरेरधः ॥ ३२ ॥ विद्वांसस्तत्रभूयिष्ठाब्राह्मणाश्चावसंस्तदा ॥ अथप्राहयमःकंचित्पुरुषंकृष्णपिंगलम् ॥ ३३ ॥
रक्ताक्षमूर्द्धरोमाणंकाकजंघाक्षिनासिकम् ॥ गच्छत्वंभोमहाग्रामंगत्वाब्राह्मणमानय ॥ ३४ ॥ वसिष्ठगोत्रसंभूतंनामतोयज्ञदत्तकम् ॥ शमेनिविष्टंवि
द्वांसंयज्ञकर्मविशारदम् ॥ ३५ ॥ नचान्यमानयेथास्त्वंसगोत्रंतस्यपार्श्वतः ॥ सहितादृग्गुणस्तेनतुल्योऽध्ययनजन्मना ॥ ३६ ॥ आकृत्याचत
थाचिह्नैःसमस्तेनैवसत्तमः ॥ तमानययथोद्दिष्टापूजाकार्याहितस्यमे ॥ ३७ ॥ सगत्वाप्रतिकूलंतुचकारयमशासनम् ॥ तमेवमानयामासप्रतिषि
द्धोयमेनयः ॥ ३८ ॥ तस्मैयमःसमुत्थायपूजांकृत्वाचधर्मवित् ॥ प्रोवाचनीयतामेषसोन्यआनीयतामिति ॥ ३९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमुक्ते
तुवचनेधर्मराजेनसद्विजः ॥ उवाचधर्मराजंतंनिर्विण्णोगमनायवै ॥ ४० ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ कस्मादहमिहानीतःकस्मात्प्रेरयसेपुनः ॥ गंतुंनै
वोत्सहेतत्रमर्त्यलोकंपुनःप्रभो ॥ ४१ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ इहक्षीणायुषांपुंसांवासःपुण्यवतांभवेत् ॥ अयंवैधर्मराजस्यलोकोधर्मःप्रकीर्तितः ॥४२ ॥
सौख्यभूमिरियंसर्वाधर्मराजोहमीश्वरः ॥ पुण्यापुण्यानुसारेणजंतूनांसुखदुःखदः ॥ ४३ ॥ पापिनांयमरूपोस्मिनृणांनिरयदायकः ॥ तथापुण्यवतां
सौख्यस्वर्गदोधर्ममूर्तिमान् ॥ ४४ ॥ गच्छविप्रत्वमद्यैवनिलयंस्वंयथागतः ॥ अद्यापिदशवर्षाणामायुस्तेपरिवर्तते ॥ ४५ ॥ क्षयेतवायुषःप्रा
प्तिर्लोकस्यास्यभविष्यति ॥ प्रष्टव्यंचत्वयाह्यन्यत्पृच्छस्वप्रब्रवीमिते ॥ ४६ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ यत्कृत्वासुमहत्पुण्यंस्वर्गःस्याद्ब्रूहितन्मम ॥
सर्वस्यहिप्रमाणंत्वंधर्माधर्मविनिश्चये ॥४७॥ यदिदेवमयासम्यग्गंतव्यंनिजमंदिरे ॥ तद्ब्रूहिकर्मणाकेनपतंतिनरकेनराः ॥ ४८ ॥ व्रजंतिकेनवैस्वर्गंतत्सर्वंकृ
पयावद ॥ ॥ यमउवाच ॥ कर्मणामनसावाचायेधर्मविमुखानराः ॥ ४९ ॥ विष्णुभक्तिविहीनायेतेवैनिरयगामिनः ॥ पश्यंतिभेदबुद्ध्यायेब्रह्माणंशंकरंह

१ स्वधर्मनिष्ठं विद्वांसमध्यापकमनारतम्-इ० पा० । २ ब्रूहि वादं यथास्वैरं करवाणि किमित्युत-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिम् ॥ ५० ॥ विरक्ताविष्णुविद्यासुनरानिरयगामिनः ॥ कुलदेशोचितंकर्मयस्त्यक्त्वान्यत्समाचरेत् ॥ ५१ ॥ कामाद्वायदिवामोहात्सयातिनरकंनरः ॥
अयाज्ययाजकश्चैवयाज्यानांचविवर्जकः॥५२॥विरतोविष्णुविद्यासुसभुंक्तेनरकान्बहून् ॥ अदत्त्वापितृदेवेभ्योविप्रेभ्योमर्त्यबंधुषु॥५३॥ सधनोम्रियतेपापः
सयातिनरकान्बहून् ॥ सर्वाण्यन्नानिसिद्धानिपाकभेदंकरोतियः॥५४॥ अवैश्वदेवंभुंजीतसयातिनरकंचिरम् ॥ बहुद्रोहेणभूतानांयेऽर्जयंतिधनंद्विज॥५५॥
धनवंतोनिरयगादांभिकादुःखभागिनः ॥ नास्तिक्याद्थवालोभान्मोहात्कालेयथोदिते ॥ ५६ ॥ भक्त्यानश्राद्धदायेस्युःपच्यंतेनरकेषुते ॥ दीयमान
स्यवित्तस्यब्राह्मणेभ्यस्तुपापकृत् ॥ ५७ ॥ विघ्नमाचरतेयोसौनरोनिरयगोभवेत् ॥ सामान्यदक्षिणांलब्ध्वागृह्णात्येकोविमोहितः ॥ ५८ ॥ नास्तिक्य
भावनिरतोनरःस्यान्नरकालये ॥ असहिष्णुतयातस्यगुणानांकारणंभवेत् ॥ ५९ ॥ महत्पापंसमुत्पन्नंकारणंनरकस्यतत् ॥ निर्दोषांसुहृदांभार्यांत्यज
न्कालेनयातियः ॥ ६० ॥ नवहेतयशस्तेषांसनरोनरकेपतेत् ॥ अधर्मंधर्ममितियोवदन्मोहवशंगतः ॥ ६१ ॥ हैतुकोनास्तिकोयस्तुसनरोनिरयालयः ॥
मनसायोन्यभावेनवचसाचान्यथावदेत् ॥ ६२ ॥ हृदयंकलुषंकुर्यात्सनरोनरकेवसेत् ॥ अवमन्यचयेयांतिभगवत्कीर्तनंनराः ॥ ६३ ॥ तेयांतिनरकं
घोरंतेनपापेनकर्मणा ॥ पश्यंतोभगवद्वारंनामशास्त्रपरिच्छदम् ॥ ६४ ॥ अकृत्वातत्प्रणामादितेयांतिनरकौकसः ॥ विनापराधेननराःकृत्वा
पत्न्यधिवेदनम् ॥ ६५ ॥ त्यजंतिसुकलत्रंयेतेयांतिनरकेनराः ॥ नशृणोतिगुरोर्वाक्यंधर्मशास्त्रंचयोनरः ॥ ६६ ॥ परेषांचेतसःक्लेशकारीनिरयगोभवेत्॥
पश्यतांबंधुबालानांप्रकर्षीमिष्टमश्नुते ॥ ६७ ॥ सयातिनरकंघोरंकेवलोदरपूरकः ॥ तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नानंनयश्चरेत् ॥ ६८ ॥ नद्यादिषुचनास्तिक्य
स्तस्यस्यान्नरकालयः ॥ वैष्णवंजनमालोक्यनाभ्युत्थानंकरोतियः ॥ ६९ ॥ प्रंणयादरतोविप्रसनरोनरकातिथिः ॥ काष्ठैर्वाशंकुभिर्वापिशूलैरश्मभिरे
वच ॥ ७० ॥ येमार्गांश्चैवरुंधंतितेवैनिरयगामिनः ॥ आद्यंपुरुषमीशानंसर्वलोकमहेश्वरम् ॥ ७१ ॥ नचिन्तयंतियेविष्णुंतेवैनिरयगामिनः ॥ क्षेत्रवृत्ति
गृहच्छेदंप्रीतिच्छेदंचयेनराः ॥ ७२ ॥ आशाच्छेदंचकुर्वंतितेनरानरकौकसः ॥ आगतान्भोजनार्थंचब्राह्मणान्वृत्तिकर्शितान् ॥ ७३ ॥ यःपरीक्षेतमूढा
त्मासज्ञेयोनरकातिथिः ॥ अनाथंवैष्णवंदीनंरोगार्तंवृद्धमेवच ॥ ७४ ॥ नानुकंपंतियेमूढास्तेवैनिरयगामिनः ॥ नियमांस्तुसमादाययेपश्चादजितें
द्रियाः ॥ ७५ ॥ विलोपयंतितान्भूयस्तेवैनिरयगामिनः ॥ शृणुविप्रयथायांतिनराःस्वर्गंदयालवः ॥ ७६ ॥ समासेनैववक्ष्यामिकिंचित्तेगौरवादहम् ॥ येर्च
यंतिहरिंदेवंजिष्णुंविष्णुंसनातनम् ॥७७ ॥ नारायणमजंकृष्णंविष्वक्सेनंचतुर्भुजम् ॥ ध्यायंतिपुरुषंदिव्यमच्युतंयेस्मरंतिच ॥ ७८॥ लभंतेतेच्युतस्था

१ प्रणयादादरतश्चेत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नंश्रुतिरेषापुरातनी ॥ इदमेवहिमांगल्यमिदमेवधनार्जनम् ॥ ७९ ॥ जीवितस्यफलंचैतद्यद्दामोदरकीर्तनम् ॥ कीर्तनाद्देवदेवस्यविष्णोरमिततेजसः ॥ ८० ॥ दुरितानिविलीयंतेतमांसीवदिनोदये ॥ गाथांगायंतियेनित्यंवैष्णवींश्रद्धयान्विताः ॥ ८१ ॥ स्वाध्यायनिरतानित्यंतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ सर्वान्क्लेशान्परित्यज्यविष्णुमेवस्तुवंतिये ॥ ८२ ॥ स्वधर्मनिरताधीरास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ वासुदेवजपासक्तानपिपापकृतोजनान् ॥ ८३ ॥ नोपसर्पन्तितान्विप्रयमदूताश्चदारुणाः ॥ नान्यत्पश्यन्तिजंतूनांविहायहरिकीर्तनम् ॥ ८४ ॥ सर्वपापप्रशमनंप्रायश्चित्तंद्विजोत्तम ॥ येयाचिताःप्रहृष्यंतिप्रियंदत्वावदंतिच ॥ ८५ ॥ त्यक्तदानफलायेचतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ वर्जयंतिदिवास्वापंनराःसर्वसहाश्चये ॥ ८६ ॥ पर्वण्याश्रयभूतायेतेमर्त्याःस्वर्गगामिनः ॥ द्विषतामपियेदोषान्नवदंतिकदाचन ॥ ८७ ॥ कीर्तयंतिगुणांश्चैवतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ येपरेषांश्रियंदृष्ट्वानवितप्यंतिमत्सरात् ॥ ८८ ॥ प्रहृष्टाश्चाभिनंदंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ प्रवृत्तौचनिवृत्तौचश्रुतिशास्त्रोक्तमेवच ॥ ८९ ॥ आदरंतिप्रतीतायेतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ यस्मिन्कस्मिन्कुलेजातादयावंतोयशस्विनः ॥ ९० ॥ सानुक्रोशाःसदाचारास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ येपूताःपरदारांश्चकर्मणामनसागिरा ॥ ९१ ॥ रमयंतिनसत्वस्थास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ सदाकर्मयथोक्तंनकुर्वंतिविहितानिच ॥ ९२ ॥ आत्मशक्तिंचविज्ञायतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ मनोवाक्कायिकैर्धर्मैश्रद्धांयःकुरुतेसदा ॥ ९३ ॥ साधूनांसंमतायेश्वसभवेद्देवतातिथिः ॥ वचोवेगंमनोवेगंयोवेगमुदरोद्भवम् ॥ ९४ ॥ उपस्थवेगंसहतेसस्वर्गीजायतेनरः ॥ येषांगुणेषुसंतोषोवाणीयेषांश्रुतंप्रति ॥ ९५ ॥ परमार्थेमतिर्येषांतेशिष्टाःस्वर्गगामिनः ॥ व्रतंरक्षंतियेकोपाच्छ्रियंरक्षंतिमत्सरात् ॥ ९६ ॥ विद्यांमानापमानाभ्यामात्मानंतुप्रमादतः ॥ मतिंरक्षंतियेलोभान्मनोरक्षंतिकामतः ॥ ९७ ॥ धर्मंरक्षंतिदुःसंगात्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ एकादश्यांचविधिवदुपवासपरायणाः ॥ ९८ ॥ शुक्लेऽसितेचयेविप्रतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ मातेवसर्वबालानामौषधंरोगिणामिव ॥ ९९ ॥ रक्षार्थंसर्वलोकानांनिर्मितैकादशीतिथिः ॥ एकादशीसमंकिंचित्पापत्राणंनविद्यते ॥ १०० ॥ तामुपोष्यविधानेनपुरुषाःस्वर्गगामिनः ॥ एकादशेन्द्रियैःपापंयत्कृतंभवतिद्विज ॥ १०१ ॥ नरोनिर्द्धूयतत्तूर्णंप्रीतःस्वर्गतिमान्भवेत् ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ १०२ ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ एकतःक्रतवःसर्वेसर्वतीर्थतपांसिच ॥ १०३ ॥ महादानादिदानानिव्रतंवैष्णवमेकतः ॥ वैष्णवव्रतजोधर्मोधर्मोयज्ञादिसंभवः ॥ १०४ ॥ एकत्रतुलितौधात्रातत्रपूर्वोभवेद्गुरुः ॥ हरिवासरभक्तानामच्युतानंतभाषिणाम् ॥ १०५ ॥ नाहंशास्ताविशेषेणतेभ्योविप्रबिभेम्यहम् ॥ येषांपुत्रश्चपौत्रश्चएकादश्यामुपोषितः ॥ १०६ ॥ सहात्मनासपुरुषाञ्छतमुद्धरतेबलात् ॥ उपोषणंततःकुर्यात्पक्षयोरुभयोरपि ॥ १०७ ॥ एकादश्यांसपुरुषोमुक्तिमु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्त्येकभाजनम् ॥ जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी ॥१०८॥ त्रिस्पृशावंजुलीचैवपक्षसंवर्धिनीवरा ॥ तिलदुग्धापराज्ञेयाअखंडद्वादशीतथा ॥ ९ ॥
मनोरथाख्याचपराभीमद्वादशिकातथा ॥ इत्येवमादयोभेदाद्वादश्याःसंत्यनेकशः ॥ ११० ॥ व्रतेष्वेतेषुयेशक्ताज्ञेयास्तेब्रह्मणिस्थिताः ॥ श्रोतारोध
र्मशास्त्राणांधर्मप्रत्ययसंगताः ॥ १११ ॥ प्रियंकराश्चबालानांस्वर्गलोकंव्रजंतिते ॥ मासिमास्येकदिवसेदर्शेश्राद्धव्रतानराः ॥ १२ ॥ तृप्यंतिपि
तरोयेषांतेधन्याःस्वर्गगामिनः ॥ भोजनेषूपपन्नेषुभोज्यंयच्छंतिसादरात् ॥ १३ ॥ अभिन्नमुखरागेणशिष्टास्तेस्वर्गगामिनः ॥१४॥ येभक्तिमंतोमधुसूद
नस्यनारायणस्याखिलनायकस्य ॥ सत्येनहीनारजसापियुक्तागच्छंतितेनाकमनंतपुण्याः ॥ १५ ॥ वितस्तांयमुनांसीतांपुण्यांगोदावरींनदीम् ॥
सेवंतेयेशुभाचाराःस्नानदानपरायणाः ॥ १६ ॥ नतेपश्यंतिपंथानंनरकस्यकदाचन ॥ येनर्मदायामिहशर्मदायांमज्जंतितुष्यंत्यपिदर्शनेन ॥ १७ ॥
विधूयपापानिमहेशलोकंगच्छंतितेतत्रचिरंरमंते ॥ १८ ॥ स्नाताश्चर्मनदीतीरेत्रिरात्रंनियतानराः ॥ व्यासाश्रमेविशेषेणतेनरानाकिनःस्मृताः ॥ १९ ॥
गंगाजलेप्रयागेचकेदारेपुष्करेतथा ॥ व्यासाश्रमेप्रभासेचमृतास्तेविष्णुगामिनः ॥ १२० ॥ द्वारवत्यांकुरुक्षेत्रेयोगाभ्यासेनवामृताः ॥ हरिरित्यक्षरंवक्त्रेये
षांतेनपुनर्भवाः ॥ २१ ॥ त्रिरात्रमपियेविप्रद्वारवत्यांपुरिस्थिताः ॥ मज्जंतिगोमतीतीरेधन्यास्तेकेशवप्रियाः ॥ २२ ॥ नरनारायणावासेत्रिरात्रंयेसमाश्रि
ताः ॥ मर्त्यलोकेचनंदायांधन्यास्तेकेशवप्रियाः ॥ १२३ ॥ षण्मासमुषिताविप्रपुरुषोत्तमसंनिधौ ॥ तेनूनमच्युतात्मानोदृष्टास्युरघहारिणः ॥ २४ ॥
अनेकजन्मार्जितपुण्यतोयेमज्जंतितोयेमणिकर्णिकायाः ॥ नमंतिविश्वेशमवाप्यकाशींतेवैमयापीहभवंतिवंद्याः ॥ २५ ॥ पूजयित्वाहरिंयेतुभूमौदर्भति
लैःसह ॥ तिलान्विकीर्यलोहंचदत्वाधेनुंपयस्विनीम् ॥ २६ ॥ येमृताविधिवद्विप्रतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ उत्पाद्यपुत्रान्संस्थाप्यपितृपैतामहेपदे ॥ २७ ॥
निर्ममानिरहंकारायेमृतास्तेपिनाकिनः ॥ स्तैन्यान्निवृत्ताःसततंसंतुष्टाःस्वधनेनच ॥ २८ ॥ स्वभाग्येनोपजीवंतितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ श्लक्ष्णांवाणीं
निराबाधांमधुरोपायवर्जिताम् ॥ २९ ॥ स्वागतेनाभिभाषंतेतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ शुभानामशुभानांचकर्मणांफलसंचये ॥ १३० ॥ विपाकज्ञाश्चयेवि
प्रतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ धनधर्मप्रवृत्तानांधर्ममार्गानुयायिनाम् ॥ १३१ ॥ प्रोत्साहंवर्धयंतेयेमोदंतेदिवितेनराः ॥ हेमंतेवह्निदोयश्चतथाग्रीष्मेजलप्रदः
॥ ३२ ॥ वर्षास्वाश्रमदाताचसस्वर्गेमोदतेचिरम् ॥ पुण्यकालेषुसर्वेषुनित्यनैमित्तिकादिषु ॥३३॥ भक्त्यायःकुरुतेश्राद्धंसनूनंसुरलोकभाक् ॥ ३४ ॥
दानंदरिद्रस्यविभोःक्षमित्वंयूनांतपोज्ञानवतांचमौनम् ॥ इच्छानिवृत्तिश्चसुखोचितानांदयाचभूतेषुदिवंनयंति ॥ १३५ ॥ द्विविधःकर्मसंबंधःपापपुण्यसमु

१ वेतसीम्–इ० पा० । २ दारुदः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्भवः ॥ सत्यमेवसमाश्रित्यक्रियतेह्यत्रनिर्णयः ॥ १३६ ॥ तपोध्यानसमायुक्तंतारणायभवांबुधेः ॥ पापंतुपतनायोक्तंसत्यमेवनसंशयः ॥ ३७ ॥ बलेनप
रिचारेणशौर्येणाभियुतस्यच ॥ पुण्यहीनस्यवैपुंसस्तद्बलादिविलीयते ॥ ३८ ॥ उन्नतागिरिदुर्गेषुवृक्षाःसंतिसुपुष्टकाः ॥ पतंतिवातवेगेनसमूलास्तु
घनाअपि ॥ ३९ ॥ सत्यधर्मविहीनास्तेतथायांतियमालयम् ॥ सामान्यंसर्वजंतूनांबलंधर्मस्तुकेवलः ॥ १४० ॥ येनसंतरतेजंतुरिहलोकेपरत्रच ॥
मयासर्वमिदंसम्यक्स्वर्गमार्गप्रदायकम् ॥ १४१ ॥ समासेनसमाख्यातंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १४२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमा
हात्म्येषण्णवतितमोऽध्यायः ॥ ९६ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ एतन्मूर्खोपिजानातिशुभकर्मकरःपुमान् ॥ नयातिनरकंस्वर्गंतथापापक्रियार
तः ॥ १ ॥ क्रतुभिर्विविधैरिष्टैर्व्रतदानजपादिभिः ॥ सत्येनाचारकुशलैःस्वर्गसौख्यमवाप्यते ॥ २ ॥ विद्याचारधनोपेतैर्ऋषिभिर्वेदपारगैः ॥ प्रा
प्यतेपुण्ययोगेनयज्ञैर्नाकस्ततःक्वचित् ॥ ३ ॥ वित्तेनचविनादानंबहुदातुंनशक्यते ॥ विद्यमानधनेनापिकुटुंबासक्तचेतसा ॥ ४ ॥ अग्निहोत्रा
दयोधर्माविशेषेणकलौयुगे ॥ दुष्करादानधर्मोपिदुष्करोभगवन्मतः ॥ ५ ॥ अल्पायासेनधर्मेणलभ्यतेधर्मसंचयः ॥ तन्मेविशेषतोब्रूहिधर्माधर्मप्रद
र्शक ॥ ६ ॥ तदेकंकथ्यतांधर्मसर्वधर्मोत्तमोत्तमम् ॥ कृतेनैकेनयेनेहसर्वपापक्षयोभवेत् ॥ ७ ॥ धनंधान्यंयशोधर्ममायुर्येनाभिवर्त्तते ॥ मर्त्य
लोकेपिसख्यंस्यात्स्वर्गेयेनाक्षयोभवेत् ॥ ८ ॥ साक्षान्नारायणोयेनभक्तानामभयप्रदः ॥ तुष्येदस्यप्रसादेनकामःकरतलेस्थितः ॥ ९ ॥ सर्वय
ज्ञतपोदानतीर्थसेवाधिकंफलम् ॥ लभ्यतेयेनयद्यस्तिवैवस्वततदादिश ॥ १० ॥ अनुग्राह्योह्यहंदेवयदिधर्मोपदेशतः ॥ सर्वधर्मक्रियासारंतदेकंकृप
यावद ॥ ११ ॥ पापानामनुरूपाणिप्रायश्चित्तानियद्यथा ॥ तथातथैवसंस्मृत्यकथितानिमनीषिभिः ॥ १२ ॥ कर्तुंतानिनशक्यंतेदेवप्रत्येकशोनरैः॥
सर्वपापहरंपुण्यमेकंचेदस्तितद्वद ॥ १३ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाब्राह्मणश्रेष्ठोयमंधर्मस्वरूपिणम् ॥ तुष्टावप्रयतोभूत्वासूक्ष्मधर्माभिकाङ्क्षु
कः ॥ १४ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ नमस्तेसर्वशमननमस्तेजगतांपते ॥ नमोस्तुदेवरूपायस्वर्गमार्गप्रदायिने ॥ १५ ॥ धर्मशास्त्रस्वरूपायधर्मराजन
मोस्तुते ॥ त्वयाभूःपाल्यतेदेवाप्यंतरिक्षंचद्यौर्महः ॥ १६ ॥ जनस्तपस्तथासत्यंसर्वस्वंपाल्यतेत्वया ॥ नत्वयारहितंकिंचिज्जगत्स्थावरजंगम
म् ॥ १७ ॥ विद्यतेत्वद्वहीतंतुसद्योनश्यतिवैजगत् ॥ त्वमात्मासर्वभूतानांसतांसत्वस्वरूपवान् ॥ १८ ॥ राजसानांरजस्त्वंचतामसानांतमस्तथा ॥
चतुष्पदांभवान्देवचतुःशृंगस्त्रिलोचनः ॥ १९ ॥ सप्तहस्तस्त्रिधाबद्धोवृषरूपनमोस्तुते ॥ सर्वयज्ञमयोधर्मस्त्वयिविग्रहविग्रहः ॥ २० ॥ साक्षा
द्दृष्टोसिलोकेशदेवतुभ्यंनमोनमः ॥ हृदिस्थःसर्वभूतानांपुण्यपापेक्षिताभवान् ॥ २१ ॥ तेनशास्ताचभूतानांदातादेवप्रशासिता ॥ प्रवर्त्तकोहिधर्म

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यदेवदंडधरोभुवि ॥ २२ ॥ सर्वधर्ममयंसारमेकंवदसुनिश्चितम् ॥ यमउवाच ॥ ॥ परितुष्टोस्मितेविप्रस्तोत्रेणचविशेषतः ॥ २३ ॥ तथा
प्यागमधर्मेणमान्योसिममसत्तम ॥ यन्नकस्यचिदाख्यातंतद्गोप्यंपरमंमम ॥ २४ ॥ सारमुद्धृत्यसर्वेषांयदेकंनिश्चितंमया ॥ महानिरयसंघातान्नि
वासनकरंपरम् ॥ २५ ॥ अनाख्येयमपिब्रह्मन्वक्ष्येविनयतोषितः ॥ २६ ॥ स्युर्मोहायचराचरस्यजगतस्तेतेपुराणागमास्तांतामेवहिदेवतांपरमिकांजल्पंतु
कल्पेविधौ ॥ सिद्धांतेपुनरेकएवभगवान्विष्णुःसमस्तागमव्यापारेषुविवेकिनांव्यतिकरंनीतेषुनिश्चीयते ॥ २७ ॥ भवोब्रह्माचविष्णुश्चत्रयमेवत्रयीमता ॥ दी
पोग्निर्वर्तिस्नेहैस्तुयथाविप्रतथाहरिः ॥ २८ ॥ समाराध्यहरिंभक्त्यागोलोकान्प्राप्नुयाच्छुभान् ॥ आराधितेहरौकामाःसर्वेकरतलेस्थिताः ॥ २९ ॥
दानमेवपरंश्रेष्ठंसर्वपुण्येषुवैद्विज ॥ दानेननश्यतेपापंसर्वंदानेनलभ्यते ॥ ३० ॥ नित्यंनैमित्तिकंकाम्यमन्यदभ्युदयात्मकम् ॥ अन्यंचपरमंदानमितिपं
चविधंस्मृतम् ॥ ३१ ॥ प्रातर्मध्यापराह्णेषुत्रिषुकालेषुयत्नतः ॥ यत्किंचिदपिदातव्यंनित्यमेवप्रकीर्तितम् ॥ ३२ ॥ शून्यंदिनंनकर्तव्यमात्मार्थंहितमि
च्छताम् ॥ यस्मिन्कुलेतुदत्तंयत्तत्रतत्रोपतिष्ठति ॥ ३३ ॥ यःस्वयंभक्षयेन्मोहाददत्वाबुद्धिवर्जितः ॥ उत्पादयाम्यहंरोगंतस्यभोगनिवारणम् ॥ ३४ ॥
तेषुकार्येषुसंतुष्टंबहुपीडाप्रदायकम् ॥ मंदानलेनसंयुक्तंद्वारंसंतापकारकम् ॥ ३५ ॥ त्रिषुकालेषुनोदत्तंब्राह्मणेषुसुरेषुयैः ॥ स्वयंतुभुंजतेमिष्टंपापंतैस्तु
महत्कृतम् ॥ ३६ ॥ प्रायश्चित्तेनरौद्रेणतानहंपरिशोधये ॥ उपवासैर्महीदेवकायशोषकरादिकैः ॥ ३७ ॥ चर्मकारोयथाचर्मकुंडस्योपरिनिर्घृणे ॥
शोधयेच्चकशाद्यैश्चकुद्रव्यंस्फोटयेद्यथा ॥ ३८ ॥ तथाहंपापकर्तारंशोधयामिनसंशयः ॥ औषधीनांसुयोगैश्चकषायैःकटुकैर्ध्रुवम् ॥ ३९ ॥ उष्णोदकैश्चसंता
पैर्वैद्यरूपेणनान्यथा ॥ अन्येभुंजंतितस्याग्रेभोगानन्यान्मनोगतान् ॥ ४० ॥ किंकरोमिसमर्थश्चनदत्तंदानमुत्तमम् ॥ महतारोगरूपेणतमेनंपरिवार
येत् ॥ ४१ ॥ नित्यकालस्ययद्दानमात्मानंपापिभिर्यथा ॥ नदत्तंचमहीदेवश्रद्धयानिजशक्तितः ॥ ४२ ॥ तथायातान्प्रधक्ष्येतानुपायैर्दारुणैः
किल ॥ नैमित्तिकंप्रवक्ष्यामिदानकालंतवाग्रतः ॥ ४३ ॥ महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थप्राप्तौतथैवच ॥ पितुःक्षयाहादिवसेवैशाखादिषुयत्नतः ॥ ४४ ॥ मा
सेषुपुण्यकालेषुदानंनैमित्तिकंस्मृतम् ॥ काम्यकालंप्रवक्ष्यामियद्दानंफलदायकम् ॥ ४५ ॥ व्रतादिकंसमुद्दिश्यकामनाफलकल्पितम् ॥ यत्कामंकाथि
तंसम्यक्सर्वांगैरेवसंगतम् ॥ ४६ ॥ तस्यदानप्रभावेनभावनापरिभावितः ॥ तादृक्फलंसमश्नातिमानुषस्तत्प्रसादनात् ॥ ४७ ॥ आभ्युदयंप्रवक्ष्या
मियच्चयज्ञादिषुस्मृतम् ॥ जातकर्मादिकार्येषुमौंज्याद्युद्वाहकर्मसु ॥ ४८ ॥ प्रासादध्वजदेवानांप्रतिष्ठासुप्रयत्नतः ॥ इत्यादिकंमहीदेवदानमभ्युद
यात्मकम् ॥ ४९ ॥ प्रजावृद्धिकरंभोगयशःस्वर्गसुखप्रदम् ॥ अंत्यंचैवप्रवक्ष्यामिशृणुदानंद्विजोत्तम ॥ ५० ॥ कामस्यसंक्षयंज्ञात्वाजरयापरिपी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

डितः ॥ दद्याद्दानानियत्नेनकुर्यादाशांनकस्यचित् ॥ ५१ ॥ मृतेचमयिमेपुत्राजायाबांधवसोदराः ॥ कथमेतेभविष्यंतिमांविनासुहृदोमम ॥ ५२ ॥
अहंवित्तविहीनोवाकथंजीवन्पुनस्तथा ॥ भविष्यामीतिविज्ञायनददातिहिकिंचन ॥ ५३ ॥ आशापाशशतैर्बद्धोभाग्यादेवकुमायया ॥ मृत्युंप्रया
तिमूढात्मारुदंतिचततःसुताः ॥ ५४ ॥ दुःखेनपीडिताःकिंचिन्मोहेनाकुलचेतसः ॥ स्वल्पमल्पंचवादानंकथंचित्कल्पयंतिते ॥ ५५ ॥ नतत्रास्मि
न्गतेकालेमहादुःखगतेसति ॥ विस्मरंतितदादानंलोभाद्दानददत्यपि ॥ ५६ ॥ मृतोयंचपिताज्ञात्वास्नेहपाशोनिवर्त्तते ॥ योसौमृतोमहीदेवममपा
शैर्नियंत्रितः ॥ ५७ ॥ तृष्णाक्षुधासमाक्रांतोबहुदुःखैःप्रपीडितः ॥ पच्यतेनरकेघोरेचिरकालंनसंशयः ॥ ५८ ॥ तस्माद्दानंप्रदातव्यंस्वयमेवनसं
शयः ॥ यस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्याधनंचवा ॥ ५९ ॥ संसारेनास्तिकःकस्यस्वयंतस्मात्प्रदीयते ॥ पानमन्नंचतांबूलमुदकंकांचनंतथा ॥ ६० ॥
वसनंगांचभूमिंचच्छत्रपात्राण्यनेकधा ॥ फलानिभूमिदानानिविविधानिस्वशक्तितः ॥ ६१ ॥ दातव्यानिमहीदेवनात्रकार्याविचारणा ॥ तीर्थानांलक्ष
णंविप्रप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ ६२ ॥ सुतीर्थानिइयंगंगाभातिपुण्यासरस्वती ॥ रेवाचयमुनातापीनदीचर्मण्वतीतथा ॥ ६३ ॥ सरयूचवरावेणीपूर्णा
पापप्रणाशिनी ॥ कावेरीकपिलाचान्याविशल्याविश्वतारिणी ॥ ६४ ॥ गोदावरीसमाख्यातातुंगभद्राचगंडकी ॥ पापानांभीतिदानित्यंनदीभीम
रथीस्मृता ॥ ६५ ॥ देविकाकृष्णगंगाचअन्यायाःसरितांवराः ॥ एतास्तुपुण्यकालेषुसंतितीर्थान्यनेकशः ॥ ६६ ॥ ग्रामेवायदिवारण्येनद्यःसर्वत्रपा
वनाः ॥ तत्रतत्रैवकर्त्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः ॥ ६७ ॥ यदानज्ञायतेनामतस्यतीर्थस्यभोद्विज ॥ तत्रेत्युच्चारणंकार्यंविष्णुतीर्थमिदंमहत् ॥ ६८ ॥
तीर्थस्यदेवताविष्णुःसर्वत्रापिनसंशयः॥नारायणेतियन्नामस्मरेत्तीर्थेषुसाधकः॥६९॥तस्यतीर्थफलंसम्यग्विष्णुनाम्नैवजायते ॥ अज्ञातानांचतीर्थानांदेवता
नांनसंशयः॥७०॥विष्णुनाम्नैवनामानिमानवःपरिकीर्तयेत्॥सर्वास्तुसिद्धयःपुण्यास्तीर्थभूतास्तुसागरः॥७१॥ सरांसिमानसादीनिनिर्झराःपल्वलादयः ॥
स्वल्पानद्योपिसर्वास्तास्तीर्थानिहरिनामतः ॥ ७२ ॥ पर्वतास्तीर्थरूपाश्चयज्ञोयज्ञमहीतथा ॥ ब्राह्मणायत्रविद्वांसःकौतुकेनाप्यवस्थिताः ॥ ७३ ॥
तदेवतीर्थंसुमहत्सर्वपापहरंस्मृतम् ॥ श्राद्धंचश्राद्धभूमिश्चदेवशालाचहोमभूः ॥ ७४ ॥ यत्रवेदध्वनिःसम्यग्यत्राविष्णुकथाःशुभाः ॥ स्वगृहंपुण्यसंयुक्तं
गोस्थानमपिपावनम् ॥ ७५ ॥ यत्राश्वत्थतरुवनेयत्रागारोपिपावनः ॥ एवमादीनितीर्थानिपितामातातथैवच ॥ ७६ ॥ पच्यतेयत्रधर्मार्थंस्वयंतत्रगुरुः
स्थितः ॥ साध्वीयत्रास्तिवैभार्यातत्रतीर्थंनसंशयः ॥ ७७ ॥ यत्रधर्मरतिर्नित्यंविद्वान्पुत्रःप्रवर्तते ॥ तत्रतस्यहितत्तीर्थंतारणायप्रतिष्ठितम् ॥ ७८ ॥
इत्येवमादितीर्थानिराजवेश्मतथैवच ॥ एवमादिषुतीर्थेषुपर्वयोगाद्विशेषतः ॥ ७९ ॥ अनाराध्यहृषीकेशंसर्वदंसर्वदेहिनाम् ॥ कोपिक्वापिकिमप्यत्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नलभेतेतिनिश्चितम् ॥ ८० ॥ अपत्यंद्रविणंदारास्तारहर्म्यंहयागजाः ॥ सुखानिस्वर्गमोक्षौचनदूरेहरिभक्तितः ॥८१॥ नारायणःपरोदेवःसत्यरूपोजनार्द
नः ॥ त्रिधात्मानंसभगवान्ससर्जपरमेश्वरः ॥ ८२ ॥ रजस्तमोभ्यांयुक्तोभूद्रजःसत्वाधिकंविभुः ॥ ससर्जनाभिकमलेब्रह्माणंकमलासनम् ॥ ८३ ॥ रज
सातमसाजुष्टंसरुद्रमसृजद्विभुः ॥ सत्वंरजस्तमश्चैवात्रितयंचैतदुच्यते ॥ ८४ ॥ सत्वेनमुच्यतेजंतुःसत्वंनारायणात्मकम् ॥ रजसासत्वयुक्तेनभवेच्छ्रीम
न्यशोधिकः ॥ ८५ ॥ यद्वेदवाक्यंधर्मस्यसमुद्दिश्योपसेवते ॥ तद्धुद्रमितिविख्यातंविशिष्टंगदितंनृणाम् ॥८६॥ तेनराजाभवेल्लोकेरजसातमसापुनः ॥ यद्दीनं
रजसाधर्मंकेवलंतामसंचयत् ॥ ८७ ॥ तच्चदुर्गतिदंनृणामिहलोकेपरत्रच ॥ योविष्णुःसस्वयंब्रह्मायोब्रह्मासस्वयंहरः ॥ ८८ ॥ देवास्त्रयोपियज्ञेस्मिन्निज्या
देवेषुनित्यशः ॥ योभेदंकुरुतेतेषांत्रयाणांद्विजसत्तमः ॥ ८९ ॥ सपापकारीपापात्माअनिष्टांगतिमाप्नुयात् ॥ विष्णुरेवपरंब्रह्मविष्णुरेवजगद्द्विज ॥ ९० ॥
तस्यायंमाधवोमासःप्रियःसर्वेषुकर्मसु ॥ कीर्त्यतेहयमेधादिमहाक्रतुफलप्रदः ॥ ९१ ॥ तीर्थस्नानतपोदानजपयज्ञफलाधिकः ॥ ९२ ॥ स्नानंविभातेनि
यमेननद्यामनारतंमेषगतेरवौये ॥ कुर्वंतियेऽस्मिन्नपिविप्रपूजांमहंडभाजोनहितेभवंति ॥ ९३ ॥ हत्वाहत्वाकिंकरौघंपुरोमेलुंप्त्वालुप्त्वाचित्रगुप्तस्यले
ख्यम् ॥ स्नात्वास्नात्वामाधवेमासितीर्थेपूर्वान्पूर्वानुद्धरंतीहपापात् ॥ ९४ ॥ इदंभयच्छेदकरंनतस्मात्प्रकाशनीयंपरमंरहस्यम् ॥ निर्वासहेतुर्नरकालय
स्यममाधिकारक्षयकारणंतत् ॥ ९५ ॥ भागीरथीनर्मदाचयमुनाचसरस्वती ॥ विशोकाचवितस्ताचविंध्यस्योत्तरतःस्थिताः ॥ ९६ ॥ गोदावरीभीमरथी
तुंगभद्राचवेदिका ॥ तापीपयोष्णीविंध्यस्यदक्षिणास्तुप्रकीर्तिताः ॥ ९७ ॥ द्वादशैतामहानद्योनित्यंतेनावगाहिताः ॥ वैशाखेविधिनास्नानंनद्यांयः
प्रातराचरेत् ॥ ९८ ॥ सर्वाःसमुद्रगाःपुण्याःसर्वेपुण्यानगोत्तमाः ॥ सर्वेचायतनाःपुण्याःसर्वेपुण्यावनाश्रयाः ॥ ९९ ॥ तेनावगाहिताहृष्टाःप्रण
तावहुसेविताः ॥ स्नानमर्द्धोदितेसूर्येवैशाखेनियतश्चरेत् ॥ १०० ॥ तस्यपुण्यंमहीदेवकश्चिद्वक्तुंनशक्यते ॥ यदिवक्त्रसहस्राणांसहस्राणिभवंति
हि ॥ १०१ ॥ आयुश्चब्रह्मणास्वल्पंयदिस्याद्द्विजसत्तम ॥ तदामाधवमासस्यफलंकथयितुंभवेत् ॥ १०२ ॥ महानिरयकर्षाग्निमाधवोमाधवोय
था ॥ब्रह्महत्यादिकंपापमगम्यागमनादिकम् ॥ १०३ ॥ कामाकामकृतंपापमेतिपातकमेवच ॥ उपपापरहस्यंचसंकरीकरणंपरम् ॥ १०४ ॥
जातिभ्रंशकरंघोरमपात्रीकरणंतथा ॥ मलावहंप्रकीर्णंचवाङ्मनःकायसंभवम् ॥ १०५ ॥ माधवोनिर्दहेन्मासोविधिनासमुपासितः ॥ कल्पकोटि
सहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ १०६ ॥ वसेद्विष्णुपुरेश्रीमान्माधवेयोर्चयेद्धरिम् ॥ १०७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येसप्त

१ दूषणम्–इ० पा० । २ पृष्ट्वा पृष्ट्वा–इ० पा० । ३ वेदिका–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवतितमोऽध्यायः ॥ ९७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यधर्मराजस्यभूसुरः ॥ पुनःपप्रच्छमासस्यमाधवस्यविधिंशुभम् ॥ १ ॥ ॥ ब्राह्मण उवाच ॥ ॥ धर्मराजमहाभागसम्यग्गुह्यंप्रकाशितम् ॥ माधवस्नानजंपुण्यंनराणांमुक्तिदंपरम् ॥ २ ॥ माधवंमाधवेमासिस्नात्वाप्रातःसमाहितः ॥ कथंसंपूजयेद्देवंकैःपुष्पैस्तद्विधिंवद ॥ ३ ॥ ॥ धर्मराजउवाच ॥ सर्वेषांपत्रजातीनांतुलसीकेशवप्रिया ॥ पुष्करादीनितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा ॥४॥ वासुदेवादयोदेवावसंतितुलसीदले ॥ सर्वदासर्वकालेषुतुलसीविष्णुवल्लभा ॥५॥ त्यक्त्वातुमालतीपुष्पंमुक्त्वाचसरसीरुहम् ॥ गृहीत्वातुलसीपत्रंभक्त्या माधवमर्चयेत् ॥ ६ ॥ तस्यपुण्यफलंवक्तुमलंशेषोपिनोभवेत् ॥ अस्नात्वातुलसींछित्त्वादेवार्थेपितृकर्मणि ॥ ७ ॥ तत्सर्वंनिष्फलंयातिपंचगव्येनशुध्य ति ॥ दारिद्र्यदुःखभोगादिपापानिसुबहून्यपि ॥ ८ ॥ तुलसीहरतेक्षिप्रंरोगानिवहरीतकी ॥ तुलसीकृष्णगौराख्यातयाभ्यर्च्यमधुद्विषम् ॥ ९ ॥ विशेषे णहरेर्भक्तोनरोनारायणोभवेत् ॥ माधवंसकलंमासंतुलस्यायोर्चयेद्यतः ॥ १० ॥ त्रिसंध्यंमधुहंतारंनास्तितस्यपुनर्भवः ॥ अलाभेपुष्पपत्राणामन्नाद्ये नापिपूजयेत् ॥ ११ ॥ शालितंडुलगोधूमैर्यवैर्वापिहरिंसदा ॥ प्रातःस्नात्वाविधानेनमाधवेमाधवप्रिये ॥ १२ ॥ पितृदेवमनुष्यांश्चतर्पयेत्सचराचरम् ॥ योश्वत्थमूलंवैसिंचेत्तोयेनबहुनासदा ॥ १३ ॥ कुर्यात्प्रदक्षिणांतांतुसर्वदेवमयंततः ॥ योश्वत्थमर्चयेद्देवमुदकेनसमंततः ॥ कुलानामयुतंतेनता रितंस्यान्नसंशयः ॥ १४ ॥ अलक्ष्मीःकालकर्णीचदुःस्वप्नोदुर्विचिंतितम् ॥ अश्वत्थतर्पणात्तातसर्वंदुःखंविलीयते ॥ १५ ॥ तर्पिताःपितरस्तेनतेनविष्णुः समर्चितः ॥ योश्वत्थमर्चयेद्धी[2]रोग्रहास्तेनैवपूजिताः ॥ १६ ॥ श्वेतां[3]श्वपुष्पाणितथाशमींचहुताशनंचंदनमर्कबिंबम् ॥ अश्वत्थवृक्षंचसमालभेतततश्चकुर्या न्निजजातिधर्मान् ॥ १७ ॥ कं[4]डूयनंचगोग्रासंस्नात्वापिप्पलतर्पणम् ॥ कृत्वागोविंदपूजांचनसदुर्गतिमाप्नुयात् ॥ १८ ॥ त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांवैशाख्यांचादि नत्रयम् ॥ सर्वाशक्तोपिविधिनानारीवापुरुषोपिवा ॥ १९ ॥ पूर्वोक्तनियमैर्युक्तःप्रातःस्नात्वाचशक्तितः ॥ विमुक्तःपातकैःसर्वैःस्वर्गमक्षयमश्नुते ॥ २० ॥ वै[5]शाख्यामपिशक्त्यावाभोजयेद्ब्राह्मणान्द[6]श ॥ त्रिरात्रमुत्थितःस्नात्वासकृच्चप्रयतःशुचिः ॥ २१ ॥ गौरान्वायदिवाकृष्णांस्तिलान्क्षौद्रेणसंयुतान् ॥ दत्वाद्वादशविप्रेभ्यस्तेनैवस्वस्तिवाचयेत् ॥ २२ ॥ प्रीयतांधर्मराजोमेपितॄन्देवांश्चतर्पयेत् ॥ यावज्जीवकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ २३ ॥ अयुतायुतं चतिष्ठेत्सस्वर्गलोकेयथासुखम् ॥ मामेवतुनपश्येत्सपूजितोखिलदैवतैः ॥ २४ ॥ पाकान्नोदककुंभादिपितृदैवततुष्टये ॥ त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपूर्णायांचादि नत्रयम् ॥ २५ ॥ योदद्याद्भक्तितोविप्रमहापापैःप्रमुच्यते ॥ सुवर्णतिलपात्रैस्तुब्राह्मणाञ्छक्तितोन्वहम् ॥ २६ ॥ तर्पयेदुदपात्रैस्तुब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥

१ हरिम्–इ० पा० । २ धीमान्–इ० पा० । ३ श्वेतानिपुष्पाणि–इ० पा० । ४ कृत्वाप्यष्टांगयोगं तु स्नात्वा पिप्पलतर्पणम्–इ० पा० । ६ मुदा–इ० पा० । ५ वैशाखमासे यो भक्त्या–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैशाख्यांपौर्णमास्यांचसृष्टाःकमलयोनिना ॥ २७ ॥ तिलादेयाश्वभक्त्याचश्रेयःसंततिहेतवे ॥ इहार्थेचपुरावृत्तंतदाकर्णयसुव्रत ॥ २८ ॥ फलंमाधवमा
सस्यपूर्णायांपरमाद्भुतम् ॥ मेषसंक्रममारभ्यतिथयस्त्रिंशदुत्तमाः ॥ २९ ॥ सर्वयज्ञाधिकाःपुण्याःपुराणेषुप्रकीर्तिताः ॥ विशेषतोऽपितास्तित्रःपवित्राः
पापिदुर्लभाः ॥ ३० ॥ ततोपिपूर्णिमापुण्यामाधवीमाधवप्रिया ॥ एषावाराहकल्पादितिथिराद्यामहाफला ॥ ३१ ॥ पुरानारायणेनास्यामादिदैत्यौविमो
हितौ ॥ हिरण्याक्षमधूविप्रपृथिवीचसमुद्धृता ॥ ३२ ॥ त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपौर्णमास्यामयंविभुः ॥ क्रमादेतत्रयंचक्रेशुक्लेस्मिन्मासिमाधवे ॥ ३३ ॥
ततःप्रभृतिविप्रेंद्रविशेषादेवपूर्णिमा ॥ कल्पादिःपावनाख्याताकर्मणःकल्पसाक्षिणी ॥ ३४ ॥ येनस्नानंनवैशाखेप्रातर्नियमशालिना ॥ किंत
स्यजन्मनाविप्रनूनर्मात्मापकारिणा ॥ ३५ ॥ त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपौर्णमास्यांविशेषतः ॥ अपिसम्यग्विधानेननारीवापुरुषोपिच ॥ ३६ ॥ प्रातःस्नातः
सनियमःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ स्नानदानार्चनश्राद्धक्रियापुण्यादिवर्जिता ॥ ३७ ॥ यस्यातीताचवैशाखीसनूनंनिरयालयः ॥ नवेदेनसमंशास्त्रंनतीर्थंगं
गयासमम् ॥ ३८ ॥ नदानंजलगोतुल्यंनवैशाखीसमातिथिः ॥ जलधेनुंचयोदद्याद्वैशाख्यांविष्णुतत्परः ॥ ३९ ॥ त्रयाणामपिदेवानांचतुर्थोयंविशेष
तः ॥ मातृहापितृहाचैवभ्रूणहागुरुतल्पगः ॥ ४० ॥ जलधेनुंसमालोक्यमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ दशपूर्वान्परान्वंश्यान्नरकात्तारयंतिते ॥ ४१ ॥ जलधेनुं
प्रयच्छंतिवैशाख्यांविधिनात्रये ॥ शर्कराफलतांबूलसुपानत्करपत्रिकाः ॥ ४२ ॥ प्रयच्छंतिद्विजाग्र्येभ्योधन्यास्तेचात्रकीर्तिताः ॥ मणिकोदककुंभां
श्वपक्वान्नंहैमदक्षिणाम् ॥ ४३ ॥ यःप्रयच्छतिवैशाख्यांसोश्वमेधफलंलभेत् ॥ अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणस्यचसंवादंप्रेतैः
सार्द्धंमहावने ॥ ब्राह्मणोधनशर्मासीन्मध्यदेशेपुरानघ ॥४५॥ कुशाद्यर्थंवनंयातोददर्शेदमथाद्भुतम् ॥ भीतोऽपश्यदसौप्रेतान्दुष्टांस्त्रीनतिदारुणान् ॥ ४६ ॥
ऊर्ध्वकेशान्सरक्ताक्षान्कृष्णदंतान्कृशोदरान् ॥ कुर्वतोविविधारावान्धावतोपियतस्ततः ॥ ४७ ॥ तान्दृष्ट्वाभयसंत्रस्तोब्राह्मणोविद्रुतोजवात् ॥ क्रंदमा
नास्ततस्तेपितमेवानुययुस्तदा ॥ ४८ ॥ संधर्ष्यमाणस्तैःप्रेतैरुवाचमधुरंवचः ॥ ॥ धनशर्मोवाच ॥ ॥ केयूयंवःकुतोवस्थाजातेतिनिरयोचिता ॥ ४९ ॥
भयार्त्तमनुकंप्यंमांदुःखितंत्रातुमर्हथ ॥ वैष्णवंबहुभृत्यंचनिःस्वंविप्रंवनागतम् ॥५०॥ भवतामपिसश्रेयोनूनंदास्यतिकेशवः ॥ ब्रह्मण्योभगवान्विष्णुस्तु
ष्टोसय्यनुकंपया ॥ ५१ ॥ अतसीपुष्पसंकाशोविष्णुःपीतांबरोहरिः ॥ यस्यश्रवणमात्रेणनांह्नोयातिमहातमः ॥ ५२ ॥ अनादिनिधनोदेवःशंखचक्रग

१ भक्ष्याश्व–इ० पा० । २ पितृदुर्लभाः–इ०, यत्र दुर्लभाः–इ० च पा० । ३ कृतमिति शेषः–स्नातमिति पाठस्तु समीचीनः । ४ आत्मापहारिणा–इ० पा० । ५ वैशाख्यां वा दिनत्रयम्–इ० पा० । ६ सगम्यमानस्तैः–इ० पा० । ७ करुणम्–इ० पा० । ८ बहुभीतं च–इ० पा० । ९ सर्वपापक्षयो भवेत्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दाधरः ॥ अक्षयःपुंडरीकाक्षःप्रेतमोक्षप्रदायकः ॥ ५३ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ नामश्रवणमात्रेणविष्णोस्तेपरितोषिताः ॥ पिशाचाःपुण्यभावस्थादया
दाक्षिण्ययंत्रिताः ॥ ५४ ॥ प्रीणितास्तस्यवचसातदादिष्टेननोदिताः ॥ इदमूचुर्द्विजंप्रेताःक्षुत्तृष्णापूरपीडिताः ॥ ५५ ॥ ॥ प्रेताऊचुः ॥ ॥ दर्शनेनैव
तेविप्रनामश्रवणतोहरेः ॥ भावमन्यमनुप्राप्तावयंजातादयालवः ॥ ५६ ॥ अपाकरोतिदुरितंश्रेयश्चयोजयत्यपि ॥ यशोविस्तारयत्याशुनूनंवैष्णवसं
गमः ॥ ५७ ॥ रसायनमयीशीतापरमानंददायिनी ॥ नानंदयतिकंनामवैष्णवामृतचंद्रिका ॥ ५८ ॥ अयंकृतघ्ननामास्तिद्वितीयोयंविदैवतः ॥ अ
वैशाखस्तृतीयोयंत्रयाणामपिपापकृत् ॥ ५९ ॥ सदैवानुष्ठितानेनपापेनातिकृतघ्नता ॥ तेनास्यकर्मजंनामकृतघ्नाख्यंव्यवस्थितम् ॥ ६० ॥ सुदास
इतिनाम्नायंशूद्रोभूत्पूर्वजन्मनि ॥ कृतघ्नस्तेनपापेनप्राप्तोवस्थामिमांद्विज ॥ ६१ ॥ अतिपापिनिधूर्तेचगुरुस्वाम्यहितेपिच ॥ निष्कृतिर्विद्यतेविप्रकृ
तघ्नेनास्तिनिष्कृतिः ॥ ६२ ॥ नानानिरयसंघातंशरीरैर्यातनाक्षमैः ॥ अनुभूयतांत्ववस्थामंत्यामेतांगतोद्विज ॥ ६३ ॥ अनेनान्नंसदाभुक्तमकृत्वादेव
तार्चनम् ॥ अदत्वागुरुविप्रेभ्यस्तेनैवायंविदैवतः ॥ ६४ ॥ अयंदशसहस्राणांग्रामाणामीश्वरोनृपः ॥ हरिवीरइतिख्यातोनाम्नासीत्पूर्वजन्मनि ॥ ६५ ॥
रोषाहंकारनास्तिक्यैर्गुर्वाज्ञालंघनोद्यतः ॥ अकृत्वैवमहायज्ञान्भुक्तवान्विप्रनिंदकः ॥ ६६ ॥ कर्मणातेनपापेनमहानरकसंकटम् ॥ अनुभूयततःप्रेतो
जातोनाम्नाविदैवतः ॥ ६७ ॥ अवैशाखस्तृतीयोहंत्रयाणामपिपापकृत् ॥ तेनमेकर्मजंनामब्राह्मणोहंव्यवस्थितः ॥ ६८ ॥ मध्यदेशेभवंनाम्नागौतमोगो
त्रतोऽप्यहम् ॥ विप्रोवासपुरेवासीयज्वाऽऽसंपूर्वजन्मनि ॥ ६९ ॥ मयाकेवलमेवैकंश्रौतमार्गानुसारिणा ॥ उद्दिश्यमाधवंदेवंनस्नातंमासिमाधवे॥७०॥
नदत्तंनहुतंकिंचिद्वैशाख्यांचाविशेषतः ॥ नार्चितोमधुहातत्रतोषितानमनीषिणः ॥ ७१ ॥ मणिकोदककुंभौश्चनदानैःपितृदेवताः ॥ तर्पितानातिला
दत्ताःसक्षौद्राःश्रोत्रियेषुच ॥ ७२ ॥ नपुष्पफलतांबूलचंदनव्यजनांबरैः ॥ विद्वांसोनार्चितास्तत्रपितृदैवततुष्टये ॥ ७३ ॥ मयानैकापिवैशाखीपूर्णा
पूर्णफलप्रदा ॥ स्नानदानक्रियापूजासुकृतैःपरिपालिता ॥ ७४ ॥ तेनमेवैदिकंकर्मसर्वंचैवतुनिष्फलम् ॥ ततोऽवैशाखनामाहंप्रेतोजातोस्मिसर्व
तः ॥ ७५ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंत्रयाणामपिकारणम् ॥ त्वंनोभवसमुद्धर्तापापाद्विप्रोसिवैयतः ॥ ७६ ॥ विष्णुभक्तंब्रह्मतीर्थंचसाधवःपरमंयतः ॥ तार
यंतिमहापापान्निरयेभ्योपिसंश्रितान् ॥ ७७ ॥ गंगादिपुण्यतीर्थेषुयोनरःस्नातिसर्वदा ॥ यःकरोतिसतांसंगंतयोःसत्संगमोवरः ॥ ७८ ॥ अथवा
ममपुत्रोस्तिधनशर्मेतिविश्रुतः ॥ तंगत्वाबोधयस्वामिन्नस्मदर्थेकृतोद्यमः ॥ ७९ ॥ कार्येसमुद्यमंकृत्वापरेषांसमुपस्थिते ॥ पुष्कलंफलमाप्नोतियज्ञ

१ द्रोहोऽभूत्–इ० पा० । १ अधिका विप्रतीर्थेभ्यो द्विजाः सुकृतसाधवः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दानक्रियाधिकम् ॥ ८० ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ प्रेतवाक्यंतदाकर्ण्यधनशर्मातिदुःखितः ॥ सतंजनकमाज्ञायपतितंनिरयेनिजम् ॥ ८१ ॥
आत्मानमभितोनिंदन्निदंवचनमब्रवीत् ॥ धनशर्मोवाच ॥ ॥ अहंतवसुतःस्वामिन्गौतमस्यनिरर्थकः ॥ ८२ ॥ यस्तुपुत्रोननिस्तारंपितुःकुर्यादतं
द्रितः ॥ आत्मानंपावयेन्नासावदाताद्रव्यवानिति ॥ ८३ ॥ धर्मोहिगहनोज्ञेयःप्रयत्नेनापिधीमता ॥ यथाममपिताचत्वमिमांप्राप्तोसिदुर्गतिम् ॥८४॥
यदांचसुखसंतानंनमत्तःप्राप्तवानासि ॥ लोकयोःसुखसंतानेतथासतनयोमतः ॥ ८५ ॥ द्वौगुरूपुरुषस्येहपितामाताचधर्मतः ॥ तयोरपिपिताश्रेयान्बी
जप्राधान्यदर्शनात् ॥ ८६ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकथंतातगतिस्तव ॥ धर्मतत्त्वंनजानामिसंश्रयामिभवद्वचः ॥ ८७ ॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ शृणु
पुत्रवचःसत्यंभाविनोऽर्थस्यमेबलात् ॥ अथपुण्येनकेनापिभवित्रीसुगतिर्मम ॥ ८८ ॥ मयाश्रौतानिकर्माणिकुर्वताकिलगर्वतः ॥ अनादृतंगुरुवचो
गुरुस्तत्रावमानितः ॥ ८९ ॥ गुरूणामपमानेनप्रहर्षक्रोधविस्मयैः ॥ पुण्यानिक्षयमायांतियशांसीवहिदुर्नयैः ॥ ९० ॥ पौराणिकविधानेनकर्मश्रौता
विरोधियत् ॥ केवलंवैदिकंकर्मकृतमज्ञानतोमया ॥९१॥ पापेंधनदवज्वालापापद्रुमकुठारिका ॥ कृतानैकापिवैशाखीविधिनापुत्रपूर्णिमा ॥ ९२ ॥ अ
व्रतायस्यवैशाखीसोऽवैशाखोभवेन्नरः ॥ दशजन्मानिचततस्तिर्यग्योनिषुजायते ॥ ९३ ॥ चिरंभुक्तादुःखमंतेप्रेतःपर्यायतोभवेत् ॥ लभतेमानुषंज
न्मकथंचिदपिदुर्लभम् ॥ ९४ ॥ उपायंतेवदिष्यामिप्रेतमोक्षकरंपरम् ॥ श्रुतवान्यदहंपूर्वजन्मनिस्वगुरोर्मुखात् ॥ ९५ ॥ गच्छपुत्रगृहंस्नात्वा
यमुनायांविधानतः ॥ अद्यतःसर्वगतिदाकलपाद्यासाप्युपागता ॥ पश्चिमेऽहनिवैशाखीपितृदेवार्चनेहिता ॥ ९६ ॥ पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंसहोदकुंभा
न्नफलानिभक्त्या ॥ दद्यात्पितृभ्योभवतीहदत्तंश्राद्धंसदातेनसमासहस्रम् ॥ ९७ ॥ वैशाख्यांपौर्णमास्यांयोभोजयेद्ब्रूमिदेवताः ॥ सिक्थेसिक्थेभवेत्तृ
प्तिःपितॄणांयुगसंख्यया ॥ ९८ ॥वैशाख्यांविधिनास्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश ॥ पायसंसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः॥९९॥गौरान्वायदिवाकृष्णांस्तिला
न्क्षौद्रेणसंयुतान्॥दत्वादशभ्योविप्रेभ्यस्तेनैवस्वस्तिवाचयेत्॥१००॥प्रीयतांधर्मराजेतिपितॄन्देवांश्चतर्पयेत्॥यावज्जीवकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति॥१०१
वैशाख्यांपौर्णमास्यांचसृष्टाःकमलयोनिना ॥ तिलादेयाश्चभक्त्याचस्पृश्याःसर्वांगतोद्विज ॥ १०२ ॥ यस्तिलैर्यवसम्मिश्रैःस्नातिसर्वांगतस्तदा ॥
तस्यब्रह्माचधर्मोत्रददातिवरमीप्सितम् ॥ १०३ ॥ प्रीतयेधर्मराजस्ययोदद्यादुदकुंभकान् ॥ सप्तसप्तकुलंतेनतारितंस्यान्नसंशयः ॥ १०४ ॥ त्रयोदश्यां
चतुर्दश्यांपूर्णायांभक्तितत्परः ॥ स्नात्वाजप्त्वातथाहुत्वादत्वासंपूज्यमाधवम् ॥ १०५ ॥ यत्फलंजायतेपुत्रतदस्माकंप्रयच्छभोः ॥ नैतौपरिचितौप्रेतौ

१ यदा च सुखसंतानो ननिर्मत्तं महानसि ॥ इ० पा०। २ पितृदेवार्चनेहिता—इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हित्वास्वर्गंतिमाश्रये ॥ १०६ ॥ एतयोरपिपापस्यह्यंतोयंसमुपस्थितः ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ तथेत्युक्त्वागतःसर्वैततश्चक्रेसवैद्विजः ॥ १०७ ॥ प्री
तःपरमयाभक्त्यावैशाख्यांस्नानदानकृत् ॥ स्नातःसमुदितोभक्त्याप्राप्यमाधवपूर्णिमाम् ॥ १०८ ॥ दत्वाबहूनिदानानितेभ्यःपुण्यंददौपृथक् ॥
तत्क्षणादेवतेसर्वेविमानस्थादिवंययुः ॥ १०९ ॥ तत्पुण्यदानयोगेनमुदिताद्विजसत्तम ॥ धनशर्मापिविप्रेंद्रःश्रुतिस्मृतिपुराणवित् ॥ ११० ॥ भुक्ताभो
गांश्चिरंकालंब्रह्मलोकमवाप्तवान् ॥ एषापुण्यतमातस्माद्वैशाखीविश्वपावनी ॥ १११ ॥ कथ्यतेतुमयाविप्रसमासेनातिगौरवात् ॥ ११२ ॥ धन्यास्तएवकृ
तिनश्चतएवजातालोकेतएवपुरुषाःपुरुषार्थभाजः ॥ येमाधवेमधुनिषूदनमर्चयंतिप्रातर्निमज्ज्यनियमेनविशुद्धचित्ताः ॥ ११३ ॥ योमाधवेमासिनरः
प्रभातेस्नातःसमाराधयतेरमेशम् ॥ यमैरुपेतोनियमैरशेषैर्वृतोऽपिनूनंसनिहंतिपापम् ॥ ११४ ॥ तैरेवकालोविजितस्तएवनरेषुधन्याविगतैनसस्ते ॥
तएवगर्भेनविशंतिभूयोमज्जंतियेमाधवमासियुक्ताः ॥ ११५ ॥ समाधवोगर्जतियज्ञयोगात्तपःक्रियादानविधानयोगात् ॥ यस्मिन्कृतंमासिकथंचिदल्पं
पुण्यंपुनःस्यादिहकल्पतुल्यम् ॥ ११६ ॥ मज्जतोहिमनुजस्यमाधवेमाधवार्चनकृतेदिनोदये ॥ तामसोपिजलबिंदुसंगमादंगमावहतिपावनंयतः ॥ ११७ ॥
तानिदेहमधिरुह्यदेहिनस्तावदेवविचरंत्यघानिच ॥ यावदेतिनसमाधवाह्वयःश्रीरमारमणवल्लभोविराट् ॥ ११८ ॥ स्नातुंपदानिमनुजोगमनेविभातेतीर्थे
ददातिमधुसूदनमासियुक्तः ॥ भूयोभवंतिहयमेधसमानितानिश्रीमाधवस्मरणतःपठतोस्यनाम ॥ ११९ ॥ मेरुमंदरतुल्यानिपापान्युग्राण्यनेकशः ॥
दहतेमाधवोमासःस्नातोमाधववल्लभः ॥ १२० ॥ इदंसंक्षेपतःप्रोक्तंमयातेनुग्रहाद्विज ॥ वैशाखस्नानमाहात्म्यंश्रोतुःपापक्षयंकरम् ॥ १२१ ॥
यस्तुश्रोष्यतिभक्त्यैनमितिहासंमयोदितम् ॥ सोपिपापविनिर्मुक्तोनमामालोकयिष्यति ॥ १२२ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिबहुशोपिकृतान्यपि ॥
वैशाखस्यविधानेनतानिनश्यंतिनिश्चितम् ॥ १२३ ॥ त्रिंशत्पूर्वान्परांस्त्रिंशत्त्रिंशच्चैवपरावरान् ॥ वैशाखेविधिनास्नातोनरकादुद्धरेत्पितॄन् ॥ १२४ ॥
एकतःसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसदक्षिणाः ॥ एकतोमाधवोमासोनियमादनुपालितः ॥ १२५ ॥ यतोभगवतस्तस्यहरेरुत्कृष्टकर्मणः ॥ प्रियोऽसौ
माधवोमासःसर्वेभ्यःप्रवरोधिकः ॥ २६ ॥ संशयंनोविधेहीतिमहीदेवकथंचन ॥ वैशाखंप्रतिवैमासंसमासाद्यमयोदितम् ॥ १२७ ॥ इहार्थे
यत्पुरावृत्तंतदाकर्णयचाद्भुतम् ॥ अनाख्येयमपीदंतेकथयिष्येकथानकम् ॥ १२८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येऽष्टनवतितमो
ऽध्यायः ॥ ९८ ॥ यमउवाच ॥ बभूवभूपतिःपूर्वंख्यातोनाम्नामहीरथः ॥ पूर्वपुण्यफलावाप्तप्रभूतैश्वर्यसंपदः ॥ १ ॥ केवलंकामकलना

१ एतच्छ्लोकस्थले पुस्तकांतरेषु–" प्रातःसमुत्थायनिमज्ज्यतेयैर्गंगेमधुद्वेषिसमर्चनाय ॥ अहोतिधन्यःसुकृतैकसारःसर्वाधिकोमाधवमासएषः ॥" अयं श्लोक उपलभ्यते ।

ललनाललितस्थितः ॥ तदेकव्यसनासक्तिर्नधर्मार्थव्यवस्थितः ॥ २ ॥ मंत्रिणिन्यस्यराज्यश्रीर्बुभुजेविषयान्नृपः ॥ सकामिनीसहचरोराज्यकार्य
पराङ्मुखः ॥ ३ ॥ नप्रजानधनंधर्मनार्थंकार्यंचपश्यति ॥ केवलंकामिनीकेलिकलनोचितवासनः ॥ ४ ॥ अथकालेनमहतापुरोधास्त
स्यकश्यपः ॥ वचःप्रोवाचतंधर्म्यमितिचेतस्यचिंतयत् ॥ ५ ॥ नवारयतियोमोहादधर्मान्नृपतिंगुरुः ॥ सोपितत्पापभुक्तस्यबोधनीयःपु
रोधसा ॥ ६ ॥ बोधितोऽप्यवजानातिसचेद्वाक्यंपुरोधसः ॥ पुरोधास्तत्रनिर्दोषोराजास्यात्सर्वदोषभाक् ॥ ७ ॥ शृणुराजन्ममगुरोर्वचोधर्मार्थसंहित
म् ॥ अभिन्नार्थमुपेतार्थमिच्छारागादिवर्जितम् ॥ ८ ॥ अयमेवपरोधर्मोयद्गुरोर्वचसिस्थितिः ॥ गुर्वाज्ञायालवोराज्ञामायुःश्रीसौख्यवर्द्धनः ॥ ९ ॥
नविप्रास्तर्पितादानैर्विष्णुर्नाराधितस्त्वया ॥ नव्रतंनतपःकिंचिन्नतीर्थंहिकृतंत्वया ॥ १० ॥ हरिनामत्वयाकामवशगेननचिंतितम् ॥ हात्वयाभीरुसं
गत्यानविद्वत्संगतिःकृता ॥ ११ ॥ स्मर[1]चामरवाहिन्योवल्लभाःकस्यनप्रियाः ॥ किंतुताःपवनोल्लोलकदलीदलचञ्चलाः ॥ १२ ॥ तरंगतरलैरथैर्भोगै
र्भ्रूभंगभंगुरैः ॥ मुहूर्तपेयैस्तारुण्यैर्नतृप्यंतेमहाशयाः ॥ १३ ॥ किंविद्ययाचतपसाकिंत्यागेननयेनवा ॥ किंविविक्तेनमनसास्त्रीभिर्यस्यहृतंमनः ॥ १४ ॥
एकएव[2]सुहृद्धर्मोनिधनेष्वनुयातियः ॥ सर्व[3]मन्यच्छरीरेणसमंनाशंगमिष्यति ॥ १५ ॥ धर्मंशनैःसंचिनुयाद्वल्मीकमिवपुत्तिकाः ॥ धर्मेणहिसहायेनर्तमस्त
रतिदुस्तरम् ॥ १६ ॥ अनिलोल्लासितोत्तालजलकल्लोलचंचलम् ॥ किंनजानासिराजेंद्रनृणांजीवितविभ्रमम् ॥ १७ ॥ विनयोरत्नमुकुटःसत्यधर्मौचकुं
डले ॥ त्यागश्चकंकणोयेषांकिंतेषांजडमंडनैः ॥ १८ ॥ मृतंशरीरमुत्सृज्यकाष्ठलोष्टसमंभुवि ॥ विमुखाबांधवायांतिधर्मस्तमनुगच्छति ॥ १९ ॥
गम्यमानेषुसर्वेषुक्षीयमाणेतथायुषि ॥ जीवितेलुप्यमानेचकिंमुत्थायनधावसि ॥ २० ॥ कुटुंबंपुत्रदारादिशरीरंद्रव्यसंचयः ॥ पारक्यमध्रुवंकिंतुस्वी
येसुकृतदुष्कृते ॥ २१ ॥ यदासर्वंपरित्यज्यगंतव्यमवशेनते ॥ अनर्थेकिंप्रसक्तस्त्वंस्वधर्मनानुतिष्ठसि ॥ २२ ॥ अविश्राममर्मनालंबमपाथेयम
देशिकम् ॥ मृतःकांतारमध्वानंकथमेकोगमिष्यसि ॥ २३ ॥ नहित्वांप्रस्थितंकश्चित्पृष्ठतोनुगमिष्यति ॥ सुकृतंदुष्कृतंचत्वांयास्यंतमनुया
स्यति ॥ २४ ॥ श्रुतिस्मृत्युदितंकर्मकुलदेशोचितांहितम् ॥ धर्ममूलंनिषेवस्वसदाचारमतंद्रितः ॥ २५ ॥ परित्यजेदर्थकामौस्यातांचेद्धर्मवर्जितौ ॥
धर्मेणप्राप्यतेसर्वमर्थकामादिकंसुखम् ॥ २६ ॥ इंद्रियाणांजयंयोगंसमातिष्ठेद्दिवानिशम् ॥ जितेंद्रियोहिशक्नोतिपथिस्थापयितुंप्रजाः ॥ २७ ॥

१ स्मरावसरवाहिन्यः--इ० पा० । २ एकोमुख्यो महाधर्मः--इ० पा० । ३ सर्वमन्यच्छरीरोपभोग्यं नाशं प्रयाति च--इ० पा० । ४ नरस्तरति दुर्गतिम्--इ० पा० । ५ किंमूढो वै न धावसि--इ० पा० । ६ अभक्ष्यांबु--इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अतिप्रगल्भललनाकटाक्षचपलाश्रियः ॥ विनयेप्रणिधानेनचिरंतिष्ठंतिभूभुजाम् ॥ २८ ॥ कामदर्पादिशीलानामविचारितकारिणाम् ॥ आयुषासहन
श्यंतिसंपदोमूढचेतसाम् ॥ २९ ॥ भूतिभिर्नेष्टदृष्टाभिर्नृत्यंतेनमहाशयाः ॥ नागताभिर्नयाताभिर्नदीभिश्चीयतेंबुधिः ॥ ३० ॥ व्यसनस्यचमृत्यो
श्चव्यसनंकष्टमुच्यते ॥ व्यसन्यधोधोव्रजतिस्वर्गाम्यव्यसनीनृपः ॥ ३१ ॥ व्यसनानिदुरंतानिकामजानिविशेषतः ॥ त्यजतस्मान्महाराजकामंधर्मवि
रोधिनम् ॥ ३२ ॥ जडानामविवेकानामसुराणांदुरात्मनाम् ॥ भाग्यभोग्यानिराज्यानिसंत्यनीतिमतामपि ॥ ३३ ॥ नैवस्थिराणितानीहदुरितैरनु
सेवितैः ॥ विलीयंतेयथावह्निसंसर्गेणेंधनानिच ॥ ३४ ॥ गच्छतस्तिष्ठतोवापिजाग्रतःस्वपतोपिवा ॥ नविचारपरंचेतोयस्यासौमृतएवसः ॥ ३५ ॥
उपदेष्टाश्रुतवतांगुरुरित्युच्यतेयतः ॥ किंतुत्वासन्नविपदामुपदेशाःशिरोरुहाः॥३६॥विषयज्वरमुत्सृज्यसमयास्वस्थयाधिया ॥ युक्त्याचव्यवहारिण्यास्वा
र्थःप्राज्ञेनसाध्यते॥३७॥अशुभाच्चलितंयातिशुभंतस्मादपीतरम् ॥ जंतोश्चित्तंचशिशुवत्तस्मात्तच्चालयेद्बलात्॥३८॥उपधार्यमतिंराजन्वृद्धानांधर्मदर्शिना
म्॥नियच्छेत्परयाबुद्ध्याचित्तमुत्पथगामियत्॥३९॥नधनान्युपकुर्वंतिनामित्राणिनबांधवाः॥नहस्तपादचलनंनदेशांतरसंगतम्॥४०॥ नकायक्लेशैर्वैधुर्यैन
तीर्थायतनाश्रयः ॥ केवलंतन्मनस्कस्यजपेनासाद्यतेपदम् ॥४१॥ विषयेवर्तमानस्यतस्माच्चित्तस्यसंयमे ॥ यत्नंकुर्यादबुधोराजन्ध्रुवंयंतेववाजिनाम्
॥४२॥तत्तत्कुर्याद्यतोराजन्भवतायेनवंचितः ॥ मुनिभिश्चफलैस्तैस्तैरतोप्याकर्णयाधुना ॥ ४३ ॥ मुह्यतापिमनुष्येणप्रष्टव्याःसुहृदोबुधाः ॥ तेचपृष्टा
यथाब्रूयुस्तत्कर्त्तव्यंयथोचितम् ॥ ४४ ॥ सर्वोपायेनकर्त्तव्योनिग्रहःकामकोपयोः ॥ श्रेयोऽर्थिनायतस्तौहिश्रेयोघातार्थमुद्यतौ ॥ ४५ ॥ का
मोहिबलवान्राजञ्छरीरस्थोरिपुर्महान् ॥ नतस्यवशगोभूयाज्जनःश्रेयोभिलाषुकः ॥ ४६ ॥ यःकामोदेवदेवेनपुरातेनैवशूलिना ॥ ललाटवह्नि
नादग्धःकृतोनंगइतिस्थितिः ॥ ४७ ॥ यदावांछत्यसौनारींनिहंतुंसमनोभवः ॥ पुंसांकायंसमाश्रित्यस्वरूपंदर्शयत्यसौ ॥ ४८ ॥ चिंत्यमानस्य
वैपुंसोनार्यारूपंपुनःपुनः ॥ तमदृष्टंसमाश्रित्यनरमुन्मादयत्यसौ ॥ ४९ ॥ तथैवोन्मादयत्येषयोषिदंगंनसंशयः ॥ स्मरःसंस्मरणान्नामजातंतस्यत
तोनृप ॥ ५० ॥ यादृशस्तादृशोरंगोवस्त्रंवीरसमाश्रयेत् ॥ आत्मतेजःप्रकाशात्सोश्रुधारापेयतांव्रजेत् ॥ ५१ ॥ नार्यारूपंसमारुह्यधीरंतमपिमो
हयेत् ॥ पुरुषंतुसमाश्रित्यद्रावयत्येषयोषितम् ॥ ५२ ॥ सएवसहजोराजन्नशरीरीशरीरगः ॥ शरीरकस्यापिविभोकथंपापंविधीयते ॥ ५३ ॥
यंप्राप्यातिपवित्राणिपंचगव्यहवींषिच ॥ अशुचित्वंक्षणंयांतिकोन्यःस्यादशुचिस्ततः ॥ ५४ ॥ जिघ्रन्नपिस्वदुर्गंधंपश्यन्नपिमलंस्वकम् ॥ नविरज्यतिलो

१ तीर्थायतनादयः--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कोयंपीडयन्नपिनासिकाम् ॥ ५५ ॥ हृद्यान्नमन्नपानानियंप्राप्यसुरभीणिच ॥ अशुचित्वंप्रयांत्याशुकोन्यःस्यादशुचिस्ततः ॥ ५६ ॥ यस्योदरगतंचान्नं स्वंहिरूपंपरित्यजेत् ॥ कृमिमिश्रममेध्यत्वंशीघ्रंप्रज्ञायतेकिल ॥ ५७ ॥ तथापिदेहेभूपालनिजरूपंपरित्यजेत् ॥ शुनतांयातिवैपश्चात्कृमिदुर्गंधिसंकुले ॥ ५८ ॥ जायंतेतत्रवैयूकाःकृमयोवानसंशयः ॥ सकृमिःकुरुतेस्फोटंकंडूश्चपरिदारुणः ॥ ५९ ॥ व्यथामुत्पादयेद्भूयःसर्वांगंपरिचालयेत् ॥ नखाग्रैर्घृष्यमाणासाकंडूःशांताप्रजायते ॥ ६० ॥ तद्वत्सुखंभवत्येवसुरतस्यनसंशयः ॥ भुंजत्येवंरसान्मर्त्यःसुभक्षान्पिबतेपुनः ॥६१॥ तत्रस्थंपचतेवह्निरपानेपातयेन्मलम् ॥ सारभूतोरसस्तत्रउद्रिक्तस्तुप्रजायते ॥ ६२ ॥ निर्मलःशुद्धवीर्यस्तुब्रह्मस्थानंप्रयातिच ॥ आकृष्टःससमानेननीतस्तेनापिवायुना ॥६३॥ स्थानंनंलभतेवीर्यंचंचलत्वेनवर्तते ॥ प्राणिनांहिकपालेषुकृमयःसंतिपंचवै ॥ ६४ ॥ द्वावेतौकर्णमूलेतुनेत्रस्थानेततःपुनः ॥ कनिष्ठांगुलिमानेनरक्तपुच्छाश्चभूपते ॥६५॥ नवनीतस्यवर्णेनकृष्णपुच्छानसंशयः ॥ तेषांनामानिभद्रंतेमत्तोनिगदतःशृणु ॥६६॥ पिङ्गलीशृंगलीनामद्वौकृमीकर्णमूलयोः ॥ शृंगलीजंगलीचान्यौनेत्रयोरंतरस्थितौ ॥६७॥ कृमीणांशतपंचाशत्तादृग्भूतानसंशयः ॥ ललाटांतःस्थिताःसर्वेराजिकायाःप्रमाणतः ॥६८॥ कपालरोगिणःसर्वेविकुर्वंतिनसंशयः ॥ अन्यमेवंप्रवक्ष्यामिप्राजापत्योमहाकृमिः ॥ ६९ ॥ सतंडुलप्रमाणेनतद्वद्वर्णेनसंशयः ॥ केशद्वयंमुखेतस्यविद्यतेशृणुभूपते ॥ ७० ॥ प्राणिनांसक्षयावुद्धिस्तत्क्षणाद्धिनसंशयः ॥ स्वस्थानेसंस्थितस्यापिप्राजापत्यस्यवैमुखे ॥ ७१ ॥ तद्वीर्यंरसरूपेणपततेनात्रसंशयः ॥ सुखेनपिबतेवीर्यंतेनमत्तःप्रजायते ॥ ७२ ॥ तालुस्थानंप्रभेद्यैवचंचलत्वेनवर्त्तते ॥ इडाचपिंगलानाडीसुषुम्नातत्रसंस्थिताः ॥ ७३ ॥ स्वबलेनापितस्यैवकंपितानाडिकाक्षणम् ॥ कामकंडूर्भवेद्राजन्सर्वेषांप्राणिनांकिल ॥ ७४ ॥ नरस्यस्फुटतेलिंगंनार्यायोनिश्चभूपते ॥ स्त्रीनरौचप्रमत्तौतौगच्छतःसंगमंततः ॥ ७५ ॥ कायेनकायंसंवृष्यमैथुनेनहिजायते ॥ क्षणमात्रंसुखंतत्रपुनःकंडूश्चतादृशी ॥ ७६ ॥ सर्वत्रदृश्यतेवीरभावएवंविधःकिल ॥ विरसःपरिपाकोयंविषयस्यनसंशयः ॥ ७७ ॥ धर्मएवपुनःश्रेयान्विधिनासमनुष्ठितः ॥ धैर्यमालंब्यचततोधर्ममेवसमाचर ॥ ७८ ॥ श्वासएषचपलःक्षणमध्येयोगतागतशतानिविधत्ते ॥ जीवितंतनुभृतांतदधीनंकःसमाचरतिधर्मविलंबम् ॥ ७९ ॥ दशमीमपियातस्यचेतोनाद्यापिभूपते ॥ विषयेभ्योनिषिद्धेभ्योहाहानविरमेचलम् ॥ ८० ॥ नजातुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यति ॥ हविषाकृष्णवर्त्मेवभूयएवाभिवर्द्धते ॥ ८१ ॥ पुंश्चल्यापहृतंचित्तंकश्चान्योमोचितुंक्षमः ॥ आत्मारामेश्वरमृतेभगवंतंचमाधवम् ॥ ८२ ॥ तस्मात्सर्वंनिष्फलत्वंप्रयातंकामकश्मलात् ॥ वयस्तेप्यधुनाभूपसमाचरहितंनिजम् ॥ ८३ ॥ वदाम्यहंतवनृपहितंसर्वोत्तमोत्तमम् ॥ पुरोहितोयतस्तेहंसदसत्कर्मभागपि ॥ ८४ ॥ एकतःसर्वपुण्यानिपापनाशायपापिनाम् ॥ एकतोमाधवोमासोमाधवस्याप्रियः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सदा ॥८५॥ ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेयंगुर्वंगनागमः ॥ महांतिपातकान्येवकीर्तितानिमुनीश्वरैः ॥ ८६ ॥ तत्रयन्मनसाकायेव्रतेनापिकृतंनरैः ॥ नाशयेन्मा
धवोमासःसर्वपापतमोमहत् ॥ ८७ ॥ दिवाकरइवध्वांतंनाशयेन्नृपसर्वशः ॥ तथाश्रीमाधवोमासस्तमाचरविधानतः ॥ ८८ ॥ आजन्मनोपिविहिता
निमहांतिराजन्घोराणितानिदुरितानिविहायमर्त्याः ॥ वैशाखमासविहिताचरणप्रभावपुण्येनतेहरिपुरंमुदितालभंते ॥ ८९ ॥ यद्येकमपिवैशाखमाचरंति
विधानतः ॥ भावतःपापिनोप्यंतेप्रयांतिहरिमंदिरम् ॥ ९० ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रमासेस्मिन्माधवेधुना ॥ प्रातःस्नात्वाविधानेनसमर्चयमधुद्विष
म् ॥९१॥ तंडुलस्ययथाचर्मयथाताम्रस्यकालिमा ॥ नश्यंतिक्रिययावीरपुरुषस्यतथामलः ॥९२॥ जीवस्यतंडुलस्येवसहजोपिमलोमहान् ॥ नश्यत्ये
वनसंदेहस्तस्मात्कर्मोदितंकुरु ॥ ९३ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येनवनवतितमोऽध्यायः ॥ ९९ ॥ छ ॥ श्रीराजोवाच ॥ ॥
क्षीरोदजलतुल्याभिःशीतलामलदृष्टिभिः ॥ तथ्याभिश्चविचित्राभिस्त्वयागीर्भिःप्रबोधितः ॥ १ ॥ असागरोत्थंपीयूषमद्रव्यंव्यसनौषधम् ॥ त्वयाहंपा
यितःसौम्यभवरोगनिवारणम् ॥ २ ॥ हर्षप्रदोनृणांपापहानिकृज्जीवनौषधम् ॥ जरामृत्युहरोविप्रसद्भिःकिलसमागमः ॥ ३ ॥ यानियानिदुरापानिवां
छितानिमहीतले ॥ प्राप्यंतेतानितान्येवसाधूनामेवसंगमात् ॥ ४ ॥ यःस्नातःपापहरयासाधुसंगमगंगया ॥ किंतस्यदानैःकिंतीर्थैःकिंतपोभिःकिमध्व
रैः ॥ ५ ॥ निमज्ज्योन्मज्जतान्नृणांभवाब्धौपरमायनम् ॥ संतोधर्मविदःशांतानौर्दृढेवाप्सुमज्जताम् ॥ ६ ॥ योमेभावःपुराह्यासीत्कामैकसुखलालसः ॥
दर्शनाद्वचनात्तेऽद्यविपरीतोऽभवद्विभो ॥७॥ एकजन्मसुखस्यार्थेसहस्राणिविलोपयेत् ॥ प्राज्ञोजन्मसहस्राणिसंचिनोत्येकजन्मना ॥८॥ हाहाकामरसास्वा
दसुखलालसचेतसा ॥ मयामूढेननकृतंकिंचिदात्महितंद्विज ॥९॥ अहोमेमनसोमोहोयेनात्मायोषितांकृते ॥ पातितोव्यसनेघोरेदुःखोदर्केदुरत्यये ॥१०॥
भगवन्परितुष्टोस्मिबोधितोवचनेनते ॥ उपदेशप्रदानेनमामुद्धर्तुमिहार्हसि ॥ ११ ॥ पुराचरितपुण्योऽहंभवताबोधितोस्मियत् ॥ त्वत्पादरजसावापिविशे
षादपिपावितः ॥१२॥ विधिंमाधवमासस्यब्रूहिमेवदतांवर ॥ सर्वपापक्षयकरोयस्त्वयापरिकीर्तितः ॥१३॥ किंदानंतत्रकिंस्नानंकोदेवोनियमास्तुके ॥
एतदाचक्ष्वविप्रर्षेदुरितोत्तारणायमे ॥१४॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ इत्येवमुक्तोभगवान्कश्यपःसदयानिधिः ॥ प्रोवाचवचनंविप्रधर्म्यंविश्वहितंशुभम् ॥१५॥
॥ कश्यपउवाच ॥ ॥ पूर्वापरसमाधानक्षमबुद्ध्याचतेनृप ॥ पृष्टंप्राज्ञेनवक्तव्यंनाधमेपापमानसे ॥१६॥ पापप्रवृत्तस्यतथादत्वाभूपशुभांमतिम् ॥ विद्या
दानफलंसम्यक्प्राप्यतेनात्रसंशयः ॥ १७ ॥ नापृष्टःकस्यचिद्ब्रूयान्नचान्यायेनपृच्छतः ॥ जानन्नपिहिमेधावीजडवल्लोकमाचरेत् ॥ १८ ॥ विदुषाम

१ शीतसितया–इ० पा० । २ त्रिधादानफलं सम्यक्पुत्राणां च कृपावता–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिशिष्याणांपुत्राणांचक्रियावताम् ॥ अपृष्टमपिवक्तव्यंश्रेयःश्रद्धावतांहितम् ॥ १९ ॥ सांप्रतंशुद्धहृदयोजातस्त्वंवचनान्मम ॥ पुराचरितपुण्येन केनापिचमहीपते ॥ २० ॥ पापावस्थंशरीरंतद्गतंतवममाश्रयात् ॥ श्रवणाद्धर्मशास्त्रस्यधर्मावस्थंतुतेऽभवत् ॥ २१ ॥ पापावस्थमधर्माख्यंधर्मज्ञान विवर्जितम् ॥ अपरंसद्गतंयद्धिविज्ञेयंतद्धिधार्मिकम् ॥ २२ ॥ धर्माधर्मोपभोगायतत्तृतीयमतींद्रियम् ॥ तत्रिभेदंशरीरंहिधर्म्मविद्भिरिहोच्यते ॥२३॥ यावताधर्मभोगश्चमुक्तिश्चैतत्रिभेदकम् ॥ पापावस्थंशरीरंतत्पापसंज्ञंतदुच्यते ॥ २४ ॥ इदानींगुरुभक्तिंचकुर्वतश्चवचोमम ॥ शृण्वतोधर्मरूपंतुश रीरंतेव्यवस्थितम् ॥ २५ ॥ तेनैवशुद्धिरमलाजाताधर्मक्रियोचिता ॥ दैवेनदेहिनांनामचेतांसिचरितानिच ॥ २६ ॥ शरीराणिचपुष्यंतिकालेकाले विपर्ययम् ॥ सांप्रतंभवतश्चेतोनूनंधर्मेप्रवर्तते ॥ २७ ॥ तेनत्वांकारयिष्यामिमाधवस्नानमुत्तमम् ॥ ॥ यमउवाच ॥ ततस्तुकारितस्तेनकश्यपे नपुरोधसा ॥ २८ ॥ सनृपोमाधवेमासिस्नानंदानंचपूजनम् ॥ यथादृष्टंपुराशास्त्रेवैशाखस्नानजंविधिम् ॥ २९ ॥ समुनिःप्रत्युवाचासौभूपायचय थोदितम् ॥ श्रावितःस्तोत्रसारंचपाठितोहरिमेधसः ॥ ३० ॥ श्रुतेयस्मिन्नधीतेचससम्यक्फलमाप्नुयात् ॥ ३१ ॥ सकारितस्तेनविशुद्धभावोराजापि चक्रेविधिवत्तदानीम् ॥ श्रीमाधवेमासिविधानमीड्यंततोयथाकर्णितमादरेण॥३२॥प्रातःस्नानंचपाद्यंचह्यर्घ्यंचहरिपूजनम् ॥ नैवेद्यंभक्तिभावेनचकारसनृपो त्तमः ॥३३॥ दानंयथानियमपालनमादरेणवैशाखमासिविदधातिविधानमेवम् ॥ योभक्तितोन्वहमसौप्रतिवर्षमेवंकृत्वाप्रयातिहरिधाममहीसुराग्र्यः॥३४॥ अथेतरेषुमासेषुकामिनीकुचकेलिवान् ॥ भोगैकलालसोभूयोभवत्येवंयथारुचि ॥३५॥ नधर्मनियमंराजकार्येषुनविचारणम् ॥ करोतिकामवशगोहित्वा मासंसमाधवम् ॥३६॥ महतामपिविप्राग्र्यदुर्निवार्योमनोभवः ॥ शरीरसहजोनूनमनादिर्वासनाक्रमः॥३७॥ केशकज्जलशालिन्योदुःस्पर्शालोचनप्रियाः॥ यस्मादग्निशिखानार्योदहंतितृणवन्नरम् ॥ ३८ ॥ घोरःशत्रुःशरीरस्थःपुंसांकामोयथोचितम् ॥ मोहधूममयःपापोनकेषामंधकारितम् ॥ ३९ ॥ इति श्री पद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात्म्येशततमोऽध्यायः॥ १०० ॥ ॥ यमउवाच ॥ अथकालकटाक्षेणलक्षितोनृपतिस्तदा ॥ मृतोतिरतिसेवो त्थक्षयक्षीणकलेवरः ॥ १ ॥ नीयमानोयमगणैस्ताड्यमानोमुहुर्मुहुः ॥ क्रंदमानोमहारावान्सस्मरन्निजपातकम् ॥२॥ विष्णुदूतैःसमागम्यताडयित्वाममा नुगान् ॥ धर्मवानयमित्युक्ताविमानमथरोपितः ॥३॥ नीतोहरिपुरंभूपःस्तूयमानोप्सरोगणैः ॥ प्रातःस्नानेनवैशाखमासस्यक्षीणपातकः ॥४॥ अथधर्म विहीनोयमितिमत्वाचतैःपुनः ॥ देवँदूतैर्निदेशेनविष्णोर्भूमिपतिस्तदा ॥ अदूरादेवनिरयवर्त्मनाससमाहितः ॥५॥ सगच्छन्नपिशुश्रावजीवानांक्रंदतांपुनः॥

१ धर्मवाक्यस्य–इ० पा० । २ अतंद्रितम्–इ० पा० । ३ वेदविद्भिः–इ० पा० । ४ सांप्रतं भवतो राजन्मनो धर्मे समास्थितम्–इ० पा० । ५ प्रातःपवित्रसदनंहरिमर्चनंचदानंयथानि यमपालनमादरेण॥ वैशाखमासिविदधातिविधानमेवंवर्षेशवर्षपतिकेवलमेतदेव ॥इ०पा० । ६ कामिनीकुलकेलिवान्–इ०पा० । ७ देवदूतैरदूरेणनरकस्यचवर्त्मनः॥आनीतोनृपतिर्विष्णोर्निदेशेऽतिविशारदैः॥इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निरयेपच्यमानानामारावंविविधंतदा ॥ ६ ॥ पापिनांक्वथ्यमानानामाक्रंदमतिदारुणम् ॥ श्रुत्वाविस्मयवान्विप्रराजाभूदतिदुःखितः ॥ ७ ॥ प्रोवा
चदूताःकिमयमाक्रंदोदारुणःश्रुतः ॥ पुनर्नश्रूयतेतन्मेकारणंवक्तुमर्हथ ॥ ८ ॥ ॥ दूताऊचुः ॥ ॥ जंतवस्त्यक्तमर्यादाःपापास्त्वांचारव
र्जिताः ॥ निरयेषुचघोरेषुतामिस्रादिषुपातिताः ॥ ९ ॥ कृतपातकिनस्त्वत्रप्राणत्यागादनंतरम् ॥ याम्यंपंथानमाश्रित्यदुःखमश्नंतिदारुणम् ॥
॥ १० ॥ यमस्यपुरुषैर्घोरैःकृष्यमाणाइतस्ततः ॥ अंधकारेनिपतिताभक्ष्यंतेह्यतिदारुणैः ॥ ११ ॥ श्वभिःशृगालैःक्रव्यादैःकाककंकवका
दिभिः ॥ अग्नितुंडैर्वृकव्याघ्रैर्भुजगैर्वृश्चिकादिभिः ॥ १२ ॥ अग्निनादह्यमानाश्चतुद्यमानाश्चकंटकैः ॥ क्रकचैःपाटयमानाश्चपीडयमानाश्चतृष्णया
॥ १३ ॥ क्षुधयाबाध्यमानाश्चघोरैर्व्याधिगणैस्तथा ॥ पूयशोणितगंधेनमूर्छ्यमानाःपदेपदे ॥ १४ ॥ क्वाथ्यंतेचक्वचित्तैलैस्ताडयन्तेमुशलैः
क्वचित् ॥ आयसीषुप्रपच्यंतेशिलासुक्वचिदेवच ॥ १५ ॥ क्वचिद्वांतमथाश्नंतिक्वचित्पूयमसृक्क्वचित् ॥ क्वचिद्विष्ठांक्वचिन्मांसंपूतिगंधिपुदारु
णम् ॥ १६ ॥ कृमिभिर्भक्ष्यमाणाश्चवह्नितुंडैःक्वचित्क्वचित् ॥ केशशोणितमांसासृग्वसास्थिनिकरेषुच ॥ १७ ॥ अस्थिताःकुणपाःकीर्णाःकृमि
भिर्भक्षिताःस्फुटम् ॥ काककंकमहागृध्रवदनैर्ध्वंसितेषुच ॥ १८ ॥ शिवदुर्गंधनीरंध्रसंघट्टशतकोटिषु ॥ करपत्रशिलापत्रतप्तनिस्तैलकेषुच ॥ १९ ॥
लोहतैलवसास्तंभकूटशाल्मलसंज्ञसु ॥ क्षुरकंटककीलोग्रज्वालास्तंभविभातिषु ॥ २० ॥ तप्तवैतरणीपूयपूरितेषुपृथक्पृथक् ॥ असिपत्रवनोत्कृत्तनर
नारीस्तनेषुच ॥ २१ ॥ घोरांधकारग्रहणदारुणेषुमुहुर्मुहुः ॥ पापच्यमानाःक्रंदंतोदारुणैर्विविधैर्वधैः ॥ २२ ॥ कंठेषुबद्धपाशाश्चभुजगावेष्टिताः
क्वचित् ॥ पीडचमानास्तथायंत्रैःकृष्यमाणाश्चजानुभिः ॥ २३ ॥ भग्नपृष्ठशिरोग्रीवाःस्तब्धकंठाःसुदारुणाः ॥ कूटागारेभ्राम्यमाणाःशरीरैर्या
तनाक्षमैः ॥ २४ ॥ पीडचंतेपापिनोराजन्क्रंदमानाविकर्मिणः ॥ सहितंविषयास्वादैःक्रंदनंतैर्विधीयते ॥ २५ ॥ भुज्यतेचकृतंपूर्वमेतत्सर्वैश्चजंतुभिः ॥
परस्त्रीषुकृतःसंगःप्रीतयेदुःखदोहिसः ॥ २६ ॥ मुहूर्तंविषयास्वादोजातोनेकाब्ददुःखदः ॥ वपुषस्तवराजेंद्रप्रातःस्नानस्यमाधवे ॥ २७ ॥ विधिनापाव
नस्यैतेप्राप्यस्पर्शंचमारुतः ॥ लब्धसौख्याःक्षणंजातामहसाप्यायितास्तव ॥ २८ ॥ आक्रंदरहितास्तेनजातास्तेनिरयेस्थिताः ॥ नाँमापिपुण्यशीला
नांश्रुतंसौख्यायकीर्तितम् ॥ २९ ॥ जायतेतद्वपुस्पर्शवायुस्पर्शःसुखावहः ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ इतिदूतवचःश्रुत्वासराजाकरुणानिधिः ॥ ३० ॥
प्रत्युवाचहतान्दूतान्विष्णोरद्भुतकर्मणः ॥ कोमलंहृदयंनूनंसाधूनांनवनीतवत् ॥ ३१ ॥ वह्निसंतापसंतप्तंतद्यथाद्रवतिस्फुटम् ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥

१ पुण्यविवर्जिताः–इ० पा० । २ पुरुषेणांधकारेणनीयमानाश्चते पथा–इ० पा० । ३ क्वथितैस्तैले–इ० पा० । ४ सात्तिषु–इ० पा० । ५ स्वैरैः–इ० पा० । ६ मरुतः–इति पाठोऽपेक्षितः-भासनात्–इ०,मासता
त्–इ० च पाठौ पुस्तकांतरे उपलभ्येते । ७ इतःप्राक्–"त्वदंगसंगमस्पर्शपवनाप्यायितानृप॥राज्याधिकारिणःसर्वेलब्धसौख्याहिजंतवः॥" इति एकस्मिन्पुस्तकेउपलभ्यते । ८ परसंतापसंतप्तम्–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नार्तंजंतुमहंहित्वापीडितुंगंतुमुत्सहे ॥ ३२ ॥ तंपापिष्ठंधिगार्तानामार्तिंशक्तोनहंतियः ॥ मदंगसंगमोच्छिष्टवायुस्पर्शेनतेयदि ॥ ३३ ॥ जंतवःसुखिनो
जातास्तस्मात्तत्रनयंतुमाम् ॥ पवित्रयंतिजननीमवनीमपितेनराः ॥ ३४ ॥ परतापच्छिदोयेतुचंदनाइवचंदनम् ॥ परोपकृतयेयेतुपीड्यंतेकृतिनो
हिते ॥ ३५ ॥ संतस्तएवयेलोकेपरदुःखविदारणाः ॥ आर्तानामार्तिनाशार्थंप्राणायेषांतृणोपमाः ॥ ३६ ॥ तैरियंधार्यतेभूमिर्नरैःपरहितोद्यतैः ॥ मनसो
यत्सुखंनित्यंतत्स्वर्गोनरकोपमः ॥ ३७ ॥ तस्मात्परसुखेनैवसुखिनःसाधवःसदा ॥ वरंनिरयपातोऽत्रवरंप्राणवियोजनम् ॥ ३८ ॥ नपुनःक्षणमार्तानां
मार्तिनाशमृतेसुखम्॥ ॥दूताऊचुः॥ ॥जंतवोनिरयेघोरेपच्यंतेतेत्रपापिनः ॥३९॥ स्वकर्मैवोपजीवंतिमोहस्थानंनविद्यते ॥ यैर्नदत्तंनचहुतंतीर्थेस्नानं
नवाकृतम् ॥ ४० ॥ पुनर्नोपकृतंभक्त्यासुकृतंनकृतंपरम् ॥ नेष्टंनतप्तंनोजप्तंयैर्नहृष्टतयानृप ॥ ४१ ॥ परस्मिन्निहघोरेषुपच्यंतेनिरयेषुते ॥ दुःशी
लायेदुराचाराविहाराहारनिंदिताः[1] ॥ ४२ ॥ परापकारिणःपापकारिणोदुर्विहारिणः ॥ विदारिणोहिमर्मोक्त्यापापाःपरहृदांहिये ॥ ४३ ॥ निरयेतेविप
च्यंतेयेपरस्त्रीविहारिणः ॥ एहिनूनंमहीपालगच्छामोहरिमंदिरम् ॥ ४४ ॥ नतेपुण्यवतायुक्तमिहस्थातुमतःपरम् ॥ ॥राजोवाच॥ ॥ यद्यहंसु
कृतीदूताःकस्मादस्मिन्महाभये ॥ ४५ ॥ नारकेपथिवानीतःकिंवामेसुकृतंपरम् ॥ मयापिनकृतंतादृक्सुकृतंकामशालिना ॥ ४६ ॥ कथंपुरिहरे
र्गतासंशयानो[2]ऽहमस्मिवै ॥ ॥दूताऊचुः॥ ॥ सुकृतंनकृतंसत्यंत्वयाकामवशात्मना ॥ ४७॥ नेष्टंयज्ञैर्नवायज्ञावशिष्टंभवताशितम् ॥ किंतुमा
धवमासेयद्विधिनावत्सरत्रयम् ॥ ४८ ॥ प्रातःस्नात्वागुरुवचःप्रेरितेनपुरात्वया ॥ भक्त्यासंपूजितोविष्णुर्विश्वेशोमधुसूदनः ॥ ४९ ॥ महापापाति
पापौघनिहंताभक्तवत्सलः ॥ सर्वधर्मैकसारेणतेनैकेननरेश्वर ॥ ५० ॥ नीयतेपुण्यभवनंपूज्यमानोमरुद्गणैः ॥ महतामपिपापानांनिहंतामाधवोर्चि
तः ॥ ५१ ॥ तथैवमाधवोमासोमर्त्यानांविधिनोदितः ॥ यथैवविस्फुलिंगेनज्वाल्यतेतृणसंचयः ॥ ५२ ॥ प्रातःस्नानेनवैशाखेतथाघौघोपिदह्यते ॥
तावद्वपुषिपापानिप्रभवंतिमहान्त्यपि ॥५३॥ यावन्नमाधवेमासितीर्थेमज्जतिचोषसि ॥ वैशाखेमासियोयुक्तोयथोक्तनियमैर्नरः ॥५४ ॥ हरिभक्त्यैवपापौ
घैर्मुक्तोऽच्युत[3]गृहंव्रजेत् ॥ आजन्मनोहिसुकृतंयत्त्वयानपुराकृतम् ॥ ५५ ॥ तेनत्वंनिरयस्थानमार्गेनीतोनरेश्वर ॥ अथभूमिपतेतूर्णमस्माभिस्तुमरु
द्गणैः ॥ ५६ ॥ स्तूयमानोविमानेनगच्छगोविंदमंदिरम् ॥ ५७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येएकोत्तरशततमोऽध्यायः ॥१०१॥ छ ॥
॥ यमउवाच ॥ ॥ ततस्तुकरुणावार्धिस्तेषांशोकेनपीडितः ॥ भूपतिःश्रीहरेर्दूतान्विनयेनाहवाडव ॥ १ ॥ ऐश्वर्यस्याभिजात्यस्यगुणानांसुकृत

१ व्यवहारेषुनिंदिताः–इ०पा०। २ संशयंछेत्तुमर्हथ–इ० पा०। ३ अच्युतपदंव्रजेत्–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यच ॥ संतःफलंहिगण्यंतेयद्गीतपरिरक्षणम् ॥ २ ॥ यद्यस्तिसुकृतंकिंचिन्ममतेनैवजंतवः ॥ स्वर्गंगच्छंतुमुक्तौघाःस्थानेतेषांवसाम्यहम् ॥ ३ ॥ एवंभू
पवचःश्रुत्वातस्यसत्यवतोहिते ॥ ध्यायंतःसत्यमौदार्यमब्रुवंस्तेवचोनृपम् ॥ ४ ॥ ॥ दूताऊचुः ॥ ॥ अनेनतवकारुण्यकर्मणावचसानृप ॥ बभू
ववृद्धिर्धर्मस्यसंचितस्यविशेषतः ॥५॥ स्नानंदानंजपोहोमस्तपोदेवार्चनादिकम् ॥ कृतंयन्माधवेमासितदनंतफलंविदुः ॥ ६ ॥ स्वर्गेयज्वाचदाताचक्रीडते
त्रिदशैःसह ॥ वापीषुहेमपद्मासुकल्पवृक्षतलेपिच ॥७॥ गीयमानोमुदंयातिगीर्वाणरमणीगणैः ॥ जलान्नदानतोलोकंलभतेवारुणंशुभम् ॥८॥ कुलानिहेलया
सप्तसंतारयतिगोप्रदः ॥ हयंदत्वारवेर्लोकंयातिविद्याप्रदोनरः ॥ ९ ॥ ब्रह्मलोकंतथाहेमदानाद्यातिसुरालये ॥ योददातितथाकन्यांविष्णुलोकंसगच्छ
ति ॥१०॥ माधवेमासियःस्नात्वादत्वासंपूज्यमाधवम् ॥ अवाप्यसकलान्कामान्प्रयाति[1]पदमव्ययम् ॥ ११ ॥ एकतोपितपोदानक्रतुंसुत्यादिकाःक्रियाः ॥
एकतोविधिवन्मासोमाधवश्चरितोमहान् ॥ १२ ॥ तस्यमाधवमासस्यादिनैकस्यापिभूपते ॥ कृतंयत्सुकृतंतत्तेसर्वदानाधिकंपुरा ॥ १३ ॥ कारुण्ये
नादिनैकस्यपुण्यंदेहिधरापते ॥ निरयेपच्यमानेभ्योदुःखितेभ्योदयानिधे ॥ १४ ॥ नदयासदृशोधर्मोनदयासदृशंतपः ॥ नदयासदृशंदानंनदयासदृशः
सखा ॥ १५ ॥ पुण्यदः[2]पुण्यमाप्नोतिनरोलक्षगुणंसदा ॥ कारुण्येनविशेषात्तेधर्मवृद्धिस्ततोभवेत् ॥ १६ ॥ दुःखितानांहिभूतानांदुःखोद्धर्त्तानरो
हियः ॥ सएवसुकृतीलोकेज्ञेयोनारायणांशजः ॥ १७ ॥ वैशाखेमासिपूर्णायांस्नानदानादिकंत्वया ॥ यत्तीर्थेविहितंवीरसर्वाघविनिषूदनम् ॥ १८ ॥
तदेभ्योदेहिविधिवत्कृत्वासाक्ष्येहरिंप्रभुम् ॥ त्रिवाचिकंचनिरयाद्येनामीस्वर्गमाप्नुयुः ॥ १९ ॥ कपोतार्थेस्वमांसानिकारुण्येनपुराशिबिः ॥ दत्वाद
यानिधिःस्वर्गेराजतेकीर्तिवारिधिः ॥ २० ॥ दधीचिरपिराजर्षिर्दत्वास्थिचयमात्मनः ॥ त्रैलोक्यकौमुदींकीर्तिंलब्धवान्स्वर्गमक्षयम् ॥ २१ ॥ सहस्र
जिच्चराजर्षिःप्राणानिष्टान्महायशाः ॥ ब्राह्मणार्थेपरित्यज्यगतोलोकाननुत्तमान् ॥ २२ ॥ नस्वर्गेनापवर्गेपितत्सुखंलभतेनरः ॥ यदार्तजंतुनिर्व्वाण
दानोत्थमितिनोमतिः ॥ २३ ॥ सर्वेषुदातृजातेषुपुराजातोसिभूपते ॥ कर्मणानेनसंख्यासुधीरधैर्यंनियोज्यच ॥ २४ ॥ दृष्ट्वातवाधियंधर्मदयादा
नंसुनिश्चलम् ॥ अस्माभिरपितूत्साहःक्रियतेधर्म्मवादिभिः ॥ २५ ॥ यदितेरोचतेराजन्नविलंबतयाततः ॥ तदेभ्योदेहितत्पुण्यंयातनादुःखदाह
कम् ॥ २६ ॥ इत्युक्तःसतदादेवंकृत्वासाक्ष्येगदाधरम् ॥ तेभ्यस्त्रिवाचिकंपुण्यंदयावान्विधिनाददौ ॥ २७ ॥ दत्तेमाधवमासस्यतस्मिन्नेकदिनोद्भवे ॥
स्वकृतेजंतवोयाम्ययातनापरिवर्जिताः ॥२८॥ विमानवरमारूढाःसर्वेतेत्रिदिवंययुः ॥ प्रणमंतःस्तुवंतश्चपश्यंतस्तंप्रहर्षिताः ॥२९॥ नृपेणदत्तंतदवाप्यपुण्यं

१ हरिमंदिरम्–इ० पा० । २ दयायाः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैशाखमासैकदिनाभिजातम् ॥ सर्वैर्युतस्तेनरकाद्विमुक्तादिवंविमानाधिगताहिचित्रम् ॥ ३० ॥ नूनंविचित्रोभुविभूतवर्गःसंभूतभावोबहुधाविचित्रः ॥ तथाविचित्रोखिलकर्मयोगस्तत्कर्मशक्तिप्रचयोविचित्रः ॥ ३१ ॥ संस्तूयमानोमुनिदेवसंघैर्यस्तद्विशेषाधिकलब्धपुण्यः ॥ परंपदंयोगिवरैरलभ्यंययौजगन्नाथगणाभिवंद्यः॥३२॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात्म्येद्व्युत्तरशततमोऽध्यायः॥१०२॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ एतन्माधवमासस्य समासात्किंचिदीरितम् ॥ माहात्म्यंपूर्णिमायाश्चविशेषाद्द्विजसत्तम ॥१॥ वैशाखमासेमधुसूदनस्यप्रियंयएनंपठतीतिहासम् ॥ सयातिकृष्णालयमाशुपूतः कल्पाननेकानिहमोदतेच ॥२॥ धन्यंयशस्यमायुष्यमिदंस्वस्त्ययनंमहत् ॥ स्वर्ग्यंश्रीदंसौमनस्यंप्रशस्यमघमर्षणम् ॥३॥ इदंमाधवमासस्यमाहात्म्यं माधवप्रियम् ॥ चरित्रंभूपतेस्तस्यसंवादंचावयोरपि ॥४॥ श्रुत्वापठित्वाविधिवदनुमोद्यमनःप्रियम् ॥ भवेद्भक्तिर्भगवतिययास्यात्पापसंक्षयः ॥५॥ अथ गच्छमहीदेवदेवलोकाद्यथेच्छया ॥ निपात्यभुविवैदेहंरुदंत्यद्यापिबांधवाः॥६॥ विलप्यमानैरपिबंधुभिस्तैर्नेयावदग्नौतवतच्छरीरम् ॥ प्रक्षिप्यतेहंतजवैर्नतावद्याहिस्वयंसुप्तइवप्रबुद्धः॥७॥ममप्रसादादिहपुण्ययोगःश्रुतोयथावत्तमिमंविधेहि॥विधानतोवैसमयेसमंतेसमागमोंतेभवितासुरैश्च॥८॥ ॥ सूतउवाच ॥ इतिदेववचःश्रुत्वानत्वाधर्माधिपंततः ॥ पुनःपपातसइहपरितुष्टमनाद्विजः ॥ ९ ॥ धर्मराजप्रसादेनततस्तत्रमहीतले ॥ संसुप्तइवचोत्तस्थौबंधुवर्गसमन्वितः ॥ १० ॥ विधिमेनंद्विजोभूमौवर्षेवर्षेचसस्वयम् ॥ स्वयंचकारयामासमाधवस्नापनंजनम् ॥ ११ ॥ यमब्राह्मणसंवादोमयायंपरिकीर्तितः ॥ तस्यमाधवमासस्यपुण्यस्नानप्रसङ्गतः ॥ १२ ॥ वैशाखमासेसततंहरिप्रियेस्नानंविदध्याच्चददातिभक्त्या ॥ दानंचहोमंसुकृतंतथाबुधोहरेःपदंतस्यनदुर्लभंकदा ॥ १३ ॥ यःशृणोत्येकचित्तेनमाहात्म्यंमेषसूर्यजम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिविष्णोःपरंपदम् ॥ १४ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ सूतसूत महाप्राज्ञत्वयाऽतिकरुणात्मना ॥ वैशाखमासमाहात्म्यंकीर्तितंपापनाशनम् ॥ १५ ॥ नियमामधुहन्तुर्येमाधवेकथितास्त्वया ॥ पूजनंस्नानदानाद्यंश्रौतस्मार्तविधानतः ॥ १६ ॥ यथाचमाधवोदेवःप्रीयतेपापनाशनः ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामोध्यानंतस्यमहात्मनः ॥ १७ ॥ कृष्णस्यभक्तवृन्दानांप्रियस्य भवतारणम् ॥ १८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुध्वंमुनयःसर्वेकृष्णस्यजगदात्मनः ॥ गोगोपगोपीप्राणस्यवृन्दावनचरस्यच ॥ १९ ॥ एकदानारदःपृष्टोगौतमेनद्विजोत्तमाः ॥ सतस्मैप्राहयद्ध्यानंतद्वक्ष्येपापनाशनम् ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सुमप्रकरसौरभोद्गलितमाध्विकाद्युल्लसत्सुशाखिनवपल्लवप्रकरनम्रशोभायुतम् ॥ प्रफुल्लनवमञ्जरीललितवल्लरीवेष्टितंस्मरेतसततंशिवंशितमतिःसुवृन्दावनम् ॥२१॥ विकाशिसुमनोरसास्वदनमंजुलैः संचरच्छिलीमुखमुखोद्गतैर्मुखरितान्तरंझंकृतैः ॥ कपोतशुकसारिकापरभृतादिभिःपत्रिभिर्विराणितमितस्ततोभुजगशत्रुनृत्याकुलम् ॥ २२ ॥ कलि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्ददुहितुश्चलल्लहरिविप्रुषांवाहिभिर्विनिद्रसरसीरुहोदररजश्चयोद्धूसरैः ॥ प्रदीपितमनोभववव्रजविलासिनीवाससांविलोलनपरैर्निषेवितमनारतंमारु
तैः ॥ २३ ॥ प्रवालनवपल्लवंमरकतच्छदंमौक्तिकप्रभाप्रकरकोरकंकमलरागनानाफलम् ॥ स्थविष्ठमखिलर्तुभिःसततसेवितंकामदंतदन्तरपिकल्पका
ङ्घ्रिपमुदञ्चितंचिन्तयेत् ॥ २४ ॥ सुहेमशिखराचलेउदितभानुवद्भासुरामधोऽस्यकनकस्थलीममृतशीकरासारिणः ॥ प्रदीप्तमणिकुट्टिमांकुसुमरेणुपु
ञ्जोज्ज्वलांस्मरेत्पुनरतन्द्रितोविगतषट्तरङ्गांबुधः ॥ २५ ॥ तद्रत्नकुट्टिमनिविष्टमहिष्ठयोगपीठेऽष्टपत्रमरुणंकमलंविचिन्त्य ॥ उद्यद्विरोचनसरोचिरमुष्य
मध्येसंचिन्तयेत्सुखनिविष्टमथोमुकुन्दम् ॥ २६ ॥ सुत्रामहेतिदलिताञ्जनमेघपुञ्जप्रत्यग्रनीलजलजन्मसमानभासम् ॥ सुस्निग्धनीलघनकुञ्चितके
शजालंराजन्मनोज्ञशितिकण्ठशिखण्डचूडम् ॥ २७ ॥ रोलम्बलालितसुरद्रुमसूनुसंपद्युक्तंसमुत्कचनवोत्पलकर्णपूरम् ॥ लोलालिभिःस्फुरि
तभालतलप्रदीप्तगोरोचनातिलकमुज्ज्वलचिल्लिचापम् ॥ २८ ॥ आपूर्णशारदगताङ्कशशाङ्कबिम्बकान्ताननंकमलपत्रविशालनेत्रम् ॥ रत्नस्फुरन्म
करकुण्डलरश्मिदीप्तगण्डस्थलीमुकुरमुन्नतचारुनासम् ॥ २९ ॥ सिन्दूरसुन्दरतराधरमिन्दुकुन्दमन्दारमन्दहसितद्युतिदीपिताशम् ॥ वन्यप्रवालकुसुम
प्रचयावक्लृप्तग्रैवेयकोज्ज्वलमनोहरकम्बुकण्ठम् ॥ ३० ॥ मत्तभ्रमद्भ्रमरघुष्टविलम्बमानसंतानकप्रसरदामपरिष्कृतांसम् ॥ हारावलीभगणराजितपी
वरोरुव्योमस्थलीलसितकौस्तुभभानुमन्तम् ॥ ३१ ॥ श्रीवत्सलक्षणसुलक्षितमुन्नतांसमाजानुपीनपरिवृत्तसुजातबाहुम् ॥ आबन्धुरोदरमुदारग
भीरनाभिभृङ्गाङ्गनानिकरमंजुलरोमराजिम् ॥३२॥ नानामणिप्रघटिताङ्गदकङ्कणोर्मिग्रैवेयसारसननूपुरतुन्दबन्धम् ॥ दिव्याङ्गरागपरिपिञ्जरिताङ्गयष्टि
मापीतवस्त्रपरिवीतनितम्बबिम्बम् ॥ ३३ ॥ चारूरुजानुमनुवृत्तमनोज्ञजङ्घंकान्तोन्नतप्रपदनिन्दितकूर्मकान्तिम् ॥ माणिक्यदर्पणलसन्नखराजराजद्रक्ता
ङ्गुलिच्छदनसुन्दरपादपद्मम् ॥३३॥ मत्स्याङ्कुशारिदरकेतुयवाब्जवज्रैःसंलक्षितारुणकराङ्घ्रितलाभिरामम् ॥ लावण्यसारसमुदायविनिर्मिताङ्गसौन्दर्यनि
न्दितमनोभवदेहकान्तिम् ॥ ३५ ॥ आस्यारविन्दपरिपूरितवेणुरन्ध्रलोलत्कराङ्गुलिसमीरितदिव्यरागैः ॥ शश्वद्द्रवैःकृतनिविष्टसमस्तजन्तुसंतान
संनतिमनन्तसुखाम्बुराशिम् ॥ ३६ ॥ गोभिर्मुखाम्बुजविलीनविलोचनाभिरूधोभरस्खलितमन्थरमन्दगाभिः ॥ दन्ताग्रदष्टपरिशिष्टतृणाङ्कुराभिराल
म्बिवालधिलताभिरथाभिवीतम् ॥ ३७ ॥ संप्रस्नुतस्तनविभूषणपूर्णनिश्चलास्याद्दढक्षरितफेनिलदुग्धमुग्धैः ॥ वेणुप्रवर्तितमनोहरमन्दगीतदत्तोच्च
कर्णयुगलैरपितर्णकैश्च ॥ ३८ ॥ प्रत्यग्रशृङ्गमृदुमस्तकसंप्रहारसंरम्भभावनविलोलखुराग्रपातैः ॥ आमेदुरैर्बहुलसास्नगलैरुदग्रपुच्छैश्चवत्सतरव
त्सतरीनिकायैः ॥ ३९ ॥ हम्भारवक्षुभितदिग्वलयैर्महद्भिरप्युक्षभिःपृथुककुद्भरभारखिन्नैः ॥ उत्तम्भितश्रुतिपुटीपरिपीतवंशध्वानामृतोद्धतविका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिविशालघोणैः ॥ ४० ॥ गोपैःसमानगुणशीलवयोविलासवेशैश्चमूर्छितकलस्वनवेणुवीणैः ॥ मन्दोच्चतारपटुगानपरैर्विलोलदोर्वल्लरीललितलास्यवि
धानदक्षैः ॥ ४१ ॥ जङ्घान्तपीवरकटीरतटीनिबद्धव्यालोलकिङ्किणिघटारणितैरटद्भिः ॥ मुग्धैस्तरक्षुनखकलितकान्तभूषैरव्यक्तमंजुवचनैःपृथु
कैःपरीतम् ॥ ४२ ॥ अथसुललितगोपसुन्दरीणांपृथुकबरीषनितम्बमन्थराणाम् ॥ गुरुकुचभरभंगुरावलग्नत्रिवलिविजृम्भितरोमराजिभाजाम्
॥ ४३ ॥ तदतिरुचिरचारुवेणुवाद्यामृतरसपल्लविताङ्गजाङ्घ्रिपस्य ॥ मुकुलविमलरम्यरूढरोमोद्गमसमलंकृतगात्रवल्लरीणाम् ॥ ४४ ॥ तद
तिरुचिरमन्दहासचन्द्रातपपरिजृम्भितरागवारिराशेः ॥ तरलतरतरङ्गभङ्गविप्रद्रुमुकरघनश्रमबिन्दुसंततानाम् ॥ ४५ ॥ तदतिललितमन्दचिल्लि
चापच्युतनिशितेक्षणमारबाणवृष्ट्या ॥ दलितसकलमर्मविह्वलाङ्गप्रविसृतदुःसहवेपथुव्यथानाम् ॥ ४६ ॥ तदतिरुचिरवेषरूपशोभामृतरसपान
विधानलालसानाम् ॥ प्रणयसलिलपूरवाहिनीनामलसविलोलविलोचनाम्बुजानाम् ॥ ४७ ॥ विस्रंसत्कबरीकलापविगलत्फुल्लत्प्रसूनास्रवन्मा
ध्वीलम्पटचञ्चरीकघटयासंसेवितानांमुहुः ॥ मारोन्मादमदस्खलन्मृदुगिरामालोलकाञ्च्युल्लसन्नीवीविश्लथमानचीनसिचयान्तांचिर्नितम्बत्विषाम् ॥
॥ ४८ ॥ स्खलितलसितपादाम्भोजमन्दाभिघातच्छुरितमणितुलाकोटयाकुलाशामुखानाम् ॥ चलदधरदलानांकुड्मलापक्ष्मलाक्षिद्वयसरसिरु
हाणामुल्लसत्कुण्डलानाम् ॥ ४९ ॥ द्राघिष्ठश्वसनसमीरणाभितापप्रम्लानीभवदरुणौष्ठपल्लवानाम् ॥ नानोपायनविलसत्कराम्बुजानामालीभिःसतत
निषेवितंसमन्तात् ॥ ५० ॥ तासामायतलोलनीलनयनव्याकोशलीनाम्बुजस्रग्भिःसंपरिपूजिताखिलतनुंनानाविलासास्पदम् ॥ तन्मुग्धाननपङ्क
जप्रविगलन्माध्वीरसास्वादिनींबिभ्राणंप्रणयान्मदाक्षिमधुहन्मालांमनोहारिणीम् ॥ ५१ ॥ गोपीगोपपशूनांबहिःस्मरेदग्रतोऽस्यगीर्वाणघटांवित्ता
र्थिनींविरिञ्चित्रिनयनशतमन्युपूर्विकांस्तोत्रपराम् ॥ ५२ ॥ तद्वद्दक्षिणतोमुनिनिकरंदृढधर्मवाञ्छयासमाम्नायपरम् ॥ ५३ ॥ योगीन्द्रानथपृष्ठे
मुमुक्षमाणान्समाधिनातुसनकाद्यान् ॥ ५३ ॥ सव्येसकान्तानथयक्षसिद्धगन्धर्वविद्याधरचारणांश्च ॥ सकिन्नरानप्सरसश्चमुख्याःकामार्थिनीर्नर्त
नगीतवाद्यैः ॥ ५४ ॥ शङ्खेन्दुकुन्दधवलंसकलागमज्ञंसौदामिनीततिपिशङ्गजटाकलापम् ॥ तत्पादपङ्कजगतामलांचभक्तिंवाञ्छन्तमुज्झित
तरान्यसमस्तसङ्गम् ॥ ५५ ॥ नानाविधश्रुतिगुणान्वितसप्तरागग्रामत्रयीगतमनोहरमूर्छनाभिः ॥ संप्रीणयन्तमुदिताभिरपिप्रभक्त्यासंचिन्तय
न्नभसिमांद्रुहिणप्रसूतम् ॥ ५६ ॥ इतिध्यात्वाऽऽत्मानंपटुविशदधीर्नन्दतनयंनरोबुद्ध्वैवाऽर्घप्रभृतिभिरनिन्द्योपहृतिभिः ॥ यजेद्भूयोभक्त्यास्ववपु
षिबहिष्ठैश्चविभवैरितिप्रोक्तंसर्वंयदभिलषितंभूसुरवराः ॥५७॥ ॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येत्र्युत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ भूयोवदमहाभागरामचारित्रमद्भुतम् ॥ राममाहात्म्यसर्वस्वंभक्तानांप्रीतिदायकम् ॥ १ ॥ ॥ सूत
उवाच ॥ ॥ अश्वमेधंक्रतुवरंकृत्वादाशरथिर्यथा ॥ २ ॥ प्रवृत्तोलोककृत्येषुशास्त्रकृत्येषुकोविदः ॥ अयोध्यांगंतुकामेनशंकरेणमहात्मना ॥ ३ ॥
पार्वत्यासहदेवेनउषितःसरयूतटे ॥ मुनयस्तंसमभ्येत्यशंकरंविश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥ कश्यपाद्यामहात्मानःपप्रच्छुरमितौजसम् ॥ स्वागतंतेमुनिश्रेष्ठस
भार्यःकुतआगतः ॥ ५ ॥ किमागमनकृत्यंतेकंदेशंगंतुमुद्यतः ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ अहंशंभुरितिख्यातोविप्रोहिमगिरिस्थितः ॥ ६ ॥ द्रष्टुंच
राघवंगच्छेममकार्यंमहत्ततः ॥ मामाह्वयतिराजासौपुराणश्रवणेरतः ॥ ७ ॥ आगच्छंतुभवंतोपिराघवःपरितुष्यति ॥ ततस्तेमुनयःशंभुर्ययूरामदि
दृक्षया ॥ ८ ॥ तानागतान्वसिष्ठस्तुज्ञात्वारामायचोक्तवान् ॥ ततःसत्वरमुत्थायनिर्ययौसपुरोहितः ॥ ९ ॥ अर्घ्यपाद्यादिकैस्सर्वान्पूजयामासता
नृषीन् ॥ गृहराजंततःसर्वान्प्रावेशयदरिंदमः ॥ १० ॥ प्रत्येकमासनंदत्वास्वागतोक्त्यासनास्थितान् ॥ क्रमेणरघुशार्दूलःपूजयामासतानृषीन् ॥ ११ ॥
वाचामधुरयाप्रीणन्निदमाहासनस्थितान् ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मप्राप्तमद्यतपःफलम् ॥ १२ ॥ अद्याभ्यासस्यविद्यानांफलकालोय
मागतः ॥ अद्यमेपितरस्तुष्टाराज्यंचसफलंमम ॥ १३ ॥ अद्यमेसफलंवृत्तमद्यसेसफलंश्रुतम् ॥ एवंवदंतंराजानंब्राह्मणाःकश्यपादयः ॥ १४ ॥ ऊचुः
प्रियतरंवाक्यंरामंराजीवलोचनम् ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ अयंशंभुर्द्विजःप्रातःसर्वशास्त्रविशारदः ॥ १५ ॥ वेदवेदांगतत्वज्ञःसर्वभूतहितेरतः ॥ कै
लासवासीसततंतपसेकृतनिश्चयः ॥ १६ ॥ ब्रह्मणाब्रह्मवर्चस्केतुल्योब्रह्मविदांवरः ॥ हरिणाब्रह्मवात्सल्येप्रसादेशंकरोपमः ॥ १७ ॥ एवंविधोमहातेजाः
शंभुर्ब्राह्मणपुंगवः ॥ अष्टादशपुराणज्ञोमीमांसान्यायकोविदः ॥ १८ ॥ त्वंद्भाग्यगौरवादेवप्राप्तोयंमुनिसत्तमः ॥ त्वयाहूतोमुनिवरःकैलासादागतः
प्रभो ॥ १९ ॥ अतःपृच्छमहाभागपुराणाख्यानमुत्तमम् ॥ श्रोतुकामावयंप्राप्तास्त्वामद्यरघुनंदन ॥ २० ॥ अंतंगतस्यवेदानांसर्वशास्त्रार्थवेदिनः ॥
पुंसोऽश्रुतपुराणस्यनसम्यग्यातिदर्शनम् ॥ २१ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमुक्तोरघुश्रेष्ठोमुनिभिस्तत्वदर्शिभिः ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेपुराणश्रवणो
त्सुकः ॥२२॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ लिंगार्चनप्रकारंचलिंगमाहात्म्यमेवच ॥ महेशनाममाहात्म्यंपूजामाहात्म्यमेवच ॥ २३ ॥ नमस्कारस्यमाहात्म्यं
दृष्टिमाहात्म्यमेवच ॥ जलदानस्यमाहात्म्यंधूपदानस्यसत्तम ॥२४॥ दीपगंधादिदानस्यपुष्पमाहात्म्यमेवच ॥ नानाख्यानेतिहासानांकथांपापप्रणाशिनी
म् ॥२५॥ धर्मार्थकाममोक्षांश्चतदुपायांश्चसुव्रत ॥ तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्तोमुनिवरोत्तम ॥२६॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ रामराममहाबाहोपुण्यवानसिरा

१ त्वद्वाक्यगौरवादेव—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

घव ॥ राज्यासक्तस्यतेजातापुराणश्रवणेरतिः ॥२७॥ स्यान्महत्सेवयारामपुण्यतीर्थनिषेवणात् ॥ साजिह्वायाशिवंगायेत्तच्चित्तंयत्तदर्प्पितम् ॥२८॥ तावेवके
वलौश्लाघ्यौयौतत्पूजाकरौकरौ॥सुजन्मदेहमत्यर्थंतदेवाशेषजन्मसु॥२९॥ यदेवोत्पुलकोभासिहरनामानुकीर्तनात् ॥ कृतार्थोऽसिमहाराजतत्प्रश्नानुगताम
तिः ॥३०॥ अनंतरंसमाजग्मुर्जांघिकाःसत्वरश्रमाः ॥ तत्करात्पत्रिकांगृह्यपपाठरघुसत्तमः ॥ ३१ ॥ मनसाऽचिंतयद्रामःकथमेतदभूदिति ॥ रामंशंभुस्त
दाप्राहदेव्याब्राह्मणवेषवान् ॥३२॥किंचितयासिकाकुत्स्थमुनिष्वग्रेवसत्स्वपि ॥ तद्वाक्यंराघवःश्रुत्वापप्रच्छमुनिपुंगवान् ॥३३॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥
विभीषणःकथमसौबद्धःशृंखलयानृभिः ॥ मत्स्थापितंशिवंलिंगंदृष्ट्वारामेश्वरंत्वहो॥३४॥द्राविडैःकुटिलैर्दुष्टैरात्मनातद्विचार्यताम् ॥ विचार्यमुनिवर्यास्तेने
शास्तज्ज्ञातुमलपतः ॥३५॥ नजानीमइतिप्राहूरामंरामस्तदाब्रवीत् ॥ पुराणंवीक्ष्यविधिनातत्सर्वंब्रूतसत्तमाः॥३६॥भवदज्ञानहेतुश्चविचार्यस्तदनंतरम् ॥
किंकिंपुराणंप्रेक्ष्यंस्याद्वर्जनीयंतथैवकिम् ॥३७॥ प्रशस्तःकीदृशःश्लोकस्तदन्यःकीदृशोभवेत् ॥ कीदृशेषुचकार्येषुकीदृशःपूजकस्तथा ॥३८॥ पूजाचकी
दृशैर्भक्तैःकार्यानिर्णयदर्शने ॥ इतिरामस्यवचनंश्रुत्वातेद्विजसत्तमाः ॥३९॥ प्रत्यूचुस्तंरघुश्रेष्ठंचिंताव्याकुलमानसम् ॥ नवक्तारोवरंरामवीक्षतांतुपुराण
वित् ॥ ४० ॥ तच्छ्रुत्वाराघवःशंभुंपप्रच्छविनयान्वितः ॥ सोपितद्वाक्यमाकर्ण्यप्रत्युवाचमहामतिः ॥ ४१ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ पुराण
जीवीपूजार्हःस्वशाखाध्ययनःशुचिः ॥ मीमांसातत्त्वविज्ञानःश्रोत्रियोनृतदूषकः ॥ ४२ ॥ देवेषुचसमस्तेषुसमदृष्टिःशिवेरतः ॥ शतरुद्रियजापीचसा
ग्निकश्चातिवाचकः ॥ ४३ ॥ यजुर्वेदीविशेषेणपूजयेत्पुस्तकंसुधीः ॥ श्रीतालपत्रलिखितंदेवलिप्यान्वितंशुभम् ॥ ४४ ॥ वंधाद्यतिप्रपंचंयद्युगपत्प्रणवा
क्षरम् ॥ प्रागूर्द्ध्वरेखयोःप्रांतेप्रणवस्याग्रयोजिका ॥ ४५ ॥ रेखाभवेदेवमेकाअकारस्तस्यपार्श्वतः ॥ शिरोभागमुपक्रम्यसकोणाधःप्रलंबिनी ॥ ४६ ॥ आ
कारःसहिविज्ञेयःपट्टिकादक्षरेखया ॥ वामेषड्वक्रबिंदूद्वाविकारइतिकीर्तितः ॥ ४७ ॥ तस्यवामशिरोरेखालंबिन्याईउदाहृतः ॥ सर्वाक्षरेशिरोरेखाअवक्रा
प्रणवंविना ॥ ४८ ॥ तस्यांतुलंबरेखान्यातदंतेचलवित्रवत् ॥ उकारःसहिविख्यातोलवित्रद्वयतस्तदू ॥ ४९ ॥ एवमन्यानिसर्वाणिअक्षराण्याहभारती ॥
लिप्यानयैवलिखितंपुराणंतुप्रशस्यस्ते ॥ ५० ॥ ब्राह्मंपाद्मंवैष्णवंचमार्तंडंनारदेरितम् ॥ मार्कंडेयमथाग्नेयंकौर्मंवामनमेवच ॥ ५१ ॥ गारुडंलैंगमाख्या
तंस्कांदंमात्स्यंनृसिंहकम् ॥ तथैवगदितंरामपुराणंकापिलंतथा ॥ ५२ ॥ वाराहंब्रह्मवैवर्तंशकुनेषुप्रशस्यते ॥ शैवंभागवतंदौर्गंभविष्योत्तरमेवच ॥५३॥
भविष्यंचोपसंज्ञानित्वन्यानिचविवर्जयेत् ॥ विमुच्यपुस्तकंरत्नपीठेनिक्षिप्यसंस्कृतम् ॥ ५४ ॥ धौतवस्त्रधरःस्नात्वाशुचिरक्रोधनोऽज्वरः ॥ आदावा

१ अत्वरः--इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्मानमभ्यर्च्यकृत्वासंकल्पमेवच ॥ ५५ ॥ अंकुशंचाक्षसूत्रंचपाशंपुस्तकमेवच ॥ धारयंतींसितांध्यायेत्प्रसन्नास्यांसरस्वतीम् ॥ ५६ ॥ गोक्षीरसदृशाकारंत्रिनेत्रंवृषवाहनम् ॥ सहासवदनंशांतंशुक्लांबरधरंशिवम् ॥ ५७ ॥ हरिणंचाभयंचोर्द्ध्वबाहुयुग्मंकिरीटिनम् ॥ व्याख्यामुद्रांचदक्षेधोवामहस्तेवरप्रदम् ॥ ॥ ५८ ॥ नानारत्नविभूषाढ्यंगिरिजार्द्धांबुजासनम् ॥ बहुभिर्मुनिमुख्यैस्तुध्यायमानपदांबुजम् ॥ ५९ ॥ मूर्तिमद्भिस्तथावेदैःस्तूयमानंपुराणकैः ॥ अन्यैःसमस्तलोकैश्चसंसेवितपदांबुजम् ॥ ६० ॥ ध्यात्वैवंपूजकःसम्यगादौपूजांसमारभेत् ॥ आपोवाइदमित्येतत्कलशस्याभिमंत्रणम् ॥ ६१ ॥ तज्जलंचगृहीत्वाचपात्रस्थमभिमंत्रयेत् ॥ तत्सद्ब्रह्मेतिमंत्रेणप्रशस्यप्रणवेनतु ॥ ६२ ॥ आत्मानंसर्वपात्राणिततआवाहयोदिति ॥ यद्वागितितृचेनैवभारतीषोडशार्चनम् ॥ ६३ ॥ पुरुषसूक्तेनवाकुर्याद्व्यायत्र्यावासमर्चयेत् ॥ ओंनमोभगवतेअमुकपुराणेतिपुराणमर्चयेत् ॥ ६४ ॥ कांडादितिहिमंत्रेण दूर्वामानीयपूजयेत् ॥ ओंनमोभगवत्यैदूर्वायैइति ॥ ६५ ॥ सलोकपालपूजास्यादथकन्यासमर्चनम् ॥ वत्सरात्पंचकादूर्द्ध्वंदशवर्षादधःशुभाः ॥ ६६ ॥ अनुत्पन्नऋतुर्वापितांप्रयत्नेनपूजयेत् ॥ गंधपुष्पाक्षतैर्धूपैर्दीपतांबूलभूषणैः ॥ ६७ ॥ पाठयेदप्यमुंमंत्रंपूजकःकन्यकामिमाम् ॥ ६८ ॥ सत्यंब्रूहिप्रियंब्रूहिभगवतिसरस्वतिनमस्तेनमस्तइति ॥ ६९ ॥ गा[1]यत्र्यानुक्रमार्थात्तुदूर्वा[2]युग्मंतुकारयेत् ॥ सन्निधौपुस्तकस्याधःसहस्रपरमेत्यृचा ॥७०॥ दूर्वायुग्मत्रयंदद्यात्तस्याहस्तेविचक्षणः ॥ साप्रक्षिपेत्पुस्तसंधौशलाकात्रयमन्वनु ॥ ७१ ॥ विसृज्यतांपुनर्दद्याच्छिवाभ्यांनमइत्यथ ॥ पत्रयोर्मध्यमःश्लोकःका[3]र्यंसिद्धेर्हिसूचकः ॥ ७२ ॥ पूर्वपत्रेसमाप्तिःस्याच्छ्लोकस्ययदिराघव ॥ परपत्रेपठेच्छ्लोकंविविच्यार्थ[4]मुदीरयेत् ॥ ७३ ॥ शनैःशनैःपठेत्प्राज्ञोव्याख्यासेचशनैःशनैः ॥ त्वरेहनहिकर्तव्याकुप्यतित्वरयातुगीः ॥ ७४ ॥ गं[5]टिकायास्तुपादःस्यादत्वरास्यात्ततोधिका ॥ त्वरयेन्नचवक्तारंज्ञा[6]तंव्यांशमनुद्विजम् ॥७५॥ विविच्यपाठंश्लोकस्यनिश्चित्यार्थंचमानसे ॥ प्रतीपंतन्नवक्तव्यंविविच्यरघुनंदन ॥७६॥ यदियुक्तमयुक्तंवाश्लोकमन्यंपठेदसौ ॥ पुस्तकस्थंचहित्वैवपूजकःसद्विजोयादि ॥ ७७ ॥ तत्तथैवहिविज्ञेयंविसंवादोनशस्यते ॥ दैवागतोहिसश्लोकोदैवंहिबलवत्तरम् ॥ ७८ ॥ उपश्रुतिषुयद्वच्चनापराधोद्विजस्यतु ॥ विस्मयोनचकर्तव्योदैवस्यकुटिलागतिः ॥ ७९ ॥ यत्तत्पदविपर्यासेपत्रेचोपरिवारिणि ॥ तमादेशंतिरस्कृत्यद्वितीयंतुपठेदतः ॥ ८० ॥ ततस्तृतीयंपाठचंस्यात्ततःकार्यविवेचनम् ॥ अविसर्गांतपूर्वास्तेपवर्गंतरपंचमाः ॥ ८१ ॥ स्तुतिलिङ्गार्जितःश्लोकःशकुनेषुप्रशस्यते ॥ अध्यायादिःसमाप्तिश्च

१ गायत्रीत्रिष्टुवानुष्टुब्दूर्वायुग्मंतुकारयेत्–इ०, गायत्र्याच कुमार्यातु पूर्वायुग्मंतुकारयेत्–इ० च पा० । २ पूर्वायुग्मंतु–इ० पा० । ३ सवाच्यः स्वस्थयाधिया–इ० पा० । ४ विचार्यार्थम्–इ० पा० । ५ घटिकायास्तु–इ० पा० । ६ ज्ञातं व्यासमनुद्विजम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

वृथापत्रंवृथालिपिः ॥ ८२ ॥ उक्तानुवचनंचैवद्व्युपस्तुतमथैवच ॥ दग्धपत्रंनष्टलिपिःसंदिग्धाक्षरमेवच ॥ ८३ ॥ एतानिशकुनेनित्यंवर्जनीयानिपंडि
तैः ॥ प्रश्नोहिद्विविधोज्ञेयोदीप्तशांतप्रभेदतः ॥ ८४ ॥ शांतंचद्विविधंज्ञेयमुत्पत्तिस्थितिवृद्धितः ॥ तत्रशांतंप्रशस्तंस्याल्लक्षितंपूर्वलक्षणैः ॥८५॥ कार्यभे
दास्तुवर्ण्यंतेकेचिन्मत्योंपयोगिनः ॥ कस्यचित्कार्यमादायकश्चित्प्रष्टाभवत्यपि ॥ ८६॥ सकरोतितदाप्रश्नंसमेत्यस्मरतेत्रकिम् ॥ सपुनर्धार्यपत्रंतत्तस्मि
न्पत्रंप्रशस्यते ॥ ८७ ॥ अथवातत्क्षमोपेतंवैराग्यंपरमेवच ॥ यतःकुतश्चिद्दृष्टस्तुस्तु[1]तिपादकमेवच ॥ ८८ ॥ परिहृत्यपरंचापितस्मिन्नर्थेशुभावहम् ॥
[2]मृतोगृह्णातिवागर्थमितिप्रश्नोऽशुभप्रदः ॥ ८९ ॥ विवादेविजयप्रश्नेजयद्योतकमिष्यते ॥ सृष्टिरप्यत्रशस्तास्यात्क्रूरायांक्लेशतोजयः ॥ ९० ॥ प्रशांतायां
मुपायैस्तुमिश्रायांविड्वरोभवेत् ॥ पुरादिवर्णनंयत्तुमध्यमंयदिचोत्तमम् ॥ ९१ ॥ कलिसंभावनायास्तुशृंगारस्योपवर्णने ॥ राज्यनिर्वाहचिंतायांराज्यलिंगं
शुभावहम् ॥ ९२ ॥ यस्यापियादृशंयोग्यंविचार्यंतादृशंबुधैः ॥ स्तुतिवैराग्ययोःकार्यविलयःपरिकीर्तितः ॥ ९३ ॥ कार्यालपासिद्धिः[3]स्खलितेनचनिर्वा
हमृच्छति ॥ तस्यान्यार्थस्यान्यभावोरामशांतिविचारणे॥९४॥विसर्गांतश्चपूर्वार्द्धेविपर्यासोभविष्यतः॥ संकलिपतान्यथाभावोह्यध्यायस्यसमापने॥९५॥
[4]कांडादेस्तुसमाप्तौतुस्यात्तत्कार्यविनाशनम् ॥ तस्मादेतादृशेदोषेशकुनस्यविपर्ययः ॥ ९६ ॥ क्षुतेपुस्तकपातेचत्वाहतेमस्तकादिषु ॥ वक्तावैमाननं
यातिततःशकुननाशनम् ॥ ९७ ॥ तस्मादेतादृशेदोषेशकुनंपरिवर्जयेत् ॥ उपमायांभवेद्रामकार्याभासोनवस्तुतः ॥ ९८ ॥ संतानंभोन्यत्रचोक्तासृष्टि
र्मध्यफलप्रदा ॥ स्तुतिःप्रशस्ताकुत्रापि[5]गुणवत्कार्यनिर्णये ॥९९॥ विवाहेचौषधेदानेव्यवहारेकृषौतथा ॥ [6]यथार्थाचस्तुतीरामनिर्वाहेपिनदूषणम्॥१००॥
अयथार्थास्तुतिर्याहितत्रकार्यंनसिध्यति ॥ अबुद्धार्थेतथापद्येपुराणादिष्वनादृते ॥ १ ॥ पलायनेदेशभावेव्याधिसंभवएवच ॥ चौराद्यभिभवेतस्मिन्वो
रकार्यविनाशनम् ॥ २ ॥ शांतःस्याद्यदिचप्रश्नइतिप्राहुःपुराविदः ॥ रामउवाच ॥ अबुद्धार्थंकथंपद्यंपुराणज्ञोवदिष्यति ॥ ३ ॥ अनुक्तोनश्रुतःसम्यच्छ्रो
तृणामितिनिश्चयः ॥ तदुदाह्रियतांमह्यमर्थश्चापिविचार्यताम् ॥ ४ ॥ भागाबोधकमप्यत्रवक्तुमर्हसिपंडित ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ मधूनिचमधून्यत्रमधुर्म
धुमुजंमधुः ॥ ५ ॥ मधुनामधुनाद्यर्थेविषाणिचविषाणिच ॥ अबुद्धार्थस्त्वयंश्लोकःशकुनेनहिशस्यते ॥ ६ ॥ [7]रुतेरुतेरुतेरोरौरीरीरारंररीररम् ॥ एवंक
रोतिशुद्धात्माब्राह्मणोब्रह्मणोतिथिः ॥७॥ भागाबुद्धस्त्वयंश्लोकःशकुनेनप्रशस्यते ॥ एवमादीनिपद्यानिपुराणेषुरघूत्तम ॥१०८॥ संतितेषांनचव्याख्यात

१ स्तुतिपाठकम्—इ० पा० । २ मतो गृह्णाति—इ०, ततो गृह्णाति—इ० पा० । ३ लभते—इ० पा० । ४ क्रीडादेस्तु—इ० पा० । ५ गुणवक्तापि निर्णये—इ० पा० । ६ यथार्थवस्तुनो राम—इ० पा० । ७ रुते रुते रुते रोरौ रीरी रारं ररी ररम्—इ०, रुते रुते रौरि रिरी रारंररि रिरं ररम्—इ०, रुते रुते रुते रौरी रीरी रीरं रिरी रिरम्—इ० च पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्पाठस्तुपरंभवेत् ॥ वक्तुःश्रोतुरवैगुण्यंव्रतेषुनियमेषुच ॥ ९ ॥ वेदवच्चपुराणानिनचिंत्यानिकथंन्विति॥ त्रिरुक्तादिवशादर्थधीरप्यस्तुविचारतः ॥११०॥
श्लोकार्थप्रक्रियांचैवविचार्यपरमार्थतः ॥ बलवांस्तत्रहिश्लोकःप्रक्रियातुततोलघु ॥ ११ ॥ वृथापत्रेवृथायासेदग्धपत्रेविनाशनम् ॥ स्यादंतरितनिर्वाह
पत्रेकार्यविसूत्रता ॥ १२ ॥ शीर्णपत्रेव्ययःप्रोक्तःप्रणष्टलिपिकेतथा ॥ वृथाक्षरेवृथायासःपुनरुक्तेविसंविदे ॥ १३ ॥ उपमानेतुतत्कार्यंसिध्यतीवनसिध्य
ति ॥ विलंबेनाथवासिद्धिरस्पष्टाक्षरकेपुनः ॥ ११४ ॥ कार्यसंशयमाप्नोतिनिर्दिष्टदिवसेष्वपि ॥ नप्रत्यहंनिरीक्षेतपुराणशकुनंनृप ॥ १५ ॥ भुक्तोत्तिष्ठं
स्तथानैवनिरीक्षेतपुराणकम् ॥ पूर्वस्यदिवसस्याथरात्रौपूजांविधायच ॥ १६ ॥ प्रातःकालेपरेद्युश्चशकुनेरघुनंदन ॥ पश्चान्निरीक्षणंकार्यंसद्यःकालमथा
पिवा ॥ १७ ॥ प्रक्रियादिविशेषेणविशेषंशकुनंवदेत् ॥ शुभकार्येषुसर्वेषुप्रेतश्राद्धादिवर्जनम् ॥ १८ ॥ दंडप्रणयनंशापोदेशानांचविपर्ययः ॥ रक्षसां
दुष्टसत्वानांशुद्धंप्राणिविहिंसनम् ॥ १९ ॥ दहनादेवनिर्माणंष्ठीवनंवमनंरुदिः ॥ हासोबीभत्सतादुःखदुःस्वप्नभ्रमपापकाः ॥ १२० ॥ पटादिपूर्णनंपीडा
कलहोमरणंतथा ॥ क्रूराणामागमश्चापिमहतांभयमेवच ॥ २१ ॥ एवमाद्यास्तथाचान्याःप्रक्रियास्तुविवर्जयेत् ॥ श्रियःप्राप्तिविचारेचराजसृष्टिःसुखाव
हा ॥ २२ ॥ ग्रहाणामुदयोरोगशांतिरप्यत्रशस्यते ॥ किमत्रबहुनोक्तेनतत्तद्योगंविचारयेत् ॥ २३ ॥ सर्वेषुचपुराणेषुस्कांदमत्रप्रशस्यते ॥ वैष्णवंकेचि
दिच्छंतिरामायणमथापरे ॥ २४ ॥ सत्यादिसर्वदोषाणांवैष्णवेनैवदोषता ॥ स्कांदेरामायणेचैवदोषत्वमपिचाल्पता ॥ १२५ ॥ किंतुपूजयितुंशक्यंवैष्ण
वंनैवकेनचित् ॥ सदाचारविहीनेनपूजितंयदिचेद्भवेत् ॥ २६ ॥ तदाशुभमिवायातिशकुनंनैवसिध्याति ॥ सर्वाचारसमोपेतेशाखावंधेयथावृषः ॥ २७ ॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्थंशंभुद्विजेनाथबोधितोराघवस्तदा ॥ विभीषणपरीक्षायांशकुनायोपचक्रमे ॥ २८ ॥ वसिष्ठंसर्वतत्त्वज्ञंपुराणेषुविशारदम् ॥
बभाषेराघवोवाक्यंपुराणंवीक्ष्यतामिति ॥ २९ ॥ वसिष्ठोप्याहरामंतंमुनेश्चामुष्यसान्निधौ ॥ वक्तुंनिरीक्षितुंरामनशक्तिर्ममविद्यते ॥ १३० ॥ शंभुंप्राहत
तोरामोमुनिसंप्रेक्षिताननम् ॥ भवंतोपिहितत्वज्ञाःपुराणेषुविशारदाः॥३१॥ तद्वदंतुपुराणस्थंशकुनंममकार्यतः॥तथेतिशंभुरुक्त्वातुशुचिर्भूत्वार्चकोभव
त्॥३२॥स्कांदमभ्यर्च्यविधिवत्प्रश्नंकृत्वेतितत्वतः ॥ सकिंशृंखलयाबद्धोममभक्तोविभीषणः ॥३३॥ अमीदृष्टास्तदाश्लोकास्त्रयआदेशकास्त्रिधा॥३४॥
बद्धासमुद्रंसतुराघवेंद्रोरुरोधपुर्यांक्षणदाचरेंद्रान् ॥ योद्धुंविनिर्गत्यसमाययुस्तेलंकापुरश्चाप्यतिकायमुख्याः ॥ ३५ ॥ अट्टशूलाजनपदाःशिवशूलाद्विजा
तयः ॥ प्रमदाःकेशशूलिन्योभविष्यंतिकलौयुगे ॥ ३६ ॥ एवंस्तुतोमहेशस्तुदेवताःप्राहवःशिवः ॥ मोचयिष्येभवत्पत्नीर्मह्लासुरनिरोधिताः ॥ ३७ ॥
श्लोकत्रयंनिरीक्ष्याथबंधनिश्चयमुक्तवान् ॥ मोचनंत्वरयारामभविष्यतिनसंशयः ॥ ३८ ॥ इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंरामःसमुनिवानरः ॥ कर्तुंविनिर्ययौशीघ्रं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विभीषणगवेषणम् ॥ १३९ ॥ श्रीरंगनामनगरंत्वरयाप्रविवेशह ॥ रामंतेपूजयामासुःपार्थिवास्तत्रयेस्थिताः ॥ १४० ॥ पूजितस्तानुवाचाथक्वस्थितोसौ विभीषणः ॥ देवश्रीरामनवयंजानीमस्तुकथामिमाम् ॥४१॥ प्रेषयामासकाकुत्स्थोवानरान्सर्वतोदिशः ॥ ततोगत्वाकपिवराद्दृष्ट्वंतोनचैवतम् ॥ ४२ ॥ अथरामोमुनिंप्राहशंभुंपश्चाद्वदस्वमे ॥ तथेतिरामसहितोमुनिःशंभुर्द्विजान्वितः ॥ ४३ ॥ दर्शयेतितथैवेतिविप्रघोषंजगामसः ॥ पृष्टास्तेऽपिद्विजास्तत्र दर्शयामासुरर्चिताः ॥ ४४ ॥ अंतर्भूमिगृहेबद्धंराक्षसंबहुशृंखलैः ॥ अथाहराघवोविप्राःकिमनेनकृतंत्विति ॥ ४५ ॥ तैरुक्तंब्रह्महत्येतिवृद्धोब्राह्मण सत्तमः ॥ द्विजोतिधार्मिकःकश्चिदेकांतेप्रवयाःकृशः ॥ १४६ ॥ ध्यानायोपवनेतस्थौतत्रगत्वाविभीषणः ॥ पादेनाधर्षयद्विप्रंसविप्रोप्यतिचूर्णितः ॥ ४७ ॥ पदमेकमतोगंतुंनशशाकविभीषणः ॥ अस्माभिस्ताडितोदुष्टोनममारवधैरपि ॥ १४८ ॥ अतोरामवधित्वैनंपापात्मानंनृपभव ॥ रामःसंशयमापन्नोविप्रानिदमुवाचह ॥ १४९ ॥ वरंममैवमरणंमद्भक्तोहन्यतेकथम् ॥ राज्यमायुर्मयादत्तंतथैवसभविष्यति ॥ १५० ॥ भृत्यापराधेसर्वत्रस्वामिनांदंडइष्यते ॥ रामवाक्यंद्विजाःश्रुत्वाविस्मयादिदमब्रुवन् ॥ १५१ ॥ ॥ द्विजाऊचुः ॥ ॥ नपद्वबद्धमरणंभोरामसुनिसंमतम् ॥ वसिष्ठादिमुनींद्रैस्तुविचारंकुरुयद्धितम् ॥ ५२ ॥ रामपृष्टामुनिवराःप्रायश्चित्तमथोचिरे ॥ अज्ञानब्रह्महत्यातुप्रायश्चित्तैरपोह्यते ॥ ५३ ॥ इयमज्ञानतोहत्याप्रायश्चित्तमपेक्षते ॥ गवांचत्रिशतंषष्ठिंददातुसविभीषणः ॥ ५४ ॥ बंधकाश्चापितेविप्रास्तथेत्यूचुःपरस्परम् ॥ मोचयिष्यामतद्रक्षः प्रायश्चित्तंकरोतुसः ॥ ५५ ॥ विमुच्यराक्षसंविप्राराघवायन्यवेदयन् ॥ रामोपिनाभिभाषेत्तंप्रासंगिकमभाषत ॥ ५६ ॥ स्नात्वापृष्ट्वामुनीन्वृद्धान्प्रायश्चित्तमतःपरम् ॥ द्विजानुमतितःपापीमामुपैक्षतुराक्षसः ॥ ५७ ॥ श्रुत्वेतिराघववचोराक्षसःपापसंयुतः ॥ प्रायश्चित्तमृषिप्रोक्तंकृत्वाराममथाभ्यगात् ॥ ५८ ॥ प्रायश्चित्तविशुद्धात्मानंनामरघुनंदनम् ॥ रामस्तंप्रहसन्वाक्यमिदमाहसभान्तरे ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ अद्यप्रभृतिपौलस्त्यविमृश्यकुरुयद्धितम् ॥ अस्माकंत्वत्कृतेरक्षःप्रयासोयमभूद्यतः ॥ १६० ॥ कृपालुर्भवसर्वत्रभृत्योममयतोभवान् ॥ अथतेमुनयःसर्वेनिश्चितार्थंरघूत्तमे ॥ ६१ ॥ ऊचुरस्माकमज्ञानंकथंशीघ्रमुपागतम् ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ विप्रावज्ञानतोविप्राअज्ञानंनाशमेष्यति ॥ ६२ ॥ ॥ ऋषयऊचुः॥ त्रेतायुगेभिरामोऽसौपुराणानिचकृत्स्नशः ॥ द्वापरांतेभारतंचकथमेतद्धियुज्यते ॥ ६३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पुराणानितथाप्येवंसंतितन्नामकानितु ॥ व्यासेरितानित्वद्यैवपुराणानिनचान्यथा ॥ ६४ ॥ अद्यापिचविधानंतत्पुराणश्रवणेफलम् ॥ महाभारतमप्यत्रशकुनायविशिष्यते ॥ १६५ ॥ आ

१ धर्मवान्भवेत्यर्थः । २ विप्रावज्ञानं नाशमेष्यति–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिपवैकमभ्यर्च्यनिरीक्षेतविनिश्चयम् ॥ अथवासर्वपर्वाणिप्रशस्तान्यर्थनिर्णये ॥ १६६ ॥ श्लोकादिलक्षणंसर्वंपूर्वोक्तंतदिहापितु ॥ श्लोकानामन्वयादेक
स्तात्पर्यादथवापरः ॥ ६७ ॥ अर्थःसंप्रतिपद्येततात्पर्यंतत्रगृह्यते ॥ अर्थादेवहिसर्वत्रवस्त्वादेस्तुनिरूपणम् ॥ ६८ ॥ यत्रार्थोदृश्यतेतत्रधातुःसस
मुदाहृतः ॥ अत्रार्थादेवशब्दानांनमिथ्यैवनिरूपणम्॥६९॥ तस्मात्सर्वत्रनान्योर्थोगृहीतव्योमनीषिभिः॥१७०॥ ॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघ
वसंवादेचतुरुत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०४ ॥ छ ॥ ॥ मुनयऊचुः ॥ ॥ अतःपरंमहाभागःकिंचकाररसराघवः ॥ मुनयश्चमहात्मानःकिमकुर्वंस्ततःपर
म् ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ रामचंद्रेसुखासीनेविभीषणेकपीश्वरे ॥ शंभुमूचुर्मुनिवराःकथांपुण्यांवदस्वनः ॥ २ ॥ तेषामाकर्ण्यवचनंपार्वती
माहशंकरः ॥ इदंकस्यापिविप्रस्यगृहंपरमशोभनम् ॥ ३ ॥ रम्योपवनवापीभिर्वीरुद्भिरुपशोभितम् ॥ कूजन्मधुकरश्रेण्याआहूतकुसुमायुधम् ॥ ४ ॥
मध्याह्नसंध्यामारोढुमिवसूर्यःप्रवर्त्तते ॥ छायावापीजलस्नातौपरिधायसुवाससी ॥ ५ ॥ मृगनाभिसमुद्घृष्टघनसारसुचंदनम् ॥ आलिप्यसल्लकीदामदृढ
धम्मिल्लसंयुतौ ॥ ६ ॥ अनल्पघनसारंतुतांबूलंप्रतिखादितम् ॥ आस्वाद्यमाद्यन्मुदितौयत्रधारागृहेशुभे ॥ ७ ॥ मयूरनादवहुलेबर्हिर्मधुरगीतकैः ॥
शय्यायामास्तृतायांचपरस्परसुखस्थितौ ॥ ८ ॥ विशालस्मितरक्तोष्ठमाननंचुंबितंयदि ॥ संसारफलमाघ्रातमावयोस्तुभविष्यति ॥ ९ ॥ इतीरित
मथश्रुत्वाकुपितामुनयस्तुते ॥ उक्तंवासुशुभंवाक्यमस्मासुकिमिदंत्वया ॥ १० ॥ विप्रलापःप्रियासक्तेःकृतोनोस्मद्वचःकृतम् ॥ अथकोपपराच्छंभोरा
ननात्परमाद्भुता ॥ ११ ॥ ज्वालाविनिर्गतासापिकरालवदनाभवत् ॥ कस्यचित्तुमुनेर्भार्यामाससादाथसत्वरम् ॥ १२ ॥ पलायनपराचासीद्रामंदृष्ट्वाच
विभ्यती ॥ रामोपिब्राह्मणींशुद्धांमोचयामीत्यभाषत॥१३॥जगामपुष्पकेणैवब्रुवन्मुक्तिंपुनःपुनः ॥ बाणंचधनुषायोक्तुंनचसस्माररराघवः॥१४॥ शंभुरप्यति
पुण्यानिवनान्यायतनानिच ॥ पुराणिचविचित्राणिदृष्ट्वारामंनचास्मरत् ॥ १५ ॥ क्षणेनचतदाप्राप्तोलोकालोकंमहागिरिम् ॥ दृष्ट्वाथराघवःशैलंगृहमार्गं
समाकुलम् ॥ १६ ॥ विप्रयोषिन्महाभागाक्वगतावदतद्विजाः ॥ इतोगतेतितेप्रोचुस्तमोभागंगिरेरिति ॥१७॥ रामोविवर्णवदनःकष्टमित्यभिचिंतयन् ॥
अथशंभुर्महातेजाःप्रकाशमतुलंददौ ॥ १८ ॥ तत्प्रकाशप्रभावेनरामःकृत्यांययावनु ॥ तमोमयीमहाभूमिःसर्वजंतुविवर्जिता ॥ १९ ॥ आब्रह्मांडक
टाहांताशतयोजनकोटितः ॥ महारजतभूमिश्चतमोमध्येव्यवस्थिता ॥ २० ॥ तत्रनारायणपुरंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ सरामसुनिवर्यास्तुतंदृष्ट्वाविस्म
यंययुः ॥ २१ ॥ किमेतदितिचाचिंत्यनःप्रवेशःकथंभवेत् ॥ किमेषप्रलयाग्निःस्यान्माययापरमात्मनः ॥ २२ ॥ किंवानोमरणंत्वद्यउतश्रेयोभवि
ष्याति ॥ इतिचिंताकुलेष्वेवसरामेषुमुनिष्वथ ॥ २३ ॥ शंभुराहशृणुष्वाद्यराघवैतद्वदामिते ॥ प्रकल्पितामयामायातवत्कृतेनैतदद्भुतम् ॥ २४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नारायणीयमेतत्तुपरमंधामभास्वरम् ॥ उष्णशीताद्यविच्छेद्यंज्ञानगम्यंनचाक्षुषम् ॥ २५ ॥ तत्तुपूजयतश्चोर्ध्वेपश्यब्रह्मपुरोगमान् ॥ दिक्षुसर्वासुचमु
नीन्पश्यपूजयतोऽमलान् ॥ २६ ॥ चतुरोनिगमान्पश्यस्तुवतःपरमंपदम् ॥ योगिनःसनकाद्यास्तुयोगमास्थायत्नतः ॥ २७ ॥ ध्यायंतिपरमंतेजस्तादि
दंपश्यराघव ॥ अमुंचरोमशंपश्यप्रदक्षिणनमस्क्रियाः ॥ २८ ॥ कुर्वाणंको[१]टिकोटीश्चवालखिल्यान्मुनीश्वरान् ॥ लक्ष्म्यादिसर्ववनितापूज्यमानंपरं
पदम् ॥ २९ ॥ साकारंचनिराकारंब्रह्मयत्परिकीर्तितम् ॥ अज्ञानिनोनपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः ॥ ३० ॥ शंभुवाक्यादतःसर्वेपूजयामासुरच्युतम् ॥
गिरिकर्णीचतुलसीमा[२]ल्लिकांमारुतंतथा ॥ ३१ ॥ नीलोत्पलैरंबुजैश्चकृष्णास्फुटजलैरपि ॥ पूजयंतोमहात्मानोमहात्मानंजनार्दनम् ॥ ३२ ॥ नारदंखेऽ
थदद्दशुर्जटिलंसविपंचिकम् ॥ नारायणपदाघोषंलंबकूर्चोपवीतिनम् ॥ ३३ ॥ सचापिमनसादध्यौकएषइतिनारदः ॥ सपपातप्रभोःपादेशंभोरानं
दनिर्भरः ॥ ३४ ॥ शैवींपंचाक्षरींविद्यांजजापमनसामुनिः ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मिजन्माद्यसफलंमम ॥ ३५ ॥ ब्रह्मादिवंद्यंचागम्यंज्ञातवानस्मि
तेपदम् ॥ नारदंतमथप्राहशंभुमैंवंवदेतिहि ॥ ३६ ॥ यथाचमांनजानंतितथामेकुरुवर्तनम् ॥ गच्छशीघ्रंहरिंब्रूहिममागमनमल्पतः ॥ ३७ ॥ अथसत्व
रयागत्वासर्वंव्यज्ञापयद्धरिम् ॥ अथसत्वरयाविष्णोरादायार्घोदकंशुभम् ॥ ३८ ॥ कमलासहितोयोगीकोटिकोटिसमावृतः ॥ निर्ययौनारदंहस्तेगृही
त्वागरुडध्वजः ॥ ३९ ॥ नमोनमोनमोस्त्वस्मैशंकरायेत्युदीरयन् ॥ अर्घपाद्यादिनासर्वान्पूजयामासकेशवः ॥ ४० ॥ प्रावेशयदमेयात्मानारायणपुरं
शुभम् ॥ गृहराजेततःस्थित्वानारायणउवाचह ॥ ४१ ॥ कथमेतेसमायाताःकोयंराजामहायशाः ॥ अमानुषप्रवेशोयंब्रह्माद्यैरप्यगोचरः ॥ ४२ ॥
॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ मुनिवेषाययथाप्राप्तावयमेतेनृपस्तथा ॥ तवांशोनृपतिश्चायंरामचंद्रःप्रतापवान् ॥ ४३ ॥ एनांसंवीक्षितुंपत्नींतवकेशवकांक्ष
ति ॥ नारायणस्तथेत्युक्त्वाप्रविशेत्याहराघवम् ॥ ४४ ॥ अथप्रविश्यभवनंलक्ष्मींवीक्ष्यनमस्यच ॥ विनयावनतोभूत्वावाचमाहसुचारिणीम् ॥ ४५ ॥
कृतार्थोस्मिनसंदेहोवदत्वंकिंतुमन्यसे ॥ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ ॥ त्वंयुवाकामकृष्टश्चरूपवानसिराघव ॥ ४६ ॥ सीतासाचारुसर्वांगीतवपत्नीतयाभवान् ॥
वियुक्तोऽस्तिपुराचासीदतीवविरहाकुलः ॥ ४७ ॥ ममापिवदसर्वंतदथवानचलप्स्यसि ॥ सहासान्यथवाक्यानियूनांचित्तहराणिच ॥ ४८ ॥ श्रुत्वातुतानि
सर्वाणिरामभद्रोयतात्मवान् ॥ निर्गंतुंकांक्षतेतत्रआनम्यतन्मुखांबुजम् ॥ ४९ ॥ स्मरबाणेनपद्मेनसंपीडयरघुशेखरम् ॥ अन्वेवनिर्ययौ
देवीपद्मापद्मवनप्रिया ॥ ५० ॥ एकपत्नीव्रतंज्ञात्वारामंतेसमुपागमन् ॥ अथवेपितसर्वांगंस्खलत्पदगतिंनृपम् ॥ ५१ ॥ शिवनारायणौदृष्ट्वाविस्मयंपरमं

१ कोटिकोटीशवालखिल्यान्मनोरमान्–इ० पा० । २ शल्लकम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गतौ ॥ अहोस्यद्रढिमाचित्तेमायिनोप्यवशात्मनः ॥ ६२ ॥ धैर्यंपश्येहनियतंतेनरामःसुकीर्तिमान् ॥ सर्वतःशिवमेवास्यनाशिवंविद्यतेक्वचित् ॥ ६३ ॥ अथरामोवचःप्राहगच्छेहंभगवान्प्रभो ॥ अनुज्ञातोऽथहरिणापुष्पकेणस्वरावः ॥ ६४ ॥ समुनिःसहशंभुश्चसहनारायणोययौ ॥ लोकालोकंगतःशीघ्रंततः स्वादूदधिंगतः ॥ ६५ ॥ ततोद्वीपसमुद्रांश्चजंबूद्वीपंपुनर्गतः ॥ भरद्वाजाश्रमपदेतस्थिवान्गौतमीतटे ॥ ५६ ॥ अथस्नात्वामहानद्यांभरद्वाजोमुनीश्वरः ॥ शिष्यैःश्रीमान्परिवृतःपुष्पकंदृष्टवान्मुनिः ॥ ५७ ॥ तत्ररामंमहाबाहुंशिवनारायणावृषीन् ॥ यथावत्पूजयित्वातुतानुवाचमहामुनिः ॥ ५८ ॥ ममाश्रमप देयूयंभोक्तुमर्हथसत्तमाः ॥ रामस्तुमुनिवाक्येनतथेत्याहकथंचन ॥ ५९ ॥ अथस्नात्वामहानद्यांकृत्वादेवादितर्पणम् ॥ भोक्तुकामंतदारामंवसिष्ठोवाक्य मुक्तवान् ॥ ६० ॥ धर्मत्यागोभवेद्रामनश्राद्धंक्रियतेयदि ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ अमायांग्रहणेतीर्थेव्यतीपातेऽथसंक्रमे ॥६१॥ व्यतीतंयदिचेच्छ्राद्धं भगवन्क्रियतेपुनः॥नित्यश्राद्धंपुनर्नैवकुर्यादितिवचस्तव ॥६२॥ यथाममैवमातॄणांमरणेसमुपस्थिते ॥ अशौचेचसमायातेनित्यश्राद्धंनवैकृतम् ॥ ६३ ॥ व्यतीपातादिकालेषुकृतंतुवचनात्तव ॥ ॥वसिष्ठउवाच ॥ ॥ एतेहिमुनयःसर्वेतथाशंभुरयंद्विजः ॥ ६४ ॥ एतन्मुखादशेषेणनिर्णयस्तुभविष्यति ॥ स हसर्वैर्विनिश्चित्यमुनयःशंभुमब्रुवन् ॥ ६५ ॥ वदास्माकमशेषंत्वंद्विजवर्यमहानसि ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ त्यक्तव्यंयच्चवैश्राद्धंपुनःकर्तव्यमेवच ॥ ६६॥ सूतकेसमनुप्राप्तेविघ्नेषुचवदाम्यहम् ॥ मासिकान्युदकुंभानिश्राद्धानि[१]संकलानिच ॥ ६७ ॥ प्रतिसांवत्सरंश्राद्धंसूतकानंतरंविदुः ॥ त्यक्तान्यन्यानियावं तिसूतकेविघ्नसंभवे ॥ ६८॥ अनंतरंहिकार्याणिसर्वाणीतिनसंशयः ॥ मासिकानिसमस्तानिश्राद्धंप्रात्यब्दिकंतथा ॥ ६९॥ सूतकानंतरंकार्यंविघ्नेन्यस्मि न्यतोन्यथा ॥ एकादश्यांकृष्णपक्षेकर्तव्यंशुभमिच्छता ॥ ७० ॥ तत्रव्यतिक्रमेहेतावमायांक्रियतेतुतत् ॥ यथोत्तरदिनेष्वेवकर्तव्यंयद्यविघ्नतः ॥ ७१ ॥ कृष्णपक्षेत्वमायांतुकर्तव्यंरामनोकृतम् ॥ मृताहस्ययदामासोनज्ञायेतकथंचन ॥ ७२ ॥ मार्गशीर्षेथवामाघेश्राद्धंतद्दिवसेस्मृतम् ॥ यदातुवासराज्ञानं मासस्यज्ञानमेवच ॥ ७३ ॥ अमायामेवतन्मासेश्राद्धंसांवत्सरंभवेत् ॥ दिनमासापरिज्ञानेप्रोषितस्यमृतस्यच ॥ ७४ ॥ तत्तिथ्यांतद्दिनं ग्राह्यंतत्राज्ञानंयदाभवेत् ॥ आश्विनामाचमार्गामामाघामाचदिनत्रयम् ॥ ७५ ॥ तत्रवान्यतमंग्राह्यंदिनमासाप्रतीतितः ॥ वृद्धिसप्तमसीमंतप्रे[२] तश्राद्धानुमासिकम् ॥ ७६ ॥ नित्योदकुंभश्राद्धंचमासेस्युरधिकेपिच ॥ ग्रहणेपुत्रजन्मादौकर्मण्यपिचशांतिके ॥ ७७ ॥ संकल्पिते चसर्वस्मिन्नधिमासोनदुष्यति ॥ रोगीयदामनुष्यःस्याच्छ्राद्धकर्मण्युपस्थिते ॥ ७८ ॥ भार्यावाभ्रातरंवापिशिष्यंवापिनियोजयेत् ॥ तस्याभावे

१ प्रसवेषुच–इ० पा० । २ वृद्धीयंसवसमिंतम्–इ०, वृद्धीयं समस्यमंतम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नहानिःस्यात्कर्मणःश्राद्धसंज्ञिनः ॥ ७९ ॥ नित्यश्राद्धेयथाशक्तिभोक्तारंतुनियोजयेत् ॥ अमावास्यामासिकंचमृताहव्यतिरेकियत् ॥ ८० ॥ स्वयंकर्म
ण्यशक्तश्चेत्सुतंविप्रंनियोजयेत् ॥ राजकार्येनियुक्तस्यदासंग्रहणवर्तिनः ॥८१॥ व्यसनेषुसमस्तेषुश्राद्धंविप्रेणकारयेत् ॥ प्रातःकालेतुनश्राद्धंप्रकुर्वीतद्विजो
त्तमाः ॥८२॥ नैमित्तिकेषुश्राद्धेषुनकालनियमःस्मृतः॥८३॥गृहादिव्यतिरिक्तस्यप्रक्रमःकुतुपःस्मृतः ॥ कुतुपादथवाप्यर्वागासन्नकुतुपोभवेत् ॥ ८४॥ मा
सेमासेयथाश्राद्धेपराह्णस्पृग्विधीयते ॥ अपराह्णव्यापिनीस्यादुभयत्रयदात्वमा ॥ ८५ ॥ क्षयेपूर्वातुकर्तव्यावृद्धौसाम्येपरास्मृता ॥ अमावास्यातुयाहिस्या
दपराह्णद्वयेसमा ॥ ८६ ॥ क्षयेपूर्वापरावृद्धौसाम्येपिचपराभवेत् ॥ क्षीणस्तुचंद्रमायत्रतत्रश्राद्धंतुपार्वणम् ॥८७॥ अमाष्टभागेसूक्ष्मोऽसौभूताष्टांशेसना
स्तिचेत् ॥ मध्याह्नव्यापिनीसास्यादेकोद्दिष्टेतिथिर्भवेत् ॥ ८८ ॥ सायाह्नव्यापिनीयास्यात्पार्वणेसातिथिर्भवेत् ॥ अल्पापराह्णगायामाग्राह्याश्राद्धा
दिकेभवेत् ॥ ८९ ॥ मृताहेत्रिमुहूर्ताचसायंकालेतिथिर्भवेत् ॥ परेद्युस्तंगतायत्रत्रिमुहूर्तेतुपूर्ववत् ॥ ९० ॥ तत्रापरेद्युःश्राद्धंस्याज्ज्येष्ठपुत्रस्यनाशनम् ॥
अमाश्राद्धंयथाकुर्यान्मृताहेसमुपस्थिते॥९१॥मध्याह्नव्यापिनीतत्रग्राह्याद्विजस्यविधीयते ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ श्राद्धक्रममशेषेणमर्त्यकर्मक्रमंतथा॥९२॥
प्रासंगिकानांधर्माणांनिर्णयंवक्तुमर्हसि ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ श्राद्धस्यदिवसेप्राप्तेपूर्वेद्युर्नियमान्वितः ॥ ९३ ॥ निमंत्रयीतविप्रेंद्रान्विप्रलक्षणसंयुतान् ॥
एकभुक्तंब्रह्मचर्यमंत्यजाद्यैरभाषणम् ॥ ९४ ॥ दंतधावनमभ्यंगनखकेशनिकृंतनम् ॥ कर्ताकुर्वीतपूर्वेद्युस्त्यक्त्वाचैवपरेहनि ॥ ९५ ॥ गृह्णीतनियमानुक्ता
न्सर्वमेतत्परित्यजेत् ॥ त्रिकालंचैवपूजाचेत्प्रातर्देवंयजेत्स्वकम् ॥ ९६ ॥ अरुणोदयवेलायांकरोतियदिपूजनम् ॥ अधःशायीतथाभूतःप्रातरुत्थायकर्म
वित् ॥ ९७ ॥ प्रातस्त्यमपियत्कर्मतत्कृत्वास्नानपूर्वकम् ॥ ऋणत्रयविनिर्मुक्तोयास्यतिब्रह्मतत्परम् ॥ ९८ ॥ सूर्यस्योदयवेलायांशिवपूजांकरो
तियः ॥ सूर्येणसमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते ॥ ९९ ॥ उदितेभास्करेपश्चाद्घटिकांतरपूजनम् ॥ रुद्रेणसमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते ॥ १०० ॥
द्वितीयघटिकायांतुयदिपूजनमीशितुः ॥ वायुनासमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते ॥ १०१ ॥ तृतीयघटिकायांतुशिवपूजांसमाचरेत् ॥ कुबेरसमतेजस्वीशि
वलोकेमहीयते ॥ १०२ ॥ चतुर्थीपंचमीषष्ठीसप्तमीघटिकासुयः ॥ शिवंपूजयतेभक्त्याशिवलोकेमरुत्समः ॥ १०३ ॥ तत्कालएवक्रियतेपूजाय
त्कालनोदिता ॥ यथाप्रतिज्ञमथवागृहीतनियमोयजेत् ॥ १०४ ॥ उपचारेषुशक्त्यावैनियमंपरिपालयेत् ॥ नियमातिक्रमेवापियागश्चस्याद्विभोर्य
दि ॥१०५॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ क्वपूजादेवदेवस्यशंकरस्यामितौजसः ॥ स्मरणात्पापनाशस्यस्मरणान्मोक्षदस्यच ॥१०६॥ शिवस्यशिवरूपस्यशिव

२ दीर्घग्रहनिवर्तिनः–इ०, ह्यर्थग्रहणवर्तिनः–इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्वार्थवेदिनः ॥ सोमस्यसोमभूषस्यसोमनेत्रस्यराजितुः ॥१०७॥ वेदमूर्तेरमूर्तेश्ववेदसारस्यवेदिनः ॥ वेदवेदांगवित्तस्यवेद्यावेद्यस्ययोगिनः ॥१०८॥ गोक्षीरसमदेहस्यगोक्षीरस्नानमोदिनः ॥ गोपालिनस्त्रिनेत्रस्यत्रयीनेत्रस्यमायिनः ॥१०९॥प्रश्नमध्येतथारामंशिवज्ञानमथादिशत् ॥ स्थाणुभूतइवासीनोनासाग्रन्यस्तलोचनः ॥११०॥आनंदनिष्यंदविलोचनाश्रुप्रवाहसंस्पृष्टकपोलदेशः ॥ दधारदेवंगिरिशंहृदंबुजेगोक्षीरसुस्निग्धसुचारुगात्रम्॥११॥प्रतिबिंबमथोगात्रेरामस्यसमदृश्यत ॥ दृष्ट्वैवविंबितंशंभुंचतुर्बाहुंत्रिलोचनम् ॥ १२ ॥ विस्मयंपरमंयाताःसर्वैमुनिहरीश्वराः ॥ शंभोर्वक्षःस्थितंरामंदृष्ट्वादीप्ताकृतिंशुभम् ॥१३॥ तूष्णींबभूवुर्यामार्द्धमथरामसुदैक्षत ॥ स्वप्रश्नमनुसंधायप्राहसर्वंवदेतिच ॥१४॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ अचलेयासदापूजाचलेवापियथेच्छया॥ लिंगसंपूजनंमुख्यमलाभेप्रतिमादिषु ॥ १५ ॥ अधिकारविशेषेणतत्रतत्रापिपूजनम् ॥ विगुणंसगुणंवापिसफलंलिंगपूजनम् ॥ १६ ॥ प्रतिमादिकृतापूजाविगुणासफलानहि ॥ अचलेवाचलेवापिपूजालिंगेप्रशस्यते ॥ १७ ॥ चलस्यपूजनंवक्ष्येस्थापनोद्वासनेतथा ॥ तेउभेनविजानातिकश्चिन्मुनिरपिक्कचित् ॥ १८॥ स्थापयंतिहृदब्जेवैगोपयंतियजंतिच ॥ उद्वासयंतिदेवेशंशंकरंयोगिनःसदा ॥ १९ ॥ क्रियाचातीवहोतॄणांवह्नौदेवंत्र्यंबकम् ॥ पूजकानामशेषाणांशिवलिंगेमहेश्वरम् ॥ १२० ॥ लिंगस्यस्थापनंपूजाउद्वासनमथैवच ॥ धारणंशंकरस्यैवलिंगमेवमहेश्वरम् ॥ २१ ॥ सज्जिकंपरमोत्कृष्टस्वर्णंचैवविनिर्मितम् ॥ राजतैर्वादलैःकार्यंराजतैर्वर्णवैस्तुयत् ॥२२ ॥ लतासूत्रैरथोवापिरचितंदारुणाथवा ॥ वस्त्रेणवाथरचितंमृदाविरचितंभवेत्॥२३॥ तत्रसंवेष्टचवस्त्रेणसुगंधेनसमन्विते ॥ धौतवस्त्रयुगेशुद्धेमृद्वासनसमन्विते ॥ २४॥ शीतोष्णरहितेपादचतुष्टयसमन्विते ॥ प्रावृतिच्छेदनोपेतेक्रिमिकीटविवर्जिते ॥ २५ ॥ धौतेनमृदुवस्त्रेणसर्वतोवेष्टचतंशिवम् ॥ विन्यस्यसज्जिकामध्येप्रावृत्यचपुनर्विभुम् ॥ २६ ॥ एषाहिसज्जिकारामदेवस्याग्रेतिकीर्तिता ॥ तस्यचस्थापनंपाठोरहस्येचमहेशितुः ॥ २७ ॥ अथवाभित्तिमूलेस्याद्देववेद्यामथापिवा ॥ सुरक्षितेतथादेशेरक्षकंचनियोजयेत् ॥ २८ ॥ प्राणादेरविनाभावंकुर्वीतनियमैःसह ॥ एतद्धिराजसंप्रोक्तंस्थापनंपरमात्मनः ॥ २९ ॥ सात्विकंस्वसमीपस्थंधारणंतामसंपुनः ॥ धारणंगात्रसंस्पर्शमशेषदेहगोपनम् ॥ ३० ॥ मस्तकेधारणंमुख्यंब्रह्मणाचतथाकृतम् ॥ विन्यस्यमुकुटस्यांतेधारणंशुभमुच्यते ॥ ३१ ॥ ललाटेधारणंशस्तंयथालक्ष्म्याधृतंशुभम् ॥ बाणेनचधृतंमूर्ध्निदक्षिणोरसिवापुनः ॥ ३२ ॥ कर्णेचहरकर्णेनमुनिनापरमर्षिणा ॥ विनिर्भिद्यतथागात्रंलोहस्थानंप्रकल्प्यच ॥ ३३ ॥ धारयंतितथालिंगंराक्षसाःकेचिदुत्तमाः ॥ अनिकेतनमर्त्यानामशक्तानांशिरोधृतिः ॥ ३४ ॥ अधमाधममाख्यातंनीवीबंधादिधारणम् ॥ तेषुतूच्छिष्ट

१ अथाविशत्-इ० पा० । २ अथवादेहगोपनम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

संप्राप्तौमस्तकेधारणंभवेत् ॥ १३५ ॥ अधमाधमवृत्तीनांसदावैलिंगधारणम् ॥ पापिनामपिचाश्चर्यंयमलोकेनविद्यते ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥
चित्रगुप्तेनलिखिताललाटेयालिपिर्दृढा ॥ तयातुलिप्यानियतंनरकंकथमन्यथा ॥ १३७ ॥ करोतिपूजनंशंभोःपापंनाशयतेकथम् ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥
पापंनाशयतेकृत्स्नमपिजन्मशतार्जितम् ॥ १३८ ॥ भर्त्सनात्सर्वपापानांस्मरणाच्चमहेशितुः ॥ भस्मेतिपदमाख्यातंतस्यधारणमुत्तमम् ॥ १३९ ॥ य
थाविधिललाटेवैवह्निवीर्यप्रधारणात् ॥ नाशयेल्लिखितांयामींपटस्थामिवहव्यभुक् ॥ १४० ॥ कर्णोपरिकृतंपापंनष्टंस्यान्मुखधारणे ॥ कंठेचधारणा
त्कंठभोगादिकृतपातकम् ॥ १४१ ॥ बाह्वोर्बाहुकृतंपापंवक्षसिमनसाकृतम् ॥ नाभ्यांशिश्नकृतंपापंपृष्ठेगुदकृतंतथा ॥ १४२ ॥ पार्श्वयोर्धारणाद्राम
परस्त्र्यालिंगनादिजम् ॥ तद्भस्मधारणंशस्तंसर्वत्रैवत्रिपुंड्रकम् ॥ १४३ ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानांत्र्यग्नीनांचधारणम् ॥ गुप्त्यैलोकत्रयाणांचधारणंतेन
वैकृतम् ॥ ४४ ॥ धृतंपंचदशस्थानेशुद्धंभस्माभिमंत्रितम् ॥ कोष्ठयुग्मेबाहुयुग्मेकोष्ठोपरियुगेतथा ॥ ४५ ॥ धारणंसर्वदेहानांपूजायैधर्मसंमतम् ॥
भस्माशनाभस्मशय्याभस्मोद्धूलितविग्रहाः ॥ ४६ ॥ भस्मस्नानाःसदापापैर्मुच्यंतेनात्रसंशयः ॥ आदौब्राह्मणदीक्षायांत्रियायुषमितिस्मृतम् ॥ ४७ ॥
प्रसवेचमनुष्याणांभूतावेशेपिरक्षकम् ॥ सर्पादिविषहान्यर्थंसर्वेषांसाधनंत्विदम् ॥ ४८ ॥ अपिवावैष्णवोमर्त्यअथवापीतरोजनः ॥ भस्मस्नायीभस्म
युक्तःकर्मस्वधिकरोतिवै ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ भस्ममाहात्म्यमादौमेभस्मायुष्यंहिकस्यवै ॥ कथंहिरक्षतेह्येतत्सर्वंमेतद्वदस्वमे॥१५०॥
॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ आयुष्यवर्द्धनेहेतुस्त्रिविधस्यापिदेहिनः ॥ पापघ्नंशीतमुष्णंचस्पर्शाच्छिवपदप्रदम् ॥ ५१ ॥ अत्रतेकीर्तयिष्यामिचेतिहा
संपुरातनम् ॥ आसीद्वासिष्ठवंश्यस्तुधनंजयइतिद्विजः॥१५२॥ तस्यभार्याशतंचासीद्रूपलावण्यसंयुतम् ॥ तासामेकातुसुषुवेशामाकाकरुणंसुने॥१५३॥
भार्याणांसंख्ययारामसुताश्चासंस्तपस्विनः ॥ पित्राविभागस्तेषांचविषमःपरिकालिपतः ॥५४॥ भ्रातॄणांचतदाह्येववैरबंधोमहानभूत् ॥ नराणामेकजातीनां
वैरंनियतमेवतु॥५५॥अथासौकरुणोगत्वाभवनाशिनिकातटे॥नानामुनिगणैःसार्द्धंनरसिंहादिदृक्षया॥५६॥नृसिंहदर्शनार्थंतुब्राह्मणेनतुकेनचित्॥ उत्कृष्टफ
लितंवीरमानीतंरूपगंधवत् ॥ ५७ ॥ करुणस्तुतदादायव्यजिघ्रत्फलमुत्तमम् ॥ तत्रस्थिताद्विजगणाःशापेनतमयोजयन् ॥ ५८ ॥ मक्षिकाभवपापात्म
न्वर्षाणांशतमप्यतः ॥ शापावसानंभवितादधीचेनमहात्मना ॥ ५९ ॥ अथमक्षिकतांप्राप्तोभार्यामिदमभाषत ॥ मक्षिकात्वमहंप्राप्तोमांशुभेपालयस्व ॥११४०॥
भोः ॥ १६० ॥ इत्युक्त्वासतथाभूतोबभ्रामचततस्ततः ॥ अथैवंविधमाज्ञायज्ञातयःपापनिश्चयाः ॥ १६१ ॥ तद्वधेयत्नमास्थायतैलमध्येह्यपातयन् ॥

१ ज्ञातित्वे चैकनाशित्वे–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृतंपतिमथादायदुःखितासाकृशोदरी ॥१६२॥ तद्दुःखशमनार्थायप्राहदेवीत्वरुंधती ॥ अमुंसंजीवयाग्ग्यद्यभस्मनैवशुचिस्मिते ॥६३॥ अथाग्निहोत्रजंभ
स्मअरुंधत्यैन्यवेदयत् ॥ मृत्युंजयेनमंत्रेणमृतजंतौतथाक्षिपत् ॥ ६४ ॥ मंदवायुंतथाचक्रेव्यजनेनशुचिस्मिता ॥ उदतिष्ठत्ततोजंतुर्भस्मनोस्यप्रभाव
तः ॥१६५॥ ततोवर्षशतेपूर्णेज्ञातिरेकोह्यमारयत् ॥ मृतेभर्तरिसासाध्वीदुःखिताचशुचिस्मिता ॥१६६॥ दधीचंनामविप्रेंद्रंमहामाहेश्वरंमुनिम् ॥जगामश
रणंसाध्वीप्राहविप्रस्तपोधनः ॥ ६७ ॥ त्रियायुषाविहीनंतुजमदग्निंतपोनिधिम् ॥ भस्मैवजीवयामासकश्यपंचतथाविधम् ॥ ६८॥ देवानपितथाभूतान्मा
मप्येतादृशंपुरा ॥ तस्मात्तुभस्मनाजंतुंजीवयामितवानघे ॥ ६९ ॥ इत्येवमुक्त्वाभगवान्दधीचोमहेश्वरंवैशरणंजगाम ॥ भस्माभिमंत्र्याथकरेगृहीत्वासं
जीवयामासधवंसुसाध्व्याः ॥ १७०॥ महेशस्यकरस्पर्शाद्द्विशापःकरुणोभवत् ॥ स्वरूपंचततोगत्वास्वमाश्रमपदंययौ ॥७१॥ दधीचमपिसासाध्वीगृहमा
नीयभोजने ॥ प्रार्थयामासविप्रर्षिंभुक्तवानथसद्द्विजः ॥ ७२ ॥ भुक्तवत्यथविप्रेंद्रेकोटिशिष्याःसमागताः ॥ अथदेवाःसमायाताभस्मोद्धूलितविग्रहाः॥७३॥
नमस्कृत्यदधीचंतुपप्रच्छुःशिवकांक्षया ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ अस्माकंतुपुराज्ञानंनष्टमासीन्महामते ॥ ७४ ॥ गौतमस्यतुभार्यांवैदृष्ट्वाकामातुरावयम् ॥
तथाचधर्षितादेवीविवाहकृतमंगला ॥ ७५ ॥ तांवैकामयमानानांनष्टंज्ञानमभूच्चनः ॥ ततःसर्वेवयंभूतागतादुर्वाससंमुनिम् ॥ ७६ ॥ सउवाचाधुनासर्वम
पनेष्यामिवोमलम् ॥ शतरुद्रियमंत्रेणमंत्रितंशंभुनास्वयम् ॥७७॥ ममापिदत्तंतेनैवब्रह्महत्यादिशांतये ॥इत्येवमुक्त्वादुर्वासादत्तवान्भस्मचोत्तमम्॥७८॥
अथतद्वचनात्सर्वेवयंविकृतचेतनाः ॥ शतरुद्रियमंत्रेणभस्मोद्धूलितविग्रहाः ॥ ७९ ॥ निर्धूतपातकाःसर्वेसंवृत्तास्तत्क्षणेनहि ॥ आश्चर्यमेतज्जानीमोभस्म
सामर्थ्यमीदृशम् ॥ १८० ॥ दधीचउवाच ॥ शैवस्यभस्मनःशक्तिंसंक्षेपेणवदामिवः ॥ विस्तरेणनशक्येतवक्तुंवर्षशतैरपि ॥ ८१ ॥ अत्रवःकीर्तयिष्या
मिपुरावृत्तंतुदेवयोः ॥ हरिशंकरयोःसर्वब्रह्महत्यादिनाशनम्॥८२॥ पुराचैकार्णवेघोरेब्रह्मणःप्रलयेसति ॥ महाविष्णुस्तुभगवाञ्छेतेस्मप्रलयांभसि॥८३॥
तस्यपार्श्वद्वयंप्राप्यब्रह्मांडानांशतद्वयम् ॥ विंशतिःपादयोःपार्श्वेविंशतिर्मस्तकांतरे ॥ ८४ ॥ नासामौक्तिकभावेनब्रह्मांडमदधात्प्रभुः ॥ तन्नाभिमंडलेके
चिल्लोमशाद्यामुनीश्वराः ॥ ८५ ॥ तपस्तपंतःसुमहदीश्वरंपर्युपासते ॥ अथविष्णुर्महातेजाश्चितामापसिसृक्षया ॥ ८६ ॥ ध्यानयोगपरोभूत्वानकिंचित्पर्य
पश्यत ॥ अथदुःखेनमहतारुरोदोच्चैःपुनःपुनः ॥ ८७ ॥ एतस्मिन्नंतरेदीप्तिःकाचिल्लोकविलक्षणा ॥ दृष्ट्वाचहरिणाभीत्यालोचनेचनिमीलिते ॥८८॥ आ
गम्यमानोगोक्षीरसमतेजाःसगात्रवान् ॥ संग्रथ्यकोटिब्रह्मांडदामयुग्मंकरद्वये ॥ ८९ ॥ दधानमुरसाधामकोटिब्रह्मांडकल्पितम् ॥ ब्रह्मांडमेकंनिपतदुत्प

१ शिवकारणम्–इ०, शिवमंबिकाम्–इ० च पा० । २ न–ई० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तच्चकरद्वये ॥ १९० ॥ सर्वाभरणसंयुक्तंतथाभूतंतमव्ययम् ॥ विष्णुस्तुष्टावचादृष्ट्वादर्शनायचतस्यवै ॥ ९१ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ नमस्तेदेवदेवे
शनमस्तेशाश्वताव्यय ॥ नजानेहंभवंतंभोस्त्वंचवेत्सिनमोनमः ॥ ९२ ॥ जानामिनचतेभावंदुर्निरीक्ष्याचतेद्युतिः ॥ माणिक्यकुंडलंहेमदामजालवि
भूषितम् ॥ ९३ ॥ रत्नांगुलीयंसुभगंबाहुकोष्ठविभूषणम् ॥ तनुरक्तोत्तमाकीर्णदीप्तायतविलोचनम् ॥ ९४ ॥ बाणलोचनसंकाशंभाललोचनमव्य
यम् ॥ कंदर्पकार्मुकभ्रांतिजनकभ्रुवमीश्वरम् ॥९५॥ स्निग्धाधोन्नतचार्वंगनासमच्छकपोलकम् ॥ मंदस्मितंप्रसन्नास्यंविभुंबालेंदुदर्शनम् ॥९६॥ विज्ञानर
क्तवसनंवेदकल्पितभूषणम् ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिचक्षुर्मेदीयतांविभो ॥ ९७ ॥ दीनांधकृपणाज्ञाननष्टस्यशरणंभव ॥ अथदिव्यंददौचक्षुःस्वात्मदर्शन
शक्तिमत् ॥ ९८॥ अथदृष्ट्वाहरिःशंभुंत्रिनेत्रंपुरतःस्थितम् ॥ कोभवानित्युवाचाथनजानेत्वांमहायशः ॥ ९९ ॥ प्रणामंकेवलंकर्तुंशक्तोस्मिनहिवेदितुम् ॥
॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ तवज्ञानंप्रदास्यामिकुरुस्नानंचवारुणम् ॥ २०० ॥ भस्मस्नानंततःपश्चात्ततोज्ञानंवदाम्यहम् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
मत्स्नानयोग्यंसलिलंनचतिष्ठतिकुत्रचित् ॥२०१॥ इत्युक्तोथनिषण्णस्तुब्रह्मांडासक्तविग्रहः ॥ ऊरुदघ्नजलेस्नातुंनयोग्यमभवद्धरेः ॥ २ ॥ शंभुर्जहासस्ना
नायजलमत्याधिकंत्वहो ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ अथदेवःशिवोविष्णुंभालाक्षेणव्यलोकयत् ॥ ३ ॥ विलीनसूक्ष्मावयवंवामाक्षेणव्यलोकयत् ॥
ततःसूक्ष्मतनुर्विष्णुःशीतदेहश्चशंभुना ॥ ४ ॥ उक्तश्चस्नाहिभोविष्णोह्रदएषविकल्पितः ॥ ततोह्रदेहरिःस्नातुंहरांकेकल्पितेतदा ॥ ५ ॥ प्रवेष्टुंनश
शाकाथगंभीरेतद्ध्रदस्यतु ॥ हरिराहचनोपंथाह्रदस्यास्यप्रवेशने ॥ ६ ॥ मार्गोमेदीयतांदेवतमथोशंभुरब्रवीत् ॥ कोटियोजनगंभीरंजलमेतन्महत्पु
रा ॥ ७ ॥ निविष्टस्यैवभवतऊरुदघ्नंजलंविभो ॥ इदानींतिष्ठतश्चापिनप्रवेशोह्रदेकथम् ॥ ८ ॥ अष्टांगुलप्रमाणोयमूरुस्तस्मिन्ह्रदेचमे ॥ पश्यामिप्रविश
त्वंचपादस्पर्शंददामिते ॥ ९ ॥ वाक्यमेकंतुसोपानंवेदंमद्वाक्यनिस्सृतम् ॥ ॥ हरिरुवाच ॥ ॥ शब्दारोहणसामर्थ्यंकस्यापीहनविद्यते ॥ २१० ॥
मूर्तस्यग्रहणंशक्यंग्रहणंवाकथंश्रुतेः ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ पुंसःशक्तिर्नवस्तूनांधारणारोहणादिषु ॥ ११ ॥ गृहाणेमंमहावेदंजग्राहहरिरप्यथ ॥
नम्रकरश्चाशक्तेर्हिपतन्निवजनार्दनः ॥ १२ ॥ नचशक्यंमयाधर्तुमितिप्राहशिवंहरिः ॥ शिवःप्रहस्यनिपतीपात्यतीवमहाह्रदे ॥ १३ ॥ तत्सोपानमथा
रुह्यस्नातुमर्हसिकेशव ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ वेदेसोपानभूतेहिऊरुदघ्नोपलब्धिनि ॥ १४ ॥ तत्रस्नात्वासविधिनाबहिरुत्तीर्यचोक्तवान् ॥ स्नातो
स्मिकिमतःकार्यंशंभुराहहरिंततः ॥ १५ ॥ ध्यायसेहृदयेकिंत्वंनचकिंचिद्वदस्वमे ॥ हरिर्नकिंचिदित्याहतमथोशंभुरुक्तवान् ॥ १६ ॥ भस्मस्नानेनसं

१ ददामिते–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुद्धोवेत्स्यसेपरमंशुभम् ॥ दीक्षितस्यहितच्छस्तंतद्रक्षांकरवाण्यहम् ॥ २१७ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ स्ववक्षःस्थितभस्मैकंनखेनादायशंक
रः ॥ प्रणवेनाभिमंत्र्याथगायत्र्याब्रह्मभूतया ॥ १८ ॥ अंगुलिभ्यामुपादायशिवःपंचाक्षरेणवै ॥ हरिमस्तकगात्रेषुसर्वेष्वपिसमाक्षिपत् ॥ १९ ॥
शांतदृष्ट्यानिरीक्ष्याथजीवेत्याहहरिंहरः ॥ ध्यायस्वकिंतेहृदयेसचध्यानपरोभवत् ॥ २२० ॥ अपश्यद्धृदयेदीपंदीर्घाकारमतिप्रभम् ॥ हरिराह
शिवंसाक्षाद्दीपोदृष्टोमयेतिच ॥ २१ ॥ शिवःप्राहनतेज्ञानंपरिपक्वमथोहरे ॥ भस्मभक्षयतेज्ञानंसमग्रंसंभविष्यति ॥ २२ ॥ ॥ हरिरुवाच ॥ ॥
भक्षयिष्येशुभंभस्मस्नातोहंभस्मनापुरा ॥ दृष्ट्वेश्वरंभक्तिगम्यंभस्माभक्षयदच्युतः ॥ २३ ॥ तत्राश्चर्यमतीवासीत्पक्वबिंबसमद्युतिः ॥ वासुदेवः
शुद्धमुक्ताफलवर्णोभवत्क्षणात् ॥ २४ ॥ ततःप्रभृतिशुक्लोसौवासुदेवःप्रसन्नवान् ॥ पुनर्ध्यानपरोभूत्वादीपमध्येचपूरुषम् ॥ २५ ॥ शुद्धस्फ
टिकसंकाशंत्रिनेत्रंद्विभुजंशिवम् ॥ वरदंदक्षिणेहस्तेवामेचाभयदंविभुम् ॥ २६ ॥ पंचवर्षीयवपुषंशरच्चंद्रायुतद्युतिम् ॥ माणिक्यकुंडलंहेमदाम
जालविभूषितम् ॥ २७ ॥ रत्नांगुलीयसुभगंबाहुकोष्ठसुभूषणम् ॥ तनुरक्तोष्ठमाकर्णदीर्घायतविलोचनम् ॥ २८ ॥ बाणलोचनसंकाशंभाललोचन
मव्ययम् ॥ कंदर्पकार्मुकभ्रांतिजनकभ्रुवमीश्वरम् ॥ २९ ॥ स्निग्धोन्नतसुचार्वंगनासमच्छकपोलकम् ॥ मंदस्मितंप्रसन्नास्यंबालेंदुदर्शनंविभुम् ॥२३०॥
विज्ञानरक्तवसनंवेदकल्पितनूपुरम् ॥ वामांगुलीयमध्यस्थमणिप्रणवमव्ययम् ॥ ३१ ॥ दृष्टवानथतंविष्णुःकृतकृत्योऽभवत्तदा ॥ अथाहशंभुर्भो
विष्णोहृदिदृष्टंत्वयाकिमु ॥ ३२ ॥ हरिराहपुरादृष्टःपुरुषःशांतविग्रहः ॥ इत्युदीर्यमहाविष्णुःशिवपादेपपातह ॥ ३३ ॥ ॥ हरिरुवाच ॥ ॥ नशक्ति
भस्मनोजानेप्रभावंवाकुतस्तव ॥ नमस्तेस्तुनमस्तेस्तुत्वामेवशरणंगतः ॥ ३४ ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ वरंवृणुमहाभागमनसायंत्वमिच्छसि ॥
शिववाचमथाकर्ण्यहरिर्वव्रेवरोत्तमम् ॥ ३५ ॥ ॥ हरिरुवाच ॥ त्वत्पादयुगलेशंभोभक्तिरस्तुसदामम ॥ अथदत्वावरंशंभुरिदमाहवचोहरिम् ॥ ३६ ॥
भस्मधारणसंपन्नोममभक्तोभविष्यसि ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ इत्थमुक्तंमहाज्ञानंभस्मसंभवमादितः ॥ ३७ ॥ तस्माद्यूयंसुराःसर्वेधारयध्वंतदादरात् ॥
विस्मयोत्फुल्लनयनादेवाश्चासंस्तदस्त्विति ॥ ३८ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योयात्यसौशांकरंपदम् ॥ २३९ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेभस्ममाहात्म्येपचोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०५ ॥ ७ ॥ शुचिस्मितोवाच[१] ॥ ॥ आयुष्यवर्द्धनंभस्मा
शनंदृष्टंमहामुने ॥ परलोकगतिंदातुंशक्तमेतंवदस्वमे ॥ १ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ अत्रतेकथयिष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥ चित्रगुप्तयमाभ्यां

१ करुणब्राह्मणपत्नीयम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चयद्विख्यातंवभूवह ॥ २ ॥ मिथिलायांपुराकश्चिच्छुनःपर्यटतेक्षुधा ॥ पुराजन्मशतात्पूर्वंब्राह्मणःपापनिश्चयः ॥ ३ ॥ पूर्वेवयसिवेदाढ्यःशास्त्राढ्यश्चसु
बुद्धिमान् ॥ सस्नातुंजाह्नवींगत्वास्नानंकृत्वापितॄनपि ॥ ४ ॥ देवानृषीन्समभ्यर्च्यययौप्राप्तलिकापुरम् ॥ प्रतिश्रयमथोचक्रेब्राह्मणस्यनिवेशने ॥ ५ ॥
तत्रैकाक्षत्रियसुतायौवनस्थाहतप्रिया ॥ अष्टराज्याचषट्कोटिनिष्कद्रव्येणसंयुता ॥ ६ ॥ भुक्त्वाथशयितंविप्रंसर्वावयवसुंदरम् ॥ रात्रौचंद्रोदयेशुद्धे
ज्योत्स्नाहसितदिङ्मुखे ॥७॥ ब्राह्मणाभ्याशमागत्यतमुदीक्ष्येदमब्रवीत् ॥ कुतस्त्वमागतोविप्रक्वादेशंगमिष्यसि ॥८॥ ॥ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ अकाल
चर्यासर्वेषांशंकामुत्पादयेद्ध्रुवम् ॥ वयःस्थयोर्मिथोवादोरहस्येहास्यमंदिरे ॥९॥ ॥ क्षत्रियोवाच ॥ ॥ कथाप्रसंगेयात्रायांतीर्थेदेशादिविप्लवे ॥ दुर्भिक्षेग्रा
मदहनेरहोवादोनदूषितः ॥ १० ॥ प्रतिश्रयस्तुमद्गेहेभवतैवपुराकृतः ॥ मद्गेहवासिनीचाहंनशंकात्विहकस्यचित् ॥ ११ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ तूष्णीं
भावोमयाकार्योगच्छत्वंशीघ्रमग्रतः ॥ इत्युक्ताब्राह्मणेनासौमनसेदमचिंतयत् ॥ १२ ॥ अनेनसंगमोमह्यंयथाभूयात्तथाविधि ॥ रोदनंतुकरिष्या
मितथायास्यतिसांत्वितुम् ॥ १३ ॥ मांचसांत्वयितुंप्राप्तोमांसमुत्थापयिष्यति ॥ अहमुत्तिष्ठमानैवदोर्लताकंठसंगिनी ॥ १४ ॥ कुचयुग्मेनतद्गात्रं
स्पर्शयंतीविमूर्च्छिता ॥ गतभानांहिमांदृष्ट्वानिषण्णःस्वयमेवसः ॥ १५ ॥ उत्संगेमामकंदेहंनिधास्यतिद्विजाग्रणीः ॥ अचेतनेववसनमपास्यरुदती
वच ॥ १६ ॥ सुस्निग्धंरोमरहितंपक्वाश्वत्थदलाकृति ॥ दर्शयिष्यामितत्स्थानंकामगेहंसुगंधिच ॥ १७ ॥ मयैवविलुठंत्यांगेतस्यवस्त्रम
पास्यते ॥ विलुप्यमानसंतस्यकरिष्येस्ववशंद्विजम् ॥ १८ ॥ अदृष्टैयादृशंचित्तंदृष्टेनैतादृशंभवेत् ॥ दर्शनेयादृशंचित्तंसंलापेनैवतादृशम्
॥ १९ ॥संलापेयादृशंचित्तंहास्योक्तौनैवतादृशम् ॥ हास्योक्तौयादृशंचित्तंस्पर्शनेनैवतादृशम् ॥ २० ॥ स्पर्शनेयादृशंचित्तंयोनिदृष्टेनतादृ
शम् ॥ तद्दृष्टौयादृशंचित्तंयोनिस्पर्शेनतादृशम् ॥ २१ ॥ बाहुमूलकुचद्वंद्वस्वयोनिस्पर्शदर्शनात् ॥ कस्यनस्खलतेचेतोरेतःस्कन्नंचनोभवेत्
॥ २२ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ इतिसंचिंत्यमनसाक्षत्रियागृहमभ्यगात् ॥ स्वगृहद्वारमासाद्यमंदंमंदंरुरोदवै ॥ २३ ॥ चिरंकालंचरुदि
तंब्राह्मणःकरुणानिधिः ॥ २४ ॥ स्त्रीबालवृद्धातुरराजयोगिनांविषाग्नितोयाद्रिनिपातनादिना ॥ दुःखस्यचैवोद्धरणंप्रशस्यतेकूपस्यदानेनसमंवदं
ति ॥ २५ ॥ इत्थंविचार्यविप्रोसौशुचिर्भूतःप्रसन्नधीः ॥ तस्याःसमीपमगमत्तामुवाचततोद्विजः ॥ २६ ॥ अलंशोकेनमहताइहामुत्रविरोधिना ॥
शरीरशोषणेह्येतच्चित्तविध्वंसनंतथा ॥ २७ ॥ त्यजशोकमिमंबालेनचार्थःशोचितेनवै ॥ शोकस्यकारणंकिंवायेनेत्थंरुद्यतेत्वया ॥ २८ ॥ ॥ दधीच

१ मातल्लिकापुरम्–इ० पा० । २ सद्मचात्मनः–इ० पा० । ३ लोलुप्य चित्तं तस्येत्थमात्माधीनं करोम्यहम्–इ० पा० । ४ खातेन–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उवाच ॥ ॥ एवमुक्ताद्विजेनाथनसाकिंचिदुवाचह ॥ मूर्च्छितेवापतद्भूमौतमद्दृष्ट्वेववीक्षते ॥ २९ ॥ तामथोत्थापयामासब्राह्मणःपरमार्थवित् ॥ उत्थि
तोत्थापितातेननिपपातपुनःपुनः ॥ ३० ॥ पतितांपतितांविप्रोनिषद्योत्थाप्यतांपुनः ॥ अंकमारोपयामासप्रममार्जविलोचने ॥ ३१ ॥ अथसामूर्च्छिते
वाशुवसनंपरिमुच्यतम् ॥ दर्शयंतीस्तनौगुह्यंबाहुमूलेविलोचने ॥ ३२ ॥ आलंब्यकंठेवाहुभ्यांस्तनाभ्यामस्पृशद्द्विजम् ॥ चंद्रातपश्चविशदोमंदमारुत
संभवः ॥ ३३ ॥ अथचिंतापरोविप्रोनैवकार्यमिदंमम ॥ पितुर्वामातुरुचितंपत्युर्वाथगुरोस्तथा ॥ ३४ ॥ असंबुद्धस्यमेसर्वैविपरीतंविभातिवै ॥ अथका
मःसमायातोरहस्येस्थितयोस्तयोः ॥ ३५ ॥ विव्याधनिशितैर्बाणैर्द्विजंकामोदुरात्मवान् ॥ स्मरबाणातुरोविप्रश्चिंतयामासकामुकः ॥ ३६ ॥ इयंसुचारु
सर्वांगीकामिनीवप्रदृश्यते ॥ नोचेद्योनिमुखेह्यस्याःकथंरोमांचसंभवः ॥ ३७ ॥ तदेतस्याःकुचस्पर्शात्सर्वंव्यक्तंभविष्यति ॥ इतिसंचिंत्यमनसाकुचौयो
निंद्विजोऽस्पृशत् ॥ ३८ ॥ सापिमूर्च्छितरूपेवमंदस्मितमुखाभवत् ॥ आलिलिंगद्विजंगाढमाननंचचुचुंबह ॥ ३९ ॥ तयोरथसमायोगोवर्षाणांशतमप्य
भूत् ॥ गतेवर्षशतेपश्चादेकस्मिन्दिवसेद्विजः ॥ ४० ॥ स्नातुंययौनदींप्रातःसापिविप्रप्रसंगतः ॥ स्नानंतत्रतथाचक्रेपुराणंश्रुतवानथ ॥ ४१ ॥ कौर्मंसमस्त
पापानांनाशनंशिवभक्तिदम् ॥ इदंचपद्यंशुश्रावपुराणज्ञेनभाषितम् ॥ ४२ ॥ ब्रह्महामद्यपःस्तेनस्तथैवगुरुतल्पगः ॥ कौर्मंपुराणंश्रुत्वैवमुच्यतेपातकात्त
तः ॥ ४३ ॥ श्रुत्वैतद्वचनंविप्रःपौराणिकमभाषत ॥ मयाकृतानांपापानांनचसंख्यास्तिकाचन ॥ ४४ ॥ अशेषपापसंदोहनाशनंतदिहोच्यताम् ॥
॥ पौराणिकउवाच ॥ ॥ आराधयस्वदेवेशंशंकरंत्रिदशेश्वरम् ॥ ४५ ॥ तस्यसंपूजनाद्विप्रसर्वंपापंविनश्यति ॥ पापमेवतमःप्रोक्तंज्ञानदीपेननश्य
ति ॥ ४६ ॥ अथवापूजयाविप्रसमस्ताघविनाशनम् ॥ ज्ञानपूजाविहीनानांनरकेपतनंध्रुवम् ॥ ४७ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ अथद्विजोह्यभिगतः
शिवालयमनुत्तमम् ॥ द्रोणपुष्पसहस्रेणपूजयामासशंकरम् ॥ ४८ ॥ गृहंजगामचततोभोजनंकृतवानथ ॥ विहायक्षत्रियांविप्रोजगामेष्टांध्रुवं
ततः ॥ ४९ ॥ हविष्यमन्नमादायभुक्त्यशक्तेःशिवालयम् ॥ गत्वादीपस्थिताज्येनभोजनंकृतवान्बहिः ॥ ५० ॥ अथमृत्युवशंप्राप्तोयमलोकंजगामवै ॥
॥ यमउवाच॥ ॥ त्वयाकृतानांपापानांकेषांचिन्नाशनंपुरा ॥ ५१ ॥ त्वयैकदिवसेपूजाशंकरस्ययतःकृता ॥ तवपापसहस्रंचप्रणष्टंभवतोद्विज ॥ ५२ ॥
स्थितानामपिपापानांफलंनरकपातनम् ॥ वर्षकोटिद्वयंविप्रश्वानजन्मशतंपुनः ॥ ५३ ॥ शिवदीपाज्यहरणात्फलंनरकसेवनम् ॥ नरकेचस्थितिस्त
स्यशतवर्षसुभीषणम् ॥ ५४ ॥ कुंभीपाकेचकाष्ठत्वंभस्मभूत्वापुनःपुनः ॥ वर्षाणांदशकंत्वेवंकृमिभुक्तिःपरंदश ॥ ५५ ॥ पुनश्चदीपवर्तित्वंव

१ उत्थापितापितेनासौ–इ०पा० । २ ध्रुवंनापांसुनिर्गमः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्पाणांचतथादश ॥ श्लेष्मामेध्यपुरीषेषुमूत्ररेतोह्रदेषुच ॥ ५६ ॥ उन्मज्ज्यचनिमज्ज्याथश्लेष्मविण्मलभोजनम् ॥ ततोनरकशेषेणश्वानजन्मशतं
परम् ॥ ५७ ॥ यमवाक्यमितिश्रुत्वाब्राह्मणोनिपपातच ॥ अथतस्यप्रियाभार्यापतिचिंतापराभवत् ॥ ५८ ॥ एतस्मिन्नंतरेतस्याःसमीपंना
रदोभ्यगात् ॥ नारदस्यपपातासौपादयोरतिदुःखिता ॥ ५९ ॥ तामुत्थाप्यमुनिःशुद्धांगतायुषमभाषत ॥ अयिमुग्धेविशालाक्षिभर्तारंगंतुम
र्हसि ॥ ६० ॥ भर्तातेहिविशालाक्षिमृतोबंधुविवर्जितः ॥ नरोदितव्यंतेभद्रेज्वलनंप्रविशस्वभोः ॥ ६१ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ अशक्यंयदिवाशक्यंमयागं
तुंमुनेवद ॥ अग्निप्रवेशकालेवैव्यतीतोनभवेद्यथा ॥ ६२ ॥ नारदउवाच ॥ योजनानांशतंत्वेकमितःस्थानात्पुरंहितत् ॥ श्वोदाहःकिलविप्रस्यभविता
गंतुमर्हसि ॥ ६३ ॥ ॥ अव्ययोवाच ॥ ॥ दूरस्थितंकायनाथंगंतुमर्हामिहेमुने ॥ तद्वचस्तुसमाकर्ण्यनारदस्तामभाषत ॥६४॥ विपंचीनालसंस्थात्वंभव
गच्छाम्यहंक्षणात् ॥ इत्युदीर्यतदागत्वात्वरांचक्रेगतंचतत् ॥६५॥ देशंनष्टद्विजस्थानंतामुवाचाव्ययांमुनिः ॥ रोदनंनेहकर्तव्यंयदितत्राग्निमेष्यसि॥६६॥
पापंयदिकृतंभद्रेपरपूरुषसेवनम् ॥ एतद्विशुद्धयेपुत्रिप्रायश्चित्तंसमाचर ॥ ६७ ॥ तवोपपातकव्रातनाशोवह्निप्रवेशनात् ॥ नान्यत्पश्यामिनारीणांसर्व
पापोपशांतये ॥६८॥ अग्निप्रवेशंमुक्त्वैकंप्रायश्चित्तंजगत्रये ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ अथनारदवाक्येननोदितासावचोब्रवीत् ॥६९॥ अग्निप्रवेशेनारीणां
किंकर्तव्यंमहामुने ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्नानंमंगलसंस्कारोभूषणांजनधारणम् ॥७०॥ गंधपुष्पंतथाधूपंहरिद्राक्षतधारणम् ॥ मंगलंचतथासूत्रंपादा
लक्तकमेवच ॥ ७१ ॥ शक्त्यादानंप्रियोक्तिश्चप्रसन्नास्यत्वमेवच ॥ नानामंगलवाद्यानांश्रवणंगीतकस्यच ॥ ७२ ॥ व्यभिचारकृतेपापेतत्पापस्यप्रशां
तये ॥ अतीतंपातकंस्पृष्ट्वाप्रायश्चित्तंतदीरितम् ॥ ७३ ॥ कुर्यादथस्वकांभूषांविप्रायप्रतिपादयेत् ॥ भूषाभावेस्वकीयेनप्रायश्चित्तंतुकारयेत् ॥ ७४ ॥
नान्यथातस्यपापस्यनाशनंवेतिकुत्रचित् ॥ ॥ अव्ययोवाच ॥ ॥ सर्वमेतत्करिष्यामिहरिद्रामेनविद्यते ॥७५॥ भूषणंकिमुतब्रह्मन्सर्वमेतत्प्रदीयताम् ॥
नारदउवाच॥ ॥ नह्यस्तिकिंचित्सौभाग्यद्रव्यमन्यत्त्वपेक्षया ॥७६॥ ॥दधीचउवाच॥ ॥ अथक्षणेनाभ्यगमत्कैलासंशिवमंदिरम्॥गिरिजामथदृष्ट्वासौप्रणिप
त्येदमब्रवीत् ॥ ७७ ॥ हरिद्रादीयतांमातर्भूषणानिचसूत्रकम् ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ विधवायैमयाकिंचिद्भूषणंदीयतांकथम् ॥ ७८ ॥ मयादत्तेहित
स्मिन्वैवैधव्यंनोपपद्यते ॥ नारदउवाच ॥ मातर्नविधवायावद्दर्वांगंवर्ततेस्त्रियः ॥ ७९ ॥ आदाहात्सूतकंनास्तितिष्ठेत्सौभाग्यमुत्तमम् ॥ पार्वत्युवाच ॥
नचान्यदेहोमद्भूषांहरिद्रांधर्तुमर्हति ॥ ८० ॥ भूषणादौमयादत्तेचिरंजीवितमिष्यते ॥ दीयतेहिजयंत्यैवसर्वमेतत्त्वयोदितम् ॥ ८१ ॥ जयंतींसजगामाथत
यादत्तमथाहरत् ॥ स्नपंत्याअव्ययायास्तुहरिद्रांदत्तवान्मुनिः ॥ ८२ ॥ ततःससूक्ष्मवसनभूषणानिमुनिर्ददौ ॥ आहचैनांतवांतेष्टिंकःकरोतिनियुंक्ष्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ ८३ ॥ अव्ययोवाच ॥ त्वयैवमेसमस्तानांक्रियाणांकारणंमुने ॥ पितासिसर्वंकुर्वंघ्ननमस्तेमुनिसत्तम ॥ ८४ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥अथतंब्राह्मणंद
ग्ध्वानारदस्तामुवाचह॥अव्ययेगच्छदहनंप्रविशत्वंयदीच्छसि॥८५॥अथसाभूषितासाध्वीत्रिःप्रदक्षिणपूर्वकम्॥नारदंतुनमस्कृत्यगौरांगीमपर्ययन्मनः ८६॥
सुसूक्ष्मंमंगलंसूत्रंहरिद्रामक्षतांस्तथा ॥ कुसुमानिचवासांसिकस्तूरीचंदनंतथा ॥८७॥ सौवर्णंकंकतिकांचफलानिविविधानिच ॥ स्वदक्षिणादिवस्त्रांतंस्पर्श
यित्वापृथक्पृथक् ॥८८॥ पार्वतीप्रीतिकामासापुरंध्रीभ्योऽखिलंददौ॥ज्वालामालाभिराकाशंदहंतमिवचानलम् ॥८९॥ त्रिःप्रदक्षिणमागत्यस्थित्वाग्नेःपुर
तःसती ॥ इदंप्राहतदावाक्यंप्रांजलिः प्रहसन्मुखी॥९०॥ ॥अव्ययोवाच ॥ ॥ इंद्रादयोदिशांपालामातर्मेदिनिभास्कर॥धर्मादयःसुराःसर्वेशृणुध्वंममभाषि
तम् ॥ ९१ ॥ पाणिपीडनमारभ्यचैतदंतमहर्निशम् ॥ वाङ्मनःकर्मभिर्भर्तासेवितोयदिभाक्तितः ॥ ९२ ॥ व्यभिचारोयथानस्यादवस्थात्रितयेमम ॥
तेनसत्येनमेपत्यासार्द्धंयानंप्रयच्छत ॥ ९३ ॥ इत्युक्त्वाथस्वहस्ताग्रपुंष्पकंद्रुतमाक्षिपत् ॥ प्रविष्टाज्वलनंदीप्तमथापश्यद्विमानकम् ॥ ९४ ॥ सूर्येण
समसुत्कृष्टमप्सरोगीतशोभितम् ॥ आरुरोहविमानंसाभर्त्रासाकंदिवंययौ ॥ ९५ ॥ यमःप्राहाथसंपूज्यवनितांतांपतिव्रताम् ॥ अक्षयःस्वर्गएवेहनच
पापंतवास्तिवै ॥ ९६ ॥ कोटिद्वयसमास्तत्रनरकेहंतपातकम् ॥ भृष्टमेवनसंदेहःकिंतुपातकमेवच ॥ ९७ ॥ एकंशिवस्यदीपाज्यभक्षणेनर्समर्जितम् ॥
नवापिनरकेपातःश्वानजन्मशतंभवेत् ॥ ९८ ॥ ॥ अव्ययोवाच ॥ अग्निप्रवेशशुद्धानांपुनश्चनरकःकथम् ॥ अग्निप्रवेशात्सर्वेषांपापानांनाशनं
भवेत् ॥ ९९ ॥ ॥ यमउवाच ॥ शिवद्रव्यापहारस्यपातकंनैवनश्यति ॥ इत्थमाहपुराशंभुरन्येषांनाशनंभवेत् ॥ १०० ॥ अथसश्वानतामा
प्यशताब्दंस्यात्ततःपरम् ॥ दधीचमंदिरंप्राप्तोमृत्योरास्यगतोहिसः ॥ १०१ ॥ तस्यभित्तिसमीपेतुभस्मास्तेह्यभिमंत्रितम् ॥ भस्मनिश्वापपाताथ
ममारचगतोयमम् ॥ १०२ ॥ यमःसंपूज्यावनतोभवान्पुण्यतमोमुनिः ॥ मद्गेहेभवतःस्थानंनयोग्यंगम्यतांवहिः ॥ १०३ ॥ अथगत्वाबहिस्तस्थौसा
रमेयोयमोदितः ॥ संतापावस्थितंतंचनारदोदृष्टवानमुम् ॥ १०४ ॥ पप्रच्छचकिमर्थंत्वमिहतिष्ठसिदीनिमान् ॥ शिवभस्मास्थितमृतंशैवंजानेमहा
मते ॥ १०५ ॥ शैवानांपापिनांचापिसाहसेनततुत्यजाम् ॥ यमलोकोनचास्तीतिशिवाज्ञाशिवनोदिता ॥ १०६ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ इत्थमाभा
ष्यतंश्वानंकैलासमगमन्मुनिः ॥ दंडवत्प्रणिपत्येशंव्यज्ञापयदथोहरम् ॥ १०७ ॥ देवकश्चिद्यमपुराद्बहिरास्तेसकुक्कुरः ॥ भस्मन्येवमृतस्तद्वद्ववलोकं
सचार्हति ॥ १०८ ॥ अथमुख्यगणाविष्टोवीरभद्रःशिवेरितः ॥ आनयामासतंश्वानंदिव्यरूपधरंतदा ॥ १०९ ॥ महेशपादप्रणतंदेवायाथव्यजि

१ पुष्पकंदुकमाक्षिपत्–इ० पा० । २ न भार्जितम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ञपत् ॥ आहमाहेश्वरोदेवंगणमेनंकुरुष्वमे ॥११०॥ तथेतिचशिवःप्राहगणःश्वानमुखोभवत् ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ ॥ अतुल्यंभस्ममाहात्म्यंमयोक्तंतेशुचिस्मिते ॥ १११ ॥ इतःपरंहिकिंभूयःश्रोतुमिच्छसिसुव्रते ॥ ११२ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेविभूतिमाहात्म्येषडुत्तरशततमोऽध्यायः ॥१०६॥ ॥शुचिस्मितोवाच॥ ॥ कश्यपंजमदग्निंचदेवानांचपुराकथम् ॥ ररक्षभस्मतद्ब्रह्मन्समाचक्ष्वमुनेमम ॥ १ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ कश्यपादियुतादेवाःपूर्वमभ्यागमन्गिरिम् ॥ [1]शौकरंनामविख्यातंगिरिमध्येसुशोभनम् ॥ २ ॥ नानाविहंगसंकीर्णंनानामुनिगणाश्रयम् ॥ वासुदेवाश्रयंरम्यमप्सरोगणसेवितम् ॥ ३ ॥ विचित्रवृक्षसंवीतंसर्वर्तुकुसुमोज्ज्वलम् ॥ तथाविधंप्रविश्यैतेगिरिंवयमथापरे ॥ ४ ॥ स्तुवंतःकेशवंतत्रगताःस्मगिरिशेश्वरम् ॥ दृष्ट्वातत्रमहाज्वालांप्रविष्टाश्चवयंचताम् ॥ ५ ॥ मामेकंतुतिरस्कृत्यह्यदहद्देवतामुनीन् ॥ मांददाहततःपश्चाद्भस्मीभूतावयंशुभे ॥ ६ ॥ अस्मानेतादृशान्दृष्ट्वावीरभद्रः प्रतापवान् ॥ केनापिकारणेनासौगतवान्पर्वतंचतम् ॥ ७ ॥ भस्मोद्धूलितसर्वांगोमस्तकस्थशिवःशुचिः ॥ एकाकीनिःस्पृहःशांतोहाहाशब्दमथाशृणोत् ॥ ८ ॥ अथचिंतापरश्चासीन्म्रियमाणशवध्वनिः ॥ शवानामिवगंधश्चदृश्यतेतन्निरीक्षणे ॥ ९ ॥ इतिनिश्चित्यमनसाजगामाग्निमतिप्रभम् ॥ सवह्निर्वीरभद्रंचदग्धुमारब्धवानथ ॥ १० ॥ तृणाग्निरिवशांतोऽभूदासाद्यसलिलंयथा ॥ ततोपरांमहाज्वालांवीरभद्रस्तुदृष्टवान् ॥ ११ ॥ खंगच्छंतींमहाकालोज्वालांनिपातितामपि ॥ मनसाचिंतयच्चापिवीरभद्रःप्रतापवान् ॥ १२ ॥ ॥ सर्वेषांनाशिनीज्वालाप्राणिनांशतकोटिशः ॥ तत्सर्वरक्षणार्थंहिपिपासुश्चाप्यहंत्विमाम् ॥ १३ ॥ प्राश्नामिमहतींज्वालांसलिलंतृषितोयथा ॥ एतस्मिन्नंतरेवीरंवागाहचाशरीरिणी ॥ १४ ॥ ॥ भारत्युवाच ॥ ॥ वीरमासाहसंकार्षीः क्वतृषाक्वाशुशुक्षणिः ॥ तृषितानांजलेनार्थोविपरीतोवनाग्निना॥१५॥ निकामंयोजनशिराःप्रणष्टोराक्षसेश्वरः ॥ शतयोजनवक्त्रश्चशतबाहुस्तथापरः ॥ १६ ॥ अगस्त्यश्चमहाभागोनिःशेषंपीतसागरः ॥ एतानन्यानसंख्याताञ्ज्वालेयंतानमारयत् ॥ १७ ॥ ॥वीरभद्रउवाच ॥ ॥ भीषिकेयंमहाज्वालात्वदुक्तानहिजायते ॥ सरस्वतिभवत्यांचममरोषश्चजायते ॥ १८ ॥ सर्वदेवार्चितपदंवीरभद्रमवेहिमाम् ॥ ॥ भारत्युवाच ॥ ॥ मयोक्तंहितभावेननद्वेषान्नान्यतोमुने ॥ १९ ॥ कोपमुत्सृजवीरत्वमात्मनोहितमाचर ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीभारतीवीरभीतितः॥ २०॥ अथवीरोमहाज्वालामपासील्लीलयैवतु ॥ क्षणेनमहतीज्वालाशतयोजनविस्तृता॥ २१ ॥ एकेनवीरभद्रेणपीतापरमदुःसहा ॥ अथचेंद्रमुखानांचमुनीनांभस्मराशयः ॥ २२ ॥ दृष्ट्वावैवीरभद्रेणआहूताश्चमहात्मना ॥ नचाब्रुवन्प्रतिवचोमृता

१ शौकटम्–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुनिदिवौकसः ॥ २३ ॥ वीरभद्रस्तुविज्ञायनाशंमुनिदिवौकसाम् ॥ दध्यावमून्कथंसर्वाञ्जीवयाम्यर्थकोविदः ॥ २४ ॥ ध्यानेनदृष्टवांश्चापिजीवितंभस्मदेहिनाम् ॥ अथाचम्यमृतानांतुभस्मान्यथचभस्मना ॥ २५ ॥ मृत्युंजयेनमंत्रेणमंत्रितेनह्यमंत्रयत् ॥ अथोत्थितामुनिवराःस्वंस्वंरूपमुपाश्रिताः ॥ २६ ॥ अथतेगतवंतश्चगिरिपार्श्वंमहाप्रभम् ॥ तत्रापिभक्षिताःसर्वेसर्पेणातिशरीरिणा ॥ २७ ॥ अथवीरोमहासर्पसमीपमगमत्प्रभुः ॥ वीरमागतमालोक्यभुजगोयोद्धुमारभत् ॥ २८ ॥ युयुधेवर्षमेकंतुनानारूपधरः फणी ॥ अथवीरःप्रगृह्यौष्ठयुगंकरयुगेनच ॥ २९ ॥ द्विधाचक्रेसमस्तांगंदेवांस्तत्रगतायुषः ॥ दृष्ट्वाथभस्मनैवैताञ्जीवयामासशंकरः ॥ ३० ॥ अथदेवाःसमुनयोवीरभद्रंप्रणम्यतु ॥ गतवंतोयथामार्गंददृशूरक्षआगतम् ॥ ३१ ॥ पंचमेढ्रंमहाकायंदोर्भिश्चदशभिर्युतम् ॥ पंचपादसमोपेतंशिरोभिर्युतमष्टभिः ॥ ३२ ॥ कांक्षमाणंमहाहारंयुध्यमानोहिवालिना ॥ महावराहवपुषोवासुदेवस्ययद्बलम् ॥ ३३ ॥ तादृशंद्विगुणीभूतंकपौवालिनिनिश्चितम् ॥ तादृशंवानरश्रेष्ठंससुग्रीवंसराक्षसः ॥ ३४ ॥ मुष्टियुद्धेपंचपादैःसहसाहत्यवालिनम् ॥ सुग्रीवंचकराभ्यांसहंतुमेवप्रचक्रमे ॥ ३५ ॥ आस्येनिक्षिप्यसुग्रीवमग्रसत्कवलंयथा ॥ वालिसुग्रीवग्रसनंदृष्ट्वाचिंतामवापह ॥ ३६ ॥ कथमेनंहनिष्यामिरक्षयिष्येकथंकपिम् ॥ एवंहिचिंतयानंतंवानरंराक्षसेश्वरः ॥ ३७ ॥ अग्रसीदेकयत्नेनतथाभूतंचराक्षसम् ॥ दृष्ट्वादेवर्षयःसर्वेपलायनपरास्तथा ॥ ३८ ॥ पलायमानांस्तान्दृष्ट्वापंचमेढ्रःसराक्षसः ॥ हस्तैःसमस्तैस्तान्सर्वानादायाभक्षयत्तदा ॥ ३९ ॥ वीरभद्रस्ततोदृष्ट्वावानरर्षिसुरादनम् ॥ पंचाशद्योजनशिलांकरेणादायतंरुषा ॥ ४० ॥ निजघानशिरोमध्येमध्यमंपतितंशिरः ॥ ततआदायशैलस्यशृंगंतच्छतयोजनम् ॥ ४१ ॥ स्थापयित्वाहृढतरंराक्षसेंद्रंतथाहरत् ॥ राक्षसोऽथवभाषेतंवीरभद्रंत्रिलोचनम् ॥ ४२ ॥ ममबाहुबलंपश्यवीक्षितंत्वद्बलंमया ॥ असिद्वयंतैलधौतंपंचाशद्योजनोन्नतम् ॥ ४३ ॥ एकयोजनविस्तारंसुदृढंलक्षणान्वितम् ॥ एकंगृहाणाभिमतंवशिष्टंतन्ममप्रियम् ॥ ४४ ॥ वीरभद्रस्तथेत्युक्त्वागृहीत्वासिंमहाबलः ॥ करेणाचालयत्तीक्ष्णंक्ष्वेलींचक्रेततःक्रुधा ॥ ४५ ॥ गृहीतासिस्तथाक्ष्वेलींचक्रेराक्षसपुंगवः ॥ वीरभद्रंसमभ्येत्यकंठंप्रतिसमर्पयत् ॥ ४६ ॥ तद्गात्रंभिन्नमभवच्छोणितंनिर्गतंबहु ॥ राक्षसस्त्वेकहस्तेनपपौतच्छोणितंततः ॥ ४७ ॥ वीरभद्रःकंठदेशेराक्षसंप्राहरद्रुषा ॥ शिरोद्वयंतथाच्छिन्नंपतमानंततोऽग्रहीत् ॥ ४८ ॥ न्यभक्षयदमेयात्मासिंहनादंचकारह ॥ तेननादेनमहताक्षुब्धमासीज्जगत्त्रयम् ॥ ४९ ॥ अन्योन्यमसिघातेनभिन्नगात्रौविकस्वरौ ॥ किंशुकाविवदृश्येतेपुष्पितौरुधिरोक्षितौ ॥ ५० ॥ वर्षमेकंतुसंयुध्यसासीद्देवासुरौतदा ॥ अतःपरंवर्षमेकंगदायुद्धमभूत्तयोः ॥ ५१ ॥

१ अंबिकोदितः—इ०, अंगकोद्वितः—इ० च पा० । २ वारिणा—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

असिपुत्रिकयापश्चाद्दर्पमेकमभूद्रणः ॥ पुनर्गृहीत्वासियुगंयुयुधातेपरस्परम् ॥ ५२ ॥ शंभुर्बाणोमहाखङ्गंदंष्ट्राकारोगणेश्वरः ॥ सरोषरक्तनयनश्चाल
यित्वासिमग्रतः ॥ ५३ ॥ तस्यकंठवनंसर्वंचिच्छेदकदलींयथा ॥ शिरांसिसर्वाण्यादायबभक्षभगनेत्रहा ॥ ५४ ॥ तस्यगात्रंकररुहैर्विदार्याह्वत्यदेव
ताः ॥ कर्पींद्रौचतथाचान्याअद्राक्षीत्परमेश्वरीम् ॥ ५५ ॥ एतद्युद्धंमहाघोरंनारदोवीक्ष्यचाभ्यगात् ॥ ब्रह्मणेवासुदेवायशंकरायव्यजिज्ञपत् ॥ ५६ ॥
मुनयोरक्षितादेवावालिसुग्रीववानरौ ॥ एतौसंजीवयामासब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ ५७ ॥ रक्षसेशंभुनादत्तोवरःपरमदारुणः ॥ हिरण्यकशिपोराज्येबल
वानेकराक्षसः ॥ ५८ ॥ देवैःसार्द्धंतुयुयुधेवर्षाणांशतमद्भुतम् ॥ पलायिताश्चबहुधामृताश्चशतशोसुराः ॥ ५९ ॥ शुक्रेणरक्षितःसोथगुरुणाचिंतय
त्त्विदम् ॥ मृतोऽस्मिशतशःशुक्रजीवितोऽस्मित्वयैवहि ॥ ६० ॥ अमृत्यवेत्वमेतस्मादुदरस्थमृतायच ॥ अन्यथामरणंमह्यंभविष्यतिनसंश
यः ॥ ६१ ॥ गुरोयमेनसाकंमेयुद्धमासीत्सुदारुणम् ॥ मयासौग्रसितोयुद्धेयमराजःप्रतापवान् ॥ ६२ ॥ ममोदरंप्रविश्यासौविभेदचननादच ॥ अहं
मृतस्तदाचासंत्वयासंजीवितःपुनः ॥६३॥ तस्मादुदरसंस्थानांमरणायतपेतपः ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ एवमेतन्नसंदेहोयथावत्त्वंसमाचर ॥ ६४ ॥
स्यमंतपंचकंतीर्थंतत्रत्वंतप्तुमर्हसि ॥ ॥ राक्षसउवाच ॥ ॥ तपेमहत्तपोघोरंयन्नचीर्णंसुरासुरैः ॥ ६५ ॥ गुल्फप्रदेशेपादान्तेत्वयःपाशैःप्रबध्यच ॥
अयःस्तंभयुगंकृत्वाअयःपट्टिकयान्वितम् ॥ ६६ ॥ पट्टिकायांपादबंधंकृत्वाधःशीर्षतांतथा ॥ विवृतास्यंतथाकल्पंकृत्वाधोमुखमुच्चकैः ॥ ६७ ॥
स्तंभोत्तरेणज्वालायांचक्रिकायामितस्ततः ॥ अधःशिरास्तथातिष्ठन्नुन्मील्यैवविलोचने ॥ ६८ ॥ एवंतपश्चरिष्यामिवरदःकोपिमेभवेत् ॥ ब्रह्मावावरदः
सोस्तुशंकरोविष्णुरेवच ॥६९॥ वरदेनतुमेभाव्यंयोवाकोवावरप्रदः ॥ इत्थमाभाष्यमुनिनागुरुणाभार्गवेणसः ॥७०॥ तथातपश्चषण्मासंपुनरन्यञ्चकारह॥
नखाभ्यांस्वशिरश्छित्त्वाजुहावाग्नौसमंत्रकम् ॥७१॥ नमोभद्रायमंत्रेणचत्वारिचशिरांसिसः ॥ पंचमंतुशिरोहातुंयतमानेचराक्षसे ॥ ७२ ॥ वह्निमध्यात्स
मुत्तस्थौभगवानंबिकापतिः ॥ शुद्धस्फटीकसंकाशोबालचन्द्रविभूषणः ॥७३॥ अधःशिरस्कंतद्रक्षइदमाहमहेश्वरः ॥ मासाहसंकुथारक्षोवरदोऽस्मिवरंवृणु
॥७४॥ ॥ राक्षसउवाच॥ ॥ बहूनांचवराणांत्वंदातानूनंमहेश्वरः ॥ हतशीर्षसमुत्पत्तिंग्रस्तजीवमृतिंतथा ॥७५॥ वराहवपुषोविष्णोरस्तुशक्तिश्चतुर्गु
णा॥मयितेनहिशेषःस्यात्संनिधिस्तुसदामम ॥७६॥ त्वज्जटोत्पाटनेनैकःपुरुषःसंभविष्यति ॥ तेनैवमरणंनान्यैरिदमस्तुवृतंमम ॥७७॥ भविष्यत्येवमे
वैतदित्युक्त्वांतर्हितोहरः॥ एवंलब्धवरःपापीराक्षसोनिहतस्त्वया॥७८॥अथालिंग्यहरिर्वीरंशंकरश्चपितामहः॥यथागतमथोजग्मुरथदेवादियोषितः॥७९॥

१ भालचंद्रविभूषणः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निपत्यदंडवद्भूमौवीरभद्रमथाब्रुवन् ॥ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेकरुणाकर ॥ ८० ॥ नमस्तेशाश्वतानंतनमस्तेवरदोभव ॥ ॥वीरभद्रउवाच ॥ ॥ भस्मनाजीवयिष्यामिसुरान्समुनिवानरान् ॥८१॥ भवतीभिःप्रतोष्टव्यंशोकःकार्योनचाधुना ॥ इत्युक्त्वावीरभद्रस्तुभस्मनाजीवयत्सतान् ॥८२॥ उत्थितामुनिदेवाश्चवानरौचोत्थितौततः ॥ इदमूचुर्वचोहृष्टाःशिरःस्थांजलयोनमन् ॥८३॥ त्वयात्रजीवितास्तातपितात्वंधर्मतोहिनः ॥ अस्माकंशरणंनित्यंभवशंकरसंभव ॥ ८४ ॥ शिशूनांदुष्टचरितंदृष्ट्वाशिक्षेस्तथाचतान् ॥ रक्षेःपरकृताबाधाव्याधिभ्यश्चयथौरसान् ॥ ८५ ॥ दक्षाध्वरेकृतागस्काःशिक्षिताभवतानघ ॥ इदानींरक्षितास्तातवयंशिशुवदेवते ॥ ८६ ॥ ॥ वीरभद्रउवाच ॥ सत्यमेतन्नसंदेहोयत्रबाधाभवेत्तुवः ॥ तत्रमांस्मरतक्षिप्रंबाधानाशंगमिष्यति ॥ ८७ ॥ वीरभद्रंपदंयेपिपठंत्यष्टशतंततः ॥ प्रणवादिनमोऽतंचचतुर्थीसहितंतथा ॥ ८८ ॥ तेषांराक्षसपीडानांनाशनंचभविष्यति ॥ ब्रह्मराक्षसपीडासुपिशाचादिभयेषुच ॥ ८९ ॥ नामानुस्मरणात्सर्वबाधानांचविनाशनम् ॥ ९० ॥ विद्युत्प्रभालोचनमुग्रमीशंबालेंदुदंष्ट्रारुणशोभिताधरम् ॥ सुनीलगात्रंचजटाकृतस्रजं[1]दधानमंगेभसितत्रिपुंड्रकम् ॥ ९१ ॥ ब्रह्मराक्षसमुक्त्यर्थंस्मरणंत्विदमीरितम् ॥ मंत्रेचवीरभद्रस्यसर्वमेतदुदीरितम् ॥ ९२ ॥ ॥ दधीचउवाच ॥ अथैवंविदधेवीरोमुनिदेवास्तथागताः ॥ एतन्नियायुषंप्रोक्तंभस्ममाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ९३ ॥ पठतःशृण्वतोवापिस्मरतोघविनाशनम् ॥ शिवभक्तिप्रदंपुण्यमायुरारोग्यवर्द्धनम् ॥ ९४ ॥ शुचिस्मितोवाच ॥ अहंकृतार्थाधन्याचनारीणामुत्तमास्म्यहम् ॥ हतपापातथाचास्मिनमस्तेमुनिपुंगव॥९५॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेसप्तोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०७॥ श्रीरामउवाच॥ भस्मोत्पत्तिंमहाभागभस्ममाहात्म्यमेवच ॥ भस्मसंधारणेपुण्यंभस्मदानेचतद्वद ॥ १ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ भस्मोत्पत्तिंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ स्मरणात्कीर्तनाद्रामतांशृणुष्वनराधिप ॥ २ ॥ यएकःशाश्वतोदेवोब्रह्मवंद्यःसदाशिवः ॥ त्रिलोचनोगुणाधारोगुणातीतोक्षरोव्ययः ॥ ३ ॥ सिसृक्षातस्यजाताथवीक्ष्यात्मस्थंगुणत्रयम् ॥ वेदत्रयमिदंज्ञेयंगुणत्रयमिदंहियत् ॥ ४ ॥ पृथक्कृत्वात्मनस्तातततत्रस्थानंविभज्यच॥ दक्षिणांगेसृजत्पुत्रंब्रह्माणंवामतोहरिम् ॥ ५ ॥ पृष्ठदेशेमहेशानंत्रीन्पुत्रानसृजद्विभुः ॥ जातमात्रास्त्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ६ ॥ इदमूचुर्वचःस्पष्टंकोभवान्केवयंत्विति ॥ तानाहचशिवःपुत्रान्यूयंपुत्राअहंपिता ॥ ७ ॥ इदंगुणत्रयंपुत्राभजध्वंकर्महेतुकम् ॥ ॥ पुत्राऊचुः ॥ कंवागुणंकोभजतांकियंतंकालमीश्वर ॥ ८ ॥ कथंगुणनिवृत्तिश्चभवेदेतद्वदस्वनः ॥ ॥ शिवउवाच ॥ यावज्ज्ञानंहिभवतांयावदायुरथापिवा ॥ ९ ॥ धारणंतावदेवस्यादेकैकस्यगुणस्यच ॥ सत्वंब्र

१ पंचावशांगे भसितं त्रिपुंड्रकम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्मारजोविष्णुर्भजेन्महेश्वरस्तमः ॥ १० ॥ इत्युक्तमात्रेदेवेशेब्रह्मासत्वमथाग्रहीत् ॥ नचचालयितुंशक्तोधारणेकिमुशक्तिमान् ॥ ११ ॥ तंगुणंतुतिर
स्कृत्यरजोगुणमथाग्रहीत् ॥ नचचालयितुंशक्तोजग्राहाथतमोगुणम् ॥ १२ ॥ नचचालयितुंशक्तोनिपपातरुरोदच ॥ विष्णुश्ववामहस्तेनरजोगुणमधार
यत् ॥ १३ ॥ अंगुलीभ्यांमहेशोपितमोगुणमधारयत् ॥ सत्वमेकोंगुलीभ्यांचसत्वंविष्णुमथादधात् ॥ १४ ॥ ब्रह्माणंपादपीठेचदधारचननर्तच ॥१५॥
नृत्यंतमत्यंतविलासरूपंगोक्षीररूपंतरुणंत्रिनेत्रम् ॥ सर्वेदधानंकृतकौतुकंशिवंसमीक्ष्यपुत्रान्वरदोवभाषे ॥ १६ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ प्रीतोस्मितवपुत्राहं
वरंवृणुयथेप्सितम् ॥ अथाहपितरंपुत्रोवरमेनंददस्वमे ॥ १७ ॥ मामुद्दिश्यकृतापूजातवपूजाभवेच्छिव ॥ तिष्ठेर्मयिसदात्वंचत्वमेवाहंचवाव्ययः
॥ १८ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ एवमेतन्महाभागभविष्यतिनसंशयः ॥ रक्तगौराविमौपुत्रौब्रह्मविष्णूममैवतु ॥ १९ ॥ बाहुमूलस्थरोमौ
चममाकारौतथानघौ ॥ अथब्रह्माणमाहेदंभजत्वेकंगुणंभवान् ॥ २० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वन्निर्दिष्टंगुणमहंधर्तुंशक्तोनहीश्वर ॥ धारयिष्ये
रजोदेवसत्वंभजतुवैहरिः ॥ २१ ॥ अवशिष्टंगुणंचायमीश्वरोधारयिष्यति ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ गुणानादायतेदेवानशेकुर्नित्यधार
णम् ॥ २२ ॥ कर्तुंभरणशक्त्यर्थंशिवमित्यवदत्पुनः ॥ गुणान्वयंसर्वकालंनचधारयितुंक्षमाः ॥ २३ ॥ दीयतांभगवञ्छक्तिर्यदिभोस्त्वंवरप्रदः ॥
अथतद्वचनंश्रुत्वाशिवोवाक्यमभाषत ॥२४॥ ॥शिवउवाच॥विद्याशक्तिःसमस्तानांशक्तिरित्यभिधीयते ॥ गुणत्रयाश्रयाविद्याअविद्याचतदाश्रया॥२५॥
गुणत्रयंचदग्ध्वैवतत्सारंधर्तुमर्हथ ॥ यच्चकिंचिद्भवेत्तत्रभवद्भिर्ध्रियतांहितत् ॥ २६ ॥ अथाहुस्तत्सुतावाक्यंनदाहोज्वलनंविना ॥ शिवःप्राहमहेशस्यलो
चनेवह्निरस्तिवै ॥ २७ ॥ गुणत्रयमिदंधेनुर्विद्यास्याद्धोमयंशुभम् ॥ मूत्रंचोपनिषत्प्रोक्तंकुर्याद्भस्मततःपरम् ॥ २८ ॥ वत्सास्तुस्मृतयोयस्यास्तत्संभूतं
तुगोमयम् ॥ आगावइतिमंत्रेणधेनुंतत्राभिमंत्रयेत्॥२९॥गावोगावोगावइतिप्राशयेत्तुतृणंजलम् ॥ उपोष्यचचतुर्दश्यांशुक्लेकृष्णेथवाव्रती॥३०॥परेद्युःप्रात
रुत्थायशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ कृतस्नानोधौतवस्त्रोगोमयार्थंव्रजेत्तुगाम् ॥ ३१ ॥ उत्थाप्यतांप्रयत्नेनगायत्र्यामूत्रमाहरेत् ॥ सौवर्णेराजतेताम्रेधारयेन्मृन्म
येघटे ॥ ३२ ॥ पौष्करेवापलाशेवापात्रेगोशृंगएववा ॥ आदधीतहिगोमूत्रंगंधद्वारेतिगोमयम् ॥ ३३ ॥ अभूमिपातंगृह्णीयात्पात्रेपूर्वोदितेऽधिके ॥ गोम
यंशोधयेद्विद्वाञ्छ्रीर्मेभजतुमंत्रतः ॥ ३४ ॥ अलक्ष्मीर्मयीतिमंत्रेणगोमयस्यापमार्जनम् ॥ संत्वासिंचामिमंत्रेणगोमूत्रंगोमयेक्षिपेत् ॥ ३५ ॥ पंचानांत्वेति ॥१४६॥
मंत्रेणपिंडांश्चैवचतुर्दश ॥ कुर्यात्संशोष्यकिरणैस्तरणेराहरेत्तुतान् ॥ ३६ ॥ निदध्यादथपूर्वोक्तपात्रेगोमयपिंडकान् ॥ स्वगृह्योक्तविधानेनप्रतिष्ठाप्याग्नि

१ पौष्कले–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सिंधयेत् ॥ ३७ ॥ पिंडान्विनिक्षिपेत्ततदर्णेदेवायपिंडकान् ॥ आघारावाज्यभागौचप्रक्षिप्यद्वौहुनेत्सुधीः ॥ ३८ ॥ ततोनिधनपतयेत्रयोदशजयादयः ॥ होतव्याःपंचब्रह्माणिनमोहिरण्यबाहवे ॥ ३९ ॥ इतिसर्वाहुतीर्हुत्वाचतुर्थ्यंतैस्तुमंत्रकैः ॥ ततःशर्वायरुद्रायस्यवैकंकतीतिच ॥ ४० ॥ एतैस्तुजुहुया द्विद्वाननाज्ञातत्रयंतथा ॥ व्याहृतीरथहुत्वातुततःस्विष्टकृतंहुनेत् ॥ ४१ ॥ इध्मशेषंतुनिर्वर्त्यपूर्णपात्रोदकंततः ॥ पूर्णमासांतयजुषाजलेनान्येनबृंहये त् ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणेष्वमृतमितितज्जलंशिरसिक्षिपेत् ॥ प्राच्यामितिदिशांलिंगैर्दिक्षुतोयंविनिक्षिपेत् ॥ ४३ ॥ ब्रह्मणेदक्षिणांदत्वाशांतिपुलकमाहरेत् ॥ आहरिष्यामिदेवानांसर्वेषांकर्मगुप्तये ॥ ४४ ॥ जातवेदसमेनेत्वांपुलाकंच्छादयाम्यहमे ॥ मंत्रेणानेनतंवह्निंपुलाकेच्छादयेदथ ॥ ४५ ॥ त्रिदिनंज्वलनस्थि त्यैछादनंपुलकैःस्मृतम् ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यास्वयंभुंजीतवाग्यतः ॥ ४६ ॥ भस्माधिकमभीप्संस्तुह्याधिकंगोमयंहरेत् ॥ दिनत्रयेणयदिवाएकस्मि न्दिवसेबहु ॥ ४७ ॥ तृतीयेवाचतुर्थेवाप्रातःस्नात्वासितांबरः ॥ शुक्लयज्ञोपवीतीचशुक्लमाल्यानुलेपनः ॥४८॥शुक्लदंतोभस्मदिग्धोमंत्रेणानेनमंत्रवित् ॥ तद्वेतिचोच्चारयित्वाभस्मसत्यंनसंत्यजेत् ॥ ४९ ॥ ततआवाहनमुखाउपचारास्तुषोडश ॥ कर्तव्याहुतदानेनततोग्निमुपसंहरेत् ॥५०॥ अग्नेभस्मेति मंत्रेणगृह्णीयाद्भस्मचोद्भवम् ॥ अग्निरस्मीतिमंत्रेणप्रमृज्यचततःपरम् ॥ ५१ ॥ संयोज्यगंगासलिलैःकपिलापयसाथवा ॥ चंद्रकुंकुमकाश्मीरसुशीरचंदनं तथा ॥ ५२ ॥ अगुरुद्वितयंचैवचूर्णयित्वातुसूक्ष्मतः ॥ क्षिपेद्भस्मनितच्चूर्णमोमितिब्रह्ममंत्रतः ॥५३॥ ततःपयःसेचनेचगदितःकपिलामनुः ॥ अमृतंदेवि तेक्षीरंपवित्रमिहवर्द्धितम् ॥ ५४ ॥ तवप्रसादान्मुच्यंतेमनुजाःसर्वपाप्मनः ॥ प्रणवेनावहेद्विद्वान्भस्मनोवटकानथ ॥ ५५ ॥ अणोरणीयानितिहिमंत्रेणतु विचक्षणम् ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ इत्थंतुभस्मसंपाद्यशुष्कमादायमंत्रवित् ॥ ५६ ॥ प्रणवेनविमृज्याथसप्तप्रणवमंत्रितम् ॥ ईशानेनशिरोदेशंमुखंतत्पु रुषेणच॥५७॥ उरोदेशमघोरेणगुह्यंवामेनमंत्रयेत् ॥ सद्योजातेनवैपादौसर्वांगंप्रणवेनतु॥५८॥ततउद्धूल्यसर्वांगमापादतलमस्तकम्॥ततआचम्यवसनंधौतं श्वेतंप्रधारयेत्॥५९॥पुनराचम्यकर्मस्वंकर्तुमर्हतिसर्वतः॥ततोभस्मसमादायप्रमृज्यप्रणवेनतु॥६०॥त्रिनेत्रंत्रिगुणाधारंत्रयाणांजनकंविभुम् ॥ स्मरन्नमःशि वायेतिललाटेतुत्रिपुंड्रकम् ॥६१॥नमःशिवाभ्यामित्युक्त्वाबाह्वोर्वापित्रिपुंड्रकम् ॥ अघोरायनमइतिउभाभ्यांचप्रकोष्ठयोः ॥६२॥ भीमायेतिततःपृष्ठेशिरो धिपश्चिमेतथा॥नीलकंठायशिरसिक्षिपेत्सर्वात्मनेनमः॥६३॥प्रक्षाल्याथततोहस्तौकर्मानुष्ठानमाचरेत् ॥ ॥शिवउवाच॥ ॥ यूयमेवंप्रकारेणभस्मकृत्वाप्र घृष्यच ॥ ६४ ॥ गुणान्धारयितुंशक्तास्ततःस्रक्ष्यथवैप्रजाः ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ इत्थंशिवोदितादेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ६५ ॥ तथाकृत्वाचविधि

१ ब्रह्मिदम्–इ० ५.० । २ अर्हसि–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नाहमहमिकयातदा ॥ अन्योन्यबोधनाशक्ताःप्रणम्यशिवमूचिरे ॥ ६६ ॥ कंगुणंधारयेत्कोवाशिवःप्राहसुतानथ ॥ कर्मशक्तितथाज्ञानंमुखरेणैवनश्य
ति ॥ ६७ ॥ अल्पायुर्दृश्यतेब्रह्मामनुभिश्वास्यजीवितम् ॥ योहंब्रह्मांडमालाभिर्भूषितोब्रह्मगोपनम् ॥ ६८ ॥ रजोगुणमवष्टभ्यनचजानासिमांतदा ॥
ब्रह्माधिकवलोविष्णुरायुपिब्रह्मणोधिकः ॥ ६९ ॥ ब्रह्मांडमालाभरणेमहेशस्यममैवतु ॥ चतुर्निःश्वासमात्रेणविष्णोरायुरुदाहृतम् ॥ ७० ॥ ब्रह्मणोधि
कसत्वत्वात्सत्वमालंबतांहरिः ॥ जानातिसर्वकालंमांकचिदेवनविस्मरेत् ॥ ७१ ॥ सात्विकैकैवपूजास्यराजसीतामसीनितु ॥ शांतंशिवंसत्वगुणंरंजवक्रा
वमानतः ॥ ७२ ॥ नमोनीलंतथाचैवगुणंशंभुस्तथाभजत् ॥ सत्वंरजस्तमश्चापिदधारचपुराकिल ॥ ७३ ॥ अतोस्यत्रिविधापूजाशंकरस्यविधीयते ॥
रजश्चतमसायुक्तंदारुणंपरिकीर्तितम् ॥ ७४ ॥ दारुणापिततःपूजाशंकरेगतिदामता ॥ रजश्चतमसायुक्तमलंशास्त्रप्रवर्तकम् ॥ ७५ ॥ विच्छिन्नापिततः
पूजाशंकरेफलदामता ॥ तमश्चसत्वसंयुक्तंमिश्रकंचप्रवर्तकम् ॥७६॥ मिश्रपूजाविफलदाशंकरेलोकशंकरे॥ यादृशंतादृशंवापिनियमेनार्चनंविभोः॥७७॥
शंकरस्याशुफलदंयादृशस्यापिदेहिनः ॥ शंभुरुवाच ॥ एतत्संक्षेपतःप्रोक्तंविधानंभस्मनोऽनघ ॥७८॥ वक्तृश्रोतृजनानांचसमस्ताघविनाशनम् ॥७९॥
इतिश्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेभस्मोत्पत्तिविधानंनामाष्टोत्तरशततमोध्यायः ॥ १०८ ॥ छ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ अत्रतेकीर्तयिष्यामिक
थांपापप्रणाशिनीम् ॥ श्रुत्वायांप्रापधर्मात्माशिवभक्तिमनुत्तमाम्॥१॥इक्ष्वाकुर्नामविप्रेंद्रोमहाविद्योमहामतिः॥बहुशास्त्रप्रवीणश्चनीतिशास्त्रविशारदः॥२॥
नयष्टानचदाताचनदेवानांचपूजकः ॥ नचाध्यापयितावेदंनव्याख्याताश्रुतस्यच ॥ ३ ॥ नपुराणेतिहासानांश्रुतीनामागमस्यवा ॥ यत्नाद्वोक्तातथादे
हसंस्कारैकप्रवर्तकः॥४॥तादृशस्यद्विजस्याथसमालक्ष्यायुरत्यगात्॥लक्षांतरेतथैकस्मिन्वत्सरेमासिपंचमे ॥५॥ तृतीयदिवसेरात्र्यांपुराणंश्रुतवानिदम् ॥
स्वसंपादितवित्तस्ययेनदानंनवैकृतम्॥६॥दिनेदिनेभुज्यमानंनिःसारंस्यात्क्रमेणहि॥वर्षाण्येवचतावंतिनरकेपच्यतेध्रुवम् ॥ ७ ॥ कृमियोनिसहस्रंचअनुभू
यततःपरम्॥दरिद्रोव्याधितोऽबंधुर्दुष्टभार्योबहुप्रजः॥८॥दिनेदिनेभिक्षितेनयाचितेनचजीवनम्॥यन्नक्कापिचबीजानांमन्नानामथमार्गणात् ॥९॥ लब्धेनजीव
नंकर्मभृत्यानामथजीवनम् ॥ मध्येश्रोत्रविहीनश्चनेत्रहीनःस्खलन्मलः ॥ १० ॥ एवंपुराणंश्रुत्वासाविक्ष्वाकुर्भृशदुःखितः ॥ मनसाचिंतयच्चेदंस्मारंस्मारं
द्विजाधमः ॥ ११ ॥ रूपपुष्पैर्मोहिष्मयीदुर्गापिफलवर्जिता ॥ तथापुराणरहिताविद्यानोगतिदर्शनी ॥ १२ ॥ बहुशास्त्रंसमभ्यस्यबहुवेदान्सविस्तरान् ॥ ॥१४७॥
पुंसोश्रुतपुराणस्यसम्यग्यातिनदर्शनम् ॥ १३ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एवंचिंतयतस्तस्यअकालमरणंत्वभूत् ॥ यमलोकंगतश्चाथयमेनपरि

१ रजवत्तानुमानतः–इ० पा० । २ पुराध्यासात्–इ०, पुराह्यासीत्–इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भाषितः ॥ १४ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ अनेकपापयुक्तोसिपुण्यंनैवमहत्तव ॥ नवेदाध्यापनात्प्राप्तंपापंचविदितंतव ॥१५॥ कोटिवर्षाणिनरकेतवस्थिति
रितिद्विज ॥ आयुरस्तिततवात्यल्पंगम्यतांपौर्विकींतनुम् ॥ १६ ॥ कुरुपुण्यंहितंदानंदेवतापूजनंजपम् ॥ सांगमध्यापनंविप्रभोजनंभस्मधारणम् ॥ १७ ॥
भजविश्वेश्वरंदेवंदेवदेवमुमापतिम् ॥ तस्यप्रयत्नमात्रेणममलोकंनगच्छसि ॥ १८ ॥ यत्किंचित्प्रत्यहंपापिन्पुराणंशृणुसादरम् ॥ ततस्तच्छ्रवणादेवनेक्ष
सेममयातनाः ॥ १९ ॥ यमस्यवचनंश्रुत्वाब्राह्मणःस्वांययौतनुम् ॥ अथेशपूजनकृतेयत्नमास्थायसद्विजः ॥ २० ॥ अगमन्मुनिवर्यंतुजाबालिंशिवपूजक
म् ॥ तपःस्वाध्यायसंपन्नंश्रुतिस्मृतिविवेचकम् ॥ २१ ॥ पुराणतत्त्ववेत्तारंलक्षशिष्यसमावृतम् ॥ जराशिथिलसर्वांगंवेदवेदांगपारगम् ॥ २२ ॥
द्रष्टुकामोययौशैलंमंदरंचारुकंदरम् ॥ नानाविहंगसंपूर्णंनानापुष्पलतावृतम् ॥ २३ ॥ सर्वर्तुकुसुमोपेतंनानागंधोपशोभितम् ॥ किन्नराणांचमिथुनैर्गीत
पूर्णमहागुहम् ॥ २४ ॥ अनेकरूपलावण्यवनितेषितपादपम् ॥ लंबमानविचित्राभिस्ताभिःशोभितपादपम् ॥ २५ ॥ रतिश्रमप्रसुप्तानांबोधनादित
षट्पदम् ॥ कूजंतिचपिकाःकामंवियुक्तानांयुजेकिल ॥ २६ ॥ नानामुनिगणाकीर्णंप्रशांतमृगचारिणम् ॥ अप्सरोगणसंकीर्णंगंधर्वगणसेवितम् ॥ २७ ॥
नानासिद्धमुखोद्भूतगीतपूर्णवनांतरम् ॥ विचित्रफलसंपूर्णंनानादेवालयान्वितम् ॥ २८ ॥ प्रासादशतसंबाधंनानागृहसमन्वितम् ॥ सिंहाननैर्गजमुखैरु
लूकवदनैरथ ॥ २९ ॥ अमुखैर्विमुखैरुग्रैरर्द्धवक्त्रैर्मृगीमुखैः ॥ रुरुजंतुकगोधाहिवानरर्क्षमुखैरपि ॥३०॥ व्याघ्रवृश्चिकभल्लूकश्वानगर्दभतुंडकैः ॥ समस्तजी
ववदनसदृशास्यैर्गणेश्वरैः ॥ वल्लीमुखैर्वृक्षमुखैःशिलावक्त्रैरयोमुखैः ॥ ३१ ॥ शंखमुक्तादिजलजवदनैरुपशोभितम् ॥ अधिकांगैरनंगैश्चजटिलैःशिखिमुं
डितैः ॥ ३२ ॥ पत्रिवक्त्रैर्द्विपद्वक्त्रैस्त्रिविग्रहमुखैरपि ॥ घंटास्यैःशूर्पवदनकर्णपादमुखैरपि ॥ ३३ ॥ घंटामुखैर्वेणुमुखैःकिंकिणीवदनैरपि ॥ यादृग्वस्तुज
गत्यस्तितादृशास्यैरयोमुखैः ॥ ३४ ॥ कैश्चिन्निभृतकंदर्परूपलावण्यकोमलैः ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशैश्चंद्रकोटिसमप्रभैः ॥ ३५ ॥ नानावर्णैर्विश्वमुखैर्विश्व
रूपैश्चतुर्मुखैः ॥ द्विमुखैःपंचवक्त्रैश्चत्रिमुखैःषण्मुखैरपि ॥ ३६ ॥ एकानेकमुखैःशांतैःसर्वदासुखिभिर्युतम् ॥ नानाभोगसमृद्धैश्चरतिकामसमैरपि ॥३७॥
लक्ष्मीनारायणमुखैरुमेशसमविग्रहैः ॥ नानारूपधरैश्चान्यैःसेवितंमंदराचलम् ॥३८॥ धेनवोयत्रवेदाश्चमीमांसावत्ससंयुताः ॥ धर्मादयःसवर्ष्माणःपुराणानि
चकर्मणा ॥३९॥ स्मृतीतिहासजातानिआगमाश्चशरीरिणः ॥ स्थिताश्चमंदरेयत्रसशैलःपापनाशनः ॥४०॥ तस्यमध्येमहापुण्यंपुरंपरमशोभितम् ॥ वापी
तडागोपवनप्रासादशतशोभितम् ॥४१॥ सप्तप्राकारपरिखंरत्नाट्टालकसंयुतम् ॥ गोपुरैर्नवभिर्युक्तंविचित्रगृहसंयुतम् ॥४२॥ यस्यचाप्रतिमंतेजउष्णशीता
दिवर्जितम् ॥ तन्मध्येनगरीपुण्यातन्मध्येचसभाशुभा ॥४३॥ तस्यांभद्रासनंमध्येवेदपादविचित्रितम् ॥ सर्वोपनिषदाकृतंपादपीठंसुशोभनम् ॥४४॥ पुराणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यागमास्तस्यस्वस्तीतिशिवपादयोः ॥ तत्रासीनोमहायोगीगोक्षीरसदृशाकृतिः ॥ ४५ ॥ मंदस्मितसुचार्वास्योद्वचष्टवर्षवयाःप्रभुः ॥ दधानउरसामालां मणिरुद्राक्षकल्पिताम् ॥ ४६ ॥ बिभ्राणउपवीतंचकर्णिकारसमद्युतिः ॥ सुरत्नकुंडलोदेवःकिरीटकनकांबरः ॥ ४७ ॥ नानाभूषणसंयुक्तोनानागंधविलेपनः ॥ वामांकन्यस्तगिरिजोवीक्षमाणस्तदाननम् ॥ ४८ ॥ मुग्धांच[१]सुमुखींबालांनवयौवनशोभिताम् ॥ भूषितांचारुसर्वांगींबिभ्रतींकनकांबुजम् ॥४९॥ आलिंग्यवामेनकरेणदेवीदक्षेणतस्यामुखमुन्नमय्य ॥ स्पृष्ट्वाशिरोवामकरेणतस्यादक्षेणकुर्वंस्तिलकंचदेवः ॥ ५० ॥ भक्तिर्वीजयतेदेवंप्रणवव्यजनेनच ॥ पूजाकांतापिकुसुमैर्मालांदेवायबिभ्रती ॥ ५१ ॥ ज्ञप्तिर्विरक्तिर्वनितेबिभ्रत्यौयोगचामरे ॥ समाधिःकार्यकर्तास्यधारणायोषिदस्यच ॥ ५२ ॥ यमाश्चनियमाश्चैवकिंकरास्तस्यकीर्तिताः ॥ प्राणायामःपुरोधास्तुप्रत्याहारःसुवर्णधृक् ॥ ५३ ॥ ध्यानंचद्रविणाध्यक्षःसत्यंसेनापतिस्तथा ॥ ब्रह्मप्रभृतिकीटांताःपशवस्तत्पतिःशिवः ॥ ५४ ॥ पशूनांपालकोधर्मःस्याद[२]धर्मश्चतस्करः ॥ मायापाशेनतेबद्धामोचनीकाशिकामृतिः ॥ ५५ ॥ नानाविधाश्चप्रमदादेवदेवमुमापतिम् ॥ एतादृशमुमानाथंकोटिजंतुरनुस्मरेत् ॥ ५६ ॥ इष्टान्भोगानवाप्याथशिवलोकेमहीयते ॥ ब्रह्मविष्णुमहेंद्राद्यास्तत्पुरद्वारपालकाः ॥ ५७ ॥ लक्ष्मीसरस्वतीदेव्यौदेहल्यार्घ्यर्चनेक्षितेः ॥ नियुक्तेदेवदेवस्यदेवाश्चसुरयोषितः ॥ ५८ ॥ दास्योदेवाःसमस्ताश्चदासायस्यमहात्मनः ॥ एतादृशमहाशैलमिक्ष्वाकुःसंददर्शह ॥ ५९ ॥ मुनिंप्रणम्यजाबालिमिदमाहवचस्तदा ॥ गंतुकामोमहाशैलंशक्तोस्यस्मिन्नवामुने ॥ ६० ॥ ममायुरल्पंकथितंयमेनज्ञानिनापुरा ॥ ६१ ॥ नरकश्चबहुःप्रोक्तःकथंश्रेयोभाविष्याति ॥ ॥ जाबालिरुवाच ॥ ॥ मयापिसर्वमेतत्तेज्ञातंदिव्येनचक्षुषा ॥ ६२ ॥ आयुर्दशादिनंब्रह्मन्विद्वानापिनधर्मकृत् ॥ नतपस्तेह्यनभ्यासान्नचयोगोऽल्पकालतः ॥ ६३ ॥ नदानंद्रविणाभावादसामर्थ्यात्तथार्हणा ॥ नयज्ञोनव्रतंपूर्तंनचपुण्यमनायुषः ॥ ६४ ॥ नचाध्यापनतीर्थादिसेवाकालविरोधतः ॥ तस्मात्तत्पापनाशायप्रायश्चित्तंनविद्यते ॥ ६५ ॥ गतिप्रदंतथाधर्मंगच्छवातिष्ठवामुने ॥ ॥ इक्ष्वाकुरुवाच ॥ ॥ यावज्जीवंप्रतिज्ञायक्रियतेयोवृषोद्विज ॥ ६६ ॥ तेनपापपरीहारोभविष्यतिसुनिश्चितम् ॥ तंब्रूहियेनधर्मेणममपापंप्रणश्यति ॥६७॥ केनवापुण्ययोगेनस्वर्गतिश्चभाविष्यति ॥ शरणंभवविप्रर्षेनरकादतिबिभ्यतः ॥६८॥ सर्वधर्मफलंप्राहुःशरणागतपालनम् ॥ ॥ जाबालिरुवाच ॥ ॥ सत्यंस्वल्पेनकालेननतादृग्लभ्यतेवृषः ॥ ६९ ॥ अमृतेत्वनृतेशक्यंवक्तुंस्वप्नांतरेष्वपि ॥ रहस्यमेकंकिंचित्तुयस्यकस्यापिनोच्यते ॥ ७० ॥ ॥ इक्ष्वाकुरुवाच ॥ ॥ शरणंपालयमुनेकालोमेनिर्गमिष्याति ॥ ॥ जाबालिरुवाच ॥

१ नम्रमुखीम्–इ० पा० । २ धर्म इत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ममप्राणाधिकंविप्ररहस्यंश्रुतिचोदितम् ॥ ७१ ॥ शिवलिंगार्चनंनामब्रह्मादिभिरनुष्ठितम् ॥ समस्तपापशमनंसर्वोपद्रवनाशनम् ॥ ७२ ॥ भुक्तिमुक्ति प्रदंतस्माच्छिवपूजांसमाचर ॥ नातिक्रामेद्यदिमुनेशिवलिंगार्चनंशुभम् ॥ ७३ ॥ यःशंभुपूजांविच्छिद्यात्तेनच्छिन्नंहिमेशिरः ॥ वरंशूलविनिक्षेपोवरं शाल्मलिकर्षणम् ॥ ७४ ॥ वरंप्राणपरित्यागोनैवपूजाव्यतिक्रमः ॥ वरंवह्निप्रपतनंवरंचाधःशिरःकृतम् ॥ ७५ ॥ वरंस्वमलभुक्तिर्वानेशपूजाव्यति क्रमः ॥ अपूजयित्वाचेशानंयोहिभुंक्तेनराधमः ॥ ७६ ॥ पापानामन्नरूपाणांतस्यभोजनमुच्यते ॥ अनुच्चार्यपदंशंभोर्भुङ्क्तेयदिचखादति ॥ ७७ ॥ शिवे तिमंगलंनामयस्यवाचिप्रवर्तते ॥ भस्मीभवंतितस्याशुमहापातककोटयः ॥ ७८ ॥ शिवंप्रदक्षिणीकृत्ययोनमस्यतिमानवः ॥ भूमेःप्रदक्षिणंकृत्वायत्तत्पुण्य मवाप्नुयात् ॥ ७९ ॥ प्रदक्षिणत्रयंकृत्वानमस्कारंचपंचधा ॥ पुनःप्रदक्षिणंकृत्वानत्वामुच्येतपातकैः ॥ ८० ॥ सर्ववाद्यानियःकुर्यात्कारयेद्वाशिवाल ये॥बलेनमहतायुक्तोवेदेसेव्यत्रजायते[1] ॥ ८१ ॥ श्रावयेद्यःपुराणानिदेवदेवंत्रिलोचनम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोवसेच्छिवपुरेकृती[2] ॥ ८२ ॥ तंनित्यमादरेणे शोवक्तिवाक्यंप्रियंसदा ॥ ॥ जाबालिरुवाच ॥ ॥ एतत्संक्षेपतःप्रोक्तमीशपूजनमुत्तमम् ॥ ८३ ॥ अल्पायुश्चभवान्विप्रशिवपूजनमाचर ॥ त्रिकालंवाद्विकालंवाएककालमथापिवा ॥ ८४ ॥ याममंयामार्धमथवाशिवपूजनमाचर ॥ वानप्रस्थाश्रमोभूत्वावानप्रस्थकृताश्रयः ॥ ८५ ॥ वानप्र स्थप्रसूनैश्चप्रातःपूजयशंकरम् ॥ श्रीफलैःशतपत्रैश्चपद्मसौगंधिकैरपि ॥ ८६ ॥ नीपैर्जपाभिःपुन्नागैःकरवीरैश्चपाटलैः ॥ तुलस्याचरविदलैरपराजितया तथा ॥ ८७ ॥ अपामार्गदलैरुद्रजटादमनकेनच ॥ सर्वैरेभिःसमफलैर्बिल्वपत्रैश्चधूर्तकैः ॥ ८८ ॥ द्रोणैःशिरीषैःशक्तैश्चदूर्वयाकोरकैरपि ॥ नंद्यावर्तैरक्षतैश्च तिलमिश्रैश्चकेवलैः ॥ ८९ ॥ अन्यैरपियथाशक्तिप्रातःसंपूजयेच्छिवम् ॥ कर्णिकारैश्चसौवर्णर्दूर्वयापिशिवार्चनम् ॥ ९० ॥ मुकुलैर्नार्चयेद्देवंचंपकैर्जल जंविना ॥ जलजानांचसर्वेषांपत्राणामक्षतस्यच ॥ ९१ ॥ कुशपुष्पस्यरजतसुवर्णकृतयोरपि ॥ अन्यत्कृत्वायथायत्तुतैलपक्वंभवेन्नृप ॥ ९२ ॥ नतत्पर्यु षितंप्रोक्तमपूपादिगमिष्यति ॥ उक्षितंयत्फलायुक्तंतैलक्षाराम्लजीरकैः ॥ ९३ ॥ जलेतत्प्रोक्षितंमूलफलशाकादिकंनृप ॥ नचपर्युषितंप्रोक्तंगंगातोयंच सागरम् ॥ ९४ ॥ महानदीजलंसर्वंकेदारजलमेवच ॥ ह्रदरूपेणयत्तीर्थंकूपतीर्थेनराघव ॥ ९५ ॥ तडागवापीसरसांकूपेनापांचयद्भवेत् ॥ तत्तीर्थेतोयं सर्वंचनचपर्युषितंभवेत् ॥ ९६ ॥ नरात्रौजलमाहार्यंदिवासंपादयेज्जलम् ॥ ससैकतंतथाधार्यंनचपर्युषितंहितत् ॥ ९७ ॥ एवंविदित्वापूजांत्वंशिव लिंगेसमाचर ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एवमुक्तोथमुनिनाइक्ष्वाकुर्ब्राह्मणप्रियः ॥ ९८ ॥ शिवपूजापरोभूत्वादिनाष्टकमतिष्ठत ॥ नवमेऽथदिनेप्राप्ते

१ देवसेव्यत्र जायते–इ० पा० । २ शिववशे–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रातःकालेकृतार्चनः ॥ ९९ ॥ मरणावसरेप्राप्तेशिवपूजांविधायसः ॥ स्वान्प्राणानुपहारायतत्याजैवमहेशितुः ॥ १०० ॥ मृतंतमथविज्ञाययमदूताःसमा
गताः ॥ यमलोकप्रापकायेयत्नमास्थायतस्थिरे ॥ १०१ ॥ शैवाश्चापिसमायातादूतावह्निमुखादयः ॥ तेषामन्योन्यवादोभून्मामकोमामकस्त्व
ति ॥ १०२ ॥ अथयामःपाशपाणिःशिवदूतमथार्दयत् ॥ अथवह्निमुखःक्रुद्धोयमदूतशतंततः ॥ १०३ ॥ महाकायस्तथाभूत्वागृहीत्वाचकरेणतत् ॥
शिरांसिचतथैकेनापीड्यचिच्छेदशष्पवत् ॥ १०४ ॥ मारयित्वाततोदूतानादायेक्ष्वाकुमभ्यगात् ॥ निवेदयामासचतंवीरभद्रायधीमते ॥ १०५ ॥
सचापिशंकरायाथतंप्राहचमहेश्वरः ॥ त्वयाष्टदिनपूजैवकृताकृष्णादिनेदिने ॥ १०६ ॥ त्वमर्निदःपुरामांचर्लिगंशिश्नाग्रमित्युत ॥ तेनैवपापयोगेनशिश्न
वक्रोभविष्यसि ॥ १०७ ॥ शिश्नाग्रेविवरंचक्रंजिह्वानासादिवर्जितः ॥ पूर्वमन्नामवक्तृत्वाद्भक्ताचापिभविष्यसि ॥ १०८ ॥ अथेशवचनात्सोपितथाभूतो
भवत्क्षणात् ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुराणाख्यानमुत्तमम् ॥ १०९ ॥ विमुक्तपापबंधश्चशिवभक्तोभविष्यति ॥ सयातिचशिव
स्थानेवक्ताचापितथाभवेत् ॥ ११० ॥ यश्चवक्तिकथामेनांहरेणसदृशोभवेत् ॥ उक्त्वाकथामिमांपूर्वमधीरोनामभूमिपः ॥ १११ ॥ स्वर्गंसगतवान्राजा
कृतपापोथभार्यया ॥११२ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेविभूतिमाहात्म्येनवोत्तरशततमोऽध्यायः ॥१०९॥ छ ॥ ॥ श्रीरामउ
वाच ॥ ॥ अयमग्निशिखोनामवह्निःशिवगणश्चवै॥सकथंतादृशोभूतस्तन्मेवदनमस्तव ॥१॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ अयमासीत्पुराकश्चित्क्षत्रियःक्रोधनः
सदा ॥ नष्टभार्योनष्टसेनोनष्टराष्ट्रोतिदुःखितः॥२॥लब्ध्वालुलायद्वितयंकृषिंचक्रेसहात्मजैः ॥ ऋणेनमहतायुक्तःपुनश्चातीवदुःखितः ॥ ३ ॥ पुनश्चदुःखितो
राजासर्पेणसुतनाशनात्॥तथाभूतोमहीपालस्तत्याजकृषिमप्युत॥४॥ परित्यज्यसुतौचापित्यक्ताहारोरुरोदह॥सुतावथसमागम्यप्राहतुःपितरंत्विदम्॥५॥
किमर्थंरुद्यतेतातनष्टोनायातिरोदनात् ॥ शरीरशोषणायाथशोकस्तेऽद्यभविष्यति ॥ ६ ॥ शोकेनचक्षुषीनष्टेकंठोनष्टस्तथातव॥अनुष्ठानंतथानष्टंकिमर्थं
परितप्यसे ॥ ७ ॥ एकोनष्टोनचायातिरक्षपंचस्थितानसून् ॥ बहूनांरक्षणंपुण्यमाश्रितानांविशेषतः ॥ ८ ॥ अन्याश्रितममुंशत्रुंकथंशोचितुमर्हसि ॥
॥ ॥ पितोवाच ॥ ॥ पुत्रःशत्रुःकथंपुत्रौयुवांशत्रूतथाचमे ॥ ९ ॥ अत्यंतसुखिनंपुत्रंकथंशत्रुमभाषतम् ॥ ॥ सुतावूचतुः ॥ ॥ जायमानो
हरेद्भार्यांवर्द्धमानोहरेद्धनम् ॥ १० ॥ म्रियमाणस्तथाप्राणाञ्छत्रुत्वंकिमतःपरम् ॥ यत्सुखंचत्वयाप्रोक्तंस्पर्शनालिंगनादिभिः ॥ ११ ॥ दुःखोदर्कमि
दंराजन्सर्वमेतद्ददासिते ॥ प्रसूतिकालेपुत्रस्यभार्यानाशविचारणा ॥ १२ ॥ जीवितायामथोपत्न्यामात्मनःसुखनाशनम् ॥ योन्यशुद्धौतुजातायांसंयोगो ॥१४९॥

१ अथवा मोक्षपाणिं च-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नोपपद्यते ॥ १३ ॥ आलिंगनपरेगाढंस्तन्येनांगंपरिप्लुते ॥ तथापियदिसंयोगःशिशुरोदनतास्त्रियाः ॥ १४ ॥ दृढंशिशुगतंचित्तंततोवैरस्यमेवच ॥ अथ
चेत्पातितोडिंभोमध्येमैथुनमुद्गतिः ॥ १५ ॥ रतिमध्येतुविच्छेदेदुःखंकिंचिदसान्निभम् ॥ सर्वकालेपरिमितेकदाचिद्रतिसंभवः ॥ १६ ॥ तत्कालेभोजनंना
स्तिस्वापोनास्तिचभार्यया ॥ शिशूनांरक्षणेदुःखंव्याधितर्षग्रहादिभिः ॥ १७॥ तन्मतंयत्सुखंचित्रंयथांकारोहणंपितुः ॥ आलिंगनकृतंतातचुंबनादिकृतं
तथा ॥ १८ ॥ अत्यन्तमधुरोक्त्यादियत्सुखानिनरेश्वर ॥ रतिमध्येविरामस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ १९ ॥ अन्यान्यपिचदुःखानिसंतिपुत्रेसहस्रशः ॥
अनेनत्वंकिंक्रियसेइहामुत्रविरोधिना ॥ २० ॥ त्यजशोकमिदंतस्मादावांपुत्रौस्थिताविह ॥ ॥ श्रीराजोवाच ॥ ॥ त्यजामिशोकंदुर्वारंसर्वकार्यविरो
धिनम् ॥२१॥ आत्मनश्चहितंकार्यमिहामुत्रसुतौमम॥ पुरोधसंतुगच्छामिमम पूर्वंमहागुरुम् ॥२२॥ वसिष्ठंमुनिवर्यंचसदास्यातिगतिंमम ॥ एवमुक्त्वागतो
विप्रंवाराणस्यांस्थितंगुरुम् ॥२३॥ दंडवत्प्रणनामाथमुनिनापरिपूजितः ॥ आलिंगितःशिरोघ्रातोदत्तासनपरिग्रहः ॥ २४ ॥ उक्तश्चागमनंकिंतेकिंकार्य्यं
करवाणिवै॥ ॥राजोवाच॥ ॥ गतिंप्रयच्छमेविप्रसंसारतरणायहि ॥२५॥ खिन्नोहंकर्मणाशश्वद्भवंतंशरणंगतः ॥ ॥ वसिष्ठउवाच॥ ॥गतिंपश्यम
हालिंगंविश्वेश्वरमितिस्थितम् ॥ २६ ॥ एनंपूजयराजेंद्रदेवदेवंपिनाकिनम् ॥ यमाराध्यपुराशक्तिररुंधत्याःसुतोमुनिः ॥ २७॥ रक्षसाभक्षितश्चापियमलो
कंगतोनसः ॥ किंचित्कालंगतःस्वर्गंब्रह्मलोकमगादतः ॥२८॥ ब्रह्मलोकाद्विष्णुलोकेक्रीडन्नास्तेसुतोमम॥अमुंपश्यमहाराजलुब्धकंवनचारिणम् ॥२९॥
पूजयंतंहिविश्वेशंपत्रमात्रैःस्वसंभृतैः ॥ शमीवृक्षस्यसंभूतैस्तथापूगप्रसूनकैः ॥३०॥ कदंबकुसुमैरर्ककुसुमैर्यूथिकाभवैः ॥ एतैरन्यैर्महेशानंपूजयंतंविलोकय
॥ ३१ ॥इतोर्द्धयाममात्रेणमरिष्यतितदद्भुतम् ॥ अंतकालेसमायातेलुब्धकोपिशिवायवै ॥३२॥ उपहारप्रदानायदृष्टवान्पार्श्वतोघटम् ॥ तंचूतफलसंपूर्णं
शुनोच्छिष्टंविगर्हितम् ॥ ३३ ॥ संकलिपतोपहारस्यह्यभावाल्लुब्धकस्तथा ॥ इदंजगौशुभंवाक्यंलोकानांभक्तिसूचकम् ॥ ३४ ॥ पुष्पाभावेहरिर्नें
त्रंफलाभावेगुलंरविः ॥ लिंगविस्रंसनेकंचजमदग्निऋषिस्तथा ॥ ३५ ॥ लिंगपीठविभेदेचगात्रंनिर्भिद्यदत्तवान् ॥ अन्यैर्माहेश्वरैरन्यत्साहसंपरमंकृ
तम् ॥ ३६ ॥ ममापितत्तथाकार्य्यमन्यथादोषभागहम् ॥ एतस्मिन्नंतरेकश्चिदुन्मत्तःशिवमभ्यगात् ॥ ३७ ॥ अथलुब्धकृतांपूजामाहृत्याभक्षयत्क्ष
णात् ॥ वमनंचतथाचक्रेशिवपीठेथलुब्धकः ॥ ३८ ॥ शिवापकारिणंचैनंहन्मिनोवेत्यचिंतयत् ॥ अथस्वात्मवधायैवयत्नमास्थायशंकरः ॥ ३९ ॥
उन्मत्तेनयथोद्धुक्ताशिवपूजामयाकृता ॥ लिंगप्रावरणेह्येपातदहंममदेहिनः ॥ ४० ॥ प्रावृतिस्त्वगियंत्वद्यानिर्म्मोक्त्व्यामयाद्भुतम् ॥ पूजा

१ परिप्लवते–इत्यर्थः–शवभावश्छांदसः । २ व्याधिसर्पग्रहादिभिः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विमोचनायैतत्फलहानेर्गलंत्यजेत् ॥ ४१ ॥ इत्थंसंकल्प्यसतथातीक्ष्णस्वधितिनाद्भुतम् ॥ चक्रेत्वचंदक्षपादंत्वचंच्छित्वाकटेरधः ॥ ४२ ॥ वामपा
दंतथाचक्रेकटिपर्यंतमाशुच ॥ हृष्टश्चावेपितश्चैवततऊर्ध्वमथाच्छिनत् ॥ ४३ ॥ करांसोदरहृत्कंठत्वचंनिर्भिद्यलुब्धकः ॥ मस्तकस्यत्वचंचापि
निर्विभेदप्रहृष्टवान् ॥ ४४ ॥ तयोरंतरतस्तस्माद्गात्रंनिर्भिद्यवर्तुलम् ॥ छित्त्वांगुलिंसमादायदेवायार्पितवांस्त्वचम् ॥ ४५ ॥ आरादेवतथादिव्यरूपःस्व
क्षश्चतुर्भुजः ॥ नानाभूषणसंयुक्तःस्थितोवियतिशाङ्करः ॥ ४६ ॥ अथशैवाःसमायातादूताःशतसहस्रशः ॥ विचित्रमुकुटाकाराःसर्वाभरणभूषिताः॥४७॥
त्रिशूलपाणयःसर्वेशुद्धस्फटिकसंनिभाः ॥ चतुर्भुजाःसुरूपाश्वविमानवरसंस्थिताः ॥ ४८ ॥ सर्वेसूर्यसमाःशांतारंभावत्प्रियायुताः ॥ सूनुपत्नीवलो
त्साहविलासस्त्रीशतान्विताः ॥ ४९ ॥ तेजसासूर्यसदृशाःपुष्पवृष्टिमवाकिरन् ॥ तैराहूतोलुब्धकश्चनागच्छदवदच्चतान् ॥ ५० ॥ भार्याबंधुजनोपेतोग-
च्छेहमथवानवा ॥ शैवास्तद्वचनंश्रुत्वावाक्यमेतदथोचिरे ॥ ५१ ॥ येनपुण्यंकृतंपापंतेनभोग्यंहितत्फलम् ॥ ॥ लुब्धकउवाच ॥ ॥ अशौचा
नांचसर्वेषांधर्माणामेककर्तृकम् ॥ ५२ ॥ माहेश्वराणांधर्माणांफलंचंद्विबहुष्वपि ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोवीरभद्रःशतार्भकः ॥ ५३ ॥ नानाकोटिगणो
पेतोएहिलुब्धकबंधुयुक् ॥ सर्वंत्वयोक्तंचतथासभार्योज्ञातिबंधुयुक् ॥ ५४ ॥ आरुह्येदंविमानंचशिवंगच्छाशिवंतुवः ॥ अथतद्वचनात्प्रातःशिवलो
कंविमानगः ॥ ५५ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ दृष्टवानसिसर्वंत्वमीशपूजांसमाचार ॥ विमुक्तपापबंधस्त्वंशिवलोकंगमिष्यसि ॥ ५६ ॥ यदिराज्यं
त्वयाप्राप्यमार्जयेशांगणंनृप ॥ गोमयोदकलेपंचनित्यमेवसमाचर ॥ ५७ ॥ एतावताभूमिराज्यंध्रुवंतवभविष्यति ॥ यावदायुश्चतेराज्यमंतेशिव
पदंभवेत् ॥ ५८ ॥ नैतस्मिंस्तुभवेद्राज्यसंसिद्धिरनुमृत्युतः ॥ अतोदेहांतरंप्राप्यशिवसेवाप्रभावतः ॥ ५९ ॥ भविष्यतिचतेराज्यंशिवभक्तिःस्थि
रातथा ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ अथकृत्वातथापूजांमृतःस्वर्गंगतस्ततः ॥ ६० ॥ राजजन्मपुनःप्राप्यराज्यंचक्रेशिवेरतः ॥ कदाचिदथदेवस्यगृहमभ्य
गमन्नृपः ॥ ६१ ॥ नानादीपसमोपेतंमणिभिर्नागराडिव ॥ भटानामथसंमर्दएकोदीपोपतन्नृपे ॥ ६२ ॥ तदासौकुपितोराजादीपमादायसत्वरम् ॥
देवालयपुरेरम्येन्याक्षिपत्कोपसंयुतः ॥ ६३ ॥ दग्धंदेवगृहंतेनएनश्चसमपद्यत ॥ अथतेनपुनस्तत्रदग्धंवेश्मगृहादिकम् ॥ ६४ ॥ निर्मापयामासनृ
पोमहेशानमथायजत् ॥ अथमृत्युदिनेप्राप्तेराजाराधितशंकरः ॥ ६५ ॥ भस्मस्नायीभस्मशायीजपन्रुद्रंममारह ॥ शिवलोकंगतःसोयंवीरभद्रेणभा
षितः ॥ ६६ ॥ भवत्वंगणशार्दूलोममवैपरिचारकः ॥ शाङ्करान्ममनिर्देशादानयस्वममांतिकम् ॥ ६७ ॥ शिरोहीनोभवांश्चापिज्वालावक्त्रोभविष्यति ॥ ॥१६०॥

१ वृद्धिर्बहुष्वपि-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सतूवाचमहात्मानंवीरभद्रंगणेश्वरम् ॥ ६८ ॥ चक्षुःश्रोत्रंतथाजिह्वानासिकास्यंशिरोगणः ॥ एतैर्विनाव्यवहृतिःकथंमेसंभविष्यति ॥ ६९ ॥ अभावे
शिरसःकिंवामयापापंकृतंविभो ॥ ॥ वीरभद्रउवाच ॥ ॥ त्वयैवस्वीकृतापूर्वंदेवीपरमसुंदरी ॥ ७० ॥ महेशभवनंनित्यंचातुर्वर्णकरंगकैः ॥
स्वस्तिकंसर्वतोभद्रंनंद्यावर्तादिकंशुभम् ॥ ७१ ॥ पद्ममुत्पलमांदोलपादोव्यजनचामरे ॥ त्रिशूलंशंखचक्रेचगदाधनुरथैवच ॥ ७२ ॥ त्रिशूलं
डमरुंखड्गंवृषंभृंगिरिटिंशिवम् ॥ तथाष्टपत्रंकमलमन्ययंत्रादिकंतथा ॥ ७३ ॥ कल्पयंतीप्रतिदिनंसेवतेवृषभध्वजम् ॥ कदाचिदथसावेश्यादेवसद्मन्युप
स्थिता ॥ ७४ ॥ राज्ञःकारांकिकःकश्चिद्देववेश्मसमाविशत् ॥ अथतांदृष्टवांस्तत्रसइदंवाक्यमुक्तवान् ॥ ७५ ॥ ॥ काराङ्किकउवाच ॥ ॥ एकांतसं
स्थितावेश्यायुवाहंस्थविरश्चन ॥ स्थविरंव्याधितंषंढमशक्तंधनवर्जितम् ॥ ७६ ॥ अदीर्घमेहनंदीनंपुरुषंयोषिदुत्सृजेत् ॥ अश्मश्रुलंमलच्छन्नंजडंदु
र्गंधिदूषितम् ॥ ७७ ॥ स्वल्पमव्यसनंनारीदूरतःपरिवर्ज्जयेत् ॥ तस्मान्मेदीयतांवेश्येमैथुनंजीवयाशुमाम् ॥ ७८ ॥ ॥ वेश्योवाच ॥ ॥ नियतः
सर्वजातीनामिहामुत्रसुखप्रदः ॥ पातिव्रत्यंपरोधर्म्मःस्त्रीणामितिहिशुश्रुम ॥ ७९ ॥ यदधीनायदावेश्यातदानान्येनसंगता ॥ पतिव्रतेतिविख्यातातस्मा
त्तंपरिपालयेत् ॥ ८० ॥ ॥ कारांकिकउवाच ॥ ॥ यदिचैवंमृतिःशीघ्रंभविष्यतिनसंशयः ॥ अथराजांतिकंगत्वाराजानमिदमुक्तवान् ॥ ८१ ॥
वेश्यावेश्यैवनोभार्यानेतिवक्तुंचनोचितम् ॥ इत्थंराजानमुक्त्वाथमंडंचैवारनालजम् ॥ ८२ ॥ किंचिदादायतस्यास्तुमंदिरंगतवानयम् ॥ निद्रावस
रमालोक्यप्रसृज्यचकरंततः ॥ ८३ ॥ वस्त्रस्यविवरेतत्रमंडंचिक्षेपदुष्टधीः ॥ एवंकृत्वाततोगत्वाराजानमिदमुक्तवान् ॥ ८४ ॥ राजन्निर्गत्यगत्वा
थवेश्याग्र्यांतवयोषितः ॥ उत्थापयित्वावेश्यांतांसर्वांगंद्रष्टुमर्हसि ॥ ८५ ॥ उन्मुक्तवंधमथवावसनंपश्ययत्नतः ॥ वेश्यावेश्माथगतवान्राजा
कारांकिकंवचः ॥ ८६ ॥ इदमाहसनिद्रेयंपश्येमांयामिपश्यसि ॥ सतूवाचनृपंतत्रनमेयुक्तमिदंनृप ॥ ८७ ॥ तन्मातरंवापितरंदर्शनायनियोजय ॥
तद्दृष्टौसर्वमेवेदंव्यक्तमाशुभविष्यति ॥ ८८ ॥ आनीताह्यथराज्ञातुमातावीक्षितुमुद्यता ॥ वचनात्तुनृपस्यैववस्त्रंशोधयतीवसा ॥ ८९ ॥ तत्रस्थितं
मंडमथविज्ञायांवाह्यमर्दयत् ॥ मर्दनाद्वसनंक्लिन्नंकिंतदित्याहपार्थिवः ॥ ९० ॥ नकिंचिद्देवनोकिंचिदितिवेश्याप्रसूरपि ॥ वहुवाक्येनराजाथवसनंवी
क्ष्यशंकया॥९१॥शुक्रक्लिन्नमिदंवासःप्राहैतत्पश्यतामिति ॥ अथदृष्ट्वासमीपस्थास्तथेत्यूचुर्वचोनृपम्॥९२॥राजाथस्वगृहंगत्वादंडाध्यक्षमभाषत ॥इदानी
मेववेश्यायाःशिरश्छिध्यविचारयन् ॥९३॥दर्शनीयंशिरस्तस्याघटिकाभ्यंतरेमम ॥ दंडकश्चनृपोक्त्यास्यास्तथाकृत्वाह्यदर्शयत् ॥ ९४ ॥ ॥ वीरभ
द्रउवाच ॥ ॥ एवंकृतंत्वयापूर्वंप्राप्तंचफलमद्यते॥ज्वालयैवहिवक्तात्वंश्रोताद्रष्टाचजिघ्रसि ॥ ९५ ॥ रसंजानासिमतिमानातिक्रोधीभविष्यसि ॥ ॥ शंभु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुवाच ॥ ॥ एवंज्वालामुखोजातोराजामाहेश्वरोऽक्षमी ॥९६॥ तस्मात्तुक्षमिणाभाव्यंपरत्रेहसुखेप्सुना॥यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ ९७॥
विमुक्तपापबंधश्चशिवलोकेभविष्यति ॥ ९८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेशिवपूजामाहात्म्यकथनंनामदशोत्तरशततमोऽ
ध्यायः ॥११०॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ महेशनाममाहात्म्यंपूजामाहात्म्यमेवच ॥ नमस्कारस्यमाहात्म्यंदृष्टिमाहात्म्यमेवच॥१॥जलदानस्यमाहात्म्यंधू
पदानस्यसत्तम॥दीपगंधादिदानस्यमाहात्म्यंवदमेगुरो॥२॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ एकैकनाममाहात्म्यंविस्तरान्नहिशक्यते ॥ संक्षेपेणचतेवच्मिशृणुराघव
सादरम् ॥३॥ पुरात्रेतायुगेराजाविधृतोनामवीर्यवान् ॥ मृतेपितरिबालोसौभूमिराज्येभिषेचितः ॥ ४ ॥ समानवयसःसर्वान्समीपस्थांश्चकारसः ॥ येवृद्धा
येचविद्वांसस्तेचतस्यनसंमताः ॥ ५ ॥ युवानःसंमतादुष्टाअकार्यकरणास्तथा ॥ सुरुयानयनदक्षाश्चचोरकर्मविशारदाः ॥ ६ ॥ भांडवार्तारतालास्य
निपुणास्तस्यसंमताः ॥ वशीकरणमंत्रज्ञावस्त्रौषधविदस्तथा ॥ ७ ॥ गीतनर्तनशीलाश्चधूर्त्ताद्यूतविदःप्रियाः ॥ पितृसंमतकर्तॄणांत्यागंचक्रेसपा
र्थिवः ॥ ८ ॥ विचार्यसचतैःसार्द्धंदुष्टैःकार्यमकारयत् ॥ एतादृशांस्तथाचान्यान्दुष्टान्सहयुयोजह ॥ ९ ॥ एतदुक्तिमुपालंभ्यशिष्टंसुहृदमत्यजत् ॥
उरोमुष्टिंचफेत्कारंयेकुर्युस्तस्यतेप्रियाः ॥ १० ॥ भगलक्षणतत्त्वज्ञारातितंत्रविशारदाः ॥ राजनीतिविहीनंतद्राज्यंसमभवत्तदा ॥ ११ ॥ गजाश्वरथमु
ष्ट्राजंगोमहिष्यादिकंचयत्॥तत्सर्वंनाशमापन्नमपहारायतस्ततः॥१२॥रत्नानिवसुधान्यानिनदृश्यंतेपुरेतदा॥अथभूपांतरेणासौनिर्जितःप्रपलायितः॥१३॥
महारण्यमथोगत्वागिरिदुर्गमकल्पयत् ॥ तत्रचाल्पपरीवारश्चोरवृत्तिंसमाश्रितः ॥ १४ ॥ सुवर्णवस्त्रधान्यादिरत्नगंधादिकंतथा ॥तत्रतत्रविनिर्दिश्यचोराना
यानवंचकान्॥१५॥वंधाद्यकारयत्तैस्तुद्रव्याहरणकर्मणि ॥ यदाहारोनविद्येततदाहारमकल्पयत् ॥१६॥ गोमहिष्यादिमांसेनयद्यन्नंनोपलभ्यते ॥ अश्वीय
नरमांसेनभोजनंपर्य्यकल्पयत् ॥१७॥एतादृशमभूद्वृत्तंसंध्योपासादिवर्जितम् ॥एकस्तुसचिवस्तस्यसुरापोनामराक्षसः॥१८॥नियुंक्तेसर्वकालंतमाहरप्रहरे
तिच ॥ एवंरक्षोमतेस्थित्वानानादेशगतान्नरान् ॥ १९ ॥ नृसहस्रपरीवारोह्याद्याद्यक्षपालयः ॥ स्वस्याभिमतयोषास्तुज्ञात्वाज्ञात्वासमाहरत् ॥ २० ॥
किंचित्कालंचताभुक्त्वातासांमांसमभक्षयत् ॥ एवंहत्वानरान्नारीराज्यंचक्रेसुदुःसहम् ॥ २१ ॥ एवंवर्षसहस्रंतुराज्यंकृत्वानराधमः ॥ जराशिथिलसर्वांगो
वलीपलितदूषितः ॥ २२ ॥ निर्जीवमभवत्स्थानंसमंताद्दशयोजनम् ॥ अथमृत्युदिनंप्राप्तंराज्ञस्तस्यमहात्मनः॥ २३ ॥ मृत्युकालेथसंप्राप्तेस्नातंभूमिगतं
नृपम् ॥ तस्यचानुचराःसर्वेपरिवार्योपतस्थिरे ॥ २४ ॥ सुरापःसचिवःप्राहकिंकार्यममचादिश ॥ अथराजातथाशक्तोनिर्गतायुस्तदार्दितः ॥ २५ ॥

१ विभृतः–इ० पा० । १ तत्र तत्र समाहरत्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नाभेरधस्तुक्षीणासुःकथंचिद्वाक्यमुक्तवान् ॥ त्वंसर्वकालेदैत्येंद्रप्रहरप्राहराहर ॥ २६ ॥ इत्यथोत्क्राममारासौयमदूताःसमाययुः ॥ विचित्रंबंधनेयत्नं
चक्रुस्ताडनतत्पराः ॥ २७ ॥ चूर्णिताबंधपाशाश्चहेतिदंडाश्चचूर्णिताः ॥ तद्गात्रस्पर्शमात्रेचतदद्भुतमिवाभवत् ॥ २८ ॥ अथायातःस्वयंमृत्युःपाशेनैन
मयोजयत् ॥ मृत्युपाशमपिच्छिन्नंवीक्ष्यमृत्युरचिंतयत्॥२९॥सर्वमर्त्यमृतिर्दृष्टादृष्टानैतादृशीक्वचित् ॥ इतिचिंतापरेमृत्यौज्वालावक्रःप्रतापवान्॥३०॥
वीरभद्रेणनिर्दिष्टःसहसायाच्चशूलभृत् ॥ ज्वालावक्रमथालोक्यमृत्युस्तूर्णंपलाययौ ॥ ३१ ॥ पलायमानंतंदृष्ट्वामृत्युंवह्निमुखस्तदा ॥ अरेरेचोरचोरत्वं
तिष्ठतिष्ठक्वयास्यसि ॥ ३२ ॥ एनसोमुच्यतेचोरःशूलारोपणमात्रतः ॥ एवमाभाष्यमृत्युंतंशूलप्रोतमकल्पयत् ॥ ३३ ॥ शूलंस्कंधगतंकृत्वादूता
न्संग्रथ्यरज्जुना ॥ पादशृंखलविन्यस्तानादायनृपमध्यगात् ॥ ३४ ॥ विमानवरमारोप्यगीतवाद्यसुशोभितम् ॥ वीरांतिकमथोगत्वासर्वमस्मैन्य
वेदयत् ॥ ३५ ॥ वीरभद्रोपितत्सर्वंशंकरायामितात्मने ॥ नानामुनिगणैर्देवैर्ब्रह्मविष्णुपुरःसुरैः ॥ ३६ ॥ सेव्यमानायदेवायपार्वतीसहितायच ॥ प्रणि
पत्यनिवेद्याथशूलस्थंमृत्युमेवच ॥ ३७ ॥ तूष्णींबभूवविश्वात्मावीरभद्रःप्रतापवान् ॥ ३८ ॥ अभ्याननंवीक्ष्यशिवोविगर्हयन्कथंत्वयैतद्गणसाहसंकृतम् ॥
बिभेषिमृत्योर्नकथंयमाधिकाद्वदस्वसर्वंपरमार्थतोमे ॥ ३९ ॥ प्रणम्यतंवह्निमुखोऽतिरोषोमृत्युंसमालोक्यननर्तहर्षात् ॥ उवाचचौर्यंकृतमेवमृत्युना
तदेषशूलेऽपिमयाप्ररोहितः ॥ ४० ॥ विमोचयामासशिवोपिमृत्युंदूतानशेषान्निरुजश्चकार ॥ मृत्युंसमालोक्यशिवोबभाषेमन्नाममएषांमरणेसमास्ते ॥४१॥
मच्चेतसामन्यधियांचनामहीनाक्षरंवाधिकवर्णयुक्तम् ॥ ममैवलोकंप्रददामिसत्यंह्यनेननामप्रहरेतिभाषितम् ॥ ४२ ॥ प्रशब्दमात्रंत्वधिकंहरेतिपदप्रदंवै
पदमीरयंति ॥ आरादमूंस्त्वंजपतोनमस्वमदीयवाक्यंचयमंवदस्व ॥ ४३ ॥ नतिंयतिं[1]कीर्तिंमुपास्तिमाश्रितादास्यंचकैंकर्य्यमथश्रुतिंवदाः ॥ पंचाक्ष
रोक्तिंशतरुद्रियोक्तिंशिवस्यकुर्वंतिनतेविचार्याः ॥ ४४ ॥ मन्नामरुद्राक्षविभूतिधारणोममाग्रतोयस्तुपुराणवक्ता ॥ सर्वेषुपापेष्वपितेषुसत्सुप्रशास्म्य
हंनैवयमाधिकारः ॥४५॥ येचापिपापान्वितमायिनोनराःपरान्नवस्त्रादिवधूभुजश्च ॥ वाराणसीमृत्युपराश्चयेवैश्रीशैलमर्त्याश्चनतेविचार्याः ॥ ४६ ॥ यूकाश्च
दंशाअपिमत्कुणाश्चमृगादयःकीटपिपीलिकाश्च ॥ सरीसृपावृश्चिकशूकराश्चकाशीमृताःशंकरमाप्नुवंति ॥४७॥इदंनामगृणन्ध्यायेद्योवैहृत्पद्ममंदिरे ॥ त्रि
यंबकंविरूपाक्षंसोमंसोमार्द्धभूषणम्॥४८॥त्रिनेत्रकंत्रयीनेत्रंसोमसूर्याग्निलोचनम्॥तंनमस्कृत्यदूरस्थोभवमृत्योममाज्ञया॥४९॥अथाकर्ण्यशिवप्रोक्तंमृत्यु
स्तुष्टावशंकरम् ॥ नमस्तेदेवतानाथनमस्तेदेवमूर्तये ॥ ५० ॥ सर्वज्ञायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः ॥ अथदेवोमहादेवोमृत्युंप्राहवरंवृणु ॥ ५१ ॥

१ यजिमू–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तोत्रेणानेनतुष्टोस्मिमृत्युर्वरमयाचत ॥ त्वदीयंपालयविभोमांचशंकरपापिनम् ॥ ६२ ॥ तथेत्युक्त्वामृत्युमीशोगच्छवत्सेतिचाब्रवीत् ॥ यमलोकंग
तःसोपियमायाशेषमुक्तवान् ॥६३॥ ॥शंभुरुवाच॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योयातिशंकरसन्निधिम् ॥ ६४ ॥
॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेएकादशोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १११ ॥ छ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ अथान्यदपिनिर्वच्मिप्रमदाख्यानमु
त्तमम् ॥ सुतयादेवरातस्ययत्प्राप्तंनामकीर्तनात् ॥ १ ॥ देवरातसुताबालाकलानामातिरूपिणी ॥ धनंजयसुतस्यासीद्भार्याशोणस्यधीमतः ॥ २ ॥
तावुभौनियतौनित्यंधर्म्मैकप्रवणौशुभौ ॥ लब्धवंतौनिधिमथोगंगास्नानायतौगतौ ॥ ३ ॥ प्रवाहपतितेकूलेमृत्तिकानयनायतौ ॥ कूलादादायमृच्छोघं
दृष्टवंतौमहाघटम् ॥ ४ ॥ राजतंचोर्द्ध्वपाषाणमथशोणःप्रियांवचः ॥ इदमाहकथंकार्यंकिंकर्तव्यंहिंनोहितम् ॥ ५ ॥ ॥ भार्योवाच ॥ ननारीमत
मालंब्यकिंचित्कार्यंसमाचरेत् ॥ नचनार्याचरेद्गुह्यमप्रियंवाथकिंचन ॥ ६ ॥ यदिनारीसमक्षंतुद्रविणंदृष्टिमापतेत् ॥ वंचयीततथानारीईदृशैर्वाक्यसंच
येः ॥ ७ ॥ अस्माभिर्नेहिसंप्रेक्ष्यंकिंवातत्रहितिष्ठति ॥ द्रविणंचेन्नसंप्रेक्ष्यंबाधोदर्कंभविष्यति ॥ ८ ॥ अन्याज्ञातंतुयदिचेत्कुतोज्ञानविनिश्चयः ॥ अग्रह
ष्टस्त्वदानींचेन्निभृतःकोपितिष्ठति ॥ ९ ॥ तिरोधानंनकिंचिच्चेन्मायायाकोपितिष्ठति ॥ नचेन्मायामनुष्याणांक्षेत्रपालस्तुतिष्ठति ॥ १० ॥ नहिचेद्भै
रवश्चेहतिष्ठतिब्रह्मराक्षसः ॥ नसोपिचेन्मेहाविद्याराज्ञांतत्रभविष्यति ॥ ११ ॥ नचजानातिचेद्राजाव्यवहारादिसंभवः ॥ सचेद्गूढप्रकारेणचोरबाधाभ
विष्यति ॥१२॥ अप्रमत्तस्यभवतोमहानर्थोभविष्यति ॥ प्रायेणार्थवतांनृणांभोगलिप्साप्रजायते ॥ १३ ॥ भोगाद्रोगांतरेच्छाचसर्वानुष्ठाननाशिनी ॥ जाना
तियदिनारीस्वंभावयोगगतंतथा ॥ १४ ॥ नारीस्वतंत्रतामेतिरोषाल्लब्धप्रकाशिनी ॥ रोषेविश्वासतांयातितदादोषःपुरोदितः ॥ १५ ॥ विश्वासिनिचविश्रंभः
प्रवासोवान्यचित्तता ॥ विश्रम्भाज्जायतेस्त्रीणांनानाविधविचेष्टिता ॥ १६ ॥ यंकंचित्पुरुषंदृष्ट्वायुवानंप्रीतिरापतेत् ॥ प्रीत्यासंजायतेयोगोयोगान्मैथुनसंग
तिः ॥१७॥ सततंमैथुनेजातेविश्रंभांतरमापतेत् ॥ भवतावातथापूर्वंभुक्तेदानींचभुज्यते ॥१८॥ काप्रतीच्छातवेदानींप्रीतिःकस्यामथापिवा ॥ काविदग्धासु
संस्निग्धापुरुषादन्यतश्चरेत् ॥१९॥ योब्रवीदथवाक्यंतांयदिब्रूयास्त्वमद्यमे ॥ सर्वमेवतथावच्मिनान्यथावाक्यमुच्यते ॥२०॥ इत्थंचधृष्टतांयातातथारूपां
तरेणच ॥ द्रव्यमादाययत्किंचिदनुवर्तेस्वतंत्रतः ॥ २१ ॥ समारयित्वातांद्रव्यंगृहीत्वापातयिष्यति ॥ अथपूर्वंपतिमृतौप्रविशेन्नाशुशुक्षणिम् ॥ २२ ॥
वैधव्येद्रविणंसर्वंधर्मार्थंमेभविष्यति ॥ इतिनिश्चित्यमनसावैधव्येसमुपस्थिते ॥ २३ ॥ योनिकुंडंसमासाद्यादिवावायदिवानिशि ॥ एकांतस्थानमभ्ये

१ मे हितम्–इ० पा० । २ महाबाधा–इ० पा० । ३ अथ–इ० पा० । ४ योनिकंडूम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यविवृत्यवसनंभगम् ॥ २४ ॥ इदमूचेवचोदुःखादुपस्थस्थकरासती ॥ किंत्वयावैकृतंयोनेकिंवापापमुपाश्रिता ॥ २५ ॥ शिश्नस्यवाथवापापंयत्त्वदं
तरवेशनात् ॥ यच्चकर्तृकृतंपापंमादृक्सेवाविवर्जनात् ॥ २६ ॥ अतोपिकंडूसंभूतौप्रवेशयेदथांगुलीम् ॥ विचित्रचेष्टांकृत्वातुकंडूबुद्धेरतःपरम् ॥ २७ ॥
मर्दयित्वाकराभ्यांतत्संताड्यचविवृत्यतु ॥ असकृद्धुन्वतीपादौविवृतास्यातिदुःखिता ॥ २८ ॥ खट्वाकाष्ठमथालिंग्यस्तनपीडंयथाप्रियम् ॥ अथोवि
चित्रचित्तत्वेततःप्रद्युष्टतीभवेत्॥२९॥ अथवाह्निपुरेस्थित्वाशाकंव्यवहृतंचयत्॥ आलंव्यवेश्मनिनिशिसंध्यायांविशिखासुच ॥३०॥ कृत्वान्यवेषमात्मा
नंयैःकैरप्युपभुज्यते ॥ अथवाच्यप्रभावेनशंकितायोग्यमाहरेत्॥३१॥अज्ञातंचगृहंगत्वारमयेदेवनिश्चितम् ॥ नारीसमक्षंलब्धेतुद्रविणेह्येतदिष्यते॥३२॥
तस्मान्मयापिभवतोनविचारप्रयोजनम् ॥ ॥ शोणउवाच ॥ ॥ एवमेतन्नसंदेहोगच्छत्वंतिष्ठदूरतः॥ ३३ ॥ मलमूत्रविसर्गार्थंस्थित्वागच्छाम्यतःपर
म् ॥ तस्यांगतायांशोणोपिवस्त्रखंडंत्वकल्पयत् ॥ ३४ ॥ एकैकस्मिंस्ततःखंडेत्वग्रहीद्द्रविणंबहु ॥ सैकतेत्ववरंजानुदघ्नंकृत्वाततस्ततः ॥ ३५ ॥ क्षि
प्त्वाधनंपूरयित्वाविष्ठांचक्रेततोपरि ॥ वस्त्राधारंघटंतंचप्रतिचिक्षेपकुत्रचित् ॥ ३६ ॥ सर्वमज्ञातवत्कृत्वास्नानायप्रययौमुनिः॥ तस्यभार्याततःस्नानंकृत्वा
संपूज्यपार्वतीम् ॥ ३७ ॥ गच्छेतिभर्त्रासाप्रोक्तास्ववेश्माभ्यागमत्सती ॥ एतामेकाकिनींज्ञात्वामारीचोनामराक्षसः ॥ ३८ ॥ भर्तृरूपमथास्थायकला
मेतदुवाचह ॥ ॥ मारीचउवाच ॥ ॥ सप्तगोदावरीतीरेपवित्रंपापनाशनम् ॥ ३९ ॥ द्राक्षाराममितिप्रोक्तंयत्रभीमःस्वयंस्थितः ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदोनॄ
णांस्मरणात्पापनाशनः ॥ ४० ॥ तत्रगच्छावहेशीघ्रंत्वंतुनिर्गच्छसुंदरि ॥ ॥ कलोवाच ॥ ॥ इदानीमभिषेकायप्रवृत्तोनाभिषिक्तवान् ॥ ४१ ॥
कथमेतादृशंत्वंहिपूर्वानुक्तंवदिष्यसि ॥ प्रकृतेरन्यथाभावमुत्पातंविदुरुत्तमाः ॥ ४२ ॥ ॥ मारीचउवाच ॥ ॥ भर्तुरप्रतिकूलत्वंनारीणांधर्मउच्यते॥
प्रतिकूलानुकूलावाममशीघ्रंवदस्वतत् ॥ ४३ ॥ तूष्णींभूत्वाथसासाध्वीभर्तेत्येवविचार्यतम् ॥ निर्ययौतेनसाबालावनमध्येगतासती ॥ ४४ ॥ अथमध्या
ह्नकालेसौक्रियतामाह्निकक्रियाः ॥ राक्षसोथवचःश्रुत्वानानुष्ठानस्थलंत्विह ॥ ४५ ॥ यत्रतत्रास्तिगंतव्यमितोगच्छावहेततः ॥ किंचित्प्रदेशंगत्वातुगु
हांवीक्ष्यसरस्तथा ॥४६॥ इहस्थानंहिमेस्थातुंकार्यंस्नानमथप्रिये ॥ इत्युक्त्वासरसिस्नात्वाफलाहारंप्रकल्प्यच ॥ ४७ ॥ भोजनावसरेप्राप्तेकलादध्यावुमां
शिवम् ॥ अयंधवोममनवाइतिध्यानपराभवत् ॥ ४८ ॥ अथध्यानेनतंचोरंनिश्चित्यचपतिव्रता ॥ भीतातिनम्रवदनाअश्रुपूर्णमुखीतदा ॥ ४९ ॥ कष्ट
मापतितंपापमित्युक्त्वानिपपातच ॥ रुदतींतामथोदृष्ट्वाराक्षसःपापनिश्चयः ॥ ५० ॥ धर्षितुंतामथारेभेनचैतद्धर्षणंप्रति ॥ बलात्कारमथोकर्तुंयतमाने
तुराक्षसे ॥ ५१ ॥ आजानुनाभिपर्यंतंशैलस्थानमकल्पयत् ॥ शिलासमभवद्धस्त्रंराक्षसोवीक्ष्यतामथ ॥ ५२ ॥ इत्येवंतांहानष्यामिखादयिष्याम्यतः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

परम् ॥ इत्युक्त्वाभ्रामयित्वासिंशिरइछेत्तुंप्रचक्रमे ॥५३॥ कलाहंमत्पतिर्ज्ञात्वाशापंदास्यतिमाहर ॥ इत्युक्तमात्रेवचसिशिराश्चिच्छेदराक्षसः ॥ ५४ ॥
प्राप्तायांदुर्मृतिंतस्यामथशैवाःसमागताः ॥ दूताविचित्राभरणाःसर्वायुधधराःशुभाः ॥ ५५ ॥ एतांविमानमारोप्यशिवालोकमुपागमन् ॥ तामागतांगिरि
सुताहर्षेणप्रतिपूज्यच ॥५६॥ स्वपादप्रणतांशुद्धामुमावाक्यमभाषत ॥ पातिव्रत्येनतेतुष्टाअभीष्टंप्रददामिते ॥५७॥ ॥ कलोवाच ॥ ॥ दासीभावंप्रय
च्छत्वंत्वत्पादाब्जंममप्रियम् ॥ प्रार्थ्यैःकिमन्यैर्बहुभिस्तथास्त्वितिशिवाब्रवीत् ॥ ५८ ॥ इंद्रादिवनिताभिःसापूजिताथकलानिधिः ॥ एतस्मिन्नं
तरेप्राप्तःशोणोमुनिरथोगृहम् ॥ ५९ ॥ नतत्रदृष्ट्वातांभार्यांध्यानयोगपरोभवत् ॥ रक्षोहतांमृतांप्राप्तांशिवालोकमुमांप्रति ॥ ६० ॥ उ
मादत्तवरांचापिदृष्ट्वाज्ञ्ञानचक्षुषा ॥ किंचिद्दुःखश्चिरंध्यात्वापरावृत्यमुनिस्तदा ॥ ६१ ॥ श्वशुरंगतवान्सोऽथदेवरातंमुनीश्वरः ॥ निवेद्यसर्वंस
हितोविश्वामित्रमथान्मुनिम् ॥ ६२ ॥ निवेद्यतद्वसिष्ठस्यवसिष्ठोऽप्याहतान्मुनीन् ॥ गत्वाकैलासमादौतुदृष्ट्वादेवंमहेश्वरम् ॥ ६३ ॥ अनुज्ञांशिवतोल
ब्ध्वापार्वतीमंदिरेगताः ॥ देव्यैविज्ञाप्यतत्सर्वंयथार्थंप्रवदामतत् ॥ ६४ ॥ तथेत्युक्त्वामुनिवराःकैलासंशंकरालयम् ॥ गत्वाप्रणम्यदेवेशंवीरभद्रेणपू
जिताः ॥ ६५ ॥ विज्ञापयामासुरिदंशोणभार्य्याहृतेतिच ॥ शिवःप्राहमुनींद्रांस्ताञ्ज्ञातमेवमयात्विदम् ॥ ६६ ॥ अकालमरणंत्वस्याआयुर्वर्षशतं
स्थितम् ॥ अकालमृत्युयुक्तानांपुनर्जीवनमस्तिच ॥ ६७ ॥ दशपुत्रप्रसूर्वीराख्रूपसौभाग्यवत्यपि ॥ भवद्भिरितिनिश्चित्यसमागतमिहद्विजाः ॥ ६८ ॥
यमलोकगतानांतुसर्वमेतद्विनिश्चितम् ॥ ममलोकगतानांचगतिरन्यानविद्यते ॥ ६९ ॥ अनयाकीर्तितंनामप्राणनिर्गमनेपुरा ॥ तयायमलिपिर्मृष्टाकथ
मायुष्यनिर्णयः ॥ ७० ॥ अथवागिरिजायैचनिवेदयतकृत्स्नशः ॥ अथतेपार्वतीपाददर्शनायगताद्विजाः ॥ ७१ ॥ प्रणम्यमातरंसर्वेविश्वामित्रोऽब्रवीदि
दम् ॥ दीनानाथाकृशाभार्याप्रणष्टपितृकाञ्छिशून् ॥ ७२ ॥ रक्षयित्वापुरामातरिष्टदात्वंसदाह्यभूः ॥ कलापौत्रीममैवेयंत्वामाराध्यपतिंत्वगुम् ॥ ७३ ॥
शोणंलब्धवतीमातस्त्वत्पूजायाःफलंत्विदम् ॥ तपसालभ्यतेपर्णंदानेनयदिवापिच ॥ ७४ ॥ व्रतोपवासैरथवाकलासालभ्यतेमया ॥ एतयापरिविष्टान्नं
भोक्तुमिच्छामितत्कथम् ॥७५॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ यादृशीचेष्यतेभार्य्या[3]तादृशीदीयतेमया ॥ नैनांत्यक्तुमहंशक्ताकिंवात्वंमन्यसेमुने ॥ ७६ ॥
॥ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ ॥ मातात्वमित्येवमयाअविशंकितमीरितम् ॥ शोणोमुनिरयंमातस्तवविज्ञापयिष्यति ॥ ७७ ॥ ॥ शोणउवाच ॥ ॥
तामेवभार्य्यांप्रतिमेप्रीतिरित्युक्तदासती ॥ सैवमेदीयतांभार्य्याचान्यथामरणंभवेत् ॥ ७८ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भार्यापतीसमावेवविषमौतुवि

१ शिवलोकमिति पा० । २ नष्टा यमलिपिः स्पष्टा—इ० पा० । ३ अस्मै शोणाय इति शेषः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गर्हितौ ॥ तवचासदृशीचेयंसदृशींप्रददाम्यहम् ॥ ७९ ॥ नचमन्मंदिरेप्राप्तांत्यक्ष्येदेहविवर्ज्जिताम् ॥ ॥ शोणउवाच ॥ ॥ यदिनोदीयतेचेयंभार्य्यामन्यां ममप्रियाम् ॥ ८० ॥ राज्यंमहेश्वरेभक्तिंप्रयच्छवरमुत्तमम् ॥ भविष्यत्येवमेवैतदित्युक्त्वाचाब्रवीन्मुनीन् ॥ ८१ ॥ भोक्तव्यमिहयुष्माभिर्ममास्मिन्दिवसत्रयम् ॥ प्रतींदुवारेदेवस्यमहेशस्यैवतुष्टये ॥ ८२ ॥ भोजनीयाःसदाकालमष्टौविप्रामुनीश्वराः ॥ इच्छयायत्रकुत्रापिव्रतमेतदुपक्रमेत् ॥ ८३ ॥ वत्सरेपरिपूर्णेतुमहाराजतमीश्वरम् ॥ चतुर्निष्कप्रमाणेनतदर्द्धेनैवकारयेत् ॥ ८४ ॥ श्वेतवस्त्रयुगंसूक्ष्मंचामरेव्यजनेतथा ॥ पादुकोपानहंच्छत्रंसर्वंविप्रेनियोजयेत् ॥ ८५ ॥ स्वशक्त्यादक्षिणांदत्वाब्राह्मणांश्चविसर्जयेत् ॥ एतदुद्यापनेकुर्यादादौमध्येतथासुधीः ॥ ८६ ॥ दिनेदिनेतथापूजासोमस्यपरमात्मनः ॥ ८७ ॥ तत्पुरुषस्यविद्महेमहादेवस्यधीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ ८८ ॥ इतिपूजामंत्रः ॥ स्थंडिलेपूजयेद्देवंप्रतिमायामथापिवा ॥ एकभक्तंस्वयंकुर्याद्ब्रह्मचर्यसमन्वितम् ॥ ८९ ॥ एतत्सोमव्रतंप्रोक्तंशिवतुष्टिप्रदंशुभम् ॥ यएवंकुरुतेभक्त्यानारीवापुरुषोपिवा ॥ ९० ॥ छायेवशंकरस्यासौनित्यमेवानुवर्तते ॥ अद्यसोमदिनंप्राप्तंमध्याह्नात्परतोभुजिः ॥ ९१ ॥ यूयंचसर्वेमुनयःकृतपौर्वाह्णिकक्रियाः ॥ माध्याह्निकींक्रियांकृत्वाभोक्तुमर्हथसत्तमाः ॥ ९२ ॥ मातुर्वचनमाकर्ण्यतथेत्युक्त्वानमस्यच ॥ अनुष्ठानायतेसर्वेगताभागीरथींनदीम् ॥ ९३ ॥ संगमेमध्यतोवृत्तेकृत्वामाध्याह्निकींक्रियाम् ॥ विश्वेशपूजांकृत्वाचषोडशैरुपचारकैः ॥ ९४ ॥ अथतेपार्वतीगेहंगत्वादेवींप्रणम्यच ॥ लोकमातुर्नियोगेनशालंकायनकात्मजः ॥ ९५ ॥ पादप्रक्षालनमुखानुपचारानकल्पयत् ॥ पंचगंधकमादायतान्मुनीनभ्यलेपयत् ॥ ९६ ॥ राज्यंचमहदाप्नोतियोदद्यात्पंचगंधकम् ॥ पंचबाणसमोभूत्वास्त्रीणांवल्लभतामियात् ॥ ९७ ॥ विष्णवेयोहिदद्यात्तुसोपिमारसमोभवेत् ॥ कामीत्वकामीयःकुर्यात्कैलासेपंचवत्सरान् ॥ ९८ ॥ सर्वगंधसमोपेतोभोगीचेष्टार्थसंयुतः ॥ यथेष्टवर्तनोभूत्वाततोजायेतभूमिपः ॥ ९९ ॥ कस्तूरीचंदनंचंद्रमगरुद्वितयंतथा ॥ पंचगंधंसमाख्यातंसर्वकार्येषुशोभनम् ॥ १०० ॥ विलिप्तपंचगंधेषुब्राह्मणेषुमहात्मसु ॥ आसीनेषुतदाभ्यागाद्ब्राह्मणःस्थविरःकृशः ॥ १ ॥ उन्मत्तवेषोदिग्वासाजराजर्ज्जरितस्त्वरी ॥ खल्वाटःश्वासकासीचबहुहिक्कीक्षुधान्वितः ॥ २ ॥ लालास्नुतःश्मश्रुकूर्चश्लेष्मानद्धःस्खलत्पदः ॥ व्यष्टवर्षातथानारीसर्वाभरणभूषिता ॥ ३ ॥ रूपलावण्यसंयुक्तालोकोत्कृष्टस्वरूपिणी ॥ पुरुषान्रूपसंयुक्तान्वीक्षंतीचततस्ततः ॥ ४ ॥ गायंतीत्वथनृत्यंतीतंदृष्ट्वाहसतीपतिम् ॥ प्रबाधतेवृद्धधवंशीघ्रमेहिकुशाधम ॥ ५ ॥ आलंब्यत्वत्करंवृद्धदुःखितानित्यमस्म्यहम् ॥ भूषणंवसनंप्राणंस्त्रग्विलेपनमेवच ॥ १०६ ॥ हासोगी

१ तदा–इ० पा० । २ क्षुधामम–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिस्तथापानंमंडनंशोभनंगृहम् ॥ सर्वऋतुसमृद्धिश्चकामस्यैवाभिवृद्धये ॥१०७॥ सर्वेषामेवकामानांरतिरेकाप्रयोजनम् ॥ सुखानिसर्वाण्येकत्ररतिरेकत्रच
स्थिता ॥ ८ ॥ तुलयातुलितंसर्वंरतिःशतगुणाधिका ॥ तन्मादृशीसमासाद्यभवंतंकिंकरिष्यति ॥ ९ ॥ इतिचान्यानिवाक्यानिब्रुवाणागृह्यवै
करे ॥ तदुत्तरमुवाचेदंकिंकुम्मोंभाग्यमीदृशम् ॥ ११० ॥ मामारयदुरुक्त्यात्वंमांविज्ञायाथचेदृशम् ॥ एतादृशोद्विजःप्रायात्पार्वतीमंदिरंत
दा ॥ ११ ॥ अविज्ञायैवगिरिजामिदंवचनमब्रवीत् ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ अन्नार्थिनमिहप्राप्तंविद्धिमामातिथिंमुने ॥ १२ ॥ भोजनावसरेप्राप्तंब्राह्मणान्न
हिभोजय ॥ तद्भार्यावचनंप्राहक्कमुनिर्योषिदेवहि ॥ १३ ॥ अंधस्यवचनंसर्वमेवमेतादृशंदृढम् ॥ पार्वत्युवाच ॥ प्रक्षाल्यचरणावेतमासनउपवेशय॥१४॥
जांबूनदकृतेतीवभोज्येनातर्पयद्विजम् ॥ सुरत्नचषकोपेतममृतंब्रह्मवादिनीम् ॥ १५ ॥ अरुंधतीमयाहूयपर्य्यवेषयदंबिका ॥ कलाचारुंधतीचैवअनसूया
पतिव्रता ॥ १६ ॥ परिवेषंपदार्थानांस्रग्गंधाक्षतभूषणाः ॥ अकुर्वन्नंबिकावाक्यात्षड्रसानांपृथक्पृथक् ॥१७॥ भुंजानेषुतुविप्रेषुदिग्वासाब्राह्मणाकृतिः ॥
क्षणेनबुभुजेसर्वंदातुंनोशेकुरंगनाः ॥ १८ ॥ अथसागिरिजादेवीस्वयंदातुंप्रचक्रमे ॥ यथादत्तमशेषंतुक्षणेनाश्नातिसद्विजः ॥ १९ ॥ भांडस्थितमशेषंच
भोक्तुमैच्छत्प्रियासह ॥ तथांबिकासमादायप्रादादक्षय्यमस्त्विति ॥ १२० ॥ अथवामकरेणासौभोक्तुमैच्छत्ततःसती ॥ तत्राप्यक्षय्यमेवास्तुतवान्नमिति
चार्पयत् ॥ २१ ॥ करांतरमथोत्पाद्यभोक्तुमैच्छद्द्विजोत्तमः ॥ एवंकरसहस्रंचकृत्वैच्छद्भोजनंद्विजः ॥ २२ ॥ दत्त्वादत्त्वापुनर्देवीसंतुष्टानचकोपना ॥ न
चित्तमन्यथाकर्तुंशक्यमस्याइतिद्विजः ॥ २३ ॥ प्रक्षाल्यहस्तौचरणौहस्तार्पितसुगंधवान् ॥ पार्वतींवाक्यमाहेदंतोषितोहंवरंवृणु ॥ २४ ॥ पार्व
त्युवाच ॥ ॥ ममदातुंवरंशक्तोयदित्वंब्राह्मणोत्तम ॥ वरेणममकिंकार्य्यंशंकरोमेयतःपतिः ॥२५॥ तदाहब्राह्मणोदेवींशंकरःकीदृशस्त्विति॥सदृशोऽसौत्व
यानोवात्वद्योग्योनान्यथाभवेत् ॥ २६ ॥ स्त्रीवल्लभत्वमप्येवरूपंदाक्ष्यंशुभांगना ॥ नोचेदेतादृशीभार्य्यामदधिनाकथंभवेत् ॥ २७ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥
त्वद्भार्य्यावचनंश्रुत्वातववाक्यंतथाद्विज ॥ अपलापस्त्वयंब्रह्मञ्छ्रुतंकिंवातथाविषम् ॥ २८ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ धम्मिल्लंतेकरिष्यामिममांकं
त्वंसमारुह ॥ प्रचलेद्यदितेचित्तंपातिव्रत्यंकुतस्तव ॥ २९ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ ममव्रतंद्विजश्रेष्ठशंकरांकैकरोहणम् ॥ अथतच्चित्तमाज्ञाय
भवान्याःपरमेश्वरः ॥ १३० ॥ द्व्यष्टवर्षवयाभूत्वासुस्निग्धकचबंधनः ॥ सुस्निग्धचारुनयनोगोक्षीरसमविग्रहः ॥ ३१ ॥ कोटिकंदर्पलावण्यःसर्वाभरणभू
षितः ॥ स्वपार्श्वस्थितनार्यंसेप्रसारितभुजद्वयः ॥ ३२ ॥ गायन्मंदतयासाकमुमयापटुतायथा ॥ अथतांपार्वतींशंभुःकरेणाकृष्यचस्मयन् ॥ ३३ ॥
विन्यस्यहस्तौवनिताद्वयांसेगायन्समस्ताभरणःप्रसन्नदृक् ॥ ननर्तचानंदसमृद्धगात्रोमुनींद्रगीतश्चसकालवेलम् ॥१३४॥ एतादृशंशिवंध्यात्वाजन्मकोटि ॥१६४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शतेष्वपि ॥ नदुःखंजायतेतस्यसदाहर्षश्चजायते ॥ १३९ ॥ अथस्तुतोमुनिवरैर्नारींकृत्वाहरिंततः ॥ अथसापार्वतीतुष्टादेवंप्राहपिनाकिनम् ॥ ३६ ॥
॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ किमित्येताहृशंभावमास्थायत्वमिहागतः ॥ नारींकृत्वातथाविष्णुंकिंप्रकृत्यानचागतौ ॥ ३७ ॥ शिवःप्राहव्रतेचात्रह्यतिथेर्भौ
जनंशुभम् ॥ जानेसिद्धिमथोयेषांविषादोनाभिजायते ॥ ३८ ॥ जातेविषादेतुव्रतमसम्यगितिनिश्चयः ॥ सोमवाराःसमायांतियावंतोऽब्दशतानितु ॥३९॥
तावंतिमत्पुरेदेविसर्वभोगसमन्वितः ॥ सभार्य्यपुत्रबंधुश्चवेदोक्तायुष्पजीवितः ॥ १४० ॥ पश्चाद्वाराणसींगत्वामृतोमुक्तिमवाप्स्यति ॥ ॥ शंभुरुवा
च ॥ ॥ अथदेवेस्थितेतत्रमुनयस्त्रिःप्रदक्षिणम् ॥ ४१ ॥ कृत्वापंचनमस्कारान्पुनःकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥ पुनश्चदंडवद्भूत्वाविसृष्टानिर्ययुस्ततः ॥४२॥
अथशोणःशोभितांगींभार्यामापद्यनिंदिताम् ॥ राज्यंचभारतेवर्षेधर्मेणापालयद्द्विजः ॥ ४३ ॥ मानुषानखिलान्भोगान्बुभुजेशिवभक्तिमान् ॥ नित्यंदेवा
र्चनपरोनित्यंब्राह्मणपूजकः ॥ ४४ ॥ नित्यदातानित्ययाजीनित्यश्रोतापुराणकम् ॥ मृतःसगतवांल्लोकंशंकरस्यविभोःशुभम् ॥ ४५ ॥ ॥ शंभुरु
वाच ॥ ॥ नामकीर्तनमाहात्म्यंप्रसंगात्परिकीर्तितम् ॥ शृण्वतांसर्वपापघ्नंभक्तानांचतथानृप ॥ ४६ ॥ सर्वकल्याणदंनित्यंसुभार्य्याराज्यदंशिवम् ॥
शिवभक्तिप्रदंगोप्यंयस्यकस्यापिनेरयेत्॥१४७॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेशिवनाममाहात्म्येद्वादशोत्तरशततमोऽध्यायः११२॥
॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ खेदृश्यंतेविमानस्थानानारूपधराःशुभाः ॥ सर्वकामफलोपेताःसुभार्य्याःशतयोषितः ॥१॥ सहस्रनरनारीभिःपूज्यमानाःपदेपदे॥
गायंतिविंशतिर्योषारूपलावण्यकोमलाः ॥ २ ॥ करंकवाहिनीचैकाचामरासक्तबाहवः ॥ तालवृंतद्वयंनार्य्योवीजयंतिप्रगृह्यवै ॥ ३ ॥ सचक्रेचांकमध्ये
स्याउपधानंतथापरः ॥ एकस्याःकरयोर्हस्तःस्तावकानेकसंयुतः ॥ ४ ॥ नानाविधपरीहासकृतोत्फुल्लमुखांबुजः ॥ एकैकत्रविमानेतुदृश्यतेचंद्रदीधितिः
॥ ५ ॥ स्त्रीशतेषुविमानेषुदृश्यतेईश्वरःशुभः ॥ एतेकिंपुण्यकर्तारोविष्णुमायाथवामुने ॥ ६ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एतेहिब्राह्मणाःपुण्यागृहस्थाश्रमवा
सिनः ॥ येषामेवचसग्रासोदत्तोदशरथेनते ॥ ७ ॥ तेषांतुममचित्तानांकदाचिद्भवन्मतिः ॥ यथेहसुखिनःसर्वेवयंचान्योपजीविनः ॥ ८ ॥अस्मानेवानुजी
वंतिशतशोमनुजाइह ॥ येनपुण्येनचवयंसर्वेकामानुमोदिनः ॥ ९ ॥ सुस्त्रीकृतोपचाराश्चसर्वेराज्यसुखान्विताः ॥ जरामरणहीनाश्चयुवानःसर्वदैवहि॥१०॥
विचार्यैवंद्विजाःसर्वेवसिष्ठस्याश्रमंययुः ॥ आगतानथसंपूज्यवसिष्ठोवाक्यमुक्तवान् ॥११॥ किमर्थमागतायूयंशीघ्रंब्रूतद्विजोत्तमाः॥ ॥ द्विजाऊचुः ॥ ॥ वय
मिच्छामहेसर्वेसर्वसंपत्समन्विते ॥ १२ ॥ विमानेकामगेरोढुंतत्संपादयनोगुरो ॥ तत्तेषांचिंतितंश्रुत्वावसिष्ठोवाक्यमब्रवीत् ॥ १३ ॥ पुराणंसर्वदा
विप्राःश्रोतव्यंपापनाशनम् ॥ धर्मश्चार्थश्चकामश्चमोक्षस्तत्रैवदृश्यते ॥ १४ ॥ तथेत्युक्त्वाथमुनयःपुराणकुशलंमुनिम् ॥ जग्मुरंगिरसंश्रेष्ठंसर्वशास्त्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विशारदम् ॥ १५ ॥ सर्वागमपुराणज्ञंसदासत्कर्म्मचारिणम् ॥ इदमूचुर्नमस्कृत्यवयंसफलजीविनः ॥ १६ ॥ कृतकृत्यावयंब्रह्मन्साक्षाद्दृष्टोऽसियन्मुने ॥
॥ अंगिराउवाच ॥ ॥ यत्कार्यमागतायूयंतत्कार्यंकरवाण्यहम् ॥ १७ ॥ पुराणंश्रोतुकामास्तुयूयमत्रसमागताः ॥ कीर्तयिष्येविधानंवःसमस्ताघ
विनाशनम् ॥ १८ ॥ सर्वज्ञानप्रदंदेवंतत्वविज्ञानसंभवम् ॥ शिवभक्तिप्रदंह्यद्यंविष्णुभक्तिप्रदंशुभम् ॥ १९ ॥ विचित्रस्वर्गतिप्राप्तिज्ञानदंरमणीप्रदम् ॥
नानाविधशुभज्ञानंरतितंत्रप्रकाशकम् ॥ २० ॥ भुक्तिमुक्तिप्रधानंचविविधदर्शनदीपकम् ॥ विचित्रभक्तिकथनंभक्तिसाहस्रकीर्तनम् ॥ २१ ॥ व्रतप्रति
ष्ठादानादिभस्मपूजाविधिप्रदम् ॥ पुराणंपाद्ममुदितंब्रह्मपद्मोपनिर्वृतम् ॥ २२ ॥ महेश्वरेणकथितंप्रमथाकृतिवर्णनम् ॥ एतदन्यत्रकथितंपुराणेपाद्म
एवतु ॥ २३ ॥ दिलीपेनपुरापृष्टोवसिष्ठःप्रोक्तवानिदम् ॥ तच्छृणुध्वंमुनिवराज्ञानंसर्वंभविष्यति ॥ २४ ॥ अथतद्वचनाद्विप्राःपुराणश्रवणेरताः ॥
कथंश्रोतव्यमधुनाकिंकृत्वेत्यब्रुवन्मुनिम् ॥ २५ ॥ सोऽपिसर्वंसमाचष्टश्रृणुधर्मंसनातनम् ॥ नमस्कृत्यपुराणज्ञंदद्याच्चार्वासनंततः ॥ २६ ॥ निषीदत
त्रचेत्युक्त्वागंधपुष्पैःसमर्चयेत् ॥ आत्मयोगंचतांबूलमधिकंवासमर्पयेत् ॥ २७ ॥ ब्रूहिपुण्यकथांब्रह्मन्पौराणिकीमितीरयेत् ॥ नखट्वासनमारुह्य
नोच्चासनमथापिवा ॥ २८ ॥ नीचासनोवैशृणुयाद्धर्म्मकामार्थसिद्धये ॥ शृणिवत्युक्त्वापुराणज्ञइमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ २९ ॥ नमोहरिंहरमथो
गणेशंभारतमितः ॥ इष्टदेवंनमस्कृत्वापुराणंवक्तुमर्हति ॥ ३० ॥ अर्द्धयामंप्रतिदिनंयदिवापीच्छयाभवेत् ॥ एवंपाठसमाप्तिंचश्रुत्वाकृत्यंसमाचरेत्॥३१॥
श्रोतुश्चतूष्णींमननंतूष्णींश्रवणमेववा ॥ अन्यथाभारतीक्रुद्धचेत्तत्क्रोधान्मूकताभवेत् ॥ ३२ ॥ तस्मात्पुराणश्रोताचतांबूलादिसमर्पणम् ॥ वक्तुश्चजीवि
काकार्यास्वसामर्थ्यानुसारतः ॥ ३३ ॥ पुराणप्रक्रमेदेयंसचेलोद्गमनीयकम् ॥ सूक्ष्मांवरमथोवापिवस्त्रद्वितयमर्पयेत् ॥ ३४ ॥ आसनंतुमहच्चित्रंरम्यमू
र्जस्वलंमृदु ॥ सुवर्णंवातथादद्याद्गोभूगेहादिकंतथा ॥ ३५ ॥ एतत्समस्तविप्रेंद्रादक्षिणामूर्तिनापुरा ॥ शंकरेणमुनीनांहिभाषितंचदिवौकसाम् ॥ ३६ ॥
अथतेमुनयःसर्वेतंप्रणम्यासनस्थितम् ॥ पृथक्पृथक्चतांबूलंदत्वाशुश्रूषवःस्थिताः ॥ ३७ ॥ तेनापिकथितंसर्वंपुराणंसर्वसंप्रदम् ॥ उपांताध्यायप
र्यंतंश्रुतवंतोद्विजोत्तमाः ॥ ३८ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ कामगेनविमानेनसर्वसंपत्समृद्धिना ॥ सर्वतःसुखयुक्तेनपुण्यस्थानमुपस्थितम् ॥ ३९ ॥
॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ नालंपृष्टंत्वयाराजन्नितोप्यातिशयांतरैः ॥ क्रीडमानाभविष्यंतियेनतत्पुण्यमुच्यते ॥ ४० ॥ सुधाधवलितंकृत्वाशिववेश्मस
मंततः ॥ स्त्रियोरूपविलासाढ्याःसर्वालंकारभूषिताः ॥ ४१ ॥ नानासुगीतकुशलानानानृत्यविशारदाः ॥ चतस्रोऽष्टौषडथवामर्दलध्वानिकाःस्त्रियः ॥४२॥

१ दिनसमाप्तिं च–इ० पा० । २ व्यवहारंच साधयेत्–इ० पा० । ३ उदिताध्यायपर्यंतम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वशिन्यौद्वेआवजिक्यौकोणिकाधमनेउभे ॥ लासिक्यस्तुचतस्रःस्युःसंतुष्टैकाथगायिका ॥ ४३ ॥ एकाद्वेवासुगीतज्ञेऽसुखरेहिप्रकीर्तिते ॥ कोण वाद्यकृतेद्वेतुतूष्णींभूताःषडष्टवा ॥ ४४ ॥ सर्वारूपविलासिन्यःसर्वाश्चापतितस्तनाः ॥ रतितंत्राधिकुशलास्ततएवाविशंकिताः ॥ ४५ ॥ सुसूक्ष्मवस्त्रवे पाश्चविद्युच्चंचलदृष्टयः ॥ एतादृशीभिर्योषाभिर्येननृत्यंहिकारितम् ॥ ४६ ॥ एकस्मिन्दिवसेराजन्वत्सरान्सविमानगः ॥ शतस्त्रीवीक्षितमुखोयुवा वहुभिरर्चितः ॥ ४७ ॥ आनंदपोषसंपूर्णःक्रोधेर्ष्यादिविवर्जितः ॥ पंचगंधविलिप्तांगःसचंद्राहिदलाननः ॥ ४८ ॥ सूर्योपमस्तुयोषाश्चसर्वास्तादृश नान्विताः ॥ सद्योविकसितामोदिपारिजातकृतस्रजः ॥ ४९ ॥ सर्वाविकसितारोहिरक्तसंधिकृतस्रजः ॥ धम्मिल्लेवक्षसितथाविभ्रत्यःसुस्मिताधराः ॥५०॥ चरत्येतादृशीभिस्तुनृत्यगीतानुमोदितः ॥ एवंविमानगोभूत्वाउषित्वाकालमक्षयम् ॥ ५१ ॥ पश्चाज्जायेतनृपतिरेवंकृत्वापुनस्तथा ॥ राज्यंस्वर्गफलंभु क्त्वाशिवभक्तोभविष्यति ॥ ५२ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ दिलीपायवसिष्ठोक्तंमुनीनामंगिरोब्रवीत् ॥ तेतथाकृतवंतश्चतौर्य्यत्रिकमुमापतेः ॥ ५३ ॥ श्रुत्वापुराणंपाद्मंचसमग्रंसुखिनोभवन् ॥ तएतेब्राह्मणारामविमानवरमास्थिताः ॥ ५४ ॥ दृश्यंतेखेचसुखिनःसदामुदितमानसाः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातं पुराणेषुविनिश्चितम् ॥ ५५ ॥ इतःपरंचकिंभूयःश्रोतुमिच्छसिराघव ॥ ५६ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेत्रयोदशोत्तरशतत मोध्यायः ॥११३॥ छ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ कएषदृश्यतेव्योम्निसर्वाभरणभूषितः ॥ विमानस्थोमहादीप्तमध्याह्नार्कइवापरः ॥१॥ दुःप्रेक्ष्यःसर्वमर्त्या नांतस्यांकेचारुहासिनी ॥ अपराश्रीरिवब्रह्मंस्तथापंचसुयोषितः ॥ २ ॥ गायंतिमधुरांगीतिंसुभ्रूभंगनिरीक्षणैः ॥ मंदस्मितैःकरतलशब्दास्फोटिकयात था ॥ ३ ॥ क्वचिद्वल्कृतैर्गीतैरन्योन्यकरताडनैः ॥ अन्योन्यमुखमालोक्यप्रलोभैर्गीतपूर्वकैः ॥ ४ ॥ क्रीडन्नास्तेमहायोगीपद्मकिंजल्कसन्निभः ॥ एवं चरितपुण्येनकेनवातद्वदस्वमे ॥ ५ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एषविप्रःपुरारामसर्वसंपत्समन्वितः ॥ नानाविधसुखोपेतोभार्य्यापोषणतत्परः ॥६॥ अपुत्रो दानहीनश्चदेवतार्चनवर्जितः ॥ पंचयज्ञविहीनश्चस्वाध्यायपरिवर्जितः ॥७॥ प्रातर्म्मध्याह्नसायाह्नभोजनप्रवणोऽशुचिः ॥ कदाचिदगमद्ब्रह्मंगौतमस्यमहा त्मनः ॥ ८ ॥ त्र्यंवकस्यगिरौपुण्येनानामुनिगणाश्रिते ॥ तत्रापिशोभितगृहंस्फटिकस्तंभकल्पितम् ॥ ९ ॥ अगुरुद्रवकस्तूरीचंद्रकुंकुमचर्चिता ॥ भित्तिर्यस्यचसंतानकुसुमामोदसौष्ठवम् ॥ १० ॥ कस्तूरिकापुष्परससमुत्सेचितभूतलम् ॥ सूक्ष्मसुश्वेतविविधवितानोपरिशोभितम् ॥ ११ ॥ अंग णंशोभितमहाकदलीपूगशोभितम् ॥ समीपसरसीजातमंजुकूजन्मधुव्रतम् ॥ १२ ॥ पाटीरतरुसंभूतगंधपूरितदिङ्मुखम् ॥ शिक्षागीतकृताल्हादगीत

१ सर्वास्तादृशभान्विताः–इ०, सर्वास्तादृशतान्विताः–इ० च पा० । २ रत्नकृतैर्दोषैः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूरितदिङ्मुखम्॥१३॥निदाघजनितातापनाशयंत्राविनिर्मितम्॥कदलीदलसंच्छादिपावकाकलिपतच्छदम्॥१४॥पाटीरतरुसुस्निग्धसांद्रद्वारकपाटकम् ॥ सौगंधिकमहामोदिकलिपतांतरभित्तिकम् ॥१५॥ ईशानभागसुभगरतिकलिपतवेदिकम् ॥ हाटिकाकलिपतपदंविचित्रवेदिकायुतम् ॥१६॥ सुस्निग्धनिबिडच्छायंवटमूलोपकलिपतम् ॥ प्रसूनकदलीखंडसरोभिःप्रांतशोभितम् ॥१७॥ महावटाग्रसंलग्नतुषारितपयोधरम् ॥ नाकोपवनसंपन्नविचित्रारामशोभितम् ॥१८॥ वापीकूपतडागाद्यमनेकवनशोभितम् ॥ मंदंमंदंववौवायुर्यत्रगेहेसुखप्रदः ॥१९॥ वादिन्यश्चारुसर्वांग्योवाद्यानिस्मरसंपदः ॥ वीणांवेणुंत्रिवेणुंचवादयंतिवरांगनाः ॥ २०॥ तौर्य्यत्रिककृतोनार्य्यश्चतुर्दिक्षुतथोर्द्धतः ॥ सुवर्णादिकपात्रेषुवटकाभस्मनःशुभाः ॥२१ ॥ वासिताःसर्वगंधैश्चसुधूपैरपिधूपिताः ॥ कुशग्रथितसंघाश्चअक्षमालाश्चकोटिशः ॥२२॥ कृष्णाजिनसहस्राणिबहिःप्रांतेस्थितानिच ॥ एतादृशेगृहवरेदेववंद्योमुनीश्वरः ॥२३॥ कर्पूरादींश्चसंस्थाप्यचतुर्दिक्षुमुनीश्वरः ॥ पाटीरपीठेकर्पूरसिंहासनमकलपयत् ॥ २४ ॥ सूक्ष्मंश्वेतंचसुस्निग्धमावृत्तंघनसारकैः ॥ सुगंधवासितजलैःस्नाप्यक्षीरेणशंकरम् ॥ २५ ॥ अन्यैश्चवैदिकैर्मंत्रैःस्नापयित्वासदाशिवम् ॥ दारुचंद्रोपपीठेतुवस्त्रपीठंनिधायच ॥ पात्रिकामग्रतःस्थाप्यस्थापयित्वादलेष्वमून्[1] ॥ २६ ॥ एकस्मिन्नक्षताःपात्रेअन्यस्मिन्सतिलाक्षताः ॥ पंचगंधकमेकस्मिन्नन्यस्मिन्नष्टगंधकम् ॥ २७ ॥ काश्मीरंमृगनाभिंतुकर्पूरंचंदनंतथा ॥ पात्रेष्वन्येषुविन्यस्यपूजास्थानेप्रकल्प्यच ॥ २८ ॥ नानावरणमार्गेणपूजातत्रविधीयते ॥ लिंगमध्येस्थितोदेवःपंचवक्त्रःसदाशिवः ॥ २९ ॥ तस्यप्रावरणंलिंगंशक्तिस्तस्यविधीयते॥शक्तेरावरणंविष्णुर्विष्णोरावरणंविधिः॥३०॥ब्रह्मप्रावरणंचंद्रस्तस्यसूर्यस्ततःश्रुतिः॥दिग्देवतासुतद्भूतिस्तासामावरणंदिशः॥३१॥दिशामावरणंशंभुस्तस्यचावरणंगुणाः ॥ दशप्रावरणंह्येतच्छिवलिंगार्चनंशुभम् ॥ ३२ ॥ केषांचिन्मतमेतत्स्यादथप्रावरणांतरम् ॥ विद्यावरणमाख्यातंतदुमावरणंस्मृतम् ॥ ३३ ॥ विष्णुरावरणंतस्याविष्णोश्चावरणंविधिः ॥ ब्रह्मप्रावरणंचंद्रस्तस्यभानुरथावृतिः ॥ ३४ ॥ भानोरावरणंचेशइतिषोढावृतिःस्मृता ॥ विधिंविनासमाख्यातंपंचावरणमुत्तमम् ॥ ३५ ॥ शशांकविष्णुशक्तीनामेतदावरणत्रयम् ॥ अंबिकावरणंप्रोक्तमेकावरणमुत्तमम् ॥ ३६ ॥ अथवालोकपालाःस्युरावृतिःसोमपूजने ॥ अनावरणमथवापूजनंशस्यतेशिवे ॥३७॥ पत्रिका[2]ष्टदलेष्ववस्थितद्रव्यैर्यजेच्छिवम् ॥ पत्रिकालक्षणंवक्ष्येसर्वकर्मोपयोगितम् ॥ ३८ ॥ स्वर्णेनराजतेनाथताम्रेणाथप्रकलिपतम् ॥ मुक्ताशुक्तिनिभंकुर्यात्पत्रिकाष्टदलंशुभम् ॥ ३९ ॥ पद्मपत्र[3]समानाष्टकोणाकारंप्रकलपयेत् ॥ पलमात्रंततःशस्तंनिर्वृतंविस्तृतंपदम् ॥ ४० ॥ अस्थूलमध्यमुपरिपद्माकृतिदलाष्टकम् ॥ अथवाशक्तिमार्गेणपंचपत्रंप्रकल्प

१ जलेष्वमून्-इ० पा० । २ अत्र सर्वत्र पत्रशब्दे पात्रशब्दपाठ एकस्मिन्नेव पुस्तके पा० । ३ पद्मपत्रसमानेन पत्राकारं प्रकलपयेत्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

येत् ॥ ४१ ॥ त्रिपत्रमथवाकुर्याच्छक्तिभावेमतेनच ॥ यथास्याच्छोभनंपात्रंतथाकुर्य्याद्विचक्षणः ॥ ४२ ॥ शक्त्यांतरितरुद्राक्षैःकल्पिताष्टशतैः शुभा ॥ मालोपवीतंत्रिंशत्याअष्टकेनप्रकल्पितम् ॥ ४३ ॥ प्रगंडयोरथैकैकंबद्धातुद्वेप्रकोष्ठयोः ॥ शिरस्येकाधृतातेनकंठेचपरमर्षिणा ॥ ४४ ॥ रुद्राक्षैःस्फटिकैरत्नैःकल्पिताह्यक्षमालिका ॥ व्याघ्रचर्मासनंकृत्वापद्मासनगतोमुनिः ॥ ४५ ॥ आवाहनासनंचार्घ्यंपाद्यंवाचमनीयकम् ॥ निर्वर्त्य गंगासलिलैःस्नापयामासशंकरम् ॥ ४६ ॥ अष्टगंधकसंयुक्तैःपुष्पैर्बकुलपाटलैः ॥ स्वर्णभांडास्थितैर्वस्त्रशोधितैर्वासितैर्दृढम् ॥ ४७ ॥ द्वारेताम्रकटाहश्चप्रबंधद्रोणिनाशुभम् ॥ गोशृंगेणविषाणेनगवयस्यतथाक्वचित् ॥ ४८ ॥ दक्षिणावर्तशंखेनरत्नपात्रैरथापिवा ॥ स्वर्णैर्वाराजतैर्वापिताम्रैःकांस्यैरथापिवा ॥ ४९ ॥ स्वर्णैश्चसूक्ष्मकलशैःस्नापयामासचेच्छया ॥ अथवामृण्मयैःकुर्य्यात्पद्मपत्रैरथापिवा ॥ ५० ॥ पालाशैश्चूतजंब्वाद्यैःपात्रैःसंस्नापयेद्विभुम् ॥ स्नानानामथसर्वेषांधारास्नानंविशिष्यते ॥ ५१ ॥ नमस्तेत्यादिमंत्रेणशतरुद्रियसंज्ञिना ॥ शंचेत्याद्यनुवाकेनशांतिरूपेणचेश्वरम् ॥ ५२ ॥ आवृत्यचयथाशक्तिपश्चाद्गंधादिविन्यसेत् ॥ ततश्चशोभनैःपुष्पैःपत्रैर्बिल्वैःसमर्चयेत् ॥ ५३ ॥ तुलसीमारुवदलैःकल्हारैश्चमहोत्पलैः ॥ नीलोत्पलैरुत्पलैश्चशेषैश्चकरवीरकैः ॥ ५४ ॥ कर्णिकारैःसितांभोजैरपराजितयातथा ॥ तिलाक्षतैरक्षतैश्चश्रीपत्रैस्तिलमिश्रकैः ॥ ५५ ॥ एवंमहेशमीशानंपूजयामासगौतमः ॥ कर्पूरागरुकस्तूरीसर्ज्जागरुकचंदनैः ॥ ५६ ॥ अन्यैश्चधूपयामासषोडशाथप्रदीपिकाः ॥ कर्पूरवर्त्तिसंयुक्तादीपयंत्रोपरिस्थिताः ॥ ५७ ॥ निवेदितंमहेशायअथनैवेद्यमुत्तमम् ॥ सुपक्वशालिपिष्टान्नंभक्ष्यंलेह्यंचचोष्यकम् ॥ ५८ ॥ मधुरादिसमोपेतंपंचभक्ष्यसमन्वितम् ॥ अनेकपक्वशाकाढ्यमनेकपक्वमिश्रितम् ॥ ५९ ॥ पानंविंशतिसंयुक्तंद्राक्षारंभाफलान्वितम् ॥ सूपाष्टकादिसंयुक्तंयुक्तंमूलफलादिना ॥ ६० ॥ यथासंभवसंयुक्तैरन्यैरप्युपकल्पितम् ॥ अग्रपुष्पसमोपेतंनैवेद्यंप्रददौमुनिः ॥ ६१ ॥ सौवर्णपात्रिकान्यस्तनीराजनसहस्रकम् ॥ सोपहारायदेवायदत्वाचैवनमस्यच ॥ ६२ ॥ पूगखंडानथोघृष्टान्पत्राणिक्षालितानिच ॥ अपृष्ठाग्राणिसुश्वेतच्छादयावृतिकानिच ॥ ६३ ॥ घनसारकचूर्णंचन्यस्तपत्रत्रयंशुभम् ॥ सौवर्णपात्रविन्यस्तमिदंतांबूलमीश्वरे ॥ ६४ ॥ अथप्रदक्षिणंकृत्वानमस्कारानन्नंतरम् ॥ अप्सरयोषास्ततःप्राप्तास्तंत्रीवेण्वादिधारिकाः ॥ ६५ ॥ विचित्रवाद्यवादिन्यःसंप्राप्तामुनिसन्निधिम् ॥ क्षुद्रतालयुगंगृह्यस्वयंगातुंप्रचक्रमे ॥ ६६ ॥ गौतमेगातुमुद्युक्तेतानंकुर्युरथांगनाः ॥ मंदंमंदंचवाद्यानिवादयंतितथापराः ॥ ६७ ॥ मधुरंगायतिमुनौस्वरामूर्तिभृतस्तथा ॥ प्रानृत्यंतमहेशाग्रेतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ६८ ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोभगवान्नारदोमुनिः ॥

१ पत्रम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तमागतंगौतमोपिसंपूज्यप्रणिपत्यच ॥ ६९ ॥ आहचैनंकृतार्थोस्मिनचकश्चिन्मयासमः ॥ तवागमनकृत्यंकिंकुतआगमनंतथा ॥ ७० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पातालादागतोस्मीहभुक्त्वावैबाणमंदिरे ॥ आयास्यंतिमहात्मानेगणशुक्रादयोगृहम् ॥ ७१ ॥ अथक्षणादभ्यगाच्चबाणःपरपुरंजयः ॥ विंशत्यक्षौहिणीयुक्तोगजमारुह्यसोसुरः ॥ ७२ ॥ अपरंहिगजंशुक्रःप्रह्लादोरथमुत्तमम् ॥ वृषपर्वारथवरंबलिस्तुरगमुत्तमम् ॥ ७३ ॥ आगतानथतान्सर्वानाज्ञायसतुगौतमः ॥ सशिष्योनिर्जगामाथह्यादादर्घ्यादिकंत्वरा ॥ ७४ ॥ गौतमंचापितेवीक्ष्यावरुह्यचगजादिकात् ॥ नमश्चक्रुरथोदैत्यास्तंनमस्कृत्यभार्गवम् ॥ ७५ ॥ आलिंग्यराक्षसान्सर्वान्पूजयित्वायथाविधि ॥ सेनायाःसन्निवेशंचचकारमुनिपुंगवः ॥ ७६ ॥ पादौप्रक्षाल्यशुक्रस्यजलंमूर्ध्निधृतंतथा ॥ विचित्रफलसंयुक्तंदत्तवानर्हणंमुनिः ॥ ७७ ॥ वापीतडागसरसीस्नानपूर्वकृतक्रियाः ॥ संगमेवर्तमानेतुगौतमस्याश्रमेशुभे ॥ ७८ ॥ तद्गेहंतुप्रविश्याथराक्षसास्सपुरोहिताः ॥ देवपूजाप्रपत्तिंचचक्रुःसर्वेद्विजालये ॥७९॥ सद्यःप्रकल्पितायांचवेद्यांशुक्रोयजच्छिवम् ॥ तस्यैववामभागेतुप्रह्लादोयजदच्युतम्॥८०॥ सोमंचवलिरप्येवमन्येचासुरपुंगवाः ॥ अथबाणोयजद्देवमेकमेवत्रियंबकम् ॥८१॥ शुक्रोपिभगवन्तन्तमुमानाथमपूजयत् ॥ गौतमोप्यथमध्याह्नेपूजयामासशंकरम् ॥ ८२ ॥ सर्वेशुक्लांबरधराभस्मोद्धूलितविग्रहाः ॥ सितेनभस्मनाकृत्वासर्वस्थानेत्रिपुंड्रकम् ॥ ८३ ॥ नत्वातुभार्गवंसर्वेभूतशुद्धिंप्रचक्रमुः ॥ हृत्पद्ममध्येसुषिरंतत्रैवभूतपंचकम् ॥ ८४ ॥ तेषांमध्येमहाकाशमाकाशेनिर्मलानलम् ॥ तन्मध्येचमहेशानंध्यायेद्दीप्तिमयंशुभम् ॥ ८५ ॥ अज्ञानसंयुतंभूतंशमलंसर्वसंगतम् ॥ तद्देहमाकाशदीपेप्रदहेज्ज्ञानवह्निना॥८६॥आकाशस्यावृतंचाहंदग्ध्वाकाशमथोदहेत् ॥ दग्ध्वाकाशमथोवायुमग्निभूतंतदादहेत् ॥८७॥ अब्भूतंचततोदग्ध्वापृथिवीभूतमेवच ॥ तदाश्रितान्गुणान्दग्ध्वाततोदेहंप्रदाहयेत् ॥८८॥ एवंदहित्वाभूतानिदेहीतज्ज्ञानवह्निना ॥ शिखामध्यस्थितंविष्णुमानंदरसनिर्भरम् ॥ ८९ ॥ निष्पन्नचंद्रकिरणसंकाशकिरणंशिवम् ॥ शिवांगोत्पन्नकिरणैरमृतद्रवसंयुतैः ॥ ९० ॥ सुशीतलाततोज्वालाप्रशांताचन्द्ररश्मिवत्॥प्रसारितसुधारुग्भिःसांद्रीभूतश्चसंप्लवः ॥९१॥ क्रमेणप्लावितंभूतग्रामंसंचिंतयेत्परम्॥९२॥इत्थंकृत्वाभूतशुद्धिंक्रियार्होमर्त्यःशुद्धोजायतेएवशुद्धः ॥ पूजांकर्तुंजाप्यकर्म्मापिपश्चाद्देवध्यानेब्रह्महत्यादिहानिः ॥ ९३ ॥ एवंध्यात्वाचंद्रदीप्तिप्रकाशंध्यानेनारोप्याशुलिंगेशिवस्य ॥ सदाशिवंदीपमध्येविचिंत्यपंचाक्षरेणार्चनमव्ययंतु ॥९४॥ आवाहनादीनुपचारांस्तथापिकृत्वास्नानंपूर्ववच्छंकरस्य ॥ उदुंबरंराजतंस्वर्णपीठंवस्त्रादिच्छन्नंसर्वमेवेहपीठम् ॥९५॥ अंतेकृत्वाबुद्बुदानांचवृष्टिंपीठेपीठेनागमेकंपुरस्तात् ॥ कुर्यात्पीठेचोर्ध्वकेनागयुग्मंदेवाभ्याशेदक्षिणेवामतश्च॥९६॥जपापुष्पंनागमध्ये

१ तथा–इ० पा०। २ निर्मलासनम्–इ० पा०। ३ अहमहंकारमित्यर्थः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निधायमध्येवस्त्रंद्वादशप्रातिगुण्ये ॥ सुश्वेतेनतस्यमध्येमहेशंलिंगाकारंपीठयुक्तंप्रपूज्यम् ॥ ९७ ॥ एवंकृत्वाबाणमुख्यादितीशादत्त्वादत्त्वापंचगंधाष्ट
गंधम् ॥ पुष्पैःपत्रैःश्रीतिलैरक्षतैश्चातिलोन्मिश्रैःकेवलैश्चप्रपूज्य ॥ ९८ ॥ धूपंदत्त्वाविधिवत्संप्रयुक्तंदीपंदत्त्वाचोक्तमेवोपहारम् ॥ पूजाशेषंतेसमाप्याथसर्वे
गीतंनृत्यंतत्रतत्रापिचक्रुः ॥ ९९ ॥ अथास्मिन्नंतरेगौतमस्यप्राप्तःशिष्यःशंकरात्मेतिनाम्ना ॥ १०० ॥ उन्मत्तवेशोदिग्वासाअनेकावृत्तिमाश्रितः ॥
क्वचिद्द्विजातिप्रवरःक्वचिच्चंडालसन्निभः ॥ १०१ ॥ क्वचिच्छूद्रसमोयोगीतापसःक्वचिदप्युत ॥ गर्जत्युत्पततेचैवनृत्यतिस्तौतिगायति ॥ १०२ ॥ रोदि
तिशृणुतेव्यक्तंपतत्युत्तिष्ठतिक्वचित् ॥ शिवज्ञानैकसंपन्नःपरमानंदनिर्भरः ॥१०३॥ संप्राप्तोभोज्यवेलायांगौतमस्यांतिकंययौ ॥ बुभुजेगुरुणासाकंक्वचि
दुच्छिष्टमेवच ॥ १०४ ॥ क्वचिल्लेढितितत्पात्रंतूष्णीमेवाभ्यगात्क्वचित् ॥ हस्तंगृहीत्वैवगुरोःस्वयमेवाभुनक्क्वचित् ॥ १०५ ॥ क्वचिद्गृहांतरेमूत्रंक्वचि
त्कर्दमलेपनम् ॥ सर्वदातंगुरुर्दृष्ट्वाकरमालंब्यमंदिरम्॥१०६॥प्रवेश्यस्वीयपीठेतमुपवेश्याभ्यभोजयत् ॥ स्वयंतदस्यपात्रेणबुभुजेगौतमोमुनिः॥१०७॥
तस्यचित्तंपरिज्ञातुंकदाचिदथसुंदरी ॥ अहल्याशिष्यमाहूयभुंक्ष्वेत्युक्त्वाथसाशुभा ॥ १०८ ॥ सौवर्णेभाजनेचान्नंनिधायचषकांतरे ॥ पानादिकमथोद
त्वाएकस्मिन्पावकंपुनः ॥ १०९ ॥ निधायांगारनिचयंकंटकानांचयंपरे ॥ निधायभुंक्ष्वभुंक्ष्वेतिसचापिबुभुजेमुनिः ॥ ११० ॥ यथापपौहिपानीयंतथाव
ह्निमपिद्विजः ॥ कंटकानपिभुक्त्वासयथापूर्वमतिष्ठत ॥१११॥ पुराहिमुनिकन्याभिराहूतोभोजनायच ॥ दिनेदिनेतत्प्रदत्तंलोष्ठमंबुचगोमयम् ॥११२ ॥
कर्दमंकाष्ठदंडंचभुक्त्वाप्रीत्याथहर्षितः ॥ एतादृशोमुनिरसौचंडालसदृशाकृतिः ॥११३॥ सुजीर्णोपानहौ[1]हस्तेगृहीत्वातुतथाकरे ॥ अंत्यजोचितभाषाभि
र्वृषपर्वाणमभ्यगात् ॥ ११४ ॥ वृषपर्वेशयोर्मध्येदिग्वासाःसमतिष्ठत ॥ वृषपर्वातमज्ञात्वापीडयित्वाशिरोऽच्छिनत् ॥११५॥ हतेतस्मिन्द्विजश्रेष्ठेजगदेत
च्चराचरम् ॥ अतीवकलुषमभवत्तत्रस्थामुनयस्तथा ॥११६॥ गौतमस्यमहाशोकःसंजातःसुमहात्मनः ॥ निर्ययौचक्षुषोर्वारिशोकंसंदर्शयन्निव ॥११७॥
गौतमःसर्वदैत्यानांसंनिधौवाक्यमुक्तवान् ॥ किमनेनकृतंपापंयेनाच्छिन्नमिदंशिरः ॥११८॥ ममप्राणाधिकस्येहसर्वदाशिवयोगिनः ॥ ममापिमरणंसत्यं
शि[2]ष्यरूपीयतोगुरुः॥११९॥ शैवानांधर्मयुक्तानांसर्वदाशिववर्तिनाम् ॥ मरणंयत्रदृष्टंस्यात्तत्रनोमरणंध्रुवम् ॥ १२० ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ एनंसंजीव
यिष्यामिममगोत्रंशिवप्रियम् ॥ किमसौम्रियतेब्रह्मन्पश्यमेतपसोबलम् ॥ १२१ ॥ इतिवादिनिविप्रेंद्रेगौतमोऽपिममारह ॥ तस्मिन्मृतेऽथशुक्रोऽ
पिप्राणांस्तत्यायोगतः ॥ १२२ ॥ तस्यापिहतमाज्ञायप्रह्लादा[3]द्दानवेश्वराः ॥ सर्वेमृताःक्षणेनैवतदद्भुतमिवाभवत् ॥ १२३ ॥ मृतमा

१ एका एकस्मिन्हस्ते अन्योपानदन्यस्मिन्करे—इत्यर्थसंगतिर्यथाकथंचिद्बोद्धव्या । २ शिष्यच्छद्मा—इ० पा० । ३ प्रल्हादाद्याः दानवेश्वराः इत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सीदथबलंतस्यबाणस्यधीमतः ॥ अहल्याशोकसंतप्तारुरोदोच्चैःपुनःपुनः ॥ १२४ ॥ गौतमेनमहेशस्यपूजयापूजितोविभुः ॥ वीरभद्रोमहा
योगीसर्वंदृष्ट्वाशुकोपह ॥ १२५ ॥ अहोकष्टमहोकष्टंमाहेशाबहवोमृताः ॥ शिवंविज्ञापयिष्यामितेनोक्तंकरवाण्यहम् ॥ १२६ ॥ इति
निश्चित्यगतवान्मंदराचलमव्ययम् ॥ नमस्कृत्वाविरूपाक्षमिदंसर्वमथोक्तवान् ॥ २७ ॥ ब्रह्महरीस्थितौतत्रदृष्ट्वाप्राहशिवोवचः ॥ मद्भक्तैःसाहसंकर्मकृतं
दृष्ट्वावरप्रदः ॥ २८ ॥ गत्वापश्यामहेविष्णोयुवामप्यागमिष्यथ ॥ अथेशोवृषमारुह्यवायुनाधूतचामरः ॥ १२९ ॥ नंदिकेनसुवेषेणधृतेछत्रेतिशोभने ॥
सुश्वेतहेमदंडेचनान्ययोगेधृतेविभोः ॥१३०॥ महेशानुमतिंलब्ध्वाहरिर्नागांतकेस्थितः ॥ आरक्तनीलछत्राभ्यांशुशुभेलक्ष्यकौस्तुभः ॥ ३१ ॥ शिवानु
मत्याब्रह्मापिहंसारूढोभवत्तदा ॥ इंद्रगोपप्रभाकारच्छत्राभ्यांशुशुभेविधिः ॥ ३२ ॥ इंद्रादिसर्वदेवाश्चस्वस्ववाहनसंयुताः ॥ अथतेनिर्ययुःसर्वेनानावाद्या
नुमोदिताः ॥ ३३ ॥ कोटिकोटिगणाकीर्णागौतमस्याश्रमंगताः ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानादृष्ट्वातत्परमाद्भुतम् ॥ ३४ ॥ स्वभक्तंजीवयामासवामकोणनिरीक्ष
णात् ॥ शंकरोगौतमंप्राहतुष्टोऽहंतेवरंवृणु ॥ ३५ ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ यदिप्रसन्नोदेवेशयदिदेयोवरोमम ॥ त्वल्लिंगार्चनसामर्थ्यंनित्यमस्तुमहे
श्वर ॥ ३६ ॥ वृतमेतन्मयादेवशृणुष्वैतत्रिलोचन ॥ ममशिष्योमहाभागोहेयाहेयादिवर्जितः ॥ ३७ ॥ प्रेक्षणीयंममत्वेननचपश्यतिचक्षुषा ॥ नचघ्राणेन
घ्रातव्यंनदातव्यंनचेतरत् ॥ ३८ ॥ इतिबुद्ध्वातथाकुर्वन्सहियोगीमहायशाः ॥ उन्मत्तविकृताकारःशंकरात्मेतिकीर्तितः ॥ ३९ ॥ नकश्चित्तंप्रातिद्वि
ष्यान्नचतंहिंसयेदिति ॥ एतन्मेदीयतांदेवएतेषाममृतिस्तथा ॥ १४० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आकल्पमेतेजीवंतुततोमुक्तिंभजंतुच ॥ त्वयाकृ
तमिदंवेश्मविस्तृतंविकृतंशुभम् ॥ ४१ ॥ तिष्ठामःक्षणमात्रंतुततोयास्याममंदिरम् ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ अयोग्यंप्रार्थयामीशह्यर्थीदोषंनपश्यति
॥ ४२ ॥ ब्रह्माद्यलभ्यंदेवेशदीयतांयदिरोचते ॥ अथेशोविष्णुमालोक्यगृहीत्वातुकरंहरेः ॥ ४३ ॥ [1]प्रहसन्नंबुजाभाक्षमित्युवाचसदाशिवः ॥ म्लानोदरो
सिगोविंददेयंतेभोजनंकिमु ॥ ४४ ॥ स्वयंप्रविश्ययदिवास्वयंभुंक्ष्वस्वगेहवत् ॥ गच्छवापार्वतीगेहंयाकुक्षिंपूरयिष्यति ॥ ४५ ॥ इत्युक्त्वातत्करालंबी
एकांतमगमद्विभुः ॥ आदिश्यनंदिनंदेवोद्वाराध्यक्षंयथोक्तवत्॥४६॥गौतमंसमुवाचायमुत्तरंविष्णुभाषणम् ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ संपादयान्नंसर्वेषांभो
कुकामावयंमुने ॥ ४७ ॥ इत्युक्त्वैकांतमगमद्वासुदेवेनशंकरः ॥ मृदुशय्यांसमारुह्यशयितौदेवतोत्तमौ ॥ ४८ ॥ अन्योन्यंभाषणंकृत्वाप्रोत्तस्थतुरुभा ॥१६८॥
वपि ॥ गत्वातटाकंगंभीरंस्नास्यंतौदेवसत्तमौ ॥ ४९ ॥ करांबुपानमन्योन्यंपृथक्कृत्वोभयत्रच ॥ मुनयोराक्षसाश्चैवजलक्रीडांप्रचक्रिरे ॥ १५० ॥ अथवि

१ प्रहसन्भुंक्ष्वकंजाक्ष–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्णुर्महेशश्चजलपातानिशीघ्रतः ॥ चक्रतुःशंकरःपद्मकिंजल्कांजलिनाहरेः ॥१५१॥ अवाकिरन्मुखेतस्यपद्मोत्फुल्लविलोचने ॥ नेत्रेकेशरसंपातान्न्यमील
यतकेशवः ॥ ५२ ॥ अत्रांतरेहरेःस्कंधमारुरोहमहेश्वरः ॥ हर्युत्तमांगंबाहुभ्यांगृहीत्वासंन्यमज्जयत् ॥ ५३ ॥ उन्मज्जायित्वाचपुनःपुनश्चापिपुनःपुनः ॥
पीडितःसहरिःसूक्ष्मंपातयामासशंकरम् ॥५४॥ अथपादौगृहीत्वातुआचकर्षचभ्रामयत् ॥अताडयद्धरेर्वक्षःपातयामासचाच्युतम् ॥५५॥ अथोत्थितोहरि
स्तोयमादायांजलिनाततः ॥ अवाकिरदथोशंभुमथविष्णुमथोहरः ॥ ५६ ॥ जलक्रीडैवमभवदथचर्षिगणांतरे ॥ जलक्रीडासंभ्रमेणविस्रस्तजटबं
धनाः॥ ५७ ॥ अथसंभ्रमतस्तेषामन्योन्यजटबंधनम् ॥ इतरेतरबद्धासुजटासुचमुनीश्वराः ॥ ५८ ॥ शक्तिमंतोऽशक्तिमतःआकर्षंतिचसव्य
थम् ॥ पातयंतोन्यतश्चापिक्रोशतोरुदतस्तथा ॥ १५९ ॥ एवंप्रवृत्तेतुमुलेसंभूतेतोयकर्म्मणि ॥ आकाशेनारदोहृष्टोननर्तचननादच ॥ १६० ॥
विपंचींनादयन्वाद्यंललितांगीतिमुज्जगौ ॥ सुगीत्याललितायास्तुअगायतविधादश ॥ ६१ ॥ शुश्रावगीतंमधुरंशंकरोलोकभावनः ॥ स्वयंगातु
हिललितंमंदंमंदंप्रचक्रमे ॥ ६२ ॥ स्वयंगायतिदेवेशेमिश्रामंगलकैशिकी ॥ नारदेनृत्यमानेतुगायतिस्वरभेदिनि ॥ ६३ ॥ स्वरंध्रुवंसमादा
यसर्वलक्षणसंयुतम् ॥ स्वधारामृतसंयुक्तंगानेनैवमथोजयत् ॥ ६४ ॥ वासुदेवोमर्दलंचकराभ्यामिदमाहनत् ॥ अवगाहंश्चतुर्वक्रस्तुंबुरुर्मुखरोबभौ॥६५॥
तानकागौतमाद्यास्तुतूष्णींगातुंचवायुतः ॥ गायकेमधुरंगीतंहनूमतिकपीश्वरे ॥६६॥ म्लानमम्लानमभवत्कुशाःपुष्पास्तदाभवन्॥स्वांस्वांगीतिमतःसर्वे
तिरस्कृत्यैवमूर्च्छिताः ॥ ६७ ॥ तूष्णींसर्वेसमभवन्देवर्षिगणदानवाः ॥ एकःसहनुमान्गाताश्रोतारःसर्वएवते ॥ ६८ ॥ मध्याह्नकालविततेभोज
नावसरेसति ॥ दुकूलयुगमाधत्तशृण्वन्गीतिंमहेश्वरः ॥ ६९ ॥ पीतवस्त्रद्वयंविष्णुरारक्तंचतुराननः ॥ स्वस्वाहर्ण्यथसर्वेऽपिकृत्यंकृत्वापिकालि
कम् ॥ १७० ॥ स्वंस्वंवाहनमारुह्यनिर्गताःसर्वदेवताः ॥ गानप्रियोमहेशस्तुजगादप्लवगेश्वरम् ॥ ७१ ॥ प्लवगत्वंमयाज्ञप्तोनिःशंकंवृषमारुह ॥
ममचाभिमुखोभूत्वागायस्वाशेषगायनम् ॥ ७२ ॥ अथाहकपिशार्दूलोभगवंतंमहेश्वरम् ॥ वृषभारोहसामर्थ्यंतवनान्यस्यविद्यते ॥ ७३ ॥ तववाह
नमारुह्यपातकीस्यामहंविभो ॥ मामेवारुहदेवेशविहंगःशिववाहनः ॥ ७४ ॥ तवचाभिमुखंगानंकरिष्यामिविलोकय ॥ अथेश्वरोहनूमंतमारुरोहवृषं
यथा ॥ ७५ ॥ आरूढेशंकरेदेवेहनूमान्कंधराशिरः ॥ छित्त्वात्वचंपरावृत्यमुखंगायतिपूर्ववत् ॥ ७६ ॥ शृण्वन्गीतिसुधांशंभुर्गौतमस्यगृहंगतः ॥
सर्वेचाप्यागतास्तत्रदेवर्षिगणदानवाः ॥७७॥ पूजितागौतमेनाथभाजेनावसरेसति ॥ यच्छुष्कदारुसंभूतंगृहोपकरणादिकम् ॥ ७८ ॥ प्ररूढमभवत्सर्वं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गायमानेहनूमति ॥ तस्मिन्गानेसमस्तानांचित्रदृष्टिरतिष्ठत ॥ १७९ ॥ द्विबाहुरीशस्यपदांभिवंदनःसमस्तगात्राभरणोपपन्नः ॥ प्रसन्नमूर्तिस्तरुणःसुम
ध्येविन्यस्तमूर्द्धांजलिभिःसुरैःस्तुतः ॥ १८० ॥ शिरःकराभ्यांपरिगृह्यशंकरोहनूमतःपूर्वमुखंचकार ॥ पद्मासनासीनहनूमतांजलौनिधायपादंत्वपरंमुखे
च ॥ ८१ ॥ पादांगुलीभ्यामथनासिकांविभुःस्नेहेनजग्राहचमंदमंदम् ॥ स्कंधेमुखेत्वंसतलेचकंठेवक्षःस्थलेचस्तनमध्यमेहृदि ॥ ८२ ॥ ततश्चकुक्षा
वथनाभिमंडलेततोद्वितीयंनिदधातिचांजलौ ॥ शिरोगृहीत्वावनमय्यशंकरःपस्पर्शपृष्ठंचिबुकेनसध्वनि ॥ ८३ ॥ हारंचमुक्तापरिकल्पितंशिवोहनूमतः
कंठगतंचकारह ॥ अथविष्णुर्महेशानमिदंवचनमुक्तवान् ॥ ८४ ॥ हनूमतासमोनास्तिकृत्स्नब्रह्मांडमंडले ॥ श्रुतिदेवाद्यगम्यंहिपदंतवकिलस्थि
तम् ॥ ८५ ॥ सर्वोपनिषदव्यक्तंत्वत्पदंकपिसर्वयुक् ॥ यमादिसाधनैर्योगैर्नक्षणंतेपदंस्थितम् ॥ ८६ ॥ महायोगिहृदंभोजेवलंस्वच्छंहनूमति ॥
वर्षकोटिसहस्रेषुतपःकृत्वातुदुष्करम् ॥ ८७ ॥ त्वद्रूपंनाभिजानातिकुतःपादंमुनीश्वराः ॥ अहोभाग्यंविचित्रंहिचपलोवानरोमृगः ॥ ८८ ॥
धत्तेपादयुगंचांगेयोगिहृद्यपिनक्षमम् ॥ मयावर्षसहस्रंतुसहस्राब्दंतथान्वहम् ॥ १८९ ॥ भक्त्यासंपूजितोऽपीशपादोनोदर्शितस्त्वया ॥ लोके
वादोहिसुमहाञ्छंभुर्नारायणप्रियः ॥ १९० ॥ हरिःप्रियस्तथाशंभोर्नतादृग्भाग्यमस्तिमे ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ नत्वयासदृशोमह्यं
प्रियोस्तिभगवन्हरे ॥ ९१ ॥ पार्वतीवात्वयातुल्यानचान्योविद्यतेमम ॥ अथदेवायमहतेगौतमःप्रणिपत्यच ॥ ९२ ॥ व्यज्ञापयदमेयात्मन्दे
वैहिकरुणानिधे ॥ मध्याह्नोऽयंव्यतिक्रांतोभुक्तिवेलाखिलस्यच ॥ ९३ ॥ अथाचम्यमहादेवोविष्णुनासहितोविभुः ॥ प्रविश्यगौतमगृहंभो
जनायोपचक्रमे ॥ ९४ ॥ रत्नांगुलीयैरथनूपुराभ्यांदुकूलबंधेनतडित्सुकांच्या ॥ हारैरनेकैरथकंठनिष्कयज्ञोपवीतोत्तरवाससीच ॥ ९५ ॥ वि
लंबिचंचन्मणिकुंडलेनसुपुष्पिधम्मिल्लवरेणदेवः ॥ पंचांगगंधस्यविलेपनेनबाहुंगदैःकंकणकांगुलीयकैः ॥ ९६ ॥ इत्थंविभूषितःशिवोनिविष्टउत्तमा
सनेस्वसंमुखंहरिंतथान्यवेशयद्वरासने ॥ अन्योन्यसंमुखौस्थितौहरीशौदेवसत्तमौसुवर्णभाजनान्यथोददौसचापिगौतमः ॥ ९७ ॥ त्रिंशत्प्रभेदभक्ष्यकं
सुपायसंचतुर्विधंसुपक्वपाकजातकंशतद्वयंप्रकल्पितम् ॥ अपक्वपक्वमिश्रकंशतत्रयंप्रकल्पितंशतंशतंतथासुकंदशाककंतथासुनिः ॥ ९८ ॥
शाकादिसर्पिषान्वितंददौचपंचविंशतिंसुशर्करादिकंतथासुचूनदाडिमादिकम् ॥ मोचाफलंतुगोस्तनींसुखर्जुनागरंगकंजंबूफलंप्रियालुकंविकंकतंफलं ॥१६९॥
तथा ॥ ९९ ॥ एवमादीनिचान्यानिद्रव्याण्यर्प्पयथाविधि ॥ दत्वाचापोशनंविप्रोभुंजध्वमितिचाब्रवीत् ॥ २०० ॥ भुंजानेषुचस

१ पदाभिवंधनः–इ० पा० । २ कपिस्थितम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैंषुव्यजनंसूक्ष्मवस्त्रजम् ॥ गौतमःस्वयमादायशिवविष्णूअवीजयत्॥२०१॥परिहासमथोकर्तुमियेषपरमेश्वरः॥ पश्यविष्णोहनूमंतंकथंभुंक्तेसवानरः॥२॥ वानरंपश्यतिहरौमंडकंविष्णुभाजने ॥ चिक्षेपमुनिसंघेषुपश्यत्स्वपिमहेश्वरः ॥ ३ ॥ हनूमतेदत्तवांश्चस्वोच्छिष्टंपायसादिकम् ॥ त्वदुच्छिष्टमभोज्यं तुतवैववचनाद्विभो ॥ ४ ॥ अनर्हंममनैवेद्यंपत्रंपुष्पंफलंतथा ॥ मह्यंनिवेद्यसकलंकूपएवविनिक्षिपेत् ॥५॥ अभुक्तेत्वद्वचोनूनंभुक्तेचापिकूपातव ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ बाणलिंगेस्वयंभूतेचंद्रकांतेह्यवस्थिते[1] ॥ ६ ॥ चांद्रायणसमंज्ञेयंशंभोर्नैवेद्यभक्षणम् ॥ भुक्तिवेलेपमधुनातद्वैरस्यंकथांतरात् ॥ ७ ॥ भुक्तातुकथयिष्यामिनिर्विशंकंविभुंक्ष्वतत् ॥ अथासौजलसंस्कारंकृतवान्गौतमोमुनिः ॥ ८ ॥ आरक्तसुस्निग्धसुसूक्ष्मगात्राननेकधाधौतसुशोषितांगान् ॥ तडागतोयैःकृतबीजघर्षितैर्विशोधितैस्तैःकरकानपूरयत् ॥ ९ ॥ नद्याःसैकतवेदिकांनवतरांसंच्छाद्यसूक्ष्मांबरैःशुद्धैःश्वेततरैरथोपरिघटांस्तोयेनपूर्णान्क्षिपेत् ॥ क्षिप्त्वानालकजातिमास्तपुटकंकंकोलकस्तूरिकाचूर्णंचन्दनचंद्ररश्मिविशदांमालांपुटांतंक्षिपेत् ॥ २१० ॥ यामस्यापिपुनश्चवारिवसनेनाशोध्यकुंभेक्षिपेच्चंद्रग्रंथिमथोनिधायबकुलंक्षिप्त्वातथापाटलाम् ॥ ११ ॥ शेफालीस्तबकमथोजलंचतत्रविन्यस्यप्रथमतएवतोयशुद्धिम् ॥ कृत्वाथोमृदुतरसूक्ष्मवस्त्रखंडेनावेष्टत्सृणिकमुखंचसूक्ष्मचंद्रम् ॥ १२ ॥ अनातपप्रदेशेतुनिधायकरकानथ ॥ मंदवातसमोपेतेसूक्ष्मव्यजनवीजिते ॥ १३ ॥ अथउर्वीशसलिलैःसिंचयेत्सृणिकामपि ॥ संस्कृत्वास्वायतास्तत्रनरानार्योथवानृप ॥ १४ ॥ तत्कन्यावाक्षालितांगाधौतवस्त्राश्चवासह ॥ मधुपिंगलनिर्य्यासमसांद्रमगुरुद्रवम् ॥ १५ ॥ बाहुमूलेचकंठेचविलिप्यसांद्रमेवच ॥ मस्तकेजाप्यकंन्यस्यपंचगंधविलेपनम् ॥ १६ ॥ पुष्पनद्धसुकेशास्तुताःशुभास्याःसुनिर्मलाः ॥ एवमेवोचितानार्यआत्तकुंकुमविग्रहाः ॥ १७ ॥ युवत्यश्चारुसर्वांग्योनितरांभूषणैरपि ॥ एतादृग्वनिताभिर्वानरैर्वादापयेज्जलम् ॥ १८ ॥ तेऽपिप्रदानसमयेसूक्ष्मवस्त्रालपवेष्टनम् ॥ अथवामकरेन्यस्यकरकंतत्रपश्यहि ॥ १९ ॥ दोरिकान्यस्तमुन्मुच्यततस्तोयंप्रदापयेत् ॥ एवंसत्कारयामासगौतमोभगवान्मुनिः ॥ २२० ॥ महेशादिषुसर्वेषुभुक्तवत्सुमहात्मसु ॥ प्रक्षालितांघ्रिहस्तेषुगंधोद्वर्तितपाणिषु ॥ २१ ॥ तदासनसमासीनेदेवदेवेमहेश्वरे ॥ अथनीचसमासीनादेवाःसर्षिगणास्तथा ॥ २२ ॥ मणिपात्रेषुसंवेष्टच्यपूगखंडान्सुधूपितान् ॥ अकोणवर्तुलान्स्थूलानसूक्ष्मानकृशानापि ॥ २३ ॥ श्वेतपत्राणिसंशोध्याक्षिप्त्वाकर्पूरखंडकम् ॥ चूर्णंचशंकरायाथनिवेदयति गौतमे ॥ २४ ॥ गृहाणदेवतांबूलमित्युक्तवचनेमुनौ ॥ कपेगृहाणतांबूलंप्रयच्छममखंडकान् ॥ २५ ॥ उवाचवानरोनास्तिममशुद्धिर्महेश्वर ॥ अनेक

[1] हृदिस्थिते–इ०पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

फलभुक्त्वाद्वानरस्तुशुचिःकथम् ॥ २६ ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ मद्वाक्यादखिलंशुद्धचेन्मद्वाक्यादमृतंविषम् ॥ मद्वाक्यादखिलावेदामद्वाक्या
द्देवतादयः ॥ २७ ॥ मद्वाक्याद्धर्मविज्ञानंमद्वाक्यान्मोक्षउच्यते ॥ पुराणान्यागमाश्चैवस्मृतयोममवाक्यतः ॥ २८ ॥ अतोगृहाणतांबूलंममदद्याः
सुखंडकान् ॥ हरिर्वामकरेणादात्तांबूलंपूगखंडकम् ॥ २९ ॥ ततःपत्राणिसंगृह्यततःखंडान्समर्पयत् ॥ कर्पूरमग्रतोदत्तंगृहीत्वाभक्षयच्छिवः ॥ ३३० ॥
देवेतुकृततांबूलेपार्वतीमंदराचलात् ॥ जयाविजययोर्हस्तंगृहीत्वायान्मुनेर्गृहम् ॥ ३१ ॥ देवपादौततोनत्वाविनम्रवदनाभवत् ॥ उन्नमय्यमुखंतस्या
इदमाहत्रिलोचनः ॥ ३२ ॥ त्वदर्थंदेवदेवेशिअपराधःकृतोमया ॥ यत्त्वांविहायभुक्तंहितथान्यच्छृणुसुंदरि ॥ ३३ ॥ अथस्वमंदिरेस्थाप्यदेवदेवविवर्जि
ते ॥ सर्वबंधविमुक्तेचमहदेनोमयाकृतम् ॥ ३४ ॥ क्षंतुमर्हसिदेवेशित्यक्तकोपाविलोकय ॥ नवभाषैवमुक्त्वासाअरुंधत्याहिनिर्ययौ ॥ ३५ ॥ निर्गच्छंतीं
मुनिर्ज्ञात्वादंडवत्प्रणनामच ॥ तदारभ्यमहेशायदंडप्रणतिसंस्तुतिम् ॥ ३६ ॥ कुर्यादुवाचचशिवागौतमत्वंकिमिच्छसि ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ कृत
कृत्योस्मिदेवेशियदिदेयोवरोमम ॥ ३७ ॥ मन्मंदिरेमहाभागेभोक्तुमर्हसिसांप्रतम् ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ भोक्ष्यामितवगेहेहंशंकरानुमतामु
ने ॥ ३८ ॥ गत्वेशंगौतमोविप्रोलब्धानुज्ञःपुनर्गतः ॥ भोजयामासगिरिजांदेवींचारुंधतींतथा ॥ ३९ ॥ भुक्त्वाथपार्वतीसर्वंगंधपुष्पसभूषणा ॥
सहानुचरकन्याभिःसहस्राभिर्हरंययौ ॥ २४० ॥ अथाहशंकरोदेवींगच्छगौतममंदिरम् ॥ संध्योपास्तिमहंकृत्वाआगच्छामिपुनर्गृहम् ॥ ४१ ॥ इत्युक्ता
प्रययौदेवीगौतमस्यैवमंदिरम् ॥ संध्यावंदनकामाश्चसर्वएवविनिर्गताः ॥ ४२ ॥ कृतसंध्यास्तटाकेतुमहेशाद्यास्तुकृत्स्नशः ॥ अथोत्तरमुखःशंभुर्न्यासंकृ
त्वाजजापह ॥ ४३ ॥ अथविष्णुर्महातेजामहेशमिदमब्रवीत् ॥ सर्वैर्नमस्यतेयस्तुसर्वैरेवसमर्च्यते ॥ ४४ ॥हूयतेसर्वयज्ञेषुसभवान्किंजपिष्यति ॥ रचितां
जलयःसर्वेत्वामेवैकमुपासते॥४५॥सभवान्देवदेवेशकस्मैवारचितांजलिः॥नमस्कारादिपुण्यानांफलदस्त्वंमहेश्वर ॥४६॥ तवकःफलदोवंद्यःकोवात्वत्तोधि
कोवद ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ ध्यायेनकिंचिद्वोविंदननमस्येहकिंचन ॥ ४७ ॥ नोपास्येकंचनहरेनजपिष्येहकिंचन ॥ किंतुनास्ति
कजंतूनांप्रवृत्त्यर्थमिदंमया ॥ ४८ ॥ दर्शनीयंहरेतेस्युरन्यथापापकारिणः ॥ तस्माल्लोकोपकारार्थमिदंसर्वंकृतंमया ॥ ४९ ॥ ओमित्युक्त्वाहरिरथतंन
त्वासमतिष्ठत ॥ अथतेगौतमगृहंप्राप्तादेवगणर्षयः ॥ २५० ॥ सर्वेपूजामथोचक्रुर्देवदेवेपिनाकिने ॥ देवोहनूमतासार्द्धंगायन्नास्तेरघूत्तम ॥ ५१ ॥ पञ्चाक्ष
रींमहाविद्यांसर्वएवतदाजपन् ॥ हनूमत्करमालंब्यदेव्यभ्याशंगतोहरः ॥ ५२ ॥ एकशय्यासमासीनौताबुभौदेवदंपती ॥ गायन्नास्तेसहनुमांस्तुंबुरुर्नारद

१ विनम्रमदना–इ०पा० । २ देवी–इ०पा० । ३ देवायशूलिनेसदा–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तथा ॥ ५३ ॥ नानाविधिविलासांश्चचकारपरमेश्वरः ॥ आहूयपार्वतीमीशइदंवाक्यमुवाचह ॥ ५४ ॥ ॥ श्रीसदाशिवउवाच ॥ ॥ रचयिष्या
मिधम्मिल्लमेहिमत्पुरतःशुभे ॥ देव्याहनचयुक्तंतद्भर्त्राशुश्रूषणंस्त्रियः ॥ ५५ ॥ केशप्रसाधनकृतावनर्थांतरमापतेत् ॥ केशप्रसाधनेदेवतत्त्वंसर्वेनचेप्सि
तम् ॥ ५६ ॥ अथबंधेकृतेपश्चादंसप्रांतप्रमार्जनम् ॥ तनोश्चरमसंलग्नकेशपुष्पादिमार्जनम् ॥ ५७ ॥ एतस्मिन्वर्तमानेतुमहात्मानोयदागमन् ॥ त
दाकिमुत्तरंवाच्यंतवदेवादिवंदिनः ॥ ५८ ॥ नायांतिचेदथविभोभीतिर्नाशमुपेष्यति ॥ एवंहिभाषमाणांतांकरेणाकृष्यशंकरः ॥ ५९ ॥ स्वोर्वोस्तांस्थाप
यित्वैवविस्रस्यकचबंधनम् ॥ विभज्यचकराभ्यांसप्रससारनखैरपि ॥ २६० ॥ विष्णुदत्तांपारिजातस्रजंकचगतामपि ॥ कृत्वाधम्मिल्लमकरोदथमालांक
रागताम् ॥ ६१ ॥ मल्लिकास्रजमादायबबंधकचबंधने ॥ कल्पप्रसूनमालांचब्रह्मदत्तांमहेश्वरः[1] ॥ ६२ ॥ पार्वतीवसनेगूढगंधाढ्येचसमादधात् ॥ अथां
सपृष्ठसंलग्नमार्जनंकृतवान्विभुः ॥ ६३ ॥ श्लथनीवेरधोदेव्यावस्त्रवेष्टेरधोगतः ॥ देवःकिमिदमित्युक्त्वानीवीबंधंचकारह ॥ ६४ ॥ नासाभूषणमेतत्तेपश्या
मिसमदात्ततः ॥ इत्युक्त्वास्वयमादायविच्छायंमौक्तिकंसती ॥ ६५ ॥ हरिद्रायाःसमायोगेमुक्ताफलमदीप्तिमत् ॥ इदंहिध्रियतांमुक्ताफलंममतव
प्रियम् ॥ ६६ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ अहोत्वन्मंदिरंशंभोसर्ववस्तुसमृद्धिमत् ॥ पूर्वमेवमयासर्ववस्तुज्ञातंविभूषणैः ॥ ६७ ॥ अहोद्रविणसंपत्तिर्भूषणै
रवगम्यते ॥ शिरोविभूषितंदेवब्रह्मशीर्षस्यमालया ॥ ६८ ॥ नरकस्यतथामालावक्षःस्थलविभूषणम् ॥ शेषश्चवासुकिश्चैवसविषौतवकंकणे ॥ ६९ ॥
दिशोंऽबरेजटाकेशाभासितंचांगरागकम् ॥ महोक्षोवाहनंगोत्रंकुलंचाज्ञातमेवच ॥ २७० ॥ ज्ञायेतेपितरौनैवविरूपाक्षंतथावपुः ॥ एवंवदंतींगिरिजांविष्णुः
प्राहातिकोपनः ॥७१॥ किमर्थंनिंदसेदेविदेवदेवंजगत्पतिम् ॥ त्यक्ष्येप्राणान्प्रियान्भद्रेतवनूनमसंयमम्[2] ॥७२॥ यत्रेशनिंदनंभद्रेतत्रनोमरणंव्रतम् ॥ इत्यु
क्त्वाथनखाभ्यांहिहरिश्छेत्तुंशिरोगतः[3] ॥७३॥ महेशस्तुकरंगृह्यप्राहमासाहसंकृथाः ॥ पार्वतीवचनंसर्वंप्रियंममतवाप्रियम् ॥७४॥ममाप्रियंहृषीकेशकर्तुंय
त्किंचिदिष्यते ॥ ओमित्युक्त्वाथभगवांस्तूष्णींभूतोऽभवद्धरिः ॥७५॥ हनुमानथदेवायव्यज्ञापयदिदंवचः ॥ अर्थयामिविनिष्कामंममपूजाव्रतंतथा ॥७६॥
पूजार्थमप्यहंगच्छेममानुज्ञातुमर्हसि ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ कस्यपूजाक्वपूजाकिंपुष्पंकिंदलंवद ॥ ७७ ॥ कोगुरुःकश्चमंत्रस्तेकीदृशंपूजनंतथा ॥
एवंवदतिदेवेशेहनूमानतिकंपितः ॥ ७८ ॥ वेपमानसमस्तांगःस्तोतुमेवप्रचक्रमे ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ नमोदेवायमहतेशंकरायामितात्मने ॥ ७९ ॥
योगिनेयोगधात्रेचयोगिनांगुरवेनमः ॥ योगिगम्यायदेवायज्ञानिनांपतयेनमः ॥ २८० ॥ वेदानांपतयेतुभ्यंदेवानांपतयेनमः ॥ ध्यानायध्यानगम्यायधातॄणां

१ ब्रह्मदत्तांमहेश्वर–इ०पा० । २ दुष्प्राणा न प्रिया भद्रे तव नूनमसंयमम्–इ०पा० । ३ नरव्याघ्र–इ० पा० ।

गुरवेनमः ॥ २८१ ॥ शिष्टायशिष्टगम्यायभूम्यादिपतयेनमः ॥ अमस्तेत्यादिनावेदवाक्यानांनिधयेनमः ॥ ८२ ॥ आतनुष्वेतिवाक्यैश्चप्रतिपाद्यायते
नमः ॥ अष्टमूर्तेनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः ॥ ८३ ॥ त्र्यंबकायत्रिनेत्रायसोमसूर्याग्निलोचन ॥ सुभृंगराजधत्तूरद्रोणपुष्पप्रियायते ॥ ८४ ॥ बृहतीपूगपुं
नागचंपकादिप्रियायच ॥ नमस्तेस्तुनमस्तेस्तुभूयएवनमोममः ॥ ८५ ॥ शिवोहरिमथप्राहमाभैषीर्वदमेखिलम् ॥ ॥ हनुमानुवाच ॥ ॥
शिवलिंगार्चनंकार्यंभस्मोद्धूलितदेहिना ॥ ८६ ॥ दिवासंपादितैस्तोयैःपुष्पाद्यैरपिताहशैः ॥ देवविज्ञापयिष्यामिशिवपूजाविधिंशुभम् ॥ ८७ ॥
सायंकालेतुसंप्राप्तेअशिरस्नानमाचरेत् ॥ क्षालितंवसनंशुष्कंधृत्वाचम्यद्विरग्रधीः ॥ ८८ ॥ अथभस्मसमादायआग्नेयंस्नानमाचरेत् ॥ प्रणवेनसमामं
त्र्याप्यष्टवारमथापिवा ॥ ८९ ॥ पंचाक्षरेणमंत्रेणनाम्नावायेनकेनचित् ॥ सप्ताभिमंत्रितंभस्मदर्भपाणिःसमाहरेत् ॥ २९० ॥ ईशानःसर्वविद्यानामुक्त्वाशिर
सिपातयेत् ॥ तत्पुरुषायविद्महेमुखेभस्मप्रसेचयेत् ॥९१॥ अघोरेभ्योऽथघोरेभ्योभस्मवक्षसिनिक्षिपेत्॥वामदेवायनमइतिगुह्यस्थानेविनिक्षिपेत्॥९२॥
सद्योजातंप्रपद्यामिनिक्षिपेदथपादयोः ॥ उद्धूलयेत्समस्तांगेप्रणवेनविचक्षणः ॥ ९३ ॥ त्रैवर्णिकानामुदितःस्नानादिविधिरुत्तमः ॥ शूद्रादीनांप्रवक्ष्या
मियदुक्तंगुरुणातथा ॥ ९४ ॥ शिवेतिपदमुच्चार्यभस्मसंमंत्रयेत्सुधीः ॥ सप्तवारमथादायशिवायेतिशिरःक्षिपेत् ॥ ९५ ॥ शंकरायमुखेप्रोक्तंसर्वज्ञायहृ
दिक्षिपेत् ॥ स्थाणवेनमइत्युक्त्वागुह्येचापिस्वयंभुवे ॥९६॥ उच्चार्यपादयोःक्षिप्त्वाभस्मशुद्धमतःपरम् ॥ नमःशिवायेत्युच्चार्यसर्वांगोद्धूलनंस्मृतम् ॥९७॥
प्रक्षाल्यहस्तावाचम्यदर्भपाणिःसमाहितः ॥ दर्भाभावेसुवर्णंस्यात्तदभावेगवालकः ॥ ९८ ॥ तदभावेतुदूर्वाःस्युस्तदभावेतुराजतम् ॥ संध्योपा
स्तिजपंदेव्याःकृत्वादेवगृहंव्रजेत् ॥ ९९ ॥ देववेदिमथोवापिकल्पितंस्थंडिलंतुवा ॥ मृण्मयंकल्पितंशुद्धंपद्मादिरचनायुतम् ॥ ३०० ॥ चातुर्वर्णकरंगैश्चश्वे
तेनैकेनवापुनः ॥ विचित्राणिचपद्मानिस्वस्तिकादितथैवच ॥ १ ॥ उत्पलादिगदाशंखत्रिशूलंडमरुंतथा ॥ सरोक्तपंचप्रासादंशिवलिंगमथैवच ॥ २ ॥
सर्वकामफलंवृक्षंकुलकंकोलकंतथा ॥ षट्कोणंचत्रिकोणंचनवकोणमथापिवा ॥ ३ ॥ कोणद्वादशकांदोलांपादुकाव्यजनानिच ॥ चामरच्छत्रयुगलं
विष्णुब्रह्मादिकंतथा ॥ ४ ॥ चूर्णैर्विरचयेद्देव्यांधीमान्देवालयेऽपिवा ॥ यत्रापिदेवपूजास्यात्तत्रैवंकल्पयेद्बुधः ॥ ५ ॥ स्वहस्तरचितंमुख्यंक्रीतंचैवतुमध्य
मम् ॥ याचितंतुकनिष्ठंस्याद्बलात्कारमथाधमम् ॥ ६ ॥ अर्हेषुयत्त्वनर्हेषुबलात्काराच्चुनिष्फलम् ॥ रक्तशालिजपास्थाणकलमासितरक्तकैः ॥ ७ ॥
तंदुलैर्व्रीहिमात्रोत्थैःकर्णैश्चैवयथाक्रमम् ॥ उत्तमैर्मध्यमैश्चैवकथितैरधमैस्तथा ॥ ८ ॥ पद्मादिस्थापनैरेवतत्सम्यग्यागमाचरेत् ॥ प्रागुत्तरमुखो

१ शिवोक्तपंचप्रासादम्-इ०पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वापियदिवाप्राङ्मुखोभवेत् ॥ ३०९ ॥ आसनंचप्रवक्ष्यामियथादृष्टंयथाश्रुतम् ॥ कौशंचाम्मचैलतुल्यंदारवंताडपत्रकम् ॥ ३१० ॥ कांवलंकांचनं
चैवराजतंताम्रमेवच ॥ गोकरीषार्कजैर्वापिआसनंपरिकल्पयेत् ॥ ११ ॥ वैयाघ्रंरौरवंचैवहारिणंमार्गमेवच ॥ चार्मंचतुर्विधंज्ञेयमथबंधुकमेवच ॥ १२ ॥
यथासंभवमेतेषुह्यासनंपरिकल्पयेत् ॥ कृतपद्मासनोवापिस्वास्तिकासनएवच ॥१३॥ दर्भभस्मसमासीनःप्राणानायम्यवाग्यतः ॥ तावत्सदेवतारूपोध्या
नंचान्तःसमाचरेत् ॥१४॥ शिखांतेद्वादशांगुल्येस्थितंसूक्ष्मतनुंशिवम् ॥ अंतश्चरंतंभूतेषुगुहायांविश्वमूर्तिषु ॥१५॥ सर्वाभरणसंयुक्तमणिमादिगुणान्वित
म् ॥ ध्यात्वातंधारयेच्चित्तेतद्व्याप्त्यापूरयेत्तनूम् ॥१६॥ तयादीप्त्याशरीरस्थंपापंनाशमुपागतम् ॥ स्वर्णपारदसंपर्काद्रक्तंश्वेतंयथाभवेत् ॥ १७ ॥ तद्वादश
दलावृत्तमष्टपंचात्रिरेववा ॥ परिकल्प्यासनंशुद्धंतत्रलिंगंनिधायच ॥३१८॥ गुहास्थितंमहेशानंलिंगेसंचिंतयेत्तथा ॥ शोधितेकलशेतोयंशोधितंगंधवासित
म् ॥१९॥ सुगंधपुष्पंनिक्षिप्यप्रणवेनाभिमंत्रितम् ॥ प्राणायामश्चप्रणवःशूद्रेषुनविधीयते॥२०॥ प्राणायामपदेध्यानंशिवेत्योङ्कारमंत्रणम् ॥ गंधपुष्पाक्षतादी
निपूजाद्रव्याणियानिच ॥२१॥ तानिस्थाप्यसमीपेतुततःसंकल्पयिष्यते ॥ शिवपूजांकरिष्यामिशिवतुष्ट्यर्थमेवच ॥२२॥ इतिसंकल्पयित्वातुततआवाह
नादिकम् ॥ कृत्वातुस्नानपर्यंतंततःस्नानंप्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥ नमस्तेत्यादिमंत्रेणशतरुद्रियविधानतः ॥ अविच्छिन्नातुयाधारामुक्तिधारेतिकीर्ति
ता ॥ २४ ॥ तयायःस्नापयेन्मासंजपन्रुद्रमुपांशुवा ॥ एकवारंत्रिवारंचपंचसप्तनवापिवा ॥ २५ ॥ एकादशमथोवारमथैकादशचान्वितम् ॥
मुक्तिस्नानमिदंज्ञेयंमासंमोक्षप्रदायकम् ॥ २६ ॥ शैवयाविद्ययास्नानंकेवलप्रणवेनच ॥ मृण्मयैर्नालिकेरस्यशकलैश्चोर्मिभिस्तथा ॥ २७ ॥
कांस्येनमुक्तामुक्त्याचपुष्पादिकसरेणवा ॥ स्नापयेद्देवदेवेशंयथासंभवमीरितैः ॥ ३८ ॥ शृंगस्यचविधिंवक्ष्येस्नानयोग्यंयथाभवेत् ॥ पूर्वमंतस्तुसंशो
ध्यवहिरंतस्तुशोधयेत् ॥ २९ ॥ सुस्निग्धंलघुकृत्वाथनागंछिद्यात्कथंचन ॥ नीचैकदेशविन्यस्तद्वारद्रोण्यासुवृत्तयोः ॥३३०॥ कुशानुयुतयास्नानंदेवायप
रिकल्पयेत् ॥ एवंगवयशृंगस्यजलमूर्तिरथोच्यते ॥ ३१ ॥ द्वारेनिषिद्धलोहार्द्धसंधिद्वारासमन्विते ॥ योगवक्रंनागदंडंनागाकारंप्रकल्पयेत् ॥ ३२ ॥ फल
स्थानेतुचषकंदंडेनसमरंध्रकम् ॥ तत्रैवपातयेत्तोयमूर्द्धंयंत्रघटेस्थितम् ॥ ३३ ॥ पातयेदथचान्येनवामेनैवकरेणवा ॥ मुक्तिधाराकृतातेनपवित्रंपापनाश
नम् ॥ ३४ ॥ एवंसंस्थाप्यदेवेशंपंचगव्यैस्तथैवच ॥ पंचामृतैरथस्नाप्यमधुरात्रितयेनच ॥ ३५ ॥ विभूष्यभूषकैर्देवंपुनःस्नाप्यमहेश्वरम् ॥ शीतोपचारंकृ
त्वाथततआचमनादिकम् ॥ ३६ ॥ वस्त्रंतथोपवीतंचपंचगंधकमेवच ॥ कर्पूरम१रुवंचापिपाटीरमथवाभवेत् ॥ ३३७ ॥ उभयंमिश्रितंवापिशिवलिंगंप्रपूज

१ अगरुंचापि–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

येत् ॥ कृत्स्नपीठंगंधपूर्णयद्वाविभवसारतः ॥ ३३८ ॥ तूष्णीमथोपचारंवाकालियंपुष्पमर्पयेत् ॥ श्रीपत्रमरुचित्याजंयथाशक्त्याखिलंयथा ॥ ३९ ॥
अनेकद्रव्यधूपंचगुग्गुलंकेवलंतथा ॥ कपिलाघृतसंयुक्तंसर्वधूपायशस्यते ॥३४०॥ धूपंदत्वायथाशक्तिकपिलाघृतदीपकान् ॥ अथवाप्याज्यमात्रेणदी
पान्दत्वोपहारकम् ॥ ४१ ॥ यथाशक्त्युपपन्नंचदत्वापुष्पसमन्वितम् ॥ मुखशुद्धिंततोदत्वादत्वाताम्बूलमादरात् ॥ ४२ ॥ प्रदक्षिणनमस्कारौपूजैवंहि
समाप्यते ॥ गीतांगपंचकंपश्चात्तानिविज्ञापयामिते॥४३॥गीतंवाद्यंपुराणंचनृत्यंहासोक्तिरेवच ॥ नीराजनंचपुष्पाणामंजलिश्चाखिलार्पणम्॥४४॥क्षमाचो
द्वासनंचैवकीर्तितंचोपचारकम् ॥ भूषणंचतथाछत्रंचामरंव्यजनंतथा ॥४५॥ शिवोपवीतंकैङ्कर्यंषडीशानोपचारकम् ॥ द्वात्रिंशदुपचारैस्तुयःसमाराधये
च्छिवम् ॥४६॥ एकेनाह्नासमस्तानांपापानांनाशनंध्रुवम् ॥ द्वात्रिंशदुपचारंस्यात्पूजनंतूत्तमोत्तमम् ॥४७॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ एवमेतत्कपि
श्रेष्ठतवपूजांवदाम्यहम् ॥ मत्पादयुगलंपूज्यसर्वपूजाकरोभव ॥ ४८ ॥ आराध्येत्थंयथालिंगेतन्ममाराधनंकुरु ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ गुरु
णालिंगपूजैवनियताकल्पितामम ॥ ४९ ॥ तांकरोमिपुरादेवपश्चात्त्वत्पादपूजनम् ॥ इत्युक्त्वैवनमस्येशंशिवलिंगार्चनेभवत् ॥ ५० ॥ सरस्तीरमथो
गत्वाकृत्वासैकतवेदिकाम् ॥ तालपत्रैर्विरचितमासनंपरिकल्पयेत् ॥ ५१ ॥ प्रक्षाल्यपादहस्तौतुसमाचम्यसमाहितः ॥ भस्मस्नानमथोचक्रेपुनराचम्य
वाग्यतः ॥ ५२ ॥ देववेद्यामथोचक्रेपद्मानिसुमनोहरम् ॥ अनंतरंतालपत्रेपद्मासनगतःकपिः ॥ ५३ ॥ प्राणानायम्यसंन्यासंशुक्लध्यानसमन्वितः ॥ प्रण
म्यगुरुमीशानंजपन्नासीदितःपरम् ॥ ५४ ॥ अथदेवार्चनंकर्तुंयत्नमास्थितवानपि ॥ पलाशपत्रपुटकद्वयानीतजलंशुचि ॥ ५५ ॥ शिरःकमंडलुगतंनिधा
याग्निंत्रिमंत्रितम् ॥ आवाहनादिकृत्वाथस्नानपर्यन्तमेवच ॥ ५६ ॥ अथस्नापयितुंदेवमादायकरसंपुटे ॥ कृत्वानिरीक्षणंदेवंपीठंनोदृष्टवान्कपिः ॥ ५७ ॥
लिंगमात्रंकरगतंदृष्ट्वाभीतिसमन्वितः ॥ इदमाहमहायोगींकिंवापापंमयाकृतम् ॥ ५८ ॥ यदेतत्पीठरहितंशिवलिंगंकरस्थितम् ॥ ममाद्यमरणंसिद्धंपीठं
चेन्नागमिष्यति॥५९॥अथरुद्रंजपिष्यामितदायातिमहेश्वरः॥इतिनिश्चित्यमनसाजजापशतरुद्रियम्॥३६०॥अथापिनसमायातोमहेशोऽथकपीश्वरः ॥ रुद्रं
न्यपातयद्भूम्यांवीरभद्रःसमागतः॥६१॥किमर्थंरुद्यतेभक्तरुदिहेतुंवदस्वमे ॥ ॥ हनूमानुवाच ॥ ॥ पीठहीनमिदंलिंगंपश्यमेपापसंचयम् ॥६२॥ ॥ वीरभ
द्रउवाच ॥ ॥ यदिनायातिपीठंतेलिंगेमासाहसंकृथाः ॥ दाहयिष्याम्यहंलोकंयदिनायातिपीठकम् ॥ ६३ ॥ पश्यदर्शयमेलिंगंपीठंयद्यागतं
नवा ॥ अथदृष्ट्वावीरभद्रोलिंगंपीठमनागतम् ॥ ६४ ॥ दग्धुकामोखिलाँल्लोकान्वीरभद्रःप्रतापवान् ॥ अनलंभुविचिक्षेपक्षणाद्दग्धामहीतदा ॥ ३६५ ॥

१ सन्यासं–न्यासयुक्तंयथास्यात्तथेत्यर्थः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथसप्ततलान्दग्ध्वापुनरूर्द्ध्वमवर्तत ॥ पंचोर्द्ध्वलोकानदहज्जनलोकनिवासिनः ॥ ३६६ ॥ ललाटनेत्रसंभूतंनखेनादायचानलम् ॥ जंबीरफलसंकाशंकृत्वा करतलेविभुः ॥ ६७ ॥ यदिनायातिपीठेंतेदग्धालोकानसंशयः ॥ अनायातमथोदृष्ट्वावीरभद्रःप्रतापवान् ॥ ६८ ॥ सनकादयोमहात्मानोज्ञात्वा योगेनचागमन् ॥ गौतमस्याश्रमवरंसमागम्यमहेश्वरम् ॥ ६९ ॥ नदृष्ट्वंतोदेवादिंविद्यमानमपिद्विजाः ॥ अस्तुवन्नथचस्तोत्रैःसर्ववेदसमुद्भवैः ॥ ३७० ॥ ॐनमोदेवदेवायतस्मैशुद्धप्रभाचिंत्यरूपायतस्मै ॥ नमःसुराणामधीशायतस्मैनमोवेदगुह्यायशुद्धायतस्मै ॥ ७१ ॥ नमःशिवायादिदेवायतस्मैनमो व्यालयज्ञोपवीतायतस्मै ॥ नमःसुरानंदसंदोहवर्षत्रयीविंदुविश्वंभरायतस्मै ॥ ७२ ॥ पृथिव्यथोवायुराकाशमापःपुनःशशीवह्निसूर्य्यौतथात्मा ॥ यस्याष्टैतामूर्तयःशंकरस्यतस्मैनमोज्ञानगम्यायशश्वत् ॥ ७३ ॥ एतांस्तुतिमथाकर्ण्यभगनेत्रप्रदःशिवः ॥ विष्णुमाहचगच्छत्वंसमानयचतान्द्विजान् ॥ ७४ ॥ आनीतास्तेनहरिणादेवायप्रणतास्तुते ॥ तानाहशंकरोवाक्यंकिमर्थंयूयमागताः ॥ ७५ ॥ ॥ मुनयऊचुः ॥ ॥ देवद्वादशलोकानांदृश्यंतेभस्मराशयः॥ स्थितमेकंवनमिदंपश्यत्वंलोकसंक्षयम् ॥ ७६ ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ ऊर्द्ध्वस्थपंचलोकानांदाहेसंदेहएवनः ॥ कथमंगारवृष्टिश्चकथंनोवामहाध्वनिः ॥ ७७ ॥ ॥ मुनयऊचुः ॥ ॥ भीतिरस्माकमधुनावर्ततेवीरभद्रतः ॥ सएवांगारवृष्टिंचपिपासुरिवतामपात् ॥ ७८ ॥ देवोथ वीरमाहूयकिंवीरेत्यब्रवीद्भवः ॥ वीरोहनूमतोलिंगपीठाभावाददिदंकृतम् ॥ ७९ ॥ कपेश्चित्तंपरिज्ञातुंमयाकृतमिदंबृहत् ॥ कृपानिधिरथोदेवोयथापूर्वमकल्पयत् ॥ ३८० ॥ दग्धानप्यखिलाँल्लोकान्पूर्वतःशोभनान्विभुः ॥ कल्पयामासविश्वात्मावीरभद्रमथाब्रवीत् ॥ ८१ ॥ आलिंग्याघ्रायशिरसितांबूलं दत्तवान्हरः ॥ अथासौहनुमानीशपूजनंकृतवानथ ॥ ८२ ॥ एकंवनचरंतत्रगंधर्वंसविपंचिकम् ॥ इदमाहमहावीणाममवैदीयतामिति ॥ ८३ ॥ गंधर्वोनमयात्याज्यावीणाप्राणसमामम ॥ ममापिप्राणसदृशीवीणेत्याहकपीश्वरः ॥ ८४ ॥ अथमुष्टिनिपातेनगंधर्वेपतितेकपिः ॥ आदायवीणांमहतींस्वरतंतुसमन्विताम् ॥ ८५ ॥ अलाबुसंयुतांकृत्वाराजवृक्षफलाकृतिम् ॥ तस्योरसिविनिक्षिप्यगायन्नागाच्छिवांतिकम् ॥ ८६ ॥ बृहतीकुसुमैःशुद्धैर्देवपादावपूजयत् ॥ तस्मैवरमथप्रादादाकल्पंजीवितंपुनः ॥ ८७ ॥ समुद्रलंघनेशक्तिंवरंप्रादादथापरम् ॥ ८८ ॥ समस्तभूषासुविभूषितांगःस्वदीप्तिमंदीकृतदेवदीप्तिः ॥ प्रसन्नमूर्तिस्तरुणःशिवाङ्कःसंभावयामाससमस्तदेवान् ॥ ८९ ॥ पीतमुद्गमनीयंचसमादायमहेश्वरः ॥ पीतवस्त्रमिदंदेवत्वंगृहाण हरेशुभम् ॥ ३९० ॥ ब्रह्मणेरक्तवसनंसर्वेषांवसुदस्तथा ॥ देवर्षिदानवादीनांदत्तवान्वसुयुग्मकम् ॥ ३९१ ॥ रामोपिचैतदाकर्ण्यशंभवेयुग्ममर्पयत् ॥

१ देवादिसेव्यमानमपिद्विजाः–इ० ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुसूक्ष्मंवहुमूल्यंचस्वर्णभूषणमेवच॥३९२॥अथभुक्त्वासुखासीनःसामात्यःसपुरोहितः॥नानामुनिगणैर्भूपैर्वानरैर्गौतमीतटे॥९३॥शंभुंपुराणतत्त्वज्ञंराघवो
वाक्यमब्रवीत्॥त्वमेवसर्वंजानीषेसर्वंधर्मंगुहाशतम् ॥९५॥ कस्मिन्कस्मिन्युगेब्रह्मन्किंविशिष्टंवदस्वमे ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ ध्यानमेवकृतेश्रेष्ठंत्रेतायां
यज्ञएवच ॥ ९५ ॥ द्वापरेचार्चनंतिष्ये[1]दानंचहरिकीर्तनम् ॥ सर्वंचशस्तंसर्वत्रध्यानंनचकलौयुगे ॥ ९६ ॥ नराणांमुग्धचित्तत्वात्कृच्छ्र[2]स्थानांविशांप
ते ॥ नधर्मेनियताबुद्धिर्नवेदेनैवचस्मृतौ ॥ ९७ ॥ नक्रतौनस्वधाकारेपुराणानांचनश्रुतौ ॥ नयज्ञेन[3]चतीर्थेषुनचशुश्रूषणेसताम् ॥ ९८ ॥ नेज्यायां
देवतानांचनस्वजातीयकर्म्मणि ॥ नदेवस्मरणेनापिनचक्रापिवृषेनृप ॥ ९९ ॥ अतश्चदीर्घकालानांपुण्यानामक्षमानराः ॥ दानंतुस्वल्पकालत्वात्कर्तुं
शक्नोतिमानवः ॥ ४०० ॥ अतश्च[4]कलिदुष्टानांप्रायश्चित्तंनविद्यते ॥ केषांचित्पापनाशःस्यात्प्रायश्चित्तैस्तुनान्यथा ॥ १ ॥ ब्रह्मज्ञानीगयाश्राद्धीकाशी
गंताश्रुतौरतः ॥ पुराणज्ञावमाश्चैतेश्रोतातस्यचराघव ॥ २ ॥ युगानामनुसारेणतथार्थस्यविवेचनात् ॥ स्वपरप्रत्ययोत्पादात्परब्रह्मप्रकाशनात् ॥ ३ ॥
पुराणवक्तासर्वस्माद्ब्राह्मणस्तुविशिष्यते ॥ तेनापिचकृतंपापंनसज्येत्किमुतान्यतः ॥ ४ ॥ अन्येषामपिकेषांचित्पुराणंपापनाशनम् ॥ यःपुराणेषुविश्वा
सीवक्तारंमन्यतेगुरुम् ॥ ५ ॥ ब्रह्मविद्याप्रदातारंविशेषंज्ञातिबंधुतः ॥ तस्यपापानिसर्वाणिविलयंयान्त्यसंशयम् ॥ ६ ॥ अथश्रीशैलगमनंपूजकस्यम
हेशितुः ॥ अतःकलौमनुष्याणांपुराणंपापनाशनम् ॥ ७ ॥ पुराकलियुगेरामवृत्तंसंकीर्तयेशृणु ॥ आसीत्तुगौतमोनामब्राह्मणोवेदवर्जितः ॥ ८ ॥
तस्यपुष्टिःपशुश्चास्तांभ्रातरौवेदवर्जितौ ॥ ताभ्यांसहकृषिंचक्रेतत्रवृद्धिमवापच ॥ ९ ॥ धनधान्यादिकंकिंचिद्राजानंदत्तवानथ ॥ उवाचवचनंकिंचिद
धिकारंनिरूपय ॥ १० ॥ अर्थंनगमयिष्यामितौशक्तौभ्रातरौमम ॥ ॥ राजोवाच ॥ ब्राह्मणस्याधिकारोहिवैदिकेधर्मकर्मणि ॥ ११ ॥ तदन्यत्रानि
युक्तस्यब्राह्मण्यंविप्रणश्यति ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ युगेष्वन्येषुधर्मोयंकलिधर्मोनतादृशः॥१२॥भूपतित्वंहिभूपालनृपाणांधर्मउच्यते ॥ ब्राह्मणश्चपरिक्षीण
स्तंकुर्वन्नैवदुष्यति ॥ १३ ॥ शूद्राणांतुकृषिर्द्धर्मोनापद्यप्यग्रजन्मनः ॥ तस्मात्क्षत्रेणवर्तिष्येग्रामान्ममसमादिश ॥१४॥ अन्यत्रचात्रक्षत्रेणवर्तनंममरोच
ते ॥ अन्यन्नतुतथेत्युक्तोददौग्रामान्द्विजन्मनः ॥ १५ ॥ ग्रामाधिकारदुष्टस्यवर्तनंत्वन्यथाभवत् ॥ अभक्षिमांसंचापायिसुराचाभाषिदुर्वचः
॥ १६ ॥ परयोषातथागामिपरस्वंप्रत्यहारिच ॥ अक्रीडिद्यूतमसकृत्कलंजंचादिदुर्भुजा ॥ १७ ॥ नापूजिजगतामीशःशिवोवाविष्णुरेववा ॥ ॥१६३॥
एवंकालेनदुर्वृत्तंराजावाक्यमभाषत ॥ १८ ॥ विप्रविप्रत्वमुत्सृज्यशूद्रत्वंप्राप्तवानसि ॥ तस्मान्नियोगधर्मेणभवंतंभ्रंशयामिच ॥ १९ ॥ मास्तु

१ तिष्यनक्षत्रोपलक्षिते कलावित्यर्थः। २ कलिस्थानाम्–इ० पा०। ३ नजपे–इ०पा०। ४ अतःदानादत्यदिन्यर्थः। ५ वाचकः–इ०,तस्यानुवाचकः–इ०च पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विप्रत्वमद्यैवशूद्रतैववरंमम ॥ तद्दतेयदिविप्रास्तेनभोक्ष्यंतिवरंमम ॥ ४२० ॥ नहिसर्वमिदंत्यक्तुंशक्तोहंपृथिवीपते ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एवं वदतिदुर्विप्रेराजातूष्णीमतिष्ठत ॥ २१ ॥ सतुवैशूद्रतुल्यश्चबुभुजेन्नंसहामिषम् ॥ कदाचिदथदुर्वृत्तःप्रतोलीमंडपस्थितः ॥ २२ ॥ द्विजेनपठ्यमानंतुपद्यंतुश्रुतवानिदम् ॥ हृदयेपद्यमेतत्तुद्विजेरितमतिष्ठत ॥ २३ ॥ परात्परतरंयांतिनारायणपरायणाः ॥ नतेतत्रगमिष्यंतियेद्विषंतिमहेश्वरम् ॥ २४ ॥ व्याख्यानमपिचश्रुत्वापौराणिकमभाषत ॥ कीदृङ्नारायणःप्रोक्तःकीदृशोपिमहेश्वरः ॥ २५ ॥ किंपरंत्वयनंप्रोक्तं द्वेषःकीदृग्गुदाहृतः ॥ किंतत्परमितिख्यातंततःपरतरंचकिम् ॥ २६ ॥ ॥ पौराणिकउवाच ॥ ॥ परंतद्ब्रह्मणःस्थानंसुखव्यक्तैकलक्षणम् ॥ ततःपरतरंविष्णोर्द्धामतद्ब्रह्मणोधिकम् ॥ २७ ॥ अविनाशितयातत्तुकीर्तितंपरमंपदम् ॥ तन्मध्येपुरुषोविष्णुस्तदंगपरमंविभुः ॥ २८ ॥ आपोहिनरजन्मत्वान्नाराःप्रोक्तामनीषिभिः ॥ नाराश्चास्यायनंयस्मात्तेननारायणःस्मृतः ॥ २९ ॥ तत्परंवर्तनंयेषांतिप्रोक्तास्तत्परायणाः ॥ महदादीनितत्वानियानितेषांयईश्वरः ॥ ४३० ॥ सूर्याग्निशशिनेत्रोऽसौमहेशःस्यादुमापतिः ॥ द्वेषोहिवैरंविज्ञेयमीश्वरेपरमात्मनि ॥ ३१ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एवंपुराणभट्टेनसमीरितमिदंवचः ॥ चिंतयन्पुनरप्याहमादृशस्यकथंगतिः ॥ ३२ ॥ पौराणिकोऽथतंप्राहशृणुवक्ष्यामितेगतिम् ॥ कुरुसर्वेणयत्नेनप्रायश्चित्तंयथाविधि ॥ ३३ ॥ धर्मंचरयथाशक्तियथाकालंयथाविधि ॥ विमुक्तपापःपश्चात्त्वमुत्तमांगतिमेष्यसि ॥ ३४ ॥ पुराणमथवानित्यंशृणुष्वावहितश्चसन् ॥ निराशोवामहेशानंपूजयस्वपिनाकिनम् ॥ ३५ ॥ देवंवापुंडरीकाक्षंकेशवंक्लेशनाशनम् ॥ संन्यासमथवानित्यंब्रह्मज्ञानपरोभव ॥ ३६ ॥ अथवागच्छकाशींशंभुक्तौवामृतिमाप्नुहि ॥ गयांवागच्छतत्रत्वंश्राद्धंकर्तुंप्रयत्नतः ॥ ३७ ॥ अथवासर्ववेदानांसारंपातकनाशनम् ॥ रुद्रंरुद्रप्रियकरंजपप्रत्यहमादरात् ॥ ३८ ॥ श्रीशैलमथवागच्छकेदारमथवेच्छया ॥ अथवाप्रतिवर्षेतुमाघस्नानंप्रवर्तय ॥ ३९ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनधर्मभक्तः सदाभव ॥ नैवंनरकवासस्तेभवितातुद्विजाधम ॥ ४४० ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ श्रुत्वासर्वंकरिष्यामिपुराणंभवतोमुखात् ॥ शास्त्रंविश्वासहेतुंचवर्जेचापिवदस्वमे ॥४१॥ ॥ पौराणिकउवाच ॥ ॥ वर्ज्यंमांसंसुरान्यस्त्रीभोगोद्यूतंविकत्थनम् ॥ पारुष्यमनृतंमायादेवदेवविनिंदनम् ॥४२॥ गुरूणांसुरवृद्धानांपुराणस्मृतिभाषिणाम् ॥ निंदनंश्वेतवृंताकंकृतकालाबुवर्तनम् ॥ ४३ ॥ बीजपूरंकुसुंभंचलोहितंशृंगमेवच ॥ अररुंनालिकेरंचकूष्मांडकंतथैवच ॥ ४४ ॥ कोविदारफलंतैलपक्वंमानवजंपयः ॥ वार्ध्रीणसखरीदुग्धंसूतिकाक्षीरमाविकम् ॥ ४४५ ॥ औष्ट्रमेकशफक्षीरंमार्गमार्जनंसंभवम् ॥ विवत्सा

१ पुराणभेदेन–इ०, पुराणभद्रेण–इ०चपा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संधिनीक्षीरंलवणंचैवयोगियत् ॥ ४४६ ॥ नालिकेररसंकांस्येताम्रेमधुचसीसके ॥ काचेतक्रंकरंभांश्चघृताक्तान्नैवकारयेत् ॥४७॥ होमंतुमृण्मयेपात्रेपुरो
डाशंतुराजते ॥ नसेवेतपरंलोकेशुभार्थीतुविचक्षणः ॥ ४८ ॥ पात्रांतश्चूर्णलेपोपितत्रभक्षणमेवच ॥ क्रमुकस्यतथाभक्षश्चूर्णपत्रस्यचैवहि ॥ ४९ ॥ क्रमु
कस्यापिपक्वस्यभक्षणंक्रमियोगिनः ॥ पायसेलवणंचैवकेवलंचकरार्पितम् ॥ ४५० ॥ सिंधुसौराष्ट्रकांबोजमागधेषुचसिंहले ॥ नदोषायभवेत्तत्रक्षीरंचल
वणान्वितम् ॥ ५१ ॥ क्षीराणिचसमस्तानिलवणानिचयोगतः ॥ देशेष्वन्येषुदोषायपानेचैवेहसंशयः ॥ ५२ ॥ किमत्रवहुनोक्तेनसद्भिर्निंद्यंविवर्जयेत् ॥
॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एवंतस्यवचःश्रुत्वाब्राह्मणस्यमहात्मनः ॥ ५३ ॥ स्वमेवभवनंगत्वाचिंतयामासदुःखितः ॥ रात्रौमृत्युर्दिवाचेतिनजानातिमहान
पि ॥ ५४ ॥ परलोकेसुखंदुःखमिहभोगविनोदनम् ॥ क्रिमिकीटमनुष्याद्यैःसुखदुःखैःपृथक्पृथक् ॥ ५५ ॥ प्रतिजीवंतुहेतूनांभेदोऽपिसुविनिश्चयः ॥
एकस्यापिहिजीवस्यनास्तिचैकविधास्थितिः ॥ ५६ ॥ जन्मकालेमहाज्ञानंशैशवेत्यल्पबोधनम् ॥ स्खलत्पदेल्पविज्ञानंबाल्येचाल्पंतथैवच ॥५७॥
कौमारेक्रीडनरतिर्यौवनेविषयोषितम्[1] ॥ यौवनेविनिवृत्तेतुद्रव्यसंपादनेषणा ॥ ५८ ॥ वार्द्धकेभोगलिप्साचनभोक्तुंक्षमतेपिच ॥ दूषिकाश्लेष्मलालाभि
र्वलीपलितकंपनैः॥५९॥ श्वासकासानिलाक्षितैर्हर्षाकैर्विकलैर्युतः[2]॥किंचिद्वक्तुंनशक्नोतिनचजानातिकिंचन॥६०॥ तिष्ठंतीषुपरस्त्रीषुगुह्यस्थानंप्रदर्शयेत् ॥
कोशकंडूयनपरःक्रूरोजीवितलक्षणैः ॥६१॥ कंडूयतेस्फिचौवस्त्रमुद्धृत्यचविचालयन् ॥ भुंजानःश्लेष्मणाग्रासंग्रसितुंनचशक्नुयात् ॥६२॥ यदाकासस्तदा
जज्ञेपायुवायुश्चशब्दवान् ॥ निःसृतिश्चमलस्यापिश्लेष्मनिर्गमएवच ॥ ६३ ॥ स्नुषादिभर्त्सनंबालतालहास्यनिदर्शनम् ॥ गुरुनिर्गमनादीनिसंचिंत्यचपु
नःपुनः ॥ ६४ ॥ आहूतोभोजनार्थंभोज्यान्नादिविनिंदयन् ॥ चिरमुष्णंचनिर्भर्त्स्यपुनश्चितामवाप्सः ॥ ६५ ॥ अतिदुष्कृतिकर्माहंकथंभोक्ष्येकथं
स्वपे ॥ कथंतिष्ठेकथंगच्छेपरलोकःकथंभवेत् ॥ ६६ ॥ इतिचिंताकुलोनित्यंननमत्यपरान्वितः ॥ द्विजस्यसदनंगत्वापुराणज्ञस्यराघव ॥ ६७ ॥ ल
ज्जावाक्कृतवक्रश्चकिंकरोमीत्यभाषत ॥ नकिंचिदप्युवाचासौद्विजःपौराणिकस्तदा ॥ ६८ ॥ पापोयमितिविज्ञायशिष्येणनिरगामयत् ॥ गौतमोपिवि
निर्गम्यद्वार्यैवचवहिःस्थितः ॥६९॥ भुव्यासीनंतुविज्ञायपुराणार्थविचारकम् ॥ कथंकथमपिप्राप्यपीठंदत्तंचनाभजत् ॥४७०॥ निषण्णोभूतलेराम्पुराण
ज्ञमभाषत ॥ प्रायश्चित्तंकरिष्यामितदत्रैवविधीयताम् ॥ ७१ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ पापानिकीर्तयस्वत्वंसर्वंथैवकृतानितु ॥ सचापिनाकृतंकिंचि
न्मयापापमितीरयन् ॥ ७२ ॥ रुदन्पपातभूम्यांचकथंताततेतिपीडितः ॥ ब्राह्मणस्तमथप्राहप्रायश्चित्तंनविद्यते ॥ ४७३ ॥ महापापंत्रिरावृत्तेपुनश्चयदिचे

१ विषयेषितम्-इ०पा० । २ श्वासकासाविलाक्षिप्ताः-इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्कृतम् ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ पौराणिकमहाभागप्राप्यापित्वामहंकथम् ॥ ४७४ ॥ पापयुक्तोद्विजश्रेष्ठसंगतिर्विफलाभवेत् ॥ ॥ पौराणिकउवाच ॥ शास्त्रंप्रमाणंसर्वेषांप्रायश्चित्तविनिर्णये ॥ ७५ ॥ तद्विनायोहितंब्रूयात्प्रायश्चित्तंनतद्भवेत् ॥ सकृत्कृतेसकृत्प्रोक्तंद्वितीयेद्विगुणंभवेत् ॥ ७६ ॥ तृतीये त्रिगुणंप्रोक्तंचतुर्थेनास्तिनिष्कृतिः ॥ त्वयाकृतंतुबहुधाचतुर्विधमपीच्छया ॥ ७७ ॥ कथंवक्तुमहंशक्तःप्रायश्चित्तंभवादृशे ॥ गौतमोऽपिपुनःप्राहक्कगंतव्यं मयेतिच ॥ ७८ ॥ पौराणिकोद्विजोरामतूष्णीमेवबभूवह ॥ गौतमोपिमहाशैलंश्रियाएवजगामह ॥ ७९ ॥ अथतत्रनदींस्नात्वादृष्ट्वेशंमल्लिकार्जुनम् ॥ उपवासत्रयंकृत्वाशिवरात्रिमविंदत ॥ ४८० ॥ चतुर्थमुपवासंचचकारातीवदुःखितः ॥ पारणंचाप्यमायांसकृतवान्फलवल्कलैः ॥ ८१ ॥ अथप्रदक्षिणंचक्रेश्रीशैलस्यचसद्विजः ॥ गतवान्मंदिरंपश्चाच्चिंतयातिकृशःश्वसन् ॥ ८२ ॥ कथंपापनिवृत्तिर्मेतूष्णींभूतस्यसेत्स्यति ॥ अनंतमविचार्यकिंपापंचसुमहत्तरम् ॥ ८३ ॥ श्रुत्वानकोपिमेब्रूयात्प्रायश्चित्तंविधीयताम् ॥ किंतुकस्मिन्पुराणेतुश्रुतेज्ञातंभविष्यति ॥ ८४ ॥ इतिकृत्वामतिं सोथपुराणज्ञमभाषत ॥ पुराणमेकंमेतातव्याख्यातुभगवानिति ॥ ८५ ॥ जातकर्मादिसंस्कारान्कारयस्वममाशुवै ॥ द्विजोभूत्वाशृणोम्यद्यप्रायश्चित्तंकरोम्यतः ॥ ८६ ॥ विधायकंपुराणंमेभविष्यतिचंकीर्तितम् ॥ अतःशक्यंकरिष्यामिपुराणार्थविनिश्चयन् ॥ ८७ ॥ ॥ पौराणिकउवाच ॥ ॥ यथावत्कीर्तयिष्यामिपुराणंपापनाशनम् ॥ यथाज्ञानंयथाशक्तियथाशुद्धंयथाविधि ॥ ८८ ॥ किंवांच्छसिपुराणंतुकीर्तयिष्येतदेवतु ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ सर्वरुचिपुराणंमेवक्तव्यंकिंहितंवद ॥ ८९ ॥ श्रुतेयस्मिन्भिदानैवजायतेतुहरीशयोः ॥ ॥ पौराणिकउवाच ॥ ॥ कौर्मोक्तंयत्पुराणंतद्देवयोरभिदाभिधम् ॥ ४९० ॥ शृणोतियस्तत्प्रथमंतस्यपापंविनश्यति ॥ तस्यवक्तातुयोविप्रस्तस्यविघ्नांतरंभवेत् ॥ ९१ ॥ श्रोतव्यंमन्यतेपापोयदिभार्याविनश्यति ॥ किंचैकंदुष्करंवक्ष्येश्रोतुर्वक्तुरनिंदकम् ॥ ९२ ॥ व्याख्यातरियदिप्रीतिर्द्धर्मादेवप्रकाशिनी ॥ आचारदर्शनेपुण्येकर्ममोक्षादिदर्शके ॥ ९३ ॥ तदातुष्टोमहेशःस्याद्विष्णुरिष्टफलप्रदः ॥ पितरस्तारितास्तेनयांतितेपरमांगतिम् ॥ ४९४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेचतुर्दशोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ ११४ ॥ छ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ कथंपातकसंघातसंक्रमेब्राह्मणाधमे ॥ पुराणज्ञःकथंव्याख्यांचकारद्विजसत्तम ॥ १ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ अध्यापनेचाध्ययनेजायतेचाथसंगमः ॥ संगतौवत्सरंरामयातिपातकिपातकम् ॥ २ ॥ पुराणज्ञेतुकाकुत्स्थसर्वतत्वार्थवेदिनि ॥ अपिपातकसंदोहचीर्णपापंप्रणश्यति ॥ ३ ॥ प्रभूतवह्निनाशेहिधूमराशिर्यथैवहि ॥

१ चिकीर्षितम्–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शलभोदीपनाशायवह्निनाशायनप्रभुः ॥ ४ ॥ कृतंपापंतथान्येषांनाशनायपुराणिकः ॥ भूतादिग्रस्तमर्त्यानांभूतादिभयमोचकः ॥ ५ ॥ समंत्रवानपनये
व्यथानस्वयमातुरः ॥ पौराणिकस्तथापापंनकिंचित्प्राप्तुमर्हति ॥ ६ ॥ आत्मनाचकृतंपापमन्यैरपिचयत्कृतम् ॥ पुराणज्ञोनाशयातित्वतिदुष्टंस्वक
र्म्मवा ॥ ७ ॥ भवानीशेहृषीकेशेसमवृत्तिर्विवेकवान् ॥ लोकवेदक्रियावेत्तारुद्रजाप्यातिनिःस्पृहः ॥ ८ ॥ तुष्टःशांतःक्रियादक्षःप्रभूतोयोगकृद्दशी ॥
यथैवतेपुराणज्ञोवसिष्ठोभगवानृषिः ॥ ९ ॥ नियोगात्तवभूपालअयोध्यायामतिष्ठत ॥ अपालयद्ध्रुवंकृत्स्नांत्वांचरक्षःसमापतत् ॥ १० ॥ सचशुक्रो
पदेशेनराक्षसस्त्वामथाभ्यगात् ॥ निंद्रासक्तंहनिष्यामिनान्यथावसरास्त्वति ॥ ११ ॥ अथविप्रोविदित्वैतद्वसिष्ठस्त्वद्धितप्रियः ॥ सुप्तंप्रमत्तंकाकुत्स्थं
रक्षोहंतिनसंशयः ॥१२॥ ब्रह्मावाप्तवरंतद्धिमयाकार्यंनिवारणम् ॥ इतिसंचिंत्यविप्रर्षिःसेनामादायनिर्गतः ॥१३॥ रक्षोहंतुमशक्तस्तुमृत्युहीनंततोमुनिः ॥
स्वयंचराक्षसोभूत्वावाक्यमाहमहामुनिः ॥ १४ ॥ किमर्थमागतोसीहवनंमुनिनिषेवितम् ॥ सआहराजारक्षोघ्नस्तमहंहंतुमागतः॥१५॥मुनिरप्याहकिंतेन
जीवितेनमृतेनवा ॥ भुक्त्वामिषंमदीयंतुयुद्धंकृत्वाजयंव्रज ॥ १६ ॥ ॥ राक्षसउवाच ॥ ॥ कथंत्वंराक्षसोमह्यंभक्षणायभविष्यसि ॥ वसिष्ठोऽप्यथ
मानुष्यमास्थायवियतिस्थितः ॥ १७ ॥ निष्ठीव्यमस्तकेतस्यमुष्टिनातमताडयत् ॥ ताडितोराक्षसस्तेनव्यद्रावयदृषिश्वतम् ॥ १८ ॥ पलायमाना
वन्योन्यंजलधिंतुगतावुभौ ॥ तत्रस्थेनग्रहणोसौगृहीतोराक्षसस्तदा ॥ १९ ॥ मुनिःपुनरयोध्यायांपूर्ववत्समतिष्ठत ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ तस्मा
त्स्वाभिमतंकुर्यात्पुराणज्ञोविमत्सरः ॥ २० ॥ श्रवणस्यविधानंचकथयामिशुभंशृणु ॥ शुक्लपक्षेदिनेशुद्धेवारनक्षत्रयोगतः ॥ २१ ॥ करणेचापिल
ग्नेचग्रहताराबलान्विते ॥ अमूढेनग्रहेबालेनचवृद्धौगुरौस्थिते ॥ २२ ॥ नकृष्णपक्षेग्रहणेनचनास्तिकसंनिधौ ॥ पूर्वोक्तलक्षणोपेतंपुराणंशृणुया
दिति ॥ २१ ॥ शुद्धगेहेऽथवाशुद्धवेदिकायांमठेथवा ॥ नदीतीरेदेवगेहेसभामंडपएवच ॥ २४ ॥ रथ्यामठेथवारम्येपुण्यशालासुराघव ॥ स्वयंनमस्य
विप्रेंद्रान्पुराणज्ञंविशेषतः ॥ २५ ॥ आसनंकल्पितंकुर्य्याद्दूर्ध्वंसर्वविशेषितम् ॥ एहिधर्म्मासनमितिवक्तव्यंस्यादनिष्ठुरम् ॥ २६ ॥ पुराणप्रक्रमादिने
यत्कार्यंतदुदीरयेत् ॥ व्याख्यातारंपुराणस्यवस्त्राद्यैःपरिपूजयेत् ॥ २७ ॥ शुभानिदत्वावस्त्राणिसूक्ष्माणिचनवानिच ॥ करकंठविभूषादिपात्रमास
नमेवच ॥ २८ ॥ गंधपुष्पाक्षतैःपूज्यतांबूलंविनिवेद्यच ॥ शुक्लांबरधरंविष्णुंशशिवर्णंचतुर्भुजम् ॥ २९ ॥ प्रसन्नवदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये ॥
सभासदश्वसंपूज्यगंणेशंप्रार्थयेत्ततः ॥ ३० ॥ ॐनमेत्यादिमंत्रेणपूजनंभारतीनुतिः ॥ प्रातःकालेपुराणस्यप्रक्रमंप्रारभेदिति ॥ ३१ ॥ उपक्रम

१ मृगासक्तम्-इ०पा० । २ तांबूलंविनिवेद्यच-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिनेरामत्रिपंचदशवाशुभः ॥ श्लोकाद्वितीयेदिवसेततोद्विगुणिताःशुभाः ॥ ३२ ॥ तृतीयेदिवसेरामततश्चाधिकमिष्यते ॥ दिनानामव्यवच्छेदा द्व्याख्यानंश्रवणंतथा ॥ ३३ ॥ व्यवस्थितिर्यदाजातातदापौराणिकंगुरुम् ॥ तांबूलादिप्रदायाथपरेद्युःशृणुयादपि ॥ ३४ ॥ पुराणमेवंश्रोतव्यं दैनंदिनमितिश्रुतिः ॥ व्रतरूपेणयःकश्चित्पुराणंशृणुयान्नरः ॥ ३५ ॥ यदैवंतत्पुराणंतुतत्रयातिनसंशयः ॥ पुराणंश्रोतुकामेनश्लोकश्चैको पिचेच्छ्रुतः ॥ ३६ ॥ तद्दिनेतुकृतंपापंनाशयेत्तुनसंशयः ॥ ३७ ॥ एवंपुराणंशृणुयाच्चयस्तुसब्रह्महत्याकृतपापबंधात् ॥ सुरापीतिःस्वर्णहरश्चरामगुर्वंग नागश्चविमुक्तिमेति ॥३८॥ पापानिचान्यानिकृतानिपुंभिःसर्वाणिनश्यंतिपुराकृतानि ॥ इहापियान्यब्दशतार्जितानिश्रोतुर्विनश्यंतितथाचवकुः ॥ ३९ ॥ कलौसमस्तविप्राणांसर्वज्ञत्वंनविद्यते ॥ विगुणापिततोव्याख्याफलदादानकर्मवत् ॥ ४० ॥ पुराणानामभिप्रायंव्यासोवेदनचापरः ॥ अहंवेद्मिविशेषे णव्यासादपिविधेरपि ॥ ४१ ॥ नस्वाध्यायस्तपोवापिनमंत्रोनजुहोतयः ॥ फलंतिनतथातिष्येपुराणश्रवणंयथा ॥ ४२ ॥ एकैकश्रवणादेवपातकंमहदेव तु ॥ नाशमाप्नोत्यसंदेहःश्रीशैलेवर्तनादिव ॥ ४३ ॥ अतोगुरुःपुराणज्ञःश्रोतृवंद्योऽघनाशनः ॥ नतस्मादधिकःकश्चिद्गुरुरास्तिगतिप्रदः ॥ ४४ ॥ मंत्रेषु गुरवोयेचवेदशास्त्रेषुयेमताः ॥ नेशतेसर्वविज्ञानंदातुंतस्मान्नबोधकाः ॥ ४५ ॥ पिशाचाःप्रायशोरामब्रह्मराक्षसनामिनः ॥ वेदमंत्रस्यवेत्तारोदृश्यंतेनपुराण वित् ॥ ४६ ॥ पुराणविमुखोनैवसर्वःसर्वंहिपश्यति ॥ पुराणज्ञोहितस्तस्मात्पापनाशकरःप्रभुः ॥ ४७ ॥ तत्पूजासर्वपूजास्यात्सर्वद्रोहोस्यपीडनम् ॥ यथासमस्तदानानांविद्यादानंप्रशस्यते ॥ ४८ ॥ पौराणिकस्तथा[1]न्यस्तत्रदानंमहत्फलम् ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ किंवापौराणिकेदेयंकियत्की दृशमेवच ॥ ४९ ॥ पुराणंकीदृशंवर्ज्यंवर्ज्यःकीदृक्पुराणवित् ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ षड्रसान्नपानानिस्नेहद्रव्याणियानिच ॥ ५० ॥ गृहंसो पस्करंरामपुराणज्ञायदापयेत् ॥ पर्याप्तान्येवसर्वाणिअधिकानिफलाधिकात् ॥ ५१ ॥ दद्याद्द्रव्यमतोभूयःसचैलंशोभितंमृदु ॥ भूषणानियथार्हाणिस्व शक्त्याप्रतिपादयेत् ॥ ५२ ॥ गंधपुष्पंप्रतिदिनंकेवलंगंधमेवच ॥ केवलंचतथापुष्पंफलकालेफलान्यपि ॥ ५३ ॥ तांबूलंचतथादद्यान्नमस्कुर्याच्चभक्ति तः ॥ पुराणस्यसमाप्तौतुदद्याद्दानादिकंतथा ॥ ५४ ॥ अधिकंतुतथादेयंभूहिरण्यादिकंनृप ॥ नचतूष्णीमुपक्रम्यश्रोतुमर्हतिकश्चन ॥ ५५ ॥ सभासद्भिःकृताचैवयापूजैकेनवाकृता ॥ देवस्थानेयथाशक्तिसर्वैःपूजनमिष्यते ॥ ५६ ॥ तीर्थेपिचयथारामपुण्येष्वायतनेषुच ॥ स्वशक्त्यापूजनं कुर्यात्पुराणज्ञायराघव ॥ ५७ ॥ श्रोतुस्तुलक्षणंपूर्वंमयोक्तंतुभवेन्नृप ॥ पौराणिकस्यसर्वस्यलक्षणंकथयामिते ॥ ५८ ॥ कुलहीनोमहाव्या

१ राम-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धिर्महापापीतिरस्कृतः ॥ शौचाचारविहीनश्चवेदस्मृतिविवर्जितः ॥ ५९ ॥ अन्यदेवःपूतिवचोव्यंगश्चाप्यधिकांगवान् ॥ पर[1]पूर्वापतिःस्तेनःप्राणिहिं
तानिराकृतिः ॥ ६० ॥ अथवर्ज्यपुराणंतेकथयामिनृपोत्तम ॥ पूर्वज्ञैरुच्यमानंचयत्प्रोक्तंमुनिभिःपरैः ॥ ६१ ॥ व्यासादयोमुनिवरायत्प्रोचुस्तदुदीरये
त् ॥ पुराणस्थंपठेद्ग्रन्थंव्याख्यायेतविचारयन् ॥ ६२ ॥ ययाकयापिवारामभाषयादेशभाषतः ॥ नदेशभाषारचितंग्रंथंश्रुत्वाफलंलभेत् ॥ ६३ ॥
व्याख्यायाकापिकाकुत्स्थपुराणस्यहिताहिसा ॥ तस्मात्त्वंदेवयाचस्वव्याख्यास्येयत्पुराणकम् ॥ ६४ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ एवंपौराणिकेनो
क्तंश्रुतवानपिगौतमः ॥ स्वयंवस्त्रत्रयंप्रादाद्ब्राह्मणायमहात्मने ॥ ६५ ॥ कौर्मपुराणंप्रथमंश्रुतवानितिनःश्रुतम् ॥ दत्तवान्स्वर्णमधिकंवस्त्राणिचशुभानि
च ॥ ६६ ॥ अथलैंगंचशुश्राववैष्णवंवामनंतथा ॥ पाद्मंचगारुडंचैवसौरंब्राह्ममथैवच ॥ ६७ ॥ एवमष्टसशुश्रावपुराणानिसगौतमः ॥ अथरामाय
णंचैवकौर्ममेवपुनश्चसः ॥ ६८ ॥ शिवनारायणेत्येवंजपंचक्रेसदैवहि ॥ अवापनिधनंचापिसगतोब्रह्मणःपदम् ॥ ६९ ॥ ब्रह्मासंपूज्यतंविप्रंविष्णुलोकमथा
गमत् ॥ विष्णुनापूजितःसोऽथजगामशिवमंदिरम् ॥ ७० ॥ सर्वेषामेववंद्योऽसौगौतमोमुनिसत्तमः ॥ भारतश्रवणेचापिनियमायेमयेरिताः ॥ ७१ ॥
पुराव्यासेनमुनिनात्रिवर्षाद्यत्कृतंशुभम् ॥ श्रवणात्तस्यकृत्स्नस्यव्याकर्ताभारतस्ययः ॥ ७२ ॥ नकिंचित्प्रणमेद्विप्रंमुक्त्वायोगिनमुत्तमम् ॥ सर्वेषामे
ववंद्योसौभारतंव्याकरोतियः ॥ ७३ ॥ योमहाभारतंनित्यंव्याख्यास्यतिपठेच्चवा ॥ ससर्वेभ्योधिकोविप्रस्तारयेच्चैवमानवान् ॥ ७४ ॥ व्याकरोतिचपर्वै
कंसर्वाणिकतिचित्तुवा ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोहव्येकव्येविशिष्यते ॥७५॥ तमेवप्रणमेद्विप्रंतमेवार्हंचपूजयेत् ॥ तमेवभोजयेन्नित्यंसर्वंतस्मैनिवेदयेत् ॥७६॥
तस्यपूजाविधिःप्रोक्तोव्याख्यानसमयेद्विजः ॥ प्रतिपूज्योऽथवस्त्राद्यैःपूजयेद्विधिमार्गतः ॥ ७७ ॥ आदिपर्वसमाप्तौचसूक्ष्मवस्त्रत्रयंददेत् ॥ सुवर्णंचयथाश
क्तिसभापर्वणिवाससी ॥ ७८ ॥ आनुशासनिकारण्यस्वर्गारोहेषुपर्वसु ॥ आदिपर्वणिपूजायासापूजानृपपुंगव ॥ ७९ ॥ कर्णाश्वमेधवैराटशल्यद्रोणेषु
पर्वसु ॥ सूक्ष्मवस्त्रत्रयंशुद्धंनिष्कद्वयमथापिवा ॥ ८० ॥ क्षुद्रपर्वस्वथान्येषुनिष्कावथसमानयेत् ॥ हरिवंशेसनिष्कंतुवस्त्रत्रितयमेवतु ॥ ८१ ॥ भारत
स्याखिलस्यैवसमाप्तौक्षेत्रदोभवेत् ॥ रामायणस्यश्रवणेकांडेकांडेप्रपूजयेत् ॥ ८२ ॥ क्षेत्रंपर्याप्तमथवासुवर्णमपिदापयेत् ॥ व्याख्यातुर्गुरुवाक्यस्यसर्वक
ल्मषनाशनः ॥ ८३ ॥ अर्थोधर्मश्चकामश्चमोक्षश्चनृपसत्तम ॥ व्याख्याश्रवणतःसर्वेसिध्यंतिचसुबुद्धयः ॥ ८४ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानांसर्वेषामपिनाश
नम् ॥ एकेनश्रवणेनास्यकिंनरैर्नश्रुतंभुवि ॥ ८५ ॥ यानवसुसुवर्णाद्यैर्नित्यमेनंप्रपूजयेत् ॥ व्याख्यातारंयतःपापसंदोहस्यविनाशनम् ॥ ८६ ॥ अन्या

१ परभार्यापतिः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यपिपुराणानिमुनिप्रोक्तानितान्यपि ॥ श्रोतॄणांपापनाशायवक्तुश्चापिविशेषतः ॥ ८७ ॥ यश्चसर्वपुराणानिषंट्त्रिंशत्तुप्रकीर्तयेत् ॥ शृणोतिवानतस्या स्तिचित्तच्छेदःकदाचन ॥ ८८ ॥ ब्राह्मंपुराणंप्रथमंद्वितीयंपाद्ममुच्यते ॥ तृतीयंवैष्णवंचैवचतुर्थंशैवमुच्यते ॥ ८९ ॥ अथभागवतंप्रोक्तंपंचमंषष्ठ मुच्यते ॥ भविष्यंनारदीयंचसप्तमंपरिकीर्तितम् ॥ ९० ॥ मार्कंडेयमितिप्रोक्तमष्टमंनवमंतथा ॥ आग्नेयंब्रह्मवैवर्तंदशमंपरिकीर्तितम् ॥ ९१ ॥ लैं गंचवामनंचैवस्कांदंमात्स्यमथैवच ॥ कौर्मंवाराहमुदितंगारुडंवाथकीर्तितम् ॥ ९२ ॥ ब्रह्मांडमित्यष्टादशपुराणानिविदुर्बुधाः ॥ तथाचोपपुराणा निकथयिष्याम्यतःपरम् ॥ ९३ ॥ आद्यंसनत्कुमाराख्यंनारसिंहमतःपरम् ॥ तृतीयमांडमुद्दिष्टंदौर्वाससमथैवच ॥ ९४ ॥ नारदीयमथान्यंचका पिलंमानवंतथा ॥ तद्वदौशनसप्रोक्तंब्रह्मांडंचततःपरम् ॥ ९५ ॥ वारुणंकालिकाह्वानंमाहेशंसांबमेवच ॥ सौरंपाराशरंचैवमारीचंभार्गवाह्वयम् ॥ ९६ ॥ कौमारंचपुराणानिकीर्तितान्यष्टवैदश ॥ अष्टादशपुराणानांव्याकर्तातुभवेन्मनुः ॥ ९७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेशिवराघवसंवादेपुराणमाहात्म्यकथ नंनामपंचदशोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ ११५ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ संध्यावंदनकर्मक्रियतामितिरामोमुनिमाचष्टायम् ॥ उष्णद्युतिरप्यस्तमुपै तिद्विजकुलमेतन्नीडमुपैति ॥ १ ॥ स्वयमपिसंध्यावंदनकामोऽव्रजदुत्तरदिशमुज्झितयानः॥हाहाहूहूकृतसंगीतिर्वंदिप्रमुखप्रस्तुतकीर्तिः॥२॥गौतमीतटमुपे त्यराघवोवायुनंदनसुधौतपद्युगः ॥ जांववत्कृतकरावलंबनःप्रापदुत्तमनदींतुगौतमीम्॥३॥करद्वयेधृतकुशःसराघवःप्रागमद्वरुणदिशामथोत्तमाम् ॥ दत्वात तोर्घत्रितयंयथाविधिप्रहृष्टरोमाथजजापसोंतरे ॥ ४ ॥ संप्रार्थयित्वावरुणंयथाक्रमंशंभुंवसिष्ठंप्रणनामराघवः ॥ ताभ्यांकृताशीरगमन्मनःपदंहनूमताक्षालि तपादपंकजः॥जुहाववह्नीनथवंदिमागधैःसंस्तूयमानोथविनिर्ययौबहिः॥५॥प्रहसच्चंद्रकिरणैःसुधालिप्तमिवांबरम्॥प्रसन्नताराकुसुमंवितानमिवसर्वतः ॥ ६ ॥ अथागच्छत्सौधतलंवृद्धामात्येनकल्पितम् ॥ नानासनसमोपेतंसभास्थानंययौनृपः ॥७॥ अथमुनिंह्युपवेश्यसराघवःस्वयमपिप्रथमासनमाभजत् ॥ कपि गणाःपरितःपृथुविग्रहारचनयास्थितिमाप्रतिपेदिरे ॥ ८ ॥ सुखस्थितंनृपमभिवीक्ष्यसद्विजोवचस्तदासमुचितमाहशंभुः ॥ इहस्थितोभवतिसमस्त पूजितःकथंकथानृपवरवर्ततेगुहायाम् ॥ ९ ॥ आकर्ण्याथरघूद्वहोद्विजवचःशुश्रूषुरासीत्कथांतत्रस्थोनिपुणंनिवार्यवचनंसर्वैःश्रुतंतत्क्षणात् ॥ शुश्रूषा मिकथंमहाद्भुततयास्वात्माश्रयामन्यथारक्षोबाधनवादिनीमथनृपः किंत्वेतदित्याहच ॥ १० ॥ कुंभश्रोत्रवधःपुरासमजनिप्राप्तोदशास्योवधंपश्चादित्ययम न्यथाविरचितंरामायणंभाषते ॥ कोयंविप्रवरःसमस्तजनतानास्तिक्यसंपादकोराज्ञांस्थानमुपेत्यवक्तिसमयादंज्योऽथपूज्योऽथवा॥११॥ अथाहजांववानमुं

१ षड्विंशत्तु—इ० पा० । २ उत्पथनदीम्—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रघूत्तमंकथांप्रतिरामायणंनतावकंत्विदंहिकलिपतंमतम् ॥ समस्तमत्रविस्तराद्वदामिदेवतच्छृणुपंकेरुहस्यसूनुतोमयाश्रुतंपुराह्यभूत् ॥ १२ ॥ जांबवंतंवि
ज्ञाप्यरामचंद्रोवचनमाह ॥ १३ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ कीर्तयपुराणंमेशुश्रूषुःकुतूहलादहंप्रणीतंतत्केनचविज्ञातम् ॥ १४ ॥ जांबवानथबभाषेहि
विधात्रेनमोनमस्तथैवविधुभूषणकेशवाभ्याम् ॥ १५ ॥ अथपुरातनंरामायणंकथयामि ॥ १६ ॥ यस्यश्रवणेनाखिलजन्मसंपादितपापक्षयोजायते ॥१७॥
अथतथापिदशरथोदशरथसमानरथीमहीयसाबलेनसुमानसनामनगरजिगीषयापंकेरुहसुतसुतंवसिष्ठमाहूयनमस्कृत्वामुनिदत्तानुज्ञःशताक्षौहिणीसेनया
सहारुह्यतुरंगमंचंद्रसमानशरीरमतिरोषसमाविष्टोविष्टरश्रवसमाराध्यदंडयात्रांचकार ॥ १८ ॥ साध्योनामस्वीययासेनयावृतोदशरथाभिमुखमाययौ
योद्धुंयुद्धंचान्योन्यमभूत् ॥ १९ ॥ मासमेकंयुद्धंकृत्वादशरथस्तंसाध्यंजग्राह ॥ २० ॥ अथसाध्यसूनुर्भूषणोनामाल्पपरिवारोयुयुधेदशरथेन ॥ २१ ॥
दशरथोपिसाध्यसूनुंभुवोभूषणमवलोक्ययोद्धुमेवनैच्छत् ॥ २२ ॥ कथमेतादृशंहन्मिचास्मिन्हतेऽस्यकथंपिताभविष्यतिकथंतन्माताकथमप्रौढयौ
वनाप्रियाभार्या ॥ २३ ॥ अमुष्यहिदेहेसमालिंगनचुंबनपरिवर्तननवीनतरदलारविंदपदानिकुसुमानीवदृश्यंते ॥ २४ ॥ एतत्समानवर्णवयाए
तादृशःसुभगःपरमप्रीतिवर्द्धनोनामपुत्रोभल्लूकभक्षितोमृतःस्मृतिपथंप्राप्यापिमांरक्षयितुमिच्छतीवममहृदयमन्यथाकरोतिइतिमनसावितर्क्यातिबालकंग्र
हीतुमारभत् ॥२५॥ सचसाध्योपिपराधीनोबभूव॥२६॥सचकुमारेणसहपराजयखेदमपिमत्वासुखमध्युवासच ॥२७॥ दशरथोपितत्रमासंस्थित्वातत्पुत्रसं
दर्शनसुखमवलोक्याचिंतयत् ॥ २८ ॥ अहोसर्वदुःखापनोदनक्षममेतन्मुखावलोकनंपुत्रसंवर्द्धनंनामसर्वराष्ट्रिकोममजयःपुत्रवियोगमनुस्मरतोदुः
खायकेवलंभवति ॥ २९ ॥ तदस्यपृच्छांकरोमिकथमीदृशोजायतेपुत्रइतिवितर्क्यतमपृच्छत् ॥ ३० ॥ साध्योपिसकलमोक्षमार्गंक्षिती
शायादिशत् ॥ ३१ ॥ हरिशानौसहाराध्यसर्वैकादशीरुपोष्यद्वादशीषुब्राह्मणानाराध्यतत्तत्कालभवंफलपूर्वमन्नाद्यंव्यंजनंपुष्पंचन्यायेनसंपाद्यकपि
लाघृतेनकेशवंस्नापयित्वामुद्गचूर्णेनसंलिप्यस्वादूदकेनस्नापयित्वा सुरभिपाटीरंस्वयमुद्घृष्टंमृगनाभ्यागुरुसारेणवासमेतंदेवांगंसर्वमुपलिप्यसतुलसीदलैर्यू
थिकाकरवीरनीलोत्पलकमलकोकनदद्रोणकुसुममरुवदमनकगिरिकर्णिकाकेतकीदलपूर्वैर्यथासंभवमभ्यर्च्य द्वादशाक्षरेणपुरुषसूक्तेनवानाम्ना षोडशो
पचारेणवाराध्यप्रणम्यनृत्यंकृत्वादेवंक्षमापयेत् ॥ ३२ ॥ तथाव्रतानिविचित्राणिनारायणप्रीणनायकुर्य्यात् ॥ ३३ ॥ प्रसन्नोभगवान्मुनिरीप्सि
तंपुत्रंयच्छतितदमुमाराधयस्वेतिदशरथमुक्तवान् ॥ ३४ ॥ सचापिसाध्यंतत्रस्थाप्यगत्वायोध्यांतथासर्वंकृतवान् ॥ ३५ ॥ अथपुत्रकामेष्टौसमा
प्तायामाहवनीयाद्यज्ञमूर्तिःशंखचक्रगदापाणिरुदतिष्ठत् ॥ राजानंचवरंवृणीष्वेत्युक्तवान् ॥ ३६ ॥ सचराजावव्रेपुत्रानतिधार्म्मिकान्दीर्घायुषश्चतुरोलो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कोपकारकान्देहीति ॥ ३७ ॥ अथराजमहिष्यश्चतस्रःकौशल्यासुमित्रासुरूपासुवेषाचेति ॥ ३८ ॥ राजानमब्रुवन्देवप्रतियोषमेकेनपुत्रेणभवि
तव्यम् ॥ ३९ ॥ अथकौशल्योवाचएषयदिप्रसन्नोदेवस्तदायमुत्पद्यतांमम ॥ ४० ॥ ॥ राजोवाच ॥ ममयदिष्टंतदयंप्रार्थ्यतेहरिः ॥ विष्णोप्र
सीददेवेशकमलापतेशंखचक्रगदाधरविभीषणसृष्टिसमस्तलोकपालादिपूजितपादयुगलशाश्वतहरेनमस्तेनमस्तेएवंस्तुतोभगवानथराजानमाह ॥ ४१ ॥
॥ माधवउवाच ॥ तवपुत्रोभविष्यामिकौशल्यायाम् ॥ अथचरुंप्राविशद्धरिः ॥ तंचरुंहिचतुर्धाविभज्यभार्याभ्योदत्तवान् ॥ ४२ ॥ अथकौश
ल्यायांरामो लक्ष्मणःसुमित्रायां सुरूपायांभरतः सुवेषायांशत्रुघ्नोजज्ञेखात्पुष्पवृष्टिश्चपपात ॥ ४३ ॥ अथचतुराननःस्वयमुपेत्यजातकर्मादिकाःक्रिया
श्चक्रे ॥ ४४ ॥ त्रिभुवनाभिरामतयारामइतिनामचक्रेरूपशौर्य्यादिलक्ष्मीयोग्यतयालक्ष्मणइत्यपरस्यभुवंभारात्तारयतीतिभरतःशत्रून्हंतीतिशत्रु
घ्नइतिनामानिकृत्वाब्रह्मास्वभवनंजगामाशिशवश्चवृद्धिमीयुः ॥ ४५ ॥ अथपादसंचारिणंबालचंद्रसंकाशदर्शनंबिंबाधरमुन्नततिलप्रसूननासंपुरश्चूलिकाल
वमानरत्नपत्रकंश्रवणलोलवमानकुंडलंवक्षःस्थलविचलितस्थूलमुक्ताहारंविलसत्कार्तस्वरबाहुवलयंसिंजन्माणिकंकणरत्नांगुलीयकंहेममणिराचितश्रोणि
सूत्रंसिंजन्नूपुरोपशोभितपादमंगुलीयोपशोभितपादमध्यांगुलीकंवज्रांकुशसरोजलांछनशोभितोरुपादतलंतूणीरसदृशजंघंकरिकरसदृशोरुंविस्तृतजघनं
सूक्ष्ममध्यंवर्तुलावर्तकंगंभीरनाभिमिंद्रनीलशिलाविशालवक्षःस्थलं कंबुग्रीवंचंद्रबिंबसदृशवदनमर्द्धचंद्रसदृशललाटं नीलकुटिलकुंतलंक्रोडासक्तधू
लिभिरापांडुरंफुल्लपद्मदलारक्तविलोललोचनंमहेश्वरमिवोद्धूलितभूतिंमहेश्वरमिवदिगंबरंरामंकुमारंराजादशरथोदृष्ट्वा हर्षपरिपूर्णहृदयःपुत्रमालिंग्य चुंबि
त्वावक्षस्यालिलिंगदृढम् ॥ ४६ ॥ अथकुमारोपिपार्श्वेनास्यांकमारोप्यकलकलितलोचनोर्यत्किंचिदुवाच ॥ ४७ ॥ याचमानमितस्ततोवीक्षमाणः
तातगच्छेशयेतातक्रीडामितातेत्यादिपुत्रसुखमनुभूयानुभूयनिर्वृतिंययौ ॥ ४८ ॥ अथकदाचिद्रोकुमागतेराजनिरामचंद्रोबालक्रीडासक्तहृदयोबहुक्री
डनकरकमलउत्प्लुत्यधावमानोनरपतिपुरःस्थितमणिखचितसुवर्णभाजनस्थमन्नंवामकरेणगृहीत्वाराजनिचिक्षेप ॥ इदमपिराजासुखायमेने ॥ एतादृशा
न्यन्यानिचकाररामचंद्रः ॥ ४९ ॥ अथकदाचित्क्रीडमानेरामेवात्यारामम पातयद्रामश्चरुदन्नपतत् ॥ ५० ॥ एतस्मिन्नंतरेब्रह्मराक्षसोराममगृह्णा
द्रामश्चमूर्च्छामाप ॥ ५१ ॥ अथसहचरोबालइतस्ततोरोरूयमाणोरामंतथाविधंराज्ञेव्यज्ञापयत् ॥ ५२ ॥ अथराजाराममादायवसिष्ठमाहकिमिदं
रामस्येतिपप्रच्छ ॥ ५३ ॥ अथवसिष्ठोभस्मादायाभिमंत्र्यब्रह्मराक्षसंमोचयामास ॥ ५४ ॥ पप्रच्छकोभवानितिसचाहाहंवेदगर्वितोब्राह्मणोबहुशः
परधनमपहृत्यब्रह्मराक्षसोजातोमेनिष्कृतिंविचारय ॥ ५५ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ इदानीमितःपरमेकवर्षशतोपभोग्यंराक्षसत्वंनरकं भागीरथी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्नानमेकंशिवायविल्वपत्रशतंसमर्प्यततः स्नात्वापापाद्विमुक्तोभवसीति ॥ ५६ ॥ कदाचित्तादृशंकृतपुण्यंतवपदंप्रयच्छामितदुपरिशिष्टांगतिंभजे
तिवसिष्ठवाक्यमाकर्ण्यब्रह्मराक्षसोवसिष्ठोपदिष्टपुण्यवशाद्दिव्यशरीरोभूत्वानमस्कृत्वास्वर्गंजगाम ॥ ५७ ॥ अथरामंप्राप्तेकालेउपनीयवसिष्ठोवेदानध्याप
यामासषडंगानिमीमांसाद्वयंनीतिशास्त्रंचाध्यापयामास ॥ ५८ ॥ अथधनुर्वेदमायुर्वेदंभरतगांधर्ववास्तुशाकुनविविधयुद्धशास्त्राणिच ॥ ५९ ॥
अथविवाहंकर्तुकामेनराज्ञादशरथेननानादेशजनपतीन्प्रतिदूताःप्रेरिताः ॥ ६० ॥ अथकश्चिच्छीघ्रमागत्यराजानमिदमब्रवीत् ॥ ६१ ॥ राजन्विद
र्भदेशाधिपतिर्विदेहोनामराजातस्यपुत्रीवैदेहीहोमलब्धारूपेणलक्ष्मीसमासर्वलक्षणसंपन्नारामयोग्याविद्यतेसचतांदातुंराजारामायोद्यतःतद्गम्यतांशीघ्रमि
ति ॥ ६२ ॥ अथवसिष्ठादीन्प्रेषयामासतेचतत्रगत्वातांचनिरीक्ष्यलग्नंनिश्चित्यायोध्यामेत्यराजानमुक्त्वारामसहिताः पृथिवीपतिसमेताः शीघ्रं
विविधकरितुरगशकटशिविकांदोलिकाभिरतिसुभगरूपभोगविलासक्रियानिपुणाविदितविविधचेष्टागंधर्वाःकामशास्त्रसुकुशलाः मृदुकठिनपृथुपयोधरास
न्नकंठाः स्थूलसूक्ष्मललाटबिंबदशनच्छदमुखपंकजाःकुटिलकुंतलदीर्घकेशधमिल्लाः१कनकपत्रकर्णाःस्नानचेष्टयोत्थितरोमशोभितजपाकुसमरक्तदशना
विशदविस्फुरच्छफरीलोचनाः शुक्तिकासदृशश्रवणाः नक्षत्रसदृशस्थूलमुक्ताफलोपशोभितनासापुटामुकुरसदृशकपोलास्तिलप्रसूननासिकाआनम्रम
ध्यप्रदेशचूचुका इंद्रगोपप्रतीकाशाधरपुटदशनक्षताःसमदीर्घकांगप्रदर्शनास्थितसर्वप्रदेशवर्तुला नातिमांसलाःपिंडकाग्रंथिनीव्योवलितबाहुमूला अन
तिचिरकालोत्थितरोमतयाहरिद्रावर्णतयाचकर्णिकारदलसदृशबाहुमूलामृदुस्निग्धवर्तुलसूक्ष्ममध्यप्रदेशाः कठिनस्थूलवर्तुलामग्नचूचुकपरस्परस्थाना
क्रमणस्पर्द्धिपयोधरमध्यलब्धपदकपयोधरोपरिचंचलविविधमणिमयहारोपशोभितवक्षःस्थलाः पयोधरपरितोलब्धपदतयातरुणदृष्टिपरम्परतया अस
मानयानाभिकूपोपरितनरोमराज्योपशोभितोदरप्रदेशा भज्यमानमध्यस्थलीकरणएववलीत्रयोपशोभितमुष्टिग्राह्यमध्याःकरिकरोपमजघनप्रदेशाअरोमस
दृशमृदुस्निग्धामलासमजान्व्यः कदलीस्तंभसंनिभोरुयुगलाआमग्नजानुकृशकुशवर्तुलपिंडिकारहितजंघाआमग्नगुल्फाआसूक्ष्मस्निग्धादीर्घदीर्घांगुली
पादानूपुररवाह्वयमानमदनाहंसमतंगजगमना दक्षिणांगुष्ठस्पर्शिकच्छाग्राउपरिकच्छंनीवींकृत्वाकरद्वययुतावस्त्रप्रदेशकंठमप्रावृत्यापरवसनपरिभागावृ
तस्तनवसनापरभागेवामांसएवदक्षिणपार्श्वगतेनदशाभागेननाभिप्रांतेनप्रवेशितोपशोभितगात्रयष्टयोयोषितोविवाहमंगलकर्मकरणायानेकशआगच्छन्
॥ ६३ ॥ वालिकाश्चविद्युल्लतांशुशोधितगात्रयष्टयउद्भिन्नकुचकमलकुड्मलविविधहारोपशोभिवक्षसोयत्किंचिद्भाषिण्योऽतिचपलमृदुगतयोवृद्धवनिता

१ कनकपत्रवर्णाः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वागच्छन् ॥ ६४ ॥ अथविदेहेपुरतःक्रोशमात्रेचूतवनिकायांविविधविटपविस्तरप्रदेशविविधविहंगकूजिताकर्णनदत्तकर्णवनहरिणशाववत्यां महारजत निर्मितोच्चनीचप्रासादोपशोभितप्रदेशविविधविहंगायां हेमवल्कलसंवीतभसितोद्धूलितशरीरजटिलमुनिगणध्यानोपासनोपशोभितवृक्षमालायां विविध विद्याधरवधूपयोधरभाराभिभूतविचरिततरंगसरसीयुतायां सरस्तीरमिलितसैरंध्रीयुवतिभिराहूयमानतरुणजनायां नानावर्णकुसुमसौरभवासिताशेषप्र देशायामितस्ततोरिंरसयाप्रदर्शितस्फारशफरीविलोचनतरलचक्षुषाप्रभाविलसितशरीरवेश्याजनायांविविधाश्चर्ययुतायां दशरथः सामात्यपुरोहिताभिरा मरामादिपुत्रसहितः सुखमुवास ॥६५॥ अथवैदेहोऽपिमिथिलांनानापताकोपशोभितां विविधप्रासादगोपुरोद्यानदेवतायतनोपशोभितामन्योन्यकेलिचतुर युवतिजनानुकीर्णामुशीरविरचितमहाप्रपांसुकेलीजनोपशोभितविशिखां विविधपण्योपशोभितरथ्यां तत्रतत्रब्रह्मघोषशोभितमठांप्रतिमंदिरंमीमांसादि व्याख्यानसंपादिसामाध्ययनां सुपुण्यहविर्गंधसामादिस्वरपदक्रमश्रुतिब्राह्मणवाटिकामनेकपरिवृढमंदिरप्रवेशनिष्क्रीतागुरुकुंकुमाध्वर्य्युवेषांमृदुलवसन तांबूलरक्तदंतच्छदकामिनीमृदुवचनकठिनवचनकरसंज्ञानिर्द्धारितप्रतिवचनविविधोपायनाहरणकरजनोपशोभितां मृदुधवलजघनपरिवीतवस्त्रोपरिभागे नास्निग्धवर्तुलपरस्परसंघर्षपयोधरमध्यप्रदेशोपशोभितवामांसकंदोपशोभितवनितां विविधमुक्ताहारजपासंकाशदशनच्छदमंदहासमालाकारसहस्रोप शोभितां पुण्यासवसाधनमंदिरांतत्रतत्रविचित्रतोरणां विशुद्धवीथिकां तत्रतत्रस्थापितकलपपादपां रंभाविभूषितद्वारांपुरींशोभितांशोभयामास ॥ ॥ ६६ ॥ अथाभिकलनार्थंविलासिन्योनिशादूर्वाक्षतामंत्रमंगलकज्जलितकैशिकधम्मिल्लताग्रंथितजटोपशोभितसीमंतशीर्षशोभितनासामुखविचित्राभ रणार्हणहेमपात्रावस्थिताज्यगुग्गलुफलादिसौभाग्यद्रव्यमुद्वहंतीभिःस्त्रीभिरन्यैरपिशोभितजनैःसराजानिर्जगाम ॥ ६७ ॥ तदानींमंगलतुर्यघोषादेवदुंदु भिभेरीनिःसाणमर्दलशंखादिनादाःप्रादुर्वभूवुः ॥ ६८ ॥ गायकाश्चमंगलानिजगुः ॥ ६९ ॥ मंगलवेदवाक्यानुपाठेनवैदिकाः ब्राह्मणाः ॥ कुलपा ठकाभेरीघोषेणकृत्स्नमाकाशमापूरयन् ॥ ७० ॥ अथान्योन्याक्षतपूर्वमंगीकुर्वंतःसूतवंदिजनादिभिःस्तूयमानाः पुरंप्रविविशुः ॥ ७१ ॥ विदेहनगरात्प श्चिमभागेनिर्मितंमंदिरंदशरथःप्रविवेश ॥ ७२ ॥ अवशिष्टाश्चयथायोग्यंभवनंविविशुः ॥ ७३ ॥ अथनारदोमिथिलांतदानीमेवागच्छत् ॥ ७४ ॥ विदेहोपिदेवर्षिंसमभिपूज्यस्वागतंदत्त्वाभोजनंकारयित्वा सुखासीनायमुनयेसघनसारंतांबूलंदत्वाव्यज्ञापयत् ॥ ७५ ॥ श्वोविवाहेभवान्स्थातुमर्हतिका रयितुंविवाहम् ॥ ७६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ७७ ॥ श्वोहिनक्षत्रंसूर्यनक्षत्रदर्शनंतत्रविवाहोनकर्तव्यइति ॥ ७८ ॥ अथमौहूर्तिकंवृद्धगार्ग्यमा हूयराजापप्रच्छकविवाहमुहूर्तः ॥ ७९ ॥ श्वइतिगार्ग्यउवाच ॥ ८० ॥ राजाचनारदंगार्ग्यंचोदीक्ष्यभोइदमित्थमितिपप्रच्छ ॥ ८१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथनारदोगार्ग्यमुवाच ॥ ८२ ॥ कथमुक्तंलग्नंदास्यासि ॥ ८३ ॥ अथगार्ग्योविषघटिकाश्चविहायलग्नंदास्यामिइत्युवाच ॥ ८४ ॥
नारदोपिब्रह्मवचनानिकिंनजानासीत्युक्तवान्गार्ग्यम् ॥ ८५ ॥ गार्ग्यस्तुघृष्टस्तान्दोषानपठत् ॥ ८६ ॥ उल्काचब्रह्मदंडश्चमोघःकंपस्तथै
वच ॥ सर्वकार्यविनाशायदृष्टावैब्रह्मणापुरा ॥ ८७ ॥ प्रतिष्ठासुविवाहेषुमौंजीबंधाभिषेकतः ॥ अन्येषुसर्वकार्येषुविषनाडीर्विवर्जयेत् ॥ ८८ ॥ अतःपरं
तुकार्य्याणांकरणेनचदोषभाक् ॥ विवाहादिषुकार्येषुदोषमेववदाम्यतः ॥ ८९ ॥ उल्कादहेत्कुलंसर्वंब्रह्मदंडोविनाशयेत् ॥ मोघस्तुमरणायस्यात्कंपः
कंपायकर्म्मणः ॥ ९० ॥ इतिनारदोक्तमाकर्ण्यगार्ग्योमुनिर्मौनपरोऽभवत् ॥ ९१ ॥ दध्यौरविंग्रहपतिंविहायविषनाडीर्विवाहःक्रियतमिति ॥ ९२ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कथंब्रह्मवचनम् ॥ ९३ ॥ ॥ सूर्यउवाच ॥ ॥ देशभेदेनव्यवस्थोदितातदस्मिन्देशेविवाहोविषघटिका विहायक
र्तव्यएव ॥ ९४ ॥ नारदोप्यनुमेने ॥ ९५ ॥ उवाचश्वःपराह्णेचक्षत्रविवाहश्चभवेदतःस्वयंवरार्थंनृपाआगच्छंतुतन्नृपदूतान्प्रेषय ॥ ९६ ॥ अथराजादश
रथानुमतेनसर्वान्निवनृपानागमय्याचिंतयत् ॥ कथंसर्वानेवातिरस्कृत्यवैदेहींरामायदेयेति ॥ ९७ ॥ अथरात्रौमुहुर्मुहुर्निःश्वस्यनिद्रालुरपिननिद्रामा
प ॥ ९८ ॥ अथमध्येनिशंराजाशुचिर्भूत्वात्र्यंबकं सांबिकंमंगलदुकूलधारिणंकमलभवपुरुषोत्तमशक्रप्रमुखनिखिलदेवैर्भृगुप्रमुखमुनिवरैर्हाहाप्रमु
खगंधर्वैस्तुंबुरुप्रमुखैश्चश्रुतिस्मृतीतिहासपुराणैर्मूर्तिमद्भिश्चसिद्धविद्याधरादिमातृकागणैश्चनंदीप्रमुखगणैश्चसेव्यमानपादकमलंसर्वामंगलपरिमोचकमति
पुण्यसलिलयागंगयानिःकलंकेनचंद्रमसासेव्यमानशिरोभागं वामांकारूढयागिरिजयाप्रदीयमानवीटिं सहासंसकामंसहावेक्षणमाददानंगोक्षीरसदृशंप्र
तिकूलकस्तूरिकासदृशकंठंमृदुसूक्ष्मस्निग्धजटाभिर्विरचितकपर्दंविशुद्धकार्तस्वरकुंडलोपशोभितगंडभागं द्विरष्टवर्षवयसंगोक्षीरसदृशस्थूलमुक्ताफल
कौसुंभवर्णांचलेनावेष्टिताशिरोभागं विविधरत्नविरचितकार्तस्वरभूषितवक्षःस्थलमतिधवलोपवीतेनोपशोभितशरीरमंबिकानुलग्नकुंकुमारुणसुगंधिशरीर
मीक्षमाणंतर्जमानकाममार्गणंकोटिकंदर्पसदृशंमनसाचिंतयत् ॥ ९९ ॥ जजापशतरुद्रियंजुहावचतेनैवकामाहुतीःप्रास्तुवच्चपुरुषसूक्तेन ॥ १०० ॥
अथतादृशएवमहेश्वरस्तत्रप्रादुरभूत् ॥ १०१ ॥ अथराजानमस्कृत्यास्तुवीत ॥ १०२ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ क्षितिसलिलगगनपवनदहनरविश
शियजमानमूर्तिभिरष्टमूर्ते विश्वमूर्तेलोकमूर्त्तेत्रिभुवनमूर्तेवेदपुराणमूर्त्ते यज्ञमूर्तेस्तोत्रमूर्त्तेशास्त्रमूर्त्तेस्वधामूर्त्तेनारायणमूर्त्तेसर्वदेवतामूर्त्तेत्रयीमयत्र
यीप्रमाणत्रयीनेत्रसामप्रियवसुधाराप्रियभक्तिप्रियभक्तसुलभाभक्तविदूरस्तुतिप्रियधूपप्रियदीपप्रियघृतक्षीरप्रियद्रोणकरवीरप्रियश्रीपत्रप्रियकमलकह्लारप्रि
यनंद्यावर्तप्रियवकुलप्रिययूथिकाप्रियकोकनदप्रियग्रीष्मजलावासप्रिययमनियमप्रियनियतेंद्रियप्रियजपप्रियश्राद्धप्रियगायनप्रियगायत्रीप्रियपंचब्रह्मप्रि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यसदाचारप्रियगोत्रोत्सादिकमलभवहरिहरनयनसमर्चितपादकमलजयप्रदहरिप्रार्थितजलोत्पादितचक्रप्रदर्शकृतस्मृतियुक्तिप्रदस्मृतमंगलप्रदमह्यांजयन
मस्तेनमस्ते ॥ १०३ ॥ इतिस्तोत्रमाकर्ण्यभगवान्भवोराजानमुवाचवरदोहंवरंवृणु ॥ १०४ ॥ राजोवाच ॥ ॥ श्रीमन्ममकन्यावैदेहीरामाय
दित्सितास्वयंवरेकुलरूपवलोत्साहसंपन्नानेकभूपराक्षसविप्रादिसर्वप्राणिसमागमेरामाधिकवलोयदितामग्रहीष्यत् ॥ तदावचनमनृतंममपापंच
भविष्यति ॥ १०५ ॥ प्रत्युतदशरथोपिसर्वानेवागतान् विजेतुमलंक्षत्रकदनश्चरामोयद्यायास्यतितर्हिममसुतांकिंकरिष्यतिवा ॥ किंकिं
वाप्रेषयिष्यतिकीदृशंकारयिष्यतिमर्मकिंवाकरिष्यतिसर्वथाहिप्रभूतवलवाहनोनरपतिरशेषमपित्रिभुवनंहन्यात् ॥ किमुतमामल्पसत्वंकिमुतबहुना
भवानेवशरणंममोपायंवदयथाविवाहेश्रेयोभविष्यतिरामश्चजामाताभविष्यति ॥ १०६ ॥ शंभुरपितथाकरोमीत्युवाच ॥ १०७ ॥ रामएवनाथः
सीतायाभविष्यति ॥ रामंचकृत्वास्वस्त्ययद्यैवकरिष्यामिगृहाणाजगवंधनुरिदम् ॥ १०८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ किमेतेनाजगवेनधनुषास्व
यंवरेसीतांरामंप्रापय ॥ १०९ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ इदंधनुरसज्यंमेयस्तुसज्यंकरिष्यति ॥ तस्मैदेयामयासीताप्रतिज्ञामेवमाचर ॥ ११० ॥ इत्येवमु
क्त्वाभगवान्गणैरंतर्दधेहरः ॥ अथादातुंधनूराजानशशाकातियत्नतः ॥ १११ ॥ अथोज्ज्वलंशतसहस्रगजबलंसमाहूयगृहाणेत्युवाच ॥ १२ ॥ सचापिमातु
लंनत्वाट्टहासंकृत्वोत्प्लुत्यधनुर्द्वाभ्यांकराभ्यामुद्धारजानुपर्यंतंमातुलोमारीचःश्रुत्वाएकाकीविप्रवेषंकृत्वाविदेहमयाचत ॥ वैश्वदेवांतेप्राप्तमतिथिंमाम
वेहि ॥ १३ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ स्वागतंभोइदंब्रह्मन्नासनंतत्रनिषीदेति ॥ १४ ॥ सचातिथिस्तथेत्युक्त्वानिषसाद ॥ १५ ॥ अथराजाजलमादायपादौप्र
क्षाल्यगंधपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्यमहाजंतस्मैनिवेद्यभोजनायप्रार्थयामास ॥ १६ ॥ सचापितदन्नंषड्रसोपेतंसौवर्णभाजनगतमीक्षमाणइवेतस्ततोविलोकया
मास ॥ १७ ॥ तस्मिन्नेवावसरेसीतापद्मकिंजल्कप्रभेषदरुणवसनंबिभ्रतीनीलकुटिलकुंतलैश्चलद्भिर्यूनांमनांस्याकर्षयद्भिःप्रेक्षमाणदृष्टिभग्नकलैरिवस्त्रीणां
चित्तमीदृशमितिदर्शयद्भिरिवोपशोभितललाटानंगचापसुभ्रूपद्मपत्रारुणविलोचनातिलप्रसूननासामृदुस्निग्धरोमशकपोलानंतरारक्तोष्ठारक्तासनमाणिक्य
निभदाडिमीदशनाजपाकुसुमारुणाधरातिशोभितचिबुकाशुक्तिकर्णासमदीर्घकंठातिमांसलवक्षाःपीनोद्भिन्नकुचकुड्मलानेकहारोपशोभितासुभगाकारान
तिमांसलबाहुलतामुग्धायतसमानांगुलिशिखापद्मारुणपल्लवाविविधबहुरत्नांगुलिभूषणामुष्टिग्राह्यमध्यासुरोमराजिगंभीरनाभिःपृथुजघनाकरिकरोरुस्तूणी
रजंघासुपादकमलानूपुरादिपादविभूषणापादांगुलीभूषिताविकासितसौगंधिकंविदधतीभुंजानमारीचस्यपुरतश्चागता ॥ ११८ ॥ वीक्ष्यासावचिंतय
देनांकथमपहरामिकथमालिंगामिकथमन्यत्किंचित्करोमीत्येवमवसरमलभमानस्तूष्णीमेवविनिर्गतः ॥ ११९ ॥ अथदेवाधनुःसज्जीकरणाययतमाना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अहंपूर्विकयाविद्यमानाअन्योन्यतिरस्कारेणमहेंद्रः प्रापधनुरुत्तमंप्रांतद्वयात्परंनावनमयितुंशशाक॥१२०॥अथसूर्योधनुरादायनमयन्नेवनिपपात॥१२१॥
वायुर्वलवतांश्रेष्ठोजग्राहाजगवमथस्वेनैवकरेणोत्कर्षयन्नधः पपात धनुश्चवायोरुपरिपपातअहसंस्तदासर्वे ॥ २२ ॥ एतस्मिन्नंतरेतुरगवरमारुह्यबाणा
सुरः सहस्रवाहुरनेकानेकशिरोभिर्दैत्यैःपरिवृतःप्रह्लादसमेतोविदेहपुरीमाजगाम ॥ २३ ॥ अथस्वविभूषणोद्भासितांदिशंकुर्वन्स्वतेजसापयशसोदेवताः
कुर्वन्नानाविधगीतंशृण्वन्द्व्यंगुलमात्रेणशक्तोविरराम ॥ २४ ॥ प्रह्लादोवलिश्चैवधावातेऽथविरेमतुः ॥ २५॥ अथराक्षसेषुतूष्णींभूतेषुराजानोतिवलिनःसमा
गताज्यावंधाशक्ताअपसृत्यतस्थुः ॥ १२६ ॥ अथब्राह्मणाःसमागताः ॥ १२७ ॥ अथविश्वामित्रोधनुरादायएकांगुलपर्यंतंसज्यंकृत्वाविरराम ॥ निवृत्ता
श्चापरे ॥ १२८ ॥ अथदिनमात्रेधनुषितूष्णींभूतेषुराघवःसहानुजैरागत्यधनुर्निरीक्ष्यास्पृशत् ॥ १२९ ॥ अथराजकुमाराःशतशःसमागताः॥सर्वाभरणभू
षिताधनुर्दृष्ट्वापस्पृशुर्नचालनक्षमाः॥१३०॥अथदाशरथिप्रमुखाःकुमाराःसमागताः॥१३१॥ अथवेत्रझर्झरपाणयःसमागमन्सर्वानेवापसारयामासुः॥३२॥
अथरामोलक्ष्मणहस्तंगृहीत्वासर्वाभरणभूषितोधनुरासाद्यस्पृष्ट्वानत्वाप्रदक्षिणीकृत्यधनुरादायोद्दधार ॥ ३३ ॥ तदादानसमयेसर्वएवैत्यसहासमूचुःअत्रभ
ग्नमहारथाइति॥३४॥अथसरामोधनुर्ज्यास्थानमवनमय्यधनुषिजानुंकृत्वासज्यमेककरेणोत्पादयन्कोटचामनामयत्॥३५॥ अथसज्जीकृतंदृष्ट्वासर्वएवना
साग्रन्यस्तांगुलयोभवन् ॥ ३६ ॥ रामोपिज्यामन्वनादयत् ॥ तेननादेनसर्वेषांमनांसिक्षुभितान्यासन् ॥ ३७ ॥ रामेणसज्यितंधनुरितिसर्वत्रवा
दःसंजातः ॥ ३८ ॥ जनकोपिसीतांरामायददौराजभिश्चयुद्धंकृत्वातान्निर्जित्यस्वपुरीमागात् ॥ ३९ ॥ अथैकदादशरथोरामंयौवराज्येभिषिच्यसुखी
वभूवसर्वप्रजारंजनाच्चरामोराजानुमतइतिसर्वप्रजावादोऽभूत् ॥ १४० ॥ अथकैकयदेशाधिपतितनयासुवेषारामंराजानमसहमानाराजानमुवाचममव
रदानावसरइतिराजाचिंतयत्किंदेयमिति॥४१॥ ॥देव्युवाच॥ ॥ चतुर्दशवर्षाणिरामोवनंविशतुपालयतुराज्यंभरतः॥४२॥राजानृतवचनदोषभयात्कथं
कथमपिस्वीचकार ॥ ४३ ॥ अथवसिष्ठंभावितयावोचतरामोवनायनिर्गच्छतिअस्याकिंवाभवेदितिविचार्यशुभाशुभंब्रूहि ॥ ४४ ॥ वसिष्ठोविचार्यस
हर्षराजानमुवाच ॥ ४५ ॥ गत्वावनंनिखिलदानववीरहंताशंभोरनेकविधपूजनमातनोति ॥ सीतावियोगरुषितःकपिसेनयाचतीर्त्वोदधिंदशमुखंचनिहंति
रामः ॥ ४६ ॥ आगम्यराज्यंरघुनंदनोपिवहूनिवर्षाणिसमातनोति ॥ प्रशस्तकीर्तिर्निखिलेपिलोकेशर्वेणदेवेनचिरंन्यवात्सीत् ॥ ४७ ॥ सुपुत्रयुक्तोवहुय ॥१७०॥
ज्वयाजीपरिवृढःसर्वगुणाधिकश्च ॥१४८॥ इतिवसिष्ठवचनंश्रुत्वादशरथोरामगुणाननुस्मरन्नित्युवाचश्रेयोमेमरणंरामस्यनिर्गमनेइति॥४९॥ अथरामोमातरं
पितरंगुरुंचवसिष्ठंपितृपत्नीर्नमस्कृत्यवनायजगाम ॥ १५० ॥ अथोपवनेदिनमेकंस्थित्वाजटाःकारयित्वावल्कलंवासोधृत्वैकोपवीतीकृतदंतशुद्धिरेकेनोप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीतेनजटावद्धाभस्मोद्धूलितसर्वांगोभासितानिष्ठुरकायोमुक्ताफलदाममणिव्यत्यस्तरुद्राक्षमालामुरसिदधानोल्पभूषणाधिभूषितसीतासहायोलक्ष्मणानुच
रोविवेशवनांतरम् ॥१८१॥ अथानेकराक्षसांस्तस्मिन्निजघानभवानिवनिखिलंचकारसीतापहरणादिनिखिलमपिभवतायथातथास्याथसुग्रीवाश्रमसृष्यमू
कपर्वतंरामोजगामनिविडच्छायाचूतवृक्षमासाद्यलक्ष्मणसहायःपरिश्रयमकल्पयत् ॥ वृक्षेतुधनुषीआरोप्यासीनलक्ष्मणांकेशिरःकृत्वाहरिचर्मशय्याशयनो
लक्षितांगीतिंशृण्वन्वृक्षफलंनिरीक्षमाणोवानरमेकंमणिकुंडलंहेमपिंगलंसदृढवद्धमौंजीकौपीनमच्छोपवीतिनमतिचंचलंफलमादायात्मानिविक्षिपंतंपुष्पमं
जरीश्चकिरंतंगानमनुकुर्वंतंव्यजनेनरामंवीजयंतमारुह्यशाखामपितथावीजयंतमाबद्धचूतफलमात्रंरामोवीक्ष्यलक्ष्मणमभाषत ॥८२॥ लक्ष्मणकोयंकपिरि
ति॥ ८३ ॥ ॥ लक्ष्मणोपिनजानइत्युवाच ॥ अथरामःसमाहूयकस्यत्वंकिंनामेत्यपृच्छत् ॥ ८४ ॥ सचसुग्रीवस्यहनूमानित्युवाच ॥ ८५ ॥ रामंन
त्वासुग्रीवमेत्यनत्वादेवनारायणइवापरःपुरुषोयुवामेघश्यामोजटीआजानुबाहुरतियशस्वीसूर्यसंकाशेनसहापरेणनरेणइहास्ते ॥ ८६ ॥ अथतरुच्छाया
धःसंस्थितौसर्वलक्षणसंपन्नौराजपुत्रौदृष्ट्वाउक्तश्चताभ्यांसुग्रीवायनिवेदयेतितत्त्वयिनिवेदितम् ॥ ८७ ॥ अथसुग्रीवःसत्वरमुत्थायपुष्पसलिलादिद्र
व्यमादायपादप्रक्षालनादिकंकृत्वाफलानिसमर्प्यव्यज्ञापयत् ॥८८॥ कौयुवांकिमर्थमागतौराजपुत्रौतपस्विनावितिसुग्रीववचनमाकर्ण्यलक्ष्मणेनाभाषतरा
मः ॥ ८९ ॥ दशरथतनयावावांरामलक्ष्मणौदुष्टनिग्रहशिष्टपरिपालनायवनंगताविति ॥ १६० ॥ अथसुग्रीवआहयुवयोरुपकारमपकारंकार्य
मस्तीतिलक्ष्यते ॥ ६१ ॥ अन्यथासेनासमेतावागमिष्यतःलक्ष्मणआहआस्तिकार्यांतरम् ॥ अमुष्यभार्याकेनापहृतानज्ञायतेतामन्वेष्टुमागतौतदे
वावयोःकार्य्यमन्यदानुषंगिकम् ॥ तदर्थमपिजलधिंतरावअपिपातालंप्रविशावअपिनाकंसाधयावःअपिमहेंद्रंपातयावः अपिबलिनंहनावःकिमपिकु
र्वहे ॥ ६२ ॥ ॥ सुग्रीवउवाच ॥ ॥ रावणेनापहृतयाकयाचिद्भ्रियमाणागतयाविभूषणानिकानिचित्परित्यक्तानिगतानिमयासंगृहीतानिता
निदर्शयामीत्याभाष्यरामंमंदिरमागमय्यदर्शयामास ॥ ६३ ॥ रामोपिनिरीक्ष्यनिश्चित्यप्ररुद्यक्वगतोऽसौरावणइतिपप्रच्छसचदक्षिणामाशांगतइतिब
भाषे ॥ ६४ ॥ अथरामस्तेनसख्यमकरोत् ॥ अपृच्छच्चकिमर्थमिहभार्य्याहीनःस्थितइति ॥ ६५ ॥ ॥ सुग्रीवउवाच ॥ ॥ ममभ्राता
वालीमहाबलोममभार्य्यांराज्यंचापहृत्याकिष्किन्धायामास्तेयुद्धेनचाहंपराजितः तद्धायसर्वथाममचिंतायथासौत्वयानिहन्यतेतथाहमपिसागरंबद्ध्वाप
रतीरेलंकायांस्थितांसीतांरावणेनापहृतांतवसमर्पयामीत्याभाष्यशपथंकृत्वासुग्रीवोवालिनातिबलिनायुद्धायाहूतेनयुयुधे ॥ ६६ ॥ रामोप्यनंतर
मनिश्चयाद्वालिनंनाहनत् ॥ ६७ ॥ अथसुग्रीवःपलायितोराममिदमभाषत ॥ ६८ ॥ तवचित्तमविज्ञायप्रवृत्तोहंमरणाय ॥ ६९ ॥ रामोपियुवयो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्विशेषाज्ज्ञानान्मयातूष्णींभूतंचिह्नितंत्वानिरीक्ष्यतंहन्मि ॥ १७० ॥ अथसुग्रीवश्चिह्नंकृत्वावालिनंयुद्धायाहूयसमतिष्ठत ॥ ७१ ॥ ताराप्रभाषेवालिन
म् ॥ ७२ ॥ सहायवानिवलक्ष्यतेसुग्रीवोनोचेदेवंनाह्वयतिज्ञातंमयारामलक्ष्मणौदशरथतनयौनारायणांशौभूभारावतरणायसमागतौतावस्यसहायभू
तौ ॥ ७३ ॥ ॥ वाल्युवाच ॥ ॥ नीतिमान्रामइतिमयाश्रुतः ॥ नहिबलवंतंविहायदुर्बलंभजतेताद्दशःसमायातुवारामःप्रतिपन्नमधिकंकृत्वाविभे
तिवीरोयदिरामःस्वयंयुद्धाययातस्तदायुद्धंकर्तव्यमित्याभाष्यतारांसंभाव्यसुग्रीवयुद्धायनिर्य्यातः ॥ ७४ ॥ अथमुष्टियुद्धमन्योन्यमभूत् ॥ ७५ ॥
रामोपिवालिनंजघान ॥७६॥ पपातचवाल्याहचाशस्त्रयुद्धेवाबाणघातोथशोणितसर्वांगोबभूव ॥७७॥ अथताराचांगदश्चसमागत्यव्यथितौबभूवतुः ॥ ७८॥
अथराघवंवानराःसमायातावाल्युपांतेनिपेतूरुरुदुश्च ॥७९॥ अथताराराममब्रभाषेशास्त्रकुशलाःशूराधार्मिकाराघवाःपुराचापिरामकथंपापमकार्षीः॥१८०॥
नक्षत्रधर्म्मंजानांषिराजगणसेवितम् ॥ ८१ ॥ अन्योन्यंयुद्धचतोर्युद्धेजयोवामरणंभवेत् ॥ अन्योयदितयोर्हन्याद्ब्रह्महासनिगद्यते ॥ ८२ ॥ किंवैरेणवा
लिनमाहनः किंवानरमांसाशया ॥ ८३ ॥ अभोज्यंवानरंमांसंयद्यात्मनोऽप्रियात्सुखाभावादपरेषामपितथाभावंमन्यसेअहोविमोहाद्यदिमामादातुमि
दंकृतमेकपत्नीव्रतंतव ॥ ८४ ॥ यदिरावणहृतांसीतामानेतुंसुग्रीवसहायायकृतमेवमेवहामहदंतरंबलवृद्धेनमहाबलेनवालिनासद्भावेनदिनकरावर्ति
तांतरेसीतामानेतुंसमर्थेनस्मरणागतरावणदानसमर्थेनवानरराजेनपंचाशत्परार्द्धवानरभल्लूकसेनावताआत्मकार्येणसिद्धचतइतिकिंसुग्रीवेणाल्पवीर्येणसप्त
परार्द्धसेनापतिमाकपिनाकिंसिद्धचतिकार्यंवचनवतः ॥ ८५ ॥ अहोज्ञातंसर्वदेवभद्रंयदुक्तोसि ॥ ८६ ॥ वक्तिचरामःपृथिवीपतिनामयादुष्टनिग्रह
णंकार्यंशिष्टपरिपालनंचवालिनासुग्रीवमहिषीरुमापहृताराज्यंच अतश्चनताद्दग्वधेदोषः ॥ ८७ ॥ ॥ तारोवाच ॥ सुग्रीवोपितार्हिवध्योदुंदुभिनायु
द्धचतावालिनाबिलेप्रविष्टेनवत्सरंतत्रोषितंतदंतरेचमामपहृत्यराज्यंचकृतंसुग्रीवेणतंपूर्वमपिपश्चात्तंहंतु ॥ ८८ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ कियत्काला
त्पूर्वमिदंचवद ॥ ८९ ॥ ॥ तारोवाच ॥ षष्टिवर्षसहस्राद्दर्वाक्अशीतितमेवर्षेरक्षोयुद्धेसुग्रीवेणराज्यमपहृतम् ॥ १९० ॥ पुनश्चवर्षांतरेप्राप्तेनवा
लिनासुग्रीवःपलायितः ॥ ९१ ॥ अपहृतातस्यभार्याराज्यंचापहृतम् ॥ ९२ ॥ तस्मिन्नेवदिनेभवतःपितुर्दशरथस्याभिषेकः ॥ ९३ ॥ ॥ राघव
उवाच ॥ मयापितुरनुशासनाद्राज्यगतदुष्टनिग्रहणंकृतम् ॥ गुरुवचनस्यानुल्लंघनीयत्वात्तदपहरणवेलायांयोराजासनाचरत् ॥ ९४ ॥ अथवास्वतंत्रौमृ
गौमृगयोर्हतश्चवालीमृगाणामन्योन्यंदारणाद्यजुगुप्साच ॥९५॥ यतोममृगयावदाथवामृगाणाम् ॥ चलितस्थितबद्धानांचलद्भ्रांतपलायिनाम् ॥अथावसृ
जतासंगमुज्झितामृगयातथा ॥ ९६ ॥ मृगयाशास्त्रविधितोमृगयेयंमयाकृता ॥ दर्शनादर्शनाभ्यांचधावताधावतातथा ॥ ९७ ॥ अवरोहात्परंस्थानं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सा[1]त्विकानांप्रभिद्यते ॥ राज्ञोचमृगयाधर्मोविनाआमिषभोजनम् ॥ ९८ ॥ अथरामवचनमाकर्ण्यसर्वेएवप्राकंपयञ्छिरांसि ॥ ९९ ॥
वालीबभाषेराममंजलिंमस्तकेनिधायनमस्तेरामशृणुवचनंमम ॥ २०० ॥ शंखचक्रगदापाणिःपीतवासाजगद्गुरुः ॥ नारायणः स्वयंसाक्षाद्भवानितिम
याश्रुतम् ॥ २०१ ॥ त्वांयोगिनश्चिंतयंतित्वांयजंतिचयज्विनः ॥ हव्यकव्यभुगेकस्त्वंपितृदेवस्वरूपधृक् ॥ २ ॥ मरणेचिंतयानस्यत्वांविमु
क्तिरदूरतः ॥ सत्वंमेदर्शनंप्राप्तोराममेपापसंक्षयः ॥ ३ ॥ गृहाणबाणंकाकुत्स्थव्यथितोभृशमस्म्यहम् ॥ ४ ॥ अथरामस्तथेतिबाणमादायवालिनमुवा
चकिमिष्टंदीयतांवद ॥ ५ ॥ ॥ कपिरुवाच ॥ यदिप्रसन्नोभगवान्ममसद्गतिंदेहि ॥ ६ ॥ अयंसुग्रीवस्तथारक्षणीयोंगदोथताराचमयापापिनापराधः
कृतस्तत्फलमनुभूतम् ॥ ७ ॥ अथरामंपश्यन्नेववालीममारस्वर्गंचगतः ॥ ८ ॥ अथसुग्रीवंराज्येभिषिच्यस्वयंवनंविवेश ॥ ९ ॥ अथतेनस
हायेनजलधिसमीपंगत्वाक्कलंकाक्कसीताक्कचारातिरितिसुग्रीवमाहरामः ॥ २१० ॥ अथहनुमानाहप्रविश्यलंकांविचित्यसीतांसर्वतत्वमवगत्ययुद्धंसंधि
र्वाकर्तव्यः तदुदधिलंघनार्यकिंचित्समादिशतुभगवान् ॥ २११ ॥ अथसुग्रीवमाहरामः ॥ कथमेतद्घटतइति ॥ २१२ ॥ ॥ कपिरुवाच ॥
ममवानराभल्लूप्रमुखाःकोटिशःसंति ॥ २१३ ॥ एकंनियुज्यसर्वमाकलय्ययथायुक्तंतथाकरणीयम् ॥ २१४ ॥ अथजांबवानाह ॥ हनूमानेको
गच्छतुबुध्यतुलंकाम् ॥ २१५ ॥ अथहनूमानगमल्लंकापुरंविचित्यसीतामशोकवनिकायामासीनांतथाचसंभाष्यविश्वासंकृत्वावनंबभंजवनरक्षकांश्च
॥ २१६ ॥ बद्धोरक्षसालंकांदग्ध्वाउत्तरकूलंगत्वारामंदृष्ट्वावृत्तांतंकथयित्वातूष्णीमतिष्ठत् ॥ २१७ ॥ अथरामःसर्वैर्विचारयामासजांबवानुवाचरामे
णलंकाकपिभिर्विनश्यतीतिनारदेनममोक्तम् ॥ २१८ ॥ अथसागरोत्तरणेयत्नतयास्थेयम् ॥ २१९ ॥ अथरामःशंकरमाराध्यसर्वांनिवेदयि
त्वात्वदुक्तंकरोमीतिवचनमुक्त्वाशिवमभ्यर्च्यप्रणतोभूत्वाव्यजिज्ञपत् ॥ २२० ॥ हेमहादेवमहाभूतग्रासमहाप्रलयकारणमहाहिभूषणमहारुद्रशंकर
परमेश्वर विरूपाक्षनागयज्ञोपवीतकरिकृत्तिवसनब्रह्मशिरःकपालमालाभरभूषण नरकास्थिभूषणभसितपरनारायणप्रियशुभचरितपंचब्रह्मादिदेवपंचानन
चतुर्वेदनवेदवेद्यभक्तसुलभाभक्तदुर्लभपरमानंदविज्ञानपरपूषदंतपातनदक्षशिरश्छेदन ब्रह्मपंचमशिरोहरणपार्वतीवल्लभ नारदोपगीयमानशुभचरितशर्व
त्रिनेत्र त्रिशूलधरपिनाकपाणेकपर्दिनन्नेकरूपधरवृषभवाहनशुद्धस्फटिकसंकाशचतुर्भुजनानायुधदक्षिणामूर्ते ईश्वरदेवपतेगंगाधरत्रिपुरहरश्रीशैलनिवास
काशीनाथकेदारेश्वरभूषणसिद्धेश्वरगोक[2]र्णेश्वरकनखलेश्वरपर्वतेश्वरचक्रप्रदबाणचिंतापादकं[3]मुरहरपूजितचरणकमलसोमसोमभूषणसर्वज्ञज्योतिर्मय जगन्म

१ सान्वयानाम्–इ०पा० । २ पट्टकर्णेश्वर–इ०पा० । ३ कर्पूरपूजितचरणकमल–इ०पा० ।

३०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यनमस्तेनमस्ते ॥ २२१ ॥ एवंस्तुवतोरामस्यपुरतोलिंगमध्यकोपेतस्तेजोमयमूर्तिराविर्बभूव ॥ २२ ॥ अभयवानथपुनः ॥ पद्मासनासीनमुमाधि ष्ठितांकमीशमामुक्तसर्वाभरणंसुकांतिकिरीटिनंहैमवतीकटिस्पर्शकरद्वयेनाभयवरप्रदंतरंगितानेकादिशाभिः पूर्णतेजस्विनंहासमुखंप्रसन्नवदनंददर्शरा मः ॥ २३ ॥ परमेशितारंननामबद्धांजलिःपुनश्चदंडवत्पपात ॥ २४ ॥ अथरामंपरमेश्वरोपिवरंवृणुत्वंवरदोहमित्युक्तवान् ॥ २५ ॥ रामउवाच ॥ लंकांगमि ष्यामिसमुद्रतरणेउपायमेकंममदेहिशंभो ॥ २६ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ ममाजगवंधनुरस्तितत्कालरूपमविकल्पंवाभवति ॥ तदारुह्यसमुद्रंतीर्त्वालं कामाप्नुहि ॥ २७ ॥ रामस्तथेतिनिश्चित्यसस्माराजगवम् ॥ २८ ॥ आगतंधनुस्ततश्चरामोपूजयत् ॥२९॥ अथहरोधनुरादायरामायदत्तवान् ॥ २३० ॥ रामोपिजलधावपातयत् ॥ ३१ ॥ आरुरुहुःसर्वेवानरारामलक्ष्मणौचषष्टिपरार्द्धंतेषामसंख्येषुवानरेषुधनुरारूढेषुनिकामंययौ ॥३२॥ धनुस्तटंवानराश्च ततस्ततोगत्वानिरीक्षयामासुः ॥ ३३ ॥ अथातिकायोनामरक्षःकपिबलमालोक्यरावणायोक्तवान् ॥ ३४ ॥ रावणोपिकिंकपिभिःशाखामृगैःकिंवामानु षाभ्यांरामलक्ष्मणाभ्यांकिमायातंदैवागतमस्माकंभोजनमित्युवाच ॥ ३५ ॥ अथसुग्रीवःपश्चिमावलंबिनिभास्वतिहनूमज्जांबवदादिमहाबलैश्चातिकायै रसंख्यातैर्लंकापार्श्वंगत्वाउपवनंप्रविश्यनानाफलानिखादित्वा पयःपीत्वोपवनरक्षिराक्षसान्विद्राव्य सर्वंविपिनमेकैकशोगृहीत्वाप्राद्रवन्लंकांगोपुरंचगत्वा समारुह्यप्रासादंचविशीर्यैकैकशःकेचित्स्तंभमादायरक्षोभिर्युयुधुः॥३६॥ एकेचशालांबभंजुर्गृहाणिचूर्णयामासुर्बालवृद्धस्त्रीजनादिकंसर्वमेवनिजघ्नुः॥३७॥ अथैकंप्राकारंनिर्जितमाज्ञायरावण इंद्रजितंसंदिदेश ॥ ३८ ॥ इंद्रजिताचयुद्धंवानराःकृत्वाभीताःपलायिताश्च ॥ ३९ ॥ अथहनूमानखिलंनिर्गतमाज्ञा यरावणंज्ञात्वावानरानाहूयनिर्भर्त्स्यसेनांमहतींकारयित्वादशमुखंकल्पयित्वा[1]मोदयामास ॥२४०॥ अथखस्थएवेंद्रजिद्युयुधेनचवानरास्तंदृष्टवंतः॥४१॥ अथहनूमज्जांबवंतौखमुत्पत्यपर्वतशिखराभ्यामिन्द्रजितंनिजघ्नतुः ॥ ४२ ॥ अथभुविपपाततंलक्ष्मणश्चयमलोकगामिनंचकार ॥ ४३ ॥ अथा तिकायमहाकायौवानरसैन्यंबहुशोहत्वालक्ष्मणंपीडयित्वारामेणसंयुध्यसुग्रीवंकृत्वाहनूमज्जांबवद्भ्यांयुयुधातेपराजितौगृहीत्वातौचयोद्धारावादायरामस मीपंगत्वारामायन्यवेदयताम् ॥ ४४ ॥ अतिकायमभाषतरामः ॥ ४५ ॥ रावणस्यममयुद्धंब्रूहिसचिवानामन्येषांमहाभयानांच ॥ ४६ ॥ ॥ अ तिकायउवाच ॥ ॥ निश्चितमिदंपुरास्माभिःकार्यसेनांविभागशःकृत्वा विद्युन्मालीनामराक्षसोमहाबलोविचित्रयोधीदर्शनादर्शनयोधीवानरैःसर्वैरे ॥१७२॥
कएवयुध्यते ॥ ४७ ॥ अपरेचबलिनोमहांतःशिक्षितास्त्राश्चागताआवांचयुवाभ्यांयुध्यावोरावणःपुष्पकमारुह्यापरभागेनत्वामेवनिहनिष्यति ॥ ४८ ॥

१ मोदयामास–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अन्येचराक्षसाःकुंभकर्णमुखाश्चात्मरूपंकृत्वात्वांपरिवार्यगृहीत्वासीतायैदर्शयित्वातत्संनिधावेवहानिष्यति ॥ ४९ ॥ रामःप्राहअहोवलवतांकिमसाध्यमेवंभवतिदैवगतिःकुटिलासुग्रीवोतिकोपनःसक्रोधंदृष्ट्वा राममुवाच ॥ ॥ २५० ॥ वध्यावेतौनमोचनीयौ ॥ ५१ ॥ रामःप्राहावध्यौमोचनीयावेतौवसनानिभूषणान्यानयेत्युक्तमात्रेहनूमतातान्यानीतानिरामस्ताभ्यांदत्तवान् ॥ ५२ ॥ नत्वायदेतल्लंकाद्वारेदृश्यतेदारुपंचवक्त्रंशुक्रेणोक्तमेतेनच्छिन्नेनरावणोहन्यते ॥ ५३ ॥ अथचदारुच्छेदनसमनंतरंपातालंगंतव्यमितिभार्गवभाषितंशासनंलिखितम् ॥ ५४ ॥ तस्मात्त्वमिदंदावैकप्रयत्नैकवाणनिपातेनपंचधाच्छिधिततस्तवशक्तिंज्ञात्वायुद्धमतिदृढंकुर्वीमहि ॥५५॥अथभार्गववचोविज्ञायरामःपूर्वकोटयांस्पर्शमात्रेणसज्यंकृत्वाधनुषिवाणंसंयोज्यरक्षोभ्यांहनूमताश्रावयन्नेववाणंमुमोच ॥ ५६ ॥ वाणंधनुषश्चलितंतौराक्षसौवाणमार्गेनिरीक्षमाणौदारुवाणेनपंचधाच्छिन्नंनिरीक्ष्यरामंव्यज्ञापयतामावयोःशिशवोरक्षणीयास्त्वयेतितथेत्याहरामः ॥ राक्षसौलंकांप्रविष्टौ ॥ ५७ ॥ अथप्राकारयुद्धंकर्तुंवानरागत्वासर्वतोवरणमात्रांहिपार्ष्णिभिःपादैर्जानुभिःकरैःपृष्ठैश्चतलसमंकृत्वाद्वितीयप्राकारंगतास्तदाचरावणःसमागत्यसर्वानेवेषुभिर्द्रावयित्वातदनुगच्छन्राममगात् ॥ ५८ ॥ अथराममपिपंचभिर्वाणैर्विव्याध ॥ ५९ ॥ अथरामोदशभिर्वाणैरावणंसव्रणंचकार ॥ २६० ॥ अनयोरतिदारुणमन्योन्यं युद्धं बभूव ॥ २६१ ॥ रावणोदशभिर्वाणैर्विव्याध ॥ २६२ ॥ अथ रामवाणैश्च क्षतशरीरो राक्षसःपलायनपरोऽभवत् ॥ २६३ ॥ वानरा लक्ष्मणश्च कोटिकोटिराक्षसानघ्नन् ॥ २६४ ॥ अथ परस्मिन्नहनि विभीषणो रावणं विचार्येदमुवाच ॥ २६५ ॥ तृतीयोपायकालोऽयं चतुर्थं न विचारय ॥ चतुर्थो विपरीतो न शस्तःशस्तार्थकारिणः ॥ २६६ ॥ परस्य चाऽऽत्मनः शक्तिं विदित्वा चाऽऽत्मनोऽधिकाम् ॥ तदा युद्धं प्रशस्तं स्याद्विपरीतं विनाशकम् ॥ २६७ ॥ रामेण बलिना नैव युद्धं ते दुर्बलस्य च ॥ एकेषुवालिहन्ताऽसौ वालिर्ज्ञातस्त्वया पुरा ॥ २६८ ॥ मारीचमेकबाणेन भवानपि पलायितः ॥ निहता राक्षसाः शूरा इन्द्रजिच्च सुतो हतः ॥ २६९ ॥ वरेण्यत्रितयं भग्नं तेन युद्धं च नैव ते ॥ दासभावमथो वाऽपि दत्त्वा सीतामथाऽप्नुहि ॥ २७० ॥ गोपुरस्थं तथा दारु पञ्चवक्त्रमथेषुणा ॥ चिच्छेद पञ्चधा तेन रामस्त्वां मारयिष्यति ॥ २७१ ॥ त्वदर्थं बहवो नष्टा नाशमेष्यंति चापरे ॥ एको न्यायः सुखार्थाय न च मौढ्यं सहोदर ॥ २७२ ॥ मानुषीं मृत्युसंयुक्तामनिच्छन्तीं पतिव्रताम् ॥ पत्नीं बलवतश्चापि पूजयित्वा विसर्जय ॥ २७३ ॥ अनिच्छन्त्याः समायोगे भवेद्दुःखपरंपरा ॥ दुर्गन्धमलसंयुक्तो नारीसङ्गो जुगुप्सितः ॥ २७४ ॥ विरक्तिरथ चेज्जाता दुःखायाकार्यवर्तनम् ॥ अनुरागो यदि भवेन्मरणं नरकं ततः ॥ २७५ ॥ आत्मनो मरणं व्यर्थं तस्याश्चाद्य समागमे ॥ त्यागो वा मरणं तात धर्मपत्न्यास्तथा भवेत् ॥ २७६ ॥ एव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मादि तथाऽन्यच्च कश्मलं संभविष्यति ॥ अन्यदाख्यामि ते वाक्यं सर्वेषां च प्रियं हितम् ॥ २७७ ॥ गत्वा रामान्तिकं नत्वा स्तुत्वा विज्ञाप्य
राघवम् ॥ क्षम राम महावीर शरणागतवत्सल ॥२७८॥ तामसा राक्षसाः सर्वे वयमेते सुपापिनः ॥ सीतापहारजं दोषं त्यक्त्वा पुत्रानवेहि नः ॥२७९ ॥
त्वदधीना वयं राम रक्ष वा मारयेच्छया ॥ इत्युदीर्य पुरस्तस्य राघवस्य स्थिता वयम् ॥ २८० ॥ स्थिरायुषो भविष्यामः स्थिरराज्या दशानन ॥
अथाऽऽह रावणो वाक्यमहो नो राक्षसो भवान् ॥ २८१ ॥ न शूरो राजधर्मं च न च जानासि शाश्वतम् ॥ परनारीपरद्रव्यपरराज्यनिषेवया ॥ २८२ ॥
शूराणामुत्तमो धर्मो न षण्ढानां भवादृशाम् ॥ शत्रुपक्षं समालिंग्य निर्गच्छेच्छा हि चेन्नृप ॥ २८३ ॥ अथ विभीषणो मन्दिरं गत्वा रामान्तिकं
गत्वा तं शरणमभजत् ॥ २८४ ॥ अथ रावणः पुरान्निर्गत्य रामेण लक्ष्मणवानरै राक्षसा अपि युयुधिरे ॥ २८५ ॥ अथ रावणं महाबलं हन्तुमशक्तो
रामो विभीषणमुखमवलोक्य तदुक्तचिह्नपदं बाणेन निर्भिद्यामारयत् ॥ २८६ ॥ अथ कुम्भकर्णो महागदामादाय सर्वं निष्पाद्य वानराननेकशो भक्ष
यित्वा रामोत्तमाङ्गं गदयाऽहन् ॥ २८७ ॥ अथ रामो निशितबाणशतेन तमहन्ममार कुम्भकर्णः ॥ २८८ ॥ अथ बिभीषणेन रावणादेः श्राद्धादि
कं कारयित्वा शिवालयं तन्नाम्ना कारयित्वा तमेव लङ्काराज्ये विभीषणमभिषिच्य सीतामग्निप्रवेशशुद्धामुमामहेश्वराभ्यां नमयित्वा पुरहरेणदत्ताखि
लामृतबलायुष्यः सुपुष्पकमारुह्य जलधिमुत्तीर्य पारावारतटे सेनां समवस्थाप्य शिवप्रतिष्ठां तत्र कृत्वा मुनिभिर्देवैरभ्यर्चितोऽयोध्यामगमत् ॥ २८९ ॥
अथ भरतादिसमुपेतो नागरैर्वसिष्ठेन मुनिभिश्चाभ्यर्चितःस्वगृहमगमत् ॥ २९० ॥ आत्मनाऽऽगतानिन्द्रादिदेवानासनादिनाऽभ्यर्च्य वानरान्संपूज्य
मुक्तजटोऽभिषिक्तो राज्ये रावणवधहर्षिता देवा राममूचुः ॥ २९१ ॥ त्वयाऽऽत्मराज्ये स्थापिता वयं नःसर्वदा परिपालय त्वमादिनारायणो देवोनिखि
लदुष्टनिग्रहार्थमवतीर्णो रावणं सबान्धवं हत्वा लोकत्रयरक्षकोऽसि श्रिया सह सुखी भवेत्युदीर्य स्वर्गं गताः ॥ ९२ ॥ अथायोध्यावासिनो रामंप्रहर्षिता
ऊचुः ॥ ९३ ॥ हत्वा शत्रून्समायातो दृष्ट्वा प्राप्तोऽसि वै शिवम् ॥ दिष्ट्या त्वं राजसे राम दिष्ट्या पालयसे प्रजाः ॥ ९४ ॥ त्वयायज्ञाः करिष्यंते त्वया
धर्मो विवर्धते ॥ इतिपौरवचःश्रुत्वारामोराजीवलोचनः ॥ ९५ ॥ वस्त्रादिभिरथोसर्वान्नागरान्समपूजयत् ॥ ॥ मुनीनुवाचधर्मात्मापूजयित्वाखिलै
र्जनैः॥९६॥कच्चित्तपःसमृद्धंवःकच्चिद्यज्ञःस्वनुष्ठितः ॥ कच्चित्स्वदारनिरताःकच्चिदीशोभिपूज्यते॥९७॥कच्चित्सुप्रजसोभार्याःकच्चित्सर्वसुखोत्तरम् ॥९८॥
॥ मुनयऊचुः ॥ ॥ त्वयिराजनिकाकुत्स्थसर्वंस्वस्थंतपस्विनाम् ॥ गच्छामहेपदमितःकिंवात्वंमन्यसेनृप ॥ ९९ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ यस्यविप्राः
प्रसीदंतितस्यशंभुःप्रसीदति ॥ यस्यप्रसीदतीशानस्तस्यभद्रंभविष्यति ॥ ३०० ॥ तत्कृत्वाभोजनमिहगंतुमर्हाअनंतरम् ॥ तथेत्युक्त्वामुनिगणाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वाभोजनमुत्तमम् ॥ ३०१ ॥ अभिवर्ध्यतमाशीर्भिर्हृष्टाःस्वंस्वंपदंययुः ॥ रामोपिपरमप्रीतःसभार्यश्चसहानुजः ॥ ३०२ ॥ अकंटकंसकृतवान्राज्यंसर्व जनप्रियः ॥ शृणोत्येतदुपाख्यानंयःकश्चिदपिपातकी ॥ ३ ॥ सर्वपापाविनिर्मुक्तःपरंब्रह्माधिगच्छाति ॥ नदुर्गतिर्भवेत्तस्ययश्चेदंस्मरतेनरः ॥ ४ ॥ यश्चापि कीर्तयेत्तस्यएवमेतदुदीरितम्॥३०५॥इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेपुराकल्पीयरामायणकथनंनामषोडशोत्तरशततमोऽध्यायः॥११६॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ भारद्वाजगृहेभुक्त्वारामचंद्रःप्रसन्नधीः ॥ मुनींद्रविष्णुसहितोवानरर्क्षसमन्वितः ॥१॥ मेघच्छन्नेतथाकाशेमंदंचरतिमारुते ॥ तद्गनाभ्यं तरेक्वापिसुदेवगृहमुत्तमम् ॥ २ ॥ अष्टापदस्तंभयुतंहेमपट्टिककल्पितम् ॥ मणिमौक्तिकसंयुक्तंराजतैःकलशैर्युतम् ॥ ३ ॥ पाटीरचंद्रकस्तूरीकुंकुमैः सुरभीकृतम् ॥ कर्दमैर्जालकयुतंशकलोपरिसंवृति ॥ ४ ॥ चंद्रजोत्स्नागमंसूर्य्यानिरीक्ष्यमध्यभित्तिकम् ॥ गृहांतर्भूतलंकृत्स्नंचंद्रपुष्परसोक्षित म् ॥ ५ ॥ दिगुदीचीतथाकृत्स्नाभित्तिकल्पनवर्जिता ॥ स्तंभेस्तंभेचित्रकारीस्वपादीपरिकल्पितम् ॥ ६ ॥ शतहस्तांगणंतस्यस्फटिकोपरिकल्पित म् ॥ गृहांगणाधिकच्छायःपारिजातमहीरुहः ॥ ७ ॥ कृत्स्नप्रावृतिकंतत्रनिबिडंकदलीवनम् ॥ कदलीवनसंयुक्तंकेतकीवनसंवृतम् ॥ ८ ॥ मयूरनादब हुलंमंजुकूजन्मधुव्रतम् ॥ पारावतगणध्वानंनानोपवनशोभितम् ॥ ९ ॥ प्रासादशतसंबाधंमत्तकोकिलनादितम् ॥ शाखालंबिमहारत्नशोभितानेकपादप म् ॥ १० ॥ किन्नरीवनितागीतनादपूरितदिङ्मुखम् ॥ अनेकाराममसुभगंगौतममतिटमुत्तमम् ॥ ११ ॥ भारद्वाजगृहंपुण्यमनंतगुणसेवितम् ॥ रतिकंदर्पसं काशदासीदासशतान्वितम् ॥ १२ ॥ नानोपकरणोपेतंभारद्वाजगृहंशुभम् ॥ तस्यचांतर्गतःसौधस्तत्रांतर्गृहवाटिकाः ॥ १३ ॥ अष्टौतन्मध्यतोह्येकंगृहं परमशोभनम् ॥ चतुर्दिक्षुमहादेवगृहप्रासादशोभितम् ॥ १४ ॥ प्रतिदेवगृहंश्यामातौर्य्यत्रिकसुशोभितम् ॥ स्वर्गस्थितवरस्त्रीणांविश्रामायैवकल्पित म् ॥१५॥ भारद्वाजगृहाद्रामोनिर्गत्याशेषसंयुतः ॥ तस्यैवचमहागेहंवनमध्यगतंत्वगात् ॥ १६ ॥ तदंतराच्छादितकंबलंतदापृथक्स्थवस्त्रासनसंयुतंच ॥ सिंहासनंमध्यगतंतथैकंमुन्यासनानेकगतंविवेश ॥ १७ ॥ पौराणिकस्यानुपमासनांतरंभूपालहर्यृक्षवरासनंच ॥ पौराणिकंपूर्वमथोपवेश्यततोवसिष्ठंमुनि पुंगवांश्च ॥ १८ ॥ नारायणंभूमिपतीन्कपींश्चनीचासनंचस्वयमाससाद ॥ मेघावृतंव्योमदिशःप्रसन्नाःसुपुष्पमुर्वीतलमुप्तबीजम् ॥ १९ ॥ तदंगणंनोष्ण महोनशीतलंसंतानपुष्पंदमपुष्पगंधि ॥ शंभुंविलोक्याथवचोबभाषेरामःकथांकीर्तयशंकरस्य ॥ २० ॥ तृप्तिर्नजातामुनिवर्य्यशृण्वतोमाहेशमाख्यान मघौघनाशनम् ॥ चकारकिंवाननुगौतमाश्रमेमहेश्वरोदेवगणाधिसंवृतः ॥ २१ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ महाविपंचीमवलंब्यनिष्ठितःसवायुसूनुःशिवम न्वपृच्छत् ॥ न्यायार्जितैरेवहिपूजनेविभोःकीदृग्भवेच्चानयजैःफलंवद॥२२॥चौर्य्यैरथोकिंफलमर्पितार्पणेउपाहृतद्रव्यसमर्पणेषु ॥ एकैकशोमेभगवन्वदेश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प्रश्नोत्तरंकिंकथयाशुशंभो ॥ २३ ॥ अथेश्वरोवानरमाबभाषेवदामिसर्वंतवध्यानतःशृणु ॥ न्यायार्जितैःपूज्यसदाशिवंत्वजंसंप्रापचैश्वर्यमिदंहिगौ
तमः ॥ २४ ॥ पुराद्विजोमंकणसूनुराकथःसुशोभनामापसतींद्विजन्मा ॥ द्वरिद्रएकःकरुणासमन्वितःषष्ठाहभोजीपितृवर्जितश्च॥२५॥उपोष्यपंचाहमथा
पिभोक्तुंप्रवृत्तएवाथसमापतद्यतिः ॥ यतिर्बभाषेमधुरंतदाकथंमासोपवासीतवभोक्तुमागतः ॥ २६ ॥ तिष्ठामिभुंजेयदिचास्तितेमुनेनमेबुभुक्षान्यगृहा
द्विभोक्तुम् ॥ ॥ आकथउवाच ॥ ॥ नमेभुजिःपंचदिनंद्विजेंद्रषष्ठेदिनेमेभुजिरागतश्च ॥ २७ ॥ तदामयाकार्यमर्चितनीयंप्रक्षालयाम्येहितवा
घ्रपादौ ॥ ओमित्यथक्षालितपादयुग्मःसभोजनंकर्तुमियेषयोगी ॥ २८ ॥ रंभादलांसेबुभुजेतदन्नंविपाच्यसंपादितमाज्ययुक्तम् ॥ वन्यैःसुसंयुक्तमथा
दरेणनकिंचिदुच्छेषितमन्नमस्य ॥ २९ ॥ अथाकथोवीक्ष्यमुनिंसुतुष्टंतुतोषभार्य्यासहितस्तपस्वी ॥ गतोथभुक्त्वापियतिःसचाकथःसंतुष्टचित्तोथज
पंचकार ॥ ३० ॥ कपोतवृत्तिंसचकारपत्न्यातपोवितानायससज्जनोमुनिः ॥ पीठेथकृत्वातमुमापतिंशिवंलिंगेसमाराध्यसमन्वितंगणैः ॥ ३१ ॥ लिंगंनिधा
याथनिरीक्षमाणोददर्शचाज्ञातकृशाकृतिंद्विजम् ॥ दिगंबरंपादविहीनमेतंकाणंकुणिंकर्णविहीनकंप्रभुम् ॥ ३२ ॥ सामोद्भिरंतंवहुशास्त्रपारगंगृहंसमायां
तमथोददर्श ॥ ३३ ॥ अथाकथोभार्यांसुशोभनामिदमुवाच ॥ ३४ ॥ अयंहिविकृतवेषोब्राह्मणःसमायाति ॥ ३५ ॥ अर्द्धंदेयमेतस्मैभोजनंरक्षार्द्धमन्नं
चास्मिन्नपिदिनेगतेषष्ठेह्नि भोजनाभावात्तवजीवितंनातिष्ठतीतिममप्रतीयतेकिंतुत्वंमन्यसेवद ॥ ३६ ॥ ॥ साशोभनोवाच ॥ आयुर्ललाटेलिखितं
नांतरानश्यति ॥ ३७ ॥ आकथआह ॥ यथाश्चद्धायुषोपिर्यज्ञस्यवीरभद्रेणच्छिन्नंशिरअजस्रात्मनः किमुतमनुष्याणांपापात्मनामितितदेनंपरिहृत्य
त्वयाभुज्यते यदित्वेतस्मैमयान्नंदीयते ॥ तवेच्छानुसारतोममकर्तव्यम् ॥३८॥ भार्य्याप्राहकथमहंभोक्ष्येत्वय्यभुक्तेमयाकिंपूर्वंभुक्तमिदमपरंशृणु॥३९॥
अन्नंहिप्राणिनांप्राणाःप्रत्यक्षंसर्वदेहिनाम् ॥ तस्मादन्नप्रदोयस्तुप्राणदःसनिगद्यते ॥ ४० ॥ अन्नाद्भूतानिजायंतेवर्द्धंतेतानिवैयतः ॥ तस्मादन्नाधिकंकिं
चिन्नास्यदानंमहाफलम् ॥ ४१ ॥ अश्वत्थचलपत्राग्रलीनतोयद्रवास्तिके ॥ जीवितेनाहियोदद्यात्तस्यजन्मनिरर्थकम् ॥ ४२ ॥ परलोकसहायोहि
धर्मोभार्यानबांधवाः ॥ भार्य्यावापितरौपुत्रायावदायुर्नबांधवाः ॥ ४३ ॥ संपद्वयःसुहृदिहइहामुत्रहितंस्थितम् ॥ धर्मंधर्मभृतांश्रेष्ठंभुंक्तेचान्ये
किमावयोः ॥ ४४॥ इतिभार्य्यावचःश्रुत्वाआकथःकरुणानिधिः ॥ अविशंकितमेवास्मैदत्तवानन्नमूर्जितम् ॥ अयंसशंकरोदेवोनानाकरणमागतः ॥४५॥ ॥१७४॥
इतिनिश्चित्यमनसातस्यांगंपापनाशनम् ॥ ४६ ॥ आजानुपादंप्रक्षाल्यपराजंघमतःपरम् ॥ गुल्फंचतदधस्तस्यप्रक्षाल्याचामयाद्द्विजम् ॥ ४७ ॥

१ रंभादलांशे-इ० पा० । २ यक्षस्य-इ०,दक्षस्य-इ० च पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथाकथोपिपत्संधिंगृहांगणमुपानयत् ॥ उन्मुच्यपादसंधिंसनिषसादार्पितासने ॥ ४८ ॥ समभ्यर्च्याकथःसम्यग्भोजयामासतंमुनिम् ॥ एतस्मिन्नंतरे
कश्चिदुन्मत्तोगृहमागतः ॥ ४९ ॥ पादसंधिमथादायगृहबाह्यमुपानयत् ॥ अथादहच्चतद्गेहंदंपतीचाप्यताडयत् ॥ ५० ॥ आकथस्ताडितोविप्रोद
ह्यमानंगृहंतदा ॥ विवेशदेवमीशानमादातुंतूर्णमेववा ॥ ५१ ॥ अथादायमहेशानंदग्धपूजंद्विजोत्तमः ॥ निर्गत्यचततोदृष्ट्वामुखसंतापमेवच ॥ ५२ ॥
दग्धपूजांतिरस्कृत्यवीक्ष्यदग्धांगमप्युत ॥ भार्यामुवाचधर्मात्मायथापूजामहेशितुः ॥ ५३ ॥ तथाममसमस्तांगंकर्तव्यमविशंकितम् ॥ ॥ व्यंगउवाच ॥
पश्चादपिकृतापूजासफलातेभविष्यति ॥ ५४ ॥ यथान्यद्रव्यदहनेतादृशंदीयतेजनैः ॥ पूजायादहनेतद्वत्पूजास्यक्रियतामिति ॥ ५५ ॥ आक
थउवाच ॥ ॥ चौर्येणाप्यर्जितैर्द्रव्यैःपूजयानहितंभवेत् ॥ नचान्यायार्जितैर्विप्रशंभोःपूजाशुभप्रदा ॥ ५६ ॥ इत्युक्त्वाचाकथस्तूर्णंस्वांगं
दग्धुमुपाक्रमत् ॥ दग्धंलिंगंतदोन्मत्तोगृहीत्वांतर्दधेक्षणात् ॥ ५७ ॥ अथव्यंगोहरोभूत्वावारयामासचाकथम् ॥ किमर्थंखिद्यतेविप्रवर
दोहंवरंवृणु ॥ ५८ ॥ आकथोपिविभोःपादेभक्तिंवव्रेसुनिश्चलाम् ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एतांश्रुत्वाकथांरामःप्रहृष्टोमुनिभिर्वृतः ॥ ५९ ॥ भा
रद्वाजंनमस्कृत्यप्रयाणाज्ञामयाचत ॥ ६० ॥ अथोभरद्वाजमुनिःप्रसन्नःशंभुंवसिष्ठंमुनिपुंगवंच ॥ नारायणंचर्षिगणांश्चनत्वाव्यसर्जयत्तेऽपिययुःप्रण
म्य ॥ ६१ ॥ ॥ नैमिषीयाऊचुः ॥ गत्वायोध्यांमहातेजाःसमस्तमुनिसंयुतः ॥ किंचकारततोरामःसचशंभुर्महायशाः ॥ ६२ ॥ ॥ सूतउ
वाच ॥ कौसल्यामासिकश्राद्धमपरेहनिराघवः ॥ चिकीर्षुर्द्विजप्रवरान्नृषिकल्पान्न्यमंत्रयत् ॥ ६३ ॥ शंभुंसमस्ततत्वज्ञंनारदंरोमशंभृगुम् ॥ विश्वामित्र
मथोरामएकभक्तव्रतीततः ॥ ६४ ॥ भूमौसुखास्तृतायांचसुष्वापाव्याकुलेंद्रियः ॥ परेद्युरथसंप्राप्तेप्रातःस्नात्वाविधानवित् ॥ ६५ ॥ अन्नंशाकादि
कंशुद्धंजनैरेवान्वकारयत् ॥ नानान्नानिविचित्राणिचोष्याद्यानितथैवच ॥ ६६ ॥ वटकादींस्तथाभक्ष्यानष्टत्रिंशदकल्पयत् ॥ पायसंषड्विधंचैवपक्क
शाकशतद्वयम् ॥ ६७ ॥ अपक्कमिश्रकाणांचशतत्रयमकल्पयत् ॥ कालशाकादिकंशाकंफलानिविविधानिच ॥ ६८ ॥ मूलानिचैककंदानिवल्कला
निचराघवः ॥ कारयित्वानदींगत्वासहभ्रातृपुरोहितः ॥ ६९ ॥ सरयूसलिलेस्नात्वाहुत्वाग्निंस्वागतान्द्विजान् ॥ उक्त्वातुस्वागतंतांस्तुकृतदेवार्चनो
नृपः ॥ ७० ॥ प्राणानायम्यसंकल्प्यक्षणंचैवप्रदत्तवान् ॥ रोमशंनारदंरामोवैश्वदेवेन्यमंत्रयत् ॥ ७१ ॥ शंभुंभृगुंकौशिकंचमातृस्थानेन्यमंत्रयत् ॥
गोमयेनततःकृत्वामंडलंपूज्यचार्हतः ॥ ७२ ॥ पादप्रक्षालनंचक्रेसीतादत्तोदकेनच ॥ आचामयित्वातान्विप्रान्गृहंगंतुमथोद्यतः ॥ ७३ ॥ अभ्या

१ गौतमेन–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गतःसमायातःस्थविरोविकृताकृतिः ॥ कृशःसंप्रचलद्गात्रोवेपितांघ्रिशिरास्तथा ॥ ७४ ॥ लंबमानत्वगुत्कर्षच्छ्वासकासादिपीडितः ॥ दूषिका
क्लिन्नगंडश्चलालासंपृक्तकूर्चकः ॥ ७५ ॥ उवाचरामंराजानमहमेकोद्विजःस्थितः ॥ ममापिभोजनंदेयंस्थविरस्यकृशस्यच ॥ ७६ ॥ रामो
पितद्वचःश्रुत्वालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ पादौप्रक्षालयास्यत्वमहमभ्यर्चयेद्विजम् ॥ ७७ ॥ अभ्यागतोऽपिवचनमाहराममथाकुलम् ॥ त्वया
प्रक्षालितेपादेममभोजनमिष्यते ॥ ७८ ॥ मत्तोधिकाद्विजाःकिंतेयेनमामवमन्यसे ॥ श्राद्धधर्मंनजानीषेमहर्षिगणसेवितम् ॥ ७९ ॥ ममावमा
नतःसर्वविप्राणामवमाननम् ॥ श्राद्धंविहन्यतेचापिनरकंचगमिष्यसि ॥ ८० ॥ अथरामःस्वयंविप्रपादौप्राक्षालयत्तदा ॥ आचामयित्वातंविप्रंगृहं
प्रावेशयत्ततः ॥ ८१ ॥ आचान्तश्चस्वयंरामोविष्टरंदत्तवानथ ॥ आसीनेषुचविप्रेषुप्राणवायुंनिरुध्यच ॥ ८२ ॥ स्वकर्मकरणानुज्ञांलब्ध्वाऽथससतिलंजल
म् ॥ अपहतेतिमन्त्रेणद्वारदेशेविचिक्षिपेत् ॥ ८३ ॥ उदीरतामितितथापितृपात्रस्थलेक्षिपेत् ॥ गायत्र्याचाक्षतजलंदेवपात्रस्थलेक्षिपेत् ॥ पाकजातं
तथाऽभ्युक्ष्यमन्त्रमेतदुदीरयेत् ॥ ८४ ॥ श्राद्धभूमिंगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंजनार्दनम् ॥ वस्वादींश्चपितॄन्ध्यात्वाततःश्राद्धंप्रवर्तयेत् ॥ ८५ ॥ विश्वेदे
वार्चनंकुर्याद्यवैर्वातण्डुलैरथ ॥ मूलाग्रयोजितौदर्भौगृहीत्वासाक्षतावथ ॥८६॥ भूस्पृष्टदक्षजानुस्तुद्विजहस्तेजलार्पणम्॥पुरूरवार्द्रवाणांवैदेवानामिदमास
नम् ॥ ८७॥ इतिदत्त्वाऽऽसनंतेषांश्राद्धदःप्रार्थयेत्क्षणम् ॥८८॥ अर्घंकृत्वाततःपश्चादुत्तराग्रकुशेष्वथ ॥ न्युब्जंपात्रंततःकृत्वाकुशग्रन्थिमथोपरि॥८९॥
उत्तानंतुततःकृत्वाजलैरभ्युक्ष्यरौक्मकैः ॥ पवित्रान्तर्हितेपात्रेशंनोदेव्याजलंक्षिपेत् ॥ ९० ॥ वैश्वदेव्याऽखिलंकर्मयावत्ताद्विधिचोदितम् ॥ यवोऽसिधान्य
राजोवाइतिपात्रेक्षिपेद्यवान् ॥ ९१ ॥ मधुमिश्रांस्तुकरकान्गन्धपुष्पैस्ततोददेत् ॥ द्विजतेऽस्त्वर्घइत्युक्त्वातवस्त्वर्घोत्तरतस्ततः ॥ ९२ ॥ आवाहयिष्ये
तान्देवानितिपृष्ट्वातदुत्तरम् ॥ विश्वेदेवासइत्युक्त्वाविप्रमूर्ध्निकुशान्क्षिपेत् ॥ ९३ ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेममागच्छन्त्विवातिसंजपेत् ॥ समागतोनिषण्णोऽथ
सदर्भपात्रमाहरेत् ॥ ९४ ॥ दक्षिणेचरणेक्षिप्त्वामुख्यपात्रोदकंततः ॥ विप्रस्यदक्षिणेहस्तेप्रागग्रेऽथपवित्रके ॥ ९५ ॥ यादिव्याइतिमंत्रेणनिक्षिपेत्पात्र
वारितत् ॥ इदंभोअर्घमित्युक्त्वाह्यस्त्वर्घोत्तरतस्ततः ॥ ९६ ॥ पात्रेधृत्वाऽर्घतोयंचतत्पात्रंस्थापयेत्क्वचित् ॥ अथदत्त्वाकरेतोयंयवैरेतानथा
र्चयेत् ॥ ९७ ॥ अर्चतप्रार्चतइतिपृष्ट्वाचोत्तरतस्ततः ॥ पादादिमूर्धपर्यन्तमभ्यर्च्यजलदस्ततः ॥९८॥ गन्धद्वारेतिमन्त्रेणतथेत्युक्तोत्तरस्ततः ॥ पितॄणा
मर्चनंकुर्यादेवमेवापसव्यकम् ॥ ९९ ॥ उपवीतंद्विजंकृत्वाकुशान्भग्नांस्तिलान्वितान् ॥ वामजानुंभूमिगतंकृत्वादद्यात्तदासनम् ॥१००॥ दक्षिणाभिमुखो
भूत्वाक्षणप्रश्नमथोवदेत् ॥ दक्षिणाग्रेषुदर्भेषुन्युब्जंपात्रत्रयंन्यसेत् ॥ १०१ ॥ त्रिकुशग्रन्थिसंयुक्तमुत्तानमथकल्पयेत् ॥ ततःसंप्रोक्ष्यपात्रेषुसपवित्रतिले

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षुच ॥ १०२ ॥ शंनोदेव्याजलंक्षिप्त्वातिलोऽसीतितिलान्क्षिपेत् ॥ गन्धपुष्पमथोदत्त्वास्वधार्घइतिपृच्छति ॥ १०३॥दत्तोत्तरोऽस्त्वर्घइतिपितॄनावाहये
त्ततः ॥ तिलपुष्पकुशैस्तिष्ठन्कल्पितार्घंकरेदधत् ॥ १०४ ॥ उशन्तस्त्वेतिमन्त्रेणात्रिरर्घोदकमर्पयेत् ॥ अर्चनंतुतदातेषामपसव्यंतुपूर्ववत् ॥ १०५ ॥
प्रक्षाल्यभाजनंस्वर्णंदेवानांपरिकल्पयेत् ॥ पितॄणांराजतंकुर्याद्यथासंभवमेववा ॥ १०६ ॥ तदभावेतुकांस्यंस्यादनन्याशितमुत्तमम् ॥ पात्राणि
तदभावेस्युःपालाशानिनमध्यमम् ॥ १०७ ॥ रम्भाणिचूतपत्राणिजम्बूपुंनागकानिच ॥ पराकान्यथचाम्पानिमधूककुटजान्यपि ॥ १०८ ॥ मातु
लुङ्गस्यपत्राणिश्राद्धेदेयानिवैनृभिः ॥ दर्व्यामन्नमथाऽऽदायकराभ्यामाज्यमेवच ॥ १०९ ॥ प्रवेषणंततःपृच्छेत्प्राचीनावीतवान्द्विजम् ॥ करिष्येऽग्नौ
करणमितिकुरुष्वेतितदुत्तरम् ॥ ११० ॥ परिविष्योपवीतीस्यादभिघार्यंसमाहरेत् ॥ हुनेत्सोमायपितृमतेस्वधानमइतीरयन् ॥ १११ ॥ यमायाङ्गिर
सेपितृमतेस्वधानमइति ॥ द्वितीयामाहुतिंहुत्वाचाभिघार्याक्षतंततः ॥ ११२ ॥ अग्नयेकव्यवाहनायस्वधानमस्ततःपरम् ॥ हुत्वाऽपसव्यंकृत्वातुपरिवि
ष्यद्विजान्व्रजेत् ॥ ११३ ॥ मेक्षणेनततोऽभीक्ष्णंपातयेत्पितृपात्रके ॥ पिण्डपात्रमतःशेषंदर्वींप्रक्षालनंततः ॥ ११४ ॥ मेक्षणस्याग्निनिक्षेपंततःपात्राण्यु
पस्तरेत् ॥ पात्रदक्षिणभागेतुदद्यादन्नमनन्तरम् ॥ ११५ ॥ भक्ष्याणिभोज्यशाकानिसर्वाण्येवसदत्तवान् ॥ अथातिथिर्महावृद्धोवीक्षमाणस्ततस्त
तः ॥ ११६ ॥ उवाचराघवंशान्तंशीघ्रमेवनमस्कुरु ॥ बुभुक्षावर्ततेऽस्माकंभोक्ष्येऽहंवातवाऽऽज्ञया ॥ ११७ ॥ रामोबभाषेवचनंविलम्बयक्षणंमुने ॥ देव
ताःपितरोमङ्क्षुनमस्यन्तेऽधुनामया ॥ ११८ ॥ इत्युक्त्वाराघवःप्रादादन्नंपात्रगतंतदा ॥ प्राक्सौम्याग्रान्कुशान्दैवेप्रतीचीदक्षिणाग्रकान् ॥ ११९ ॥
पित्र्येपवित्रेयेदर्भायवानथतिलानपि ॥ अन्नप्रदानंकुर्वन्तिपृथिवीइतिमन्त्रतः ॥ १२० ॥ इदंविष्णुरितिस्पृष्टमङ्गुष्ठेनद्विजस्यतु ॥ देवेभ्यःप्रथमंदद्याद्ये
देवाइतिवैपठन् ॥ १२१ ॥ पितॄणांचततोदद्याद्दद्यादतिथयेततः ॥ देवताभ्यइतिमुखानुच्चार्याऽऽपोशनंददेत् ॥ १२२ ॥ त्रिर्जपित्वातुगायत्रीमुपवीतीपु
रोमुखः ॥ प्राचीनावीतवान्ब्रूयान्मधुत्रयमतःपरम् ॥१२३॥ भुञ्जध्वमितितानुक्त्वाभुञ्जानेषुद्विजातिषु ॥ रक्षोघ्नमन्त्रपठनंभक्ष्यभोज्यादिदापयन्॥१२४॥
एतस्मिन्नन्तरेविप्रोयोऽतिथिस्तदिदंतथा ॥ कृतवान्महदाश्चर्यंतद्वदामिसमासतः ॥ १२५ ॥ पात्रस्थितमशेषंचग्रासेनैकेनचाग्रसत् ॥ प्राणाहुतीनांपर्याप्तं
दीयतामितिचाब्रवीत् ॥ १२६ ॥ एतावद्दातुमशक्तःकथंश्राद्धक्रियोद्यतः ॥ ममैकस्यप्रदानेत्वमशक्तोरामकिंवृथा ॥ १२७ ॥ बहूनांभोजनंदातुमुद्युक्तो
रामकिंवृथा ॥ सहसा कृतकर्माणिनसमाप्तिंप्रयान्तिच ॥ १२८ ॥ त्वयाकृतमशेषाणांनालंप्राणाहुतिर्मम ॥ कथंमेदीयतेभुक्तिःकथमेषां
तथावद ॥ १२९ ॥ रामस्तमब्रवीद्धीरोभुंक्ष्वत्वंहियथासुखम् ॥ इत्युदीर्यनिरीक्ष्यास्यकर्मतत्परमाद्भुतम् ॥ १३० ॥ अथशंभुंसमाहूयप्राहत्वंपरिवे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पय ॥ त्वंपितापार्वतीमाताशिवादेवीतिमेमतिः ॥ १३१ ॥ अन्नपूर्णेश्वरीदेवीभवान्येवेतिमेमतिः ॥ साशांभवीवचःप्राहतत्पर्याप्तंददाम्य
हम् ॥ १३२ ॥ अथोमाकांस्यमादायभिस्सापूर्णमलंकृतम् ॥ स्वर्णदर्व्यासमादायपायसंगन्धकान्तिमत् ॥ १३३ ॥ अस्याक्षयमिदंभूयादितिप्रादात्तु
पायसम् ॥ द्विजस्यदक्षिणेहस्तेसाऽददात्सत्कृतंमुदा ॥ १३४ ॥ सशिरःकम्पमानस्तुऊर्ध्वदृष्टिरथाभवत् ॥ प्रसारितकरश्चाऽऽसीद्गृहीत्वापायसंक
रे ॥ १३५ ॥ दीयतांपायसंस्वादुसुष्टुपक्वमिदंतुकिम् ॥ शंभुपत्नीवभाषेतंकरेभुंक्ष्वततोददे ॥ १३६ ॥ अभक्षयत्ततोविप्रःपुनःकरतलेस्थितम् ॥
तदक्षयमथज्ञात्वाप्रासारयदथेतरम् ॥ १३७ ॥ तस्मिन्करतलेदेवीपायसंदत्तवत्युत ॥ अन्येषामपिविप्राणांपक्वाक्षय्यमदात्सती ॥ १३८ ॥ अथपाणिद्व
यगतंविज्ञायाक्षय्यपायसम् ॥ दृष्ट्वाकरान्तरमथोप्रासारयतसद्विजः ॥ १३९ ॥ उवाचान्नंप्रदातव्यंससूपघृतमुत्तमम् ॥ शिवादेवीतथाप्रादादक्ष
य्यंशंभुवल्लभा ॥ १४० ॥ यद्यत्प्रादात्तदासाध्वीसर्वमेवतदक्षयम् ॥ करान्तरमथोसृष्टंपरिपूर्णंपुनःपुनः ॥ १४१ ॥ एवंकरसहस्रंतुकृत्वासविरराामह ॥
उवाचवचनंविप्रोदेहिगण्डूषवारिमे ॥ तर्पितोऽस्मित्वयाभद्रेनरामेणनसीतया ॥ १४२ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ रामेणसीतयादत्तंमयादत्तंहियत्रच ॥ इतःपरंहि
किंदेयंपूर्णंवात्वंवदस्वमे ॥ १४३ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ तृप्तोऽस्मिनचमेदेयमधिकंचकरस्थितम् ॥ विद्धन्नतःकरगतंनपपातकथंचन ॥ १४४ ॥ निष
ण्णोहिचिरंदध्यौकथंमेकेवलःकरः ॥ भुक्त्यैकृतमिदंसर्वंनान्यस्मैकर्मणेमम ॥ १४५ ॥ तस्मादन्यकृतेरेतत्सर्वंरिक्तंभविष्यति ॥ इतिनिश्चित्यमनसा
लिप्ताङ्गोऽतिथिराभवत् ॥ १४६ ॥ पश्यत्सुसर्वदेवेषुतदद्भुतमिवाभवत् ॥ तृप्तानथद्विजाञ्ज्ञात्वाराघवःपरमार्थवित् ॥ १४७ ॥ दर्वीकरोऽथतृप्ताःस्थ
इतिपृष्ट्वायथाविधि ॥ तृप्ताःस्मइतिविप्रेन्द्राविकीर्यान्नंसमन्त्रकम् ॥ १४८ ॥ पात्रस्ययाम्याभिमुखःसंनिधौपिण्डमर्पयेत् ॥ गण्डूषमपिविप्राणांतत्रैवपरिकल्प
येत् ॥ १४९ ॥ उच्छिष्टपर्णपात्रेषुतेगण्डूषमकुर्वत ॥ गृहान्तरेचतेविप्राविविशुस्त्वतिथिंविना ॥ १५० ॥ आहातिथिर्बहिःकार्यंमयाऽऽचमनंविद्धते ॥
उत्थातुंनैवशक्नोमिकरंमेदेहिराघव ॥ १५१ ॥ अथरामःकरंप्रादान्नोत्थितस्तुद्विजोत्तमः ॥ हनूमानथचाप्यस्यदत्तवान्बलवत्करम् ॥ १५२ ॥ इतरेण
गृहीत्वातुकरेणद्विजपुंगवम् ॥ आचकर्षकपीन्द्रस्तुद्विजःसाक्रोशमुक्तवान् ॥ १५३ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ छिद्यतेमेकरोव्यक्तमुत्थापयततोऽन्यतः ॥
लांगूलेनसपीठंतमावृत्याऽऽमस्तकंबलात् ॥ १५४ ॥ अथाधावत्ततःपृथ्वींद्विजस्तुनचचालह ॥ अथवानरवीरस्तुपद्भ्यांचकृन्ततांमहीम् ॥ १५५ ॥
पादौविन्यस्यसुदृढौद्विजमूर्धानमाक्षिपत् ॥ विशीर्णमभवद्वेश्मद्विजाःसर्वेबहिस्तथा ॥ १५६ ॥ सहवृद्धद्विजःसोऽथहनूमान्बाहिरभ्यगात् ॥ पीठेचस्था
पयामासब्राह्मणंस्थविरंकृशम् ॥ १५७ ॥ द्विजायजलमादायजाम्बवान्मृन्मयेघटे ॥ आहस्वच्छंजलंविप्रत्वयाऽऽदेयंसभाजनम् ॥ १५८ ॥ सीताप्रक्षा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लयेदङ्गंलक्ष्मणोजलदोभवेत् ॥ जाम्बवानाहतंरामंब्राह्मणोक्तमशेषतः ॥ १५९ ॥ द्विजप्रक्षालनेरामोव्यादिदेशानुजंप्रियाम् ॥ सौमित्रिर्जलमादाय द्विजाङ्गक्षालनेतथा ॥ १६० ॥ प्राक्षालयदशेषाङ्गंप्रतिमामिवभूभुजः ॥ अथरामोपदेशेनचक्रतुस्तौतथैवच ॥ १६१ ॥ अथातिथिःस्वगण्डूषं सीतावक्त्रेव्यमुञ्चत ॥ सालंकाराऽम्बुभिर्व्याप्ताप्राक्षालयदथोसती ॥ १६२ ॥ श्लेष्मलालासुप्रचुरंमुखंविप्रस्यसासती ॥ प्रममार्जपुनःक्षाल्यनासाश्लेष्माणमत्यजत् ॥ १६३ ॥ आचामयित्वासौमित्रिरुत्तिष्ठेत्यब्रवीद्द्विजम् ॥ द्विजोनशक्यमित्याहहनूमानप्यथाऽऽगतः ॥ १६४ ॥ अतिथिःप्राहतंविप्रःपीडितोहंहनूमता ॥ गृहीत्वोद्धरतापूर्वंपातितोवानरेणच ॥ १६५ ॥ जांबवानथतंप्राहलोमांगंममवैमृदु ॥ मयाथध्रियसेविप्रनचपीडाभविष्यति ॥ १६६ ॥ इत्युक्त्वाजांबवान्विप्रंदोर्भ्यामालंब्यचोद्धरत् ॥ द्विजप्रांतमथादायस्थापयामासतंमुनिम् ॥ १६७ ॥ अथरामोद्विजेंद्राणांप्रदक्षिणमवर्तत ॥ दत्ताशीरपिविप्रेंद्रैर्दत्वातांबूलमग्रतः ॥१६८॥ पादावलंबकृद्रामोभ्रातृभिःसहचाब्रवीत् ॥ अयिसीतेऽतिथेरस्यत्वयानक्षालितंवपुः॥१६९॥ जंघायुगेऽतिथेरस्यमलंचास्यंमलान्वितम् ॥ सम्यक्प्रक्षालयमुखंद्विजोनसहतेमलम् ॥ १७० ॥ ॥ सीतोवाच ॥ ॥ अथप्रक्षालितंसम्यगिदानींनिर्गतंपुनः ॥ ॥ रामउवाच ॥ पुनःप्रक्षालयमलंदोषःस्यादन्यथामम ॥ १७१ ॥ अथसीतातथाकृत्वातूष्णीमेवबभूवह ॥ आहरामंचसीतांचद्विजःपरमकोपवान् ॥ १७२ ॥ पादौयौममराजेंद्रतौसीतालंबयेदिति ॥ भवान्करौचभरतोममवीजंप्रयच्छतु ॥ १७३ ॥ लक्ष्मणःकेशनिचयप्रसाधनकरोभवेत् ॥ शत्रुघ्नःश्लेष्मनिर्मुक्तिस्ववस्त्रेणकरोतुमे ॥ १७४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अथतेचक्रुरतिथेरशेषमुदितंतथा॥तथापुर्विस्मयंविप्रानरवानरराक्षसाः ॥ १७५ ॥ शिवादेवीचशंभुश्वसभ्रूभंगमुदैक्षताम् ॥ मनसाचाप्यभाषेतामतिथिःशंभुरेवच ॥ १७६ ॥ अतिथिश्चप्रसन्नोऽभूच्छंखचक्रगदाधरः ॥ पीतांबरःसमस्तांगभूषितोतीवदीप्तिमान् ॥ १७७ ॥ यःपुराराधितःशंभुःप्रसन्नोभूत्रिलोचनः ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशःसर्वाभरणभूषितः ॥ १७८ ॥ कोटिसूर्य्यप्रतीकाशःकिरीटीकरुणानिधिः ॥ आलंब्यचक्रिणःपाणिमातिष्ठतसदाशिवः ॥ १७९ ॥ रामःपरमधर्म्मात्मापुलकांचितविग्रहः ॥ दंडवन्निपपातोर्व्यामानंदप्लावितेक्षणः ॥ १८० ॥ अनमन्भ्रातरस्तस्यदंडवद्भूतलेस्थिताः ॥ शिवउत्थाप्यकाकुत्स्थमालिंग्याघ्रायमस्तकम् ॥ १८१ ॥ उवाचमधुरंवाक्यंरामंराजीवलोचनम् ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ वरंवृणुप्रसन्नोस्मिब्रह्मादेरपिदुर्लभम् ॥ १८२ ॥ तवादेयंनमेकिंचिद्वृणुत्वंनचिरायवै ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥

१ व्यथितः-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नयाच्र्यंसेजगन्नाथभूराज्यंममसांप्रतम् ॥ १८३ ॥ स्वर्गश्चकर्म्मभिःप्राप्तोभक्तिस्त्वत्पाददर्शनात् ॥ आरोग्यंपश्यभुंजेहंसासीतायोषितांवरा ॥ १८४ ॥
वशीकृताःसर्वनृपाःप्रजाधर्मसमन्विताः ॥ हर्षएवममापन्नस्त्वदागमनतोच्युत ॥ १८५ ॥ तथापिवरयेकिंचिद्भक्तिरस्तुस्थिरात्वयि ॥ तथामम
गृहेदेवत्रिवर्षंतिष्ठहेप्रभो ॥ १८६ ॥ भुवन्समस्तधर्माश्चरूपेणानेनशंकर ॥ ॥ शिवउवाच ॥ एवमस्तुतथारामसर्वंतेसंभविष्यति ॥ १८७ ॥
अथाहचक्रीराजानंरामंराजीवलोचनम् ॥ वरंवृणुमहाभागप्रसन्नोहंयमिच्छसि ॥ १८८ ॥ श्रीरामआहवचनंममप्रार्थ्यंनचास्तिहि ॥ यत्प्राप्यंशंभु
तःप्राप्तमन्यत्सर्वमुदीरितम् ॥ १८९ ॥ किंचैकंवरयेविष्णोप्रसन्नःसर्वदाभव ॥ अथसीतांहरिःप्राहप्रसन्नोहंतवाधुना ॥ १९० ॥ वरंवृणुप्रयच्छामि
ततःसीताब्रवीदिदम् ॥ वरोवृतःपुराभर्त्रानचान्योमेवरोवरः ॥ १९१ ॥ यदिकामंप्रयच्छेथामनश्चपरपूरुषात् ॥ संनिवृत्तंचभवतान्नमस्तेस्तुद्विजप्र
भो ॥ १९२ ॥ अथतेमुनयःसर्वेप्रणेमुर्दैवतोत्तमौ ॥ अथासौराघवंप्राहभुंक्ष्वत्वंबंधुभिःसह ॥ १९३ ॥ एकांतमंदिरे[1]रम्येदेव्यासहवसामिते ॥ विष्णुः
समस्तकरणःसमुद्गतनयान्वितः ॥ १९४ ॥ एकस्मिन्मंदिरेरामतिष्ठतांलोलुपोहिसः ॥ अथशुद्धमहागारेपीठाढ्येबहुभाजने ॥ १९५ ॥ अग्रेवसिष्ठो
भगवानुपविष्टस्तयोर्मुनिः ॥ अपरेऋषयःसर्वेयथावृद्धंनृपास्तथा ॥ १९६ ॥ तेषामभिमुखोरामोभ्रातृभिःसहितोनृपः ॥ तरुणेसमभागेचआसनेतान
वेशयत् ॥ १९७ ॥ हनूमत्प्रमुखान्भृत्यानाहरामोनुसांत्वयन् ॥ भवंतःपरितिष्ठंतुपश्चाद्भुंजेनचान्यथा ॥ १९८ ॥ ते[2]तस्तेप्रददुःसर्वेपा
दार्घानतुपूर्वशः ॥ बु[3]भुजुश्चापितेसर्वेयेरामस्योपसेविनः ॥ १९९ ॥ तेषांदत्वाथतांबूलंकर्पूराद्रादीनभोजयत् ॥ भुक्तवत्सुसमस्तेषुरामोराजीवलो
चनः ॥ २०० ॥ दीनांधकृपणादीनांपशुपक्षिमृगस्यच ॥ दत्वाहिभोजनंसंध्यांवंदितुंहिसमारभत् ॥ २०१ ॥ संध्याजपादिकंकृत्वानत्वाते
षांनृपस्ततः ॥ सिंहासनगतोरामःपौरजानपदादिभिः ॥ २०२ ॥ सेव्यमानःसभास्थानगतोरेजेसराघवः ॥ सर्वदेवपरीवारोयथादेवःशचीप
तिः ॥ ३ ॥ राजकार्यमशेषंचकृतवान्भ्रातृभिःसह ॥ नाम्नाचैकैकशःसर्वान्विससर्जसराघवः ॥ ४ ॥ भ्रातृन्विसर्जयामासवानरादींस्तथापरान् ॥
अथरामंमहातेजावसिष्ठोवाक्यमुक्तवान् ॥ ५ ॥ तवप्रातर्हियत्कार्यंनचविस्मरराघव ॥ आस्तेशंभुर्जगन्नाथोभगवानंबिकापतिः ॥ ६ ॥
स्मर्तव्योवन्दनीयश्चभगवानथयत्नतः ॥ तथेत्युक्त्वागुरुंराजानत्वातंचव्यसर्जयत् ॥२०७॥ स्वयंचभार्यामभजद्देवदेवंविचिंतयन् ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥

१ चाहम्–इ० पा० । २ तथेति–इ० पा । ३ भूभुजः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रातःसमुत्थायगुरोरामोमतिमतांवरः ॥ किंचकारतदाख्याहिश्रोतुंकौतूहलंहिनः ॥ ८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शंभुंविलोक्याथततोबभाषे
रामःकथांकीर्त्तयशंकरस्य ॥ तृप्तिर्नजातामुनिवर्यशृण्वतोमहेशमाहात्म्यमघौघनाशनम् ॥ ९ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ अथप्रश्नशेषस्यो
त्तरमीशभाषितंतेकीर्तयिष्यामि ॥ अन्यायोपार्जितद्रव्यैरीश्वरंयउपासतेतेव्यंगाजायंते ॥ २१० ॥ तद्यथाकश्चिद्रूपकोनामराक्षसोऽन्यायार्जितेन
द्रव्येणशंकरमाराध्यतेनैवद्रव्येणघंटामीश्वरप्रीतयेकृतवान् ॥ ११ ॥ तस्यपुत्रःसंपातिरितिख्यातः ॥ चौर्य्यार्जितैःशंकरंपूजयामास ॥ १२ ॥ तावुभावे
कस्मिन्दिवसेमम्रतुःगतौशिवलोकंवीरभद्रेणभाषितौच ॥ २१३ ॥ भोरूपकअन्यायार्जितेनद्रव्येणभवतापूजाकृताघंटादिकंचतेनभावेनव्यंगोभूत्वा
चौरगणोभविष्यसि ॥ २१४ ॥ शिवपदवचनाद्व्यक्तंनामाश्रवणात् ॥ श्रोत्रंतस्यस्वनेनध्वस्तंभवतिनोदर्शनमेतावतादेवत्वयेश्वरपूजासम्यक्कृता ॥ १५ ॥
अतोभक्तिश्चभविष्यतिवीरभद्रस्त्वनशनंनामगणंक्वचिद्विचरंतमित्यादिदेश ॥ १६ ॥ तौचतथाभूतौशिवलोकेऽतिष्ठताम् ॥ १७ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥
अथोपहतद्रव्यपूजाकथांहनूमतेमहेशभाषितांकथयिष्यामि ॥ १८ ॥ शृणुराघवप्रमथानांचरित्रमेकैकस्यकर्मविपाकंकथयिष्यामि ॥ १९ ॥ उपहतां
गगणव्याख्याक्रियतामितिहनूमत्पृष्टः ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ २२० ॥ तदुपहतद्रव्यंज्ञानतोयईश्वरेऽर्पयिष्यतिएतदुक्तंज्ञानिनोऽतःशृणु ॥ २१ ॥ एषसर्वां
गस्वेदिलःसर्वकालंसर्वांगस्वेदिलःस्वेदार्द्रवसनःस्वेदसंपादितालपप्रवाहशरीरोनासाग्रनिपतितस्वेदबिंदुःस्पर्शायोग्योदृश्यते ॥ २२ ॥ सपुरास्वेदकरणेश्व
रार्चनंकृतवान् ॥ अत्रेतिहासंकीर्तयिष्यामि ॥ २३ ॥ चेकितानिरितिख्यातोब्राह्मणःकर्षकोभवत् ॥ सनित्यंकृषिमुत्पाद्यप्रातःस्नात्वाचनित्य
शः ॥ २४ ॥ मध्याह्नकालेसंप्राप्तेसंजपन्ब्राह्मणस्त्वसौ ॥ अन्नमानयमेक्षिप्रमितिभार्यामभाषत ॥ २५ ॥ तयानीतेनचान्नेनवेगेनशिवपूजनम् ॥ कृतवानर्क
संतप्तःस्वेदिलःसर्वदैवतु ॥ २६ ॥ गंधपुष्पाक्षताद्यैश्चस्वेदबिंदुसमन्वितैः ॥ अथसायंदिनेप्राप्तेक्षालितांगःसुशोभनः ॥ २७ ॥ पूजयामासदेवेशंकालसंभव
साधनैः ॥ ममाराथमहाबुद्धिःशिवलोकंगतश्चसः ॥ २८ ॥ वीरभद्रेणचाप्युक्तोभवत्वंस्वेदिलोगणः ॥ स्वेदस्पृष्टपदार्थैश्चपुराशंभुःप्रपूजितः ॥ २९ ॥
नित्यंस्वेदसमायुक्तस्तेनस्वेदगणोभव ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ वीरेणाथसमादिष्टःप्राप्तोरामगणस्त्वयम् ॥ २३० ॥ असुंघंटामुखंपश्यायंपुरावैश्यो
विभावसोनामधार्मिकोमहादानकर्त्तानित्यंब्राह्मणभोजनंकारयित्वाकृतानुष्ठानः प्रातःकालेशिवंनमस्कृत्यकुसुमैःसंपूज्य किंचित्प्रदेशंगोमयेनोपलिप्य
पद्मादिकमर्जयित्वादेवायसमर्प्यउपहतघंटानादंकृतवान् ॥ २३१ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ कथमुपहतघंटा ॥ २३२ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ आसी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्पुराऽनलः कश्चित्सोमइत्यभिविश्रुतः ॥ तस्यपुत्रश्चमंदाख्योदशवर्षवयाअभूत् ॥२३३॥ सचाग्निपक्वकुल्माषान्घंटायांप्राक्षिपन्नृप ॥ तानभक्षयदप्येषतेन
चोपहताभवत् ॥ ३४ ॥ गृहीतुमथतंवैश्यंयतमानोब्रवीदिदम् ॥ अथवैश्यःस्वयंतत्रनिश्चित्यद्रव्यशोधनम् ॥ ३५ ॥ लौकिकेकृतवाँल्लोकेव्यवहारप
दश्चताम् ॥ एतेनपापयोगेनगणोघंटामुखोभवत् ॥ ३६ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ द्रव्यशुद्धेर्विशुद्धासाकथंपापस्यकारणम् ॥ सम्यगुक्तंद्रव्य
शुद्धचैकथंनद्रव्यशोधिनी ॥ ३७ ॥ ॥ शंभुरुवाच ॥ ॥ नलौकिकव्यवहृतौतवाभक्तोभविष्यति ॥ सयातिचशिवस्थानंवक्ताचापितथा
भवेत् ॥ ३८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यश्ववक्तिकथामेतांसतेनसदृशोभुवि ॥ गुह्याद्गुह्यतमंविप्राःशिवज्ञानप्रदंभवेत् ॥ ३९ ॥ एतद्वःकथितंविप्राः
पुण्यायुष्यतमंमहत् ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्याशिवलोकेमहीयते ॥ २४० ॥ पुराणवक्रेदातव्यंवस्त्रंगोहेमभूषणम् ॥ भूमिःसस्यफलोपेतादेयाशक्त्यनु
सारतः ॥ २४१ ॥ शिवराघवसंवादंसर्वाघौघनिकृंतनम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसयातिपरमंपदम् ॥ २४२ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसं
वादेउपरिभागेराममोक्षोनामसप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११७ ॥ ७ ॥ समाप्तं पंचमं पातालखण्डम् ॥ ५ ॥

इदं पद्मपुराणांतर्गतं पंचमं पातालखंडं खानदेशीयरावेरग्रामनिवासिपरशुरामभट्टतनयेन गोविन्दशास्त्रिणा प्राचीनपंचपुस्तकोपलब्धपाठभेदाभिनिवेशपुरःसरं संशोध्य परिष्कृतम् । तदेतत् मोहमय्यां श्रीकृष्णदासात्मजखेमराजश्रेष्ठिना स्वकीये " श्रीवेङ्कटेश्वर " मुद्रणालये मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ॥
संवत् १९५१ शके १८१६ ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं श्रीपातालखण्डं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन खेमराजेन स्वकीये "श्रीवेंकटेश्वर" यन्त्रालयेऽङ्कित्वा प्रकाशितम्। संवत् १९५१ शके १८१६.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ * इति श्रीपद्मपुराणे पंचमं पातालखण्डं समाप्तम् * ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणे पंचमं पातालखण्डं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे षष्ठमुत्तरखण्डं प्रारभ्यते ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार सन् १८६७ ई० २५ ऐक्टके अनुसार रजिष्टर करके यन्त्राधिकारीने स्वाधीन रक्खा है.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॐश्रीविष्णवेनमः ॥ ॐ श्रीवेदव्यासायनमः ॥ ॐ नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम् ॥ देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् ॥ १ ॥अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः॥२॥ ॥ऋषयऊचुः॥ ॥ श्रुतंपातालखंडंचत्वयाख्यातंविदांवर ॥ नानाख्यानसमायुक्तंपरमानंददायकम्॥३॥अधुनाश्रोतुमिच्छामोभगवद्भक्तिवर्द्धनम् ॥ पाद्मेयच्छेषमस्तीहतद्ब्रूहिकृपयागुरो ॥ ४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुध्वंमुनयःसर्वेयदुक्तं शंकरेणहि ॥ पृच्छतेनारदायैवविज्ञानंपापनाशनम् ॥ ५ ॥ एकदानारदोलोकान्पर्यटन्भगवत्प्रियः ॥ गतोद्रिमंदरंशंभुंप्रष्टुंकिंचिन्मनोगतम् ॥ ६ ॥ तत्रासीनमुमानाथंप्रणिपत्यशिवाज्ञया ॥ उपविष्टःसमादिष्टआसनेभिमुखोविभोः ॥७॥ पप्रच्छइदमेवेशंयन्मांपृच्छथसत्तमाः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ भगवन्देवदेवेशपार्वतीशजगद्गुरो ॥८॥ भगवत्तत्वविज्ञानंयेनस्यात्तन्ममादिश ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिपुराणंवेदसंमितम्॥ ९ ॥ यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ प्रथमोत्तरकीर्तिः[1]स्यात्पर्वताख्यानमेवच ॥१०॥ जालंधरंतथाख्यानंश्रीशैलाख्यंततःपरम्॥हरिद्वारस्यव्याख्यानंविष्णुपादोद्भवांतथा ॥ ११ ॥ प्रयागतीर्थंतेवक्ष्येदशाश्वमेधिकंचतत् ॥ तुलसीमहिमाचैवशंखचक्रगदादिकम् ॥ १२ ॥ द्वारकायास्तथाख्यानंमहोत्सवविधिस्ततः ॥ तडाकजंतथापुण्यंवापीकूपप्रपादिकम् ॥ १३ ॥ गाणपत्यंततोवक्ष्येवैष्णवागममेवच ॥ जीर्णोद्धारस्यमाहात्म्यंमंदाकिनीसमागमम्॥ १४॥ साभ्रमत्यास्तुमाहात्म्यंमाहात्म्यंतीरजंतथा॥स्त्रीशूद्राणांतथाधर्मंतथात्याज्यैश्वधारणम् ॥१५॥उमामहेशसंवादेप्रोक्तंनामसहस्रकम्॥कैलासात्तत्समानीतं नारदेनाग्रजन्मना ॥१६॥ लोकानांब्राह्मणानांचक्षत्रियाणांविशेषतः ॥ स्त्रीशूद्राणांविशेषेणपठितव्यंसमाहितैः ॥१७॥ इदंपवित्रंपरमंपुण्यमायुष्यवर्धनम् ॥ पठितव्यंविशेषेणविष्णोःसायुज्यमाप्नुयात् ॥ १८ ॥ विष्णोर्नामसहस्रंतत्पावनंभुविविश्रुतम् ॥ चतुर्विंशतिमूर्तीनांस्थानकानीहसंवदेत् ॥ १९ ॥ तेषांचमातापितरावंतरंचब्रवीम्यहम् ॥ गोत्रंवेदांश्चतेषांवैकर्माणीहतथैवच ॥ २० ॥ स्त्रियस्तेषांप्रवक्ष्यामियथाविज्ञानदर्शनात् ॥ चतुर्विंशत्येकादशीनां द्वादशीनांप्रभावताम् ॥ २१ ॥ गोदावर्याश्चमाहात्म्यंशंखचक्रादिधारणम् ॥ ब्राह्मणानांविशेषेणधारणंविधिपूर्वकम् ॥ २२ ॥ यमुनायाश्चमाहात्म्यंगंडिकायास्तथामुने ॥ वेत्रवत्यास्तुमाहात्म्यंवच्म्यहंतेनसंशयः ॥ २३ ॥ [2]गिल्छितीर्थोद्भवंपुण्यंशिलाक्षेत्रंमहच्चयत् ॥ तत्सर्वंसंप्रवक्ष्यामिखंडेउत्तरसंज्ञके ॥ ॥ २४ ॥ अर्बुदेश्वरमाहात्म्यंतत्रतीर्थादिकंचयत् ॥ सरस्वत्याश्चमाहात्म्यंसिद्धक्षेत्रादिकंचयत् ॥ २५ ॥ पद्मनाभसमुत्पत्तितुलस्याश्चैवधारणम् ॥ गोपीचंदनमाहात्म्यंपट्टपूजांतथैवच ॥ २६ ॥ निरंजनस्यमाहात्म्यंतथाविज्ञानदर्शनम् ॥ तत्रदीपप्रदानंचधूपदानंविशेषतः ॥ २७ ॥ कार्तिकस्याथमाहा

१ प्रथमं नरकीर्तिः–इ० पा० ।   २ गंडिकायाश्च माहात्म्यं–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्म्यंमाहात्म्यंमाघजंतथा ॥ सर्वेषांचव्रतानांचमाहात्म्यंविधिपूर्वकम् ॥ २८ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिजगन्नाथाख्यमुत्तमम् ॥ यंदृष्ट्वामुच्यतेलोकोब्रह्महत्या
दिपातकात् ॥ २९ ॥ यत्रसिद्धंतथाभुक्तंपारलौकिकदायकम् ॥ ब्राह्मणायत्रभुंजंतिवेदशास्त्रविशारदाः ॥ ३० ॥ अन्येषांचैवलोकानांकाकथाचैवसु
व्रत ॥ पंचविंशत्यत्रनागानर्तक्योविविधास्तथा ॥ ३१ ॥ ब्रह्महत्याबालहत्यागवांहत्यातथैवच ॥ ताःसर्वाविलयंयांतिजगन्नाथस्यदर्शनात् ॥ ३२ ॥
जगन्नाथेत्युच्चरञ्जंतुर्महापापैःप्रमुच्यते ॥ विष्णोःपूजनकंपुष्पैस्तन्माहात्म्यमपिब्रुवे ॥ ३३ ॥ पर्वतानांवर्णनंचदेशानांवर्णनंतथा ॥ गोपूजनादिमाहात्म्यं
सिद्धानांचैवपूजनम् ॥ ३४ ॥ सिक्थेदत्तेतुयत्पुण्यंतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ॥ कदलीगर्भदानंचवृक्षदानंततःपरम् ॥ ३५ ॥ अश्वदानंहस्तिदानंजपमाहात्म्य
मुत्तमम् ॥ मंत्रदीक्षागमंचैवगुरोर्लक्षणमेवच ॥ ३६ ॥ शिष्यस्यलक्षणंप्रोक्तंयथापौराणिकाविदुः ॥ चरणोदकमाहात्म्यंपितृश्राद्धादिकंचयत् ॥ ३७ ॥
पितृक्षयाहदानंचनीलोत्सर्गविधिस्ततः ॥ ग्रहणंचंद्रसूर्यस्यतत्रदानंचयद्भवेत् ॥ ३८ ॥ शालग्रामस्यदानस्यमाहात्म्यंमाल्यगंधयोः ॥ दशम्यैकादशीवेधं
द्वादशीहरिवासरम् ॥ ३९ ॥ तेषांचैवतुमाहात्म्यंरुद्रनामादिकंचयत् ॥ मथुरायाश्चमाहात्म्यंकुरुक्षेत्रादिकंतथा ॥ ४० ॥ सेतुबंधस्यचाख्यानंश्रीरामे
श्वरजंतथा ॥ त्र्यंबकस्यचमाहात्म्यंपंचवट्याश्चयत्फलम् ॥ ४१ ॥ दंडकारण्यमाहात्म्यंशृणुवाडवसत्तम ॥ दंडकारण्यमाहात्म्यंनृसिंहोत्पत्ति
कारणम् ॥ ४२ ॥ गीतायाश्चैवमाहात्म्यंतथाभागवतस्यच ॥ कालिंद्याश्चैवमाहात्म्यमिन्द्रप्रस्थस्यवर्णनम् ॥ ४३ ॥ रुक्मांगदचरित्रंतुमहिमावैष्ण
वस्यच ॥ वैष्णवेह्येकभुक्तेतुशृणुवाडवसत्तम ॥ ४४ ॥ ससागरांचपृथिवींदत्वाचैवतुयत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिभुक्तेह्येकेतुवैष्णवे ॥ ४५ ॥
सात्विकाःसत्त्वसंपन्नाराजसाःकामुकाःस्मृताः ॥ तामसाअधमाःप्रोक्तावैष्णवानांतुलक्षणम् ॥ ४६ ॥ ब्राह्मणावैष्णवायेतुवेदधर्मपरायणाः ॥
तेषांमाहात्म्यंवक्ष्यामियथोक्तंचैवनारद ॥४७॥ विष्णुनिंदारतायेवैद्रव्यलोभेनसत्तम ॥ तेषांपापंतुवक्ष्यामिसांप्रतंऋषिसत्तम ॥ ४८ ॥ ज्वालामुख्यास्त
थाख्यानंहिमशैलेक्षणंतथा ॥ ब्रह्मोत्पतिस्तुवैयत्रतंप्रदेशंवदाम्यहम् ॥ ४९ ॥ कायस्थानांसमुत्पतिर्गयाव्याख्यानमेवच ॥ गदाधरस्वरूपंचफल्गुवर्णन
मेवच ॥ ५० ॥ एतेषांचैवमाहात्म्यंपाद्मेदृष्टंतथाश्रुतम् ॥ महाबोधस्वरूपंचसकलकेर्यशएवच ॥ ५१ ॥ रामगयायामाहात्म्यंतथाप्रेतशिला
भवम् ॥ ब्रह्मणश्चतथाख्यानंशिलाख्यानंवदाम्यहम् ॥५२ ॥ ब्रह्मयोनेस्तथाख्यानमक्षयाख्यवटस्यच ॥ श्राद्धेतत्रमहत्पुण्यंयत्तत्सर्वंवदाम्यहम् ॥५३ ॥
महेश्वरकृतांभक्तिंविष्णुनाचमहात्मना ॥ अद्यापिकाश्यांजपतिमहारुद्रोह्यनामयम् ॥ ५४ ॥ माहात्म्यंचततोवक्ष्येसागरस्याहिनारद ॥ तिलतर्प

१ जगन्नाथेचरञ्जंतु–इ० पा० । २ शालग्रामस्य माहात्म्यं माहात्म्यं माल्यगंधयोः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णजंपुण्यंयवजंपुण्यमेवच ॥ ९५ ॥ तुलसीदलसंयुक्तंतर्पणंदेवजंतथा ॥ तन्माहात्म्यंप्रवक्ष्यामियथोक्तंब्रह्मणामम ॥ ९६ ॥ शंखनादस्यमाहात्म्यंपुण्यं चासंख्यसंज्ञकम् ॥ ९७ ॥ रवेर्वारस्यमाहात्म्यंयोगस्यविष्णुसंज्ञिनः ॥ वैधृतस्यचमाहात्म्यंव्यतीपातस्यवैतथा ॥ ९८ ॥ एतत्सर्वंप्रवक्ष्यामि यथोक्तंचैवनारद ॥ अन्नदानं वस्त्रदानंभूमिदानंतथैवच ॥ ५९ ॥ शय्यादानंचगोदानंतथावृषभमेवच ॥ जन्माष्टम्याश्चमाहात्म्यंमत्स्यमाहात्म्यमेवच ॥ ६० ॥ कूर्ममाहात्म्यंतत्प्रोक्तंवाराहस्यतथैवच ॥ माहात्म्यंचगवादीनांदानानांप्रवदाम्यहम् ॥ ६१ ॥ प्रह्लादमुखभक्तायेयेकेचिद्भुविविश्रुताः ॥ तन्माहात्म्यंततोवक्ष्येशृणुदेवर्षिसत्तम ॥ ६२ ॥ जागरेमहिमाचैवदीपदानेकृतेचयत् ॥ प्रहरेषुपृथक्पूजाफलंदेवर्षिसत्तम ॥ ६३ ॥ पर्शुरामस्य चाख्यानंरेणुकायावधस्तथा ॥ ब्राह्मणानांभूमिदानंरामेणैवचयत्कृतम् ॥ ६४ ॥ रामस्याश्रमजंपुण्यंवदाम्यहमशेषतः ॥ नर्मदायास्तथाख्यानंपुण्य पूजनयोस्तथा ॥ ६५ ॥ दानंवेदपुराणानामाश्रमाणांनिरूपणम् ॥ हिरण्यदानपुण्यंचब्रह्मांडदानमेवच ॥ ६६ ॥ पद्मपुराणदानंचखंडानांव्यक्तय स्तथा ॥ प्रथमंसृष्टिखंडंचद्वितीयंभूमिखंडकम् ॥ ६७ ॥ स्वर्गखंडंतृतीयंचतुर्थंपातालसंज्ञकम् ॥ उत्तरंपंचमंप्रोक्तंखंडान्यनुक्रमेणवै ॥ ६८ ॥ एतत्प द्मपुराणंतुव्यासेनतुमहात्मना ॥ कृतंलोकहितार्थायब्राह्मणश्रेयसेतथा ॥ ६९ ॥ शूद्राणांपुण्यजननंतीव्रदारिद्र्यनाशनम् ॥ मोक्षदंसुखदंचाशुकल्याणप्रदम व्ययम् ॥ श्रुत्वादानंतथाकुर्याद्विधिनातत्रनारद ॥ ७० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेमहेशनारदसंवादेबीजसमुच्चयो नामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ महेशउवाच ॥ एकलक्षंपंचविंशत्सहस्राःपर्वतास्तथा ॥ तेषांमध्येमहत्पुण्यंबद्रिकाश्रममुत्तमम् ॥ १ ॥ नरनारायणोदेवो यत्रतिष्ठतिनारद ॥ तस्यस्वरूपंतेजश्चवक्ष्यामीहचसांप्रतम् ॥ २ ॥ हिमपर्वतशृंगेचकृष्णाकारतयाद्विज ॥ द्वौपुरुषौतत्रवर्ततेनरनारायणावुभौ ॥ ३ ॥ श्वेत एकस्तुपुरुषःकृष्णोह्येकतमःपुनः ॥ तेनमार्गेणयेयांतिहिमाचलकृतोद्यमाः ॥ ४ ॥ पिंगलश्वेतवर्णश्चजटाधारीमहाप्रभुः ॥ कृष्णोनारायणोह्येषजगदादिर्म हाप्रभुः ॥ ५ ॥ चतुर्बाहुर्महान्श्रीमान्व्यक्तोव्यक्तःसनातनः ॥ उत्तरायणेमहापूजाजायतेतत्रसुव्रत ॥ ६ ॥ षण्मासादिकपर्यंतंपूजानैवचजायते ॥ हिम व्याप्तंतदाजातंयावद्वैदक्षिणंभवेत् ॥ ७ ॥ अतएतादृशोदेवोनभूतोनभविष्यति ॥ तत्रदेवावसंतीहऋषीणांचाश्रमास्तथा ॥ ८ ॥ अग्निहोत्राणिवेदाश्चध्वनिः प्रश्रूयतेसदा ॥ तस्यवैदर्शनंकार्यंकोटिहत्याविनाशनम् ॥ ९ ॥ अलकनंदायत्रगंगातत्रस्नानंसमाचरेत् ॥ कृत्वास्नानंतुवैतत्रमहापापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥ यत्रविश्वेश्वरोदेवस्तिष्ठत्येवनसंशयः ॥ एकस्मिन्नवसरेब्रह्मन्सुतपस्तप्तवानहम् ॥ ११ ॥ तदानारायणोदेवोभक्तानांहिकृपाकरः ॥ अव्ययःपुरुषःसा

१ पितृतर्पणमक्षयम्–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षादीश्वरोगरुडध्वजः ॥ सुप्रसन्नोऽब्रवीन्मांवैवरंवरयसुव्रत ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ यद्यदीप्ससिदेवत्वंतंतंकामंददाम्यहम् ॥ त्वंकैला
सविभुःसाक्षाद्रुद्रोवैविश्वपालकः ॥ १३ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ अलंगृह्णामिभोदेवसुप्रसन्नोजनार्दन ॥ द्वौवरौममदीयेतांयदिदातुंत्वमिच्छसि ॥ १४ ॥
तवभक्तिःसदैवास्तुभक्तराजोभवाम्यहम् ॥ सर्वैलोकान्नुवंत्वेवमयंभक्तःसदैवहि ॥ १५ ॥ तवप्रसादाद्देवेशमुक्तिदाताभवाम्यहम् ॥ येलोकामांभजि
ष्यंतितेषांदातानसंशयः ॥ १६ ॥ विष्णुभक्तइतिख्यातोलोकेचैवभवाम्यहम् ॥ यस्याहंवरदातातुतस्यमुक्तिर्भवेत्प्रभो ॥ १७ ॥ जटिलोभस्मलि
प्तांगोहंहंवैतवसंनिधौ ॥ तवचरणप्रसादेनलोकेख्यातोभवाम्यहम् ॥ १८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांनारदोमापतिसंवा
देबदरीनारायणमाहात्म्येरुद्रप्रसादोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एकदानारदोद्रष्टुंपांडवान्दुःखकर्शितान् ॥ ययौकाम्य
वनंविप्रःसत्कृतस्तैर्यथाविधि ॥ १ ॥ अथनत्वामुनिश्रेष्ठंयुधिष्ठिरउवाचह ॥ भगवन्कर्मणाकेनदुःखाब्धौपतितावयम् ॥ २ ॥ तमुवाचऋषिर्दुःखंत्य
जत्वंपांडुनंदन ॥ सुखदुःखसमाहारेसंसारेकःसुखीनरः ॥ ३ ॥ ईश्वरोपिहिनस्थायीपीड्यतेदेहसंचयैः ॥ नदुःखरहितःकश्चिद्देहीदुःखसहोयतः ॥ ४ ॥
शरीरंसवितुर्यस्माद्राहुस्तद्ग्रसतेबली ॥ राहोरपिशिरश्छिन्नंशौरिणामृतभोजने ॥ ५ ॥ सोपिशार्ङ्गधरोदेवःक्षिप्तःसागरगह्वरे ॥ जालंधरेणवीरेणनिहतःसो
पिशंभुना ॥ ६ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कोसौजालंधरोवीरःकस्यपुत्रःकुतोबली ॥ कथंजालंधरंसंख्येहतवान्वृषभध्वजः ॥ ७ ॥ एतत्सर्वंसमाचक्ष्व
विस्तरेणतपोधन ॥ राज्ञासएवमुक्तस्तुकथयामासनारदः ॥ ८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृणुभूपकथांदिव्यामशेषाघौघनाशिनीम् ॥ ईशानसिंधुसून्वो
श्चसंग्रामंपरमाद्भुतम् ॥ ९ ॥ एकदागिरिशंस्तोतुंप्रययौपाकशासनः ॥ अप्सरोगणसंकीर्णोदेवैर्बहुभिरावृतः ॥ १० ॥ गंधर्वैरावृतोदेवस्तंत्रीशिक्षासुकोविदैः ॥
रंभातिलोत्तमारामाकर्पूराकदलीतथा ॥ ११ ॥ मदनाभारतीकामासर्वाभरणभूषिताः ॥ नर्तक्यश्चतथाचान्याःसमाजग्मुःसुरांतिकम् ॥ १२ ॥ गंधर्वयक्षसिद्धा
स्तुनारदस्तुंबुरुस्तथा ॥ किन्नरामुहुराजग्मुस्तथाकिंनरयोषितः ॥ १३ ॥ वायुश्चवरुणश्चैवकुवेरोधनदस्तथा ॥ यमश्चाग्निर्निर्ऋतिश्चयेचान्येदेवतागणाः ॥ १४ ॥
विमानसंस्थोमघवाविमानस्थाःसुरांगनाः ॥ स्ववाहनगतादेवाःकैलासंप्रययुर्जवात् ॥ १५ ॥ ददृशुस्तेततोदेवाःकैलासंपर्वतोत्तमम् ॥ महीधराणांसर्वेषांपृ
थिव्याइवमंडनम् ॥ १६ ॥ सर्वतःसुखदंशुद्धंसिद्धिराशिमिवास्थितम् ॥ यत्रवृक्षाःकल्पवृक्षाःपाषाणाश्चिंतितप्रदाः ॥ १७ ॥ पुन्नागैर्नागचंपैश्चतिलकैर्देवदारुभिः ॥
अशोकैःपाटलैश्चूतैर्मंदारैःशोभितोगिरिः ॥ १८ ॥ पर्यंतकवनामोदवाहकायत्रवायवः ॥ पंगुत्वंबहुचारेणयांतितेमलयानिलाः ॥ १९ ॥ वाप्यःस्फटिकसो
पानाह्यगाधविमलोदकाः ॥ वैडूर्यनालसंसक्तसौवर्णनिभपंकजाः ॥ २० ॥ कुमुदानांद्युतिर्यत्रराजतेसर्वतोदिशम् ॥ कह्लारैःशोभितावाप्यःपिनद्धाःपद्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रागवत् ॥ २१ ॥ हरिन्मणिनिबद्धाश्चगोमेदैः सर्वतोवृताः ॥ पद्मरागशिलाबद्धानानाधातुविचित्रिताः ॥ २२ ॥ ददृशुःसुंदरतरंनाकाधिकविनिर्मितम् ॥ कैलासंपर्वतश्रेष्ठंदृष्ट्वातेविस्मयंगताः ॥ २३ ॥ विमानादवतीर्णाश्चमघवादेवताश्चताः ॥ द्वारपालमथागम्यनंदिनंवाक्यमब्रुवन् ॥ २४ ॥ भोभोगणवरश्रेष्ठ शृणुमेवाक्यमुत्तमम् ॥ समाज्ञापयशीघ्रंत्वंनृत्यार्थमिहमागतम् ॥ २५ ॥ ईश्वरंप्रतिदेवेशंसर्वदेवैःसमावृतम्॥इंद्रस्यवचनंश्रुत्वागिरिशंनंदिरब्रवीत्॥२६॥ प्रभोयमागतःसर्वैर्देवराजःपुरंदरः ॥ नृत्यार्थमथतंप्राहानयशीघ्रंशचीपतिम् ॥ २७ ॥ प्रवेशयामासतदानंदीतैःसहवासवम् ॥ सदृष्ट्वागिरिशंदेवंतुष्टाववृषभ ध्वजम् ॥ २८ ॥ रंभाद्यास्तास्तदासर्वानर्त्तक्योहरसन्निधौ ॥ मृदंगवीणावादित्रैःमुदानाट्यंप्रचक्रिरे ॥ २९ ॥ कांस्यवाद्यान्प्रगृह्यान्यावंशतालान्सकाह लान् ॥ चक्रुस्तानृत्यसंरंभंस्वयंदेवःपुरंदरः ॥ ३० ॥ अतीवनर्तनंचक्रेसुंदरंदेवदुर्लभम् ॥ ईश्वरस्तोषमापन्नोवासवंवाक्यमब्रवीत् ॥ ३१ ॥ प्रसन्नोहंसुरश्रे ष्ठजातस्तेव्रियतांवरः ॥ इत्युक्तवतिदेवेशेस्वबाहुबलगर्वितः ॥३२॥ प्रत्युवाचहरंवाक्यंसंग्रामःसवृतोमया ॥ यत्रत्वत्सदृशोयोद्धातद्युद्धंदेहिमेप्रभो॥३३॥ इत्युक्त्वानिर्गतोजिष्णुर्लब्ध्वाशंभोर्वरंप्रभोः॥तस्मिन्गतेतदाशक्रेगिरिशोवाक्यमब्रवीत् ॥ ३४ ॥ गणामेश्रूयतांवाक्यंदेवराजोतिगर्वितः॥ इत्युक्त्वाक्रोध संयुक्तोबभूवचततोहरः ॥ ३५ ॥ आविरासीत्ततःक्रोधोमूर्त्तिमान्पुरतःस्थितः ॥ घनान्धकारसदृशोमृडंक्रोधस्ततोब्रवीत् ॥ ३६ ॥ देहिमेत्वंहिसन्देशं किंकरोमितवप्रभो ॥ उमापतिस्तदोवाचगच्छत्वंवासवंजय ॥ ३७ ॥ स्वर्गसिंधुंसमासाद्यसागरस्यचवीर्यवान् ॥ इत्युक्तोंतर्दधेक्रोधोगणास्तेविस्मयंय युः ॥ ३८ ॥ ईशानकल्पेजातेतुकामेनार्णवसंगमे ॥ नाकसिंधुस्तदामत्तास्वयौवनभरोष्मणा ॥ ३९ ॥ तांदृष्ट्वासिंधुराजश्चजलकल्लोलवानभूत ॥ तदात्रभू वराजेंद्रगंगासागरसंगमः ॥ ४० ॥ महानदीतदाप्राप्यरेमेचात्मबलेनच ॥ अत्रांतरेसमुद्रस्यबभूवसुभटस्ततः ॥ ४१ ॥ सूनुस्तस्यांमहानद्यांसमुद्रादभव द्बली ॥ महार्णवतनूजेनजातमात्रेणपार्थिव ॥ ४२ ॥ रुदतोत्कंपितापृथ्वीत्रिलोकीनादिताभवत् ॥ समाधिबद्धमुद्रांचसंतत्याजचतुर्मुखः ॥ ४३ ॥ अत्रांतरेपरित्रस्तांतांसंवीक्ष्यजगत्त्रयीम् ॥ धातासुरेंद्रवाक्येनप्रजगाममहार्णवम् ॥४४॥ आश्चर्यमितिसंचिंत्यहंसारूढोजवाद्ययौ ॥ ब्रह्माणमागतंवीक्ष्यसप र्याविदधेर्णवः॥तमुवाचततोब्रह्माकिंगर्जसिवृथांबुधे ॥ ४५ ॥ ॥ समुद्रउवाच ॥ ॥ नाहंगर्जामिदेवेशमत्सुतोबलवान्प्रभो॥शिशोर्वैकुरुरक्षांचदुर्लभंतवद र्शनम् ॥ ४६ ॥ संदृश्यतांचतनयोभार्याप्राहातिशोभनाम् ॥ ययौसाभर्तुरादेशात्सपुत्राब्रह्मणोंतिके ॥ ४७ ॥ उत्संगदेशेचतुराननस्यविधायपुत्रंचरणौन नाम ॥ तदासमुद्रात्मजमद्भुतंतंदृष्ट्वाविधातुःकिलविस्मयोभूत्॥४८॥गृहीतकूर्चस्यशिशोःकरंचयदाविरिंचिर्नशशाकमोचितुम्॥तदासमुद्रःप्रहसन्प्रयातः कूर्चंप्रगृह्यार्भकरांविमोचयन्॥४९॥तादृशंतस्यबालस्यदृष्ट्वाविक्रममात्मभूः॥ प्रीत्याजालंधरेत्याहनाम्नाजालंधरोभवत्॥५०॥वरंददावथोतस्यप्रणयेनप्रजा

पतिः॥अयंजालंधरोदेवैरजेयश्चभविष्यति ॥५१॥ पातालसहितंनाकंमत्प्रसादेनभोक्ष्यति॥इत्युक्त्वांतर्दधेब्रह्माहंसमारुह्यसत्वरः॥५२॥ ॥ इति श्रीपाद्मेम
हापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांयुधिष्ठिरनारदसंवादेउत्तरखंडेजालंधरोत्पत्तिब्रह्मागमोनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
क्रमेणवर्द्धमानोसौबाल्यभावेसबालकः ॥ निपत्यमा[1]रुतोत्संगेसागरंप्रतिधावति ॥ १ ॥ आनीयचक्रेसचपंजरस्थान्क्रीडापरःकेसरिणांकिशोरान् ॥
सिंहादिनेभादिनियुद्धमेवंयुधोपयोगीवतदीयवीर्यम् ॥ २ ॥ तस्मादाकाशमुत्पत्यखेचरान्पातयेद्भुवि ॥ गर्जितैर्भीषयामासस्वर्गेहिसहसागरम् ॥ ३ ॥
समुद्रांतर्गतंसर्वंसत्वजातंतुपार्थिव ॥ ग्रस्तंसिंधुसुतेनेतितद्भयाच्छन्नतांगतम् ॥ ४ ॥ दृष्ट्वानिःसत्वकंतोयंतद्भयाद्वडवानलः ॥ निजदेशंपरित्यज्यप्रवि
वेशहिमालयम् ॥ ५ ॥ सबालत्वंपरित्यज्यक्रमेणार्णवनंदनः ॥ ततोनवंवयःप्राप्यविक्रमेणाक्रमद्दिवम् ॥ ६ ॥ एकदापितरंप्राहसमुद्रंसिंधुनंदनः ॥
मन्निवासोचितंस्थानंदेहितातातिविस्तृतम् ॥ ७ ॥ संबुद्धयवचनंसूनोःसजगादमहार्णवः ॥ पुत्रदास्याम्यहंराज्यंतववाभुविदुर्लभम् ॥ ८ ॥ अनंतरंदै
त्यगुरुःसमुद्रंभार्गवोगतः ॥ तमागतंविलोक्याब्धिर्विधिनासमपूजयत् ॥ ९ ॥ अथनदिपतिदत्तेप्राप्तसौंदर्यनिर्यन्मणिमहसिसतस्मिन्नासनेसन्निविष्टः ॥
रुचिररुचिसुमेरोःसुंदेरशृंगभागेकमलजइवकांतिंकिंचिदुच्चैर्जहार ॥ १० ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वाव्याजहारार्णवःकविम् ॥ दिष्ट्यातवात्रागमनंवदकिंक
रवाण्यहम् ॥ ११ ॥ तदादैत्यकुलाचार्यःप्राहतंसागरंकविः ॥ किंतेनजातुजातेनमातुर्यौवनहारिणा ॥ १२ ॥ प्ररोहतिनयःस्वस्यवंशस्याग्रेध्वजोयथा ॥
तवात्मजोविक्रमेणत्रैलोक्यंभोक्ष्यतिध्रुवम् ॥ १३ ॥ जंबूद्वीपेमहापीठंयोगिनीगणसेवितम् ॥ आप्लावितंत्वयेदानींमुंचजालंधरालयम् ॥ १४ ॥ तत्ररा
ज्यंप्रयच्छास्मैतनयायमहार्णव ॥ अजयश्चाप्यवध्यश्चतत्रस्थोयंभा[2]विष्यति ॥ १५ ॥ एवमुक्तोर्णवःप्रीत्याभार्गवेणाथलीलया ॥ अपासर्पत्सुतप्रीत्यै
जलेस्थलमदर्शयत् ॥ १६ ॥ शतयोजनविस्तीर्णमायतंचशतत्रयम् ॥ देशंजालंधरंपुण्यंतस्यनाम्नैवविश्रुतम् ॥ १७ ॥ दैत्यवर्यंसमाहूयमयंप्रोवाचसा
गरः ॥ पुरंजालंधरेपीठेकुरुजालंधरायवै ॥ १८ ॥ अंभोधिनैवमुक्तस्तुचक्रेरत्नमयंपुरम् ॥ प्राकारगोपुरद्वारंसोपानगृहभूमिकम् ॥ १९ ॥ यत्रेंद्रनीलसं
बद्धप्रासादतलसंस्थिताः ॥ मेनिरेजलदोद्योगंताडवस्थाःशिखंडिनः ॥ २० ॥ यत्रप्रवालमाणिक्यभवनोत्थामरीचयः ॥ सेव्यंतेशकुनै
श्चूतरुचिरांकुरशंकया ॥ २१ ॥ यत्रकांचनहर्म्येषुत्विषोवाह्निषुकातराः ॥ विलोक्यप्रपलायंतेदावशंकाःशिखंडिनः ॥ २२ ॥ यत्रस्फटिकशालोत्थप्रभासं
मिश्रितादिशः ॥ विभांतिमंदरोद्भ्रांताःसफेनार्णवसंनिभाः ॥ २३ ॥ यत्रमोहंस्वहर्म्येषुविभातालोकसंस्थिताः ॥ चक्रिरेललनाःपूर्णसांध्यचं ॥ ३ ॥

१ मा[तु]रुत्संगे इ० पा० अन्यत्रपुस्तकेदृश्यते । २ मत्प्रसादाद्भविष्यति । इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रोपमाननाः ॥ २४ ॥ यत्रेन्द्रनीपकादंबपवनोद्यानमोदिताः ॥ चित्तंविशंत्योनारीणांचक्रिरेमोहनज्वरम् ॥ २५ ॥ यत्रलेख्यगतंनृणांविलो
क्यसुरतंजनः ॥ संयातिद्विगुणंनूनंनिजकांतारतोद्यमः ॥ २६ ॥ यत्रवातायनोद्भूतधूपधूमस्यलेखयः ॥ नभोबभूवतद्गंगाकालिंदीसंगमोपमम् ॥ २७ ॥
यत्रानेकगृहोद्भूतप्रभयासकलंनभः ॥ विभातींद्रायुधाकीर्णशरन्मेघइवोन्नतः ॥ २८ ॥ यत्रानिशंश्रमभ्रांताःसूर्यवाहाःप्रपीडिताः ॥ विश्रामंयांतिमध्याह्ने
प्रासादशिरसिस्थिताः ॥ २९ ॥ यत्रकुत्रचहर्म्येषुविभ्रत्योमालतीस्रजः ॥ रात्रौसंभूतनक्षत्राइवरेजुर्वरांगनाः ॥ ३० ॥ यत्रहाटकहिंदोलशृंखलाघर्षणोद्भ
वः ॥ चकारसुंदरींशब्दःस्फुटंमेरुभुवोभुवम् ॥ ३१ ॥ साकंसरिद्भिःपुत्रस्योशनसासहसागरः ॥ तत्राभिषेकमकरोद्वादित्रैर्निजगर्जितैः ॥ ३२ ॥ याः
स्कंदस्यजगादतारकजयेदेवःस्वयंभूःस्वयंस्वःसाम्राज्यमहोत्सवेपिचशचीकांतस्यवाचस्पतिः ॥ ताभिश्चित्रविरिंचिवक्त्रसरसीहंसीभिराशास्महेवाणी
भिर्वसुधाविवाहसमयेमंत्रोत्सवैर्मंगलम् ॥ ३३ ॥ महापद्मसहस्रंतुसैन्यमात्मोदरोद्भवम् ॥ जालंधरायपुत्रायददौभीमंमहोदधिः ॥ ३४ ॥ जालंधरायशुक्रोपि
प्रीत्याविद्यांनिजांददौ ॥ मृतसंजीवनींनाम्नामायांरुद्रविमोहिनीम् ॥ ३५ ॥ शस्त्रास्त्रविद्याअन्याश्चविधिनाअब्धिसूनवे ॥ यदन्यत्सकलंतस्मैव्याख्यातं
कविनातदा ॥ ३६ ॥ ततोजालंधरंपुत्रमभिषिच्यार्णवोययौ ॥ स्वस्थानंदिव्यदेहेननदीभिःपरिवारितः ॥ ३७ ॥ दृष्ट्वाजालंधरोदिव्यपुरंगोपुरमंडितम् ॥
व्यचरत्सहशुक्रेणद्विजसंघैःसुपूजितः ॥ ३८ ॥ एतस्मिन्नंतरेदैत्याःपातालस्थामहाबलाः ॥ प्राप्ताजालंधरंसर्वेकालनेमिपुरोगमाः ॥ ३९ ॥ ततोम
हाबलावीरावलंक्षीरोदसंनिभम् ॥ तस्यशुंभासुरंदैत्यंसेनापतिमकल्पयन् ॥ ४० ॥ बलंस्ववशगंकृत्वाकृत्वाभुविस्थिरंजलम् ॥ जालंधरस्तदाराज्यंपितृ
दत्तंचकारसः ॥ ४१ ॥ अत्रांतरेप्सराःकाचित्स्वर्णेत्यासीत्पुरादिवि ॥ तस्याःक्रौंचप्रसादेनवृंदानामसुताभवत् ॥ ४२ ॥ धात्राविभवसंयुक्तंसौंदर्यंयत्कृतं
पृथक् ॥ तत्तदेकगतंद्रष्टुंवृंदागात्रंविनिर्मितम् ॥ ४३ ॥ तांवृंदामतिचार्वंगींप्रमदांजनमोहिनीम् ॥ स्वर्णाजालंधरस्यार्थेददौशुक्राययाचते ॥ ४४ ॥
॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ कंदर्पस्यजगन्नेत्रशस्त्रेणाश्चर्यकारिणा ॥ रूपेणानेनरंभोरुदीर्घायुःसुखिनीभव ॥ ४५ ॥ निर्मायस्वयमेवविस्मितमनाःसौंदर्यसारेण
यंस्वव्यापारपरिश्रमस्यकलशंवेधाःसमारोपयत् ॥ कंदर्पपुरुषंस्त्रियोविदधतेयस्मिन्नदृष्टेसतिद्रष्टव्यावधिरूपमाशुहिपतिंतंदीर्घनेत्रंभटम् ॥ ४६ ॥
उपयेमेविवाहेनगांधर्वेणार्णवात्मजः ॥ वृंदांतौदंपतीजातौजनानंदकरौनृप ॥ ४७ ॥ चंचलत्वंपरित्यक्तंतयाजालंधरोपिहि ॥ वृत्तेनवृद्धकार्येणचक्रमेणपर
स्त्रियम् ॥ ४८ ॥ कदाचित्ससभासीनोदृष्ट्वाराहुंशिरोहृतम् ॥ कस्मात्कायार्द्धशेषोयंइतिपप्रच्छभार्गवम् ॥ ४९ ॥ सतस्यकथयामासपूर्ववृत्तां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तमादितः ॥ यथानिर्मथितोदेवैःक्षीरोदोमृतकारणात् ॥ ५० ॥ तच्छुत्वाविस्मितोवाक्यंप्राहजालंधरोसुरः ॥ प्रसादसुमुखोराहुंकामरूपोभवाधु
ना ॥ ५१ ॥इतिशुक्रस्यमंत्रेणसिंधुसूनुःप्रतापवान् ॥ पितृव्यंसंस्मरन्वीरविग्रहंत्वकरोत्सुरैः ॥ ५२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसं
हितायामुत्तरखंडेनारदयुधिष्ठिरसंवादेजालंधरोपाख्यानेवृंदाविवाहोजालंधराभिषेकोनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कः
पितृव्यःसिंधुसूनोःकिंवृत्तंतस्यविग्रहे ॥ युयुधेसकथंदैत्यस्तन्मेकथयनारद ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृणुत्वंनृपशार्दूलपितृव्यःक्षीरसागरः ॥
जालंधरस्यतंदेवैःप्रमथ्यधनमाहृतम् ॥ २ ॥ श्रीचंद्रामृतनागाश्वपूर्वंतस्यसुरासुरैः ॥ तच्छुत्वाविग्रहंचक्रेदेवैर्जालंधरोसुरः ॥ ३ ॥ कदाचित्प्रे
षयामासदूतंदुर्वारणंबली ॥ शिक्षयित्वातुवक्तव्यंदेवेंद्रभवनंप्रति ॥ ४ ॥ अथस्यंदनमारुह्ययौदुर्वारणोदिवि ॥ प्रवेष्टुकामोभवनंद्वास्थैर्द्वारिनिवा
रितः ॥ ५ ॥ ॥ दूतउवाच ॥ ॥ जालंधरस्यदूतोहंआगतःशक्रसंनिधौ ॥ गत्वातत्रभवंतोमांविज्ञापयितुमर्हथ ॥ ६ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वातदे
वतुशचीपतिम् ॥ गत्वाचप्रणिपत्याहदूतोदेवागतोभुवः ॥ ७ ॥ दौवारिकोमहेंद्रेणप्रत्युक्तोदूतमानय ॥ हस्तेगृहीत्वातंदूतंवासवांतिकमानयत् ॥ ८ ॥
दुर्वारणोदेवसभांप्रविष्टःप्रव्यलोकयत् ॥ हरिंदेवैस्तुयस्त्रिंशत्कोटिभिःपरिवेष्टितम् ॥ ९ ॥ स्वर्णसिंहासनंदिव्यंचामरानिलसेवितम् ॥ शचीप्रेमरसोत्फु
ल्लनयनाब्जसहस्रकम् ॥ १० ॥ दुर्वारणोथदेवेशंविलोक्यगुरुणासह ॥ प्रणनामात्मगर्वेणप्रहसन्नयनश्रियम् ॥ ११ ॥ निर्दिष्टमासनंभेजेदूतोजालंधरस्यसः ॥
कस्यत्वंकेनकार्येणप्राप्तःप्राहेतितंहरिः ॥ १२ ॥ दूतोजालंधरस्याहंसजगादपुरंदरम् ॥ सराजासर्वलोकानांतस्याज्ञांशृणुमन्मुखात् ॥ १३ ॥ पितृव्योम
मदुग्धाब्धिस्त्वयाकस्माद्विलोडितः ॥ मंदराद्रिविधानेनहृतंकोशंमहाधनम् ॥ १४ ॥ श्रीचंद्रामृतनागाश्वंतन्मणिविद्रुमादिकम् ॥ देहिसर्वंतथास्वर्गंशी
घ्रंत्यजपुरंदर ॥ १५ ॥ सत्वंमद्वचनात्तूर्णंकुरुसर्वंयथोचितम् ॥ तंक्षमापयभूपालंयदिजीवितुमिच्छसि ॥ १६ ॥ अथप्रहस्यमघवाप्राहदुर्वारणंप्रति ॥
शृणुदूतसमासेनसिंधोर्मथनकारणम् ॥ १७ ॥ पुराहिमवतःसूनुर्मैनाकोनाममेरिपुः ॥ सकुक्षौविधृतस्तेनसागरेणजडेनच ॥ १८ ॥ दग्धंचराचरंयेनव
ह्निनाहयरूपिणा ॥ सचापिविधृतस्तेनसागरेणदुरात्मना ॥ १९ ॥ धर्मद्विषांदानवानामसौवैआश्रयःप्रभुः ॥ नित्यंदधिघृतंक्षीरंदानवेभ्यःप्रयच्छ
ति ॥ २० ॥ अतएवायमस्माभिःदुर्वारणविलोडितः ॥ दंडितश्चगतश्रीकोदेवैरथपुरातनैः ॥ २१ ॥ शृणुदूतसबंधेनममविप्रेणशोषितः ॥ कुंभोद्भवेन
किंचैपदुःसंगेनैववाध्यते ॥ २२ ॥ सोपियुद्धार्थमस्माभिःसर्वसैन्येनसंवृतः ॥ आगमिष्यतिवैनाशंगमिष्यतितदैवहि ॥ २३ ॥ इतीरयित्वाविरराम वृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रहासरित्पतेरात्मजदूतमुच्चकैः ॥ शशंसचागत्यसमुद्रसूनोर्देवेश्वरेणोक्तमशेषमादितः ॥२४॥ ॥ नारदउवाच ॥ महेंद्रवचनंश्रुत्वानिजदूतमुखेनच ॥ समुद्रसूनुःसंक्रुद्धःसर्वसैन्यंसमाह्वयत्॥२५॥ रसातलस्थितादैत्याःयेचभूतलवासिनः ॥ आययुःसबलास्तत्रजालंधरमथाज्ञया॥२६॥प्रयाणप्रक्रमेसिंधुसूनोःसैन्यस्यगर्जितैः ॥ स्फुटंतिनभसोराजन्पातालमखिलादिशः ॥२७॥ हयनागोष्ट्रवदनाविडालमुखभीषणाः॥व्याघ्रसिंहाखुवदनाविद्युत्सदृशलोचनाः ॥२८॥ सर्पकेशामहादेहाःकेचित्खड्गतनूरुहाः ॥ अन्येचपरिधावंतिगर्जंतिजलदस्वनैः॥२९॥रथगजहयपत्तिसंकुलंसमरविनोदकदंबभासुरम् ॥अब्जशतसहस्रकोटिनायकंबलमखिलंचतदाऽरराजराजन् ॥ ३० ॥ शतयोजनविस्तीर्णविमानंहसकोटिभिः ॥ युक्तंभूतिसहस्रौघंसर्ववस्तुप्रपूरितम् ॥ ३१ ॥ तद्विमानंसमारुह्यसद्योजालंधरोययौ ॥ मध्याह्नेमंदरंप्राप्तःप्रथमेह्निबलैःसह ॥ ३२ ॥ खंडितंशिबिकावाहैर्दलितंभूरिकुंजरैः ॥ द्वितीयेदिवसेमेरुंसंप्राप्तोबलसंयुतः ॥ ३३ ॥ इलावृत्तेतुशिखरेतस्थौतत्कटकंमहत् ॥ अथदैत्याधिपैर्भग्नंखांडवंनंदनंवनम् ॥ ३४ ॥ शिखराणिविशीर्णानिमेरोर्दानवपुंगवैः ॥ संतानकेषुवृक्षेषुबद्धाहिंदोलमंचकान् ॥ ३५ ॥ सिद्धांगनाभिःसहितारेमिरेदैत्यपुंगवाः ॥ कुचकुंकुमतांबूलचंदनागरुभूषणैः ॥ ३६ ॥ केशपाशच्युतैःपुष्पैःमेरोःसंपूरितानदी ॥ सुमेरोःपूर्वदिग्भागोगजैस्तस्यविघट्टितः ॥ ३७ ॥ दक्षिणंचरथैश्चेरुरुत्तरंपश्चिमंभटैः ॥ अथप्रस्थापयामासदैत्याञ्जालंधरोऽसुरः ॥ ॥ ३८॥ महेंद्रशिखरंचान्येययुर्दुंदुभिनिःस्वनैः ॥ राजराजपुरींभंक्त्वायमस्यवरुणस्यच॥३९॥अन्येषांलोकपालानामाययुस्तेऽमरावतीम् ॥ अथोत्पाताभवन्नाकेदिव्यभौमांतरिक्षगाः ॥ ४० ॥ रजःपपातबहुलंतमस्तोमोविजृंभते ॥ तदापपातकुलिशंकरादिंद्रस्यनिष्प्रभम् ॥ ४१ ॥ दृष्ट्वानिमित्तानिभयावहानिनाकेमहेंद्रोगुरुमित्युवाच ॥ किंकुर्महेकंशरणंचयामस्तंपश्ययुद्धंसमुपस्थितंच ॥ ४२ ॥ ततोवाचस्पतिर्वाक्यमुवाचत्रिदशाधिपम् ॥ चरणौपाहिशरणंविष्णोर्वैकुंठवासिनः ॥ ४३ ॥ इत्युक्तोगुरुणादेवैःसाकंवैकुंठमंदिरम् ॥ जगामाखंडलःशीघ्रंशरणंकैटभद्विषः ॥ ४४ ॥ शशंसवासुदेवायविजयोद्वारपालकः ॥ जालंधरभयत्रस्ताःसर्वेदेवाःसमागताः ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीरुवाच ॥ ॥ नवध्योसौममभ्रातादेवार्थेयुध्यतात्वया ॥ शापितोदेवमत्प्रीत्यावधार्होनभविष्यति ॥ ४६ ॥ इतिश्रीवचनंश्रुत्वाविष्णुस्त्रैलोक्यपालकः ॥ अथारुरोहगरुडंपक्षक्षेपावृतांबरम् ॥ ४७ ॥ वैकुंठभवनात्तूर्णंनिर्गतस्त्रिदशान्हरिः ॥ जालंधरभयत्रस्तान्गतकांतीनथैक्षत ॥ ४८ ॥ ददृशुस्तेसुराःसर्वेहरिंसांद्रघनोपमम् ॥ शार्ङ्गशंखगदापद्मविभूषितचतुर्भुजम् ॥ ४९ ॥ स्तोत्रंपठित्वापुरतःप्राहेंद्रःसरितांपतेः ॥ जालंधरेणात्मजेनभग्नंदेवात्रिविष्टपम् ॥ ५० ॥ तदिंद्रवचनंश्रुत्वाऽभयंदत्वादिवौकसाम् ॥ विजेतुमसुरंदेवैः

१ अत्राध्यायसमाप्तिर्बहुषु पुस्तकेषु ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सहरेजेसुरांतकृत् ॥ ५१ ॥ अथानीतंमातलिनारथमारुह्यवासवः ॥ वासुदेवस्यपुरतःप्रययौविधृताशनिः ॥ ५२ ॥ वामतस्त्रिदशाःसर्वेसव्यतश्चस
मायर्यौ ॥ स्वाहाप्रियोदक्षिणतःसचमेषंसमास्थितः ॥ ५३ ॥ आरुह्यैरावतंनागंजयंतःशक्रनंदनः ॥ उच्चैःश्रवसमिंद्रश्चउभौभगवतःपुरः ॥ ५४ ॥
धातार्यमाचमित्रश्चवरुणोंशोभगस्तथा ॥ इंद्रोविवस्वान्पूषाचपर्जन्योदशमःस्मृतः ॥ ५५ ॥ ततस्त्वष्टाततोविष्णूरेजेधन्योजघन्यजः ॥ इत्येते
द्वादशादित्याइंद्रस्यपुरतःस्थिताः ॥ ५६ ॥ वीरभद्रश्चशंभुश्चगिरिशश्चमहायशाः ॥ अजैकपादहिर्बुध्न्यःपिनाकीचापराजितः ॥ ५७ ॥ भुवनाधी
श्वरश्चैवकपालीचविशांपते ॥ स्थाणुर्भगश्चभगवान्रुद्राएकादशस्मृताः ॥ ५८ ॥ श्वसनःस्पर्शनोवायुरनिलोमारुतस्तथा ॥ प्राणापानौसजी
वौचमरुतोष्टौतदग्रतः ॥ ५९ ॥ विवस्वानपितन्मध्येययौद्वादशमूर्तिभिः॥ धनदःशिविकारूढःकिंनरेशोययौतदा ॥ ६० ॥ रुद्राश्चवृषभारूढामारुतोमृ
गवाहनः ॥ ययुःसैन्यस्यपुरतःत्रिशूलपरिघायुधाः ॥ ६१ ॥ गंधर्वाश्चारणायक्षाःपिशाचोरगगुह्यकाः ॥ सर्वसैन्यस्यपुरतःसर्वशस्त्रभृतोययुः ॥ ६२ ॥
पूर्वापरौतोयराशीसमाक्रांतौचसैनिकैः ॥ तस्मिन्ससारभूमिराट्वराहवपुषाहरिः ॥ ६३ ॥ स्वर्गादागत्यवेगेनदैत्यसैन्यजिघांसया ॥ सुमेरोरुत्तरेभागः
सुरसैन्येनसंवृतः ॥ ६४ ॥ सेनाभारोद्धतकरस्तस्थौजालंधरस्यच ॥ आश्रित्यदक्षिणंभागंतूर्णकनकशृंगतः ॥ ६५ ॥ अहोरात्रेणविहितावर्षेतस्मि
न्निलावृते ॥ मेरुमंदरयोर्मध्येयुद्धभूमिःप्रतिष्ठिता ॥ ६६ ॥ तत्रात्मजयदांभूमिंकविप्रोक्तांमुदायुताः ॥ जग्मुस्तेदानवास्तूर्णगुरुप्रोक्तांययुःसुराः ॥६७॥
रथप्रवीरैःपरितश्चसंप्लुवैर्गजैर्घनाकारमदप्रवाहिभिः ॥ अश्वैरनंतैर्गरुडाग्रगामिभिःपदातिभिःसारणभूर्भृताबभौ ॥ ६८ ॥ ततोवादित्रनिर्घोषःसेनयोरुभ
योरभूत् ॥ कोलाहलश्चवीराणामन्योन्यमभिगर्जताम् ॥ ६९ ॥ अथदानवदेवानांसंग्रामोभूद्भयावहः ॥ सर्वसैन्यस्यसंमर्दोयथात्रिभुवनक्षयः ॥ ७० ॥
भयक्रांतामहाश्रांताश्रुतिर्विलपतीमुहुः ॥ स्वरथाकाररहितंशरैःसंपूरितंतदा ॥ ७१ ॥ रोमांचिताबभौद्यौश्चरजोवस्त्रंविधुन्वती ॥ रौद्रैर्विहंगमारावैस्त्रा
सादाक्रंदतीवहि ॥ ७२ ॥ देवेंद्रेणतदाज्ञप्तामेघाःसंवर्तकादयः ॥ गजानुच्चैःसमारुह्यतेसुरान्युयुधुर्मृधे ॥ ७३ ॥ देवानामश्वारोहाश्चजातागंधर्वकिन्न
राः ॥ रथिनःसाध्यसिद्धाश्चगजिनोयक्षचारणाः ॥ ७४ ॥ पदातिनःकिंपुरुषाःपन्नगाःपवनाशनाः ॥ रोगाणामधिपोराजन्यक्ष्माचयमनायकः ॥ ७५ ॥
तत्रदानवरोगाणांसंग्रामोभूत्सुदारुणः ॥ पतितालुलुठुर्भूमौदैत्याःशूलज्वरामयैः ॥ ७६ ॥ दानवैर्निहतारोगाःपेतुःसमरमूर्द्धनि ॥ पलायांचक्रिरेकेचि
त्व्याधयोभूधरान्प्रति ॥ ७७ ॥ औषध्यस्तत्रसहजावैशल्यकरणीमुखाः ॥ ताभिर्विशल्याःसैन्येषुयुयुधुर्यमकिंकराः ॥ ७८ ॥ दानवैर्निहताः
सर्वेशरमुद्गरपट्टिशैः ॥ पदातयःपत्तिगणैःखड्गैस्तीक्ष्णैःपरश्वधैः ॥ ७९ ॥ कोटिशोजघ्नुरन्योन्यंरुधिरारुणविग्रहाः ॥ अश्वचाराहयैस्तूर्णैश्चिक्षिपुर्गगने

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तदा ॥ ८० ॥संश्लिष्यजघ्नुरन्योन्यंरुधिरारुणविग्रहाः ॥ समूहोरथिनांभीमोरथौघैश्छाद्यमेदिनीम् ॥ ८१ ॥ विव्यधुर्निशितैर्बाणैर्धनुर्मुक्तैर्महारथा
न् ॥ मदक्षीणकपोलांगाःकरैर्बद्धाकरान्दृढम् ॥ ८२ ॥ गजान्प्रतिगजाःक्रुद्धाःपातयंतिमहीतले ॥ कोपिदैत्योरथंदोर्भ्यामुत्क्षिप्योत्थायखंययौ ॥ ८३ ॥
अश्वचारान्हयान्नागान्पातयामासभूतले ॥ स्कंधेगृहीत्वातरसाययौजालंधरंप्रति॥८४॥ कक्षयोर्वैगजौगृह्यतृतीयंजठरोपरि॥चतुर्थंमस्तकेगृह्यरणेधावतिक
श्चन॥८५॥ उत्पाट्यकोशतःखड्गंविधूयविमलांबरम्॥ययौसहस्रशोदेवान्पातयित्वारणेसुरः॥८६॥काचित्पीनस्तनीतन्वीखेचरीरतिलंपटा ॥ आगत्यगग
नात्तूर्णंनिन्येदैत्यंरणांगणात् ॥८७॥ चुचुंबसातद्वदनंतीक्ष्णनाराचकीलितम्॥देवसैन्यंततोबद्धाकालनेमिर्ननर्त्तह ॥ ८८ ॥ ततोजनार्दनःक्रुद्धोनिर्ययौका
लनेमिनम् ॥ यमोदुर्वारणंवीरंस्वर्भानुश्चंद्रभास्करौ ॥८९॥ केतुंवैश्वानरोदेवोययौशुक्रंबृहस्पतिः ॥ आश्विनौसंयतौतत्रदैत्यमंगारप[1]र्णकम्॥९०॥संह्रादंश
क्रपुत्रश्चानिर्ह्रादंधनदोययौ ॥ निशुंभश्चावृतोरुद्रैःशुंभोवसुभिराहवे ॥ ९१ ॥ मेघाकारंस्थितं[2]जंभंविश्वेदेवाःसमाययौ ॥ वायवोवज्ररोमाणमथमृत्युर्मयंय
यौ ॥९२॥नमुचिंवासवोव्यग्रंशक्तिहस्तोभ्यधावत ॥ अन्यैरपिसुरैर्दैत्याःस्वस्ववीर्यसमैर्वृताः ॥ ९३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामु
त्तरखंडेयुधिष्ठिरनारदसंवादेदेवदानवयुद्धंनामपंचमोध्यायः॥५॥ ॥छ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंद्वंद्वेषुयुद्धेषुसंप्रवृत्तेष्वनेकशः॥जघानाथहरिःक्रुद्धोगदयाका
लनेमिनम् ॥ १ ॥ विहायमूर्च्छांसंचिंत्यविष्णुर्बाणैर्जघानसः ॥ ततःक्रुद्धेनहरिणासाक्षितौपातितोव्यसुः ॥ २ ॥ राजन्जघानसंचिंत्यराहुंखड्गेनचंद्रमाः ॥
राहुस्तुतंपरित्यज्यतदासूर्यमधावत ॥३॥ सहस्रांशुंरणेजित्वाराहुश्चंद्रमधावत ॥ जघानतंचखड्गेनसमरेरजनीपतिः ॥ ४ ॥ सैंहिकेयांगकाठिन्यात्खड्गंचूर्ण
मभूत्तदा ॥ जघानमुष्टिनागाढंकाठिनेनविधुंतुदः ॥ ५ ॥ चं[3]द्रमुत्थाप्यतंकंठेधृत्वावेगान्महामृधे ॥ गिलित्वाराहुणाचंद्रोप्युद्गीर्णश्चततःपुनः ॥ ६ ॥ मृगं
स्वचिह्नमुरसिनिधायविससर्जह ॥ सउच्चैःश्रवसंगृह्यहयरत्नंविधुंतुदः ॥ ७ ॥ जालंधरांतिकंनीत्वाभक्त्यातस्मैन्यवेदयत् ॥ दुर्वारणोरणेक्रुद्धस्तंयमंगदया
हनत् ॥ ८ ॥ निशितैर्मार्गणैर्भिन्नःशक्रपुत्रेणचाहवे ॥ धृत्वाजयंतंसंह्रादःपरिघाघातमूर्च्छितम् ॥ ९ ॥ ऐरावतंसमारुह्यययौजालंधरंप्रति ॥ हतवांश्चैव
गदयानिह्रादंधनदोरणे ॥ १० ॥ रुद्रास्त्रिशूलनिर्घातैर्निशुंभंजघ्नुरोजसा ॥ निशुंभोबाणजालैश्चपीडयामासतानाति ॥ ११ ॥ शुंभासुरोदेवगणान्पूरयामा
समार्गणैः ॥ मृत्युंमायामयमयोबद्धापाशैर्निनायतम् ॥ १२ ॥ ददौजालंधरायासौपौलोम्नेसोपिसिंधवे ॥ अब्धिनाचमुखेक्षिप्तोलोकोजीवतुनिर्भयः॥१३॥
बद्धाचनमुचिंपाशैर्वासवोपिरसातलम् ॥ निन्येविश्वस्यहंतारंअथजालंधरोययौ ॥ १४ ॥ अथेंद्रबलयोर्युद्धमभूद्राजन्सुदारुणम् ॥ बलांगरोचिषोभांतिदि

१ पर्वकम् इ० । पूर्णकम्–इ० । पूर्वकम् इ० च पाठान्तरम् । २. जृंभमितिपाठान्तरम् । ३ चंद्रंमूर्छापरिक्लिष्टमित्यपिपाठोऽन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोदशरवेरिव ॥ १४ ॥ सर्वाण्यस्त्राणिशक्रस्यशीर्णान्यंगेबलस्यच ॥ बलीयसाबलेनेंद्रोमुद्गरेणहतोहृदि ॥ १५ ॥ ननादेंद्रस्ततोभीमंतच्छ्रुत्वासबलोह
सत् ॥ हसतस्तस्यनिश्चेरुर्मुखतोमौक्तिकानिच ॥ १६ ॥ तस्यांगस्याभिलाषेणनयुद्धमकरोत्तदा ॥ तुष्टाववासवोत्यर्थंतंबलंबलसागरम् ॥ १७ ॥ वरंवृ
णुसुरश्रेष्ठेत्युक्तःप्राहबलंप्रति ॥ यदितुष्टोसिदैत्येशस्त्वंवपुर्दातुमर्हसि ॥ १८ ॥ तदिंद्रवचनंश्रुत्वाभित्त्वाशस्त्रैर्गृहाणमाम् ॥ इत्युवाचबलंसोपिकिमदेयं
महात्मनाम् ॥ १९ ॥ (गौरिवश्रोत्रहीनस्यलोलाक्षीवविचक्षुषः ॥ परेषुपुष्पमालेवश्रीःकदर्यस्यनिष्फला ॥१॥ महात्मानोनगृह्णंतिहिंसमानान्रिपूनपि ॥
सपत्नीःप्रापयंत्यब्धिंसिंधवोनगनिम्नगाः ॥ २ ॥ सुजनोनयातिविकृतिंपरहितनिरतोविनाशकालेपि ॥ छिन्नोपिचंदनतरुःसुरभयतिमुखंकुठारस्य ॥ ३ ॥
देवंपरंविनश्यातितनुरपिनश्रीर्निवेदितासत्सु॥अवशिष्यतेहिमांशोःसैवकलाशिरसियाशंभोः॥ ४ ॥ तेसाधवोभुवनमंडलमौलिभूतायेसाधुतामनुपकारिषु
दर्शयंति॥आत्मप्रयोजनवशात्कृतछिन्नदेहाःपूर्वापकारिषुखलोपिहितानुरक्तः॥५॥) तथेत्युक्त्वासहस्राक्षोमुद्गरेणाहनद्बलम् ॥नबिभेदतदादेहःशक्रश्चिताम
वापह ॥ २० ॥ सस्मारितोमातलिनावज्रेणांगंजघानतत् ॥ तेनवज्रप्रहारेणबलांगंतद्द्वचशीर्यत ॥२१॥ बलांगस्यैकभागस्तुपपातकनकाचले ॥तुहिनाद्रौ
द्वितीयस्तुतृतीयोगोनगेपतत् ॥२२॥ चतुर्थोदेवनद्यांचपंचमोमंदरेतथा ॥ वज्राकरेपपातांशःषष्ठश्चविजयांगजः ॥२३॥ तस्यजातिविशुद्धस्यपरिशुद्धेन
कर्मणा॥कायस्यावयवाःसर्वेरत्नबीजत्वमागताः ॥२४॥ वज्रादस्थिकणाःकीर्णाःषट्कोणामणयोभवन्॥अक्षिभ्यामिन्द्रनीलावैमाणिक्यंश्रुतिसंभवम्॥२५॥
क्षतजात्पद्मरागाःस्युःमेदसोमरकतास्तथा ॥ प्रवालानिचजिह्वातोदंतामुक्तास्तथाभवन् ॥२६॥ मज्जोद्भवंमरकतंगारुत्मतमभून्नसा ॥ कांस्यंपुरीषंरजतंवीर्यं
ताम्रंचमूत्रजम् ॥२७॥अंगस्योद्वर्तनाज्जातंपित्तलंब्रह्मवीतिकाः ॥ नादाद्वैदूर्यमुत्पन्नंरत्नंचारुतरंतथा॥२८॥नखेभ्यःकनकोत्पत्तीरुधिराच्चरसोद्भवः ॥मेदसः
स्फटिकंजातंप्रवालंमांससंभवम् ॥२९॥ बलदेहोद्भवान्यासन्रत्नानिपृथिवीतले ॥ पुण्योपचयसंपत्त्याभोक्ष्यंतेविमलैर्जनैः॥३०॥ अत्रांतरेहतंश्रुत्वाबलंमघ
वतामृधे ॥ प्रभावतीनामराज्ञीययौतच्चरणांतिकम् ॥ ३१ ॥ विललापपतिंदृष्ट्वाविकीर्णावयवंरणे ॥प्रभावत्यश्रुपूर्णाक्षीमुक्तकेशीघनस्तनी ॥ ३२ ॥ हाना
थबलविक्रांतकांतदेहजगत्प्रिय ॥ मांत्वंविहायकिंचात्रकैवल्यंगतवानसि ॥ ३३ ॥ जराकुष्ठादिभिर्व्याप्तंबुद्ध्वादेहंत्यजंतिन ॥ देहिनोन्येपरंकांतंत्वयादेहोवृ
थोज्झितः ॥३४॥ तवदेहेनदिव्येनहारकंभूष्यतेप्रिय ॥ रणोत्सुकेनभवतायावेणीग्रथितामम ॥ ३५ ॥ तामुद्ग्रथयवैधव्यदुःखार्त्तायाःस्वयंप्रिय ॥ एवंवि
लपतींवीक्ष्यबलराज्ञींसमुद्रजः ॥ दुःखितःशुक्रमित्याहबलंजीवयभार्गव ॥ ३६ ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ इच्छयामरणंप्राप्तंतंकथंजीवयाम्यहम् ॥ तथा ॥ ६ ॥

१ इमे श्लोका ( ) एतच्चिह्नान्तर्गता बहुषु पुस्तकेषु न दृश्यन्ते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिमंत्रसामर्थ्याद्वाचमुच्चारयिष्यति ॥ ३७॥ ॥जालंधरउवाच ॥ ॥ बलस्यरूपवचनंश्रोतुमिच्छामिभार्गव ॥ जालंधरेणैवमुक्तःक्षणंध्यानपरोभवत्॥३८॥
अथोदतिष्ठद्वदनात्स्वनःश्रोत्रमनोरमः ॥ प्रभावतींप्रतिव्यक्तंवाद्यभांडादिवोत्थितः ॥ ३९ ॥ प्रभावतिस्वदेहंत्वंममांगेषुलयंनय ॥ इतितस्यवचः
श्रुत्वानदीजाताप्रभावती ॥४०॥ बलाङ्गेष्वेवलीनासासुमेरोःपूर्ववाहिनी ॥ यस्यास्तोयेनसंजातारत्नानांकांतिरुत्तमा ॥४१॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपं
चाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेजालंधरोपाख्यानेबलदैत्यस्वर्गारोहणंनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोजालंधरःक्रुद्धःप्रा
हतंदैत्यसूदनम् ॥ कपटेनबलंहत्वाक्वयास्यासिबलाधम ॥ १ ॥ इत्युक्त्वातंशतमखंसिंधुसूनुःप्रतापवान् ॥ ससूताश्वध्वजरथंछादयामासमार्गणैः ॥ २ ॥
पपातमूर्च्छितःशक्रोरथोपरिशरैःक्षतः ॥ दृष्ट्वातंपतितंशक्रंजगर्जार्णवनंदनः ॥ ३ ॥ मूर्च्छांत्यक्त्वामुमोचेंद्रोवज्रंजालंधरंप्रति ॥ तदाद्रिदलनंहस्ते
गृहीत्वासिंधुसंभवः ॥ ४ ॥ वज्रंकक्षापुटेधृत्वारथादुत्तीर्यसत्वरम् ॥ अभ्यधावतदैत्येंद्रोदेवेंद्रंधर्तुमाहवे ॥ ५ ॥ ततोदुद्रावमघवारथंत्यक्त्वाहरिंस्म
रन् ॥ रथमिंद्रस्यमदवानारुह्यार्णवनंदनः ॥ ६ ॥ यंतारंमातलिंकृत्वाययौप्राप्तमनोरथः ॥ रथमिंद्रस्यतरसायत्रयत्रययौबले ॥ ७ ॥ जालंधरोमहा
बाहुःस्वयंचांबुधरोयथा ॥ ततःसकोपात्पुरुषोत्तमःस्वयंखड्गंसमुद्यम्यचनंदकंरणे ॥ ८ ॥ संप्रेरयित्वागरुडंमनोजवंजघानकोपेनचदैत्यवाहिनीम् ॥
रथान्हयान्कुंजरपत्तिसंघान्सपातयामासबलात्सहस्रशः ॥ ९ ॥ जनार्दनःकश्यपसूनुसंवृतश्चकारसंख्येचरितंभयावहम् ॥ केशास्थिमज्जारुधिरौघवा
हिनींपिशाचवेतालविहंगसेविताम् ॥ १० ॥ करोरुजंघायुधशस्त्रपूरितांसुदुस्तरांव्याघ्रगजेंद्रसेविताम् ॥ रक्तांत्रहारांगदभूषितांतांविघूर्णनेत्रोत्सवकांतिवा
ससम् ॥ ११ ॥ विष्णुनानिहितंसैन्यंदृष्ट्वादानवपुंगवाः ॥ जालंधराज्ञयासर्वेरुरुधुःपरितोहरिम् ॥ १२ ॥ दैत्यास्तेतत्रबाणौघान्वर्षमाणायथांं
बुदाः ॥ यथाद्विरेफाःकमलंपर्वतंजलदाइव ॥ १३ ॥ चूतंयथापक्षिगणागगनंधूपसंचयः ॥ नद्दृश्योभूत्तदाविष्णुर्नतार्क्ष्योरणसंकटे ॥ १४ ॥
सर्वेतेरथमारूढासर्वशस्त्रैर्महासुराः ॥ वैकुंठाधिपतिंजघ्नुःर्गर्जंतोभीमनिस्वनैः॥[1]१५॥ तान्सर्वान्भीमरूपेणदैत्यारिःकुपितस्तदा ॥ रणेनिपातयामासवायुः
पर्णचयंयथा ॥ १६ ॥ शैलरोमाततोविष्णुंदैत्यःकोपादधावत ॥ हरेरपिशरास्तस्यशरीरेशीर्णतांगताः ॥ १७ ॥ शैलरोमाचदैत्यारिशरीरंचाहनच्छरैः ॥
हरिःखड्गंविनिर्धूयशिरस्तस्यजहारह ॥ १८ ॥ छिन्नेशिरसिदैत्यस्यकबंधोविक्रमन्रणे ॥ शैलरोमाभुजाभ्यांचतार्क्ष्यंजग्राहपक्षयोः ॥ १९ ॥ शिरश्चोत्प
त्यतरसाविलग्नंस्कंधयोर्दृढम् ॥ ततस्तत्रास्ययुद्धेनहृषीकेशोपिविस्मितः ॥ २० ॥ शिरःसंलग्नमालोक्यगरुडोन्यपतद्भुवि ॥ पुनश्चोत्पत्यवेगेनशिरःस्था

१ विकासवदनःपिशुनः प्रफुल्लनयनो यदा भवति ॥ मन्ये तदास्यजातं सदासि क्रमतः फलं तूर्णम् इ० । तृतीयश्लोकाग्रे दृश्यते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नंसमाश्रयत् ॥ २१ ॥ शैलरोमाततोविष्णुंजहारगरुडाद्बली ॥ हरिर्जघ्नेतलेनाशुगतायुश्चापतद्भुवि ॥ २२ ॥ ततोजालंधरःसूतंखड्गरोमाणमब्रवीत् ॥
संप्रेषयरथंतत्रयत्रदेवोजनार्दनः ॥ २३ ॥ जालंधरस्यवचनात्खड्गरोमानयद्रथम् ॥ दृष्ट्वातंपुरतोविष्णुमुवाचार्णवनंदनः ॥ २४ ॥ निःशंकंजहिमांविष्णो
नाहंत्वाहन्मिमाधव ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ २५ ॥ नारायणःप्राणहरैःशरैरेनमपूरयत् ॥ विष्णुनाचविभिन्नांगोर्णवसूनुःप्रतापवा
न् ॥ २६ ॥ हरिंसंपूरयामासमार्गणौघैर्निरंतरम् ॥ अस्यबाणशतैर्भिन्नोगरुडोमूर्च्छितोपतत् ॥२७॥ गरुडंपतितंदृष्ट्वासिंधुसूनोःशरैर्भुवि ॥ रथंसंस्मारया
मासवैकुंठस्थंजनार्दनः ॥ २८ ॥ सरथस्तस्यसंप्राप्तःसूतहीनोहयैर्वृतः ॥ अश्वैर्युतंरथंदृष्ट्वाविस्मितोभगवान्रणे ॥ २९ ॥ संबोधयित्वागरुडंसारथ्येसम
योजयत् ॥ सधृत्वासुकुटंमूर्ध्निकौस्तुभंहृदयेमणिम् ॥ ३० ॥ पुरुषार्थान्हयान्कृत्वाययौजालंधरंहरिः ॥ मेदिनींरथचक्रेणदारयंश्वसुरैःसह ॥ ३१ ॥
जघानतरसावाणैर्दानवानांचवाहिनीम् ॥ देवराजेनसंदिष्टोवीतिहोत्रोरणांगणे ॥ ३२ ॥ ददाहदानवानीकंसमीरणसमन्वितम् ॥ तदाहतंभगवतादैत्यसैन्यं
सुरैःसह ॥ ३३ ॥ जालंधरःस्वल्पशेषंदध्यौदृष्ट्वावलंस्वकम् ॥ अथाहभार्गवंराजामत्सैन्यंनिहतंसुरैः ॥ ३४ ॥ त्वयितिष्ठतिमंत्रज्ञेविख्यातोविद्ययाभवा
न् ॥ किंतयाविद्ययाब्रह्मन्क्षत्रेणाथवलेनच ॥ ३५ ॥ यानरक्षतिरोगार्तान्युद्धलंशरणागतान् ॥ जालंधरवचःश्रुत्वाभार्गवस्तमभाषत ॥ ३६ ॥ पश्यरा
जन्ममवलंब्राह्मणस्यरणांगणे ॥ इत्युक्त्वावारिणास्पृष्टाहुंकारेणप्रबोधिताः ॥ ३७ ॥ उत्थापितास्तेकविनाशरौघैःप्राणहारकैः ॥ देवाहतारणेपेतुःसमंता
त्सिंधुसूनुना ॥ ३८ ॥ वाणैर्जर्जरदेहास्तेधृतप्राणानराधिप ॥ नमृतास्त्वमरत्वाच्चवाणैर्भिन्नाश्वसत्तम ॥ ३९ ॥ ततोनारायणोदेवोबृहस्पतिमभाषत ॥
धिग्वलंदैवतगुरोयोनजीवयसेसुरान् ॥ ४० ॥ धिषणस्तुजगन्नाथमुवाचत्वरितंतदा ॥ ओषधीभिरहंस्वामिन्जीवयिष्यामिनिर्जरान् ॥ ४१ ॥ इत्यु
क्त्वाधिषणःसोपिययौक्षीरार्णवस्थितम् ॥ द्रोणमद्रिंतदागत्वासुखंगृह्यौषधीःस्वयम् ॥४२॥ गुरुस्तासांचयोगेनजीवयामासनिर्जरान् ॥ उत्थितास्तेततोदे
वाजघ्नुर्दानववाहिनीम् ॥४३॥ देवान्समुत्थितान्दृष्ट्वाबभाषेसिंधुजःकविम् ॥ विनात्वद्विद्ययाकाव्यकथमेतेसमुत्थिताः ॥४४॥ इतिदैत्योक्तमाकर्ण्यशुक्रः
प्राहार्णवात्मजम् ॥ क्षीरसागरमध्यस्थोद्रोणोनाममहागिरिः ॥ ४५ ॥ औषध्यस्तत्रतिष्ठंतिजीवयंतिचयामृतान् ॥ तत्रगत्वासुराचार्योगृहीत्वौषधिसंच
यम् ॥ ४६ ॥ रणेविनिहतान्देवानुत्थापयतिमंत्रतः ॥ भार्गवोक्तमथाकर्ण्यसैन्यभारंमहाबलः ॥ ४७ ॥ शुंभेनिक्षिप्यतरसाययौजालंधरोर्णवम् ॥
अथप्रविष्टःक्षीराब्धौवेश्मदिव्यंमहाप्रभम् ॥ ४८ ॥ प्रविश्यतत्रक्षीराब्धेःक्रीडास्थानंददर्शसः ॥ नोष्णोनशीतलोवायुर्नतमोयत्रदृश्यते ॥ ४९ ॥
यत्रगायंतिनृत्यंतिक्रीडंतिचवरस्त्रियः ॥ सुपीनस्तनभाराढ्याःकृशोदर्यःसुदंतिकाः ॥ ५० ॥ नेत्रविभ्रमविक्षेपैर्नितंबपरिवर्त्तनैः ॥ अंगैःसंमोहनैरम्यै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बाहुवल्लीविचालनैः ॥ ९१ ॥ पादविन्यासरणितैर्मधुरैर्वचनस्तवैः ॥ सौगंध्यसौख्यदैर्वासैर्नेत्रभ्रमरहुंकृतैः ॥ ९२ ॥ चामरांदोललीलाभिःस्र
ग्भिःस्मितविलोकितैः ॥ सेवांचक्रुर्विलासिन्यस्तत्रगत्वोदधेःसुतः ॥ ९३ ॥ क्रीडंतंतत्रदुग्धाब्धिसंवीक्ष्यसमरोत्सुकः ॥ अथाहप्रणिपत्यासौक्षीरा
ब्धितातहंसिमाम् ॥ द्रोणाचलौषधीर्व्याजादंबुभिःप्लावयस्वतः ॥ ९४ ॥ ॥ क्षीरसागरउवाच ॥ ॥ तंप्राप्तंशरणंपुत्रप्लावयाम्यूर्मिभिःकथम् ॥ मुनीं
द्रास्तंनशंसंतियस्त्यजेच्छरणागतम् ॥ ९५ ॥ पितृव्यवचनंश्रुत्वासंक्रोधात्संततंगिरिम् ॥ तलप्रहरणेनैवताडयामासदैत्यराट् ॥ ९६ ॥ ततो
द्रोणगिरीराजन्भीतोजालंधराद्भृशम् ॥ अथाजगामरूपेणप्राहजालंधरंप्रति ॥ ९७ ॥ तवाहमभवंदासोरक्षमांशरणागतम् ॥ रसातलंमहाबाहोयास्या
मितवशासनात् ॥ ९८ ॥ यावत्त्वंकुरुषेराज्यंतावत्स्थास्याम्यहंप्रभो ॥ ओषधीनांविरावेणसिद्धानांरोदनेनच ॥ ९९ ॥ रसातलंजगामाद्रिःसिंधुसूनोः
प्रपश्यतः ॥ ततोजालंधरोवीरआजगाममहारणम् ॥ १०० ॥ पूर्वकल्पितमारुह्यरथस्थंकेशवंययौ ॥ रथस्थंमाधवंदृष्ट्वाजहासोच्चैर्नदीसुतः ॥ १०१ ॥
तावत्त्वंतिष्ठशकटेयावद्धन्यामरीनहम् ॥ एवमुक्त्वाजवानाशुशरैस्तांदेववाहिनीम् ॥ १०२ ॥ बाणैर्विदारितादेवास्त्राहीत्यूचुर्बृहस्पतिम् ॥ ततो
बृहपतिःशीघ्रमगमत्क्षीरसागरम् ॥ १०३ ॥ अदृष्ट्वातंततोद्रोणमभूच्चिन्तापरोनृप ॥ अथागत्यरणंतूर्णममरान्प्राहगीष्पतिः ॥१०४॥ पलायध्वंसुराःसर्वेद्रोणा
द्रिःक्षयमागतः ॥ एवमुक्तवतस्तस्यगुरोश्चिच्छेदसिंधुजः ॥ १०५ ॥ यज्ञोपवीतंकेशांश्चबाणैस्तीक्ष्णैर्हसन्सुरान् ॥ ततोदुद्रावबेगेनगुरुःप्राणभया
र्दितः ॥ १०६ ॥ देवाःसर्वेरणंहित्वापलायांचक्रिरेनृप ॥ एवंविद्राव्यदेवान्वैजनार्दनमधावत ॥ १०७ ॥ हृषीकेशोपिदैत्येशमन्वधावद्रणोत्सुकः ॥ ततो
युद्धमभूद्घोरंविष्णोर्जालंधरस्यच ॥ १०८ ॥ दुर्द्धर्षणोबाणजालैःप्लावयामासकेशवम् ॥ तान्बाणान्खंडशःकृत्वापूरयित्वाशरैर्महान् ॥ १०९ ॥ वासुदे
वोसुरंबाणैर्जालंधरमपीडयत् ॥ जालंधरोरथंत्यक्त्वाशरपीडितविग्रहः ॥ ११० ॥ विष्णुंविजेतुंदुद्रावसंयतिस्थमथद्रुतम् ॥ तमायांतंरणेदृष्ट्वाहरिर्विव्या
धसायकैः ॥ १११ ॥ बाणानंगेसहद्विष्णोःप्राप्तोसौरथसंनिधौ ॥ हस्तेनैकेनगरुडंद्वितीयेनरथंहरेः ॥ ११२ ॥ भ्रामयित्वांबरेशश्वत्श्वेतद्वीपेन्यपातयत् ॥
जालंधरकरक्षिप्तोगरुडोपिपपातह ॥ ११३ ॥ क्रौंचद्वीपेसतत्रैवविश्राममकरोच्चिरम् ॥ अच्युतःप्रच्युतस्तस्माद्भ्रमतोरथमंडलात् ॥ ११४ ॥
रणमागत्यदैत्येशंतिष्ठतिष्ठेत्यभाषत ॥ दृष्ट्वातमागतंभूयःकेशवंसमरप्रियः ॥ ११५ ॥ पूरयन्मार्गणैर्भूमिंजगर्जार्णवनंदनः ॥ ११६ ॥ विव्याधदैत्यं
हरिराशुशक्त्याहृदिस्फुरंत्यासततःपपात ॥ सूतोनयत्तंसमरान्निवासंतंप्राहरेकेनकृतोस्म्यलज्जः ॥ ११७ ॥ दैत्यारिजालंधरयोर्महत्तदाबभूवयुद्धं

१ झांकृतैः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धरणीतलस्थयोः ॥ प्रेम्णाश्रियस्तंनजघानदानवंस्वयंहरिस्तस्यशरैःपपात ॥ ७८ ॥ ततोनिरीक्ष्यगोविंदंपतितंधरणीतले ॥ प्रगृह्यार्ण
वजोदैत्यआरुरोहनिजंरथम् ॥ ततस्तमिंदिराप्राप्तारुदंतीविष्णुवल्लभा ॥ ७९ ॥ संस्थिताकमलातत्रपतिंकमललोचनम् ॥ पतितंतुपतिंवीक्ष्यल
क्ष्मीःप्राहार्णवात्मजम् ॥ ८० ॥ शृणुष्ववचनंभ्रातर्जितोविष्णुर्धृतस्त्वया ॥ भगिन्यानचवैधव्यंदातुंयुक्तंमहाबल ॥ ८१ ॥ श्रुत्वातुवचनंतस्याम्मुमो
चजगतःपतिम् ॥ जालंधरोमहाबाहुःस्वस्नेभक्त्याननामच ॥ ८२ ॥ ववंदेचरणौविष्णोःस्वसुःस्नेहात्तदांजसा ॥ विष्णुर्जालंधरंप्राहतुष्टोस्मितवक
र्मणा ॥ वरंवरयदैत्येशकिंप्रयच्छामितेवरम् ॥ ८३ ॥ ॥ जालंधरउवाच ॥ ॥ यदित्वंममतुष्टोसिशौर्येणानेनकेशव ॥ स्थातव्यंमतिपतुःस्थाने
त्वयाकमलयासह ॥ ८४ ॥ तथेत्युक्त्वाचसंस्मृत्यगरुडंधरणीधरः ॥ आरुह्यचजगन्नाथःक्षीराब्धिंप्रिययासह ॥ ८५ ॥ तदाप्रभृतिकृष्णस्यवासःश्वशु
रमंदिरे ॥ अब्धौवसतिदेवेशोलक्ष्म्याःप्रियचिकीर्षया ॥ ८६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा०युधिष्ठिरनारदसंवादेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ छ ॥
॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ देवान्विद्राव्यसमरेविष्णुंस्थाप्यात्ममंदिरे ॥ जालंधरेणाब्धिजेनयत्कृतंब्रूहिनारद ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
शुंभादीनांतुवीराणांदत्त्वादानंप्रसादजम् ॥ जालंधरोजगामाथस्वर्गंप्राप्यावलोकयत् ॥ २ ॥ हिरण्यवर्षेणजनान्भूषयंतंदिनेदिने ॥ फलंतितरवोजस्रंवा
जिमेधक्रतोःफलम् ॥ ३ ॥ गजवस्त्रसुवर्णानिधेनुकन्यातिलानिच ॥ पुष्पकर्पूरतांबूलकस्तूरीकुंकुमानिच ॥ ४ ॥ येयच्छंतिमहात्मानस्तेपश्यंत्यमरा
वतीम् ॥ वर्षासुगृहदानेनाशिशिरेग्निप्रदानतः ॥ ५ ॥ वादित्राणिचसर्वाणिवादयंतिशिवालये ॥ प्रपांकुर्वंतियेचैत्रेदध्योदनसमन्विताम् ॥ ६ ॥ यत्रहिंदो
लपर्यंकंस्वयमांदोलयंतिच ॥ सारिकाशुकहंसाश्चभ्रमद्भ्रमरकोकिलाः ॥ ७ ॥ कुर्वंतोदूतकार्याणियच्छंतेप्रियसंगमम् ॥ रंभायत्रपुरेराममेनकाचतिलो
त्तमा ॥ ८ ॥ सुषमासुंदरीयत्रघृताचीपुंजिकस्थली ॥ सुकेशीसुमुखीरामामंजुघोषाचमालिनी ॥ ९ ॥ मृगोद्भवाचसुखदाधनदंष्ट्रातिलप्रभा ॥
वाजिमेधफलग्राहाराजसूयफलंतियाः ॥ १० ॥ कोटिशोयत्रनिःष्पापाःक्रीडंत्यप्सरसोनृप ॥ एवंभूरिसुखेस्वर्गेस्थापयामाससिंधुजः ॥ ११ ॥ शुंभंप्राण
समंदैत्यंनिशुंभंयुवराजके ॥ स्वयंजालंधरेपीठेस्वर्गादागत्यसिंधुराट् ॥ वर्षार्बुदद्वयंराज्यंचकारात्मबलेनच ॥ १२ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ युयुधेसु
रसंग्रामेससुरैरपराजितः ॥ १३ ॥ ततःकिमकरोद्राजासिंधुसूनुःप्रतापवान् ॥ तन्ममाचक्ष्वदेवर्षेश्रोतुकामस्यविस्तरात् ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
शृणुराजन्यथातथ्यंकृतसागरसूनुना ॥ सदेवान्समरेजित्वाराज्यंचक्रेह्यकंटकम् ॥ १५ ॥ गंधर्वाश्चित्रसेनाद्याःसेवंतेचासुरेश्वरम् ॥ यज्ञभागां

१ भूषयंति–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्चयोभुंक्तेसर्वेषामसुरेश्वरः ॥ १६ ॥ क्षीरसागरतोदेवैर्हृतंरत्नादिकंचयत् ॥ तत्सर्वंचतथान्यच्चनिर्जित्यहृतवान्बली ॥ १७ ॥ समुद्रतनये राज्यंभुवोराजन्प्रशासति ॥ नकश्चिन्म्रियतेमर्त्योनरकंकोपिनव्रजेत् ॥ १८ ॥ नकलिःप्रणयादन्योनभोगादपरःक्षयः ॥ नवंध्यादुर्भगानारीनालं कारैर्विवर्जिता ॥ १९ ॥ कुरूपादुर्गतादुष्टाऽयशस्यानचदृश्यते ॥ नतत्रविधवानारीनकश्चिन्निर्द्धनोजनः ॥ २० ॥ दातारःसंतिसर्वत्रनप्रति ग्राहिणःक्वचित् ॥ पुण्याजनाःप्रयच्छंतिद्विजेभ्योह्यात्मनोधनम् ॥ २१ ॥ रूपयौवनशालिन्यःसीमंतिन्योगृहेगृहे ॥ गोक्षीरंदधिसर्पिश्चयत्रनिर्जरसो जनाः ॥ २२ ॥ मंगलंतत्रसर्वेषांनक्वचिद्द्वेधबंधनम् ॥ शरेणनचहिंसास्तिनकश्चित्केनबाध्यते ॥ २३ ॥ ऋणंनदृश्यतेराजन्धनिनःसंतिसर्वतः ॥ संतुष्टाः सर्वसस्याढ्याःप्रजाःसर्वत्रपार्थिव ॥ २४ ॥ केलीक्षुदंडप्रभवश्चदुग्धरसोतिसुस्वादुतरोगृहेनृणाम् ॥ शुश्रावनारीनरयोर्हितंवचोनचापहर्ताध्वनिगच्छतां सदा ॥ २५ ॥ पतंत्यखंडानभसोयतस्ततोधाराश्चकर्मारविमिश्रसर्पिषः ॥ संमिश्रिताःशर्करयापरिश्रुताःसमुद्रसूनोःस्मरणान्मुखेनृणाम् ॥ २६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेउत्तरखंडेपंचपंचाश०युधिष्ठिरनारदजालंधरसौराज्यवर्णनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ इंद्रादिभिस्त दादेवैःकिंकृतंद्विजसत्तम ॥ जालंधरेणविजितैःस्वर्गराज्येहृतेसति ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथत्यक्त्वादिवंदेवाःप्रापुस्तेदुर्दशांचिरम् ॥ नपीयूषं नैवयज्ञांश्ययुःस्थानंस्वयंभुवः ॥ २ ॥ ददृशुर्ब्रह्मभुवनेब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् ॥ प्राणायामेनयुंजानंमनःस्वंपरमात्मनि ॥ ३ ॥ तेतुष्टुवुःसुराःसर्वेवाग्भिस्त थ्याभिरादृताः ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्किंकरोमीतिचाब्रवीत् ॥ ४ ॥ ततोनिवेदयांचक्रुःब्रह्मणेविबुधाःपुनः ॥ जालंधरस्यसकलंतथानिजपराभवम् ॥ ५ ॥ क्षणंध्यात्वाययौब्रह्माकैलासंत्रिदशैःसह ॥ तस्यशैलस्यपार्श्वेतेवैचित्र्येणसमाकुलाः ॥ स्थिताःसंतुष्टुवुर्देवाब्रह्मशक्रपुरोगमाः ॥ ६ ॥ नमोभवायशर्वायनी लग्रीवायतेनमः ॥ नमःस्थूलायसूक्ष्मायबहुरूपायतेनमः ॥ ७ ॥ इतिसर्वमुखोभूत्वावाणीमाकर्ण्यशंकरः ॥ प्रोवाचनंदिनंदेवानानयस्वेतिसत्व रम् ॥ ८ ॥ श्रुत्वाशंभोर्वचोदेवाआहूतानंदिनाद्रुतम् ॥ प्रविश्यांतःपुरेदेवाददृशुर्विस्मितेक्षणाः ॥ ९ ॥ तत्रासनेसमासीनंशंकरंलोकशंकरम् ॥ गणैःकोटिसहस्रैस्तुसेवितंभक्तिशालिभिः ॥ १० ॥ नग्नैर्विरूपैःकुटिलैर्जटिलैर्धूलिधूसरैः ॥ प्रणिपत्याग्रतःप्राहसहदेवैःपितामहः ॥ ११ ॥ सुखरो गोयथास्यासीच्छक्रःसोयंवृथागतः ॥ कृपांकुरुमहादेवशरणागतवत्सल ॥ १२ ॥ ततउच्चैर्विभोर्हास्यंश्रुत्वाब्रह्मापिनाकिनः ॥ उवाचदेवदेवेशंपश्या वस्थांदिवौकसाम् ॥ १३ ॥ ततःसर्वेश्वरोज्ञात्वाब्रह्मणोमनसेप्सितम् ॥ शक्रस्यमानभंगंचदेवार्थेपरमेश्वरः ॥ १४ ॥ प्रेम्णाभवान्याविज्ञप्तोनृपप्रा

१ पुण्यजनाः इ० पा० । २ द्वाद बंधकम् इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हवचोहरः ॥ विष्णुनानहतोयोरिःसकथंहन्यतेमया ॥ १५ ॥ पूर्वंसृष्टान्यायुधानिवज्रादीनिपितामह ॥ तैःशस्त्रैर्नैववध्योसौवलीजालंधरोसुरः ॥ १६ ॥
हेतिभिःपूर्वसंसृष्टैःसमयापिनहन्यते॥देवाःकुर्वंतुशस्त्रंहिममप्राणसहंदृढम् ॥ १७ ॥ शंभोरित्युत्तरंश्रुत्वाब्रह्मोवाचाथशंकरम् ॥ स्वयंकुरुमहाशस्त्रंत्वंवेत्थ
स्वात्मनोवलम् ॥ १८ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रत्युवाचमहेश्वरः ॥ ब्रह्मन्विमुंचतेजस्त्वंक्रोधयुक्तंसुरैःसह ॥ १९ ॥ ततस्तेजोमुमो
चाथब्रह्माब्रह्मास्त्रसूचकः ॥ रुद्रस्त्रिनेत्रजंतेजस्ततोनिर्मुक्तवान्स्वयम् ॥ २० ॥ देवाश्चमुमुचुःसर्वेसक्रोधंतेजसांचयम् ॥ अत्रांतरेस्मृतःप्राप्तो
हरेणमधुसूदनः ॥ २१ ॥ किंकरोमीतितेनोक्तःशिवःप्राहजनार्दनम् ॥ विष्णोजालंधरःकस्मान्नहतःसंगरेत्वया ॥ २२ ॥ कथंसुरान्परित्यज्यक्षी
राब्धिशयितुंगतः ॥ २३ ॥ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ ॥ यदितंहन्मिदेवेशश्रीःकथंममवल्लभा ॥ तस्मात्त्वंपार्वतीकांतजहिजालंधरंरणे ॥ २४ ॥
तेजस्त्वंक्रोधजंमुंचेत्युक्तःशर्वेणकेशवः ॥ मुमोचवैष्णवंतेजःतत्सर्वंसमवर्द्धत ॥ तेजःप्रवृद्धंतदृष्ट्वाव्यापकंप्राहकेशवम् ॥ २५ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥
एतेनतेजसाशीघ्रंममास्त्रंकर्तुमर्हथ ॥ विश्वकर्मादयस्तच्चश्रुत्वाशंकरभाषितम् ॥ २६ ॥ निरीक्ष्यचतदान्योन्यंकिंकुर्मइतिशंकिताः ॥ दृष्ट्वातू
ष्णींस्थितांस्तांश्चज्ञात्वातन्मनसिस्थितम् ॥ २७ ॥ तदाहभगवान्ब्रह्माअनालोक्यंहिदैवतैः ॥ सोढुंनशक्तास्तेतेजोधर्तुंकेनचशक्यते ॥ २८ ॥
ततःप्रहस्यभगवानुत्पत्योपरितेजसः ॥ वामांघ्रिपार्ष्णिनाशंभुर्ननर्तभ्रमरीचयम् ॥ २९ ॥ ततोदेवामहेंद्राद्यास्तेजसोपरिशंकरम् ॥ नृत्यमानंतदा
दृष्ट्वामुदावाद्यान्यवादयन् ॥ २३० ॥ तदाप्रभृतिनृत्येषुभ्राम्यतेभ्रमरीचयम् ॥ अथचक्रंसमुत्पन्नंशंभोर्नर्तनमर्दनात् ॥ ३१ ॥ आरलक्षत्रयोपेतंअस्थिको
टिसमाकुलम् ॥ शर्वांघ्रिकषणात्तस्यतेजसोनिसृताःकणाः ॥ ३२ ॥ विश्वकर्माचतेनास्त्रंविमानानिचनिर्ममे ॥ ततस्तेनिर्ज्जराभीत्यादृष्ट्वाचक्रंसुद
र्शनम् ॥ ३३ ॥ त्राहित्राहीतिदेवेशंप्रत्यूचुस्तेसुरान्नृप ॥ पृथ्वीकाठिन्यमादायलोहानामपितेजसाम् ॥ ३४ ॥ यद्विश्वकर्मणाकोशंकृतंभस्मीकृतंच
तत् ॥ सृष्टेनतेनचक्रेणदग्धःकालोपतत्क्षितौ ॥ ३५ ॥ ततस्तद्ब्रह्मणोहस्तेददौचक्रंसधूर्जटिः ॥ चक्रार्चिर्निचयैःकूर्चंदृष्ट्वादग्धमुमापतिः ॥ ३६ ॥ हसि
त्वाब्रह्मणोहस्तादगृहीत्वासत्वरंशिवः ॥ दधौकक्षापुटेचक्रंनिधानंनिर्धनोयथा ॥ ३७ ॥ ततोनदृश्यतेचक्रंशिवकक्षापुटेस्थितम् ॥ महामूर्खस्य
यद्दत्तंदानंतस्यफलंयथा ॥ ३८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेउत्तरखंडेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांयुधिष्ठिरनारदसंवादेजालंधरोपाख्यानेसर्वदेवतेजोमय
चक्रोत्पत्तिर्नामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अत्रोत्तरेमयागत्वाकथितंसिंधुसूनवे ॥ त्वांहंतुंसर्ववीरेशप्रतिज्ञाशंभुनाकृता ॥

१ तैर्वज्रं । इ० पा० । २ चक्रार्चिर्भिर्विधैः कूर्चं दग्धं दृष्ट्वांबिकापतिः ॥ इ० पा० । ३ अत्रोत्तरम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुत्वेत्थंमद्वचोराजंस्ततःप्रप्रच्छसोसुरः ॥ १ ॥ ॥ जालंधरउवाच ॥ ॥ किमस्तिशूलिनोगेहेरत्नजातंमहामुने ॥ तन्ममाचक्ष्वसकलंनास्तियु
द्धंनिरामिषम् ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ भूतिर्गात्रेवृषोजीर्णःफणिनोंगेगलेविषम् ॥ भिक्षापात्रंकरेपुत्रौगजाननषडाननौ ॥ ३ ॥ इत्यादिविभव
स्तस्ययदन्यत्तन्निबोधमे ॥ तनयागिरिराजस्यविशालाह्युन्नतस्तनी ॥ ४ ॥ दग्धस्मरोपिभगवान्यस्यारूपेणमोहितः ॥ महेशोयद्विनोदायकुरुतेनित्य
कौतुकम् ॥ ५ ॥ नृत्यन्गायंश्वताञ्छम्भुःस्वयंभवतिहासकः ॥ सापार्वतीतिविख्यातासौंदर्यावधिदैवतम् ॥ ६ ॥ वृंदावरांगनाराजन्निमाश्चाप्सरसःशु
भाः ॥ नचाप्नुवंतिपार्वत्याःषोडशीमपितांकलाम् ॥ ७ ॥ इत्युक्त्वाहंमहीपालजालंधरममर्षणम् ॥ पश्यतांसर्वदैत्यानामंतर्धानंगतःक्षणात् ॥ ८ ॥
अथसप्रेषयद्दूतंसिंधुजःसिंहिकासुतम् ॥ क्षणेनासाद्यकैलासंदेवावासमपश्यत ॥ ९ ॥ अत्रांतरेहरिर्भीममापृच्छचतुतदाहरम् ॥ जगामालक्षित
स्तूर्णंक्षीराब्धिभेदशंकया ॥ १० ॥ ददर्शराहुर्भवनंशंकरस्यातिदीप्तिमत् ॥ आत्मानमात्मनावीक्ष्यकिमित्याहसुविस्मितः ॥ ११ ॥ प्रवे
ष्टुकामोवलिभिर्द्वारिद्वास्थैर्निरोधितः ॥ यत्नवान्सनिषिद्धोपितदातेप्रोद्यतायुधाः ॥ १२ ॥ तान्निवार्यगणान्नंदीव्याजहारविधुंतुदम् ॥ कस्त्वंकस्मादिहा
यातःकिंकार्यंतववर्बर ॥ ब्रूहिकार्यंगणायावत्त्वांनहन्युर्भयावहाः ॥ १३ ॥ ॥ राहुरुवाच ॥ ॥ दूतोजालंधरस्याहंत्वंमांशर्वातिकेनय ॥ नवाच्यमंतरे
द्वास्थमहाराजप्रयोजनम् ॥ १४ ॥ नंदीदूतोक्तमाकर्ण्यनीललोहितमाययौ ॥ दंडवत्प्रणिपत्याग्रेस्थित्वाशंकरमब्रवीत् ॥ १५ ॥ सैंहिकेयोमहाराजद्वारे
तिष्ठतिकार्यतः ॥ सप्रयात्वथवायातुभवानाज्ञप्तुमर्हति ॥ १६ ॥ नंदिनोक्तमथाकर्ण्यत्वरन्निवमहेश्वरः ॥ सुप्तामंतःपुराद्देवींप्रस्थाप्यचसखीवृताम् ॥ १७ ॥
पश्चाद्द्वास्थंजगादाथनंदिन्दूतंप्रवेशय ॥ ततोहस्तेप्रगृह्यामुंदूतंनंदीमहाबलः ॥ १८ ॥ आनयामासदेवानांमध्येशंभुमदर्शयत् ॥ तंददर्शतदाराहुर्जटिलं
नीलमात्मनि ॥ १९ ॥ पंचवक्रंदशभुजंनागयज्ञोपवीतिनम् ॥ देवीविरहितंमूर्ध्निचंद्रलेखाविभूषितम् ॥ २० ॥ उच्छ्वासोच्छ्वासनिर्मुंचत्पृदाकुगणसेवि
तम् ॥ सर्वदेवगणोपेतंसेवितंगणकोटिभिः ॥ २१ ॥ प्राप्तंज्ञात्वाततोदूतंशंभुरालोक्यचाग्रतः ॥ प्राहब्रूहितदाराहुर्वक्तुंसमुपचक्रमे ॥ २२ ॥ ॥ राहुरु
वाच ॥ ॥ देवजालंधरेणाहंप्रेषितस्तवसन्निधौ ॥ तस्याशिववचःश्रुत्वामन्मुखेनद्रुतंकुरु ॥ २३ ॥ गिरिशत्वंतपोनिष्ठोनिर्गुणोधर्मवर्जितः ॥ तवनास्ति
पितामातावसुगोत्रादिवर्जितः ॥ २४ ॥ जालंधरोमहाबाहुर्भुंक्तेसौभुवनत्रयम् ॥ तस्यैववश्यस्त्वमपिततश्चोक्तंसमाचर ॥ २५ ॥ पुराणपुरुषःकामीवृषा
रूढःकथंभवान् ॥ एवंवदतिसंप्राप्तौसुतौस्कंदविनायकौ ॥ २६ ॥ तस्मिन्कालेदेवदेवोयतवागंगमर्दनम् ॥ चकारचकरैर्व्यस्तैर्वासुकिर्भूतलेपतत् ॥ २७ ॥
हेरंबवाहनस्याखोःपुच्छंग्रस्तमथाहिना ॥ स्वपत्रंग्रस्तमालोक्यमुंचमुंचेत्युवाचह ॥ २८ ॥ अत्रांतरेस्कंदवाहंक्षुब्धंवीक्ष्यमहास्वरम् ॥ तद्भयाद्वासुकिर्ग्रस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माखुपुच्छमथोद्गिरत् ॥ २९ ॥ अथारुह्यहरस्यांगंगलमावेष्टचसंस्थितः ॥ तस्यनिश्वासपवनैरथजातोहुताशनः ॥ ३० ॥ तस्योष्मणाचंद्रलेखाजटाजूटा
टवीस्थिता॥ सार्द्रतांतुतदासायातप्लावितंतद्वपुर्यथा ॥ ३१ ॥ तस्याह्यमृतधाराभिर्ब्रह्ममस्तकमालिका॥ हरमौलिकपालानामभूत्संजीवितातदा ॥३२॥ अ० ११
पपाठपूर्वमभ्यस्तंसर्वयोगश्रुतिक्रमम् ॥ श्रुत्वापरस्पराधीतंविवदंतिशिरांस्यथ ॥ ३३ ॥ अहमादिरहंपूर्वमहमेवपरात्परः ॥ अहंस्रष्टाअहंपातेत्युत्सुका
निपरस्परम् ॥ ३४ ॥ शोचंत्येतानिनोदत्तंनोभुक्तंनहुतंमया ॥ लोभग्रस्तेनमनसानोवित्तंब्रह्मणेर्पितम् ॥ ३५ ॥ अथेश्वरजटाजूटादाविरासीद्गणोमहान् ॥
त्र्याननस्त्रिचरणस्त्रिपुच्छःसप्तहस्तवान् ॥ ३६ ॥ सचकीर्तिमुखोनामपिंगलोजटिलोमहान् ॥ तंदृष्ट्वासाकपालालीभयात्तस्थौमृतेवसा ॥ ३७ ॥
पुरतःप्राहसगणस्ततःकीर्तिमुखःप्रभुम् ॥ प्रणिपत्यशिवंदेवमत्यर्थंक्षुधितःप्रभो ॥ ३८ ॥ तदोक्तःशंकरेणाहोभक्षयत्वंरणेहतान् ॥ क्षणंविचा
र्यसगणःक्वाप्यदृष्ट्वारणंतदा ॥ ३९ ॥ ब्रह्माणंभक्षितुंप्राप्तःशंकरेणनिवारितः ॥ ततःकीर्तिमुखेनाथस्वांगंसर्वंचभक्षितम् ॥ ४० ॥ बुभुक्षितेन
चात्यंतंनिषिद्धेनचसर्वतः ॥ तत्साहसंतदादृष्ट्वाभक्तिंकीर्त्तिमुखस्यच ॥ ४१ ॥ तमुवाचेश्वरःप्रीतःप्रासादेतिष्ठमेसदा ॥ त्वच्चित्तरहि
तोयश्चभविष्यतिममालये॥४२॥सपतिष्यतिशीघ्रंहीत्युक्तःसोंतर्हितोभवत् ॥शंभोर्मूर्ध्नितदादेवाववृषुःपुष्पवृष्टिभिः ॥४३॥ एवमत्यद्भुतंदृष्ट्वासभायांतुत्रि
शूलिनः ॥ स्वर्भानुरपिदेवेशंपुनःप्रोवाचविस्मितः ॥ ४४ ॥ स्पृशंतित्वांकथंभावाःस्वाधीनंयोगिनंबलात् ॥ इंद्रियैःपूज्यसेत्वंहिप्राप्योयंविषयैःकथम् ॥
॥ ४५ ॥ ब्राह्मादिलोकपालानांपूजांगृह्णासिसर्वतः ॥ नत्वंपश्यसिकंदेवंत्वंपूजयसिकंचन ॥ ४६ ॥ ईश्वरोसिकथंलोकेभिक्षाभोजीप्रतिष्ठितः ॥ संगोपय
सियोगीन्द्रगौरींरम्यांप्रयच्छमे ॥४७॥ स्कंदलंबोदराभ्यांत्वंपुत्राभ्यांसहितोधुना ॥ भिक्षापात्रंगृहीत्वातुभ्रमनित्यंगृहेगृहे ॥४८॥ एवंबहुविधंतत्रराहुराहे
श्वरंप्रति ॥ भगवानपितच्छ्रुत्वानोत्तरंकिंचिदब्रवीत् ॥४९॥ अथेशंमौनिनंत्यक्त्वाराहुर्नंदिनमब्रवीत् ॥ त्वमंत्रीह्यसिसेनानीर्विकटाननविंबधृक् ॥ ५० ॥
एवमाचरितश्रष्टंत्वंशिक्षयितुमर्हसि ॥ नोचेद्रोषेणेंद्रइवपतिष्यतिरणेहतः ॥५१ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यनंदीविज्ञाप्यचेश्वरम् ॥ भ्रूसंज्ञयैवसतदामतमाज्ञाय
शूलिनः॥५२॥संपूज्यप्रेषयामासराहुंनंदीगणाग्रणीः ॥ अथजालंधरंगत्वाकथयामासविस्तरात् ॥ स्वर्भानुस्तस्यवृत्तांतंगौरीरूपंमनोहरम् ॥५३॥ ॥इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखण्डेनार०जालं०कैलासाद्राहुप्रत्यागमनंनामदशमोऽध्यायः ॥१०॥ छ॥ नारदउवाच ॥ ॥अथजा ॥ १० ॥
लंधरोदूतवचःश्रुत्वाप्रतापवान् ॥ सर्वसैन्यंसमाहूयप्रयाणमकरोत्तदा ॥ ततस्ततःसमेतानांसैन्यानांश्रूयतेध्वनिः ॥ १ ॥ सस्त्रीन्मन्दरकंदरेषुशयि
तानुत्थापयन्किन्नरान् मेरोर्मंदरकंदरेप्रतिरवानुत्थापयन्वारणान् ॥ सिंहानांचततीर्व्यमुंचतपुरःपंथानमेवंविधस्त्रैलोक्यंबधिरीचकारमहतःसैन्यस्यको

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लाहलः ॥ २ ॥ ततोदुंदुभिनादोभूत् पीठेजालंधरेनृप ॥ तन्निनादेनशूराणांप्रियेणमहतातदा ॥ ३ ॥ कंपंतिगिरयस्तुंगाःप्रासादाविचलंतिच ॥ सप्तसा
गरगर्भेभ्योनिःसृतादैत्यदानवाः ॥ ४ ॥ सन्नद्धाश्चातिगर्जंतिनानावाहनसंयुताः ॥ हेषाययौमहानादावाजिनांवाह्यतःपुरः ॥ ५ ॥ रथांगेनाथसंहृष्टाधरासं
चलतेथवा ॥ चालितैर्गजयूथैश्चपृथ्वीरुद्धासकानना ॥ ६ ॥ जालंधरेरितैर्भीमैरयुतैःस्यंदनस्थितैः ॥ अश्वार्बुदसहस्रेद्वेअर्बुदंदंतिनामपि ॥ ७ ॥ रराज
सैन्यलक्षैकंरथिनांसपताकिनाम् ॥ परार्द्धनवतिःकोटयःदृश्यंतेमुख्यनायकाः ॥ निर्जगाममहासैन्यंछत्रैःसंछाद्यभास्करम् ॥ ८ ॥ आसीत्पिंजरपां
डुपंकजवनंश्वेतातपत्रैःक्वचित् मायूरातपवारणैःक्वचिदभूदुन्नीलनीलोत्पलम् ॥ उन्मेषंक्वचिदूर्ध्वधूलिपटलैर्यस्यप्रयाणेभवत् सद्वीचिक्वचिदंबरंसरइवोत्स
र्पत्पताकापटैः ॥ ९ ॥ गजवाजीमयीभूमिर्ध्वजच्छत्रमयंनभः ॥ दिक्चक्रंचामरमयंदैत्यसैन्येप्रसर्पति ॥ १० ॥ ततोजालंधरोदैत्यःप्रयाणायसमुत्सु
कः ॥ स्कंधेचारोपयन्शक्तिंनानारत्नविभूषिताम् ॥ ११ ॥ आजगाममहाविष्णुंप्रष्टुंसागरवासिनम् ॥ अभिवाद्यजगादाथहरिंजालंधरस्त्विदम् ॥ १२ ॥ भो
गार्थंकिंप्रयच्छामितुभ्यंभावुककथ्यताम् ॥ श्रुत्वानारायणोवाक्यमब्धिजस्यमुदान्वितः ॥ १३ ॥ उवाचकिंकरोमीतिप्रियंसिंधुसुतेप्सितम् ॥ इत्युक्तःसप्रहृष्टो
थहरिंप्रोवाचसत्वरः ॥ १४ ॥ यामियोद्धुंरणेहंत्वंसुखीतिष्ठेहसागरे ॥ लक्ष्म्यादत्ताक्षतस्तत्रकेशवेनाथपूजितः ॥ १५ ॥ सनिर्गत्यहरेःस्थानात्समुद्रंप्रष्टुमागतः ॥ सो
र्णवंप्रणिपत्याहतातयास्यामिदूरतः ॥ १६ ॥ नीलकंठंरणेजेतुमनुज्ञांदातुमर्हसि ॥ पुत्रस्यवचनंश्रुत्वायियासोःशंकरंप्रति ॥ १७ ॥ सिंधुराजेनसोप्युक्तः
पुत्रतंतापसंत्यज ॥ भुंक्ष्वराज्यंमयादत्तंतापसंत्यजदूरतः ॥ १८ ॥ अत्यद्भुतःप्रतापस्तेत्वत्तुल्योनास्तिभूमिपः ॥ स्वर्गादाधिक्यतांनीतंत्वयावत्सधरा
तलम् ॥ १९ ॥ तवराज्येवसुमतीवैकुंठइवराजते ॥ योदेवोदुर्जयोदैत्यैरानीतःसहसाश्रिया ॥ २० ॥ ममांतिकंवत्सवसशंकरंभिक्षुकंत्यज ॥ एवमुक्तो
ह्यर्णवेनगिरिजांप्रतिरागवान् ॥ २१ ॥ पितृवाक्यमविज्ञायअगत्यस्वभटान्स्वकान् ॥ सज्जीभूतंतुयुद्धायवृंदाजालंधरंजगौ ॥ २२ ॥ ॥ वृंदोवाच ॥
नाथयुद्धंनकर्तव्यंराजेंद्रकुत्सयोगिना ॥ मनोनिवर्त्यतांपश्यप्रवृत्तंपार्वतींप्रति ॥ २३ ॥ गौरींत्वंवांछसिकस्मात्पार्वतीकिंममाधिका ॥ तपस्विनीनि
रालंबासंसक्तास्थाणवेसदा ॥ २४ ॥ सुतानुरागिणीवंध्याततःकृत्रिमपुत्रिका ॥ वृथास्तुतानारदेनतांत्यजस्वभजस्वमाम् ॥ २५ ॥ इतिवृंदावचःश्रुत्वा
प्रत्युवाचार्णवात्मजः ॥ अदृष्ट्वापार्वतीरूपंमचेतोननिवर्तते ॥ २६ ॥ वृंदेत्वयाजनपदोराजधानीप्रपाल्यताम् ॥ स्मर्तव्योहंसदाचंडियदिमांहंतिशंक
रः ॥ २७ ॥ इतिभर्तृवचःश्रुत्वावृंदाहाससमन्विता ॥ जगामशिबिकारूढापीठंजालंधरंतदा ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथप्रतस्थेकैलासंसिंधुसूनु
र्महाबलः ॥ महापद्मसहस्राणांपष्ट्यासैन्येनसंवृतः ॥ २९ ॥ अत्रांतरेपरित्यज्यकैलासंशंकरोगतः ॥ गणपुत्रप्रियायुक्तःकैलासंमानसोत्तरम् ॥ ३० ॥ जा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लंधरस्ततःप्राप्तःकैलासंप्रथमेहनि ॥ सेनाःसंस्थाप्यकैलासआलोकनकुतूहली ॥ ३१ ॥ दिव्यकेसरमंदाररजःपुंजपरिश्रिताः ॥ शीतांबुशीकरासारैःप्र
भुग्नावांतिवायवः ॥ ३२ ॥ यत्रसिद्धांगनापीनस्तनोत्तुंगतरंगिणः ॥ मंदारमकरंदाढ्याःसुंदरावांतिवायवः ॥ ३३ ॥ यत्राशोकरुचिस्निग्धपादन्यासंचयो
षिताम् ॥ विलोक्यदानवेंद्रोभून्मनोरथसमाकुलः ॥३४ ॥ प्राप्नुवंतिसुराःप्रीतिंस्वबिंबालोकहर्षिताः ॥ यत्रकिन्नरकांतानांसुरतव्यंजितप्रभाः॥ ३५ ॥ वि
भांतिसर्वतस्तत्रमंदा[1]राःशीर्णपल्लवाः ॥ यत्रशंभुगणाक्रांतानानावेलाकुलद्रुमाः ॥ ३६ ॥ भांतिमन्मथभूपालयशसासुधृताइव ॥ यत्रचंदनकस्तूरीगंधो
न्मत्तालिसंचयाः ॥ विभांतिदग्धकंदर्पनिर्वाणांगारसन्निभाः ॥३७॥ यत्रांगनानांसकलंविलोक्यसौरभ्यमत्युत्तमकांतिमित्रम् ॥ मन्येपरिष्वक्तमनोविनोदा
कस्तूरिकागाहतिकालिमानम् ॥३८॥ क्वचित्प्रवरगैरिकासमसमुल्लसत्पंकजंलवंगदलसन्निभासनचलच्चकोरंक्वचित्॥क्वचिद्गिरिसरित्तटीतरणिवत्स्फुरत्कुं
डलंचलन्निचुलमंजरीविनयनप्रभृंगंक्वचित् ॥ ३९ ॥ क्वचिद्दलितकोकिलाकुलितनूत्नचूतांकुरंकुरंगकुलसेवितंप्रबलशालिमूलंक्वचित् ॥ क्वचित्प्रवरसुंदरैः
सुरवधूपदैःपावनंवनंनयतिविक्रियामिहमनोमुनीनामपि ॥ ४० ॥ एवंगुणसमायुक्तंविलोक्यहरमंदिरम् ॥ विचित्रंचापिकैलासंसर्वरत्नसमाश्रयम् ॥ ४१ ॥
अत्यंतविस्मितोदैत्यःप्रोवाचभृगुनंदनम् ॥ कस्मात्तंतापसंतातप्रवदंतिभवादृशाः ॥ ४२ ॥ तादृशीयस्यसाभार्यागृहमीदृङ्मनोहरम् ॥ तत्रादृष्टावदच्छं
भुंहरःकुत्रगतःकवे ॥ ४३ ॥ कथंममभयाच्चेतिपृष्टःप्रोवाचभार्गवः ॥ देवशंभुर्महाशैलमगम्यंमानसोत्तरम् ॥ ४४ ॥ ययौतत्रमहादेवोगंतुंचान्यैर्नशक्यते ॥
इतिकाव्यवचःश्रुत्वाप्राहदैत्योमहाबलः ॥ ४५ ॥ ॥ जालंधरउवाच ॥ ॥ अहंयास्यामिदेवेशंत्वंपुरागच्छभार्गव ॥ इत्युक्त्वाप्रययौतत्रयत्रास्ते
शंकरःस्वयम् ॥ ४६ ॥ अपश्यत्तंगिरिवरंसिंधुजोमानसोत्तरम् ॥ तस्यषष्टिसहस्राणियोजनानांसमुच्छ्रयः ॥ ४७ ॥ सशैलोमानसोराजन्दैत्यसैन्यैः
समावृतः ॥ बहवोदैत्यराजानःशैलमारुरुहुर्द्रुतम् ॥ ४८ ॥ छत्रांधकारंपर्यासीत्वाद्यनादेनवेपथुः ॥ सैन्यकोलाहलस्तेषांपूरयामासरोदसी ॥ ४९ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथैवमागतंदृष्ट्वादैत्यसैन्यंमहत्तदा ॥ अत्युच्चेसगिरेःशृंगेस्थाप्यगौरींसखीवृताम् ॥ ५० ॥ भगवांश्चगणैःसर्वैःसन्नद्धैर्युद्धदुर्मदैः ॥
त्रिंशन्महाब्जसाहस्रैःप्रमथानांवृतःशिवः ॥ ५१ ॥ उवाचनंदिनंशंभुर्गणानामधिपंत्वया ॥ प्रहर्तव्योमहादैत्योवीरोजालंधरोरणे ॥ ५२ ॥ महाकालादि
भिःशूरैर्याहित्वंपरिवारितः ॥ तावदाजौत्वयातस्माद्योद्धव्यमतिपौरुषात् ॥ ५३ ॥ यावद्युद्धेनारिजयोममवीरभविष्यति ॥ इतिशंभोर्वचःश्रुत्वा
सचसारथिमब्रवीत् ॥ ५४ ॥ काकतुंडरथंमेद्यसमानयमहामते ॥ नंदिनोवचनंश्रुत्वासोपिस्यंदनमाहरत् ॥ ५५ ॥ द्वात्रिंशदश्वसंयुक्तंचक्रषोडशसंयु

[1] मंदाराशोकपल्लवाः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ षष्टिध्वजसमोपेतंद्वात्रिंशद्योजनायुतम् ॥ ५६ ॥ सर्वशस्त्रैश्चसंपूर्णंप्रातःसांग्रामिकंरथम् ॥ नंदिनश्चक्ररक्षार्थंपुत्रौस्कंदविनायकौ ॥ ५७ ॥ समा
दिष्टौशंकरेणसन्नद्धौतौस्ववाहनौ ॥ गणैःपरिवृतोनंदीवाग्भिःसंपूज्यचेश्वरम् ॥ ५८ ॥ नंदीरथंसमारुह्यनिर्ययौदानवान्प्रति ॥ विराजतेतस्यमूर्ध्निछत्रं
द्वादशयोजनम् ॥ ५९ ॥ यावत्सनिर्ययौनंदीतावत्तेदानवाःपुरः ॥ शैलोपरिसमारूढादानवाघोरदर्शनाः ॥ ६० ॥ गणानामायुधैस्तीक्ष्णैःनिहताः
पतिताभुवि ॥ हन्यमानागणैर्दैत्यास्तत्यजुर्दूरतोगिरिम् ॥ ६१ ॥ ततोधूमसमंतस्मादवरुह्यशिलोच्चयात् ॥ जघ्नुर्दैत्यान्शितैःशस्त्रैर्गणाराजन्महाब
लान् ॥ ६२ ॥ अमरैराचितंदृष्ट्वारुरुधुर्दैत्यसैनिकाः ॥ ततःसमभवद्युद्धंगणानांदानवैःसह ॥ ६३ ॥ शरवर्षमथात्युग्रंदानवानांदिवौकसाम् ॥ ततः
समस्तान्मातंगाञ्घ्नुःशिखिमुखारणे ॥ ६४ ॥ रथान्हयान्पदातींश्चकाकतुंडामहाबलाः ॥ हतानांदैत्यसंघानांसंगरेभृशमायिनाम् ॥ ६५ ॥ शिरोभिर्गग
नंव्याप्तंप्रहसद्भिर्भयावहैः ॥ मुक्तकेशारुणमुखैर्भीमदंष्ट्राविलोचनैः ॥ ६६ ॥ सिंहैःकबंधजंघोरुकटिपृष्ठनिकृंतनैः ॥ चितासर्वत्रवसुधाकबंधैरुधि
रारुणैः ॥ ६७ ॥ ततोविरावःसुमहान्बभूवदैत्येश्वराणांध्वजिनीषुधावताम् ॥ शंभोर्गणैःपातितसैनिकानांयथार्णवानांनदतांयुगक्षये ॥ ६८ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेनारदयुधिष्ठिरसंवादेजालंधरोपाख्यानेदैत्यसैन्यपराजयोनामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ छ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ दैत्यसैन्यंहतंदृष्ट्वागणैर्नंदिपुरोगमैः ॥ क्रुद्धाःशुंभादयोदैत्याःसमाजग्मुर्गणान्प्रति ॥ १ ॥ ततःशुंभोमहादैत्योनंदिनंप्रत्ययुध्य
त ॥ महाकालंनिशुंभोथकालोलोकेश्वरंरणे ॥ २ ॥ पुष्पदंतंशैलरोमामाल्यवंतंमहाबलः ॥ कोलाहलोरणेराजन्प्राप्तोमायाबलेनच ॥ ३ ॥
चंडंभयानकोनामराहुःस्कंदमधाधवत ॥ कूष्मांडंसर्परोमाचवर्वरोमदनंतथा ॥ ४ ॥ शुंभकेतुमुखोहंतुंययौजंभोविनायकम् ॥ हासंपातालकेतुश्चभृंगी
शंरोमकंटकः ॥ ५ ॥ युयुधुःकोटिशोरुद्रगणादैत्याःपरस्परम् ॥ पश्यतोरुभयोस्तत्रस्वामिनोरितितेयुधि ॥ ६ ॥ दृढप्रहारिणोजघ्नुर्गणादैत्याःशरैरथ ॥
नंदीमुमोचतान्बाणान्महासारोयथानगे ॥ ७ ॥ ततःसंपूरयामाससमुखंशुंभस्यपत्रिभिः ॥ यथापर्णचयैर्वातोमंदरस्येवकंदरम् ॥ ८ ॥ शुंभोथकार्मुकंत्य
क्त्वारथात्तंप्रत्यधावत ॥ उत्पाट्यचगिरिंतेनजघानहृदिनंदिनः ॥९॥ नंदिनोहृदयंभित्त्वाचूर्णयित्वारथंरणे ॥ पपातभूमौसगिरिर्वज्रंप्राप्यगिरिर्यथा ॥१०॥
मूर्च्छांप्राप्यक्षणात्संज्ञांवेगवान्सपलायितः ॥ महाकालोनिशुंभेनमुद्गरेणहतोहृदि ॥ ११ ॥ आगत्यदैत्यंगदयाजघानमुकुटोपरि ॥ तत्प्रहारमचिंत्याथ
निशुंभोपिमहाबलः ॥१२॥ तंगृहीत्वाचरणयोर्महाकालंमहाबलः ॥ भ्रामयित्वाकरतलाच्चिक्षेपचननादच ॥१३॥ सतद्भ्रमानिलंपीत्वाननादरुधिरारुणः॥

१ रथारूढान् । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुष्पदंतःशैलरोम्णाचाहतोमुष्टिनामुखे ॥ १४ ॥ गदयाशैलरोमाणंहत्वाभूमौन्यपातयत् ॥ तंदृष्ट्वापतितंभूमौगिरिकेतुर्महाबलः ॥ १५ ॥ पुष्पदंतंम हाभीमंमुद्गरेणव्यपोथयत् ॥ पुष्पदंतोथखड्गेनगिरिकेतोःशिरोछिनत् ॥ १६ ॥ गृहीत्वाचर्मखड्गंचगिरिकेतोरधावत ॥ शिरस्तंप्राहकिंयासिमांत्यक्त्वा समरार्थिनम् ॥ १७ ॥ शिरोहीनेचकायेस्मिन्किंतुधावन्नलज्जसे ॥ इत्युक्तेशिरसातेनकबंधेनतुपादयोः ॥ १८ ॥ विधृतःपुष्पदंतश्चकुक्षौतीक्ष्णासिनाच्छि त् ॥ निश्चक्रामासुरःकुक्षेःशतशीर्षोमहाबलः ॥ १९ ॥ द्विशताक्षिसमायुक्तःशतद्वयभुजाकुलः ॥ अमत्तस्यशिरोराजन्कबंधोपांतमागमत् ॥ २० ॥ तच्छिरःप्राप्तमालोक्यपुष्पदंतोसिनाच्छिनत् ॥ ततोभूकंपनोनामज्वरोदैत्योभयावहः ॥ २१ ॥ पुष्पदंतस्तदातत्रद्वाभ्यांराजन्विमर्दितः ॥ ज्वरेणतेनच क्लिष्टोदुःसहेनातिवेगिना ॥ २२ ॥ त्यक्त्वाशिवगणःसंख्यंकंपमानोगिरिंययौ ॥ कोलाहलोमहाधन्वीमाल्यवंतंशरैस्त्रिभिः ॥ २३ ॥ विव्याधस्कंधयो र्भालेमाल्यवांश्चततोसुरम् ॥ बाणाहतोमाल्यवताशस्त्रैर्नानाविधैःशितैः ॥ २४ ॥ कोलाहलःप्रहृतवान्दर्शयन्नात्मलाघवम् ॥ सोपिहेतिव्यर्थांत्यक्त्वा माल्यवांश्चगणाग्रणीः ॥ २५ ॥ गिरिंगृहीत्वातेनाजौकोलाहलमथाहनत् ॥ निश्चक्रामज्वरस्तस्माज्ज्वलनोनामभीषणः ॥ २६ ॥ त्रिशीर्षोनवह स्तश्चनवपादोतिपिंगलः ॥ सज्वरोमोहयामासमाल्यवंतंस्वतेजसा ॥ २७ ॥ माल्यवान्समरंत्यक्त्वापराक्रांतोगिरिंययौ ॥ चंडिर्भयानकेनाजौ पाशेनहृदयेहतः ॥ २८ ॥ हयोविनिर्गतस्तस्मात्क्षितःसोपिचसागरे ॥ कार्त्तिकेयोरणेराहुंशितैर्बाणैःसमाहनत् ॥ २९ ॥ आच्छाद्यशरजालै श्चशीघ्रंशक्तिंमुमोचह ॥ आपतंतींमहाशक्तिंज्वलंतीमिवतेजसा ॥ ३० ॥ दृष्ट्वाराहुःखमुत्पत्यकराभ्यांजगृहेद्रुतम् ॥ सतांशक्तिंगृहीत्वातुविनद्योच्चैः पुनःपुनः ॥ ३१ ॥ स्वर्भानुःशिरसोनोपितस्यशक्त्याजघानतम् ॥ वक्षस्यभिहतेशक्त्यातदेहान्निर्गतासरित् ॥ ३२ ॥ तयासंप्लावितःपुत्रोमहादे वस्यसंयुगे ॥ कथंचित्सानदीरुद्धासमंपूरोगिरिंययौ ॥ ३३ ॥ श्रुत्वार्णवजोज्वरतःकटककदंबस्यकर्कशंविरुतम् ॥ सुस्वरवचनविदग्धंतमपिच कोकिलापर्तिनसस्मार ॥ ३४ ॥ शरैःकिरंतंदहनमसिनाबर्बरोवधीत् ॥ कूष्मांडोनिहतोमूर्ध्निसर्परोम्णाथमुष्टिना ॥ ३५ ॥ पातालकेतुनाहासोमु द्गरेणसमाहतः ॥ तस्यदेहाद्विनिष्क्रम्यहस्तीमुद्गरमाक्षुनक् ॥ ३६ ॥ शुंडायांमुष्टिघातेनहतःपातालकेतुना ॥ आयुधैर्जर्जरंचक्रेभृंगीशंरोमकंट कः ॥ ३७ ॥ भृंगीशोपिरणाद्भीतस्त्वरन्नेवगिरिंययौ ॥ सहसाधूम्रवर्णश्चशुभ्रःकेतुमुखेपतत् ॥ ३८ ॥ गणंगिलितवान्दैत्योमहाकायोमहाननः ॥ हाहाकारोमहानासीद्गिलितेकेतुनारणे ॥ ३९ ॥ जृंभस्यनिशितैर्बाणैश्छिन्नांगोथविनायकः ॥ शुंडादंडंपरशुनातस्यचिच्छेददंतिनः ॥ ४० ॥ जृंभासु रोजघानाथशक्त्यालंबोदरोदरम् ॥ मूषकोपिशरैर्भिन्नःप्रविवेशगुहामुखम् ॥ ४१ ॥ विनायकःप्रहारार्त्तोविललापाकुलोरणे ॥ हामातस्तातहाभ्रात

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्ग्रमूषकममप्रिय ॥ ४२ ॥ गणेशक्रंदितंश्रुत्वाभगवत्यातथातदा ॥ समेत्यकूटादन्यस्मात्पार्वत्योक्तःशिवस्तदा ॥ ४३ ॥ हेरंबोवध्यतेदैत्यैःस्कंदोपि
विनिपातितः ॥ शिवकिंकीडसेशैलेरक्षपुत्रौगणानपि ॥ ४४ ॥ सदाशूलादिशस्त्राणांधृतानामग्र्यवेक्षणः ॥ अथगौर्यावचःश्रुत्वावीरभद्रंशिवोब्रवीत् ॥ ४५ ॥
वृषःसज्जीयतांशीघ्रमित्युक्तेसतदाकरोत् ॥ बबंधमुकटंतस्यशृंगयोर्भास्करप्रभम् ॥ ४६ ॥ कंठेघंटाशतंबद्धाकर्णयोर्दर्पणौधृतौ ॥ स्कंधेचकिंकिणीजालं
चरणेनूपुरंमहत् ॥ ४७ ॥ पुच्छेचामरसाहस्रंतस्यपाशाष्टकंमुखे ॥ कल्याणीचतदादेवीशर्वपार्श्वेव्यवस्थिता ॥ ४८ ॥ पाशाष्टकेनसंयुक्तातत्रखड्गध
रांबिका ॥ न्यस्तानिसर्वशस्त्राणिसवृषःसज्जितोबभौ ॥ ४९ ॥ पार्वत्याभूषितःसोथनिजयाघंटमालया ॥ कृतंचतिलकंदेव्याप्रोक्तःसत्कृतिपूर्वकम् ॥५०॥
हरस्त्वयानमोक्तव्योवृषेन्द्ररणसंकटे ॥ आगंतव्यमरीन्जित्वाशंभुनासहसंगरे ॥ ५१ ॥ इतिश्रुत्वावचोदेव्याहरोवृषमथारुहत् ॥ धृत्वायुधसहस्रंतुनि
जालंकारभूषितः ॥ रणंगच्छामितांप्राहपार्वतींप्रतिसादरम् ॥ ५२ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ त्वंतिष्ठसिस्वरूपाणिएकाकिन्यापिसस्पृहा ॥ भामिनीदु
रभिप्रायादानवाहिसमागताः ॥ ५३ ॥ तस्मात्त्वयात्मनैवात्मारक्षणीयोवरानने ॥ इत्युक्त्वावृषभारूढोयथौरुद्रोरणांगणम् ॥ ५४ ॥ त्रिंशन्महाब्ज
साहस्रैःप्रमथानांवृतःशिवः ॥ वीरभद्रोरथेनाशुसिंहयुक्तेनसत्वरः ॥ ५५ ॥ वामपार्श्वमहेशस्यशूरोरक्षतिपार्थिव ॥ मणिभद्रोश्वयुक्तेनरथेनपरवी
रहा ॥ ५६ ॥ दक्षिणंधूर्जटेःपार्श्वंसंरक्षतिधनुर्द्धरः ॥ तुंगादुत्तीर्यशैलेंद्राद्रणंप्राप्तोगणैःसह ॥ ५७ ॥ दृष्ट्वाजगर्जुस्तेदैत्यामहेशानंवृषस्थितम् ॥ ततोम
हान्निनादोभूद्दैत्यप्रमथसेनयोः ॥ ५८ ॥ तयोरभून्मिथोराजन्संप्रमर्दोथदारुणः ॥ ततोनंदीमहाकालःकालस्कंदोमहाबलः ॥ ५९ ॥ माल्यवान्पुष्पदंतश्च
वृषलीस्वर्णदंतिकः ॥ चंडीशोमदनश्चंडःकूष्मांडोगुप्तलोमकः ॥ ६० ॥ येयेपूर्वंरणेभग्नाःप्राप्तास्तेरणसंकटम् ॥ शिवस्यपुरतोदैत्यायुयुधुस्तेमहाबलाः ॥
॥ ६१ ॥ गणदानवयोधानांसंग्रामोभूद्भयावहः ॥ ततोगणानांविद्राव्यसैन्यंतेचमहाबलाः ॥ ६२ ॥ रणेसंवेष्टयामासुःशरौघैःसर्वतःशिवम् ॥ शूलैःकुंतैर्गदाभि
श्चमुद्गरैःपरिघैरपि ॥ ६३ ॥ इंद्रियाणियथात्मानंविषयैःपंचपंचभिः ॥ जघानाथरणेदैत्याञ्छंभुर्बाणैःसुदारुणैः ॥ यथाशुमाघःपापानिहंतिस्नानेनतत्क्षणात् ॥ ६४ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचात्सहस्रसंहितायामुत्तर० ना० युधि० जालंधरोपाख्यानेश्रीमहादेवरणसमागमनंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ छ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोजालंधरःश्रुत्वादैत्यकोलाहलंरणे ॥ आजगामरथारूढोयत्रदेवःसदाशिवः ॥ १ ॥ सारथिंखड्गरोमाणंकोपात्सत्वरम
ब्रवीत् ॥ संप्रेषयरथंशीघ्रंसहस्रहययोजितम् ॥ २ ॥ हन्मितंतापसंशौर्याज्जटाभस्मास्थिभूषितम् ॥ वृषारूढस्यकाशक्तिःपंगोर्युद्धेमयासह ॥ ३ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाखड्गरोमाणमाभाष्यचतथोद्धतः ॥ गृहीत्वाकार्मुकंघोरंरथेनाधावतद्द्रुतम् ॥ ४ ॥ तंरुरोधतदायांतंवीरभद्रःशितैःशरैः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निरुच्छ्वासीकृतेनापिसकायेनशरैर्वृतः ॥ ५ ॥ देवैर्यद्यपितुल्योभूद्धूतेशस्यपरिग्रहः ॥ तथापिकिंकपालानितुलांयांतिकलानिधेः ॥ ६ ॥ विव्याधम
णिभद्रोपिशरैःसागरनंदनम् ॥ पाशेनमणिभद्रंतुहत्वोवाचेश्वरंवचः ॥ ७ ॥ एहियोद्धुंमहादेवशस्त्राभ्यासोस्तितेयदि ॥ त्वंमांप्रहरनत्वाहमादौहन्मिज
टाधरम् ॥ ८ ॥ इतिब्रुवंतंतंगर्वाद्वीरभद्रोथसायकैः ॥ पूरयामाससंक्रुद्धोयथापद्मंरविःकरैः ॥ ९ ॥ मणिभद्रोथगदयासैन्यंतस्यसमाहनत् ॥ रथोपरि
रथंवीरतुरगंतुरगोपरि ॥ १० ॥ गजोपरिगजंहत्वापातयामासभूतले ॥ रक्तपंकारुणाभूमिःसंजातादुर्गमाक्षणात् ॥ ११ ॥ शैलाद्यगणमुख्याश्चदानवा
ञ्घुराहवे ॥ पतंतिदानवाःशूरागतप्राणामहीतले ॥ १२ ॥ रुंडदोर्दंडमुंडैश्चकरिपृष्ठकरोरुभिः ॥ पतंतिदानवाःशूराःपूरितावसुधानृप ॥ १३ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंविधंरणेदृष्ट्वाहरमत्यंतदुर्नयम् ॥ भुवनेचतथान्यानिदृष्ट्वाँल्लक्षणानिसः ॥ १४ ॥ तेजोन्यदेवनक्षत्रशशांकसकलादि
षु ॥ उद्घाटितजगत्कोशमन्यदेवरवेर्महः ॥ १५ ॥ भग्नःपुनर्श्चितितवांस्ततोजालंधरोनृप ॥ नदृष्टासामयागौरीयांमामाहातिनारदः ॥ १६ ॥ सांप्रतं
शाश्वतेस्थानेकथंद्रक्ष्याम्युमांस्थिताम् ॥ तांहिद्रष्टुंव्रजाम्यादौपश्चाद्योत्स्यामिशंभुना ॥ १७ ॥ चिंतयित्वेतिमनसादैत्यंप्राहार्णवात्मजः ॥ शुंभंचंडजयेवी
रममतुल्यपराक्रम ॥ १८ ॥ धृत्वामत्सदृशंरूपंसंग्रामंकर्तुमर्हसि ॥ तवयुद्धस्यभारोयंशिबिरस्यबलस्यच ॥ १९ ॥ अहंयास्यामितांद्रष्टुंगौरींमच्चित्त
हारिणीम् ॥ इत्युक्त्वाथददौतस्मैस्वांगादुत्तार्यमंडनम् ॥ २० ॥ वर्मशस्त्रादिकंदत्वारथंसारथिसंयुतम् ॥ दुर्वारणेनसहितःसैन्यंमुक्त्वोदधेःसुतः ॥ २१ ॥
अलक्षितस्ततोगत्वागुहांगुप्तांतुपार्थिव ॥ मानसोत्तरशैलस्यहररूपंदधारसः ॥ २२ ॥ धृत्वादुर्वारणोरूपंनंदिनःसदृशंतथा ॥ अथारुरुहतुःशैलं
छन्नशंकरनंदिनौ ॥ २३ ॥ यत्रास्तिशिखरेगौरीसखिभिःसहितानृप ॥ तमायांतंशरैर्भिन्नंस्कंधमालम्ब्यनंदिनः ॥ २४ ॥ रक्ताक्तमंवरंदृष्ट्वाभवा
नीविस्मिताभवत् ॥ सख्यस्तस्याजयाद्यास्ताःजग्मुस्तंसंभ्रमान्विताः ॥ २५ ॥ शंकरस्यांतिकंगत्वापप्रच्छुस्तंसुदुखिताः ॥ किंजातंतवदेवेश
केनत्वंसंगरेजितः ॥ २६ ॥ सशल्यस्त्वंकथंनाथसंसारीवप्ररोदिषि ॥ इत्युक्तःप्रददौताभ्योभूषणानिपृथक्पृथक् ॥ २७ ॥ उत्तार्यशनकैरंगात्
वासुकिप्रभृतीनिच ॥ गणेशस्कंदशिरसीच्छिन्नेकुक्षौविलोक्यच ॥ २८ ॥ हास्कंदहागणेशेतिहारुद्रेत्यंबिकारुदत् ॥ तस्याःसख्यस्ततः
सर्वारुरुदुःशोककर्शिताः ॥ २९ ॥ अत्राब्रवीज्जयांनंदीत्वमेनंपरिपालय ॥ मणिभद्रोवीरभद्रःपुष्पदंतश्चवीर्यवान् ॥ ३० ॥ दंभनोधूम्रतिमिरः ॥ १३ ॥
कूष्मांडाद्यारणेहताः ॥ चंडीभृंगीकिरीटिश्चमहाकालश्चशृंखली ॥ ३१ ॥ चंडीशोगुप्तनेत्रश्चकालाद्याश्चहतारणे ॥ विनायकस्यस्कंदस्यशिरसीभ्रमता
मया ॥ ३२ ॥ दृष्टेमहारणेदेविइत्युक्त्वाथपुरोक्षिपत् ॥ तच्छ्रुत्वानंदिनोवाक्यंशिरसीगृह्यपुत्रयोः ॥ ३३ ॥ पार्वतीविललापोच्चैःपुत्रपुत्रेतिजल्पती ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तारकारेकथंयुद्धेहतस्त्वंसिंधुसूनुना ॥३४॥त्वंहित्रिवासरोदेवैःसेनापत्येभिषेचितः॥तदात्वयाकथंवीरतारकाख्योनिपातितः ॥३५॥ नीलकंठेनकिंत्यक्तो यतस्त्वंपतितोभुवि ॥ स्नुषामुखंनदृष्टंचमयापुत्रावभाग्यया ॥ ३६ ॥ नभोगावत्सतेभुक्तासंसारस्यापियेभवन् ॥ तातहेरंबविघ्नेशलंबोदरगजान न॥३७॥रणांगणेकेनपुत्रासिद्धैःपूज्योनिपातितः ॥ वाहनोसौकुतोवत्समूषकःकेनहिंसितः॥३८॥एवंविलपतीगौरीशिवंप्राहसुदुःखितम् ॥ साक्षाद्रुद्रोसिदेवे शहरस्त्वंमाभयंकुरु ॥ ३९ ॥ वृषभंक्कगतोदेवहतोजालंधरेणवै ॥ शरजर्जरदेहस्यकिंकरोमिप्रियंतव ॥ ४० ॥ ततःश्रुत्वावचोदेव्यानिश्वस्योवाचशंक रः ॥ दीर्घंविनिहतौपुत्रौवृथाशोचसिकिंप्रिये ॥ ४१ ॥ अधुनातेंगसंगेनदेविमांत्रातुमर्हसि ॥ शंकरस्यवचःश्रुत्वाऽसमयोचितमातुरम् ॥ प्रत्युवा चांबिकादेवंवभाषेनोचितंवचः ॥ ४२ ॥ महाविषादेपतितेभयेचक्रुतेसमाधौवमनेमहाज्वरे॥ श्राद्धेप्रयाणेगुरुवृद्धसन्निधौरतिंबुधाःशंकरवर्जयंति ॥ ४३ ॥ कथंमांदुःखदुःखार्तांपुत्रशोकेनपीडिताम्॥ म्लानांबाष्पपरिम्लानांसंप्रार्थयसिचातुराम् ॥४४॥ भवान्याइतिवाक्यानिश्रुत्वामायामहेश्वरः ॥ उवाचस्वार्थ मुद्दिश्यगौर्यारूपेणमोहितः ॥४५॥पुरुषस्यार्तियुक्तस्यनयच्छंतिरतिंस्त्रियः॥तथैवरौरवेघोरेपतिष्यंतिनसंशयः॥४६॥गणशून्यःपुत्रशून्योधीशून्योहंवरान ने ॥ सांप्रतंगृह्यशून्योहंसर्वशून्योस्मिभामिनि ॥ ४७ ॥ सुजीवितंविहीनोहंत्वांप्रष्टुमिहचागतः ॥ स्वंगृहंतुप्रविश्याशुत्यजामिप्रकृतिंस्वकाम् ॥ ४८ ॥ उत्तिष्ठनंदिन्संयावस्तीर्थंभवपुरःसरः ॥ त्वंयाहिस्वेच्छयाकांतेप्रकृतिंस्वांपरित्यज ॥ ४९ ॥ इतिमायामहेशस्यवचःश्रुत्वांबिकाततः ॥ दीर्घंदध्योमहा श्वासंशोकेनचजडीकृता ॥ ५० ॥ तस्यैवंपरमेक्षोभेकिंचिन्नोवाचसाक्षणम् ॥ ययासंमोहितंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ सैवसंमोहितातेननजानेदुः खमात्मनः ॥ ५१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा०उत्त०युधि०नार०जालंध०मायामहेशागमनंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ इतिमायामहेशेनमोहितागिरिजायदा ॥ अतःकिंसमभूद्ब्रह्मन्तन्ममाख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ क्षीराब्धौ तुशयानस्यचुक्षोभहृदयंहरेः ॥ अकस्मादेवराजेंद्रनयनेश्रुपरिप्लुते ॥ २ ॥ दृष्ट्वातन्महदुत्पातलक्षणंभगवांस्ततः ॥ उत्थायशेषपर्यंकान्मांचवायुंविलो क्यच ॥ ३ ॥ किंकार्यमितिगोविंदस्तन्नागारिमथास्मरत् ॥ सचाग्रेस्मृतिमात्रेणतस्थौबद्धांजलिःप्रभोः ॥ ४ ॥ विनतानंदनंदृष्ट्वापुरतःप्राहकेश वः ॥ सुपर्णतत्रगच्छत्वंयत्रयुद्धंप्रवर्तते ॥ ५ ॥ हतोजालंधरोवीरोहरोवातेनमोहितः ॥ दृष्ट्वातंशीघ्रमागत्यकथयस्वममाखिलम् ॥ ६ ॥ जालंधरे शयोर्युद्धंद्रष्टुंशक्तस्त्वमेवहि ॥ कोन्योमहाहवेतस्मिन्ज्ञात्वायातिशरीरवान् ॥ ७ ॥ कदाचिद्दुर्गमंतत्रयुद्धंशस्त्रास्त्रवृष्टिभिः ॥ अथत्वंबाणसं

१ स्वांगृहां । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चारंगत्वापिहितविग्रहः ॥ ८ ॥ संदृष्ट्वापार्वतीवृत्तिंशीघ्रमायातुमर्हसि ॥ दैत्यमायानिरासार्थंविचिंत्यभगवांस्त्वरन् ॥ ९ ॥ गुटिकांसर्वसिद्धांचगरुडाय
ददौहरिः ॥ अनयानभ्रमोवीरतथेत्युक्त्वामुखेक्षिपत् ॥ १० ॥ एवंसंप्रेरितःपत्रीहरिंकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥ निश्चक्रामखमाविश्यजगामाद्भुतवेगवान् ॥ ११ ॥
तत्रगत्वारणंघोरंदैत्यसंघैःसदुःसहम् ॥ दृष्टवानखिलेनासौनकिंचिज्ज्ञातवान्किल ॥ १२ ॥ तस्मादुत्पत्यवेगेनगतोसौमानसोत्तरम् ॥ शैलंतुंगतरंदुर्गमग
म्यंमरुतामपि ॥ १३ ॥ विलोकयन्नददृशेगौरीस्थानंपतंगराट् ॥ तत्रागत्यभुजंगारिर्ध्वनिंसंश्रुतवान्किल ॥ १४ ॥ गत्वासमीपेददृशेमायापशुपतिंततः॥
गरुडोगुटिकांक्षिप्यमुखेनभ्रममापसः ॥ १५ ॥ ज्ञात्वाबुद्ध्याथदैत्योयमितिनायंवृषध्वजः ॥ हाकष्टमितिचोक्त्वाचरुदन्नागत्यचार्णवम् ॥ १६ ॥ कथया
मासवृत्तांतंपुरतःकैटभद्विषः ॥ देवजालंधरेणायंहरोदेवोविडंबितः ॥ १७ ॥ उमाप्रतारितातेनपापेनछद्मरूपिणा ॥ सुरस्त्वंयदिगोविंदसमरंप्रतिया
ह्यतः ॥ १८ ॥ मायायुद्धंतुदेवेशकुरुजालंधरंप्रति ॥ तस्यराज्ञीमयादृष्टापीठेजालंधरेशुभे ॥ १९ ॥ प्रासादभूम्यांक्रीडंतीवाद्यगीतादिवर्त्तनैः ॥ सासुं
दरतरागौर्यारंभोर्वश्योःशतादपि ॥ २० ॥ नेदानींमानुषेलोकेनपातालेषुतत्समा ॥ भार्यातेनसमावेश्यानारीणांकाकथाहरे ॥ २१ ॥ यस्तांस्पृशतिदे
हेनसकृतार्थःपुमान्भवेत् ॥ तवश्यालकपत्नीचहरत्वंतांरमाप्रियाम् ॥ शंकरस्योपकारंचकुरुचैवात्मनःसुखम् ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाता
र्क्ष्यस्यवचनंतंनिर्भर्त्स्यरमाप्रियः ॥ सम्यग्व्यवस्यचोपायंविससर्जद्रुतंद्विजम् ॥ २३ ॥ श्रियंप्रताप्र्यसंछाद्यमंचकेपीतवाससा ॥ निर्गतोन्येनरूपेणयो
गमायाबलेनच ॥ २४ ॥ वृंदारिकानुरागेणमोहितोमधुसूदनः ॥ दृष्ट्वाहरिंतुगच्छंतंप्रतिछन्नंयुधिष्ठिर ॥ २५ ॥ शेषोप्यन्यतमेनासौरूपेणागत्यकेशवम् ॥
जगादभक्त्यात्वंतिष्ठममानुज्ञातुमर्हसि ॥२६॥ किंकरोमिक्वगच्छामिब्रूहिकार्यंजनार्दन ॥ सदातवमुखंदृष्ट्वाभोक्ष्यामीतिभवेत्सुखम् ॥ २७ ॥ ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ ॥ जालंधरस्त्रियंरम्यांहरिष्येहरकारणात् ॥ पार्वत्याश्चोपकारायसंछाद्यस्वात्मनस्तनुम् ॥ २८ ॥ एहियामोवयंबंधोकांतारंदुरतिक्रमम् ॥
वृंदाकर्षणसिद्ध्यर्थमित्युक्तातौवनंगतौ ॥२९॥ ततोविष्णुश्चशेषश्चजटावल्कलधारिणौ ॥ आश्रमंचक्रतुःपुण्यंसर्वकामफलप्रदम् ॥३०॥ तयोःशिष्याः
प्रशिष्याश्चबभूवुःकामरूपिणः ॥ सिंहव्याघ्रवराहाश्चऋक्षवानरमर्कटाः ॥ ३१ ॥ अथतस्मिन्वनेवृंदांमंत्रेणाकर्षयद्धरिः ॥ तस्याहृदयसंतापंचकारमधु
सूदनः ॥ ३२ ॥ एतस्मिन्नंतरेराज्ञीतापमुग्रमुपागता ॥ चामरांश्चालयामासदिव्यस्त्रीकरचालितान् ॥ ३३ ॥ प्रियस्यागमनंतन्वीचिंतयंतीमुहुर्मुहुः ॥
चंदनागुरुलिप्तांगीमूर्च्छांयातिहिसत्वरम् ॥ ३४ ॥ तुर्ययामेविभावर्याश्चतुर्दश्यांनृपांगना ॥ स्वप्नंददर्शभयदंवैधव्यभयसूचकम् ॥ ३५ ॥
जालंधरशिरःशुष्कंमर्दितंपांडुभस्मना ॥ गृध्रेणकृष्टनयनंछिन्नकर्णाग्रनासिकम् ॥ ३६ ॥ मुक्तकेशीकरालास्याकृष्णवर्णारुणांबरा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चखादकालीरक्तास्याहस्तेविधृतखर्परा ॥ ३७ ॥ ईदृशंदृदृशेस्वप्नंतथात्मानंविडंबितम् ॥ दैत्यक्षयगुणोपेतंसाददर्शनृपांगना ॥ ३८ ॥ ततःप्रबुद्धाऽसुरराजपत्नीगीतेनवाद्येनचमागधानाम् ॥ गेयप्रबंधैःस्तवनैर्वचोभिर्वशस्तवैःकिंपुरुषप्रपाठितैः ॥ ३९ ॥ ततस्तान्सकलान्श्रांतान्धनंदत्वाप्रसादजम् ॥ निवार्यविप्रानाहूयस्वप्नंदृष्टंन्यवेदयत्॥तंस्वप्नंब्राह्मणाःश्रुत्वातामूचुःशास्त्रपारगाः॥ ४० ॥ ॥ द्विजाऊचुः ॥ ॥ देविदुःस्वप्नमत्युग्रमचिंत्यंभयदायकम् ॥ देहिदानंद्विजातिभ्योह्यचिंत्यभयनाशकम् ॥ ४१ ॥ धेनूर्वासांसिरत्नानिगजांश्चाभरणानिच ॥ ब्राह्मणाःपरिसंतुष्टाःसिषिचुस्तांनृपस्त्रियम् ॥ ४२ ॥ अभिषिक्तापिसावृंदाज्वरेणपरितप्यते ॥ विसृज्यविप्रप्रवरान्प्रासादमगमत्तदा ॥ ४३ ॥ तत्रस्थितापिस्वपुरंददृशेदीप्तमंगला[1] ॥ ततःस्वकर्मणाराजन्नाकृष्टाहरिणातुसा ॥ ४४ ॥ नशशाकगृहेस्थातुंततोराज्ञीवनंययौ ॥ रथमश्वतरीयुक्तंस्मरदूतीसखीवहम् ॥ ४५ ॥ समारुह्यक्षणात्त न्वीप्राप्तासौभाग्यकाननम् ॥ नानावृक्षसमायुक्तंनानापक्षिगणान्वितम् ॥ ४६ ॥ पुष्पप्रस्रवणोपेतंस्वर्गनारीविभूषितम् ॥ मंदानिलप्रवेशोस्तियत्रनान्यस्यकस्यचित् ॥ ४७ ॥ वनंवृंदारिकादृष्ट्वासस्मारपतिमात्मनः ॥ कथंजालंधरंवीरंद्रक्ष्यामिप्राप्तमग्रतः ॥ ४८ ॥ सातत्रनसुखंलेभेविवेशान्यतमंवनम् ॥ सखीरथसमायुक्ताविष्णुमायाविमोहिता ॥४९॥ ततोविलोकयामासविपिनंतरुसंकुलम् ॥ उरुपाषाणसंरुद्धंकुरंगाक्षीभयावहम् ॥ ५० ॥ सिंहव्याघ्रभयाकीर्णंशृगालव्यालसेवितम् ॥ द्रुमैःस्पृशच्छिखाकाशैर्गुहासुध्वांतपूरितम् ॥ ५१ ॥ वनंविलोक्यसाभीमंचकिताचपलेक्षणा ॥ स्मरदूतींसखींवृंदाजगादरथवाहिनीम् ॥ रथंप्रेषयमेशीघ्रंस्मरदूतिगृहंप्रति ॥ ५२ ॥ ॥ स्मरदूतिरुवाच ॥ ॥ नाहंजानामिदिग्भागंनयामिक्वरथंसखि ॥ श्रांताश्व्यःप्रवर्ततेमार्गश्चात्रनविद्यते ॥ ५३ ॥ प्रेरितोदैवकेनापिस्यंदनोयातुयत्रच ॥ अत्रकोपिचमांसादोभक्षयिष्यतिनान्यथा ॥ ५४ ॥ इत्युक्तासाद्रुततरारथंशीघ्रमवाहयत् ॥ सरथोवेगतःप्राप्तोयत्रसिद्धामुदान्विताः ॥ ५५ ॥ तत्रसिद्धाश्चदृश्यंतेकाननंचभयावहम् ॥ नयत्रप्रबलोवायुर्नशब्दःपक्षिणामपि ॥ ५६ ॥ नचतेजःप्रकाशोस्तिनजलंप्रदिशोदिशः ॥ तत्रप्राप्तरथस्यापिलक्षणेभूद्विपर्ययः ॥ ५७ ॥ अश्वतर्योनहेषंतेनचशब्दश्चनेमिजः ॥ नचलंतिपताकास्तायंटिकानक्वणंतिच ॥ ५८ ॥ नस्वनंतिमहाघंटाध्वजस्तंभेनिवेशिताः ॥ विलोक्यैवंविधंप्राहतत्रवृंदासखींप्रति ॥ ५९ ॥ स्मरदूतिक्वयास्यामोव्याघ्रसिंहभयंवनम् ॥ नगृहेनसुखंराज्येममजातंवनेसखि ॥ ६० ॥ ॥ स्मरदूतिरुवाच ॥ ॥ शृणुष्वदेविपश्यत्वंपुरःशैलोतिदारुणः ॥ दृष्ट्वाग्रतोनगच्छंतितुरंग्योभयविह्वलाः ॥ ६१ ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वासंत्रस्तासानृपांगना ॥ दृष्ट्वाहारंस्वकंठस्थंस्यंदनाच्छीघ्रमुत्थिता ॥ ६२ ॥

१ मंगना । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोराक्षसोभीषणाकृतिः ॥ त्रिपादःपंचहस्तश्चसप्तनेत्रोतिदारुणः ॥ ६३ ॥ पिंगलोव्याघ्रकर्णश्चसिंहस्कंधस्तथाननः ॥ विहंगेशसमाः
केशालंबंतेरुधिरारुणाः ॥ ६४ ॥ तंदृष्ट्वापद्मकोशांगीसहसासभयाभवत् ॥ नेत्रेकराभ्यामाच्छाद्यचकंपेकदलीवसा ॥ ६५ ॥ प्रतिहारीप्रतो
 दंतुत्यक्त्वाराज्ञीमभाषत ॥ भीतांमांत्राहिदेवित्वमयंधावतिभक्षितुम् ॥ ६६ ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोराक्षसोरथसंनिधौ ॥ रथमुत्क्षिप्यहस्तेनभ्रामयं
श्चाश्विनीयुतम् ॥ ६७ ॥ साराज्ञीपतिताभूमौमृगीव्याघ्रभयादिव ॥ स्मरदूतीतरोर्मूलेछिन्नाशोकलतायथा ॥ ६८ ॥ ततस्ताश्चाश्विनीःसर्वाः
भक्षयामासराक्षसः ॥ तेनराज्ञीधृताहस्तेसिंहेनैणवधूरिव ॥ ६९ ॥ तामुवाचततोरक्षःप्राणैस्तेकारणंयदि ॥ तवभर्ताहतःसंख्येहरेणेतिश्रुतंमया ॥ ७० ॥
मामासाद्याद्यभर्तारंचिरंजीवाकुतोभया ॥ पिबाथवारुणींस्वाद्वींमहामांससमन्विताम् ॥ शृण्वंतीतिवचोराज्ञीगतसत्त्वाइवाभवत् ॥ ७१ ॥ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेजालंधरोपाख्यानेश्रीमन्माधवमायाकथनंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
नारायणस्तदादेवोजटावल्कलधार्यथ ॥ द्वितीयोनुचरस्तस्यह्याययौफलहस्तवान् ॥ १ ॥ तौदृष्ट्वास्मरदूतीसाविललापमृगेक्षणा ॥ तच्छ्रुत्वावचनंत
स्याःप्रोचतुस्तांचतावुभौ ॥ २ ॥ भयंमागच्छकल्याणित्वामावांत्रातुमागतौ ॥ वनेघोरेप्रविष्टासिकथंदुष्टनिषेविते ॥ ३ ॥ एवमाश्वास्यतांतन्वींराक्ष
संप्राहमाधवः ॥ मुंचेमामधमाचारमृद्वंगींचारुहासिनीम् ॥ ४ ॥ रेरेमूर्खदुराचारकिंकर्तुंत्वंव्यवस्थितः ॥ सर्वस्वंलोकनेत्राणामाहारंकर्तुमुद्यतः ॥ ५ ॥
भवपुण्यप्रभावेयंहंस्येतांमंडनंभुवः ॥ अद्यलोकंनिरालोकंकंदर्पंदर्पवर्जितम् ॥ ६ ॥ करिष्यस्यधुनात्वंचहत्वावृंदारिकांवने ॥ तस्मादिमांविमुंचाशु
सुखप्रासाददेवताम् ॥ ७ ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंराक्षसःकुपितोब्रवीत् ॥ समर्थस्त्वंयदितदामोचयाद्यैवमत्करात् ॥ ८ ॥ इत्युक्तमात्रेवचनेमाधवेनक्रुधे
क्षितः ॥ पपातभस्मसाद्भूतस्त्यक्त्वावृंदांसुदूरतः ॥ ९ ॥ अथोवाचप्रमुग्धासामाययाजगदीशितुः ॥ कस्त्वंकारुण्यजलधिर्येनाहमिहरक्षिता ॥ १० ॥
शारीरंमानसंदुःखंसंतापंतपसांनिधे ॥ त्वयामधुरयावाचाहृतंराक्षसनाशनात् ॥ ११ ॥ तवाश्रमेतपःसौम्यकरिष्यामितपोधन ॥ १२ ॥ ॥ तापस
उवाच ॥ भरद्वाजात्मजश्चाहंदेवशर्मेतिविश्रुतः ॥ विहायभोगानखिलान्वनंघोरमुपागतः ॥१३॥ अनेनबटुनासार्धममशिष्येणकामगाः ॥ बहुशःसंतिचा
न्येपिमच्छिष्याःकामरूपिणः ॥ १४ ॥ त्वंचेन्ममाश्रमेस्थित्वाचिकीर्षसितपःशुभे ॥ एहिराज्ञ्यपरंयामोवनंदूरास्थितंयतः ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वाराजपत्नीं
तांययौप्राचींदिशंहरिः ॥ वनंप्रेतपिशाचाढ्यंमंदगत्यानराधिप ॥ १६ ॥ वृंदारिकाश्रुपूर्णाक्षीतस्यपृष्ठानुगाययौ ॥ स्मरदूतीचतत्पृष्ठेमांप्रतीक्षे
तिवादिनी ॥ १७ ॥ अत्रांतरेदुराचारःकोपिपापाकृतिर्वने ॥ जालंप्रसारयामासतद्यदाजीवपूरितम् ॥ १८ ॥ ततःसंकोचयामासतज्जालं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापनायकः ॥ जालस्थांस्तुतदाजीवानुपाहृत्यममुमोचह ॥ १९ ॥ सचव्याधःस्त्रियौदृष्ट्वास्मरदूतीजगादताम् ॥ देविमामत्तुमायातिकरेगृ
ह्णातुमांसखी ॥ २० ॥ वृंदातयोक्तंश्रुत्वैनंविकृतास्यंव्यलोकयत् ॥ वीक्ष्यतंभयवातेननिर्धूतासिंधुजप्रिया ॥ २१ ॥ दुद्रावविकलंशुभ्रंस्म
रदूत्यासमंवने ॥ विद्रवंतीसमंसख्यातापसाश्रममागता ॥ २२ ॥ सातापसवनेतस्मिन्ददर्शात्यंतमद्भुतम् ॥ पक्षिणःकांचनीयांगान्नाना
शब्दसमाकुलान् ॥ २३ ॥ सापश्यद्धेमपद्माढ्यांवापींतुस्वर्णभूमिकाम् ॥ क्षीरंवहंतिसरितःस्रवंतिमधुभूरुहः ॥ २४ ॥ शर्कराराशयस्तत्रमो
दकानांचसंचयाः ॥ भक्ष्याणिस्वादुसर्वाणिबहून्याभरणानिच ॥ २५ ॥ बहुशस्त्राणिदिव्यानिनभसःसंपतंतिच ॥ क्रीडंतिहरयस्तृप्ताउत्प
तंतिपतंतिच ॥ २६ ॥ मठेतिसुंदरंवृंदातंददर्शतपस्विनम् ॥ व्याघ्रचर्मासनगतंभासयंतंजगत्त्रयम् ॥ २७ ॥ तमुवाचविभोपाहिपा
हिपापर्द्धिकादथ ॥ तपसार्किंचधर्मेणमौनेनचजपेनच ॥ २८ ॥ भीतत्राणात्परंनान्यत्पुण्यमस्तितपोधन ॥ एवमुक्तवतीभीतासालसांगी
तपस्विनम् ॥ २९ ॥ तावत्प्राप्तःसदुष्टात्मासर्वजीवप्रबंधकः ॥ वृंदादेवीभयत्रस्ताहरिकंठेसमाश्लिषत् ॥ ३० ॥ सुखस्पर्शभुजाभ्यांसाशोकवल्लीवलिं
गिता ॥ तवालिंगनभावेनपुनरेवभविष्यति ॥ ३१ ॥ शिरःसर्वांगसंपन्नंत्वद्भर्तुरधिकंगुणैः ॥ अथत्वंप्रमदेगच्छपत्यर्थेचित्रशालिकाम् ॥ ३२ ॥ साचि
त्रशालामित्युक्त्वाविवेशमुनिनातदा ॥ दिव्यपर्यंकमारूढागृह्यकांतस्यतच्छिरः ॥ ३३ ॥ चकाराधरपानंसामीलिताक्ष्यतिलोलुपा ॥ यावत्तावदभूद्रा
जन्रूपंजालंधराकृति ॥ ३४ ॥ तत्कांतसदृशाकारस्तद्वक्षस्तद्वदुन्नतिः ॥ तद्वाक्यस्तन्मनोभावस्तदासीज्जगदीश्वरः ॥ ३५ ॥ अथसंपूर्णकायंतंप्रि
यंवीक्ष्यजगादसा ॥ तवकुर्वेप्रियंस्वामिन्ब्रूहित्वंस्वरणंचमे ॥ ३६ ॥ वृंदावचनमाकर्ण्यप्राहमायासमुद्भजः ॥ शृणुदेवियथायुद्धंवृत्तंशंभोर्मयासह॥ ३७ ॥
प्रियेरुद्रेणरौद्रेणछिन्नंचक्रेणमेशिरः ॥ तावत्वत्तिसद्वियोगाच्चत्वद्भृतेनममात्मना ॥ ३८ ॥ छिन्नंतदत्रचानीतंजीवितंतेंगसंगतः ॥ प्रियेत्वंमद्वियोगेनबा
लेजातासिदुःखिता ॥ ३९ ॥ क्षंतव्यंविप्रियंमह्यंयत्त्वांत्यक्त्वारणंगतः ॥ इत्यादिवचनैस्तेनवृंदासंस्मारितातदा ॥ ४० ॥ तांबूलैश्चविनोदैश्चवस्त्रालंक
रणैःशुभैः ॥ अथवृंदारिकादेवीसर्वभोगसमन्विता ॥ ४१ ॥ प्रियंगाढंसमालिंग्यचुचुंबरतिलोलुपा ॥ मोक्षादप्यधिकंसौख्यंवृंदामोहनसंभवम् ॥ ४२ ॥
मेनेनारायणोदेवोलक्ष्मीप्रेमरसाधिकम् ॥ वृंदांवियोगजंदुःखंविनोदयतिमाधवे ॥ ४३ ॥ तत्क्रीडाचारुविलसद्वापिकाराजहंसके ॥ तद्रूपभावात्कृ
ष्णोसौपद्मायांविगतस्पृहः ॥ ४४ ॥ अभूद्वृंदावनेतस्मिस्तुलसीरूपधारिणी ॥ वृंदांगस्वेदतोभूम्यांप्रादुर्भूतातिपावनी ॥ ४५ ॥ वृंदांगसंगजंचेदम
नुभूयसुखंहरिः ॥ दिनानिकतिचिन्मेनेशिवकार्यंजगत्पतिः ॥ ४६ ॥ एकदासुरतस्यांतेसास्वकंठेतपस्विनम् ॥ वृंदाददर्शसंलग्नंद्विभुजंपुरुषोत्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मम् ॥ ४७ ॥ तंदृष्ट्वाप्राहसाकंठाद्विमुच्यभुजबंधनम् ॥ कथंतापसरूपेणत्वंमांमोहितुमागतः ॥ ४८ ॥ निशम्यवचनंतस्याःसांत्वयन्प्राहतांहरिः ॥
शृणुवृंदारिकेत्वंमांविद्धिलक्ष्मीमनोहरम् ॥ ४९ ॥ तवभर्ताहरंजेतुंगौरीमानयितुंगतः ॥ अहंशिवःशिवश्चाहंपृथक्त्वेनव्यवस्थितौ ॥ ५० ॥ जालंधरोहतः
संख्येभजमामधुनानघे ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिविष्णोर्वचःश्रुत्वाविषण्णवदनाभवत् ॥ ततोवृंदारिकाराजन्कुपिताप्रत्युवाचह ॥ ५१ ॥
रणेबद्धोसियेनत्वंजीवन्मुक्तःपितुर्गिरा ॥ विविधैःसत्कृतोरत्नैर्युक्तंतस्यहृतावधूः ॥ ५२ ॥ पतिर्धर्मस्ययोनित्यंपरदाररतःकथम् ॥ ईश्वरोपिकृतंभुंक्ते
कर्मेत्याहुर्मनीषिणः ॥ ५३ ॥ अहंमोहंयथानीतात्वयामायातपस्विना ॥ तथातववधूंमायातपस्वीकोपिनेष्यति ॥ ५४ ॥ इतिशप्तस्तथाविष्णुर्जगा
मादृश्यतांक्षणात् ॥ साचित्रशालापर्यंकःसचतेथप्लवंगमाः ॥ ५५ ॥ नष्टंसर्वंहरौयातेवनंशून्यंविलोक्यसा ॥ वृंदाप्राहसखींप्राप्यजिह्मंतद्विष्णुनाकृतः
म् ॥ ५६ ॥ त्यक्त्वंपुरंगतंराज्यंकांतःसंदेहतांगतः ॥ अहंवनेविदित्वैतत्क्रयामिविधिनिर्मिता ॥ ५७ ॥ मनोरथानांविषयमभून्मेप्रियदर्शनम् ॥ प्राहनिः
श्वस्यचैवोष्णंराज्ञीवृंदातिदुःखिता ॥ ५८ ॥ ममप्राप्तंहिमरणंत्वयाहिस्मरदूतिके ॥ इत्युक्तासातयाप्राहममत्वंप्राणरूपिणी ॥ ५९ ॥ तस्यास्तथोक्त
माकर्ण्यइतिकर्त्तव्यतांततः ॥ वनेनिश्चित्यसावृंदागत्वातत्रमहत्सरः ॥ ६० ॥ विहायदुःखमकरोद्गात्रक्षालनमंबुना ॥ तीरेपद्मासनंबद्धाकृत्वानिर्वि
षयंमनः ॥ ६१ ॥ शोषयामासदेहंस्वंविष्णुसंगेनदूषितम् ॥ तपश्चचारसात्युग्रंनिराहारासखीसमम् ॥ ६२ ॥ गंधर्वलोकतोवृंदामथागत्याप्सरोगणः ॥
प्राहयाहीतिकल्याणिस्वर्गमात्यजविग्रहम् ॥ ६३ ॥ गांधर्वशस्त्रमेतत्त्रिभुवनविजयंश्रीपतिस्तोषमग्र्यंनीतोयेनेहवृंदेत्यजसिकथमिदंतद्वपुःप्राप्तकामम् ॥
कांतंतेविद्धिशूलिप्रवरशरहतंपुण्यलाभस्यभूषास्वर्गस्यत्वंभवाद्यद्भुतममरवनंचंडिभद्रेभजत्वम् ॥ ६४ ॥ श्रुत्वाशास्त्रंवधूनांजलधिजदयितावाक्यमाहप्र
हस्यस्वर्गादाहृत्यमुक्तात्रिदशपतिवधूश्चातिवीरेणपत्या ॥ आदौपात्रंसुखानामहममरजिताप्रेयसातद्वियुक्तानिर्दुष्टातद्यतिष्येप्रियममृतगतंप्राप्नुयांयेनचै
व ॥६५॥ इत्युक्त्वाससखीवृंदाविससर्जाप्सरोगणान् ॥ तत्प्रीतिपाशबद्धास्तानित्यमायांतियांतिच ॥६६॥ योगाभ्यासेनवृंदाथदग्ध्वाज्ञानाग्निनागुणान् ॥
विषयेभ्यःसमाहृत्यमनःप्रापततःपरम् ॥ ६७ ॥ दृष्ट्वावृंदारिकांतत्रमहांतश्चाप्सरोगणाः ॥ तुष्टुवुर्नभसस्तुष्टाववृषुःपुष्पवृष्टिभिः ॥ ६८ ॥ शुष्कका ॥ १६ ॥
ष्ठचयंकृत्वातत्रवृंदाकलेवरम् ॥ निधायाग्निंचप्रज्वाल्यस्मरदूतीविवेशतम् ॥६९॥ दग्धंवृंदांगरजसांबिंबंतद्गोलकात्मकम् ॥ कृत्वातद्भस्मनःशेषंमंदाकिन्यां
विचिक्षिपुः ॥ ७० ॥ यत्रवृंदापरित्यज्यदेहंब्रह्मपथंगता ॥ आसीद्वृंदावनंतत्रगोवर्द्धनसमीपतः ॥ ७१ ॥ देव्योथस्वर्गमेत्यत्रिदशपतिवधूसत्त्वसंपत्तिमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हुर्देवेभ्यस्तन्निशम्यप्रमुदितमनसोनिर्जराद्याश्चसर्वे ॥ शत्रोर्दैत्यस्यहित्वाप्रबलतरभयंभीमभेयौनिजघ्नुःश्रुत्वातत्रासनस्थःपरिजननिवहोवापशोभांशुभ
स्य॥७२॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेउत्तरखंडेपंचपंचा०जालंधरोपा० वृंदायाब्रह्मपदप्राप्तिर्नामपंचदशोऽध्यायः॥१५॥ ॥युधिष्ठिरउवाच॥ ॥ कथंजालंधरो
गौरींहररूपधरोमुने॥दृष्ट्वाचकारकिंतत्रतन्मेकथयविस्तरात् ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ यदामायाशिवस्तत्रप्रार्थयद्गिरिजांप्रति॥ततःसाचुक्षुभेराजन्किं
चिन्नोवाचतंप्रति ॥ २ ॥ अनातुरस्यदेवस्यप्राप्तस्यतपसामया ॥ नयुक्तमितिनिश्चित्यपार्वतीनाहतंनृप॥ ३ ॥ सानतत्रप्रतीकारंदृष्ट्वातस्यचपश्यतः ॥
निर्गताततउत्थायददर्शाकाशवाहिनीम् ॥ ४ ॥ गंगांवासोचितांमत्वाभवानीतपसेययौ ॥ पुरापितपसालब्धोमयेशःसांप्रतंतथा ॥ ५ ॥ इत्यव्रजच्चित
यतीसखीभिःसहिताततः ॥ पुरःक्षीरनिभांराजन्पार्वतीगगनात्परम् ॥ ६ ॥ मंदाकिनींददर्शाथपतंतींमानसोत्तरे ॥ हारमालामिवायांतींविविक्तांगगनस्र
जः ॥ ७॥ मंदाकिन्याःपयःपूरोह्याकृष्टःस्वर्गतोयथा ॥ श्रुतीनांपूरधारेवब्रह्मणोवदनच्युता ॥ ८ ॥ दृष्ट्वामुमोदतांगंगांस्नात्वाचालिसमन्विता ॥
संपूज्यस्वतनुंपश्चान्निविष्टास्वर्णदीतटे ॥ ९ ॥ परस्परमथालोक्यगौरीप्राहसखींजयाम् ॥ त्वंगच्छमद्वपुःकृत्वातत्समीपंसखीत्वरा ॥ १० ॥ जानीहित
त्वंकिंशंभुर्यदिवान्योभविष्यति ॥ यद्यसौत्वांसमालिंग्यकुरुतेचुंबनादिकम् ॥११॥ तदामायांसमास्थायजानीह्यसुरमागतम् ॥ यदिचेत्त्वांप्रतिब्रूयान्मन्नि
मितंशुभाशुभम् ॥ १२ ॥ असंशयंपिनाकीस्यादत्रागत्यब्रवीहिमाम् ॥ इत्यादिष्टाजयादेव्यागतागंगाधरांतिकम् ॥ १३ ॥ तामायांतींसदृष्ट्वाचभृशंमन्म
थपीडितः ॥ चकारालिंगनंतस्यागौरीरूपेणभावयन् ॥ १४ ॥ ततोजालंधरःसद्योवीर्यस्वंप्रमुमोचह ॥ अल्पेंद्रियश्चसंजातोवेगतःकुरुनंदन ॥ १५ ॥
तयासप्रोदितोदैत्यनत्वंरुद्रोभविष्यसि ॥ अल्पवीर्योधमाचारोनाहंगौरीहितत्सखी ॥१६॥ इत्युक्त्वानिजमास्थायरूपंसाप्राहतंपुनः ॥ अनेनवतपापेनह
तस्त्वंहिपिनाकिना ॥ १७ ॥ इतिज्ञात्वाचसाप्राप्तातत्रगत्वाब्रवीदुमाम् ॥ देविजालंधरोह्येषनशंभुस्तववल्लभः ॥ १८ ॥ ततोभयार्ताहरवल्लभाभूद्दु
तंविवेशाथसरोजमध्ये ॥ सख्योभ्रमर्यःकमलेषुजाताभयेनजालंधरजेनराजन् ॥ १९ ॥ अत्रांतरेवनगतामदृष्ट्वातांनृपांगनाम् ॥ भीतास्तुरक्षकास्त
स्याःसत्वरंरणमाययुः ॥ २० ॥ ततःशुंभेनतेपृष्टास्तंनत्वोचुःससाध्वसाः ॥ आत्मनःपरिहारार्थेविष्णुमित्यसुरेश्वरम् ॥ २१ ॥ श्रुत्वावृंदांहृतां
त्रस्तोरुद्रात्त्यक्त्वाथसंगरम् ॥ शुंभेनप्रेषितौचंडमुंडौजालंधरंप्रति ॥ २२ ॥ मानसोत्तरमागत्यदानवौवेगवत्तरौ ॥ हररूपधरंदैत्यंऊचतुर्विटपान्तरे
॥२३॥ किंतयानृपशार्दूलविदेशगतयाश्रिया ॥ अरयोयांनपश्यंतिबंधुभिर्यानभुज्यते॥२४॥ जितःशुंभोहंतसैन्यंदेवरुद्रेणतेरणे ॥ एह्येहिकुरुसंग्रामंनत्वं
प्राप्नोपिपार्वतीम् ॥ २५ ॥ पंचाननस्यमहिषींकथंप्राप्नोतिजंबुकः ॥ अंधकारःकथंराजन्प्राप्नोतिसवितुःप्रभाम् ॥ २६ ॥ तवजालंधरात्पीठाद्धता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राज्ञीमुरारिणा ॥ इतिसंश्रूयतेवार्तातस्मात्त्वंकुरुसंगरम् ॥ २७ ॥ रणेशर्वंविजित्याशुभवसर्वेश्वरेश्वरः ॥ अथवाशिवनाराचैःखंडितोयासितत्पदम्
॥ २८ ॥ इतिजालंधरःश्रुत्वाभाषितंचंडमुंडयोः ॥ निःससारगिरेस्तस्मात्सक्रोधंरक्तलोचनः ॥ २९ ॥ चंडमुंडौसमाश्वास्यत्यक्त्वारूपंहरस्य
च ॥ गच्छञ्जालंधरोमार्गेदुर्वारणमुवाचह ॥ ३० ॥ पश्यदुर्वारणेदानींतत्रयद्विष्णुनाकृतम् ॥ मायामाश्रित्यसाराज्ञीवृंदानीतात्मनःपदम् ॥ ३१ ॥
गृहेस्थितस्यजामातुर्विश्वसेन्नैवबुद्धिमान् ॥ नूनंतस्मैप्रदत्वाचकन्यकांविसृजेद्बुधः ॥ ३२ ॥ जामातरंगृहेनैवस्थापयेत्सर्वथानरः ॥ धनदारादिकं
सर्वंसगृह्णातिशनैःशनैः ॥ ३३ ॥ ॥ दुर्वारणउवाच ॥ ॥ राजन्यत्क्रियतेकर्मतत्तथैवतुभुज्यते ॥ त्वंहर्तुमागतोगौरींहरिणातेहृतावधूः ॥ तस्यस्पष्टं
वचःश्रुत्वाक्षणंमौनीव्यचिंतयत् ॥ ३४ ॥ ॥ जालंधरउवाच ॥ ॥ किंप्रयामिहरंजेतुमथवाहरिमुल्बणम् ॥ कार्यद्वयेसमुत्पन्नेयत्परंतत्प्रकथ्यता
म् ॥ ३५ ॥ ॥ दुर्वारणउवाच ॥ ॥ यदियासिहरिंजेतुंहरःपृष्ठेहनिष्यति ॥ हनिष्यंतिरणेशूरायातुंरुद्रोनदास्यति ॥ ३६ ॥ तस्मात्पशुपतिंजित्वाकृत्वा
त्वंवश्यमात्मनः ॥ पश्चात्प्रयाहिगोविंदंयदिजानासितत्पदम् ॥ ३७ ॥ अधुनासत्वरंवीरयाहिदैत्यान्महाबलान्॥रणंकुरुमहाघोरंयथास्वर्गेसुपच्यते॥३८॥
देशकालोचितंश्रुत्वादुर्वारणवचस्तदा ॥ ययौजालंधरोयोद्धुंसहरुद्रेणयोगिना ॥ ३९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेउत्तरखंडेपंचपंचाशत्सहस्रसंहिता
यांजालंधरोपाख्यानेजालंधरस्यमायारूपपरित्यागोनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथजालंधरोपश्यत्कबंधचयभीषणम् ॥
रणंरुधिरमांसौघमज्जामेदोस्थिदुर्गमम् ॥ १ ॥ तत्रजालंधरोदैत्यःप्रियाहरणदुखितः ॥ रणेविलोकयामासवृषस्थंपार्वतीपतिम् ॥ २ ॥ घोराहिभोगेनविभू
षितांगंजटाकलापेशशिभूषणांकितम् ॥ नेत्राग्निकीलोपरिशोभितांगंविनारणंसंप्रददर्शसिंधुजः ॥ ३ ॥ शीघ्रंस्वरथमारुह्यसमुद्रतनयस्तदा ॥ संरुष्टःप्राह
तंशुंभंतापसोनहतस्त्वया ॥ ४ ॥ प्राहजालंधरंशुंभस्तपस्तेनमहत्कृतम् ॥ हंतुंनशक्यतेस्माभिर्हरःसंग्रामदुर्जयः ॥ ५ ॥ इतिशुंभोक्तमाकर्ण्यसिंधुजःक्रो
धमूर्च्छितः ॥ हरंपद्मसहस्रेणदैत्यसैन्येनसंवृतम् ॥ ६ ॥ गृहीत्वाकालकेदारंधनुर्जालंधरोययौ ॥ बाणांस्तीक्ष्णानतिस्थूलान्लोहस्तंभान्तथाबहून् ॥ ७ ॥
मुमोचयुधिदुर्धर्षोवर्षन्मेघइवागमे ॥ आयांतंरुरुधुःसिंधुसूनुंशंभुगणायुधि ॥ ८ ॥ ततोरुद्रेणरौद्रैश्चशरौघैस्ताडितोरुषा ॥ रुद्रबाणैस्तदातस्यकवचंभु
विपातितम् ॥ ९ ॥ विवर्मापिबभौसोथमेघमुक्तोयथाचलः ॥ पुनर्जालंधरस्यांगंशंभुनाकीलितंशरैः ॥ १० ॥ रुधिरंबहुसुस्रावजालंधरशरीरतः ॥ तेना
शुरुधिरौघेणप्लाविताखकलामही ॥ ११ ॥ ततोदेवाभयंजग्मुर्दानवाश्चचकंपिरे ॥ त्यक्त्वातेप्रमथावीरारणभूमिंप्रदुद्रुवुः ॥ १२ ॥ नद्याइवपरामूर्त्तिःप्रसृ

१ यथाशुरुच्यते बुध इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तासर्वतोपिच ॥ अथाहार्णवजोरुद्रंधनुर्धरवरोह्यसि ॥ १३ ॥ इदानींतत्करिष्यामियेनगच्छासिसंक्षयम् ॥ इत्युक्त्वाकालकेदारंसशरंप्रतिगृह्यतत् ॥ १४॥
शीघ्रंसंपूरयामासशरैर्नानाविधैःशिवम् ॥ शिवःसहस्रकोटीभिःपूरितांगोरणेवभौ ॥१५॥ विहंगमैर्यथाकाशंवृक्षैरिवमहागिरिः ॥ दैत्यमुक्तैस्तुस्तैर्बाणैर्दृष्ट्वा
व्यातंमहेश्वरम् ॥ १६ ॥ वीरभद्रस्तथाकोपाज्जालंधरमधावत ॥ अपीडयदमेयात्मासमुद्रतनयंबली ॥ १७ ॥ जालंधरोथसंक्रुद्धोविध्यन्बाणैःसहस्रशः ॥
धनुःशरान्रथंछत्रंसारथिंतिलशःशरैः ॥ १८ ॥ चकारवीरभद्रस्यसिंधुसूनुःप्रतापवान् ॥ वीरभद्रोथविरथोहतवान्गदयाब्धिजम् ॥ १९ ॥ तथैवगदया
सोपितंहत्वापातयद्भुवि ॥ गदाप्रहारपतितमालोक्यातिविमूर्च्छितम् ॥ २० ॥ मणिभद्रोथसमरेजालंधरमधावत ॥ अतिक्रुद्धंतमायांतंदृष्ट्वादैत्योमहार
णे ॥ २१ ॥ शरैर्व्यस्तोपकरणंसचकारनदीसुतः ॥ अथमूर्च्छांपरित्यज्यउत्तस्थौसिंहवन्नदन् ॥ २२ ॥ वीरभद्रस्ततःकोपान्मणिभद्रःप्रतापवान् ॥
जघ्नतुःपर्वताभ्यांतौव्योमस्थंतटिनीसुतम् ॥ २३ ॥ तदंगेपतितौदृष्ट्वापर्वतौविनिनद्यच ॥ जघानमुष्टिपातेनवीरभद्रोनदीसुतम् ॥२४॥ मणिभद्रश्चरणयो
र्धृत्वासागरनंदनम् ॥ स्यंदनाद्भ्रामयामासतदद्भुतमिवाभवत् ॥ २५ ॥ मणिभद्रगृहीतोपिदैत्यराट्समहाबलः ॥ हत्वाचरणघातेनमणिभद्रमपातयत्
॥ २६ ॥ जालंधरोमहाबाहुर्वीरभद्रंचमुष्टिना ॥ अथागतःपरिवृतोगणैर्वैनंदिकेश्वरः ॥ २७ ॥ शुंभस्तमागतंदृष्ट्वारुरोधससहसैनिकैः ॥ द्वंद्वयुद्धैरथा
जग्मुर्गणादैत्यैःपरस्परम् ॥ २८ ॥ शुंभःशिलादजंराहुर्महाकालंरणेययौ ॥ कोलाहलंनिशुंभोथकेतुःकालमधावत ॥ २९ ॥ शैलोदरोग्रहंजंभोमाल्यवं
तंमहाबलः ॥ महापार्श्वोययौचंडंचंडीशोरोमकंटकम् ॥ ३० ॥ विकटास्योथवैभृंगिमुरुनेत्रोविनायकम् ॥ एवंदैत्येश्वरैःसार्द्धंगणानामधिपाययुः ॥३१ ॥
अथशुंभायुधैर्बाणैःप्रहतश्चशिलादजः ॥ चूर्णीचकाराद्रिशृंगैःकपितुंडोमहत्तरैः ॥ ३२ ॥ शुंभस्तेनार्दितःशक्त्याशिलादंचजघानतम् ॥ महाकालोज
घानाथतंराहुंरणमूर्द्धनि ॥ ३३ ॥ शक्त्याथतस्यहतवान्स्यंदनंसमहाद्रिणा ॥ कोलाहलोहतःशक्त्यानिशुंभेनप्रतापवान् ॥ ३४ ॥ शक्तिंगृहीत्वा
ह्यहनद्रथंसारथिनासह ॥ विरथेनाथदैत्येनभृशंक्रुद्धेनसंयुगे ॥ ३५ ॥ कोलाहलोसुरेंद्रेणसहस्रफणिनाहतः ॥ तंहत्वाचातिवेगेनरथंचान्यमुपागतः ॥३६॥
फणिचक्रहतःसंख्येक्षणान्मूर्च्छांविहायच ॥ स्वरथात्शीघ्रमुत्तीर्यगृहीत्वाखङ्गचर्मणी ॥ ३७ ॥ सर्वंचक्रेनिशुंभस्यसरथाद्यसिनापृथक् ॥ पुनःस्वरथ
मारुह्यदैत्यंबाणैरताडयत् ॥ ३८ ॥ निशुंभोप्यतिरोषाच्चतत्पराक्रमविस्मितः ॥ शक्त्यामहाबलस्तस्यरथंसाश्वंन्यषूदयत् ॥ ३९ ॥ कोलाहलोरणे
धावन्निशुंभंविरथोबली ॥ गतःससरथंचक्रेविरथंभुजबंधनात् ॥ ४० ॥ केतुपुच्छंगृहीत्वाचभ्रामयामासचांबरे ॥ कालश्चिक्षेपसोप्यद्रिंसचिच्छेदागि
रिंजवात् ॥ ४१ ॥ तंनगंचूर्णितंदृष्ट्वाताडयामासमुष्टिना ॥ कालश्चूर्णितसर्वांगःकेतुनाप्राद्रवद्भयात् ॥ ४२ ॥ शैलोदरस्तथास्कंदंजघानगदयोरसि ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षडाननोपितंशक्त्याहत्वाभूमावपातयत् ॥ ४३ ॥ शक्तिप्रहारेणमृतंदानवंवक्ष्यिषण्मुखः ॥ जगर्जतत्रवैचित्र्यंयथाक्रौंचेविदारिते ॥ ४४ ॥ माल्य
वानथवाणौघैर्जंभमभ्यर्दयद्रणे ॥ जंभोपिसायकैस्तीक्ष्णैर्भित्त्वातंमूर्च्छितंजहौ ॥ ४५ ॥ महापार्श्वोरथंधृत्वाबाणौघैर्वाजिवर्जितम् ॥ लीलयैवचखेनीत्वा
व्यश्वंचंडमपातयत् ॥ ४६ ॥ व्यश्वंरथंविलोक्याथततश्चंडोग्रहीद्गजम् ॥ आपतंतंमहापार्श्वंचंडस्तंगदयाहनत् ॥ ४७ ॥ अचिंत्यैवगदापातंसोसुरो
भृशदारुणः ॥ प्रहत्यमुष्टिनाचंडंपातयामासभूतले ॥ ४८ ॥ चंडीशशस्त्राभिहतोरोमकंठोमहासुरः ॥ चंडीशंपादयोर्धृत्वारथमूर्ध्निन्यपातयत् ॥ ४९ ॥
पपातसहसाभूमौययौतंभीषणेक्षणः ॥ उरुनेत्रेणसमरेहतोलंबोदरःशरैः ॥ ५० ॥ दंतेनोरसितंहत्वापातयामासभूतले ॥ ऊरुनेत्रःक्षणाच्छांतिमागत्या
शुरथंक्षणात् ॥ ५१ ॥ जघानमुद्गरेणासौमूर्ध्निसिंदूरमंडिते ॥ गणेश्वरःपट्टिशेनजघानोरसिदानवम् ॥ ५२ ॥ तन्मुखादथनिष्क्रांतोनवशीर्षोसुरो
महान् ॥ अष्टादशभुजोराजन्सोप्यधावतशांकरिम् ॥ ५३ ॥ नवशीर्षोरुनेत्राभ्यांरणेरुद्धोविनायकः ॥ जर्जरीकृतदेहोपिजग्राहपरशुंरु
षा ॥ ५४ ॥ तेनचिच्छेदशस्त्राणितयोराजौगणेश्वरः ॥ रुद्धंगणेश्वरंदृष्ट्वाताभ्यांसंख्येथषण्मुखः ॥ ५५ ॥ शीघ्रमागत्यसेनानीर्जघाननवशीर्ष
कम् ॥ नवशीर्षेरणेहत्वाउरुनेत्रमधावत ॥ ५६ ॥ स्कंदःस्वशक्तिघातेनपातयामासतंनृप ॥ पश्यञ्जालंधरःस्कंदंययौसैन्येनसंवृतः ॥ ५७ ॥ पुत्र
प्रीत्यासुरान्हंतुंसगणःशंकरोपिच ॥ ततोघोरतरंयुद्धमभूदद्भुतसैन्ययोः ॥ ५८ ॥ हरसिंधुजयोर्युद्धेगतप्राणेवरोदसी ॥ अथजालंधरःक्रुद्धोबा
णंसंधायदारुणम् ॥ ५९ ॥ सहस्रशतसंख्याकैःपत्रैःसर्वत्रभूषितम् ॥ दैत्येंद्रस्तेनबाणेनललाटेताडयच्छिवम् ॥ ६० ॥ ममज्जापुंखमर्यादंललाटेशं
करस्यच ॥ भालेशशांकवच्छंभोःसरराजमहाप्रभः ॥ ६१ ॥ यथादित्योहियमांतेसंध्याकालेंबुदागमे ॥ अथरुद्रोमहाबाणंजग्राहज्वलनोपमम् ॥ ६२ ॥
यस्यवेगेतुपवनःफलेयस्याग्निभास्करौ ॥ कालोग्रंथिषुसर्वेषुशरेदेवीधरास्थिता ॥ ६३ ॥ हरस्तेनशरेणाशुविव्याधह्रादिसिंधुजम् ॥ तेनबाणप्रहारेणरु
धिरौघपरिप्लुतः ॥ ६४ ॥ पपातशरभिन्नांगोवज्राहतइवाचलः ॥ तदादैत्याःसमाक्रंदन्जगर्जुःप्रमथास्तथा ॥ ६५ ॥ सिंधुजंमूर्छितंदृष्ट्वारुरुधुर्दानवाः
शिवम् ॥ रक्षार्थमुद्यताःकेचित्केचित्तंपरितःस्थिताः ॥ ६६ ॥ यावज्जालंधरोमूर्छांप्राप्तोवारिधिनंदनः ॥ तावद्रुद्रेणनाराचैर्हताजालंधरीचमूः ॥ ६७ ॥
चिराज्जालंधरस्त्यक्त्वामूर्छांसैन्यंहतंनृप ॥ दृष्ट्वाभयान्वितःसेनांविकीर्णांचतथारणे ॥ ६८ ॥ ततःकाव्यंससस्मारमनसापरमंगुरुम् ॥ स्मृतस्तेनत्वर
न्प्राप्तःकविर्जालंधरंप्रति ॥ ६९ ॥ स्वस्तिकृत्वाजगादाथभार्गवःसिंधुनंदनम् ॥ किंकरोमिमहाराजतवकार्यंमहाबल ॥ ७० ॥ ॥ नारदउवाच ॥
इतिकाव्यवचःश्रुत्वाभार्गवंबहुमानयन् ॥ नत्वागुरुमुवाचाथराजाजालंधरस्तथा ॥ ७१ ॥ ॥ राजोवाच ॥ जीवयैतान्मृताञ्छक्रदैत्यान्सर्वान्समं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततः ॥ इत्युक्तःसिंधुजेनाजौसैन्यंतत्रव्यलोकयत् ॥ ७२ ॥ पंचविंशत्सहस्राणियोजनानांप्रमाणतः ॥ दैत्यांगरथसंकीर्णमुपर्युपरिपार्थिव ॥ ७३ ॥
उच्छ्रयेपंचनवतियोजनानांमहींचिताम् ॥ योधवाहनदेहाद्यैरिवपूर्णांधरांततः ॥ ७४ ॥ मंत्रोदकेनचाभ्युक्ष्यदैत्यानुत्थापयत्कविः ॥ यावद्रुद्रोजटाजूटंबबं
धभुजगैर्दृढम् ॥ ७५ ॥ तावत्काव्येनतत्सैन्यंमंत्रेणोत्थापितंनृप ॥ व्याघ्रान्यथाकेसरिणोगजेंद्राःशूकरान्यथा ॥ ७६ ॥ आगतान्दानवान्दृष्ट्वाचिं
तयामासशंकरः ॥ किमेतदिहसंजातंमृतान्सृजतिकुत्रचित् ॥ ७७ ॥ ददर्शचिंतयन्काव्यइतितस्मिन्रणेभवः ॥ जीवयंतंरणेदैत्यान्धावंतंवेगवत्त
रम् ॥ ७८ ॥ ततःक्रुद्धोमहादेवःशुक्रंहंतुंमनोदधे ॥ त्रिशूलिनमनुज्ञायरहश्चोवाचतंकविः ॥ ७९ ॥ ब्राह्मणोहंकथंहंसिसर्वविद्याविशारदम् ॥ ब्रह्म
हत्यामयिहतेतवरुद्रभविष्यति ॥ ८० ॥ इतिश्रुत्वाकवेर्वाक्यंशूलंतत्याजशंकरः ॥ स्मृत्वातत्पूर्ववृत्तांतंयच्छिन्नंब्रह्मणःशिरः ॥ ८१ ॥ ब्राह्मणोनहिहंतव्यो
हरन्प्राणानपिप्रियान् ॥ अयंतुजीवयन्दैत्यान्निग्राह्यःसर्वथामया ॥ ८२ ॥ तस्मादेनंक्षिपाम्याशुस्त्रीयोनौदैत्यजीवनम् ॥ एवमुक्तवतःशंभोस्तृतीयनयना
द्द्रुतम् ॥ ८३ ॥ कृत्याविवासाचात्युग्रामुक्तकेशीमहोदरा ॥ स्थूललंबस्तनीयोनीदंष्ट्रालोचनभीषणा ॥ ८४ ॥ आज्ञापयेतिसतयाप्रोक्तस्तामब्रवीच्छिवः ॥
कृत्येत्वंदानवाचार्यंस्वयोनौक्षिपदुर्मतिम् ॥८५॥ यावज्जालंधरंहन्मितावदेनंभगेवह ॥ हतेजालंधरेदैत्येपश्चान्निस्तीर्यमोचय ॥८६॥ हरेणोक्तेतिसाकृत्याभा
र्गवंसमधावत॥पपातभूमौतांदृष्ट्वाकाविर्दैत्याःप्रदुद्रुवुः॥८७॥केशेष्वाकृष्यधुन्वानानग्नमालिंग्यभार्गवम्॥योनौदधारसाकृत्याहसंतीजयनंदन॥८८॥ भगेक्षि
प्तंगुरुंदृष्ट्वायावज्जालंधरोसुरः॥संदधेमार्गणांस्तावत्साकृत्यादृश्यतांगता ॥८९॥ ॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा०युधिष्ठिरनारदसं०जालंधरोपाख्याने
शुक्रयोनिप्रवेशोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथजालंधरःप्राहरक्षात्मानामितःशिवम् ॥ शिवाद्यत्वांक्षिपाम्याशुयत्रा
स्तेमधुसूदनः ॥ १ ॥ पश्चाद्ब्रह्माणमाकृष्यपातयिष्यामिसागरे ॥ धृतेषुयुष्मासुयदातदासर्वेश्वरोह्यहम् ॥ २ ॥ इत्युक्त्वासैन्यसंभारंन्यस्यशुंभासुरा
दिषु ॥ भटैर्गुप्तंनिशुंभाद्यैश्चतुरंगमनंतकम् ॥ ३ ॥ शुंभोनिशुंभःफेंकारोफे[1]रुंडोधूम्रलोचनः ॥ केतुर्बिडालजंघश्चराहुर्दुर्वारणोयमः ॥ ४ ॥ कालासुरोथ
लवणोभूमिरेतोंधकासुरः ॥ रक्तवीर्यादयश्चंडीचामुंडीदैत्यपुंगवाः ॥ ५ ॥ सर्वानेवोद्यतान्दृष्ट्वासंख्येदानवपुंगवान् ॥ रुरुधुःसमरेराजन्वीरभद्रादयो
गणाः ॥ ६ ॥ ततोयुद्धमभूद्घोरंतुमुलंलोमहर्षणम् ॥ पतंतिप्रथमायत्रदैत्याश्चापिक्षतातुराः ॥ ७ ॥ अथशुंभादिभिर्दैत्यैःसर्वशस्त्रैर्महामृधे ॥ हताःपेतुर्ग
णाश्चान्येपलायांचक्रिरेनृप ॥ ८ ॥ गणान्विजित्यसमरेरुरुधुर्दानवाःशिवम् ॥ वर्षंतःशरधाराभिर्घनामेरुगिरिंयथा ॥ ९ ॥ ततःपिनाकमाकृष्यवृषभोप

१ भेरुंड इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिभैरवः ॥ जघानवाणनिवहैर्दानवान्समरांगणे ॥ तीक्ष्णाग्रैस्तुक्षुरप्रौघैर्दानवानहनद्बली ॥ १० ॥ केचिन्नंदिप्रहारेणपेतुःसंग्राममूर्धनि ॥ वाणैश्चजर्ज
रान्कृत्वाशुंभादीन्वृषभध्वजः ॥ ११ ॥ शेषंसैन्यंजघानाशुशस्त्रास्त्रैःसमरांगणे ॥ गजैर्नरैर्हयैर्व्याप्तंपतितैःसमरांगणम् ॥ १२ ॥ बभूववज्रनिर्भिन्नैःपर्व
तैरिवभूतलम् ॥ अथमायामयींगौरींविदधेसिंधुनंदनः ॥ १३ ॥ सौंदर्यगुणसंपन्नांसर्वालंकारभूषिताम् ॥ जयांमायामयींकृत्वासमुवाचाब्धिनंदनः ॥१४॥
गच्छत्वंपुरतोरुद्रंविमोहयरणेद्रुतम् ॥ इत्युक्त्वादैत्यपतिनाययौमायामयीजया ॥ १५ ॥ रणेगत्वाशिवस्याग्रेमुक्तकेशीरुरोदह ॥ पृष्टाहरेणसाप्राह
मानसोत्तरपर्वतात् ॥ १६ ॥ हृतातवप्रियादेवपार्वतीसिंधुसूनुना ॥ श्रुत्वेतिवचनंतस्यास्तामुवाचवृषध्वजः ॥ १७ ॥ जयेत्वमेहिवृषभंत्वांहरिष्यंति
दानवाः ॥ ततोवृषभमारुह्यजयाचालिंग्यशंकरम् ॥ १८ ॥ प्राहप्रयामिपार्वत्यानजीवामिविनाहर ॥ चंद्रंशंभुजटाविष्टंगृहीत्वावृषभाद्द्रुतम् ॥ १९ ॥
अवारोहतसामायामायाष्वक्तोरणंययौ ॥ ततोगौरींहृतांश्रुत्वाचिंतयामासशंकरः ॥ २० ॥ दैत्यमायापरिष्वक्तोनात्मानंबुबुधेनृप ॥ एतस्मिन्नंतरे
प्रातःसैन्येनमहतावृतः ॥ २१ ॥ मायामृडानींस्वरथेनिधायार्णवजःशिवम् ॥ जालंधरजयेतद्वदासीद्वादित्रनिस्वनः ॥ २२ ॥ चचालवसुधायेनप्रति
नेदुर्महीधराः ॥ हरस्यदर्शयामासपार्वतींसिंधुनंदनः ॥ २३ ॥ रुद्रोप्यरिरथस्थांतांददर्शनिजवल्लभाम् ॥ वियोगविधुरांदीनांतन्वीमातुरलोचना
म् ॥ २४ ॥ हानाथप्रियरुद्रेतिप्रजल्पंतींपुनःपुनः ॥ प्रौढवैरिरथेदृष्ट्वापाखंडिस्थांयथाश्रुतिम् ॥ २५ ॥ गौरींदध्यौतथास्थाणुःकथंप्राप्याप्रियामया ॥
विललापततःशंभुर्दैत्यमायाविमोहितः ॥ २६ ॥ मोहोमेदानवैःकांतेहृतासित्वंकथंप्रिये ॥ शोकमोहप्लुतंदृष्ट्वाशंकरंसागरात्मजः ॥ २७ ॥
जगादप्रहसन्वाक्यंकश्चित्कारुण्यवान्यथा ॥ सर्वप्रमाणशून्योसिस्मरशृंगारवर्जितः ॥ २८ ॥ ईश्वरोपिवराकस्त्वंसंजातोविक्रियाविना ॥
मारोदीर्हिविरूपाक्षददामितववल्लभाम् ॥ २९ ॥ रक्षितोसिमयारुद्रगृहीत्वापार्वतींरणात् ॥ इत्युक्त्वागिरिशंतूर्णमुत्तार्यस्वरथादुमाम् ॥ ३० ॥
सैन्यंसंप्रेषयामासशंकराभिमुखंकिल ॥ हरोपिवृषभेणाशुतत्सैन्यंसमधावत ॥ ३१ ॥ गृहीतुंपार्वतींपाहित्राहित्राहीतिजल्पतीम् ॥ यावद्धावतितां
गौरींकरेणवृषभध्वजः ॥ ३२ ॥ तावच्छुंभासुरःशीघ्रंगृहीत्वाचांबरेस्थितः ॥ शूलंमुमोचबलवान्हंतुंशुंभासुरंहरः ॥ ३३ ॥ शुंभेनसापरित्य
क्ताशूलोपरिपपातह ॥ रुदंतीचारुसर्वांगीत्यक्ताशूलेनसंयुता ॥ ३४ ॥ पतिताशंकरस्याग्रेतथेत्युक्वाममारच ॥ मायागौरींमृतांदृष्ट्वाशोकमोहपरिप्लुतः
॥ ३५ ॥ हाप्रियेतिरुदन्रुद्रःपपातभुविमूर्च्छितः ॥ क्षणंसंज्ञामवाप्याथरणभूमावुमापतिः ॥ शशापशुंभप्रमुखान्गौरीयुष्मान्हनिष्यति ॥ ३६ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथशुंभादयोदैत्यारणेदेव्यानिपातिताः ॥ महेश्वरस्यशापेनगतेमन्वंतरेनृप ॥ ३७ ॥ शपित्वातान्रुरोदाथजल्पन्निर्गत्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शंकरः ॥ क्वगतासिप्रियेत्यक्त्वादुःखितंमांरणांगणे ॥३८॥ रतिंत्यक्त्वावियोगार्तःश्रीकंठोहंत्वयाकृतः ॥ वासुदेवोपिमांत्यक्तंनजानातित्वयाप्रिये॥३९॥
यज्ञेदक्षस्याग्निकुंडेशिरोदेविहुतंत्वया ॥ भूयोहिभवतीलब्धाकथंत्यजसिमांपुनः ॥ ४० ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठचार्वांगिगिरिजेमांप्रबोधय ॥ अत्रांतरेशिवंज्ञात्वादै
त्यमायाविमोहितम् ॥ ४१ ॥ देवतागणमध्यस्थोह्यंतरिक्षादुपागमत् ॥ विलपंतमुवाचेदमदृश्यःकमलासनः ॥ ४२ ॥ ॥ब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वंशोक
मोहपितृमातृविवर्जितोसिदुःखंसुखंसुतकलत्ररिपुर्नचास्ति ॥ जातोसिनैवजनकेनजनिष्यमाणस्त्वंमन्यसेऋषिगणैश्चकुतोविमोहः ॥ ४३ ॥ एको
सिनाथबहुधाकृतविग्रहोसिसूर्योयथाजलधिवीचिषुदृश्यमानः ॥ ध्यानेनयांतियमिनस्तवपादमूलंरूपंपरंदुरवबोधमवाच्यमेव ॥ ४४ ॥ नैषाप्रियात
वसमानतयाविपन्नाजालंधरेणरचितांजहिदेवमायाम् ॥ सापार्वतीकमलकोशगताहिशंभोयुद्धस्ववैरिनिवहंजहिपाहिचास्मान् ॥ ४५ ॥ श्रुत्वेतिब्रह्मणोवा
क्यमबबुद्धोमहेश्वरः ॥ ज्ञात्वातांदानवींमायांमुमोचमहतींशिलाम् ॥ ४६ ॥ तयाजघानसमरेदैत्यकोटिशतत्रयम् ॥ ततोवृषभमारुह्यक्रोधेनमहतानृ
प ॥ ४७ ॥ धनुःपिनाकं[1]युद्धायधूर्जटिर्जगृहेशरान् ॥ अथमायापरित्यक्तंशर्वमालोक्यसिंधुजः ॥ ४८ ॥ सुरेशमोहनंमायाजालमत्यद्भुतंनृप ॥
अन्यदाविश्वकाराशुभृशंमायामहाबलम् ॥ ४९ ॥ जालंधरःकोटिभुजोबभूववृक्षास्त्रशस्त्रैर्युयुधेवृषांकम् ॥ अथांतरालेपृथिवींचकारसमुद्रसूनु
र्गिरिधातुमंडिताम् ॥ ५० ॥ देवतायतनैरम्यैर्नानापुष्पसमाकुलैः ॥ मंडितांनृपभूमिंचचकारोदधिनंदनः ॥ नृत्यंतियत्राप्सरसोमेनकाया
मनोहरा ॥ ५१ ॥ विस्मृत्यशंभुस्तदपास्यकार्मुकंसद्यःप्रतस्थेवृषभोपरिस्थितः ॥ वादित्रगीतैर्भुविमोहितोभृशंदैत्येंद्रमायामयतांडवेनसः ॥
॥ ५२ ॥ विमोहितंवीक्ष्यवृषस्थितंहरंनित्यंससुद्रःसहतांडवेन ॥ गीतेनवाद्येनचनृत्यलीलयाननादरूपीतरसाविमोहितुम् ॥ ५३ ॥ जंतून्नाक्षि
त्वोदधौतांश्चस[2]हस्रंसततोत्सवः ॥ क्वचतादेवताःसर्वाःक्वनंदिप्रमुखागणाः ॥ ५४ ॥ अपित्वंमाननीयोसिमोहितोदैत्यमायया ॥ किमद्यशंभो
भगवन्नुपेक्ष्यतेउदीर्यचक्रंजठरस्थितंच ॥ ५५ ॥ वधायचास्यैवकृतंमहेशजालंधरंसंहरतेनचाजौ ॥ इतिकृष्णस्यवचनात्तत्स्मृत्वात्मानमी
श्वरम् ॥ ५६ ॥ आरुह्यवृषभंशीघ्रमाजगाममहारणम् ॥ तमागतंशिवंदृष्ट्वासर्वसैन्यसमावृतः ॥ ५७ ॥ रुरोधसमरेराजन्क्रुद्धोजालंधरोसुरः ॥
हरस्यकुपितस्यासीत्सृष्टिसंहारकारकम् ॥ ५८ ॥ रूपंतृतीयनेत्राग्नौदानवाःशलभायथा ॥ रूपंदृष्ट्वाभगवतोरौद्रज्वालामयंनृप ॥ ५९ ॥
शुंभादयस्तदादैत्याराहुप्रभृतयश्चये ॥ रुद्रंनिरीक्ष्यसंत्रस्ताःपातालंविविशुर्भयात् ॥ ६० ॥ सेनाभटाननेकांश्चहतान्दृष्ट्वामहामृधे ॥ शुंभादी

१ संधायेतिपाठान्तरं कु० । २ जहासससततोत्सवः इत्यपि पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्हतशेषांस्तान्दृष्ट्वात्मानंपलायितान् ॥ ६१ ॥ तदाजालंधरःसंख्येएकोगिरिरिवस्थितः ॥ परमार्थरुद्ररूपंदृष्टःसाक्षाद्विलोकयन् ॥ ६२ ॥
ततोजालंधरःप्राहमहादेवंप्रहस्यच ॥ रूपंसंहरयेनत्वंदहसेसचराचरम् ॥ ६३ ॥ शस्त्रेणकुरुसंग्रामंत्यक्त्वायोगबलंनिजम् ॥ इतिजालंधरवचःश्रुत्वोवा
चततःशिवः ॥ ६४ ॥ वरंवरयदैत्येशप्रीतोस्मितवकर्मणा ॥ ईदृक्षमपिमद्रूपंदृष्ट्वायन्निर्भयोधुना ॥ ६५ ॥ अपिब्रह्मांडमखिलंमद्रूपस्यास्यदानव ॥
तेजसोवीक्षणेनालंतत्रत्वमसिनिर्भयः ॥ ६६ ॥ नारदउवाच ॥ इतिशंभोःप्रसादंचमत्वासंसारनिस्पृहः ॥ जालंधरोहराद्वव्रेमुक्तिंसायुज्यतांपराम् ॥ ६७ ॥
श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ दिव्यंदेहमिदंदैत्यभोगसिद्धियुतंतव ॥ वृंदामनोहरंरम्यमिहस्थंकालमश्नुते॥६८॥मुहूर्तंपरमात्मानंतमेकाकिनमव्ययम् ॥ अबुद्ध्वा
त्यजसेमूर्खकथंत्वंमुक्तिमिच्छसि ॥ ६९ ॥ वृंदातवप्रियाराज्ञीह्रतासायोगमायया ॥ ब्रह्मस्वरूपंविज्ञायप्राप्तातत्परमंपदम् ॥ ७० ॥ इदानींदुर्लभासाचत
त्पदंचैवदुर्लभम् ॥ स्वर्गापवर्गयोर्मध्येसंसारेवरमाप्नुहि ॥ ७१ ॥ ॥ जालंधरउवाच ॥ ॥ देवमुक्तिपदंलभ्यंकृतकृत्येनकेनचित् ॥ इदानींकृतकृत्योस्मिय
त्त्वांपश्येत्वयाहतः ॥ ७२ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ मत्स्थानंपरमंक्षेत्रंयदित्वंगंतुमुत्सुकः ॥ तर्हिमांकोपयस्वाशुदैत्यंहत्वादृढैःशरैः ॥ ७३ ॥ ततोहंत्वांह
निष्यामिमत्स्थानंयास्यसेनघ ॥ महेश्वरवचःश्रुत्वाप्राहजालंधरःशिवम् ॥ ७४ ॥ त्वयिसर्वजगत्पूज्येपूर्वंनप्रहराम्यहम् ॥ ७५ ॥ नारदउवाच ॥ एव
मुक्तोजघानाशुसिंधुजंविशिखैःशिवः ॥ तेशराःसिंधुपुत्रस्यदेहलग्नाविभांतिच॥७६॥यथालोहगिरिप्रांतेवेणवोवह्निदीपिताः ॥ जालंधरोहरस्यांगंपूरयामास
मार्गणैः ॥ ७७ ॥ तैःशरैःशुशुभेरुद्रोयथाखंखेचराकुलम् ॥ जालंधरेशयोर्युद्धंतथाद्वंद्वमभून्नृप ॥ ७८ ॥ हरादन्योनहंतास्तिनसोढान्योर्णवात्मजात् ॥
गिरिकोटिसहस्रैस्तुतदापृथ्वीपुटोद्धृतैः ॥ ७९ ॥ पूरयामाससमरेसिंधुजःपार्वतीपतिम् ॥ ततःशूलेननिहतोरुद्रेणोरसिदानवः ॥ ८० ॥ निःससारमु
खात्तस्यज्वरोजंभोभयंकरः ॥ सचवीरज्वरोनामसिंहवक्त्रोनराकृतिः ॥ ८१ ॥ दैत्यदेहाद्विनिष्क्रांतंदृष्ट्वासिंहमुखंज्वरम् ॥ हुंकारमकरोद्घोरंशरभस्तत्रनि
र्ययौ ॥८२॥ शिवस्यनिःसृतेनासौशरभेणनिपातितः ॥ अजेयंशंकरंदृष्ट्वावृषभेंद्रेणसंयुतम् ॥८३॥ आययौवृषभाभ्याशेतरसासागरात्मजः ॥ वृषंपुच्छेगृही
त्वाचभ्रामयामासचांबरे ॥८४॥ जालंधरोमहाबाहुश्चिक्षेपहिमवद्गिरौ ॥ ततस्त्रिशूलमत्युग्रंमुमोचगिरिजापतिः ॥८५॥ तद्धस्तेनगृहीत्वाचदैत्येशःशिवसन्नि
धौ ॥ रथारूढोधनुर्गृह्यकालकेदारमभ्धिजः ॥ ८६ ॥ पूरयामासविशिखैःशिवमुर्वीतलेस्थितम् ॥ उग्रःशस्त्राञ्छरान्छित्वाबाणैरथमचूर्णयत् ॥ ८७ ॥
दशयोजनविस्तीर्णंसारथ्यश्वसमन्वितम् ॥ जालंधरोपिविरथोअभ्यधावन्मृधेशिवम् ॥ ८८ ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरमद्भुतंलोमहर्षणम् ॥ तदृष्ट्वाऽकांड
कल्पांतशंकयातत्रसुःसुराः ॥८९॥सर्वास्त्रैस्तावदन्योन्यंजघ्नतुर्भीमविक्रमौ ॥ पद्भिःपृथ्वींचालयंतौकंपयंतौनभःस्वनैः ॥ ९० ॥ अथोत्कटंबलंदृष्ट्वादानवेंद्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यशंकरः ॥ शस्त्रजालंजहाराशुयोगमायाबलेनसः ॥ ९१ ॥ ततःकोटिभुजोदैत्योदंष्ट्राभीषणलोचनः ॥ शस्त्रहीनोपितरसाधावमानोहरंययौ ॥ ९२ ॥ विशालकरबंधेनबबंधसमरेशिवम् ॥ ततस्तस्यक्रुपाणेनचिच्छेदकरकाननम् ॥ ९३ ॥ सिंधुजेनभुजाक्रांतोरुद्रोभून्नीललोहितः ॥ लीलयायोधयामास णेसौसिंधुनंदनः ॥ ९४ ॥ छिन्नहस्तोपियुयुधेस्वर्भानुःशिरसायथा ॥ नियुद्धेननदीसूनुस्तोषयामासशंकरम् ॥ ९५ ॥ परितुष्टोब्रवीच्छंभुर्वरंवरयदुर्ल भम् ॥ जालंधरेणसोप्युक्तस्त्वंमेदेह्यात्मनःपदम् ॥ ९६ ॥ ममदोःशस्त्रहीनस्यनावज्ञांकर्तुमर्हसि ॥ शीघ्रंप्रयच्छमेसिद्धिंनोचेत्त्वांसंहराम्यहम् ॥ ९७ ॥ इत्युक्त्वासभुजोभूत्वाजघ्नेतंमुष्टिनोरसि ॥ ततःसुदर्शनंचक्रंपुरायन्निर्मितंस्वयम् ॥ ९८ ॥ मुखादुद्गीर्यतद्धस्तेगृहीत्वातोलयद्रुषा ॥ सूर्यकोटिसहस्राभंग्र संतंसचराचरम् ॥ ९९ ॥ तेनचक्रेणचिच्छेदशिरोजालंधरस्यच ॥ ततस्तच्छीर्षमुत्प्लुत्यगगनेशतयोजनम् ॥ १०० ॥ दंष्ट्राशतकरालास्यंस्वर्भूमिन यनंचयत् ॥ व्याघ्रगत्याततोयातंसदनंब्रह्मणोनृप ॥ १०१ ॥ भूयःस्वर्गेततोदृष्ट्वामृडःशीर्षमधावत ॥ स्रवत्तद्रुधिरंभूरिप्रकुर्वंद्भैरवस्वनम् ॥१०२॥ ततोदि शःप्रणष्टास्तागगनंविलयंगतम् ॥ नतेजसांप्रकाशोस्तिचचालवसुधाभयात् ॥ १०३ ॥ आपतंतंजघानाशुरुद्रश्चक्रेणतच्छिरः ॥ द्विधाभूत्वाथराजेंद्रपपा तहिमवद्गिरौ ॥ १०४ ॥ ततोजालंधरस्याशुशिरसःशकलेकिल ॥ विशतःसर्वभूतानांपश्यतांस्मवृषाकपौ ॥ १०५ ॥ तस्यकंठात्समुद्भूतादैत्याःशत सहस्रशः ॥ तेहतास्तेनचक्रेणकपर्दिकरशालिना ॥ १०६ ॥ जालंधरकबंधंतन्ननर्तरुधिरारुणम् ॥ पुनःपुनःसमुद्भूतास्तस्यकंठात्तुदानवाः ॥ १०७ ॥ पुनःपुनर्बलवताछिन्नाश्चक्रेणशंभुना ॥ मेदसासिंधुपुत्रस्यपूरितासकलामही ॥ १०८ ॥ मेदिनीमेदसैवैषाख्यातिंप्राप्तातुपार्थिव ॥ यत्रदैत्यवरस्या स्यशोणितंशैलतांगतम् ॥ १०९ ॥ कैलासस्योत्तरेभागेतत्राभूच्छोणितंपुरम् ॥ अथमांसचयान्दृष्ट्वासर्वतोव्याप्यतिष्ठतः ॥ ११० ॥ तदासस्मारदेवेश श्चतुःषष्टिगणंरणे ॥ विज्ञानस्मरणाद्देव्यःसंप्राप्ताःशंकरांतिकम् ॥ १११ ॥ कृतांजलिपुटाःप्रोचुःशिवकिंकरवामहे ॥ ११२ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ यएतेदैत्यमांसस्यराशयोगिरिसन्निभाः ॥ भक्षयध्वंयुताःशीघ्रंदत्तानुज्ञामयातुवः ॥११३॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा ॥ वाराहीचैवमाहेंद्रीसर्वाः स्वगणशोभिताः॥११४॥एवंशंकरनिर्दिष्टादेव्यस्तामांससंचयान् ॥ क्रूरेणचक्षुषालोक्यनिन्युश्चादर्शनंक्षणात् ॥११५॥ अथजालंधरवपुःक्षीणंक्रांतंतुशक्ति भिः॥ताभिर्ग्रस्तेशरीरेतुतस्यदेहाद्विनिःसृता॥११६॥प्रभासाशंकरंप्राप्ताजगामादर्शनंक्षणात्॥तत्तेजःसूर्यसंकाशंलयंप्राप्तंमहेश्वरे॥११७॥एवंसविलयंप्राप्तः त्रिदिशारिस्त्रिलोचनात्॥वृणुध्वंचवरंसर्वाःप्रीतःप्राहमहेश्वरः॥११८॥तदाताःसर्वयोगिन्यःपप्रच्छुर्जगदीश्वरम्॥मर्त्यलोकेषुयेलोकाभोगमोक्षवरेप्सवः ११९

१ ईशान० इति, ज्ञानसं० । इ० च पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूजयिष्यंतितेनित्यंस्वगृहेयोगिनीगणम् ॥ तत्तेषांवांछितंसर्वंसिध्यतांत्वत्प्रसादतः ॥ १२० ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ यःकश्चित्पूजयेन्नित्यंभक्तिभा
वसमन्वितः ॥ युष्मद्गणंचतस्याहंवरदोस्मिधरातले ॥ १२१ ॥ मद्भक्तःकेशवस्यापिद्वेष्टियोयोगिनीगणम् ॥ भैरवोहंतदातस्यहरिष्येसुकृतंकृतम् ॥ १२२ ॥
इतिदत्तवराह्दष्टायोगिन्योविभुनामृधे ॥ अत्रांतरेभवानींतांसस्मारवृषभंहरः ॥ १२३ ॥ स्मृतमात्रापार्वतीसावृषभश्चागमत्क्षणात् ॥ सखीगणसमायु
क्तासंप्राप्ताहरवल्लभा ॥ १२४ ॥ संत्यक्त्वाभ्रामरींमूर्तिंहरस्यार्द्धंसमारुहत् ॥ गिरिजासहितोराजन्महेशोमुमुदेततः ॥ १२५ ॥ योगिनींप्रत्युवाचेदं
पिबध्वंरुधिरंनृप ॥ जालंधरकवंधस्थंताःश्रुत्वाजह्दषुर्भृशम् ॥ १२६ ॥ मांसमेदोह्यसृक्पीत्वायोगिन्योननृतुर्मुदा ॥ ततोहरःप्रसन्नोभूत्तासांक्रीडन
वीक्षणात् ॥ १२७ ॥ स्वयंचभैरवंरूपंकृत्वातन्मध्यगःपपौ ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रामहाकायास्तदासन्योगिनीगणाः ॥ १२८ ॥ ग्रसंतोह्यपिमांसानिकालेचा
पिपिबंत्यसृक् ॥ तेनजालंधरोदैत्योनोत्तिष्ठतिरणेहतः ॥ १२९ ॥ ततस्तत्रसमाजग्मुर्ब्रह्माद्यादेवतागणाः ॥ ऋषयोमरुतोदेवास्तुवंतिस्ममहेश्वरम् ॥ १३० ॥
दिशःप्रसेदुःसुरभिर्ववौमरुद्दिवःप्रपेतुर्भुविपुष्पवृष्टयः ॥ कृताभिषेकस्यचतस्यनिःस्वनान्संनादिताडुंदुभयोपिचक्रिरे ॥ १३१ ॥ उपरिपरिमलांधैःसुस्वरंसं
पतद्भिर्मधुकरनिकुरंबैरुह्यमाणाभरेण ॥ अविरलमधुधारासारसंसिक्तभूमिःसदसिसुरविमुक्ताप्रापतत्पुष्पवृष्टिः ॥ १३२ ॥ हतेतदासिंधुसुतेहरेणना
राचघातैस्त्रिजगत्तदाबभौ ॥ प्रसूनवृष्टिर्ननृतुस्तदांगनाजगुश्चयक्षाःसुरकिन्नराद्याः ॥ १३३ ॥ शंभुर्वैरिजयोत्थितेनयशसास्फारांगकीर्तिर्गिरिस्वं
भेजेसुरसिद्धचारणगणैःसंस्तूयमानःसदा ॥ गौरीचापिजगामचाशुगिरितःश्वेतं सखीसंवृतासंचक्रुस्त्वभिसेवनंसुमनसांवर्षेणदेवांगना ॥ १३४ ॥
देवोसौकरुणामयःसुरगणान्स्वेस्वेपदेस्थापयन्प्रादादन्यदपिस्वकंवसुततोज्ञात्वापतिःशंकरः ॥ किंवक्तव्यमतःपरंयदिभवेदीशानुकंपापराको
यंवात्रिदिवोधरातलमिदंस्यादात्मसात्सर्वतः ॥ १३५ ॥ देवाःस्वराज्यमासाद्ययथापूर्वंचकाशिरे ॥ बुभुजुर्यज्ञभागांस्तेलोकपालत्वमाश्रि
ताः ॥ १३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इतिजालंधरस्योक्तंयथावदनुपूर्वशः ॥ चरितंलोकवीरस्यराजन्नत्यद्भुतंतव ॥ १३७ ॥ विष्णुस्त्यजतिनाद्यापि
क्षीराब्धिंयद्वशोनृप ॥ सर्वोपिभुंक्तेस्वंकर्मकर्मतद्विद्धिचसंशयम् ॥ १३८ ॥ तुभ्यंदुःखनिरासायप्रोक्तमाख्यानमुत्तमम् ॥ यावदेहोस्तिकर्माणिसुखदुः
खानिकर्मतः ॥ १३९ ॥ देहीभुंक्तेवशोराजन्त्राणंनज्ञानतःपरम् ॥ कृष्णादीनांदेहबंधेसुखदुःखादिवर्तते ॥ १४० ॥ तत्रेतरेषांकिंवाच्यंयेवैराग्यपराङ्मुखाः ॥
ज्ञात्वेदृशींकर्मगतिंसर्वेभ्योबलवत्तमाम् ॥ १४१ ॥ धीरोभवप्रतीक्षस्वशुभकर्मागमंपुनः ॥ शत्रून्जित्वातुसमयेस्वंराज्यंपुनराप्स्यसि ॥ १४२ ॥ इतिहास

१ मध्यगोययौ इ० पाठान्तम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिमंश्रुत्वानदुःखैपरिभूयते ॥ धर्मार्थकाममोक्षाश्चयथावच्चात्रकीर्त्तिताः ॥ १४३ ॥ स्वर्ग्यंपापहरंपुण्यंशोकमोहविनाशनम् ॥ ब्राह्मणोज्ञानमाप्नोतिराज्यंप्राप्नो
तिक्षत्रियः ॥ १४४ ॥ वैश्यश्चवह्वींसंपत्तिंश्रुत्वाशूद्रःसुखंलभेत् ॥ योराजाभ्रष्टराज्योपिरतःसन्नेवसत्पथि ॥ १४५ ॥ सराज्यंपुनराप्नोतिश्रवणान्नित्यमस्यतु ॥
आकर्ण्यैतत्सतांराजन्श्राव्यमन्यन्नरोचते ॥ १४६ ॥ कलंचकोकिलालापंरूक्षंध्वांक्षरुतंयथा ॥ आख्यानमेतदनघंश्रुत्वासज्जनहृत्प्रियः ॥ १४७ ॥
हिरण्यतिलवस्त्राद्यैर्धेनुभूमिप्रदानतः ॥ संतोषयेद्वाचकंतुतस्मिंस्तुष्टेफलंलभेत् ॥ १४८ ॥ देवताश्चप्रसीदेयुरर्चितेवाचकेगुरौ ॥ अन्नदानानिदद्याच्च
ब्राह्मणेभ्यःप्रपूजयेत् ॥ १४९ ॥ जायतेविजयीनित्यंपुत्रपौत्रसमृद्धिमान् ॥ जायतेविष्णुलोकेयःशृणोत्याख्यानमुत्तमम् ॥ १५० ॥ इतिव्याजेनभोभूप
तुलस्युत्पत्तिकारणम् ॥ येशृण्वंतिनरश्रेष्ठानतेषांपातकंक्वचित् ॥ १५१ ॥ तुलसीमाहात्म्यमिदंपवित्रंपापनाशनम् ॥ श्रुत्वातुलभतेमोक्षमुक्त्वाचैव
नसंशयः ॥ १५२ ॥ स्वगृहेरोपिताचैवतुलसीपापनाशिनी ॥ दर्शनाद्ब्रह्महत्यापिनश्यतेनात्रसंशयः ॥ १५३ ॥ कार्तिकेचैवमाघेतुतुलस्यापूजये
द्धरिम् ॥ वैशाखेतुविशेषेणपूजनंचहरेःस्मृतम् ॥ १५४ ॥ एकेनैवप्रदक्षिणेनसकलंपापंगतंवैसदायेशूद्राभुविसंतिदाननिरताःकालेनशुद्धिंगताः ॥ तेपिस्युः
सुरपूजनार्हतनवःपापाच्चदूरंगताःयेवैविष्णुजनाश्चदुर्लभतराह्यस्मिन्कलौसांप्रतम् ॥ १५५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्तरखंडेजालंधरोपाख्याने
श्रीजालंधरवधमहोत्सवोनामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ७ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ श्रीशैलःपर्वतोरम्यःकुत्रतिष्ठतिनारद ॥ किंतत्रवर्त्ततेतीर्थंक
स्यदेवस्यपूजनम् ॥ कस्यांदिशिसमाख्यातोलोकेषुचवदाधुना ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिश्रीशैलंपर्वतोत्तमम् ॥ यंश्रुत्वामु
च्यतेलोकोवालहत्यादिपातकात् ॥ २ ॥ तत्पर्वतवनंरम्यंमुनिभिश्चोपसेवितम् ॥ नानाद्रुमलताकीर्णंनानापुष्पोपशोभितम् ॥ ३ ॥ हंसकोकिलना
दैश्चमयूरध्वनिनादितम् ॥ श्रीवृक्षैश्चकपित्थैश्चशिरीषैराजवृक्षकैः ॥ ४ ॥ पारिजातकपुष्पैश्चकदंबोदुंबरैस्तथा ॥ नानापुष्पैःसुगंधाढ्यैर्वासितंतद्वनंगि
रौ ॥ ५ ॥ सर्वाभिर्ऋषिपत्नीभिःसशिष्याभिःसुसेवितम् ॥ केचिदभ्यासयुक्ताश्चकेचिद्व्याख्यानतत्पराः ॥ ६ ॥ केचिदूर्ध्वभुजास्तत्रअंगुष्ठाग्रैःस्थि
ताःपरे ॥ शिवध्यानरताःकेचित्केचिद्विष्णुपरायणाः ॥ ७ ॥ निराहाराश्चकेप्यत्रकेचित्पर्णाशनेरताः ॥ कंदमूलफलाहाराःकेचिन्मौनव्रताःस्थि
ताः ॥ ८ ॥ एकपादाःस्थिताःकेचित्केचित्पद्मासनेस्थिताः ॥ केचिच्चैवनिराहारास्तपस्तेपुःसुदुष्करम् ॥ ९ ॥ आश्रमाणिचपुण्यानिनद्यश्चविविधाःशुभाः ॥
देवखातान्यनेकानितडागानिवहूनिच ॥ १० ॥ पर्वतोयंमहाराजदृश्यतेकिलसर्वतः ॥ मल्लिकार्जुनकोराजन्यत्रतिष्ठतिनित्यशः ॥ ११ ॥ तत्रैवशिखरंरम्यं
पर्वतोपरिसेवितम् ॥ शृंगदर्शनमात्रेणमुक्तिरेवनसंशयः ॥ १२ ॥ दक्षिणांदिशमाश्रित्यवर्त्ततेपर्वतोत्तमः ॥ अत्रगंगामहद्रम्यापातालेतिसमाश्रिता ॥ १३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रचस्नानमात्रेणमहापापैःप्रमुच्यते ॥ श्रीशैलशिखरंदृष्ट्वावाराणस्यांमृतौध्रुवम्॥१४॥केदारेह्युदकंपीत्वापुनर्जन्मनविद्यते॥तापसानांमहत्स्थानंयोगिनांच
तथैवच ॥ १५ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदर्शनंतस्यकारयेत् ॥ अयंविज्ञानदेवोसौमहापातकनाशनः ॥ १६ ॥ सिद्धपुरंचनगरंरम्यंस्वर्गसुखावहम् ॥ नित्यमप्स
रसोयत्रगायंतिचरमंतिच ॥ १७ ॥ अतःपर्वतराजोयंदर्शनेसौख्यकारकः ॥ तस्यतैर्दर्शनंकार्यंमुक्तिमिच्छंतियेनराः ॥ १८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपं
चा०उतरखंडेश्रीशैलोपाख्यानेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ हरिद्वारंमहापुण्यंशृणुदेवर्षिसत्तम ॥ यत्रगंगावहत्येवतत्रोक्तंतीर्थ
मुत्तमम् ॥ १ ॥ यत्रदेवावसंतीहऋषयोमनवस्तथा ॥ यत्रदेवःस्वयंसाक्षात्केशवोनित्यमाश्रितः ॥ २ ॥ पुरापूर्वंतुभोवत्सतीर्थंजातंमहत्तदा ॥ यस्यद
र्शनमात्रेणदूरतोयांतिपातकम् ॥ ३ ॥ यत्रगंगामहारम्याजातापुण्यविशेषतः ॥ विष्णुपादोदकीजातातच्चरणस्पर्शनात्ततः ॥ ४ ॥ भगीरथेनभोविद्वन्ना
नीतातत्रमार्गतः ॥ उद्धारःपूर्वजानांतुकृतस्तेनमहात्मना ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कोयंदेवसमाख्यातोभगीरथमहातपाः ॥ येनतीर्थंसमानी
तंलोकानांहितकारणात् ॥ ६ ॥ गंगातीर्थंमहत्पुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ लोकाःसर्वेवदंत्येवमेतत्तीर्थोत्तमोत्तमम् ॥ ७ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानां
शतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ८ ॥ कथंतेनसमानीताकिंकार्यंवदसुव्रत ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ येनगंगायथानीतागंगा
द्वारेतिशोभने ॥ ९ ॥ तत्सर्वंसंप्रवक्ष्यामिक्रमानुक्रमयोगतः ॥ पूर्वमासीद्धरिश्चंद्रस्त्रैलोक्येसत्यपालकः ॥ १० ॥ रोहितस्तस्यपुत्रोभूदेकोविष्णुपराय
णः ॥ तस्यापिचवृकःपुत्रोधर्मिष्ठःसत्पथिस्थितः ॥ ११ ॥ तस्यपुत्रःसुबाहुश्चजातोस्मिन्वैकुलेतदा ॥ तस्यपुत्रोगरोनामनात्यंतंधार्मिकोभवत् ॥ १२ ॥
कदाचित्कालयोगेनदुःखीजातोत्रकारणात् ॥ राजातुतत्रदेशेनतर्जितोधर्मकारणात् ॥ १३ ॥ स्वकुटुंबंगृहीत्वातुगतोसौभार्गवाश्रमे ॥ रक्षितोभार्गवे
णाथकृपयातत्रवैतदा ॥ १४ ॥ तत्रपुत्रोह्यभूत्तस्यसगरोनामवैद्विज॥ववृधेचाश्रमेपुण्येभार्गवेणाभिरक्षितः ॥१५॥ उपवीतादिकंसर्वंक्षत्रियस्यतदाकृतम्॥
शस्त्राणांचतथाभ्यासोवेदानांतुतथैवच ॥ १६ ॥ आग्नेयास्त्रंततोलब्ध्वाभार्गवात्सगरोनृपः ॥ जघानपृथिवींगत्वातालजंघान्सहैहयान् ॥ १७ ॥ सशकान्
पारदांश्चैवजघानसमहातपाः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ माहात्म्यंसगरस्याथवदशंकरविस्तरात् ॥ १८ ॥ सूर्यवंशीमहाराजोविख्यातःसमहाबली ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ गरस्यव्यसनेतातहृतंराज्यमभूत्किल॥१९॥हैहयैस्तालजंघाद्यैःशकैःसार्द्धंचनारद ॥ यवनाःपारदाश्चैवकांबोजाःपह्लवास्तथा ॥२०॥ ॥ २२ ॥
एतेपंचगणाब्रह्मन्हैहयार्थेपराक्रमान् ॥ हृतराज्यस्ततोराजासगरोथवनंययौ ॥ २१ ॥ पत्न्याचानुगतोदुःखीसवैप्राणानवासृजत् ॥ तस्यपत्नीतुकल्याणी

१ यांत्यथापदः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सगर्भाचव्रतान्विता ॥ २२ ॥ सपत्न्याभार्गवस्तस्यवृतःपूर्वंसुतेप्सया ॥ सातुभर्तृचितांकृत्वावनेतंप्ररुरोदह ॥ २३ ॥ और्वस्तांवारयित्वाचगरपत्नीं
तुनारद ॥ न्यवेदयततत्पुत्रंधर्मिष्ठंसात्विकंप्रियम् ॥ २४ ॥ निवेदितेततोबालेमरणात्सान्यवर्त्तत ॥ ततोमासद्वयेजातेववर्द्धौर्वस्यचाश्रमे ॥ २५ ॥
जातकर्मादियोगश्चऔर्वेणचतथाकृतः ॥ उपवीतादिकंसर्वंजातंतत्रमहामुनेः ॥ २६ ॥ तत्रवेदादिकंसर्वंपठितंचौर्वयोगतः ॥ अध्याप्यवेदशास्त्रा
णिततोस्त्रंप्रत्यपादयत् ॥ २७ ॥ आग्नेयंतंमहाभागअमरैरपिदुःसहम् ॥ सतेनास्त्रबलेनाजौबलेनचसमन्वितः ॥ २८ ॥ हैहयान्वै
जघानाशुसंक्रुद्धःस्वबलेनच ॥ आजहारचलोकेषुसचकीर्तिमवापसः ॥ २९ ॥ ततःशकाःसयवनाःकांबोजाःपह्लवास्तथा ॥ हन्यमानास्तदातेतुवसिष्ठंश
रणंययुः ॥ ३० ॥ वसिष्ठोपिचतान्कृत्वासमयेनमहाद्युतिः ॥ सगरंवारयामासतेषांदत्त्वाऽभयंनृपः ॥ ३१ ॥ सगरःस्वांप्रतिज्ञांतुगुरोर्वाक्यंनिशम्यच ॥
धर्मंजघानतांश्चैषांविकृतत्वंचकारह ॥ ३२ ॥ अर्द्धंशकानांशिरसोमुंडंकृत्वाविसर्जयत् ॥ यवनानांशिरःसर्वंकांबोजानांतथैवच ॥ ३३ ॥ पारदामुंडकेशा
श्चपह्लवाःश्मश्रुरक्षकाः ॥ एवंविजित्यसर्वान्वैकृतवान्धर्मसंग्रहम् ॥ ३४ ॥ सर्वधर्मजयीराजाविजित्येमांवसुंधराम् ॥ आशुसंस्कारयामासवाजिमेधायपा
र्थिवः ॥ ३५ ॥ तस्यचारयतःसोश्वःसमुद्रेपूर्वदक्षिणे ॥ वेलासमीपेपहृतोभूमिंचैवप्रवेशितः ॥ ३६ ॥ सतंदेशंतदापुत्रैःखानयामाससर्वतः ॥ ना
श्वंप्रापुस्तदातेवैखन्यमानेमहार्णवे ॥ ३७ ॥ तत्रैकमादिपुरुषंददृशुस्तेत्वरान्विताः ॥ तमादिपुरुषंदेवंकपिलंजगतांप्रभुम् ॥ ३८ ॥ तस्यचक्षुःसमुत्प
न्नवह्निनाप्रतिबुध्यतः ॥ दग्धाःषष्टिसहस्राणिचत्वारस्तेवशेषिताः ॥ ३९ ॥ हृषीकेतुःसुकेतुश्चतथाधर्मरथोपरः ॥ शूरःपंचजनश्चैवतस्यवंशकराद्विज ॥ ४० ॥
प्रादाच्चतस्मैभगवान्हरिःपंचवरान्स्वयम् ॥ वंशंमोक्षंसुकीर्तिंश्चसमुद्रंतनयंविभुः ॥ ४१ ॥ सागरत्वंचलेभेथकर्मणातेनतस्यवै ॥ तमाश्वमेधिकंसोश्वंसमु
द्रादुपलब्धवान् ॥ आजहाराश्वमेधानांशतंसचमहायशाः ॥ ४२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ नारदउ
वाच ॥ ॥ सगरस्यात्मजावीराःकथंजातामहाबलाः ॥ विक्रांताःषष्टिसाहस्राविज्ञानेश्वरतद्वद ॥ १ ॥ श्रीपार्वतीपतिरुवाच ॥ द्वेपत्न्यौसगरस्या
स्तांतपसादग्धकिल्बिषे ॥ और्वस्ताभ्यांवरंप्रादात्तोषितोमुनिसत्तमः ॥ २ ॥ षष्टिंपुत्रसहस्राणिएकावत्रेतरास्विनाम् ॥ एकावंशधरंत्वेकंयथेष्टंवरशालिनी ॥ ३ ॥
तत्रैकासुषुवेतुंब्यांपुत्रान्शूरान्वहूनथ ॥ तेतुसर्वेपिधात्रीभिर्वर्द्धितास्तुयथाक्रमम् ॥ ४ ॥ घृतपूर्णेषुकुंभेषुकुमाराःप्रीतिवर्द्धनाः ॥ कपिलानांतुदुग्धानांतेषां
तत्रमहात्मनाम् ॥ ५ ॥ तेनैवदुग्धयोगेनववृधुस्तेमहात्मनः ॥ एकःपंचजनोनामपुत्रोराजाबभूवह ॥ ६ ॥ ततःपंचजनस्यासीदंशुमान्नामवीर्यवान् ॥
दिलीपस्तनयस्तस्यपुत्रोथस्यभगीरथः ॥ ७ ॥ यस्तुगंगासरिच्छ्रेष्ठामानयामाससुव्रतः ॥ समुद्रमानयित्वैनांदुहितृत्वमकल्पयत् ॥ ८ ॥ ना

५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रदउवाच ॥ कथंगंगासमानीताकिंतपस्तेनवैकृतम् ॥ तत्सर्वंमेसमाचक्ष्वसुव्रतोसिदयानिधे ॥ ९ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पूर्वजानांहितार्थायगतोसौहै
मकेगिरौ ॥ तत्रगत्वातपस्तप्तंवर्षाणामयुतंतदा ॥ १० ॥ आदिदेवःप्रसन्नोभूद्योसौदेवोनिरंजनः ॥ तेनदत्ताइयंगंगाआकाशात्समुपस्थि
ता ॥ ११ ॥ तत्रविश्वेश्वरोदेवोयत्रातिष्ठतिनित्यशः ॥ गंगांदृष्ट्वाऽऽगतांतेनगृहीताजाह्नवीतदा ॥ १२ ॥ जटाजूटेचसंधार्यवर्षाणामयुतं
स्थितम् ॥ ननिःसृतातदागंगाईशस्यैवप्रभावतः ॥ १३ ॥ विचारितंतदातेनक्कगताममभातृका ॥ सध्यानेनविचार्यैवंगृहीताचेश्वरेणतु ॥ १४ ॥
ततःकैलासमगमत्सतुभगीरथोनृपः ॥ तत्रगत्वामुनिश्रेष्ठह्यकरोदुल्बणंतपः ॥ १५ ॥ आराधितस्तदातेनदत्तवानहमापगाम् ॥ एकंकेशं
परित्यज्यदत्तात्रिपथगातदा ॥ १६ ॥ सगृहीत्वागतोगंगांपातालेयत्रपूर्वजाः ॥ अलकनंदातदानामगंगायाःप्रथमंस्मृतम् ॥ १७ ॥
हरिद्वारेयदायाताविष्णुपादोदकीतदा ॥ तदेवतीर्थप्रवरंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ १८ ॥ तत्तीर्थेचनरःस्नात्वाहरिंदृष्ट्वाविशेषतः ॥ प्रदक्षिणंयेकुर्वंति
नचैतेदुःखभागिनः ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानांराशयःसंत्यनेकशः ॥ विलयंयांतितेसर्वेहरेर्दर्शनतःसदा ॥ २० ॥ एकदाकेशवस्थानेहरिद्वारेह्यहं
गतः ॥ तस्मात्तीर्थप्रभावाच्चजातोहंविष्णुरूपवान् ॥ २१ ॥ येगच्छंतिनरश्रेष्ठास्तेवैयांतिह्यनामयम् ॥ चतुर्भुजास्तुतेलोकाःनरानार्यश्चसर्वशः ॥ २२ ॥
वैकुंठंयांतितेसर्वेहरेर्दर्शनमात्रतः ॥ ममाप्यधिकतीर्थंतुहरिद्वारंसुशोभनम् ॥ २३ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंचतुर्वर्गप्रदायकम् ॥ कलौधर्मकरंपुंसांमोक्षदं
चार्थदंतथा ॥ २४ ॥ यत्रगंगामहारम्यानित्यंवहतिनिर्मला ॥ एतत्कथानकंपुण्यंहरिद्वाराख्यमुत्तमम् ॥ २५ ॥ उक्तंचशृण्वतांपुंसांफलंभवतिशाश्व
तम् ॥ अश्वमेधेकृतेयागेगोसहस्रेतथैवच ॥ २६ ॥ तत्पुण्यंलभतेविद्वान्हरेर्दर्शनमात्रतः ॥ गोहंताब्रह्महाचैवयेचान्येपितृघातकाः ॥ २७ ॥ एवंविधानि
पापानिवहून्यपिचवैद्विज ॥ विलयंयांतिसर्वाणिहरेर्दर्शनमात्रतः ॥ २८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश०उ०उमापतिनारदसंवादेहरिद्वारमाहा
त्म्येगंगोत्पत्तिपूर्वकंहरिद्वारमाहात्म्यंनामएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ गांगंवक्ष्यामिमाहात्म्यंयथोक्तंमुनिसत्तम ॥
यस्यश्रवणमात्रेणअघंनश्यतितत्क्षणात् ॥ १ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २ ॥ चरणाब्ज
समुद्भूतागंगानामेतिविश्रुता ॥ पापानांस्थूलराशीनांनाशिनीचेतिनारद ॥ ३ ॥ नर्मदासरयूश्चैवतथावेत्रवतीनदी ॥ तापीपयोष्णीचंद्राचविपाशाक ॥ २३ ॥
र्मनाशिनीम् ॥ ४ ॥ पुष्यापूर्णातथादीपाविदीपासूर्यतेजसा ॥ सहस्रवृषदानात्तुयत्फलंलभतेध्रुवम् ॥ ५ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिगंगादर्शनतःक्षणात् ॥
इयंगंगामहापुण्याब्रह्मघ्नानांविशेषतः ॥ ६ ॥ तेषांनिरययुक्तानांगंगापापप्रहारिणी ॥ चंद्रसूर्योपरागेचयत्फलंविद्यतेनघ ॥ ७ ॥ तत्फलंसमवाप्नोति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गंगादर्शनमात्रतः ॥ यथासूर्योदयेतातमोगच्छतिदूरतः ॥ ८ ॥ तथागंगाप्रभावेनविलयंयातिपातकम् ॥ मा[1]न्येयंसर्वदालोकेपवित्रापापनाशिनी ॥ ९ ॥
कल्याणरूपासततंविष्णुनानिर्मितापुरा ॥ दिव्यरूपातुजननीदीनानांपावनीस्मृता ॥ १० ॥ देवानांचयथाविष्णुस्तथागंगोत्तमानदी ॥ येकुर्वंतिनराः
स्नानंमाघमासेनिरंतरम् ॥ ११ ॥ नतेषांविद्यतेदुःखंकल्पानांचशतत्रयम् ॥ यत्रगंगाचयमुनायत्रचैवसरस्वती ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुक्तिभागीन
संशयः ॥ १२ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ त्वद्वार्तांप्रियतोब्रवीमियदहंसास्तुस्तुतिस्तेप्रभोयद्धुंजेतवतन्निवेदनमथोयद्यामिसाप्रेष्यता ॥
यच्छांतःस्वपिमित्वदंघ्रियुगलेदंडप्रणामोस्तुनःस्वामिन्यच्चकरोमितेनसभवान्विश्वेश्वरःप्रीयताम् ॥ १३ ॥ दृष्टेनवंदितेनापिस्पृष्टेनचधृतेनके ॥
नरायेनविमुच्यंतेतदेतद्यामुनंजलम् ॥ १४ ॥ तावद्भ्रमंतिभुवनेमनुजाभवोत्थदारिद्र्यरोगमरणव्यसनाभिभूताः ॥ यावज्जलंतवमहानदिनीलनीलंपश्यं
तिनोदधातिमूर्धसुसूर्यपुत्रि ॥ १५ ॥ यत्संस्मृतिःसपदिकृंततिदुष्कृतौघंपापावलींजयतियोजनलक्षतोपि ॥ यन्नामनामजगदुच्चरितंपुनातिदिष्ट्या
हिसापथिदृशोभवितायगंगा ॥ १६ ॥ आलोकोत्कंठितेनप्रमुदितमनसावर्त्मयस्याःप्रयातंसद्यास्मिन्कृत्यमेतामथप्रथमकृतीजे[2]ज्ञिवान्स्वर्गसिंधुम् ॥
स्नानंसंध्यानिवापःसुरयजनमपिश्राद्धविप्राशनाद्यंसर्वंसंपूर्णमेतत्भवतिभगवतःप्रीतिदंनातिचित्रम् ॥ १७ ॥ देवीभूतपरंब्रह्मपरमानंददायिनी ॥ अ
र्घंगृहाणमेगंगेपापंहरनमोस्तुते ॥ १८ ॥ साक्षाद्धर्मद्रवौघंमुररिपुचरणांभोजपीयूषसारंदुःखस्याब्धेस्तरित्रंसुरमनुजनुतंस्वर्गसोपानमार्गम् ॥ सर्वांहोहारि
वारिप्रवरगुणगणंभासियासंवहंतीतस्यैभागीरथिश्रीमतिमुदितमनादेविकुर्वेनमस्ते ॥ १९ ॥ स्वःसिंधोदुरिताब्धिमग्नजनतासंतारणिप्रोल्लसत्कल्लोला
मलकांतिनाशिततमस्तोमेजगत्पावनि ॥ गंगेदेविपुनीहिदुष्कृतभयक्रांतंकृपाभाजनंमातर्मांशरणागतंशरणदेरक्षाथभोभीषितम् ॥ २० ॥ हंहोमानसकंप
सेकिमुसखेत्रस्तोभयान्नारकात्किंतेभीतिरितिश्रुतिर्दुरितकृत्संजायतेनारकी ॥ माभैषीःशृणुमेगतिंयदिमयापापाचलस्पर्द्धिनीप्राप्तातेनिरयंकथःकिम
परंकिमेनधर्मधनम् ॥ २१ ॥ सर्वेशादिप्रशंसामुदमनुभवनंमज्जनंयत्रचोक्तंस्वर्नार्योवीक्ष्यहृष्टाविबुधसुरपतिःप्राप्तिसंभावनेन ॥ नीरेश्रीजह्नुकन्ये
यमनियमरताःस्नांतियेतावकीनेदेवत्वंतेलभंतेस्फुटमशुभकृतोप्यत्रवेदाःप्रमाणम् ॥ २२ ॥ बुद्धेसद्बुद्धिरेवंभवतुतवसखेमानसस्वस्तितेस्तुआस्तां
पादौपदस्थौसततमिहयुवांसाधुदृष्टीचदृष्टी ॥ वाणिप्राणप्रियेधिप्रकटगुणवपुःप्राप्नुहिप्राणिपुष्टिंयस्मात्सर्वैर्भवद्भिःसुखमतुलमहंप्राप्नुवंतीर्थपुण्यम् ॥ २३ ॥
श्रीजाह्नवीरविसुतापरमेष्ठिपुत्रीसिंधुत्रयाभरणतीर्थवरप्रयाग ॥ सर्वेशमामनुगृहाणनयस्वचोर्ध्वंमंतस्तमोदशविधंदलयस्वधाम्ना ॥ २४ ॥ वागीशविष्णवी

१ मातेयम् इ०पा० । २ यातवान ।

शपुरंदराद्याःपापप्रणाशायविदांविदोपि ॥ भजंतियत्तीरमनीलनीलंसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ २५ ॥ कलिंदजासंगमवाप्ययत्रप्रत्यग्गतास्वर्गधुनी
धुनोति॥अध्यात्मतापात्रितयंजनस्यसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ २६ ॥ श्यामोवटःश्यामगुणोवृणोतिस्वच्छाययाश्यामलयाजनानाम् ॥ श्यामश्रमंकृंतति
यत्रदृष्टःसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ २७ ॥ ब्रह्मादयोप्यात्मकृतिंविहायभजंतिपुण्यात्मकभागधेयम् ॥ यत्रोज्झितादंडधरःस्वदंडंसतीर्थराजोजयतिप्रया
गः ॥ २८ ॥ यत्सेवयादेवनृदेवतादिदेवर्षयःप्रत्यहममानंति ॥ स्वर्गंचसर्वोत्तमभूमिराज्यंसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ २९ ॥ एनांसिहंतीतिप्रसि
द्धवार्तानामप्रतापेनदृशोभवंति ॥ यस्यत्रिलोकींप्रततापगोभिःसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ ३० ॥ धत्तेभितश्चामरचारुकांतिंसितासितेयत्रस
रिद्वरेण्ये ॥ आद्योवटश्छत्रमिवातिभातिसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ ३१ ॥ ब्राह्मीनपुत्रीत्रिपथास्त्रिवेणिसमागमेसाक्षतयागमात्रात् ॥ यत्रा
पुतान्ब्रह्मपदंनयंतिसतीर्थराजोजयतिप्रयागः ॥ ३२ ॥ केषांचिज्जन्मकोटिर्व्रजतिसुवचसांयामियामीतियस्मिन्केषांचित्प्रेप्सतांयंनियतमतियते
दर्पवृंदंवरिष्ठम् ॥ यत्प्राप्तंभाग्यलक्षैर्भवतिभवतिनोवासवाचामवाच्यो दिष्ट्यावेणीविशिष्टोभवतिदृगतिथिःकंप्रयागप्रयागः ॥ ३३ ॥ लोकानाम
क्षमाणांमखकृतिषुकलौस्वर्गकामैर्जयस्तुत्यादिस्तोत्रैर्वचोभिःकथमपरपदप्राप्तिचिंतातुराणाम् ॥ अग्निष्टोमाश्वमेधप्रमुखमखफलंसम्यगालोच्यसांगं
ब्रह्माद्यैस्तीर्थराजोभिमतदउपदिष्टोयमेवप्रयागः ॥ ३४ ॥ मयाप्रमादातुरतादिदोषतःसंध्याविधिर्नोसमुपासितोभूत् ॥ चेदत्रसंध्यांचरतेप्रसादतःसंध्या
स्तुपूर्णाखिलजन्मनोपिमे ॥ ३५ ॥ अन्यत्रापिप्रगर्जन्महिमनितपसिप्रेमभिर्विप्रकृष्टैर्ध्यातःसंकीर्तितोयोभिमतपदविधातानिशंनिर्व्यपेक्षम् ॥ श्रीमत्पां
शुंत्रिवेणीपरिवृढमतुलंतीर्थराजंप्रयागंगोलंकारप्रकाशंस्वयममरवरंचेतनंतंनमामि[1] ॥ ३६ ॥ अस्माभिःसुतपोन्वतप्तकिमहोऐज्यंतकिंवाध्वराःपात्रेदानम
दायिकिंवहुविधंकिंवासुराश्चार्चिताः ॥ किंसत्तीर्थमसेविकिंद्विजकुलंपूजादिभिःसत्कृतंयेनप्रापिसदाशिवस्यशिवदासाराजधानीस्वयम् ॥ ३७ ॥
भाग्यैर्मेधिगताह्यनेकजनुषांसर्वाघविध्वंसिनीसर्वाश्चर्यमयीमयाशिवपुरीसंसारसिंधोस्तरी ॥ लब्धंसज्जनुषःफलंकुलमलंचक्रेपवित्रीकृतःस्वात्माचाप्य
खिलंकृतंकिमपरंसर्वोपरिष्टात्स्थितम् ॥ ३८ ॥ जीवन्नरःपश्यतिभद्रलक्षमेवंवदंतीतिमृषानयस्मात् ॥ तस्मान्मयावैवपुषेदृशेनप्राप्तापिकाशीक्षणभंगु
रेण ॥ ३९ ॥ काश्यांविधातुममरैरपिदिव्यभूमौसत्तीर्थलिंगगणनार्चनतानशक्या ॥ यानीहगुप्तविवृतानिपुरातनानिसिद्धानियोजितकरःप्रणमामिते
भ्यः ॥ ४० ॥ किंभीत्यादुरितव्रजात्किमुमुदापुण्यैरगण्यैःकृतैःकिंविद्याभ्यसनान्मदेनजडतादोषाद्विषादेनकिम् ॥ किंगर्वेणधनोदयादधनतातापेन

१ चेतनांतर्नमामि इति पाठान्तरम् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

किंभोजनाःस्नात्वाश्रीमणिकर्णिकापयसिचेद्विश्वेश्वरोदृश्यते ॥ ४१ ॥ अल्पस्फीतिनिरामयापितनुताप्रव्यक्तशक्यात्मताप्रोत्साहाढ्यबलेनकेव लमनोरागद्वितीयेनयत् ॥ अप्राप्यापिमनोरथैरविषयास्वप्नप्रवृत्तेरपिप्राप्तासापिगदाधरस्यनगरीसद्योपवर्गप्रदा ॥ ४२ ॥ मन्येनात्मकृतिर्नपूर्वपुरुष प्राप्तेर्बलंचात्रयन्नापीदंस्वजनप्रमाणमचलंकिंस्वापतापादिकम् ॥ यादुष्प्रापगयाप्रयागयमुनाकाशीसुपर्वागमात्प्राप्तिस्तत्रमहाफलोविजयतेश्रीशारदानु ग्रहः ॥ ४३ ॥ यःश्राद्धसमयेदूरात्स्मृतोपिपितृमुक्तिदः ॥ तंगयायांस्थितंसाक्षान्नमामिश्रीगदाधरम् ॥ ४४ ॥ पंथानंसमतीत्यदुस्तरमिमंदूरा दवीयस्तरंक्षुद्रव्याघ्रतरक्षुकंटकफणिप्रत्यर्थिभिःसंकुलम् ॥ आगत्यप्रथमव्ययंकृपणवाग्याचेज्जनःकर्परीश्रीमद्वारिगदाधरप्रतिदिनंत्वांद्रष्टुमुत्कं ठते ॥ ४५ ॥ सर्वात्मन्निजदर्शनेनचगयाश्राद्धेनवैदेवताःप्रीणन्विश्वमनीहवत्कथमिहौदासीन्यमालंबसे ॥ किंतेसर्वदनिर्दयंत्वमधुनाकिंवाप्रभुत्वं कलेःकिंवासत्वनिरीक्षणंनृषुचिरंकिंवास्यसेवारुचिः ॥ ४६ ॥ गदाधरमयाश्राद्धंसंचीर्णंत्वत्प्रसादतः ॥ अनुजानीहिमांदेवगमनायगृहंप्रति ॥ ४७ ॥ चतुर्णांदेवतानांचस्तोत्रंस्वर्गार्थदायकम् ॥ श्राद्धकालेपठेन्नित्यंस्नानकालेतुयःपठेत् ॥ ४८ ॥ सर्वतीर्थसमंस्नानंश्रवणात्पठनाज्जपात् ॥ प्रयागस्यचगंगायायमुनायाःस्तुतेर्द्विज ॥ श्रवणेनविनश्यंतिदोषाश्चैवतुकर्मजाः ॥ ४९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० उमापतिनार दसंवादेगंगाप्रयागयमुनास्तुतिर्नामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिमाहात्म्यंतुलसीभवम् ॥ यच्छ्रुत्वा मुच्यतेपापादाजन्ममरणांतिकात् ॥ १ ॥ पत्रंपुष्पंफलंमूलंशाखात्वक्स्कंधसंज्ञितम् ॥ तुलसीसंभवंसर्वंपावनंमृत्तिकादिकम् ॥ २ ॥ शरीरंदह्यतेयेषां तुलसीकाष्ठवह्निना ॥ दत्वाचतुलसीकाष्ठंसर्वांगेषुमृतस्यवै ॥ ३ ॥ पश्चाद्यःकुरुतेदाहंसोपिपापात्प्रमुच्यते ॥ मरणेयस्यसंप्राप्तंकीर्तनंस्मरणंहरेः ॥ ४ ॥ तुलसीदारुणादाहोनतस्यपुनरावृतिः ॥ यद्येकंतुलसीकाष्ठंमध्येकाष्ठशतस्यहि ॥ ५ ॥ दाहकालेभवेन्मुक्तिःकोटिपापायुतस्यच ॥ गंगांभसाभिषेकेण यांतिपुण्यानिपुण्यताम् ॥ ६ ॥ तुलसीकाष्ठमिश्राणियांतिदारूणिपुण्यताम् ॥ तुलसीकाष्ठसंमिश्रायावत्प्रज्वलतेचिता ॥ ७ ॥ दह्यंतितस्यपापा निकल्पकोटिकृतानिवै ॥ दह्यमानंनरंदृष्ट्वातुलसीकाष्ठवह्निना ॥ ८ ॥ नयंतितंविष्णुदूतानचवैयमकिंकराः ॥ जन्मकोटिसहस्रैस्तुमुक्तोयातिजना र्दनम् ॥ ९ ॥ दह्यंतेयेनरालोकेतुलसीकाष्ठवह्निना ॥ तान्विमानस्थितान्देवाःक्षिपंतिकुसुमांजलिम् ॥ १० ॥ नृत्यंत्यप्सरसःसर्वागीतंगायंतिगा

१ काष्ठदग्धस्य । इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यकाः ॥ जायंतेवीक्ष्यतंविष्णुःसंतुष्टःशंभुनासह ॥ ११ ॥ गृहीत्वातंकरेशौरिर्गृहंहंनीत्वास्यचांगतः ॥ मार्जयेत्सर्वपापानिपश्यतांत्रिदिवौकसाम् ॥ १२ ॥
महोत्सवंकारयित्वाजयशब्दपुरःसरम् ॥ ज्वलतेयत्रचाग्न्येनतुलसीकाष्ठपावकः ॥ १३ ॥ अग्न्यगारेश्मशानेवादह्यतेपातकंनृणाम् ॥ होमंकुर्वंति
येविप्रास्तुलसीकाष्ठवह्निना ॥ सिक्तेसिक्तेतिलेवापिअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ १४ ॥ योददातिहरेर्धूपंतुलसीकाष्ठसंभवम् ॥ शतक्रतुसमंपुण्यंलभतेगोश
तंफलम् ॥ १५ ॥ नैवेद्यंपच्यतेयस्तुतुलसीकाष्ठवह्निना ॥ मेरुतुल्यंभवेद्दत्तंतदन्नंकेशवस्यहि ॥ १६ ॥ तुलसीपावकेनाथयोदीपंकुरुतेहरेः ॥ दीपल
क्षसहस्राणांपुण्यंसलभतेफलम् ॥ १७ ॥ नतेनसदृशोलोकेवैष्णवोभुविदृश्यते ॥ यःप्रयच्छतिकृष्णस्यतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ १८ ॥ सजायतेकृपा
पात्रंविष्णोर्वाडवसत्तम ॥ १९ ॥ तुलसीदारुजातेनचंदनेनकलौहरिम् ॥ विलिप्यभक्तितोनित्यंरमतेहरिसन्निधौ ॥ २० ॥ तुलसीपंकलिप्तांगःकुरुते
विष्णुपूजनम् ॥ पूजाशतदिनैकाह्नालभ्यतेगोशतंफलम् ॥ २१ ॥ विलेपार्थंतुकृष्णस्यतुलसीकाष्ठचंदनम् ॥ मंदिरेतिष्ठतेयावत्तावत्पुण्यफलं
शृणु ॥ २२ ॥ तिलप्रस्थाष्टकंदत्वायत्पुण्यंप्राप्नुयान्नरः ॥ तत्फलंजायतेपुंसांप्रसादाच्चक्रपाणिनः ॥ २३ ॥ योददातिपितॄणांतुपिंडेतुलसिसंभवम् ॥
दलंसंजायतेतृप्तिःपत्रेपत्रेशताब्दिका ॥ २४ ॥ तुलसीमूलमृत्स्नैवस्नानंकुर्याद्विशेषतः ॥ तेनतीर्थेकृतंस्नानंयावच्चांगेचमृत्तिका ॥ २५ ॥ तदीययातु
मंजर्यापूजनंचकरोतियः ॥ नानापुष्पैःकृतापूजायावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ २६ ॥ यस्मिन्गृहेवतिष्ठेततुलसीवृक्षवाटिका ॥ दर्शनात्स्पर्शनाच्चैवब्रह्महत्यादि
पातकम् ॥ तत्सर्वंविलयंयातिदर्शनेनैवनारद ॥ २७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अथान्यत्तेप्रवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ नकस्यापिचकथितंशृणु
देवर्षिसत्तम॥२८॥यत्रयत्रगृहेग्रामेवनेवातुलसीभवेत्॥तत्रतत्रजगत्स्वामीप्रीतात्माचवसेद्धरिः॥२९॥गृहेतस्मिन्नदारिद्र्यंनायोगोबंधुसंभवः॥नदुःखंनभयंरो
गस्तुलसीयत्रतिष्ठति ॥ ३० ॥ सर्वत्रतुलसीपुण्यापुण्यक्षेत्रेविशेषतः ॥ संनिधौतस्यदेवस्यरोपणात्पृथिवीतले ॥ ३१ ॥ तेषांविष्णुपदंनित्यंतुल
स्यारोपणेकृते ॥ उत्पातान्दारुणान्रोगान्दुर्निमित्तान्यनेकशः ॥ तुलस्याभ्यर्चितेभक्त्याहंतशांतिकरोहरिः ॥ ३२ ॥ तुलसीगंधमाघ्राययत्रगच्छति
मारुतः ॥ दिशोदशचताःपूताभूतग्रामश्चतुर्विधः ॥ ३३ ॥ यस्मिन्गृहेमुनिश्रेष्ठतुलसीमूलमृत्तिका ॥ सर्वदातत्रतिष्ठंतिदेवताश्चशिवोहरिः ॥ ३४ ॥
तुलसीवनजाछायायत्रयत्रभवेद्द्विज ॥ तर्पणंकुरुतेतत्रपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ ३५ ॥ तस्यमूलेस्थितोब्रह्मामध्येदेवोजनार्दनः ॥ मंजर्यांवसतेरुद्रःतुलसी
तेनपावनी ॥ ३६ ॥ विनायस्तुलसींकुर्यात्संध्याकालेतुमार्जनम् ॥ तत्सर्वंराक्षसहृतंनरकंचप्रयच्छति ॥ ३७ ॥ तुलसीपत्रगलितंतोयंयःशिरसावहेत् ॥
गंगाफलमवाप्नोतिशतधेनुफलंलभेत् ॥ ३८ ॥ शिवालयेविशेषेणरोपयेत्तुलसींयदि ॥ बीजसंख्यावसेत्स्वर्गेप्रत्येकंयुगसंख्यया ॥ ३९ ॥ उमयातुपुरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देविशंकरार्थंहिमालये ॥ रोपिताःशतवृक्षास्तुतुलस्याःप्रणतोस्म्यहम् ॥ ४० ॥ पर्वण्यवसरेयस्तुश्रावणेचाथरोपयेत् ॥ संक्रांतिदिवसेचैवतुलसीचा
तिपुण्यदा ॥ ४१ ॥ तुलसींपूजयेन्नित्यंदरिद्रईश्वरोभवेत् ॥ सर्वसिद्धिकरामूर्तिःकृष्णःकीर्तिंददातिच ॥ ४२ ॥ शालग्रामशिलायत्रतत्रसंनिहितो
हरिः ॥ तत्रस्नानंचदानंचवाराणस्याःशताधिकम् ॥ ४३ ॥ कुरुक्षेत्रंप्रयागंचनैमिषारण्यमेवच ॥ तस्यकोटिगुणंपुण्यंशालग्रामशिलार्चनात् ॥ ४४ ॥
शालग्राममयीमुद्रासंस्थितायत्रहिकचित् ॥ वाराणस्यांचयत्पुण्यंसर्वंतत्रैवतद्भवेत् ॥ ४५ ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंयत्किंचित्कुरुतेनरः ॥ तत्सर्वंनाश
येदाशुशालग्रामशिलार्चनात् ॥ ४६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा०उत्तर०उमापतिनारदसंवादेतुलसीशालग्राममाहात्म्यंनामत्रयोविंशो
ध्यायः ॥२३॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ प्रयागतीर्थमाहात्म्यंप्रवक्ष्यामियथाश्रुतम् ॥ महादानपराःपुण्यकर्माणोयत्रसंतिहि ॥१॥ यत्रगंगाचयमुनायत्रचै
वसरस्वती ॥ तदेवतीर्थप्रवरंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ २ ॥ ईदृशंत्रिषुलोकेषुभूतंनचभविष्यति ॥ ग्रहाणांचयथासूर्योनक्षत्राणांयथाशशी ॥ ३ ॥ ती
र्थानामुत्तमंतीर्थंप्रयागाख्यमनुत्तमम् ॥ प्रातःकालेतुभोविद्वन्प्रयागेस्नानमाचरेत् ॥ ४ ॥ महापापाद्विनिर्मुक्तःसयातिपरमंपदम् ॥ देयंकिंचिद्यथाश
क्तिदारिद्र्याभावमिच्छता ॥५ ॥ योनरस्तत्रगत्वावैप्रयागेस्नानमाचरेत् ॥ धनिकोदीर्घजीवीचजायतेनात्रसंशयः ॥ ६ ॥ यत्रवटस्याक्षयस्यदर्शनंकु
रुतेनरः ॥ तेनदर्शनमात्रेणब्रह्महत्याविनश्यति ॥ ७ ॥ सचाक्षयवटःख्यातःकल्पांतेपिचदृश्यते ॥ शेतेविष्णुर्यस्यपत्रेअतोयमव्ययःस्मृतः ॥ ८ ॥
तत्रपूजांप्रकुर्वंतिमानवाविष्णुवल्लभाः ॥ सूत्रेणाच्छादितंकृत्वापूजांचैवतुकारयेत् ॥ ९ ॥ माधवाख्यस्तत्रदेवःसुखंतिष्ठतिनित्यशः ॥ तस्यैवद
र्शनंकार्यंमहापापैःप्रमुच्यते ॥ १० ॥ यत्रदेवाश्चऋषयोमनुष्याश्चापिसर्वशः ॥ स्वस्वस्थानंसमाश्रित्यतत्रतिष्ठंतिनित्यशः ॥ ११ ॥ गो
घ्नोवापिचचांडालोदुष्टोवादुष्टचेतनः ॥ बालघातीतथाऽविद्वान्म्रियतेतत्रवैतदा ॥ १२ ॥ सवैचतुर्भुजोभूत्वावैकुंठेवसतेचिरम् ॥ प्रयागेतु
नरोयस्तुमाघस्नानंकरोतिच ॥ १३ ॥ नतस्यफलसंख्यास्तिशृणुदेवर्षिसत्तम ॥ आपोनाराइतिप्रोक्तासर्वलोकेषुशुश्रुम ॥ १४ ॥ तेनना
रायणःप्रोक्तःस्नातानांभुक्तिमुक्तिदः ॥ ग्रहाणांचयथासूर्योनक्षत्राणांयथाशशी ॥ १५ ॥ मासानांहितथामाघःश्रेष्ठःसर्वेषुकर्मसु ॥ मक
रस्थेरवौमाघेप्रातःकालेतथामले ॥ १६ ॥ गोःपदेपिजलेस्नानंस्वर्गदंपापिनामपि ॥ योगोयंदुर्लभोविद्वन्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ १७ ॥ अस्मिन्योयत्नमाप
न्नःस्नायादपिदिनत्रयम् ॥ पंचवासप्तवाप्यत्रस्नानंकुर्वन्प्रयागजम् ॥ १८ ॥ चंद्रवद्वर्द्धतेसोपिकुलेवाडवसत्तम ॥ चराचराश्चयेजीवास्तथैवमनुजादयः॥१९॥

---

१ प्रीणितो इ० पा० । २ अयमध्यायश्चतुर्विंशतितमोग्रेतनस्त्रयोविंशोभविष्यच्चेत्प्रयागतुलसीमायात्म्यानुपूर्वीसम्यगभविष्यत् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रयागंतीर्थमाश्रित्यवैकुंठंयांतितेचिरात् ॥ येवसिष्ठादयस्तत्रऋषयःसनकादयः ॥ २० ॥ तेपिप्रयागजंतीर्थंसेवंतेचपुनपुनः ॥ यत्रविष्णुश्चरुद्रश्चयत्रेंद्रश्च
तथापुनः ॥ २१ ॥ तेपिसर्वेवसंतीहप्रयागेतीर्थसत्तमे ॥ दानंतत्रप्रशंसंतिनियमांश्चतथैवच ॥ २२ ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचपुनर्जन्मनविद्यते ॥ २३ ॥
॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्तर० उमापतिनारदसंवादेप्रयागमाहात्म्येचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥छ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंतुलस्यामाहा
त्म्यंत्वत्प्रसादाच्छ्रुतंमया ॥ सांप्रतंतुसमाचक्ष्वत्रिरात्रंतुलसीव्रतम् ॥ १ ॥ ॥ सदाशिवउवाच ॥ ॥ शृणुविप्रमहाबुद्धेव्रतमेतत्पुरातनम् ॥ यच्छ्रु
त्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ २ ॥ पुरारैभ्यंतरे[1]कल्पेराजाह्यासीत्प्रजापतिः ॥ तस्यभार्याचविख्याताचंद्ररूपामहासती ॥ ३ ॥ सावैव्रतमिदंचक्रेसर्व
कामफलप्रदम् ॥ त्रिरात्रंतुव्रतंतस्याधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ ४ ॥ सफलंजीवितंतेषांयैःश्रुतंतुलसीव्रतम् ॥ कार्तिकेशुक्लपक्षेतुनवम्यांचैवनारद ॥ ५ ॥
नियमस्थोव्रतीतिष्ठेद्भूमिशायीजितेंद्रियः ॥ व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यशुचिःसंयतमानसः ॥ ६ ॥ स्वपेन्नियमपूर्वंतुतुलसीवनसंनिधौ ॥ ततोमध्याह्नसमयेनद्या
दौविमलेजले ॥ ७ ॥ स्नानंकृत्वापितॄन्देवांस्तर्पयेद्विधिपूर्वकम् ॥ सुवर्णंकारयेद्देवंलक्ष्म्यासहजनार्दनम् ॥८॥ वित्तशाठ्यंनकर्तव्यमात्मनःश्रेयमिच्छता ॥
वस्त्रयुग्मंततःकार्यंपीतेशुक्लेपिवाससी ॥ नवग्रहाणामारंभंशांतिकंविधिपूर्वकम् ॥ ९ ॥ अर्पयित्वाचरुंतत्रवैष्णवंहोममाचरेत् ॥ द्वादश्यांदेवदेवेशंपूजयि
त्वाप्रयत्नतः ॥ १० ॥ अव्रणंशुद्धकलशंस्थापयेद्विधिपूर्वकम् ॥ पंचरत्नसमोपेतंपल्लवैश्चौषधीयुतम् ॥ ११ ॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रेलक्ष्म्यासहजनार्दनम् ॥
स्थापयेत्तुलसीमूलेमंत्रैर्वेदपुराणकैः ॥ १२ ॥ पयसाकेवलेनैवसिंचयेत्तुलसीवनम् ॥ पंचामृतेनसंस्नाप्यदेवदेवंजगद्गुरुम् ॥ १३ ॥ योनंतरूपोखिलविश्वरूपो
गर्भोदकेलोकविधिंबिभर्त्ति ॥ प्रसीदतामेषसदेवदेवोयोमाययाविश्वकृदेषदेवी ॥ १४ ॥ प्रार्थनामंत्रः ॥ आगच्छाच्युतदेवेशतेजोराशेजगत्पते ॥ सदैवति
मिरध्वंसीपाहिमांभवसागरात् ॥ १५ ॥ आवाहनमंत्रः ॥ पंचामृतेनसुस्नानंतथागंधोदकेनच ॥ गंगादीनांचतोयेनस्नातोनंतःप्रसीदतु ॥ १६ ॥ स्नानमंत्रः ॥
श्रीखंडागुरुकर्पूरंकुंकुमादिविलेपनम् ॥ भक्त्यादत्तंमयादेवलक्ष्म्यासहगृहाणवै ॥ १७ ॥ विलेपनमंत्रः ॥ नारायणनमस्तेस्तुनरकार्णवतारण ॥ त्रैलो
क्याधिपतेतुभ्यंददामिवसनेशुभे ॥ १८ ॥ वस्त्रमंत्रः ॥ दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ॥ ब्रह्मसूत्रंमयादत्तंगृहाणपुरुषोत्तम ॥ १८ ॥ उपवीतमं
त्रः ॥ पुष्पाणिचसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो ॥ मयादत्तानिदेवेशप्रीतितःप्रतिगृह्यताम् ॥२०॥ पुष्पमंत्रः ॥ नैवेद्यंगृह्यतांनाथभक्ष्यभोज्यैःसमन्वितम् ॥
सर्वैरसैःसुसंपन्नंगृहाणपरमेश्वर ॥ २१ ॥ नैवेद्यमंत्रः ॥ पूगानिनागपत्राणिकर्पूरसहितानिच ॥ मयादत्तानिदेवेशतांबूलंप्रतिगृह्यताम् ॥२२॥ तांबूलमंत्रः ॥

१ रथंतरे इ० पां० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धूपंदत्वागुरुंभक्त्यागुग्गुलंघृतमिश्रितम् ॥ एवंपूजाप्रकर्तव्याघृतेनदीपमाचरेत् ॥ २३ ॥ विविधंमुनिशार्दूलदीपंकृत्वासमाहितः ॥ लक्ष्मीनारायण स्याग्रेतुलसीवनसन्निधौ ॥ २४ ॥ अर्घंतत्रप्रदातव्यंदेवदेवायचक्रिणे ॥ नवम्यांनालिकेरेणपुत्रार्थमर्घमुत्तमम् ॥ २५ ॥ दशम्यांबीजपूरंतु धर्मकामार्थसिद्धये ॥ एकादश्यांदाडिमेनदारिद्र्यंनाशयेत्सदा ॥ २६ ॥ सप्तधान्येनसंयुक्तंवंशपात्रेणनारद ॥ फलसप्तकसंयुक्तंपत्रंपूगसमन्वितम् ॥ २७ ॥ वस्त्रेणाच्छादितंकृत्वादेवस्याग्रेनिवेदयेत् ॥ मंत्रेणानेनविप्रेंद्रशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ २८ ॥ तुलसीसहितोदेवसदाशंखेनसंयुतम् ॥ गृहाणार्घमयादत्तंदेवदेव नमोस्तुते ॥ २९ ॥ अर्घमंत्रः ॥ एवंसंपूज्यदेवेशंलक्ष्म्यासहजनार्दनम् ॥ प्रार्थयेद्देवदेवेशंव्रतसंपूर्तिसिद्धये ॥ ३० ॥ उपोषितोहंदेवेशकामक्रोधविवर्जि तः ॥ व्रतेनानेनदेवेशत्वमेवशरणंमम ॥ ३१ ॥ गृहीतेस्मिन्व्रतेदेवयदपूर्णंकृतंमया ॥ सर्वंतदस्तुसंपूर्णंत्वत्प्रसादाज्जनार्दन ॥ ३२ ॥ नमःकमल पत्राक्षनमस्तेजलशायिने ॥ इदंव्रतंमयाचीर्णंप्रसादात्तवकेशव ॥ ३३ ॥ अज्ञानतिमिरध्वंसिन्व्रतेनानेनकेशव ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वाज्ञानदृष्टिप्रदोभ व ॥ ३४ ॥ ततोजागरणंरात्रौगीतपुस्तकवाचनम् ॥ नादनृत्यकलाभिज्ञैःपुण्याख्यानैःसुशोभनैः ॥ ३५ ॥ विभातायांतुशर्वर्यामुदितेविमलेरवौ ॥ निमंत्र्य ब्राह्मणान्भक्त्याश्राद्धंकुर्याच्चवैष्णवम् ॥ ३६ ॥ भोजयित्वायथाकामंपायसेनघृतेनच ॥ तांबूलपुष्पगंधादिदक्षिणाभिःसमन्वितम् ॥ ३७ ॥ उपवीतानिवासांसि दत्वामालांचचंदनम् ॥ दांपत्यत्रितयंभोज्यंवस्त्रभूषणकुंकुमैः ॥ ३८ ॥ वंशपात्राणिशक्त्याचविरूढैःपरिपूरयेत् ॥ नालिकेरैश्चपक्वान्नैर्वस्त्रैश्चविविधैःफ लैः ॥ ३९ ॥ सपत्नीकंगुरुंतत्रवस्त्राणिपरिधापयेत् ॥ विभूषणानिदिव्यानिगंधमाल्यैःप्रपूजयेत् ॥ ४० ॥ सर्वोपस्करसंयुक्तांगांदद्याच्चपयस्विनीम् ॥ सदक्षिणां सवस्त्रांचतन्मेनिगदतःशृणु ॥ ४१ ॥ सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यंस्नातानांजायतेनृणाम् ॥ तत्फलंसलभेत्सर्वंदेवदेवप्रसादतः ॥ ४२ ॥ भुक्त्वाचविपुलान्भोगान्सर्व कामान्मनोरमान्[1] ॥ वैष्णवंपदमाप्नोतिअंतेविष्णोःप्रसादतः ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंच० उत्त० उमापतिनारदसंवादेतुलसीत्रिरात्रव्रतवर्णनं नामपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गुणाधिकेभ्योविप्रेभ्योदातुकामोपिमानवः ॥ कानिकानिचलोकेस्मिन्दद्यात्सर्वंतथा वद ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ लोकेतत्वंहिसंज्ञायशृणुदेवर्षिसत्तम ॥ अन्नमेवंप्रशंसंतिसर्वमन्नेप्रतिष्ठितम् ॥ २ ॥ तस्मादन्नंविशेषेणदातुमिच्छंति मानवाः ॥ अन्नेनसदृशंदानंनभूतंनभविष्यति ॥ ३ ॥ अन्नेनधार्यतेविश्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ अन्नमूर्जस्करंलोकेप्राणाह्यन्नेप्रतिष्ठिताः ॥ ४ ॥ दातव्यंभक्ष्यमेवान्नंब्राह्मणायमहात्मने ॥ कुटुंबंपीडयित्वापिआत्मनोभूतिमिच्छता ॥ ५ ॥ नारदासौविदांश्रेष्ठोयोदद्यादन्नमर्थिने ॥ ब्राह्मणाया

१ मनोरथान् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेरूपायपारलौकिकमात्मनः ॥ ६ ॥ आत्मीयभूतिमन्विच्छेत्कालेद्विजमुपस्थितम् ॥ श्रांतमध्वनिवर्त्तंतंगृहस्थंगृहमागतम् ॥ ७ ॥ अन्नदःप्राप्नुतेविद्वा
न्सुशीलोवीतमत्सरः ॥ क्रोधमुत्पातितंहित्वादिविचेहचयत्सुखम् ॥ ८ ॥ नाभिनिंदेच्चअतिथिंनद्रुह्याच्चकथंचन ॥ ब्रह्मविदेर्पयेदन्नंतच्चदानंविशिष्य
ते ॥ ९ ॥ श्रांतायादृष्टपूर्वायअन्नमध्वनिवर्तिने ॥ योदद्याच्चपरिक्लिष्टंसर्वधर्ममवाप्नुयात् ॥ १० ॥ पितृदेवांस्तथाविप्रानतिथींश्चमहामुने ॥ योनरः
प्रीणयेतान्नैस्तस्यपुण्यमनंतकम् ॥ ११ ॥ कृत्वापिसुमहत्पापंयोदद्यादन्नमर्थिने ॥ ब्राह्मणायविशेषेणसतुपापैःप्रमुच्यते ॥ १२ ॥ ब्राह्मणेष्वक्षयं
दानमन्नंशूद्रेमहत्फलम् ॥ अन्नदानंचशूद्रेचब्राह्मणेचावशिष्यते ॥ १३ ॥ नपृच्छेद्गोत्रचरणंनचस्वाध्यायमेवच ॥ भिक्षुकोब्राह्मणोह्यत्रदद्यादन्नंप्रया
तिच ॥ १४ ॥ अन्नदस्यशुभावृक्षाःसर्वकामफलान्विताः ॥ संभवंतीहलोकेचहर्षयुक्तास्त्रिविष्टपे ॥ १५ ॥ अन्नदानेनयेलोकास्तान्शृणुष्वमहा
मुने ॥ विमानानिप्रकाशंतेदिवितेषांमहात्मनाम् ॥ १६ ॥ नानासंस्थानरूपाणिनानाकामान्वितानिच ॥ सर्वकामफलाश्चापिवृक्षाभुवनसंस्थिताः॥ १७॥
हेमवाप्यःशुभाःसर्वादीर्घिकाश्चैवसर्वशः ॥ घोषवंतिचयानानिमुक्तान्यथसहस्रशः ॥ १८ ॥ भक्ष्यभोज्यमयाःशैलावासांस्याभरणानिच ॥ क्षीरंस्रवंत्यः
सरितस्तथैवाज्यस्यपर्वताः ॥ १९ ॥ प्रासादाःशुभ्रवर्णाभाःशय्याश्चकनकोज्वलाः ॥ तदन्नंदातुमिच्छंतितस्मादन्नप्रदोभवेत् ॥ २० ॥ एतेलोकाःपुण्य
कृतामन्नदानंमहत्फलम् ॥ तस्मादन्नंविशेषेणदातव्यंमानवैर्भुवि ॥ २१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० उमापतिनारदसंवादेअन्नदानप्रशं
सानामषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पानीयदानंपरमंदानानामुत्तमंसदा ॥ तस्माद्वापीश्चकूपांश्चतडागानिचकारयेत्॥ १॥
अर्द्धंपापंसंहरंतिपुरुषस्यविकर्मणः ॥ कूपाःप्रवृत्तपानीयाःसुप्रवृत्तस्यनित्यशः ॥ २ ॥ सचतारयतेवंशंयस्यखातजलाशये ॥ गावःपिबंतिविप्राश्चसाधव
श्चनराःसदा ॥ ३ ॥ निदाघकालेपानीयंयस्यातिष्ठतिनारद ॥ दुर्गंविषमकृच्छ्रेचनकदाचिदवाप्यते ॥ ४ ॥ तडागानांचवक्ष्यामिकृतानांयेगुणाःस्मृताः ॥
त्रिषुलोकेषुसर्वत्रपूजितोयस्तडागवान् ॥ ५ ॥ अथवामित्रसदनंमित्रमैत्रीविवर्द्धनम् ॥ कीर्तिसंजननंश्रेष्ठंतडागानांनिवेशनम् ॥ ६ ॥ धर्म्यस्यार्थस्यका
मस्यफलमाहुर्मनीषिणः ॥ तडागंसुकृतंदेशेक्षेत्रमध्येमहाश्रयम् ॥ ७ ॥ चतुर्विधानांभूतानांतडागस्योपलक्षयेत् ॥ तडागानिचसर्वाणिदिशंतिश्रेयमुत्त
मम् ॥ ८ ॥ देवामनुष्यागंधर्वाःपितरोनागराक्षसाः ॥ स्थावराणिचभूतानिसंश्रयंतिजलाशयम् ॥ ९ ॥ वर्षाऋतौतडागेतुसलिलंयत्रतिष्ठति ॥
अग्निहोत्रफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ १० ॥ हेमंतेशिशिरेचैवसलिलंयस्यतिष्ठति ॥ गोसहस्रफलंतस्यलभतेनात्रसंशयः ॥ ११ ॥
वसंतेपितथाग्रीष्मेसलिलंतिष्ठतेयदि ॥ अतिरात्राश्वमेधाभ्यांफलमाहुर्मनीषिणः ॥ १२ ॥ अथैतेषांतुवृक्षाणांरोपणेचगुणाञ्छृणु ॥ अती

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तानागतौचोभौपितृवंशौमहाऋषे ॥ १३ ॥ तारयेद्वृक्षरोपीचतस्माद्वृक्षांस्तुरोपयेत् ॥ पुत्रपौत्राभवंत्येतेपादपानात्रसंशयः ॥ १४ ॥
परलोकंगतःसोपिलोकानाप्नोतिचाक्षयान् ॥ पुष्पैःसुरगणान्सर्वान्पत्रैश्चापितथापितॄन् ॥ १५ ॥ छाययाचातिथीन्सर्वान्पूजयंतिमहीरुहाः ॥
किन्नरोरगरक्षांसिदेवगंधर्वमानवाः ॥ १६ ॥ तथाऋषिगणाश्चैवसंश्रयंतिमहीरुहान् ॥ पुष्पिताःफलवंतश्चतर्पयंतीहमानवान् ॥ १७ ॥ इहलोकेपरे
चैवपुत्रास्तेधर्मतःस्मृताः ॥ तडागवृक्षरोपाश्चइष्टयज्ञाश्चयेद्विजाः ॥ १८ ॥ एतेस्वर्गान्नहीयंतेयेचान्येसत्यवादिनः ॥ सत्यमेवपरंब्रह्मसत्यमेवप
रंतपः ॥ १९ ॥ सत्यमेवपरोयज्ञःसत्यमेवपरंश्रुतम् ॥ सत्यंदेवेषुजागर्तिसत्यंचपरमंपदम् ॥ २० ॥ तपोयज्ञाश्चपुण्यंचतथादेवर्षिपूजनम् ॥
आद्योविधिश्चविद्याचसर्वंसत्येप्रतिष्ठितम् ॥ २१ ॥ सत्यंयज्ञस्तथादानंमंत्रादेवीसरस्वती ॥ व्रतचर्यातथासत्यमोङ्कारःसत्यमेवच ॥ २२ ॥ सत्येन
वायुरभ्येतिसत्येनतपतेरविः ॥ सत्येनचाग्निर्दहतिस्वर्गःसत्येनतिष्ठति ॥ २३ ॥ पूजनंसर्वदेवानांसर्वतीर्थावगाहनम् ॥ सत्यंचवदतेलोकेसर्वमाप्नोत्य
संशयः ॥ २४ ॥ अश्वमेधसहस्रंचसत्यंचतुलयाधृतम् ॥ सर्वेषांसर्वयज्ञानांसत्यमेवविशिष्यते ॥ २५ ॥ सत्येनदेवाःप्रीयंतेपितरोऋषयस्तथा ॥ स
त्यमाहुःपरंधर्मंसत्यमाहुःपरंपदम् ॥ २६ ॥ सत्यमाहुःपरंब्रह्मतस्मात्सत्यंवदामिते ॥ मुनयःसत्यनिरताःतपस्तप्त्वासुदुष्करम् ॥ २७ ॥ सत्यध
र्मरताःसिद्धास्ततःस्वर्गमितोगताः ॥ अप्सरोगणसंघुष्टैर्विमानैःपरितोवृताः ॥ २८ ॥ वक्तव्यंचसदासत्यंनसत्याद्विद्यतेपरम् ॥ अगाधेविपुलेसिद्धेसत्ती
र्थेचशुचौहृदि ॥ २९ ॥ स्नातव्यंमनसायुक्तैःस्नानंतत्परमंस्मृतम् ॥ आत्मार्थेवापरार्थेवापुत्रार्थेवापिमानवाः ॥ अनृतंयेनभाषंतेतेनराःस्वर्गगामि
नः ॥ ३० ॥ वेदायज्ञास्तथामंत्राःसंतिविप्रेषुनित्यशः ॥ नभांत्युज्झितसत्येषुतस्मात्सत्यंसमाचरेत् ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तपसांमेफलंब्रू
हिपुनरेवविशेषतः ॥ सर्वेषांचैववर्णानांब्राह्मणानांतपोबलम् ॥ ३२ ॥ प्रवक्ष्यामितपोध्यानंसर्वकामार्थसाधकम् ॥ सुदुश्चरंद्विजातीनांतन्मेनिगदतः
शृणु ॥ ३३ ॥ तपोहिपरमंप्रोक्तंतपसाविंदतेफलम् ॥ तपोरतोहियोनित्यंमोदतेसहदैवतैः ॥ ३४ ॥ तपसाप्राप्यतेस्वर्गस्तपसाप्राप्यतेयशः ॥ तप
सामोक्षमाप्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥ ३५ ॥ ज्ञानविज्ञानसंपत्तिःसौभाग्यंरूपमेवच ॥ तपसालभतेसर्वंमनसायद्यदिच्छति ॥ ३६ ॥ नातप्ततपसोयां
तिब्रह्मलोकंकदाचन ॥ यत्कार्यंकिंचिदास्थायपुरुषस्तप्यतेतपः ॥ ३७ ॥ तत्सर्वंसमवाप्नोतिपरत्रेहचमानवः ॥ सुरापःपरदारीचब्रह्महागुरुत
ल्पगः ॥ तपसातरतेसर्वंसर्वतश्चविमुच्यते ॥ ३८ ॥ अपिसर्वेश्वरःस्थाणुर्विष्णुश्चैवसनातनः ॥ ब्रह्माहुताशनःशक्रोयेचान्येतपसान्विताः ॥ ३९ ॥

षडशीतिसहस्राणिमुनीनामूर्द्ध्वरेतसाम् ॥ तपसादिविमोदंतेसमेतादैवतैःसह ॥ ४० ॥ तपसाप्राप्यतेराज्यंशक्रःसर्वेपुरासुराः ॥ तपसापालयन्सर्वा
नहन्यहनिर्वृत्तिदाः ॥ ४१ ॥ सूर्याचंद्रमसौदेवौसर्वलोकहितेरतौ ॥ तपसैवप्रकाशंतेनक्षत्राणिग्रहास्तथा ॥ ४२ ॥ सर्वंचतपसाभ्येतिसर्वंचसुखमश्नुते ॥
तपस्तपतियोरण्येवनमूलफलाशनः ॥ ४३ ॥ योधीतेश्रुतिमेवादौसमंस्यात्तपसामुने ॥ श्रुतेरध्यापनात्पुण्यंयदाप्नोतिद्विजोत्तमः ॥ ४४ ॥ तदध्यायस्य
जप्याच्चद्विगुणंफलमश्नुते ॥ जगद्यथानिरालोकंजायतेशशिभास्करौ॥४५॥विनातथापुराणंहिध्येयमस्मान्महामुने ॥ तप्यमानस्तपोज्ञानंयोधारयतिशा
स्त्रतः ॥४६॥ संबोधयतिलोकंचतस्मात्पूज्यतमोगुरुः॥ सर्वेषांचैवपात्राणांश्रेष्ठंपात्रंपुराणवित् ॥४७॥ पतनात्त्रायतेयस्मातस्मात्पात्रमुदाहृतम् ॥ धनंधा
न्यंहिरण्यंवावासांसिविविधानिच ॥४८॥ येयच्छंतिसुपात्रायतेयांतिचपरांगतिम् ॥ गाश्चैवमहिषीर्वापिगजानश्वांश्चशोभनान् ॥ ४९ ॥ यःप्रयच्छतिमुख्या
यतत्पुण्यस्यफलंशृणु ॥ अक्षयंसर्वलोकानांसोश्वमेधफलंलभेत् ॥ ५० ॥ महींददातियस्तस्मैकृष्टांफलवतींशुभाम् ॥ सतारयतिवैवंशान्दशपूर्वा
न्दशापरान् ॥ ५१ ॥ विमानेनचदिव्येनविष्णुलोकंसगच्छाति ॥ नयज्ञैस्तुष्टिमायांतिदेवाःप्रोक्षणकैरपि ॥ ५२ ॥ बलिभिःपुष्पपूजाभिर्यथापुस्तकवा
चनैः ॥ विष्णोरायतनेयस्तुकारयेद्धर्मपुस्तकम् ॥ ५३ ॥ देव्याःशंभोर्गणेशस्यअर्कस्यचतथापुनः ॥ राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ५४ ॥
इतिहासपुराणाभ्यांपुण्यंपुस्तकवाचनम् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिसूर्यलोकंभिनत्तिसः ॥ ५५ ॥ सूर्यलोकंचभित्त्वासौब्रह्मलोकंसगच्छाति ॥ स्थित्वाकल्प
शतान्यत्रराजाभवतिभूतले ॥५६॥ अश्वमेधसहस्रस्ययत्फलंसमुदाहृतम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिदेवाग्रेयोजयंपठेत् ॥ ५७ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकार्यंपुस्त
कवाचनम् ॥ इतिहासपुराणाभ्यांविष्णोरायतनेशुभम् ॥ नान्यत्प्रीतिकरंविष्णोस्तथान्येषांदिवौकसाम् ॥ ५८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा०
उत्त० उमापतिनारदसंवादेवृक्षप्रपासरोवरतपोध्ययनधर्मव्याख्यानमाहात्म्यंनामसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अत्राप्युदाहरं
तीममितिहासंपुरातनम् ॥ पुराणंपरमंपुण्यंसर्वपापहरंशुभम् ॥१॥ कुमारेणचलोकानांनमस्कृत्यपितामहम्॥प्रोक्तंचेदंममाख्यानंदेवर्षेब्रह्मसूनुना ॥ २ ॥
॥ सनत्कुमारउवाच ॥ ॥ गतोहंधर्मराजानंद्रष्टुंसंपूजितोमुदा ॥ श्रुतिभिःपरयाभक्त्यातेनोक्तोस्मिसुखासने ॥ ३ ॥ मयातत्रोपविष्टेनदृष्टंकिंचिन्महाद्भु
तम् ॥ कांचनेनविमानेनवैडूर्यकृतवेदिना ॥ ४ ॥ मणिमुक्तविचित्रेणकिंकिणीजालशोभिना ॥ आगतंपुरुषंतत्रआसनादेवसत्तम ॥ ५ ॥ ससंभ्रमंसमुत्था ॥ २८ ॥
यदृष्ट्वाधर्मःस्वयंविभुः ॥ गृहीत्वादक्षिणेपाणौपूजितोर्घेणवैततः ॥६॥ शिरस्याघ्रायदेवेशःपुरःस्थाप्यततःपरम् ॥ पूजयित्वातुतंधर्मइदंवाक्यमुवाचह॥७॥

१ सर्वेश्वरः पुरा–इ० पा० । २ वृतिदः–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुस्वागतंधर्मदर्शिन्प्रीतोस्मिदर्शनात्तव ॥ समीपेममतिष्ठस्वकिंचिज्ज्ञानंवदस्वमे ॥ ८ ॥ पुनर्यास्यसितत्स्थानंयत्रब्रह्माव्यवस्थितः ॥ इत्युक्तेचततश्चा
न्योविमानवरमास्थितः ॥ ९ ॥ आगतःपुरुषोदेवोयत्रतिष्ठतिधर्मराट् ॥ सपूजितोविमानस्थःप्रश्रयावनतेनच ॥ १० ॥ सामपूर्वंतथोक्त्वातुयथापूर्वंनरः
स्वयम् ॥ किमनेनकृतंकर्मयस्यतुष्टोभवान्भृशम् ॥ ११ ॥ अत्रमेकौतुकंजातंकृताहिस्वयमेवतु ॥ यदस्यभवतापूजासविस्मयमनंतरम् ॥ १२ ॥ तथै
वास्यकृतापूजाद्वितीयस्यनरस्यतु ॥ मेनेहंशुभकर्माणौविमानंवरसत्तमौ ॥१३॥ यस्त्वमाभ्यांस्वयंपूजांकुरुषेधर्मकारणात् ॥ब्रह्मविष्णुशिवाद्यैस्तुपूज्यसे
त्वंसदानिशम् ॥१४॥ यस्येदृक्परमंपुण्यंकिमेतौकर्मचक्रतुः ॥ कथ्यतांममसर्वज्ञफलंदिव्यमवापतुः॥ १५ ॥ तच्छुत्वासतुमांप्राहशृणुकर्मानयोःकृतम् ॥
यत्कृत्वार्हमिहायातौतच्छृणुष्वमहामते ॥ १६ ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ ॥ वैदिशंनामनगरंपृथिव्यामस्तिविश्रुतम् ॥ तत्राभूत्पृथिवीपालोधरापालइतिश्रु
तः ॥१७॥ कस्मिन्कालेपुरादेवीशशापस्वगणंक्रुधा ॥ मद्दतेनपरानारीभर्तुर्यन्मेनिवेशिता ॥ १८ ॥ तस्माद्द्वादशवर्षाणिजंबुकस्त्वंभविष्यसि ॥ इत्युक्तः
सचवभ्रामजंबुकोमेदिनीतलम् ॥१९॥ वेतसीवेत्रवत्योस्तुसंगमेलोकविश्रुते ॥ शापांतोभवितापुत्रइत्युक्तंगिरिकन्यया ॥२०॥ तत्रचानशनंकृत्वाक्षेत्रेप्राणां
स्ततोत्यजत् ॥ दिव्यरूपवपुर्भूत्वाजगामविष्णुसन्निधौ ॥२१॥ तत्राश्चर्यमहद्दृष्ट्वाधरापालोमहीपतिः ॥ विष्णोरायतनंकृत्वाक्षेत्रेप्राणांस्ततोऽत्यजत् ॥२२॥
दिव्यरूपवपुर्भूत्वास्थापयामासतंप्रभुम् ॥ तस्मिन्पुरेनरान्सर्वान्सन्नियोज्यास्यवीक्षणे ॥२३॥ शुभमायतनंविष्णोस्तस्मिन्ग्रामेसदाजनैः ॥ पूर्णंतुब्रा
ह्मणादीनांपूजयित्वाकदंबकम् ॥ २४ ॥ इतिहासपुराणज्ञंवाचकंतुविशेषतः ॥ पूजयित्वाद्विजश्रेष्ठंविद्याश्रेष्ठंमहामतिः ॥ २५ ॥ पुस्तकंचापिसंपूज्य
गंधपुष्पादिभिःक्रमात् ॥ ततस्तमाहराजासौवाचकंविनयान्वितः ॥ २६ ॥ एतदायतनंविष्णोःकारितंचतवाग्रतः ॥ चातुर्वर्ण्यमिदंचापिश्रोतुकामंकदं
बकम् ॥ २७ ॥ तिष्ठतीहद्विजश्रेष्ठकुरुपुस्तकवाचनम् ॥ यावत्संवत्सरंविप्रगृह्यवृत्तिंत्वनुत्तमाम् ॥ २८ ॥ स्वर्णनिष्कशतंचात्रततोदास्येतथापरम् ॥
पूर्णेवर्षेद्विजश्रेष्ठश्रेयोर्थमहमात्मनः ॥ २९ ॥ एवंप्रवर्तितंतत्रपुण्यंपुस्तकवाचनम् ॥ वर्षसंगतमात्रेतुतथाचमुनिसत्तम ॥ ३० ॥ अथायुषःक्षयाच्चायंकाल
धर्ममुपेयिवान् ॥ मयाचास्यविमानंहिविष्णुनाप्रेरितंदिवः ॥ ३१ ॥ इत्येषाकर्मणांव्युष्टिःपुण्यमाख्यानसंज्ञकम् ॥ श्रुतंपाद्ममहत्पुण्यंपवित्रंपापनाशन
म् ॥ ३२ ॥ गंधपुष्पोपहारैस्तुनतुष्टिर्जायतेतथा ॥ देवानामिहसर्वेषांपुराणश्रवणाद्यथा ॥ ३३ ॥ स्वर्णरत्नादिवस्तूनांवस्त्राणांचापिकृत्स्नशः॥ ग्रामाणां
नगराणांचदानात्तुष्टिर्भवेन्नहि ॥ ३४ ॥ यथास्याद्धर्मश्रवणात्प्रीतिःसर्वदिवौकसाम् ॥ इतिहासपुराणानांश्रवणेमुनिसत्तम ॥३५॥ तथास्यान्मेमहाप्रीतिः
साध्येसर्वार्थकामिके ॥ कन्यादानेमहाप्रीतिर्ममस्यान्मुनिसत्तम ॥ ३६ ॥ नतथारोचतेसाचयथापुस्तकवाचनात् ॥ अथकिंबहुनोक्तेननान्यत्प्रीतिकरं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मम ॥ ३७ ॥ पुण्याख्यानमृतेविप्रगुह्यमेतत्प्रकीर्तितम् ॥ यश्चायमपरोविप्रइहायातोनरोत्तमः ॥ ३८ ॥ संगत्यानुगतश्चायंधर्मश्रवणमुत्तमम् ॥ श्रुत्वा
भक्तिरभूदस्यश्रद्धयापरमात्मनः ॥ ३९ ॥ कृत्वाप्रदक्षिणंतस्यवाचकस्यमहात्मनः ॥ एषविप्रोमुनिश्रेष्ठददौस्वर्णस्यमाषकम् ॥ ४० ॥ नान्यद्दानंकदा
चक्रेलोभाविष्टेनचेतसा ॥ पात्रदानात्फलप्राप्तिस्त्वस्यजातानसंशयः ॥ ४१ ॥ इत्येतत्कथितंकर्मआभ्यांचैवमहामुने ॥ ४२ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥
एतत्पुण्यस्यमाहात्म्यंयेशृण्वंतिमनीषिणः ॥ नतेषांदुर्गतिःकश्चिज्जन्मजन्मनिजायते ॥ ४३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० उमापतिनारद
संवादेशास्त्रव्याख्यामहिमानामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अथान्यत्संप्रवक्ष्यामिशृणुदेवर्षिसत्तम ॥ गोपीचंदनमाहा
त्म्यंयथादृष्टंश्रुतंमया ॥ १ ॥ ब्राह्मणोवाथवैश्योवाशूद्रोवाप्यथवाद्विजः ॥ गोपीचंदनलिप्तांगोमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ २ ॥ तिलकंकुरुतेयस्तुगोपीचंदनसं
भवम् ॥ मद्यपानादिदोषैस्तुमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ३ ॥ गोपीचंदनलिप्तांगोवैष्णवोविष्णुतत्परः ॥ सर्वदोषैःप्रमुच्येतयथागंगांभसापुनः ॥ ४ ॥ ब्रह्महा
मद्यपानीचस्वर्णस्तेयीतथैवच ॥ गुरुतल्पगमोवाथशूद्रोवाप्यथवैद्विजः ॥ ५ ॥ ससद्योमुच्यतेपापादाजन्मशतकारणात् ॥ द्वादशतिलकंप्रोक्तंसर्वेषां
वैविशेषतः ॥ ६ ॥ वैष्णवानांब्राह्मणानांकर्तव्यंभूतिमिच्छताम् ॥ दंडाकारंललाटेस्यात्पद्माकारंतुवक्षसि ॥ ७ ॥ वेणुपत्रनिभंबाहुमूलेन्यद्दीपकाकृति ॥
उच्चैश्चक्राणिचत्वारिबाहुमूलेतुदक्षिणे ॥ ८ ॥ नाममुद्राद्वयंनीचैःशंखमेकंतयोरपि ॥ मध्येततःपार्श्वयोस्तुद्वेद्वेपद्मेचधारयेत् ॥ ९ ॥ वामेपिचतुरः
शंखान्नाममुद्रेचपूर्ववत् ॥ चक्रमेकंगदेद्वेद्वेतयोरितिविभेदतः ॥ १० ॥ ललाटेचगदामेकांनाममुद्रांतथाहृदि ॥ त्रीणित्रीणिविचित्राणिमध्ये
शखावुभावुभौ ॥ ११ ॥ हृदिपार्श्वेस्तनादूर्ध्वंगदापद्मानिबाहुवत् ॥ त्रीणिचत्वारिचक्राणिकर्णमूलेद्वयोरधः ॥ १२ ॥ एकमेकंतदन्येषुतिलकेषुचधार
येत् ॥ संप्रदायजमुद्रांतुधार्याशिष्टानुसारतः ॥ १३ ॥ यथारुच्यथवाधार्यानतत्रनियमोयतः ॥ आचांडालाद्विशुद्ध्यंतितिलकस्यैवधारणात् ॥ १४ ॥
चांडालादधिकंमन्येवैष्णवानांहिनिंदकम् ॥ सचविष्णुसमोज्ञेयोनात्रकार्याविचारणा ॥ १५ ॥ वैष्णवोब्राह्मणोयस्तुविष्णुध्यानेषुतत्परः ॥ नांतरस्त
स्यवैज्ञेयःसवैविष्णुर्भवेदिह ॥ १६ ॥ शंखचक्रधरोविप्रोवेदाध्ययनतत्परः ॥ सवैनारायणइतिवेदेचैवतुपठ्यते ॥ १७ ॥ तप्तचक्रधरोविप्रःपंक्तिपावन
पावनः ॥ तस्यभक्तियुतोब्रह्मन्महापापैःप्रमुच्यते ॥१८॥ तुलसीपत्रमालांवातुलसीकाष्ठसंभवाम् ॥ धृत्वावैब्राह्मणोभूयान्मुक्तिभागीनसंशयः ॥ १९ ॥
विष्णुरूपोयतोविप्रोवैष्णवःसइहस्मृतः ॥ पंचत्वेयस्यतिलकंगोपीचंदनसंभवम् ॥ २० ॥ विमानंससमारुह्ययातिविष्णोःपरंपदम् ॥ कलौनारदवक्ष्या
मितिलकंगोपिचंदनम्॥२१॥येकुर्वंतिनरश्रेष्ठानतेषांदुर्गतिःक्वचित्॥ शंखंचैवतथाचक्रंदक्षिणेचापिसव्यके॥२२॥हस्तेधृत्वाविशेषेणमहापापैःप्रमुच्यते ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मद्यपानरतायेचयेचस्त्रीबालघातकाः ॥२३॥ अगम्यागमकार्येवैदृश्यंतेभुविवाडव ॥ भक्तानांदर्शनादेवमुक्तिस्तेषांनसंशयः ॥२४॥ संसारेतुच्छसारेस्मि
न्कुतोवैवैष्णवाजनाः ॥ अहंहिवैष्णवोजातोविष्णोर्भक्तिप्रसादतः॥२५॥ काश्यांनिवसतांह्यत्ररामरामेतिसंजपन् ॥ तेनपुण्यादियोगेनशिवोवैनात्रसंशयः ॥
॥ २६ ॥ ॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश० उत्त० उमापतिनारदसंवादेगोपीचंदनमाहात्म्यंनामैकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ छ॥ नारदउवाच ॥
॥ ब्रह्मन्संवत्सराख्यस्यदीपस्यविधिमुत्तमम् ॥ सर्वव्रतप्रधानस्यमाहात्म्यंप्रवदस्वमे ॥१॥ येनव्रतानिसर्वाणिकृतान्येवनसंशयः ॥ सर्वकामसमृद्धिश्चसर्व
पापक्षयोभवेत् ॥२॥ महादेवउवाच ॥ वदामितवदेवर्षेरहस्यंपापनाशनम् ॥ यच्छ्रुत्वाब्रह्महागोघ्नोमित्रघ्नोगुरुतल्पगः॥३॥ विश्वासघातीक्रूरात्मामुक्तिमा
प्नोतिशाश्वतीम् ॥ शतंकुलानामुद्धृत्यविष्णोर्लोकंसगच्छति ॥४॥ तदहंकथयिष्यामिदीपव्रतमनुत्तमम् ॥ संवत्सरप्रमाणस्यविधिंमाहात्म्यमेवच ॥ ५ ॥
हेमंतेप्रथमेमासिप्राप्यह्येकादशींशुभाम् ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायकामक्रोधविवर्जितः ॥ ६ ॥ नदीसंगमतीर्थेषुतडागेषुसरित्सुच ॥ स्नानंसमाचरेत्तत्रगृहेवानि
यतात्मवान् ॥ ७॥ स्नातोहंसर्वतीर्थेषुतत्स्नानंदेहिमेसदा ॥ ८ ॥ स्नानमंत्रः ॥ देवान्पितॄंश्चसंतर्प्यकृतजप्योजितेंद्रियः ॥ ततःसंपूजयेद्देवंलक्ष्मीनारा
यणंप्रभुम् ॥ पंचामृतेनसंस्नाप्यततोगंधोदकेनच ॥ ९ ॥ स्नातोसिलक्ष्म्यासहितोदेवदेवजगत्पते ॥ मांसमुद्धरदेवेशघोरात्संसारबंधनात् ॥ १० ॥ ततः
संपूजयेद्देवंलक्ष्म्यासहजनार्दनम् ॥ मंत्रैस्तुवैदिकैर्भक्त्यातथापौराणिकैरपि॥११॥अतोदेवेतिगंधादिपौरुषेणापिवापुनः ॥ नमोमत्स्यायदेवायकूर्मदेवायवै
नमः॥१२॥नमोवाराहदेवायनरसिंहायवैनमः॥नमोस्तुबुद्धदेवायकल्किनेचनमोनमः॥१३॥नमोस्तुरामदेवायविष्णुदेवायतेनमः ॥नमःसर्वात्मनेतुभ्यंशिर
इत्यभिपूजयेत् ॥ केशवादीनिनामानितैर्वासंपूजयेद्धरिम् ॥१४॥ वनस्पतिरसोदिव्यःसुरभिर्गंधवाञ्छुचिः ॥ धूपोयंदेवदेवेशनमस्तेप्रतिगृह्यताम् ॥१५॥
धूपमंत्रः ॥ दीपस्तमोनाशयतिदीपःकांतिंप्रयच्छति ॥ तस्माद्दीपप्रदानेनप्रीयतांमेजनार्दनः ॥ १६ ॥ दीपमंत्रः॥ नैवेद्यमिदमन्नाद्यंदेवदेवजगत्पते ॥
लक्ष्म्यासहगृहाणत्वंपरमामृतमुत्तमम् ॥ १७ ॥ नैवेद्यमंत्रः ॥ अर्घ्यंदद्यात्ततोभक्त्याएवंध्यात्वाजनार्दनम् ॥ फलेनचैवहस्तेनशंखेनादायचो
दकम् ॥ १८ ॥ जन्मांतरसहस्रेणयन्मयापातकंकृतम् ॥ तत्सर्वंनाशमायातुप्रसादात्तवकेशव ॥ १९ ॥ इतिअर्घमंत्रः ॥ ततःकुंभंनवंशुभ्रंघृतपूर्णंसमा
नयेत् ॥ लक्ष्मीनारायणस्याग्रेतैलपूर्णमथापिवा ॥ २० ॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंमृन्मयमेवच ॥ नवतंतुसमांवर्तिंतस्मिन्पात्रेतुनिर्वपेत् ॥ २१ ॥
ततःप्रबोधयेद्दीपंस्थाप्यकुंभंसुनिश्चलम् ॥ पुष्पगंधादिभिःपूज्यततःसंकल्पयेच्छुचिः ॥ २२ ॥ मंत्रेणानेनदेवर्षेअसमीरेषुधामसु ॥ कामोभूतस्यभ
व्यस्यसम्राडेकोविराजते ॥ २३ ॥ दीपःसंवत्सरंयावत्मयायंपरिकल्पितः ॥ अग्निहोत्रमविच्छिन्नंप्रीयतांममकेशव ॥ २४ ॥ ततोजितेंद्रियोभूत्वाश्रु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 तिज्ञानपरायणः ॥ नालपेत्पतितान्पापांस्तथापाखंडिनोनरान् ॥ २५ ॥ रात्रौजागरणंगीतिंनृत्यवाद्यादिकैस्तथा ॥ पुण्यपाठैश्चविविधैर्धर्माख्यानै
 रुपोषणैः ॥ २६ ॥ ततःप्रभातसमयेकृतपूर्वाह्णिकक्रियः ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यायथाशक्त्याप्रपूजयेत् ॥ २७ ॥ स्वयंचपारणंकृत्वाप्रणिपत्य
विसर्जयेत् ॥ एवंसंवत्सरंयावत्अहोरात्रंदृढव्रतः ॥ २८ ॥ दीपंपलसुवर्णेनतदर्द्धार्द्धेनवापुनः ॥ वर्तिस्तुराजतीप्रोक्ताद्विपलार्द्धार्द्धिकापि
वा ॥ २९ ॥ घृतपूर्णंतथाकुंभंताम्रपात्रसमन्वितम् ॥ लक्ष्मीनारायणोदेवोयथाशक्त्याहिरण्मयः ॥ ३० ॥ कार्योभक्तिमतापुंसामुक्तिद्वार
मभीप्सता ॥ ततोनिमंत्रयेद्विद्वान्ब्राह्मणान्साधुसत्तमान् ॥ ३१ ॥ द्वादशोत्तमपक्षेतुविप्रान्षण्मध्यमेतथा ॥ अन्यथाकारयेत्रीन्वाएकंकर्म
करंद्विजम् ॥ ३२ ॥ सपत्नीकंद्विजंशांतंक्रियावंतंविशेषतः ॥ इतिहासपुराणज्ञंधर्मज्ञंमृदुमेवच ॥ ३३ ॥ पितृभक्तंगुरुपरंदेवब्राह्मणपूजकम् ॥ पादा
र्घदानविधिनावस्त्रालंकारभूषणैः ॥ ३४ ॥ संपूज्यपत्न्यासहितमेकंभक्त्याचपूर्ववत् ॥ लक्ष्मीनारायणंदेवंदीपवर्तियुतंतथा ॥ ३५ ॥ ताम्रपात्रोपरिस्था
प्यघृतकुंभेनसंयुतम् ॥ ब्राह्मणायततोदद्याद्ध्यात्वानारायणंपरम् ॥ मंत्रेणानेनदेवर्षेतमहंकथयामिते ॥ ३६ ॥ अविद्यातमसाव्याप्तेसंसारेपापनाशनः ॥
ज्ञानप्रदोमोक्षदश्चतस्माद्दत्तोमयानघ ॥ ३७ ॥ इतिदीपमंत्रः ॥ दक्षिणांचयथाशक्त्यादत्त्वाविप्रायभक्तितः ॥ भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाद्घृतपायसमो
दकैः ॥ ३८ ॥ वस्त्रैराच्छादयेत्पश्चात्सपत्नीकंतथाद्विजम् ॥ शय्यांसोपस्करांदद्याद्धेनुंचैवसवत्सकाम् ॥ ३९ ॥ तेभ्यस्तुदक्षिणांदद्याद्यथावित्तानुसा
रतः ॥ सुहृत्स्वजनवंधूंश्चभोजयेत्पूजयेत्तथा ॥ ४० ॥ एवंमहोत्सवंकुर्याद्दीपव्रतसमापने ॥ ततोविसर्जयेत्पश्चात्प्रणिपत्यक्षमापयेत् ॥ ४१ ॥ एवंकृते
तुयत्पुण्यंतथासांक्रांतिकैश्चयत् ॥ संवत्सराख्यदीपस्यतत्फलंप्राप्यतेनरैः ॥ ४२ ॥ मासव्रतैश्चयत्पुण्यंतत्पुण्यंप्राप्यतेनरैः ॥ संवत्सरस्यदीपस्यत्र
तेनचरितेनच ॥ ४३ ॥ दानव्रतैर्यथासंख्यैर्यश्चयोगव्रतैस्तथा ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिदीपेसांवत्सरेकृते ॥ ४४ ॥ गोभूहिरण्यदानानिगृहादीनां
विशेषतः ॥ यत्फलंलभतेविद्वान्तत्फलंदीपदोभवेत् ॥ ४५ ॥ दीपदःकांतिमाप्नोतिदीपदोधनमक्षयम् ॥ दीपदोज्ञानमाप्नोतिदीपदःपरमंसुख
म् ॥ ४६ ॥ दीपदानाच्चसौभाग्यंविद्यामत्यंतनिर्मलाम् ॥ आरोग्यंपरमामृद्धिंलभतेनात्रसंशयः ॥ ४७ ॥ दीपदःसुभगांभार्यांसर्वलक्षणसंयुता
म् ॥ पुत्रान्पौत्रान्प्रपौत्रांश्चसंततिंचाक्षयांलभेत् ॥ ४८ ॥ ब्राह्मणःपरमंज्ञानंक्षत्रियोराज्यमुत्तमम् ॥ वैश्योधनपशून्सर्वाञ्छूद्रःसुखमवाप्नुया
त् ॥ ४९ ॥ कुमारीचापिभर्तारंसर्वलक्षणसंयुतम् ॥ प्राप्नोतिपरमायुश्चपुत्रान्पौत्रांश्चपुष्कलान् ॥ ५० ॥ वैधव्यंनैवयुवतीकदाचिदपिपश्य
ति ॥ नवियोगमवाप्नोतिदीपदानप्रभावतः ॥ ५१ ॥ नाधयोव्याधयश्चैवजायंतेदीपदानतः ॥ भयात्प्रमुच्यतेभीतोबद्धोमुच्येतबंधनात् ॥ ५२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्दीपव्रतपरायणः ॥ मुच्यतेनात्रसंदेहोब्रह्मणोवचनंयथा ॥ ५४ ॥ चांद्रायणानिकृच्छ्राणिचरितानिनसंशयः ॥ येनसांवत्सरोदीपोबो
धितःशाश्वतोहरेः ॥५५॥ तेधन्यास्तेमहात्मानस्तैःप्राप्तंजन्मनःफलम् ॥ यैःसंपूज्यहरिंभक्त्यादीपःसांवत्सरःकृतः ॥ ५६ ॥ येपिसंवर्त्तयंतीहदीपवर्तिंवि
लोकनाः ॥ तेयांतिपरमंस्थानंयत्सुरैरपिदुर्लभम् ॥ ५७ ॥ येचतैलंचवर्तिंचयथाशक्त्याप्रदीपके ॥ प्रक्षेपयंतिसततंतेयांतिपरमांगतिम् ॥ ५८ ॥
गच्छंतंदीपकंशांतिंनशक्नोतिप्रबोधितुम् ॥ कथयत्यन्यलोकानांतेपितत्फलभागिनः ॥ ५९ ॥ स्तोकंस्तोकंचभिक्षित्वातैलंदीपार्थमेवच ॥ करोतिदीप
कंविष्णोःपुण्यंतेनापिलभ्यते ॥ ६० ॥ दीपंप्रज्वाल्यमानंतुयःपश्यत्यधमोनरः ॥ कृतांजलिपुटोविष्णोर्विष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ६१ ॥ दीपप्र
ज्वालनेबुद्धिंयोदद्यात्कुरुतेस्वयम् ॥ सर्वपापनिर्मुक्तोविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ६२ ॥ अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणमुच्यते
सर्वकिल्बिषैः ॥ ६३ ॥ सरस्वत्यास्तटेरम्येसिद्धाश्रमइतिश्रुतः ॥ तत्रोवासद्विजःपूर्वंकपिलोनामवेदवित् ॥ ६४ ॥ व्रतोपवासनिरतोदरिद्रःश्रोत्रियस्त
था ॥ भिक्षावृत्त्याचकुरुतेकुटुंबपरिपालनम् ॥६५॥ व्रतोपवासनियमैर्विष्णुमाराधयत्यसौ ॥ विष्णुंसंपूज्यविधिवद्दीपंबोधयतेसदा ॥ ६६ ॥ समादायचत
त्तैलंस्वगृहेपूज्यकेशवम् ॥ दीपंभक्त्याचपरयाबोधयेद्धरितुष्टये ॥६७॥ एवंप्रवर्त्तमानस्यकपिलस्यमहात्मनः ॥ मार्जारस्तीक्ष्णदंष्ट्रस्तुमूषकान्भक्षयेत्सदा
॥६८॥ तत्रागच्छतिभक्ष्यार्थंमूषकानामहर्निशम् ॥ कृत्वाध्यानंसभक्ष्यार्थंनित्यंनारायणाग्रतः ॥६९॥ भक्षिताबहवस्तेनमूषकाद्विजवेश्मनि ॥ येयेतैलार्थ
मायांतिवर्त्यपाहरणायच॥७०॥तांस्तांस्तुभक्षयत्येवमूषकान्ध्यानतत्परः ॥ एवंप्रवर्तमानस्यकदाचित्कालपर्ययात् ॥७१॥ एकादश्यांसकपिलोब्राह्मणः
स्वगृहेशुचिः ॥ सोपवासःसपत्नीकःपूजयामासचाच्युतम् ॥ ७२ ॥ ततोजागरणंचक्रेस्तुतिनृत्यपरायणः ॥ अर्द्धरात्रेतुसंप्राप्तेनिद्रयामोहितोद्वि
जः ॥ ७३ ॥ मार्जारश्चागतस्तत्रतीक्ष्णदंष्ट्रोलघुक्रमः ॥ भक्षयामासनैवेद्यंगृहकोणेस्थितःसदा ॥ ७४ ॥ अद्राक्षीन्मूषिकांक्षुद्रांतैलपानार्थ
मागताम् ॥ मंदतेजसिदीपेतुवर्त्यपाहरणोचिताम् ॥७५॥ समुत्पत्यपदाक्रम्यतदासाबिलमाविशत् ॥ तस्याःपादेनवैवर्त्यादीपःसंबोधितोभृशम्॥७६॥
तैलपात्रंचनमितंसुप्रकाशोभवत्तदा ॥ ब्राह्मणोपिजजागारत्यक्त्वानिद्रांविमोहिनीम् ॥७७॥ मार्जारोपिचतांरात्रिमजाग्रच्चाखुभक्षकः ॥ ततःप्रभातेविमले
कृत्वानित्यक्रियांद्विजः ॥ ७८ ॥ ततश्चपारणंचक्रेविप्रोबंधुजनैःसह ॥ एवंप्रवर्त्तमानस्यकपिलस्यमहात्मनः ॥ ७९ ॥ बभूवुःपुत्रपौत्राश्चधनधान्यमनु
त्तमम् ॥ आरोग्यंपरमामृद्धिमवापमहतींश्रियम् ॥ ८० ॥ दीपव्रतप्रभावेनकपिलोमोक्षमागतः ॥ संभेद्यमंडलंपुण्यंसवितुःशशिनस्तथा ॥ ८१ ॥ दीपज्यो
तिःस्वरूपेणपरमात्मनियुक्तवान् ॥ मूषिकापिचकालेनममारबिलमध्यतः ॥ ८२ ॥ विमानवरमासाद्यविष्णुलोकंजगामसा ॥ मार्जारोपिचकालांतेमृतः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 स्वर्गंजगामसः ॥ ८२ ॥ विमानवरमारुह्यदेवगंधर्वसेवितम् ॥ अप्सरोभिःपरिवृतोविद्याधरगणैर्युतः ॥ ८३ ॥ स्तूयमानोमहातेजाजयशब्दादिमंगलैः ॥
स्तूयमानःसवैनागैर्विष्णुलोकंजगामसः ॥ ८४ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ भुक्त्वाचविपुलान्भोगान्ततोराजाभवद्भुवि ॥८५॥ सुधर्मोना
मधर्मात्मादेवब्राह्मणपूजकः ॥ रूपवान्सुभगश्चैवमहाबलपराक्रमः ॥ ८६ ॥ तस्यप्रियतमाभार्यासर्वलक्षणसंयुता ॥ भर्तृभक्तातथाशीलानाम्नासारूपसुं
दरी ॥ ८७ ॥ सर्वासांचैवनारीणांमध्येसासुभगाभवत् ॥ पुत्राश्चबहवोजातास्तथादुहितरोघनाः ॥ ८८ ॥ एवंविहरतोस्तद्वद्दंपत्योःप्रीतिपूर्वकम् ॥
आगतःकार्त्तिकोमासोहरिनेत्रावबोधकृत् ॥ ८९ ॥ तस्मिन्दीपाःप्रबोध्यंतेनारायणपरायणैः ॥ कृच्छ्रचांद्रायणादीनिव्रतानिनियमास्तथा ॥ ९० ॥
क्रियंतेविष्णुभक्तैश्चसंसारभयभीरुभिः ॥ अथप्रबोधिनींप्राप्यराजाराज्ञीमथाब्रवीत् ॥ ९१ ॥ भद्रेप्रबोधिनीपुण्याविष्णोर्नाभिसरोरुहे ॥ करिष्याम्यद्यपू
जांचसोपवासोजितेंद्रियः ॥ ९२ ॥ स्नात्वाचपुष्करेतीर्थेपुंडरीकाक्षमच्युतम् ॥ पूजयिष्यामिदेवेशंलक्ष्म्यासहजनार्दनम् ॥ ९३ ॥ इतिसावांछितंश्रुत्वा
भर्तुःप्रियहितेरता ॥ उवाचवचनंगुह्यंभर्त्तारंचारुहासिनी ॥ ९४ ॥ ॥ रूपसुंदर्युवाच ॥ ॥ ममापिहृदयेकामःसमुत्पन्नोनराधिप ॥ रूपसौंदर्यवां
छाचहृदयेममवर्त्तते ॥ ९५ ॥ पुष्करंप्रथमंतीर्थंगंतुमिच्छेत्वयासह ॥ ततोराजातयासार्द्धमागतःपुष्करंतदा ॥ ९६ ॥ हस्त्यश्वरथवृंदैश्चसमागत्यपु
रोहितैः ॥ ततःस्नात्वातथाध्यायन्तर्पयन्पितृदेवताः ॥ ९७ ॥ पूजयामासदेवेशंपुंडरीकाक्षमच्युतम् ॥ दीपमालाकुलेतत्रसर्वतःसुमनोहरे ॥ ९८ ॥
ददर्शलिखितंतत्रमार्जारंदेवतालये ॥ तंदृष्ट्वाप्राकृतंकर्मजन्मस्मृत्वानृपस्तदा ॥ ९९ ॥ मुखपंकजमालोक्यप्रियायाःप्रजहासच ॥ ॥ रूपसुंदर्युवाच ॥
ममसन्मुखमालोक्यभर्तःकिंस्मितकारणम् ॥१००॥ कथयामासदृष्टात्माप्राक्तनंकर्मणःफलम् ॥ राजोवाच ॥ अहमासंपुरादेविमार्जारोब्राह्मणालये॥१०१॥
भक्षितामूषकास्तत्रमयाशतसहस्रशः ॥ततोनारायणस्याग्रेदीपःसंरक्षितोयतः ॥१०२॥ व्याजेनापिमयादेविप्राप्तंतत्कर्मणःफलम् ॥ विष्णुलोकमनुप्राप्य
राज्यंप्राप्तंमयाधुना ॥ १०३ ॥ ॥ रूपसुंदर्युवाच ॥ ॥ ममापिस्मरणंजातंप्राकृतस्यचजन्मनः ॥ मूषिकाचाहमप्यासंक्षुद्राब्राह्मणवेश्मनि ॥ १०४ ॥ का
र्तिकेचप्रबोधिन्यांमंदीभूतेचदीपके ॥ वर्त्यग्राहरणार्थायनिर्गताहंतदाबिलात् ॥ १०५ ॥ दृष्ट्वानारायणंदेवंपूजितंकुसुमैस्तथा ॥ निद्राभिभूतांविप्रंचवार्त्तीःकृ
ष्टामयातदा॥१०६॥उत्थितस्त्वंयदातत्रमांगृहीतुंकृतक्षणः॥दृष्ट्वात्वांचप्रणष्टाहंप्रविष्टाबिलमध्यतः॥१०७॥विशंत्याममपादेनदीपवर्त्तिर्विजृंभिता ॥ तैलपा
त्रंचनमितंतेनाहंसुखभागिनी॥१०८॥तन्मयाराजराजेंद्रदीपंचैवप्रकाशितम्॥इदानींचमयाप्राप्तंरूपलावण्यमुत्तमम् ॥ १०९ ॥ त्वंचभर्त्तातथाराज्यंपुत्राश्चैवं
विधंसुखम् ॥ दीपप्रबोधनाज्जातंज्ञानमत्यंतदुर्लभम् ॥ ११० ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदीपव्रतमनुत्तमम् ॥ आवांहिपरयाभक्त्याकुर्वश्चैवविशेषतः ॥१११॥ त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देतत्कर्मणःप्राप्तंफलंराज्यादिसंपदः ॥ पूर्वजन्मस्मृतंचापिसर्वपापक्षयस्तथा ॥११०॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनविधिमंत्रादिपूर्वकम् ॥ दीपव्रतंकृतंपुंभिःपुण्यंचं
द्रार्कतारकम् ॥१११॥ इतिश्रुत्वावचोराजाचक्रेदीपव्रतंतदा ॥ प्रिययासहदेवर्षेसम्यक्श्रद्धासमन्वितः ॥ ११२॥ तस्मिंस्तुपुष्करेतीर्थेकृत्वादीपव्रतंतु
तौ ॥ अवापतुःपरांमुक्तिंदेवदानवदुर्लभाम् ॥११३॥ एतद्दीपस्यमाहात्म्यंयेश्रृण्वंतिनराभुवि ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताःप्रयांतिहरिमंदिरम् ॥११४॥ येचकु
र्वंतिपुरुषाःस्त्रियोवाभक्तितत्पराः ॥ तेसर्वेपापनिर्मुक्तायांतिब्रह्मसनातनम् ॥११५॥ दीपव्रतमिदंविद्वन्कथितंतेविमुक्तिदम् ॥ सर्वसौख्यप्रदंधन्यंमहाव्रत
मिदंतव ॥११६॥ नेत्ररोगाविनश्यंतियथापापप्रभावजाः ॥ आधयोव्याधयःसर्वेनश्यंतेहिकृतेक्षणात् ॥ ११७ ॥ नदारिद्र्यंनशोकंचनमोहोनचविभ्रमः ॥
गृहेलक्ष्मीःसमायातिजन्मजन्मनिवाडव ॥ ११८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० उमापतिनारदसंवादेदीपव्रतमाहात्म्यंनामत्रिंशो
ध्यायः ॥ ३० ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथभक्तानामभयप्रद ॥ व्रतंब्रूहिमहादेवकृपांकृत्वाममोपरि ॥ १ ॥ ॥ श्रीमहादेवउ
वाच ॥ सार्वभौमःपुराह्यासीद्धरिश्चंद्रोमहीपतिः ॥ तस्यतुष्टोददद्ब्रह्मापुरींकामदुघांशुभाम् ॥ २ ॥ सर्वरत्नमयींदिव्यांबालार्कसदृशप्रभाम् ॥ तत्रस्थितो
महीपालोसप्तद्वीपांवसुंधराम् ॥ ३ ॥ पालयामासधर्मेणपितापुत्रमिवौरसम् ॥ प्रभूतधनधान्यस्तुपुत्रदौहित्रवान्नृपः ॥ ४ ॥ सपालयन्शुभंराज्यंपरंविस्म
यमागतः ॥ नतादृशमभूत्पूर्वंराज्यंकस्यहिकर्हिचित् ॥५॥ नचेदृशंनरैरन्यैर्विमानमधिरोहितम् ॥ कस्येहकर्मणोव्युष्टिर्येनाहंसुरराडिव ॥ ६ ॥ इतिचिं
तापरोभूत्वाविमानवरमास्थितः ॥ ददर्शपार्थिववरोमेरुंशिखरिणांवरम् ॥ ७ ॥ तत्रास्तेचमहात्मासौद्वितीयइवभास्करः ॥ आसीनंपर्वतवरेशैलपट्टेहिर
ण्मये ॥ ८ ॥ सनत्कुमारंब्रह्मर्षिंज्ञानयोगपरायणम् ॥ दृष्ट्वाह्यवातरद्राजाप्रष्टुकामोथविस्मयम् ॥ ९ ॥ ववंदेचरणौहृष्टस्तेनापिसचनंदितः ॥ सुखोपविष्ट
स्तुनृपःपप्रच्छमुनिपुंगवम् ॥१०॥ भगवन्दुर्लभालोकेसंपच्चेयंयथामम ॥ कर्मणाकेनलभ्येतकश्चाहंपूर्वजन्मनि ॥११॥ तत्त्वंकथयमेसर्वमनुग्राह्योस्मिते
यदि ॥ ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ ॥ श्रृणुराजन्प्रवक्ष्यामिपूर्ववृत्तस्यकारणम् ॥१२॥ येनकृत्वाविशेषेणतवचानुग्रहोभवत् ॥ त्वमासीःपूर्वजनुषिसुवै
श्यःसत्यवाक्शुचिः ॥१३॥ स्वंकर्मतेपरित्यक्तंततस्त्यक्तस्तुबांधवैः॥सत्वंवृत्तिपरिक्षीणोभार्ययानुगतस्तथा ॥१४॥ निर्गतःस्वजनांस्त्यक्त्वापरप्रेषणलि
प्सया ॥ नचप्रेषणदोह्यासीत्कालेदुर्भिक्षपीडितः ॥ १५ ॥ ततःकदाचिद्गहनेसरश्चोत्फुल्लपंकजम् ॥ दृष्ट्वातत्रकृतोभावोगृह्णीवःपंकजानिवै ॥ १६ ॥ ए
तावदुक्त्वापुष्पाणितान्यादायपदेपदे ॥ आस्थितौनगरींपुण्यांनाम्नावाराणसींशुभाम् ॥ १७ ॥ ततोविक्रयतःकश्चिन्नैवगृह्णातिपंकजम् ॥
तन्मठान्निर्गतःकश्चित्तत्रैवप्रांगणेस्थितः ॥ १८ ॥ तत्रस्थानेप्रविशताश्रुतोवादित्रनिस्वनः ॥ कस्मिंश्चश्रूयतेह्येषवादित्रस्यचनिस्वनः ॥ १९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इति पृष्टेतदातूयैंतेनोक्तेप्रस्थितोंतरम् ॥ काशिराजस्तुविख्यातइंद्रद्युम्नस्तुपार्थिवः ॥ २० ॥ तस्यास्तिदुहिताख्यातानाम्नाचंद्रावतीसती ॥ उपोषिता
महाभागाजयंतीमिष्टमंशुभाम ॥ २१ ॥ तत्रागतोसौवैश्यस्तुयत्रतिष्ठतिसाशुभा ॥ संतुष्टचित्तःसतदाहर्षस्तत्रागतोमहान् ॥२२॥ तत्रस्थानेत्वयादृष्टो
देववैतानिकोविधिः ॥ आदित्यसहितोयत्रपूज्यतेभगवान्हरिः ॥ २३ ॥तद्भक्त्याचत्वयापत्न्यासहपुष्पार्चनंकृतम् ॥ शेषैस्तुप्रकरस्तत्रकृतःपुष्पम
यस्तथा ॥ २४ ॥ तंदृष्ट्वाविस्मितासाहकेनेहाभ्यर्चनंकृतम् ॥ ज्ञात्वातत्कर्मतत्सर्वंकृतंसंरक्षणंतथा ॥ २५ ॥ ततस्तुष्टातुसातुभ्यंददौवित्तंबहुस्व
यम् ॥ त्वयावित्तंनोगृहीतंभोजनायानुमंत्रितः ॥२६ ॥ नगृहीतंभोजनंचनचवित्तंत्वयातदा ॥ आदित्योविष्णुसंयुक्तःपूजितोसौयथाविधि ॥ २७ ॥
ततःप्रभातसमयेरक्षमाणस्तयासदा ॥ विश्रंभयित्वातान्सर्वान्निर्गतोसियथेच्छया ॥ २८ ॥ तदेतदन्यजनुषिसुकृतंचार्जितंत्वया ॥ पंचत्वंचत्वया
प्राप्तंस्वीयकर्मानुयोगतः ॥२९॥ तेनपुण्येनमहताविमानमागमत्तदा ॥ तत्फलंभुज्यतेभूपपूर्वजन्मकृतंचयत् ॥ ॥ ३० ॥ हरिश्चंद्रउवाच ॥ ॥ केनैवच
विधानेनकस्मिन्मासेचसातिथिः ॥ कर्त्तव्यातन्ममाचक्ष्वअनुग्राह्योस्मितेयदि ॥ ३१ ॥ ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ ॥ शृणुष्वावहितोराजन्कथ्यमा
नंमयातव ॥ श्रावणस्यतुमासस्यकृष्णाष्टम्यांनराधिप ॥ ३२ ॥ रोहिणीयदिलभ्येतजयंतीनामसातिथिः ॥ भूयोभूयोमहाराजभवेज्जन्मनिकार
णम् ॥ ३३ ॥ विधानमस्यावक्ष्यामियथोक्तंब्रह्मणाममम ॥ यत्कृत्वामुक्तपापस्तुविष्णुलोकंप्रगच्छति ॥ ३४ ॥ उपोषितस्ततःकृत्वास्नानंकृष्णतिलैः
सह ॥ स्थापयेदव्रणंकुंभंपंचरत्नसमन्वितम् ॥ ३५ ॥ वज्रमौक्तिकवैडूर्यपुष्परागेंद्रनीलकम् ॥ पंचरत्नंप्रशस्तंतुइतिकात्यायनोब्रवीत् ॥ ३६ ॥ तस्यो
परिन्यसेत्पात्रंसौवर्णलक्षणान्वितम् ॥ सौवर्णांविन्यसेत्तत्रयशोदांनंदगेहिनीम् ॥ ३७ ॥ ददमानांतुपुत्रस्यस्तनंवैविस्मिताननाम् ॥ पिबमानंस्तनंमातु
रपरंपाणिनास्पृशत् ॥ ३८ ॥ आलोक्यमातरंप्रेम्णासुखयंतंमुहुर्मुहुः ॥ सौवर्णंकारयेद्देवंयावच्छक्तिश्चविद्यते ॥ ३९ ॥ द्विनिष्कमात्रंकर्तव्यंयदिश
क्तिश्चविद्यते ॥ त्रिलोहेनैवकर्तव्यंसौवर्णेनाथवापुनः ॥ ४० ॥ तद्वच्चरोहिणींकुर्यात्सौवर्णींराजतःशशी ॥ अंगुष्ठमात्रस्तुशशीरोहिणीचतुरंगुला ॥ ४१ ॥
कर्णयोःकुंडलेदद्यात्कंठाभरणकंगले ॥ एवंकृत्वातुगोविंदंमात्रासार्द्धंजगत्पतिम् ॥ ४२ ॥ क्षीरादिस्नपनंकृत्वाचंदनेनानुलेपयेत् ॥ श्वेतवस्त्रयुगच्छ
न्नंपुष्पमालोपशोभितम् ॥ ४३ ॥ नैवेद्यैर्विविधैर्भक्ष्यैःफलैर्नानाविधैरपि ॥ दीपंचकारयेत्तत्रपुष्पमंडपशोभितम् ॥ ४४ ॥ गीतंनृत्यंचवाद्यंचकारयेद्भ
क्तिमान्बुधैः ॥ एवंकृत्वाविधानंतुयथाविभवसारतः ॥ गुरुंसंपूजयेत्पश्चात्पूजांतत्रसमापयेत् ॥ ४५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे०उत्त०उमापति
नारदसंवादेजन्माष्टमीव्रतंनामएकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ दृष्ट्वाशतक्रतुंसिद्धंसमाप्तवरदक्षिणम् ॥ मघवाजातसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कल्पः पर्यपृच्छद्बृहस्पतिम् ॥ १ ॥ भगवन्केनदानेनसर्वतःसुखमेधते ॥ यदक्षयंमहार्घंचतन्मेब्रूहिमहातपः ॥ २ ॥ एवमिंद्रेणचोक्तोसौदेवदेवःपुरोहितः॥ प्रहस्यतंमहाप्राज्ञोबृहस्पतिरुवाचह ॥ ३ ॥ हिरण्यदानंगोदानंभूमिदानंचवासव ॥ एतत्प्रयच्छमानस्तुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ४ ॥ सुवर्णंरजतंवस्त्रं मणिरत्नंचवासव ॥ सर्वमेवभवेद्दत्तंवसुधांयःप्रयच्छति ॥ ५ ॥ फालकृष्टांमहींदत्वासबीजांसस्यमालिनीम् ॥ यावत्सूर्यकृतालोकस्तावत्स्वर्गेमहीयते ॥ ॥ ६ ॥ यत्किंचित्कुरुतेपापंपुरुषोवृत्तिकर्षितः ॥ अपिगोचर्ममात्रेणभूमिदानेनशुध्यति ॥७॥ दशहस्तेनदंडोत्रत्रिंशद्दंडानिवर्तनम् ॥ दशतान्येवगोचर्म ब्रह्मगोचर्मलक्षणम् ॥ ८ ॥ सवृषंगोसहस्रंतुयत्रातिष्ठत्ययंत्रितम् ॥ बालवत्सप्रसूतानांतद्गोचर्मइतिस्मृतम् ॥ ९ ॥ विप्रायदद्याच्चगुणान्वितायतपोयुतायप्र जितेंद्रियाय ॥ यावन्महीतिष्ठतिसागरांतातावत्फलंतस्यभवेदनंतम् ॥ १० ॥ ॥ यथाप्सुपतितः शक्रतैलबिंदुःप्रसर्पति ॥ एवंभूमिकृतंदानंसस्येसस्ये प्रसर्पति ॥ ११ ॥ यथाबीजानिरोहंतिप्रकीर्णानिमहीतले ॥ एवंकामान्प्ररोहंतिभूमिदानसमन्विताः ॥ १२ ॥ अन्नदाःसुखिनोनित्यंवस्त्रदोरूपवान्भवेत् ॥ सनरःसर्वदोभूयोयोददातिवसुंधराम् ॥ १३ ॥ यथागौर्भरतेवत्संक्षीरमुत्सृज्यक्षीरिणी ॥ एवंदत्तासहस्राक्षभूमिर्भरतिभूमिदम् ॥ १४ ॥ शंखोभद्रास नंछत्रंवराश्ववरवारणाः ॥ भूमिदानस्यपुण्यस्यफलंस्वर्गःपुरंदर ॥ १५ ॥ आदित्योवरुणोवह्निर्ब्रह्मासोमोहुताशनः ॥ शूलपाणिश्चभगवानभिनं दंतिभूमिदम् ॥ १६ ॥ आस्फोटयंतिपितरोवर्णयंतिपितामहाः ॥ भूमिदाताकुलेजातःसनस्त्राताभविष्यति ॥ १७ ॥ त्रीण्याहुरतिदानानिगावःपृथ्वी सरस्वती ॥ नरकादुद्धरंत्येतेजपवापनदोहनात् ॥ १८ ॥ दुर्गंतितारयंत्येतेविद्वद्भिर्विप्रधारणैः ॥ प्रावृतावस्त्रदायांतिनग्नायांतित्ववस्त्रदाः ॥ १९ ॥ तृप्तायांत्यन्नदातारःक्षुधितायांत्यनन्नदाः ॥ कांक्षंतिपितरःसर्वेनरकाद्भयभीरवः ॥ २० ॥ गयांयास्यतियःपुत्रःसनस्त्राताभविष्यति ॥ एष्टव्याबहवः पुत्रायद्येकोपिगयांव्रजेत् ॥ २१ ॥ यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ लोहितोयस्तुवर्णेनपुच्छेग्रेयस्तुपांडुरः[2] ॥ २२ ॥ श्वेतःखुरविषाणाभ्यां सनीलोवृषउच्यते ॥ नीलःपांडुरलांगूलस्तोयमुद्धरतेतुयः ॥२३॥ षष्टिवर्षसहस्राणिपितरस्तेनतर्पिताः ॥ यच्चशृंगगतंपंकंकुलंतिष्ठतिचोद्धृतम् ॥ २४ ॥ पितरस्तस्यचाश्नंतिसोमलोकंमहाद्युतिम् ॥ आसीद्राज्ञोदिलीपस्यनृगस्यनहुषस्यच ॥ २५ ॥ अन्येषांतुनरेंद्राणांपुनरन्योनगच्छति ॥ बहुभिर्व सुधादत्ताराजभिःसगरादिभिः ॥ २६ ॥ यस्ययस्ययदाभूमिस्तस्यतस्यतदाफलम् ॥ ब्रह्मघ्नोवाथस्त्रीहंताबालघ्नःपतितोथवा ॥ २७ ॥ गवांशतसह स्राणिहंतातत्तस्यदुःष्कृतम् ॥ स्वदत्तांपरदत्तांवायोहरेत्तुवसुंधराम् ॥ २८ ॥ सचविष्ठाकृमिर्भूत्वापितृभिःसहपच्यते ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिस्वर्गेतिष्ठतिभू

१ सदस्पतिं-इ० पा० । २ मुखेपुच्छेचपांडुरः-इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मिदः ॥ २९ ॥ प्रहर्ताचानुमंताचतावद्वैनरकंव्रजेत् ॥ भूमिदाद्भूमिहर्तुश्चनापरःपुण्यपापवान् ॥ ३० ॥ उद्धर्वाधस्तौचतिष्ठेतेयावदाभूतसंप्लवम् ॥ ३१ ॥
अग्नेरपत्यंप्रथमंसुवर्णंभूर्वैष्णवीसूर्यसुतास्तुगावः ॥ तेषामनंतंफलमश्नुवीतयःकांचनंगांचमहींचदद्यात् ॥ ३२ ॥ भूमिंयःप्रतिगृह्णातियश्चभूमिंप्रयच्छ
ति ॥ उभौतौपुण्यकर्माणौनियतौस्वर्गगामिनौ ॥ ३३ ॥ अन्यायेनहृताभूमिर्यैर्नरैरपहारिता ॥ हरंतोहारयंतश्चहन्युस्तेसप्तमंकुलम् ॥ ३४ ॥
हरेद्धारयतेयस्तुमंदबुद्धिस्तमोवृतः ॥ सबद्धोवारुणैःपाशैस्तिर्यग्योयोनिषुजायते ॥ ३५ ॥ अश्रुभिःपतितैस्तेषांदानानामवकीर्त्तनम् ॥
ब्राह्मणस्यहृतेक्षेत्रेहतंत्रिपुरुषंकुलम् ॥ ३६ ॥ वापीकूपसहस्रेणअश्वमेधशतेनच ॥ गवांकोटिप्रदानेनभूमिहर्तानशुद्ध्यति ॥ ३७ ॥ कृतंदत्तं
तपोधीतंयत्किंचिद्धर्मसंस्थितम् ॥ अर्द्धांगुलस्यसीमायाहरणेनप्रणश्यति ॥ ३८ ॥ गोतीर्थंग्रामरथ्यांचश्मशानग्राममेवच ॥ संपीड्यनरकंया
तियावदाभूतसंप्लवम् ॥ ३९ ॥ पंचकन्यानृतेहंतिदशहंतिगवानृते ॥ शतमश्वानृतेहंतिसहस्रंपुरुषानृते ॥ ४० ॥ हंतिजातानजातांश्चहिर
ण्यार्थेनृतंवदन्॥सर्वंभूम्यनृतेहंतिमास्मभूम्यनृतंवद॥४१॥ ब्रह्मस्वेनोरतिंकुर्यात्प्राणैःकंठगतैरपि ॥ अग्निदग्धाःप्ररोहंतिब्रह्मदग्धोनरोहति ॥४२॥ अग्निद
ग्धाःप्ररोहंतिसूर्यदग्धास्तथैवच ॥ राजदंडहताश्चैवब्रह्मशापहताहताः ॥४३॥ ब्रह्मस्वेनचपुष्टानिअंगानिचमुहुर्मुहुः ॥ कार्यकालेविशीर्यंतेसिकताभित
पोयथा ॥ ४४ ॥ ब्रह्मस्वहरणंकुर्वन्नरोयातीहरौरवम् ॥ नविषंविषमित्याहुर्ब्रह्मस्वंविषमुच्यते ॥४५॥ विषमेकाकिनंहंतिब्रह्मस्वंपुत्रपौत्रिकम् ॥ लोहचू
र्णंचाश्मचूर्णंविषंसंजरयेन्नरः ॥ ४६ ॥ ब्रह्मस्वंत्रिषुलोकेषुकःपुमान्जरयिष्यति ॥ ब्रह्मस्वेनतुयत्सौख्यंदेवस्वेनतुयारतिः ॥ ४७ ॥ तद्धनंकुलनाशाय
भवत्यात्मविनाशनम् ॥ ब्रह्मस्वंब्रह्महत्याचदरिद्रस्यतुयद्धनम् ॥ ४८ ॥ गुरुमित्राहिरण्यंचस्वर्गस्थमपिपीडयेत् ॥ श्रोत्रियायकुलीनायदरिद्रायचवास
व ॥ ४९ ॥ संतुष्टायविनीतायसर्वस्वसहितायच ॥ वेदाभ्यासतपोज्ञानेंद्रियसंयमशालिने ॥ ५० ॥ ईदृशायसुरश्रेष्ठयद्दत्तंहितदक्षयम् ॥ आमपात्रेयथा
न्यस्तंक्षीरंदधिघृतंमधु ॥ ५१ ॥ भिनत्तिपात्रंदौर्बल्यान्नचपात्रंविनश्यति ॥ एवंगांचहिरण्यंचवस्त्रमन्नंमहीतिलान् ॥५२॥ अविद्वान्प्रतिगृह्णातिभस्मीभ
वतिकाष्ठवत् ॥ यस्तडागंनवंकुर्यात्पुराणंवापिखानयेत् ॥ ५३ ॥ सर्वंकुलंसमुद्धृत्यस्वर्गलोकेमहीयते ॥ वापीकूपतडागानिउद्यानप्रभवानिच ॥ ५४ ॥
पुनर्नीतानिसंस्कारंददतेमौक्तिकंफलम् ॥ निदाघकालेपानीयंयस्यातिष्ठतिवासव ॥५५॥ सदुर्गंविषमंकृच्छ्रंनकदाचिदवाप्नुयात् ॥ एकाहंतुस्थितंतोयंपृ
थिव्यांदेवसत्तम ॥ ५६ ॥ कुलानितारयेत्तस्यसप्तसप्तपरानपि ॥ दीपालोकप्रदानेनवपुष्मान्सभवेन्नरः ॥ ५७ ॥दक्षिणायाःप्रदानेनस्मृतिंमेधांचविंदति॥
कृत्वापिपातकंकर्मयोदद्यादनुसंधिने ॥ ५८ ॥ ब्राह्मणायविशेषेणनसपापैर्हिलिप्यते ॥ भूमिर्गावस्तथादासःप्रसह्यप्रहृतायदा ॥५९॥ ननिवेदयतेयस्तुत

१ इदमर्धं पंचनददेशीयपुस्तके ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माहुर्ब्रह्मघातकम् ॥ उपस्थितेविवाहेचयज्ञेदानेचवासव॥६०॥मोहाच्चरतिविप्रंयःसमृतोजायतेकृमिः ॥ धनंफलतिदानेनजीवितंजीवरक्षणात्॥६१॥रूपमै
श्वर्यमारोग्यमहिंसाफलमश्नुते ॥ फलमूलाशनात्पूजांस्वर्गःसत्येनलभ्यते ॥ ६२ ॥ प्रायोपवेशनाद्राज्यंसर्वत्रसुखमश्नुते ॥ सुखाढ्यःशक्रदीक्षायांसुगामीच
तृणाशनः ॥६३॥ रूपीत्रिषवणस्नायीवायुंपीत्वाक्रतुंलभेत् ॥ नित्यस्नायीभवेद्दक्षःसंध्यावेदजपान्वितः॥६४॥अहिंस्रोयातिवैराज्यंनाकपृष्ठमनाशकम् ॥ अ
ग्निप्रवेशीनियतंब्रह्मलोकेमहीयते॥६५॥रसानांप्रतिसंहारेपशून्पुत्रांश्चविंदति ॥ नाकेचिरंसवसतिउपवासीचयोभवेत्॥६६॥सततंभूमिशायीयःसलभेदीप्सि
तांगतिम्॥वीरासनंवीरशयंवीरस्थानमुपासतः॥६७॥अक्षयास्तस्यलोकाःस्युःसर्वकामगमास्तथा॥उपवासंचदीक्षांचअभिषेकंचवासव॥६८॥कृत्वाद्वादश
वर्षाणिवीरस्थानाद्विशिष्यते॥पावनंचरतेधर्मंस्वर्गलोकेमहीयते॥६९॥बृहस्पतिमतंपुण्यंयेपठंतिद्विजोत्तमाः॥तेषांचत्वारिवर्द्धंतेआयुर्विद्यायशोबलम् ७०
नारदउवाच॥इतींद्रायबृहस्पतिप्रणीतंधर्मशास्त्रकम्॥मह्यंभक्तायसंप्रोक्तंमहेशेनाखिलंनृप ॥७१॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० उमापतिनारद
संवादेधर्मकथनेद्वात्रिंशोऽध्यायः॥३२॥ नारदउवाच ॥ शनिपीडाकथंयातितन्मेवदसुरोत्तम॥त्वन्मुखाच्छ्रूयतेयद्वैतेनजंतुःप्रमुच्यते ॥१॥महादेवउवाच ॥
देवर्षेशृणुवृत्तांतंतेनमुच्येतबंधनात् ॥ ग्रहाणांग्रहराजोयंसौरिःसर्वमहेश्वरः ॥ २ ॥ अयंतुदेवोविख्यातःकालरूपीमहाग्रहः ॥ जटिलोवज्ररोमाचदानवा
नांभयंकरः ॥ ३ ॥ तस्याख्यानंचलोकेस्मिन्प्रथितंनास्तिवैप्रभो ॥ मयागुप्तंविशेषेणनोक्तंहिकस्यचित्कदा ॥ ४ ॥ रघुवंशेतिविख्यातोराजादशरथः
पुरा ॥ चक्रवर्तीमहावीरःसप्तद्वीपाधिपोभवत् ॥ ५ ॥ कृत्तिकांतेशनिंज्ञात्वादैवज्ञैर्ज्ञापितोहिसः ॥ रोहिणींभेदयित्वाचशनिर्यास्यतिसांप्रतम् ॥ ६ ॥
शाकटंभेदमत्युग्रंसुरासुरभयंकरम् ॥ द्वादशाब्दंतुदुर्भिक्षंभविष्यतिसुदारुणम् ॥ ७ ॥ एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यंमंत्रिभिःसहपार्थिवः ॥ मंत्रयामासकिमिदं
भयंकरमुपस्थितम् ॥ ८ ॥ आकुलंचजगद्दृष्ट्वापौरजानपदादिकम् ॥ ब्रुवंतिसर्वतोलोकाःक्षयएषसमागतः ॥९॥ देशाःसनगरग्रामाभयभीताःसमंततः ॥
पप्रच्छप्रयतोराजावसिष्ठप्रमुखान्द्विजान् ॥ १० ॥ संविधानंकिमत्रास्तिब्रूतमांहिद्विजोत्तमाः ॥ ११ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ प्राजापत्यमृक्ष
मिदंतस्मिन्भिन्नेकुतःप्रजाः ॥ अयंयोगोह्यसाध्यस्तुब्रह्मशक्रादिभिस्तथा ॥ १२ ॥ इतिसंचिंत्यमनसासाहसंपरमंमहत् ॥ समादायधनुर्दिव्यंदिव्यायुधसम
न्वितम् ॥ १३ ॥ रथमारुह्यवेगेनगतोनक्षत्रमंडलम् ॥ सपादंयोजनंलक्षंसूर्यस्योपरिसंस्थितम् ॥ १४ ॥ रोहिणीपृष्ठमास्थायराजादशरथःपुरा ॥ रथेतु
कांचनेदिव्येमणिरत्नविभूषिते ॥ १५ ॥ हंसवर्णहयैर्युक्तेमहाकेतुसमुच्छ्रये ॥ दीप्यमानोमहारत्नैःकिरीटमुकुटोज्ज्वलः ॥ १६ ॥ बभ्राजसतदाकाशेद्वितीय
इवभास्करः ॥ आकर्णपूर्णचापेतुसंहारास्त्रंन्ययोजयत् ॥ १७ ॥ संहारास्त्रंशनिर्दृष्ट्वासुरासुरभयंकरम् ॥ हसित्वातद्भयात्सौरिरिदंवचनमब्रवीत् ॥ १८ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ शनिरुवाच ॥ ॥ पौरुषंतवराजेंद्रपरंरिपुभयंकरम् ॥ देवासुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः ॥ १९ ॥ मयाविलोकिताराजन्भस्मसाच्चभवंतिते ॥ तुष्टोहंतवराजेंद्रतपसापौरुषेणच ॥ वरंब्रूहिप्रदास्यामिमनसायत्किमिच्छसि ॥ २० ॥ ॥दशरथउवाच॥ ॥ रोहिणींभेदयित्वातुनगंतव्यंकदाचन ॥ सरितःसागरायावत्यावच्चंद्रार्कमेदिनी ॥ २१ ॥ याचितंतुमयासौरेनान्यमिच्छामितेवरम् ॥ एवमस्तुशनिःप्राहवरंदत्त्वातुशाश्वतम् ॥ २२ ॥ पुनरेवाब्रवीत्तुष्टोवरंवरयसुव्रत ॥ प्रार्थयामासहृष्टात्मावरमन्यंशनेस्तदा॥२३॥नभेत्तव्यंहिशकटंत्वयाभास्करनंदन ॥ द्वादशाब्दंतुदुर्भिक्षंनकर्तव्यंकदाचन ॥२४॥ ॥ शनिरुवाच ॥ ॥ द्वादशाब्दंतुदुर्भिक्षंनकदाचिद्भविष्यति ॥ कीर्तिरेषात्वदीयाचत्रैलोक्येविचरिष्यति ॥ २५ ॥ वरद्वयंतुसंप्राप्यहृष्टरोमाचपार्थिवः ॥ रथोपरिधनुर्मुक्त्वाभूत्वाचैवकृताञ्जलिः ॥ २६ ॥ ध्यात्वासरस्वतींदेवींगणनाथंविनायकम् ॥ राजादशरथःस्तोत्रंसौरेरिदमथाब्रवीत् ॥ २७ ॥ ॥ दशरथ उवाच ॥ ॥ नमःकृष्णायनीलायशितिकंठनिभायच ॥ नमःकालाग्निरूपायकृतांतायचवैनमः ॥ २८ ॥ नमोनिर्मांसदेहायदीर्घश्मश्रुजटायच ॥ नमोविशालनेत्रायशुष्कोदरभयाकृते ॥ २९ ॥ नमःपुष्कलगात्रायस्थूलरोम्णेथवैनमः ॥ नमोदीर्घायशुष्कायकालदंष्ट्रनमोस्तुते ॥ ३० ॥ नमस्तेकोटराक्षायदुर्निरीक्ष्यायवैनमः ॥ नमोघोरायरौद्रायभीषणायकपालिने[१] ॥ ३१ ॥ नमस्तेसर्वभक्षायवलीमुखनमोस्तुते ॥ सूर्यपुत्रनमस्तेस्तुभास्करेभयदायच ॥ ३२ ॥ अधोदृष्टेनमस्तेस्तुसंवर्तकनमोस्तुते ॥ नमोमंदगतेतुभ्यंनिस्त्रिंशायनमोस्तुते ॥३३॥ तपसादग्धदेहायनित्यंयोगरतायच ॥ नमोनित्यंक्षुधार्तायअतृप्तायचवैनमः ॥ ३४ ॥ ज्ञानचक्षुर्नमस्तेस्तुकश्यपात्मजसूनवे ॥ तुष्टोददासिवैराज्यंरुष्टोहरसितत्क्षणात् ॥ ३५ ॥ देवासुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः॥ त्वयाविलोकिताःसर्वेनाशंयांतिसमूलतः ॥ ३६ ॥ प्रसादंकुरुमेदेववराहोंहमुपागतः ॥ एवंस्तुतस्तदासौरिर्ग्रहराजोमहाबलः ॥ ३७ ॥ अब्रवीच्चपुनर्वाक्यंहृष्टरोमातुभास्करिः ॥ तुष्टोहंतवराजेंद्रस्तवेनानेनसुव्रत ॥ वरंब्रूहिप्रदास्यामिस्वेच्छयारघुनंदन ॥ ३८ ॥ ॥ दशरथउवाच ॥ अद्यप्रभृतिते सौरेपीडाकार्यानकस्यचित् ॥ देवासुरमनुष्याणांपशुपक्षिसरीसृपाम्[२] ॥ ३९ ॥ ॥ शनिरुवाच ॥ ॥ गृह्णंतीतिग्रहाःसर्वेग्रहाःपीडाकराःस्मृताः ॥ अदेयंयाचितंराजन्किंचिद्युक्तंवदाम्यहम् ॥ ४० ॥ त्वयाप्रोक्तमिदंस्तोत्रंयःपठिष्यतिमानवः ॥ एककालंद्विकालंवापीडामुक्तोभवेत्क्षणात् ॥ ४१ ॥ देवासुरमनुष्याणांसिद्धविद्याधरक्षसाम् ॥ मृत्युंमृत्युगतोदद्यांजन्मन्यंतेचतुर्थके ॥ ४२ ॥ यःपुनःश्रद्धयायुक्तःशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ शमीपत्रैःसमभ्यर्च्यप्रतिमांलोहजांशुभाम् ॥ ४३ ॥ माषौदनतिलैर्मिश्रंदद्याल्लोहंचदक्षिणाम् ॥ कृष्णांगांवृषभंवापियोवैदद्याद्द्विजातये ॥ ४४ ॥ मद्दिनेतुविशेषेणस्तोत्रेणाने

१ कपालिने–इ० पा० । २ शुभाम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नपूजयेत् ॥ पूजयित्वाजपेत्स्तोत्रंभूत्वाचैवकृतांजलिः ॥ ४५ ॥ तस्यपीडानचैवाहंकरिष्यामिकदाचन ॥ गोचरेजन्मलग्नेवादशास्वंतर्दशासुच ॥ ४६ ॥
रक्षामिसततंतस्यपीडांचापिग्रहस्यच ॥ अनेनैवविधानेनपीडामुक्तंजगद्भवेत् ॥ ४७ ॥ एवंयुक्तयामयादत्तोवरस्तेरघुनंदन ॥ वरत्रयंतुसंप्राप्यराजा
दशरथस्तदा ॥ ४८ ॥ मेनेकृतार्थमात्मानंनमस्कृत्यशनैश्चरम् ॥ शनिनाचाभ्यनुज्ञातोरथमारुह्यवेगवान् ॥ ४९ ॥ स्वस्थानंगतवान्राजाप्राप्तःश्रेयो
भवत्तदा ॥ यइदंप्रातरुत्थायशनिवारेस्तवंपठेत् ॥५०॥ पठचमानमिदंस्तोत्रंश्रद्धयायःशृणोतिच ॥ नरःसमुच्यतेपापात्स्वर्गलोकेमहीयते ॥ ५१ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा० उत्त० उमापतिनारदसंवाददशरथकृतशनिस्तोत्रंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
त्रिस्पृशाख्यंव्रतंब्रूहिसर्वेश्वरविशेषतः ॥ यच्छुत्वामुच्यतेलोकःकर्मबंधनतःक्षणात् ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ सर्वपापौघशमनंमहादुःखविना
शनम् ॥ शृणुकृष्णावतारंत्वंत्रिस्पृशाख्यंमहाव्रतम् ॥ २ ॥ कामदंसस्पृहाणांतुनिस्पृहाणांतुमोक्षदम् ॥ त्रिस्पृशाख्यंव्रतंविप्रशृणुष्वगदतोमम ॥ ३ ॥
प्रत्यक्षमर्चितस्तेनकलिकालेचकेशवः ॥ त्रिस्पृशाकीर्तनंनित्यंयःकरोतिमहामुने ॥ ४ ॥ नपुरश्चरणेचीर्णेसर्वपापक्षयोभवेत् ॥ त्रिस्पृशा
नाममात्रेणक्षीयतेनात्रसंशयः ॥ ५ ॥ नागमैर्नपुराणाद्यैर्नमखैस्तीर्थकोटिभिः ॥ बहुभिर्व्रतसंघैश्चपूजितैस्त्रिदशैरपि ॥ ६ ॥ मोक्षोभवतिविप्रेन्द्र
त्रिस्पृशानकृतायदि ॥ मोक्षार्थेदेवदेवेनदृष्टावैवैष्णवीतिथिः ॥ ७ ॥ द्विजानांदुर्विदंसांख्यंकलिकालेविशेषतः ॥ अनिग्रहश्चेंद्रियाणांस्थि
रत्वंमनसोनहि ॥ ८ ॥ विषयैर्विप्रयुक्तानांध्यानधारणवर्जिनाम् ॥ कामभोगप्रसक्तानांत्रिस्पृशामोक्षदायिनी ॥ ९ ॥ मह्यंचैवपुराप्रोक्ताचतुर्व
क्त्रस्यसागरे ॥ क्षीरोदेप्रणतानांतुमत्स्यरूपेणचक्रिणा ॥ १० ॥ त्रिस्पृशांयेकरिष्यंतिविषयैरपिसंयुताः ॥ तेषामपिमयादत्तोमोक्षःसांख्यविव
र्जिनाम् ॥ ११ ॥ कामभोगप्रसक्तानांत्रिस्पृशामोक्षदायिनी ॥ बहुभिर्मुनिसंघैश्चकृतेयंचमहामुने ॥ १२ ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुत्रिस्पृशाजायते
यदि ॥ सोमेनसोमजेनापिपापकोटिविनाशिनी ॥ १३ ॥ यस्याउपोषणकृतोहत्यायुक्तमहेशितुः ॥ हस्ताद्ब्रह्मकपालंतुतत्क्षणात्पतितंभुवि ॥ १४ ॥
कलिकल्मषकोट्यौघैर्मुक्तादेवीत्रिमार्गगा ॥ उपदेशान्माधवस्यत्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ १५ ॥ हत्याष्टौबाहुवीर्यस्यपूर्वजातामहामुने ॥ गताभृगूपदेशेन
त्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ १६ ॥ शतायुधेनविप्रेंद्रनिहतोब्राह्मणोवने ॥ ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तःत्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ १७ ॥ जीवोपदेशाच्छक्रस्यहत्या
नमुचिसंभवा ॥ विनष्टामुनिमुख्येन्द्रत्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ १८ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानित्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ विलयंयांतिविप्रेंद्रपापेष्वन्येषुकाक
था ॥ १९ ॥ नप्रयागेनकाश्यांतुगोमत्यांकृष्णसंनिधौ ॥ मोक्षोभवतिविप्रेंद्रत्रिस्पृशायदिनोकृता ॥ २० ॥ मरणाच्चप्रयागेतुगोमत्यांकृष्णसन्निधौ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्नानमात्रेणगोमत्यांमुक्तिर्भवातिशाश्वती ॥ २१ ॥ गृहेपिजायतेमुक्तिस्त्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ विषयेवर्त्तमानस्यकामभोगान्वितस्यच ॥ २२ ॥ निवृत्त
विषयस्यापिमुक्तिःसांख्येनदुर्ल्लभा ॥ तस्मात्कुरुष्वविप्रेंद्रत्रिस्पृशांमोक्षदायिनीम् ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कीदृशंतत्सुरश्रेष्ठत्रिस्पृशा
ख्यंमहाव्रतम् ॥ मुक्तिदंयद्द्विजातीनांत्वयाप्रोक्तंममाधुना ॥ २४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ जाह्नव्यैसापुराविप्रत्रिस्पृशामाधवेनतु ॥ प्राचीसरस्वती
तीरेकथितात्वनुकंपया ॥ २५ ॥ ॥ जाह्नव्युवाच ॥ ॥ कलिकल्मषकोटचौघैर्ब्रह्महत्यादिकैर्युताः ॥ कलिकालेहृषीकेशस्नानंकुर्वंतिमज्जले ॥ २६ ॥
तेषांपापशतैर्दोषैर्देहोमेकलुषीकृतः ॥ कथंयास्यतिमेदेवपातकंगरुडध्वज ॥ २७ ॥ ॥ प्राचीमाधवउवाच ॥ ॥ कथयामिनसंदेहोमापुत्रिरोदनंकुरु ॥
इयंमोवटस्तुमेस्थानंप्राचीदेवीममाग्रतः ॥ २८ ॥ वहतेब्रह्मतनयादृष्ट्वाग्रेचसुरेश्वरीम् ॥ स्नानंकुरुष्वनित्यंत्वंत्वत्रपूताभविष्यसि ॥ २९ ॥ यत्रब्रह्मसुताप्रा
चीतत्राहंनात्रसंशयः ॥ तीर्थकोटिशतैर्युक्तःसुरैःसहवसाम्यहम् ॥ ३० ॥ पवित्रंमत्प्रियंस्थानंहत्याकोटिविनाशनम् ॥ संतुष्टेनमयादत्तंयस्मात्प्राणाधिका
सिमे ॥ ३१ ॥ तीर्थकोटिसहस्राणिनित्यंतिष्ठंतिजाह्नवि ॥ प्राचीसरस्वतीतोयेसर्वदैवममाज्ञया ॥ ३२ ॥ ब्रह्मवधात्सुरापानात्गोवधाद्वृषलीवधात् ॥ ब्र
ह्मस्वहरणादेवमातापित्रोस्त्वपूजनात् ॥ ३३ ॥ चक्रियानाद्गुरुद्रोहादभक्ष्यस्यचभक्षणात् ॥ सर्वपापस्यकरणात्प्राचीब्रह्मसुतासुते ॥ ३४ ॥ व्यपो
हयतिपापानिसकृत्स्नानेनमेग्रतः ॥ कुरुस्नानंसरिच्छ्रेष्ठेविपापात्वंभविष्यसि ॥ ३५ ॥ ॥ जाह्नव्युवाच ॥ ॥ नाहंशक्नोमिदेवेशआगंतुंनित्यमेवहि ॥
कथंनश्यंतिपापानिकथयस्वेहमाधव ॥ ३६ ॥ ॥ प्राचीमाधवउवाच ॥ ॥ नशक्नोषियदागंतुंनित्यमेवहिजाह्नवि ॥ तदान्यत्संप्रवक्ष्यामियस्मान्मत्पा
दसंभवा ॥ ३७ ॥ सरस्वत्यधिकायाचतीर्थकोटिशताधिका ॥ मखकोटचधिकावापित्रतदानाधिकाचया ॥ ३८ ॥ जपहोमाधिकायाचचतुर्वर्गफलप्रदा ॥
सांख्ययोगाधिकायाचत्रिस्पृशाक्रियतांशुभा ॥ ३९ ॥ यस्मिन्मासेसमायातिसिताचयदिवासिता ॥ कर्तव्यासासरिच्छ्रेष्ठेकृतेपापात्प्रमुच्यते ॥ ४० ॥
॥ जाह्नव्युवाच ॥ ॥ कीदृशीत्रिस्पृशादेवममाख्याहिसुमाधव ॥ ईदृशोमहिमायस्यास्त्वयाप्रोक्तोममाधुना ॥ ४१ ॥ दशम्येकादशीभद्रादिनैकस्मिन्यदाभवे
त् ॥ त्रिस्पृशासाभवेद्देवर्वान्यथावदमेप्रभो ॥ ४२ ॥ ॥ कृष्णउवाच ॥ ॥ आसुरीत्रिस्पृशादेवीयात्वयापरिकीर्तिता ॥ वर्जनीयाप्रयत्नेनवृत्तिहीनोयथाप
तिः ॥ ४३ ॥ असुराणांतुसाप्रोक्ताआयुर्बलविनाशिनी ॥ वर्जनीयाप्रयत्नेनयथानारीरजस्वला ॥ ४४ ॥ स्वजातिंचपरित्यज्ययथागताधमजातिषु ॥ सैवत्या
ज्यंविशेषेणदशमीयुक्तंहिमद्दिनम् ॥ ४५ ॥ यथारजस्वलासंगाद्दूष्यंतेज्ञानवर्जिताः ॥ तथैवदशमीयुक्तंमद्दिनंदूषितंनृणाम् ॥ ४६ ॥ हत्यायुतशतंहंतित्रिस्पृ

पा० १ श्रीस्थानंनाममतस्थानं । २ नवेम्नि । ३ यथानारीरजस्वला ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शासमुपोषिता ॥ एकादशीद्वादशीचरात्रिशेषेत्रयोदशी ॥४७॥ त्रिस्पृशासातुविज्ञेयादशमीसहितानहि ॥ कृत्वापराधंमुच्येतप्रायश्चित्तेकृतेनरः ॥ ४८॥
दशमीवेधजंदोषंनक्षमामिसुरापगे ॥ भुक्तंहालाहलंतेनविषस्यभक्षणंकृतम् ॥ ४९ ॥ दशमीमिश्रितंयेनकृतमेकादशीव्रतम् ॥ इतिमत्वानकर्त्तव्यंम
द्दिनंदशमीयुतम् ॥ ५० ॥ जन्मकोटिकृतंपुण्यंसंतानंयातिसंक्षयम् ॥ पातयेत्स्वकुलंस्वर्गान्नयतेरौरवादिकम् ॥ ५१ ॥ स्वदेहंशोधयित्वातुकर्त्तव्यो
ममवासरः ॥ वृद्धौत्याज्याविनावेधाच्छ्रवणादिषुसंयुता ॥५२ ॥ जन्मपुण्यंक्षयंयातिएकादश्युपवासिनाम् ॥ संवृद्धौतुविशेषेणसंदेहेसमुपस्थिते ॥५३ ॥
ममाज्ञयाचकर्त्तव्याद्वादशीवल्लभामम ॥ ५४ ॥ ॥ जाह्नव्युवाच ॥ ॥ करिष्येहंजगन्नाथत्रिस्पृशांवचनात्तव ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताभविष्यामित
वाज्ञया ॥ ५५ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ स्वस्थानंगच्छभद्रंतेनभीःकार्याकदाचन ॥ तवदेविसरिच्छ्रेष्ठेनपापंसंक्रमिष्यति ॥ ५६ ॥ स्नात्वासरस्व
तीतोयेयेर्चयित्वाचमाधवम् ॥ प्रणमंतिजगन्नाथंतेयांतिपरमांगतिम् ॥५७॥ जाह्नव्युवाच ॥ विधानंब्रूहिमेब्रह्मन्सर्वस्वेनकरोम्यहम् ॥ प्रसादयामिदेवेशंदा
मोदरमनामयम् ॥ ५८ ॥ ॥ प्राचीमाधवउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामित्रिस्पृशायाविधानकम् ॥ यंश्रुत्वापिसरिच्छ्रेष्ठेमुच्यतेपातकैर्नरः ॥५९॥ पलेन
चपलार्धेनतदर्द्धेनापिवापगे ॥ प्रतिमाममसौवर्णाकार्याविभवसारतः ॥ ६० ॥ पात्रंताम्रमयंकार्यंतिलैस्तुपरिपूरितम् ॥ सजलंतुघटंशुभ्रंपंचरत्नसमन्वित
म् ॥ ६१ ॥ वेष्टितंपुष्पमालाभिःकर्पूरागुरुवासितम् ॥ न्यसेद्दामोदरंपश्चात्स्नापयित्वाविलिप्यच ॥ ६२ ॥ परिधानंततःकार्यंवस्त्रयुग्मेनचान्वितम् ॥
मंत्रैस्तुपूजनंकार्यंपुराणैःसमुदीरितैः ॥ पुष्पैःकालोद्भवैःशुभ्रैस्तुलसीपत्रैश्चकोमलैः ॥ ६३ ॥ छत्रंतुविष्णवेदद्यात्पादुकाभ्यांसुसंयुतम् ॥ निवेद्यानिम
नोज्ञानिफलानिसुबहून्यपि ॥ ६४ ॥ उपवीतंतुदातव्यंसोत्तरीयंनवंदृढम् ॥ वैणवंदापयेद्दंडंसुरूपंसोन्नतंदृढम् ॥ ६५ ॥ दामोदरायवैपादौजानुनीमा
धवायच ॥ गुह्यंकामप्रदायेतिकटिंवामनमूर्तये ॥ ६६ ॥ पद्मनाभायनाभिंतुजठरंविश्वयोनये ॥ हृदयंज्ञानगम्यायकंठंवैकुंठगामिने ॥ ६७ ॥ सहस्रबा
हवेबाहूचक्षुषीयोगरूपिणे ॥ संपूज्यविधिवद्भक्त्यादद्यादर्घंविधानतः ॥ ६८ ॥ शुभ्रेणनालिकेरेणशंखोपरिस्थितेनहि ॥ सूत्रैरावेष्टितेनैवहस्तयोरुभयो
रपि ॥ ६९ ॥ स्मृतौहरसिपापानियदिनित्यंजनार्दन ॥ दुःस्वप्नंदुर्निमित्तानिमनसादुर्विचिन्तिता ॥ ७० ॥ नारकंतुभयंदेवभयदुर्गतिसंभवम् ॥ यन्मम
स्यान्महादेवऐहिकंपारलौकिकम् ॥ ७१ ॥ तेनदेवेशमांरक्षग्रहाणार्घंनमोस्तुते ॥ कृपादृष्टिःसदैवास्तुदामोदरममोपरि ॥ ७२ ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंकुर्यान्नि
राजनंततः ॥ शीर्षोपरिसरिच्छ्रेष्ठेभ्रामयेद्वारिजंहरेः ॥ ७३ ॥ कृत्वाविधानमेतद्धिपूजयेत्स्वगुरुंततः ॥ दद्यात्सुवर्णवस्त्राणिसोष्णीषंचैवकंचुकम् ॥ ७४ ॥
उपानहोपिछत्रंचमुद्रिकांचकमंडलुम् ॥ भोजनंचैवतांबूलंसप्तधान्यंचदक्षिणाम् ॥ ७५ ॥ गुरुंसंपूज्यदेवेशंकुर्याज्जागरणंहरेः ॥ गीतनृत्यसमायुक्तं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथाशास्त्रसमन्वितम् ॥७६॥ निशांतेचैवदेवायदत्वाचार्घंविधानतः ॥ स्नानादिकांक्रियांकृत्वाभुंजीयाद्वाडवैःसह ॥ ७७ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ द्विजैत
त्रिस्पृशाख्यानमद्भुतंरोमहर्षणम् ॥ श्रुत्वातुलभतेपुण्यंगंगास्नानसमुद्भवम् ॥ ७८ ॥ अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच ॥ तत्फलंसमवाप्नोति
त्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ ७९ ॥ पितृपक्षोमातृपक्षस्तथाचैवात्मपक्षकः ॥ तैःसर्वैःसहसंमुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ ८० ॥ तीर्थकोटिषुयत्पुण्यं
क्षेत्रकोटिषुयत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतित्रिस्पृशासमुपोषणात् ॥ ८१ ॥ ब्राह्मणायेपिकुर्वंतिक्षत्रियाःकृष्णमानसाः ॥ वैश्यावाशूद्रजन्मानोये
तथाचान्यजातयः ॥ ८२ ॥ तेसर्वेमुक्तिमायांतिभुवंत्यक्त्वाद्विजोत्तम ॥ मंत्राणांमंत्रराजोथयथास्याद्द्वादशाक्षरः ॥ ८३ ॥ व्रतानांचयथाचैषायेनवै
त्रिस्पृशाकृता ॥ ब्रह्मणाचकृतापूर्वंपश्चाद्राजर्षिभिःकृता ॥ ८४ ॥ अन्येषांकाकथावत्सात्रिस्पृशामुक्तिदायिनी ॥ अनेनविधिनाब्रह्मंस्त्रिस्पृशासंभवं
व्रतम् ॥ ८५ ॥ यःकरोतिनरोभक्त्याशृणुवक्ष्यामितत्फलम् ॥ गंगावगाहनेब्रह्मन्वाराणस्यांतुयत्फलम् ॥ ८६ ॥ मन्वंतरसहस्रैस्तुत्रिस्पृशाकारकोहि
तत् ॥ प्राचीचयमुनास्नानेवर्षैर्यत्कोटिभिःफलम् ॥ ८७ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतित्रिस्पृशाव्रतकृन्नरः ॥ तत्फलंतुकुरुक्षेत्रेसूर्यग्रहणकोटिभिः ॥ ८८ ॥
हेमभारशतैर्दानैस्त्रिस्पृशाकरणेनतत् ॥ पापकोटिसहस्राणिहत्याकोटिशतानिच ॥ ८९ ॥ एकेनैवोपवासेनक्रियतेभस्मसाद्द्रुतम् ॥ त्रिस्पृशायाव्रतं
यत्तुअगतीनांगतिप्रदम् ॥ ९० ॥ गतिमिच्छंतिविप्रर्षेमहत्पापशतानिच ॥ स्वयंकृष्णेनकथितंपाराशर्यस्यचाग्रतः ॥ ९१ ॥ प्रकाशयतियश्चेदंलिखित्वा
वैष्णवंद्विजे ॥ पापौघैर्ग्रथितस्यापितस्यमुक्तिर्भविष्यति ॥ ९२ ॥ पुण्यैरवाप्यतेविद्वन्मन्वंतरशतैरपि ॥ त्रिस्पृशादुर्लभालोकेप्राप्यतेनैवमानवैः॥९३॥
कलौयेत्रिस्पृशांलब्ध्वानकुर्वंतिनराधमाः॥ तेषांजन्मफलंचैवजीवितंविफलंभवेत् ॥ ९४ ॥ प्रेतत्वंतैःसमुत्तीर्णंविनाश्राद्धैर्विनासुतैः ॥ कृतायैस्त्रिस्पृशा
विद्वन्सकृत्प्राप्यकलौयुगे ॥ ९५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा०उत्तर०उमापतिनारदसंवादेत्रिस्पृशाख्यानंनामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥ छ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अतस्त्वांसंप्रवक्ष्यामिउन्मीलनीमनुत्तमाम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणजन्मसंसारबंधनात् ॥ १ ॥ पापात्माभुच्यतेपापैःस्वर्गलो
केमहीयते ॥ देवताःपितरश्चैवतस्यागतिमवाप्नुयुः ॥ २ ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांसर्वकामानवाप्नुयात् ॥ तस्याव्रतान्नसंदेहःस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ३ ॥
स्वस्थानंतत्रवैप्राप्तःशिवलोकेमहीयते ॥ अतस्त्वंकुरुषेराजन्वैष्णवानांतुपूजनम् ॥ ४ ॥ वैष्णवानांतुयेराजन्सेवांकुर्वंतिनित्यशः ॥ तेषांदंडंचकु
रुषेनोवातेषांनराधिपः ॥ ५ ॥ भोजनानंतरंतेषांभोजनंकुरुतेनृप ॥ तैरेवपूजितोविष्णुर्यैर्भक्त्यातुप्रपूजितः ॥ ६ ॥ शालग्रामशिलाभूतांदत्त्वामूर्द्ध

१ न्नाकार्षिभिः । च्चनरदैवतैः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निप्रत्यहम् ॥ त्वंधारयसिभूपालकंठेनित्यंसुभक्तितः ॥ ७ ॥ धूपशेषंतुवैविष्णोर्भक्त्याभजसिभूपते ॥ आरार्तिकंसदाकृत्वाभक्तानांवेदयेर्नृप ॥ ८ ॥
शंखोदकंहरेर्मूर्ध्निभ्रामयित्वातुभक्तितः ॥ नित्यंविभर्षिशिरसिशेषंयच्छसिवैष्णवान् ॥ ९ ॥ नैवेद्यंप्रत्यहंकृत्वासर्वोपस्करसंयुतम् ॥ विष्वक्सेनायद
त्वावैस्वयंभुनक्षिवाडव ॥ १० ॥ विष्णोर्निवेदितंचान्नंवैष्णवैःसहभुज्यते ॥ नित्यंनामसहस्रेणभक्त्यास्तौषिजनार्दनम् ॥ ११ ॥ दीपार्घदानंवैविष्णोः
कुरुषेगीतनर्तनम् ॥ श्यामांकुरैःपूजयसेपूज्यंतेनृपसत्तम ॥ १२ ॥ श्यामांकुरैःसदावत्सपूजनंचातिदुर्लभम् ॥ पृथ्वीदानसमंपुण्यंदूर्वयापूजनेकृते ॥१३॥
अतोवैनास्तिलोकेस्मिन्दूर्वायाःसदृशंभुवि ॥ तयावैपूजनंकार्यंविष्णुसायुज्यमिच्छता ॥ १४ ॥ अतस्त्वंकुरुषेनित्यंपूजनंदूर्वयासह ॥ यवाक्षतैर्विशे
षेणपूजनंकुरुषेनवा ॥ १५ ॥ पक्षेपक्षेनृपश्रेष्ठविधिवद्द्वादशीव्रतम् ॥ यत्कृतंतुमहाराजमहापापप्रणाशनम् ॥ १६ ॥ मोक्षदंसुखदंचैवतथायुष्यप्रदंसदा ॥
एतद्विष्णुव्रतंप्रोक्तंवैष्णवानांतुमोक्षदम् ॥ १७ ॥ गृहस्थानांतुसुखदंयतीनांमुक्तिदायकम् ॥ सर्वरोगादिशमनंपवित्रंकायशोधनम् ॥ १८ ॥ व्रतमेतच्च
कुरुषेनोवाचैवनराधिप ॥ दशमीवेधरहितंकुरुषेजागरान्वितम् ॥ १९ ॥ तुलसीपत्रनिकरैर्नित्यंपूजयसेहरिम् ॥ गोपीचंदनजंपत्रंभालेवानृपसत्तम ॥२०॥
धारितंसर्वलोकानांपवित्रीकरणंनृप ॥ अतस्त्वंचधारयसेगोपीचंदनसंभवम् ॥ २१ ॥ ब्रह्महाहेमहारीचमद्यपानीतथैवच ॥ अगम्यगोमहापापीतथाह्यनृत
भाषितः ॥ २२ ॥ तेसर्वेमुक्तिमायांतितिलकधारणाद्दताः ॥ विभर्षिकंठेनित्यंत्वंधात्रीफलसमुद्भवाम् ॥ २३ ॥ मालांमुख्यायुतसमांतुलसीपत्रसंभ
वाम् ॥ शालग्रामशिलायुक्तांद्वारकायांसमुद्भवाम् ॥ २४ ॥ नित्यंपूजयसेभूपभुक्तिमुक्तिफलप्रदाम् ॥ पद्मसंज्ञंपुराणंवैपठसेपुरतोहरेः ॥ २५ ॥ चरितं
दैत्यराज्यस्यप्रह्लादस्यचभूपतेः ॥ वासरंवासुदेवस्यसवेधंकुर्वतोनरान् ॥ २६ ॥ निवारयसिभूपालशास्त्रंदृष्ट्वाप्रयत्नतः ॥ सवेधंवासरंविष्णो
र्यस्मिन्राष्ट्रेप्रवर्तते ॥ २७ ॥ लिप्यतेतेनपापेनराजाभवतिनारकी ॥ वेधंचतुर्विधंत्यक्त्वासमुपोष्यहरेर्दिनम् ॥ कुलकोटिंसमुद्धृत्यविष्णुलोकेमही
यते ॥ २८ ॥ ॥ गौतमउवाच ॥ ॥ शृणुभूपालवक्ष्यामिवैष्णवाख्यंमहाव्रतम् ॥ यंश्रुत्वापापिनःसर्वेमुक्तिमायांतितत्क्षणात् ॥ २९ ॥ द्वादशीसंभवंपुण्यं
मयाख्यातंनकस्यचित् ॥ ३० ॥ वैष्णवोसिमहाराजभक्तोभागवतेनृणाम् ॥ वैष्णवंतुमहागुह्यंतद्व्रतंत्वंनिशामय ॥ ३१ ॥ उन्मीलनीनामपुराभक्त्यामेमा
धवेनतु ॥ कथितासुप्रसन्नेनतांतेभूपवदाम्यहम् ॥ ३२ ॥ एकादशीअहोरात्रंप्रभातेघटिकाभवेत् ॥ उन्मीलनीतुसाज्ञेयाविशेषेणहरिप्रिया ॥ ३३ ॥
त्रैलोक्येयानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच ॥ कोटचंशेनैवतुल्यानिमखावेदास्तपांसिच ॥ ३४ ॥ उन्मीलनीसमंकिंचित्नभूतंनभविष्यति ॥ प्रयागोन
कुरुक्षेत्रंनकाशिनचपुष्करः ॥ ३५ ॥ शैलोहिमाचलोनैवनमेरुर्गंधमादनः ॥ शैलोननीलनिषधोनविंध्योनैवनैमिषम् ॥ ३६ ॥ गोदावरीनकावेरीचंद्रभागा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवेदिका ॥ नतापीनपयोष्णीचनक्षिप्रानैवचंदना ॥ ३७ ॥ चर्मण्वतीचसरयूश्चंद्रभागानगंडिका ॥ गोमतीचविपाशाचशोणाख्यश्चमहानदः ॥ ३८ ॥
किमत्रबहुनोक्तेनभूयोभूयोनराधिप ॥ उन्मीलनीसमंकिंचिन्नदेवःकेशवात्परः ॥ ३९ ॥ उन्मीलनीमनुप्राप्ययैःकृतंकेशवार्चनम् ॥ पापचक्रसमूहस्यरा
शयःपतिताःक्षणात् ॥ ४० ॥ यस्मिन्मासेमहीपालतिथिरुन्मीलनीभवेत् ॥ तन्मासनाम्नागोविंदःपूजनीयःप्रयत्नतः ॥ ४१ ॥ जातरूपमयःकार्यमासना
म्नातुमाधवः ॥ स्वशक्त्याविश्वरूपस्तुश्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ ४२ ॥ पवित्रोदकसंयुक्तंपंचरत्नसमन्वितम् ॥ गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तंकुंभंस्रग्दामभूषित
म् ॥ ४३ ॥ पात्रंचसोदकंकार्यंगोधूमैश्चापिपूरितम् ॥ नानारत्नैश्चसंयुक्तंनानागंधैःप्रपूजितम् ॥ ४४ ॥ मल्लिकामोदसंयुक्तंजातीपुष्पैःप्रपूजितम् ॥ श्वेता
ख्यैस्तंदुलैश्चैवपूरणीयःप्रयत्नतः ॥ ४५ ॥ प्रदद्याद्वस्त्रयुग्मंतुउपवीतंतुसोत्तरम् ॥ उपानहौतुराजर्षेआतपत्रंशिरोपरि ॥ ४६ ॥ भोजनंजलपात्रंचसप्तधान्यं
तिलैःसह ॥ रूप्यंचैवतुकार्पासंपायसंमुद्रिकाहरेः ॥४७॥ धेनुर्वात्रतुदातव्यावत्सालंकारसंयुता ॥ सुवर्णशृंगीरौप्यखुरीताम्रपृष्ठीतथैवच ॥४८॥ कांस्यदो
हीरत्नपुच्छींदद्याद्वैगुरवेतदा ॥ शय्यांसोपस्करांदद्यात्साधवेभक्तिपूर्वकम् ॥ ४९ ॥ धूपंदीपंतुनैवेद्यंफलपत्रंनिवेदयेत् ॥ पूजनीयोमहाभक्तैर्मंत्रैरेभिस्तुकेश
वः ॥ ५० ॥ तुलसीपत्रसंयुक्तैःपुष्पैःकालोद्भवैस्तथा ॥ मासनाम्नैवचरणौजानुनीविष्णुरूपिणे ॥ ५१ ॥ गुह्येतुगुह्यपतयेकटेवैपीतवाससे ॥ ब्रह्ममूर्तिभृते
नाभावुदरेविश्वयोनये ॥ ५२ ॥ हृदयेज्ञानगम्यायकंठेवैकुंठमूर्तये ॥ ऊर्द्ध्वगायललाटेतुबाहौदक्षांतकारिणे ॥५३॥ उत्तमांगेसुरेशायसर्वांगेसर्वमूर्तये ॥ स्व
नाम्नाचायुधादीनिपूजनीयानिभक्तितः ॥ ५४ ॥ अर्घदानंप्रकर्तव्यंनालिकेरादिभिःसमम् ॥ शंखोपरिजलेकृत्वागंधपुष्पाक्षतान्वितम् ॥ ५५ ॥ सूत्रेणावे
ष्टितंकृत्वादद्यादर्घविधानतः ॥ देवदेवमहादेवश्रीकेशवजनार्दन ॥ ५६ ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुपुण्यराशिविवर्धन ॥ शोकमोहमहापापान्मामुद्धरभवार्णवा
त् ॥५७॥ सुकृतंनकृतंकिंचिज्जन्मकोटिशतैरपि ॥ तथापिमांमहास्वामिन्मामुद्धरभवार्णवात् ॥५८॥ व्रतेनानेनदेवेशयेचान्येममपूर्वजाः ॥ वियोनिंचग
ताश्चान्येपापमृत्युवशंगताः॥५९॥येभविष्यंतियेतीताःप्रेतलोकान्समुद्धर ॥ श्रांतोस्म्यहमधीनस्यभक्तिरव्यभिचारिणी ॥६०॥ दत्तमर्घंमयातुभ्यंभक्त्या
गृह्णगदाधर ॥ दत्वार्घंधूपदीपाद्यैर्नैवेद्यैर्विष्णुसंभवैः॥६१॥स्तोत्रैर्नीराजनैर्गीतैर्भृत्यैःसंतोषयेद्धरिम् ॥ वस्त्रैर्दानैश्चगोदानैर्भोजनैस्तोषयेद्गुरुम् ॥६२॥तथात
थाविधातव्यंगुरुर्वैप्रीतिमाप्नुयात् ॥ लोकानांतारणार्थायधात्रासृष्टोगुरुर्यतः ॥ ६३ ॥ अतोवैगुरुपूजाचकर्त्तव्यावैप्रयत्नतः ॥ अहितंयोनाशयतिस्वहितं ॥ ३७ ॥
दर्शयेत्सदा ॥६४॥ सगुरुःसचविज्ञेयःसर्वधर्मार्थकोविदः ॥ अकुर्वन्वित्तशाठ्यंतुगुरवेतंनिवेदयेत् ॥ ६५ ॥ गुरोर्निवेदितेभूपपरिपूर्णंभवेद्व्रतम् ॥ कृत्वादि
वातनंकर्मभोजनंब्राह्मणैःसह ॥ ६६ ॥ कर्त्तव्यंनृपशार्दूलदिनंनेयंकथानकैः ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यादुन्मीलनीव्रतम् ॥६७॥ कल्पकोटिसहस्राणिवसतेवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्णुसन्निधौ ॥ ५८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेउन्मीलनीव्रतंनामपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ कीदृशीस्यान्महादेवपक्षवर्द्धनिसंज्ञका ॥ ययावैकृतयाजंतुर्महपापात्प्रमुच्यते ॥ १ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ अमावायदिवापू
र्णासंपूर्णाजायतेतदा ॥ भूत्वावैनाडिकाषष्ठिर्जायतेप्रतिपद्दिने ॥ अश्वमेधायुतैस्तुल्यासाभवेत्पक्षवर्द्धिनी ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पूजाविधिं
तुपृच्छामिसांप्रतंदेवसत्तम ॥ यत्कृतेतुमहादेवमहाफलमवाप्नुयात् ॥ ३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पूजाविधिंप्रवक्ष्यामिसांप्रतंद्विजनंदन ॥ पूजिते
चार्चितेविष्णौफलंप्राप्नोत्यसंशयः ॥ ४ ॥ येनपूजाविधानेनतुष्टिंप्राप्नोतिमाधवः ॥ अव्रणंजलपूर्णंचकुंभंचंदनचर्चितम् ॥५॥ पंचरत्नसमायुक्तंपुष्पमाला
भिवेष्टितम् ॥ स्थाप्यंताम्रमयंपात्रंसगोधूमंघटोपरि ॥ ६ ॥ सौवर्णंकारयेद्देवंमाससंज्ञाभिनामकम् ॥ पंचामृतेनविधिनास्नपनंसुमनोरमम् ॥ ७ ॥
कारयेद्देवदेवेशंजगन्नाथंजगत्पतिम् ॥ विलेपनंतुकर्त्तव्यंकुंकुमागरुचंदनैः ॥ ८ ॥ वस्त्रयुग्मंचदातव्यंछत्रोपानहसंयुतम् ॥ पूजयेद्देवताधीशंकुंभपात्रो
परिस्थितम् ॥ ९ ॥ पद्मनाभायवैपादौजानुनीविश्वमूर्त्तये ॥ ऊरूवैज्ञानगम्यायकटीज्ञानप्रदायच ॥ १० ॥ उदरंविश्वनाथायहृदयंश्रीधरायच ॥
कंठंकौस्तुभकंठायबाहूक्षत्रांतकारिणे ॥ ११ ॥ ललाटंव्योममूर्ध्नेतुशिरोवैसर्वरूपिणे ॥ स्वनाम्नाचैवकमलांसर्वांगींदिव्यरूपिणीम् ॥ १२ ॥ ए
वंविधिवत्संपूज्यततोर्घंदापयेत्सुधीः ॥ नालिकेरेणशुभ्रेणदेवदेवस्यचक्रिणः ॥ १३ ॥ अनेनैवार्घदानेनसंपूर्णंजायतेव्रतम् ॥ संसारार्णवमग्नंमांसमुद्ध
रजगत्पते ॥ १४ ॥ त्वमीशःसर्वलोकानांत्वंसाक्षाच्चजगत्पतिः ॥ गृहाणार्घंमयादत्तंपद्मनाभनमोस्तुते ॥ १५ ॥ नैवेद्यानिसुहृद्यानिषड्रसानिविशेषतः॥
देयानितुविशेषेणकेशवायसुभक्तितः ॥ १६ ॥ नागपत्रंसकर्पूरंदद्याद्देवस्यभक्तितः ॥ घृतेनदीपकंकुर्यात्तिलतैलेनवापुनः ॥ १७ ॥ कृत्वासम्य
ग्विधानेनगुरोःपूजांप्रकारयेत् ॥ वस्त्राणिचैवचोष्णीषंकंचुकंचप्रदापयेत् ॥ १८ ॥ दक्षिणांचयथाशक्त्यागुरुवेसंप्रदापयेत् ॥ भोजनंचैवतांबूलंदत्त्वा
चार्घंप्रदापयेत् ॥ १९ ॥ स्ववित्तस्यानुमानेनयथाशक्त्यातुनिर्द्धनैः ॥ कार्यासम्यक्प्रयत्नेनद्वादशीपक्षवर्द्धिनी ॥ २० ॥ ततोजागरणंकुर्याद्गीतनृ
त्यसमन्वितम् ॥ पुराणपाठसहितंहास्याह्लादसमन्वितम् ॥ २१ ॥ स्तुवंतिचप्रशंसंतिजागरंचक्रपाणिनः ॥ नित्योत्सवोभवेत्तेषांगृहेवैदशजन्मसु॥ २२ ॥
अतोधन्यतमाचेयंकर्त्तव्यापक्षवर्द्धनी ॥ कृत्वातुसकलंपुण्यंफलंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ २३ ॥ पक्षवर्द्धनीमाहात्म्यंयेशृण्वंतिमनीषिणः ॥ तैःकृतंसत्कृ
तंसर्वंयावदाभूतसंप्लवम् ॥ २४ ॥ पंचाग्निसाधनेपुण्यंयच्चस्यात्तीर्थसाधने ॥ तत्पुण्यंसमवाप्नोतिविष्णोर्जागरकारणात् ॥ २५ ॥ पक्षवर्द्धनिकापुण्याप
वित्रापापनाशिनी ॥ उपवासकृताविप्रहत्याकोटिविनाशिनी ॥ २६ ॥ वसिष्ठेनकृतापूर्वंभारद्वाजेनवैमुने ॥ ध्रुवेणचांबरीषेणकृतेयंविष्णुवल्लभा ॥ २७ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इयंकाशीसमापुण्याइयंवैद्वारकासमा ॥ उपोषिताचभक्तेनवांछितंचददात्यसौ ॥ २८ ॥ इयंधन्याधन्यतमाहत्यायुतविनाशिनी ॥ कर्त्तव्यातुविशे
षेणवैष्णवैर्ज्ञानतत्परैः ॥ २९ ॥ अहोसर्वेश्वरोदेवःसंसेव्योव्रततत्परैः ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनकर्तव्यंव्रतमुत्तमम् ॥ ३० ॥ यथाचवर्द्धतेचंद्रःसितेप
क्षेविशेषतः ॥ तथावैवर्द्धतेभक्तकारणात्पक्षवर्द्धिनी ॥ ३१ ॥ सूर्योदयेयथाध्वांतंनश्यतेतत्क्षणादपि ॥ तथाघंनाशमाप्नोतिकरणात्पक्षवर्द्धिनी ॥ ३२ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेपक्षवर्द्धनीएकादशीमाहात्म्यंनामषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥ छ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिमाहात्म्यंजागरस्यच ॥ यच्छ्रुत्वामुक्तिमाप्नोतिमहापापीनसंशयः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
अहोविश्वेश्वरोविष्णुःपवित्रीकरणःसदा ॥ तस्योपवासमाहात्म्यंश्रुतंहित्वन्मुखाच्छिव ॥ २ ॥ तथापिश्रोतुमिच्छामिमाहात्म्यंजागरस्यतु ॥ कीदृ
क्जागरमाहात्म्यंरात्रोभक्तिस्तुकीदृशी ॥ ३ ॥ प्रहरेषुचयापूजावदविश्वेश्वरप्रभो ॥ त्वंलोकेषुसदापूज्यस्त्वंहिदेवोजनार्दनः ॥ त्वंहिविश्वेश्वरोदेवो
यतोभक्तिर्जनार्दने ॥ ४ ॥ सर्वेषांचैवभक्तानांत्वंचश्रेष्ठउमापतिः ॥ लोकेस्मिन्सर्वदाभक्त्यातवाख्यावर्त्ततेसदा ॥ ५ ॥ अतोयेनप्रकारेणलोकानां
मुक्तिरेवच ॥ विश्वेश्वरवदत्वंतुमाहात्म्यंजागरस्यतु ॥ ६ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ एकादश्यांजनोविष्णुंरात्रौसंपूज्यभक्तितः ॥ कुर्याज्जागरणंविष्णोः
पुरतोवैष्णवैःसह ॥७॥ गीतंवाद्यंतथानृत्यंपुराणपठनंतथा ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंपुष्पंगंधानुलेपनम् ॥८॥ फलमर्घंतथाश्रद्धादानमिंद्रियसंयमम् ॥ सत्यान्वि
तंचविप्रेंद्रवचोयुक्तंक्रियान्वितम् ॥ ९ ॥ विनिद्रंचमुदायुक्तोयःकरोतिनरःसदा ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोजायतेविष्णुवल्लभः ॥ १० ॥ रात्रौजागरणेप्राप्तेनिद्रां
कुर्वंतिवैष्णवाः ॥ हारितंचोपवासंतैर्व्रतंवैविष्णुसंज्ञकम् ॥ ११ ॥ येकुर्वंतिनराःप्राज्ञजागरेविष्णुसंज्ञके ॥ जागरंकृष्णभावेननस्वपंतिकदाचन ॥१२॥ कृ
ष्णस्यनाममनसावदंतिचपुनःपुनः ॥ तेतुधन्यतमाज्ञेयाअस्यांरात्रौविशेषतः ॥ १३ ॥ क्षणेक्षणेतुगोदानंवद्यांचैवचतुर्गुणम् ॥ प्रहरेकोटिगुणितंचतुर्थेमे
ष्वसंख्यकम् ॥१४ ॥ जागरेनिमिषार्द्धंतुकेशवाग्रेविशेषतः ॥ तत्फलंकोटिगुणितंतस्यसंख्यानविद्यते ॥१५॥ नर्त्तनंकुरुतेयस्तुकेशवाग्रेनरोत्तमः ॥ नफ
लंहीयतेतस्यआजन्ममरणांतिकम् ॥ १६ ॥ साश्चर्यंचैवसोत्साहंपापालापादिवर्जितम् ॥ प्रदक्षिणसमायुक्तंनमस्कारपुरःसरम् ॥ १७ ॥ नीराजनसमा
युक्तमनिर्विण्णेनचेतसा ॥ यामेयामेमहाभागकुर्यादारार्तिकंहरेः ॥ १८ ॥ षड्विंशगुणसंयुक्तमेकादश्यांचजागरम् ॥ यःकरोतिनरोभक्त्यानपुनर्जायतेभु ॥ ३८ ॥
वि ॥ १९ ॥ यएवंकुरुतेभक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ जागरंवासरेविष्णोर्लीयतेपरमात्मनि ॥ २० ॥ धनवान्वित्तशाठ्येनयःकरोतिप्रजागरम् ॥ तेना
त्माहारितोनूनंकितवेनदुरात्मना ॥ २१ ॥ विष्णुजागरणेप्राप्तेउपहासंकरोतियः ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविष्ठायांजायतेकृमिः ॥ २२ ॥ वेदविद्ब्राह्मणोय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तुनर्त्तनेनविशेषतः॥ उपहासपरःप्राप्तःसवैचांडालउच्यते॥२३॥निमिषंनिमिषार्द्धंवायःकरोतिप्रजागरम्॥धर्मार्थकाममोक्षाणांप्राप्नोतिपदमव्ययम्॥२४॥
वेदशास्त्ररतोनित्यंनित्यंवैयज्ञयाजकः॥ रात्रौजागरणेप्राप्तेनिंदांकुर्वन्व्रजत्यधः॥ २५॥ ममपूजांप्रकुर्वाणोविष्णुर्निंदासुतत्परः॥ एकविंशत्कुलैनैवनरकं
प्रतिपद्यते॥ २६॥ (विष्णुःशिवःशिवोविष्णुरेकमूर्तिर्द्विधास्थिताः॥) तस्मात्सर्वप्रकारेणनैवनिंदांप्रकारयेत्॥दष्टाःकलिभुजंगेनस्वपंतिमधुहाहनि॥२७॥
कुर्वंतिजागरंनैवमाययातेचमोहिताः॥ प्राप्ताएकादशीयेषांकलौजागरणंविना॥२८॥तेविनष्टानसंदेहोयस्माज्जीवितमध्रुवम्॥ उद्धर्तनेत्रयुग्मंतुदत्त्वावैवैष्णवं
पदम्॥ २९॥ कृतंयेनैवपश्यंतिपापिनोहरिजागरम्॥ अभावेवाचकस्याथगीतंनृत्यंतुकारयेत्॥ ३०॥ वाचकेसतिदेवर्षेपुराणंप्रथमंपठेत्॥ अश्वमेध
सहस्रस्यवाजपेयायुतस्यच॥ ३१॥ पुण्यंकोटिगुणंवत्सविष्णोर्जागरणेकृते॥ पितृपक्षेमातृपक्षेभार्यापक्षेतुवाडव॥ ३२॥ कुलानुद्धरतेचैतान्कृत्वाजा
गरणंहरेः॥ उपोषणदिनेविद्धेजागरंपूजनंहरेः॥ ३३॥ वृथादानादिकंसर्वंकृतम्नेषुकृतंयथा॥ उपोषणदिनेविद्धेप्रारब्धेजागरेस्थितिम्॥ ३४॥ विहाय
स्थानंतद्विष्णुःशापंदत्त्वाप्रगच्छति॥ अविद्धेवासरेविष्णोर्येकुर्वंतिप्रजागरम्॥ ३५॥ तेषांमध्येतुतुष्टःसन्नृत्यंतुकरुतेहरिः॥ यावद्दिनानिकुरुतेजागरंकेश
वाग्रतः॥ ३६॥ युगानितानितावंतिविष्णुलोकेमहीयते॥ यावद्दिनानिवसतेविनाजागरणंहरेः॥ ३७॥ तावद्वर्षसहस्राणिरौरवान्ननिवर्तते॥ एकदश्यां
शयानस्तुविनाजागरणंहरेः॥ ३८॥ मूकवत्तिष्ठतेयोवैगानंपाठंनवाचरेत्॥ सप्तजन्मानिमूकत्वंजायतेऽजागरेहरेः॥ ३९॥ योननृत्यतिमूढात्मापुरतो
जागरेहरेः॥ पंगुत्वंतस्यजानीयात्सप्तजन्मानिवाडव॥ ४०॥ यःपुनःकुरुतेगीतंनृत्यंजागरणंहरेः॥ ब्राह्मंपदंमदीयंचसत्यंवैतस्यवैष्णवम्॥ ४१॥ यःप्र
बोधयतेलोकान्विष्णोर्जागरणेरतः॥ वसेच्चिरंतुवैकुंठेपितृभिःसहवैष्णवः॥ ४२॥ मतिंप्रयच्छतेयस्तुहरेर्जागरणंप्रति॥ षष्टिवर्षसहस्राणिश्वेतद्वीपेवसे
न्नरः॥ ४३॥ यत्किंचित्क्रियतेपापंकोटिजन्मनिमानवैः॥ श्रीकृष्णजागरेसर्वंरात्रौनश्यतिवाडव॥ ४४॥ शालग्रामशिलाग्रेयेकुर्वंतिप्रति
जागरम्॥ यामेयामेफलंप्रोक्तंकोट्यैदंवसमुद्भवम्॥ ४५॥ संप्राप्तेवासरेविष्णोर्येनकुर्वंतिजागरम्॥ वृथास्यात्तत्कृतंतेषांवैष्णवानांचनिंदया॥ ४६॥
कामार्थौसंपदःपुत्राःकीर्तिर्लोकाश्चशाश्वताः॥ यज्ञायुतैर्नलभ्यंतेद्वादशीजागरंविना॥ ४७॥ मतिर्नजायतेयस्यद्वादश्यांजागरंप्रति॥ नहितस्याधिका
रोस्तिपूजनेकेशवस्यहि॥ ४८॥ यावत्पदानिचलतिकेशवायतनंप्रति॥ अश्वमेधसमानिस्युःजागरार्थंप्रगच्छतः॥ ४९॥ पादयोःपतितंयावद्ध
रण्यांपांशुगच्छताम्॥ तावद्वर्षसहस्राणिजागरोवसतेदिवि॥ ५०॥ तस्माद्गृहात्प्रगंतव्यंजागरेकेशवालये॥ कलौमलविनाशायद्वादशीद्वादशी
षु च॥ ५१॥ परापवादसंयुक्तंमनःप्रासादवर्जितम्॥ शास्त्रहीनमगांधर्वंतथादीपविवर्जितम्॥ ५२॥ शक्त्योपचाररहितमुदासीनंसनिंदनम्॥ कलि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

युक्तंविशेषेणजागरंनवधामतम् ॥ ५३ ॥ सशास्त्रंजागरंयच्चनृत्यगांधर्वसंयुतम् ॥ सवाद्यंतालसंयुक्तंसदीपंमधुभिर्युतम् ॥ ५४ ॥ उच्चारैस्तुसमायुक्तंय
थोक्तैर्भक्तिभावितैः ॥ प्रसन्नंतुष्टिजननंसंमूढलोकरंजनम् ॥ ५५ ॥ गुणैर्द्वादशभिर्युक्तंजागरंमाधवप्रियम् ॥ कर्त्तव्यंतत्प्रयत्नेनपक्षयोःशुक्लकृष्णयोः॥५६॥
किंव्रतैर्बहुभिश्चीर्णैस्तीर्थवासेनतस्यकिम् ॥ द्वादशीवासरेप्राप्तेनकुर्याज्जागरंहरेः ॥ ५७ ॥ प्रवासेनत्यजेद्यस्तुपथिस्विन्नोपिवाडव ॥ जागरंवासुदेवस्य
द्वादश्यांतुसमेप्रियः ॥ ५८ ॥ मद्भक्तोनहरेःकुर्याज्जागरंपापमोहितः ॥ व्यर्थंमत्पूजनंतस्यमत्पूज्यंयोनपूजयेत् ॥ ५९ ॥ नशैवोनचसौरोसौनशाक्तोगण
सेवकः ॥ योभुंक्तेवासरेविष्णोर्ज्ञेयःपश्वधिकोहिसः ॥६०॥ विप्रियंचकृतंतेनदुष्टेनैवचपापिना ॥ मद्भक्तिबलमाश्रित्ययोभुंक्तेवैहरेर्दिने ॥६१॥ सबाह्याभ्यं
तरंदेहंवेष्टितंपापकोटिभिः ॥ मुच्यंतेवासरेविष्णोर्येकुर्वंतिप्रजागरम् ॥६२॥ कूर्परंयमदूतानांदत्तंतेनयमस्यच ॥ कृत्वाजागरणंविष्णोरविद्धंद्वादशीव्रतम्
॥ ६३ ॥ स्वर्गापेक्षामुनिश्रेष्ठमुक्तातेनैवसंशयः ॥ वांछितंनारकंसौख्यंविद्धंकृत्वाहरेर्दिनम् ॥ ६४ ॥ निहताःपितरस्तेनदेवानांविवधःकृतः ॥ दत्तंराज्यं
तुदैत्यानांकृत्वाविद्धंहरेर्दिनम् ॥ ६५ ॥ योनृत्यतिप्रहृष्टात्माकृत्वावैकरताडनम् ॥ गीतंकुर्वन्मुखेनापिदर्शयन्कौतुकान्बहून् ॥ ६६ ॥ पुरतोवासुदेव
स्यरात्रौजागरणेस्थितः ॥ पठन्कृष्णचरित्राणिरंजयन्वैष्णवान्गणान् ॥ ६७ ॥ मुखेनकुरुतेवाद्यंसंप्रहृष्टतनूरुहः ॥ दर्शयन्विविधान्भृत्यान्स्वेच्छालापा
न्प्रकारयन् ॥६८॥ भावैरेतैर्नरोयस्तुकुरुतेजागरेहरेः ॥ निमिषेनिमिषेपुण्यंतीर्थकोटिफलंस्मृतम् ॥६९॥ अनुद्विग्नमनायस्तुधूपनीराजनंहरेः ॥ कुरुतेजागरे
रात्रौसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ ७० ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ कृष्णाहजागरात्तानिविलयंयांतिखंडशः ॥ ७१ ॥ एकतःक्रतवःसर्वेसमा
प्तवरदक्षिणाः ॥ एकतोदेवदेवस्यजागरःकृष्णवल्लभः ॥ ७२ ॥ तत्रकाशीपुष्करंचप्रयागंनैमिषंगया ॥ शालग्राममहाक्षेत्रमर्बुदारण्यमेवच ॥ ७३ ॥ पौ
ष्करंमथुरातत्रसर्वतीर्थानिचैवहि ॥ यज्ञावेदाश्चचत्वारोव्रजंतिहरिजागरम् ॥ ७४ ॥ गंगासरस्वतीतापीयमुनाचशतद्रुका ॥ चंद्रभागावितस्ताचनद्यःसर्वा
स्तुतत्रवै ॥ ७४ ॥ सरांसिचह्रदाःसर्वेसमुद्राःसर्वएवहि ॥ एकादश्यांद्विजश्रेष्ठगच्छंतिकृष्णजागरम् ॥ ७६ ॥ स्पृहणीयाहिदेवानांयेनराःकृष्णजागरे ॥ नृ
त्यंतिगीतंकुर्वंतिवीणावाद्यप्रहर्षिताः ॥ ७७ ॥ एवंजागरणंकृत्वासंपूज्यचमहाहरिम् ॥ द्वादश्यांपारणंकृत्वास्वशक्त्यावैष्णवैःसह ॥ ७८ ॥ ॥ महा
देवउवाच ॥ ॥ शृणुब्रह्मन्प्रवक्ष्यामिद्वादशीमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ द्वादशीतुसदाज्ञेयापुत्रदामोक्षदायिनी ॥ ७९ ॥ प्रातःस्नात्वाहरिंपूज्यउपवासंसमर्प
येत् ॥ अज्ञानतिमिरांधस्यव्रतेनानेनकेशव ॥ ८० ॥ प्रसीदसुमुखोभूत्वाज्ञानदृष्टिप्रदोभव ॥ पारणंचततःकुर्याद्यथासंभवमग्रतः ॥ ८१ ॥ अतऊ
र्ध्वंयथेष्टंतुकारयेच्चयथाविधि ॥ यदातुद्वादशीस्वल्पापारणेनभवेद्द्विज ॥ ८२ ॥ तदारात्रौतुकर्त्तव्यंपारणंमुक्तिमिच्छता ॥ तदानरात्रिदोषःस्यान्नि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षिद्धंनभवेत्क्वचित् ॥ ८३ ॥ यदुक्तंनिशिनस्नायान्महानिशिनभोजयेत् ॥ तत्पूर्वपरयामाभ्यांदिनवत्कर्मकारयेत् ॥ ८४ ॥ यदाभवतिस्वल्पातुद्वा
दशीपारणेदिने ॥ उषःकालेद्वयंकुर्यात्प्रातर्मध्याह्निकंतथा ॥ ८५ ॥ द्वादशीसाधितायेननरेणभुविसर्वदा ॥ तस्यपुण्यमहंवक्तुंनसमर्थोविशेषतः ॥ ८६ ॥
साधयित्वाखिलान्कामान्प्राप्नुयुश्चमहाजनाः ॥ अंबरीषादयःसर्वेयेभक्ताभुविविश्रुताः ॥ ८७ ॥ द्वादशींसाधयित्वातुतेगताविष्णुसद्मनि ॥ सत्यंसत्यंपुनः
सत्यंयदुक्तंतुमयातव ॥ ८८ ॥ नास्तिविष्णुसमोदेवोनातिथिर्द्वादशीसमा ॥ अत्रदत्तंचभुक्तंचतथापूजादिकंचयत् ॥ ८९ ॥ तत्सर्वंपूर्णतांयातिपूजि
तेमाधवेसति॥किंपुनर्बहुनोक्तेनभक्तानांवल्लभोहरिः ॥ ९० ॥ प्रददात्यखिलान्कामान्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ द्वादश्यांचैवयद्दत्तंतत्सर्वंसफलंभवेत् ॥ ९१ ॥
कुरुक्षेत्रेषुयद्दत्तंनिष्फलंनैवजायते ॥ तद्वच्चद्वादशीदत्तंभवेद्देवर्षिसत्तम ॥ ९२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखं
डेउमापतिनारदसंवादेद्वादशीएकादशीजागरणमहिमानामासप्तत्रिंशोध्यायः ॥३७॥ छ॥ ॥महादेवउवाच॥ ॥एकस्मिन्समयेपुत्रगतोहंविष्णुसन्निधौ ॥
तत्रपृष्टंमयापूर्वंमाहात्म्यंद्वादशीभवम् ॥ यंश्रुत्वामुनयःसर्वेभुक्त्वाभोगान्दिवंययुः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कीदृशीस्यान्महादेवमहाद्वादशिका
परा ॥ तस्याव्रतेफलंकीदृग्वदसर्वेश्वरप्रभो ॥ २ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ इयमेकादशीब्रह्मन्महापुण्यफलप्रदा ॥ ऋक्षयोगैश्चसंयुक्ताकर्त्तव्यामुनिसत्त
मैः ॥ ३ ॥ जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी ॥ सर्वपापहराश्चैताःकर्त्तव्याःफलकांक्षिभिः ॥ ४ ॥ एकादश्यांयदाऋक्षंशुक्लपक्षेपुनर्वसुः ॥ नाम्ना
साचजयाख्यातातिथीनामुत्तमातिथिः ॥ ५ ॥ तामुपोष्यनरःपापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ यदाचशुक्लद्वादश्यांनक्षत्रंश्रवणंभवेत् ॥ ६ ॥ विजयासास
माख्यातातिथीनामुत्तमातिथिः ॥ सहस्रगुणितंदानंयस्यांवैविप्रभोजनम् ॥ ७ ॥ होमस्तथोपवासश्चसहस्राधिफलप्रदः ॥ यदाचशुक्लद्वादश्यांप्रा
जापत्यंहिजायते ॥ ८ ॥ जयंतीनामसाप्रोक्तासर्वपापहरातिथिः ॥ सप्तजन्मकृतंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु ॥ ९ ॥ प्रक्षालयतिगोविंदस्तस्यामभ्यर्चितोध्रु
वम् ॥ यदावैशुक्लद्वादश्यांपुष्यंभवतिकर्हिचित् ॥ १० ॥ तदातुसामहापुण्याभवितापापनाशिनी ॥ योददातितिलप्रस्थंनित्यंसंवत्सरंप्रति॥ ११ ॥ उपवा
संचयस्तस्यांकरोत्येतत्समंस्मृतम् ॥ तस्यांजगत्पतिर्दृष्टस्तुष्टःसर्वेश्वरोहरिः ॥ १२ ॥ प्रत्यक्षतांप्रयात्येवतत्रानंतफलंस्मृतम् ॥ सगरेणककुत्स्थे
ननहुषेणचसाधितः ॥ १३ ॥ तस्यामाराधितःकृष्णोदत्तवानखिलंभुवि ॥ वाचिकान्मानसाद्वापिकायजाच्चविशेषतः ॥ १४ ॥ सप्तजन्मकृतात्पा
पान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ तामेकांसमुपोष्याथपुण्यनक्षत्रसंयुताम् ॥ १५ ॥ एकादशीसहस्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ स्नानंदानंजपोहोमःस्वाध्या

योदेवतार्चनम् ॥ १६ ॥ यत्तस्यांक्रियतेकिंचित्तदक्षयफलंस्मृतम् ॥ तस्मादेषाप्रकर्तव्यायत्नेनफलकांक्षाभिः ॥ १७ ॥ पंचमेनाश्वमेधेनयादिस्नातोयुधि
ष्ठिरः ॥ पर्यपृच्छतधर्मात्माकृष्णंयदुकुलोद्वहम् ॥ १८ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ उपवासस्यनक्तस्यत्वेकभुक्तस्यमेप्रभो ॥ किंपुण्यंकिंफलंतस्यब्रूहि
सर्वंजनार्दन ॥ १९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हेमंतेचैवसंप्राप्तेमासेमार्गेचशोभने ॥ कृष्णपक्षेचयापार्थद्वादशीतामुपोषयेत् ॥ दशम्यांचैकभक्तश्च
शुद्धचित्तोदृढव्रतः ॥ २० ॥ नक्तंचैवतथाज्ञात्वादशम्यांनियतःसदा ॥ दिवसस्याष्टमेभागेमंदीभूतेदिवाकरे ॥ २१ ॥ नक्तंचतद्विजानीयान्ननक्तंनिशिभो
जनम् ॥ नक्षत्रदर्शनान्नक्तंगृहस्थस्यविधीयते ॥ २२ ॥ यतेर्दिनाष्टमेभागेरात्रौतस्यनिषेधनम् ॥ ततःप्रभातसमयेकृत्वाचनियमंव्रती ॥ २३ ॥
मध्याह्नेचतथापार्थस्नानंशुचिःसमाचरेत् ॥ अधमंकूपकेस्नानंवाप्यांस्नानंचमध्यमम् ॥ २४ ॥ तडागेचोत्तमंस्नानंनद्यांस्नानंततःपरम् ॥ पीड्यं
तेजंतवोयत्रजलमध्येव्यवस्थिते ॥ २५ ॥ तत्रस्नानेकृतेपार्थपापंपुण्यंसमंभवेत् ॥ गृहेचैवोत्तमंस्नानंजलंचैवविशोधयेत् ॥ २६ ॥ तस्मात्तुपां
डवश्रेष्ठगृहेस्नानंसमाचरेत् ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ २७ ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयापूर्वसंचितम् ॥ क्रोधलोभौपरित्यज्यचैक
चित्तोदृढव्रतः ॥ २८ ॥ नालपेतांत्यजंचैवतथापाखंडिनोनरान् ॥ मिथ्यावादरतांश्चैवतथाब्राह्मणनिंदकान् ॥ २९ ॥ अन्यांश्चैवदुराचारानगम्या
गमनेरतान् ॥ परद्रव्यापहारांश्चपरदाराभिगामिनः ॥ ३० ॥ केशवंपूजयित्वातुनैवेद्यंतत्रकारयेत् ॥ दीपंदद्याद्गृहेतत्रभक्तियुक्तेनचेतसा ॥ ३१ ॥
तद्दिनेवर्जयेत्पार्थनिद्रांचैवतुमैथुनम् ॥ धर्मशास्त्रविनोदेनदिनंसर्वंनिवारयेत् ॥ ३२ ॥ रात्रौजागरणंकृत्वाभक्तियुक्तोनृपोत्तम ॥ विप्रेभ्योदक्षिणां
दद्यात्प्रणिपत्यक्षमापयेत् ॥ ३३ ॥ यथाकृष्णातथाशुक्लाविधिनैवंप्रकारयेत् ॥ एकादशींद्विजःपार्थविभेदंनैवकारयेत् ॥ ३४ ॥ एवंहिकुरुते
यस्तुशृणुतस्यहियत्फलम् ॥ शंखोद्धारेनरःस्नात्वादृष्ट्वादेवंगदाधरम् ॥ ३५ ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ संक्रांतिषुचतुर्लक्षंयो
ददातिनृपोत्तम ॥ ३६ ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ प्रभासक्षेत्रेयत्पुण्यंग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ॥ ३७ ॥ तत्फलंजायतेनूनमेकादश्युपवा
सिनः ॥ केदारेचोदकंपीत्वापुनर्जन्मनविद्यते ॥ ३८ ॥ तथाचैकादशीपार्थगर्भवासक्षयंकरी ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यपृथिव्यांयत्फलंलभेत् ॥ ३९ ॥
तस्माच्छतगुणंपुण्यमेकादश्युपवासिनः ॥ तपस्विनोगृहेयस्यभुंजतेचद्विजोत्तमाः ॥ ४० ॥ तत्फलंजायतेनूनमेकादश्युपवासिनः ॥ गोसहस्रेणयत्पुण्यं ॥ ४० ॥
दत्वावेदांतपारगे ॥ ४१ ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यमेकादश्युपवासिनः ॥ येषांदेहेत्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ४२ ॥ वसंतितेषांतेतुल्याएकादश्युपवा
सिनः ॥ तेनराःपुण्यकर्माणोयेभक्ताहरिपूजकाः ॥ ४३ ॥ एकादशीव्रतस्यापिपुण्यसंख्यानविद्यते ॥ एतत्पुण्यंभवेत्तस्ययत्सुरैरपिदुर्लभम् ॥ ४४ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतस्मादर्द्धंपुण्यंतुप्राप्यतेनक्तभोजनात् ॥ नक्तस्यार्द्धंभवेत्पुण्यमेकभक्तेनदेहिनाम् ॥ ४५ ॥ तावद्गर्जंतितीर्थानिदानानिनियमानिच ॥ यावन्नो
पोषयेज्जंतुर्वासरंविष्णुवल्लभम् ॥४६॥ तस्मात्त्वंपांडवश्रेष्ठव्रतमेतत्समाचर॥ पुण्यसंख्यांनजानामियत्त्वंपृच्छसिपांडव॥४७॥एतद्धिकथितंपार्थयद्वोप्यंव्रत
मुत्तमम् ॥ एकादशीसमंनास्तिकृत्वायज्ञसहस्रकम् ॥ ४८ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ उत्पन्नासाकथंदेवपुण्याचैकादशीतिथिः ॥ कथंपवित्राविे
श्वेस्मिन्कथंवैदेवताप्रिया ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पुराकृतयुगेपार्थमुरनामेतिदानवः ॥ अत्यद्भुतोमहारौद्रःसर्वदेवभयंकरः ॥५० ॥
इंद्रोपिनिर्जितस्तेनसर्वदेवास्तथानृप ॥ महासुरेणतेनैवमृत्युनाचदुरात्मना ॥ ५१ ॥ स्वर्गान्निराकृतास्तेनविचरंतिमहीतले ॥ सशंकाभयभीताश्चसर्वे
गत्वामहेश्वरम् ॥ ५२ ॥ इंद्रेणकथितंसर्वमीश्वरस्यापिचाग्रतः ॥ स्वर्गलोकपरिभ्रष्टाविचरंतिमहीतले ॥ ५३ ॥ मर्त्येषुसंस्थितादेवानशोभंतेमहेश्वर ॥
उपायंब्रूहिमेदेवह्यमरायांतिकांगतिम् ॥ ५४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ देवराजसुरश्रेष्ठयत्रास्तेगरुडध्वजः ॥ शरण्यश्चजगन्नाथःपरित्रातापरायणः ॥
॥ ५५ ॥ तत्रगच्छसुरश्रेष्ठसवोरक्षांविधास्यति ॥ ईश्वरस्यवचःश्रुत्वादेवराजोमहामतिः ॥ ५६ ॥ त्रिदशैःसहितोयत्रगतस्तत्रयुधिष्ठिर ॥ जलमध्येप्रसु
प्तंतंदृष्ट्वादेवंगदाधरम् ॥५७॥ कृतांजलिपुटोभूत्वाइंद्रःस्तोत्रमुदीरयत् ॥५८॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ ॐनमोदेवदेवेशदेवदानववंदित ॥ दैत्यारेपुंडरीकाक्ष
त्राहिनोमधुसूदन ॥ ५९ ॥ सुराःसर्वेसमायाताभयभीताश्चदानवात् ॥ शरणंत्वांजगन्नाथत्राहिमांभक्तवत्सल ॥ ६० ॥ त्राहिनोदेवदेवेशत्राहित्राहिजनार्द
न ॥ त्राहिवैपुंडरीकाक्षदानवानांविनाशक ॥ ६१ ॥ त्वत्समीपंगताःसर्वेत्वमेवशरणंप्रभो ॥ शरणागतानांदेवानांसहायंकुरुवैप्रभो ॥ ६२ ॥ त्वंपति
स्त्वंमतिर्देवत्वंकर्तात्वंचकारणम् ॥ त्वंमातासर्वलोकानांत्वमेवजगतःपिता ॥ ६३ ॥ भगवन्देवदेवेशशरणागतवत्सल ॥ शरणंतवचायाताभयभीता
श्चदेवताः ॥ ६४ ॥ देवतानिर्जिताःसर्वाःस्वर्गभ्रष्टाःकृताःप्रभो ॥ अत्युग्रेणहिदैत्येनमुरनाम्नामहौजसा ॥ ॥ इंद्रस्यवचनंश्रुत्वाविष्णुर्वचनमब्रवी
त् ॥ ६५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कीदृशोदानवःशक्रकिंरूपंकीदृशंबलम् ॥ कस्थानंतस्यदुष्टस्यकिंवीर्यंकःपराक्रमः ॥ किंवरंतस्यदुष्टस्यम
माख्याहिमहामते ॥ ६६ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ पूर्वंबभूवदेवेशब्रह्मवंशसमुद्भवः ॥ तालजंघस्तुनाम्नाचअत्युग्रोपिमहासुरः ॥ ६७ ॥ तस्यपुत्रोहि
विख्यातोमुरनामेतिदानवः ॥ अत्युत्कटोमहावीर्योदेवतानांभयंकरः ॥ ६८ ॥ पुरीचंद्रावतीनाम्नातत्रस्थानेवसत्यसौ ॥ निर्जितादेवताःसर्वाःस्वर्गात्तेन
विवासिताः ॥ ६९ ॥ इंद्रोन्योरोपितस्तेनवातश्चैवहुताशनः ॥ चंद्रसूर्यौकृतौचान्यौवायुर्वरुणएवच ॥ ७० ॥ सर्वमात्मकृतंतेनसत्यंसत्यंजनार्दन ॥
देवलोकःकृतस्तेनसर्वस्थानविवर्जितः ॥ ७१ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाकोपमानोजनार्दनः ॥ हनिष्येदानवंदुष्टंदेवतानांभयंकरम् ॥ ७२ ॥ त्रिदशैःसहि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तोदेवोगतश्चंद्रावतींपुरीम् ॥ दृष्टोदेवैस्तुदैत्येंद्रोगर्जमानःपुनःपुनः ॥ ७३ ॥ तेनसर्वेजितादेवागताश्चैवदिशोदश ॥ हरिंनिरीक्ष्यप्रोवाचतिष्ठतिष्ठेतिदा
नवः ॥ ७४ ॥ भगवानब्रवीत्तंचक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रेदानवदुराचारममबाहुंनिरीक्षय ॥ ७५ ॥ ततस्ते
सम्मुखाःसर्वेविष्णुनादुष्टदानवाः ॥ हताबाणैःपुनर्दिव्यैर्जाताश्चभयविह्वलाः ॥ ७६ ॥ चक्रंमुक्तंचकृष्णेनदैत्यसैन्येषुपांडव ॥ तेनच्छिन्नास्तु
शतशोबहवोनिधनंगताः ॥ ७७ ॥ एकोपिदानवस्तत्रयुध्यमानोमुहुर्मुहुः ॥ नष्टाःसर्वेसुरास्तेननिर्जितोमधुसूदनः ॥ ७८ ॥ निर्जितंतेनदैत्ये
नबाहुयुद्धमजायत ॥ बाहुयुद्धंकृतंतेनदिव्यंवर्षसहस्रकम् ॥ ७९ ॥ विष्णुश्चितांप्रपन्नश्चनष्टाःसर्वाश्चदेवताः ॥ विष्णुश्चनिर्जितस्तेनगतोबदरि
काश्रमम् ॥ ८० ॥ गुहासिंहावतीनामतत्रसुप्तोजनार्दनः ॥ योजनद्वादशवतीएकद्वाराचपांडव ॥ ८१ ॥ तस्यांविष्टःप्रसुप्तश्चदानवोहंतुमुद्यतः ॥
महायुद्धेनतेनैवश्रांतोसौयोगमायया ॥ ८२ ॥ दानवःपृष्ठतोलग्नोप्रविष्टःसतदागुहाम् ॥ प्रसुप्तंतत्रमांदृष्ट्वादानवोहर्षमागतः ॥ ८३ ॥ इत्थंमां
निर्जितंमत्वाप्रविष्टंशंकयाहरिम् ॥ निःसंदेहंहनिष्यामिदानवानांभयंकरम् ॥ ८४ ॥ निर्गताकन्यकातत्रविष्णुदेहाद्युधिष्ठिर ॥ रूपवतीसुसौभाग्यादि
व्यप्रहरणायुधा ॥ ८५ ॥ तस्यतेजोंशसंभूतामहाबलपराक्रमा ॥ दृष्टासादानवेंद्रेणमुरनाम्नाधनंजय ॥ ८६ ॥ युद्धंसमाहितंतेनस्त्रियाचैवप्रयाचितम् ॥
कन्यकायुध्यतेतत्रसर्वयुद्धविशारदा ॥ ८७ ॥ हुंकारैर्भस्मसाज्जातोमुरनामामहासुरः ॥ निहतेदानवेतस्मिंस्तत्रदेवस्त्वबुध्यत ॥ ८८ ॥ पतितं
दानवंदृष्ट्वाततोविस्मयमागतः ॥ केनायंचहतोरौद्रोह्यत्युग्रोममशात्रवः ॥ ८९ ॥ अत्युग्रंचकृतंकर्मममकारुण्यतःकृतम् ॥ ॥ कन्योवाच ॥ ॥ तेनदे
वाश्चगंधर्वासयक्षोरगराक्षसाः ॥ ९० ॥ इंद्राद्याःसकलाजित्वास्वर्गाच्चैवनिराकृताः ॥ हरिःसुप्तोमयादृष्टोमुरःपृष्ठेसमागतः ॥ ९१ ॥ संहरिष्यतित्रैलोक्यं
सुप्तेचैवजनार्दने ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ ९२ ॥ अहंचनिर्जितोयेनकथंसोपित्वयाजितः ॥ ॥ एकादश्युवाच ॥ ॥ त्वत्प्रसादा
च्चभोस्वामिन्महादैत्योमयाहतः ॥ ९३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आनंदंत्रिषुलोकेषुमुनयोदेवतागताः ॥ ब्रूहित्वंचमयाभद्रेयत्तेमनसिरोचते ॥
ददामिचनसंदेहोयत्सुरैरपिदुर्लभम् ॥ ९४ ॥ ॥ एकादश्युवाच ॥ ॥ यदितुष्टोसिमेदेवसत्यमुक्तंजनार्दन ॥ वरमेकंतुवांच्छामिहृदयेचजगत्प
ते ॥ ९५ ॥ प्रार्थयामिचदेवेशईप्सितंचमयाप्रभो ॥ यदिसत्यंजगन्नाथतिस्रोवाचोददासिमे ॥ ९६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ सत्यंसत्यंमयाप्रोक्तंअव
श्यंतवसुव्रते ॥ तिस्रोवाचोमयादत्तानचावाक्यंभवेदिह ॥ ९७ ॥ ॥ एकादश्युवाच ॥ ॥ त्रिभुवनेषुचदेवेशचतुर्युगेषुसांप्रतम् ॥ त्रिषुलोकेषुसर्व
व्रतादृशंकुरुमेप्रभो ॥ ९८ ॥ सर्वतीर्थप्रधानंहिसर्वविघ्नविनाशिनी ॥ सर्वसिद्धिकरीदेवीत्वत्प्रसादाद्भवाम्यहम् ॥ ९९ ॥ मामुपोष्यंतियेभक्त्यातवभक्त्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जनार्दन ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांयदितुष्टोसिमेप्रभो ॥१००॥ उपवासंचनक्तंचएकभक्तंकरोतिच ॥ तस्यवित्तंचधर्मंचमोक्षंवैदेहिमाधव ॥१०१॥ विष्णुरुवाच ॥
यत्त्वंवदसिकल्याणितत्सर्वंचभविष्यति ॥ सर्वान्मनोरथान्भद्रेदास्यसित्वंचनान्यथा॥१०२॥ ममभक्ताश्चयेलोकेयेचभक्तास्तुकार्त्तिके॥चतुर्युगेषुविख्याता
स्त्रिषुलोकेषुवैप्रभो ॥ १०३ ॥ त्वांचशक्तिमहंमन्येएकादशीव्रतस्थिताः ॥ ममपूजांकरिष्यंतिमोक्षगास्तेनसंशयः ॥१०४॥ तृतीयाचाष्टमीचैवनवमीचचतु
र्दशी ॥ एकादशीविशेषेणतिथिरेषाहरिप्रिया ॥ सर्वतीर्थाधिकंपुण्यंसत्यंसत्यंनसंशयः ॥ १०५ ॥ इदंदत्त्वावरंतस्यैतिस्त्रोवाचोनसंशयः ॥ हृष्टापुष्टा
चसंजाताएकादशीमहाव्रता ॥ १०६ ॥ शत्रुंहंसिपरांतस्यददासिपरमांगतिम् ॥ त्वंहंसिसर्वविघ्नानिसर्वसिद्धिवरप्रदा ॥१०७॥ उभयोःपक्षयोःपार्थतुल्या
एकादशीशुभा ॥ नशुक्लानैवकृष्णाचविभेदंनैवकारयेत् ॥ १०८ ॥ विभेदोनैवकर्त्तव्यःसमस्तव्रतकारिभिः ॥ दिवावायदिवारात्रौश्रृणोतिभक्तितत्प
रः ॥ १०९ ॥ तिथिरेकाभवेत्सर्वापक्षयोरुभयोरपि ॥ उदयैकादशीस्वल्पाह्यंतेचैवत्रयोदशी ॥११०॥ मध्येतुद्वादशीपूर्णात्रिस्पृशासाहरिप्रिया ॥एकामु
पोषयेत्तांवैसहस्त्रैकादशीफलम् ॥१११॥ सहस्त्रगुणितंह्येवंद्वादश्यांपारणेकृते ॥ अष्टम्येकादशीषष्ठीतृतीयाचचतुर्दशी ॥११२॥ पूर्वविद्धानकर्तव्यापरवि
द्धामुपोषयेत् ॥ एकादशीह्यहोरात्रंप्रभातेघटिकाभवेत् ॥ ११३ ॥ सातिथिःपरिहर्तव्याउपोष्याद्वादशीयुता ॥ एवंविधामयाप्रोक्तापक्षयोरुभयोर
पि ॥ ११४ ॥ एकादश्यांप्रकुर्वीतह्युपवासंनसंशयः ॥ तेषांतिवैष्णवंस्थानंयत्रास्तेगरुडध्वजः ॥ ११५ ॥ धन्यास्तेमानवालोकेविष्णुभक्तिपराय
णाः ॥ एकादश्याश्चमाहात्म्यंसर्वकालेषुयःपठेत् ॥ ११६ ॥ गोसहस्त्रफलंसोपिपुण्यंप्राप्नोतिमानवः ॥ दिवावायदिवारात्रौयेवैश्रृण्वंतिभक्तितः ॥११७ ॥
ब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यंतेनात्रसंशयः ॥ विष्णुधर्मसमंनास्तिगीतार्थंचनृपोत्तम ॥ एकादशीसमंनास्तिव्रतंपापप्रणाशनम् ॥ ११८ ॥ ॥ इति श्री
पाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेएकादश्युत्पत्तिमुरवधोनामाष्टत्रिंशोध्यायः ॥ ३८ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥
वंदेविष्णुंविभुंसाक्षाल्लोकत्रयसुखावहम् ॥ विश्वेशंविश्वकर्तारंपुराणंपुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥ पृच्छामिदेवदेवेशसंशयोस्तिमहान्मम ॥ लोकानांचहितार्थायपा
पानांक्षयहेतवे ॥ २ ॥ मार्गशीर्षेसितेपक्षेभवेदेकादशीतुया ॥ किंनामकोविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते ॥ एतदाचक्ष्वमेस्वामिन्विस्तरेणयथातथ
म् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्साधुतेविमलंयशः ॥ कथयिष्यामिराजेंद्रहरिवासरमुत्तमम् ॥ ४ ॥ उत्पन्नाचासितेपक्षेद्वा
दशीममवल्लभा ॥ मार्गशीर्षोत्पत्तिरितिममदेहसमुद्भवा ॥ ५ ॥ सुरासुरवधार्थायह्युत्पन्नाभरतर्षभ ॥ कथिताचमयासावैतवाग्रेराजसत्तम ॥ ६ ॥
पूर्वाचैकादशीराजंस्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ मार्गशीर्षेसितेपक्षेउत्पत्तिरितिनामतः ॥ ७ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिमार्गशीर्षेसितातुया ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणवाज

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पेयफलंलभेत् ॥ ८ ॥ मोक्षानामेतिसाप्रोक्तासर्वपापहरापरा ॥ देवंदामोदरंराजन्पूजयेच्चप्रयत्नतः ॥ ९ ॥ तुलस्यामंजरीभिश्चधूपैर्दीपैःप्रयत्नतः ॥ पूर्वेण विधिनाचैवदशम्येकादशीतथा ॥ १० ॥ मोक्षाचैकादशीनाम्नामहापातकनाशिनी ॥ रात्रौजागरणंकार्यंनृत्यगीतस्तवैर्मम ॥ ११ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिदिव्यांपौराणिकींकथाम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणसर्वपापक्षयोभवेत् ॥ १२ ॥ अधोयोनिगताश्चैवपितरोयस्यपापतः ॥ अस्याश्चपुण्यदानेनमोक्षंयांतिनसंशयः ॥ १३ ॥ चंपकेनगरेरम्येवैष्णवैश्चविभूषिते ॥ वैखानसोनामनृपःपुत्रवत्पालयेत्प्रजाः ॥ १४ ॥ वसंतिबहवोविप्रावेदवेदांगपारगाः ॥ ऋद्धिमत्यःप्रजास्तस्यराज्ञोवैखानसस्यहि ॥ १५ ॥ एवंराज्यंप्रकुर्वाणोरात्रौस्वप्नस्यमध्यतः ॥ स्वकीयपितरोदृष्ट्वाअधोयोनिगतानृप ॥ १६ ॥ एवंदृष्ट्वाचतान्सर्वान्विस्मयाविष्टमानसः ॥ कथयामासवृत्तांतंस्वप्नजातंद्विजान्प्रति ॥ १७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ मयास्वपितरोदृष्ट्वानरकोपगताद्विजाः ॥ तारयेतितनूजत्वमस्मान्निरयसागरात् ॥ १८ ॥ एवंब्रुवाणास्तेनूनंरोदमानामुहुर्मुहुः ॥ मयादृष्टाद्विजश्रेष्ठाएतस्माच्चनमेसुखम् ॥ १९ ॥ एतद्राज्यंममहत्सुखदायिनविद्यते ॥ अश्वागजास्तथासर्वेरोचंतेमेनभोद्विजाः ॥ २० ॥ नदारानसुतामह्यंरोचंतेद्विजसत्तमाः ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिहृदयंमेवरुध्यते ॥ २१ ॥ तद्व्रतंतंतपोयोगंयेनैवममपूर्वजाः ॥ मोक्षंप्रयांतिसद्योवैकथ्यतांचद्विजोत्तमाः ॥ २२ ॥ पुत्रेतुजीवितप्रायेबलीयसिमहात्मनि ॥ पितास्तिनरकेघोरेतस्यपुत्रस्यकिंफलम् ॥२३॥ ब्राह्मणाऊचुः ॥ ॥ पर्वतस्यमुनेराजन्निकटेचाश्रमोमहान् ॥ गम्यतांराजशार्दूलभूतंभव्यंविजानतः ॥ २४ ॥ तेषांश्रुत्वाततोवाक्यंराजावैखानसोमहान् ॥ जगामचाशुतत्रैवचाश्रमंपर्वतस्यच ॥ २५ ॥ ब्राह्मणैर्वेष्टितोराजाराजभिश्चसमन्वितः ॥ आश्रमंविपुलंतस्यसंप्राप्तोराजसत्तमः ॥ २६ ॥ तत्रर्ग्वेदयजुर्वेदसामाध्ययनकोविदैः ॥ वेष्टितंमुनिभिश्चैवद्वितीयंब्रह्मणोयथा ॥ २७ ॥ दृष्ट्वातंमुनिशार्दूलंराजावैखानसस्तथा ॥ दंडवत्प्रणतिंकृत्वापस्पर्शचरणौमुनेः ॥ २८ ॥ पप्रच्छकुशलंतस्यसप्तस्वंगेष्वसौमुनिः ॥ राज्येनिष्कंटकत्वंचराज्ञःसौख्यसमन्वितम् ॥ २९ ॥ राजोवाच ॥ तवप्रसादाद्भोस्वामिन्कुशलंमेङ्गसप्तसु ॥ भक्तायेविष्णुविप्रेषुकथंतेषांचविघ्नता ॥ ३० ॥ मयास्वपितरोदृष्टाःस्वप्नेचनरकेस्थिताः ॥ कस्यपुण्यस्यसामर्थ्यान्मोक्षंयांतिद्विजोत्तम ॥ ३१ ॥ अयंमेसंशयःस्वामिन्प्रष्टुंतंत्वामुपागतः ॥ उपायःकश्चिदेवात्रकर्तव्योमुनिसत्तम ॥ ३२ ॥ एतद्वाक्यंततःश्रुत्वापर्वतोमुनिसत्तमः ॥ ध्यानस्तिमितनेत्रोभूत्तपस्वीब्रह्मसंनिभः ॥ ३३ ॥ मुहूर्तमेकंध्यानस्थोभूपतिंप्रत्युवाचह ॥ ज्ञातंहितवराजेंद्रपितॄणांपूर्वचेष्टितम् ॥ ३४ ॥ पूर्वजन्मनितातस्तेक्षत्रियोराज्यगर्वितः ॥ सपत्न्याऋतुकालेतुराजधर्मप्रवर्तितः ॥ ३५ ॥ गतो

पा० १ प्रजाभिः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्रामेतुतांत्यक्त्वाकार्यार्थीनिजयोषितम् ॥ तवपित्रातुतस्याश्चनदत्तमृतुदानकम् ॥ ३६ ॥ तेनपापप्रभावेननरकेपितृभिःसह ॥ पतितोराजशार्दूलतव तातःसुदारुणे ॥ ३७ ॥ ततःपुनरुवाचेदंराजावैखानसोमुनिम् ॥ केनव्रतप्रभावेनमोक्षस्तेषांभवेन्मुने ॥ ३८ ॥ मुनिरुवाच ॥ मार्गशीर्षेसितेपक्षे मोक्षानामेतिनामतः ॥ सर्वैश्चेतद्व्रतंकार्यंपित्रेपुण्यंप्रदीयताम् ॥ ३९ ॥ तेनपुण्यप्रभावेनमोक्षस्तेषांभविष्यति ॥ सत्यमेतन्महाभागब्रह्मणोवचनंय था ॥ ४० ॥ मुनेर्वाक्यंततःश्रुत्वास्वगृहंपुनरागतः ॥ मार्गशीर्षस्तथामासःप्राप्तःकष्टेनतेनवै ॥ ४१ ॥ मुनेर्वाक्येनतत्कृत्वाव्रतंवैखानसोनृपः ॥ अददत्पुण्यमखिलैःसार्द्धंपित्रेसभूमिपः ॥ ४२ ॥ दत्तेपुण्यक्षणेनैवपुष्पवृष्टिरभूद्दिवि ॥ वैखानसस्यतातोवैपितृभिर्मोक्षमाविशत् ॥ ४३ ॥ राजानंचांतरिक्षेसगिरंपुण्यामुवाचह ॥ स्वस्तिस्वस्तीतितेपुत्रप्रोच्यचैवंदिवंगतः ॥ ४४ ॥ एवंयःकुरुतेराजन्मोक्षामेकादशींशुभाम् ॥ तस्य पापानिनश्यंतिमृतोमोक्षमवाप्नुयात् ॥ ४५ ॥ नातःपरतराकाचित्मोक्षदैकादशीभवेत् ॥ पुण्यसंख्यांनजानामिराजन्मेप्रियकृद्व्रतम् ॥ ४६ ॥ चिंतामणिसमाह्येषानृणांमोक्षप्रदायिनी ॥ पठनाच्छ्रवणादस्यावाजपेयफलंलभेत् ॥ ४७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायां उत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेमार्गशीर्षशुक्लमोक्षदाएकादशीनामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥ ७७ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ पौषस्यकृष्ण पक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत्॥किंनामकोविधिस्तस्याएतद्विस्तरतोवद॥एतदाख्याहिभोस्वामिन्कोदेवस्तत्रपूज्यते॥१॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ कथयिष्या मिराजेंद्रभवतःस्नेहबंधनात् ॥ तुष्टिर्मेनतथाराजन्यज्ञैर्बहुलदक्षिणैः ॥ २ ॥ यथामेतुष्टिरायातिह्येकादशीव्रतेनवै ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्त्तव्योहरिवा सरः ॥ ३ ॥ सत्यमेतन्नवैमिथ्याधर्मिष्ठानांविशारद ॥ पौषस्यकृष्णपक्षेयासफलानामनामतः ॥ ४ ॥ तस्यांनारायणंदेवंपूजयेच्चयथाविधि ॥ पूर्वेणैव विधानेनेनकर्त्तव्यैकादशीशुभा ॥ ५ ॥ नागानांचयथाशेषोपक्षिणांपन्नगाशनः ॥ देवानांचयथाविष्णुर्द्विपदानांयथाद्विजः ॥ ६ ॥ व्रतानांचयथाराज न्श्रेष्ठाचैकादशीतिथिः ॥ तेजनाश्चैवभोराजन्पूज्यावैसर्वदामम ॥ ७ ॥ हरिवासरसंलीनाःकुर्वंत्येकादशीव्रतम् ॥ इहैवधनसंयुक्तामृतामोक्षंलभं तिते ॥ ८ ॥ सफलायांफलैराजन्पूजयेन्नामतोहरिम् ॥ नारिकेलफलैश्चैवक्रमुकैर्बीजपूरकैः ॥ ९ ॥ जंबीरैर्दाडिमैश्चैवतथाधात्रीफलैःशुभैः ॥ लवंगै र्बदरीभिश्चतथाम्रैश्चविशेषतः ॥ १० ॥ पूजयेद्देवदेवेशंधूपदीपैस्तथैवच ॥ सफलायांविशेषेणदीपदानंतुकारयेत् ॥ ११ ॥ रात्रौजागरणंचैवकर्त्त व्यंसहवैष्णवैः ॥ यावन्निमेषोनेत्रस्यतावज्जागर्तियोनिशि ॥ १२ ॥ एकाग्रमनसोराजंतस्यपुण्यंशृणुष्वाहि ॥ तत्समोनास्तियज्ञोवैतीर्थवातत्समं

१ भरतश्रेष्ठ–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नहि ॥ १३ ॥ सर्वव्रतानिराजेंद्रकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ एवंवर्षसहस्राणितपसानैवयत्फलम् ॥ १४ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतियःकरोतिहिजागरम् ॥ श्रूय
तांराजशार्दूलसफलायाःकथाशुभा ॥ १५ ॥ चंपावतीतिविख्यातापुरीमाहिष्मतस्यच ॥ बभूवुस्तस्यराजर्षेःपुत्राःपंचकुमारकाः ॥ १६ ॥ तेषांम
ध्येतुज्येष्ठोवैमहापापरतःसदा ॥ परदाराभिचारीचवेश्यासक्तश्चमद्यपः ॥ १७ ॥ पितुर्द्रव्यंतुतेनैवगमितंपापकर्मणा ॥ असद्वृत्तिरतोनित्यंभूसुराणांतुनिं
दकः ॥ १८ ॥ वैष्णवानांचदेवानांनित्यंनिंदांकरोतिसः ॥ ईदृशंतुततोदृष्ट्वापुत्रंमाहिष्मतोनृपः ॥ १९ ॥ नाम्नातुलुंपकइतिराजपुत्रेषुचापठत् ॥
राज्यान्निष्कासितस्तेनपित्राचैवतुबंधुभिः ॥ २० ॥ सचैवंपरिवारैस्तुत्यक्तश्चपरिपंथिवत् ॥ लुंपकोपितथात्यक्तश्चिंतयामासवैतदा ॥ २१ ॥ त्यक्तो
हंबांधवैःपित्राराज्यान्निष्कासितःकिल ॥ इतिसंचिंत्यमानोसौमतिंपापेतदाकरोत् ॥ २२ ॥ मयागंतव्यमेवास्तुदारुणेगहनेवने ॥ तस्माच्चैवपुरंसर्वं
लुंपयिष्यामिवैपितुः ॥ २३ ॥ इत्येवंसमतिंकृत्वालुंपकोदैवयोगतः ॥ निर्जगामपुरात्तस्माद्गतोसौगहनेवने ॥ २४ ॥ जीवघातरतोनित्यंस्तेयद्यू
तकलानिधिः ॥ सर्वंचनगरंतेनमुषितंपापकर्मणा ॥ २५ ॥ स्तेयाभिगामीनगरेगृहीतःसनिशाचरैः ॥ उवाचतान्सुतोहंवैराज्ञोमाहिष्मतस्यच ॥ २६ ॥
सतैर्मुक्तःपापकर्माचागतोविपिनंपुनः ॥ आमिषाभिरतोनित्यंतरोर्वैफलभक्षणे ॥ २७ ॥ आश्रमस्तस्यदुष्टस्यवासुदेवस्यसंनिधौ ॥ अश्वत्थोवर्त्त
तेतत्रजीर्णश्चबहुवार्षिकः ॥ २८ ॥ देवत्वंतस्यवृक्षस्यविपिनेवर्ततेमहत् ॥ तत्रैवानिवसंश्चैवलुंपकःपापबुद्धिमान् ॥ २९ ॥ गतेबहुतिथेकालेकस्य
चित्पुण्यसंचयात् ॥ पौषस्यकृष्णपक्षेतुदशम्यांदिवसेतथा ॥ ३० ॥ फलानिभुक्त्वावृक्षाणांरात्रौशीतेनपीडितः ॥ लुंपकोनामपापिष्ठोवस्त्रहीनो
गतेक्षणः ॥ ३१ ॥ पीड्यमानोतिशीतेनहरिवृक्षसमीपतः ॥ ननिद्रानसुखंतस्यगतप्राणइवाभवत् ॥ ३२ ॥ आछाद्यदशनैरास्यमेवंनी
तानिशाखिला ॥ भानूदयेपिपापिष्ठोनलेभेचेतनांतदा ॥ ३३ ॥ लुंपकोगतसंज्ञस्तुसफलायादिनेतथा ॥ रवौमध्यंगतेचैवसंज्ञांलेभेसलुंप
कः ॥ ३४ ॥ इतस्ततोविलोक्याथव्यथितश्चतदासनात् ॥ स्खलत्पद्भ्यांप्रचलितःखंजन्निवमुहुर्मुहुः ॥ ३५ ॥ वनमध्येगतस्तत्रक्षुत्क्षामःपीडितोभ
वत् ॥ नशक्तिर्जीवघातेतुलुंपकस्यदुरात्मनः ॥ ३६ ॥ फलानिचतदाराजन्नाजहारसलुंपकः ॥ यावत्समागतस्तत्रतावदस्तंगतोरविः ॥ ३७ ॥ किंभ
विष्यतितातेतिसविलापंचकारह ॥ फलानितत्रभूरीणिवृक्षमूलेन्यवेशयत् ॥ ३८ ॥ इत्युवाचफलैरेभिःश्रीपतिस्तुष्यतांहरिः ॥ इत्युक्त्वालुंपकश्चैव
निद्रांलेभेनवैनिशि ॥ ३९ ॥ रात्रौजागरणंमेनेविष्णुस्तस्यदुरात्मनः ॥ फलैस्तुपूजनंमेनेसफलायास्तथानघ ॥ ४० ॥ अकस्माद्व्रतमेवैतत्कृत
वान्वैसलुंपकः ॥ तेनपुण्यप्रभावेनप्राप्तंराज्यमकंटकम् ॥ ४१ ॥ सूर्यस्योदयनंयावत्तावद्विष्णुर्जगामह ॥ दिवितत्कालमुत्पन्नावागुवाचाशरीरिणी॥४२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राज्यंप्राप्स्यसिपुत्रत्वंसफलायाःप्रसादतः ॥ तथेत्युक्तेतुवचसिदिव्यरूपधरोभवत् ॥ ४३ ॥ मतिरासीत्ततस्तस्यपरमावैष्णवीनृप ॥ दिव्याभरणशोभा
ढ्योलेभेराज्यमकंटकम् ॥ ४४ ॥ कृतंराज्यंतुतेनैववर्षाणिदशपंचच ॥ मनोज्ञास्तस्यपुत्रास्तुदाराःकृष्णप्रसादतः ॥ ४५ ॥ आशुराज्यंपरित्यज्यपु
त्रेचैवसमर्प्यच ॥ गतःकृष्णस्यसांनिध्यंयत्रगत्वानशोचति ॥ ४६ ॥ एवंयःकुरुतेराजन्सफलाव्रतमुत्तमम् ॥ इहलोकेसुखंप्राप्यमृतोमोक्षमवाप्नुया
त् ॥ ४७ ॥ धन्यास्तेमानवालोकेसफलायांचयेरताः ॥ तेषांचसफलंजन्मनात्रकार्याविचारणा ॥ ४८ ॥ पठनाच्छ्रवणाच्चैवकरणाच्चविशांपते ॥ राज
सूयस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः ॥ ४९ ॥ इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेपौषकृष्णासफलै
कादशीनामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कथितावैत्वयाकृष्णसफलैकादशीशुभा ॥ कथयस्वप्रसादेनशुक्लपक्षस्ययाभवेत् ॥ १ ॥ किन्नामकोविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते ॥ कस्मैतुष्टोहृषीकेशस्त्वमेवपुरुषोत्तमः ॥ २ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्र
वक्ष्यामिशुक्लापौषस्ययाभवेत् ॥ कथयामिमहाराजलोकानांहितकाम्यया ॥ ३ ॥ पूर्वेणविधिनाराजन्कर्त्तव्यैषाप्रयत्नतः॥ पुत्रदानामनाम्नासासर्वपापहरा
परा ॥ ४ ॥ नारायणोधिदेवोस्याःकामदःसिद्धिदायकः ॥ नातःपरतराकाचित्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ ५ ॥ विद्यावंतंयशस्वंतंकरोतिचनरंहरिः ॥ शृणुरा
जन्प्रवक्ष्यामिकथांपापहरांपराम् ॥ ६ ॥ भद्रावत्यांपुराह्यासीत्पुर्यांराजासुकेतुमान् ॥ तस्यराज्ञस्तथाराज्ञीचंपकानामवर्त्तते ॥ ७ ॥ पुत्रहीनेनराज्ञा
चकालोनीतोमनोरथैः ॥ नैवात्मजंनृपोलेभेवंशकर्त्तारमेवच ॥ ८ ॥ तेनैवराज्ञाधर्मेणचिंतितंबहुकालतः ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिसुतप्राप्तिःकथंभ
वेत् ॥ ९ ॥ नराष्ट्रेनपुरेसौख्यंलेभेराजासुकेतुमान् ॥ साध्व्यस्वकांतयासार्द्धंप्रत्यहंदुःखितोभवत् ॥ १० ॥ तावुभौदंपतीनित्यंचिंताशोकप
रायणौ ॥ पितरोस्यजलंदत्तंकवोष्णमुपभुंजते ॥ ११ ॥ राज्ञःपश्चान्नपश्यामोयोस्मान्संतर्पयिष्यति ॥ इत्येवंसंस्मरंतोस्यदुःखिताःपितरो
भवन् ॥ १२ ॥ नवांधवानमित्राणिनामात्याःसुहृदस्तथा ॥ रोचयंत्यस्यभूपस्यनगजाश्वाःपदातयः ॥ १३ ॥ नैराश्यंभूपतेस्तस्यनित्यं
मनसिवर्त्तते ॥ नरस्यपुत्रहीनस्यनास्तिवैजन्मनःफलम् ॥ १४ ॥ अपुत्रस्यगृहंशून्यंहृदयंदुःखितंसदा ॥ पितृदेवमनुष्याणांनानृणत्वंसुतंवि
ना ॥ १५ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसुतमुत्पादयेन्नरः ॥ इहलोकेयशस्तेषांपरलोकेशुभागतिः ॥ १६ ॥ येषांतुपुण्यकर्तॄणांपुत्रजन्मगृहेभवेत् ॥ आयुरा
रोग्यसंपत्तिस्तेषांगेहेप्रवर्तते ॥ १७ ॥ पुत्रजन्मगृहेयेषांलोकानांपुण्यकारिणाम् ॥ पुण्यंविनानचप्राप्तिर्विष्णुभक्तिंविनानृप ॥ १८ ॥ पुत्राश्चसंप
दोवापिनिश्चयादितिमेमतिः ॥ एवंविचिंत्यमानोसौनशर्मलभतेनृपः ॥ १९ ॥ प्रत्यूषेचिंतयद्राजानिशिथेचिंतयत्ततः ॥ स्वयमात्मविनाशंचचिंत

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यामासकेतुमान् ॥ २० ॥ आत्मघातेदुर्गतिंचचिंतयित्वातदानृपः ॥ दृष्ट्वात्मदेहंपतितमपुत्रत्वंतथैवच ॥ २१ ॥ पुनर्विचार्यात्मबुद्ध्याआत्मनोहित
कारणम् ॥ अश्वारूढस्ततोराजाजगामगहनंवनम् ॥ २२ ॥ पुरोहितादयःसर्वेनजानंतिगतंनृपम् ॥ गंभीरेविपिनेराजामृगपक्षिनिषेविते ॥ २३ ॥ वि
चचारतदाराजावनवृक्षान्विलोकयन् ॥ वटानश्वत्थबिल्वांश्चखर्जूरान्पनसांस्तथा ॥ २४ ॥ बकुलान्सप्तपर्णांश्चतिंदुकांस्तिलकानपि ॥ शालांस्ता
लांस्तमालांश्चददर्शसरलान्नृपः ॥ २५ ॥ इंगुदीककुभांश्चैवश्लेष्मातकनगांस्तथा ॥ शल्लकान्करमर्दांश्चपाटलान्बदरानपि ॥ २६ ॥ अशोकांश्चप
लाशांश्चशृगालाञ्शशकानपि ॥ वनमार्जारमहिषान्शल्लकांश्चमरानपि ॥ २७ ॥ ददर्शभुजगान्राजावल्मीकादर्द्धनिःसृतान् ॥ तथावनगजान्मत्ता
न्कलभैःसहसंगतान् ॥ २८ ॥ यूथपांश्चचतुर्दंतान्करिणीयूथमध्यगान् ॥ तान्दृष्ट्वाचिंतयामासआत्मनःस्वगजान्नृपः ॥ २९ ॥ तेषांस्वविचरन्मध्येरा
जाशोभामवापह ॥ महदाश्चर्यसंयुक्तंददृशेविपिनंनृपः ॥ ३० ॥ मार्गेशिवारुतान्शृण्वन्नुलूकविरुतंतथा ॥ तांस्तानृक्षमृगान्पश्यन्बभ्रामवनम
ध्यतः ॥ ३१ ॥ एवंददर्शगहनंनृपोमध्यगतेरवौ ॥ क्षुत्तृड्भ्यांपीडितोराजाइतश्चेतश्चधावति ॥ ३२ ॥ नृपतिश्चिंतयामाससंशुष्कगलकंधरः ॥ मयातु
किंकृतंकर्मप्राप्तंदुःखंयदीदृशम् ॥ ३३ ॥ मयावैतोषितादेवायज्ञैःपूजाभिरेवच ॥ तथैवब्राह्मणादानैस्तोषितामिष्टभोजनैः ॥ ३४ ॥ प्रजाश्चैवसदाकालं
पुत्रवत्पालिताभृशम् ॥ कस्माद्दुःखंमयाप्राप्तमीदृशंदारुणंमहत् ॥ ३५ ॥ इतिचिंतापरोराजाजगामैवाग्रतोवनम् ॥ सुकृतस्यप्रभावेनसरोदृष्टमनु
त्तमम् ॥ ३६ ॥ मीनसंस्पर्शमानंचपद्मैश्चपरशोभितम् ॥ कारंडैश्चक्रवाकैश्चराजहंसैश्चशोभितम् ॥ ३७ ॥ मकरैर्बहुभिर्मत्स्यैरन्यैर्जलचरैर्युतम् ॥
समीपेसरसस्तस्यमुनीनामाश्रमान्बहून् ॥ ३८ ॥ ददर्शराजालक्ष्मीवान्शकुनैःशुभशंसिभिः ॥ दक्षिणंप्रास्फुरन्नेत्रमथसव्येतरःकरः ॥ ३९ ॥ प्रास्फु
रन्नृपतेस्तस्यकथयञ्शोभनंफलम् ॥ तस्यतीरेमुनीन्दृष्ट्वाकुर्वाणान्नैगमंजपम् ॥ ४० ॥ हर्षेणमहताविष्टोबभूवनृपनंदनः ॥ अवतीर्यहयात्तस्मान्मुनी
नामग्रतःस्थितः ॥ ४१ ॥ पृथक्पृथग्ववंदेसौमुनींस्तान्शंसितव्रतान् ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वादंडवच्चपुनःपुनः ॥ ४२ ॥ प्रत्यूचुस्तेपिमुनयःप्रसन्ना
नृपतेवयम् ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ केभवंतोत्रकथ्यंतांकाचाख्याभवताम्अपि ॥ किमर्थंसंगतायूयंसत्यंवदतमेग्रतः ॥ ४३ ॥ ॥ मुनयऊचुः ॥ ॥
विश्वेदेवावयंराजन्स्नानार्थमिहचागताः ॥ माघोनिकटमायातएतस्मात्पंचमेहनि ॥ ४४ ॥ अद्यचैकादशीराजन्पुत्रदानामनामतः ॥
पुत्रंददात्यसौविष्णुःपुत्रदाकारिणांनृणाम् ॥ ४५ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ एषवैसंशयोमह्यंपुत्रस्योत्पादनेमहान् ॥ यदितुष्टाभवंतोवैपुत्रं

पा० १ नाना ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेदीयतांतदा ॥ ४६ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ अद्यैवदिवसेराजन्पुत्रदानामवर्तते ॥ एकादशीतिविख्यातंक्रियतांव्रतमुत्तमम् ॥ ४७ ॥ अभिषेकात्ततो
स्माकंकेशवस्यप्रसादतः ॥ अवश्यंतवराजेंद्रपुत्रप्राप्तिर्भविष्यति ॥ ४८ ॥ इत्येवंवचनात्तेषांकृतंराज्ञाव्रतोत्तमम् ॥ मुनीनामुपदेशेनपुत्रदायाविधा
नतः ॥ ४९ ॥ द्वादश्यांपारणंकृत्वामुनीन्नत्वापुनःपुनः ॥ आजगामगृहंराजाराज्ञीगर्भमथादधौ ॥ ५० ॥ पुत्रोजातःसूतिकालेतेजस्वीपुण्यकर्मणा ॥
पितरंतोषयामासप्रजापालोबभूवसः ॥ ५१ ॥ तस्माद्राजन्प्रकर्त्तव्यंपुत्रदाव्रतमुत्तमम् ॥ लोकानांतुहितार्थायतवाग्रेकथितंमया ॥ ५२ ॥ एकचित्तास्तुयेम
र्त्याःकुर्वंतिपुत्रदाव्रतम् ॥ पुत्रान्प्राप्येहलोकेतुमृतास्तेस्वर्गगामिनः ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ५३ ॥ ॥ इतिश्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेपौषशुक्लपुत्रदैकादशीनामएकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥
साधुकृष्णजगन्नाथआदिदेवजगत्पते ॥ कथयस्वप्रसादेनकृपांकुरुममोपरि ॥ १ ॥ माघस्यकृष्णपक्षेतुकावाचैकादशीभवेत् ॥ किंनामकोविधिस्तस्याएत
द्विस्तरतोवद ॥ २ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुत्वंनृपशार्दूलकृष्णमाघस्ययाभवेत् ॥ षट्तिलानामविख्यातासर्वपापप्रणाशिनी ॥ १ ॥ षट्ति
लायाःशृणुष्वत्वंकथांपापहरांशुभाम् ॥ यांपुलस्त्योमुनिश्रेष्ठोदाल्भ्यंप्रतिचोक्तवान् ॥ २ ॥ ॥ दाल्भ्यउवाच ॥ ॥ मर्त्यलोकमनुप्राप्ताःपापंकुर्वंति
जंतवः ॥ ब्रह्महत्यादिपापैश्चयुक्ताये[1]विविधादिभिः ॥ ३ ॥ परद्रव्यापहाराश्चपरव्यसनमोहिताः ॥ कथंनयांतिनरकंब्रह्मंस्तद्ब्रूहितत्त्वतः ॥ ४ ॥ अनाया
सेनभगवन्दानेनाल्पेनकेनचित् ॥ पापंप्रशमनंयातिएतन्मेवक्तुमर्हसि ॥ ५ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ साधुसाधुमहाभागगुह्यमेतत्सुदुर्लभम् ॥
यन्नकस्यचिदाख्यातंविष्णुब्रह्मेंद्रदैवतैः ॥ ६ ॥ तदहंकथयिष्यामित्वयापृष्टोद्विजोत्तम ॥ माघमासेतुसंप्राप्तेशुचिस्नातोजितेंद्रियः ॥ ७ ॥ कामक्रोधाभि
मानेर्ष्यालोभपैशुन्यवर्जितः ॥ देवदेवंचसंस्मृत्यपादौप्रक्षाल्यवारिभिः ॥ ८ ॥ भूमावपतितंगृह्यगोमयंतत्रमानवः ॥ तिलान्प्रक्षिप्यकार्पासंपिंडिकाश्चैवका
रयेत् ॥ ९ ॥ अष्टोत्तरशतंचैव[3]नात्रकार्याविचारणा ॥ ततोमाघेचसंप्राप्तेह्याषाढर्क्षंभवेद्यदि ॥ १० ॥ मूलंवाकृष्णपक्षस्यैकादशीनियमांस्ततः ॥ गृह्णीया
त्पुण्यकालेचविधानंतत्रमेशृणु ॥ ११ ॥ देवदेवंसमभ्यर्च्यसुस्नातःप्रयतःशुचिः ॥ कृष्णनामानिसंकीर्त्य[4]पुनःप्रस्खलितादिषु ॥ १२ ॥ रात्रौजागरणंकु
र्यादादौहोमंचकारयेत् ॥ अर्चयेद्देवदेवेशंद्वितीयेह्निपुनर्हरिम् ॥ १३ ॥ चंदनागुरुकर्पूरैर्नैवेद्यंकृसरंतथा ॥ संस्मृत्यनाम्नाचततःकृष्णाख्येनपुनःपुनः ॥
॥ १४ ॥ कूष्मांडैर्नारिकेरैश्चह्यथवाबीजपूरकैः ॥ सर्वाभावेपिविप्रेंद्रशस्तपूगफलैर्वृतम् ॥ अर्घंदद्याद्विधानेनपूजयित्वाजनार्दनम् ॥ १५ ॥ कृष्णकृष्णकृ

पा० १ ह्यन्यैश्च विविधैर्युताः । २ क्रोधअहंकारः । ३ होमे । ४ आदौचैव । ५ फलदम् । ६ एकादश्यामुपोषितः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पालुस्त्वमगतीनांगतिर्भव ॥ संसारार्णवमग्नानांप्रसीदपुरुषोत्तम ॥ १६ ॥ नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंलक्ष्म्यासहजगत्पते ॥ १७ ॥ इत्यर्घमंत्रः ॥ ततस्तुपूजयेद्विप्रमुदकुंभंप्रदापयेत् ॥ छत्रोपानहवस्त्रैश्चकृष्णोमेप्रीयतामिति ॥ १८ ॥ कृष्णाधेनुःप्रदातव्यायथाशक्तिद्विजोत्तमे ॥ तिलपात्रंद्विजश्रेष्ठदद्यात्पात्रविचक्षणः ॥ १९ ॥ स्नानेप्राशनकेशस्तास्तथाकृष्णातिलामुने ॥ तान्प्रदद्यात्प्रयत्नेनयथाशक्तिद्विजोत्तमे ॥ तिलप्ररोहजाःक्षेत्रेयावत्संख्यास्तिलाद्विज ॥ २० ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ तिलस्नायीतिलोद्वर्तीतिलहोमीतिलोदकी ॥ २१ ॥ तिलदाताचभोक्ताचषट्तिलाःपापनाशनाः ॥ ॥ नारद[1]उवाच ॥ ॥ कृष्णकृष्णमहाबाहोनमस्तेविश्वभावन ॥ २२ ॥ षट्तिलैकादशीभूतंकीदृशंफलमस्तिवै ॥ सोपाख्यानंममब्रूहियदितुष्टोसि[2]यादव ॥ ॥ श्रीकृष्ण[3]उवाच ॥ ॥ शृणुराजन्यथावृत्तंदृष्टंतत्कथयामिते ॥ मर्त्यलोकेपुराह्यासीद्ब्राह्मण्येकाचनारद॥व्रतचर्यारतानित्यंदेवपूजारतासदा ॥२३॥ मासोपवासनिरताममभक्ताचसर्वदा ॥ कृष्णोपवाससंयुक्ताममपूजापरायणा ॥ २४ ॥ शरीरंक्लेशितंचैवउपवासैर्द्विजोत्तम ॥ देवानांब्राह्मणानांचकुमारीणांचभक्तितः ॥ २५ ॥ गृहादि[4]कंप्रयच्छंतीसर्वकालंमहासती ॥ अतिकृच्छ्ररतासातुसर्वकालंतुवैद्विज ॥ २६ ॥ नदत्ताभिक्षुकेभिक्षाब्राह्मणानचतर्पिताः ॥ २७ ॥ ततःकालेनमहतामयावैचिंतितंद्विज ॥ शुद्धमस्याःशरीरंहिव्रतैःकृच्छ्रैर्नसंशयः ॥ २८ ॥ अर्चितोवैष्णवोलोकःकायक्लेशेनवैतया ॥ नदत्तमन्नदानंहियेनतृप्तिःपराभवेत् ॥ २९ ॥ एवंज्ञात्वाअहंब्रह्मन्मर्त्यलोकमुपागतः ॥ कापालंरूपमास्थायभिक्षापात्रेचयाचिता ॥ ३० ॥ कस्मात्त्वमागतोब्रह्मन्कयासिवदमेग्रतः ॥ पुनरेवमयाप्रोक्तंदेहिभिक्षांचसुंदरि ॥ ३१ ॥ तयाकोपेनमहतामृत्पिंडस्ताम्रभाजने ॥ क्षिप्तोयावदहंब्रह्मन्पुनःस्वर्गंगतोद्विज ॥ ३२ ॥ ततःकालेनमहतातापसीसुमहाव्रता ॥ सदेहास्वर्गमायाताव्रतचर्याप्रभावतः ॥ ३३ ॥ मृत्पिंडिकाप्रदानेनगृहंप्राप्तंमनोरमम् ॥ संजातंचैवविप्रर्षेधान्यराशिविवर्जितम् ॥ ३४ ॥ गृहंयावन्निरीक्षेतनकिंचित्तत्रपश्यति ॥ तावद्गृहाद्विनिष्क्रांताममांतिचागताद्विज ॥ ३५ ॥ क्रोधेनमहताविष्टामिदंवचनमब्रवीत् ॥ मयाव्रतैश्चकृच्छ्रैश्चउपवासैरनेकशः ॥ ३६ ॥ पूजयाराधितोदेवःसर्वलोकस्यपालकः ॥ नतत्रदृश्यतेकिंचिद्गृहेममजनार्दन ॥ ३७ ॥ ततश्चोक्तंमयातस्यैगृहंगच्छमहाव्रते ॥ आगमिष्यंतिसुतरांकौतूहलसमन्विताः ॥३८॥ देवपत्न्योहिद्रष्टुंत्वांविस्मयाभिसमन्विताः ॥ द्वारंनोद्घाटयविनाषट्तिलापुण्यवाचनात् ॥ ३९ ॥ एवमुक्तामयासातुगतावैमानुषीतदा ॥ अत्रांतरेसमायातादेवपत्न्यश्चवाडव ॥ ४० ॥ ताभिश्चकथितं ॥ ४९ ॥

पाठांतराणि । १ दालभ्यउवाच । २ वाडव । ३ पुलस्यउवाच । ४ गृहाणिप्रयच्छंती ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रत्वांद्रष्टुंहिसमागताः ॥ द्वारमुद्घाटयस्वाद्यत्वांप्रपश्यामशोभने ॥ ४१ ॥ ॥ मानुष्युवाच ॥ ॥ यदिमद्दर्शनेकार्यंसत्यंवाच्यंविशेषतः ॥ षट्ति
लायाव्रतंपुण्यंद्वारोद्घाटनकारणात् ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ एकापिनावदत्तत्रषट्तिलैकादशीव्रतम् ॥ अन्ययाकथितंतत्रद्रष्टव्यामानु
षीमया ॥ ४३ ॥ ततोद्वारंसमुद्घाट्यदृष्टाताभिश्चमानुषी ॥ नदेवीनचगंधर्वीनासुरीनचपन्नगी ॥ ४४ ॥ दृष्टापूर्वंतथानारीयादृशीयंद्विजर्षभ ॥ देवी
नामुपदेशेनषट्तिलायाव्रतंकृतम् ॥ ४५ ॥ मानुष्यासत्यव्रतयाभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ रूपकांतिसमायुक्ताक्षणेनसमवापसा ॥ ४६ ॥ धनंधान्यंचवस्त्रा
दिसुवर्णरौप्यमेवच ॥ भवनंसर्वसंपन्नंषट्तिलायाःप्रभावतः ॥४७॥ रूपकांतिसमायुक्ताक्षणेनसमद्यपत ॥ ४८ ॥ अतितृष्णानकर्त्तव्याவित्तशाठ्यंविवर्ज
येत् ॥ आत्मवित्तानुसारेणतिलान्वस्त्राणिदापयेत् ॥४९ ॥ लभतेचैवमारोग्यंनरोजन्मनिजन्मनि ॥ नदारिद्र्यंनकष्टत्वंनचदौर्भाग्यमेवच ॥ ५० ॥
संभवेद्वैद्विजश्रेष्ठषट्तिलासमुपोषणात् ॥ अनेनविधिनाभूपातिलदातानसंशयः ॥ ५१ ॥ मुच्यतेपातकैःसर्वैरनायासेनमानवः ॥ दानंचविधिवत्पात्रेसर्व
पातकनाशनम् ॥ नानर्थःकश्चिन्नायासःशरीरेनृपसत्तम ॥ ५२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवा
देमाघकृष्णाषट्तिलैकादशीनामद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ साधुकृष्णत्वयाप्रोक्तमादिदेवोभवान्प्रभो ॥ स्वेद
जाअंडजाश्चैवउद्भिज्जाश्चजरायुजाः ॥ १ ॥ तेषांकर्त्ताविकर्त्तात्वंपालकःक्षयकारकः ॥ माघस्यकृष्णपक्षेतुषट्तिलाकथितात्वया ॥ २ ॥ शुक्लेचकाभवेद्देव
कथयस्वप्रसादतः ॥ किंनामकोविधिस्तस्याःकोदेवस्तत्रपूज्यते ॥ ३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ कथयिष्यामिराजेंद्रशुक्लेमाघस्ययाभवेत् ॥ जयानामेतिवि
ख्यातासर्वपापहरापरा ॥ ४ ॥ पवित्रापापहंत्रीचकामदामोक्षदानृणाम् ॥ ब्रह्महत्यापहंत्रीचपिशाचत्वविनाशिनी ॥ ५ ॥ नैवतस्याव्रतेचीर्णेप्रेतत्वंजायते
नृणाम् ॥ नातःपरतराकाचित्पापघ्नीमोक्षदायिनी ॥ ६ ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्त्तव्यासाप्रयत्नतः ॥ श्रूयतांराजशार्दूलकथापौराणिकीशुभा ॥ ७ ॥
पंकजेचपुराणेस्यामहिमाकथितोमया ॥ एकदानाकलोकेवैइंद्रोराज्यंचकारह ॥ ८ ॥ देवास्तत्रसुखेनैवनिवसंतिमनोरमे ॥ पीयूषपाननिरताअप्सरो
गणसेविताः ॥ ९ ॥ नंदनंतुवनंतत्रपारिजातोपसेवितम् ॥ रमयंतिरमंतेत्रअप्सरोभिर्दिवौकसः ॥ १० ॥ एकदारममाणोसौदेवेंद्रःस्वेच्छयानृप ॥ नर्त्तया
मासवैहर्षात्पंचाशत्कोटिनायकः ॥ ११ ॥ गंधर्वास्तत्रगायंतिगंधर्वःपुष्पदंतकः ॥ चित्रसेनस्तुतत्रैवचित्रसेनसुतातथा ॥ १२ ॥ मालिनीतिचनाम्ना
तुचित्रसेनस्ययोषिता ॥ मालिन्यास्तुसमुत्पन्नापुष्पदंतीचनामतः ॥ १३ ॥ पुष्पदंतस्यपुत्रोसौमाल्यवान्नामनामतः ॥ पुष्पदंत्याश्चरूपेणमाल्यवान
तिमोहितः ॥ १४ ॥ तयाह्येवंकटाक्षैश्चमाल्यवांश्चवशीकृतः ॥ लावण्यंरूपसंपन्नंतस्यारूपंनिशामय ॥ १५ ॥ बाहूतस्याश्चकामेनकंठपाशीकृताविव ॥

Nepal Sanskrit University, Balmiki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्णायतेतुनयनेरक्तांतेघूर्णितेतथा ॥ १६ ॥ कर्णौतुशोभनौतस्याःकुण्डलाभ्यांनृपोत्तम ॥ कंबुग्रीवायुतासैवदिव्याभरणभूषिता ॥ १७ ॥ पीनोन्नतौकुचौ
तस्यास्तौहेमकलशाविव ॥ मध्यंक्षामंचचार्वंग्यामुष्टिग्राह्यमनुत्तमम् ॥ १८ ॥ नितंबौविस्तृतौचास्याविस्तीर्णाजघनस्थली ॥ चरणौशोभमानौचरक्तो
त्पलसमद्युती ॥१९॥ ईदृश्यापुष्पवत्यासमाल्यवानतिमोहितः ॥ शक्रस्यपरितोषायनृत्यार्थंतौसमागतौ ॥२०॥ गायमानौतुतौतत्रअप्सरोगणसेवितौ ॥
मदनाभिपरीतांगौपुष्पदंतीचमाल्यवान् ॥ २१ ॥ परस्परानुरागेणव्यामोहवशमागतौ ॥ नशुद्धगानंगायेतांचित्तभ्रमसमन्वितौ ॥ २२ ॥ बद्धदृष्टीतथान्यो
न्यंकामबाणवशंगतौ ॥ ज्ञात्वालेखर्षभस्तत्रसंगतंमानसंतयोः ॥ २३ ॥ तालक्रियामानलोपात्तथागीतविसर्जनात् ॥ चिंतयित्वातुमघवाह्यवमानंतथात्म
नः ॥ २४ ॥ कुपितश्चतयोरर्थेशापंदास्यन्निदंजगौ ॥ धिग्धिग्वांपतितौमूढावाज्ञाभंगकृतौमम ॥ २५ ॥ युवांपिशाचौभवतांदंपतीभावधारिणौ ॥ मर्त्यलो
कमनुप्राप्तौभुंजानौकर्मणःफलम् ॥ २६ ॥ एवंमघवताशप्तावुभौदुःखितमानसौ ॥ हिमवंतंगिरिंप्राप्ताविंद्रशापाद्विमोहितौ ॥ २७ ॥ उभौपिशाचतांप्राप्तौ
दारुणंदुःखमेवच ॥ संतप्तमानसौतत्रहिमकृच्छ्रगतावुभौ ॥२८॥ गंधर्वत्वमप्सरस्त्वंनजानीतोविमोहितौ ॥ पीड्यमानौनिदाघेनदेहपातकजेनच ॥ २९ ॥
ननिशायांसुखंशांतिंलभेतेकर्मपीडितौ ॥ परस्परंवादमानौचेरतुर्गिरिगह्वरे ॥ ३० ॥ पीड्यमानौतुशीतेनतुषारप्रभवेनतौ ॥ दंतघर्षंप्रकुर्वाणौरोमां
चितवपुर्द्धरौ ॥ ३१ ॥ ऊचेपिशाचःसतदातांपत्नींस्वांपिशाचिकाम् ॥ किमनल्पकृतंपापंदारुणंरोमहर्षणम् ॥ ३२॥ येनप्राप्तंपिशाचत्वंस्वेनदुष्कृतकर्म
णा ॥ नरकंदारुणंमत्वापिशाचत्वंचदुःखदम् ॥ ३३ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपातकंनसमाचरेत् ॥ इतिचिंतापरौतत्रतावास्तांदुःखकर्षितौ ॥ ३४ ॥
दैवयोगात्तयोःप्राप्तामाघस्यैकादशीतिथिः ॥ जयानामेतिविख्याताऽतिथीनामुत्तमातिथिः ॥ ३५ ॥ तस्मिन्दिनेतुसंप्राप्तेतावाहारविवर्जितौ ॥ आसातेत
त्रनृपतेजलपानविवर्जितौ ॥ ३६ ॥ नकृतोजीवघातश्चनपत्रफलभक्षणम् ॥ अश्वत्थस्यसमीपेतौसर्वदादुःखसंयुतौ ॥ ३७ ॥ रविरस्तंगतोराजंस्तथैवस्थि
तयोस्तयोः ॥ प्राप्ताचैवनिशाघोरादारुणाप्राणहारिणी ॥३८॥ वेपमानौततस्तौतुततःसुषुपतुःक्षितौ ॥ परस्परेणसंलग्नौगात्रयोर्भुजयोरपि ॥ ३९ ॥ ननि
द्रानरतंतत्रनतौसौख्यमविंदताम् ॥ एवंतौराजशार्दूलशापेनेंद्रस्यपीडितौ ॥४०॥ इत्थंतयोर्दुःखितयोर्निर्जगामनिशीथिनी ॥ मार्तंडउदयंप्राप्तोद्वादशी
दिवसागमे ॥ ४१ ॥ मयातुराजशार्दूलतयोर्मुक्तिर्धृताहृदि ॥ जयायाःसुव्रतंचीर्णंरात्रौजागरणंकृतम् ॥ ४२ ॥ तस्माद्व्रतप्रभावाच्चयथाजातंतथाशृणु ॥ ॥ ४६ ॥
द्वादशीदिवसेप्राप्तेतथाचीर्णेजयाव्रते ॥४३॥ विष्णोःप्रभावान्नृपतेपिशाचत्वंतयोर्गतम् ॥ पुष्पदंतीमाल्यवतौपूर्वरूपौबभूवतुः ॥ ४४ ॥ पुरातनस्नेहयुतौपूर्वा
लंकारधारिणौ ॥ विमानमधिरूढौतौगतानौकेमनोरमे ॥ ४५ ॥ देवेंद्रस्याग्रतोगत्वाप्रणामंचक्रतुर्मुदा ॥ तथाविधौतुतौदृष्ट्वामघवाविस्मितोऽब्रवीत् ॥ ४६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इंद्रउवाच ॥ ॥ वदतंकेनपुण्येनपिशाचत्वंहिवांगतौ ॥ ममशापंचसंप्राप्तौकेनदेवेनमोचितौ॥४७॥ ॥ माल्यवानुवाच ॥ ॥ वासुदेवप्रसादेनजयायास्तुव्र
तेनच ॥ पिशाचत्वंगतंस्वामिंस्तवभक्तिप्रभावतः ॥ ४८ ॥ इतिश्रुत्वातुमघवाप्रत्युवाचपुनस्तथा ॥ पवित्रौपावनौजातौवंदनीयौममापिच ॥ ४९ ॥
हरिवासरकर्तारौविष्णुभक्तिपरायणौ ॥ हरिवासरसँल्लीनायेचकृष्णपरायणाः ॥ ५० ॥ अस्माकमपिमर्त्यास्तेपूज्याश्चैवनसंशयः ॥ विहरस्वयथासौख्यं
पुष्पदंत्यासुरालये ॥५१॥ ॥ कृष्णउवाच ॥ ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्त्तव्योहरिवासरः ॥ जयातुराजशार्दूलब्रह्महत्यापहारिणी ॥५२॥ सर्वदानानितेनै
वसर्वयज्ञाअशेषतः ॥ दत्तानिकारिताश्चैवजयायास्तुव्रतंकृतम् ॥ ५३ ॥ कल्पकोटिर्भवेत्तावद्वैकुंठेमोदतेध्रुवम् ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नग्निष्टोमफलंलभे
त् ॥ ५४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारसंवादेमाघशुक्लजयैकादशीमाहात्म्यंनामत्रिचत्वारिंशोऽध्या
यः ॥ ४३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ फाल्गुनस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥ कथयस्वप्रसादेनवासुदेवममाग्रतः ॥ १ ॥
श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ नारदःपरिपप्रच्छब्रह्माणंकमलासनम् ॥ फाल्गुनस्यासितेपक्षेविजयानामनामतः ॥ तस्याःपुण्यंद्विजश्रेष्ठकथयस्वप्रसाद
तः ॥ २ ॥ ॥ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिकथांपापहराम्पराम् ॥ यन्नकस्यचिदाख्यातंमयैतद्विजयाव्रतम् ॥ ३ ॥ पुरातनंव्रतंह्येतत्पवित्रं
पापनाशनम् ॥ जयंददातिविजयानृपाणांवैनसंशयः ॥ ४ ॥ पुरारामोवनंयातोवर्षाण्येवचतुर्दश ॥ न्यवसत्पंचवट्यांतुसहसीतःसलक्षणः ॥ ५ ॥
तत्रैववसतस्तस्यरामस्यविजयात्मनः ॥ रावणेनहृतालौल्याद्भार्यासीतायशस्विनी ॥ ६ ॥ तेनदुःखेनरामोपिमोहमभ्यागतस्तदा ॥ भ्रमन्जटायुषमथो
ददर्शविगतायुषम् ॥ ७ ॥ कबंधोनिहतःपश्चाद्भ्रमतारण्यमध्यतः ॥ सुग्रीवेणसमंतस्यसखित्वंसमपद्यत ॥ ८ ॥ वानराणामनीकानिरामार्थंसंगतानिच ॥
ततोहनुमताहृष्टालंकोद्यानेतुजानकी ॥ ९ ॥ रामसंज्ञापनंतस्यैदत्तंकर्ममहत्कृतम् ॥ पुनःसमेत्यरामेणसर्वंतत्रनिवेदितम् ॥ १० ॥ अथश्रुत्वारामचंद्रो
वाक्यंचैवहनूमतः ॥ सुग्रीवानुमतेनैवप्रस्थानंसमरोचयत् ॥ ११ ॥ सौमित्रेकेनपुण्येनतीर्यतेवरुणालयः ॥ अगाधोनितरामेषयादोभिश्चसमाकुलः ॥
उपायंनैवपश्यामियेनासौसुतरोभवेत् ॥ १२ ॥ ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ ॥ आदिदेवस्त्वमेवासिपुराणपुरुषोत्तमः ॥ वकदाल्भ्योमुनिश्चात्रवर्तते
द्वीपमध्यतः ॥ १३ ॥ अस्मात्स्थानाद्योजनार्द्धमाश्रमस्तस्यराघव ॥ अन्येचब्राह्मणास्तत्रबहवोरघुनंदन ॥ १४ ॥ तंपृच्छगत्वाराजेंद्रपुराणमृषिपुंगव
म् ॥ इतिवाक्यंततःश्रुत्वालक्ष्मणस्यातिशोभनम् ॥ १५ ॥ जगामराघवोद्रष्टुंवकदाल्भ्यंमहामुनिम् ॥ प्रणनाममुनिंमूर्ध्नारामोविष्णुमिवामरः ॥ १६ ॥
ज्ञात्वामुनिस्ततोरामंपुराणंपुरुषोत्तमम् ॥ केनापिकारणेनैवप्रविष्टोमानुषींतनुम् ॥ १७ ॥ उवाचसऋषिस्तुष्टःकुतोरामतवागमः ॥ १८ ॥ ॥ रामउ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाच ॥ ॥ त्वत्प्रसादादहंविप्रतीरंनदनदीपतेः ॥ आगतोस्मिससैन्योत्रलंकांजेतुंसराक्षसाम् ॥ १९ ॥ भवतश्चानुकूलत्वात्तीर्यतेब्धिर्यथामया ॥ तमुपा
यंवदमुनेप्रसादंकुरुसांप्रतम् ॥ २० ॥ एतस्मात्कारणादेवद्रष्टुंत्वाहमिहागतः ॥ रामस्यवचनंश्रुत्वावकदाल्भ्योमहामुनिः ॥ २१ ॥ उवाचसुप्रसन्ना
त्मारामंराजीवलोचनम् ॥ कर्तव्यमद्यतेरामव्रतानांव्रतमुत्तमम् ॥ २२ ॥ कृतेनयेनसहसाविजयस्तेभविष्यति ॥ लंकांजित्वाराक्षसांश्चस्वच्छांकीर्तिमवा
प्स्यसि ॥ २३ ॥ एकाग्रमानसोभूत्वाव्रतमेतत्समाचर ॥ फाल्गुनस्यासितेपक्षेविजयैकादशीभवेत् ॥ २४ ॥ तस्याव्रतेनहेरामविजयस्तेभविष्यति ॥
निःसंशयंसमुद्रंत्वंतरिष्यसिसवानरः ॥ २५ ॥ विधिस्तुश्रूयतांराजन्व्रतस्यास्यफलप्रदः ॥ दशम्यांदिवसेप्राप्तेकुंभमेकंतुकारयेत् ॥ २६ ॥ हैमंवाराज
तंवापिताम्रंवाप्यथमृन्मयम् ॥ स्थापयेच्छोभितंचैवजलपूर्णंसपल्लवम् ॥२७॥ सप्तधान्यान्यधस्तस्ययवानुपरिविन्यसेत् ॥ तस्योपरिन्यसेद्देवंहैमंनारायणं
प्रभुम् ॥ २८ ॥ एकादशीदिनेप्राप्तेप्रातःस्नानंसमाचरेत् ॥ निश्चलंस्थापयेत्कुंभंकंठमाल्यानुलेपनैः ॥ २९ ॥ पूगीफलैर्नालिकेरैःपूजयेच्चविशेषतः ॥
गंधैर्धूपैश्चदीपैश्चनैवेद्यैर्विविधैरपि ॥ ३० ॥ कुंभाग्रेतद्दिनंरामनीयतेसत्कथादिभिः ॥ रात्रौजागरणंचैवतस्याग्रेकारयेद्बुधः ॥ ३१ ॥ प्रकाशयेद्घृत
दीपमखंडव्रतहेतवे ॥ द्वादशीदिवसेप्राप्तेमार्तंडस्योदयेसति ॥ ३२ ॥ नीत्वाकुंभंजलोद्देशेनद्याःप्रस्रवणेतथा ॥ तडागेस्थापयित्वातंपूज
यित्वायथाविधि ॥ ३३ ॥ दद्यात्सदेवंतंकुंभंब्राह्मणेवेदपारगे ॥ कुंभेनसहराजेंद्रमहादानानिदापयेत् ॥ ३४ ॥ अनेनविधिनारामयूथपैः
सहसंगतः ॥ कुरुव्रतंप्रयत्नेनविजयस्तेभविष्यति ॥ ३५ ॥ इतिश्रुत्वाततोरामोयथोक्तमकरोत्तदा ॥ कृतेव्रतेसविजयीबभूवरघुनंदनः
॥ ३६ ॥ प्राप्तासीताजितालंकापौलस्त्योनिहतोरणे ॥ अनेनविधिनापुत्रयेकुर्वंतिनराव्रतम् ॥ ३७ ॥ इहलोकेजयप्राप्तिःपरलोकस्तथाक्षयः ॥
एतस्मात्कारणात्पुत्रकर्तव्यंविजयाव्रतम् ॥ ३८ ॥ विजयायाश्चमाहात्म्यंसर्वकिल्बिषनाशनम् ॥ पठनाच्छ्रवणाच्चैववाजपेयफलंलभेत् ॥ ३९ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेफाल्गुनकृष्णाविजयामाहात्म्यंनामचतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ छ ॥ ॥ श्रीकृष्णउ
वाच ॥ ॥ माहात्म्यंविजयायाश्चश्रुतंकृष्णमहत्फलम् ॥ फाल्गुनस्यार्जुनेपक्षेयन्नाम्नीतांवदाधुना ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ धर्मपुत्रमहाभागशृणुव
क्ष्यामितेधुना ॥ योक्तापृष्टेनमांधात्रावसिष्ठेनमहात्मना ॥ २ ॥ फाल्गुनस्यविशेषेणविशेषःकथितोनृप ॥ आमलकीव्रतंपुण्यंविष्णुलोकफलप्रदम् ॥ ३ ॥
आमलक्यास्तलेगत्वाजागरंतत्रकारयेत् ॥ कृत्वाजागरणंरात्रौगोसहस्रफलंलभेत् ॥ ४ ॥ ॥ मांधातोवाच ॥ ॥ आमलकीकदाह्येषाउत्पन्नाद्विज

पा० १ दीर्घा । २ त्स्थंडिले कुंभं । ३ आस्मिन्नध्याये 'आमलकी' इत्यत्र 'आमर्दकी' इति कु० पुस्तके । अर्थस्त्वेक एव ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सत्तम ॥ एतत्सर्वंममाचक्ष्वपरंकौतूहलंहिमे ॥ ५ ॥ कस्मादियंपवित्राचकस्मात्पापप्रणाशिनी ॥ कस्माज्जागरणंकृत्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥६॥ ॥ वासिष्ठउवाच ॥ ॥ कथयामिमहाभागयथेयमभवत्क्षितौ ॥ आमलकीमहावृक्षःसर्वपापप्रणाशनः ॥ ७ ॥ एकार्णवेपुराजातेनष्टेस्थावरजंगमे ॥ नष्टेदेवासुरगणेप्रणष्टोरगराक्षसे ॥ ८ ॥ तत्रदेवादिदेवेशःपरमात्मासनातनः ॥ जगामब्रह्मपरममात्मनःपदमव्ययम् ॥ ९ ॥ ततोस्यजाग्रतोब्रह्ममुखाच्छशिसमप्रभः ॥ ष्ठीवनाद्बिंदुरुत्पन्नःसभूमौनिपपातह ॥ १० ॥ तस्माद्बिंदोःसमुत्पन्नःस्वयंधात्रीनगोमहान् ॥ शाखाप्रशाखाबहुलःफलभारेणनामितः ॥ ११ ॥ सर्वेषांचैववृक्षाणामादिरोहःप्रकीर्तितः ॥ ब्रह्मणाथततःपश्चात्संसृष्टाश्चइमाःप्रजाः ॥ १२ ॥ देवदानवगंधर्वयक्षराक्षसपन्नगान् ॥ असृद्भगवान्देवोमहर्षींश्चतथामलान् ॥ १३ ॥ आजग्मुस्तत्रदेवास्तेयत्रधात्रीहरिप्रिया ॥ तांदृष्ट्वातेमहाभागपरंविस्मयमागताः ॥ १४ ॥ नजानीमइमंवृक्षंचिंतयंतोभिसंस्थिताः ॥ एवंचिंतयतांतेषांवागुवाचाशरीरिणी ॥ १५ ॥ आमलकीनगोह्येषप्रवरोवैष्णवोमतः ॥ अस्यसंस्मरणादेवलभेद्गोदानजंफलम् ॥ १६ ॥ स्पर्शनाद्द्विगुणंपुण्यंत्रिगुणंधारणात्तथा ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेव्याआमलकीसदा ॥ १७ ॥ सर्वपापहराप्रोक्तावैष्णवीपापनाशिनी ॥ तस्यामूलेस्थितोविष्णुस्तदूर्ध्वेचपितामहः ॥ १८ ॥ स्कंधेचभगवान्रुद्रःसंस्थितःपरमेश्वरः ॥ शाखासुमुनयःसर्वेप्रशाखासुचदेवताः ॥ १९ ॥ पर्णेषुचासतेदेवाःपुष्पेषुमरुतस्तथा ॥ प्रजानांपतयःसर्वेफलेष्वेवव्यवस्थिताः ॥ २० ॥ सर्वदेवमयीह्येषाधात्रीचकथितामया ॥ तस्मात्पूज्यतमाह्येषाविष्णुभक्तिपरायणैः ॥२१॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ कोभवान्नहिजानीमःकस्मात्कारणतांगतः ॥ देवोवायदिवाचान्यःकथयस्वयथातथम् ॥२२॥ ॥ वागुवाच ॥ ॥ यःकर्तासर्वभूतानांभुवनानांचसर्वशः ॥ विस्मितान्विदुषःप्रेक्ष्यसोहंविष्णुःसनातनः ॥२३॥ तच्छ्रुत्वादेवदेवस्यभाषितंब्रह्मणःसुताः ॥ अनादिनिधनंदेवंस्तोतुंतत्रप्रचक्रमुः ॥२४॥ नमोभूतात्मभूतायआत्मनेपरमात्मने ॥ अच्युतायनमोनित्यमनंतायनमोनमः ॥२५॥ दामोदरायकवयेयज्ञेशायनमोनमः ॥ एवंस्तुतस्तुऋषिभिस्तुतोषभगवान्हरिः ॥२६॥ प्रत्युवाचमहर्षींस्तानभीष्टंकिंददामिवः ॥ ऋषयऊचुः ॥ यदितुष्टोसिभगवन्नस्माकंहितकाम्यया ॥२७॥ व्रतंकिंचित्समाख्याहिस्वर्गमोक्षफलप्रदम् ॥ धनधान्यप्रदंपुण्यमात्मनस्तुष्टिकारकम् ॥२८॥ अल्पायासंबहुफलंव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ कृतेनयेनदेवेशविष्णुलोकेमहीयते ॥२९॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ फाल्गुनेशुक्लपक्षेतुपुष्येणद्वादशीयदि ॥ भवेत्साचमहापुण्यामहापातकनाशिनी ॥ ३० ॥ विशेषस्तत्रकर्तव्यःशृणुध्वंद्विजसत्तमाः ॥ आमलकींचसंप्राप्यजागरंतत्रकारयेत् ॥ ३१ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोगोसहस्रफलंलभेत् ॥ एतद्वःकथितंविप्राव्रतानांव्रतमुत्तमम् ॥ अर्चयित्वाच्युतंत

पा० १ भक्षणात्–इ० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्यांविष्णुलोकान्नमुच्यते ॥३२॥ ॥ ऋषयऊचुः॥ ॥व्रतस्यास्यविधिंब्रूहिपरिपूर्णंकथंभवेत् ॥ केमंत्राःकेनमस्काराःदेवताकाप्रकीर्तिता ॥३३॥ कथं
दानंकथंस्नानंकश्चपूजाविधिःस्मृतः ॥ अर्घार्चनस्यमंत्रंतुकथयस्वयथातथम् ॥ ३४॥ ॥ विष्णुरुवाच॥ ॥ श्रूयतांयोविधिःसम्यग्व्रतस्यास्यद्विजर्ष
भाः ॥ एकादश्यांनिराहारःस्थित्वाचैवपरेहनि ॥ ३५ ॥ भोक्ष्येहंपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत ॥ इतिकृत्वातुनियमंदंतधावनपूर्वकम् ॥ ३६ ॥
नालपेत्पतितांश्चौरांस्तथापाषंडिनोनरान् ॥ दुर्वृत्तान्भिन्नमर्यादान्गुरुदारप्रधर्षकान् ॥ ३७ ॥ अपराह्णेततःस्नानंविधिनाकारयेद्बुधः ॥ नद्यांतडागे
कूपेवागृहेवानियतात्मवान् ॥ ३८ ॥ मृत्तिकालंभनंपूर्वंततःस्नानंचकारयेत् ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ ३९ ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्म[1]
यादुष्कृतंकृतम् ॥ ४० ॥ ॥ इतिमृत्तिकामंत्रः॥ ॥ त्वमंबुसर्वभूतानांजीवनंतनुरक्षकम् ॥ स्वेदजोद्भिज्जजातीनांरसानांपतयेनमः ॥ ४१ ॥ स्ना
तोहंसर्वतीर्थेषुह्रदप्रस्रवणेषुच ॥ नदीषुदेवखातेषुइदंस्नानंतुमेभवेत् ॥ ४२ ॥ ॥ इतिस्नानमंत्रः॥ ॥ जामदग्न्यंमुनिंचैवकारयित्वाहिरण्मयम् ॥ माष
कस्यसुवर्णस्यतदर्द्धार्द्धेनवापुनः॥४३॥गृहमागत्यपूजायाःपूजाहोमंतुकारयेत् ॥ ततश्चामलकींगच्छेत्सर्वोपस्करसंयुतः॥४४॥आमलकींततोगत्वापरिशो
ध्यसमंततः ॥ स्थापयेत्सततंकुंभमव्रणंमंत्रपूर्वकम् ॥ ४५ ॥ पंचरत्नसमोपेतंदिव्यगंधाधिवासितम् ॥ छत्रोपानद्युगोपेतंसितचंदनचर्चितम् ॥४६॥ स्रग्दा
मलंबितग्रीवंसर्वधूपविधूपितम् ॥ दीपमालाकुलंकुर्यात्सर्वतःसुमनोहरम् ॥४७॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंदिव्यलाजैःप्रपूरितम् ॥ पात्रोपरिन्यसेद्देवंजामदग्न्यं
महाप्रभम् ॥४८॥ विशोकायनमःपादौजानुनीविश्वरूपिणे ॥ उग्रायचततोप्यूरूकटीदामोदरायच ॥४९॥ उदरंपद्मनाभायउरःश्रीवत्सधारिणे ॥ चक्रिणे
वामबाहुंचदक्षिणंगदिनेनमः ॥५०॥ वैकुंठायनमःकंठमास्यंयज्ञमुखायवै ॥ नासांविशोकनिधयेवासुदेवायचाक्षिणी ॥ ५१ ॥ ललाटंवामनायेतिरामायेति
भ्रुवौनमः ॥ सर्वात्मनेतुतच्छीर्षंनमइत्यभिपूजयेत् ॥ ५२ ॥ इतिपूजामंत्रः ॥ ततोदेवाधिदेवायअर्घंचैवप्रदापयेत् ॥ फलेनचैवशुभ्रेणभक्तियुक्तेनचे
तसा ॥५३॥ ततोजागरणंकुर्याद्भक्तियुक्तेनचेतसा ॥ नृत्यैर्गीतैश्चवादित्रैर्द्धर्माख्यानैःस्तवैरपि ॥५४॥ वैष्णवैश्चतथाख्यानैःक्षपयेत्सर्वशर्वरीम् ॥ प्रदक्षिणां
ततःकुर्याद्धात्र्यावैविष्णुनामभिः ॥ ५५ ॥ अष्टाधिकंशतंचैवअष्टाविंशतिरेववा ॥ ततःप्रभातेसमयेकृत्वानीराजनंहरेः ॥५६॥ ब्राह्मणंपूजयित्वातुसर्वंतस्मै
निवेदयेत् ॥ जामदग्न्यघटेतत्रवस्त्रयुग्ममुपानहौ ॥ ५७ ॥ जामदग्न्यस्वरूपेणप्रीयतांममकेशवः ॥ ततश्चामलकींस्पृष्ट्वाकृत्वाचैवप्रदक्षिणाम् ॥ ५८ ॥
स्नानंकृत्वाविधानेनब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥ ततश्चस्वयमश्नीयात्कुटुंबेनसमावृतः ॥ ५९ ॥ एवंकृतेनयत्पुण्यंतत्सर्वंकथयामिते ॥ सर्वतीर्थेषुयत्पुण्यं

पा० १ जन्मकोट्यांसमार्जितम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वदानेषुयत्फलम् ॥ ६० ॥ सर्वयज्ञाधिकंचैवलभतेनात्रसंशयः ॥ एतद्वःसर्वमाख्यातंव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ ६१ ॥ एतावदुक्त्वादेवेशस्तत्रैवांतरधीयत ॥ तेचापिऋषयःसर्वेचक्रुःसर्वमशेषतः ॥ ६२ ॥ तथात्वमपिराजेन्द्रकर्तुमर्हसिसत्तम ॥ व्रतमेतद्दुराधर्षसर्वपापप्रमोचनम् ॥ ६३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेफाल्गुनशुक्लामलक्येकादशीनामपंचचत्वारिंशोऽध्यायः॥४५॥छ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ फाल्गुनस्यसितेपक्षेश्रुताचामलकीतथा ॥ चैत्रस्यकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिआख्यानंपापनाशनम् ॥ यल्लोमशोब्रवीत्पृष्टोमांधात्राचक्रवर्तिना ॥ २ ॥ ॥ मांधातोवाच ॥ ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामिलोकानांहितकाम्यया ॥ चैत्रस्यप्रथमेपक्षेकानामैकादशीभवेत् ॥ कोविधिःकिंफलंतस्याःकथयस्वप्रसादतः ॥३॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ चैत्रमासस्यसितेपक्षेनाम्नावैपापमोचनी ॥ एकादशीसमाख्यातापिशाचत्वविनाशिनी ॥ ४ ॥ शृणुतस्याःप्रवक्ष्यामिकामदांसिद्धिदांनृप ॥ कथांविचित्रांशुभदांपापघ्नींधर्मदायिनीम् ॥ ५ ॥ पुराचैत्ररथोद्देशेअप्सरोगणसेविते ॥ वसंतसमयेप्राप्तेषट्पदाकुलितेवने ॥६॥ गंधर्वकन्यावादित्रैरमंतिसहकिंनरैः ॥ पाकशासनमुख्याश्चक्रीडंतेत्रिदिवौकसः ॥७॥ नापरंसुखदंकिंचिद्विनाचैत्ररथाद्वनम् ॥ तस्मिन्वनेतुमुनयस्तपंतिबहुलंतपः ॥ ८ ॥ मेधाविनामानमृषिंतत्रस्थंब्रह्मचारिणम् ॥ अप्सरास्तंमुनिवरंमोहनायोपचक्रमे ॥ ९ ॥ मंजुघोषेतिविख्याताभावंतस्यवितन्वती ॥ क्रोशमात्रेस्थितातस्यभयादाश्रमसन्निधौ ॥ १० ॥ गायंतीमधुरंसाधुपीडयंतीविपंचिकाम् ॥ गायंतींतामथालोक्यपुष्पचंदनसेविताम् ॥ ११ ॥ कामोपिविजयाकांक्षीशिवभक्तान्मुनीश्वरान् ॥ तस्याःशरीरेसंवासमकरोन्मनसःसुतः ॥ १२ ॥ कृत्वाभ्रुवौधनुष्कोटिंगुणंकृत्वाकटाक्षकम् ॥ मार्गणौनयनेकृत्वापक्ष्मयुक्तेयथाक्रमम् ॥ १३ ॥ कुचौकृत्वापटकुटींविजयायोपचक्रमे ॥ मंजुघोषाभवत्तस्यकामस्यैववरूथिनी ॥ १४ ॥ मेधाविनंमुनिंदृष्ट्वासापिकामेनपीडिता ॥ यौवनोद्भिन्नदेहोसौमेधाव्यपिविराजते ॥ १५ ॥ सितोपवीतसहितोदृष्टःस्मरइवापरः ॥ मेधावीवसतेचासौच्यवनस्याश्रमेशुभे ॥ १६ ॥ मंजुघोषास्थितंतत्रदृष्ट्वासामुनिपुंगवम् ॥ मदनस्यवशंप्राप्तामंदंमंदमगायत ॥ १७ ॥ रणद्वलयसंयुक्तांशिंजन्नूपुरमेखलाम् ॥ गायंतींतांतथाभूतांविलोक्यमुनिपुंगवः ॥ १८ ॥ मदनेनससैन्येननीतोमोहवशंबलात् ॥ मंजुघोषासमागम्यमुनिंदृष्ट्वातथाविधम् ॥१९॥ हावभावकटाक्षैस्तंमोहयामासचांगना ॥ अधःसंस्थाप्यवीणांसासस्वजेतंमुनीश्वरम् ॥ २० ॥ वल्लितेवलतावृक्षंवातवेगेनकंपितम्॥सोपिरेमेतयासार्द्धंमेधावीमुनिपुंगवः॥२१॥तस्मिन्नेववर्ततोदृष्ट्वातस्यास्तंदेहमुत्तमम्॥शिवतत्त्वंगतंतस्यकामतत्त्ववशंगतः॥२२॥ नानिशांन

पा०– १ पुष्पैराकुलिते । २ संसर्गं शिववैरमनुस्मरन् । ३ वल्लीवाकुलिता । ४ वनोद्देशेदृष्ट्वातद्देहमुत्तमम् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिनंसोपिरमन्जानातिकामुकः ॥ वहुवर्षगतःकालोमुनेराचारलोपतः ॥ २३ ॥ मंजुघोषादेवलोकगमनायोपचक्रमे ॥ गच्छंतीतंप्रत्युवाचरमंतंमु
निसत्तमम् ॥ आदेशोदीयतांब्रह्मन्स्वदेशगमनायमे ॥ २४ ॥ ॥ मेधाव्युवाच ॥ ॥ अद्यैवत्वंसमायाताप्रदोषादौवरानने ॥ यावत्प्रभातसंध्यास्यात्ताव
त्तिष्ठममांतिके ॥ इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंभयभीताबभूवसा ॥ २५ ॥ पुनर्वैरमयामासतमृषिंनृपसत्तम ॥ मुनेःशापभयाद्भीतावहुलान्परिवत्सरान् ॥ २६ ॥
वर्षाणांपंचपंचाशन्नवमासादिनत्रयम् ॥ सारेमेमुनिनातस्यनिशार्द्धमिवचाभवत् ॥ २७ ॥ सातंपुनरुवाचाथतस्मिन्कालेगतेमुनिम् ॥ आदेशोदीयतांब्र
ह्मन्गंतव्यंस्वगृहेमया ॥ २८ ॥ ॥ मेधाव्युवाच ॥ ॥ प्रभातमधुनाचास्तेश्रूयतांवचनंमम ॥ संध्यायावच्चकुर्वेहंतावत्त्वंवैस्थिराभव ॥ २९ ॥ इतिवा
क्यंमुनेःश्रुत्वाजातानंदसमाकुला ॥ स्मितंकृत्वातुसाकिंचित्प्रत्युवाचशुचिस्मिता ॥ ३० ॥ ॥ अप्सराउवाच ॥ ॥ कियत्प्रमाणाविप्रेंद्रतवसंध्यागता
नघ ॥ मयिप्रसादंकृत्वातुगतकालोविचार्यताम् ॥ ३१ ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वाविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ गतकालस्यविप्रेंद्रःप्रमाणमकरोत्तदा ॥ ३२ ॥
समाश्वसतपंचाशद्गतास्तस्यतयासह ॥ चुक्रोधसततस्तस्यैज्वालामालीबभूवह ॥ ३३ ॥ नेत्राभ्यांविस्फुलिंगान्समुंचमानोतिकोपनः ॥ कालरूपांतु
तांदृष्ट्वातपसःक्षयकारिणीम् ॥ ३४ ॥ दुःखार्जितंक्षयंनीतंतपोदृष्ट्वातयासह ॥ सकंपोष्ठोमुनिस्तत्रप्रत्युवाचाकुलेंद्रियः ॥३५॥ तांशशापाथमेधावीत्वंपि
शाचीभवेतिच ॥ धिक्त्वांपापेदुराचारेकुलटेपातकप्रिये ॥ ३६ ॥ तस्यशापेनसादग्धाविनयावनतास्थिता ॥ उवाचवचनंसुभ्रूःप्रसादंवांछतीमुनिम् ॥
प्रसादंकुरुविप्रेंद्रशापस्यानुग्रहंकुरु ॥ ३७ ॥ सतांसंगोहिभवतिवचोभिःसप्तभिःपदैः ॥ त्वयासहममब्रह्मन्नीतावैबहुवत्सराः ॥ एतस्मात्कारणात्स्वामिन्
प्रसादंकुरुसुव्रत ॥ ३८ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ शृणुमेवचनंभद्रेशापानुग्रहकारकम् ॥ किंकरोमित्वयापापेक्षयंनीतंमहत्तपः ॥ ३९ ॥ चैत्रस्यकृष्णप
क्षेतुभवेदेकादशीशुभा ॥ पापमोचनिकानामसर्वपापक्षयंकरी ॥ ४० ॥ तस्याव्रतेकृतेशुभ्रेपिशाचत्वंप्रयास्यति ॥ इत्युक्त्वासोपिमेधावीजगामापितुराश्र
मम् ॥ ४१ ॥ तमागतंसमालोक्यच्यवनःप्रत्युवाचतम् ॥ किमेतद्विहितंपुत्रत्वयापुण्यंक्षयंकृतम् ॥ ४२ ॥ ॥ मेधाव्युवाच ॥ ॥ पातकंवैकृतंतातरमि
ताचाप्सरामया ॥ प्रायश्चित्तंब्रूहितातयेनपापक्षयोभवेत् ॥ ४३ ॥ ॥ च्यवनउवाच ॥ ॥ चैत्रस्यचासितेपक्षेनाम्नावैपापमोचनी ॥ अस्याव्रतेकृतेपुत्र
पापराशिःक्षयंव्रजेत् ॥ ४४ ॥ इतिश्रुत्वापितुर्वाक्यंकृतंतेनव्रतोत्तमम् ॥ गतंपापंक्षयंतस्यतपोयुक्तोबभूवसः ॥ ४५ ॥ साप्येवंमंजुघोषाचकृत्वैतद्व्रतमु
त्तमम् ॥ पिशाचत्वाद्विनिर्मुक्तापापमोचनिकाव्रतात् ॥ दिव्यरूपधरासावैगतानाकेवराप्सराः ॥ ४६ ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ पापमोचनिकांराजन्ये
कुर्वंतिनरोत्तमाः ॥ तेषांपापंचयत्किंचित्तत्सर्वंचक्षयंव्रजेत् ॥ ४७ ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ ब्रह्महाहेमहारीचसुरापोगुरुतल्पगः ॥ ४८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्रतस्यचास्यकरणात्पापमुक्ताभवंतिते ॥ बहुपुण्यप्रदंह्येतत्करणाद्व्रतमुत्तमम् ॥ ४९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामु
त्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेचैत्रकृष्णैकादशीपापमोचनीनामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ वासुदेवनमस्तुभ्यंकथयस्वम
माग्रतः ॥ चैत्रस्यशुक्लपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणुष्वैकमनाराजन्कथांपुण्यांपुरातनीम् ॥ वसिष्ठोयामकथयत्प्राग्दि
लीपायपृच्छते ॥ २ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिकथयस्वप्रसादतः ॥ चैत्रमासिसितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥
॥ ३ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्कथयामितवाग्रतः ॥ चैत्रस्यशुक्लपक्षेतुकामदानामनामतः ॥ ४ ॥ एकादशीपुण्यतमापा
पेंधनदवानलः ॥ शृणुराजन्कथामेतांपापघ्नींपुण्यदायिनीम् ॥ ५ ॥ पुरानागपुरेरम्येहेमरत्नविभूषिते ॥ पुंडरीकमुखानागानिवसंतिमहोत्कटाः ॥ ६ ॥
तस्मिन्पुरेपुंडरीकोराजाराज्यंचकारसः ॥ गंधर्वैःकिन्नरैश्चैवअप्सरोभिश्चसेव्यते ॥ ७ ॥ वराप्सरास्तुललितागंधर्वोललितस्तथा ॥ उभौरागेणसंरक्तौ
दंपतीकामपीडितौ ॥ ८ ॥ रेमातेस्वगृहेरम्येधनधान्ययुतेतदा ॥ ललितायाश्चहृदयेपतिर्वसतिसर्वदा ॥ ९ ॥ हृदयेतस्यललितानित्यंवसतिभामिनी ॥
एकदापुंडरीकोथक्रीडतेसदसिस्थितः ॥ १० ॥ गीतंगानंप्रकुरुतेललितोदयितांविना ॥ पदबंधस्खलज्जिह्वोबभूवललितांस्मरन् ॥ ११ ॥ मनो
भावंविदित्वास्यकर्कटोनागसत्तमः ॥ पदबंधच्युतिंतस्यपुंडरीकेन्यवेदयत् ॥ १२ ॥ श्रुत्वाकर्कोटकवचःपुंडरीकोभुजंगराट् ॥ क्रोधसंरक्तनयनोब
भूवातिभयंकरः ॥ १३ ॥ शशापललितंतत्रगायंतंमदनातुरम् ॥ राक्षसोभवदुर्बुद्धेक्रव्यादःपुरुषादकः ॥ १४ ॥ यतःपत्नीवशोपिंतोगायमानोममा
ग्रतः ॥ वचनात्तस्यराजेंद्ररक्षोरूपोबभूवसः ॥ १५ ॥ रौद्राननोविरूपाक्षोदृष्टमात्रोभयंकरः ॥ बाहूयोजनविस्तीर्णौमुखंकंदरसन्निभम् ॥ १६ ॥
चंद्रसूर्यनिभेनेत्रेग्रीवापर्वतसंनिभा ॥ नासारंध्रेतुविवरेअधरौयोजनायतौ ॥ १७ ॥ शरीरंतस्यराजेंद्रउत्थितंयोजनाष्टकम् ॥ ईदृशोराक्षसोभूत्वा
भुंजानःकर्मणःफलम् ॥ १८ ॥ ललितातुतथालोक्यस्वपतिंविकृताकृतिम् ॥ चिंतयामासमनसादुःखेनमहतार्दिता ॥ १९ ॥ किंकरोमिक्वगच्छामि
पतिःशापेनपीडितः ॥ इतिसंस्मृत्यसंस्मृत्यमनसाशर्मनालभत् ॥ २० ॥ चचारपतिनासार्द्धंललितागहनेवने ॥ बभ्रामविपिनेदुर्गेकामरूपीसरा
क्षसः ॥ २१ ॥ निर्घृणः पापनिरतोविरूपःपुरुषादकः ॥ नसुखंलभतेरात्रौनदिवापापपीडितः ॥ २२ ॥ ललितादुःखितातीवपतिंदृष्ट्वातथाविधम् ॥ बभ्रामते
नसार्द्धंसारुदतीगहनेवने ॥ २३ ॥ दृष्ट्वाश्रमपदंरम्यंमुनिंसंशांतविग्रहम् ॥ शीघ्रंजगामललितानमस्कृत्याग्रतःस्थिता ॥ २४ ॥ तांदृष्ट्वासमुनिःप्राहदुः

पा० १ जातो ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खितांहिदयापरः ॥ कात्वंकस्मादिहायातासत्यंवदममाग्रतः ॥२५॥ ॥ ललितोवाच ॥ ॥ वीरधन्वेतिगंधर्वः सुतातस्यमहात्मनः ॥ ललितांनाममां
विद्धिपत्यर्थमिहचागताम् ॥ २६ ॥ भर्तामेपापदोषेणराक्षसोभून्महामुने ॥ रौद्ररूपोदुराचारस्तंदृष्ट्वानास्तिमेसुखम् ॥ २७ ॥ सांप्रतंशाधिमांब्रह्मन्यत्कृ
त्यंतद्वदप्रभो ॥ येनपुण्येनविप्रेंद्रराक्षसत्वाद्विमुच्यते ॥ २८ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ चैत्रमासस्यरंभोरुशुक्लपक्षोस्तिसांप्रतम् ॥ कामदैकादशीनाम
पापघ्नीललितेपरा ॥ २९ ॥ कुरुष्वतद्व्रतंभद्रेविधिपूर्वंमयोदितम् ॥ अस्यव्रतस्ययत्पुण्यंतत्स्वभर्त्रेप्रदीयताम् ॥ ३० ॥ दत्तेपुण्येक्षणात्तस्यशापदोषःप्र
यास्यति ॥ इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंललिताहर्षिताभवत् ॥ ३१ ॥ उपोष्यैकादशींराजन्द्वादशीदिवसेतथा ॥ विप्रस्यैवसमीपेतद्वासुदेवस्यचाग्रतः ॥ ३२ ॥
वाक्यमुवाचललितास्वपत्युस्तारणायवै ॥ मयातुतद्व्रतंचीर्णंकामदायाउपोषणम् ॥ ३३ ॥ तस्यपुण्यप्रभावेनगच्छत्वस्यापिशाचता ॥ ललितावचना
देववर्तमानोपितत्क्षणे ॥ ३४ ॥ गतपापःसललितोदिव्यदेहोबभूवह ॥ राक्षसत्वंगतंतस्यप्राप्तागंधर्वतापुनः ॥ ३५ ॥ हेमरत्नसमाकीर्णौरेमेललितयासह ॥
विमानवरमारूढौपूर्वरूपाधिकौचतौ ॥ ३६ ॥ दंपतीअत्यशोभेतांकामदायाःप्रभावतः ॥ इतिज्ञात्वानृपश्रेष्ठकर्तव्यैषाप्रयत्नतः ॥ ३७ ॥ लोकानांतुहि
तार्थायतवाग्रेकथितामया ॥ ब्रह्महत्यादिपापघ्नीपिशाचत्वविनाशनी ॥ ३८ ॥ नातःपरतराकाचित्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्वाजपेय
फलंलभेत् ॥ ३९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेचैत्रशुक्लाकामदानामसप्तचत्वारिंशोऽ
ध्यायः ॥ ४७ ॥छ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ वैशाखस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥ महिमानंकथयमेवासुदेवनमोस्तुते ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्ण
उवाच ॥ ॥ सौभाग्यदायिनीराजन्निहलोकेपरत्रच ॥ वैशाखकृष्णपक्षेतुनाम्नाचैववरूथिनी ॥ २ ॥ वरूथिन्याव्रतेनैवसौख्यंभवतिसर्वदा ॥ पापहा
निश्चभवतिसौभाग्यप्राप्तिरेवच ॥ ३ ॥ दुर्भगायाकरोत्येनांसास्त्रीसौभाग्यमाप्नुयात् ॥ लोकानांचैवसर्वेषांभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ ४ ॥ सर्वपापहरानृणांग
र्भवासनिकृंतनी ॥ वरूथिन्याव्रतेनैवमांधातास्वर्गतिंगतः ॥ ५ ॥ धुंधुमारादयश्चान्येराजानोबहवस्तथा ॥ ब्रह्मकपालनिर्मुक्तोबभूवभगवान्भवः ॥ ६ ॥
दशवर्षसहस्राणितपस्तप्यातियोनरः ॥ कुरुक्षेत्रेरविग्रहेस्वर्णभारंददातियः ॥ तत्तुल्यंफलमाप्नोतिवरूथिन्याव्रतंचरन् ॥ ७ ॥ श्रद्धावान्यस्तुकुरुतेवरू
थिन्याव्रतंनरः ॥ वांछितंलभतेसोपिइहलोकेपरत्रच ॥ ८ ॥ पवित्रापावनीह्येषामहापातकनाशिनी ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदाचैवकर्तॄणांनृपसत्तम ॥ ९ ॥
अश्वदानान्नृपश्रेष्ठगजदानंविशिष्यते ॥ गजदानाद्भूमिदानंतिलदानंततोधिकम् ॥ १० ॥ तस्माच्चस्वर्णदानंवैअन्नदानंततोधिकम् ॥ अन्नदानात्परंदानं

१ सर्वपापहगपरा-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नभूतंनभविष्यति ॥ ११ ॥ पितृदेवमनुष्याणांतृप्तिरन्नेनजायते ॥ तत्समंकविभिःप्रोक्तंकन्यादानंनृपोत्तम ॥ १२ ॥ धेनुदानंचतत्तुल्यमित्याहभगवा न्स्वयम् ॥ प्रोक्तेभ्यःसर्वदानेभ्योविद्यादानंविशिष्यते ॥१३॥ तत्फलंसमवाप्नोतिनरःकृत्वावरूथिनीम् ॥ कन्यावित्तेनजीवंतियेनराःपापमोहिताः॥१४॥ पुण्यक्षयंतेगच्छंतिनिरयंयातनामयम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेननग्राह्यंकन्यकाधनम् ॥ १५ ॥ यश्चगृह्णातिलोभेनकन्यांक्रीत्वाचतद्धनम् ॥ सोन्यजन्मनि राजेंद्रओतुर्भवतिनिश्चितम् ॥ १६ ॥ कन्यांपुण्येनयोदद्याद्यथाशक्तिस्वलंकृताम् ॥ तत्पुण्यसंख्यांनृपतेचित्रगुप्तोनशक्नुयात् ॥ १७॥ तत्तुल्यंफलमाप्नो तिनरःकृत्वावरूथिनीम्॥ कांस्यंमांसंमसूरांश्चचणकान्कोद्रवांस्तथा ॥ १८ ॥ शाकंमधुपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुने ॥ वैष्णवोव्रतकर्ताचदशम्यांदशवर्जये त् ॥ १९ ॥ द्यूतंक्रीडांचनिद्रांचतांबूलंदंतधावनम् ॥ परापवादंपैशुन्यंस्तेयंहिंसांतथारतिम् ॥ २० ॥ क्रोधंचैवानृतंवाक्यमेकादश्यांविवर्जयेत् ॥ कां स्यंमांसंसुरांक्षौद्रंतैलंपतितभाषणम् ॥ २१ ॥ व्यायामंचप्रवासंचपुनर्भोजनमैथुनम् ॥ वृषपृष्ठंमसूरान्नंद्वादश्यांपरिवर्जयेत् ॥ २२ ॥ अनेनविधिनाराजन् विहितायैर्वरूथिनी ॥ सर्वपापक्षयंकृत्वादद्यात्प्रांतेऽक्षयांगतिम् ॥ रात्रौजागरणंकृत्वापूजितोमधुसूदनः ॥ २३ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेयांतिपरमांगति म् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यापापभीरुभिः ॥ २४ ॥ क्षपारितनयाद्भीतोनरःकुर्याद्वरूथिनीम् ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ सर्वपापवि निर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ २५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुमापतिनारदसंवादेवैशाखकृष्णवरूथिनीएकादशी नामअष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥छ॥ ॥युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ वैशाखशुक्लपक्षेतुकिन्नामैकादशीभवेत् ॥ किंफलंकोविधिस्तत्रकथयस्वज नार्दन ॥ १ ॥ ॥श्रीकृष्णउवाच॥ ॥ इदमेवपुरापृष्टंरामचंद्रेणधीमता ॥ वसिष्ठंप्रतिराजेंद्रयत्त्वंमामनुपृच्छसि ॥ २ ॥ ॥रामउवाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ सर्वपापक्षयकरंसर्वदुःखनिकृंतनम् ॥ ३ ॥ मयादुःखानिभुक्तानिसीताविरहजानितु ॥ ततो हंभयभीतोस्मिपृच्छामित्वांमहामुने ॥ ४ ॥ ॥वसिष्ठउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयारामतवैषानैष्ठिकीमतिः ॥ त्वन्नामग्रहणेनैवपूतोभवतिमान वः ॥ ५ ॥ तथापिकथयिष्यामिलोकानांहितकाम्यया ॥ पवित्रंपावनानांचव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ ६ ॥ वैशाखस्यासितेपक्षेरामचैकादशीभवेत् ॥ मोहिनीनाम साप्रोक्तासर्वपापहरापरा ॥ ७ ॥ मोहजालात्प्रमुच्यंतेपातकानांसमूहतः ॥ अस्याव्रतप्रभावेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ८ ॥ अतःकारणतोरामकर्तव्यैषाभ वादृशैः ॥ पातकानांक्षयकरीमहादुःखविनाशिनी ॥ ९ ॥ शृणुष्वैकमनारामकथांपापहरांपराम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणमहापापंप्रणश्यति ॥ १० ॥ सर

पा० १ वित्तेन । २ क्षौरं तैलंपरान्नंच-इ० । षष्टिषष्टिमसूरान्नं-इ० च । ३ पुण्यप्रदांशुभाम् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 स्वत्यास्तटेरम्येपुरीभद्रावतीशुभा ॥ द्युतिमान्नामनृपतिस्तत्रराज्यंकरोतिवै ॥ ११ ॥ चंद्रवंशोद्भवोनामधृतिमान्सत्यसंगरः ॥ तत्रवैश्योनिवसतिधन
धान्यसमृद्धिमान् ॥ १२ ॥ धनपालइतिख्यातःपुण्यकर्मप्रवर्त्तकः ॥ प्रपाकूपमठारामतडागगृहकारकः ॥ १३ ॥ विष्णुभक्तिरतःशांतस्तस्यासन्
पंचपुत्रकाः ॥ सुमनाद्युतिमांश्चैवमेधावीसुकृतस्तथा ॥ १४ ॥ पंचमोधृष्टबुद्धिश्चमहापापरतःसदा ॥ परस्त्रीसंगनिरतोविटगोष्ठीविशारदः ॥ १५ ॥
द्यूतादिव्यसनासक्तःपरस्त्रीरतिलालसः ॥ नचदेवार्चनेबुद्धिर्नपितॄन्नाद्विजान्प्रति ॥ १६ ॥ अन्यायवर्तीदुष्टात्मापितुर्द्रव्यक्षयंकरः ॥ अभक्ष्यभक्षकःपा
पीसुरापानेरतःसदा ॥ १७ ॥ वेश्याकंठेक्षिप्तबाहुर्भ्रमन्दुष्टश्चतुष्पथे ॥ पित्रानिष्कासितोगेहात्परित्यक्तश्चबांधवैः ॥ १८ ॥ स्वदेहभूषणान्येवक्षयंनीता
नितेनवै ॥ गणिकाभिःपरित्यक्तोनिंदितश्चधनक्षयात् ॥ १९ ॥ ततश्चितापरोजातोवस्त्रहीनःक्षुधार्दितः ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकेनोपायेनजीव्यते ॥ २० ॥
तस्करत्वंसमारब्धंतत्रैवनगरेपितुः ॥ गृहीतोराजपुरुषैर्मुक्तश्चपितृगौरवात् ॥ २१ ॥ पुनर्बद्धःपुनस्त्यक्तःपुनर्बद्धःससंभ्रमैः ॥ धृष्टबुद्धिर्दुराचारोनिबध्य
निगडैर्दृढैः ॥ २२ ॥ कशाघातैस्ताडितश्चपीडितश्चपुनःपुनः ॥ नस्थातव्यंहिमंदात्मंस्त्वयामद्देशगोचरे ॥ २३ ॥ एवमुक्त्वाततोराज्ञामोचितोदृढ
बंधनात् ॥ निर्जगामभयात्तस्यगतोसौगहनंवनम् ॥ २४ ॥ क्षुत्तृषापीडितश्चायमितश्चेतश्चधावति ॥ सिंहवन्निजघानासौमृगशूकरचित्रलान् ॥ २५ ॥
आमिषाहारनिरतोवनेतिष्ठतिसर्वदा ॥ करेशरासनंकृत्वानिषंगंपृष्ठसंगतम् ॥ २६ ॥ अरण्यचारिणोहंतिपक्षिणश्चपदाचरन् ॥ चकोरांश्चमयूरांश्चकं
कतित्तिरमूषिकान् ॥ २७ ॥ एतानन्यान्हिनस्त्यंधोधृष्टबुद्धिस्तुनिर्घृणः ॥ पूर्वजन्मकृतैःपापैर्निमग्नःपापकर्दमे ॥ २८ ॥ दुःखशोकसमाविष्टःपीड्यमा
नोदिवानिशम् ॥ कौंडिन्यस्याश्रमपदंप्राप्तःपुण्यागमात्क्वचित् ॥ २९ ॥ माधवेमासिजाह्नव्याःकृतस्नानंतपोधनम् ॥ आससादधृष्टबुद्धिःशोकभारेणपी
डितः ॥ ३० ॥ तद्वस्त्रबिंदुस्पर्शेनगतपापोहताशुभः ॥ कौंडिन्यस्याग्रतःस्थित्वाप्रत्युवाचकृतांजलिः ॥ ३१ ॥ धृष्टबुद्धिरुवाच ॥ ॥ भोभोब्रह्म
न्द्विजश्रेष्ठदयांकृत्वाममोपरि ॥ येनपुण्यप्रभावेनमुक्तिर्भवतितद्वद ॥ ३२ ॥ कौंडिन्यउवाच ॥ ॥ शृणुष्वैकमनाभूत्वायेनपापक्षयस्तव ॥ वैशाख
स्यसितेपक्षेमोहिनीनामविश्रुता ॥ ३३ ॥ एकादशीव्रतंतस्याःकुरुमद्वाक्यनोदितः ॥ मेरुतुल्यानिपापानिक्षयंगच्छंतिदेहिनाम् ॥ ३४ ॥ बहुज
न्मार्जितान्येषामोहिनीसमुपोषिता ॥ इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वाधृष्टबुद्धिःप्रसन्नधीः ॥ ३५ ॥ व्रतंचकारविधिवत्कौंडिन्यस्योपदेशतः ॥ कृतेव्रतेनृ
पश्रेष्ठगतपापोबभूवसः ॥ ३६ ॥ दिव्यदेहस्ततोभूत्वागरुडोपरिसंस्थितः ॥ जगामवैष्णवंलोकंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ ३७ ॥ इतीदृशंरामचंद्रउत्तमं

पा०ठा–१ नदेवांश्चातिथीन्वृद्धान्पितॄंश्चार्चैद्विजानपि । २ ततः । ३ सर्वै भटैः । ४ चतुष्पदान् । ५ चिंतयन्सोप्यहर्निशम् । ६ नयति ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मोहिनीव्रतम् ॥ नातःपरतरंकिंचित्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ ३८ ॥ यज्ञादितीर्थदानानिकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंल
भेत् ॥ ३९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेवैशाखशुक्लेमोहिन्येकादशीनामएकोनपंचाश
त्तमोऽध्यायः ॥४९॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ ज्येष्ठस्यकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ॥ श्रोतुमिच्छामिमाहात्म्यंतद्वदस्वजनार्दन ॥ १ ॥ ॥ श्री
कृष्णउवाच ॥ साधुपृष्टंत्वयाराजन्लोकानांहितकाम्यया ॥ बहुपुण्यप्रदाह्येषामहापातकनाशिनी ॥ २ ॥ अपरानामराजेंद्रअपरापुत्रदायिनी[1] ॥ लोके
प्रसिद्धितांयातिअपरांयस्तुसेवते ॥ ३ ॥ ब्रह्महत्याभिभूतोपिगोत्रहाभ्रूणहातथा ॥ परापवादवादीचपरस्त्रीरसिकोपिच ॥ ४ ॥ अपरासेवनाद्राजन्
विपाप्माभवतिध्रुवम् ॥ कूटसाक्ष्यंकूटमानंतुलाकूटंकरोतियः ॥५॥ कूटवेदंपठेद्यस्तुकूटशास्त्रंतथैवच ॥ ज्योतिषीगणकःकूटःकूटायुर्वैदिकोभिषक् ॥ ६ ॥
कूटसाक्ष्यसमायुक्तोविज्ञेयानरकौकसः ॥ अपरासेवनाद्राजन्पापैर्मुक्ताभवंतिते ॥ ७ ॥ क्षत्रियःक्षात्रधर्मंयस्त्यक्त्वायुद्धात्पलायते ॥ सयातिनरकंघोरं
स्वीयधर्मबहिष्कृतः ॥ ८ ॥ अपरासेवनात्सोपिपापंत्यक्त्वादिवंव्रजेत् ॥ विद्यावान्यःस्वयंशिष्योगुरुर्निंदांकरोतिच ॥ ९ ॥ समहापातकैर्युक्तोनिरयं
यातिदारुणम् ॥ अपरासेवनात्सोपिसद्गतिंप्राप्नुयान्नरः ॥ १० ॥ महिमानमपरायाःशृणुराजन्वदाम्यहम् ॥ मकरस्थेरवौमाघेप्रयागेयत्फलंनृ
णाम् ॥ ११ ॥ काश्यांयत्प्राप्यतेपुण्यमुपरागेनिमज्जनात् ॥ गयायांपिंडदानेनपितृणांतृप्तिदोयथा ॥ १२ ॥ सिंहस्थितेदेवगुरौगौतम्यांस्नातकोनरः ॥
कन्यागतेगुरौराजन्कृष्णवेणीनिमज्जनात् ॥ १३ ॥ यत्फलंसमवाप्नोतिकुंभकेदारदर्शनात् ॥ बदर्याश्रमयात्रायांतत्तीर्थसेवनादपि ॥ १४ ॥ यत्फ
लंसमवाप्नोतिकुरुक्षेत्रेरविग्रहे ॥ गजाश्वहेमदानेनयज्ञंकृत्वासदक्षिणम् ॥ १५ ॥ तादृशंफलमाप्नोतिअपराव्रतसेवनात् ॥ अर्धप्रसूतांगांदत्वासुवर्णंवसुधां
तथा ॥ १६ ॥ नरोयत्फलमाप्नोतिअपरायाव्रतेनतत् ॥ पापद्रुमकुठारीयंपापेंधनदवानलः ॥ १७ ॥ पापांधकारतरणिःपापसारंगकेसरी ॥ बुद्बु
दाइवतोयेषुपुत्तिकाइवजंतुषु ॥ १८ ॥ जायंतेमरणायैवएकादश्याव्रतंविना ॥ अपरांसमुपोष्यैवपूजयित्वात्रिविक्रमम् ॥ १९ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो
विष्णुलोकेमहीयते ॥ लोकानांचहितार्थायतवाग्रेकथितंमया ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ २० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा
शत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेज्येष्ठकृष्णापरैकादशीनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ अपरायाश्च
माहात्म्यंश्रुतंसर्वंजनार्दन ॥ ज्येष्ठस्यशुक्लपक्षेतुस्याद्यातांवदमानद ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ एनांवक्ष्यतिधर्मात्माव्यासःसत्यव

पा० – १ अपारफलदायिनी ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तीसुतः ॥ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञावेदवेदांगपारगः ॥ २ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ श्रुतामेमानवाधर्मावासिष्ठाश्चश्रुतामया ॥ द्वैपायनयथावत्त्वंवै
ष्णवान्वक्तुमर्हसि ॥ ३ ॥ ॥ श्रीवेदव्यासउवाच ॥ ॥ श्रुतास्तुमानवाधर्मावैदिकाश्चश्रुतास्त्वया ॥ कलौयुगेनशक्यंतेतेवैकर्तुंनराधिप ॥ ४ ॥
सुखोपायमल्पधनमल्पक्लेशंमहाफलम् ॥ पुराणानांचसर्वेषांसारभूतंमहामते ॥ ५ ॥ एकादश्यांनभुंजीतपक्षयोरुभयोरपि ॥ द्वादश्यांतुशु
चिर्भूत्वापुष्पैःसंपूज्यकेशवम् ॥ ६ ॥ अन्नंभुंजीतसत्कृत्यपश्चाद्विप्रपुरःसरम् ॥ सूतकेपिनभोक्तव्यंनाशौचेचजनाधिप ॥ ७ ॥ यावज्जीवंव्रतमिदंकर्त्त
व्यंपुरुषर्षभ ॥ स्वर्गतिंप्राप्तुमिच्छद्भिरत्रनैवास्तिसंशयः ॥ ८ ॥ आपपापादुराचाराःपापिष्ठाधर्मवर्जिताः ॥ एकादश्यांनभुंजानानतेयांतियमांतिकम् ॥ ९ ॥
इतितद्वचनंश्रुत्वाकंपितोश्वत्थपत्रवत् ॥ भीमसेनोमहाबाहुर्नत्वोवाचगुरुंप्रति ॥ १० ॥ ॥ भीमसेनउवाच ॥ ॥ पितामहमहाबुद्धेशृणुमेपरमंवचः ॥
युधिष्ठिरश्चकुंतीचतथाद्रुपदनंदिनी ॥ ११ ॥ अर्जुनोनकुलश्चैवसहदेवस्तथैवच ॥ एकादश्यांनभुंजंतिकदाचिदपिसुव्रताः ॥ १२ ॥ तेमांब्रुवंतिवैनित्यं
माभुंक्ष्वत्वंवृकोदर ॥ अहंतानब्रुवंतातबुभुक्षादुःसहामम ॥ १३ ॥ दानंदास्यामिविधिवत्पूजयिष्यामिकेशवम् ॥ भीमसेनवचःश्रुत्वाव्यासोवचनमब्रवी
त् ॥ १४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ यदिस्वर्गमभीष्टंतेनरकंदुष्टमेवच ॥ एकादश्यांनभोक्तव्यंपक्षयोरुभयोरपि ॥ १५ ॥ ॥ भीमसेनउवाच ॥ ॥
पितामहमहाबुद्धेकथयामितवाग्रतः ॥ एकभक्तेनशक्नोमिउपवासेकुतःप्रभो ॥ १६ ॥ वृकोपिनामयोवह्निःससदाजठरेमम ॥ अतिवेलंयदाश्नामितदासमु
पशाम्यति ॥ १७ ॥ नैकंशक्नोम्यहंकर्तुमुपवासंमहामुने ॥ येनैवप्राप्यतेस्वर्गस्तत्कर्त्तास्मियथातथम् ॥ तदेकंवदनिश्चित्ययेनश्रेयोहमाप्नुयाम् ॥ १८ ॥
॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ वृषस्थेमिथुनस्थेवायदाचैकादशीभवेत् ॥ ज्येष्ठमासेप्रयत्नेनसोपोष्योदकवर्जिता ॥ १९ ॥ गंडूषाचमनंवारिवर्जयित्वोदकं
बुधः ॥ उपभुंजितनैवेहव्रतभंगोन्यथाभवेत् ॥ २० ॥ उदयादुदयंयावद्वर्जयित्वोदकंनरः ॥ श्रूयतांसमवाप्नोतिद्वादशद्वादशीफलम् ॥ २१ ॥ ततःप्रभाते
विमलेद्वादश्यांस्नानमाचरेत् ॥ जलंसुवर्णंदत्त्वाचद्विजातिभ्योयथाविधि ॥ २२ ॥ भुंजीतकृतकृत्यस्तुब्राह्मणैःसहितोवशी ॥ एवंकृतेचयत्पुण्यंभीमसे
नशृणुष्वतत् ॥ २३ ॥ संवत्सरेतुयाश्चैवएकादश्योभवंतिहि ॥ तासांफलमवाप्नोतिह्यत्रमेनास्तिसंशयः ॥ २४ ॥ इतिमांकेशवःप्राहशंखचक्रगदाधरः ॥
सर्वान्परित्यज्यपुमान्मामेकंशरणंव्रजेत् ॥ २५ ॥ एकादश्यांनिराहारस्ततःपापात्प्रमुच्यते ॥ द्रव्यशुद्धिःकलौनास्तिसंस्कारःस्मार्त्तएवच ॥ २६ ॥ ॥ ६२ ॥
वैदिकस्तुकुतश्चापिप्राप्तेदुष्टेकलौयुगे ॥ किंनुतेबहुनोक्तेनवायुपुत्रपुनःपुनः ॥ २७ ॥ एकादश्यांनभुंजीतपक्षयोरुभयोरपि ॥ एकादश्यांसितेपक्षेज्येष्ठे
मास्युदकंविना ॥ २८ ॥ पुण्यंफलमवाप्नोतितच्छृणुष्ववृकोदर ॥ संवत्सरेतुयाप्रोक्ताःशुक्लःकृष्णावृकोदर ॥ २९ ॥ उपोषिताहिसर्वाःस्युरेकादश्यो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नसंशयः ॥ धनधान्यप्रदापुण्यापुत्रारोग्यशुभप्रदा ॥ ३० ॥ उपोषितानरव्याघ्रइतिसत्यंब्रवीमिते ॥ यमदूतामहाकायाःकरालाःकृष्णरूपिणः ॥ ३१ ॥
दंडपाशधरारौद्रानोपसर्पंतितंनरम् ॥ पीतांबरधरासौम्याश्चक्रहस्तामनोजवाः ॥ ३२ ॥ अंतकालेनयंत्येतेवैष्णवान्वैष्णवींपुरीम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्ने
नउपोष्योदकवर्जिता ॥ ३३ ॥ जलधेनुंतदादत्त्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ततस्त्वमस्यांकौंतेयसोपवासोर्चनंहरेः ॥ ३४ ॥ कुरुसर्वप्रयत्नेनसर्वपापप्रशां
तये ॥ स्वप्नेनमेपराधोस्तिदंतरागतयापिवा ॥ ३५ ॥ भोक्ष्येपरेह्निदेवेशह्यशनंवासराद्धरेः ॥ इत्युच्चार्यततोमंत्रउपवासपरोभवेत् ॥ ३६ ॥ सर्वपाप
विनाशायश्रद्धादमसमन्वितः ॥ मेरुमंदरमात्राघंस्त्रियापुंसाचयत्कृतम् ॥ ३७ ॥ सर्वंतद्भस्मतांयातिएकादश्याःप्रभावतः ॥ नशक्नुवंतियेदातुंजलधेनुंन
राधिप ॥ ३८ ॥ सकांचनःप्रदातव्योघटकोवस्त्रसंयुतः ॥ तोयस्यनियमंयोस्यांकुरुतेवैसपुण्यभाक् ॥ ३९ ॥ फलंकोटिसुवर्णस्ययामेयामेश्रुतंफलम् ॥
स्नानंदानंजपंहोमंयदस्यांकुरुतेनरः ॥ ४० ॥ तत्सर्वंचाक्षयंप्रात्तमेतत्कृष्णप्रभाषितम् ॥ किंवापरेणधर्मेणनिर्जलैकादशींविना ॥ ४१ ॥ उपोष्यसम्यक्
विधिवद्वैष्णवंपदमाप्नुयात् ॥ सुवर्णमन्नंवासोवायदस्यांसंप्रदीयते ॥ ४२ ॥ तदस्यकुरुशार्दूलसर्वंचाप्यक्षयंभवेत् ॥ एकादश्यांदिनेयोन्नंभुंक्तेपापंभुनक्ति
सः ॥ ४३ ॥ इहलोकेसचांडालोमृतःप्राप्नोतिदुर्गतिम् ॥ येचदास्यंतिदानानिद्वादश्यांसमुपोषिताः ॥ ४४ ॥ ज्येष्ठमासेसितेपक्षेप्राप्स्यंतिपरमंपदम् ॥
ब्रह्महामद्यपःस्तेनोगुरुद्वेषीसदानृती ॥ ४५ ॥ मुच्यंतेपातकैःसर्वैर्निर्जलायैरुपोषिता ॥ विशेषंशृणुकौंतेयनिर्जलैकादशीदिने ॥ ४६ ॥ यत्कर्त्तव्यं
नरैःस्त्रीभिर्दानंश्रद्धासमन्वितैः ॥ जलशायीचसंपूज्योदेयाधेनुस्तथाम्मयी ॥ ४७ ॥ प्रत्यक्षावानृपश्रेष्ठघृतधेनुरथापिवा ॥ दक्षिणाभिःसुपुष्टाभिर्मिष्टान्नै
श्चपृथग्विधैः ॥ ४८ ॥ तोषणीयाःप्रयत्नेनद्विजाधर्मभृतांवर ॥ तुष्टाभवंतिवैविप्रास्तैस्तुष्टैर्मोक्षदोहरिः ॥४९॥ आत्मद्रोहःकृतस्तैर्हियैरेषानह्युपोषिता॥
पापात्मानोदुराचारामुष्टास्तेनात्रसंशयः ॥ ५० ॥ कुलानांशतमागामिअतीतानांतथाशतम् ॥ आत्मनासहतैर्नीतंवासुदेवस्यमंदिरम् ॥ ५१ ॥ शांतैर्दां
तैर्दानपरैरर्चयद्भिस्तथाहरिम् ॥ कुर्वद्भिर्जागरंरात्रौयैरेषासमुपोषिता ॥ ५२ ॥ अन्नंवस्त्रंतथागावोजलंशय्यासनंशुभम् ॥ कमंडलुंतथाछत्रंदातव्यंनिर्जला
दिने ॥ ५३ ॥ उपानहौयोददातिपात्रभूतेद्विजोत्तमे ॥ ससौवर्णेनयानेनस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ५४ ॥ यश्चेमांशृणुयाद्भक्त्यायश्चापिपरिकीर्तयेत् ॥ उभा
तौस्वर्गमाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ ५५ ॥ यत्फलंसंनिहत्यायांराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ कृत्वाश्राद्धंलभेन्मर्त्यस्तदस्याःश्रवणादपि ॥ ५६ ॥ नियमंचप्रकर्त
व्यंदंतधावनपूर्वकम्॥एकादश्यांनिराहारोवर्जयिष्यामिवैजलम्॥५७॥केशवप्रीणनार्थायअन्यदाचमनादृते॥द्वादश्यांदेवदेवेशःपूजनीयस्त्रिविक्रमः ॥५८॥

१ सन्निहत्यायांकुरुक्षेत्रे ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गंधैर्धूपैस्तथापुष्पैर्वासोभिःप्रियदर्शनैः ॥ पूजयित्वाविधानेनमंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ ५९ ॥ देवदेवहृषीकेशसंसारार्णवतारक ॥ उदकुंभप्रदानेननयमांपर
मांगतिम् ॥६०॥ ज्येष्ठेमासितुवैभीमयाशुक्लैकादशीशुभा ॥ निर्जलासमुपोष्यात्रजलकुंभान्सशर्करान् ॥ ६१ ॥ प्रदायविप्रमुख्येभ्योमोदतेविष्णुसान्निधौ ॥
ततःकुंभाःप्रदातव्याब्राह्मणानांचभक्तितः॥६२॥भोजयित्वाततोविप्रान्स्वयंभुंजीततत्परः ॥एवंयःकुरुतेपूर्णांद्वादशींपापनाशिनीम् ॥६३॥ सर्वपापविनिर्मु
क्तोपदंगच्छत्यनामयम् ॥ ततःप्रभृतिभीमेनकृताह्येकादशीशुभा ॥ पांडवद्वादशीनाम्नालोकेख्याताबभूवह ॥६४॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंनाशै
चाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेज्येष्ठशुक्लानिर्जलैकादशीनामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः॥५१॥ ॥युधिष्ठिरउवाच॥ ॥आषाढकृष्णपक्षे
तुकिंकादशीभवेत्॥कथयस्वप्रसादेनवासुदेवममाग्रतः ॥१॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ व्रतानामुत्तमंराजन्कथयामितवाग्रतः॥सर्वपापक्षयकरंसर्वमुक्तिप्रदा
यकम् ॥ २ ॥ आषाढस्यासितेपक्षेयोगिनीनामनामतः ॥ एकादशीनृपश्रेष्ठमहापातकनाशिनी ॥ ३ ॥ संसारार्णवमग्नानांपोतभूतासनातनी ॥ जग
त्रयेसारभूतायोगिनीव्रतकारिणाम् ॥ ४ ॥ कथयामितवाग्रेहंकथांपौराणिकींशुभाम् ॥ अलकायांराजराजःशिवभक्तिपरायणः ॥ ५ ॥ तस्यासीत्पुष्प
बटुकोहेममालीतिनामतः ॥ तस्यपत्नीसुरूपाचविशालाक्षीतिनामतः ॥ ६ ॥ सतस्यांचासक्तमनाकामपाशवशंगतः ॥ मानसात्पुष्पनिचयमानीय
स्वगृहेस्थितः ॥ ७ ॥ पत्नीप्रेमरसासक्तोनकुबेरालयंगतः ॥ कुबेरोदेवसदनेकरोतिशिवपूजनम् ॥ ८ ॥ मध्याह्नसमयेराजन्पुष्पागमसमीक्षकः ॥
हेममालीस्वभवनेरमतेकांतयासह ॥ ९ ॥ यक्षराट्प्रत्युवाचाथकालातिक्रमकोपितः ॥ कस्मान्नायातिभोयक्षाहेममालीदुरात्मवान् ॥ निश्चयःक्रिय
तामस्यइत्युवाचपुनःपुनः ॥ १० ॥ ॥ यक्षाऊचुः ॥ ॥ वनिताकामुकोगेहेरमतेस्वेच्छयानृप ॥ तेषांवाक्यंसमाकर्ण्यकुबेरःकोपपूरितः ॥ ११ ॥
आह्वयामासतंतूर्णंबटुकंहेममालिनम् ॥ ज्ञात्वाकालात्ययंसोपिभयव्याकुललोचनः ॥ १२ ॥ अस्नात[1]एवआगत्यकुबेरस्याग्रतःस्थितः ॥ तंदृष्ट्वाधन
दःक्रुद्धःक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ १३ ॥ प्रत्युवाचरुषाविष्टःकोपप्रस्फुरिताधरः ॥ ॥ धनदउवाच ॥ ॥ आःपापदुष्टदुर्वृत्तकृतवान्देवहेलनम् ॥ १४ ॥
अष्टा[2]दशकुष्ठवृतोवियुक्तःकांतयातया ॥ अस्मात्स्थानादपध्वस्तोगच्छस्वप्रमथाधम ॥ १५ ॥ इत्युक्तेवचनेतस्यतस्मात्स्थानात्पपातसः ॥ महादुःखा
भिभूतश्चकुष्ठैःपीडितविग्रहः ॥ १६ ॥ नसुखंदिवसेतस्यननिद्रांलभतेनिशि ॥ छायायांपीडिततनुर्निदाघेत्यंतपीडितः ॥ १७ ॥ शिवपूजाप्रभावेनस्मृ ॥ ५३ ॥
तिस्तस्यनलुप्यते ॥ पातकेनाभिभूतोपिपूर्वंकर्मस्मरत्यसौ ॥ १८ ॥ भ्रममाणस्ततोगच्छन्हिमाद्रिंपर्वतोत्तमम् ॥ तत्रापश्यन्मुनिवरंमार्कंडेयंतपो

१ आजगामनमस्कृत्य–इ० पा० ।   २ अतोभवश्चित्रयुक्तो–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निधिम् ॥ १९ ॥ यस्यायुर्विद्यतेराजन्ब्रह्मणोवयसासमम् ॥ ववंदेचरणौतस्यदूरतःपापकर्मकृत् ॥ २० ॥ मार्कंडेयोमुनिवरोदृष्ट्वातंकंपितंतथा ॥ परोप
करणार्थायसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ २१ ॥ कस्मात्कुष्ठाभिभूतस्त्वंकुतोनिंद्यतरोह्यसि ॥ इत्युक्तःसप्रत्युवाचमार्कंडेयंमहामुनिम् ॥ २२ ॥
॥ हेममाल्युवाच ॥ ॥ राजराजस्यानुचरोहेममालीतिनामतः ॥ मानसात्पद्मनिचयमानीयप्रत्यहंमुने ॥ २३ ॥ शिवपूजनवेलायांकु
बेरायसमर्पये ॥ एकस्मिन्दिवसेचैवकालश्चाविदितोमया ॥ २४ ॥ पत्नीसौख्यप्रसक्तेनशोकव्याकुलचेतसा ॥ ततःक्रुद्धेनशप्तोस्मिराजराजेनवै
मुने ॥ २५ ॥ कुष्ठाभिभूतःसंजातोवियुक्तःकांतयातया ॥ अधुनातवसान्निध्यंप्राप्तोस्मिशुभकर्मणा ॥ २६ ॥ सतांस्वभावतश्चित्तंपरोपकरणे
क्षमम् ॥ इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठमांप्रशाधिकृतागसम् ॥ २७ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ त्वयासत्यमिहप्रोक्तंनासत्यंभाषितंयतः ॥
अतोव्रतोपदेशंतेकथयामिशुभप्रदम् ॥ २८ ॥ आषाढेकृष्णपक्षेतुयोगिनीव्रतमाचर ॥ अस्यव्रतस्यपुण्येनकुष्ठंयास्यतिवैध्रुवम् ॥ २९ ॥
इतिवाक्यमृषेःश्रुत्वादंडवत्पतितोभुवि ॥ उत्थापितःसमुनिनाबभूवातीवहर्षितः ॥ ३० ॥ मार्कंडेयोपदेशेनव्रतंतेनकृतंयथा ॥ अष्टादशेवकुष्ठा
निगतानितस्यसर्वशः ॥ ३१ ॥ मुनेर्वाचाततःसम्यग्व्रतेचीर्णेभवत्सुखी ॥ ईदृग्विधंनृपश्रेष्ठकथितंयोगिनीव्रतम् ॥ ३२ ॥ अष्टाशीति
सहस्राणिद्विजान्भोजयतेतुयः ॥ तत्समंफलमाप्नोतियोगिनीव्रतकृन्नरः ॥ ३३ ॥ महापापप्रशमनंमहापुण्यफलप्रदम् ॥ पठनात्च्छ्रवणान्मर्त्यःसर्वपा
पैःप्रमुच्यते ॥ ३४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेआषाढकृष्णयोगिन्येकादशीमाहात्म्यंनाम
द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ आषाढस्यसितेपक्षेकाचएकादशीभवेत् ॥ किंनामकोविधिस्तस्याएतद्विस्तरतो
वद ॥ १ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ कथयामिमहापुण्यांस्वर्गमोक्षप्रदायिनीम् ॥ शयनींनामनामेतिसर्वपापहरांपराम् ॥ २ ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलं
लभेत् ॥ सत्यंसत्यंमयाप्रोक्तंनातःपरतरंनृणाम् ॥ ३ ॥ पापिनांपापनाशायसृष्टाधात्रामहोत्तमा ॥ अतःपरानराजेंद्रवर्त्ततेमोक्षदायिनी ॥ ४ ॥
एतस्मात्कारणाद्राजन्श्रूयतांगतिरुत्तमा ॥ भवेन्नराणांश्रोतॄणांकथायाःश्रवणादपि ॥ ५ ॥ तेसदावैष्णवाराजन्ममभक्तिपरायणाः ॥ आषाढेवामनश्चैव
पूज्यतेपरमेश्वरः ॥ ६ ॥ वामनःपूजितोयेनकमलैःकमलेक्षणः ॥ आषाढस्यसितेपक्षेकामिकायादिनेतथा ॥ ७ ॥ तेनार्चितंजगत्सर्वंत्रयोदेवाःसनात
नाः ॥ कृताचैकादशीयेनहरिवासरमुत्तमम् ॥ ८ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ संशयोस्तिमहान्मेत्रश्रूयतांपुरुषोत्तम ॥ कथंसुप्तोसिदेवेशकथंचबलिमाश्रि
तः ॥ ९ ॥ कथंचभूमौसंवेशःकिंकुर्वंतिजनाःपरे ॥ एतद्वदमहाप्राज्ञसंशयोस्तिमहान्मम ॥ १० ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ श्रूयतांराजशार्दूलकथांपापहरां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 पराम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणसर्वपापक्षयोभवेत् ॥ ११ ॥ बलिनामापूर्वमासीद्दैत्यस्त्रेतायुगेनृप ॥ पूजयंश्चैवमांनित्यंमद्भक्तोमत्परायणः ॥ १२ ॥ यज्ञैस्तु
 विधिवद्दैत्योयजतेमांसनातनम् ॥ भक्त्याचपरयाराजन्यज्ञकृद्द्रनकृत्तथा ॥ १३ ॥ परंविचार्यबहुधामघोनाचैवसूक्तिभिः ॥ गुरुणादैवतैःसार्द्धंबहुधापूजि
तोप्यहम् ॥१४॥ ततोवामनरूपेणअवतारेचपंचमे ॥ अत्युग्ररूपेणतदासर्वब्रह्मांडरूपिणा ॥१५॥ वाक्छलेनजितादैत्याःसत्यमाश्रित्यसंस्थितः ॥ शुक्र
स्तंवारयामासयन्नारायणइत्ययम् ॥१६॥ याचितावसुधाराजन्सार्द्धंत्रयपदीमया ॥ संकल्पोदकमात्रेतुकरेतेनैवचार्पिते ॥ १७ ॥ रूपमीदृग्विधंराजंस्तदा
शृणुमयाकृतम् ॥ भूर्लोकेचरणौन्यस्यभुवर्लोकेतुजानुनी ॥१८॥ स्वर्लोकेचकटिंन्यस्यमहर्लोकेतथोदरम् ॥ जनलोकेचहृदयंतपोलोकेतुकंठकम् ॥१९॥
सत्यलोकेमुखंस्थाप्यमस्तकंचतदूर्द्धकम् ॥ चंद्रसूर्यग्रहाश्चैवनक्षत्राणितथैवच ॥२०॥ देवाःसेंद्राश्चनागाश्चयक्षगंधर्वकिन्नराः ॥ स्तुवंतोवेदसंभूतैःसूक्तैश्च
विविधैस्तथा ॥२१॥ करेगृहीत्वाचबलिंत्रिपदैःपूरितामही ॥ अर्द्धंचतस्यपृष्ठेचपदंन्यस्तंमयातदा ॥२२॥ गतोरसातलंराजन्दानवोममपूजकः ॥ क्षिप्तोधो
दानवश्चैवाकिंमकुर्वंततःपरम् ॥२३॥ विनयेनानतोसौवैसुप्रसन्नोजनार्दनः ॥ आषाढशुक्लपक्षेतुकामिकाहरिवासरः ॥२४॥ तस्यामेकाचमूर्तिर्मेबलिमाश्रित्य
तिष्ठति ॥ द्वितीयाशेषपृष्ठेवैक्षीरसागरमध्यतः ॥ २५ ॥ स्वपित्येवमहाराजयावदागामिकार्तिकी ॥ तावद्भवेत्सुधर्मात्मासर्वधर्मोत्तमोत्तमः ॥ २६ ॥
व्रतंचकुरुतेमर्त्यःसयातिपरमांगतिम् ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्त्तव्याचप्रयत्नतः ॥ २७ ॥ नातःपरतराकाचित्पवित्रापापनाशिनी ॥ यस्यांस्वपि
तिदेवेशःशंखचक्रगदाधरः ॥ २८ ॥ तस्यांचपूजयेद्देवंशंखचक्रगदाधरम् ॥ रात्रौजागरणंकृत्वाभक्त्याचैवविशेषतः ॥ २९ ॥ नास्याःपुण्य
स्यसंख्यानंकर्तुंशक्तश्चतुर्मुखः ॥ एवंयःकुरुतेराजन्नेकादश्याव्रतोत्तमम् ॥ ३० ॥ सर्वपापहरंचैवभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ सचलोकेममसदाश्व
पचोपिप्रियंकरः ॥ ३१ ॥ दीपदानेनपालाशपत्रेभुक्त्याव्रतेनच ॥ चातुर्मास्यंनयंतीहतेनरामनवल्लभाः ॥ ३२ ॥ चातुर्मास्येहरौसुप्तेभूमिशायी
भवेन्नरः ॥ श्रावणेवर्जयेच्छाकंदधिभाद्रपदेतथा ॥ ३३ ॥ दुग्धमाश्वयुजित्याज्यंकार्तिकेद्विदलंत्यजेत् ॥ अथवाब्रह्मचर्यस्थःसयातिपरमांगतिम् ॥
॥ ३४ ॥ एकादश्याव्रतेनैवपुमान्पापैर्विमुच्यते ॥ कर्तव्यासर्वदाराजन्विस्मर्तव्यानकर्हिचित् ॥ ३५ ॥ शयनीबोधिनीमध्येयाकृष्णैकादशी
भवेत् ॥ सैवोपोष्यागृहस्थस्यनान्याकृष्णाकदाचन ॥ ३६ ॥ शृणुयाच्चैवयोराजन्कथांपापहरांपराम् ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमान
वः ॥ ३७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेदेवशयन्येकादशीनामात्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥
॥ ६३ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ श्रावणस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥ तन्नःकथयगोविंदवासुदेवनमोस्तुते ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्ण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उवाच ॥ ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिआख्यानंपापनाशनम् ॥ यत्प्रोक्तंब्रह्मणापूर्वंपृच्छतेनारदायवै ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ भगवन्श्रो
तुमिच्छामित्वत्तोहंकमलासन ॥ श्रावणस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥ ३ ॥ कोदेवःकोविधिस्तस्याःकिंपुण्यंकथयप्रभो ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वा
ब्रह्मावचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुनारदतेवच्मिलोकानांहितकाम्यया ॥ श्रावणैकादशीकृष्णाकामिकानामनामतः ॥ ५ ॥
अस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् ॥ अस्यांयजतिदेवेशंशंखचक्रगदाधरम् ॥ ६ ॥ श्रीधराख्यंहरिंविष्णुंमाधवंमधुसूदनम् ॥ पूजयेद्ध्यायतेयोवै
तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ७ ॥ नगंगायांनकाश्यांचनैमिषेनचपुष्करे ॥ तत्फलंसमवाप्नोतियत्फलंकृष्णपूजनात् ॥ ८ ॥ गोदावर्यांगुरौसिंहेव्यतीपातेचदंड
के ॥ यत्फलंसमवाप्नोतितत्फलंकृष्णपूजनात् ॥ ९ ॥ ससागरवनोपेतांयोददातिवसुंधराम् ॥ कामिकाव्रतकारीचह्युभौसमफलौस्मृतौ ॥ १० ॥
प्रसूयमानांयोधेनुंदद्यात्सोपस्करांनरः ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिकामिकाव्रतकारकः ॥ ११ ॥ श्रावणेश्रीधरंदेवंपूजयेद्योनरोत्तमः ॥ तेनैवपूजितादेवागंध
र्वोरगपन्नगाः ॥ १२ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकामिकादिवसेहरिः ॥ पूजनीयोयथाशक्तिमानुषैःपापभीरुभिः ॥ १३ ॥ येसंसारार्णवेमग्नाःपापपंकसमाकु
ले ॥ तेषामुद्धरणार्थायकामिकाव्रतमुत्तमम् ॥ १४ ॥ नातःपरतराकाचित्पवित्रापापहारिणी ॥ एवंनारदजानीहिस्वयमाहपरोहरिः ॥ १५ ॥ अध्यात्म
विद्यानिरतैर्यत्फलंप्राप्यतेनरैः ॥ ततोबहुतरंविद्धिकामिकाव्रतसेविनाम् ॥ १६ ॥ रात्रौजागरणंकृत्वाकामिकाव्रतकृन्नरः ॥ नपश्यतियमंरौद्रंनैवगच्छ
तिदुर्गतिम् ॥ १७ ॥ नपश्यतिकुयोनिंचकामिकाव्रतसेवनात् ॥ कामिकायाव्रतेचीर्णेकैवल्यंयोगिनोगताः ॥ १८ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्त
व्यानियतात्मभिः ॥ तुलसीप्रभवैःपत्रैःयोनरःपूजयेद्धरिम् ॥ १९ ॥ नलिप्यतेसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ सुवर्णभारमेकंतुरजतंचचतुर्गु
णम् ॥ २० ॥ तत्फलंसमवाप्नोतितुलसीदलपूजनात् ॥ रत्नमौक्तिकवैडूर्यप्रवालादिभिरर्चितः ॥ २१ ॥ नतुष्यतितथाविष्णुस्तुलसीदलतो
यथा ॥ तुलसीमंजरीभिश्चपूजितोयेनकेशवः ॥ आजन्मपातकंतस्यनिश्चयंयातिसंक्षयम् ॥ २२ ॥ यादृष्टानिखिलाघसंघशमनीस्पृष्टावपुः
पावनीरोगाणामभिवंदितानिरसिनीसिक्तांतकत्रासिनी ॥ प्रत्यासत्तिविधायिनीभगवतःकृष्णस्यसंरोपितान्यस्तातच्चरणेविमुक्तिफलदातस्यैतुलस्यै
नमः ॥ २३ ॥ दीपंददातियोमर्त्योदिवारात्रंहरेर्दिने ॥ तस्यपुण्यस्यसंख्यातुंचित्रगुप्तोनवेत्त्यलम् ॥ २४ ॥ कृष्णाग्रेदीपकोयस्यज्वलत्ये
कादशीदिने ॥ पितरस्तस्यतृप्यंतिअमृतेनादिविस्थिताः ॥ २५ ॥ घृतेनदीपंप्रज्वाल्यतिलतैलेनवापुनः ॥ प्रयातिसूर्यलोकंचदीपकोटिशतार्चि
तः ॥ २६ ॥ अयंतवाग्रेकथितःकामिकामहिमामया ॥ अतोनरैःप्रकर्त्तव्यासर्वपातकहारिणी ॥ २७ ॥ ब्रह्महत्यापहरणीभ्रूणहत्याविनाशिनी ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैष्णवस्थानदात्रीचमहापुण्यफलप्रदा ॥ २८ ॥ श्रुत्वामाहात्म्यमेतस्यानरःश्रद्धासमन्वितः ॥ विष्णुलोकमवाप्नोतिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २९ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रावणकृष्णैकादशीनामचतुष्पंचाशदत्तमोऽध्यायः ॥ ९४ ॥ छ ॥
॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ श्रावणस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥ कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणु
ष्वावहितोराजन्कथांपापहरांपराम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंभवेत् ॥ २ ॥ द्वापरस्ययुगस्यादौपुरामाहिष्मतीपुरे ॥ राजामहीजिदाख्यातोराज्यं
पालयतिस्वकम् ॥ ३ ॥ पुत्रहीनस्यतस्यैवनतद्राज्यंसुखप्रदम् ॥ अपुत्रस्यसुखंनास्तिइहलोकेपरत्रच ॥ ४ ॥ चिंतयास्यसुतस्यैवंकालोबहुतरोगतः ॥
नप्राप्तश्चसुतोराज्ञासर्वसौख्यप्रदोनृणाम् ॥ ५ ॥ दृष्ट्वात्मानंप्रवयसंराजाचिंतापरोभवत् ॥ तदा[१]गतःप्रजामध्येइदंवचनमब्रवीत् ॥ ६ ॥ इहजन्मनिभोलो
कानमयापातकंकृतम् ॥ अन्यायोपार्जितंवित्तंक्षिप्तंकोशेमयानहि ॥ ७ ॥ ब्रह्मस्वंदेवद्रविणंनगृहीतंमयाक्वचित् ॥ न्यासापहारोनकृतःपरस्यबहुपापदः ॥
पुत्रवत्पालितोलोकोधर्मेणविजितामही ॥ ८ ॥ दुष्टेषुपातितोदंडोबंधुपुत्रोपमेष्वपि ॥ शिष्टास्तुपूजितानित्यंनद्वेष्याश्चमयाजनाः ॥ ९ ॥ इत्येवंब्रुवतो
मार्गंधर्मयुक्तंद्विजोत्तमाः ॥ कस्मान्ममगृहेपुत्रोनजातस्तद्विमृश्यताम् ॥ १० ॥ इतिवाक्यंद्विजाःश्रुत्वासप्रजाःसपुरोहिताः ॥ मंत्रयित्वानृपहितंजग्मुस्ते
गहनंवनम् ॥ ११ ॥ इतस्ततश्चपश्यंतआश्रमानृषिसेवितान् ॥ नृपतेर्हितमिच्छंतोददृशुर्मुनिसत्तमम् ॥ १२ ॥ तप्यमानंतपोघोरंनिरालंबंनिराम
यम् ॥ निराहारंजितात्मानंजितक्रोधंसनातनम् ॥ १३ ॥ लोमशंधर्मतत्वज्ञंसर्वशास्त्रविशारदम् ॥ दीर्घायुषंमहात्मानंसकेशंब्रह्मसंमितम् ॥ १४ ॥
कल्पेकल्पेगतेतस्यएकंलोमविशीर्यते ॥ अतोलोमशनामायंत्रिकालज्ञोमहामुनिः ॥ १५ ॥ तंदृष्ट्वाहर्षिताःसर्वेआजग्मुस्तस्यसन्निधिम् ॥ यथान्यायं
यथार्हंतेनमश्चक्रुर्यथोदितम् ॥ १६ ॥ विनयावनताःसर्वेऊचुस्तेचपरस्परम् ॥ अस्मद्भाग्यवशादेवप्राप्तोयंमुनिसत्तमः ॥ ता[२]स्तथासप्रजावी
क्ष्यउवाचऋषिसत्तमः ॥ १७ ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ किमर्थमिहसंप्राप्ताःकथयध्वंसकारणम् ॥ दर्शनाद्धृष्टमनसःस्तुवंतश्चैवमांकिमु ॥ १८ ॥ असं
शयंकरिष्यामिभवतांयद्धितंभवेत् ॥ परोपकृतयेजन्ममादृशानांनसंशयः ॥ १९ ॥ ॥ जनाऊचुः ॥ ॥ श्रूयतामभिधास्यामोवयंस्वागमकारणम् ॥
संशयच्छेदनार्थायतवसान्निध्यमागताः ॥ २० ॥ पद्मयोनेःपरतरस्त्वत्तःश्रेष्ठोनविद्यते ॥ अतःकार्यवशात्प्राप्ताःसमीपंभवतोवयम् ॥ २१ ॥ महीजिन्नामराजा
सौपुत्रहीनोस्तिसांप्रतम् ॥ वयंतस्यप्रजाब्रह्मन्पुत्रवत्तेनपालिताः ॥ २२ ॥ तंपुत्ररहितंदृष्ट्वातस्यदुःखेनदुःखिताः ॥ तपःकर्तुमिहायातामतिंकृत्वातुनै

१ सदोगतः—इति पाठान्तरम् । २ तांस्तथाप्रणतान्दृष्ट्वा—इतिवा पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्टिकीम् ॥ २३ ॥ तस्यभाग्येनदृष्टोसिह्यस्माभिस्त्वंद्विजोत्तम ॥ महतांदर्शनेनैवकार्यसिद्धिर्भवेन्नृणाम् ॥ २४ ॥ उपदेशंवदमुनेराज्ञःपुत्रोयथाभवेत् ॥
इतितेषांवचःश्रुत्वामुहूर्त्तंध्यानमास्थितः ॥ प्रत्युवाचमुनिर्ज्ञात्वातस्यजन्मपुरातनम् ॥ २५ ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ पुराजन्मनिवैश्योयंधनहीनो
नृशंसकृत् ॥ वाणिज्यकर्मनिरतोग्रामाद्ग्रामांतरंभ्रमन्[1] ॥ २६ ॥ ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेदशमीदिवसेतथा ॥ मध्यगेद्युमणौप्राप्तेग्रामसीम्निजलाशयम्[2] ॥२७॥
कूपिकांसजलांदृष्ट्वाजलपानेमनोदधे ॥ सद्यस्ततःसवत्साचधेनुस्तत्रसमागता ॥ २८ ॥ तृष्णातुरानिदाघार्तातस्यामंबुपपौतुसा ॥ पिबंतींवारयित्वाता
मसौतोयंपपौस्वयम् ॥२९॥ कर्मणातेनपापेनपुत्रहीनोनृपोभवत् ॥ कस्यापिजन्मनःपुण्यात्प्राप्तंराज्यमकंटकम् ॥ ३० ॥ ॥ लोकाऊचुः ॥ पुण्या
त्पापंक्षयंयातिपुराणेश्रूयतेमुने ॥ पुण्योपदेशंकथययेनपापक्षयोभवेत् ॥ यथाभवत्प्रसादेनपुत्रोभवतिभूपतेः[4] ॥ ३१ ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥
श्रावणेशुक्लपक्षेतुपुत्रदानाम विश्रुता ॥ एकादशीवांछितदाकुरुध्वंतद्व्रतंजनाः ॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वानमस्कृत्यमुनिमेत्यपुरंव्रतम् ॥ यथाविधियथान्यायं
कृतंतैर्जागरान्वितम् ॥ ३३ ॥ तस्यपुण्यंसुविमलंदत्तंनृपतयेजनैः ॥ दत्तेपुण्येथसाराज्ञीगर्भमाधत्तशोभनम् ॥ ३४ ॥ प्राप्तेप्रसवकालेसासुषुवेपुत्रमूर्जि
तम् ॥ श्रावणस्यसितेपक्षेकर्कटस्थेदिवाकरे ॥ ३५ ॥ द्वादश्यांवासुदेवायपवित्रारोपणंस्मृतम् ॥ हेमरौप्यताम्रक्षौमैःसूत्रैःकौशेयपद्मजैः ॥ ३६ ॥ कुशैः
काशैश्चकार्पासैर्ब्राह्मण्याकर्तितैःशुभैः ॥ स्नात्वात्रिगुणितंसूत्रंत्रिगुणीकृत्यशोधयेत् ॥ ३७ ॥ गोदोहांतरितेकालेपूर्वेद्युरधिवासनम् ॥ ब्राह्मणेभ्योनमस्कृ
त्यगुरुपादौप्रणम्यच ॥ ३८ ॥ गीतमंगलनिर्घोषैःकुर्याज्जागरणंततः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याभिन्नाःशूद्रास्तथैवच ॥३९ ॥ स्वधर्मावस्थिताःसर्वेभक्त्या[5]
कुर्युःपवित्रकम् ॥ ततःपवित्रंगुरवेदद्याद्वैविधिपूर्वकम् ॥४०॥ ब्राह्मणान्वैष्णवांश्चैवगंधपुष्पादिनार्चयेत् ॥ अतोदेवेतिमंत्रेणद्विजोविष्णौनिवेदयेत्॥४१॥
शूद्रस्तुमूलमंत्रेणयथाविष्णौतथाशिवे ॥ वर्षेवर्षेप्रकर्त्तव्यंपवित्रारोपणंनरैः ॥ ४२ ॥ भुक्तिमुक्तिंचइच्छद्भिःसंसारेशोकसागरे ॥ नकरोतिविधानेनपवित्रा
रोपणंतुयः॥४३॥ तस्यसांवत्सरीपूजानिष्फलावैष्णवस्यतु ॥ श्रुत्वामाहात्म्यमेतस्यानरःपापात्प्रमुच्यते ॥इहपुत्रसुखंप्राप्यपरत्रस्वर्गतिंभवेत्॥४४॥इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेश्रावणशुक्लापवित्रारोपणीपुत्रदैकादशीनामपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५५॥
॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ भाद्रस्यकृष्णपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ॥ एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंकथयस्वजनार्दन ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
शृणुष्वैकमनाराजन्कथयिष्यामिविस्तरात् ॥ अजेतिनामतःप्रोक्तासर्वपापप्रणाशिनी ॥ २ ॥ पूजयित्वाहृषीकेशंव्रतमस्यांकरोतियः ॥

---

१ गतः–इ० पा० । २ तृषाकुलः–०इ० पा० । ३ रम्यं जलाशयम्–इ० पा० । ४ पुत्रोस्यभविता तथा–इ० पा० । ५ भक्ता–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापानितस्यनश्यंतिव्रतस्यश्रवणादपि ॥ ३ ॥ नातःपरतराराजन्लोकद्वयहितायवै ॥ सत्यमुक्तंमयाह्येतन्नासत्यंममभाषितम् ॥ ४ ॥ हरि श्चन्द्रइतिख्यातोबभूवनृपतिःपुरा ॥ चक्रवर्तीसत्यसंधःसमस्तायाभुवःपतिः ॥ ५ ॥ कस्यापिकर्मणःप्राप्तौराज्यभ्रष्टोबभूवसः ॥ विक्रीतौवनितापुत्रौस चकारात्मविक्रयम् ॥ ६ ॥ पुल्कसस्यचदासत्वंगतोराजासपुण्यकृत् ॥ सत्यमालंब्यराजेंद्रमृतचैलापहारकः ॥ ७ ॥ सोभवन्नृपतिश्रेष्ठोनसत्याच्चलि तस्तथा ॥ एवंचतस्यनृपतेर्बहवोवत्सरागताः ॥ ८ ॥ ततश्चितापरोराजासबभूवातिदुःखितः ॥ किंकरोमिक्वगच्छामिनिष्कृतिर्मेकथंभवेत् ॥ ९ ॥ इतिचिंतयतस्तस्यमग्नस्यवृजिनार्णवे ॥ आजगाममुनिःकश्चिज्ज्ञात्वाराजानमातुरम् ॥ १० ॥ परोपकारणार्थायनिर्मिताब्रह्मणाद्विजाः ॥ सतंदृष्ट्वाद्विज वरंननामनृपसत्तमः ॥ ११ ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वागौतमस्याग्रतःस्थितः ॥ कथयामासवृत्तांतमात्मनोदुःखसंयुतम् ॥ १२ ॥ श्रुत्वानृपतिवाक्यानिगौ तमोविस्मयान्वितः ॥ उपदेशंनृपतयेव्रतस्यास्यददौमुनिः ॥ १३ ॥ मासिभाद्रपदेराजन्कृष्णपक्षेतिशोभना ॥ एकादशीसमायाताअजानामेतिपु ण्यदा ॥ १४ ॥ अस्याःकुरुव्रतंराजन्पापस्यांतोभविष्यति ॥ तवभाग्यवशादेषासत्तमेह्निसमागता ॥ १५ ॥ उपवासपरोभूत्वारात्रौजागरणंकुरु ॥ एवमस्याव्रतेचीर्णेतवपापक्षयोध्रुवम् ॥ १६ ॥ तवपुण्यप्रभावेणचागतोहंनृपोत्तम ॥ इत्येवंकथयित्वाचमुनिरंतरधीयत ॥ १७ ॥ मुनिवाक्यंनृपःश्रुत्वाच कारव्रतमुत्तमम् ॥ कृतेतस्मिन्व्रतेराज्ञःपापस्यांतोभवत्क्षणात् ॥ १८ ॥ श्रूयतांराजशार्दूलप्रभावोस्यव्रतस्यच ॥ यद्दुःखंबहुभिर्वर्षैर्भोक्तव्यंततक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥ निस्तीर्णदुःखोराजासीद्व्रतस्यास्यप्रभावतः ॥ पत्न्यासहसमायोगंपुत्रजीवनमापसः ॥ २० ॥ दिविदुंदुभयोनेदुःपुष्पवर्षमभूद्दिवः ॥ एकादश्याःप्रभावेनप्राप्यराज्यमकंटकम् ॥ २१ ॥ स्वर्गलेभेहरिश्चंद्रःसपुरःसपरिच्छदः ॥ ईदृग्विधंव्रतंराजन्येकुर्वंतिचमानवाः ॥ २२ ॥ सर्वपाप विनिर्मुक्तास्त्रिदिवंयांतितेनृप ॥ पठनाच्छ्रवणाद्वापिअश्वमेधफलंलभेत् ॥ २३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तर खंडेउमापतिनारदसंवादेभाद्रपदकृष्णाजैकादशीनामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ नभस्यस्यसितेपक्षेकिंनामैकादशी भवेत् ॥ कोदेवःकोविधिस्तस्यएतदाख्याहिकेशव ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ कथयामिमहीपालकथामाश्चर्यकारिणीम् ॥ कथयामासयांब्र ह्मानारदायमहात्मने ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कथयस्वप्रसादेनचतुर्मुखनमोस्तुते ॥ नभस्यशुक्लपक्षेतुकिंनामैकादशिभवेत् ॥ एतदिच्छाम्यहंश्रो तुंविष्णोराराधनायवै ॥ ३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ वैष्णवोसिमुनिश्रेष्ठसाधुपृष्टंकिलत्वया ॥ नातःपरतरालोकेपवित्राहरिवासरात् ॥ ४ ॥ पद्मानामेतिविख्या तानभस्यैकादशीसिता ॥ हृषीकेशःपूज्यतेस्यांकर्त्तव्यंव्रतमुत्तमम् ॥ ५ ॥ कथयामितवाग्रेहंकथांपौराणिकींशुभाम् ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणमहापापंप्रणश्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ति ॥६॥ मांधातानामराजर्षिर्विवस्वद्वंशसंभवः ॥ बभूवचक्रवर्तीससत्यसंधःप्रतापवान् ॥ ७ ॥ धर्मतःपालयामासप्रजाःपुत्रानिवौरसान् ॥ नतस्यराज्येदुर्भि
क्षंनाधयोव्याधयस्तथा ॥ ८ ॥ निरातंकाःप्रजास्तस्यधनधान्यसमेधिताः ॥ न्यायेनोपार्जितंवित्तंतस्यकोशेमहीपतेः ॥ ९ ॥ स्वस्वधर्मेप्रवर्त्तंतेसर्वेवर्णा
श्रमास्तथा ॥ कामधेनुसमाभूमिस्तस्यराज्येमहीपतेः ॥ १० ॥ तस्यैवंकुर्वतोराज्यंबहुवर्षगणागताः ॥ अथैकस्मिंश्चसंप्राप्तेविपाकःकर्मणःखलु ॥ ११ ॥
वर्षत्रयंतद्विषयेनववर्षबलाहकः ॥ तेनभग्नाःप्रजास्तस्यबभूवुःक्षुधयार्दिताः ॥ १२ ॥ स्वाहास्वधावषट्कारवेदाध्ययनवर्जिताः ॥ बभूवविषयस्तस्या
भाग्येनदैवपीडितः ॥ अथप्रजाःसमागम्यराजानमिदमब्रुवन् ॥ १३ ॥ ॥ प्रजाऊचुः ॥ ॥ श्रोतव्यंनृपशार्दूलप्रजानांवचनंत्वया ॥ आपोनारा
इतिप्रोक्ताःपुराणेषुमनीषिभिः ॥ १४ ॥ अयनंभगवतस्तस्मान्नारायणइतिस्मृतः ॥ पर्जन्यरूपोभगवान्विष्णुःसर्वगतःस्थितः ॥ १५ ॥ सएवंकु
रुतेवृष्टिंवृष्टेरन्नंततःप्रजाः ॥ तदभावेनृपश्रेष्ठक्षयंगच्छंतिवैप्रजाः ॥ तथाकुरुनृपश्रेष्ठयोगःक्षेमोयथाभवेत् ॥ १६ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ सत्यमुक्तं
भवद्भिश्चनमिथ्याभिहितंक्वचित् ॥ अन्नंब्रह्मयतःप्रोक्तमन्नेसर्वंप्रतिष्ठितम् ॥ १७ ॥ अन्नाद्भवंतिभूतानिजगदन्नेनवर्तते ॥ इत्येवंश्रूयतेलोकेपुराणेबहुवि
स्तरे ॥ १८ ॥ नृपाणामपचारेणप्रजानांपीडनंभवेत् ॥ नाहंपश्याम्यात्मकृतमेवंबुद्ध्याविचारयन् ॥ १९ ॥ तथापिप्रयतिष्यामिप्रजानांहितका
म्यया ॥ इतिकृत्वामतिंराजापरिमेयपरिच्छदः ॥ २० ॥ नमस्कृत्यविधातारंजगामगहनंवनम् ॥ चचारमुनिमुख्यांश्चआश्रमान्तापसैःश्रितान् ॥ २१ ॥
ददर्शाथब्रह्मसुतमृषिमांगिरसंनृपः ॥ तेजसाद्योतितदिशंद्वितीयमिवपद्मजम् ॥ २२ ॥ तंदृष्ट्वाहर्षितोराजाअवतीर्यस्ववाहनात् ॥ नमश्चक्रेस्यचर
णौकृतांजलिपुटोवशी ॥ २३ ॥ मुनिस्तमभिनंद्याथस्वस्तिवाचनपूर्वकम् ॥ पप्रच्छकुशलंराज्येसप्तस्वंगेषुभूपतेः ॥ २४ ॥ निवेदयित्वाकुशलंपप्र
च्छानामयंनृपः ॥ दत्तासनोगृहीतार्घ्यउपविष्टोस्यसंनिधौ ॥ २५ ॥ प्रत्युवाचमुनिंराजापृष्टोह्यागमकारणम् ॥ २६ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ भगव
न्धर्मविधिनाममपालयतोमहीम् ॥ अनावृष्टिश्चसंवृत्तानाहंवेद्मयत्रकारणम् ॥ २७ ॥ संशयच्छेदनायात्रआगतोहंतवांतिके ॥ योगक्षेमविधानेनप्रजा
नांकुरुनिर्वृतिम् ॥ २८ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ एतत्कृतयुगंराजन्युगानामुत्तमंमतम् ॥ अत्रब्रह्मपरालोकाधर्मश्चात्रचतुष्पदः ॥ २९ ॥ अस्मिन्
युगेतपोयुक्ताब्राह्मणानेतराजनाः ॥ विषयेतवराजेंद्रवृषलोयंतपस्यति ॥ ३० ॥ एतस्मात्कारणाच्चैवनवर्षतिबलाहकः ॥ कुरुतस्यवधेयत्नंयेनदो
षःप्रशाम्यति ॥ ३१ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ नाहमेनंवधिष्यामितपस्यंतमनागसम् ॥ धर्मोपदेशंकथयउपसर्गविनाशनम् ॥ ३२ ॥ ॥ ऋषिरु
वाच ॥ ॥ यद्येवंतर्हिनृपतेकुरुष्वैकादशीव्रतम् ॥ नभस्यस्यसितेपक्षेपद्मानामेतिविश्रुता ॥ ३३ ॥ तस्याव्रतप्रभावेनसुवृष्टिर्भविताध्रुवम् ॥ सर्वसिद्धि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रदाह्येषासर्वोपद्रवनाशिनी ॥ ३४ ॥ अस्याव्रतंकुरुनृपसप्रजःसपरिच्छदः ॥ इतिवाक्यमृषेःश्रुत्वाराजास्वगृहमागतः ॥ ३५ ॥ भाद्रमासेसितेपक्षे
पद्माव्रतमथाकरोत् ॥ प्रजाभिःसहसर्वाभिश्चातुर्वर्ण्यसमन्वितः ॥ ३६ ॥ एवंव्रतेकृतेराजन्प्रववर्षबलाहकः ॥ जलेनप्लाविताभूमिरभवत्सस्यशालि
नी ॥ ३७ ॥ ऋषीश्वरप्रभावेनलोकाःसौख्यंप्रपेदिरे ॥ एतस्मात्कारणादेवंकर्त्तव्यंव्रतमुत्तमम् ॥ ३८ ॥ दध्योदनयुतंतस्यांजलपूर्णघटंद्विजे ॥ वस्त्र
संवेष्टितंदत्त्वाछत्रोपानहमेवच ॥ ३९ ॥ नमोनमस्तेगोविंदबुधश्रवणसंज्ञक ॥ अघौघसंक्षयंकृत्वासर्वसौख्यप्रदोभव ॥ ४० ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदश्चै
वलोकानांसुखदायकः ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ४१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनार
दसंवादेभाद्रपदशुक्लापद्मैकादशीनामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः॥६७॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन ॥ इषस्यकृष्ण
पक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ आश्विनेकृष्णपक्षेतुइंदिरानामनामतः ॥ तस्याव्रतप्रभावेनमहापापंप्रणश्यति ॥ २ ॥
अधोयोनिगतानांचपितॄणांगतिदायिनी ॥ शृणुष्वावहितोराजन्कथांपापहरांपराम् ॥ ३ ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् ॥ पुराकृतयुगेरा[1]ज
न्नभूवनृपनंदनः ॥ ४ ॥ इंद्रसेनइतिख्यातःपु[2]रामाहिष्मतीपतिः ॥ स[3]राजापालयामासधर्मेणयशसान्वितः ॥ ५ ॥ पुत्रपौत्रसमायुक्तोधनधान्यसमन्वि
तः ॥ माहिष्मत्यधिपोराजाविष्णुभक्तिपरायणः ॥ ६ ॥ जपन्गोविंदनामानिमुक्तिदानिनराधिपः ॥ कालंनयतिविधिवदध्यात्मध्यानचिंतकः ॥ ७ ॥
एकस्मिन्दिवसेराज्ञिसुखासीनेसदोगते ॥ अवतीर्यागमत्तत्राम्बरान्नारदोमुनिः ॥ ८ ॥ तमागतमभिप्रेक्ष्यप्रत्युत्थायकृतांजलिः ॥ पूजयित्वाथविधिनाचा
सनेसंन्यवेशयत् ॥ ९ ॥ सु[4]खोपविष्टंसमुनिंप्रत्युवाचनृपोत्तमः ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ त्वत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठसर्वंचकुशलंमम ॥ १० ॥ अद्यक्रतु
क्रियाःसर्वाःसफलास्तवदर्शनात् ॥ प्रसादंकुरुदेवर्षेब्रूह्यागमनकारणम् ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रूयतांनृपशार्दूलमद्वचोविस्मयप्रदम् ॥
ब्रह्मलोकादहंप्राप्तोयमलोकंनृपोत्तम ॥ १२ ॥ शमनेनार्चितोभक्त्याउपविष्टोवरासने ॥ धर्म[5]शीलःसत्यवांस्तुभास्करिंसमुपासते ॥ १३ ॥ बहुपुण्यप्र[6]क
र्त्ताचव्रतवैकल्यदोषतः ॥ सभायांश्राद्धदेवस्यमयादृष्टःपितातव ॥ १४ ॥ कथितस्तेनसंदेशस्तंनिबोधजनेश्वर ॥ इंद्रसेनइतिख्यातोराजामाहिष्मती
पतिः ॥ १५ ॥ तस्याग्रेकथयब्रह्मन्स्थितंमांयमसंनिधौ ॥ केनापिचांतरायेणपूर्वजन्मोद्भवेनच ॥ १६ ॥ स्वर्गंप्रेषयमांपुत्रइंदिरापुण्यदानतः ॥ इत्यु

१ राजा–इ– पा० । २ पुरींमाहिष्मतींप्रति–इ० पा० । ३ स्वराज्यं–इ० पा० । ४ सुखोपविष्टः समुनिः प्रत्युवाच नृपोत्तमम् ॥ कुशलं तव राजेंद्र सप्तस्वंगेषुवर्तते ॥ धर्मे मतिर्वर्तते
ते विष्णुभक्तिरतिस्तथा ॥ इतिवाक्यंतुदेवर्षेः श्रुत्वाराजा तमब्रवीत्–इ० पा० । ५ धर्मशीलाःसत्यवंतो–इ० पा० । ६ प्रकर्तारो–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्तोहंसमायातःसमीपंतवपार्थिव ॥ १७ ॥ पितुःस्वर्गंकृतेराजन्निंदिराव्रतमाचर ॥ तेनव्रतप्रभावेनस्वर्गंयास्यतितेपिता ॥ १८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥
कथयस्वप्रसादेनभगवन्निंदिराव्रतम् ॥ विधिनाकेनकर्त्तव्यंकस्मिन्पक्षेतिथौतथा ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृणुराजेंद्रतेवच्मिव्रतस्यास्यविधिं
शुभम् ॥ आश्विनस्यासितेपक्षेदशमीदिवसेशुभे ॥ २० ॥ प्रातःस्नानंप्रकुर्वीतश्रद्धायुक्तेनचेतसा ॥ ततोमध्याह्नसमयेस्नानंकृत्वा¹समाहितः ॥ २१ ॥
पितॄणांप्रीतयेश्राद्धंकुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ एकभक्तंततःकृत्वारात्रौभूमौशयीतच ॥ प्रभातेविमलेजातेप्राप्तेचैकादशीदिने ॥ २२ ॥ मुखप्रक्षालनंकुर्याद्दं
तधावनवर्जितम् ॥ उपवासस्यनियमंगृह्णीयाद्भक्तिभावतः ॥ २३ ॥ अद्यस्थित्वानिराहारःसर्वभोगविवर्जितः ॥ श्वोभोक्ष्येपुंडरीकाक्षशरणंमे
भवाच्युत ॥ २४ ॥ इत्येवंनियमंकृत्वामध्याह्नसमयेतथा ॥ शालग्रामशिलाग्रेतुस्नानंकुर्याद्यथाविधि ॥ २५ ॥ पूजयित्वाहृषीकेशंधूपगंधा
दिभिस्तथा ॥ रात्रौजागरणंकुर्यात्केशवस्यसमीपतः ॥ २६ ॥ ततःप्रभातसमयेप्राप्तेवैद्वादशीदिने ॥ अर्चयित्वाहरिंभक्त्याश्राद्धंकुर्याद्यथावि
धि ॥ २७ ॥ पितॄणांप्रीतयेश्राद्धंकुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ गोधूमचूर्णैर्यच्छ्राद्धंकृतंमेध्यकृतंभवेत् ॥ २८ ॥ यवैर्व्रीहितिलैर्माषैर्गोधूमैश्चणकैस्तथा ॥
ब्राह्मणान्भोजयेद्राजन्दक्षिणाभिःप्रपूजितान् ॥ २९ ॥ बंधुदौहित्रपुत्राद्यैःस्वयंभुंजीतवाग्यतः ॥ अनेनविधिनाराजन्कुरुव्रतमतंद्रितः ॥ ३० ॥ विष्णु
लोकंप्रयास्यंतिपितरस्तवभूपते ॥ इत्युक्त्वानृपतिंराजन्मुनिरंतरधीयत ॥ ३१ ॥ यथोक्तविधिनाराजाचकारव्रतमुत्तमम् ॥ अंतःपुरेणसहितःपुत्रभृत्य
समन्वितः ॥ ३२ ॥ कृतेव्रतेतुकौंतेयपुष्पवृष्टिरभूद्दिवः ॥ तत्पितागरुडारूढोजगामहरिमंदिरम् ॥ ३३ ॥ इंद्रसेनोपिराजर्षिःकृत्वाराज्यमकंटकम् ॥
राज्येनिवेश्यतनयंजगामत्रिदिवंस्वयम् ॥ ३४ ॥ इंदिराव्रतमाहात्म्यंतवाग्रेकथितंमया ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ३५ ॥ भुक्त्वेहनि
खिलान्भोगान्विष्णुलोकेवसेच्चिरम् ॥३६॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेआश्विनकृष्णेंदिरैकादशी
नामाष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कथयस्वप्रसादेनममाग्रेमधुसूदन ॥ इषस्यशुक्लपक्षेतुकिंनामैकादशीभवेत् ॥ १ ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ शुक्लपक्षेचाश्विनस्यभवेदेकादशीतुया ॥ २ ॥ पा³पांकुशेतिविख्यातासर्वपापहरा
परा ॥ पद्मनाभाभिधानंमांपूजयेत्तत्रमानवः ॥ ३ ॥ सर्वाभीष्टफलप्राप्तौस्वर्गमोक्षप्रदंनृणाम् ॥ तपस्तप्त्वापुनस्तीव्रंचिरंमुनियतेन्द्रियः ॥ ४ ॥ यत्फलं
समवाप्नोतितन्नत्वागरुडध्वजम् ॥ कृत्वापिबहुशःपापंनरोमोहसमन्वितः ॥ ५ ॥ नयातिनरकंनत्वासर्वपापहरंहरिम् ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिपुण्यान्या

१ बहिर्जले–इ० पा० । २ पूर्वकम्–इ० पा० । ३ पाशांकुशेतिव्रतराजकथादौ ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यतनानिच ॥ ६ ॥ तानिसर्वाण्यवाप्नोतिविष्णोर्नामानुकीर्त्तनात् ॥ देवंशार्ङ्गधरंविष्णुंयेप्रपन्नाजनार्दनम् ॥ ७ ॥ नतेषांयमलोकस्ययातनाजायतेक्व चित् ॥ उपोष्यैकादशीमेकांप्रसंगेनापिमानवः ॥ नयातियातनांयामींपापंकृत्वापिदारुणम् ॥ ८ ॥ वैष्णवःपुरुषोभूत्वाशिवनिंदांकरोतियः ॥ नविं देद्वैष्णवंलोकंसयातिनरकंध्रुवम् ॥९॥ शैवःपाशुपतोभूत्वाविष्णुनिंदांकरोतिचेत् ॥ रौरवेपच्यतेघोरेयावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥१०॥ नेदृशंपावनंकिंचित्त्रिषुलोके षुविद्यते ॥ यादृशंपद्मनाभस्यव्रतंपातकनाशनम् ॥ ११ ॥ तावत्पापानिदेहेस्मिन्तिष्ठंतिमनुजाधिपम् ॥ यावन्नोपवसेज्जंतुःपद्मनाभदिनंशुभम् ॥ १२ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ १३ ॥ एकादशीसमंकिंचिद्व्रतंलोकेनविद्यते ॥ व्याजेनापिकृतायै श्चनतेयांतिहिभास्करिम् ॥ १४ ॥ स्वर्गमोक्षप्रदाह्येषाशरीरारोग्यदायिनी ॥ कलत्रसुतदाह्येषाधनमित्रप्रदायिनी ॥ १५ ॥ नगंगानगयाराजन्नच काशीचपुष्करम् ॥ नचापिकौरवंक्षेत्रंपुण्यंभूपहरेर्दिनात् ॥ १६ ॥ रात्रौजागरणंकृत्वासमुपोष्यहरेर्दिनम् ॥ अनायासेनभूपालप्राप्यतेवैष्णवंपद म् ॥ १७ ॥ दशैवमातृकेपक्षेराजेंद्रदशपैतृके ॥ प्रियायादशपक्षेतुपुरुषानुद्धरेन्नरः ॥ १८ ॥ चतुर्भुजादिव्यरूपानागारिकृतकेतनाः ॥ स्रग्विणःपी तवस्त्राश्चप्रयांतिहरिमंदिरम् ॥ १९ ॥ बालत्वेयौवनत्वेचवृद्धत्वेचनृपोत्तम ॥ उपोष्यैकादशींनूनंनैवप्राप्नोतिदुर्गतिम् ॥ २० ॥ पापां कुशामुपोष्यैवआश्विनस्यसितेनरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोहरिलोकंसगच्छति ॥ २१ ॥ दत्त्वाहेमतिलान्भूमिंगामन्नमुदकंतथा ॥ उपानच्छत्रवस्त्रादी न्नपश्यतियमंनरः ॥ २२ ॥ यस्यपुण्यविहीनानिदिनान्यायांतियांतिच ॥ सलोहकारभस्त्रेवश्वसन्नपिनजीवति ॥ २३ ॥ अवंध्यंदिवसंकुर्याद्दरिद्रो पिनृपोत्तम ॥ सदाचरन्यथाशक्तिस्नानदानादिकाःक्रियाः ॥ २४ ॥ होमस्नानजपध्यानसत्रादिपुण्यकर्मणाम् ॥ कर्त्तारोनैवपश्यंतिघोरांतांयमया तनाम् ॥ २५ ॥ दीर्घायुषोधनाढ्याश्चकुलीनारोगवर्जिताः ॥ दृश्यंतेमानवालोकेपुण्यकर्त्तारईदृशाः ॥ २६ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनयांत्यधर्मे णदुर्गतिम् ॥ आरोहंतिदिवंधर्मैर्नात्रकार्याविचारणा ॥ २७ ॥ इतितेकथितंराजन्यत्पृष्टोहंत्वयानघ ॥ पापांकुशायामाहात्म्यंकिमन्यच्छ्रोतुमि च्छसि ॥ २८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेआश्विनशुक्लपापांकुशैकादशीमाहात्म्यंनामै कोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कथयस्वप्रसादेनमयिस्नेहाज्जनार्दन ॥ कार्त्तिकस्यासितेपक्षेकिंनामैकादशीभवेत् ॥ १ ॥ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ श्रूयतांराजशार्दूलकथयामितवाग्रतः ॥ कार्त्तिकेकृष्णपक्षेतुरमानामसुशोभना ॥ २ ॥ एकादशीसमाख्यातामहापापह रापरा ॥ अस्याःप्रसंगतोराजन्माहात्म्यंप्रवदामिते ॥ ३ ॥ मुचुकुंदइतिख्यातोबभूवनृपतिःपुरा ॥ देवेंद्रेणसमंतस्यमित्रत्वमभवन्नृप ॥ ४ ॥ यमेनवरुणे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नैवकुवेरेणापिसर्वथा ॥ विभीषणेनयस्यैवसखित्वमभवन्नृप ॥ ५ ॥ विष्णुभक्तःसत्यसंधोवभूवनृपातिःपरः॥ तस्यैवंशासतोराजन्राज्यंनिहतकंटकम्॥६॥
वभूवदुहितागेहेचंद्रभागासरिद्वरा ॥ शोभनायचसादत्ताचंद्रसेनसुतायवै ॥ ७ ॥ सकदाचित्समायातःश्वशुरस्यगृहेनृप ॥ एकादशीव्रतदिनंसमायातंसुपु
ण्यदम् ॥ ८ ॥ समागतेव्रतदिनेचंद्रभागात्वचिंतयत् ॥ किंभविष्यतिदेवेशममभर्त्तातिदुर्वलः ॥ ९ ॥ क्षुधांनक्षमतेसोढुंपिताचैवोग्रशासनः ॥ पटहस्ता
ड्यतेयस्यसंप्राप्तेदशमीदिने ॥ १० ॥ नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंनभोक्तव्यंहरेर्दिने ॥ श्रुत्वापटहनिर्घोषंशोभनस्त्वब्रवीत्प्रियाम् ॥ ११ ॥ किंकर्त्तव्यंमयाकां
तेदें[1]हिशिक्षांवरानने ॥ ॥ चंद्रभागोवाच ॥ ॥ मत्पितुर्वेश्मनिप्रभोभोक्तव्यंनाद्यकेनचित् ॥ १२ ॥ गजैरश्वैश्चकलभैरन्यैःपशुभिरेवच ॥ तृणमन्नं
तथावारिनभोक्तव्यंहरेर्दिने ॥ १३ ॥ मानवैश्चकुतःकांतभुज्यतेहरिवासरे ॥ यदित्वंभोक्ष्यसेकांततततोगे[2]हांप्रयास्यासि ॥ १४ ॥ एवंविचार्यमनसासुदृढं
मानसंकुरु ॥ ॥ शोभनउवाच ॥ ॥ सत्यमेतात्प्रियेवाक्यंकरिष्येहमुपोषणम् ॥ १५ ॥ दैवेनविहितंयद्धितत्तथैवभाविष्यति ॥ इतिदृढांमतिंकृत्वाच
कारनियमंव्रते ॥ १६ ॥ क्षुधयापीडिततनुःसवभूवातिदुःखितः ॥ इतिचिंतयतस्तस्यआदित्योस्तमगाद्गिरिम् ॥ १७ ॥ वैष्णवानांनराणांसानिशाहर्ष
विवर्द्धनी ॥ हरिपूजारतानांचजागरासक्तचेतसाम् ॥ १८ ॥ वभूवनृपशार्दूलशोभनस्यातिदुं[3]ःखदा ॥ रवेरुदयवेलायांशोभनःपंचतांगतः ॥ १९ ॥ दाहया
मासराजातंराजयोग्यैश्चदारुभिः ॥ चंद्रभागानात्मदेहंददाहपतिनासह ॥ २० ॥ कृत्वौर्द्ध्वदैहिकंतस्यतस्थौजनकवेश्मनि ॥ शोभनश्चनृपश्रेष्ठरमाव्रतप्र
भावतः ॥ २१ ॥ प्राप्तोदेवपुरंरम्यंमंदराचलसानुनि ॥ अनुत्तममनाधृष्यमसंख्येयगुणान्वितम् ॥ २२ ॥ हेमस्तंभमयैःसौधैरत्नवैडूर्यमंडितैः ॥
स्फाटिकैर्विविधाकारैर्विचित्रैरुपशोभितैः ॥ २३ ॥ सिंहासनसमारूढःसुश्वेतच्छत्रचामरः ॥ किरीटकुंडलयुतोहारकेयूरभूषितः ॥ स्तूयमा
नश्चगंधर्वैरप्सरोगणसेवितः ॥ २४ ॥ शोभनःशोभतेयत्रराजराजोपरोयथा ॥ सोमशर्मैतिविख्यातोमुचुकुंदपुरें[4]भवत् ॥ २५ ॥ तीर्थयात्राप्रसंगे
नभ्रमन्विप्रोददर्शतम् ॥ नृपजामातरंज्ञात्वातत्समीपंजगामसः ॥ २६ ॥ शोभनोपितदाज्ञात्वासोमशर्माणमागतम् ॥ आसनादुत्थितःशीघ्रंनमश्चक्रे
द्विजोत्तमम् ॥ २७ ॥ चकारकुशलप्रश्नंश्वशुरस्यनृपस्यच ॥ कांतायाश्चंद्रभागायास्तथैवनगरस्यच ॥ २८ ॥ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ ॥ कुशलंवर्त्तते
राजन्श्वशुरस्यगृहेतव ॥ चंद्रभागाकुशलिनीसर्वतःकुशलंपुरे ॥ २९ ॥ स्ववृत्तंकथ्यतांराजन्नाश्चर्यंविद्यतेद्भुतम् ॥ पुरंविचित्रंरुचिरंनदृष्टंकेनचित्क
चित् ॥ ३० ॥ एतदाचक्ष्वनृपतेकुतःप्राप्तमिदंत्वया ॥ ॥ शोभनउवाच ॥ ॥ कार्तिकस्यासितेपक्षेयानामैकादशीरमा ॥ ३१ ॥ तामुपोष्यमयाप्राप्तंद्विजें

१ ब्रूह्युपायंसुशोभने ॥ कृतेनयेनमे सम्यग्जीवितं न विनश्यति–इ० पा० । २ गेहात्प्रयास्यताम्– इ० पा० । ३ दुःसहा–इ० पा० । ४ वसन्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रपुरमध्रुवम् ॥ ध्रुवंभवतियेनैवतत्कुरुष्वद्विजोत्तमः ॥ ३२ ॥ द्विजउवाच ॥ कथमध्रुवमेताद्धिकथंहिभवतिध्रुवम् ॥ तत्त्वंकथयराजेंद्रतत्करिष्यामिनान्य
था ॥३३॥ शोभनउवाच ॥ मयैतद्विहितंविप्रश्रद्धाहीनंव्रतोत्तमम् ॥ तेनाहमध्रुवंमन्येध्रुवंभवतितच्छृणु ॥३४॥ मुचुकुंदस्यदुहिताचंद्रभागासुशोभना ॥
तस्यैकथयवृत्तांतंध्रुवमेतद्भविष्यति ॥ ३५ ॥ ॥ कृष्णउवाच ॥ ॥ सश्रुत्वावचनंतस्यमुचुकुंदपुरंगतः ॥ उवाचसर्ववृत्तांतंचंद्रभागाग्रतोद्विजः ॥ ३६ ॥
सोमशर्मोवाच ॥ प्रत्यक्षंदयितःकांतस्तवदृष्टोमयाशुभे ॥ इंद्रतुल्यमनाधृष्यंदृष्टंतस्यपुरंमया ॥ अध्रुवंतेनतत्प्रोक्तंध्रुवंभवतितत्कुरु ॥ ३७ ॥ चंद्रभागो
वाच ॥ तत्रमांनयविप्रर्षेपतिदर्शनलालसाम् ॥ आत्मनोव्रतपुण्येनकरिष्यामिपुरंध्रुवम् ॥ ३८ ॥ आवयोर्द्विजसंयोगोयथाभवतितत्कुरु ॥ प्राप्यतेहि
महत्पुण्यंकृत्वायोगंवियुक्तयोः ॥ ३९ ॥ इतिश्रुत्वासहतयासोमशर्माजगामह ॥ आश्रमंवामदेवस्यमंदराचलसंनिधौ ॥ ४० ॥ वामदेवोश्रृणोत्सर्वं
वृत्तांतंकथितंतयोः ॥ अभ्यषिञ्चच्चन्द्रभागांवेदमंत्रैरथोज्ज्वलाम् ॥ ४१ ॥ ऋषिमंत्रप्रभावेनविष्णुवासरसेवनात् ॥ दिव्यदेहाबभूवासौदिव्यांगतिमवाप
ह ॥ ४२ ॥ पत्युःसमीपमगमत्प्रहर्षोत्फुल्ललोचना ॥ जहर्षशोभनोतीवदृष्ट्वाकांतांसमागताम् ॥ ४३ ॥ समाहूयस्वकेवामेपार्श्वेतांसंन्यवेशयत् ॥ अ
थोवाचप्रियंहर्षाचंद्रभागाप्रियंवचः ॥ ४४ ॥ शृणुकांतहितंवाक्यंयत्पुण्यंविद्यतेमयि ॥ अष्टवर्षाधिकाजातायदाहंपितृवेश्मनि ॥ ४५ ॥ ततःप्रभृति
यच्चीर्णंमयाचैकादशीव्रतम् ॥ यथोक्तविधिसंयुक्तंश्रद्धायुक्तेनचेतसा ॥ तेनपुण्यप्रभावेनभविष्यतिपुरंध्रुवम् ॥ ४६ ॥ सर्वकामसमृद्धंचयावदाभूतसंप्लु
वम् ॥ एवंसानृपशार्दूलरमतेपतिनासह ॥ ४७ ॥ दिव्यभोगादिव्यरुपादिव्याभरणभूषिता ॥ शोभनोपितयासार्द्धंरमतेदिव्यविग्रहः ॥ ४८ ॥ रमाव्र
तप्रभावेनमंदराचलसानुनि ॥ चिंतामणिसमाह्येषाकामधेनुसमाथवा ॥ ४९ ॥ रमाभिधानानृपतेतवाग्रेकथितामया ॥ तस्यामाहात्म्यमनघश्रुतं
सर्वंत्वयानृप ॥ ५० ॥ मयातवाग्रेकथितंमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ एकादशीव्रतानांचपक्षयोरुभयोरपि ॥ ५१ ॥ यथाकृष्णातथाशुक्लाविभेदं
नैवकारयेत् ॥ सेवितैकादशीनृणांभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ ५२ ॥ धेनुःश्वेतायथाकृष्णाउभयोःसदृशंपयः ॥ तथैवतुल्यफलदंस्मृतमेकाद
शीद्वयम् ॥ ५३ ॥ एकादशीव्रतानांयोमाहात्म्यंशृणुतेनरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ ५४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपं
चाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेकार्तिककृष्णारमैकादशीनामषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ ५९ ॥
श्रुतंरमायामाहात्म्यंत्वत्तःकृष्णयथातथम् ॥ कार्तिकेशुक्लपक्षेयातांमेकथयमानद ॥ १ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणुरा
जन्प्रवक्ष्यामिशुक्लेचोर्जदलेतुया ॥ सायथानारदेप्रोक्ताब्रह्मणालोककारिणा ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ प्रबोधिन्याश्चमाहात्म्यंवदविस्तरतो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मम ॥ यस्यांजागर्तिगोविंदोधर्मकर्मप्रवर्त्तकः ॥ ३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ प्रबोधिन्याश्चमाहात्म्यंपापघ्नंपुण्यवर्द्धनम् ॥ मुक्तिप्रदंसुबुद्धीनांशृणुष्वमु
निसत्तम ॥ ४ ॥ तावद्गर्जंतितीर्थानिआसमुद्रसरांसिच ॥ यावत्प्रबोधिनीविष्णोस्तिथिर्नायातिकार्तिके ॥ ५ ॥ तावद्गर्जंतिविप्रेंद्रगंगाभागीरथीक्षितौ ॥
यावन्नायातिपापघ्नीकार्तिकेहरिबोधिनी ॥ ६ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ एकेनैवोपवासेनप्रबोधिन्यालभेन्नरः ॥ ७ ॥ यद्दुर्लभंयदप्राप्यंत्रैलो
क्यस्यनगोचरम् ॥ तदप्यप्रार्थितंपुत्रददातिहरिबोधिनी ॥ ८ ॥ ऐश्वर्यंसंपदंप्रज्ञांराज्यंचसुखसंपदः ॥ ददात्युपोषिताभक्त्याजनेभ्योहरिबोधिनी ॥ ९ ॥
मेरुमंदरमात्राणिपापान्युक्तानियानिच ॥ एकेनैवोपवासेनदहतेपापनाशिनी ॥ १० ॥ पूर्वजन्मसहस्रेषुयत्पापंसमुपार्जितम् ॥ निशिजागरणंचास्यादहते
तूलराशिवत् ॥ ११ ॥ उपवासंप्रबोधिन्यांयःकरोतिस्वभावतः ॥ विधिवन्मुनिशार्दूलयथोक्तंलभतेफलम् ॥ १२ ॥ यथोक्तंकुरुतेयस्तुविधिवत्सुकृतंनरः ॥
स्वल्पंमुनिवरश्रेष्ठमेरुतुल्यंभवेत्फलम् ॥ १३ ॥ विधिहीनंतुयःकुर्यात्सुकृतंमेरुमात्रकम् ॥ अणुमात्रंतदाप्नोतिफलंधर्मस्यनारद ॥ १४ ॥ येध्यायंतिम
नोवृत्यायेकरिष्यंतिबोधिनीम् ॥ वसंतिपितरोहृष्टाविष्णुलोकेचतस्यवै ॥ १५ ॥ विमुक्तानारकैर्दुःखैर्यांतिविष्णोःपरंपदम् ॥ कृत्वातुपातकंघोरंब्रह्महत्या
दिकंनरः ॥ १६ ॥ कृत्वातुजागरंविष्णोर्द्धौतपापोभवेन्नरः ॥ दुष्प्राप्यंयत्फलंविप्रअश्वमेधादिकैर्मखैः ॥ १७ ॥ प्राप्यतेतत्सुखेनैवप्रबोधिन्यास्तुजागरे ॥
आप्लुत्यसर्वतीर्थेषुप्रदत्त्वाकांचनंमहीम् ॥ १८ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतियत्कृत्वाजागरंहरेः ॥ जातःसएवसुकृतीकुलंतेनैवपावितम् ॥ १९ ॥ कार्तिकेमुनिशा
र्दूलकृतायेनप्रबोधिनी ॥ यथाध्रुवंनृणांमृत्युर्धनंगात्रंतथाध्रुवम् ॥ २० ॥ इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठकर्तव्यंवैष्णवंदिनम् ॥ यानिकानिचतीर्थानित्रैलोक्येसंभवं
तिच ॥ २१ ॥ तानितस्यगृहेसम्यग्यःकरोतिप्रबोधिनीम् ॥ किंतस्यबहुभिःपुण्यैःकृतायेनप्रबोधिनी ॥ २२ ॥ पुत्रपौत्रप्रदाह्येषाकार्तिकेहरिबोधिनी ॥
सज्ञानीचसयोगीचसतपस्वीजितेंद्रियः ॥ २३ ॥ भोगोमोक्षश्चतस्यास्तिउपास्तेहरिबोधिनीम् ॥ विष्णोःप्रियतराह्येषाधर्मसारसहायिनी ॥ २४ ॥
यःकरोतिनरोभक्त्यामुक्तिभाक्सभवेन्नरः ॥ प्रबोधिनीमुपोषित्वागर्भेनविशतेनरः ॥ २५ ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यतस्मात्कुर्वीतनारद ॥ कर्मणामनसावाचा
पापंयत्समुपार्जितम् ॥ २६ ॥ तत्क्षालयतिगोविंदःप्रबोधिन्यांतुजागरे ॥ स्नानंदानंजपःपूजांसमुद्दिश्यजनार्दनम् ॥ २७ ॥ नरोयत्कुरुतेवत्सप्रबोधिन्यांत
दक्षयम् ॥ येर्चयंतिनरास्तस्यांभक्त्यादेवंचमाधवम् ॥ २८ ॥ समुपोष्यप्रमुच्यंतेपापैस्तैःशतजन्मजैः ॥ महाव्रतमिदंपुत्रमहापापौघनाशनम् ॥ २९ ॥
प्रबोधवासरंविष्णोर्विधिवत्समुपोषयेत् ॥ व्रतेनानेनदेवेशंपरितोष्यजनार्दनम् ॥ ३० ॥ विराजयन्दिशःसर्वाःप्रयातिहरिमंदिरम् ॥ कर्तव्यैषाप्रयत्नेननरैः
कांतिधनार्थिभिः ॥ ३१ ॥ बाल्येयत्संचितंपापंयौवनेवार्द्धकेतथा ॥ शतजन्मकृतंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु ॥ ३२ ॥ तत्क्षालयतिगोविंदश्चास्यामभ्यर्चितो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नृणाम् ॥ धनधान्यवहापुण्यासर्वपापहरापरा ॥ ३३ ॥ तामुपोष्यहरेर्भक्त्यादुर्लभंनभवेत्क्वचित् ॥ चंद्रसूर्योपरागेचयत्फलंपरिकीर्तितम् ॥ ३४ ॥
तत्सहस्रगुणंप्रोक्तंप्रबोधिन्यांप्रजागरे ॥ स्नानंदानंजपोहोमःस्वाध्यायोभ्यर्चनंहरेः ॥ ३५ ॥ तत्सर्वंकोटिगुणितंप्रबोधिन्यांकृतंतुयत् ॥ जन्मप्रभृतिय
त्पुण्यंनरेणोपार्जितंभवेत् ॥ ३६ ॥ वृथाभवतितत्सर्वमकृत्वाकार्तिकेव्रतम् ॥ अकृत्वानियमंविष्णोःकार्तिकंयःक्षिपेन्नरः ॥ ३७ ॥ नजन्मार्जितपु
ण्यस्यफलंप्राप्नोतिनारद ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदेवदेवंजनार्दनम् ॥ ३८ ॥ उपसेवेतविप्रेंद्रसर्वकामफलप्रदम् ॥ परान्नंवर्जयेद्यस्तुकार्तिकेविष्णुत
त्परः ॥ ३९ ॥ परान्नवर्जनाद्वत्सचांद्रायणफलंलभेत् ॥ नित्यंशास्त्रविनोदेनकार्तिकंयःक्षिपेन्नरः ॥ ४० ॥ सदहेत्सर्वपापानियज्ञायुतफलंलभेत् ॥
नतथातुष्यतेयज्ञैर्नदानैर्वाजपादिभिः ॥ ४१ ॥ यथाशास्त्रकथालापैःकार्तिकेमधुसूदनः ॥ येकुर्वंतिकथांविष्णोर्येशृण्वंतिशुभान्विताः ॥ ४२ ॥ श्लोका
र्द्धंश्लोकपादंवाकार्तिकेगोशतंफलम् ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यकार्तिकेकेशवाग्रतः ॥ ४३ ॥ शास्त्रावधारणंकार्यंश्रोतव्यंचमहामुने ॥ श्रेयसालोभबुद्ध्याच
यःकरोतिहरेःकथाम् ॥ ४४ ॥ कार्तिकेमुनिशार्दूलकुलानांतारयेच्छतम् ॥ नियमेननरोयस्तुशृणुतेवैष्णवींकथाम् ॥ ४५ ॥ कार्तिकेतुविशेषेणगोस
हस्रफलंलभेत् ॥ प्रबोधवासरेविष्णोःशृणुतेयोहरेःकथाम् ॥ ४६ ॥ सप्तद्वीपवतीदानेतत्फलंलभतेमुने ॥ श्रुत्वाविष्णुकथांदिव्यांयेर्चयंतिकथावि
दम् ॥ ४७ ॥ स्वशक्त्यामुनिशार्दूलतेषांलोकोक्षयःस्मृतः ॥ गीतशास्त्रविनोदेनकार्तिकंयोनयेन्नरः ॥ ४८ ॥ नतस्यपुनरावृत्तिर्मयादृष्टाकलिप्रिय ॥
गीतंनृत्यंचवाद्यंचभव्यांविष्णुकथांमुने ॥ ४९ ॥ यःकरोतिसपुण्यात्मात्रैलोक्योपरिसंस्थितः ॥ बहुपुष्पैर्बहुफलैःकर्पूरागुरुकुंकुमैः ॥ ५० ॥ हरेःपूजावि
धातव्याकार्तिकेबोधवासरे ॥ यस्मात्पुण्यमसंख्यातंप्राप्यतेमुनिसत्तम ॥ ५१ ॥ फलैर्नानाविधैर्द्रव्यैःप्रबोधिन्यांतुजागरे ॥ शंखेतोयंसमादायअर्घोदेयो
जनार्दने ॥ ५२ ॥ यत्फलंसर्वतीर्थेषुसर्वदानेषुयत्फलम् ॥ तत्फलंकोटिगुणितंदत्त्वार्घंबोधवासरे ॥ ५३ ॥ गुरुपूजाततःकार्याभोजनाच्छादनादिभिः ॥
दक्षिणाभिश्चदेवर्षेतुष्ट्यर्थंचक्रपाणिनः ॥ ५४ ॥ भागवतंशृणुतेयस्तुपुराणंचपठेन्नरः ॥ प्रत्यक्षरंभवेत्तस्यकपिलादानजंफलम् ॥ ५५ ॥ कार्त्तिकेमुनिशा
र्दूलस्वशक्त्यावैष्णवंव्रतम् ॥ यःकरोतियथोक्तंतुमुक्तिस्तस्यसुनिश्चला ॥ ५६ ॥ केतक्याएकपत्रेणपूजितोगरुडध्वजः ॥ समाःसहस्रंसुप्रीतोभवतिमधु
सूदनः ॥ ५७ ॥ अगस्तिकुसुमैर्देवंपूजयेद्योजनार्दनम् ॥ दर्शनात्तस्यदेवर्षेनरकाग्निःप्रणश्यति ॥ ५८ ॥ मुनिपुष्पार्चितोविष्णुःकार्तिकेपुरुषोत्तमः ॥ ॥ ६० ॥
ददात्यभिमतान्कामान्शशिसूर्यग्रहेयथा॥ ५९ ॥विहायसर्वपुष्पाणिमुनिपुष्पेणकेशवम् ॥ कार्तिकेयोर्चयेद्भक्त्यावाजिमेधफलंलभेत्॥ ६० ॥तुलसीदला
निपुष्पाणियेयच्छंतिजनार्दने ॥ कार्तिकेसकलंवत्सपापंजन्मायुतंदहेत् ॥ ६१ ॥ दृष्टास्पृष्टाथवाध्याताकीर्तितानामतस्तुता ॥ रोपितासिंचितानित्यंपू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जितातुलसीशुभा ॥६२॥ नवधातुलसीभक्तिंयेकुर्वंतिदिनेदिने ॥ युगकोटिसहस्राणितन्वंतिसुकृतंमुने ॥६३॥ यावच्छाखाप्रशाखाभिर्बीजपुष्पदलैर्मुने॥ रोपितातुलसीपुंभिर्वर्द्धतेवसुधातले ॥ ६४ ॥ तेषांवंशेतुयेजातायेभविष्यंतियेगताः ॥ आकल्पवर्षसाहस्रंतेषांवासोहरेर्गृहे ॥ ६५ ॥ यत्फलंसर्वपुष्पेषु सर्वपत्रेषुनारद ॥ तुलसीदलेनचैकेनकार्तिकेप्राप्यतेतुतत् ॥ ६६ ॥ संप्राप्तंकार्त्तिकंदृष्ट्वानियमेनजनार्दनः ॥ पूजनीयोमहाविष्णुःकोमलैस्तुलसीद लैः ॥ ६७ ॥ इष्ट्वाक्रतुशतैर्देवान्दत्त्वादानान्यनेकशः ॥ तुलसीदलैस्तुतत्पुण्यंकार्तिकेकेशवार्चने ॥ ६८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यां संहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेकार्त्तिकेशुक्लैकादशीमाहात्म्यंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥ छ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रोतु मिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ सर्वपापहरंविष्णोःफलदंव्रतिनांचयत् ॥ १ ॥ पुरुषोत्तममासस्यकथांब्रूहिजनार्दन ॥ कोविधिःकिंफलंतस्यकोदेवस्तत्र पूज्यते ॥ २ ॥ अधिमासेचसंप्राप्तेव्रतंब्रूहिजनार्दन ॥ कस्यदानस्यकिंपुण्यंकिंकर्त्तव्यंनृभिःप्रभो ॥ ३ ॥ कथंस्नानंचकिंजाप्यंकथंपूजाविधिःस्मृतः ॥ किंभोज्यमुत्तमंचान्नंमासेस्मिन्पुरुषोत्तमे ॥ ४ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ कथयिष्यामिराजेंद्रभवतःस्नेहकारणात् ॥ पुरुषोत्तममासस्यमा हात्म्यंपापनाशनम् ॥ ५ ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेभवेदेकादशीतुया ॥ कमलानामसानाम्नातिथीनामुत्तमातिथिः ॥ ६ ॥ तस्याव्रतप्रभावेनकमलाभिमु खीभवेत् ॥ ब्राह्मेमुहूर्त्तेचोत्थायसंस्मृत्यपुरुषोत्तमम् ॥ ७ ॥ स्नात्वाचैवविधानेननियमंकारयेद्व्रती ॥ गृहेत्वेकगुणंजाप्यंनद्यांतुद्विगुणंस्मृतम् ॥ ८ ॥ गवांगोष्ठेसहस्रोर्ध्वमग्न्यागारेशतान्वितम् ॥ शिवक्षेत्रेषुतीर्थेषुदेवतानांचसन्निधौ ॥ ९ ॥ लक्षंतुलस्याःसांनिध्येह्यनंतंविष्णुसन्निधौ ॥ अवंत्यामभवत्क श्चिच्छिवशर्माद्विजोत्तमः ॥१०॥ तस्यात्मजास्तुपंचासन्कनिष्ठोदोषवानभूत् ॥ तदापित्रापरित्यक्तस्त्यक्तःस्वजनबांधवैः ॥ ११ ॥ कुकर्मणःप्रभावेनगतो दूरतरंवनम् ॥ एकदादैवयोगेनतीर्थराजंसमागतः ॥ १२ ॥ क्षुत्क्षामोदीनवदनस्त्रिवेण्यांस्नानमाचरत् ॥ मुनीनामाश्रमांस्तत्रविचिन्वन्क्षुधयार्दितः ॥ १३ ॥ हरिमित्रमुनेस्तत्रददर्शाश्रममुत्तमम् ॥ पुरुषोत्तममासेवैजनानांचसमागमे ॥ १४ ॥ तत्राश्रमेकथयतांकथांकल्मषनाशिनीम् ॥ ब्राह्मणानांमुखात्तेन श्रद्धयाकमलाश्रुता॥१५॥एकादशीपुण्यतमाभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ जयशर्माविधानेनश्रुत्वेमांकमलातिथिम् ॥१६॥ एकादशीपुण्यतमाभुक्तिमुक्तिप्रदा यिनी ॥ व्रतंकृतंचतैःसार्द्धंस्थित्वाशून्यालयेतदा ॥ १७ ॥ निशीथेसमनुप्राप्तेलक्ष्मीस्तत्रसमागता ॥ वरंददामिभोविप्रकमलायाःप्रभावतः ॥ १८ ॥ ॥ ॥ जयशर्मोवाच ॥ ॥ कात्वंकस्यासिरंभोरुप्रसन्नाचकथंमम ॥ इंद्राणीसुरनाथस्यभवानीशंकरस्यवा ॥१९॥ गंधर्वीकिन्नरीवाथवधूर्वाचंद्रसूर्ययोः ॥

१ गृहीत्वेकगुणं जप्यमिति पाठांतरम् । २ गवां कोटिसहस्रोर्ध्वमिति पाठोन्यत्रदृश्यते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वत्सदृक्षानदृष्टाचनश्रुताचशुभाननने॥२०॥ ॥लक्ष्मीरुवाच॥ ॥प्रसन्नासांप्रतंजातावैकुंठादहमागता॥प्रेरितादेवदेवेनकमलायाःप्रभावतः॥२१॥पुरुषोत्त
ममासस्ययापक्षेप्रथमेभवेत्॥तस्याव्रतंत्वयाचीर्णंप्रयागेमुनिसंनिधौ ॥२२॥ व्रतस्यास्यप्रभावेनवशगाहंनसंशयः ॥ तववंशेभविष्यंतिमानवाद्विजसत्त
म॥२३॥मत्प्रसादादवाप्स्यंतिसत्यंतेव्याहृतंमया॥ ॥ब्राह्मणउवाच॥ ॥ प्रसन्नायदिमेपद्मेव्रतंविस्तरतोवद॥२४॥यत्कथासुप्रवर्ततेसाधवोयेजनाद्विजाः॥
॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ श्रोतॄणांपरमंश्राव्यंपवित्राणामनुत्तमम् ॥२५॥ दुःस्वप्ननाशनंपुण्यंश्रोतव्यंयत्नतस्ततः ॥ उत्तमःश्रद्धयायुक्तःश्लोकंश्लोकार्द्धमेववा॥२६॥
पठित्वामुच्यतेसद्योमहापातककोटिभिः॥मासानांपरमोमासःपक्षिणांगरुडोयथा ॥२७॥ नदीनांचयथागंगातिथीनांद्वादशीतिथिः॥अद्यापिनिर्जराःसर्वेभार
तेजन्मलिप्सवः ॥ २८॥ तमर्चयंतिविविधानारायणमनामयम् ॥ येयजंतिसदाभक्त्यादेवंनारायणंप्रभुम् ॥ २९ ॥ तानर्चयंतिसततंब्रह्माद्यादेवता
गणाः ॥ येपिनामपरायेचहरिकीर्त्तनतत्पराः ॥ ३० ॥ हरिपूजापरायेचतेकृतार्थाःकलौयुगेः ॥ शुक्लेवायदिवाकृष्णेभवेदेकादशीद्वयम् ॥ ३१ ॥ गृह
स्थानांभवेत्पूर्वायतीनामुत्तरास्मृता ॥ एकादशीद्वादशीचरात्रिशेषेत्रयोदशी ॥ तत्रक्रतुशतंपुण्यंत्रयोदश्यांतुपारणे ॥ ३२ ॥ एकादश्यांनिराहारः
स्थित्वाहमपरेहनि ॥ भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंमेभवाच्युत ॥ ३३ ॥ अमुंमंत्रंसमुच्चार्यदेवदेवस्यचक्रिणः ॥ भक्तिभावेनतुष्टात्माउपवासंसमाच
रेत् ॥ ३४ ॥ कुर्याद्देवस्यपुरतोजागरंनियतोव्रती ॥ गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चपुराणपठनादिभिः ॥ ३५ ॥ ततःप्रातःसमुत्थायद्वादशीदिवसेव्रती ॥ स्ना
त्वाविष्णुंसमभ्यर्च्यविधिवत्प्रयतेंद्रियः ॥ ३६ ॥ पंचामृतेनसंस्नाप्यएकादश्यांजनार्दनः ॥ द्वादश्यांचपयःस्नानाद्धरेःसारूप्यमश्नुते ॥ ३७ ॥ अज्ञान
तिमिरांधस्यव्रतेनानेनकेशव ॥ प्रसीदसन्मुखोभूत्वाज्ञानदृष्टिप्रदोभव ॥ ३८ ॥ एवंविज्ञाप्यदेवेशंदेवदेवंगदाधरम् ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यातेभ्योदद्याच्च
दक्षिणाम् ॥ ३९ ॥ ततःस्वबंधुभिःसार्द्धंनारायणपरायणः ॥ कृत्वापंचमहायज्ञान्स्वयंभुंजीतवाग्यतः ॥ ४० ॥ एवंयःप्रयतःकुर्यात्पुण्यमेकादशीव्र
तम् ॥ सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ४१ ॥ इत्युक्त्वाकमलातस्मैवरंदत्त्वातिरोदधे ॥ सोपिविप्रोधनीभूत्वापितुर्गेहंसमागतः ॥ ४२ ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ एवंयःकुरुतेराजन्कमलाव्रतमुत्तमम् ॥ शृणुयाद्वासरेविष्णोःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपं
चाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेपुरुषोत्तममासस्यकृष्णाकमलानामैकादशीनामद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥

१ पुरङ्गने इति पाठान्तरमन्यत्र पुस्तकयोः । २ कमलायाः तन्नाम्न्या एकादश्याः । ३ मत्प्रभावादवाप्स्यन्ति इति पाठोन्यत्र दृश्यते । ४ इदमर्धं बहुषु पुस्तकेषु न दृश्यते । ५ सायुज्यमश्नुते अयमपि पाठःप्राचुर्येण दृश्यते । ६ प्रसादसम्मुखो भूत्वा इत्यपिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुतानिबहुधर्माणिव्रतानिचजगत्प्रभो ॥ एकादशीसमंकिंजिच्छ्रुतंनैवजनार्दन ॥ १ ॥ पुनस्त्वेकादशींब्रूहिपापघ्नींपुण्यदायिनीम् ॥ यांकृत्वामनु
जोलोकेप्राप्नुयात्परमंपदम् ॥ २ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शुक्लेवायदिवाकृष्णेयदाचैकादशीभवेत् ॥ नत्याज्याजगतीपालमोक्षसौख्यविवर्द्धनी ॥ ३ ॥
एकादशीकलौराजन्भवबंधविमोचनी ॥ कामदासर्वकामानांपापानांपापहाभुवि ॥ ४ ॥ रविवारेथमांगल्येसंक्रमेवानृपोत्तम ॥ एकादशीसदोपोष्यापुत्र
पौत्रविवर्द्धनी ॥ ५ ॥ एकादशीव्रतंक्वापिनत्याज्यंविष्णुवल्लभैः ॥ आयुःकीर्तिप्रदंनित्यंसंतानारोग्यवित्तदम् ॥ ६ ॥ मोक्षदंरूपदंराज्यंनित्यमेकादशी
व्रतम् ॥ येकुर्वंतिमहीपालश्रद्धयापरयायुताः ॥ ७ ॥ यथोक्तविधिनालोकेतेनराविष्णुरूपिणः ॥ जीवन्मुक्तास्तुभूपालदृश्यंतेनात्रसंशयः ॥ ८ ॥ ॥ यु
धिष्ठिरउवाच ॥ ॥ जीवन्मुक्ताःकथंकृष्णविष्णुरूपाःकथंपुनः॥पापरूपाश्चदृश्यंतेपरंकौतूहलंहिमे ॥९॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ येचराजन्कलौभक्त्या
निर्जलंव्रतमुत्तमम् ॥ एकादश्याःप्रकुर्वंतिविधिदृष्टेनकर्मणा ॥१०॥ नकथंविष्णुरूपास्तेजीवन्मुक्ताःकथंनहि ॥ सर्वपापहरंपुण्यंव्रतमेकादशीसमम्॥११॥
नकिंचिद्विद्यतेराजन्सर्वकामप्रदंनृणाम् ॥ एकाशनंदशम्यांचनंदायांनिर्जलंव्रतम् ॥ १२ ॥ पारणंचैवभद्रायांकृत्वाविष्णुसमानराः ॥ श्रद्धावान्यस्तुकु
रुतेकामदायाव्रतंशुभम् ॥ १३ ॥ वांछितंलभतेसोपिइहलोकेपरत्रच ॥ पवित्रापावनीह्येषामहापातकनाशिनी ॥ १४ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदाचैवकर्तॄणां
नृपसत्तम ॥ कामदायांविधानेनपूजयेत्पुरुषोत्तमम् ॥ १५ ॥ पुष्पधूपादिभिश्चैवनैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ कांस्यमांसमसूरांश्चचणकान्कोद्रवांस्त
था ॥ १६ ॥ शाकंमधुपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुनम् ॥ वैष्णवोव्रतकर्त्ताचदशम्यांदशवर्जयेत् ॥ १७ ॥ द्यूतंक्रीडांतथानिद्रांतांबूलंदंतधावनम् ॥
परापवादंपैशून्यंस्तेयंहिंसांतथारतिम् ॥ १८ ॥ क्रोधंचवितथंवाक्यमेकादश्यांविवर्जयेत् ॥ कांस्यंमांसंमसूरांश्चतैलंवितथभाषणम् ॥ १९ ॥ व्याया
मंचप्रवासंचपुनर्भोजनमैथुनम् ॥ वृषपृष्ठंपरान्नंचशाकंचद्वादशीदिने ॥ २० ॥ अनेनविधिनाराजन्विहितायैश्चकामदा ॥ रात्रौजागरणंकृत्वापूजितः
पुरुषोत्तमः ॥ २१ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेयांतिपरमांगतिम् ॥ पठनाच्छ्रवणाद्राजन्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ २२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश
त्साहस्र्यांसंहितायामुत्तर०उमाप०ना०संवादेपुरुषोत्तममासस्यशुक्लाकामदानामैकादशीनामत्रिषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
चातुर्मास्यांतुनियमायेकेचिद्भुविविश्रुताः ॥ तानहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वमहेश्वर ॥१॥ चातुर्मास्येहरौसुप्तेकर्त्तव्यंकिंजनार्दने ॥ षड्रसानांपरित्यागेनख
केशविधारणे॥अन्यैश्चनियमैःस्वामिन्यत्फलंतद्ब्रवीहिमे॥२॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वात्वसौदेवःप्रहस्योत्फुल्ललोचनः ॥ प्रोवाचतंद्विजवरंनारदंतप

१ सत्यामारोग्यवित्तदमिति पाठः प्राचुर्यमप्यशुद्धंज्ञेयम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सान्निधिम् ॥ ३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुत्वमिहदेवर्षेकथयामिसविस्तरम् ॥ आषाढस्यसितेपक्षेएकादश्यामुपोषितः ॥ ४ ॥ चातुर्मास्यव्र
तानीहगृह्णीयाद्भक्तिपूर्वकम् ॥ भूमिशय्यासमारूढोयोगनिद्रांगतेहरौ ॥ ५ ॥ नयेतचतुरोमासान्यावद्भवतिकार्तिकी ॥ प्रतिष्ठानप्रवर्त्ततेतथायज्ञादिकाः
क्रियाः ॥६॥ विवाहव्रतसंबंधअन्यन्माङ्गल्यकर्मच ॥ भूपयानंतथायात्राअन्याश्चविविधाःक्रियाः ॥७॥ प्रसुप्तेचजगन्नाथेअच्युतेगरुडध्वजे ॥ व्रतक्रियांचरेद्य
स्तुतस्यव्रतफलंशृणु ॥८॥ अश्वमेधसहस्रैस्तुयत्फलंप्राप्नुयान्नरः ॥ चातुर्मास्यव्रतैश्चीर्णैस्तत्फलंसमवाप्नुयात् ॥९॥ मिथुनस्थेसहस्रांशौस्वापयेन्मधुसूदनम् ॥
तुलाराशौगतेसूर्येपुनरुत्थापयेद्धरिम् ॥१०॥ अधिमासेतुपतितेतदाचैषविधिक्रमः ॥ स्थापयेत्प्रतिमांविष्णोःशंखचक्रगदाधरीम् ॥११॥ पीतांबरधरांसौ
म्यांपर्यंकेस्थापयेत्शुचौ ॥ श्वेतवस्त्रसमाच्छन्नेसोपधानेतुनारद ॥ १२ ॥ इतिहासपुराणज्ञोविष्णुभक्तोथवापुनः ॥ स्नापयित्वादधिक्षीरमधुलाजघृतस्त
था ॥ १३ ॥ समालभ्यशुभैर्गंधैर्धूपैःपुष्पैर्मनोरमैः ॥ पूजितांकुसुमैःशुभ्रैर्मंत्रेणानेनवाडव ॥१४॥ सुप्तेत्वयिजगन्नाथेजगत्सुप्तंभवेदिदम् ॥ विबुद्धेत्वयिबुध्ये
तजगत्सर्वंचराचरम् ॥ १५ ॥ एवंतांप्रतिमांविष्णोःस्थापयित्वातुनारद ॥ तस्यैवाग्रेस्वयंवाचागृह्णीयान्नियमंततः ॥ १६ ॥ [1]स्त्रीवानरोवातद्भक्तोध
र्माधर्मविभागतः ॥ चतुरोवार्षिकान्मासान्देवस्योत्थापनावधि ॥ १७ ॥ गृह्णीयान्नियमानेतान्दंतधावनपूर्वकम् ॥ उपवासंततःकृत्वाप्रभातेविमलेस
ति ॥ १८ ॥ नित्यंकर्मचरित्वातुविष्णोरग्रेजितात्मवान् ॥ तेषांफलानिवक्ष्यामितत्कर्तॄणांपृथक्पृथक् ॥ १९ ॥ मधुरत्वंलभेद्विद्वान्पुरुषोगुडवर्ज
नात् ॥ तथैवसंततिंदीर्घांतैलस्यवर्जनाद्यतः ॥ २० ॥ घृतस्यवर्जनाद्विप्रसुंदरांगःप्रजायते ॥ कटुतैलपरित्यागीशत्रुनाशमवाप्नुयात् ॥ २१ ॥ सुगंधतै
लत्यागेनसौभाग्यमतुलंलभेत् ॥ पुष्पभोगपरित्यागीस्वर्गेविद्याधरोभवेत् ॥ २२ ॥ योगाभ्यासीनरोयस्तुसब्रह्मपदमाप्नुयात् ॥ कट्वम्लमधुरक्षारतीक्ष्ण
काषायषड्रसान् ॥ २३ ॥ वर्जयेद्यस्तुवैरूप्यंदौर्गंध्यंनाप्नुयान्नरः ॥ तांबूलवर्जनाद्भोगीरक्तकंठस्तुजायते ॥ २४ ॥ घृतत्यागाच्चलावण्यंसदास्निग्धतनु
र्भवेत् ॥ फलत्यागाच्चविप्रेंद्रबहुपुत्रश्चजायते ॥ २५ ॥ पलाशपत्राशनकृद्रूपवान्भोगवान्भवेत् ॥ दीप्तिमान्दीप्तिकरणःसाक्षाद्द्रव्यपतिर्भवेत् ॥ २६ ॥
दधिदुग्धपरित्यागीगोलोकंलभतेनरः ॥ मौनव्रतीभवेद्यस्तुतस्याज्ञाऽस्खलिताभवेत् ॥ २७ ॥ इंद्रासनमवाप्नोतिस्थालीपाकस्यवर्जनात् ॥ एवमादिप
रित्यागाद्धर्मस्थोधर्मनंदनः ॥२८॥ नमोनारायणायेतिजप्त्वाशतगुणंफलम् ॥ एकएवसवैस्वर्गेविद्याधरपतिर्भवेत् ॥ २९ ॥ पुष्करस्नानमात्रेणगंगायाःस्ना
नजंफलम् ॥३०॥ भूमौभुंक्तेसदायस्तुसपृथिव्यधिपोभवेत् ॥ विष्णोश्चैवगृहेकुर्यादुपलेपनमार्जनम् ॥ ३१ ॥ कल्पस्थायीभवेद्विद्वन्वैकुंठेनात्रसंशयः ॥ प्रद

१ स्त्री वा नरो वा मद्भक्तो धर्माधर्म विभागतः इतिपाठोन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षिणंचयःकुर्याच्छतमष्टोत्तरंनरः ॥३२॥ हंसयुक्तविमानेनदिव्येनसहगच्छति ॥ गीतवाद्यकरोविष्णोर्गांधर्वंलोकमाप्नुयात् ॥३३॥ पंचगव्याशनोविद्वन्चां द्रायणफलंलभेत् ॥ नित्यंशास्त्रविनोदेनलोकान्यस्तुप्रबोधयेत् ॥ ३४ ॥ सव्यासरूपीविष्णवग्रेततोविष्णुपदंलभेत् ॥ तुलसीदलपूजांतुकृत्वाविष्णुपुरंव्रजे त् ॥ ३५ ॥ कृत्वाप्रोक्षणकंदिव्यंस्थानमप्सरसांलभेत् ॥ शीतांबुनागृहेस्नानात्निर्मलंदेहमाप्नुयात् ॥ ३६ ॥ उष्णोदकंपरित्यज्यस्नानंवैपौष्करंलभेत् ॥ पत्रेषुयोनरोभुंक्तेकुरुक्षेत्रफलंलभेत् ॥३७॥ भुंक्तेशिलायांयोनित्यंतस्यपुण्यंप्रयागजम् ॥ धर्मोद[1]यजलत्यागीनरोगैःपरिभूयते ॥३८॥ ताम्रपात्रेषुभुंजानोनै मिषंफलमाप्नुयात्॥ कांस्यपात्रंपरित्यज्यशेषपात्रमुपाचरेत्॥३९॥अलाभेसर्वपात्राणांमृन्मयंपात्रमुत्तमम् ॥स्वगृहीतैःकृतैर्वापिपात्रैःपालाशसंभवैः॥४०॥ यस्तुसंवत्सरंपूर्णअग्निहोत्रमुपासते ॥ पात्रैर्वाभोजनंविद्वान्सेवतेतत्समंस्मृतम् ॥४१॥ चांद्रायणसमंप्रोक्तंब्रह्मपात्रेषुभोजने ॥ एकैकंभोजनंविद्वन्ब्रह्मपत्रे षुभुंजतः ॥ ४२ ॥ त्रिरात्रेणसमंप्रोक्तंमहापातकनाशनम् ॥ एकादश्युपवासेनयत्पुण्यंपरिकीर्तितम् ॥ ४३ ॥ सर्वदानफलंचैवसर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ नचा पिनरकंपश्येत्पद्मपत्रेषुभोजनात् ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणोयातिवैकुंठेऽन्योजनः[2]स्वर्गमाप्नुयात् ॥ एषब्रह्ममहावृक्षःपापहासर्वकामदः ॥ ४५ ॥ मध्यमंवर्जितंपत्रं शूद्रजातेर्नृपोत्तम ॥ भुंजन्नरकमाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ४६ ॥ वर्जयेन्मध्यमंपत्रंशेषपत्रेषुभोजनम् ॥ मध्यपत्रेचयःशूद्रोभोजनंकुरुतेद्विज ॥ ४७ ॥ कपिलांब्रह्मणेदत्त्वाशुद्धिर्भवतिनान्यथा ॥ कपिलांदोहयेद्यस्तुशूद्रोभुंक्तेनिजगृहे ॥ ४८ ॥ दशवर्षसहस्राणिविष्ठायांजायतेकृमिः ॥ कृमियोनि विनिर्मुक्तःपशुयोनिमवाप्नुयात् ॥ ४९ ॥ कपिलंयोह्यनड्वाहंशूद्रोभूत्वात्रवाहयेत् ॥ यावंतितस्यरोमाणितावद्वर्षाणिनारद ॥ ५० ॥ कुंभीपाकेषु पच्येतसनरोनात्रसंशयः ॥ अजाचैवगृहेतस्यशूद्रस्यचविशेषतः ॥ ५१ ॥ तस्यावैदुग्धपानेनशूद्रोयातीहरौरवम् ॥ ब्राह्मणैःसहव्यापारोयस्यशूद्रस्य दृश्यते ॥ ५२ ॥ सविप्रोवेदबाह्यःस्याच्छूद्रःकौलिकउच्यते ॥ व्यापारेप्रेरितोविप्रःशूद्राज्ञांचकरोतियः ॥ ५३ ॥ यावत्पदानिचलतेतावद्भवतिना रकी ॥ उदकार्थंतुयोविप्रःशूद्रेणप्रेषितोगृहे ॥ ५४ ॥ तदुदकंमद्यतुल्यंपीत्वावैनरकंव्रजेत् ॥ शूद्रेणसर्वदानित्यंदानंदेयंद्विजन्मने ॥ ५५ ॥ तेषां चैवतुवैभक्तिःकर्त्तव्याचविशेषतः ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वापरलोकंचगच्छति ॥ ५६ पांचभौतिकमेतद्धिअनर्थकमुदाहृतम् ॥ अतोदेयंहिगुरवेयतोनंत फलंलभेत् ॥ ५७ ॥ अस्मिन्कलियुगेघोरेपापाचारेदुरात्मनः ॥ निंदांकुर्वंतिविप्रेंद्रजनानांपुण्यकर्मणाम् ॥ ५८ ॥ निंदयालभतेदुःखंयावदाभूतसंप्लु

---

१ धर्मोद्भयजलत्यागात् । दिनत्रयजलत्यागात् । दमोदयजलत्यागात् इत्यादिपाठाः बहुषुपुस्तकेषु । तत्रादिनत्रयेत्यादि सम्यग्भाति । दिनत्रयं दशम्येकादशीद्वादशीच । २ भोजनात्स्वर्ग माप्नुयात् इति पाठोन्यत्र स न सम्यग्भाति ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वम् ॥ नानाधर्माःप्रवर्त्ततेकलौचैवमहामते ॥ ५९ ॥ धर्मोयंदुर्ल्लभोलोकेधर्मकामार्थमोक्षदः ॥ भूमिशायीभवेद्यस्तुनरःकोपिमहीतले ॥ ६० ॥ दशवर्षस
हस्राणिनरोगैःपरिपीड्यते ॥ बहुपुत्रोधनैर्युक्तोह्यकुष्ठीजायतेनरः ॥ ६१ ॥ नक्तभोजीनरोयस्तुतीर्थयात्राफलंलभेत् ॥ अयाचितेनचाप्नोतिवापीकूपक्रिया
फलम् ॥ ६२ ॥ वर्जयेद्यस्तुवैद्रोहंप्राणहिंसापराङ्मुखः ॥ अहिंसापरमोधर्मइतिवेदेषुगीयते ॥ ६३ ॥ दानंदयादमइतिसर्वत्रहिश्रुतंमया ॥ तस्मात्स
र्वप्रयत्नेनकार्यंवैमहतामपि ॥ ६४ ॥ गुरवेयेप्रयच्छंतिशरीरंपुत्रपौत्रकम् ॥ तत्रदानप्रभावेनविष्णोर्वल्लभतामियात् ॥ ६५ ॥ शूद्रेणदीक्षितोयस्तुशू
द्रःशूद्रेणदीक्षितः ॥ उभौतौपापिनौप्रोक्तौयावदाभूतसंप्लवम् ॥ ६६ ॥ हिंसामतिंयदादत्तेशूद्रोवैपापसत्तमः ॥ एकविंशतिकुलंतेननरकंप्रतिपात्य
ते ॥ ६७ ॥ कलौपाखंडिनःशूद्राद्दृश्यंतेबहवोभुवि ॥ तेषांसंभाषणादेवनरकोभवतिद्विज ॥ ६८ ॥ ब्रह्मज्ञानरतायेचगायत्रीजापिनोद्विज ॥ तेषांदर्शन
मात्रेणब्रह्महत्यादिनेदिने ॥ ६९ ॥ शंखचक्रधराविप्राविष्णुधर्मेषुसंमताः ॥ वेदधर्मरतानित्यंपंक्तिपावनपावनाः ॥ ७० ॥ चातुर्मास्यमिदंकर्मकर्त्तव्यं
तैःसदानरैः ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनभूयोभूयश्चवाडव ॥ ७१ ॥ तेधन्याःपृथिवीमध्येनरायेवैष्णवाभुवि ॥ तेषांकुलंधन्यतमंजातिर्धन्यतमास्मृता ॥ ७२ ॥
मधुभक्षयतेयस्तुसुप्तेदेवेजनार्दने ॥ महत्पापंभवेत्तस्यवर्जनेयच्छृणुष्वतत् ॥७३॥ सर्वयज्ञैश्चविविधैर्यत्फलंतदवाप्नुयात् ॥ दाडिमंमातुलिंगंचनालिकेरंच
वर्जयेत् ॥ ७४ ॥ देवोवैमानिकोभूत्वाह्यंतेविष्णुपदंव्रजेत् ॥ वित्तवान्सुभगश्चैवकुलेश्रीमतिजायते ॥ ७५ ॥ यःक्षिपेदेकभक्तेननरोमासचतुष्टयम् ॥ यावं
तिचमुहूर्तानिउदितोदितभास्करे ॥ ७६ ॥ तावद्वर्षसहस्राणिविष्णुलोकेमहीयते ॥ व्रीहींश्चयवगोधूमान्वर्जयेद्यस्तुमानवः ॥ ७७ ॥ अश्वमेधादिकेकृतेविधिव
द्बैसदाक्षिणे ॥ यत्फलंमुनिभिःप्रोक्तंतत्फलंलभतेनरः ॥७८॥ धनधान्यसमायुक्तोबहुपुत्रश्चजायते ॥ तुलसीतिलदर्भैश्चयेकुर्वंतिचतर्पणम् ॥ ७९ ॥ तत्फलं
कोटिगुणितंचातुर्मास्येविशेषतः ॥ यदासुप्तेहृषीकेशेकुर्याच्चैतत्त्रयान्वितम् ॥ ८० ॥ तेपियुगसहस्राणिमोदंतेविष्णुसंनिधौ ॥ पदंवापदमर्द्धंवाऋचां
चार्द्धऋचांतथा ॥ ८१ ॥ विष्णवग्रेयेप्रगायंतिमुक्तास्तेवैनसंशयः ॥ मैथुनंवर्जयेद्यस्तुसुप्तेदेवेजनार्दने ॥ ८२ ॥ एकमन्वंतरंसोपिविष्णुलोकेमहीयते ॥
दधिदुग्धंतथातक्रंगुडंशाकंतथैवच ॥ ८३ ॥ वर्जनादेवभोविप्रमुक्तिभागीनसंशयः ॥ स्नानमामलकेनैवयेकुर्वंतिचमानवाः ॥ ८४ ॥ दिनेदिनेमहत्पुण्यं
प्राप्नुवंतिचतेमुने ॥ धात्रीफलंपापहरंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ ८५ ॥ त्रैलोक्यतारणार्थायनिर्मितांब्राह्मणापुरा ॥ संध्यामौनंचरेद्यस्तुभुंक्तेमासचतुष्ट ॥ ६३ ॥
यम् ॥ ८६ ॥ मन्वंतराणिचत्वारिवैकुंठेमोदतेपुनः ॥ स्वयंपाकीनरोयस्तुभुंक्तेमासचतुष्टयम् ॥ ८७ ॥ दशवर्षसहस्राणिइंद्रलोकेमहीयते ॥ चतुरोवा

१ वापीकूपक्रमेफलम् इत्यप्यन्यत्रपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षिंकान्मासान्मौनंचैवसमाचरेत् ॥ ८८ ॥ सचविष्णुपुरंगच्छेद्ब्राह्मंचतदनंतरम् ॥ मौनभोजीनरोयस्तुकदाचिन्नावसीदति ॥ ८९ ॥ मौनेनभुंजमानास्तु राक्षसास्त्रिदिवंगताः ॥ कृमिकीटसमायुक्तंपक्वान्नमशुचीभवेत् ॥ ९० ॥ गवांमांससमंज्ञेयमन्नंचापिद्विजोत्तम ॥ तंदन्नमशुचिज्ञेयंग्रसतेमानुषोयदि ॥ ९१ ॥ एतद्वैभोजनंप्रोक्तंराक्षसानांप्रियंसदा ॥ तोषितोहिपुराब्रह्मातेनदत्तंमहात्मना ॥ ९२ ॥ मौनेनभोजयित्वातुस्वर्गंप्राप्तानसंशयः ॥ संजल्पन्भुंजतेयस्तुतेनान्नमशुचीभवेत् ॥ ९३ ॥ पापंसकेवलंभुंक्तेतस्मान्मौनंसमाचरेत् ॥ उपवाससमंभोज्यंज्ञेयंमौनेननारद ॥ ९४ ॥ पंचप्राणाहुतीर्यस्तुमौनभोजीनरोत्तमः ॥ पंचवैपातकान्यस्यनश्यंतिनात्रसंशयः ॥ ९५ ॥ नकुर्यात्संधितंवस्त्रंपितृकर्मणिवाडव ॥ अशुच्यंगेस्थितंचैववस्त्रंतदशुचीभवेत् ॥ ९६ ॥ कटिपृष्ठस्थितेवस्त्रेपुरीषंकुरुतेतुयः ॥ मूत्रंवामैथुनंवापितद्वस्त्रंपरिवर्जयेत् ॥ ९७ ॥ पितृकर्मविशेषेणवर्जनीयंचवाडव ॥ सर्वदाचमुनेप्राज्ञैर्देवार्चाचक्रपाणिनः ॥ ९८ ॥ कर्त्तव्याचविशेषेणशुचिभिर्विजितेंद्रियैः ॥ संप्रसुप्तेहृषीकेशेतृणशाककुसुंभिकाः ॥ ९९ ॥ संधितानिचवस्त्राणिवर्जितानिप्रयत्नतः ॥ चातुर्मास्येहरौसुप्तेयस्तुएतानिवर्जयेत् ॥ १०० ॥ नरकंनतुसंगच्छेत्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ मद्यंमांसंनभक्षेतशाशकंसौकरंतथा ॥ १०१ ॥ चातुर्मास्येविशेषेणसुप्तेदेवेजनार्दने ॥ सोपिदेवत्वमाप्नोतिअहिंसानिरतोनरः ॥ १०२ ॥ मिथ्याक्रोधंतथारौक्ष्यंतथापर्वसुमैथुनम् ॥ वर्जितंयेनविप्रेंद्रसोश्वमेधफलंलभेत् ॥ १०३ ॥ ब्रह्मचर्येप्रजावृद्धिरायुर्वृद्धिस्तथैवच ॥ पुष्पंपत्रंफलंशय्याअभ्यंगंचविलेपनम् ॥ १०४ ॥ वृथादुग्धानिमांसंचमद्यंचपरिवर्जयेत् ॥ चातुर्मास्येहरौसुप्तेनियतंयद्विवर्जितम् ॥ १०५ ॥ प्रथमंतत्तुदातव्यंब्राह्मणायनसंशयः ॥ तद्धनंचाक्षयंविद्धन्प्रदत्तंयद्विजातये॥१०६॥कोटिकोटिगुणंविप्रलभतेनात्रसंशयः॥येनकेनापिविप्रेंद्रनियमेनार्चितोहरिः॥१०७॥ददातिविष्णुभवनंनात्रकार्याविचारणा॥चातुर्मास्येहरौसुप्तेनियमंयोनकारयेत्॥१०८॥सोपिनरकमाप्नोतितस्यजन्मवृथागतम्॥यत्पुमान्कारयेन्नित्यंद्विजोक्तंविधिमुत्तमम् ॥१०९॥ तथोक्तान्नियमांश्चैवसयातिपरमंपदम्॥त्रिवर्गरहितंदानंदत्तंभवतिनिष्फलम् ॥ ११० ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदेवदेवंजनार्दनम् ॥ तोषयेन्नियमैर्दानैर्यथाशक्त्यानरोत्तमः ॥१११॥ अकृतस्नानदानंचब्राह्मणानांचपूजनम् ॥ वृथागतंतुतत्सर्वंयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ११२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कीदृशंब्रह्मचर्यंचवदविश्वेश्वरप्रभो ॥ येनचीर्णेनगोविंदःपरितुष्टोभवेन्नृणाम् ॥ ११३ ॥ महादेवउवाच ॥ स्वदारनिरतश्चैवब्रह्मचारीस्मृतोबुधैः ॥ चांडालादधिकोविद्धन्यःस्वभार्यांपरित्यजेत् ॥ ११४ ॥ ऋतावभिगमंकृत्वाब्रह्मचर्यंविधीयते ॥ परित्यजतियोभार्यांभक्तांदोषविवर्जिताम् ॥ ११५ ॥ पापकर्मानरोलोकेभ्रूणहत्यामवाप्नुयात् ॥ अश्वमेधसहस्राणि

१ तदन्नमशुचिश्चैव इति सर्वत्र पाठो दृश्यते अत्रलिंगव्यत्ययं विदांकुर्वंतु विद्वांसः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाजपेयशतानिच ॥ ११६ ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ स्नानंदानंजपोहोमःस्वाध्यायंदेवतार्चनम् ॥ ११७ ॥ चातुर्मास्यकृतंय
च्चसर्वंहिचाक्षयंभवेत् ॥ एककालंद्विकालंवापुराणंशृणुतेतुयः ॥ ११८ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति ॥ हरौसुप्तेविशेषेणहरेर्नामपठन्जप
न् ॥ ११९ ॥ तत्फलंकोटिगुणितंलभतेद्विजसत्तम ॥ वैष्णवोब्राह्मणोयस्तुपूजनंयःकरोतिहि ॥ १२० ॥ सएवसर्वधर्मात्मापूज्यएवनसंशयः ॥ चा
तुर्मास्यमिदंपुण्यंपवित्रंपापनाशनम् ॥ श्रुत्वातुलभतेपुण्यंगंगास्नानफलंलभेत् ॥ १२१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायासुमाप
तिनारदसंवादेउत्तरखंडेचातुर्मास्यमहिमानामचतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥६४॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ चातुर्मास्यव्रतानांचप्रब्रूह्युद्यापनंविभो ॥ उद्या
पनेकृतेसर्वंसंपूर्णंभवतिध्रुवम् ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ व्रतंकृत्वामहाभागयदिनोद्यापनंचरेत् ॥ यस्तुकर्त्ताकर्मणांसनसम्यक्फलभाक्भवेत् ॥ २ ॥
व्रतवैकल्यमासाद्यकुष्ठीचांधःप्रजायते ॥ एतस्मात्कारणाच्चैवकुर्यादुद्यापनंद्विज ॥ ३ ॥ गृहीत्वानियमानेतान्पालयित्वायथाविधि ॥ सुप्तोत्थितेजग
न्नाथेगत्वाब्राह्मणसंनिधौ ॥ ४ ॥ क्षमापयेद्देवदेवंयथाविधिचविस्तरात् ॥ तैलत्यागेघृतंदद्याद्घृतत्यागेपयःस्मृतम् ॥ ५ ॥ मौनेपिंडास्तिलादेयाःसहिर
ण्याद्विजातये ॥ भोजनेभोजनंदद्यात्दध्योदनसमन्वितम् ॥ ६ ॥ अन्नंदद्याद्विशेषेणहिरण्येनसमन्वितम् ॥ अन्नदानान्मुनिश्रेष्ठविष्णुलोकेमहीयते ॥ ७ ॥
पालाशपात्रेयोभुंक्तेनरोमासचतुष्टयम् ॥ भाजनं[1]घृतपूर्णंतुदद्यादुद्यापनेद्विज ॥ ८ ॥ षड्रसंभोजनंदद्याद्ब्राह्मणेनक्तभोजने ॥ अयाचितेह्यनड्वाहंसहिर
ण्यंप्रदापयेत् ॥ ९ ॥ [2]मांषंत्यजन्मुनिश्रेष्ठगांचदद्यात्सवत्सकाम् ॥ धात्रीस्नानेनरोदद्यात्स्वर्णमाषिकमेवच ॥ १० ॥ फलानांनियमेचैवफलानिचप्रदा
पयेत् ॥ धान्यानांनियमेधान्यमथवाशालयःस्मृताः ॥ ११ ॥ तद्वद्भूशयनेशय्यांसतूलांगेंदुकान्विताम् ॥ ब्रह्मचर्यंकृतंयेनचातुर्मास्येद्विजोत्त
म ॥ १२ ॥ दंपत्योर्भोजनंदेयमुभयोर्भक्तिपूर्वकम् ॥ सभोगंदक्षिणोपेतंसशाकंलवणंतथा ॥ १३ ॥ नित्यस्नानेनरोदद्यान्निस्नेहेसर्पिःसक्तवः ॥
नखकेशव्रतेचैवप्रा[3]देशंपरिकल्पयेत् ॥ १४ ॥ उपानहौप्रदातव्यौउपानहविवर्जनात् ॥ आमिषस्यपरित्यागात्सवत्साकपिलास्मृता ॥ १५ ॥
नित्यंदीपप्रदोयस्तुसौवर्णदीपमावहेत् ॥ तंदीपंघृतसंयुक्तंदद्याच्चैवद्विजन्मने ॥ १६ ॥ विष्णुभक्तायविप्रायपरिपूर्णव्रतेप्सया ॥ शाकस्यनियमे
शाकंमाषेसौवर्णमाषकम् ॥ १७ ॥ मैथुनानांतुनियमेरौप्यंदद्याद्विजातये ॥ नागवल्ल्यास्तुनियमेकर्पूरंसहिरण्यकम् ॥ १८ ॥ कालेकाले
द्विजश्रेष्ठयत्कृतंनियमेनतु ॥ तत्तद्देयंविशेषेणपरलोकगतीप्सया ॥ १९ ॥ आदौस्नानादिकंकृत्वाविष्णोरग्रेप्रका[4]शयेत् ॥ अनादिनिधनोदेवःशं

१ भोजनं घृतपूर्णं च इति प्रायो दाक्षिणात्यपुस्तकेषु । २ मांसं त्यजन्नित्यप्यन्यस्मिन्पुस्तके । ३ आदेशंपरिकल्पयेत् । प्रदेशं परिकल्पयेत् इ०पा० । ४ प्रकारयेत् इति पाठो दृश्यतेन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खचक्रगदाधरः ॥ तस्याग्रेकेनकुर्वीतयतोविष्णुस्तुपापहा ॥ २० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवा
देचातुर्मास्योद्यापनंनामपंचषष्टितमोऽध्यायः ॥६५॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ यमस्याराधनंब्रूहिमाद्धितार्थंसुरोत्तम ॥ कथंनगम्यतेदेवनरेणनरकांतरे ॥१॥
श्रूयतेयमलोकेतुसदावैतरणीनदी ॥ अनाधृष्यात्वपाराचदुस्तराबहुशोणिता ॥ २ ॥ दुस्तरासर्वभूतानांसाकथंसुतराभवेत् ॥ [1]भयमेतन्महादे
वयमलोकंप्रतिप्रभो ॥ ३ ॥ तस्यनिर्मोचनार्थायब्रूहिकृत्यमशेषतः ॥ भगवन्देवदेवेशकृपांकृत्वाममोपरि ॥ ४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ द्वार
वत्यांपुराविप्रस्नातोहंलवणांभसि ॥ ददृशेमुनिमायांतंमुद्गलंनामवाडव ॥ ५ ॥ ज्वलंतमिवचादित्यंतपसाद्योतितांगकम् ॥ मांप्रणम्यमुनिःप्राहमुद्गलो
विस्मयान्वितः ॥ ६ ॥ ॥ मुद्गलउवाच ॥ ॥ अकस्मान्मूर्च्छितोदेवपतितोस्मिधरातले ॥ प्रज्वलंतिममांगानिगृहीतोयमकिंकरैः ॥ ७ ॥ बलादा
कृष्यमाणोहंपुरुषोंगुष्ठमात्रकः ॥ बद्धोयमभटैर्गाढंनीतोस्मिशमनांतिकम् ॥ ८ ॥ क्षणात्सभायांपश्यामियमंपिंगललोचनम् ॥ कृष्णमुखंमहारौद्रंमृ
त्युव्याधिशतान्वितम् ॥ ९ ॥ वातपित्तश्लेष्मदोषैर्मूर्तिमद्भिस्तुसेवितम् ॥ कायशोषज्वरातंकस्फोटिकालूतकादिभिः ॥ १० ॥ ज्वालांगमर्दशीर्षार्तिभ
गंदरबलक्षयैः ॥ कंठमालाक्षिरोगैश्चमूत्रकृच्छ्रज्वरव्रणैः ॥ ११ ॥ विमूर्च्छिकागलग्राहहृद्रोगैर्भूततस्करैः ॥ इत्थंबहुविधैरौद्रैर्नानारूपैर्भयंकरैः ॥ १२ ॥
कपालशिरोहस्तैश्चसंग्रामेनरकेतथा ॥ राक्षसैर्दानवैर्घोरैरुपविष्टैःपुरःस्थितैः ॥ १३ ॥ धर्माधिकारिभिश्चात्रचित्रगुप्तादिलेखकैः ॥ व्याघ्रसिंहवरा
हैश्चशिखासर्पैःसुदुर्द्धरैः ॥ १४ ॥ वृश्चिकैर्दंष्ट्रिभिर्भूतैःकीटकैर्मत्कुणादिभिः ॥ वृकचित्रादिशुनकैःकंकैर्गृध्रैश्चजंबुकैः ॥ १५ ॥ तस्करैर्भूतदारिद्रैर्मारिभि
र्डाकिनीग्रहैः ॥ मुक्तकेशैःश्वासकासैर्भ्रुकुटीकुटिलाननैः ॥१६॥ बृहत्प्रतापैर्नौभीतैःशासकैःपापकर्मणाम् ॥ यमःसभायांशुशुभेसेव्यमानःपरिग्रहैः ॥१७॥
भीमाटविकर्जवैश्चयथाव्यालांजनोगिरिः ॥ ततोविश्वेश्वरःप्राहसमयःकिंकरान्प्रति ॥१८॥ नामभ्रांतैर्भवद्भिश्चसमानीतःकथंमुनिः ॥ भीमकस्यात्मजोग्रामे
कौंडिन्येमुद्गलाभिधः ॥१९॥ क्षीणायुःक्षत्रियःसोस्तिआनेयोमुच्यतामसौ ॥ श्रुत्वैतत्तेगतास्तस्मादायाताःपुनरेवते ॥ २० ॥ धर्मराजंपुनःप्राहुःसर्वेतेयम
किंकराः ॥ तत्रास्माभिर्गतैर्देहीक्षीणायुर्नोपलक्षितः ॥ भानुसूनोनजानीमःकथंचिद्भ्रांतचेतसाः ॥ २१ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ [2]किंकोरणमदृश्यास्तेप्राये
णभवतांनराः ॥ सुकृताद्द्वादशीयैस्तुख्यातावैतरणीनदी ॥२२॥ उज्जयिन्यांप्रयागेवायमुनायांचयेमृताः ॥ तिलहस्तिहिरण्यादिदत्तंयैस्तुगवाह्निकम् ॥२३॥
॥ दूताऊचुः ॥ ॥ तद्व्रतंकीदृशंब्रह्मन्ब्रूहिसर्वमशेषतः ॥ किंतत्रदेवकर्त्तव्यंपुरुषैस्तवतोषदम् ॥ २४ ॥ येनकृतानरश्रेष्ठद्वादशीकृष्णपक्षजा ॥ उपवासे

१ भयमेतन्महद्देव इति पाठोन्यत्र । २ किंकराणामदृश्यास्ते इतिपाठोन्येषु पुस्तकेषु ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चतेनैवकथंपापात्प्रमुच्यते ॥ २५ ॥ तद्व्रतंकेनविधिनाकर्त्तव्यंचयथावद ॥ सुप्रसन्नेनवक्तव्यंदयांकृत्वादयानिधे ॥ २६ ॥ ॥ श्रीमुद्गलउवाच ॥ ॥
दूतानांवचनंश्रुत्वाउवाचमधुरंतदा ॥ सर्ववदामिभोदूतायथादृष्टंयथाश्रुतम् ॥२७॥ यमउवाच ॥ मार्गशीर्षादिमासेतुयाइमाःकृष्णपक्षजाः॥ तासुपूर्वासुवि
धिवद्भूतावैतरणीव्रतम् ॥२८॥ प्रतिमासंचकर्त्तव्यंयावद्वर्षंभवेद्ध्रुवम् ॥ यांतुकृत्वातुभोदूतामुच्यतेनात्रसंशयः ॥२९॥ उपवासस्यनियमःकर्त्तव्योविष्णुतु
ष्टिदः ॥ अद्यमेदेवदेवेशउपवासोभविष्यति ॥३०॥ द्वादश्यांपूज्यगोविंदंभक्तिभावसमन्वितम् ॥ स्वप्नेंद्रियस्यवैकल्याद्भोजनंयच्चमैथुनम् ॥३१॥ तत्सर्वंक्षम
मेदेवकृपांकृत्वाममोपरि ॥ एवंवैनियमंकृत्वामध्याह्नेतीर्थमाव्रजेत् ॥ ३२ ॥ मृद्गोमयतिलान्नीत्वागंतव्यंविधिपूर्वकम् ॥ स्नानंतत्रप्रकर्तव्यंव्रतसंपूर्ण
हेतवे ॥ ३३ ॥ अश्वक्रांतेतिमंत्रेणस्नानंकुर्याद्विशेषतः ॥ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे ॥ ३४ ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयापूर्वसंचितम् ॥ तयाहते
नपापेनसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ३५ ॥ काश्यांचैवतुसंभूतास्तिलावैविष्णुरूपिणः ॥ तिलस्नानेनगोविंदःसर्वपापंव्यपोहति ॥३६॥ विष्णुदेहोद्भवादेविमहा
पापापहारिणी ॥ सर्वपापंहरत्वंवैसर्वेषांहिनमोस्तुते ॥ ३७ ॥ तुलसीपत्रकंधृत्वानामोच्चारणपूर्वकम् ॥ स्नानंसुकृतिभिःप्रोक्तंकर्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥३८॥
एवंस्नात्वासमुत्तीर्यपरिधायसुवाससी ॥ तर्पयित्वापितॄन्देवांस्ततोविष्णोस्तुपूजनम् ॥ ३९ ॥ संस्थाप्यचाव्रणंकुंभंपंचपल्लवसंयुतम् ॥ पंचरत्नसमोपेतं
दिव्यस्रग्गंधवासितम् ॥ ४० ॥ जलपूर्णंसद्रव्यंचताम्रपात्रसमन्वितम् ॥ तत्रस्थंश्रीधरंदेवंदेवदेवंतपोनिधिम् ॥४१ ॥ पूर्णेनविधिनाराजन्कुर्यात्पूजांगरी
यसीम् ॥ मृद्गोमयादिरचितंमंडलंकारयेच्छुभम् ॥ ४२ ॥ तंडुलैःशुक्लधौतैश्चअंश्मपिष्टैश्चकारयेत् ॥ धर्मराजःप्रकर्त्तव्योहस्ताद्यवयवान्वितः ॥ ४३ ॥
नदींवैतरणींताम्रांस्थापयित्वातदग्रतः ॥ पूजयेच्चपृथक्सम्यक्समावाहनपूर्वकम् ॥ ४४ ॥ आवाहयामिदेवेशंयमंवैविश्वरूपिणम् ॥ इहाभ्येहिमहाभाग
सान्निध्यंकुरुकेशव ॥ ४५ ॥ इदंपाद्यंश्रियःकांतसोपविष्टंहरेप्रभो ॥ विश्वोद्यानरतोनित्यंकृपांकुरुममोपरि ॥ ४६ ॥ भूतिदायनमःपादावशोकायचजानु
नी ॥ ऊरूनमःशिवायेतिविश्वमूर्तेनमःकटिम् ॥ ४७ ॥ कंदर्पायनमोमेढ्रमादित्यायफलंतथा ॥ दामोदरायजठरंवासुदेवायवैस्तनौ ॥ ४८ ॥ श्रीधराय
मुखंकेशान्केशवायेतिवैनमः ॥ पृष्ठंशार्ङ्गधरायेतिचरणौवरदायच ॥ ४९ ॥ स्वनाम्नाशंखचक्रासिगदापरशुपाणये ॥ सर्वात्मनेनमस्तुभ्यंशिरइत्यभिधी
यते ॥ ५० ॥ मत्स्यंकूर्मंचवाराहंनारसिंहंचवामनम् ॥ रामंरामंचकृष्णंचबुधंकल्किनमोस्तुते ॥ ५१ ॥ सर्वपापौघनाशार्थंपूजयामिनमोनमः ॥ एभिश्च ॥ ६६ ॥
सर्वशोमंत्रैर्विष्णुंध्यात्वाप्रपूजयेत् ॥ ५२ ॥ धर्मराजनमस्तेस्तुधर्मराजनमोस्तुते ॥ दक्षिणाशापतेतुभ्यंनमोमहिषवाहन ॥ ५३ ॥ चित्रगुप्त

१ स्वप्ने दिवं च वैकल्यादित्यप्यन्यत्र पाठः । २ अम्बुपिष्टैश्च कारयेत् इति पाठोपि प्रायः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नमस्तुभ्यंविचित्रायनमोनमः ॥ नरकार्तिप्रशांत्यर्थंकामान्यच्छममेप्सितान् ॥ ५४ ॥ यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकायच ॥ वैवस्वतायकालायसर्वभूतक्षयायच ॥ ५५ ॥ वृकोदरायचित्रायचित्रगुप्तायवैनमः ॥ नीलायचैवदध्नायनित्यंकुर्यान्नमोनमः ॥ ५६ ॥ एवंद्वादशभिःपूज्योनामभिर्धर्मराट्प्रभुः ॥ वैतरणीसुदुःपारेपापघ्निसर्वकामदे ॥ ५७ ॥ इहाभ्येहिमहाभागेगृहाणार्घंमयाकृतम् ॥ यमद्वारपथेघोरेख्यातावैतरणीनदी ॥ ५८ ॥ तस्यामुद्धरणार्थायजन्ममृत्युजरातिगा ॥ यादुस्तरादुष्कृतिभिःसर्वप्राणिभयापहा ॥ ५९ ॥ यस्यांभयात्प्रमज्जंतिप्राणिनोयातनापराः ॥ तर्तुकामस्तुतांघोरांजयादेविनमोनमः ॥ ६० ॥ तस्यांदेवाधितिष्ठंतियासावैतरणीनदी ॥ साचापिपूजिताभक्त्याप्रीत्यर्थंकेशवस्यच ॥ ६१ ॥ यस्यास्तटेप्रविशंतिऋषयःपितरस्तथा ॥ साचापिसिंधुरूपेणपूजितापापहारिका ॥ ६२ ॥ तरीतुंतांप्रदास्यामिसर्वपापविमुक्तये ॥ पुण्यार्थंसंप्रवक्ष्यामितुभ्यंवैतरणीनदीम् ॥ ६३ मयासिपूजिताभक्त्याप्रीत्यर्थंकेशवस्यच ॥ कृष्णकृष्णजगन्नाथसंसारादुद्धरस्वमाम् ॥ ६४ ॥ नामग्रहणमात्रेणसर्वंपापंहरस्वमे ॥ यज्ञोपवीतंपरमंकारितंनवतंतुभिः ॥ ६५ ॥ प्रतिगृह्णीष्वदेवेशप्रीतोयच्छममेप्सितम् ॥ इदंतवचतांबूलंयथाशक्त्यासुशोभनम् ॥ ६६ ॥ प्रतिगृह्णीष्वदेवेशमामुद्धरभवार्णवात् ॥ पंचवर्तीप्रदीपोयंदेवेशारार्तिकंतव ॥ ६७ ॥ मोहांधकारद्युमणेभक्तियुक्तोभवार्तिहृत् ॥ परमान्नंसुपक्वान्नंसमस्तरससंयुतम् ॥६८॥ निवेदितंमयाभक्त्याभगवन्प्रतिगृह्यताम् ॥ द्वादशाक्षरमंत्रेणयथासंख्यजपेनच ॥६९॥ प्रीयतांमेश्रियःकांतःप्रीतोयच्छतुवांछितम्॥ सर्वेपंचगावःसमुत्पन्नामथ्यमानेमहोदधौ ॥ ७० ॥ तासांमध्येतुयानंदातस्यैधेन्वैनमोनमः ॥ गांसंपूज्यविधानेनअर्घ्यंदद्यात्समाहितः ॥ ७१ ॥ सर्वकामदुघेदेविसर्वातकनिवारिणी ॥ आरोग्यंसंततिंदीर्घांदेहिनंदिनिमेसदा ॥ ७२ ॥ पूजिताचवसिष्ठेनविश्वामित्रेणधीमता ॥ कपिलेहरमेपापंयन्मयापूर्वसंचितम् ॥ ७३ ॥ गावोममाग्रतःसंतुगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ नाकेमामुपतिष्ठंतुहेमशृंगीपयोमुचः ॥ ७४ ॥ सुरभ्यःसौरभेयाश्चसरितःसागरायथा ॥ सर्वदेवमयेदेविसुभद्रेभक्तवत्सले ॥ ७५ ॥ एवंसंपूज्यविधिवद्दद्याद्गोषुगवाह्निकम् ॥ सौरभेयःसर्वहिताःपवित्राःपापनाशनाः ॥ ७६ ॥ प्रतिगृह्णंतुमेग्रासंगावस्त्रैलोक्यमातरः ॥ गंगदायैनमोभूत्यैसर्वपापप्रहाणये ॥ ७७ ॥ अनेनैवतुमंत्रेणगदांवैधारयेद्बुधः ॥ पंनमःपद्मनाभायपद्मंवैधारयेत्सुधीः ॥ ७८ ॥ चंचक्ररूपिणेविष्णोधारणंचक्रजंस्मृतम् ॥ शंशंखरूपिणेतुभ्यंनमोस्तुसुखकारिणे ॥ ७९ ॥ मंत्रेणानेनवैदूताधारणंशंखजंस्मृतम् ॥ चतुर्णामायुधानांतुधारणंमुनिभिःस्मृतम् ॥ ८० ॥ अग्निहोत्रंयथानित्यंवेदस्याध्ययनंतथा ॥ ब्राह्मणस्यतथैवेदंतत्तमुद्रादिधारणम् ॥ ८१ ॥ चंदनेनसुगंधेनगोपिका

१ स्वयमिति पाठोन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चंदनेनतु ॥ धारणंचविशेषेणब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ८२ ॥ चांडालोपिभवेच्छुद्धोधारणाच्चनसंशयः ॥ ऊर्ध्वपुंड्रमृजुंसौम्यंसचिह्नंधारयेद्यदि ॥ ८३ ॥ स
चांडालोपिशुद्धात्मापूज्यएवसदाद्विजैः ॥ चांडालानांगृहेदूतास्तुलसीयत्रदृश्यते ॥ ८४ ॥ तत्रत्यातुलसीग्राह्याभक्तिभावेनचेतसा ॥ ८५ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेउत्तरखंडेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुमापतिनारदसंवादेयमाराधनंनामषट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ महे
श्वरउवाच ॥ ॥ इतिश्रुतंधर्ममुखान्मुद्गलोद्विजसत्तमः ॥ कथयित्वाममाग्रेवैगतोयादृच्छिकोमुने ॥ १ ॥ गोपिकाचंदनंयत्रतिष्ठतेवैद्विजोत्तम ॥
तद्गृहंतीर्थरूपंचविष्णुनाभाषितंकिल ॥ २ ॥ शोकमोहौनतत्रास्तांनभवत्यशुभंक्वचित् ॥ गोपिकाचंदनंयस्यतिष्ठतिद्विजसद्मनि ॥ ३ ॥
सुखिनःपूर्वजास्तेषांसंततिर्वर्द्धतेसदा ॥ गोपिकाचंदनंयस्यवर्त्ततेहर्निशंगृहे ॥ ४ ॥ गोपीपुष्करजामृत्स्नापवित्राकायशोधिनी ॥ उद्वर्त्तनाद्विन
श्यंतिव्याधयोह्याधयश्चये ॥ ५ ॥ अतोदेहेधृतंपुंभिर्मुक्तिदंसर्वकामिकम् ॥ तावद्गर्जंतितीर्थानितावत्क्षेत्राणिसर्वदा ॥ ६ ॥ गोपिकाचंदनंयावन्नदृष्टं
नश्रुतंद्विज ॥ इदंध्येयमिदंपूज्यंमलदोषविनाशनम् ॥ ७ ॥ यस्यसंस्पर्शनादेवपूतोभवतिमानवः ॥ अंतकालेतुमर्त्यानांमुक्तिदंपावनंपरम् ॥ ८ ॥
किंवदामिद्विजश्रेष्ठमुक्तिदंगोपिचंदनम् ॥ विष्णोस्तुतुलसीकाष्ठंतथावैमूलमृत्तिका ॥ ९ ॥ गोपिकाचंदनंचैवतथावैहरिचंदनम् ॥ चत्वारिह्येतानिसं
मील्यअंगमुद्वर्तयेत्सुधीः ॥ १० ॥ तेनतीर्थंकृतंसर्वंजंबूद्वीपेषुसर्वदा ॥ तिलकंकुरुतेयस्तुगोपिकाचंदनद्रवैः ॥ ११ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिविष्णोः
परंपदम् ॥ पितुःश्राद्धादिकंतेनगयांगत्वातुवैकृतम् ॥ १२ ॥ येनवापुरुषेणापिविधृतंगोपिचंदनम् ॥ मद्यपोब्रह्महाचैवगोघ्नोवाबालहातथा ॥ मुच्य
तेतत्क्षणादेवगोपीचंदनधारणात् ॥ १३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुमापतिनारदसंवादेगोपीचंदनमाहात्म्येसप्तषष्टितमो
ऽध्यायः ॥ ६७ ॥छ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिवैष्णवानांचलक्षणम् ॥ १ ॥ यच्छ्रुत्वामुच्यतेलोकोब्रह्महत्यादिपातकात् ॥ तेषांवैल
क्षणंयादृक्स्वरूपंयादृशंभवेत् ॥२॥ तादृशंमुनिशार्दूलशृणुत्वंवच्मिसांप्रतम् ॥ विष्णोरयंयतोह्यासीत्तस्माद्वैष्णवउच्यते ॥३॥ सर्वेषांचैववर्णानांवैष्णवः
श्रेष्ठउच्यते ॥ येषांपुण्यतमाहारस्तेषांवंशेतुवैष्णवः ॥ ४ ॥ क्षमादयातपःसत्यंयेषांवैतिष्ठतिद्विज ॥ तेषांदर्शनमात्रेणपापंनश्यतितूलवत् ॥ ५ ॥
हिंसाधर्माद्विनिर्मुक्तायस्यविष्णौस्थितामतिः ॥ शंखचक्रगदापद्मंनित्यंवैधारयेत्तुयः ॥ ६ ॥ तुलसीकाष्ठजांमालांकंठेवैधारयेद्यतः ॥ तिलकानिद्वाद
शधानित्यंवैधारयेद्बुधः ॥ ७ ॥ धर्माधर्मंतुजानातियःसवैष्णवउच्यते ॥ वेदशास्त्ररतोनित्यंनित्यंवैयज्ञयाजकः ॥ ८ ॥ उत्सवांश्चचतुर्विंशत्कुर्वंतिच

१ अत्राध्यायसमाप्तिर्न केषुचित् पुस्तकेषु ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुनःपुनः ॥ तेषांकुलंधन्यतमंतेषांवैयशउच्यते ॥ ९ ॥ तेवैलोकेधन्यतमाजाताभागवतानराः ॥ एकएवकुलेयस्यजातोभागवतोनरः ॥ १० ॥
तत्कुलंतारितंतेनभूयोभूयश्चवाडव ॥ अंडजाउद्भिजाश्चैवयेजरायुजयोनयः ॥ ११ ॥ तेतुसर्वेपिविज्ञेयाःशंखचक्रगदाधराः ॥ येषांदर्शनमात्रेणब्रह्महा
शुद्ध्यतेसदा ॥ १२ ॥ किंतुवक्ष्यामिदेवर्षेतेभ्योधन्यतमाभुवि ॥ वैष्णवायेतुदृश्यंतेभुवनेस्मिन्महामुने ॥ १३ ॥ तेवैविष्णुसमाश्चैवज्ञातव्यास्तत्वको
विदैः ॥ कलौधन्यतमालोकेश्रुतामेनात्रसंशयः ॥ १४ ॥ विष्णोःपूजाकृतातेनसर्वेषांपूजनंकृतम् ॥ महादानंकृतंतेनपूजितायेनवैष्णवाः ॥ १५ ॥ फलं
पत्रंतथाशाकमन्नंवावस्त्रमेवच ॥ वैष्णवेभ्यःप्रयच्छंतितेधन्याभुविसर्वदा ॥१६॥ अर्चितोवैष्णवोयैस्तुसर्वेषांचैवपूजनम् ॥ कृतंयैरर्चितोविष्णुस्तेवैधन्यतमा
मताः ॥१७॥ तेषांदर्शनमात्रेणशुद्ध्यतेपातकान्नरः ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनभूयोभूयश्चवाडव॥१८॥ अतोवैदर्शनंतेषांस्पर्शनेसुखदायकम्॥ यथाविष्णुस्तथा
चायंनांतरंवर्ततेक्वचित्॥१९॥इतिज्ञात्वातुभोवत्ससर्वदापूजयेद्बुधः॥ एकएवतुयैर्विप्रोवैष्णवोभुविभोज्यते ॥ सहस्रंभोजितंतेनद्विजानांनात्रसंशयः॥२०॥
॥ इति श्रीपाद्ममहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेवैष्णवमाहात्म्यंनामअष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥ ॥ नारदउ
वाच ॥ ॥ उपवासासमर्थानांसदैवामरसत्तम ॥ एकायाद्वादशीपुण्यातांवदस्वममानघ ॥ १ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ मासिभाद्रपदेशुक्लेद्वादशी
श्रवणान्विता ॥ सावैसर्वप्रदापुण्याह्युपवासेमहाफला ॥ २ ॥ संगमेसरितःस्नात्वाद्वादशींतामुपोषितः ॥ अयत्नात्समवाप्नोतिद्वादशद्वादशीफलम् ॥ ३ ॥
बुधश्रवणसंयुक्तायाचवैद्वादशीभवेत् ॥ अतीवमहतीतस्यांकृतंसर्वमथाक्षयम् ॥ ४ ॥ द्वादशीश्रवणोपेतायदाभवतिनारद ॥ संगमेसरितांस्नात्वालभेद्गो
दानजंफलम् ॥ ५ ॥ जलपूर्णंतदाकुंभंस्थापयित्वाविचक्षणः ॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंस्थापयित्वाजनार्दनम् ॥ ६ ॥ ततस्तस्याग्रतोदेयंनैवेद्यंघृतपाचि
तम् ॥ सोदकांश्चनवान्कुंभान्दद्याच्छक्त्याविचक्षणः ॥ ७ ॥ एवंसंपूज्यगोविंदंजागरंतत्रकारयेत् ॥ प्रभातेविमलेस्नात्वासंपूज्यगरुडध्वजम् ॥ ८ ॥
पुष्पधूपादिनैवेद्यैःफलैर्वस्त्रैःसुशोभनैः ॥ पुष्पांजलिंततोदद्यान्मंत्रमेनमुदीरयेत् ॥ ९ ॥ नमोनमस्तेगोविंदबुधश्रवणसंयुत ॥ अघौघसंक्षयंकृत्वासर्वसौ
ख्यप्रदोभव ॥ १० ॥ अन्नंतुब्राह्मणेपूतंवेदवेदांगपारगे ॥ पुराणज्ञेविशेषेणविधिवत्संप्रदापयेत् ॥ ११ ॥ अनेनविधिनाचैवनद्यास्तीरेनरोत्तमः ॥ सर्वं
निर्वर्तयेत्सम्यगेकचित्तरतोपिसन् ॥ १२ ॥ अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ॥ महत्यरण्येयद्वृत्तंभूमिदेवशृणुष्वतत् ॥१३॥ यंश्रुत्वामानवोलोकेम
हादुःखात्प्रमुच्यते ॥ देशोदासरकोनामतस्यभागेचपश्चिमे ॥ १४ ॥ तत्रविद्वन्मरुदेशःसर्वसत्वभयंकरः ॥ सुतप्तसिकताभूमिर्यत्रदुष्टामहोरगाः॥१५॥

१ दास्यर्को न.म इतिवापाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अल्पच्छायाद्रुमाकीर्णामृतप्राणिसमाकुला ॥ शमीखदिरपालाशकरीरैःपीलुभिःसह ॥ १६ ॥ तत्रभीमाद्रुमगणाःकंटकैरचिताहृढैः ॥ जग्धप्रा
णजनाकीर्णायत्रभूर्दृश्यतेक्वचित् ॥ १७ ॥ तथापिजीवाजीवंतिसर्वेकर्मनिबंधनात् ॥ नोदकंनोदकाधाराविद्रंस्तत्रबलाहकाः ॥ १८ ॥ पक्षांतरगतैःकैश्चि
च्छिशुभिस्तृषितैःसमम् ॥ उत्क्रांतजीविनोविप्रदृश्यंतेनुखगोत्तमाः ॥ १९ ॥ तस्मिंस्तथाविधेदेशेकश्चिद्दैववशाद्वणिक् ॥ निजसार्थपरिभ्रष्टःप्रविष्टो
मरुजांगले ॥ २० ॥ बभ्रामोद्भ्रांतहृदयःक्षुत्तृड्भ्यांश्रमपीडितः ॥ क्वग्रामःक्वजलंक्वाहंयास्यामिनबुबोधह ॥२१॥ अथप्रेतान्ददर्शासौक्षुत्तृषाव्याकुलेंद्रिया
न् ॥ उत्कटान्खलिनोभीमान्निर्मांसान्रौद्रदर्शनान् ॥ २२ ॥ प्रेतस्कंधसमारूढमेकंविकृतदर्शनम् ॥ ददर्शबहुभिःप्रेतैःसमंतात्परिवारितम् ॥२३॥ अग
च्छमानमत्युग्रंप्रेतशब्दपुरःसरम् ॥ प्रेतोपिदृष्ट्वातांघोरामटवीमागतंनरम् ॥ २४ ॥ प्रेतस्कंधान्महींगत्वातस्यांतिकमुपागमत् ॥ प्रणिपत्यवणिक्श्रेष्ठमि
दंवचनमब्रवीत् ॥ २५ ॥ अस्मिन्घोरतरेदेशेप्रवेशोभवतःकथम् ॥ तमुवाचवणिग्धीमान्सार्थभ्रष्टस्यमेवने ॥ २६ ॥ प्रवेशोदैवयोगेनपूर्वकर्मकृतेनच ॥
तृषामेबाधतेत्यर्थंक्षुधाचैवभृशंतथा ॥ २७ ॥ प्राणांतिकमनुप्राप्तंवचनंभ्रमतीवमे ॥ अत्रोपायंनपश्यामिजीवेयंयेनकेनचित् ॥ २८ ॥ इत्येवमुक्तेप्रेतस्तं
वणिजंवाक्यमब्रवीत् ॥ फुल्लांशमींसमाश्रित्यप्रतीक्षत्वंमुहूर्त्तकम् ॥ २९ ॥ कृतातिथ्योमयापश्चाद्गमिष्यसियथासुखम् ॥ एवमुक्तस्तथाचक्रेसवणिक्तृ
ष्णयार्दितः ॥ ३० ॥ मध्याह्नसमयेप्राप्तेप्रेतस्तंदेशमागतः ॥ फुल्लांसवृक्षांशीतोदां[1]वारिधानींमनोरमाम् ॥३१॥ दध्योदनसमायुक्तांवर्द्धमानेनसंयुताम् ॥
[2]अवतीर्यततःस्वन्नंप्रादादतिथयेतदा ॥ ३२ ॥ सतत्राशनमात्रेणपरंतृप्तित्वमागतः ॥ वितृष्णोविज्वरश्चैवक्षणेनसमपद्यत ॥३३॥ ततश्चप्रेताःसंप्राप्ताःसोस्मा
द्भागंक्रमाद्ददौ ॥ दध्योदनात्सपानीयात्प्रेतास्तृप्तिंपरांगताः ॥३४॥ अतिथिंतर्पयित्वातुप्रेतलोकंचसर्वतः ॥ ततःस्वयंसबुभुजेभुक्तशेषंयथासुखम् ॥३५॥
तस्यभुक्तवतःस्वन्नंपानीयंचक्षयंययौ ॥ प्रेताधिपंततस्तंवैवणिग्वचनमब्रवीत् ॥ ३६ ॥ आश्चर्यमेतत्परमंवनेस्मिन्प्रतिभातिमे ॥ अन्नंपानंचपर
मंसंप्राप्तंचकुतस्तव ॥ ३७ ॥ स्वल्पेनैवतथान्नेनत्वमेतांस्तुबहूनपि ॥ अतर्पयःकथंत्वेतेनिर्मांसाभिन्नकुक्षयः ॥३८॥ कथमस्यांसुघोरायामटव्यांचकृताल
याः ॥ तदेतत्संशयंछिंधिपरंकौतूहलंमम ॥ ३९ ॥ एवमुक्तःसवणिजाप्रेतोवचनमब्रवीत् ॥ वाणिज्यसक्तस्यपुराजन्मातीतेममानघ ॥ ४० ॥ सकलेन
गरेनास्तिममान्योहिदुरात्मकः ॥ धनलोभान्नकस्यापिदत्ताभिक्षामयातदा ॥ ४१ ॥ सखाचैवततश्चासीद्ब्राह्मणोगुणवान्मम ॥ श्रावणद्वादशीयोगेमासि
भाद्रपदेततः ॥ ४२ ॥ सकदाचिन्मयासार्द्धंतापींनामनदींययौ ॥ तस्याश्चसंगमःपुण्योयत्रासीच्चंद्रभागया ॥ ४३ ॥ चंद्रभागाचंद्रसुतातापीचैवार्क

१ वारिधारां इ० पा० । २ अवतार्य ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नंदिनी ॥ तयोःशीतोष्णसलिलेप्रविवेशसहद्विजः ॥ ४४ ॥ श्रवणद्वादशीयोगेनराश्वसमुपोषिताः ॥ चंद्रभागासुतोयेनवारिधानींददुर्द्विजे ॥ ४५ ॥
दध्योदनयुतांसार्द्धंसंपूर्णैर्वर्द्धमानकैः ॥ छत्रोपानद्युगंवस्त्रंप्रतिमांचतथाहरेः ॥ ४६ ॥ प्रददौविप्रमुख्येभ्योहरस्याग्रेमहामते ॥ वित्तसंरक्षणार्थायतस्या
स्तीरेव्रतेमया ॥ ४७ ॥ सोपवासेनदत्तैकावारिधानीमनोरमा ॥ तत्कृत्वाहंगृहंप्राप्तःततःकालेनकेनचित् ॥ ४८ ॥ पंचत्वमहमासाद्यनास्तिकत्वात्प्रेत
तांगतः ॥ अस्यामटव्यांघोरायांयथाह्यहिकुलंतथा ॥ ४९ ॥ श्रवणद्वादशीयोगेवारिधान्यर्पितामया ॥ सेयंमध्याह्नसमयेलभ्यतेचदिनेदिने ॥ ५० ॥ ब्रह्म
स्वरूपिणःसर्वेपापाःप्रेतत्वमागताः ॥ परदारगताःकेचित्स्वामिद्रोहरताश्चये ॥ ५१ ॥ भूतप्रेतजरूपेणतेजाताह्यत्रमानवाः ॥ देशेमरुस्थलेत्वस्मिन्म
मैतेमित्रतांगताः ॥ ५२ ॥ अक्षयोभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः ॥ दीयतेयत्समुद्दिश्यह्यक्षयंतत्प्रकीर्तनम् ॥ ५३ ॥ अक्षयेनापिचान्नेनतृप्ताएते
पुनःपुनः ॥ प्रेतत्वभावंदौर्वल्यंनविमुंचंतिकर्हिचित् ॥ ५४ ॥ पूजयित्वाहमन्नैस्त्वामातिथिंसमुपस्थितम् ॥ प्रेतभावाद्विनिर्मुक्तोयास्यामिपरमांग
तिम् ॥ ५५ ॥ मयाविहीनाःकिंत्वेतेवनेस्मिन्भृशदारुणे ॥ पीडामनुभविष्यंतिदारुणांकर्मयोनिजाम् ॥ ५६ ॥ एतेषांतुमहाभागममानुग्रहकाम्यया ॥
प्रत्येकंनामगोत्राणिगृह्णीष्वलिखितानिच ॥ ५७ ॥ अस्तिकक्षागताचैवतवसंपुटिकाशुभा ॥ हिमवंतमथासाद्यतत्रत्वंलप्स्यसेनिधिम् ॥५८॥ गयाशीर्षे
ततोगत्वाश्राद्धंकुरुमहामते ॥ इत्याज्ञाप्यसवैप्रेतोवणिजंचयथासुखम् ॥ ५९ ॥ विसर्जयामासतदासवैप्रायात्समुत्सुकः ॥ समासाद्यगृहंतत्रपश्चात्प्राया
द्धिमालयम् ॥ ६० ॥ ततोदृष्टंनिधिंतत्रगृहीत्वाससमागतः ॥ षष्ठांशंप्रतिगृह्याथगयाशीर्षेततोभ्यगात् ॥ ६१ ॥ तत्रगत्वागयायांसश्राद्धंकृ
त्वामहामतिः ॥ प्रेतानांतुयथोद्दिष्टंश्राद्धंसम्यग्विधानतः ॥ ६२ ॥ प्रत्येकंनामगोत्राणिगृहीत्वापिंडमुत्सृजत् ॥ यस्ययस्यभवेच्छ्राद्धंसकरोतिदि
नेवणिक् ॥ ६३ ॥ ससतस्यतदास्वप्नेदर्शयत्यात्मनस्तनुम् ॥ ब्रवीतिचमहाभागप्रसादाद्भवतोनघ ॥ ६४ ॥ प्रेतभावंमयात्यक्तंप्राप्तोस्मि
परमांगतिम् ॥ एवंकृत्वाविधानेनगयाशीर्षेमहामनाः ॥ ६५ ॥ पश्चाज्जगामस्वगृहंविष्णुंध्यायन्पुनःपुनः ॥ मासिभाद्रपदेप्राप्तेशुक्लपक्षेतथासुधीः ॥६६॥
श्रवणद्वादशीयोगेसंगमेसरितांपुनः ॥ जगामसमहाबुद्धिःसर्वोपस्करसंयुतः ॥ ६७ ॥ संगमेसरितांस्नात्वाद्वादशींतामुपोषितः ॥ तत्रस्नात्वापिदत्त्वातु
पूजयित्वाजनार्दनम् ॥ ६८ ॥ अनंतरंब्राह्मणस्यह्युपहारांस्तदाददौ ॥ शास्त्रोक्तेनापिविधिनाह्येकचित्तरतोपिसः ॥ ६९ ॥ निवर्त्तयामासतदावणिजो
बुद्धिमान्सवै ॥ वर्षेवर्षेतुसंप्राप्तेमासिभाद्रपदेतथा ॥७०॥ श्रवणद्वादशीयोगेसंगमेसरितांपुनः ॥एवंवैकृतवान्सर्वंविष्णुमुद्दिश्यसत्वरम्॥७१॥कालेनचाति
महतापंचत्वंसमुपागतः ॥ अवापपरमंस्थानंदुर्लभंसर्वमानवैः ॥ ७२ ॥ क्रीडतेद्यापिवैकुंठेविष्णुदूतैःससेवितः ॥ एवंकुरुत्वंभोब्रह्मन्श्रवणद्वादशी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

व्रतम् ॥ ७३ ॥ सर्वसौभाग्यदंचैवइहलोकेपरत्रच ॥ सुबुद्धिजननंचैवसर्वपापहरंपरम् ॥ ७४ ॥ श्रवणद्वादशीयोगेयःकुर्याद्व्रतमीदृशम् ॥ व्रतस्यास्यप्रभा
वेनविष्णुलोकंचगच्छति ॥ ७५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेश्रवणद्वादशीव्रतनामैको
नसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥ छ ॥ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथभुक्तिमुक्तिप्रदायक ॥ कथयस्वसुरश्रेष्ठयेनदुःखंनपश्यति ॥ १ ॥
॥ महेशउवाच ॥ ॥ शृणुवाडववक्ष्यामित्रिरात्रंसरितःशुभम् ॥ येनचीर्णेननरकोमानवानांनजायते ॥ २ ॥ आयुरारोग्यमतुलंसौभाग्यंसुखसंप
दम् ॥ संतानंचाक्षयंप्राप्यस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ३ ॥ आषाढमासिसंप्राप्तेनदीपूरेणसंयुता ॥ सततंतोयसंस्थानेपुराणेसाचविश्रुता ॥ ४ ॥ वर्षतौघनसंपूर्णे
कर्तव्यासाव्रतेनवा ॥ तोयोघैःपरिपूर्णासासकलैःस्यान्नदीयदा ॥ ५ ॥ व्रतंत्रिरात्रमुद्दिश्यतदाकार्यंप्रयत्नतः ॥ कृतंप्रतिपदाछंदःदर्शनंतुदिनत्रय
म् ॥६॥ यथाप्राप्तंनदीपूरंस्त्रीभिस्तीर[3]जलस्यतु ॥ अथवातज्जलंकुंभेकृष्णेकृत्वागृहंनयेत् ॥७॥ प्रातःस्नायीतथानद्यांगत्वाअभ्यर्चयेत्सुधीः ॥ त्रिरात्रस्यो
पवासस्ययथाशक्तोभवेद्द्विज ॥ ८ ॥ अशक्तश्चैकभक्तेनकुर्याच्चैवाप्युषोषणम् ॥ दीपंदद्यादविछिन्नंप्रातःसायंचपूजनम् ॥ ९ ॥ महानदींसमुच्चार्यनाम्नाच
वरुणंतथा ॥ जलमूलेतुसंस्थाप्यकेशवंजलशायिनम् ॥ १० ॥ नमोदेव्यैचगंगेतिगौतमीतिनदीतिच ॥ सिंधोचैवचकावेरिसरस्वतिनमोस्तुते ॥ ११ ॥
तापीपयोष्णीपूर्णेतिमहेंद्रसुखदेतिच ॥ काश्यपीगंडकीचैवसिंधुनद्यैनमोनमः ॥ १२ ॥ वरुणायनमस्तेस्तुजलवासहरिप्रिय ॥ यादोनाथरसेशानकल्याणं
देहिमेसदा ॥ १३ ॥ गृहाणार्घमयादत्तंदेहिमेवांछितंफलम् ॥ कूष्मांडैर्नालिकेरैश्चफलैःकालोद्भवैःशुभैः ॥ १४ ॥ नैवेद्यंघृतपक्वंतुसरितःसंप्रकल्पयेत् ॥
नमस्तेकेशवानंतजलशायिन्नमोस्तुते ॥ १५ ॥ परिपालयमामीशगोविंदवरदोभव ॥ एवंपूजाप्रकर्तव्यायथाकालंक्रमेणतु ॥ १६ ॥ प्रार्थनाचो
पचारैस्तुत्रिरात्रनियमःशुचिः ॥ पारणेनतुसंपूज्यजलपात्रंसमाचरेत् ॥ १७ ॥ फलपुष्पैस्तथाविद्वन्स्त्रीभिर्बालैर्नरैरपि ॥ गीतवादित्रसहितैर्न
दीकुंभपरिप्लुतैः ॥ १८ ॥ जलेजलेसमास्थाप्यफलपुष्पैःप्रपूजयेत् ॥ धान्यैर्नानाविधैश्चैवजलप्रक्षेपणैरपि ॥ १९ ॥ हास्यैर्गीतैश्चनृत्यैश्चगृ
हमागत्ययत्नतः ॥ सप्तधान्यैःपूरितानिवंशपात्राणिपूजयेत् ॥ २० ॥ सप्तवापंचवात्रीणियथाशक्त्याप्रपूरयेत् ॥ त्रिरात्रंचनदीतोयंनपिबेद्धितमु
ल्लसन् ॥ २१ ॥ पारणेतुहविष्यान्नंहृतंवाह्यन्यथाभवेत् ॥ कृतेस्नानार्चनेचैवनोपयोज्यंनदीजलम् ॥ २२ ॥ शुच्यन्नानिचभोज्यानिदापयात्रितयंतथा ॥
सप्तैववंशपात्राणिसप्तवैमणिकास्तथा ॥ २३ ॥ हविष्यान्नंचभुंजीतकट्वम्लमधुवर्जितम् ॥ माषान्नंचशिलापिष्टंयत्नेनपरिवर्जयेत् ॥ २४ ॥ एवंवर्षत्रयं

पा० १ प्रतियदा–इ० वा। २ पूतं इति पाठः। ३ स्तीरे इत्यन्यत्र। ४ स्नानं मित्यप्यत्र। ५ कृत्वा इतिपाठान्तरम्।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुर्याद्व्रतमेतद्द्विजोत्तम ॥ वर्षत्रयेसमाप्यैवंतस्योद्यापनमाचरेत् ॥ २५॥ कृष्णांगांकृष्णवस्त्रांचतिलान्दद्याच्चनारद ॥ दंपतीपरिदाप्यैवंसुवर्णंचापिशक्तितः ॥ २६ ॥ हैमंचवरुणंकुर्यान्नदीरूपेणनारद ॥ मंडलंवारुणंचैवसर्वतोभद्रमेवच ॥ २७ ॥ कुंभंतत्रप्रतिष्ठाप्यसोपहारंप्रतिष्ठितम् ॥ संपूज्यविधिवद्भक्त्याततोविप्रायदापयेत् ॥ २८ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेच्छ्क्त्यायथावित्तानुसारतः ॥ गुरवेर्चितशीलायसर्वशास्त्ररतायच ॥ २९ ॥ एवंकृतेतदाविद्धि परिपूर्णंव्रतंभवेत् ॥ सौभाग्यसुखसंपत्तिःसंततिश्चाक्षयाभवेत् ॥ ३० ॥ नदुर्गतिमवाप्नोतिचिरंस्वर्गेमहीयते ॥ देवपत्नीभिराचीर्णमृषिपत्नीभिरेवच ॥ ३१ ॥ नागसिद्धांगनाभिश्चव्रतमेतत्पुराकृतम् ॥ नदीत्रिरात्रमतुलंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ सौभाग्यंसंततिंचैवनिश्चयंप्राप्नुतेसदा ॥ ३२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेनदीत्रिरात्रव्रतंनामसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ सूतजीवाचिरंसाधोत्वयातिकरुणात्मना ॥ संवादोह्यद्भुतःप्रोक्तोयश्चासीन्नारदेशयोः ॥ १ ॥ भगवन्नाममहिमानारदेनमहात्मना ॥ कीदृक्श्रुतःसमाख्याहिश्रद्धयाशृण्वतांगुरो ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुध्वंमुनयःसर्वेपुरावृत्तंवदाम्यहम् ॥ यस्मिञ्छ्रुतेद्विजश्रेष्ठाःकृष्णेभक्तिर्विवर्द्धते ॥ ३ ॥ एकदानारदोद्रष्टुंपितरंसुसमाहितः ॥ जगाममेरुशिखरंसिद्धचारणसेवितम् ॥ ४ ॥ तत्रदेवंसमासीनंब्रह्माणंजगतांपतिम् ॥ नमस्कृत्याब्रवीद्विप्रानारदोमुनिसत्तमः ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नाम्नोस्ययावतीशक्तिर्वदविश्वेश्वरप्रभो ॥ कीदृक्तुनाममहिमाअव्ययस्यमहात्मनः ॥ ६ ॥ योयंविश्वेश्वरःसाक्षादयंनारायणोहरिः ॥ परमात्माहृषीकेशःसर्वजीवेषुसंगतः ॥ ७ ॥ मायाविमोहिताःसर्वेभगवंतमधोक्षजम् ॥ नैवजानंत्यसारेस्मिन्नरामूढाःकलौयुगे ॥ ८ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अस्मिन्कलौविशेषेणनामोच्चारणपूर्वकम् ॥ भक्तिःकार्यायथावत्सतथात्वंश्रोतुमर्हसि ॥ ९ ॥ दृष्टंपरेषांपापानामनुक्तानांविशोधनम् ॥ विष्णोर्जिष्णोःप्रयत्नेनस्मरणंपापनाशनम् ॥ १० ॥ मिथ्याज्ञात्वाततःसर्वंहरेर्नामपठन्जपन् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिविष्णोःपरंपदम् ॥ ११ ॥ येवदंतिनरानित्यंहरिरित्यक्षरद्वयम् ॥ तस्योच्चारणमात्रेणविमुक्तास्तेनसंशयः ॥ १२ ॥ प्रायश्चित्तानिसर्वाणिकृष्णानुस्मरणंपरम् ॥ प्रातर्निशितथासायंमध्याह्नादिषुसंस्मरन् ॥ १३ ॥ नारायणमवाप्नोतिसद्यःपापक्षयंनरः ॥ विष्णुसंस्मरणादेवसमस्तक्लेशसंक्षये ॥ १४ ॥ मुक्तिंप्रयातिस्वर्गोस्तिस्तस्यविष्णोस्तुकीर्त्तनात् ॥ वासुदेवेमनोयस्यजपहोमार्चनादिषु ॥ १५ ॥ तदक्षयंविजानीयाद्यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ क्वनाकपृष्ठगमनंपुनरावृत्तिलक्षणम् ॥ १६ ॥ क्वजपोवासुदेवस्यमुक्तिबीजमनुत्तमम् ॥ तन्मुखंपरमंतीर्थंयत्रावर्त्तंवितन्वती ॥ १७ ॥ नमोनारायणायेतिभातिप्राचीसरस्वती ॥ तस्मादहर्निशं

१ भोजयेद्भक्त्या इति पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विष्णुस्मरणात्पुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥ नयातिनरकंपुत्रसंक्षीणकलिकल्मषः ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंभाषितंममसुव्रत ॥ १९ ॥ नामोच्चारणमा
त्रेणमहापापात्प्रमुच्यते ॥ रामरामेतिरामेतिरामेतिचपुनर्जपन् ॥ २० ॥ सचांडालोपिपूतात्माजायतेनात्रसंशयः ॥ कुरुक्षेत्रंतथाकाशीगयावैद्वारिका
तथा ॥ २१ ॥ सर्वंतीर्थंकृतंतेननामोच्चारणमात्रतः ॥ कृष्णकृष्णेतिकृष्णेतिइतिवायोजपन्पठन् ॥ २२ ॥ इहलोकंपरित्यज्यमोदतेविष्णुसंनिधौ ॥
नृसिंहेतिमुदाविप्रसततंप्रजपन्पठन् ॥ २३ ॥ महापापात्प्रमुच्येतकलौभागवतोनरः ॥ ध्यायन्कृतेयजन्यज्ञैस्त्रेतायांद्वापरेर्चयन् ॥ २४ ॥ यदा
प्रोतितदाप्नोतिकैलासंकीर्त्यकेशवम् ॥ एतज्ज्ञात्वानिमग्नाश्चजगदात्मनिकेशवे ॥ २५ ॥ सर्वपापपरिक्षीणायांतिविष्णोःपरंपदम् ॥ मत्स्यःकूर्मोवरा
हश्चनृसिंहोवामनस्तथा ॥ २६ ॥ रामोरामश्चकृष्णश्चबुद्धःकल्कीततःस्मृतः ॥ एतेदशावताराश्चपृथिव्यांपरिकीर्तिताः ॥ २७ ॥ एतेषांनाममात्रेण
ब्रह्महाशुध्यतेसदा ॥ प्रातःपठन्जपन्ध्यायन्विष्णोर्नामयथातथा ॥ २८ ॥ मुच्यतेनात्रसंदेहःसवैनारायणोभवेत् ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ श्रुत्वावैना
रदोह्येतद्विस्मयंपरमंगतः ॥ २९ ॥ उवाचपितरंतत्रकिमुक्तंदेवसत्तम ॥ देवाःसहस्रशःसंतिरुद्राःसंतिसहस्रशः ॥ ३० ॥ पितरःसंतिशतशःयक्षाश्च
किन्नरास्तथा ॥ भूताःप्रेताःपिशाचाश्चयेकेचिद्देवयोनयः ॥ ३१ ॥ तेषांनाम्नाचमाहात्म्यंश्रुतंदृष्टंतथानच ॥ श्रीविष्णोर्नाममाहात्म्यंयादृशंचश्रुतंमया ॥
॥ ३२ ॥ यस्यवैनाममात्रेणमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ किंवैतीर्थंकृतेदेवपृथिव्यामटनेकृते ॥ ३३ ॥ यस्यवैनाममहिमाश्रुत्वामोक्षमवाप्नुयात् ॥ तन्मुखंतु
महत्तीर्थंतन्मुखंक्षेत्रमेवच ॥ ३४ ॥ यन्मुखेरामरामेतितन्मुखंसर्वकामिकम् ॥ कानिवैतस्यनामानिकीर्तितवीर्याणिसुव्रत ॥ ३५ ॥ तत्सर्वंचविशेषेणमम
ब्रूहिपितामह ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ व्यापकोयंसदाविष्णुःपरमात्मासनातनः ॥ ३६ ॥ अनादिनिधनःश्रीमान्भूतात्माभूतभावनः ॥ यस्मादहंहि
संजातोसोयंविष्णुःसदावतु ॥ ३७ ॥ सोयंकालस्यकालोवैसोयंममतुपूर्वजः ॥ अक्षयःपुंडरीकाक्षोमतिमानव्ययःपुमान् ॥ ३८ ॥ शेषशायीसदाविष्णुः
सहस्रशीर्षामहत्प्रभुः ॥ सर्वभूतमयःसाक्षाद्विश्वरूपोजनार्दनः ॥३९॥ कैटभारिरयंविष्णुर्धातादेवोजगत्पतिः ॥ तस्याहंनामगोत्रंचनवेद्मिपुरुषर्षभ ॥४०॥
वेदवाद्यप्यहंतातनाहंज्ञाताकदाचन ॥ अतस्त्वंगच्छदेवर्षेयत्रास्तिकिलविश्वराट् ॥ ४१ ॥ सचतत्त्वंमुनिश्रेष्ठसर्वंतेकथयिष्यति ॥ सएवपुरुषः
श्रीमान्कैलासाधिपतिःसदा ॥ ४२ ॥ सर्वेषांविष्णुभक्तानामयंश्रेष्ठःपरात्परः ॥ पंचवक्त्रोह्युमाकांतःसर्वदुःखनिबर्हणः ॥ ४३ ॥ विश्वेश्वरोविश्वनाथः
सर्वदाभक्तवत्सलः ॥ तत्रगच्छसुरश्रेष्ठतत्सर्वंकथयिष्यति ॥ ४४ ॥ पितुर्वचनमाकर्ण्यतत्रगंतुंप्रचक्रमे ॥ विज्ञातुंनाममाहात्म्यंकैलासभवनं

१ सर्वंतीर्थाःकृतास्तेन इति पाठोपिसलिंगव्यत्ययेन । २ कीर्तनीयानि सुव्रत इत्यपि कतिषुचित्पुस्तकेषु । ३ विश्वरूपी जनार्दनइत्यपि पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रति ॥ ४५ ॥ यत्रविश्वेश्वरोदेवोनित्यंतिष्ठतिभूतिदः ॥ ददर्शनारदस्तत्रदेवंतंसुरपूजितम् ॥ ४६ ॥ कैलासशिखरासीनंदेवदेवंजगद्गुरुम् ॥
पंचवक्त्रंदशभुजंत्रिनेत्रंशूलपाणिनम् ॥ ४७ ॥ कपालिनंसखट्वांगंतीक्ष्णशूलासिधारिणम् ॥ पिनाकधारिणंभीमंवरदंवृषवाहनम् ॥ ४८ ॥
भस्मांगंव्यालशोभाढ्यंशशांककृतशेखरम् ॥ नीलजीमूतसंकाशंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ ४९ ॥ क्रीडंतंतत्रदेवेशंसाष्टांगंदंडवत्पुनः ॥
तंदृष्ट्वातुमहादेवोविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ ५० ॥ वैष्णवानांपरःश्रेष्ठःप्राहवाडवसत्तमम् ॥ कस्मादिहसमायातोवददेवर्षिसत्तम ॥ ५१ ॥
नारदउवाच ॥ ॥ एकस्मिन्नेवकालेतुगतोहंब्रह्मणोंतिकम् ॥ श्रुतंतत्रमयादेवविष्णोर्माहात्म्यमुत्तमम्[1] ॥५२॥ब्रह्मणाकथितंतत्रममाग्रेदेवसत्तम ॥ ना
म्नोस्ययावतीशक्तिःसाश्रुताब्रह्मणोमुखात् ॥ ५३ ॥ तत्रपृष्टंमयापूर्वंविष्णोर्नामसहस्रकम् ॥ तदाहंब्रह्मणाचोक्तंनाहंजानामिनारद ॥ ५४ ॥ जाना
त्ययंमहारुद्रस्तत्सर्वंकथयिष्यति ॥ महाश्चर्यंतुसंप्राप्यह्यागतस्तवसन्निधौ ॥ ५५ ॥ अस्मिन्कलियुगेघोरेऽल्पायुषश्चैवमानवाः ॥ विधर्मेषुरतानि
त्यंनामनिष्ठानवैपुनः ॥ ५६ ॥ पाखंडिनस्तथाविप्राधर्मेषुविरताःसदा ॥ संध्याहीनाव्रतभ्रष्टादुष्टामलिनरूपिणः ॥ ५७ ॥ यथाविप्रास्तथाक्षत्रावैश्या
श्चैवपुनःपुनः ॥ एवंशूद्रास्तथान्येचनवैभागवतानराः ॥५८॥ शूद्राद्द्विजातिबाह्याश्चकलौविश्वेश्वरप्रभो ॥ धर्माधर्मौनजानंतिहितंवाऽहितमेववा ॥५९॥
एवंज्ञात्वाह्यहंस्वामिन्नागतःसंनिधौतव ॥ पुनश्चनाममाहात्म्यंश्रुतंवैब्रह्मणोमुखात् ॥ ६० ॥ त्वंदेवःसर्वदेवानांत्वंनाथोममसर्वदा ॥ त्रिपुरारिश्चविश्वात्मा
धातात्वंचपुनःपुनः ॥ ६१ ॥ कथयस्वप्रसादेनविष्णोर्नामसहस्रकम् ॥ सौभाग्यजननंपुंसांपरंभक्तिकरंसदा ॥ ६२ ॥ ब्राह्मणानांब्रह्मदंचक्षत्रियाणांज
यप्रदम् ॥ वैश्यानांधनदंनित्यंशूद्राणांसुखदायकम् ॥ ६३ ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामित्वत्सकाशान्महेश्वर ॥ त्वंसमर्थोसिभक्तानांसर्वदाकेशवंप्रति॥६४॥
कथयस्वप्रसादेनयदिगोप्यंनसुव्रत ॥ इदंपवित्रंपरमंसर्वतीर्थमयंसदा॥६५॥अतोवैश्रोतुमिच्छामिवदविश्वेश्वरप्रभो ॥ श्रुत्वानारदवाक्यानिविस्मयोत्फुल्ल
लोचनः ॥ ६६ ॥ रोमांचितस्ततोजातोविष्णोर्नामानिसंस्मरन् ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एतद्गोप्यंपरंब्रह्मन्विष्णोर्नामसहस्रकम् ॥ ६७ ॥
एतच्छ्रुत्वानरोवत्सनलभेद्दुर्गतिंक्वचित् ॥ कदाचिच्चगतेकालेपार्वतीमामुवाचह ॥ ६८ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कैलासाधिपतेमह्यंकथयस्वयथातथ
म् ॥ त्वंकिंजपसिदेवेशपरैश्वर्यसमाहितः ॥ ६९ ॥ सदात्वंभस्मलिप्तांगःकृत्तिवासाःसदाकथम् ॥ जटाधरःकथंजातोवदविश्वेश्वरप्रभो ॥ ७० ॥
त्वंदेवःसर्वदेवानांत्वंगुरुःसर्वकर्मणाम् ॥ त्वंपतिर्ममविश्वेशविश्वनाथजगत्प्रभो ॥ ७१ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इतिपृष्टंममब्रह्मन्पार्वत्याचपुनःपु

१ श्रुतं तत्र मयाविष्णोर्माहात्म्यं पापनाशनम् । इत्यपि पाठान्तरम् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नः ॥ तदासर्वंमयाख्यातंतस्याश्चाग्रेविशेषतः ॥ ७२ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामियदुक्तंपार्वतींप्रति ॥ येनप्रसन्नोभगवान्मुक्तिदातानसंशयः ॥ ७३ ॥ ममा
यंतुपितासाक्षाद्बन्धुश्चैवतुसर्वदा॥ तस्याहंसर्वदाभक्तोह्ययंममपतिःसदा ॥ ७४ ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामिशृणुष्वगदतोमम ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमु
क्त्वानारदायकथयामासवैद्विजाः ॥ ७५ ॥ उमायैयत्पुराप्रोक्तंविष्णोर्नामसहस्रकम् ॥ महेशाच्चैवतत्प्राप्तंकैलासेनारदेनवै ॥७६॥ कदाचिद्दैवयोगेनकैला
सात्ससमागतः ॥ नैमिषारण्यसंज्ञंतुतीर्थंवैपरमाद्भुतम् ॥७७॥ तत्रस्थाऋषयःसर्वेदृष्ट्वातंऋषिसत्तमम् ॥ पूजांचक्रुर्विशेषेणनारदायमहात्मने ॥७८॥ आगतं
नारदंज्ञात्वाविस्मयोत्फुल्ललोचनाः ॥ पुष्पवृष्टिंप्रचक्रुस्तेवैष्णवाद्विजसत्तमाः ॥७९॥ पाद्यमर्घ्यंततःकृत्वाकृत्वाचारार्तिकंततः ॥ निवेद्यफलमूलानिदंडव
त्पातिताभुवि ॥८०॥ ऊचुश्चकृतकृत्याःस्मदेशे[1]ह्यस्मिन्महामुने ॥ भवतोदर्शनंजातंपवित्रंपापनाशनम् ॥८१॥ त्वत्प्रसादाच्चदेवेशपुराणानिश्रुतानिच ॥
ब्रह्मन्केनप्रकारेणसर्वपापक्षयोभवेत्॥८२॥ विनादानेनतपसाविनातीर्थतपोमखैः॥ विनादानैर्विनाध्यानैर्विनाचेंद्रियनिग्रहैः॥विनाशास्त्रसमूहैश्चकथंमुक्तिर
वाप्यते ॥ ८३ ॥ नारदउवाच ॥ कैलासशिखरासीनंदेवदेवंजगद्गुरुम् ॥ प्रणिपत्यमहादेवंपर्यपृच्छदुमाप्रियम् ॥ ८४॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भग
वंस्त्वंपरोदेवःसर्वज्ञःसर्वपूजितः ॥ सत्वमत्त्यर्च्यतेदेवैरिंद्रसूर्यादिकैरपि ॥ ८५ ॥ लभंतेभिमतांसिद्धिंसर्वेभ्यर्च्यैवरप्रदम् ॥ त्वंजन्ममृत्युरहितःस्वयंभूः
सर्वशक्तिमान् ॥ ८६ ॥ सदाध्यायसिकिंस्वामिन्दिग्वासामदनांतकः ॥ तपश्चरसिकस्मात्त्वंजटिलोभस्मधूसरः ॥ ८७ ॥ किंवाजपसिदेवेशपरंकौतू
हलंहिमे ॥ अनुग्राह्यायदातेस्मितत्त्वंकथयसुव्रतम् ॥ ८८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ नेदंकस्यापिकथितंगोपनीयमिदंमम ॥ किंतुवक्ष्यामितेभद्रे
त्वंभक्तासिप्रि[2]यासिमे ॥ ८९ ॥ पुरासत्ययुगेदेविविशुद्धमतयोखिलाः ॥ यजंतिविष्णुमेवैकंज्ञात्वासर्वेश्वरेश्वरम् ॥ ९० ॥ प्रयांतिपरमामृद्धिमैहिका
मुष्मिकींप्रिये ॥ यांनप्राप्ताःसुराःसर्वेऋषयःक्लेशसंयुताः ॥ ९१ ॥ तेतांगतिंप्रपद्यंतेयेनामकृतनिश्चयाः ॥ मन्मुखादपिसंश्रुत्यदेवाविष्णुबहिर्मुखाः॥९२॥
वेदैःपुराणैःसिद्धांतैर्भिन्नैर्विभ्रांतचेतसः ॥ निश्चयंनाधिगच्छंतिकिंतत्वंकिंपरंपदम् ॥ ९३ ॥ तुलापुरुषदानाद्यैरश्वमेधादिभिर्मखैः ॥ वाराणसीप्रयागादि
तीर्थस्नानादिभिःप्रिये ॥ ९४ ॥ गयाश्राद्धादिभिःपित्र्यैर्वेदपाठादिभिर्जपैः ॥ तपोभिरुग्रैर्नियमैर्यमैर्भूतदयादिभिः ॥ ९५ ॥ गुरुशुश्रूषणैःसत्यैर्धर्मै
र्वर्णाश्रमान्वितैः ॥ ज्ञानध्यानादिभिःसम्यक्चरितैर्जन्मकोटिभिः ॥ ९६ ॥ नयांतितत्परंश्रेयोविष्णुंसर्वेश्वरेश्वरम् ॥ सर्वभावैःसमाश्रित्यपुराण ॥ ७० ॥
पुरुषोत्तमम् ॥ ९७ ॥ अनन्यगतयोमर्त्याभोगिनोपिपरंतपे ॥ ज्ञानवैराग्यरहिताब्रह्मचर्यादिवर्जिताः ॥ ९८ ॥ सर्वधर्मोज्झिताविष्णोर्नाममात्रै

१ वंशे ह्यस्मिन्महामुने–इ० पा० । २ सुप्रियासिमे इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कज्जलिपनः ॥ सुखेनयांगतिंयांतिनतांसर्वेपिधार्मिकाः ॥ ९९ ॥ स्मर्त्तव्यःसततंविष्णुर्विस्मर्तव्योनजातुचित् ॥ सर्वेविधिनिषेधाःस्युरेतस्यैव
विधिंकराः ॥ १०० ॥ किंतुब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चनिरंहसः ॥ निर्भयंविष्णुनाम्नैवयथेष्टंपदमागताः ॥ १०१ ॥ अलब्ध्वाचात्मनःपूजांसम्यगारा
धितोहरिः ॥ मयास्मादपिचश्रेष्ठंवांच्छताहंकृतात्मना॥१०२॥ततःसाक्षाज्जगन्नाथप्रसन्नोभक्तवत्सलः ॥ अंशांशेनात्मनैवैतान्पूजयामासकेशवः॥१०३॥
देवान्पितॄन्द्विजान्हव्यकव्याद्यैःकरुणामयः ॥ ततःप्रभृतिपूज्यंतेत्रैलोक्येसचराचरे ॥ १०४ ॥ ब्रह्मादयःसुराःसर्वेप्रसादाच्छार्ङ्गधन्वनः ॥ मांचो
वाचयथामत्तःपूज्यःश्रेष्ठोभविष्यसि ॥ १०५ ॥ त्वामाराध्यतथाशंभोगृहीष्यामिवरंसदा ॥ द्वापरादौयुगेभूत्वाकलयामानुषादिषु ॥ १०६ ॥ स्वागमैः
कल्पितैस्त्वंचजनान्मद्विमुखान्कुरु ॥ मांचगोपययेनस्यात्सृष्टिरेषोत्तरोत्तरा ॥ १०७ ॥ एषमोहंसृजाम्याशुयोजनान्मोहयिष्यति ॥ त्वंचरुद्रम
हाबाहोमोहशास्त्राणिकारय ॥ १०८ ॥ अतथ्यानिवितथ्यानिदर्शयस्वमहाभुज ॥ प्रकाशंकुरुचात्मानमप्रकाशंचमांकुरु ॥ १०९ ॥ ततस्तं
प्रणिपत्याहमवोचंपरमेश्वरम् ॥ ब्रह्महत्यासहस्रस्यपापंशाम्येत्कथंचन ॥ ११० ॥ नपुनस्त्वदविज्ञानंकल्पकोटिशतैरपि ॥ तस्मान्मयाकृतास्प
र्द्धापवित्रःस्यांकथंहरे ॥ १११ ॥ तन्मेकथयगोविंदप्रायश्चित्तंयदिच्छसि ॥ ततःप्रसन्नोभगवानवोचत्तत्त्वमात्मनः ॥ ११२ ॥ येनाहमधिकस्तस्माद
भवंनगनंदिनि ॥ तमेवतपसानित्यंभजामिस्तौमिचिंतये ॥ ११३ ॥ परमोविष्णुरेवैकस्तज्ज्ञानंमुक्तिसाधनम् ॥ शास्त्राणांनिर्णयस्त्वेषस्तदन्यन्मोहना
यच ॥११४॥ ज्ञानंविनाचयामुक्तिःसाम्यंचममविष्णुना॥ तीर्थादिमात्रतोज्ञानंममाधिक्यंचविष्णुतः ॥११५॥ अभेदश्चास्मदादीनांमुक्तानांहरिणातथा॥
इत्यादिसर्वमोहायकथ्यतेसतिनान्यथा ॥ तेनाद्वितीयमहिमोजगत्पूज्योस्मिपार्वति ॥ ११६ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ तन्मेकथयदेवेशय
थाहमपिशंकर ॥ सर्वेश्वरीनिरुपमातवस्यांसदृशीप्रभो ॥११७॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ साधुसाधुत्वयापृष्टंविष्णोर्भगवतःप्रिये[1] ॥ नाम्नांसहस्रंवक्ष्यामि
मुख्यंत्रैलोक्यमुक्तिदम् ॥११८॥ अस्यश्रीविष्णोर्नामसहस्रस्तोत्रस्यश्रीमहादेवऋषिरनुष्टुपूच्छंदः ॥ ह्रींबीजंश्रींशक्तिःक्लींकीलकंचतुर्वर्गधर्मकामार्थमोक्षार्थे
जपेविनियोगः ॥ ॐवासुदेवायविद्महेमहाहंसायधीमहि॥तन्नोविष्णुःप्रचोदयात् ॥ अंगन्यासकरन्यासौविधिपूर्वंयदापठेत् ॥ तत्फलंकोटिगुणितंभवत्येवन
संशयः ॥ ११९ ॥ श्रीवासुदेवःपरंब्रह्मइतिहृदये ॥ मूलप्रकृतिरितिशिरः ॥ महावराहइतिशिखा ॥ सूर्यवंशध्वजइतिकवचम् ॥ ब्रह्मादिकाम्यललितज
गदाश्चर्यशैशवइतिनेत्रम् ॥ यथार्थखंडिताशेषइत्यस्त्रम् ॥ नमोनारायणायेतिन्यांसंसर्वत्रकारयेत् ॥ ओंनमोनारायणायपुरुषायमहात्मने ॥ विशुद्धसत्त्व

१ सुविष्णोर्भगवत्प्रिये ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धिष्ण्यायमहाहंसायधीमहि ॥ अँह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ॥ क्लींकृष्णायविष्णवेह्रींरामायधीमाहितन्नोदेवःप्रचादयात् ॥ क्ष्रौंनृसिंहायविद्महेश्रींश्रीकंठायधीमहित
न्नोविष्णुःप्रचोदयात् ॥ ओंवासुदेवायविद्महेदेवकीसुतायधीमहितन्नःकृष्णःप्रचोदयात् ॥ अँह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः ॥ क्लींकृष्णायगोविंदायगोपीजनवल्लभाय
स्वाहा ॥ इतिमंत्रम् समुच्चार्यजपेद्वाविष्णुमव्ययम् ॥ श्रीनिवासंजगन्नाथंतस्यस्तोत्रंपठेत्सुधीः ॥ १२० ॥ अँवासुदेवःपरंब्रह्मपरमात्मापरात्परः ॥ परं
धामपरंज्योतिःपरंतत्त्वंपरंपदम् ॥ १२१ ॥ परःशिवःपरोध्येयःपरंज्ञानंपरागतिः ॥ परमार्थःपरंश्रेयःपरानंदःपरोदयः ॥ १२२ ॥ परोव्यक्तात्परंव्योम
परमर्द्धिःपरेश्वरः ॥ निरामयोनिर्विकारोनिर्विकल्पोनिराश्रयः ॥ १२३ ॥ निरंजनोनिरातंकोनिर्लेपोनिरवग्रहः ॥ निर्गुणोनिष्कलोऽनंतोऽभयोऽचिंत्योऽ
वलोचितः ॥ १२४ ॥ अतीन्द्रियोमितोपारोऽनीशोऽनीहोऽव्ययोऽक्षयः ॥ सर्वज्ञःसर्वगःसर्वःसर्वदःसर्वभावनः ॥१२५ ॥ सर्वशास्तासर्वसाक्षीपूज्यःसर्वस्य
सर्वदृक् ॥ सर्वशक्तिःसर्वसारःसर्वात्मासर्वतोमुखः ॥ १२६ ॥ सर्वावासःसर्वरूपःसर्वादिःसर्वदुःखहा ॥ सर्वार्थःसर्वतोभद्रःसर्वकारणकारणम् ॥ १२७ ॥
सर्वातिशयितःसर्वाध्यक्षः[1]सर्वसुरेश्वरः ॥ षड्विंशकोमहाविष्णुर्महागुह्योमहाविभुः ॥ १२८ ॥ नित्योदितोनित्ययुक्तोनित्यानंदःसनातनः ॥ मायापतिर्यो
गपतिःकैवल्यपतिरात्मभूः ॥ १२९ ॥ जन्ममृत्युजरातीतःकालातीतोभवातिगः ॥ पूर्णःसत्यःशुद्धबुद्धस्वरूपोनित्यचिन्मयः ॥ १३० ॥ योगप्रियो
योगगम्योभवबंधैकमोचकः ॥ पुराणपुरुषःप्रत्यक्[2]चैतन्यःपुरुषोत्तमः ॥ १३१ ॥ वेदांतवेद्योदुर्ज्ञेयस्तापत्रयविवर्जितः ॥ ब्रह्मविद्याश्रयोनाद्यःस्वप्रका
शःस्वयंप्रभुः ॥ १३२ ॥ सर्वोपेयउदासीनःप्रणवःसर्वतःसमः ॥ सर्वानवद्योदुष्प्राप्यस्तुरीयस्तमसःपरः ॥ १३३ ॥ कूटस्थःसर्वसंश्लिष्टो
वाङ्मनोगोचरातिगः ॥ संकर्षणःसर्वहरःकालःसर्वभयंकरः ॥ १३४ ॥ अनुल्लंघ्यश्चित्रगतिर्महारुद्रोदुरासदः ॥ मूलप्रकृतिरानंदःप्रद्युम्नोविश्वमोहनः
॥ १३५ ॥ महामायोविश्वबीजंपरशक्तिःसुखैकभूः ॥ सर्वकाम्योनंतलीलःसर्वभूतवशंकरः ॥ १३६ ॥ अनिरुद्धःसर्वजीवोहृषीकेशोम[3]नः
पतिः ॥ निरुपाधिप्रियोहंसोक्षरःसर्वनियोजकः ॥ १३७ ॥ ब्रह्मप्राणेश्वरःसर्वभूतभृद्देहनायकः ॥ क्षेत्रज्ञःप्रकृतिःस्वामीपुरुषोविश्वसूत्रधृक् ॥ ॥ १३८॥
अंतर्यामीत्रिधामांतःसाक्षीत्रिगुणईश्वरः ॥ योगिगम्यःपद्मनाभःशेषशायीश्रियःपतिः ॥ १३९ ॥ श्रीसदोपास्यपादाब्जोनित्यश्रीःश्रीनिकेतनः ॥ नि
त्यंवक्षःस्थलस्थश्रीःश्रीनिधिःश्रीधरोहरिः ॥ १४० ॥ वश्यश्रीर्निश्चलःश्रीदोविष्णुःक्षीराब्धिमंदिरः ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कोमाधवोजगदार्तिहा ॥ ॥७१॥
॥ १४१ ॥ श्रीवत्सवक्षानिःसीमकल्याणगुणभाजनः ॥ पीतांबरोजगन्नाथोजगत्त्राताजगत्पिता ॥१४२॥ जगद्बंधुर्जगत्स्रष्टाजगद्धाताजगन्निधिः ॥ जगदेक

१ सर्वेश्वरेश्वरः इतिपाठः । २ चैतन्यमित्यपिपाठः । ३ स्मृतः पतिरितिपाठोन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्फुरद्वीर्योनहंवादीजगन्मयः ॥ १४३ ॥ सर्वाश्चर्यमयःसर्वसिद्धार्थःसर्वरंजितः ॥ सर्वामोघोद्यमोब्रह्मरुद्राद्युत्कृष्टचेतनाः ॥ १४४ ॥ शंभोःपितामहो
ब्रह्मपिताशक्राद्यधीश्वरः ॥ सर्वदेवप्रियःसर्वदेवमूर्तिरनुत्तमः ॥ १४५ ॥ सर्वदेवैकशरणंसर्वदेवैकदैवतम् ॥ यज्ञभुग्यज्ञफलदोयज्ञेशोयज्ञभावनः ॥
॥ १४६ ॥ यज्ञत्रातायज्ञपुमान्वनमालीद्विजप्रियः ॥ द्विजैकमानदोविप्रकुलदेवोसुरांतकः ॥ १४७ ॥ सर्वदुष्टांतकृत्सर्वसज्जनानन्यपालकः ॥ सप्तलो
कैकजठरःसप्तलोकैकमंडनः ॥ १४८ ॥ सृष्टिस्थित्यंतकृच्चक्रीशार्ङ्गधन्वागदाधरः ॥ शंखभृन्नंदकीपद्मपाणिर्गरुडवाहनः ॥ १४९ ॥ अनिर्देश्यवपुःसर्व
पूज्यस्त्रैलोक्यपावनः ॥ अनंतकीर्तिर्निःसीमपौरुषःसर्वमंगलः ॥ १५० ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशोयमकोटिदुरासदः ॥ मयकोटिजगत्स्रष्टावायुकोटिमहाब
लः ॥१५१॥ कोटींदुजगदानंदीशंभुकोटिमहेश्वरः ॥ कंदर्पकोटिलावण्योदुर्गकोटचरिमर्दनः ॥१५२॥ समुद्रकोटिगंभीरस्तीर्थकोटिसमाह्वयः ॥ कुबेरको
टिलक्ष्मीवाञ्छक्रकोटिविलासवान् ॥ १५३ ॥ हिमवत्कोटिनिष्कंपःकोटिब्रह्मांडविग्रहः ॥ कोटचश्वमेधपापघ्नोयज्ञकोटिसमार्चनः ॥ १५४ ॥
सुधाकोटिस्वास्थ्यहेतुःकामधुक्कोटिकामदः ॥ ब्रह्मविद्याकोटिरूपःशिपिविष्टःशुचिश्रवाः ॥ १५५ ॥ विश्वंभरस्तीर्थपादःपुण्यश्रवणकीर्तनः ॥
आदिदेवोजगज्जैत्रोमुकुंदःकालनेमिहा ॥ १५६ ॥ वैकुंठोनंतमाहात्म्योमहायोगेश्वरोत्सवः ॥ नित्यतृप्तोलसद्भावोनिःशंकोनरकांतकः ॥ १५७ ॥
दीनानाथैकशरणंविश्वैकव्यसनापहः ॥ जगत्कृपाक्षमोनित्यंकृपालुःसज्जनाश्रयः ॥ १५८ ॥ योगेश्वरःसदोदीर्णोवृद्धिक्षयविवर्जितः ॥
अधोक्षजोविश्वरेताःप्रजापतिशताधिपः ॥ १५९ ॥ शक्रब्रह्मार्चितपदःशंभुब्रह्मोर्ध्वधामगः ॥ सूर्यसोमेक्षणोविश्वभोक्तासर्वस्यपारगः ॥ १६० ॥
जगत्सेतुर्धर्मसेतुधरोविश्वधुरंधरः ॥ निर्ममोखिललोकेशोनिःसंगोद्भुतभोगवान् ॥ १६१ ॥ वश्यमायोवश्यविश्वोविष्वक्सेनःसुरोत्तमः ॥ सर्वश्रेयः
पतिर्दिव्यानर्घ्यभूषणभूषितः ॥ १६२ ॥ सर्वलक्षणलक्षण्यःसर्वदैत्येंद्रदर्पहा ॥ समस्तदेवसर्वस्वंसर्वदैवतनायकः ॥ १६३ ॥ समस्तदेवकवचंसर्व
देवशिरोमणिः ॥ समस्तदेवतादुर्गःप्रपन्नाशनिपंजरः ॥ १६४ ॥ समस्तभयहन्नामाभगवान्विष्टरश्रवाः ॥ विभुःसर्वहितोदर्कोहतारिःस्वर्गतिप्र
दः ॥ १६५ ॥ सर्वदैवतजीवेशोब्राह्मणादिनियोजकः ॥ ब्रह्मशंभुःपरार्धायुर्ब्रह्मज्येष्ठःशिशुःस्वराट् ॥ १६६ ॥ विराड्भक्तपराधीनःस्तुत्यःस्तो
त्रार्थसाधकः ॥ परार्थकर्ताकृत्यज्ञःस्वार्थकृत्यसदोज्झितः ॥ १६७ ॥ सदानंदःसदाभद्रःसदाशांतःसदाशिवः ॥ सदाप्रियःसदातुष्टःसदापुष्टःस
दार्चितः ॥१६८॥ सदापूतोपावनाग्र्योवेदगुह्योवृषाकपिः ॥ सहस्रनामात्रियुगश्चतुर्मूर्तिश्चतुर्भुजः ॥ १६९ ॥ भूतभव्यभवन्नाथोमहापुरुषपूर्वजः ॥ नारा

१ शंकरो इति पाठ एकपुस्तके ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यणोमुंजकेशःसर्वयोगाविनिःसृतः ॥ १७० ॥ वेदसारोयज्ञसारःसामसारस्तपोनिधिः ॥ साध्यःश्रेष्ठःपुराणर्षिःनिष्ठाशांतिःपरायणः ॥ १७१ ॥
शिवत्रिशूलविध्वंसीश्रीकंठैकवरप्रदः ॥ नरःकृष्णोहरिर्धर्मनंदनोधर्मजीवनः ॥ १७२ ॥ आदिकर्त्तासर्वसत्यःसर्वस्त्रीरत्नदर्पहा ॥ त्रिकालजितकंदर्प्प
उर्वशीसृङ्मुनीश्वरः ॥ १७३ ॥ आद्यःकविर्हयग्रीवःसर्ववागीश्वरेश्वरः ॥ सर्वदेवमयोब्रह्मागुरुर्वागीश्वरीपतिः ॥ १७४ ॥ अनंतविद्याप्रभवोमूलाविद्या
विनाशकः ॥ सर्वज्ञदोजगज्जाडयनाशकोमधुसूदनः ॥ १७५ ॥ अनेकमंत्रकोटीशःशब्दब्रह्मैकपारगः ॥ आदिविद्वान्वेदकर्त्तावेदात्माश्रुतिसाग
रः ॥ १७६ ॥ ब्रह्मार्थवेदहरणःसर्वविज्ञानजन्मभूः ॥ विद्याराजोज्ञानमूर्त्तिर्ज्ञानसिंधुरखंडधीः ॥ १७७ ॥ मत्स्यदेवोमहाशृंगोजगद्बीजबहित्रदृक् ॥ लीला
व्याप्ताखिलांभोधिश्चतुर्वेदप्रवर्त्तकः ॥ १७८ ॥ आदिकूर्मोखिलाधारस्तृणीकृतजगद्भरः ॥ अमरीकृतदेवौघःपीयूषोत्पत्तिकारणम् ॥ १७९ ॥ आत्मा
धारोधराधारोऽयज्ञांगोधरणीधरः ॥ हिरण्याक्षहरःपृथ्वीपतिःश्राद्धादिकल्पकः ॥ १८० ॥ समस्तपितृभीतिघ्नःसमस्तपितृजीवनम् ॥ हव्यकव्यैकभुक्
हव्यकव्यैकफलदायकः ॥१८१॥ रोमांतर्लीनजलधिःक्षोभिताशेषसागरः॥महावराहोयज्ञघ्नध्वंसकोयज्ञिकाश्रयः॥१८२॥श्रीनृसिंहोदिव्यसिंहःसर्वानिष्टार्थ
दुःखहा ॥एकवीरोद्भुतबलोयंत्रमंत्रैकभंजनः ॥ १८३ ॥ ब्रह्मादिदुःसहज्योतिर्युगांताग्न्यतिभीषणः ॥ कोटिवज्राधिकनखोजगद्दुष्प्रेक्ष्यमूर्तिधृक् ॥ १८४ ॥
मातृचक्रप्रमथनोमहामातृगणेश्वरः ॥ अचिंत्यामोघवीर्याढ्यःसमस्तासुरघस्मरः ॥ १८५ ॥ हिरण्यकशिपुच्छेदीकालःसंकर्षणीपतिः ॥ कृतांतवाहनासह्यः
समस्तभयनाशनः ॥८६॥ सर्वविघ्नांतकःसर्वसिद्धिदःसर्वपूरकः ॥ समस्तपातकध्वंसीसिद्धमंत्राधिकाह्वयः॥१८७॥भैरवेशोहरार्तिघ्नःकालकोटिदुरासदः ॥
दैत्यगर्भस्रावीनामास्फुटद्ब्रह्मांडगर्जितः ॥१८८॥ स्मृतमात्राखिलत्राताऽद्भुतरूपोमहाहरिः ॥ ब्रह्मचर्यशिरःपिंडीदिक्पालोर्द्धांगभूषणः ॥ १८९ ॥ द्वादशा
र्केशिरोदामारुद्रशीर्षैकनूपुरः ॥ योगिनीग्रस्तगिरजात्राताभैरवतर्जकः ॥ १९० ॥ वीरचक्रेश्वरोऽत्युग्रोऽपमारिःकालशंबरः ॥ क्रोधेश्वरोरुद्रचंडीपरिवारा
दिदुष्टभुक् ॥ १९१ ॥ सर्वाक्षोभ्योमृत्युमृत्युःकालमृत्युनिवर्त्तकः ॥ असाध्यसर्वरोगघ्नःसर्वदुर्ग्रहसौम्यकृत् ॥ १९२ ॥ गणेशकोटिदर्पघ्नोदुःसहाशेषगोत्र
हा ॥ देवदानवदुर्दर्शोजगद्भयदभीषणः ॥ १९३ ॥ समस्तदुर्गतित्राताजगद्भक्षकभक्षकः ॥ उग्रशांबरमार्जारःकालमूषकभक्षकः ॥ अनंतायुधदोर्दंडीनृ
सिंहोवीरभद्रजित् ॥१९४॥योगिनीचक्रगुह्येशःशक्रारिपशुमांसभुक्॥रुद्रोनारायणोमेषरूपशंकरवाहनः ॥१९५॥ मेषरूपशिवत्राताढुष्टशक्तिसहस्रभुक् ॥
तुलसीवल्लभोवीरोवामाचारोखिलेष्टदः ॥ १९६ ॥ महाशिवःशिवारूढोभैरवैककपालधृक्॥किंल्लीचक्रेश्वरःशक्रदिव्यमोहनरूपदः ॥१९७॥ गौरीसौभाग्य
दोमायानिधीर्मायाभयापहः ॥ ब्रह्मतेजोमयोब्रह्मश्रीमयश्चत्रयीमयः॥१९८॥सुब्रह्मण्योबलिध्वंसीवामनोदितिदुःखहा ॥उपेंद्रोनृपतिर्विष्णुःकश्यपान्वयमंड

१ हिल्ली चक्रेश्वरः डिल्ली चक्रेश्वर इति पाठौ अन्यत्र पुस्तकेषु ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नः ॥ १९९ ॥ बलिस्वराज्यदः सर्वदेवविप्रान्नदोऽच्युतः ॥ उरुक्रमस्तीर्थपादस्त्रिपदस्थस्त्रिविक्रमः ॥ २०० ॥ व्योमपादः स्वपादांभःपवित्रित जगत्रयः ॥ ब्रह्मेशाद्यभिवंद्यांघ्रिर्द्रुतधर्मांघ्रिधावनः ॥२०१॥ अचिंत्याद्भुतविस्तारोविश्वबृक्षोमहाबलः ॥ राहुमूर्धापरांगच्छिद्भृगुपत्नीशिरोहरः॥२०२॥ पापत्रस्तःसदापुण्योदैत्याशानित्यखंडनः ॥ पूरिताखिलदेवाशोविश्वार्थैकावतारकृत् ॥ २०३ ॥ स्वमायानित्यगुप्तात्माभक्तचिन्तामणिःसदा ॥ वरदः कार्त्तवीर्यादिराजराज्यप्रदोनघः ॥ २०४ ॥ विश्वश्लाघ्यामिताचारोदत्तात्रेयोमुनीश्वरः ॥ पराशक्तिंसदाश्लिष्टोयोगानंदःसदोन्मदः ॥ २०५ ॥ समस्तेंद्रा रितेजोहृत्परमामृतपद्मपः ॥ अनुसूयागर्भरत्नंभोगमोक्षसुखप्रदः ॥ २०६ ॥ जमदग्निकुलादित्योरेणुकाद्भुतशक्तिकृत् ॥ मातृहत्यादिनिर्लेपःस्कंद जिद्विप्रराज्यदः ॥ २०७ ॥ सर्वक्षत्रांतकृद्वीरदर्पहाकार्त्तवीर्यजित् ॥ सप्तद्वीपावतीदाताशिवार्चकयशप्रदः ॥ २०८ ॥ भीमःपरशुरामश्चशिवाचार्यैक विश्वभुक् ॥ शिवाखिलज्ञानकोशोभीष्माचार्याग्निदैवतः ॥ २०९ ॥ द्रोणाचार्यगुरुर्विश्वजैत्रधन्वाकृतांतजित् ॥ अद्वितीयतपोमूर्त्तिर्ब्रह्मचर्यैकदक्षि णः ॥ २१० ॥ मनुःश्रेष्ठःसतांसेतुर्महीयान्वृषभोविराट् ॥ आदिराजःक्षितिपितासर्वरत्नैकदोहकृत् ॥ २११ ॥ पृथुर्जन्माद्येकदक्षोगीःश्रीःकीर्तिःस्वयं वृतः ॥ जगद्वृतिप्रदश्चक्रवर्त्तिश्रेष्ठोद्वयास्त्रधृक् ॥ २१२ ॥ सनकादिमुनिप्राप्यभगवद्भक्तिवर्द्धनः ॥ वर्णाश्रमादिधर्माणांकर्त्तावक्ताप्रवर्त्तकः ॥ २१३ ॥ सूर्यवंशध्वजोरामोराघवःसद्गुणार्णवः ॥ काकुत्स्थोवीर[१]राड्राजाराजधर्मधुरंधरः ॥ २१४ ॥ नित्यस्वस्थाश्रयःसर्वभद्रग्राहीशुभैकदृक् ॥ नररत्नं रत्नगर्भोधर्माध्यक्षोमहानिधिः ॥ सर्वश्रेष्ठाश्रयःसर्वशास्त्रार्थग्रामवीर्यवान् ॥ २१५ ॥ जगद्वशोदाशरथिःसर्वरत्नाश्रयोनृपः ॥ समस्तधर्मसूःसर्व धर्मद्रष्टाऽखि[२]लावहा ॥ २१६ ॥ अतींद्रोज्ञानविज्ञानपा[३]रदश्चक्षमांबुधिः ॥ सर्वप्रकृष्टशिष्टेष्टोहर्षशोकाद्यनाकुलः ॥ पित्राज्ञात्यक्तसाम्राज्यःसपत्नो दयनिर्भयः ॥ २१७ ॥ गुहदेशार्पितैश्वर्यःशिवस्पर्द्धाजटाधरः ॥ चित्रकूटाप्तरत्नाद्रिर्जगदीशोवनेचरः ॥ २१८ ॥ यथेष्टामोघसर्वास्त्रोदेवेंद्रत नयाक्षिहा ॥ ब्रह्मेंद्रदिनतैर्षीकोमारीचघ्नोविराधहा ॥ २१९ ॥ ब्रह्मशापहताशेषदंडकारण्यपावनः ॥ चतुर्दशसहस्रोग्ररक्षोघ्नैकशरैकधृक् ॥ २२० ॥ खरारिस्त्रिशिरोहंतादूषणघ्नोजनार्दनः ॥ जटायुषोग्निगतिदोऽगस्त्यसर्वस्वमंत्रराट् ॥ २२१ ॥ लीलाधनुःकोट्यपास्तदुंदुभ्यस्थिमहाचयः ॥ सप्तता लव्यधाकृष्टध्वस्तपातालदानवः ॥ २२२ ॥ सुग्रीवराज्यदोहीनमनसैवाऽभयप्रदः ॥ हनुमद्रुद्रमुख्येशसमस्तकपिदेहभृत् ॥ २२३ ॥ सनागदै त्यबाणैकव्याकुलीकृतसागरः ॥ सम्लेच्छकोटिबाणैकशुष्कनिर्दग्धसागरः ॥ २२४ ॥ समुद्राद्भुतपूर्वैकबंधसेतुर्यशोनिधिः ॥ असाध्यसाधकोलं

१ वीरराडार्यराजा—इति पाठोन्यत्र। २ खिलार्तिहा—इ० पा०। ३ पारद्रष्टा—इति पाठोन्येषुपुस्तकेषु।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कासमूलोत्कर्षदक्षिणः ॥ २२५ ॥ वरदत्तजगच्छल्यपौलस्त्यकुलकृंतनः ॥ रावणिघ्नःप्रहस्तच्छित्कुंभकर्णभिदुग्रहा ॥ २२६ ॥ रावणैकशिर
श्छेत्तानिःशंकेंद्रैकराज्यदः ॥ स्वर्गास्वर्गत्वविच्छेदीदेवेंद्रानिंद्रताहरः ॥ २२७ ॥ रक्षोदेवत्वहृद्धर्माधर्मत्वघ्नःपुरुष्टुतः ॥ नतिमात्रदशास्यारिर्दत्तराज्य
विभीषणः ॥ २२८ ॥ सुधावृष्टिमृताशेषस्वसैन्योज्जीवनैककृत् ॥ देवब्राह्मणनामैकधातासर्वामरार्चितः ॥ २२९ ॥ ब्रह्मसूर्येंद्ररुद्रादिवृंदार्पित
सतीप्रियः ॥ अयोध्याखिलराजन्यःसर्वभूतमनोहरः ॥ २३० ॥ स्वामितुल्यकृपादंडोहीनोत्कृष्टैकसत्प्रियः ॥ स्वपक्षादिन्यायदर्शीहीनार्था
धिकसाधकः ॥ २३१ ॥ व्याधव्याजानुचितकृत्तारकोखिलतुल्यकृत् ॥ पार्वत्याधिक्यमुक्तात्माप्रियात्यक्तःस्मरारिजित् ॥ २३२ ॥ साक्षात्कुशलव
च्छद्मेंद्रादितातोऽपराजितः ॥ कोशलेंद्रोवीरबाहुःसत्यार्थत्यक्तसोदरः ॥२३३॥ शरसंधाननिर्धूतधरणीमंडलोदयः ॥ ब्रह्मादिकाम्यसांनिध्यसनाथीकृतदै
वतः ॥२३४॥ ब्रह्मलोकाप्तचांडालाद्यशेषप्राणिसार्थकः ॥ स्वनीतगर्दभाश्वादिस्थिरायोध्यावनैककृत् ॥२३५॥ रामद्वितीयःसौमित्रिर्लक्ष्मणःप्रहतेंद्रजित् ॥
विष्णुभक्ताप्तरामांघ्रिपादुकाराज्यनिर्वृतः ॥ २३६ ॥ भरतोऽसह्यगंधर्वकोटिघ्नोलवणांतकः ॥ शत्रुघ्नोवैद्यराजायुर्वेदगर्भौषधीपतिः ॥ २३७ ॥ नित्या
मृतकरोधन्वंतरिर्यज्ञोजगद्धरः ॥ सूर्यारिघ्नःसुराजीवोदक्षिणेशोद्विजप्रियः ॥ २३८ ॥ छिन्नमूर्धायदेशार्कःशेषांगस्थापितामरः ॥ विश्वार्थाशेषकद्रास्त्र
शिरच्छेदाक्षताकृतिः ॥ २३९ ॥ वाजपेयादिनामाग्निर्वेदधर्मपरायणः ॥ श्वेतद्वीपपतिःसांख्यप्रणेतासर्वसिद्धिराट् ॥ २४० ॥ विश्वप्रकाशितज्ञानयोग
मोहतमिस्रहा ॥ देवहूत्यात्मजःसिद्धःकपिलःकर्दमात्मजः ॥ २४१ ॥ योगस्वामीध्यानभंगसगरात्मजभस्मकृत् ॥ धर्मोवृषेन्द्रःसुरभीपतिःशुद्धात्मभावि
तः ॥ २४२ ॥ शंभुस्त्रिपुरदाहैकस्थैर्यविश्वरथोद्वहः ॥ भक्तशंभुजितोदैत्यामृतवापीसमस्तपः ॥ २४३ ॥ महाप्रलयविश्वैकद्वितीयाखिलनागराट् ॥
शेषदेवःसहस्राक्षःसहस्रास्यशिरोभुजः ॥ २४४ ॥ फणामणिकणाकारयोजिताब्ध्यंबुदक्षितिः[3] ॥ कालाग्निरुद्रजनकोमुशलास्त्रोहलायुधः ॥ २४५ ॥
नीलांबरोवारुणीशोमनोवाक्कायदोषहा ॥ असंतोषोदृष्टिमात्रपातितैकदशाननः ॥ २४६ ॥ बलिसंयमनोघोरोरौहिणेयःप्रलंबहा ॥ मुष्टिकघ्नोद्विविदहाका
लिंदीकर्षणोबलः ॥ २४७ ॥ रेवतीरमणःपूर्वभक्तिखेदाच्युताग्रजः ॥ देवकीवसुदेवाह्वकश्यपादितिनंदनः ॥ २४८ ॥ वार्ष्णेयःसात्वतांश्रेष्ठःशौरिर्यदुकु
लोद्वहः ॥ नराकृतिःपरंब्रह्मसव्यसाचीवरप्रदः ॥ २४९ ॥ ब्रह्मादिकाम्यलालित्यजगदाश्चर्यशैशवः ॥ पूतनाघ्नःशकटभिद्यमलार्जुनभंजनः ॥ २५० ॥
वातासुरारिःकेशिघ्नोधेनुकारिर्गवीश्वरः ॥ दामोदरोगोपदेवोयशोदानंददायकः ॥ २५१ ॥ कालीयमर्दनःसर्वगोपगोपीजनप्रियः ॥ लीलागोवर्द्धनधरोगो

१ वध इति पाठः । २ पार्वत्यधिक इतिवा पाठः । ३ छांबुद इति पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विंदोगोकुलोत्सवः ॥ २५२ ॥ अरिष्टमथनःकामोन्मत्तगोपीविमुक्तिदः ॥ सद्यःकुवलयापीडघातीचाणूरमर्दनः ॥ २५३ ॥ कंसारिरुग्रसेनादिराज्यव्यापा
रितापरः ॥ सुधर्मांकितभूर्लोकोजरासंधवलांतकः ॥ २५४ ॥ त्यक्तभग्नजरासंधोभीमसेनयशःप्रदः ॥ सांदीपनमृतापत्यदाताकालांतकादिजित् ॥२५५॥
समस्तनारकित्रातासर्वभूपतिकोटिजित् ॥ रुक्मिणीरमणोरुक्मिशासनोनरकांतकः॥ २५६ ॥ समस्तसुंदरीकांतोमुरारिर्गरुडध्वजः ॥ एकाकीजितरुद्रा
र्कमरुदाद्यखिलेश्वरः ॥ २५७ ॥ देवेंद्रदर्पहाकल्पद्रुमालंकृतभूतलः ॥ बाणबाहुसहच्छिन्नेनंद्यादिगणकोटिजित् ॥ २५८ ॥ लीलाजितमहादेवोमहादेवै
कपूजितः ॥ इंद्रार्थार्जुननिर्भंगजयदःपांडवैकधृक् ॥२५९॥ काशिराजशिरश्छेत्तारुद्रशक्त्यैकमर्दनः ॥ विश्वेश्वरप्रसादाक्षःकाशीराजसुतार्दनः ॥ २६० ॥
शंभुप्रतिज्ञाविध्वंसीकाशीनिर्दग्धनायकः ॥ काशीशगणकोटिघ्नोलोकशिक्षाद्विजार्चकः ॥२६१॥ युवतीव्रतयोवश्यःपुराशिववरप्रदः ॥ शंकरैकप्रतिष्ठाधृ
क्स्वांशशंकरपूजकः ॥ २६२ ॥ शिवकन्याव्रतपतिःकृष्णरूपशिवारिहा ॥ महालक्ष्मीवपुर्गौरीत्रातावैदलवृत्रहा ॥ २६३ ॥ स्वधाममुचुकुंदैकनिष्का
लयवनेष्टकृत् ॥ यमुनापतिरानीतपरिलीनद्विजात्मजः ॥ २६४ ॥ श्रीदामरंकभक्तार्थभूम्यानीतेंद्रवैभवः ॥दुर्वृत्तशिशुपालैकमुक्तिदोद्वारकेश्वरः॥२६५॥
आचांडालादिकप्राप्यद्वारकानिधिकोटिकृत् ॥ अक्रूरोद्धवमुख्यैकभक्तस्वच्छंदमुक्तिदः ॥ २६६ ॥ सबालस्त्रीजलक्रीडामृतवापीकृतार्णवः ॥ ब्र
ह्मास्त्रदग्धगर्भस्थपरीक्षिज्जीवनैककृत् ॥ २६७ ॥ परिलीनद्विजसुतानेताऽर्जुनमदापहः ॥ गूढमुद्राकृतिग्रस्तभीष्माद्यखिलकौरवः ॥ २६८ ॥ यथार्थ
खंडिताशेषदिव्यास्त्रपार्थमोहहृत् ॥ गर्भशापछलध्वस्तयादवोर्वीभयापहः ॥ २६९ ॥ जराव्याधारिगतिदःस्मृतिमात्राखिलेष्टदः ॥ कामदेवोरतिपति
र्मन्मथःशंबरांतकः ॥ २७० ॥ अनंगोजितगौरीशोरतिकांतःसदेप्सितः ॥ पुष्पेषुर्विश्वविजयिस्मरःकामेश्वरीप्रियः ॥ २७१ ॥ उषापतिर्विश्वकेतु
र्विश्वदृप्तोधिपूरुषः ॥ चतुरात्माचतुर्व्यूहश्चतुर्युगविधायकः ॥ २७२ ॥ चतुर्वेदैकविश्वात्मासर्वोत्कृष्टांशकोटिशः ॥ आश्रमात्मापुराणर्षिर्व्यासःशाखा
सहस्रकृत् ॥ २७३ ॥ महाभारतनिर्माताकवींद्रोबादरायणः ॥ कृष्णद्वैपायनःसर्वपुरुषार्थैकबोधकः ॥ २७४ ॥ वेदांतकर्ताब्रह्मैकव्यंजकःपुरुवंशकृत् ॥
बुद्धोध्यानजिताशेषदेवदेवोजगत्प्रियः ॥ २७५ ॥ निरायुधोजगज्जैत्रःश्रीधरोदुष्टमोहनः ॥ दैत्यवेदबहिःकर्त्तावेदार्थश्रुतिगोपकः ॥ २७६ ॥ शौद्धोदनिर्दृ
ष्टदृष्टिःसुखदःसदसस्पतिः ॥ यथायोग्याखिलकृपःसर्वशून्योखिलेष्टदः ॥ २७७ ॥ चतुष्कोटिपृथक्तत्वंप्रज्ञापारमितेश्वरः ॥ पाखंडवेदमार्गेशः पाखं
डश्रुतिगोपकः ॥ २७८ ॥ कल्कीविष्णुयशःपुत्रःकलिकालविलोपकः ॥ समस्तम्लेच्छदुष्टघ्नःसर्वशिष्टद्विजातिकृत् ॥ २७९ ॥ सत्यप्रवर्त्तकोदेवद्विज

१ ऽमरः । १ दृष्टदिष्टइति पुस्तकत्रये ।

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दीर्घक्षुधापहः ॥ अश्ववारादिरेवंतःपृथ्वीदुर्गतिनाशनः ॥ २८० ॥ सद्यःक्ष्माऽनंतलक्ष्मक्तिन्नष्टनिःशेषधर्मवित् ॥ अनंतस्वर्णयोगैकहेमपूर्णाखिलाद्रि
जः ॥ २८१ ॥ असाध्यैकजगच्छास्ताविश्वंवंद्योजयध्वजः ॥ आत्मतत्वाधिपःकर्तृश्रेष्ठोविधिरुमापतिः ॥ २८२ ॥ भर्तृश्रेष्ठःप्रजेशाग्र्योमरीचिर्जनका
ग्रणीः ॥ कश्यपोदेवराजेंद्रःप्रह्लादोदैत्यराट्शशी ॥ २८३ ॥ नक्षत्रेशोरविस्तेजःश्रेष्ठःशुक्रःकवीश्वरः ॥ महर्षिराड्भृगुर्विष्णुरादित्येशोवलिःस्वरा
ट् ॥ २८४ ॥ वायुर्वह्निःशुचिःश्रेष्ठःशंकरोरुद्रराड्गुरुः ॥ विद्वत्तमश्चित्ररथोगंधर्वाग्र्योक्षरोत्तमः ॥ २८५ ॥ वर्णादिरग्र्यस्त्रीगौरीशक्त्याग्र्याशीश्च
नारदः ॥ देवर्षिराट्पांडवाग्र्योऽर्जुनोवादःप्रवादराट् ॥ २८६ ॥ पवनःपवनेशानोवरुणोयादसांपतिः ॥ गंगातीर्थोत्तमोद्यूतंछलकाग्र्यंवरौ
षधम् ॥ २८७ ॥ अन्नंसुदर्शनोस्त्राग्र्यंवज्रंप्रहरणोत्तमम् ॥ उच्चैःश्रवावाजिराजऐरावतइभेश्वरः ॥ २८८ ॥ अरुंधत्येकपत्नीशोह्यश्वत्थोऽशेषवृ
क्षराट् ॥ अध्यात्मविद्याविद्याग्र्यःप्रणवच्छंदसांवरः ॥ २८९ ॥ मेरुर्गिरिपतिर्मार्गोमासाग्र्यःकालसत्तमः ॥ दिनाद्यात्मापूर्वसिद्धः कपिलःसाम
वेदराट् ॥ २९० ॥ तार्क्ष्यःखगेंद्रऋत्वग्र्योवसंतःकल्पपादपः ॥ दातृश्रेष्ठःकामधेनुरार्तिघ्नाग्र्यःसुहृत्तमः ॥ २९१ ॥ चिंतामणिर्गुरुश्रेष्ठोमाता
हिततमःपिता ॥ सिंहोमृगेंद्रोनागेंद्रोवासुकिर्नृवरोनृप ॥ २९२ ॥ वर्णेशोब्राह्मणश्चेतःकरुणाग्र्यंनमोनमः ॥ इत्येतद्वासुदेवस्यविष्णोर्नामस
हस्रकम् ॥ २९३ ॥ सर्वापराधशमनंपरंभक्तिविवर्द्धनम् ॥ अक्षयंब्रह्मलोकादिसर्वस्वर्गैकसाधनम् ॥ २९४ ॥ विष्णुलोकैकसोपानंसर्वदुःखविना
शनम् ॥ समस्तसुखदंसद्यःपरंनिर्वाणदायकम् ॥ २९५ ॥ कामक्रोधादिनिःशेषमनोमलविशोधनम् ॥ शांतिदंपावनंनृणांमहापातकिनामपि
॥ २९६ ॥ सर्वेषांप्राणिनामाशुसर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥ समस्तविघ्नशमनंसर्वारिष्टविनाशनम् ॥ २९७ ॥ घोरदुःखप्रशमनंतीव्रदारिद्र्यनाशनम् ॥
ऋणत्रयापहंगुह्यंधनधान्ययशस्करम् ॥ २९८ ॥ सर्वैश्वर्यप्रदंसर्वसिद्धिदंसर्वधर्मदम् ॥ तीर्थयज्ञतपोदानव्रतकोटिफलप्रदम् ॥ २९९ ॥ जगज्जाड्य
प्रशमनंसर्वविद्याप्रवर्त्तकम् ॥ राज्यदंभ्रष्टराज्यानांरोगिणांसर्वरोगहृत् ॥ ३०० ॥ वंध्यानांसुतदंचायुःक्षीणानांजीवितप्रदम् ॥ भूतग्रहविषध्वंसिग्रह
पीडाविनाशनम् ॥ ३०१ ॥ मांगल्यंपुण्यमायुष्यंश्रवणात्पठनाज्जपात् ॥ सकृदस्याखिलावेदाःसांगामंत्राश्चकोटिशः ॥ ३०२ ॥ पुराणशास्त्रस्मृत
यःश्रुतास्युःपठितास्तथा ॥ जप्त्वाचैकाक्षरंश्लोकंपादंवापठतिप्रिये ॥ ३०३ ॥ नित्यंसिध्यतिसर्वेष्टमचिरात्किमुताखिलम् ॥ नानेनसदृशंसद्यःप्रत्ययं
सर्वकर्मसु ॥ ३०४ ॥ इदंभद्रेत्वयागोप्यंपाठ्यंस्वार्थैकसिद्धये ॥ नावैष्णवायदातव्यंविकल्पोपहतात्मने ॥ ३०५ ॥ भक्तिश्रद्धाविहीनायविष्णुसामा

१ कारणाग्र्यं । करणाग्र्य इतिच ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्यदर्शिने ॥ देयंपुत्रायशिष्यायसुहृदेहितकाम्यया ॥ ३०६ ॥ मत्प्रसादादृतेनेदंग्रहीष्यंत्यल्पमेधसः ॥ कलौसद्यःफलंकल्पग्रामंनेष्यातिनारदः ॥ ॥ ३०७ ॥ लोकानांभाग्यहीनानांयेनदुःखंविनश्यति ॥ द्वित्रेषुवैष्णवेष्वेतदार्यावर्तेभविष्यति ॥ ३०८ ॥ नास्तिविष्णोःपरंधामनास्तिविष्णोःपरंतपः ॥ नास्तिविष्णोःपरोधर्मोनास्तिमंत्रोह्यवैष्णवः ॥ ३०९ ॥ नास्तिविष्णोःपरंसत्यंनास्तिविष्णोःपरोमखः ॥ नास्तिविष्णोःपरंध्याननंनास्तिविष्णोःपराग तिः॥३१०॥ किंतस्यबहुभिर्मंत्रैःशास्त्रैर्वाबहुविस्तरैः ॥ वाजपेयसहस्रैर्वाभक्तिर्यस्यजनार्दने ॥३११॥ सर्वतीर्थमयोविष्णुःसर्वशास्त्रमयःप्रभुः॥ सर्वक्रतुमयो विष्णुःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ आब्रह्मसारसर्वस्वंसर्वमेतन्मयोदितम् ॥३१२॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ धन्यास्म्यनुगृहीतास्मिकृतार्थास्मिजगत्पते ॥ यन्मये दंश्रुतंस्तोत्रंत्वद्रहस्यंसुदुर्लभम् ॥३१३॥ अहोबतमहत्कष्टंसमस्तदुःखहेहरौ ॥ विद्यमानेपिदेवेशेमूढाःक्लिश्यंतिसंसृतौ॥३१४॥ यमुद्दिश्यसदानाथंमहेशो पिदिगंबरः ॥ जटिलोभस्मलिप्तांगोतपस्वीवीक्ष्यतेजनैः ॥३१५॥ ततोधिकोस्तिदेवःकोलक्ष्मीकांतान्मधुद्विषः ॥ यत्तत्त्वंचिंत्यतेनित्यंत्वयायोगेश्वरेणहि॥ ॥३१६॥ततःपरंकिमधिकंपदंश्रीपुरुषोत्तमात् ॥ तमविज्ञायकंमूढाःयजंतेज्ञानमानिनः ॥ ३१७ ॥ मुषितास्मित्वयानाथचिरंयदयमीश्वरः ॥ प्रकाशितो नमेयस्मात्त्वदाद्यादिव्यशक्तयः ॥३१८॥ अहोसर्वेश्वरोविष्णुःसर्वदेवोत्तमोत्तमः ॥ भवदादिगुरुर्मूढैःसामान्यइववीक्ष्यते ॥ ३१९ ॥ महीयसांहिमाहात्म्यं भजमानान्भजंतिते ॥ द्विषतोपिवृथापापानुपेक्ष्यंतेक्षमान्विताः ॥ ३२० ॥ मयापिबाल्येस्वपितुःप्रजादृष्टाबुभुक्षिताः ॥ दुःखादशक्तयापोष्टुंश्रियमाराध्य वैभृताः ॥ ३२१ ॥ तयासंनिहिताभ्यश्चप्रजाभ्योभवदादयः ॥ विलसंतिसशक्राद्याःससुहृन्मित्रबांधवाः ॥ ३२२ ॥ तयाविनाक्वदेवत्वंक्वैश्वर्यंक्वपरिग्र हः॥ सर्वेभवंतिजीवंतोयातनास्वेवसंस्थिताः॥३२३॥ तामृतेनैवधर्मोर्थःकामोमोक्षोपिदूरतः॥क्षुधितानांदुर्गतानांकुतोयोगसमाधयः॥३२४॥ सचसंसारसा रैकःसर्वलोकैकनायकः ॥ वशगाकमलायस्यत्यक्त्वातामपिशंकरः ॥ ३२५ ॥ अनौद्धत्येनशौचेनरूपेणार्जवसंपदा ॥ सर्वातिशयवीर्येणसंपूर्णस्यमहा त्मनः ॥ ३२६ ॥ कस्तेनतुल्यतामेतिदेवदेवेनविष्णुना ॥ यस्यांशांशावतारेणविनासर्वंविलीयते ॥ ३२७॥ जगदेतत्तथाप्याहुर्दोषायैतद्विमोहिताः ॥ नास्यजन्मनवामृत्युर्नाप्राप्यंस्वार्थमेवच ॥ ३२८ ॥ कामाद्यासक्तचित्तत्वात्किंतुसर्वेश्वरप्रभो ॥ त्वन्मयत्वात्प्रमादाद्वाशक्नोमिपठितुंनचेत् ॥ ॥ ३२९ ॥ विष्णोःसहस्रनामैतत्प्रत्यहंवृषभध्वज ॥ नाम्नैकेनतुयेनस्यात्तत्फलंब्रूहिमेप्रभो ॥ ३३० ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ रामरामेतिरामे तिरमेरामेमनोरमे ॥ सहस्रनामतत्तुल्यंरामनामवरानने ॥ ३३१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिना

१ परोजप इतिन्यःपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रदसंवादेविष्णोर्नामसहस्रंसंपूर्णनामैकसप्ततितमोऽध्यायः ॥७१॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ ब्राह्मणावाक्षत्रियावावैश्यावागिरिकन्यके ॥
शूद्रावाथविशेषेणपठंत्यनुदिनंयदि ॥ १ ॥ धनधान्यसमायुक्तायांतिविष्णोःपरंपदम् ॥ श्लोकंवाश्लोकमर्द्धवापादंपादार्द्धमेववा ॥ २ ॥ पठनान्मो
क्षमाप्नोतियावदाभूतसंप्लवम् ॥ विन्यासेनयुतंदेविविष्णोर्नामसहस्रकम् ॥ ३ ॥ येपठंतिनरश्रेष्ठास्तेयांतिपदमव्ययम् ॥ एककालंद्विकालंवात्रिकालंवा
थयःपठेत् ॥ ४ ॥ धनायुर्वर्धतेतस्ययावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ पुत्रान्पौत्रांस्तथालक्ष्मींसंपदंविपुलांलभेत् ॥ ५ ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनभूयोभूयोवरानने ॥
विष्णोर्नामसहस्रंतुपरंनिर्वाणदायकम् ॥ ६ ॥ पूजनंप्रथमंतस्यकृतंयेननरेणतु ॥ संपूर्णपूजितेविष्णौतस्यपूजाचवार्षिकी ॥ ७ ॥ व्यग्रत्वंचनकर्त्तव्यं
पठनेतुविशेषतः ॥ यदिचेत्क्रियतेपाठेह्यायुर्वित्तंचनश्यति ॥ ८ ॥ यावंतिभुवितीर्थानिजंबूद्विपेषुसर्वदा ॥ तानितीर्थानितत्रैवविष्णोर्नामसहस्रकम् ॥
॥ ९ ॥ तत्रैवगंगायमुनाचवेणीगोदावरीतत्रसरस्वतीच ॥ सर्वाणितीर्थानिवसंतितत्रयत्रास्थितंनामसहस्रकंतत् ॥ १० ॥ इदंपवित्रंपरमंभक्तानांवल्लभं
सदा ॥ ध्येयंहिदासभावेनभक्तिभावेनचेतसा ॥ ११ ॥ परंसहस्रनामाख्यंयेपठंतिमनीषणः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेयांतिहरिसंनिधौ ॥ १२ ॥ अरु
णोदयकालेतुयेपठंतिजपंतिच ॥ आयुर्वलंचतेषांश्रीर्वर्द्धतेचदिनेदिने ॥१३॥ रात्रौजागरणेप्राप्तेकलौभागवतोनरः ॥ पठनान्मुक्तिमाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्द
श ॥१४॥ एकैकेनतुनाम्नावैहरौतुलसिकारणात् ॥ पूजासाचैवविज्ञेयाकोटियज्ञफलाधिका ॥१५॥ मार्गेचगच्छमानास्तुयेपठंतिद्विजातयः ॥ नदोषामार्ग
जास्तेषांभवंतिकिलपार्वति ॥१६॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंकेशवस्यतु ॥ येशृण्वंतिनरश्रेष्ठास्तेपुण्याःपुण्यरूपिणः ॥ १७ ॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेसहस्रनाममहिमानामद्विसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउ
वाच ॥ ॥ ॐरामरक्षास्तोत्रस्यश्रीमहर्षिर्विश्वामित्रऋषिः ॥ श्रीरामोदेवता ॥ अनुष्टुप्छंदः ॥ विष्णुप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः ॥ १ ॥ अतसीपुष्पसंका
शंपीतवाससमच्युतम् ॥ ध्यात्वावैपुंडरीकाक्षंश्रीरामंविष्णुमव्ययम् ॥ २ ॥ पातुवोहृदयंरामःश्रीकंठःकंठमेवच ॥ नाभिंपातुमखत्राताकटिंमेवि
श्वरक्षकः ॥ ३ ॥ करौपातुदाशरथिःपादौमेविश्वरूपधृक् ॥ चक्षुषीपातुवैदेवसीतापतिरनुत्तमः ॥ ४ ॥ शिखांमेपातुविश्वात्माकर्णौमेपातुकामदः ॥पा
र्श्वयोस्तुसुरत्राताकालकोटिदुरासदः ॥ ५ ॥ अनंतःसर्वदापातुशरीरंविश्वनायकः ॥ जिह्वांमेपातुपापघ्नोलोकशिक्षाप्रवर्त्तकः ॥६॥ राघवःपातुमेदंतान्के
शान्रक्षतुकेशवः ॥ सक्थिनीपातुमेदत्तविजयोनामविश्वसृक् ॥७॥ एतांरामबलोपेतांरक्षांयोवैपुमान्पठेत् ॥सचिरायुःसुखीविद्वान्लभतेदिव्यसंपदम् ॥८॥
रक्षांकरोतिभूतेभ्यःसदारक्षातुवैष्णवी ॥ रामेतिरामभद्रेतिरामचंद्रेतियःस्मरेत् ॥ ९ ॥ विमुक्तःसनरःपापान्मुक्तिंप्राप्नोतिशाश्वतीम् ॥ वसिष्ठेनइदं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रोक्तंगुरवेविष्णुरूपिणे ॥ १० ॥ ततोमेब्रह्मणःप्राप्तंमयोक्तंनारदंप्रति ॥ नारदेनतुभूर्लोकेप्रापितंसुजनेष्विह ॥११॥ सुप्त्वावाथगृहेवापिमार्गेगच्छंतएववा ॥
येपठंतिनरश्रेष्ठास्तेनराःपुण्यभागिनः॥१२॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेरामरक्षास्तोत्रंनामत्रिंस
प्ततितमोऽध्यायः ॥७३॥ छ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिधर्ममाहात्म्यमुत्तमम्॥यच्छ्रुत्वानपुनर्जन्मजायतेभुविकर्हिचित् ॥ १ ॥ धर्मा
दर्थंचकामंचमोक्षंचैतत्त्रयंलभेत् ॥ तस्माद्धर्मसमहिताविद्वान्यःसबुधःस्मृतः ॥ २ ॥ तपसाचैवदानेनव्रतेननियमेनच ॥ तपसाप्राप्यतेस्वर्गःसात्विकेन
तथैवच ॥ ३ ॥ इहायातोलभेद्राज्यंक्रोधलोभविवर्जितः ॥ जन्मांतरेणमुक्तिःस्यात्पदंविंदातिवैष्णवम् ॥ ४ ॥ तपसाराजसेनेहराजसश्चैवजायते ॥ तत्वा
तामसभावेनक्रूरकर्माहिनिष्ठुरः ॥ ५ ॥ तपस्तद्रक्षसांचोक्तंभुक्तिदंतामसात्मनाम् ॥ यत्तत्सात्विकंचैवतत्तपोभवतिध्रुवम् ॥ ६ ॥ रजस्तमोभ्यांनियतं
तपस्यतांवनेसतांवायुभुजांमुनिर्जने ॥ तपस्विनांचैवधनादिवांच्छतांवनेपिदोषाःप्रभवंतिरागिणाम् ॥ ७ ॥ गृहेपिपंचेंद्रियनिग्रहस्तपस्त्वकुत्सितेकर्मणि
यःप्रवर्त्तते ॥ निवृत्तरागस्यतपोवनंगृहंगृहाश्रमोतोगदितःस्वधर्मः ॥ ८ ॥ सुदुस्तरःसत्वजितेंद्रियाणांसंहन्यतेश्रेष्ठतमःशुभाश्रमः ॥ गृहस्तुधर्मःप्रव
रोमनीषिणांब्रह्मादिभिश्चाभिहितोनगात्मजे ॥ ९ ॥ तत्त्वातपस्वीविपिनेक्षुधार्तोगृहंसमायातिसदान्नदातुः ॥ भक्त्यासचान्नंप्रददातितस्मैतपोविभागंभज
तेहितस्य ॥ १० ॥ गृहाश्रमंज्येष्ठमिहाश्रमाणांसम्यक्चयःपालयतेमनुष्यः ॥ इहैवभुंजन्समनुष्यभोगान्स्वर्गंप्रयातीतिनसंशयोत्र ॥ गृहंसदापालयतां
नराणांपापंसमायातिकथंहिदेवि ॥ ११ ॥ गृहाश्रमःपुण्यतमःसर्वदातीर्थवद्गृहम् ॥ अस्मिन्गृहाश्रमेपुण्येदानंदेयंविशेषतः ॥ १२ ॥ देवानांपूजनंयत्रअ
तिथीनांचभोजनम् ॥ पथिकानांचशरणंअतोधन्यतमोमतः ॥ १३ ॥ तद्गृहंतुसमाश्रित्ययेर्चयंतिद्विजान्नराः ॥ आयुर्लक्ष्मीस्तथापुत्रानहीयंतेकदाच
न ॥ १४ ॥ शृणुसुंदरिवक्ष्यामिमहापापविशोधनम् ॥ सर्वसंपत्करंदानंइहामुत्रफलप्रदम् ॥ १५ ॥ शुभेकालेसमायातेसमभ्यर्च्यस्वदैवतम् ॥
नित्यंनैमित्तिकंकृत्वादद्याद्दानंस्वशक्तितः ॥ १६ ॥ गृहीत्वापरद्रव्यंचद्विजदेवेभ्यएवहि ॥ दद्यात्सानिरयंदृष्ट्वापश्चाद्यातिपरांगतिम् ॥ १७ ॥
शतानीकोयथादानात्सपुत्रश्चैवतारितः ॥ दत्त्वान्येचद्विजेभ्यश्चसगंताधर्मतोदिवम् ॥ १८ ॥ धर्मस्थानेषुयैर्दत्तंतेषांधर्ममुदाहृतम् ॥ शृणुदे
विप्रवक्ष्यामिवित्तदानंसमासतः ॥ १९ ॥ देहशुद्धिकरंदानंनभूतंनभविष्यति ॥ पापहीनोयेनपुमान्जायतेनात्रसंशयः ॥२०॥ भोगान्भुक्त्वाततश्चायंया
तिविष्णुंसनातनम् ॥ पुरावैब्रह्मणाप्रोक्तंभार्गवायमहात्मने ॥ २१ ॥ पापयुक्तायरामायतुलावृषभमेवच ॥ पापकर्मरतश्चैववधबंधक्रियोनृपः ॥ २२ ॥

१ पर्णाशिना मितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अभक्षभक्षणरतोभ्रूणहागुरुतल्पगः ॥ एतेप्यनृतवादीचप्रसूयंतेवियोनिषु ॥ २३ ॥ अयाज्ययाजनंकृत्वायाचयित्वातुनिंदितान् ॥ सदाकोपसमायुक्ताः
साधूनांपीडनेरताः ॥ २४ ॥ विश्वासोपहताश्चैषामसुभिर्धर्मनिंदकाः ॥ पापैरेभिःसमायुक्ताज्ञात्वात्मानंगतायुषम् ॥ २५ ॥ इतिज्ञात्वातुतैर्देविदानंदेयं
विशेषतः ॥ बहवोधर्मकर्त्तारोवैष्णवाश्चविविश्रुताः ॥ २६ ॥ इति श्रीपाद्ममहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवा
देदानधर्मोनामचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ गंडिकायास्तुमाहात्म्यंवक्ष्येदेविविधानतः ॥ यथागंगातथासा
चकथितानगनंदिनि ॥ १ ॥ शालग्रामशिलायत्रजायतेबहुधातथा ॥ माहात्म्यंचैवतस्याश्चकथितंमुनिसत्तमैः ॥ २ ॥ अंडजाउद्भिजायत्रस्वेदजाश्चजरा
युजाः ॥ यस्यादर्शनमात्रेणपुण्यरूपास्तुपार्वति ॥ ३ ॥ उत्तरसातुसंभूतागंडिकातुमहानदी ॥ संस्मृतासंस्मृतानूनंपापंहंत्यगनंदिनि ॥ ४ ॥ यत्रना
रायणोदेवोनित्यंतिष्ठतिभूतिदः ॥ शंखचक्रधरास्तस्यसमीपेनिवसंतिये ॥ ५ ॥ तेमृत्युंसमनुप्राप्यदिव्यरूपाश्चतुर्भुजाः ॥ ऋषयस्तत्रतिष्ठंतिदेवाश्चैवंवि
शेषतः ॥ ६ ॥ रुद्रानागास्तथायक्षानात्रकार्याविचारणा ॥ तस्याःसमीपेह्येकोयंस्थलोवैविष्णुरूपधृक् ॥७॥ स्थलेस्मिन्वार्ततेमूर्तिर्वहुरूपातिमुक्तिदा ॥
चतुर्विंशतिभूतानांजातयःसंतितत्रवै ॥८॥ एकावैमत्स्यरूपाचकृष्णरूपातिमुक्तिदा ॥ अन्याचयाबुधैःप्रोक्तास्थलेवैविष्णुसंज्ञके ॥९॥ कलिकनाम्नीतथा
पुण्याकपिलायामयोदिता ॥ अन्यास्तुविविधाकारादृश्यंतेबहुधाअपि ॥ १० ॥ तिष्ठंतिमूर्त्तयःसर्वानानारूपाह्यनेकशः ॥ सागंगामहतीपुण्याधर्मकामा
र्थमुक्तिदा ॥ ११ ॥ यस्यांभूमौहृषीकेशोनियमेनसमन्वितः ॥ वर्त्ततेद्यापितत्रैवमयासहनसंशयः ॥ १२ ॥ भ्रूणहत्याबालहत्यागोहत्याचविशेषतः ॥
यस्याःस्पर्शनमात्रेणमुच्यतेसर्वकिल्बिषात्॥१३॥ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चैवान्यजातयः ॥ सर्वेतेवैविमुच्यंतेदर्शनाद्गंडिकांबुनः ॥१४॥ इयंवेणीसमा
पुण्यापापिनांतुविशेषतः ॥ मुच्यतेब्रह्महायत्रइतरेषांतुकाकथा ॥ १५ ॥ सर्वदासर्वकालेतुअहंगच्छामिपार्वति ॥ तीर्थानांतीर्थराजोयंब्रह्मणाभाषितःकि
ल ॥ १६ ॥ तत्रस्नानंचदानंचमुनिभिःपरिकल्पितम् ॥ आषाढेपुण्यकालेतुतत्रगच्छामिसुंदरि ॥ १७ ॥ मासैकविधिनाचैवस्नानंतत्रकरोम्यहम् ॥
तारकंतत्रविशदंजपामितुनिरंतरम् ॥ १८ ॥ अतोहंवैष्णवोजातोविष्णुक्षेत्रेयतोगतः ॥ विष्णुनानिर्मितंपूर्वंक्षेत्रंतत्तुमहत्तरम् ॥ १९ ॥ वैष्णवा
नांचगतिदंपावनंपरमंस्मृतम् ॥ भवेस्मिन्मानुषेजन्मदुर्लभंदेविसर्वदा ॥ २० ॥ दुर्लभंगण्डिकातीर्थंविष्णुक्षेत्रंतुदुर्लभम् ॥ अतोह्याषाढमासेतु
गंतव्यंद्विजसत्तमैः ॥ २१ ॥ तत्रगत्वाविशेषेणशंखचक्रादिधारणम् ॥ कर्त्तव्यंतुद्विजश्रेष्ठैःपवित्रंपरमंस्मृतम् ॥ २२ ॥ शंखतीर्थंतुवामेवैदक्षिणेचक्रचि

१ उत्तरे सातु संभूता गिलकातु महानदी ॥ इतिपाठान्तरम् । २ तस्याः समीपेस्यैकोयामित्यन्यत्र । ३ सुखप्रदा इतिपा० । ४ दर्शनाद्गिलिकांबुनः इत्यपिपाठः । अनेनगिलिकेतिगण्डक्या अपरंनाम ज्ञायते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्हितम् ॥ द्विजानांमुक्तिदंप्रोक्तंधारितव्यंप्रयत्नतः ॥ २३ ॥ ब्राह्मणैश्चविशेषेणशंखचक्रादिधारणं ॥ धृतेसतिमहादेविवैष्णवास्तेहिमानवाः ॥ २४ ॥ नगण्डिकासमंतीर्थंनव्रतंद्वादशीसमम् ॥ नदेवःकेशवादन्योभूयोभूयोवरानने ॥२५॥ गंडिकायास्तुमाहात्म्यंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वा विष्णुलोकेहियांतिते ॥ २६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेगंडिकातीर्थमाहात्म्यंनामपंचसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुसुंदरिवक्ष्यामिस्तोत्रंचाभ्युदयंततः ॥ यच्छ्रुत्वामुच्यतेपापीब्रह्महानात्रसंशयः ॥ १ ॥ धातावैनारदंप्राहतदहंतुब्रवीमिते ॥ तमुवाचततोदेवःस्वयंभूरमितद्युतिः ॥ २ ॥ प्रगृह्यरुचिरंबाहुंस्मारयेचौर्ध्वदेहिकम् ॥ भगवान्नारायणःश्रीमान् देवश्चक्रायुधोहरिः ॥ ३ ॥ शार्ङ्गधारीहृषीकेशःपुराणपुरुषोत्तमः ॥ अजितःखड्गभृज्जिष्णुःकृष्णश्चैवसनातनः ॥ ४ ॥ एकशृंगोवराहस्त्वंभूतभव्यभवात्मकः ॥ अक्षरंब्रह्मसत्यंतुआदौचांतेचराघवः ॥ ५ ॥ लोकानांतुपरोधर्मोविष्वक्सेनश्चतुर्भुजः ॥ सेनानीरक्षणस्त्वंचवैकुंठस्त्वंजगत्प्रभुः ॥ ॥ ६ ॥ प्रभवश्चाव्ययस्त्वंचउपेंद्रोमधुसूदनः ॥ पृश्निगर्भोधृतार्चिस्त्वंपद्मनाभोरणांतकृत् ॥ ७ ॥ शरण्यंशरणंचत्वामाहुःसेन्द्रामहर्षयः ॥ ऋक्सामश्रेष्ठोवेदात्माशतजिह्वोमहर्षयः ॥ ८ ॥ त्वंयज्ञस्त्वंवषट्कारस्त्वमोंकारःपरंतपः ॥ शतधन्वावसुःपूर्वंवसूनांत्वंप्रजापतिः ॥ ९ ॥ त्रयाणामपिलोकानांआदिकर्तास्वयंप्रभुः ॥ रुद्राणामष्टमोरुद्रःसाध्यानामपिपंचमः ॥ १० ॥ आश्विनौचापिकर्णौतेसूर्यचंद्रौचचक्षुषी ॥ अंतेचादौचमध्येचदृश्यसेत्वंपरंतपः ॥ ११ ॥ प्रभवोनिधनंचास्यनविदुःकोभवानिति ॥ दृश्यसेसर्वलोकेषुगोषुचब्राह्मणेषुच ॥ १२ ॥ दिक्षुसर्वासुगगनेपर्वतेषुगुहासुच ॥ सहस्रनयनःश्रीमाञ्छतशीर्षःसहस्रपात् ॥ १३ ॥ त्वंधारयसिभूतानिवसुधांचसपर्वताम् ॥ अंतःपृथिव्यांसलिलेसर्वसत्वमहोरगः ॥ १४ ॥ त्रींल्लोकान्धारयन्रामस्तेदेवगंधर्वदानवान् ॥ अहंतेहृदयंरामजिह्वादेवीसरस्वती ॥ १५ ॥ देवारोमाणिगात्रेषुनिर्मितास्तेस्वमायया ॥ निमिषस्तेस्मृतारात्रिरुन्मेषोदिवसस्तथा ॥ १६ ॥ संस्कारस्तेभवेद्देहोनतदस्तिविनात्वया ॥ जगत्सर्वंशरीरंतेत्स्थैर्यंचवसुधातलम् ॥ १७ ॥ अग्निःकोपःप्रसादस्तेशेषःश्रीमांश्चलक्ष्मणः ॥ त्वयालोकास्त्रयःक्रांताःपुराणैर्विक्रमैस्त्रिभिः ॥ १८ ॥ त्वयेंद्रश्चकृतोराजाबलिर्बद्धोमहासुरः ॥ लोकान्संहृत्यकालस्त्वंनिवेश्यात्मनिकेवलम् ॥ १९ ॥ करोष्येकार्णवंघोरंदृश्यादृश्येचनान्यथा ॥ त्वयासिंहवपुःकृत्वापरमंदिव्यमुत्तमम् ॥ २० ॥ भयदःसर्वभूतानांहिरण्यकशिपुर्हतः ॥ त्वमश्ववदनोभूत्वापातालतलमाश्रितः ॥ २१ ॥ संहृतंपरमंहव्यंरहस्यंवैपुनःपुनः ॥ यत्परंश्रूयतेज्योतिर्यत्परंश्रू

१ सेवसित्वं महोरगः इ० पा०। २ संस्कारास्ते इत्यपि पाठांतरम्।

यतेपरः ॥ २२ ॥ यत्परंपरतश्चैवपरमात्मेतिकथ्यते ॥ परोमंत्रःपरंतेजस्तमेवहिनिगद्यसे ॥ २३ ॥ हव्यंकव्यंपवित्रंचप्राप्तिःस्वर्गापवर्गयोः ॥
स्थित्युत्पत्तिविनाशांस्तेत्वामाहुःप्रकृतेःपरम् ॥ २४ ॥ यज्ञश्चयजमानश्चहोताचाध्वर्युरेवच ॥ भोक्तायज्ञफलानांचत्वंवैवेदैश्चगीयसे ॥ २५ ॥ सी
तालक्ष्मीर्भवान्विष्णुर्देवःकृष्णःप्रजापतिः ॥ वधार्थंरावणस्यत्वंप्रविष्टोमानुषींतनुम् ॥ २६ ॥ तदिदंचत्वयाकार्यंकृतंधर्मभृतांवर ॥ निहतोरावणो
रामप्रहृष्टादेवताःकृताः ॥ २७ ॥ अमोघंदेववीर्यंतेनतेमोघःपराक्रमः ॥ अमोघदर्शनंरामनचमोघस्तवस्तवः ॥ २८ ॥ अमोघास्तेभविष्यंतिभ
क्तिमंतोनराभुवि ॥ येचत्वांदेवसंभक्ताःपुराणंपुरुषोत्तमम् ॥ २९ ॥ इममार्षस्तवंपुण्यमितिहासंपुरातनम् ॥ येनराःकीर्तयिष्यंतिनास्तितेषांपरा
भवः ॥ ३० ॥ कथमिहहिपराभवंव्रजेयुःपुरुषवराःपुरुषोत्तमेहिभक्ताः ॥ नहिजगतिचतुर्भुजप्रियाणांत्रिदशइहास्तिवरप्रदोविशिष्टः ॥ ३१ ॥
स्तोत्राणांप्रवरंस्तोत्रंराघवस्यमहात्मनः ॥ त्रिकालेयःपठेन्नित्यंमहापातकवानपि ॥ ३२ ॥ संध्याकालेद्विजश्रेष्ठैःश्राद्धकालेविशेषतः ॥ पठ
नीयंप्रयत्नेनभक्तिभावेनचेतसा ॥ ३३ ॥ इदंगोप्यंहिपरमंनाख्येयंकर्हिचित्क्वचित् ॥ पठनान्मुक्तिमाप्नोतिसात्त्वतःसभवेद्ध्रुवम् ॥ ३४ ॥ प्र
थमंपिंडपूजांतेब्राह्मणैर्द्विजसत्तमैः ॥ पठितव्यमिदंस्तोत्रंश्राद्धमक्षयमाप्नुयात् ॥ ३५ ॥ इदंपवित्रंपरमंजनानांमुक्तिदायकम् ॥ लिखित्वावैगृहेयस्तुधा
रयेत्सुसमाधिना ॥ ३६ ॥ आयुःश्रीश्चबलंतस्य[1]वृद्धिंयातिदिनेदिने ॥ लिखित्वाब्राह्मणेदद्याद्धीमान्योवैकदाचन ॥ ३७ ॥ विमुक्ताःपूर्वजास्तस्ययांतिवि
ष्णोःपरंपदम् ॥ चतुर्णांचैववेदानांपाठेचैवतुयत्फलम् ॥ ३८ ॥ [2]समवाप्नोतिजापेननरःस्तोत्रंपठन्जपन् ॥ धृत्वावैशंखचक्रादिब्राह्मणैर्वेदतत्परैः ॥ ३९ ॥
श्राद्धकालेमहादेविअक्षयंतद्भवेद्ध्रुवम् ॥ कंठेपद्माक्षमालांचशंखचक्रादिधारणम् ॥४०॥ ततःश्राद्धंप्रकुर्वीतइदंस्तोत्रंपठन्जपन् ॥ विधिनाभक्तिभावेनपूर्णं
भवतिनान्यथा ॥ ४१ ॥ अतोभक्तिमतापुंसापठनीयंप्रयत्नतः ॥ पठनात्सर्वमाप्नोतिसनरःसुखमेधते ॥ ४२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा
शत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेआभ्युदयिकमूर्ध्वदैहिकस्तोत्रंनामषट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥७६॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पप्रच्छाहंज
गन्नाथंव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ पुत्रपौत्रविवृद्ध्यर्थंसुखसौभाग्यदायकम् ॥ १ ॥ तवाग्रेसंप्रवक्ष्यामिशृणुसुंदरिसांप्रतम् ॥ इदंकथानकंदिव्यमृषीणांव्रतमुत्तमम् ॥२॥
रजस्वलातुयानारीसहसापापरूपिणी ॥ कृतेनचव्रतेनैवमहापापैःप्रमुच्यते ॥ [3]पितॄणामक्षयंदेयंधर्मकामार्थसाधनम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ ॥
पूर्वमासीन्महाबाहुर्ब्राह्मणोवेदपारगः ॥ सदाध्ययनशीलस्तुदेवशर्माइतिद्विजः ॥ ४ ॥ अग्निहोत्रक्रियायुक्तः षट्कर्मनिरतःसदा ॥ सर्ववर्णेषुसंपूज्यःसपु

१ वर्धयेतादिनेदिने–इ पा० । २ तत्फलंसमवाप्नोति एतत्स्तोत्रं पठन्जपन्–इ० पा० । ३ पितृणामक्षयं देवि–इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रपशुर्बांधवः ॥ ५ ॥ तस्यब्राह्मणमुख्यस्यभग्नाचगृहवाहिनी ॥ प्राप्तेभाद्रपदेमासेशुक्लपक्षेतुपंचमी ॥ ६ ॥ पितुःक्षयाहंकुरुतेयंतात्माचजितेंद्रियः ॥
रात्रौनिमंत्रयेद्विप्रान्सुखसौभाग्यदायकान् ॥ ७ ॥ प्रभातेविमलेप्राप्तेभांडान्यन्यानिकारयेत् ॥ पाकंसर्वेषुपात्रेषुसकारयतिजायया ॥ ८ ॥ अष्टादश
रसोपेतंपितृणांप्रीतिदायकम् ॥ आकारणंततोदत्त्वाविप्राणांचपृथक्पृथक् ॥ ९ ॥ सर्वेविप्रास्तुसंप्राप्तामध्याह्नेवेदपाठकाः ॥ अर्घपाद्यादिविधिवत्कृत
वान्द्विजसत्तमः ॥ १० ॥ रजसादूषितःश्राद्धेप्रक्षाल्यविधिवत्तदा ॥ गृहमध्येगताःसर्वेआसनेतेनिरूपिताः ॥ ११ ॥ प्रदत्तंभोजनंतेनमिष्टान्नेनविशे
षतः ॥ विधिनाचकृतंश्राद्धंपिंडदानप्रपूर्वकम् ॥ १२ ॥ तांबूलंदक्षिणांचैववस्त्राणिविविधानिच ॥ सर्वंददौद्विजेभ्योवैपितृध्यानपरायणः ॥ १३ ॥ विप्रावि
सर्जिताःसर्वेआशीर्वादपरायणाः ॥ गोत्रिणांबांधवानांचअन्येषांचबुभुक्षताम् ॥ १४ ॥ दत्तमन्नंतदातेनभोजनेविधिपूर्वकम् ॥ निशायांतुकुटीद्वारेउपविष्टो
यदातदा ॥१५॥ ब्राह्मण्यावारिसंगृह्यपादप्रक्षालनंकृतम् ॥तदाशुनीबलीवर्दौपरस्परमभाषताम्॥१६॥ शृणुकांतवचोमह्यंयादृक्कृतवतीवधूः॥तादृशंसंप्रव
क्ष्यामिनान्यथाप्रब्रवीम्यहम् ॥१७॥ कदाचिद्दैवयोगेनगताहंपुत्रसद्मनि ॥ तत्रस्थितंपयःपातुंवध्वादृष्टंनतत्पुनः॥१८॥ पीतंपयस्तुसर्पेणतद्दृष्टंतुमयापुनः॥
पश्चात्पीतंमयासम्यक्दृष्टंवध्वातदापुनः ॥ १९ ॥ तेनसंपर्कदोषेणकटिर्भग्नाचमेसदा ॥ तेनदुःखेनभोस्वामिन्जाताहंदुःखभागिनी ॥ भग्नाकटिश्चसं
जाताह्याहारोनैवरोचते ॥२०॥ ॥ बलीवर्दउवाच ॥ ॥ शृणुत्वंशुनिवक्ष्यामिममदुःखस्यकारणम् ॥ अस्मिन्वैदिवसेप्राप्तेब्राह्मणानांतुभोजनम् ॥२१॥
कारितंममपुत्रेणममार्चितातुनोकृता ॥ नोदकंनतृणंचैवनदत्तंकेनाचित्काचित् ॥ २२ ॥ अनाहारोह्यहंपापीबद्धोस्मिन्पापभावितः ॥ पूर्वपापविशेषेणजातंशु
निनसंशयः ॥ २३ ॥ तद्वाक्यंतुतदादेविश्रुतंपुत्रेणधीमता ॥ ममायंतुपितासाक्षाज्जातोममगृहेपशुः ॥२४॥ इयंतुजननीसाक्षान्ममचैवनसंशयः ॥ दैवयो
गाच्छुनीजाताकिंकरोमिसुनिश्चयम् ॥२५॥ एवंविचार्यासौविप्रोनैवनिद्रामवापसः ॥ रात्रौचिंतापरोभूत्वास्मरन्विश्वेश्वरंपरम् ॥२६॥ नानाधर्मपरोहंच
ममैवंचकथंशुभम् ॥ विचारयित्वाचततोरात्रौसुप्तस्तदापुनः ॥ २७ ॥ प्रभातेविमलेप्राप्तेऋषीणांपुरतोगतः ॥ तेषांमध्येवसिष्ठेनतस्यसुस्वागतंकृ
तम् ॥ २८ ॥ ब्रूहित्वंब्राह्मणश्रेष्ठतवागमनकारणम् ॥ इतिपृष्टस्तदाविप्रःप्रणाममकरोत्तदा ॥२९॥ अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलाक्रिया ॥ अद्यमेपितर
स्तृप्तादुर्लभात्तवदर्शनात् ॥ ३० ॥ यथोक्तंचकृतंश्राद्धंद्विजाश्चैवसुभोजिताः ॥ कुटुंबिनांतुसर्वेषांभोजनंकारितंतथा ॥ ३१ ॥ भोजनानंतरंप्राप्ताशुनी
तत्रउवाचह ॥ अस्माकंतुगृहेह्येकोबलीवर्दस्तुवर्त्तते ॥ ३२ ॥ तंपतिंप्रतिवाक्यंयद्विजमत्तःशृणुष्वतत् ॥ गृहेस्थितंदुग्धभांडमहिनादूषितंमया ॥३३ ॥

१ तपसातु जितेंद्रियः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृष्टंमेमहतीचिंतातदाजातानसंशयः ॥ अनेनपयसाचैवपक्कमन्नंयदाभवेत् ॥ ३४ ॥ तदात्रसर्वेविप्राश्चम्रियंतेभोजनात्ततः ॥ एवंविचार्यतत्स्वामिन्दुग्धं
पीतंतदामया ॥ ३५ ॥ तदादृष्टंतुवध्वावैतयामेताडनंकृतम् ॥ चरामितेनसंभग्नाकिंकरोमिसुदुःखिता ॥ ३६ ॥ तस्यादुःखंतुसंस्मृत्यवृषःप्राहशुनीं
प्रति ॥ शृणुशुनिप्रवक्ष्यामिममदुःखस्यकारणम् ॥ ३७ ॥ अस्याहंतुपितासाक्षात्पूर्वजन्मनिवैशुनि ॥ अद्यवैभोजिताविप्रादत्तमन्नंतुभूरिशः ॥ ३८ ॥
नतृणंनोदकंचैवममाग्रेसंनिवेदितम् ॥ तेनदुःखेनमेदुःखंजातंबहुतरंतदा ॥ ३९ ॥ एतत्कथानकंश्रुत्वारात्रौनिद्रामवापन ॥ ममचिंतातुतत्रैवजातावै
ऋषिसत्तम ॥ ४० ॥ वेदाध्ययनशीलोहंकुशलोवेदकर्मणि ॥ अनयोश्चमहद्दुःखंकिंकरोमीतिचिंतयन् ॥ आगतस्त्वत्समीपेतुममकष्टंनिवारय ॥ ४१ ॥
॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ उग्रजन्मन्शृणुष्वत्वंपूर्वजन्मनियत्कृतम् ॥ अयंवैतुद्विजश्रेष्ठोकुंडिनेनगरेशुभे ॥ ४२ ॥ मासेभाद्रपदेचैवपंचमीयासमा
गता ॥ तद्व्रतंतेननाज्ञातंपितुःश्राद्धादिकारणात् ॥ ४३ ॥ स्त्रीधर्मेणतुसंप्राप्ताक्षयाहेतुतदानघ ॥ तयाचैवकृतंसर्वंब्राह्मणानांचभोजनम् ॥ ४४ ॥ नज्ञा
तंचकृतंतेनपापिष्ठेनदुरात्मना ॥ प्रथमेहनिचांडालीद्वितीयेब्रह्मघातिनी ॥ ४५ ॥ तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेहनिशुध्यति ॥ तेनपापेनसाजाताशुनीस्व
गृहचारिणी ॥ बलीवर्दस्त्वयंजातःकर्मणानेनसुव्रत ॥ ४६ ॥ ॥ उग्रजन्मोवाच ॥ ॥ व्रतंदानंतथायज्ञंतीर्थंवाममसुव्रत ॥ ब्रूहियेनविशेषेणमुक्तिः
पित्रोर्भवेन्मम ॥ ४७ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ मासेभाद्रपदेशुक्लेजायतेऋषिपंचमी ॥ रजसाविकृतंपापंनश्यतेकरणाद्यतः ॥ ४८ ॥ पुत्रपौत्रप्रदा
त्रीचपितृणांमुक्तिदायिनी ॥ नद्यांकूपेतडागेवाब्राह्मणस्यगृहेतथा ॥ ४९ ॥ गोमयंमंडलंकुर्यात्कुंभंतत्रैवविन्यसेत् ॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रमृषिधान्येन
पूरितम् ॥ ५० ॥ यज्ञोपवीतसूत्रंचसहिरण्यंफलंतथा ॥ स्थाप्याश्चऋषयःसप्तसुखसौभाग्यदायकाः ॥ ५१ ॥ आवाहयित्वातेसर्वेपूजनीयाव्रतस्थितैः ॥ नैवेद्यमृ
षिधान्यंचऋषिधान्यंतुभोजनम् ॥ ५२ ॥ एकभक्तेनकर्तव्यमृषीणामर्चनंतदा ॥ पूजयेत्परयाभक्त्यामंत्रेणविधिपूर्वकम् ॥ ५३ ॥ निर्वापंसघृतंदेयंदक्षिणासंयुतंन
दा ॥ देयंविप्रायविधिवदृषीणांप्रीयतांप्रति ॥ ५४ ॥ कथांश्रुत्वाविधानेनकृत्वाचैवप्रदक्षिणाम् ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यमर्घ्यंदद्यात्पृथक्पृथक् ॥ ५५ ॥
ऋषयःसंतुमेनित्यंव्रतसंपूर्णकारिणः ॥ पूजांगृह्णंतुमद्दत्तांऋषिभ्योस्तुनमोनमः ॥ ५६ ॥ पुलस्त्यःपुलहश्चैवक्रतुःप्राचेतसस्तथा ॥ वसिष्ठमरिचात्रे
याअर्घ्यंगृह्णंतुवोनमः ॥ ५७ ॥ एवंपूजाप्रकर्त्तव्याधूपैर्दीपैर्मनोरमैः ॥ पितृणांजायतेमुक्तिःकृतस्यास्यप्रभावतः ॥ ५८ ॥ पूर्वकर्मविपाकेनरजसादोषभावतः ॥
कृतंह्येवंतुभोवत्समुक्तिस्तस्यनसंशयः ॥ ५९ ॥ तद्व्रतंचकृतंतेनमुक्त्यर्थंपितृहेतवे ॥ तेगतामुक्तिमार्गेणआशीर्वादपरायणाः ॥ ६० ॥ ऋषिपंचमीव्रतंपुण्यं

---

१ शृणुभद्रे प्रवक्ष्यामि-इ० पा० । १ निद्रागता पुनः-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विप्रायपरिकीर्तितम् ॥ येकुर्वंतिनरश्रेष्ठास्तेज्ञेयाःपुण्यभागिनः॥६१॥येकुर्वंतिनरश्रेष्ठाऋषिव्रतमनुत्तमम् ॥ भुक्त्वात्रभोगान्विपुलान्यांतिविष्णोःपदंतु ते ॥६२॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेऋषिपंचमीव्रतंनामसप्तसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७७ ॥ ६ ॥ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिअपामार्जनमुत्तमम् ॥ पुलस्त्येनयथोक्तंतुदाल्भ्यायमहात्मने ॥ १ ॥ सर्वेषांरोगदोषाणांनाशनं मंगलप्रदम् ॥ तत्तेहंतुप्रवक्ष्यामिशृणुत्वंनगनंदिनि ॥ २ ॥ ॥ श्रीदाल्भ्यउवाच ॥ ॥ भगवन्प्राणिनःसर्वेविषरोगाद्युपद्रवैः ॥ कुष्ठग्रहाभिभूताश्च सर्वकालेह्युपद्रुताः ॥ ३ ॥ आभिचारिककृत्याद्यावहुरोगाश्चदारुणाः॥नभवंतिमुनिश्रेष्ठतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ ४ ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ व्रतोप वासनियमैर्विष्णुर्वैतोषितस्तुयैः ॥ तेनरानैवरोगार्त्ताजायंतेमुनिसत्तम ॥ ५ ॥ यैर्नकृतंव्रतंपुण्यंनदानंनतपस्तदा ॥ नतीर्थेदेवपूजाचनान्नंदत्तंतुभूरि शः ॥ ६ ॥ तेवैलोकास्तदाज्ञेयारोगदोषैःप्रपीडिताः ॥ आरोग्यंपरमामृद्धिंमनसायद्यदिच्छति ॥ ७ ॥ तत्तदाप्नोत्यसंदिग्धंविष्णोःसेवीविशेषतः ॥ नाधिंप्राप्नोतिनव्याधिंनविषग्रहबंधनम् ॥ ८ ॥ कृत्यास्पर्शभयंनापितोषितेमधुसूदने ॥ समस्तदोषनाशश्चसर्वदाचशुभाग्रहाः ॥ ९ ॥ देवानामप्यधृष्योसौतोषितेचजनार्दने ॥ यःसर्वेषुचभूतेषुयथात्मनितथापरे ॥ १० ॥ उपवासादिनातेनतोषितोमधुसूदनः ॥ तोषितेतत्रजायंतेनराःपूर्णमनोरथाः ॥११॥ अरोगाःसुखिनोभोगभोक्तारोमुनिसत्तम ॥ तेषांचशत्रवोनैवनचरोगाभिचारिकम् ॥१२॥ ग्रहरोगादिकंचैवपापकार्यंनजायते ॥ अव्याहता निकृष्णस्यचक्रादीन्यायुधानिवै ॥ रक्षंतिसकलापद्भ्योयेनविष्णुरुपासितः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीदाल्भ्यउवाच ॥ ॥ अनाराधितगोविंदायेनरादुःखभागिनः ॥ तेषांदुःखाभिभूतानांयत्कर्त्तव्यंदयालुभिः ॥ १४ ॥ पश्यद्भिःसर्वभूतस्थंवासुदेवंसनातनम् ॥ समदृष्टिभिरप्यत्रतन्मेब्रूहिविशेषतः ॥ १५ ॥ ॥ ॥ श्रीपुलस्त्यउवाच ॥ ॥ तद्वक्ष्यामिमुनिश्रेष्ठसमाहितमनाःशृणु ॥ रोगदोषाशुभहरंविज्वरादिविनाशनम् ॥ १६ ॥ शिखायांश्रीधरं न्यस्यशिखाधःश्रीकरंतथा ॥ हृषीकेशंतुकेशेषुमूर्ध्निनारायणंपरम् ॥ १७ ॥ ऊर्ध्वश्रोत्रेन्यसेद्विष्णुंललाटेजलशायिनम् ॥ विष्णुंवैभ्रूयुगेन्यस्यभ्रूमध्ये हरिमेवच ॥ १८ ॥ नरसिंहंनासिकाग्रेकर्णयोरर्णवेशयम् ॥ चक्षुषोःपुंडरीकाक्षंतदधोभूधरंन्यसेत् ॥ १९ ॥ कपोलयोःकल्किनाथंवामनंकर्णमूलयोः ॥ शंखिनंशंखयोर्न्यस्यगोविंदंवदनेतथा ॥ २० ॥ मुकुंदंदंतपंक्तौतुजिह्वायांवाक्पतिंतथा ॥ रामंहनौतुविन्यस्यकंठेवैकुंठमेवच ॥ २१ ॥ बलघ्नं बाहुमूलाधश्चांसयोःकंसघातिनम् ॥ अजंभुजद्वयेन्यस्यशार्ङ्गपाणिंकरद्वये ॥ २२ ॥ संकर्षणंकरांगुष्ठेगोपमंगुलिपंक्तिषु ॥ वक्षस्यधोक्षजंन्यस्यश्रीवत्सं

१ अभिचारककन्याभिः इ० पा० । २ विद्विडापद्विनाशनम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्यमध्यतः ॥ २३ ॥ स्तनयोस्त्वनिरुद्धंचदामोदरमथोदरे ॥ पद्मनाभंतथानाभौनाभ्यधश्चापिकेशवम् ॥ २४ ॥ मेढ्रेधराधरंदेवंगुदेचैवगदाग्रजम् ॥ पीतांवरधरंकट्यामूरुयुग्मेमधोर्द्विषम् ॥ २५ ॥ मुरद्विषंपिंडकयोर्जानुयुग्मेजनार्दनम् ॥ फणीशंगुल्फयोर्न्यस्यक्रमयोश्चत्रिविक्रमम् ॥ २६ ॥ पादांगुष्ठेश्रीपतिंचपादाधोधरणीधरम् ॥ रोमकूपेषुसर्वेषुविष्वक्सेनंन्यसेद्बुधः ॥ २७ ॥ मत्स्यंमांसेतुविन्यस्यकूर्मंमेदसिविन्यसेत् ॥ वाराहंतुवसामध्येसर्वास्थिषुतथाच्युतम् ॥ २८ ॥ द्विजप्रियंतुमज्जायांशुक्रेश्वेतपतिंतथा ॥ सर्वांगेयज्ञपुरुषंपरमात्मानमात्मनि ॥ २९ ॥ एवंन्यासविधिंकृत्वासाक्षान्नारायणोभवेत् ॥ यावन्नव्याहरेत्किंचित्तावद्विष्णुमयःस्थितः ॥३०॥ गृहीत्वातुसमूलाग्रान्कुशान्शुद्धान्समाहितः॥ मार्जयेत्सर्वगात्राणिकुशाग्रैरिहशांतिकृत् ॥ ३१ ॥ विष्णुभक्तोविशेषेणरोगग्रहविषार्दिते ॥ विषार्त्तानांरोगिणांचकुर्याच्छांतिमिमांशुभाम् ॥ ३२ ॥ जायतेतेनभोविप्रसर्वरोगप्रणाशनम् ॥ ॐनमःश्रीपरमार्थायपुरुषायमहात्मने ॥ ३३ ॥ अरूपबहुरूपायव्यापिनेपरमात्मने ॥ वाराहंनारसिंहंचवामनंचसुखप्रदम् ॥ ३४ ॥ ध्यात्वाकृत्वानमोविष्णोर्नामान्यंगेषुविन्यसेत् ॥ निष्कल्मषायशुद्धायव्याधिपापहरायवै ॥ ३५ ॥ गोविंदपद्मनाभायवासुदेवायभूभृते ॥ नमस्कृत्वाप्रवक्ष्यामियत्तत्सिध्यतुमेवचः ॥ ३६ ॥ त्रिविक्रमायरामायवैकुंठायनरायच ॥ श्रीवाराहनृसिंहायवामनायमहात्मने ॥ ३७ ॥ हयग्रीवायशुभ्रायहृषीकेशहराशुभम् ॥ परोपतापम[१]हितंप्रयुक्तंचाभिचारिकम् ॥ ३८ ॥ गरस्पर्शमहारोगप्रयोगंजरयाजर ॥ नमोस्तुवासुदेवायनमःकृष्णायखड्गिने ॥ ३९ ॥ नमःपुष्करनेत्रायकेशवायादिचक्रिणे॥ नमःकिंजल्कवर्णाय्यपीतनिर्मलवाससे ॥४०॥ महादेववपुष्कंधधृतचक्रायचक्रिणे ॥ दंष्ट्रोद्धृतक्षितितलत्रिमूर्तिपतयेनमः॥४१॥ महायज्ञवराहायश्रीवि[३]ष्ठभनमोस्तुते ॥ तप्तहाटककेशांतज्वलत्पावकलोचनः ॥४२॥ वज्राधिकनखस्पर्शदिव्यसिंहनमोस्तुते ॥ कश्यपायातिह्रस्वायऋग्यजुःसामलक्षण ॥ ४३ ॥ तुभ्यंवामनरूपायक्रमतेगांनमोनमः ॥ वाराहाशेषदुःखानिसर्वपापफलानिच ॥ ४४ ॥ मर्दमर्दमहादंष्ट्रमर्दमर्दचतत्फलम् ॥ नृसिंहकुलिशस्पर्शदंतप्रांतनखोज्वल ॥ ४५ ॥ भंजभंजनिनादेनदुःखान्यस्यार्त्तिनाशन ॥ ऋग्यजुःसामभिर्वाग्भिःकामरूपधरादिधृक् ॥ ४६ ॥ प्रशमंसर्वदुःखानिनयत्वस्यजनार्दनः ॥ एकाहिकंद्व्याहिकंचतथात्रिदिवसज्वरम् ॥ ४७ ॥ चातुर्थिकंतथात्युग्रंतथावैसततज्वरम् ॥ दोषोत्थंसन्निपातोत्थंतथैवागंतुकज्वरम् ॥ ४८ ॥ शमंनयतुगोविंदोभित्वाछित्वास्यवेदनाम् ॥ नेत्रदुःखंशिरोदुःखंदुःखंतूदरसंभवम् ॥ ४९ ॥ अनुच्छ्वासंमहाश्वासंपरितापंसवेपथुम् ॥ गुदघ्राणांघ्रिरोगांश्चकुष्ठरोगंतथाक्षयम् ॥ ५० ॥ कामलादींस्तथारोगान्प्रमेहादींश्चदारुणान् ॥ येवातप्रभवारोगालूता

१ पा० महिनं प्रयुक्तं । २ घृष्ट घृष्ट इ० पा० । ३ विष्णवे इ० पा० । ४ करालास्येति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विस्फोटकादयः ॥ ९१ ॥ तेसर्वेविलयंयांतुवासुदेवापमार्जिताः ॥ विलयंयांतितेसर्वेविष्णोरुच्चारणेनवा ॥ ९२ ॥ क्षयंगच्छंतुचाशेषास्तेचक्राभिह
ताहरेः ॥ अच्युतानंतगोविंदनामोच्चारणभेषजात् ॥ ९३ ॥नश्यंतिसकलारोगाःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ स्थावरंजंगमंयच्चकृत्रिमंचापियद्विषम् ॥ ९४ ॥
दंतोद्भवंनखोद्भूतमाकाशप्रभवंचयत् ॥ भूतादिप्रभवंयच्चविषमत्यंतदुःसहम् ॥ ९५ ॥ शमंनयतुतत्सर्वंकीर्तितोस्यजनार्दनः ॥ ग्रहान्प्रेतग्रहांश्चै
वतथान्याञ्छाकिनीग्रहान् ॥ ९६ ॥ मुखमंडलिकान्क्रूरान्रेवतींवृद्धिरेवतीम् ॥ वृद्धिकाख्यान्ग्रहांश्चोग्रांस्तथामातृग्रहानपि ॥ ९७ ॥ बाल
स्यविष्णोश्चरितंहंतुबालग्रहानपि ॥ वृद्धानांयेग्रहाःकेचिद्बालानांचापियेग्रहाः ॥ ९८ ॥ नृसिंहदर्शनादेवनश्यंतेतत्क्षणादपि ॥ दंष्ट्राकरालवदनोनृसिं
होदैत्यभीषणः ॥ ९९॥ तंदृष्ट्वातेग्रहाःसर्वेदूरंयांतिविशेषतः ॥ श्रीनृसिंहमहासिंहज्वालामालोज्ज्वलानन ॥ ६० ॥ ग्रहानशेषान्सर्वेशनुदस्वास्यविलोच
न ॥ येरोगायेमहोत्पातायेद्विषोयेमहाग्रहाः ॥ ६१ ॥ यानिचक्रूरभूतानिग्रहपीडाश्चदारुणाः ॥ शस्त्रक्षतेषुयेरोगाज्वालगर्दभिकादयः ॥ ६२ ॥ वि
स्फोटकादयोयेचग्रहागात्रेषुसंस्थिताः ॥ त्रैलोक्यरक्षाकर्तस्त्वंदुष्टदानववारण ॥ ६३ ॥ सुदर्शनमहातेजश्छिंधिछिंधिमहाज्वरम् ॥ छिंधिवातंचलूतां
चछिंधिघोरंमहाविषम् ॥ ६४ ॥ उद्दंडामरशूलंचविषज्वालासगर्दभम् ॥ ॐह्रांह्रांहूंहूंप्रधारेणकुठारेणहनद्विषः ॥ ६५ ॥ ॐनमोभगवतेसुदर्शनायदुःखदार
णविग्रह ॥ यानिचान्यानिदुष्टानिप्राणिपीडाकराणिवै ॥ ६६ ॥ तानिसर्वाणिसर्वात्मापरमात्माजनार्दनः ॥ किंचिद्रूपंसमास्थायवासुदेवनमोस्तुते ॥६७॥
क्षिप्त्वासुदर्शनंचक्रंज्वालमालाविभीषणम् ॥सर्वदुष्टोपशमनंकुरुदेववराच्युत॥६८॥सुदर्शनमहाचक्रगोविंदस्यवरायुध ॥ तीक्ष्णधारमहावेगसूर्यकोटिसमद्यु
ते॥६९॥सुदर्शनमहाज्वालछिंधिछिंधिमहारव॥सर्वदुःखानिरक्षांसिपापानिचविभीषण॥७०॥दुरितंहनचारोग्यंकुरुत्वंभोसुदर्शन ॥प्राच्यांचैवप्रतीच्यांचद
क्षिणोत्तरतस्तथा॥७१॥ रक्षांकरोतुविश्वात्मानरसिंहःस्वगर्जितैः ॥ भूम्यांतरिक्षेचतथापृष्ठतःपार्श्वतोग्रतः ॥ रक्षांकरोतुभगवान्बहुरूपीजनार्दनः ॥ ७२ ॥
यथाविष्णुमयंसर्वंसदेवासुरमानुषम् ॥ तेनसत्येनसकलंदुःखमस्यप्रणश्यतु ॥७३॥ यथायोगेश्वरोविष्णुःसर्वदेवेषुगीयते ॥ तेनसत्येनसकलंदुःखमस्यप्रण
श्यतु ॥७४॥ परमात्मायथाविष्णुर्वेदांगेषुचगीयते ॥ तेनसत्येनविश्वात्मासुखदोस्त्वस्यकेशवः ॥ ७५ ॥ शांतिरस्तुशिवंचास्तुप्रणाशंयातुचासुखम् ॥
वासुदेवशरीरोत्थैःकुशैःसंमार्जितंमया ॥ ७६ ॥ अपामार्जितगोविंदनमोनारायणस्तथा ॥ तथापिसर्वदुःखानांप्रशमोवचनाद्धरेः ॥ ७७ ॥ शांताःसम
स्तदोषास्तेग्रहाःसर्वेविषाणिच ॥ भूतानिचप्रशाम्यंतिसंस्मृतेमधुसूदने ॥ ७८ ॥ एतेकुशाविष्णुशरीरसंभवाजनार्दनोहंस्वयमेवचाग्रतः ॥ हतंमयादुःख

पा० १ यद्विषं। २ नरो।

Nepal Sanskrit University ... Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मशेषमस्यवैस्वस्थोभवत्वेषवचोयथाहरेः ॥७९॥ शांतिरस्तुशिवंचास्तुप्रणश्यतुसुखंचयत् ॥ यदस्यदुरितंकिंचित्क्षितंतल्लवणांभसि ॥ ॥ ८० ॥ स्वा
स्थ्यमस्यसदैवास्तुहृषीकेशस्यकीर्तनात्॥ यद्यतोत्रागतंपापंतत्तुतत्रप्रगच्छतु ॥ ८१ ॥ एतद्रोगेषुपीडासुजंतूनांहितमिच्छुभिः ॥ विष्णुभक्तैश्चकर्त्तव्य
मपामार्जनकंपरम् ॥ ८२ ॥ अनेनसर्वदुःखानिविलयंयांत्यशेषतः ॥ सर्वपापविशुध्यर्थंविष्णोश्चैवापमार्जनम् ॥ ८३ ॥ आर्द्रंशुष्कंलघुस्थूलंब्रह्महत्यादिकं
तुयत् ॥ तत्सर्वंनश्यतेतूर्णंतमोवद्रविदर्शनात् ॥ ८४ ॥ नश्यंतिरोगादोषाश्चसिंहात्क्षुद्रमृगायथा ॥ ग्रहभूतपिशाचादिश्रवणादेवनश्यतु ॥ ८५ ॥ द्रव्या
र्थलोभपरमैर्नकर्त्तव्यंकदाचन ॥ कृतेपामार्जनेकिंचिन्नग्राह्यंहितकाम्यया ॥ ८६ ॥ निरपेक्षैःप्रकर्तव्यमादिमध्यांतबोधकैः ॥ विष्णुभक्तैःसदाशांतैरन्यथा
सिद्धिदंभवेत् ॥ ८७ ॥ अतुलेयंनृणांसिद्धिरियंरक्षापरानृणाम् ॥ भेषजंपरमंह्येतद्विष्णोर्यदपमार्जनम् ॥८८॥ उक्तंहिब्रह्मणापूर्वंपुलस्त्यायसुतायवै॥एत
त्पुलस्त्यमुनिदालभ्यायोतंस्वयम् ॥८९॥ सर्वभूतहितार्थायदालभ्येनप्रकाशितम् ॥ त्रैलोक्येतदिदंविष्णोःसमातंचापमार्जनम् ॥ ९० ॥ तवाग्रेकथितंदेवि
यतोभक्तासिमेसदा ॥ श्रुत्वातुसर्वंभक्त्याचरोगान्दोषान्व्यपोहति ॥ ९१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापति
नारदसंवादेअपामार्जनस्तोत्रंनामअष्टसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७८ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अपामार्जनकंदिव्यंपरमाद्भुतमेवच ॥ पठितव्यं
विशेषेणपुत्रकामार्थसिद्धये ॥ १ ॥ एतत्स्तोत्रंपठेत्प्राज्ञःसर्वकामार्थसिद्धये ॥ एककालंद्विकालंवायेपठंतिद्विजातयः ॥ २ ॥ आयुश्चश्रीर्बलंतस्य
वर्द्धयंतिदिनेदिने ॥ ब्राह्मणोलभतेविद्यांक्षत्रियोराज्यमेववा ॥ ३ ॥ वैश्योधनसमृद्धिंचशूद्रोभक्तिंचविंदति ॥ अन्यैश्चलभतेभक्तिंपठनाच्छ्रवणाज्ज
पात् ॥ ४ ॥ सामवेदफलंतस्यजायतेनगनन्दिनि ॥ अखिलंपापसंघातंतत्क्षणादेवनश्यति ॥ ५ ॥ इतिज्ञात्वातुभोदेविपठितव्यंसमाहितैः ॥ पुत्रा
श्चैवतथालक्ष्मीःसंपूर्णाभवतिध्रुवम् ॥ ६ ॥ लिखित्वाभूर्जपत्रेतुयोधारयतिवैष्णवः ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायातिविष्णोःपरंपदम् ॥ ७ ॥ पठित्वाश्लोक
मेकंतुतुलसींयःसमर्पयेत् ॥ सर्वतीर्थंकृतंतेनतुलस्याःपूजनेकृते ॥ ८ ॥ एतत्स्तोत्रंतुपरमंवैष्णवंमुक्तिदायकम् ॥ पृथ्वीदानसमंपाठाद्विष्णुलोकंतु
गच्छति ॥ ९ ॥ जपेत्स्तोत्रंविशेषेणविष्णुलोकस्यवांछया ॥ बालानांजीवनार्थायपठितव्यंसमाहितैः ॥ १० ॥ रोगग्रहाभिभूतानांबालानांशांतिका
रकम् ॥ भूतग्रहविषंचैवपठनादेवनश्यति ॥ ११ ॥ कंठेतुलसिजांमालांधृत्वाविप्रोहियःपठेत् ॥ सचवैवैष्णवोज्ञेयोविष्णुलोकंसगच्छति ॥ १२ ॥
कंठेमालाधृतायेनशंखचक्रादिचिह्नितः ॥ वैष्णवःप्रोच्यतेविप्रःस्तोत्रंचैतत्पठन्सदा ॥ १३ ॥ इहलोकंपरित्यज्याविष्णुलोकंसगच्छति ॥ मोहमायाप

१ वृद्धियांति ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रित्यक्तोदंभतृष्णाविवर्जितः ॥ १४ ॥ एतत्स्तोत्रंपठेद्दिव्यंपरंनिर्वाणमाप्नुयात् ॥ तेधन्याःसंतिभूर्लोकेयेविप्रावैष्णवाःस्मृताः ॥ १५ ॥ स्वात्मावै तारितस्तैस्तुसकुलंनात्रसंशयः ॥ तेवैधन्यतमालोकेनारायणपरायणाः ॥ तैर्भक्तिश्चसदाकार्यातेवैभागवतानराः ॥ १६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे पंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुमापतिनारदसंवादेअपामार्जनमहिमानामैकोनाशीतितमोध्यायः ॥ ७९ ॥ ॥ छ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ अहोविष्णो श्चमाहात्म्यंवदविश्वेश्वरप्रभोः ॥ यन्माहात्म्यंपुनःश्रुत्वानभवेजायतेक्वचित् ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुसुन्दरिवक्ष्यामिविष्णोर्माहा त्म्यमुत्तमम् ॥ श्रुत्वातुलभतेपुण्यंह्यंतेमोक्षमवाप्नुयात् ॥ २ ॥ देवव्रतंमहाप्राज्ञंध्यानयोगपरायणम् ॥ आश्रयंसर्वशास्त्राणांयतेंद्रियमकल्मषम् ॥३॥ अप्रधृष्यंमहाभागंदेवैरपिसवासवैः ॥ सत्यसंधंजितक्रोधंसमत्वेपरिनिष्ठितम् ॥ ४ ॥ नारायणेजगन्नाथेशरण्येभक्तवत्सले ॥ परांनिष्ठामनुप्राप्तंवाङ्मनः कायकर्मभिः ॥ ५ ॥ गुणनामाश्रयंशांतंभीष्मंकुरुपितामहम् ॥ प्रणम्यशिरसाभूमौपप्रच्छेदंयुधिष्ठिरः ॥ ६ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ केचिदाहुःपरंधर्मंकेचिदाहुःपरंधनम् ॥ केचिद्दानंप्रशंसंतिसमुदायंतथापरे ॥ ७ ॥ सांख्यंकेचित्प्रशंसंतियोगमन्येतथापरम् ॥ केचिज्ज्ञा नंप्रशंसंतिकेचिदाहुःपरंश्रुतम् ॥ सम्यक्ध्यानंपरंकेचित्केचिद्वैराग्यमुत्तमम् ॥ ८ ॥ अग्निष्टोमादिकंकर्मतथाकेचित्परंविदुः ॥ आत्मज्ञानंप रंकेचित्समलोष्टाश्मकांचनाः ॥ ९ ॥ यमांश्चनियमांश्चैवकेचित्प्रोचुर्मनीषिणः ॥ कारुण्यंचपरेकेचिदहिंसांचतपस्विनः ॥ १० ॥ शौचंके चित्परंप्राहुःकेचिद्देवार्चनंनराः ॥ व्यामोहंचात्रगच्छंतिव्यामुग्धाःपापकर्मभिः ॥ ११ ॥ यदेतेषुपरंकृत्यमनुष्ठेयंमहात्मभिः ॥ वक्तुमर्हसिधर्म ज्ञसर्वशास्त्रभृतांवर ॥ १२ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ भूर्लोकेयाकथाजाताभैष्मीयौधिष्ठिरीसति ॥ तामहंसंप्रवक्ष्यामिलोकानांचहिता यवै ॥ एतान्प्रश्नांस्तदाश्रुत्वाप्राहभीष्मोयुधिष्ठिरम् ॥ ॥ १३ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ श्रूयतामिदमत्यंतंगूढंसंसारमोचनम् ॥ श्रोतव्यंय त्वयासम्यग्ज्ञातव्यंधर्मनंदन ॥ १४ ॥ अत्रैवोदाहरंतीमंपुण्यंचैवपुरातनम् ॥ पुंडरीकस्यसंवादंमहर्षेर्नारदस्यच ॥ १५ ॥ ब्राह्मणःश्रुतिसंपन्नःपुंडरीको महामतिः ॥ आश्रमेप्रथमेतिष्ठन्गुरूणांवशगःसदा ॥ १६ ॥ जितेंद्रियोजितक्रोधःसंध्योपासनतत्परः ॥ वेदवेदांगनिपुणःशास्त्रेषुचविचक्षणः ॥ १७ ॥ समिद्भिःसाधुहव्येनसायंप्रातर्हुतानलः ॥ ध्यात्वाजगत्पतिंविष्णुंसम्यगाराधयद्विभुम् ॥ १८ ॥ तपःस्वाध्यायनिरतःसाक्षाद्ब्रह्मसुतोयथा ॥ उदकेंधनपु ष्पाद्यैरसकृत्पूजयन्गुरुम् ॥ १९ ॥ मातापित्रोश्चशुश्रूषुर्भिक्षाहारीविमत्सरः ॥ ब्रह्मविद्यामधीयानःप्राणायामपरायणः ॥२०॥ तस्यसर्वात्मभूतस्यसंसारे निस्पृहस्यच ॥ महात्मनोबुद्धिरासीत्संसारार्णवतारिणी ॥ २१ ॥ मातरंपितरंचैवभ्रातॄनथसुहृज्जनान् ॥ मित्राणिमातुलांश्चैवसखीन्संबंधिबांधवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न् ॥ २२ ॥ धनधान्यसमृद्धंचग्रहंवाशक्रसंनिभम् ॥ क्षेत्राणिसुमहार्हाणिसर्वसस्योद्भवानिच ॥ २३ ॥ परित्यज्यमहासत्वस्तृणानीवमहासुखी ॥ विचचा
रमहींरम्यांशाकमूलफलाशनः ॥ २४ ॥ गंगांचयमुनांचैवगोमतीमथगंडिकाम् ॥ शतद्रुंचपयोष्णींचसरयूंचसरस्वतीम् ॥ २५ ॥ प्रयागंनर्मदांचैवशोणं
चैवमहानदम् ॥ प्रभासंविंध्यतीर्थानिहिमवत्प्रभवानिच ॥ २६ ॥ आश्रमेषुचयानिस्युर्नैमिषेपुष्करादिषु ॥ कुरुक्षेत्रेचयानिस्युस्तथागोवर्द्धनादि
षु ॥ २७ ॥ अन्यानिसुमहातेजास्तीर्थानिसुसमाहितः ॥ विचचारमहायोगीयथाकालंयथाविधि ॥ २८ ॥ कदाचिदात्मवान्धीरःशालग्रामंतपोधनः ॥
पुंडरीकोमहाभागःपूर्वकर्मवशानुगः ॥ २९ ॥ संसेव्यमानंमुनिभिस्तत्वविद्भिस्तपोधनैः ॥ मुनीनामास्पदंरम्यंपुराणेष्वपिविश्रुतम् ॥ ३० ॥ भूषितंचैव
चक्राद्यैश्चक्रांकितशिलातलम् ॥ रम्यंविविक्तविस्तीर्णंसदाविष्णुप्रसादकम् ॥ ३१ ॥ किंचचक्रांकितास्तत्रप्राणिनःपुण्यदर्शनाः ॥ विचिरंतियथाकामं
पुण्यतीर्थप्रदर्शिनः ॥ ३२ ॥ तस्मिन्क्षेत्रेमहापुण्येशालिग्रामेमहामतिः ॥ स्नात्वादेवह्रदेतीर्थेसरस्वत्यांचसुव्रतः ॥ ३३ ॥ जातिस्मर्यांचक्रकुंडेचक्रन
द्याश्रितेषुच ॥ तथान्यान्यपितीर्थानितस्मिन्नेवचचारसः ॥ ३४ ॥ ततःक्षेत्रप्रभावेनतीर्थानांचैवतेजसा ॥ मनःप्रसादमभजत्तस्मिन्नेवमहामनाः ॥ ३५ ॥
सोपितीर्थविशुद्धात्मापुंडरीकस्तपोधनः ॥ तत्रैववसतिंचक्रेध्यानयोगपरायणः ॥ ३६ ॥ तत्रैवसिद्धिमाकांक्षन्नाराध्यगरुडध्वजम् ॥ शास्त्रोक्तेनविधाने
नभक्त्यापरमयापुनः ॥ ३७ ॥ उवासचिरमेकाकीनिर्द्वंद्वःसजितेंद्रियः ॥ शाकमूलफलाहारःसंतुष्टःसमदर्शनः ॥ ३८ ॥ यमैश्चनियमैश्चैवतथैवासनबंध
नैः ॥ प्राणायामैश्चतीर्थैश्चप्रत्याहारैश्चसंततैः ॥ ३९ ॥ धारणाभिस्तथाध्यानैःसमाधिभिरतंद्रितः ॥ योगाभ्यासंसदासम्यक्चक्रेविगतकिल्बिषः ॥ ४० ॥
वैदिकैश्चांगिकैश्चैवतथापौराणिकैरपि ॥ आराधयतिसर्वेशंततःशुद्धिमवाप्सः ॥ ४१ ॥ रागद्वेषविनिर्मुक्तःस्वधर्मइवरूपवान् ॥ आराधयामासदेवंतद्गतेनां
तरात्मना ॥ ४२ ॥ तुतोषभगवान्विष्णुःपुंडरीकायतेक्षणः ॥ भगवान्नारदमितिप्रसन्नोस्म्यस्यधीमतः ॥ ४३ ॥ ततःकदाचित्तंदेशंनारदःपरमार्थवित् ॥ जगा
मसुमहातेजाःसाक्षादादित्यसन्निभः ॥ ४४ ॥ तंद्रष्टुकामोभगवान्पुंडरीकंतपोनिधिम् ॥ विष्णुभक्तिपरीतात्मावैष्णवानांहितेरतः ॥ ४५ ॥ सदृष्ट्वानारदंप्राप्तं
तेजोमंडलमंडितम् ॥ महामतिर्महोदारःसर्ववेदैकभाजनम् ॥ ४६ ॥ प्रांजलिःप्रणतोभूत्वाप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ अर्घंदत्त्वाविधानेनप्रणाममकरोत्पुनः ॥ ४७ ॥
कोयमत्यद्भुताकारस्तेजस्वीहृद्यवेषधृक् ॥ आतोद्यहस्तःसुमुखोजयमंडलमंडितः ॥ ४८ ॥ विवस्वानथवावह्निरिंद्रोवरुणएववा ॥ इतिसंचिंतयन्स्थित्वाज
गादपरमद्युतिम् ॥ ४९ ॥ ॥ पुंडरीकउवाच ॥ ॥ कोभवानिहसंप्राप्तःकुतोवापरमद्युतिः ॥ त्वद्दर्शनंहिभगवन्प्रायेणभुविदुर्लभम् ॥ ५० ॥ नैवदृष्टः

१ स्तृण्णां चैवेति पाठः । २ केचिच्चक्रांकिता इ० पा० । ३ जगाद भगवान्नजन्न् इ० पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुमान्वापिमयातवसमः प्रभो ॥ वक्तुमर्हस्यशेषेणयत्प्रादिष्टंमयानघ ॥ ५१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नारदोहमनुप्राप्तस्त्वद्दर्शनकुतूहलात् ॥ प्रभावं भगवद्भक्तंत्वादृशंसततंद्विज ॥५२॥ स्मृतःसंतोषितोवापिपूजितोवाद्विजोत्तमः ॥ पुनातिभगवद्भक्तश्चांडालोपियदृच्छया ॥ ५३ ॥ दासोहंवासुदेवस्यदेव देवस्यशार्ङ्गिणः ॥ शंखचक्रगदापाणेस्त्रैलोक्यस्यैकचक्षुषः ॥५४॥ इत्युक्तोनारदेनासौभक्तिपर्याकुलात्मना ॥ प्रोवाचमधुरंविप्रंतद्दर्शनसुविस्मितः ॥५५॥ ॥ पुंडरीकउवाच ॥ ॥ धन्योहंदेहिनांमध्येसुपूज्योहंसुरैरपि ॥ कृतार्थाःपितरोमेद्यसंप्राप्तंजन्मनःफलम् ॥ ५६ ॥ अनुगृह्णीष्वदेवर्षेत्वद्भक्तस्यविशेषतः ॥ तंकरिष्याम्यहंविद्वन्भ्राम्यमाणःस्वकर्मभिः ॥ ५७ ॥ कर्तव्यंपरमंगुह्यंउपदेष्टुंत्वमर्हसि ॥ त्वंगतिःसर्वभूतानांवैष्णवानांविशेषतः ॥ ५८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अनेकानीहशास्त्राणिकर्माणिचतथाद्विज ॥ धर्मवर्गंबहुविधंतथैवभुविमानसम् ॥ ५९ ॥ वैलक्षण्यंचजगतस्तस्मादेवाद्विजोत्तम ॥ अन्यथासर्वसत्वानांसुखंवादुःखमेवच ॥ ६० ॥ विज्ञानमात्रंक्षणिकंनिरात्मकमिदंजगत् ॥ इतिकैश्चित्परिज्ञातंबाह्यार्थनिरपेक्षकम् ॥ ६१ ॥ अव्यक्ताज्जायतेनित्यंनित्यान्नित्यमिदंजगत् ॥ इत्येवंप्राहुरपरेतत्रैवलयमेतिच ॥ ६२ ॥ आत्मानोबहवःप्रोक्तानित्याःसर्वगतास्तथा ॥ अन्येमतिमतांश्रेष्ठास्तत्वालोकनतत्पराः ॥ ६३ ॥ यावच्छरीरमात्मानंप्रतिपन्नास्तथापरे ॥ हस्तिकीटादिदेहेपिमहांतमंडमेवच ॥ ६४ ॥ यथाऽद्यजगतोवृत्तिस्तथाकालांतरेष्वपि ॥ प्रवाहोनित्यमेवैषकःकर्त्तेतिचकेचन ॥ ६५ ॥ यद्यत्प्रत्यक्षविषयंतत्तदत्रनविद्यते ॥ कुतःस्वर्गादयःसंतीत्यन्येविजितमानसाः ॥ ६६ ॥ निरीश्वरमिदंप्राहुःसेश्वरंचतथापरे ॥ अत्यंतभिन्नमतयःपरमार्थपराङ्मुखाः ॥ ६७ ॥ एवंमन्येपिकुहकायथामतियथाश्रुतम् ॥ वदंतिविविधैर्भेदैःस्वयुक्तिस्थितिकारकाः ॥ ६८ ॥ तर्केष्ववहितोभूत्वाकथयामितपोधन ॥ परमार्थमिमंपुण्यंघोरंसंसारनाशनम् ॥ ६९ ॥ तन्मूलमनुजानंतिततोदेवादयोनराः ॥ प्रमाणेनोपलभ्यंतेनप्रमाणंविमोहितैः ॥ ७० ॥ अनागतमतीतंचविप्रकृष्टमतीवयत् ॥ नगृहीतंयथाशक्त्यावर्त्तमानार्थनिष्ठितम् ॥ ७१ ॥ आगमोमुनिभिःप्रोक्तोपूर्वरूपक्रमागतः ॥ प्रमाणंसतुविज्ञेयःपरमार्थप्रसाधकः ॥ ७२ ॥ यदभ्यासबलाज्ज्ञानंरागद्वेषमलापहम् ॥ उत्पद्यतेद्विजश्रेष्ठसोयमागमसंज्ञकः ॥ ७३ ॥ फलंकर्मचयत्तत्वंविज्ञानंदर्शनंविभुम् ॥ जात्यादिकल्पनाहीनंद्वितीयागमलक्षणम् ॥ ७४ ॥ आत्मसंवेदनंनित्यंसनातनमतींद्रियम् ॥ चिन्मात्रममृतंज्ञेयमनंतमजमव्ययम् ॥ ७५ ॥ व्यक्ताव्यक्तस्वरूपेणव्यक्तास्थितमनंजनम् ॥ व्याप्ताविष्णुरितिख्यातंख्याताभिन्नमवस्थितम् ॥ ७६ ॥ योगिध्येयमविज्ञेयंपरमार्थपराङ्मुखैः ॥ लक्ष्यतेबुद्धिभिर्भिन्नमभिभिन्नंनचात्मनि ॥ ७७ ॥ शृणुष्वावहितस्तातकथयामितवा

१ मानव–इ० पा० । २ व्याप्येतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नघ ॥ यत्प्रोक्तंब्रह्मणापूर्वंपृच्छतोममसुव्रत ॥७८॥ कदाचिद्ब्रह्मलोकस्थंब्रह्माणंचापितामहम् ॥ प्रणिपत्ययथान्यायमपृच्छमजमव्ययम् ॥७९॥ किमुज्ञा
नंपरंप्रोक्तंकश्चयोगःपरोमतः ॥ एतन्मेतत्वतोब्रह्मन्समाचक्ष्वपितामह ॥ ८० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुष्वावहितस्तातज्ञानयोगमनुत्तमम् ॥ अल्प
ग्रंथंप्रभूतार्थमदुःखोपासनक्रियम् ॥ ८१ ॥ यःपरंपरयाप्रोक्तःपुरुषःपंचविंशकः ॥ सएवसर्वभूतात्मातेनइत्यभिधीयते ॥ ८२ ॥ नारायणोजगद्धामपर
मात्मासनातनः ॥ जगतःसृष्टिसंहारपरिपालनतत्परः ॥ ८३ ॥ त्रयाणामात्मनांचैकोदेवदेवःसनातनः ॥ आराध्यःसर्वदाब्रह्मन्तेपश्यंतिजगत्पति
म् ॥ ८४ ॥ यथाजगदवस्थानंयथाकालांतरेपुनः ॥ भूतंभव्यंभविष्यंचविप्रकृष्टंतथैवच ॥ ८५ ॥ स्थूलंसूक्ष्मंतथाचान्यत्पश्यंतिज्ञानचक्षुषा ॥ तच्चि
त्तास्तद्गतप्राणानारायणपरायणाः ॥ ८६ ॥ अन्यथामंदबुद्धीनांप्रतिभातिदुरात्मनाम् ॥ कुतर्कज्ञानदुष्टानांविभक्तेंद्रियवादिनाम् ॥ ८७ ॥ ॥ नारदउ
वाच ॥ ॥ श्रूयतामन्यदपिवैकथ्यमानंमयानघ ॥ ब्रह्मणैवपुराप्रोक्तंजगतःकारणात्मना ॥ ८८ ॥ देवानामिंद्रमुख्यानामृषीणांचैवसुव्रत ॥ हितानिक
थयामासपृच्छतांकमलासनः ॥ ८९ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नारायणपरोधर्मस्तथालोकाश्चशाश्वताः ॥ नारायणपरायज्ञाःशास्त्राणिविविधानिच ॥९०॥
वेदाःसांगास्तथाचान्येविष्णुर्विश्वेश्वरोहरिः ॥ पृथिव्यादीनिविबुधाःपंचभूतानिसोव्ययः ॥ ८१ ॥ सर्वंविष्णुमयंज्ञेयंविबुधैःसकलंजगत् ॥ तथापिमा
नुषाःपापानजानंतिविमोहिताः ॥ ९२ ॥ तस्यैवमाययाव्याप्तंचराचरमिदंजगत् ॥ तन्मनास्तद्गतप्राणोजानातिपरमार्थवित् ॥ ९३ ॥ ईश्वरःसर्वभू
तानांविष्णुस्त्रैलोक्यपालकः ॥ तस्मिन्नेतज्जगत्सर्वंतिष्ठतिप्रभवत्यपि ॥ ९४ ॥ जगत्संहरतेरुद्रःपालनेविष्णुरुच्यते ॥ उत्पत्तौचाहमेवात्रतथान्येलो
कपालकाः ॥ ९५ ॥ सर्वाधारोनिराधारःसकलोनिष्कलस्तथा ॥ अणुर्महांस्तथाप्यन्यत्तस्माच्चपरतःपरः ॥ ९६ ॥ तमेवशरणंयातसर्वसंहारकर्मगम् ॥
सपिताजनितास्माकंकीर्तितोमधुसूदनः ॥ ९७ ॥ एवमुक्ताःसुराःसर्वेब्रह्मणापद्मयोनिना ॥ प्रणेमुःसर्वलोकेशंदेवंविष्णुंजनार्दनम् ॥ ९८ ॥ तस्मा
त्त्वमपिविप्रर्षेनारायणपरोभव ॥ तदन्यःकोमहोदारःप्रार्थितंदातुमर्हति ॥ ९९ ॥ पितरंमातरंचैवतमेवपुरुषोत्तमम् ॥ परिगृह्णीष्वलोकेशंदेवदेवंजग
त्पतिम् ॥ १०० ॥ अग्निकार्येणवैतेनतपसाध्ययनेनवै ॥ तोषयेद्देवदेवेशंगुरुंनित्यमतंद्रितः ॥ १०१ ॥ स्वर्गंक्षयंतथाभोगमनुष्ठेयंतथैवच ॥ परि
गृह्णीष्वविप्रर्षेतमेवपुरुषोत्तमम् ॥१०२॥ किंतेनमंत्रैर्बहुभिःकिंतेनबहुभिर्व्रतैः ॥ ॐनमोनारायणायेतिमंत्रःसर्वार्थसाधकः ॥१०३॥ चीरवासाजटीविप्रदं
डीमुंडितएववा ॥ विभूषितोवाविप्रेंद्रनलिंगंधर्मकारणम् ॥१०४॥ येनृशंसादुरात्मानःपापाचारपराःसदा ॥ तेपियांतिपरंस्थानंनारायणपरायणाः ॥१०५॥

१ भैक्ष्येण इतिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लिप्यंतेनचपापौवैर्वैष्णवावीतकिल्बिषाः ॥ १०६ ॥ पुनंतिसकलंलोकंअहिंसाजितमानसाः ॥ १०७ ॥ क्षत्रबंधुरितिख्यातोराजाप्रा
णिविहिंसकः ॥ प्राप्तवान्परमंधामवैष्णवंकेशवालयात् ॥ १०८ ॥ अंबरीषोमहासत्वोराजापरमतत्त्ववित् ॥ हृषीकेशंसमाराध्यवैष्णवंपदमा
प्तवान् ॥ १०९ ॥ अन्येब्रह्मर्षयःशांताबहवःसंशितव्रताः ॥ ध्यात्वाचपरमात्मानंसंसिद्धिंपरमांगताः ॥ ११० ॥ प्रह्लादःपरमाह्लादः
पुरानारायणंहरिम् ॥ सेवितोभ्यर्चितोध्यातस्तेनैवपरिरक्षितः ॥ १११ ॥ भरतोनामतेजस्वीराजापरमधार्मिकः ॥ उपास्यैनंचिरंकालंपरांमु
क्तिमवाप्तवान् ॥ ११२ ॥ ब्रह्मचारीगृहस्थोवावानप्रस्थोथभिक्षुकः ॥ केशवाराधनंहित्वानैवयांतिपरांगतिम् ॥ ११३ ॥ जन्मांतरसहस्रेषुयस्यस्या
न्मतिरीदृशी ॥ दासोहंविष्णुभक्तानामितिसर्वार्थसाधकः ॥ ११४ ॥ सयातिविष्णुसालोक्यंपुरुषोनात्रसंशयः ॥ किंपुनस्तद्गतप्राणाःपुरुषाःसंशित
व्रताः ॥ ११५ ॥ अनन्यमानसैर्नित्यंध्यातव्यस्तत्वचिंतकैः ॥ नारायणोजगद्व्यापीपरमात्मासनातनः ॥ ११६ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ इत्येवमुक्ता
देवर्षिस्तत्रैवांतरधीयत ॥ परोपकारनिरतोनारदःपरमार्थवित् ॥ ११७ ॥ ॥ पुंडरीकोपिधर्मात्मानारायणपरायणः ॥ ॐनमोनारायणायेतिमंत्रमष्टा
क्षरंजपन् ॥ ११८ ॥ प्रसीदममविश्वात्मन्निातिवाचंवदन्सदा ॥ हृत्पुंडरीकेगोविंदंप्रतिष्ठाप्याथमृतात्मकम् ॥ ११९ ॥ तपस्वीविमलेसौम्येशालग्रामेत
पोधनः ॥ उवासचिरमेकाकीनिर्द्वंद्वोनिष्परिग्रहः ॥ १२० ॥ स्वप्नेपिकेशवान्नान्यत्पश्यतीतिमहामतिः ॥ निद्रापिनैवतस्यासीत्पुरुषार्थविरोधि
नी ॥ १२१ ॥ तपसाब्रह्मचर्येणशौचेनचविशेषतः ॥ जन्मजन्मांतरारूढेसंस्कारेचयथातथा ॥१२२॥ प्रसादाद्देवदेवस्यसर्वलोकस्यसाक्षिणः॥ अवापपर
मांसिद्धिंवैष्णवींवीतकिल्बिषः ॥ १२३ ॥ शंखचक्रगदापाणिंपीतवाससमच्युतम् ॥ श्यामलंपुंडरीकाक्षंसददर्शसदाकृतिम् ॥ १२४ ॥ सिंहाव्याघ्रास्त
थाचान्येमृगाःप्राणिविहिंसकाः ॥ विरोधंसहजंहित्वासमेतास्तस्यसंनिधौ ॥ १२५ ॥ विचरंतियथाकामंप्रसन्नेंद्रियवृत्तयः ॥ परस्परहितंरम्यंसंप्राप्तंपां
डुनंदन ॥ १२६ ॥ तथाप्रसन्नंसलिलंसरसांसरितामपि ॥ ऋतवःसुप्रन्नाश्चविमलेंद्रियसंयुताः ॥ १२७ ॥ मारुताश्चसुखस्पर्शावृक्षाःपुष्पफलान्विताः ॥
आनुकूल्यंययुःसर्वेपदार्थास्तस्यधीमतः ॥ १२८ ॥ प्रसन्नमभवत्तस्मैप्रसन्नंसचराचरम् ॥ प्रसन्नेदेवदेवेशेगोविंदेभक्तवत्सले ॥ १२९ ॥ ततःकदाचिद्भग
वान्पुंडरीकस्यधीमतः ॥ आविरासीज्जगन्नाथःपुंडरीकायतेक्षणः॥१३०॥ शंखचक्रगदापाणिःपीतवासाःसमुज्ज्वलः ॥ पुंडरीकविशालाक्षश्चंद्रबिंबनिभान
नः॥१३१॥ किंकिणी[1]कुंडलीहारीकेयूरीकटिसूत्रवान् ॥ श्रीवत्सांकःपीतवासाःकौस्तुभेनविभूषितः ॥ १३२ ॥ वनमालापरीतांगःस्फुरन्मुकुटकुंडलः ॥

१ कंकणी इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्फुरताब्रह्मसूत्रेणमुक्तादामविलंबिना ॥ १३३ ॥ विराजमानोदेवेशश्चामरव्यजनादिभिः ॥ देवैःसिद्धैःसदेवेंद्रैर्गंधर्वैर्मुनिभिर्वरैः ॥ १३४ ॥ यक्षैर्नागव रैश्चैवसेव्यमानोप्सरोगणैः ॥ तंदृष्ट्वादेवदेवेशंपुंडरीकोनघःस्वयम् ॥ १३५ ॥ ततोबुद्ध्या¹महात्मानंतुष्टावचजनार्दनम् ॥ प्रांजलिःप्रणतोभूत्वाप्रहृष्टेनां तरात्मना ॥ १३६ ॥ ॥ पुंडरीकउवाच ॥ ॥ नमोस्तुविष्णवेतुभ्यंसर्वलोकैकचक्षुषे ॥ निरंजनायनित्यायनिर्गुणायमहात्मने ॥ १३७ ॥ त्वमीशःसर्वभूतानांतथैवचनिरीश्वरः ॥ तथाभयार्तिनाशायगोविंदोगरुडध्वजः ॥ १३८ ॥ अनुग्रहेणभूतानांअनेकाकारधारिणे ॥ त्वयिसर्वमिदं प्राहुस्त्वन्मयंचैवकेवलम् ॥ १३९ ॥ त्वमस्माज्जगतोभिन्नोनिर्मितंचजगत्त्वया ॥ नमोस्तुनाभिप्रसवनलिनायनमोनमः ॥ १४० ॥ नमःसमस्तवेदांतवि श्रुतात्मविभूतये ॥ त्वमेवसर्वदेवेशकारणंकैटभार्दन ॥ १४१ ॥ प्रसीदहृदयावासशंखचक्रगदाधर ॥ नमःसमस्तभूतानामादिभूतायभूभृते ॥ १४२ ॥ अनेकरूपरूपायविष्णवेप्रभविष्णवे² ॥ यस्यब्रह्मादयोदेवानविदंतिसुरेश्वराः ॥ १४३ ॥ महिमानंतपोमेयंतस्मैतुभ्यंनमाम्यहम् ॥ वाचामगोचरोयस्यम हिमातवनाप्यते ॥ १४४ ॥ जात्यादिभिरसंस्पृष्टःसदाध्येयोसितत्वतः ॥ तथाविभेदरूपेणभक्तानामनुकंपया ॥ १४५ ॥ मत्स्यकूर्मादिरूपेणदृश्यसे पुरुषोत्तम ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ पुंडरीकोजगन्नाथंसंस्तुवन्पुरुषोत्तमम् ॥ १४६ ॥ तमेवालोकयद्धीरचिरप्रार्थितदर्शनम् ॥ तमाहभगवान्विष्णुःप द्मनाभस्त्रिविक्रमः ॥ १४७ ॥ पुंडरीकंमहाभागंतथागंभीरयागिरा ॥ १४८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प्रीतोस्मिवत्सभद्रंतेपुंडरीकमहामते ॥ वरं वृणीष्वदास्यामियत्तेमनसिवर्त्तते ॥ १४९ ॥ एतच्छ्रुत्वातुवचनंदेवदेवस्यभाषितम् ॥ एवंविज्ञापयामासपुंडरीकोमहामतिः ॥ १५० ॥ ॥ पुंडरीकउवाच ॥ क्वाहमत्यंतदुर्बुद्धिःक्वभवंतोहितैषिणः ॥ यद्धितंममदेवेशतदाज्ञापयमाधव ॥ १५१ ॥ एवमुक्तःसभगवान्सुप्रीतश्चततोब्रवीत् ॥ पुंडरीकंमहाभागंकृ तांजलिमुपस्थितम् ॥ १५२ ॥ आगच्छकुशलंतेस्तुमयैवसहसुव्रत ॥ उपकारीचनित्यात्मामयात्वंसर्वदासह ॥ १५३ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ एव मुक्तवतिप्रीत्याश्रीधरेभक्तवत्सले ॥ दिविदुंदुभयोनेदुःपुष्पवर्षपपातह ॥ १५४ ॥ ब्रह्मादयस्तथादेवाःसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ जगुःसिद्धाश्चगंधर्वाः किन्नराश्चविशेषतः ॥ १५५ ॥ तत्रैवतमुपादायदेवदेवोजगत्पतिः ॥ जगामगरुडारूढःसर्वलोकनमस्कृतः ॥ १५६ ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रविष्णुभक्तिस मन्वितः ॥ तच्चित्तस्तद्गतप्राणस्तद्भक्तानांहितेरतः ॥ १५७ ॥ अर्चयित्वायथायोग्यंभजस्वपुरुषोत्तमम् ॥ शृणुष्वतत्कथांपुण्यांसर्वपापप्रणाशिनी म् ॥ १५८ ॥ येनोपायेनराजेंद्रविष्णुभक्तिसमन्वितः ॥ प्रीतोभवतिविश्वात्मातत्कुरुष्वसुविस्तरम् ॥ १५९ ॥ अश्वमेधशतैरिष्ट्वावाजपेयशतैरपि ॥ प्राप्नुवं

१ बुद्ध्वा इति पाठः । २ अनेकरूपमायाय इतिवा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिनरानैवनारायणपराङ्मुखाः ॥ १६० ॥ सकृदुच्चरितंयेनहरिरित्यक्षरद्वयम् ॥ बद्धःपरिकरस्तेनमोक्षायगमनंप्रति ॥१६१॥ लाभस्तेषांजयस्तेषांकुतस्ते
षांपराजयः ॥ येषामिंदीवरश्यामोहृदयस्थोजनार्दनः॥१६२॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपठेद्वापिसमाहितः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति॥१६३॥
ईश्वरउवाच ॥ ॥ एतद्वैनाममाहात्म्यंश्रुत्वावैनगनंदिनि ॥ धर्मार्थकाममोक्षास्तुभवंतिचनसंशयः ॥ १६४ ॥ शुक्केकुलेवतीर्णोयोब्राह्मणोवेदत
त्परः ॥ वैष्णवोविष्णुरूपोसौनान्योविप्रस्तुकर्हिचित्॥१६५॥मुखेनामोच्चरन्विष्णोर्हृदयेध्यानतत्परः॥ शंखचक्रधरोविद्वन्मालांतुलसिजांदधत्॥१६६॥
जीवन्मुक्तःसविज्ञेयोभुक्त्वाभोगांस्त्वनेकशः॥ एकविंशतिकुलैःसार्द्धंविष्णुलोकेसमोदते ॥१६७॥ पुंडरीकोयथाशक्त्यामुक्तोह्यत्रनसंशयः॥ भक्तिभा
वेनगोविंदस्तुष्टिंप्राप्नोतिशाश्वतीम् ॥ १६८ ॥ कलौवैहरिगीतंतुस्वगृहेवाविशेषतः ॥ सामगानसमंप्रोक्तंदेवार्चनसमाधिषु ॥ १६९ ॥ इतिश्रीपाद्मेमहा
पुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेविष्णुमहिमानामाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८० ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ गंगायाश्चैवमाहा
त्म्यंपुनर्वदमहामते ॥ यच्छ्रुत्वामुनयःसर्वेवीतरागाःपुनःपुनः ॥ १ ॥ माहात्म्यंकीदृशंचैवतस्याःसर्वेश्वरप्रभो ॥ उत्पत्तिश्चश्रुतापूर्वंमहिमानश्रुतो
मया ॥ त्वमाद्यःसर्वभूतानांत्वंदेवश्चसनातनः ॥ २ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ बृहस्पतिसमंबुद्ध्याशक्रतुल्यपराक्रमम् ॥ शरतल्पगतंभी
ष्मंऋषयोद्रष्टुमाययुः ॥ ३ ॥ अत्रिर्वसिष्ठश्चभृगुःपुलस्त्यःपुलहाक्रतुः ॥ अंगिरागौतमोगस्त्यःसुमतिस्त्वापुरात्मवान् ॥ ४ ॥ विश्वामित्रः
स्थूलशिराःसर्वज्ञःप्रमथाधिपः ॥ रैभ्योबृहस्पतिर्व्यासःपावनःकश्यपोध्रुवः ॥ ५ ॥ दुर्वासाजमदग्निश्चमार्कंडेयोथगालवः ॥ उशनाथभरद्वा
जःक्रतुरास्तीकएवच ॥ ६ ॥ स्थूलाक्षःसर्वलोकाक्षःकण्वोमेधातिथिःकुशः ॥ नारदःपर्वतश्चैवसुधन्वाच्यवनोद्विजः ॥ ७ ॥ मतिभू
र्भुवनोधौम्यःशतानंदोकृतव्रणः ॥ जामदग्न्योथरामश्चऋचीकश्चैवमादयः ॥ ८ ॥ तान्प्रणम्ययथान्यायंधर्मपुत्रःसहानुजः ॥ पूजयामास
विधिवज्जगत्पूज्यांस्तुतेजसः ॥ ९ ॥ तेपूजितामहात्मानःसुखासीनास्तपोधनाः ॥ भीष्माश्रिताःकथाश्चक्रुर्दिव्यधर्माश्रितास्तथा ॥ १० ॥
कथांतेतुततस्तेषांऋषीणांभावितात्मनाम् ॥ प्रणम्यशिरसाभीष्मंपप्रच्छेदंयुधिष्ठिरः ॥ ११ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ केदेशास्तुमहापुण्याःकेशैलाः
केपिचाश्रमाः ॥ सेव्याधर्मार्थिभिर्नित्यंतन्मेब्रूहिपितामह ॥ १२ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंनरोत्तम ॥ शिलोंछवृत्तेःसंवा
दंसिद्धस्यचयुधिष्ठिर ॥ १३ ॥ कश्चित्सिद्धःपरिक्रम्यसमस्तांपृथिवीमिमाम् ॥ उंछवृत्तेःशिवेराजन्गृहंप्राप्तोमहात्मनः ॥ १४ ॥ आत्मविद्यासुतत्वज्ञःसर्व

१ गौतम इतिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दासजितेंद्रियः ॥ रागद्वेषपरित्यक्तः कुशलीज्ञानकर्मसु ॥ १५ ॥ वैष्णवेषुसदाश्रेष्ठोविष्णुधर्मपरायणः ॥ अनिंदकोवैष्णवानांसदाधर्मपरायणः ॥ १६ ॥
योगाभ्यासरतोनित्यंशंखचक्रविधारकः ॥ त्रिकालपूजातत्वज्ञःश्रीकंठेनुरतःसदा ॥ १७ ॥ वेदविद्यासुविदुषोधर्माधर्मविचारकः ॥ वेदपाठव्रतोनित्यं
नित्यंचातिथिपूजकः ॥ १८ ॥ सतीर्थमतियुक्तस्तुशिलोंछेषुस्थितःसदा ॥ चतुर्वेदेषुयद्व्यानंगीतंयद्यत्स्वयंभुवा ॥ १९ ॥ तत्सर्वंसचजानातिद्विजो
विष्णुस्वरूपधृक्॥नानाधर्मार्थविशदोह्यव्ययेष्टमतिःसदा ॥२०॥ एकस्मिन्नेवकालेतुगतोसौवैशिवेर्गृहम् ॥ तंदृष्ट्वाविधिवच्चैवकृत्वातिथ्यंमहामनाः॥२१॥
शिविःसंपृच्छयामासदेशानांहितकारणम् ॥ २२ ॥ ॥ उंछवृत्तिरुवाच ॥ ॥ केदेशाःकेजनपदाःकेशैलाःकेपिचाश्रमाः ॥ पुण्याद्विजवरप्रीत्यामह्यं
निर्देष्टुमर्हसि ॥ २३ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ तेदेशास्तेजनपदास्तेशैलास्तेपिचाश्रमाः ॥ पुण्यास्त्रिपथगायेषांमध्येनित्यंसरिद्वरा ॥ २४ ॥ तपसा
ब्रह्मचर्येणयज्ञैस्त्यागेनवापुनः ॥ गतिंतांनलभेज्जंतुर्गंगांसंसेव्ययांलभेत् ॥२५॥ स्नातानांतत्रपयसिगांगेयेनियतात्मनाम्॥ तुष्टिर्भवतियापुंसांनसाक्रतुश
तैरपि ॥ २६ ॥ अपहृत्यतमस्तीव्रंयथाभात्युदयेरविः ॥ तथापहृत्यपाप्मानंभातिगंगाजलाप्लुतः ॥ २७ ॥ अग्निंप्राप्ययथाविप्रतूलराशिर्विनश्य
ति ॥ तथागंगावगाहश्चसर्वपापंव्यपोहति ॥ २८ यस्तुसूर्यांशुसंतप्तंगांगेयंसलिलंपिबेत् ॥ सगोनीहारनिर्मुक्तःपावकाद्धिविशिष्यते ॥ २९ ॥ चांद्राय
णसहस्रंतुपादेनैकेनयःपुमान् ॥ संप्लुतश्चापिगंगायांयोनरःसविशिष्यते ॥ ३० ॥ लंवेदधःशिरायस्तुवर्षाणामयुतंनरः ॥ मासमेकंतुगंगांभःसेवतेयोनरो
त्तमः ॥ ३१ ॥ ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तोयातिविष्णोरनामयम् ॥ इयंवेणीसमापुण्यापवित्रापापनाशिनी ॥ ३२ ॥ यस्याःस्मरणमात्रेणबालहामुच्यतेक्षणा
त्॥ सप्रयागस्तीर्थराजोवैष्णवानांहिदुर्लभः ॥ ३३ ॥ स्नात्वायत्रनरश्रेष्ठवैकुंठेसत्वरंव्रजेत् ॥ प्रियाप्रियेनजानातिधर्माधर्मौनविंदति ॥ ३४ ॥ स्नात्वाचै
वतुगंगायांमहापापात्प्रमुच्यते ॥ ३५ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥३६॥ ब्रह्महाचैवगोघ्नोवासुरा
पीबालघातकः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योदिवंयातिचसत्वरम् ॥३७॥ दर्शनंमाधवस्याथवरस्यदर्शनंतथा ॥ वेण्यांस्नानंप्रकुर्वाणोवैकुंठंप्रतिगच्छति ॥३८॥
उदितेचयथासूर्येविलयंयातिवैतमः ॥ तथैवतस्यांपापानिनश्यंतिस्नानमात्रतः ॥ ३९ ॥ गंगाद्वारेकुशावर्तेगंह्लिकेनीलपर्वते ॥ स्नात्वाकनखलेतीर्थेपुन
र्जन्मनविद्यते॥४० ॥एवंज्ञात्वानरश्रेष्ठोगंगास्नायीपुनःपुनः॥ स्नानमात्रेणभोराजन्मुच्यतेकिल्बिषादतः ॥४१॥ देवानांप्रवरोविष्णुर्यज्ञानांचाश्वमेधकः ॥
अश्वत्थःसर्ववृक्षाणांनदीभागीरथीसदा ॥४२॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमापतिनारदसंवादेगंगामाहात्म्यंनामै

१ बिल्वके इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

काशीतितमोऽध्यायः ॥ ८१ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ वैष्णवानांलक्षणंचकीदृशंप्रतिपादितम् ॥ महिमाकीदृशश्चैववदविश्वेश्वरप्रभो ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ विष्णोरयंयतःप्रोक्तोह्यतोवैवैष्णवोमतः ॥ सर्वस्यादिस्तुविज्ञेयोब्रह्मारूपधरस्ततः ॥ २ ॥ यतःसकाशात्संजाताब्राह्मणावेदपारगाः ॥ तेवैष्णवास्तुविज्ञेयानैवान्येतुकदाचन ॥ ३ ॥ शौचसत्यक्षांतियुक्तोरागद्वेषविवर्जितः ॥ वेदविद्याविचारज्ञोयःसवैष्णवउच्यते ॥ ४ ॥ अग्निहोत्ररतोनित्यंनित्यंचातिथिपूजकः ॥ पितृभक्तोमातृभक्तःसवैवैष्णवउच्यते ॥ ५ ॥ दयाधर्मेणसंयुक्तस्तथापापपराङ्मुखः ॥ शंखचक्रांकितोयोवैसवैवैष्णवउच्यते ॥६॥ कंठेमालाधरोयस्तुमुखेरामंसदोच्चरेत् ॥ गानंकुर्यात्सदाभक्त्यासनरोवैष्णवःस्मृतः ॥७॥ पुराणेषुरतानित्यंयज्ञेषुचरताःसदा ॥ तेनरावैष्णवाज्ञेयाःसर्वधर्मेषुसंमताः॥८॥ तेषांनिंदांप्रकुर्वंतियेनराःपापकारिणः ॥ तेमृतास्तुकुयोनिंवैगच्छंतिचपुनःपुनः ॥९॥ गोपालनाम्नींमूर्तिंचयेर्चयंतिद्विजाःसदा ॥ धातुमांत्रमयींकृत्वाचतुर्हस्तांसुशोभिताम्॥१०॥ पूजांकुर्वंतियेविप्रास्तेज्ञेयाःपुण्यभाजिनः॥कृत्वापाषाणजांमूर्तिंकृष्णाख्यांरूपसुंदरीम्॥११॥ पूजांकुर्वंतियेविप्रास्तेज्ञेयाःपुण्यमूर्त्तयः ॥ शालग्रामशिलायत्रयत्रद्वारवतीशिला ॥ १२ ॥ उभयोःसंगमोयत्रमुक्तिस्तत्रनसंशयः ॥ मूर्तिंमंत्रेणसंस्थाप्यपूजनंक्रियतेयदि ॥ १३ ॥ तदर्चनंकोटिगुणंधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ नवधातत्रवैभक्तिःकर्तव्याचजनार्दने ॥ अतःपाषाणजामूर्तिस्तथाधातुमयीत्वया ॥ १४ ॥ तस्यांभक्तैःप्रकर्त्तव्यंध्यानंपूजनमेवच ॥ राजोपचारकींपूजांमूर्तौतत्रप्रकल्पयेत् ॥ १५ ॥ सर्वात्मानंस्मरेन्नित्यंभगवंतमधोक्षजम् ॥ दीनानाथैकशरणंलोकानांवृत्तिकारणम् ॥ १६ ॥ मूर्त्तौतत्रस्मरेन्नित्यंमहापातकनाशनम् ॥ गोपालोयंतथाकृष्णोरामोयमितिचब्रुवन् ॥ १७ ॥ पूजांकरोतियःसम्यक्सवैभागवतोनरः ॥ गोकुलेतुयथारूपंधृतंवैकेशवेनतु ॥ १८ ॥ तादृग्रूपंप्रकर्त्तव्यंवैष्णवैर्नरसत्तमैः ॥ आत्मसंतोषणार्थायस्वरूपंकारयेद्बुधः ॥ १९ ॥ यतोभक्तिस्तुवहुलाजायतेनात्रसंशयः ॥ शंखचक्रगदादीनिविष्णोश्चैवायुधानिच ॥ २० ॥ तस्यांमूर्तौविशेषेणकर्त्तव्यानिप्रमाणतः ॥ चतुर्भुजांद्विनेत्रांचशंखचक्रगदाधराम् ॥ २१ ॥ पीतवासःपरीधानांशोभमानांगरीयसीम् ॥ वनमालांदधानांतांलसद्वैडूर्यकुंडलाम् ॥ २२ ॥ मुकुटेमणिसंयुक्तांकौस्तुभोद्भासितांसदा ॥ सौवर्णींचाथरौप्यांवाताम्रजांचाथपैत्तलीम् ॥ २३ ॥ कारयेत्परयाभक्त्यावैष्णवोद्विजसत्तमैः ॥ आगमोक्तैर्वेदमंत्रैःप्रतिष्ठाप्यविशेषतः ॥ ॥ २४ ॥ पश्चाद्वैअर्चनंकार्यंयथाशास्त्रानुसारतः ॥ षोडशोपचारैर्मंत्रैःपूजनंविधिपूर्वकम् ॥ २५ ॥ पूजितेतुजगन्नाथेसर्वेदेवाश्चपूजिताः ॥ अतोयेनप्रकारेणपूजनीयोमहाप्रभुः ॥ २६ ॥ अनादिनिधनोदेवःशंखचक्रगदाधरः ॥ सर्वंददातिसर्वेशोवैष्णवान्पुण्यरूपिणः ॥ २७ ॥ (यथावि

१ मंत्रमयीमितिपाठः । २ हितकारणम् इतिवापाठः । ३ मुकुटेन समायुक्ताम् इ० पा० । ४ एतच्छ्लोकत्रयम् । ( ) एतच्चिह्नान्तर्गतमेकस्मिन्पुस्तक एव ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्णुस्तथाशर्वोनांतरंवर्त्ततेक्वचित् ॥ एवंज्ञात्वातुभोदेविह्युभयोर्मूर्तिकल्पनम् ॥ २८ ॥ शिवपूजांप्रकुर्वाणोविष्णुर्निंदासुतत्परः ॥ रौरवेषुनरके
षुवसतेनात्रसंशयः ॥ २९ ॥ अहंविष्णुरहंरुद्रोह्यहंब्रह्मापितामहः ॥ सर्वभूतेषुसततंसंवसामिपुनःपुन ॥ ३० ॥) ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ केदासा
वैष्णवाःकेतुकेभक्ताभुविकीर्तिताः ॥ तेषांवैलक्षणंब्रूहियथार्थंवैमहेश्वर ॥ ३१ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शूद्राभवंतिवैदासावैष्णवाना
रदादयः ॥ प्रह्लादश्चांबरीषाद्याभक्तास्तेनगनंदिनि ॥ ३२ ॥ ब्रह्मक्रियारतोनित्यंवेदवेदांगपाठकः ॥ शंखचक्रांकितोयस्तुसवैवैष्णवउच्यते ॥ ३३ ॥
द्विजसेवारतोनित्यंनित्यंविष्णुप्रपूजकः ॥ शृणोतिबहुधाचैवपुराणंवेदसंमितम् ॥ ३४ ॥ सशूद्रोहरिदासस्तुइत्युक्तोनगनंदिनि ॥ पंचवर्षत्वमाश्रित्यकृता
भक्तिरनेकधा ॥ ३५ ॥ सवैभक्तइतिप्रोक्तःसर्वसाधुषुसंमतः ॥ ध्रुवादयस्तेविज्ञेयाअंबरीषादयश्चये ॥ ३६ ॥ भक्ताश्चमुनिभिःप्रोक्ताःसर्वकालेषुभामि
नि ॥ कलौधन्यतमाःशूद्राविष्णुध्यानपरायणाः ॥ ३७ ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायांतिविष्णोःसनातनम् ॥ शंखचक्रांकितोयस्तुविष्णुभक्तिप्रकारकः ॥३८॥
चतुर्विधमहोत्साहकर्त्ताचैवविशेषतः ॥ सशूद्रोविष्णुदासस्तुयथादृष्टंयथाश्रुतम् ॥ ३९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउ
मामहेश्वरसंवादेदासवैष्णवानांमहिमानामद्व्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८२ ॥ छ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ सर्वेषांचैवमासानांविधिंब्रूहिमहेश्वर ॥ महो
त्सवःप्रकर्त्तव्यःकोविधिस्तत्रसंमतः ॥ १ ॥ कोदेवःपूजनंकस्यमहिमाकीदृशोभवेत् ॥ कस्यांतिथौप्रकर्त्तव्यंतन्मेवदसुरेश्वर ॥ २ ॥ मासंप्रतिकिमुक्तं
चवैष्णवान्पुण्यकर्मणः ॥ धन्याहंकृतकृत्याहंसुभगाहंधरातले ॥ विष्णोःकथांशृणोमीतिदर्शनात्स्पर्शनात्तव ॥ ३ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ उत्सवानां
विधिंब्रूमोमासंप्रतितवानघे ॥ यानाकर्ण्यपुनर्देविगीतवादित्रहर्षिता ॥ ४ ॥ तत्रादौचसितेपक्षेचैत्रमासेसुशोभने ॥ एकादश्यांविशेषेणदोलारूढंप्रपूज
येत् ॥ ५ ॥ कुर्याद्भक्त्यासदादेविउत्सवंविधिपूर्वकम् ॥ दोलारूढंप्रपश्यंतिकृष्णंकलिमलापहम् ॥ ६ ॥ अपराधसहस्रैस्तुमुक्तास्तेनगनंदिनि ॥ ताव
त्तिष्ठंतिपापानिकोटिजन्मकृतान्यपि ॥ ७ ॥ यावन्नांदोलयेद्देवंविश्वेशंविश्वनायकम् ॥ कलौवैयेप्रपश्यंतिदोलारूढंजनार्दनम् ॥ ८ ॥ गोघ्नादिकाःप्रमुच्यं
तेकाकथाइतरेष्वपि ॥ दोलोत्सवेप्रहृष्टास्तुरुद्रेणसहिताःसुराः ॥९॥ कुर्वंतिप्रांगणेनृत्यंगीतवाद्यंचहर्षिताः ॥ ऋषयोगणगंधर्वारंभाद्यप्सरसांगणाः ॥१०॥
वासुकिप्रमुखानागास्तथादेवाःसुरेश्वराः ॥ दोलायांचसमायांतिविष्णुदर्शनलालसाः ॥ ११ ॥ दोलायात्रानिमित्तंतुदोलाह्नेमधुमाधवे ॥ भूतानिसंतिभू
पृष्ठेयेकेचिद्देवयोनयः ॥ १२ ॥ समायांतिमहादेविकृष्णेदोलास्थितेध्रुवम् ॥ विष्णुंदोलास्थितंदृष्ट्वात्रैलोक्यस्योत्सवोभवेत् ॥ १३ ॥ तस्मात्कार्यंश
तंत्यक्त्वादोलाह्नेउत्सवंकुरु ॥ प्रह्लादस्तुसमायातिविष्णुर्दोलाधिरोहणम् ॥ १४ ॥ कुरुतेचमहादेविवरदंतमनुस्मरन् ॥ दोलास्थितस्यकृष्णस्ययेकु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वींतिप्रजागरम् ॥ १८ ॥ सर्वपुण्यफलप्राप्तिर्निमेषैकेनजायते ॥ दोलायांसंस्थितंविष्णुंपश्यंतिमधुमाधवे ॥ १६ ॥ क्रीडंतिविष्णुनासार्द्धंदेवदेवेनवंदिताः॥
दक्षिणाभिमुखंदेवंदोलारूढंसुरेश्वरि ॥१७॥ सकृद्दृष्ट्वातुगोविंदंमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ ॐ दोलारूढायविद्महेमाधवायचधीमहि ॥ तन्नोदेवःप्रचोदयात्॥१८॥
इदंगायत्र्यापूजनम् ॥ माधवायगोविंदायश्रीकंठायनमोनमः ॥ पूजनंमंत्रपूर्वंचकर्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥ १९ ॥ गुरवेदक्षिणांदद्याद्यथाशक्त्या
समाहितः ॥ गायन्विष्णोःसदाभक्त्यापरिपूर्णंततोभवेत् ॥ २० ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनभूयोभूयोवरानने ॥ दोलायांसंस्थितोविष्णुःसर्वपापापहार
कः॥२१॥ पूजितोयैर्नरैःसम्यक्सदासर्वंददातिच ॥ यत्रदेवाःसगंधर्वाःकिन्नराऋषयस्तथा ॥२२॥ आयांतिबहुधातत्रदोलारूढेनसंशयः॥२३॥ ॐ नमोभ
गवतेवासुदेवायेतिमंत्रेणपूजनंतत्रकारयेत् ॥ षोडशोपचारैःपूजाचकर्तव्याविधिपूर्वकम् ॥ धर्मार्थमुख्यायेकामास्तेसर्वेप्राप्नुयुर्ध्रुवम् ॥ २४ ॥ अंगन्यासं
करन्यासंन्यासंशारीरकंचयत् ॥ तत्सर्वंतुप्रकर्त्तव्यंमंत्रेणानेनसुव्रत ॥ २५ ॥ आगमोक्तेनमंत्रेणकर्त्तव्योहिमहोत्सवः ॥ श्रीलक्ष्म्यासहितंदेवंदोलायांच
प्रकल्पयेत् ॥ २६ ॥ देवाग्रेवैष्णवाःस्थाप्यानारदाद्याःसुरर्षयः ॥ विष्वक्सेनादिकाभक्तास्थाप्यास्तेह्यग्रतःसदा ॥ २७ ॥ पंचवादित्रनिर्घोषैःकुर्यादारा
र्तिकंबुधः ॥ यामेयामेतथादेविपूजनीयःप्रयत्नतः ॥२८॥ नालिकेरैस्तथाशुभ्रैःकदलैर्वातथापुनः ॥ अर्घंदद्यात्ततोदेविपूजनीयःप्रयत्नतः ॥ २९ ॥ देवदेव
जगन्नाथशंखचक्रगदाधर ॥ अर्घंगृहाणमेदेवकृपांकुरुममोपरि ॥ ३० ॥ तच्छेषंवैष्णवानांतुदद्यात्प्राच्छादिकंपुनः ॥ वादनंनर्त्तनंतत्रकर्त्तव्यंवैष्णवैर्न
रैः ॥ ३१ ॥ आंदोलनंततःसर्वैःकर्त्तव्यंचविशेषतः ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिक्षेत्राणिचसुरेश्वरि ॥ ३२ ॥ सर्वाण्येतानिवैतत्रद्रष्टुमायांतितद्दिने ॥ एवंज्ञा
त्वासदादेविकर्त्तव्यःसोत्सवोमहान् ॥ ३३ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राद्याश्चान्यजातयः ॥ शंखचक्रगदाधाराज्ञातव्यानगनंदिनि ॥ ३४ ॥
॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेदोलामहोत्सवोनामत्र्यशीतितमोऽध्यायः ॥८३॥ ॥महादेवउवाच ॥
अस्मिन्वैचैत्रमासेतुकार्योदमनकोत्सवः ॥ द्वादश्यांतुतथासम्यग्विधिःकार्योविशेषतः ॥१॥ वैष्णवैःश्रद्धयापुण्योजनतानंदवर्द्धनः ॥ देवानंदसमुद्भूतादि
व्यादमनमंजरी ॥ २ ॥ निवेद्यावैष्णवैर्भक्तैःसर्वपूजाफलेप्सुभिः ॥ चैत्रेतुशुक्लपक्षेतुद्वादश्यांनगनंदिनि ॥ ३ ॥ कारयेत्परयाभक्त्यामहोत्सवमनास्तथा ॥
तत्रादौचस्वयंगत्वाआरामंप्रतिचानघे ॥४॥ गुर्वाज्ञयाप्रकर्त्तव्यंपूजनंरतिनासह ॥ कामदेवनमस्तेस्तुविश्वमोहनकारक ॥५॥ विष्णोरर्थेविचेष्यामिकृपां
कुरुममोपरि ॥ गीतवादित्रनिर्घोषैरानेतव्योगृहंप्रति ॥ ६ ॥ एकादश्यांसुरश्रेष्ठिह्यधिवासनपूर्वकम् ॥ कर्त्तव्यंपूजनंतत्ररात्रौभक्त्यातुवैष्णवैः ॥ ७ ॥
कर्त्तव्यमग्रतस्तस्यसर्वतोभद्रमंडलम् ॥ स्थापयित्वातुदेवेशंरतिनासहतत्रवै ॥ ८ ॥ आच्छाद्यश्वेतवस्त्रेणदमनंस्थापयेद्बुधः ॥ तत्रवैपूजनंकार्यंवैष्ण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैर्द्विजसत्तमैः ॥ ९ ॥ क्लींकामदेवायनमोह्रींरत्यैचतथानमः ॥ ऐंद्यादिदिशिसंस्थाप्यकंदर्प्पंपूजयेद्बुधः ॥ १० ॥ गंधंपुष्पंतथाधूपंदीपमारार्त्तिकंतथा ॥ रात्रौभक्त्याप्रकर्त्तव्यंविधिनात्रसुरेश्वरि ॥११॥ मदनायनमइतिप्राच्याम् ॥ मन्मथायनमइतिआग्न्येय्याम् ॥ कंदर्पायनमइतियाम्ये ॥ अनंगायनमइतिरक्षोदिशि ॥ भस्मशरीरायनमःइतिवारुण्याम् ॥ स्मरायनमइतिवायव्याम् ॥ ईश्वरायनमःइतिकौवेर्याम् ॥ पुष्पबाणायनमः ॥ इतिईशान्याम् ॥ चतुर्दिक्षुचसर्वासुपूजनंतत्रकारयेत् ॥ पूजितेकेशवेचात्रसर्वेदेवाःसुपूजिताः ॥ १२ ॥ अक्षतगंधधूपदीपैर्नैवेद्यैस्तांबूलैश्चदमनकंपूजयित्वातु ॥ तत्पुरुषायविद्महेकामदेवायधीमहि ॥ तन्नोनंगःप्रचोदयात् ॥ इतिवैकामगायत्र्याअष्टोत्तरशतवारंतंदमनकंअभिमंत्र्यनमस्कुर्यात् ॥ नमोस्तुपुष्पबाणायजगदाह्लादकारिणे ॥ मन्मथायजगन्नेत्रेरतिप्रीतिकरायच ॥ १३ ॥ देवदेवनमस्तेस्तुश्रीविश्वेशनमोस्तुते ॥ रतिपतेनमस्तेस्तुनमस्तेविश्वमंडन ॥ १४ ॥ नमस्तेस्तुजगन्नाथसर्वबीजनमोस्तुते ॥ एतैर्नानाविधैर्मंत्रैरागमोक्तैर्विशेषतः ॥ १५ ॥ पूजनीयःप्रयत्नेनलक्ष्म्यासहजनार्दनः ॥ ततोनिवेद्यतत्कर्मजागरंकारयेधद्बुधः ॥ १६ ॥ देवदेवजगन्नाथवांछितार्थप्रदायक ॥ हृत्स्थान्पूरयमेविष्णोकामान्कामेश्वरीप्रिय ॥ १७ ॥ इत्येतैर्बहुभिर्मंत्रैःपूजनीयःप्रयत्नतः ॥ श्रीनिवासोजगन्नाथोभक्तानांशमभीप्सकः ॥ १८ ॥ ततोदमनकमुष्टिंगृहीत्वातत्रमूलमंत्रेण ॥ श्रीश्रीविष्ण्वादिदेवेभ्योदमनकंनिवेदयेत् ॥ ततोगंधादिभिर्महतीपूजागीतवाद्यनृत्यैश्चमहोत्सवःकार्यः ॥ देवाग्रेस्थापितःकलशोदकंदेवस्यपादयोर्निक्षिप्यजलक्रीडातस्मिन्दिनेकर्त्तव्या ॥ ततःस्वगुरुंवस्त्रालंकारद्रविणैःश्रद्धयाप्रपूजयेत् ॥ ततःस्वयंवैष्णवैर्बंधुभिःसहअश्नीयात् ॥ १९ ॥ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ततोदमनकमंजर्यायोवैविष्णुंप्रपूजयेत् ॥ पूजितैवैजगन्नाथेह्यहंवैपूजितःसदा ॥ २० ॥ ब्रह्महाहेमहारीचमद्यपोमांसभक्षकः ॥ मुच्यतेपातकाद्देविदृष्ट्वादमनकोत्सवम् ॥ २१ ॥ एवंदमनकोदेविपूजितोयैःसुवैष्णवैः ॥ सर्वतीर्थकृतंतैस्तुमंजर्यापूजनंकृतम् ॥ २२ ॥ वेदाध्ययनंकृतंतेनशास्त्राध्ययनमेवच ॥ अग्निहोत्रंकृतंतेनमंजर्यापूजितोहरिः ॥ २३ ॥ तत्कुलंतुमहज्ज्ञेयंब्राह्मंवाचाथक्षात्रियम् ॥ शौद्रंवैश्यंचयच्चान्यद्धन्यंधन्यतरंस्मृतम् ॥ २४ ॥ यस्मिन्कुलेवतीर्याथोत्सवोदमनकःकृतः ॥ सचधन्यस्तुधन्योवैयेनविष्णुःप्रपूजितः ॥ २५ ॥ दमनकेनतुतथासंप्राप्तेमधुमाधवे ॥ संपूज्यगोसहस्रस्यदेविसंलभतेफलम् ॥ २६ ॥ मल्लिकाकुसुमैर्देवंवसंतेगरुडध्वजम् ॥ योर्चयेत्परयाभक्त्यामुक्तिभागीभवेत्तुसः ॥ २७ ॥ मरुकोदमनकश्चैवसद्यस्तुष्टिकरोहरेः ॥ अतःपूजाप्रकर्त्तव्यावैष्णवैर्नरसत्तमैः ॥ २८ ॥ गोसहस्रंकृतंतेनकन्यादानंतथैवच ॥ पृथ्वीदानंकृतंतेनविष्णोर्वैपू

१ ह्वात इतिपाठः । २ रत्यासह–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जनेकृते ॥ २९ ॥ एकामेकांगृहीत्वातुमंजरींदमनस्यतु ॥ यःपूजयतिदेवेशंसंप्राप्तेमधुमाधवे ॥ ३० ॥ पुण्यसंख्यांनजानेवैतस्याहंनगनंदिनि ॥ सवैच तुर्भुजोभूत्वाइहलोकेपरत्रच॥धर्मानर्थांश्वकामांश्वप्रभुंक्तेवैष्णवंपदम् ॥३१॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेदमनकमहोत्स वोनामचतुरशीतितमोऽध्यायः ॥ ८४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ वैशाख्यांपूर्णमास्यांवैजलस्थंजगदीश्वरम् ॥ पूजयेद्वैष्णवोभक्त्याकृतोत्साहोमुदा न्वितः ॥ १ ॥ गीतंवाद्यंतथानृत्यंकृत्वापुण्यंमहोत्सवम् ॥ एकादश्यांसुरश्रेष्ठंपश्येद्वाथप्रहर्षितः ॥ २ ॥ गीतंगायन्हरेर्भक्त्याकर्त्तव्यःसोत्सवः शुभः ॥ शयनंकुरुदेवेशजलेस्मिन्वैसुरेश्वर ॥ ३ ॥ त्वयिसुप्तेजगत्सुप्तंभवत्येवनसंशयः ॥ घनागमेप्रकुर्वीतजलस्थंवैजनार्दनम् ॥ ४ ॥ येनरास्तुसुरश्रेष्ठेनदाहोनरकेभवेत् ॥ स्वर्णपात्रेतथारौप्येताम्रेवाचसुरेश्वरि ॥ ५ ॥ मृन्मयेवाथकर्त्तव्यंशयनंविष्णुसंज्ञकम् ॥ तत्रतोयंचसं स्थाप्यशीतलंगंधवासितम् ॥ ६ ॥ तस्मिंस्तोयेततोविष्णोःस्थापनंकारयेद्बुधः ॥ गोपालनाम्नीमूर्त्तिश्वरामनाम्नीतथापिवा ॥ ७ ॥ शा लग्रामशिलावापिस्थापनीयाविशेषतः ॥ प्रतिमांवामहाभागतस्यपुण्यमनंतकम् ॥ ८ ॥ यावद्धराधरालोकायावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ तावत्तस्यकुलेक श्चिन्नभवेद्देविनारकी ॥ ९ ॥ तस्माज्जेष्ठेमहादेवितोयस्थंपूजयेद्धरिम् ॥ वीततापोनरस्तिष्ठेद्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ १० ॥ सुशीतलेतथातोयेतुलसीदल वासितम्॥शुचिशुक्रगतेकालेपूजयेद्धरणीधरम्॥११॥शुचिशुक्रगतेकालेयेर्चयिष्यंतिकेशवम् ॥जलस्थंविविधैःपुष्पैर्मुच्यंतेयमपीडनात्॥१२॥जलप्रेष्ठोय तोविष्णुर्जलशायीजलप्रियः ॥ तस्माद्ग्रीष्मेविशेषेणजलस्थंपूजयेद्धरिम् ॥ १३ ॥ नीरमध्येस्थितंकृत्वाशालग्रामसमुद्भवम् ॥ येनार्चितोमहाभक्त्यासभवे त्कुलपावनः ॥१४॥ कर्कराशिगतेसूर्यैमिथुनस्थेविशेषतः ॥ येनार्चितोहरिर्भक्त्याजलमध्येतुसुंदरि ॥ १५ ॥ द्वादश्यांतुविशेषेणजलस्थजलशायिनः ॥ येनार्चनंकृतंतेनकोटियज्ञशतंकृतम् ॥ १६ ॥ निक्षिप्यजलपात्रेतुमासेमाधवसंज्ञके ॥ माधवंयेर्चयिष्यंतिदेवास्तेतुनराभुवि ॥ १७ ॥ पात्रेगंधोदकंकृ त्वायःक्षिपेद्गरुडध्वजम् ॥ द्वादश्यांपूजयेद्रात्रौमुक्तिभागीभवेत्तुसः ॥ १८ ॥ अश्रद्दधानःपापात्मानास्तिकोऽच्छिन्नसंशयः ॥ हेतुनिष्ठश्चपंचै तेनपूजाफलभागिनः ॥१९॥ तथामहादेविप्रभुंजलस्थंजगदीश्वरम् ॥ पूजयेद्योनरोनित्यंमहापापैःप्रमुच्यते ॥ २० ॥ ॐह्रींह्रींरामायनमः ॥ इतिमंत्रेणदेवे शिपूजनंतत्रवैस्मृतम् ॥ ॐक्लींकृष्णायगोविंदायगोपीजनवल्लभायनमः॥इतिमंत्रेणगिरिजेउदकंचाभिमंत्रयेत्॥देवदेवमहाभागश्रीवत्सकृतलांछन ॥ २१ ॥ महादेवनमस्तेस्तुनमस्तेविश्वभावन ॥ अर्घंगृहाणभोदेवमुक्तिंमेदेहिसर्वदा ॥ २२ ॥ नानाविधैःसुपुष्पैश्चपूजयेद्गरुडासनम् ॥ सर्वबाधाविनिर्मुक्तो

१ यावद्रविकराभुवि इ०पा०। २ मुक्तिभागीभवेद्द्विजः इ० पा०। ३ ॐ ह्रां ह्रीं रामायनमः इत्येकास्मिन्पुस्तके। ३ गरुडवाहनमित्यपिप्रचुरः पाठः तत्राक्षराधिक्यमार्षम्।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विष्णोःसायुज्यतामियात् ॥ २३ ॥ रात्रौजागरणंतत्रद्वादश्यांसुसमाहितः ॥ भक्तिपूर्वंभजेद्देवंविष्णुमव्ययमक्षयम् ॥ २४ ॥ एवंवैशाखसंबंधी भक्तिभावेनतत्परैः ॥ उत्सवोविष्णुसंज्ञस्तुकर्त्तव्योभक्तिमिच्छुभिः ॥ २५ ॥ आगमोक्तेनमंत्रेणविधिंतत्रप्रकारयेत् ॥ कृतेसतिमहादेविकोटियज्ञसमंफ लम् ॥२६॥ रागद्वेषविनिर्मुक्तोमहामोहनिवर्त्तकः ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायातिविष्णोःसनातनम् ॥ २७ ॥ ब्राह्मणोभक्तिभावेनयःकरोत्युत्सवंभुवि ॥ सर्व पापविनिर्मुक्तोवैकुंठंगच्छतेध्रुवम् ॥२८॥ वेदाध्ययनहीनोपिशास्त्राध्ययनवर्जितः ॥ हरिभक्तिंतुसंप्राप्यलभतेवैष्णवंपदम् ॥२९॥ आत्मारामःसदामुक्तोवि जितात्माभवेत्तुसः ॥ सवैविष्णुपदंयातियावच्चंद्रदिवाकरौ॥३०॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्स हस्त्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेशयनम होत्सवोनामपञ्चाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८५ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ श्रावणेमासिसंप्राप्तेपवित्रारोपणोविधिः ॥ यस्मिन्कृतेतुदेवेशिदिव्यभक्तिःप्रजा यते॥१॥पवित्रारोपणंविष्णोःकर्तव्यंश्रद्धयाबुधैः॥ संपूर्णाजायतेतस्यपूजापार्वतिवार्षिकी ॥२॥ पवित्रारोपणेविष्णोर्जायतेसुखमात्मनः ॥ संपूजितेसदावि ष्णौनानासुखमवाप्नुयात् ॥ ३ ॥ सूत्रंवाससमानीयब्राह्मण्याकर्तितंतथा ॥ स्वेनैवकर्तितंसूत्रंतेनैवचप्रकारयेत् ॥ ४ ॥ सच्छूद्र्याकर्तितंसूत्रंतद्ग्राह्यंवातथै वच ॥ अन्यथाविक्रयेणापिग्राह्यंचापियथातथम् ॥ ५ ॥ क्षौमेनैवप्रकर्तव्यःपवित्रारोपणोविधिः ॥ रूप्येणवातथाकार्यंपवित्रंविष्णुदैवतम् ॥६॥ सौवर्णेना पिदेवेशिकर्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥ अभावेसर्वधातूनांग्राह्यंसूत्रंतथाबुधैः ॥ ७ ॥ कृत्वातुत्रिवृतंसूत्रंप्रक्षाल्यमुदकेनतु ॥ लिंगेलिंगप्रमाणंचप्रतिमायांयथावि धिः ॥८॥ पादौवैजानुपर्यंतंतथानाभिसमंस्मृतम् ॥ ज्येष्ठंमध्यंकनिष्ठंचपवित्रंकारयेद्बुधः॥९॥ संवत्सरदिनैस्तद्वत्तदर्द्धार्द्धेनसंख्यया ॥ सूत्रेणैवप्रकर्त्तव्यंग्रं थिनाष्टोत्तरंशतम्॥१०॥तदर्द्धसंख्यकेनापियुक्तंवातत्रपार्वति ॥ लिंगेवैलिंगसंज्ञंतुगंगानागैश्चसंयुतम् ॥११॥ प्रतिमायांतथादेविपवित्रंवनमालकम् ॥ यथा शोभातथाकार्यंयेनविष्णुःप्रसीदति॥१२॥एवंवैसुपवित्रंतुगंधाख्यंकारयेत्सदा॥तंतुनायच्चसंयुक्तंकर्त्तव्यंवैष्णवैर्नरैः॥१३॥ देवानांचतथाप्रोक्तंपवित्रंविष्णुदै वतम्॥अंबरीषाद्याभक्ताश्चअन्येपिचध्रुवादयः ॥१४॥ पवित्राणिततःपश्चाद्दातव्यानीहपार्वति ॥ प्रतिपद्धनदस्योक्तापवित्रारोपणेतिथिः ॥ १५ ॥ लक्ष्म्या देव्याद्वितीयातुतिथीनामुत्तमातिथिः ॥ तृतीयातुतवप्रोक्ताचतुर्थीगणपस्यच ॥ १६ ॥ पंचमीचंद्रमसश्चैवषष्ठीवैकार्त्तिकस्यच ॥ सप्तमीचरवेःप्रोक्तादुर्गा याश्चाष्टमीस्मृता ॥ १७ ॥ नवमीचैवमातॄणांयमस्यदशमीतथा ॥ एकादशीतुसर्वेषांद्वादशीमाधवस्यच ॥ १८ ॥ त्रयोदशीतुकामस्यशर्वस्योक्ताचतु र्दशी ॥ तद्वत्पंचदशीख्याताधातुर्वैह्यर्चनेपुनः ॥ १९ ॥ एतावैतिथयःप्रोक्ताःपवित्रारोपणोचिताः ॥ कनिष्ठेद्वादशप्रोक्तामध्यमेद्विगुणास्मृताः ॥ २० ॥

१ एवं वै–इ० पा० । २ तंतुनामैकसंयुक्तं । तंतुनामवसंयुक्तम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रिगुणाश्चोत्तमेचैवग्रंथयश्चपवित्रके ॥ कर्पूरकेसराभ्यांवाचंदनेनहरिद्रया ॥ २१ ॥ रंजयित्वातुतत्सर्वंस्थाप्यंनवकरंडके ॥ देवस्ययजनंयत्रस्थाप्यानिदे
वतदा ॥ २२ ॥ आदौदेवार्चनंकृत्वावासनंसपवित्रकम् ॥ अधिवासितेपवित्रेतुततोवैपूजनंस्मृतम् ॥ २३ ॥ पवित्रेषुचयद्देवास्तेषांनिकटमाचरेत् ॥
ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रस्त्रयोवैसूत्रदेवताः ॥ २४ ॥ क्रियाचपौरुषीवीराचतुर्थीचापराजिता ॥ जयाचविजयाचैवमुक्तिदाचसदाशिवा ॥ २५ ॥ मनो
न्मनीतुनवमीदशमीसर्वतोमुखी ॥ ग्रंथीनांदेवताश्चैवसूत्रेषुविनिवेशयेत् ॥ २६ ॥ आवाहनमुद्रयावैशास्त्रोक्तविधिनाततः ॥ आवाह्यतत्रताः
सम्यक्संनिधीकरणंस्मृतम् ॥ २७ ॥ संनिधीकरणमुद्रयासंनिधीकरणम् ॥ रक्ष्यामुद्रयासंरक्ष्यधेनुमुद्रयाअमृतीकृत्य ॥ आनीयदेवस्याग्रे
कलशोदकंगृहीत्वा ॥ आगमोक्तेनमंत्रेणप्रोक्षणंविधायक्लींकृष्णायइतिमंत्रेणप्रोक्षणंगंधधूपदीपनैवेद्यादिकंदत्त्वातांबूलादिकंदत्त्वाषोडशोपचारादिना
पवित्रदेवताअभ्यर्च्यगंधपवित्रंधूपितंकृत्वादेवाभिमुखःसन् ॥ नमस्कारमुद्रयादेवंअभिमंत्रयीत ॥ आमंत्रितोमहादेवसार्द्धंदेव्यागणादिभिः ॥ मंत्रैर्वालोक
पालैश्चसहितःपरिवारकैः ॥ २८ ॥ आगच्छभगवन्विष्णोविधिसंपूर्णहेतवे ॥ प्रातस्त्वत्पूजनंकुर्मःसान्निध्यंनियतंकुरुः ॥ २९ ॥ तद्गंधंचपवित्रंचदेवस्य
राघवस्यच ॥ श्रीविष्णोश्चरणेतत्निक्षिप्यप्रातः स्वक्रियांविधायपुण्याहस्वस्तिवाचनजयजयशब्दैर्घंटादिवादित्रनिर्घोषतूर्यादिशब्दैःपवित्रैःपूजां
कुर्यात् ॥ ततः प्रथमंज्येष्ठंततोमध्यमंकनिष्ठंच ॥ एभिःसर्वैर्यथाक्रमेणपूजांकुर्यात् ॥ ॐवासुदेवायविद्महेविष्णुदेवायधीमहि ॥ तन्नोदेवःप्रचोदयात् ॥
इतिपवित्रदानंअथवास्वमंत्रैः ॥ ततोवैमहतींपूजांविष्णोःकुर्यात्प्रसादिनीम् ॥ ययावैकृतयादेविविष्णुरात्माप्रसीदति ॥ ३० ॥ समंतादी
पमालाचकर्त्तव्र्याचविधानतः ॥ चतुर्विधंतथाचान्नंनैवेद्यंकारयेद्बुधः ॥ ३१ ॥ पवित्राणिततोदद्यात्पूजितानितुशोभने ॥ भक्त्याचैवविशेषेण
श्रीगुरुंपूजयेत्ततः ॥ ३२ ॥ वस्त्रालंकारविधिनापूजनीयोगुरुर्महान् ॥ पूजयित्वागुरुंतत्रपवित्रंधारयेत्ततः ॥ ३३ ॥ अथयेवैष्णवाःसंतितेभ्यस्तांबूला
दिकंदत्त्वापूर्णाहुतिमग्नयेदत्त्वाश्रीनिवासायश्रीकृष्णायकर्मनिवेदयेत् ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंतुकेशव ॥ यत्पूजितोमयासम्यक्संपूर्णंयातुमेध्रु
वम् ॥ ३४ ॥ ततउद्वास्यइष्टबंधुभिस्तथावैष्णवैर्विप्रैर्वासहितःसन्धृष्टमन्नंस्वयंभुंजीत ॥ एतत्पूजनकंदिव्यंयेशृण्वंतिद्विजोत्तमाः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तायांति
विष्णोःपरंपदम् ॥ ३५ ॥ यावत्तपतिवैचंद्रोयावत्तपतिवैरविः ॥ पवित्रारोपकस्तद्वत्तप्यतेनात्रसंशयः ॥ ३६ ॥ पृथिव्यांयानिदानानिनियमाश्च
तथापुनः ॥ सर्वंवैपूर्णतांयांतिपवित्रारोपणेकृते ॥ ३७ ॥ उत्सवानांचराजायंपवित्रारोपणोविधिः ॥ ब्रह्महाशुध्यतेतत्रनात्रकार्याविचारणा ॥ ३८ ॥
सत्यंसत्यंपुनःसत्यंयदुक्तंनगनंदिनि ॥ पवित्रारोपणेपुण्यंदर्शनेतुतथास्मृतम् ॥ ३९ ॥ शूद्रैर्वाथमहाभागेपवित्रारोपणोविधेः ॥ कृतोयैर्भक्तिभावे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतेवैधन्यतमाःस्मृताः ॥ ४० ॥ धन्योहंकृतकृत्योहंसौभाग्योधरणीतले ॥ मयातुयाकृताभक्तिर्वैष्णवीमुक्तिदायिनी ॥ ४१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे पंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेपवित्रारोपणंनामषडशीतितमोऽध्यायः ॥ ८६ ॥ छ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ चैत्रेतुचंपके नैवजातीपुष्पेणवापुनः ॥ पूजनीयःप्रयत्नेनकेशवःक्लेशनाशनः ॥१॥ दमनकैर्मरुकैश्चैवबिल्वपुष्पैरथापिवा ॥ पूजयेज्जगतामीशंविष्णुंसर्वेश्वरेश्वरम् ॥ २ ॥ शतपत्रैस्तथादिव्यैरक्तैर्वासुसमाहितः ॥ पूजयंतिनराविष्णुंचैत्रमासेसुरेश्वरि ॥ ३ ॥ वैशाखेतुसदादेविह्यर्चनीयोमहत्प्रभुः ॥ केतकीपत्रमादायवृषस्थेच दिवाकरे ॥४॥ येनार्चितोहरिर्भक्त्याप्रीतोमन्वंतरंशतम् ॥ ज्येष्ठमासेतुसंप्राप्तेनानापुष्पैःप्रपूजयेत्॥५॥पूजितेदेवदेवेशेसर्वेदेवाःसुपूजिताः ॥ कृत्वापापसहस्राणिमहापापशतानिच ॥ ६ ॥ तेपियास्यंतिभोदेवियत्रविष्णुःश्रियासह ॥ आषाढेमासिसंप्राप्तेपूजांकुर्याद्विशेषतः ॥ ७ ॥ करवीरैरक्तपुष्पैस्तथा ब्जैर्वासदानराः ॥ पूजांकुर्वंतियेविष्णोस्तेज्ञेयाःपुण्यभागिनः ॥ ८ ॥ जातरूपनिभैर्विष्णुंकदंबकुसुमैस्तथा ॥ येर्चयिष्यंतिगोविंदंनतेषांसौरिजंभयम् ॥ ९ ॥ घनागमेघनश्यामःकदंबकुसुमार्चितः ॥ ददातिवांछितान्कामान्यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ १० ॥ यथापद्मालयांप्राप्यप्रीतोभवतिमाधवः ॥ कदंबकुसुमंलब्ध्वाप्रीतोभवतिलोककृत् ॥ ११ ॥ तुलसीकृष्णतुलसीवंजुलैर्वासुरेश्वरि ॥ सर्वदापूजितोविष्णुःकष्टंहरतिनित्यशः॥१२॥श्रावणेमासिसंप्राप्तेयेर्चयंतिजनार्दनम् ॥ अतसीपुष्पमादायतथादूर्वादलेनतु ॥ १३ ॥ नानापुष्पैर्विशेषेणपूजनीयःप्रयत्नतः ॥ ददातिविपुलान्कामान्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ १४ ॥ भाद्रमासेतुसंप्राप्तेशृणुत्वंनगनंदिनि ॥ चंपकैर्वाश्वेतपुष्पैरक्तसिंदूरकैस्तथा ॥ १५ ॥ कह्लारैर्वामहादेविसर्वकामफलंलभेत् ॥ आश्विनेवैशुभेमासेकर्त्तव्यं विष्णुपूजनम् ॥ १६ ॥ यूथिकानवजातीभिस्तथानानाविधैःशुभैः ॥ पूजनीयःप्रयत्नेनभक्तिपूर्वंसदाजनैः ॥ १७ ॥ पद्मान्येवसमानीययेर्चयंतिजनार्दनम् ॥ धर्मार्थकाममोक्षांस्तेलभंतेमानवाभुवि ॥ १८ ॥ ॥ कार्तिकेमासिसंप्राप्तेपूजनीयोमहेश्वरः ॥ यावंतिऋतुपुष्पाणिदेयानिमाधवस्यच ॥ १९ ॥ तिलानितिलपुष्पाणितैर्वाह्यर्चनकंचरेत् ॥ पूजितेस्मतिदेवेशिअनंतफलमश्नुते ॥ २० ॥ बकुलपुष्पैःपुन्नागैश्चंपकैर्वाजनार्दनम् ॥ कार्तिकेपूजयिष्यंतितेदेवानहिमानवाः ॥ २१ ॥ मार्गशीर्षेप्रयत्नेनपूजनीयःसदाप्रभुः ॥ नानापुष्पैःसनैवेद्यैर्धूपैर्नीराजनैस्तथा ॥ २२ ॥ मार्गशीर्षेविशेषेणदिव्यैःपुष्पैःप्रपूजयेत् ॥ पौषमासेमहादेविस्वर्चनंशुभदंस्मृतम् ॥ २३ ॥ नानातुलसिपत्रैश्चमृगनाभिजलैस्तथा ॥ माघमासेतुसंप्राप्तेनानापुष्पैःप्रपूजयेत् ॥ २४ ॥ पूजितेदेवदेवेशेवांछितंलभतेध्रुवम् ॥ कर्पूरजातथापूजानानानैवेद्यमोदकैः ॥ २५ ॥ फाल्गुनेचैवसंप्राप्तेह्यर्चनंमाधवस्यच ॥ कृत्वावासंतिकींपूजां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुष्पाण्यादायसर्वशः ॥ २६ ॥ नवीनैर्वाथदेवेशिसर्वैर्वापूजयेत्ततः ॥ पूजितेतुजगन्नाथेवैकुंठपदमव्ययम् ॥ प्राप्नोतिपुरुषोनित्यंश्रीविष्णोश्च प्रसादतः ॥ २७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुउत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेमासिकपुष्पोनामसप्ताशीतितमोऽध्यायः ॥ ८७ ॥ ॥ छ ॥ अतःपरंकार्तिकमाहात्म्यंप्रस्तूयते ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एकदाद्वारकामागादृषिःकृष्णदिदृक्षया ॥ पुष्पाण्यादायदिव्यानिकल्पवृक्षोत्थितानिच ॥ १ ॥ नारदंस्वागतेनासौकृष्णःसत्कारमाचरत् ॥ इदमर्घ्यमिदंपाद्यमित्युवाचासनंददत् ॥ २ ॥ नारदस्तानिपुष्पाणिकृष्णायोपाजहारच ॥ कृष्णःषोडशसाहस्रस्त्रीभ्यस्तानिव्यभज्यत ॥ ३ ॥ विस्मृत्यसत्यभामांतुसर्वाभ्यस्तान्यदात्प्रभुः॥ सत्यभामाततःक्रुद्धाक्रोधागारंसमाविशत् ॥ ४ ॥ समाज्ञायततःकृष्णस्तत्रगत्वासमाहितः ॥ सत्यभामांमानयित्वागरुडंमनसास्मरन् ॥ ५ ॥ स्मृतमात्रस्तुगरुडस्तदागत्याग्रतःस्थितः ॥ आरुह्यवेगात्पत्रंतमित्युवाचप्रियांप्रभुः ॥ ६ ॥ सत्येत्वंमाकृथाःक्रोधंत्वत्कृतेदैवतैःसह ॥ विरुध्यदेवराजानंरोपयिष्येतवांगणे ॥ ७॥ कल्पद्रुमंमहाभागेपराधंमेक्षमांकुरु ॥ इतिकृत्वाप्रतिज्ञांतुकृष्णःससत्यभामया ॥ ८ ॥ देवलोकमगात्तूर्णंयत्रदेवःसवृत्रहा ॥ याचितःकल्पवृक्षार्थमुत्तरंदत्तवान्प्रभुम् ॥ ९ ॥ नायंदेवद्रुमोभूम्यांप्राप्तुंयोग्यस्त्वयाप्रभो ॥ तदाक्रुद्धोमहाबाहुर्वृक्षमुत्पाट्यमूलतः ॥ १० ॥ वाहमारोपयामासवेगेनबलवत्तरः ॥ तदावज्रधरोवेगाद्वज्रमुद्यम्यवीर्यवान् ॥ ११ ॥ गरुडंताडयामासकल्पवृक्षंत्यजोरिति ॥ तदापत्ररथःपत्रंकुलिशस्यापिगौरवात् ॥ १२ ॥ एकंविसर्जयामासत्वरयाप्रजगामच ॥ तेनवज्रप्रहारेणत्रयोभूवपतत्रिणः ॥ १३ ॥ मयूरोनकुलश्चाषःकृष्णोद्वारावतीमगात् ॥ आगत्यसत्यभामायागृहेचैनमरोपयत् ॥ तदैवनारदोभ्यागात्सत्ययामानितोबहु ॥ १४ ॥ ॥ सत्यभामोवाच ॥ ॥ ईदृशःकल्पवृक्षोयंपतिरेतादृशःप्रभुः ॥ भवेभवेकथंप्राप्यस्तदाख्यातुभवान्मम ॥ १५ ॥ इतिपृष्टस्तदाप्राहनारदोमुनिसत्तमः ॥ प्राप्यतेसत्यभामेयंतुलापुरुषदानतः ॥ १६ ॥ सत्यभामातदाकृष्णंकल्पवृक्षसमन्वितम् ॥ नारदायैवसाप्रादात्तोलयित्वाविधानतः ॥ सर्वोपस्करमाकृष्यनारदस्त्रिदिवंययौ ॥ १७ ॥ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ श्रियःपतिमथामंत्र्यगतेदेवर्षिसत्तमे ॥ हर्षोत्फुल्लाननासत्यावासुदेवमथाब्रवीत् ॥ १८ ॥ ॥ सत्यभामोवाच ॥ ॥ धन्यास्मिकृतकृत्यास्मिसफलंजीवितंचमे ॥ मंजन्मनिनिदानेचधन्यौतौपितरौमम ॥ १९ ॥ यौमांत्रैलोकसुभगांजनयामासतुर्ध्रुवम् ॥ षोडशस्त्रीसहस्राणांवल्लभाहंयतस्तव ॥ २० ॥ यस्मान्मयादिपुरुपःकल्पवृक्षसमन्वितः ॥ यथोक्तविधिनासम्यङ्नारदायसमर्पितः ॥ २१ ॥ यद्वार्तामपिजानंतिभूमि

---

१ सत्यभामेयत्तुलापुरुषदानतः–इ० पा० । २ सर्वोपस्करमाभज्य–इ० पा० । ३ मज्जन्मनि निदानेव–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संस्थानजंतवः ॥ सोयंकल्पद्रुमोगेहेममतिष्ठतिसांप्रतम् ॥२२॥ त्रैलोक्याधिपतेश्चाहंश्रीपतेरतिवल्लभा ॥ अतोहंप्रष्टुमिच्छामिकिंचित्त्वांमधुसूदन॥२३॥ यदित्वंमत्प्रियकरःकथयस्वात्रविस्तरात् ॥ श्रुत्वातच्चपुनश्चाहंकरोमिहितमात्मनः॥२४॥ यथाकल्पंत्वयादेववियुक्तास्यांनकर्हिचित् ॥ ॥ सूतउवाच ॥ इतिप्रियावचःश्रुत्वास्मेरास्योयंगदाग्रजः ॥ २५ ॥ सत्याकरेकरंकृत्वागमत्कल्पतरोस्तलम् ॥ निषिद्धचानुचरंल्लोकंसविलासंप्रियान्वितः ॥ २६ ॥ प्रहस्यसत्यामामंत्र्यप्रोवाचजगतांपतिः ॥ तत्प्रीतिपरितोषार्थंलसत्पुलकितांगजः ॥ २७ ॥ ॥ कृष्णउवाच ॥ ॥ नमेत्वत्तःप्रियतमाकाचिदन्या नितंबिनी ॥ षोडशस्त्रीसहस्राणांप्रिये प्राणसमाह्यसि ॥ २८ ॥ त्वदर्थंदेवराजेनविरोधोदैवतैःसह ॥ त्वयायत्प्रार्थितंकांतेशृणुयच्चमहद्भवेत् ॥ २९ ॥ अदेयमथवाकार्यमकथ्यमपियत्पुनः ॥ त्वत्कृतंतुकथंप्रश्नंकथयामिनतुप्रिये ॥ पृच्छस्वसर्वंकथयेयत्तेमनसिवर्तते ॥ ३० ॥ ॥ सत्योवाच ॥ ॥ दानंव्रतंतपोवापिकिंतुपूर्वंमयाकृतम् ॥ येनाहंमर्त्यजामर्त्यैर्भवानीवाऽभवंकिल ॥ ३१ ॥ तवांगार्द्धहरानित्यंगरुडोपरिगामिनी ॥ इंद्रादिदेवतावासमगमंचत्वयासह ॥ ३२ ॥ अतस्त्वांप्रष्टुमिच्छामिकिंकृतंतुमयाशुभम् ॥ जन्मांतरेचकिंशीलाकाचाहंकस्यकन्यका ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ शृणुष्वैकामनाःकांतेयत्त्वंवैपूर्वजन्मनि ॥ पुण्यंव्रतंकृतवतीतत्सर्वंकथयामिते ॥ ३४ ॥ आसीत्कृतयुगस्यांतेमायापुर्यांद्विजोत्तमः ॥ आत्रेयोदेवशर्मेतिवेदवेदांगपारगः ॥ ३५ ॥ आतिथेयोग्निशुश्रूषुःसौरव्रतपरायणः ॥ सूर्यमाराधयन्नित्यंसाक्षात्सूर्यइवापरः ॥ ३६ ॥ तस्यातिवयसश्चासीन्नाम्नागुणवती सुता ॥ अपुत्रःसस्वशिष्यायचंद्रनाम्नेददौसुताम् ॥ ३७ ॥ तमेवपुत्रवन्मेनेसचतंपितृवद्वशी ॥ तौकदाचिद्वनंयातौकुशेध्महरणार्थिनौ ॥ ३८ ॥ हिमाद्रिपादजवनेचेरतुस्तौयतस्ततः ॥ तौततोराक्षसंघोरमायांतंसमपश्यताम् ॥ ३९ ॥ भयविह्वलसर्वांगावसमर्थौपलायितुम् ॥ निहतौरक्षसातेनकृतांतसमरूपिणा ॥ ४० ॥ तौतुक्षेत्रप्रभावेणधर्मशीलतयापुनः ॥ वैकुंठभवनंनीतौमद्गणैर्मत्समीपगैः ॥ ४१ ॥ यावज्जीवंतुयत्ताभ्यांसूर्यपूजादिकंकृतम् ॥ तेनवैकर्मणाताभ्यांसुप्रीतोहंकिलाभवम् ॥ ४२ ॥ शैवाःसौराश्चगाणेशावैष्णवाःशक्तिपूजकाः ॥ मामेवप्राप्नुवंतीहवर्षांभःसागरंयथा ॥ ४३ ॥ एकोहंपंचधाजातःक्रीडयन्नामभिःकिल ॥ देवदत्तोयथाकश्चित्पुत्राद्याह्वाननामभिः ॥ ४४ ॥ ततश्चतौमद्भवनाधिवासिनौविमानयानौरविवर्चसावुभौ ॥ मत्तुल्यरूपौममसन्निधानगौदिव्यांगनाचंदनभोगभोगिनौ ॥ ४५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेअष्टाशीति

३ शृणु यंच्च महद्भवेदित्यपि पाठान्तरं तदपि सम्यक् । २ येनाहं मर्त्यजामर्त्यैर्भावातीताभवं किल—इ० पा० ॥ ३ पादोपवने । इ० पा० । ४ पुत्राहूयतनामभिः । पुत्राह्वयत नामभिः । पुत्राह्वायतनामभिः । इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तमोऽध्यायः ॥ ८८ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ ततोगुणवतीश्रुत्वारक्षसानिहताबुभौ ॥ पितृभर्तृजदुःखार्त्ताकरुणंपर्यदेवयत् ॥ १ ॥ ॥ गुणव
त्युवाच ॥ ॥ हानाथहापितस्त्यक्त्वागच्छतंक्कमयाविना ॥ बालाहंकिंकरोम्यद्यह्यनाथाभवताविना ॥ २ ॥ कोनुमामास्थितांगेहेभोजनाच्छादनादिभिः ॥
अकिंचित्कुशलांस्नेहात्पालयिष्यतिदुःखिताम् ॥ ३ ॥ हतभाग्याहतसुखाहतेशाहतजीविता ॥ शरणंकंव्रजाम्यद्यत्वन्नाथाबतबालिशा ॥ ४ ॥ ॥ श्रीकृ
ष्णउवाच ॥ एवंबहुविलप्याथकुररीवभृशातुरा पपातभूमौविकलारंभावातहतायथा ॥ ५ ॥ चिरादाश्वस्यसाभूमौविलप्यकरुणंबहु ॥ निमग्नादुः
खजलधौशोकार्त्तासमवर्त्तत ॥ ६ ॥ साग्रहोपस्करान्सर्वान्विक्रीयशुभकर्मकृत् ॥ तयोश्चक्रेयथाशक्तिपारलौकिकसत्क्रियाम् ॥ ७ ॥ तस्मिन्नेवपु
रेवासंचक्रे[1]प्रभृतिजीवितम् ॥ विष्णुभक्तिपराशांतासत्यशौ[2]चाजितेंद्रिया ॥ ८ ॥ व्रतद्वयंतयासम्यगाजन्ममरणात्कृतम् ॥ एकादशीव्रतंसम्यक्सेव
नंकार्त्तिकस्यच ॥ ९ ॥ एतद्व्रतद्वयंकांतेममातीवप्रियंकरम् ॥ भुक्तिमुक्तिकरंसम्यक्पुत्रसंपतिकारकम् ॥ १० ॥ कार्तिकेमासियेनित्यंतुलासंस्थेदिवाकरे ॥
प्रातःस्नास्यंतितेमुक्तामहापातकिनोपिच ॥ ११ ॥ संमार्जनंगृहेविष्णोःस्वस्तिकादिनिवेदनम् ॥ विष्णुपूजांप्रकुर्वंतिजीवन्मुक्ताश्चतेनराः ॥ १२ ॥ स्ना
नंजागरणंदीपंतुलसीवनसेवनम् ॥ कार्त्तिकेयेप्रकुर्वंतितेनराविष्णुमूर्त्तयः ॥ १३ ॥ इत्थंदिनत्रयमपिकार्तिकेयेप्रकुर्वते ॥ देवानामपितेवंद्याःकिंयैराजन्मतः
कृतम् ॥ १४ ॥ इत्थंगुणवतीसम्यक्प्रत्यब्दंप्रतिनीयते ॥ नित्यंविष्णोःपरिकरेभक्तातत्परमानसा ॥ १५ ॥ कदाचिज्जरसासाथकृशांगीज्वरपीडिता ॥ स्नातुंगं
गांगताकांतेकथंचिच्छनकैस्तथा ॥ १६ ॥ यावज्जलांतरगताकंपिताशीतपीडिता ॥ तावत्साविह्वलापश्यद्विमानंप्राप्तमंबरात् ॥ १७ ॥ शंखचक्रगदापद्महस्तैरास
न्नमंबरात् ॥ विष्णुरूपधरैःसम्यग्वैनतेयध्वजांकितैः ॥ १८ ॥ आरोहयन्विमानंतमप्सरोगणसेवितम् ॥ चामरैर्वीज्यमानांतांवैकुंठमनयन्गणाः ॥ १९ ॥ अथसात
द्विमानस्थाज्वलदग्निशिखोपमा ॥ कार्त्तिकव्रतपुण्येनमत्सान्निध्यगताभवत् ॥ २० ॥ अथब्रह्मादिदेवानांयथाप्रार्थनयाभुवम् ॥ आगच्छतागणाःसर्वेयाता
स्तेपिमयासह ॥ २१ ॥ एतेपियादवाःसर्वेमद्गणाएवभामिनि ॥ पितातेदेवशर्माभूत्सत्राजिदधिपोह्ययम् ॥ २२ ॥ यश्चंद्रशर्मासोऽक्रूरस्त्वंसागुणवतीशु
भे ॥ कार्त्तिकव्रतपुण्येनबहुमत्प्रीतिवर्द्धनी ॥ २३ ॥ ममद्वारेत्वयापूर्वंतुलसीवाटिकाकृता ॥ तस्मादयंकल्पवृक्षस्तवांगणगतःशुभे ॥ २४ ॥ कार्तिके
दीपमानंचयत्त्वयातुकृतंपुरा ॥ त्वद्देहगेहसंस्थेयंतस्माल्लक्ष्मीस्थिराभवत् ॥ २५ ॥ यच्चव्रतादिकंसर्वंविष्णवेभर्तृरूपिणे ॥ निवेदितवतीतस्मान्ममभार्या
त्वमागता ॥ २६ ॥ आजन्ममरणात्पूर्वंकार्त्तिकेयद्व्रतंकृतम् ॥ कदाचिदपितेनैवमद्वियोगंनपश्यसि ॥ २७ ॥ एवंयेकार्त्तिकेमासिनराव्रतपरायणाः ॥

१ चक्रप्रभृतजीवितम् । २ शौचादितत्परा इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मत्सान्निध्यंगतास्तेपिप्रीतिदात्वंयथामम ॥ २८ ॥ यज्ञदानव्रततपःकारिणोमानवाःखलु ॥ कार्त्तिकव्रतपुण्यस्यनाप्नुवंतिकलामपि ॥ २९ ॥ इत्थंनिशम्य
भुवनाधिपतेस्तदानींप्राक्पुण्यजन्मभववैभवजातहर्षा ॥ विश्वेश्वरंत्रिभुवनैकनिदानभूतंकृष्णंप्रणम्यवचनंनिजगादसत्या ॥ ३० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुरा
णेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांकार्त्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेसत्यापूर्वजन्मवर्णनंनामैकोननवतितमोऽध्यायः ॥ ८९ ॥ छ ॥ ॥ सत्योवाच ॥
सर्वेपिकालावयवास्तवकालस्वरूपिणः ॥ समानास्तुकथंनाथमासानांकार्तिकोवरः ॥ १ ॥ एकादशीतिथिनांचमासानांकार्त्तिकःप्रियः ॥ कथंतेदेवदेवे
शकारणंकिंचकथ्यताम् ॥ २ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयासत्येशृणुष्वैकाग्रमानसा ॥ पृथोर्वैन्यस्यसंवादंदेवर्षेर्नारदस्यच ॥ ३ ॥
एवमेवपुरापृष्टोनारदःपृथुनाप्रिये ॥ उवाचकार्त्तिकाधिक्येकारणंसर्वविन्मुनिः ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शंखनामाभवत्पूर्वमसुरःसागरात्मजः ॥
त्रिलोकीमथनेशक्तोमहाबलपराक्रमः ॥ ५ ॥ जित्वादेवान्निराकृत्यस्वर्गलोकान्महासुरः ॥ इंद्रादिलोकपालानामधिकारांस्तथाहरत् ॥ ६ ॥ तद्भयाद
थतेदेवाःसुवर्णाद्रिगुहांगताः ॥ न्यवसन्बहुवर्षाणिसावरोधाःसवासवाः ॥ ७ ॥ सुवर्णाद्रिगुहादुर्गेसंस्थितास्त्रिदशायदा ॥ तद्वश्यानबभूवुस्तेतदादैत्यो
व्यचारयत् ॥ ८ ॥ हृताधिकारास्त्रिदशामयायद्यपिनिर्जिताः ॥ भवंतिबलयुक्तास्तेकरणीयंममात्रकिम् ॥ ९ ॥ अद्यज्ञातंमयादेवावेदमंत्रबलान्विताः ॥
तान्हरिष्येततःसर्वेबलहीनाभवंतिहि ॥ १० ॥ इतिमत्वाततोदैत्योविष्णुमालक्ष्यनिद्रितम् ॥ सत्यलोकाज्जहाराशुवेदानांचगणंप्रभुः ॥ ११ ॥
नीतास्तुतेनतेवेदास्तद्भयात्तेनिराक्रमन् ॥ तोयेनिविविशुस्तेत्रयज्ञमंत्रसमन्विताः ॥ १२ ॥ तान्मार्गमाणःशंखोपिसमुद्रांतर्गतोभ्रमन् ॥
नददर्शततोदैत्यःक्वचिदेकत्रसंस्थितान् ॥ १३ ॥ अथब्रह्मासुरैःसार्द्धंविष्णुंशरणमन्वयात् ॥ पूजोपकरणंगृह्यवैकुंठभवनंगतः ॥ १४ ॥ तत्र
तस्यप्रबोधायगीतवाद्यादिकाःक्रियाः ॥ चक्रुर्देवागंधपुष्पधूपदीपान्मुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥ अथप्रबुद्धोभगवांस्तद्भक्तिपरितोषितः ॥ ददृशेतैःसुरैस्तत्रस
हस्रार्कसमद्युतिः ॥ १६ ॥ उपचारैःषोडशभिःसंपूज्यत्रिदशास्तदा ॥ दंडवत्पतिताभूमौतानुवाचाथकेशवः ॥ १७ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ वरदोहंसु
रगणागीतवाद्यादिमंगलैः ॥ मनोभिलषितान्कामान्सर्वानेवददामिवः ॥ १८ ॥ इषस्यशुक्लैकादश्यायावदुद्बोधिनीभवेत् ॥ निशातुर्यांशशेषेण
गीतवाद्यादिमंगलैः ॥ १९ ॥ कुर्वंतिमनुजानित्यंभवद्भिर्यद्यथाकृतम् ॥ तेमत्प्रियकरानित्यंमत्सांनिध्यंव्रजंतिहि ॥ २० ॥ पाद्यार्घाचमनीयाद्यै
र्भवद्भिर्यैर्यथाकृतम् ॥ तदद्भुतगुणयस्माज्जातंवःसुखकारणम् ॥ २१ ॥ वेदाःशंखहृताःसर्वेतिष्ठंत्युदकसंस्थिताः ॥ तानानयाम्यहंदेवाहत्वासागरनंद

१ लक्ष्यंते बलयुक्तास्ते । इ० पा । २ यद्यथाक्रमम्–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नम् ॥ २२ ॥ अद्यप्रभृतिवेदास्तुमंत्रबीजमखान्विताः ॥ प्रत्यब्दंकार्तिकेमासिविश्रमंत्वप्सुसर्वदा ॥ २३ ॥ अद्यप्रभृत्यहमपिभवामिजलमध्यगः ॥ भवंतोपिमयासार्द्धमायांतुसमुनीश्वराः ॥ २४ ॥ कालेस्मिन्नेवकुर्वंतिप्रातःस्नानंद्विजोत्तमाः ॥ तेसर्वयज्ञावभृथैःसुस्नाताःस्युर्नसंशयः ॥ २५ ॥ येकार्तिकेव्रतंसम्यङ्नित्यंकुर्वंतिमानवाः ॥ तेदेहांतेत्वयाशक्रप्राप्यामद्भवनंसदा ॥ २६ ॥ विघ्नेभ्योरक्षणंतेषांययाकार्यममाज्ञया ॥ देयात्वयाचवरुणपुत्रपौत्रादिसंततिः ॥ २७ ॥ धनवृद्धिर्धनाध्यक्षत्वयाकार्यामभाज्ञया ॥ ममरूपधराःसाक्षाज्जीवन्मुक्ताश्चतेनराः ॥ २८ ॥ आजन्ममरणाद्यैश्चकृतमेतद्व्रतोत्तमम् ॥ यथोक्तविधिनासम्यक्तेमान्याभवतामपि ॥ २९ ॥ एकादश्यांयतश्चाहंभवद्भिःप्रतिबोधितः ॥ अतश्चैषातिथिर्मान्यासदैवप्रीतिदामम ॥ ३० ॥ व्रतद्वयंसम्यगिदंनरैःकृतंकृष्णस्यसान्निध्यदमस्तिनान्यत् ॥ दानानितीर्थानितपांसियज्ञाःस्वर्लोकदानेनसदासुरोत्तमाः ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेशंखासुरवधउद्यमोनामनवतितमोऽध्यायः ॥९०॥ ॥छ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुःशफरीतुल्यरूपधृक् ॥ सपपातांजलौविंध्येनिवासेकश्यपस्यच ॥ १ ॥ सतंकमंडलौक्षिप्रंकृपयाक्षिप्तवान्मुनिः ॥ तावत्सनममौतत्रततःकूपेन्यवेशयत् ॥ २ ॥ तत्रापिनममौतावत्कासारेप्राक्षिपत्सताम् ॥ एवंससागरेक्षिप्तस्तत्रसोप्यन्ववर्द्धत ॥ ३ ॥ ततोवधीत्सतंशंखंविष्णुर्वैर्मत्स्यरूपधृक् ॥ अथतंस्वकरेधृत्वावदरीवनमागतः ॥ ४ ॥ तत्राहूयऋषीन्सर्वानिदमाज्ञापयद्विभुः ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ जलांतरेविशीर्णांस्तुयूयंवेदान्प्रमार्जथ ॥५॥ आनयध्वंचत्वरिताःसरहस्यंजलांतरात् ॥ तावत्प्रयागेतिष्ठामिदेवतागणसंयुतः ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततस्तैःसर्वमुनिभिस्तपोबलसमन्वितैः ॥ उद्धारिताःषडंगास्तेवेदायज्ञसमन्विताः ॥ ७ ॥ तेषुयावन्मितंयेनलब्धंतावन्मितस्यहि ॥ ससएवऋषिर्जातस्तदाप्रभृतिपार्थिव ॥ ८ ॥ अथसर्वेपिसंगम्यप्रयागंमुनयोययुः ॥ विष्णवेसविधात्रेतेलब्धान्वेदान्न्यवेदयन् ॥ ९ ॥ लब्ध्वावेदान्सयज्ञांस्तुब्रह्माहर्षसमन्वितः॥ अयजच्चाश्वमेधेनदेवर्षिगणसंवृतः ॥ १० ॥ यज्ञांतेदेवदेवेशसिद्धपन्नगगुह्यकाः ॥ निपत्यदंडवद्भूमौविज्ञप्तिंतत्रचक्रिरे ॥ ११ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथविज्ञप्तिंशृणुनःप्रभो ॥ हर्षकालोयमस्माकंतस्मात्त्वंवरदोभव ॥ १२ ॥ स्थानेस्मिन्नृषयोवेदान्नष्टान्प्रापुःपुनःस्वयम्[1] ॥ यज्ञभागान्वयंप्राप्तास्त्वत्प्रसादाद्रमापते ॥ १३ ॥ स्थानमेतदपिश्रेष्ठंपृथिव्यांपुण्यवर्द्धनम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंचास्तुप्रासादद्भवतःसदा ॥ १४ ॥ कालोप्ययंमहापुण्योत्रब्रह्मघ्नादिविशुद्धिकृत् ॥ दत्ताक्षयकरश्चास्तुवरमेतद्ददस्वनः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ ॥ ममाप्येतन्मतंदेवायद्भवद्भिरुदाहृ

१ प्रापुः पुनः पुनः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ तत्तथास्तुलभत्वेतद्ब्रह्मक्षेत्रमितिप्रथाम् ॥१६॥ सूर्यवंशोद्भवोराजागंगामत्रानयिष्यति ॥ सासूर्यकन्ययाचात्रकालिंद्यासंगमिष्यति ॥ १७ ॥ यूयंचसर्वेब्रह्माद्यानिवसध्वंमयासह ॥ तीर्थराजेतिविख्यातंतीर्थमेतद्भविष्यति ॥ १८ ॥ दानंतपोव्रतंहोमोजपपूजादिकाःक्रियाः ॥ अनंतफलदाःसंतुमत्सांनिध्यप्रदाःसदा ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिबहुजन्मकृतान्यपि ॥ दर्शनादस्यतीर्थस्यविनाशंयांतुतत्क्षणात् ॥ २० ॥ देहत्यागंतथाधीराःकुर्वंतिममसन्निधौ ॥ मत्तनुंप्रविशंत्येवपुनर्जन्मनिनोनराः ॥ २१ ॥ पितॄन्निर्दिश्ययेश्राद्धंकुर्वंत्यत्रसमागताः ॥ तेषांपितृगणाःसर्वेयांतुतेमत्सलोकताम् ॥ २२ ॥ कालोप्येषमहापुण्यफलदोस्तुसदानृणाम् ॥ सूर्येमकरगेप्रातःस्नायिनांपापनाशनम् ॥ २३ ॥ मकरस्थरवौमाघेप्रातःस्नानंप्रकुर्वताम् ॥ दर्शनादेवपापानियांतिसूर्याद्यथातमः ॥ २४ ॥ सलोकत्वंसरूपत्वंसमीपत्वंत्रयंक्रमात् ॥ नृणांददाम्यहंस्नानान्माघेमकरगेरवौ ॥ २५ ॥ यूयंमुनीश्वराःसर्वेशृणुध्वंवरदोस्मिवः ॥ बदरीवनमध्येहंसदातिष्ठामिसर्वगः ॥ २६ ॥ अन्यत्रदशभिर्वर्षैस्तपसावाप्यतेफलम् ॥ तदत्रदिवसैकेनभवद्भिःप्राप्यतेसदा ॥ २७ ॥ स्थानस्यदर्शनंतस्ययेकुर्वंतिनरोत्तमाः ॥ जीवन्मुक्तास्तदातेषुपापंनैवावतिष्ठते ॥ २८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ एवंदेवान्देवदेवस्तदुक्त्वातत्रैवांतर्द्धानमागात्सवेधाः ॥ देवाःसर्वेप्यंशकैस्तत्रतस्थुश्चांतर्द्धानंप्रापुरिंद्रादयस्ते ॥ २९ ॥ इमांचगाथांशृणुयान्नरोत्तमोयःश्रावयेद्वापिविशुद्धचित्तः ॥ सतीर्थराजंबदरीवनंयतकृत्वाफलंमांसमवाप्नुयाच्च ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेउत्तरखंडेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेशंखासुरवधोवेदागमेप्रयागमाहात्म्यंनामैकनवतितमोऽध्यायः ॥ ९१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ पृथुरुवाच ॥ महाफलंत्वयाप्रोक्तंमुनेकार्त्तिकमाघयोः॥तयोःस्नानविधिंसम्यङ्नियमानपिनारद ॥ उद्यापनविधिंचैवंयथावद्वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ त्वंविष्णोरंशसंजातोनाज्ञातंविद्यतेतव ॥ तथापिवदतः सम्यङ्माहात्म्यंशृणुवेनज ॥ २ ॥ आश्विनस्यतुमासस्ययाशुक्लैकादशीभवेत् ॥ कार्तिकव्रतनियमंतस्यांकुर्यादतंद्रितः ॥ ३ ॥ रात्र्यांतुर्यांशशेषायांमुदोतिष्ठत्सदाव्रती ॥ नैर्ऋत्यांसंव्रजेद्ग्रामाद्बहिःसोदकभाजनः ॥ ४ ॥ दिवासंध्यासुकर्णस्थब्रह्मसूत्रउदङ्मुखः ॥ अंतर्धायतृणंभूमौशिरःप्रावृत्यवाससा ॥ ५ ॥ वक्त्रंनियम्ययत्नेनष्ठीवनश्वासवर्जितः ॥ कुर्यान्मूत्रपुरीषेचरात्रौचेद्दक्षिणामुखः ॥ ६ ॥ गृहीतशिश्नश्चोत्थायगृहीत्वाशुचिमृत्तिकाम् ॥ गंधलेपक्षयकरंशौचंकुर्यादतंद्रितः ॥ ७ ॥ एकांलिंगेगुदेपंचतथावामकरेदश ॥ उभयोःसप्तदातव्यास्तथातिस्रस्तुपादयोः ॥ ८ ॥ एतद्द्वित्रिगुणंप्रोक्तंब्रह्मचारिवनस्थयोः ॥ यतेश्चतुर्गुणंरात्रौतदर्द्धंशौचमाचरेत् ॥ ९ ॥ तदर्द्धमपिमार्गस्थःस्त्रीशूद्राणांतद ॥ ९१ ॥

१ नैर्ऋत्याशां व्रजेद्ग्रामाद्बहिः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुखशुद्धिविहीनस्यनोमंत्राःफलदाःस्मृताः ॥ दंतजिह्वाविशुद्धिंचततःकुर्यात्प्रय
द्धकम् ॥ शौचकर्मविहीनस्यसकलानिष्फलाःक्रियाः ॥ १० ॥ मुखशुद्धिविहीनस्यनोमंत्राःफलदाःस्मृताः ॥ दंतजिह्वाविशुद्धिंचततःकुर्यात्प्रय
त्नतः ॥ ११ ॥ आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिवनस्पते ॥ १२ ॥ इतिमंत्रंसमुच्चार्यद्वादशांगुलकंसदा ॥ समिधा
क्षीरवृक्षस्यक्षयाहोपोषणांविना ॥ १३ ॥ प्रतिपद्दर्शनवमीषष्ठीश्चार्कदिनंविना ॥ चंद्रसूर्योपरागेचनकुर्याद्दंतधावनम् ॥ १४ ॥ कंटकीवृक्षकार्पासनिर्गु
डीब्रह्मवृक्षजम् ॥ बिल्वैरंडविगंधाढ्यंवर्जयेद्दंतधावनम् ॥ १५ ॥ ततोविष्णोःशिवस्यापिगृहंगच्छेत्प्रसन्नधीः ॥ गंधपुष्पसुतांबूलान्गृहीत्वाभक्तितत्प
रः ॥ १६ ॥ तत्रदेवस्यपाद्यार्घाद्युपचारान्पृथक्पृथक् ॥ कृत्वास्तुत्वापुनर्नत्वाकुर्याद्गीतादिमंगलम् ॥ १७ ॥ तालवेणुमृदंगादिध्वनियुक्तान्सनृत्त
कान् ॥ पुष्पैर्गंधैःसतांबूलैर्गायनानापिचार्चयेत् ॥ १८ ॥ देवालयेगानपरायतस्तेविष्णुमूर्त्तयः ॥ तपांसियज्ञदानानिकृतानिचजगद्गुरोः ॥ १९ ॥
तुष्टिदानिकलौनित्यंभक्त्यादेवस्यसत्पतेः ॥ क्त्वंवसासिदेवेशमयापृष्टस्तुपार्थिव ॥ २० ॥ विष्णुरेवंतदाप्राहमद्भक्तिपरितोषितः ॥ नाहंवसा
मिवैकुंठेयोगिनांहृदयेनच ॥२१॥ मद्भक्तायत्रगायंतितत्रतिष्ठामिनारद ॥ सत्पुराणकथांश्रुत्वामद्भक्तानांचगायनम् ॥ २२ ॥ नेच्छंतियेनरामूढामद्वेष्यास्ते
भवंतिहि॥तेषांपूजादिकंगंधपुष्पादिक्रियतेनरैः॥२३॥तेनप्रीतिंतथायामिनतथामत्प्रपूजनात् ॥ शिरीषोन्मत्तगिरिजामल्लिकाशाल्मलीभवैः ॥२४॥अर्कजैः
कर्णिकारैश्चविष्णुर्नार्च्यस्तथाक्षतैः ॥ जपाकुंदशिरीषैश्चयूथिकामालतीभवैः ॥ २५ ॥ केतकीभवपुष्पैश्चनैवार्च्यःशंकरस्तथा ॥ गणेशंतुलसीपत्रैर्दुर्गांनै
वचदूर्वया ॥ २६ ॥ मुनिपुष्पैस्तथासूर्यंलक्ष्मीकामोनचार्चयेत् ॥ सुगंधीनिप्रशस्तानिपूजायांसर्वदैवतु ॥ २७ ॥ एवंपूजाविधिंकृत्वादेवदेवंक्षमाप
येत् ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वर ॥ २८ ॥ यत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतदस्तुमे ॥ ततःप्रदक्षिणंकृत्वादंडवत्प्रणिपत्यच ॥ २९ ॥ पुनःक्षमाप
येद्देवंगायनाद्यंक्षमापयेत् ॥ विष्णोःशिवस्यापिचपूजनादिकंकुर्वंतिसम्यङ्गनिशिकार्तिकेये ॥ निर्धूतपापाःसहपूर्वजैस्तेप्रयांतिविष्णोर्भवनंमनुष्याः ॥
॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेनियमवर्णनंनामद्विनवतितमो
ऽध्यायः ॥ ९२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नाडीद्वयावशिष्टायांरात्रौगच्छेज्जलाशयम् ॥ तिलगंधाक्षतैःपुष्पैर्दीपाद्यैःसहितःशुचिः ॥ १ ॥ मानुषेदेव
खातेचनद्यांनद्योश्चसंगमे ॥ क्रमाद्दशगुणंस्नानंतीर्थेनंतफलंस्मृतम् ॥ २ ॥ विष्णुंस्मृत्वाततःकुर्यात्संकल्पंसेवनस्यतु ॥ तीर्थादिदेवतादिभ्यःक्रमादर्घा
दिदापयेत् ॥ ३ ॥ ॐनमःकमलनाभायनमस्तेजलशायिने ॥ नमस्तेस्तुहृषीकेशगृहाणार्घनमोस्तुते ॥ ४ ॥ वैकुंठेचप्रयागेचतथाबदरिकाश्रमे ॥

१ स्नपनस्य । स्तवनस्य । इतिवा पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यतोविष्णुर्विचक्रमेत्रेधासनिदधेपदम् ॥ ५ ॥ अतोदेवामामवंतुयतोविष्णुर्विचक्रमे ॥ तैरेवसहितैःसर्वैर्मुनिदेवसमन्वितैः ॥ ६ ॥ कार्तिकेहंकरिष्यामि प्रातःस्नानंसुरोत्तम ॥ प्रीत्यर्थंदेवदेवेशदामोदरमयासह ॥ ७ ॥ ध्यात्वाहंत्वांचदेवेशजलेस्मिन्स्नातुमुद्यतः ॥ तवप्रसादात्पापंमेदामोदरविनश्यतु ॥ ॥ ८ ॥ नित्यनैमित्तिकेकृष्णेकार्तिकेपापनाशने ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंराधयासहितोहरे ॥ ९ ॥ व्रतिनाकार्तिकेमासिस्नातस्यविधिवन्मम ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंराधयासहितोहरे ॥ १० ॥ स्मृत्वाभागीरथींविष्णुंशिवंसूर्यंजलेविशेत् ॥ नाभिमात्रेजलेतिष्ठन्व्रतीस्नायाद्यथाविधि ॥ ११ ॥ तिलामलकचूर्णेनगृहीस्नानंसमाचरेत् ॥ वनस्थानांयतीनांचतुलसीमूलमृत्तिका ॥ १२ ॥ सप्तमीदर्शनवमीद्वितीयादशमीषुच ॥ त्रयोदश्यांचनस्नायाद्धात्रीफलतिलैःसह ॥ १३ ॥ आदौकुर्यान्मलस्नानंमंत्रस्नानंततःपरम् ॥ स्त्रीशूद्राणांनवेदोक्तैर्मंत्रैस्तेषांपुराणजैः ॥ १४ ॥ ॥ स्नानमन्त्राः ॥ ॥ त्रिधाभूदेवकार्याययःपुराभक्तिभावितः ॥ सविष्णुःसर्वपापघ्नःपुनातुकृपयात्रमाम् ॥ १५ ॥ विष्णोराज्ञामनुप्राप्यकार्तिकव्रतकारणात् ॥ रक्षंतुदेवास्तेसर्वेमांपुनंतुसदैवते ॥ १६ ॥ वेदमंत्राःसबीजास्तुसरहस्याःसवीर्यकाः ॥ कश्यपाद्याश्चमुनयोमांपुनंतुसदैवते ॥ १७ ॥ गंगाद्याःसरितःसर्वास्तीर्थानिजलदानदाः ॥ ससप्तसागराःसर्वेमांपुनंतुजलाशयाः ॥ १८ ॥ पतिव्रतास्त्वदित्याद्यायक्षाःसिद्धाःसपन्नगाः ॥ ओषध्यःपर्वताश्चाशुमांपुनंतुत्रिलोकजाः ॥ १९ ॥ एभिःस्नात्वाव्रतीमंत्रैर्हस्तन्यस्तपवित्रकः ॥ देवर्षीन्मानवपितॄंस्तर्पयेच्चयथाविधि ॥ २० ॥ यावंतःकार्तिकेमासिवर्ततेपितृतर्पणे ॥ तिलास्तत्संख्यकाब्दानिपितरःस्वर्गवासिनः ॥ २१ ॥ ततोजलाद्विनिष्क्रम्यशुचिवस्त्रावृतोव्रती ॥ प्रातःकालोदितंकर्मसमाप्याचेंद्धरिंपुनः ॥ २२ ॥ तीर्थादिदेवान्संस्मृत्यपुनरर्घ्यंप्रदापयेत् ॥ गंधपुष्पफलैर्युक्तोभक्तितत्परमानसः ॥ २३ ॥ अर्घमंत्रः व्रतिनःकार्तिकेमासिस्नातस्यविधिवन्मम ॥ गृहाणार्घ्यंमयादत्तंदनुजेंद्रनिषूदन ॥ २४ ॥ ततश्चब्राह्मणान्भक्त्याभोजयेद्वेदपारगान् ॥ गंधपुष्पैःसतांबूलैःप्रणमेच्चपुनःपुनः ॥ २५ ॥ तीर्थानिदक्षिणेपादेवेदाश्चमुखमाश्रिताः ॥ सर्वांगेसंस्थितादेवाःपूजिताःस्युर्द्विजार्चनात् ॥ २६ ॥ अव्यक्तरूपिणोविष्णोःस्वरूपंब्राह्मणाभुवि ॥ नावमान्यानोविरोध्याःकदाचिच्छुभमिच्छता ॥ २७ ॥ तांवैहरिप्रियांदेवितुलसीमर्चयेद्व्रती ॥ प्रदक्षिणनमस्कारान्कुर्यादेकाग्रमानसः ॥ २८ ॥ देवैस्त्वंनिर्मितापूर्वमर्चितासिमुनीश्वरैः ॥ नमोनमस्तेतुलसिपापंहरहरिप्रिये ॥ २९ ॥ ततोविष्णुकथांश्रुत्वापौराणींस्निग्धमानसः ॥ तंब्राह्मणंमुनिंविप्रंपूजयेद्भक्तिमान्व्रती ॥ ३० ॥ एवं

१ भावनः–इ०पा०। २ पुनस्तं ब्राह्मणं चैव पूजये इत्यन्यःपाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूर्णविधिंसम्यक्पूर्वोक्तंभक्तिमान्नरः ॥ करोतियःसलभतेनारायणसलोकताम् ॥ ३१ ॥ रोगापहंपापविनाशकृत्परंसद्बुद्धिदंपुत्रधनादिसाधनम् ॥ मुक्तेर्निदानंनहिकार्तिकव्रताद्विष्णुप्रियादन्यतमंहिभूतले ॥ ३२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेस्नानविधिवर्णनोनामत्रिनवतितमोऽध्यायः ॥ ९३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कार्तिकव्रतिनांपुंसांनियमायेप्रकीर्तिताः ॥ तान्छृणुष्वमयाराजन्कथ्यमानान्समंततः ॥ १ ॥ सर्वामिषाणिमांसानिक्षौद्रंसौवीरकंतथा ॥ राजमाषादिकंचापिनैवाद्यात्कार्तिकव्रती ॥ २ ॥ द्विदलंतिलतैलंचतथान्नमश्रुदूषितम् ॥ भावदुष्टंशब्ददुष्टंवर्जयेत्कार्तिकव्रती ॥ ३ ॥ परान्नंचपरद्रोहंपरदारागमंतथा ॥ तीर्थेप्रतिगृहंनापिगृह्णीयात्कार्तिकव्रती ॥ ४ ॥ देवदेवद्विजानांचगुरोश्चव्रतिनस्तथा ॥ स्त्रीराजमहतांनिंदांवर्जयेत्कार्तिकेव्रती ॥ ५ ॥ प्राण्यंगमामिषंचूर्णफलेजंबीरमामिषम् ॥ धान्येमसूरिकाप्रोक्ताचान्नंपर्युषितंतथा ॥ ६ ॥ अजागोमहिषीक्षीरादन्यदुग्धादिचामिषम् ॥ द्विजक्रीतारसाःसर्वेलवणंभूमिजंतथा ॥ ७ ॥ ताम्रपात्रस्थितंगव्यंजलंपल्वलसंस्थितम् ॥ आत्मार्थंपाचितंचान्नमामिषंतत्स्मृतंबुधैः ॥ ८ ॥ ब्रह्मचर्यमधःसुप्तिःपत्रावल्यांचभोजनम् ॥ चतुर्थकालेभुंजीतकुर्यादेवंसदाव्रती ॥ ९ ॥ नरकस्यचतुर्दश्यांतैलाभ्यंगंचकारयेत् ॥ अन्यत्रकार्तिकस्नायितैलाभ्यंगंनकारयेत् ॥ १० ॥ पलांडुंलशुनंशिग्रुछत्राकंगृंजनंतथा ॥ नालिकांमूलकंहिंगुंवर्जयेत्कार्तिकव्रती ॥ ११ ॥ अलाबुंचापिवृंताकंकूष्मांडंबृहतीफलम् ॥ श्लेष्मातकंकपित्थंचवर्जयेद्वैष्णवव्रती ॥ १२ ॥ रजस्वलांत्यजम्लेच्छपतितव्रात्यकैःसह ॥ द्विजातिवेदबाह्यैश्चनवदेत्कार्तिकव्रती ॥ १३ ॥ श्वभिर्दृष्टंचकाकैश्चसूतकान्नंचवर्जयेत् ॥ द्विःपाचितंचदग्धान्नंवर्जयेत्कार्तिकव्रती ॥ १४ ॥ (तैलाभ्यंगंतथाशय्यांपरान्नंकांस्यभोजनम् ॥ कार्तिकेवर्जयेद्यस्तुपरिपूर्णव्रतीभवेत् ॥) एतानिवर्जयेन्नित्यंव्रतीसर्वव्रतेष्वपि ॥ कृच्छ्राद्यंचापिकुर्वीतस्वशक्त्याविष्णुतुष्टये ॥ १५ ॥ क्रमात्कूष्मांडवृंताकंबृहतीमूलकंतथा ॥ श्रीफलंचकलिंगंचफलंधात्रिभवंतथा ॥ १६ ॥ नारिकेरंमहालाबुंपटोलंबदरीफलम् ॥ चर्मवैकतकंचापिविसंवैकट्फलंतथा ॥ १७ ॥ शाकान्येतानिवर्ज्यानिक्रमात्प्रतिपदादिषु ॥ धात्रीफलंरवौतद्वद्वर्जयेत्सर्वदागृही ॥ १८ ॥ एभ्योपिवर्जयेत्किंचिद्यद्विष्णुप्रीतयेनरः ॥ तत्पुनर्ब्राह्मणेदत्त्वाभक्षयेत्सर्वदैवहि ॥ १९ ॥ एवमेवहिमाघेपिकुर्याद्वैनियमान्व्रती ॥ हरिजागरणंतत्रविधिप्रोक्तंचकारयेत् ॥ २० ॥ यथोक्तकारिणंदृष्ट्वाकार्तिकव्रतिनंनरम् ॥ यमदूताःपलायंतेगजाःसिंहार्दितायथा ॥ २१ ॥ वरंविष्णुव्रतंह्येतदथयज्ञशताधिकम् ॥ यज्ञकृत्प्राप्नुयात्स्वर्गंवैकुंठंकार्तिकव्रती ॥ २२ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदानहियानिक्षेत्राणिभूतले ॥ वसंतितानितद्गेहेकार्तिकव्रतकारिणः ॥ २३ ॥ दुःस्वप्नंदुष्कृतंकिंचिन्मनोवाक्कायक

---

१ द्विजद्विड्वेद बाह्यैश्चेतिपाठः । २ चर्मवृंताकरुचकीशाकं तुलसिजं तथा । चर्मवृंताकचवली शाकं तुलसिजं तथा । इति पाठद्वयम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मजम् ॥ कार्त्तिकव्रतिनंदृष्ट्वाविलयंयांतितत्क्षणात् ॥ २४ ॥ कार्त्तिकव्रतिनःपुंसोविष्णुवाक्यप्रणोदिताः ॥ रक्षांकुर्वंतिशक्राद्याराज्ञोवैकिंकराय
था ॥ २५ ॥ विष्णुव्रतकरानित्यंयत्रतिष्ठंतिपूजिताः ॥ ग्रहभूतपिशाचाद्यानैवतिष्ठंतितत्रवै ॥ २६ ॥ कार्त्तिकव्रतिनःपुण्यंयथोक्तव्रतकारिणः ॥
नसमर्थोभवेद्वक्तुंब्रह्मापीहचतुर्मुखः ॥ २७ ॥ विष्णुप्रियंसकलकल्मषनाशनंचसर्वत्रपुत्रधनधान्यसमृद्धिकारि ॥ ऊर्जेव्रतंसनियमंकुरुतेमनुष्यःकिंतस्य
तीर्थपरिशीलनसेवयाच ॥ २८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेनियमवर्णनो
नामचतुर्नवतितमोऽध्यायः ॥ ९४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथोर्जव्रतिनःसम्यगुद्यापनविधिंनृप ॥ तच्छृणुष्वमयाख्यातंकिंविधानंसमासतः॥१॥
ऊर्ज्जशुक्लचतुर्दश्यांकुर्यादुद्यापनंव्रती ॥ व्रतसंपूर्णतार्थायविष्णुप्रीत्यर्थमेवच ॥ २ ॥ तुलस्याउपरिष्टात्तुकुर्यान्मंडपिकांशुभाम् ॥ सुतोरणांचतुर्द्वारां
पुष्पचामरशोभिताम् ॥३॥ द्वारेषुद्वारपालांश्चपूजयेन्मृन्मयान्पृथक् ॥ पुण्यशीलंसुशीलंचजयंविजयमेवच ॥४॥ तुलसीमूलदेशेचसर्वतोभद्रमालिखेत्॥
चतुर्भिर्वर्णकैःसम्यक्शोभाढ्यंसमलंकृतम् ॥ ५ ॥ तस्योपरिष्टात्सपिधानंपंचरत्नसमन्वितम् ॥ महाफलेनसंयुक्तंकुंभंतत्रनिधायच ॥ ६ ॥ पूजयेत्तत्रदेवे
शंशंखचक्रगदाधरम् ॥ कौशेयपीतवसनंयुक्तंजलधिकन्यया ॥ ७ ॥ इंद्रादिलोकपालांश्चपूजयेन्मंडलेव्रती ॥ द्वादश्यांप्रतिबुद्धःसत्रयोदश्यांयतःसुरैः॥८॥
दृष्टोर्चितश्चतुर्दश्यांतस्मात्पूज्यस्तथाधिकम् ॥ तस्यामुपवसेद्भक्त्याशांतःप्रयतमानसः ॥ ९ ॥ पूजयेद्देवदेवेशंसौवर्णंगुर्वनुज्ञया ॥ उपचारैःषोडशभि
र्नानाभक्ष्यसमन्वितैः ॥ १० ॥ रात्रौजागरणंकुर्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः ॥ गीतंकुर्वंतियेभक्त्याजागरेचक्रपाणिनः ॥११॥ जन्मांतरशतोद्भूतैस्तेमुक्ताः
पापसंचयैः ॥ जागरेवासरेविष्णोर्गीतंनृत्यंचकुर्वताम् ॥ १२ ॥ गोसहस्रंचददतांतत्फलंसमुदाहृतम् ॥ गीतनृत्यादिकंकुर्वन्दर्शयेत्कौतुकानिच ॥ १३ ॥
पुरतोवासुदेवस्यरात्रौयोहरिजागरे ॥ पठन्विष्णुचरित्राणियोरंजयतिवैष्णवान् ॥ १४ ॥ मुखेनकुरुतेवाद्यंस्वेच्छालापांश्चदर्शयन् ॥ भावैरेतैर्नरोयस्तु
कुरुतेहरिजागरम् ॥ १५ ॥ दिनेदिनेतस्यपुण्यंतीर्थकोटिसमंस्मृतम् ॥ ततस्तुपौर्णिमास्यांवैसपत्नीकान्द्विजोत्तमान् ॥ १६ ॥ त्रिंशन्मितानन्नेका
न्वास्वशक्त्यावानिमंत्रयेत् ॥ वरान्दत्त्वायतोविष्णुर्मत्स्यरूप्यभूत्तदा ॥ १७ ॥ तस्यांदत्तंहुतंजप्तंतदक्षयफलंस्मृतम् ॥ अतस्तान्भोजयेद्विप्रान्पाय
सान्नादिनाव्रती ॥ १८ ॥ अतोदेवाइतिद्वाभ्यांजुहुयात्तिलपायसम् ॥ प्रीत्यर्थंदेवदेवस्यदेवानांचपृथक्पृथक् ॥ १९ ॥ दक्षिणांचयथाशक्तिप्रदद्या
त्प्रणमेच्चतान् ॥ पुनर्देवंसमभ्यर्च्यदेवांश्चतुलसींतथा ॥ २० ॥ ततोगांकपिलांतत्रपूजयेद्विधिवद्व्रती ॥ गुरुंव्रतोपदेष्टारंवस्त्रालंकरणादिभिः ॥२१॥ सपत्नी

१ स्तिथाविह इ० पा० । २ राधादामोदरप्रीत्यै ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कंसमभ्यर्च्यगांचतस्मैप्रदापयेत्॥युष्मत्प्रसादाद्देवेशःप्रसन्नोमेभवेत्तदा॥२२॥व्रतादस्माच्चयत्पापंसप्तजन्मकृतंमया॥ तत्सर्वंनाशमायातुस्थिरामेचास्तुसं
ततिः॥२३॥मनोरथाश्चसफलाःसंतुनित्यंममार्चनात्॥देहांतेवैष्णवंस्थानंप्राप्नुयामातिदुर्लभम्॥२४॥इतिक्षमाप्यतान्विप्रान्प्रसाद्यचविसर्जयेत् ॥ तामर्चांगुर
वेदद्याद्व्रतेनयुक्तांतदाव्रती॥२५॥ततःसुहृद्भ्रुयुतःस्वयंभुंजतिभक्तिमान्॥कार्त्तिकेवाथतपसिविधिरेवंविधःस्मृतः॥२६॥एवंयःकुरुतेसम्यक्कार्तिकस्यव्रतंन
रः॥विपाप्मासविनिर्मुक्तोविष्णुसान्निध्यगोभवेत्॥२७॥सर्वव्रतैःसर्वतीर्थैःसर्वदानैश्चयत्फलम्॥तत्कोटिगुणितंज्ञेयंसम्यगस्याविधानतः २८॥तेधन्यास्तेमहा
पुण्यास्तेषांसर्वफलोदयः॥ विष्णुभक्तिरतायेस्युःकार्तिकेव्रतकारिणः॥२९॥ देहस्थितानिपापानिवितर्कयांतितद्भयात् ॥ क्वयास्यामोवदंत्येवंयद्ययंव्रत
कृन्नरः ॥ ३० ॥ इत्यूर्जव्रतनियमान्शृणोतिभक्त्यायेचैतत्कथयंतिचैववैष्णवाग्रे ॥ तेसम्यग्व्रतकरणात्फलंलभेरन्तत्सर्वंकलुषविनाशनंलभं
ते॥ ३१ ॥ ॥इतिश्री पाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेउद्यापनवर्णनोनामपंचनवति
तमोध्यायः॥९५॥ ॥ पृथुरुवाच ॥ ॥ यत्त्वयाकथितंब्रह्मन्व्रतमूर्जस्यविस्तरात् ॥ तत्रयातुलसीमूलेविष्णोःपूजात्वयोदिता ॥ १ ॥ तेनाहं
प्रष्टुमिच्छामिमाहात्म्यंतुलसीभवम् ॥ कथंसातिप्रियाविष्णोर्देवदेवस्यशार्ङ्गिणः ॥ २ ॥ कथमेषासमुत्पन्नाकस्मिंस्थानेचनारद ॥ एतद्ब्रूहिस
मासेनसर्वज्ञोसिमतोहिमे ॥ ३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पुरारुद्रेणदैत्येंद्रेसिंधुसूनौनिपातिते ॥ प्रणम्यशिरसारुद्रंदेवाब्रह्मादयोब्रुवन् ॥
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंतुलसीभवम् ॥ ४ ॥ सेतिहासंपुरावृत्तंतत्सर्वंकथयामिते ॥ पुराशक्रःशिवंद्रष्टुमगात्कैलासपर्वतम् ॥ सर्वदेवैःप
रिवृतस्त्वप्सरोगणसेवितः ॥ ५ ॥ यावद्गतःशिवगृहंतावत्तत्राशुदृष्टवान् ॥ पुरुषंभीमकर्माणंदंष्ट्रानयनभीषणम् ॥ ६ ॥ सपृष्टस्तेनकस्त्वं
भोक्कगतोजगदीश्वरः॥ एवंपुनःपुनःपृष्टःसयदानोचिवान्नृप ॥ ७॥ ततःक्रुद्धोवज्रपाणिस्तन्निर्भर्त्स्यर्यवचोब्रवीत् ॥ रेमयापृच्छमानोपिनोत्तरंदत्तवान
सि ॥ ८॥ अतस्त्वांहन्मिवज्रेणकस्तेत्राताास्तिदुर्मते ॥ इत्युदीर्यततोवज्रीवज्रेणचाहनद्दृढम् ॥ ९॥ तेनास्यकंठेनीलत्वमगाद्वज्रंचभस्मतां ॥ ततो
रुद्रःप्रजज्वालतेजसाप्रदहन्निव ॥ १०॥ दृष्ट्वाबृहस्पतिस्तूर्णंकृतांजलिपुटोभवत् ॥ इंद्रश्चदंडवद्भूमौकृत्वास्तोतुंप्रचक्रमे ॥ ११ ॥ ॥ बृहस्पतिरु
वाच ॥ ॥ नमोदेवाधिदेवायत्र्यंबकायकपर्दिने ॥ त्रिपुरघ्नायशर्वायनमोंधकनिषूदिने ॥ १२ ॥ विरूपायातिरूपायबहुरूपायशंभवे ॥ यज्ञविध्वंस
कर्त्रेचयज्ञानांफलदायिने ॥ १३ ॥ कालांतकायकालायकालभोगधरायच ॥ नमोब्रह्मशिरोहंत्रेब्राह्मणायनमोनमः ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥

१ दृष्ट्वा इति वापाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंस्तुतस्तदाशंभुःद्विजर्षभंजगादह ॥ संहरन्नयनज्वालांत्रिलोकीदहनक्षमाम् ॥ १५ ॥ वरंवरयभोब्रह्मन्प्रीतःस्तुत्यानयातव ॥ इंद्रस्यजीवदानेनजीवेति
त्वंप्रथांव्रज ॥ १६ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ यदितुष्टोसिदेवत्वंयाहींद्रंशरणागतम् ॥ अग्निरेषशमंयातुभालनेत्रसमुद्भवः ॥ १७ ॥
॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ पुनःप्रवेशमायातिभालनेत्रेकथंत्वयम् ॥ एनंत्यक्ष्याम्यहंदूरेयथेंद्रंनैवपीडयेत् ॥ १८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा
तंकरेधृत्वाप्राक्षिपल्लवणांभसि ॥ सोपतत्सिंधुगंगायाःसागरस्यचसंगमे ॥ १९ ॥ तदासबालरूपत्वमगात्तत्ररुरोदच ॥ रुदतस्तस्यशब्देनप्राकंपद्धरणी
मुहुः ॥ २० ॥ स्वर्गश्चसत्यलोकश्चतत्स्वनाद्बधिरीकृतौ ॥ श्रुत्वाब्रह्माययौतत्रकिमेतदितिविस्मितः ॥ २१ ॥ तावत्समुद्रस्योत्संगेतंबालंसददर्शह ॥
दृष्ट्वाब्राह्मणमायांतंसमुद्रोपिकृतांजलिः ॥ २२ ॥ प्रणम्यशिरसाबालंतस्योत्संगेन्यवेशयेत् ॥ ततोब्रह्माब्रवीद्वाक्यंकस्यायंशिशुरद्भुतः ॥ २३ ॥
निशम्येतिवचोधातुर्वाक्यंतुसागरोब्रवीत् ॥ ॥ ब्रह्माउवाच ॥ ॥ सरित्पतेकुतोलब्धोबालोह्येषमहाबलः ॥ २४ ॥ यस्यनादेनसंत्रस्ता
देवासुरमहोरगाः ॥ ॥ समुद्रउवाच ॥ ॥ भोब्रह्मन्सिंधुगंगायांजातोयंममपुत्रकः ॥ २५ ॥ जातकर्मादिसंस्कारान्कुरुष्वास्यजगद्गुरो ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंवदतिपाथोधौसबालःसागरात्मजः ॥ २६ ॥ ब्रह्माणमग्रहीत्कूर्चेविधुन्वंतंमहुर्महुः ॥ धुन्वतस्तस्यकूर्चंतुनेत्राभ्यामागम
ज्जलम् ॥ कथंचिन्मुक्तकूर्चोथब्रह्माप्रोवाचसागरम् ॥ २७ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नेत्राभ्यांविधृतंयस्मादनेनैतज्जलंमम ॥ तस्माज्जलंधरइतिख्या
तोनाम्नाभवत्यसौ ॥ २८ ॥ अधुनैवैषतरुणःसर्वशास्त्रास्त्रपारगः ॥ अवध्यःसर्वभूतानांविनारुद्रंभविष्यति ॥ २९ ॥ यातियत्रसमुद्भूतस्तत्रेदानीं
गमिष्यति ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाशुक्रमाहूयराज्येतंचाभ्यषेचयत् ॥ आमंत्र्यसरितांनाथंब्रह्मांतर्द्धानमन्वगात् ॥ ३१ ॥ अ
थतद्दर्शनोत्फुल्लनयनःसागरस्तदा ॥ कालनेमिसुतांवृंदांतद्भार्यार्थमयाचत ॥ ३२ ॥ तेकालनेमिप्रमुखास्ततोसुरास्तस्मैसुतांतांप्रददुःप्रहर्षिताः ॥
सचापितान्प्राप्यसुहृद्वरान्वशीशशासगांशुक्रसहायवान्बली ॥ ३३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृ
ष्णसत्यभामासंवादेजालंधरोत्पत्तिवर्णनंनामषण्णवतितमोऽध्यायः ॥ ९६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ येदेवैर्निर्जिताःपूर्वंदैत्याःपातालसंस्थि
ताः ॥ १ ॥ तेहिभूमंडलंजातानिर्भयास्तमुपासितुम्[1] ॥ कदाचिच्छिन्नशिरसंराहुंदृष्ट्वासदैत्यराट् ॥ पप्रच्छभार्गवंविप्रंकेनेदंविहितंप्रभो ॥ २ ॥ भार्ग
वस्तस्यशिरसश्छेदंराहोःशशंसह ॥ अमृतार्थंसमुद्रस्यमथनंदेवकारितम् ॥ ३ ॥ रत्नापहरणंचैवदैत्यानांचपराभवम् ॥ तच्छ्रुत्वाक्रोधरक्ताक्षःस्वपितुर्म

१ स्तमुपाश्रिताः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थनंतदा ॥ ४ ॥ सदूतंप्रेषयामासघस्मरंशक्रसंनिधौ ॥ दूतस्त्रिविष्टपंगत्वासुधर्मांप्राप्यसत्वरम् ॥ ५ ॥ गर्वादखर्वमौलिस्तुदेवेंद्रंवाक्यमब्रवीत् ॥
॥ दूतउवाच ॥ ॥ जलंधरोब्धितनयःसर्वदैत्यजनेश्वरः ॥६॥ दूतोहंप्रेषितस्तेनसयदाहशृणुष्वतत् ॥ कस्मात्त्वयाममपितामथितःसागरोद्रिणा॥७॥नीता
निसर्वरत्नानितानिशीघ्रंप्रयच्छमे ॥ इतिदूतवचःश्रुत्वाविस्मितस्त्रिदशाधिपः॥ उवाचघस्मरंघोरंभयरोषसमन्वितः ॥ ८ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ शृणुदू
तमयापूर्वंमथितःसागरोयथा ॥ अद्रयोमद्भयाद्भीताःस्वकुक्षिस्थास्तथाकृताः ॥ ९ ॥ अन्येपिमद्द्विषस्तेनरक्षितादितिजास्तथा ॥ तस्मात्तद्रत्न
जातंतुमयाप्यपहृतंकिल ॥ १० ॥ शंखोप्येवंपुरादेवानद्विषत्सागरात्मजः ॥ ममानुजेननिहतःप्रविष्टःसागरोदरम् ॥ ११ ॥ तद्गच्छकथय
स्वास्यसर्वंमथनकारणम् ॥ १२॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंविसर्जितोदूतस्तदेंद्रेणागमद्गृहम् ॥ तदिंद्रवचनंदैत्यराजायाकथयत्तदा ॥ १३ ॥ त
न्निशम्यतदादैत्योरोषात्प्रस्फुरिताधरः ॥ उद्योगमकरोत्तूर्णंसर्वदेवजिगीषया ॥ १४ ॥ तदोद्योगेसुरेंद्रस्यादिग्भ्यःपातालतस्तथा ॥ दितिजाःप्रत्यपद्यंतश
तशःकोटिशस्तथा ॥ १५ ॥ अथशुंभनिशुंभाद्यैर्बलाधिपतिकोटिभिः ॥ गत्वात्रिविष्टपंदैत्योयुद्धायाधिष्ठितोभवत् ॥ १६ ॥ निर्ययुस्त्वमरावत्यादेवा
युद्धायदंशिताः ॥ पुरमावृत्यातिष्ठंतिदृष्ट्वादैत्यबलंमहत् ॥ १७ ॥ ततःसमभवद्युद्धंदेवदानवसेनयोः ॥ मुशलैःपरिघैर्बाणैर्गदापरशुशक्तिभिः ॥ १८ ॥
तेन्योन्यंसमधावेतांजघ्नतुश्चपरस्परम् ॥ क्षणेनाभवतांसेनेरुधिरौघपरिप्लुते ॥ १९ ॥ पतितैःपात्यमानैश्चगजाश्वरथपत्तिभिः ॥ व्यराजतरणेभूमिः
संध्याभ्रपटलैरिव ॥ २० ॥ तत्रयुद्धेहतान्दैत्यान्भार्गवस्तूदतिष्ठयत् ॥ विद्ययामृतजीविन्यामंत्रितैस्तोयबिंदुभिः ॥ २१ ॥ देवा[1]स्तत्रतथायुद्धेजीवये
दंगिरस्सुतः ॥ दिव्यौषधीःसमानीयद्रोणं[2]देश्याःपुनःपुनः ॥ २२ ॥ दृष्ट्वादेवांस्तथायुद्धेपुनरेवसमुत्थितान् ॥जलंधरःक्रोधवशोभार्गवंवाक्यमब्रवीत् ॥२३॥
॥ जलंधरउवाच ॥ ॥ मयादेवाहतायुद्धेउत्तिष्ठंतिकथंपुनः ॥ तवसंजीवनीविद्यानैवान्यत्रेतिविश्रुतम् ॥ २४ ॥ ॥ भृगुरुवाच ॥ ॥ दिव्यौषधीः
समानीयद्रोणाद्रेरंगिराःसुरान् ॥ जीवयत्येषवैशीघ्रंद्रोणाद्रिंसमपाहर ॥ २५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःसतुदैत्येंद्रोनीत्वाद्रोणाचलंतदा ॥
प्राक्षिपत्सागरेतूर्णंपुनरागान्महाहवम् ॥ २६ ॥ अथदेवान्हतान्दृष्ट्वाद्रोणाद्रिमगमद्गुरुः ॥ तावत्तत्रगिरींद्रंतंनददर्शसुरार्चितः ॥ २७ ॥ ज्ञात्वादैत्यहृ
तंद्रोणंविषण्णोभयविह्वलः ॥ आगत्यदूराद्व्याजह्रेश्वासाकुलितविग्रहः ॥ २८ ॥ पलायध्वंपलायध्वंनायंजेतुंहिशक्यते ॥ रुद्रांशसंभवोह्येषस्मरध्वं
शक्रचेष्टितम् ॥ २९ ॥ श्रुत्वातद्वचनंदेवाभयविह्वलितास्तदा ॥ दैत्यैस्तैर्वध्यमानास्तेपलायंतदिशोदश ॥ ३० ॥ देवान्विदारितान्दृष्ट्वादैत्यःसाग

पा० १ देवानपि तथा युद्धे तत्राजीवयदंगिराः । २ द्रोणाद्रेः सहेति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रनंदनः ॥ शंखभेरीजयरवैःप्रविवेशामरावतीम् ॥ ३१ ॥ प्रविष्टेनगरंदैत्येदेवाःशक्रपुरोगमाः ॥ सुवर्णाद्रिगुहांप्राप्यन्यवसन्दैत्यतापिताः ॥ ३२ ॥ त
तश्चसर्वेष्वसुराधिकारेष्विंद्रादिकानांविनिवेशयत्तदा ॥ शुंभादिकान्दैत्यवरान्पृथक्पृथक्स्वयंसुवर्णाद्रिगुहामगात्पुनः ॥ ३३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येअमरावतीविजयोनामसप्तनवतितमोऽध्यायः ॥ ९७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पुनर्दैत्यंसमा
यांतंदृष्ट्वादेवाःसवासवाः ॥ भयप्रकंपिताःसर्वेविष्णुंस्तोतुंप्रचक्रमुः ॥ १ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ नमोमत्स्यकूर्मादिनानास्वरूपैःसदाभक्तकार्योद्य
तायार्तिहंत्रे ॥ विधात्रादिसर्गस्थितिध्वंसकर्त्रेगदाशंखपद्मारिहस्तायतेस्तु ॥ २ ॥ रमावल्लभायासुराणांनिहंत्रेभुजंगादिनाथायपीतांबराय ॥ मखादि
क्रियापाककर्त्रेविकर्त्रेशरण्यायतस्मैनताःस्मोनताःस्मः ॥ ३ ॥ नमोदैत्यसंतापितामर्त्यदुःखाचलध्वंसदंभोलयेविष्णवेते ॥ भुजंगेशतल्पेशयायार्क
चंद्रद्विनेत्रायतस्मैनतास्मोनताःस्मः ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ संकष्टनाशनंस्तोत्रंनित्यंयस्तुपठेन्नरः ॥ सकदाचिन्नसंकष्टैःपीड्यतेकृपयाहरेः॥५॥
इतिदेवाःस्तुतिंयावत्कुर्वंतिदनुजद्विषः ॥ तावत्सुराणामापत्तिर्विज्ञाताविष्णुनातदा ॥ ६ ॥ सहसोत्थायदैत्यारिःकृपयाखिन्नमानसः ॥ आरुह्यग
रुडंवेगाल्लक्ष्मींवचनमब्रवीत् ॥ ७ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ जलंधरेणतेभ्रात्रादेवानांकदनंकृतम् ॥ तैराहूतोगमिष्यामियुद्धायाद्यत्वरान्वितः ॥ ८ ॥
॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ ॥ अहंतेवल्लभानाथभक्ताचयदिसर्वदा ॥ तत्कथंतेममभ्रातायुद्धेवध्यःकृपानिधे ॥ ९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रुद्रां
शसंभवत्वाच्चब्रह्मणोवचनादपि ॥ प्रीत्याचतवनैवायंममवध्योजलंधरः ॥ १० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वागरुडारूढःशंखचक्रगदासिभृत् ॥
विष्णुर्वेगाद्ययौयोद्धुंयत्रदेवाःस्तुवंतिते ॥ ११ ॥ अथारुणानुजात्युग्रपक्षवातप्रपीडिताः ॥ वात्याविवर्तितादैत्याबभ्रमुःखेयथाघनाः ॥ १२ ॥ ततोजलंधरो
दृष्ट्वादैत्यान्वात्याप्रपीडितान् ॥ नोवाचवचनंक्रोधात्ततोविष्णुंसमभ्ययात् ॥ १३ ॥ ततःसमभवद्युद्धंविष्णुदैत्येंद्रयोर्महत् ॥ आकाशंकुर्वतोर्बाणैरं
तेनिरवकाशवत् ॥ १४ ॥ विष्णुर्दैत्यस्यबाणौघैर्ध्वजंच्छत्रंधनुर्हयान् ॥ चिच्छेदतंचहृदयेबाणेनैकेनताडयन् ॥ १५ ॥ ततोदैत्यःसमुत्पत्यगदापा
णिस्त्वरान्वितः ॥ आगत्यगरुडंमूर्ध्निपातयामासभूतले ॥ १६ ॥ विष्णुर्गदांचखड्गेनचिच्छेदप्रहसन्निव ॥ तावत्ससुहृदेविष्णुंजघानदृढमुष्टिना ॥ १७ ॥
ततस्तौबाहुयुद्धेनयुयुधातेमहाबलौ ॥ बाहुभिर्मुष्टिभिश्चैवजानुभिर्नादयन्महीम् ॥ १८ ॥ एवंसुरुचिरंयुद्धंकृत्वाविष्णुःप्रतापवान् ॥ उवाच
दैत्यराजानंमेघगंभीरयागिरा ॥ १९ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ वरंवरयदैत्येंद्रप्रीतोस्मितवविक्रमात् ॥ अदेयमपितेदद्मियत्तेमनसिवर्तते ॥ २० ॥
॥ जलंधरउवाच ॥ ॥ यदिभावुकतुष्टोसिवरमेतंददस्वमे ॥ मद्भगिन्यासहतयामद्गृहेसगणोवस ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथेत्युक्त्वासभगवान्सर्वदे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वगणैःसह ॥ जलंधरंनामपुरमगमद्रमयासह ॥ २२ ॥ जलंधरश्चदेवानामधिकारेषुदानवान् ॥ स्थापयित्वासहर्षैःसन्पुनरागान्महीतले ॥ २३ ॥ देवगंधर्व
सिद्धेषुयत्किंचिद्रत्नसंज्ञितम् ॥ तदात्मवशगंकृत्वातिष्ठत्सागरनंदनः ॥ २४ ॥ पातालभवनेदैत्यंनिशुंभंचमहाबलम् ॥ स्थापयित्वासशेषादीननयद्भू
तलंबली ॥ २५ ॥ देवगंधर्वसिद्धौघान्यक्षरासमानुषान् ॥ स्वपुरेनागरान्कृत्वाशशासभुवनत्रयम् ॥ २६ ॥ एवंजलंधरःकृत्वादेवांश्चवशवर्त्तिनः ॥ ध
र्मेणपालयामासप्रजाःपुत्रानिवौरसान् ॥ २७ ॥ नकश्चित्व्याधितोनैवदुःखितोनकृशस्तथा ॥ नदीनोदृश्यतेतस्मिन्धर्माद्राज्यंप्रशासति ॥ २८ ॥एवंमहीं
शासतिदानवेंद्रेधर्मेणसम्यक्रुचयदृच्छयाहम् ॥ कदाचिदागामथतस्यलक्ष्मींविलोकितुंश्रीरमणंचसेवितुम् ॥ २९॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश
त्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेजलंधरप्रवेशोनामअष्टनवतितमोऽध्यायः ॥ ९८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ समां
संपूज्यविधिवद्दानवेंद्रोतिभक्तितः ॥ संप्रहस्यतदावाक्यंजगादनृपसत्तम ॥ १ ॥ ॥ जलंधरउवाच ॥ ॥ कुतस्त्वागम्यतेब्रह्मन्किंचदृष्टंत्वयाक्व
चित् ॥ यदर्थमिहचायातस्तदाज्ञापयमांमुने ॥२॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गतःकैलासशिखरंदैत्येंद्राहंयदृच्छया ॥ तत्रोमयासहासीनंदृष्टवानस्मिशंक
रम् ॥ ३ ॥ योजनायुतविस्तीर्णेकल्पद्रुममहावने ॥ कामधेनुशताकीर्णेचिंतामणिसुदीपिते ॥ ४ ॥ तंदृष्ट्वामहदाश्चर्यंवितर्कोमेभवत्तदा ॥ क्वापीदृशीभ
वेदृद्धिस्त्रिलोक्यांवानवातिचे ॥ ५ ॥ तावत्तवापिदैत्येंद्रसमृद्धिः सम्भृतामया ॥ तद्विलोकनकामोहंत्वत्सान्निध्यमिहागतः ॥ ६ ॥ त्वत्समृद्धिमिमांपश्य
न्स्त्रीरत्नरहितांध्रुवम् ॥ तर्कयामिशिवादन्यत्रिलोक्यांनसमृद्धिमान् ॥ ७ ॥ अप्सरोनागकन्याश्चयद्यपित्वद्वशेस्थिताः ॥ तथापितानपार्वत्यारूपे
णसदृशाध्रुवम् ॥ ८ ॥ यस्यालावण्यजलधौनिमग्नश्चतुराननः ॥ स्वधैर्यममुचत्पूर्वंतयाकान्योपमीयते ॥ ९ ॥ वीतरागोपिहियथामदनारिःस्वली
लया ॥ विश्वतंत्रोपितपसासचात्मवशगःकृतः ॥ १० ॥ सौंदर्यगहनेभ्राम्यन्शबरीरूपयापुरा ॥ यस्याःपुनःपुनःपश्यन्रूपंधाताविसर्जने ॥ ११ ॥
ससर्जाप्सरसस्तास्तास्तत्समैकापिनाभवत् ॥ अतःस्त्रीरत्नसंभोक्तुःसमृद्धिस्तस्यसावरा ॥ १२ ॥ तथानतवदैत्येंद्रसर्वरत्नाधिपस्यच ॥ एवमुक्त्वातमामं
त्र्यगतेमयिसदैत्यराट् ॥ १३ ॥ तद्रूपश्रवणादासीदनंगज्वरपीडितः ॥ अथसंप्रेषयामासदूतंचसिंहिकासुतम् ॥ १४ ॥ त्र्यंबकायतदाकिंचिद्विष्णुमाया
विमोहितः ॥ कैलासमगमद्राहुःसर्वशुक्लेंदुवर्चसम् ॥ १५ ॥ कात्स्न्र्येनकृष्णपक्षेंदुवर्चसंस्वांगजेनतु ॥ निवेदितस्तदादेशान्नंदिनाचप्रवेशितः ॥
त्र्यंबकाभ्रूलतासंज्ञाप्रेरितोवाक्यमब्रवीत् ॥ १६ ॥ ॥ राहुरुवाच ॥ देवपन्नगसेव्यस्यत्रैलोक्याधिपतेःप्रभोः ॥ सर्वरत्नेश्वरस्यत्वमाज्ञांशृणुवृषध्वज ॥
॥ १७ ॥ श्मशानवासिनोनित्यंमुंडमालाधरस्यच ॥ दिगंबरस्यतेभार्याकथंहैमवतीशुभा ॥ १८ ॥ अहंरत्नाधिनाथोऽस्मिसाचस्त्रीरत्नसंज्ञका ॥ त

१ तदा जलंधरपुर मितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मान्ममैवसायोग्यानैवभिक्षाशिनस्तव ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वदत्येवंतदाराहौभ्रुमध्याच्छूलपाणिनः ॥ अभवत्पुरुषोरौद्रस्तीव्राशनिसमस्वनः
॥२०॥ सिंहास्यःप्रचलज्जिह्वः सज्वलन्नयनोमहान् ॥ ऊर्ध्वकेशःशुष्कतनुर्नृसिंहइवचापरः ॥२१॥ सतंखादितुमारेभेदृष्ट्वाराहुर्भयातुरः ॥ अधावदतिवेगेन
वहिःसचदधारतम्॥२२॥सचराहुर्महाबाहुर्मेघगंभीरयागिरा ॥ उवाचदेवदेवेशंपाहिमांशरणागतम् ॥२३॥ ब्राह्मणंमांमहादेवखादितुंसमुपागतः ॥ एतस्मा
द्रक्षदेवेशशरणागतवत्सल ॥२४॥ महादेवोवचःश्रुत्वाब्राह्मणस्यतदाब्रवीत् ॥ नैवासौवध्यतामेतिदूतोयंपरवान्यतः ॥ २५ ॥मुंचेतिपुरुषःश्रुत्वाराहुंतत्या
जसोंवरे॥राहुंत्यक्त्वासपुरुषोमहादेवंव्यजिज्ञपत् ॥२६॥ ॥ पुरुषउवाच॥ ॥क्षुधामांबाधतेस्वामिन्क्षुत्क्षामश्चास्मिसर्वथा॥किंभक्ष्यंममदेवेशतदाज्ञापय
मांप्रभो ॥ २७ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ संभक्षयात्मनःशीघ्रंमांसंत्वंहस्तपादयोः ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सशिवेनैवमाज्ञप्तश्चखादपुरुषः
स्वयम् ॥ हस्तपादोद्भवंमांसंशिरःशेषोयदाभवत् ॥ २९ ॥ दृष्ट्वाशिरोवशेषंतुसुप्रसन्नःसदाशिवः ॥ पुरुषंभीमकर्माणंतमुवाचसविस्मयः ॥ ३० ॥
॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ त्वंकीर्तिमुखसंज्ञोहिभवमद्द्वारगःसदा ॥ त्वदर्चांनैवकुर्वंतिनैवतेमत्प्रियंकराः ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तदाप्रभृतिदेवस्य
द्वारेकीर्तिमुखःस्थितः ॥ नार्चयंतीहयेपूर्वंतेषामर्चावृथाभवेत् ॥ ३२ ॥ राहुर्विमुक्तोयस्तेनसोपतद्बर्बरस्थले ॥ अतःसबर्बरोद्भूतइतिभूमौपृथांगतः ॥ ३३॥
ततश्चराहुःपुनरेवजातमात्मानमस्मिन्निति मन्यमानः ॥ समेत्यसर्वंकथयांबभूवजलंधरायेशविचेष्टितंतत् ॥ ३४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्स
हस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेदूतसंवादोजालंधरोपाख्यानंनामनवनवतितमोऽध्यायः ॥ ९९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
जालंधरस्तुतच्छ्रुत्वाकोपाकुलितविग्रहः ॥ निर्जगामाशुदैत्यानांकोटिभिःपरिवारितः ॥ १ ॥ गतस्तस्याग्रतःशुक्रोराहुर्दृष्टिस्थितोभवत् ॥ मुकुटश्चा
पतद्भूमौवेगात्प्रस्खलितस्तदा ॥ २ ॥ दैत्यसैन्यावृतैस्तत्रविमानानांशतैस्तदा ॥ व्यराजतनभःपूर्णंप्रावृषीवबलाहकैः ॥ ३ ॥ तस्योद्योगंतदादृष्ट्वादेवाः
शक्रपुरोगमाः ॥ अलक्षितत्वराजग्मुःशूलिनंतेव्यजिज्ञपन् ॥ ४ ॥ देवाऊचुः ॥ नजानासिकथंस्वामिन्देवाविज्ञापयंतिभो ॥ तदस्मद्रक्षणार्थायजहिसागरनंद
नम् ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिदेववचःश्रुत्वाप्रहस्यवृषभध्वजः ॥ महाविष्णुंसमाहूयवचनंचेदमब्रवीत् ॥ ६ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ जा
लंधरःकथंविष्णोनहतःसंगरेत्वया ॥ तद्भयाच्चापयातोसित्यक्त्वावैकुंठमात्मनः ॥७॥ ॥ भगवानुवाच ॥ ॥ तवांशसंभवत्वाच्चभ्रातृत्वाच्चतथाश्रियः ॥ नम
यानिहतःसंख्येत्वमेनंजहिदानवम् ॥ ८ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ नायमेभिर्महातेजाःशस्त्रास्त्रैर्वध्यतेमया ॥ देवैःसर्वैःस्वतेजोंशःशस्त्रार्थेदीयतांमम॥९॥

१ बाहो भेघ इतिपाठ ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथविष्णुमुखादेवाःस्वतेजांसिददुस्तदा ॥ तान्येकत्वंगतानीशोदृष्ट्वातेजोमहांस्तदा ॥ १० ॥ तेनाकरोन्महादेवःसहसाश स्त्रमुत्तमम् ॥ चक्रंसुदर्शनंनामज्वालामालातिभीषणम् ॥ ११ ॥ तेजःशेषेणचतदावज्रंचकृतवान्हरः ॥ तावज्जलंधरोदृष्टःकैलासतलभूमिषु ॥ १२ ॥ हस्त्यश्वरथपत्तीनांकोटीभिःपरिवारितः ॥ तंदृष्ट्वाहर्षिताःसर्वेदेवाजग्मुर्यथागतम् ॥ १३ ॥ गणाश्चसमनह्यंतयुद्धायातित्वरान्विताः ॥ नंदीभवक्रसेनानी मुखाःसर्वेशिवाज्ञया ॥ १४ ॥ अवतेरुर्गणाःसर्वेकैलासाद्युद्धदुर्मदाः ॥ ततःसमभवद्युद्धंकैलासोपत्यकाभुवि ॥ १५ ॥ प्रमथाधिपदैत्यानांघोरंशस्त्रास्त्रसं कुलम् ॥ भेरीमृदंगशंखौघनिस्वनैर्वीरहर्षणैः ॥ १६ ॥ गजाश्वरथशब्दैश्चनादिताभूर्व्यकंपत ॥ शक्तितोमरबाणौघैर्मुशलप्रासपट्टिशैः ॥ १७ ॥ व्यराज तनभःपूर्णमुल्काभिरिवसंवृतम् ॥ निहतैरथनागाश्वैःसर्वाभूमिर्व्यराजत ॥ १८ ॥ वज्राहताश्चलशिरःशकलैरिवसंवृता ॥ प्रमथाहतदैत्यौघैर्दैत्याहतग णैस्तथा ॥ १९ ॥ वसासृङ्मांसपंकाद्यैर्भूरगम्याभवत्तदा ॥ प्रमथाहतदैत्यौघान्भार्गवःसमजीवयत् ॥ २० ॥ युद्धेपुनःपुनश्चैवमृतसंजीवनीबलात् ॥ तंदृष्ट्वाव्याकुलीभूत्वागणाःसर्वेभयार्दिताः ॥२१ ॥ शशंसुर्देवदेवेशंतत्सर्वंशुक्रचेष्टितम् ॥ अथरुद्रमुखात्कृत्याबभूवातीवभीषणा ॥ २२ ॥ तालजंघोदरी वक्रास्तनापीडितभूरुहा ॥ सायुद्धभूमिमासाद्यभक्षयंतीमहासुरान् ॥ २३ ॥ भार्गवंस्वेकरेधृत्वाजगामांतर्हिताभवत् ॥ विधृतंभार्गवंदृष्ट्वादैत्यसैन्यगणा स्तदा ॥ २४ ॥ प्रम्लानवदनादर्पान्निजघ्नुर्युद्धदुर्मदाः ॥ अथाभज्यतदैत्यानांसेनागणभयार्दिता ॥ २५ ॥ वायुवेगहतायद्वत्प्रकीर्णतृणसं हतिः ॥ भग्नांगणभयात्सेनांदृष्ट्वाहर्षगणाययुः ॥ २६ ॥ निशुंभशुंभसेनान्यौकालनेमिश्चवीर्यवान् ॥ त्रयस्तेवारयामासुर्गणसेनांमहाबलाः ॥२७॥ मुंचतः शरवर्षाणिप्रावृषीवबलाहकाः ॥ ततोदैत्यशरौघास्तेशलभानामिवव्रजाः ॥ २८ ॥ रुरुधुःखंदिशःसर्वागणसेनामकंपयन् ॥ गणाःशरशतैर्भिन्नारुधिरासार वर्षिणः ॥ २९ ॥ वसंतेकिंशुकाभासानप्राज्ञायतकिंचन ॥ पतिताःपात्यमानाश्चछिन्नाभिन्नास्तदागणाः ॥ ३० ॥ त्यक्त्वासंग्रामभूमिंतेसर्वेपिविमुखाभव न् ॥ ३१ ॥ ततःप्रभग्नंस्वबलंविलोक्यगजास्यनंदीश्वरकार्तिकेयाः ॥ चिरान्वितादैत्यवरान्प्रसह्यानिवारयामासुरमर्षणास्ते ॥ ३२ ॥ इति श्रीपाद्मेम हापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेदैत्यसेनावधोनामशततमोऽध्यायः ॥ १०० ॥ ॥ नारदउ वाच ॥ ॥ तेगणाधिपतीन्दृष्ट्वानंदीभमुखषण्मुखान् ॥ अमर्षादभ्यधावंतद्वंद्वयुद्धायदानवाः ॥ १ ॥ नंदिनंकालनेमिश्चशुंभोलंबोदरंतथा ॥ निशुंभःष ण्मुखंवेगादभ्यधावतदंशितः ॥ २ ॥ निशुंभःकार्तिकेयस्यमयूरंपंचभिःशरैः ॥ हृदिविव्याधवेगेनमूर्छितःसपपातच ॥ ३ ॥ ततःशक्तिधरःशक्तियावज्ञ

१ पत्तिभिर्भूर्व्यराजतेति पाठः । २ स्वभगे इतिवापाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ग्राहरोषितः ॥ तावन्निशुंभोवेगेनस्वशक्त्यातमपातयत् ॥ ४ ॥ ततोनंदीश्वरोबाणैःकालनेमिममविध्यत ॥ सप्तभिश्चहयान्केतूंस्त्रिभिःसारथिमच्छिनत् ॥ ५ ॥ कालनेमिस्तुसंक्रुद्धोधनुश्चिच्छेदनंदिनः ॥ तदपास्यसशूलेनतंवक्षस्यहनद्दृढम् ॥ ६ ॥ सशूलभिन्नहृदयोहताश्वोहतसारथिः ॥ अद्रेःशिखरमामुच्यशैलाद्रिंसोप्यपातयत् ॥ ७ ॥ अथशुंभोगणेशश्चरथमूषकवाहनौ ॥ युध्यमानौशरव्रातैःपरस्परमविध्यताम् ॥ ८ ॥ अथशुंभंगणाध्यक्षोहृदि विव्याधपत्रिणा ॥ सारथिंपंचभिर्बाणैःपातयामासभूतले ॥९॥ ततःशुंभोतिक्रुद्धोपिबाणषष्ट्यागणाधिपम् ॥ मूषकंचत्रिभिर्विद्धाननादजलदस्वनः॥१०॥ मूषकःशरभिन्नांगश्चचालकृतवेदनः ॥ लंबोदरःसमुत्तीर्यपदातिरभवन्नृप ॥ ११ ॥ ततोलंबोदरःशुंभंहत्वापरशुनाहृदि ॥ अपातयत्तदाभूमौमूषकंचारुहत्पुनः ॥ १२ ॥ कालनेमिर्निशुंभश्चउभौलंबोदरंशरैः ॥ युगपज्जघ्नतुःकोपात्तोत्रेणेवमहाद्विपम् ॥ १३ ॥ तंपीड्यमानमालोक्यवीरभद्रोमहाबलः ॥ अभ्यधावतवेगेनभूतकोटियुतस्तदा ॥ १४ ॥ कूष्मांडाभैरवाश्चापिवेतालायोगिनीगणाः ॥ पिशाचायोगिनीसंघागणाश्चापितमन्वयुः ॥ १५ ॥ ततःकिलकिलाशब्दैःसिंहनादैःसघुर्घुरैः ॥ विनादिताडमरुकैःपृथिवीसमकंपत ॥ १६ ॥ ततोभूतानिधावंतिभक्षयंतिस्मदानवान् ॥ उत्पतंतिपतंतिस्मननृतुश्चरणांगणे ॥ १७ ॥ नंदीचकार्तिकेयश्चसमायातौत्वरान्वितौ ॥ निजघ्नतूरणेदैत्यान्निरंतरशरव्रजैः ॥ १८ ॥ छिन्नभिन्नाहतैर्दैत्यैःपातितैर्भर्त्सितैस्तथा ॥ व्याकुलासाभवत्सेनाविषण्णवदनातदा ॥ १९ ॥ प्रविध्वस्तांततःसेनांदृष्ट्वासागरनंदनः ॥ रथेनातिपताकेनगणानभिययौबली ॥ २० ॥ हस्त्यश्वरथसंह्रादःशंखभेरीरवस्तदा ॥ अभवत्सिंहनादश्चसेनयोरुभयोस्तदा ॥ २१ ॥ जालंधरशरव्रातैर्नीहारपटलैरिव ॥ द्यावापृथिव्योराच्छन्नमंतरंसमपद्यत ॥२२॥ गणेशंपंचभिर्विध्वाशैलाद्रिमपिपंचभिः ॥ वीरभद्रंचविंशत्याननादजलदस्वनः ॥ २३ ॥ कार्तिकेयस्ततोदैत्यंशक्त्याविव्याधसत्वरः ॥ व्याघूर्णःशक्तिनिर्भिन्नःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ २४ ॥ ततःक्रोधपरीताक्षःकार्तिकेयंजलंधरः ॥ गदयाताडयामाससचभूमितलेपतत् ॥ २५ ॥ तथैवनंदिनंवेगादपातयतभूतले ॥ ततोगणेश्वरःक्रुद्धोगदांपरशुनाच्छिनत् ॥ २६ ॥ वीरभद्रस्त्रिभिर्बाणैर्हृदिविव्याधदानवम् ॥ सप्तभिश्चहयान्केतून्धनुश्छन्नंचचिच्छिदे ॥ २७ ॥ ततोतिक्रुद्धोदैत्येंद्रःशक्तिमुद्यम्यदारुणाम् ॥ गणेशंपातयामासरथमन्यंसमारुहत् ॥ २८ ॥ अभ्ययादथवेगेनवीरभद्रंरुषान्वितः ॥ ततस्तौसूर्यसंकाशौयुयुधातेपरस्परम् ॥ २९ ॥ वीरभद्रस्तस्यहयांस्तथाबाणैरपातयत् ॥ धनुश्चिच्छेददैत्येंद्रोयुयुधेपरिघायुधः ॥ ३० ॥ सवीरभद्रंत्वरयाभिगम्यजघानदैत्यःपरिघेनमूर्ध्नि ॥ सचापिदैत्यःप्रविभिन्नमूर्द्धापपातभूमौरुधिरंसमुद्गिरन् ॥ ३१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेदैत्यसेनापराभवोनामएकाधिकशततमोऽध्यायः ॥१०१॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पति

१ भेरीतालमृदंगैश्चपृथिवी समकंपत इ० पा० । २ समाश्वास्य त्वरान्वितौ । इ० पा० । ३ शरावृते । शराव्रतैः । इ० पा० । ४ शैलाद्रिं नवभिः शरैः—इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंवीरभद्रंतुदृष्ट्वारुद्रगणाभयात् ॥ आगतास्तेरणंहित्वाक्रोशमानामहेश्वरम् ॥ १ ॥ अथकोलाहलंश्रुत्वागणानांचंद्रशेखरः ॥ २ ॥ अभ्ययाद्वृषमारूढःसं
ग्रामंप्रहसन्निव ॥ रुद्रमायांतमालोक्यसिंहनादैर्गणाःपुनः ॥ ३ ॥ निवृत्ताःसंगरेदैत्यान्निजघ्नुःशरवृष्टिभिः ॥ दैत्याश्चभीषणंरुद्रंदृष्ट्वासर्वेविदुद्रुवुः ॥ ४ ॥
कार्त्तिकव्रतिनंदृष्ट्वापातकानीवतद्भयात् ॥ अथजालंधरोदैत्यान्विद्रुतान्प्रेक्ष्यसंगरे॥५॥ रोषादधावच्चंडीशंमुंचन्बाणान्सहस्रशः ॥ शुंभोनिशुंभोश्वमुखः
कालनेमिर्बलाहकः ॥ ६ ॥ खड्गरोमाप्रचंडश्चघस्मरश्चशिवंययुः॥बाणांधकारसंच्छन्नंदृष्ट्वागणबलंशिवः॥ ७ ॥ तद्बाणजालंविच्छिद्यस्वबाणैरावृणोन्नभः ॥
दैत्यांश्चबाणवात्याभिःपीडितानकरोत्तदा ॥ ८ ॥ प्रचंडजालबाणौघैरपातयतभूतले ॥ खड्गरोम्णःशिरःकोपात्तथापरशुनाच्छिनत् ॥ ९ ॥ बलाहकस्य
चशिरःखट्वांगेनाकरोद्द्विधा ॥ बद्धाचघस्मरंदैत्यंपाशेनाभ्यहनाद्भुवि ॥ १० ॥ वृषभेणहताःकेचित्केचिद्बाणैर्निराकृताः ॥ नशेकुरसुराःस्थातुंगजाः
सिं र्दितायथा ॥ ११ ॥ ततःकोपपरीतात्मावेगाद्रुद्रंजलंधरः ॥ आह्वयामाससमरेतीव्राशनिसमस्वनः ॥ १२ ॥ जलंधरउवाच ॥ युध्यस्वाद्यमयासार्द्धं
किमेभिर्निहितैस्तव ॥ यच्चकिंचिद्बलंतेस्तितद्दर्शयजटाधर ॥ १३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाबाणसप्ततयाजघानवृषभध्वजम् ॥ तानप्राप्तान्
शितैर्बाणैश्चिच्छेदप्रहसन्निव ॥ १४ ॥ ततोहयान्ध्वजंछत्रंधनुश्चिच्छेदसप्तभिः ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोगदामादायवीर्यवान् ॥ १५ ॥ अभ्यधावच्छिव
स्तावद्गदांबाणैर्द्विधाकरोत् ॥ तथापिमुष्टिमुद्यम्यययौरुद्रजिघांसया ॥ १६ ॥ तावच्छिवेनबाणौघैःक्रोशमात्रमपाकृतः ॥ ततोजालंधरोदैत्योमत्वारुद्रं
बलाधिकम् ॥ १७ ॥ ससर्जमायांगांधर्वीमद्भुतांरुद्रमोहिनीम् ॥ ततोजगुश्चननृतुर्गंधर्वाप्सरसांगणाः ॥ १८ ॥ तालवेणुमृदंगांश्चवादयंतःपरस्परम् ॥
तंदृष्ट्वामहदाश्चर्यंरुद्रोनादविमोहितः ॥१९॥ पतितान्यपिशस्त्राणिकरेभ्योनविवेदसः ॥ एकाग्रभूतमालोक्यरुद्रंदैत्योजलंधरः ॥ २० ॥ कामार्त्तःसजगामा
शुयत्रगौरीस्थिताभवत् ॥ युद्धेशुंभनिशुंभाख्यौस्थापयित्वामहाबलौ ॥ २१ ॥ दशदोर्दंडपंचास्यस्त्रिनेत्रश्चजटाधरः ॥ महावृषभमारूढःसर्वभूवजलं
धरः ॥ २२ ॥ अथरुद्रंसमायांतमालोक्यभववल्लभा ॥ अभ्यायर्यौसखीमध्यात्तद्दर्शनपथेभवत् ॥ २३ ॥ यावद्ददर्शचार्वंगींपार्वतींदनुजेश्वरः ॥ ताव
त्सवीर्यंमुमुचेजडांगश्चाभवत्तदा ॥ २४ ॥ अथज्ञात्वातदागौरीदानवंभयविह्वला ॥ जगामांतर्हितातावत्सातदोत्तरमानसम् ॥ २५ ॥ ॥ तामदृष्ट्वातदादै
त्यःक्षणाद्विद्युल्लतामिव ॥ जवेनायात्पुनर्युद्धंयत्रदेवोवृषध्वजः ॥२६॥ पार्वत्यपिमहाविष्णुंसस्मारमनसातदा॥तावद्ददर्शतंदेवीसोपविष्टंसमीपगम् ॥२७॥
॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ विष्णोजलंधरोदैत्यःकृतवान्परमाद्भुतम् ॥ तत्किंनविदितंतेस्तिचेष्टितंतस्यदुर्मतेः ॥ २८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ तेनै

१ बाणजालैरित्यपि पाठान्तरम् । २ कायादिति पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वदर्शितःपंथावयमप्यन्वयामहे ॥ नान्यथासभवेद्वध्यः पातिव्रत्यात्सुरक्षितः ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ जगामविष्णुरित्युक्त्वापुनर्जालंधरंपुरम् ॥
अथरुद्रश्चगंधर्वानुगतःसंगरेस्थितः ॥ ३० ॥ अंतर्द्धानगतांमायांदृष्ट्वातुंबुबुधेतदा ॥ ततःशिवोविस्मितमानसःपुनर्जगामयुद्धायजलंधररूपा ॥ ३१ ॥
सचापिदैत्यःपुनरागतंशिवंदृष्ट्वाशरौघैःसमवाकिरद्रणे ॥ ३२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्य
भामासंवादेदैत्यकपटवर्णनोनामद्व्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ विष्णुर्जालंधरंगत्वातद्दैत्यपुटभेदनम् ॥ पाति
व्रत्यस्यभंगायवृंदायाश्चाकरोन्मतिम् ॥ १ ॥ अथवृंदारकादेवीस्वप्नमध्येददर्शह ॥ भर्त्तारंमहिषारूढंतैलाभ्यक्तंदिगंबरम् ॥ २ ॥ कृष्णप्रसूनभूषाढ्यं
क्रव्यादगणसेवितम् ॥ दक्षिणाशांगतंमुंडंतमसाव्यावृतंतदा ॥ ३ ॥ स्वपुरंसागरेमग्नंसहसैवात्मनासह ॥ ततःप्रबुद्धासाबालास्वंस्वप्नंप्रविचिन्वती ॥ ४ ॥
ददर्शोदितमादित्यंसाच्छिद्रंनिश्चलंमुहुः ॥ तदनिष्टमितिज्ञात्वारुदतीभयविह्वला ॥ ५ ॥ कुत्रचिन्नालभच्छर्मगोपुराट्टालभूमिषु ॥ ततःसखीद्वययुता
नगरोद्यानमागमत् ॥ ६ ॥ तत्रापिसागताबालानालभत्कुत्रचित्सुखम् ॥ वनाद्वनांतरंयातानैववेदात्मनस्तदा ॥ ७ ॥ ततोभ्रमंती साबालाददर्शाति
विभीषणौ ॥ राक्षसौसिंहवदनौदंष्ट्रानयनभीषणौ ॥ ८ ॥ तौदृष्ट्वाविह्वलातीवपलायनपरातदा ॥ ददर्शतापसंशांतंसशिष्यंमौनमास्थितम् ॥ ९ ॥
ततस्तत्कंठआसज्यनिजांबाहुलतांभयात् ॥ मुनेमांरक्षशरणमागतामित्यभाषत॥१०॥मुनिस्तांविह्वलांदृष्ट्वाराक्षसानुगतांतदा॥हुंकारेणैवतौघोरौचकारवि
मुखौरुषा॥११॥ यद्धुंकारभयत्रस्तौदृष्ट्वातौगगनंगतौ ॥ प्रणम्यदंडवद्भूमौवृंदावचनमब्रवीत्॥१२॥ ॥ वृंदोवाच ॥ ॥ रक्षिताहंत्वयाघोराद्भयात्तस्मात्कृ
पानिधे ॥ किंचिद्विज्ञप्तुमिच्छामिकृपयातन्निशामय ॥ १३ ॥ जलंधरोहिमेभर्तारुद्रंयोद्धुंगतःप्रभो ॥ सतत्रास्तिकथंयुद्धेतन्मेकथयसुव्रत ॥ १४ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ मुनिस्तद्वाक्यमाकर्ण्यकृपयोर्ध्वमवैक्षत ॥ तावत्कपीशावायातौतंप्रणम्याग्रतःस्थितौ ॥ १५ ॥ ततस्तद्भ्रूलतासंज्ञानियुक्तौगगनं
गतौ ॥ गत्वाक्षणार्द्धादागत्यवानरावग्रतःस्थितौ ॥ १६ ॥ शिरःकबंधहस्तौतौदृष्ट्वाब्धितनयस्यसा ॥ पपातमूर्छिताभूमौभर्तृव्यसनदुःखिता ॥ १७ ॥
कमंडलुजलैःसिक्तामुनिनाश्वासितातदा ॥ स्वभर्तृभालेसाभालंकृत्वाखिन्नारुरोदह ॥ १८ ॥ ॥ वृंदोवाच ॥ ॥ यःपुरासुखसंवादैर्विनोदयसिमांविभो ॥
सकथंनवदस्यद्यवल्लभांमामनागसम्॥१९॥ येनदेवाःसगंधर्वानिर्जिताहरिणासह ॥ सकथंतापसेनत्वंत्रैलोक्यविजयीहतः॥२०॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ रुदि
त्वेतितदावृंदातंमुनिंवाक्यमब्रवीत् ॥ ॥ वृंदोवाच ॥ ॥ कृपानिधेमुनिश्रेष्ठजीवनंमेस्यसुप्रियम् ॥ २१ ॥ त्वमेवास्यपुनःशक्तोजीवनायमतोमम ॥ अथत

१ सबुबुधे इ०पा० । २ तत्स्वप्नं प्रविचिन्वती । स्वस्वप्नं साविचिन्वती । इ० पा० । ३ हरिणा इंद्रेण ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वाक्यमाकर्ण्यप्रहस्यमुनिरब्रवीत् ॥ २२ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ नायंजीवयितुंशक्योरुद्रेणनिहतोयुधि ॥ तथापित्वत्कृपाविष्टएवंसंजीवयाम्यहम् ॥ २३ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वांतं[1]र्दधेयावत्तावत्सागरनंदनः ॥ वृंदामालिंग्यतद्वक्त्रंचुचुंबेप्रीतमानसः ॥ २४ ॥ अथवृंदापिभर्त्तारंदृष्ट्वाहर्षितमानसा ॥
रेमेतद्वनमध्यस्थातद्युक्ताबहुवासरम् ॥ २५ ॥ कदाचित्सुरतस्यांतेदृष्ट्वाविष्णुंतमेवहि ॥ निर्भर्त्स्यक्रोधसंयुक्तावृंदावचनमब्रवीत् ॥ २६ ॥ ॥ वृंदोवाच ॥
धिक्तवेदंहरेशीलंपरदाराभिगामिनः ॥ ज्ञातोसित्वंमयासम्यङ्मायाप्रत्यक्षतापसः ॥ २७ ॥ यौत्वयामाययाद्वास्थौस्वकीयौदर्शितौमम ॥ तावेवराक्ष
सौभूत्वाभार्यांतवहरिष्यथ ॥ २८ ॥ त्वंचापिभार्यादुःखार्तोवनेकपिसहायवान् ॥ भ्रमसर्वेश्वरेणायंयस्तेशिष्यत्वमागतः ॥ २९ ॥ इत्युक्त्वासातदा
वृंदाप्राविशद्धव्यवाहनम् ॥ विष्णुनावार्यमाणापितस्मिन्नासक्तमानसा ॥ ३० ॥ ततोहरिस्तामनुसंस्मरन्मुहुर्वृंदाचिताभस्मरजोवगुंठितः ॥ तत्रैवतस्थौ
मुनिसिद्धसंघैः प्रबोध्यमानोपिययौनशांतिम् ॥ ३१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामा
संवादेवृंदाचिताग्निप्रवेशोनामत्र्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०३ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोजलंधरोदृष्ट्वारुद्रमद्भुतविक्रमम् ॥ चकार
माययागौरींत्र्यंबकंमोहयंस्तदा ॥ १ ॥ रथोपरिगतांदृष्ट्वारुदंतींचतदाशिवः ॥ शुंभनिशुंभदैत्यैश्चवध्यमानांददर्शसः ॥ २ ॥ गौरींतथाविधांदृष्ट्वाशि
वोप्युद्विग्नमानसः ॥ अवाङ्मुखःस्थितस्तूष्णींविस्मृत्यस्वपराक्रमम् ॥ ३ ॥ ततोजलंधरोवेगात्रिभिर्विव्याधसायकैः ॥ आपुंखमग्नैस्तंरुद्रंशिरस्युरसि
चोदरे ॥४॥ ततोजज्ञेसतांमायांविष्णुनासंप्रबोधितः ॥ रौद्ररूपधरोजातोज्वालामालातिभीषणः ॥ ५ ॥ तस्यातीवमहारौद्रंरूपंदृष्ट्वामहासुराः ॥ नशेकुःप्र
मुखेस्थातुंभेजिरेचदिशोदश ॥ ६ ॥ ततःशापंददौदेवस्तयोःशुंभनिशुंभयोः ॥ ममयुद्धादपक्रांतौगौर्यावध्यौभविष्यथः ॥ ७ ॥ पुनर्जलंधरोवेगाद्ब
र्षनिशितैःशरैः ॥ बाणांधकारसंछन्नंयथाभूमितलंमहत् ॥ ८ ॥ यावद्रुद्रःप्रचिच्छेदतस्यबाणांस्त्वरा[2]न्वितः ॥ तावत्सपरिघेणाशुजघानवृषभं
बली ॥ ९ ॥ वृषस्तेनप्रहारेणपरावृत्तोरणांगणात् ॥ रुद्रेणाकृष्यमाणोपिनतस्थौरणभूमिषु ॥ १० ॥ ततःपरमसंक्रुद्धोरुद्रोरौद्रवपुर्द्धरः ॥ चक्रंसुद
र्शनंवेगाच्चिक्षेपादित्यवर्चसम् ॥ ११ ॥ प्रदहद्रोदसीवेगात्तं[3]दासाद्यजलंधरम् ॥ जहारतच्छिरःकायान्महदायतलोचनम् ॥ १२ ॥ रथात्कायःपपातो
र्व्यांनादयन्वसुधातलम् ॥ तेजश्चनिर्गतंदेहात्तद्रुद्रेलयमागमत् ॥ १३ ॥ दृष्ट्वादेहोद्भवंतेजस्तद्गौरीशेलयंगतम् ॥ अथचेंद्रादयोदेवाहर्षादुत्फुल्ललो
चनाः ॥ १४ ॥ प्रणम्यशिरसारुद्रंशशंसुर्विष्णुचेष्टितम् ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ महादेवत्वयादेवारक्षिताःशत्रु[4]जाद्भयात् ॥ १५ ॥ किंचिदन्यत्समुद्भू

१ तर्दधे विप्रस्तावत्सागरनन्दनः–इ० पा० । २ बाणगणं जवात्–इ० पा० । ३ पपात वसुधातले–इ० पा० । ४ सिंधुजाद्भयात् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तंतत्रकिंकरवामहे ॥ वृंदालावण्यसंभ्रांतोविष्णुस्तिष्ठतिमोहितः ॥ १६ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ गच्छध्वंशरणंदेवाविष्णोर्मोहापनुत्तये ॥ शरण्यांमो
हिनींमायांसावःकार्यंकरिष्यति ॥ १७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवःसहभूतगणैस्तथा ॥ देवाश्चतुष्टुवुर्मूलप्रकृतिंभक्तवत्सलाम् ॥१८॥
॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ यदुद्भवाःसत्वरजस्तमोगुणाः सर्गस्थितिध्वंसनिदानकारणम् ॥ यदिच्छयाविश्वमिदंभवाभवौतनोतिशुद्धांप्रकृतिंनताः स्मता
म् ॥ १९ ॥ येहित्रयोविंशतिभेदिसंज्ञिताजगत्यशेषेसमधिष्ठिताःपुरा ॥ यद्रूपकर्माणिजडास्त्रयोपितेदेवाविदुर्नप्रकृतिंनताःस्मताम् ॥ २० ॥ यद्भक्ति
युक्ताःपुरुषास्तुनित्यंदारिद्र्यव्यामोहपराभवादिकम् ॥ नप्राप्नुवंत्येवहिभक्तवत्सलांसदैवविष्णोःप्रकृतिंनताःस्मताम् ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
स्तोत्रमेतत्रिसंध्यंयःपठेदेकाग्रमानसः ॥ दारिद्र्यमोहदुःखानिनकदाचित्स्पृशंतितम् ॥ २२ ॥ इतिस्तुवंतस्तेदेवास्तेजोमंडलमास्थिताम् ॥
ददृशुर्गगनेतत्रज्वालाव्याप्तदिगंतराम् ॥ २३ ॥ तन्मध्याद्भारतींसर्वेददृशुर्व्योमचारिणीम् ॥ अहमेवत्रिधाभिन्नातिष्ठामित्रिविधैर्गुणैः ॥ २४ ॥
गौरीलक्ष्मीस्वरा[1]चेतिरजःसत्त्वतमोगुणैः ॥ तत्रगच्छततंकार्यंविधास्यंतिचवःसुराः ॥ २५ ॥ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृण्वता
मितिदेवानामंतर्द्धानमगान्महः ॥ देवानांविस्मयोत्फुल्लनेत्राणांतत्तदानृप ॥ २६ ॥ ततःसर्वेपितेदेवागत्वातद्वाक्यनोदिताः ॥ गौरींलक्ष्मींस्वरां
चैवप्रणेमुर्भक्तितत्पराः ॥ २७ ॥ ततस्तास्तान्सुरान्दृष्ट्वाप्रणतान्भक्तवत्सलाः ॥ बीजानिप्रददुस्तेभ्योवाक्यान्यूचुश्चभूमिप ॥ २८ ॥
॥ देव्यऊचुः ॥ ॥ इमानिक्षेत्रबीजानिविष्णुर्यत्रावतिष्ठति ॥ निर्वपध्वंततःकार्यंभवतांसिद्धिमेष्यति[2] ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंच
पंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेजालंधरवधोनामचतुरधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०४ ॥ ॥ नारदउवा
च ॥ ॥ क्षितेभ्यस्तत्रबीजेभ्योवनस्पत्यस्त्रयोभवन् ॥ धात्रीचमालतीचैवतुलसीचनृपोत्तम ॥ १ ॥ धात्र्युद्भवास्मृताधात्रीमाभवामालतीस्मृता ॥ गौ
रीभवाचतुलसीतमःसत्त्वरजोगुणाः ॥ २ ॥ स्त्रीरूपिण्यौवनस्पत्यौदृष्ट्वाविष्णुस्तदानृप ॥ उत्तस्थौसंभ्रमाद्वृंदारूपातिशयमोहितः ॥ ३ ॥ ददर्शता
स्तदामोहात्कामासक्तेनचेतसा ॥ तंचापितुलसीधात्र्यौरागेणैवावलोकताम् ॥ ४ ॥ यच्चलक्ष्म्यापुराबीजंमाययैवसमर्पितम् ॥ तस्मात्तदुद्भवानारीतस्मि
न्नीर्ष्यायुताभवत् ॥ ५ ॥ अतःसावर्बरीत्याख्यामाधवस्यातिगर्हिता ॥ धात्रीतुलस्यैतद्रागात्तस्यप्रीतिप्रदेसदा ॥ ६ ॥ ततोविस्मृतदुःखोसौविष्णुस्ता
भ्यांसहैवतु ॥ वैकुंठमगमद्धृष्टःसर्वदेवनमस्कृतः ॥ ७ ॥ कार्तिकोद्यापनेविष्णोस्तस्मात्पूजाविधीयते ॥ तुलसीमूलदेशेतुप्रीतिदासायतःस्मृता ॥ ८ ॥ ॥ ९९ ॥

१ सुराचेत्यपि पाठः । २ अत्रायंश्लोको मुद्रितकार्तिकमाहात्म्ये दृश्यते " ततस्तुहृष्टाः सुरसिद्धसंघाः प्रगृह्यबीजानि विचिक्षिपुस्ते ॥ वृंदान्वितो भूमितले स यत्रविष्णुः सदातिष्ठाति सौख्यहीनः " इति ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुलसीकाननंराजन्गृहेयस्यावतिष्ठते ॥ तद्गृहंतीर्थरूपंतुनायांतियमकिंकराः ॥ ९ ॥ सर्वपापहरंपुण्यंकामदंतुलसीवनम् ॥ रोपयंतिनरश्रेष्ठानतेपश्यं
तिभास्करिम् ॥ १० ॥ दर्शनंनर्मदायास्तुगंगास्नानंतथैवच ॥ तुलसीवनसंसर्गःसममेतत्त्रयंस्मृतम् ॥ ११॥ रोपणात्पालनात्सेकाद्दर्शनात्स्पर्शनान्नृणाम्॥
तुलसीदहतेपापंवाङ्मनःकायसंचितम् ॥ १२ ॥ तुलसीमंजरीभिर्यःकुर्याद्धरिहरार्चनम् ॥ नसगर्भगृहंयातिमुक्तिभागीनसंशयः ॥ १३ ॥ पुष्करादी
नितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा ॥ वासुदेवादयोदेवास्तिष्ठंतितुलसीदले ॥ १४ ॥ तुलसीमंजरीयुक्तोयदिप्राणान्विमुंचति ॥ विष्णोःसायुज्यमाप्नोतिस
त्यंसत्यंनृपोत्तम ॥१५॥ तुलसीमृत्तिकालिप्तोयस्तुप्राणान्विमुचंति ॥ यमोपिनेक्षितुंशक्तोयुक्तंपापशतैरपि ॥१६॥ तुलसीकाष्ठजंयस्तुचंदनंधारयेन्नरः॥
तद्देहंनस्पृशेत्पापंक्रियमाणमपीहयत् ॥ १७॥ तुलसीविपिनच्छायायत्रयत्रभवेन्नृप ॥ तत्रश्राद्धंप्रकर्त्तव्यंपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ १८ ॥ धात्रीछायासुयः
कुर्यात्पिंडदानंनृपोत्तम ॥ तृप्तिंचयांतिपितरस्तस्ययेनरकेस्थिताः ॥ १९ ॥ मूर्ध्निपाणौमुखेचैवदेहेचनृपसत्तम ॥ धत्तेधात्रीफलंयस्तुसविज्ञेयोह
रिःस्वयम् ॥ २० ॥ धात्रीफलंचतुलसीमृत्तिकाद्वारकोद्भवा ॥ यस्यदेहेस्थितानित्यंसजीवन्मुक्तउच्यते ॥ २१ ॥ धात्रीफलविमिश्रैस्तुतुलसीदलमि
श्रितैः ॥ जलैःस्नातिनरस्तस्यगंगास्नानफलंस्मृतम् ॥ २२ ॥ देवार्चनंनरःकुर्याद्धात्रीपत्रैःफलैरपि ॥ सुवर्णपुष्पैर्विविधैरर्चनस्याप्नुयात्फलम् ॥ २३ ॥
तीर्थानिमुनयोदेवायज्ञाःसर्वेपिकार्तिके ॥ नित्यंधात्रींसमाश्रित्यतिष्ठंत्यर्केतुलाश्रिते ॥ २४ ॥ द्वादश्यांतुलसीपत्रंधात्रीपत्रंतुकार्तिके ॥ लुनातिस
नरोगच्छेन्निरयानतिगर्हितान् ॥ २५ ॥ धात्रीछायांसमाश्रित्यकार्तिकेन्नंभुनक्तियः ॥ अन्नसंसर्गजंपापमावर्षंतस्यनश्यति ॥ २६ ॥
धात्रीमूलेतुयोविष्णुंकार्तिकेऽर्चयतेनरः ॥ विष्णुक्षेत्रेषुसर्वेषुपूजितस्तेनसर्वदा ॥ २७ ॥ धात्रीतुलस्योर्माहात्म्यमपिदेवश्चतुर्मुखः ॥
नसमर्थोभवेद्वक्तुंयथादेवस्यशार्ङ्गिणः ॥ २८ ॥ धात्रीतुलस्युद्भवकारणंचशृणोतियःश्रावयतेचभक्त्या ॥ विधूतपाप्मासहपूर्वजैश्चस्वर्गेव्र
जत्यग्र्यविमानसंस्थः ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेधात्रीतुल
स्योर्माहात्म्यंनामपंचाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०५ ॥ ॥ पृथुरुवाच ॥ ॥ सेतिहासमिमंब्रह्मन्माहात्म्यंकथितंत्वया ॥ अत्याश्चर्यकरंसम्यक्तुल
स्यास्तुश्रुतंमहत् ॥ १ ॥ यदूर्जव्रतिनःपुंसःफलंमहदुदाहृतम् ॥ तत्पुनर्ब्रूहिमाहात्म्यंकेनचीर्णमिदंकथम् ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आसी
त्सह्याद्रिविषयेकरवीरपुरेपुरा ॥ ब्राह्मणोधर्मवित्कश्चिद्धर्मदत्तेतिविश्रुतः ॥ ३ ॥ विष्णुव्रतकरःशश्वद्विष्णुपूजारतःसदा ॥ द्वादशाक्षरविद्यायांजपनिष्ठोति
थिप्रियः ॥ ४ ॥ कदाचित्कार्तिकेमासिहरिजागरणायसः ॥ रात्र्यांतुर्यांशशेषायांजगामहरिमंदिरम् ॥ ५ ॥ हरिपूजोपकरणान्प्रगृह्यव्रजतातदा ॥ तेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृष्टासमायातारक्षसीभीमनिःस्वना ॥ ६ ॥ वक्रदंष्ट्राननाजिह्वानिमग्नारक्तलोचना ॥ दिगंबराशुष्कमांसालंबेोष्ठीघर्घरस्वना ॥ ७ ॥ तांदृष्ट्वाभयवित्रस्तः
कंपितावयवस्तदा ॥ पूजोपकरणैर्वैगात्पयोभिश्चाहनद्भयात् ॥ ८ ॥ संस्मृत्यचहरेर्नामतुलसीयुतवारिणा ॥ साहतापातकंतस्मात्तस्याःसर्वमगा
त्क्षयम् ॥ ९ ॥ अथसंस्मृत्यसापूर्वजन्मकर्मविपाकजम् ॥ स्वांदशामब्रवीत्सर्वांदंडवत्तंप्रणम्यसा ॥ १० ॥ ॥ कलहोवाच ॥ ॥ पूर्वकर्मविपा
केनदशामेतांगताह्यहम् ॥ तत्कथंतुपुनर्विप्रयाम्युत्तमगतिंशुभाम् ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तांदृष्ट्वाप्रणतामग्रेवदमानांस्वकर्मतत् ॥
अतीवविस्मितोविप्रस्तदावचनमब्रवीत् ॥ १२ ॥ ॥ धर्मदत्तउवाच ॥ ॥ केनकर्मविपाकेनत्वंदशामीदृशींगता ॥ कुतस्त्वंकाचकिंशीलातत्सर्वं
कथयस्वमे ॥ १३ ॥ ॥ कलहोवाच ॥ ॥ सौराष्ट्रनगरेब्रह्मन्भिक्षुनामाभवद्द्विजः ॥ तस्याहंगृहिणीपूर्वंकलहाख्यातिनिष्ठुरा ॥ १४ ॥ नकदाचि
न्मयाभर्तुर्वचसापिशुभंकृतम् ॥ नार्पितंतस्यमिष्टान्नंभर्तुर्वचनभंगया ॥ १५ ॥ कलहप्रिययानित्यंभयोद्विग्नस्तदाद्विजः ॥ परिणेतुंतदान्यांसमतिंचक्रे
पतिर्मम ॥ १६ ॥ ततोगरंसमादायप्राणास्त्यक्तामयाद्विज ॥ अथबध्वाबध्यमानांमांविनिन्युर्यमानुगाः ॥ १७ ॥ यमश्चमांतदादृष्ट्वाचित्रगुप्तमपृच्छत ॥
॥ यमउवाच ॥ ॥ अनयाकिंकृतंकर्मचित्रगुप्तविलोकय ॥ १८ ॥ प्राप्नोत्वेषाकर्मफलंशुभंवाशुभमेवच ॥ चित्रगुप्तस्ततोवाक्यंभर्त्सयन्समुवाचह ॥ १९ ॥
॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ अनयातुशुभंकर्मकृतंकिंचिन्नविद्यते ॥ मिष्टान्नंभुक्तमनयानभर्तरितदर्पितम् ॥ २० ॥ अतश्चवल्गुलीयोन्यांस्वविष्टादावति
ष्ठतु ॥ भर्तृद्वेषकरीत्वेषानित्यंकलहकारिणी ॥ २१ ॥ विष्टादाशूकरीयोन्यांततस्तिष्ठत्वियंहरे ॥ पाकभांडेसदाभुक्तंनित्यंचैवानयायतः ॥ २२ ॥
तस्मात्दोषाद्विडालीतुस्वजातापत्यभक्षिणी ॥ भर्तारमनयोद्दिश्यह्यात्मघातःकृतोयतः ॥ २३ ॥ तस्मात्प्रेतपिशाचेषुतिष्ठत्वेषातिनिंदि
ता ॥ ततश्चैवमरुंदेशंप्रापितव्याभटैःसह ॥ २४ ॥ तत्रप्रेतशरीराख्याचिरंतिष्ठत्वियंततः ॥ इत्थंयोनित्रयंत्वेषाभुनक्त्वाशुभकारिणी ॥ २५ ॥
॥ कलहोवाच ॥ साहंपंचशताब्दानिप्रेतदेहेस्थिताकिल ॥ क्षुत्तृड्भ्यांपीडितानित्यंदुःखितास्वेनकर्मणा ॥ २६ ॥ ततःक्षुत्पीडितानित्यंशरीरंव
णिजस्त्वहम् ॥ आयातादक्षिणंदेशंकृष्णावेण्यास्तुसंगमे ॥ २७ ॥ तत्तीरसंश्रितायावत्तावत्तस्यशरीरतः ॥ शिवविष्णुगणैर्दूरमपाकृष्टाबलादहम्
॥ २८ ॥ ततःक्षुत्क्षामयादृष्टोभ्रमंत्यात्वंमयाद्विज ॥ प्रक्षिप्ततुलसीवारिसंसर्गगतपापया ॥ २९ ॥ तत्कृपांकुरुविप्रेंद्रकथंमुक्तिमियाम्यहम् ॥
योनित्रयादतिभयादस्माच्चप्रेतदेहतः ॥ ३० ॥ इत्थंनिशम्यकलहावचनंद्विजश्चतत्कर्मपाकभवविस्मयदुःखयुक्तः ॥ तद्ग्लानिदर्शनकृपाचलचि
त्तवृत्तिर्ध्यात्वाचिरंसवचनंनिजगाददुःखात् ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येकलहोपाख्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नंनामषडधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ धर्मदत्तउवाच ॥ ॥ विलयंयांतिपापानितीर्थदानव्रतादिभिः ॥ प्रेतदेहस्थि
तायास्तेतेषुनैवाधिकारिता ॥ १ ॥ त्वदृष्ठानिदर्शनादस्मात्खिन्नंचममानसम् ॥ नैवानिर्वृतिमायातित्वामनुद्धृत्यदुःखिताम् ॥ २ ॥ पातकंचत
वात्युग्रंयोनित्रयविपाकदम् ॥ नैवान्यैःक्षयितेपुण्यैःप्रेतत्वंचातिगर्हितम् ॥ ३ ॥ तस्मादाजन्मजनितंयन्मयाकार्तिकव्रतम् ॥ तत्पुण्यस्यार्द्ध
भागेनसद्गतिंत्वमवाप्नुहि ॥ ४ ॥ कार्तिकव्रतपुण्येननसाम्यंयांतिसर्वथा ॥ यज्ञदानानितीर्थानिव्रतान्यपियतोध्रुवम् ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
॥ इत्युक्त्वाधर्मदत्तोसौयावत्तामभ्यषेचयत् ॥ तुलसीमिश्रतोयेनश्रावयन्द्वादशाक्षरम् ॥ ६ ॥ तावत्प्रेतत्वनिर्मुक्ताज्वलदग्निशिखोपमा ॥ दिव्यवपुर्धरा
जातालावण्याद्भासितादिशः ॥ ७ ॥ ततःसादंडवद्भूमौप्रणनामाथतंद्विजम् ॥ उवाचचतदावाक्यंहर्षगद्गदभाषिणी ॥ ८ ॥ ॥ कलहोवाच ॥ ॥ त्वत्प्रसा
दाद्द्विजश्रेष्ठविमुक्तानिरयादहम् ॥ पापाब्धौमज्जमानायास्त्वंनोभूतोसिमेध्रुवम् ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंसावदतीविप्रंददर्शायातमंबरात् ॥ विमा
नंभास्वरंयुक्तंविष्णुरूपधरैर्गणैः ॥ १० ॥ अथसाताद्विमानाग्र्यंद्वास्थाभ्यामधिरोहिता ॥ पुण्यशीलसुशीलाभ्यामप्सरोगणसेवितम् ॥ ११ ॥ त
द्विमानंतदापश्यद्धर्मदत्तःसविस्मयः ॥ पपातदंडवद्भूमौदृष्ट्वातौपुण्यरूपिणौ ॥ १२ ॥ पुण्यशीलसुशीलौतमुत्थाप्यप्रणतंद्विजम् ॥ अभ्यनंदयतांवाक्यं
सूचतुर्द्धर्मशीलिनौ ॥ १३ ॥ ॥ गणाऊचतुः ॥ ॥ साधुसाधुद्विजश्रेष्ठयस्त्वंविष्णुरतःसदा ॥ दीनानुकंपीधर्मज्ञोविष्णुव्रतपरायणः ॥ १४ ॥ आजन्मस
च्चुभंद्येतद्यत्त्वयाकार्त्तिकव्रतम् ॥ कृतंतस्यार्द्धदानेनयदस्याःपूर्वसंचितम् ॥ १५ ॥ जन्मांतरशतोद्भूतंपापंतद्विलयंगतम् ॥ हरिजागरणाद्यैश्चविमानामि
दमागमत् ॥ १६ ॥ वैकुण्ठभवनंविष्णोःसान्निध्यंचस्वरूपता ॥ तेधन्याःकृतकृत्यास्तेतेषांचसफलोभवः ॥ १७ ॥ यैर्भक्त्याराधितोविष्णुर्धर्मदत्तत्वयायथा ॥
सम्यगाराधितोविष्णुःकिंनयच्छतिदेहिनाम् ॥ १८ ॥ औत्तानचरणिर्येनध्रुवत्वेस्थापितःपुरा ॥ यन्नामस्मरणादेवदेहिनोयांतिसद्गतिम् ॥ १९ ॥
ग्राहगृहीतोनागेंद्रोयन्नामस्मरणात्पुरा ॥ विमुक्तःसन्निधिंप्राप्तोजातोयोजयसंज्ञकः ॥ २० ॥ अतस्त्वयार्चितोविष्णुःस्वसान्निध्यंप्रदास्यति ॥ बहून्य
ब्दसहस्राणिभार्याद्वययुतस्यते ॥ २१ ॥ ततःपुण्यक्षयेजातेयदायास्यसिभूतले ॥ सूर्यवंशोद्भवोराजाविख्यातस्त्वंभविष्यसि ॥ २२ ॥ नाम्नादशरथं
स्तत्रभार्याद्वययुतःपुनः ॥ तृतीययानयाचापियातेपुण्यार्द्धभागिनी ॥ २३ ॥ तत्रापितवसान्निध्यंविष्णुर्यास्यतिभूतले ॥ आत्मानंतवपुत्रत्वेप्रकल्प्यामर
कार्यकृत् ॥ २४ ॥ तवाजन्मव्रतादस्माद्विष्णुसंतुष्टिकारकात् ॥ नयज्ञानचदानानिनतीर्थान्यधिकानिते ॥ २५ ॥ धन्योसिविप्रप्रयतस्त्वयैतद्व्रतंकृतं
तुष्टिकरंजगद्गुरोः ॥ यदर्धभागाच्चफलान्मुरारेःप्रणीयतेस्माभिरियंसलोकताम् ॥ २६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेकलहोपाख्यानोनामसप्ताधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंतद्वचनंश्रुत्वाधर्मदत्तः
सविस्मयः॥प्रणम्यदंडवद्भूमौवाक्यमेतदुवाचह ॥ १ ॥ ॥ धर्मदत्तउवाच ॥ ॥ आराधयंतिसर्वेपिविष्णुंभक्तार्त्तिनाशिनम्॥यज्ञैर्दानैर्व्रतैस्तीर्थैस्तपोभिश्च
यथाविधि ॥ २ ॥ विष्णुप्रीतिकरंतेषांविष्णुसान्निध्यकारकम् ॥ यत्कृत्वातानिचीर्णानिसर्वाण्यपिभवंतिहि ॥ ३ ॥ ॥ गणावूचतुः ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वया
विप्रशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ सेतिहासांकथांविप्रकथ्यमानांपुराभवाम् ॥ ४ ॥ कांतिपुर्यांपुराचोलचक्रवर्त्तीनृपोभवत् ॥ यस्यनाम्नाचतेदेशाश्चोलाख्याअ
भवन्किल ॥ ५ ॥ यस्मिन्शासतिभूचक्रंदरिद्रोनैवदुःखितः ॥ पापबुद्धिःसरुग्वापिनैवकश्चिदभून्नरः ॥ ६ ॥ यस्याप्यत्यंतयज्ञस्यताम्रपर्णीतटावुभौ ॥
सुवर्णयूपैःशोभाढ्यावास्तांचैत्ररथोपमौ ॥ ७ ॥ सकदाचिद्गाद्राजाह्यनंतशयनंद्विज ॥ यत्रासौजगतांनाथोयोगनिद्रामुपासते ॥ ८ ॥ तत्रश्रीरमणंदेवंसं
पूज्यविधिवन्नृपः ॥ मणिमुक्ताफलैर्दिव्यैःस्वर्णपुष्पैश्चशोभनैः ॥ ९ ॥ प्रणम्यदंडवद्यावदुपविष्टःसतत्रवै ॥ तावद्ब्राह्मणमायांतमपश्यद्देवसन्निधौ ॥ १० ॥
देवार्चनार्थमायांतंतुलस्युदकपाणिनम् ॥ स्वपुरीवासिनंतत्रविष्णुदासावयंद्विजम् ॥ ११ ॥ तत्राभ्येत्यसविप्रर्षिर्देवदेवमपूजयत् ॥ विष्णुसूक्तेनसंस्ना
प्यतुलसीमंजरीदलैः ॥ १२ ॥ तुलसीपूजयातस्यरत्नपूजांतथाकृताम् ॥ आच्छादितांसमालोक्यराजाक्रुद्धोब्रवीद्वचः ॥ १३ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥
माणिक्यस्वर्णपूजात्रशोभाढ्यायामयाकृता ॥ विष्णुदासकथंसेयमाच्छन्नातुलसीदलैः ॥ १४ ॥ विष्णुभक्तिंनजानासिवराकोसिमतोमम ॥ यस्त्वमामति
शोभाढ्यांपूजामाच्छादयस्यहो ॥ १५ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वासक्रोधःसद्विजोत्तमः ॥ राज्ञोगौरवमुल्लंघ्यजगादवचनंतदा ॥ १६ ॥ ॥ विष्णुदासउ
वाच ॥ ॥ राजन्मुक्तिंनजानासिगर्वितोसिनृपश्रिया ॥ किंस्विद्विष्णुव्रतंपूर्वंत्वयाचीर्णंवदस्वतत् ॥ १७ ॥ ॥ गणावूचतुः ॥ ॥ तद्ब्राह्मणवचःश्रु
त्वाप्रहस्यसनृपोत्तमः ॥ विष्णुदासंतदागर्वादुवाचवचनंद्विज ॥ १८ ॥ इत्थंचेत्कथ्यसेविप्रविष्णुभक्त्यातिगर्वितः ॥ भक्तिस्तेकियतीविष्णोर्दरिद्रस्या
धनस्यच ॥ १९ ॥ यज्ञदानादिकंचैवविष्णुतुष्टिकरंकृतम् ॥ नापिदेवालयंपूर्वंत्वयाविप्रक्वचित्कृतम् ॥ २० ॥ ईदृशस्यापितेगर्वएषातिष्ठतिभक्तितः ॥
तच्छृण्वंतुवचोमेद्यसर्वेप्येतेद्विजोत्तमाः ॥ २१ ॥ साक्षात्कारमहंविष्णोरेषवादोगमिष्यति ॥ यथातुसर्वेपिततोभक्तिंज्ञास्यथचावयोः ॥ २२ ॥ ॥ गणा
वूचतुः ॥ ॥ इत्युक्त्वासनृपोगच्छन्निजंराजगृहंद्विजः ॥ आरेभेवैष्णवंसत्रंकृत्वाचार्यंतुमुद्गलम् ॥ २३ ॥ ऋषिसंघसमाजुष्टंबभूववहुदक्षिणम् ॥ यद्व
द्ब्रह्मकृतंपूर्वंगयाक्षेत्रेसमृद्धिमत् ॥ २४ ॥ विष्णुदासोपितत्रैवतस्थौदेवालयेव्रती ॥ पंचैतान्नियमान्कृत्वाविष्णुतुष्टिकरान्सदा ॥ २५ ॥ माघोर्जयोर्व्रतंस
म्यक्तुलसीवनपालनम् ॥ एकादशीव्रतंजाप्यंद्वादशाक्षरविद्यया ॥ २६ ॥ उपचारैःषोडशभिर्गीतनृत्यादिमंगलैः ॥ नित्यंविष्णोस्तथापूजांव्रतान्येतानिसो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

करोत् ॥ २७ ॥ नित्यंसंस्मरणंविष्णोर्गच्छन्भुंजन्स्वपन्नपि ॥ सर्वभूतस्थितंविष्णुमपश्यत्समदर्शनः ॥ २८ ॥ माघकार्तिकयोर्नित्यंविशेषानियमानपि ॥
अकरोद्विष्णुतुष्ट्यर्थंसोद्यापनविधिंतथा ॥ २९ ॥ एवंसमाराधयतोःश्रियःपतिंतयोस्तुचोलेश्वरविष्णुदासयोः ॥ अगादनेहाबहुतद्गतस्थयोस्तन्निष्ठकर्मे
न्द्रियकर्मणोस्तयोः ॥ ३० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेकलहोपाख्यानेअ
ष्टाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०८ ॥ ॥ गणावूचतुः ॥ ॥ कदाचिद्विष्णुदासोथकृत्वानित्यविधिंद्विजः ॥ पाककर्माकरोद्यावदहरत्कोप्यलक्षितः ॥ १ ॥
तमदृष्ट्वाप्यसौपाकंपुनर्नैवाकरोत्तदा ॥ सायंकालार्चनस्यासौव्रतभंगभयाद्द्विजः ॥ २ ॥ द्वितीयेह्नितततःपाकंकृत्वायावत्सविष्णवे ॥ उपहारार्पणंकर्तुंतावत्को
प्यहरत्पुनः ॥ ३ ॥ एवंसप्तदिनंतस्यपाकंकोप्यहरद्द्विज ॥ जातःसविस्मयःसोथमनस्येवंव्यचारयत् ॥ ४ ॥ अहोनित्यंसमभ्येत्यकःपाकंहरतेमम ॥ क्षेत्रसं
न्यासिनांस्थानमत्याज्यंसर्वथामया ॥ ५ ॥ पुनःपाकंविधायात्रभुज्यतेयदिचेन्मया ॥ सायंकालार्चनंचैतत्परित्याज्यंकथंमया ॥ ६ ॥ किंचित्पाकंविधायैतद्गो
प्तव्यंतुमयानहि ॥ अनिवेद्यहरौसर्वंवैष्णवैर्नैवभुज्यते ॥ ७ ॥ उपोषितोहंचकथंतिष्ठाम्यत्रव्रतस्थितः ॥ अद्यसंरक्षणंसम्यक्पाकस्यात्रकरोम्यहम् ॥ ८ ॥
इतिपाकंविधायासौतत्रैवालक्षितःस्थितः ॥ तावद्ददर्शचांडालंपाकान्नहरणेस्थितम् ॥ ९ ॥ क्षुत्क्षामंदीनवदनमस्थिचर्मावशेषितम् ॥ तमालोक्यद्विजाग्र्यो
भूत्कृपयापन्नमानसः[1] ॥ १० ॥ विलोक्यान्नहरंविप्रस्तिष्ठतिष्ठेत्यभाषत ॥ कथमत्तिभवान्रूक्षंघृतमेतद्गृहाणभोः ॥ ११ ॥ इत्थंब्रुवंतंविप्राग्र्यंआयांतंचवि
लोक्यसः ॥ वेगादधावत्तद्भीत्यामूर्च्छितश्चपपातह ॥ १२ ॥ भीतंतंमूर्च्छितंदृष्ट्वाचांडालंसद्द्विजोत्तमः ॥ वेगादभ्येत्यकृपयास्ववस्त्रांतैरवीजयत् ॥ १३ ॥
अथोत्थितंतमेवासौविष्णुदासोव्यलोकयत् ॥ साक्षान्नारायणंदेवंशंखचक्रगदाधरम् ॥ १४ ॥ पीतांबरंचतुर्बाहुंश्रीवत्सांककिरीटिनम् ॥ अतसीपुष्पसंका
शंकौस्तुभोरःस्थलंविभुम् ॥ १५ ॥ तंदृष्ट्वासात्विकैर्भावैरावृतोद्विजसत्तमः ॥ स्तोतुंचापिनमस्कर्तुंतदानालंबभूवसः ॥ १६ ॥ अथशक्रादयोदेवास्त
त्रैवाभ्याययुस्तदा ॥ गंधर्वाप्सरसश्चापिजगुश्चननृतुर्मुदा ॥ १७ ॥ विमानशतसंकीर्णंदेवर्षिगणसंकुलम् ॥ गीतवादित्रनिर्घोषंस्थानंतदभवत्तदा ॥ १८ ॥
ततोविष्णुःसमालिंग्यस्वभक्तंसात्विकंतथा ॥ सायुज्यमात्मनोदत्त्वानयद्वैकुंठमंदिरम्[2] ॥ १९ ॥ विमानवरसंस्थानमास्थितंविष्णुसन्निधौ ॥ दीक्षितश्चो
लनृपतिर्विष्णुदासंददर्शह ॥ २० ॥ वैकुंठभवनंयांतंविष्णुदासंविलोक्यसः ॥ स्वगुरुंमुद्गलंवेगादाहूयेत्थंवचोब्रवीत् ॥ २१ ॥ ॥ चोलउवाच ॥ ॥
यत्स्पर्धयामयाचैतद्यज्ञदानादिकंकृतम् ॥ सविष्णुरूपधृग्विप्रोयातिवैकुंठमंदिरम् ॥ २२ ॥ दीक्षितेनमयासम्यक्सत्रेस्मिन्वैष्णवेत्वया ॥ हुतमग्नौकृता

१ कृपयान्वितमानसः इ० पा० । २ सारूप्यमितिपाठोन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विप्रादानाद्यैःपूर्णमानसाः ॥ २३ ॥ नैवाद्यापिसमेदेवःप्रसन्नोजायतेध्रुवम् ॥ भक्त्यैवतस्यविप्रस्यसाक्षात्कारंददौहरिः ॥ २४ ॥ तस्माद्दानैश्वयज्ञैश्चनैव
विष्णुःप्रसीदति ॥ भक्तिरेवपरंतस्यानिदानंदर्शनेविभोः ॥ २५ ॥ ॥ गणावूचतुः ॥ ॥ इत्युक्त्वाभागिनेयंस्वमभिषिच्यनृपासने ॥ आबाल्याद्दीक्षितो
यज्ञेसोपुत्रत्वमगाद्यतः ॥ २६ ॥ तस्मादद्यापितद्देशेसदाराज्यांशभागिनः ॥ स्वस्रेयाएवजायंतेतत्कृताचारवर्तिनः ॥ २७ ॥ यज्ञवाटंततोभ्येत्यवह्निकुं
डाग्रतःस्थितः ॥ त्रिरुच्चैर्व्याजहाराशुविष्णुंसंबोधयंस्तदा ॥ २८ ॥ विष्णोभक्तिंस्थिरांदेहिमनोवाक्कायकर्मभिः ॥ इत्युक्त्वासोपतद्वह्नौसर्वेषामेवपश्य
ताम् ॥ २९ ॥ मुद्गलस्तुतदाक्रोधाच्छिखामुत्पाटयत्स्वकाम् ॥ ततस्त्वद्यापितद्गोत्रेमुद्गलाविशिखाभवन् ॥ ३० ॥ तावदाविरभूद्विष्णुःकुंडाग्रेभक्त
वत्सलः ॥ तमालिंग्यविमानाग्र्यंसमारोहयदच्युतः ॥ ३१ ॥ तमालिंग्यात्मसारूप्यंदत्त्वावैकुंठमंदिरम् ॥ तेनैवसहदेवेशोजगामात्रिदशैर्वृतः ॥ ३२ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ योविष्णुदासःसतुपुण्यशीलोयश्चोलभूपःससुशीलनामा ॥ एतावुभौतत्समरूपभाजौद्वाःस्थौकृतौतेनरमाप्रियेण ॥३३॥ ॥ इति श्रीपा
द्मेमहापुराणेमुत्तरखंडेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेकलहोपाख्यानंनामनवाधिकशततमोऽध्यायः ॥१०९ ॥
॥ धर्मदत्तउवाच ॥ ॥ जयश्चविजयश्चैवविष्णोर्द्वाःस्थौमयाश्रुतौ ॥ किंतुताभ्यांपुराचीर्णंयस्मात्तद्रूपधारिणौ ॥ १ ॥ ॥ गणावूचतुः ॥ ॥
तृणबिंदोस्तुकन्यायांदेवहूत्यांपुराद्विज ॥ कर्दमस्यतुदृष्टचैवपुत्रौद्वौसंबभूवतुः ॥ २ ॥ ज्येष्ठोजयःकनिष्ठोभूद्विजयश्चेतिनामतः ॥ अन्यस्या
मभवत्पश्चात्कपिलोयोगधर्मवित् ॥ ३ ॥ जयश्चविजयश्चैवविष्णुभक्तिरतौसदा ॥ संनियम्येंद्रियग्रामंधर्मशीलौबभूवतुः ॥ ४ ॥ नि
त्यमष्टाक्षरीजाप्यौविष्णुव्रतकरावुभौ ॥ साक्षात्कारंददौविष्णुस्तयोर्नित्यार्चनेसदा ॥ ५ ॥ मरुत्तेनकदाचित्तावाहूतौयज्ञकर्मणि ॥ जग्मतुर्य
ज्ञकुशलौदेवर्षिगणसवितौ ॥६॥ जयस्तत्राभवद्ब्रह्मायाजकोविजयोभवत् ॥ ततोयज्ञविधिंकृत्स्नंपरिपूर्णंचचक्रतुः ॥७॥ मरुतोवभृथस्नातस्ताभ्यांवित्तंददौ
बहु ॥ तत्समादायतौवित्तंजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ॥ ८ ॥ यजनायतदाविष्णोस्तुष्टयर्थंतौतदामुने॥तद्धनंविभजंतौवैपस्पर्द्धातेपरस्परम् ॥९॥जयोब्रवीत्समो
भागःक्रियतामितितत्रसः ॥ विजयश्चाब्रवीत्तत्रयल्लब्धंयेनतस्यतत् ॥ १० ॥ ततोजयोशपत्क्रोधाद्विजयंक्षुब्धमानसः ॥ गृहीत्वानददास्येतत्तस्माद्ग्राहो
भवेतितम् ॥ ११ ॥ विजयस्तस्यतंशापंश्रुत्वासोप्यशपच्चतम् ॥ मदभ्रांतोशपद्यस्मात्तस्मान्मातंगतांव्रज ॥ १२ ॥ तौ[१]तथाचरुयतुर्विष्णुंदृष्ट्वानित्या
र्चनेविभुम् ॥ ॥ शापयोस्तुनिवृत्तिंतौययाचातेरमापतिम् ॥ १३ ॥ भक्तावावांकथंदेवग्राहमातंगयोनिगौ ॥ भविष्यावःकृपासिंधोतच्छापोविनिवर्त्यता ॥ १०२ ॥

१ तत्तदा-इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ १४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मद्भक्तयोर्वचोऽसत्यंनकदाचिद्भविष्यति ॥ मयापिनान्यथाकर्तुंशक्यतेतत्कदाचन ॥ १५ ॥ प्रह्लादवच
नात्स्तंभेप्याविर्भूतोह्यहंपुरा ॥ तथांबरीषवाक्येनजातोमीर्गेस्वयंकिल ॥ १६ ॥ तस्माद्भुवमिमौशापावनुभूयस्वयंकृतौ ॥ लभेतांमत्पदंनित्यमित्यु
क्त्वांतर्दधेहरिः ॥१७॥ गणावूचतुः॥ततस्तौग्राहमातंगावभूतांगंडकीतटे॥जातिस्मरौचतद्यान्यामापिविष्णुव्रतेस्थितौ ॥ १८॥ कदाचित्सगजःस्नातुंकार्ति
केगंडकींगतः ॥ तावज्जग्राहचग्राहःसंस्मरञ्छापकारणम् ॥१९॥ ग्राहगृहीतोसौनागःसंस्मारश्रीपतिंतदा ॥ तावदाविरभूद्विष्णुःशंखचक्रगदाधरः ॥२० ॥
ततस्तौग्राहमातंगौचक्रंक्षिप्त्वासमुद्धृतौ ॥ दत्त्वाचनिजसारूप्यंवैकुंठमनयद्विभुः॥२१॥ तदाप्रभृतितत्स्थानंहरिक्षेत्रमितिश्रुतम् ॥ चक्रसंघर्षणाद्यस्मिन्पा
षाणोपिहिलांछितः ॥ २२ ॥ ताविमौविश्रुतौलोकेजयश्चविजयश्चह ॥ नित्यंविष्णुप्रियौद्वाःस्थौपृष्टौयौहित्वयाद्विज ॥ २३ ॥ अतस्त्वमपिधर्मज्ञनित्यंवि
ष्णुव्रतेस्थितः ॥ त्यक्तमात्सर्यदंभोहिभवस्वसमदर्शनः ॥ २४ ॥ तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नायीसदाभव ॥ एकादशीव्रतेतिष्ठतुलसीवनपालकः ॥ २५ ॥ ब्रा
ह्मणानपिगाश्चापिवैष्णवांश्चसदाभज ॥ मसूराश्चारनालाश्चवृंताकानपिखादमा॥२६॥एवंत्वमपिदेहांतेतद्विष्णोःपरमंपदम्॥ प्राप्नोषिधर्मदत्तत्वंतद्भक्त्यैवय
थावयम् ॥ २७ ॥ तवाजन्मव्रतात्तस्माद्विष्णुसंतुष्टिकारकात् ॥ नयज्ञानचदानानिनतीर्थान्यधिकानिवै ॥ २८ ॥ धन्योसिविप्राग्र्ययतस्त्वयैते
द्व्रतंकृतंतुष्टिकरंजगद्गुरोः ॥ यत्पुण्यभागात्तफलंमुरारेः प्रणीयतेस्माभिरियंसलोकताम् ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंतौधर्मदत्तंतमुप
दिश्यविमानगौ ॥ तयाकलहयासार्द्धंवैकुंठभवनंगतौ ॥ ३० ॥ धर्मदत्तोप्यसौजातप्रत्ययस्तद्व्रतेस्थितः ॥ देहांतेतद्विभोःस्थानंभार्याभ्याम
न्वितोभ्यगात् ॥ ३१ ॥ इतिहासमिमंपुराभवंशृणुतेयश्चपुमान्यथाविधि ॥ हरिसंनिधिकारिणींमतिंलभतेसौकृपयाजमद्गुरोः ॥ ३२ ॥ इति श्रीपा
द्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंण्डेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेकलहोपाख्यानेमणपूर्वपुण्यवर्णनोनामदशाधिकशततमोऽ
ध्यायः ॥ ११० ॥ ॥ पृथुरुवाच ॥ ॥ कृष्णवेण्यातटाद्यस्मात्शिवविष्णुगणैःपुरा ॥ वणिक्शरीरात्कलहानिर्गताकथितात्वया ॥ १ ॥
प्रभावोयंतयोर्नद्योःकिंवाक्षेत्रस्यतस्यवा ॥ तन्मेकथयधर्मज्ञविस्मयोत्रमहान्मम ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ कृष्णाकृष्णतनुः
साक्षाद्वेण्यादेवोमहेश्वरः ॥ तत्संगमप्रभावंतुनालंवक्तुंचतुर्मुखः ॥ ३ ॥ तथापितत्समुत्पत्तिंकीर्तयिष्यामितच्छृणु ॥ चाक्षुषस्यांतरेपूर्वंमनोर्देवः
पितामहः ॥ ४ ॥ सह्याद्रिशिखरेरम्येयजनायोद्यतोभवत् ॥ सकृत्वायज्ञसंभारान्सर्वदेवगणैर्वृतः ॥ ५ ॥ युक्तोहरिहराभ्यांचतद्गिरेःशिखरं

१ गर्भे–इ० पा० । २ यदर्धभागाप्त–इ० पा० । ३ श्रावयते च यःपुमान् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ययौ ॥ भृग्वादयोमुनिगणामुहूर्तेब्रह्मदैवते ॥ ६ ॥ तस्यदीक्षाविधानायसमाजंतत्रचक्रिरे ॥ अथज्येष्ठांस्वरांपत्नींविष्णुराह्वयतद्विजैः ॥ ७ ॥
साशनैरराययौतावद्भृगुर्विष्णुमुवाचह ॥ ॥ भृगुरुवाच ॥ ॥ विष्णोस्वरात्वयाहूताआयातिनहिसत्वरा ॥ ८ ॥ मुहूर्त्तातिक्रमश्चायंकार्योदीक्षाविधिः
कथम् ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ नायातिचेत्स्वराशीघ्रंगायत्र्यत्रविधीयताम् ॥ ९ ॥ एषापिनभवत्यस्यभार्याकिंपुण्यकर्मणि ॥ ॥ नारदउवाच ॥
एवमेवहिरुद्रोपिविष्णोर्वाक्यममोदत ॥ १० ॥ तच्छ्रुत्वासभृगुर्वाक्यंगायत्रींब्रह्मणस्तदा ॥ निवेश्यदक्षिणेभागेदीक्षाविधिमथाकरोत् ॥ ११ ॥
यावद्दीक्षाविधिंतस्याविधेश्चक्रुर्विधानतः ॥ तावदभ्याययौतत्रस्वरायज्ञस्थलेनृप ॥ १२ ॥ ततस्तांदीक्षितांदृष्ट्वागायत्रींब्रह्मणासह ॥ सपत्नीर्षाप
राक्रोधात्स्वरावचनमब्रवीत् ॥ ॥१३॥ ॥ स्वरोवाच ॥ ॥ अपूज्यायत्रपूज्यंतेपूज्यानांचव्यतिक्रमः ॥ त्रीणितत्रभविष्यंतिदुर्भिक्षंमरणंभयम् ॥ १४ ॥
ममासनेकनिष्ठेयंभवद्भिःसंनिवेशिता ॥ तस्मात्सर्वेजडीभूताना[1]नारूपाभविष्यथ ॥ १५ ॥ इदंचदक्षिणेभागेह्युपविष्टामदासने ॥ तस्माच्छोकैःसदाऽदृश्या
तनुर्वहतुनिम्नगा ॥ १६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततस्तच्छापमाकर्ण्यगायत्रीकंपितातदा ॥ समुत्थायाशपद्देवैर्वार्यमाणापितांस्वराम् ॥ १७ ॥ तवभ
र्त्तायथाब्रह्मामामाप्येषतथाखलु ॥ वृथाशपस्त्वंयस्मान्मांभवत्वमपिनिम्नगा ॥ १८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ततोहाहाकृताःसर्वेशिवविष्णुमुखाःसुराः ॥
प्रणम्यदंडवद्भूमौस्वरांतत्रव्यजिज्ञपन् ॥ १९ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ देविसर्वेवयंशप्ताब्रह्माद्यायत्त्वयाधुना ॥ यदिसर्वेजडीभूताभविष्यामोत्रनिम्नगाः॥२०॥
तदालोकत्रयंह्येतद्विनाशंयास्यतिध्रुवम् ॥ अविवेककृतस्तस्माच्छापोयंविनिवर्त्यताम् ॥२१॥ ॥ स्वरोवाच ॥ ॥ नार्चितोहिगणाध्यक्षोयज्ञादौयत्सुरो
त्तमाः ॥ तस्माद्विघ्नंसमुत्पन्नंमत्क्रोधजमिदंखलु ॥ २२ ॥ नापिमद्वचनंह्येतदसत्यंजायतेखलु ॥ तस्मात्स्वांशैर्जडीभूतायूयंभवतनिम्नगाः ॥ २३ ॥
आवामपिसपत्न्यौचस्वांशाभ्यामपिनिम्नगे ॥ भविष्यावोत्रवैदेवाःपश्चिमाभिमुखावहे ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाब्रह्मविष्णुमहे
श्वराः ॥ जडीभूताभवन्नद्यःस्वांशैरेवतदानृप ॥ २५ ॥ तत्रविष्णुरभूत्कृष्णावेण्यादेवोमहेश्वरः ॥ ब्रह्माककुद्मिनीगंगापृथगेवाभवत्तदा ॥ २६ ॥ देवा
स्वानपितानंशान्जडीकृत्वाविचक्षणाः ॥ सह्याद्रिशिखरेभ्यस्ताःपृथगासन्सुनिम्नगाः ॥ २७ ॥ देवांशैःपूर्ववाहिन्योवभूवुःसरितांवराः ॥ गायत्रीचस्वरा
चैवपश्चिमाभिमुखेतदा ॥ २८ ॥ योगेनाभवतांनद्यौसावित्रीतिप्रथांगते ॥ ब्रह्मणास्थापितौतत्रयज्ञेहरिहराबुभौ ॥ २९ ॥ महाबलातिबलिनौ
नाम्नादेवौबभूवतुः ॥ तयोर्नद्योस्तुमाहात्म्यंनाहंवक्तुंक्षमोनृप ॥ ययुर्ब्रह्मादयोदेवाःस्वांशैस्तिष्ठंतिचापगाः ॥ ३० ॥ कृष्णोद्भवंपापहरंपरंयः

१ नदीरूपा–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रृणोतियःश्रावयेतचभक्त्या ॥ स्यात्तस्यपुण्यासकलाक्रियापितद्दर्शनस्नानसमुद्भवंफलम् ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंच
पंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेकृष्णावेण्यामाहात्म्यवर्णनोनामएकादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १११ ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वापृथुर्विस्मितमानसः ॥ संपूज्यनारदंभक्त्याविससर्जतदाप्रिये ॥ १ ॥ तस्माद्व्रतत्रयंह्येतन्ममातीवप्रियंक
रम् ॥ माघकार्तिकयोस्तद्वत्तथैवैकादशीव्रतम् ॥ २ ॥ वनस्पतीनांतुलसीमासानांकार्तिकःप्रियः ॥ एकादशीतिथीनांचक्षेत्राणांद्वारकामम ॥
॥ ३ ॥ एतेषांसेवनंयस्तुकरोतिचजितेंद्रियः ॥ समेवल्लभतांयातिनतथायजनादिभिः ॥ ४ ॥ पापेभ्योनभयंतेनकर्त्तव्यंनियमादपि ॥ एते
षांसेवनंकांतेकुर्वतामत्प्रसादतः ॥ ५ ॥ ॥ सत्यभामोवाच ॥ ॥ विस्मापनीयंतन्नाथयत्त्वयाकथितंमम ॥ परदत्तेनपुण्येनकलहामुक्तिमागता ॥ ६ ॥
इत्थंप्रभावोमासोयंकार्त्तिकस्तेप्रियंकरः ॥ स्वामिद्रोहादिपापानिस्नानदानैर्गतानियत् ॥ ७ ॥ दत्तंचलभतेपुण्यंयत्परेणकृतंविभो ॥ अदत्तंकेनमा
र्गेणलभतेचापिमानवः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ अदत्तान्यपिपुण्यानिपापानिचयथानरैः ॥ प्राप्यंतेकर्मणायेनतद्यथावन्निशामय ॥ ९ ॥
देशग्रामकुलानिस्युर्भागभांजिकृतादिषु ॥ कलौतुकेवलंकर्त्ताफलभुपुण्यकृपापयोः ॥ १० ॥ अकृतेपिहिसंसर्गैर्व्यवस्थेयमुदाहृता ॥ संसर्गात्पुण्य
पापानियथायांतिनिबोधतत् ॥ ११ ॥ एकत्रमैथुनाद्यानादेकपात्रस्थभोजनात् ॥ फलार्द्धंप्राप्नुयान्मर्त्योयथावत्पुण्यपापयोः ॥ १२ ॥ अध्यापनाद्या
जनाद्वाप्येकपंक्त्यशनादपि ॥ तुर्यांशंपुण्यपापानांनित्यंप्राप्नोतिमानवः ॥ १३ ॥ एकासनादेकयानान्निःश्वासस्यांगसंगतः ॥ षडंशंफलभागीस्या
न्नियतंपुण्यपापयोः ॥ १४ ॥ स्पर्शनाद्भाषणाद्वापिपरस्यस्तवनादपि ॥ दशांशंपुण्यपापानांनित्यंप्राप्नोतिमानवः ॥ १५ ॥ दर्शनश्रवणाभ्यांचमनो
ध्यानात्तथैवच ॥ परस्यपुण्यपापानांशतांशंप्राप्नुयान्नरः ॥ १६ ॥ परस्यनिंदांपैशुन्यंधिक्कारंचकरोतियः ॥ तत्कृतंपातकंप्राप्यस्वपुण्यंप्रददातिसः ॥ १७ ॥
कुर्वतःपुण्यकर्माणिसेवांयःकुरुतेनरः ॥ पत्नीभृतकशिष्येभ्योयदन्यःकोपिमानवः ॥ १८ ॥ तस्यसेवानुरूपेणद्रव्यंकिंचिन्नदीयते ॥ सोपिसेवानुरूपेण
तत्पुण्यफलभाग्भवेत् ॥ एकपंक्त्यश्नतांयस्तुलंघयेत्परिवेषणम् ॥ १९ ॥ तस्यपापषडंशंतुलभेद्वैपरिवेषकः ॥ स्नानसंध्यादिकंकुर्वन्यःस्पृशेद्वाप्रभा
षते ॥ २० ॥ सपुण्यकर्मषष्ठांशंदद्यात्तस्मैसुनिश्चितम् ॥ धर्मोद्देशेनयोद्रव्यमपरंयाचतेनरः ॥ २१ ॥ तत्पुण्यकर्मजंतस्यधनदस्त्वाप्नुयात्फलम् ॥
अपहृत्यपरद्रव्यंपुण्यकर्मकरोतियः ॥ २२ ॥ कर्मकृत्पापभाक्तत्रधनिनस्तद्भवंफलम् ॥ नापनुद्यऋणंयस्तुपरस्यम्रियतेनरः ॥ २३ ॥ धनीतत्पुण्य
माधत्तेस्वधनस्यानुरूपतः ॥ बुद्धिदस्त्वनुमंताचयश्चोपकरणप्रदः ॥ २४ ॥ बलकृच्चापिषष्ठांशंप्राप्नुयात्पुण्यपापयोः ॥ प्रजाभ्यःपुण्यपापानांराजाषष्ठांश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुद्धरेत् ॥२५॥ शिष्याद्गुरुःस्त्रियोभर्त्तापितापुत्रात्तथैवच ॥ स्वपतेरपिपुण्यस्ययोषिदर्द्धमवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ चित्तस्यानुव्रताशश्वद्वर्ततेतुष्टिकारिणी॥
परहस्तेनदानादिकुर्वतःपुण्यकर्मणि ॥ २७ ॥ विनाभृतकपुत्राभ्यांकृर्त्ताषष्ठांशमुद्धरेत् ॥ वृत्तिदोवृत्तिसंभोक्तुःपुण्यमष्टांशमुद्धरेत् ॥ २८ ॥ आत्मनो
वापरस्यापियदिसेवांनकारयेत् ॥ २९ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ इत्थंह्यदत्तान्यपिपुण्यपापान्यायांतिनित्यंपरसंचितानि ॥ शृणुष्वचेमंइतिहासम
ग्र्यंपुराभवंपुण्यमतिप्रदंच ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहरुयांसंहितायामुतरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादे
पुण्यपापांशकथनंनामद्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११२ ॥ छ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ पुरावंतीपुरेवासीविप्रआसीद्धनेश्वरः ॥ ब्रह्मकर्मपरि
भ्रष्टःपापनिष्ठःसुदुर्मतिः ॥ १ ॥ रसकंबलचर्मादिविक्रयानृतवर्त्तनः ॥ स्तेयवेश्यासुरापानद्यूतसंसक्तमानसः॥२॥देशाद्देशांतरंगच्छन्क्रयविक्रयकारणात् ॥
माहिष्मतींपुरींयातःकदाचित्सधनेश्वरः ॥३॥ महिषेणकृतापूर्वंतस्मान्माहिष्मतीभवत् ॥ यस्यांवप्रतटाभातिनर्मदापापनाशिनी ॥४॥ कार्तिकव्रतिनस्त
त्रनानाग्रामागतान्नरान् ॥ सदृष्ट्वाविक्रयंकुर्वन्मासमेकमुवासह ॥ ५ ॥ सनित्यंनर्मदातीरेभ्रमन्विक्रयकारणात् ॥ ददर्शब्राह्मणान्स्नातान्जपदेवार्चनेरता
न् ॥ ६ ॥ कांश्चित्पुराणंपठतःकांश्चित्तच्छ्रवणेरतान् ॥ नृत्यगायनवादित्रविष्णुस्तवमतत्परान् ॥ ७ ॥ विष्णुमुद्रांकितान्कांश्चिन्मालातुलसिधारिणः ॥
ददर्शकौतुकाविष्टस्तत्रतत्रधनेश्वरः॥८॥नित्यंपरिभ्रमंस्तत्रदर्शनस्पर्शभाषणात् ॥ वैष्णवानांतथाविष्णोर्नामश्रावादिसोलभत् ॥९॥ एवंमासंस्थितःसोथ
कार्तिकोद्यापनेविधौ ॥ क्रियमाणेददर्शासौभक्तैर्जागरणंहरेः ॥ १० ॥ पौर्णमास्यांततोपश्यद्द्विविधंपूजनादिकम् ॥ दक्षिणाभोजनाद्यंचदीपदानंव्रतास्थि
तैः ॥ ११ ॥ ततोर्कास्तमयेचैवंदीपोत्सवविधिंतदा ॥ क्रियमाणंददर्शासौप्रीत्यर्थंत्रिपुरद्विषः ॥ १२ ॥ त्रिपुराणांकृतोदाहोयतस्तस्यांशि
वेनतु ॥ अतस्तुक्रियतेतस्यांतिथौभक्तैर्महोत्सवः ॥ ममरुद्रस्ययःकश्चिदंतरंपरिकल्पयेत् ॥ १३ ॥ तस्यपुण्यक्रियाःसर्वानिष्फलाःस्युर्न
संशयः ॥ तत्रनृत्यादिकंपश्यन्बभ्रामसधनेश्वरः ॥ तावत्कृष्णाहिनादष्टोविकलःसपपातह ॥ जनास्तंपतितंवीक्ष्यपरिवव्रुःकृपान्विताः ॥ १४ ॥
तुलसीमिश्रितैस्तोयैस्तन्मुखंसिषिचुस्तदा ॥ अथदेहेपरित्यक्तेतंबद्ध्वायमकिंकराः ॥ १५ ॥ बाध्यमानंकशाघातैर्निन्युःसयंमिनींरुषा ॥
चित्रगुप्तस्तुतंदृष्ट्वानिर्भर्त्स्यावेदयत्तदा ॥ १६ ॥ यमायतेनबाल्यात्तुकर्मयद्दुष्कृतंकृतम् ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ नैवास्यदृश्यतेकिं
चिदाबाल्यात्सुकृतंक्वचित् ॥ १७ ॥ दुष्कृतंशक्यतेवक्तुंशतवर्षैर्नभास्करे ॥ पापमूर्तिरयंदुष्टःकेवलंदृश्यतेविभो ॥ १८ ॥ तस्मादाकल्पमर्या
दंनिरयेपरिपाच्यताम् ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ निशम्येत्थंवचःक्रोधाद्यमःप्राहस्वकिंकरान् ॥ १९ ॥ दर्शयन्नात्मनोरूपंकालाग्निसदृशप्रभ

१ पापं समुद्धरेदिति पाठः । २ द्विप्रगोपूजनादिकमिति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ भोप्रेतपनयस्वैनंबध्यमानंस्वमुद्गरैः ॥२०॥ कुंभीपाकेक्षिपस्वाशुतैलक्[1]थनशब्दिते ॥ यावत्क्षिप्तस्तुतत्रासौतावच्छीतलतां
ययौ ॥२१॥ कुंभीपाकोयथावह्निःप्रह्लादक्षेपणात्पुरा ॥तद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंप्रेतपोविस्मयान्वितः ॥२२॥ वेगादागत्यतत्सर्वंयमायाकथयत्तदा ॥ यमस्तु
कौतुकंश्रुत्वाप्रेतपेननिवेदितम् ॥२३॥ आःकिमेतदितिप्रोच्यसम्यगेतद्विचारयत् ॥ तावदभ्यागतस्तत्रनारदःप्रहसंस्त्वरन् ॥ २४ ॥ यमेनपूजितःस
म्यक्[2]तंदृष्ट्वावाक्यमब्रवीत् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नैवायंनिरयान्भोक्तुंक्षमःसवितृनंदन ॥ २५ ॥ यस्मादेतस्यसंजातंकर्मयन्निरयापहम् ॥ यःपुण्य
कर्मणांकुर्याद्दर्शनस्पर्शभाषणम् ॥ २६ ॥ तत्षडंशमवाप्नोतिपुण्यस्यनियतंनरः ॥ असंख्यातैस्तुसंसर्गैःकृतवानेषयद्धरेः ॥ २७ ॥ कार्तिकव्रतिभिर्मासंत
स्मात्पुण्यांशभागयम् ॥ परिचर्याकरस्तेषांसंपूर्णव्रतपुण्यभाक् ॥ २८ ॥ अतोस्योर्जव्रतोद्भूतपुण्यसंख्यानविद्यते ॥ कार्त्तिकव्रतिनांपुंसांपातकानिमहां
त्यपि ॥ २९ ॥ नाशयत्येवसर्वाणिविष्णुःसद्भक्तवत्सलः ॥ अंतेतन्नामभिस्तोयैस्तुलसीमिश्रितैस्त्वयम् ॥ ३० ॥ वैष्णवानुग्रहीयस्मान्नरकेनैवपच्य
ते ॥ तस्मान्निहतपापोयंसद्गतिंयातुमर्हति ॥३१॥ आर्द्रैःशुष्कैर्यथापापैर्निरयेभोगसंनिधिः ॥ प्राप्यतेसुकृतैस्तद्वत्स्वर्गभोगस्यसंनिधिः॥ ३२ ॥ तस्माद
कामपुण्योहियक्षयोनिस्थितस्त्वसौ ॥ विलोक्यनरकान्सर्वान्पापभोगमवाप्नुयात् ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वागतवतिनारदे
थसौरिस्तद्वाक्यश्रवणविबुद्धतत्सुकर्मा ॥ विप्रंतंपुनरनयत्स्वकिंकरेणतान्सर्वान्निरयगणान्प्रदर्शयिष्यन् ॥ ३४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचा
शत्साहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेधनेश्वरोपाख्यानेत्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११३ ॥ छ ॥ ॥ श्री
कृष्णवाच ॥ ॥ ततोधनेश्वरंनीत्वानिरयान्प्रेतपोब्रवीत् ॥ प्रदर्शयिष्यंस्तान्सर्वान्यमस्यानुचरस्तदा ॥ १ ॥ ॥ प्रेतपउवाच ॥ ॥ पश्ये
मान्निरयान्घोरान्धनेश्वरमहाभयान् ॥ येषुपापकरानित्यंपच्यंतेयमकिंकरैः ॥ २ ॥ तप्तवालुकनामायंनिरयोघोरदर्शनः ॥ यस्मिन्नेतेदग्धदेहाः
क्रंदंतेपापकारिणः ॥ ३ ॥ अतिथीन्वैश्वदेवान्तेक्षुत्क्षामानागतान्गृहे ॥ येनार्चंतिनरास्तेहिपच्यंतेस्वेनकर्मणा ॥ ४ ॥ गुर्वग्निब्राह्मणान्देवांस्त
थामूर्द्धाभिषिक्तकान् ॥ ताडयंतिपदायेवैतेनिर्दग्धांघ्रयस्त्विमे ॥ ५ ॥ षड्भेदस्त्वेषनिरयोनानापापैःप्रपद्यते ॥ तथैवचांधतामिस्रोद्वितीयोनिरयोमहा
न् ॥ ६ ॥ पश्यसूचीमुखैर्देहोभिद्यतेपापकर्मणा ॥ क्रिमिभिर्घोरवक्त्रैश्चतत्संपर्कागमैर्द्विज ॥ ७॥ असावपिस्थितःषोढाश्वकाकमृगपक्षिभिः ॥ परमर्मभि
दोमर्त्याःपच्यंतेतेषुपापिनः ॥ ८ ॥ तृतीयःक्रकचोह्येषनिरयोघोरदर्शनः ॥ यत्रेमेक्रकचैर्मर्त्याःपाट्यंतेपापकारिणः ॥ ९ ॥ असिपत्रवनाद्यैस्तुषट्प्र

१ क्राथेन शब्दिते इतिपाठान्तरम् । २ पूजयंतिनयेतेहि ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कारोव्यवस्थितः ॥ पत्नीपुत्रादिभिर्यैर्वैवियोगंकारयंतिहि ॥ १० ॥ इष्टैरन्यैरपिपरान्पच्यंतेतइमेनराः ॥ असिपत्रैश्छिद्यमानाछेदभीत्यापलायि
ताः ॥ ११ ॥ पच्यंतेपापिनःपश्यक्रंदमानाइतस्ततः ॥ अर्गलाख्योमहाघोरश्चतुर्थोनिरयोह्ययम् ॥ १२ ॥ पश्यनानाविधैःपाशैराबध्ययमकिंकरैः ॥
मुद्गराद्यैर्वध्यमानाःक्रंदंतेतेचपापिनः ॥ १३ ॥ सज्जनान्ब्राह्मणाद्यांश्चविरुंधंतीहयेनराः ॥ कंठग्रहाद्यैस्तेपापाःपच्यंतेयमकिंकरैः ॥ १४ ॥ असावपिहिष
ड्भेदोवंधभेदादिभिः स्थितः ॥ कूटशाल्मलिनामानंनिरयंपश्यपंचमम् ॥ १५ ॥ यत्रांगारनिभाएतेशाल्मल्याद्याःस्थिताद्विज ॥ यत्रषोढाविपच्यंते
यातनाभिरिमेनराः ॥ १६ ॥ परदारापरद्रव्यपरद्रोहरताःसदा ॥ रक्तपूयमिमंपश्यषष्ठंनिरयमद्भुतम् ॥ १७ ॥ अधोमुखाविपच्यंतेयत्रपापकृतोनराः ॥
अभक्ष्यभक्षकानिंदापैशुन्यादिरताइमे ॥ १८ ॥ भज्यमानावध्यमानाःक्रंदंतेभैरवान्स्वरान् ॥ षट्प्रकारैर्विगंधाद्यैरसावपिचसंस्थितः ॥ १९ ॥ कुंभी
पाकःसप्तमोयंनिरयोघोरदर्शनः ॥ षोढास्तैलादिभिर्द्रव्यैर्धनेश्वरविलोकय ॥ २० ॥ महापातकिनोयत्रक्कथ्यंतेयमकिंकरैः ॥ बहून्यब्दसहस्राणिसोन्मज्ज
ननिमज्जनैः ॥ २१ ॥ चत्वारिंशन्मितानेतानव्यधिकान्पश्यरौरवान् ॥ अकामात्पातकंशुष्कंकामादार्द्रमुदाहृतम् ॥ २२ ॥ आर्द्रशुष्कादिभिःपापै
र्द्विप्रकारानवस्थितान् ॥ चतुरशीतिसंख्याकैःपृथग्भेदैरवस्थितान् ॥ २३ ॥ यत्प्रकीर्णमपांक्तेयंमलिनीकरणंतथा ॥ ज्ञातिभ्रंशकरंतद्वदुपपातकसंज्ञ
कम् ॥ २४ ॥ अतिपापंमहापापंसप्तधापातकंस्मृतम् ॥ एभिःसप्तसुपच्यंतेनिरयेषुयथाक्रमम् ॥ २५ ॥ कार्तिकव्रतिभिर्यस्मात्संसर्गोह्यभवत्तव ॥
तत्पुण्योपचयादेतेनिर्हृतानिरयाःखलु ॥ २६ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ दर्शयित्वेतिनिरयान्प्रेतपस्तमथाहरत् ॥ धनेश्वरंयक्षलोकंपश्चादासीत्स
तत्रहि ॥ २७ ॥ धनदस्यानुगःसोयंधनयक्षेतिसस्मृतः ॥ यदाख्यायाकरोत्तीर्थमयोध्यायांतुगाधिजः ॥ २८ ॥ एवंप्रभावःखलुकार्तिकोयंमुक्तिप्रदोमु
क्तिकरश्चयस्मात् ॥ प्रयात्यनेकार्जितपातकोपिव्रतस्थसंदर्शनतोपिमुक्तिम् ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडे
कार्तिकमाहात्म्येधनेश्वरोपाख्यानेचतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वावासुदेवोसौसत्यभामामतिप्रियाम् ॥ सायं
संध्यादिकंकर्तुंजगामजननीगृहम् ॥ १ ॥ एवंप्रभावःप्रोक्तोयंकार्तिकःपापनाशनः ॥ विष्णुप्रियकरोनित्यंभुक्तिमुक्तिप्रदःसदा ॥ २ ॥ हरिजागरणंप्रातः
स्नानंतुलसिसेवनम् ॥ उद्यापनंदीपदानंव्रतान्येतानिकार्तिके ॥३॥ पंचकैर्व्रतकैरेभिःसंपूर्णंकार्तिकव्रतम् ॥ फलंप्राप्नोतितत्प्रोक्तंभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥४॥
॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ विष्णोःप्रियोतिफलदःप्रोक्तोयिरौमहर्षणे ॥ कार्तिकस्यविधिःसम्यक्पावनःपापनाशनः ॥ ५ ॥ अवश्यमेवकर्त्तव्यःप्राप्यदुः

१ बद्धवध्यादीतिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खनिवारणः ॥ मोक्षार्थिभिर्नरैःसम्यग्भोगकामैरथापिवा ॥ ६ ॥ एवंस्थितेयथाकश्चिद्व्रतस्थःसंकटेस्थितः ॥ दुर्गारण्यस्थितोवापिव्याधिभिः
परिपीडितः ॥ कथंतेनप्रकर्तव्यंकार्तिकव्रतकंशुभम् ॥ ७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यस्मादत्यंतफलदंकर्तव्यंतुयथानरैः ॥ तत्सर्वंकथयिष्येहंशृणुध्वंमु
निपुंगवाः ॥ ८ ॥ विष्णोःशिवस्यवाकुर्यादालयेहरिजागरम् ॥ शिवविष्णुग्रहाभावेसर्वदेवालयेष्वपि ॥ ९ ॥ दुर्गारण्यस्थितोयश्चयदिवायद्भतोभ
वेत् ॥ कुर्यात्तदाश्वत्थमूलेतुलसीनांवनेष्वपि ॥ १० ॥ विष्णुनामप्रं[1]धानानांगायनाद्विष्णुसन्निधौ ॥ गोसहस्रप्रदानस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ११ ॥
वाद्यकृत्पुरुषश्चापिवाजपेयफलंलभेत् ॥ सर्वतीर्थावगाहोत्थंनर्तकःफलमाप्नुयात् ॥ १२ ॥ सर्वमेतल्लभेत्पुण्यंतेषांतुद्रव्यदःपुमान् ॥ प्रशंसादर्शनाभ्यांहित
त्षडंशमवाप्नुयात् ॥ १३ ॥ आपद्गतोयदाप्यंभोनलभेत्स्नपनायसः ॥ व्याधितोवापुनःकुर्याद्विष्णोर्नामापमार्जनम् ॥ १४ ॥ उद्यापनविधिंकर्तुंनशक्तो
योव्रतेस्थितः ॥ ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्याव्रतसंपूर्णहेतवे ॥ १५ ॥ यस्मादत्यंतफलदोनत्याज्यःसर्वदानरैः ॥ अव्यक्तरूपिणोविष्णोःस्वरूपंब्राह्मणाभुवि ॥
॥ १६ ॥ तत्संतुष्ट्यासुसंतुष्टःसर्वदास्यांनसंशयः ॥ अशक्तोदीपदानेतुपरदीपंप्रबोधयेत् ॥ १७ ॥ तेषांवारक्षणंकुर्याद्वातादिभ्यःप्रयत्नतः ॥ अभावेतु
लसीनांतुपूजयेद्वैष्णवंद्विजम् ॥ १८ ॥ यस्मात्संनिहितोविष्णुःस्वभक्तेष्वेवसर्वदा ॥ सर्वाभावेव्रतीकुर्याद्ब्राह्मणानांगवामपि ॥ १९ ॥ सेवांवाश्वत्थवट
योर्व्रतसंपूर्णहेतवे ॥ २० ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ कथंत्वयाश्वत्थवटौगोब्राह्मणसमौकृतौ ॥ सर्वेभ्योपितरुभ्यस्तौकस्मात्पूज्यतरौकृतौ ॥ २१ ॥
॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अश्वत्थरूपीभगवान्विष्णुरेवनसंशयः ॥ रुद्ररूपीवटस्तद्वत्पालाशोब्रह्मरूपधृक् ॥ २२ ॥ दर्शनंपूजनंसेवातेषांपापहरास्मृ
ता ॥ दुःखापद्व्याधिदुष्टानांविनाशकरणीध्रुवम् ॥ २३ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ कथंवृक्षत्वमापन्नाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ एतत्कथयसर्वज्ञसंशयोत्रमहान्हि
नः ॥ २४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पार्वतीशिवयोर्दैवैःसुरतंकुर्वतोःकिल ॥ अग्निर्ब्राह्मणरूपेणप्रेषितोविघ्नकृत्पुरा ॥ २५ ॥ ततःसापार्वतीक्रुद्धाशशा
पत्रिदिवौकसः ॥ रतोत्सवसुखभ्रंशात्कंपमानारुषातदा ॥ २६ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कृमिकीटादयोप्येतेजानंतिसुरतंसुखम् ॥ तद्विघ्नकरणा
द्देवाह्युद्भिज्जत्वमवाप्स्यथ ॥ २७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवंसापार्वतीदेवानशपत्क्रुद्धमानसा ॥ तस्माद्वृक्षत्वमापन्नाःसर्वेदेवगणाःकिल ॥ २८ ॥
तस्मादिमौविष्णुमहेश्वरावुभौबभूवतुर्बोधिवटौमुनीश्वराः ॥ बोधिस्त्वगादार्किदिनेस्पृशत्वमस्पृश्यतामर्कजविष्टि[2]योगात् ॥ २९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपं
चपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येअश्वत्थवटप्रशंसनंनामपंचदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११५ ॥ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥

१ प्रबंधानामिति पाठः । २ विष्णुयोगादितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्पृश्यत्वेकथंजातःसूतबोधितरुस्त्वयम् ॥ स्पृश्यत्वंचकथंप्राप्तस्तथाचशनिवासरे ॥ एतद्विस्तरतःसर्ववक्तुमर्हतिनोभवान् ॥ १ ॥ ॥सूतउवाच ॥
समुद्रमथनाद्यानिरत्नान्यापुःसुरेश्वराः ॥ श्रियंचकौस्तुभंतेषांविष्णवेप्रददुःसुराः ॥ २ ॥ यावदंगीचकारासौलक्ष्मींभार्यार्थमात्मनः ॥ तावद्विज्ञापयामा
सलक्ष्मीस्तंचक्रपाणिनम् ॥ ३ ॥ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ ॥ असंस्कृत्यकथंज्येष्ठांत्वंकनिष्ठांप्रणीयसे ॥ तस्मान्ममाग्रजामेतामलक्ष्मींमधुसूदन ॥ ४ ॥
विवाह्यनयमांपश्चादेषधर्मःसनातनः ॥ ५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इति तद्वचनंश्रुत्वासविष्णुर्लोकभावनः ॥ उद्दालकायमुनयेसुदीर्घतपसेतदा ॥ ६ ॥
आत्मवाक्यानुरोधेनतामलक्ष्मींददौकिल ॥ स्थूलास्यांशुभ्रदशनांराजतींविभ्रतींतनुम् ॥ ७ ॥ विततांरक्तनयनांरूक्षपिंगशिरोरुहाम् ॥ समुनिर्विष्णुवाक्या
त्तामंगीकृत्यस्वमाश्रमम् ॥ ८ ॥ वेदध्वनिसमायुक्तमानयामासधर्मवित् ॥ होमधूमसुगंधाढ्यंविद्याघोषविनादितम् ॥ ९ ॥ आश्रमंतंसमालोक्यव्य
थितासाब्रवीदिदम् ॥ ॥ ज्येष्ठोवाच ॥ ॥ नहिवासोनुरूपोयंवेदध्वनियुतोमम ॥ नात्रागमिष्येभोब्रह्मन्नयस्वान्यत्रमाचिरम् ॥ १० ॥
॥ उद्दालकउवाच ॥ ॥ कथंनायासिकिंवात्रवर्त्ततेसंमतंतव ॥ तवयोग्याचवसतिःकाभवेच्चवदस्वतत् ॥ ११ ॥ ॥ ज्येष्ठोवाच ॥ ॥ वेदध्वनि
र्भवेद्यस्मिन्नातिथीनांचपूजनम् ॥ यज्ञदानादिकंवापिनैवतत्रवसाम्यहम् ॥ १२ ॥ परस्परानुरागेणदांपत्यंयत्रवर्तते ॥ पितृदेवार्चनंयत्रनैवतत्रवसाम्यह
म् ॥ १३ ॥ दुरोदररतायत्रपरद्रव्यापहारिणः ॥ परदाररताश्चापितत्रस्थानेरतिर्मम ॥ १४ ॥ गोवधोमद्यपानंचयत्रसंजायतेनिशम् ॥ ब्रह्महत्यादिपापा
नितस्मिन्स्थानेरतिर्मम ॥ वृद्धसज्जनविप्राणांयत्रस्यादपमाननम् ॥ निष्ठुरंभाषणंयत्रतत्रनित्यंवसाम्यहम् ॥ १५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतित
द्वचनंश्रुत्वाविषण्णवदनोभवत् ॥ उद्दालकमुनिर्विष्णोर्वाक्यंस्मृत्वानचोचिवान् ॥ १६ ॥ सोगच्छद्यत्रतत्रास्यपूजामालोक्यसाब्रवीत् ॥ नायामीतिततः
सोपिभ्रमादत्यातुरोभवत् ॥ उद्दालकस्ततोवाक्यंतामलक्ष्मीमुवाचह ॥ १७ ॥ ॥ उद्दालकउवाच ॥ ॥ अश्वत्थवृक्षमूलेस्मिन्नलक्ष्मिस्थीयतांक्ष
णम् ॥ आवासस्थानमालोक्ययावदायाम्यहंपुनः ॥ १८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतितत्रससंस्थाप्यजगामोद्दालकस्तदा ॥ प्रतीक्षंतीचिरंतत्रयदा
तन्नदर्शसा ॥ १९ ॥ तदारुरोदकरुणंभर्तृत्यागेनदुःखिता ॥ तत्रस्थांरुदतींलक्ष्मीर्वैकुंठभुवनेश्रृणोत् ॥ २० ॥ तदाविज्ञापयामासविष्णुमुद्विग्नमान
सा ॥ २१ ॥ ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥ ॥ स्वामिन्मद्भगिनीज्येष्ठाभर्तृत्यागेनदुःखिता ॥ तामाश्वासयितुंयाहिकृपालोयद्यहंप्रिया ॥ २२ ॥ ॥ सूत
उवाच ॥ ॥ लक्ष्म्यासहततोविष्णुस्तत्रागच्छत्कृपान्वितः ॥ आश्वासयदलक्ष्मींतामिदंवचनमब्रवीत् ॥ २३ ॥ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ ॥ अश्व

१ वेद घोषनिनादितमितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्थवृक्षमासाद्यसदाऽलक्ष्मिस्थिराभव ॥ ममांशसंभवोह्येषआवासस्तेमयाकृतः ॥ २४ ॥ प्रत्यहंयेर्चयिष्यंतित्वांज्येष्ठांगृहधर्मिणः ॥ तेष्वियंश्रीःकनि
ष्ठातेभगिनीनिश्चलास्तुवै ॥ २५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्यूर्जस्यचमाहात्म्यंयेशृण्वंतिपठंतिच ॥ तेषांविष्णुपुरेवासोभवेदाभूतसंप्लवम् ॥ २६ ॥
रोगापहंपातकनाशकृत्परंसुबुद्धिदंपुत्रधनादिसाधनम् ॥ मुक्तेर्निदानंनहिकार्तिकाद्वैविष्णुप्रियादन्यदिहास्तिभूतले ॥ २७ ॥ विष्णुप्रियंसकलकल्मष
नाशनंचसत्पुत्रपौत्रधनधान्यसमृद्धिकारि ॥ ऊर्जव्रतंसनियमंकुरुतेमनुष्यःकिंतस्यतीर्थपरिशीलनसेवयाच ॥ २८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मे
महापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेअलक्ष्म्युपाख्याननामषोडशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११६ ॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतिसर्वंसमाकर्ण्यसत्राजितसुतातदा ॥ हरेर्वाक्यंमहाभागासत्यावचनमब्रवीत् ॥ १ ॥ ॥ सत्योवाच ॥ ॥ कार्तिकस्य
चमाहात्म्यंनश्रुतंविस्तरात्प्रभो ॥ सर्वेषामेवमासानांकार्तिकःप्रवरःकथम् ॥ २ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयासत्येकार्तिकव्रतमाद
रात् ॥ शौनकायपुराप्रोक्तंसूतेनसुमहात्मना ॥ ३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ श्रूयतांतत्प्रवक्ष्यामिएतत्प्रश्नोत्तरंशुभम् ॥ ईश्वरेणपुराप्रोक्तंपृच्छतेषण्मुखा
यवै ॥ ४ ॥ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥ ॥ बहूनिपद्मनाभस्यरहस्यानिश्रुतानिच ॥ यथाहिप्रोच्यमानानिवैष्णवेनत्वयाप्रभो ॥ ५ ॥ संसारसागरेप्राप्ता
दुःखोरुलहरीवृते[२] ॥ तेषामुत्तारणार्थायकथयस्वप्रयत्नतः ॥ ६ ॥ कार्तिकस्यविधिश्चैवस्नानस्यवदतांवर ॥ येनदुःखांबुधितातसंतरिष्यंतिमान
वाः ॥ ७ ॥ फलंवैष्णवधर्मस्यकथयस्वसुविस्तरम् ॥ येनधर्मप्रभावेनपदंगच्छतिवैष्णवम् ॥ ८ ॥ दीपदानस्यमाहात्म्यंमुनिपुष्पस्यसुव्रत ॥ गोपीचं
दनमाहात्म्यंतुलस्यास्तुतथाविभो ॥ ९ ॥ मालतीपुष्पमाहात्म्यंवारिजानांतथावद ॥ धात्रीफलानांमाहात्म्यंतथादमनकस्यच ॥ १० ॥ केतकी
पुष्पमाहात्म्यंनैवेद्यस्यपरंतप ॥ तीर्थोदकस्यमाहात्म्यंमाघस्नानफलंविभो ॥ ११ ॥ फलंब्रूहिसुरश्रेष्ठब्रह्मपत्रेषुभोजनात् ॥ नीराजनफलंस्थाणोपरदी
पप्रवेधनात् ॥ १२ ॥ पुष्करक्षेत्रमाहात्म्यंशूकरस्यतथाविभो ॥ शालग्रामस्यमाहात्म्यंस्वस्तिकस्यविधानकम् ॥ १३ ॥ दानानांचफलंब्रूहिपरान्न
स्यचवर्जनात् ॥ मासोपवासस्यफलंखट्वायामोक्षणाद्विभो[३] ॥ १४ ॥ दीपावल्याश्चमाहात्म्यंप्रबोधिन्याश्चसुव्रत ॥ पंचभीष्मस्यमाहात्म्यंकथयस्वसु
विस्तरात् ॥ १५ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वयावत्सलोकोद्धरणहेतवे ॥ कथयामिनसंदेहस्त्वत्समोनास्तिवैष्णवः ॥ १६ ॥ सत्पुत्रेण

१ अयं श्लोकः प्रायःपुस्तकेषु न परन्तु मुद्रितकार्तिकमाहात्म्ये एकस्मिन्महाराष्ट्रीयपुस्तकेच । तदभावे कार्तिकस्येति प्रश्नस्तु ऋषीणां साध्वितिवाक्यं सूतस्य । शौनकायेत्यर्थमपि तत्र न ।
२ लहरींच ये –इ० पा० । ३ मोक्षणं विभो–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वयावत्ससतारितोहंनसंशयः ॥ निश्चलाकेशवेभक्तिस्त्वयितिष्ठतिसर्वदा ॥ १७ ॥ नरेभ्योवैष्णवंधर्मंयोददातिद्विजोत्तमः ॥ ससागरमहीदानेतत्पुण्यंल भतेहिसः ॥ १८ ॥ कार्तिकस्यचमासस्यकोटयंशेनापिनार्हति ॥ एकतःसर्वतीर्थानिसर्वदानानिचैकतः ॥ १९ ॥ एकतोगोप्रदानानिसर्वेयज्ञाःसद क्षिणाः ॥ एकतःपुष्करेवासंकुरुक्षेत्रेहिमालये ॥ २० ॥ एकतोमथुरातीर्थेवाराणस्यांचशूकरे ॥ एकतःकार्तिकोवत्ससर्वदाकेशवप्रियः ॥ २१ ॥ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वामुनिशार्दूलपुनर्वाक्यंजगौहरः ॥ कार्तिकस्नानमाहात्म्यंकथयिष्येसुविस्तरात् ॥ २२ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ ब्राह्मंकृतयुगंप्रोक्तंत्रेतातुक्षत्रियंस्वयम् ॥ द्वापरंवैश्यमित्याहुःशूद्रंकलियुगंस्मृतम् ॥ २३ ॥ कलौवत्समनुष्याणांशैथिल्यंस्नानकर्मणि ॥ तथापिकथ यिष्यामिस्नानंकार्तिकमाघयोः ॥ २४ ॥ यस्यहस्तौचपादौचवाङ्मनश्चसुसंयतम् ॥ विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलभाङ्नरः ॥ २५ ॥ अश्रद्दधानःपापा त्मानास्तिकश्छिन्नमानसः ॥ हेतुवादीचपंचैतेनतीर्थफलभागिनः ॥ २६ ॥ प्रातरुत्थाययोविप्रस्तीर्थस्नायीसदाभवेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंब्रह्मा धिगच्छति॥२७॥स्नानंचतुर्विधंप्रोक्तंस्नानविद्भिःषडानन ॥ वायव्यंवारुणंदिव्यंब्राह्म्यंचेतितथास्मृतम् ॥२८॥ वायव्यंगोरजःस्नानंवारुणंसागरादिषु ॥ ब्राह्म्यंब्राह्मणमंत्रोक्तंदिव्यंमेघांबुभास्करम् ॥ २९ ॥ स्नानानांचैवसर्वेषांविशिष्टंतत्रवारुणम् ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्योमंत्रवत्स्नानमाचरेत् ॥ ३० ॥ तूष्णीमेवहिशूद्रस्यस्त्रीणांचैवषडानन ॥ बालाचतरुणीवृद्धानरनारीनपुंसकाः ॥ ३१ ॥ पापैःसर्वैःप्रमुच्यंतेस्नानात्कार्तिकमाघयोः ॥ स्नातावैका र्तिकेलोकाःप्राप्नुवंतीप्सितंफलम् ॥३२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीशिवषडाननसंवादेसप्तदशाधि कशततमोऽध्यायः ॥ ११७ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ पुनःप्रोवाचभगवान्महादेवोवृषध्वजः ॥ श्रोतारमुपसंगम्यभक्तियुक्तंषडाननम् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ कार्तिकोवैष्णवोमासःसर्वमासेषुचोत्तमः ॥ अस्मिन्मासेत्रयस्त्रिंशद्देवाःसंनिहिताःकलौ ॥ २ ॥ ऊर्जेमासिमहाभागभोज नानिद्विजातये ॥ तिलधेनुंहिरण्यंचरजतंभूमिवाससी॥३ ॥ गोप्रदानानिदास्यंतिसर्वभावेनसुव्रत ॥ सर्वेषामेवदानानांकन्यादानंविशिष्यते ॥४॥ ब्राह्मणा यात्रयेकन्यांदास्यंतिविधिवन्नराः ॥ वैकुंठेवसतिस्तेषांयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ५ ॥ रोमकालेतुसंप्राप्तेसोमोभुंक्तेतुकन्यकाम् ॥ ऋतुकालेतुगंधर्वोवह्निस्तु कुचदर्शने ॥ ६ ॥ तावद्विवाहयेत्कन्यांयावन्नर्तुमतीभवेत् ॥ विवाहस्त्वष्टवर्षायाःकन्यायाःशस्यतेबुधैः ॥ ७ ॥ दातव्याश्रोत्रियायैवब्राह्मणायतपस्वि

१ सूतउवाचेत्यारभ्य ईश्वर उवाचेत्यन्तमेकः श्लोकउवाचान्तद्वयंचनकेषुचित्पुस्तकेषु । २ अत्रेदमाधिक्यं (सत्योवाच । स्नानानांतुचतुर्णांतु लक्षणंवदमेप्रभो ॥ येषां विज्ञानमात्रेण स्वस्था स्यास्यामि ते गृहे ॥ कृष्णउवाच ॥)

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ने ॥ साक्षादधीतवेदायविधिनाब्रह्मचारिणे ॥ ८ ॥ [1]कन्यावरप्रमाणायाएषएवविधिःस्मृतः ॥ यावंतिचैवरोमाणिकन्यायाश्वतनौसुत ॥ ९ ॥
तावद्वर्षसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते ॥ सहस्रमेवधेनूनांशतंचानुडुहांसमम् ॥ १० ॥ दशानुडुत्समंयानंदशयानसमोहयः ॥ हयदानसहस्रेभ्योगजदानंविशि
ष्यते ॥ ११ ॥ गजदानसहस्राणांस्वर्णदानंचतत्समम् ॥ स्वर्णभारसहस्राणांविद्यादानंचतत्समम् ॥ १२ ॥ विद्यादानात्कोटिगुणंभूमिदानंविशिष्यते ॥
भूमिदानसहस्रेभ्योगोप्रदानंविशिष्यते ॥ १३ ॥ गोप्रदानसहस्रेभ्योह्यन्नदानंविशिष्यते ॥ अन्नाधारमिदंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ १४ ॥ तस्माद्देयंप्रयत्ने
नकार्तिकेशिखिवाहन ॥ त्रीणितुल्यप्रदानानित्रीणितुल्यफलानिच ॥ सर्वकामदुघाधेनुःपृथ्वीचैवसरस्वती ॥ १५ ॥ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥ ॥ अन्या
नपिमहादेवधर्मान्मेवक्तुमर्हसि ॥ यान्कृत्वासर्वपापानिप्रक्षाल्यत्रिदशोभवेत् ॥ १६ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतिपृष्टस्तदाशंभुःपुनर्वक्तुंप्रचक्रमे॥
यावत्किंवहुधास्तुत्वात्तच्छृणुध्वंतपोधनाः ॥ १७ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ परान्नंवर्जयेद्यस्तुकार्तिकेनियमेकृते ॥ परान्नवर्जनादेवलभेच्चांद्रायणंफ
लम् ॥ १८ ॥ तंप्राप्तंकार्तिकंदृष्ट्वापरान्नंयस्तुवर्जयेत् ॥ दिनेदिनेतुकृच्छ्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ १९ ॥ कार्तिकेवर्जयेत्तैलंकार्तिकेवर्जयेन्मधु ॥
कार्तिकेवर्जयेत्कांस्यंसंधान्नंचविशेषतः ॥ २० ॥ राक्षसींयोनिमाप्नोतिसकृन्मांसस्यभक्षणात् ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिविष्ठायांपरिपच्यते ॥ २१ ॥ तन्मु
क्तोजायतेपापोविष्ठाशीग्रामसूकरः ॥ प्रवृत्तानांतुभक्षाणांकार्तिकेनियमेकृते ॥ २२ ॥ अवश्यंविष्णुरूपत्वंप्राप्यतेमोक्षदंपदम् ॥ नकार्तिकसमोमा
सोनदेवंकेशवात्परम् ॥ २३ ॥ नवेदसदृशंशास्त्रंनतीर्थंगंगयासमम् ॥ नसत्यंनसमंवृत्तंनकृतेनसमंयुगम् ॥ २४ ॥ नतृप्तीरसनातुल्यानदानसदृशं
सुखम् ॥ नधर्मसदृशंमित्रंनज्योतिश्चक्षुषासमम् ॥ २५ ॥ अव्रतेनाक्षिपेद्यस्तुमासंदामोदरप्रियम् ॥ कर्मभ्रष्टःसविज्ञेयोहीनयोनिषुजायते ॥ २६ ॥
कार्तिकःप्रवरोमासोवैष्णवानांसदाप्रियः ॥ समुद्रगानदीपुण्यादुर्लभास्नानशालिनाम् ॥ २७ ॥ कुलशीलवतीकन्यादुर्लभादंपतीनृणाम् ॥ दुर्लभाजन
नीलोकेपिताचैवविशेषतः ॥ २८ ॥ दुर्लभंसाधुसन्मानंदुर्लभोधार्मिकःसुतः ॥ दुर्लभोद्वारिकावासोदुर्लभंकृष्णदर्शनम् ॥ २९ ॥ दुर्लभंगोमतीस्ना
नंदुर्लभंकार्तिकव्रतम् ॥ ब्राह्मणेभ्योमहींदत्त्वाग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ॥ ३० ॥ यत्फलंलभतेवत्सतत्फलंभूमिशायिनः ॥ भोजनंद्विजदंपत्योःपूजयेच्चविले
पनैः ॥ ३१ ॥ कंवलानिचरत्नानिवासांसिविविधानिच ॥ तूलिकाश्चप्रदातव्याःप्रच्छादनपटैःसह ॥ ३२ ॥ उपानहावातपत्रंकार्तिकेदेहिपावके ॥ यःकरो
तिनरोनित्यंकार्तिकेपत्रभोजनम् ॥ ३३ ॥ नदुर्गतिमवाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ सर्वकामफलंतस्यसर्वतीर्थफलंलभेत् ॥ ३४ ॥ नचापिनरकंपश्ये

१ कन्यायादीयमानाया। कन्यायां दीयमान्यायाः इतिपाठद्वयमन्यत्रदृश्यते।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्ब्रह्मपत्रेषुभोजनात् ॥ ब्रह्माएषस्मृतःसाक्षात्पालाशःसर्वकामदः ॥ ३५ ॥ मध्यमंवर्जयेत्पत्रंकार्तिकेशिखिवाहन ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चत्रयोदेवास्त्रि
पत्रके ॥ ३६ ॥ ऐश्वरंवर्जयेत्पत्रंब्रह्माविष्णुरनुत्तमः ॥ सर्वपुण्यमवाप्नोतिशेषपत्रेषुभोजनात् ॥ ३७ ॥ भोजनान्मध्यपत्रेतुकपिलापयसस्तथा ॥
प्राशनान्मुनिशार्दूलनरोनरकमाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ अज्ञानाद्भुंजतेयस्तुशूद्रोवाकपिलापयः ॥ कपिलांब्राह्मणेदत्त्वाशुद्धोभवतिकार्तिके ॥ ३९ ॥ ति
लदानंनदीस्नानंसर्वदासाधुदर्शनम् ॥ भोजनंब्रह्मपत्रेषुकार्तिकेमुक्तिदायकम् ॥ ४० ॥ मौनीपालाशभोजीचजलस्नायीसदाक्षमी ॥ कार्तिकेक्षितिशा
यीचहन्यात्पापंयुगार्जितम् ॥ ४१ ॥ जागरंकार्तिकेमासियःकरोत्यरुणोदये ॥ दामोदराग्रेसेनानीर्गोसहस्रफलंलभेत् ॥ ४२ ॥ पितृपक्षेन्नदानेनज्येष्ठा
षाढेचवारिणा ॥ कार्तिकेतत्फलंपुंसांपरदीपप्रबोधनात् ॥ ४३ ॥ बोधनात्परदीपस्यवैष्णवानांचसेवनात् ॥ कार्तिकेफलमाप्नोतिराजसूयाश्वमेध
योः॥४४॥नदीस्नानंकथाविष्णोर्वैष्णवानांचदर्शनम्॥नभवेत्कार्तिकेयस्यहरेत्पुण्यंदशाब्दिकम् ॥४५॥ पुष्करंयःस्मरेत्प्राज्ञःकर्मणामनसागिरा ॥ कार्ति
केमुनिशार्दूललक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ ४६ ॥ प्रयागेमाघमासेतुपुष्करंकार्तिकेतथा ॥ अवंतीमाधवेमासिहन्यात्पापंयुगार्जितम् ॥ ४७ ॥
धन्यास्तेमानवालोकेकलिकालेविशेषतः ॥ कुर्वंतिस्कंदनित्यंयेसर्वथाहरिसेवनम् ॥ ४८ ॥ किंदत्तैर्बहुभिःपिंडैर्गयाश्राद्धादिभिर्मुने ॥
तारितास्तेनपितरोनरकाच्चनसंशयः ॥ ४९ ॥ क्षीरादिस्नपनंविष्णोःक्रियतेपितृकारणात् ॥ कल्पकोटिंदिवंप्राप्यवसंतित्रिदशैःसह ॥ ५० ॥
कार्तिकेनार्चितोयैस्तुकृष्णस्तुकमलेक्षणः ॥ जन्मकोटिषुविप्रेंद्रनतेषांकमलागृहे ॥ ५१ ॥ दृष्टांमुष्टाविनष्टास्तेपतिताःकलिकंदरे[1] ॥ यैर्नार्चितो
हरिर्भक्त्याकमलैरसितैःसितैः ॥ ५२ ॥ पद्मेनैकेनदेवेशंयोर्चयेत्कमलापतिम् ॥ वर्षायुतसहस्रस्यपापस्यकुरुतेक्षयम् ॥ ५३ ॥ अपराधसहस्रा
णितथासप्तशतानिच ॥ पद्मेनैकेनदेवेशःक्षमेतप्रणतोर्चितः ॥ ५४ ॥ तुलसीपत्रलक्षेणकार्तिकेयोर्चयेद्धरिम् ॥ पत्रेपत्रेमुनिश्रेष्ठमौक्तिकंलभतेफल
म् ॥ ५५ ॥ तुलसीगंधमिश्रंतुयत्किंचित्क्रियतेसुत ॥ कल्पकोटिसहस्राणिप्रीतोभवतिकेशवः ॥ ५६ ॥ मुखेशिरसिदेहेतुकृष्णोत्तीर्णांतुयो
वहेत् ॥ तुलसींषण्मुखप्रीत्यानतस्यस्पृशतेकलिः ॥ ५७ ॥ कृष्णोत्तीर्णैस्तुनिर्माल्यैर्योगात्रंपरिमार्जयेत् ॥ सर्वरोगैस्तथापापैर्मुक्तोभवतिषण्मुख ॥५८॥
विष्णोरंगारशेषेणयस्यांगंस्पृशतेसुत ॥ दुरितानिविनश्यंतिव्याधयोयांतिसंक्षयम्॥५९॥ शखोदकंहरेर्भक्तिर्निर्माल्यंपादयोर्जलम् ॥ चंदनंधूपशेषंतुब्रह्म
हत्यापहारकम् ॥ ६० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीशिवकार्तिकेयसंवादेप्रश्नोत्तरोनामअष्टा

१ अहोमुष्टाविनष्टास्ते । इ० पा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११८ ॥ छ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ माघस्नानस्यमाहात्म्यंशृणुभागवतोत्तम ॥ त्वत्समोनास्तिलोकेस्मिन्विष्णु
भक्तोमहामते ॥ १ ॥ चक्रतीर्थेहरिंदृष्ट्वामथुरायांचकेशवम् ॥ यत्फलंलभतेमर्त्योमाघस्नानेनतत्फलम् ॥ २ ॥ जितेंद्रियःशांतमनाःसदाचारेणसंयुतः॥
स्नानंकरोतियोमाघेसंसारीनभवेत्पुनः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीकृ[1]ष्णउवाच ॥ ॥ शूकरस्यचमाहात्म्यंकथयिष्येतवाग्रतः ॥ यस्यविज्ञानमात्रेणसान्निध्यंमम
सर्वदा ॥ ४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्कृष्णःसत्यायैवहुधाजगौ ॥ तदहंसंप्रवक्ष्यामितच्छृणुध्वंतपोधनाः ॥ ५ ॥ ॥ श्रीकृ[2]ष्णउवाच॥ ॥
पंचयोजनविस्तीर्णेशूकरेहरिमंदिरे ॥ यस्मिन्वसतियोजीवोगर्दभोपिचतुर्भुजः ॥ ६ ॥ त्रीणिहस्तसहस्राणित्रीणिहस्तशतानिच ॥ त्रयोहस्ताशूकरस्यप
रिमाणंविधीयते ॥ ७ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणियोन्यत्रकुरुतेतपः ॥ तत्फलंलभतेदेविप्रहरार्द्धेनशूकरे ॥ ८॥ सन्निहत्यांकुरुक्षेत्रेराहुग्रस्तेदिवाकरे॥तुलापुरुषदा
नेनतत्फलंपरिकीर्त्तितम् ॥ ९ ॥ काश्यांदशगुणंप्रोक्तंवेण्यांशतगुणंभवेत् ॥ सहस्रगुणितंप्रोक्तंगंगासागरसंगमे ॥ १० ॥ अनंतंचैवविज्ञेयंशूकरेहरिमंदिरे॥
अन्यत्रददतेलक्षंसंविधानेनकार्तिके॥ ११॥ इहैवैकेनदत्तेनशूकरेतत्समंभवेत् ॥ शूकरेचतथावेण्यांगंगासागरसंगमे॥ १२॥सकृदेवनरःस्नात्वाब्रह्महत्यांव्यपो
हति॥ अलर्केणपुराप्राप्तासप्तद्वीपावसुंधरा ॥ शूकरक्षेत्रमाहात्म्यंश्रुत्वाचैवषडानन ॥ १३ ॥ (मा[3]र्गशीर्षस्यद्वादश्यांशुक्लायांव्रजपुत्रक) ॥ कार्त्तिकेयउवा
च ॥ ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतम्॥विधिंमासोपवासस्यफलंचास्ययथोचितम् ॥ १४॥ यथाविधिनरैःकार्याव्रतचर्यायथाभवेत्॥आरभ्यते
यथापूर्वंसमाप्यंहियथाविधि॥ १५॥ यावत्संख्यंतुकर्त्तव्यंतत्प्रब्रूहिमहेश्वर ॥ व्रतमेतत्सुखश्रीदंविस्तरेणममानघ॥ १६॥ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ पावकेसाधु
सर्वंतेयत्पृष्टंप्रश्नुवेनघ ॥ भक्त्यामतिमतांश्रेष्ठशृणुष्वगदतोमम ॥ १७ ॥ सुराणांचयथाविष्णुस्तपतांचयथारविः ॥ मेरुःशिखरिणांयद्वद्वैनतेयश्चपक्षिणा
म् ॥ १८ ॥ तीर्थानांतुयथागंगाप्रजानांतुयथावणिक् ॥ श्रेष्ठंसर्वव्रतानांतुतद्वन्मासोपवासनम् ॥ १९ ॥ सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुचैवहि ॥ सर्व
दानोद्भवंचैवलभेन्मासोपवासकृत् ॥ २० ॥ अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैर्विविधैर्भूरिदक्षिणैः ॥ नतत्पुण्यमवाप्नोतियन्मासपरिलंघनात् ॥ २१ ॥ तेनजप्तंहुतं
दत्तंतपस्तप्तंकृतंस्वधा ॥ यःकरोतिविधानेननरोमाससमुपोषणम् ॥ २२ ॥ उद्दिश्यवैष्णवंयज्ञंमामभ्यर्च्यजनार्दनम् ॥ गुरोराज्ञांततोलब्ध्वाकुर्यान्मासोप
वासनम् ॥ २३ ॥ वैष्णवानियथोक्तानिकृत्वासर्वव्रतानितु ॥ द्वादश्यादीनिपुण्यानिततोमाससमुपावसेत् ॥ २४ ॥ अतिकृच्छ्रंचपराकंकृत्वाचांद्रायणंत
तः ॥ मासोपवासंकुर्वीतगुरोर्विप्राज्ञयाततः ॥ २५ ॥ आश्विनस्यामलेपक्षेएकादश्यामुपोषितः ॥ व्रतमेनंतुगृह्णीयाद्यावत्त्रिंशद्दिनानितु ॥ २६ ॥ वासुदे

१ श्रीकृष्णउवाच इति कुत्राचिन्न तत्र सांनिध्यं सर्वदाहरेः इतिश्लोकांते पाठः ॥ २ सूतउवाचेत्यारभ्य कृष्णउवाचेत्यंतमपि कुत्राचिन्न । ३ इदमर्धमधिकं कुत्राचित् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वंसमभ्यर्च्यकार्तिकंसकलंनरः ॥ मासंचोपवसेद्यस्तुसमुक्तिफलभाग्भवेत् ॥ २७ ॥ अच्युतस्यालयेभक्त्यात्रिकालंकुसुदैःशुभैः ॥ मालतींदीवरैर्बुध्नैःक
मलैश्चसुगंधिभिः ॥ २८ ॥ कुसुमोशीरकर्पूरैर्विलिप्यवरचंदनैः ॥ नैवेद्यापूपदीपाद्यैरर्चयेच्चजनार्दनम् ॥ २९ ॥ मनसाकर्मणावाचापूजयेद्गरुडध्वजम् ॥
कुर्वन्नरःस्त्रीविधवाबृहद्भक्तिर्जितेंद्रियः ॥ ३० ॥ नाम्नामेवतथालापंविष्णोःकुर्यादहर्निशम् ॥ भक्त्याविष्णोःस्तुतिर्वाच्यामिथ्यालापविवर्जिता ॥ ३१॥
सर्वसत्वदयायुक्तःशांतवृत्तिरहिंसकः ॥ सुप्तोवाह्यासनस्थोवावासुदेवंप्रकीर्तयेत् ॥ ३२ ॥ स्मृत्यालोकनगंधादिस्वादनंपरिकीर्त्तनम् ॥ अन्नस्यवर्जयेद्ग्रा
संग्रासानांसंप्रमोक्षणम् ॥ ३३ ॥ गात्राभ्यंगंशिरोभ्यंगंतांबूलंसविलेपनम् ॥ व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वंयच्चान्यच्चनिराकृतम् ॥ ३४ ॥ नव्रतस्थःस्पृशे
त्किंचिद्विकर्मस्थंनचालयेत् ॥ देवतायतनेतिष्ठन्नगृहस्थश्चरेत्ध्रुवम् ॥ ३५ ॥ कृत्वामासोपवासंतुयथोक्तविधिनानरः ॥ नारीवाविधवासाध्वीवासु
देवंसमर्चयेत् ॥ ३६ ॥ अन्यूनाधिकमेवंतुव्रतंत्रिंशद्दिनैरिदम् ॥ कृत्वामासोपवासंतुसंयतात्माजितेंद्रियः ॥ ३७ ॥ ततोर्चयेदेवपुण्यंद्वादश्यांगरुड
ध्वजम् ॥ पूजयेत्पुष्पमालाभिर्गंधधूपविलेपनैः ॥ ३८ ॥ वस्त्रालंकारवाद्यैश्चतोषयेदच्युतंनरः ॥ संस्नापयेद्धरिंभक्त्यातीर्थचंदनवारिभिः ॥ ३९ ॥ चंदने
नानुलिप्तांगंधूपपुष्पैरलंकृतम् ॥ वस्त्रदानादिभिश्चैवभोजयित्वाद्विजोत्तमान् ॥४०॥ दद्याच्चदक्षिणांतेभ्यःप्रणिपत्यक्षमापयेत् ॥ एवंमासोपवासाद्विकृत्वा
भ्यर्च्यजनार्दनम् ॥ ४१ ॥ भोजयित्वाद्विजांश्चैवविष्णुलोकेमहीयते ॥ एवंमासोपवासांतेकृत्वाविप्रान्त्रयोदश ॥ ४२॥ निर्यापयेत्ततस्तान्वैविधिनायेनत
च्छृणु ॥ कारयेद्वैष्णवंयज्ञमेकादश्यामुपोषितः ॥४३॥ पूजयित्वातुदेवेशमाचार्यानुज्ञयाहरिम् ॥ अर्चयित्वायथाशक्त्याह्यभिवाद्यगुरुंतथा ॥४४॥ ततो
नुभोजयेद्विप्रान्नमस्कारपुरःसरम् ॥ विशुद्धकुलचारित्रविष्णुपूजनतत्परान् ॥ ४५ ॥ पूजयित्वातथासर्वान्भोजयित्वात्रयोदश ॥ तांबूलवस्त्रयुग्मानिभो
जनाच्छादनानिच ॥ ४६ ॥ योगपट्टानिसूत्राणिब्रह्मसूत्राणिचैवहि ॥ दद्याच्चैवद्विजाग्र्येभ्यःपूजयित्वाप्रणम्यच ॥ ४७ ॥ ततोनुपूजयेच्छक्त्याशय्यांस्त
रणसंस्कृताम् ॥ साच्छादनांशुभांश्रेष्ठांसोपधानामलंकृताम् ॥४८॥ कारयित्वात्मनोमूर्तिंकांचनींतुस्वशक्तितः ॥ न्यसेत्तस्यांतुशय्यायामर्चयित्वास्रगा
दिभिः ॥ ४९ ॥ आसनंपादुकांछत्रंवस्त्रयुग्ममुपानहौ ॥ पवित्राणिचपुष्पाणिशयाय्यामुपकल्पयेत् ॥ ५० ॥ एवंशय्यांतुसंकल्प्यप्रणिपत्यचतान्
द्विजान् ॥ प्रार्थयेच्चानुमोदार्थंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम् ॥ ५१ ॥ ततोव्रजेन्नरश्रेष्ठोविष्णोःस्थानमनामयम् ॥ मंडपस्थांस्तुतान्विप्रानितिवाच्यंमुहुर्मु

---

१ ब्रध्नैरिति पाठे स एवार्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हुः ॥ ९२ ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंसर्वहीनंद्विजोत्तमाः ॥ सर्वसंपूर्णतांयातुभवद्वाक्यप्रसादतः ॥ विधिर्मासोपवासस्ययथावत्परिकीर्तितः ॥ ९३ ॥ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेमासोपवासकथनंनामैकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्या
यः ॥ ११९॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुनःपप्रच्छपावकिः ॥ शालग्रामार्चनंभूयस्तच्छृणुध्वंतपोधनाः ॥ १ ॥ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥
भगवन्योगिनांश्रेष्ठसर्वेधर्माःश्रुतामया ॥ शालग्रामार्चनंब्रूहिविस्तरेणममप्रभो ॥ २ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ साधुसाधुमहाप्राज्ञयन्मांहिपरिपृच्छसि ॥ तद
हंसंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांममवत्सल ॥ ३ ॥ शालग्रामशिलायांतुत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ महा[1]शयमहासेननित्यंतिष्ठतिसंहितम् ॥ ४ ॥ दृष्टंप्रणमितंयेनस्नापि
तंपूजितंतथा ॥ यज्ञकोटिगुणंपुण्यंगवांकोटिफलंलभेत् ॥ ५॥ छिन्नस्तेनतथावत्सगर्भवासःसुदारुणः ॥ पीतंयेनसदाविष्णोःशालग्रामशिलाजलम् ॥६॥
कामासक्तोपियोनित्यंभक्तिभावविवर्जितः ॥ शालग्रामशिलापुत्रपूजयित्वाच्युतोभवेत् ॥ ७ ॥ शालग्रामशिलाबिंबंहत्वाकोटिविनाशनम् ॥ स्मृतंसंकी
र्तितंध्यातंपूजितंचनमस्कृतम् ॥ ८ ॥ शालग्रामशिलांदृष्ट्वायांतिपापान्यनेकशः ॥ सिंहंदृष्ट्वायथायांतिवनेमृगगणाभयात् ॥ ९ ॥ नमस्कारंतुमनुजःशा
लग्रामशिलार्चने ॥ भक्त्यावायदिवाऽभक्त्याकृत्वामुक्तिमवाप्नुयात् ॥ १० ॥ वैवस्वतभयंनास्तितथामरणजन्मनोः ॥ यःकरोतिनरोनित्यंशालग्रामशि
लार्चनम् ॥ ११ ॥ गंधपाद्यार्घनैवेद्यैर्दीपैर्धूपैर्विलेपनैः ॥ गीतैर्वाद्यैस्तथास्तोत्रैःशालग्रामशिलार्चनम् ॥ १२ ॥ कुरुतेमानवोयस्तुकलौभक्तिपरा
यणः ॥ कल्पकोटिसहस्राणिरमतेविष्णुसद्मनि ॥ १३ ॥ शालग्रामनमस्कारोभावेनापिनरैःकृतः ॥ मानुषत्वंकथंतेषांमद्भक्तायेनराभुवि ॥ १४ ॥
मद्भक्तास्तीव्रपापिष्ठामत्प्रभुंननमंतिये ॥ वासुदेवंनतेज्ञेयामद्भक्ताःपापमोहिताः ॥ १५ ॥ मद्भक्तोपिचयोभूत्वाभुंक्तेत्वेकादशीदिने ॥ सयातिह्यंध
तामिस्रेनिरयंममघातकः ॥ १६ ॥ मल्लिंगस्पर्शनंकार्यंनान्याशुद्धिर्विधीयते ॥ यातिथिर्दयिताविष्णोःसातिथिर्ममवल्लभा ॥ १७ ॥ यस्तांनोपवसे
न्मर्त्यःसपापीश्वपचाधिकः ॥ शालग्रामशिलायांतुसदापुत्रवसाम्यहम् ॥ १८ ॥ दंत्तदेवनतुष्टेनस्वस्थानंममभक्तितः ॥ पद्मकोटिसहस्रैस्तुपूजितेमयि
यत्फलम् ॥ १९ ॥ तत्फलंकोटिगुणितंशालग्रामशिलार्चनात् ॥ पूजितोहंनतैर्मर्त्यैर्नमितोहंनतैर्नरैः ॥ २० ॥ नकृतंमर्त्यलोकेयैःशालग्रामशिला
र्चनम् ॥ शालग्रामशिलाग्रेतुयःकरोतिममार्चनम् ॥ २१ ॥ तेनार्चितोहंसेनानीर्युगानामेकविंशतिम् ॥ किमर्चितैर्लिंगशतैर्विष्णुभक्तिविवर्जितैः ॥२२॥
शालग्रामशिलाबिंबंनार्चितंयदिपुत्रक ॥ अनर्हममनैवेद्यंपत्रंपुष्पंफलंजलम् ॥ २३ ॥ शालग्रामशिलाग्रेतुसर्वंयातिपवित्रताम् ॥ भुक्त्वान्यदेवनैवेद्यं

१ सह्वाशयेतिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्विजश्चांद्रायणंचरेत् ॥ २४ भुक्त्वोकशवनैवेद्यंयज्ञकोटिफलंलभेत् ॥ पादोदकेनदेवस्यहत्याकोटिसमन्विताः ॥ २५ ॥ शुद्ध्यंतिनात्रसंदेहस्तथाशं
खोदकेनहि ॥ योहिमाहेश्वरोभूत्वावैष्णवंचनपूजयेत् ॥ २६ ॥ द्वेष्टाचयातिनरकंयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ ज्येष्ठाश्रमीगृहेयस्यमुहूर्त्तमपिविश्रमेत् ॥ २७ ॥
पितामहायुगान्यष्टौभवत्यमृतभोजिनः ॥ संसारेदुःखकांतारेनिमज्ज्यंतेनराधमाः ॥ २८ ॥ वर्षकोटिसहस्राणिकृष्णाराधनवर्जिताः ॥ स्नेहादभ्यर्चितै
र्लिंगैःशालग्रामसमुद्भवैः ॥ २९ ॥ मुक्तिंप्रयांतिमनुजायोगसांख्येनवर्जिताः ॥ मल्लिंगकोटिभिर्दृष्टैर्यत्फलंपूजितैःस्तुतैः ॥ ३० ॥ शालग्रामशिलायां
तुएकस्यामिहतद्भवेत् ॥ द्वादशैवशिलायोवैशालग्रामसमुद्भवाः ॥ ३१ ॥ अर्चयेद्वैष्णवोनित्यंतस्यपुण्यंनिबोधमे ॥ कोटिलिंगसहस्रैस्तुपूजितैर्जाह्नवीतटे
॥ ३२ ॥ काशीवासेयुगान्यष्टौदिनेनैकेनतद्भवेत् ॥ किंपुनर्बहुनायस्तुपूजयेद्वैष्णवोनरः ॥ ३३ ॥ नाहंब्रह्मादयोदेवाःसंख्यांकर्तुंसमीहते ॥ तस्माद्भक्त्या
चमद्भक्तैःप्रीत्यर्थंममपुत्रक ॥ ३४ ॥ कर्त्तव्यंममतद्भक्त्याशालग्रामशिलार्चनम् ॥ शालग्रामशिलारूपीयत्रातिष्ठतिकेशवः ॥ ३५ ॥ तत्रदेवासुरायक्षाभुव
नानिचतुर्दश ॥ ३६ ॥ सुराणांकीर्तनैःसर्वैःकोटिभिश्चफलंलभेत् ॥ तत्फलंकीर्त्तनादेवकेशवेसुकृतंकलौ ॥ ३७ ॥ शालग्रामशिलाग्रेतुसकृत्पिंडेनत
र्पिताः ॥ वसंतिपितरस्तस्यनसंख्यातत्रविद्यते ॥ ३८ ॥ येपिबंतिनराभक्त्याशालग्रामशिलाजलम् ॥ पंचगव्यसहस्रैस्तुप्राशितैःकिंप्रयोजनम् ॥ ३९ ॥
प्रायश्चित्तेसमुत्पन्नेकिंदानैःकिमुपोषणैः ॥ चांद्रायणैःसुचीर्णैश्चपीत्वापादोदकंहरेः ॥ ४० ॥ यःकरोतितडागेतुप्रतिमांजलशायिनीम् ॥ कोटिभिश्चापिकिं
कार्यमन्यदेवैश्चपूजितैः ॥ ४१ ॥ विष्णुमुख्यास्तुवैदेवास्तत्रजल्पंतिवैसह ॥ प्रमाणमस्तिसर्वस्यसुकृतस्यहिपुत्रक ॥ ४२ ॥ फलप्रमाणंनैवास्तिशालग्राम
शिलार्चने ॥ योददातिशिलांविष्णोःशालग्रामसमुद्भवाम् ॥ ४३ ॥ विप्रायविष्णुभक्तायतेनेष्टंक्रतुभिःशतैः ॥ गृहेपिवसतस्तस्यगंगास्नानंदिनेदिने ॥ ४४ ॥
सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ शालग्रामशिलातोयैरभिषेकंसमाचरेत् ॥ ४५ ॥ स्वर्गेमर्त्येचपातालेपाषाणाःसंतिवैगुह ॥ शालग्रामशिलाग्राव्णा
नास्तिनमस्तिसमापुनः ॥ ४६ ॥ मानुषेदुर्लभेलोकेसफलंतस्यजीवितम् ॥ तिलप्रस्थशतंभक्त्यायोददातिदिनेदिने ॥ ४७ ॥ तत्फलंसमवाप्नोति
शालग्रामशिलार्चनात् ॥ पत्रंपुष्पंफलंतोयंमूलंदूर्वादलंतथा ॥ ४८ ॥ जायतेमेरुणातुल्यंशालग्रामेसमर्पितम् ॥ विधिहीनोपियःकश्चित्क्रियामंत्रविवर्जि
तः ॥ ४९ ॥ चक्रांकभुजआप्नोतिसम्यक्शास्त्रोदितंफलम् ॥ यत्तुपूर्वंमयादृष्टंकेशवेक्लेशनाशनम् ॥ ५० ॥ तत्सर्वंकथयिष्यामितवस्नेहेनपुत्रक ॥ क्वत्वंवस ॥ ११० ॥
सिहेविष्णोकिमाधारःकिमाश्रयः ॥ ५१ ॥ कथंवाप्रीयसेदेवतत्सर्वंकथयस्वमे ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ निवसामिसदाशंभोशालग्रामोद्भवेऽश्मनि

पा० १ सकृदभ्यर्चितैर्लिंगैरितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ५२ ॥ तत्रैवरथचक्रांकेयानिनामानिमेशृणु ॥ द्वारदेशेसमेचक्रेदृश्येतेनांतरंयदि॥वासुदेवःसविज्ञेयःशुक्लश्चैवातिशोभनः ॥५३॥ प्रद्युम्नःसूर्यवक्त्रस्तुनी
लदीप्तिस्तथैवच ॥ सुषिरंच्छिद्रबहुलंदीर्घाकारंतुतद्भवेत् ॥ ५४ ॥ अनिरुद्धस्तुपीताभोवर्त्तुलश्चातिशोभनः ॥ रेखात्रयांकितोद्वारिदृष्टपद्मेनचिंह्नवत ॥
॥ ५५ ॥ श्यामोनारायणोदेवोनाभिचक्रेतथोन्नते ॥ दीर्घरेषासमोपेतोदक्षिणेसुषिरान्वितः ॥ ५६ ॥ ऊर्ध्वमुखंचजानीयात्सुंदरंहरिरूपिणम् ॥ कामदं
मोक्षदंचैवअर्थदंचविशेषतः ॥ ५७ ॥ परमेष्ठीचशुक्लाभःपद्मचक्रसमन्वितः ॥ बिंबाकृतिस्तथापृष्ठेसुषिरंचातिपुष्कलम् ॥ ५८ ॥ कृष्णवर्णस्तथाविष्णु
र्मूलेचक्रेसुशोभने ॥ द्वारोपरितथारेखालक्ष्यतेमध्यदेशतः ॥ ५९ ॥ कपिलोनरसिंहश्चपृथुचक्रःसुशोभितः ॥ ब्रह्मचर्येणपूज्योसावन्यथाविघ्नदोभवेत ॥
॥ ६० ॥ वाराहःशक्तिलिंगस्तुचक्रेचविषमेस्मृते ॥ इंद्रनीलनिभःस्थूलस्त्रिरेखोनाभितःशुभः ॥ ६१ ॥ दीर्घाकांचनवर्णायाबिंदुत्रयाविभूषिता ॥ मत्स्या
ख्यासाशिलाज्ञेयाभुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ ६२ ॥ कूर्मस्तथोन्नतःपृष्ठेवर्तुलश्चक्रपूरितः ॥ हरितंवर्णमाधत्तेकौस्तुभेनतुचिह्नितः ॥ ६३ ॥ हयग्रीवोहयाका
रोरेखापंचकभूषितः ॥ बहुबिंदुसमाकीर्णःपृष्ठेनीलंचरूपकम् ॥ ६४ ॥ वैकुंठमविभिन्नांगंचक्रमकंतथाध्वजम् ॥ द्वारोपरितथारेखागुंजाकारासुशोभना ॥
॥ ६५ ॥ श्रीधरस्तुतथादेवश्चिह्नितोवनमालया ॥ कदंबकुसुमाकारोरेखापंचकभूषितः ॥ ६६ ॥ वर्तुलश्चापिह्रस्वश्चवामनःपरिकीर्तितः ॥ अतसी
कुसुमप्रख्योबिंदुनापरिशोभितः ॥ ६७ ॥ सुदर्शनस्ततोदेवःश्यामवर्णोमहाद्युतिः ॥ वामपार्श्वेगदाचक्रेरेखाचैवतुदक्षिणे ॥ ६८ ॥ दामो
दरस्तथास्थूलोमध्येचक्रंप्रतिष्ठितम् ॥ दूर्वाभंद्वारसंकीर्णंपीतरेखंतथैवच ॥ ६९ ॥ नानावर्णोह्यनंतस्तुनानाभोगेनचिह्नितः ॥ अनेक
मूर्तिकोभिन्नःसर्वकामफलप्रदः ॥ ७० ॥ विदिक्षुदिक्षुसर्वासुयस्योर्ध्वंदृश्यतेमुखम् ॥ पुरुषोत्तमःसविज्ञेयोभुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ ७१ ॥ दृश्यतेशिखरे
लिंगंशालग्रामशिलोद्भवम् ॥ यस्ययोगेश्वरोदेवोब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ ७२ ॥ आरक्तःपद्मनाभस्तुपंकजंवक्त्रसंयुतम् ॥ तस्याभ्यर्चनतोनित्यंद्वारिद्रस्त्वी
श्वरोभवेत् ॥ ७३ ॥ चक्रांकितंहिरण्यांगंरश्मिजालंविनिर्दिशेत् ॥ सुवर्णरेखाबहुलंस्फाटिकद्युतिशोभितम् ॥ ७४ ॥ अतिस्निग्धासिद्धिकरीकृष्णाकीर्तिं
ददातिच ॥ पांडुरापापदहनीपितापुत्रफलप्रदा ॥ ७५ ॥ नीलाप्रयच्छतीलक्ष्मींरक्तारोगप्रदायिनी ॥ रूक्षाउद्वेगजननीवक्रादारिद्र्यभागिनी ॥ ७६ ॥
एकंसुदर्शनंज्ञेयंलक्ष्मीनारायणंद्वयम् ॥ तृतीयंचाच्युतंविद्याच्चतुर्थंतुजनार्दनम् ॥ ७७ ॥ पंचमंवासुदेवंचषष्ठंप्रद्युम्नमेवच ॥ संकर्षणंसप्तमंचअष्टमंपुरुषो
त्तमम् ॥ ७८ ॥ नवमंचनवव्यूहंदशमंतुतदात्मकम् ॥ एकादशंचानिरुद्धंद्वादशंद्वादशात्मकम् ॥ ७९ ॥ अतऊर्ध्वंतुचक्राणिदृश्यंतेनंतसंज्ञके ॥ खंडितेत्रु

१ चिन्हितः–इ०पा०। २ मूर्तिसंभिन्नः–इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

टितेभग्नेशालग्रामेनदोषभाक् ॥ ८० ॥ इष्टाचयस्ययामूर्तिःसतांयत्नेनपूजयेत् ॥ स्कंधेकृत्वातुयोध्वानंवहतेशैलनायकम् ॥ ८१ ॥ तस्यवश्यंभवेत्सर्वं
त्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ शालग्रामशिलायत्रतत्रसंनिहितोहरिः ॥ ८२ ॥ तत्रदानंजपःस्नानंवाराणस्याःशताधिकम् ॥ कुरुक्षेत्रेप्रयागेचनैमिषेपुष्करेत
था ॥ ८३ ॥ तत्रकोटिगुणंपुण्यंवाराणस्यांमहाफलम् ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंयत्किंचित्कुरुतेनरः ॥ ८४ ॥ तत्सर्वंनिर्दहत्याशुशालग्रामशिलार्चनम् ॥
शालग्रामोद्भवोदेवोयत्रद्वारावतीभवः ॥ ८५ ॥ उभयोःसंगमोयत्रमुक्तिस्तत्रनसंशयः ॥ ब्रह्मचारिगृहस्थैश्चवानप्रस्थैश्चभिक्षुभिः ॥ ८६ ॥ भोक्तव्यंविष्णु
नैवेद्यंनात्रकार्याविचारणा ॥ तत्पूजनेनमंत्राश्चनजपोनचभावना ॥ ८७ ॥ नस्तुतिर्नापिचाचारःशालग्रामशिलार्चने ॥ शालग्रामशिलाग्रेतुकृत्वास्वस्ति
कमादरात् ॥ ८८ ॥ कार्तिकेतुविशेषेणपुनात्यासप्तमंकुलम् ॥ अणुमात्रंतुयःकुर्यान्मंडलंकेशवाग्रतः ॥ ८९ ॥ मृदाधातुविकारैश्चकल्पकोटिंदिवंवसे
त् ॥ यस्तुसंवत्सरंपूर्णमग्निहोत्रमुपासते ॥ ९० ॥ कार्तिकेस्वस्तिकंकृत्वासममेतन्नसंशयः ॥ अगम्यागमनेचैवह्यभक्षस्यतुभक्षणे ॥ ९१ ॥ तत्पापंना
शमायातिमंडयित्वाहरेर्गृहम् ॥ मंडलंकुरुतेनित्यंयानारीकेशवाग्रतः ॥ सप्तजन्मानिवैधव्यंनप्राप्नोतिकदाचन ॥ ९२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपं
चाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेशालिग्राममाहात्म्यंनामविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः॥१२०॥ ईश्वरउवाच ॥
धात्रीच्छायांसमाश्रित्यकुर्यात्पिंडंतुयोगुह ॥ मुक्तिंप्रयांतिपितरःप्रसादान्माधवस्यतु ॥ १ ॥ मूर्ध्निपाणौमुखेचैवदेहेचैवतुयोनरः ॥ धत्तेधात्रीफलंवत्स
धात्रीफलविभूषितः ॥ २ ॥ धात्रीफलकृताहारोनरोनारायणोभवेत् ॥ यःकश्चिद्वैष्णवोलोकेधत्तेधात्रीफलंगुह ॥ ३ ॥ प्रियोभवतिदेवानांमनुष्याणांचका
कथा ॥ नजह्यात्तुलसीमालांधात्रीमालांविशेषतः ॥ ४ ॥ यावत्तिष्ठतिकंठस्थाधात्रीमालानरस्यहि ॥ तावत्तस्यशरीरेतुप्रतिष्ठतिचकेशवः ॥ ५ ॥
धात्रीफलंतुतुलसीमृत्तिकाद्वारकोद्भवा ॥ सफलंजीवितंतस्यत्रितयंयस्यवेश्मनि ॥ ६ ॥ यावद्दिनानिवहतेधात्रीमालांकलौनरः ॥ तावद्युगसहस्राणिवैकुंठे
वसतिर्भवेत् ॥ ७ ॥ मालायुग्मंवहेद्यस्तुधात्रीतुलसिसंभवम् ॥ वहतेकंठदेशेतुकल्पकोटिंदिवंवसेत् ॥ ८ ॥ संनियम्येंद्रियग्रामंशालग्रामशिलार्चनम् ॥
यःकुर्यान्मानवोभक्त्यापुष्पेपुष्पेश्वमेधजम् ॥ ९ ॥ सुराणांचयथाविष्णुःपुष्पाणांतुलसीतथा ॥ तुलस्यानुदिनंदेवंयोर्चयेद्गरुडध्वजम् ॥१०॥ जन्मदुःख
जरारोगैर्मुक्तोसौमुक्तिमाप्नुयात् ॥ तुलसीमालयाविष्णुःपूजितोयेनकार्तिके ॥ ११ ॥ यमाक्षरकृतांमालांस्फुटंशौरिःप्रमार्जति ॥ श्रीचंदनंसकर्पूरमगुरुंच
सकुंकुमम् ॥ १२ ॥ केतकीदीपदानंचसर्वदाकेशवप्रियम् ॥ कार्तिकेकेतकीपुष्पंदत्तंयेनकलौयुगे ॥ १३ ॥ दीपदानंमहासेनकुलानांतारयेच्छतम् ॥

१ पापाक्षर ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सरोरुहाणितुलसीकेतकीमुनिपुष्पकम् ॥ १४ ॥ कार्तिकेचदिनान्येवदीपदानंतुपंचमम् ॥ केतकीमालयायेनकार्तिकेपुष्पमंडपम् ॥ १५ ॥ केशवस्य
कृतंवत्सवसातिर्दिवितस्यच ॥ केतकीपुष्पकेनैवपूजितोगरुडध्वजः ॥ १६ ॥ समाःसहस्रंसुप्रीतोजायतेमधुसूदनः ॥ अर्चयित्वाहृषीकेशंकुसुमैःकेत
कीभवैः ॥ १७ ॥ पुण्यंतद्भवनंयातिकेशवस्यशिवंगुह ॥ दमनकेनापिदेवेशंसंप्राप्तेमधुमाधवे ॥ १८ ॥ समभ्यर्च्यमुनिश्रेष्ठअर्चनाल्लभतेफलम् ॥ अग
स्तिकुसुमैर्देवंयोर्चयेतजनार्दनम् ॥ १९ ॥ दर्शनात्तस्यभोविप्रनरकाग्निःप्रणश्यति ॥ नतत्करोतिविप्रर्षेतपसातोषितोहरिः ॥ २० ॥ यत्करोतिमहासे
नमुनिपुष्पैरलंकृतः ॥ विहायसर्वपुष्पाणिमुनिपुष्पेणकेशवम् ॥ २१ ॥ कार्तिकेयोर्चयेद्भक्त्यावाजिमेधफलंलभेत् ॥ मुनिपुष्पकृतांमालांयोददातिजना
र्दने ॥ २२ ॥ देवेंद्रोपिमुनिश्रेष्ठकुरुतेतस्यसत्कथाम् ॥ गवामयुतदानेनयत्फलंप्राप्यतेगुह ॥ २३ ॥ मुनिपुष्पेणचैकेनकार्तिकेलभतेफलम् ॥ कौस्तु
भेनयथाप्रीतोयथाचवनमालया ॥ २४ ॥ तुलसीदलेनसंप्रीतःकार्तिकेचतथाहरिः ॥ ॥ (सूतउवाच ॥ ॥ प्रश्रयावनतंदृष्ट्वाकुमारंभक्तितत्परम् ॥२५॥
पुनःप्रोवाचभगवान्महादेवोवृषध्वजः ॥ ॥ ईश्वरउवाच) ॥ ॥ शृणुदीपस्यमाहात्म्यंकार्तिकेशिखिवाहन ॥ २६ ॥ पितरश्चैववांच्छंतिसदापितृगणै
र्वृताः ॥ भविष्यतिकुलेस्माकंपितृभक्तःसुपुत्रकः ॥ २७ ॥ कार्तिकेदीपदानेनयस्तोषयतिकेशवम् ॥ घृतेनदीपकोयस्यतिलतैलेनवापुनः ॥ २८ ॥
ज्वलतेयस्यसेनानीरश्वमेधेनतस्यकिम् ॥ तेनेष्टंक्रतुभिःसर्वैःकृतंतीर्थावगाहनम् ॥ २९ ॥ दीपदानंकृतंयेनकार्तिकेकेशवाग्रतः ॥ कृष्णपक्षेविशेषेण
पुत्रपंचदिनानिच ॥ ३० ॥ पुण्यानितेषुयोदत्तेदीपंसोक्षयमाप्नुयात् ॥ एकादश्यांपरैर्दत्तंदीपंप्रज्वाल्यमूषिका ॥ ३१ ॥ मानुष्यंदुर्लभंप्राप्यपरांगतिमवा
पसा ॥ लुब्धकोपिचतुर्दश्यांपूजयित्वामहेश्वरम् ॥ ३२ ॥ निर्भक्षःपरमंप्राप्याविष्णुलोकंजगामसः॥ श्वपाकस्याश्रयाद्वैश्यादीपंकृत्वापरैःकृतम् ॥ ३३ ॥
शुद्धालीलावतीभूत्वाजगामस्वर्गमक्षयम् ॥ गोपःकश्चिदमावस्यांपूजांदृष्ट्वातुशार्ङ्गिणः ॥ ३४ ॥ मुहुर्मुहुर्जयेत्युक्त्वाराजराजेश्वरोभवत् ॥ तस्माद्दीपाः
प्रदातव्यारात्रावस्तमितेरवौ ॥ ३५ ॥ गृहेषुसर्वगोष्ठेषुसर्वेष्वायतनेषुच ॥ देवालयेषुदेवानांश्मशानेषुसरस्सुच ॥ ३६ ॥ घृतादिनाशुभार्थाययावत्पं
चदिनानिच ॥ पापिनःपितरोयेचलुप्तपिंडोदकक्रियाः ॥ तेपियांतिपरांमुक्तिंदीपदानस्यपुण्यतः ॥ ३७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसं
हितायामुत्तरखंडेकार्त्तिकमाहात्म्येदीपगंधधात्रीमाहात्म्यवर्णनोनामएकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२१ ॥ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥ ॥ दी
पावलिफलंनाथविशेषाद्ब्रूहिसांप्रतम् ॥ किमर्थंक्रियतेसातुतस्याःकादेवताभवेत् ॥ १ ॥ किंचतत्रभवेद्देयंकिंनदेयंवदप्रभो ॥ प्रहर्षःकोत्रनिर्दिष्टः

१ कार्तिके यदि तान्येव । कार्तिकेयदिनान्येव । २ ( ) इति चिन्हस्थं भोरपुस्तके मुद्रितमाहात्म्येच ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्रीडाकात्रप्रकीर्तिता ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतिस्कंदवचःश्रुत्वाभगवा .कामशोषणः ॥ साधूक्काकार्तिकंविप्राःप्रहसन्निदमब्रवीत् ॥
॥३॥ ॥ श्रीशिवउवाच ॥ ॥ कार्तिकस्यासितेपक्षेत्रयोदश्यांतुपावके ॥ यमदीपंबहिर्दद्यादपमृत्युर्विनश्यति ॥ ४ ॥ मृत्युनापाशहस्तेनकालेनभार्य
यासह ॥ त्रयोदशीदीपदानात्सूर्यजःप्रीयतामिति ॥५॥ कार्तिकेकृष्णपक्षेचचतुर्दश्यांविधूदये॥अवश्यमेवकर्त्तव्यंस्नानंचपापभीरुभिः ॥६॥ पूर्वविद्धाच
तुर्दश्यांकार्तिकस्यासितेतरे ॥ पक्षेप्रत्यूषसमयेस्नानंकुर्यादतंद्रितः ॥ ७ ॥ तैलेलक्ष्मीर्जलेगंगादीपावल्यांचतुर्दशीम् ॥ प्रातःस्नानंहियःकुर्याद्यमलो
कंनपश्यति ॥ ८ ॥ अपामार्गस्तथातुंबीप्रपुन्नाटंचवाह्वलम् ॥ भ्रामयेत्स्नानमध्येतुनरकस्यक्षयायवै ॥ ९ ॥ सीतालोष्टसमायुक्तसकंटकदलान्वित ॥
हरपापमपामार्गभ्राम्यमाणःपुनःपुनः ॥ १० ॥ अपामार्गप्रपुन्नाटंभ्रामयेच्छिरसोपरि ॥ ततश्चतर्पणंकार्ययमराजस्यनामभिः ॥ ११ ॥ यमायधर्मराजाय
मृत्यवेचांतकायच ॥ वैवस्वतायकालायसर्वभूतक्षयायच ॥१२॥ औदुंबरायदध्नायनीलायपरमेष्ठिने ॥ वृकोदरायचित्रायचित्रगुप्तायवैनमः ॥ १३ ॥ नर
कायप्रदातव्योदीपःसंपूज्यदेवताः ॥ ततःप्रदोषसमयेदीपान्दद्यान्मनोहरान् ॥ १४ ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनांभवनेषुविशेषतः ॥ कूटागारेषुचैत्येषुसभा
सुचनदीषुच ॥ १५ ॥ प्राकारोद्यानवापीषुप्रतोलीनिष्कुटेषुच ॥ मंदुरासुविविक्तासुहस्तिशालासुचैवहि ॥ १६ ॥ एवंप्रभातसमयेह्यमावास्यांतुपाव
के ॥ स्नात्वादेवान्पितृन्भक्त्यासंपूज्याथप्रणम्यच ॥१७॥ कृत्वातुपार्वणंश्राद्धंदधिक्षीरघृतादिभिः ॥ भोज्यैर्नानाविधैर्विप्रान्भोजयित्वाक्षमापयेत् ॥१८॥
ततोपराह्णसमयेपोषयेन्नागरान्प्रिय ॥ तेषांगोष्ठींचमानंचकृत्वासंभाषणंनृपः ॥ १९ ॥ वत्कृणांवत्सरंयावत्प्रीतिरुत्पद्यतेगुह ॥ अप्रबुद्धेहरौपूर्वंस्त्रीभिर्ल
क्ष्मीःप्रबोधयेत् ॥ २० ॥ प्रबोधसमयेलक्ष्मींबोधयित्वातुसुस्त्रिया ॥ पुमान्वैवत्सरंयावल्लक्ष्मीस्तंनैवमुंचति ॥ २१ ॥ अभयंप्राप्यविप्रेभ्योविष्णुभीता
सुरद्विषः ॥ सुप्तंक्षीरोदधौज्ञात्वालक्ष्मींपद्माश्रितांतथा ॥ २२ ॥ त्वंज्योतिःश्रीरविश्चंद्रोविद्युत्सौवर्णतारकः ॥ सर्वेषांज्योतिषांज्योतिर्दीपज्योतिःस्थिता
तुया ॥ २३ ॥ यालक्ष्मीर्दिवसेपुण्येदीपावल्यांचभूतले ॥ गवांगोष्ठेतुकार्तिक्यांसालक्ष्मीर्वरदामम ॥ २४ ॥ शंकरश्चभवानीचक्रीडयाद्यूतमास्थितौ ॥
भवान्याभ्यर्चितालक्ष्मीर्धेनुरूपेणसंस्थिता ॥ २५ ॥ गौर्याजित्वापुराशंभुर्नग्नोद्यूतेविसर्जितः ॥ अतोयंशंकरोदुःखीगौरीनित्यंसुखेस्थिता ॥ २६ ॥ प्रथ
मंविजयोयस्यतस्यसंवत्सरंसुखम् ॥ एवंगतेनिशीथेतुजनेनिद्रार्धलोचने ॥ २७ ॥ तावन्नगरनारीभिस्तूर्यडिंडिमवादनैः ॥ निष्कास्यतेप्रहृष्टाभिरल
क्ष्मीश्चगृहांगणात् ॥ २८ ॥ पराजयेविरुद्धंस्यात्प्रतिपद्युदितेरवौ ॥ प्रातर्गोवर्द्धनःपूज्योद्यूतंरात्रौसमाचरेत् ॥ २९ ॥ भूषणीयास्तथागावोवर्ज्यावहन

१ प्रपुन्नाटं च कट् फलम् ॥ प्रपुन्नाट स्तथापुरा । २ तोषयेन्नागयरान्प्रियैः । ३ पितॄणामितिपाठाः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दोहनात् ॥ गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणकारक ॥ ३० ॥ विष्णुबाहुकृतोच्छ्रायगवांकोटिप्रदोभव ॥ यालक्ष्मीर्लोकपालानांधेनुरूपेणसंस्थिता ॥ ३१ ॥ घृतंवहतियज्ञार्थंममपापंव्यपोहतु ॥ अग्रतःसंतुमेगावोगावोमेसंतुपृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेसंतुगवांमध्येवसाम्यहम् ॥ ३२ ॥ ॥ इतिगोवर्द्धनपूजा ॥ सद्भावेनैवसंतोष्यदेवान्सत्पुरुषान्नरान् ॥ इतरेषामन्नपानैर्वाक्यदानेनपंडितान् ॥ ३३ ॥ वस्त्रैस्तांबूलदीपैश्चपुष्पकर्पूरकुंकुमैः ॥ भक्ष्यैरुच्चावचैर्भोज्यैरंतःपुरनिवासिनः ॥ ३४ ॥ ग्रामर्षभंचदानैश्चसामंतान्नृपतिर्धनैः ॥ पदातिजनसंघांश्चग्रैवेयैःकटकैःशुभैः ॥ ३५ ॥ स्वानमात्यांश्चतान्राजातोषयेत्स्वजनान्पृथक् ॥ यथार्थंतोषयित्वातुततोमल्लान्नटांस्तथा ॥ ३६ ॥ वृ[1]षभांश्चमहोक्षांश्चयुद्ध्यमानान्परैःसह ॥ राजान्यांश्चापियोधांश्चपदातीन्समलंकृतान् ॥ ३७ ॥ मंचारूढःस्वयंपश्येन्नटनर्तकचारणान् ॥ यो[2]धयेद्वासयेच्चैवगोमहिष्यादिकंचयत् ॥ ३८ ॥ वत्सानाकर्षयेद्गोभिरुक्तिप्रत्युक्तिवादनात् ॥ ततोपराह्णसमयेपूर्वस्यांदिशिपावके ॥ ३९ ॥ मार्गपालींप्रबध्नीयाद्दुर्गस्तंभेथपादपे ॥ कुशकाशमयींदिव्यांलंबकैर्बहुभिर्गुह ॥ ४० ॥ वीक्षयित्वागजानश्वान्मार्गपाल्यास्तलेनयेत् ॥ गावैर्वृषांश्चमहिषान्महिषीर्घंटिकोत्कटाः ॥ ४१ ॥ कृतहोमैर्द्विजेंद्रैस्तुबध्नीयान्मार्गपालिकाम् ॥ नमस्कारंततःकुर्यान्मंत्रेणानेनसुव्रतः ॥ ४२ ॥ मार्गपालिनमस्तुभ्यंसर्वलोकसुखप्रदे ॥ मार्गपालीतलेस्कंदयांतिगावोमहावृषाः ॥ ४३ ॥ राजानोराजपुत्राश्चब्राह्मणाश्चविशेषतः ॥ मार्गपालींसमुल्लंघ्यनिरुजःसुखिनोहिते ॥ ४४ ॥ कृत्वैतत्सर्वमेवेहरात्रौदैत्यपतेर्बलेः ॥ पूजांकुर्यात्ततःसाक्षाद्भूमौमंडलकेकृते ॥ ४५ ॥ बलिमालिख्यदैत्येंद्रंवर्णकैःपंचरंगकैः ॥ सर्वाभरणसंपूर्णंविंध्यावलिसमन्वितम् ॥ ४६ ॥ कूष्मांडमयजंभोरुमधुदानवसंवृतम् ॥ संपूर्णंहृष्टवदनंकिरीटोत्कटकुंडलम् ॥ ४७ ॥ द्विभुजंदैत्यराजानंकारयित्वास्वकेपुनः ॥ गृहस्यमध्येशालायांविशालायांततोर्चयेत् ॥ ४८ ॥ मातृभ्रातृजनैःसार्द्धंसंतुष्टोबंधुभिःसह ॥ कमलैःकुमुदैःपुष्पैःकल्हारैरक्तकोत्पलैः ॥ ४९ ॥ गंधपुष्पान्ननैवेद्यैःसक्षीरैर्गुडपायसैः ॥ मद्यमांससुरालेह्यचोष्यभक्ष्योपहारकैः ॥ ५० ॥ मंत्रेणानेनराजेंद्रःसमंत्रीसपुरोहितः ॥ पूजांकरिष्यतेयोवैसौख्यंस्यात्तस्यवत्सरम् ॥ ५१ ॥ बलिराजनमस्तुभ्यंविरोचनसुतप्रभो ॥ भविष्येंद्रसुराराते पूजेयंप्रतिगृह्यताम् ॥ ५२ ॥ एवंपूजाविधिंकृत्वारात्रौजागरणंततः ॥ कारयेद्दै[3]क्षणंरात्रौनटनर्तकगायकैः ॥ ५३ ॥ लोकैश्चापिगृहस्यांतेसपर्याशुक्लतंडुलैः ॥ संस्थाप्यबलिराजानंफलैःपुष्पैश्चपूजयेत् ॥ ५४ ॥ बलिमुद्दिश्यवैतत्रकार्यंसर्वंचपावके ॥ यानियान्यक्षयान्याहुरृषयस्तत्वदर्शिनः ॥ ५५ ॥ यदत्रदीयतेदानंस्वल्पंवायदिवाबहु ॥ तदक्षयंभवेत्सर्वंविष्णोःप्रीतिकरंशुभम् ॥ ५६ ॥ रात्रौयेनक

१ वृषभान्महिषांश्चैव इतिपाठः । २ युद्धापयेद्वासयेच्चेतिपाठः । ३ क्षणायाममितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिष्यंतितवपूजांवलेनेराः॥तेषामश्रोत्रियंधर्मंसर्वंत्वामुपतिष्ठतु ॥५७॥ विष्णुनाचस्वयंवत्सतुष्टेनवलयेपुनः॥ उपकारकरंदत्तमसुराणांमहोत्सवम् ॥ ५८॥
तदाप्रभृतिसेनानेप्रवृत्ताकौमुदीसदा ॥ सर्वोपद्रवविद्रावासर्वविघ्नविनाशिनी ॥ ५९ ॥ लोकशोकहराकाम्याधनपुष्टिसुखावहा ॥ कुशब्देनमहीज्ञे
यामुदहर्षेततोद्वयम् ॥ ६० ॥ धातुत्वेनिगमैश्चैवतेनैषाकौमुदीस्मृता ॥ कौमोदंतेजनायस्मान्नानाभावैःपरस्परम् ॥ ६१ ॥ हृष्टतुष्टाःसुखापन्ना
स्तेनैषाकौमुदीस्मृता ॥ कुमुदानिवलेर्यस्यांदीयंतेतेनषण्मुख ॥ ६२ ॥ अघार्थपार्थिवैःपुत्रतेनैषाकौमुदीस्मृता ॥ एकमेवमहोरात्रंवर्षेवर्षेचका
र्तिके ॥ ६३ ॥ दत्तंदानवराजस्यआदर्शमिवभूतल ॥ यःकरोतिनृपोराज्येतस्यव्याधिभयंकुतः ॥ ६४ ॥ सुभिक्षंक्षेममारोग्यंतस्यसंपदनु
त्तमा ॥ नीरुजश्चजनाःसर्वेसर्वोपद्रववर्जिताः ॥ ६५ ॥ कौमुदीक्रियतेतस्माद्भावंकर्तुंमहीतले ॥ योयादृशेनभावेनतिष्ठत्यस्यांचषण्मुख ॥
॥ ६६ ॥ हर्षदुःखादिभावेनतस्यवर्षप्रयातिहि ॥ रुदितेरोदतेवर्षंहृष्टेवर्षंप्रहर्षितम् ॥ ६७ ॥ भुक्तेभोक्ताभवेद्वर्षंस्वस्थेस्वस्थंभविष्यति ॥
तस्मात्प्रहृष्टैःकर्त्तव्याकौमुदीचशुभैर्नरैः ॥ ६८ ॥ वैष्णवीदानवीचेयंतिथिःप्रोक्ताचकार्तिके ॥ ६९ ॥ दीपोत्सवंजनितसर्वजनप्रसादंकुर्वं
तियेशुभतयाबलिराजपूजाम् ॥ दानोपभोगसुखबुद्धिमतांकुलानांहर्षंप्रयातिसकलंप्रमुदंचवर्षम् ॥ ७० ॥ स्कंदैतास्तिथयोनूनंद्वितीयाद्याश्चविश्रुताः ॥
मासैश्चतुर्भिश्चततःप्रावृट्कालेशुभावहाः ॥ ७१ ॥ प्रथमाश्रावणेमासितथाभाद्रपदेपरा ॥ तृतीयाश्वयुजेमासिचतुर्थीकार्तिकेभवेत् ॥ ७२ ॥
कलुषाश्रावणेमासितथाभाद्रपदेमला ॥ आश्विनेप्रेतसंचाराकार्तिकेयाम्यकामता ॥ ७३ ॥ ॥ गुहउवाच ॥ ॥ कस्मात्साकलुषाप्रोक्ताकस्मा
त्सानिर्मलामता ॥ कस्मात्साप्रेतसंचाराकस्माद्याम्याप्रकीर्तिता ॥ ७४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतिस्कंदवचःश्रुत्वाभगवान्भूतभावनः ॥ उवाचव
चनंश्लक्ष्णंप्रहसन्वृषभध्वजः ॥ ७५ ॥ ॥ महेशउवाच ॥ ॥ पुरावृत्रवधेवृत्तेप्राप्तेराज्येपुरंदरे ॥ ब्रह्महत्यापनोदार्थमश्वमेधःप्रवर्तितः ॥ ७६ ॥
क्रोधादिंद्रेणवज्रेणब्रह्महत्यानिषूदिता ॥ षड्विधासाक्षितौक्षिप्तावृक्षतोयमहीतले ॥ ७७ ॥ नार्यांभ्रूणहणिवह्नौसंविभज्ययथाक्रमम् ॥ तत्पापश्रवणा
त्पूर्वंद्वितीयायादिनेनच ॥ ७८ ॥ नारीवृक्षनदीभूमिवह्निभ्रूणहनस्तथा ॥ कलुषीभवनंजातोह्यतोर्थंकलुषास्मृता ॥ ७९ ॥ मधुकैटभयोरक्तेपुरामग्नानुमे
दिनी ॥ अष्टांगुलापवित्रासानारीणांतुरजोमलम् ॥ ८० ॥ नद्यःप्रावृण्मलासर्वावह्निरूर्ध्वमषीमलः ॥ निर्यासमलिनावृक्षाःसंगाद्भ्रूणहनोमलाः ॥ ८१ ॥
कलुषानिचरंत्यस्यांतेनैषाकलुषामता ॥ देवर्षिपितृधर्माणांनिंदकानास्तिकाःशठाः ॥ ८२ ॥ तेषांसावाङ्मलात्पूताद्वितीयातेननिर्मला ॥ अन

१ भ्रूणहरे इतिपाठान्तरम्।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ध्यायेषुशास्त्राणिपाठयंतिपठंतिच ॥ ८३ ॥ सांख्यकास्तार्किकाःश्रौतास्तेषांशब्दापशब्दजात् ॥ मलात्पूताद्वितीयायांततोर्थैनिर्मलाचसा ॥ ८४ ॥
कृष्णस्यजन्मनावत्सत्रैलोक्यंपावितंभवेत् ॥ नभस्येतेविनिर्दिष्टानिर्मलासातिथिर्बुधैः ॥ ८५ ॥ अग्निष्वात्ताबर्हिषदआज्यपाःसोमपास्तथा ॥ पितॄन्पि
तामहान्प्रेतसंचारात्प्रेतसंचरा ॥ ८६ ॥ प्रेतास्तुपितरःप्रोक्तास्तेषांतस्यांतुसंचरः ॥ पुत्रपौत्रैस्तुदौहित्रैःस्वधामंत्रैस्तुपूजिताः ॥ ८७ ॥ श्राद्धदानमखै
स्तृप्तायांत्यतःप्रेतसंचरा ॥ महालयेतुप्रेतानांसंचारोभुविदृश्यते ॥ ८८ ॥ तेनैषाप्रेतसंचाराकीर्तिताशिखिवाहन ॥ यमस्याक्रियतेपूजायतोस्यांपावकेन
रैः ॥ ८९ ॥ तेनैषायाम्यकाप्रोक्तासत्यंसत्यंमयोदितम् ॥ एतत्कार्तिकमाहात्म्यंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः ॥ ९० ॥ कार्तिकस्नानजंपुण्यंतेषांभवति
निश्चितम् ॥९१॥ कार्तिकेचद्वितीयायांपूर्वाह्णेयममर्चयेत् ॥ भानुजायांनरःस्नात्वायमलोकंनपश्यति ॥९२॥ कार्तिकेशुक्लपक्षेतुद्वितीयायांतुशौनक ॥
यमोयमुनयापूर्वंभोजितःस्वगृहेर्चितः ॥ ९३ ॥ द्वितीयायांमहोत्सर्गोनारकीयाश्चतर्पिताः ॥ पापेभ्योविप्रयुक्तास्तेमुक्ताःसर्वनिबंधनात् ॥ ९४ ॥
आशंसिताश्चसंतुष्टाःस्थिताःसर्वेयदृच्छया ॥ तेषांमहोत्सवोवृत्तोयमराष्ट्रसुखावहः ॥ ९५ ॥ अतोयमद्वितीयेयंत्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ तस्मान्नि
जगृहेविप्रनभोक्तव्यंततोबुधैः ॥ ९६ ॥ स्नेहेनभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंपुष्टिवर्द्धनं ॥ दानानिचप्रदेयानिभगिनीभ्योविधानतः ॥ ९७ ॥ स्वर्णालं
कारवस्त्राणिपूजासत्कारसंयुतम् ॥ भोक्तव्यंसहजायाश्चभगिन्याहस्ततःपरम् ॥ ९८ ॥ सर्वासुभगिनीहस्ताद्भोक्तव्यंबलवर्द्धनम् ॥ ऊर्जेशुक्लद्वितीया
यांपूजितस्तर्पितोयमः ॥ ९९ ॥ महिषासनमारूढोदंडमुद्गरभृत्प्रभुः ॥ वेष्टितःकिंकरैर्हृष्टैस्तस्मैयाम्यात्मनेनमः ॥ १०० ॥ यैर्भगिन्यःसुवा
सिन्योवस्त्रदानादितोषिताः ॥ नतेषांवत्सरंयावत्कलहोनरिपोर्भयम् ॥ १०१ ॥ धन्यंयशस्यमायुष्यंधर्मकामार्थसाधनम् ॥ व्याख्यातंसकलंपुत्रसर
हस्यंमयानघ ॥ १०२ ॥ यस्यांतिथौयमुनयायमराजदेवःसंभोजितःप्रतितिथौस्वसृसौहृदेन ॥ तस्मात्स्वसुःकरतलादिहयोभुनक्तिप्राप्नोतिवित्तशुभ
संपदमुत्तमांसः ॥ १०३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येद्वाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२२ ॥
॥ कार्त्तिकेयउवाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ विधिंमासोपवासस्यफलंचास्ययथोदितम् ॥१॥ यथाविधिनरैःकार्याव्रतचर्यायथा
भवेत् ॥ आरभ्यतेयथापूर्वंसमाप्यंहियथाविधि ॥ २ ॥ यावत्संख्यंतुकर्तव्यंतत्प्रब्रूहिमहेश्वर ॥ व्रतमेतत्सुरश्रेष्ठविस्तरेणममानघ ॥ ३ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥
साधुपावकिसर्वंतेयत्पृष्टंप्रभुऽवेनघ ॥ भक्त्यामतिमतांश्रेष्ठशृणुष्वगदतोमम ॥ ४ ॥ सुराणांचयथाविष्णुस्तपतांचयथारविः ॥ मेरुःशिखरिणांयद्व
द्वैनतेयश्चपक्षिणाम् ॥ ५ ॥ तीर्थानांतुयथागंगाप्रजानांतुयथावणिक् ॥ श्रेष्ठंसर्वव्रतानांतुतद्वन्मासोपवासनम् ॥ ६ ॥ सर्वव्रतेषुयत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुचैवहि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वदानोद्भवंचैवलभेन्मासोपवासकृत् ॥ ७ ॥ अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैर्विविधैर्भूरिदक्षिणैः ॥ नतत्पुण्यमवाप्नोतियन्मासपरिलंघनात् ॥ ८ ॥ तेनजप्तंहुतंदत्तं
तपस्ततंकृतास्वधा ॥ यःकरोतिविधानेननरोमाससमुपोषणम् ॥९॥ उद्दिश्यवैष्णवंयज्ञंसमभ्यर्च्यजनार्दनम् ॥ गुरोराज्ञांततोलब्ध्वाकुर्यान्मासोपवासनम्॥
॥ १० ॥ वैष्णवानियथोक्तानिकृत्वासर्वव्रतानितु ॥ द्वादश्यादीनिपुण्यानिततोमाससमुपावसेत् ॥ ११ ॥ अतिकृच्छ्रंचपाराकंकृत्वाचांद्रायणंततः ॥
मासोपवासंकुर्वीतज्ञात्वादेहबलाबलम् ॥ १२ ॥ वानप्रस्थोयतिर्वापिनारीवाविधवामुने ॥ मासोपवासंकुर्वीतगुरोर्विप्राज्ञयाततः ॥ १३ ॥ आश्विनस्या
मलेपक्षेएकादश्यामुपोषितः ॥ व्रतमेतत्तुगृह्णीयाद्यावत्रिंशद्दिनानितु ॥ १४ ॥ वासुदेवंसमभ्यर्च्यकार्तिकंसकलंनरः ॥ मासंचोपवसेद्यस्तुसमुक्तिफल
भाग्भवेत् ॥ १५ ॥ अच्युतस्यालयेभक्त्यात्रिकालंकुसुमैःशुभैः ॥ मालतींदीवरैःपद्मैःकमलैस्तुसुगंधिभिः ॥१६॥ कुंकुमोशीरकर्पूरैर्विलिप्यवरचंदनैः॥
नैवेद्यधूपदीपाद्यैरर्चयेच्चजनार्दनम् ॥ १७ ॥ मनसाकर्मणावाचापूजयेद्गरुडध्वजम् ॥ कुर्वन्नरस्त्रीविधवाबृहद्भक्तिर्जितेंद्रियः ॥ १८ ॥ नाम्नामेवतथा
लापंविष्णोःकुर्यादहर्निशम् ॥ भक्त्याविष्णोस्तुतिर्वाच्यामिथ्यालापविवर्जिता ॥ १९ ॥ सर्वसत्वदयायुक्तःशांतवृत्तिरहिंसकः ॥ सुप्तोवाह्यासनस्थो
वावासुदेवंप्रकीर्तयेत् ॥ २० ॥ स्मृत्वालोकनगंधादिस्वादितंपरिकीर्तितम् ॥ अन्नस्यवर्जयेद्ग्रासंग्रासानांसम्प्रमोक्षणम् ॥ २१ ॥ गात्राभ्यंगंशिरोभ्यंगं
तांबूलंसविलेपनम् ॥ व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वंयच्चान्यच्चनिराकृतम् ॥ २२ ॥ नव्रतस्थःस्पृशेत्किंचिद्विकर्मस्थंनचालयेत् ॥ देवतायतनेतिष्ठन्गृहस्थश्चा
चरेद्व्रतम् ॥ २३ ॥ कृत्वामासोपवासंतुयथोक्तविधिनानरः ॥ नारीवाविधवासाध्वीवासुदेवंसमर्चयेत् ॥ २४ ॥ अन्यूनाधिकमेवंतुव्रतंत्रिंशद्दिनैरिति ॥
कृत्वामासोपवासंतुसंयतात्माजितेंद्रियः ॥ २५ ॥ ततोर्चयेदेवपुण्यंद्वादश्यांगरुडध्वजम् ॥ पूजयेत्पुष्पमालाभिर्गंधधूपविलेपनैः ॥ २६ ॥ वस्त्रालंकार
वाद्यैश्चतोषयेदच्युतंनरः ॥ संस्नापयेद्धरिंभक्त्यातीर्थचंदनवारिभिः ॥ २७ ॥ चंदनेनानुलिप्तांगंधूपपुष्पैरलंकृतम् ॥ वस्त्रदानादिभिश्चैवभोजयित्वा
द्विजोत्तमान् ॥ २८ ॥ दद्याच्चदक्षिणांतेभ्यःप्रणिपत्यक्षमापयेत् ॥ विप्रान्क्षमापयित्वातुविसृज्याभ्यर्च्यपूज्यच ॥ २९ ॥ एवंवित्तानुसारेणभक्तियु क्ते
नशक्तितः ॥ एवंमासोपवासान्हिकृत्वाभ्यर्चजनार्दनम् ॥३०॥ भोजयित्वाद्विजांश्चैवविष्णुलोकेमहियते ॥ एवंमासोपवासांतेवृत्वाविप्रांस्त्रयोदश ॥३१॥
निर्यापयेत्ततस्तान्वैविधिनायेनतच्छृणु ॥ कारयेद्वैष्णवंयज्ञमेकादश्यामुपोषितः॥३२॥पूजयित्वातुदेवेशमाचार्यानुज्ञयाहरिम् ॥ अर्चयित्वायथाशक्त्या
ह्यभिवाद्यगुरुंतथा॥३३॥ततोनुभोजयेद्विप्रान्नमस्कारपुरःसरम् ॥ विशुद्धकुलचारित्रान्विष्णुपूजनतत्परान् ॥ ३४ ॥ पूजयित्वातथासर्वान्भोजयित्वात्र
योदश ॥ तांबूलवस्त्रयुग्मानिभोजनाच्छादनानिच ॥ ३५ ॥ योगपट्टानिसूत्राणिब्रह्मसूत्राणिचैवहि ॥ दत्त्वाचैवद्विजाग्र्येभ्यःपूजयित्वाप्रणम्यच ॥ ३६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततोनुपूजयेद्भक्त्याशय्यास्तरणसंस्कृताम् ॥ साच्छादनांशुभांश्रेष्ठांसोपधानामलंकृताम् ॥ ३७ ॥ कारयित्वात्मनोमूर्तिंकांचनींतुस्वशक्तितः ॥
न्यसेत्तस्यांतुशय्यायामर्चयित्वास्रगादिभिः ॥ ३८ ॥ आसनंपादुकाछत्रंवस्त्रयुग्ममुपानहौ ॥ पवित्राणिचपुष्पाणिशय्यायामुपकल्पयेत् ॥ ३९॥ एवंश
य्यांतुसंकल्प्यप्रणिपत्यचतान्द्विजान्॥प्रार्थयेच्चानुमोदार्थंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम्॥४०॥ततोव्रजेन्नरःश्रेष्ठंविष्णोःस्थानमनामयम् ॥मंडपस्थांस्तुतान्विप्रा
नितिवाच्यंमुहुर्मुहुः॥४१॥मंत्रहीनंभक्तिहीनंक्रियाहीनंद्विजोत्तमाः॥सर्वंसंपूर्णतांयातुभवद्वाक्यप्रसादतः॥ विधिर्मासोपवासस्ययथावत्परिकीर्तितः॥४२॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेमासोपवासकथनंनामात्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः॥ १२३ ॥
॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ प्रबोधिन्याश्चमाहात्म्यंपापघ्नंपुण्यवर्द्धनम् ॥ मुक्तिदंतत्त्वबुद्धीनांशृणुष्वसुरसत्तम ॥ १ ॥ तावद्गर्जंतिसेनानिगंगाभागीरथी
क्षितौ ॥ यावन्नायातिपापघ्नीकार्तिकहरिबोधिनी ॥ २ ॥ तावद्गच्छंतितीर्थानिआसमुद्रसरांसिच ॥ यावत्प्रबोधिनीविष्णोस्तिथिर्नायातिकार्तिके
॥ ३ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ एकेनैवोपवासेनप्रबोधिन्यांयथाभवत् ॥ ४ ॥ दुर्लभंचैवदुष्प्राप्यंत्रैलोक्येसचराचरे ॥ तदपिप्रार्थि
तंविप्रददातिप्रतिबोधिनी ॥ ५ ॥ ऐश्वर्यंसंसृतिंज्ञानंराज्यंचसुखसंपदम् ॥ ददात्युपोषिताविप्रहेलयाहरिबोधिनी ॥ ६ ॥ मेरुमंदरतुल्यानिपापान्युपा
र्जितानिच ॥ एकेनैवोपवासेनदहतेहरिबोधिनी ॥ ७ ॥ उपवासंप्रबोधिन्यांयःकरोतिस्वभावतः ॥ विधिनानरशार्दूलयथोक्तंलभतेफलम् ॥ ८ ॥ पूर्व
जन्मसहस्रेषुपापंयत्समुपार्जितम् ॥ जागरेणप्रबोधिन्यांदह्यतेतूलराशिवत् ॥ ९ ॥ शृणुषण्मुखवक्ष्यामिजागरस्यचलक्षणम् ॥ यस्यविज्ञानमात्रेणदुर्लभो
नजनार्दनः ॥ १० ॥ गीतंवाद्यंचनृत्यंचपुराणपठनंतथा ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंपुष्पंगंधानुलेपनम् ॥ ११ ॥ फलमर्घ्यंचश्रद्धाचदानमिंद्रियसंयमम् ॥ सत्या
न्वितंविनिद्रंचमुदायुक्तंक्रियान्वितम् ॥ १२ ॥ साश्चर्यंचैवसोत्साहमालस्यादिविवर्जितम् ॥ प्रदक्षिणादिसंयुक्तंनमस्कारपुरःसरम् ॥१३॥ नीराजनसमायु
क्तमनिर्विण्णेनचेतसा ॥ यामेयामेमहाभागकुर्वन्नीराजनंहरेः ॥ १४ ॥ एतैर्गुणैःसमायुक्तंकुर्याज्जागरणंविभोः ॥ एकाग्रमानसोयस्तुनपुनर्जायते
भुवि ॥ १५ ॥ यएवंकुरुतेभक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ जागरंवासरेविष्णोर्नीयतेपरमांगतिम् ॥ १६ ॥ पुरुषसूक्तेनयोनित्यंकार्तिकेअ
र्चयेद्धरिम् ॥ वर्षकोटिसहस्राणिपूजितस्तेनकेशवः ॥ १७ ॥ यथोक्तेनविधानेनपंचरात्रोदितेनवै ॥ कार्तिकेत्वर्चयेन्नित्यंमुक्तिभागीभवेन्नरः ॥ १८ ॥
नमोनारायणायेतिकार्तिकेयोर्चयेद्धरिम् ॥ समुक्तोनारकैर्दुःखैःपदंगच्छत्यनामयम् ॥ १९ ॥ हरेर्नामसहस्रंचगजराजस्यमोक्षणम् ॥ कार्तिकेपठते
यस्तुपुनर्जन्मनविंदति ॥ २० ॥ युगकोटिसहस्राणिमन्वंतरशतानिच ॥ द्वादश्यांकार्तिकेमासिजागरीवसतेदिवि ॥ २१ ॥ कुलेतस्यचसंजाताःशतशोथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सहस्रशः ॥ प्राप्नुवंतिपदंविष्णोस्तस्मात्कुर्वीतजागरम् ॥ २२ ॥ कार्तिकेपश्चिमेयामेस्तवंगानंकरोतियः ॥ श्वेतद्वीपेतुवसतेपितृभिःसहभामिनि ॥ २३ ॥
नैवेद्यदानंहरयेकार्तिकेदिनसंक्षये ॥ युगानिवसतेस्वर्गेतावंतिमुनिसत्तमाः ॥ २४ ॥ अक्षयंमुनिशार्दूलमालतीकमलार्चनम् ॥ अर्चयेद्देवदेवेशंसयाति
परमंपदम् ॥२५॥ कार्तिकेशुक्लपक्षेतुकृत्वाह्येकादशींनरः ॥ प्रातर्दत्त्वाशुभान्कुंभान्सयातिममसंदिरम् ॥२६॥ ॥ कार्त्तिकेयउवाच ॥ ॥ भगवन्नुच्य
तांपुण्यंव्रतानांपरमंव्रतम् ॥ कर्तव्यंकार्तिकेमासिभवताभीष्मपंचकम् ॥ २७ ॥ विधानंतस्यचफलंतथैवसुरसत्तम ॥ कथयस्वप्रसादान्मेमुनीनांचापि
तामह ॥ २८ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंव्रतंविधिमतांवर ॥ भीष्मेणैतद्यतःप्राप्तंव्रतंपंचदिनात्मकम् ॥ २९ ॥ सकाशाद्वासुदे
वस्यतेनोक्तंभीष्मपंचकम् ॥ व्रतस्यास्यगुणान्वक्तुंकःशक्तःकेशवादृते ॥ ३० ॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुशृणुधर्मंपुरातनम् ॥ वसिष्ठभृगुगर्गाद्यैश्ची
र्णंकृतयुगादिषु ॥ ३१ ॥ अंबरीषेणभोगाद्यैश्चीर्णंत्रेतायुगादिषु ॥ ब्राह्मणैर्ब्रह्मचर्येणजपहोमक्रियादिभिः ॥ ३२ ॥ क्षत्रियैश्चतथावैश्यैःसत्यशौ
चपरायणैः ॥ दुष्करंसत्यहीनानामशक्यंबालचेतसाम् ॥ ३३ ॥ दुष्करंभीष्ममित्याहुर्नशक्यंप्राकृतैर्नरैः ॥ यस्तत्करोतिविप्रेंद्रतेनसर्वंकृतं
भवेत् ॥ ३४ ॥ व्रतंचैतन्महापुण्यंमहापातकनाशनम् ॥ अतोनरैःप्रयत्नेनकर्त्तव्यंभीष्मपंचकम् ॥ ३५ ॥ कार्तिकस्यामलेपक्षेस्नात्वासम्यग्विधानतः ॥
एकादश्यांतुगृह्णीयाद्व्रतंपंचदिनात्मकम् ॥ ३६ ॥ प्रातःस्नात्वाविशेषेणमध्याह्नेचतथाव्रती ॥ नद्यांनिर्झरगर्तेवासमालभ्यचगोमयम् ॥ ३७ ॥
यवव्रीहितिलैःसम्यक्पितॄन्संतर्पयेत्क्रमात् ॥ स्नात्वामौनेननरःकृत्वाधौतवासादृढव्रतः ॥ ३८ ॥ भीष्मायोदकदानंचअर्घ्यंचैवप्रयत्नतः ॥ पूजाभी
ष्मस्यकर्त्तव्यादानंदद्यात्प्रयत्नतः ॥ ३९ ॥ पंचरत्नंविशेषेणदत्त्वाविप्रायपत्नतः ॥ वासुदेवोपिसंपूज्योलक्ष्मीयुक्तःसदाप्रभुः ॥ ४० ॥ पंचकेपूजयित्वा
तुकोटिकल्पानितुष्यति ॥ यत्किंचित्क्रियतेसर्वंपंचधातुप्रकल्पयेत्[1] ॥ ४१ ॥ संवत्सरव्रतानांचलभतेसकलंफलम् ॥ कृत्वातूदकदानंतुतथार्घ्यस्यच
दापनम् ॥ ४२ ॥ मंत्रेणानेनयःकुर्यान्मुक्तिभागीभवेन्नरः ॥ ४३ ॥ वैयाघ्रपादगोत्रायसांकृतेप्रवरायच ॥ अपुत्रायददाम्येतदुदकंभीष्मवर्मणे ॥ ४४ ॥
वसूनामवतारायशंतनोरात्मजायच ॥ अर्घ्यंददामिभीष्मायआजन्मब्रह्मचारिणे ॥ ४५ ॥ इतिअर्घ्यमंत्रः ॥ अनेनविधिनायस्तुपंचकंतुसमापयेत् ॥
अश्वमेधसमंपुण्यंप्राप्नोत्यत्रनसंशयः ॥ ४६ ॥ पंचाहमपिकर्तव्यंनियमंचप्रयत्नतः ॥ नियमेनविनापुत्रनभाव्यंव्रतकर्मणा ॥ ४७ ॥ उत्तरायणहीना
यभीष्मायप्रददौहरिः ॥ उत्तरायणहीनोपिशुद्धिंलग्नंविनाशुभाः ॥ ४८ ॥ ततःसंपूजयेद्देवंसर्वपापहरंहरिम् ॥ अनंतरंप्रयत्नेनकर्तव्यंभीष्मपंचकम् ॥४९॥

१ यत्किंचित्कुरुतेमर्त्य इतिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चंदनेनसुगंधेनकुंकुमेनाथकेशवम् ॥ कर्पूरोशीरमिश्रेणलेपयेद्गरु
स्नापयेतजलैर्भक्त्यामधुक्षीरघृतेनच ॥ तथैवपंचगव्येनगंधचंदनवारिणा ॥ ५० ॥ चंदनेनसुगंधेनकुंकुमेनाथकेशवम् ॥ कर्पूरोशीरमिश्रेणलेपयेद्गरु
डध्वजम् ॥ ५१ ॥ अर्चयेद्रुचिरैःपुष्पैर्गंधधूपसमन्वितैः ॥ गुग्गुलुंघृतसंयुक्तंदहेत्कृष्णायभक्तिमान् ॥ ५२ ॥ दीपकंतुदिवारात्रौदद्यात्पंचादिनादिषु ॥
नैवेद्यंदेवदेवस्यपरमान्नंनिवेदयेत् ॥ ५३ ॥ एवमभ्यर्चयेद्देवंसंस्मृत्यचप्रणम्यच ॥ ॐ नमोवासुदेवायजपेदष्टोत्तरंशतम् ॥ ५४ ॥ जुहुयाच्चघृताभ्यक्तै
स्तिलव्रीहियवादिभिः ॥ षडक्षरेणमंत्रेणस्वाहाकारान्वितेनच ॥ ५५ ॥ उपास्यपश्चिमांसंध्यांप्रणम्यगरुडध्वजम् ॥ जपित्वापूर्ववन्मंत्रंक्षितिशायिभवे
द्व्रती ॥ ५६ ॥ सर्वमेतद्विधानंतुकार्यंपंचदिनानितु ॥ विशेषोत्रव्रतेह्यस्मिन्यदन्यूनंशृणुष्वतत् ॥ ५७ ॥ प्रथमेह्निहरेःपादौपूजयेत्कमलैर्व्रती ॥
द्वितीयेबिल्वपत्रेणजानुदेशंसमर्चयेत् ॥ ५८ ॥ ततोनुपूजयेच्छीर्षंमालत्याचक्रपाणिनः ॥ कार्तिक्यांदेवदेवस्यभक्त्यातद्गतमानसः ॥ ५९ ॥ अ
र्चित्वातंहृषीकेशमेकादश्यांसमासतः ॥ निष्प्राश्यगोमयंसम्यगेकादश्यामुपावसेत् ॥ ६० ॥ गोमूत्रंमंत्रवद्भूमौद्वादश्यांप्राशयेद्व्रती ॥ क्षीरंचैवत्रयो
दश्यांचतुर्दश्यांतथादधि ॥ ६१ ॥ संप्राश्यकायशुद्ध्यर्थंलंघयित्वाचतुर्दिनम् ॥ पंचमेदिवसेस्नात्वाविधिवत्पूज्यकेशवम् ॥ ६२ ॥ भोजयेद्ब्राह्मणा
न्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चदक्षिणाम् ॥ पापबुद्धिंपरित्यज्यब्रह्मचर्येणधीमता ॥ ६३ ॥ मद्यंमांसंपरित्यज्यमैथुनंपापकारिणम् ॥ शाकाहारेणमुन्यन्नैः
कृष्णार्चनपरोनरः ॥ ६४ ॥ ततोनक्तंसमाश्नीयात्पंचगव्यपुरःसरम् ॥ एवंसम्यक्समाप्तस्ययथोक्तंफलमाप्नुयात् ॥ ६५ ॥ मद्यपोयत्पिबेन्मद्यं
जन्मनोमरणांतिकम् ॥ एतद्भीष्मव्रतंकृत्वाप्राप्नोतिपरमंपदम् ॥ ६६ ॥ स्त्रीभिर्ब्राह्मणवाक्येनकर्तव्यंधर्मवर्द्धनम् ॥ विधवाभिश्चकर्तव्यंमोक्षसौख्या
भिवृद्धये ॥ ६७ ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थंपुण्यार्थमपिपावके ॥ नित्यस्नानेतथादानेयेकार्तिकमुपासते ॥ ६८ ॥ वैश्वदेवश्चकर्तव्योविष्णुध्यानप
रायणैः ॥ आरोग्यपुत्रदोवत्समहापातकनाशनः ॥ ६९ ॥ तीर्थेषुकार्तिकंकुर्यात्सर्वयत्नेनषण्मुख ॥ संवत्सरव्रतानांतुसमाप्तिःकार्तिकेमता
॥ ७० ॥ पापस्यप्रतिमाकार्यारौद्रवक्त्रातिभीषणा ॥ खड्गहस्ताविनिष्क्रांतालोहदंष्ट्राकरालिनी ॥ ७१ ॥ तिलप्रस्थोपरिस्थाप्याकृष्णवस्त्रा
भिवेष्टिता ॥ रक्तपुष्पकृतापीडाज्वलत्कांचनकुंडला ॥ ७२ ॥ संपूज्यपरयाभक्त्याधर्मराजस्यनामभिः ॥ इममुच्चारयेन्मंत्रंगृहीतकुसुमांजलिः ॥
॥ ७३ ॥ यदन्यजन्मनिकृतमिहजन्मनिवापुनः ॥ पापंप्रशममायातुतवपादप्रसादतः ॥ ७४ ॥ एवंसंपूज्यविधिवत्प्रतिमांतांचकांचनीम् ॥ कृत्वा
पूजांयथाशक्त्याविप्राणांवेदवादिनाम् ॥ ७५ ॥ प्रीतयेदेवदेवस्यकृष्णस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ ब्राह्मणायप्रदातव्यंधर्मोमेप्रीयतामिति ॥ ७६ ॥ वाच

१ स्त्रीभिर्वाभर्तृवाक्यने तिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कायप्रदातव्यायथाशक्त्याचदक्षिणा ॥ दद्याद्धिरण्यंगाश्चैवकृष्णोमेप्रीयतामिति ॥ ७७ ॥ कृतकृत्यस्थितोभूत्वाविरक्तःसंयतोभवेत् ॥ अन्येषामपि
दातव्यंस्वशक्त्यादानमुत्तमम् ॥ ७८ ॥ शांतचित्तोनिरपराधःपरंपदमवाप्नुयात् ॥ नीलोत्पलदलश्यामश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्भुजः ॥ ७९ ॥ अष्टपादैकनयनः
शंकुकर्णःखरस्वनः ॥ जटीद्विजिह्वस्ताम्राक्षोमृगराजतनुच्छदः ॥८०॥ चिंतनीयोमहादेवोयस्यरूपंनविद्यते ॥ इदंभीष्मेणकथितंशरतल्पगतेनमे ॥८१॥
तदेतत्तेमयाख्यातंदुष्करंभीष्मपंचकं ॥ धन्यंपुण्यंपापहरंयुधिष्ठिरमहाव्रतम् ॥ यत्कृत्वाब्रह्महागोघ्नः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ८२ ॥ यद्भीष्मपंचकमितिप्र
थितंपृथिव्यामेकादशीप्रभृतिपंचदशीनिरुद्धम् ॥ उक्तंनभोजनपरस्यतदानिषेधस्तस्मिन्व्रतेशुभफलंप्रददातिविष्णुः ॥ ८३ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥
एतत्सर्वाधिकंपुण्यंदुर्लभंभुवनेकृतम् ॥ इदंगुह्यंमयाख्यातंशास्त्रसारसमुच्चयम् ॥ ८४ ॥ सुराणांगोपितंसर्वमतिगुह्यंचमोक्षदम् ॥ श्रुत्वाचैकपदेदेविअग
म्यागमनेरताः ॥ ८५ ॥ कन्याविक्रीस्वसाविक्रीह्युभयंतुविमोचयेत् ॥ मोक्षदंचइदंशास्त्रंप्रकाशंनेतरेजने ॥ ८६ ॥ श्रुत्वाचैकपदेयस्तुमोक्षंगच्छतिमान
वः ॥ गोपनीयंप्रयत्नेनयेचापित्यागिनोनराः ॥ ८७ ॥ नतेषांकथ्यतेपुण्यंसत्यंसत्यंचषण्मुख ॥ इत्येतत्सर्वमाख्यातंकार्तिकस्यतुयत्फलम् ॥ ८८ ॥
॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ ॥ कथितंदेवदेवेनपुत्रायहितकाम्यया ॥ पितुस्तद्वाक्यमाकर्ण्यषण्मुखोहर्षनिर्भरः ॥ ८९ ॥ ऊचुःप्रांजलयःसर्वेतंदेवंजगदायुषम् ॥
कृतकृत्यावयंजाताः श्रुत्वाकार्तिकजंफलम् ॥ ९० ॥ अपरंनास्तिश्रोतव्यंप्राप्तंमेजन्मनःफलम् ॥ माहात्म्यमेतदाकर्ण्यपूजयेद्यस्तुपाठकम् ॥ ९१ ॥ गो
भूहिरण्यवस्त्रैश्चविष्णुतुल्योयतोहिसः ॥ वाचकेपूजितेयस्माद्विष्णुर्भवतिपूजितः ॥ ९२ ॥ तथातंपूजयेन्नित्यंयदीच्छेत्सफलंशुभम् ॥ धर्मशास्त्रंपुराणंचवे
दविद्यादिकंचयत् ॥ ९३ ॥ पुस्तकंवाचकायैवदातव्यंधर्ममिच्छता ॥ पुराणविद्यादातारोह्यनंतफलभोजिनः ॥ ९४ ॥ यःपठेतइदंभक्त्याश्रुत्वाचैवाव
धारयेत् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ९५ ॥ धनंधान्यंयशःपुत्रानायुरारोग्यमेवच ॥ माहात्म्यश्रवणादेवलभ्यतेचनसंशयः ॥ ९६ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकार्तिकमाहात्म्येश्रीकृष्णसत्यभामासंवादेचतुर्विंशत्यधिकशततमोध्यायः ॥ १२४ ॥ छ ॥
॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ सूतसूतमहाभागत्वयालोकहितैषिणा ॥ कथितंकार्तिकाख्यानंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ १ ॥ अधुनामाघमाहात्म्यंवदनोलोम
हर्षणे ॥ श्रुतेनयेनलोकानांसंशयःक्षीयतेमहान् ॥२॥ पुराकेनमहाभागलोकेस्मिन्संप्रकाशितम् ॥ माघस्नानस्यमाहात्म्यंसेतिहासंतदादिश ॥ ३ ॥ सू
तउवाच ॥ ॥ साधुसाधुमुनिश्रेष्ठायूयंकृष्णपरायणाः ॥ यत्पृच्छथमुदायुक्ताभक्त्याकृष्णकथामुहुः ॥ ४ ॥ कथयिष्याम्मिमाघस्यमाहात्म्यंपुण्यवर्ध

१ नरोऽव्याधिरितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नम् ॥ पापघ्नंशृण्वतांपुंसांस्नातानांचारुणोदये ॥ ५ ॥ एकदापार्वतीविप्राःशंकरंलोकशंकरम् ॥ पप्रच्छविनयोपेतास्पृष्ट्वातच्चरणांबुजम् ॥ ६ ॥
॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ देवदेवमहादेवभक्तानामभयप्रद ॥ प्रसीदनाथविश्वेशयत्पृच्छेतद्वदाधुना ॥ ७ ॥ श्रुतानानाविधाधर्मास्त्वत्तःपूर्वंमयाविभो ॥
अधुनाश्रोतुमिच्छामिमाहात्म्यंमाघजंवद ॥८॥ तत्तुकेनपुराचीर्णंकोविधिःकाचदेवता ॥ तत्सर्वंविस्तराद्ब्रूहियतस्त्वंभक्तवत्सलः ॥ ९ ॥ ॥ महे
शउवाच ॥ ॥ अध्वराऽवभृथस्नातऋषिभिःकृतमंगलः ॥ पूजितोनागरैःसर्वैःस्वपुरान्निर्गतोबहिः ॥ १० ॥ दिलीपोभूभृतांश्रेष्ठोमृगयारसिकोनृपः ॥
कौतूहलसमाविष्टआखेटव्यूहसंवृतः॥११॥ उपानद्गूढपादस्तुनीलोष्णीषउरच्छदी ॥ बद्धगोधांगुलित्राणोधनुष्पाणिःसरीसृपः॥१२॥ बद्धक्षुद्रासिधानुष्कै
स्तथाभूतैश्चपत्तिभिः ॥ गांधारेषुसुरम्येषुवनेषुविपुलेषुच॥१३॥ उल्लंघितमहास्रोताध्रुवापंचास्यविक्रमः॥मुदाक्रीडतितैःसार्द्धंकुंजेषुमृगयन्मृगान् ॥१४॥
हन्यतांहन्यतामेषमृगोवैषपलायते ॥ इतिजल्पन्स्वभृत्येषुस्वयमुत्पत्त्यहंतिच ॥१५॥ इतस्ततःपुनर्यातिक्वचित्पश्यन्वनस्थलीम् ॥ विटपोड्डीनसंत्रस्तली
नकेकिकुलाकुलाम् ॥१६॥ हरिणीगणवित्रस्तांधावच्छावकदिङ्मुखाम् ॥ क्वचित्फेरवफेत्कारतारारावविभीषणाम् ॥१७॥ खड्गयूथैःक्वचिल्लक्ष्मींदधाना
मिवदंतिनाम् ॥ क्वचित्कोटरसंदष्टोलूकनादविनादिनीम् ॥१८॥ मृगारिपदमुद्राभिर्मुद्रितांचक्वचित्क्वचित् ॥ शार्दूलनखनिर्भिन्नरोहिद्रक्तारुणांक्वचित् ॥
॥१९॥ पीवरस्तनभारार्तसुस्निग्धमहिषीगणैः॥ अवरोधाजिरक्षोणींसूचयंतींमनःक्वचित् ॥२०॥ क्वचिद्वृक्षघनच्छन्नांवन्यपुष्पसुगंधिनीम् ॥ क्वचिल्लतागृ
हद्वारांभृंगशब्दसुशोभनाम् ॥२१॥ अर्धनिःसृतनिर्मोकनागभीमबृहद्बिलाम् ॥ विलेषुलीनाजगरैर्भीमांनिर्मोकसर्पिणीम् ॥२२॥ क्वचिद्दावानलज्वालांशि
लाज्योतिःसुशोभनाम् ॥ फूत्कारशब्दसंपूर्णांमृगव्याघ्रसमाकुलाम् ॥२३॥ प्रविमुंचञ्छुनांयूथंशशकेषुक्वचित्क्वचित् ॥ पल्वलेषुचविश्रम्यपुनर्यातिवना
न्तरम् ॥२४॥ एवंव्रजतिराजेन्द्रेव्याधवर्गेचवल्गति ॥ कुर्वन्कोलाहलंतत्रसारंगोनिर्गतोवनात् ॥ २५ ॥ स्फालवेगक्रमाक्रांतदुर्गमार्गमहीतलः ॥ कदाचिद्ग
गनारूढःकदाचिद्भूमिगोचरः ॥ २६ ॥ वक्रस्रोतोतिगंभीरंकण्टकद्रुमसंकुलम् ॥ प्रविष्टोविषमारण्यंराजासौतत्पदानुगः ॥ २७ ॥ दूराद्दूरतरंगत्वा
देशाद्देशंचनिर्जनम् ॥ मृगादर्शनसंरम्भसंशुष्कगलकन्धरः ॥ २८ ॥ ताम्रतालुमुखःस्विन्नःश्रांतपत्तिःस्खलद्धानिः ॥ अतीत्यदीर्घमार्गान्सतृषार्तो
मध्यगेरवौ ॥ २९ ॥ ददर्शाग्रेतुकासारंस्पर्धयंतमपांपतिम् ॥ घनपादपतीरस्थंसुतीर्थंविमलंशुभम् ॥ ३० ॥ विशालंविकचांभोजंमधुमत्तमधुव्रत
म् ॥ पद्मिनीपत्रपालाशच्छन्नंमरकतैरिव ॥ ३१ ॥ स्वच्छंदमुच्छलन्मत्स्यंस्वच्छंसाधुमनोयथा ॥ चलज्जलचरैर्मिश्रंवीचिराजिविराजितम् ॥ ३२ ॥

१ कांतारेषु–इ०पा० । २ धावच्छावपददिङ्मुखाम्–इ०पा० । ३ संलीनोलूकीनाद–इ०पा० । ४ क्वचिल्लतागृहद्वारं भृंगघोरणतोरणम्–इ० पा० । ५ फालवेग० इत्यपिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अंतर्ग्राहगणक्रूरंखलानामिवमानसम् ॥ क्वचिच्छैवालदुर्गम्यंकृपणस्यैवमंदिरम् ॥ नानाविहङ्गसर्वार्तिशमयंतंदिवानिशम् ॥ ३३ ॥ दातारमिवस
र्वस्वैरापन्नार्तिप्रणाशनम् ॥ तर्पयंतंनिजांभोभिःश्वापदान्स्वपितॄनिव ॥ ३४ ॥ हरंतंसर्वसंतापंहिमांशुरिवचाह्निकम् ॥ तंदृष्ट्वाभूद्गतग्लानिश्चातको
जलदंयथा ॥ ३५ ॥ तत्रपीतजलोराजाकृतमाध्याह्निकक्रियः ॥ भुक्त्वाखेटं[1]कमांसानिसहायैःसहितोनृपः ॥ ३६ ॥ उवाससरसस्तीरेसुरम्यांकथ
यन्कथाम् ॥ ततःशरासनेबाणंकृत्वारात्रौस्थि[2]तस्तरौ ॥ ३७ ॥ व्याधाःसंधानमास्थायरुरुधुःककुभांपथः ॥ एवंस्थितेषुवीरेषुवनेविस्तार्यवागुरा
म् ॥ ३८ ॥ निशार्धेनिर्गतंयूथंसूकराणांतटेतटे ॥ चरित्वासरसीकंदान्पपातव्याधसंकुले ॥ ३९ ॥ राज्ञाविद्धाश्चतेक्रोडाव्याधैश्चबहवोहताः ॥
क्षणेनैववराहास्तेविद्धाःपेतुर्महीतले ॥ ४० ॥ तान्दृष्ट्वातुमुलंनादंव्याधाश्चक्रुःसुदर्पिताः ॥ धावंतःप्रमुदायुक्तामिलितायत्रभूपतिः ॥ ४१ ॥ ताना
दायभटैर्भूयोनिःसृतःसरसीतटात् ॥ स्वपुरंगंतुकामोसौदृष्टवान्पथितापसम् ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणंवृद्धहारीतंशं[3]खचक्रसुशोभितम् ॥ नियमैर्दुष्करैरुग्रैः
परिक्षीणकलेवरम् ॥ ४३ ॥ अ[4]स्थिशेषंमहद्दांतंविस्फुरत्कर्कशत्वचम् ॥ दधानंहारिणंचर्मवसानंमृदुवल्कलम् ॥ ४४ ॥ कुर्वाणंनैगमंजाप्यंनख
लोमजटाधरम् ॥ तंवनाश्रमिणंदृष्ट्वामार्गेदत्त्वाससंभ्रमः ॥ ४५ ॥ प्रणम्यशिरसाराजाकृतपद्मांजलिःस्थितः ॥ अथचैनमलंकारैर्द्विजोनिश्चित्यभूमि
पम् ॥ ४६ ॥ उवाचश्रेयसेहेतोःपरोपकृतिवांच्छया ॥ किमर्थंगम्यतेराजन्कालेपुण्यतमेशुभे ॥ ४७ ॥ माघमासे[5]विहायैवप्रातःस्नानंसरोवरे ॥ प्रत्यु
वाचततोराजानाहंजानेद्विजोत्तम ॥ ४८ ॥ माघस्नानफलंकीदृक्तन्मेकथयविस्तरात् ॥ इतिभूपवचःश्रुत्वाप्राहवैखानसोमुनिः ॥ ४९ ॥ भगवा
न्द्युमणिःशीघ्रमभ्युदेतितमोपहा ॥ स्नानकालोयमस्माकंनकथावसरोनृप ॥ ५० ॥ स्नात्वागच्छवसिष्ठंतंपृच्छस्वस्वकुलप्रभुम् ॥ इत्युक्तातापसो
मौनीप्रातःस्नानायनिर्गतः ॥ ५१ ॥ प्रत्यावृत्यादिलीपोपितत्रस्नात्वायथाविधि ॥ पुनःस्वनगरींवीरोगतोसौहर्षपूरितः ॥ ५२ ॥ अन्तःपुरेनिवेद्या
थवानप्रस्थकथांपुनः ॥ श्वेताश्वरथमारुह्यसुश्वेतच्छत्रचामरः ॥ ५३ ॥ सालंकारःसुवासाश्चसंवृत्तोमंत्रिभिःसह ॥ जयशब्दान्पुनःशृण्वन्स्तुतोमा
गधवंदिभिः ॥ ५४ ॥ वसिष्ठस्याश्रमंयातऋषिवाक्यमनुस्मरन् ॥ तत्रैवनत्वाब्रह्मर्षिंविनयाचारपूर्वकम् ॥ ५५ ॥ दत्तासनोगृहीतार्घ्यआशीर्भिः
समलंकृतः ॥ सानंदंमुनिनापृष्टःकुशलंभूपतिर्यदा ॥ ५६ ॥ तदाब्रवीद्वचोराजाहर्षयन्मुनिमानसम् ॥ सोपिवैखानसेनोक्तंपप्रच्छमधुराकृतिः ॥ ५७ ॥

१ खेटकसंपन्नम्–इ० पा० । २ स्थितस्तटे–इ० पा० । ३ वैखानसमतेस्थितमिति–इ० पा० । ४ तपसाकृशदेहतं विस्फुटत्–इ० पा० । ५ विधायैव–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनश्रुताविस्तरतोमया ॥ आचारोदंडनीतिश्चराजधर्माश्चयेपरे ॥ ५८ ॥ चतुर्णामपिवर्णानामाश्रमाणां
चयाःक्रियाः ॥ दानानितद्विधानानियज्ञाश्चविधयस्तथा ॥ ५९ ॥ [1]व्रतानितत्प्रदिष्टानिविष्णोराराधनंतथा ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिमाघस्नानेच
यत्फलम् ॥ विधेयंयद्विधानेनतन्मेब्रह्मन्मुनेवद ॥ ६० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ सम्यगुक्तंपरंश्रेयोलोकत्रयहितावहम् ॥ [2]निर्मली
करणंतेनमुनिनावनवासिना ॥ ६१ ॥ कटाक्षैःकामिनीनांतेप्रत्यासन्नमखंडिताः ॥ कामयंतेमृगाक्षैंतेस्रोतासिस्नातुमेवच ॥ ६२ ॥ विनावह्निंवि
नायज्ञमिष्टापूर्तंविनाप्रिये ॥ वांच्छंतिसद्गतिंस्नातुंप्रातर्माघेवहिर्जले ॥ ६३ ॥ [3]गोभूंहिरण्यमाणिक्यस्वर्णधेन्वादिकानिये ॥ अदत्त्वेच्छं
तिचैकार्णेमाघंस्नातानराधिप ॥ ६४ ॥ त्रिःसप्ताहव्रतैःकृच्छ्रैःपराकैश्चनिजांतनुम् ॥ अशोष्येच्छंतियेस्वर्गंतपसिस्नांतुतेसदा ॥६५॥ हरेःपूजाचवै
शाखेतपःपूजाचकार्तिके ॥ तपोहोमस्तथादानंत्रयंमाघेविशिष्यते ॥ ६६ ॥ सानुबंधोतिपर्यासोधराधीशोभवेद्ध्रुवम् ॥ कैवल्योत्पादकाद्व
द्धिययावानभवेत्पुनः ॥ ६७ ॥ पदध्यावरिवस्यासाविहितादिव्यलोचनैः ॥ तदनन्नंतपोदानंमाघेमासिनृपोत्तम ॥ ६८ ॥ सकामोवाप्रजायेवाहर
येतद्विनापिवा ॥ कायशुद्धिव्रतीभूत्वाचतुर्द्धास्नानजंफलम् ॥ ६९ ॥ निरन्नाअदितिःसस्नौमाघेद्वादशवत्सरे ॥ पुत्रांश्चद्वादशादित्यान्लभेत्रैलोक्यदी
पकान् ॥ ७० ॥ सुभगारोहिणीमाघादानशीलात्वरुंधती ॥ शचीचरूपसंपन्नाप्रासादेसप्तभूमिके ॥ ७१ ॥ विमलीकृतशोभाढ्योनर्तकीललिताजिरे ॥
द्वीपवर्णसमुच्छिन्नेरूपवत्स्त्रीजनाकुले ॥ ७२ ॥ गीतवादित्रनिर्घोषेमंगलाचारशोभिते ॥ वेदध्वनिपवित्रेचविद्वद्भिप्रैरलंकृते ॥ ७३ ॥ सुरार्चनरतेरम्ये
सदातिथिनिषेविते ॥ मुदितांस्तेवसंतीहयैःस्नानंमकरेरवौ ॥ ७४ ॥ यैर्दत्तंबहुमाघेचमुरारिश्चार्चितःस्तुतः ॥ इष्टवस्तुपरित्यागान्नियमस्यतुपालना
त् ॥ ७५ ॥ धर्मसूतिःसदामाघःपापमूलंनिकृंतति ॥ काममूलःफलद्वारानिष्कामोज्ञानदःसदा ॥ ७६ ॥ येलोकाज्ञानशीलानांयेलोकाविपिनौकसा
म् ॥ येलोकाविष्णुभक्तानांतेमाघस्नायिनांसदा ॥ ७७ ॥ देवलोकान्निवर्ततेपुण्यैरन्यैःपरंतप ॥ कदाचिन्ननिवर्ततेमाघस्नानरतानराः ॥ ७८ ॥
माघेस्नात्वातुयोधेनुंदद्यान्मर्त्यःपयस्विनीम् ॥ तस्यायावंतिरोमाणिसर्वांगेचनृपोत्तम ॥ ७९ ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते ॥ माघस्नानंप्रकुर्वा
णोयोदद्यात्सगुडांस्तिलान् ॥ ८० ॥ पातंकंतस्यप्रक्षाल्यनिर्मलोभातिवैनरः ॥ सर्वेषांधान्यराशीनांतिलाःपापप्रणाशनाः ॥ ८१ ॥ तस्मान्माघेप्रयत्ने

---

१ व्रतानि तत्प्रतिष्ठाश्च–इ॰पा॰ मुद्रितमाघमाहात्म्ये। २ निर्मलीकरणं लोकेमुनीनां वनवासिनाम् । इ–पा॰ । ३ गोभूमितिलवासांसि स्वर्णधान्यानिकानिच । अदत्त्वेच्छंति येनाकंतेमाघे स्नातुमुद्यताः । इ॰ पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतिलादेयान्नृपोत्तम ॥ माघस्नानंप्रकुर्वाणोदद्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ८२ ॥ पितॄन्संतर्प्यशुद्धात्मायातिविष्णोःपरंपदम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमाघेदाने
ननीयते ॥ ८३ ॥ अदानंनक्षिपेन्माघंसर्वदानृपसत्तम ॥ वित्तानुसारंज्ञात्वावैमाघेदानंसदाददेत् ॥ ८४ ॥ माघस्नानंतुयःकुर्यादुपानहकमंडलून् ॥
ददातिब्राह्मणेभ्यश्चसस्वर्गेतिष्ठतिध्रुवम् ॥ ८५ ॥ माघस्नानमयंराजन्कुर्वाणस्तपउत्तमम् ॥ दानंविनाक्षिपेन्नैवदानात्स्वर्गमवाप्यते ॥ ८६ ॥ दानेन
प्राप्यतेस्वर्गोदानेनप्राप्यतेसुखम् ॥ दानेनहीयतेपापंमहापातकजंनृप ॥ ८७ ॥ अदानंनतपोभातिह्यसूर्यंगगनंयथा ॥ असंततिकुलंयद्वादाचारेणविनागृ
हम् ॥ ८८ ॥ नातःपरतरंकिंचित्पवित्रंपापनाशनम् ॥ विद्याधरायसंगीतंभृगुणामणिपर्वते ॥ ८९ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ ब्रह्मन्कदाभृगु
र्विप्रोनिजगादमहीधरे ॥ तस्मैधर्मोपदेशंचकथ्यतांमेकुतूहलात् ॥ ९० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ द्वादशाब्दंपुराराजन्नववर्षबलाहकः ॥ तेनोद्विग्नाः
प्रजाःक्षीणागताःसर्वादिशोदश ॥ ९१ ॥ खिलीभूतेतदामध्येहिमवद्विंध्ययोर्नृप ॥ स्वाहास्वधावषट्कारवेदाध्ययनवर्जिते ॥ ९२ ॥ सोपप्लवेतदालोके
लुप्तधर्मेचनिष्प्रभे ॥ फलमूलान्नपानीयशून्येवैभूमिमंडले ॥ ९३ ॥ विंध्यपादतरुच्छन्नरम्यरेवातटाश्रमात् ॥ सहशिष्यैश्चनिर्गम्याहिमाद्रिंसगतोभृ
गुः ॥ ९४ ॥ तत्रतिष्ठतिकैलासगिरेःपश्चिमतोगिरिः ॥ मणिकूटइतिख्यातोहेमरत्नशिलोच्चयः ॥ ९५ ॥ अधोधःस्फटिकश्वेतोमध्येनीलशिलोगिरिः ॥
भूतिभिःसर्वतःशुक्लोनीलकंठइवाबभौ ॥ ९६ ॥ सर्वत्रासौनीलशिलोहेमरेखांतरांतरः ॥ स्फुरद्विद्युल्लतःकृष्णोजीमूतइवराजते ॥ ९७ ॥ मूर्ध्निनीलशिलः
शैलअधःकांचनमेखलः॥नारायणइवाभातिपरिवीतइवांबरः॥९८॥अमेखलासुनीलाभोमध्येमध्येसितोपलः॥सतारकमिवव्योमशुशुभेसमहीधरः ॥ ९९ ॥
लब्ध्वात्मनस्तनुंशुभ्रांदीप्तदिव्यौषधीधरः ॥ बहुद्योतकरोभातिद्वितीयइवचंद्रमाः ॥१००॥ अधित्यकासुसंगीतैःकिन्नरीणांसकीचकैः ॥ रंभापत्रपताका
भिःशोभतेससदाऽचलः॥१०१॥ हरितोपलवैदूर्यपद्मरागशिताश्मनाम्॥रुग्रश्मिमंडलैःसोगइंद्रचापैरिवावृतः ॥१०२॥ सर्वधातुमयैर्हेमैर्नानारत्नैःप्रशोभि
तः॥ सोग्निज्वालैरिवात्युच्चैःशृंगैःसर्वत्रवेष्टितः ॥१०३॥ तस्यागत्यनितंबेषुसतृणासुशिलासुच ॥ विद्याधर्यःप्रसेवंतेस्वपतीन्कामविक्लवाः ॥ १०४ ॥ नि
रुद्धांतर्मरुन्मार्गाजितक्लेशाविरागिणः ॥ ध्यायंत्यहर्निशंब्रह्मरम्यसानुगुहासुच ॥१०५॥ साक्षसूत्रकराःसिद्धाअर्धोन्मीलितलोचनाः ॥ आराधयंतिभूतेशं
सुंदरीषुदरीषुच ॥१०६॥ मंदारकुसुमामोदसुरभीकृतदिङ्मुखः॥ एषनिर्झरिणीवारिझंकारमुखरःसदा॥१०७॥उपत्यकासुखेलद्भिर्वनस्थैःकलभैर्गजैः॥क
स्तूरीमृगयूथैश्चचारुचित्रमृगैस्तथा ॥१०८॥ विलसच्चामरीवृंदैर्विचित्रैःश्वापदैस्तथा ॥ नदत्पारावतैश्चैवचकोरैश्चापिकोकिलैः ॥१०९॥ राजहंसमयूरैश्चस

१ सर्वनीलशिलाढ्यश्च । २ बहुदीप्तिवृतोद्द्योतविवस्वानिवभातिसः । ३ साग्निज्वालैरिवोच्चैः स इतिपाठः । ४ विद्याधराहि सेवंते स्वपत्नीःकामविह्वलाः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दारम्यःसपर्वतः॥सेव्यमानःसदादेवैर्गुह्यकैरप्सरोगणैः॥११०॥ ॥राजोवाच॥ ॥ बह्वाश्चर्यमयःशैलःसर्वसिद्धिसमाश्रयः॥भगवन्कियदुच्छ्रायःकियदायाम
विस्तरः॥१११॥ ॥ऋषिरुवाच॥ ॥ षट्त्रिंशद्योजनोच्छ्रायोमस्तकेदशयोजनः॥ आयामविस्तराभ्यांसमूलेषोडशयोजनः॥११२॥हरिचंदनमंदारचूतरा
जिविराजितः॥ देवदारुद्रुमाकीर्णःसरलार्जुनशोभितः ॥११३॥ कालागरुलवंगैश्चनिकुंजैश्चलतागृहैः ॥ विराजतेगिरिश्रेष्ठःसदापुष्पफलप्रदः ॥ ११४ ॥
तंदृष्ट्वापर्वतंरम्यंतदादुर्भिक्षपीडितः ॥ भृगुश्चकारतत्रैववसतिंहृष्टमानसः ॥ ११५॥ (तस्मिन्मनोहरेशैलेकंदरेषुवनेषुच) ॥ चिरकालंतपस्तेपेतपःसुनि
रतोभृगुः ॥एवंतिष्ठतिराजेंद्रद्विजेस्वाश्रमवासिनि ॥ ११६ ॥ अवतीर्यागतौशैलाद्द्वौविद्याधरदंपती ॥ समागम्यमुनिंनत्वास्थितौतावतिदुःखितौ॥११७॥
तथाविधौचतौदृष्ट्वामंजुवाक्यंद्विजोब्रवीत् ॥ वदविधाधरप्रीत्यायुवांकिमतिदुःखितौ॥११८॥ श्रुत्वातस्यमुनेर्वाक्यंप्राहविद्याधरोद्विजम् ॥श्रूयतांतापसश्रे
ष्ठममदुःखस्यकारणम् ॥११९॥ सुकृतस्यफलंप्राप्यप्राप्तोस्मित्रिदशालयम्॥ लब्ध्वाऽपिदेवतादेहंमुखंव्याघ्रस्यमेभवत् ॥ १२० ॥ नजानेकर्मणःकस्य
विपाकोयमुपस्थितः ॥ इतिसंस्मृत्यसंस्मृत्यनलेभेशर्ममेमनः ॥ १२१ ॥ अन्यच्चश्रूयतांविप्रयेनमेह्याकुलंमनः ॥ जायेयंममकल्याणीमधुवाणीसुरूपि
णी ॥ १२२ ॥ नृत्यगीतकलाभिज्ञासर्वसद्गुणशालिनी ॥ यस्मिन्कालेकुमारीयंतदाचाऽमलयानया ॥ १२३ ॥ विपंचींपरिवादिन्यातंत्रीभिःसप्त
भिर्भृशम् ॥ वीणावादरसाभिज्ञस्तोषितोनारदोमुनिः ॥ १२४ ॥ मुग्धभावेपिगायंत्यात्वनयारक्तकंठया ॥ विचित्रस्वरनादज्ञोदेवराजोपितोषितः
॥ १२५ ॥ अस्याःकौतुकभिन्नांग्यावादयंत्याविपंचिकाम् ॥ नानावक्रगतिंस्निग्धंश्रुत्वातंपंचमध्वनिम् ॥ १२६ ॥ तुतोषोद्भिन्नरोमांचोधुन्वन्मौलिंम
हेश्वरः ॥ शीलौदार्यगुणग्रामरूपयौवनसंपदा ॥ १२७ ॥ नानयासदृशीनाकेकाचिदस्तिनितंबिनी ॥ क्वेयंदेवमुखीरामाक्वाहंव्याघ्रमुखःपुमान्॥१२८॥
इतिब्रह्मन्सदाचिंत्यदह्यामिहृदिसर्वदा ॥ इतिविद्याधरप्रोक्तंश्रुत्वाचेक्ष्वाकुनंदनः ॥ १२९ ॥ त्रिकालज्ञोभृगुःप्राहप्रहसन्दिव्यलोचनः ॥ शृणुविद्याधरश्रेष्ठ
विचित्रंकर्मणांफलम् ॥ १३० ॥ प्राप्यप्राज्ञानमुह्यंतिमुह्यंत्यज्ञानचेतसः ॥ मक्षिकापदमात्रंतुयथाहिविषमंविषम् ॥ १३१ ॥ क्रियात्वविहितालपापिविपा
केदारुणातथा ॥ उपोष्यैकादशींमाघेतैलाभ्यंगःकृतस्त्वया ॥ १३२ ॥ द्वादश्यांप्राग्भवेदेहेतेनव्याघ्रमुखोभवान् ॥ उपोष्यैकादशींपुण्यांद्वादश्यांतै
लसेवनात् ॥ १३३ ॥ कुरूपंप्राप्तवान्देहंपुराह्येवंपुरूरवाः ॥ दृष्ट्वात्मनःकुकायंसतेनदुःखेनदुःखितः ॥ १३४ ॥ गिरिराजंसमागम्यदेवतासरसस्तटे ॥
स्थित्वाचपरमप्रीत्याशुचिःस्नातःकुशासने ॥ १३५ ॥ नवनीलघनश्यामंनलिनायतलोचनम् ॥ शंखचक्रगदापद्मधरंपीतांबरावृतम् ॥ १३६ ॥

१ गुणारामा इ० पा० ।

२१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कौस्तुभेनविराजंतंवनमालाधरंहरिम् ॥ चिंतयन्हृदयेराजानिग्रहीताखिलेंद्रियः ॥ १३७ ॥ मासत्रयंनिराहारस्तपस्तेपेसुदारुणम् ॥ अल्पे
नतपसातुष्टःसप्तजन्मकृतार्चनः ॥ १३८ ॥ संस्मरंस्तस्यभूपस्यतदाप्रादुरभूत्स्वयम् ॥ माघस्यशुक्लपक्षेतुद्वादश्यांमकरेरवौ ॥ १३९ ॥ शंखा
द्भिरभिषिच्याशुसुदातंचक्रवर्तिनम् ॥ वासुदेवोददौतस्मैस्मारयंस्तैलचेष्टितम् ॥ १४० ॥ अतीवसुंदरंरूपंकमनीयंमनोहरम् ॥ येनतंचकमेदेवी
उर्वशीदेवनायिका ॥ १४१ ॥ इत्थंलब्धवरोराजाकृतकृत्यःपुरंगतः ॥ इतिकर्मगतिंज्ञात्वाकिंविद्याधरखिद्यते ॥ १४२ ॥ भवान्परिजिही
र्षुश्चेद्दानवस्यविरूपताम् ॥ शीघ्रंमद्वचनादेवप्राचीनाघविनाशनम् ॥ १४३ ॥ माघमासेकुरुस्नानंमणिकूटनदीजले ॥ मुनिसिद्धसुरैर्जु
ष्टंकथयिष्यामितद्विधिम् ॥ १४४ ॥ तवभाग्यवशान्माघोनिकटःपंचमेहनि ॥ पौषस्यैकादशींशुक्लामारभ्यस्थंडिलेशयः ॥ १४५ ॥ मासमेकं
निराहारस्त्रिकालंस्नानमाचर ॥ त्रिकालमर्चयन्विष्णुंत्यक्तभोगोजितेंद्रियः ॥ १४६ ॥ माघस्यैकादशीशुक्लायावद्विद्याधरोत्तम ॥ ततोनिर्द
ग्धपापंत्वांद्वादश्यांपुण्यवासरे ॥ १४७ ॥ अभिषिच्याशिवैस्तोयैर्मंत्रपूतैरहंसुर ॥ कामवक्त्रोपमंवक्त्रंकरिष्यामितवानघ ॥ १४८ ॥ देवता
वदनोभूत्वात्वंविद्याधरसत्तम ॥ अनयावरवर्णिन्यासार्द्धंक्रीडयथासुखम् ॥ १४९ ॥ ज्ञातमाघप्रभावस्त्वंमाघस्नानंसदाकुरु ॥ यथामनोरथा
वाप्तिर्जायतेतवसर्वदा ॥ १५० ॥ इत्युक्तंभृगुणातस्मैसर्वज्ञेनमहात्मना ॥ विद्याधरायराजेंद्रपुनर्गाथाउदाहृता ॥ १५१ ॥ माघस्नानैर्विपन्नाश
माघस्नानैरघक्षयः ॥ सर्वयज्ञाधिकोमाघःसर्वदानफलप्रदः ॥ १५२ ॥ माघोगर्जतियज्ञेभ्योमाघोयोगाच्चगर्जति ॥ तीव्राच्चतपसोमाघोभोविद्याधरग
र्जति ॥ १५३ ॥ पुष्करेचकुरुक्षेत्रेब्रह्मावर्तेपृथूदके ॥ अविमुक्तेप्रयागेचगंगासागरसंगमे ॥ १५४ ॥ यत्फलंदशभिर्वर्षैःप्राप्यतेनियमैर्नरैः ॥ तत्फलंप्राप्य
तेमाघेत्र्यहस्नानान्नसंशयः ॥ १५५ ॥ स्वर्गलोकेचिरंरागोयेषांमनसिवर्तते ॥ यत्रक्वापिजलेतैस्तुस्नातव्यंमकरेरवौ ॥ १५६ ॥ आयुरारोग्यसंपत्तिरू
पसौभाग्यतागुणाः ॥ येषांमनोरथस्तैस्तुनत्याज्यंमाघमज्जनम् ॥ १५७ ॥ येचबिभ्यंतिनरकाद्येदरिद्राच्चसंचितात् ॥ सर्वथातैःप्रयत्नेनमाघेकार्यंनिम
ज्जनम् ॥ १५८ ॥ दारिद्र्यपापदौर्भाग्यपंकप्रक्षालनायच ॥ माघस्नानान्नचान्योस्तिउपायोराजसत्तम ॥ १५९ ॥ श्रद्धाहीनानिकर्माणितथात्यल्पफ
लानिवै ॥ फलंददातिसंपूर्णंमाघस्नानंयथातथा ॥ १६० ॥ अकामोवासकामोवायत्रक्वापिबहिर्जले ॥ इहामुत्रचदुःखानिमाघस्नायीनविंदति ॥
॥ १६१ ॥ पक्षद्वयेयथाचंद्रोवर्द्धतेक्षीयतेतथा ॥ पातकंक्षीयतेमाघेपुण्यराशिश्चवर्धते ॥ १६२ ॥ यथाचखन्याजायंतेरत्नानिविविधानिच ॥
स्नानात्पुण्यानिजायंतेनराणांमाघतस्तथा ॥ आयुर्वित्तंकलत्रादिसंपदःप्रभवंतिच ॥ १६३ ॥ कामधेनुर्यथाकामांश्चिंतामणिस्तुचिंतितम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माघस्नानंददातीहतद्वत्सर्वान्मनोरथान् ॥ १६४ ॥ कृतेतपःपरंज्ञानंत्रेतायांयजनंतथा ॥ द्वापरेतुकलौज्ञानंमाघःसर्वयुगेषुच ॥ १६५ ॥ सर्वेषामेव वर्णानामाश्रमाणांचभूपते ॥ माघस्नानंतुधर्मस्यधाराभिरभिवर्षति ॥ १६६ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंभृगोःश्रुत्वातस्मिन्नेवाश्रमेसुरः ॥ सहैवभृगुणामाघेगिरौनिर्झरिणीतटे ॥ १६७ ॥ यथोक्तविधिनास्नानमकरोद्भार्ययासह ॥ भृगोरनुग्रहात्सोथसंप्राप्यमनसेप्सितम् ॥ १६८ ॥ देवतावद नोभूत्वासुमुदेमणिपर्वते ॥ आजगामभृगुर्विंध्यंतमनुग्राह्यहर्षितः ॥ १६९ ॥ मणिमयगिरिराजेस्नानमात्रेणमाघेमदनवदनरूपस्तत्रविद्याधरोऽभूत् ॥ क्षपितनियमदेहोविंध्यपादावतीर्णोभृगुरपिसहशिष्यैराजगामाथरेवाम् ॥ १७० ॥ अखिलभुवनसारंमाघमाहात्म्यमेतद्द्विजवरभृगुणोक्तंभूपविद्याधराय ॥ विविधफलविचित्रंयःशृणोतीहनित्यंरुचिरसकलकामान्देववत्प्राप्नुयात्सः ॥ १७१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडे माघमाहात्म्येवसिष्ठदिलीपसंवादेपंचविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः॥ १२५ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ अधुनामाघमाहात्म्यंप्रवक्ष्यामिनृपोत्तम ॥ पृ च्छतेकार्तवीर्यायदत्तात्रेयेणभाषितम् ॥ १ ॥ दत्तात्रेयंहरिंसाक्षाद्वसंतंसह्यपर्वते ॥ पप्रच्छतंद्विजंगत्वाराजामाहिष्मतीपतिः ॥ २ ॥ ॥ सहस्रार्जुनउ वाच ॥ ॥ भगवन्योगिनांश्रेष्ठसर्वेधर्माःश्रुतामया ॥ माघस्नानफलंब्रूहिकृपयाममसुव्रत ॥३॥ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ ॥ श्रूयतांनृपशार्दूलएतत्प्रश्नो त्तरंशुभम् ॥ ब्रह्मणोक्तंपुराह्येतन्नारदायमहात्मने ॥ ४ ॥ तत्सर्वंकथयिष्यामिमाघस्नानफलंमहत् ॥ यथादेशंयथातीर्थंयथाविधियथाक्रियम् ॥ ५ ॥ अस्मिन्वैभारतेवर्षेकर्मभूमौविशेषतः ॥ अमाघस्नायिनांनृणांनिष्फलंजन्मकीर्तितम् ॥ ६ ॥ असूर्यंगगनंयद्वद्चन्द्रमुडुमंडलम् ॥ तद्वन्नाभातिसत्क र्ममाघस्नानंविनानृप ॥ ७ ॥ व्रतैर्दानैस्तपोभिश्चनतथाप्रीयतेहरिः ॥ माघमज्जनमात्रेणयथाप्रीणातिकेशवः ॥ ८ ॥ नसमंविद्यतेकिंचित्तेजः सौरेणतेजसा ॥ तद्वत्स्नानेनमाघस्यनसमाःक्रतुजाःक्रियाः ॥ ९ ॥ प्रीतयेवासुदेवस्यसर्वपापापनुत्तये ॥ माघस्नानंप्रकुर्वीतस्वर्गलाभायमानवः ॥ १० ॥ किंरक्षितेनदेहेनसुपुष्टेनबलीयसा ॥ अध्रुवेणाप्यशुचिनामाघस्नानंविनाभवेत् ॥ ११ ॥ अस्थिस्तंभंस्नायुबद्धंमांसक्षतजलेपनम् ॥ च र्मावनद्धंदुर्गंधंपात्रंमूत्रपुरीषयोः ॥ १२ ॥ जराशोकविपद्व्याप्तंरोगमंदिरमातुरम् ॥ रजस्वलमनित्यंचसर्वदोषसमाश्रयम् ॥ १३ ॥ परोपतापिता पार्तपरद्रोहिपरंविषम् ॥ लोलुपंपिशुनंक्रूरंकृतघ्नंक्षणिकंतथा ॥ १४ ॥ दुष्पूरंदुर्धरंदुष्टंदोषत्रयसमन्वितम् ॥ अशुचिस्रावि सच्छिद्रंतापत्रयविमोहित म् ॥ १५ ॥ निसर्गतोऽधर्मरतंतृष्णाशतसमाकुलम् ॥ कामक्रोधमहालोभनरकद्वारसंस्थितम् ॥ १६ ॥ क्रिमिविड्भस्मभवतिपरिणामेशुनांहविः ॥

१ क्रमिवर्चस्कभस्मास्थिपरिपाकसमाकुलम्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ईदृक्शरीरंव्यर्थंहिमाघस्नानविवर्जितम् ॥ १७ ॥ बुद्बुदाइवतोयेषुपूतिकाइवजंतुषु ॥ जायंतेमरणायैवमाघस्नानविवर्जिताः ॥ १८ ॥ अवैष्णवो
हतोविप्रोहतंश्राद्धमयोगिच ॥ अब्रह्मण्यंहतंक्षेत्रमनाचारंहतंकुलम् ॥ १९ ॥ सदंभश्चहतोधर्मःक्रोधेनैवहतंतपः ॥ अदृढंचहतंज्ञानंप्रमादेनहतंश्रुत
म् ॥ २० ॥ गुर्वभक्ताहतानारीब्रह्मचारीतयाहतः ॥ अदीप्तेग्नौहतोहोमोहताभुक्तिरसाक्षिका ॥ २१ ॥ उपजीव्याहताकन्यास्वार्थेपाकक्रियाहता ॥
शूद्रभिक्षोहतोयागःकृपणस्यहतंधनम् ॥ २२ ॥ अनभ्यासाहताविद्याहतोराजाविरोधकृत् ॥ जीवनार्थंहतंतीर्थंजीवनार्थंहतंव्रतम् ॥ २३ ॥ अस
त्याचहतावाणीतथापैशुन्यवादिनी ॥ संदिग्धश्चहतोमंत्रोव्यग्रचित्तोहतोजपः ॥ २४ ॥ हतमश्रोत्रियेदानंहतोलोकश्चनास्तिकः ॥ अश्रद्धयाहतंस
र्वंकृतंयत्पारलौकिकम् ॥ २५ ॥ इहलोकोहतोनृणांदरिद्राणांयथानृप ॥ मनुष्याणांतथाजन्ममाघस्नानंविनाहतम् ॥ २६ ॥ मकरस्थेरवौयो
हिनस्नात्यनुदितेरवौ ॥ कथंपापैःप्रमुच्येतकथंसत्रिदिवंव्रजेत् ॥ २७ ॥ ब्रह्महाहेमहारीचसुरापोगुरुतल्पगः ॥ माघस्नायीविपापःस्यात्तत्संसर्गी
चपंचमः ॥ २८ ॥ माघमासेरटंत्यापःकिंचिदभ्युदितेरवौ ॥ ब्रह्मघ्नंवासुरापंवाकंपतंतंपुनीमहे ॥ २९ ॥ उपपापानिसर्वाणिपातकानिमहांत्यपि ॥
भस्मीभवंतिसर्वाणिमाघस्नायिनिमानवे ॥ ३० ॥ कंपंतिसर्वपापानिमाघस्नानसमागमे ॥ नाशकालोयमस्माकंयदिस्नास्यतिवारिणि ॥ ३१ ॥
एवंक्रोशंतिपापानिदृष्ट्वास्नानोद्यतंनरम् ॥ पावकाइवदीप्यंतेमाघस्नानैर्नरोत्तमाः ॥ ३२ ॥ विमुक्ताःसर्वपापेभ्योमेघेभ्यइवचंद्रमाः ॥ आर्द्रंशुष्कं
लघुस्थूलंवाङ्मनःकर्मभिःकृतम् ॥ ३३ ॥ माघस्नानंदहेत्पापंपावकःसमिधोयथा ॥ प्रामादिकंचयत्पापंज्ञानाज्ञानकृतंचयत् ॥ ३४ ॥
स्नानमात्रेणतन्नश्येन्मकरस्थेदिवाकरे ॥ निष्पापास्त्रिदिवंयांतिपापिष्ठायांतिशुद्धताम् ॥ ३५ ॥ संदेहोनात्रकर्तव्योमाघस्नानेनराधिप ॥
सर्वेधिकारिणोमाघेविष्णुभक्तौयथानृप ॥ ३६ ॥ सर्वेषांस्वर्गदोमाघःसर्वेषांपापनाशनः ॥ एषएवपरोमंत्रोह्येतदेवपरंतपः ॥ ३७ ॥ प्रायश्चित्तंपरंचै
तन्माघस्नानमनुत्तमम् ॥ नृणांजन्मांतराभ्यासान्माघस्नानेमतिर्भवेत् ॥ ३८ ॥ अध्यात्मज्ञानकौशल्यंजन्माभ्यासाद्यथानृप ॥ संसारकर्दमाले
पप्रक्षालनविशारदम् ॥ ३९ ॥ पावनंपावनानांचमाघस्नानंपरंनृप ॥ स्नांतिमाघेनयेराजन्सर्वकामफलप्रदे ॥ ४० ॥ कथंतेभुंजतेभोगांश्चंद्रसूर्य
ग्रहोपमान् ॥ शृणुराजन्महाश्चर्यंमाघस्नानप्रभावजम् ॥ ४१ ॥ कुब्जिकानामकल्याणीब्राह्मणीभृगुवंशजा ॥ बालवैधव्यदुःखार्तातपस्तेपे
सुदुस्तरम् ॥ ४२ ॥ विंध्यपादेमहाक्षेत्रेरेवाकपिलसंगमे ॥ तत्रसाव्रतिनीभूत्वानारायणपरायणा ॥ ४३ ॥ सदाचारवतीनित्यंनित्यंसंगविवर्जिता ॥ ॥ १२० ॥

१ दुर्भगाचेतिपाठः । २ हताशक्तिरसात्विकी । ३ कुक्षौ ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पितृदेवद्विजेभ्यश्चदत्वाहुत्त्वातथानले ॥ ४५ ॥
जितेंद्रियाजितक्रोधासत्यवागल्पभाषिणी ॥ ४४ ॥ सुशीलादानशीलाचदेहशोषणशालिनी ॥ पितृदेवद्विजेभ्यश्चदत्वाहुत्त्वातथानले ॥ ४५ ॥
षष्ठेकालेचसाभुंक्तेह्युंच्छवृत्तिःसदानृप ॥ कृच्छ्रातिकृच्छ्रपाराकतप्तकृच्छ्रादिभिर्व्रतैः ॥ ४६ ॥ पुण्यान्नयतिसामासान्नर्मदायाश्चरोधसि ॥ एवंतया
तपस्विन्यावल्कलिन्यासुशीलया ॥ ४७ ॥ सुमहासत्त्वशालिन्याधृतिसंतोषयुक्तया ॥ षष्टिर्माघास्तयास्नातारेवाकपिलसंगमे ॥ ४८ ॥ ततःसात
पसाक्षीणातस्मिंस्तीर्थेमृतानृप ॥ माघस्नानजपुण्येनतेनसावैष्णवेपुरे ॥ ४९ ॥ उवासप्रमुदायुक्ताचतुर्युगसहस्रकम् ॥ सुंदोपसुंदनाशायपश्चात्प
ह्मभवात्पुनः ॥ ५० ॥ तिलोत्तमेतिनाम्नासाब्रह्मलोकेवतारिता ॥ तेनपुण्यस्यशेषेणरूपस्यैकायनंययौ ॥ ५१ ॥ अयोनिजाबलारत्नंदेवानामपिमोहि
नी ॥ लावण्यन्हादिनीतन्वीसाभूदप्सरसांवरा ॥ ५२ ॥ निपुणस्यविधेःस्रष्टुर्नूनमाश्चर्यकारिणी ॥ तामुत्पाद्यविधातावैतुष्टोनुज्ञांतदाददौ ॥ ५३ ॥ एण
शावाक्षिगच्छत्वंदैत्यनाशायसत्वरम् ॥ ततःसाब्रह्मणोलोकाद्वीणामादायभामिनी ॥ ५४ ॥ गतापुष्करमार्गेणयत्रतौदेववैरिणौ ॥ तत्रस्नात्वातुरेवायाः
पवित्रेनिर्मलेजले ॥ ५५ ॥ परिधायांबरंरक्तंबंधूककुसुमप्रभम् ॥ रणद्वलयिनीचारुसिंजन्मेखलनूपुरा ॥ ५६ ॥ लोलमुक्तावलीकंठीचलत्कुंडलशो
भना ॥ माधवी[1]कुसुमापीडाकंकेली[2]विटपेस्थिता ॥ ५७ ॥ गायंतीसुस्वरंसापिपीडयंतीतुवल्लकीम् ॥ मूर्च्छयंतीस्वरषड्जंसुस्निग्धंकोमलंकलम् ॥ ५८ ॥
इत्थंतिलोत्तमाबालातिष्ठंत्यशोककानने ॥ दृष्ट्वादैत्यभटैरिंदोःकलेवसुखदाह्लादि ॥ ५९ ॥ तांदृष्ट्वाविस्मितैराजन्सानंदैःसैनिकैर्भृशम् ॥ त्वरमाणैर
दृष्ट्वैवगत्वासुंदोपसुंदयोः ॥ ६० ॥ कथितासंभ्रमेणैववर्णयित्वापुनःपुनः ॥ हेदैत्यौनविजानीमोदेवीवादानवीनुकिम् ॥ ६१ ॥ नागांगनाथवायक्षीस्त्री
रत्नंसर्वथातुसा ॥ युवांरत्नभुजौलोकेरत्नभूताहिसाबला ॥ ६२ ॥ वर्ततेनातिदूरेग्रेअशोकेशोकहारिणी ॥ गत्वातांपश्यतंशीघ्रंमन्मथस्यापिमोहिनी
म् ॥ ६३ ॥ इतिसेनापतीनांतौश्रुत्वावाचंमनोहराम् ॥ चषकंसीधुं[3]नस्त्यक्त्वाविहायजलसेचनम् ॥ ६४ ॥ उत्तमस्त्रीसहस्राणित्यक्त्वातस्माज्जलाशयात् ॥
शतभारायसींक्रूरांकालदंडोपमांगदाम् ॥ ६५ ॥ भित्त्वाभिन्नांगृहीत्वातुजवेनाभिप्लुतंगतौ ॥ यत्रशृंगारसज्जासाहंतुंचंडीवसंस्थिता ॥ ६६ ॥ राजन्संधुक्षयंती
वदैत्ययोर्मन्मथानलम् ॥ स्थित्वा[4]तस्याःपुरोजाल्मौतद्रूपेणविमोहितौ ॥ ६७ ॥ विशेषान्मधुनामत्तावूचतुस्तौपरस्परम् ॥ भ्रातर्विरमभार्येयंममास्तुवरव
र्णिनी ॥ ६८ ॥ त्वमेवार्यत्यजैतांमेभार्यांतुमदिरेक्षणाम् ॥ इत्याग्रहेणसंरब्धौमातंगाविवसोन्मदौ ॥ ६९ ॥ अन्योन्यंकालनिर्दिष्टौगदयाजघ्नतुस्तदा ॥ परस्प
रप्रहारेणगतासूपतितौभुवि ॥ ७० ॥ तौमृतौसैनिकैर्दृष्ट्वाकृतःकोलाहलोमहान् ॥ कालरात्रिसमाकेयंहाकिमेतदुपस्थितम् ॥ ७१ ॥ एवंवदत्सुसैन्येषुदैत्यौसुं

१ मालती इति पा० । २ कंकेली अशोकवृक्षः । ३ शीघ्रत इ०पा० ४ स्थित्वादैत्यौ पुरस्तस्या इति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दोपसुंदकौ ॥ पातयित्वागिरेः शृंगेह्लादिनीवत्तिलोत्तमा ॥ ७२ ॥ प्रस्थितागगनंशीघ्रंद्योतयंतीदिशोदश ॥ देवकार्यंततः कृत्वाआगताब्रह्मणःपुरः ॥७३॥ ततस्तुष्टेनदेवेनविधिनासानुमोदिता ॥ स्थानंसूर्यरथेदत्तंतवचंद्राननेमया ॥७४॥ भुंक्ष्वभोगाननेकांस्त्वंयावत्सूर्योवरेस्थितः॥ इत्थंसाब्राह्मणीराजन्भूत्वा चाप्सरसांवरा ॥७५॥ भुंक्तेद्यापिरवेर्लोकेमाघस्नानफलंमहत् ॥ तस्मात्प्रयत्नतोराजन्श्रद्दधानैःसदानरैः॥७६॥ स्नातव्यंमकरादित्येवांच्छाद्भिःपरमांगति म् ॥ नांनवातोत्रतस्यास्तिपुरुषार्थोहिकश्चन ॥७७॥ नाक्षीणंपातकंकंचिन्माघेमज्जतियोनरः ॥ तुलयंतिनतेनात्रयज्ञाःसर्वेसदक्षिणाः ॥७८॥ माघस्नाने नराजेंद्रतीर्थेचैवविशेषतः॥नचान्यत्स्वर्गदंकर्मनचान्यत्पापनाशनम्॥७९॥नचान्यन्मोक्षदंयस्मान्माघस्नानसमंभुवि॥८०॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपं चाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेमाघमाहात्म्येवसिष्ठदिलीपसंवादेमाघस्नानप्रशंसायांसुंदोपसुंददैत्यवधोनामषड्विंशत्यधिकशततमोध्यायः ॥ १२६ ॥

॥ ॥ कार्तवीर्यउवाच ॥ ॥ हेतुनाकेनविप्रर्षेमाघस्नानेमहाद्भुतः ॥ प्रभावोवर्ण्यतेनूनंतन्मेकथयसुव्रत ॥ १ ॥ गतपापोयदेकेनाद्वितीयेनादिवंगतः ॥ वैश्योसौमाघपुण्येनब्रूहिमेतत्कुतूहलम् ॥ २ ॥ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ ॥ निसर्गात्सलिलंमेध्यंनिर्मलंशुचिपांडुरम् ॥ मलहंपुरुषव्याघ्रद्रावकंदाहना शनम् ॥ तारकंसर्वभूतानांपोषणंजीवनंचयत् ॥ ३ ॥ आपोनारायणोदेवःसर्ववेदेषुपठ्यते ॥ ग्रहाणांचयथासूर्योनक्षत्राणांयथाशशी ॥ मासानांचत थामाघःश्रेष्ठःसर्वेषुकर्मसु ॥ ४ ॥ मकरस्थेरवौमाघेप्रातःकालेतथाऽमले ॥ गोष्पदेपिजलेस्नानंस्वर्गदंपापिनामपि ॥ ५ ॥ योगोयंदुर्लभोराजंस्त्रैलोक्येस चराचरे ॥ अस्मिन्योगेत्वशक्तोपिस्नायाद्यदिदिनत्रयम् ॥६॥ दद्यात्किंचिदशक्तोपिदरिद्राभाववांच्छया ॥ त्रिस्नानेनापिमाघस्यधनिनोदीर्घजीविनः ॥७॥ पंचवासतवाहानिचंद्रवद्वर्धतेफलम् ॥ संप्राप्तेमकरादित्येपुण्येपुण्यप्रदेनृणाम् ॥ ८ ॥ सत्कार्यास्तितथयःसर्वास्नानदानादिकर्मसु ॥ कर्तारंदापयंतीह्यक्षयं शाश्वतंपदम् ॥ ९ ॥ तस्मान्माघेवहिःस्नायादात्मनोहितकाम्यया ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिमाघस्नानाविधिंपरम् ॥ १० ॥ कर्तव्योनियमःकश्चिद्व्रतरूपी नरोत्तमैः ॥ फलातिशयहेतोर्वैकिंचिद्भोज्यंत्यजेद्बुधः ॥११॥ भूमौशयीतहोतव्यमाज्यंतिलविमिश्रितम् ॥ त्रिकालंचार्चयेद्विष्णुंवासुदेवंसनातनम्॥१२॥ दातव्योदीपकोऽखंडोदेवमुद्दिश्यमाधवम् ॥ इंधनंकंबलंवस्त्रमुपानत्कुंकुमंघृतम् ॥ १३ ॥ तैलंकार्पासकोष्ठंचतूलींतूलवटींपटीम् ॥ अन्नंचैवयथाशक्तिदे यंमाघेनराधिप ॥ १४ ॥ सुवर्णरत्तिकामात्रंदद्याद्वेदविदेतथा ॥ तद्दानमक्षयंराजन्समुद्रइवसर्वदा ॥ १५ ॥ परस्याग्निंनसेवेतत्यजेच्चैवप्रतिग्रहम् ॥ माघांतेभोजयेद्विप्रान्यथाशक्तिनराधिप ॥ १६ ॥ देयाचदक्षिणातेभ्यआत्मनःश्रेयइच्छता ॥ एकादशीविधानेनमाघस्योद्यापनंतथा ॥ १७ ॥

१. स्नातांवाङ्मात्रतश्चास्ति इ० पा० । २ परान्नानि न सेवेत इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्तव्यंश्रद्दधानेनह्यक्षय्यस्वर्गवांछया ॥ अनंतपुण्यावाप्त्यर्थंविष्णुसंप्रीतिहेतवे ॥ १८ ॥ मकरस्थेरवौमाघेगोविंदाच्युतमाधव ॥ स्नानेना
नेनभोदेवयथोक्तफलदोभव ॥ १९ ॥ इतिमंत्रंसमुच्चार्यस्नायान्मौनीसमाहितः ॥ वासुदेवंहरिंकृष्णंमाधवंचस्मरेत्पुनः ॥ २० ॥
गृहेपिसजलंकुंभंवायुनानिशिपीडितम् ॥ तत्स्नानंतीर्थसदृशंसर्वकामफलप्रदम् ॥ २१ ॥ तत्रव्रतेनदातव्यंसान्नंचोपस्करान्वितम् ॥ तत्स्नान
स्यप्रभावेणनरोननिरयंव्रजेत् ॥ २२ ॥ तप्तेनवारिणास्नानंयद्गृहेक्रियतेनरैः ॥ षडब्दफलदंतद्धिमकरस्थेदिवाकरे ॥ २३ ॥ बहिःस्नानंतुवाप्यादौद्वा
दशाब्दफलंस्मृतम् ॥ तडागेद्विगुणंराजन्नद्यांचैवचतुर्गुणम् ॥ २४ ॥ शतधादेवखातेषुशतधातुमहानदे ॥ शतंचतुर्गुणंराजन्महानद्याश्चसंगमे ॥ २५ ॥
सहस्रगुणितंसर्वंतत्फलंमकरेरवौ ॥ गंगायांस्नानमात्रेणलभतेमानवोनृप ॥ २६ ॥ गंगायांयेवगाहंतिमाघमासेनृपोत्तम ॥ चतुर्युगसहस्रंतुनपतंतिसु
रालयात् ॥ २७ ॥ दिनेदिनेसहस्रंतुसुवर्णानांविशांपते ॥ तेनदत्तंतुगंगायांयोमाघेस्नातिमानवः ॥ २८ ॥ शतेनगुणितंमाघेसहस्रंराजसत्तम ॥ निर्दि
ष्टमृषिभिःस्नानंगंगायामुनसंगमे ॥ २९ ॥ पापौघभूरिभारस्यदाहार्थंचप्रजापतिः ॥ प्रयागंविदधेभूपप्रजानांचहितेस्थितः ॥ ३० ॥ शृणुस्थानमिदं
सम्यक्सितासितजलंकिल ॥ पापरूपपशूनांचब्रह्मणाविहितंपुरा ॥ ३१ ॥ सितासितजलेमज्जेदपिपापशतान्वितः ॥ मकरस्थेरवौमाघेनैवगर्भेषुमज्ज
ति ॥ ३२ ॥ सूनारतोपियोमर्त्यःप्रयागेस्नानमाचरेत् ॥ माघेमासिनरव्याघ्रसयातिपरमंपदम् ॥ ३३ ॥ सितासितातुयाधारासरस्वत्याविगर्भिता ॥
तन्मार्गंविष्णुलोकस्यसृष्टिकर्तासमसर्जवै ॥ ३४ ॥ दुस्तरावैष्णवीमायादेवैरपिसुदुर्जया ॥ प्रयागेदह्यतेसातुमाघेमासिनराधिप ॥ ३५ ॥ तेजोमयेषुलोके
षुभुक्त्वाभोगाननेकशः ॥ पश्चाच्चक्रिणिलीयंतेप्रयागेमाघमज्जनात् ॥ ३६ ॥ उपस्पृशतियोमाघेमकरार्केसितासिते ॥ न[1]तंतुपुण्यंचसंख्यातुंचित्रगुप्तो
पिवेत्यलम् ॥ ३७ ॥ सन्निमज्जतियोमाघेमकरस्थसितासिते ॥ तस्यपुण्यस्यमाहात्म्यंवक्तुंब्रह्मापिनक्षमः ॥ ३८ ॥ संवत्सरशतंसाग्रंनिराहारस्ययत्फ
लम् ॥ प्रयागेमाघमासेतुत्र्यहस्नानस्यतत्फलम् ॥ ३९ ॥ स्वर्णभारसहस्रेणकुरुक्षेत्रेरविग्रहे ॥ यत्फलंलभतेमाघेवेण्याःस्नानाद्दिनेदिने ॥ ४० ॥
राजसूयसहस्रस्यराजन्नविकलंफलम् ॥ सितासितेतुमाघेचस्नानानांभवतिध्रुवम् ॥ ४१ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानिपुर्यःसप्तचयाःपुनः ॥ वेण्यांस्नातुंस
मायांतिमाघेमासिनृपोत्तम ॥ ४२ ॥ सर्वतीर्थानिकृष्णानिपापिनांसंगदोषतः ॥ भवंतिशुक्लवर्णानिप्रयागेमाघमज्जनात् ॥ ४३ ॥ आकल्पसंचितंपा
पंजन्मभिर्यन्नरैर्नृप ॥ तद्भवेद्भस्मसान्माघेस्नातानांचसितासिते ॥ ४४ ॥ वाङ्मनःकायजंपापंनरस्यविलयंव्रजेत् ॥ प्रयागेमाघमासेतुत्र्यहस्नातस्य

१ तस्यपुण्यमसंख्यातं चित्रगुप्तोलिखत्फलमितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निश्चितम् ॥ ४५ ॥ प्रयागेमाघमासेयरूयहंस्नातिचमानवः ॥ पापंत्यक्त्वादिवंयातिजीर्णांत्वचमिवोरगः ॥ ४६ ॥ कुरुक्षेत्रसमागंगायत्रकुत्रा
वगाहिता ॥ तस्माद्दशगुणापुण्यायत्रविंध्येनसंगता ॥ ४७ ॥ तस्माच्छतगुणागंगाकाश्यामुत्तरवाहिनी ॥ काश्याःशतगुणाःप्रोक्तागंगायामुनसं
गमे ॥ ४८ ॥ सासहस्रगुणातासांभवेत्पश्चिमवाहिनी ॥ याराजन्दर्शनादेवब्रह्महत्यापहारिणी ॥ ४९ ॥ यापश्चाद्वाहिनीगंगाकालिंद्यासहसंगता ॥ हंति
कोटिकृतंपापंसामाघेनृपदुर्लभा ॥ ५० ॥ यत्कथ्यतेऽमृतंराजन्सावेणीभुविकीर्तिता ॥ तस्यांमाघेमुहूर्तंतुदेवानामपिदुर्लभम् ॥ ५१ ॥ ब्रह्माविष्णु
र्महादेवोरुद्रादित्यमरुद्गणाः ॥ गंधर्वालोकपालाश्चयक्षाकिन्नरपन्नगाः ॥ ५२ ॥ अणिमादिगुणैःसिद्धायेचान्येतत्त्ववादिनः ॥ ब्रह्माणीपार्वतीलक्ष्मीः
शचीमेनादितिर्दितिः ॥ ५३ ॥ सर्वास्तादेवपत्न्यश्चतथानागांगनानृप ॥ घृताचीमेनकारंभाउर्वशीचतिलोत्तमा ॥ ५४ ॥ गणाह्यप्सरसांसर्वेपितॄ
णांचगणास्तथा ॥ स्नातुमायांतितेसर्वेमाघेवेण्यांनराधिप ॥ ५५ ॥ कृतेयुगेस्वरूपेणकलौप्रच्छन्नरूपिणः ॥ प्रयागेमाघमासेतुत्र्यहस्ना
नस्ययत्फलम् ॥ ५६ ॥ नाश्वमेधसहस्रेणतत्फलंलभतेभुवि ॥ त्र्यहस्नानफलंमाघेपुराकांचनमालिनी ॥ ५७ ॥ राक्षसायददौभूपतेनमुक्तः
सपापकृत् ॥ ॥ कार्तवीर्यउवाच ॥ ॥ भगवन्राक्षसःकोसौसाकाकांचनमालिनी ॥ ५८ ॥ कथंदत्तवतीधर्मंकथंवातस्यसद्गतिः ॥ एतत्कथययो
गींद्रअत्रिसंतानभास्कर ॥ यदित्वंमन्यसेश्राव्यंपरंकौतूहलंहिमे ॥ ५९ ॥ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ ॥ शृणुराजन्विचित्रंत्वमितिहासंपुरातनम् ॥
यस्यस्मरणमात्रेणवाजपेयफलंलभेत् ॥ ६० ॥ अप्सरारूपसंपन्नानाम्नाकांचनमालिनी ॥ प्रयागेमाघमासेसास्नात्वायातिहरालयम् ॥ ६१ ॥
निकुंजेगिरिराजस्यतिष्ठतागिरिरूपिणा ॥ दृष्टागगनमारूढातेनवृद्धेनरक्षसा ॥ ६२ ॥ तेजस्विनीसुहेमाभासुश्रोणीदीर्घलोचना ॥ चंद्राननासुकेशी
चपीनोन्नतपयोधरा ॥ ६३ ॥ तांदृष्ट्वारूपसंपन्नामुवाचराक्षसस्तदा ॥ कात्वंकमलपत्राक्षिकुतआगम्यतेत्वया ॥ ६४ ॥ आर्द्रंचवसनंकस्मात्सा
र्द्रतिकवरीकुतः ॥ कुत्रआगम्यतेभीरुकुतस्तेखेचरीगतिः ॥ ६५ ॥ केनपुण्येनवाभद्रेतवतेजोमयंवपुः ॥ अतीवरूपसंपन्नंसंभूतंचमनोहरम् ॥ ६६ ॥
त्वद्वस्त्रविंदुपातेनममसूर्ध्निसुलोचने ॥ क्षणेनह्यगमच्छांतिक्रूरंमेमानसंसदा ॥ ६७ ॥ नीरस्यमहिमाकोयमेतद्व्याख्यातुमर्हसि ॥ त्वंमेशीलवती
भासिनाकृतिर्निर्गुणाभवेत् ॥ ६८ ॥ ॥ अप्सराउवाच ॥ ॥ श्रूयतामप्सराश्चाहंभोरक्षःकामरूपिणी ॥ प्रयागतश्चागताहंनाम्नाकांचनमालि
नी ॥ ६९ ॥ आर्द्रःपरिकरोमेऽतःसुस्नाताहंसितासिते ॥ गंतव्यंतुमयारक्षःकैलासेतुनगोत्तमे ॥ ७० ॥ तत्रास्तेपार्वतीनाथःसुरासुरसुपूजितः ॥ वेणीवारिप्र

१ तथायतीरितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भावेणरक्षस्तेक्रूरतागता ॥ ७१ ॥ जाताहंयेनपुण्येनगंधर्वस्यसुमेधसः ॥ कन्यकादिव्यरूपातुतत्सर्वंकथयामिते ॥ ७२ ॥ कलिंगाधिपतेराज्ञस्त्वहमा
सीच्चवेश्यका ॥ रूपलावण्यसंपन्नासौभाग्यमदगर्विता ॥ ७३ ॥ अन्यासांयुवतीनांचतत्पुरेहंशिरोमणिः ॥ तज्जन्मनिमयारक्षोभुक्ताभोगान्यथेच्छ
या ॥ ७४ ॥ मोहितंतत्पुरंसर्वंमयायौवनसंपदा ॥ रत्नानिचविचित्राणिभूषणानिधनानिच ॥ ७५ ॥ वासांसिचित्ररूपाणिकर्पूरागुरुचंदनम् ॥ एतच्चोपा
र्जितंसर्वंमयामोहनरूपया ॥ ७६ ॥ नाहंजानामिहेम्नोंतंस्वनिवासेनिशाचर ॥ संसेवंतेयुवानोमेचरणौकामपीडिताः ॥ ७७ ॥ मयातेवंचिताःसर्वेसर्वं
स्वेनतुमायया ॥ अन्योन्यस्पर्धाभावेनमृताःकेचित्तुकामिनः ॥ ७८ ॥ इत्थंतन्नगरेरम्येसकलेमेगतिस्तदा ॥ प्राप्तेतुवार्द्धकेकालेशुशोचहृदयंमम॥
नदत्तंनहुतंजप्तंनव्रतंचरितंमया ॥ ७९ ॥ नाराधितोमयादेवश्चतुर्वर्गफलप्रदः ॥ नमयापूजितादेवीदुर्गादुर्गतिनाशिनी ॥ सर्वपापहरोविष्णुर्नस्मृतोभोगलु
ब्धया ॥ ८० ॥ नचसंतर्पिताविप्रानकृतंप्राणिनांहितम् ॥ अणुमात्रमिदंपुण्यंनकृतंचप्रमादतः ॥ ८१ ॥ पातकंतुकृतंभद्रतेनमेदह्यतेमनः ॥ बहुधैवंविल
प्याहंब्राह्मणंशरणंगता ॥ ८२ ॥ ब्रह्मण्यंवेदविद्वांसंतस्यराज्ञःपुरोहितम् ॥ सहिपृष्टोमयारक्षःकथंमेनिष्कृतिर्भवेत् ॥ ८३ ॥ पापस्यास्यद्विजश्रेष्ठकथं
यास्यामिसद्गतिम् ॥ स्वेनैवकर्मणातप्तांवराकींदीनमानसाम् ॥ ८४ ॥ पापपंकनिमग्नांत्वंमामुद्धरकचग्रहैः ॥ मयिकारुण्यजंवारिवर्षहर्षदृशाद्विज ॥ ८५ ॥
सज्जनेसाधवःसर्वेसाधुःसाधुरसज्जने ॥ इत्यसौमद्वचःश्रुत्वाचकारानुग्रहंमयि ॥ ऊचेप्रीतिकरंवाक्यंसर्वधर्ममयंद्विजः ॥ ८६ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ निषि
द्धाचरणंजानेसर्वंतेहंवरानने ॥ कुरुमेसत्वरंवाक्यंयाहिक्षेत्रंप्रजापतेः ॥ ८७ ॥ तत्रगत्वाकुरुस्नानंतेनपापक्षयस्तव ॥ सर्वमनोगतंभद्रेत्वदी
यंशोचितंमया ॥ ८८ ॥ नाहमन्यत्प्रपश्यामियत्तेपापप्रणाशनम् ॥ प्रायश्चित्तंपरंतीर्थेस्नानंचऋषिभिःस्मृतम् ॥ ८९ ॥ किंतुतीर्थेत्यजेद्भी
रुमनसाप्यशुभंकृतम् ॥ प्रयागस्नानशुद्धात्वंस्वर्गंयास्यसिनिश्चितम् ॥ ९० ॥ प्रयागस्नानमात्रेणनृणांस्वर्गोनसंशयः ॥ अन्यदेशकृतंपापंतत्क्षणा
देवभामिनि ॥ ९१ ॥ प्रयागेविलयंयातिपापंतीर्थकृतंविना ॥ शृणुभीरुपुराशक्रोगौतमस्यमुनेर्वधूम् ॥ ९२ ॥ दृष्ट्वाकामवशंप्राप्तस्तांगतो
गुप्तकामुकः ॥ उग्रेणतेनपापेनतदैवजनितंफलम् ॥ ९३ ॥ ऋषिस्त्रीगंतुरिंद्रस्यतस्याश्चपुरतस्तदा ॥ कुत्सितंगर्हितंजातमितिलज्जाकरंवपुः ॥
॥ ९४ ॥ तद्भर्तुःशापमाहात्म्यात्सहस्रभगचिह्नितम् ॥ अधोमुखस्ततोभूत्वादेवराजोविनिर्गतः ॥ ९५ ॥ निनिंदस्वकृतंकर्मसोभिभूतःसलज्जितः ॥ मेरोः
शिरसितोयाढ्येशतयोजनविस्तृते ॥ ९६ ॥ तत्रगत्वाप्रविष्टस्तुहेमांभोरुहकोरके ॥ तत्रस्थोगर्हयन्नित्यमात्मानंमन्मथंतथा ॥ ९७ ॥ धिक्तां

१ धर्मवै स्वनिवासे स्थितासति । २ पापपंके निमग्नांचमांसमुद्धरकोविद । ३ कुरुकारुण्यजंवारिदग्धाहंकिंनिरीक्ष्यसि । ४ कोटरे इतिपाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कामात्मतांलोकेसद्यःपातकदायिनीम् ॥ ययाहिनरकंयातिसर्वलोकविगर्हितः ॥ ९८ ॥ आयुःकीर्तिर्यशोधर्मधैर्यध्वंसकरीतथा ॥ धिङ्मन्मथं
दुराचारमापदांनियतंपदम् ॥ ९९ ॥ देहस्थंदुर्दमंशत्रुमसंतुष्टंसदावशम् ॥ इत्थंवादिनिप्रच्छन्नेवासवेपद्मसद्मनि ॥ १०० ॥ आखंडलंविनाभी
रुदेवलोकोनशोभते ॥ ततोदेवाःसगंधर्वालोकपालाःसकिन्नराः ॥ १०१ ॥ शच्यासहसमागम्यपप्रच्छुस्तेबृहस्पतिम् ॥ भगवन्बलभिद्देवंनै
वजानीमहेवयम् ॥ १०२ ॥ क्वतिष्ठतिगतःकुत्रकुत्रवामृगयामहे ॥ ननाकःशोभतेतेनविनादेवगणैःसह ॥ १०३ ॥ सुपुत्रेणविनायद्वत्कुलंश्रीमद्गुणा
न्वितम् ॥ उपायश्चिंत्यतांसद्यःस्वर्लोकोयेनशोभते ॥ १०४ ॥ सनाथःसुश्रियायुक्तोनविलंबोत्रयुज्यते ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वागुरुर्वचनमब्रवीत् ॥
॥ १०५ ॥ जानेहंस्वापराधेनलज्जयायत्रतिष्ठति ॥ रभसालब्धकार्यस्यभुंक्तेसमघवाफलम् ॥ १०६ ॥ नृणांनीतिपरित्यागाद्विपाकाःस्युर्भयंकराः ॥
अहोराज्यमदैर्मत्तःकृत्याकृत्यमचिंतयन् ॥ १०७ ॥ कृतवान्निंद्यमानंहिदृष्टादृष्टक्षयंकरम् ॥ कुर्वंतिबालिशायत्रदैवोपहतबुद्धयः ॥ १०८ ॥ अपराधा
द्यथाजन्मस्यादिहामुत्रनिष्फलम् ॥ अधुनातत्रगच्छामोयत्रशक्रःसतिष्ठति ॥ १०९ ॥ इत्युक्त्वानिर्गताःसर्वेबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ दृष्ट्वासरसिविस्तीर्णे
स्वर्णपंकजकाननम् ॥ ११० ॥ तुष्टुवुर्देवराजानंप्रबोधोयेनजायते ॥ ततोगुरोःप्रबोधेननिर्गतःपद्मकुड्मलात् ॥ १११ ॥ दीनाननोविरूपस्तुव्रीडाकुंचि
तलोचनः ॥ जग्राहचरणाविंद्रोगुरोस्तस्याग्रजन्मनः ॥ ११२ ॥ त्राहिमांनिष्कृतिंब्रूहिपापस्यास्यबृहस्पते ॥ देवराजवचःश्रुत्वाजगौविप्रोबृहस्पतिः ॥
॥ ११३ ॥ शृणुदेवेंद्रवक्ष्येहमुपायंपापनाशनम् ॥ प्रयागस्नानमात्रेणतत्क्षणादेवपातकात् ॥ ११४ ॥ मुच्यसेदेवराजत्वंतत्रयामःसहैवते ॥ अथपुरोध
सासार्धमागत्यबलमर्दनः ॥ ११५ ॥ सस्नौसितासितेतीर्थेसद्योमुक्तोह्यघैस्ततः ॥ अथदेवगुरुस्तस्मैप्रसन्नस्तुवरंददौ ॥ ११६ ॥ प्रयागस्नानमात्रेणक्षीणं
पापंत्वयानघ ॥ क्षीणपापस्यतेशक्रमत्प्रसादेनसत्वरम् ॥ ११७ ॥ सहस्रमेतद्योनीनांसहस्रंस्याद्दृशांतव ॥ तदैवद्विजवाक्येनशुशुभेचशचीपतिः॥११८॥
लोचनानांसहस्रेणपंकजैरिवमानसम् ॥ अथवृंदारकैःसर्वैर्ऋषिभिश्चाभिपूजितः ॥ ११९ ॥ गंधर्वैःस्तूयमानस्तुगतःशक्रोमरावतीम् ॥ इत्थंसद्योविपापोभू
त्प्रयागेपाकशासनः ॥ १२० ॥ याहित्वमपिकल्याणिप्रयागंदेवसेवितम् ॥ सद्यःपापविनाशायतथास्वर्गतयेदृढम् ॥ १२१ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वासेति
हासंसमंगलम् ॥ तदैवसंभ्रमापन्नानत्वापादौद्विजस्यतु ॥ १२२ ॥ त्यक्त्वाबंधुजनंसर्वंदासदासीगृहंतथा ॥ सकलान्विषयान्रक्षोविषग्रासानिवस्फुटम् ॥
॥ १२३ ॥ वपुश्चक्षणविध्वंसिपश्यंतीनिर्गताह्यहम् ॥ नरकार्णवसंपातदारुणांतरवह्निना ॥ १२४ ॥ हृदयेकुणपव्याघ्रतदातत्तप्यमानया ॥ मयागत्वा

१ दुराचारं निर्लज्जं पापदायिनमितिपाठः । २ लक्ष्म्या विनागुणाइतिपाठः । ३ युक्ता भवाह्यधुनावयम् ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृतंस्नानंमाघेमासिसितासिते ॥ १२५ ॥ तस्यस्नानस्यमाहात्म्यंशृणुवृद्धनिशाचर ॥ त्र्यहात्पापक्षयोजातःसप्तविंशतिभिर्दिनैः ॥ १२६ ॥ शेषैर्मैयदभू
त्पुण्यंतेनदेवत्वमागता ॥ रममाणातुकैलासेगिरिजायाःप्रियासखी ॥ १२७ ॥ जातिस्मरातथाजाताप्रयागस्यप्रभावतः ॥ स्मृत्वाप्रयागमाहात्म्यंमाघेमा
घेव्रजाम्यहम्॥१२८॥इतिराक्षसयत्पृष्टंत्वयाविस्मितचेतसा ॥ तन्मयाकथितंसर्वंचरितंप्रीतयेतव॥१२९॥मत्प्रीतयेचरित्रंस्वंत्वंब्रूहिममराक्षस॥ कर्मणाके
नजातोसिविरूपोतिभयंकरः ॥ १३० ॥ इमश्रुलोदीर्घदंष्ट्रश्चक्रव्यादोगिरिगह्वरे ॥ ॥ राक्षसउवाच ॥ ॥ इष्टंददातिगृह्णातिगुह्यंवदतिपृच्छति ॥१३१॥
प्रीत्याहिसज्जनोभद्रेतच्चसर्वंत्वयिस्थितम् ॥ त्वयासंभावितोनूनंमन्येहंवामलोचने ॥१३२॥ भाविनीनिष्कृतिःसद्यस्त्वयास्यक्रूरकर्मणः ॥ अतोवक्ष्यामि
तेभद्रेदुष्कृतंयत्स्वयंकृतम् ॥ १३३ ॥ निवेद्यसज्जनेदुःखंततःसर्वसुखीभवेत् ॥ शृणुसुश्रोण्यहंकाश्यांबह्वृचोवेदपारगः ॥ १३४ ॥ जातःपुराद्विजः
श्रेष्ठःकुलेमहतिनिर्मले ॥ राज्ञांदुष्कृतिनांभीरुशूद्राणांचतथाविशाम् ॥ १३५ ॥ वाराणस्यांकृतोघोरोमयादुष्टप्रतिग्रहः ॥ बहुधाबहुधावारंनिषिद्धः
कुत्सितोबहु ॥ १३६ ॥ चांडालस्यापिनत्यक्तोमयादुष्टप्रतिग्रहः ॥ अन्यच्चपातकंतत्रममाभून्मूढचेतसः ॥ तन्नास्तिदुष्कृतंकर्ममयायत्रनयत्कृ
तम् ॥ १३७ ॥ अन्यच्चश्रूयतांदोषःक्षेत्रस्यवरवर्णिनि ॥ अविमुक्तेणुमात्रंयत्तदघंमेरुतांव्रजेत् ॥ नधर्मस्तुमयाकश्चित्संचितस्तत्रजन्मनि ॥ १३८ ॥
ततोबहुतिथेकालेमृतस्तत्रैवशोभने ॥ अविमुक्तप्रभावेणनचाहंनरकंगतः ॥ १३९ ॥ अविमुक्तेमृतःकश्चिन्नरकंनेतिकिल्बिषी ॥ अविमुक्तेकृतंकिंचि
त्पापंवज्रीभवेद्दृढम् ॥ १४० ॥ वज्रलेपेनपापेनतेनमेजन्मराक्षसम् ॥ रौद्रंक्रूरतरंपापंसंभूतंहिमपर्वते ॥ १४१ ॥ द्विर्जातोगृध्रयोनौप्राक्त्रिर्व्याघ्रोद्विःस
रीसृपः ॥ एकवारमुलूकस्तुविड्वराहस्ततःपरम् ॥ १४२ ॥ इदंतुदशमंजन्मराक्षसंममभामिनि ॥ अतीतानिसहस्राणिवर्षाणिममजन्मनः ॥ १४३ ॥
नास्तिमेनिष्कृतिर्भद्रेएतस्माद्दुःखसागरात् ॥ अत्रत्रियोजनंसुभ्रूर्निर्जंतुहिमयाकृतम् ॥ १४४ ॥ अनागसांचभूतानांबहूनांचकृतःक्षयः ॥ कर्मणातेनमे
सुभ्रूर्दह्यातेसततंमनः ॥ १४५ ॥ त्वद्दर्शनसुधासिक्तंगतंशैत्यंमनोमम ॥ तीर्थंफलतिकालेनसद्यःसाधुसमागमः ॥ १४६ ॥ अतःसत्संगतिंसुभ्रूःप्रशंसं
तिमनीषिणः ॥ एतत्तेकथितंसर्वंस्वदुःखंहृद्गतंमया ॥ १४७ ॥ विरलःसज्जनःसुभ्रूःस्वात्मायस्यनखिद्यते ॥ जानास्यत्रोचितंत्वंहिकिंचिन्नोवच्म्यतः
परम् ॥ १४८ ॥ अस्यदुःखोदधेःपारंकथंयामीतिचिंतयन् ॥ सज्जनानांसमाभूतिःसर्वेषामुपजीवनम् ॥ १४९ ॥ क्षीरार्णवःपयोदत्तेहंसायनबकाय
किम् ॥ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वादयार्द्रीकृतमानसा ॥ १५० ॥ धर्मदानेमतिंकृत्वाजगौकांचनमालिनी ॥ करिष्येनिष्कृतिंरक्ष

१ वर्षाणां पञ्चसप्ततिरितिपाठः । १ यामिसुलोचने इतिपा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 इदानींखलुमाशुचः ॥ १५१ ॥ प्रतिज्ञांतुदृढांकृत्वायातिष्येतवमुक्तये ॥ बहवोहिकृतामाघावर्षैर्वर्षैर्यथाविधि ॥ १५२ ॥ श्रद्धापूर्वंमयाभद्रब्रह्मक्षेत्रेसिता
 सिते ॥ तांवदामितुसंख्यातिंतस्यधर्मस्यराक्षस ॥ १५३ ॥ गूढोधर्मोहिकर्तव्यइत्यूचुर्विबुधाजनाः ॥ आर्तेदानंप्रशंसंतिमुनयोवेदवादिनः ॥ १५४ ॥
सागरेवर्षतोभद्रकिंमेघस्यफलंभवेत् ॥ अनुभूतंमयारक्षःस्वयंतत्पुण्यजंफलम् ॥ १५५ ॥ तत्तुदास्यामितेमित्रसद्यःपापविनाशनम् ॥ निष्पीड्याथततो
वस्त्रंजलंकृत्वाकरांबुजे ॥ १५६ ॥ ददौसामाघजंपुण्यंतस्मैवृद्धायरक्षसे ॥ शृणुराजन्विचित्रंहिप्रभावंमाघधर्मजम् ॥ १५७ ॥ तदैवंप्राप्यतत्पुण्यं
विमुक्ताराक्षसीतनुः ॥ संभूतोदेवताकारस्तेजोभास्करविग्रहः ॥ १५८ ॥ देवयानंसमारूढःसहर्षोत्फुल्ललोचनः ॥ द्योतमानस्तदाव्योम्निभासयन्प्र
भयादिशः ॥ १५९ ॥ दिव्यरूपधरोरेजेद्वितीयइवभास्करः ॥ ततोभिनंदयामाससतांकांचनमालिनीम् ॥१६०॥ भद्रेवेत्तीश्वरोदेवःकर्मणांयःफलप्रदः ॥
तत्त्वयोपकृतंसर्वंयत्रमेनास्तिनिष्कृतिः॥१६१॥इदानीमपिकारुण्यात्प्रसीदानुग्रहंकुरु॥शिक्षांविधेहिमेदेविसर्वनीतिमयींशुभाम्॥१६२॥ सर्वधर्मकरींनूनं
नकुर्वेपातकंयथा ॥ तांश्रुत्वात्वदनुज्ञातःपश्चाद्यामिसुरालयम् ॥१६३॥ ॥दत्तात्रेयउवाच॥ ॥एतन्निशम्यतेनोक्तंप्रियंधर्ममयंवचः ॥अतिप्रीत्याब्रवीद्धर्मं
राजन्कांचनमालिनी ॥१६४॥ धर्मंभजस्वसततंत्यजभूतहिंसांसेवस्वसाधुपुरुषान्जहिकामशत्रुम् ॥ अन्यस्यदोषगुणकीर्तनमाशुहित्वासत्यंवदार्चयहरिं
व्रजदेवलोकम् ॥ १६५ ॥ देहेस्थिमांसरुधिरेस्वमतिंत्यजत्वंजायासुतादिषुसदाममतांविमुंच ॥ पश्यानिशंजगदिदंक्षणभंगुरंहिवैराग्यभावरसिको
भवयोगनिष्ठः ॥ १६६ ॥ प्रीत्यामयानिगदितंतवधर्ममार्गंचित्तेनिधेहिसकलंभवशीलयुक्तः ॥ संत्यज्यराक्षसतनुंधृतदेवदेहोज्योतिर्मयोव्रजयथासुख
माशुनाकम् ॥ १६७ ॥ श्रुत्वाधर्मंततोहृष्टःसंतुष्टोराक्षसोब्रवीत् ॥ भवप्रमुदितानित्यंसर्वदाशिवमस्तुते ॥ १६८ ॥ आचन्द्रार्कंरमस्वत्वंकैला
सेशिवसन्निधौ ॥ उमयाऽखंडितंप्रेमतवास्तुवरवर्णिनि ॥ १६९ ॥ धर्मनिष्ठातपोनिष्ठामातस्त्वंभवसर्वदा ॥ मास्तुलोभःशरीरेतेआपन्नार्तिंसदाहर ॥१७०॥
इत्युक्त्वातुप्रणम्याथसतांकांचनमालिनीम् ॥ जगामराक्षसःस्वर्गंगंधर्वैर्बहुभिःस्तुतः ॥ १७१ ॥ देवकन्यास्तदागत्यववर्षुःपुष्पवृष्टिभिः ॥ तस्याःकांचनमा
लिन्यामूर्ध्निहर्षसमाकुलाः ॥ १७२ ॥ तामालिंग्यततःप्रोचुःकन्यकास्तुप्रियंवचः ॥ कृतंभद्रेत्वयाचित्रंराक्षसस्यविमोक्षणम् ॥ १७३ ॥ दुष्टस्यास्यभया
त्कश्चिद्विशत्यस्मिन्नकानने ॥ अधुनानिर्भयाह्यत्रविचरामोयथासुखम् ॥ १७४ ॥ श्रुत्वातद्वचनंराजंस्तासांकांचनमालिनी ॥ हृष्टातेनैवदानेनकृतकृत्या
तदासती ॥ १७५ ॥ तंराक्षसंकांचनमालिनीवरागन्धर्वकन्यापरिमोच्यसत्वरम् ॥ क्रीडंत्यमूभिःप्रययौहरालयंप्रीत्यासपूर्णाचपरोपकारया ॥ १७६ ॥

१ नानुवक्तुं समर्थाहं संख्यां धर्मस्य राक्षसेतिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संवादमेनंवरकन्यकेरितंभक्त्यापरंयःशृणुयाच्चमानवः ॥ नबाध्यतेजातुसदासराक्षसैर्धर्मेमतिस्तस्यभृशंहिजायते ॥ १७७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखण्डेमाघमाससमाहात्म्ये दिलीपवसिष्ठसंवादे राक्षसमोक्षोनामसप्तत्रिंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२७ ॥ छ ॥
॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ कथितंमाघमाहात्म्यंदत्तात्रेयेणभाषितम् ॥ अधुनाहंप्रवक्ष्यामिमाघस्नानस्ययत्फम् ॥ १ ॥ सर्वक्रतुवरिष्ठंतुसर्वदानफ
लप्रदम् ॥ सर्वव्रततपस्तुल्यंमाघस्नानंपरंतप ॥ २ ॥ स्नानेनमाघस्यविशुद्धमानसापि[1]तॄन्दिविस्थाप्यकुलद्वयस्यवै ॥ स्वर्गंप्रयांतिस्वयमुज्ज्व
लाननावरैर्विमानैरुचिरैश्चकामगैः ॥ ३ ॥ येमानवाःपापकृतोपिसर्वदासदादुराचाररताविमार्गगाः ॥ स्नात्वाहिमाघेहरिमर्चयंतियेमुंचंतितेपी
हमहाघसंचयम् ॥ ४ ॥ सत्येनहीनाःपितृमातृदुःखदाह्यनाश्रमस्थाःकुलधर्मवर्जिताः ॥ येदांभिकास्तेपिनराः सतांगतिंस्नानैःप्रयांत्यत्रहिमाघसं
भवैः ॥ ५ ॥ पुण्येषुतीर्थेषुचमाघमासेस्नानंनराणामतिदुर्लभंभुवि ॥ तस्माद्यतोब्रह्मविदांपदंनरैःसंप्राप्यतेनात्रविचारणामम ॥ ६ ॥ माघेतपो
दानजपप्रसेवनंस्थानंहरेःपूजनमक्षयंनृप ॥ तस्माद्यथाशक्तिनरैःप्रयत्नतःस्नात्वाप्रदेयंवसनो[2]न्नकांचनम् ॥ ७ ॥ माघेन्नदाताऽमृतपःसुरालयेहे
म्नश्चदातावलभित्समीपगः ॥ दीपाग्निवासांसिददन्नरःसदासूर्यस्यलोकेवसतिप्रभामयः ॥ ८ ॥ यज्ञैःसुदानैःसुतपोभिरुज्ज्वलैःसुब्रह्मचर्याच्चे
नयोगसेवया ॥ शुद्धाभवंतीहतथानपापिनःस्नानैर्यथापुण्यं[3]भवैस्तुमाघजैः ॥ ९ ॥ दुःखौघसंततिमसह्ययातनांयाम्यांनतेयांत्यपिपापकारि
णः ॥ येमाघमासेवरतीर्थमज्जनंकुर्वंतिचार्धोदितसूर्यमंडले ॥ १० ॥ स्नात्वाचमाघेहरिमर्चयंतियेस्वर्गच्युताभूपतयोभवंति ॥ भव्याःसुरूपाः
सुभगाःप्रियंवदाधर्मान्विताभूरिधनाःशतायुषः ॥ ११ ॥ दीप्तानलेकाष्ठचयोयथाहुतोभस्मावशेषोभवतीहतत्क्षणात् ॥ स्नानेनमाघस्यतथावि
लीयतेक्षुद्रोपिपापौघमहाघसंचयः ॥ १२ ॥ कायेनवाचामनसापिपातकंज्ञातंयदज्ञातमलंकृतंनरैः ॥ स्नानंचमाघेवरतीर्थसंभवंसर्वंदेहद्विष्णुरिवाशु
हृद्गतः ॥ १३ ॥ संभुज्यमानाघफलंहिपार्थिवप्रमादतोपीहनृणांकदाचन ॥ स्नानंहिमाघस्ययतःप्रसज्यतेतदैवतत्संक्षयमेतिनिश्चितम् ॥ १४ ॥
गंधर्वकन्याःपृथिवीशशापजंसंभुज्यमानाघफलंदुरत्ययम् ॥ स्नानाद्विमुक्ताःखलुमाघमासजाद्वाक्यात्पुरालोमशजातमद्भुतम् ॥ १५ ॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ श्रुत्वैतत्पार्थिवः प्रीत्यानत्वातत्पादपंकजम् ॥ श्रद्धयापरयानम्रस्तंपप्रच्छपुरोधसम् ॥ १६ ॥ भगवन्ब्रूहिकन्याभिःशापोह्यभिग
तःकुतः ॥ कस्यापत्यानितास्तासांनामकिंकीदृशंवयः ॥ १७ ॥ कथंलोमशवाक्येनविपाकाच्छापसंभवात् ॥ विमुक्ताःकुत्रताः सस्नुर्मासंताः

१ अत्रचरणाधिक्यं ‘ दिनानि सप्तापिचपंचमानवाः ’ इति । केषुचि पुस्तकेषु लभ्यते । २ वसनाग्निकांचनम्–इ० पा । ३ तीर्थभवैश्च माघजैः–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कतिसंख्यया ॥ १८ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ श्रूयतांराजशार्दूलधर्मगर्भांकथांपराम् ॥ यथारणिर्वह्निगर्भाधर्मसूर्वह्निसूरिव ॥ १९ ॥ गंधर्वःसुखसं
गीतिस्तस्यकन्याप्रमोदिनी ॥ सुशीलस्यसुशीलाचसुस्वरास्वरवेदिनः ॥ २० ॥ सुताराचंद्रकांतस्यचंद्रिकासुप्रभस्यच ॥ इमानिवरनामानि
तासामप्सरसांनृप ॥ २१ ॥ कुमार्यः पंचसर्वास्तावयसासुसमाःपुनः ॥ चंद्रादिवविनिष्क्रांताश्चांद्रिकेवसमुज्ज्वलाः ॥ २२ ॥ चंद्राननाः सुके
शिन्यश्चंद्रामृतरसाधराः ॥ नेत्रेष्वानंदकारिण्यः कौमुदीकुमुदेष्विव ॥ २३ ॥ लावण्यपिंडसंभूताश्चारुरूपामनोहराः ॥ उद्भिन्नकुचकुंभिन्यःप
द्मिन्यइवमाधवे ॥ २४ ॥ उन्मीलययौवनंकांतंवल्लीवनवपल्लवैः ॥ हेमगौराश्चहेमाभाहेमालंकारभूषिताः ॥ २५ ॥ हेमचंपकमालिन्योहेमच्छवि
सुवाससः ॥ स्वरग्रामावलीहासुविविधामूर्च्छनासुच ॥ २६ ॥ तालदानविनोदेषुवेणुवीणाप्रवादने ॥ मृदंगनादसंभिन्नंलास्यमार्गलवेषुच ॥ २७ ॥ चित्रा
दिषुविनोदेषुकलासुचविशारदाः ॥ एवंभूतास्तुताःकन्यामुमुहुःक्रीडनेवने ॥ २८ ॥ पितृभिर्लालिताःसत्यश्चेरुश्चधनदालये ॥ कौतुकादेकदापंचमिलि
त्वामासिमाधवे ॥ कन्यामंदारपुष्पाणिविचिन्वंत्योवनाद्वनम् ॥ २९ ॥ गौरींसमाराधयितुंवरांगनाःकदाचिदच्छोदसरोवरंययुः ॥ हेमांबुजानिप्रवराणिताः
पुनस्तस्मादुपादायवरोत्पलैःसह ॥ ३० ॥ वैडूर्यशुद्धस्फटिकाच्छविद्रुमेस्नात्वातडागेपरिधायचांबरम् ॥ मौनेनचस्थंडिलपिंडिकामयींस्वर्णस्यसिक्ता
भिरुमांविनिर्ममुः ॥ ३१ ॥ समर्चितांचंदनचंद्रकुंकुमैरभ्यर्च्यगौरींवरपंकजादिभिः ॥ नानोपचारैश्चसुभक्तिभावितास्तालप्रयोगैर्ननृतुःकुमारिकाः ॥३२॥
गांधारमाश्रित्यवरंस्वरंततोगेयंसुतारध्वनिभिःसुमूर्च्छितम् ॥ एणीदृशस्ताःप्रजगुःकलाक्षरंचारुप्रबंधंगतिभिस्तुसुस्वरम् ॥ ३३ ॥ तस्मिन्नुसुनादेर
सवर्षहर्षदेकन्यास्वलंनिर्भरनृत्यवृत्तिषु ॥ अच्छोदतीर्थप्रवरेतदागतःस्नातुंमुनेर्वेदनिधेःसुताग्निपः ॥ ३४ ॥ रूपेणनिःसीमतरोवराननःसरोजपत्रा
यतलोचनोयुवा ॥ विशालवक्षाःसुभुजोतिसुंदरःश्यामच्छविःकामइवापरोहिसः ॥ ३५ ॥ सब्रह्मचारीसशिखोविराजतेदंडेनयुक्तोधनुषेवमन्मथः ॥ ए
णाजिनप्रावरणःसुसूत्रधृग्घेमाभमौंजीकटिसूत्रमेखलः ॥३६॥ तंदृष्ट्वाब्राह्मणंबालास्तास्तत्रसरसस्तटे ॥ जहृषुःकौतुकाविष्टाःकोयंनोनयनातिथिः ॥३७॥
संत्यक्तनृत्यगीतास्तास्तस्यालोकनतत्पराः ॥ हरिण्योलुब्धकेनेवविद्धाःकामेनसायकैः ॥ ३८ ॥ पश्यपश्येतिजल्पंत्योमुग्धाःपंचसुसंभ्रमम् ॥ त
स्मिन्विप्रवरेयूनिकामदेवभ्रमंययुः ॥ ३९ ॥ पुनःपुनस्तमभ्यर्च्यनयनैःपंकजैरिव ॥ पश्चाद्विचारमायासुस्ताश्चकन्याःपरस्परम् ॥ ४० ॥ यद्ययंकामदेवो
हिरतिहीनःकथंव्रजेत् ॥ अथायमाश्विनौदेवौतौनूनंयुग्मचारिणौ ॥ ४१ ॥ गंधर्वःकिन्नरोवाथसिद्धोवाकामरूपधृक् ॥ ऋषिपुत्रोथवाकाश्चित्काश्चिद्वामानु
षोत्तमः ॥ ४२ ॥ अस्तुवाकश्चिदेवायंधात्रासृष्टोहिनःकृते ॥ यथाभाग्यवतामर्थेनिधानंपूर्वकर्मभिः ॥ ४३ ॥ तथास्माकंकुमारीणांगौर्यानींतोवरोत्तमः ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

करुणाजलकल्लोलप्लुवार्द्रीकृतचित्तया ॥ ४४ ॥ मयावृतस्त्वयाचार्यंत्वयावृतस्तथामया ॥ एवंपंचसुकन्यासुवदंतीषुनृपोत्तम ॥ ४५ ॥ श्रुत्वातद्वचनं
तत्रकृत्वामाध्याह्निकीःक्रियाः॥आलोच्यहृदयेसोपिविघ्नमेतदुपस्थितम् ॥४६॥ ब्रह्मविष्णुगिरिशादयःसुरायेचासिद्धमुनयःपुरातनाः ॥ तेपियोगबलिनोवि
मोहितालीलयातदबलाभिरद्भुतम् ॥४७॥योषितांनयनतीक्ष्णसायकैर्भ्रूलतासुदृढचापनिर्गतैः॥धन्विनामकरकेतुनाहतःकस्यनोपततिहामनोमृगः ॥४८॥
तावदेवनयधीर्विराजतेतावदेवजनताभयंभजेत् ॥ तावदेवदृढचित्तताभृशंतावदेवगणनाकुलस्यच ॥ ४९ ॥ तावदेवतपसःप्रगल्भतातावदेवयमधारणं
नृणाम् ॥ यावदेववनितेक्षणबाणैर्मोहयंत्युरुमदैर्नमानुषाः ॥ ५० ॥ मोहयंतुमदयंतुरागिणांयोषितःसुललितैर्मनोहरैः ॥ मोहयंतिमदयंतिमामिमंध
र्मरक्षणपरंहिकैर्गुणैः ॥ ५१ ॥ मांसशुक्रमलमूत्रनिर्मितेयोषितांवपुषिनिर्घृणेशुचौ ॥ कामिनश्चपरिकल्प्यचारुतांमारमंतुसुविमूढचेतसः ॥ ५२ ॥ दा
रुणोहिपरिकीर्तितोंगनासन्निधिर्विमलबुद्धिभिर्बुधैः ॥ यावदत्रनसमीपगाइमास्तावदेवहिगृहंव्रजाम्यहम् ॥ ५३ ॥ समीपंतस्ययावद्धिनागच्छंति
वरांगनाः ॥ वैष्णवेनप्रभावेणतावदंतर्दधेद्विजः ॥ ५४ ॥ तस्ययोगबलाद्भूपगतस्यादर्शनंतदा ॥ दृष्ट्वातदद्भुतंकर्मऋषिपुत्रस्यधीमतः ॥ ५५ ॥ वि
त्रस्तनयनाबालाःकुरंग्यइवकातराः ॥ संभ्रांतनयनाःशून्यादद्दशुस्तादिशोदश ॥ ५६ ॥ इंद्रजालंस्फुटंवेत्तिमायांजानातिवापुनः ॥ दृष्टोप्यदृष्टरूपोभू
दित्यूचुश्चपरस्परम् ॥ ५७ ॥ व्याप्तंतुहृदयंतासांसदैवविरहाग्निना ॥ ज्वलद्दावानलेनेवसुस्निग्धंसांद्रकाननम् ॥ ५८ ॥ त्यक्त्वैंद्रजालिकींविद्यांकांत
दर्शयसत्वरम् ॥ स्वात्मानंनोमनोयुक्तंप्राग्ग्रासेमाक्षिकोपमम् ॥ ५९ ॥ हाकष्टंदार्शितःकस्माद्धात्रात्वंघटितःपुनः ॥ ज्ञातंमहानुसंतापहेतोर्नस्त्वंविनि
र्मितः ॥ ६० ॥ कच्चित्तेनिर्दयंचेतःकच्चिदस्मासुनोमनः ॥ कच्चिद्धूर्तोसिहेकांतकच्चिन्मुष्णासिनोमनः॥ ६१ ॥कच्चिन्नप्रत्ययोस्मासुकच्चिदस्मान्परीक्षसे॥
कच्चिन्नर्मकलाशीलःकच्चिन्मायाविशारदः॥६२॥कच्चिच्चित्तेप्रवेष्टुंचवेत्सिविज्ञानलाघवम्॥कच्चिन्निष्क्रमणोपायंनजानासिकुतःपुनः॥ ६३॥कच्चिद्विनापराधं
तुत्वमस्मासुप्रकुप्यसे॥कच्चिद्दुःखंविजानासिपरेषांविप्रलंभजम्॥६४॥त्वद्दर्शनंविनानूनंहृदयेश्वरसांप्रतम्॥नजीवामोथजीवामःपुनस्त्वद्दर्शनाशया॥६५॥
अस्मांश्चनीयतांतत्रयत्रशीघ्रंगतोभवान् ॥ त्वद्दर्शनहरोधाताव्यदधादंकुराच्छिदम् ॥ ६६ ॥ सर्वथादर्शनंदेहिकारुण्यंभजसर्वथा ॥ पर्यंतंनप्रपश्यंतिसर्व
थासज्जनाजनाः ॥ ६७ ॥ इत्थंविलप्यताःकन्याःप्रतीक्ष्यचबहुक्षणम् ॥ पितुर्भियागृहंगंतुंशीघ्रमारेभिरेगतिम् ॥ ६८ ॥ तत्प्रेमनिगडैर्बद्धाभृशंविर
हविक्लवाः ॥ कथंचिद्धैर्यमालंब्यताःस्वंस्वंगृहमागताः ॥ ६९ ॥ आगत्यपतिताःसर्वाजलयंत्रसमीपतः ॥ किमेतन्मातृभिःपृष्टाःकुतःकालात्ययोभव
त् ॥ ७० ॥ ॥ कन्याऊचुः ॥ ॥ क्रीडंत्यःकिन्नरीभिस्तुसार्धंसंगीतकंमुदा ॥ संस्थितास्तेननज्ञातंदिवसादिसरोवरे ॥ ७१ ॥ पथिश्रांतावयंमातः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संतापस्तेननस्तनौ ॥ मोहेनमहतावक्तुंनकेनाप्युत्सहामहे ॥७२॥ इत्युक्त्वालुलुठुस्तत्रमणिभूमौकुमारिकाः ॥ आकारंगोपयंत्यस्तामुग्धाजलपंतिमा
तृभिः ॥ ७३ ॥ काचिन्नर्तयतिक्रीडामयूरंनमुदातदा ॥ नपाठयतितंकीरंपंजरेन्याकुतूहलात् ॥ ७४ ॥ लालयेन्नकुलंनान्यानोल्लासयातिसारिकाम् ॥
अपरातीवसंमुग्धानैवक्रीडतिसारसैः ॥ ७५ ॥ भेजिरेनविनोदांस्तारेमिरेनैवमंदिरे ॥ ऊचिरेबांधवैर्नालंवीणावाद्यंनचक्रिरे ॥७६॥ कल्पद्रुमप्रसूनंयद्रसव
त्सुधोपमम् ॥ मंदारकुसुमामोदिनपपुर्मधुरंमधु ॥ ७७ ॥ योगिन्यइवताःकन्यानासाग्रन्यस्तलोचनाः ॥ अलक्ष्यध्यानसंतानाःपुरुषोत्तममा
नसाः ॥ ७८ ॥ चंद्रकांतमणिच्छन्नेस्रवद्वारिकणद्रवे ॥ क्षणंवातायनेस्थित्वाजलयंत्रेक्षणंक्षणात् ॥ ७९ ॥ रचयंतिक्षणंशय्यांदीर्घिकांभोजिनीदलैः ॥
वीज्यमानासखीभिस्ताःशीतलैःकदलीदलैः ॥ ८० ॥ इत्थंयुगसमांरात्रिमन्वानास्तावरस्त्रियः ॥ कथंचिद्धीरतांकृत्वाविह्वलाःसज्वराइव ॥ ८१ ॥
प्रातर्व्योममणिंदृष्ट्वामन्यमानाःस्वजीवितम् ॥ विज्ञाप्यमातरंस्वांस्वांगौरींपूजयितुंगताः ॥ ८२ ॥ स्नात्वातेनविधानेनपुष्पैर्धूपैर्यथातथा ॥ विधाय
पूजनंदेव्यागायंत्यस्तत्रताःस्थिताः ॥ ८३ ॥ एतस्मिन्नंतरेविप्रःस्नातुंसोपिसमागतः ॥ पित्राश्रमपदात्तस्मादच्छोदेचसरोवरे॥ ८४ ॥ मित्रंदृष्ट्वै
वरात्र्यंतेनलिन्यइवकन्यकाः ॥ उत्फुल्लनयनाजातास्तंदृष्ट्वाब्रह्मचारिणम् ॥ ८५ ॥ गत्वातदैवताःकन्याःसमीपंब्रह्मचारिणः ॥ सव्यापसव्यबंधेनभुजपाशं
चचक्रिरे ॥ ८६ ॥ गतोसिधूर्तपूर्वेद्युर्गंतुमद्यनशक्यसे ॥ वृतस्त्वंनूनमस्माभिर्नात्रतेस्तुविचारणा ॥ ८७ ॥ इत्युक्तोब्राह्मणःप्राहप्रहसन्बाहुपा
शगः ॥ युष्माभिरुच्यतेभद्रमनुकूलंप्रियंवचः ॥ ८८ ॥ प्रथमाश्रमनिष्ठस्यकिंतुनाद्यापिमेव्रतम् ॥ वेदाभ्यसनशीलस्यपारंयातिगुरोःकुले ॥ ८९ ॥
आश्रमेयत्रयोधर्मोरक्षणीयःसपंडितैः ॥ विवाहोयमतोमन्येनधर्मइतिकन्यकाः ॥ ९० ॥ आकर्ण्यतस्यवाक्यानितमूचुस्तावचस्ततः ॥ सकलध्वनि
सोत्कंठाःकोकिलाइवमाधवे ॥ ९१ ॥ धर्मादर्थोर्थतःकामःकामाद्धर्मफलोदयः ॥ इत्येवनिश्चितंशास्त्रंवर्णयंतिविपश्चितः ॥ ९२ ॥ सकामोधर्मबा
हुल्यात्पुरस्तेसमुपागतः ॥ सेव्यतांविविधैर्भोगैःस्वर्गभूमिरियंततः ॥ ९३॥ श्रुत्वातद्वचनंतासांप्राहगंभीरयागिरा ॥ तथ्यंवोवचनंकिंतुसमाप्येहस्व
कंव्रतम् ॥ ९४ ॥ प्राप्यानुज्ञांगुरोःसर्वंवैवाहंकर्मनान्यथा ॥ इत्युक्त्वापुनरूचुस्ताःस्फुटंमूढोसिसुन्दर ॥ ९५ ॥ दिव्यौषधंब्रह्मरसायनंचसिद्धिर्निधेः
साधुकलावरांगनाः ॥ मंत्रस्तथासिद्धिरसश्चधर्मतोनेमानिषेध्याःसुधियासमागताः ॥ ९६ ॥ कार्यंहिदैवाद्यदिसिद्धमागतंतस्मिन्नुपेक्षांनचयातिनी
तिगः ॥ यस्मादुपेक्षानपुनःफलप्रदातस्मान्नदीर्घीकरणंप्रशस्यते ॥ ९७ ॥ सांद्रानुरागाःकुलजन्मनिर्मलाःस्नेहार्द्रचित्ताःसुगिरःस्वयंवराः ॥ कन्याः
सुरूपाःखलुचारुयौवनाधन्यालभंतेत्रनरास्तुनेतरे ॥ ९८ ॥ क्ववयंवरसुन्दर्यःक्वचायंतापसोबटुः ॥ दुर्घटस्यविधानेहिमन्येधातातिपंडितः ॥ ९९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मादस्मानिदानींतुस्वीकुर्यान्मंगलंभवान् ॥ गांधर्वेणविवाहेनह्यन्यथानोनजीवितम् ॥ १०० ॥ श्रुतवाक्यस्ततःप्राहब्राह्मणोधर्मवित्तमः ॥ भोमृ
गाक्ष्यःकथंत्याज्योधर्मोधर्मधनैर्नरैः ॥ १०१ ॥ धर्मश्चार्थश्चकामश्चमोक्षश्चैतच्चतुष्टयम् ॥ यथोक्तंसफलंज्ञेयंविपरीतंतुनिष्फलम् ॥ १०२ ॥ नाकाले
हंव्रतीकुर्यामतोदारपरिग्रहम् ॥ नक्रियाफलमाप्नोतिक्रियाकालंनवेत्तियः ॥ १०३ ॥ यतोधर्मविचारेस्मिन्प्रसक्तंममकमानसम् ॥ तस्माच्छृणुतहेक
न्यानसमीहेस्वयंवरम् ॥ १०४ ॥ एवंज्ञात्वाशयंतस्यसमीक्ष्यैताःपरस्परम् ॥ करात्करंविमुच्याथजग्राहांध्रीप्रमोदिनी ॥ १०५ ॥ मुजोजग्रहतुस्तस्य
सुशीलासस्वरातथा ॥ आलिलिंगसुताराचचुचुंबेचंद्रिकामुखम् ॥ १०६ ॥ तथापिनिर्विकारोसौप्रलयानलसन्निभः ॥ शशापब्रह्मचारीताःक्रोधेनात्यंत
मूर्च्छितः ॥ १०७ ॥ पिशाच्यइवमांलग्नास्तत्पिशाच्योभविष्यथ ॥ एवंतेनाशुशप्तास्तास्तंसंत्यज्यपुरास्थिताः ॥ १०८ ॥ किमेतच्चेष्टितंपापह्यनाग
सिजनेत्वया ॥ प्रियेकृत्येऽप्रियंकृत्वाधिक्ताधर्मज्ञतांतव ॥ १०९ ॥ अनुरक्तेषुभक्तेषुमित्रेषुद्रोहकारिणः ॥ पुंसोलोकद्वयेसौख्यंनाशंयातीतिनःश्रुतम् ॥
॥ ११० ॥ तस्मात्त्वमपिनःशापात्पिशाचोभवसत्वरम् ॥ इत्युक्त्वोपरताबालानिःश्वसंत्यश्रुधाकुलाः ॥ १११ ॥ तदाचान्योन्यसंरंभात्तस्मिन्सरसि
पार्थिव ॥ ताःकन्याब्रह्मचारीसःसर्वेपैशाचमागताः ॥ ११२ ॥ पिशाच्यःसपिशाचश्चक्रंदमानाःसुदारुणम् ॥ क्षपयंतिविपाकंतंपूर्वोपात्तस्यकर्मणः ॥
॥ ११३ ॥ स्वकालेतुफलत्येवपूर्वोपात्तंशुभाशुभम् ॥ स्वच्छायाइवदुर्वारंदेवानामपिपार्थिव ॥ ११४ ॥ क्रंदंतिपितरस्तासांमातरस्तत्रतस्यच ॥
अप्रमादश्चबालानांदैवंहिदुरतिक्रमम् ॥ ११५ ॥ ततऊर्ध्वंपिशाचास्तेआहारार्थंसुदुःखिताः ॥ इतस्ततश्चधावंतोवसंतिसरसस्तटे ॥ ११६ ॥
एवंबहुतिथेकालेलोमशोमुनिसत्तमः ॥ पौषेमासिचतुर्दश्यामच्छोदेस्नातुमागतः ॥ ११७ ॥ दृष्ट्वातंब्राह्मणंसर्वेपिशाचाःक्षुत्समाकुलाः ॥ धावंतोहं
तुकामास्तेमिलित्वायूथवर्तिनः ॥ ११८ ॥ दह्यमानासुतीव्रेणतेजसालोमशस्यच ॥ असमर्थाःपुरःस्थातुंसर्वेतेदूरतःस्थिताः ॥ ११९ ॥ तत्रवेदनिधि
र्विप्रस्तदैवहिसमागतः ॥ समीक्ष्यलोमशंराजन्साष्टांगंप्रणिपत्यसः ॥ १२० ॥ उवाचसूनृतांवाचंबद्धाशिरसिचांजलिम् ॥ महाभाग्योदयेविप्रसाधूनां
संगतिर्भवेत् ॥ १२१ ॥ गंगादिसर्वतीर्थेषुयोनरःस्नातिसर्वदा ॥ यःकरोतिसतांसंगंतयोःसत्संगतिर्वरा ॥ १२२ ॥ गुरूणांसंगमोविप्रदृष्टादृष्टफलो
भुवि ॥ स्वर्गदोरोगहारीचकिंतुसोपद्रवोमतः ॥ १२३ ॥ इत्युक्त्वाकथयामासपूर्ववृत्तांतमद्भुतम् ॥ इमागंधर्वकन्यास्तावद्वःसोयंममात्मजः ॥ १२४ ॥
सर्वेपिशाचरूपेणमिथःशापविमोहिताः ॥ दीनाननास्तुतिष्ठंतितवाग्रेमुनिसत्तम ॥ १२५ ॥ त्वद्दर्शनेनबालानांनिस्तारोह्यभविष्यति ॥ सूर्योदयेतमः
स्तोमःकिंनलीयेतगह्वरे ॥ १२६ ॥ श्रुत्वातल्लोमशोराजन्कृपार्द्रीकृतमानसः ॥ प्रत्युवाचमहातेजास्तंमुनिंपुत्रदुःखितम् ॥ १२७ ॥ मत्प्रसादाच्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वालानांस्मृतिःसपदिजायताम् ॥ धर्मंचवच्मितंयेनमिथःशापोलयंव्रजेत् ॥ १२८ ॥ ॥ वेदनिधिरुवाच ॥ ॥ महर्षेकथ्यतांधर्मोमुच्यंते
येनवालकाः ॥ नायंकालोविलंवस्यशापाग्निर्दारुणोयतः ॥ १२९ ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ मयासार्धंप्रकुर्वंतुमाघस्नानंविधानतः ॥ शापा
न्मुच्यंतिमाघांतेनान्यथानिष्कृतिर्भवेत् ॥ १३० ॥ शापःपापफलंविप्रपापनाशोभवेन्नृणाम् ॥ माघस्नानेनतीर्थेचइतिमेनिश्चितामतिः ॥ १३१ ॥
सप्तजन्मकृतंपापंवर्तमानंचपातकम् ॥ माघस्नानंदहेत्सर्वंपुण्यतीर्थेविशेषतः ॥ १३२ ॥ प्रायश्चित्तंनपश्यंतियस्मिन्पापेमुनीश्वराः ॥ पातकंपुण्यतीर्थेषु
नश्येत्तदपिमाघतः ॥ १३३ ॥ ज्ञानकृन्मानसेमाघस्तस्मान्मोक्षफलप्रदः ॥ हिमवत्पृष्ठतीर्थेषुसर्वपापप्रणाशनः ॥ १३४ ॥ इंद्रलोकप्रदोच्छोदेनिर्दिष्टो
वेदवादिभिः ॥ सर्वपापहरोमाघोमोक्षदोवदरीवने ॥ १३५ ॥ पापहादुःखहारीचसर्वकामफलप्रदः ॥ रुद्रलोकप्रदोमाघोनार्मदेपापनाशनः ॥ १३६ ॥
सारस्वतोघविध्वंसीब्रह्मलोकफलप्रदः ॥ १३७ ॥ विशालफलदोमाघोविशालायांद्विजोत्तम ॥ पातकेंधनदा
यामुनःसूर्यलोकायभवेत्कल्मषनाशनः ॥ सारस्वतोघविध्वंसीब्रह्मलोकफलप्रदः ॥ १३७ ॥ विशालफलदोमाघोविशालायांद्विजोत्तम ॥ पातकेंधनदा
वाग्निर्गर्भहेतुक्रियापहः ॥ १३८ ॥ विष्णुलोकायमोक्षायजाह्नवःपरिकीर्तितः ॥ शरयूगंडकीसिंधुश्चंद्रभागाचकौशिकी ॥ १३९ ॥ तापीगोदावरीभी
माप्योष्णीकृष्णवेणिका ॥ कावेरीतुंगभद्राचअन्यायाश्चसमुद्रगाः ॥ १४० ॥ आसुमाघीनरोयातिस्वर्गलोकंविकल्मषः ॥ नैमिषेविष्णुसायुज्यंपुष्करे
ब्रह्मणोंतिकम् ॥ १४१ ॥ आखंडलस्यलोकोहिकुरुक्षेत्रेतुमाघतः ॥ माघोदेवह्नदेविप्रयोगसिद्धिफलप्रदः ॥ १४२ ॥ प्रभासेमकरादित्येस्नानाद्रुद्रगणो
भवेत् ॥ देवक्यांदेवतादेहोनरोभवतिमाघतः ॥ १४३ ॥ माघस्नानेनभोविप्रगोमत्यांनपुनर्भवः ॥ हेमकूटेमहाकालेओंकारेअमरेश्वरे ॥ १४४ ॥ नीलकं
ठेर्बुदेमाघाद्रुद्रलोकेमहीयते ॥ सर्वासांसरितांविप्रसंगमेमकरेरवौ ॥ १४५ ॥ स्नानेनसर्वकामानामवाप्तिर्जायतेनृणाम् ॥ माघस्तुप्राप्यतेधन्यैःप्रयागेद्विज
सत्तम ॥ अपुनर्भवदंतत्रसितासितजलंयतः ॥ १४६ ॥ गायंतिदेवाःसततंदिविस्थामाघःप्रयागेकिलनोभविष्यति ॥ स्नानान्नरायत्रनगर्भ
वेदनांपश्यंतितिष्ठंतिचविष्णुसन्निधौ ॥ १४७ ॥ मज्जंतियेपित्र्यहमत्रमानवास्तीर्थेप्रयागेवहुपापकंचुकाः ॥ व्रजंतितेनोनिरयेषुधर्मिणःस्वर्गेशु
भेचारुचरंतिदेववत् ॥ १४८ ॥ तीर्थैर्व्रतैर्दानतपोभिरध्वरैःसार्धंविधात्रातुलयाधृतंपुरः ॥ माघेप्रयागस्यतयोर्द्वयोरभून्माघोगरीयानतएव
सोधिकः ॥ १४९ ॥ वार्ताम्बुपर्णाशनदेहशोषणैस्तपोभिरुग्रैश्चिरकालसंचितैः ॥ योगैश्चसंयांतिनरानतांगतिंस्नानेनमाघस्यहियांतियां[1] ॥ १२७ ॥
गतिम् ॥ १५० ॥ स्नाता[2]श्चयेमकरभास्करोदयेतीर्थेप्रयागेसुरसिंधुसंगमे ॥ तेषांगृहद्वारमलंकरोतिकिंभृंगावलिःकुंजरकर्णताडिता ॥ १५१ ॥

१ स्नानात्प्रयागस्यहि यातियांगतिमितिपाठः। २ स्नातानराये भृशभास्करोदये।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योराजसूयाद्धयमेधयज्ञतःस्नानात्फलंसंप्रददातिचाधिकम् ॥ पापानिसर्वाणिविलोप्यलीलयानूनंप्रयागःसकथंनसेव्यते ॥ १५२ ॥ अवंतिविषयेरा
जावीरसेनोभवत्पुरा ॥ नर्मदातीरमागत्यराजसूयंचकारसः ॥ १५३ ॥ षोडशैरश्वमेधैश्चस्वर्णवाटविराजितैः ॥ स्वर्णभूषणयूपाढ्यैरीजेसोपियथावि
धि ॥ १५४ ॥ प्रददौधान्यराशींश्चद्विजेभ्यःपर्वतोपमान् ॥ वदान्योदेवताभक्तोगोप्रदःससुवर्णदः ॥ १५५ ॥ ब्राह्मणोभद्रकोनाममूर्खोहीनकुलस्त
था ॥ कृषीवलोदुराचारःसर्वधर्मवहिष्कृतः ॥ १५६ ॥ कृषिकर्मसमुद्विग्नोबंधुभिश्चाप्यसंस्कृतः ॥ इतस्ततःपरिभ्रम्यानिर्गतःक्षुत्प्रपीडितः ॥ १५७ ॥
दैवतःसार्थमाविश्यप्रयागंससमागतः ॥ महामार्घीपुरस्कृत्यसस्नौतत्रदिनत्रयम् ॥ १५८ ॥ अनघःस्नानमात्रेणभूत्वेहसद्विजोत्तमः ॥ प्रयागाच्चलि
तस्तत्रपुनर्यस्मात्समागतः ॥ १५९ ॥ सराजासोपिविप्रश्चविपन्नावेकदातदा ॥ तयोर्गतिःसमाद्दष्टामयाशक्रस्यसन्निधौ ॥ १६० ॥ तेजोरूपंवलंत्वैणं
देवयानंविभूषणम् ॥ पारिजातमयीमालानृत्यंगीतंतयोःसमम् ॥ १६१ ॥ इतिदृष्टंहिमाहात्म्यंक्षेत्रस्यकथमुच्यते ॥ माघःसितासितेविप्रराजसूयैःसमोम
तः ॥ १६२ ॥ धनुस्त्रिंशतविस्तीर्णेसितनीलांबुसंगमे ॥ अपुनरावृत्तिर्माघीराजसूयीपुनर्भवेत् ॥ १६३ ॥ माघमासीयवातोपिसितासितजलंस्पृशेत् ॥
अधर्म्येनस्पृशेन्नूनंमहापातकहाहिसः ॥ १६४ ॥ किमत्रवहुनोक्तेनश्रूयतांद्विजनिश्चितम् ॥ समुद्भूतफलंपापंतीर्थेमाघःप्रणाशयेत् ॥ १६५ ॥ अत्रतेक
थयिष्यामिसावधानमतिःशृणु ॥ (पिशाचमोचनंनामइतिहासंपुरातनम् ॥ शृण्वंत्यप्सरसोबालाःशृणोतुत्वत्सुतस्तथा ॥ मत्प्रसादात्स्मृतिर्लब्ध्वापै
शाच्यान्मुक्तिकामिनः ॥ १ ॥) पुरादेवद्युतिर्विप्रोवैष्णववेदपारगः ॥ १६६ ॥ पिशाचान्मोचयामासकरुणाप्लुतमानसः ॥ १६७ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥
॥ कुत्रस्थितःकस्यपुत्रोनियमःकोस्यवाजपः ॥ केनवावैष्णवोवृत्तःकेपिशाचाश्चमोचिताः ॥ १६८ ॥ एतद्विस्तरतःसर्वंकीर्तयस्वमहामुने ॥ कौतूहलं
महापुण्यंशृणुमस्त्वत्प्रसादतः ॥ १६९ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ प्लक्षप्रस्रवणेपुण्येसरस्वत्यास्तटेशुभे ॥ तत्राश्रमपदंतस्यशैलमाश्रित्यशोभन
म् ॥ १७० ॥ शालैस्तालैस्तमालैश्चविल्वैर्वकुलपाटलैः ॥ तिंतिडीचिरिविल्वैश्चचूतचंपककांचनैः ॥ १७१ ॥ करंजैःकोविदारैश्चकेसरैःकुंजराशनैः ॥
तिलकैःकर्णिकारैश्चकुंभैःखादिरतिंदुकैः ॥ १७२ ॥ वानीरैःसालवजंबीरैःपीलूदुंबरवेतसैः ॥ शाकोटैरटरूषैश्चकरहाटैर्वटद्रुमैः ॥ १७३ ॥ घोंटाकुटज
पालाशैरशोकैःशोकहारिभिः ॥ जंबूनिंबकदंबैश्चक्षीरिकाकरमर्दकैः ॥ १७४ ॥ वीजपूरैःसनारिंगैरंभाराजिविराजितैः ॥ पनसैरसवद्भिश्चनारिकेलैः
सदाफलैः ॥ १७५ ॥ सप्तच्छदैस्त्रिपत्रैश्चशिरीषामलकैःशुभैः ॥ कर्कंधूलकुचैरक्षैःपारिभद्रैर्वचादिभिः ॥ १७६ ॥ केतकैःसिंदुवारैश्चतगरैःकुन्दमल्लिकैः ॥

१ स्वराडिव विराजतेइतिपाठान्तरम् । २ समुद्विग्न इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पद्मेन्दीवरकह्लारमालतीयूथिकादिभिः॥१७७॥मालतीमोगरैश्चैवजातीफलविराजितैः॥पुन्नागैःकिंशुकैश्चैवबर्वरीतुलसीद्रुमैः॥१७८॥ आश्रमोरमणीयःसद्रु
मर्नानाविधैर्नृप॥वनमध्येनदीयातिपुण्यतोयासरस्वती॥१७९॥कूजंतिसारसास्तत्रमदस्निग्धकलंसदा॥नदंतिकोकिलाःशब्दंगुंजंतिचमधुव्रताः॥१८०॥
बहुकोलाहलंभूपतद्वनंशुकसारिभिः ॥ चरंतिश्वापदास्तत्रविविधाःकाननोत्तमे ॥ १८१ ॥ सदाफलंसदापुष्पंपरागकणधूसरम् ॥ आच्छन्नंकाननंसर्वंमधु
वृक्षैःसमंततः ॥ १८२ ॥ नवपल्लवसंजातमंजरीभरवल्लिभिः ॥ आश्लिष्टमभितोरम्यंप्रियाभिरिववल्लभः ॥ १८३ ॥ तस्यशापभयात्त्रस्तोवातोवा
तिसमंततः ॥ नवर्षत्यश्मभिर्मेघानशोषयतिभास्करः ॥ १८४ ॥ वनंनोपद्रवंतद्धिसदासिद्धनिषेवितम् ॥ आह्लादजनकंनित्यंवनंचैत्ररथंयथा ॥१८५॥
तस्मिन्वसतिधर्मात्मादेवद्युतिर्द्विजोत्तमः ॥ पुत्रःसुमित्रोविप्रस्यलब्धोलक्ष्मीपतेर्वरात् ॥ १८६ ॥ नियमःश्रूयतांतस्यसर्वदानियतात्मनः ॥ ग्रीष्मे
पंचतपानित्यंसूर्यन्यस्तविलोचनः ॥ १८७ ॥ वर्षत्कादंबिनीयावद्वर्षास्वभ्रावकाशगः ॥ वातेप्रवातेनिष्कंपोदुःसहोहिमवानिव ॥ १८८ ॥ वसत्यप्सु
सहेमंतेह्रदेसारस्वतेद्विज ॥ उपस्पृशतिकालेसत्रिवारंवारिनिर्मलम् ॥ १८९ ॥ पितॄन्देवानृषीन्नित्यंसंतर्पयतिश्रद्धया ॥ ब्रह्मयज्ञपरोनित्यंसत्यवादीजि
तेंद्रियः ॥ १९० ॥ भूमौविश्राम्यविश्रांतःप्रदध्यौप्रार्थयन्हरिम् ॥ वन्यैर्जुहोत्यग्निहोत्रंश्रद्धयातिथिपूजकः ॥ १९१ ॥ चांद्रायणविधानेनकालंनयातिसर्व
दा ॥ स्वयंविगलितैःपत्रैःफलैर्वृत्तिंसमीहते ॥ १९२ ॥ अनुद्विग्नस्तपोनिष्ठोवेदवेदांगपारगः ॥ धमनीविकरालोसावस्थिमात्रकलेवरः ॥ १९३ ॥ इत्थं
जगामवर्षाणांसहस्रंतस्यकानने ॥ तदाजज्वालशैलोसौतपसस्तस्यतेजसा ॥ १९४ ॥ सोढुंनशक्यतेभूतैस्तेजस्तस्यमहात्मनः ॥ वैश्वानरइवाभातिप्र
ज्वलंस्तपसाद्विज ॥ १९५ ॥ गतवैराणिभूतानिसमजायंततद्वने ॥ मृगव्याघ्राखुमार्जारामिथःक्रीडंतिनिर्भयाः ॥ १९६ ॥ अन्योपिनियमस्तस्यश्रूय
तामतिदुर्लभः ॥ नारायणंत्रिकालंससंपूजयातिनित्यशः ॥१९७॥ पुष्पाणांतुसहस्रेणविकचेनसुगंधिना ॥ वेदसूक्तविधानेनविष्णुध्यानपरायणः ॥१९८॥
विष्णोःसंप्रीतयेविप्रःकुरुतेकर्मचाखिलम् ॥ दधीचेर्वरदानात्ससंजातोवरवैष्णवः ॥ १९९ ॥ एकदामासिवैशाखेएकादश्यांमहामुनिः ॥ पूजांकृत्वाह
रेरम्यांविचित्रामकरोत्स्तुतिम् ॥ २०० ॥ तदैवखगमारुह्यदेवोदेवोहरिःस्वयम् ॥ आजगामपुरस्तस्यतयास्तुत्यातिहर्षितः ॥ २०१ ॥ तंदृष्ट्वागरुडारू
ढंप्रत्यक्षंजलदच्छविम् ॥ चतुर्बाहुंविशालाक्षंसर्वालंकारभूषितम् ॥ २०२ ॥ उद्भूतपुलकोविप्रःसानंदजललोचनः ॥ जगामशिरसाभूमौकृतकृत्यमना
स्तदा ॥ २०३ ॥ नममौतेनहर्षेणसब्रह्मांडोदरेपिहि ॥ नसस्मारनिजंदेहंब्रह्मभूतइवाभवत् ॥ २०४ ॥ ततःसंभाषितःप्रीत्याहरिणावैष्णवोमुनिः ॥

पा० १ त्रस्ता गंगावाताः प्रवांति नेतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवद्युतेविजानामिमद्भक्तस्त्वंमदाश्रयः ॥ २०५ ॥ संन्यस्ताखिलकर्मासिमद्भावोमन्मनाःसदा ॥ वरंब्रूहिप्रसन्नोस्मिस्तोत्रेणानेनचानघ ॥ २०६ ॥
इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंप्रत्युवाचसतापसः ॥ देवदेवारविंदाक्षस्वमायाधृतविग्रह ॥ २०७ ॥ त्वद्दर्शनात्सदादेवदुर्लभोनापरोवरः ॥ ब्रह्मादयःसुराःसर्वेयोगिनः
सनकादयः ॥ २०८ ॥ त्वांसाक्षात्कर्तुमिच्छंतिसिद्धाश्चकपिलादयः ॥ अहंममेति१पाशायेमोहलोभाःशुभाशुभाः ॥ २०९ ॥ सहेतुकाश्चदग्धांतेदृष्टेत्व
यिपरावरे ॥ जन्मनःकर्मणोबुद्धेराविर्भूतंफलंमम ॥ २१० ॥ यद्दृष्टोसिजगन्नाथप्रार्थयेकिमतःपरम् ॥ नवरार्थंहिदेवेशत्वत्पादपंकजंहृदि ॥ २११ ॥
चिंतयामिसदाभक्त्यात्वद्गतेनांतरात्मना ॥ इममेववरंयाचेत्वद्भक्तिरचलामम ॥ २१२ ॥ अस्तुवैकमलानाथप्रार्थयेनापरंवरम् ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्य
प्रसन्नवदनोहरिः ॥ २१३ ॥ प्रत्युवाचप्रसन्नात्माएवमस्तुद्विजोत्तम ॥ अन्यस्तेतपसःकश्चित्प्रत्यूहोनभविष्यति ॥ २१४ ॥ एतच्चत्वत्कृतं
स्तोत्रंयेपठिष्यंतिमानवाः ॥ तेषांमद्विषयाभक्तिर्निश्चलाचभविष्यति ॥ २१५ ॥ धर्मकार्यंचयत्किंचित्सांगंसर्वंभविष्यति ॥ ज्ञानेचपरमानि
ष्ठातेषांसंस्थास्यतिनिश्चला ॥ २१६ ॥ इत्युक्त्वांतर्हितस्तत्रदेवदेवोजनार्दनः ॥ देवद्युतिस्तदारभ्यनारायणपरोभवत् ॥ २१७ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥
महर्षेनुगृहीतोस्मिकथयापावनीकृतः ॥ अनयाविष्णुसंगत्यागंगयेवाहमद्यवै ॥ २१८ ॥ किंतत्स्तोत्रंसमाख्याहिप्रसन्नोयेनमाधवः ॥ तस्यानघस्यविप्र
स्यमहत्कौतूहलंमम ॥ २१९ ॥ त्वत्प्रसादादहंविप्रमन्येप्राप्तंमनोरथम् ॥ महतांसंगतिःकस्यमहत्त्वायनकल्पते ॥ २२० ॥ कथयस्वप्रसादेनविष्णोस्स्तो
त्रमनुत्तमम् ॥ येनतुष्टःसभगवान् ददौतस्यचदर्शनम् ॥ २२१ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ कथयामिरहस्यंतेयज्जप्तंस्तोत्रमुत्तमम् ॥ प्राग्गृहीतं
सुपर्णेनगरुडान्मयिचागतम् ॥ २२२ ॥ अध्यात्मगर्भसारंतन्महोदयकरंशुभम् ॥ सर्वपापहरंभूपस्वात्मज्ञानकरंपरम् ॥ २२३ ॥ ओंनमोवासुदेवायनमो
विश्वायचक्रिणे ॥ भक्तप्रियायकृष्णायजगन्नाथायशार्ङ्गिणे ॥ २२४ ॥ स्तोतास्तुत्यः स्तुतिः सर्वंजगद्विष्णुमयंयदा ॥ तदासंस्तूयतेकेनभक्तिर्मोदकरी
नृणाम् ॥ २२५ ॥ यस्यदेवस्यनिःश्वासोवेदाःसांगाःससूत्रकाः ॥ कास्तुतिःप्रभुदेतस्यभक्त्याहंमुखरोभवम् ॥ २२६ ॥ चक्रवद्भ्रमतेसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥
अतस्त्वंगीयतेदेवचक्रपाणिवरायुध ॥ २२७ ॥ वेदोनवक्तियंसाक्षान्नचवाग्वेत्तिनोमनः ॥ मद्विधस्तंकथंस्तौतिभक्तिमान्वाकथंभवेत् ॥ २२८ ॥ ब्रह्मादिब्रह्म
विष्णुस्त्वंत्वमेवसकलाश्रयः ॥ स्रष्टाब्रह्मनिदानंचशुद्धंब्रह्मत्वमेवच ॥ २२९ ॥ (कोयंकायस्तवविभोभित्त्वास्पृशतिकायिनम् ॥ कायदोषैर्नचाघ्रातस्त
स्मैनमोस्तुयोगिने ॥ १ ॥) देवभावेनजागर्तिनानिद्रातिनिजात्मनि ॥ सुखसंदोहबुद्धिर्यासात्वंविष्णोनसंशयः ॥ २३० ॥ २महदादयोमहाभावास्तथा

१ देहस्य मोहमूलाः शुभाशुभाइतिपाठः । २ महदादिद्विधाभावा–इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैकारिकागुणाः ॥ त्वमेवनाथतत्सर्वंनानात्वंमूढकल्पना ॥ २३१ ॥ केशकेशवरूपाभिःकल्पनातिसृभिस्तथा ॥ त्वमेवकल्पसेब्रह्मपुमानिवसुतादि
भिः ॥ २३२ ॥ विदोषंविगुणंचैकंचिन्मूर्तिरखिलंजगत् ॥ कवीनांभातियत्तत्त्वंतंविष्णुंनौमिनिर्मलम् ॥ २३३ ॥ यस्यज्ञानेनकुर्वंतिकर्माणिश्रुतिभाषितम् ॥
निरीषणाजगन्मित्राःशुद्धंब्रह्मनमामितत् ॥ २३४ ॥ ध्वस्तेतरच्चसन्मात्रंयत्प्रबोधादुपासते ॥ योगिनःसर्वभूतेषुसद्रूपंनौमितंहरिम् ॥२३५॥ ब्रह्माहमितिगा
यंतियंज्ञात्वैकंवराद्विजाः ॥ पश्यंतोहित्वयातुल्यंदेवंतंनौमिमाधवम् ॥ २३६ ॥ माययामोहवैचित्र्यंतथाहंममतांनृणाम् ॥ योनाशयतिपापौघान्नमस्तस्मै
चिदात्मने ॥ २३७ ॥ प्रयाणेवाप्रयाणेचयन्नामस्मरतांनृणाम् ॥ सद्योनश्यंतिपापौघानमस्तस्मैचिदात्मने ॥ २३८ ॥ मोहानलल्लसज्ज्वालाज्वलल्लोके
षुसर्वदा ॥ यत्पादांभोरुहच्छायांप्रविष्टश्चनदह्यते ॥ २३९ ॥ यस्यस्मरणमात्रेणनमोहोनैवदुर्गतिः ॥ नरोगानैवदुःखानितमनंतंनमाम्यहम् ॥ २४० ॥
कामयंतेप्रजानैवधिषणाभ्यःसमुत्थिताः ॥ लोकमात्मैवपश्यंतियंबुद्धेकचराजनाः ॥ २४१ ॥ शब्दार्थःसंविदर्थश्चविष्णोर्नामपरोयदि ॥ सत्येनतेनसं
सारोमासंस्पृशतुमाधव ॥ २४२ ॥ नारायणोजगद्व्यापीयदिवेदादिसंमतः ॥ सत्येनतेननिर्विघ्नाविष्णुभक्तिर्ममास्तुवै ॥ २४३ ॥ योनबीजंविनाबी
जंबीजेयोबजिभावितः ॥ सविष्णुर्भवबीजंमेसितविद्यासिनाद्यंतु ॥ २४४ ॥ त्रितनुर्नटवद्यस्तुसृष्टिस्थितिलयेषुच ॥ गुणैर्भवतिकार्येषुसप्रसीदतुमे
हरिः ॥ २४५ ॥ दशधेहावतीर्णोयोधर्मत्राणायकेवलम् ॥ अभ्यर्थितःसुरैःसर्वैःसप्रसीदतुमेहरिः ॥ २४६ ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतंप्राणिहृन्मंदिरेऽमलः ॥
एकोवसतियोदेवःसप्रसीदतुमेहरिः ॥ २४७ ॥ इच्छांचक्रेसदेवाग्रेएकश्चैवबहुस्तथा ॥ प्रविष्टोदेवताःस्रष्टासप्रसीदतुमेहरिः ॥ २४८ ॥ हृत्खगः
खसमःखादिःखातीतःखक्रियःखगः ॥ खंब्रह्माखादिभुक्चांतेखमूर्तिस्त्वंमखाशनः ॥ २४९ ॥ यद्भासायन्मुदायस्यमाययासज्यतेजगत् ॥ जाड्यंदुः
खमसत्यंचसभवानेवतन्मयः ॥ २५० ॥ त्वत्सृष्टंमोदतेविश्वंत्वत्त्यक्तमशुचिर्भवेत् ॥ तत्संगतोप्यसंगस्त्वंविकारस्तेनतेनहि ॥ २५१ ॥ भूतयोगजचै
तन्यंचार्वाकायमुपासते ॥ सौगताश्रुवतेतकैस्त्वांबुद्धिंक्षणभंगुराम् ॥ २५२ ॥ शरीरपरिमाणंत्वांमन्यंतेजिनदेवताः ॥ ध्यायंतिपुरुषंसांख्यास्त्वामे
वप्रकृतेःपरम् ॥ २५३ ॥ जन्मादिरहितःपूर्वंयःस्यादानंदलक्षणम् ॥ त्वामेवोपनिषद्ब्रह्मचिंतयंतिपरस्परम् ॥ २५४ ॥ खादिभूतानिदेहश्चमनोबुद्धींद्रिया
णिच ॥ विद्याविद्येत्वमेवात्रनान्यत्त्वत्तोस्तिकिंचन ॥ २५५ ॥ त्वंधातासर्वभूतानांत्वमेवशरणंमम ॥ त्वमग्निस्त्वंहविःशक्रोहोतामंत्रःक्रियाफलम् ॥२५६॥
त्वमस्तिनास्तिवैकुंठत्वामहंशरणंगतः॥त्वंकर्मफलदाताचदीक्षितानांक्रियाफलम्॥२५७॥त्वंहेतुःसर्वभूतानांत्वमेवशरणंमम॥युवतीनांयथायूनियूनांचयु

१ निरीक्षणे जगन्मित्रमितिपाठः । २ सं (खं) खेचरंत मितिपा० । ३ दो अवखण्डने लोट् द्यतुनाशयत्वित्यर्थः । ४ सत्तपासंततं जगत् । ५ पूर्णं चित्सदानंदलक्षणम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वतौयथा॥२५८॥मनोभिरमतेतद्वत्प्रीतिर्मेरमतांत्वयि॥अपिपापंदुराचारंनरंत्वत्प्रणतंहरे ॥२५९॥ नेक्षंतेकिंकरायाम्याउलूकास्तपनंयथा॥तापत्रयमघौघ
श्वतावत्पीडयतेजनम् ॥२६०॥यावत्स्मरतिनोनाथभक्त्यात्वत्पादपंकजम् ॥२६१॥ यंनस्पृशंतिगुणजातिशरीरधर्मायंनस्पृशंतिगतयस्त्वखिलेंद्रियाणा
म् ॥ यंचस्पृशंतिमुनयोगतसंगमोहास्तस्मैनमोभगवतेहरयेकरोमि ॥ २६२ ॥ स्थूलंविलाप्यकरणेकरणंनिदानेतत्कारणंकरणकारणवर्जितेच ॥ इत्थंविला
प्यमुनयःप्रविशंतितत्रतस्मैनमोस्तुहरयेमुनिसेविताय ॥ २६३ ॥ यद्ध्यानसंवहनघूर्णवशीकृतांतामैश्वर्यचारुगुणिनींसुखमोक्षलक्ष्मीम् ॥ आलिंग्यशेरतइ
हात्मसुखैकभाजस्तस्मैनमोस्तुहरयेमुनिसेविताय ॥ २६४ ॥ जन्मादिभावविकृतेर्विरहस्वभावेयस्मिन्नयंपरिधुनोतिषडूर्मिवर्गः ॥ यंतापयंतिनसदामद
नादिदोषास्तंवासुदेवममलंप्रणतोस्मिहार्दम् ॥ २६५ ॥ यद्ध्यानसंगतमलंविजहात्यविद्यांयद्ध्यानवह्निपतितंजगदेतिनाशम् ॥ यज्ज्ञानमुज्ज्वसदासिद्यतिसं
शयारिंतंत्वांहरिंविशदबोधघनंनमामि ॥ २६६ ॥ चराचराणिभूतानिसर्वाणिचहरेर्वशे ॥ यथात्रतेनसत्येनपुरस्तिष्ठतुमेहरिः ॥ २६७ ॥ यथानारायणः
सर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ तेनसत्येनमेरूपंप्रदर्शयतुकेशवः ॥ २६८॥ भक्तिर्यथाहरौमेस्तितद्वरिष्ठागुरौयदि ॥ ममास्तितेनसत्येनस्वंदर्शयतुकेशवः ॥
॥ २६९ ॥ तस्यैवंशपथैःसत्यैर्भक्तितस्यानुचिंतयन् ॥ दर्शयामासचात्मानंसप्रीतःपुरुषोत्तमः ॥ २७० ॥ ततोदत्त्वावरंतस्यपूरयित्वामनोरथम् ॥
जगामकमलाकांतःस्तुत्याविप्रेणतोषितः ॥२७१ ॥ कृतकृत्योद्विजःसोपिवासुदेवपरायणः ॥ शिष्यैःसार्धंजपन्स्तोत्रंतस्मिन्नास्तेतपोवने ॥ २७२ ॥ की
र्तयेद्यइदंस्तोत्रंशृणुयाद्योपिमानवः ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यप्राप्नोतिविपुलंफलम् ॥ २७३ ॥ आत्मविद्याप्रबोधंचलभतेब्राह्मणःसदा ॥ नपापेजायतेबुद्धि
र्नैवपश्यत्यमंगलम् ॥ २७४ ॥ बुद्धिस्वास्थ्यंमनःस्वास्थ्यंस्वास्थ्यमैंद्रियकंतथा ॥ नृणांभवतिसर्वेषामस्यस्तोत्रस्यकीर्तनात् ॥ २७५ ॥ विचार्या
र्थंजपेद्यस्तुश्रद्धयातत्परोनरः ॥ सविधूयेहपापानिलभतेवैष्णवंपदम् ॥ २७६ ॥ लभतेवांछितान्कामान्पुत्रपौत्रान्पशूंस्तथा ॥ दीर्घमायुर्बलंवीर्यंल
भतेससदापठन् ॥ २७७ ॥ तिलपात्रसहस्रेणगोसहस्रेणयत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतियइमांकीर्तयेत्स्तुतिम् ॥ २७८ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांयंयंका
मयतेसदा ॥ अचिरात्तमवाप्नोतिस्तोत्रेणानेनमानवः ॥२७९॥ आचारेविनयेधर्मेज्ञानेतपसिसन्नये ॥ नृणांभवतिनित्यंधीरिमांसंशृण्वतांस्तुतिम्॥ २८०॥
महापातकयुक्तोवायुक्तोवाह्युपपातकैः ॥ सद्योभवतिशुद्धात्मास्तोत्रस्यपठनात्सकृत् ॥ २८१ ॥ प्रज्ञालक्ष्मीर्यशःकीर्तिज्ञानधर्मविवर्धनम् ॥
दुष्टग्रहोपशमनंसर्वाशुभविनाशनम् ॥ २८२ ॥ सर्वव्याधिहरंपथ्यंसर्वारिष्टनिषूदनम् ॥ दुर्गतेस्तरणंस्तोत्रंपठितव्यंद्विजातिभिः ॥ २८३ ॥
नक्षत्रग्रहपीडासुराजचोरभयेषुच ॥ अग्निचोरनिपातेषुसद्यःसंकीर्तयेदिदम् ॥ २८४ ॥ सिंहव्याघ्रभयंनास्तिनाभिचारभयंतथा ॥ भूत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रेतपिशाचेभ्योराक्षसेभ्यस्तथैवच ॥ २८५ ॥ पूतनाजृंभकेभ्यश्चविघ्नेभ्यश्चैवसर्वदा ॥ नृणांक्कचिद्भयंनास्तिस्तवेह्यस्मिन्प्रकीर्तिते ॥ २८६ ॥
वासुदेवस्यपूजांयःकृत्वास्तोत्रमुदीरयेत् ॥ लिप्यतेपातकैर्नासौपद्मपत्रमिवांभसा ॥ २८७ ॥ गंगादिपुण्यतीर्थेषुयास्नानैर्नाप्यतेगतिः ॥ तांगतिं
समवाप्नोतिपठन्पुण्यामिमांस्तुतिम् ॥ २८८ ॥ एककालंद्विकालंवात्रिकालंवापियःपठेत् ॥ सर्वदासर्वकालेषुसोक्षयंसुखमश्नुते ॥ २८९ ॥
चतुर्णामपिवेदानांत्रिरावृत्त्याचयत्फलम् ॥ तत्फलंलभतेस्तोत्रमधीयानःसकृन्नरः ॥ २९० ॥ अक्षय्यंधनमाप्नोतिस्त्रीणांभवतिवल्लभः ॥
पूजांविंदतिलोकेस्मिंच्छ्रद्धयासंस्मरन्हरीम् ॥ २९१ ॥ सर्वदासंपदायुक्तोविपदंनैवगच्छति ॥ गोभिर्नन्हियतेस्तोत्रंनित्यंयःकीर्तयेद्धियत् ॥ २९२ ॥
अलक्ष्मीकालकर्णीचदुःस्वप्नंदुर्विचिंतितम् ॥ सद्योनश्यंतिभक्तानामेतंसंशृण्वतांस्तवम् ॥ २९३ ॥ प्रातरुत्थाययोधीतेशुचिर्विष्णुपरायणः ॥ अक्ष
य्यंलभतेसौख्यमिहलोकेपरत्रच ॥ २९४ ॥ देवद्युतिप्रणीतंवैविष्णुप्रीतिकरंशुभम् ॥ विष्णुप्रसादजननंविष्णुदर्शनकारकम् ॥ २९५ ॥ योगसारमि
दंनामस्तोत्रंपरमपावनम् ॥ यःपठेत्सततंभक्त्याविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २९६ ॥ इतितेकथितंस्तोत्रंगुह्यंपापप्रणाशनम् ॥ अतऊर्ध्वंप्रवक्ष्यामिपिशा
चस्यविमोचनम् ॥ २९७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेमाघमाहात्म्येवसिष्ठदिलीपसंवादेयोगसारस्तोत्रकथनं
नामअष्टाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२८ ॥ ७ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ श्रूयतांयेपिशाचाश्चमोचितास्तेनतद्वने ॥ आसीद्राजाचित्रनामाद्राविडे
विषयेपुरा ॥ १ ॥ सोमान्वयेमहावीरःशूरःशस्त्रास्त्रपारगः ॥ गजवाजिरथौघैश्चसंपन्नोविक्रमीसदा ॥२॥ स्वर्णैर्नानाविधैरत्नैःपूर्णकोशोमहाधनः ॥ मध्येना
रीसहस्रस्यसदाक्रीडतितत्परः ॥ ३ ॥ स्त्रैणःकामीसदालुब्धश्चंडकोपःसपार्थिवः ॥ नकरोतिवचोधर्म्यंसचिवैःसमुदीरितम् ॥ ४ ॥ विष्णुंनिंदतिसोत्य
र्थंवैष्णवान्द्वेष्टिसर्वदा ॥ कोसौविष्णुःक्कदृष्टोसौक्कचास्तेकेनकीर्त्यते ॥ ५ ॥ इत्थंनसहतेविष्णुंसराजादैवमोहितः ॥ नारायणंभजंतेयेतान्पीडयतिको
पितः ॥ ६ ॥ नब्राह्मणान्नवेदांश्चवैदिकंकर्मनव्रतम् ॥ नदानंमन्यतेदातुंपाखंडस्थितिसंस्थितः ॥ ७ ॥ अनीत्याचंडदंडैश्चप्रजापीडांकरोतिसः ॥
निष्ठुरोनिर्दयःक्रूरःपुण्यकार्यपराङ्मुखः ॥ ८ ॥ च्युताचारोऽच्युतद्वेष्टाच्युताग्निश्चच्युतक्रियः ॥ सोनुशास्तिजनंभूपःकालरूपइवापरः ॥ ९ ॥ ततोबहुतिथे
कालेसराजापंचतांगतः ॥ वैदिकेनविधानेनलेभेनैवोर्ध्वदैहिकम् ॥१०॥ अथकिंकरयूथेनपीड्यमानोभृशंतदा॥अयःकीलमयेमार्गेतप्तसिक्ताप्रपूरिते॥११॥
चंडार्करश्मिसंतप्तेवृक्षच्छायाविवर्जिते ॥ तप्तांगारप्रकीर्णेचवह्निज्वालासमाकुले ॥ १२ ॥ लोहतुंडैश्चकाकोलैर्हन्यमानःसुदारुणैः ॥ वृकैर्दंष्ट्राकरालैश्चश्व
भिर्घोरैश्चभक्षितः ॥ १३ ॥ शृण्वन्क्रंदितमन्येषांनृणांकिल्बिषकारिणाम् ॥ जगामपार्थिवोलोकमंतकस्यभयावहम् ॥ १४ ॥ शृणुभूपगतिंतस्यतस्मिँ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्लोकेसुदुःसहाम् ॥ निरयान्निरयंयातःपर्यायेणसभूपतिः ॥ १५ ॥ आदौप्रयातस्तामिस्रेदारुणेभूरिदुःखदे ॥ पुनश्चैवांधतामिस्रेयत्रदुःखंनिरंतरम् ॥१६॥
गतोनंतरमत्युग्रंमहारौरवरौरवम् ॥ नरकंकालसूत्रंचमहानरकमेवच ॥ १७ ॥ पश्चान्मग्नःसभूपालोदुस्तरेदुःखमूर्छितः ॥ संजीवनेमहावीचौतापनेसंप्रता
पने ॥ १८ ॥ प्रतापनरकंराजादुःखाग्निप्लुष्टमानसः ॥ संपातंचसकाकोलंकुड्मलंपूतिमृत्तिकम् ॥ १९ ॥ लोहशंकुंमृगीयंत्रंपंथानंशाल्मलिंनदीम् ॥ प्र
विष्टोथमहाभीमंदुर्दर्शंदुर्गमंपुनः ॥२०॥ असिपत्रवनंचैवलोहचारकमेवच ॥ एवमेतेषुसर्वेषुपतित्वापापकृन्नृपः ॥२१॥ अविंदन्नरकेघोरेसंतापंयातनामय
म् ॥ विष्णुप्रद्वेषदोषेणयुगानामेकविंशतिः॥२२॥ भुक्त्वाचयातनांयाम्यांनिस्तीर्णनरकोनृपः ॥ समयाद्गिरिराजेतुपिशाचोभूत्तदामहान्॥२३॥ सभ्राम्य
तिदिशःसर्वावनेतस्मिन्बुभुक्षितः ॥ नपश्यत्यशनंतोयंमेरावपिसदागिरौ ॥२४॥ कदाचित्पर्यटन्सोथपिशाचःशोकपीडितः ॥ प्लक्षप्रस्रवणारण्यंप्रविष्टोभा
विसत्फलम् ॥ २५ ॥ बिभीतकतरुच्छायांसमाश्रित्यसुदुःखितः ॥ हाहतोस्मीतिचाक्रंदद्घोरमुच्चैःपुनःपुनः ॥ २६ ॥ क्षुत्तृड्भ्यांमुह्यमानस्यसर्वभूतद्रु
होमम ॥ जन्मनोस्यदुरंतस्यकथमंतोभविष्यति ॥ २७ ॥ आदौपापसमुद्रेस्मिन्दुःखकल्लोलमालिनि ॥ करावलंबनंकोद्यनिमग्नस्यप्रदास्यति ॥ २८ ॥
इत्थंतस्यपिशाचस्यरोदनंदीनचेतसः ॥ देवद्युतिरधीयानःशुश्रावकरुणामयम् ॥ २९ ॥ समागम्यततस्तत्रतंपिशाचंददर्शसः ॥ विकरालमुखंभीमं
पिशंगनयनंकृशम् ॥ ३० ॥ ऊर्ध्वमूर्धजकृष्णांगंयमदूतमिवापरम् ॥ ललज्जिह्वंचलंबोष्ठंदीर्घजंघंशिराकुलम् ॥ ३१ ॥ दीर्घांघ्रिंशुष्कतुंडंचग
र्ताक्षंशुष्कपंजरम् ॥ अथामुंकौतुकाविष्टःपप्रच्छमुनिपुंगवः ॥ ३२ ॥ ॥ देवद्युतिरुवाच ॥ ॥ कोसित्वंभीषणाकारःकुतोरोदिषिदारुणम् ॥ अ
वस्थेयंकुतोब्रूहिकिंचाहंकरवाणिते ॥ ३३ ॥ ममाश्रमप्रविष्टाहिदुःखभाजोनजंतवः ॥ मोदंतेकेवलंसर्वेवैष्णवेभवनेयथा ॥ ३४ ॥ वदत्वंसत्वरं
भद्रदुःखस्यैतस्यकारणम् ॥ कालक्षेपंनकुर्वंतिप्राप्तेर्थेहिमनीषिणः ॥ ३५ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ श्रुत्वैतद्वचनंप्रीतःपिशाचस्त्यक्तरोदनः ॥
उवाचदीनयावाचाप्रश्रयावनतस्तदा ॥ ३६ ॥ ॥ पिशाचउवाच ॥ ॥ सर्वांगव्यापिसंतापंजहारत्वद्वचोमयि ॥ ग्रीष्मेदावानलोद्भूतंवर्षन्मेघइवा
चले ॥ ३७ ॥ यन्मेस्तिसुकृतंकिंचित्तेनदृष्टोसिमेद्विज ॥ नह्यसंचितपुण्यानांसद्भिरेकत्रसंगमः ॥ ३८ ॥ इत्युक्त्वाकथयामासपूर्ववृत्तांतमात्मनः ॥
विष्णुद्वेषप्रदोषेणदशामेतामहंगतः ॥ ३९ ॥ यन्नामप्राणान्मुक्तोहिस्मृत्वाविष्णुपदंव्रजेत् ॥ पापिष्ठोहिहरौतस्मिन्ममद्वेषोभवद्द्विज ॥ ४० ॥
यःपालयतिभूतानिधर्मंयातिजगत्त्रये ॥ योंतरात्माचभूतानांतस्मिन्द्वेषोममाभवत् ॥ ४१ ॥ कर्मणांफलदोयोत्रसर्ववेदेषुगीयते ॥ तपोभिरिज्यतेवि
प्रैःसमद्वेषवशंगतः ॥ ४२ त्यक्तक्रियैःप्रियारण्यैर्निःसंगैकचरैश्चयः ॥ वेदांतेयतिभिश्चिंत्यःसमेद्वेषीहरिर्द्विज ॥ ४३ ॥ ब्रह्मादयःसुराःसर्वेयोगिनः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सनकादयः ॥ मुक्त्यर्थमर्चयंतीहसविष्णुर्द्वेषितोमया ॥ ४४ ॥ आदौमध्येवसानेयोविश्वधातासनातनः ॥ यस्यनैवादिमध्यांताःसमेद्वेषपदंययौ ॥ ४५॥
यन्मयासुकृतंकर्मकृतंप्राक्तनजन्मनि॥विष्णुद्वेषाग्निनादग्धंतत्सर्वंभस्मसादभूत् ॥ ४६ ॥ कथंचिदस्यपापस्यसीमांद्रक्ष्यामिचेदहम् ॥ मुक्त्वानारायणंना
न्यमर्चयिष्यामिदेवताम् ॥ ४७ ॥ विष्णुद्वेषाच्चिरंभुक्त्वामयानरकयातनाम् ॥ निरयान्निसृतःसोहंपैशाचींयोनिमागतः ॥ ४८ ॥ अधुनाकर्मभिर्मंत्रैः
कैरथानीतस्त्वदाश्रमम् ॥ यत्रत्वद्दर्शनार्कोन्मेनष्टंदुःखमयंतमः ॥ ४९ ॥ प्राप्यतेमरणंयत्रबंधनंश्रीःसुखंवधूः ॥ सतत्रनीयतेस्वेनकर्मणागलह
स्तिना ॥ ५० ॥ इदानींमुचितंकर्मब्रूहिपैशाच्यनाशनम् ॥ परोपकारकार्यैंहिनधन्यामंदगामिनः ॥ ५१ ॥ ॥ देवद्युतिरुवाच ॥ ॥ अहोमुष्णा
तिमायेयंदेवासुरनृणांस्मृतिम् ॥ ययादेवेष्वपिद्वेषोजायतेधर्मनाशनः ॥ ५२ ॥ स्रष्टापालयिताहंताजगतांयोमहेश्वरः ॥ आत्माचसर्वभूतानांतंमूढो
द्वेष्टिकःकथम् ॥ ५३ ॥ भवंतिसर्वकर्माणिसफलानियदर्पणात् ॥ तद्भक्तिविमुखोमर्त्यःकोनयातीहदुर्गतिम् ॥ ५४ ॥ श्रुतिस्मृतिसदाचारविहितं
कर्मकेवलम् ॥ सेवितव्यंचतुर्वर्णैर्भजन्नारायणंसदा ॥ ५५ ॥ अन्यथानिरयंयांतिविनाह्यागमसेवनात् ॥ अतोवेदविरुद्धार्थशास्त्रोक्तंकर्मसंत्यजेत् ॥ ५६ ॥
स्वबुद्धिरचितैःशास्त्रैःप्रतार्यैहतुबालिशान् ॥ विघ्नंतिश्रेयसोमार्गंलोकनाशायकेवलम् ॥ ५७ ॥ विष्णुंनिंदंतिवेदांश्चतपोनिंदंतिसद्द्विजान् ॥ तेनतेनरकंयां
तिह्यसच्छास्त्रनिषेवणात् ॥ ५८ ॥ अयमेवयथाराजाद्राविडोनिरयंगतः ॥ द्विषन्नारायणंदेवंदेवदेवंजगत्प्रभुम् ॥ ५९ ॥ तस्माद्द्वेषंहिदेवेषुब्राह्मणेषु
विशेषतः ॥ संत्यजेत्पुण्यकामोत्रवेदबाह्यांक्रियांत्यजेत् ॥६०॥ इत्युक्त्वाकथयामासपिशाचायहितंमुनिः ॥ प्रयागंगच्छभोभद्रमाघमासंविचारय ॥ ६१ ॥
यत्रतेनिश्चितामुक्तिःपैशाच्यान्नात्रसंशयः ॥ तत्राप्लुतादिवंयांतिश्रुतिरेषासनातनी ॥ ६२ ॥ विजहातिनरस्तत्रप्राक्तनंकर्मदुष्कृतम् ॥ प्रयागस्नानतो
नास्तिकाप्यन्यदधिकंपरम् ॥ ६३ ॥ प्रायश्चित्तंतपोरूपंदानरूपंक्रियात्मकम् ॥ यागयोगाधिकंविद्धिप्रयागंपापिनामपि ॥ ६४ ॥ स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं
तत्पृथिव्यामपावृतम् ॥ सितासितोदवेणीयातांहित्वामुविनापरा ॥ ६५ ॥ पापनैगडबद्धस्यछेदनैककुठारिका ॥ क्वविष्णुःसूर्यतेजोग्निर्गंगायमुनसं
गमः ॥ ६६ ॥ क्ववराकीनृणांतुच्छापापराशितृणाहुतिः ॥ मलीमसवनध्वंसेयथाशरदिचंद्रमाः ॥ ६७ ॥ भातिपापक्षयादूर्ध्वंनरोवेणीजलाप्लुतः ॥ सि
तासितस्यमाहात्म्यमहंवक्तुंनतेक्षमः ॥६८॥ यत्तोयकणसंस्पृष्टोमुक्तःकेरलकोद्विजः ॥ इतिवाक्यमृषेःश्रुत्वापिशाचस्तुष्टमानसः ॥६९ ॥ मुक्तदुःखइवप्री ॥ १३१ ॥
तःपप्रच्छप्रणयान्मुनिम् ॥ कथंकेरलदेशीयोद्विजोमुक्तोमहामुने ॥७०॥ एतंकथयवृत्तांतंसंश्रित्यकरुणांमयि ॥७१॥ देवद्युतिरुवाच ॥ ॥पिशाचशृणु
पुण्यांमेकथांकथयतःशुभाम् ॥ केरलेवसुनामात्रब्राह्मणोवेदपारगः ॥ ७२ ॥ दायादैर्हृतवित्तस्तुनिर्धनोबंधुवर्जितः ॥ जन्मभूमिंपरित्यज्यमहादुःखेनदुः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खितः ॥ ७३ ॥ देशाद्देशंपरिभ्राम्यकालेनमहतापुनः ॥ प्रविश्यसमहारण्यमीषद्व्याधिप्रपीडितः ॥ ७४ ॥ गच्छंस्तीर्थांतरंश्रांतःक्षुत्क्षामोविंध्यपर्वते ॥
दुर्भिक्षेणमृतिंलेभेनदाहंचौर्ध्वदेहिकम्॥७५॥तेनकर्मविपाकेनतत्रैवगिरिगह्वरे॥प्रेतीभूतश्चिरंकालमुवासनिर्जनेवने ॥७६॥ शीतातपपरिक्लिष्टोनिराहारोनि
रूदकः॥दिगंबरोव्युपानत्कोगिराहाहेतिनिःश्वसन्॥७७॥इतस्ततःपरिभ्राम्यवायुभूतःसकेरलः॥द्विजोनशरणंलेभेनसुखंकुत्रचित्तदा॥७८॥संशोचतिस्मदुः
खार्तोनैवपश्यतिसद्गतिम् ॥ सर्वदादत्तदानंसभुंक्तेस्वंकर्मणःफलम् ॥ ७९ ॥ हविर्जुह्वतिनाग्नौयेगोविंदंनार्चयंतिये ॥ भजंतेनात्मविद्यांयेसुतीर्थविमुखाश्च
ये ॥८०॥ सुवर्णवस्त्रतांबूलंमणिमन्नंफलंजलम् ॥ आर्तेभ्योनप्रयच्छंतिसर्वेतेकृतहीनकाः ॥ ८१ ॥ ब्रह्मस्वंचपरस्वंचस्त्रीधनानिहरंतिये ॥ बलेनछद्मनावा
पिधूर्ताश्चपरवंचकाः ॥ ८२ ॥ दांभिकाःकुहकाश्चौरायेचपावकवृत्तयः ॥ बालवृद्धातुरस्त्रीषुनिर्दयाःसत्यवर्जिताः ॥८३॥ अग्निदागरदायेचयेचान्येकूटसा
क्षिणः ॥ अगम्यागामिनःसर्वेयेचान्येग्रामयाजिनः ॥ ८४ ॥ पितृमातृस्नुषापत्यस्वदारत्यागिनश्चये ॥ येकदर्याश्चलुब्धाश्चनास्तिकाधर्मदूषकाः ॥८५॥
त्यजंतिस्वामिनंयुद्धेत्यजंतिशरणागतम् ॥ गवांभूमेश्चहंतारोयेचान्येरत्नदूषकाः ॥ ८६ ॥ परापवादिनःपापादेवतागुरुनिंदकाः ॥ महाक्षेत्रेषुसर्वेषुप्रति
ग्रहरताश्चये ॥ ८७ ॥ परद्रोहरतायेचतथाचप्राणिहिंसकाः ॥ कुप्रतिग्राहिणःसर्वेतेभवंतिपुनःपुनः ॥ ८८ ॥ प्रेतराक्षसपैशाचतिर्यग्वृक्षकुयोनिषु ॥
नतेषांसुखलेशोस्तिइहलोकेपरत्रच ॥ ८९ ॥ तस्मात्त्यक्त्वानिषिद्धार्थंविहितंकर्मचाचरेत् ॥ यज्ञंदानंतपस्तीर्थंमंत्रंदेवंगुरुंभजेत् ॥ ९० ॥ विपाकंकर्म
णांदृष्ट्वायोनिकोटिषुदुस्तरम् ॥ चतुर्भिरपिवर्णैश्चसेव्योधर्मोनिरंतरम् ॥ ९१ ॥ इतिप्रेतगतिंदृष्ट्वापापबीजोत्थितांहिसः ॥ कृत्वाधर्मोपदेशंचपुनस्तस्मैद्वि
जोब्रवीत्॥९२॥इत्थंसकेरलःप्रेतोवर्तमानोगिरौतदा॥अतिवाह्यचिरंकालमपश्यत्पथिकंपथि॥९३॥वहंतंद्रोकरंडौचवेणीजलयुतौतथा ॥ गायंतंप्रमुखादेवं
पुण्यश्लोकंजनार्दनम् ॥ ९४ ॥ तंदृष्ट्वासहसाप्रेतोमार्गरोधंचकारसः ॥ दर्शयामासचात्मानंमाभैषीरित्युवाचसः ॥९५॥ पानीयंपातुमिच्छामित्वत्तःकार्पा
टिकोत्तम ॥ नपास्यसिजलंचेन्मांप्राणायास्यंतिमेदृढम्॥९६॥ इतिप्रेतवचःश्रुत्वापांथःप्रत्याहकौतुकात् ॥ ॥ कार्पटीकउवाच ॥ ॥ कस्त्वंदुःखाभिभू
तस्तुक्रूशोम्लानोदिगंबरः ॥ ९७ ॥ जीवशेषोमुमूर्षुश्चविकृतोभयवर्धनः ॥ नवधूममयाकारश्चंडश्चचललोचनः ॥ ९८ ॥ पद्भ्यामस्पृष्टभूमिस्त्वं
निर्मांसोदरबाहुकः ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाप्रेतोवाक्यमथाब्रवीत् ॥ ९९ ॥ ॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ शृणुधर्मिष्ठतेवच्मियेनाहमीदृशोभवम् ॥ ब्राह्म
णोऽदत्तदानोहंलोभीचमलिनक्रियः ॥ १०० ॥ परान्नंचसदाभुक्तमेकाकीमिष्टभोजनः ॥ मयादत्तानभिक्षापिहंतकारोनपुष्कलः ॥ १०१ ॥ न
कृतोवैश्वदेवस्तुप्रक्षितोनवाहिर्वलिः ॥ भूतानांतुतृपार्तानांनहतापयसाचतृट् ॥ १०२ ॥ कदाचित्पितरोनैवतर्पिताअटतामहीम् ॥ नचश्राद्धंकृतं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्वापिपूजितानैवदेवताः ॥ १०३ ॥ वर्षातपपरित्राणंनदत्तंपादरक्षणम् ॥ जलपात्रंनदत्तंचतांबूलंनौषधंमया ॥ १०४ ॥ नगृहेवसतिर्दत्तानातिथ्यं
कस्यचित्कृतम् ॥ अंधवृद्धाधनानाथदीनाःपानान्नतोषिताः ॥ १०५ ॥ गवांग्रासोनदत्तोवैनरोगीपरिमोचितः ॥ नदत्तानहुताविप्रपवित्राश्चतिला
मया ॥ १०६ ॥ पृथिव्यांतिलदातारोनभवंतितुमद्विधाः ॥ व्यतीपातेनदत्तंहिकिंचित्स्वर्णंमहाफलम् ॥ १०७ ॥ संक्रांतावुपरागेचनदत्तंसूर्य
चन्द्रयोः ॥ पर्वाण्यन्यानिसर्वाणिजग्मुःशून्यानिमेद्विज ॥ १०८ ॥ तिथयःकार्तिकेमुख्याजातावंध्याःसदामम ॥ पितृभ्योनैवदत्तंवाअष्टकासुमघासु
च ॥ १०९ ॥ द्विजानांनकृताप्रीतिर्मन्वादिषुयुगादिषु ॥ नदत्तस्तिलतैलेनप्रदीपःकार्तिकेमया ॥ ११० ॥ नस्नातोमाघमासेहंरूपसौभाग्यका
मदे ॥ द्विजायवेदविदुषेगौतम्यांसिंहगेगुरौ ॥ १११ ॥ मयासंकल्पितंद्रव्यंनदत्तंपूर्वजन्मनि ॥ नस्नातोहंकृष्णवेण्यांतथाकन्यागतेगुरौ ॥११२॥
अग्निंप्रज्वाल्यकाष्ठौघैःस्नातानांपौषमाघयोः ॥ शीतार्तानांचविप्राणांनकृतोजाड्यनिग्रहः ॥ ११३ ॥ माधवादिषुमासेषुनदत्तंशीतलंजलम् ॥ मया
नारोपितोश्वत्थोन्यग्रोधोनैववर्धितः ॥ ११४ ॥ वंदीगृहान्मयामुक्तिर्नकृताप्राणिनांक्वचित् ॥ नप्राणिभयसंत्रस्तोरक्षितःशरणागतः ॥ ११५ ॥
नोपोष्यात्रत्रिरात्राणितोषितोमधुसूदनः ॥ कृच्छ्रातिकृच्छ्रपाराकंतथाचांद्रायणंद्विज ॥ ११६ ॥ अथान्यत्तप्तकृच्छ्रंचतथासांतपनानिच ॥ व्रतान्ये
तानिपुण्यानिजुष्टानींद्रादिभिःसुरैः ॥ ११७ ॥ चरित्वानमयातानिदेहःसंशोषितःपुरा ॥ इत्थंपूर्वभवोवंध्योममजातोद्विजोत्तम ॥ ११८ ॥ पश्य
द्विजमहाक्रूरामद्भुतामत्रजन्मनि ॥ गतिंदूरप्रबोधांतुममपूर्वस्यकर्मणः ॥ ११९ ॥ संतिमांसानिमार्गेषुवृकव्याघ्रहतानिवै ॥ फलान्यन्यानिशैलेस्मि
न्शुकैस्त्यक्तानिसर्वतः ॥ १२० ॥ पुण्यानिचसुगंधीनिफलानिरसवंतिच ॥ मूलानितुसुभक्ष्याणिमृदूनिमधुराणिच ॥ १२१ ॥ नानाविधानि
तिष्ठंतिमधूनिसुबहून्यपि ॥ स्रोतसांनिर्झराणांचसंतिवारीणिसर्वशः ॥ १२२ ॥ सुलभेषुपदार्थेषुसर्वेष्वेतेषुपर्वते ॥ नेक्षेहमशनंक्वापिदैवेनापिहतं
सदा ॥ १२३ ॥ वाताहारेणजीवामियथाजीवंतिपन्नगाः ॥ पुनर्जीवामिभोविप्रदेवयोनिप्रभावतः ॥ १२४ ॥ बलेनप्रज्ञयानित्यंमंत्रपौरुषविक्रमैः ॥
सहायैश्चैवमित्रैश्चनालभ्यंलभतेनरः ॥ १२५ ॥ लाभालाभेसुखेदुःखेविवाहेमृत्युजीवने ॥ भोगेरोगेवियोगेचदैवमेवहिकारणम् ॥ १२६ ॥ कुरूपाः
कुकुलामूर्खाःकुत्सिताचारनिंदिताः ॥ शौर्यविक्रमहीनाश्चदैवाद्राज्यानिभुंजते ॥ १२७ ॥ काणाःखंजाअभव्याश्चनीतिहीनाश्चदुर्गुणाः ॥ नपुंसका
श्चदृश्यंतेदैवाद्राज्येप्रतिष्ठिताः ॥ १२८ ॥ यैर्दत्ताश्चतिलागावोहिरण्यंवसनानिच ॥ गौरीकन्याचयैर्दत्तायैर्दत्ताचवसुंधरा ॥ १२९ ॥ शय्यासनानि
तांबूलंमंदिराणिधनानिच ॥ भक्ष्यभोज्यानिदत्तानिचंदनान्यगरूणिच ॥ १३० ॥ अटव्यांपर्वताग्रेचग्रामेवानगरेपिवा ॥ पुरःपुरश्चतिष्ठंतितेषांभो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गाःप्रयत्नतः ॥ १३१ ॥ संत्यत्रपर्वतेन्येपिराक्षसाबलवत्तराः ॥ राक्षसाश्चपिशाचाश्चपिशाच्यश्चातिदारुणाः ॥ १३२ ॥ कदाचिच्चक
थंचिच्चक्वापियत्रस्वकर्मणा ॥ लभंतेचान्नपानानिपर्यटंतोवनेवने ॥ १३३ ॥ इतिश्रुत्वात्रतेभ्यश्चमाभयंभवतांभवेत् ॥ शुचिंगोविंदभक्तंत्वां
नतेद्रष्टुमपिक्षमाः ॥ १३४ ॥ विष्णुभक्तितनुत्राणंनारायणपरायणम् ॥ नस्पृशंतिनपश्यंतिराक्षसाःप्रेतपूतनाः ॥ १३५ ॥ भूतवेताल
गंधर्वाःशाकिन्यश्चार्यकाग्रहाः ॥ रेवत्योवृद्धरेवत्योमुखमंड्यस्तथाग्रहाः ॥ १३६ ॥ यक्षाबालग्रहाःक्रूरादुष्टावृद्धग्रहाश्चये ॥ तथामातृग्रहाभीमाग्रहाश्चा
न्येविनायकाः ॥ १३७ ॥ कृत्याःसर्पाश्चकूष्मांडायेचान्येदुष्टजंतवः ॥ नपश्यंतिपरंविप्रवैष्णवंब्राह्मणंशुचिम् ॥ १३८ ॥ शुचिंरक्षंतिभूतानिधर्मिष्ठंपी
डयंतिन ॥ रक्षंतिचशुचिंनित्यंग्रहनक्षत्रदेवताः ॥ १३९ ॥ गोविंदनामजिह्वाग्रेहृदिवेदस्तुसंस्थितः ॥ शुचिश्चदानशीलश्चत्वंसर्वत्राकुतोभयः ॥ १४०॥
एवंब्राह्मणतिष्ठामिभुंजानःकर्मणःफलम् ॥ नशोचामीतिमत्वाहंविमृश्यचपुनःपुनः ॥१४१॥ नदुनोमितथातावद्यावज्जंबालिनीतटे ॥ सारसोदीरितंवाक्ये
श्रुतंपर्यटतामया ॥ १४२ ॥ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ सारसोदीरितंवाक्यंकीदृशंहिश्रुतंत्वया ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिब्रूहित्वंप्रेतसत्वरम् ॥१४३॥
॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ ब्रवीमिसारसंवाक्यंशृणुकार्पाटिकोत्तम ॥ धूसरानामकक्षेस्मिन्नदीगिरिसमुद्भवा ॥ १४४ ॥ सदाजलाशयोत्तालामत्तदंतिकुला
कुला ॥ महाककुभशोभाढ्यास्निग्धजंबूमनोहरा ॥ १४५ ॥ तस्यास्तीरमहंप्राप्तोगाहमानोवनंघनम् ॥ मयितिष्ठतिवैतत्रफलभोजनकाम्यया ॥१४६॥
वनांतरात्समुड्डीयसारसोलक्ष्मणायुतः ॥ आगत्यपुलिनंनद्याःसेवितुंबहुपक्षिभिः ॥ १४७ ॥ पीत्वातत्रैवपानीयंरमित्वाभार्ययासह ॥ सुप्तःपक्षपुटेवामे
प्रवेश्यचशिरोमुखम् ॥ १४८ ॥ एतस्मिन्नंतरेदृष्टःपादपादवतीर्यच ॥ रक्ताननःसुरक्ताक्षोदंडीदृढनखावलिः ॥ १४९ ॥ लोमशोदीर्घलांगूलश्चलचे
ष्टोहिवानरः ॥ यत्रासौसारसःसुप्तस्तत्रवेगेनचागतः ॥ १५० ॥ समागत्यचजग्राहसारसंचरणेदृढम् ॥ कराभ्यांक्रूरयाबुद्ध्यापश्यतांबहुपक्षिणा
म् ॥ १५१ ॥ उड्डीयोड्डीयतेसर्वेगताश्चान्यत्रखेचराः ॥ सारसीभीतभीताचविरावान्कुर्वतीस्थिता ॥ १५२ ॥ सारसोभग्ननिद्रस्तुत्रासाच्चलितलो
चनः ॥ अवलोकितवान्छीघ्रंतदोत्ताम्यशिरोधराम् ॥ १५३ ॥ विलोक्यवानरंदुष्टंहंतुकामंसुदारुणम् ॥ तदासंभाषयामासगिरामधुरयाखगः ॥ १५४ ॥
अपराधंविनामांत्वंकिंशाखामृगबाधसे ॥ सापराधाजनालोकेवध्यंतेभूमिपैरपि ॥ १५५ ॥ नपीडयितुमर्हंतित्वादृशाउत्तमाजनाः ॥ अस्मानहिंसकान्
साधून्परवृत्तिपराङ्मुखान् ॥१५६॥जलशैवालभक्षांश्चखेचरान्वनवासिनः॥स्वदाररतिशीलांश्चपरदाराभिवर्जितान् ॥१५७॥नपीडायितुमर्हंतित्वद्विधावा
नरोत्तम॥परापवादपैशुन्यान्द्विजान्परमसेवकान् ॥१५८॥शाखामृगविमुंचाशुसर्वथामामनागसम्॥जानामितवजन्माहंनत्वंवेत्सितुमामकम् ॥ १५९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इत्याकर्ण्यवचस्तस्यमुमोचसारसंतदा ॥ चपलोवानरःशीघ्रमाहदूरेव्यवस्थितः ॥ १६० ॥ ॥ वानरउवाच ॥ ॥ ब्रूहिरेत्वंकथंवेत्सिममजन्मपुरात
नम् ॥ त्वंपक्षीज्ञानहीनश्चतिर्यक्चाहंवनेचरः ॥ १६१ ॥ ॥ सारसउवाच ॥ ॥ जानेहंतावकंजन्मजातिस्मरमितिस्फुटम् ॥ त्वंहिविंध्याधिपोराजाग्रा
ग्भवेपर्वतेश्वरः ॥ १६२ ॥ अहंपूज्यतमोविप्रस्तववंशेपुरोहितः ॥ तेनप्रत्यभिजानामित्वांसम्यग्वानरोत्तम ॥ १६३ ॥ इमांपालयताभूमिंप्रजाःसर्वाःप्र
पीडिताः ॥ त्वयाविवेकहीनेनभृशंसंचयताधनम् ॥१६४॥ प्रजापीडनतापोत्थवह्निज्वालैस्तुवानर ॥ प्राक्त्वंदग्धःपुनःक्षिप्तःकुंभीपाकेऽतिदारुणे॥१६५॥
पुनःपुनश्चदग्धेनजातेनचपुनःपुनः ॥ नारकेणशरीरेणसमास्त्रिशद्गतंत्वया ॥१६६॥ कुर्वतादारुणाञ्छब्दान्रुदताचपुनःपुनः ॥ कुंभीपाकानलेतीव्राह्यनु
भूताश्चयातनाः ॥ १६७ ॥ निस्तीर्णनरकोभूयःपापशेषेणसांप्रतम् ॥ प्राप्तोसिवानरंजन्मयेनमांहंतुमिच्छसि ॥ १६८ ॥ विप्रस्योपवनात्पूर्वंपक्करंभाफला
नि वै ॥ अननुज्ञाप्यभुक्तानित्वयापहृत्यपौरुषात् ॥ १६९ ॥ विपाकःकर्मणस्तस्यफलतेपश्यदारुणः ॥ वानरस्त्वंवनेवासोह्यधुनातेनवर्तसे ॥ १७० ॥
अशुभस्यशुभस्यापिपुराविहितकर्मणः ॥ भोगःक्रीडतिभूतेषुनोल्लंघ्यस्त्रिदशैरपि ॥ १७१ ॥ इत्थंत्वज्जन्मजानामियथावत्तुसहेतुकम् ॥ प्राप्तःसारसदे
होपिज्ञानेनापरिमोहितः ॥ १७२ ॥ ॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाकथांविप्रवानरोप्याहसारसम् ॥ सम्यग्वेत्तिभवान्नूनंकथंत्वंपक्षितांगतः ॥१७३॥
॥ सारसउवाच ॥ ॥ कथयिष्यामितत्कर्मयेनाहंदुर्गतिंगतः ॥ पक्षियोनिंगतोयेनतत्सर्वंश्रोतुमर्हसि ॥ १७४ ॥ धान्यंखारिशतंसाग्रमुत्सृष्टंहित्वयापु
रा ॥ वहुभ्योब्राह्मणेभ्यश्चचर्मदायांरविग्रहे ॥ १७५ ॥ पौरोहित्यमदाल्लोभाद्वंचयित्वाद्विजांस्तथा ॥ किंचिद्दत्त्वातुतेभ्यश्चगृहीतमखिलंमया॥१७६॥
विप्रसाधारणद्रव्यग्रहणोत्पन्नपातकात् ॥ पतितःकालसूत्रेहंनरकेरक्तकर्दमे ॥ १७७ ॥ चलत्क्रिमिसुसंपूर्णेदुर्गंधेपूयफेनिले ॥ आनाभेस्तत्रमग्नोस्मि
लिहन्पूयमधोमुखः ॥ १७८ ॥ तथोपरिमहागृध्रैर्भक्ष्यमाणस्तुवायसैः ॥ क्रिमिभिस्तुद्यमानस्तुममदेहोनिरंतरम् ॥ १७९ ॥ तस्मिञ्छोणितपंकेहं
निरुच्छ्वासोभवंतदा ॥ मुहूर्तोपिमहाकल्पसमोजातोममात्रवै ॥ १८० ॥ यातनाश्चानुभूताश्चसमास्त्रिरयुतंमया ॥ वक्तुंचतन्नशक्नोमिदुःखंवानर
नारकम् ॥ १८१ ॥ पौरोहित्यंमहाघोरंपापदंचस्वभावतः ॥ देवोपजीवनंयत्रब्राह्मणस्योपजीवनम् ॥ १८२ ॥ राज्ञःप्रतिग्रहोघोरस्तेनदग्धाद्वि
जातयः ॥ तेषामपिहरेद्द्रव्यंपुरोधास्तेननारकी ॥ १८३ ॥ राजायत्कुरुतेपापंपुरादेहेनधीयते ॥ तस्यतेनपुरोधाश्चगीयतेतत्वदर्शिभिः ॥ १८४ ॥ ॥ १३३ ॥
दैवात्कथमपिप्राप्तउत्तारोनरकांबुधेः ॥ मयादौदैवयोगेनशकुनित्वमुपस्थितम् ॥ १८५ ॥ अपहृत्यपुराकांस्यभाजनंभगिनीगृहात् ॥ आक्षिकायमया
दत्तंतेनमेसारसीगतिः ॥ १८६ ॥ इयंचब्राह्मणीपूर्वंकांस्यचोरीसुदारुणा ॥ तेनेयंसारसीजाताममभार्यासधर्मिणी ॥ १८७ ॥ इत्थंवानरते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वंकथितंकर्मणःफलम् ॥ वृत्तंचवर्तमानंचभविष्यंशृणुसांप्रतम् ॥ १८८ ॥ अहंहंसोभविष्यामित्वंचहंसोभविष्यसि ॥ हंसीयमपिमद्भार्यासाऽरसी
चभविष्यति ॥ १८९ ॥ देशेचकामरूपेवैस्थास्यामोवैयथासुखम् ॥ योगिनींभाविकल्याणींयास्यामस्तदनंतरम् ॥ १९० ॥ ततश्चमानुषंजन्म
प्राप्स्यामोदुर्लभंपुनः ॥ श्रेयस्तद्विपरीतंचप्राणिभिर्यत्रसाध्यते ॥ १९१ ॥ एवंसर्वाञ्छिवोजंतून्मोहयित्वास्वमायया ॥ सुखैर्भुनक्तिदुःखैश्चना
स्मानेवतुकेवलम् ॥ १९२ ॥ अयंलोकेप्रवृत्तश्चमार्गोविविधनिर्मितः ॥ धर्माधर्ममयोऽत्यर्थंसुखदुःखफलात्मकः ॥ १९३ ॥ सेवितःप्राणिभिःसर्वैः
सर्वदावापुनःपुनः ॥ देवासुरनरव्याघ्रक्रिमिकीटजलेचरैः ॥ १९४ ॥ नातिक्रांतोहिकेनापिपंथाऽयंदुःखकंटकः ॥ विरक्तान्योगिनोध्यायंविनावेदांतपारगा
न् ॥ १९५ ॥ अणोर्वापिगुरोर्वापिपुण्यापुण्यस्यकर्मणः ॥ ददातीहफलंज्ञात्वादेशंकालंमहेश्वरः ॥ १९६ ॥ इत्थंविधिविधानज्ञांमायांज्ञात्वेश्वरस्यच ॥
नशोचंतिनतप्यंतिनव्यथंतिमहाधियः ॥ १९७ ॥ नान्यथाशक्यतेकर्तुंविपाकःपूर्वकर्मणाम् ॥ उपायैःप्रज्ञयावापिशाखामृगसुरैरपि ॥ १९८ ॥ पुरात्वंभूप
तिर्जातःपश्चाज्जातोसिनारकी ॥ अधुनावानरोभूयोजन्मप्राप्स्यसिताद्दृशम् ॥ १९९ ॥ इतिमत्वाविशोकस्त्वंशाखामृगयथासुखम् ॥ प्रतीक्षांकुरुकालस्य
रममाणोऽत्रकानने ॥ २०० ॥ अहमप्येवमीशानमायाबद्धोवनेवने ॥ क्षपयिष्यामिवैजन्मधैर्यमास्थायसारसम् ॥ २०१ ॥ ॥ वानरउवाच ॥ ॥ मयात्वंपू
जितःपूर्वंनौमित्वामधुनाप्यहम् ॥ जातिस्मरोऽसिजानामिसर्वंमत्पूर्वदैहिकम् ॥ २०२ ॥ तिष्ठसारससारस्याशिवमस्तुसदातव ॥ त्वद्वाक्याद्गतमोहोऽहंविच
रिष्यामिसर्वदा ॥ २०३ ॥ ॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ इमंरम्यंविचित्रंचपावनंपरमंद्विज ॥ पक्षिवानरसंवादंश्रुतंयावन्नदीतटे ॥ २०४ ॥ तावन्ममापिबोधो
भूत्तेनशोकःक्षयंगतः ॥ इदानींजाह्नवीतोयमाहात्म्यंपरमाद्भुतम् ॥ २०५ ॥ दृष्ट्वात्रब्राह्मणश्रेष्ठत्वांयाचेजाह्नवीजलम् ॥ प्रेतत्वात्ततुकामोहंतीव्रातृष्णाप्रपी
डितः ॥ २०६ ॥ अस्मिन्नेवाचलेदृष्टंमयाश्चर्यंचवैद्विज ॥ गंगातोयस्यतावद्धिपातुमिच्छामितज्जलम् ॥ २०७ ॥ पारियात्रोद्भवःकोपिब्राह्मणोग्रामया
जकः ॥ अयाज्ययाजनाद्विंध्येसंभूतोब्रह्मराक्षसः ॥ २०८ ॥ अस्मत्संगस्यलोभेनस्थितोसौहायनाष्टकम् ॥ तस्यास्थीनिस्वपुत्रेणसंचितानिद्विजो
त्तम ॥ २०९ ॥ क्षितान्यानीयगंगायांतीर्थेकनखलेऽमले ॥ तत्क्षणादेवमुक्तोऽसौराक्षसत्वात्सुदारुणात् ॥ २१० ॥ इतिगंगाजलस्नानमहिमामहदद्भु
तम् ॥ साक्षाद्दृष्टोमयातेनगांगेयंप्रार्थितंजलम् ॥ २११ ॥ पुरस्तायत्कृतस्तीर्थेमयाभूरिपरिग्रहः ॥ नकृतस्तुप्रतीकारस्तस्यजाप्यादिलक्षणः ॥ २१२ ॥
तेनमेप्रेतरूपस्यदुर्लभोदकभोजनम् ॥ सहस्रंयत्रवर्षाणामतीतंविंध्यपर्वते ॥ २१३ ॥ इतितेकथितंसर्वंहित्वालज्जांगरीयसीम् ॥ इदानींधार्मिकश्रेष्ठजल

१ कलेवरैरितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दानेनसत्वरम् ॥ २१४ ॥ संतर्पयममप्राणान्कंठमात्रावलंबितान् ॥ दुर्लभंप्रेतभावेपिजीवितंप्राणिनामिह ॥ २१५ ॥ शरीररक्षणीयंहिसर्वथासर्वदा नरैः ॥ नहीच्छंतितनुत्यागमपिकुष्ठादिरोगिणः ॥ २१६ ॥ ॥ देवद्युतिरुवाच ॥ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाविस्मयंपरमंगतः ॥ पथिकश्चितयामा सक्रुपांप्रेतेसमुद्वहन् ॥ २१७ ॥ पापपुण्यफलंलोकेप्रत्यक्षंदृश्यतेखलु ॥ देवदानवमानुष्यंतिर्यक्त्वंक्रिमिकीटकम् ॥ २२८ ॥ नानायोनिषुजन्मानि नानाव्याधिप्रपीडनम् ॥ मरणंबालवृद्धानामंधत्वंकुब्जतातथा ॥ २१९ ॥ ऐश्वर्यंचदरिद्रत्वंपांडित्यंमूर्खतातथा ॥ एताश्वरचनालोकेभवंतिकथमन्य था ॥ २२० ॥ तेधन्याःकर्मभूमौयेन्यायमार्गार्जितंधनम् ॥ सत्पात्रेभ्यःप्रयच्छंतिकुर्वंतिचात्मनोहितम् ॥ २२१ ॥ भूमिरत्नहिरण्यानिगावोधान्यंगृहं गजाः ॥ रथाश्ववसनग्रामाःसिद्धमन्नंफलंजलम् ॥ २२२ ॥ कन्यादिव्यौषधमन्नंछत्रोपानद्वरासनम् ॥ शय्याताम्बूलमाल्यानितालवृंतंवरासनम् ॥२२३॥ सर्वमेतत्प्रदातव्यंलोकत्रयजिगीषुभिः ॥ दत्तंहिप्राप्यतेस्वर्गेदत्तमेवहिभुज्यते ॥ २२४ ॥ छत्रचामरयानानिवराश्ववरवारणाः ॥ हर्म्याणिवरशय्याश्च गोमहिष्योवरस्त्रियः ॥ २२५ ॥ अन्नभूषणमुक्ताश्चपुत्रादास्योमहाकुलम् ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंकलाविद्यासुकौशलम् ॥ २२६ ॥ दानस्यैवफलंसर्वं प्राप्यतेभुविमानवैः ॥ तस्माद्देयंप्रयत्नेननादत्तमुपतिष्ठति ॥ २२७ ॥ धर्मिष्ठेनतुपांथेनगाथेयंसमगायत ॥ इतिश्रुत्वापुनःप्रेतःप्रोवाचह्यार्तमान सः ॥ २२८ ॥ मन्येधर्मज्ञकल्पोसिपांथत्वंनात्रसंशयः ॥ देहिमेजीवनंवारिचातकायघनोयथा ॥ २२९ ॥ एतस्मिन्प्राणदानेहिमाविलंबंकृथाबहु ॥ ततः प्रत्याहपांथस्तुवचनंन्यायगर्भितम् ॥२३०॥ भृगुक्षेत्रेशृणुप्रेतपितरौममतिष्ठतः ॥ तदर्थंतीर्थराजस्यमयावारिसमाहृतम् ॥ २३१ ॥ तत्सितासितपानीयं मध्येचप्रार्थितंत्वया ॥ नजानेधर्मसंदेहःकिमत्रममयुज्यते ॥ २३२ ॥ बलाबलंविचारार्थंकरिष्येप्रबलंविधिम् ॥ वेदेभ्योधर्मशास्त्रेभ्योनाहंमानेनकेवल म् ॥२३३॥ हयमेधादियज्ञेभ्यःसर्वेभ्योप्यधिकंमतम् ॥ ऋषिभिर्देवताभिश्चप्राणिनांप्राणरक्षणम् ॥ २३४ ॥ इतिदत्त्वावरंवारिकृत्त्वाप्रेतस्यरक्षणम् ॥ पित्रर्थं पुनरादायजलंनेष्यामिपावनम् ॥ २३५ ॥ एषमेप्रबलोभातिशुद्धधर्मप्रदोविधिः ॥ परोपकरणादन्यत्सर्वमल्पंस्मृतंबुधैः ॥ २३६ ॥ परोपकारिभिर्दत्ताअ पिप्राणानृभिर्मुदा ॥ अद्भिःपरोपकारःस्यात्किंनलब्धंमयापुनः ॥ २३७ ॥ दधीचिनापुरागीतःश्लोकोयंश्रूयतेभुवि ॥ सर्वधर्ममयःसारःसर्वधर्मज्ञसंम तः ॥ २३८ ॥ परोपकारःकर्तव्यःप्राणैरपिधनैरपि ॥ परोपकारजंपुण्यंतुल्यंक्रतुशतैरपि ॥ २३९ ॥ इत्युक्त्वाप्रददौतोयंगंगायामुनसंभवम् ॥ प्रेतायप्रा णरक्षार्थंसधर्मिष्ठोवरोद्विजः ॥ २४० ॥ प्रेतःप्रीतोजलंपीत्वाह्यभिषिच्यशिरस्तथा ॥ प्रजहौप्रेतदेहंतंदिव्यदेहोभवत्क्षणात् ॥ २४१ ॥ तदाश्च र्यमहद्दृष्ट्वानिजगादसकेरलः ॥ अहोविमुक्तःप्रेतत्वाद्वेणीपानीयबिंदुभिः ॥२४२॥ ब्रह्मापिनैवशक्नोतिमन्येवक्तुमपांगुणम् ॥ गङ्गातोयंमहादेवोधत्तेकेकथमन्य

१ रत्न–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

था ॥ २४३ ॥ अचिंत्यशक्तिर्गंगांभस्तिलमात्रंतुयःपिबेत् ॥ देवोभवेत्ससिद्धोवागर्भेनैवचसंविशेत् ॥ २४४ ॥ नगंगासदृशीसिद्धिर्नगंगासदृशीमतिः॥
नगंगासदृशीमुक्तिर्गंगासर्वाधिकायतः ॥ २४५ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमहाभक्त्याचधार्मिक ॥ करस्थंतस्यकैवल्यंयोगंगांसेवतेसदा ॥ २४६ ॥ आयु
ष्मान्भवपांथत्वंमाधर्मेविरतोभव ॥ त्वयाहंतारितःसद्योगंगांबुकणदानतः २४७ ॥ इत्युक्त्वाप्रस्थितोनाकंपिशाचस्तुसकेरलः ॥ आशीर्भिरभिनंद्याथ
पांथंबंधुवरंनरम् ॥ २४८ ॥ प्रेतंविमोक्ष्यपांथोपिपुनरादायतज्जलम् ॥ गतस्तेनैवमार्गेणस्मरंस्तीर्थोदकौतुकम् ॥ २४९ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥
इत्थंप्रयागमाहात्म्यंश्रुत्वानत्वाचतंमुनिम् ॥ प्रयागंसहसामाघेपिशाचःसत्वरंगतः ॥२५०॥ स्नात्वासितासितेसोपिमाघमासेद्विजोत्तम ॥ पिशाचःक्षीणपा
पस्तुपैशाचींविजहौतनुम् ॥ २५१ ॥ दिव्यदेहस्ततोभूत्वाद्राविडोभूपतिस्तदा ॥ स्तुवन्नारायणंदेवंभक्त्यादोषविवर्जितः ॥ २५२ ॥ गंधर्वैःस्तूयमानस्तु
नाकनारीसुपूजितः ॥ उत्तमेनविमानेनपुरंदरपुरंययौ ॥ २५३ ॥ इतितेकथितंविप्रपूर्ववृत्तंसकौतुकम् ॥ इतिहासंद्विजश्रेष्ठसद्यःपातकनाशनम् ॥२५४॥
ज्ञानदंमोक्षदंविप्रश्रुतंदुर्गतिनाशनम् ॥ इतितेकथितंसर्वंपुरावृत्तंसकौतुकम् ॥ २५५ ॥ इतिहासंद्विजश्रेष्ठश्रुतंदुर्गतिनाशनम् ॥ अधुनातुमयासार्धंमिमाः
कन्याःसुतश्चते ॥ २५६ ॥ त्वंचायातुप्रयागंवैसर्वेसद्गतिमीप्सवः ॥ माघस्नानंप्रकुर्मोऽत्रदेवानामपिदुर्लभम् ॥ २५७ ॥ तत्रमोक्ष्यंतिपैशाच्यंसद्यःपापसमुद्भव
म् ॥ २५८ ॥ ॥ महेशउवाच ॥ ॥ एवंवसिष्ठवक्त्राब्जकथामधुरसंमुदा ॥ पीत्वाप्रमुदिताःसर्वेनिस्तीर्णानरकार्णवात् ॥ २५९ ॥ प्रस्थितास्तेनसा
र्धंतेसत्वरंव्योम्निहर्षिताः ॥ दिलीपशृणुतत्सर्वंतत्तीर्थंतुसितासितम् ॥ २६० ॥ सत्वरंव्योममार्गेणकाममासाद्यदुःसहाः ॥ समागम्यतदातत्रसंहृष्टहृद
याश्चते ॥ २६१ ॥ अथोचेलोमशस्तत्रसदयंगगनांगणे ॥ पश्यंतुश्रद्धयासर्वेतीर्थराजमिमंभुवि ॥ २६२ ॥ विनाज्ञानंप्रयागेस्मिन्मुच्यंतेसर्वजंतवः ॥
इष्ट्वात्रैवमहायज्ञंस्रष्टुकामःप्रजापतिः ॥ २६३ ॥ अवापसृष्टिसामर्थ्यंततःसृष्टिंचकारसः ॥ अत्रनारायणःसस्नौपत्नीकामःसितासिते ॥ २६४ ॥ अतःसल
ब्धवान्लक्ष्मींभार्याममृतमंथने ॥ उषित्वाचात्रषण्मासंस्नात्वावेण्यांयथेच्छया ॥ २६५ ॥ त्रिपुरंघातयामासत्रिबाणेनत्रिशूलभृत् ॥ इमानित्रीणिकुंडा
निदीप्तान्यजस्रवह्निभिः ॥ २६६ ॥ एषतृतिंगतोवह्निर्यःकेनापिचपुष्यति ॥ अत्रदेवास्त्रयस्त्रिंशत्तत्तासुमुदिरेभृशम् ॥ २६७ ॥ आविर्भूतोमहेशोत्रनील
कंठःकपालभृत् ॥ अनिशंससुरैःसेव्यआयातोंजलयेवटुः॥२६८॥मृकंडसूनुनाकल्पेप्रविश्ययन्मुखेस्थितम् ॥ लोकेज्वालाकुलेसोयंयोगरूपीजनार्दनः ॥
॥२६९॥ सेयंभागीरथीशंभोःसर्वदुःखापहारिणी ॥ सिद्ध्यर्थंसेव्यतेसिद्धैर्भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥२७०॥ अनिशंभूतिदायाचस्वर्गमार्गेह्यनुत्तमा ॥ स्वर्गेहे
तुश्चयादेवीसेयंभागीरथीनदी॥२७१॥ यदंभःस्नानमात्रेणविकर्तनसलोकताम् ॥ लभंतेप्राणिनःसर्वेनदीसायमुनास्वयम् ॥२७२॥ अनयोःपुण्यनद्योश्चसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गमः सुखदो मुने ॥ अत्रस्नातानपश्यंतेनरकेज्ञानभाविताः ॥२७३॥ विनाज्ञानंप्रयागेस्मिन्मुच्यंतेसर्वजंतवः ॥ अन्यच्चश्रूयतांविप्रइतिहासंपुरातनम् ॥२७४॥
शृण्वतांसर्वपापघ्नंसर्वरोगविनाशनम् ॥ ऋचीकेनपुराशप्तोगंधर्वोवायसोभवत् ॥२७५॥ शापंमुमोचसोत्रैवस्नातःसद्यःसितासिते ॥ वासवस्यतुशापेनस्वर्गा
द्भ्रष्टाप्सरोर्वशी ॥ २७६ ॥ स्वर्गकामाचसासस्नौलेभेस्वर्गंततोचिरात् ॥ पुत्रंचशंकरंलेभेययातिर्नाहुषोमुने ॥ २७७ ॥ पुत्रकामःप्रयागेहिस्नात्वापुण्ये
सितासिते ॥ धनकामःपुराशक्रःसुस्नातोत्रद्विजोत्तम ॥२७८॥ धनदस्यनिधीन्सर्वाञ्जहारसचमायया ॥ कश्यपोत्रतपस्तेपेशिवाराधनतत्परः ॥२७९॥
अस्मिंस्तीर्थेभरद्वाजोयोगसिद्धिमवाप्तवान् ॥ अस्मिंस्तीर्थेपुराविप्रयोगेशाःशांतमानसाः ॥ २८० ॥ योगस्यफलभूमिंतुलेभिरेसनकादयः ॥ अस्मि
न्माघेतुयेस्नातागंगायामुनसंगमे ॥ २८१ ॥ ताराख्याश्चतेसर्वेतैर्व्याप्तंसकलंजगत् ॥ विंदंतिकामिनःकामान्मुक्तिंयांतिमुमुक्षवः ॥ २८२ ॥ विंदंति
साधकाःसिद्धिंप्रयागेहिद्विजोत्तम ॥ सांप्रतंमुक्तिकामास्तुकन्याश्चापिसुतश्चते ॥ २८३ ॥ मद्वाक्यादत्रमज्जंतुसर्वेत्वंचसितासिते ॥ प्राक्कालीनाघविध्वं
सिवेणीजलवलेनतु ॥ २८४ ॥ लभंतामखिलांलक्ष्मींप्राप्तशापमहाफलाम् ॥ एवमार्षवचःसत्यमतींद्रियमलंघनम् ॥ २८५ ॥ श्रुत्वाचोत्कंठचित्ता
स्तेसर्वेस्नानायचोद्यताः ॥ प्रयागंप्राप्यदुष्प्राप्यंपैशाच्यंविजहुःक्षणात् ॥ २८६ ॥ विमुक्ताःशापदुःखेनतनुंस्वांस्वांचलेभिरे ॥ दृष्ट्वावेदनिधिःपुत्रंताःक
न्यादिव्यरूपिणीः ॥ २८७ ॥ तुष्टावलोमशंप्रीत्याप्रसन्नेनांतरात्मना ॥ त्वदनुग्रहमात्रेणोत्तीर्णःपापमहार्णवः ॥ २८८ ॥ इदानीमुचितंब्रूहिबालानामृ
षिसत्तम ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ कुमारोधीतवेदोऽयंसमाप्तनियमोयुवा ॥ २८९ ॥ आसांतुसानुरागाणांगृह्णातुकरपंकजम् ॥ ततोलोमशवाक्येन
स्वपितुर्वचनात्तदा ॥ २९० ॥ विवाहविधिनाचाशुब्रह्मचारीसधार्मिकः ॥ शुभद्रव्यैश्चमंत्रैश्चऋषिभिःकृतमंगलः ॥ २९१ ॥ पंचानामपिकन्यानांपा
णिजग्राहधर्मतः ॥ आनंदिन्यस्तदासर्वाःकन्याःपूर्णमनोरथाः ॥ २९२ ॥ बभूवुःसकुमारश्चसंतुष्टश्चबभूवह ॥ दत्त्वानुज्ञांमुनिःसोथलोमशस्तैर्नमस्कृ
तः ॥ २९३ ॥ जगामस्वाश्रमंमेरुंपर्वतंसुरसेवितम् ॥ ततोवेदनिधीराजन्स्नुषाःपंचसुतंतथा ॥ पुरस्कृत्यमुदायुक्तोधनदस्यपुरंययौ ॥ २९४ ॥
इतिनृपवरमाघेस्नानसंजातपुण्यान्मुनिवरवचसाद्राक्तीर्थराजप्रयागे ॥ सकलकलुषमुक्ताःपंचगंधर्वकन्याअलमभिगतलाभात्प्राप्यतर्षंचजग्मुः ॥ २९५॥
परमिममितिहासंपावनंतीर्थभूतंवृजिनविलयहेतुंयःशृणोतीहनित्यम् ॥ सभवतिखलुपूर्णःसर्वकामैरभीष्टैर्व्रजतिचसुरलोकेदुर्लभोधर्मयुक्तः ॥ २९६ ॥
इतिहासमिमंश्रुत्वापूजयेद्यस्तुपाठकम् ॥ गोभिर्हिरण्यवस्त्रैश्चब्रह्मतुल्योयतोहिसः ॥ २९७ ॥ वाचकेपूजितेयस्माद्विष्णुर्भवतिपूजितः ॥ तस्मात्संपू
जयेन्नित्यंयदीच्छेत्सफलंभवम् ॥ २९८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेमाघमाहात्म्येवसिष्ठदिलीपसंवादेगंधर्वकन्याप
रिणयोनामैकोनत्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२९ ॥ ॐ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ श्रुतंकार्तिकमाहात्म्यंमाघस्यचमया

॥ १३९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विभो ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिमुक्तिदंकर्मचोत्तमम् ॥ १ ॥ श्रेष्ठाभक्तिस्तुकाप्रोक्तावदविश्वेश्वरप्रभो ॥ येनविज्ञानमात्रेणनराःसुखमवाप्नुयुः ॥ २ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तल्लीनचित्तःसपुमान्साभक्तिःपरमामता ॥ दयाधर्मपरोनित्यंविष्णुधर्मेषुतत्परः ॥ ३ ॥ फलमूलजलाहारीशंखचक्रप्रधारकः ॥
त्रिकालंपूजयेद्विष्णुंसाभक्तिःसात्विकीमता ॥ ४ ॥ उत्तमासात्विकीप्रोक्ताराजसीचैवमध्यमा ॥ कनिष्ठातामसीचैवत्रिविधाभक्तिरुच्यते ॥ ५ ॥ श्रीधरे
तुप्रकर्त्तव्यामुक्तिकामफलेप्सुभिः ॥ अहंकारेणरूपेणदंभमात्सर्यमायया ॥ ६ ॥ येकुर्वंतिजनाभक्तिंतामसीसाउदाहृता ॥ परस्योत्सादनार्थंवादंभमुद्दि
श्यवाथवा ॥७॥ याभक्तिःक्रियतेदेवेतामसीसाप्रकीर्तिता ॥ विषयान्प्रतिसंधाययशऐश्वर्यमेववा ॥८॥ अर्चादावर्चयेद्योमांपृथग्भावःसराजसः॥ कर्मक्षयार्थं
कर्त्तव्याब्राह्मणैर्ज्ञानतत्परैः ॥९॥ विष्णौह्यात्मार्पणींबुद्धिंसाभक्तिःसात्विकीमता ॥ अतोवैसर्वथादेविसंसेव्यःसर्वदाहरिः ॥१०॥ तामसेनतुभावेनतामसत्वं
हिलभ्यते ॥ राजसोराजसेनैवसात्विकेनतुसात्विकः॥११॥ वेदाध्यायरतःश्रीमान्रागद्वेषविवर्जितः ॥ शंखचक्रधरोविप्रःसर्वदाशुचिरुच्यते ॥१२॥ कर्मकां
डेप्रवृत्तोयःसर्वदाविष्णुनिंदकः ॥ निंदकस्तज्जनानांचमहाचंडालउच्यते ॥१३॥ वेदाध्यायरतानित्यंनित्यंवैयज्ञयाजकाः ॥ अग्निहोत्ररतानित्यंविष्णुधर्म
पराङ्मुखाः ॥ निंदंतिविष्णुधर्मांश्चवेदबाह्याःसुरेश्वरि ॥ १४ ॥ कुर्वंतिशांतिंविबुधाःप्रहृष्टाःक्षेमंप्रकुर्वंतिपितामहाद्याः ॥ स्वस्तिप्रयच्छंतिमुनींद्रमुख्या
गोविंदभक्तिंवहतांनराणाम् ॥ १५ ॥ शुभाग्रहाभूतपिशाचयुक्ताब्रह्मादयोदेवगणाःप्रसन्नाः ॥ लक्ष्मीस्थिरातिष्ठतिमंदिरेचगोविंदभक्तिंवहतांनराणा
म् ॥ १६ ॥ गंगागयानैमिषपुष्कराणिकाशीप्रयागंकुरुजांगलानि ॥ तिष्ठंतिदेहेकृतभक्तिपूर्वंगोविंदभक्तिंवहतांनराणाम् ॥ १७ ॥ एवमाराधयेद्विद्वान्
भगवंतंश्रियासह ॥ कृतकृत्योभवेन्नित्यंसविप्रोनात्रसंशयः ॥ १८ ॥ क्षत्रियोवाथवैश्योवाशूद्रोवासुरसत्तमे ॥ भक्तिंकुर्वन्विशेषेणमुक्तिंयातिसवैन
रः ॥ १९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेविष्णुभक्तिमहिमावर्णनंनामत्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १३० ॥ छ ॥
॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ शालग्रामशिलाशुद्धामूर्त्तयःसंतिभूतले ॥ तासांचैवतुमूर्तीनांपूजनंकतिधास्मृतम् ॥ १ ॥ ब्राह्मणैःकतिपूज्यास्ताःक्षत्रियै
र्वासुरेश्वर ॥ वैश्यैर्वापिकथंशूद्रैःस्त्रीभिर्वापिसमादिश ॥ २ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शालग्रामशिलापुण्यापवित्राधर्मकारिणी ॥ यस्याद
र्शनमात्रेणब्रह्महाशुध्यतेनरः ॥ ३ ॥ तद्गृहंसर्वतीर्थानांप्रवरंश्रुतिनोदितम् ॥ यत्रेयंसर्वदामूर्तिःशालग्रामशिलाशुभा ॥ ४ ॥ ब्राह्मणैःपंचपूज्यास्तु
श्चतस्रःक्षत्रियैस्तथा ॥ वैश्यैस्तिस्रस्तथापूज्याएकापूज्याप्रयत्नतः ॥ ५ ॥ तस्यादर्शनमात्रेणशूद्रोमुक्तिमवाप्नुयात् ॥ अनेनविधिनादेवियेनराःपूजयं
तिवै ॥ ६ ॥ भोगान्सर्वांस्तत्रभुक्त्वायांतिविष्णोःसनातनम् ॥ इयंसामहतीमूर्तिःसर्वदापापहारिणी ॥ ७ ॥ कैलासाद्यंफलंदेविजायतेपूजनाद्यतः ॥

१ इत्यं सा महतीपुण्या -इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रगंगाचयमुनागोदावरीसरस्वती ॥ ८ ॥ तिष्ठतेचशिलायत्रसर्वंतत्रनसंशयः ॥ किमत्रबहुनोक्तेनभूयोभूयोवरानने ॥ ९ ॥ पूजनंमनुजैःसम्य
क्कर्त्तव्यंमुक्तिमिच्छुभिः ॥ भक्तिभावेनदेविशियेर्चयंतिजनार्दनम् ॥ १० ॥ तेषांदर्शनमात्रेणब्रह्महाशुध्यतेजनः ॥ दासभावेनयेशूद्राःस्वर्चनंकुर्वते
सदा ॥ ११ ॥ तेषांपुण्यंनजानंतिब्रह्माद्याश्चसुरेश्वरि ॥ भक्तिभावेनयेविप्राहरिमभ्यर्चयंतिवै ॥ १२ ॥ एकविंशतिकुलंतैस्तुतारितंतेषुजन्मसु ॥
शंखचक्रांकितोयस्तुविप्रःपूजनमाचरेत् ॥ १३ ॥ पूजितंतुजगत्सर्वंतेनविष्णुप्रपूजनात् ॥ पितरःसंवदंत्यस्मत्कुलेजाताश्चवैष्णवाः ॥ १४ ॥ तत्कुलंता
रितंतैस्तुयावदाभूतसंप्लवम् ॥ तेतुचास्मान्समुद्धृत्यनयंतेविष्णुमंदिरम् ॥ १५ ॥ सएवदिवसोधन्योधन्यामाताथबांधवाः ॥ पितातस्यचवैधन्योधन्यावैसु
हृदस्तथा ॥ १६ ॥ सर्वेधन्यतमाज्ञेयाविष्णुभक्तिपरायणाः ॥ तेषांदर्शनमात्रेणमहापापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥ उपपातकानिसर्वाणिमहांतिपातकानिच ॥
तानिसर्वाणिनश्यंतिवैष्णवानांचदर्शनात् ॥ १८ ॥ पावकाइवदीप्यंतेयेनरावैष्णवाभुवि ॥ विमुक्ताःसर्वपापेभ्योमेघेभ्यइवचंद्रमाः ॥ १९ ॥ आर्द्रंशुष्कं
लघुस्थूलंवाङ्मनःकर्मभिःकृतम् ॥ तत्सर्वंनाशमायातिवैष्णवानांचदर्शनात् ॥ २० ॥ हिंसादिकंचयत्पापंज्ञानाज्ञानंकृतंचयत् ॥ तत्सर्वंनाशमाया
तिदर्शनाद्वैष्णवस्यच ॥ २१ ॥ निःपापास्त्रिदिवंयांतिपापिष्ठायांतिशुद्धिताम् ॥ दर्शनादेवसाधूनांसत्यंतुभ्यंमयोदितम् ॥ २२ ॥ संसारकर्दमाले
पप्रक्षालनविशारदः ॥ पावनःपावनानांचविष्णुभक्तोनसंशयः ॥ २३ ॥ प्रत्यहंविष्णुभक्तायेस्मरंतिमधुसूदनम् ॥ तेतुविष्णुमयाज्ञेयाविष्णुस्तत्रनसं
शयः ॥ २४ ॥ नवनीलघनश्यामंनलिनायतलोचनम् ॥ शंखचक्रगदापद्मधरंपीतांबरावृतम् ॥ २५ ॥ कौस्तुभेनविराजंतंवनमालाधरंहरिम् ॥ उल्लस
त्कुंडलज्योतिःकपोलवदनश्रिया ॥ २६ ॥ विराजितंकिरीटेनवलयांगदनूपुरैः ॥ प्रसन्नवदनांभोजंचतुर्बाहुंश्रियान्वितम् ॥ २७ ॥ एवंध्यायंतियेविप्रा
विष्णुंचैवतुपार्वति ॥ तेविप्राविष्णुरूपाश्चवैष्णवास्तेनसंशयः ॥ २८ ॥ तेषांदर्शनमात्रेणभक्त्यावाभोजनेनवा ॥ पूजनेनचदेवेशिवैकुंठंलभतेध्रुवम् ॥ २९ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेशालग्रामशिलापूजनमाहात्म्यंनामैकत्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १३१ ॥ छ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥
अनंतवासुदेवस्यकीदृशंस्मरणंस्मृतम् ॥ यच्छ्रुत्वानपुनर्मोहोमानुषाणांप्रजायते ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ दृष्टतत्त्वेनदेवेशिस्मरंतिविष्णुंनित्य
शः ॥ तृषातुरोयथावारितद्वद्विष्णुंस्मराम्यहम् ॥ २ ॥ हिमेनाकुलितंविश्वंस्मरत्यग्निंयथातथा ॥ तद्वद्देवतुवैविष्णुंस्मरंतिविबुधादयः ॥ ३ ॥ पतिव्रता
यथानारीपतिंस्मरतिनित्यशः ॥ तथास्मरंतिलोकेशंविष्णुंविश्वेश्वरेश्वरम् ॥ ४ ॥ भयार्त्तःशरणंयद्वदर्थलोभीयथाधनम् ॥ पुत्रकामोयथापुत्रंतथाविष्णुं

१ शमादिकंचयत्पापमितिपाठान्तरम् । २ वैष्णवैः सह भाषणात्-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मराम्यहम् ॥ ५ ॥ दूरस्थोपियथागेहंचातकोमाधवंयथा ॥ ब्रह्मविद्यांब्रह्मविदस्तथाविष्णुंस्मराम्यहम् ॥ ६ ॥ हंसामानसमिच्छंतिऋषयःस्मरणंहरेः ॥ भक्ताश्चभक्तिमिच्छंतितथाविष्णुंस्मराम्यहम् ॥ ७ ॥ प्राणिनांवल्लभोदेहोयत्रआत्मावतिष्ठति ॥ आयुर्वाच्छंतियेजीवास्तथाविष्णुंस्मराम्यहम् ॥८॥ भ्रमराश्चयथापुष्पंचक्रवाकादिवाकरम् ॥ यथात्मवल्लभाभक्तिस्तथाविष्णुंस्मराम्यहम् ॥ ९ ॥ अंधेनाकुलितालोकादीपंवांच्छंतिवैयथा ॥ तथावैपुरुषालोकेस्मरणंकेशवस्यच ॥ १० ॥ यथाश्रमार्त्ताविश्रामंनिद्राव्यसनिनोयथा ॥ गतालस्यायथाविद्यांतथाविष्णुंस्मराम्यहम् ॥ ११ ॥ मातंगाःपार्वतींभूमिंसिंहावनगजादिकम् ॥ तथैवस्मरणंविष्णोःकर्तव्यंपापभीरुभिः ॥ १२ ॥ सूर्यकांतेरवेर्योगाद्वह्निस्तत्रप्रजायते ॥ एवंवैसाधुसंयोगाद्धरौभक्तिःप्रजायते ॥१३॥ शीतरश्मेर्यथाकांतश्चंद्रयोगादपःश्रयेत् ॥ एवंवैष्णवसंयोगान्मुक्तिर्भवतिशाश्वती ॥ १४ ॥ कुमुद्वतीयथासोमंदृष्ट्वापुष्पंविकासते ॥ तद्वद्देवेकृताभक्तिर्मुक्तिदासर्वदानृणाम् ॥१५॥ यथानलायाःसंत्रस्ताभ्रमरीस्मरणंचरेत् ॥ तेनस्मरणयोगेननलासारूप्यतामियात् ॥ १६ ॥ गोपीभिर्जारबुद्ध्याचविष्णोश्चस्मरणंकृतम् ॥ ताश्चसायुज्यतांनीतास्तथाविष्णुंस्मराम्यहम् ॥ १७ ॥ केपिवैदुष्टभावेनच्छद्मभावेनकेचन ॥ केचापिलोभभावेननिस्पृहाश्चैवकेचन ॥ १८ ॥ भक्त्यावास्नेहभावेनद्वेषभावेनवापुनः ॥ केपिस्वामित्वभावेनबुद्ध्यावाबुद्धिपूर्वकम् ॥ १९ ॥ येनकेनापिभावेनचिंतयंतिजनार्दनम् ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायांतिविष्णोःसनातनम् ॥ २० ॥ अहोविष्णोश्चमाहात्म्यमद्भुतंलोमहर्षणम् ॥ यदृच्छयापिस्मरणंत्रिधामुक्तिप्रदायकम् ॥ २१ ॥ नधनेनसमृद्धेनविपुलाविद्ययातथा ॥ एकेनभक्तियोगेनसमीपेदृश्यतेक्षणात् ॥ २२ ॥ सांनिध्येपिस्थितोदूरेनेत्रयोरंजनंयथा ॥ भक्तियोगेनदृश्येनभक्तैश्चैवसनातनः ॥ २३ ॥ इदंतत्त्वमिदंतत्त्वंमोहितोदेवमायया ॥ भक्तितत्त्वंयदाप्राप्तंतदाविष्णुमयंजगत् ॥२४॥ इंद्राद्यैरमृतंप्राप्तंसुखार्थंशृणुसुंदरि ॥ तथापिदुःखितास्तैवेभक्त्याविष्णोर्यथाविना ॥२५॥ भक्तिमेवामृतंप्राप्यपुनर्दुःखंनजायते ॥ वैकुंठाख्यंपदंप्राप्यमोदतेविष्णुसन्निधौ ॥ २६ ॥ वारित्यक्त्वायथाहंसःपयःपिबतिनित्यशः ॥ एवंधर्मान्परित्यज्यविष्णोर्भक्तिंसमाश्रयेत् ॥ २७ ॥ अन्यभक्तिंपरित्यज्यविष्णुभक्तिंसमाश्रयेत् ॥ तोयंवद्धातुवस्त्रेणकृतंकार्यंकथंभवेत् ॥ २८ ॥ प्राप्यदेहंविनाभक्तिंक्रियतेसवृथाश्रमः ॥ विष्णुभक्तिंविनाधर्मानुपदिशंतियेजनाः ॥ तेपतंतिसदाघोरेनरकेनात्रसंशयः ॥ २९ ॥ बाहुभ्यांसागरंतर्तुंयद्वन्मूर्खोभिवांछति ॥ संसारसागरंतद्वद्विष्णुभक्तिंविनानरः ॥ ३० ॥ विष्णुभक्तिंचरक्षंतिकर्मणापात्यतेयदि ॥ अकिंचनःस्पृहायुक्तोमेरौधत्तेयथास्पृहाम् ॥ ३१ ॥ तवभक्तौतथादेवमयाहिक्रियतेस्पृहा ॥ जन्मांतरेहिसाभक्तिर्मा

१ भक्तियोगाच्च-इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मकीयत्करोतिंहि ॥ ३२ ॥ वह्निर्यथेहस्वल्पोपिदहतेविविधंवनम् ॥ तद्वदेवतुसाभक्तिरणुमात्राकृतामया ॥ ३३ ॥ शतैश्चश्रूयतेभक्तिःसहस्रैरपिबुध्य
ते ॥ तेषांमध्येतुदेवेशिभक्तोह्येकःप्रजायते ॥ ३४ ॥ बुद्धिपरेषांदास्यंतिलोकेबहुविधाजनाः ॥ स्वयमाचरतेसोपिनरःकोटिषुदृश्यते ॥ ३५ ॥ पूजयाह
स्यतेभक्तिर्जयेनपरिहस्यते ॥ एवंभावोहिदेवेशेभक्तिस्तेनैवगृह्यते ॥ ३६ ॥ सागरेचयथापातःकूपेत्राणोपवेशनम् ॥ यस्यभावोहितद्वच्चभक्तिःसाते
नगृह्यते ॥ ३७ ॥ मूलेसिक्तस्यवृक्षस्यपुत्रंशाखासुदृश्यते ॥ भजनादेवभोदेविफलमग्रेप्रतिष्ठितम् ॥ ३८ ॥ पानीयहारिणायद्वत्घटेचित्तंप्रधीयते ॥
तद्वदेवेहरौचित्तंधृत्वामोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३९ ॥ शैशवेचयथामातागुडंस्तोकंददातिवै ॥ पुनर्याचतिवैबालोगुडंवैलोभकारणात् ॥४०॥ नीरेनीरंयथाक्षितं
दुग्धेदुग्धंघृतेघृतम् ॥ तद्वद्देदंनपश्यंतिविष्णुभक्तिप्रसादतः॥४१॥भानुःसर्वगतोयद्वद्वह्निःसर्वगतोयथा॥भक्तिःस्थितस्तथाभक्तःकर्मभिर्नैवबाध्यते॥४२॥
अजामिलःस्वधर्मंचत्यक्त्वापापंसमाचरन् ॥ पुत्रंनारायणंस्मृत्वामुक्तिंवैप्राप्तवान्ध्रुवम् ॥ ४३ ॥ दिवारात्रौचयेभक्तानाममात्रोपजीविनः ॥ वैकुंठवासिन
स्तेवैतत्रवेदाहिसाक्षिणः ॥४४॥ अश्वमेधादियज्ञानांफलंस्वर्गेपिदृश्यते ॥तत्फलंतुसमग्रंवैभुक्त्वावैसंपतंतिच॥४५॥विष्णुभक्तास्तथादेविभुक्त्वाभोगानने
कशः ॥ वैकुंठंप्राप्यवातेषांपुनरागमनंकदा॥४६॥विष्णुभक्तिःकृतायेनविष्णुलोकेवसत्यसौ ॥ दृष्टांतंपश्यदेवेशिविष्णुभक्तिप्रसादतः ॥ ४७ ॥ ग्रावाणो
जलमध्यस्थाःशतशस्तेनतारिताः ॥ विनाजलंसोमकांतोविष्णुभक्तस्यमानसम् ॥ ४८ ॥ दर्दुरोवसतेनीरेषट्पदोहिवनांतरे ॥ गंधंवेत्तिकुमुद्वत्याभक्तो
भक्तौतथाहरेः ॥ ४९ ॥ गंगातटेवसंत्येकेएकेवैशतयोजनम् ॥ कश्चिद्गंगाफलंवेत्तिविणुभक्तिंपरस्तथा ॥ ५० ॥ कर्पूरागुरुभारंहिउष्ट्रोवहतिनित्यशः ॥
मध्यगंधंनजानातितथाविष्णुंवहिर्मुखाः ॥५१॥ मृगाःशालंहिजिघ्रंतिकस्तूरीगंधमिच्छवः ॥ स्वनाभिस्थंनजानंतितथाविष्णुंबहिर्मुखाः ॥ ५२ ॥ उपदेशो
हिमूर्खाणांवृथावैनगनंदिनि ॥ तथैवविष्णुभक्तेर्हिउपदेशोवहिर्मुखे ॥ ५३ ॥ अहिनाचपयःपीतंतत्पयोहिविषायते ॥ तथावैचान्यभक्तानांविष्णुभक्तिर्विषाय
ते ॥ ५४ ॥ चक्षुर्विनायथादीपंदृष्ट्वादर्पणमेवच ॥ समीपस्थानपश्यंतितथाविष्णुंबहिर्मुखाः ॥ ५५ ॥ पावकोहियथाधूमैरादर्शोपिमलेनच ॥ यथो
ल्वेनावृतोगर्भोदेहेकृष्णस्तथावृतः ॥ ५६ ॥ दुग्धेसर्पिःस्थितंयद्वत्तिलेतैलंतुसर्वदा ॥ चराचरेतथाविष्णुर्दृश्यतेनगनंदिनि ॥ ५७ ॥ एकसूत्रेमणिग
णाधार्यंतेबहवोयथा ॥ एवंब्रह्मादिभिर्विश्वंसंप्रोतंब्रह्मचिन्मये ॥ ५८ ॥ यथाकाष्ठेस्थितोवह्निर्मथनादेवदृश्यते ॥एवंसर्वगतोविष्णुर्ध्यानादेवप्रदृश्यते ॥ ५९ ॥
आदिरेकोभवेद्दीपस्तस्माज्जाताःसहस्रशः ॥ एवमेकःस्थितोविष्णुःसर्वंव्याप्यप्रतिष्ठति ॥ ६० ॥ यथासूर्योदयेज्योतिःपुष्करेतिष्ठतेसदा ॥ दृश्यतेबहुधानी
रेलोकेविष्णुस्तथाहिसः ॥ ६१ ॥ मारुतःप्रकृतिस्थोपिनानागंधवहःसदा ॥ ईश्वरःसर्वजीवस्थोभुंक्तेप्रकृतिजान्गुणान् ॥ ६२ ॥ शर्कराविषसंयोगान्नीरंभवं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तियादृशम् ॥ संभूत्त्वातादृशोह्यात्माकर्मणःफलमश्नुते ॥ ६३ ॥ उर्वीचनीरसंयोगान्नानावृक्षाप्रजायते ॥ प्रकृतेर्गुणसंयोगान्नानायोनिषुजायते ॥ ६४ ॥
गजेवैमशकेचैवदेवेवामानुषेपिवा ॥ नाधिकोनचन्यूनोवैनिष्ठोदेहेसनिश्चलः ॥ ६५ ॥ ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतायेचात्रभुविमानवाः ॥ देवायज्ञास्तथानागा
गंधर्वाःकिन्नरादयः ॥ ६६ ॥ तेषुसर्वेषुदृश्यंतेजलेचंद्रमसोयथा ॥ ससच्चिदानंदशिवःसमहेशोहिदृश्यते ॥ ६७ ॥ सवैविष्णुस्तथाप्रोक्तःसोयं
सर्वगतोहरिः ॥ वेदांतवेद्यःसर्वेशःकालातीतोह्यनामयः ॥ ६८ ॥ एवंतंवेत्तियोदेविसभक्तोनात्रसंशयः ॥ एकोहिबहुधाज्ञेयोबहुधाप्येकएवसः ॥ ६९ ॥
नामरूपविभेदेनजल्प्यतेबहुधाभुवि ॥ चक्षुषानरवेज्योतिर्भानुनाचक्षुरेधते ॥ ७० ॥ परमात्मातथाचात्माप्रतिदेहेतुसर्वदा ॥ घटेघटेयथाकाशस्त
स्मिन्भग्नेयथास्थितः ॥ ७१ ॥ रूपेरूपेतथात्वंहिभग्नेतस्मिन्सुनिश्चलः ॥ यथाकाष्ठमयंरूपंपततेप्रभुणाविना ॥ ७२ ॥ क्रिमिभेदमयोदेहोपतंतेचात्म
नाविना ॥ हेम्नोभवंतिवर्णाश्चवह्निनायांतिपूर्ववत् ॥ ७३ ॥ तद्वज्जीवाःप्रपद्यंतेभक्तावैपूर्वरूपताम् ॥ स्वघनेनावृतंसूर्यमूढाःपश्यंतिनिष्प्रभम् ॥ ७४ ॥
तथाऽज्ञानधियोमूढानजानंतितमीश्वरम् ॥ निर्विकल्पंनिराकारंवेदांतैःपरिपाठ्यते ॥ ७५ ॥ निराकाराच्चसाकारंस्वेच्छयाचप्रकाशते ॥ तस्मात्संजात
माकाशंनिःशब्दंगुणवर्जितम् ॥ ७६ ॥ आकाशान्मारुतोजातःसशब्दंचतदाभवत् ॥ वातादजायतज्योतिर्ज्योतिषश्चाभवज्जलम् ॥ ७७ ॥ तज्जलेरुक्मग
र्भश्चविराड्वैविश्वरूपधृक् ॥ तस्यनाभिसरोजेचब्रह्मांडानांचकोटयः ॥ ७८ ॥ प्रकृतिःपुरुषस्तस्मान्निर्मितंतुत्रिधाजगत् ॥ तयोर्द्वयोश्चसंयोगात्तत्त्वयोगो
भ्यजायत ॥ ७९ ॥ सात्त्विकीविष्णुसंभूतिर्ब्रह्मावैराजसःस्मृतः ॥ शिवस्तुतामसःप्रोक्तएभिःसर्वंप्रवर्तितम् ॥ ८० ॥ एकात्राह्मीस्थितिर्लोकेकर्मबीजानु
सारतः ॥ तयासंहरतेविष्णुःसर्वलोकानुशेषतः ॥ ८१ ॥ तिष्ठत्यसौतदातत्रभगवान्विष्णुरव्ययः ॥ एवंसर्वगतोविष्णुरादिमध्यांतएवच ॥ ८२ ॥ अवि
द्ययानजानंतिलोकावैकर्मनिश्चिताः ॥ वर्णोचितानिकर्माणियःकालेषुप्रकारयेत् ॥ ८३ ॥ यत्कर्मविष्णुदैवत्यंनहिगर्भस्यकारणम् ॥ वेदांतशास्त्रेमुनिभिः
सर्वदैवविचार्यते ॥ ८४ ॥ ब्रह्मज्ञानमिदंदेहेतदहंपरिकीर्त्तये ॥ शुभाशुभस्यकार्यंचकारणंमनएवहि ॥८५॥ मनसाशुध्यतेसर्वंतदाब्रह्मसनातनम् ॥ मनए
वसदाबंधुर्मनएवसदारिपुः ॥८६॥ मनसातारिताःकेचिन्मनसायातिताश्चके ॥ मध्येसर्वपरित्यागःबाह्येकर्मतथाचरन् ॥ ८७ ॥ एवमेवकृतंकर्मकुर्वन्नपिन
लिप्यते ॥ पद्मपत्रंयथानीरलेशैरपिनलिप्यते ॥ ८८ ॥ अग्निरग्नौयथाक्षिप्तोभक्त्याचकिंप्रयोजनम् ॥ यदाभक्तिरसोज्ञातोनमुक्तीरोचतेतदा ॥ ८९ ॥
योगैरष्टविधैर्विष्णुर्नप्राप्यश्चेहजन्मनि ॥ भक्त्यावाप्राप्यतेविष्णुःसर्वदासुलभोभवेत् ॥ ९० ॥ वेदांतैःप्राप्यतेज्ञानंज्ञानेनज्ञेयमेवच ॥ तत्तुज्ञेयंयदाप्रा

१ भ्रश्यते च त्वयाविना इतिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंतदाशून्यमिदंजगत् ॥ ९१ ॥ बलेनप्राप्यतेविष्णुर्योगैरष्टविधैश्चकिम् ॥ सर्वेषामेवभावानांभावशुद्धिःप्रशस्यते ॥ ९२ ॥ आलिंग्यतेयथाकांतायथा
भावस्तथाफलम् ॥ उपानद्युक्तपादोहिवेत्तिचर्ममयींमहीम् ॥ ९३ ॥ बुद्धिर्यथाविधायस्यतद्वत्समन्यतेजगत् ॥ दुग्धेनसिक्तोनिंबोपिकटुभावंनतुत्य
जेत् ॥९४॥ प्रकृतिंयांतिभूतानिउपदेशोनिरर्थकः ॥ छित्वावैसहकारंचफलंपत्रंकथंलभेत् ॥९५॥ इंद्रियाणांसुखार्थेनवृथाजन्मकथंनयेत् ॥ स्थाल्यांवैडू
र्यमय्यांहिपच्यतेचौषधंयथा॥९६॥दह्यतेचागदस्तद्वद्वृथाजन्मकथंभवेत् ॥ निधानंचगृहेक्षिप्त्वाशुभःसेवांकथंचरेत् ॥९७॥ त्यक्त्वावैकुंठनाथंतमन्यमार्गे
कथंरमेत् ॥ भक्तिहीनैश्चतुर्वेदैःपठितैःकिंप्रयोजनम् ॥ ९८ ॥ श्वपचोभक्तियुक्तस्तुत्रिदशैरपिपूज्यते ॥ स्वकरेकंकणंबद्धादर्पणैःकिंप्रयोजनम् ॥ ९९ ॥
ब्रह्मरुद्रादिभिर्देवैर्दत्तैश्वर्याश्चसेवकाः ॥ अर्पितंनैवगृह्णंतिप्रभोश्चैवतुकिंचन ॥ १०० ॥ अकिंचनायभक्तायदातुंनालंगतोवरम् ॥ निःशरीरस्यकृ
ष्णस्यतत्रध्यानंकथंभवेत् ॥ १०१ ॥ साकारंवहवोदृष्ट्वागताभक्त्याचतत्पदम् ॥ पूजाभक्तिःकथंशून्येसाकारेकथ्यतेबुधैः ॥ १०२ ॥ शून्यमार्गे
कथंयातिआधारेणविनानरः ॥ साकारोयःस्वयंस्वामीनिराकारःसवैप्रभुः ॥ १०३ ॥ साकारोहिसुखेनैवनिराकारोनदृश्यते ॥ सेवारसश्चसाकारे
निराकारेणवैरसः ॥ १०४ ॥ साकारेणनिराकारोज्ञायतेस्वयमेवहि ॥ हरिस्मृतिप्रसादेनरोमांचिततनुर्यदा ॥ १०५ ॥ नयनानंदसलिलंमुक्ति
दासीभवेत्तदा ॥ [1]बाल्येचयत्कृतंपापंतत्कथंनाविनश्यति ॥ १०६ ॥ पूजादानव्रतैस्तीर्थैर्जपहोमैस्त्वदर्पितैः ॥ निजधर्मंपरित्यज्यतपोघोरंकथंचरेत्
॥ १०७ ॥ स्वधर्मेनिधनंश्रेयःपरधर्मोभयावहः ॥ विधिंसंत्यज्यशास्त्रीयंतपोघोरंकथंचरेत् ॥ १०८ ॥ आश्रमेणविनामूढोनैवसिद्धि[2]मवाप्नुयात्
ब्रह्मणानिर्मितावर्णाःस्वेस्वेधर्मेनियोजिताः ॥ १०९ ॥ स्वधर्मेणागतंद्रव्यंशुक्लद्रव्यंतदुच्यते ॥ शुक्लद्रव्येणयद्दानंदीयतेश्रद्धयान्वितम् ॥ ११० ॥
स्वल्पेनापिमहत्पुण्यंतस्यसंख्यानाविद्यते ॥ नीचसंगेनयद्द्रव्यमानीतंगृहकर्मसु ॥ १११ ॥ तेनद्रव्येणयद्दानंकृतंवैमनुजादिभिः ॥ तत्फलंनभवे
त्तेवैनैवतत्फलभागिनः ॥ ११२ ॥ यादृशंकुरुतेकर्मइंद्रियाणांसुखेच्छया ॥ तादृशींयोनिमाप्नोतिमूढोहिज्ञानदुर्बलः ॥ ११३ ॥ इहयत्कुरु
तेकर्मतत्परत्रोपभुज्यते ॥ पुण्यमाचरतःपुंसोयदिदुःखंप्रजायते ॥ ११४ ॥ तदातापोनकर्त्तव्यस्तत्कर्मपूर्वदेहजम् ॥ पापमाचरतःपुंसोजायतेदुः
खमेवच ॥ ११५ ॥ नकर्त्तव्यस्तदाहर्षःसुखेतत्रसुरेश्वरि ॥ रज्जुबद्धाश्चपशवःप्रभुणास्वेच्छयायथा ॥ ११६ ॥ नीयंतेकर्मबंधेनमनुजाअपिभूतले ॥
शाखामृगोवनचरोनृत्यतेचगृहेगृहे ॥ ११७ ॥ एवंचकर्मणाजीवानीयंतेसर्वयोनिषु ॥ क्रीडताकंदुकोयद्वत्प्रेर्यंतेप्रभुणेच्छया ॥ ११८ ॥ कर्मणा

१ वाण्या । २ मवाप्स्यति ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वातथाजंतुर्नीयतेसुखदुःखयोः ॥ प्राणीस्वकर्मभिर्बद्धोनशक्तोबंधनिग्रहे ॥ ११९ ॥ देवावैकर्मभिर्बद्धाऋषयश्चतथापरे ॥ कैलासेरुद्रदेहस्थाभुजं
गाविषभोजिनः ॥ १२० ॥ असमर्थाःसुधाभोक्तुंकर्मयोनिर्बलीयसी ॥ नीरोगदेहदातायोबुधैःसूर्योहिकथ्यते ॥ १२१ ॥ तद्रथेसारथिःपंगुःकर्म
योनिर्बलीयसी ॥ इंद्रद्युम्नोहिराजर्षिर्गजत्वंकर्मणागतः ॥ १२२ ॥ समर्थस्वामिनातस्मिन्कर्मयोनिर्वृथाकृता ॥ रुद्रब्रह्मादयोदेवामानवाश्चासुराश्च
ये ॥ १२३ ॥ तेसर्वेकर्मबद्धाश्चविचरंतिमहीतले ॥ कर्माधीनंजगत्सर्वविष्णुनानिर्मितंपुरा ॥ १२४ ॥ तत्कर्मकेशवाधीनंरामनाम्नाविनश्यति ॥
सर्वत्रापिस्थितंतोयंमुक्तिदंतुसितासिते ॥ १२५ ॥ एवमाचरतांकर्ममुक्तिदंकेशवार्चनम् ॥ इंद्रियाणांसुखार्थायाःकर्ममनसाचरेत् ॥ १२६ ॥
अहंकृतेनमन्येतकेवलंदेहमेवहि ॥ मनसासंस्मरन्जंतुःप्रायश्चित्तंसमाचरेत् ॥ १२७ ॥ सपूर्वकर्मभोक्ताचअग्रेकर्मनवर्द्धते ॥ प्रशंसंतिग्रहान्केचि
त्केचित्प्रेतपिशाचकान् ॥ १२८ ॥ केचिद्देवान्प्रशंसंतिह्योषधीःकेचिदूचिरे ॥ केचिन्मंत्रंचसिद्धिंचकेचिद्बुद्धिपराक्रमम् ॥ १२९ ॥ उद्यमंसाहसं
धैर्यंकेचिन्नीतिंबलंतथा ॥ अहंकर्मप्रशंसाभिःसर्वेकामानुवर्तिनः ॥ १३० ॥ इतिमेनिश्चिताबुद्धिःकथ्यतेपूर्वसूरिभिः ॥ यदापुण्यमयो
जंतुःपापंकिंचिन्नविद्यते ॥ १३१ ॥ ज्ञानंहिद्विविधंचैवतदापुण्यंसुखंभवेत् ॥ पापंपुण्यंसमंयस्यतदाकर्मसुविद्यते ॥ १३२ ॥ समं
योगंयदाद्वंद्वंतदानंदपदंव्रजेत् ॥ बाह्येसर्वपरित्यागीमनसासंस्पृहीभवेत् ॥ १३३ ॥ तद्वृथाचरितंतस्यतेनतत्पापभोगिनः ॥ बाह्येकरोतिकर्मा
णिमनसानिःस्पृहोभवेत् ॥ १३४ ॥ त्यागोसौमध्यमोज्ञेयोनतुपूर्णफलंलभेत् ॥ बाह्यमध्येपरित्यज्यबुद्ध्याशून्यावलंबनम् ॥ १३५ ॥ त्यागः
सउत्तमोज्ञेयोयोगिनामपिदुर्लभः ॥ क्रोधात्सर्वंत्यजंत्येकेकेचिद्वादप्रभावतः ॥ १३६ ॥ कष्टात्सर्वंत्यजंत्येकेत्यागाःसर्वेनुमध्यमाः ॥ सुबुद्ध्याश्र
द्धयायुक्तोनक्रोधादिवशंगतः ॥ १३७ ॥ कर्मणांह्यवलिप्तोपिसुगतिंयातिमानवः ॥ शुचीनांश्रीमतांगेहेधीमतांयोगिनामपि ॥ १३८ ॥ योगाद्भ्रष्टस्तु
जायेतकुलेवैद्विजपूर्वके ॥ स्वल्पेनैवतुकालेनपूर्णयोगंचविंदति ॥ १३९ ॥ चिदानंदपदंगच्छेद्योगभक्तिप्रसादतः ॥ पंकेनैवयथापंकंरुधिरंरुधिरे
णवै ॥ १४० ॥ हिंसयाकर्मणाकर्मकथंक्षालयितुंक्षमः ॥ हिंसाकर्ममयोयज्ञःकथंकर्मक्षयेक्षमः ॥ १४१ ॥ स्वर्गकामकृतायज्ञास्वर्गेतेचाल्पसौख्यदाः ॥
अनित्यानितुसौख्यानिभवंतिचबहून्यपि ॥ १४२ ॥ नित्यंसौख्यंनतेष्वस्तिविनाभक्त्याहरेःक्वचित् ॥ सार्वभौमसुखंराज्यंस्वर्गेचापितथासुखम् ॥ १४३ ॥
अन्यत्किंचिन्नवांछामिगर्भवासाद्बिभेम्यहम् ॥ग्रावावैभिद्यतेलोहैर्माणिक्यंनैवभिद्यते ॥१४४॥ नानाकाममयीबुद्ध्याविष्णुभक्तिर्नभिद्यते ॥ बकोजलचरा

१ संनिश्चिताइतिपाठः। २ प्राप्तं–इ० पा०। ३ स्वर्गवासं–इ० पा० ४ नाना काममयोभिचेद्धि। नानाकामनयाबुद्ध्या विष्णुभक्तिर्नविद्यते इति च पा०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्भुंक्तेमंडूकादींश्चवर्जयेत् ॥ १४५ ॥ तथायत्नःसर्वहंतावर्जयेत्कृष्णसेवकान् ॥ योरक्षतिसहर्ताचसवैपालकउच्यते ॥ १४६ ॥ अपराधशतैर्युक्तंस्व
स्थानेयत्रवासिता ॥ यथाकृतापराधस्यकृष्णस्तस्यकृपाकरः ॥ १४७ ॥ फलंचलभतेवाद्यरक्षकःर्किंकरोतिचेत् ॥ एवमात्माचदेहेस्मिन्परवश्यकृ
पाकरः ॥ १४८ ॥ प्राप्तोनपारःश्नकैर्महर्षैर्युक्तानवापिता ॥ व्याधस्यमुक्तिदाताचकुब्जकातारितास्वयम् ॥ १४९ ॥ ब्रह्माद्यैर्दुर्लभःस्वप्नेसुलभोगोपमं
दिरे ॥ गोपोच्छिष्टंयदाभुक्तंतदातेतारिताःस्वयम् ॥१५०॥ योगिभिर्गीयतेनित्यंपरमात्माजनार्दनः ॥ अव्ययःपुरुषःश्रीमान्दृष्टैतैर्देविविस्मये ॥१५१॥
एतत्स्मरणकंदिव्यंयेपठंतिदिनेदिने ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तायांतिविष्णोःसनातनम् ॥ १५२ ॥ अनयाभावबुद्ध्याचपठनंविष्णुसन्निधौ ॥ इहलोकेसुखं
भुक्त्वापरंपदमवाप्नुयात् ॥ १५३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखण्डेविष्णुस्मरणंनामद्वात्रिंशाधिकशततमोऽध्या
यः ॥ १३२ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ द्वीपेस्मिन्यानितीर्थानितानिमेवदसुव्रत ॥ द्वीपानांद्वीपराजोयंसर्वदाभुविनिर्मितः ॥ संख्ययात्वंवदस्वामिन्कृ
पांकृत्वाममोपरि ॥ १ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ सर्वगःसर्वभूतेषुद्रष्टव्यःसर्वतोभुवि ॥ सप्तलोकेषुयत्किंचिद्दृश्यतेसचराचरम् ॥ २ ॥ तत्वंतेन
विनादेविनदृष्टंनश्रुतंमया ॥ अतोविष्णुर्महादेवःकेशवःक्लेशनाशनः ॥ तीर्थरूपेणवर्तेतद्वीपेह्यस्मिन्सुरेश्वरि ॥ ३ ॥ तानितीर्थानिवक्ष्यामिसांप्रतंनात्र
संशयः ॥ प्रथमंपुष्करंक्षेत्रंतीर्थानांप्रवरंशुभम् ॥ वाराणसीद्वितीयंतुक्षेत्रंमुक्तिप्रदायकम् ॥ ४ ॥ तृतीयंनैमिषंक्षेत्रमृषीणांपावनंस्मृतम् ॥ प्रयागंवैचतुर्थंतु
तीर्थानामुत्तमंस्मृतम् ॥५॥ कार्मुकंपंचमंप्रोक्तंउत्पन्नंगंधमादने ॥ षष्ठंवैमानसंतीर्थंदेवानांरम्यमेवच ॥६॥ सप्तमंविश्वकायंतुअवरेपर्वतेशुभे ॥ अष्टमंगौतमा
ख्यंचमंदरेनिर्मितंपुरा ॥७॥ मदोत्कटंतुनवमंदशमंरथचैत्रकम् ॥ एकादशंकान्यकुब्जंयत्रातिष्ठतिवामनः ॥८॥ द्वादशंमलयंचैवकुब्जाम्रकमतःपरम् ॥ विश्वे
श्वरंगिरिकर्णेकेदारंगतिदायकम् ॥९॥ वाह्यंहिमवतःपृष्ठेगोकर्णेगोपकंतथा ॥ स्थानेश्वरंहिमाद्रौचबिल्वकेबिल्वपत्रिकम् ॥१०॥ श्रीशैलेमाधवंतीर्थंभद्रंभद्रे
श्वरेतथा ॥ वाराहेविजयंप्रोक्तंवैष्णववैष्णवेगिरौ ॥ ११ ॥ रौद्रंतुरुद्रकोटेतुपैत्र्यंकालिंजरेगिरौ ॥ कंपिलेकापिलंतीर्थंमुकुटेकर्कोटकंतथा ॥१२ ॥ शाल
ग्रामोद्भवंतीर्थंगंह्लिकायांसुरेश्वरि ॥ नर्मदायांशिवाख्यंतुमायायांविश्वरूपकम् ॥ १३ ॥ उत्पलाक्षंसहस्राक्षंजातंवैरैवतेगिरौ ॥ गंगायांपितृतीर्थंचविष्णु
पादोद्भवंतथा ॥ १४ ॥ विपाशायांविपापाचपाटलेपुंड्रवर्द्धनम् ॥ नारायणंसुपार्श्वेतुत्रिकूटेविष्णुमंदिरम् ॥ १५ ॥ विपुलेविपुलंनामकल्याणंमलयाच
ले ॥ कौरवंकोटितीर्थेचसुगंधंगंधमादने ॥ १६ ॥ कुब्जाम्रकेत्रिसंध्यंतुगंगाद्वारेहरिप्रियम् ॥ शैलेविंध्यप्रदेशेतुबदर्यांसारस्वतंस्मृतम् ॥ १७ ॥ कालिंद्यां

१ वाह्यइति एकस्मिन् पुस्तके । २ न्दृष्टांतैरितिपाठः । ३ गण्डिकायामितिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कालरूपंचसह्येवैसायकंस्मृतम् ॥ चांद्रंचंद्रप्रदेशेतुरमणंतीर्थनायकम् ॥ १८ ॥ यमुनायांमृगाख्यंतुकरवीरेकुरूद्भवम् ॥ विनायकेपर्वतेवैउमाख्यंतीर्थमेवच ॥ १९ ॥ आरोग्यंभास्करेदेशेमहाकालेमहेश्वरम् ॥ तीर्थंअभयदंनामामृताख्यंविंध्यकंधरे ॥ २० ॥ मंडपेविश्वरूपंचस्वाहाख्यंईश्वरेपुरे ॥ वैगलेयंप्रचंडायांचांडिकंमरकंटके ॥ २१ ॥ सोमेश्वरंतथातीर्थंप्रभासेपुष्करंतथा ॥ देवमात्रंसरस्वत्यांपारावततटेस्थितम् ॥ २२ ॥ महालयंमहापद्मेपयोष्ण्यांपिंगलेश्वरम् ॥ सिंहिकायांतथातीर्थंसौरवेरविसंज्ञकम् ॥ २३ ॥ कार्तिकंकृत्तिकाक्षेत्रेशांकरंशंकरेगिरौ ॥ उत्पलाख्यंततोदिव्यंसुभद्रासिंधुसंगमे ॥ २४ ॥ गाणपत्यंततश्चैवपर्वतेविष्णुसंज्ञके ॥ जालंधरेततःप्रोक्तंतीर्थंविष्णुमुखंचयत् ॥ २५ ॥ तारेवैतारकंप्रोक्तंपर्वतेविष्णुसंज्ञके ॥ देवदारुवनेपौंड्रंपौष्कंकाश्मीरमंडले ॥ २६ ॥ भौमंहिमंहिमाद्रौचतुष्टिकंपौष्टिकंपुनः ॥ कपालमोचनंतीर्थंजातंमायापुरेतथा ॥ २७ ॥ शंखोद्धारंततश्चैवदेवंवैशंखधारकम् ॥ पिंडेवैपिंडनामानंसिद्धेवैखानसंभवेत् ॥ २८ ॥ अच्छोदेविष्णुकामंतुधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ औषध्यंचोत्तरेकूलेकुशद्वीपेकुशोदकम् ॥ २९ ॥ मन्मथंहेमकूटेतुकुमुदेसत्यवादनम् ॥ वदंत्यावाश्वकंतीर्थंविंध्येवैमातृकंस्मृतम् ॥ ३० ॥ चित्तेब्रह्ममयंतीर्थंतीर्थानांपावनंस्मृतम् ॥ एतेषांसर्वतीर्थानामुत्तमंशृणुसुंदरि ॥ ३१ ॥ विष्णोर्नाममयंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥ ब्रह्महाहेमहारीवाबालहागोघ्नएवच ॥ ३२ ॥ मुच्यतेनाममात्रेणप्रसादात्केशवस्यतु ॥ कलौद्वारवतीरम्याधन्योदेवोजनार्दनः ॥३३॥ येपश्यंतिनरादेवंमुक्तिस्तेषांसुनिश्चला ॥ एवंधन्यतमंदेवंविष्णुंसर्वेश्वरंप्रभुम् ॥३४॥ चिंतयामिमहादेविविद्वत्संस्थोजनार्दनम् ॥ अष्टोत्तरंतुतीर्थानांशतमेतदुदाहृतम् ॥३५॥ योजपेच्छृणुयाद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ एषुतीर्थेषुयःस्नात्वापश्येन्नारायणंहरिम् ॥ ३६ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिविष्णोःसनातनम् ॥ जगन्नाथंमहातीर्थंलोकानांपावनंस्मृतम् ॥ ३७ ॥ येगच्छंतिनरश्रेष्ठास्तेपियांतिपरांगतिम् ॥ शताष्टकंमहापुण्यंश्रावयेत्पितृकर्मणि ॥३८॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायातिविष्णोःसनातनम् ॥ गोदानेश्राद्धदानेवाअहन्यहनिवापुनः ॥ ३९ ॥ देवार्चनविधौविद्वान्परंब्रह्माधिगच्छति ॥ ४० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेजंबूद्वीपतीर्थवर्णनंनामत्रयस्त्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥१३३॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ वेत्रवत्यास्तुमाहात्म्यंवक्ष्यामिशृणुसुंदरि ॥ यत्रस्नात्वाविमुच्यंतेयावदाभूतसंप्लवम् ॥१॥ वृत्रेणचकृतःकूपोमहागंभीरसंज्ञकः ॥ कूपात्सानिःसृतादेवीमहापापौघनाशिनी ॥ २ ॥ यथागंगातथेयंचसरिच्छ्रेष्ठासुरोत्तमे ॥ अस्यादर्शनमात्रेणपापौघाःक्षयमंतिच ॥ ३ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥ यच्छ्रुत्वापापिनोदोषैर्विमुक्ताःकर्मबंधनात् ॥ ४ ॥ चंपकेनगरेचैवराजाराज्यंकरोतिसः ॥ सदादुष्टोदुष्टरूपोजनानांसंप्रपीडकः ॥ ५ ॥ अधर्मोधर्मरूपश्चविष्णुनिंदापरायणः ॥ देवद्विजनिहंताचआश्रमाणांविदूषकः ॥ ६ ॥ वेदनिंदापरःश्रीमान्मूर्खोवानिर्घृणः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शठः ॥ असच्छास्त्रेषुनिरतःपरदाराभिमर्शकः ॥ ७ ॥ विदारुणेतिनामाचसंजातोमूर्खएवच ॥ कदाचिद्दैवयोगेनआगतस्तांनदींप्रति ॥ ८ ॥ आखे
टकसमायुक्तःस्वयंकुष्ठीसुरेश्वरि ॥ महापापादयंजातोब्राह्मणानांचनिंदनात् ॥ ९ ॥ वृथावादीदुरात्माचशठोवैनिर्घृणःपशुः ॥ वेदनिंदारतोनित्यं
गोशास्त्राणांप्रदूषकः ॥ १० ॥ एवंविधोवनेभ्राम्यंस्तृषार्तःससुहृद्वृतः ॥ अश्वादुत्तीर्यराजासौजलंपीत्वागृहंगतः ॥ ११ ॥ तेनैवोदकपानेनगतंकुष्ठं
नसंशयः ॥ बुद्धिस्तुनिर्मलाजातातस्यराज्ञोविशेषतः ॥ १२ ॥ विष्णौभक्तिःसमुत्पन्नातदातस्यसुरेश्वरि ॥ ततःप्रभृतिकालेनस्नानंवैकृतवान्स
दा ॥ १३ ॥ निर्मलोवहुरूपाढ्योजातस्तत्रसुरेश्वरि ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वाकृत्वायज्ञाननेकशः ॥ १४ ॥ विप्रेभ्योदक्षिणांदत्त्वासगतोवैष्णवंपदम् ॥
इतिज्ञात्वातुभोदेविवेत्रवत्यांविशेषतः ॥ १५ ॥ स्नानंकुर्वंतियेविप्रास्तेमुक्तानगनंदिनि ॥ राजन्योवाथवैश्योवाशूद्रोवासुरसत्तमे ॥ १६ ॥ यत्र
स्नानंप्रकुर्वंतितेमुक्ताःपापबंधनात् ॥ कार्तिकेवाथमाघेवाब्राह्मोवावेदनिंदकः ॥ १७ ॥ सरितांसंगमेस्नात्वामुच्यतेदेविकिल्बिषात् ॥ साभ्रमत्याःस
मंयत्रतस्याःसंगःप्रदृश्यते ॥ १८ ॥ तत्रस्नात्वाविशेषेणमुच्यतेब्रह्महासदा ॥ खेटकंनगरंदिव्यंस्वर्गरूपंतुवानघे ॥ १९ ॥ ब्रह्मणातत्रवैदेवियोगा
श्चवहवःकृताः ॥ तत्रस्नात्वाचभुक्त्वाचपुनर्जन्मनविद्यते ॥ २० ॥ साद्वितीयास्मृतागंगाकलौदेविविशेषतः ॥ येनराःसुखमिच्छंतिधनमिच्छंतियेन
राः ॥ २१ ॥ स्वर्गमिच्छंतियेलोकास्तेवैस्नात्वापुनःपुनः ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायांतिविष्णोःसनातनम् ॥ २२ ॥ सूर्यवंशेचयेजाताःसोमवंशेत
थैवच ॥ आगतावेत्रवत्यांतुस्नात्वानिर्वृतिमागताः ॥ २३ ॥ दर्शनाद्धरतेदुःखंस्पर्शनान्मानसंह्यघम् ॥ स्नात्वाभुक्त्वातथादेविमुक्तिभागीनसंशयः ॥ २४ ॥
स्नानाज्जपात्तथाहोमादनंतंफलमश्नुते ॥ गत्वावाराणसीतीर्थंभक्त्याचांद्रायणंचरेत् ॥ २५ ॥ तत्रगत्वामहत्पुण्यंतत्पुण्यंसुरसत्तमे ॥ वेत्रवत्यांवि
शेषेणपंचत्वंयदिगच्छति ॥ २६ ॥ सवैचतुर्भुजोभूत्वायातिविष्णोःपरंपदम् ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानियेदेवाःपितरस्तथा ॥ २७ ॥ तेसर्वेचवसंती
हवेत्रवत्यांसुरेश्वरि ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनभूयोभूयोवरानने ॥ २८ ॥ वेत्रवत्याःसमंतीर्थंपृथिव्यांनसनातनि ॥ अहंविष्णुस्तथाब्रह्मादेवाश्चपरमर्ष
यः ॥ २९ ॥ तिष्ठंतिदेवताःसर्वेवेत्रवत्यांमहेश्वरि ॥ एककालंद्विकालंवात्रिकालंचविशेषतः ॥ ३० ॥ स्नानंकुर्वंतियेतत्रतेवैमुक्तानसंशयः ॥ ३१ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेवेत्रवतीमाहात्म्येचतुस्त्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १३४ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ साभ्रमत्यास्तुमाहात्म्यंवक्ष्येदेवियथातथम् ॥ कश्यपोवैमुनिश्रेष्ठस्तपोवैतप्तवान्महत् ॥ १ ॥ अनेकवर्षपर्यंतंतेनतप्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महत्तपः ॥ अर्बुदेपर्वतेरम्येनानाद्रुमसमाकुले ॥ २ ॥ तत्रगत्वातपस्तप्तंऋषिणाकश्यपेनवै ॥ सरस्वतीयत्ररम्यापवित्रापापनाशिनी ॥ ३ ॥
एकस्मिन्दिवसेदेविगतोसौनैमिषंप्रति ॥ तदातेऋषयः सर्वेकथांचक्रुरनेकशः ॥ ४ ॥ तदातैस्तुद्विजैःसम्यक्पृष्टोसौकश्यपोमुनिः ॥ अहोकश्य
पनःप्रीत्यैगंगेहानीयतांप्रभो ॥ ५ ॥ भवन्नाम्नातुसागंगाभविष्यतिसरिद्वरा ॥ तेषांवाक्यमुपाकर्ण्यनमस्कृत्यद्विजांश्वतान् ॥ ६ ॥ आगतोह्यर्बु
दारण्येसरस्वतीतीरसंनिधौ ॥ तत्रतप्तंतदातेनतपःपरमदुष्करम् ॥ ७ ॥ आराधितोह्यहंतेनकश्यपेनद्विजेनवै ॥ प्रत्यक्षोहंतदाजातस्तस्यद्वि
जवरस्यच ॥ ८ ॥ वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ९ ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ ॥ वरंदातुंसमर्थोसिदेवदेवजगत्पते ॥ शिरःस्थिता
यागंगेयंपवित्रापापहारिणी ॥ १० ॥ ममदेयाविशेषेणमहादेवनमोस्तुते ॥ तदादेविमयोक्तंचगृह्णीष्वत्वंद्विजोत्तम ॥ ११ ॥ जटामेकांपरित्यज्यदत्तागंगा
तदामया ॥ तांगृहीत्वाद्विजश्रेष्ठःस्वस्थानंहर्षतोययौ ॥ १२ ॥ केशरन्ध्रंनामतीर्थंवासोवैकश्यपस्यच ॥ गतस्तत्रतुदेवेशिमुनिभिःपरिवारितः ॥ १३ ॥
कश्यपेनसमानीताकाश्यपीसासरिद्वरा ॥ यस्यादर्शनमात्रेणब्रह्महामुच्यतेकिल ॥ १४ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ स्नानमात्रेणकिंपुण्यंतत्रतीर्थेवदस्वमे ॥
विश्वनाथकृपालुस्त्वंदयांकुरुममोपरि ॥ १५ ॥ दर्शनेकिंभवेत्पुण्यंस्नानेकिंवददेवराट् ॥ महिमाकीदृशोब्रह्मन्सर्वंत्वंवक्तुमर्हसि ॥ १६ ॥ ॥ महादेवउ
वाच ॥ ॥ मयाश्रुतान्यनेकानितीर्थान्यायतनानिच ॥ श्रीविष्णोश्वप्रसादाच्चनद्यःसागरगाःप्रभोः ॥ १७ ॥ गंगाचयमुनारेवातापीचैवमहानदी ॥ गोदाव
रीतुंगभद्राकौशिकीगंह्लिकातथा ॥ १८ ॥ कावेरीवेदिकाभद्रासरयूःपापहारिणी ॥ अन्याश्वविविधानद्यःसर्वपापहराभुवि ॥ १९ ॥ प्रयागस्तीर्थराजश्च
काशीपुष्करएवच ॥ नैमिषारण्यसंज्ञंतुतीर्थंचामरकंटकम् ॥२०॥ उत्तमंद्वारकाक्षेत्रमर्बुदारण्यमुत्तमम् ॥ एवंविधानिदिव्यानिक्षेत्राणिविविधानिच॥२१॥
श्रुतानितत्रदेवेशिमायाविष्णोःप्रसादतः ॥ पूर्वंभगीरथेनैवयाचितोहंतुपार्वति ॥ २२ ॥ तदादत्ताइयंगंगाविष्णोर्लोकमभीप्सुना ॥ कश्यपायपुनर्दत्ताऋ
षीणांवचनान्मया ॥ २३ ॥ इयंवैकाश्यपीगंगारोगदोषहरासदा ॥ इयंयाकथ्यतेलोकेयुगेवैनामपूर्वकम् ॥ २४ ॥ तदहंकथयिष्यामिशृणुसुंदरितत्त्वतः ॥
कृतेकृतवतीनामत्रेतायांगिरिकर्णिका ॥ २५ ॥ द्वापरेचंदनानामकलौसाभ्रमतीस्मृता ॥ दिनेदिनेविशेषेणस्नानार्थंतुनराश्चये ॥ २६ ॥ सर्वपापविनिर्मु
क्तायांतिविष्णोःसनातनम् ॥ प्लक्षावतरणेतीर्थेसरस्वत्यांतथेश्वरि ॥ २७ ॥ केदारेचकुरुक्षेत्रेयत्फलंस्नानतोभवेत् ॥ तत्फलंतुनृणांनूनंसाभ्रमत्यादिनेदिने
॥ २८ ॥ भवतीतिनसंदेहोव्यासस्यवचनंयथा ॥ नभस्येपरपक्षेतुप्रत्यहंवासुरेश्वरि ॥ २९ ॥ अमावास्यादिनेसम्यक्श्राद्धदानेचयत्फलम् ॥ नरस्तत्फल

१ गंडिकातथेतिपाठः । २ कृष्णाविण्यादयोमुवीति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माप्नोतिसाभ्रमत्यावगाहनात् ॥ ३० ॥ कार्तिक्यांकृत्तिकायोगेश्रीस्थलेमाधवाग्रतः ॥ तत्फलंलभतेमर्त्योसाभ्रमत्यावगाहनात् ॥ ३१ ॥ एषाश्रेष्ठतमादे
विसर्वलोकेषुपावनी ॥ इयंधन्यतमादेविपवित्राह्यघनाशिनी ॥ ३२ ॥ यस्यांवैसाभ्रमत्यांचएतेतिष्ठंतिनित्यशः॥ पूर्वसंबंधिनोयेचउत्तरेयेतथापुनः ॥३३॥
पाश्चात्यादाक्षिणात्याश्चसर्वेयांतिचनित्यशः॥तीर्थयात्रामिषेणैवखेटकेब्रह्मसन्निधौ॥३४॥आयांतिसर्वदादेविकार्तिक्यांचनसंशयः॥ तत्रश्राद्धंप्रकुर्वंतितथावै
विप्रभोजनम्॥३५॥नानाधर्मान्प्रकुर्वंतिनानायज्ञांश्चनित्यशः॥विविधानिचदानानिप्रकुर्वंतिजनाःसदा॥३६॥चतुर्युगेषुसर्वेषुनात्रकार्याविचारणा॥यवक्रीतो
थरैभ्यश्चकाक्षीवानुशिजस्तथा ॥३७॥ भृग्वंगिरास्तथाकण्वोमेधावीचपुनर्वसुः ॥ बंदीचगुणसंपन्नःप्राच्यांदिशिउपाश्रिताः॥३८॥उदीच्यांयेमहाभागामधु
मत्प्रमुखास्तथा॥सुबंधुश्चमहाभागोदत्तात्रेयश्चवीर्यवान्॥३९॥शिखीदीर्घतमाश्चैवगौतमःकश्यपस्तथा॥श्वेतकेतुःकहोडश्चपुलहोदेवलस्तथा॥४०॥विश्वा
मित्रभरद्वाजौजमदग्निश्चवीर्यवान्॥ऋचीचपुत्रोगर्गश्चऋषिरुद्दालकस्तथा ॥४१॥ देवशर्माथधौम्यश्चआस्तीकःकश्यपस्तथा॥लोमशोनाभिकेतुश्चलोमहर्ष
णएवच ॥ ४२ ॥ ऋषिरुग्रश्रवाश्चैवभार्गवश्च्यवनस्तथा ॥ वालखिल्यादयोयेचसर्वेगच्छंतितत्रवै ॥ ४३ ॥ कृतस्नानानिराहाराःसदाविष्णुपरायणाः ॥
शंखचक्रगदाधरास्तटेतिष्ठंतिनित्यशः ॥ ४४ ॥ पितृतीर्थंगयानामसर्वतीर्थवरंशुभम् ॥ यत्रास्तेदेवदेवेशःस्वयमेवपितामहः ॥ ४५ ॥ गीतायाःपितृ
भिर्गाथाश्राद्धभागमभीप्सुभिः ॥ एष्टव्याबहवःपुत्रायद्येकोपिगयांव्रजेत् ॥ ४६ ॥ यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ तथावाराणसीपुण्यापितॄणांव
ल्लभासदा ॥ ४७ ॥ याचैवममसांनिध्याद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ ममाज्ञयातुदेवेशोबिंदुमाधवसंज्ञकः ॥ ४८ ॥ नित्यंतिष्ठतिदेवेशिवाराणस्यांविशेषतः ॥
अतोधन्यतमाश्रेष्ठापुरीयंममसर्वदा ॥ ४९ ॥ पितॄणांवल्लभंतीर्थंपुण्यंवैविमलेश्वरम् ॥ पितृतीर्थंप्रयागंचसर्वतीर्थसमन्वितम् ॥ ५० ॥ साभ्रमत्युदकेदेवि
आयांतिवचनान्मम ॥ वटेश्वरश्चभगवान्माधवेनसमन्वितः॥५१॥दशाश्वमेधकंपुण्यंगंगाद्वारंतथैवच ॥ मन्नियोगाच्चदेवेशिसाभ्रमत्यांवसंतिहि ॥५२॥
नदाथललितादेवीतीर्थंयत्सप्तधारकम् ॥ तथामित्रपदंनामकेदारंशंकरालयम् ॥ ५३ ॥ गंगासागरमित्याहुःसर्वतीर्थमयंशुभम् ॥ तीर्थंब्रह्मसरस्तद्वच्छ
तद्रुसलिलेह्रदे ॥ ५४ ॥ तीर्थंतुनैमिषंनामआज्ञयाममसर्वदा ॥ साभ्रमत्युदकेदेविनिवसंतिनसंशयः ॥५५॥ श्वेतावल्कलिनीपुण्याततःश्वेताहिरण्मयी ॥
हस्तिमत्यथवार्त्तघ्नीनदीसागरगामिनी ॥ ५६ ॥ पितॄणांवल्लभाह्येताःश्राद्धकोटिफलप्रदः॥ तत्रश्राद्धानिदेयानिपुत्रैःपितृहितायवै ॥५७॥ पाटलंवाडवा
ख्यंचनगरंतत्रसुंदरि ॥ साभ्रमत्यांसदाएताःप्राप्तानद्योविशेषतः ॥ ५८ ॥ तत्रस्नानंचदानंचयेकुर्वंतिनराभुवि ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वायांतिविष्णोःसनात
नम् ॥ ५९ ॥ जंबूद्वीपंमहापुण्यंयत्रपुण्यंविवर्द्धते ॥ तत्रार्याख्यंमहापुण्यंसर्वकामफलप्रदम् ॥ ६० ॥ नीलकंठमितिख्यातंतीर्थंनंदह्रदस्तथा ॥ तथा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुद्रह्रदस्तीर्थंपुण्यंरुद्रमहालयम् ॥ ६१ ॥ मंदाकिनीमहापुण्यातथाच्छोदामहानदी ॥ साभ्रमत्यांवहंत्येतेस्वात्मनादर्शनीकृते ॥ ६२ ॥ धूम्रामित्रप
दंतद्वैजनार्थंदृषद्वरम् ॥ क्षिप्रानदीमहाकालंतथाकालिंजरोगिरिः॥६३॥ गंगोद्भूतंहरोद्भेदंनर्मदाकारमेवच ॥गंगापिंडप्रदानेनसमान्याहुर्मनीषिणः ॥६४॥
एतानिब्रह्मतीर्थानिसाभ्रमत्युत्तरेतटे ॥ गुप्तीकृतानिदेवेशिदेवैर्ब्रह्मपुरोगमैः ॥ ६५ ॥ स्मरणादपिलोकानांपापघ्नानिमहेश्वरि ॥ किंपुनःश्राद्धदातॄणां
मानवानांसुरेश्वरि ॥ ६६ ॥ ॐकारंपितृतीर्थंचकावेरीकपिलोदकम् ॥ संभेदश्चंडवेगायास्तथैवामरकंटकम् ॥ ६७ ॥ कुरुक्षेत्राच्छतगुणमस्मिन्स्नाना
दिकंभवेत् ॥ वार्तघ्नीसंगमेदेविगणेश्वरपुरःसरम् ॥ ६८ ॥ साभ्रमत्यांपुरानीतंगणैस्तीर्थकदंकवम् ॥ एषतूद्देशतःप्रोक्तस्तीर्थानांसंगमोमया ॥ ६९ ॥
वागीशापिनशक्नोतितितीर्थानांतत्वविस्तरम् ॥ सत्यंतीर्थंदयातीर्थंतीर्थमिंद्रियविग्रहः ॥ ७० ॥ तस्यास्तीर्थेप्रयत्नेनस्नानंकुर्यान्नसंशयः ॥ प्रातःकालो
मुहूर्तांस्त्रीन्संगवस्तावदेवतु ॥ ७१ ॥ तदास्नानादिकंतीर्थेदेवानांप्रीतिदायकम् ॥ मध्याह्नस्त्रिमुहूर्तःस्यादपराह्नस्ततःपरम् ॥ ७२ ॥ पितॄ
णांप्रीतिजननंस्नानपिंडादितर्पणम् ॥ सायाह्नस्त्रिमुहूर्तःस्याच्छ्राद्धंतत्रनकारयेत् ॥ ७३ ॥ राक्षसीनामसावेलागर्हितासर्वकर्मसु ॥ अह्नोमुहूर्ताविख्यातादं
शपंचचसर्वदा ॥७४॥ तत्राष्टमोमुहूर्तोयःसकालःकुतुपःस्मृतः ॥मध्याह्नेसर्वदायस्मान्मंदीभवतिभास्करः॥७५॥ तस्मादनंतफलदःपितॄणांपिंडदानतः॥
मध्याह्नःखड्गपात्रंचतथानेपालकंबलः॥७६॥ रूप्यंदर्भास्तथागावोदौहित्रंकुतपास्तिलाः॥ पापंकुत्सितमित्याहुस्तस्यसंतापकारकाः ॥७७॥ अष्टावेतेयत
स्तस्मात्कुतपाइतिविश्रुताः ॥ ऊर्ध्वंमुहूर्तात्कुतुपात्यन्मुहूर्तचतुष्टयम् ॥ ७८ ॥ मुहूर्तपंचकंचैतच्छ्राद्धकालेसमिष्यते ॥ विष्णोर्देहात्समुद्भूताःकुशाः
कृष्णतिलाःस्मृताः ॥ ७९ ॥ श्राद्धस्यरक्षणार्थायएवमाहुर्दिवौकसः ॥ तिलोदकांजलिर्देयोजलस्थैस्तीर्थवासिभिः ॥ ८० ॥ सदर्भहस्तेनैकेनश्रा
द्धमेवंनहिंस्यते ॥ साभ्रमत्यांनामधेयैरितितीर्थप्रवेशनम् ॥ ८१ ॥ कारयित्वामयादेविदत्तावैकश्यपायच ॥ ममभक्तःकश्यपोसौवल्लभोममसर्वदा
॥ ८२ ॥ दत्तातस्मादियंगंगापवित्रापापनाशिनी ॥ साभ्रमत्यांमहाभागेतीर्थेवैब्रह्मचारिके ॥ ८३ ॥ आत्मानंचप्रतिष्ठाप्यतत्राज्ञाशंकरोह्यहम् ॥
स्थितोलोकहितार्थायब्रह्मचारीशसंज्ञकः ॥ ८४ ॥ साभ्रमत्यासुपकंठेब्रह्मचारीशसंज्ञके ॥ कलौभक्तोविशेषेणपूजनंकुरुतेयदा ॥ ८५ ॥ इहलो
केसुखंभुक्त्वायातिशैवंपदंमहत् ॥ महद्भिर्व्याधिभिश्चैवपीडितोयदिगच्छति ॥ ८६ ॥ यस्याशुनश्यतिव्याधिर्दर्शनाच्चमहेश्वरि ॥ गत्वावैतस्यसं
स्थानेउपवासीजितेंद्रियः ॥ ८७ ॥ पूजनंकुरुतेभक्त्यारात्रौतिष्ठन्मुनिश्चलः ॥ तदाहंयोगिरूपेणदर्शनंतस्ययामिहि ॥ ८८ ॥ ददामिवांछिता
न्कामान्सत्यंसत्यंवरानने ॥ ममस्थानेविशेषेणसमायांतिचयेजनाः ॥ ८९ ॥ तेषांव्याधिप्रशमनंकरोमिसुचिरादहम् ॥ चतुरशीतिसंज्ञेयोव्याधिः
संकथितोमया ॥ ९० ॥ ससव्याधिर्विनश्येतदर्शनादेवसुंदरि ॥ नलिंगंवर्ततेतत्रमामकंनगनंदिनि ॥ ९१ ॥ स्थानमात्रंतुतत्रैवमामकंनात्रसंश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यः ॥ एकस्मिन्नेवकालेतुअस्यांभूमौमहातपाः ॥ ९२ ॥ राजावैसूर्यवंशीयोब्रह्मदत्तस्तुवीर्यवान् ॥ तेनराज्ञातपस्तप्तंबहुकालंसुरेश्वरि ॥ ९३ ॥
पंचाग्निसाधनंतेनकृतंचबहुधाततः ॥ मासोपवासकादीनितपस्तप्तान्यनेकशः ॥ ९४ ॥ एवंबहुतरंकालंराज्ञातप्तंतपोमहत् ॥ प्रत्यक्षोहंतदाजातो
वरार्थंवरवर्णिनि ॥ ९५ ॥ ब्रह्मदत्तशृणुष्वत्वंमहद्वाक्यंनरेश्वर ॥ यंयंवांछयसेनित्यंतंतंदद्मिनसंशयः ॥ ९६ ॥ तेनोक्तंममदेवेशवांच्छितंयदिदी
यते ॥ एकएववरोदेवदीयतांममसर्वदा ॥ ९७ ॥ ममनाम्नाहिदेवेशईश्वरोप्रभुविजायताम् ॥ तेनवाक्येनसंतुष्टोवरोदत्तोमयानघे ॥ ९८ ॥ तदाहंतेनवैसार्द्धं
निवसामिसुरेश्वरि ॥ अत्रस्थित्वानिराहारोभक्तिंकुर्यादशेषतः ॥ ९९ ॥ ददामिवांछितान्कामान्यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ अत्रागत्यतुयेविप्रारुद्रजाप्यादिकंच
यत् ॥ १०० ॥ प्रकुर्वंतिविशेषेणतेषांदद्मिशृणुष्वतत् ॥ स्त्रीसौख्यंपुत्रसौख्यंचलक्ष्मीवृद्धिकरंपुनः ॥ १०१ ॥ यशऐश्वर्यमेवापितथारोगादिनाशनम् ॥
तत्सर्वंप्राप्यतेक्षिप्रंवांच्छितंवैकलौयुगे ॥ १०२ ॥ अस्मिन्कलौयुगेघोरेमद्भक्ताभुविपार्वति ॥ अत्रागत्यप्रकुर्वंतिस्नानदानादिकाःक्रियाः ॥ १०३ ॥ ददा
मिवांच्छितानर्थान्सत्यंसत्यंसुरेश्वरि ॥ ब्रह्मदत्तंतुतन्नाम्नाद्वितीयंब्रह्मचारिणम् ॥ १०४॥ गंगाधरंप्रतिष्ठाप्यउषित्वादिनपंचकम् ॥ सराजागतवांस्तत्रस्व
केराज्येततःपुनः ॥१०५॥ ब्रह्मदत्तस्तुविख्यातोलोकेवैपरमोमहान् ॥ राज्यंचकारधर्मज्ञोह्ययुतंवर्षसंज्ञकम् ॥ १०६ ॥ ततःकतिपयेकालेराज्यंभुक्त्वासवै
नृपः ॥ गतवाञ्शिवलोकंतंब्रह्माख्यंपदमुत्तमम् ॥ १०७ ॥ देवौद्वौतत्रवर्त्तेतेममनामाभिधायकौ ॥ एकोवैब्रह्मचारीशोअन्योगंगाधरःस्मृतः ॥ १०८ ॥
ममस्थानेविशेषेणपूजांकुर्वंतियेजनाः ॥ तेषांसर्वंददामीहवांच्छितंनात्रसंशयः॥१०९॥स्थानमेवसदालिंगंगंतव्यंचनृभिःसदा ॥ तत्रपुष्पंचधूपंचनैवेद्यंवि
विधंतथा ॥११०॥ यःकरोतिनरःप्राज्ञःससर्वंलभतेध्रुवम् ॥ बिल्वपत्रैश्चपुष्पैश्चतथाचंदनादिभिः ॥१११॥ पूजांकुर्वंतिमत्स्थानेतेषांसर्वंददाम्यहम् ॥य
इदंशृणुयान्नित्यंब्रह्मचारिकथानकम् ॥ ११२ ॥ इहलोकेसुखंप्राप्यव्रजतेशिवसंनिधौ ॥ यत्रगंगाधरोदेवोनित्यंतिष्ठतिभूतिदः ॥ ११३ ॥ ब्रह्मचारीश
संज्ञस्तुद्वितीयोवर्त्ततेसदा ॥ ताभ्यांध्यानसमायोगाच्छिवत्वमश्नुतेध्रुवम् ॥ ११४ ॥ दर्शनान्नश्यतेरोगःपूजनादायुराप्नुयात् ॥ स्नानात्तत्रतुदेवेशिमु
क्तिभागीनसंशयः ॥ ११५ ॥ शृणुसुंदरिवक्ष्यामितीर्थंपरममद्भुतम् ॥ राजखड्गइतिख्यातंसाभ्रमत्यांविशेषतः ॥ ११६ ॥ सूर्यवंशसमुत्पन्नोराजावैकर्त्त
नस्तथा ॥ दुराचारीतुपापात्माब्राह्मणानांचनिंदकः ॥ ११७ ॥ गुरुद्रोहीसदारुष्टोनिंदकःसर्वकर्मणाम् ॥ परदाररतोनित्यंनित्यंविष्णुप्रदूषकः॥११८॥
प्रजापीडनकंनित्यंकरोतिबहुधाततः ॥ एवंविधःसदुष्टात्मापृथिव्यांवर्त्ततेसदा ॥ ११९ ॥ कियत्स्येवंगतेकालेशृणुसुंदरितत्वतः ॥ पापेनदैवयोगा
च्चकुष्ठत्वंसमजायत ॥ १२० ॥ निरीक्ष्यस्वंशरीरंतुविचार्यचपुनःपुनः ॥ किंकर्त्तव्यमितिध्यायन्इतिचिंतापरोभवत् ॥ १२१ ॥ कदाचिद्दैवयोगाच्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्रीडार्थंगतवान्वने ॥ तत्रसाभ्रमतीतीरंसमासाद्यसतिष्ठति ॥ १२२॥ तत्रस्नानंकृतंतेनपीतंपानीयमुत्तमम् ॥ तत्रस्नानेनसपदिशरीरंदिव्यसंज्ञकम्॥१२३॥
सुसौवर्णमयीमूर्त्तिर्दृश्यतेनगनंदिनि ॥ तत्तद्दैवतुसंजातःसराजानात्रसंशयः ॥ १२४॥ दिव्यरूपमनुप्राप्यकियत्कालंततोनृपः ॥ राज्यंभुक्त्वातुदेवे
शिगतोवैपरमंपदम् ॥ १२५ ॥ तदातीर्थमिदंजातंराजखड्गेतिसंज्ञकम् ॥ अत्रस्नानंप्रकुर्वीतदानंयोवैददातिच ॥ १२६ ॥ इहलोकेसुखंभु
क्त्वायातिविष्णोःसनातनम् ॥ नरोगोवर्त्ततेतेषांनशोकश्चकदाचन ॥१२७॥ प्रत्यहंकुरुतेस्नानंखड्गेस्मिन्राजसंज्ञके ॥ योनरःप्राप्नुयात्स्वर्गंब्रह्माद्यैः
सचपूज्यते ॥ १२८॥ कृतेसत्येश्वरोनामत्रेतायांभुवनेश्वरः ॥ राजेश्वरसमाख्यातोद्वापरेनगनंदिनि ॥ १२९ ॥ अस्मिन्कलियुगेघोरेगुप्तीभूतोथविश्व
राट् ॥ अतोवैतीर्थसंभूतंराजखड्गेतिसंज्ञकम् ॥ १३० ॥ पितॄणांतर्पणंचात्रश्रद्धयायेप्रकुर्वते ॥ तेनराः पुण्यकर्माणःपृथिव्यांपरिकीर्तिताः ॥ १३१ ॥
ब्रह्मघ्नावालहंतारःस्नानंयेत्रप्रकुर्वते ॥ तैर्दोषैरहितास्तेचगच्छंतिशिवसन्निधौ ॥ १३२ ॥ नीलोत्सर्गंकरिष्यंतिसाभ्रमत्यांनराश्चये ॥ तेषांवैपितरस्तृप्ता
यावदाभूतसंप्लवम् ॥ १३३ ॥ इदमाख्यानकंदिव्यंराजखड्गेतिसंज्ञकम् ॥ येशृण्वंतिनरादेविनतेषांविद्यतेभयम् ॥ १३४ ॥ रोगादोषाविनश्यंतिश्र
वणात्पठनात्ततः ॥ १३५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेसाभ्रमतीमाहात्म्यंनामपंचत्रिंशाधिकशत
तमोऽध्यायः ॥ १३६ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ साभ्रमत्यपियान्देशान्नंदिकुंडाद्विनिःसृता ॥ गच्छंतीपावयामासकान्कान्देशान्वदस्वमे ॥ चकार
कानितीर्थानिविलंघ्यार्बुदपर्वतम् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इतितत्रोदितेदेव्यामहादेवःसविश्वराट् ॥ उवाचवचनंतांवैपार्वतींविश्वमोहिनीम् ॥ २ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ नंदिकुंडात्प्रथमतःतीर्थात्परमपावनात् ॥ कपालमोचनंतीर्थंमुनिभिःसंप्रकारितम् ॥ ३ ॥ सर्वतेजोधिकंतीर्थंपावनात्पावनंपर
म् ॥ अत्रमयापरित्यक्तंकपालंब्रह्मसंज्ञकम् ॥४॥ कपालमोचनंतीर्थमतोजातंहिपार्वति ॥ पावनंसर्वभूतानांप्रकटंलोकविश्रुतम् ॥५॥ कपालकुंडमाख्या
तंतत्तीर्थंतीर्थराजकम् ॥ यत्रदेवास्तथानागागंधर्वाःकिंनरादयः ॥ ६ ॥ निवसंतिमहात्मानस्तीर्थेवैनिर्मलेशुभे ॥ त्रैलोक्येविश्रुतंतीर्थंज्ञानदंमुक्तिदाय
कम् ॥७॥ तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वाकपालेशंप्रपूजयेत् ॥ उपोष्यरजनीमेकांकृत्वाब्राह्मणभोजनम् ॥८॥ तत्रापिवस्त्रदानेनअग्निहोत्रफलंलभेत् ॥ तस्मिंस्ती
र्थेतुयःकश्चिद्दर्शनव्रतमास्थितः ॥ ९ ॥ संत्यज्यदेहमात्मानंशिवलोकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ अस्मिंस्तीर्थेपुरास्नानात्सौदासोब्रह्महत्यया ॥१०॥ मोचितोविमलं
ज्ञानंप्राप्तवान्वैसुरेश्वरि ॥ भागीरथ्यान्वयेजातःसुदासाख्योमहाबली ॥ ११ ॥ तस्यपुत्रोमित्रसहःसौदासेतिचविश्रुतः ॥ वसिष्ठशापतःप्राप्तःसौदासोरा
क्षसींतनुम् ॥ १२ ॥ साभ्रमत्यांकृतस्नानोविमुक्तःशापजादघात् ॥ अत्रगंगाचयमुनागोदावरीसरस्वती ॥ १३ ॥ नंदितीर्थेवसंत्येताःपवित्राःपुण्यदाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सदा ॥ गोदानंभूमिदानंचशय्यादानंतथैवच ॥१४॥ कन्यादानंविशेषेणकर्तव्यंज्ञानिभिर्नरैः ॥ एतद्दानसमंप्रोक्तंसाभ्रमत्यावगाहनम् ॥ १५ ॥ यत्रवैसक
लान्येवपतितानीहभूतले ॥ वारिणास्पर्शमात्रेणशुद्धत्वंयांतितान्यपि ॥ १६ ॥ अत्रश्राद्धंप्रकुर्वाणोनरोवैभक्तितत्परः ॥ पितरस्तस्यसंतुष्टागच्छंतिपर
मंपदम् ॥ १७ ॥ एतदाख्यानकंदिव्यंयेशृण्वंतिनराःसदा ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताविष्णोःसायुज्यमाप्नुयुः ॥ १८ ॥ कर्मणामनसावाचायेस्तुवंतिमहेश्वरम् ॥
नतेषांविद्यतेदुःखंयावदाभूतसंप्लवम् ॥ १९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेनंदितीर्थमहिमानामषट्त्रिंशा
धिकशततमोऽध्यायः ॥ १३६ ॥ ७ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अथनंदिप्रदेशात्तुयथासाभ्रमतीनदी ॥ समायाताविकीर्णंचवनंविप्रर्षिसेवितम् ॥ १ ॥
बहुधाजलवेगेनपर्वतानांचरोधसः ॥ सप्तधाप्रविभक्ताचदक्षिणोदधिगामिनी ॥ २ ॥ आद्यासाभ्रमतीपुण्याद्वितीयासेटिकातथा ॥ तृतीयावल्किनीपुण्या
चतुर्थीचहिरण्मयी ॥ ३ ॥ सर्वपापहराप्रोक्ताहस्तिमत्यथपंचमी ॥ वेत्रवतीसाचषष्ठीवृत्रेणनिर्मितापुरा ॥ ४ ॥ इयंसापरमादेवीवृत्रकूपाद्विनिःसृता ॥
वेत्रवतीततोजातामहापापप्रणाशिनी ॥ ५ ॥ भद्रामुखीशुभप्रायासप्तमीलोकपावनी ॥ एतैस्तुसप्तभिर्देवितांस्तान्जनपदांस्तथा ॥ ६ ॥ पवित्रीकृत्य
चैकेनसप्तस्रोताप्रतिष्ठिता ॥ विकीर्णतीर्थेयःश्राद्धंपितॄनुद्दिश्यदास्यति ॥ ७ ॥ गयापिंडप्रदानस्यफलंयत्तद्भविष्यति ॥ अवकीर्णाच्युतायेचलुप्तपिंडोदक
क्रियाः ॥८॥ तेविकीर्णेप्रमुच्यंतेदत्तपिंडोदकक्रियाः ॥ तत्रश्राद्धंतुयःकुर्याद्ब्राणपत्यंभवेद्ध्रुवम् ॥९॥ तस्मात्त्रयीविधानेनश्रद्धयाश्राद्धमाचरेत् ॥ अस्मिंस्ती
र्थेविशेषेणसप्तनद्युदयेद्विजाः ॥ १० ॥ स्नानंकुरुतविप्रेंद्राऋषिलोकमभीप्सवः ॥ इत्युक्तंकश्यपेनाथद्विजान्प्रतिविशेषतः ॥ ११ ॥ यदिचेत्क्रियतेस्नानं
सर्वदुःखापहंसदा ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंक्षेत्राणामुत्तमोत्तमम् ॥ १२ ॥ तीर्थमेतद्विकीर्णंचशुभदंरोगदोषहृत् ॥ कुर्वंत्यत्रविशेषेणयेस्नानंसर्वदा
कलौ ॥ १३ ॥ तेनराःपुण्यभाजोहिजायंतेनात्रसंशयः ॥ गयातीर्थसमंतीर्थंविकीर्णपावनंपरम् ॥ पितॄणांपुण्यदंनित्यंलोकानांदुःखनाशनम् ॥ १४ ॥
इतिविकीर्णतीर्थम् ॥ तीर्थादस्मात्परंतीर्थंश्वेतोद्भवमनुत्तमम् ॥ यत्रश्वेतानदीजातामत्पृष्ठोदरभस्मना ॥ १५ ॥ विश्रुतात्रिषुलोकेषुसर्वपापप्रणा
शिनी ॥ हरांगभस्मसंयोगात्जातादेवैस्तुमानिता ॥ १६ ॥ तस्यांस्नातःशुचिर्दांतास्त्रिरात्रमुषितःपुमान् ॥ महाकालेश्वरंदृष्ट्वारुद्रलोकेमहीय
ते ॥ १७ ॥ पिंडंपितृभ्योयोदद्यात्तस्यास्तीरेकुशैस्तिलैः ॥ सुतृप्ताःपितरस्तस्यभवंतीतिनसंशयः ॥ १८ ॥ श्वेतगंगामहापुण्यादुःखदारिद्र्यमोचनी ॥ ॥ १४३ ॥
यत्रस्नानेनभोदेविपरंसुखमवाप्यते ॥ १९ ॥ तस्यावैसंगमेपुण्येनित्यंतिष्ठामिपार्वति ॥ येत्रदानंप्रकुर्वंतिस्नानंचतत्रसुंदरि ॥ २० ॥ तदनंतफलंतस्यभवे
द्वैनात्रसंशयः ॥ तत्रभूतेश्वरोदेवःसंगमेवसतेध्रुवम् ॥ २१ ॥ तत्रधूपंचदीपंचपुष्पमारार्तिकंतथा ॥ येकुर्वंतिनरश्रेष्ठास्तेनराःपुण्यरूपिणः ॥ २२ ॥ बिल्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दलंसमादाययोददातिशिवोपरि ॥ वांच्छितंलभतेनित्यंश्वेतायांशिवसंनिधौ ॥ २३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडे उमामहेश्वरसंवादेश्वेतातीर्थंनामसप्तत्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १३७ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ गणतीर्थंततोगच्छेत्तीर्थयात्रापरायणः ॥ त्रिविष्टपमितिप्रोक्तंगणैस्तुचंदनातटे ॥ १ ॥ त्रिविष्टपेनरःस्नात्वापूर्णमास्यांसमाहितः ॥ संशयोनात्रकर्त्तव्योमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥ २ ॥ चतुरोवार्षिकान्मासान्स्थितिर्यस्यत्रिविष्टपे ॥ सोपिपुण्योमहाभागेरुद्रलोकेमहीयते ॥ ३ ॥ गणतीर्थेनरःस्नात्वाकृष्णाष्टम्यामुपोषितः ॥ वकुलासंगमेस्नात्वास्वर्गंगच्छातिमानवः ॥ ४ ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाबकुलेशंविलोक्यच ॥ गणेश्वरप्रसादेनगाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥ इंदंपवित्रंपरमंपुण्यायुष्यविवर्द्धनम् ॥ श्रुत्वातुलभतेपुण्यंगंगास्नानसमंनरः ॥ ६ ॥ अत्रस्थित्वानिराहारोजितेंद्रियसमाहितः ॥ जपत्येवंपरंदेवंगणेश्वरंमनोरमम् ॥ ७ ॥ संप्राप्नोत्यखिलान्भोगान्सत्यंसत्यंवरानने ॥ अत्रराजासोमवंशीविश्वदत्तःसवीर्यवान् ॥ ८ ॥ तेनतपोमहत्तप्तंबहुकालंसुरेश्वरि ॥ गाणपत्यंतदाप्राप्तंश्रीगणेशप्रसादतः ॥ ९ ॥ वसिष्ठोवामदेवश्चहोडःकौशीतकोमुनिः ॥ भरद्वाजोंगिराश्चैवविश्वामित्रोथवामनः ॥ १० ॥ एतेवैमुनयःसर्वेपुण्यरूपामहेश्वरि ॥ नित्यंसेवांप्रकुर्वंतिश्रीगणेशप्रसादतः ॥ ११ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रान्निर्द्धनोलभतेधनम् ॥ अविद्योलभतेविद्यांमोक्षार्थीमोक्षमाप्नुयात् ॥ १२ ॥ किमन्यद्बहुनोक्तेनभूयोभूयोवरानने ॥ योत्रस्नानंप्रकुर्वीतपूजनंवाकरोतिच ॥ १३ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिविष्णोःपरंपदम् ॥ शिवायविष्णुरूपायविष्णवेशिवरूपिणे ॥ १४ ॥ नांतरंदेविपश्यामिश्रीविष्णोश्चप्रसादतः ॥ १५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखण्डेउमामहेश्वरसंवादेबकुलासंगमेगणतीर्थंनामाष्टत्रिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १३८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ साभ्रमत्युत्तरेकूलेअग्नितीर्थमितिश्रुतम् ॥ तस्याश्चोत्तरपूर्वेणनातिदूरेकृतास्पदम् ॥ १ ॥ तीर्थपालेश्वरंनामचंडीयत्रप्रतिष्ठिता ॥ पीठंतद्योगमातॄणांसर्वसिद्धिविधायकम् ॥ २ ॥ यत्रताःसर्वदेवानांकार्यार्थेमातरःस्थिताः ॥ परमंयत्नमास्थायलोकानुग्रहकारणात् ॥ ३ ॥ त्रिरात्रमुषितोभूत्वातस्मिंस्तीर्थेदृढव्रतः ॥ अभिगच्छेत्तमीशानंदेवेशंचंडिकेश्वरम् ॥ ४ ॥ साभ्रमत्यांकृतस्नानोमातृतीर्थस्यसंनिधौ ॥ समाधिविधिनायुक्तोगच्छेद्वैमातृमंडलम् ॥ ५ ॥ गोसहस्रप्रदानस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ अग्नितीर्थेनरःस्नात्वाचामुंडादर्शनेकृते ॥ ६ ॥ नभयंजायतेतस्यरक्षोभूतपिशाचजम् ॥ गोखुराचनदीयत्रसाभ्रमत्यांतुसंगता ॥ ७ ॥ तत्रतीर्थसहस्राणितिष्ठंतीतिसुरेश्वरि ॥ श्राद्धंतत्रप्रकर्त्तव्यंतिलचूर्णेनपार्वति ॥ ८ ॥ पिंडान्दत्त्वाद्विजान्भोज्यअक्षयंपदमाप्नुयात् ॥ यत्रकुकर्दमोराजापापिष्ठोदुर्द्धरःखलः ॥ ९ ॥ मूढोहंकारसंयुक्तोद्विजानांपरिनिंदकः ॥ गोघ्नोपिबालहाचैवपापिष्ठोदुर्दमःसदा ॥ १० ॥ राज्यंचकुर्वतस्तस्यपुरेपिंडारसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ञके ॥ तदामृतिःसमापन्नाधर्मैयोगेसुरेश्वरि ॥ ११ ॥ मृतोसौतत्रसंजातःप्रेतरूपोमहेश्वरि ॥ पीतास्यःशुष्कतुंडश्चपीतरोमाथकर्कशः ॥ १२ ॥ उच्चै
स्तरोवहुरोमाक्षुत्पिपासाप्रपीडितः ॥ वायुभक्षंप्रकुर्वाणःप्रगच्छतिइतस्ततः ॥ १३ ॥ वहुप्रेतैःसमायुक्तोहाहेतिकरुणोरुदन् ॥ किंकर्तव्यमितिप्राहुःप्रेता
स्तेवैसमीपगाः ॥ १४ ॥ तेपितदारोदमानाःक्षुत्पिपासादिपीडिताः ॥ अन्येप्रेतादुरात्मानोराज्ञःसंगतिमाययुः ॥ १५ ॥ राज्ञासार्द्धंचगच्छंतिलोकान्वि
जनकान्वहून् ॥ नोदकमथवाचान्नंनमार्गेदृश्यतेकदा ॥ १६ ॥ तेप्रेतादुष्टरूपाश्चविचरंतिमहीतले ॥ भक्षंतिशवमांसानिपिबंतिरुधिरंसदा ॥ १७ ॥ एवंकुकर्दमोरा
जासदातैःपरिवारितः ॥ कदाचिद्दैवयोगेनगुरोराश्रममन्वगात् ॥ १८ ॥ पूर्वजन्मकृतंपुण्यंतेनयोगेनसंगतः ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ किंकृतंतेनवैपुण्यंवदविश्वेश्वर
प्रभो ॥ १९ ॥ अयंपापीदुरात्माचब्राह्मणानांचदुःखदः ॥ सत्संगतिःकथंजातातन्मेदुस्तरतोवद ॥ २० ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ एतेननरदेवेनपूर्वजन्म
नियत्कृतम् ॥ तत्सर्वंकथयिष्यामिशृणुत्वंनगनंदिनि ॥ २१ ॥ पूर्वजन्मन्ययंदेविब्राह्मणोवेदपाठकः ॥ संपूज्यचमहादेवंकृत्वाचातिथिपूजनम् ॥ २२ ॥
भोजनंकुरुतेनित्यमसौवाडवसत्तमः ॥ तेनपुण्यप्रभावेनपुरेपिंडारसंज्ञके ॥ २३ ॥ राजावैतत्रसंजातःकुकर्दमइतिश्रुतः ॥ कर्मणामनसाचैवनकृतंपु
ण्यमेवच ॥ २४ ॥ तेनदेवाभियोगेनमृतोवैप्रेतराडभूत् ॥ शुष्कास्यःशुष्करूपश्चपीतवर्णःकरालकः ॥ २५ ॥ पूर्वजन्मकृतंपुण्यंननश्यतिसुरेश्वरि ॥
तेनपुण्याभियोगेनसंगतोगुरुणाश्रमे ॥ २६ ॥ कहोडोवर्ततेतत्रतेनदृष्टोथप्रेतराट् ॥ शुष्कास्यःशुष्करूपश्चपीतवर्णःकरालकः ॥ २७ ॥ गंभीराक्षो
महापापीदुष्टैःप्रेतैश्चसंयुतः ॥ ऊर्द्धरोमाजटायुक्तःकालरूपोभयंकरः ॥ २८ ॥ एवंदृष्ट्वातदादेविविह्वलोवाडवोभवत् ॥ ॥ कहोडउवाच ॥ ॥ अस्मि
न्मनोरमेचाहंस्थानेवैपरमाद्भुते ॥ २९ ॥ अग्निपालेश्वरेतीर्थेनित्यंतिष्ठामिभूमिप ॥ यजमानस्त्वमस्माकंकथंजातोसिप्रेतराट् ॥ ३० ॥ दुरात्मादुष्ट
रूपश्चकालरूपोभयंकरः ॥ केनकर्मविपाकेनजातोवैभूतलेशुभे ॥ ३१ ॥ ॥ प्रेतउवाच ॥ ॥ शृणुवाडवमेपापंपूर्वजन्मनियत्कृतम् ॥ अहंकुकर्द
मोराजापुरेपिंडारसंज्ञके ॥ ३२ ॥ तत्रस्थेनमयादेवयत्कृतंतच्छृणुष्वहि ॥ ब्राह्मणांहिंसनंचैवपुराऽसत्यादिभाषणम् ॥ ३३ ॥ प्रजानांपीडनंचैवजीवानां
हिंसनंसदा ॥ गवांवैदुःखकर्ताहंब्राह्मणव्रतलोपनः ॥ ३४ ॥ अस्नातःसर्वदाविप्रसज्जनानांविदूषकः ॥ विष्णुनिंदापरोनित्यंवैष्णवानांचनिंदकः ॥ ३५ ॥
दुराचारोदुरात्माचवृषलीसंयुतःसदा ॥ तत्रतत्रप्रभुंजानोनाहंशौचपरायणः ॥ ३६ ॥ तेनकर्माभियोगेनमृतोवैद्विजराट्ततः ॥ प्रेतयोनिंप्रपन्नोस्मिदुः
खीजातोह्यनेकधा ॥ ३७ ॥ यस्यमातापितानास्तियस्यस्वजनबांधवाः ॥ तस्यबंधुर्गुरुर्मातापितापिगुरुरेवच ॥ ३८ ॥ इतिज्ञात्वातुभोब्रह्मन्मुक्तिं

१ सर्व इ०-पा०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दातुंत्वमर्हसि ॥ ३९ ॥ ॥ कहोडउवाच ॥ ॥ शृणुत्वंनृपतिश्रेष्ठकरिष्येवचनंतव ॥ मुक्तिंयास्यतिवैसद्योभवांस्त्विहनसंशयः ॥ ४० ॥ एकाद
शपुरोगाश्चप्रेतायेतवसंगताः ॥ तेचापिमुक्तिमायांतिसुतीर्थेस्मिन्विशेषतः ॥ ४१ ॥ तदावैतेनविप्रेणतीर्थेगत्वासुरेश्वरि ॥ सर्वैश्चकारयामासतिलपिं
डोदकक्रियाः ॥ ४२ ॥ नमासोनतिथिर्देवीतीर्थेगत्वापुनःपुनः ॥ कर्तव्यंश्राद्धकर्मादिब्रह्मणोक्तंपुरामम ॥ ४३ ॥ कृतेकर्मणिदेवेशिमुक्तास्तेतीर्थराज
के ॥ विमानवरमारूढास्तेगतामामकींपुरीम् ॥ ४४ ॥ संगतागोखुरायत्रसाभ्रमत्यासुरेश्वरि ॥ तत्रस्नानंचदानंचकोटियज्ञफलंलभेत् ॥ ४५ ॥ य
त्राग्नितीर्थंवर्ततेतकपालेश्वरसंज्ञकम् ॥ तत्रमुक्तिस्तुसंप्रोक्तासत्यंसत्यंभवेद्ध्रुवम् ॥ ४६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामु
त्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेअग्निपालेश्वरमहिमानामैकोनचत्वारिंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १३९ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ भोदेव्यन्य
त्प्रवक्ष्यामिहिरण्यासंगमंमहत् ॥ यदासाभ्रमतीगंगासप्तस्रोतापुराभवत् ॥ १ ॥ तदासाब्रह्मतनयासप्तस्रोतेतिविश्रुता ॥ सप्तमंतद्धिरण्याख्यंस्रोतइत्यभिधी
यते ॥ २ ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वापापीगतिमवाप्नुयात् ॥ ऋक्षुमंजुमयोर्मध्येसत्यवान्नामपर्वतः ॥ ३ ॥ तस्यप्राक्सुमहत्तीर्थंहिरण्यासंगमंशुभम् ॥
तत्रस्नात्वाचपीत्वाचशुभांगतिमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥ वनस्थल्यांततोगच्छेद्दृष्ट्वानारायणंहरिम् ॥ तीर्थमप्सरसांपुण्यंहिरण्यासंगमेश्वरम् ॥ ५ ॥
यत्रोर्वशीपुराजातासमस्ताप्सरसांशुभा ॥ नरनारायणौतत्रतपस्तेपतुरुत्तमम् ॥ ६ ॥ हिरण्यासंगमेरम्येमहापापहरेशुभे ॥ यत्रवैऋषयःसर्वे
मज्जंतिवीतकल्मषाः ॥ ७ ॥ वसिष्ठाद्याश्चयेविप्रावालखिल्यादयश्चये ॥ यत्रमज्जंतिदेवेशिहिरण्यासहसंगमे ॥ ८ ॥ यत्रहिरण्मयंरूपंस्नानाद्वैभवतिध्रुवम् ॥
कपिलागोसहस्रस्यदानेनैवतुयत्फलम् ॥ ९ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिहिरण्यासंगमेसदा ॥ दशाश्वमेधेयत्पुण्यंग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ॥ १० ॥ तदनंतगुणंप्रोक्तंहि
रण्यासंगमेपुनः ॥ तुलापुरुषदानेचयत्फलंसमवाप्नुयात् ॥ ११ ॥ तत्फलंलभतेमर्त्योहिरण्यासंगमेसदा ॥ हिरण्याक्षोमहादैत्यस्तेनतप्तंमहत्तपः ॥ १२ ॥
हिरण्यसदृशंतत्रशरीरमभवत्पुरा ॥ जनमेजयेतथाराज्ञियत्रस्नानंप्रकुर्वति ॥ १३ ॥ ब्रह्महत्यागतादेविहिरण्यासंगमेतदा ॥ विश्वामित्रोथराजर्षिः
स्नानार्थंवैसमागतः ॥ १४ ॥ स्नानंकृत्वाविशेषेणगतोसौमामकींपुरीम् ॥ १५ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चाथसुरेश्वरि ॥ स्नानंयेत्रप्रकुर्वं
तितेगच्छंतिशिवालयम् ॥ १६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेहिरण्यासंगमंतीर्थंनाम
चत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४० ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ततोदेविप्रवक्ष्यामिहिरण्यासंगमादनु ॥ धर्मावतीनदीयत्रसंगतासहगंग
या ॥ १ ॥ तत्रस्नात्वानरोधन्यस्त्रिदिवंयात्यसंशयम् ॥ यत्रधर्मंकृतंतीर्थंयःपश्यतिसपुण्यभाक् ॥ २ ॥ श्राद्धंतत्रैवयेकुर्युर्मुच्यंतेपितृजादृणात ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततश्चमधुरातीर्थंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३ ॥ स्नातव्यंमधुरातीर्थेंद्रष्टव्योमधुहाहरिः ॥ यत्रविश्रांतवान्कृष्णोजरासंधभयाकुलः ॥ ४ ॥ कंसासुरव
धेवृत्तेगंतुकामःकुशस्थलीम् ॥ उषित्वासप्तरात्रंतुसदेवश्चंदनातटे ॥ ५ ॥ भोजवृष्ण्यंधकवृतोवीरैर्यादवपुंगवैः ॥ मधुरातीर्थमासाद्यस्नानंकृत्वाविधान
तः ॥ ६ ॥ मधुरादित्यनामानंयत्रस्थापितवान्हरिः ॥ अष्टादशसहस्राणिविप्राणांयज्ञशालिनाम् ॥ ७ ॥ स्थापयित्वाययौदत्त्वायानानिविविधानिच ॥
तत्रतीर्थसहस्राणितिष्ठंतिचसुरेश्वरि ॥ ८ ॥ श्राद्धंतत्रप्रकर्तव्यंपितॄणांहितकाम्यया ॥ नभेतव्यंजरासंधान्मत्तीर्थेवसतांसदा ॥ ९ ॥ इत्युक्त्वातान्द्विजा
न्कृष्णःप्रययौद्वारकांप्रति ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वामधुरार्कंप्रपूजयेत् ॥ १० ॥ माघस्यशुक्लसप्तम्यांकपिलागोप्रदानतः ॥ चिरंसौख्यानिभुक्त्वेहपदमा
दित्यमाव्रजेत् ॥ ११ ॥ शृणुसुन्दरिवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥ यंश्रुत्वामुच्यतेलोकोब्रह्महत्यादिपातकात् १२ ॥ एकस्मिन्समयेदेविमांडव्यो
ऋषिसत्तमः ॥ गङ्गाद्वारेमहापुण्यंतत्रवांस्तुमहत्तपः ॥ १३ ॥ पत्राशीचफलाशीचवायुभक्षकरःसदा ॥ अहोरात्रंसदादेविविष्णुध्यानपरायणः ॥ १४ ॥
योगाभ्यासरतोनित्यंनित्यंधर्मपरायणः ॥ तस्मिन्देशेतुवैदेविराजावैविश्वमोहनः ॥ १५ ॥ गजाश्वरथपत्तीनांसंपदोवहुलाभुवि ॥ सोमचंद्रे
तिविख्यातःपुत्रस्तस्यसुलक्षणः ॥ १६ ॥ एकदातुतदादेविगतोह्याखेटकेवने ॥ तत्रगत्वातदातेनकृत्वाह्याखेटकक्रियाः ॥ १७ ॥ स्वात्मानं
रमयामासस्वलोकैःपरिवारितः ॥ क्रीडारतेतदाराज्ञिरात्रिर्जातासुरेश्वरि ॥ १८ ॥ तस्यांरात्रौतदाराजाउवासाखेटकेवने ॥ तस्यां
रात्र्यांव्यतीतायांमुहूर्तेब्रह्मसंज्ञके ॥ १९ ॥ हृतोऽश्वोथविशेषेणचौरेणात्रदुरात्मना ॥ तदाहाहेतिशब्दोभूत्कगतःक्वगतोहरिः ॥ २० ॥
तदाराज्ञोभयात्सर्वेगंतुकामाःसमुत्सुकाः ॥ चौरेणापहृतश्चाश्वइत्येवंसंवदंतिहि ॥ २१ ॥ निरीक्ष्यमाणास्तेसर्वेहीरद्वारंसमागताः ॥
ऋषिस्तत्रतुमांडव्यस्तपस्तपतिनित्यशः ॥ २२ ॥ ध्यानेनचसमायुक्तोदृष्टोसौतैर्भटैस्तदा ॥ अयंचौरःसदापापीध्यानंकृत्वाप्रतिष्ठ
ति ॥ २३ ॥ वद्धाश्वंतुसमायातोज्ञात्वाराजभटैस्तदा ॥ एवंविचार्यतेसर्वेगृहीत्वातंमहामुनिम् ॥ २४ ॥ राज्ञेनिवेदयामासुस्तंचौरंमुनिसत्तम
म् ॥ अश्वापहारीह्यानीतश्चौरोयंनृपसर्वदा ॥ २५ ॥ आज्ञादत्तातदातेनशूलिकारोपणेपुनः ॥ तदातैस्तुभटैःसर्वैर्मिलित्वाबंधनंकृतम् ॥ २६ ॥ पश्चा
द्वैशूलिकाप्रोतस्तत्क्षणात्तुकृतस्तदा ॥ नज्ञातंतेनतत्कर्मशूलिकायाःप्रतोदनम् ॥ २७ ॥ यतोयोगसमारूढोविष्णुध्यानपरायणः ॥ शूलिकाप्रोतनं
ज्ञातंकतिचित्कालयोगतः ॥ २८ ॥ मांडव्योहमृषिश्रेष्ठःकेनकर्मइदंकृतम् ॥ त्रिकालज्ञानीसर्वज्ञोभगवांस्तद्व्यचिंतयत् ॥ २९ ॥ धर्मस्यचइदं
कर्मनचान्यस्यकदाचन ॥ योगारूढःसधर्मात्मागतोसौधर्मसंनिधौ ॥ ३० ॥ तत्रगत्वाउवाचेदंशृणुत्वंधर्मसांप्रतम् ॥ त्वंवैधर्मइतिख्यातोलोकेवेदे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चसवेदा ॥ ३१ ॥ शूलिकाप्रोतनंकर्मकथंचैवत्वयाकृतम् ॥ तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्तोदेवनसंशयः ॥ ३२ ॥ ॥ धर्मउवाच ॥ ॥ शृणुष्वत्वंद्विजश्रे
ष्ठपूर्वजन्मनिपातकम् ॥ तदहंकथयिष्यामिकृपांकुरुममोपरि ॥ ३३ ॥ बालत्वेतुइदंकर्मपूर्वजन्मजपातकम् ॥ तच्छृणुष्वमहाप्राज्ञभवेस्मिन्पात
नंकृतम् ॥ ३४ ॥ एकस्मिन्समयेविप्रत्वंगतोविजनेवने ॥ तत्रगत्वात्वयाविप्रजीवःशलभसंज्ञकः ॥ ३५ ॥ आरोपितःसवैशूल्यांकर्मणातेनदुःखि
तः ॥ राज्ञाशूलेर्पितस्त्वंवैकर्मणानेनसुव्रत ॥ ३६ ॥ सर्वथैवप्रभोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभम् ॥ अल्पमात्रमिदंकर्मत्वयाभुक्तंनसंशयः ॥ ३७ ॥
सुखीभवतुविप्रेंद्रगच्छत्वंहियथेच्छया ॥ एतद्वाक्यंततःश्रुत्वामांडव्योद्विजसत्तमः ॥ ३८ ॥ उवाचवचनंतत्रसकोपादारुणेक्षणः ॥ ॥ मांडव्यउ
वाच ॥ रेपापिष्ठदुराचारकिंकृतंबहुपातकम् ॥ ३९ ॥ येनकृत्वाइदंकर्मशूलिकायाःप्रतोदनम् ॥ ममवाक्यप्रकोपेनशूद्रस्त्वंभवसर्वथा ॥ ४० ॥
कियताकालयोगेनवंशेवैचंद्रसंज्ञके ॥ जातोविदुरनामाख्योविष्णुभक्तिपरायणः ॥ ४१ ॥ तीर्थयात्रामिषेणैवगतःसाभ्रमतींनदीम् ॥ यत्रधर्मावतीसं
गोवर्त्ततेचसुरेश्वरि ॥ ४२ ॥ तत्रवैकृतवान्स्नानंविदुरोधर्मरूपवान् ॥ त्यक्तंतत्रहिशूद्रत्वंधर्मावत्यांनसंशयः ॥ ४३ ॥ एतस्मात्कारणाद्देवियत्र
स्नानंप्रकुर्वते ॥ तेनराःपुण्यकर्माणोगच्छंतिपरमंपदम् ॥ ४४ ॥ अत्रश्राद्धंचदानंचयेकुर्वंतिनराभुवि ॥ इहलोकेपरामृद्धिंप्राप्यतेर्दिविमुद्यते ॥ ४५ ॥ इ
ति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेसाभ्रमतीमाहात्म्येमधुरादित्यमाहात्म्यंनामैकचत्वारिंशदधिकशततमोऽ
ध्यायः ॥ १४१ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ कंबुतीर्थेनरःस्नात्वाकृत्वावापितृतर्पणम् ॥ अर्चयेद्देवदेवेशंनारायणमनामयम् ॥ १ ॥ दत्त्वा
दानानिविधिवद्ब्राह्मणेभ्योविधानतः ॥ विष्णुलोकमवाप्नोतितीर्थस्यास्यप्रभावतः ॥ २ ॥ अत्रराजर्षिणापूर्वंविश्वामित्रेणधीमता ॥ तपस्तप्तंविशेषे
णप्रजाकामेनसुंदरि ॥ ३ ॥ वायुभक्षोनिराहारोयत्रासीदनिलाशनः ॥ विष्णुपूजापरोनित्यंविष्णुध्यानपरायणः ॥ ४ ॥ तपसानेनसंजातःप्रजा
काममवाप्तवान् ॥ प्रजाकामोनरोयश्चकंबुतीर्थंहिगच्छति ॥ ५ ॥ सप्रजांलभतेनित्यंसत्यंसत्यंवरानने ॥ ६ ॥ इतिकंबुतीर्थमाहात्म्यम् ॥ ततोगच्छेत्सु
रश्रेष्ठेतीर्थंनामकपीश्वरम् ॥ संनिधौरक्तसिंहस्यमहापातकनाशनम् ॥ ७ ॥ बध्यमानेपुरासेतौरामरावणविग्रहे ॥ गृहीत्वापर्वतश्रेष्ठंविशेषात्कपिभिः
कृतम् ॥ ८ ॥ नाम्नाकपीश्वरादित्यंचक्रुस्तीर्थमनुत्तमम् ॥ यत्रतीर्थेनरःस्नात्वाकृत्वावापितृतर्पणम् ॥ ९ ॥ दृष्ट्वाकपीश्वरादित्यंमुच्यतेब्रह्महत्यया ॥
तत्रस्नानंप्रकर्तव्यंचैत्राष्टम्यांविशेषतः ॥ १० ॥ हनुमत्प्रमुखैस्तत्रस्नातंयत्रदिनत्रयम् ॥ कपितीर्थप्रभावोयंभवत्यैसमुदीरितः ॥ ११ ॥ अस्मिंस्तीर्थेनरः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्नात्वापूजयित्वाकपर्दिश्वरम् ॥ रूपवान्बहुभोगश्चजायतेनात्रसंशयः ॥ १२ ॥ बलंवांछतियोलोकोधर्मंवापुत्रमेवच ॥ सर्वंसतुलभेन्नित्यंकपितीर्थप्रभाव
तः ॥ १३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेकपितीर्थमाहात्म्यंनामद्विचत्वारिंशदधिकशततमोऽध्या
यः॥१४२॥छ॥ एकधारंततोगच्छेत्तीर्थंपरमपावनम् ॥ एकधारेनरःस्नात्वाएकरात्रमुपोषितः ॥ १ ॥ अर्चयन्स्वामिदेवेशंकुलानांतारयेच्छतम् ॥ स्वामि
तीर्थसमंज्ञेयंयत्रतीर्थेवगाहनम् ॥ २ ॥ रुद्रलोकेनरोगच्छेत्तीर्थस्यास्यप्रभावतः ॥ यत्रस्नात्वाचपीत्वाचब्रह्मलोकेचगच्छति ॥ ३ ॥ त्रैलोक्येपुण्यकर्मा
णस्तटेस्मिन्संवसंतिहि ॥ ४ ॥ नभयंविद्यतेतेषांखड्गधारादिकंचयत् ॥ सत्सर्वमाशुनश्येततीर्थेह्येकप्रधारके ॥ ५ ॥ इतिएकधारतीर्थवर्णनम् ॥ सप्तधारं
ततोगच्छेत्तीर्थानांतीर्थमुत्तमम् ॥ सप्तसारस्वतंनामयत्कृतेमुनिभिःकृतम् ॥ ६ ॥ त्रेतायुगेमंकितीर्थंकृतंमंकिमहर्षिणा ॥ द्वापरेपांडुपुत्रैस्तुसप्तधारंप्रवर्ति
तम् ॥ ७ ॥ सप्तधारकतांप्राप्तंतीर्थंहरजटाच्युतम् ॥ सप्तरूपाणिगंगायायामिलोकेषुसप्तसु ॥ ८ ॥ वहंतितानिपुण्यानितीर्थेस्मिन्सप्तधारके ॥ सप्तधारे
कृतंश्राद्धंपितॄणांतृप्तिदायकम् ॥ ९ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥ यच्छ्रुत्वादेवदेवेशिब्रह्मलोकंव्रजेद्ध्रुवम् ॥ १० ॥ कौषीतकस्यपु
त्रोवैमंकिनामेतिविश्रुतः ॥ विष्णुध्यानरतोनित्यंविष्णुलोकप्रपूजकः ॥ ११ ॥ वेदाध्ययनकर्ताचअग्निहोत्रपरायणः ॥ सुरूपाविश्वरूपेतिस्त्रियौद्वेस्त
स्तुतद्गृहे ॥ १२ ॥ ताभ्यांपुत्रविहीनाभ्यांदृष्ट्वादेविविशंकितः ॥ किंकर्तव्यमितिध्यायन्नतिचिंतापरोभवत् ॥ १३ ॥ स्थिरोवंशस्तुपुत्रेणह्यन्यथानर
कंव्रजेत् ॥ एवंचिंतांप्रकुर्वाणोनसुखंलभतेक्वचित् ॥ १४ ॥ तदास्वगृहमुत्सृज्यगतोवैगुरुसन्निधौ ॥ नमोवैगुरुवेतुभ्यंदेवानामुपकारिणे ॥ १५ ॥ त्वंनाथः
सर्वलोकानांब्राह्मणानांचरक्षकः ॥ यज्ञानांत्वंप्रकर्त्ताचद्विजराजनमोस्तुते ॥ १६ ॥ अपुत्रोहंतुविप्रर्षेकिंकर्त्तव्यमितिप्रभो ॥ वदत्वंतुयथासर्वंपुत्रो
भवतिनिश्चितम् ॥ १७ ॥ अपुत्रस्यगतिर्नास्तिस्वर्गेनैवचनैवच ॥ येनकेनाप्युपायेनपुत्रस्यजननंचरेत् ॥ १८ ॥ इतिवाक्यंतुसंस्मर्य्यह्यागतस्त
वसन्निधौ ॥ १९ ॥ ॥ गुरुरुवाच ॥ ॥ गच्छत्वंमुनिशार्दूलयत्रसाभ्रमतीनदी ॥ तत्रगत्वामुनिश्रेष्ठपुत्रान्वैप्राप्स्यसेध्रुवम् ॥ २० ॥ तद्वाक्यंतुसमा
कर्ण्यनमस्कृत्वातुदंडवत् ॥ सगतोविप्रराजस्तुनदींसाभ्रमतींप्रति ॥ २१ ॥ मंकिनामातुविप्रर्षिस्तत्रगत्वातपोमहत् ॥ अतप्यततदादेवियावद्वर्षचतुष्ट
यम् ॥ २२ ॥ यत्रतीर्थंकृतंतेनमंकिनाब्रह्मवादिना ॥ त्रेतायुगेतदादेवितदातीर्थंमहाद्भुतम् ॥ २३ ॥ जातंतत्रनसंदेहःपुत्रदंसार्वकामिकम् ॥ अद्यापिमं
कितीर्थाभंनभूतंनभविष्यति ॥ २४ ॥ सवैद्विजवरोमंकिःपुत्रान्प्राप्ययथासुखम् ॥ भोगान्नानाविधान्भुक्त्वासगतोमंदिरंमम ॥ २५ ॥ एतदाख्यानकंदि ॥ १४६ ॥
व्यंपवित्रंपरमंमहत् ॥ पुत्रसौख्यादिकंसर्वंलभतेश्रवणादतः ॥ २६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचापंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसं
वादेसप्तधारतीर्थमहिमानामत्रिचत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ब्रह्मवल्लीमहत्तीर्थंततोगच्छेत्सुरेश्वरि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्यतीर्थस्यस्वरूपंसाक्षाच्छृणुसुरोत्तम ॥ १ ॥ यत्रसाभ्रमतीतोयंब्रह्मवल्ह्यंभसासह ॥ युज्यतेब्रह्मतीर्थंतत्प्रयागेनसमंस्मृतम् ॥ २ ॥ तत्रापिं
डप्रदानेनतृप्तिर्द्वादशवार्षिकी ॥ पितॄणांजायतेनूनंब्रह्मणोवचनंयथा ॥ ३ ॥ गयाश्राद्धसमंपुण्यंब्रह्मवल्ह्यांविशेषतः ॥ यत्रज्ञात्वाप्रकुर्वंतिपितरस्तृ
प्तिमाप्नुयुः ॥ ४ ॥ गोदानंभूमिदानंचअन्नदानंतथैवच ॥ एतद्दानसमंपुण्यंब्रह्मवल्ह्यांविशेषतः ॥ ५ ॥ अत्रैवसनकाद्यास्तुस्नात्वाचविधिपूर्वकम् ॥
परंब्रह्मपदध्यानाद्विष्णुलोकमवाप्नुयुः॥ ६ ॥ पुष्करेचैवगंगायांक्षेत्रेचामरकंटके ॥ तत्रगत्वातुदेवेशियत्फलंलभतेनरः ॥ ७ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिब्रह्मव
ल्ह्यांविशेषतः॥ चंद्रसूर्योपरागेचदानंयेददतेनराः ॥ ८ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिब्रह्मवल्ह्यांसुरेश्वरि ॥ दिव्यरूपधरास्तेचशंखचक्रगदाधराः ॥ ९ ॥ तेपि
स्वर्गेहिगच्छंतिस्नानंकृत्वासुरेश्वरि ॥ धृत्वातुलसिजांमालांनारायणमनुस्मरन् ॥ वैकुंठंदिव्यमानंदंयातिवैपदमव्ययम् ॥ १० ॥ ॥ इति ब्रह्म
वल्लीतीर्थमाहात्म्यम् ॥ ॥ वृषतीर्थंततोगच्छेत्खंडतीर्थेतिविश्रुतम् ॥ तत्रस्नात्वादिवंगावोगोलोकंचपुराश्रिताः॥११॥ खंडरूपेणधर्मेणयागावोलोकमा
तरः॥ शापाद्भ्रष्टावितास्तेनखंडतीर्थमथोच्यते ॥१२॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ शापोहिलोकमातॄणांगवांकस्यपुराभवत् ॥ कथंलोकात्परिभ्रष्टाःकथं
धर्मेणरक्षिताः॥ १३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पुरावृषेणगोलोकेक्रीडतासहमातृभिः ॥ मुक्तंतथाशकृन्मूत्रंपतितंहरमूर्द्धनि ॥ १४ ॥ ततस्तासां
ददौशापंतेनदोषेणवैहरः ॥ नष्टसंज्ञास्वलोकाच्चगावोयास्यथमेदिनीम् ॥ १५ ॥ गावःशप्ताभगवतासंप्रसाद्यपुनर्हरम् ॥ प्राप्स्यामहेपुनर्लोकंइतिदेवंय
याचिरे ॥ १६ ॥ यदासाभ्रमतीतीर्थेब्रह्मवल्लीसमीपतः ॥ खंडसंज्ञह्रदेस्नात्वास्वर्गंवैप्राप्स्यथध्रुवम् ॥ १७ ॥ ततस्तस्मिन्ह्रदेस्नात्वागावोगोपतिनास
ह ॥ स्वर्गंगताशुद्धतमामहादेवसमीपतः ॥ १८ ॥ गोह्रदेतुनरःस्नात्वाकृत्वावैपितृतर्पणम् ॥ गवांलोकमवाप्नोतिदाहप्रलयवर्जितम् ॥ १९ ॥ तत्रस्थि
त्वानिराहारोगोपिंडंचददातिवै ॥ सनरःसुखमेधेतयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ २० ॥ गवांकोटिप्रदानेनयत्फलंप्राप्यतेध्रुवम् ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिखंडतीर्थेन
संशयः ॥ २१ ॥ गृहीत्वावृषमूत्रंचतीर्थेयःपिबतेनरः ॥ तत्क्षणादेवशुद्धिःस्यात्खंडतीर्थेनसंशयः ॥ २२ ॥ खंडतीर्थात्परंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥
येगच्छंतिसुरश्रेष्ठतेनराःपुण्यभागिनः ॥ २३ ॥ तत्रगत्वासुरश्रेष्ठेगवांपूजनमाचरेत् ॥ वृषभंचततःपूज्यस्नानंकृत्वासमाहितः ॥ २४ ॥ पूजनाद्वैनसंदेहो
गोलोकेतुवसेच्चिरम् ॥ तत्रगत्वाविशेषेणसौवर्णींगांददंतिये ॥ २५ ॥ तेनराभुंजतेसौख्यंयावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ दशधेनुंततःकृत्वायोददातिद्विजातये ॥२६॥
खंडतीर्थेसुरश्रेष्ठेतदनंतफलंस्मृतम् ॥ तत्रगत्वातुकर्त्तव्यंपिप्पलारोपणंबुधैः ॥ २७ ॥ तत्कृतेसतिदेवेशिपितृलोकंसगच्छति ॥ पंचवामलकींदिव्यांये
कुर्वंतिप्ररोपणम् ॥ २८ ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वाहरिलोकंव्रजंतिते ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश०उत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेखंडती
र्थनामचतुश्चत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः॥ १४४ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ ततोगच्छेन्महत्तीर्थंसंगमेश्वरमुत्तमम् ॥ यत्रहस्तिमतीपुण्यासाभ्रमत्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हिसंगता ॥१॥ शापंकौडिन्यमुनितःप्राप्यशुष्काभवन्नदी ॥ बहिश्चयैतिनाम्नावैलोकेख्यातिमुपागता ॥२॥ तत्तीर्थंसंप्रवक्ष्यामिपुण्यंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ सर्वं
पापहरंपुण्यंत्रैलोक्येचापिविश्रुतम् ॥३॥ यत्रतीर्थेनरःस्नात्वादृष्ट्वादेवंमहेश्वरम् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योरुद्रलोकंप्रगच्छति ॥४॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिएतच्छाप
स्यकारणम् ॥ यथैहशुष्करूपाहिजाताशापस्यकारणात् ॥ ५ ॥ यत्रसाभ्रमतीपुण्यागंगानाममहानदी ॥ तत्रहस्तिमतीनामगंगयासहसंगता ॥ ६ ॥
तत्रारब्धंचमुनिनातपोवैपरमंमहत् ॥ एवंबहुगतेकालेऋषिणापरमात्मना ॥ ७ ॥ आराधितोहृषीकेशोनारायणनिरंजनः ॥ तस्यास्तटेतुदेवेशिव
र्षाणिचबहून्यपि ॥ ८ ॥ गतानिचविशेषेणमुनेस्तस्यतुपार्वति ॥ कदाचिद्दैवयोगाच्चवर्षाकालःसमागतः ॥ ९ ॥ नदीतत्रतुसंपूर्णाकालयोगेनसुव्रते ॥
तत्कौडिन्येनऋषिणास्थानंत्यक्तंतदानिशि ॥ १० ॥ रात्रौदुःखमहज्जातंहाहेतिकरुणोरुदन् ॥ किंकर्तव्यमितिध्यायन्नतिचिंतापरोभवत् ॥ ११ ॥ आ
श्रमोहिमहादिव्योऋषिणैवसमायुतः ॥ सगतोवारियोगेनहस्तिमत्यांसुरोत्तमे ॥ १२ ॥ फलानिचैवमूलानिपुस्तकानिबहून्यपि ॥ तानितस्यांगतान्ये
ववारियोगेनसुंदरि ॥ १३ ॥ सकौडिन्योऋषिश्रेष्ठःशशापतांनदींकिल ॥ उदकेनविनात्वंचभविष्यसिकलौयुगे ॥ १४ ॥ एवंसदत्त्वावैशापंहस्तिमत्या
महेश्वरि ॥ गतोसौविप्रप्रवरोविष्णुलोकंसनातनम् ॥१५॥ अद्यापिवर्ततेतीर्थंसंगमेश्वरसंज्ञकम् ॥ यद्दृष्ट्वामुच्यतेपापीब्रह्महत्यादिपातकात् ॥ १६ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेसोमेश्वरतीर्थमहिमानामपंचचत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥१४५॥ छ ॥
महादेवउवाच ॥ ततोगच्छेतदेवेशितीर्थंरुद्रमहालयम् ॥केदारानुपमंसाक्षाद्रुद्रेणपरिनिर्मितम् ॥१॥श्राद्धंतत्रैवकर्तव्यंपितॄणांतृप्तिकारणम् ॥ तत्रश्राद्धप्रदा
नेनपितरःसपितामहाः ॥२॥ तृप्ताःसमभिगच्छंतिरुद्रस्यपरमंपदम् ॥ वृषमुत्सृजतेयस्तुतत्ररुद्रमहालये ॥३॥ कार्तिक्यामथवैशाख्यांरुद्रेणसहमोदते ॥
केदारेउदकंपीत्वापुनर्जन्मनविद्यते ॥ ४ ॥ अत्रतुस्नानमात्रेणमुक्तिभागीनसंशयः ॥ एकस्मिन्समयेदेवित्यक्त्वाकैलासमागतः ॥ ५ ॥ साभ्रमतींमहागं
गांज्ञात्वालोकहितायवै ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचकृत्वातीर्थमनुत्तमम् ॥ ६ ॥ ततोहंचस्वकंस्थानंकैलासंप्रतिभामिनि ॥ तदनंतरंमहापुण्यंतीर्थंजातंम
हालयम् ॥ ७ ॥ रुद्रमहालयमितिलोकेख्यातिंगमिष्यति ॥ कार्तिक्यामथवैशाख्यांयेगच्छंतिसुरोत्तमे ॥ नतेषांविद्यतेदुःखंसर्वसंसारजंपुनः ॥ ८ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांमुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेरुद्रमहालयतीर्थनामषट्चत्वारिंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४६ ॥ छ ॥
॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ देविवैश्रूयतांतीर्थंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ खड्गतीर्थमितिख्यातंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ १ ॥ खड्गतीर्थेनरःस्नात्वादृष्ट्वाख
ड्गेश्वरंशिवम् ॥ ननरोदुर्गतिंगच्छेत्स्वर्गलोकंप्रगच्छति ॥ २ ॥ खड्गधारेश्वरंदेवंयःपश्यतिसुरोत्तमे ॥ कार्तिक्यांतुविशेषेणपूजनंतत्रकारयेत् ॥ ३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अयंविश्वेश्वरोदेवःसर्वदाशुविवल्लभे ॥ सर्वंददातिसर्वेशोवांच्छितार्थप्रदायकः ॥ ४ ॥ वैशाखेराज्यकामार्थीयःपश्यतितमीश्वरम् ॥ तमर्थंलभतेक्षिप्रंवि
श्वनाथप्रसादतः ॥ ५ ॥ पुष्पैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्दीपैर्वानगनंदिनि ॥ फलप्रदानैर्बिल्वैश्चविश्वेशंपूजयेत्ततः ॥ ६ ॥ धनधान्यप्रदंचाशुपुत्रपौत्रादिसंपदः ॥ प्राप्यं
तेनात्रसंदेहःश्रीविश्वेश्वरपूजनात् ॥ ७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेखड्गतीर्थंनामसप्तचत्वा
रिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४७ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ साभ्रमत्यास्तटेतीर्थंगयातीर्थमनुत्तमम् ॥ चित्रांगवदनंनाममालार्काधि
ष्ठितंशुभम् ॥ १ ॥ कल्पपादपसंतानैर्मंदारैश्चोपशोभितम् ॥ चूतनिंबकदंबैश्चकाश्मर्यश्वत्थतिंदुकैः ॥ २ ॥ तस्मादपहरेत्कुष्ठंयोजनस्मृतिविभ्रमात् ॥
यस्यसंजायतेकुष्ठंतस्यमालार्ककोहरेत् ॥ ३ ॥ यात्तुवेदोक्तविधिनारीतत्राभिषिंचति ॥ मृतवत्साथवावंध्यापुत्रंप्राप्नोतिसाचिरात् ॥ ४ ॥ संध्यास्नानं
जपोहोमःस्वाध्यायोदेवतार्चनम् ॥ कृतंभास्करभक्तेनमालार्केह्यक्षयंभवेत् ॥ ५ ॥ अत्रगत्वातुदेवेशिश्रीरवेर्व्रतमाचरेत् ॥ इहलोकेसुखंभुक्त्वा
रवेर्लोकंहियातिवै ॥ ६ ॥ मृतवत्सोहिराजर्षिस्तत्रगत्वाकरोत्तपः ॥ सराजाप्राप्तवान्पुत्रंश्रीमालार्कप्रसादतः ॥ ७ ॥ अत्रगत्वाविशेषेणउपवासी
जितेंद्रियः ॥ मालार्कंपूजयेद्योवैमुक्तिभागीभवेद्ध्रुवम् ॥ ८ ॥ वसिष्ठप्रमुखाविप्रादेवाइंद्रादयःसदा ॥ निवसंतिसुरश्रेष्ठेमालार्केरविसन्निधौ ॥ ९ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेमालार्कतीर्थंनामअष्टचत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४८ ॥ छ ॥
॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तीर्थादस्मात्परंतीर्थंमालार्कांतरतःस्थितम् ॥ चंदनेश्वरमागच्छेदामोदस्थानमुत्तमम् ॥ १ ॥ दुःशासनस्यरुधिरंपी
त्वाभीमोमहाबलः ॥ प्रतिज्ञामात्मनःसर्वांपूरयित्वासुदारुणाम् ॥ २ ॥ कराभ्यांरुधिराक्ताभ्यांद्रौपद्याःकेशबंधनम् ॥ कृत्वादत्त्वाद्विजातिभ्योतीर्थयात्रां
ततोगमत् ॥ ३ ॥ साभ्रमत्यास्तटेरम्येगतोवैभ्रातृभिःसह ॥ आनीतःसाभ्रमत्यांयःस्वर्गाच्चंदनपादपः ॥ ४ ॥ सतुलिंगतयाजातःपुण्यतीर्थप्रभावतः ॥
तत्रस्नात्वाचपीत्वाचकृत्वावैपितृतर्पणम् ॥ ५ ॥ ननरोनिरयंगच्छेद्रुद्रलोकमवाप्नुयात् ॥ चंदनेशंततोदृष्ट्वाविश्वेशंलोकशंकरम् ॥ ६ ॥ पूजयेच्चयथाशक्त्य
यत्रगत्वानशोचति ॥ यत्रकैवर्तकोराजापूजांकृत्वाह्यनेकशः ॥ ७ ॥ सगतःशिवलोकंतंयत्रगत्वानशोचति ॥ मज्जंतिऋषयोयत्रयत्रदेवःसनातनः ॥ ८ ॥
साक्षाद्विष्णुःपरमात्मानित्यंतिष्ठतिभूतिदः ॥ इयंसाभ्रमतीधन्याधन्योविश्वेश्वरःप्रभुः ॥ ९ ॥ यत्रतीर्थान्यनेकानिजातानिभुविपार्वति ॥ अत्रचामर्दकी
पुण्यैःफलैर्नानाविधैःशुभैः ॥ १० ॥ कर्त्तव्यमर्घदानंचविधिनातत्रसुंदरि ॥११॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहे
श्वरसंवादेचंदनेश्वरमाहात्म्यंनामैकोनपंचाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४९ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ जंबूतीर्थंततोगच्छेत्स्नानार्थंपापनाशनम् ॥ कलि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कालेचयत्पुंसांस्वर्गसोपानवत्स्थितम् ॥ १ ॥ यत्रजांववतापूर्वंदृशांगेपर्वतोत्तमे ॥ स्थापितंऋक्षराजेशंलिंगंसुरगणार्चितम् ॥ २ ॥ रामेण
हियदापूर्वंहतोवैरावणोसुरः ॥ तदाजांववतादिक्षुभेरीघोषैःप्रघोषितम् ॥ ३ ॥ जितंवैरामचंद्रेणरावणोनिहतोरणे ॥ लब्ध्वासीतेतिसंघुष्यस्नातं
तीर्थवरेशुभे ॥ ४ ॥ स्थापितंतत्रलिंगंतुस्वनाम्नातुसुरेश्वरि ॥ तत्रस्नात्वानरःसद्यःस्मृत्वारामंसहानुजम् ॥ ५ ॥ जांववंतेश्वरंस्नात्वा
रुद्रलोकेमहीयते ॥ यत्रयत्रहिभोदेविश्रीरामस्मरणंकृतम् ॥ भवबंधविमोक्षोहिदृश्यतेसचराचरे ॥ ६ ॥ अहंरामस्तुविज्ञेयोरामोवैरुद्रएवच ॥
एवंज्ञात्वातुतेदेविनभेदोवर्ततेक्वचित् ॥ ७ ॥ रामरामेतिरामेतिमनसायेजपंतिच ॥ तेषांसर्वार्थसिद्धिश्चभविष्यतियुगेयुगे ॥ ८ ॥ अहंहिसर्व
दादेविश्रीरामस्मरणंचरे ॥ यंश्रुत्वातुपुनर्देविनभवोजायतेक्वचित् ॥ ९ ॥ काश्यांहिनिवसन्नित्यंश्रीरामंकमलेक्षणम् ॥ स्मरामिसततंदेविभक्त्याच
विधिपूर्वकम् ॥ १० ॥ जांववतातदापूर्वंस्मृत्वारामंसुशोभनम् ॥ जांववंतमितिख्यातंप्रस्थाप्यजगतांगुरुम् ॥ ११ ॥ तत्रस्नात्वाचभुक्त्वा
चकृत्वादेवस्यपूजनम् ॥ शिवलोकमवाप्नोतियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ १२ ॥ अत्रहिस्नानमात्रेणयथाजांववतोबलम् ॥ तथावैबलमाप्नोतिश्रीविश्वेशप्रसाद
तः ॥ १३ ॥ अत्रगत्वातुभूदानंपुमान्यश्चकरोतिवै ॥ फलंसहस्रगुणितंजांववंतेशदर्शनात् ॥ १४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायां
मुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेजांववततीर्थमाहात्म्यंनामपंचाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १५० ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अस्मात्तीर्थात्परंतीर्थं
इंद्रग्राममितिस्मृतम् ॥ यत्रस्नात्वापुराशक्रोविमुक्तोघोरकिल्बिषात् ॥ १ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ केनेहकर्मणाशक्रःप्राप्तवान्घोरकिल्बिषम् ॥ वि
पाप्माचकथंसोभूदितिविस्तरतोवद ॥ २ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इंद्रःसुरेश्वरःपूर्वंनमुचिश्चासुरेश्वरः ॥ अशस्त्रवधमन्योन्यंसमयंतौप्रचक्रतुः ॥ ३ ॥
अथेंद्रस्तुनभोवार्णीनिदेशान्नमुचिंतदा ॥ जघानफेनमादायब्रह्महत्यातदाभवत् ॥ ४ ॥ पप्रच्छचगुरुंशक्रःपापनिर्नाशकारणम् ॥ बृहस्पतेरथादे
शात्साभ्रमत्युत्तरेतटे ॥ ५ ॥ अस्मिन्स्थानेसमागत्यस्थानंचक्रेसुरेश्वरः ॥ तस्येहस्नानमात्रेणगतपापस्यतत्क्षणात् ॥ ६ ॥ पूर्णेंदुधवलाकां
तिःशरीरेसमजायत ॥ धवलेश्वरमीशानंस्थापयामासवृत्रहा ॥ ७ ॥ इंद्रनाम्नाचतल्लिंगंविश्रुतंपृथिवीतले ॥ पूर्णिमास्यांतथादर्शेसंक्रांतौग्रहणेत
था ॥ ८ ॥ श्राद्धेकृतेपितॄणांतुतृप्तिर्द्वादशवार्षिकी ॥ धवलेश्वरमासाद्ययःकुर्याद्विप्रभोजनम् ॥ ९ ॥ एकस्मिन्भोजितेविप्रेसहस्रंभोजितंभवेत् ॥
हिरण्यभूमिवासांसिदातव्यानिस्वशक्तितः ॥ १० ॥ शुक्लागौब्राह्मणेदेयासवत्साचपयस्विनी ॥ अत्रागत्यतुयोविप्रोरुद्रजाप्यादिकंचरेत् ॥ ११ ॥ तत्कृ
तंकोटिगुणितंश्रीमहेशप्रसादतः ॥ अत्रतीर्थेनरोयस्तुउपवासादिकंचरेत् ॥ १२ ॥ सएवसर्वकामाढ्योभवत्येवनसंशयः ॥ बिल्वपत्रंसमानीययःपूजयति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंप्रभुम् ॥ १३ ॥ धर्ममर्थंचकामंचलभतेमानवोभुवि ॥ सोमवारेविशेषेणयेगच्छंतिनरोत्तमाः ॥ १४ ॥ तेषांरोगंतथादोषंशमयेद्धवलेश्वरः ॥ रवौवाथवि
शेषेणअर्चनंकुरुतेयदा ॥ १५ ॥ तेषांमहिमातुभोदेविनज्ञातःकर्हिचिन्मया ॥ दूर्वयाचार्कपुष्पैर्वाकल्हारैःकमलैर्दलैः ॥ १६ ॥ पूजनंकुर्वतेयेत्रतेनराः
पुण्यभागिनः ॥ श्वेतार्कपुष्पमानीयधवलेशंप्रपूज्यतु ॥ १७ ॥ वांच्छितंलभतेनित्यंधवलेशप्रसादतः॥कृतेवैनीलकंठस्तुसर्वेषांशंकरःसदा ॥ १८॥ त्रेता
युगेसविख्यातोहरोवैभगवान्प्रभुः ॥ द्वापरेशर्वसंज्ञस्तुकलौवैधवलेश्वरः ॥ १९ ॥ अत्रार्थेयत्पुरावृत्तंतच्छृणुष्वसुरेश्वरि ॥ नंदिर्नामपुरावैश्यइंद्रग्रामेसमाव
सत् ॥ २० ॥ शिवध्यानपरोभूत्वाशिवपूजांचकारसः ॥ नित्यंतपोवनस्थंहिलिंगंधवलसंज्ञकम् ॥ २१ ॥ उषस्युषसिचोत्थायप्रत्यहंशिववल्लभः ॥ नंदीलिं
गार्चनरतोबभूवातिशयेनहि ॥ २२ ॥ यथाशास्त्रेणविधिनापुष्पार्चनपरोभवत् ॥ एकदामृगयालुब्धःकिरातोभूतहिंसकः ॥ २३ ॥ पापीपापसमाचारश्चर
न्साभ्रमतीतटे ॥ अनेकश्वापदाकीर्णेहन्यमानोमृगान्शरैः ॥ २४॥ एवंविचरमाणोसौकिरातोभूतहिंसकः ॥ यदृच्छयागतस्तत्रयत्रलिंगंसुपूजितम्॥२५॥
धवलेश्वरविख्यातंअनेकाश्चर्यमंडितम् ॥ दृष्टंसुपूजितंलिंगंनानापुष्पैःफलैस्तथा ॥ २६ ॥ एवंलिंगंसमालिंग्यगतःसाभ्रमतीतटे ॥ तत्रपीत्वापयःसोथ
मुखंगंडूषपूरितम् ॥ २७ ॥ कृत्वाचैकेनहस्तेनमृगमांसंसमुद्वहन् ॥ करेणैकेनपूजार्थंबिल्वपत्राणिवैदधत् ॥ २८॥ शीघ्रमागत्यलिंगांतेपदापूजांसमाह
नत् ॥ पुष्पाणितानिसर्वाणिविधूतानिइतस्ततः ॥ २९ ॥ स्नापनंतस्यलिंगस्यकृतंगंडूषवारिणा ॥ करेणैकेनपूजार्थंबिल्वपत्राणिसोर्पयत् ॥ ३० ॥ द्वि
तीयेनकरेणैवमृगमांसंसमर्पयत् ॥ दंडप्रणामसंयुक्तःसंकल्पंमनसाकरोत् ॥ ३१ ॥ अद्यप्रभृतिपूजांवैकरिष्यामिप्रयत्नतः ॥ त्वंमेस्वामीचभक्तोहंअद्यप्रभृ
तिशंकर॥३२॥एवंनियमवान्भूत्वाकिरातोगृहमागमत्॥तथाप्रभातसमयेदेवायतनमागतः॥३३॥नंदीददर्शतंसर्वंकिरातेनचयत्कृतम्॥अव्यवस्थंचतंदृष्ट्वा
अमेध्यंशिवसन्निधौ ॥३४॥ विधूतानिचसर्वाणिहिंसकेनदुरात्मना ॥ चिंतायुक्तोभवन्नंदीजातंकिंचित्रमद्यमे ॥ ३५ ॥ कथितानिचाविघ्नानिशिवपूजारतस्य
हि ॥ उपस्थितानितान्येवममभाग्यविपर्ययात् ॥ ३६ ॥ एवंविमृश्यसुचिरंप्रक्षाल्यशिवमंदिरम् ॥ यथागतेनमार्गेणनंदीस्वगृहमागमत् ॥ ३७॥ ततो
नंदिनमालक्ष्यपुरोधागतमानसम् ॥ अब्रवीद्वचनंतंतुकस्मात्त्वंगतमानसः ॥ ३८॥ पुरोहितंप्रतितदानंदीवचनमब्रवीत् ॥ अद्यदृष्टंमयाविप्रअमेध्यंशि
वसन्निधौ ॥ ३९ ॥ केनेदंकारितंतत्रनजानामीहकिंचन ॥ ततःपुरोधावचनंनंदिनंचाब्रवीत्तथा ॥ ४० ॥ येनविस्खलितंतत्रपुष्पादीनांप्रपूजनम् ॥
सोपिमूढोनसंदेहःकार्याकार्येषुमंदधीः ॥ ४१ ॥ तस्माच्चिंतानकर्तव्यात्वयापुनरपिप्रभो ॥ प्रभातेचमयासार्द्धंगम्यतांतच्छिवालयम् ॥ ४२ ॥ निरीक्ष
णार्थंदुष्टस्यतस्यदंडंकरोम्यहम् ॥ एतच्छ्रुत्वातुवचनंनंदीतस्यपुरोधसः ॥ ४३ ॥ आस्थितःस्वगृहेनक्तंदूयमानेनचेतसा ॥ तस्यांरात्र्यांव्यतीतायांआ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हूयचपुरोधसम् ॥ ४४ ॥ गतःशिवालयंनंदीसमंतेनमहात्मना ॥ प्रक्षाल्यपूजनंकृत्वानानारत्नपरिच्छदम् ॥ ४५ ॥ पंचोपचारसंयुक्तंकृत्वावैब्राह्मणैः
सह ॥ एवंयामद्वयंजातंस्तूयमानस्यनंदिनः ॥ ४६ ॥ आयातोसौमहाकालस्तथारूपोमहाबलः ॥ कालरूपोमहारौद्रोधनुष्पाणिःप्रतापवान् ॥ ४७ ॥
तंदृष्ट्वाभयसंत्रस्तोनंदीतत्रन्यलीयत ॥ पुरोधाश्चैवसहसाभयभीतस्तदाभवत् ॥ ४८ ॥ किरातेनकृतंतत्रयथापूर्वमाविस्खलन् ॥ तांपूजांसपदाहृत्यबि
ल्वपत्रंसमर्पयत् ॥ ४९ ॥ नैवेद्येनपलेनैवकिरातःशिवमार्चयत् ॥ दंडवत्पतितोभूमौउत्थायस्वगृहंगतः ॥ ५० ॥ तंदृष्ट्वामहदाश्चर्यंचिंतयामासवै
चिरम् ॥ पुरोधसातदानंदीसहव्याकुलचेतसा ॥ ५१ ॥ तेनपृष्टास्तदाविप्राःकथयतांचयथातथम् ॥ संप्रधार्यततःसर्वेमिलित्वाधर्मशास्त्रतः ॥ ५२ ॥
ऊचुःसर्वेतदाविप्रानंदिनंजातशंकितम् ॥ ईशविघ्नंसमुत्पन्नंदुर्निवार्यंसुरैरपि ॥ ५३ ॥ तस्मादानयलिंगंत्वंस्वगृहेवैश्यसत्तम ॥ तथेतिमत्वासौनंदीशिव
स्योत्पाटनंमहत् ॥ ५४ ॥ कृत्वास्वगृहमानीयप्रतिष्ठाप्ययथाविधि ॥ सुवर्णपीठिकांकृत्वानवरंभासुशोभिताम् ॥ ५५ ॥ उपाहारैरनेकैश्चपूजयामा
सवैतदा ॥ अथापरेद्युरायातःकिरातःशिवमंदिरम् ॥ ५६ ॥ यावद्विलोकयामासलिंगमैशंनदृष्टवान् ॥ मौनंविहायसहसासाक्रोशमिदमब्रवीत् ॥ ५७ ॥
हेशंभोक्वगतोसित्वंदर्शयात्मानमद्यवै ॥ यदिनोदर्शनंहेयंत्यक्ष्याम्यद्यकलेवरम् ॥ ५८ ॥ हेशंभोहेजगन्नाथत्रिपुरांतकशंकर ॥ हेरुद्रहेमहादेवदर्शया
त्मानमात्मना ॥ ५९ ॥ एवंसाक्षेपमधुरैर्वाक्यैःक्षिप्त्वासदाशिवम् ॥ किरातोसौक्षुरिकयाधीरोवैजठरंस्वकम् ॥ ६० ॥ बिभेद्याशुततोबाहुमासाद्योच्चै
रुषाब्रवीत् ॥ हेशंभोदर्शयात्मानंकुतोमांत्यज्ययास्यसि ॥ ६१ ॥ इतिक्षिप्त्वाततोंत्राणिमांसमुद्धृत्यसर्वतः ॥ तस्मिन्गर्तेकरेणैवकिरातःसहसाक्षि
पत् ॥ ६२ ॥ स्वच्छंचहृदयंकृत्वासाभ्रमत्यांनिमज्जतु ॥ तथैवजलमानीयबिल्वपत्रंत्वरान्वितः ॥ ६३ ॥ पूजयित्वायथान्यायंदंडवत्पतितोभुवि ॥
यदाध्यानस्थितस्तत्रकिरातःशिवसन्निधौ ॥ ६४ ॥ प्रादुर्भूतस्तदारुद्रःप्रमथैःपरिवारितः ॥ कर्पूरगौरोद्युतिमान्कपर्दीचंद्रशेखरः ॥ ६५ ॥ तंगृहीत्वा
करेरुद्रउवाचपरिसांत्वयन् ॥ भोभोवीरमहाप्राज्ञमद्भक्तोसिमहामते ॥ ६६ ॥ वरंवृणीष्वभोभक्तयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ एवमुक्तःसरुद्रेणमहाकालोमुदा
न्वितः॥ ६७ ॥पपातदंडवद्भूमौभक्त्यापरमयायुतः॥ततोरुद्रंबभाषेदंनवरंप्रार्थयाम्यहम्॥६८॥अहंदासोस्मितेरुद्रत्वंमेस्वामीनसंशयः॥एतत्श्लाघ्यतमंलो
केदेहिजन्मनिजन्मनि ॥ ६९ ॥ त्वंमाताचपितात्वंचत्वंबंधुश्चसखाचमे ॥ त्वंगुरुस्त्वंमहामंत्रोमंत्रैर्वेद्योसिसर्वदा ॥ ७० ॥ निष्कामंवाक्यमाकर्ण्यकिरा ॥ १४९ ॥
तस्यतदाभवः ॥ ददौपार्षदमुख्यत्वंद्वारपालत्वमेवच ॥ ७१ ॥ तदाडमरुनादेननादितंभुवनत्रयम् ॥ भेरीभांकारशब्देनशंखानांनिनदेनच ॥ ७२ ॥
तदादुंदुभयोनेदुःपटहाश्चसहस्रशः ॥ नंदीतंनादमाकर्ण्यविस्मयात्त्वरितोययौ ॥ ७३ ॥ तपोवनंयत्रशिवःस्थितःप्रमथसंवृतः ॥ किरातोहितथादृष्टोनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिनाचतदाभृशम् ॥ ७४ ॥ उवाचप्रसृतोवाक्यंसनंदीविस्मयान्वितः ॥ किरातंस्तोतुकामोसौपरमेनसमाधिना ॥ ७५ ॥ इहानीतस्त्वयाशंभुस्त्वंभ
क्तोसिपरंतपः ॥ त्वद्भक्तोहमिहप्राप्तोमांनिवेदयशंकरे ॥ ७६ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यकिरातस्त्वरयान्वितः ॥ नंदिनंचकरेगृह्यशंकरंसमुपागतः ॥७७ ॥
प्रहस्यभगवान्रुद्रःकिरातंवाक्यमब्रवीत् ॥ ब्रूहिकोसौत्वयानीतोगणानामिहसन्निधौ ॥ ७८ ॥ ॥ किरातउवाच ॥ ॥ त्वद्भक्तोसौतदादेवतवपूजारतोह्य
सौ ॥ प्रत्यहंरत्नमाणिक्यपुष्पैश्चोच्चावचैरिह ॥ ७९ ॥ जीवितेनधनेनापिपूजितोसिनसंशयः ॥ तस्माज्जानीहिभोस्वामिन्नंदिनंभक्तवत्सल ॥ ८० ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ जानाम्यहंमहाभागनंदिनंवैश्यवर्त्तनम् ॥ त्वंमेभक्तःसखाचेतिमहाकालमहामते ॥ ८१ ॥ उपाधिरहितायेचयेनिष्कपटमान
साः ॥ तेप्रियास्तेचमेभक्तास्तेविशिष्टानरोत्तमाः ॥ तावुभौस्वीकृतौतेनपार्षदत्वेनशंभुना ॥ ८२ ॥ ततोविमानानिवहुनितत्रसमागतान्येवमहाप्रभा
णि ॥ किरातवर्येणसवैश्यवर्यउद्धारितस्तेनमहाप्रभेण ॥ ८३ ॥ कैलासलोकमापन्नौविमानैर्वैगवत्तरैः ॥ सारूप्यमेवसंप्राप्तोईश्वरस्यमहात्मनः ॥ ८४ ॥
नीराजितौगिरिजयापुत्रवत्तौगणावुभौ ॥ ८५ ॥ उवाचेदंततोदेवीप्रहस्यगजगामिनी ॥ यथात्वंहिमहादेवतथाचेतौनसंशयः ॥ ८६ ॥ सारूप्येणचगत्या
चहास्यभावैःसुपूजितैः ॥ देव्यास्तद्वचनंश्रुत्वाकिरातोवैश्यएवच ॥ ८७ ॥ सद्यःपराङ्मुखौभूत्वाशंकरस्यचपश्यतः ॥ ऊचतुस्त्वरयायुक्तौगणौरुद्रस्यप
श्यतः ॥ ८८ ॥ उभावप्यनुकंप्यौचभवताहित्रिलोचन ॥ तवद्वारिस्थितौनित्यंभवावस्तेनमोनमः ॥ ८९ ॥ तयोर्भावंसभगवान्विदित्वाप्रहसन्भवः ॥
उवाचपरयाभक्त्याभ वतोरस्तुवांछितम् ॥ ९० ॥ ततःप्रभृतिद्वावेतौद्वारपालौबभूवतुः ॥ शिवद्वारिस्थितौदेविमध्याह्नेशिवदर्शिनौ ॥ ९१ ॥ एकोनंदी
महाकालोद्वावेतौशिववल्लभौ ॥ येपापिनोप्यधर्मिष्ठाअंधामूकाश्चपंगवाः ॥ ९२ ॥ कुलहीनादुरात्मानःश्वपचाद्याहिमानवाः ॥ यादृशास्तादृशाश्चान्ये
आराध्यधवलेश्वरम् ॥ ९३ ॥ गतास्तेपिगमिष्यंतिनात्रकार्याविचारणा ॥ अत्रस्नानंचदानंचसांनिध्यंशंकरस्यच ॥ ९४ ॥ साभ्रमत्यांकृतस्नानाधवले
श्वरपूजकाः ॥ तेरुद्रलोकंगच्छंतिनात्रकार्याविचारणा ॥९५॥ अत्रस्नानंचदानंचयेकुर्वंतिनरोत्तमाः ॥ धर्मार्थकामभोगाश्चभुक्त्वायांतिहरालयम् ॥९६॥
चंद्रसूर्योपरागेचपितुःसांवत्सरेदिने ॥ यत्फलंलभतेमर्त्यस्तत्फलंप्राप्नुयाद्ध्रुवम् ॥ ९७ ॥ स्वर्गात्कामदुघादेविनित्यमायातिसर्वथा ॥ आगत्य
तंशिवंदेवंसमभ्यर्च्ययथातथा ॥ ९८ ॥ सागच्छतिसुरश्रेष्ठेस्वर्गंप्रतिनसंशयः ॥ तेनदुग्धाभियोगेनलिंगंतद्धवलीकृतम् ॥ ९९ ॥ धवलेश्वरंना
मततःसंजातंभुविसर्वदा ॥ जंतवोत्रसदादेविम्रियंतेकालनोदिताः ॥ तेतेशिवपदंयांतियावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ १०० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश
त्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेधवलेश्वरमाहात्म्यंनामैकपंचाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥१५१॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साश्रमत्यास्तटेस्थितम् ॥ वालापइतिविख्यातंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ १ ॥ तपस्विधारितंतीर्थेविबुधानांसमाश्रयम् ॥ तत्रकन्यातपस्तेपेपरमंसुदृढ
व्रता ॥ २ ॥ कन्याकण्वमुनेःसाध्वीरूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ वालावालावतीनामकुमारीब्रह्मचारिणी ॥ ३ ॥ व्रतंचचारसावित्र्यानियमैर्बहुभिर्युता ॥
भर्तामेभास्करोभूयादितिनिश्चित्यभामिनि ॥ ४ ॥ समास्तस्यसमाक्रांतादशसाश्रमतीतटे ॥ चरंत्यानियमांस्तांस्तान्भक्त्यापरमदुश्चरान् ॥ ५ ॥
तस्यास्तुतेनव्रतेनतपसाव्रतचर्यया ॥ भक्त्याचभगवान्प्रीतःपरयाभक्तिसंपदा ॥ ६ ॥ आजगामाश्रमपदंदेवदेवोदिवाकरः ॥ आस्थायरूपंविप्रर्षेःग्र
विघ्रस्तुमहामनाः ॥ ७ ॥ सातंदृष्ट्वोग्रतपसावरिष्ठंब्रह्मवित्तमम् ॥ वानप्रस्थविधानेनपूजयामासतंद्विजम् ॥ ८ ॥ उवाचरविभक्तासाकल्याणीतंतपोध
नम् ॥ भगवन्मुनिशार्दूलकिमाज्ञापयसिप्रभो ॥ ९ ॥ सर्वंतुभ्यंयथाशक्तिदास्यामिस्वतनुंविना ॥ सूर्यभक्तास्मितेपाणिंदास्यामिनकथंचन ॥ १० ॥
व्रतैश्चनियमैश्चापितपोभिश्चतपोधन ॥ सूर्यस्तोषयितव्योमेदेवस्त्रिभुवनेश्वरः ॥ ११ ॥ इत्युक्तवत्यांतस्यांतुस्मयन्निवनिरीक्ष्यताम् ॥ उवाचनियम
स्थांतांसांत्वयन्निवभास्करः ॥ १२ ॥ उग्रंचरसिकल्याणितपःपरमदुष्करम् ॥ यदर्थंचसमारंभस्तवबालेतथैवतत् ॥ १३ ॥ तपसालभ्यतेसर्वंसर्वंतप
सितिष्ठति ॥ देवत्वंप्राप्यतेभद्रेतपसामोक्षएवच ॥ १४ ॥ इमानिपंचसुभगेवदराणिप्रतीच्छमे ॥ दत्त्वासवदराण्यस्यैपचेत्युक्त्वारविर्ययौ ॥ १५ ॥ अपृ
ष्ट्वातांतुकल्याणींब्रह्मरूपीविहायताम् ॥ स्थितोसौनातिदूरेणइंद्रग्रामेमहायशाः ॥ १६ ॥ स्थित्वाजिज्ञासयाभावंतस्याश्चब्राह्मणोरविः ॥ बदराणामुप
वनंकारयामासभास्करः ॥ १७ ॥ ततःसाप्रयताबालाप्रांजलिर्विगतश्रमा ॥ पाकायबदराणांसापावकंसमधिश्रयत् ॥ १८ ॥ अपचत्परमादेविबदरा
णिमहाप्रभा ॥ तस्याःपचंत्याःसुमहान्कालोगाच्चसुरेश्वरि ॥ १९ ॥ भस्मपुंजोमहान्जातोदिनंचक्षयमन्वगात् ॥ हुताशनेनदग्धस्तुमहान्वैकाष्ठसंच
यः ॥ २० ॥ पादौप्रक्षाल्यसापश्चात्पावकेचारुदर्शने ॥ ददाहबदरार्थंचब्राह्मणप्रियकाम्यया ॥ २१ ॥ दग्ध्वादग्ध्वापुनःपादौउपर्याधार्यतेनघे ॥ अथा
स्याःकर्मतद्दृष्ट्वाप्रीतोदेवोदिवाकरः ॥ २२ ॥ ततःसंदर्शयामासकन्यायैरूपमात्मनः ॥ उवाचपरमप्रीतस्तांकन्यांसुदृढव्रताम् ॥ २३ ॥ ॥ सूर्यउवाच ॥
॥ प्रीतोस्मिबालेभक्त्यातेतपसाव्रतचर्यया ॥ यस्मादभिमतः कामोबालेसंपद्यतांतव ॥ २४ ॥ अस्मिंस्तीर्थेतपोयुक्तामद्गेहेत्वंनिवत्स्यसि ॥ इदंच
तीर्थप्रवरंतवनाम्नाचलक्षितम् ॥ २५ ॥ बालापइतिविख्यातंसाश्रमत्यास्तटेस्थितम् ॥ विख्यातंत्रिषुलोकेषुब्रह्मर्षिभिस्स्तुतंपुरा ॥ २६ ॥ बालातीर्थेनरः
स्नात्वात्रिरात्रमुषितःशुचिः ॥ रक्तादित्यमुखंदृष्ट्वासूर्यस्योदयनंप्रति ॥ २७ ॥ सूर्यलोकमवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ सूर्यवारेथसंक्रांतौसप्तम्यां ॥ १५० ॥
तुविशेषतः ॥ २८ ॥ विषुवत्ययनेचापिचंद्रसूर्यग्रहेपिच ॥ स्नात्वासंतर्पयेद्देवान्पितॄनथपितामहान् ॥ २९ ॥ गुडधेनुंततोदद्याद्ब्राह्मणेभ्योगुडोदन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

म् ॥ करवीरैर्जपापुष्पैरक्तादित्यप्रपूजनम् ॥ ३० ॥ येकुर्वंतिनरास्तेवैसूर्यलोकेवसंतिवै ॥ रक्तांधेनुंनरोदद्यादेकंचैवधुरंधरम् ॥ ३१ ॥ सयज्ञफ
लमाप्नोतिननरोनिरयंव्रजेत् ॥ व्याधितोमुच्यतेरोगातबद्धोमुच्येतबंधनात् ॥ तीर्थेस्मिन्पिंडदानेनतृप्तिंयांतिपितामहाः ॥ ३२ ॥ ॥ महादेवउवा
च ॥ ॥ तथान्यदपिमाहात्म्यंतीर्थस्यास्यतपोधने ॥ श्रूयतांयत्पुरावृत्तंव्यासेनकथितंमहत् ॥ ३३ ॥ पुरात्रमहिषोवृद्धोजरयाजर्जरीकृतः ॥ अशक्तोभा
रमुद्वोढुंसार्थवाहस्तमत्यजत् ॥ ३४ ॥ सनिदाघेजलंपातुंजगामचमहानदीम् ॥ दैवात्पंकेनिमग्नोसौततोमृत्युवशंगतः ॥ ३५ ॥ प्लुवितास्थि
र्जलेपुण्येतीर्थस्यास्यप्रभावतः ॥ कान्यकुब्जेश्वरसुतोराजाजातिस्मरोभवत् ॥ ३६ ॥ संस्मृत्यचस्ववृत्तांतंप्रभावंतीर्थजंमहत् ॥ आगत्यतज्जले
स्नात्वाददौदानान्यनेकशः ॥ ३७ ॥ सतत्रस्थापयामासदेवदेवंमहेश्वरम् ॥ अत्रतीर्थेनरःस्नात्वासंपूज्यमहिषेश्वरम् ॥ ३८ ॥ रक्तादित्यमुखंदृ
ष्ट्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ साभ्रमत्युदकंयत्रपूर्वतःपश्चिमंव्रजेत् ॥ ३९ ॥ प्रयागादपितत्पुण्यंसर्वकामप्रदंमहत् ॥ दत्तंद्विजेंद्रेषुहुतंयदग्नौश्राद्धंकृतंजा
प्यमिहाक्षयंस्यात् ॥ ४० ॥ गोभूतिलाःकांचनवस्त्रधान्यंशय्यासनंवाहनछत्रदानम् ॥ यंयंवांछयतेकामंतंतंप्राप्नोतिमानवः ॥ ४१ ॥ श्रीमहेशप्र
सादाच्चतीर्थस्यास्यप्रभावतः ॥ बालापेंद्रंइदंतीर्थंपुण्यपापहरंसदा ॥ ४२ ॥ यंदृष्ट्वामुनयःसर्वेवीतरागाःसदैवतु ॥ यत्रमाहिषनामेतिश्वेताख्यंपु
ण्यदंमहत् ॥ ४३ ॥ यत्रस्नात्वातुदेवेशिपुनर्जन्मनविद्यते ॥ गोदावर्याकृतेस्नानेयत्फलंलभतेनरः ॥ ४४ ॥ तत्फलंलभतेदेविअत्रतीर्थेनसंश
यः ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेबालापेंद्रंतीर्थंनामद्विपंचाशदधिकशततमोध्यायः ॥ १५२ ॥ छ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अन्यत्तीर्थंप्रवक्ष्यामिदुर्द्धर्षेश्वरमुत्तमम् ॥ यस्यस्मरणमात्रेणपापोपिपुण्यवान्भवेत् ॥ १ ॥ वृत्तेदेवासुरेयुद्धेदैत्येचनिधनंगते ॥
दुर्धर्षेचव्रतंकृत्वायत्रभार्गवनंदनः ॥ २ ॥ समाराध्यमहादेवंदुर्द्धर्षंलोककारणम् ॥ मृतसंजीवनीमापयत्रविद्यांहित्र्यंबकात् ॥ ३ ॥ दैत्यार्थमुशनस्ती
र्थंविख्यातंजगतीतले ॥ काव्यतीर्थेकृतस्नानःपूज्यदेवंमहेश्वरम् ॥ ४ ॥ दुर्द्धर्षेश्वरसंज्ञंवैसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ अत्रवृत्तंतुश्रोतव्यंत्वयाचनगनंदिनि
॥ ५ ॥ पुरायदाभवद्युद्धंवृत्रवासवयोरिह ॥ तदासुरैर्जितादेवामघवान्वैसुरेश्वरः ॥ किंकर्त्तव्यमितिध्यात्वागतोसौतंगुरुंप्रति ॥ ६ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ अस्मा
कंत्वंगुरुःसाक्षाद्देवानांपालकःसदा ॥ ऋषीणांत्वंवरःश्रीमान्कृपांकुरुदयानिधे ॥ ७ ॥ वृत्रेणनिर्जितोहंचक्कगच्छामिचसुव्रत ॥ ८ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥
शृणुदेवेंद्रवक्ष्यामियेनत्वंहिसदासुखी ॥ ममवाक्यंकुरुष्वैवयदीच्छेच्छुभमात्मनः ॥ ९ ॥ साभ्रमत्यांतदागच्छतत्रगत्वासुखीभव ॥ दुर्द्धराख्योयत्रदेवो
नित्यंतिष्ठतिभूतिदः ॥ १० ॥ ददातिवांछितान्कामान्सत्यंसत्यंसुरेश्वर ॥ गुरोर्वचनमाकर्ण्यसगतस्तांनदींप्रति ॥ ११ ॥ तत्रस्नात्वातुदेवेशोमहेशंतम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूजयत् ॥ स्नानाच्चपूजनादेवसंतुष्टःश्रीमहेश्वरः ॥ १२ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ यंयंप्रार्थयसेनित्यंतत्सर्वंहिददाम्यहम् ॥ श्रुत्वावाक्यंतुदेवेशो
ह्युवाचपरमंवचः ॥ १३ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ त्वंनाथःसर्वलोकानांत्वमेवकारणंपदम् ॥ त्वंहिविश्वेश्वरोदेवोसर्वदालक्ष्यसेमया ॥ १४ ॥ यदित्वंमे
प्रसन्नोसिविश्वेश्वरसुरेश्वर ॥ वृत्रंहनमहादेवएषकामोमहान्मम ॥ १५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ तववाक्यात्तुदेवेशवृत्रोसौनिहतोमया ॥ मयायद्दीयते
शस्त्रंतद्गृह्णीष्वसुरेश्वर ॥ १६ ॥ तेनैवचासुयोगेनहनिष्यासिनसंशयः ॥ १७ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ किमस्त्रंवदविश्वेशयेनवृत्रंहिहन्म्यहम् ॥ वज्रादप्यधिकं
किंत्तन्निर्मितंतुत्वयाकदा ॥ १८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इदंपाशुपतंह्यस्त्रंनिर्मितंतुमयापुरा ॥ नदत्तंकस्यचिच्छक्रतवार्थेरक्षितंमया ॥ १९ ॥
अत्रस्नातंत्वयादेवपूजनंवैत्वयाकृतम् ॥ अतस्त्वंगृह्णमेशस्त्रंयेनवृत्रंहनिष्यसि ॥ २० ॥ श्रीमहेशप्रसादाच्चप्राप्तंमघवताततः ॥ तेनपाशुपतास्त्रेणहतो
वृत्रोमहाबलः ॥ २१ ॥ तत्सर्वमत्रसंजातंदुर्द्धर्षेशप्रसादतः ॥ स्नानमात्रात्तुदेवेशिपूजनादेवसांप्रतम् ॥ २२ ॥ तीर्थप्रभावात्संप्राप्तंसत्यंसत्यंवरानने ॥
एवंज्ञात्वातुदेवेशितत्रवैस्नानमाचरेत् ॥ दर्शनंतुमहेशस्यसर्वपापप्रणाशनम् ॥ २३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडे
दुर्द्धर्षेश्वरमाहात्म्यंनामत्रिपंचाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६३ ॥ साभ्रमत्यास्तटेगुप्तंतीर्थंपरमपावनम् ॥ खड्गधारमितिख्यातंकलौगुप्तंभविष्य
ति ॥ १ ॥ यत्रप्रसंगतःस्नात्वापीत्वावापोयदृच्छया ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोरुद्रलोकेमहीयते ॥ २ ॥ यत्रसाभ्रमतीपुण्याकश्यपानुगताासती ॥ रुद्रेण
हिजटाजूटेधृतापातालगामिनः ॥ ३ ॥ खड्गधारेतिवैनाम्नारुद्रस्तत्रैवसंस्थितः ॥ यत्रस्नात्वादिवंयाताःपापिनोपिसुरेश्वरि ॥ ४ ॥ अत्रैवोदाहरंतीममि
तिहासंपुरातनम् ॥ किरातेनकृतंयच्चव्रतंपरमदुष्करम् ॥ ५ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ किंनामवैकिरातोभूत्किंतेनव्रतमाहितम् ॥ तत्सर्वंश्रोतुमि
च्छामियथातथ्येनकथ्यताम् ॥ ६ ॥ नह्यन्योविद्यतेलोकेत्वांविनावदतांवरः ॥ तस्मात्कथयभोदेवसर्वंशुश्रूषणेहितम् ॥ ७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥
आसीत्पुरामहारौद्रश्चंडोनामदुरात्मवान् ॥ क्रूरःशठोनैष्कृतिकोभूतानांचभयावहः ॥ ८ ॥ जालेनमत्स्यान्दुष्टात्माघातयत्यनिशंततः ॥ भ
ल्लैर्मृगान्श्वापदांश्चकृष्णसारान्सशल्लकान् ॥ ९ ॥ खगान्नानाविधांश्चैवविध्वाकांश्चित्प्रपातयेत् ॥ पक्षिणोघातयन्क्रुद्धोबर्हिणश्चविशेषतः ॥ १० ॥ लु
ब्धकोहिमहापापोदुष्टोदुष्टजनप्रियः ॥ भार्यातथाविधातस्यपुंश्चलीचमहामया ॥ ११ ॥ एवंविहरतस्तस्यबहुकालोव्यवर्त्तत ॥ एकदानिशिपापीयान्
श्रीवृक्षोपरिसंस्थितः ॥ १२ ॥ कोलंहंतुंधनुःपाणिःशरंसंयोज्यकार्मुके ॥ एवंनिशागतातस्यजाग्रतोनिमिषस्यहि ॥ माघमासेसितायांवैचतुर्दश्यांनगा
त्मजे ॥ १३ ॥ श्रीवृक्षपत्राणिबहूनितत्रसंच्छेदयामासरुषान्वितोपि ॥ श्रीवृक्षमूलेपरिवर्त्तमानंलिंगंचतस्योपरितानिपेतुः ॥ १४ ॥ श्रीवृक्षपर्णानिचदैव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योगात्जातंचसर्वंशिवपूजनंतत् ॥ १८ ॥ गंडूषकारिणातेनस्नपनंचमहत्कृतम् ॥ अज्ञानिनाचतेनैवपुष्कसेनदुरात्मना ॥ १६ ॥ माघमासेसितेपक्षेच
तुर्दश्यांविधूदये ॥ पुष्कसोहिदुराचारोनिष्पन्नोगतकल्मषः ॥ १७ ॥ तस्यभार्याप्रचंडाचआगतातस्यसन्निधौ ॥ निराशाचनिराहारायत्रासौपुष्कसः
स्थितः ॥१८॥ नप्राप्तःशूकरस्तेनमृगोपिमहिषोपिवा ॥ अशनार्थंचतस्यैवअन्नमादायभामिनी ॥१९॥ तेनदृष्टाप्रचंडासाआयांतीक्रूरलोचना ॥ सातस्य
भार्यानद्यांवैजलमध्येपपातह ॥ २० ॥ तावत्तयोक्तश्चंडात्माएहिशीघ्रंचभक्षय ॥ समानीतंत्वदर्थंचमत्स्यमांसंमयाधुना ॥ २१ ॥ कृतंकिंमूढपूर्वेद्युर्मांसं
पार्श्वेनदृश्यते ॥ नाशितंचत्वयामूढकुटुंबंलंघतेतव ॥ २२ ॥ एतच्छ्रुत्वातुवचनंचंडायाश्चंडरूपवान् ॥ शिवरात्र्युपवासेनरात्रौजागरणेनच ॥ २३ ॥
शुद्धांतःकरणोजातःस्नातुंनद्यांशुचिव्रतः ॥ यावत्स्नातिसदुष्टात्मातावत्श्वातत्रचागतः ॥ २४ ॥ शुनातदाभक्षितंचसर्वमांसंसुरेश्वरि ॥ चंडाप्रकुपि
तातंचश्वानंहंतुमुपस्थिता ॥ २५ ॥ निवारिताहिचंडेनचंडाप्रकुपितातदा ॥ नहंतव्यस्त्वयाचैषकिमनेनाशुभंकृतम् ॥ २६ ॥ तयोक्तंभ
क्षितंचान्नंअनेनैवदुरात्मना ॥ किंत्वंभक्षयितामूढभविताद्यबुभुक्षितः ॥ २७ ॥ ॥ पुष्कसउवाच ॥ ॥ यच्छुनाभक्षितंचान्नंतेनाहंपरितो
षितः ॥ किमनेनशरीरेणनश्वरेणगतायुषा ॥२८॥ येपुष्यंतिशरीरंवैसर्वभावेनभामिनि ॥ मूढास्तेपापिनोज्ञेयालोकद्वयबहिष्कृताः ॥ २९ ॥ तस्मान्मानं
परित्यज्यकामंचापिदुरात्मताम् ॥ स्वस्थाभावविमर्शेनतत्वबुध्यास्थिराभव ॥ ३० ॥ अहमेतच्छरीरंवैखङ्गधारव्रतेनच ॥ त्यक्ष्याम्यद्यवरारोहेकिंचि
रंजीवनेनमे ॥३१॥ इत्युक्त्वाखङ्गमाकृष्ययावद्भिनत्तिकंस्वकम्॥ आगताश्चगणास्तावद्बहवःशिवनोदिताः॥३२॥ विमानानिबहून्यत्रआगतानितदंतिके ॥
दृष्ट्वासचैवतान्येवंविमानानिगणांस्तथा ॥ ३३ ॥ उवाचपरयाभक्त्यापुष्कसोपिचतान्प्रति ॥ कस्मात्समागतायूयंसर्वेरुद्राक्षधारिणः ॥ ३४ ॥ सर्वे
स्फटिकसंकाशाःसर्वेचंद्रार्द्धशेखराः ॥ कपर्दिनश्चर्मपरीतवाससोभुजंगभोगैःकृतहारभूषणाः ॥ ३५ ॥ श्रियान्वितारुद्रसमानवीर्यायथातथंभोवदतो
चितंमम ॥ पुष्कसेनतदापृष्टाऊचुस्तेरुद्रपार्षदाः ॥ ३६ ॥ ॥ गणाऊचुः ॥ ॥ प्रेषितास्मोवयंचंडशिवेनपरमेष्ठिना ॥ आगच्छत्वरितोभूत्वास
स्त्रीकोयानमारुह ॥ ३७ ॥ लिंगार्चनंकृतंयच्चत्वयारात्रौशिवस्यच ॥ तेनकर्मविपाकेनप्राप्तोसिपरमांगतिम् ॥ ३८ ॥ तथोक्तोवीरभद्रेणउवाचप्रहस
न्निव ॥ किंमयासुकृतंचीर्णंपापिनापुष्कसेनहि ॥ ३९ ॥ मृगयारसिकेनैवमूढेनचदुरात्मना ॥ पापाचारोह्यहंनित्यंकथंस्वर्गेवसाम्यहम् ॥ ४० ॥
कथंलिंगार्चनंचाद्यकृतमस्तितदुच्यताम् ॥ परंकौतुकमापन्नःपृच्छामिकृपयावद ॥ ४१ ॥ ॥ वीरभद्रउवाच ॥ ॥ देवदेवोमहादेवोयोगंगाधरसंज्ञकः ॥
परितुष्टोद्यतेचंडसभार्यस्यउमापतिः ॥ ४२ ॥ प्रासंगिकंत्वयाचाद्यकृतमर्चनमेवच ॥ कोलंनिरीक्षमाणेनविल्बपत्राणिचैवहि ॥ ४३ ॥ छेदिता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नित्वयाचंडपतितानितदेवहि ॥ लिंगस्यमस्तकेतानितेनत्वंसुकृतीप्रभो ॥ ४४ ॥ तवैवंजागरोजातोमहावृक्षोपरिध्रुवम् ॥ तेनैवजागरे
णैवतुतोषजगदीश्वरः ॥ ४५ ॥ छलेनैवमहाभागकोलसंदर्शनेनहि ॥ शिवरात्रिदिनंव्याधप्रसंगेनाप्युपोषितम् ॥ ४६ ॥ तेनोपवासेनचजागरेणतुष्टोह्य
सौदेववरोमहात्मा ॥ तवप्रसादायमहानुभावोददातिसर्वान्वरदोवरांश्च ॥ ४७ ॥ एवमुक्तस्तदातेनवीरभद्रेणधीमता ॥ पुष्कसोपिविमानाग्र्यमारुरोहचप
श्यताम् ॥ ४८ ॥ गणानांदेवतानांचसर्वेषांप्राणिनामपि ॥ तदादुंदुभयोनेदुर्भेरीतूर्याण्यनेकशः ॥ ४९ ॥ वीणावेणुमृदंगानिलास्यनाट्ययुता
निच ॥ जगुर्गंधर्वपतयोननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ५० ॥ चामरैर्वीज्यमानोहिछत्रैश्चविविधैरपि ॥ महोत्सवेनमहताह्यानीतःशिवसन्निधौ ॥ ५१ ॥ पुष्क
सोपितदाप्राप्तस्तीर्थस्नानशिवार्चनात् ॥ किंपुनःश्रद्धयाभक्त्याशिवायपरमात्माने ॥ ५२ ॥ पुष्पादिकंफलंगंधंतांबूलाक्षतमेवच ॥ येप्रयच्छंतिलोके
स्मिंस्तेरुद्रानात्रसंशयः ॥ ५३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तदाप्रभृतितत्तीर्थंखड्गधारेतिविश्रुतम् ॥ एतत्तीर्थंकलौगुप्तंभविष्यतिसुरेश्वरि ॥ ५४ ॥
माघमासेथवैशाखेकार्तिक्यांचविशेषतः ॥ स्नानंयेचप्रकुर्वंतिमुक्तास्तेनगनंदिनि ॥ ५५ ॥ वसिष्ठोवामदेवश्चभरद्वाजोथगौतमः ॥ स्नानार्थंवैसमायांति
देवंद्रष्टुंपिनाकिनम् ॥ ५६ ॥ त्रियुगेवर्त्ततेलिंगंकलौनैवतुपार्वति ॥ विश्वामित्रेणऋषिणादत्तशापोह्यहंतदा ॥ ५७ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कथं
शापस्तुऋषिणादत्तश्चैवसुरेश्वर ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामित्वत्तोदेवनसंशयः ॥ ५८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ एकस्मिन्समयेदेविविश्वामित्रोमहातपाः ॥
आगतःखड्गधारेस्मिंस्तीर्थेवैपरमाद्भुते ॥ ५९ ॥ साभ्रमत्यांकृतस्नानोदर्शनंकृतवान्मम ॥ तत्रातिष्ठतिनित्यंवैपूजांकुर्वन्ननेकधा ॥ ६० ॥ तत्रकोपिम
हादुष्टःकौलिकःपापरूपधृक् ॥ मांसंदत्तंतदातेनशिवस्योपरिभामिनि ॥ ६१ ॥ दृष्ट्वातदपिमांसंचविश्वामित्रोथवैपुनः ॥ अब्रवीच्चतदातत्रदु
ष्कृतंपापिनाकृतम् ॥ ६२ ॥ नदत्तस्तस्यदंडोहिशर्वेणपरमात्मना ॥ तस्मादहंहिनिश्चित्यशापंदास्येनसंशयः ॥ ६३ ॥ विचार्यैवंतदा
तेनशप्तोहंदेविवैतदा ॥ ६४ ॥ अस्मिन्कलियुगेघोरेगुप्तस्त्वंभवसर्वथा ॥ इतिदत्वाथवैशापंगतवान्मुनिसत्तमः ॥ ६५ ॥ तदाप्रभृतिभोदेविगुप्तोहं
ऋषिशापतः ॥ ममस्थानेविशेषेणपूजनंकुरुतेयदि ॥ ६६ ॥ तेषांहिदुरितंयच्चनश्यतेतत्क्षणादपि ॥ मृन्मयींमामकींमूर्तिंकृत्वायेपूजयंतिवै॥ ६७॥
अत्रस्थानेविशेषेणमामकेतुवसंतिहि ॥ खड्गधारेश्वरइतिनाम्नाख्यातःकलौयुगे ॥ ६८ ॥ कृतेवैमंदिरंनामत्रेतायांगौरवःस्मृतः ॥ द्वापरेविश्ववि
ख्यातःकलौखड्गेश्वरःस्मृतः ॥ ६९ ॥ दक्षिणंभागमाश्रित्यममस्थानंसुरेश्वरि ॥ इतिज्ञात्वातुतत्रैवकृत्वामूर्तिंसदाबुधः ॥ ७० ॥ पूजनंकुरुतेनि
त्यंवांछितंफलमाप्नुयात् ॥ धर्मार्थकाममोक्षांश्चलभतेमानवोभुवि ॥ ७१ ॥ धूपंदीपंचनैवेद्यंतथावैचंदनादिकम् ॥ येर्पयंतिहिदेवेशिलोकनाथेमहे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वरि ॥ नदुःखंतुभवेत्तेषांसत्यंसत्यंवरानने ॥ ७२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसहितायांउत्तरखंडेखड्गधारेश्वरमाहात्म्यंनामचतु
ष्पंचाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १५४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ खड्गधाराद्दक्षिणतस्तीर्थंपरमपावनम् ॥ दुग्धेश्वरमितिप्रोक्तंसर्वपापप्रणाशनम्
॥ १ ॥ यस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वादृष्ट्वादुग्धेश्वरंहरम् ॥ पुमान्सद्योविमुच्येतदुःखात्पापसमुद्भवात् ॥ २ ॥ दधीचिनातपस्तप्तंसाश्रमत्यास्तटेशुभे ॥
चन्द्रभागामहत्पुण्यंगंगायासंगतायतः ॥ ३ ॥ तत्रस्नानंचदानंचजपःपूजातपस्तथा ॥ सर्वमक्षयतांयातिदुग्धतीर्थप्रभावतः ॥ ४ ॥ ॥ पार्व
त्युवाच ॥ ॥ दुग्धेश्वरसमुत्पत्तिंश्रोतुमिच्छामिवैप्रभो ॥ महिमादुग्धतीर्थस्यकथ्यतांचसुरेश्वर ॥ ५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पुरादेवा
सुरेयुद्धेदैत्यैर्देवाःपराजिताः ॥ पलायनपराभूत्वादधीचाश्रममागताः ॥ ६ ॥ मुक्त्वातत्रायुधान्येवगतादेवादिशोदश ॥ पश्चात्कोलाहलंश्रुत्वाद
धीचोदैत्यसंभवम् ॥ ७ ॥ पीतवांस्तानिशस्त्राणिजलेनाप्लाव्यभार्गवः ॥ कालेनतेसुराःसर्वेअस्त्राण्यादातुमुत्सुकाः ॥ ८ ॥ गुरुणासहिताःसर्वेप
रस्परमुदान्विताः ॥ नकुलैःसहसर्पाश्चक्रीडंतेतेपरस्परम् ॥ ९ ॥ एवंविधान्यनेकानिसाश्चर्याणितदाश्रमे ॥ पश्यंतोविबुधाःसर्वेविस्मयंपरमंगताः ॥ १० ॥
ददृशुस्तेमुनिवरंआसनोपरिसंस्थितम् ॥ यत्रसाभ्रमतीपुण्यामिलिताचंद्रभागया ॥ ११ ॥ वर्चसापरमेणैवभ्राजमानंयथारविम् ॥ विभावसुद्वितीयंचसुव
र्चभार्ययासह ॥ १२ ॥ यथाब्रह्माहिसाविव्यातथासौमुनिसत्तमः ॥ दृष्टःसुरवरैःसर्वैःप्रणिपातपुरःसरम् ॥ १३ ॥ ऊचिरेतंतदादेवाबृहस्पतिपुरो
गमाः ॥ त्वंदातात्रिषुलोकेषुविदितःपूर्वमेवच ॥ १४ ॥ याच्ञार्थंचवयंसर्वेत्वत्सकाशंसमागताः ॥ भयभीतावयंसर्वेऽस्त्राणिनोदातुमर्हसि ॥ १५ ॥
इत्युक्तोमुनिवर्योसौदेवानाहमहामतिः ॥ पीतानितानिभोदेवाजलेनाप्लाव्यमंत्रतः ॥ १६ ॥ ततोदेवाब्रुवन्विप्रंदैत्यानांनिधनायच ॥ देह्यस्थीनित्वरावि
प्रदत्तानीतिद्विजोवदत् ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वातान्स्वपत्नींसप्रेषयामासचाश्रमम् ॥ तदोवाचद्विजोहृष्टोदेवान्स्मित्वामहामतिः ॥ १८ ॥ पीतानिता
निभोदेवागृह्णीध्वंचयथातथम् ॥ इत्युक्त्वाचद्विजोदेवियोगमास्थाययोगवित् ॥ १९ ॥ ततोब्रुवन्सुराविप्रंस्मयंतंछलयागिरा ॥ त्वयिजीवतिभोब्रह्मन्कुतो
स्थीनिलभामहे ॥ २० ॥ प्रहस्योवाचविप्रर्षिस्तिष्ठध्वंक्षणमेकतः ॥ स्वयमेवचभोदेवास्त्यक्ष्याम्यद्यकलेवरम् ॥ २१ ॥ इत्युक्त्वासद्विजोदेवियोगमा
स्थाययोगवित् ॥ ब्रह्मलोकंगतःसद्योयतोनावर्त्ततेपुनः ॥ २२ ॥ ततःसर्वेसुरास्तत्रदृष्ट्वातंविलयंगतम् ॥ चिंतयंतःसुरगणाःकथंचविशसामहे ॥ २३ ॥
सुरभिंचाह्वयामासतामुवाचशचीपतिः ॥ कलेवरंद्विजेंद्रस्यलिहत्वंवचसामम ॥ २४ ॥ तथेतिचवचोमत्वातत्क्षणादेवलिह्यतत् ॥ निर्मांसंचकृतं
सद्यस्तयाधेन्वाकलेवरम् ॥ २५ ॥ जगृहुस्तानिचास्थीनिचक्रुःशस्त्राणिवैसुराः ॥ तस्यवंशोद्भवंत्वस्त्रमासीद्ब्रह्मशिरस्तथा ॥ २६ ॥ शस्त्राण्यस्त्राणि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वातेमहाबलपराक्रमाः ॥ ययुर्देवास्त्वरायुक्तावृत्रघातनतत्पराः ॥ २७ ॥ ततःसुवर्चातुदधीचपत्नीसंप्रेषितायासुरकार्यसिद्धये ॥ विलोकयामाससमे
त्यतत्रमृतंपतिंदेहमथोविशस्तम् ॥ २८ ॥ ज्ञात्वातुतत्सर्वमथोसुराणांकृत्यंतदानींचचुकोपसाध्वी ॥ ददौतदाशापमतीवरुष्टातदासुवर्चाऋषि
वर्यपत्नी ॥ २९ ॥ अहोसुरादुष्टतराश्चसर्वेह्यनेकशप्ताश्चतथैवलुब्धाः ॥ तस्मात्तुसर्वेह्यप्रजाभवंतुसेंद्राःसुराद्यप्रभृतीत्युवाच ॥ ३० ॥ एवंशापंददौते
षांसुराणांसातपस्विनी ॥ उपविश्याश्वत्थमूलेसाभ्रमत्यास्तटेस्थिता ॥ ३१ ॥ सगर्भासासतीसाध्वीस्वोदरंविददारह ॥ निर्गतोजठराद्गर्भोदधीचस्यमहा
त्मनः ॥ ३२ ॥ साक्षाद्रुद्रावतारोसौपिप्पलादोमहाप्रभुः ॥ प्रहस्यजननीगर्भउवाचवचनंमहत् ॥ ३३ ॥ सुवर्चातंपिप्पलादंचिरंतिष्ठास्यसन्निधौ ॥ अश्वत्थ
स्यमहाभागसर्वेषांशुभदोभव ॥ ३४ ॥ तथैवभाषमाणासासुवर्चातनयंप्रति ॥ पतिंप्रत्यगमत्साध्वीपरमेनसमाधिना ॥ ३५ ॥ एवंदधीचपत्नीसापतिना
स्वर्गमास्थिता ॥ तेदेवाःकृतशस्त्रास्त्रादैत्यान्प्रतिसमुत्सुकाः ॥ ३६ ॥ आजग्मुश्चेंद्रमुख्याश्चमहाबलपराक्रमाः ॥ कामधेनुःप्रसुस्रावययौयत्राद्विजःक्ष
यम् ॥ ३७ ॥ मुनेःप्रभावतोदुग्धंलिंगरूपंव्यजायत ॥ दुग्धेश्वरमितिख्यातंदेविसाभ्रमतीतटे ॥ ३८ ॥ तदाप्रभृतितीर्थंहितन्नाम्नाप्रथितंभुवि ॥ अतुलंय
स्यमाहात्म्यंश्रवणात्पातकापहम् ॥ ३९ ॥ येशृण्वंतिनराभक्त्या[१]दुग्धेश्वरसमुद्भवम् ॥ तेपिपापविनिर्मुक्तायांतिरुद्रपदंमहत् ॥ ४० ॥ इति श्रीपाद्मे
महापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेदुग्धेश्वरमाहात्म्यंनामपंचपचाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १५५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ दुग्धे
श्वरस्यपूर्वेतुतीर्थंपरमपावनम् ॥ चंद्रभागेतिवैनाम्नानदीयत्रतुसंगता ॥१॥ तत्रचंद्रेश्वरोदेवोनित्यंतिष्ठतिपुण्यदः ॥ योहरःसर्वदाव्यापीलोकानांसुखदोम
हान् ॥ २ ॥ अत्रस्नानंप्रकुर्वंतिध्यानंकुर्वंतिनित्यशः ॥ तत्फलंप्राप्नुयुस्तेवैसाभ्रमत्यांशिवार्चनात् ॥ ३ ॥ सोमेनात्रतपस्तप्तंकालंबहुतरंकिल ॥
तस्माच्चन्द्रेश्वरोनामस्थापितोवैमहेश्वरः ॥ ४ ॥ शुक्रेणापितपस्तप्तंचन्द्रभागासमीपतः ॥ अतस्तीर्थाधिकंतीर्थंपावनंसर्वदाभुवि ॥ ५ ॥ क
लौगुप्तंतुऋषिणाकारितंवैसुरेश्वरि ॥ यत्रहेममयंलिंगंदृश्यतेनात्रसंशयः ॥ ६ ॥ अत्रस्नात्वाचपीत्वाचकृत्वावैशिवपूजनम् ॥ येनराःसंगमिष्यंति
धर्मानर्थांल्लभंतिते ॥ ७ ॥ वृषोत्सर्गादिकंकर्मयेकुर्वंतिविशेषतः ॥ भुक्त्वास्वर्गपदंतेवैपश्चाद्यांतिहरालयम् ॥ ८ ॥ स्नानार्थंप्रत्यहंदेविचंद्रभा
गासमीपतः ॥ आगमिष्यंतियेलोकास्तेज्ञेयाःपुण्यभागिनः ॥ ९ ॥ गत्वापरतटेयेवैह्यर्चयंतिचतंशिवम् ॥ चंद्रेश्वरेतिनामानंश्रीहरंपापकृंतनम् ॥
॥ १० ॥ अत्रगत्वाविशेषेणरुद्रजाप्यादिकंतथा ॥ येकुर्वंतिनरश्रेष्ठास्तेज्ञेयाःशिवरूपिणः ॥ ११ ॥ सर्वदातुसुरश्रेष्ठेयत्रस्नानंप्रकुर्वते ॥ तेन

१ दुग्धेश्वरंमहच्छुभमितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राविष्णुरूपाणिविज्ञेयानात्रसंशयः ॥ १२ ॥ येत्रश्राद्धंप्रकुर्वंतितिलपिंडेनवापुनः ॥ तेपिविष्णुपदंयांतिपिंडदानप्रभावतः ॥ १३ ॥ अत्रदानं
प्रकर्त्तव्यंस्नानंवैविधिपूर्वकम् ॥ यत्रस्नात्वातुमुच्यंतेब्रह्महत्यादिकिल्बिषात् ॥ १४ ॥ तटेस्मिन्येविशेषेणवटंचारोपयंतिते ॥ मृताःशिवपदं
यांतियावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ १५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमा०चंद्रेश्वरचंद्रभागामहिमानामषट्पंचाशदधिकशत
तमोऽध्यायः ॥ १५६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ दुग्धेश्वरसमीपेतुतर्थिंचातिपावनम् ॥ रम्यंततत्पिप्पलादस्यनाम्नावैप्रथितंभु
वि ॥१॥ यत्रकृत्वातपःपूर्वंमातुर्वचनतोमुनिः ॥ उत्पादयामासकृत्यांवडवानलसम्मिताम् ॥ २ ॥ पितुरानृण्यमन्विच्छन्दधीचस्यमहात्मनः ॥ तत्रस्ना
त्वाचपीत्वाचब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ ३ ॥ साभ्रमत्यास्तटेगुप्तंपिप्पलादंसुरेश्वरम् ॥ तत्रस्नात्वातुभोदेविमुक्तिभागीभवेन्नरः ॥ ४ ॥ आरोपणंपिप्पलानां
कर्त्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥ कृतेसतिमहादेविमुच्यतेकर्मबंधनात् ॥ ५ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ किमर्थंसातुकृत्यावैउत्पन्नातांनिबोधय ॥ तयावैकृत्य
यापूर्वंकिंकृतंवदमेप्रभो ॥ ६ ॥ येनपुत्रेणसानीतापितुरानृण्यकारणात् ॥ ७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ दाधीचोऋषिवर्योसौह्यागतस्तपकार
णात् ॥ अत्रतेनमहत्तप्तमृषिणापरमात्मना ॥ ८ ॥ तत्रकोलासुरोनामविघ्नार्थंवैसमागतः ॥ तेनविघ्नंबहुतरंकृतंवैनात्रसंशयः ॥ ९ ॥ तद्दृष्ट्वातुसुपुत्रेणक
होडेनचधीमता ॥ कृत्याह्युत्पादितातत्रहननार्थंसुरेश्वरि ॥ १० ॥ तयावैनिहतोदैत्यःकोलोनाममहासुरः ॥ तस्मात्तीर्थंमहज्जातंकलौगुप्तंतुपार्वति ॥ ११ ॥
॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेपिप्पलादतीर्थंनामसप्तपंचाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १५७ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ पिप्पलादात्ततस्तीर्थंपिचुमंदार्कमुत्तमम् ॥ तीर्थंसाभ्रमतीतीरेव्याधिदौर्गंध्यनाशनम् ॥ १ ॥ पुराकोलाहलेयुद्धेदानवै
र्निर्जिताःसुराः ॥ वृक्षेषुविविशुस्तत्रसूक्ष्माःप्राणपरीप्सया ॥ २ ॥ तत्रबिल्वेस्थितःशंभुरश्वत्थेहरिरव्ययः ॥ शिरीषेभूत्सहस्राक्षोनिंबेदेवःप्रभाकरः ॥ ३ ॥
एवमादियथायोग्यंवृक्षेषुविबुधास्तथा ॥ यावत्कोलाहलोदैत्योविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ४ ॥ हतोमहाहवेतावत्स्थितास्तेवृक्षमाश्रिताः ॥ येनयेनाहियो
वृक्षोविबुधेनसमाश्रितः ॥ ५ ॥ सतुतन्मयतांयातस्तस्मात्तंनविनाशयेत् ॥ इतिसूर्य्यस्यविश्रामात्पिचुमंदार्कमुत्तमम् ॥ ६ ॥ तीर्थंरोगहरंस्नानात्साभ्र
मत्यास्तटेभवत् ॥ अत्रगत्वाविशेषेणतंरविंयदिपूजयेत् ॥ ७ ॥ पूजयित्वासुरश्रेष्ठंलभतेवांछितंफलम् ॥ अत्रद्वादशनामानिगत्वायेवैपठंतिच ॥ ८ ॥
तेनराःपुण्यकर्माणोयावज्जीवंनसंशयः ॥ आदित्यंभास्करंभानुंरविंविश्वप्रकाशकम् ॥ ९ ॥ तीक्ष्णांशुंचैवमार्तंडंसूर्यंचैवप्रभाकरम् ॥ विभावसुंसहस्रा
क्षंतथापूषणमेवच ॥ १० ॥ एवंद्वादशनामानियःपठेत्प्रयतःसुधीः ॥ धनंवैपुत्रपौत्रांश्चलभतेनगनंदिनि ॥ ११ ॥ एकैकंनामआश्रित्ययोर्चयेतनरोभुवि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सप्तजन्मभवेद्विप्रोधनाढ्योवेदपारगः ॥ १२ ॥ क्षत्रियोलभतेराज्यंवैश्योधनमवाप्नुयात् ॥ शूद्रोवैलभतेभक्तिंतस्मात्सूक्तंपरंजपेत् ॥ १३ ॥ निंबार्कतः
परंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ॥ अत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुक्तिभागीभवेद्ध्रुवम् ॥ १४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्ममहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेउमाम
हेश्वरसंवादेनिंबार्कदेवतीर्थंनामाष्टपंचाशद्धिकशततमोऽध्यायः ॥१५८॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तस्माद्दूरतरेदेविसिद्धक्षेत्रमनुत्तमम् ॥ अनिरुद्धोवृतः
पूर्वंउषार्थेचित्रलेखया ॥ १ ॥ नीतोबाणासुरपुरंतिष्ठतिस्मगृहेपुरा ॥ पाशैर्वाणैश्चसंरुद्धःकोटराक्षीमथास्मरत् ॥ २ ॥ साक्षाद्यावैष्णवीशक्तिःसदारक्षणत
त्परा ॥ सेयंदेवीनदीतीरेकृष्णेनात्रप्रतिष्ठिता ॥३॥ जित्वाबाणासुरंसंख्येद्वारकांप्रतिगच्छता ॥ अनिरुद्धस्यस्तोत्रेणसाक्षात्सांनिध्यमागता ॥४॥ तत्रती
र्थेनरःस्नात्वावर्षमेकंप्रयत्नतः ॥ कोटराक्षीमुखंदृष्ट्वालक्ष्मीमाप्नोतिपुष्कलाम् ॥ ५ ॥ सिद्धतीर्थेनरःस्नात्वादृष्ट्वाकोटरवासिनीम् ॥ सिंहयुक्तेनयानेनरुद्रलोके
महीयते ॥६॥ यस्यांवैस्मरणादेवमुक्तःसोपिवरानने ॥ अतोयेत्रप्रगच्छंतितेनरामुक्तिभागिनः॥७॥तत्रगत्वाविशेषेणस्नानंकृत्वातुपार्वति ॥ कोटराक्ष्यास्त
तःस्तोत्रंपठेद्वैबुद्धिपूर्वकम् ॥८॥ कोटराक्षीविश्वरूपामहामायाबलाधिका ॥ त्रिपुरात्रिपुरघ्नीचशिवावैशिवरूपिणी ॥९॥ कन्यासारस्वतीप्रोक्तादुर्गादुर्गति
हारिणी ॥ भैरवीभैरवाक्षीचलक्ष्मींदेवीजनप्रिया ॥१०॥ एतानिबहुधोक्तानिनामानिचसुरेश्वरि ॥ येपठंतिनरश्रेष्ठास्तेयांतिशिवसन्निधौ ॥ ११ ॥ अनि
रुद्धकृतंस्तोत्रंयेजपंतिमनीषिणः ॥ मुच्यंतेकष्टबंधात्तेसत्यंसत्यंवरानने ॥ १२ ॥ तीर्थानांपरमंतीर्थंकोटरानिर्मितंभुवि ॥ दर्शनादेवनश्यंतिपापानांराश
यस्तथा ॥ १३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्ममहापुराणेपंचपचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेकोटरातीर्थंनामैकोनषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १५९ ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अस्मात्तीर्थात्परंतीर्थंतीर्थराजेतिविश्रुतम् ॥ सप्तनद्योवहंत्यत्रचंदनोदकमिश्रितम् ॥ १ ॥ अन्यतीर्थाच्छतगुणंस्नानंचात्र
विशिष्यते ॥ देवानांप्रवरोदेवोयत्रास्तेवामनःस्वयम् ॥२॥ द्वादश्यांमाघमासस्यदद्याद्यस्तिलधेनुकम् ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्यःकुलानांतारयेच्छतम् ॥३॥
पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंदद्यात्पितृभ्यःप्रयतोमनुष्यः ॥ श्राद्धंकृतंतेनसमाःसहस्रंरहस्यमेतत्पितरोवदंति ॥ ४ ॥ तीर्थेस्मिन्भोजयेद्योवैब्राह्मणान्गुड
पायसैः ॥ एकस्मिन्भोजितेविप्रेसहस्रंभोजितंभवेत् ॥ ५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्ममहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांउत्तरखंडेवामनतीर्थंनामषष्ट्यधि
कशततमोध्यायः ॥ १६० ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ सोमतीर्थंततोगच्छेद्धुतंसाभ्रमतीतटे ॥ पातालात्तत्रनिर्गत्यकालाग्निरभवद्भवः ॥ १ ॥
सोमतीर्थेनरःस्नात्वादृष्ट्वासोमेश्वरंशिवम् ॥ सोमपानफलंसाक्षाद्भवतीतिनसंशयः ॥ २ ॥ रूपवान्सुभगोभोगीसर्वशास्त्रविशारदः ॥ नरोभवतिलोकेस्मि
न्परत्रचशिवंव्रजेत् ॥ ३ ॥ अत्रेतिहासंवक्ष्यामिशृणुसुंदरितत्त्वतः ॥ यंश्रुत्वामुच्यतेचात्रब्रह्महत्यादिपातकात् ॥ ४ ॥ कौषीतकेनऋषिणातपस्ततं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विशेषतः ॥ निराहारीसवैजातःपर्णाशनरतःपरम् ॥ ५ ॥ वायुभक्षस्ततःकुर्वन्नात्मध्यानपरायणः ॥ एवंवहुयुगंतत्रतप्तंतेनमहत्तपः ॥ ६ ॥ कदाचिद्देव
योगेनसुप्रसन्नोमहेश्वरः ॥ यंयंप्रार्थयसेविप्रतत्सर्वंप्रददाम्यहम्॥ ७ ॥ ॥ कौषीतकउवाच ॥ ॥ तवप्रसादाद्देवेशअत्रलिंगंप्रजायताम् ॥ अत्रसोमेश्वरइति
ख्यातोदेवोभवेद्धुवम् ॥ ८ ॥ यत्रस्नात्वाचभुक्त्वाचवांछितंफलमाप्नुयात् ॥ अत्रस्थानेविशेषेणरुद्रजाप्यादिकंयदि ॥ ९ ॥ कारयंतिनरश्रेष्ठाधर्मार्थानर्थाल्लभं
तिते ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंनिर्धनोलभतेधनम् ॥१०॥ राज्यकामीतुतद्राज्यंलभतेनात्रसंशयः ॥ यदिचेत्त्वंप्रसन्नोसितत्सर्वंदेहिमेप्रभो ॥ ११ ॥ ईश्वरउवाच ॥
तदाचैवसुरेशेनसर्वंदत्तंद्विजन्मने ॥ तदाप्रभृतितत्तीर्थंसोमलिंगेतिविश्रुतम् ॥ १२ ॥ चंदनैर्वाबिल्वपत्रैर्येर्चयंतिसदाशिवम् ॥ लभंतेमानुषेदेहेसौख्यंपु
त्रादिसंभवम् ॥ १३ ॥ सोमवारेतथाप्राप्तेयोगच्छतिहरालयम् ॥ वाछितंलभतेनित्यंसोमलिंगप्रसादतः ॥ १४ ॥ अत्रगत्वातुयोदेवियद्ददातिफलादिक
म् ॥ ययाकामनयाचैवतंतंप्राप्नोतिनिश्चितम् ॥१५॥ श्वेतैर्वाकरवीरैश्चपारिजातैस्तथापुनः ॥ येर्चयंतिचतंदेवंश्रीमहेशंपिनाकिनम् ॥१६॥ तेलभंतेसुरश्रे
ष्ठेशैवंपदमनुत्तमम् ॥१७॥ ॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेसोमतीर्थवर्णनंनामैकषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः॥१६१॥छ॥
॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ततोगच्छेत्तथादेवितीर्थंकापोतिकंपुनः ॥ यत्रसाभ्रमतीतोयंप्राचीनंसंप्रवर्त्तते ॥ १ ॥ पिंडंददातियस्तत्रपितृतर्पणपूर्वकम् ॥
वन्यैःफलैस्तथापुष्पैःसदापर्वणिपर्वणि ॥२॥ काकादिभ्यश्चश्वादिभ्योबलिंसंददतेतुयः॥ यमस्यपंथानंसोपिससुखंनिस्तरेन्नरः॥३॥तत्रतीर्थेनरःस्नात्वावैशा
ख्यांगौरसर्षपैः ॥ पूजयेद्देवमीशानंप्राचीनेश्वरमुत्तमम् ॥ ४ ॥ आत्मानंतारयेत्सोथपितॄनथपितामहान् ॥ कपोतोयत्रचात्मानंदत्त्वाचातिथयेमुदा ॥ ५ ॥
स्तुतोदेवगणैःसर्वैर्विमानेनदिवंगतैः ॥ तदाप्रभृतितत्तीर्थंकापोतमितिविश्रुतम् ॥६॥ तत्रस्नात्वानरःपीत्वाब्रह्महत्यांव्यपोहति॥ ॥पार्वत्युवाच॥ ॥कपोतेन
कथंदत्तंशरीरंचवदप्रभो ॥ निमित्तंकिंतथादेवनाहंवेद्मिसुरेश्वर ॥ ७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अत्रतीर्थेतिदेवेशिवटोवैपरमोमहान् ॥ तस्यशाखा
ह्यनंताश्चदृश्यंतेविपुलाभुवि ॥ ८ ॥ तत्रजीवावसंतीहपक्षिणोबहवस्तथा ॥ कपोतेनगृहंतत्रकारितंतुसुरेश्वरि ॥ ९ ॥ तत्रतिष्ठतिपक्षीशोनित्यंविष्णुपरा
यणः ॥ कुटुंबेनसमायुक्तोशाखायांवसतिध्रुवम् ॥ १० ॥ एकस्मिन्वासरेदेविद्वादश्यांविष्णुवासरे ॥ श्येनस्तत्रसमायातोह्यातिथित्वेनभामिनि ॥ ११ ॥
कपोतभोदेहिमांसंतवशारीरकंमम ॥ नोचेच्छापंप्रदास्यामिइत्युक्तंनगनंदिनि ॥ १२ ॥ अद्यवैवासरेविष्णोःक्षुधातोहंसमागतः ॥ तस्माद्देयंहिमांसंतत्
क्षुधार्तायममप्रभो ॥ १३ ॥ श्येनोक्तंतत्तुवैश्रुत्वाकपोतोवैष्णवोमहान् ॥ तेनदत्तंतदादेविशरीरंनात्रसंशयः ॥ १४ ॥ तेनदानप्रभावेनतीर्थंजातंसुरोत्तमे ॥
कापोतकंमहत्तीर्थंपावनानांचपावनम् ॥ १५ ॥ अत्रतीर्थेनरःस्नात्वाकृत्वावैशिवपूजनम् ॥ ददातिचातिथिभ्यश्चामिष्टमन्नंसुरोत्तमे ॥ १६ ॥ इहलोकेसुखं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भुक्त्वायातिविष्णोःसनातनम् ॥ दत्त्वावैस्वशरीरंतुकपोतोथमहात्मने ॥ १७ ॥ सगतोवैष्णवंतत्रयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ अतोगत्वातुभोदेविअतिथिंपूजये
त्सदा ॥ पूजितेचातिथौतत्रसर्वंचलभतेध्रुवम् ॥१८॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकपोततीर्थंनामद्विषष्ट्य
धिकशततमोऽध्यायः ॥ १६२ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंमहापातकनाशनम् ॥ गोतीर्थमितिविख्यातंकाश्यपह्रदसमी
पतः ॥ १ ॥ यानिकानिचपापानिब्रह्महत्यासमानिच ॥ गोतीर्थेतुततःस्नात्वानश्यंतेनात्रसंशयः ॥ २ ॥ गावःकृष्णांतनुंप्राप्यपूर्वपातकयोगतः ॥
यत्रतीर्थेततःस्नात्वाशुक्लत्वंपुनरागताः ॥ ३ ॥ तत्रतीर्थेनरःस्नात्वादत्वागोभ्योगवाह्निकम् ॥ गोमातॄणांप्रसादेनमातॄणामनृणीभवेत् ॥४॥ गोतीर्थेतुनरोग
त्वास्नात्वागांतुपयस्विनीम् ॥ ददातिविप्रमुख्येभ्यःसयातिब्रह्मणःपदम् ॥ ५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेसाभ्रम
तीमाहात्म्येगोतीर्थंनामत्रिषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अत्रतीर्थंमहच्चान्यत्कश्यपाख्यंसुरेश्वरि ॥ यत्रह्रदोमहाना
सीन्नगदेवविनिर्मितः ॥ १ ॥ तत्रकुशेश्वरोनामदेवोयत्रविराजते ॥ यत्रकुंडंतथारम्यंकश्यपेनविनिर्मितम् ॥ २ ॥ तत्रस्नात्वातुभोदेविननरोनिरयंव्र
जेत् ॥ अग्निहोत्रकराविप्रानित्यंवेदपरायणाः ॥ ३ ॥ निवसंतिमहादेविकाश्यपायांबहुश्रुताः ॥ यथाकाशीतथाचेयंनगरीऋषिनिर्मिता ॥ ४ ॥ काश्य
पेनयतश्चात्रततंबहुतरंतपः ॥ गंगावैतपसायेनआनीतेशजटोद्भवा ॥ ५ ॥ सागंगाकाश्यपीदेविमहापातकनाशिनी ॥ यस्यादर्शनमात्रेणमुच्यंतेदुष्टकि
ल्बिषात् ॥ ६ ॥ गोदानंचप्रशंसंतिरथदानंतथैवच ॥ श्राद्धंकृत्वातुतत्रैवदानंदेयंप्रयत्नतः ॥ ७ ॥ कलौयुगेतथाघोरेमहापातकनाशनम् ॥ कश्यपाख्यंसमं
तीर्थंनभूतंनभविष्यति॥८॥यत्रवैदेवताःसर्वाऋषयोवीतकल्मषाः॥नित्यंतिष्ठंतिदेवेशितीर्थराजप्रसादतः ॥९॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्र
संहितायामुत्तरखंडेसाभ्रमतीमाहात्म्येकश्यपह्रदमाहात्म्यंनामचतुःषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ भूतालयंततोगच्छे
त्तीर्थंपापहरंपदम् ॥ भूतालयोवटोयत्रयत्रप्राचीतुचंदना ॥१॥ भूतालयेनरःस्नात्वाकृष्णाष्टम्यामुपोषितः ॥ यस्तुकृष्णतिलान्दद्यान्नसप्रेतोभिजायते॥२॥
पितॄनुद्दिश्ययोदद्यादुदकुंभंतिलैःसह ॥ पूर्वजान्प्रेतभावात्समोचयेन्नात्रसंशयः॥३॥ यस्यनाम्नानरःस्नातिप्रेतत्वात्सविमुच्यते ॥ चतुर्दश्यामथाष्टम्यांप्रभाते
विमलोदके ॥ ४॥ तीर्थेभूतालयेस्नात्वादृष्ट्वाभूतालयंवटम् ॥ भूतेश्वरप्रसादेनभूतेभ्योनलभेद्भयम् ॥५॥ इति श्रीभूतेश्वरतीर्थम् ॥ ॥ अतस्तीर्थात्परंतीर्थंघटे ॥ १६६ ॥
श्वरमितिस्मृतम् ॥ यत्रस्नात्वातुतंदृष्ट्वामुक्तिभागीभवेद्ध्रुवम्॥६॥यत्रसाभ्रमतीतीर्थंघटोवैपरमोमहान्॥दृष्ट्वाचैवमहादेवंमुच्यतेनात्रसंशयः॥७॥तत्रगत्वावि
शेषेणप्लक्षपूजांकरोतियः ॥ मनसाभीप्सितान्कामाँल्लभतेमानवोभुवि ॥ ८॥ ॥ इतिघटेश्वरतीर्थम् ॥ ॥ ततोगच्छेन्नरोभक्त्यावैद्यनाथेतिविश्रुतम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रस्नात्वानरस्तीर्थेशिवपूजनतत्परः ॥ ९ ॥ पितॄन्संतर्प्यविधिनासर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ विजयोदेवसंभूतःसर्वपापक्षयंकरः ॥ यंदृष्ट्वाविविधान्कामान्प्राप्नु
युस्तेनराःसदा ॥ १० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेविजयीतीर्थमाहात्म्यंनामपंचपष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६५ ॥
॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ वैद्यनाथात्परंतीर्थंसर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ तीर्थानामुत्तमंतीर्थंदेवतीर्थमनुश्रुतम् ॥ १ ॥ विभीषणाद्राक्षसेंद्राद्गृहीत्वाकर
मोजसा ॥ प्रारब्धोधर्मपुत्रेणराजसूयोमहाक्रतुः ॥ २ ॥ दिग्जयेदक्षिणेजातेनकुलेनाहिपांडुना ॥ साभ्रमत्यास्तटेदेविपांडुरार्येतिविश्रुता ॥ ३ ॥ स्थापि
तापरयाभक्त्याभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ॥ स्नातःसाभ्रमतीतोयेपांडुरार्यांनमस्यच ॥ ४ ॥ अणिमाद्यासिद्धयोष्टौतथामेधांमहीयसीम् ॥ नरःप्राप्नोतिवैनूनं
नात्रकार्याविचारणा ॥ ५ ॥ पांडुरार्यांनमस्कृत्यशुद्धभावेनमानवः ॥ संवत्सरकृतापूजाज्ञातव्यातत्त्वबुद्धिभिः ॥ ६ ॥ तत्रतीर्थेतनुंत्यक्त्वापांडुरार्या
समीपतः ॥ कैलासशिखरंप्राप्यचंडेश्वरगणोभवेत् ॥७॥ पुराहनूमतातत्रतपस्तप्तंसुदुष्करम् ॥ समुद्रप्लवनेशक्तिर्जातातीर्थप्रभावतः ॥ ८ ॥ इति श्रीपाद्मे
महापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेपांडुरार्यातीर्थनामषट्षष्ट्याधिकशततमोऽध्यायः ॥१६६॥ छ ॥ अत्रतीर्थात्परंतीर्थंचंडेशइतिविश्रुतम्॥
यत्रचंडेश्वरोदेवोनित्यंतिष्ठतिभूतिदः॥१॥यंदृष्ट्वामुच्यतेपापादज्ञानादथवाकृतात् ॥सर्वाभिर्देवताभिश्चमिलित्वानगरंकृतम् ॥ चंडेशइतिविख्यातंनाम्नाचै
वमहेश्वरि॥२॥ ॥ इति चंडेशतीर्थम्॥ ॥ अत्रतीर्थात्परंतीर्थंगाणपत्यंततोभुवि ॥ साभ्रमत्यांसमीपेतुविख्यातंदेविनिर्मितम् ॥ ३॥ तत्रस्नात्वानरोदे
विमुच्यतेनात्रसंशयः॥मन्येसाभ्रमतीतीरेजनानांहितकाम्यया॥४॥पृथिव्यांयानितीर्थानिसागरांतानियानिच॥तानिसर्वाणिसंत्यज्यतीर्थेवैपरमाद्भुते ॥५॥
श्राद्धंकरोतियस्तत्ररुद्रभक्त्याजितेंद्रियः ॥ फलंप्राप्नोतिशुद्धात्मासर्वयज्ञसमुद्भवम् ॥ ६ ॥ पितॄनुद्दिश्ययत्किंचिद्गणतीर्थेप्रदीयते ॥ तत्सर्वंजाय
तेक्षिप्रंगणनाथप्रसादतः ॥ ७ ॥ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वावृषंविप्रायदापयेत् ॥ सर्वलोकानतिक्रम्यसगच्छेत्परमांगतिम् ॥ ८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगणतीर्थंनामसप्तषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ ततोगच्छे
न्महादेविवार्त्रघ्न्यागिरिकन्यया ॥ शक्रश्चैवतयासाध्व्यासंगमंयत्रलब्धवान्॥१॥तत्रस्नानंप्रकुर्वंतिनरानियतमानसाः ॥ दशानामश्वमेधानांयत्फलंस्नानकृ
ल्लभेत् ॥ २ ॥ तत्रयःकुरुतेश्राद्धंपिंडान्वैतिलचूर्णजान् ॥ पुनातिपुरुषोवंशान्सप्तसप्तपरावरान् ॥ ३ ॥ संपूज्याविधिवत्स्नात्वासंगमेगणनायकम् ॥ न
विघ्नैरभिभूयेतलक्ष्म्यानैवविहीयते ॥४॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कस्मिन्कार्येसमारंभेसमायातःपुरंदरः ॥ स्वर्गलोकादिमंलोकमेतदाख्यातुमर्हसि ॥ ५ ॥
वार्त्रघ्नीचनदीकेननिरुक्तेननिगद्यते ॥ पुरंदरपुरंदेवब्रह्मघोषनिनादितम् ॥ संभावयतियोजस्रंममतत्संगमंवद ॥६॥ ॥ महादेवउवाच॥ ॥ अस्मिंश्चैवतुभूलो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केप्रश्नोयंसमभूत्पुरा॥युधिष्ठिरेतिविख्यातोराजावैधार्मिकोमहान्॥७॥पृष्टवान्सतुभीष्मायधर्मिणेज्ञानरूपिणे॥तेनोक्तंयत्तुतद्देविप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ ८ ॥
दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशतानिच॥वृत्रवासवयोर्युद्धमभवल्लोमहर्षणम् ॥ ९ ॥ ततःपराजितःशक्रःकृत्वावृत्रेणसंविधम् ॥ अद्रोहेसरणंत्यक्त्वाजगामशरणं
मम॥ १० ॥ वार्त्रघ्न्यासंगमेपुण्येतोषयामासशंकरम् ॥ अथांतरिक्षेहंदेविदर्शनंदत्तवांस्तदा ॥११॥ ममगात्रात्तुयद्भस्मपतितंकाश्यपीतटे ॥ भस्मगात्रे
तितत्पुण्यंलिंगंदेविविनिर्मितम् ॥ १२ ॥ भूतेश्वरंभस्मगात्रंब्रह्मणासंप्रतिष्ठितम् ॥ तस्यवैदर्शनादेवब्रह्महत्यालयंव्रजेत् ॥ १३ ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यः
श्राद्धंकृत्वायुगादिषु ॥ तदहंसुप्रसन्नोभूदिन्द्रायसुमहात्मने ॥१४॥ यद्यत्त्वंवांछसेदेवतत्सर्वंहिददामिते ॥ अनेनवज्रयोगेनशीघ्रंवृत्रंहनिष्यसि ॥ १५ ॥
॥ शक्रउवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनदितिजंचदुरासदम् ॥ वज्रेणनिहनिष्यामिपश्यतस्तेसुरोत्तम ॥ १६ ॥ एवमुक्त्वातदाइंद्रोगतवांश्चासुरंप्रति ॥
तदादुंदुभयोनेदुर्देवसैन्येविशेषतः ॥ १७ ॥ मृदंगडिंडिमाश्चैवभेरीतूर्याण्यनेकशः ॥ असुराणांचसर्वेषांवृत्तिलोभोमहानभूत् ॥ १८ ॥ बलवान्मघवाचै
वक्षणेनसमजायत ॥ तमाविष्टंततोज्ञात्वाऋषयःपन्नगास्तथा ॥ १९ ॥ स्तुवंतिशक्रमीशानंस्तुत्याजयजयेतिच ॥ गच्छतस्तस्यशक्रस्ययुद्धकामस्य
सन्निधौ ॥ ऋषिभिःस्तूयमानस्यरूपमासीत्सुदुर्भरम् ॥ २० ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ वृत्रस्यसहसादेवितदासंग्राममूर्द्धनि ॥ अभवन्यानिलिंगानि
शरीरेतानिमेशृणु ॥ २१ ॥ ज्वलतास्योभवद्घोरोवैवर्ण्यमभवत्परम् ॥ गात्रकंपश्चसुमहान्श्वासःसोष्माव्यजायत ॥ २२ ॥ रोमहर्षश्चतीव्रोभूच्छ्वासश्चै
वमहानभूत् ॥ निष्पपातमहाघोराउल्काःपार्श्वप्रपेदिरे ॥ २३ ॥ गृध्रावटाःश्येनकंकावचोमुंचन्सुदारुणाः ॥ वृत्रस्योपरितेसर्वेचक्रवत्परिबभ्रमुः ॥२४॥
ततःसगजमास्थायइंद्रस्तत्रसमागतः ॥ वज्रोद्यतकरस्तत्रशक्रस्तंदैत्यमासदत् ॥ २५ ॥ अमानुषमथोनादंसमुमोचसुरेश्वरः ॥ वृत्रासुरस्ययततः
शक्रोवज्रमपातयत् ॥ २६ ॥ सवज्रःसुमहातेजाःकालाग्निसदृशोमहान् ॥ समुद्रस्यतटेवृत्रंशक्रोदैत्यमपातयत् ॥ २७ ॥ ततोनादःसमभवत्पुनरे
वसमंततः ॥ वृत्रंविनिहतंदृष्ट्वासर्वदेवभयंकरम् ॥ २८ ॥ पुष्पवृष्टिस्तुमहतीइंद्रमूर्ध्निपपातह ॥ वृत्रंहत्वासभगवान्दानवेशंभयंकरम् ॥ २९ ॥ स्तूयमानो
मरैःसार्द्धंदेवदानींतमाविशत् ॥ अथवृत्रशरीरात्तुनिर्गतंतेजउत्तमम् ॥ ३० ॥ ब्रह्महत्यामहाघोरारौद्रालोकभयंकरी ॥ करालवदनासाचविकृताकृष्ण
पिंगला ॥ ३१ ॥ कपालमालिनीचैवसुकृशानगनंदिनि ॥ रुधिराक्ताचपापिष्ठामीनगंधातिभीषणा ॥ ३२ ॥ सानिष्क्रम्यमहादेवितादृग्रूपाभयाव
हा ॥ इंद्रमन्वेषयामासतदावैसुरसत्तमे ॥ ३३ ॥ निर्धावतीततःसातुदृष्ट्वाशक्रंमहौजसम् ॥ कंठेजग्राहदेवेंद्रंसुलग्नासाभवत्तदा ॥ ३४ ॥ सचतस्मि
न्समुद्रांतोब्रह्महत्याकृतेभये ॥ निलिल्यबिसमध्येसौस्थितोवर्षगणान्बहून् ॥ ३५ ॥ तयागृहीतोभोदेविनिश्चेष्टःसमपद्यत ॥ तस्याव्यपोहनेशक्रःप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्नंचचकारह ॥ ३६ ॥ नशक्तोभून्महादेविब्रह्महत्यांव्यपोहितुम् ॥ तयागृहीतमात्रस्तुदेवेंद्रोनिष्ठरूपधृक् ॥ ३७ ॥ पितामहमुपागम्यशिरसा
प्रत्यपूजयत् ॥ ज्ञात्वागृहीतंशक्रंतुद्विजप्रवरहत्यया ॥ ३८ ॥ ब्रह्मासंचिंतयामासतदावैसुरसत्तमे ॥ साचिंत्यमानाब्रह्माणमुपगम्याब्रवीद्वचः ॥ ३९ ॥
प्राप्तास्मिभगवन्देवत्वत्सकाशंहिमानद ॥ यत्कर्त्तव्यंमयादेवतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ ४० ॥ तामुवाचमहाभागेब्रह्महत्यांपितामहः ॥ स्वरेणमधुरेणाथसंक्षेपे
णयथातथम् ॥ ४१ ॥ मुच्यतांदेवराजोयंमत्प्रियंकुरुभामिनि ॥ ब्रूहिकिंतेकरोम्यद्यकामंत्वंकिमिहेच्छसि ॥ ४२ ॥ ॥ हत्योवाच ॥ ॥
शक्रादपगमिष्यामिवचनात्तेनरोत्तम ॥ देवदेवनमस्तेस्तुनिवासंचददस्वमे ॥ त्वयाकृतेयंमर्यादालोकसंरक्षणार्थिना ॥ ४३ ॥ ॥ महादेवउ
वाच ॥ ॥ तथेतितांप्रतिज्ञायहत्यांचापिपितामहः ॥ उपायमथशक्रस्यब्रह्महत्यापनोदने ॥ ४४ ॥ ततोवह्निंसमाहूयब्रह्मावचनमब्रवीत् ॥
शक्रहत्याचतुर्थांशंजातवेदोगृहाणभो ॥ ४५ ॥ ॥ अग्निरुवाच ॥ ॥ मममोक्षस्यकोहेतुर्ब्रह्महत्याकृतेप्रभो ॥ एतदिच्छामिविज्ञातुंतत्त्वतोलोक
पूजित ॥ ४६ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ यस्त्वांज्वलंतमासाद्यनहोष्यतिनरःक्वचित् ॥ बीजौषधितिलानग्रेफलमूलसमित्कुशान् ॥ ४७ ॥ तदैवत्यक्षति
त्वांचतत्रैवचानिवत्स्यति ॥ ब्रह्महत्याहव्यवाहव्येतुतेमनसोज्वरः ॥ ४८ ॥ ततःसपरिजग्राहतद्वचोहव्यकव्यभुक् ॥ पितामहश्चभगवान्तथातदलभत्प्रि
यम् ॥ ४९ ॥ ततोवृक्षौषधितृणान्याहूयसपितामहः ॥ इममर्थंमहाभागेवक्तुंसमुपचक्रमे ॥ ५० ॥ ततोवृक्षौषधितृणैस्तथैवोक्तंयथातथम् ॥ व्यथिता
न्यग्निवद्देविब्रह्माणंवाक्यमब्रुवन् ॥ ५१ ॥ अस्माकंब्रह्महत्यायाःकथयंतःपितामह ॥ स्वभावनिहितातस्मान्नपुनर्हंतुमर्हसि ॥ ५२ ॥ वयमग्निंतथाशीतंव
पंचपवनेरितम् ॥ सहामःसततंदेवतथाछेदनभेदनम् ॥ ५३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अकारणंनरोयस्तुयुष्मच्छेदनभेदनम् ॥ करिष्यतिमहामोहात्त
मेषानुप्रयास्यति ॥ ५४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ततोमहौषधितृणैरोमित्युक्तंमहात्मभिः ॥ ब्रह्माणमपिसंपूज्यजग्मुश्चाथयथागतम् ॥ ५५ ॥
आहूयाप्सरसोदेवस्ततोलोकपितामहः ॥ वाचामधुरयाप्राहसांत्वयन्निवसत्तमे ॥ ५६ ॥ इयंवृत्रादनुप्राप्ताब्रह्महत्यावराङ्गनाः ॥ चतुर्थमस्याभागंचमयोक्तं
संप्रतीच्छथ ॥ ५७ ॥ ॥ अप्सराऊचुः ॥ ॥ ग्रहणेकृतबुद्धीनांदेवेशतवशासनात् ॥ संमोक्षसमयोस्माकंचिंतनीयःपितामह ॥ ५८ ॥ ॥ पिता
महउवाच ॥ ॥ रजस्वलासुनारीषुयोवैमैथुनमाचरेत् ॥ तमेषायास्यतिक्षिप्रंव्येतुवोमनसोज्वरः ॥ ५९ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तथेतिहृष्टमनसः
प्रत्युक्त्वाह्यप्सरोगणाः ॥ स्वानिस्थानानिसंप्राप्यरेमिरेशैलजेतदा ॥ ६० ॥ ततश्चलोककृद्देवःपुनरेवपितामहः ॥ आपःसंचिंतयामासततस्ताश्चसमागम
न् ॥ ६१ ॥ ताश्चसर्वाःसमागम्यब्रह्माणममितौजसम् ॥ इदमूचुर्वचोदेविप्रणिपत्यपितामहम् ॥ ६२ ॥ इमाःस्मदेवसंप्राप्तास्त्वत्सकाशमरिंदम ॥ शासना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तवदेवेशसमाज्ञापयतत्प्रभो ॥ ६३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ इयंवृत्रादनुप्राप्तापुरुहूतंभयानका ॥ ब्रह्महत्याचतुर्थांशंयूयमस्याःप्रतीच्छथ ॥ ६४ ॥
॥ आपऊचुः ॥ ॥ एवंभवतुलोकेशयत्त्वंवदसिनःप्रभोः ॥ मोक्षस्यसमयंनस्त्वंसंचिंतयितुमर्हसि ॥ ६५ ॥ त्वंहिदेवेंद्रसर्वस्यजगतःपरमागतिः ॥
कोन्येभ्योहिप्रसादोपियःकृच्छ्रान्नःसमुद्धरेत् ॥ ६६ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अल्पमेवमतिंकृत्वायोनरोबुद्धिमोहितः ॥ ६७ ॥ श्लेष्ममूत्रपुरीषाणियु
ष्मासुप्रतिमोक्षति ॥ तमेवयास्यतिक्षिप्रंतत्रैवचनिवत्स्यति ॥ ततोवैभवितामोक्षइतिसत्यंब्रवीमिवः ॥ ६८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ततोविमुच्य
देवेंद्रंब्रह्महत्यासुरेश्वरि ॥ गतातिहृष्टोदेवेशोह्यभवद्देवशासनात् ॥ ६९ ॥ एवंशक्रेणसंप्राप्ताब्रह्महत्यापुरायुगे ॥ अस्मिंस्तीर्थेतपस्तप्त्वाशुद्धात्मात्रिदिवंय
यौ ॥ ७० ॥ अश्वमेधंततःकृत्वाविपाप्मासमपद्यत ॥ इतिसाभ्रमतीतीर्थेवार्त्रघ्नीयंनगात्मजे ॥ ७१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाश
त्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखण्डेवार्त्रघ्नीमाहात्म्यंनामाष्टषष्ट्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १६८ ॥ ॥ महेशउवाच ॥ ॥ ततःपरंदेवनदीवार्त्रघ्नीसंगमा
त्किल ॥ प्रविष्टाभद्रयासार्द्धंसागरंवरुणालयम् ॥ १ ॥ समुद्रोपितयातावदागम्यप्रियकाम्यया ॥ साभ्रमत्यानुरागेणकृतवान्प्रियमेलनम् ॥ २ ॥
भद्रावापिसुभद्रायावयस्यासानदीपुरा ॥ सहायमकरोन्मार्गेसाक्षात्श्रीरूपधारिणी ॥ ३ ॥ तयोस्तुसंगमःपुण्यःसागरस्योत्तरेतटे ॥ तत्रतीर्थे
नरःस्नात्वामृष्टंवारिददातियः ॥ ४ ॥ नमस्कृत्यवराहायवारुणंस्थानमाप्नुयात् ॥ प्रविश्यभगवान्विष्णुस्तेनमार्गेणसागरम् ॥ ५ ॥ जित्वावै
दानवान्सर्वान्देवानांपरिपंथिनः ॥ देवोयज्ञवराहश्चसंक्षोभ्यमकरालयम् ॥ क्रीडित्वासुचिरंकालंकर्दमालेननिर्ययौ ॥ ६ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥
देवयज्ञवराहस्यसाभ्रमत्यांप्रवेशनम् ॥ निर्गमंकर्दमालेनब्रूहित्वंममविस्तरात् ॥ ७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अंतर्भूक्रीडितमिदंवराहस्यहरेःपुरा ॥
तत्सर्वंकथयिष्यामिशृणुत्वंनगनंदिनि ॥ ८ ॥ योयंवैभगवान्साक्षाद्धृतवान्सूकरंवपुः ॥ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थंरूपंधृत्वासुरेश्वरः ॥ ९ ॥ धृत्वावैपृथिवींदेवीं
निर्गतःकर्दमालयम् ॥ तत्रतीर्थंमहज्जातंवराहाख्यंतुसुंदरि ॥ १० ॥ तत्रस्नातिनरोयस्तुमुक्तिभाक्सनसंशयः ॥ अत्रश्राद्धंप्रकुर्वीतपितृणांमुक्तिहेतवे ॥
विमुक्तस्तैःसमंलोकंप्रयातिसुखदंमहत् ॥ ११ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेवाराहतीर्थंनामैकोनसप्तत्याधिकशततमोऽ
ध्यायः ॥ १६९ ॥छ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ अत्रतीर्थात्परंतीर्थंसङ्गमाख्यमितिश्रुतम् ॥ अत्रसाभ्रमतीगंगामिलितासागरेणतु ॥ १ ॥ तत्रस्नानंचदानंचक
र्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥ यत्रस्नात्वातुमुच्यंतेमहापातकिनोपिये ॥ २ ॥ तत्रश्राद्धंप्रकर्तव्यंस्वानांचहितमिच्छता ॥ यत्रवैतुकृतेश्राद्धेपितृलोकेवसेद्ध्रुवम् ॥ ३ ॥
यत्रवैसागरोदेवोनित्यंमिलतिगंगया ॥ ब्रह्महातत्रमुच्येतकिमन्यैरितरैरघैः ॥ ४ ॥ यत्रतीर्थंनजानंतिलोकावैमंदबुद्धयः ॥ तदावैममनाम्नाचकर्तव्यंतीर्थंमु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तमम् ॥ ५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेसङ्गमतीर्थंनामसप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥१७०॥छ॥ महादेवउवाच॥
संगमस्यसमीपेतुसत्तीर्थंलोकविश्रुतम् ॥ आदित्याख्यंपरंतस्मान्नभूतंनभविष्यति ॥ १ ॥ यस्यवैदर्शनंकार्यंस्नानंवैपुष्करेणतु ॥ पूजनंचार्कपुष्पेणक
रवीरैस्तथापुनः ॥ २ ॥ तत्रश्राद्धंचदानंचकुर्युर्वैमानवाःसदा ॥इदमादित्यकंतीर्थंपवित्रंपापनाशनम्॥ ३ ॥दर्शनात्पुण्यदंतीर्थंमहापातकिनामपि ॥४॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेसत्तीर्थमाहात्म्यंनामैकसप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७१॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥
तस्मात्तीर्थात्परंतीर्थंनीलकंठेतिविश्रुतम् ॥ तस्यवैदर्शनंकार्यंमुक्तिंचैवेच्छतासदा ॥ १ ॥ बिल्वपत्रैस्तथाधूपैर्दीपैर्वाथसुरेश्वरि ॥ वांछितंलभतेमर्त्यो
नीलकंठस्यदर्शनात् ॥ २ ॥ उपवासपरोदेविनिर्जनेसौस्थितःसदा ॥ यद्यद्वांच्छंतियेलोकास्तेषांतत्तद्ददातिच ॥ ३ ॥ कलौसातुमहादेविविख्याताका
श्यपीतिवै ॥ ४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेनीलकंठमाहात्म्यंनामद्विसप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७२ ॥ छ ॥
॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ दुर्गयासंगतायत्रदेविसाभ्रमतीनदी ॥ संगमःसागरेणाथस्नानंतत्रसमाचरेत् ॥ १ ॥ वीतदोषाभविष्यंतिकलौवैनात्रसंशयः॥
तत्रश्राद्धंप्रकर्त्तव्यंदुर्गयासंगमेतथा ॥ २॥ तत्रगत्वाविशेषेणब्राह्मणानांचभोजनम् ॥ दानंगोमहिषीणांचकर्तव्यंविधिपूर्वकम् ॥ ३ ॥ इयंधन्याधन्यतमाप
वित्रापापनाशिनी ॥ यांदृष्ट्वाचापिभोदेविमुच्यतेपातकैर्नरः ॥ ४ ॥ यथागंगातथाचेयंज्ञेयासाभ्रमतीनदी ॥ कलौदेविविशेषेणबहुकालफलप्रदा ॥ ५ ॥
यदिचेच्छतशोजिह्वासुखेवैममकेसति ॥ तस्याअपिनशक्तोमिगुणान्वक्तुंकदाचन ॥ ६ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखण्डे
उमामहेश्वरसंवादेसाभ्रमतीमाहात्म्यंनामत्रिसप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७३ ॥ छ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिव्रतंत्रैलोक्यदु
र्लभम् ॥ यंश्रुत्वामुच्यतेलोकोब्रह्महत्यादिपातकात् ॥ १ ॥ उत्पत्तिःस्वप्रकाशस्यभक्तानांसुखहेतवे ॥ तिथिर्वापिसमासोवैसंजातःपुण्यकारकः ॥ २ ॥
यस्यनामगृणन्देविमुक्तिंलभतिशाश्वतीम् ॥ सएवपरमात्माचकारणानांचकारणम् ॥३॥विश्वात्माविश्वरूपीचसर्वेषांभगवान्प्रभुः ॥ द्वादशार्काधृतायेनन्रृ
सिंहेनमहात्मना ॥ सएवप्रकटीजातोभक्तानांशमभीप्सया ॥ ४ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ अवताराह्यसंख्याताःकथिताःसुरसत्तम ॥ नृसिंहाख्यंपरंधाम
वदविश्वेश्वरप्रभो ॥ येनविज्ञानमात्रेणसुखलोकमवाप्नुयात् ॥५॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ हिरण्यकशिपुंहत्वादेवदेवंजद्गुरुम् ॥ सुखासीनंतदुत्संगेस्थितो
वचनमब्रवीत्॥६॥प्रह्लादोज्ञानिनांश्रेष्ठःपितृहंतारमुत्तमम्॥७॥प्रह्लादउवाच॥नमस्तेभगवन्विष्णोनृसिंहाद्भुतरूपिणे ॥ त्वद्भक्तोहंसुरश्रेष्ठत्वांपृच्छामिचत
त्वतः॥८ ॥ स्वामिंस्त्वयिममाभिन्नाभक्तिर्जाताह्यनेकधा॥कथंतेहंप्रियोजातःकारणंवदमेप्रभो ॥९॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ कथयामिमहाप्राज्ञशृणुष्वैकाग्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मानसः ॥ भक्तेर्यत्कारणंवत्सप्रियत्वस्यचयत्पुनः ॥ १० ॥ पुराकस्यद्विजस्यापिजातस्त्वंनाप्यधीतवान् ॥ नाम्नातुवसुदेवोहिवेश्यायामतिलंपटः॥११॥
तस्मिन्जन्मनिनैवंचचकारसुकृतंकियत् ॥ भुक्त्वामधुघृतंचैववेश्यासंगमलालसः ॥ १२ ॥ मद्व्रतस्यप्रभावेनभक्तिर्जातातवानघ ॥ ॥ प्रह्लादोवाच ॥
विस्तराद्वददेवेशकस्यपुत्रस्यकिंव्रतम् ॥१३॥ वेश्यायांवर्तमानेनकथंचिद्धिकृतंमया ॥ ममोपरिकृपांकृत्वासर्वंकथयसांप्रतम् ॥१४॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥
सृष्ट्यर्थंतुपुराब्रह्माचक्रेह्येतदनुत्तमम् ॥ मद्व्रतस्यप्रभावेननिर्मितंसचराचरम् ॥ १५ ॥ ईश्वरेणव्रतंचीर्णंवधार्थंत्रिपुरस्यच ॥ व्रतस्यास्यप्रभावेनत्रिपुरस्तु
निपातितः ॥ १६ ॥ अन्यैश्चबहुभिर्देवैर्ऋषिभिश्चपुरातनैः ॥ राजभिश्चमहाप्राज्ञैर्विहितंव्रतमुत्तमम् ॥१७॥ व्रतस्यास्यप्रभावेनसर्वेसिद्धिमवाप्नुयुः ॥ मम
तेवैप्रियाजातादिविभोगाननेकशः ॥१८॥ भुक्त्वामयिविलीनास्तुप्रह्लादत्वंविशस्वमाम् ॥ कार्यार्थमवतारस्तेमच्छरीरात्पृथग्यतः॥ १९ ॥ नतेषांपुनरावृ
त्तिर्महाकल्पशतैरपि ॥ दरिद्रोलभतेलक्ष्मींधनदस्यचयादृशी ॥२०॥ ततःकामीलभेत्कामंराज्यार्थीराज्यमुत्तमम् ॥ आयुष्कामोलभेदायुर्यादृशंचाशिव
स्यहि ॥ २१ ॥ अवैधव्यकरंस्त्रीणांपुत्रदंभाग्यदंतथा ॥ धनधान्यकरंचैवतथाशोकविनाशनम् ॥ २२ ॥ स्त्रियोवापुरुषावापिकुर्वंतिव्रतमुत्तमम् ॥
तेभ्योददाम्यहंसौख्यंभुक्तिमुक्तिफलंतथा ॥ २३ ॥ बहुनोक्तेनकिंवत्सव्रतस्यास्यफलस्यहि ॥ मद्व्रतस्यफलंवक्तुंनाहंशक्तोनशंकरः ॥ २४ ॥
॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनश्रुतंव्रतमनुत्तमम् ॥ व्रतस्यास्यफलंश्रोतुंत्वयिमेभक्तिकारणम् ॥ २५ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिव्रतस्यास्य
विधिंपरम् ॥ कस्मिन्मासेभवेदेवकस्मिंश्चिद्वासरेप्रभो ॥ २६ ॥ एतद्विस्तरतोदेववक्तुमर्हसिसांप्रतम् ॥ विधिनायेनवैस्वामिन्समग्रफलभाग्भवे
त् ॥ २७ ॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ प्रह्लादवत्सभद्रंतेशृणुष्वैकमनाव्रतम् ॥ वैशाखेसितपक्षेतुचतुर्दश्यांसमाचरेत् ॥ २८ ॥ ममाविर्भावसंयुक्तंममसंतु
ष्टिकारणम् ॥ शृणुपुत्रममोत्पत्तिंभक्तानांसुखहेतवे ॥२९॥ पश्चिमायांदिशायांचसंजातंकारणांतरात्[1] ॥ मौलिस्तानमिदंक्षेत्रंपवित्रंपापनाशनम्[2] ॥३०॥
तस्मिन्क्षेत्रेतुविख्यातोब्राह्मणोवेदपारगः ॥ हारीतइतिनाम्नाचज्ञानध्यानपरायणः ॥ ३१ ॥ तस्यस्त्रीतुमहापुण्यासतीरूपासदाप्रभो ॥ लीलावतीतुनाम्नाच
भर्तुर्वशपरासदा ॥३२॥ ताभ्यांतपोमहत्तप्तंकालंबहुतरंसुत ॥ एकविंशयुगाश्चैवयातास्तत्रनसंशयः॥ तस्मिन्क्षेत्रेतुवैताभ्यांप्रत्यक्षोवाभवत्तदा ॥ ३३ ॥
॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ यंयंवांछयसेब्रह्मंस्तंतंददामिनसंशयः ॥ ताभ्यामुक्तंतदातस्मैदीयतेचेद्वरोमम ॥३४॥ त्वादृशोममपुत्रस्तुह्यधुनैवभवत्विति ॥ मयो
क्तंतुतदावत्सपुत्रोहंतेनसंशयः ॥ ३५ ॥ विश्वकर्माह्यहंसाक्षात्परमात्मापरात्परः ॥ उदरेहंनवत्स्यामियतोहंवैसनातनः ॥३६॥ हारीतेनतदाचोक्तंभवत्वे

१ संजातोभक्तकारणात्- इ०पा ०। २ मुलतानइतिप्रासिद्धम्- भाषायां।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वंनसंशयः ॥ तदाप्रभृतिवैक्षेत्रेस्थितोहंभक्तकारणात् ॥ ३७ ॥ अत्रागत्यप्रकुर्वीतदर्शनंभक्तसत्तमः ॥ तस्याहंसकलांबाधांनाशयामिनिरंतरम् ॥ ३८ ॥
एतस्मात्कारणाच्चैवव्रतंवैविधिपूर्वकम् ॥ येकुर्वंतिनरश्रेष्ठानतेषांविद्यतेभयम् ॥ ३९ ॥ बालरूपमयंध्यात्वाताभ्यांसहविशेषतः ॥ पूजनंकुरुतेरात्रौसवैना
रायणोभवेत् ॥४०॥ चतुर्भुजंमहादंष्ट्रंकालरूपंदुरासदम् ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंयमकोटिदुरासदम् ॥ सिंहवक्त्रमुखंयस्यनरवच्चांगसयुतम् ॥ ४१ ॥श्रीनृसिं
हंदिव्यसिंहंकालरूपंभजेत्सदा ॥ एवंज्ञात्वाविशेषेणयःस्थानंमामकंव्रजेत् ॥ ४२ ॥ व्रतंपवित्रंपरमंश्रीकदंवप्रदंमहत् ॥ अंतेमुक्तिप्रदंचैवभक्तानांचन
संशयः ॥ ४३ ॥ येनवैक्रियमाणेनसहस्रद्वादशीफलम् ॥ स्वातीनक्षत्रसंयोगेशनिवारेतुमद्व्रतम् ॥ ४४ ॥ सिद्धियोगस्यसंयोगेवणिजेकरणेतथा ॥ योगैः
सर्वैश्चसंयोगंहत्याकोटिविनाशनम्॥४५॥ एतदन्यतरैर्योगैर्मद्दिनंपापनाशनम् ॥ विज्ञायमद्दिनंयस्तुलंघयेत्सतुपापकृत् ॥४६॥ अकर्त्तानरकंयातियावच्चं
द्रदिवाकरौ ॥ प्राप्तेममदिनेवत्सदंतधावनपूर्वकम् ॥४७॥ ममाग्रेव्रतसंकल्पंमद्भक्तोविजितेंद्रियः ॥ अद्याहंतेविधास्यामिव्रतंनिर्विघ्नतांनय ॥४८॥ व्रतस्थे
ननकर्त्तव्यंदुष्टसंभाषणादिकम् ॥ ततोमध्याह्नसमयेनद्यादौविमलेजले ॥ ४९ ॥ गृहेवादेवखातेवातडागेवाथशोभने ॥ वैदिकेनतुमंत्रेणस्नानंकुर्याद्वि
चक्षणः ॥ ५० ॥ मृत्तिकागोमयेनैवतथाधात्रीफलेनच ॥ तिलैश्चविधिवत्स्नायात्सर्वपापौघशांतये ॥ ५१ ॥ परिधायशुभेवस्त्रेनित्यकर्मसमारभेत् ॥
ततोगृहंविलिप्याथकुर्यादष्टदलंशुभम् ॥ ५२ ॥ कलशंतत्रसंस्थाप्यताम्रंरत्नसमन्वितम् ॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंतंडुलैःपरिपूरितम् ॥ ५३ ॥ हैमींचत
त्रमन्मूर्तिंस्थाप्यलक्ष्म्यासमन्विताम् ॥ निर्मायशक्त्यास्वर्णेनस्नाप्यपंचामृतैस्ततः ॥ ५४ ॥ ततोब्राह्मणमाहूयआचार्यंनातिलोलुपम् ॥ शास्त्रज्ञमग्रतः
कृत्वाततोदेवंसमर्चयेत् ॥ ५५ ॥ मंडपंकारयेत्तत्रपुष्पस्तवकशोभितम् ॥ ऋतुकालोद्भवैःपुष्पैःपूज्योहंचयथाविधि ॥ ५६ ॥ उपचारैःषोडशभिर्म
न्मंत्रैर्नियमैश्चयः ॥ ततःपौराणिकैर्मंत्रैःपूजनीयोविशेषतः ॥ ५७ ॥ चंदनंचसकर्पूरंघनकुंकुममिश्रितम् ॥ कालोद्भवानिपुष्पाणितथातुलसीदलानिच ॥
॥ ५८ ॥ श्रीनृसिंहाययोदद्यात्समुक्तोनात्रसंशयः ॥ कृष्णागुरुमयंधूपंसर्वदाहरिवल्लभम् ॥ ५९ ॥ हरयेगुरवेदद्यात्सर्वकामार्थसिद्धये ॥ महादीपःप्रक
र्त्तव्योह्यज्ञानध्वांतनाशनः ॥ महानीराजनंकुर्याद्घंटानादपुरःसरम् ॥ ६० ॥ नैवेद्यंशर्करांचापिभक्ष्यभोज्यसमन्वितम् ॥ ददामितेरमाक्रांतसर्व
पापक्षयंकुरु ॥ ६१ ॥ ॥ नैवेद्यमंत्रः ॥ ॥ नृसिंहाच्युतदेवेशतवजन्मदिनेशुभे ॥ उपवासंकरिष्यामिसर्वभोगविवर्जितः ॥ ६२ ॥ तेनप्रीतोभव
स्वामिन्पापंजन्मनिराकुरु ॥ रात्रौजागरणंकार्यंगीतवादित्रनिःस्वनैः ॥ ६३ ॥ पुराणपठनंनित्यंश्रीनृसिंहकथाश्रयम् ॥ ततःप्रभातसमयेस्नानंकृत्वा

१एतदन्यतरेयांगे इ० पा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ततोदानानिदेयानिवक्ष्यमाणानियान्यु
ह्यनंतरम् ॥ ६४ ॥ पूर्वोक्तेनविधानेनपूजयेन्मांप्रतर्पयन् ॥ वैष्णवंकारयेच्छ्राद्धंमदग्रेस्वस्थमानसः ॥ ६५ ॥ ततोदानानिदेयानिवक्ष्यमाणानियान्यु
त ॥ पात्रेभ्यःसद्विजेभ्योहिलोकद्वयजिगीषया ॥ ६६ ॥ सहस्वर्णमयोदेवोममसंतोषकारकः ॥ गोभूतिलहिरण्यादिप्रददातिद्विजातये ॥ ६७ ॥ शय्या
सतूलिकादेयासप्तधान्यसमन्विता ॥ अन्यानिचयथाशक्त्यादेयानिनिजशक्तितः ॥ ६८॥ वित्तशाठ्यंनकुर्वीतयथोक्तफलकांक्षया ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चा
त्तेभ्योदद्यात्सुदक्षिणाम् ॥ ६९ ॥ निर्धनैरपिकर्त्तव्यंदेयंशक्त्यनुसारतः ॥ सर्वेषामेववर्णानामधिकारोस्तिमद्व्रते ॥ मद्भक्तैस्तुविशेषेणकर्त्तव्यंम
त्परायणैः ॥७०॥ ॥ ततःप्रार्थनामंत्रः ॥ ॥ मद्वंशेयेनराजातयेभविष्याश्चमानवाः ॥ तानुद्धरस्वदेवेशदुःखदाद्भवसागरात् ॥७१॥ पातकार्णवमग्नस्यव्या
धिभिश्चांबुचारिभिः ॥ जीवैस्तुपरिभूतस्यमहादुःखगतस्यमे ॥ ७२ ॥ करावलंबनंदेहिशेषशायीजगत्पते ॥ व्रतेनानेनदेवेशभुक्तिमुक्तिप्रदोभव ॥ ७३ ॥
एवंप्रार्थ्यततोदेवंविसृज्यचयथाविधि ॥ उपहारादिकंसर्वंआचार्यायनिवेदयेत् ॥ ७४ ॥ दक्षिणाभिश्चसंतोष्याब्राह्मणांश्चविसर्जयेत् ॥ ममध्यानसमा
युक्तोभुंजीतसहबंधुभिः ॥ ७५ ॥ अकिंचनोपिनियतमुपोष्यतिचतुर्दशीम् ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ७६ ॥ यइदंशृणुयाद्भक्त्याव्र
तंपापप्रणाशनम् ॥ तस्यश्रवणमात्रेणब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ ७७ ॥ पवित्रंपरमंगुह्यंकीर्तयेद्यस्तुमानवः ॥ सर्वकामानवाप्नोतिव्रतस्यास्यफलंसदा ॥७८॥
यइदंकुरुतेशक्त्याकालेमध्याह्नसंज्ञके॥लीलावत्यासहऋर्षिश्रीनृसिंहंतथैवच ॥७९॥ पूजयेत्परयाभक्त्यामुक्तिंप्राप्नोतिशाश्वतीम् ॥ तस्मिन्क्षेत्रेतुयोगत्वा
श्रीनृसिंहंप्रपूजयेत् ॥ ८० ॥ वांच्छितंलभतेनित्यंश्रीनृसिंहप्रसादतः ॥ श्रीनृसिंहमहद्रूपकालकोटिदुरासद ॥८१॥ भैरवेशहरार्तिघ्नबालरूपनमोस्तुते ॥
श्रीनृसिंहायरूपायबालायबालरूपिणे ॥ ८२ ॥ व्यापकायसुनंदायस्वात्मप्रकटरूपिणे ॥ सर्वजीवात्मकायैवविश्वेशायस्वरात्मने ॥ ८३ ॥ मार्तंडमंडल
स्थायदयासिंधोनमोस्तुते ॥ चतुर्विंशस्वरूपायकालरुद्राग्निरूपिणे ॥ ८४ ॥ जगदेकस्वरूपायनृसिंहायनमोस्तुते ॥ भालेदधारयोदेवोनृसिंहोवीरभद्र
जित् ॥ ८५ ॥ द्वादशादित्यबिंबानिसुतप्तानिप्रमाणतः ॥ तत्रसिंधुर्महापुण्यानदीरम्याविशेषतः ॥ ८६ ॥ तस्याःसमीपेनगरंवर्त्ततेद्यापिसुंदरि ॥ मौलि
स्तानेतिविख्यातंसर्वदादेवनिर्मितम् ॥८७॥ वसतिर्वर्त्ततेतत्रहारीतस्यमहात्मनः ॥ लीलावतीतुतत्रैवतिष्ठतेनात्रसंशयः ॥ ८८ ॥ प्रतिशब्दोभवेत्तत्रसिंधु ॥ १६१ ॥
नद्याःसमीपतः ॥ कलौयुगेतुसंप्राप्तेम्लेच्छावैपापचारिणः ॥ ८९ ॥ निवसंतितुतत्रैवबहवोनात्रसंशयः ॥ नृसिंहजन्मनियथाशब्दोभूदद्भुतःपरः ॥ ९० ॥
नृसिंहेतिनृसिंहेतियउच्चैर्नदतेनरः ॥ तादृशःप्रतिशब्दोवैजायतेनगनंदिनि ॥ ९१ ॥ ब्रह्महाहेमहारीवासुरापोगुरुतल्पगः ॥ सिंधौगत्वाविशेषेणस्नानंकु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वैंतियेजनाः ॥ ९२ ॥ मुच्यतेनात्रसंदेहःश्रीनृसिंहप्रसादतः ॥ दशरात्रिप्रमाणेनमानवायेवसंतिहि ॥ ९३ ॥ तेज्ञेयाःपुण्यकर्माणोनासत्यंमासकंवचः ॥ नि
वसंतिकलौतत्रवर्णायेद्विजपूर्वकाः ॥ ९४ ॥ म्लेच्छवत्तेपिविज्ञेयावेदवाह्याःसुरोत्तमैः ॥ मांसंखादंतितेतत्रमद्यपानंपपुःसदा ॥ ९५ ॥ अतोह्यधर्मरूपा
स्तेपापिष्ठानात्रसंशयः ॥ संध्याहीनायथाविप्रावेदवाह्यास्तथैवच ॥ ९६ ॥ निवसंतिपुरेतस्मिन्पाश्रिमायांसुरेश्वरि ॥ एकमेवपरंतीर्थंनृसिंहाख्यंसुविस्त
रम् ॥ यंश्रुत्वामुच्यतेपापान्नरःसद्योनसंशयः ॥ ९७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेनृसिंहोत्पत्तिर्नामचतुः
सप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥१७४॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भगवन्सर्वतत्वज्ञश्रीविष्णोस्त्वत्प्रसादतः ॥ श्रुतानानाविधाधर्मालोकनिस्तारहेतवः ॥ १॥
अधुनाश्रोतुमिच्छामिगीतामाहात्म्यमप्यहम् ॥ श्रुतेनयेनदेवेशहरौभक्तिर्विवर्द्धते ॥ तद्वदस्वाधुनादेवयद्यहंतववल्लभा ॥ २ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥
अतसीपुष्पसंकाशंखगेंद्रासनमच्युतम् ॥ शयानंशेषशय्यायांमहाविष्णुमुपास्महे ॥ ३ ॥ कदाचिदासनेरम्येसुखासीनंमुरद्विषम् ॥ आनंदयित्रीलो
कानांलक्ष्मीःपप्रच्छसादरात् ॥ ४ ॥ ॥ श्रीरुवाच ॥ ॥ शयालुरसिदुग्धाब्धौभगवन्केनहेतुना ॥ उदासीनइवैश्वर्यंजगंतिस्थापयन्निव ॥ ५ ॥
॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इतिदेव्यावचःश्रुत्वामुरभिज्ज्ञानगर्वितम् ॥ उवाचश्लक्ष्णयावाचाविस्मयस्मेरलोचनः ॥ ६ ॥ ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ ॥ नाहंसुमुखिनिद्रालुर्निजंमाहेश्वरंवपुः ॥ दृशातत्वानुवर्त्तिन्यापश्याम्यंतर्निमग्नया ॥ ७ ॥ कुशाग्रयाधियादेवियदंतयों
गिनोहृदि ॥ पश्यंतियच्चवेदानांसारंमीमांसतेभृशम् ॥ ८ ॥ तदेवमक्षरंज्योतिरात्मरूपमनामयम् ॥ अखंडानंदसंदोहनिष्पादिद्वैतव
र्जितम् ॥ ९ ॥ यदाश्रयाजगद्वृत्तिर्यन्मयाचानुभूयते ॥ नयेनरहितंकिंचिज्जगत्तत्वंचराचरम् ॥ १० ॥ निर्मथ्यबहुधालोक्यवेदशास्त्रां
बुधिंसुधीः ॥ द्वैपायनोयदासाद्यगीताशास्त्रंनिसृष्टवान् ॥ ११ ॥ यदास्थायमहानंदमानंदीकृतमानसः ॥ निद्रालुरिवदेवेशिदुग्धाब्धौप्रतिभामिवै ॥ १२ ॥
इतितस्यमुरारातेर्मितमानंदवद्वचः ॥ साहर्षोत्फुल्ललोलाक्षीलक्ष्मीश्रुत्वाविसिस्मिरे ॥ १३ ॥ ॥ श्रीरुवाच ॥ ॥ भवानेवहृषीकेशध्येयोसियमिनां
सदा ॥ तस्मात्त्वत्तःपरंयतच्छ्रोतुंकौतूहलंहिमे ॥ १४ ॥ चराचराणांलोकानांकर्त्ताहर्त्तास्वयंप्रभुः ॥ यथास्थितस्ततोन्यत्वंयदिमांबोधयाच्युत ॥ १५ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥मायामयमिदंदेविवपुर्मेनतुतात्विकम् ॥ सृष्टिस्थित्युपसंहारक्रियाजालोपबृंहितम् ॥१६॥ अतोन्यदात्मनोरूपंद्वैताद्वैतविवर्जितम् ॥
भावाभावविनिर्मुक्तमाद्यंतरहितंप्रिये॥१७॥शुद्धसंवित्प्रभालाभंपरानंदैकसुंदरम्॥ रूपमैश्वरमात्मैक्यगम्यंगीतासुकीर्तितम्॥१८॥ इत्याकर्ण्यवचोदेविदेव
स्यामिततेजसः ॥ शंकमानाहवाक्येषुपरस्परविरोधिषु ॥१९॥ स्वयंचेत्परमानंदमवाङ्मनसगोचरम् ॥ कथंगीताबोधयतिइतिमेछिंधिसंशयम् ॥२०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥श्रियःश्रुत्वावचोयुक्तमितिहासपुरःसरम् ॥ आत्मानुगामिनींदृष्ट्वागीतांबोधितवान्प्रभुः ॥ २० ॥ अहमात्मापरेशानिपरापरविभे
॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ शब्दार्थभेदतोवाच्योयथात्माहंमहेश्वरः ॥२२॥ गी
दतः ॥ द्विधाततःपरःसाक्षीनिर्गुणोनिष्कलःशिवः ॥२१॥ अपरःपंचवक्त्रोहंद्विधातस्यापिसंस्थितिः॥ इतितस्यवचःश्रुत्वागीतासार
तानांवाक्यरूपेणयन्निरुछिद्यतेदृढः॥ मदीयपाशबंधोयंसंसारविषयात्मकः ॥ २३ ॥ यदाभ्यासपराधीनौपंचवक्रमहेश्वरौ ॥ श्रीभगवा
महोदधेः॥२४॥इदंपरविभेदेनबुध्यतेभवभीरुभिः ॥ तमपृच्छदिदंलक्ष्मीरंगप्रत्यंगसंस्थितम् ॥२५॥ माहात्म्यंसेतिहासंचसर्वंतस्यैन्यवेदयत् ॥ एवम
नुवाच ॥ शृणुसुश्रोणिवक्ष्यामिगीतासुस्थितिमात्मनः॥२६॥वक्त्राणिपंचजानीहिपंचाध्यायाननुक्रमात्॥दशाध्यायाभुजाश्चैकउदरंद्वौपदांबुजे॥२७॥
ष्टादशाध्यायावाङ्मयीमूर्तिरैश्वरी॥विज्ञेयाज्ञानमात्रेणमहापातकनाशिनी॥२८॥अतोध्यायंतदर्धंवाश्लोकमर्द्धंतदर्धकम् ॥ अभ्यस्यतिसुमेधायःसुशर्मेवसमु
च्यते॥ २९ ॥ श्रीरुवाच ॥ ॥ सुशर्मानामकोदेवकिंजातीयःकिमात्मकः ॥ कुतस्तस्यचवैमुक्तिःकेनाजायतहेतुना ॥ ३० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सु
शर्मानामदुर्मेधाःसीमापापात्मनामभूत् ॥ जातोनात्मविदांवंशेविप्राणांक्रूरकर्मणाम्॥३१॥नध्याननंजपोहोमोनचैवातिथिपूजनम् ॥ केवलंविषयेष्वेवबला
द्येनाभिवर्त्तते ॥३२॥ कृषिकर्मरतोनित्यंपर्णजीवीसुराप्रियः ॥ मांसोपहारीसुचिरंकालमेवंनिनायसः ॥३३॥ आनेतुकामःपर्णानिपर्यटन्ऋषिवाटिकाम्॥
ततःसतत्रदष्टोभूत्कालसर्पेणमूढधीः ॥ ३४॥ कालधर्मंसमासाद्यगत्वाचनिरयान्बहून् ॥ पुनरागत्यमर्त्येषुबलीवर्दत्वमीयिवान् ॥३५॥ पंगुनाकेनविक्रीतः
सस्वजीवनहेतवे ॥ नयन्पृष्ठेनशरदःसप्ताष्टौकष्टतोनयत् ॥ ३६ ॥ कदाचित्पंगुनासोपिचिरमावर्तितोजवात् ॥ पपातरसाभूमौमूर्च्छांचप्रतिपेदिवान् ॥
॥३७॥ विकलांगोविवृत्ताक्षःफेनसंततिमुद्गिरन् ॥ नजीवतिनमृत्युंवाप्रतिपेदेस्वकर्मणा ॥३८॥ कौतुकाकृष्टलोकेस्मिंस्तस्मिन्जनसमागमे ॥ श्रेयसेतस्य
सुकृतीकश्चित्पुण्यंवितीर्णवान् ॥ ३९ ॥ कर्माणिस्वान्यनुस्मृत्यददुरन्येचकेचन ॥ गणिकाकापितत्रस्थालोकयात्रानुवर्तिनी ॥ ४० ॥ अज्ञातनिजपुण्या
सार्किंचिदुत्सृष्टवत्यभूत् ॥ परेतनगरीमादौसनीतःकालकिंकरैः ॥ ४१ ॥ गणिकादत्तपुण्येनपुण्यवानितिमोचितः ॥ पुनरागत्यभूलोकंकुलशील
वतांगृहे ॥ ४२ ॥ द्विजन्मनामसौजज्ञेजातिंस्वामनुसंस्मरन् ॥ कालेमहतिजिज्ञासुःश्रेयःस्वाज्ञाननोदनम् ॥ ४३ ॥ उपेत्यगणिकांदत्तंख्याप
यित्वासपृष्टवान् ॥ आचष्टमांशुकोनित्यंपंजरस्थःपठत्यसौ ॥ ४४ ॥ तेनपूतांतरात्माहंतत्पुण्यंपर्यकलपयम् ॥ ताभ्यांशुकस्तुपृष्टोसौव्याख्या
तुमुपचक्रमे ॥ ४५ ॥ आख्यायिकांपुरावृत्तांस्मृत्वाजातिंनिजामपि ॥ ॥ शुकउवाच ॥ ॥ पुराविद्वानहंभूत्वावैदुष्यस्मयमोहितः ॥ ४६ ॥
रागद्वेषेणविद्वत्सुगुणवत्स्वपिमत्सरी ॥ कालेनाहंततःप्रेत्यप्राप्यलोकाञ्जुगुप्सितान् ॥ ४७ ॥ सोहंकीरकुलेभूवंसद्गुरावतिनिंदकः ॥ कालेधर्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णिदुष्कर्मापितृभ्यांचवियोजितः ॥ ४८ ॥ निदाघेध्वनिसंतप्तेआनीतोऋषिपुंगवैः ॥ पातितःपंजरस्थोहमाश्रमेमहदाश्रये ॥ ४९ ॥ आवर्त
यद्योगीतानामाद्यमध्यायमादरात् ॥ श्रुत्वाऋषिकुमारेभ्यःपाठंचाकरवंमुहुः ॥ ५० ॥ एतस्मिन्नंतरेकश्चिद्व्याधुरिश्चौरकर्मकृत् ॥ मामाहृत्यतदाक्री
णादितिवृत्तमुदाहृतम् ॥५१॥ श्रीभगवानुवाच॥ अध्यायोयंपुराम्नातोयेनपापमनोदयम् ॥ पूतांतरात्मायेनासौमोचितश्चद्विजोत्तमः ॥५२॥ एवमन्यो
न्यमाभाष्यतन्माहात्म्यंप्रशस्यच ॥ तेजपंतोनिशंधीरामुक्तिंगेहप्रपेदिरे ॥ ५३ ॥ तस्मादध्यायमाद्यंयःपठतेशृणुतेस्मरेत् ॥ अभ्यसेत्तस्यनभ
वेद्भवांभोधिर्दुरुत्तरः ॥ ५४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेसतीश्वरसंवादेगीतामाहात्म्येपंचसप्तत्यधिकशतत
मोऽध्यायः ॥ १७५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आदिमस्यैवमाख्यानमुदीरितमनुत्तमम् ॥ शृणुमाहात्म्यमन्येषामध्यायानामपींदिरे ॥ १ ॥
दक्षिणस्यांदिशिश्रीमानासीदाम्नायवादिनाम् ॥ पुरेपुरंदराह्वानेदेवशर्मेतिविश्रुतः ॥ २ ॥ अर्चितातिथिराम्नातोवेदशास्त्रविशारदः ॥ आहर्ताक्रतुसंघानां
तापसानांप्रियःसदा ॥ ३ ॥ देवान्संतर्पयामासहव्यैर्हुतवहंचिरम् ॥ नचोपलेभेधर्मात्माशांतिमेकांतिकींततः ॥ ४ ॥ निःश्रेयसंसजिज्ञासुस्तापसाननुवा
सरम् ॥ सिषेवेसत्यसंकल्पानन्नलैरेवकल्पकैः ॥ ५ ॥ एवमाचरतस्तस्यकालेमहतिगच्छति ॥ मुक्तकर्माततःकश्चित्प्रादुरासीत्पुराभुवि ॥ ६ ॥ अनु
भूतनिराकांक्षीनासाग्रन्यस्तलोचनः ॥ शांतचेताःपरंब्रह्मध्यायन्नानंदनिर्भरः ॥ ७ ॥ पादौतस्योपसंगृह्यप्रणतेनांतरात्मना ॥ चकारविधिवत्तस्मैविद्वान
तिथिसत्क्रियाम् ॥ ८ ॥ तंचशुद्धेनभावेनपरितुष्टंतपस्विनम् ॥ प्रणतःपरिपप्रच्छनिर्वाणस्थितिमात्मनः ॥ ९ ॥ सतस्मैकथयामासपुरेसौपुरनामनि ॥
मित्रवंतमजापालमुपदेष्टारमात्मवित् ॥ १० ॥ सचाभिवंद्यतत्पादावेत्यसौपुरमूर्जितम् ॥ तस्योत्तरदिशोभागेददर्शविपुलंवनम् ॥ ११ ॥ मारुतांदोलि
तानेककुसुमामोदसुंदरम् ॥ उन्मत्तभ्रमरोद्गीतनादापूरितदिङ्मुखम् ॥ १२ ॥ तस्मिन्वनेसरित्तीरेनिषीदंतंशिलातले ॥ मित्रवंतंददर्शाथसानंदस्तिमिते
क्षणम् ॥ १३ ॥ अपिस्वाभाविकंवैरंहित्वान्योन्यंविरोधिभिः ॥ सत्वैरावृतमुद्यानेमंदस्यंदनभास्वति ॥ १४ ॥ शांतेषुमृगयूथेषुदशानंदमनोज्ञया ॥
कृपानुविद्धयाभूमिंनिषिंचंतमिवामृतम् ॥ १५ ॥ उपेत्यविनयेनामुमुन्मनाःप्रीतमानसः ॥ किंचिदानम्रशिरसातेनापिसतुसत्कृतः ॥ १६ ॥ उपतस्थेत
तोविद्वान्मित्रवंतमनन्यधीः ॥ समाप्तध्यानकालंसपर्यपृच्छत्समाहितः ॥ १७ ॥ ॥ देवशर्मोवाच ॥ ॥ आत्मानंवेत्तुमिच्छामितदमुष्मिन्मनो
रथे ॥ लब्धसिद्धिमुपायंमामुपदेष्टुंत्वमर्हसि ॥ १८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ परामृश्यक्षणंसोपिमित्रवानिदमब्रवीत् ॥ मित्रवानुवाच ॥ विद्धन्वि

१ नित्यमिति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्धिपुरावृत्तमुच्यमानमिदंमया ॥ १९ ॥ अस्तिगोदावरीतीरेप्रतिष्ठानाभिधंपुरम् ॥ तत्रदुर्दमनामासीदन्वयेचमनीषिणाम् ॥ २० ॥
तत्रास्तिविक्रमोनामसेव्यमानोमहीपतिः ॥ दानानिप्रत्यहंगृह्णन्वर्त्ततेउदरंभरः ॥ २१ ॥ कालेनकालपाशेनबद्धानीतोयमालयम् ॥ निरये
षुसमग्रेषुयातनाअनुभूयच ॥ २२ ॥ कस्मिंश्चित्सकुलेजातोदुर्वृत्तानांद्विजन्मनाम् ॥ भवांतरानुवर्तिन्याविद्ययासपुरस्कृतः ॥ २३ ॥ उपयेमे
दुराधर्षांकन्यकामधमेकुले ॥ कालेनसावयोहित्वाशैशवंयौवनंययौ ॥ २४ ॥ पीनस्तनीचसुश्रोणीमदविह्वललोचना ॥ पतिंनसेहेदुर्वृत्तंचकमेस्वपती
न्परान् ॥ २५ ॥ वृत्तिमाहर्तुकामस्मिन्निर्गतासापुराद्बहिः ॥ संगताकामुकेनासौचिरंचांडालजन्मना ॥ २६ ॥ दधेगर्भमसौतस्मात्साचकन्योपपद्यते ॥
सैवभार्यापितस्यासीत्पूर्वपापप्रसंगतः ॥ २७ ॥ सैववृद्धाततःकालेडाकिनीसमजायत ॥ कुसंगात्कुमतिर्जाताद्दुष्टनारीप्रसंगतः ॥ २८ ॥ चखादव्या
धितंव्याधमसृगास्वादलालसा ॥ भ्रमंतीविपिनेघोरेजनैर्दृष्ट्वाबहिष्कृता ॥ २९ ॥ परेतलोकमासाद्यव्याधोव्याघ्रोभ्यवर्त्तत ॥ नरकान्दारुणान्भुक्त्वाजी
वहिंसाप्रभावतः ॥ ३० ॥ सापिकालेनदुष्टात्मामृत्युवेगमुपागता ॥ निरयानेत्यदुर्द्धर्षानजाजायतमद्गृहे ॥ ३१ ॥ तामन्याअप्यहंविद्वन्पालयन्कानना
तरे ॥ अपश्यन्द्वीपिनंघोरंजिवांसंतमिवाखिलम् ॥ ३२ ॥ समालोक्यतमायांतंभयेनप्रपलायितम् ॥ अजायूथंपरित्यज्यमयामरणभीरुणा ॥ ३३ ॥
उपदुद्रावसद्वीपीपूर्ववैरमनुस्मरन् ॥ अजातुतत्समीपेगात्सत्वरंसरिदंतिके ॥ ३४ ॥ तत्रसाभयमुत्सृज्यहित्वावैरमनर्गला ॥ अवतस्थेसचद्वीपीतूष्णी
मासीदमत्सरः ॥ ३५ ॥ तंतथाविधमालोक्यसावक्तुमुपचक्रमे ॥ द्वीपिन्नभीप्सितंभुंक्ष्वमांसमुद्धृत्यसादरः ॥ ३६ ॥ नेयंभवतितेबुद्धिःकथंवैरमतिंत्यजः॥
इत्याकर्ण्यतदावाक्यंप्राहद्वीपीविमत्सरः॥३७॥ स्थानेस्मिन्मेगतोद्वेषःक्षुत्पिपासाचनिर्ययौ ॥ नप्रार्थयामितेनत्वांसमीपेसमुपस्थिताम् ॥३८॥ सैवमुक्ता
पुनःप्राहजाताहंनिर्भयाकथम् ॥ किमत्रकारणंवेत्सियदिमेवक्तुमर्हसि ॥ ३९ ॥ एवमुक्तःपुनर्द्वीपीतामाहाजांनवेद्म्यहम् ॥ पुरोगतमिमंप्रष्टुंमहांतमिति
निर्गतौ ॥ ४० ॥ ताभ्यामुभाभ्यामागत्यपृष्टोहंबहुविस्मयः ॥ अहंचसहितस्ताभ्यामपृच्छंवानरेश्वरम् ॥ ४१ ॥ मयापृष्टःसविप्रेंद्रमब्रवीत्सादरंकपिः ॥
शृणुवक्ष्याम्यजापालवृत्तमत्रपुरातनम् ॥ ४२ ॥ इदमायतनंपश्यपुरोवनगतंमहत् ॥ अत्रत्र्यंबकलिंगंहिद्रुहिणेनप्रतिष्ठितम् ॥४३॥ सुकर्मानाममेधावी
पर्युपास्तेतपश्चरन् ॥ वनपुष्पाण्युपाहृत्यसुरपूज्यंपुरोभवम् ॥ ४४ ॥ संस्नाप्यसरिदंभोभिःकेवलंकर्मणावसन् ॥ कालेमहतितस्यागादतिथिःकश्चिदं ॥ १६१ ॥
तिकम् ॥ ४५ ॥ उपाहृत्यफलाहारंसतस्मैपर्यकल्पयत् ॥ तेनातिथ्येनसंप्रीतःसुकर्माणमभाषत ॥ ४६ ॥ किमिदंकर्मणोमूलंफलंभुक्त्वातुतिष्ठसि ॥
गतानुगतयावृत्त्याकिंवाकेवलमीहसे ॥ ४७ ॥ सएवमुक्तःप्रायेणप्रीतेनात्मविदातदा ॥ प्रत्युवाचवचःस्पष्टमात्मनोहितमुत्तमम् ॥ ४८ ॥ विद्वन्न

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेज्ञितत्त्वेनफलमेतस्यकर्मणः ॥ बुभुत्सयापरःशंभुःसेव्यतेकेवलंयया ॥ ४९ ॥ फलमेतस्यसेवायाःपरिपाकंकपर्दिनः ॥ यन्मांसमनुगृह्णासिसं
स्पृश्यात्ममनोरथम् ॥ ५० ॥ तस्यैवंसूनृतंवाक्यंश्रुत्वाप्रीतस्तपोधनः ॥ द्वितीयमालिलेखासौगीताध्यायंशिलातले ॥ ५१ ॥ आदिदेशाश्रुतं
विप्रंपठनाभ्यसनायच ॥ फलिष्यत्यात्मनःस्वैरंपरितस्तेमनोरथः ॥ ५२ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेधीमान्पुरतस्तस्यपश्यतः ॥ विस्मितस्तस्यचा
देशात्सोन्वातिष्ठदनारतम् ॥ ५३ ॥ ततःकालेनमहताभावितात्माप्रसन्नधीः ॥ यत्रयत्रचचारासौशांतंतत्तत्तपोवनम् ॥ ५४ ॥ नद्वंद्वबाधानै
वक्षुत्पिपासानचवाभयम् ॥ तपसातस्यजानीहिद्वितीयाध्यायजापिनः ॥ ५५ ॥ ॥ मित्रवानुवाच ॥ ॥ एवमुक्तश्चतेनाहंख्यापयित्वापरांकथाम् ॥
अनुज्ञातप्रसंनेनच्छागीव्याघ्रयुतागमम् ॥ ५६ ॥ गत्वाशिलातलेपश्यमध्यायंलिखितंपठेत् ॥ तस्यैवावर्त्तनादाप्तंतपसःपारमुत्तमम् ॥ ५७ ॥ तेनत्वम
पिकल्याणनित्यमाहर्तुमर्हसि ॥ अध्यायंतेनतेमुक्तिरदूरस्थाभविष्यति ॥ ५८ ॥ देवशर्मासमादिष्टस्तेनमित्रवतास्वयम् ॥ अभ्यर्च्यप्रणतोभूत्वापुरंदर
पुरंययौ ॥ ५९ ॥ तत्रात्मविदमासाद्यदेवतायतनेक्वचित् ॥ वृत्तमेतान्निवेद्यादावध्यायमपठत्ततः ॥ ६० ॥ शिक्षितस्तेनपूतात्मापठन्नध्यायमादरात् ॥
द्वितीयमाससादोच्चैर्निरवद्यंपरंपदम् ॥ ६१ ॥ द्वितीयस्येदमाख्यानंकथितंश्रृणुसांप्रतम् ॥ तृतीयस्याथवक्ष्यामिमाहात्म्यमपिचेंदिरे ॥ ६२ ॥ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येसतीश्वरसंवादेषट्सप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
जनस्थानेजडोनामद्विजन्माकौशिकान्वयी ॥ हित्वाजात्युचितंधर्मंवणिग्वृत्त्यांमनोदधे ॥ १ ॥ व्यसनीपरदारेषुदीव्यन्नक्षैःपिबन्मधु ॥ मृगयानिरतोनित्यं
कालमेवंनिनायसः ॥ २ ॥ क्षीणेवित्तेततोरात्रौचौर्यमारब्धवांस्ततः ॥ प्रतिपेदेधनंतेनयज्वनांयष्टुमर्थिनाम् ॥ ३ ॥ सदूरमगमत्तेनवाणिज्यायोत्तरांदि
शम् ॥ कस्तूरिमगुरुंकृष्णंचामरांश्चंद्रिकोज्ज्वलान् ॥ ४ ॥ गृहीत्वावृत्यचानिन्येपंचषादध्वयोजनात् ॥ अथापरस्मिन्नहनिप्रियादर्शनदोहानि ॥५॥ दूर
मध्वानमुल्लंघ्यरवावस्तमितेसति ॥ ध्वांतेप्रसर्पतिस्वैरंदिशोदशतरोस्तले ॥ ६ ॥ गतोवशंसदस्यूनांनिजघ्नेतैश्चसत्वरम् ॥ धर्मलोपादसौजज्ञे
घोरश्चोग्रतरोग्रहः ॥ ७ ॥ पिपासितोबुभुक्षार्तोलेलिहानश्चसृक्किणी ॥ उर्ध्वकेशोतिजंघालुःपृष्ठलग्नोदरोमहत् ॥ ८ ॥ अस्थिमात्रशरीरोभू
द्वर्वृत्तनयनोभृशम् ॥ अत्रांतरेसुतस्तस्यधर्मात्मावेदकोविदः ॥ ९ ॥ पर्यपालयदत्यर्थंदिदृक्षुस्तंतदागमत् ॥ नित्यमन्वेषयन्वार्त्तांपांथेभ्योनोपलब्धवान्
॥ १० ॥ ततःकदाचिदायातेसहायिनिचमानवे ॥ तस्माद्विदितवृत्तांतःशुशोचपितरंबहु ॥ ११ ॥ ततोविमृश्यमेधावीचिकीर्षुःपारलौकिकम् ॥ वाराण
सींससंभारःसगंतुमुपचक्रमे ॥ १२ ॥ मार्गेनिवासान्सप्ताष्टौनीत्वातस्यतरोस्तले ॥ संध्यांप्रचक्रमेकर्तुंयत्रास्यनिहतःपिता ॥ १३ ॥ तत्राध्यायंसगीता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नांतृतीयंसंजजापह ॥ ततोघोरस्वरस्तत्रव्योममध्येपरामृशत् ॥ १४ ॥ ददर्शघोरमाकाशात्पतंतंपितरंततः ॥ विस्मयेनभयेनापिविकली
कृतचेतनः ॥ १५ ॥ तेजसाभूयसाव्याप्तमालुलोकेपुरोऽम्बरे ॥ किंकिणीकोटिसंकीर्णंतेजसाव्याप्तादिङ्मुखम् ॥ १६ ॥ विमानमग्रतोपश्यद्दिव्यमध्यग्रचे
तनः ॥ तत्रापश्यत्समारूढंदिव्याभिःस्त्रीभिरावृतम् ॥ १७ ॥ संस्तूयमानंमुनिभिःपितरंपीतवाससम् ॥ प्रणतस्तंसमालोक्ययुयुजेतेनचाशिषा ॥ १८ ॥
ततोपृच्छदिदंवृत्तंसचतस्मैन्यवेदयत् ॥ दुस्त्यजात्कर्मणोवत्सवपुषोपुण्यकारणात् ॥ १९ ॥ मोचितोस्मित्वयादैवाद ध्यायंजपतांतिके ॥ तन्निवर्तस्व
जपतःसांप्रतंत्वामुपस्थितम् ॥ २० ॥ वाराणसींयदर्थंयत्तदनुष्ठितमात्मनः ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ एवमुक्तःसचप्राहपितरंदीप्ततेजसम् ॥ २१ ॥
॥ सुतउवाच ॥ ॥ हितंममानुशाधित्वंकार्यमन्यन्मयानुकिम् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ ततःप्राहपितापुत्रं ॥ कार्यमेतत्त्वयानघ ॥ २२ ॥
यन्मयाचरितंकर्मत्रात्राममतुतत्कृतम् ॥ सयातोनरकंघोरंतंमोचयितुमर्हसि ॥२३॥ अन्येमदन्वयेयेवैनिरयंप्रतिपेदिरे ॥ तेचमोचयितव्यास्तेइतिमेस्तिम
नोरथः ॥ २४ ॥ इत्येवमुक्तःपुत्रस्तंपुनःप्राहकृतांजलिः ॥ कर्मणाकेनतान्सर्वान्मोचयामितदादिश ॥ २५ ॥ एवंनिवेदितोवाक्यंपितासुतमुवाचह ॥
॥ पितोवाच ॥ ॥ येनाहंमोचितोवत्सतदनुष्ठातुमर्हसि ॥२६॥ अनुष्ठायतदुत्पन्नंतेभ्यःपुण्यंसमुत्सृज ॥ ततोहमिवतेसर्वेपूर्वेसंत्यज्ययातनाम् ॥ २७ ॥
गमिष्यंत्यचिरेणैवतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ससंदिष्टोवदत्पुत्रोयद्येवंतातनारकान् ॥२८॥ सर्वानपिविमोक्ष्यामियदितेरोचतेवचः ॥ एवमस्तुशिवंभूयादुप
पन्नंमहत्प्रियम् ॥२९ ॥ इत्यादिश्यपितापुत्रंययौविष्णोःपरंपदम् ॥ सोपितस्मात्परावृत्त्यजनस्थानंप्रपद्यच ॥ ३० ॥ सुंदरस्यपुरःशौरेश्चालयेकालमभ्य
गात् ॥ सकुर्वाणोःसमादीनिपित्राचयदुदीरितम् ॥ ३१ ॥ उत्ससर्जकृतंपुण्यंमोचयिष्यन्सनारकान् ॥ अत्रांतरेपदेविष्णोर्यातनापदमीयुषः ॥ ३२ ॥
नारकान्मोचयिष्यंतःकिंकरायममभ्ययुः ॥ तेनतेपूजिताःसर्वेसत्क्रियाभिरनेकधा ॥ ३३ ॥ कुशलंपरिपृष्टास्तेसर्वतःसुखमूचिरे ॥ एमंसत्कृत्यमेधा
वीपितृलोकमहेश्वरः ॥ ३४ ॥ हेतुमागमनेपृच्छत्तेचतस्मैन्यवेदयन् । विद्धिकीनाशनाथत्वंशेषपर्यंकशायिना ॥ ३५ ॥ शौरिणाप्रहितानस्मान्समादे
ष्टुंत्वदंतिके ॥ अस्मन्मुखेनदेवस्त्वांकुशलंपरिपृच्छति ॥ ३६ ॥ नारकान्प्राणिनःसर्वान्विमोक्तुंचनियच्छति ॥ इत्याकर्ण्यसमादिष्टंविष्णोरमिततेज
सः ॥ ३७ ॥ नतेनमूर्ध्नासंभाव्यदध्यौकिंचनचेतसा ॥ विमुक्तान्निरयात्सर्वास्तान्विलोक्यमदोत्कटान् ॥ ३८ ॥ सतैरनुगतःसर्वैर्विष्णोरायतनंततः ॥
ययौसवरयानेनयत्रास्तेदुग्धवारिधिः ॥ ३९ ॥ तदंतउदितानेकसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ इंदीवरदलश्याममालुलोकजगद्गुरुम् ॥ ४० ॥ शय्याफणिफणार ॥ १६२ ॥
त्नमरीच्यामिश्रतेजसम् ॥ विलोक्यमानमानंदनिर्भरंप्रीतमानसम् ॥ ४१ ॥ भावानुगैर्दृगालीकैःश्रियाप्रेम्णेक्षितंमुहुः ॥ योगिभिःपरितोजुष्टंध्याननिष्पंद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तारकैः ॥४२॥ स्तूयमानंमहेंद्रेणपराजेतुंविरोधिनः ॥ आम्नायवचसामंतेब्रह्मणोनिःसृतैर्मुखात् ॥४३॥ मूर्तिमद्भिर्वचोभिश्चगीयमानंगुणोत्करम् ॥ संप्रीतं
चाप्युदासीनमपिसर्वासुयोनिषु ॥ ४४ ॥ योगसंचितपुण्यानांयौगपद्येनजंतुषु ॥ विलोकमानमात्मानमखिलंसचराचरम् ॥ ४५ ॥ आमोदयंतमालोकै
रात्मानंदीप्तिपूरितैः ॥ आविभ्राणंवपुर्व्योम्निद्योतितंभोगिनस्त्विषा ॥ ४६ ॥ इंदीवरदलश्यामंज्योत्स्नयेवनभस्तलम् ॥ विलोक्यतंसतुष्टावाधियावहुलया
नतः ॥ ४७ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ नमःसमस्तनिर्माणनिर्मलीभूतचेतसे ॥ वदनोद्गीर्णवेदायविश्वरूपायवेधसे ॥ ४८ ॥ बलवेगसुदुर्द्धर्षदानवेंद्रमदद्रु
हे ॥ नमःस्थितौचसत्वायविश्वाधारायविष्णवे ॥ ४९ ॥ नमःपातकसंघातजिष्णवेखिलदेहिनाम् ॥ ईषदुन्मीलल्लालाटनेत्राग्निप्रभवार्चिषे ॥ ५० ॥
त्वंहिसर्वस्यलोकस्यगुरुरात्मामहेश्वरः ॥ विसृज्यवैष्णवान्सर्वानतस्त्वमनुकंपसे ॥ ५१ ॥ व्यापयन्नखिलंलोकंमाययापरिबृंहितम् ॥ नतयापरिभूतोसिन
चतत्प्रभवैर्गुणैः ॥ ५२ ॥ अंतरावर्तमानोपिनताभ्याममभिभूयसे ॥ दृशाविषयवर्तिन्यानिग्रहीतमनाअपि ॥ ५३ ॥ तयाफलाभिगामिन्याआत्मन्येवा
भिलीयसे ॥ नतवास्तिमहिम्नोंतोयथानिरवधिःस्वयम् ॥५४॥ मौनमेवात्रयुक्तंमेविषयोसिकथंगिराम् ॥ इतिस्तुत्वाततोवाक्यमिदमाहकृतांजलिः ॥५५॥
विनियोगादमीयुक्तादेहिनोनिर्गुणामया ॥ समादिशयदन्यन्मेकार्यमस्तिजगद्गुरो ॥ ५६ ॥ इतिविज्ञापितस्तेनतमाहमधुसूदनः ॥ मे
घगंभीरयावाचासिंचन्निवसुधारसैः ॥ ५७ ॥ पापादुद्धार्यतेलोकोमयासमयवर्तिना ॥ त्वयिविन्यस्तभारोहंनानुशोचामिदेहिनः ॥ ५८ ॥
तदाचरनिजंकर्मप्रयाहिस्वंनिकेतनम् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेदेवःसोपिस्वपुरमाययौ ॥ ५९ ॥ सोपिस्वजातिजान्सर्वान्निरय
स्थानंनेकशः ॥ उद्धृत्यवरयानेनविष्णुलोकंययौस्वयम् ॥ ६० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येस
प्तसप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ चतुर्थस्यापिमाहात्म्यमाख्यास्याम्यधुनाशृणु ॥ बदरीत्वंसमुत्सृज्ययेनकन्ये
दिवंगते ॥ १ ॥ ॥ श्रीरुवाच ॥ कथंकन्येदिवंयातेबदरीत्वंविसृज्यवै ॥ तेकचास्तांपुरादेवकथंप्राप्तेतुमुख्यताम् ॥ २ ॥ एतद्वेदितु
मिच्छामिनाथवक्तुंत्वमर्हसि ॥ नतुतृप्यामिशृण्वंतीपरमांचकथामिमाम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अस्तिभागीरथीतीरेनाम्नावाराण
सीपुरी ॥ भरतोनामयुक्तात्मातत्रविश्वेश्वरालये ॥ ४ ॥ नित्यमात्मरतस्तुर्यंजपत्यध्यायमादरात् ॥ तदभ्यासाददुष्टात्मानद्वंद्वैरभिभूयते ॥५॥
कालेकदाचनक्रीडन्ययौसनगराद्बहिः ॥ उपांत्यवर्तिनोदेवान्दिदृक्षुःसतपोधनः ॥ ६ ॥ विशश्रामतयोर्मूलेबदर्योर्न्यपतत्फले ॥ उपधायतयोरे
कामन्यामालंब्यचांघ्रिणा ॥ ७ ॥ तपस्विनिततोयातेबदर्यौश्चतथाद्वयम् ॥ शुष्कंनिष्पत्रशाखंचदिवसैःपंचषैरभूत् ॥ ८ ॥ गृहेक्वचनविप्राणांजज्ञा

१ दानवानिति पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेकन्यकेततः ॥ वर्द्धमानंतयोर्युग्मंसप्तभिःपरिवत्सरैः ॥ ९ ॥ विहृत्यदूरदेशेभ्योयतिमायांतमैक्ष्यत ॥ गृहीत्वाचरणौतस्यवचःसूनृतमब्रवीत् ॥
॥ १० ॥ त्वत्प्रसादादेवमुनेमोचितंद्वंद्वमावयोः ॥ उत्सृज्यबदरीभावंमानुष्यंप्रतिपद्यते ॥ ११ ॥ एवमुक्तोमुनिस्ताभ्यांविस्मृतःप्रत्युवाचसः ॥
कदावत्सेयुवांकेनहेतुनामोचितेमया ॥ १२ ॥ युवयोर्बदरीत्वेचहेतुंब्रूतांनवेद्म्यहम् ॥ ऊचतुःकन्यकेतस्मैबादर्येहेतुमात्मनः ॥ १३ ॥ आदौवि
मोचनेतस्माद्धुस्त्यजादपिकारणम् ॥ अस्तिगोदावरीतीरेतीर्थंपुण्यप्रदंनृणाम् ॥ १४ ॥ च्छिन्नपापमितिख्यातंपरांकोटिमवापयत् ॥ तत्रसत्य
तपानामतपस्तेपेसुदारुणम् ॥ १५ ॥ ग्रीष्मेमहातिदीप्तानांमध्यगोजातवेदसाम् ॥ वर्षासुजलधाराभिर्नित्यमासिक्तमूर्द्धजः ॥ १६ ॥ शिशिरे
चवसन्नप्सुविभ्रत्कंटकितांतनुम् ॥ विशुद्धःसततंकालेतपस्तप्त्वाससंयमी ॥ १७ ॥ आत्मन्येवमतिंचक्रेपरांप्राप्यसुनिर्वृतिम् ॥ सदाफलानिविभ्र
त्सुसांद्रच्छायेषुशाखिषु ॥ १८॥ निर्मत्सरेषुसत्वेषुबध्वाप्रीतिंपरामपि ॥ तपःफलानुसंधानेवैदुष्येनोपपादितम् ॥ १९ ॥ ब्रह्माप्येनंस्वयंपृच्छन्नुप
तस्थेतमन्वहम् ॥ तेनसंकोचहीनत्वाद्ब्रह्मण्यनुगतेन्वहम् ॥ २० ॥ तद्ध्यानानुगतव्यक्तिववृधेतस्यतत्तपः ॥ विमुक्तकल्पंमन्वानःसमृद्धादा
त्मनःपदात् ॥ २१ ॥ अंतरायशतंचक्रेततोभीतःपुरंदरः ॥ आहूयाप्सरसांमध्यादावांतुल्यंसमादिशत् ॥ २२ ॥ कुरुतंतत्तपोविघ्नमनेनाच
रितंयुवाम् ॥ योमांपदादवष्टभ्यस्वराज्यंभोक्तुमिच्छति ॥ २३ ॥ इतिसंदेशमापन्नेपुरस्ताच्चबिडौजसः ॥ गोदावरीमगच्छावःसमुनिर्यत्रवर्तते ॥
॥ २४ ॥ मृदंगैर्मंदगंभीरैर्वेणुभिःकलवादिभिः ॥ कलंगीतंसमारब्धंतन्वंगीभिःसमन्वितम् ॥ २५ ॥ उद्वहंत्यौपृथुश्रोणींघनपीनपयोधरे ॥
स्मयस्मेरमुखांभोजेकिंचिदाकुंचितालके ॥ २६ ॥ मणिकुंडलहृष्टांसेपुंडरीकोज्ज्वलेक्षणे ॥ तनुमध्येसुवृत्तोरुवहंत्यौचसमेपदे ॥ २७ ॥ आनर्तायो
वनस्यार्थेस्वरताललयानुगाम् ॥ दर्शयंत्यौस्वतःकृत्स्नांगतिंभावानुगामिनीम् ॥ २८ ॥ मृदूपक्रममुत्पन्नंमंदंमंदंविवर्द्धनम् ॥ गर्जयामासदिक्
चक्रंतत्तयोर्नृत्यमानयोः ॥ २९ ॥ ततोंगहारवेगेनवायुर्वासःसुशीतलः ॥ ईषदुच्छ्वसितेचैलेदर्शयंत्यौपयोधरौ ॥ ३० ॥ उद्धर्षयंतींकंदर्पमुल्ब
णागतिरावयोः ॥ कोपमुत्पादयामाससमुनेरविकृतात्मनः ॥ ३१ ॥ ततःशापंददौकोपाज्जलमुत्सृज्यपाणिना ॥ बदरीत्वंप्रपद्येथांजाह्नवीरोध
सीतिनौ ॥ ३२ ॥ आवाभ्यांपारतंत्र्येणयद्दुश्चरितमास्थितम् ॥ तत्क्षमस्वविनम्राभ्यांमुनिःपश्चात्प्रसादितः ॥ ३३ ॥ ततःशापविमोक्षंनौकल्पयामा
सपुण्यधीः ॥ भरतागमनांतोयमितिसत्यतयामुनिः ॥ ३४ ॥ मर्त्येषुजन्मलाभश्चस्मृतिश्चातीतजन्मनाम् ॥ आवयोरंतिकंगत्वाबदरीभूतयोस्त

१ ब्रह्मण्युपगते इ० पा० । कु० । २ आनार्ता इ० आनृत्य इ० च पाठौ दृश्येते ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः ॥ ३९ ॥ स्मरतां[1]तुर्यमध्यायंभवतानिष्कृतिःकृता ॥ तत्तावत्प्रणमावस्त्वांशापादेवनकेवलात् ॥ ३६ ॥ घोरादेवतुसंसारात्त्वयैतेनविमोचिते ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ एवमुक्तोमुनिस्ताभ्यामतिप्रीतमनास्ततः ॥ ३७ ॥ पूजितस्तेसमामंत्र्ययथागतमसौययौ ॥ कन्येचतुर्थमध्यायंजपेतांनित्य
मादरात् ॥ ३८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येअष्टसप्तत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७८ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पंचमस्याधुनादेविमहात्म्यंलोकपूजितम् ॥ कथयामिसमासेनसावधानाशृणुप्रिये ॥ १ ॥ पिंगलोनामभद्रेषुपुरुकुत्सपुरे
द्विजः ॥ अवदातेकुलेजातोविश्रुतेवेदवादिनाम् ॥ २ ॥ कुलोचितानिशास्त्राणितथावेदान्विसृज्यसः ॥ तौर्यत्रिकेमतिंचक्रेवादयन्मुरजादिकम् ॥ ३ ॥
कृतश्रमस्ततस्तत्रगीतेनृत्येचवादने ॥ परांप्रसिद्धिमासाद्यनृपसद्मविवेशसः ॥ ४ ॥ समातस्थेसतेनासौपुराभूमिभुजासह ॥ परदारानुपाहृत्यबुभुजेता
अनन्यधीः ॥ ५ ॥ ततउत्सिक्तगर्वोयंसूचमानोनिरंकुशः ॥ परच्छिद्राणिचामुष्मैविविक्तेसनिरंतरम् ॥ ६ ॥ तस्यासीदरुणानामभार्याहीनकुलोद्भवा ॥७॥
भ्रमत्यन्वेषयंतीसाकामुकेनविहारिणी ॥ तमंतरायंमन्वानानिशीथिन्यांनिजालये ॥ ८ ॥ निजघानशिरऽश्छित्त्वानिचखानमहीतले ॥ वियोजितस्ततःप्रा
णैरुपेत्ययमसादनम् ॥ ९ ॥ दुर्जयान्नरकान्भुंक्त्वागृध्रोभूद्विजनेवने ॥ भगंदरेणरोगेणसापिहित्वावरांतनुम् ॥ १० ॥ उपेत्यनरकान्घोरानजज्ञेतत्र
वनेशुकी ॥ कणानादातुकामांतांसंचरंतीमितस्ततः ॥ ११ ॥ विददारनखैस्तीक्ष्णैर्गृध्रोवैरमनुस्मरन् ॥ नृकपालेपयःपूर्णेनिपतंतींततःशुकीम् ॥ १२ ॥
अभिदुद्रावगृध्रोपिनिजघ्नेसचजालिकैः ॥ पत्नीवियोजिताप्राणैर्नृकपालजलेततः ॥ १३ ॥ तत्रैवनिममज्जासावित्यक्रूरतरःखगः ॥ पितृलोकंप्रपेदातेनीतौ
तौयमकिंकरैः ॥ प्राक्तंदुष्कृतंकर्मस्मरंतौभयभागिनौ ॥ १४ ॥ ततोयमःसमालोक्यतयोःकर्मजुगुप्सितम् ॥ अकस्मादेवतत्स्नानान्मरणेसुकृतं
महत् ॥ १५ ॥ अनुजज्ञेततोलोकमीप्सितंगंतुमेतयोः ॥ महापातकसंघातैरपिदुर्द्धर्षमानसौ ॥ १६ ॥ ततोविस्मयमापन्नौस्मृत्वातौदुष्कृतंनिजम् ॥
उपेत्यप्रणतौभूत्वावैवस्वतमपृच्छताम् ॥ १७ ॥ संचितंदुष्कृतंपूर्वमावाभ्यामपिगर्हितम् ॥ लोकानामीप्सितानांतुकोहेतुस्तद्वदस्वनौ ॥ १८ ॥ एव
मुक्तस्ततस्ताभ्यामाहवैवस्वतोवचः ॥ आसीद्गंगातटेनाम्नावटुर्ब्रह्मविदुत्तमः ॥ १९ ॥ एकाकीनिर्ममःशांतोवीतरागोविमत्सरः ॥ गीतानांपं
चमाध्यायमावर्त्तयतिसर्वदा ॥ २० ॥ तेनपुण्येनपूतात्माबुद्धाब्रह्मसनातनम् ॥ पापीयानपियंश्रुत्वातनुमुत्सृष्टवानसौ ॥ २१ ॥ निर्मलीकृतदे
हस्यगीताभिर्भावितात्मनः ॥ तत्कपालजलंप्राप्ययुवांयातौपवित्रताम् ॥ २२ ॥ तद्गच्छतंयुवांलोकान्मनोरथपथिस्थितान् ॥ गीतानांपंचमाध्या

१ स्मरंश्चतुर्यमध्यायमि० पा० प्रथमान्तत्वादसंगतमिव । २ दुष्कृतं गतम् इ० पा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यमाहात्म्येनपवित्रितौ ॥ २३ ॥ एवंतौबोधितौतेनमुदितौसमवर्तिना ॥ व्योमयानंसमारुह्यजग्मतुर्वैष्णवंपदम् ॥ २४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहा
पुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्यएकोनाशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १७९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ षष्ठाध्याय
स्यमाहात्म्यंप्रवक्ष्यामिवरानने ॥ यदाकर्णयतांनृणांमुक्तिःकरतलेस्थिता ॥ १ ॥ अस्तिगोदावरीतीरेप्रतिष्ठानंपुरंमहत् ॥ पिप्पलेशाभिधा
नोहंयत्रास्मिस्मेरलोचने ॥ २ ॥ यत्रगोदावरीतीरशीकरैरवशीतलैः ॥ हंसाः[1]पक्षपुटैः कीर्णैर्हरंतियमिनांश्रमम् ॥ ३ ॥ स्फुरत्पद्मावलीकोशपरागसुरभी
कृतम्॥ श्लाघ्यंगोदावरीतोयंयेनतेनिर्जरानराः॥४॥धिक्सुधामौषधीशस्यविकृत्क्षयविधायिनीम्॥महाराष्ट्रवधूकानांमज्जंतीनांमुनीश्वराः॥५॥स्पृशंतियत्रव
क्त्राणिफुल्लपंकजशंकया॥यत्रखेलन्महाराष्ट्राःक्वणत्कंकणसुंदराः॥६॥हरंतिध्वनयोलीनांमनांस्यपितपस्विनाम्॥ अत्युच्चसौधशिखरविहारिवनितामुखम्॥
॥७॥ पश्यन्ननुदिनंयत्रक्षीयतेमृगलांच्छनः ॥ अत्युच्चसौधवलभीमहामणिमरीचिभिः ॥८॥ चुंब्यंतेमुनिगंधर्वैर्दूर्वाचंदनचंचलैः॥ यस्मिन्नाधूयमानानांपता
कानांसमीरणैः ॥ ९ ॥ गतश्रमारवेर्यानेभवंतिरथवाजिनः ॥ राशीकृतैर्मलयजैरसंख्यातैर्वणिग्गणैः॥१०॥यस्मिन्नुपलशेषोसौलक्ष्यतेमलयाचलः॥ पुंजीकृ
तानिदृश्यंतेयत्रमुक्ताफलान्यपि ॥११॥ नगरीदेवताहास्यस्तबकाइवसर्वतः ॥ तत्रज्ञानश्रुतिर्नाम्नामेदिनीवल्लभोभवत् ॥ १२॥ यस्मिन्नुद्धरतिक्षोणींशेषो
यंमणिसंनिभां ॥ अपिप्रतापमार्तंडमंडलीतीव्रतेजसि ॥ १३ ॥ नित्यमध्वरधूमेनश्यामलाःकल्पशाखिनः॥असाधारणदातृत्वंपश्यंतइवलज्जया ॥ १४ ॥
यदध्वरपुरोडाशचर्वणास्वादलंपटाः ॥ नतत्यजुःसुपर्वाणःप्रतिष्ठानपुरंमनाक् ॥ १५ ॥ यस्यदानांबुधाराभिः प्रतापज्योत्स्नयानिशम् ॥ मखधूमैश्चसंपु
ष्टावववृषुःसमयेघनाः ॥ १६ ॥स्वल्पमात्रमपिक्वापिनपदंप्रापुरीतयः ॥ नीतयःप्रसरंतिस्मयस्मिन्शासतिमेदिनीम् ॥१७॥ वापिकूपतडागानांच्छद्मनाघो
नुवासरम् ॥ हृदयस्थानिमेदिन्यानिधानानिव्यलोकयत् ॥ १८॥ पांडुराभिःपताकाभिःप्रासादोयस्यराजते ॥ वियद्गंगातरंगौघैर्हिमाद्रिरिवसानुमान् ॥
॥ १९ ॥ दानैस्तपोभिर्यज्ञैश्चप्रजानांपालनेनच ॥ तुष्टाःस्वर्गौकसस्तस्मैवरंदातुंसमागमन् ॥ २० ॥ ततोंतरिक्षमार्गेणधुन्वानाःपक्षसंहतीः ॥ मृणालधव
लादेवीदेवहंसाःविनिर्गताः ॥२१॥ त्वरयागच्छतांतेषामन्योन्यंतत्रभाषिणाम् ॥ भद्राश्वप्रमुखाद्भित्राःपुरस्तान्निर्ययुर्जवात् ॥ २२ ॥ सर्वैर्मिलद्भिरूचुस्ते
पुरस्ताद्गच्छतोजवात् ॥ कथंवेगेननिर्यांताभवंतःपुरतःस्थिताः ॥ २३ ॥ सर्वैर्मिलित्वागंतव्यमस्मिन्नध्वनिदुर्गमे ॥ प्रकाशमानंपुरतस्तेजःपुंजंनपश्यथ
॥ २४ ॥ ज्ञानश्रुतेर्महीभर्तुः पुण्यमूर्त्तेरतिस्फुटम् ॥ निशम्येतिवचःसम्यक्पाश्चात्यानापुरःस्थिताः ॥ २५ ॥ हंसाहसित्वासावज्ञमूचुर्वचनमुच्चकैः ॥ रै

[1] हंसपक्षपुटोद्गीर्णैरितिपाठो.पिसाधुः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्याभिधस्यदुर्द्धर्षतेजसोब्रह्मवादिनः ॥ २६ ॥ किंतुज्ञानश्रुतेरस्यराज्ञस्तीव्रतरंमहः ॥ इतिशुश्रावहंसानांगिरोज्ञानश्रुतिर्नृपः ॥२७॥ अत्युच्चसौधभव
नमारुह्यचसुखंस्थितः ॥ ततःसारथिमाहूयभूपालोविस्मयान्वितः॥२८॥संदिदेशमहात्मासौरैक्वआनीयतामिति ॥ ततोवधार्यभूपालवचःपीयूषगर्भितम्
॥२९॥निर्जगाममहोनाम्नासारथिःप्रथयन्मुदम् ॥ यत्रवाराणसीनामनगरीमुक्तिदायिनी॥३०॥यत्रविश्वेश्वरोनामह्युपदेष्टाजगत्पतिः॥ततोगयाभिधक्षेत्रेयत्रदे
वोगदाधरः ॥ ३१ ॥ उद्धर्तुमखिलान्लोकान्वसत्युत्फुल्ललोचनः ॥ ततोगौरीगुरोःपार्श्वेसर्वैस्तीर्थैरनेकधा ॥३२॥ पर्यटन्नगतवान्यत्रकेदारःपापदारणः॥
यमालोक्यसकृन्मर्त्यामुक्ताःस्युर्नात्रसंशयः ॥ ३३ ॥ महापापविनिर्मुक्ताभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् ॥ ततोगौडेषुनिर्यातोयत्रास्तेपुरुषोत्तमः ॥ ३४ ॥
यस्यावलोकनादेवनराःस्वर्लोकगामिनः ॥ ततोद्वारावतींप्रागान्नगरींमुक्तिदायिनीम् ॥ ३५ ॥ यत्रास्तेगोमतीतीरेरुक्मिणीवल्लभोहरिः ॥ स्नात्वाचगोमती
तीर्थेपंचकृष्णान्विलोक्यचः ॥ ३६ ॥ मर्त्योमुक्तिमवाप्नोतिभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितान् ॥ ततःसमुद्रमासाद्यसोमनाथंविलोक्यच ॥ ३७॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंदेवं
ततोनिरगमन्सुधीः ॥ अवंतिकांपुरींप्राप्तोभुक्तिमुक्तिप्रदायिनीम् ॥३८॥ यत्रोमयासुखंक्रीडन्महाकालोस्तिशंकरः ॥ अथोंकारंसमासाद्यशर्मदंनर्मदातटे॥
भुक्तिमुक्तिप्रदातारंत्वरयानिर्गतस्ततः ॥ ३९ ॥ अश्वमेधकरंनाम्नानगरंपर्यटंस्ततः ॥ यत्रशार्ङ्गधरःसाक्षादास्तेलक्ष्मीपतिःस्वयम् ॥ ४० ॥ ततो
विष्णुगयांप्राप्तःकुण्डंलोणारसंज्ञितम् ॥ यत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुच्यतेबन्धनान्नरः ॥ ४१ ॥ ततःकोल्हापुरंनामगतोरुद्रगयांप्रति ॥ आस्तेभगवती
यत्रलक्ष्मीर्भक्तिप्रदायिनी ॥ ४२ ॥ पञ्चनद्यांनरःस्नात्वामहालक्ष्मींविलोक्यच ॥ भुक्त्वाभोगान्यथाकामंभक्तिंचप्रतिपद्यते ॥ ४३ ॥ ततोऽमल
गिरिंनामनगरींप्रतिपद्यच ॥ नन्दिकेश्वरमारुह्यसोमनाथोऽस्तियत्रतु ॥ ४४ ॥ दृष्ट्वाचतुर्भुजंदेवंवरदानोद्यतंशिवम् ॥ सोमनाथंनृणांमुक्तिर्भवत्येवनसं
शयः ॥ ४५ ॥ तुङ्गभद्रानदीतीरेदृष्ट्वाहरिहरंततः ॥ युगेयुगेभुजायस्यपतन्त्यवनिमण्डले ॥ ४६ ॥ यद्विलोक्यनराःसर्वेरम्यंहरिहरंव
पुः ॥ भुक्त्वाभोगान्यथाकामंमुच्यन्तेबन्धनान्नराः ॥ ४७ ॥ स्वर्गेकल्पशतंस्थित्वामुक्तसंसारबन्धनाः ॥ ततःस्वामिनमालोक्यलोकानांस्वामिनंवि
भुम् ॥ ४८ ॥ यमालोक्यनपश्यन्तिनिरयंजातुचिन्नराः ॥ स्वर्गेकल्पशतंस्थित्वामुक्तसंसारवासनाः ॥ ४९ ॥ मुक्तिंचप्रतिपद्यन्तेनात्रकार्याविचारणा ॥
ततःश्रीशैलमासाद्यसिद्धगन्धर्वसेवितम् ॥ ५० ॥ गिरिजावल्लभोयत्रमल्लिनाथोऽभिधानतः ॥ उद्धर्तुमखिलाँल्लोकान्संसाराम्भोधिमध्यतः ॥ ५१ ॥
स्वर्गेकल्पशतंस्थित्वामुक्तसंसारबंधनाः ॥ मुक्तिंचप्रतिपद्यंतेनात्रकार्याविचारणा ॥ ५२ ॥ ततःश्रीशैलमासाद्यसिद्धगंधर्वसेवितम् ॥ गिरिजावल्ल
भोयत्रमल्लिनाथोभिधानतः ॥ ५३ ॥ उद्धर्तुमखिलाँल्लोकान्संसारांबुधिमध्यतः ॥ कालेकालेपरंज्योतिर्यःसंदर्शयतेस्वयम् ॥५४॥ अवलोकयतांनृणांयम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नुस्मरतामपि ॥ दूरेतिष्ठंतिसंत्रस्तादूरंनिरययातनाः ॥९५॥ स्वर्गेलोकेसुखंभुक्तामुक्तसंसारबंधनाः ॥ मुक्तिंचप्रतिपद्यंतेमानवानात्रसंशयः ॥ ५६ ॥ रामो
स्तिसानुजःसार्द्धंजानक्यापिततोगतः ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुच्यतेनरकाद्ध्रुवम् ॥५७॥ कल्पकोटिशतंभुक्तास्वर्गलोकसुखंनराः ॥ मुक्तसंसारवर्त्मानो
मुक्तिंयांतिनसंशयः ॥ ५८ ॥ ततोनिवृत्यआयातःपश्यन्भीमरथींतटे ॥ द्विभुजंविठ्ठलंदेवंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ ५९ ॥ यत्रगोदावरीजन्मस्थानंब्रह्म
गिरिर्महान् ॥ गौतमालयमासाद्ययत्रास्तेत्र्यंबकोहरः ॥ ६० ॥ अरुणावरुणयोर्मध्येयत्रगोदावरीनदी ॥ तत्रस्नात्वाचपीत्वाचब्रह्महत्याविलीयते ॥ ६१ ॥
असंख्यतीर्थसंपन्नंदृष्ट्वाब्रह्मगिरिंनराः॥ मुक्तिमेवप्रपद्यंतेमुक्ताःसंसारदुःखतः ॥ ६२ ॥ गौतम्युभयतीरस्थतीर्थान्वेषणकौतुकी ॥ ततोजगामसूतस्तुमथुरां
पापनाशिनीम् ॥६३॥ यत्रस्वायंभुवंदेवंभजंतिसुरमानवाः॥आद्यंभगवतःस्थानंमहन्मुक्तिप्रदायकम् ॥६४॥ त्रैलोक्येशजनिस्थानंविख्यातंवेदशास्त्रयोः॥
नानादेवगणैर्जुष्टंद्विजर्षिगणसेवितम् ॥६५॥ कालिंदीकूलसंशोभिह्यर्द्धचंद्रप्रभाकृति॥सर्वतीर्थनिवासैकपूर्णमानंदसुंदरम् ॥ ६६ ॥ गोवर्द्धनगिरिप्रख्यंपुण्य
द्रुमलतावृतम् ॥ द्विषड्वनंमहापुण्यंविश्रांतिश्रुतिसारभृत् ॥ ६७ ॥ ततःकाश्मीरनगरमपश्यत्प्रत्यगुत्तरम् ॥ दृष्ट्वाधर्मधुरंक्षेत्रंकुरुक्षेत्रंसमंततः ॥ ६८ ॥
यत्राभ्रंलिहगेहानांपंक्तयःशंखपाण्डुराः॥ ताजाताधूर्जटेःस्पष्टअट्टहासदशाइव ॥ ६९ ॥ भक्तिप्रसादमालानांसुवर्णकलशैर्वृतम् ॥ स्वःसिंधोःपतितानीवहेम
पद्मानिमारुतैः ॥ ७० ॥ यत्रप्रासादशिखरेनीलपट्टपताकिकाः ॥ शैवालवलयाभांतिस्वःसिंधोर्लतिकाइव ॥ ७१ ॥ यत्रकाश्मीरमाश्रित्यनित्यंवसति
भारती ॥ नौचेद्युगपदेवेदंकथंलिखतिवाङ्मयम् ॥ ७२ ॥ विश्रामंत्याःसरस्वत्याश्चिरंयत्रमदालसाः ॥ मृणालचंचवोहंसावाहनानिचरंत्यमी ॥ ७३ ॥
कलाविशेषंप्रहितायत्रवोढुंविरंचिना ॥ ताराइवविराजंतेहंसायाताःसमंततः ॥ ७४ ॥ स्थलपद्मानिदृश्यंतेकरस्पर्शसुखानिच ॥ शयनायनितांविन्याय
स्मिन्दानववैरिणा ॥ ७५ ॥ उपन्यासैर्द्विजातीनांयत्रनश्रूयतेस्फुटम् ॥ मूकोपिनिर्जरोवाचापदकल्लोलडंबरः ॥ ७६ ॥ यस्मिन्नध्वरधूमेनव्याप्तंगगनमं
डलम् ॥ अपिचक्षालितंमेघैःकालिमानंनमुंचति ॥ ७७ ॥ गलितायाःसुधायास्तुयत्राध्वरमहार्चिषा ॥ लांछितंछद्मनास्थानंदृश्यतेतुहिनत्विषि ॥ ७८ ॥
जन्माभ्यासवशादेवपठंतिबटवःस्वयम् ॥ यत्रोपाध्यायसान्निध्यमाश्रित्यसकलाःकलाः ॥ ७९ ॥ यत्रब्राह्मणपत्नीनांकंकणध्वनिहुंकृतिः ॥ लुंपत्यनुदिनं
भ्राम्यद्भ्रमराणांचगर्जितम् ॥ ८० ॥ यत्रब्राह्मणपत्नीनांकपोलफलकंमुहुः॥ स्पृशन्समीरणोमंदंवातिशापभयादिव ॥ ८१ ॥ माणिक्येश्वरनामासौयत्रशी
तांशुशेखरः ॥ वसत्यनुदिनंदेवोवरदानायदेहिनाम् ॥ ८२ ॥ अर्चितोभूपतीन्जित्वा[1]मणिकेशेनचादृतः ॥ माणिक्येश्वरइत्याख्यांतदाप्रभृतियो

१ मणिकेश उदाहृत इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दधौ ॥ ८३ ॥ राज्ञाकाश्मीरदेवेशदिग्जयोत्सवकारिणा ॥ असौसुपूजितोयस्मान्माणिक्यैर्भूरिभूतिभिः ॥ ८४ ॥ संसेवमानंतद्वारिछायां
शकटिकोपरिं ॥ कंडूयमानमंगानियंतारैक्यमपश्यत ॥८५॥ राज्ञापिकथितैस्तैस्तैश्चिह्नैःपरिचितंजवात् ॥ प्रणतःसारथीरैक्यंप्रणम्यतमभाषत॥८६॥
॥ सारथिरु० ॥ ॥ कस्मिन्ब्रह्मन्किन्नामासिस्वछंदोसिनिरंतरम् ॥ किमर्थमत्रविश्रांतःकिंचकर्तुंचिकीर्षसि ॥ ८७ ॥ इत्याकर्ण्यचतद्वाक्यंपरमानंद
निर्भरः ॥ स्मृत्वासारथिमित्यूचेवयंपूर्णमनोरथाः ॥ ८८ ॥ परंकेनापिबहुनापरिचर्याविधायिना ॥ भवितव्यंमनोवृत्तिंजानतास्माकमेवहि ॥ ८९ ॥
हृदयस्थितमादायरैक्याभिप्रायमादरात् ॥ शनैर्निरगमद्यंतायत्रास्तेवसुधाधिपः ॥ ९० ॥ ततःप्रणम्यभूपालंयथावृत्तंन्यवेदयत् ॥ बद्धांजलिपुटोहृ
ष्टःसारथिःस्वामिदर्शनात् ॥ ९१ ॥ ततोनिशम्यतद्वाक्यंविस्मयस्मेरलोचनः ॥ श्रद्धालुरभवद्भूपोरैक्यसंभावनाविधौ ॥ ९२ ॥ आदायाश्वतरीयु
ग्मयुक्तांशकटिकामगात् ॥ मुक्ताहारदुकूलानिसहस्रंचगवांनृपः ॥ ९३ ॥ गतोसौतत्रयत्रास्तेयोगीकाश्मीरमंडले ॥ तन्निवेद्यपुरोराजादंडवत्पतितोभु
वि ॥ ९४ ॥ आनम्यपरयाभक्त्यारैक्योराज्ञेचुकोपह ॥ रेशूद्रमामकंवृत्तंनजानासिदुरीश्वर ॥ ९५ ॥ गृहाणशकटीमेतामुत्थाप्याश्वतरीयुताम् ॥ व
स्त्राणिमुक्ताहारांश्चगाश्चदोग्ध्रीरपिस्वयंम् ॥ ९६ ॥ इत्थमाज्ञतवान्भूपोरैक्यस्यभयमादधे ॥ ततःशापभयाद्राजातत्पदांभोरुहद्वयम् ॥ ९७ ॥ गृह्ण
न्भक्त्याप्रसीदेतिब्रह्मन्नित्यूचिवान्स्वयम् ॥ ९८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ भगवंस्तवमाहात्म्यमेतदत्यद्भुतंकुतः ॥ प्रसन्नीभूयभगवन्नाख्याहिममत
त्त्वतः ॥ ९९ ॥ ॥ रैक्यउवाच ॥ ॥ गीतानांषष्ठमध्यायंजपामिप्रत्यहंनृप ॥ तेनैवतेजोराशिर्मेसुराणामपिदुःसहः ॥ १०० ॥ गीतानांषष्ठमध्यायंरै
क्यादभ्यस्ययत्नतः ॥ ज्ञानश्रुतिर्महीपालोमुक्तिमापततःसुधीः ॥ १०१ ॥ रैक्योपिसुखमालेभेमाणिक्येश्वरसन्निधौ ॥ गीतानांषष्ठमध्यायंजपन्मोक्षप्रदा
यकम् ॥ १०२ ॥ मरालवेषमास्थायवरदानार्थमागताः ॥ दिवौकसोपिनिर्जग्मुःस्वैरंविस्मयकारिताः ॥ १०३ ॥ इममध्यायमप्येकंयोजपेत्सततंनरः ॥
सोपितत्पदवीमेतिविष्णोरेवनसंशयः ॥१०४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येअशीत्यधिकशततमोऽध्यायः
॥१८० ॥छ॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥अथतेवर्णयिष्यामिसप्तमाध्यायगौरवम्॥यदाकर्ण्यसुधापूरपूर्तिर्भवतिकर्णयोः॥१॥अस्तिपाटलिपुत्राख्यंदुर्गमुत्तुङ्गगो
पुरम् ॥ तत्राभूद्ब्राह्मणोनामशंकुकर्णोदयार्णवः ॥२॥ वैश्यवृत्तिसमासाद्यधनमर्जितवान्बहु ॥ पितृन्नतर्पयामासपूजयामासनोसुरान् ॥ ३ ॥ पार्थिवान्भो
जयांश्चक्रेधनार्जनपरायणः ॥ तुरीयपाणिग्रहणंमंगलार्थंगृहांतरे ॥ ४ ॥ तनुजैर्बंधुभिःसार्धंसंप्रतस्थेकदाचन ॥ रजन्यांधर्मकलपायांनिद्रालोस्तस्यदोस्त
ले ॥ ५ ॥ दशतिस्मसमागत्यदंदशूकःकुतश्चन ॥ सदष्टमात्रोऽसाध्यात्मामणिमंत्रौषधादिभिः ॥ ६ ॥ क्षणैःकतिपयैरेवगतासुरभवत्ततः ॥ पिचुमं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दद्लैर्नालैरवगुंठितविग्रहम् ॥ ७ ॥ तमारोप्यतरुस्कंधेसूनवोगृहमाययुः ॥ ततःकालेनबहुनाततोजातःसरीसृपः ॥ ८ ॥ तद्वासनानिबद्धात्माजन्म
पूर्वमनुस्मरन् ॥ वंचयित्वासुतानेतान्पूरयामिगृहाद्बहिः ॥९॥ आत्मनःकोटिसंख्याकंयत्रास्तेस्थापितंवसु॥ततोनारायणबलिंश्रद्धयापरयान्विताः॥ १०॥
कृतवंतःपरेतस्यसूनवोहिद्विजन्मनः ॥ एकदास्वप्नमागत्यपीडितःसर्पजन्मना ॥ ११ ॥ अभाषयन्मनोवृत्तंपुत्राणामग्रतःपिता ॥ ततस्तेप्रातरुत्था
यपरंविस्मयमोहिताः ॥ १२ ॥ इतरेतरमाख्यायपर्यंतस्तेनिरंकुशाः ॥ एकस्तत्रपितृस्नेहादुद्धर्तुमपिवांछति ॥ १३ ॥ अन्योद्रविणलोभेननिहंतुंसर्पमी
हते ॥ इतरस्तुपितृस्नेहरसमोहितमानसः ॥१४॥किंवाअहिमयोनस्याच्छोचन्रोदितिकेवलम्॥मध्यमस्तुततःपुत्रोवंचयित्वासहोदरौ॥१५॥ केनापिछद्मनो
त्थायजगामनिजमालयम्॥ततःशनैःसमाहूयगृहिणींगुणशालिनीम्॥१६॥कुद्दालहस्तोनिरगाद्यत्रास्तेपन्नगःपिता॥तेनाविदितवित्तेनचिह्नैर्निश्चित्यतत्वतः
॥१७॥स्थानमागत्यतंहंतुंवल्मीकंलोभबुद्धितः ॥ भार्ययोत्सार्यतेमृत्स्नास्वयंतेनचखन्यते॥१८॥निखन्यमानादत्युग्रोवल्मीकादहिरुत्थितः॥ ततोगरलगं
डूषैर्निर्गतैरतिदुःसहैः ॥१९॥ गिरःसकथयांचक्रेफणीफूत्कारमारुतैः ॥ २० ॥ ॥ अहिरुवाच ॥ ॥ कस्त्वंकिमर्थमायातःकथंवाखन्यतेबिलम् ॥ केनवाप्र
हितोमूढतदाख्याहिममाग्रतः ॥ २१ ॥ ॥ पुत्रउवाच ॥ ॥ पुत्रस्तेहंशिवोनामहेमग्रहणकौतुकी ॥ आगतोरात्रलब्धस्यस्वप्नस्यतुसुविस्मितः ॥ २२ ॥
॥ शिवउ० ॥ ॥ इत्थमाकर्ण्यपुत्रस्यगिरंलोकविगर्हिताम् ॥ वक्तुमारभतस्पष्टंहसन्नुच्चैःफणीतदा ॥ २३ ॥ सर्पउ० ॥ यदिपुत्रोसिमेतूर्णंमामुन्मोचयबंधना
त् ॥ निक्षेपार्थायसंजातंपन्नगंपूर्वजन्मनः ॥ २४ ॥ ॥ पुत्रउवाच ॥ ॥ पितःकथंतेमुक्तिःस्यादित्याचक्ष्वममाग्रतः ॥ परित्यक्त्वाखिलंलोकमागतोस्मि
यथानिशि ॥ २५ ॥ ॥ पितोवाच ॥ ॥ नतीर्थानिनदानानिनतपांसिनचाध्वराः ॥ मामुन्मोचयितुंपुत्रप्रभवंतिचसर्वथा ॥ २६ ॥ गीतानांसप्तमाध्यायमं
तरेणसुधामयम् ॥ जंतोर्जरामृत्युदुःखनिराकरणकारणम्॥२७॥सप्तमाध्यायिनंविप्रंमदीयेश्राद्धवासरे ॥ भोजयश्रद्धयापुत्रतेनमुक्तिर्नसंशयः॥२८॥ अन्या
नपिद्विजान्वत्सवेदविद्याविशारदान् ॥ संभोजययथाशक्तिपरमश्रद्धयान्वितः ॥ २९ ॥ इत्याकर्ण्यपितुर्वाक्यमुरगत्वमुपेयुषः ॥ तेसर्वेसूनवोकुर्वन्यथादि
ष्टंततोधिकम् ॥ ३० ॥ शंकुकर्णस्ततःश्रीमानुत्सृज्यतनुमौरगीम् ॥ कृत्वाविभागंपुत्राणांदिव्यंदेहमुपाददे ॥ ३१ ॥ विभज्यदत्तंपित्रायद्द्रव्यंतत्कोटिसंख्य
या ॥ तेनतेसूनवःसर्वेमुमुदुःसाधुवृतयः ॥३२॥वापीकूपसरोयज्ञदेवप्रासादहेतवे ॥ अन्नशालांततःकुर्वन्पुत्रास्तेधर्मबुद्धयः ॥३३॥सप्तमाध्यायजपतोमुक्ति
भाजोभवंस्ततः ॥ [1]षष्ठमिष्टतमंज्ञात्वानिर्वाणार्पितदृष्टयः ॥ ३४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येएकाशी ॥ १६६ ॥
त्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १८१ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ अष्टमाध्यायमाहात्म्यंशृणुवक्ष्यामिपार्वति ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपरांमुदमवाप्स्यसि ॥ १ ॥

१ अष्टमिष्टतमं इ० । नष्टमष्टतम इ० च पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आमर्दकंपुरंनाम्नाविश्रुतंदक्षिणापथि ॥ द्विजन्माभावशर्मेतितत्रासीद्वणिकापतिः ॥ २ ॥ खादन्मांसंपिबन्मद्यंचोरयन्साधुसंपदः ॥ रममाणःपरस्त्रीभिरा
खेटककुतूहली ॥ ३ ॥ अत्यवाहयदत्युग्रोगरीयांसंमनोरथम् ॥ सुहृदांविटगोष्ठ्यांचतालीफलसुधारसम् ॥ ४ ॥ निपीयकंठपर्यंतमजीर्णेनातिपीडितः ॥
मृतःकालेनपापात्माजातस्तालीतरुर्महान् ॥ ५ ॥ तस्यच्छायामुपाश्रित्यनिविडामतिशीतलाम् ॥ अभूतांदंपतीकौचिद्ब्रह्मराक्षसतांगतौ ॥ ६ ॥
॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ किंजातीयौकिमात्मानौकिंवृत्तावित्युदीरय ॥ कर्मणाकेनवादेवब्रह्मराक्षसतातयोः ॥ ७ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ वेदवेदांग
तत्वज्ञःसर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥ सदाचारोभवत्कश्चिद्द्विजोनामकुशीवलः ॥ ८ ॥ जायाचतस्यकुमतिनामधेयादुराशया ॥ सुसभार्योमहादानान्याददानोऽ
तिलोभवान् ॥९॥ महिषींकालपुरुषंहयादीननुवासरम् ॥ अप्रयच्छन्द्विजातिभ्योदानलब्धांवराटिकाम् ॥ १० ॥ कालेनदंपतीप्रेतौब्रह्मराक्षसरूपिणौ ॥
पर्यटंतौमहीमेतांक्षुत्तृषाकुलविग्रहौ ॥ ११ ॥ विश्रमतुरागत्यमूलंतालीतरोस्ततः ॥ कथमेतन्महादुःखमावयोरपगच्छति ॥ १२॥ कथंवाजायतेमुक्ति
र्ब्रह्मराक्षसयोनितः ॥ इतिपृष्टोगृहिण्यासौब्राह्मणःसमभाषत ॥ १३ ॥ ब्रह्मविद्योपदेशेनविनाध्यात्मविचारणात् ॥ विनाकर्मविधिज्ञानात्कथंमुच्येतसंक
टात् ॥ १४ ॥ ॥ भार्योवाच ॥ ॥ किंतद्ब्रह्मकिमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम ॥ एतावदुक्तेतत्पत्न्यायदाश्चर्यमभूच्छृणु ॥ १५ ॥ अष्टमाध्याय
श्लोकार्द्धश्रवणात्सतरुस्तदा ॥ विहायतालीरूपंतद्बभूवद्विजसत्तमः ॥ १६ ॥ सद्योज्ञानविधूतात्माविमुक्तःपापकंचुकात् ॥ तन्माहात्म्याद्विनिर्मुक्तौदंप
तीतौबभूवतुः ॥ १७ ॥ एतावदेवमुक्तंचदैवान्निर्गत्यतन्मुखात् ॥ ततोंतरिक्षादायांतंक्वणत्किंकिणिकंशुभम् ॥ १८ ॥ दिविदिव्यांगनावक्त्रचंद्रमंडलमं
डितम् ॥ अप्सरोवदनांभोजभ्राम्यद्भ्रमरसंकुलम् ॥ १९ ॥ निर्मथ्यमानदुग्धाब्धिवेलाडिंडिरपांडुरैः ॥ गंगातरंगसुभगैश्चामरैरुपशोभितम् ॥ २० ॥
गायद्गंधर्वसुभगंनृत्यत्सुरवधूशतम् ॥ दिव्यंविमानमारूढौदंपतीजग्मतुर्दिवम् ॥ २१ ॥ अत्रत्यंवृत्तमखिलमेतद्विस्मयकारकम् ॥ ततोलिलेखमेधावी
श्लोकार्द्धमिदमादरात् ॥ २२ ॥ ययौवाराणसींनामनगरींमुक्तिदायिनीम् ॥ आराधयितुमन्विच्छन्देवदेवंजनार्दनम् ॥ २३ ॥ सतत्रकर्तुमारेभेतपःपरमु
दारधीः ॥ अत्रांतरेजगन्नाथोदेवदेवोजनार्दनः ॥ २४ ॥ पृष्टोदुग्धाब्धिसुतयासंयोज्यकरसंपुटम् ॥ निद्रापथंविहायैवस्थीयतेकथ्यतामिति ॥ २५ ॥
॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ काश्यांभागीरथीतीरेतपस्यतितरांद्विजः ॥ भावशर्मातिमेधावीमद्भक्तिरसपूरितः ॥ २६ ॥ जपन्गीताष्टमाध्यायश्लोका
र्द्धंनियतेंद्रियः ॥ संतुष्टवानहंदेवितदीयतपसाभृशम् ॥ २७ ॥ चिरंविचारयन्नेवतत्तपःसदृशंफलम् ॥ दातुमुत्कंठितमनावर्तेयंसांप्रतंप्रिये ॥ २८ ॥
॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ हरिःप्रसन्नभूतोपिचिंतांप्रापयदिप्रभो ॥ भावशर्माहरेर्भक्तःप्रातःकिंतत्फलंपुनः ॥ २९ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततःप्रसादमासाद्यप्रसन्नस्यमुरद्विषः ॥ सुखमात्यंतिकंप्रापभावशर्माद्विजोत्तमः ॥ लेभिरेपदवींसर्वेतदीयाअपिवंशजाः ॥ ३० ॥ तत्कर्मवशतोयेवैसंप्रा
प्तायातनांपुरा ॥ एतदेवाष्टमाध्यायमाहात्म्यंकिंचिदेवते ॥ ३१ ॥ कथितंमृगशावाक्षिद्रष्टव्यंतुसदैवच ॥ ३२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सा०
उत्तरखंडेगीतामाहात्म्येद्व्यशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १८२ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिनवमाध्यायमादरात् ॥ संशृणु
ष्वास्थिरीभूयतुहिनाचलकन्यके ॥१॥ अस्तिमाहिष्मतीनामनगरीनर्मदातटे ॥ तत्रासीन्माधवोनामद्विजन्मासाशिवोद्विजः ॥२॥ वेदवेदांगतत्वज्ञःकालेका
लेतिथिप्रियः ॥ अर्जयित्वावहुधनंविद्ययैवविशुद्धधीः ॥ ३ ॥ महांतमध्वरंकर्तुंसमारेभेकदाचन ॥ आलंभनार्थमानीतश्छागःपूजितविग्रहः ॥ ४ ॥
वाचमूचेहसन्नुच्चैर्जगद्विस्मयकारकः ॥ किमेतैर्वहुभिर्यागैर्विधिवद्विहितैरपि ॥ ५ ॥ विनश्वरफलैर्जन्मजरामरणहेतुभिः ॥ एतावत्यपिमेविप्रदशेयं
दृश्यतामिति ॥ ६ ॥ छागस्यैवंवचोतीवकुतूहलपरंजनाः ॥ निशम्यविस्मयंयाताःकृतमंडपवासिनः ॥ ७ ॥ ततोवद्धांजलिपुटोद्विजातिस्तिमितेक्षणः ॥
प्रणम्यश्रद्धानस्तमपृच्छच्छागमादरात् ॥ ८ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ किंजातीयःकिमात्मात्वंकिंवृत्तमितिमेवद ॥ केनवाकर्मणावासीच्छागत्वमिति
कारणम् ॥ ९ ॥ ॥ छागउवाच ॥ ॥ आसंपुराद्विजातीनामन्वयेचातिनिर्मले ॥ आहर्ताक्रतुसंघानांवेदविद्याविशारदः ॥ १० ॥ एकदाममगेहिन्यापु
त्ररोगप्रशांतये ॥ छागःप्रयाचितोमत्तःचंडिकाभक्तिनम्रया ॥ ११ ॥ ततोनिहन्यमानस्यचंडिकामंडपस्थले ॥ छागस्यजननीमांतुशशापब्रह्मवा
दिनी ॥ १२ ॥ अशास्त्रीयाध्वनापापमत्सुतंयज्जिघांससि ॥ द्विजात्यधमतेनत्वमजायोनिमवाप्स्यसि ॥ १३ ॥ ततोहंप्रेत्यकालेनछागोभूवंद्विजोत्तम ॥
निस्तीर्यचानेकविधायोनिसंतापयातनाः ॥ १४ ॥ जातिस्मरत्वमप्यस्तिपशुयोनिमुपेयुषः ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ ॥ त्वदीयजन्मशुश्रूषाकुतू
हलरसोन्मुखम् ॥ १५ ॥ मनःसर्वान्द्विजानेतानपितत्कथयाखिलम् ॥ ॥ छागउवाच ॥ ॥ कदाचिन्मर्कटोभूवमाहितुंडिकशि
क्षया ॥ १६ ॥ क्रीडद्भिर्वीक्षितोडिंभैर्नृत्यन्प्रतिगृहांगणे ॥ उदारानात्मनोदारान्विलोक्यतनयानपि ॥ १७॥ क्रियापराङ्मुखोजातस्त्यक्तनर्तनसंभ्रमः ॥
ततोवर्तुलदंडैश्चदुःसहैराहितुंडिकः ॥ १८ ॥ मामुच्चैस्ताडयांचक्रेरुषालोहितलोचनः ॥ ततोहंमूर्च्छितोभूवंक्षरत्क्षतजसंततिः ॥१९॥ आजिघ्रन्नन्नमुदक
मगमंकालधर्मताम् ॥ ततोहमासीच्छुनकःपरिभ्राम्यन्गृहेगृहे ॥ २० ॥ कुक्षिंभरिरहंमार्गेत्यक्तोच्छिष्टान्नभक्षकः ॥ कदाचिदाविशंस्वांतरात्मवेश्म ॥ १६७॥
महानसम् ॥ २१ ॥ वुभुक्षितोभक्षयितुंस्थालीस्थापितमोदनम् ॥ जिघ्रन्भूमितलंपश्यन्दिशोदशशनैर्भयात् ॥२२॥ शंकमानोजनरवात्पार्श्वेचविलिह
न्निव ॥ ततःकदाचिदागत्यवीक्षितस्तनुजैर्निजैः ॥ २३ ॥ जाययाचजरत्याहंताडितोलकुटादिभिः ॥ ततोभग्नकटिर्यातोवहुशोणितमुद्वहन् ॥ २४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निर्जगामवहिर्गेहात्कथंचिन्मूर्च्छयाकुलः॥ अंगेषुपूतिगंधेषुक्रिमिगर्भेषुकालतः॥२५॥ततःकदश्वतांप्राप्तःशौंडिकस्यचवेश्मनि ॥ अश्वोभवमहंविद्वन्मृतः
कालक्रमादिह ॥२६॥ कदाचिच्चत्वरेतेनसमानीतोजनाकुले ॥ विक्रयायजरालीढपतयालुरदावलिः ॥ २७ ॥ जाययाद्वारकायात्रांकर्तुमुद्यतयासक्त
त् ॥ मौल्येनाल्पीयसाक्रेतुंतुरंगंचेष्टमानया ॥ २८ ॥ जगृहेहंतयादाम्नाअल्पेनवसुनाजरन् ॥ गंतुंचारभतद्वित्रैःपुत्रैरारुह्यमांसमम् ॥ २९ ॥ शनैः
शनैःसरस्तीरेमग्नोहंगाढकर्दमे ॥ तत्राहंकुटिलग्रविश्वापतन्कर्दमान्तरे ॥३० ॥ ताड्यमानोमुहुःपुत्रैःलकुटोपलपाणिभिः ॥ उत्थाप्यमानोबहुधाप्राणान्मो
चितवानहम् ॥ ३१ ॥ ततोनिश्चित्यमांतत्रमृतंभग्नोद्यमाःसुताः ॥ आक्रुश्यमातरंदीनांप्रावृत्यनिर्ययुर्गृहम् ॥ ३२ ॥ ततःसंप्रेत्यबहुनाकालेन
छागतांगतः ॥ निस्तीर्णानेकहीनोच्चयोनिसंतापयातनः ॥ ३३ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ किमनेनमहाछागदुःखजातेननित्यशः ॥ यथाव
दंजसामह्यंसुखमात्यंतिकंभवेत् ॥ ३४ ॥ ॥ छागउवाच ॥ ॥ आश्चर्यंकथयिष्यामिपुनरन्यदपिद्विज ॥ स्वस्थमापृच्छमानस्यतवास्तियदिकौतु
कम् ॥ ३५ ॥ अस्तिनाम्नाकुरुक्षेत्रंनगरंमोक्षदायकम् ॥ सूर्यवंशोभवत्तत्रचंद्रशर्मामहीपतिः ॥ ३६ ॥ सूर्योपरागसमयेश्रद्धयापरयान्वितः ॥ दानंस
कालपुरुषंदातुंसमुपचक्रमे ॥ ३७ ॥ समाहूयद्विजन्मानंवेदवेदांगपारगम् ॥ स्नातुंपुण्योदकैःपुण्यैर्ययौसार्द्धंपुरोधसा ॥ ३८ ॥ अथोच्चैःकालपुरुषोवाच
मूचेहसन्निव ॥ अन्यैनैवप्रगृह्णंतिक्षेत्रेचाण्वपिकिंचन ॥३९॥ सूर्योपरागसमयेकुरुक्षेत्राभिधेस्थले ॥ दानंचकालपुरुषंजिघृक्षसिकथंद्विज ॥ ४० ॥ ज्ञात्वा
पिनिश्चितंसर्वमेतत्पातककारकम् ॥ प्रवर्तसेकथंकर्तुंधनलोभान्धयाधिया ॥ ४१ ॥ इत्थमाकर्ण्यतद्वाक्यंजगाद्विस्मयकारकम् ॥ किमनेनमहादानभयेने
त्यवदद्द्विजः ॥ ४२ ॥ एवंविधमहादानपातकागाधवारिधिम् ॥ जानामितरितुंसम्यगुपायमहमेवहि ॥४३॥ ततःस्नात्वामहीपालःपरिधायचवाससी ॥ शु
चिःप्रसन्नहृदयःसितमाल्यानुलेपनः ॥४४॥ अवलंब्यकरांभोजंपार्श्ववर्तिपुरोधसः ॥ समाययौसेव्यमानःसतत्कालोचितैर्जनैः ॥४५॥ समागत्यचभूपालः
संप्रादात्कालपूरुषम् ॥ यथोचितेनविधिनातस्मैन्भक्त्याद्विजन्मने ॥ ४६ ॥ निर्भिद्यकालपुरुषहृदयंनिर्दयोदयः ॥ पापात्मानिर्ययौकाश्चिश्चांडालोरक्तलो
चनः॥४७॥किंचप्रापितकालस्यपरनिंदारसोत्सवे ॥ निंदाचांडालिकादेहपार्श्वमागाद्द्विजन्मनः॥४८॥एतच्चांडालयुगलंनिर्गत्यारुणलोचनम् ॥ततःसंचरितं
चक्रेप्रसह्यांगेद्विजन्मनः॥४९॥गीतानांनवमाध्यायंजपन्नेवहृदिस्थितः॥कंपमानंद्विजंकिंचित्तूष्णींपश्यतिभूपतौ ॥५०॥ अंतर्निद्राणगोविंदंकंपमानमिवांबु
धिम् ॥ मरुदांदोलनैर्विद्वान्द्विजन्मापापसंश्रयम् ॥५१॥ ततोगीताक्षरोद्भूतैर्वैष्णवैःपरिपीडितम् ॥ पलायमानंचांडालयुगलंनिष्फलोद्यमम् ॥५२ ॥ तन्नि
श्चक्रामवेगेनद्विजातेःपार्श्ववर्तियत् ॥ शरीरेवर्त्तमानंचपरनिंदारसोत्सवे ॥५३॥ इत्थंकलितवृत्तांतःप्रत्यक्षंक्षितिवल्लभः ॥ पर्यपृच्छद्वीजन्मानंविस्मयस्मेर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लोचनः ॥ ५४ ॥ कथमापदियंघोरानिस्तीर्णामहतीत्वया ॥ कंमंत्रंजपताविप्रकंवासंस्मरतासुरम् ॥ ५५॥ कःपुमान्काचसायोषित्कथमेतावुपस्थितौ॥
कथंचशांतिमापन्नावित्युदीरयमेद्विज ॥ ५६ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ चांडालमूर्तिमासाद्यमूर्तांकिल्बिषमुल्बणम् ॥ योषिन्मूर्त्तिमयींनिंदाद्वयमेतदवे
म्यहम् ॥ ५७ ॥ गीतायानवमाध्यायमंत्रमालामयास्मृता ॥ तन्माहात्म्यमिदंसर्वंत्वमवेहिमहीपते ॥ ५८ ॥ गीतायानवमाध्यायंजपामिप्रत्यहंनृप ॥ नि
स्तीर्णाश्चापदस्तेनकुप्रतिग्रहसंभवाः ॥ ५९ ॥ अभ्यस्यनवमाध्यायंराजातस्माद्द्विजन्मनः ॥ तावुभावपिलेभातेपरांनिर्वृतिमुत्तमाम् ॥ ६० ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येत्र्यशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥१८३॥॥ देव्युवाच ॥ ॥ सर्वज्ञसर्वचैतन्यसर्वेश्वरागि
रांगुरो ॥ धन्यास्मिशिवमान्येनदृश्यमानेनयत्त्वया ॥१॥ निरूपितमिदंपुण्यंनवमाध्यायवैभवम् ॥ अनेकविस्मयस्वादुकथानकमयंमधु॥२॥शृण्वंत्याम
मदेवेशनतृप्तिर्जातुजायते ॥ अकुंठाश्रवणोत्कंठावर्द्धतेवृषभध्वज ॥ ३ ॥ आसीन्ममहिमांभोधेगीतानांश्रुतिजीवितम् ॥ तत्रापिदशमाध्यायंप्रधानंमुनयो
जगुः ॥ ४ ॥ तमुद्दिश्यमहाध्यायमभिधेहिकथानकम् ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ शृणुसुश्रोणिनिश्रेणींस्वर्गदुर्गस्यदुर्लभाम् ॥ ५ ॥ सीमामिवप्रभावानांपा
वनींपरमांकथाम् ॥ आसीत्काशीपुरेविप्रःपुण्यकीर्त्तिपरायणः ॥ ६ ॥ प्रशांतचेतानिर्मुक्तहिंसाकार्कश्यसाहसः ॥ निवृत्तिनिरतोनित्यंजितेंद्रियतयात
था ॥ ७ ॥ धीरधीरितिविख्यातोनंदीवमयिभक्तिमान् ॥ निस्तीर्णनिगमांभोधिःसर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥८॥ तस्यध्यानपराधीनचेतसःप्रतिगच्छतः ॥ अं
तरात्मनिनिर्मग्नमनसस्तत्त्वचक्षुषः ॥९॥ करावलंबनंतस्यधावन्प्रीत्याददाम्यहम् ॥ कदाचनचमत्कारकारकंविमनामुनिः ॥१०॥ आचांतःकिंचनासाग्र
परमानंदमेदुराम् ॥ दृशमासाद्यनिद्राणकरणोयमिवास्थितः ॥ ११ ॥ उपाधास्यविशालाक्षिविशालांद्वारदेहलीम् ॥ अशेतनिशिनिःशंकंतावद्धंम्रेक्षणः
क्षणम् ॥१२॥ मामपृच्छद्भृंगिरिटिःप्रणम्यपादपंकजम् ॥ अनेनविधिनाकेनविहितंतवदर्शनम्॥१३॥ तपस्ततंहुतंजप्तंकिमनेनमहात्मना ॥ दत्तेप्रतिपदंदे
वोयस्यहस्तावलंबनम् ॥१४॥ अयंनलभतेगंतुंकस्मादस्मात्पुराद्बहिः॥यदृच्छयायदाकाशीसीमामुल्लंघ्यगच्छति ॥ १५ ॥ नपश्यतितदासर्वान्पार्श्वस्थान
पिदेहिनः ॥ अत्रहेतुमहंज्ञातुमिच्छामिस्वामिभाषितम् ॥ १६ ॥ अनुग्राह्योस्मिचेद्वक्तुंयुक्तंचेत्तदुदीरय ॥ भृंगिरिटेरिमंप्रश्नंसमाकर्ण्याहमूचिवान्॥१७॥
कदाचिदासंकैलासंपार्श्वेपुन्नागकानने ॥ रणत्खेचरसुश्रोणिपूर्णस्तबककानने ॥ १८ ॥ कलकंठकुलालापकल्लोलितदिगंतरे ॥ गरुत्मदादिदात्यूहसमूह
स्वरसंकुले ॥ १९ ॥ भ्रमद्दारुघटीयंत्रप्रोल्लसद्दिंदुदंतुरे ॥ प्रबुद्धसारणिप्रांतकदलीकंदलालसे ॥ २० ॥ कस्तूरीहारिणापेतेकिंनरस्वरमोहिते ॥ रोमंथमं
थरापांगैर्मृगैःक्वापिनिषेविते ॥२१॥ हंसैःकीरेषुपांडित्यंकुर्वाणैःसंकुलेशुकैः ॥ निर्ह्रादिक्वणिनीरंध्रसमीरणविलोडिते ॥२२॥ माधवीपुष्पनिर्यासशीधुक्षी

॥ १६८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वमधुव्रते ॥ उन्मीलत्त्रिवलीपुष्पगुच्छसौरभनिर्भरे ॥२३॥ प्रोत्फुल्लबकुलामोदमदमंथरषट्पदे ॥ सोमादुद्धृतपीयूषक्षालितक्षितिमंडले ॥२४॥ अध्यास्य वेदिकामेकामहंक्षणमवस्थितः ॥ उद्दंडशाखिसंघट्टस्फुटन्मंथमुखोत्करैः ॥ २५ ॥ प्रकंपिताचलच्छायोववौचंडसमीरणः ॥ पश्चादभून्महावोषोनिर्वो षितदरीतटः ॥२६॥ अवातरत्ततःकश्चित्पक्षीगगनगह्वरात् ॥ शारदानिरिदच्छायःकज्जलानामिवोच्चयः ॥ २७ ॥ तमसामिवसंघातःपक्षच्छेदीवपर्वतः ॥ अवष्टभ्यक्षितिंपद्भ्यांपक्षीमांप्रणनामसः ॥२८॥ आनीयपद्ममम्लानमसौमत्पादयोर्न्यधात् ॥ अथासौस्पष्टयावाचापक्षीस्तोत्रमुदीरयत् ॥ २९ ॥ जयदेव चिदानंदसुधासिंधोजगत्पते ॥ सदासद्भावनासंगकल्लोलानंतविग्रह ॥ ३० ॥ अद्वैतवासनामत्यामलत्रयविवर्जित ॥ जितेंद्रियपराधीनसमाधिप्राप्यवि ग्रह ॥ ३१ ॥ निरुपाधेविनिर्मुक्तनिराकारनिरामय ॥ निःसीमनिरहंकारनिरावरणनिर्गुण ॥ ३२ ॥ शरणागतसंत्राणप्रवीणचरणांबुज ॥ भीममाल महाव्यालज्वालादग्धमनोभव ॥ ३३ ॥ कुठारभिन्नदैत्येंद्रगंडूषितमहाविभो ॥ त्रिपुरप्रमदाभालसिंदूरोद्धूलिमार्जन ॥ ३४ ॥ कात्यायनीकुचांभोज वरकुंकुमचर्चित ॥ नमःप्रमाणदूरायनमःप्रमातिरूपिणे ॥ ३५ ॥ नमश्चैतन्यनाथायनमस्त्रैलोक्यरूपिणे ॥ वंदेतवपदांभोजंयोगिप्रवरचुंबितम् ॥३६॥ अपारभवपाथोधिपारावतरणाद्भुतम् ॥ वाचस्पतिरपिस्तोत्रेभवतोनप्रगल्भते ॥३७॥ सहस्रवदनस्यापिफणींद्रस्यनचातुरी ॥ त्वद्वर्णनेमहादेवकोहमल्प मतिःखगः ॥ ३८ ॥ स्तोत्रमेतत्समाकर्ण्यकृतंतेनपतत्रिणा ॥ तमवोचमहंकोसिकुतस्त्योसिविहंगम ॥ ३९ ॥ हंसेनसदृशःकायोवर्णःकाकेनसंनि भः ॥ प्रयोजनंकमुद्दिश्यप्राप्तोसीहतदुच्यताम् ॥ ४० ॥ इतिपक्षीमयापृष्टःप्रश्रयानतकंधरः ॥ जगादश्लक्ष्णयावाचापक्षीवाक्यविदांवरः ॥ ४१ ॥ देवेशधूर्जटेविद्धिमांमरालंस्वयंभुवः ॥ कर्मणायेनमेकार्ष्ण्यंजातमाधुनिकंविभो ॥ ४२ ॥ तदाकर्णयसर्वज्ञपृष्टंयदितदुच्यते ॥ मानसात्सरसः पृथ्वींयातःप्राप्तोस्मिसंकटम् ॥ ४३ ॥ सौराष्ट्रनगरादारात्सरसिस्फुटदंबुजे ॥ बालेंदु[1]खंडधवलान्मृणालकवलानहम् ॥ ४४ ॥ आदायव लमाश्रित्यनिरगांगगनंद्रुतम् ॥ विहायसस्ततस्तस्मादकस्मादपतंभुवि ॥ ४५ ॥ अथमोहपरीतात्मासर्वथाविकलेंद्रियः ॥ वेपमानवपुर्मो हात्स्पृष्टःशीतैःसमीरणैः ॥ ४६ ॥ प्रबुद्धःपतनेहेतुमपश्यन्नात्मनस्तदा ॥ अहोकिमेतदापन्नमद्यपातःकथंमम ॥ ४७ ॥ कालिमायेनकायेस्मिन्प्र ककर्पूरपांडुरे ॥ इत्यहंविस्मयाविष्टोयावत्कुर्वेविचारणम् ॥ ४८ ॥ तावदंबुरुहाद्वाणीमश्रौषमहमीदृशीम् ॥ उत्तिष्ठहंसवक्ष्यामिकारणंपातकार्ष्ण्य योः ॥ ४९ ॥ अथोत्थायसमागत्यमयामध्येसरोवरे ॥ दृष्टाराजीविनीरम्याराजीवैःपंचभिर्युता ॥ ५० ॥ कारणंप्रष्टुमारेभेकार्ष्ण्यस्यपतनस्यच ॥

१ बालेंदुशंखधवलानित्यपिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अथतत्रघनश्यामान्स्वर्णवर्णांवरावृतान् ॥ ५१ ॥ चतुर्भुजान्गदाशंखचक्रपंकेरुहायुधान् ॥ किरीटहारकेयूरकुंडलद्युतिचित्रितान् ॥ ५२ ॥ अद्राक्षमं
तरिक्षस्थान्पुरुपानयुतानिषट् ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यपंचपद्मांसरोजिनीम् ॥ ५३ ॥ आत्मीयंपातमारभ्यपृष्टंतदखिलंमया ॥ ॥ पद्मिन्युवाच ॥
कलहंसगतोसित्वंमांविलंघ्यविहायसा ॥ ५४ ॥ तेनपातकयोगेनपतितोसिमहीतले ॥ तेनैवकालिमाकायेपक्षिसत्तमलक्ष्यते ॥ ५५ ॥ भवंतंपति
तंवीक्ष्यकृपापूर्णेनचेतसा ॥ मध्यमेनामुनाब्जेनवदताजातसौरभम् ॥ ५६ ॥ आघ्रायषट्पदाःषष्टिसहस्राणिदिवंययुः ॥ एतेयेभवतादृष्टाःनीलोत्पलस
मत्विषः ॥ ५७ ॥ सर्वेतेसप्तमेतीतेजन्मन्यासन्मुनेःसुताः ॥ अस्यैवसरसस्तीरेतेपुस्तेपरमंतपः ॥ ५८ ॥ कदाचित्कामिनीकाचिच्चंपकस्तवकस्त
नी ॥ चलापांगकालाकांततरंगितरसालिनी[1] ॥ ५९ ॥ नासामुक्ताफलज्योत्स्नाचुंवितस्मितदीधितिः ॥ वीणांविन्यस्यकुचयोर्वनेस्मिन्मधुरंजगौ ॥ ६० ॥
गायंत्यास्वरमाकर्ण्यब्राह्मणाहरिणाइव ॥ तांसमागत्यतेसर्वेसममेवव्यलोकयन् ॥ ६१ ॥ मयादृष्टाममैवेयमित्यूचुस्तेपरस्परम् ॥ मुष्टामुष्टिततस्ते
षांभ्रातॄणामभवद्रणः ॥ ६२ ॥ अन्योन्यमुष्टिनिष्पिष्टवक्षसस्त्यक्तजीविताः ॥ तेभुक्त्वानिरयान्घोरान्वभूवुःसारसाभुवि ॥ ६३ ॥ तदातेश्वापदान्ज
ग्धुर्दग्धांवन्येनवह्निना ॥ ततोमातंगतामेत्यपथिपांथानघातयन् ॥ ६४ ॥ वनेविषोदकंपीत्वातेययुर्यममंदिरम् ॥ खरोष्ट्रकपिमार्जारजन्मा
न्यासाद्यचक्रमात् ॥ ६५ ॥ ततोमधुव्रताजातावर्ततेत्रसरोवरे ॥ अद्यमेगंधमाघ्रायप्रापुस्तेवैष्णवंपदम् ॥ ६६ ॥ शृणुपक्षींद्रवक्ष्यामियेनमय्य
स्तिवैभवम् ॥ एतस्माज्जन्मनःपूर्वंतृतीयेजन्मनिक्षितौ ॥ ६७ ॥ सरोजवदनानामद्विजातेःकन्यकाभवम् ॥ पातिव्रत्यैकनिरतागुरुशुश्रूषणेरता ॥ ६८ ॥
कदाचित्सारिकामेकांपाठयंत्याविलंवितम् ॥ सारिकाभवपापेत्वंपत्याशप्तास्मिकुप्यता ॥ ६९ ॥ प्रेत्यसारित्वमासाद्यपातिव्रत्यप्रसादतः ॥ मुनीनामेव
सदनेकन्याकाचित्पुपोषमाम् ॥ ७० ॥ गीतानांदशमाध्यायंविभूतिरितिविश्रुतम् ॥ प्रातःपठतिविप्रोसावश्रौषंतमघापहम् ॥ ७१ ॥ कालेनसारिकादेह
महंहित्वाविहंगम ॥ दशमाध्यायमाहात्म्यादप्सराश्चाभवंदिवि ॥ ७२ ॥ पद्मावतीतिविख्यातापद्मायादयितासखी ॥ कदाचनमयायांत्याविमानेनविहाय
सा ॥ ७३ ॥ एतत्सरोवरंरम्यंविलोक्यविमलांवुजम् ॥ अवतीर्यजलक्रीडायावदारभ्यतेमया ॥ ७४ ॥ दुर्वासास्तावदायातोविवस्त्रातेनवीक्षिता ॥
तद्भयात्पद्मिनीरूपंधृतमेतन्मयास्वयम् ॥ ७५ ॥ पद्भ्यांपद्मद्वयंचैवद्वयंहस्तद्वयेनच ॥ मुखेनपंचमांभोजमितिपंचांवुजास्म्यहम् ॥ ७६ ॥ दृष्टातेनमुनींद्रेणको
पज्वलितचक्षुषा ॥ अनेनैवस्वरूपेणतिष्ठपापेशतंसमाः ॥ ७७ ॥ इतिशापंसमुत्सृज्यसचैवांतर्दधेक्षणात् ॥ विभूत्यध्यायमाहात्म्याद्वाणीमेनविलीयते ॥ ७८ ॥

[1] रसालसा इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मद्विलंघनमात्रेणपतितोसिमहीतले ॥ अद्यशापनिवृत्तिर्मेतिष्ठतस्तेखगोत्तम ॥७९॥ निशामयमयागीयमानमध्यायमुत्तमम् ॥ यस्याकर्णनमोत्रणत्वमद्यै
वविमोक्ष्यसे ॥८०॥ इत्यसौदशमाध्यायंपपाठश्लक्ष्णयागिरा ॥ तमाकर्ण्यतथादत्तमादायचसरोरुहम् ॥ ८१ ॥ मयासमर्पितंतुभ्यंपद्मिन्यापद्ममुत्तमम् ॥
इत्युक्त्वासजहौदेहंतदद्भुतमिवाभवत् ॥८२॥ ॥ भृंगिरिटिरुवाच ॥ ॥ पुरातनेभवेकोयंब्रह्महंसोभवत्कथं ॥ तवाग्रतःकुतोहेतोरुत्ससर्जकलेवरम्॥८३॥
इतिभृंगिरिटेर्वाक्यमाकर्ण्याहंतदाशुवम् ॥ द्विजवेश्मनिपूर्वस्मिन्जन्मन्ययमजायत ॥८४॥ सुतपाइतिविख्यातोब्रह्मचारीजितेंद्रियः ॥ वसन्गुरुकुलेकुर्वन्
वेदाध्ययनमन्वहम् ॥८५॥ गुरुशुश्रूषणंसम्यग्विदधातिचभक्तितः ॥ शयानस्यगुरोःशय्यांनिद्रितःसपदास्पृशत् ॥८६॥ तेनपापेनतिर्यक्त्वमयंस्वर्गेपिल
ब्धवान् ॥ पद्मयोनिमरालानांमध्येजातस्ततोद्विजः ॥८७॥ अस्मिञ्जन्मन्यमुष्येहपुरास्मल्लोकनावधि ॥ गीतानांदशमाध्यायंनलिन्याकथितंततः ॥८८॥
आकर्ण्यविहगोलेभेब्रह्मज्ञानमनुत्तमम्॥ सोयंविप्रकुलेजातोदशमाध्यायवैभवात् ॥ ८९ ॥ जन्माभ्यासवशादस्यशिशोरपिमुखांबुजात् ॥ गीतानांदशमा
ध्यायःसमुल्लसतिसर्वदा ॥ ९० ॥ तदर्थपरिणामेनसर्वभूतेष्ववस्थितम् ॥ शंखचक्रधरंदेवमयंपश्यतिसर्वदा ॥ ९१ ॥ यस्मिन्यस्मिन्यदैवास्यदृष्टिःस्निग्धा
शरीरिणः ॥ ससमुक्तोभवेत्सर्वःसुरापोब्रह्महापिवा ॥ ९२ ॥ तद्विज्ञायमयाविप्रःपरमात्मस्वरूपिणा ॥ इदंनगरमानीतोमुक्तिक्षेत्रंस्वभावतः ॥ ९३ ॥ अत्र
त्यानांमनुष्याणांमुक्तिःकरतलेस्थिता ॥ तेनास्यदृष्टिपातेनविशेषोन्योनजायते ॥ ९४ ॥ नददामिबहिर्गंतुमहमस्यपुराकृतम् ॥ दशमाध्यायमहात्म्या
त्तत्वज्ञानंसुदुर्लभम् ॥९५॥ लब्धमेतेनमुनिनाजीवन्मुक्तिरियंतथा ॥ तेनास्यचलतोहस्तंददामिपथिगच्छतः ॥९६ ॥ दशमाध्यायमहिमाभृंगिरिटेमहान
यम् ॥ इतिभृंगिरिटेरग्रेकथितंयत्कथानकम् ॥९७॥ तवेदमत्रकथितंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ नरोवाप्यथवानारीयापिकोपिचवापुनः॥९८॥अस्यश्रवणमात्रेण
सर्वाश्रमफलंलभेत् ॥ ९९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेगीतामहात्म्येचतुरशीत्यधिकशततमोध्यायः ॥ १८४ ॥
॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ इतिहासोयमीशानश्रेयसांसाधनंपरम् ॥ आकर्ण्यकरुणापूर्णममकांक्षाप्रवर्त्तते ॥ १ ॥ एकादशस्यमाहात्म्यमध्याय
स्यकथाश्रयम् ॥ व्यावर्णयविरूपाक्षवक्तॄणांप्रथमप्रभो ॥ २ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ आकर्णयकथांकांतेगीतावर्णनसंश्रयाम् ॥ विश्वरूपाभिधानस्यमा
हात्म्यमपिपावनम् ॥ ३ ॥ अध्यायस्यविशालाक्षिवक्तुंतावन्नशक्यते ॥ सहस्राणिकथाःसंतितत्रैकाकथ्यतेमया ॥ ४ ॥ प्रणीतायास्तटेनद्यामेघंकरमिति
श्रुतम् ॥ नगरंगरिमाधारतुंगप्राकारगोपुरम् ॥ ५ ॥ विशालाश्रमशालासुस्वर्णस्तंभविभूषितम् ॥ श्रीमद्भिःसुखिभिःशांतैःसदाचारैर्जितेंद्रियैः ॥ ६ ॥
अधिष्ठितंजनैश्चारुशृंगाटकमनोहरम् ॥ मणिस्तंभस्फुरत्स्वर्णापणचत्वरशोभितम् ॥ ७ ॥ पताकाकिंकिणीक्काणकदंबककलस्वरम् ॥ वेदाध्ययननिर्घो

१ गिरिमाधारमित्यपिपाठोन्यत्र ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

षवाचालितादिगंतरम् ॥ ८ ॥ तूर्यसंघोषणाकीर्णविशालव्योममंडलम् ॥ पताकापल्लवोद्धूतवातनिर्जितविग्रहम् ॥ ९ ॥ राजमार्गवरद्वारनारीमंजीरसिं
जितैः ॥ वल्लकीवेणुकैर्गीतैर्भातिवाजींद्रहेषितैः ॥ १० ॥ प्रेक्षमाणमिवाभीक्ष्णंदिक्पालानांपुरैःसमम् ॥ आस्तेजगत्पतिर्यत्रशार्ङ्गपाणिर्विराजितः ॥ ११ ॥
मूर्तिमत्परमंब्रह्मजगल्लोचनजीवितम्[1] ॥ लक्ष्मीनयनराजीवपूजिताकारगौरवः ॥ १२ ॥ त्रिविक्रमवपुर्मेघश्यामलःकोमलद्युतिः ॥ श्रीवत्सवक्षाराजीव
वनमालाविभूषितः ॥ १३ ॥ अनेकभूषणोपेतःसरत्नइववारिधिः ॥ चलत्सौदामिनीदामसांद्रमेघसमद्युतिः ॥ १४ ॥ तस्यास्तेमुकुटेसाक्षात्
शार्ङ्गपाणिःपरःपुमान् ॥ तंदृष्ट्वामुच्यतेजंतुर्जन्मसंसारबंधनात् ॥ १५ ॥ यस्मिन्पुरेमहातीर्थंविद्यतेमेखलाभिधम् ॥ यत्रस्नात्वानरैर्नित्यंप्राप्यतेवैष्णवं
पदम् ॥ १६ ॥ तत्रवीक्ष्यजगन्नाथंनरसिंहंकृपार्णवम् ॥ सप्तजन्मार्जिताद्घोरान्मुच्यतेदुष्कृतान्नरः ॥ १७ ॥ मेखलायांगणाधीशंविलोकयतियोनरः ॥
सनिस्तरतिविघ्नानिदुस्तराण्यपिसर्वदा ॥ ब्रह्मचर्यपरोदांतोनिर्ममोनिरहंकृतिः ॥ १८ ॥ तस्मिन्क्षेमंकरेकश्चिदभूद्ब्राह्मणसत्तमः ॥ सुनंदइतिविख्यातोवे
दशास्त्रविशारदः ॥ १९ ॥ वशीकृतेंद्रियग्रामोवासुदेवपरायणः ॥ देवस्यशार्ङ्गिणःपार्श्वेगीताध्यायमिमंप्रिये ॥ २० ॥ एकादशंपठत्येषविश्वरूपप्रद
र्शनम् ॥ अध्यायस्यप्रभावेनब्रह्मज्ञानमवापसः ॥ २१ ॥ परमानंदसंदोहश्लाघ्यसंवित्समाधिना ॥ प्रत्यङ्मुखेंद्रियतयानिश्चलांस्थितिमीयुषा ॥ २२ ॥
सततंस्थीयतेतेनजीवन्मुक्तेनयोगिना ॥ एकदासमहायोगीसिंहराशिस्थितेगुरौ ॥ २३ ॥ गोदावरीतीर्थयात्रांविधातुमुपचक्रमे ॥ प्रथमेह्निसमागत्यविरजं
तीर्थमुत्तमम् ॥ २४ ॥ नाभिमारभ्यतीर्थेषुससमभ्यर्च्यदेवताम् ॥ मज्जन्[2]मज्जन्जगद्धात्रींकमलांसव्यलोकयत् ॥ २५ ॥ तांसंपूज्यमहामायांसर्वकामफल
प्रदाम् ॥ तारातीर्थेततःस्नात्वाकपिलासंगमेततः ॥ २६ ॥ अष्टतीर्थमसौचक्रेविधायपितृतर्पणम् ॥ कुमारीशंशिवंनत्वाकपिलाद्वारमाययौ ॥ २७ ॥
तत्रनिर्मज्ज्यनिर्धूतप्राग्जन्मांतरदुष्कृतः ॥ संपूज्यनत्वाश्रुत्वाचदेवंवैमधुसूदनम् ॥ २८ ॥ उषित्वातत्रतांरात्रिंप्रागात्प्रातःसहद्विजैः ॥
नरसिंहवनेतत्रतीर्थेरामस्यदीर्घिका ॥ प्रह्लादपूजितःसाक्षादास्तेयत्रनृकेसरी ॥ २९ ॥ तंदृष्ट्वादेवदेवेशंपूजयित्वातुभक्तितः ॥ तत्रतांदिवसंनी
त्वासययावंबिकापुरम् ॥ ३० ॥ अनुग्रहेणभक्तानामंबिकातत्रतिष्ठति ॥ पूरयंतिमनुष्याणांवांछितान्यखिलान्यपि ॥ ३१ ॥ पूजयित्वांबिकांभक्त्या
पुष्पगंधानुलेपनैः ॥ उपहारैश्चविविधैःस्तोत्रैःप्रणमनैरपि ॥ ३२ ॥ विप्रस्तस्मात्पुराप्रातःकंठस्थानाभिधंपुरम् ॥ यत्रास्तेपरमाशक्तिर्महालक्ष्मी
महाद्युतिः ॥ ३३ ॥ तामवेक्ष्यसुधाभानुभास्करद्युतिमंडलाम् ॥ संसारतापविच्छेदपद्मपीयूषवाहिनीम् ॥ ३४ ॥ योगिराजहृदंभोजराज

१ लोचनजीविनः इ०पा० । २ मज्जन्मार्जन् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हंसनिषेविताम् ॥ अनाहतमहानादमयीमद्वयरूपिणीम् ॥ ३५ ॥ महालक्ष्मींभगवतींवांछितार्थप्रदायिनीम् ॥ आराध्यभक्तिभावेनचेतसासमुनीश्व
रः ॥ ३६ ॥ विवाहमंडपंप्रापपुरंविप्रैःसमन्वितः ॥ पुरेतत्रप्रतिगृहंवासस्थानमयाचत ॥ ३७ ॥ नलेभेवसतिंस्थातुंगेहेकस्मिन्नपिद्विजः ॥ दाशी
तंग्रामपालेनविशालंवासमंदिरम् ॥ ३८ ॥ प्रविश्यवसतिंचक्रेब्राह्मणःसंगिभिःसहः ॥ ततःप्रभातेविमलेसुनंदोसौद्विजोतमः ॥ ३९ ॥ बहिरालो
कयांचक्रेवासगेहान्निजंवपुः ॥ अध्वन्यानखिलान्यत्रजातान्क्वापियदृच्छया ॥ ४० ॥ गम्यमानःसमायांतंग्रामपालोददर्शसः ॥ तंबभाषेग्रामपालआशु
ष्मानसिसर्वशः ॥ ४१ ॥ भागधेयवतांपुंसांपुण्यःपुण्यवतामसि ॥ प्रभावोविद्यतेवत्सकोपिलोकोत्तरस्त्वयि ॥ ४२ ॥ क्वप्रयाताःसहायास्तेकथंतत्वदन्ना
द्वाहिः ॥ तत्पश्यमुनिशार्दूलकथयामितवाग्रतः ॥ ४३ ॥ किंतुनान्यंत्वयातुल्यंपश्यामीहतपस्विनम् ॥ किंजानासिमहामंत्रंकांविद्यामवलंबसे ॥ ४४ ॥
कस्यदेवस्यकारुण्याच्छक्तिर्लोकोत्तरात्वयि ॥ तत्कारुण्यवशात्तिष्ठग्रामेस्मिन्ब्राह्मणोत्तम ॥ ४५ ॥ शुश्रूषामखिलामेवभगवंस्तेकरोम्यहम् ॥ इतिसंवा
सयामासतस्मिन्ग्रामेमुनीश्वरम् ॥४६॥ परिचर्यांचतस्यासौभक्त्याचक्रेदिवानिशम् ॥ दिवसेषुप्रयातेषुसप्ताष्टसुसमेयिवान् ॥ ४७ ॥ प्रातरागत्यतस्याग्रे
रुरोदभृशदुःखितः ॥ अद्यमेभाग्यहीनस्यगुणवान्भक्तिमान्सुतः ॥ ४८ ॥ जाज्वल्यमानदंष्ट्रेणभक्षितोनिशिरक्षसा ॥ इत्येवंरक्षकेणोक्तंतंपप्रच्छससंय
मी ॥ ४९ ॥ क्वास्तेसराक्षसःपुत्रोभक्षितस्तेकथंवद ॥ ॥ ग्रामपालउवाच ॥ ॥ वर्ततेनगरेघोरःपुरुषादोनिशाचरः ॥ ५० ॥ सखादतिनरानेत्यनित्यं
नगरगोचरान् ॥ ससर्वैर्नागरैरत्रप्रार्थितःपुरुषैःपुरा ॥ ५१ ॥ रक्षराक्षसनःसर्वान्ग्रासंतेकल्पयामहे ॥ पथिकानिशिनिद्रांतियेचतान्भुंक्ष्वराक्षस ॥५२॥ एत
स्मिन्सदनेपांथान्ग्रामपालप्रवेशितान् ॥ आहारंकल्पयांचक्रुरात्मीयप्राणगुप्तये ॥ ५३ ॥ भवान्सुप्तोगृहेमुष्मिन्नधन्यैःसंयुतःपरैः ॥ तेग्रस्ताःकिलचानने
नत्वंमुक्तोसिद्विजोत्तम ॥५४॥ प्रभावंभवतोवेत्तिभवानेवद्विजोत्तम ॥ मदीयतनयस्याद्यमित्रमेकमुपागतम् ॥ ५५ ॥ अजानतामयासोपितनयस्यप्रियः
सखा ॥ अन्यैःपांथजनैःसार्द्धंतस्मिन्गेहेप्रवेशितः ॥५६॥ श्रुत्वातत्रप्रविष्टंतंनिशीथेतनयोमम ॥ तमानेतुंगतःसोपिभक्षितस्तेनरक्षसा ॥५७॥ दुःखितेनम
याप्रोक्तःप्रातःसपिशिताशनः ॥ ममापिपुत्रोदुष्टात्मन्भवतानिशिभक्षितः ॥ ५८ ॥ भवज्जठरनिर्मग्नःसुतोसौयेनजीवति ॥ अस्तिचैवमुपायस्तेब्रूहिमेत्वं
निशाचर ॥५९॥ ॥ राक्षसउवाच ॥ ॥ अंतःप्रविष्टंत्वत्पुत्रमज्ञात्वाहमभक्षयम् ॥ अजानन्भक्षितःपांथैःसहितोसौसुतस्तव ॥ ६० ॥ यथाजीवतिमे
कुक्षौयथाभवतिरक्षितः॥तथाविहितमप्यस्तिदैवेनपरमेष्ठिना ॥६१॥ गीतैकादशमध्यायंयःपठत्यनिशंद्विजः॥तत्प्रभावेनमेमुक्तिर्मृतानांपुनरुद्भवः ॥६२॥
॥ ग्रामपालउवाच ॥ ॥ कथमेकादशाध्यायसामर्थ्यमिदमद्भुतम्॥६३॥इतिपृष्टोमयाविप्रसबभाषेनिशाचरः॥६४॥पुरागृध्रेणकेनापिनभोमार्गेणगच्छता॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अस्थिखंडंस्वतुंडाग्रात्पातितंक्वापिवारिणि ॥ ६५ ॥ तंजलाशयमागत्यकोपिज्ञानीश्वरस्तदा ॥ महातीर्थमितिज्ञात्वाविदधेपितृतर्पणम् ॥ ६६ ॥ तमूचिरे
जनाःसर्वेतीर्थमेतत्कथंवद ॥ जपत्येकादशाध्यायंत्रिसंध्यंनियतेंद्रियः ॥ ६७ ॥ कृतमौनस्तुविप्रोसौचौरैर्व्यापादितःपथि ॥ तस्यास्थिशकलंगृध्रवदनात्प
तितंजले ॥ ६८ ॥ तेनतीर्थमिदंदिव्यंजातंपातकनाशनम् ॥ ततस्तेमानवाःसर्वेसस्नुस्तत्रजलाशये ॥ ६९ ॥ निष्कल्मषतयाचैवंप्रापुस्तेपरमंपदम् ॥
एकादशस्यसामर्थ्यादध्यायस्यभविष्यति ॥ ७० ॥ ममापिमुक्तिःपांथानांपुनरुत्थानमेवच ॥ योमयाकश्चिदुद्गीर्णोब्राह्मणोत्रैवतिष्ठति ॥ ७१ ॥ सच
एकादशाध्यायंजपतिस्मनिरंतरम् ॥ सतेनाध्यायमंत्रेणसप्तवाराभिमंत्रितम् ॥ ७२ ॥ विधायवारिविप्रेंद्रःक्षिपेद्यदिममोपरि ॥ ततोमेशापनिर्मुक्ति
र्भविष्यतिनसंशयः ॥ इतितेनास्मिसंदिष्टःसमायातस्त्वदंतिकम् ॥ ७३ ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ ॥ राक्षसःकेनपापेनजातोसौवदरक्षक ॥ यत्क्षपायां
गृहेतस्मिन्नरान्खादतिनिद्रितान् ॥ ७४ ॥ ॥ ग्रामपालउवाच ॥ अस्मिन्ग्रामेपुराकश्चिदासीद्विप्रःकृषीवलः ॥ एकदाशालिकेदाररक्षणेव्याकुलोद्वि
जः ॥ ७५ ॥ नातिदूरेमहागृध्रःपांथमेकमभक्षयत् ॥ तंविमोचयितुंदूराद्दयांचक्रेपितापसः ॥ ७६ ॥ भुक्त्वापांथंखगस्तावन्निरगादंबराध्वना ॥ ततःस
तापसःकोपात्तंबभाषेकृषीवलम् ॥ ७७ ॥ धिक्त्वांहालिकदुर्बुद्धेकठोरमतिनिर्घृण ॥ कुक्षिंभरंपरत्राणविमुखंहतजीवितम् ॥ ७८ ॥ चौरैश्चदंष्ट्रिभिः
सर्पैररिवह्निविषांबुभिः ॥ गृध्रराक्षसभूतैश्चवेतालादिभिराहतान् ॥ ७९ ॥ जनानुपेक्षतेशक्तःसतद्वधफलंलभेत् ॥ नमोचयतियोविप्रंप्रभुश्चोरादिभिर्धृ
तम् ॥ ८० ॥ सयातिनरकंघोरंसपुनर्जायतेवृकः ॥ निहन्यमानंविपिनेगृध्रव्याघ्रेणपीडितम् ॥ ८१ ॥ मुंचमुंचेतियोवक्तिसयातिपरमांगतिम् ॥ गवा
मर्थेहताव्याघ्रैर्व्याधैर्दुष्टैश्चराजभिः ॥ ८२ ॥ तेपियांतिपदंविष्णोर्दुष्प्राप्यंयोगिनामपि ॥ अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच ॥ ८३ ॥ शरणागतसं
त्राणकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ दीनस्योपेक्षणंकृत्वाभीतस्यचशरीरिणः ॥ ८४ ॥ पुण्यवानपिकालेनकुंभीपाकेसपच्यते ॥ पश्यन्नपिभवान्पांथंदुष्ट
गृध्रेणभक्षितम् ॥ ८५ ॥ निवारणसमर्थोपिनचक्रेयन्निवारणम् ॥ निष्कृपोसियतस्तस्माद्भविष्यसिनिशाचरः ॥ ८६ ॥ इमंशापंमुनेःश्रुत्वाकंपमान
कलेवरः ॥ प्रणम्यहालिकोविप्रंबभाषेकरुणंवचः ॥८७॥ अत्राहंक्षेत्ररक्षायांचिरंक्षिप्तेनचक्षुषा ॥ नवेद्मिनिकटंगृध्रहन्यमानमिमंनरम् ॥८८॥ तन्मेनुग्रहंक
र्तुंकृपणस्यत्वमर्हसि ॥ ॥विप्रउवाच॥ ॥ योवेत्त्येकादशाध्यायंजपत्यनुदिनंचयः ॥८९॥ तेनाभिमंत्रितंवारियदाशिरसितावके॥पतिष्यतितदाशापात्तवमु
क्तिर्भविष्यति ॥ ९० ॥ इत्युक्त्वातापसोयातोहालिकोराक्षसोभवत् ॥ तदागच्छद्विजश्रेष्ठतेनाध्यायेनमंत्रय ॥ तीर्थोदकंस्वहस्तेनतस्यमूर्द्धनिनिक्षिप॥
॥ ९१ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इतितत्प्रार्थितंतस्यश्रुत्वाचकरुणाप्लुतः ॥ तथेतिसहपालेनमुनीरक्षोंतिकंययौ ॥९२॥ एकादशेनतेनांबुविश्वरूपेणमं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रितम् ॥ निक्षिप्तंतस्यशिरसितेनविप्रेणयोगिना ॥ ९३ ॥ गीताध्यायप्रभावेणशापमोक्षमवापसः ॥ विहायराक्षसंदेहंचतुर्बाहुस्ततोभवत् ॥ ९४ ॥
निर्गीर्णायेजनास्तेनपांथाआसन्सहस्रशः ॥ चतुर्भुजाबभूवुस्तेशंखचक्रगदाधराः ॥ ९५ ॥ तेविमानान्यारुरुहुस्तावदूचेसराक्षसम् ॥ मदीयस्तनयःक
स्तंदर्शयस्वनिशाचर ॥ ९६ ॥ इत्युक्तेग्रामपालेनदिव्यधीराहराक्षसः ॥ एवंचतुर्भुजंविद्धितमालश्यामलद्युतिम् ॥ ९७ ॥ माणिक्यमुकुटंदिव्यमणिकुं
डलमंडितम् ॥ हारहारिमहास्कंधंस्वर्णकेयूरभूषितम् ॥ ९८ ॥ राजीवलोचनंस्निग्धंहस्तेकृतसरोरुहम् ॥ दिव्यंविमानमारूढंदेवत्वंप्राप्तमात्म
जम् ॥ ९९ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वासुतंदृष्ट्वाचताहशम् ॥ स्वगेहंनेतुमारेभेजहाससमुतस्ततः ॥ १०० ॥ कतिवाराणिजातोसित्वंपुत्रो
ममरक्षक ॥ पूर्वंपुत्रस्त्वदीयोस्मिअधुनाविबुधोऽस्म्यहम् ॥ १०१ ॥ यास्यामिवैष्णवंधामब्राह्मणस्यप्रसादतः ॥ निशाचरोपिप्राप्तोयंपश्यदेहंच
तुर्भजम् ॥ १०२॥ एकादशस्यमाहात्म्याद्यातिस्वर्गंसमंजनैः ॥ विप्रादस्मात्तमध्यायमधीष्वत्वंजपानिशम् ॥ १०३ ॥ भविष्यतिनसंदेहस्तवापिगतिरी
दृशी ॥ तातस्मात्सतांसंगंदुर्लभंसर्वथाजनैः ॥१०४॥ सोप्यद्यतेसमुत्पन्नोद्यात्मनःसाधयेप्सितम् ॥ किंधनैर्भोगदानैर्वाकिंयज्ञैस्तपसानुकिम् ॥ १०५॥
किंपूर्तैर्वापरंश्रेयोविश्वरूपस्यपाठतः ॥ तद्विष्णोःपरमंरूपमध्यायस्यश्रुतेनच ॥ १०६ ॥ यत्पूर्णानंदसंदोहकृष्णब्रह्मास्यनिर्गतम् ॥ कुरुक्षेत्रेर्जुनेमित्रेत
त्कैवल्यरसायनम् ॥ १०७ ॥ नृणांचभवभीतानामाधिव्याधिभयापहम् ॥ अनेकजन्मदुःखघ्नंनान्यत्पश्यामितत्स्मर ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा
सहतैःसर्वैर्ययौविष्णोःपरंपदम् ॥ १०८ ॥ तमध्यायंततोविप्राद्ग्रामपालःपपाठसः ॥ तावुभौतस्यमाहात्म्याज्जग्मतुर्वैष्णवंपदम् ॥ १०९ ॥ इत्येकादशमा
हात्म्यकथातुभ्यंनिरूपिता ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणमहापातकसंक्षयः ॥ ११० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहा
त्म्येसतीश्वरसंवादेपंचाशीत्यधिकशततमोध्यायः ॥१८५॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ अस्तिकोल्हापुरंनामनगरंदक्षिणापथे ॥ सुखानांसदनंसाध्विसाधूनां
सिद्धिसंभवम् ॥ १ ॥ परशक्तेःपरंपीठंसर्वदेवनिषेवितम् ॥ पुराणेषुप्रसिद्धंयद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥२॥ कोटिशस्तत्रतीर्थानिशिवलिंगानिकोटिशः ॥ आ
स्तेरुद्रगयायत्रविशालंलोकविश्रुतम् ॥ ३ ॥ तुंगाचलमहावप्रगोपुरोल्लासितोरणम् ॥ प्रासादशिखरेयत्रतुंगंचकनकध्वजम् ॥ ४ ॥ सोमकांतिमहासौधव
लभीपंक्तिशोभितम् ॥ जालरंध्रोद्गिरद्धूपधूमाऽमोदितदिक्तटम् ॥ ५ ॥ चलत्पताकविस्तीर्णच्छायंदेवालयान्वितम् ॥ चतुरैःसुंदरैःस्निग्धैःश्रीमद्भिःशुचि
मानसैः ॥ ६ ॥ अधिष्ठितंसदाचारैःपुरुषैर्भूरिभूषणैः ॥ कुरंगनयनाश्चंद्रवदनाःकुटिलालकाः ॥७॥ उत्फुल्लचंपकच्छायाःपीनतुंगपयोधराः ॥ कृशमध्या

१ चारुवक्रसरोरुहमितिपाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निम्ननाभिवलित्रयविराजिताः ॥ ८ ॥ विशालजघनाश्चारुजंघायुग्मावरांघ्रयः ॥ वाचालमेखलादामनिक्कणन्मणिनूपुराः ॥ ९ ॥ रणत्कंकणहस्ताब्जस्फुर
त्करजरश्मयः ॥ वसंतिप्रमदायत्रमादयंत्योमुनीनापि ॥ १० ॥ समस्तवस्तुसंयुक्तंसर्वभोगसमन्वितम् ॥ मंगलैःसकलैर्युक्तंमहालक्ष्मीसमन्वितम् ॥११॥
तत्रागच्छत्पुमान्कश्चिद्युवागौरःसुलोचनः ॥ कंबुकंठःपृथुस्कंधोमहावक्षामहाभुजः ॥ १२ ॥ समस्तलक्षणोपेतोगोचरासक्तमानसः ॥ प्रविश्यनगरंपश्य
न्शोभांसौधेषुसर्वतः ॥ १३ ॥ उत्कंठितमनाद्रष्टुंमहालक्ष्मींसुरेश्वरीम् ॥ मणिकुंडेकृतःस्नानःसंपन्नापितृतर्पणः ॥ १४ ॥ महालक्ष्मींमहामायांनत्वातुष्टा
वभक्तितः ॥ जयत्यपारकरुणाशरण्याजगदंबिका ॥ १५ ॥ कुर्वाणाजगतोजन्मपालनंक्षपणंदृशा ॥ ययाशक्त्याकृतादिष्टःपरमेष्ठीसृजत्यसौ ॥ १६ ॥
अवष्टभ्यचतांशक्तिंपालयत्यच्युतोजगत् ॥ ययाशक्त्याकृतावेशःसंहरत्यखिलंहरः ॥ १७ ॥ तांभजेपरमांशक्तिंसर्गस्थितिलयोर्जिताम् ॥ योगिध्येयांघ्रि
कमलेकमलेकमलालये॥१८॥ स्वभावानखिलान्नस्त्वंगृह्णासींद्रियगोचरान् ॥ त्वमेवकल्पनाजालंतत्कल्पंकुरुषेमनः॥१९॥ इच्छाज्ञानक्रियारूपापरसंवि
त्स्वरूपिणी ॥ निष्फलानिर्मलानित्यानिराकारानिरंजना ॥ २० ॥ निरंतरानिरातंकानिरालंबानिरामया ॥ तवैवंमहिमानंहिकोवर्णयितुमीशते ॥ २१ ॥
वंदेनिर्भिन्नषट्चक्रद्वादशांतर्विहारिणीम् ॥ अनाहतध्वनिमयींबिंदुनादकलात्मिकाम् ॥ २२ ॥ मातस्त्वंपूर्णशीतांशुगलत्पीयूषवाहिनी ॥ पुष्णासिवत्स
लेबालान्सनकादीन्दिगंबरान् ॥ २३ ॥ अनुस्यूताशिवासंविज्जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु ॥ तुरीयायांवर्त्तमानांदयासूनृतसंधिषु ॥ २४ ॥ ददासि
प्राणिनांसर्वाःसततंब्रह्मसंपदः ॥ संहृत्यतत्वसंघातंतुरीयातीतयात्वया ॥ २५ ॥ योगिनांशिवतादात्म्यंदीयतेनिर्विकल्पया ॥ परांनमामिप
श्यंतींमध्यमांवैखरीमपि ॥ २६ ॥ रूपाणिदेविगृह्णासिजगत्संत्राणहेतवे ॥ त्वंब्राह्मीवैष्णवीचत्वंमाहेशीचत्वमंबिके ॥ २७ ॥ वाराहित्वंमहालक्ष्मीर्ना
रसिंहीत्वमैंद्रिका ॥ त्वंकौमारीचंडिकात्वंलक्ष्मीस्त्वंविश्वपावनी ॥ २८ ॥ सावित्रीत्वंजगन्माताशाशिनीत्वंचरोहिणी ॥ त्वंस्वाहात्वंस्वधात्वंहित्वं
सुधापरमेश्वरी ॥ २९ ॥ चंडमुंडभुजादंडखंडदोर्दंडमंडिते ॥ रक्तबीजगलद्रक्तपानघूर्णितलोचने ॥ ३० ॥ उन्मत्तमहिषग्रीवोन्मूलनप्रौढदोर्युगे॥शुंभा
सुरमहादैत्यदारणायातविक्रमे ॥३१॥ अनंतचरितेतुभ्यंनमस्त्रैलोक्यमातृके ॥ भक्तकल्पलतेमह्यंप्रसीदपरमेश्वरि ॥ ३२ ॥ इतितेनस्तुतादेवीमहालक्ष्मी
स्ततःस्वयम्॥ निजरूपंसमास्थायपुरुषंप्रत्युवाचतम्॥३३॥ ॥ श्रीलक्ष्मीरुवाच॥ ॥राजपुत्रप्रसन्नाहंवृणीष्ववरमुत्तमम् ॥ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ ॥ पितामे
धरणीपालोवाजिमेधंमहाक्रतुम् ॥ ३४ ॥ कुर्वाणोदैवयोगेनरोगाक्रांतोदिवंययौ ॥ तद्वपुस्तप्ततैलेनशोषयित्वामयाततः॥३५॥ स्थापितस्तत्रयागोसौय
थापूर्वमवर्तत ॥ अथक्रांतमहीचक्रोयूपेयागतुरंगमः ॥ ३६ ॥ निशीथेबंधनंहित्वानीतःकेनापिकुत्रचित् ॥ अदृष्ट्वातद्गतंक्वापिनिवृत्तेषुजनेष्वहम् ॥ ३७ ॥

१ गौरःसर्वांगसुंदर इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आमंत्र्यऋत्विजःसर्वाञ्छरणंत्वामुपागतः ॥ प्रसन्नायदिदेवित्वंतन्मेयागतुरंगमः ॥ ३८ ॥ दृष्टोभवतुयागोसौसंपूर्णोजायतेयथा ॥ आनृण्यंममतातस्य
तेनराज्ञोभविष्यति ॥ ३९ ॥ तथाकुरुजगद्धात्रिशरणागतवत्सले ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ ममद्वारंद्विजःसिद्धसमाधिरितिविश्रुतः ॥ ४० ॥ ममाज्ञ
यासतेसर्वंकार्यंनिष्पादयिष्यति ॥ इत्युक्तःश्रीमहालक्ष्म्याततोराजकुमारकः ॥ ४१ ॥ आजगाममुनिःसिद्धसमाधिर्यत्रतिष्ठति ॥ प्रणम्यतस्यपादाब्जं
कृतांजलिरवस्थितः ॥ ४२ ॥ तमुवाचततोविप्रःप्रहितोसित्वमंबया ॥ त्वदीप्सितमिदंसर्वंसाधयामिविलोकय ॥ ४३ ॥ इत्युक्त्वात्रिदशान्सर्वानाचक
र्षसमांत्रिकः ॥ ऐक्षतक्षितिपालस्यतनयोसौतदासुरान् ॥ ४४ ॥ कृतांजलिपुटान्देवान्वेपमानकलेवरान् ॥ अथतानमरान्सर्वान्संबभाषेद्विजोत्त
मः ॥ ४५ ॥ अमुष्यराजपुत्रस्यवाजीयज्ञायकल्पितः ॥ नीतोस्तिदेवराजेनक्षपायामपहृत्यसः ॥ ४६ ॥ गीर्वाणाअश्वमेवास्यसमानयतमाचिरम् ॥
अथतस्यमुनेर्वाक्याद्देवैर्यज्ञतुरंगमः ॥ ४७ ॥ समर्पितस्ततस्तेनतेनुज्ञात्वादिवौकसः ॥ आकृष्टानमरान्दृष्ट्वागतंलब्ध्वातुरंगमम् ॥ ४८ ॥ महीप
तिसुतोनत्वातंमुनिंवाक्यमब्रवीत् ॥ आश्चर्यमिदमेतत्तेसामर्थ्यमृषिसत्तम ॥ ४९ ॥ कृतंत्वयाचित्रमिदंत्रिदशाकर्षणंक्षणात् ॥ हस्तादाकृष्यदत्तोमे
यज्ञीयोयंतुरंगमः ॥ ५० ॥ नकिंचिदपरंयावद्दुष्करंयत्सुरैरपि ॥ प्रभविष्यतितत्कर्तुंभवानेवनचापरः ॥ ५१ ॥ शृणुविप्रमहीपालपितासीन्मेबृहद्रथः ॥
प्रारब्धहयमेधोसौदैवेननिधनंगतः ॥ ५२ ॥ अद्यापितस्यदेहोस्तितप्ततैलेनशोषितः ॥ तस्यसंजीवनंभूयःकर्त्तुमर्हसिसत्तम ॥ ५३ ॥ इत्याकर्ण्यस्मितं
कृत्वासजगादमहामुनिः ॥ यामस्तत्रपितायत्रतावकोयागमंडपः ॥ ५४ ॥ अथागत्यसमंतेनतत्रसिद्धःसमाधिना ॥ पयोभिमंत्र्यविदधेतस्यप्रे
तस्यमूर्द्धनि ॥ ५५ ॥ ततःप्रापनृपःसंज्ञामुत्तस्थौवैददर्शच ॥ सतंपप्रच्छविप्रेंद्रंकोसिधर्मेतिभूपतिः ॥ ५६ ॥ ततोराजसुतःसर्वंभूपालायन्यवे
दयत् ॥ सनत्वाब्राह्मणंराजातंपुनर्दत्तजीवितम् ॥ ५७ ॥ बभाषेकेनपुण्येनत्वयिशक्तिरलौकिकी ॥ ययामेजीवितंदत्तमाकृष्टाश्चदिवौकसः
॥ ५८ ॥ यागश्चोद्धरितोविप्रयेनमेतन्निरूपय ॥ इत्युक्तस्तेनविप्रोसौजगादश्लक्ष्णयागिरा ॥ ५९ ॥ गीतानांद्वादशाध्यायंजपाम्यहमतंद्रितः ॥
तेनशक्तिरियंराजन्ययाप्रातोसिजीवितम् ॥ ६० ॥ एतदाकर्ण्यराजासौद्वादशाध्यायमुत्तमम् ॥ पपाठतस्माद्विप्रर्षेःसकाशात्तब्राह्मणान्वितम् ॥ ६१ ॥
तस्याध्यायस्यमाहत्म्यात्तेसर्वेसद्गतिंययुः ॥ अन्येपठित्वाजीवाश्चमुक्तिमापुरहोपराम् ॥ ६२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसं
हितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येषडशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १८६ ॥ छ ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ द्वादशाध्यायमाहात्म्यंभवताकथितंमम ॥
ब्रूहित्रयोदशाध्यायमाहात्म्यमतिसुंदरम् ॥ १ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ शृणुत्रयोदशाध्यायमहिमांभोनिधिंशिवे ॥ यदाकर्णनमात्रेणपरांमुद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मवाप्स्यसि ॥२॥ अस्तिदक्षिणदिग्भागेतुंगभद्रामहानदी ॥ तत्तटेनगरंरम्यंनाम्नाहरिहरंपुरम् ॥३॥ यत्राऽस्तेभगवान्देविदेवोहरिहरःस्वयम् ॥ यस्यदर्शन
मात्रेणपरंकल्याणमाप्यते ॥ ४ ॥ तस्मिन्पुरेद्विजन्मासीद्धरिदीक्षितसंज्ञिकः ॥ तपःस्वाध्यायनिरतोश्रोत्रियोवेदपारगः ॥ ५ ॥ दुराचारेतितस्यासी
द्भार्यानाम्नाचकर्मणा ॥ नसुष्वापसमंपत्यादुरालापाकदाचन ॥ ६ ॥ क्षणमप्यात्मसदनेनचास्तेस्वैरचारिणी ॥ कंठदघ्नंद्विजद्वारेधयंतीवारुणीरसम्॥७॥
पतिसंवधिनःसर्वान्तर्जयंतीपुनःपुनः ॥ विटैःसहसदोन्मत्तारममाणानिरंतरम् ॥ ८ ॥कदाचिद्व्याकुलंदृष्ट्वापुरंपौरैरितस्ततः ॥ संकेतगेहमकरोत्कांतारेनि
र्जनेस्वयम् ॥ ९ ॥ अथतत्रैवसाधूर्तारममाणाविटैःसह ॥ निनायसावहून्कालान्निजयौवनगर्विता ॥ १० ॥ अथतस्मिन्पुरेरम्येनिवसंत्यानिरंकुशम् ॥
वसंतकालःसमभूत्परंचित्तेभुवःसखा ॥ ११ ॥ आमूलपल्लवाकीर्णैःसहकारविकारिणा ॥ पिकानांपंचमालापैःपुनःसजीवितःस्मरः ॥ १२ ॥ स्फुरच्चंप
कसौरभ्यहारकैर्मलयानिलैः ॥ मंदंमंदंप्रसर्पद्भिरांदोलितवनद्रुमः ॥ १३ ॥ उत्फुल्लमल्लिकामोदमदिरापारणावताम् ॥ अलीनांकलटंकारैःसमंताद्राव
शोभितः ॥ १४ ॥ प्रसन्नचारुभिःस्मेरैःसरोवरसुगंधिभिः ॥ मीलन्मरालनिवहैःसरोभिःप्रकटीकृतः ॥१५॥ घनच्छायासुखासीनहरिणार्भकधारिभिः ॥
नीरंध्रपल्लवैर्नानाशाखिभिःशोभितावनिः॥ १६ ॥ तस्मिन्वसंतसमयेमुदितासाभिसारिका ॥ अपश्यज्जगदानंददायिनींचंद्रिकांनिशि ॥ १७॥ चंचच्च
कोरचंच्वग्रगलत्पीयूषसीकराम् ॥ द्रवदिंदुशिलानिर्यत्सुधानिर्झरनिर्भराम् ॥ १८ ॥ विकाशिकुसुमक्रोडसांद्रीभूतकरोत्कराम् ॥ उल्लासितपयोराशिकं
ल्लोलालिंगितांवराम् ॥ १९ ॥ मनोभवमहासिंहकुलटाकठंकर्तरीम् ॥ घनांधकारसंदोहविदारणपटीयसीम् ॥ २० ॥ श्वेतीकृतसतीकारपरार्थ
हिमगर्भिणीम् ॥ म्लानपंकजसंकोचाद्यूनामानंददायिनीम् ॥ २१ ॥ चक्रवाकवधूवक्रकरुणाक्रोशसाक्षिणीम् ॥ मुक्ताश्रेणीविशुद्धांशुप्रभासितदिगं
तराम् ॥ २२ ॥ अथतस्यांप्रभूतायांपूरयंत्यादिशोदश ॥ कामांधाकामिनीजातापथिसौधविहारिणी ॥ २३ ॥ अपश्यंतीविटान्रात्रौनिर्भिद्यभवनार्ग
लम् ॥ ययौसंकेतभवनंनिर्गत्यनगराद्बहिः ॥ २४ ॥ तत्रप्रियतमंकंचित्काममोहितमानसा ॥ अन्वेषयंतीनाद्राक्षीत्कुंजेकुंजेतरौतरौ ॥ २५ ॥
आकर्णयंतीकांतस्यमंदालापान्पदेपदे ॥ अभियातिततःक्रीडन्यत्रसंहारिनिस्वनः ॥ २६ ॥ चक्रवाकरवान्श्रुत्वाकांतालापभ्रमादसौ ॥ सरो
वराणिसर्वाणिपर्यटंतीमुहुर्मुहुः ॥ २७ ॥ कांतभ्रांत्यातरुतलेप्रसुप्तान्हरिणोत्करान् ॥ प्रबोधयंतीसोच्छ्वासमागतास्मीतिभाषिणी ॥ २८ ॥
आलिंगंतीवनस्थाणुंजीवनेश्वरशंकया ॥ तदाननभ्रमाद्भूयंचुंबंतीविकचांबुजम् ॥ २९ ॥ तत्रतत्रकृतव्यर्थश्रमादृष्टप्रियास्वयम् ॥ विलला

१ मोदमादिनांचरणावताम् इ०पा० । २ कुलटाकुलकर्तरीम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पवनेतस्मिन्मूर्च्छेतीविविधोक्तिभिः ॥ हाकांतहागुणाक्रांतमचैतन्यस्यनायक ॥ ३० ॥ हेमनोहरसौभाग्यभाग्यलावण्यशेवधे ॥ हापूर्णचं द्रवदनहासरोजायतेक्षण ॥ ३१ ॥ हाकांततत्वसौहित्यविश्रमायसुरद्रुम ॥ यदिकोपेनकुत्रापिगुह्यवेषोत्रतिष्ठसि ॥ ३२ ॥ प्रसादयामित्वांकांतदत्त्वाप्रा णान्प्रियानपि ॥ इत्युच्चैःसर्वतोदिक्षुविलपंत्याबियोगतः ॥ ३३ ॥ तस्याःश्रुत्वावचःकोपिसुप्तोव्याघ्रःप्रबुद्धवान् ॥ कुर्वन्घुरघुरध्वानंपश्यन्प्रतिदिशं रुषा ॥३४॥ आस्फालयन्नखैर्भूमिंगर्जन्नाकाशगह्वरम् ॥ पृष्ठनिर्भग्नलांगूलद्रुतमुत्थायवेगवान् ॥३५॥ गतोव्याघ्रःसमुत्पत्ययत्रास्तेसाभिसारिका ॥ अथ सापितमायांतमालोक्यपतिशंकया ॥३६॥ निर्जगामपुरःस्थातुंप्रेमनिर्भरमानसा ॥ ततस्तस्यनखक्रीडाक्रूरतांधीकृतासती ॥३७॥ जहौप्रियवपुःशंकांश्रु त्वागर्जितमूर्जितम् ॥ तथाविधापिसानारीभ्रांतिमुत्सृज्यसत्वरम् ॥३८॥ व्याघ्रत्वंतुकुतोहेतोर्मांनिहंतुमिहागतः ॥ इदंसर्वंसमाख्याहियतस्त्वंहंतुमिच्छ सि ॥ ३९ ॥ इतितस्यावचःश्रुत्वाशार्दूलश्चंडविक्रमः ॥ क्षणंविहायतद्ग्रासमुवाचप्रहसन्निव ॥ ४० ॥ मलापहानदीनाम्नादेशेतिष्ठतिदक्षिणे ॥ नगरीमुनि पर्णेतितस्यारोधसिवर्तते ॥ ४१ ॥ तत्रास्तेभगवान्साक्षात्पंचलिंगोमहेश्वरः ॥ तस्यांपुर्यामहंविप्रपुत्रोभूत्वास्थितस्ततः ॥ ४२ ॥ अयाज्यान्या जयन्नश्नन्नेकोद्दिष्टेनदीतटे ॥ वेदपाठफलंशश्वद्विक्रीणन्धनकांक्षया ॥ ४३ ॥ भिक्षुकानपरान्लोभात्तिरस्कुर्वन्दुरुक्तिभिः ॥ अदेयद्रविणंगृह्णन्नदत्तमनि शंदिनम् ॥ ४४ ॥ छलयन्सकलांल्लोकान्क्षणग्रहणकौतुकात् ॥ ततःकतिपयेकालेजरठत्वमुपागतः ॥ ४५ ॥ वलीपलितवानंधःप्रपतन्प्रस्खलद्गतिः ॥ पतद्दंतोभवंभूयःप्रतिग्रहपरायणः ॥ ४६ ॥ हस्तेगृहीतदर्भोहमगमंतीर्थसन्निधिम् ॥ धनग्रहणलोभेनभ्रमन्पर्वसुपर्वसु ॥ ४७ ॥ ततोहंशिथिलांगःसन्कं चिद्धूनिर्जरालयम् ॥ गतवान्याचितुंभोक्तुंदष्टोमध्येपदेशुना ॥ ४८ ॥ अपतंमूर्छितोभूत्वाततःक्षितितलेक्षणात् ॥ ततोहंगलितप्राणोव्याघ्रयोनिमुपाग तः ॥ ४९ ॥ अत्रतिष्ठामिकांतारेपूर्वपापमनुस्मरन् ॥ नभक्षयामिधर्मिष्ठान्मुनीन्साधुजनान्सतीः ॥ ५० ॥ किंतुपापान्दुराचारानसतीर्भक्षयाम्यहम् ॥ अतोऽसतित्वंत्वेनममैवकवलायसे ॥५१॥ इत्युक्त्वास्वैर्नखैःक्रूरैस्तांविभज्यांगखंडशः ॥ अथतांभक्षितांतेनपापदेहमुपाश्रिताम् ॥५२॥ यमस्यकिंक रानिन्युःसद्यःसंयमनींपुरीम् ॥ यमादेशेनतत्रापिपातयामासुराशुताम् ॥ ५३ ॥ विण्मूत्ररक्तपूर्णेषुघोरकुंडेष्वनेकधा ॥ कल्पकोटिषुपीतासुतस्मादानी यतांमुहुः॥५४॥ रौरवेस्थापयामासुर्मन्वंतरशतावधि ॥ ततोप्याकृष्यतांदीनांरुदतींसर्वतोमुखीम् ॥ ५५ ॥ मुक्तकेशांभग्नगात्रांचिक्षिपुर्दहनानने ॥ एवं पापपरांघोरांभुक्त्वानरकयातनाम् ॥ ५६ ॥ इहजातामहापापात्पुनःश्वपचयोनिषु ॥ ततःश्वपचगेहेपिवर्द्धमानादिनेदिने ॥५७॥ पूर्वजन्मवशेनैवतथैवासी

१ कंचिद्धूतनिकालयम् इ० कंचिद्धूर्तनिकालयान् इ० च पाठान्तरम्। २ मामलं कवलायसे इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यथापुरा ॥ ततःकतिपयेकालेपुनःस्वंभवनंययौ ॥५८॥ यत्रास्तेजृंभकादेवीशिवस्यातःपुरेश्वरी ॥ तत्रापश्यद्द्विजन्मानंवासुदेवाभिधंशुचिम् ॥ ५९ ॥
गीतात्रयोदशाध्यायमुद्गिरंतमनारतम् ॥ ततस्तच्छ्रवणादेवमुक्ताश्वपचविग्रहात् ॥ ६० ॥दिव्यंदेहंसमासाद्यजगामत्रिदशालयम् ॥६१॥ ॥ इति श्रीपाद्मे
महापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येसप्ताशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥१८७ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिभवानिभ
वमुक्तये ॥ गीताचतुर्दशाध्यायमवधारयसुस्मिते ॥ १ ॥ मेदिन्यांयत्किलस्थूलमस्तिकाश्मीरमंडलम् ॥ राजधानीसरस्वत्याआस्तेचैवमनोहरा ॥ २ ॥
यामधिष्ठायवाग्देवीब्रह्मलोकंप्रयच्छति ॥ हंसमारुह्यमानापिसावित्रीग्रहतैरपि ॥३॥ सरस्वतीपदांभोजसेवामाश्रित्यकुंकुमैः॥यत्रगौरवयंत्याशाहंसपक्षपुटो
द्भवैः ॥ ४ ॥ निरंतरंतयाचैवनृणांसंस्कृतभाषिणाम् ॥ सुपर्वाणमयीभाषानिमेषेणोपलभ्यते ॥ ५ ॥ प्रातर्गृहांगणोद्भूतैर्यत्रकुंकुमपांसुलैः ॥ सर्वतोरु
णितच्छायशशांकरविमंडलम् ॥ ६ ॥ तत्रासीत्तेजसांराशिःशौर्यवर्मानरेश्वरः ॥ उद्यदुज्ज्वलबाणौघखंडितारातिमंडलः ॥ ७ ॥ अभूच्चसिंहलद्वीपेराजा
सिंहपराक्रमः ॥ नाम्नाविक्रमवेतालःकलानामपिशेवधिः ॥ ८ ॥ उभौपरस्परंमैत्रींवर्द्धयांचक्रतुःक्रमात् ॥ तत्तद्देशसमुत्पन्नैरपूर्वैःप्रचुरोत्करैः ॥ ९ ॥
एकदाप्रहितंप्रेम्णाप्रभूतंशौर्यवर्मणा ॥ राजाविक्रमवेतालोविलोक्यशुनकीद्वयम् ॥ १० ॥ मत्तमातंगतुरगमणिभूषणचामरम् ॥ प्रेषयामासमित्रायप्रभूतं
शौर्यवर्मणे ॥ ११ ॥ एकदाशिविकारूढश्चारुचामरवीजितः ॥ सुवर्णशृंखलारूढंवाद्यडिंडिमडंबरम् ॥ १२ ॥ शुनीयुगलमादायमृगयाकौतुकोत्सु
कः ॥ राजाजगामबाह्यालींसमंराजकुमारकैः ॥ १३ ॥ पणबंधविधानेनसमुपेतंशशामिषम् ॥ तत्रराजकुमाराणांमहान्कोलाहलोभवत् ॥ १४ ॥ ततः
समानवयसाकेनचिद्राजसूनुना ॥ बहुमूल्यंपणंकृत्वाराजाचिक्रीडकौतुकी ॥ १५ ॥ ततोवतार्यदोलायाविरुदावलिगर्विताम् ॥ धावतःशशकस्योच्चैः
पृष्ठेमुंचन्नृपःशुनीम् ॥ १६ ॥ मुमोचराजपुत्रोपिप्रेमपात्रंमहाभुजः ॥ विरराम‌शुनीमुच्चैःसंकीर्त्यविरुदावलीम् ॥ १७ ॥ अलक्ष्यमाणवेगेस्मिन्शुनीयुग
लकेभृशम् ॥ धावत्युत्थितमेवासीत्पश्यतांसर्वभूभृताम् ॥१८॥ पपातगर्तेमहतिशशकोतिश्रमादसौ ॥ पतितोपिशुनीवश्योनाभवच्छशशावकः॥१९॥
ततःशनैःसमुत्थायधावन्नाक्रम्यरोषतः ॥ जगृहेराजशुन्यासौशशकःफेनमुद्वमन् ॥ २० ॥ ततःकथंचिदुत्प्लुत्यगच्छन्विस्खलयञ्छशः ॥ राजपुत्रशुनक्या
सौगृहीतःकंधरातटे ॥ २१ ॥ जितमस्माभिरत्यर्थमितिसंजल्पतांनृणाम् ॥ कोलाहलेशंकितायाशुन्यानिर्गतवान्मुखात् ॥ २२ ॥ ततोदंष्ट्राव्रणश्रेणी
क्षरद्रुधिरधारकः ॥ क्वापिमर्मरभूभागेनिलीयस्थितवाञ्छशः ॥ २३ ॥ जिघ्रंत्याराजशुन्यासौभूभागंघनरोषया ॥ दृष्टमात्रःपरित्रस्तोहस्तमात्रंततोग
मत् ॥ २४ ॥ यत्रकर्पूरकदलीक्रोडव्याघ्रदरीतलः ॥ [1]चोलीकपोलफलकान्चुम्बन्वातिसमीरणः ॥२५॥ उद्भिन्नकेतकीकोशरजोमुकुलितेक्षणः॥विस्रब्धा

१ चोलीकपालफलकाञ्चुचुंबातिसमीरण इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हरणायत्रच्छायांतांपरितन्वतः ॥ २६ ॥ नारिकेलफलैर्यत्रस्वयंनिपतितैरधः ॥ अपिचूतफलैस्तृप्ताःपक्कैःशाखामृगाअपि ॥ २७ ॥ अपिकेसरिणोयत्रखे
लंतिकलभैःसमम् ॥ फणिनःकेकिभिर्हेषुनिर्विंशंकंविशंतिच ॥२८॥ यत्राश्रमांतरेविप्रोवत्सनामाजितेंद्रियः ॥शांतश्चतुर्दशाध्यायंजपन्नास्तेनिरंतरम्॥२९॥
तत्रतच्छिष्यपादाब्जप्रक्षालनजलैःकृते ॥ कर्दमेन्यपतद्गत्वाजीवशेषोमुहुःश्वसन् ॥ ३० ॥ ततःकर्दमसंस्पर्शमात्रनिस्तीर्णसंसृतिः ॥ दिव्यंविमानमा
रुह्यनिर्ययौशशकोदिवम् ॥ ३१ ॥ ततःशुन्यपिलिप्तांगीस्तोकैःकर्दमबिंदुभिः ॥ क्षुत्पिपासार्तिरहिताशुनीरूपंविहायसा ॥ ३२ ॥ ततोदिव्यांगनारम्यं
गंधर्वैरुपशोभितम् ॥ दिव्यंविमानमारुह्यशुन्यपित्रिदिवंययौ ॥ ३३ ॥ ततोजहाससमेधावीशिष्योनाम्नास्वकंधरः ॥ विचार्यविस्मितःपूर्वजन्मवैरस्यकारण
म् ॥३४॥राजापिपर्यपृच्छत्तंविस्मयस्मेरलोचनः॥ प्रणम्यपरयाभक्त्याविनयैकपयोनिधिः॥३५॥ कथांकथयमेविप्रहीनयोनिनिषेवितौ॥अज्ञौयौजग्मतुःस्व
र्गंशुनशिशकशावकौ ॥३६॥ शिष्यउवाच ॥ ॥ वत्सनामाद्विजन्मास्तेवनेमुष्मिन्जितेंद्रियः॥ चतुर्दशंतुह्यध्यायंगीतानांसर्वदाजपन् ॥ ३७ ॥ शिष्योहं
तस्यभूपालब्रह्मविद्याविशारदः॥ चतुर्दशतुअध्यायंजपामिप्रत्यहंनृप ॥ ३८ ॥ मदीयचरणांभोजप्रक्षालनजलेलुठन् ॥ शशस्त्रिदिवमापन्नःशुनक्यासह
भूपते ॥ ३९ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ हेतुनाकेनकथयहसितंचद्विजोत्तम ॥ अतःकिमपिसाकूतंमन्यमानेनसादरम् ॥ ४० ॥ ॥ शिष्यउवाच ॥ ॥ म
हाराष्ट्रेतिनगरंनाम्नाप्रत्युदकंमहत् ॥ तत्रासीद्ब्राह्मणोनाम्नाकेशवःकितवाग्रणीः ॥ ४१ ॥ विलोभनाभवत्तस्यजायास्वैरविहारिणी ॥ तेनसाहन्यतेक्रो
धाद्वैरंसंचिंत्यजन्मनः ॥ ४२ ॥ ततःस्त्रीवधपापेनशशकोजायतेद्विजः ॥ किल्बिषाच्छुनकीसापिजातावंचनजन्मनः ॥ ४३ ॥ पूर्वेणजन्मनाभ्यस्तंवैरं
विस्मरतोनहि॥आसेदिवद्भ्यांबहुधायोन्यंतरमपिक्वचित् ॥४४॥इत्याकलय्यसकलंभूपालःश्रद्धयान्वितः ॥ गीतामभ्यस्यसकलामवापपरमांगतिम्॥४५॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येअष्टाशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥१८८॥ छ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ प्रवक्ष्या
मिविशालाक्षितुहिनाचलकन्यके ॥ गीतापंचदशाध्यायमाहात्म्यमवधारय ॥ १ ॥ कृपालुर्नरसिंहोभून्नाम्नागौडेषुभूपतिः ॥ यस्यासिधारयासंख्येदेवासंघा
वधीकृताः ॥ २ ॥ यदीयमत्तमातंगदानधाराजलैरिला ॥ निदाघेपिचसेहेतांरविसंतापवेदनाम् ॥ ३ ॥ संक्रंदनपरित्रस्तायदीयशरणंगताः ॥ रेजिरे
करिणोमत्ताश्चलंतःपर्वताइव ॥ ४ ॥ मत्तमातंगचीत्कारप्रतिस्वनमिवादरात् ॥ यस्यगोपायतःशैलाव्याहरंतिकृपावतः ॥ ५ ॥ यदीयधावत्तुरगक्षु
रसंघातजर्जरम् ॥ नाभूच्चित्रंकथंकारंगतखंडंधरातलम् ॥ ६ ॥ यस्मिन्वृत्रहणोमित्रेसमुद्धरतिमेदिनीम् ॥ पुनरुज्वलयांचक्रेमहाभाष्यंफणीश्वरः ॥ ७ ॥
तस्यासीत्सैनिकोधीमाञ्छस्त्रशास्त्रकलानिधिः ॥ नाम्नासरभभेरुंडःप्रचंडभुजमंडलः ॥ ८ ॥ भांडारेणतुरंगैश्चभटैर्वीररसोद्भवैः ॥ समानएवभूपालदु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गैरत्यंतदुर्गमैः ॥ ९ ॥ सकदाचित्स्वयंराज्यंकर्तुंपापोदधेमनः ॥ निहत्यवसुधापालंबलात्साकंकुमारकैः ॥ १० ॥ कर्तुंव्यवस्यदिवसैःस्वल्पैरित्थंचि
कीर्षया ॥ विषूचिकामयादाशुपरासुःसमजायत ॥ ११ ॥ कालेनाल्पीयसाप्रेत्यपापात्मातेनकर्मणा ॥ तेजस्वीतुरगोजातःसिंधुदेशेकृशोदरिः ॥ १२ ॥
मूलेनबहुनाक्रीत्वाहयतत्त्वविदाततः ॥ बहुयत्नवतानीतःकेनचिद्वैश्यसूनुना ॥ १३ ॥ राजापिपौत्रनप्त्राद्यैस्तस्यैवमरणात्परम् ॥ कालेनवृद्धतांप्राप्तः
स्वराज्यंचापिपालयन् ॥ १४ ॥ सवैश्यसूनुस्तंचाश्वंराज्ञेदातुंसमागतः ॥ राज्ञोद्वारिस्थितस्तत्रप्रतीक्षंस्तत्समागमम् ॥ १५ ॥ ज्ञातपूर्वोपिवैश्योसौ
प्रतीहारेणदर्शितः ॥ किमर्थंब्रूहिराज्ञेतिपृष्टःस्पष्टमभाषत ॥ १६ ॥ देवत्रिजगतीरत्नमितिमत्वातुरंगमः ॥ मयानियुतमूल्येनबहुनासाधुलक्षणः ॥ १७॥
ततोवलोक्यवक्त्राणिभूपालःपार्श्ववर्तिनाम् ॥ समादिदेशवणिजमश्वोत्रनीयतामिति ॥ १८ ॥ शिरांसिधूनयन्नृणामश्वलक्षणवेदिनाम् ॥ शूराणामपिचेतां
सि[1]मुहुरुत्साहयन्महान् ॥ १९ ॥ अखंडमेदिनीवेगबहुसंक्रमणार्जितम् ॥ लालाफेनछलेनासौवमन्शुभ्रतरंयशः ॥ २० ॥ उच्चैःश्रवस्तुलांभेजेगुणसा
म्येनतत्त्वतः॥विवृण्वन्नतितेजस्वीह्रियेवनतकंधरः ॥२१॥ चामरैरिंदुधवलैर्वीज्यमानोनिरंतरम् ॥ दुग्धांभोनिधिलोलैस्तैःश्वासैरुच्चैःश्रवाइव ॥ २२ ॥ नी
लातपत्रयुगलंघनच्छायतुलश्रिया॥बिभ्राणोवारिदालीढहिमाद्रिशिखरश्रियम् ॥२३॥ मेदिनीमंडलस्पर्शसंक्रांतमिवपावकम्॥मुहुरुद्धरयन्धुन्वन्बंधुरंकंध
रातटम्॥२४॥दारयन्वैरिणःसर्वान्व्याहरंश्वजयश्रियम् ॥ हेषारवेणगुरुणादिक्षुप्रख्यापयन्यशः॥२५॥सत्त्वस्यराशिरत्युच्चैर्गतीनामिवशेवधिः ॥ रूपस्यनि
लयंसाक्षाल्लक्षणानांपयोनिधिः ॥ २६ ॥ आनीतोवणिजावाजीराज्ञाचसमदृश्यत ॥ बहुधावर्णितोऽमात्यैरश्वलक्षणवेदिभिः ॥ २७ ॥ यथेच्छंवणिजोदीर्णं
स्वर्णंदत्त्वामहीपतिः ॥ जग्राहतुरगंवेगादसीमानंदनिर्भरः ॥ २८ ॥ ततोश्वपालमाहूययत्नतस्तंनिरूप्यच ॥ विसर्जितसभालोकोगृहांतरमगान्नृपः ॥ २९ ॥
अनेकधासमापृष्टोमहीपालंरणांगणे ॥ शस्त्रव्रणकिणश्रेणीभूषणंसत्वसन्निभम् ॥ ३० ॥ एकदामृगयांखेलन्कुतूहलरसात्मना ॥ तमारुह्यमहीपालोवनंप्र
तिविवेशह ॥ ३१ ॥ विसृज्यसैनिकान्पृष्ठेधावतःपरितोखिलान् ॥ आकृष्यमाणोहरिणैःपिपासाकुलितोभवत् ॥ ३२ ॥ ततउत्तीर्यतुरगाज्जलमन्वेषयन्
नृपः ॥ बध्वाश्वंतरुशाखायामारुरोहशिलांनृपः ॥३३॥ गीतापंचदशाध्यायश्लोकार्द्धलिखितंततः ॥ पातितंमरुतातत्रयत्रखंडेविलोकयत् ॥ ३४ ॥ पत्रंवा
चयतोराज्ञःश्रुत्वागीताक्षरावलीम् ॥ ततोमुक्तिपदंलेभेतुरगस्त्वरयापतत् ॥३५॥ ततोग्रंथिंसमाच्छिद्यपल्याणमवतार्यच॥उत्थापमानस्तुरगोराज्ञानोत्थि
तवान्मृतः ॥ ३६ ॥ ततःसरभभेरुंडोनृपमाभाष्यसुस्वरम् ॥ दिव्यंविमानमारुह्यजगामत्रिदशालयम् ॥ ३७ ॥ ततोगिरिंसमारुह्यददर्शाश्रममुत्तमम् ॥

१ मुहुरुत्सादयन्महान् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुन्नागकदलीचूतनालिकेरसमन्वितम् ॥ ३८ ॥ द्राक्षेक्षुवाटिकापूगनागकेसरचंपकम् ॥ खेलत्करभसारंगंनृत्यत्केकिकुलंनृपः ॥ ३९ ॥ प्रणिपत्यद्विज
न्मानमुटजाभ्यंतरस्थितम् ॥ पप्रच्छपरयाभक्त्यामुक्तसंसारवासनात् ॥ ४० ॥ तुरगोनिरगात्स्वर्गंहेतुनाकेनमेवद ॥ इत्याकर्ण्यवचोराज्ञोद्विजन्मावाच
मूचिवान् ॥ ४१ ॥ कालेनबहुनाप्रेत्यतत्पापात्तुरगोभवत् ॥ अथपंचदशाध्यायश्लोकार्द्धंलिखितंक्वचित् ॥ ४२ ॥ ततोवाचयतःश्रुत्वानिरगात्तुरगोदि
वम् ॥ ततःसमागतैस्तत्रपरिवारजनैर्वृतः ॥ ४३ ॥ प्रणिपत्यद्विजन्मानंहृष्टरोमाविनिर्गतः॥पत्रंतदेवलिखितंगीतापंचदशाक्षरम् ॥ ४४ ॥ वाचयन्समही
पालोहर्षसंफुल्ललोचनः ॥ अभिषिच्यनिजंपुत्रंमंत्रविन्मंत्रिभिःसमम् ॥ ४५ ॥ सिंहासनेसिंहबलंमुक्तिमापविशुद्धधीः ॥ ४६ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापु
राणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येएकोननवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १८९ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिषोडशा
ध्यायगौरवम् ॥ आकर्णयकुरंगाक्षिहर्षोत्कंठप्रवर्षिणि ॥ १ ॥ अस्तिसौराष्ट्रिकंनाम्नापुरंगुर्जरमंडले ॥ तत्रासीत्खड्गबाहुश्चराजाचंद्रइवापरः ॥ २ ॥ यदीय
कुसुमामोदमालासुरभितोदरे ॥ वारांनिधौहरिःस्वास्थ्यादशेतसहपद्मया ॥ ३ ॥ यदीयकीर्तिकर्पूरकणाभांतिनभोंगणे ॥ कीर्णावैरिकृतश्वासमारुतै
स्तारकाछलात् ॥ ४ ॥ यस्यासिधारातीर्थेषुस्नातावैरिपुभूभुजः ॥ व्यावर्त्ततेदिवोद्यापिस्वर्गस्त्रीवाग्विमोहिताः ॥ ५ ॥ तस्यारिमर्दनोनाममदहस्तीमदो
द्धुरः ॥ मदांबुधारासलिलेगुंजद्भ्रमरमंडलः ॥ ६ ॥ कपोलफलकोत्तीर्णमदधाराजलाविलः ॥ बभौयोनिर्झरोद्गारैरंजनाद्रिरिवाचकैः ॥ ७ ॥ यस्यांगेषुव्य
राजंतचामराश्चंद्रिकोज्ज्वलाः॥ किरणाइवशीतांशोःपतिताःकाननोदरे ॥८॥ सिंदूरपांसुपटलीराजत्कुंभस्थलोबभौ ॥ यःसंध्यावारिदव्याप्तंवियत्खंडमिव
स्थितम् ॥९॥ सकदाचिन्मोचयित्वाशृंखलान्निगडानपि ॥ भंक्त्वालौहदृढस्तंभंप्रसह्यनिशिनिर्गतः ॥१०॥ आधोरणगणान्सर्वान्पार्ष्णिविस्फूर्जदंकुशान्
क्रोधादवगणय्यैवनिजशालांबभंजसः॥११॥तीक्ष्णांकुशमुखैर्विष्वक्हन्यमानोपिवैणवैः॥दंडैस्तुत्रासयामासुःसादिनोनमनागपि॥१२॥ ततोराजासमागत्य
निशम्येदंकुतूहलम्॥तत्रहस्तिकलाभिज्ञैःसमंराजकुमारकैः॥१३॥अदृश्यतसमागत्यराज्ञादंतावलोबली॥मोहयन्नुद्भटाटोपोर्द्दताट्टालिकमालिकः॥ १४॥
ददृशुस्तंमहाभीमंपौरादूरतरंस्थिताः ॥ गोपायंतःशिशून्भीत्यानिवृत्तान्यकुतूहलाः॥१५॥ रुद्धेषुतत्रमार्गेषुपलायनपरैर्जनैः ॥ वासितेषुतदीयोग्रदानधा
रांबुसीकरैः॥१६॥ स्नात्वातेनाध्वनायातःसरसःकश्चनद्विजः॥ गीतानांषोडशाध्यायश्लोकान्कतिपयाञ्जपन्॥१७॥ निषिद्ध्यमानोबहुधापौरैराधोरणैरपि
॥१८॥ अमन्यमानःकरिणोभीतान्चलितवांस्ततः॥ फूत्कारेणसआवृण्वञ्जनान्विपरिमर्दयन् ॥ १९ ॥ स्पृशन्दानांबुजंतस्यस्वस्तिमान्निर्गतोद्विजः॥

१ ससारबंधनादित्यपिपाठः । २ हतालालिकमालिकः इ० हतादालिकमालिकम् इ० हतातालिकमालिकम् इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततोमहानभूत्तत्रविस्मयोवागगोचरः ॥२०॥ मानसेभूमिपालस्यपौराणामपिपश्यताम् ॥ समाहूयततोराजाफुल्लराजीवलोचनः ॥ २१ ॥ तमापृच्छद्विजं
वाहादवतीर्यप्रणम्यच ॥२२॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ अलौकिकमिदंविप्रत्वयाद्याचरितंमहत् ॥ कृतांतकल्पादेतस्मात्कथंनिर्यातवान्गजात् ॥२३॥ कमर्चं
यसिगीर्वाणंकंमंत्रंजपसिप्रभो ॥ काचसिद्धिस्तवास्तीतिद्विजन्मन्समुदारय ॥२४॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ गीतायाःषोडशोध्यायःश्लोकान्कतिपयानहम् ॥
जपामिप्रत्यहंभूपतेनैताःसर्वसिद्धयः ॥ २५ ॥ ततोविहायद्विरदंकौतूहलरसंनृपः ॥ आजगामद्विजन्मानमादायनिजमंदिरम् ॥ २६ ॥ शुभंमुहूर्तमन्वी
क्ष्यतोषयित्वाद्विजोत्तमम् ॥ २७ ॥ सुवर्णैर्लक्ष्यसंख्याकैर्गीतामंत्रमुपाददे ॥ गीतायाःषोडशाध्यायश्लोकान्कतिपयानपि ॥ २८ ॥ समभ्यस्यततो
राजासत्करेणसकौतुकः ॥ अथैकदाविनिर्गत्यवाह्यालींसहसैनिकैः ॥ २९ ॥ तमेवामोचयद्राजामत्तमाधोरणाद्गजम् ॥ विस्पष्टमितिवाक्यानिराज्यसौ
ख्यममानयन् ॥३०॥ तृणवज्जीवितंराजागजस्याग्रेविशत्ततः ॥ आदायगंडफलकंमदपंक्तिनिरंकुशम् ॥३१॥ आययौमंत्रिविश्वासान्नृपःसाहसिकाग्रणीः ॥ राहो
रिवमुखादिंदुःकालास्यादिवधार्मिकः ॥३२॥ साधुःखलस्यवदनान्नृपोनिरगमद्गजात् ॥ आगत्यनगरंराजात्वभिषिच्यकुमारकम् ॥३३॥ गीतायाःषोडशाध्या
यादवापपरमांगतिम् ॥३४॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येनवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १९० ॥ ॥ छ ॥
॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ षोडशाध्यायसामर्थ्यंकथितंशृणुसांप्रतम् ॥ स्पष्टंसतदशाध्यायमहिमांभोनिर्धिशिवे ॥ १ ॥ खड्गबाहोःसुतस्यैवभृत्योदुःशा
सनोभवत् ॥ तंगजंधर्तुमागत्यगजात्प्राप्तोयमक्षयम् ॥ २ ॥ तद्वासनानिबद्धात्मागजयोनिमवाप्यच ॥ गीतासतदशाध्यायंश्रुत्वाप्रातःपरंपदम् ॥ ३ ॥
॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ दुःशासनोगजत्वंचप्राप्यमुक्तइतिश्रुतम् ॥ तदेववदकल्याणविस्तरेणममप्रभो ॥ ४ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ स्थितःकश्चन
दुर्मेधामंडलीककुमारकैः ॥ बहुमूल्यंपणंकृत्वागजमारूढवांस्ततः ॥ ५ ॥ गत्वाकतिपयान्येवपदानिजनवारितः ॥ नाम्नादुःशासनोमूढःप्रौढवाक्यमुदी
रयन् ॥ ६ ॥ ततोनिशम्यतद्वाक्यंक्रोधांधःसिंधुरोभवत् ॥ न्यपतच्चस्खलत्पादःकंपमानकुमारकैः ॥ ७ ॥ ततोनिपतितंकिंचिदुच्छ्वसंतंगजोरुषा ॥
ऊर्द्धमुन्मूलयांचक्रेकृतांतकनिरंकुशः ॥ ८ ॥ गतासोरपिरोषेणतस्यास्थ्नांचगणंगजः ॥ विकीर्णवान्पृथक्कृत्वामत्तोदंतावलस्ततः ॥ ९ ॥ ततःकाले
नसंप्रेत्यगजयोनिमवापसः ॥ महांतंकालमनयत्सिंहलद्वीपभूपतेः ॥ १० ॥ मैत्रीगरीयसीप्राद्दैखड्गबाहुमहीभुजा ॥ ततोयंजलमार्गेणप्रापितोवारुणोमतः ॥ ११ ॥
जयदेवेनखड्गबाहोःप्रीत्यानीतोमहीभुजा ॥ जातिंस्मरन्स्वकीयांसपश्यन्बंधून्सहोदरान् ॥ १२ ॥ दुःखेनमहतास्तोकान्दिवसानत्यवाहयत् ॥ उवासख
ड्गबाहोश्चगृहेतूष्णीमनिर्दिशन् ॥ १३ ॥ सकदाचित्तुसंतुष्टःसमस्याश्लोकपूरणे ॥ कस्मैचित्कवयेप्रादात्तमुपायनहस्तिनम् ॥ १४ ॥ शतेनतेनकविना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रोगोपद्रव[1]भीरुणा ॥ मालवक्षोणिपालस्यविक्रीतश्चैत्यकुंजरः ॥१५॥ कियत्यपिगतेकालेपाल्यमानोपियत्नतः ॥ मुमूर्षुरभवत्तत्रकुंजरोदुर्जरज्वरः ॥१६॥
नजिघ्रतिपयःशीतंनादत्तेकवलंगजः ॥ स्वपित्यपिनसौख्येनमुंचत्यश्रूणिकेवलम् ॥ ततोहस्तिपकाख्यातंवृत्तांतमवनीपतिः ॥ १७ ॥ आकर्ण्य
ससमायातोयत्रास्तेज्वरितोगजः ॥ सचावलोक्यभूपालंजगद्विस्मयकारिणीम् ॥ १८ ॥ वाचमूचेगजःसम्यग्विसृष्टज्वरवेदनः ॥ राजन्नशेषशास्त्र
ज्ञराजनीतिपयोनिधे ॥ १९ ॥ निर्जितारातिसंघातमुरारिचरणप्रिय ॥ किमौषधैरलंवैद्यैःकिंधानैःकिंनुजापकैः ॥ २० ॥ गीतासप्तदशाध्यायजा
पकंद्विजमानय ॥ तेनायंमामकोरोगःशाम्यत्यत्रनसंशयः ॥ २१ ॥ यथादिष्टंगजेनासौतथाचक्रेनराधिपः ॥ ततोगजत्वमुत्सृज्यमुक्तोदुःशासनोभव
त् ॥ २२ ॥ तेनविप्रेणाभिमंत्र्यजलेक्षिप्तेतदुत्तमे ॥ अथदिव्यंसमारूढंविमानमवनीपतिः ॥ २३ ॥ तंदुःशासनमद्राक्षीत्पाकशासनतेजसम् ॥ २४ ॥
॥ राजोवाच ॥ ॥ किंजातियःकिमात्मात्वंकिंवृत्तइतिमेवद ॥ केनवाकर्मणाजातोगजःकथमिहागतः ॥ २५ ॥ पृष्टोराज्ञाविमुक्तोसौविमानस्थःस्थि
राक्षरम् ॥ वृत्तंयथायदाचख्यौनिजंदुःशासनःक्रमात् ॥ २६ ॥ गीतासप्तदशाध्यायंजपन्मालवभूपतिः ॥ नरवर्माभवन्मुक्तःकालेनाल्पीयसाततः॥ २७ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेगीतामाहात्म्येएकनवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १९१ ॥ छ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥
उक्तंसप्तदशाध्यायगौरवंभवताशिव ॥ सत्वमष्टादशाध्यायमहिमानमुदीरय ॥ १ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ आकर्णयचिदानंदनिष्पादिनिगमोत्तरम् ॥
पुण्यमष्टादशाध्यायमाहात्म्यंगिरिनंदिनि ॥ २ ॥ समस्तशास्त्रसर्वस्वंश्रोत्रप्रातंरसायनम् ॥ संसारयातनाजालविदारणपरायणम् ॥ ३ ॥ परंरहस्यंसि
द्धानामविद्योन्मूलनक्षमम् ॥ चैतन्यंकैटभारातेरग्रगण्यंपरंपदम् ॥ ४ ॥ विवेकवल्लरीमूलंकामक्रोधमलापहम्[2] ॥ पुरंदरादिगीर्वाणचित्तविश्रामकारक
म् ॥ ५ ॥ सनकादिमहायोगिमनोरंजनकारणम् ॥ पाठमात्रपराभूतकालकिंकरगर्जितम् ॥ ६ ॥ अष्टोत्तरशतव्याधिमूलोन्मूलनकारकम् ॥ नातःप
रतरंकिंचिद्रहस्यंहंसगामिनि ॥ ७ ॥ उपतापत्रयहरंमहापातकनाशनम् ॥ यथाकालेष्वहंनित्योयथापशुषुकामधुक् ॥ ८ ॥ यथाव्यासोमुनींद्रेषु
व्यासेषुब्रह्मवित्तमः ॥ यथादिवौकसांशक्रोगुरुःशक्राद्यथावरः ॥ ९ ॥ यथारसानांपीयूषमुत्तमंविश्वविश्रुतम् ॥ तथागिरीणांकैलासोयथाचेंद्रोदिवौक
साम् ॥ १० ॥ तीर्थानांपुष्करंतीर्थंयथापुष्पेषुपंकजम् ॥ पतिव्रतासुनारीषुयथालोकेष्वरुंधती ॥ ११ ॥ यथामखेष्वश्वमेधोयथोद्यानेषुनंदनम् ॥ य
थारुद्रेषुसर्वेषुवीरभद्रोमसानुगः ॥ १२ ॥ यथादानेषुभूदानंयथासिंधुषुगौतमी ॥ यथालोकेहरिक्षेत्रंप्रशस्तंधर्मकर्मसु ॥ १३ ॥ तथैवाष्टादश

१ रागोपद्रवभीरुणा इ० पा० । २ कामक्रोधमदापहम् इ० । कामक्रोधवलायकम् इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ध्यायमाहात्म्यंभुवनोत्तरम् ॥ तत्राख्यानमिदंपुण्यंभक्त्याकर्णयपार्वति ॥ १४ ॥ यथाकर्णनमात्रेणजंतुःपापैःप्रमुच्यते ॥ अस्तिमेरुगिरेःशृंगेपुरीरम्या
मरावती ॥ १५ ॥ पुराममविनोदायनिर्मितविश्वकर्मणा ॥ निरंतरंगुणयुताकोटिगीर्वाणसेविता ॥ १६ ॥ तेजःपुंजवतीसाक्षाद्ब्रह्मविद्येवविश्रुता ॥
चिंतामणिशिलाबद्धाःप्रासादायत्रकामदाः ॥ १७ ॥ जयंतिमेरुशिखरेचतुर्मुखपुरावधि ॥ यत्रकल्पद्रुमच्छायासुखासीनापुलोमजा ॥ १८ ॥
शृणोतिश्यामलागीर्भिर्गीतंगंधर्वयोषिताम् ॥ यत्रास्तेसबलारातिर्दैवैश्चदलितायुषाम् ॥ १९ ॥ दैत्यानांरक्तकल्लोलैःस्वर्धुनीशोणतांगता ॥
पुरातनसुधास्वादुस्मारंस्मारंदिवौकसः ॥२०॥ धयंतियत्रक्षुत्क्षामाकलांप्रत्यहमैंदवीम् ॥ तस्यांकैवल्यकल्पायामासीत्पूर्वंशतक्रतुः ॥ २१ ॥ शचीसम
न्वितःश्रीमान्सर्वगीर्वाणसेवितः ॥ सकदाचित्सुखासीनोविष्णुदूतैरधिश्रितम् ॥ २२ ॥ सहस्रनेत्रमायांतमपश्यत्पुरुषंपरम् ॥ ततस्तदीयतेजोभिरभि
भूतःपुरंदरः ॥ २३ ॥ मणिसिंहासनात्तूर्णंपतितःस्थानमंडपे ॥ सिंहासनात्प्रयातस्यततस्तस्यहरेर्भटाः ॥ २४ ॥ गीर्वाणगणसाम्राज्यपट्टबंधंवितेनिरे ॥
अथतस्याभिषिक्तस्यमहेंद्रस्यपुलोमजा ॥ २५ ॥ वामांकमारुरोहाशुदिव्यदुंदुभिनिःस्वनैः ॥ अथत्रिदिवसंगीतगीर्वाणाःप्रमदान्विताः ॥ २६ ॥ सुरा
नीराजयामासुर्दिव्यरत्नैःसुरस्त्रियः ॥ ततोवैऋषयोवेदैराशीर्वादास्तदाददुः ॥२७॥ रंभाद्याननृतुस्तस्यपुरस्तादप्सरोगणाः ॥ गंधर्वाललितालापाञ्जगुर्मं
गलकौतुकम् ॥ २८ ॥ एवंनूतनमिंद्रंतुजुष्टंबहुभिरुत्सवैः ॥ विनाशतक्रतुंदृष्ट्वाशक्रोविस्मयमाययौ ॥ २९ ॥ नमयाविहितामार्गेतडागानविनिर्मि
ताः ॥ नरोपितामहावृक्षाःपांथविश्रांतिकारकाः ॥ ३० ॥ नकदाचिदहोदृष्टोदेवस्त्रिपुरभैरवः ॥ निधिवासेस्थितादेवीपूजितानमदालसा ॥ ३१ ॥ मेघंक
रस्थितःशार्ङ्गधरोनैवनिरीक्षितः ॥ नकृतंविरजेस्नानंनैवंकार्शीपुरींगतः ॥ ३२ ॥ नदेववाटिकावासीदृष्टोनरहरिःस्वयम् ॥ एरंडविष्णुर्हेरंबोनजातुपरि
शीलितः ॥ ३३ ॥ रेणुकानेक्षिताजातुमातापुरनिवासिनी ॥ नभक्त्यापूजितादेवीदानापुरनिवासिनी ॥ ३४ ॥ नभक्त्यात्रिपुरेदृष्टस्त्रिलिंगरूप्यंबकः
स्वयम् ॥ नशार्दूलतडागस्थोवीक्षितःसोमनाथकः ॥ ३५ ॥ रेवापुरस्थितोदेवोघुसृणेशोनवीक्षितः ॥ नागदंतपुरेख्यातोनागनाथोनवेक्षितः ॥ ३६ ॥
पर्णग्रामस्थितोदृष्टोनमहानमृतेश्वरः[१] ॥ नतुंगभद्रातीरस्थोदृष्टोहरिहरःस्वयम् ॥ ३७ ॥ नवेंकटाद्रिनिलयःश्रीनिवासःसुलक्षितः ॥ कावेरीकर्णिकातीरेश्री
रंगोनैववीक्षितः ॥ ३८ दीनास्त्वनाथाःक्रोशंतःकारागारान्नमोचिताः ॥ अन्नदानेनदौर्भिक्षेप्राणिनोनैवपूजिताः ॥ ३९ ॥ रात्रौरात्रौकृताकापिनिर्जले
नोदकप्रपा ॥ ४० ॥ नगौतम्यांकृतंस्नानंनदृष्टोहरिणेश्वरः ॥ कृष्णवेण्यांचनकृतंस्नानंकन्यागतेगुरौ ॥ ४१ ॥ दत्तंनोभूखंडमपिकवयोनैवपूजिताः ॥

१ नदृष्टश्चामृतेश्वर इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतीर्थेषुकृतंसत्रंनग्रामेषुकृतामखाः ॥ ४२ ॥ पुष्करिण्योनविहितामध्येमार्गेबहूदकाः ॥ नप्रासादाःकृताःक्वापिब्रह्मविष्णुपिनाकिनाम् ॥ ४३ ॥
नजातुचिद्भयाक्रांतारक्षिताःशरणागताः ॥ कथमेकेनपुण्येनदेवदत्तमिहार्जितम् ॥ ४४ ॥ इतिचिंताकुलोभूत्वाहरिंप्रष्टुंपुरंदरः ॥ ययौसरभसंखिन्नःक्षी
रकूपारगह्वरम् ॥ ४५ ॥ तत्रप्रविश्यगोविंदंकृतनिंद्रंनवैस्तवैः ॥ अकस्मान्निजसाम्राज्यभ्रंशदुःखमुवाचह ॥ ४६ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ रमाकांतभ
वत्प्रीत्यैकृतंक्रतुशतंपुरा ॥ तेनपुण्येनसंप्राप्तंमयापौरंदरंपदम् ॥ ४७ ॥ इदानींनूतनःकोपिजातोदिविपुरंदरः ॥ नतेनधर्मोविहितोनतेनक्रतवःकृताः ॥
॥ ४८ ॥ ममसिंहासनंदिव्यंकथमाक्रांतमच्युत ॥ ४९ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्येवंवदतस्तस्यश्रुत्वावाचंरमापतिः ॥ उन्मीलितस्मिताक्षोसा
वुवाचमधुरंवचः॥५०॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥ किंदानैरल्पफलदैःकिंतपोभिःकिमध्वरैः ॥ वर्त्तमानःक्षितितलेसत्वंप्रीणितवान्पुरा ॥ ५१ ॥ इंद्रउवा
च॥ ॥भगवन्कर्मणाकेनसत्वांप्रीणितवान्द्विजः॥यत्प्रीत्याभगवान्प्रादात्तस्मैपौरंदरंपदम् ॥५२॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ जपत्यष्टादशाध्यायेगीतानां
श्लोकपंचकम् ॥ यत्पुण्येनचसंप्राप्तंतवसाम्राज्यमुत्तमम् ॥५३॥ सर्वपुण्यशिरोरत्नभूतेनत्वंस्थिरोभव ॥ इतिविष्णोर्वचःश्रुत्वाज्ञातोपायंपुरंदरः ॥५४॥ वि
प्रवेषधरोभूत्वागतोगोदावरीतटम् ॥ तत्रापश्यत्पुरंपुण्यंकालिकाग्राममुत्तमम् ॥ ५५ ॥ यत्रकालेश्वरोदेवोवर्त्ततेकालमर्दनः ॥ तत्रगोदावरीतीरेस्थि
तंपरमधार्मिकम् ॥५६॥ अपश्यत्करुणावंतंब्राह्मणंवेदपारगम् ॥ नित्यमष्टादशाध्यायंजपंतंदांतचेतसम् ॥ ५७ ॥ ततस्तच्चरणद्वंद्वेलुठित्वापरयामुदा ॥
सत्वमष्टादशाध्यायमपठत्तेनशिक्षितम् ॥५८॥ अथपुण्येनतेनासौविष्णोःसायुज्यमाययौ ॥ हित्वापुरंदरादीनांदेवानांपदमल्पकम् ॥ ५९ ॥ ज्ञात्वातीव
मुदायुक्तोवैकुंठमगमत्पुरम् ॥ अतएवपरंतत्वंमुनीनामिदमुत्तमम् ॥ ६० ॥ दिव्यमष्टादशाध्यायमाहात्म्यंकथितंमया ॥ यस्यश्रवणमात्रेणसर्वपापैःप्रमु
च्यते ॥६१॥ इत्येवंगीतामाहात्म्यंकथितंपापनाशनम् ॥ पुण्यंपवित्रमायुष्यंस्वर्ग्यंस्वस्त्ययनंमहत् ॥ ६२ ॥ यःशृणोतिमहाभागेश्रद्धयासंयुतःपुमान् ॥
सर्वयज्ञफलंप्राप्यविष्णोःसायुज्यमाप्नुयात्॥६३॥ ॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांमुत्तरखंडेसतीश्वरसंवादेगीतामाहात्म्येद्विनवत्य
धिकशततमोध्यायः ॥ १९२ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ देवदेवमहादेवसर्वज्ञसकलार्थद ॥ कृपांमयिपरांकृत्वायत्पृच्छेतद्वदस्वमे ॥ १ ॥
श्रुतंचगीतामाहात्म्यंबह्वाश्चर्यकथायुतम् ॥ तेनमेभक्तिरुत्पन्नाश्रोतुंकृष्णकथांपराम् ॥ २ ॥ पुराणेषुतुसर्वेषुश्रीमद्भागवतंपरम् ॥ यत्रप्रतिपदंकृष्णोगी
यतेबहुधर्षिभिः॥ तन्माहात्म्यंयथातत्वंसेतिहासंवदाधुना ॥ ३ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ नैमिषेसूतमासीनमभिवाद्यमहामतिम् ॥ कथामृतर

१ कृतनिद्रं सवासवः इ० कृतनिद्रंनवैस्तवैः इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सास्वादकुशलःशौनकोत्रवीत् ॥ ४ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ अज्ञानध्वांतविध्वंसिकोटिजन्माघनाशनम् ॥ ५ ॥ श्रीमद्भागवताख्यानंसूताख्या
हिरसायनम् ॥ भक्तिज्ञानविरागाभ्योविवेकोवर्द्धतेकथम् ॥ ६ ॥ मायामोहनिरासश्चवैष्णवैःक्रियतेकथम् ॥ इहघोरेकलौप्रायोजीवश्चासुरतांगतः ॥ ७ ॥
क्लेशाक्रांतस्यतस्याथशोधनेकिंरसायनम् ॥ श्रेयसांयद्भवेच्छ्रेयःपावनानांचपावनम् ॥ ८ ॥ कृ[1]ष्णप्रीतिकरंयच्चसाधनंतद्वदाधुना ॥ चिं[2]तामणिंर्लोकसुखं
सुरेंद्रास्पदसंपदम् ॥ ९ ॥ प्रयच्छतिगुरुःप्रीतोवैकुंठंचातिदुर्लभम् ॥ १० ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ प्रीतोहंतेद्विजश्रेष्ठाःकथयिष्येयथाश्रुतम् ॥
सारात्सारतरंयच्चसंसारभयनाशनम् ॥ ११ ॥ भक्तिप्रवर्द्धकंयच्चकृष्णसंतुष्टिहेतुकम् ॥ तन्मेकथयतःसाधोसावधानतयाशृणु ॥ १२ ॥ कालव्याल
मुखालीढजगत्राणविधायकम् ॥ श्रीमद्भागवतंशास्त्रंकलौकृ[3]ष्णेनभाषितम् ॥ १३ ॥ एतस्मादपरंकिंचिन्मनःशुद्धिकरंनहि ॥ जन्मांतरकृतैःपुण्यैर्लभ्य
तेसाधुभिस्तुतत् ॥ १४ ॥ राज्ञःपरीक्षितोमोक्षंज्ञात्वाकमलसंभवः ॥ तोलयामासशास्त्राणिपुराणानिमहांतिच ॥ १५ ॥ श्रीमद्भागवतंतत्रगरीयोभुवि
संगतम् ॥ श्रीमद्भागवतीवार्तासुराणामपिदुर्लभा ॥ १६ ॥ इतिसंचिंत्यबहुशोमुनयःसाधवोमलाः ॥ मेनिरेभगवद्रूपंश्रीमद्भागवतंक्षितौ ॥ १७ ॥ पठना
च्छ्रवणाद्यस्यनरोयातिहरेःपदम् ॥ वर्षेणश्रवणंतस्यबहुसौख्यप्रदायकम् ॥ १८ ॥ मासेनभक्तिराभास्यंलभतेद्विजसत्तम ॥ सप्ताहेनश्रुतंचैतत्सर्वथामुक्ति
दायकम्॥ १९॥ किंबहूक्तेनवैसाधोश्रीभद्भागवतामृतम् ॥ नित्यंसद्भिःप्रपातव्यंकृष्णलीलाप्रकाशकम् ॥२०॥सनकाद्यैःपुराप्रोक्तंनारदायदयापरैः ॥ब्रह्मणः
श्रुतपूर्वायसप्ताहश्रवणेविधिः॥२१॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ पितुर्लब्ध्वावरंज्ञानंश्रीमद्भागवताभिधम्॥ नारदोलोकतत्त्वज्ञःसर्वदाह्यटतेमहीम् ॥२२॥ कुत्रतैः
संगमोजातोनारदस्यमहात्मभिः॥ श्रुतोदेवर्षिणायत्रसप्ताहश्रवणेविधिः॥२३॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अत्रतेवर्णयिष्यामिभक्तियुक्तंकथानकम् ॥ यत्पुराब्रह्म
रातेनमह्यंप्रोक्तंदयालुना ॥२४॥ एकदातुविशालायामुपविष्टमधोमुखम् ॥ नारदंसनकाद्यास्तेददृशुर्दीनमानसम् ॥ २५ ॥ तंदृष्ट्वाचिंतयानंतुदेवर्षिंभ्रांतरं
स्वकम् ॥ पप्रच्छुर्विस्मयाविष्टामुनयस्तत्वचिंतकाः ॥ २६ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥ किंत्वंचिंतयसेब्रह्मन्नतिदीनइवातुरः ॥ तवेत्थंमुक्तिसंगस्यनोचितं
वदकारणम् ॥ २७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अहंपृथ्व्यांसमायातोज्ञात्वासर्वोत्तमोत्तमाम् ॥ तीर्थैर्नानाविधैर्युक्तांपुण्यदैःपुण्यरूपिणीम् ॥ २८ ॥ पुष्करेच
प्रयागेचकाश्यांगोदावरीतटे ॥ हरिक्षेत्रेकुरुक्षेत्रेश्रीरंगेसेतुबंधने ॥ २९ ॥ एतेष्वन्येषुतीर्थेषुभ्रममाणइतस्ततः ॥ नापश्यंकुत्रचिच्छर्ममनःसंतोषका
रकम् ॥३०॥ कलिनाधर्ममित्रेणधरेयंबाधिताधुना ॥ सत्यंशौचंदयादानंनास्तिकुत्रापिभूतले ॥३१॥ उदरंभरिणोलोकावराकाःकूटसाक्षिणः ॥ मंदाःसुमं

१ कृष्णप्राप्तिकरमितिपाठः २ चिंतामणिर्लोकसुखंसुरद्रुःस्वर्गसंपदम् इ० पा० । ३ कीरेणभाषितमितिपाठः मुद्रितेमाहात्म्ये ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दम्भतयोमहापाखंडसंश्रयाः ॥३२॥ स्त्रीप्रधानगृहस्थाश्चश्यर्णिनोव्रतवर्जिताः ॥ वानप्रस्थाःपुरावासान्यासिनोभोगतत्पराः॥३३॥कन्याविक्रयिणोलोभात्कु
षिकर्मपरायणाः ॥ भ्रष्टाचारादंभिनश्चस्वेच्छाचारनिदर्शिनः॥३४॥आश्रमायवनैरुद्धास्तीर्थानिसरितोह्नदाः॥दवतायतनान्यत्रदुष्टैरुच्छेदितानिच॥३५॥
योगीसिद्धोथवाज्ञानीसत्क्रियोत्रनदृश्यते ॥ कलिदावानलेनाद्यसाधनंभस्मतांगतम्॥३६॥अट्टशूलाजनपदाःशिवशूलाद्विजातयः॥कामिन्यःकेशशूलिन्यो
दृश्यंतेभुविसर्वतः ॥३७॥ एकदाहमनुप्रातोयमुनायास्तटंशुभम् ॥ दृष्टंवृंदावनंतत्रयत्रलीलाहरेरभूत् ॥३८॥ तत्रयच्चाद्भुतंदृष्टंश्रूयतांतन्मुनीश्वराः॥एका
तुतरुणीतत्रनिषण्णाखिन्नमानसा॥३९॥द्वौवृद्धौपतितौपार्श्वेनिःश्वसंतावचेतनौ॥शुश्रूषंतीप्रबोधंतीरुदतीचतयोःपुरः॥४०॥दृष्टादिशोनिरीक्षंतीरक्षितारमि
वात्मनः ॥ वीज्यमानाबहुस्त्रीभिर्बोध्यमानामुहुर्मुहुः॥४१॥ दृष्ट्वादूराद्गतश्चाहंकौतुकेनतदंतिकम् ॥ मांदृष्ट्वोत्थायसाबालावचनंचेदमब्रवीत् ॥ ४२ ॥ ॥
॥बालोवाच ॥ ॥ भोसाधोत्रक्षणंतिष्ठममचिंतामपाकुरु॥पुंसांचदर्शनंभद्रसर्वाघौघनिवारणम्॥पुण्येनप्राक्तनेनैवदर्शनंतवजायते॥४३॥ अतोमेमानसंदुःखं
च्छेत्तुमर्हसिमानद॥नारद३०॥एवमुक्तस्तयाचाहंकृपयास्निग्धमानसः ॥ अपृच्छंतांवरारोहांकौतुकेनसमाकुलः॥४४॥कात्वमेतौचकौभद्रेकाश्चेमाःपद्मलो
चनाः॥ आख्याहिमत्पुरःसर्वंतवदुःखस्यकारणम् ॥ ४५ ॥ इतिपृष्टामयासातुबालादुःखितमानसा ॥ प्रोवाचनिखिलंदुःखमात्मनोदुःखकारणम् ॥ ४६ ॥
॥ बालोवाच ॥ ॥ अहंभक्तिरितिख्याताएतौमेतनयौवरौ॥ज्ञानवैराग्यनामानौकालयोगेनजर्जरौ॥४७॥गंगाद्याःसरितश्चेमाममसेवार्थमागताः ॥ एताभिः
सेवितानित्यंसत्कारेणापिनारद॥४८॥नचश्रेयोलभेकिंचित्क्षीणाहंसर्वतोमुने॥ममपूर्वंतुवृत्तांतंशृणुब्राह्मणसत्तम॥४९॥ येनाहंदुःखिताजातानलभेशर्मकुत्र
चित्॥उत्पन्नाद्राविडेचाहंकर्णाटेवृद्धिमागता॥५०॥स्थिताकिंचिन्महाराष्ट्रेगुर्जरेजीर्णतांगता॥तत्रघोरकलेर्योगात्पाखंडैःखंडितांगका ॥५१॥ दुर्बलाहंचिरं
जातापुत्राभ्यांसहमंदताम् ॥५२॥ वृंदावनमिदंप्राप्तादैवयोगेननारद ॥ जाताहंतुपुनर्बालानवीनेवसुरूपिणी॥५३॥इमौतुशयितावत्रसुतौमेक्लिष्टमानसौ ॥
अतिवृद्धौपरित्यज्यगंतुंनाहंक्षमाधुना ॥ ५४ ॥ अहंबालाकथंजातासुतौमेजरठौकुतः ॥ त्रयाणामेकभावानांवैपरीत्यंकुतोभवत् ॥ ५५ ॥ घटतेजरठा
मातावालकौतनयाविति ॥ अतःशोचामिचात्मानंविस्मयाविष्टमानसा ॥ ५६ ॥ यदित्वंवेत्सिधर्मज्ञकृपालोदीनपालक ॥ वदसर्वंयथातत्त्वंकारणंचा
त्रयद्भवेत् ॥ ५७ ॥ एवंपृष्टस्तयाचाहंक्षणंचैवविमृश्यतु ॥ अवोचंभक्तिमाभाष्यक्लिष्टांकालेनभूयसा ॥ ५८ ॥ ज्ञानेनाहंप्रपश्यामिवृत्तंसर्वंतवानघे ॥
माविषादंकुरुप्राज्ञेहरिःशंतेकरिष्यति ॥ ५९ ॥ सर्वसत्वहरोबालेयुगोयंदारुणःकलिः ॥ लुप्तोनेनसदाऽचारोयोगमार्गस्तपांसिच ॥ ६० ॥
जनाश्चाघा(द्या)सुरायंतेशाठ्यदुष्कृतकारिणः ॥ संतोह्यस्मिन्सुदुःखार्ताअसंतोहृष्टमानसाः ॥६१ ॥ दृश्यतेधीरचित्तस्तुपंडितोपिनकोपिच ॥ अस्पृश्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नवलोक्येयंदुष्टभाराकुलाधरा॥ ६२॥ अन्वब्दंक्रमतोजातोमंगलंहर्यितेन्वहम् ॥ नत्वांतवसुतौचेमौकोपिपश्यतिभामिनि ॥६३॥ यूयंतुरागबहुलैस्त्यक्ताज
जेरतांगताः ॥ वृंदावनस्यसंयोगाद्बालात्वममभवःपुनः॥६४॥ धन्यंवृंदावनंचेदंभक्तिर्यत्राभवन्नवा ॥ अत्रेमौग्राहकाभावान्नवीनत्वंनचागतौ ॥६५॥ किंचिदा
त्मसुखेनेहप्रसुप्ताविवलक्ष्यते ॥ भक्तिरुवाच ॥ कथंपरिक्षितारास्थापितोयंशुचिःकलिः ॥ दयापरेणहरिणाह्यधर्मःकिमुपेक्षितः॥ ६६ ॥ एनंमेसंशयंछि
धित्वद्वाचासुखितास्म्यहम् ॥ तस्यावचःसमाकर्ण्यभूयोहमवदंद्विजाः॥६७॥ यदिपृष्टस्त्वयावालेप्रेमतःश्रवणंकुरु॥ यदामुकुंदोभगवान्क्ष्मांत्यक्त्वास्वप
दंगतः॥६८॥ कलिस्तद्दिनमारभ्यप्रवृत्तःसत्यबाधकः ॥ दृष्टोदिग्विजयेराज्ञादीनवच्छरणंगतः ॥६९॥ नहतोस्ययुणद्रष्टासर्वसाधारणंत्विदम् ॥ यत्फलंत
पसानैतिनयोगेनसमाधिना ॥ ७० ॥ तत्फलंलभतेधीमान्कलौकेशवकीर्तनात् ॥ एतादृशंकलिंदृष्ट्वासारात्सारफलप्रदम् ॥ ७१ ॥ विष्णुरातःस्था
पितवान्कलिजानांहितायच ॥ कुकर्माचरणात्सारःसर्वतोनिर्गतोधुना ॥ ७२ ॥ पदार्थाःसंस्थिताभूमौबीजहीनास्तुषायथाः ॥ विप्रैर्भागवतीवार्त्तागेहेगे
हेजनेजने ॥ ७३ ॥ कारिताधनलोभेनकथासारस्ततोगतः ॥ अत्युग्रभूरिकर्माणोनास्तिकादांभिकाजनाः ॥ ७४ ॥ तिष्ठंतिसर्वतीर्थेषुतीर्थसारस्ततो
गतः ॥ कामक्रोधमहालोभतृष्णाव्याकुलचेतसः ॥ ७५ ॥ समारभंतेकर्माणिकर्मसारस्ततोगतः ॥ मनसश्चाजयाल्लोभाद्दंभात्पाखंडसंश्रयात् ॥ ७६ ॥
शास्त्रानभ्यसनाच्चैवध्यानयोगफलंगतम् ॥ पंडितास्तेकलत्रेषुरमंतेमहिषाइव ॥ ७७ ॥ पुत्रोत्पादनदक्षाश्चनदक्षामुक्तिसाधने ॥ नहिवैष्णवताकुत्रसं
प्रदायपुरःसराः ॥ ७८ ॥ देवनिंदापराःसर्वेसाधुनिंदापरायणाः ॥ अयंतुयुगधर्मोस्तिदीयतेकस्यदूषणम् ॥ ७९ ॥ अतस्त्वंपुंडरीकाक्षंस्मृत्वासौख्यम
वाप्स्यसि ॥ ८० ॥ एवंमयोक्तंवचनंश्रुत्वासाविस्मयंगता ॥ उवाचवचनंभूयोमांप्रशस्याद्द्विजोत्तमाः ॥ ८१ ॥ ॥ भक्तिरुवाच ॥ ॥ देवर्षेत्वंतुधन्यो
सिमद्भाग्येनसमागतः ॥ साधूनांदर्शनंलोकेसर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ ८२ ॥ सुखोपायोयथामेस्यात्तथादिशमुनेधुना ॥ सर्वज्ञस्यतवब्रह्मन्नसाध्यंकिमपी
हवै ॥८३॥ अजयदजितमायांयस्यकायाधवस्तेवचनरचनमेकंकेवलंचाकलय्य ॥ध्रुवपदमुपयातोयत्कृपानोध्रुवोवैतमहमरणभूतंब्रह्मपुत्रंनतास्मि ॥८४॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेभागवतमाहात्म्येत्रिनवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥१९३॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवंसंप्रा
र्थितोविप्रास्तयाभक्त्यातिदीनया॥यतश्चाकथयंतद्वैतच्छृणुध्वंदयालवः॥१॥ ॥नारदउवाच॥ ॥मा[1]खिदस्त्वंवृथाबालेसमाधायमनोहृदि॥श्रीकृष्णचरणां
भोजंस्मरसौख्यंलभिष्यसि ॥ २ ॥ द्रौपदीचपरित्रातायेनकौरवकश्मलात् ॥ पालितागोपसुंदर्यःसकृष्णःक्वापिनोगतः ॥ ३॥ त्वंतुभक्तिःप्रियातस्यसत ॥ १७९॥

१ वृथाखेदयसेबाले अहाचिंतातुराकथमितिपाठः इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंप्राणतोधिका ॥ त्वयाहूतस्तुभगवान्यातिनीचगृहेष्वपि ॥ ४ ॥ सत्यादित्रियुगेबोधोविरागोमुक्तिसाधकौ ॥ कलौतुकेवलाभक्तिर्ब्रह्मसायुज्यका
रिणी ॥ ५ ॥ इतिनिश्चित्यचिद्रूपस्त्वत्कांगात्त्वांससर्जह ॥ परमानंदचिन्मूर्तिः सुंदरींकृष्णवल्लभां ॥ बध्वांजलिंत्वयापृष्टःकिंकरोमीतिवै
हरिः ॥ त्वांतदाज्ञापयत्कृष्णोमद्भक्तान्पोषयेतिच ॥ ७ ॥ अंगीकृतंत्वयातद्वैप्रसन्नोभूद्धरिस्तदा ॥ मुक्तिंदासींददौतुभ्यंज्ञानवैराग्यआत्मजौ ॥ ८ ॥
भक्तानांपोषणंनित्यंवैकुंठस्थाकरोषिच ॥ भूमौचभक्तपोषायछायारूपंसमाश्रिता ॥ ९ ॥ विमुक्तिंज्ञानवैराग्यैःसहचैवागतात्रहि ॥ कृतादिद्वा
परांतेहिकालेमुक्तिमुदास्थिता ॥ १० ॥ कलौतुसंक्षयंप्राप्तापाषंडामयपीडिता ॥ त्वदाज्ञयागताशीघ्रंवैकुंठेपुनरेवसा ॥ स्मृतमात्रात्वयाद्यापिमुक्तिरा
यातिसत्वरम् ॥ ११ ॥ पुत्रीकृत्यत्वयैमौचस्वपार्श्वेपरिरक्षितौ ॥ उपेक्षातःकलौमंदौवृद्धौजातौसुतौतव ॥ १२ ॥ तथापिचिंतांमुंचत्वमुपायंचिंतयाम्यहम् ॥
कलिनासदृशःकोपियुगोनास्तिवरानने ॥ १३ ॥ तस्मिंस्त्वांस्थापयिष्यामिगेहेगेहेजनेजने ॥ अन्यधर्मांस्तिरस्कृत्यपुरस्कृत्यमहोत्सवान् ॥ १४ ॥ यदिप्र
वर्त्तयेनत्वांतदादासोहरेर्नहि ॥ त्वदन्विताश्चयेजीवाभविष्यंतिकलाविह ॥ १५ ॥ पापिनोपिगमिष्यंतिनिर्भयाहरिमंदिरम् ॥ येषांचित्तेभवेद्भक्तिः
सर्वदाप्रेमरूपिणी ॥ १६ ॥ नतेपश्यंतिकीनाशंस्वप्नेप्यमलमूर्त्तयः ॥ नप्रेतोनपिशाचोवाराक्षसोवासुरोपिच ॥ १७ ॥ भक्तियुक्तमनस्कानांस्पर्शनेदर्श
नेप्रभुः ॥ नतपोभिर्नवेदैश्चनज्ञानेनापिकर्मणा ॥ १८ ॥ हरिर्हिसाध्यतेभक्त्याप्रमाणंतत्रगोपिकाः ॥ नृणांजन्मसहस्रेणभक्तिःसुकृतिनांभवेत् ॥ १९ ॥
कलौभक्तिःकलौभक्तिर्भक्त्याकृष्णःपुरःस्थितः ॥ भक्तिद्रोहकरायेचतेसीदंतिजगत्रये ॥ २० ॥ दुर्वासादुःखमापन्नःपुराभक्तिविनिंदकः ॥ अलं
व्रतैरलंतीर्थैरलंयोगैरलंमखैः ॥ २१ ॥ अलंज्ञानकथालापैर्भक्तिरेकैवमुक्तिदा ॥ एवमुक्तंमयासातुस्वमाहात्म्यंनिशम्यवै ॥ २२ ॥ सर्वांगहर्षसं
युक्तामांपुनर्वाक्यमब्रवीत् ॥ अहोनारदधन्योसिप्रीतिस्तेमयिनिश्चला ॥ २३ ॥ नकदाचिन्विमुंचामिचित्तंतेमयिसंगतम् ॥ कृपालुनात्वयासाधोम
द्बाधाध्वंसिताक्षणात् ॥ २४ ॥ पुत्रयोश्चेतनानास्तिममेमौप्रतिबोधय ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाकारुण्येनान्वितोह्यहम् ॥ २५ ॥ तयोःप्रबोधनं
कर्तुंप्रवृत्तःपाणिनास्पृशन् ॥ मुखंसंसृज्यकर्णांतेशब्दमुच्चैःसमुच्चरन् ॥ २६ ॥ ज्ञानप्रबुद्ध्यतांशीघ्रंवैराग्यप्रतिबुध्यताम् ॥ वेदवेदांतघोषैश्चगीता
पाठैर्मुहुर्मुहुः ॥ २७ ॥ बोध्यमानौतदातेनकथंचिद्बोधमागतौ ॥ नेत्रैरनवलोकंतौजृंभंतौसालसावुभौ ॥ २८ ॥ बकवत्पलितौप्रायःशुष्ककाष्ठ
समांगकौ ॥ क्षुत्क्षामौतौनिरीक्ष्यैवपुनःस्वापमुपागतौ ॥ २९ ॥ तदाचिंतापरोभूवंकिंविधेयंमयेतिच ॥ अहोनिद्राकथंयातिवृद्धत्वंचानयोःपरम् ॥ ३० ॥

१ सुंदरींकृष्णवल्लभामितिपाठः इ० पा० । २ मुद्रितमाहात्म्येइदमर्धमधिकम् । ३ मुक्तिरायातियातिचइ० मु० माहात्म्येपाठः । ४ वधंप्राप्तौसुतौतवेति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चिंतयन्नितिगोविंदंस्मरन्नासंद्विजोत्तमाः ॥ व्योमवाणीतदैवाभून्माऋषेखिद्यतामिति ॥ ३१ ॥ उद्यमस्सफलस्तेतुभविष्यतिनसंशयः॥ एतदर्थंतुसत्कर्मसुरर्षे
त्वंसमाचर ॥ ३२ ॥ तत्कर्मतेभिधास्यंतिसाधवःसाधुभूषणाः ॥ सत्कर्मणिकृतेतास्मिन्स्वपनंवृद्धतानयोः ॥ ३३॥ गमिष्यतिक्षणाद्भक्तिःसर्वतःप्रसरिष्यति॥
इत्याकाशवचःस्पष्टंनिशम्यापिमयाद्विजाः॥ ३४ ॥ नज्ञातंयन्नभोवाण्यागोप्यत्वेननिरूपितं ॥ किंतत्कर्मचयेनैतौभवतोज्ञानसंयुतौ॥ ३५ ॥ क्वभविष्यंतिते
संतःकथंवक्ष्यंतिकर्मसत् ॥ मयात्रकिंप्रकर्त्तव्यंयदुक्तंव्योमभाषया ॥३६॥ अथतौतत्रसंस्थाप्यनिर्गतोहंवहिर्द्विजाः ॥ वृंदारण्यादपृच्छंचयत्रतत्रद्विजोत्तमा
न् ॥ ३७॥ वृत्तांतंसर्वएवाथश्रुत्वाविस्मितमानसाः ॥ नैवोत्तरंप्रयच्छंतिह्यनभिज्ञानभोगिरः ॥३८॥ असाध्यंकेचनप्रोचुरविज्ञेयमथापरे ॥ मूकीभूवुरन्येतु
चिंतयानाःपुनःपुनः ॥ ३९ ॥ वेदवेदांतघोषैश्चगीतापाठैर्मुहुर्मुहुः ॥ बोध्यमानंत्रिकंतत्तुनोदतिष्ठदहोविधिः॥४०॥ योगिनानारदेनापिस्वयंनज्ञायतेतुयत् ॥
तत्कथंशक्यतेकर्तुमितरैरिहमानुषैः॥ ततश्चिंतातुरश्चाहंवदरीवनमागतः॥४१॥ तपश्चरामिचात्रैवतदर्थंकृतनिश्चयः ॥ तावदद्दर्शपुरतःसनकाद्यान्मुनीश्वरा
न्॥ कोटिसूर्यसमाभासानुवाचमुनिसत्तमान्॥४२॥ इदानींभूरिभागेनभवतांदर्शनंह्यभूत् ॥ तदुपायंमहाभागावदंतुप्रीतमानसाः ॥४३॥ भवंतोयोगिनांश्रे
ष्ठाबुद्धिमंतोवहुश्रुताः॥ कुमाराएवपंचाब्दाःपूर्वेषामपिपूर्वजाः॥४४॥ सदावैकुंठनिलयाहरिकीर्त्तनतत्पराः ॥लीलामृतकथोन्मत्ताहरिस्मरणतत्पराः॥४५॥
[1]अंतोहिकालदुहितायुष्मान्नैवप्रवाधते ॥ येषांभ्रूभंगमात्रेणद्वारपालौहरेःपुरा॥४६॥दैत्यौभूत्वात्रिजन्मानिपुनस्तत्स्थानमास्थितौ ॥अशरीरगिरोक्तंयत्किंत
त्साधनमुच्यताम् ॥४७॥ अनुष्ठेयंयथायत्रप्रब्रुवंतुकृपालवः ॥ भक्तिज्ञानविरागाणांसुखमुत्पद्यतेयथा॥ ख्यातिर्वःसर्वलोकेषुतथासाधूच्यतांबुधाः ॥४८॥
॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥ माचिंतांकुरुदेवर्षेस्वचित्तेहर्षमावह ॥ उपायःसुखसाध्योत्रविद्यतेविश्वसौख्यदः ॥ ४९ ॥ अहोनारदधन्योसिविरक्तानांशिरोम
णिः ॥ श्रीकृष्णप्रेमपात्राणामग्रणीर्वेदतांवरः ॥ ५० ॥ त्वयिचित्रंनदेवर्षेभक्तिसाधनतत्परे ॥ उचितंकृष्णदासानांभक्तेःसंचारणंभुवि ॥ ५१ ॥ ऋ
षिभिर्वहुधालोकेउपायाःसिद्धयेकृताः ॥ श्रमसाध्याश्चतेसर्वेप्रायःस्वर्गफलप्रदाः ॥ ५२ ॥ वैकुंठसाधकःपंथागुप्तोलोकेषुवर्त्तते ॥ तस्योपदेशकःसा
धुःप्रायोभाग्येनलभ्यते ॥ ५३ ॥ यत्तेसत्कर्मनिर्दिष्टंव्योमवाचामुनीश्वर ॥ तज्ज्ञेयमिहसर्वज्ञैर्ज्ञानयज्ञःपुरातनैः ॥ ५४ ॥ श्रीमद्भागवतालापोज्ञानय
ज्ञःशुकोदितः ॥ भक्तिज्ञानविरागाणांसुखदःप्रतिभातिनः ॥ ५५ ॥ कलिदोषाइमेसर्वेश्रीमद्भागवतध्वनेः ॥ प्रभीताः[2]प्रलयायंतेसिंहशब्दाद्वृकाइव ॥
॥५६॥ ज्ञानवैराग्यसंयुक्ताभक्तिःप्रेमरसावहा ॥ प्रतिगेहंप्रतिजनंसुखक्रीडांकरिष्यति ॥ ५७॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ कुमारोक्तंसमाकर्ण्यनारदःप्रीत

१ अतःकालसमादिष्टाजरायुष्मान्नबाधते इ० पा० माहात्म्यस्थः । २ प्रपलायते इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मानसः ॥ पुनःप्रोवाचभगवांस्तदुत्कर्षंविभावयन् ॥ ५८ ॥ ॥नारदउवाच॥ ॥ वेदवेदांतघोषैश्चगीतापाठैःप्रबोधितम् ॥ नोदतिष्ठत्त्रिकंतत्तुकलिदोषति
रस्कृतम् ॥ ५९ ॥ कथंभागवतालापात्तद्विबोधमिहैष्यति ॥ छिंदंतुसंशयंह्येनंभवंतोमोघदर्शनाः ॥ ६० ॥ विलंबोनात्रकर्त्तव्यःशरणागतवत्सलाः ॥
ततस्तेसनकाद्यास्तुविरक्ताऊर्द्ध्वरेतसः ॥ ६१ ॥ सिद्धाःसनातनादिप्रानारदंप्रोचुरादरात् ॥ ६२ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥ वेदोपनिषदांसाराज्जाता
भागवतीकथा ॥ अत्युत्तमाततोभातिपृथग्भूताफलोन्नतिः ॥ ६३ ॥ आमूलाग्रंरसोस्त्येवरसालस्ययथाफले ॥ पृथग्भूतंतुपानेनयथाविश्वमनोह
रः ॥ ६४ ॥ यथादुग्धेस्थितंसर्पिर्नचस्वादूपकल्प्यते ॥ पृथग्भूतंतुतद्दिव्यंदेवानांप्रीतिवर्द्धनम् ॥ ६५ ॥ इक्षुष्विवादिमध्यांतंशर्कराव्याप्यतिष्ठति ॥
पृथग्भूतातुसामिष्टातथाभागवतीकथा ॥ ६६ ॥ श्रीमद्भागवतंनामपुराणंरसमेवहि ॥ भक्तिज्ञानविरागाणांसौख्यायैवप्रकाशितम् ॥ ६७ ॥ कृष्णेन
ब्रह्मणेनाभिकंजस्थायहृदैवहि ॥ तच्चतुःश्लोकमखिलंब्रह्मैवप्रतिभासते ॥ ६८ ॥ तुभ्यंचब्रह्मणाप्रोक्तंतच्चरित्रानिदर्शनम् ॥ त्वयापिव्यासदेवायप्रोक्तंतत्ता
पहानये ॥ ६९ ॥ यदीयस्मरणात्सद्योनिर्विण्णोबादरायणः ॥ चकारमहदाख्यातुमात्मारामम्मनोहरम् ॥ ७० ॥ अत्रतेविस्मयःकेनयेनपृच्छेःपुनःपुनः ॥
श्रीमद्भागवतंशास्त्रंक्षमंकृष्णानुकर्षणे ॥७१॥ ॥सूतउवाच॥ ॥एतन्निशम्यवचनंसमुदाहृतंतुयोगीश्वरैःसनकमुख्यतमैरभीष्टम्॥भक्त्याविधृत्यचरणंचप्र
णम्यमूर्ध्नाहृष्टोजगादजगदाधिनिवर्त्तकांस्तान्॥७२॥ ॥नारदउवाच॥ ॥संदर्शनंचभवतांविनिहंत्यघौघंश्रेयस्तनोतिभवदुःखदवार्दितानाम्॥निःशेषशेषमु
खगीतकथैकपानात्प्रेमप्रकाशनकृतेशरणंगतोवः॥७३॥पुण्योदयेनबहुजन्मसमार्जितेनसत्संगमोयदिभवेत्कृतिनोजनस्य॥अज्ञानहेतुकृतमोहमहांधकारोन
इयेत्तदाह्युदयमेतिमहान्विवेकः ॥ ७४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेश्रीभागवतमाहात्म्येचतुर्नवत्यधिकशततमोऽ
ध्यायः ॥ १९४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अथदेवऋषिस्तत्रकुमारानुमान्यच ॥ उवाचप्रणतोवाक्यंज्ञानयज्ञकृतादरः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
ज्ञानयज्ञंकरिष्यामिशुकशास्त्रकथोज्ज्वलम् ॥ भक्तिज्ञानविरागाणांस्थापनार्थंप्रयत्नतः ॥ २ ॥ यत्रकार्योमयायज्ञःस्थानंतत्कथ्यतांद्विजाः ॥ चत्वारोयज्ञ
वाहाश्चयूयमेववृतामया ॥ ३ ॥ कियद्भिर्दिवसैःश्राव्याश्रीमद्भागवतीकथा ॥ कोविधिस्तत्रकर्तव्योज्ञानयज्ञविशारदाः ॥ ४ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥
शृणुनारदवक्ष्यामस्तुभ्यंयत्रकथानृणाम् ॥ शृण्वतांपापराशिघ्नीभवेत्पुण्यविवर्द्धिनी ॥ ५ ॥ गंगाद्वारसमीपेतुकामदाख्यंपुरंमहत् ॥ ६ ॥ स्वर्णद्याश्चोत्तरे
पुण्येतटमानंदनामकम् ॥ नानाऋषिगणैर्जुष्टंदेवसिद्धनिषेवितम् ॥ ७ ॥ नानातरुलताकीर्णंस्वच्छकोमलवालुकम् ॥ रम्यमेकांतदेशस्थंस्वर्णपंकजशो
भितम् ॥ ८ ॥ यत्समीपस्थजीवानांक्षेत्रस्यैवप्रभावतः ॥ मिथःसंस्निग्धचित्तानांवैरंचेतसिनस्थितम् ॥ ९ ॥ ज्ञानयज्ञस्त्वयातत्रकर्त्तव्योहिप्रयत्नतः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अपूर्वरसदात्रचिकथातत्रभविष्यति ॥ १० ॥ वृंदावनप्रतोलिस्थंजराजीर्णकलेवरम् ॥ सुतद्वयंपुरस्कृत्यभक्तिस्तत्रागमिष्यति ॥ ११ ॥ यत्रभागवती
वार्ताभक्तिस्तत्रसहात्मजा ॥ कृष्णकीर्तिसुधांपीत्वातरुणीवाभविष्यति ॥ १२ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाकुमारास्तेनारदेनसमंततः ॥ गं
गाद्वारेसमाजग्मुर्ज्ञाननयज्ञायसत्वराः ॥ १३ ॥ यदाप्राप्तास्तटंतेतुगंगायाभार्गवर्षभ ॥ तदाकोलाहलश्चासीद्भूर्लोकादिकसत्तसु ॥ १४ ॥ श्रीमद्भा
गवतास्वादलंपटासातलौकिकाः ॥ धावंधावंसमाजग्मुःप्राचीनावैष्णवाश्चये ॥ १५ ॥ भृगुर्वसिष्ठश्च्यवनश्चगौतमोमेधातिथिर्देवलदेवरातौ ॥ रामस्तथागा
धिजशाकलौचमृकंडपुत्रात्रिजपिप्पलादाः ॥ १६ ॥ योगेश्वरौव्यासपराशरौचशुकादयोभागवतप्रधानाः ॥ शिष्यैरुपेताबहुशास्त्रविज्ञाःकृष्णामृतास्वाद
कृतौप्रधानाः ॥ १७ ॥ वेदांतानिचवेदाश्चमंत्रास्तंत्राणिसंहिताः ॥ दशसप्तपुराणानिषट्शास्त्राणितथाययुः ॥ १८ ॥ गंगाद्याःसरितस्तत्रपुष्करादिसरां
सिच ॥ क्षेत्राणिचदिशःसर्वादंडकादिवनानिच ॥ १९ ॥ हिमादयोनगास्तत्रदेवगंधर्वकिन्नराः ॥ द्वीपाःसमुद्रादिक्पालाःपातालस्थास्तथाययुः ॥ २० ॥
दीक्षायांनारदेनाथदत्तमासनमुत्तमम् ॥ कुमारावंदिताःसर्वैर्निषेदुःकृष्णतत्पराः ॥ २१ ॥ वैष्णवाःसुविरक्ताश्चन्यासिनोब्रह्मचारिणः ॥ मुख्याह्यग्रेस्थिता
स्तेषांपुरतोनारदःस्थितः ॥ २२ ॥ वामभागेमुनिगणादक्षिणेचदिवौकसः ॥ वेदोपनिषदोन्यत्रतीर्थानिचभृगूद्वह ॥ २३ ॥ जयशब्दोनमःशब्दःशंखशब्द
स्तथैवच ॥ बभूवाकाशसंस्पर्शीघोषथन्विदिशोदश ॥ २४ ॥ विमानानिसमारुह्यप्रहृष्टानाकवासिनः ॥ कल्पवृक्षप्रसूनैश्चतांसभांसमवाकिरन् ॥ २५ ॥
सूतउवाच ॥ ॥ एवंतेषुनिविष्टेषुभृग्वादिषुयथार्हतः ॥ श्रीभागवतमाहात्म्यमूचिरेनारदायते ॥ २६ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामोमहिमानंमहाद्भु
तम् ॥ श्रीमद्भागवताख्यस्यशास्त्रस्यविधिपूर्वकम् ॥ २७ ॥ सदानरैःमुक्तिभिःसेव्याभागवतीकथा ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणकृतार्थत्वंप्रयांतिते ॥ २८ ॥
ग्रंथोष्टादशसाहस्रोद्वादशस्कंधसंयुतः ॥ परीक्षिच्छुकसंवादःश्रीमद्भागवताभिधः ॥ २९ ॥ तावत्संसारचक्रेस्मिन्भ्रमत्यज्ञानमोहितः ॥ यावत्कर्णगतंनो
स्याच्छुकशास्त्रंजनस्यच ॥ ३० ॥ किंश्रुतैर्बहुभिःशास्त्रैःपुराणैःसंहितागमैः ॥ यदिभागवतंपुंभिर्नश्रुतंभक्तिभावनैः ॥ ३१ ॥ कथाभागवतस्यापिनि
त्यंभवतियद्गृहे ॥ तद्गृहंतीर्थरूपंहिनृणांपापविनाशनम् ॥ ३२ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ भागवत्याःकथायाश्चकलांनार्हंतिषोडशीम् ३३ ॥
तावत्पापानितिष्ठंतिदेहेस्मिन्मुनिपुंगव ॥ यावन्नश्रूयतेसम्यक्श्रीमद्भागवतंनरैः ॥ ३४ ॥ नगंगानगयाकाशीप्रतिष्ठानंनपुष्करः ॥ कथायाभागवत्याश्च ॥ १८१ ॥
समापुण्यफलेनच ॥ ३५ ॥ श्लोकार्द्धंश्लोकपादंवानित्यंभागवतोद्भवम् ॥ पठस्वस्वमुखेनापियदीच्छसिभवक्षयम् ॥ ३६ ॥ वेदादिर्वेदमाताचपौरुषंसूक्त

१ कृतैकतानाःइतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वादशात्माप्रयागश्चकालःसंवत्सरात्मकः ॥ ब्राह्मणाश्चाग्निहोत्रंचसुरभिर्द्वादशीतिथिः ॥ ३८ ॥
मेवच ॥ त्रयीभागवतंचैवद्वादशाष्टाक्षरौमनू ॥ ३७ ॥ एतेषांवस्तुतोनास्तिपृथग्भावोमुनीश्वर ॥ ३९ ॥ यश्चभागवतंशास्त्रंव्याकुर्यादन्वहंद्विज ॥ जन्मकोटिकृतंपापंत
तुलसीचवसंततुः पुरुषोत्तमएवच ॥ ददातिमुक्तिभक्तिंवातुलस्यश्वयोश्चसेवनम् ॥ ४१ ॥ अंतकालेतुसंप्राप्तेभयंत्यक्त्वासु
स्यनश्यतिनारद ॥ ४० ॥ श्रुतंचपठितंध्यातंश्रीमद्भागवतंनृभिः ॥ अलंकृत्यद्विजाग्र्यायश्रीमद्भागवतंददेत् ॥४३॥
दूरतः ॥ श्रीमद्भागवतंभक्त्याशृणुयाद्यःसमुक्तिभाक् ॥४२॥ प्रौष्ठपद्यांचराकायांहेमसिंहसमन्वितम् ॥ आजन्ममात्रमपियेनशठेनचित्तंसम्यङ्नियम्यसुविक्र
भक्तियुक्तोविमानश्चमिताशीचजितेंद्रियः ॥ श्रुत्वादितःसकृष्णस्यसायुज्यंलोकमाप्नुयात् ॥ ४४ ॥ यैर्नश्रुतंभागवतंपुराणमाराधितोनोपुरुषःपुराणः ॥
ष्णकथानपीता ॥ चांडालवच्चपशुवद्धततेननीतंमिथ्यास्वजन्मजननीभृशमर्दिताच ॥ ४५ ॥ धिक्कंनरंपशुसमंभुवि
मुखेहुतंनैवधरामराणांतेषांवृथाजन्मगतंनराणाम् ॥ ४६ ॥ चित्तंनयस्यतुनरस्यहरेःकथायांसंप्रीयतेदुरितदुष्टमसत्प्रसंगात् ॥ कोटिजन्मसमुत्थेनपुण्येनैवतुलभ्यते ॥ ४८ ॥
भारभूतमेवंवदंतिमुनयःकिलपूर्वसिद्धाः ॥ ४७ ॥ दुर्लभैवकथालोकेश्रीमद्भागवतोद्भवा ॥ सत्येनब्रह्मचर्येणयतोस्यश्रवणंमतम् ॥ ततः
तेनयोगनिधेसाधोश्रोतव्यासात्वतीकथा ॥ प्रत्यहंनियमोनास्तिदिनानांवस्तुतोद्विज ॥ ४९ ॥ कलेर्दोषबहुत्वाच्चसप्ताहश्रवणंमतम् ॥ ५१ ॥
कलौविशेषोहिविधिःसप्तदिनात्मकः ॥ ५० ॥ मनसश्चाजयाद्रोगात्पुंसांचैवायुषःक्षयात् ॥ श्रद्धयाश्रवणेनित्यमाघंतावधियत्फलम् ॥ तत्फ
मनसोनिग्रहश्चैवनियमाचरणंतथा ॥ कर्तुंसप्तदिनंशक्यंततोनियमकल्पना ॥ ५२ ॥ अनायासेनतत्सर्वंसप्ताहश्रवणाल्लभेत् ॥ ५४ ॥
लंशुकदेवेनसप्ताहश्रवणेकृतम् ॥ ५३ ॥ यत्फलंनास्तितपसानयोगेनसमाधिना ॥ यदाकृष्णोभुवंत्यक्त्वास्वपदंगंतुमुद्यतः ॥ तदाज्ञायोद्धवो
यज्ञाद्व्रताच्चतपसोध्यानाज्ज्ञानाच्चतीर्थतः ॥ श्रीभागवतसप्ताहनियमोह्युत्तमोमतः ॥५५॥ अधुनागंतुमिच्छुस्त्वंस्वंपदंतमसःपरम् ॥५७॥ अतश्चिंता
धीमान्गोविंदंवाक्यमब्रवीत् ॥५६॥ ॥उद्धवउवाच॥ ॥ भगवन्भवतासर्वंदेवकार्यंप्रसाधितम् ॥ आगतोयंकलिर्घोरोत्रसर्वेपिजनाःखलाः ॥ भविष्यंतिततोनाथकिं
ममोत्पन्नात्वद्वियोगभियाविभो ॥ तामपाकुरुदेवेशत्वामहंशरणंगतः ॥ ५८ ॥ त्वदन्योदृश्यतेनात्रत्रातास्यायदुनंदन ॥ ६० ॥ अतोस्मासुदयांकृत्वातिष्ठात्रै
विधेयंतदादिश ॥ ५९ ॥ इयंभारवतीभूमिःशरणंकिंप्रयास्यति ॥ त्वद्वियोगेनतेभक्ताःकथंस्थास्यंतिभूतले ॥ ६२ ॥
वदयानिधे ॥ साधूनांरक्षणायैवत्वमाविरभवःप्रभो ॥ ६१ ॥ निर्गुणोपिनिराकारःसच्चिदानंदविग्रहः ॥ ददौभागवतंतस्मैकृपयापरयायुतः ॥ नि
निर्गुणोपासनेकष्टमतोस्मद्धितमाचर ॥ ॥सूतउवाच॥ ॥ इत्युद्धववचःश्रुत्वाचिंतयित्वाक्षणंहरिः ॥ ६३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जंतेजःसमाधायश्रीमद्भागवतेद्विज ॥ ६४ ॥ दत्वोद्धवायभगवान्स्वकीयंपदमाविशत् ॥ तेनेयंवाङ्मयीमूर्तिर्वर्त्ततेश्रीहरेरिह ॥ ६५ ॥ सेवना
त्सततंचास्याःपापंनश्येन्नृणांक्षणात् ॥ सप्ताहश्रवणंतेनकथितंसर्वतोधिकम् ॥ ६६ ॥ श्रोतावक्तापृच्छकश्चयांतितन्मयतांद्विज ॥ दुःखदारिद्र्य
दौर्भाग्यपापप्रक्षालनायच ॥ ६७ ॥ कामक्रोधजयार्थंचकलौभागवतंक्षमम् ॥ अन्यथावैष्णवीमायादेवानामपिदुर्जया ॥ कथंनिवर्ततेपुंसांश्रीमद्भा
गवतंविना ॥ ६८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्येवमुक्त्वामाहात्म्यंश्रीमद्भागवतस्यते ॥ कथांभागवतींदिव्यांप्रवक्तुमुपचक्रमुः ॥ ६९ ॥
वेदोपनिषदांसारेश्रीमद्भागवतेद्विजैः ॥ आरभ्यमाणेतत्रैवभक्तिराविरभूत्क्षणात् ॥ ७० ॥ प्रेमान्विताचारुतनुर्मुदान्वितौसुतौगृहीत्वातरुणौ
स्वदोर्भ्याम् ॥ श्रीकृष्णगोविंदहरेमुरारेनाथेतिनामानिमुहुर्वदंती ॥ ७१ ॥ तामागतांभागवतार्थभूषांसुचारुवेषांददृशुःसदस्याः ॥ व्यतर्कयंश्चापिक
थंकुतोसौकास्तीतिसर्वेपिसुविस्मिताक्षाः ॥ ७२ ॥ ततःकुमाराजगदुःकृतार्थाकथार्थतोनिष्पतिताधुनेयम् ॥ एवंगिरःसासमुतानिशम्यजगादनम्राब्ज
भुवःकुमारात् ॥७३॥ भक्तिरुवाच ॥ भवद्भिरद्यैवकृतास्मिपुष्टाकलौप्रणष्टापिकथारसेन॥तिष्ठामिकुत्राहमभीष्टमाभ्यांसहास्पदंमह्यमुपादिशध्वम् ॥७४॥
॥ सूतउ० ॥ तद्वाक्यमाकर्ण्यविधेःकुमाराविचार्यसम्यक्प्रणिधायचित्ते॥उचुश्चभक्तिंभवरोगहर्त्रींप्रेमैकदात्रींहरिभक्तिभाजाम् ॥७५ ॥ कुमाराऊचुः॥ ॥
भक्तेषुगोविंदपरायणेषुसाधुष्वथोदीनदयापरेषु ॥ मनोनियम्योत्पथसंप्रवृत्तंकृत्वैकतानंहरिपादपद्मे ॥ ७६ ॥ ततोहिदोषाःकलिजाइमेत्वांद्रष्टुंनश
क्ताःप्रभवोपिलोके ॥ कलौत्वमेकैवजगद्धितायभविष्यसेनारदसंप्रणीता ॥ ७७ ॥ सकलभवनमध्येनिर्धनाश्चातिधन्यानिवसतिहृदियेषांश्रीहरेर्भक्ति
रेका ॥ हरिरपिनिजलोकंसत्वरंसंविहायप्रविशतिहृदियेषांप्रेमसूत्रापिनद्धः ॥ ७८ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तर
खंडेश्रीभागवतमाहात्म्येपंचनवत्याधिकशततमोऽध्यायः ॥ १९५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अथवैष्णवचित्तेषुदृष्ट्वाभक्तिमलौकिकीम् ॥ निजलोकंप
रित्यज्यभुवमभ्यगमद्धरिः ॥ १ ॥ वनमालीघनश्यामःपीतवासाःकिरीटधृक् ॥ कांचीकलापपर्यस्तोलसन्मकरकुंडलः ॥ २ ॥ त्रिभंगललितश्चारुकौस्तुभे
नविराजितः॥कोटिमन्मथलावण्योहरिचंदनचर्चितः ॥३॥ परमानंदचिन्मूर्तिर्मधुरोमुरलीधरः ॥ आविवेशस्वभक्तानांहृदयान्यमलानिच ॥४॥ वैकुंठवा
सिनोयेचवैष्णवाःशांतमानसाः ॥ गूढरूपाःसमायाताःश्रवणायहरेःकथाः ॥ ५ ॥ तदाजयजयेत्युच्चैःशब्दोभूत्कंबुशब्दयुक् ॥ येनामंगलमत्युग्रंकलिजंप्रल
यंगतम् ॥ ६ ॥ तत्रस्थानांजनानांचदृष्ट्वागेहात्मविस्मृतिम् ॥ नारदोध्यात्मतत्वज्ञःकुमारान्प्रत्युवाचह ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अलौकिको
यंमहिमामुनीश्वराःसप्ताहजन्योद्यविलोकितोमया ॥ ८ ॥ मूढाःशठायेपशुपक्षिणोपितेपिप्रयांत्येवगतिंपराख्याम् ॥ अतोनृलोकेनतुशास्त्रमन्यच्चित्तस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुध्यैविहितंपवित्रम्॥९॥अघौघविध्वंसिकृतार्थतावहंकलौयुगेदोषनिधौकुमाराः॥केकेनशुध्यंतिवदंतुमह्यंसप्ताहयज्ञेनकथामयेन ॥१०॥कृपालुभिर्लोकहि
तोभवद्भिःप्रकाशितःकोपिनवीनमार्गः ॥ कुमाराऊचुः॥ ॥ येमानवाःपापकृतःसुदुष्टाःसदादुराचाररताःसमत्सराः ॥११॥क्रोधाग्निदग्धाःकुटिलाश्चकामिनः
सप्ताहयज्ञेनहरिंव्रजंतिते ॥१२॥ सत्येनहीनाःपितृमातृदूषकास्तृष्णाकुलाश्चाश्रमवर्णबाह्याः ॥ येदांभिकाजीवविहिंसकाश्चसप्ताहयज्ञेनहरिंव्रजंतिते ॥१३॥
पंचोग्रपापाश्छलकारिणश्चक्रूराःपिशाचाइवनिर्दयाश्च ॥ ब्रह्मस्वपुष्टाव्यभिचारिणश्चसप्ताहयज्ञेनहरिंव्रजंतिते ॥ १४ ॥ कायेनवाचामनसापिपातकंनित्यं
प्रकुर्वंतिशठाहठेनये ॥ नीचाःकृतघ्नामलिनादुराशयाःसप्ताहयज्ञेनहरिंव्रजंतिते ॥ १५ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ अथैवंतुष्टचित्तेथनारदेदेवपूजि
ते ॥ प्रसन्नास्तेकुमाराश्चपुनरूचुश्चनारदम् ॥ १६ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥ अत्रतेकीर्तयिष्यामइतिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापहानिः
प्रजायते ॥ १७ ॥ तुंगभद्रातटेपूर्वंपत्तनेकोहलाभिधे ॥ वर्णाश्रमाचारयुतेधनधान्यसमाकुले ॥ १८ ॥ आत्मदेवइतिख्यातस्तत्रासीद्द्विजसत्तमः ॥ वेदवि
द्याविधिप्राज्ञोनित्यकर्मपरायणः ॥ १९ ॥ तत्प्रियाधुंधुलीनामनित्यंस्वीयहितेरता ॥ स्ववाक्यस्थापनाचापिसुंदरीसुकुलोद्भवा ॥ २० ॥ पूर्वकर्मविपा
केनप्रायशोबहुजल्पिनी ॥ शूराचगृहकृत्येषुक्रूराचकलहप्रिया ॥ २१ ॥ एवंनिवसतोस्तत्रदंपत्योर्निरपत्ययोः ॥ व्यतिक्रांतंवयश्चापिपंचाशद्वर्षसं
मितम् ॥ २२ ॥ अथतौदुःखितौजातौनिरपत्यौगृहेस्थितौ ॥ संतानोत्पत्तयेताभ्यांदत्तंचापिधनादिकम् ॥ २३ ॥ गोभूहिरण्यवासांसिदत्तान्यपि
बहूनिच ॥ नपुत्रोनापिदुहिताजायतेपूर्वकर्मणा ॥ २४ ॥ सचैकदातुनिर्विण्णआत्मदेवोद्विजोत्तमः ॥ गृहंत्यक्त्वागतोरण्यमनपत्येनदुःखितः ॥
॥ २५ ॥ यत्रतत्रभ्रमन्भ्रांतोदुःखाकुलितमानसः ॥ क्षुत्क्षामस्तृट्परीतश्चदैवात्प्राप्तोजलाशयम् ॥ २६ ॥ जलंपीत्वाततस्तस्मिंस्तडागेसद्विजो
त्तमः ॥ वृक्षच्छायांसमाश्रित्यनिषण्णस्तत्रनारद ॥ २७ ॥ अथतत्रतदैवागात्कश्चित्सिद्धोभ्रमन्महीम् ॥ जलंपीत्वातडागेतुसोपितत्रैवचागतः ॥
॥ २८ ॥ तंदृष्ट्वान्यासिनंशांतमात्मदेवउदारधीः ॥ सत्कृत्योत्थायतत्पादौजग्राहस्वगुरोरिव ॥ २९ ॥ उपविष्टौततस्तौद्वौकृतप्रश्नौपरस्परम् ॥
सुस्निग्धमानसौभूत्वागुरुशिष्याविवाश्रमे ॥ ३० ॥ अथतंसयतिर्दृष्ट्वाश्वसंतंदुःखितांतरम् ॥ पप्रच्छकरुणासिंधुरात्मदेवंपुरःस्थितम् ॥ ३१ ॥
॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ कातेचिंताद्विजश्रेष्ठदुःखायद्धृदिवर्तते ॥ तांसमाचक्ष्वधर्मज्ञपरितापप्रदायिनीम् ॥ ३२ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यसिद्ध
स्यसुमहात्मनः ॥ आत्मदेवउवाचाथस्वस्यदुःखस्यकारणम् ॥ ३३ ॥ ॥ आत्मदेवउवाच ॥ ॥ किंब्रवीमिमुनेदुःखंसंचितंपूर्वकर्मणा ॥
मदीयाःपूर्वजास्तोयंकवोष्णमुपभुंजते ॥ ३४ ॥ मद्दत्तंनैवगृह्णंतिपितरोदेवताबलिम् ॥ तेनदुःखेननिर्विण्णःप्राणांस्त्यक्तुमिहागतः ॥३५॥ धिग्जीवितं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रजाहीनंगृहंचैवधनंकुलम् ॥ पाल्यतेयामयाधेनुःसापिवंध्यात्वमेतिह ॥ ३६ ॥ योमयारोपितोवृक्षःसोपिवंध्यत्वमागतः ॥ निर्भाग्यस्यानपत्यस्यकिंमतो
जीवितेनमे ॥३७॥कुमाराऊचु॥इत्युक्त्वासरुरोदोच्चैस्तत्पुरोदुःखपीडितः ॥ यदातदायतेश्चित्तेकरुणाभूद्गरीयसी ॥ ३८ ॥ ललाटाक्षरमालांचदृष्ट्वाज्ञा
त्वासयोगवान् ॥ आत्मदेवंद्विजंप्राज्ञःपुनरूचेसविस्तरम् ॥ ३९ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ शृणुविप्रमयातेद्यप्रारब्धमवलोकितम् ॥ सप्तजन्मावधिप्रा
प्तिःपुत्रस्यनचदृश्यते ॥४०॥ मुंचाग्रहंप्रजाहेतोर्वलिष्ठाकर्मणोगतिः ॥ विवेकंतुसमासाद्यसुखीभवमहामते॥४१॥एवमुक्तंसमाकर्ण्यसिद्धस्यद्विजसत्तमः॥
प्रजाशाबद्धचित्तस्तुसिद्धंप्राहातिदुःखितः ॥४२॥ विप्रउवाच ॥विवेकेनभवेत्किंमेपुत्रंदेहिबलादपि ॥ नोचेत्त्यजाम्यहंप्राणांस्त्वदग्रेशोकमूर्च्छितः ॥४३॥
इतिविप्राग्रहंदृष्ट्वाप्राब्रवीत्सतपोधनः ॥ संततेःसगरोदुःखमवापांगःप्रजापतिः ॥ ४४ ॥ चित्रकेतुर्गतःकष्टंविधिलेखविमार्ज्जनात् ॥ अतस्त्वमपिधर्मज्ञयादि
पुत्रंलभेरपि ॥ ४५ ॥ सुतेननसुखीभूयाःदैवंहिबलवत्तरम् ॥ इत्युक्त्वाद्विजवर्यायससिद्धःसाधुसंमतः ॥ ४६ ॥ ददावेकंफलंतस्मैप्राग्रहेणसुतार्थिने ॥
इदंफलंमयातुभ्यंदत्तंपुत्राप्तयेद्विज॥४७॥ भार्यायैदेहिपुत्रस्तेभविष्यतिनसंशयः॥ सत्यंशौचंदयादानमेकभक्तंतुभोजनम् ॥४८॥ वर्षावधिस्त्रियाकार्यंतेन
शुद्धोभवेत्सुतः ॥ एवमुक्त्वाययौयोगीविप्रःस्वगृहमागतः ॥४९॥ दत्त्वापत्न्यैफलंतत्तुसिद्धोक्तमवदच्चह ॥ अथसाधुंधुलीक्रूरास्ववाक्यस्थापनोत्सुका ॥
॥ ५० ॥ स्वसख्यैप्राहतत्सर्वंपत्योक्तंसिद्धभाषितम् ॥ यद्यहंभक्षयेचेदंफलंसिद्धेनचार्पितम् ॥ ५१ ॥ गर्भोममभवेत्तर्हिकथंचाहंसहाम्यहम् ॥ स्वल्पंभ
क्ष्यमशक्तिश्चगमनेगृहकर्मणि॥५२॥तिर्यक्चेदागतोगर्भोतदामेमरणंभवत् ॥ प्रसूतौदारुणंदुःखंसुकुमारीकथंसहे ॥ मंदयांमयिसर्वस्वंननांदासंहरेत्सदा॥
॥ ५३ ॥ चिंतामेसमनुप्राप्ताकिंकरोमिशुचिस्मिते ॥ सातद्वचनमाकर्ण्यस्नेहभंगभयाद्द्विज ॥ ५४ ॥ एवमेवेतितांप्राहप्रीत्याप्रहसितानना ॥
एवंकुतर्कयोगेनतत्फलंनैवभक्षितम् ॥ ५४ ॥ पत्यापृष्टेफलंभुक्तंभुक्तंचेतितयेरितम् ॥ एकदाभगिनीतस्याःस्वेच्छयातद्गृहंगता ॥ ५५ ॥ तदग्रे
कथितंसर्वंचिंतेयंमहतीहिमे ॥ किंकरोमिसगर्भोहंत्वंप्रब्रूहियथातथम् ॥ ५६ ॥ साब्रवीन्ममगर्भोस्तितुभ्यंदास्येप्रसूतितः ॥ तावत्कालंसगर्भेवगुप्तातिष्ठ
गृहेसुखम् ॥ ५७ ॥ तंबालंपोषयिष्यामित्वद्गृहेचैवनित्यदा ॥ फलंधेनोःप्रयच्छाद्यपरीक्षार्थंशुभानने ॥ ५८ ॥ इत्युक्त्वासाययौगेहमात्मनोहृष्टमान
सा ॥ धुंधुल्यापियथोद्दिष्टंतद्भगिन्यातथाकृतम् ॥ ५९ ॥ अथप्रसूयसाबालंधुंधुल्यैचार्पयद्द्रुतम् ॥ तयाचकथितंभर्त्रेप्रसूतःसुखमर्भकः ॥ ६० ॥ लो
कस्यसुखमुत्पन्नमात्मदेवप्रजोदयात् ॥ दत्त्वादानंद्विजाग्रेभ्योजातकर्मचकारच ॥ ६१ ॥ गीतवादित्रनिर्घोषोगृहेतस्यातिमङ्गलम् ॥ बभूवहर्षमापन्न
आत्मदेवोमहामतिः ॥ ६२ ॥ अथसाप्राहभर्त्तारंदुग्धंमेस्तनयोर्नहि ॥ पालयिष्येकथंबालंसद्यःसूतंप्रभोधुना ॥ ६३ ॥ मत्स्वसुश्चप्रसूतायामृतोबालःपु
राभवत् ॥ तामानीयगृहेरक्षसार्भकंपोषयिष्यति ॥ ६४ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्याधुंधुल्याद्विजसत्तमः ॥ तथैवकृतवानभ्रांतरात्मदेवोमुदान्वितः ॥ ६५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धुंधुकारीतिनामास्यकृतंमात्रायथार्थतः ॥ स्तन्येनपोषमाप्नोतिनित्यंमातृष्वसुःसुतः ॥ ६६ ॥ त्रिमासेनिर्गतेचाथसाधेनुःसुषुवेर्भकम् ॥ सर्वांगसुंदरंदि
व्यंनिर्मलंकनकप्रभम् ॥६७॥ दृष्ट्वाप्रसन्नस्तंविप्रःसंस्कारान्स्वयमादधे॥तंदिदृक्षवआयाताजनाःसर्वेंतिविस्मिताः ॥६८॥ आत्मदेवस्यविप्रस्यमहाभाग्यो
दयेनच ॥ धेन्वाबालःप्रसूतश्चदेवरूपोतिकौतुकम् ॥६९॥ नज्ञातंतद्रहस्यंतुकेनापिविधियोगतः ॥ गोकर्णंतंसुतंदृष्ट्वागोकर्णेत्येवचाभ्यधात् ॥७० ॥ किय
त्कालेनसंप्राप्तौतारुण्यंतावुभावपि ॥ गोकर्णःपंडितोज्ञानीधुंधुकारीमहाखलः ॥७१ ॥ स्नानशौचक्रियाहीनोभक्ष्याभक्षीक्रुधाप्लुतः ॥ चौरःसर्वजनद्वेषीदुष्ट
चांडालसंगतः॥७२॥ क्रीडतोह्यर्भकान्धृत्वाबलात्कूपेनिपातयेत् ॥ एवंवेश्याप्रसंगेनानयद्द्रव्यंक्षयंपितुः॥७३॥पिताकृपणवत्तस्यशुचानिःस्वोरुरोदह ॥ अ
नपत्यःसुखीनित्यंकुपुत्रोदुःखदायकः॥७४॥ सिद्धेनोक्तंवचःसत्यमनुभूतंमयाधुना ॥ क्वगच्छामिक्वतिष्ठामिकोमेदुःखंनिवारयेत् ॥७५॥प्राणांस्त्यक्ष्येजले
वह्नौभृगोर्वापिपतेह्यहम् ॥ इत्येवंचिंतयानंतमधोमुखमुपागतः॥७६॥ गोकर्णोजनकंज्ञानीबोधयामाससतत्वतः ॥ गोकर्णउ० ॥ असारस्तातसंसारदुःखमोहप्र
दोनृणाम् ॥७७॥ कःसुतःकिंधनंकस्यकाजायाकःपतिःपितः॥ मोहेनबद्धोदीनात्मालोकःक्लिश्यतिनान्यथा ॥७८॥ नचेंद्रस्यसुखंकिंचिन्नसुखंचक्रवर्तिनः॥
विरक्तस्यसुखंतातमुनेरेकांतशीलिनः॥७९॥ मुंचाज्ञानंप्रजारूपंमोहंनरककारणम् ॥ निर्द्वंद्वोनिरभीमानोव्रजत्यक्त्वाखिलंवनम् ॥८०॥ ततस्तद्वाक्यमाक
र्ण्यगोकर्णंसद्विजोब्रवीत् ॥ द्विजउ० ॥ यत्कर्तव्यंवनेसाधोतन्ममाचक्ष्वविस्तरात् ॥८१॥ मोहपाशनिबद्धंहिशठंकृपणमानसम् ॥ संसारगर्तेपतितंमामुद्ध
रदयानिधे ॥८२॥ पितुरित्थंवचःश्रुत्वागोकर्णोज्ञानपंडितः ॥ उवाचदीनंनिर्विण्णंपितरंहृष्टमानसः ॥८३॥ ॥ गोकर्णउवाच ॥ ॥ मांसास्थिरक्तनिकरे
स्वशरीरकेस्मिन्स्वत्वंत्यजाशुममतांवनितासुतादौ ॥ पश्यानिशंजगदिदंक्षणभंगनिष्ठंज्ञानीविरागरसिकोभवभक्तिनिष्ठः ॥ ८४ ॥ धर्मंभजस्वसततंत्यज
लोकधर्मान्संसेव्यसाधुपुरुषान्जहिकामतृष्णाम् ॥ अन्यस्यदोषगुणचिंतनमाशुमुक्त्वाविष्णोःकथारसमथोनितरांपिबत्वम् ॥ ८५ ॥ ॥ कुमाराउचुः ॥
एवंसुतोक्तविदितानुभवोनिरीहस्त्यक्त्वागृहंस्थिरमतिर्गतषष्टिवर्षः ॥ नित्यंहरिप्रियजनानुगतोमहात्मादुष्प्रापमापचपदंसहरेर्वनस्थः ॥ ८६ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेश्रीभागवतमाहात्म्येषण्णवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १९६ ॥ छ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥
पितर्येवंवनंप्राप्तेपश्चादागत्यनारद ॥ जननींतर्जयामासधुंधुकारीमहाखलः ॥ १ ॥ क्ववित्तंतिष्ठतिब्रूहिमातरंप्रतिनारद ॥ सर्वथात्वांहनिष्यामिनचेद्ब्रूयानि
धानकम् ॥ २ ॥ सातस्यवचनात्त्रस्ताराात्रौदुःखितमानसा ॥ निपत्यकूपेतुमृतालोकैर्ज्ञात्वाबहिःकृता ॥ ३ ॥ गोकर्णस्तांतुनिर्हृत्यद्विजैस्तज्ज्ञातिबांध
वैः ॥ तीर्थयात्रांययौप्राज्ञःसमदुःखसुखोमुने ॥ ४ ॥ धुंधुकारीगृहेतिष्ठन्स्वकेपण्यवधूवृतः ॥ अत्युग्रकर्माचारेणतत्पोषणविमूढधीः ॥ ५ ॥ भूषणान्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिलिप्स्यंत्यस्तमूचुर्वारयोषितः ॥ भोभोप्रियवयंसर्वास्त्वयानाथेनसंगताः ॥ ६ ॥ स्थितानैवात्रकोप्यन्योधनदोभ्येतिमानद ॥ तस्मात्सूक्ष्माणिवस्त्रा
णिभूषणानिद्युमंतिच ॥ ७ ॥ देहिनोचेद्वजिष्यामस्त्वत्सकाशान्नरांतरम् ॥ इतिश्रुत्वावचस्तासांचिंतयित्वाक्षणंसच ॥ ८ ॥ निर्गतःस्वगृहाद्रात्रौकामां
धोमृत्युमस्मरन् ॥ मुषित्वाकस्यचिद्गेहाद्वस्त्राण्याभरणानिच ॥ ९ ॥ ददौताभ्योमुदायुक्तःप्रीत्यैतासांसनारद ॥ तानिदृष्ट्वाह्यमूल्यानिवस्त्राण्याभरणा
निच ॥ १० ॥ ताःस्त्रियश्चिंतयामासुश्चौर्येणैतानिचामुना ॥ आहृतानीतिनिश्चित्यपरस्परममंत्रयन् ॥ ११ ॥ चौर्यंकरोत्यसौनित्यमेनंराजागृहीष्यति ॥
वित्तंहृत्वापुनश्चैवमारयिष्यतिनिश्चितम् ॥ १२ ॥ अतोरहसिचास्माभिर्हत्वामुंचौर्यकारिणम् ॥ वित्तंचबहुसंगृह्यकिमन्यत्रनगम्यते ॥ १३ ॥ इतिताः
क्रूरहृदयाःसुप्तंकंठग्रहंतदा ॥ पाशैःसुतीक्ष्णैर्बद्धाचव्यापादयितुमुद्यताः ॥ १४ ॥ यदाचनमृतश्चासौभृशंकंठग्रहेणवै ॥ तदांगाराणिबहुशोमुखे
चास्यविचिक्षिपुः ॥ १५ ॥ अग्निज्वालातिदुःखेनव्याकुलोनिधनंगतः ॥ तद्देहंचिक्षिपुर्गर्तेप्रायःसाहसिकाःस्त्रियः ॥ १६ ॥ नज्ञातंतच्चरित्रं
तुकेनापिमुनिसत्तम ॥ लोकैःपृष्टावदंतिस्मदूरेयातःपतिर्हिनः ॥ १७ ॥ आगमिष्यतिदीर्घेणकालेनधनकार्पितः ॥ अतःस्त्रीणांनविश्वासःकर्त्तव्योविदुषां
वरैः ॥ १८ ॥ विश्वस्तंसर्वथाघ्नंतिप्रार्थयंत्योनवंनवम् ॥ सुधामयंवचोयासांकामिनांरसवर्द्धनम् ॥ १९ ॥ हृदयंक्षुरधाराभंप्रियःकोनामयोषिताम् ॥
अथताबहुलंवित्तंगृहीत्वावारयोषितः ॥ २० ॥ ग्रामांतरंययुःशीघ्रंभयाद्राज्ञोतिविह्वलाः ॥ धुंधुकारीबभूवाथमहाप्रेतःकुकर्मकृत् ॥ २१ ॥ वात्यारूपध
रोनित्यंधावन्दुर्मृत्युतोदिशः ॥ शीतातपपरिक्लिष्टोनिराहारःपिपासितः ॥ २२ ॥ नचलेभेसुखंक्वापिहाहेतिप्रवदन्मुहुः ॥ कियत्कालांतरेत्वेनंमृतंचैवा
वबुध्यच ॥ २३ ॥ गोकर्णस्तीर्थयात्रायांगयाश्राद्धमथाकरोत् ॥ समाप्यतीर्थयात्रांतुस्वंपुरंसमुपेयिवान् ॥ २४ ॥ सभाजितःसपौरैस्तुप्रीत्यास्वजनबां
धवैः ॥ उवासस्वगृहेचैवदिनानिकतिचिद्द्विजः ॥ २५ ॥ रात्रौप्रसुप्तंगोकर्णंज्ञात्वावेश्मांगणेसतु ॥ धुंधुकारीमहादुष्टोरौद्रंरूपंव्यदर्शयत् ॥ २६ ॥
क्षणंनागःक्षणंचोष्ट्रःक्षणंसमहिषोभवत् ॥ क्षणमग्निःक्षणंसर्पःक्षणेनपुरुषोभवत् ॥ २७ ॥ वैपरीत्यमिदंदृष्ट्वागोकर्णोधैर्यसंयुतः ॥ चिंतयामाससमेधावीकि
मेतदितिविस्मितः ॥ २८ ॥ अयंदुर्गतिमापन्नःकोप्यस्तिपुरुषाधमः ॥ इतिनिश्चित्यमनसातमुवाचदयान्वितः ॥ २९ ॥ ॥ गोकर्णउवाच ॥ ॥
कस्त्वमुग्रतरोरात्रौभीषयन्मामुपागतः ॥ प्रेतोवाथपिशाचोवाकुतःप्राप्तोदशामिमाम् ॥ ३० ॥ तद्ब्रूहित्वंमहाभागकिंकार्यंतेमयाधुना ॥ घोररूपोयतो
रात्रौमत्समीपमुपागतः ॥ ३१ ॥ इतिश्रुत्वावचोभ्रातुर्धुंधुकारीमहाखलः ॥ प्रेतभावमनुप्राप्तोरुरोदभृशमातुरः ॥ ३२ ॥ वक्तुंनैवक्षमोवाचाप्रेतत्वेन
विमोहितः ॥ संज्ञयानिर्दिदेशाथजलंपातुंपिपासितः ॥ ३३ ॥ अथासौसुमहाभागोगोकर्णःसाधुसंमतः ॥ स्वकांजलौजलंकृत्वाप्राक्षिपत्तमुदीरयन् ॥ ३४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्क्षिप्तंतज्जलंभ्रात्रागोकर्णेनमहात्मना ॥ उपस्थितंचतृप्त्यर्थंप्रेतस्यधुंधुकारिणः ॥ ३५ ॥ अथोवाचागतज्ञानःप्रदत्तेनांबुनामुना ॥ पुण्यात्मनात्मनो
भ्रात्रागोकर्णेनचनारद ॥३६॥ ॥प्रेतउवाच॥ ॥ अहंभ्रातात्वदीयोस्मिधुंधुकारीतिनामतः॥आत्मनःकर्मदोषेणप्रेतत्वंसमुपागतः॥३७॥ममभातामृताद्दुः
खाद्बहुशस्तर्जितामया ॥ द्रव्यहेतोस्ततःपश्चाद्वारस्त्रीपोषणोत्सुकः ॥३८॥ निषिद्धंकृतवान्कर्मचौर्यादिधनलोभतः ॥ एकदाप्रार्थितस्ताभिर्भूषणान्यंवरा
ण्यहम् ॥३९॥ धनिकस्यगृहाद्रात्रौमुषित्वातान्युपानयम् ॥ ततस्ताधनलोभेनपाशैर्बद्धागलेबलात् ॥४०॥ मांतुव्यापादयामासुर्वह्निक्षेपेणमानद ॥ गृही
त्वामद्धनंभूरिताःसर्वाभूपतेर्भयात्॥४१॥पलायिताःपुरादस्मात्स्वार्थोन्मूलितसौहृदाः॥ अतःप्रेतत्वमापन्नोभ्रातरद्यत्वयांबुना ॥४२॥सिक्तःसंज्ञामहंप्राप्तः
पुण्येनातिकृपालुना ॥ वाताहारेणजीवामिदैवादिष्टफलोदयः॥४३॥अपश्यंत्वामहंसुप्तंभ्रातरंस्वगृहांगणे ॥ ततस्त्वामनभिज्ञंमांधर्षणायकृतोद्यमः॥४४॥
अभवंसहसासाधोज्ञातश्चाहंत्वयाधुना ॥ दीनबंधोदयासिंधोभ्रातर्मामाशुमोचय ॥ ४५ ॥ प्रेतभावादमुष्मात्त्वंकृतार्थोसिनसंशयः ॥ इतिश्रुत्वावचोभ्रातुर्गो
कर्णोज्ञानवान्सुधीः ॥ ४६ ॥ भ्रातरंप्राहखिन्नात्मादुःखितंधुंधुकारिणम् ॥ ॥ गोकर्णउवाच ॥ ॥ तुभ्यंदत्तोमयापिंडोगयायांत्वामहंमृतम् ॥ ४७ ॥
श्रुत्वालोकमुखाद्भ्रातस्त्वंकथंप्रेततांगतः ॥ गयापिंडप्रदानेनदुर्गतोपिशुभांगतिम् ॥ ४८ ॥ प्राप्नोतिनात्रसंदेहस्त्वंकथंनादिवंगतः ॥ भ्रातुरित्थंवचः
श्रुत्वागोकर्णस्यमहात्मनः ॥ ४९ ॥ धुंधुकारीदुःखितात्माप्रोवाचपुरतःस्थितः ॥ गयाश्राद्धशतेनापिनमेमुक्तिर्भविष्यति ॥ ५० ॥ उपायोन्यश्चिंतनीयो
ममोद्धारायवैत्वया ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यगोकर्णोविस्मयंगतः ॥ ५१ ॥ प्राहश्राद्धैर्नमुक्तिश्चेत्तर्ह्यसाध्यागतिस्तव ॥ इदानींत्वंनिजस्थानमातिष्ठप्रेतनि
र्भयः ॥ ५२ ॥ विचार्याहंकरिष्यामिमुक्त्युपायंपरंतव ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यधुंधुकारीततोगतः ॥ ५३ ॥ निजंस्थानंश्मशानस्थंकलिद्रुममतःपरम् ॥
शेषांरात्रिंसगोकर्णश्चिंतयन्नेवन्नारद ॥ ५४ ॥ तस्यमुक्तिस्थितस्तत्रतदुपायंनचाध्यगात् ॥ प्रातस्ततःसगोकर्णःस्वज्ञातिकुलबांधवान् ॥ ५५ ॥ धर्म
शास्त्रविदोविप्रान्रात्रिवृत्तंन्यवेदयत् ॥ तेविचार्यचतद्वृत्तंशास्त्रेषुबहुशोद्विजाः ॥ ५६ ॥ यदानज्ञातवंतस्तद्वृत्तंसूर्यंतदास्तुवन् ॥ ॥ द्विजाऊचुः ॥
नमस्तेभास्करादित्यतमोहंतर्गभस्तिमन् ॥ ५७ ॥ लोकसाक्षिन्जगद्धामसुरासुरनमस्कृत ॥ द्वादशात्मन्हरिहयभास्वन्लोकप्रबोधक ॥ ५८ ॥ त्वंग
तिःसर्वलोकानांसततंधर्मशीलिनाम् ॥ त्वंब्रह्मात्वंहरिःशूलीसृष्टिस्थितिविनाशकृत् ॥ ५९ ॥ त्वामृतेनास्तिलोकेस्मिञ्छरणंप्राणिनांविभो ॥ शर्वस्त्वं
क्षितिरूपोसिभवोसिजलरूपधृक् ॥ ६० ॥ त्वमग्निरुपोरुद्रोसिवायुरस्युग्ररूपधृक् ॥ भीमोस्याकाशदेहस्त्वंयज्वापशुपतिःस्वयम् ॥ ६१ ॥ म
हादेवःसोममूर्तिरीशानःसूर्यएवहि ॥ तवाष्टौमूर्त्तयोदिव्याइज्यंतेवेदवादिभिः ॥ ६२ ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थंव्याप्तलोकत्रयस्यच ॥ मत्स्यस्त्वंवेदधृक्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चासिकूर्मश्चाद्रिधरोवरः ॥ ६३ ॥ धराधरोवराहोसिलोकधृक्त्वंत्रिविक्रमः ॥ ब्रह्मध्रुग्घ्नोभार्गवस्त्वंलोकध्रुक्घ्नोसिराघवः ॥ ६४ ॥ भूभारहंताकृष्णो
सिबुद्धोस्यसुरमोहकृत् ॥ कल्क्यसिम्लेच्छहंतात्वंधर्मग्लानौयुगेयुगे ॥ ६५ ॥ देवासुरमनुष्याणांपशुपक्ष्यंबुचारिणाम् ॥ नानाविधानांजीवानांत्वंस्त्रष्टात्र
ह्मरूपधृक् ॥६६॥ इंद्रोसिधर्मराजोसिवरुणस्त्वंधनेश्वरः ॥ लोकपालस्वरूपेणवर्त्तसेगोगणेश्वर ॥६७॥ त्रयीमूर्त्तिस्त्रिकालेज्यस्त्रिधामात्रिगुणात्मकः ॥ त्व
मेवपूज्यसेलोकैस्त्रिधाभिन्नोदिवाकरः ॥ ६८ ॥ पद्मप्रबोधनकरस्त्वमेवासिजगत्पते ॥ इत्युदीर्यद्विजश्रेष्ठायावत्तस्थुर्मुनीश्वर ॥ ६९ ॥ तावदाकाशगःप्रा
हस्फुटंतेषांतुशृण्वताम् ॥ ॥ श्रीसूर्यउवाच ॥ ॥ श्रूयतांभोद्विजश्रेष्ठायदर्थंवर्णितोस्म्यहम् ॥ ७० ॥ भवद्भिर्धुंधुलीसूनोर्महापातकशांतये ॥ आ
त्मदेवस्यपुण्येनगोकर्णोरौहिणोह्ययम् ॥ ७१ ॥ श्रीभागवतसप्ताहस्तस्योद्धर्ताभविष्यति ॥ यद्भवद्भिःकृतंस्तोत्रंममवैभववर्णनम् ॥ ७२ ॥ तेनस्तुत्वा
नरोविप्रादेवयानंलभिष्यति ॥ पुत्रार्थीचधनार्थीचधर्मार्थीमोक्षकामुकः ॥ ७३ ॥ वांछाचिंतामणिस्तोत्रंपठित्वात्यंतमाप्नुयात् ॥ इत्युक्त्वाभास्करोदेवोवि
ररामदिविस्थितः ॥ ७४॥ तेद्विजाःसाध्वितिप्रोचुर्गोकर्णंहृष्टमानसाः॥ ततःसमाजेविप्राणांतुंगभद्रातटेशुभे ॥७५॥ कौतुकंसुमहद्दृष्टुंतत्रागान्नागरीप्रजा ॥
गोकर्णोज्ञाततत्वार्थोवक्ताध्यासनमास्थितः ॥ ७६॥ नारायणादिकान्नत्वासप्ताहंसमवर्त्तयन् ॥ श्रीहरेस्तुवचःशास्त्रंतीर्थंपादाब्जसंभवम् ॥७७॥ यदिसत्यं
तदाप्नोतुधुंधुलीतनयोगतिम् ॥ इतिसंकल्प्यमनसाश्रीमद्भागवताभिधम् ॥ ७८ ॥ जन्माद्यस्ययतश्चेतिधीमद्ग्रंतमुपावदत्॥ तत्रप्रेतःसमागत्यस्थानंपश्य
न्नितस्ततः॥७९॥सप्तग्रंथियुतंवंशंप्रविष्टोवातरूपधृक्॥शृण्वत्सुवैष्णवाग्र्येषुब्राह्मणेष्वथनारद॥८०॥शुश्रावधुंधुलीपुत्रोग्रंथिछिद्रस्थितोन्वहम्॥यदाकथा
विरामोभूत्प्रथमेहनिनारद॥८१॥तदैकाकीचकग्रंथिःपुस्फोटात्यद्भुतंह्यभूत्॥द्वितीयादिष्वहःस्वेवमेकैकग्रंथिभेदनम्॥८२॥ बभूवसप्तमेभिन्नेससद्यःप्रेततां
जहौ ॥ दिव्यरूपधरोभूत्वातुलसीदाममंडितः ॥ ८३ ॥ पीतवासाघनश्यामःप्रवभौभूषणान्वितः॥ गोकर्णभ्रातरंनत्वाप्रोवाचाखिलतत्वदृक्॥८४॥त्वयाहं
मोचितोबंधोकृपयाप्रेतकश्मलात् ॥ धन्याभागवतीवार्ताप्रेतत्वोन्मूलिनीश्रुता ॥ ८५ ॥ सप्ताहोपितथाधन्योविष्णुलोकगतिप्रदः ॥ यत्प्रभावाद्विमुक्तोहं
प्रेतभावाद्भृशातुरः ॥ ८६ ॥ आर्द्रंशुष्कंलघुस्थूलंवाङ्मनःकर्मभिःकृतम् ॥ पातकंभस्मसात्कुर्यात्सप्ताहोग्निरिवेंधनम् ॥ ८७ ॥ अस्मिन्वैभारतेवर्षेदेवा
नामप्यभीप्सिते ॥ शृण्वतांभगवच्छास्त्रंगतिरत्युत्तमाभवेत् ॥ ८८ ॥ स्नाय्वस्थिमज्जामांसासृक्संघातंदेहमुच्यते ॥ शुचिभागवतास्वादादशुचित्वन्य ॥ १८५ ॥
थामतम् ॥ ८९ ॥ कर्मकश्मलसंदुष्टोदेहोनरकभाजनम् ॥ अतोदोषनिवृत्यर्थमेतदेवाहिसाधनम् ॥ ९० ॥ बुद्बुदाइवतोयेषुमशकाइवजंतुषु ॥ जायंते
मरणायैवभगवच्छास्त्रवर्जिताः ॥९१॥ भिद्यतेहृदयग्रंथिश्छिद्यंतेसर्वसंशयाः ॥ क्षीयंतेचास्यकर्माणिश्रुतेभागवतेद्विजाः ॥९२॥एवंब्रुवतिवैतस्मिन्विमान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वरमागतम् ॥ वैकुंठात्तदधिष्ठायगतोसौविष्णुमंदिरम् ॥ ९३ ॥ विष्णुलोकंगतेतस्मिन्सर्वेविस्मितमानसाः ॥ बभूवुश्चापिपप्रच्छुर्गोकर्णंतेद्विजोत्त
माः ॥ ९४ ॥ ॥ द्विजाऊचुः ॥ ॥ श्रुतंभागवतंसर्वैरस्माभिरिहसंगतैः ॥ किंकारणंमहाभागत्वद्भ्रातैकोगतोहरिम् ॥ ९५ ॥ ॥ गोकर्णउवाच ॥
॥ श्रूयतामभिधास्यामिकारणंभ्रातृसद्गतौ ॥ यच्छ्रुत्वायूयमेवापिगोलोकंचगमिष्यथ ॥ ९६ ॥ सप्ताहश्रवणंकार्यमुपवासपरायणैः ॥ कृष्णैकतानमतिभि
र्गोलोकगतिदायकम् ॥ ९७ ॥ पुनःशृणुध्वंसप्ताहंश्रीमद्भागवतंद्विजाः ॥ एकाग्रचित्ताःसततंकृष्णप्रेमामृतप्रदम् ॥ ९८ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यगोकर्णस्य
द्विजोत्तमाः ॥ पुनःश्रोतुंभागवतंसप्ताहंसमुपावसन् ॥ ९९ ॥ कृष्णैकतानमतयोनियमेनचनारद ॥ पुनस्तेशुश्रुवुःसर्वेश्रीमद्भागवतंद्विजाः ॥ १०० ॥
कथावसानेभगवान्कृष्णःकमललोचनः ॥ आविरासीन्मुनिश्रेष्ठशंखचक्रगदाब्जधृक् ॥ १०१ ॥ किरीटकुंडलधरोवनमालीविभूषितः ॥ पीतवासाघन
श्यामःकटकांगदभूषितः ॥ १०२ ॥ तंदृष्ट्वातेद्विजाःसर्वेविष्वक्सेनादिभिर्युतम् ॥ पार्षदप्रवरैर्हृष्टाःप्रणेमुर्भुविसंगताः ॥ १०३ ॥ जयशब्दोनमःशब्दस्त
दासीत्सर्वतोमुने ॥ अथशंखध्वनिंचक्रेहरिःसंहर्षयन्द्विजान् ॥ १०४ ॥ तदानेकेविमानास्तुवैकुंठात्समुपागताः ॥ द्विजानांपश्यतांतत्रपार्षदप्रवरैर्यु
ताः ॥ १०५ ॥ गोकर्णंतुसमालिंग्यददौसारूप्यमात्मनः ॥ श्रोतॄनन्यान्घनश्यामान्पीतकौशेयवाससः ॥ १०६ ॥ किरीटिनःकुंडलिनोहारिणोवनमा
लिनः ॥ चकारतत्क्षणात्तत्रमहदाश्चर्यमप्यभूत् ॥ १०७ ॥ तस्मिन्ग्रामेस्थितायेतुआचांडालजनामुने ॥ समारुह्यविमानांस्तान्ययुःकृष्णाज्ञयादिव
म् ॥ १०८ ॥ गोकर्णसहितःकृष्णोगोपगोपीजनप्रियः ॥ गोलोकंसमनुप्राप्तःसर्वलोकोपरिस्थितम् ॥ यत्रवृंदावनंरम्यंशतशृंगसमावृतम् ॥ १०९ ॥ तद्बाह्ये
परितोवृतंविजययाह्यत्यद्भुतंराजतेरण्यंयत्रतुमंडपानिसुबहून्यच्छोदवाप्योह्रदाः ॥ गावःकामदुघाःसुरद्रुमततिच्छायाश्रितागोपकैःक्रीडातत्परमानसैः
परिवृतोनंदात्मजःक्रीडति ॥ ११० ॥ मध्येत्वस्यसुकाननस्यरचितोवृंदावनेशेच्छयारम्यंरत्नसमूहभर्मखचितंप्राकारमुद्भासयन् ॥ न्यग्रोधःसुमहांस्ततः
प्रतिदिशंगोपीजनाध्यासितंवत्सालंकृतमद्भुताकृतिमहच्छ्रीगोकुलंराजते॥ १११ ॥ तन्मध्येभवनंहरेरधिकृतंप्रोद्भासतेभास्वरंयस्मिन्नंदगृहेश्वरीसमुदितास्ते
राधयाराधिताः ॥ यद्भाग्यंमहदप्युमापतिमुखैर्श्चित्यंसदाभ्यंतरैस्तत्सूनोर्मधुराकृतेरधिचकास्त्यंडौघभास्यांशुभिः ॥ ११२ ॥ वातांबुपर्णाशनदेहशोषणै
स्तपोभिरुग्रैर्जपयज्ञकर्मभिः ॥ असाध्यमप्यायसधेनुसंभवोलोकंनगाहाख्यमखप्रवर्त्तनात् ॥ ११३ ॥ इतिहासमिमंपुण्यंयःपठेच्छृणुयादपि ॥ सोपिगो
लोकमभ्येतिकिंश्रीभागवतंपुनः ॥ ११४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेभागवतमाहात्म्येसप्तनवत्यधिकशततमोऽ

१ कृष्णैकनाममतिभिरिति वा पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ध्यायः ॥ १९७ ॥ ॥ कुमाराऊचुः ॥ ॥ अथतेसंप्रवक्ष्यामःसप्ताहश्रवणेविधिम् ॥ येनभागवतंसिद्ध्येत्पुंसांकृष्णार्पितात्मनाम् ॥ १ ॥ दैवज्ञंशास्त्र
कुशलंसमाहूयधनांशुकैः ॥ समभ्यर्च्यमुहूर्तंतुप्राक्पृच्छेद्भक्तिमान्नरः ॥ २ ॥ सवदेद्यंमुहूर्तंतुतत्रारंभःप्रशस्यते ॥ नभोनभस्येषोर्जाश्चसहःशुचि
समन्विताः ॥ ३ ॥ मासाःश्रेष्ठाःकथारंभेपूर्णाचापितिथिःशुभा ॥ भौमार्किवर्जितावाराभानिध्रुवमृदूनिच ॥ ४ ॥ शुभेयोगेशुभेलग्नेप्रारंभःश
स्यतेसदा ॥ नित्यायांचकथायांतुपुराणानांमुनीश्वर ॥ ५ ॥ द्वादशींवर्जयेत्प्राज्ञःसूतसूतकसंभवात् ॥ श्रीमद्भागवतस्यापिसप्ताहेनैवकेपिच ॥६॥
ननिषेधोस्तिदेवर्षेप्राहुरेवंपुराविदः ॥ श्रीभागवतसप्ताहोमहायज्ञःस्मृतोबुधैः ॥७॥ अतोनिमंत्रणंकार्यंवैष्णवानांसमंततः ॥ सतांसमाजोभवितासप्ताहं
वैष्णवोत्तमाः ॥ ८ ॥ आगंतव्यमतश्चात्रवैष्णवैःश्रवणार्थिभिः ॥ समागतानांतेषांतुनिवासंपरिकल्पयेत् ॥ ९ ॥ तीर्थेवापिवनेवापिग्रामेवापिप्र
यत्नतः ॥ संशोधितायांभूम्यांतुमंडपंपरिकल्पयेत् ॥ १० ॥ कदलीस्तंभसंयुक्तंचतुर्दिक्षुध्वजान्वितम् ॥ उच्चमासनमप्युक्तंवक्तुस्तस्याग्रतोमुने ॥
॥ ११ ॥ आपार्श्वद्वयमुक्तानिश्रोतॄणामासनानिच ॥ उदङ्मुखोभवेद्वक्तासमाजेस्मिन्विदांवरः ॥ १२ ॥ वेदशास्त्रार्थतत्वज्ञोवैष्णवोब्राह्मणोत्तमः ॥
दृष्टांतकुशलोधीरोवक्ताकार्योतिनिस्पृहः ॥ १३ ॥ सर्वसंदेहहर्त्तापिकार्योवक्तानचैवहि ॥ वक्तुःपार्श्वेसहायार्थंस्थाप्योन्यःपंडितःसुधीः ॥ १४ ॥
श्रोतॄणांसंशयच्छेत्ताज्ञानांबोधविधायकः ॥ कथाविघ्नविघातार्थंगणेशंप्राक्प्रपूजयेत् ॥ १५ ॥ ततोदुर्गांहरंविष्णुंब्रह्माणंभास्करंद्विजान् ॥ संपूज्यवि
धिवद्भक्त्यातर्पयेद्देवताःपितॄन् ॥ १६ ॥ मुख्यःश्रोताततःपश्चात्पूजयेत्पुस्तकेहरिम् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यद्रव्यवस्त्रफलानिच ॥ १७ ॥ धृत्वां
जलौपुस्तकस्थंहरिंसंप्रार्थयेन्मुने ॥ त्वंभागवतलोकेस्मिन्स्वयंकृष्णोव्यवस्थितः ॥ १८ ॥ समाश्रितोमयानाथमुक्त्यर्थंभवसागरे ॥ मनोरथोम
दीयोयंसर्वथासफलस्त्वया ॥ १९ ॥ निर्विघ्नेनप्रकर्तव्योदासोहंतवकेशव ॥ इत्युच्चार्यमुनेद्रव्यंपुस्तकाग्रेसमर्प्यतु ॥ २० ॥ वक्तारंप्रार्थयेच्चा
पिनमस्कुर्वन्कृतांजलिः ॥ शुकरूपद्विजश्रेष्ठसर्वशास्त्रविशारद ॥ २१ ॥ श्रीभागवतव्याख्यानादज्ञानंमेविनाशय ॥ इतिसंप्रार्थ्यवक्तारंवरयेत्पं
चवाडवान् ॥ २२ ॥ द्वादशाक्षरमंत्रस्यजपार्थंमुनिसत्तम ॥ गीतवाद्यविधिज्ञांश्चसंपूज्यार्थांशुकादिभिः ॥ २३ ॥ स्थापयेत्कीर्तनार्थंतुकथांतेवि
धिवन्मुने ॥ यस्तुजायाधनागारपुत्रचिंतांव्युदस्यच ॥ २४ ॥ शृणुयादेकचित्तस्तुससमग्रंफलंलभेत् ॥ सूर्योदयंसमारभ्यसार्द्धत्रिप्रहरांतकम् ॥२५॥
पठित्वार्थःप्रकर्त्तव्योवाक्यमध्यायमेववा ॥ मध्याह्नेघटिकायुग्मंविरमेदपिनारद ॥ २६ ॥ कथावसानेकर्त्तव्यंकीर्तनंकेशवस्यच ॥ उपवा
सःप्रकर्त्तव्यःश्रोतृभिस्तत्फलेप्सुभिः ॥ २७ ॥ तदशक्तोहविष्यान्नंसकृत्स्वल्पंसमाहरेत ॥ जलेनापिफलेनापिदुग्धेनचघृतेनवा ॥ २८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केवलेनैवकर्त्तव्यंनिर्विघ्नंधारणंतनोः ॥ सप्ताहव्रतिनांपुंसांनियमान्शृणुनारद ॥ २९ ॥ विष्णुदीक्षाविहीनानांनाधिकारोत्रकीर्तितः ॥ ब्रह्मचर्यमधः
सुप्तिःपत्रावल्यांचभोजनम् ॥३०॥ समाचरेन्नित्यमेवसप्ताहेमुनिसत्तम ॥ द्विदलंमधुतैलंचपरान्नंचेक्षुजंरसम् ॥ ३१ ॥ भावदुष्टंक्रियादुष्टंजह्यात्पर्युषितं
व्रती ॥ पलांडुंलशुनंहिंगुंमूलकंगृंजनंतथा ॥३२॥ नालिकांचैवकूष्मांडंनरोनाद्यात्कथाव्रती ॥ कामंक्रोधंमदंलोभंदंभंमात्सर्यमेवच ॥ ३३ ॥ मोहंद्वेषंतथा
हिंसांनैवकुर्यात्कथाव्रती ॥ ३४ ॥ वेदवैष्णवविप्राणांगुरुगोव्रतिनांतथा ॥ स्त्रीराजमहतांचापिनिंदांजह्यात्कथाव्रती ॥ ३५ ॥ सत्यंशौचंदयामौनमार्जवं
विनयंतथा ॥ मनःप्रसन्नतांचापिबुधःकुर्यात्कथाव्रती ॥ ३६ ॥ श्रीकामस्तनयार्थीचजयकामश्चमोक्षधीः ॥ शृणुयाद्वैभागवतंनिष्कामःश्रीहरिंलभेत् ॥
॥ ३७ ॥ सप्तमेदिवसेकुर्याल्लंघनंतत्समाप्तिके ॥ वक्तुश्चपूजाकर्त्तव्यागोभूस्वर्णांबरादिभिः ॥ ३८ ॥ प्रसादतुलसींमालांश्रोतृभ्यःप्रतिदापयेत् ॥ उत्सवश्च
तथाकार्योगीतवाद्यविशारदैः ॥ ३९ ॥ गीतार्थंशृणुयाच्चापिपरेहनिविचक्षणः ॥ प्रतिश्लोकंचजुहुयाद्गायत्र्यावायथाविधि ॥ ४० ॥ पायसंमधुसर्पिश्चति
लांस्तंडुलकान्यवान् ॥ शर्करांचप्रियालंचद्राक्षांवातामखर्जुरौ ॥४१॥ अंभोजानिचकर्पूरंचंदनागुरुणीपुरम् ॥ लवंगंबिल्वपत्राणिसहस्रंचपृथक्पृथक् ॥
॥ ४२ ॥ विघ्नस्यचविघातार्थंन्यूनाधिक्यनिवृत्तये ॥ आत्मनःपूततार्थंचपठेन्नामसहस्रकम् ॥ ४३ ॥ द्वादशाष्टादशाथापिश्रद्धयाह्यधिकांस्तथा ॥ पाय
सेनाशयेद्विप्रान्स्वर्णंधेनुश्चदक्षिणा ॥ ४४ ॥ व्रतसिद्ध्यर्थमप्यत्रप्रौष्ठपद्यामथापिवा ॥ स्वर्णसिंहंविनिर्मायतस्यपृष्ठेनिधायच ॥ ४५ ॥ श्रीमद्भागवतंव
क्रेलेखयित्वासमर्पयेत् ॥ एवंकृतेविधानेतुसर्वपापनिवारणम् ॥ ४६ ॥ भवेच्छ्रोतुःसुफलदंश्रीमद्भागवतंश्रुतम् ॥ धर्मकामार्थमोक्षाणांसाधनंभक्तिदा
यकम् ॥ ४७ ॥ नकार्यंविद्यतेलोकेयदनेननसिध्यति ॥ ततोभागवतंलोकेपुराणेभ्योधिकंमतम् ॥ ४८ ॥ दोषाष्टादशनिर्मुक्तोवाचकःपरिकीर्तितः ॥
द्वात्रिंशदपरार्थैर्हिमुक्तोश्रोतामतोबुधैः ॥ ४९ ॥ श्रीमद्भागवतंनामपुराणंकामदंनृणाम् ॥ तथापिश्रवणंचास्यनिष्कामस्यैवभक्तिदम् ॥ ५० ॥ श्रीमद्भाग
वताभिधःसुरतरुस्तारांकुरःसज्जनिःस्कंधैर्द्वादशभिस्ततःप्रविलसद्भक्त्यालवालोदयः ॥ द्वात्रिंशत्त्रिशतंचयस्यविलसच्छाखाःसहस्राण्यलंपर्णान्यष्टदशे
ष्टदोतिसुलभोवर्वर्तिसर्वोपरि ॥ ५१ ॥ इतितेकथितंसर्वंकृतंचापितवोप्सितम् ॥ ज्ञानवैराग्यभक्तीनांतारुण्यंलोकमोक्षदम् ॥ ५२ ॥ ॥ सूतउवाच ॥
इत्युक्तातेकुमारास्तुकृष्णांघ्रिसुधयाप्लुताः ॥ विरेमुर्भगवद्भक्तादीनोद्धरणतत्पराः ॥५३॥ तद्वाक्यंतुसमाकर्ण्यनारदोभगवत्प्रियः ॥ प्रेमगद्गदयावाचाता
नुवाचकृतांजलिः ॥ ५४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मिभवद्भिःकरुणापरैः ॥ यद्भागवतसप्ताहान्निकटेदर्शितोहरिः ॥ ५५ ॥ एवंब्रु
वतिवैतस्मिन्नारदेवैष्णवोत्तमे ॥ पर्यटंस्तंसमायातस्तत्रयोगेश्वरःशुकः ॥ ५६ ॥ द्विरष्टवर्षाकृतिरंबुजाक्षोव्यासात्मजोज्ञानपयोधिचंद्रः ॥ कथावसाने

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निजलाभतुष्टोहृदानिशंभागवतंपठंश्च ॥५७॥दृष्ट्वासदस्यास्तमथोरुतेजसंसद्यःसमुत्थायवरासनंददुः॥सचोपविष्टःसुखमासनेयदातदाविरासीद्धरिरब्जलो
चनः ॥५८॥ भवोभवान्याकमलासनःसुतैस्तत्रागतःकीर्तनदर्शनायच ॥ सुरेशमुख्यास्त्रिदशाविमानकैःसमागतास्तैरभवद्वृतंनभः ॥५९॥ प्रह्लादस्ताल
धारीतरलगतितयाह्युद्धवःकांस्यधारीवीणाधारीसुरर्षिःस्वरकुशलतयारागकर्तार्जुनोभूत् ॥ इंद्रोमार्दंगिकोभूज्जयजयसुवचःप्रावदंस्तेकुमाराःसद्भाव
स्यप्रवक्तानिरतिशयगुणोव्यासपुत्रोबभूव ॥ ६० ॥ ननर्त्तमध्येत्रिकमेवतत्रज्ञानादिकानांनवरूपयुक्तम् ॥ अलौकिकंकीर्त्तनकंसमीक्ष्यप्रसन्नचेताहरि
रित्युवाच ॥ ६१ ॥ मत्तोवरंभागवतावृणीध्वंप्रीतात्कथाकीर्तनतोभृशंवः ॥ श्रुत्वाथतद्वाक्यमतिप्रसन्नाःप्रेमार्द्रचित्ताहरिमूचिरेते ॥ ६२ ॥ ॥ कुमारा
ऊचुः ॥ ॥ सप्ताहयज्ञेनवितायतेनसद्यःप्रसन्नोभवितामुरारे ॥ कलौयुगेघोरतरेनराणांस्वल्पायुषांविघ्नशताकुलानाम् ॥ ६३ ॥ एवंवरंविश्वविधा
नपालनप्रणाशहेतोर्भवतोखिलात्मनः ॥ वृणीमहेन्योनमनोरथोविभोभवत्पदांभोजनिषेविणांहिनः ॥ ६४ ॥ एवमस्त्वितिचैवोक्त्वातत्रैवांतर्दधेहरिः ॥
नारदःसुप्रसन्नात्माकुमारानभ्यवादयत् ॥ ६५ ॥ ततस्तेसनकाद्याश्चभृग्वाद्याश्चशुकादयः ॥ प्रययुःस्वाश्रमान्हृष्टाःपीत्वातच्चकथामृतम् ॥ ६६ ॥ भ
क्तिःसुताभ्यांसहितानारदेनप्रवर्तिता॥भूमंडलेसमस्तेस्मिंस्तदाप्रभृतिशौनक॥६७॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ आख्यानंमहदाकर्ण्यप्रीतात्माशौनकःप्रिये ॥
पर्यपृच्छत्पुनःसूतंसर्वसंदेहभंजनम् ॥ ६८ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ शुकेनोक्तंकदाराज्ञेगोकर्णेनकदापुनः ॥ सुरर्षयेकदाब्राह्मैरेतदाख्याहिमानद॥६९॥
॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णनिर्गमात्त्रिंशद्वर्षावधिगतेकलौ ॥ भाद्रशुक्लनवम्यांवैकथारंभंशुकोकरोत् ॥ ७० ॥ परीक्षिच्छ्रवणांतेतुगतेवर्षशतद्व
ये ॥ शुचिशुक्लनवम्यांतुगोकर्णोकथयत्कथाम् ॥ ७१ ॥ कलौसहस्रमब्दानांमधुनाप्रगतंद्विज ॥ परीक्षितोजन्मकालात्समाप्तिंनीयतांमखः ॥ ७२ ॥
॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यशौनकोमुनिसत्तमः ॥ पूर्णंचकारतंयज्ञंसहस्रपरिवत्सरम् ॥ ७३ ॥ ब्राह्मंपाद्मंवैष्णवंचकौर्म्यंमात्स्यं
चवामनम् ॥ वाराहंब्रह्मवैवर्त्तंनारदीयंभविष्यकम् ॥ ७४ ॥ आग्नेयमर्द्धंवैसूताच्छुश्रुवुर्लोमहर्षणात् ॥ एतानितुपुराणानिद्वापरांतेश्रुतानिहि ॥ ७५ ॥ शौ
नकाद्यैर्मुनिवरैर्यज्ञारंभात्पुरैवहि ॥ यदातुतीर्थयात्रायांबलदेवःसमागतः ॥ ७६ ॥ नैमिषंमिश्रिकंनामससमाहूतोमुनीश्वरैः ॥ तत्रसूतंसमासीनंदृष्ट्वात्व
ध्यासनोपरि ॥ ७७ ॥ चुक्षुभेभगवान्रामःपर्वणीवमहोदधिः ॥ आषाढशुक्लद्वादश्यांपारणाहनिपार्वति ॥ ७८ ॥ पूर्वार्द्धयामवेलायांभावित्वात्कृष्णमा
यया ॥ मुग्धोदर्भकरोरामःप्राहरल्लोमहर्षणम् ॥ ७९ ॥ ततोमुनिगणाःसर्वेहाहाकारपरायणाः ॥ बभूवुर्नगजेत्यर्थंशोकदुःखाकुलांतराः ॥ ८० ॥ ऊचुश्च
रामंलोकेशंविनयेनक्षमापराः ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ रामराममहाबाहोभवतालोककारिणा ॥ ८१ ॥ अजानतेवाचरितार्हिसाब्रह्मवधाधिका ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्यासशिष्योह्ययंसाक्षात्पुराणर्षिर्महातपाः॥८२॥ अस्मैह्यध्यासनंदत्तमस्माभिर्यज्ञकर्मणि॥ अष्टादशपुराणानांवाचकायकृतक्षणैः ॥८३॥ कथायांजगदी
शस्यदीर्घमायुश्चमानद ॥ तद्भवांल्लोकरक्षार्थंधर्मसेतुप्रवर्तकः ॥ ८४ ॥ आविर्भूतोजगन्नाथोनिग्रहानुग्रहक्षमः ॥ इत्युक्त्वामुनयस्तेतुबलदेवाग्रतः
प्रिये ॥ ८५ ॥ तूष्णींबभूवुःसहसास्मरंतोनियतेर्बलम् ॥ ततःप्रोवाचभगवान्रामःशत्रुनिषूदनः ॥ ८६ ॥ विप्रान्संप्रीणयंस्तांस्तुलोकवेदपथानुगः ॥
॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ विप्राःशृणुतभद्रंवःकोपंत्यक्त्वासुदूरतः ॥ ८७ ॥ यदहंवेद्मिभवतामभीष्टंकार्यसिद्धिदम् ॥ अस्यपुत्रोमहाज्ञानीभविष्य
तिवरान्मम ॥ ८८ ॥ भवतामीप्सितंसर्वंशास्त्रंवैकथयिष्यति ॥ यदर्थमहमाहूतस्तच्चकार्यंसमुच्यताम् ॥ ८९ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वा
वचस्तेतुरामस्यसुमहात्मनः ॥ बल्वलस्यवधार्थायप्रेरयामासुरीश्वरम् ॥ ९० ॥ ततःसबल्वलंहत्वाप्रसाद्यमुनिपुंगवान् ॥ प्रणिपत्याभ्यनुज्ञातस्तीर्थ
यात्रामुपागमत् ॥९१॥ तीर्थयात्रांगतेरामेशौनकाद्यामुनीश्वराः ॥ लौमहर्षणिमाहूयसत्कृत्यनगनंदिनि ॥ ९२ ॥ तत्पदेस्थापयामासुःशेषंसंकीर्तनाय
वै ॥ आग्नेयोत्तरमाहात्म्यंश्रीमद्भागवतांतकम् ॥९३॥ पुराणसप्तकंसार्द्धंशुश्रुवुर्हृष्टमानसाः ॥दशसप्तपुराणानिकृत्वासत्यवतीसुतः ॥९४ ॥ नाप्तवान्मनस
स्तोषंभारतेनापिभामिनि॥ज्ञात्वास्यहृदयंखिन्नंनारदोदेवदर्शनः॥९५॥समाजगामभगवान्व्यासस्याश्रममुत्तमम्॥तंदृष्ट्वावासवीसूनुःसत्कृत्यासनपूर्वकम्
॥९६॥नारदंपूजयामासविधिदृष्टेनकर्मणा॥अथतंनारदःप्राहकिंभवान्क्लिष्टमानसः॥९७॥ध्यायतेतत्समाचक्ष्वसर्वंसंदेहकारणम्॥इतिपृष्टःसमुनिनापराशर
सुतोब्रवीत् ॥९८॥ ब्रह्मन्किंकारणंचेतोमोहेजानेनतत्त्वहम् ॥ भवान्विज्ञानकुशलोज्ञात्वातत्प्रब्रवीतुमे ॥९९॥ एवंविज्ञापितस्तेननारदोध्यात्मकोविदः ॥
उवाचपरमंतत्त्वंयदुक्तंविधिनात्मने ॥१००॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शृणुपाराशरेमत्तःकारणंयेनवैतव ॥ असंपन्नंमनोभातिशास्त्रयोनेरपिप्रभोः॥१०१॥
त्वयावतीर्यलोकेस्मिन्वेदाव्यस्ताविभागशः ॥ कृतानिचपुराणानिसेतिहासानिचानघ ॥ १०२ ॥ यत्रसर्वस्त्रयीधर्मोवर्णाश्रमनिवासिनाम् ॥ निर्दिष्टोवी
क्ष्यकालेननृणामल्पायुषांकलौ ॥ १०३ ॥ यत्राधिकारःसर्वेषांदृश्यतेश्रवणादिषु ॥ स्त्रीशूद्रद्विजबंधूनांसाधूनां[१]साधुसंगमः ॥ १०४ ॥ धर्मादयोयथाश
श्वद्वर्णितास्तेषुवैत्वया ॥ प्राधान्येनतथानैववर्णितोमहिमाहरेः ॥ सर्वधर्मक्रियाशून्येकलौदोषनिधौमुने ॥ १०५ ॥ नगतिःपापकर्तॄणांविनाकृष्णकथा
मृतम् ॥ एषएवगुणोह्यस्मिन्घोरेकलियुगेनराः ॥ १०६ ॥ यत्कृष्णकीर्तनेनैवमुच्यंतेकर्मबंधनात् ॥ यज्ञोदानंतपःकर्मज्ञानंध्यानंकृतादिषु ॥ १०७ ॥
सिद्धिदंचतथाब्रह्मन्नामकीर्त्तनकंकलौ ॥ अतोवैकलिजातानामुद्धारार्थंनृणांभवान् ॥ १०८ ॥ श्रीमद्भागवतंनामपुराणंवर्णयत्वलम् ॥ येनप्रवर्तितेनांग

१ साधुसंगमशालिनामितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भवतोमानसंध्रुवम् ॥ १०९ ॥ तोषमेष्यतिलोकाश्चप्राप्स्यंतिकृतकृत्यताम् ॥ ११० ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एवमादिश्यसमुनिर्व्यासायामिततेजसे ॥
ययौयादृच्छिकःशश्वद्गायन्हरिगुणान्प्रिये ॥ १११ ॥ नारदेतुगतेपश्चाद्व्यासःसर्वार्थदर्शनः ॥ चकारसंहितामेतांश्रीमद्भावर्तींपराम् ॥ ११२ ॥ पैलादींश्च
तुरोवेदानध्याप्यविधिपूर्वकम् ॥ पुराणसंहिताःसर्वाःसूतायप्रत्यपादयत् ॥ ११३ ॥ श्रीमद्भागवतंनामपुराणंब्रह्मसंमितम् ॥ शुकमध्यापयामासविरतं
लोकवेदतः ॥ ११४ ॥ सासंहिताभागवतीलोमहर्षणसूनुना ॥ श्रुताकथयतोराज्ञेऔत्तरेयायवैशुकात् ॥ ११५ ॥ शौनकादिऋषिभ्यस्तुतेनप्रोक्ताय
थार्थतः ॥ वरीवर्त्तिपुराणानामुपरीयंनगात्मजे ॥ ११६ ॥ अस्यांसंलग्नचित्तानांनृणामन्यत्रनोरतिः ॥ जायतेमानसेकृष्णोनंदसूनुश्चकास्तिच ॥ ११७॥
यत्तुपृष्टंत्वयाभद्रेलोकनिस्तारहेतवे॥ श्रीभागवतमाहात्म्यंमह्यंसंकीर्त्तयेतिह ॥ ११८ ॥ तत्सर्वंचमयातुभ्यंनिर्दिष्टंगणपांबिके ॥ नानेतिहाससहितंभक्ति
मुक्तिप्रदायकम् ॥ ११९ ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यामाहात्म्यंपठतेपिच ॥ अनुमोदनेनवासोपिलभतेपरमांगतिम्॥ १२० ॥ द्विजोधीत्याप्नुयाद्वेदान्क्षत्रि
यस्तुलभेज्जयम् ॥ धनंवैश्यस्तथाशूद्रःश्रुत्वैवलभतेगतिम् ॥ १२१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहे
श्वरसंवादेश्रीमद्भागवतमाहात्म्येअष्टनवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १९८ ॥ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ कालिंद्याश्चैवमाहात्म्यंवदसूतस
विस्तरम् ॥ यस्मैप्रकाशितंयेनतदाख्यानसमन्वितम् ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एकदापांडुतनयःशुश्रूषुःसौभरेःशुभम् ॥ ज्ञानंतत्स्थानमभ्ये
त्यनत्वातमितिपृष्टवान् ॥ २ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ ब्रह्मन्मार्तंडतनयातीरतीर्थेषुयच्छुभम् ॥ तीर्थंतद्धदवैकुंठजन्मभूमिपरात्परम् ॥ ३ ॥
॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ एकदातुमुनिश्रेष्ठौदिविनारदपर्वतौ ॥ गच्छंतौखांडवंपश्यन्पश्यतःसुमनोहरम् ॥ ४ ॥ तत्रावतीर्णौनभस
उपविष्टौतटेशुभे ॥ कालिंद्याःक्षणविश्रांतौस्नातुंविविशतुर्जले ॥ ५ ॥ शिबिरौशीनरोराजामृगयांतौचरन्वने ॥ दृष्ट्वातन्निर्गमापेक्षीनिषसादसरित्तटे॥
॥ ६ ॥ तौमुनीविधिवत्स्नात्वापरिधायांबराणिच ॥ वंदितौशिरसाराज्ञातेनोपाविशतांतटे ॥ ७ ॥ तत्रालोक्यसुवर्णस्यशिबिर्यूपान्सहस्रशः ॥
नारदंगर्वरहितःपर्वतंचजगादसः ॥ ८ ॥ ॥ शिबिरुवाच ॥ ॥ कथ्यतांमुनिशार्दूलौकस्येमायागयष्टयः ॥ केनात्रविहितोयज्ञःसुरेणाथन
रेणवा ॥ ९ ॥ मुक्त्वाकाश्यादितीर्थानियज्ञैरीज्येत्रकःपुमान् ॥ कोविशेषोत्रतीर्थेभ्यस्तेभ्योविज्ञानसन्निधिः॥ १० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पुराहिरण्य
कशिपुर्जित्वाशक्रादिदेवताः ॥ त्रैलोक्यराज्यमासाद्यसोखर्वंगर्वमाददे ॥ ११ ॥ प्रह्लादस्तस्यतनयोनारायणपरायणः ॥ तस्मैसोद्रुह्यताभीक्ष्णंपा
पात्मानष्टमंगलः ॥ १२ ॥ तद्द्रोहाद्विष्णुनासद्योनृसिंहतनुधारिणा ॥ हत्वादैत्यपतिंस्वर्गराज्यंस्वःपतयेर्पितम् ॥ १३ ॥ स्वपदंप्राप्यदेवेशोबृहस्पतिम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थावदत् ॥ मूर्ध्नाभिवंद्यतत्पादौनारायणगुणान्स्मरन् ॥ १४ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ गुरोर्नृसिंहरूपेणहरिणालोकधारिणा ॥ दत्तंमेदेवताराज्यंयद्गुमि
च्छामितंमखैः ॥ १५ ॥ स्थानंपवित्रंकथयब्राह्मणांश्चैवमेगुरो ॥ नविधेयोविलंबोत्रत्वयानोहितकारिणा ॥ १६ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ अस्ति
तेखांडववनंरम्यंपरमपावनम् ॥ केतक्यशोकबकुलमधुमत्तमधुव्रतम् ॥ १७ ॥ तत्रास्तियमुनापुण्याधन्यात्रैलोक्यपावनी ॥ ददातिस्मरणेस्वर्गंमर
णेब्रह्मणःपदम् ॥ १८ ॥ तत्तीरेयजदेवेशंकेशवंबहुभिर्मखैः ॥ यदीच्छसिस्वकीयानांकल्याणंत्वंनिरंतरम् ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गुरोर्वचन
माकर्ण्यतूर्णमारुह्यवाहनम् ॥ शिवप्रदमिमंशक्रःस्वकीयवनमागमत् ॥ २० ॥ गुरुणासहदेवैश्चयज्ञोपकरणैस्तथा ॥ अत्रागत्यविलोक्यैतद्वनंलेभेमुदं
पराम् ॥ २१ ॥ गुरुणानोदितःशक्रोसप्तर्षीन्ब्रह्मणःसुतान् ॥ वसिष्ठादीन्द्विजान्वृत्वायजतिस्मजगत्पतिम् ॥ २२ ॥ तस्यप्रसन्नोभगवान्ब्रह्मेशाभ्यांसहा
गतः॥क्रतौशतक्रतोर्यत्रमहानभवदुत्सवः॥२३॥ देवत्रयींसतांवीक्ष्यशक्रोवक्रमतिस्तदा ॥ उत्थायासनतस्तूर्णंववंदेमुनिभिःसह ॥२४॥ वाहनेभ्योवरुह्या
शुतदंतेषूपविश्यते॥आसनेषुसुहैमेषुबभुर्वैदीप्तिवाग्नयः॥२५॥सितरक्तांगयोःशंभुब्रह्मणोर्हरिराबभौ॥नीलच्छविःपीतवासास्ताडित्वानिवशृंगयोः॥ २६ ॥
शक्रःप्रक्षाल्यतत्पादान्मूर्ध्नातज्जलमादधे ॥ अब्रवीच्चमुदायुक्तोवचनंमधुराक्षरम् ॥ २७ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥विहितोयंमयादेवयज्ञोद्यसफलोभवत् ॥२८॥
यद्वयंदर्शनंप्राप्तादुर्लक्ष्याअपियोगिभिः ॥ एकेनैवत्वयाविष्णोकृतामूर्तिस्त्रयीमयी ॥२९॥ गुणैस्तथापिनानात्वंस्फटिकस्येवतेमृषा ॥ यथादारुषुगूढोग्निर्घ
र्षणेनविनाविभो ॥ ३० ॥ नाविर्भवतिभूतानांहृत्सुभक्त्यातथाभवान् ॥ एकस्यत्वयिभक्तिःस्यात्सर्वभूतोपकारिणी ॥ ३१ ॥ बभूवुःसुखिनोदेवाःप्रह्लाद
कृतयातया॥वयंविषयिणोदेवत्वन्मायावृतचेतसः ॥ ३२ ॥ नजानीमःस्वरूपंतेयथावत्पादसेवकाः ॥ भोब्रह्मन्भोमहादेवयुवामपिजगद्गुरू ॥ ३३ ॥ एतस्यै
वगुरुत्वेनयतोनातःपृथक्युवाम् ॥ यत्किंचिदुच्यतेवाचामनसाचविचिंत्यते ॥ अस्यैवमायातत्सर्वंतद्वयीदूरवर्त्तिनः ॥ ३४ ॥ प्रपंचजातंयदिदंविलो
क्यतेनसत्यमित्येवविचिंतयेन्नसः॥भजंतिविष्णोश्चरणंतरंतितेयदंबुमूर्ध्नाहरधार्यतेत्वया॥३५॥विधेस्यभूयादनुजन्मपादयोरतिर्मदीयाकमलाभयोर्भृशम्॥
यदीक्षणक्षोभितयातयाजगत्समस्तमेतन्महदादिजायते ॥ ३६ ॥ भवादृशोनास्तिकृपापरोपरोविपक्षपक्षेवितनोषियंत्सुखम् ॥ स्वलोकशोकापनयेकृपा
लुतायदुच्यतेतेनृहरेतदज्ञता ॥ ३७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्यभिष्टूयदेवेशंकेशवंप्रणतोग्रतः ॥ तस्थौतद्वाक्यशुश्रूषादत्तचित्तोमहीयते ॥ ३८ ॥
एवमाकर्ण्यमुनयस्तुतिंतस्यरमापतेः ॥ कृतामिंद्रेणसदसिसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ ३९ ॥ शतमन्योवर्षशतंयेकुर्वंतिमहत्तपः ॥ नतेषामीदृशी
भक्तिर्यादृशीतवमाधवे ॥ ४० ॥ नयोगःसुलभोष्टांगःख्यातिर्यैर्नाधिगम्यते ॥ समत्वेनचतत्त्यागस्तद्भक्तिःशरणंनृणाम् ॥ ४१ ॥ स्वधर्मार्जितवित्तैर्यद्यथा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विधिविधीयते ॥ कर्मतस्यार्पणंविष्णौभक्तिरेषाशिवप्रदा ॥ ४२ ॥ नानिंदेद्देवतामन्यांविष्णुबुद्ध्याचयोनमेत् ॥ नत्यजेद्वेदवाक्यानिसभक्तोस्य
हरेःप्रियः ॥ ४३ ॥ येशृण्वंतिहरेर्गुणानहरहःकुर्वंतियेकीर्तनंयेचास्यस्मरणंयदोश्वभजनंयेमुंयजंतेतथा ॥ ४४ ॥ येदास्येननमंतिचैनमसु
नाकुर्वंतियेमित्रतांयेचस्वंचानिवेदयंतिनहितेवांच्छंतिमुक्त्यादिकम् ॥ ४५ ॥ इंद्रभक्त्यात्वमप्येनमाराधयजगद्गुरुम् ॥ नकामयेकिमप्यास्मत्कृ
तकृत्योभविष्यति ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ मुनिभिरितिशिक्षितेसमस्तसेव्यांत्रिभुवनपारपदप्रदांनिशम्य ॥ हरिरनिशगुरुःकृतांस्वभक्तिं
मधुरमुवाचवचोहरिंसमाजे ॥ ४७ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येइंद्रयागविधिनोनामएकोन
द्विशततमोऽध्यायः ॥ १९९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ नैतच्चित्रंसुराधीशमुनयोज्ञानवत्तराः ॥ मदीयांपदवींभक्तिंगुर्वींकुर्वंतिसत्कृताम्॥१॥
एतेज्ञानोपदेष्टारस्त्रिलोकतलवासिनाम् ॥ प्रवर्तयंत्यमीनष्टंवेदमार्गंयतःसदा ॥ २ ॥ भक्त्याभवानपिस्वर्गभोगासक्तोपिमांयतः ॥ प्रपन्नोसिकिंमाश्र
यंयतस्तवगुरुर्गुरुः ॥ ३ ॥ यजस्वसुरशार्दूलमखैर्मांबहुदक्षिणैः ॥ निष्कामस्त्वंसमीपस्थंतूर्णंप्राप्स्यासिमत्पदम् ॥ ४ ॥ प्रतियागंप्रयच्छत्वंरत्नप्र
स्थान्यनेकशः ॥ आख्ययास्थानमेतत्तेइंद्रप्रस्थंभविष्याति ॥ ५ ॥ विधेत्वमत्ररचयप्रयागंतीर्थपुंगवम् ॥ सरस्वतींसमानीयगंगांचजनपाविनीम् ॥ ६ ॥
काशींचशिवकांचींचत्वमत्रस्थापयेश्वर ॥ गोकर्णंचसमंगौर्यानिवासंकुरुसर्वदा ॥ ७ ॥ भोभोब्रह्मसुतायूयंज्ञानविज्ञानकोविदाः ॥ निजयोगबलेना
त्रकुरुध्वंतीर्थसप्तकम् ॥ ८ निगमोद्बोधकंतीर्थंत्वंगुरोप्रतिपादय ॥ विनाध्ययनमप्यत्रस्नानाद्बोधोस्तुछंदसाम् ॥ ९ ॥ स्मृतिश्चजायतांपूर्वजन्मनस्तु
परात्मनोः ॥ अहमारोपयाम्यत्रद्वारकांसुमनोहराम् ॥ १० ॥ समुद्रेणसमंयत्रगोमत्यासंगमोभवत् ॥ कोशलांचकरोम्यत्रमध्वरण्यंचवासव ॥११॥
ययोरवतरिष्यामिवपुर्भ्यांरामकृष्णयोः ॥ बदर्याश्रममप्यत्रनरनारायणास्पदम् ॥ १२ ॥ विदधामिसदायत्रवसामिसुरनायक ॥ हरिद्वारंपुष्करंच
तीर्थद्वयमनुत्तमम् ॥ १३ ॥ तदपिस्थापयाम्यत्रतवैवहितकाम्यया ॥ नैमिषेयानितीर्थानियानिकालंजरेगिरौ ॥ १४ ॥ सरस्वतीतटेयानिस्थाप
याम्यहमत्रवै ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवेशिवतरंवाक्यंहरेःश्रुत्वाकृतंचतत् ॥ १५ ॥ दृष्ट्वातदुक्तमपितेचक्रुर्ब्रह्मशिवादयः ॥ सर्वतीर्थमये
मुष्मिन्स्थानेसत्रिदशाधिपः ॥ १६ ॥ स्वर्णयूपैर्बहुमखैरीजेभूयोरमापतिम् ॥ रत्नप्रस्थानिविप्रेभ्यःकृष्णस्यपुरतोददौ ॥ १७ ॥ नारायणःसमस्ता ॥ १८९ ॥
त्मामममायमितितुष्यतु ॥ इंद्रप्रस्थमिदंतीर्थंततःप्रभृतिकथ्यते ॥ १८ ॥ सर्वतीर्थमयेयत्रमृतोभूयोनजायते ॥ इंद्रदत्तानितेलब्ध्वारत्नप्रस्थानिभू
सुराः ॥ १९ ॥ तस्मैददुरवितथामाशिषंतत्रसंसदि ॥ इंद्रायतवगोविंदोदानेनानेनतुष्यतु ॥ २० ॥ तावकीभक्तिरप्यस्मिन्भूयादव्यभिचारिणी ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्मभूमाविहविभोपुरायज्ञशतंकृतम् ॥ २१ ॥ तेनपुण्येनलब्धंतेसकामेनसुरास्पदम् ॥ अधुनापूजितोविष्णुर्निःकामेनत्वयामखैः ॥ २२ ॥ स्वप
दाद्विच्युतोभूमौभविष्यतिद्विजाग्रणीः ॥ तत्रापिनिजधर्मेणविष्णुमाराधयन्भवान् ॥ २३ ॥ स्मरिष्यतिनिजंकर्मकृतमत्रमखादिकम् ॥ तत्स्मृतेगृहं
मुत्सृज्यभवान्तीर्थानिपर्यटन् ॥२४॥ जनकेनसमंशक्रतीर्थेस्मिन्संप्रपत्स्यते ॥ चतुर्थाश्रममादायत्यक्षत्यत्रकलेवरम् ॥२५॥ ततोविमानमारुह्यगणानीतं
रविप्रभम्॥भवान्दिव्यांगवान्भूत्वाप्राप्स्यतिश्रीहरेःपदम्॥२६॥नारदउवाच ॥ एवमाकर्ण्यविप्राणामाशिषंत्रिदशाधिपः॥भविष्यपिशुनांचोक्तिंशिवेमुदम
गात्तराम् ॥ २७ ॥ समाप्यविधिवद्यज्ञान्नात्रसौवर्णयष्टिकान् ॥ माधवप्रमुखान्देवान्पूजितान्सव्यसर्जयत् ॥ २८ ॥ ऋत्विजोब्रह्मणःपुत्रानभ्यर्च्यर्थच
धनादिभिः ॥ बृहस्पतिंपुरस्कृत्यययौशक्रस्त्रिविष्टपम् ॥ २९ ॥ तत्रराज्यंविधायेंद्रोहरिभक्तियुतःशिवे ॥ अवातरद्धुविक्षीणपुण्येहास्तिनपत्तने ॥ ३०॥
शिवशर्माद्विजःकश्चिद्वेदवेदांगपारगः ॥ तस्यभार्यागुणवतीनाम्नान्वर्थवतीभृशम् ॥३१॥ तस्यांजातःसुवेलायामिंद्रःश्रीपतिसेवकः ॥ ज्योतिर्विदःसमा
हूतालग्नंदृष्ट्वाबभाषिरे ॥ ३२ ॥ ॥ ज्योतिर्विदऊचुः ॥ ॥ शिवशर्मन्नयंबालःतवभावीहरिप्रियः ॥ उद्धरिष्यतितेवंशंब्रूमःसत्यंनवैमृषा ॥३३॥
त्रयोदशाब्ददेहोयःसांगंवेदचतुष्टयम् ॥ अधीतज्ञानसंपन्नोविवाहंतुकरिष्यति ॥३४॥ पुनरुत्पाद्यसत्पुत्रंवानप्रस्थोभविष्यति ॥ तीर्थेषुपर्यटन्धीरःसंन्या
संधारयिष्यति ॥ ३५ ॥ इंद्रस्यखांडववनेयमुनास्तिसरिद्वरा ॥ तत्तीरेस्तिहरिप्रस्थंमरणंतत्रयास्यति ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गणको
दितमाकर्ण्यशिवशर्माशिवंवचः ॥ चकारविष्णुशर्माणंनाम्नानिजसुतंतदा ॥ ३७ ॥ तान्विसृज्यचवित्तेनचिंतयामासबुद्धिमान् ॥ धन्योहंयस्यमेपुत्रो
विष्णुभक्तोभविष्यति ॥ ३८ ॥ साधयिष्यतिपुत्रोयमाश्रमांश्चतुरोमम ॥ मरिष्यतिचसत्तीर्थेमदन्यःकोस्तिभाग्यवान् ॥ ३९ ॥ एवंविचिंत्यमनसा
जातकर्माद्यकारयत् ॥ शिशोर्द्विजातिप्रवरैःशिवशर्माशुभेहनि ॥ ४० ॥ अथसतस्ववतीतेषुवर्षेषुद्विजसत्तमः ॥ सुतोपनयनंचक्रेचैत्रमास्यष्टमेब्दके॥४१॥
आद्वादशाब्दादध्याप्यवेदानन्वगतःसुतम् ॥ शिवशर्माशिवेराजन्युयोजसहभार्यया ॥ ४२ ॥ विष्णुशर्मास्वभार्यायांपुत्रमुत्पाद्यबुद्धिमान् ॥ चकारतीर्थ
यात्रायांमनोनिर्विषयंस्वकम् ॥४३॥ अभ्येत्यपितरंप्राहनत्वातच्चरणद्वयम् ॥ विष्णुशर्मामहाप्राज्ञोमुनिवाक्यमनुस्मरन् ॥ ४४ ॥ ॥ विष्णुशर्मोवाच॥
अनुजानीहिमांतातविष्णुमाराधयाम्यम् ॥ तृतीयाश्रममासाद्यसत्संगतिविधायकम् ॥ ४५ ॥ दारागारधनापत्यसुहृदःक्षणभंगुराः ॥ बुद्बुदाइवतोयेषु
सुधीस्तेषुनसज्जते ॥ ४६ ॥ स्वाध्यायेनचसंतत्यामयातीर्णमृणद्वयम् ॥ तीर्थेषुकामरहितोयष्टुमिच्छामिकेशवम् ॥ ४७ ॥ सन्यस्तगुणरागोहंपश्चात्ती
र्थेत्तमेक्वचित् ॥ स्थातुमिच्छाम्यहंतावद्यावत्प्रारब्धमस्तिमे ॥ ४८ ॥ इत्युक्तस्तेनपुत्रेणसपिताबुद्धिमत्तरः ॥ स्मृत्वाज्योतिर्विदांवाक्यमाहसंसारनिस्पृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हः ॥ ४९ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ चतुर्थाश्रमकालोयंममापिनिरहंकृतेः ॥ विषयान्विषवत्त्यक्त्वासेविष्येकेशवामृतम् ॥ ५० ॥ गृहेममनः
पुत्रमतेनाद्यवार्द्धके ॥ आनीतस्यवनाद्बद्धागजस्येवनृपालये ॥ ५१ ॥ तवानुजःसुशर्मायंकुटुंबंधारयिष्यति ॥ आवाभ्यामुज्झितंविद्याश्रीकुलाभ्यां
यथानरम् ॥ ५२ ॥ प्रव्रजंतंतुमामेवतवमातापतिव्रता ॥ अनुयास्यतिमार्तंडंयथाकांतिर्दिनात्यये ॥ ५३ ॥ तस्मादावामविज्ञातौतयातातवांबया ॥
गच्छावश्चितयंतौश्रीहरेःपादसरोरुहम् ॥ ५४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्यालोच्यमुमुक्षूतौनिशीथेतमसावृते ॥ सुतंकुटुंबमुत्सृज्यगृहान्निर्याय
जग्मतुः ॥ ५५ ॥ सहैवपर्यटंतौतौसुतीर्थैर्निरहंकृती ॥ शिवेत्राशिवदेतीर्थेशक्रप्रस्थेसमीयतुः ॥ ५६ ॥ अत्रागतःस्वविहितान्पूर्वजन्मनियूपकान् ॥
विष्णुशर्मासमालोक्यसस्मारहरिसंगमम् ॥ ५७ ॥ ऊचेचपितरंधीमान्शक्रआसमहंपुरा ॥ मयात्रविहितायज्ञामाधवप्रीणनेच्छया ॥ ५८ ॥ अत्रैवमेप्रस
न्नोभूत्केशवोभक्तवत्सलः ॥ संतोषितामणिप्रस्थैःद्विजाःसप्तर्षयश्चमे ॥ ५९ ॥ तैरेववैष्णवीभक्तिर्दत्तामोक्षोभवेत्रच ॥ विष्णवादिभिःसमस्तैस्तुती
र्थान्यत्रकृतानिवै ॥ ६० ॥ सर्वतीर्थमयंतीर्थमिन्द्रप्रस्थमिदंकृतम् ॥ अत्रैवमेमृतिश्चोक्तातैरेवमुनिपुंगवैः ॥ ६१ ॥ ततोहरिपदप्राप्तिरेतत्सर्वंस्म
राम्यहम् ॥ इमेगंगासरस्वत्यौनिजलोकाद्विरिंचिना ॥ ६२ ॥ समानीतेययोर्योगेप्रयागोयंनिगद्यते ॥ एषाकाशीशिवपुरीप्रयागात्पूर्वदेशके ॥६३ ॥ द्विपं
चाशद्धनुर्मात्रेमृतोयस्यांनजायते ॥ काश्याःपश्चिमकेभागेधनुषामेकविंशतिः ॥ ६४ ॥ शिवकांचीशिवेनैषास्थापितामृतमुक्तिदा ॥ गोकर्णाख्यमिदंक्षे
त्रंशंभोःपरमवल्लभम् ॥ ६५ ॥ धनुर्द्वयप्रमाणेतुभूमिभागेव्यवस्थितम् ॥ इयंद्वारवतीपुण्यातीर्थराजस्यपश्चिमे ॥ ६६ ॥ धनुषांसप्ततिर्यत्रमृतोभावीचतुर्भु
जः ॥ अतोसौपूर्वदिग्भागेकोशलाजनवत्सला ॥ ६७ ॥ अष्टादशधनुर्मात्रेदृश्यतेपुण्यदर्शना ॥ एतन्मधुवनंतातस्थापितंविष्णुनास्वयम् ॥ ६८ ॥
कोशलापश्चिमेभागेदशचापप्रमाणतः ॥ अतउत्तरतस्तातनरनारायणास्पदम् ॥ ६९ ॥ एतदेकादशधनुर्भूमिदेशेचतिष्ठति ॥ एतत्तीर्थंहरिद्वारमतो
दक्षिणतःस्थितम् ॥ ७० ॥ त्रिंशद्धनुर्महीदेशेदृश्यतेदेवदुर्लभम् ॥ एतत्तुपुष्करंनामतीर्थंतीर्थशिरोमणिम् ॥ ७१ ॥ द्वादशेष्वासमात्रेभूभागेभोताततिष्ठ
ति ॥ प्रयागादिकगव्यूतिःसप्तर्षीणांमहात्मनाम् ॥ ७२ ॥ पूर्वस्यांदिशितीर्थानिसप्ततत्तीर्थसप्तकम् ॥ तीर्थसप्तककाशोस्तुसंतितीर्थान्यनेकशः ॥७३ ॥
पदेपदेयेषुमृतोजायतेसचतुर्भुजः ॥ प्रयागादेकगव्यूतिमात्रेपश्चिमभूतले ॥ ७४ निगमोद्बोधकंनामतीर्थंगुरुकृतंपुरा ॥ तीर्थसप्तकनिगमोद्बोधयोरंतरं
महत् ॥ ७५ ॥ इंद्रप्रस्थमिदंक्षेत्रंस्थापितंदैवतैःपुरा ॥ पूर्वपश्चिमयोस्तातएकयोजनविस्तृतम् ॥ ७६ ॥ कालिंद्यादक्षिणेयावद्योजनानांचतुष्टयम् ॥ इं
द्रप्रस्थस्यमर्यादाकथितैषामहर्षिभिः॥७७॥देवत्रय्यांचयोह्यत्रत्यजत्यंगंभवत्यजः॥ ॥नारदउवाच॥ ॥पुत्रस्यैतद्वचःश्रुत्वाशिवशर्माशिवेद्विजः ॥७८॥ ॥ १९० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रत्याहसंदिहानस्तंस्वपुत्रंसत्यवादिनम् ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ कथमेतद्विजानीयांत्वंपुरासीःसुरेश्वरः ॥ ७९ ॥ त्वमत्रकृतवा
नृयज्ञान्मणिभिस्तोषिताद्विजाः ॥ त्वदुक्तज्ञानवान्पुत्रयथाहंस्यांतथाकुरु ॥ ८० ॥ इंद्रप्रस्थस्यमर्यादाकुतएषात्वयाश्रुता ॥ यतःप्रभृतिते
जातामतिस्त्वंनात्यजोगृहम् ॥ ८१ ॥ मत्तएवत्वयाधीतंसांगंवेदचतुष्टयम् ॥ पूर्वजन्मकृतेकृत्येज्ञानमासीत्कुतस्तव ॥ ८२ ॥ ॥ विष्णु
शर्मोवाच ॥ ॥ ऋषिभिर्मेवरोदत्तःपूर्वजन्मस्मृतिप्रदः ॥ तेभ्यएवास्यतीर्थस्यश्रुताह्येषास्मृतिर्मया ॥ ८३ ॥ निगमोद्बोधकेतीर्थेस्नानमत्रापितः
कुरु ॥ दुर्लभंप्राप्स्यसेज्ञानंपूर्वजन्मस्मृतिप्रदम् ॥ ८४ ॥ ममापिपूर्वजनुषःप्रवृत्तिंत्वंस्मरिष्यसि ॥ एतत्तीर्थजलस्पर्शात्तातसत्यंवदामिते ॥ ८५ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवशर्मणिविप्रेंद्रेश्रुत्वैतत्स्नातुमुद्यते ॥ निगमोद्बोधकेतीर्थेस्मृतयेपूर्वजन्मनः ॥ ८६ ॥ सिंहेनानुगतःकश्चिद्भिल्लो
धावन्समागतः ॥ अतित्रासपरीतांगोनिःश्वसन्श्रमविह्वलः ॥ ८७ ॥ हिंसात्मकोवर्त्मघातीवणिजांलुंठकःसदा ॥ कृष्णांगःपिंगकेशश्चखर्वोमार्जा
रलोचनः ॥ ८८॥ कुंतहस्तोभीममूर्तिर्देहीपाप्मेवभूयते ॥ सतःपश्चात्कियद्दूरेसिंहमालोक्यताबुभौ ॥ ८९ ॥ पितृपुत्रौसमीपस्थेद्रुममारुह्यतस्थतुः ॥
वदंतावितिहाकृष्णमोचयातोपमृत्युतः ॥ ९० ॥ सकिरातस्तुराजेंद्रगृहीतुंवेगवत्तरम् ॥ वीक्ष्यसिंहद्रुमंभीतःसमारोढुंप्रचक्रमे ॥ ९१ ॥ आरोहणंप्रकुर्वं
तंसिंहोजग्राहवेगवान् ॥ पादयोरथभूपृष्ठेपातयित्वारुरोहतम् ॥ ९२ ॥ अधःस्थितोकिरातोपिकुंतेनोदरमस्यवै ॥ ददाररुधिरौघात्तनिसृतांत्रकदं
बकम् ॥ ९३ ॥ जातव्यथोविधायाथनादंपरमदारुणम् ॥ सिंहःपिपेषभिल्लस्याशिरःसद्योममारच ॥ ९४ ॥ तयोःपंचत्वमापन्नेभूतसंघेत्रभूपते ॥
विमानद्वयमुत्तीर्णंगगणाभ्यांसहसत्पदात् ॥ ९५ ॥ नवीनघनवर्णाभ्यांस्फटिकोपलनिर्मितम् ॥ चारुकुंडलकर्णाभ्यांमणिप्रकरमंडितम् ॥ ९६ ॥ शंख
चक्रगदापद्महस्ताभ्यांचारुचित्रभृत् ॥ दधद्भ्यांपीतवस्त्राणिहेमभित्तिविभूषितम् ॥ ९७ ॥ प्रफुल्लांबुजनेत्राभ्यांपद्मरागगवाक्षभृत् ॥ धीरनिह्रादमंजी
रपद्भ्यांरणितकिंकिणी ॥ ९८ ॥ प्रकोष्ठेवलयश्रेणींबिभ्रद्भ्यांचारुवेदिकम् ॥ मुक्ताहारैर्मनोहारिवक्षोभ्यांसवितानवत् ॥ ९९ ॥ कुटिलालकवक्त्राभ्यां
मुन्नतध्वजिराजितम् ॥ भ्रूयुगाक्षिप्तपंचेषुधनुर्भ्यामुच्चतोरणम् ॥ १०० ॥ नासालज्जितकीराभ्यांनिर्व्यूहशतशोभितम् ॥ नवविद्रुमसच्छायतलाभ्यां
दर्पणामलम् ॥ १०१ ॥ दिव्यांगौभिल्लपंचास्यौत्यक्त्वांगंप्राकृतंस्थितौ ॥ पुरैवप्राणनिर्याणेतीर्थस्यास्यप्रभावतः ॥ १०२ ॥ तयोःसमीपमानीयविमा
नौतौहरेर्गणौ॥ऊचतुस्तावथारूपवेषाकृतिधरौततः॥१०३॥ भोकिरातनरश्रेष्ठभोपंचास्यमृगाधिप ॥ आवांजानीतमायातौवैकुंठात्श्रीहरेर्गणौ ॥१०४॥
नेष्यामस्तत्पदंसत्यंयुवांतत्रनचोर्मयः ॥ स्वंस्वंविमानमारुह्यगम्यतामाशुमाचिरम् ॥ १०५ ॥ स्वंस्वंविमानमारूढौतौकिरातमृगाधिपौ ॥ ऊचतुर्वै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 स्मयाविष्टौलक्ष्मीपतिगणौप्राति ॥ १०६ ॥ भोभोत्रिदशशार्दूलौश्रूयतांवाक्यमावयोः ॥ युवयोर्दर्शनाज्जातंज्ञानंतौपारमार्थिकम् ॥ १०७ ॥ अत्रजन्मनि
 नावाभ्यांकृतंसुकृतमलपकम् ॥ स्मृतिर्नौजायतेपूर्वकर्मणांवांप्रसादतः ॥ १०८ ॥ मांसाहारौप्राणिहिंसारतौक्रूरांतरेंद्रियौ ॥ पापाचारकुलेजातौदर्शनेनभ
यप्रदौ ॥ १०९ ॥ आवामेतादृशेलोकेह्यभूतामितिपापिनौ ॥ केनपुण्येनयुवयोर्जातंदर्शनमावयोः ॥ ११० ॥ सारूप्यंचकुतःपुण्याद्यायावःश्रीहरेः
पदम् ॥ गणावूचतुः ॥ तीर्थेत्रमरणान्नूनंसुराचार्यकृतेपुरा ॥ १११ ॥ युवयोर्दर्शनंजातंनौचसारूप्यमद्भुतम् ॥ लक्ष्मीपतिपदप्राप्तिर्भविष्यतिचवांचि
रम् ॥ ११२ ॥ तावत्पापानिगर्जंतिब्रह्महत्यादिकानिवै ॥ जातंनदर्शनंयावत्तीर्थस्यास्यबृहस्पतेः ॥ ११३ ॥ यथातमांसिनश्यंतिभास्करस्योदयादिह॥
तथापापानिनिगमोद्बोधकस्यावलोकनात् ॥ ११४ ॥ इंद्रप्रस्थाख्यमेतद्धिक्षेत्रमिंद्रस्यपावनम् ॥ तेनात्रपूजितोविष्णुःक्रतुभिर्बहुदक्षिणैः ॥ ११५ ॥ तुष्टेनवि
ष्णुनातस्मैवरोदत्तोनिशम्यताम् ॥ भोशक्रतावकेक्षेत्रेसर्वतीर्थमयेजनाः ॥११६ ॥ तनुंत्यक्षंतियेतेवैमत्तुल्याहिंसकाअपि ॥११७॥ ॥ नारदउवाच ॥
इत्युक्त्वातौगणश्रेष्ठौनीत्वातौजग्मतुःपदम् ॥ हरेर्यत्रगतोभूयोविश्वाब्धौनानिमज्जति ॥११८॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तर
खंडेकालिंदीमाहात्म्येभिल्लसिंहवैकुंठारोहणंनामद्विशततमोऽध्यायः ॥ २०० ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथावरुह्यतौवृक्षात्पितृपुत्रौसुविस्मितौ ॥
दृष्ट्वाहरिपदप्राप्तिमभूतांपापिनोरपि ॥१॥ शिवशर्माथविप्रेंद्रःश्रुत्वातीर्थस्तुतिंतदा ॥ गणोक्तांविष्णुशर्माणमुवाचसुतमात्मनः ॥२॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥
यत्पदंनसुलभंद्विजन्मनांसाधितेनतपसापिलीलया ॥ प्रापतुःशबरदंष्ट्रिणौचतत्तीर्थराजमहिमाविलोक्यताम् ॥ ३ ॥ जन्मनःप्रभृतितावदामृतेःपापिनावपि
चयत्प्रभावतः ॥ जग्मतुःसुतहरेःसरूपतामस्यतीर्थवृषभस्यकास्तुतिः ॥ ४ ॥ शुद्धसत्वमपिरूपमैश्वरंकाम्बुजन्मजनिदेवदुर्लभम् ॥ तामसौक
मृगनाथभिल्लकौकिंतुतीर्थमिदमद्भुतक्रियम् ॥५॥ तातभोपततिवेधसःपदात्जंतुरंतमधिगम्यकर्मणाम् ॥ अत्रदेवगुरुनिर्मितेमृतिंप्राप्यमाधवपदान्नविच्यु
तिः ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंप्रत्यक्षमालोक्यमाहात्म्यंसद्विजोत्तमः ॥ तीर्थस्यास्यगुरोराजन्स्नातुंतत्रप्रचक्रमे ॥ ७ ॥ मुखदंतपदानांसः
कृत्वाशुद्धिंचचेतसः ॥ पंचकच्छःशिखाबंधोपग्रहीमाधवंस्मरन् ॥ ८ ॥ अश्वक्रांतेतिश्लोकेनपाठेनतटमृत्तिकाम् ॥ स्पृशंस्तयैवविदधत्तिलकंजलमावि
शत् ॥९॥ तत्रप्रवाहाभिमुखोनिमज्जन्पुनरुत्थितः ॥ पुनर्मग्नोहरिंस्मृत्वागंगांचजनपावनीम् ॥१०॥ अयोध्याद्यापुरीःसप्तपुनरुत्थायसंस्मरन् ॥ पुनर्मम
ज्जसलिलेगोविंदार्पितमानसः ॥ ११ ॥ कृत्वायथाविधिस्नानंधौतवस्त्रेचपर्यधात् ॥ बहिरागत्यतिलकंचक्रेचद्विजसत्तमः ॥ १२ ॥ करपादशिखासूत्रैर्द
र्भांश्चविदधद्वशी ॥ संध्यांचकारविधिवत्तर्पणंत्रिविधंतथा ॥ १३ ॥ सूर्यायकुसुमैर्दत्त्वासजलैरर्घमादृतः ॥ शिरोबद्धांजलिपुटोनमश्चक्रेद्विजोत्तमः॥१४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

आवाहनादिनैवेद्यपर्यंतमथविप्रराट् ॥ जगत्पूज्यपदाब्जस्यविष्णोःपूजामचीकरत् ॥ १५ ॥ कृतक्रियःसूपविष्टःतादृशंसुतमात्मनः ॥ जगादसंस्मरन्पूर्वं
जन्मकर्मणिकृत्स्नशः ॥ १६ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ विष्णुशर्मन्नतेमिथ्यावाक्यंतातयतःस्मृतिः ॥ अत्रस्नानेनमेजातापूर्वेषांजन्मकर्मणाम् ॥ १७ ॥
आकर्णयमहाभागकथयामितवाग्रतः ॥ पुराहमन्वयेजातोविशांधनिकधर्मिणाम् ॥ १८ ॥ पितामेशरभोनाम्नाकान्यकुब्जेपुरेवसन् ॥ वाणिज्येनार्जयन्
वित्तंभूरिधर्मधनाश्रितः ॥ १९ ॥ व्यतीतस्तुमहान्कालस्तस्यनाभवदात्मजः ॥ जरागृहीतदेहस्यतच्चिंतातुरचेतसः ॥ २० ॥ अचिंतयदहोरात्रमि
तिवैश्यवरस्तदा ॥ विनासुतेनमेव्यर्थंधनंभूर्यपिसंचितम् ॥ २१ ॥ ऋतेसुतमृणीलोकेपितॄणांधनवानपि ॥ सजलोपिविनावर्षंचातकानांयथाघनः ॥२२॥
पुमान्जयतिसंतत्याविश्वंधर्मधुरीणया ॥ शक्त्यात्रिविधयाराजाविपक्षमिवदुर्जयम् ॥२३॥ प्रीणातिसंततिःशुद्धासुमनःपितृमानवान् ॥ मित्रप्रत्यर्थ्युयदा
सीनान्सूनृतावाग्यथेरिता ॥ २४ ॥ उदयस्थेनपुत्रेणवर्द्धतेस्वयशःपितुः ॥ निर्मलंद्विजराजेननीरंतीरनिधेरिव ॥ २५ ॥ तस्माद्यतेत्सुतोत्पत्त्यैशरीरे
णधनेनवा ॥ तमृतेहिद्वयंव्यर्थंजनानांतडिदायुषाम् ॥ २६ ॥ एवंचिंतयतस्तस्यगृहेमुनिवरस्तदा ॥ देवलोतींद्रियज्ञानोवरंदातुंसमाययौ ॥ २७ ॥
आगतंतंसमालोक्यप्रत्युत्थायासनात्पिता ॥ दत्त्वार्घमथपाद्यंचववंदेशिरसामुनिम् ॥ २८ ॥ उपवेश्यासनेदत्तेस्वहस्तेनपितामम ॥ पप्रच्छचमुनिश्रेष्ठंदे
वलंदेवदर्शनम् ॥२९॥ स्वागतंतुमुनिश्रेष्ठशमस्तिभवतांकुले ॥ तपःस्वाध्यायनियमानिष्प्रत्यूहाभवंतिच॥३०॥कालेचातिथयःकच्चिदायांतिभवदाश्रमे॥
कच्चिदाश्रमवृक्षावःफलंतिमनसेप्सितम् ॥ ३१ ॥ व्याघ्रादयोनकुर्वंतिकच्चिद्वैरंमृगादिभिः॥ त्वदीयाश्रममभ्येत्यभ्रातरोभ्रातृभिर्यथा ॥३२॥ तवाटनंभुविमु
देगृहिणामन्यथाकथम् ॥ तेषांगृहाधिमग्नानांदर्शनंकभवादृशः॥ ३३॥ हरिपादरजोबुद्धेःकामंकामोनकुत्रचित् ॥ मुनेतवतथाप्याशुहेतुमागमनेवद ॥३४॥
॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनसमुनिर्देवलोदेवपूजितः ॥ अब्रवीत्तन्मनोभावंज्ञातुकामोविशांपतिम् ॥ ३५ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ वैश्यवर्यत्वयाभू
रिधनंधर्मेणसंचितम् ॥ करोषियेनधर्मज्ञनित्यनैमित्तिकीःक्रियाः ॥३६॥ आदरंराजसदसिधनेनलभतेनरः ॥ सुभटःशत्रुसंग्रामेविक्रमेणयथाजयम् ॥ ३७ ॥
गृहस्थस्तुधनंप्राप्यपरांपुष्टिंव्रजत्यलम् ॥ शरत्परिणतंसस्यमनड्वानिवविश्पते॥३८॥धनिनांनविमुंचंतिबंधवोन्येचयेजनाः॥मधुमत्सुमनोयुक्तंपादपंमधुपा
इव ॥३९॥ धनाभावेनगृहिणांकृशत्वमुपजायते ॥ सर्वतोग्रीष्मसमयेनभसांसरसामिव ॥४०॥ तद्धनंवर्त्ततेभूरिगृहेतवविशांपते ॥ कुतःकृशत्वमंगानांगो
प्यंचेन्नवदाद्यमे ॥ ४१ ॥ ॥ वैश्यउवाच ॥ ॥ हितोपदेशाविरताभवंतःपितरोयथा ॥ गोपनीयंभवद्भ्यःकिमादृशैःपुत्रतांगतैः ॥ ४२ ॥ त्वत्प्रसादान्मुनिश्रे
ष्ठसर्वतोस्तिशिवंमम ॥ वार्द्धकेपिसुताभावोदुःखमेकमिदंमम ॥ ४३ ॥ तस्मात्कृशत्वमंगानांविद्धिमेमुनिपुंगव ॥ बिभेम्यहंपितृऋणाद्यतोधःपतनंनृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णाम् ॥४४॥ तमुपायंकुरुमुनेयेनस्यांसुतवाहनम् ॥ किंचित्कर्तुमशक्यंनभूतलेत्रभवादृशैः ॥४५॥ ॥शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यवैश्यव
र्यस्यदेवलः ॥ मनःक्षणंस्थिरंकृत्वादध्यौमीलितलोचनः॥४६॥संततेर्मेतिपतुर्दृष्ट्वाप्रतिबंधस्यकारणम् ॥ देवलोतींद्रियज्ञानीबभाषेकारयन्स्मृतिम्॥४७॥
॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ एकदातुपुरावैश्यतवेयंधर्मचारिणी ॥ यंचकारस्वचित्तेतंकथयामिमनोरथम् ॥ ४८ ॥ गुर्विणीयद्यहंगौरिभवेहंशंभुवल्ल
भे ॥ तदात्वांतोषयिष्यामिषड्रसान्वितभोजनैः ॥ ४९ ॥ धूपदीपकमालाभिस्तांबूलैर्नृत्यवाधकैः ॥ तंत्रीमुखोद्गतैर्गीतैर्नानाविधविलेपनैः ॥ ५० ॥
एवंप्रतिश्रुत्यपुरःसखीनांदयितातव ॥ प्रतीक्षमाणातंकालंतस्थौतद्भक्तिसंयुता ॥ ५१ ॥ तस्मिन्नेवाभवद्गर्भोमासेस्यायोषितस्तव ॥ ऊचुरेनांततः
सख्यःसर्वाःसस्नेहचेतसः ॥ ५२ ॥ यस्त्वयावांछितोगर्भोगौर्यासंप्रतिपादितः ॥ अतःप्रतिश्रुतंदेव्याःपूजनंसुभगेकुरु ॥ ५३ ॥ नोचेद्विकाराद्भवति
विघ्नंतुतदनुष्ठितात् ॥ तोषितारोषिताश्चात्रदेव्योहिवरशापदाः ॥ ५४ ॥ सखीभिरितितेभार्याकथितेयंमुदान्विता ॥ त्वामुवाचमहाभागाविन
येनपतिव्रता ॥ ५५ ॥ नाथपूजयितुंगौरींवांछाम्यखिलकामदाम् ॥ यत्प्रसादादहंयातावांछितार्थवतीप्रभो ॥ ५६ ॥ वैश्यवर्यत्वमेवैतच्छ्रुत्वास्यावच
नंशुभम् ॥ अमन्यतगर्भवतीमेनांनिजगृहेश्वरीम्॥ ५७ ॥ परमोत्सवयामोदमानःसद्योभवानपि ॥ भृत्यानाज्ञापयामासपूजावस्तूपपादने ॥ ५८ ॥ तैरा
नाय्यसमस्तानिवस्तूनिभवताततः ॥ अस्यैदत्तानिमध्वन्नद्राक्षागंधादिकान्यपि ॥ ५९ ॥ ततोनिजसखीःसर्वाआहूयेदमिदंजगौ ॥ सख्यःसमस्ताःसाम
ग्रीसमानीतांबिकार्चने ॥ ६० ॥ नीत्वापूजोपकरणंयूयंयातांबिकालयम् ॥ संतोषयततांदेवींपूजयाविधिदृष्टया ॥ ६१ ॥ गुर्विणीतिकुलेस्माकंननिर्या
तिगृहाद्बहिः ॥ अतोहंनागमिष्यामियूयंयाततदर्चने ॥ ६२ ॥ इत्याज्ञप्तास्तुताःसख्योनीत्वोपकरणंययुः ॥ अंबिकालयमुन्मत्तभ्रमद्भ्रमरकेतनम् ॥
॥ ६३ ॥ कोकिलाकुलसंकेलिसहकारकुलाकुलम् ॥ हंससारसचक्राह्वमंडितंस्वच्छसारसम् ॥ ६४ ॥ महादेवगुणालापिशुकसारिसमावृतम् ॥ हारपूरा
लतासेकेतत्परोमासखीधरम् ॥ ६५ ॥ उमापतेरुमापादन्यासपूतमहीतलम् ॥ स्फटिकोपलसंबद्धजलाधारसुरद्रुमम् ॥ ६६ ॥ पार्वतीपतिसंनाट्यगा
यद्गंधर्वनादितम् ॥ मन्दानिलमनाग्धूतचूतचंपककोरकम् ॥ ६७ ॥ नृत्यन्मयूरनिर्ह्रादप्रतिनादिलतागृहम् ॥ तल्लीलाचलविद्योतमानंरत्नलसत्प्रभम् ॥
॥ ६८ ॥ तत्रगत्वागिरिसुतांप्रणेमुस्ताःसभर्तृकाः ॥ प्रदक्षिणीकृत्यततोभक्त्यातांचबभाषिरे ॥६९ ॥ जगदंबेनमतुभ्यंशन्नोदेहिशिवप्रिये ॥ त्वत्पूजार्थंस ॥ १९२ ॥
मानीतोवलिरेषप्रगृह्यताम् ॥ ७० ॥ वैश्यस्तुशरभोनाम्नातस्यास्तिललितांगना ॥ तयाभिलषितोगर्भस्तत्प्राप्तौतवपूजनम् ॥ ७१ ॥ त्वत्प्रसादाद
भूत्तस्याःसगर्भःशंभुवल्लभे ॥ त्वत्पूजनायप्रहितोवलिरस्माभिरेषकः ॥ ७२ ॥ तस्याःकुलेगर्भवतीननिरेतिबहिर्गृहात् ॥ अतःसानागतादेविप्रसीदैनगृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हाणवै ॥ ७३ ॥ इत्युक्त्वातांतदावैश्यत्वत्स्त्रीसख्यस्तुतंबलिम् ॥ समर्पयित्वाविधिवदानर्चुश्चंदनादिभिः ॥ ७४ ॥ प्रतिवाक्यमलब्ध्वातागौर्याप्रत्या
ययुर्गृहम् ॥ निजसख्यैसमाचख्युर्विषण्णांतांशिवप्रियाम् ॥ ७५ ॥ तासामाकर्ण्यवचनमितिवैश्यतवाबला ॥ उन्मनाश्चितयामासकुतोगौरी
नपिप्रिये ॥ ७६ ॥ साजानातियथाभक्तिस्तत्पूजायाकृतामया ॥ तादृशीनांकिमज्ञातंबाह्यंचाभ्यंतरंनृणाम् ॥ ७७ ॥ नगताहंयत
स्तत्रतज्जानात्यपिकारणम् ॥ मयादत्तेनबलिनाकुतःसानतुतोषवै ॥ ७८ ॥ नाहमन्यत्प्रजानामितदतोषेहिकारणम् ॥ ऋतेमदगते
स्तत्रनूनंरम्येतदालये ॥ ७९ ॥ यदतीतंनतच्छक्यमन्यथाकर्तुमद्यवै ॥ गर्भान्मुक्तागमिष्यामितत्पूजायैतदालये ॥ ८० ॥
नमस्तस्यैमहादेवभार्यायैसाकरोतुशम् ॥ इत्युक्त्वादधतीगर्भतस्थौवैश्यतवांगना ॥ ८१ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ विष्णुशर्मन्निदंपूर्ववृ
त्तमाज्ञायमत्पिता ॥ पप्रच्छमुनिशार्दूलंदेवलंज्ञानवत्तरम् ॥ ८२ ॥ ॥ वैश्यउवाच ॥ ॥ मुनेयथाप्रतिश्रुतापूजातेस्नुषयातया ॥ तथैवाका
रिपार्वत्याविषादेकारणंवद ॥ ८३ ॥ यतोसौनगतातत्रतज्जानातिशिवास्वतः ॥ सखीभ्यश्चोक्तमस्यास्तद्विषण्णासाकुतोभवत् ॥ ८४ ॥ ॥
देवलउवाच ॥ ॥ वैश्यवर्यशृणुष्वेदंकारणंकथयामिते ॥ यतस्तस्याविषादोभूत्पार्वत्यागर्भनाशकः ॥ ८५ ॥ निवृत्तासुसखीष्वस्याःसंपूज्यस्कं
दमातरम् ॥ विजयापार्वतींप्राहकौतूहलसमन्विता ॥ ८६ ॥ विजयोवाच ॥ ॥ गिरिजेश्रद्धयातुभ्यंदत्तोमूभिरयंबलिः ॥ मानुषीभिःकुतःप्रीताना
भवस्त्वंवरानने ॥ ८७ ॥ धूपदीपकनैवेद्यैःपूजितातोषहेतवे ॥ प्रत्युताकारणंदेवित्वंविषादंकुतोगता ॥ ८८ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ इत्या
कर्ण्यवचःसख्यादेवीदेववरार्चिता ॥ अब्रवीद्विजयांवैश्यविषादेकारणंसखीम् ॥ ८९ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ विजयेसखिजानामिवैश्यभार्यागृहाद्ब
हिः ॥ निर्गंतुमक्षमांगर्भधारणास्वविवेकतः ॥ ९० ॥ समागतास्तुतत्सख्योमत्पूजायैतदीरिताः ॥ मादृशोनचगृह्णंतिपरहस्तकृतंबलिम् ॥ ९१ ॥
तत्पतिश्चेत्समायास्यदभविष्यत्तदाशिवम् ॥ तस्यास्तुमदवज्ञातोगर्भपातोभविष्यति ॥ ९२ ॥ यद्व्रतंपूजनंयच्चकर्तुनक्षमतेंगना ॥ तत्कारयतिना
थेननभंगःस्यात्तयोःसखि ॥ ९३ ॥ अथवाविप्रमुख्येनपृष्ट्वापतिमनन्यधीः ॥ यतःस्वयमनागत्यतत्कृतंमेतयार्चनम् ॥ ९४ ॥ नकारितंचभ
र्त्रातोभवितादोहदोऽफलः ॥ यद्युभौतौसमागत्यदंपतीश्रद्धयापुनः ॥ ९५ ॥ मांपूजयिष्यतःपुत्रोभविष्यातितदातयोः ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥
॥ सशापोनत्वयावैश्यनचैवतवभार्यया ॥ ९६ ॥ श्रुतःसखीभिरस्यानोप्रसादश्चतयार्पितः ॥ तयोरज्ञानतोवैश्ययुवयोर्नाभवत्सुतः ॥ ९७ ॥
अजानतोप्रतिविधिंपरत्रात्रसुखप्रदम् ॥ एतत्तेकथितंवैश्यसंतानाभावकारणम् ॥ ९८ ॥ वसिष्ठेनयथापूर्वंदिलीपस्यमहीपतेः ॥ तच्छ्रुत्वासयथारा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जानंदिनींसमतोषयत् ॥ ९९ ॥ सस्त्रीकस्त्वंतथावैश्यगौरींतोषयकामदाम् ॥ सायथाराधितारास्ज्ञेदिलीपायददौसुतम् ॥ १०० ॥ आराधय
तथागौरींत्वंसातुभ्यंचदास्यति ॥ ॥ वैश्यउवाच ॥ ॥ दिलीपइतिभूपःकःकाचसानंदिनीमुने ॥ १०१ ॥ यामाराध्यसुतंलेभेसभूयोभूपसत्त
मः ॥ महेशादिसुरान्मुक्त्वात्रिवर्णफलदायिनः ॥ १०२ ॥ आराधिताकुतःसैवसुतार्थंतेनभूभुजा ॥ एतत्सर्वंसमाख्याहिमुनेयत्पृष्टवानहम् ॥
श्रुत्वाततोगिरिसुतांसेविष्येसहभार्यया ॥ १०३ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ गदितमितिनिशम्यविष्णुशर्मन्विनययुतेनविशामदीयपित्रा ॥ मुनिरि
तिगदितुंदिलीपवृत्तंजगतिपवित्रतरंविचक्रमेसः ॥ १०४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येएकाधिक
द्विशततमोऽध्यायः ॥ २०१ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ शृणुष्वभोमहाप्राज्ञदिलीपस्यमहीपतेः ॥ कथांदिव्यांविचित्रांचशृणुतांपापनाशिनीम्
॥ १ ॥ वैवस्वतमनोर्वंशेदिलीपोभूभुजांवरः ॥ आसीत्प्राचीनबर्हिस्तुस्वायंभुवमनोरिव ॥ २ ॥ सतुधर्मभृतांश्रेष्ठोधर्मेणप्रतिपालयन् ॥ महींमही
पतिर्लोकानूगुणैराद्वैररंजयत् ॥ ३ ॥ मगधाधिपतेःपुत्रीमहिषीतस्यभूपतेः ॥ सुदक्षणाख्ययाख्याताशचीवासीद्दिवस्पतेः ॥ ४ ॥ गतेमहतिकाले
तुमहिष्यांनाभवत्सुतः ॥ दध्याविंतिनिजस्वांतेसससम्राट्कोशलाधिपः ॥५॥ रत्नाकरसुमेर्वादिनगरत्नैर्विराजितम् ॥ धृतंभूवलयंदोषोभूषायैनाप्रज
स्यमे ॥ ६ ॥ वर्गत्रयीयथाकालंसेवितानविरोधिता ॥ तथापिमेनपत्यस्यनसौख्यंविद्यतेहृदि ॥ ७ ॥ यज्ञैराराधितोविष्णुरिंद्राद्याश्चसुरोत्तमाः ॥
दीर्घिकारामकूपाश्चकारिताःसर्वतोभुवि ॥८॥ गोभूहिरण्यवासोभिःषड्रसान्वितभोजनैः ॥ विप्राअतिथयश्चैवभक्त्यासंतोषितामया ॥ ९ ॥ वृत्त्यर्थंपृथि
वीपालानुद्धृत्ययुधिधर्मतः ॥ धनेनमहताकोशोमयाहिवहुलीकृतः॥१०॥उन्मार्गगामिनोमत्तानिजधर्मविलंघिनः ॥ विमुखःपितृदेवेभ्योदंड्यास्तेदंडिताम
या ॥ ११ ॥ पंचपर्वसुवैष्णव्यांरवौपित्र्येचकर्मणि ॥ दशम्यैकादशीतिथ्योर्नस्त्रीसेवाकृतामया ॥ १२ ॥ ऋतुकालावधौस्नातांस्वस्त्रियंनाहमत्यजम्॥
अनृतावपितद्योग्येकालेचेत्प्रार्थितस्तया[१] ॥ १३ ॥ तदातस्यांसकामिन्यांसकामंरमितंमया ॥ एवंधर्मार्थकामामेयथाकालंनिषेविताः ॥ १४ ॥ महिष्यां
केनदोषेणजायतेमेनसंततिः ॥ अतीतानागतज्ञानोवसिष्ठोगुरुरेवनः ॥ १५ ॥ कथयिष्यतितंदोषंयन्मेपुत्रोनजायते ॥ ॥ देवलउवाच ॥ इत्या
लोच्यसभूपालोगमिष्यन्नाश्रमंगुरोः ॥ मंत्रिष्वारोपयामासकोशलामृद्धिकोशलाम् ॥१६॥ अथप्रजासृजंदेवंपूजयित्वाश्रमंगुरोः ॥ प्रतस्थातेपुत्रकामौ
दंपतीतौशुभेहनि ॥ १७ ॥ कतिचिद्वासरैर्मार्गमुल्लंघ्यैकरथेस्थितौ ॥ तौदंपतीगुरोःसायमाश्रमंप्रापतुःशुभम् ॥ १८ ॥ वैश्वदेवांतसंप्राप्तातिथिस

१ तथा इत्यपि पाठांतरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्कारकृन्मुनिम् ॥ हुताशनहुतद्रव्यप्रसरद्धूममालया ॥ १९ ॥ पवित्रयंतमात्मस्थान्मुनीनागंतुकानपि ॥ मृगैर्दूर्वाप्रतानौघप्रपूर्णोदरमंथरम् ॥ २० ॥
अभ्यागच्छद्भिरभितोमंडपंसमृगीगणैः ॥ वासवृक्षमिलत्पक्षिकुलकोलाहलाकुलम् ॥ २१ ॥ परस्परविनिर्मुक्तवैरव्याघ्रमृगादिकम् ॥ जपध्यानपरर्षीणां
क्षणश्रांतश्रुतिध्वनिम् ॥ २२ ॥ अनध्ययनकालोत्थक्रीडारक्तकुमारकम्[1] ॥ तस्मिन्वसिष्ठमद्राष्टां[2]दंपतीतौकृतक्रियम् ॥ २३ ॥ वृस्यांनिषणमव्य
ग्रमरुंधत्योपसेवितम् ॥ सववंदेगुरोःपादौमहिषीसाचतत्स्त्रियः ॥ २४ ॥ आशिषागुरुरप्येनंयुयोजारुंधतीचताम् ॥ अतिथिंतमथाभ्यर्च्यमधुपर्कादिभिर्गु
रुः ॥ २५ ॥ अर्हणैरर्हतांश्रेष्ठोवसिष्ठइतिपृष्टवान् ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ भोभोभूमिभृतांश्रेष्ठराज्येकुशलमस्तिते ॥ २६ ॥ कुलेचकच्चिल्लोकेचनिजध
र्मानुवर्त्तिनि ॥ धर्मेणपालिताकच्चित्त्वयावीरवसुंधरा ॥ २७ ॥ संवर्द्धयतितेकोशंधर्मधीरिवसात्त्विकी ॥ तवजानपदाराजन्पौराश्चस्थितिमात्मनः ॥
॥ २८ ॥ सारवंतोविमुंचंतिकच्चिन्नांबुधयोयथा ॥ स्नेहेनसाहचर्येणसहवासतयाप्रभो ॥ २९ ॥ लक्ष्मीनारायणायेतेकच्चित्तेपुरदंपती ॥ काम्यत्र
तानिराजेंद्रप्रजानांनगरेतव ॥ फलंतिवांछितंकच्चिद्धरिचंदनवद्दिवि ॥ ३० ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ पृष्ट्वैवंसमुनिश्रेष्ठोवसिष्ठोमुनिपुंग
वः ॥ योगप्रभावोपनतैर्नृपंभोज्यैरभोजयत् ॥ ३१ ॥ अरुंधतीचतांराज्ञींविह्लादरसमन्विता ॥ नानाव्यंजनपक्वान्नैरभोजयदुदारधीः ॥ ३२ ॥ कृतभो
जनमासीनंस्वस्थःस्वस्थंमुनिर्नृपम् ॥ पुनःपप्रच्छसंगृह्यपाणिनापाणिमानतम् ॥ ३३ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ सप्तांगसंयुतंराज्यंनिजधर्मरतप्रजम् ॥
प्रीतवंधुजनामात्यंशस्त्रास्त्रविधिवद्धटम् ॥ ३४ ॥ वश्यमित्रंहतामित्रंकृष्णार्चापरमानसम् ॥ यस्यास्तिनृपतेराज्यंस्वर्गराज्येनतस्यकिम् ॥ ३५ ॥ इक्ष्वा
कुवंशराजानःपुत्रानुत्पाद्यधार्मिकाः ॥ राज्यंचतेषुविन्यस्यप्रपन्नास्तपसिप्रभो ॥ ३६ ॥ त्वंयुवादृष्टपुत्रास्योनाधिकारीतपोविधौ ॥ किमर्थमागतोह्यत्ररा
ज्यंत्यक्त्वातथाविधम् ॥ ३७ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ ब्रह्मन्नाहंतपःकर्तुमागतस्तावकाश्रमे ॥ स्वर्गकामनयात्यक्त्वाराज्यमत्रतथाविधम् ॥ ३८ ॥ ब्रह्मन्सत्य
मिदंचोक्तंभवतायत्तपोवनम् ॥ राज्यमारोप्यपुत्रेषुप्राप्ताइक्ष्वाकुवंशजाः ॥ ३९ ॥ नतैस्त्यक्तंमहीराज्यमिदंस्वर्गगतैरपि ॥ तन्मूर्तिरस्यांविमनास्तिष्ठतिह्येवसं
ततिः ॥ ४० ॥ यथाबाल्यंगतंतातयौवनंचसमागतम् ॥ यास्यत्यदोपिचतथाजराप्येष्यतिनिश्चितम् ॥ ४१ ॥ जरसोनंतरंमृत्युःपुरुषस्यनसंशयः ॥ मृत्युं
गतेमयिब्रह्मन्विनातनयसंभवम् ॥ ४२ ॥ कस्येदंजगतीराज्यंभविष्यतिगुरोवद ॥ तस्मादपत्यहीनस्यराज्येपिममतिष्ठतः ॥ ४३ ॥ ममत्वंविद्यतेनात्र
पुरस्तात्तदभावतः ॥ वर्गत्रयस्यवैसम्यक्संवेत्तात्वंगुरोमम ॥ ४४ ॥ केनदोषेणमेपुत्रोजायतेनतपोनिधे ॥ ध्यानेनदोषमालोक्यतंगुरोकथयाशुमे ॥ ४५ ॥

१ क्रीडासक्तकुमारकम् इ० पा० । २ अद्राक्षिष्टामित्यर्थे छान्दसमेतत् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्यप्रतिक्रियांकुर्याश्रुत्वासंतानलब्धये ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवसिष्ठस्तुवचस्तस्यमहीपतेः ॥ ४६ ॥ उवाचसंततिस्तंभहेतुंवीक्ष्यसमाधिना ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ त्वंपुराराजशार्दूलसंसेव्यसुरनायकम् ॥ ४७ ॥ स्नातामिमांवधूंस्मृत्वाचलितोनिजमंदिरम् ॥ गच्छतस्त्वरयातातसंतानोत्कंठितस्यते ॥ ४८॥ आसीत्सुरतरोर्मूलेकामधेनुःस्थितापथि ॥ उत्पादितात्वयातस्याःपूज्यांघ्रिरजसोतिरुट् ॥ ४९ ॥ प्रदक्षिणनमस्कारसदाचारमकुर्वता ॥ साशपत्त्वामंतिक्रोधात्पुत्रोनोत्पत्स्यतेतव ॥ ५० ॥ ममसंतानशुश्रूषांयावत्त्वंनकरिष्यसि ॥ गच्छंस्त्वमृतुदानायत्वरयासुतकामुकः ॥५१॥ तन्मनानाश्रुणोःशापंनयंताक्षनिनादतः ॥ तस्याःसुतासुतांधेनुंनंदिनींससुतांमम ॥ ५२ ॥ आराधयानयावध्वासार्द्धंसादास्यतेसुतम् ॥ ॥ देवलउवाच ॥ इत्युक्तवतितत्रर्षौवसिष्ठेसातुनंदिनी ॥ ५३ ॥ तपोवनात्समायातावत्सस्नेहस्नुतस्तनी ॥ तांदृष्ट्वाहृष्टहृदयोवसिष्ठोमुनिपुंगवः ॥ उवाचभूपतिंभूयोदर्शयित्वाचनंदिनीम् ॥ ५४ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ राजन्समागताह्येषास्मृतमात्रशुभाह्वया ॥ अतोविद्धिसमीपस्थांकार्यसिद्धिमिहात्मनः ॥ ५५ ॥ आराधितानुगत्येयंत्वयारण्येतथाश्रमे ॥ वध्वाप्रसादात्तेपुत्रंदास्यतेनात्रसंशयः ॥ ५६ ॥ यथानाभिभवेदेनांजंतुःकश्चिद्वनोद्भवः ॥ तथाचारयराजेंद्रवनेहिंस्रोधनुर्द्धर ॥५७॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ तथेतिलघुवादिनेनृपतयेग्रुषयैचसक्षपाशयनहेतवेसदुटजंददौतापसः ॥ सतत्रसहभार्ययासमधिशय्यदर्भास्तृतांमहीमगमयन्निशांनियतमानसोविश्पतिः ॥ ५८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येद्व्यधिकद्विशततमोध्यायः ॥ २०२ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ अथोषसिनराधीशःपूजितांकुसुमादिभिः ॥ महिष्यानंदिनींधेनुंनीत्वारण्यंजगामसः ॥ ॥१॥ गच्छंतीमनुतांदेवींछायेवनृपतिर्ययौ ॥ खादंतीमनुशष्पादिसोपिमूलाद्यभक्षयत् ॥२॥ तरुच्छायामुपासीनामनुसोप्युपविष्टवान् ॥ पिबंतीमनुपानीयंराजापिसलिलंपपौ ॥ ३ ॥ सचराजामृदुग्रासैर्दंशापनयनेनच ॥ कंडूयनैःकामधेनुंगुरोरेवमसेवत ॥ ४ ॥ अथप्रत्याश्रमंसार्थंन्यवर्त्ततमहीपतेः ॥ अंगंपवित्रयंतीसाखुरोद्भूतैरजःकणैः ॥ ५ ॥ अधोभारेणगुरुणागच्छंतीमंथरंबभौ ॥ महीपालमहत्कार्यभाराक्रांतेवनंदिनी ॥ ६ ॥ तांमुनेराश्रमाभ्याशेराज्ञीप्रत्युज्जगामह ॥ चंदनाक्षतनैवेद्यधूपादीनुपनीयच ॥ ७ ॥ तांपूजयित्वाविधिवत्प्रणम्यचपुनःपुनः ॥ कृत्वाप्रदक्षिणंराज्ञीतस्थौप्रांजलिरग्रतः ॥ ॥ ८ ॥ सागृहीत्वाचतांपूजांविहितांश्रद्धयातया ॥ राज्ञानिश्चलमास्थाययथौताभ्यांसहाश्रमम् ॥ ९ ॥ आराधयतितामेवंदिलीपेतुदृढव्रते ॥ एकाधिकाव्यतीयायदिनानांवैश्यविंशतिः ॥ १० ॥ अथभूमिपतेस्तस्यभावजिज्ञासयातुसा ॥ विवेशनिर्भयस्वांतासशैष्पांहिमवद्गुहाम् ॥ ११ ॥ पश्यताहिम

१ त्वरयासतत्कामुकः इ० पा० । २ सुशष्पामिति पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वत्सानुशोभामथमहीभृता ॥ अलक्षितागमः सिंहोवलाज्जग्राहनंदिनीम् ॥ १२ ॥ साचक्रंदभृशंधेनुर्दुःखितेवदयास्वना ॥ चित्तेधनुर्भृतस्तस्यजनयंतीदयो
दयम् ॥ १३ ॥ तदाक्रंदितमाकर्ण्यतस्याःसजगतीपतिः ॥ हिमवत्सानुसंलग्नांनिजदृष्टिन्यवर्त्तयत् ॥ १४ ॥ उपर्युपरितांधेनुंस्रवदश्रुमुखीं
नृपः ॥ तीक्ष्णदंष्ट्रनखंसिंहंदृष्ट्वासव्यथितोभवत् ॥ १५ ॥ गृहीतांतेनसिंहेनतामालक्ष्यधनुर्द्धरः ॥ निषंगाद्बाणमुद्धर्तुंप्राहिणोद्दक्षिणंभुजम् ॥ १६ ॥
बाणमुद्धृत्यतूणीरान्निहंतुंतंमृगाधिपम् ॥ गुणेनापूर्णमायोज्यचकर्षवसुधाधिपः ॥ १७ ॥ जडीभूतःसमस्तांगस्तत्सिंहालोकनेनसः ॥ नाशकद्बा
णमुत्स्रष्टुंराजासीद्विस्मितस्ततः ॥ १८ ॥ तादृशंनृपमालक्ष्यजगादसमृगाधिपः ॥ नरवाचाभृशंभूयोविस्मयंप्रापयन्निदम् ॥ १९ ॥ ॥ सिंहउवाच ॥
दिलीपंत्वामहंराजन्जानामिरविवंशजम् ॥ त्वंचजानीहिमांशंभोर्गणंकुंभोदराभिधम् ॥ २० ॥ देवदारुरयंयस्तेवर्त्ततेदृष्टगोचरे ॥ पार्वत्यापुत्रवद्वी
रपालितःस्निग्धचित्तया ॥ २१ ॥ एकदामुष्यवन्येनगजेनाघर्षताकटम् ॥ उदपाटिमहाराजवल्कलंमृदुलंभृशम् ॥ २२ ॥ एनंतादृशमालक्ष्यमृडा
नीकरुणान्विता ॥ मामत्रस्थापयामाससिंहंकृत्वास्यरक्षणे ॥ २३ ॥ ममाहचेतिसादेवीकुंभोदरनिशम्यताम् ॥ योत्रजंतुःसमागच्छेत्तंखादेस्त्वंवसन्नि
ह ॥ २४ ॥ ततःप्रभृतिराजेंद्रतदाज्ञांपालयन्नहम् ॥ पालितांत्रिदशैःसर्वैःकंदरेत्रवसाम्यहम् ॥ २५ ॥ जडीभावेस्वदेहस्यत्वयाकार्योनविस्मयः ॥ महती
शांभवीमायावर्त्ततेत्रहिमाचले ॥ २६ ॥ अन्यस्मिन्निवसिंहेत्वंप्रहर्तुंनमयिक्षमः ॥ यतोमत्पृष्ठमारुह्यवृषमारोहतिप्रभुः ॥ २७ ॥ निवर्त्तस्वनिजंदेहंरक्षस
र्वार्थसाधनम् ॥ दैवेनासादितावीरगौरियंभक्षणायमे ॥ २८ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यवीरसंबोधनान्वितम् ॥ प्रत्युवाचदिली
पस्तंसजडीभूतविग्रहः ॥ २९ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ सर्गस्थितिविसर्गाणांकारणंजगतःशिवम् ॥ अंबिकांजगदंबांचनमामिमृगराज
तौ ॥ ३० ॥ त्वंचतत्सेवकत्वेनमान्योममभृगाधिप ॥ ब्रवीमियदहंवाक्यंश्रुत्वाशाधिकरोमिकिम् ॥ ३१ ॥ वसिष्ठोब्रह्मणःपुत्रोगुरुर्नोविदितस्तव ॥
तस्येयंनंदिनीनामधेनुःसर्वार्थसाधिका ॥ ३२ ॥ संतानोत्पत्तयेतेनदत्ताराधयितुंमम ॥ येयमाराधितासम्यक्दिनानिकतिचिन्मया ॥ ३३ ॥ लघुतर्णक
मातेयंधृतातेगिरिकंदरे ॥ शंभुभृत्याद्बलात्त्वत्तोशक्तामोचयितुंमया ॥ ३४ ॥ अहंतस्यमुनेरग्रेगच्छाम्येनामृतेकथम् ॥ कामधेनोस्तुदौहित्रीजगत्से
व्यायशस्विनी ॥ ३५ ॥ अनयासदृशीनान्यागौर्ययातोषयामितम् ॥ तस्माद्विमुच्यगामेनाम[1]ग्र्यांकुरुनिजाशनम् ॥ ३६ ॥ ददामिदेहमात्मीयमपकी
र्तिमलीमसम् ॥ एवंनधर्महानिःस्याद्दपेस्तवतुभोजनम् ॥ गवार्थेत्यजतःप्राणान्ममापिगतिरुत्तमा ॥ ३७ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ एवमा

१ मयाकुरु इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्ण्येसिंहेनकृतेमौनेविशांपते ॥ तदग्रेवाङ्मुखोराजान्यपतद्धर्मकोविदः ॥ ३८ ॥ तस्यप्रतीक्षमाणस्यसिंहपातंसुदुःसहम् ॥ पपातोपरिपुष्पाणांवृष्टिर्मुक्ता
सुरेश्वरैः ॥ ३९ ॥ पुत्रोत्तिष्ठेतिवचनंश्रुत्वाराजासउत्थितः ॥ जननीमिवतांधेनुंददर्शनमृगाधिपम् ॥ ४० ॥ तंविस्मितमुवाचेदंनंदिनीनृपसत्त
मम् ॥ ॥ नंदिन्युवाच ॥ ॥ माययासिंहरूपिण्यात्वंमयासिपरीक्षितः ॥ ४१ ॥ मुनिप्रभावान्मांराजन्गृहीतुंनक्षमोंतकः ॥ मनसापिकुतोन्येषां
मद्रहेशक्तिरंगिनाम् ॥ ४२ ॥ स्वशरीरस्यदानेनत्वंमांरक्षितुमुद्यतः ॥ अतस्तेहंप्रसन्नास्मिवृणीष्ववरमीप्सितम् ॥ ४३ ॥ ॥ राजोवाच ॥
नगुप्तंदेहिनामंतर्वर्तिवृत्तंभवादृशम् ॥ अतोजननिजानासिवांच्छितंममदेहितत् ॥ ४४ ॥ मगधेशसुतायांमेवंशकर्तारमात्मजम् ॥ प्रयच्छ
किंचित्स्वच्छानांनासाध्यंहिभवादृशाम् ॥ ४५ ॥ इत्युक्त्वांजलिमाधायतत्पुरस्तस्थिवान्नृपः ॥ तूष्णींतदुत्तरापेक्षीतत्पुरोवद्धलोचनः ॥
॥ ४६ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ निशम्येतिवचस्तस्यभूपतेरिदमब्रवीत् ॥ नंदिनीपितृदेवर्षिनरभूतार्थसाधिका ॥ ४७ ॥ ॥ नन्दिन्यु
वाच ॥ ॥ पुत्रपत्रपुटेदुग्ध्वापयोममपिवेप्सितम् ॥ आश्रमेगुरुणाज्ञप्तःपुनःपास्यसिशेषितम् ॥ ४८ ॥ भवितावंशकर्तातेसुतःशस्त्रा
स्त्रतत्ववित् ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःसौरभेय्यातामुवाचविनयेनसः ॥ ४९ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ मातस्तवैवपास्यामिशेषंस
र्वक्रियाविधेः ॥ तृप्तोहंमातरासाद्यमिष्टंतेवचनामृतम्॥५०॥ नान्यदिच्छामिसारंगःकादंविन्यायथाजलम् ॥ तवशुश्रूषणान्मातरभवंसकलोद्भवः ॥५१॥
समस्तजनपूज्यायाविद्यायाइवमूढधीः ॥ तवमातामहीदत्तःशापोप्यासीद्वरोमम॥ ५२ ॥ तमृतेपुत्रलाभोमेकुतस्तवचदर्शनम् ॥ वरायैवतथाप्यंवस
माराध्याभवादृशः ॥ नहिकश्चिद्धिषाकांक्षीमहादेवात्रिवर्गदात् ॥ ५३ ॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ श्रुत्वेतितद्वचःसागौःप्रसन्नासाधुसाध्विति ॥ आभा
ष्याहिमहादर्पाययौतेनसहाश्रमम् ॥ ५४ ॥ पूर्वेद्युरिवतत्रापिपूजिताराजभार्यया ॥ प्रसन्नासावभौधेनुःकार्यसिद्धिरिवांगभाक् ॥ ५५ ॥ मुखंप्रसन्नमाल
क्ष्यमृगाक्षीसाक्षितीशितुः॥अज्ञासीत्तंनिजंकार्यंसिद्धंयतस्तुयत्कृते॥५६॥अथतौतोदंपतीधेन्वाविधिवद्विहितार्चया॥तयासहगुरोरग्रेकृतकृत्यस्यजग्मतुः॥
॥ ५७ ॥ निरीक्ष्यतौमुनिवरःप्रसन्नमुखपंकजौ ॥ अतींद्रियज्ञाननिधिःप्रोवाचेदंप्रहर्षयन् ॥ ५८ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ राजज्ञानामिगौरेषाप्रस
न्नावामभूत्किल ॥ अपूर्वायुवयोरद्यमुखकांतिर्हिलक्ष्यते ॥ ५९ ॥ सुरभिःसुरशाखीचविश्रुतौकामपूरिणौ ॥ तदपत्यंसमाराध्यसिद्धोर्थःस्यात्किमद्भुतम्
॥६०॥ योददातिनिखिलंमनोरथंकीर्तितेयमनवापिदूरतः ॥ श्रद्धयानिकटएवसेविताकिंपुनःसुरतरंगिणीवसा ॥ ६१ ॥ ज्ञानतोविदितमद्भुतंमयात्वत्कृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंयदनयापरीक्षणम् ॥ भूपतेत्वमपिधर्ममात्मनोरक्षसिस्मचयथातथाचतत् ॥ ६२ ॥ त्वय्यसौममनोनुकूलतांभावमात्मनिविबुध्यतेतथा ॥ तुष्यति
स्मकमलायथाहरेःपार्वतीवगिरिशस्यसंज्जते ॥ ६३ ॥ रात्रिरत्रसहभार्ययानयाधेनुपूजनपरेणनीयताम् ॥ भूपभव्यभवतागमिष्यतेश्वःसमाप्तविधिना
निजांपुरीम् ॥६४॥ ॥ देवलउवाच ॥ ॥ वैश्यैवंधेनुमाराध्यसभार्यःप्राप्तवांछितः ॥ प्रातर्युक्तरथःप्राप्यगुरोराज्ञामगाद्गृहम् ॥६५॥ कतिचिद्वासरैस्तस्य
दिलीपस्याभवद्रघुः ॥ यस्यनाम्नारघोर्वंशःपृथिव्यांविश्रुतोभवत् ॥ ६६ ॥ यःपठिष्यतिभूपस्यदिलीपस्यकथामिमाम् ॥ धनंधान्यंसुतंवै
श्यलप्स्यतेसपुमानिह ॥ ६७ ॥ शरभवरसुतात्तयेस्वबुद्ध्यासममनयापरितोषयाशुगौरीम् ॥ त्वमपिकुलधुरंगुणान्वितंसासुतमनघंखलुदास्यतेचतुभ्य
म् ॥ ६८ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ मुनिरितिचरितंदिलीपराज्ञोललिततरंशरभायपुण्यमुक्त्वा ॥ अभिमतगतमात्मनःप्रपेदेविधिमुपदिश्यचपूज
जनेंविकायाः ॥ ६९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येत्र्यधिकद्विशततमोध्यायः ॥२०३ ॥ ॥
शिवशर्मोवाच ॥ ॥ विष्णुशर्मंस्ततोवैश्यःशरभःसहभार्यया ॥ नीत्वापूजोपकरणंययौश्रीचंडिकालयम् ॥१॥ तत्रतौविधिवत्स्नात्वासुमनोधूपदीपकैः ॥
आनर्चतुर्भक्तियुक्तौचंडिकांपुत्रकाम्यया ॥ २ ॥ श्रद्धयापूजिताताभ्यांदिनैःसप्तभिरंबिका ॥ उवाचवाचाप्रत्यक्षंभूत्वाविशदमानसा ॥ ३ ॥ ॥ पार्व
त्युवाच ॥ ॥ भोभोवैश्यप्रसन्नास्मिभक्त्यासुदृढयातव ॥ ददामिपुत्रंतेसाधोयदर्थंयत्नवानसि ॥ ४ ॥ गच्छत्वंमाविलंबस्ववनमैंद्रंचखांडवम् ॥ तत्रतीर्थं
महापुण्यमिंद्रप्रस्थाख्यमुत्तमम्॥ ५ ॥ निगमोद्बोधकंतत्रतीर्थंनिखिलकामदम् ॥ बृहस्पतिकृतंतत्रस्नाहित्वंसुतवांछया ॥६॥ भविष्यतिसुतस्तातत्तव
स्नानेनतत्रहि ॥ तत्रस्नात्वामयाप्यंगलब्धःस्कंदःसुरारिहा ॥७॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचोदेव्याःपितामम सहस्त्रिया ॥ अत्राजगामसत्तीर्थे
सस्नौचसुतवांछया ॥ ८ ॥ उपस्करवतीर्धेनूर्द्विजेभ्यःप्रददौशतम् ॥ देवान्पितॄंश्चसंतर्प्ययथाविध्यत्रबुद्धिमान् ॥ ९ ॥ सप्तरात्रमुषित्वातुदंपतीयत
मानसौ ॥ जग्मतुःस्वगृहानिष्टलाभोत्फुल्लमुखांबुजौ ॥१०॥ तस्मिन्नेवाभवद्गर्भोमासिमातुर्ममान्वहम् ॥ व्यतीतेनवमेमासिजातोहंदशमेशुभे ॥ ११ ॥
विष्णुशर्मन्यदुक्तंतेपुरावृत्तमिदंमया ॥ दशाब्दद्वयमेवैतच्छ्रुतंसर्वंपितुर्मुखात् ॥ १२ ॥ एकदाक्षममालोक्यगृहकर्मणिमांपिता ॥ गृहंसमर्पयामास
विश्वाद्वैराग्यमाप्नुवन्॥१३॥ मांचोवाचसधर्मात्मागोविंदासक्तमानसः ॥ विनिंदन्विषयासक्तिंविष्णुभक्तिंस्तुवन्मुहुः॥१४॥ ॥ पितोवाच ॥ ॥ सुमते
वार्द्धकंप्राप्तंपलिताश्चिकुराणिमम ॥ गोविंदचरणांभोजंसेविष्येसाधुसेवितम् ॥ १५ ॥ तत्सेवयाभवेत्स्वच्छंमनोयस्यचसुस्थिरम् ॥ सपुमानात्मसंतुष्टो

१ सद्मानि इ० सज्जने इतिपाठः । २ ततसद्यो इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नकिंचिदभिवांछति ॥ १६॥ निष्कामःसुखदुःखाभ्यांभुंजन्सुकृतदुष्कृते ॥ प्राकृतेतत्समाप्तौचत्यजन्देहंभवत्यजः ॥१७॥ तांवद्व्यंगुणसुखंयावत्प्राप्तं नचित्सुखम् ॥ तत्प्राप्तौतद्भवेत्तुच्छंसुधायाइवतक्रकम् ॥ १८ ॥ हरेर्मायावलवतीयंमोहयतिदेहिनम् ॥ हिताहितंनजानातिसयथामदिरामदः ॥ १९ ॥ प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचविद्ययाविद्ययाचसः ॥ करोतिस्वेच्छयाकालेवाललीलोहिसप्रभुः ॥ २० ॥ वेदोदितंयदाकर्मक्रियतेफलमिच्छता ॥ प्रवृत्तिःसापराता ततेषामर्पणमीश्वरे ॥ २१ ॥ यथानिर्दग्धवीजानिनप्ररोहंतियत्नतः ॥ यथाकर्माणिविश्वेशेनिःकामेनार्पितानितु ॥ २२ ॥ कर्मणांचलयोमोक्षःसुखदुः खप्रदायिनाम् ॥ तदुत्पत्तिस्तुबंधःस्यादित्यसौशास्त्रनिर्णयः ॥ २३ ॥ अतोहंकर्मवेदोक्तंकुर्वन्नाभिलषन्फलम् ॥ पर्यटिष्यामितीर्थेषुहृदिभक्तिंदधद्ध रेः ॥२४॥ एवंप्रारब्धकर्माणिभुंजन्नान्यान्यतर्जयन् ॥ हनिष्यामिजगद्रोगंपीत्वासत्संगमौषधम् ॥२५॥ ॥ शिवशर्म्मोवाच ॥ ॥ एवमाकर्ण्यवचनंतस्या हंपितुरात्मनः ॥अवदंविष्णुशर्मस्त्वंतन्निशामयतत्वतः ॥२६॥ ॥ वैश्यपुत्रउवाच ॥ ॥ अयंजनोदुराराध्यःकथयिष्यतिनोयशः ॥ दुष्टकुटुंबादुद्वि ज्यनिःसृत्यगतइत्ययम् ॥ २७ ॥ इयंविष्णुपदीतातभुवनत्रयपावनी ॥ स्मृताहरत्यघंदूरात्कस्मादेनांविमुंचसि ॥ २८ ॥ पापकारीजनस्तातम्रियते मगधेतुयः ॥ सोप्यस्तपापोगंगायांस्वर्यातित्यजमाशुभम् ॥ २९ ॥ पुत्राःषष्टिसहस्राणिसगरस्यमहात्मनः ॥ कपिलक्रोधनिर्दग्धागतायत्स्पर्शनाद्दिव म् ॥ ३० ॥ तामिमांत्रिदिवश्रेणींमुक्तेरपिविधायिनीम् ॥ मुमुक्षुसेवितांतातमुक्त्वामान्यत्रगम्यताम् ॥ ३१ ॥ मावजानीहिसामीप्येगंगांत्रिदशमानिता म् ॥ यदिच्छसिमहाभागसेवितैषाप्रदास्यति ॥ ३२ ॥ तिर्यंचोपिविनाज्ञानाज्जलेचेत्स्युर्गतासवः ॥ भवेयुस्तर्हितेब्रह्मसाकथंत्यज्यतेत्वया ॥ ३३ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ निशम्यैतद्वचस्तातस्ततोममकृतप्रियः ॥ उवाससदनेसर्वविषयेभ्यःपराङ्मुखः ॥ ३४ ॥ त्रिषुकालेषुगंगायांप्रत्यहंस्नानमाचर न् ॥ पुराणंस्याद्गृहेयत्रतत्रयातिसनित्यशः ॥ ३५ ॥ एकदाकर्णयन्धीरोयमुनातीर्थगौरवम् ॥ तत्रशुश्रावमाहात्म्यमस्यतीर्थस्यपुत्रसः ॥ ३६ ॥ अविमुक्तहरिद्वारप्रयागेभ्यश्चपुष्करात् ॥ अयोध्याद्वारिकाकांचीमथुराभ्यस्तथान्यतः ॥ ३७॥ सर्वतीर्थमयस्यास्यपुण्यंशतगुणाधिकम् ॥ कथितं तेनविदुषासुतेनाकर्ण्यमत्पिता ॥ ३८ ॥ त्यक्त्वागृहमगादत्रतीर्थेसर्वैरलक्षितः ॥ आवामिवमहाभागोगोविंदपदसेवकः ॥ ३९ ॥ अत्रागत्यमहाभागो मत्पितामोक्षवांछया ॥ निगमोद्बोधकेतीर्थेत्रिकालंस्नानमाचरन् ॥ ४० ॥ उवासकतिचिन्मासानत्रतीर्थोत्तमेहिसः ॥ ४१ ॥ कुर्वन्निजक्रियां धीमान्निस्पृहोप्यजवेश्मनि ॥ एकदासहसातस्यज्वरोभूदतिदारुणः ॥ ४२ ॥ महत्यापीडयातस्यमुमोहगतचेतनः ॥ मुहूर्तंसपिता

१ तावदिति सार्धश्लोको न द्वयोः पुस्तकयोः। २ हरेर्भार्या इ० पा०। ३ सोप्यास्थिपाताद्गंगायाम् इ० पा०।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मुह्यंतदवस्थोऽत्यतिष्ठत ॥ ४३ ॥ पश्चात्समागतप्राणोविचिंत्ययदिदंतदा ॥ अहोमेकष्टमापन्नंदूरेपुत्रःसधार्मिकः ॥ ४४ ॥ योमांज्वरवि
तप्तांगमाश्वासयतिबुद्धिमान् ॥ अगम्यागमनंपापंकृतंयन्मेसुदारुणम् ॥ ४५ ॥ प्रायश्चित्तंनतस्यापिकृतंकामेगतिर्भवेत् ॥ आगमिष्यातिपुत्रोमे
तस्मैदास्यामिवास्विति ॥ ४६ ॥ यन्मयागोपितंगेहेनदृष्टंचतदप्यहम् ॥ ॥शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इतिचिंतयतस्तस्यपान्थोवर्षेणपीडितः ॥ ४७ ॥
शीतार्तःकंपितवपुरुटजंप्राविशत्तदा ॥ सतंसंविष्टमालोक्यभूयोगत्वातदंतिके ॥ ४८ ॥ मुनिरेषइतिज्ञात्वाववंदेशिरसाध्वगः ॥ ऊचेचकस्मात्सुप्तो
सिमुनेसंध्यासमागता ॥४९॥ रविरस्तंप्रयात्येषनसुप्तेःकालएषते ॥ इत्युक्तमात्रेवचसिपथिकेनपितामम ॥ ५० ॥ शरभोज्वरतप्तांगस्तमाहकथमप्यहो॥
॥शरभउवाच ॥ श्रूयतांवचनंपांथयद्ददामिपुरस्तव ॥५१॥ श्रुत्वामद्वाग्ययातेनत्वयासाधोविधीयताम् ॥ वैश्योहंशरभोनाम्नाकान्यकुब्जेगृहंमम ॥ ५२ ॥
अत्रागतोनिषिद्धोपिजायामित्रसुतैरहम् ॥ अस्यतीर्थस्यमाहात्म्यंश्रुत्वासूनुमुखेरितम् ॥ ५३ ॥ मासास्तुकतिचित्साधोव्यतीतामयिचागते ॥ दिन
त्रयमतिक्रांतंज्वरितस्यममाधुना ॥ ५४ ॥ प्राणामेविगताआसन्नद्यभूयःसमागताः ॥ कियानप्यायुषःशेषःसाधोमेखलुतिष्ठति ॥ ५५ ॥ शमनस्यगृहं
दृष्ट्वायदहंपुनरागतः ॥ भाग्योदयेनकेनापिममात्रत्वंसमागतः॥५६॥नयमांमद्गृहंमित्रद्रव्यंबहुददामिते ॥ दास्याम्यऽपिगृहंगत्वाकृपांकुरुकृपानिधे॥५७॥
इहभूभागउत्खायगृह्यतांमामकंधनम् ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यसदुर्बुद्धिर्ग्राम्योविषयलंपटः ॥५८॥ उवाचधनलुब्धस्तंत्वदुक्तंसाधयाम्यहम्॥
इत्युक्त्वाधनमुत्खायतस्माद्भूभागतस्तदा ॥५९॥ अग्रतःस्थापयामासशरभस्याहचाध्वगः ॥अध्वगउवाच॥ धनमेतद्विशांनाथतवभूभागतोमया ॥६०॥
निष्कासितंप्रयच्छाशुशिबिकानयनायमे॥यामारोप्यज्वरार्तंत्वांनयामितवकेतनम् ॥६१॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनसतदाददौस्वर्णपलत्रयम् ॥
सोपिनीत्वापितुर्द्रव्यंययौलवणपत्तनम् ॥६२॥ उषित्वारात्रिमेकांतुशिबिकांसपरिच्छदाम् ॥ सवाहामानयत्पुत्रदत्त्वास्वर्णपलद्वयम् ॥ ६३ ॥ पलद्वयं
गृहीतंतत्तेनैवाधर्मबुद्धिना ॥ आरोप्यशिबिकांतंतुशरभंवैश्यसत्तमम् ॥ ६४ ॥ पांथःसचलितोवाहांस्त्वरयन्कान्यकुब्जकम् ॥ अस्यतीर्थवरस्या
थकमंडलुजलंधृतम् ॥ ६५ ॥ पाययन्नल्पमल्पंतंतृषार्तंसोध्वगोययौ ॥ अथतेसरसस्तीरेउत्तीर्णाभोक्तुमध्वनि ॥६६॥ स्नात्वाभुक्त्वापुनस्तस्मा
त्स्थानाच्चेलुस्त्वरान्विताः ॥ कियंतिभूमिमुल्लंघ्यतृषार्तास्तेकमंडलोः ॥ ६७ ॥ जलंपीत्वातृषार्तंतंशरभंचाप्यपाययत् ॥ अथकश्चिन्महाभीमो
विकटोनामराक्षसः ॥ ६८ ॥ विचरन्निर्जनेरण्येगच्छतस्तानवैक्षत ॥ तान्दृष्ट्वासक्षुधाक्रांतोवेगवान्विवृताननः ॥ ६९ ॥ अभिदुद्रावचरणाघा
तेनाकंपयन्महीम् ॥ आगत्यतरसापार्श्वेतान्वाहान्पथिकंचतम् ॥ ७० ॥ सकोशेषुसमादायभ्रामयामासखेचरः ॥ गतासून्भ्रामणेनैवभूतलेतानपोथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत् ॥ ७१ ॥ चखादपिशितंतेषांपपौकोशाच्चशोणितम् ॥ कुत्रयास्यतिरोगार्तोनरोयंपुरतोमम ॥ ७२ ॥ एनंतुभक्षयिष्यामिपश्चादंबुपिबाम्य
हम् ॥ इतिकृत्वामतिर्वारितीर्थस्यास्यकमंडलोः ॥ ७३ ॥ मुखेचिक्षेपसतदारजनीचरपुंगवः ॥ क्षिप्तमात्रेजलेतस्यपूर्वजन्मभवास्मृतिः ॥७४ ॥
जातासतुवधात्तस्यशरभस्यन्यवर्तत ॥ पूर्वजन्मकृतंपापंतदपिस्मृतिमागमत् ॥ ७५ ॥ येनराक्षसभावस्तुभूतोविप्रोद्भवादपि ॥ स्मृत्वापापमुपे
त्याशुसमीपेशरभस्यतु ॥ उवाचज्ञानमापन्नोराक्षसःपितरंमम ॥ ७६ ॥ ॥ राक्षसउवाच ॥ ॥ भोभोमनुष्यशार्दूलकस्त्वंकेचजनाअमी ॥
भक्षितायेमयाघोररूपेणाधमरक्षसा ॥ ७७ ॥ कस्यतीर्थवरस्येदंजलंयस्यप्रभावतः ॥ पापिनोपिस्मृतिर्जातापूर्वजन्मभवामम ॥ ७८ ॥
॥ ॥ वैश्यउवाच ॥ ॥ वैश्योहंराक्षसश्रेष्ठकान्यकुब्जेगृहंमम ॥ तीर्थानिपर्यटन्निंद्रप्रस्थेहंसमुपागतः ॥ ७९ ॥ तत्राहमभवं
दुःखीज्वरेणविधियोगतः ॥ ततोमेबुद्धिरुत्पन्नागंतुंगृहमसत्पथ ॥ तत्रकश्चित्समायातःपांथोवर्षेणपीडितः ॥ ८० ॥ प्रार्थितःसमयानीयशिविकांमांगृहं
नय ॥ सचायंशिविकांपांथःसमुपानीयसत्वरः ॥ ८१ ॥ मामारोप्यचतांधीरश्चलितोमद्गृहंप्रति ॥ सपांथस्तेचशिविकावाहाःसंप्रतिभक्षिताः ॥ ८२ ॥
त्वयाजलमिदंयस्यतीर्थस्यापिचतच्छृणु ॥ इंद्रस्यखांडववनेयमुनास्तिसरिद्वरा ॥ ८३ ॥ तत्तीरेस्तिहरिप्रस्थंतीर्थंतीर्थोत्तमोत्तमम् ॥ सुराचार्यस्यतत्रा
स्तितीर्थंसर्वार्थसाधकम् ॥ ८४ ॥ निगमोद्बोधकंजातास्मृतिस्तेयज्जलाशनात् ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोहमिहत्वया ॥ ८५ ॥ पृच्छामित्वामहंकिं
चित्तद्वदाशुनिशाचर ॥ पूर्वजन्मकृतंकर्मस्मरसित्वमिहाधुना ॥ वदकिंतेकृतंपापंयेनजातोसिराक्षसः ॥ ८६ ॥ ॥ राक्षसउवाच ॥ ॥ पुराहमभवंवि
प्रःपुण्येवेदविदांकुले ॥ दुराचारोह्यधर्मात्माशृणुसर्वंवदामिते ॥ ८७ ॥ क्रीडताहिमयानित्यंद्यूतेनसहतद्विदैः ॥ हारितंद्रविणंभूरिस्वकीयंपितुरेव
च ॥ ८८ ॥ पित्रानिवेद्यभूपायमामकंकर्मतज्जनैः ॥ पुरान्निःसारितोनिःस्वोगतोहंग्राममंतिके ॥ ८९ ॥ तत्रासीन्मेसखानामदेवकोब्राह्मणोत्तमः ॥
तेनाहंरक्षितोगेहेकुर्वताचिरमादरम् ॥ ९० ॥ वस्तुंतत्रसुखेनाहंतद्भार्यांरूपशालिनीम् ॥ कामातुरोहमभजंबलान्मित्रेगतेक्वचित् ॥ ९१ ॥ साम्रृतातत्क्ष
णात्साध्वीभक्षयित्वामहाविषम् ॥ तांदृष्ट्वातमसायुक्तेनिशीथेहंपलायितः ॥ ९२ ॥ पलायमानस्तरसाधृतोहंराजकिंकरैः ॥ चौरोयमितिखड्गेनचिच्छिदु
स्तेशिरोमम ॥ ९३ ॥ मृतंमांयतनादेहमावेश्ययमकिंकराः ॥ रौरवेनिरयेघोरेचिक्षिपुर्यमशासनात् ॥ ९४ ॥ षष्टिवर्षसहस्राणितत्राहंतीव्रयातनाम् ॥ ॥ १९७ ॥
भुक्त्वातेनैवपापेनराक्षसत्वमुपागतः ॥ ९५ ॥ शतवर्षाण्यतीतानिराक्षसत्वेविशांपते॥वदामितमुपायंमेयेनास्मान्मुक्तिमाप्नुयाम् ॥ ९६ ॥ पुण्यंतद
र्पितेसाधोवदामिशृणुसादरम्॥ येनतीर्थवरस्येदंजलंममुखेगतम् ॥ ९७ ॥ तत्रैवजन्मनिमयाकृत्वाहरिदिनेव्रतम् ॥ संसर्गान्नेच्छयावैश्यरात्रौजा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गरणंकृतम् ॥ ९८ ॥ द्वादश्यामथसंस्नात्वाभोक्तुंमपिसमुद्यते ॥ मद्गृहेकश्चिदायातोवैष्णवोविष्णुरूपधृक् ॥ ९९ ॥ कुपितोहंतमालोक्यदुर्वचोवदम
ग्रतः ॥ क्वगच्छसिदुराचारदांभिकस्त्रीजनांतरे ॥ १०० ॥ इत्युक्तःसमयाधीरस्तुल्योमानापमानयोः ॥ तूष्णींमिवानिकेतान्मेनिर्गत्यचलितोयदा॥१०१॥
तदाभिमुखमायांतीपत्नीममपतिव्रता ॥ पतित्वापादयोस्तस्यतंसाधुंगृहमानयत्॥१०२॥ मयापमानितस्यापिनक्रोधोभून्महात्मनः ॥ तयाहृतस्याप्यानं
दोयतःसोरिसुहृत्समः ॥ १०३ ॥ तमर्चयित्वाविधिवद्विष्टरेचोपवेश्यसा ॥ भोज्यंभोजयजीवेशजयताद्भुवनत्रयम् ॥ १०४ ॥ इत्युक्तो
हंतयासाध्व्यान्यगदंतंमहाशयम् ॥ म्लानवक्त्रःप्रसन्नास्यमुत्तिष्ठशमयक्षुधाम् ॥ १०५ ॥ इत्युक्त्वातस्यचरणौनोदितस्तनुमध्यमा ॥ प्राक्षा
लयंपुनस्तंतुनिवेश्यासनमुत्तमम् ॥ १०६ ॥ अददांपात्रमन्नेनपूर्णंतस्मैविवेकिने ॥ जलंचतत्करेसाध्व्याप्रेरितोहंतयामुहुः ॥ १०७ ॥ उपभुज्यस
धर्मात्मास्वैरंविगतविक्रियः ॥ हरेरामहरेकृष्णजपन्नितिजगामह ॥ १०८ ॥ कृतंपुण्यमिदंवैश्यनोदितेनमयास्त्रिया ॥ पूर्वजन्मनियेनेदंप्रापितंतो
र्थंवारिमे ॥ १०९ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ विष्णुशर्मन्निदंवाक्यमुक्त्वातिष्ठतिराक्षसे ॥ पथिकःसचतेवाहाःप्राहुःखेदिव्यदेहिनः ॥ ११० ॥
॥ ॥ पथिकवाहाऊचुः ॥ ॥ भोभोविशांपतेसाधोप्राप्ताअप्यपमृत्युताम् ॥ त्वत्प्रसादादिदंवारिपीत्वादेवत्वमागताः ॥ १११ ॥
त्वत्संगेधनलोभेनविट्पतेचलितायतः ॥ विगतानधनाकांक्षामरणावसरेप्यतः ॥ ११२ ॥ तीर्थराजजलस्यास्यतिष्ठतोजठरेहिनः ॥ मरणेह्यनुभावात्तुमै
त्रीप्राप्ताधनेशितुः ॥ ११३ ॥ नमामस्त्वांवयंयामोधनेशनगरींप्रभो ॥ विमानैस्तद्गणानीतैर्नानामणिविभूषितैः ॥ ११४ ॥ प्रयाहिमाविलंब
स्वतीर्थेनिगमबोधके ॥ त्वमनेनसमंसाधोतारयैनमपिद्रुतम् ॥ ११५ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातेगतास्तातदिशमुदीच्यांसमंततः ॥
विमानकिंकिणीनादैर्नादयंतोथरोदसी ॥ ११६ ॥ अथवैश्योममपितातमाहरजनीचरम् ॥ ॥ शरभउवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठनयमामाशुतीर्थेनिगमबो
धके ॥ ११७ ॥ ज्वरार्त्तेनमयापद्भ्यांतत्रगंतुंनशक्यते ॥ योमांनयतितत्तीर्थंत्वदन्योनास्तिकश्चन ॥ ११८ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ तथेतितम
थाश्वास्यवैश्यंसरजनीचरः ॥ स्कंधमारोप्यवेगेनतत्तीर्थंपावनंययौ ॥ ११९ ॥ ऊषतुस्ताबुभौतत्रविश्पतिःसचराक्षसः ॥ कुर्वंतौस्नानमात्रंतुसर्वतीर्थोत्त
मोत्तमे ॥ १२० ॥ अथाहंपितुराकर्ण्यमहतींगुरुवेदनाम् ॥ तंप्रतिप्रेरितोमात्राचलितोनिजसद्मतः ॥ १२१ ॥ अत्रागत्यमयादृष्टःसमहाज्वरपीडि
तः ॥ मूर्ध्नाचवंदितस्तेनदत्ताशीर्मेभ्यभाषिच ॥ १२२ ॥ ॥ शरभउवाच ॥ ॥ किमर्थमिहभोतातदूरमार्गेसमागतः ॥ दिनानिकतिचित्तिष्ठन्कुर्वन्नत्रनि
जाक्रियाम् ॥ १२३ ॥ विकटोनाममेमित्रंराक्षसःसमुपैतिवै ॥ उत्तिष्ठवपुषामुष्यदंडवत्पतपादयोः ॥ १२४ ॥ नभेतव्यंत्वयामुष्मात्त्यक्तहिंसादिक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मणः ॥ अधुनातीर्थमासाद्यसन्निधौममतिष्ठति ॥ १२५ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ इत्युक्तोहंतदापित्राशरभेणमहात्मना ॥ उत्थायपतितस्तस्य
पादयोर्दंडवद्भुवि ॥ १२६ ॥ दोर्भ्यामुत्थाप्यमांसोथगाढमालिंग्यराक्षसः ॥ स्वागतंमित्रपुत्रेतिजगादाशिषमीरयन् ॥ १२७ ॥ ॥ राक्षसउवाच ॥
भाग्यवानसिभोतातयत्त्वमत्रसमागतः ॥ पितुर्धर्मात्मनःश्रुत्वाज्वरपीडांसुदारुणाम् ॥ १२८ ॥ पितुरानृण्यमाप्नोषितीर्थेकृत्वातिलोदकम् ॥ स्नात्वाकुरु
क्रियाःस्वीयाःपूर्वजन्मस्मरिष्यसि॥१२९॥ ॥शिवशर्मोवाच ॥ ॥ एवमुक्तस्तदातेनस्नातुंतीर्थेवरांभसि॥प्रविष्टोहंस्मरंस्तातपूर्वजन्मशुभाशुभम्॥१३०॥
स्नात्वाविधिवदत्रैवपितुरंतिकमागतः ॥ अपृच्छंरक्षसोवृत्तंकुतोयंधर्मधीरिति ॥ १३१ ॥ पित्रोक्तंरक्षसोवृत्तंवाहानांपथिकस्यच ॥ श्रुत्वाहंतीर्थराज
स्यस्तुतिमस्यचकारवै ॥ ३२ ॥ पितामेरोगनिर्मुक्तोभविष्यतियदातदा ॥ यास्यामिगृहमित्यत्रदशोषितमहानिमे ॥३३॥ दशाहाभ्यंतरेतातततातस्यम
रणंमम ॥ अभूदर्धजलेह्यस्यतीर्थराजस्यपश्यतः ॥ ३४ ॥ अथोगरुडमारुह्यवक्षसोधारयन्श्रियम् ॥ आजगामस्वयंविष्णुर्नवीनघनविग्रहः ॥ ३५ ॥
पीतवासाचतुर्बाहुःपंकजारुणलोचनः ॥ ब्रह्मेंद्रादिभिरादिव्यैःसनाथैरंधकारिणा ॥ ३६ ॥ सेव्यमानोगुणग्रामान्गायद्भिःकिन्नरैःसह ॥ हाहाहूहूप्रभृति
भिःस्तूयमानश्चसर्वतः ॥ ३७ ॥ दत्त्वास्वकीयसारूप्यमारोप्यगरुडंतदा ॥ पितरंममब्रह्माद्यैर्वृतोवैकुंठमारुहत् ॥ ३८ ॥ पितुःसारूप्यमालोक्यवि
ष्णोरहमचिंतयम् ॥ इतिचित्तेतदालोक्यजाततत्वोदयेतदा ॥ ३९ ॥ नहिवर्णयितुंशक्योह्यस्यतीर्थशिरोमणेः ॥ महिमायज्जलार्द्धेस्यान्मृतोजंतुश्च
तुर्भुजः ॥ ४० ॥ नमयासर्वथात्याज्यंतीर्थराजमिदंननु ॥ अंजसादृढमाहात्म्यंधनरोगादितृष्णया ॥ ४१ ॥ पितुरत्रोटजेतावत्स्थातव्यंहिमयामम ॥ या
वत्तुकर्मणांभुक्तिःप्रारब्धानांमहीतले ॥ ४२ ॥ एवंविचिंतयित्वाचपितुःकृत्वातुसत्क्रियाम् ॥ रक्षसातेनसहितःस्थितोहंमोक्षवांछया ॥ ४३ ॥ इति श्रीपा
द्ममहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येचतुरधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२०४॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥एकदात्रमहातीर्थेपंके
मग्नांपयस्विनीम् ॥ दृष्ट्वासराक्षसश्रेष्ठस्तामुद्धर्तुंविवेशह ॥ १ ॥ गोरक्षणेमहान्धर्मोरक्षतुःस्वर्गतिर्भवेत् ॥ चिंतयन्नितिमध्येतुसगृहीतोंबुहस्तिना ॥ २ ॥
नीतस्तुवारिणोधस्ताज्जलपूर्णोदरस्तदा ॥ तत्याजजीवितंसद्यस्तेनपीडितविग्रहः ॥ ३ ॥ दिव्यरूपंसमास्थायविमानमपिढौकितम् ॥ गणेनप्रहितेनाथ
देवैरिंद्रपुरोगमैः ॥ ४ ॥ गच्छन्नितिमयापृष्टःसनिशाचरपुंगवः ॥ मुक्तिदेत्रमहातीर्थेमृत्युंप्राप्यसदुर्लभे ॥ ५ ॥ कथंदेवपदप्राप्तिर्जातातवमहामते ॥ इत्युक्तो ॥ १९८ ॥
मामुवाचेदंवांछासीदत्रमेनघ ॥ ६ ॥ तस्मिन्गतेपुण्यजनेस्वर्गंपुण्यवतांपदम् ॥ एकाकिनामयाविष्णुःसद्गतिःप्रापितस्तदा ॥ ७ ॥ गच्छंस्तिष्ठन्स्वपन्जा
ग्रत्स्नानंकुर्वंश्चनित्यशः ॥ तमेवपुंडरीकाक्षमहंदध्यावनन्यधीः ॥ ८ ॥ हरेतवपदांभोजमहंशरणमागतः ॥ ब्रह्मत्वेचमहेशत्वेनेंद्रत्वेममानसम् ॥ ९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रार्थयन्नित्यहंताततमेवपुरुषोत्तमम् ॥ उषितोत्रमहातीर्थेकृत्वानिर्विषयंमनः ॥ १० ॥ ॥ विष्णुशर्मोवाच ॥ ॥ वसतोत्रमहातीर्थेमरणंचेत्तवाभ
वत् ॥ कथंजन्मपुनःप्रातंत्वयेतिममसंशयः ॥ ११ ॥ मर्यादांयस्यतीर्थस्यत्यक्त्वापिधनलोभतः ॥ राक्षसान्मरणंप्राप्ताःपथिकस्तेचवाहकाः ॥ १२ ॥
यस्यतीर्थवरस्यास्यजलपानादिवंगताः ॥ तथैवराक्षसोप्यस्मिन्नपमृत्युमवाप्यसः ॥ १३ ॥ नक्रतःस्वेच्छयास्वर्गंजगामतवपश्यतः ॥ ननूनंतत्रमरणंजातं
यज्जन्मदृश्यते ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवेनिशम्यपुत्रस्यशिवशर्माशुभंवचः ॥ उवाचपूर्ववृत्तांतंकारणंनिजजन्मनः ॥ १५ ॥
॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ विष्णुशर्मन्शृणुष्वेदंकारणंममजन्मनः ॥ कथयामितवाग्रेहंश्रुत्वानिःसंशयोभव ॥ १६ ॥ एकदाविष्णुपूजा
यांमयिध्यानंसमास्थिते ॥ दुर्वासाःप्रकृतिक्रोधीममाश्रममुपागतः ॥ १७ ॥ तमागतमविज्ञायविष्णुध्यानपरायणः ॥ तस्थिवांस्तदवस्थोहंचिरंतनाम
संस्मरन् ॥ १८ ॥ समुहूर्तंमुनिःस्थित्वाममाग्रेक्रोधमूर्छितः ॥ आत्मनात्मानमाहेदमुच्चैरारक्तलोचनः ॥ १९ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ अहो
अत्रेरहंपुत्रोनमूयागर्भसंभवः ॥ शिवांशोमानुषेणालमवज्ञातोमुनाभवम् ॥ २० ॥ त्रिलोकीराज्यतःशक्रोमयायेनप्रपातितः ॥ तंमामपिमनुष्योयमवजा
नातिदुर्मतिः ॥ २१ ॥ योविभेतिनकःसोसिमत्तःकालानलादिव ॥ मुक्त्वादेवत्रयींलोकेयतःसाहंत्तमामम ॥२२॥ यामसौध्यायतेमूढोदेवतांध्यानमास्थि
तः ॥ नकथंबोधयत्येनंसेतिमूर्त्तिस्थितोयमः ॥ २३ ॥ नूनंनारायणंदेवंध्यायत्येषजगद्गुरुम् ॥ यद्ध्यानामृततृप्तोहिनबाह्यज्ञानवानयम् ॥ २४ ॥ हरिंवा
ब्रह्मवाशंभुमन्यंवाध्यायतामहम् ॥ मयायंसर्वथादंडचोमदवज्ञाकरोह्ययम् ॥ २५ ॥ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ ॥ एवंविचिंतयित्वाससुमतिंमाम
बोधयत् ॥ शशापचविबुद्धंमामितिक्रोधारुणेक्षणः ॥ २६ ॥ मामवज्ञाययश्चित्तेध्यानकालेमनोरथः ॥ कुतस्तेनभवेद्यस्मिन्भविष्यातिहिसर्वथा ॥ २७ ॥
इत्युक्त्वासयदाताताचलितोमुनिरत्रिजः ॥ तदामयाचरणयोर्गृहीतोभयभीरुणा ॥ २८ ॥ इत्युक्तश्चमुनिश्रेष्ठक्षम्यतांरुड्विमुच्यताम् ॥ मादृशान
विजानंतिसम्यक्कर्मभवादृशाम् ॥ २९ ॥ शापंत्वंदत्तवान्घोरंसांप्रतंमेनिरेनसः ॥ प्रसीदममनम्रस्यशापांतेकुर्वनुग्रहम् ॥ ३० ॥ इत्युक्तः
कोपमुत्सृज्यदुर्वासाशीतलोभवत् ॥ किमेतन्नोचितंतातसयतश्चंद्रशेखरः ॥ ३१ ॥ उवाचेतिसमांधीमांस्तंभूत्वाब्राह्मणोत्तमः ॥ अत्रैवमर
णंप्राप्यनभूयोजन्मलप्स्यसे ॥ ३२ ॥ इतिमामनुगृह्याथसजगामादिगंबरः ॥ उषित्वाताद्दिनंतातमयासत्कारपूजितः ॥ ३३ ॥ नमुनेर्भा
षितंमिथ्याचिंतयित्वाहमित्यपि ॥ ३४ ॥ जगामस्वगृहंचित्तेपश्चात्तापंवहन्निति ॥ अहोमेध्यायतोनित्यंसतीर्थाश्रमिणस्तथा ॥ ३५ ॥
दर्शनंदुर्लभंजातंश्रीपतेरिहजन्मनि ॥ चातकस्येवमेघस्यशुचौसंतापकारिणि ॥ ३६ ॥ कुतोयमागतोमह्यंवैकुंठगतिरोधकः ॥ जनस्यप्रस्थितस्येवजलदो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कालवारिमुक् ॥ ३७ ॥ नदोषोस्तिमुनेर्नूनंतस्यैवेच्छाहरेःखलु ॥ सुदर्शनंहिदत्त्वापिममजन्मांतरंकृतम् ॥ ३८ ॥ मयासंसारभीतेनग्राह्यंपादांबुजंहरेः॥ निदाघातपतप्तेनपथिकेनेवपादपः ॥ ३९ ॥ किंधनापत्ययोषिद्भिरनित्यैश्चान्यबंधुभिः ॥ गोविंदपरमानंदरामेतिममजल्पतः ॥ ४० ॥ उदासीनवदासीनःकुटुंबेषुहरिंभजन् ॥ प्रारब्धमेवभोक्ष्यामिकर्माण्यन्यान्यतर्जयन् ॥ ४१ ॥ चिंतयन्नित्यहंतातकियद्भिर्वासरैरहम् ॥ प्राप्तवान्स्वगृहंस्नात्वाहरिपादोदकांतरे ॥ ४२ ॥ पितुर्मरणमाख्यातंमात्रेबंधुभ्यएवच ॥ श्रुत्वातेपिशुचंचक्रुर्नाविंदन्निममस्थिरम् ॥ ४३ ॥ सत्यलोकादिलोकेषुनिस्पृहोहंगृहेवसन् ॥ मरणंप्राप्तवान्कूलेगंगायामुनिसेविते ॥ ४४ ॥ मुनेर्दुर्वाससःशापाज्जातोहंवैष्णवेकुले ॥ मरणंचात्रसत्तीर्थेलब्ध्वाप्राप्स्येहरेःपदम् ॥ ४५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंसुराचार्यविनिर्मितेतदातीर्थेमहाभागपुराकृतानितौ ॥ द्विजोत्तमौप्रोच्यमिथःसुतस्थतुर्विचिंतयंतौहरिपादपल्लवम् ॥ ४६ ॥ विचिंतयंतौहरिमब्जलोचनंचतुर्भुजंनीरदनीलविग्रहम् ॥ निजायुधालंकरणावभासितंस्मृत्वात्रसारूप्यमवापतुर्हरेः ॥ ४७ ॥ यस्यक्षेत्रमिमंपुण्यमिंद्रप्रस्थाख्यमुत्तमम् ॥ तस्योपाख्यानमाख्यातंफलमस्याशिवेशृणु॥४८॥गंगास्नानेनयत्पुण्यंकन्यादानोद्भवंचयत् ॥ श्रवणादस्यतत्पुण्यंश्रद्धयालभतेनरः ॥४९॥ पुत्रेजातेतुगोदानात्सिंहगेचबृहस्पतौ ॥ गोदावरीजलेस्नानाद्यत्फलंभुविजायते ॥ ५० ॥ तत्फलंश्रवणादस्यजायतेनात्रसंशयः॥अतस्तीर्थोत्तमादन्यत्तीर्थंनास्त्यखिलार्थदम् ॥ यस्मिन्मरणतोनूनंतिर्यंचोपिचतुर्भुजाः ॥५१॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येनिगमबोधोपाख्यानंनामपंचाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २०५ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ धर्मराजशिबिःश्रीमानाकर्ण्यतद्वचोमुनेः ॥ नारदस्याब्रवीत्प्रीतमनाइतितमुत्तमम् ॥१॥ ॥शिबिरुवाच॥ ॥मुनेतीर्थवरस्यास्यनिगमोद्बोधकस्यते ॥ माहात्म्यंवर्णितंसम्यक्श्रुतंपापहरंमया॥२॥इंद्रप्रस्थेत्रशतशःसंतितीर्थानिवैमुने ॥ अन्यस्यापिसमाचक्ष्वमाहात्म्यंयदिविद्यते॥३॥ ॥नारदउवाच॥ ॥इंद्रप्रस्थांतरावर्तिन्येषायाद्वारकानृप ॥ अस्यांपुराहियद्वृत्तंतत्तेवच्मिशृणुष्वमे॥ ४ ॥ काम्पिल्येथद्विजःकश्चित्पुष्पेषुर्मूर्तिमानिव ॥ सर्वासांयोषितांचित्तहारीस्यादग्रविभ्रमैः[1] ॥ ५ ॥ संगीतविद्याकुशलःकोकिलामधुरध्वनिः ॥ एकदासकरेवीणांधारयन्वादयन्मुहुः ॥ ६ ॥ कंठेनकोकिलालापमधुरेणनराधिप ॥ गायन्बभ्रामनगरेप्रतिरथ्यंमहामतिः ॥ ७ ॥ तस्यगीतिध्वनिंश्रुत्वामूर्छनातानसंयुतम् ॥ त्यक्त्वास्वगृहकार्याणितमीयुःपौरयोषितः ॥ ८॥ मोहितास्तस्यरूपेणकामवेगंनसेहिरे ॥ जातास्खलितवीर्यास्तागीतंश्रुत्वासमक्षतः ॥ ९ ॥ ब्रह्मणोमानसंयेनलोभितंभारतींप्रति ॥ शिवस्यार्द्धशरीरंचपार्वत्यैयेनदापितम् ॥ १० ॥ ताभ्यामन्योजनोलोकेवशीवाङ्मानवान

१ हारीहास्यादिविभ्रमैः इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पि ॥ यःस्मरंतंक्षमोजेतुंस्त्रियःप्रकृतिचंचलाः ॥ ११ ॥ ताःस्मरावेशमासोढुंनसाध्योपिविषेहिरे ॥ वक्तव्यमितिकिंराजन्लोकेकामोहिदुर्जयः ॥
॥ १२ ॥ अथतास्तत्रतत्रेयुर्यत्रयत्रव्रजत्यसौ ॥ प्रगायन्कंठवीणाभ्यांप्रगायन्स्वरमोहितः ॥ १३ ॥ तासांपतिसुतभ्रातृपितरोथनराधिप ॥ आग
त्यभर्त्सयित्वातानिन्युःस्वान्स्वान्गृहान्प्रति ॥ १४ ॥ तमन्विष्यपुनस्तास्तुजग्मुःसर्वास्तदंतिके ॥ यदातदापौरजनावृत्तंतत्प्राहुरीश्वरे ॥ १५ ॥ राजा
पितंसमाहूयपप्रच्छरहसिद्विजम् ॥ केनमंत्रेणभोविप्रमोहितास्ताःपुरस्त्रियः ॥ १६ ॥ तन्ममाचक्ष्वविप्रेंद्रदास्यामिबहुतेधनम् ॥ नोचेन्निष्का
सयामित्वांनिजराज्यान्नसंशयः ॥ १७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वेतिनृपतेर्वाक्यंनृपतिंसद्विजोत्तमः ॥ उवाचसत्यंतस्याग्रेवचोरूपगुणार्ण
वः ॥ १८ ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ नमंत्रेनौषधंराजन्विद्यतेमयिभिक्षुके किंतुतेनगरेसर्वायोषितोह्यजितेंद्रियाः ॥ १९ ॥ रूपंममसमा
लोक्यश्रुत्वागीतध्वनिंतथा ॥ स्मरवेगंसहंतेनराजंस्तवपुरेस्त्रियः ॥ २० ॥ किंकरोमिमहाराजकोपराधोस्तिमेविभो ॥ पुराकृतमिवोल्लंघ्यंशासनं
नमहीपते ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ उशीनरशीबिराजन्नेवंकथयतिद्विजे ॥ सर्वेपौराःसमेत्याथप्रावदन्नितिभूपतिम् ॥ २२ ॥ ॥
पौराऊचुः ॥ ॥ राजन्ननेनविप्रेणमोहिताःपौरयोषितः ॥ गृहेषुनहितिष्ठंतिह्यस्माभिरनिवारिताः ॥ २३ ॥ यद्ययंमोहनःस्त्रीणांनगरेवत्स्यतिप्रभो ॥
तदादेशांतराण्येवयास्यामोवयमध्रुवै ॥ गतोस्माकंवृषोदेवोहव्यकव्यक्रियात्मकः ॥ २४ ॥ तमनुप्रस्थितात्क्षेत्राद्गौरियंपापिनामिव ॥ विनातंश
रणंयातंत्यक्तश्रीभिर्नरेश्वर ॥ २५ ॥ अथैनमनुयास्यंतिवासिताभिर्वृषंयथा ॥ शून्यालयेकथंलक्ष्मीर्यत्नतोप्यवतिष्ठति ॥ २६ ॥ धर्मोर्थश्चगृहंचैतत
त्रयंस्त्रीवशगंयतः ॥ कांताधर्मधनाधीनातयोर्नाशेनतिष्ठति ॥ २७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंवदत्सुपौरेषुस्त्रियस्तेषांसमागताः ॥ राजांतिकउपा
विष्टाइत्यूचुस्ताःपरस्परम् ॥ २८ ॥ ॥ पौरस्त्रियऊचुः ॥ ॥ कामंवामाकृतिंविप्रमेनंप्राप्यमनांसिनः ॥ उल्लसंतिदिवाधीशंकमलानीववारिणि ॥ २९ ॥
संकुचंतिविनातेनकुमुदानियथेंदुना ॥ आगच्छंतमिलित्वैनंधारयामोनृपाग्रतः ॥ ३० ॥ अवध्योयंवयंचास्यकिंकरिष्यतिभूपतिः ॥ ॥ नारदउवाच ॥
इत्युक्त्वातास्त्वरावत्योजगृहुस्तंद्विजोत्तमम् ॥ ३१ ॥ पश्यतांनिजभर्तॄणांराज्ञश्चैवपुरस्तदा ॥ ऊचुश्चैनंमनोनाथगृहानागच्छहृच्छयम् ॥ ३२ ॥ शमया
शुविनाद्यत्वांस्थातुंनैवचशक्नुमः ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तासांसविप्रःप्रत्युवाचह ॥ ३३ ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ ॥ भवतीनामहंपुत्रोभवत्योमातरोमम ॥
गृहान्किमर्थमुत्सृज्यभवत्यःपर्यटंतिहि ॥ ३४ ॥ आराधयतनाथान्स्वान्यतोलोकद्वयंध्रुवम् ॥ आराधितेषुपतिषुविष्णुःसर्वसुरेश्वरः ॥ ३५ ॥
प्रसन्नोभवतित्वत्रप्रसन्नेकिंसुदुर्लभम् ॥ यास्त्रीस्वपतिमुत्सृज्यसेवतेन्यंसुखेच्छया ॥ ३६ ॥ सापवादमवाप्नोतियातिघोरांचदुर्गतिम् ॥ उषित्वात

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रकल्पांतेयावत्सापतिवंचना ॥ ३७ ॥ पुनस्तस्माद्विनिर्गत्यस्थावरत्वंप्रपद्यते ॥ तस्मादपिपशुत्वंसालभतेबहुजन्मसु ॥ ३८ ॥ ततो मुक्तामनुष्यत्वेव्यंगाभवतितत्रसा ॥ एवंपापगतिंज्ञात्वानिवर्तध्वमतोजनात् ॥ ३९ ॥ नोवायास्यथदेहांतेनरकंभृशदारुणम् ॥ यदिच्छं तिभवंत्योमेसुखंतत्रेहलप्स्यथ ॥ पापमेवहियुष्माकंयतोधःपतनंनृणाम् ॥ ४० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वैवंवचनंतस्यद्दष्ट्वाभर्तृ सुखानिच ॥ लज्जयानम्रमुख्यस्तालतावातहताइव ॥ ४१ ॥ तासांतुपुरनारीणांस्मराग्निर्भृशदारुणः ॥ शशामतस्यशीतेनबटोर्वचनवारि णा ॥ ४२ ॥ उत्थायचेलुःसर्वास्ताविनिंदंत्यइतिस्मरम् ॥ ब्रह्मशक्रादिदेवानामपिमोहकरंनृप ॥ ४३ ॥ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ ॥ धिगिमंपापकर्मा णंशीलदारुकुठारकम् ॥ कामवामद्दशांप्रीत्यैधन्योयेनहतःस्मरः ॥ ४४ ॥ किंवदेमजगत्पूज्यांरुक्मिणींजठरेयया ॥ धृतःप्रद्युम्ननाम्नासौराहुःस्त्री शीलचंद्रभुक् ॥ ४५ ॥ सदेवाधमआयातियदिनोद्दष्टगोचरम् ॥ भूयोध्यानकृतेशानद्दगग्नौतंक्षिपामहे ॥ ४६ ॥ येनायंजनितःपापोह्यात्मारामेणवि ष्णुना ॥ कृतःषोडशसाहस्रस्त्रीप्रियःकाहिनःकथा ॥ ४७ ॥ एवंविनिंद्यतंकामंतुष्टुवुस्तंद्विजोत्तमम् ॥ शीलंस्वस्यचतासांचरक्षितंयेनभूपते ॥ ४८ ॥ धन्यासामुष्यजननीययायंब्राह्मणोत्तमः ॥ स्मरजिन्निर्मितोलोकेपरधर्मस्यरक्षकः ॥ ४९ ॥ धिगस्तुनोराजलोकैर्हसिताःस्मरनिर्जिताः ॥ याभिर्वाक्य मनोभ्यांचजनितंपापमुल्बणम् ॥ ५० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंविचिंतयंत्यस्ताऐक्यमत्ययुताःस्त्रियः ॥ जग्मुःस्वंस्वंगृहंसर्वाद्विजवाक्येनबो धिताः ॥ ५१ ॥ अथराजापिकांपिल्यस्तंद्विजंवस्त्रभूषणैः ॥ संपूज्यप्रेषयामाससद्गेहेसंयतेंद्रियम् ॥ ५२ ॥ अथागच्छतिकालेतुकारूषाधिपतिर्बली ॥ कांपिल्याधिपतिंसैन्यैर्नगरंरुरुधेतदा ॥ ५३ ॥ तयोर्युद्धमभूद्धोरंतेनयुद्धेसघातितः ॥ नगरंलुठितंसर्वंहताःशूराश्चसर्वशः ॥ ५४ ॥ ताःस्त्रियःकालकूटंतु खादित्वामरणंगताः ॥ प्रायश्चित्तंतुनकृतंताभिःपापस्यतस्यतु ॥ ५५ ॥ येनपापेनताःसर्वाभीषणाख्यस्यरक्षसः ॥ राक्षस्योनगरेजातामहाकायाभया नकाः ॥ ५६ ॥ तत्रतानिहिताःसर्वाःपुरनार्योहनूमता ॥ यज्ञांश्चरसतोजिष्णोस्तिष्ठतारथकेतने ॥ ५७ ॥ पुनस्ताएवराक्षस्योबभूवुर्भारवेध्वनि ॥ क्षुधार्ताश्चतृषार्ताश्चदर्शनेनभयप्रदाः ॥ ५८ ॥ एवंतेनतुपापेनवाङ्मनोविहितेनतु ॥ ताभिर्जन्मद्वयंप्राप्तंराक्षसीयोनिमिश्रितम् ॥ ५९ ॥ पापेननाशि तंतासांसनृपंनगरद्वयम् ॥ अतएवनकर्त्तव्यंपरकांतनिषेवणम् ॥६०॥ नारीभिःपापभीताभिर्वाङ्मनोभ्यामपिप्रभो ॥ रोगीजडोदरिद्रोवानेत्राभ्यांवर्जितो पिवा ॥ नत्याज्यःस्वपतिःस्त्रीभिःइच्छंतीभिस्तुसद्गतिम् ॥ ६१ ॥ कथितमिदंमयामनोवचोभ्यांजनितमघंचयदन्यकांतभक्त्या ॥ फलमपिचयदे वलब्धमाभिस्तदपिशिवेबहुविस्तरेणतुभ्यम् ॥ ६२ ॥ इंद्रप्रस्थगतानयेममनवायाद्वारकाद्दश्यतेतास्तस्याजलबिंदुदेहपतनात्पौरस्त्रियोरेभिरे ॥ स्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गंचित्तवचोन्यकांतभजनाज्जातंविमुच्योल्बणंक्रव्यादत्वमवाप्यदेववनिताभावंसुराह्लाददम् ॥ ६३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहिता
यामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येद्वारकावर्णनंनामषष्ठाधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२०८॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ धर्मात्मजनिशम्यैतद्वचस्तस्यमहात्मनः ॥
नारदस्यशिबीराजाप्रोवाचेदंविनीतवत् ॥ १ ॥ ॥ शिबिरुवाच ॥ ॥ तिष्ठंत्योमरुमार्गेताराक्षस्योमुनिपुंगव ॥ एतस्याद्वारिकायास्तुलेभिरेसलिलं
कुतः ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुराजन्कथांदिव्यांपूतांपापप्रणाशिनीम् ॥ विमलाख्यस्यविप्रस्यहिमवद्द्रोणिवासिनः ॥ ३॥ एकस्तुहिमवद्द्रोण्यां
विमलोनामभूसुरः ॥ देवर्षिपितृवह्नीनांपूजकोतिथिपूजकः ॥ ४ ॥ हरिपादार्चनरतोवेदवेदांगधर्मवित् ॥ वासुदेवगुणग्रामपुराणश्रुतिमानसः ॥ ५ ॥ वा
र्द्धकेतस्यपुत्रोभूत्प्रसादाच्चक्रपाणिनः ॥ चकारहरिदत्तेतिनाम्नातंजनकस्तदा ॥ ६ ॥ विधिवद्विदधेचास्यक्षौरकर्मादिकंचतत् ॥ गुरोःसकाशाज्जग्राहछं
दांसिहरिदत्तकः ॥ ७ ॥ अधीत्यविधिवद्वेदान्दत्त्वाचगुरुदक्षिणाम् ॥ प्रवव्राजविरक्तःसन्समूलंचाश्रमद्वयम् ॥ ८ ॥ ज्ञात्वातत्कर्मतन्माताव्यलपत्पुत्रव
त्सला ॥ स्नापयंतीकुचद्वंद्वंपुत्रविश्लेषजाश्रुभिः ॥ ९ ॥ ॥ मातोवाच ॥ ॥ मामनाथांपरित्यज्यतातयातोसिकुत्रवै ॥ पितरंचजराग्रस्तंषट्पदोवल्वजा
विव ॥ १० ॥ वार्द्धकेत्वंमयाप्राप्तःश्रीपतेःपादसेवया ॥ मांविहायाभजस्त्वंवैचरणंतस्यमुक्तये ॥ ११ ॥ अहंमूढाध्रुवंतातध्रुवमाराध्ययद्धरिम् ॥ अध्रुवं
वांछितवतीभवन्तंतुंसुखलब्धये ॥ १२ ॥ त्वंसुधीर्वत्ससर्वार्थंयद्विष्णुंभजसेस्वयम् ॥ अध्रुवंजगदेतद्वैमत्वासीस्त्वमपिध्रुवम् ॥१३॥ किंकरोमिक्वगच्छा
मिमायाज्ञानंछिनत्तिमे ॥ सुफलोत्पादकंशस्त्रीरंभामूलमिवोल्बणा ॥ १४ ॥ धन्योदशरथोराजायोमृतोरामशोकतः ॥ धिङ्मांपुत्रस्यविश्लेषाद्धारयं
तीस्वजीवितम् ॥ १५ ॥ आगच्छदर्शनंदेहितातमांपरितारय ॥ वदवेदमयींवाणींपितुरग्रेगुणार्णव ॥ १६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंविल
प्यतन्माताराजन्सापतिताभुवि ॥ दलनाद्राहुदत्तानांलेखाचांद्रमसीयथा ॥ १७ ॥ अथाजगामविप्रर्षिर्विमलोनृपसत्तमः ॥ दृष्ट्वातांपतितांभूमौकिंकि
मित्यभ्यभाषत ॥ १८ ॥ कस्मादियंकीर्णकेशव्यस्तवस्त्रविभूषणा ॥ पतिताभुविकल्याणंहरिदत्तस्यविद्यते ॥ १९ ॥ तस्यावयस्यास्ताःसर्वाःप्रोचु
स्तंविमलंनृप ॥ ॥ वयस्याऊचुः ॥ ॥ अधीत्यवेदांस्तेपुत्रोदत्त्वाचगुरुदक्षिणाम् ॥ २० ॥ नारायणपरोभूत्वाप्राव्रजद्धरिदत्तकः ॥ तस्यविश्लेषशो
केनपतितेयंधरातले ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तासांविमलोबुद्धिमत्तरः ॥ प्राबोधयन्निजांभार्यामितिवागमृतेनसः ॥ २२ ॥
॥ विमलउवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठजायेशृणुवाक्यमीरितंमयाकिमर्थंपतिताविषीदसि ॥ धन्यःसुतस्तेयइमंविनश्वरंविज्ञायभेजेहरिपादपल्लवम् ॥ २३ ॥
धन्यात्वमप्यस्यजनिप्रदायिनीयस्याःसुतस्तेहरिपादभागभूत् ॥ संतारयिष्यत्यपिमामसंशयंकुलंकुलोत्थानपिपूरुषान्शुभे ॥ २४ ॥ क्वविश्वमेतच्चपत

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

च्चंचलंक्सेवनंशाश्वतलोकदंहरेः ॥ मत्वेतिभेजुर्भरतादयोनृपाययथाहरिंसाप्वितथैवतेसुतः ॥ २५ ॥ दाराधनागारशरीरबांधवाएतेभवंतिप्रतिजन्म
दुःखदाः ॥ तावन्नयावद्धरिपादपल्लवंभजेतधीरोखिलकामवर्जितः ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंप्रबोधितातेनधीरेणधरणीतलात् ॥ उत्थायनि
जभर्तारमब्रवीद्दीनयागिरा ॥२७॥ ॥भार्योवाच॥ ॥सर्वंजानाम्यहंकांतयत्त्वयासाधुभाषितम् ॥ कुलधुर्यंनपश्यामियतस्तप्यामिवैभृशम् ॥ २८ ॥
पुत्रेसतिमहत्तीर्थेकिंवाकेशवसेवया ॥ गृहएवावयोर्मृत्युश्चेत्स्याल्लोकद्वयंतदा ॥ २९ ॥ सत्पुत्रोत्पादनेयत्नःकर्त्तव्यःखलुमानवैः ॥ तारयंतिपितॄन्पुत्रा
यतःसंसारवारिधेः ॥ ३० ॥ स्रष्टारंसर्वजंतूनांधातारंपुत्रकाम्यया ॥ भजवांछसिचेत्पुत्रंकुलधुर्यंमहामते ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवच
स्तस्याःप्रत्याहविमलोद्विजः ॥ ब्रह्मक्षेत्रंप्रयागंहियाम्यहंपुत्रकाम्यया ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वाचलितःसोथहरिद्वारमगाद्द्विजः ॥ स्नात्वातत्रापिविधिवदिंद्र
प्रस्थमथागमत् ॥ ३३ ॥ कतिभिर्वासरैर्वीरसायंकालेखिलार्थिदम् ॥ स्नात्वाभुक्त्वानिशायांससुष्वापयमुनातटे ॥ ३४ ॥ निशीथेस्वपतस्तस्य
विमलस्यांतिकेविधिः ॥ हंसमारुह्यदेवेशस्तीर्थैःसर्वैरनुद्रुतः ॥ ३५ ॥ आगत्योत्थापयामासविमलंपुत्रवांछकम् ॥ उवाचचसुरश्रेष्ठोवचनंमधुराक्ष
रम् ॥३६॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ जानेसमीहितंचित्तंत्वदीयेमनसिस्थितम् ॥ नतत्पूरयितुंकल्पोयतस्तत्कारणंशृणु ॥३७॥ एकदामेरुशिखरेमिलिताः
सर्वदेवताः ॥ तुष्टुवुर्मद्भवमुखामाधवंकार्यसिद्धये ॥ ३८ ॥ स्तुतोस्मदादिविबुधैःकृपयाभगवान्हरिः ॥ प्रसन्नोभूत्तदाविष्णुर्वृणुध्वमितिचाब्रवी
त् ॥ ३९ ॥ इत्युक्तास्तेनतेदेवायथाभिलषितंवरम् ॥ श्रीपतेःप्राप्यतेजग्मुःसर्वेस्वंस्वंनिकेतनम् ॥ ४० ॥ मयोक्तमितिदेवेशदेहिमेवरमुत्तमम् ॥
प्रयागंनाममेक्षेत्रंभवत्वखिलकामदम् ॥ ४१ ॥ ततःशतगुणंभूयाद्द्वितीयंक्षेत्रकंमम ॥ इंद्रप्रस्थगतंसम्यग्वृत्तंत्वत्तोमयानघ ॥ ४२ ॥ इत्याकर्ण्य
वचोमह्यंभगवानाहमांतदा ॥ तथास्त्वितिपुनर्वाचमुवाचश्रूयतांवचः ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इंद्रस्यखांडवारण्येइंद्रप्रस्थाभिधंशुभम् ॥
क्षेत्रंकलिंदजातीरेमत्तुल्यास्तत्रयेमृताः ॥ ४४ ॥ विरिंचेरचितातत्रस्वकीयाद्वारकापुरी ॥ मयाशतगुणांभोधीतीरस्थायाःपुरागुणैः ॥ ४५ ॥ तामु
ल्लंघ्यनरोयस्तुतीर्थमन्यन्निषेव्यते ॥ नतीर्थफलमाप्नोतिसपुमान्नमृषोदितम् ॥ ४६ ॥ सर्वतीर्थोदितंपुण्यंशक्रतीर्थेलभेन्नरः ॥ द्वारकाचपुरीमायातीर्थं
मन्यच्चरक्षति ॥४७॥ योनिमज्ज्यान्यतीर्थेषुकृत्वाचविविधांक्रियाम् ॥ अत्रैष्यतिफलंतेभ्यःफलंप्राप्स्यतिसध्रुवम् ॥ ४८ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेविष्णुरहमप्य
गमंस्वकम् ॥ लोकंद्विजेंद्रवैकुंठादधोभागेव्यवस्थितम् ॥ ४९ ॥ प्रयागान्मामकात्क्षेत्रात्काशीशतगुणास्मृता ॥ काश्याःशतगुणंतीर्थंनिगमोद्बोध

१ वैतदेति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कंतथा ॥ ५० ॥ तीर्थसप्तकमेतत्तुत्रयंतुल्यफलंस्मृतम् ॥ एतत्रयमनुल्लंघ्ययोगच्छतिसितासितम् ॥ ५१ ॥ तस्याहंवांछितंविप्रददामिखलुनान्यथा ॥
केचिदाहुःसप्तपुरीसमपुण्यामहर्षयः ॥ ५२ ॥ अयोध्यायाःशतंताभ्यइंद्रप्रस्थंप्रचक्षते ॥ त्वमत्रागत्यविप्रेंद्रसर्वकामफलप्रदे ॥ ५३ ॥ तीर्थेश्रीद्वारका
ख्येहिकुरुस्नानंसुतेच्छया ॥ यावंतिसर्वेतीर्थानिब्रह्मांडकलशोदरे ॥ ५४ ॥ तेभ्योपरिमितंपुण्यंशतनामनिकीर्तिते ॥ सुतंतेकुलधौरेयंतीर्थमेतत्प्रदा
स्यति ॥ ५५ ॥ स्नानाच्चतवगोविंदःप्रसन्नात्माभविष्यति ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वादेवदेवेशोब्रह्मात्तत्रतिरोधते ॥ ५६ ॥ विमलोपितदा
स्नात्वादेवादीनप्यतर्पयत् ॥ इत्युवाचसधर्मात्माद्वारकेकृष्णवल्लभे ॥ ५७ ॥ सुतंवंशकरंदेहिमह्यंभक्तायतेनमः ॥ इत्युक्तेतेनविप्रेणदेववागभवत्तदा ॥
॥ ५८ ॥ देववागुवाच ॥ ॥ पुत्रस्तेधर्मतत्वज्ञोवंशकर्त्ताभविष्यति ॥ प्रसादादस्यतीर्थस्यसर्वतीर्थशिरोमणेः ॥ ५९ ॥ याहिगेहंविलंबंमासुकृतं
तेनमज्जनम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यसतांवाणींविश्वस्तःपुत्रजन्मनि ॥ ६० ॥ चचालजलमादायद्वारकायाःकमंडलौ ॥ मार्गेतस्यसखा
विप्रोमलयाचलकेतनः ॥ ६१ ॥ मीलितश्चलितोगेहंकृत्वातीर्थानिसर्वतः ॥ तस्मैस्ववृत्तमाख्यातंब्रह्मसंवादकात्मकम् ॥ ६२ ॥ यद्भूतंद्वारकातीर्थेश्रु
त्वासोपिविसिस्मये ॥ उवाचसचधर्मात्मासखेममवचः शृणु ॥ ६३ ॥ यावंतिभारतेक्षेत्रेतीर्थानिविहितानिमे ॥ तावंतिकर्तुमिच्छामित्वदुक्तंतीर्थमुत्तम
म् ॥ ६४ ॥ नीत्वामांदर्शयसखेतत्तीर्थंसर्वकामदम् ॥ सखायस्तेनराभूमावुपकुर्वंतियेसखीन् ॥ ६५ ॥ नतैर्नतुसमोलोकेपितामाताथवासुतः ॥ निर्द्धनंपुरुषं
लोकेसर्वेमुंचंतिबांधवाः ॥ ६६ ॥ नमुंचंतिसखायस्तुतस्यदुःखेनदुःखिताः ॥ संसारार्णवनिर्मग्नान्सखीनुद्धरतेसखा ॥ ६७ ॥ उपदिश्यहरेर्भक्तिमार्गंजन्मेंधना
नलम् ॥ अतस्त्वंमेसखाश्रेष्ठउपकारंविधेहिमे ॥ ६८ ॥ दर्शयैतद्वरश्रेष्ठंतीर्थाख्यंद्वारकांद्विज ॥ ६९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसं
हितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येसप्ताधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २०७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ विमलस्तंद्विजंनीत्वाद्वारकायामिहागतः ॥ पुनस्तौ
सस्नतुर्धीरौश्रीपतेर्भक्तिकाम्यया ॥ भूयःखेमेघगंभीरावागासीदितिभूपते ॥ ॥ आकाशवागुवाच ॥ ॥ शृणुतंद्विजशार्दूलौहरेस्तीर्थमिदंशुभम् ॥ एतत्तीर्थ
प्रसादाद्वांविष्णुभक्तिर्भविष्यति ॥ ययाजहातिलोकोयमविद्यामोहमुल्बणम् ॥ २ ॥ नारदउवाच ॥ निशम्येतिद्विजश्रेष्ठौतांवाचमशरीरिणीम् ॥ प्रसादोयंहरेरा
सीदित्यूचातेपरस्परराम् ॥ ३ ॥ स्नात्वातौविधिवत्तत्रलब्ध्वाभक्तिंहरेःपराम् ॥ चेलतुःप्रणिपत्येदंभाषमाणौमिथस्तदा ॥ ४ ॥ ॥ द्विजावूचतुः ॥ यथावयोर्हिसं
योगःपथिजातोविचारतः ॥ यथागृहकलत्रादिसंयोगोभुविजायते ॥ सांप्रतंविरहोभावीयथानौमार्गवर्तिनो ॥ ५ ॥ तथादारसुतादीनांकालव्यास्यवर्तिनाम् ॥
धन्यःसपुरुषोलोकेयोदारसुतसंगमम् ॥ ६ ॥ विज्ञायक्षणिकंनित्यंसंश्रयेत्श्रीपतिंभजेत् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्मरणंकरणीयंमेदासोहंत्वत्पदाश्रयः ॥ ७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संदेशःप्रेषणीयोमामित्युक्त्वास्वगृहंगतौ ॥ शृणुराजन्यथातेनमित्रेणविमलस्यतु ॥ ८ ॥ मोक्षणंराक्षसीनांतुविहितंपथिगच्छता ॥ व्रजन्त्राह्मणःप्राप्त स्तंदेशंजलवर्जितम् ॥ ९ ॥ यत्रताःपापविप्लुष्टाराक्षस्यःक्षुत्तृषाकुलाः ॥ अथताःपथिगच्छंतंदूराद्दृष्ट्वाद्विजोत्तमम् ॥ १० ॥ सजलामत्रहस्तंतंमिथस्त्विति वभाषिरे ॥ राक्षस्यऊचुः ॥ आयातिपथिकःकश्चिज्जलपात्रंकरेदधत् ॥ ११ ॥ अस्माकंक्षुत्तृषोःशांतिर्मनागपिभविष्यति ॥ एनंसंभक्षयिष्यामःपास्यामो स्यकरेस्थितम् ॥ १२ ॥ पात्रंजलंवयंतृष्णाक्षुधार्ताःशतवर्षतः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ काचिदाहत्यहंपूर्वमस्योष्णंकालखंडकम् ॥ १३ ॥ भक्षयित्वाततोर क्तंपीत्वायास्यामिजीवितम् ॥ अन्याप्राहकियद्द्रव्यंविद्यतेस्यगजानने ॥ १४ ॥ ममव्याघ्राननायास्तुपानायापिनदृश्यते ॥ अन्यावैरथचक्राख्याश्रूयतांवच नंमम ॥ १५ ॥ करिष्येकुंडलमहंकेनांत्रैरस्यमेखलाम् ॥ अन्यावददहंदंतैरेकतःश्यामलीकृतैः ॥ १६ ॥ रमेषोडशभिर्द्यूतशालायांताद्विशारदः ॥ इत्यु क्त्वाताःमिथःसर्वास्तंद्विजंप्रतिदुद्रुवुः ॥ १७ ॥ विवृतास्यालललज्जिह्वाःप्रद्योतैकमहाभुजाः ॥ आयांतीस्ताःसमालोक्यब्राह्मणोभयविह्वलः ॥ १८ ॥ आत्मा नमभितश्चक्रेरक्षांवेदोदितांनृप ॥ ताआगत्यस्थितादूरंराक्षस्योभीमविक्रमाः ॥ १९ ॥ तेजसातस्यमंत्रैश्चप्रत्यादिष्टानराधिप ॥ ऊचुश्चकोभवानत्रकुतःप्राप्तो सितद्वद ॥ २० ॥ त्वद्दर्शनान्मनोस्माकंप्रसादमधिगच्छति ॥ त्वत्पादस्पर्शनात्किंनोनविप्रभविताफलम् ॥ अतोमूर्द्धसुनोदेहिस्वकीयंपादपंकजम् ॥ ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तासांजगादहरिदत्तजः ॥ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ कृत्वापवित्रतीर्थानिब्राह्मणोहंसमागतः ॥ ॥ २२ ॥ सांप्रतंपुष्करंयामिभवतीभिःकिमिच्छते ॥ यतस्तत्प्राथ्यर्तांदातुंशक्तोदास्यामिचेत्तदा ॥ २३ ॥ ॥ राक्षस्यऊचुः ॥ ॥ येषुतीर्थेषुविप्रेंद्र त्वयास्नातंवदस्वनः ॥ तानिसर्वाणिपुण्यानिमोचयातःकुजन्मनः ॥ अस्मानतितरांतृष्णाक्षुद्भ्यांदारुणदुःखदात् ॥ २४ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ अवंतीमाश्रमात्पूर्वमहंहरिपुरीमितः ॥ गतोहंद्वारकांतस्मात्स्नात्वासोमोद्भवाजले ॥ २५ ॥ ततःप्राप्तःप्रभासाख्यंतीर्थंनीरधितीरगम् ॥ तस्मा त्सेतुनिबंधेहंस्नातःपरमपावने ॥ २६ ॥ तस्मादहंमहापुण्यांकिष्किंधांसमुपागतः ॥ हतोयत्रतुरामेणवालीकपिगणेश्वरः ॥ २७ ॥ तस्मान्मठंतर स्वत्यानर्मदातीरसंस्थितम् ॥ समागतोहंयत्रास्तिभारतीसर्वसेविता ॥ २८ ॥ ततोहमविशंवेणींतांनत्वादक्षिणापथे ॥ शिवकांचीविष्णुकां च्यौदृष्टेतत्रमयापुरे ॥ २९ ॥ ययोर्मरणतोजंतुःशिवोविष्णुश्चजायते ॥ ततोहमुत्कलंप्राप्तोयत्रास्तिहरिरीश्वरः ॥ ३० ॥ चतुर्वर्गप्रदःसा क्षाद्भक्तानामपिकांक्षितम् ॥ तमर्चयित्वाविधिवद्भक्षयित्वानिवेदितम् ॥ ३१ ॥ प्रसादभूतंतस्यैवगंगासागरसंगमम् ॥ तत्रदेवानृषीन्पितॄं स्तर्पयित्वायथाविधि ॥ ३२ ॥ यत्रगंगाशतमुखीजातातत्राहमागमम् ॥ ततोगयामुपागत्यपिंडान्दत्त्वायथाविधि ॥ ३३ ॥ पितृभ्यस्तुलसीपुष्पर्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दनोदकपूजितान् ॥ कोशलांशरयूंवारिकर्णधारनभस्वता ॥ ३४ ॥ पवित्रिताखिलजनांस्पर्शनेनाहमागमम् ॥ तत्रास्तिगोप्रताराख्यंतीर्थं त्रिदशदुर्लभम् ॥ ३५ ॥ तत्रस्नानादिकंकर्मनिशाचर्यैःकृतंमया ॥ ततःकाशमिहंप्रातोराजधानीमुमापतेः ॥ ३६ ॥ नत्वाविश्वेश्वरंदेवंबिंदुमाधवमेवच ॥ स्नातंमणिकर्णिकायांज्ञानवाप्यांचभक्तितः ॥३७॥ त्रिरात्रिमुषितस्तत्रप्रयागंपुनरागमम् ॥ पौषशुक्लचतुर्दश्यांसाक्षाद्यत्रप्रजापतिः॥३८॥एकस्मिन्माघमासेतुस्नानंकृत्वारुणोदये ॥ पुनस्तस्मात्समायातोनैमिषंगोमतीतटे ॥ ३९ ॥ यत्रतीर्थानिसर्वाणिवसंतिचस्वमायया ॥ ततोहंमथुरांप्रातोयत्रविश्रांतिसंज्ञकम् ॥ ४० ॥ तीर्थंतत्सन्निधौपुण्यमसिकुंडाख्यमुत्तमम् ॥ कृष्णगंगाध्रुवाक्रूरकेशिकालीयतीर्थभृत् ॥ ४१ ॥ यमुनास्तिमहापुण्यायत्रसर्वार्थदायिनी ॥ उभयोःकूलयोस्तस्यावनानिद्वादशश्रिया ॥ ४२ ॥ राजमानानिखेचर्यैःसमस्तार्थकराणिच ॥ संतितेषुनरःस्नात्वापीत्वाभूयोनजायते॥४३॥ ततोहमागमंपुण्यंहस्तिनापुरमुत्तमम् ॥ यत्रश्रीपतिपादाब्जजातागंगासरिद्वरा॥४४॥ततोनारायणस्थानंहिमवद्भूमिसंस्थितम् ॥ आगत्यमाधवंदृष्ट्वाकेदारमहमागमम् ॥ ४५ ॥ तत्रसंपूज्यविश्वेशंपीत्वाहंसोदकंपुनः ॥ हरिद्वारंमहापुण्यमागमंजाह्नवीतटे ॥ ४६ ॥ तत्रस्नात्वापितॄन्देवानृषीन्संतर्प्यचाप्यहम् ॥ समागतःकुरुक्षेत्रेयत्रप्राचीसरस्वती ॥ ४७ ॥ तत्राप्यहंक्रियाःसर्वाःकृतवान्नियतेंद्रियः ॥ अर्चयित्वाचपादाब्जंश्रीपतेःपुष्करंप्रति ॥ ४८ ॥ चलितोमार्गमध्येतुविमलोनाममेसखा ॥ मिलितोमांव्रजन्गेहमिंद्रप्रस्थात्तुतीर्थतः ॥ ४९ ॥ नीतोहंतेनराक्षस्यःपुनस्तत्राद्विजन्मना ॥ तीर्थेतिमेपरावृत्यशक्रप्रस्थेखिलार्थदे ॥ ५० ॥ तत्रास्तिद्वारकापुण्यानिर्मिताविष्णुनास्वयम् ॥ तत्रावलोकितःसाक्षाद्विष्णुर्वाक्यान्नरूपतः ॥ ५१ ॥ तत्राहंसचसंस्नातौविष्णुभक्तिप्रलब्धये ॥ दत्तासाविष्णुनामह्यंतस्मैचकृष्णमूर्तिना ॥ ५२ ॥ श्रुत्वातत्रहरेर्वाणीनरूपंवैविलोकितम् ॥ भक्तिर्लब्धाततःस्थानाद्यमहंपुष्करंप्रति ॥ ५३॥ तस्यतीर्थाधिपस्येदंद्वारकाख्यस्यवैजलम्॥कमंडलुगतंपुण्यंनिशाचर्योवदाम्यहम् ॥५४॥ भवतीभिरहंपृष्टोयत्तदाख्यातमेवमे ॥ दृष्ट्वावोदुर्दशामेतांकृपामेजायतेहृदि ॥ ५५ ॥ उच्यतांकिंकरोम्यद्यभवतीनांवशोह्यहम् ॥ ज्ञानंभवतुयुष्माकमितिताःसिषिचेंभसा ॥५६॥ तास्तज्जलाभिमर्शात्तुसर्वेषांजन्मकर्मणां ॥ संस्मृत्यतत्यजुश्चैवराक्षसंदेहमुल्बणम् ॥ ५७ ॥ आसाद्यदेवतादेहंविमानंसत्तमागतम् ॥ आरुह्याप्सरसोभूत्वाताःप्रणेमुर्द्विजन्मने ॥ ५८ ॥ ऊचुश्चभोद्विजश्रेष्ठद्वारकाजलसंगमात् ॥ राक्षसत्वाद्वयंमुक्तागच्छामस्त्रिदशालयम् ॥ ५९ ॥ इंद्रप्रस्थांतरावर्तिन्येषायाद्वारकाद्विज ॥ नातःपरतरंलोकेन्यत्तीर्थमखिलार्थदम् ॥ ६० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाताःसमारूढाविमानेषुमहीपते ॥ जग्मुःप्राचींदिशंतेनदत्ताज्ञावैद्विजन्मना ॥ ६१ ॥ यमुनातीरवर्तिन्याद्वारकायामहीपते ॥ शृण्वन्माहात्म्यमेतस्यानरःपापैःप्रमुच्यते ॥ ६२ ॥ वेदज्ञानांब्राह्मणानांशतस्येच्छासु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भोजनात् ॥ यत्फलंश्रवणादस्मान्द्विम्नस्तत्प्रजायते ॥ ६३ ॥ गोविंदाराधनेसम्यग्यथावैसौख्यमिंद्रियम् ॥ माहात्म्यश्रवणादस्याद्द्वारकायास्तथानृ
प ॥ ६४ ॥ सूर्येंदुग्रहणेदानात्सुवर्णपलविंशतेः ॥ यत्फलंशृण्वतैतस्यामाहात्म्यंतदवाप्यते ॥ ६५ ॥ विमलस्यसुतप्राप्तिंश्रुत्वासुतइहाप्यते ॥
तत्सख्युर्भक्तिलाभंचलभ्यतेभक्तिरुत्तमा ॥ ६६ ॥ राक्षसीनांविमोक्षंयःशृणोतिश्रद्धयान्वितः ॥ सयातिताइवश्रेष्ठंविमानेनसुरालयम् ॥ ६७ ॥
नृपवरमहिमातेवर्णितोद्वारकायास्त्रिभुवनजनसेव्याशक्रतीर्थस्थितायाः ॥ किमपरमतिपुण्यंवर्णयामित्वदग्रेकथयनहिविधेयःश्रेयसिस्वेविलंबः ॥ ६८ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येद्वारकायाख्यानंनामअष्टाधिकद्विशततमोध्यायः ॥ २०८ ॥
॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ सौभरेकस्यतीर्थस्यमाहात्म्यंनारदोमुनिः ॥ वर्णयामासशिवयेशक्रतीर्थगतस्यच ॥ १ ॥ अतस्तुममशुश्रूषा
जायतेमुनिपुंगव ॥ शिविनारदसंवादंब्रूहिपुण्यंनतायमे ॥ २ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ धर्मराजशिवीराजाश्रुत्वानारदवर्णितम् ॥ द्वारकायास्तुमा
हात्म्यंतमेवापृच्छदादरात् ॥ ३ ॥ ॥ शिविरुवाच ॥ ॥ ब्रह्मांगजसुरश्रेष्ठश्रुतंमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ इंद्रप्रस्थतटस्थायाद्वारकायामयाद्भुतम् ॥ ४ ॥
अयोध्यायांयदिमुनेकिंचिदस्तिपवित्रकम् ॥ चरितंममतद्ब्रूहिपिपासोस्त्वद्वचोमृतम् ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अस्त्यत्रचरितंपुण्यंमहापातकना
शनम् ॥ नापितस्याद्ययुक्तस्यमुकुंदस्यद्विजस्यच ॥ ६ ॥ ब्रह्महानापितोराजन्नपमृत्युंगतोद्विजः ॥ प्रसादात्कोशलायास्तुद्वावपिस्वर्गतिंग
तौ ॥ ७ ॥ चंद्रभागानदीतीरेपुरीसाचनिवेशिता ॥ तत्रास्तिनापितःपापश्चंडकोनामगर्हितः ॥ ८ ॥ चौर्येणपरवित्तानामपहर्तासपापकृत् ॥ घातकः
शस्त्रपाशाद्यैःपांथानामवलुंठकः ॥ ९ ॥ द्यूतमद्यरतोनित्यंपरस्त्रीलंपटेंद्रियः ॥ भित्वादेवालयंभित्तिमिष्टिकाग्रावविक्रयी ॥ १० ॥ सतस्योद्वसिता
भ्यासेब्राह्मणोवसतिश्रिया ॥ संयुक्तोब्रह्मकर्मज्ञोमुकुंदोनामतोनृप ॥ ११ ॥ सएकदासमालिंग्यतरुणीमात्मयोषितम् ॥ सुष्वापसुरतायासश्लथांगोनिशि
निर्भयम् ॥ १२ ॥ सचंडकोनिशीथेथप्रविवेशतदालयम् ॥ मुकुंदस्यसमाहर्तुंहर्म्येभूषादिवस्तुयत् ॥ १३ ॥ उपकार्याबहिस्थंयत्तद्गृहीत्वोगमद्गृ
हम् ॥ स्वकीयंचपुनस्तस्यब्राह्मणस्याविशद्गृहम् ॥ १४ ॥ कपाटोत्पाटनार्थंतुयत्नेनमहताभवत् ॥ लोहयंत्रावरुद्धश्वसनोद्घाटयितुंक्षमः ॥ १५ ॥ आ
रुरोहतदातस्यब्राह्मणस्याविशद्गृहम् ॥ प्रविश्यतद्गृहंक्रूरःकृपणंपाणिनादधत् ॥ १६ ॥ अट्टालिकांसपापिष्ठोनापितस्तस्करक्रियः ॥ तत्रापश्यत्प्रसुप्तौ ॥२०३॥
तौदंपतीरतिविह्वलौ ॥ १७ ॥ जगामचतयोःपार्श्वेहेमभूषाजिघृक्षया ॥ शय्यायाएकदेशस्थंगृहीत्वाभूषणंबहु ॥ १८ ॥ हर्तुंतदंगतोहस्तंप्रससारस
नापितः ॥ तस्करस्पर्शतोविप्रोजजागारभयातुरः ॥ १९ ॥ नकिंचिदूचेसंमील्यनेत्रेतत्रैवसंस्थितः ॥ यदासतस्करःपापोगृहीत्वादेहभूषणम् ॥ २० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चलितःसतदातेनदोर्भ्यामात्तोद्विजेनहि ॥ पश्चादागत्यवित्तस्यासहमानेनसंक्षयम् ॥ २१ ॥ तेनापिनृपचौरेणकृपाणेनहतोद्विजः ॥ विदीर्णोदरमध्यस्तु तातमातरितीरयन् ॥ २२ ॥ वदंतःकिंकिमेत्येतत्पार्श्वंतस्यायर्युर्जनाः ॥ ददृशुस्तंनिःसृतांत्ररुधिरालिप्तविग्रहम् ॥ २३ ॥ पप्रच्छुश्चमुकुंदेदंकर्मकेने दृशंकृतम्॥सोपिकृच्छ्रेणमहताप्रोवाचेदंस्वबांधवान् ॥ २४ ॥ ॥ मुकुंदउवाच ॥ ॥ ममैवपरिपाकोयंपूर्वोपार्जितकर्मणाम् ॥ नकश्चित्सुखदुःखस्यदा ताकस्यापिदेहिनः ॥ २५ ॥ धर्मोधर्मश्चताववेतेषांमूलंपुराकृतौ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासतुभूयस्यापीडयागाढपीडितः ॥ २६ ॥ तत्या जभूपतेप्राणान्पश्यतांसुहृदांतदा ॥ विललापतदातस्यमाताद्विजसतीनृप ॥ २७ ॥ निधायतच्छिरःस्वांकेकुंडलाभ्यामलंकृतम् ॥ ॥ मातोवाच॥ हाहतास्मित्वयावत्सदशामंत्यांचगच्छता ॥ २८ ॥ दिनश्रीरिवसूर्येणपश्चिमाचलल‍ंबिना ॥ यदंगंचंदनालेपयोग्यंतवमहामते ॥ २९ ॥ मांमज्जयार्तिशो काब्धौतदिदंधूलिधूसरम् ॥ ३० ॥ तांबूलचर्वणेभ्यासोयस्त्वयाविहितस्त्वसौ ॥ सएवरुधिरोद्गारमिश्रेणक्रियतेध्रुवम् ॥ तवयेलोचनेपूर्वंजिग्यतुःकमल श्रियम् ॥ ३१ ॥ तएवसांप्रतंजातेतिमिरौघावृतेइव ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठवत्सत्वंशिष्यानध्यापयात्मनः ॥ ३२ ॥ यथावद्वैश्वदेवांतेपूजयातिथिमाग तम् ॥ द्वारिस्थितावयस्यास्तेत्वाह्वयंतिप्रयाहितान् ॥ ३३ ॥ दातव्यंयद्ददस्वैभ्योगृहीतव्यंगृहाणतत् ॥ हाहादेहिप्रतिवचःपतामितवपाद योः ॥ ३४ ॥ नोचेदहंविमोक्ष्यामिप्राणांस्तवसमीपतः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वामूर्छितातस्यमुकुंदस्यप्रसूस्तदा ॥ ३५ ॥ भार्यातस्यशिरःस्वांकेविधायव्यलपच्चसा ॥ ॥ भार्योवाच ॥ ॥ नाथभोगुणपाथोधेमदीयंवचनंशृणु ॥ ३६ ॥ रुष्टोसिचेत्क्षमंमात्राकुतो वदममाग्रतः ॥ नकदाचित्त्वयासाधोमौनमीदृक्कृतंपुरा ॥ केनापिलघुनाभ्रात्राद्यपमानःकृतस्तव ॥ ३७ ॥ शुकोयंपंजरस्थस्तेनान्नमत्तित्वया विना ॥ भोजयैनंसुसिद्धान्नंकलवाचंचसारिकाम् ॥ ३८ ॥ रामरामहरेकृष्णविष्णोनामावलीमिति ॥ पाठयोत्तिष्ठनिपुणौद्वावेतौसारिकाशुकौ ॥३९॥ अपराद्धंमयाकिंतेयत्वंमांनाभिभाषसे ॥ यत्त्वयामेधनंदत्तंतन्मयासाधुरक्षितम् ॥ ४०॥ अर्पितंयत्त्वयानाथनिजतेजोममोदरे ॥ सूतिकालमहंतस्य नापेक्षेत्वामनुव्रजे ॥ ४१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंविलप्यसातस्यमुकुंदस्यप्रियातदा ॥ नरुरोदस्वभर्तारमनुगंतुमनासती ॥ ४२ ॥ अथत स्यमुकुंदस्यगुरुर्वेदायनाभिधः ॥ संन्यासीपर्यटन्पृथ्वींतस्यवेश्मययौनृप ॥ ४३ ॥ मुकुंदःक्वगतोमाताभार्यातस्यचधीमतः ॥ नदृश्यतेतदातेन पृष्टेत्याचष्टचेटिका ॥ ४४ ॥ ॥ चेटिकोवाच ॥ स्वामिन्केनापिचौरेणममस्वामीहतोनिशि ॥ स्नुषायाभूषणंनीतंदुकूलानिचसर्वशः ॥ ४५ ॥ समृतःपतितोभूमौहर्म्यस्योपरितिष्ठति ॥ तस्यमातावधूश्चैवभ्रातरश्चतदंतिके ॥ ४६ ॥ विलपंतिमहाशोकसागरेपतिताग्गुरो ॥ ॥ नारदउवाच ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 इत्याकर्ण्यपरिव्राट्सवचनंचेटिकोदितम् ॥ ४७ ॥ आरुह्यहर्म्यमद्राक्षीदात्मांतेवासिनंमृतम् ॥ तदंतिकेसमालोक्यवधूनांक्रंदतोभृशम् ॥ ४८ ॥ उद्धरि
ष्यन्निदंधीरःशोकाब्धेस्तानुवाचह ॥ ॥ वेदायनउवाच ॥ ॥ देहमुद्दिश्यवात्मानंशोकोयंक्रियतेत्वया ॥४९॥ मातःकथयसत्यंमेनोभयोर्युज्यतेहिसः ॥
देहोयंभूतसंघातःप्रारब्धैःसमुपार्जितः ॥ ५० ॥ तेषुक्षीणेषुभूतानांपृथक्त्वमुपजायते ॥ यदेकीभवनंतेषांकर्मभिर्जन्मतन्नृणाम् ॥ ५१ ॥ तन्ना
शेतत्पृथक्त्वंचतदेवमरणंस्मृतम् ॥ ऐक्यंपृथक्त्वंभूतानांकर्माधीनंयतोबुधैः ॥ ५२ ॥ अतोदेहेनकर्तव्यःशोकःपरवशेजडे ॥ अनाद्यविद्ययाजीवेदृष्टे
मरणजन्मनी ॥५३॥ देहस्यात्मन्यहंबुद्ध्यामन्यतेनहितत्रते ॥ तन्निवृत्तौसतद्ब्रह्मयच्छुद्धंरूपवर्जितम् ॥ ५४ ॥ स्वप्रकाशंजगद्धेतुहेत्वतीतंगुणोर्जितम् ॥
नित्यंविज्ञानमानंदस्वभासाभासयज्जगत् ॥ ५५ ॥ नजिह्वालेढितच्चक्षुर्नपश्यतिश्रृणोतिन ॥ श्रुतिर्जिघ्रतिनघ्राणंनत्वक्स्पृशतिकर्हिचित् ॥ ५६ ॥
अतीतमिंद्रियेभ्यस्तत्स्वप्रकाशकमात्मदृक् ॥ अविषयंमनोदूरंबुद्धेरपिनगोचरम् ॥ ५७ ॥ तस्यावताररूपाणिशुद्धसत्वानिदेवताः ॥ सेवंतेतन्न
जानंतिरूपंयत्सदसत्परम् ॥ ५८ ॥ एवंस्वरूपमात्मायस्तंसमुद्दिश्यकःकुधीः ॥ क्रोधंकुर्याद्यतस्तस्यनोत्पत्तिर्नैवसंक्षयः ॥ ५९ ॥ इतिश्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येनवाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २०९ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ एवंप्रबोध्यतान्सर्वान्वचो
भिःपरमार्थिकैः ॥ सहंसःकारयामासक्रियास्तस्यात्मसंभवाः ॥ १ ॥ अंतर्वत्नीमुकुंदस्यनिर्बंधंकुर्वतीवधूः ॥ अनुगंतुंस्वभर्तारंविदुषातेनवारिता ॥ २ ॥
तस्यास्थीनिसमादायतेनसन्यासिनासमम् ॥ तद्भ्राताप्रययौगंगाजलेपातयितुंनृप ॥ ३ ॥ विप्रसन्यासिनौतौहिकतिभिर्वासरैर्नृप ॥ सार्थलोकवशात्प्राप्तौ
इंद्रप्रस्थेत्रसत्पदे ॥ ४ ॥ इंद्रप्रस्थांतरावर्तिन्येषायाकोशलानृप ॥ अत्रसुप्तौनिशायांतौयमुनातीरभूतले ॥ ५ ॥ आत्मनोरुभयोर्मध्येन्यस्यास्थिपटसंपु
टम् ॥ मार्गखेदपरिक्रांतौदशांसौषुप्तिकींगतौ ॥६॥ निशीथेथप्रसुप्तेषुसार्थलोकेषुकश्चन ॥ एकःश्वातत्रसंप्राप्तःपक्वान्नादिजिहीर्षया ॥ ७ ॥ बभ्रामसर्वशिबि
रेजिघ्रन्पाकस्थलींमुहुः ॥ भाजनानिलिहन्मूर्ध्निकचदंडाहतिंसहन् ॥ ८ ॥ केनचित्ताडितोमूर्ध्निनिशब्दंविद्रुतस्ततः ॥ प्रतिचक्रमशक्तस्तुस्त्रीजितःस्वास्त्रि
यायथा ॥ ९ ॥ यत्रावकंडितःसश्वादंडग्रावेष्टकादिभिः ॥ पुनर्विवेशतत्रैवसान्नपात्रलिलिप्सया ॥ १० ॥ भोगेच्छयायथावेश्यास्नेहवान्निर्द्धनोजनः ॥
भ्रमन्नेवंसचात्रापियत्रसुप्तौहितावुभौ ॥ ११ ॥ सारमेयस्तयोर्मध्याज्जह्रेसपटसंपुटम् ॥ नीत्वासकियतींभूमिंदंतैस्तत्पटसंपुटम् ॥ १२ ॥ विदार्यास्थी
नितत्स्थानिनिर्मांसान्यवलोक्यसः ॥ एतस्याःकोशलायास्तुजलमध्येसमाक्षिपत् ॥१३॥ क्षिप्तमात्रेषुतेनास्थिष्वेतदंबुनिभूपते ॥ दिव्यंविमानमास्थाय
मुकुंदोत्रसमागतः ॥ १४ ॥ दृष्ट्वागुर्वनुजौसुतौशनैःप्राबोधयत्तदा ॥ उवाचचनमस्कृत्यगुरुंदिव्याकृतिर्नृप ॥ १५ ॥ ॥ मुकुंदउवाच ॥ ॥ वेदाय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नगुरोतुभ्यंनमआशीस्तवानुज ॥ प्रसादाद्वांममास्थीनितीर्थेत्रपतितानिवै ॥ १६ ॥ अयंमृत्युमहंगत्वानिरयंप्राप्यतत्फलम् ॥ एतत्तीर्थप्रसादेनदैवील
ब्धामयागतिः ॥ १७ ॥ त्वांगुरुंतीर्थभूतंतुनमस्कर्तुमिहागतः ॥ अहंगच्छन्विमानेनदिव्येनत्रिदशालयम् ॥ १८ ॥ नमस्कृतोभवानेतत्तीर्थंचायंसहो
दरः ॥ दृष्टोमामनुजानीहियामिस्वर्गंसुखोदयम् ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वैवंवचनंतस्यमुकुंदस्यगुरुस्तदा ॥ वेदायनोविमानस्थंतमूचे
गतविस्मयः ॥ २० ॥ ॥ वेदायनउवाच ॥ ॥ मुकुंदाख्याहिमेसत्यंलब्ध्वायन्मरणंभवान् ॥ कस्मिंल्लोकेगतस्तातयतोयात्यधुनादिवम् ॥ २१ ॥
किंवृत्तंतत्रतेतातस्यलोकस्यकोधिपः ॥ कीदृशीचप्रजाकीदृक्धर्मस्तत्राखिलंवद ॥२२॥ ॥ मुकुंदउवाच ॥ ॥ कथयामिगुरोतुभ्यंयद्वृत्तंमरणा
दनु ॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेनस्मृतिर्मेजायतेधुना ॥ २३ ॥ यदाहंतेननिहतश्चंडकेनदुरात्मना ॥ नापितेनतदाजग्मुर्यमभृत्याःसुदारुणाः ॥२४ ॥ पिंगाक्षा
रक्तकेशाश्चश्यामदेहनखाधराः ॥ वामनादीर्घचरणाह्रस्वनासाश्चदंतुराः ॥ २५ ॥ नीयतांनीयतामेषधर्मराजस्यशासनात् ॥ पुरींसंयमनीमेवमूचिरेते
परस्परम् ॥ २६ ॥ इत्युक्त्वायातनादेहेमांनिवेश्यमहारुषा ॥ निबध्यदारुणैःपाशैर्जघ्नुर्लोहस्यमुद्गरैः ॥ २७ ॥ तैरहंनीयमानस्तुमार्गेह्युत्तप्तवालुके ॥
अरुदंभृशदुःखार्तस्ताडितोहंपुनश्चतैः ॥ २८ ॥ प्रोचुश्चतेध्रुवंकृत्वानिर्भर्त्स्यैतिचमांबहु ॥ ॥ यमदूताऊचुः ॥ ॥ त्वयालुप्तोगुरुर्यस्माद्ददताब्रह्म
निश्चलम् ॥ २९ ॥ किंकरोषियमस्याग्रेद्रष्टव्यंदारुणंमुखम् ॥ तस्यपापस्यभोक्तव्यंदारुणस्यफलंत्वया ॥३०॥ तेनैवपाप्मनापापिन्नपमृत्युंगतोभवान्॥
इत्युक्त्वामांमुहूर्तेनबहुयोजनसंस्थिताम्॥३१॥ पुरींसंयमनींनिन्युर्यत्रराजास्वयंयमः॥ प्रणम्यधर्मराजानंस्थापयित्वातुमांपुरः ॥ ३२ ॥ आनीतोयंद्विजः
पापइतिमांतेन्यवेदयन् ॥ दृष्ट्वामांधर्मराजोथप्रोवाचस्वसभासदः ॥ ३३ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ भोसभ्यामामकींवाचंशृण्वंतुसुसमाहिताः ॥
यदाहंब्रह्मणाह्यस्मिन्नधिकारेनिवेशितः ॥ ३४ ॥ तदामामित्युवाचासौब्रह्मालोकपितामहः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अधर्मिणांनराणांत्वंशास्तासंयम
नीपतिः ॥ ३५ ॥ यथापराधमाधत्स्वदंडंचंडकरात्मज ॥ पित्रोरपोषकोयस्तुसमर्थोगुरुध्रुक्तुयः ॥ एतौमहापातकिनौनिपात्यौनिरयेषुते ॥ ३६ ॥
सर्वेषुयावद्वर्षाणांप्रत्येकमयुतंभवेत् ॥ एतयोर्नत्वयाकार्यादयाजातुककुप्पते ॥ ३७ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ इत्यहंब्रह्मणोवाक्यात्स्वगु
रुद्रुहिमानवे ॥ नकरोमिक्रियांसभ्यास्तथापित्रोरपोषके ॥ ३८ ॥ ब्राह्मणोयंगुरुद्रोहीतद्द्रोहादपमृत्युताम् ॥ प्राप्तोमच्छासनाद्भृत्यैरानीतोदर्श
नाक्षमः ॥ ३९ ॥ भोभृत्याःप्रथमंघोरेरौरवेवत्सरायुते ॥ पात्यतांचपुनस्तस्मात्त्रिंशाख्यान्यत्रपात्यताम् ॥ ४० ॥ तावंतमेवकालंवैपापो
यंगुरुलोपकः ॥ नरकेष्वितिसर्वेषुयथाकालंस्थितंद्रुतम् ॥ ४१ ॥ ॥ मुकुंदउवाच ॥ ॥ वेदायनगुरोस्वामिन्भृत्यास्तेय

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मशासनात् ॥ नीत्वामांरौरवेघोरेपाशैर्बद्ध्वान्यपातयन् ॥ ४२ ॥ तत्राहंतांव्यथांगुर्वींलब्धवानतिदारुणाम् ॥ यथाकोपिक्षणस्तातनीतोमेयुगवत्त
दा ॥ ४३ ॥ त्रिंशद्दिनानितन्नीतंदुःखंमेतत्रतिष्ठता ॥ एकत्रिंशतमेह्यस्मिन्दिनेहंनिर्गतस्तदा ॥ ४४ ॥ पतितेष्वस्थिखंडेषुतीर्थेस्मिन्तुतमोत्तमे ॥
गुरुलोपोद्भवंपापंसद्योनष्टंममाभवत् ॥४५॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेनलब्धाचस्वर्गतिर्मया ॥ सुखंस्वर्गेनिवत्स्यामियावदिंद्राश्चतुर्दश ॥४६॥ यमस्यनगरेत
स्मिन्याःप्रजानिवसंतिवै ॥ पापिनांभयदायिन्योधर्मिणांतामनोहराः ॥ ४७ ॥ सिंहास्यागजकोलास्यामहादंष्ट्रोन्नतोदरीः ॥ बिडालास्याःपिंगकेश्योभा
मिन्योदीर्घपत्कराः ॥ ४८ ॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेननिःपापोहंयदाभवम् ॥ तदामयाप्रजादृष्टादिव्यरूपायमालये ॥ ४९ ॥ सर्वास्ताःसत्यवादिन्योविन
याचारसंचिताः ॥ दिव्याभरणधारिण्योदिव्यांबरविभूषिताः ॥५०॥ इत्येतत्कथितंतातयत्पृष्टोहंत्वयानघ ॥ अनुजानीहिमांगंतुममरेशपुरींप्रति ॥५१॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यससन्यासीस्वशिष्योक्तंवचस्तदा ॥ भूयःपप्रच्छधर्मात्मामुकुंदंतंद्विजंनृप ॥ ५२ ॥ ॥ वेदायनउवाच ॥ ॥
बाल्यावधिगुरुस्तेहंमत्तोधीतंत्वयाखिलम् ॥ शब्दशास्त्रसमेतश्चवेदस्तुसपदक्रमः ॥५३॥ विहितामममशुश्रूषाभावेनभवतोत्तमा ॥ त्वयिसंतिसतांसाधो
गुणाःशमदमादयः ॥ ५४ ॥ गुरुलोपकृतंपापंकथंतेसमजायत ॥ एतदाख्याहिमेतातयथाजानामितत्वतः ॥ ५५ ॥ ॥ मुकुंदउवाच ॥ ॥ जन्मो
पवीतकन्यानांधातारोनिगमस्यच ॥ यज्ञोपवीतदातुश्चनाज्ञाभंगःकृतोमया ॥ ५६ ॥ श्वश्रूश्वशुरयोःसेवाभृत्येनेवकृतामया ॥ तवापिशास्त्रदातुश्च
नाज्ञाभंगःकृतोमया ॥५७॥ पुरोधायःकुलाचार्योवेदवेदांगपारगः ॥ तस्यापराद्धंकेचिन्मेतत्रत्वंश्रोतुमर्हसि ॥ ५८ ॥ यद्यस्माकंकुलेपुत्रोजायतेधर्मको
विद ॥ तदापुरोधसेधेनुमेकांवातस्यदक्षिणाम् ॥ ५९ ॥ दत्त्वासंच्छिद्यतेनालमितिवंशस्यनःस्थितिः ॥ पुराममैवपुत्रेतुजातमात्रेशुभेहनि ॥ ६० ॥ कु
लक्रियामयातातनकृतामूढबुद्धिना ॥ तस्याश्चाकरणेनैवगुरुलोपकरोभवम् ॥ ६१ ॥ निवेदितमिदंसर्वंगुरुलोपाद्यथामम ॥ पापमासीदनुज्ञामेदेहियामि
सुरालयम् ॥ ६२ ॥ ॥ वेदायनउवाच ॥ ॥ इंद्रप्रस्थांतरावर्तिन्येषायाकोशलाशुभा ॥ स्मृतिरस्याःप्रसादेनदृश्यतेपूर्वजन्मनः ॥ ६३ ॥ केनपु
ण्येनतीर्थेस्मिन्नस्थीनिपतितानिते ॥ मुकुंदाख्याहिचैतस्यस्मृतिरस्तितवानघ ॥ ६४ ॥ ॥ मुकुंदउवाच ॥ ॥ एकस्तुब्राह्मणःकश्चित्सायंमद्गृह
मागतः ॥ तस्मैस्थानंमयादत्तंभोजनंचयथाविधि ॥ ६५ ॥ सोपिभुक्त्वायथाकामंसुष्वापशयनेशुभे ॥ निशीथेतस्यसर्वांगेज्वरोभूदतिदारुणः ॥ ६६ ॥
तेनपीडितसर्वांगोनिद्रांलेभेनसद्विजः ॥ प्रभातएवतत्याजप्राणान्मृत्यावुपस्थिते ॥ ६७ ॥ तस्यदाहादिकर्माणिविहितानिमयागुरो ॥ तदस्थीनिचगंगा
यांपातितानिविधानतः ॥ ६८ ॥ तेनपुण्येनमेस्थीनिपतितानिशिवप्रदे ॥ तीर्थेस्मिन्कोशलेनाम्निब्रह्मदेवविनिर्मिते ॥ ६९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वचरितमितिराजन्सद्विजःप्रोच्यसद्यःसुरसुभगशरीरोद्यांययौयानगत्या ॥ इदमकथितमयातंतस्करात्प्राप्यमृत्युंव्यलभतादिवमेतत्तीर्थराजप्रसादात् ॥
॥ ७० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येमुकुंदोपाख्यानेदशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥२१०॥ छ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवेतवपुरःसर्वंमुकुंदाख्यानमुत्तमम् ॥ कथितंचंडकस्यापिनापितस्यशृणुष्वमे ॥ १ ॥ यस्मिन्दिनेमुकुंदस्तुब्राह्मण
स्तेनघातितः ॥ चंडकेनतदाराजंस्तद्वृत्तंनागरैःश्रुतम् ॥ २ ॥ श्रुत्वातैस्तन्नृपस्याग्रेनिवेदितमितिस्फुटम् ॥ ॥ नागराऊचुः ॥ ॥ चंडकेनहतो
राजन्मुकुंदोब्राह्मणोत्तमः ॥ ३ ॥ नीतंचतद्धनंभूरियद्युक्तंतद्विधीयताम् ॥ त्वमस्माकंप्रजानांहिरक्षकःशासकोऽसताम् ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
इत्याकर्ण्यसभूपालोमंत्रिणंपार्श्ववर्तिनम् ॥ उवाचकोपरक्ताक्षःकिमेभिःकथ्यतेशृणु ॥५॥ शीघ्रमानयतंपापंनोचेत्त्वांघातयाम्यहम् ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठपापिष्ठ
साधूनांशंविधीयताम् ॥ ६ ॥ पीड्यंतेविषयेयस्यप्रजादस्युभिरुल्बणैः ॥ सनृपोनरकंयातितेभ्यस्ताश्चेन्नरक्षति ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ निश
म्येतिवचोराज्ञःसचिवःसशिवेनृपः ॥ वेगेनहयमारुह्यपदातिशतसंयुतः ॥ ८ ॥ ययौगृहेमुकुंदस्यतस्यबंधूनपृच्छत ॥ मुकुंदःकेननिहतःसत्यंब्रूतम
माग्रतः ॥ ९ ॥ तंपापंनिहनिष्यामिशासनाद्भूपतेरहम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वेतिमंत्रिणोवाक्यंप्रत्यूचुर्विप्रबांधवाः ॥ १० ॥
॥ विप्रबांधवाऊचुः ॥ ॥ चंडकेनहतोमंत्रिन्मुकुंदोनापितेनहि ॥ इदंपलायमानस्यतस्योष्णीषंपपातवै ॥ ११ ॥ दृष्टःस्वचक्षुषावध्वामुकुंदस्यैव
सोवकृत् ॥ किंकुर्मस्तेनपापेनमज्जिताःशोकसागरे ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तेषांबंधूनांब्राह्मणस्यहि ॥ समंत्रीतस्य
पापस्यनापितस्यगृहंययौ ॥ १३ ॥ अश्वादुत्तीर्यतरसातद्गृहंस्वयमाविशत् ॥ कतिभिःपत्तिभिःसार्द्धंशयानंचददर्शह ॥ १४ ॥ पत्तयस्तुतदाज्ञप्ताःकेशे
ष्वाकृष्यतत्क्षणात् ॥ तल्पादुत्थापयामासुस्तंपापंनापिताधमम् ॥ १५ ॥ किंकिमित्येवसंजल्पन्नेत्रेउन्मीलयत्यसौ ॥ यावत्सनापितःपापस्तावत्तंददृशे
पुरः ॥ १६ ॥ संस्मरंतंनिजंकर्मरात्रौयत्कृतवानघम् ॥ अधोमुखःक्षणंतस्थौपश्यन्मूर्ध्निस्थितंयमम् ॥ १७ ॥ ग्राहयित्वाचसचिवस्तंपापंचस्वपत्तिभिः ॥
निनायनृपतेःपार्श्वमितिचोवाचभूपतिम् ॥ १८ ॥ आनीतोब्रह्महाराजन्नयंचंडकनापितः ॥ यदाज्ञापयसिस्वामिंस्तरसातत्करोम्यहम् ॥ १९ ॥
॥ राजोवाच ॥ ॥ धर्मज्ञसचिवश्रेष्ठशृणुत्वंवचनंमम ॥ इयंसरिद्वरायुष्मंश्चंद्रभागात्रनिर्मला ॥ २० ॥ त्यजंतियेत्रवैप्राणाल्लँभंतेतेसुरास्पदम् ॥
अतएपनहंतव्यःपापात्माह्यत्रनापितः ॥ २१ ॥ पंचक्रोशांतरेह्यस्यामर्यादायाबहिर्यदि ॥ नरकान्दारुणान्ह्येषब्रह्महायातुमाचिरम् ॥ २२ ॥ ॥ नार
दवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनवैराज्ञासराजन्मंत्रिसत्तमः ॥ श्वपचान्प्रेरयामासहंतुंतंभूपशासनात् ॥ २३ ॥ श्वपचास्तेतमुन्नीयचंद्रभागापरेतटे ॥ योजन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वयभूभागंचिच्छिदुस्तस्यमस्तकम् ॥२४॥ सपापोमारवेदेशेसर्पोभूत्कालविग्रहः ॥ धवकोटरमध्यस्थोविषज्वालाकराननः ॥ २५ ॥ सशुष्कोधववृक्ष
स्तुतस्यफूत्कारवह्निना ॥ तथातपनतापेनसरसोपियथाह्रदः ॥ २६ ॥ गमनात्तस्यपापस्यसर्वतोवृक्षमूषरम् ॥ उच्छिद्यतृणजातादिजातंपश्वहितं
तदा ॥ २७ ॥ तत्रजातुसमायातःसार्थोदक्षिणदेशतः ॥ नारायणाश्रमंगच्छन्बदर्याख्यंशिवेनृप ॥ २८ ॥ तत्रैकोब्राह्मणःकश्चित्सार्थेसंमीलितःपथि ॥
निश्छिद्रांकाष्ठमंजूषांपितृमात्रस्थिसंयुताम् ॥ २९ ॥ स्कंधेनधारयन्यातितानिपातयितुंनृप ॥ गंगांभसिमहाभागपापिनामपिकामदे ॥ ३० ॥ सोप्या
गतस्तत्रवनेयत्रास्तिसभुजंगमः ॥ विविक्तेक्षिप्यमंजूषांशलाकालोहनिर्मिताम् ॥ ३१ ॥ अथागत्यभुजंगोसौशलाकांफणयाघटत् ॥ किंचिदुद्घाटितायां
समंजूषायांसमाविशत् ॥३२॥ पुनःशलाकास्वंस्थानमागताथसकुंडली ॥ तत्रैवतस्थौनिश्चेष्टोमंजूषायांविषोल्बणः ॥ ३३ ॥ अथप्रभातेसर्वेतेचेलुः
स्थानात्ततोनृप ॥ ब्राह्मणःसोपिमंजूषांकंबलेनसमावृताम् ॥ ३४ ॥ कृत्वाशिरसिराजेंद्रचचालप्रतिजाह्नवीम् ॥ कतिभिर्वासरैःसार्थःसंप्राप्तस्तीर्थं
गामिनाम् ॥ ३५ ॥ इहैवकोशलायांवैपुनीतायांमहीपते ॥ अथशीतातुरोविप्रःकंबलंचोदघाटयत् ॥ ३६ ॥ मंजूषावरणंराजन्तत्रायोध्यात
टेशुभे ॥ सोपिसर्पोनिराहारोलब्ध्वामारुतभोजनम् ॥ ३७ ॥ निश्चक्रामबहिस्तस्मादुत्क्षेप्यसुशलाकिकाम् ॥ तंनिःसृतंसमालोक्यसर्प्पसर्पइतिक्रुधा ॥
॥ ३८ ॥ व्याहरंतोजनाःसर्वेलोष्टहस्ताःसमभ्ययुः ॥ यावत्पलायतेसर्पस्तावदेकेनघातितः ॥ ३९ ॥ तत्याजसतदाप्राणान्पश्यतांतीर्थगामिनाम् ॥
त्यक्त्वाभुजंगदेहंसदेवत्वंप्रापदुर्लभम् ॥ ४० ॥ दिव्यंविमानमारुह्यप्रोवाचेदंजनानिह ॥ ॥ सर्पउवाच ॥ ॥ भोदाक्षिणात्याःशृणुतब्राह्मणावच
नंमम ॥ ४१ ॥ पुराचंडकनामाहंनापितोब्रह्महाधमः ॥ ब्रह्महत्याप्रदोषेणसर्पआसंमरुस्थले ॥ ४२ ॥ भुक्त्वानरकदुःखानिवर्षाणांलक्षपंचकम् ॥ अ
तीतंसर्पयोनौमेवर्षाणामयुतद्वयम् ॥ ४३ ॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेनप्राप्तंदेवत्वमुत्तमम् ॥ तस्मादिदंनवैत्याज्यंतीर्थंवैकोशलाभिधम् ॥ सर्वार्थदंयतोना
कःप्राप्तःपापीयसामया ॥ ४४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंसनापितःपापोयोनिंप्राप्यविनिंदिताम् ॥ जगामद्यांविमानस्थस्तीर्थस्यास्यप्रसादतः ॥४५॥
तेदाक्षिणात्यायतयोभूत्वातत्रैवतीर्थके॥ऊषुर्गोविंदपादाब्जमानसाहृष्टवैभवे ॥४६॥माहात्म्यमस्यतीर्थस्यदृष्ट्वासब्राह्मणोत्तमः ॥ तीर्थेत्रजातविश्रद्धःपित्रो
रस्थीनिसोक्षिपत् ॥ ४७ ॥ पतितेष्वस्थिखंडेषुपितरौतस्यतत्क्षणात् ॥ विमानवरमारूढौदिव्यौतत्रसमागतौ ॥ ४८ ॥ ऊचतुश्चस्वतनयंशृण्वाने
षुजनेषुवै ॥ वत्सजीवचिरंलोकेधनधान्यसुखीभव ॥ ४९ ॥ आवयोर्मुक्तिदानाच्चमुक्तियास्यसिनोमृषा ॥ गंगायांपिंडदानेनयत्फलंस्यात्सुतस्यवै ॥
पितॄणांयागतिश्चात्रद्वयंस्यादस्थिपाततः ॥ ५० ॥ ॥ इति श्रीपद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येमुकुंदोपा
ख्यानंनामैकादशाधिकद्विशततमोध्यायः॥२११॥नारदउवाच॥ इत्युक्त्वातस्यविप्रस्यपितरौदिव्यरूपिणौ॥विमानवरमारुह्यगतौहरिपुरंप्रति॥१॥तयोःपु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रस्तुतत्रैवकोशलायांदिनत्रयम् ॥ उषित्वास्वगृहंप्रायात्चिंतयंस्तीर्थवैभवम् ॥ २ ॥ इयमेवतुकथ्यंतेविबुधैःकोशलानृप ॥ कथयिष्यामितत्तेहंश्रवणो त्सुकचेतसे ॥ ३ ॥ तेदाक्षिणात्यावटवस्तस्यामूषुर्मुमूर्षवः ॥ समर्थार्थप्रदायिन्यांकोशलायांविपद्यताम् ॥ ४ ॥ कश्चिदेकस्तदातेषुतामनादृत्यकोश लाम् ॥ गच्छन्नारायणस्थानंविष्णुनावारितःपथि ॥ ५ ॥ वृद्धब्राह्मणरूपेणप्रोक्तंचेतिद्विजंप्रति ॥ ॥ वृद्धब्राह्मणउवाच ॥ क्वयासिब्राह्मणश्रेष्ठत्यक्त्वे मांकोशलांशुभाम् ॥ ६ ॥ इंद्रप्रस्थमिदंतीर्थंसर्वतीर्थोत्तमंद्विज ॥ कोशलाह्यत्रपुत्रेयंमुक्तिदाविष्णुवल्लभा ॥ ७ ॥ यत्रयासिविहायैनांनिष्कामपददा यिनीम् ॥ नसिद्धिर्भवितातत्रविष्णुस्तेचपराङ्मुखः ॥ ८ ॥ मुक्तिंचेदिच्छसेविप्रतीर्थेन्यासंप्रगृह्यच ॥ यस्ययस्येच्छयास्नासितंतंवर्गंप्रदास्यति ॥ ९ ॥ तवदृष्टिपथेविप्रसर्पोपिसुरतामियात् ॥ अस्याःप्रसादतोमुक्तौस्वर्गस्थौविप्रदंपती ॥१०॥ संजातप्रत्ययोपित्वमेतन्माहात्म्यदर्शनात् ॥ लब्ध्वाभाग्योदये नापिकथमेनांविमुंचसि ॥ ११ ॥ यथाकश्चित्तृषार्तोपिलब्ध्वाप्यमृतवारिधिम् ॥ तंत्यक्त्वायातिपंकांभस्तद्वत्त्वंमूढदृश्यसे ॥ १२ ॥ यथाचिंतामणिंक श्चित्कूपेक्षिपतिमोहितः ॥ हस्तस्थंयागतिस्तस्यदृश्यतेसागतिस्तव ॥ १३ ॥ आराध्यविष्णुंविश्वेशंयथाकश्चित्पुमान्कुधीः ॥ सुखमैंद्रियकंतु च्छंयाचतेसागतिस्तव ॥ १४ ॥ नयातिकोशलामेनांत्यक्त्वासर्वार्थदायिनीम् ॥ स्नातस्यात्रदिवप्राप्तिर्मृतस्यामृतसंस्थितिः ॥ १५ ॥ ॥ नार दउवाच ॥ ॥ राजन्नाकर्ण्यविप्रोसौद्विजश्रेयभृतोहरेः ॥ वाक्यंप्रोवाचविप्रायश्रेष्ठंबदरिकाश्रमम् ॥ १६ ॥ ॥ विप्रउवाच ॥ ॥ भोभो विप्रवरश्रद्धातववाक्येनजायते ॥ ममश्रुतवतःपूर्वमल्पग्रामस्यवैभवम् ॥ १७ ॥ इंद्रप्रस्थमिदंतीर्थंनकदाचिन्मयाश्रुतम् ॥ कुतस्तुकोशलावृद्धएतदं तरवर्तिनी ॥ १८ ॥ यत्रनारायणःसाक्षान्मुक्तायत्रचयोगिनः ॥ मुक्त्वातमाश्रमंपुण्यंतिष्ठाम्यऽत्रकथंद्विज ॥ १९ ॥ यथागत्यस्वयंविष्णुरित्युक्त्वामां निवारयेत् ॥ बदर्याश्चाधिकंक्षेत्रमिंद्रप्रस्थमिदंद्विज ॥ २० ॥ तदाहंनप्रतिष्ठामिचालितोपितमाश्रमम् ॥ मुक्तिकामःस्वसदनान्नान्यथास्थितिरत्रमे ॥२१॥ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तेतेनविप्रेणप्रादुरासीच्चतुर्भुजः ॥ विहायप्राकृतंरूपंदिव्यरूपधरोहरिः ॥ २२ ॥ उवाचचमहाभागंतंद्विजंमोक्षका मुकम् ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ इंद्रप्रस्थमिदंविप्रसर्वतीर्थोत्तमोत्तमम् ॥ ब्रह्मज्ञेष्विवसर्वेषुशंभुर्गंगानदीष्विव ॥ २३ ॥ हिमवानिवशैलेषुपक्षिरा डिवपक्षिषु ॥ त्रिदशेषुयथाशक्रोवैष्णवेष्विवनारदः ॥ २४ ॥ तेजस्विषुयथासूर्यःक्षीराब्धिरिवचाब्धिषु ॥ यथावर्णेषुभूदेवःसृष्टिष्विवपितामहः ॥ २५ ॥ विष्णोर्यथावतारेषुकौशल्याजनितोवरः ॥ तथासमस्ततीर्थेषुशक्रप्रस्थमिदंवरम् ॥ २६ ॥ निष्कामोवासकामोवायातितीर्थेक्वचिन्नरः ॥ तत्रत

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रसमस्तात्माफलदाताहमेववै ॥ २७ ॥ इंद्रप्रस्थांतरगतांत्यक्त्वायोयातिकोशलाम् ॥ सनोफलमवाप्नोतिभक्तोवरदवृंदपात् ॥ २८ ॥ ॥ नारदउ
वाच ॥ ॥ एवंनिशम्यतद्वाक्यंदृष्ट्वातद्रूपमुत्तमम् ॥ प्रणिपत्यरमाकांतंतस्यामेवागमद्द्विजः ॥ २९ ॥ भगवानपिविश्वात्मासपद्यंतर्दधेविभुः ॥ त
त्त्वमुद्दिश्यतंविप्रंतेनभावेनपूजितः ॥ ३० ॥ तत्रागत्यसविप्रोसौकोशलायांनराधिप ॥ कथयामासतद्वृत्तंसर्वंसर्वान्स्वसंगिनः ॥ ३१ ॥ तेपिश्रुत्वा
महाभागादाक्षिणात्याद्द्विजातयः ॥ तस्यामनशनंकृत्वातत्यजुःप्राकृतंवपुः ॥ ३२ ॥ तदेवगरुडारूढःश्रीविष्णुःसमुपागतः ॥ विमानैःस्वगणैःसार्द्धंता
वद्भिर्दीप्तिभास्वरैः ॥ ३३ ॥ तेतंदृष्ट्वासमायांतंविमानंगणसंयुतम् ॥ वपुषादिव्यरूपेणदंडवत्पतिताभुवि ॥ ३४ ॥ तुष्टुवुश्चद्विजाःसर्वेदिव्यज्ञानवपु
र्द्धराः ॥ तंदिव्यरूपिणंदेवंदेववंद्यपदांबुजम् ॥ ३५ ॥ ॥ ब्राह्मणाऊचुः ॥ ॥ नमस्तेतसीपुष्पसंकाशभासंतनुंबिभ्रतेपीतवासोवृताय ॥ लसत्कुं
डलप्रोतनानोपलायश्रुतौचंचलाव्यापिनीलांबुदाय ॥ ३६ ॥ भक्तिस्त्वदीयाकिलकल्पवल्लीसमाश्रितायच्छतिचित्तवांच्छितम् ॥ यथातथैषातवकोश
लाविभोजनैरुभेतेकृपयातवाप्यते ॥ ३७ ॥ वंदामहेतेचरणारविंदंवृंदारकैर्वंदितमीश्वराद्यैः ॥ विचिंत्यमानंहृदियोगिवृंदैःकंदंपरानंदमुवोविमुक्तेः ॥ ३८ ॥
प्राप्ताःकामंश्रीपतेत्वत्स्वरूपंश्रीवत्साद्यैर्लक्षितंचारुचिह्नैः ॥ वांच्छामस्तेदासभावंतथापिप्राप्तंसर्वैराहृतंनारदाद्यैः ॥ ३९ ॥ यत्सौख्यंतेदासभावंगता
नांतन्नोलक्ष्म्यावक्षसोंतर्वसंत्याः ॥ तज्जानातिश्रीपतेश्रीमहेशोनान्योलोकेयेनतच्चानुभूतम् ॥ ४० ॥ मध्येस्माकंश्रीपतेसेवकानांनीरागाणामप्यसौमान
नीयः ॥ अस्मात्तंतेनारदाद्यामुनीशास्त्वद्भक्ताप्तैर्लोकनाथंभजंते ॥ ४१ ॥ कामंब्रह्मानंदमासोंतरात्मात्वद्दास्येनोतृप्तिमायातिशंभुः ॥ वारंवारंत्वद्गुणा
नाग्रहीतुंनृत्यत्युच्चैस्त्वत्परोभावयुक्तः ॥ ४२ ॥ हेतोरस्माद्देहिनःस्वस्यदास्यंयत्प्राप्तानांनोर्मयःसंभवंति ॥ त्वच्चिह्नांगौद्वारपालौतदीयौमोहाद्धामप्रा
प्यतौतत्स्वकीयम् ॥ ४३ ॥ लोकादस्मादंतरेणत्वदिच्छात्वल्लोकानांनोद्यतेचाशुपातः ॥ कोजानीयात्तावकीमत्रमायांदुर्विज्ञेयांब्रह्मशर्वादिदेवैः ॥ ४४ ॥
नारदउवाच ॥ एवंतैःस्तूयमानःसप्रभुर्निजपदोन्मुखः ॥ उवाचतान्दाक्षिणात्यान्मेघगंभीरयागिरा ॥ ४५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ भोभोद्विजाभवंतोस्याःकोशला
याःप्रसादतः ॥ सारूप्यमपिमेप्राप्तादासभावंचयास्यथ ॥ ४६ ॥ अद्यप्रभृतिमेविप्रास्तीर्थमेतदनुत्तमम् ॥ दक्षिणकोशलेत्युच्चैर्नाम्नाख्यातंभविष्य
ति ॥ ४७ ॥ यत्रदाशरथीभूत्वानिहानिष्यद्दशाननम् ॥ साकथ्यतेमुनिवरैःसर्वैरुत्तरकोशला ॥ ४८ ॥ विपन्नोज्ञानवान्यस्यावैकुंठमधिरोहति ॥ विनापि
तद्वसेद्योस्यांसोपिस्वर्गंचगच्छति ॥ ४९ ॥ इमांततोदशगुणामाहुर्दक्षिणकोशलाम् ॥ एकादशगुणामेकेसम्यगाहुर्मुनीश्वराः ॥ ५० ॥ इयानेवविशेषो
स्तितस्याअस्यामतिर्मम ॥ तस्यांमृतंनयंत्येतेवैकुंठंमामकागणाः ॥ ५१ ॥ अस्यांमृतंस्वयमहमनन्यवदमानसम् ॥ आरोप्यगरुडंदत्त्वासारूप्यंप्राप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यामितत् ॥ ६२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वातान्द्विजान्विष्णुर्नीत्वावैकुंठमभ्यगात् ॥ महिमानंस्तुवन्नस्यस्वयंतीर्थस्यभूपते ॥ ६३ ॥ एतत्ते
सर्वमाख्यातंकारणंजगतीपते ॥ येनेयंकथ्यतेविज्ञैरिहदक्षिणकोशला ॥ ६४ ॥ कलिमलकुलहंताशृण्वतांमानवानांकमलनयनपादप्राप्तयेवांछितश्च ॥
नृपवरमहिमातेवर्णितःकोशलायामधुवनभववृत्तंशृण्वतस्तेवदामि ॥ ६५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदी
माहात्म्येकोशलामहिमावर्णनंनामद्वादशाधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२१२॥ ॥नारदउवाच॥ ॥ एतन्मधुवनंतातशिवेपरमपावनम्॥देवराजायतुष्टेनस्था
पिताविष्णुनापुरी ॥ १ ॥ अत्रविश्रांतिनामेदंतीर्थंत्रिभुवनोत्तमम् ॥ विविदांमुक्तिदंपुंसांपावनंसाधुसेवितम् ॥२॥ नित्यंवसतिविश्वात्माविष्णुःश्रीकोलरू
पधृक् ॥ अत्रतीर्थोत्तमेपुण्येनृपविश्रांतिसंज्ञके ॥ ३ ॥ बहुभिर्जन्मभिर्येनविष्णुराराधितःसदा ॥ मरणंतस्यतीर्थेस्मिन्जायतेकिलभूपते ॥ ४ ॥ का
लिंद्याएवकूलेतुद्वितीयंहरिणाकृतम् ॥ तीर्थंविश्रांतिसंज्ञंतुयत्रकंसोनिपातितः ॥ ५ ॥ एतद्द्वयंसमंराजन्गुणैर्वैकुंठदातृभिः ॥ भाग्योदयेनकेनापिलभ्यते
सकलार्थदम् ॥ ७ ॥ अथतीर्थस्यमाहात्म्यंकथयामितवाग्रतः ॥ यच्छ्रुत्वासर्वतीर्थेषुमज्जनाल्लप्स्यसेफलम् ॥ ७ ॥ हिमाचलोपत्यकायांकिरातनगरेशु
भे ॥ ब्राह्मणोनामकुशलोराजन्नासीद्दरिद्रतः ॥८॥ तस्यपत्नीदुराचारादुराचारनरेरता ॥ कर्मणामोहयामासपतिंसाबंधकीवरा ॥ ९ ॥ पतिस्तयामोहित
स्तुननिवारयितुंक्षमः ॥ तदाज्ञातत्परोदीनःक्रयक्रीतइवाभवत् ॥ १० ॥ लोकाउपहरंतिस्मतंद्विजंकुलटापतिम् ॥ उपहासभयात्सोपिनिर्ययौनगृहात्
कुधीः ॥ ११ ॥ महार्हाणिदुकूलानिभूषणानिचसादधौ ॥ जारैर्दत्तानिदुष्टात्माहसितापिनलज्जते ॥ १२ ॥ वस्त्रंपुरातनंदास्यादुत्तीर्णंयच्छरीरतः ॥
अवज्ञापूर्वकंदुष्टास्वभर्त्रेसंप्रयच्छति ॥ १३ ॥ एवंतयाकुलटयासोवज्ञातःस्वकःपतिः ॥ नितांतंदुःखमापन्नोविषमत्त्वामृतोनिशि ॥ १४ ॥ साभीताराज
तःपापाद्धनयात्स्वैरिणीतदा ॥ अनुयास्यामिभर्त्तारमित्युवाचमृषावचः ॥ १५ ॥ तयैवंशिक्षितासख्यःस्वकीयस्तांसमीपगाः ॥ निवारयामासुरितिक
थयित्वामहीपतेः ॥ १६ ॥ ॥ सख्यऊचुः ॥ ॥ भोमृगाक्षिकिमर्थंतेक्रियतेनर्थईदृशः ॥ यत्सुवर्णनिभंकायंत्वंनाशयितुमुद्यता ॥ १७ ॥ भवत्या
किंसुखंदृष्टंममुष्याव्यवसायिनः ॥ दरिद्रस्यासमर्थस्यसखिस्वोदरपूरिणः ॥ १८ ॥ पालयैनंसुतंबालंत्वदृतेकोस्यपालकः ॥ मरिष्यामोवयंसर्वामृ
तायांत्वयिसुंदरि ॥ १९ ॥ गृहमेतदवेक्षस्वसमुत्तिष्ठवरानने ॥ जीयादयंतवसुतोयस्त्रीभाविसुखप्रदः ॥ २० ॥ वांछंतिबांधवाःसर्वेत्वदी
यास्तवजीवितम् ॥ उत्तिष्ठनिजबंधूनांकुरुचित्तंसमीहितम् ॥ २१ ॥ रुदंतितवरागेणवयस्याःसकलाःसति ॥ निजवाक्यप्रदानेनवारयैताः
सुदुःखिताः ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तासांदुष्टासाधर्मविश्रुतम् ॥ उन्नमय्यमुखंप्राहश्रावयंतीस्वबांधवान् ॥ २३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॥ सख्युवाच ॥ ॥ युष्माभिर्यद्वचोधर्मंप्रोक्तंजानेऋतंननु ॥ तथापिस्वपतिःस्त्रीभिर्मान्योलोकद्वयप्रदः ॥ २४ ॥ यदुच्यतेमयावाक्यंधर्मशास्त्रस
मन्वितम् ॥ तद्वचःश्रुयतांसख्योयुक्तंचेदनुमोदत ॥ २५ ॥ यास्त्रीनिधनमापन्नंपतिमन्वेतितत्परा ॥ पापापिसहतेनैवस्वर्गेवसतिसाचिरम् ॥ २६ ॥
स्त्रीभिःपतिर्नहातव्योनिर्धनोरोगवानापि ॥ जीवन्मृतोनुगंतव्यःश्रुतिरेषासनातनी ॥ २७ ॥ विचिंत्येतिस्वमनसिसख्योन्वेमिस्वकंपतिम् ॥
वर्तिष्यतेस्वभाग्येनकरिष्येहंकिमस्यवै ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तास्तास्तयासख्योदुष्टादुष्टमतिप्रदाः ॥ ऊचुस्तांधर्मवाक्येनसमस्त
जनमोहिनीम् ॥ २९ ॥ ॥ सख्यऊचुः ॥ ॥ जहिपूर्वेहिनःसुभ्रुपश्चादन्वेहिवल्लभे ॥ समस्तास्त्वद्वियोगंनवयंसोढुंक्षमामहे ॥ ३० ॥ अस्मांस्तवविनिघ्नं
त्याअनुयांत्याःस्वकंपतिम् ॥ धर्मोल्पःपापबाहुल्यंस्वर्गप्राप्तिस्तुकीदृशी ॥ ३१ ॥ जीवन्नयंपतिःस्वीयःसाध्वयंप्रतिपालितः ॥ यदुक्तंपतिपत्नीभ्यां
तत्त्वयाविहितंसखी ॥ ३२ ॥ यावत्स्वजीवनोपायंविधातुमयमक्षमः ॥ तावत्त्वदीयभाग्येनजीविष्यतिसुतस्तव ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्यु
क्तासानिववृतेस्वभर्तुरनुयानतः ॥ सुतेनकारयामासतदातद्विरतिक्रियाम् ॥३४॥ अथकालेनकियतासुतोपनयनेमतिम् ॥ कारयामाससाविप्रैर्दत्त्वाजा
रार्पितंधनम् ॥३५॥ कृतोपनयनःकुंडःसतत्त्वज्ञानवान्शिशुः ॥ गृहान्निर्गम्यसपदिनारायणपरोभवत्॥३६॥ सतांसंगतिमासाद्यत्यक्त्वास्वंप्राकृतंवपुः॥
आरुरोहनिजंलोकमप्राप्यंयोगिभिश्चतत् ॥ ३७ ॥ अथसानिर्गतेपुत्रेमनोदुःखंचकारवै ॥ तस्मिन्नेवदिनेराजन्भूयोजारैःसहारमत् ॥ ३८ ॥ इतितैरम
माणायांतस्यांजारैःसमंनृप ॥ समागताजराकालेलावण्यमदनाशिनी ॥ ३९ ॥ त्यक्तोपपतिभिर्दृष्टासाजराग्रस्तविग्रहा ॥ बभूवदूतिकान्यासंकुल
शीलविनाशिनी ॥ ४० ॥ तदाह्येकस्यविप्रस्यसवत्सांगामपाहरत् ॥ विक्रीताकियताराजन्द्रव्येणननुसातया ॥ ४१ ॥ तयेतिगमितःकालोदूतित्वेनकि
यान्नृप ॥ पश्चाच्छुष्कशरीरोस्याविगुणःसमजायत ॥ ४२ ॥ तस्याःकुष्ठेसमुत्पन्नेगलितंह्यंगपंचकम् ॥ हस्तौपादौचनृपतेपंचमानासिकातदा ॥ ४३ ॥
एवंभूतायदाहारंनलभेतकुतश्चन ॥ तदातुतत्रोदितयादास्यासानीयतापणम् ॥ ४४ ॥ तत्रसापतितापापालोकान्संप्राथ्यर्थदीनया ॥ गिराधिगितिकुर्वा
णाचक्रेस्वोदरपूरणम् ॥ ४५ ॥ तदिहाभ्यासवर्त्त्येकोद्विजःसर्वागमार्थवित् ॥ तांविलोक्यमहावाग्मीप्रोवाचेदंवचोनृप ॥ ४६ ॥ जनानांदुःखदंपापमि
हलोकेपरत्रच॥ तस्मात्पापंनकर्त्तव्यंमानवैर्दुःखभीरुभिः॥४७॥ पापंकृत्वाजनोयस्तुप्रायश्चित्तंकरोतिवै॥नतदाचरितेभूयोनतत्फलमवाप्नुयात् ॥ ४८ ॥
यःकृत्वामुहुरेनांसिप्रायश्चित्तंकरोतिन॥तस्यास्याइवपापायामतिरत्रपरत्रच॥४९॥अनयापापसंघातोलोकेत्रसमुपार्जितः॥ इहैवतत्फलंभुंक्तेभोक्ष्यतेनरके
प्यसौ॥५०॥सर्वशास्त्रेषुदृष्टंवैसर्वेषांपापकर्मणाम्॥प्रायश्चित्तंनचस्त्रीणांविन्मुखानांतुकर्मणः॥५१॥ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वासद्विजश्रेष्ठोनमस्कृत्यरविं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ययौ॥ विष्णुंसंस्मृत्यसंस्मृत्यभीतस्तदवलोकनात्॥५२॥ एवंसादुःखमापन्नाभुंजानाकर्मणःफलम्॥अर्जितस्यस्वयंराजन्मृताकतिपयैर्दिनैः॥५३॥ नत
स्याअग्निसंस्कारःसंजातःपापकर्मणः॥आकृष्यकेशेसानीताश्वपचैर्नगराद्बहिः॥५४॥मरणावसरेतस्यायमभृत्याःसमागताः ॥ प्रापय्ययातनादेहंतांनिन्यु
र्भास्करेःपुरीम् ॥५५ ॥ सौम्यःसधर्मिणांदेवःसाक्षाद्भयस्तुपापिनाम्॥ तस्याविलोकनाद्भूयःसोप्यभूद्वैपराङ्मुखः ॥ ५६ ॥ भृत्यानाज्ञापयामासयमएवप
राङ्मुखः ॥ रौरवेनरकेघोरेपात्यतांसामयेरिता ॥ ५७ ॥इत्युक्तास्ततदाभृत्यानीत्वातांघोररौरवे ॥ न्यपातयन्नधोवक्त्रांस्मरंतींकर्मयत्कृतम् ॥ ५८ ॥
एकमन्वंतरंयावत्सास्थित्वातत्ररौरवे ॥ पश्चाद्गोधासमुत्पन्नाश्मशानेमृतमांसभुक् ॥ ५९ ॥ तत्रापिसावर्षशतंलेभेदुःखंस्वकर्मणः ॥ फलंमृतकमांसे
नकुर्वत्याहारमुत्कटम् ॥ ६० ॥ एकदासमुनेःपुत्रोयोस्याःकुक्षौव्यजायत ॥ विप्रयोनौसमायातःश्मशानेतत्रपर्यटन् ॥ ६१ ॥ मुनिपुत्रस्तुतांवीक्ष्यमृ
तानांक्रव्यमश्नतीम् ॥ ध्यात्वाक्षणंस्वमनसिबुबुधेतांस्वमातरम् ॥ ६२ ॥ सउवाचात्मनात्मानंबुद्ध्वातांनिजमातरम् ॥ ॥ मुनिपुत्रउवाच ॥ एतां
तुतारयाम्यद्यदुस्तराद्दुःखवारिधेः ॥ ६३ ॥ अहोनमुच्यतेजंतुर्जातपापेनकर्मणा ॥ आत्मनोपार्जितेनैवभोगकालावधिंविना ॥ ६४ ॥ अस्याःकालो
व्यतीयायनिरयेमानवाभिधः ॥ सांप्रतंचजनैस्त्वत्रवत्सराणांशतंगतम् ॥ ६५ ॥ कियदग्रेचभोक्तव्यमेतयापापमुल्बणम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
इत्यालोच्यपुनर्दध्यौज्ञानेनामील्यचक्षुषी ॥ ६६ ॥ दृष्ट्वातस्यागतिंघोरांपापायादिव्यचक्षुषा ॥ पुनरात्मानमादेहंसद्द्विजप्रवरोनृप ॥ ६७ ॥
॥ ॥ मुनिपुत्रउवाच ॥ ॥ अहोकल्पशतेनापिनिस्तारोस्यानदृश्यते ॥ विनासत्तीर्थमरणंशरणंवारमापतेः ॥ ६८ ॥ अथवापिंडदानेनगयायां
मत्कृतेनच ॥ विनास्याःसद्गतिंनैवकल्पकोटिशतैरपि ॥ ६९ ॥ नघटेतद्वयंचास्याअस्यांयोनौकदाचन ॥ सत्तीर्थविषयेमृत्युःसेवायांश्रीपतेरतिः
॥ ७० ॥ अस्याउद्धारहेतुर्वैमग्नायाःपापसागरे ॥ भवितामत्कृतंश्राद्धंगयायाचहित्रिकम् ॥ ७१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्यालोच्यसधर्मा
त्माययौस्वपितुराश्रमम् ॥ आचख्यौपितरंसर्वंस्वमातुर्दुःखकारणम् ॥ ७२ ॥ निशम्यपुत्रवचनंमातृदुःखनिवेदकम् ॥ उवाचसमुनिश्रेष्ठःपुत्रं
प्रणतकंधरम् ॥ ७३ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ हेतातमातरंस्वीयांशीघ्रमुद्धरदुर्गतेः ॥ नयविद्धूपतिःशत्रोर्जयलक्ष्मीमिवाहवे ॥ ७४ ॥ नता
रयतियःपुत्रोमातरंपितरंस्वकम् ॥ दुःखात्सयातिनरकंयदितारयितुंक्षमः ॥ ७५ ॥ स्वपुत्रात्प्राप्यपानीयंपिंडाश्चवरतीर्थके ॥ पितरोनरका
त्स्वर्गंस्वर्गाद्यांतिहरेःपदम् ॥ ७६ ॥ तस्मादाशुसमुत्तिष्ठगच्छखांडवकानने ॥ तत्रास्तियमुनापुण्यामुनिवर्यनिषेविता ॥ ७७ ॥ तत्तीरेस्ति
हरिप्रस्थंसर्वतीर्थमयंततः ॥ पुण्यंमधुवनंतत्रविष्णुनास्थापितंस्वयम् ॥ ७८ ॥ तत्रस्नात्वातुविधिवत्कृत्वानित्यक्रियांनिजाम् ॥ तामुद्दिश्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 कुरुश्राद्धंस्वप्रसूंचकुरुक्रियाम् ॥७९॥ त्वयातत्रकृतेश्राद्धेतस्याःसद्गतिमिच्छता ॥ साप्राप्स्यतिहरेर्लोकंहित्वागोधांगमुल्बणम् ॥८०॥ गयायांपिंडदानेन
 यत्फलंतातजायते ॥ ततःशतगुणंपुण्यंसद्भिर्मधुवनेस्मृतम् ॥ ८१ ॥ इदानींवर्ततेतातकन्याराशिगतोरविः ॥ पुत्रगत्वाकुरुश्राद्धंपूर्वानुद्दिश्यबांधवान् ॥
॥ ८२ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येत्रयोदशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २१३ ॥ ॥ छ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यपितुर्वाक्यंसजगामत्वरान्वितः ॥ पुण्यंमधुवनंराजन्गयाशतगुणाधिकम् ॥ १ ॥ तत्तीर्थवासिनोविप्रान्सायमामंत्र्यमंत्र
वित् ॥ कालेपुनःसमाहूयबभाषेस्वागतंवचः ॥ २ ॥ ततःप्रक्षाल्यतत्पादौगंधाद्यैरभिपूज्यच ॥ पादार्घ्यमददात्प्रीत्यासमेनस्वयमाचमत् ॥ ३ ॥ तत
स्तान्ब्राह्मणान्नीत्वाश्राद्धदेशेन्यवेशयत् ॥ कुशांबुतुलसीपुष्पगंधाक्षततिलैःसह ॥ ४ ॥ पूरयित्वाकर्मपात्रंपुंडरीकाक्षमस्मरत् ॥ देवताभ्यइतिश्लोकंत्रिः
कृत्वासोपठद्द्विजः ॥ ५ ॥ सतिलंशोधितकुशैर्विदधेबंधनंततः ॥ अग्निष्वात्तेतिमंत्रेणपूर्वादीनांदिशांक्रमात् ॥ ६ ॥ रक्षोभूतेतिमंत्रेणनीवीबंधंव्यधा
त्सः ॥ ॥ ततःप्रतिज्ञामाधायददौद्विजकुशासनम् ॥ ७ ॥ पितॄन्समाह्वयामाससतदाब्राह्मणोत्तमः ॥ दत्त्वाततस्तुहस्तार्घ्यंपात्रंन्युब्जीचकारवै ॥ ८ ॥
कृत्वागंधादिदानंचपुनःसव्येनचाचमत् ॥ सव्यापसव्येनतदादत्वापात्राणिसद्विजः ॥ ९ ॥ तैर्ब्राह्मणैरनुज्ञातश्चक्रेग्नौकरणंततः ॥ आज्यादिहविषाराजं
स्तान्यमत्राण्यपूरयत् ॥ १० ॥ अनुत्तानोत्तानपाणिःकुर्वन्पात्रावलंबनम् ॥ पपाठपाठितोविप्रैःपृथ्वीत्वेतिद्विजन्मनाम् ॥ ११ ॥ असंस्कृतप्रणी
तानामितिमंत्रेणसद्विजः ॥ दर्भेषुदक्षिणाग्रेषुददौचविकिरासनम् ॥ १२ ॥ अग्निदग्धेतिमंत्रेणघृतमिश्रान्नमक्षिपत् ॥ जलेनसहराजेंद्रविष्टरेकुशकल्पिते ॥
॥ १३ ॥ सव्येनपुनराचम्यददौचुलकजीवनम् ॥ तृप्ताःस्थेतिचसंपृच्छचातृप्तास्मप्रतिभाषिताः ॥ १४ ॥ शेषान्नभोजनेतेषांजग्राहाज्ञांद्विजन्मनाम् ॥
पिंडार्थंवेदिकांकृत्वावितस्तिप्रमितांद्विजः ॥ १५ ॥ रेखांचकारदर्भेणदक्षिणाभिमुखींनृप ॥ येरूपाणीतिमंत्रेणदधेग्निंदिशिचोल्मुकम् ॥ १६ ॥
पूर्वजन्मनियामातापितायश्चमहीपते ॥ तयोश्चपितरौयौहियौचराजन्पितामहौ ॥ १७ ॥ यःप्रमातामहश्चापिपितरौराजसत्तम ॥ पित्रादीन्षट्सपत्नीकां
स्तानुद्दिश्ययथाविधि ॥ १८ ॥ कुशासनानिदत्त्वावैददौपिंडान्षडैवहि ॥ गंधादिभिश्चसंपूज्यमध्यपिंडविसर्जनम् ॥ १९ ॥ कृत्वाघ्रायचवामांसेपिं
डपात्रंन्यवेशयेत् ॥ जलपात्रंतदादायवाजेवाजेपठन्निति ॥ २० ॥ पाद्यार्घंचपुनर्दत्त्वादक्षिणाद्यैरतूतुषत् ॥ आद्वारंताननुव्रज्यतेभ्योलब्ध्वानुशासनम् ॥
॥ २१ ॥ बुभुजेचस्वयंराजन्बांधवैःसहसद्विजः ॥ एवंसमाप्यराजेंद्रश्राद्धंसद्विजसत्तमः ॥ २२ ॥ पूर्वसंबंधिनांतत्रतीर्थेमधुवनेशुभे ॥ यदाचचालशां
तात्मापितुराश्रमकंप्रति॥२३॥ तदासंमिलितामार्गेसर्वेतेश्राद्धभोजिनः ॥ विमानषट्कमारूढादिव्याभरणभूषिताः ॥ दिव्यांबरधराराजन्नित्यूचुस्तंद्विजो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्तमम् ॥ २४ ॥ ॥ पितरऊचुः ॥ ॥ भोवत्सविप्रशार्दूलवृणीष्ववरमुत्तमम् ॥ तीर्थेत्रकुर्वताश्राद्धंभवतातारितावयम् ॥ २५ ॥ वयंगणत्वमापन्नाः श्रीपतेस्त्वत्प्रसादतः ॥ प्रार्थयस्वमहाबुद्धेयदिष्टंतवचेतसि ॥ २६॥ ॥ मुनिपुत्रउवाच ॥ ॥ केयूयंकुतआयातागणत्वंहिकुतोगताः ॥ उपकारंविना कस्माद्वरंयन्मेप्रयच्छत ॥ २७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यपूर्वजन्मसुतस्यवै ॥ पिताप्रोवाचयोदुःखाद्भक्षयित्वाविषंमृतः ॥ २८ ॥ पितोवाच ॥ ॥ अहंतवपिताविप्रपूर्वजन्मनिभूसुरः ॥ भार्ययाव्यभिचारिण्यामात्रातेपीडिताभृशम्॥२९॥ अतीवदुःखमापन्नोभक्षयित्वाविषंनिशि ॥ अप मृत्युंगतस्तस्मादभवंरजनीचरः ॥ ३० ॥ एवंमन्वतरंतातशतंपंचदशाधिकम् ॥ वर्षाणांचव्यतीतंतद्राक्षसत्वंगतेमयि ॥ ३१ ॥ इदानींषोडशाब्देतुत्व याश्राद्धेकृतेत्रवै ॥ पुण्येमधुवनेतीर्थेदेवत्वंप्राप्तवानहम् ॥ ३२ ॥ एतद्विमानमायांतंस्वर्गादिंद्रप्रणोदितम् ॥ सगणंसाप्सरोवृंदंममारोहणहेतवे ॥ ३३ ॥ अत्रतुभ्यंवरंदातुंसगणःसाप्सरोगणः ॥ विमानवरमारुह्यगच्छन्स्वर्गेहमागमम् ॥ ३४ ॥ वरंवरयभद्रंतेनविलंबसहावयम् ॥ ऐरावतगजारूढःसुरेशोमाम वेक्षते ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वानिजवृत्तांतंदत्त्वाचनिजसूनवे ॥ तत्प्रार्थितांहरेर्भक्तिंजगामसदिवंनृप ॥ ३६ ॥ अथप्रोवाचतन्माता पूर्वजन्मसुतंचतम् ॥ ॥ मातोवाच ॥ ॥ त्वत्प्रसादादहंजातादेवीमुक्ताचपापतः ॥ ३७ ॥ प्रातंशच्याःसखीत्वंमेपापयापिद्विजोत्तम ॥ त्वयात्र विहितेश्राद्धेतीर्थेविश्रांतिसंज्ञके ॥३८॥ प्रार्थयस्वमहाभागनिजचित्तसमीहितम् ॥ ददामितेयतोस्माकंदेवीनांनवचोमृषा ॥३९॥ येनपापेनजाताहंगोधा चपितृकानने ॥ नरकेचिरमास्थायतत्त्वंवेत्सिद्विजोत्तम ॥ ४० ॥ अनुजानीहिमांपुत्रपुलोमतनयादिवि ॥ मामपेक्षितमाकाशेवृतादेवांगनागणैः ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासापितन्मातानिष्कामायस्वसूनवे ॥ ययौत्रिविष्टपंराजन्शिरसातेनवंदिता ॥ ४२ ॥ ततःपितामह स्तस्यस्वपौत्रंतंद्विजोत्तमम् ॥ उवाचवचनंभूयःहरेर्विश्रुत्स्वरूपताम् ॥ ४३ ॥ ॥ पितामहउवाच ॥ ॥ वत्सवत्साचिरंजीवलभस्वनिजवांच्छितम् ॥ त्वत्प्रसादाद्वयंतीर्णादुस्तराद्भवसागरात् ॥ ४४ ॥ पितामहोहंतेवत्सतवेयंचपितामही ॥ मृतंमानुगतासाध्वीसालोक्यमचिरंगता ॥ ४५ ॥ अद्यत्व यात्रविश्रांतौविहितेश्राद्धकर्मणि ॥ आवयोस्तुहरेर्लोकेलब्धातस्यस्वरूपता ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातयासार्द्धंस्वस्त्रियाभूपसत्त म ॥ ब्रह्मलोकमतिक्रम्यवैकुंठंसययौद्विजः ॥ ४७ ॥ अथप्रोवाचराजेंद्रवचस्तत्प्रपितामहः ॥ यत्तेतत्कथयाम्यद्यशृणुष्वैकमनाद्विज ॥ ४८ ॥ ॥ ॥ प्रपितामहउवाच ॥ ॥ भोभोवत्समहाभागतवाहंप्रपितामहः ॥ भ्रूणहत्याफलेनाहंशौकरींयोनिमाप्तवान् ॥ ४९ ॥ ततोविनिर्गतस्तातश्वाभवंपा पपीडितः ॥ ततःस्थावरतांप्राप्तोविंध्येपर्वतसत्तमे ॥५०॥ तत्रापिचिरकालेनस्थितःस्थावरतांदधत् ॥ हस्तिनाकेनचित्तातमूलादुत्पाटितोबलात्॥५१॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्मिन्नेवततःकालेत्वयाश्राद्धमकारिवै ॥ अस्मिंस्तीर्थोत्तमेतातमुक्तोहंस्थावरात्ततः ॥ ५२ ॥ प्राप्तोयंयक्षराजस्यनगर्य्यांवासउत्तमः ॥ देह्यनुज्ञांद्विज
श्रेष्ठयामितांत्वत्प्रसादतः ॥ ५३ ॥ त्वांदिदृक्षुरिहायातोदृष्टस्त्वंपुण्यदर्शनः ॥ तीर्थंचसर्वतीर्थेषुश्रेष्ठंमधुवनंमया ॥ ५४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
इत्युक्तस्तेनराजेंद्रमुनिपुत्रःसधर्मवित् ॥ पप्रच्छशिरसानम्यतंनिजंप्रपितामहम् ॥ ५५ ॥ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ॥ ब्राह्मणानांकुलेतातजातोसित्वंगरी
यसि ॥ कथंविहितवान्पापंभ्रूणहत्याभिधंगुरो ॥ ५६ ॥ येनानिंद्यांसमापन्नोभवान्योनिपरंपराम् ॥ समाचक्ष्वमहाभागयदितत्स्मृतिरस्तिते ॥ ५७ ॥
॥ प्रपितामहउवाच ॥ ॥ पुराहंद्विजशार्दूलब्राह्मणस्यैवजन्मनि ॥ मंत्रयंत्रविधानेनकृतवान्वृत्तिमात्मनः ॥ ५८ ॥ धनलोभेननारीणांगर्भार्थमहमौ
षधम् ॥ दत्तवांश्चैवनाशायदैवोपहतचेतनः ॥ ५९ ॥ लोभोहिधनहीनानांजनानांज्ञानमाहरेत् ॥ शुचिकालेदिनाधीशःकुल्यानामिवजीवनम् ॥ ६० ॥
ज्ञानेनष्टेजनस्तातपापमाचरतेध्रुवम् ॥ पापान्नरकमाप्नोतिततोयातिकुयोनिताम् ॥ ६१ ॥ काचिदेकातदानारीगुर्विणीमामपृच्छत ॥ किंजनिष्याम्य
हंविप्रपुत्रंवेत्यथवास्त्रियम् ॥ ६२ ॥ तदाहमुक्तवांस्तांवैतवकन्याभविष्यति ॥ पुत्रोत्पत्तिकृतेतुभ्यंप्रदास्यामिमहौषधम् ॥ ६३ ॥ इत्युक्ताचमयाना
रीदुर्बुद्धिस्त्रीशिरोमणिः ॥ जग्राहममपादौतुदत्तंहेमपलंचमे ॥ ६४ ॥ इत्युवाचचसामह्यंषट्कन्याजनितामया ॥ सप्तमीयंत्वयाचोक्ताजीविष्येस्यानज
न्मनि ॥ ६५ ॥ तथाकुरुमहाबुद्धेयथाहंवैनकन्यकाम् ॥ जनयिष्यामिविप्रान्यांनिजप्राणविनाशिनीम् ॥ ६६ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यास्तामहंपुनरु
क्तवान् ॥ प्रसूतिकालेदास्यामिपुत्रोत्पाद्यहमौषधम् ॥६७॥ तथेतिसावचोमह्यंप्रतिश्रुत्यगतागृहम् ॥ अपेक्षमाणातंकालंतस्थौवाक्यप्रतीतिकृत्॥ ६८॥
तस्यांगतायांभोतातचिंतयाभवमातुरः ॥ इत्यहंद्विजशार्दूलतच्छृणुष्ववदामिते ॥ ६९ ॥ पुत्रोत्पत्तिप्रतीतेयंमह्यंदत्तवतीपलम् ॥ सुवर्णस्यनजा
नामिकिमस्याःसंभविष्यति ॥ ७० ॥ किमत्रकरणीयंमेकथमेतत्सुवर्णकम् ॥ पलप्रमाणंतिष्ठेद्वैदरिद्रस्यगृहेमम ॥ ७१ ॥ एवंविमृश्यतद्दास्यास्तस्यै
हस्तेनदापितम् ॥ गर्भपातकरंतातमयादारुणमौषधम् ॥ ७२ ॥ तेनौषधेनतस्यास्तुगर्भस्रावोभवत्तदा ॥ मासेतृतीयेनज्ञातंचिह्नंपुरुषकन्ययोः ॥७३॥
तदासामद्गृहंप्राप्ताविषण्णागर्भस्रावतः ॥ अथार्थयत्सुवर्णंतन्निराशापुत्रजन्मनि ॥ ७४ ॥ तदाहमिष्टकाचूर्णंभस्मनाचसमन्वितम् ॥ हरिद्रा
चूर्णसंयुक्तंसांवृतस्यैअदर्शयम् ॥ ७५ ॥ एतच्चूर्णकृतंमातस्त्वत्पुत्रोत्पत्तयेमया ॥ त्वद्दानाद्द्विगुणंद्रव्यंलग्नमेतस्यसाधने ॥ ७६ ॥ इत्युक्त्वासामयाता
तत्यक्त्वाचूर्णंगृहंययौ ॥ मामुक्त्वेतिगृहीष्यामिकालेत्वत्तोद्विजोत्तम ॥ ७७ ॥ एवंमयाकृतातातभ्रूणहत्यातिदारुणा ॥ ययातिकुत्सितेयोनित्रितये
भ्रमितंमया ॥ ७८ ॥ त्वत्प्रसादादहंमुक्तःसांप्रतंस्थावरत्वतः ॥ देह्यनुज्ञांमुनिश्रेष्ठयाम्यहंह्यलकांशुभाम् ॥ ७९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजेंद्रतस्यतुप्रपितामहः ॥ तेनाभिवंदितोमूर्ध्नाप्रययौदिशमुत्तराम् ॥ ८० ॥ विमानेनविचित्रेणकिंकिणीजालमालिना ॥ नृत्यद्गंधर्वजुष्टेनमणिप्राकार
शोभिना ॥ ८१ ॥ अथतस्यमहाराजविप्रस्यप्रपितामही ॥ उवाचस्वप्रपौत्रंतंविमानवरमास्थिता ॥ ८२ ॥ ॥ प्रपितामह्युवाच ॥ ॥ नान्यत्रकुत्र
गंतासिपुण्येनानेनसुव्रत ॥ विनापद्मापतेःपादपद्माचिह्नितमंदिरम् ॥ ८३ ॥ अयंममपतिःपापोमुनेत्वत्प्रपितामहः ॥ वारितोपिमयापापमाचचारसुदुष्ट
धीः ॥ ८४ ॥ सोपित्वयातिपापात्मातारितोदुःखसागरात् ॥ शक्यतेकेनवैकर्तुंतावकंगुणवर्णनम् ॥ ८५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा
सापिराजेंद्रपतिलोकंजगामह ॥ अलकायांचिरंपत्यातेनैवमुमुदेसह ॥ ८६ ॥ अथतेमुनिपुत्रस्यसर्वेमातामहादयः ॥ सपत्नीकाःसमारुह्यविमानेषु
ययुर्दिवम् ॥ ८७ ॥ सोपिद्विजवरस्तस्मात्तीर्थात्स्वपितुराश्रमम् ॥ गत्वातंसर्ववृत्तांतंस्वपित्रेसमवर्णयत् ॥ ८८ ॥ सोपितत्रगतःसार्द्धंकुटुंबेनवनेम
धोः ॥ चकारपर्णशालांवैविश्रांतेस्तुसमीपतः ॥ ८९ ॥ तत्रविश्रांततीर्थंतुत्रिकालंस्नानमाचरन् ॥ नाकरोद्विष्णुलोकेपिस्पृहांसमुनिसत्तमः ॥ ९० ॥
एकदाजलमध्येसस्नानंकुर्वन्मुनिर्नृप ॥ आचकांक्षेचभवताकदामेहरिदर्शनम् ॥ ९१ ॥ एवंकामयमानस्यमुनिवर्यस्यभूपते ॥ आजगामत्वरायुक्तोपक्षि
राजासनोहरिः ॥ ९२ ॥ लक्ष्म्यावक्षःस्थयासार्द्धंचतुर्बाहुधरोहरिः ॥ नवीनघनवर्णांगोविद्युद्वर्णांबरावृतः ॥ ९३ ॥ कौस्तुभोद्भासिसद्वक्षाःशंखचक्रगदा
ब्जभृत् ॥ वनमालालसत्कंठोमकराकृतिकुंडलः ॥ ९४ ॥ फुल्लांबुजपलाशाक्षःस्वलकालंकृताननः ॥ विद्रुमाकारकरजोरुणहस्तांघ्रिसत्तलः ॥ ९५ ॥
उवाचतंद्विजश्रेष्ठंदंतभासाविभासयन् ॥ शरन्निशापतिस्तोमतिरस्कारकृतादिशः ॥ ९६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ भोभोद्विजवरैतन्मेतीर्थंमधुव
नंशुभम् ॥ विश्रांतसंज्ञकंस्नानात्सर्वकामोपपादकम् ॥ ९७ ॥ अत्रत्वयास्नानकालेवांछितंममदर्शनम् ॥ तुभ्यंहितन्मयादत्तंब्रह्मादिसुरदुर्लभम् ॥९८॥
त्यजदेहमिमंविप्रमानुषंदिव्यमाप्नुहि॥ आयाहिमद्गृहंसार्द्धंमयारुह्यखगेश्वरम् ॥९९॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यश्रीपतेःसमुनीश्वरः ॥
तुष्टावप्रणतोभूत्वाजलएवविशांपते ॥१००॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ॥ श्रीपतेश्रीमदंभोजसंमर्दितपदांबुजम् ॥ भवतोभवतापघ्नंवंदेत्रिदशवंदितम् ॥१०१॥
त्वदीयमाययानाथमोहितायेत्रजंतवः ॥ तेषांकदाचिन्निस्तारोनकृपामंतरेणते ॥ २ ॥ सत्तीर्थसेवनादीशतथासज्जनसंगमात् ॥ पुंसांभक्तिस्तुयेषांवैजा
यतेकृपयातव ॥ ३ ॥ साधुभिर्बहुभिरीरितंहरेयोनिशम्यगुणकीर्त्तनंतव ॥ कीर्तयत्यखिलपापनाशनंमातृगर्भकुहरेसनोपतेत् ॥ ४ ॥ श्रीपतेतवजन
स्यमानसंदैवतस्तुपतितंमहारणे ॥ गुंठितंचरजसाजहातिनोनिर्मलत्वमिवरत्नमुत्तमम् ॥ १०५ ॥ यःपुमान्पतातितेपदांबुजेदंडवत्पुलकमंगकेदधत् ॥
सोन्वयंनयतितावकंपदंस्वंचवांछितमशेषयोगिभिः ॥ १०६ ॥ जीवएवतवमाययाविभोमोहितोभ्रमतिविश्ववर्त्मसु ॥ त्वत्कृपाललितलोचनां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चलैस्तत्क्षणंतरतिविश्ववारिधिम् ॥ १०७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिसंस्तुत्यगोविंदंदंडवत्तस्यपादयोः ॥ पपातसमुनिश्रेष्ठोजयेतिमु
हुरीरयन् ॥ १०८ ॥ श्रीपतिस्तंमुनिश्रेष्ठंदंडवत्पतितंभुवि ॥ उत्थाप्यबाहुभिस्तूर्णंसुपर्णेसमरोपयत् ॥ १०९ ॥ तत्कुटुंबंचविश्वात्मावैकुंठंचज
गामह ॥ इत्येतत्कथितंराजन्शिवेमधुवनस्यवै ॥ ११० ॥ माहात्म्यंसर्वपापघ्नंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ यइदंशृणुयान्मर्त्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते
॥ १११ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येमधुवनमाहात्म्यंनामचतुर्दशाधिकद्विशततमोऽ
ध्यायः ॥२१४ ॥छ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ युधिष्ठिरेदमाकर्ण्यनारदस्यवचःशुभम् ॥ शिबिरौशीनरोराजाविनीतस्तमुवाचह ॥१॥ शिबिरुवाच ॥
मुनेमयातुमाहात्म्यंश्रुतंमधुवनस्यवै ॥ त्वन्मुखात्किंतुसंदेहोह्येकोस्तिममानसे ॥ २ ॥ येनधर्मात्मनासर्वेतारितानिजबांधवाः ॥ जन्मद्वयकृताद्यासी
त्सकथंस्वैरिणीसुतः ॥ ३ ॥ एतदाचक्ष्वभगवन्सर्वंस्वंवेत्सितत्त्वतः ॥ अतीतंवर्त्तमानंचभविष्यमपिनारद ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एकदामुनयः
सर्वेहरिद्वारेसमागताः ॥ दशम्यांज्येष्ठशुक्लस्ययुक्तायांसर्वपर्वभिः॥५॥तत्रतेविधिवत्स्नात्वाकृत्वाचस्वक्रियांशुभाम् ॥ हिमाचलस्यपृष्ठेतुस्वस्थचित्ताउपा
विशन् ॥ ६ ॥ तारात्मजोबुधस्तत्रमुनिसंगेसमागतः ॥ सौंदर्यभरसंयुक्तःस्मरोमूर्त्तइवापरः ॥ ७ ॥ तंसमागतमालोक्यसमुत्तस्थुर्मुनीश्वराः ॥ तेनाभिवं
दितामूर्ध्नापुनस्तेसमुपाविशन्॥८॥बुधस्यादरमालोक्यविहितंमुनिपुंगवैः ॥ मुनिपुत्रःसपप्रच्छपितरंस्वामितिप्रभो॥९॥ मुनिपुत्रउवाच ॥ ॥ कोयंतातस
मायातःसौंदर्येणापरःस्मरः ॥ व्यासादिभिर्मुनिवरैर्भृशंतस्यादरःकृतः ॥ १० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यसधर्मात्मास्वस्यपुत्रस्यभाषितम् ॥
बभाषेमुनिशार्दूलःपुत्रंनिर्बंधसंयुतम् ॥ ११ ॥ ॥ पितोवाच ॥ ॥ बृहस्पतेःसुरगुरोःसुतस्तारोदरोद्भवः॥ बुद्धिमान्बुधनामायंशशिवंशकरःपरः॥१२॥
॥ पुत्रउवाच ॥ ॥ किंत्वयाकथितंतातनिःसंबंधपरंवचः ॥ बृहस्पतेःसुतोयस्तुसकथंशशिवंशकृत् ॥ १३ ॥ जज्ञेनसूययातातविधुरत्रेर्मुनीश्वरात् ॥
तस्यवंशस्यकर्त्तायंकथंसुरगुरोःसुतः ॥ १४ ॥ एषमेमानसेतातसंशयोवर्ततेमहान् ॥ तमपाकुरुविप्रेंद्रसंदिहानस्यमेशिशोः ॥१५॥ ॥ पितोवाच॥
पुराबृहस्पतेर्भार्यातारानामयशस्विनी ॥ चंद्रेणापहृताताततबलाद्बलवतातदा ॥ १६ ॥ अपहृत्यतदानीतास्वगृहंविधिनागुरोः ॥ भार्यासातुतयासा
र्द्धंरमितंतेनवैचिरम् ॥ १७ ॥ तस्यागर्भोभवत्तातकालेनकियतातदा ॥ ततोबृहस्पतिर्भार्यांनिजांतांसमयाचत ॥ १८ ॥ चंद्रमापिमदाविष्टोनददौ
बलदर्पितः ॥ ततोबृहस्पतिस्तातदेवैःशक्रादिभिःसह ॥ १९ ॥ सन्नद्धोयोद्धुमारेभेसमंबलवदिंदुना ॥ सहायार्थंविधोःशुक्रःसमंदितिजदानवैः ॥ २० ॥
समागतस्तदातातततस्मिन्रणसमुद्यमे ॥ ततस्तारानिमित्तंवैयुद्धंप्रावर्त्ततोल्बणम् ॥ २१ ॥ करिष्यतेसर्वजनैःप्रधानंतारकामयम् ॥ तस्मिन्युद्धे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महाभीमेहतादेवाश्चदानवाः ॥ २२ ॥ नकस्यचिज्जयस्तातबभूवनपराजयः ॥ ततःसमागतोब्रह्मासंनिवार्योल्बणंरणम् ॥ २३ ॥ ददौबृहस्पतेस्तारांबो
धयित्वानिशापतिम् ॥ बृहस्पतिस्तुतांवीक्ष्यतारांगर्भवतींतदा ॥ क्रुद्धोविरिंचेःप्रत्यक्षंसमाजेदेवदैत्ययोः ॥ २४ ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥
शृणुष्वमामकंवाक्यंतारेतरललोचने ॥ कस्यायंध्रियतेगर्भोभवतेदोर्ममाथवा ॥ २५ ॥ ॥ पितोवाच ॥ ॥ एवंमुहुर्मुहुःपृष्टासाचलज्जावतीशुभा ॥
यदानकथयामासकिंचित्तातदग्रतः ॥ २६ ॥ तदायंपश्यतांतेषांदेवानांचसुरद्विषाम् ॥ उत्पन्नस्तामुवाचेदंजननींचरुषान्वितः ॥ २७ ॥ ॥ बुध
उवाच ॥ ॥ कस्मान्नकथ्यतेदुष्टेमदीयोजनकस्त्वया ॥ लज्जांविहायसंपश्यशापस्यममवैभवम् ॥ २८ ॥ ॥ पितोवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाजलमादाययदा
शप्तुंसमुद्यतः ॥ तदासामंदमाहेदंपितातवसुधाकरः ॥ २९ ॥ इत्युक्तेचतयासाध्व्याचंद्रःस्वतनयंबुधम् ॥ अमुंगृहीत्वासानंदंजगामनिजमंदिरम् ॥
॥ ३० ॥ बृहस्पतिस्तुतांतारांगृहीत्वास्वगृहंययौ ॥ ब्रह्मादेवाश्चदैत्याश्चतेपिस्वंस्वंगृहंययुः ॥ ३१ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयस्त्वंमांपरिपृ
ष्टवान् ॥ बृहस्पतिस्त्रियांजातोयथायंचंद्रवंशकृत् ॥ ३२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यपितुर्वाक्यंजहासोच्चैर्मुनेःसुतः ॥ उवाचचस्वपितरं
कुंडोयंस्वैरिणीसुतः ॥ ३३ ॥ उवाचचपितापुत्रंहापुत्रेदंनभण्यताम् ॥ सर्वसत्वांतरज्ञोयंशप्स्यतेत्वांत्वदुक्तवित् ॥ ३४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्यु
क्तेतेनमुनिनाचांद्रिर्ज्ञात्वातदीरितम् ॥ सर्वेषांशृण्वतांप्राहमुनीनामितिभूपते ॥ ३५ ॥ ॥ बुधउवाच ॥ ॥ शृण्वंतुमुनिशार्दूलाभवंतोममभाषि
तम् ॥ यदिसाध्वथवासाधुविचारयतमाचिरम् ॥ ३६ ॥ भवतांतत्वबुद्धीनांदर्शनार्थमिहागतः ॥ कृतवान्कस्यचिन्नाहमपराधंमनागपि ॥ ३७ ॥ असूय
याकिमर्थंमामवजानंतिदुर्मदाः ॥ स्वजन्मसफलत्वायभवद्दर्शनलालसः ॥ ३८ ॥ स्वभावएवदुष्टानांसाधूनपिनिरेनसः ॥ उद्वेजयंतियत्काःपिमिष्टवाचः
पिकाइव ॥ ३९ ॥ दुःस्वभावंनमुंचंतिदुष्टाःसत्संगमादपि ॥ गंगांबुसंगमेनापिक्षारतामिवनीरधिः ॥ ४० ॥ अहोव्याधस्यदुष्टत्वंमुनिवृत्तीन्यतोमृगान् ॥
वनेमृगचरान्हंतिनिजगानविदोपिसः ॥ ४१ ॥ मत्स्यैःकिमपराद्धंहिधीवराणांदुरात्मनाम् ॥ यज्जलेचरतस्तीर्थेघ्नंतितत्प्रकृतिर्हिंसा ॥ ४२ ॥ साधवोपिन
मुंचंतिस्वभावंदुष्टसंगताः ॥ वृताविषाग्नियुक्सर्पैःश्रीखंडाइवशीतताम् ॥ ४३ ॥ परोदयेपिनृत्यंतिकिंस्वपक्षस्यसाधवः ॥ यथोन्मनामुनिवरावारिवाहस्यब
र्हिणः ॥ ४४ ॥ धारयंतिपरार्थेहिनिजांगमपिसाधवः ॥ पितृदेवमनुष्याणामर्थेमत्पितृवत्कलाः ॥४५॥ निजोदयस्तुसाधूनांस्वच्छस्यानंदहेतवः ॥ यथा
कुमुदपुष्पाणांमत्पितुःशीतलत्विषः ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युदीर्यवचःक्रोधाद्बुधस्तंमुनिबालकम् ॥ शशापेतित्वमप्याशुकुंडोभव
महीतले ॥ ४७ ॥ एवमाकर्ण्यतंशापंपितावुधविसर्जितम् ॥ स्वपुत्रंपातयामासतदंघ्र्योःक्षम्यतामिति ॥ ४८ ॥ उवाचचनजानातिबालोयंतववैभवम् ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 नोचितंक्रोधकरणमस्मिन्बालेभवादृशैः ॥ ४९ ॥ कुतश्चित्कारणात्साधोःक्रुद्धस्यप्रकृतिःक्षमा ॥ हुताशनप्रतप्तस्यशीतत्वमिवचांबुनः ॥ ५० ॥ अतः
 क्षमांविधायाशुविधेह्यस्मिन्ननुग्रहम् ॥ बालेविवेकरहितेक्षमासाराहिसाधवः ॥ ५१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनमुनिनाशीतांशुतनय
स्तदा ॥ क्रोधंतत्याजशांतात्माचक्रेतस्मिन्ननुग्रहम् ॥ ५२ ॥ ॥ बुधउवाच ॥ ॥ अयंतवमुनेबालःकुंडत्वंप्राप्यभूतले ॥ दत्तयज्ञोपवीतःसन्ने
प्स्यसेहिनिजास्पदम् ॥ ५३ ॥ एवंसमुनिपुत्रोवैबुधशापान्नृपोत्तम ॥ कुंडत्वंप्राप्तवान्भूमौपितरोयेनतारिताः ॥ ५४ ॥ इदंपवित्रंमाहात्म्यंश्रुत्वामधुवन
स्यवै ॥ समस्तमश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ५५ ॥ येनराधारयंत्यस्यमाहात्म्यस्यार्थमुत्तमम् ॥ हृदयेयत्रतत्तेषांविषयैर्नाभिभूयते ॥ ५६ ॥
येपठिष्यंतिमाहात्म्यंश्रोष्यंतिचमहाधियः॥देहांतेविष्णुसालोक्यंगमिष्यंतिनसंशयः ॥५७॥ इदमनिशपवित्रंतुभ्यमावर्णितंमेमधुवनसुचरित्रंश्रीपतेःप्रीति
कारि ॥ कलिकलुषकलापच्छेदनेदक्षमक्षोत्पथगमननिरासेकारणंपुण्यमूर्तौ ॥ ५८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तर
खंडेकालिंदीमाहात्म्येमधुवनवर्णनोनामपंचदशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २१५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अतोमधुवनाद्राजन्नयंबदरिकाश्रमः ॥
एकादशधनुर्मात्रेभूभागेव्यवतिष्ठति ॥ १ ॥ अस्यतीर्थवरस्याहंमहिमानंमहद्भुतम् ॥ वर्णयामिपुरस्तात्तेयंश्रुत्वामुच्यतेभयात् ॥ २ ॥ एकस्तुमगधे
राजन्देवदासोहिनामतः ॥ ब्राह्मणःसत्यवान्दांतःसाक्षाद्धर्मइवापरः ॥३ ॥ निष्णातःसर्वविद्यासुबृहस्पतिरिवापरः ॥ हरिसंतोषकोभक्त्याप्रह्लादइवदैत्यराट्
॥ ४ ॥ सस्त्रीकोपिस्मरंजेतापार्वत्याइववल्लभः ॥ सदाचारपरोनित्यंविश्वामित्रोमुनिर्यथा ॥ ५ ॥ मगधेशगृहेमान्योद्रोणवत्कुरुवेश्मनि ॥ दानशीलः
सुपात्रेषुबलिर्दैत्याधिपोयथा ॥ ६ ॥ तस्यभार्योत्तमानामलक्ष्मीरिवगुणोत्तमा ॥ पतिशुश्रूषणपरायथाजनकनंदिनी ॥ ७ ॥तस्यैकश्चसुतोराजन्नंगदो
नामबुद्धिमान् ॥ एकापुत्रीतुचलयानामसल्लक्षमणान्विता ॥ ८ ॥ तयोर्ज्यायान्सुतःकन्यातस्माद्रूपकनीयसी ॥ तयोर्यथाक्रमंचक्रेविवाहं
सद्विजोत्तमः ॥ ९ ॥ विवाहितातुसाकन्याययौश्वशुरवेश्मनि ॥ शुभलक्षणसंपन्नाकालेनकियतानृप ॥ १० ॥ अंगदस्तुमहाबुद्धिर्गृहभारंबभारह ॥
पितृवत्सर्वशास्त्रज्ञोयौवनश्रीविभूषितः ॥ ११ ॥ एकदासतुविप्रेंद्रःपुत्रंतंगृहकर्मणि ॥ क्षमंविज्ञायराजेंद्रनिजभार्यामुवाचह ॥ १२ ॥ ॥ देवदासउवा
च ॥ ॥ समाकर्णयमेसाध्विकालेस्मिन्नुचितंवचः ॥ ततोयदुचितंभद्रेतदह्नायविधीयताम् ॥ १३ ॥ एषाजरासमायाताशरीरंपातयिष्यति ॥ अंगा
न्याकंपयंतीववात्यापक्वफलंयथा ॥ १४ ॥ अक्ष्णामपिद्युतिंमंदांनूनमेषाकरिष्यति ॥ नक्षत्राणांसचंद्राणांप्रातर्वेलेवसुव्रते ॥ १५ ॥ स्खलितोपादयो
र्मंदांगतिंप्रतिपदक्रमम् ॥ करिष्यतिजराह्येषायथानिगडशृंखला ॥ १६ ॥ तस्मादेषाजरायावन्नप्रौढाजायतेशुभे ॥ आत्मनस्तावदावाभ्यांकरणीयंहि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंद्रुतम् ॥ १७ ॥ गृहपुत्रसुहृद्भ्रातृपितरोहिविनश्वराः ॥ द्रव्यादिकंचसुभगेतेषुसज्जेतनोबुधः ॥ १८ ॥ अतोहंसर्वतीर्थेषुपर्यटन्विजितेंद्रियः ॥ वानप्रस्थेनविधिनावीक्षिष्येहरिमीश्वरम् ॥१९॥ ततःसंन्यासमादायक्वचित्तिर्थोत्तमेशुभे ॥ प्रारब्धकर्मणामंतेत्यक्ष्यामिस्वंकलेवरम् ॥२०॥ एवंचेत्प्राणमुक्तःस्यान्मुक्तिःस्यान्नात्रसंशयः ॥ ममश्रीपतिपादाब्जसम्यक्स्थापितचेतसः ॥ २१ ॥ ॥ उत्तमोवाच ॥ ॥ पुमान्वास्त्रीजनोवापिकोरमेतविनश्वरे ॥ संसारेमाधवंमुक्त्वानित्याश्रममचेतनः ॥२२॥ तस्मान्मामपिजीवेशत्वत्पादांबुजसेविनीम् ॥ नीत्वास्वसंगमेतावद्विश्वाब्धेराशुतारय ॥२३॥ पुत्रोयमंगदःश्रीमान्गृहभारस्यधारणे ॥ समर्थोभूत्स्नुषाचेयंकल्याणीतत्सहायिनी ॥ २४ ॥ पुत्रेसमर्थेयोमूढःपुरुषःस्त्रीजनोथवा ॥ नविरज्येतयोमूढोवंचितःश्रेयसाहिसः ॥ ॥ २५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमन्योन्यमामंत्र्यदंपतीतौरहस्तदा ॥ पुत्रमाहूयकथयांचक्रतुस्त्विदमंगदम् ॥ २६ ॥ ॥ दंपत्यूचतुः ॥ ॥ जरागमश्लथद्गात्रावावांविद्धित्वमंगद ॥ स्वश्रेयसेयतिष्यावःकुत्रचित्पुण्यभूतले ॥ २७ ॥ हरेराराधनंभक्त्याश्रेयःपरममुच्यते ॥ तदर्थमेवनिष्कामायतंतेसाधवोभुवि ॥ २८ ॥ विषयेषुनसंसक्तिःसमत्वंसर्वजंतुषु ॥ येषांहर्षविवादौचनजातुसुखदुःखयोः ॥२९॥ तएवसाधवोलोकेगोविंदपदसेविनः ॥ तेषांदर्शनमात्रेणकृतार्थोजायतेनरः ॥३०॥ तीर्थानिपर्यटन्धीरस्तद्दर्शनसमुत्सुकः॥ भाग्योदयेनकेनापितद्दर्शनमवाप्नुयात् ॥३१॥ तस्माद्भारंकुटुंबस्यभुजयोर्युगदीर्घयोः ॥ आरोप्यनौविसर्जस्वतीर्थयात्रार्थमंगद ॥ ३२ ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनकदाचित्साधुदर्शनम् ॥ भवेद्यदितदापुत्रद्वयोर्नौस्यात्कृतार्थता ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःपितृभ्यांपुत्रःसाधुवादमवादयत् ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ समस्तकुलनिस्तारोभवद्भ्यामयमीरितः ॥३४॥ आशुमामवजानीतंकिंकरोमिभवद्धितम् ॥ अहमाज्ञाकरोनित्यंयुवयोःपूज्यपादयोः ॥३५॥ पुण्यतीर्थेषुदानार्थंगृहीतंधनमुत्तमम् ॥ नयतंमामपिप्रेष्यंसेवायैनिजसंगमम्॥३६॥ ॥ नारदउवाच ॥इत्युक्त्वाधनमादायगत्वाक्रोशद्वयंतयोः ॥ संगेगृहमगात्ताभ्यांकथंचित्संनिवर्तितः॥३७॥ तौगृहीत्वाधनंकिंचिद्विष्णुनौसंयतामिति ॥ कंदमूलफलाहारौतत्रोषित्वादिनत्रयम् ॥ ३८ ॥ यदातस्मात्प्रचलितौदंपतीजगतीपते ॥ तदामार्गेमहान्कश्चित्सिद्धःसंमीलितस्तयोः ॥ ३९ ॥ ताभ्यामुभाभ्यांशिरसावंदितःसउपाविशत् ॥ उपविष्टस्तदाताभ्यामितिपृष्टःससिद्धराट् ॥४०॥ कोभवान्कुतआयातोकिंचिकीर्षतितद्वद ॥ ॥सिद्धउवाच॥ ॥ सिद्धोहंतापसश्रेष्ठकल्पग्रामेगृहंमम ॥ ४१ ॥ इंद्रप्रस्थात्समायातोदृष्टंतत्रमहाद्भुतम् ॥ तत्रास्तिकपिलःसिद्धोनारायणसमोगुणैः ॥ ४२ ॥ तस्मादहंपठन्सांख्यंनिवसामितदाश्रमे ॥ एकदामद्गुरुःश्रीमान्स्वाश्रमात्कपिलोययौ ॥४३॥ बदर्याख्यंमहापुण्यंस्नातुंसयमुनाजले ॥ तत्रैकोरण्यमहिषस्तृपार्तोयमुनाजले ॥ ४४ ॥ प्रविष्टोजलमापीयपूर्वजन्मस्वमस्मरत् ॥ स्मृत्वासपूर्वकर्माणिमहिषोरण्यसंभवः ॥ ४५॥ जलान्निसृत्यतरसावव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देकपिलंगुरुम् ॥ उवाचनरवाचाचमयिशृण्वतितापसः ॥ यत्तत्तेकथयाम्यद्यशृणुत्वंपरमाद्भुतम् ॥ ४६ ॥ महिषउवाच ॥ ॥ भोभोविष्णुकलाभूत
सिद्धानांकपिलेश्वर ॥ किंनामेदंमहातीर्थंनतायकथयस्वमे ॥ ४७ ॥ अस्यतीर्थवरस्यांबुस्पर्शाद्द्वैपूर्वजन्मनि ॥ जाताममहाभागपापस्यापिचकर्म
णः ॥ ४८ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंमहिषस्यमहामुनिः ॥ जानन्नपिचतद्वृत्तांविहस्येदमुवाचह ॥ ४९ ॥ कपिलउवाच ॥ ॥ भवान्म
हिषशार्दूलकआसीत्पूर्वजन्मनि ॥ तत्रकिंकृतवान्कर्मयेनयोनिंयेनापमाहिषीम् ॥ ५० ॥ महिषउवाच॥ ॥ शृणुष्वमुनिशार्दूलवृत्तंवैपूर्वजन्मनः ॥ अहमासंपु
राराजाकलिंगाधिपतिर्बली ॥ ५१ ॥ स्वांपरांनैवजानामियोषितंकाममोहितः ॥ वणिजांसाधुवृत्तीनांधनहर्तानिरेनसाम् ॥ ५२ ॥ निशीथेनगरेराजन्
गतभीःपर्यटाम्यहम् ॥ सुंदरीभिःपरस्त्रीभिःक्रीडितुंरतिलीलया ॥ ५३ ॥ यद्गृहेसुंदरींनारींपश्यामिस्मरमोहितः ॥ वसामिनिशितत्राहंक्षेत्रेमध्येगजोय
था ॥ ५४ ॥ क्रीडित्वातत्रनिःशंकंधनंहृत्वाचतद्गृहात् ॥ स्वगृहंपुनरायामिकियद्भिर्वासरैरहम् ॥ ५५ ॥ उपविष्टःसभामध्येदिवाद्वौपुरबालकौ ॥ अना
र्यबाहुयुद्धेनयोधयामिनिजाग्रतः ॥ ५६ ॥ नियोधयतियोबालस्तंमत्वाधनिनंबलात् ॥ गृह्णामितत्पितुर्वित्तंस्वल्पंवाभूरिवामुने ॥ ५७ ॥ यःपराजयतेत
त्रकातरत्वान्महामुने ॥ नायमर्हःपुरेस्थातुंममेतिविनिहन्मितम् ॥ ५८॥ एवमप्यद्यमारेभेवर्त्तमानेमहीपतौ ॥ पौरानगरमुत्सृज्यप्रययुर्विषयांतरम्॥५९॥
एकदामुनिशार्दूलोदुर्वासापर्यटन्महीम् ॥ पुरेममसमायातोदुर्वासारुद्रसंभवः ॥ ६० ॥ मिलित्वानागराःसर्वेतदाजग्मुस्तदंतिके ॥ प्रणिपत्यदम्मा
हुस्तंस्वदुःखज्ञापकंवचः ॥ ६१ ॥ ॥ पौराऊचुः ॥ ॥ आत्रेयमुनिशार्दूलकृपांकुरुकृपानिधे ॥ अधर्मनिरतंभूपमेनंधर्मेणयोजय ॥ ६२ ॥ भाग्योदये
नकेनापिभवानस्माकमागतः ॥ उद्वेलाद्भूपदुःखाब्धेरस्मांस्तारयपोतवत् ॥ ६३ ॥ धनंलोभयतातेनहृतंनोमुनिपुंगव ॥ दूषिताश्चस्त्रियःसाध्व्यःसकामे
ननिरेनसा ॥ ६४ ॥ दशवत्सरदेशीयाबहवःशिशवोहताः ॥ अगण्यवैगुण्यनिधिरेषभूपोमहामुने ॥ ६५ ॥ ॥ महिषउवाच ॥ ॥ एवमाकर्ण्यपौरा
णांवचःसमुनिरत्रिजः ॥दंडचोयमितिसंचित्यसभास्थंमामथाययौ॥६६॥दृष्ट्वाहितंसमायांतमवधूतंदिगंबरम्॥आवारयमहंभृत्यैर्नैत्ययंदर्शनोचितः॥६७॥
रेणुनासर्वलिप्तांगोमहिषाकृतिरेववै ॥ वार्यतामितिपार्श्वस्थान्बहुशोहंसमादिशम्॥६८॥ ततस्तेतरसाभृत्यास्तंवारयितुमभ्ययुः ॥ हुंकारेणैवतान्सर्वान्स
चक्रेभस्मसान्मुनिः ॥६९॥ यज्ञाश्वंरक्षतःस्वस्यपितुस्त्वामिवसागरात् ॥ सर्वशस्तानहंभृत्यान्भस्मीभूतांस्तुतेजसा॥७०॥ आलक्ष्यसहसोत्थायगृहमावे ॥ २१३ ॥
ष्टुमुद्यतः ॥ रेरेपापेतिसंबोध्यततोमांमुनिसत्तमः ॥७१॥ शशापेतिमहारण्येमहिषोभवसांप्रतम्॥ तेनाहमितिशप्तोवैमुक्त्वाराजतनुंतदा ॥७२॥ मरुदेशे
महारण्येजातोहंमहिषोमुने ॥ चिरकालमहंतत्रन्यवसंमुनिपुंगव॥७३॥अत्रागतस्तुकेनाहंपुण्येनतदपिशृणु॥वापीकूपसरस्यस्तुबहवःकारितामया ॥७४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सहकारादिवृक्षाणामारोपोविहितःपथि ॥ पुण्येनानेनमेदेवपातोननरकेभवत्॥७५॥तीर्थस्यचमयाप्राप्तोह्यमुष्यजलसंगमः ॥ एतत्तेकथितंसर्वंपूर्वजन्मशु
भाशुभम् ॥७६॥ येनतीर्थंमयाप्राप्तमेतद्योनिश्चमाहिषी ॥ अस्यतीर्थवरस्यांबुस्पर्शाज्जातिस्मरोभवम्॥कथमस्याअसद्योनेर्मुक्तिःस्यात्तन्मुनेवद ॥७७॥
॥ ॥ कपिलउवाच ॥ ॥ एतत्तीर्थंमहापुण्यंबदर्याख्यंरमापतेः ॥ अत्रस्नाहिद्रुतंकामंस्वचित्तस्थंहिलप्स्यसे ॥ ७८ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ एत
च्छुत्वावचस्तस्यमहिषस्यमहामुने ॥ तत्रतीर्थवरेस्नातुंप्राविशत्स्वर्गवांछया ॥ ७९ ॥ स्नात्वास्वर्गेच्छयातस्मिन्जलात्तटमुपागते ॥ तत्क्षणंगजमारू
ह्यशक्रःस्वर्गात्समाययौ ॥ ८० ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ हेकलिंगपतेनैजंदेहंजहिहिमाहिषम् ॥ प्रतिलभ्यवपुर्दिव्यंसममायाहिमेदिवम् ॥ त्वयास्वर्गेच्छ
यास्नातंप्राप्तंतत्तेसुरास्पदम् ॥ ८१ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःसतदातेनत्यक्त्वादेहंतुमाहिषम् ॥ दिव्यंवपुःसमासाद्यगजराजंसमारुहत् ॥ ८२ ॥
गजराजंसमारुह्यस्थित्वाचगगनेक्षणम् ॥ प्रणम्यशिरसादेवंतुष्टावकपिलंमुनिम् ॥८३॥ कलिङ्गउपवाच ॥ ॥ नमस्तेपरमेशानकेवलज्ञानहेतवे ॥ सेतवे
वेदविद्यानांरिपवेतद्विरोधिनाम् ॥ ८४ ॥ त्वत्तःप्रवृत्तिःसांख्यस्यजातातत्त्वावबोधिनी ॥ देहिनांमाययाग्रस्तचेतसामपितेविभो ॥ ८५ ॥ येवेदविहितंत्य
क्त्वावर्ततेस्वेच्छयामुने ॥ तान्दंडयसिदंडयांस्त्वंमज्जयंस्तिर्यगादिषु ॥ ८६ ॥ इंद्रादयोलोकपालाःसर्वेत्वदधिकारिणः ॥ त्वदिच्छामनुवर्ततेभीता
दंडकृतोहिते ॥ ८७ ॥ त्रयीधर्मविरोद्धारःपूर्वंदेवायुगेयुगे ॥ अवतीर्यविनाशायकृतासर्वात्मनात्वया ॥ ८८ ॥ येयेत्वयाहतानाथचक्रिणात्रिदशारयः ॥
तेतेतमोमयींहित्वातनुंवैकुंठमभ्ययुः ॥ ८९ ॥ आज्ञापयजगन्नाथगंतुंमांत्रिदशालयम् ॥ अनुगृह्णीष्वशक्रंचनमंतंवीक्षणामृतैः ॥ ९० ॥ प्रसादात्तवदेवेश
वदर्याख्यस्यचप्रभो ॥ तीर्थस्यस्वतनुंहित्वातामसींसात्विकींगतः ॥ ९१ ॥ इंद्रेणसहनागेंद्रमारुह्यत्रिदशालयम् ॥ गच्छामिस्वेच्छयानाथकृपातस्तेकृ
पानिधेः ॥ ९२ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ इत्यभिष्टूयदेवेशंकपिलंसकलिंगपः ॥ नमस्कृत्यचतत्पादौजगामत्रिदशालयम् ॥ ९३ ॥ एतन्मयाद्भुतंवि
प्रदृष्टंबदरिकाश्रमे ॥ गुरुंशुश्रूषमाणेनपापस्यापिविमोक्षणम् ॥ ९४ ॥ नातःपरंत्रिलोक्यांतुतीर्थंसर्वार्थदायकम् ॥ याहितत्रैवसस्त्रीकःपरंश्रेयोयदीच्छ
सि ॥ ९५ ॥ अहंयामिसमानेतुंवदर्याख्यंगृहान्द्विज ॥ वृद्धंस्वकीयपितरंनिस्पृहंमोक्षकामुकम् ॥ ९६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतितीर्थवर
स्यास्यवदर्याख्यस्यभूपते ॥ महिमानंसमुत्कीर्त्यससिद्धःस्वगृहंययौ ॥ ९७॥ अथकालेनकियतासद्विजःसहभार्यया ॥ तीर्थानपर्यटन्धीरःइंद्रप्रस्थेभ्यगा
दहम् ॥ ९८ ॥ तेनैववपुषाराजन्नीतवांस्तौनिजालयम् ॥ ससिद्धोपिस्वपितरंगृहादानीयसत्वरः ॥ ९९ ॥ तत्रैवस्नापयामासतत्तीर्थंमोक्षकामुकम् ॥

१ अनुगृह्णाणचक्रांच इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सोपिश्रीवासुदेवेनवृद्धःसिद्धपितातदा ॥ १०० ॥ ततोनीतोनिजगृहंवृंदारकविवंदितः ॥ इंद्रप्रस्थांतरगतमिदंसद्धदर्याख्यमीशःस्नानाद्द्याद्खिलज
नितामानसेष्टंपदार्थम् ॥ माहात्म्यंतेनृपनातिमतेवर्णितंतस्यपूतंयच्छुत्वावैपततिनजनोमातृगर्भेकदाचित् ॥१०१॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सा
हस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येबदरिकाश्रमवर्णनंनामषोडशाधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२१६ ॥ राजोवाच ॥ ॥ वर्णितंमेत्वयासाधोमाहात्म्यं
बदरीभवम् ॥ यंनिशम्यमनोयातिममनिर्मलतांमुने ॥ १ ॥ एतदद्भुतमाहात्म्यंशक्रप्रस्थाख्यमुत्तमम् ॥ सकलंमुनिशार्दूलचतुर्वर्गप्रदायकम् ॥ २ ॥
भुविनातःपरंतीर्थंतिरश्चामपिमुक्तिदम् ॥ श्रेष्ठंसकलपापघ्नंदर्शनादेवनारद ॥ ३ ॥ एतदंतर्गतस्यास्यहरिद्वारस्यनारद ॥ माहात्म्यंश्रोतुमिच्छामित्वत्तः
संतोषकारकात् ॥ ४ ॥ मामुद्धरमुनेदीनमविद्याकामकर्म्मभिः ॥ वर्णनेनास्यतीर्थस्यशक्रप्रस्थगतस्यवै ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आकर्णयम
हाभागवर्णयामितवाग्रतः ॥ हरिद्वारस्यमाहात्म्यमश्वमेधफलप्रदम् ॥ ६ ॥ अत्रैकःश्वपचःपापःयथास्वर्गतिमाप्तवान् ॥ तत्तेहंकथयाम्यद्यशृणुष्वै
कमनाःप्रभो ॥ ७ ॥ धर्मक्षेत्रेकुरुक्षेत्रेकालिंगइतिविश्रुतः ॥ श्वपचःपापकर्म्मावैवसतिस्मपुराद्बहिः ॥ ८ ॥ पंचषड्वर्षदेशीयान्बालान्नगरवासिनाम् ॥
प्रसह्यवंचयित्वाचवनेनीत्वाजघानसः ॥ ९ ॥ तेषामलंकारमयंरजतंहेमवन्नृप ॥ रत्नादिकंचकायस्थंहत्वातान्जगृहेऽधमः ॥ १० ॥ विवेशसाधुनिल
येरात्रौधनजिहीर्षया ॥ पथिकान्धनमालक्ष्यसजघ्नेनिर्जनेवने ॥ ११ ॥ कुरुक्षेत्रेसमायाताएकदारविपर्वणि ॥ नानादिग्भ्योजनाराजन्नानादानजिहीर्ष
या ॥ १२ ॥ तस्मिन्यथाविधिस्नात्वारविपर्वणिभूपते ॥ दानंदत्त्वायथावच्चलोकाःस्वान्स्वान्गृहान्ययुः॥१३॥ एकःकश्चिद्द्विशांश्रेष्ठोधनेनमहतायतः ॥
पश्चात्सर्वजनेभ्यस्तुचचालस्वगृहंप्रति ॥ १४ ॥ अश्ववारःपदातीनांविंशतिंपुरतोदधत् ॥ कालिंगःसमहापापस्तमनुप्रस्थितःश्रियै ॥ १५ ॥ काति
चिद्वसतीर्गत्वासहतेनविशाधमः ॥ सोंत्यजस्तद्धनंहर्तुंनलेभेसमयंनृप ॥१६॥ बलेनापिगृहीतुंनक्षमोभूत्तस्यसश्रियम् ॥ वैश्यस्तुजनविंशत्यासंयुक्तस्तु
सएकलः॥१७॥अत्रागतःसपापात्मावैश्यस्यार्थेनपार्थिव ॥ निशीथेशिबिरंतस्यधनंहर्त्तुंसमाविशत् ॥१८॥ एकेनतस्यवैश्यस्यजनेनसतुलक्षितः॥प्रविशन्ने
वपापात्माददताप्रहरंस्वकम् ॥१९॥ तमालक्ष्यसमीपस्थंसजनःप्रहरप्रदः॥उभयोःपादयोराजन्स्वपन्नेवगृहीतवान् ॥२०॥तौगृहीत्वाजनानन्यान्बोधयन्प्र
हरप्रदः॥हस्तेनैवतुपापेनचौरेणाघातितोहिसः॥२१॥श्रुत्वापलायमानस्तुगृहीतोन्यैर्जनैस्तदा ॥ गृहीतारंपुनर्हत्वासहसासपलायितः॥२२॥एकेनकेनचि
द्राजन्सेवकेनधनुर्भृता ॥ दूरादेवशरेणाशुधावन्सनिहतोधमः ॥ २३ ॥ हतमात्रःशरेणाशुतत्याजसचजीवितम् ॥ चौरेणनिहतौराजन्वैश्यस्यानुच
रावुभौ ॥ २४ ॥ तेत्रयोवरयानानिगणानीतानिभूपते ॥ समारुह्यदिविस्थित्वावैश्यमेतद्बभाषिरे ॥२५॥ कालिंगवैश्यानुचराऊचुः ॥ ॥ भोभोवैश्यपते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

साधोतीर्थमेतदनुत्तमम् ॥ इंद्रप्रस्थेहरिद्वारंशिवकृत्पापिनामपि ॥ २६ ॥ वयंत्रयःसुतीर्थेस्मिन्नपमृत्युगताअपि ॥ गच्छामस्त्रिदिवंवैश्यसांप्रतंशि
वमस्तुते ॥२७॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातेययुःस्वर्गंशिवेशिवकृतांपदम् ॥ यत्रेच्छयाहिलभ्यंतेभोग्यवस्तून्यनेकशः ॥ २८ ॥ अथ
रात्रौव्यतीतायांप्रातरत्रविशांवर ॥ स्वभृत्यदेहयोःकृत्वादाहमस्थीन्यपातयत् ॥२९॥ तीर्थेत्रपात्यमानेषुभृत्यौतावस्थिषुप्रभो ॥ स्वर्गात्पुनरिहायातौतं
वैश्यमिदमूचतुः॥३०॥ भृत्याऊचतुः॥ भोभोवैश्यपतेसाधोतीर्थेत्रमरणाद्भुवि॥पापानामपिजंतूनांस्वर्गप्राप्तिर्नसंशयः॥३१॥ स्थलेमृतस्यजंतोश्चेत्पतंत्य
स्थीनिवारिणि ॥ तीर्थस्यास्यतदावैश्यसत्यलोकेस्थितिर्भवेत् ॥३२॥ स्थलेमृताभ्यामावाभ्यामस्थिपातेनवारिणि ॥ संप्राप्ताब्रह्मणोलोकेस्थितिराब्रह्मसं
स्थिते ॥३३॥ स्थलेमृतस्यचौरस्यापेतुरस्थीनिनांबुनि॥यतोतःसविशांनाथतस्थौवृंदारकालये॥३४॥तस्यापिदेहमन्विष्यतीर्थेस्मिन्नाशुपातय॥यथासो
पिसुरश्रेष्ठप्राप्नुयान्नोगतिंपराम् ॥३५॥उपकारःसदाकार्यःपरेषामपिसाधुभिः॥अपकारोनमंतव्यःकृतोभृशमसज्जनैः॥३६॥ ॥नारदउवाच॥ ॥इत्युक्त्वातौ
महाभागौगतौहारिपुरंप्रति ॥ हरिद्वारस्यतीर्थस्यसलिलेनास्थिपातनात् ॥ ३७ ॥ सवैश्यस्तुमहाभागस्तस्यचौरस्यविग्रहम् ॥ दग्धुमन्वेषयामासन
लब्धंतत्तुभूपते ॥ ३८ ॥ पुनरावृत्यतत्रैवसर्वतीर्थशिरोमणौ ॥ हरिद्वारेमहाराजससस्नाविततिवांच्छया ॥ ३९ ॥ अहमुत्पाद्यसत्पुत्रान्धर्म्मार्जितधनेनच ॥
संतोष्यविप्रान्बंधूंश्चविष्णुमाराध्यसेवया ॥ ४० ॥ त्वय्येवमरणंप्राप्यगच्छामिहरिमंदिरम् ॥ तीर्थराजनमस्तुभ्यमेतत्कर्तव्यमस्तिते ॥ ४१ ॥ इतिका
मनयाराजन्सवैश्यस्तत्रकामदे ॥ तीर्थेस्नात्वागतःसर्वैर्भृत्यैःस्वंसमगाद्गृहम् ॥ ४२ ॥ तत्रगत्वासपत्न्यांतुपुत्रानुत्पाद्यबुद्धिमान् ॥ धर्मोपार्जितवित्तेन
तोपयामासबांधवान् ॥ ४३ ॥ भक्त्यापरमयाराजन्नाराध्यकमलापतिम् ॥ तीर्थेस्मिन्मरणंप्राप्तोयतोवैकुंठमाप्नुयात् ॥ ४४ ॥ इतिवैवर्णितोराजंस्ती
र्थस्यमहिमातव ॥ हरिद्वारस्यपुण्यस्यश्रवणेस्यफलंशृणु ॥ ४५ ॥ तिलद्रोणस्यदानेनमाघेयत्फलमाप्नुयात् ॥ जनस्तत्फलमाप्नोतिशृण्वन्माहात्म्यम
स्यतु ॥ ४६ ॥ गोपीचंदनदानेनब्रह्मपत्रेषुभोजनात् ॥ यत्फलंतन्महिम्नोस्यश्रवणादेवकार्तिके ॥ ४७ ॥ जागरेचप्रबोधिन्यांप्रहरेपश्चिमेनृप ॥ यत्फ
लंतन्महिम्नोस्यतीर्थस्याकर्णनाद्भवेत् ॥ ४८ ॥ हरिद्वारस्यसदृशंशक्रप्रस्थगतस्यवै ॥ नतीर्थंपृथिवीलोकेचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ ४९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापु
राणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेइंद्रप्रस्थमाहात्म्येहरिद्वारवर्णनंनामसप्ताधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २१७ ॥ छ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
भूयःशृणुमहाभागमाहात्म्यंपरमाद्भुतम् ॥ अत्रस्थितस्यतीर्थस्यपुष्करस्याशिवप्रदम् ॥ १ ॥ प्रसादात्तस्यतीर्थस्यविष्णुःसर्वसुरेश्वरः ॥ प्रसन्नःपुंडरीक
स्यमासमेकंगृहेवसेत् ॥ अत्रमुक्तितदनुजोलेभेपापरतोपिहि ॥ २ ॥ ॥ शिबिरुवाच ॥ ॥ कःपुंडरीकोधर्मात्माकृतंतेनचकर्म्मकिम् ॥ येनप्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सन्नोभगवांस्तद्गृहेमासमावसत् ॥ ३ ॥ कथंतदनुजःप्रापपापात्माश्रीहरेःपदम् ॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेनसर्वमाख्याहिमेमुने ॥ ४ ॥ शृण्वतोस्यनसंतो
षोमाहात्म्यंममजायते ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ विदर्भनगरेराजन्मालवाख्येमहायशाः ॥ ब्राह्मणोब्रह्मविच्छांतोविद्वान्विष्णुपरायणः ॥ ६ ॥
देवर्षिपितृभूतानांमानुषाणांचपोषकः ॥ विषयेषुनसंसक्तोलोभमोहादिवर्जितः ॥ ७ ॥ सएकदामहाभागसिंहंप्राप्तेबृहस्पतौ ॥ गोदावरींमहापुण्यांस्ना
तुंप्रतिजगामह ॥ ८ ॥ दातुंतत्रसुवर्णस्यगृहान्निन्येपलायुतम् ॥ गच्छन्पथिसधर्मात्मामनसैतदचिंतयत् ॥ ९ ॥ ॥ मालवउवाच ॥ ॥ गृहाद्दाना
र्थमानीतंमयाहेमपलायुतम् ॥ यस्मैकस्मैनदातव्यंदातव्यंपूज्यसाधवे ॥ १० ॥ निष्किंचनायविप्रायपात्रायानुपकारिणे ॥ पूज्यायदेशेकालेचदत्तम
क्षयतांव्रजेत् ॥ ११ ॥ उञ्छवृत्त्यासमानतिंदत्त्वादुर्वाससेमुनिः ॥ शिलोंच्छवृत्तिर्धर्मात्मास्वंत्यक्त्वागात्परंपदम् ॥ १२ ॥ दानवेंद्रोबलीराजापात्रंविज्ञा
यवामनम् ॥ विपक्षायाप्यदात्तस्मैत्रिलोकींस्वभुजार्जिताम् ॥ १३ ॥ तस्मात्पात्रायदातव्यंधनंधर्म्मार्जितंमया ॥ गोविंदतुष्टयेसम्यक्वांच्छनीयंनत
त्फलम् ॥ १४ ॥ पुंडरीकस्तुधर्मात्माभागिनेयोगजाह्वयात् ॥ आयास्यतिमयाहूतःसर्वपात्रशिरोमणिः ॥ १५ ॥ आनीतस्यधनस्यार्द्धंतस्मैपात्राय
सूनवे ॥ स्वंसुर्दास्यामिशेषंतुश्रोत्रियेभ्योयथाविधि ॥ १६ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंविचिंत्यधर्मात्मामालवःसद्विजोत्तमः ॥ कतिचिद्वासरैःप्राप्तः
पुण्यांगोदावरींनृप ॥ १७ ॥ मिलितस्तस्यधर्मात्मापुंडरीकःस्वसुःसुतः ॥ तस्यैवपूर्वमायातोमालवस्यमहीपते ॥ १८ ॥ सतत्रविधिनास्नात्वा
सिंहसंक्रमवासरे ॥ पुंडरीकायवित्तार्द्धंददौमेप्रीयतांहरिः ॥ १९ ॥ पुंडरीकोपिधर्मात्मास्नात्वागोदावरीजले ॥ स्ववित्तस्यचतुर्थांशंश्रो
त्रियेभ्योददौमुदा ॥ २० ॥ सतत्रविधिवत्स्नात्त्वादत्वादानंचशक्तितः ॥ गच्छंतंस्वगृहान्राजन्नित्युवाचस्वसुःसुतम् ॥ २१ ॥ ॥ मालव उवाच ॥ ॥
गुरून्प्रतिनमस्कारोवाच्योआशीर्लघून्प्रति ॥ यथावयोर्हिसंयोगःक्षणिकोयंबभूवह ॥ २२ ॥ एवंहिसर्वजंतूनांपुत्रदारादिभिःसह ॥ तस्मात्क्ष
णिकसंयोगात्संसाराद्यःसुधीर्नरः ॥ २३ ॥ विरज्येतकृपापात्रंसहरेस्याद्विनिश्चितम् ॥ कृपातःश्रीहरेःप्राणीसत्संगमरतोभवेत् ॥ २४ ॥ ततस्तस्यहरे
र्लीलाश्रवणेच्छाहिजायते ॥ श्रुत्वाचकीर्तितासद्भिर्हरिलीलाअपिस्वयम् ॥ २५ ॥ सुस्पृहंकीर्त्तयत्येवततःस्मरतिकेवलम् ॥ ततस्तस्यभवेत्प्रेमगोविंदपद
सेवने ॥ २६ ॥ नरस्ततस्तरत्याशुपोतेनेवमहार्णवम् ॥ एतदर्थंहिसाधूनांज्ञानिनांकर्मणांतथा ॥ यत्नोभवतिधर्मात्मन्नपित्वंयत्नवान्भव ॥ २७ ॥
॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वासवैदर्भःसुतंकथमपिस्वसुः ॥ विसृज्याश्रुमुखोवाष्पपर्याकुलदृशंययौ ॥ २८ ॥ पुंडरीकोपिधर्मात्माचचालस्वगृहं

१ स्वस्यूक्त्वा इ० पाठान्तरम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रति ॥ कतिभिर्वासरैराजन्नागतोत्रशुभास्पदे ॥ २९ ॥ भरताख्यंकनीयांसंभ्रातरंपतितंभुवि ॥ श्वसंतंक्षतनिर्गच्छद्रुधिराक्तमवैक्षत ॥ ३० पप्रच्छच
रुदन्नुच्चैर्भ्रातःकेनेदृशींदशाम् ॥ गमितोसिकिमर्थंवागृहादिहसमागतः ॥ ३१ ॥इतिपृच्छतिराजेंद्रपुंडरीकेसपीडया ॥ महत्याभरतःसद्यःपीडितोसूनमुं
चत ॥३२॥ अवातरत्तदायानमेकंसमणमद्भुतम् ॥ आकाशात्पश्यतांभूपजनानांतद्गुरोरपि ॥३३॥ तदारुह्यसदिव्यांगोभरतःपापकार्यपि ॥ उवाचवचनं
ज्येष्ठंभ्रातरंविनमान्निदम् ॥ ३४ ॥ ॥ भरतोवाच ॥ ॥ पुंडरीकमहाबुद्धेतीर्थस्यास्यप्रसादतः ॥ पुष्करस्यमथाप्राप्तापापिनापिदिविस्थितिः ॥
॥ ३५ ॥ मदीयंदारुणंकर्मभ्रातर्जानासियद्यपि ॥ तथापिकथयाम्यद्यकिंचिदज्ञातमास्तिते ॥ ३६ ॥ यथामयाप्रभावत्यावेश्ययारमितंसह ॥ तद्गृहं
व्ययितंभूरिधनंचमदिराकृते ॥ ३७ ॥ द्यूतेनहारितंयच्चचौरकर्मसमार्जितम् ॥ शिवरात्र्यांमयाशंभुनिर्माल्यंयच्चभक्षितम् ॥ ३८ ॥ यत्कृतेभवताविप्रोजे
वुकोनामदूषितः ॥ एतन्मयाकृतंकर्म्मविदितंपुंडरीकते ॥ ३९ ॥ गोदावरींगतेभ्रातस्त्वयियत्कृतवानहं ॥ नतत्तेविदितंकर्मकथयामितदप्यहो ॥
॥ ४० ॥ चलितेत्वय्यतिक्रांतोयदापक्षस्तदाह्यहम् ॥ श्रुतवानितिलोकेभ्योवचनंहरिदुःसहम् ॥ ४१ ॥ पुंडरीकोधनंदातुमाहूतोमातुलेनहि ॥ निजसो
दरमाहत्यपुंडरीकंतदाहृतम् ॥ ४२ ॥ गृहीष्यामिधनंभूरिमालवेनसमर्पितम् ॥ महतावसुनातेनतोषयामिप्रभावतीम् ॥ ४३ ॥ दुरोदरेणक्रीडामिस्वे
च्छयाताद्विदैःसह ॥ इत्यालोच्यत्वदध्वानंनिरुध्याहमिहस्थितः ॥ ४४ ॥ हत्वात्वांचधनंभूरिगृहीतुंचमहामते ॥ अतिक्रांतेधनेभ्रातःकुतश्चित्सार्थमाग
तः ॥ ४५ ॥ वणिजामत्रसुप्तोहंरात्रौतत्रमहामते ॥ अथकश्चिन्निशीथेतुतस्करोवणिजांधनम् ॥ ४६ ॥ हर्तुंतत्रसमाविष्टःसार्थेजनसमाकुले ॥ नीत्वायदाध
नंकिंचित्सचौरस्तुपलायितः ॥ तमन्वधावन्सहसाक्रोशंतइवसेवकाः ॥ ४७ ॥ ॥ सेवकाऊचुः ॥ ॥ गृह्यतांगृह्यतामेषचौरोयंयातिसत्वरम् ॥ मध्याद्व
हूनामस्माकमपहृत्यधनंबहु ॥४८॥ ॥ भरतउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तेषांपुरतस्तुतमन्वहम् ॥ अधावंसहसाभ्रातस्तद्गृहीतुंजिहीर्षया ॥ ४९ ॥
ततस्तेवणिजांभृत्याज्ञात्वामांतस्यरक्षकम् ॥ प्रजह्रुस्तरसासर्वेसखड्गंखड्गपाणयः॥५०॥ तेषुकश्चिद्द्विजश्रेष्ठोब्राह्मणोहमितिब्रुवन् ॥ खड्गेनशितधारेणमया
पापीयसाहतः ॥ ५१ ॥ वणिजांसेवकैस्तैस्तुखड्गधारैरहंहतः ॥ गतास्तेवणिजःप्रातर्निजगंतव्यनीवृतम् ॥ ५२ ॥ ततोभवानिहप्राप्तःश्वसंतंमांददर्शह ॥
चलद्रुधिरलिप्तांगंपीडामोहविचेतनम्॥५३॥इत्येतत्कथितंभ्रातर्यदर्थमहमागतः॥ अपमृत्युंयथाप्राप्तस्तच्चापिकाथितंमया ॥५४॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणे
पंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येऽष्टादशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥२१८॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यपुंडरीको
महामनाः ॥ उवाचनिजबंधुंतंशृण्वतांनिजसंगिनाम् ॥ १ ॥ ॥ पुंडरीकउवाच ॥ ॥ केनपुण्येनतीर्थेस्मिन्मृत्युर्भरततेभवत् ॥ यदिजाना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सितद्ब्रूहिपापंविख्यातमेवते ॥ २ ॥ ॥ भरतउवाच ॥ ॥ पुंडरीकश्रृणुष्वेदंकथयामितवाग्रतः ॥ एतत्तीर्थंप्रदंपुण्यंकृतंयदिहजन्मनि ॥ ३ ॥
एकदातुधनंजित्वासमागच्छन्निजंगृहम् ॥ अपश्यंमृतकंबालंमृतस्यानाथमापणे ॥ ४ ॥ निधायतमहंमूर्ध्निनीत्वागंगातटेशुभे ॥ वस्त्रादिभिरलंकृत्यचक्रे
दाहादिसत्क्रियाम् ॥ ५ ॥ द्यूतेनोपार्जितंद्रव्यंतत्सर्वंव्ययितंमया ॥ तेनपुण्येनप्राप्तंमेतीर्थमेतच्छुभावहम् ॥ ६ ॥ कुरुत्वंममदेहस्यसंस्कारंदाहपूर्व
कम् ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ संस्कारेविहितेराजन्भरतःपापवानपि ॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेनपुष्करस्यगतोदिवि ॥ ॥ मासमेकंयथाविष्णुः
पुंडरीकगृहेहरिः ॥ ८ ॥ उवासास्यप्रसादेनतीर्थस्यश्रृणुसांप्रतम् ॥ अत्रतीर्थेसधर्मात्माभरतस्यापिसद्गतिम् ॥ दृष्ट्वेतिहृदयेमेनेतीर्थमेतत्तुकामदम् ॥९॥
अत्रेतिवांच्छयासस्नौपुंडरीकःसपंडितः ॥ माघमासेस्वरूपेणहरिर्वसतुमेगृहे ॥ १० ॥ एवंस्नात्वासकामेनययौनिजगृहंप्रति ॥ तीर्थेत्रनृपतिश्रेष्ठपुंडरीको
खिलार्थदे ॥११॥ बंधुभ्योमरणंभ्रातुर्भरतस्यजगादह ॥ तेपिश्रुत्वाशुचंचक्रुर्माययावृतबुद्धयः ॥ १२ ॥ पुंडरीकस्तदाकुर्वन्गृहेस्वस्मिन्निजक्रियाः ॥
उवासेतिमहानंदस्तपस्यायास्यतेहरिः ॥१३॥ पूर्णिमायामथोपौष्यांचक्रेसपरमोत्सवम् ॥ मत्वेतिश्वोगृहेमह्यंहरिरायास्यतिध्रुवम् ॥१४॥श्रीखंडजलसेके
नगोमयालेपनेनच॥मुक्ताचूर्णचतुष्केनसमस्कुरुतकेतनम्॥१५॥शतद्वयंब्राह्मणानांनानाभोज्यैरभोजयत्॥वह्नीभिर्दक्षिणाभिश्वतानेवसमतोषयत् ॥१६॥
नानावादित्रकुशलैःकलकंठैश्वगायनैः ॥ रजन्यांस्वजनैर्गायंश्चक्रेजागरणंतथा ॥ १७ ॥ अथप्रभातेतान्सर्वान्गायनादीन्विसृज्यसः॥गोविंदागमनाकांक्षीगृ
हमध्येउपाविशत् ॥ १८ ॥ अथतस्यगृहाभ्यासेनिवर्त्यनिजवाहनम् ॥ प्राविशद्गृहमध्येतुकर्तुंस्वजनवांछितम् ॥ १९ ॥ सपुंडरीकस्तंदृष्ट्वामाधवंसमु
पागतम् ॥ उत्थायासनतस्तूर्णंववंदेशिरसानृप ॥ २० ॥ उवाचचसधर्म्मात्मागोविंदालोकनिर्वृतः ॥ संपूज्यार्घादिदानेनविष्टरेतंनिवेशितम् ॥ २१ ॥
॥ पुंडरीकउवाच ॥ ॥ भवताभवतापघ्नंसुस्पष्टंतदनुष्ठितम् ॥ तावदत्रत्वयाविष्णोस्थीयतांस्थितिकारिणा ॥ २२ ॥ यावदस्यपुनीतस्यसमा
तिस्तपसोभवेत् ॥ यत्रत्वंसेवकास्तेचवसंतिपरिचर्यया ॥ २३ ॥ तत्रैवखलुवैकुंठःसर्वदोषविवर्जितः ॥ यद्गृहेतवकर्माणिवर्ण्यंतेसाधुभिर्विभो ॥ २४ ॥
हरिर्निवसतेतत्रसन्मुखादितिनःश्रुतम् ॥ येषांवचसितेनामहृदिरूपंचसुंदरम् ॥ २५ ॥ कर्णयोश्चगुणारोपस्तएवखलुसाधवः ॥ भवतोभवतेस्वांतं
येषांशुश्रूषणेविभो ॥ २६ ॥ उत्तमांगेचनिर्माल्यंतएवखलुसाधवः ॥ येषांतुबुद्धिःशत्रौचमित्रेचकमलापते ॥ २७ ॥ चयापचययोश्चैवतएव
खलुसाधवः ॥ येषांविकुरुतेचेतोनविकारस्यकारणे ॥ २८ ॥ संतिलक्ष्मीपतेनूनंतएवखलुसाधवः ॥ यत्रत्वंसाधवस्तत्रसंतोयत्रततो ॥२१९॥
भवान्अतोविज्ञायतांसाधुंमाघेममगृहेवस ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यपुंडरीकस्यमाधवः ॥ उवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चवचनंभासादंतानांभासयन्दिशः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ साधूनामुत्तमःसाधुस्त्वंपृथिव्यांमहामते ॥ यत्त्वयापुण्[1]यतीर्थेतुस्नातंमत्संगवांछया ॥ ३१ ॥ उत्तिष्ठजाह्नवीतोयमाघेस्नानंकुरुद्विज ॥ माघांतेस्नापयामित्वांपूर्णिमायांतुपुष्करे ॥ ३२ ॥ प्रयागेमाघमासेतुपूर्णेयत्स्नानजंफलम् ॥ तत्सर्वंपुष्करेतीर्थेदिनैकस्नानतोभवेत् ॥ ३३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्तःसविप्रेंद्रःपुंडरीकोमुरारिणा ॥ किंचिदभ्युदितेसूर्येस्नानंगंगाजलेकरोत् ॥३४॥ प्रत्यक्षपुंडरीकाक्षंपुंडरीकःसमर्चयत् ॥ तुलसीविकसत्पुष्पयवकुंकुमचंदनैः॥३५॥ धूपैरगरुजैरंगवासितांगंरमापतिम् ॥ नीराजयतिकर्पूरदीपकैःपंचभिःस्मसः॥३६॥ चतुर्विधमयैर्भोज्यैर्भोजयित्वाजगद्गुरुम् ॥ सुप्तंसमणिपर्यंकेचामरैस्तमवीजयत् ॥३७॥ पादसंवाहनंजातुचक्रेतस्यरमापतेः ॥ जातकर्पूरसंयुक्तंददौतांबूलवीटकम् ॥ ३८ ॥ उष्णीषंबध्नतस्तस्यश्रीपतेःपुरतस्तदा ॥ तस्थौजातुसविप्रेंद्रःकरेणानीयदर्पणम् ॥ ३९ ॥ एवंनिजगृहेतस्यवसतःसभवच्छिदः ॥ सपर्यांविदधद्विप्रोमाघंनिन्येसमस्तकम् ॥४०॥ अथमाघावसानेतुपूर्णिमायांरमापतेः ॥ स्मृतिमात्रागतंतार्क्ष्यमपश्यत्पुरतःस्थितम् ॥ ४१ ॥ तंदृष्ट्वापुंडरीकाक्षःपुंडरीकमुवाचह ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ श्रूयतांभोद्विजश्रेष्ठयद्वचोहंवदामिते ॥ ४२ ॥ इंद्रप्रस्थगतेतीर्थेपुष्करेतेयदृच्छया ॥ स्नानायतेमयादत्तंयन्मासमुषितंमया ॥४३ ॥ अद्यपक्षींद्रमारुह्यमयासहमहामते ॥ व्रजतीर्थशिरोरत्नंतदेवप्रतिपुष्करे ॥ ४४ ॥ चतुर्वर्गप्रदेतस्मिन्स्नानंकुर्वन्यदीच्छसि ॥ तदहंतेप्रदास्यामियदहंतद्वशेद्विज ॥ ४५ ॥ पापोपिभरतस्तैवैश्चातायत्रमृतोगतः ॥ स्वर्गंस्वर्गसुखाकांक्षीकिमन्यत्तस्यवर्ण्यते ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वासदेवेंद्रोब्राह्मणेंद्रंनरेंद्रतम् ॥ पतगेंद्रंसमारोप्यसर्वंतीर्थेंद्रमागमत् ॥ ४७ ॥ पुंडरीकस्यदेहात्तुतेनतत्प्राणवायुना ॥ समंज्योतिःसनिर्गत्यगोविंदपदमाविशत् ॥ ४८ ॥ एवंपुष्करतीर्थेस्मिन्निंद्रप्रस्थगतेनृप ॥ स्नानेनपुंडरीकस्तुलेभेसायुज्यमीश्वरे ॥ ४९ ॥ एवंतीर्थानुरोधेनगोविंदोपिचतद्गृहे ॥ मासमेकंसुखंराजन्नुवासनिजबंधुवत् ॥ ५० ॥ केनवर्णयितुंशक्योमहिमापुष्करस्यवै ॥ शक्रप्रस्थगतस्यास्यकोट्यंशोवर्णितोमया ॥ ५१ ॥ माहात्म्यश्रवणादस्यश्रद्धयालभतेनरः ॥ अश्वमेधक्रतुफलंपठनादपिभूपते ॥ ५२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येपुष्करमहिमावर्णनोनामैकोनविंशाधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २१९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिवस्यतीर्थराजस्यप्रयागस्यतवाग्रतः ॥ महिमानंमहापुण्यंश्रद्धयावर्णयामिते ॥ १ ॥ विश्वावसुर्महीपालगंधर्वोलोकविश्रुतः ॥ एकदासगतोगातुंसुमेरौब्रह्मणःसभाम् ॥ २ ॥ तत्रसर्वैःसुरश्रेष्ठमुपविष्टंसुविष्टरे ॥ जुष्टंसुरगणैर्भूपविश्वावसुरवैक्षत ॥ ३ ॥

१ पुष्करेतीर्थे इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब्रह्मासनसमीपेतुवरासनगतंनृप ॥ द्वितीयमिवलोकेशमिंद्रप्रस्थंसऐक्षत ॥ ४ ॥ सुरराजतीर्थराजौब्रह्मेंद्रप्रस्थयोर्नृप ॥ चामरोद्धूननं
मूर्ध्निकुर्वंतौसददर्शह ॥ ५ ॥ अन्यानिदेवतीर्थानितयोर्दूरेमहीपते ॥ स्थितानितेनदृष्टानिबद्धांजलिपुटानितु ॥ ६ ॥ तयोरग्रेजगौराजन्गांधर्वं
रागमुत्तमम् ॥ तीर्थैःसममगात्सत्यलोकंदेवान्विसृज्यहि ॥ ७ ॥ अथविश्वावसुर्द्धीमान्दृष्ट्वातीर्थस्यवैभवम् ॥ इंद्रप्रस्थस्यराजेंद्रहाहामेतदुवाच
ह ॥ ८ ॥ ॥ विश्वावसुरुवाच ॥ ॥ भोभोगंधर्वशार्दूलतीर्थमेतन्महाद्भुतम् ॥ इंद्रप्रस्थाख्यमेतस्मिन्संसारेतीर्थराशिषु ॥ ९ ॥ चराचरगुरु
र्ब्रह्मासुरवंद्यपदांबुजः ॥ तस्यासनसमीपस्थंयदतिष्ठसमासनम् ॥१०॥ तीर्थराजोपिपृष्ठस्थश्चामरंयस्यमस्तके ॥ अधुनाभृत्यवज्जातस्तीर्थेष्वन्येषुकाक
था ॥ ११ ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानित्रिवर्गफलदानितु ॥ इंद्रप्रस्थमिदंतीर्थंचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ १२ ॥ अत्रस्थितानितीर्थानितादृशानिगुणैर्ध्रुवः ॥
शेषेनापिनशक्यंतेस्तोतुंतैषांमहागुणाः ॥ १३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंविश्वावसुर्धीमान्दृष्ट्वेंद्रप्रस्थवैभवम् ॥ गत्वातस्यगृ
हंराजन्पावनंसर्वकामदम् ॥ १४ ॥ यथादेवेषुसर्वेषुशक्रःश्रेष्ठःशचीपतिः ॥ तस्माद्ब्रह्माचतीर्थेषुप्रयागोयंतथावरः ॥ १५ ॥ तस्मादपिमहाराजश
क्रप्रस्थमिदंवरम् ॥ अस्यांतरगतोयोयंप्रयागोनृपदृश्यते ॥१६॥ कथयाम्यत्रयद्वृत्तंमोहिन्याःपण्ययोषितः ॥ नर्मदासरितस्तीरेपुरीमाहिष्मतीनृप॥१७॥
मोहिनीनामतत्रासीद्वेश्यावहुधनान्विता ॥ रूपयौवनसंपन्नानिष्णातानृत्यगीतयोः ॥ १८ ॥ तयावहूनिपापानिकृतानिधनलुब्धया ॥ ब्रह्महत्याःकृताः
सप्तदास्यश्चवहवोहताः ॥ १९ ॥ तासांचपातितागर्भाःवहुशःपापयातया॥एवंतयासुतारुण्यंगमितंपापकर्मभिः॥२०॥ततोजराकियत्कालेतद्देहेसमपद्य
त ॥ जराग्रस्तशरीरासानिवृत्तविषयस्पृहा ॥ २१ ॥ नचकेमानसंयूनांतेचतांप्रतिभूपते ॥ पापार्जितंधनंस्वीयंनविश्वसितिकस्यचित् ॥२२॥ नदत्ते
नस्वयंभुंक्तेननिक्षिपतिवैक्वचित् ॥ एकदासानिशीथेतुविबुध्येतिविचिंतयत् ॥ २३ ॥ मृतायांमयिकस्येदंधनंपापैरुपार्जितम् ॥ तंनयिष्यतिमांघोरंनर
कंभृशदारुणम् ॥ २४ ॥ दास्यस्तासांचभर्त्तारस्तद्भोक्ष्यंतिधनंमम ॥ मयैवसद्गतिस्तस्यकथंनक्रियतेधुना ॥ २५ ॥ एवंविचिंत्यसाधर्मेविधायमति
मुत्तमाम् ॥ चकारारामसरसिवापीकूपसुरालयान् ॥ २६ ॥ अभितःपुरमाधत्तेप्रपाःपथिकहेतवे ॥ निदाघेचमहाराजतेभ्योन्नंप्रददौचसा ॥ २७ ॥ धर्म
शालांगृहाभ्याशेनिवासायविदेशिनाम् ॥ विदधेसापुनस्तेभ्योददावाहारमुत्तमम् ॥ २८ ॥ एवंप्रवर्त्तमानाहिधर्मेसाभूपमोहिनी ॥ ज्वरातुराभवत्काले
क्वचिच्चेतिविचिंतयत् ॥ २९ ॥ धर्मार्थेहिमयावित्तंव्ययितंभूरियद्यपि ॥ तथापिस्वर्णरूप्यादिप्रचुरंवर्त्ततेपरम् ॥ ३० ॥ श्रोत्रियेभ्योददाम्येतज्ज्ञा
नेनेतिव्यचिंतयत् ॥ विचिंत्येतिसमाहूतामोहिन्यानगरद्विजाः ॥ ३१ ॥ नागतास्तेमहीपालज्ञात्वाघोरंप्रतिग्रहम् ॥ यदातदाद्विभागंचचक्रेतत्तुधनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वकम् ॥ ३२ ॥ एकोभागस्तुदासीनांदत्तोन्यश्चविदेशिनाम् ॥ स्वयंतुनिर्द्धनाराजन्नभवत्सातुमोहिनी ॥ ३३ ॥ तथासमागतंमृत्युंविज्ञायांतिकमं
तिके ॥ मुक्त्वादास्योधनंनीत्वायथेष्टगतयोभवत् ॥ ३४ ॥ इतिमत्वायदाह्येषाज्वरमुक्ताभविष्यति ॥ तदानींयद्धनंदत्तंनूनमादास्यतेहितत् ॥३५॥
अथसालंघनान्यष्टादशकृत्वामहीपते ॥ निजायुषस्तुशेषेणज्वरमुक्तातदाभवत् ॥ ३६ ॥ एकाजरद्गवानामसखीतस्याममहीपते ॥ सातामुपचचाराशु
पथ्यादिभिरतंद्रिता ॥ ३७ ॥ कियद्भिर्वासरैःसातुपूर्णाहाराव्यजायत ॥ तस्याजरद्गवायास्तुगृहेभुक्तंस्मलज्जया ॥ ३८ ॥ मयास्थितंसुखेनात्रदुःखम
द्यसमागतम् ॥ दारिद्र्यान्नमयास्थेयंसांचिंत्येतिगतान्यतः ॥ ३९ ॥ गच्छंतीसावनेराजन्मोहिनीपुरतस्करैः ॥ इतिमत्वाविनिहतागृहीत्वायात्यसौध
नम् ॥ ४० ॥ धनमप्राप्यतैस्तस्याःसकाशात्पुरतस्करैः ॥ श्वसतीसापरित्यक्तातस्मिन्नेववनेनृप ॥ ४१ ॥ अथवैखानसःकश्चित्प्रयागस्यास्यवैजल
म् ॥ बिभ्रत्कमंडलौराजन्नत्रारण्येसमाययौ ॥ ४२ ॥ अथतांपतितांवीक्ष्यशस्त्रविक्षतविग्रहाम् ॥ याचमानामिदंराजन्जीवनंहस्तसंज्ञया ॥ ४३ ॥
॥ वैखानसउवाच ॥ ॥ कात्वंकेनशितैःशस्त्रैःसक्षतीकृतविग्रहा ॥ एकाकिनीकिमर्थंवानिर्जनारण्यमागता ॥ ४४ ॥ इंद्रप्रस्थगतस्येदंप्रयागस्य
जलेशुभे ॥ भाग्योदयेनकेनापिप्रापितंप्रियकाम्यया ॥ ४५॥ इत्युक्तातेनसावक्तुमक्षमाव्याददेमुखम् ॥ पातुंतद्वारिमहिषीभवेयमितिवांछया ॥४६ ॥
अथैतस्यप्रयागस्यपातितेंबुनितन्मुखे ॥ तत्याजजीवितंसातुमोहिनीगणिकानृप ॥ ४७ ॥ प्राणप्रयाणकालेतुमहिषीत्वंचवांच्छयत् ॥ अतःसामहिषीजा
ताद्राविडेवीरवर्मणः ॥४८॥संभूयकेरलाधीशगृहेतीर्थांबुपानतः॥कुलशीलधनैश्वर्यसंयुक्तस्यमहीपतेः॥४९॥ हेमगौरंततःसांगंवभारकमलेक्षणा ॥ अतस्त
स्यपितानामहेमांगीतिचकारह ॥ ५० ॥ एकदासातुहेमांगीहेमाभरणभूषिता ॥ कलायाःस्ववयस्यायामंत्रिपुत्र्यागृहंययौ ॥ ५१ ॥ तत्रयावकतैलेन
स्नापिताभोजिताचसा ॥ विविधान्नैस्तदाराजन्निविष्टावरविष्टरे ॥ ५२ ॥ पुष्पोद्ग्रथितधम्मिल्लाक्षामक्षौमविभूषिता ॥ कलांप्रोवाचदधतीमुखेतांबूलवीटि
काम् ॥ ५३ ॥ ॥ हेमांग्युवाच ॥ ॥ कलेकलयमेवाक्यंकोकिलाकलभाषिणि ॥ गृहेयदद्भुतंवस्तुतवमामभिदर्शय ॥ ५४ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुरा
णेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येइंद्रप्रस्थवर्णनोनामविंशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२०॥ ॥ छ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
इत्युक्तासाकलाराजंस्तयानृपतिभार्यया ॥ स्वकोशात्स्वर्णमंजूषामानाय्यविदधेपुरः ॥१॥ उवाचचमहाराजभार्येस्यांमहदद्भुतम् ॥ पुस्तकंवर्ततेदेवितत्र
चित्राणिसंतिवै ॥ २ ॥ उद्घाटयद्दृश्यतांकिंचित्किकिमस्त्यत्रपुस्तके ॥ रंस्यतेतेमनोनूनंतत्रस्थालेख्यदर्शने ॥ ३ ॥ इत्युक्त्वाभूपपत्नीसादास्यातामु
दघाटयत् ॥ मंजूषांतत्रसंस्थंचपुस्तकंपाणिनाग्रहीत् ॥ ४ ॥ तत्रावलोकयामाससावतारान्समासतः ॥ पूर्वंततस्तुभूगोलंपंचाशत्कोटियोज

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नम् ॥५॥ तत्रांधकारसंयुक्ताभूमिर्दृष्टाथकांचनी ॥ एतयोरंतरेराजँल्लोकालोकश्चपर्वतः ॥६॥ सप्तद्वीपास्ततोदृष्ट्वासमुद्रैःसप्तभिर्वृताः ॥ एतेषुनद्यःशैलाश्च खंडानितुमहामते ॥ ७ ॥ एतद्भारतखंडंसापश्यंतीभूपतिप्रिया ॥ यमुनाजाह्नवीमुख्याःसरितःसमवैक्षत ॥ ८ ॥ यमुनातीरगंराजन्निंद्रप्रस्थमिदंशुभम्॥ ददर्शसामहाभागातीर्थंव्रजयुतंनृप ॥ ९ ॥ अत्रतीर्थमिदंदृष्ट्वाप्रयागंब्रह्मनिर्मितम् ॥ पूर्वजन्मकृतंकर्मसासस्मारमनस्विनी ॥ १० ॥ ततस्तूष्णींसमुत्था यतूर्णंसास्वगृहंययौ ॥ निश्चित्येतिनभोक्ष्यामिततःप्रस्थायतीर्थकम् ॥ ११ ॥ तदैवसातुहेमांगीसहंगंतुमसुप्रियम् ॥ वीरवर्माणमाहेदंतीर्थराजंप्रियास ती ॥ १२ ॥ ॥ हेमांग्युवाच ॥ ॥ भोभोप्राणपतेवाक्यंमदीयंशृणुधर्मदम् ॥ विधेहिचमहाभागतूर्णंपूर्णोभविष्यति ॥ १३ ॥ पुराहंमोहिनीनामवेश्या चबहुपापकृत् ॥ यौवनेवार्द्धकेकिंचिद्धर्मेजातामतिर्मम ॥ १४ ॥ पापेनोपार्जितंवित्तंधर्मेणव्ययितंमया ॥ निर्द्धनाहंयदाराजन्निर्गतानिजपत्तना त् ॥ १५ ॥ तदामांनिर्जनेरण्येयांतींजघ्नुःस्तुतस्कराः ॥ वृथादारिद्र्यसंतप्तापापाधनजिघृक्षया ॥ १६ ॥ शितशस्त्रक्षतांगींमांश्वसंतींगतचेतनाम् ॥ विसृ ज्यतस्करास्तत्रगताहतमनोरथाः ॥ १७ ॥ ततोवैखानसोह्येकःप्रयागस्यजलंवहन् ॥ इंद्रप्रस्थगतस्यैववनेतत्रसमागतः ॥ १८ ॥ तत्रमांपतितांदृ ष्ट्वातदवस्थांसतापसः ॥ कात्वंकुतःकिमर्थंवाहताकेनेतिपृष्टवान् ॥ १९ ॥ तदाकिमपिनोक्तंमेप्रार्थितंपुण्यमंबुतत् ॥ तेनतन्मेमुखेक्षिप्तंततोहंदेहमत्य जम् ॥ २० ॥ प्राणप्रयाणकालेतुवारितत्सर्वकामदम् ॥ श्रुत्वेतिवांच्छितवतीमहिषीस्यामितिप्रभो ॥ २१ ॥ तस्यतीर्थांभसोराजन्प्रसादात्तेगृहेश्वरी ॥ जाताहंसत्कुलाचाराशीलयापरयोनिधेः ॥२२॥ सांप्रतंद्रष्टुमिच्छामिशक्रप्रस्थगतंनृप॥प्रयागंतीर्थराजंतंभवतासहकामदम् ॥२३॥ प्रस्थास्येहंयदाराजन् तीर्थराजंप्रतिप्रभो ॥ तदाहमन्नंभोक्ष्यामिमयेतिविहितःपणः ॥ २४ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ कथमेतद्विजानीयांत्वदुक्तंचललोचने ॥ प्रतीतंकुरुमे भद्रेत्वदुक्तंकरवाण्यहम् ॥ २५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तेतेनभूपेनखेवागित्यभवत्तदा ॥ ॥ आकाशवागुवाच ॥ ॥ सत्यमुक्तंवचोराज न्नयातवभार्यया ॥ २६ ॥ इंद्रप्रस्थेगतेपुण्येप्रयागेतीर्थपुंगवे ॥ तत्रगत्वाकुरुस्नानंलप्स्यसेयद्यदिच्छसि ॥ २७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ निशम्ये तिततोवाणींनृपोगगनसंभवाम् ॥ दंडवत्पतितोभूमौतद्भक्त्यारंनमाम्यहम् ॥ २८ ॥ अथमंत्रिणमाहूयराज्यमारोप्यतत्रवै ॥ तयासहसमारुह्यरथंतीर्थ वरंययौ ॥ २९ ॥ कतिभिर्वासरैरत्रहेमांग्यासहआययौ ॥ उपजह्नेतीर्थराजेक्षीरंभार्यायुतोनृपः ॥३०॥ सस्नतुस्तौशिवेतीर्थेदंपतीतत्रकामदे ॥ प्रयागेतेन वपुषावैकुंठप्राप्तिरस्तुमे ॥ ३१ ॥ प्रतीच्छयास्नानमात्रेमिथुनेतत्रभूपते ॥ आगतौसुरशार्दूलौहंसपक्षींद्रवाहनौ ॥ ३२ ॥ आगतौतौसमालोक्यवीरव

१ महीगुप्तमतुप्रियमितिपाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मासभूपतिः ॥ प्रणम्यशिरसादेवौतुष्टावैकाग्रमानसः ॥ ३३ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ नमोवांसुरशार्दूलौबिभ्रद्भ्यामसितारुणे ॥ वपुषीक्षौमवासांसि
हेमसिंदूरभानिच ॥ ३४ ॥ वंदेयुवांसत्वरजःप्रधानौचराचरस्यस्थितिसर्गहेतू ॥ वैकुंठसत्याद्भुतलोकनाथौचतुर्द्विबाहूखगराजवाहौ ॥ ३५ ॥ वैराग्य
संरागवतांजनानांसन्मुक्तिभुक्तिप्रतिपादिकौच ॥ वृंदारकेवंदितपादपद्मौसद्भावनम्रेणनमामिमूर्ध्ना ॥ ३६ ॥ गोविंदवृंदारकवंद्यपादनकोपिजानातितव
स्वरूपम् ॥ यतःपरस्त्वंप्रकृतेश्चपुंसोमनोवचोभ्यामपिदूरवर्ती ॥ ३७ ॥ धन्यःसलोकेपुरुषःपरात्मन्योविश्वमेतत्क्षणिकंविचिंत्य ॥ अनन्यचेताभज
तित्वदीयपादारविंदंमुनिवृंदवंद्यम् ॥ ३८ ॥ त्वत्पादसेवनंनामतीर्थमेतच्चदुर्लभम् ॥ जनानांभजमानानांवांच्छितार्थफलप्रदम् ॥ ३९ ॥ तथाप्येतद्द्वयं
सेव्यंमुक्तयेनान्यलब्धये ॥ अन्यकामनयायस्तुसेवतेसतुवंचितः ॥ ४० ॥ संतोभवंतमासेव्यतीर्थमेतच्चमुक्तिदम् ॥ नान्यमिच्छंत्यतिक्रम्यसर्वलोका
न्जिजीषवः ॥ ४१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्यभिष्टूयदेवेशंलोकेशंसचभूपतिः ॥ तस्थौयदातदाराजन्हेमांगीसाजगादह ॥ ४२ ॥ ॥ हेमांग्यु
वाच ॥ ॥ पद्मापतेपद्मपलाशलोचनब्रह्मन्करालासनभारतीगुरो ॥ नमोयुवाभ्यांयदिदीनचेतसेप्रसीदतांतारयतांभवाब्धेः ॥ ४३ ॥ तीर्थस्यास्यप्र
सादेन्नजाताहंमहिषीप्रभो ॥ युवयोर्दर्शनंजातंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ ४४ ॥ युवामखिलचित्तज्ञौदत्तंनौमानसेप्सितम् ॥ स्नानकालेयदावाभ्यांविहितंपा
रमार्थिकम् ॥ ४५ ॥ एवंताभ्यामुभाभ्यांतौसंस्तुतौदेवपुंगवौ ॥ प्रसन्नवदनौभूत्वाप्रोचतुर्दंपतीप्रति ॥ ४६ ॥ ॥ हरिब्रह्माणावूचतुः ॥ ॥ धन्या
त्वमसिहेमांगियतोयंतारितःपतिः ॥ त्वयाराज्यसुखासक्तचित्तोप्येतत्समागमात् ॥ ४७ ॥ राज्ञांविषयसक्तानांदुर्लभामुक्तिरीदृशी ॥ त्वद्भर्तुर्यादृशीजा
तातीर्थस्यास्यप्रसादतः ॥ ४८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातौसमालोक्यगरुडंपक्षिपुंगवम् ॥ जग्मतुस्तौसुरश्रेष्ठौसत्यलोकंनरेश्वर ॥ ४९ ॥
तत्रतेब्रह्मणासर्वेपूजिताविधिवन्नृप ॥ तस्यचित्तानुरोधेनतस्थुरेकंमुहूर्तकम् ॥ ५० ॥ अथताभ्यामुभाभ्यांसदंपतिभ्यांसमंहरिः ॥ आरुह्यगरुडंश्रीम
द्वैकुंठमगमन्नृप ॥ ५१ ॥ इत्येतत्कथितंतुभ्यंतीर्थराजस्यवैभवम् ॥ पुण्यंसमस्तपापघ्नंयशस्यंसुतदंनृप ॥ ५२ ॥ यएतच्छृणुयान्नित्यंपठेदपिच
मानवः॥सगच्छेद्वांछितंस्थानंसत्यमेतन्मयोदितम् ॥५३॥इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेइंद्रप्रस्थमाहात्म्येप्रयागवर्णनंना
मैकविंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२२१॥छ॥नारदउवाच॥ ॥आकर्णयशिबेराजन्वर्णयामितवाग्रतः॥पुण्यंयशस्यमायुष्यंकाश्यामाहात्म्यमुत्तमम् १
इंद्रप्रस्थतटस्थायांकाश्यामेकस्तुपादपः ॥ शिंशपाख्योभवेद्राजन्पुरापुण्ययुगेकृते ॥ २ ॥ तत्रैकोवायसोह्यासीत्कृतनीडोवनस्पतौ ॥ तस्याधस्ता
न्महासर्पःकोटरेवसतिस्मह ॥ ३ ॥ एकदातस्यकाकस्यभार्याडद्वयमालये ॥ प्रतिमुच्यगताक्वापिननीडेस्वेसमागता ॥ ४ ॥ स्वयमेवसकाकस्तुपा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लयन्नंडकद्वयम् ॥ तामेवशिंशपामुच्चैरध्यतिष्ठन्महीपते॥ ५॥ अथैकदानिशीथेतुमहावात्यासमागता ॥ अभनक्शिंशपांराजन्मूलादपिदृढादपि ॥ ६॥
वात्ययापात्यमानायाशिंशपायास्तदातले ॥ चूर्णितौकाकसर्पौतौगतप्राणौबभूवतुः ॥ ७ ॥ दिव्यांगास्तेत्रयोभूत्वाशिंशपावायसादयः ॥ विमानत्रयमा
रूढाजग्मुःश्रीपतिकेतनम् ॥ ८ ॥ ॥ शिविरुवाच ॥ ॥ देवर्षेकेनपुण्येनप्राप्तातैर्मुक्तिदापुरी ॥ आसंस्तेकेत्रयःपूर्वंसर्वंकथयनारद ॥ ९ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ कुरुजांगलदेशीयोब्राह्मणःश्रवणाभिधः ॥ तस्यभार्याकुंडानामभ्राताभूच्चकुरंटकः ॥ १० ॥ अस्नातभोक्तानित्यंसकवलोमिष्टसुग्र
हः ॥ श्रवणस्तेनदोषेणबभूवग्रामवायसः ॥ ११ ॥ कुरंटकस्तुतद्भ्रातानास्तिकोभवदुल्बणः ॥ श्रुतिस्मृतिपथोच्छेत्तादेवतानांचनिंदकः ॥ १२ ॥ ते
नदोषेणसमृतोह्यभवत्कालकुंडली ॥ साकुंडाश्रवणस्यस्त्रीबभूवोभयदोषभाक् ॥ १३ ॥ अतःसास्थावरत्वंहिलब्ध्वासीदुभयाश्रया ॥ एतत्तेकथितं
भूपतद्वृत्तंपूर्वजन्मनि ॥ १४ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामितेषांपुण्यंयतस्त्रयः ॥ प्रापुस्तेनपुरींरम्यांकाशींविश्वेश्वरींनृप ॥ १५ ॥ ग्रामांतरादेकदातौप्रत्याया
तौनिजालयम् ॥ कस्यचित्पथिकस्याथकूपमग्नांपयस्विनीम् ॥ १६ ॥ अवलोक्यतदुद्धारंचक्रतुस्तेननोदितौ॥ ताभ्यांगदितमाकर्ण्यकुंडासाध्वित्यभाष
त ॥ १७ ॥ तेत्रयस्तेनपुण्येनमरणंप्राप्यदुर्लभम् ॥ इंद्रप्रस्थतटस्थायांकाश्यांवैकुंठमारुहन् ॥ १८ ॥ इयंकाशीमहेशस्यपुरीयद्यपिभूपते ॥ तथाप्य
स्यांमृतंजंतुंवैकुंठेस्यात्सुखीहरेः ॥ १९ ॥ एतत्तेकथितंराजन्काश्यामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ किमन्यच्छ्रोतुमिच्छातेविद्यतेतद्वदस्वमे ॥२०॥ ॥ शिवि
रुवाच ॥ ॥ मुनेत्वयामहेशस्यक्षेत्रत्रयमुदीरितम् ॥ काशीचशिवकांची चगोकर्णंचतथापरम् ॥ २१ ॥ एकस्यमहिमाप्रोक्तोत्वयाकाश्यामहामुने ॥ गो
कर्णशिवकांच्योश्चकथ्यतांयदिविद्यते ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गोकर्णकेवलंशैवंक्षेत्रंपरमपावनम् ॥ तस्मिन्मृतोनरोराजञ्शिवःस्यान्नात्रसंश
यः ॥ २३ ॥ स्थलेजलेंतरिक्षेचजंतुस्तत्रमृयेतचेत् ॥ तदाकैलासशिखरेशिवःसंभूयदीव्यति ॥ २४ ॥ अत्रगोकर्णतीर्थेस्यान्मृतस्यनपुनर्भवः ॥ शिवे
नससमंराजन्मुक्तियास्यतिकर्हिचित् ॥ २५ ॥ अस्यापितवमाहात्म्यंगोकर्णस्यमहामते ॥ वर्णयामियदाकर्णिमयाब्रह्ममुखात्प्रभो ॥ २६ ॥ प्रया
गादेकगव्यूतौगुरुतीर्थसमीपगः ॥ मर्यादापर्वतोयोयंदृश्यतेपुण्यदर्शनः ॥२७॥ तत्रैकःकर्कटोनामभिल्लआसीत्सुदारुणः ॥ तस्यभार्याजरानामसाजघ्नेप
तिपंचकम् ॥ २८ ॥ साजराविषसंयुक्तंषष्ठंकर्कटकंतदा ॥ अकरोन्मोदकंहंतुंतदातेनस्वसुःश्रुतम् ॥ २९ ॥ निजायाःसुखतोराजन्भिल्लेनचमहा ॥ २१९ ॥
त्मना ॥ बालांतांहंतुमारेभेकर्कटोभृशदारुणः ॥ ३० ॥ खड्गपाणिर्यदायातितद्वधायसभिल्लपः ॥ यावत्तावत्तुसायायाज्ज्ञात्वानिजवधोद्यमम् ॥ ३१ ॥
वनमभ्यद्रवद्भीतानिजप्राणपरीप्सया ॥ तामनुद्रवतातेनकर्कटेनमहीपते॥३२॥अत्रगोकर्णतीर्थेतुगृहीताखड्गपाणिना ॥ शिरश्छित्वातुखड्गेनपातयित्वाज

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लेवपुः ॥ ३३ ॥ तस्यगोकर्णतीर्थस्यनिजस्थानमगाच्चसः ॥ साजरातत्रगोकर्णेपापापिनिधनंगता ॥ ३४ ॥ कैलासशिखरेराजन्पार्वत्याअभवत्सखी ॥
अहंकथितवानेतत्तवगोकर्णवैभवम् ॥ ३५ ॥ शिवकांच्याश्चमाहात्म्यंपवित्रंवर्णयामिते ॥ इंद्रप्रस्थतटस्थायांशिवकांच्यामपिप्रभो ॥ ३६ ॥ गतिःसा
परमापुंसांगोकर्णेयामयोदिता ॥ अत्रश्रीमन्महादेवोविष्णुंसर्वसुरेश्वरम् ॥ ३७ ॥ आराध्यभक्तराजत्वंलेभेज्ञानंचतात्त्विकम् ॥ अतःसर्वेवयंपुत्राब्रह्मणस्तं
महेश्वरम् ॥ ३८ ॥ आराधयामःसततंसद्भक्तिज्ञानलिप्सया ॥ अत्रबाणासुरोराजन्नाराराधमहेश्वरम् ॥ ३९ ॥ निराहारोवर्षशतंतद्गणत्वबुभूषया ॥ तस्मै
प्रसन्नोभगवान्गणत्वंदत्तवान्निजम् ॥ ४० ॥ स्वयंचसर्वदातस्यपुरपालोकबभूवह ॥ इयंपुरीपुराराजन्नासीद्विष्णोर्महात्मनः ॥ ४१ ॥ दत्ताशिवायतु
ष्टेनतपसातस्याविष्णुना ॥ अस्यामेकंपुरावृत्तंमहदाश्चर्यकारकम् ॥ ४२ ॥ विप्रस्यशिवभक्तस्यवैकुंठाप्तिर्यथाभवत् ॥ एकस्तुब्राह्मणोराजन्हेरंबोनामधा
र्मिकः ॥ ४३ ॥ कायेनमनसावाचाशिवपूजारतःसदा ॥ एकदासमहाभागःशिवतीर्थानिपर्यटन् ॥ ४४ ॥ शिवभक्तःशिवेराजन्शिवकांच्यामिहागतः ॥
एनांमनोहरांचैवनतत्याजसबुद्धिमान् ॥ ४५ ॥ पश्चात्तत्रैवतत्याजप्राणानस्याजलांतरे ॥ तत्रैवश्रीमहादेवगणास्तंब्राह्मणोत्तमम् ॥ ४६ ॥ नीत्वाकैलास
मचलंचेलुस्तदनुशासनात् ॥ अथमध्येसमायातागणावैकुंठतोहरेः ॥ ४७ ॥ तेभ्योबलात्समादातुंतंद्विजश्रेष्ठमुद्यताः ॥ आसीत्तेषांमहयुद्धंगणानांहरि
शर्वयोः ४८ ॥ तत्रयुद्धेनवैकेषांविजयोनपराजयः ॥ तत्रवैकुंठतोविष्णुरागतोगरुडासनः ॥ ४९ ॥ कैलासाद्वृषभारूढोमहेशश्चत्रिलोकधृक् ॥ ताव
न्योन्यंमुखंदृष्ट्वाविहस्यजगदीश्वरौ ॥५०॥ पश्यतस्ममहद्युद्धंनभस्येवगणैःकृतम् ॥ अथस्वीयान्गणान्विष्णुःशैवांश्चदिवियुद्धतः ॥ ५१ ॥ निवार्यतंद्विजंता
र्क्ष्यमारोप्यागाच्छिवालयम् ॥ शिवेनतद्गणैश्चापिस्वकीयैरपिमाधवः ॥ ५२ ॥ वृतोगच्छन्पथिश्रीमान्स्तुतस्त्रिदशवंदितः ॥ गत्वाविवेशतंचागंमहादेवपु
रःसरः ॥ ५३ ॥ तस्मैद्विजायवैतस्यदर्शयत्रमणीयताम् ॥ अथतस्मात्तुकैलासान्महादेवेनवंदितः ॥५४॥ माधवःपरयाभक्त्यावैकुंठमगमत्तदा ॥ द्विजः
सोपिमहाभागस्तर्थिस्यास्यप्रसादतः ॥५५॥ गोविंददर्शनंप्राप्यमुमुदेहरसन्निधौ ॥ एतत्तेकथितंराजन्शिवकांच्यास्तुवैभवम् ॥५६॥ तीर्थसप्तकनाम्नस्तु
शृणुष्वसुसमाहितः ॥ तीर्थमेतन्महाराजचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥५७॥ दर्शनात्स्पदर्शनाद्ध्यानात्स्मरणादपिभूपते॥वसिष्ठादिभिरेतस्मिन्महर्षिभिरनुष्ठितम्॥
॥ ५८ ॥ महत्तपस्तुसृष्ट्यर्थंतत्रासंस्तुक्षमानृप ॥ मरीचिरपिधर्मात्मापुत्रार्थस्नानमाचन् ॥ ५९ ॥ अत्रलेभेमहाभागःकश्यपंसुतमुत्तमम् ॥ अत्रि
रत्रापितपसातोषयद्देवपुंगवान् ॥ ६० ॥ सोमंदुर्वाससंदत्तंतेभ्योलेभेसुतत्रयम् ॥ अंगिराअपिधर्मात्मातीर्थस्यास्यप्रसादतः ॥ ६१ ॥ लेभेसुतांस्तुतद्वं
श्याजाताआंगिरसाद्विजाः ॥ पुलहोपिसुतंलेभेदंभोलिंगुणवत्तरम् ॥ ६२ ॥ योगस्त्योभूत्पुराराजंस्तीर्थेत्रैवनिमज्जनात् ॥ पुलस्त्यस्यात्रतीर्थेवैपुत्रोलब्धो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तपस्यतः ॥ ६३॥ कुवेरोभून्महाभागोयःसखासीदुमापतेः ॥ क्रतोरपिसुताजातावालखिल्याःसहस्रशः ॥ ६४ ॥ तीर्थस्यास्यप्रसादेनतेसर्वेह्यूर्ध्वरेतसः ॥
रजआदीन्सुतांल्लेभेवसिष्ठोपिमहातपाः ॥ ६५ ॥ सत्तैवराजशार्दूलमहिमातस्यवर्णितः ॥ अन्यान्यपिचतीर्थानिसंत्यनेकानिभूपते ॥ ६६ ॥ कपिलाश्रमके
दारप्रभासादीनिवैप्रभो ॥ नियुतैरपिवर्षाणांतेषांचमहिमानृप ॥ अनंतेनापिनोवक्तुंशक्यतेकिमुमादृशैः ॥६७॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वामुनि
श्रेष्ठोनारदोमुनिपुंगवः॥शिवंजगामनभसोनारायणगुणान्गृणन् ॥६८॥ शिविरौशीनरोराजाशक्रप्रस्थस्यवैभवम्॥ श्रुत्वामुनिमुखाद्राजन्कृतार्थस्वममन्य
त॥ ६९ ॥तत्रस्नात्वाहिविविधिवदिंद्रप्रस्थेसभूपतिः ॥ विधायसत्क्रियाःसर्वाजगामनिजपत्तनम्॥७०॥इंद्रप्रस्थस्यमाहात्म्यमेतत्तवमयाविभो॥यमुनातीरती
र्थस्यवर्णितंजनपावनम् ॥७१ ॥ नास्यादरंकरिष्यंतिकलौश्रद्धाविवर्जिताः॥इंद्रप्रस्थस्यराजेंद्रसर्वतीर्थशिरोमणेः ॥७२॥ अष्टादशपुराणानांश्रवणाद्धारत
स्यच ॥ यत्फलंतन्महिम्नस्यशक्रप्रस्थस्यजायते ॥ ७३ ॥ अरुणोदयवेलायांमाघलक्षैकमज्जनात् ॥ यत्फलंतन्महिम्नोस्यश्रवणाच्छ्रद्धयाभवेत् ॥ ७४ ॥
श्रद्धयास्यतुमाहात्म्यंयःशृणोतिमहीपते ॥ तर्पितास्तेनपितरोदेवाश्चमुनयस्तथा ॥ ७५ ॥ कृच्छ्रातिकृच्छ्रपाराकचांद्रायणव्रतादिभिः ॥ यत्फलंतन्म
हिम्नोस्यश्रद्धयाश्रवणाद्भवेत् ॥ ७६ ॥ अश्वमेधादियज्ञानांसमस्तानांमहीपते ॥ यत्फलंतन्महिम्नोस्यश्रद्धयाश्रवणाद्भवेत् ॥ ७७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥
एवंयुधिष्ठिरोराजाश्रुत्वाशौनकसौभरेः ॥ इंद्रप्रस्थस्यमाहात्म्यंसययौहस्तिनंपुरम् ॥ ७८ ॥ ततोविनीयसद्भ्रातृन्दुर्योधनपुरःसरान् ॥ इंद्रप्रस्थमगात्पु
ण्यंराजसूयचिकीर्षया ॥ ७९ ॥ द्वारकायाःसमागम्यगोविंदंकुलदैवतम् ॥ राजसूयेनयज्ञेनसइयाजमहीपतिः ॥ ८० ॥ मुक्तिदंतीर्थमेतत्तुज्ञपतोस्या
प्यजायत ॥ इतिमत्वाहरिस्तत्रशिशुपालंजघानह ॥ ८१ ॥ शिशुपालोपितस्यैवतीर्थस्यमरणाद्भुवि ॥ सायुज्यमगमत्कृष्णेनिखिलार्थप्रदायके ॥ ८२ ॥
शिशुपालोहतोयत्रविहितोयत्रचक्रतुः॥गदयातत्रभीमेनकृतंकुंडंसुविस्तरम्॥८३॥भीमकुंडंतुविज्ञातंजातंतद्भुविपावनम् ॥ कालिंद्यादक्षिणेभागेगव्यूत्यर्धे
महीतले ॥८४॥ इंद्रप्रस्थगतायायत्कालिंद्याःस्नानतःफलम् ॥ तत्फलंतत्रकुंडेतुजायतेनात्रसंशयः ॥८५॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ यस्मिन्क्षेत्रेस्थितोजंतु
स्तंक्षेत्रमनुवत्सरम् ॥ प्रदक्षिणादिभिर्धर्मैःस्वापराधान्क्षमापयेत् ॥८६॥ प्रतिसंवत्सरंचैवपरिक्रामतियोनरः ॥ क्षेत्रापराधदोषैश्चनसलिप्येत्तुपातकैः॥८७॥
प्रदक्षिणमकुर्वाणःक्षेत्रसिद्धिंनविंदति ॥ तस्मात्प्रदक्षिणातीर्थेदातव्याचफलार्थिभिः ॥ ८८ ॥ हरेर्नामनिसंजल्पन्प्रकरोतिप्रदक्षिणाम् ॥ पदेपदेसलभतेक
पिलादानजंफलम् ॥८९॥ चैत्रकृष्णचतुर्दश्यांशक्रप्रस्थप्रदक्षिणाम्॥यःकरोतिनरोधन्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥९०॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सा
हस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेकालिंदीमाहात्म्येइंद्रप्रस्थगतकाशीगोकर्णशिवकांचीतीर्थसप्तकभीमकुंडवर्णनोनामद्वाविंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२२२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ सूतसूतमहाभागधन्योसित्वंभवांबुधौ ॥ यन्नोत्यर्थनिमग्नानांपाययस्वमृतोत्करम् ॥ १ ॥ साधोत्रभवनिस्तारंवां
छतांनःसमादिश॥मंत्ररत्नंभावशुद्धंयन्मयंसचराचरम्॥२॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ शृणुशौनकवक्ष्यामिमंत्ररत्नंमहाद्भुतम् ॥ यद्दिलीपायगदितंवसिष्ठेनमहा
त्मना ॥ ३ ॥ एकदातुदिलीपेनपृष्टमेतद्गुरुंप्रति ॥ वसिष्ठंद्विजशार्दूलंप्रणिपत्ययथात्वया ॥ ४ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ भगवन्भवताप्रोक्तास्सर्व
धर्माविशेषतः ॥ वर्णाश्रमयुताधर्मानित्यनैमित्तिकाःक्रियाः ॥ ५ ॥ राजधर्म्माश्चयज्ञाश्चतीर्थदानव्रतादिकम् ॥ श्रुतामयामुनिश्रेष्ठअक्षय्यस्वर्गभो
गदाः ॥ ६ ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिमोक्षमार्गंसनातनम् ॥ दिष्ट्याहंयेनगच्छामितद्ब्रह्मन्वक्तुमर्हसि ॥ ७ ॥ कोमंत्रःसर्वमंत्राणांभवरोगैकभेषजम् ॥
सर्वेषामेवदेहीनांकोहिमोक्षप्रदःपरः ॥ ८ ॥ तत्समाख्याहितत्त्वेनमयिवात्सल्यगौरवात् ॥ ९ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंत्वया
राजन्सर्वलोकहितैषिणा ॥ वक्ष्यामिपरमंगुह्यमेकंसंसारतारकम् ॥ १० ॥ पुरामहर्षयःसर्वेयज्ञदानपराःशुभाः ॥ पप्रच्छुर्ब्रह्मणःपुत्रंनारदंमुनिस
त्तमम् ॥ ११ ॥ ॥ महर्षयऊचुः ॥ ॥ भगवन्केनमंत्रेणगच्छामःपरमंपदम् ॥ तन्नोब्रूहिमहाभागप्रसादंकर्तुमर्हसि॥१२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पिताम
हंपुरासर्वेयोगिनःसनकादयः ॥ पप्रच्छुरेकमेकांतेमोक्षमार्गंसुदुर्ल्लभम् ॥ १३ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुध्वंयोगिनःसर्वेरहस्यमिदमद्भुतम् ॥ १४ ॥
नजानंतिसुराःसर्वेऋषयश्चतपोधनाः ॥ सर्गादौप्रोक्तवान्देवोमह्यंनारायणोव्ययः ॥ १५ ॥ ईश्वर्यासहदेव्याचसम्यक्संपूजितोमया ॥ ततःप्रसन्नोभगवा
न्ममनारायणोव्ययः॥ १६ ॥ प्राजापत्यंददौमह्यंश्रुतिजंसर्ववाङ्मयम् ॥ प्रकाशकानिमंत्राणिव्यापकाव्यापकानिच ॥ १७ ॥ ततस्तमब्रुवंदेवंपुराणपु
रुषोत्तमम् ॥ भगवन्केनमंत्रेणसंसारोत्तारणंनृणाम् ॥ १८ ॥ तन्ममाचक्ष्वतत्त्वेनसर्वलोकाहितायवै ॥ कोमन्त्रःसर्वमन्त्राणांपुरश्चरणवर्जितः॥१९॥ सकृदु
च्चारणान्नृणांददातिपरमंपदम् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ साधुपृष्टंमहाभागसर्वलोकहितैषिणा ॥ २० ॥ तस्माद्वक्ष्यामितेगुह्यंयेनमामाप्नुयुर्नराः ॥
॥ २१ ॥ सर्वेषामेवमंत्राणांमंत्ररत्नंशुभावहम् ॥ सकृत्स्मरणमात्रेणददातिपरमंपदम् ॥ २२ ॥ मंत्ररत्नद्वयंन्यासंप्रपतिःशरणागतिः ॥ लक्ष्मीनारायण
मितिमन्त्रःसर्वफलप्रदः ॥ २३ ॥ नामानिमंत्ररत्नस्यपर्य्यायेणनिबोधत ॥ तस्योच्चारणमात्रेणपरितुष्टोस्मिनित्यशः ॥ २४ ॥ कुलजोवातपस्वीवावेदवेदां
गपारगः ॥ यज्ञदानपरोवापिसर्वतीर्थोपसेवकः ॥२५॥ व्रतीवासत्यवादीवायतिर्वाज्ञानवानपि ॥ मन्त्राधिकारीनभवेत्तंप्रयत्नेनवर्जयेत् ॥२६॥ ब्राह्मणाःक्ष
त्रियावैश्यास्त्रियःशूद्रास्तथेतराः ॥ तस्याधिकारिणःसर्वेममभक्तास्तुतेयदि ॥ २७ ॥ अनन्यशरणानांचतथैवानन्यसेविनाम् ॥ अनन्यसाधकानांचवक्त
व्योमन्त्रउत्तमः ॥२८॥ आर्तानामाशुफलदस्सकृदेवकृतोह्यसौ ॥ दृप्तानामपिजन्तूनांदेहान्तरनिवारणः॥२९॥आर्त्तोजिज्ञासुरर्थार्थीज्ञानीवापिप्रजापतिः॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सकृन्मांशरणंयातिततःकामानवाप्नुयात् ॥ ३० ॥ नादीक्षितायवक्तव्यंनाभक्तायचमानिने ॥ नास्तिकायनलुब्धायनश्रद्धाविमुखायच ॥ ३१ ॥ नचा
शुश्रूषवेवाच्यंनासंवत्सरवासिने ॥ कामक्रोधविमुक्तस्तुदंभलोभविवर्जितः ॥ ३२ ॥ मांचयोव्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते ॥ वक्तव्यंतस्यविधिवन्मंत्र
रत्नमनुत्तमम् ॥ ३३ ॥ देशकालादिनियमानरिमित्रादिशोधनम् ॥ न्यासमुद्रादिकंतस्यपुरश्चरणसंयुतम् ॥३४॥ मच्चक्रांकितदेहत्वंमदीयाराधनंतथा ॥
मयिसन्यस्तकर्मत्वंमदनन्यशरण्यता ॥३५॥ मयिसर्वफलन्यासोमहाविश्वासपूर्वकम् ॥ अनन्यसाधनोयत्नस्त्वकिंचनत्वमात्मनः ॥ ३६ ॥ अवैष्णवानां
संभाषावंदनादिविवर्जनम् ॥ अनन्यदेवतानांचवन्दनंपूजनंतथा॥ ३७ ॥ एवमाद्यादिनियमाःप्रपन्नस्यप्रकीर्तिताः ॥ इत्यादिगुणयुक्तस्यवक्तव्यंमंत्रमुत्तम
म् ॥३८॥ तस्यनारायणश्चाहमृषिर्विष्णुःसनातनः ॥ देवताचश्रियासार्द्धमहंवात्सल्यसागरः॥३९॥सर्वलोकेश्वरःश्रीमान्सुशीलःसुभगस्तथा ॥ सर्वज्ञःसर्व
शक्तिश्चसदापूर्णमनोरथः ॥ ४० ॥ सर्वगःसर्वबंधुश्चकृपापीयूषसागरः ॥ श्रीमन्नारायणश्चाहंदेवतासमुदाहृतः ॥ ४१ ॥ छंदस्तुदेवीगायत्रीपंचविंशाक्षरा
त्मिका ॥ द्विस्सप्तषट्त्रिपंचद्विषडंगानिनियोजयेत् ॥ ४२ ॥ लक्ष्म्यामदनपायिन्यामांध्यायेद्विश्वरूपिणम् ॥ चक्रशंखगदापद्मपाणिनंदिव्यरूपिणम् ॥
॥ ४३ ॥ वामांकस्थश्रियासार्द्धंपूजयेत्प्रयतःशुचिः ॥ अनेनमंत्ररत्नेनगंधपुष्पनिवेदनैः ॥ सकृत्संपूज्यमानोपिसंतुष्टोस्मिप्रजापते ॥ ४४ ॥
॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ सम्यगुक्तंत्वयानाथरहस्यमिदमुत्तमम् ॥ मंत्ररत्नप्रभावश्चसर्वसिद्धिप्रदोनृणाम् ॥ ४५ ॥ पितात्वंसर्वलोकानांमातात्वं
गुरुरेवच ॥ त्वंचस्वामीसखाभ्रातागतिस्त्वंशरणंसुहृत् ॥ ४६ ॥ अहंतुतवदेवेशदासश्शिष्यस्तथासुहृत् ॥ तस्मान्ममदयासिंधोप्रोक्तवा
निदमुत्तमम् ॥ ४७ ॥ अधुनामंत्ररत्नस्यदीक्षांसम्यग्विधानतः ॥ ब्रूहिसर्वत्रतत्वेनलोकानांहितकाम्यया ॥ ४८ ॥ ॥ श्रीभगवानु
वाच ॥ ॥ शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिमंत्रदीक्षाविधिंपरम् ॥ आचार्यंसंश्रयेत्पूर्वंमदाश्रयणसिद्धये ॥ ४९ ॥ आचार्योवेदसंपन्नोविष्णुभक्तोविमत्सरः ॥
मंत्रज्ञोमन्त्रभक्तश्चसदामंत्राश्रयःशुचिः ॥ ५० ॥ सत्संप्रदायसंयुक्तोब्रह्मविद्याविशारदः ॥ अनन्यसाधनश्चैवतथानन्यप्रयोजनः ॥ ५१ ॥
ब्राह्मणोवीतरागश्चक्रोधलोभविवर्जितः ॥ सद्वृत्तौशासिताचैवमुमुक्षुःपरमात्मवित् ॥५२॥एवमादिगुणोपेतआचार्यःसमुदाहृत् ॥आचाराञ्छासयेद्यस्तुस
आचार्यइतीरितः॥५३॥यस्त्वाचार्यपराधीनस्सद्वृत्तौशास्यतेयदि॥शासनेस्थिरवृत्तश्चशिष्यःसद्भिरुदाहृतः॥५४॥एवंलक्षणसंयुक्तंशिष्यंसर्वगुणान्वितम् ॥
अध्यापयेद्विधानेनमन्त्ररत्नमनुत्तमम् ॥ ५५ ॥ द्वादश्यांश्रवणेवापिकार्हिंचिद्वैष्णवेदिने ॥ सदाचार्योपसंप्रीतौतत्रदीक्षांसमाचरेत् ॥ ५६ ॥ सुदर्शनंपां
चजन्यंसुवर्णेनप्रकारयेत् ॥ रौप्येणवापिताम्रेणकांस्येनापिप्रकारयेत् ॥ ५७ ॥ स्नाप्यपंचामृतैःशुद्धैरर्चयेत्पुरतोमम ॥ अर्चयेद्गंधपुष्पाद्यैस्तन्मंत्रेण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विधानतः ॥ ५८ ॥ तत्रसंस्थापयेदग्निंस्वगृह्योक्तविधानतः ॥ आचार्योजुहुयादाज्यंमंत्रेणाथद्विजोत्तमः ॥ ५९ ॥ अष्टोत्तरसहस्रंवाशतमष्टोत्तरंतुवा ॥ जुहुयान्मंत्ररत्नेनतथान्यैर्वैष्णवैःशुभैः॥६०॥ मंत्रैःपुरुषसूक्ताद्यैर्जुहुयाद्घृतपायसम् ॥ तस्मिन्नग्नौक्षिपेच्चक्रंशंखंचद्विजसत्तमः॥६१॥षडक्षरेणजुहुयादाज्यं विंशतिसंख्यया ॥ प्रतप्तंचक्रमादायमंत्रेणैवतथागुरुः ॥ ६२ ॥ शंखेनैवांकनंकुर्याद्बाह्वोर्दक्षिणसव्ययोः ॥ होमशेषंसमाप्याथपुनःपूजांसमाचरेत् ॥ ६३॥ ततःकलशमादायपवित्रोदकपूरितम् ॥ मंत्रेणैवाभिमंत्र्याथतस्यमूर्ध्न्यभिषेचयेत् ॥६४॥ सितवस्त्रधरंसम्यगाचांतंविनयान्वितम् ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रधरंशिष्यंमं त्रमध्यापयेद्गुरुः ॥ ६५ ॥ मंत्रार्थश्चप्रवक्तव्योवृत्तिश्चैवविशेषतः ॥ लब्धमंत्रस्तदाचार्यंपूजयेद्भूषणादिभिः ॥ ६६ ॥ अनेनविधिनामंत्रंयोधीतेवैष्णवाद्ग रोः॥ततःसवैष्णवंयातिनान्यथासुरसत्तम ॥ ६७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वकाविधातारंदेवदेवोहरिःपिता ॥ स्वचक्रेणांकयित्वातुतस्मैमंत्रं ददौस्वयम् ॥ ६८ ॥ सर्वलोकेश्वरोदेवोब्रह्मामममपिताप्रभुः ॥ ममापिविधिवन्मंत्रंसददौमुनिसत्तमाः ॥ ६९ ॥ तस्माद्यूयंमुनिश्रेष्ठाधारयित्वासुदर्शन म् ॥ नारायणपदद्वंद्वंगच्छध्वंशरणंद्विजाः ॥ ७० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वामुनयःसर्वेनारदेनसुरर्षिणा ॥ द्वयाधिकारिणःसर्वेयाताविष्णोः परंपदम् ॥ ७१ ॥ तस्मात्त्वमपिराजर्षेविष्णुसायुज्यमिच्छसि ॥ दीक्षामार्गविधानेनधारयित्वासुदर्शनम् ॥ ७२ ॥ नारायणपदद्वंद्वंतदेकंशरणंव्रज ॥ सर्वलोकेश्वरःसाक्षाद्ब्रह्मात्रिभुवनेश्वरः ॥७३॥ ममापिनारदस्यापिप्रोक्तवान्मंत्रमुत्तमम् ॥ शौनकादिमहर्षीणांनैमिषारण्यवासिनाम् ॥७४॥ नारदःप्रददौ मंत्रंप्रपत्तिंशरणागतिम्॥एतद्गुह्यतमंराजन्नजानंतिमहर्षयः॥७५॥देवताश्चनजानंतिसिद्धाःसाध्याश्चदानवाः ॥ मयापिप्रापितोमंत्रंशक्तिपुत्रःपराशरः॥७६॥ इदंरहस्यंपरमंलक्ष्मीनारायणंद्वयम् ॥ राजंस्तवापिवक्ष्यामिप्रपत्तिशरणागतिम् ॥ ७७ ॥ द्वयात्परतरंमन्त्रंनास्तिसत्यंब्रवीमिते ॥ अस्मात्परतरंधर्म्मोना स्तिलोकेषुकिंचन ॥ ७८ ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंब्रह्मणाकथितंपुरा ॥ नारायणात्परोदेवोनास्तिमुक्तिप्रदोनृणाम् ॥ ७९ ॥ तत्सेवैवभवेन्मोक्षःसर्वकर्म निकृंतनः ॥ ८० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेवसिष्ठदिलीपसंवादेविद्योपदेशोनामत्रयोविंशत्यधिकाद्वि शततमोऽध्यायः ॥ २२३ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ भगवन्सर्वमाचक्ष्वहरिभक्तिसुधामयम् ॥ शृण्वतोनैवतृप्तिर्मेविष्णुभक्तिसुखावहाम् ॥ १ ॥ तापत्रयमहाज्वालावह्निभिःसततंनृणाम् ॥ संतप्तानांमुनिश्रेष्ठविष्णुभक्तिसुधार्णवम् ॥ २॥ विनाकिमन्यच्छरणंभवारण्येभयानके ॥ आचक्ष्वविस्तरेणाथ भक्तिभेदान्महामुने ॥ उपास्यमानान्सततंमुनिभिःपरमात्मनः ॥ ३ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ साधुपृच्छसिराजेंद्रसंसारोत्तार णंनृणां ॥ वैकुंठस्यपरेशस्यभक्तिंनित्यसुखावहाम् ॥ ४ ॥ इममेवमहाप्रश्नंकैलासशिखरेपुरा ॥ पप्रच्छगिरिजादेवीशंकरंलोकपूजितम् ॥ ५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ देवदेवमहादेवत्रिपुरघ्नसुरेश्वर ॥ विष्णुभक्तिंममाचक्ष्वमुक्तिदांसर्वदेहिनाम् ॥ ६ ॥ उपास्यभेदान्मंत्रांश्चतस्यपूजा
विधींस्तथा ॥ तस्यविष्णोःस्वरूपंचतद्विभूतिर्गुणादिकम् ॥ ७ ॥ तस्यलोकस्वरूपंचयंप्राप्यननिवर्तते ॥ सर्गस्थितिलयंयेनकरोतिभगवा
न्हरिः ॥ ८ ॥ यद्गत्वाननिवर्तंतेतद्धामपरमंहरेः ॥ येनकेनचकृत्येनसाधनेनपरंपदम् ॥ ९ ॥ प्राप्नुवंतिनराःपापाविषयासक्तचेतसः ॥
विस्तरेणमयिप्रीत्याब्रूहिसर्वमशेषतः ॥ १० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ इतिपृष्टोमहादेव्याहरस्त्रिपुरहातदा ॥ उवाचपरमप्रीत्यानमस्कृत्यजनार्द
नम् ॥११॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥साधुसाधुमहादेविसर्वलोकहितैषिणि ॥ साधुपृच्छसिमांदेविश्रीशमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ १२ ॥ धन्यासिकृतपुण्यासि
विष्णुभक्तासिपार्वति ॥ परितुष्टोस्मितेभद्रेशीलरूपगुणैःसदा ॥ १३॥ अथवक्ष्यामिगिरिजेभगवद्भक्तिमुत्तमाम् ॥ तन्मंत्राणांविधानंचस्वरूपंतस्यशार्ङ्गि
णः ॥ १४ ॥ तत्वंनारायणोविष्णुर्वासुदेवस्सनातनः ॥ परमात्मापरंब्रह्मपरंज्योतिःपरात्परः ॥ १५ ॥ अच्युतःपुरुषःकृष्णःशाश्वतःशिवईश्वरः ॥
नित्यःसर्वगतःस्थाणूरुद्रस्साक्षीप्रजापतिः ॥ १६ ॥ यज्ञोयज्ञपतिःसाक्षाद्ब्रह्मणःपतिरेवच ॥ हिरण्यगर्भःसवितालोककृल्लोकभृद्विभुः ॥ १७ ॥ अकारवा
च्योभगवान्श्रीभूनीलापतिःप्रभुः॥ उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति॥१८॥सहस्रमूर्द्धाविश्वात्मासहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंसर्वतःस्पृत्वात्यत्यति
ष्ठद्दशांगुलम् ॥ १९ ॥ अनंतःश्रीपतीरामोगुणभृन्निर्गुणोमहान् ॥ सर्वलोकेश्वरःश्रीमान्सर्वज्ञःसर्वतोमुखः ॥ २० ॥ तस्यलोकप्रधानस्यजगन्नाथस्यपा
र्वति ॥ माहात्म्यंवासुदेवस्ययच्छक्यंतद्ब्रवीमिते ॥ २१ ॥ अशक्यंतन्मयावक्तुंब्रह्मणासहदैवतैः ॥ सर्वोपनिषदामर्थंवेदांतेपरिनिश्चितम् ॥ २२ ॥ त
स्योपासनभेदांश्चशृणुवच्मिपुनःपृथक् ॥ आद्यंतुवैष्णवंप्रोक्तंशंखचक्रांकनंहरेः ॥२३॥ धारणंचोर्द्ध्वपुंड्राणांतन्मंत्राणांपरिग्रहः ॥ अर्चनंचजपोध्यानंतन्ना
मस्मरणंतथा ॥ २४ ॥ कीर्तनंश्रवणंचैववंदनंपादसेवनम् ॥ तत्पादोदकसेवाचतन्निवेदितभोजनम् ॥ २५ ॥ तदीयानांचसेवाचद्वादशीव्रतनिष्ठि
तम् ॥ तुलसीरोपणंविष्णोर्देवदेवस्यशार्ङ्गिणः ॥ २६ ॥ भक्तिःषोडशधाप्रोक्ताभवबंधविमुक्तये ॥ सर्वेषामेवदेवानांममापिपुरुषोत्तमः ॥२७॥ पूजनीयो
हरिर्नित्यंब्राह्मणानांविशेषतः ॥ तस्मात्तुब्राह्मणोनित्यंविधिवत्पूजयेद्धरिम् ॥२८॥ तच्चिह्नैरंकितःश्रीशपदंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ शंखचक्रांकनंकुर्याद्ब्राह्मणो
बाहुमूलयोः ॥२९॥हुताग्निनैवसंतप्यसर्वपापापनुत्तये ॥ चक्रंवाशंखचक्रेवातथापंचायुधानिवा॥३०॥धारयित्वैवविधिवद्ब्रह्मकर्मसमारभेत्॥ अग्नितप्तंपवि
त्रंचधृत्वावैभुजमूलयोः ॥ ३१॥ त्यक्त्वायमपुरंघोरंयातिविष्णोःपरंपदम् ॥ चक्रचिह्नविहीनस्तुयःपूजयतिकेशवम् ॥ ३२ ॥ तत्सर्वंविफलंयातिपूजामं
त्रजपादिकम् ॥ अग्नितप्तेनचक्रेणब्राह्मणोबाहुमूलयोः ॥ ३३ ॥ अंकयित्वाजपन्मंत्रंसंसारान्मोक्षमाप्नुयात् ॥ सुदर्शनंधारयित्वावह्नितप्तंद्विजोत्तमः॥३४॥ ॥२२२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उपनीयविधानेनपश्चात्कर्मसुयोजयेत् ॥ विष्णुचक्रविहीनंतुयश्राद्धेभोजयिष्यति ॥ ३५ ॥ व्यर्थंभवतितत्सर्वंनिराशाःपितरोगताः ॥ विष्णुचक्रांकितं विप्रंपूजयेच्छ्राद्धकर्मणि ॥ ३६ ॥ विष्णुचक्रविहीनंतुप्रयत्नेनविवर्जयेत् ॥ दद्याद्गोभूहिरण्यादिचक्रांकितभुजायवै ॥ ३७ ॥ यद्दत्तंचक्रहीनायतत्सर्वमसुरायवै ॥ अग्नितप्तेनचक्रेणबाहुमूलेतुलांछिताः ॥ ३८ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तायांतिविष्णोःपरंपदम् ॥ हुताग्नितप्तचक्रेणशरीरंयस्यचिह्नितम् ॥ ३९ ॥ तस्यतीर्थानियज्ञाश्चसंप्राप्तानात्रसंशयः ॥ अधृत्वाविधिनाचक्रंब्राह्मणःप्राकृतोभवेत् ॥ ४० ॥ नतस्यकिंचिदश्नीयादपिक्रतुसहस्रिणः ॥ अधृत्वाविधिना चक्रंब्राह्मणोज्ञानदुर्लभः ॥ ४१ ॥ गर्हितस्सर्वलोकेषुब्राह्मण्यात्प्रच्युतोभवेत् ॥ शङ्खचक्रधरोदेवोहरिःपूज्योयथात्मभिः ॥ ४२ ॥ तथैवसर्वैस्संपूज्योविप्रश्चक्रादिचिह्नितः ॥ सर्ववेदविदोवापिसर्वशास्त्रविशारदः ॥ ४३ ॥ अधृत्वाविधिनाचक्रंब्राह्मणःपतितोभवेत् ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रविहीनस्तुशंखचक्रविवर्जितः ॥ ४४ ॥ तंगर्दभेसमारोप्यबहिःकुर्यात्स्वपत्तनात् ॥ प्रकृतिस्पर्शरहितोवासुदेवोजनार्दनः ॥ ४५ ॥ तथैवब्राह्मणोदेविविष्णुचक्रेणचिह्नितः ॥ तस्मात्प्रकृतिसंसर्गपापौघदहनंहरेः ॥ ४६ ॥ प्रतप्तंबिभृयाच्चक्रंशंखंचभुजमूलयोः ॥ स्त्रीशूद्राणांसदाधार्य्यैचंदनेनसुगंधिना ॥ ४७ ॥ बाहुमूलेलिखेच्चक्रंतप्तंतुब्राह्मणस्यवै ॥ तप्तेनैवांकनंकुर्याद्ब्राह्मणस्यविधानतः ॥ ४८ ॥ श्रौतस्मार्त्तादिसिध्यर्थंमंत्रसिध्यैतथैवच॥हरेःपूजाधिकारार्थंचक्रंधार्यंविधानतः॥४९॥ वैष्णवत्वस्यसिद्ध्यर्थंज्ञानसिद्ध्यर्थमेवच ॥ प्रतपेच्चक्रशङ्खाभ्यांहुत्वाहोमंविधानतः ॥ ५० ॥ अन्यैर्नदाहयेद्गात्रंब्राह्मणोहरिलांछनात् ॥ शंखचक्रगदाखड्गशार्ङ्गादन्यैर्हरेरपि॥५१॥ लक्षणेनदहेद्देहंनान्यदग्धोर्हतिक्रियाम् ॥ अचक्रधारिणंविप्रंदूरतःपरिवर्जयेत्॥५२॥श्वपाकमिवनेक्षेतलोकेविप्रमवैष्णवम् ॥ वैष्णवोवर्णबाह्योपिपुनातिभुवनत्रयम्॥५३॥ तस्मात्तुविधिनाचक्रंधार्यंविप्रैःशुभानने ॥ ब्राह्मणामंत्रसिद्ध्यैचज्ञानसिद्ध्यैचमुक्तये ॥५४॥ अप्राकृतामहात्मानोविष्णुचक्रेणलांछिताः ॥ विष्णुचक्रविहीनास्तुब्राह्मणाःप्राकृताःस्मृताः॥५५॥ सर्वाश्रमेषुवसतांब्राह्मणानांविशेषतः॥विधिनावैष्णवंचक्रंधार्यंहिश्रुतिनोदनात् ॥ ५६ ॥ दक्षिणेतुभुजेविप्रोबिभृयाद्वैसुदर्शनम् ॥ वामेतुशंखंबिभृयादितिब्रह्मविदोविदुः ॥५७॥ एवम्महोपनिषदिप्रोक्तंचक्रादिधारणम्॥तथैवसाम्नियजुषिऋचिप्रोक्तंशुभानने ॥५८॥ प्रतेविष्णोअब्जचक्रेपवित्रेजन्माम्भोधितर्तवेचर्षणीन्द्राः ॥ मूलेबाह्वोर्दधतेन्येपुराणालिङ्गान्यन्येतावकान्यर्पयन्ति ॥ ५९ ॥ चरणंपवित्रंविततंपुराणंवाङ्मयंशुभम् ॥ तेनचक्रेणसन्तप्तास्तरेयुःपातकाम्बुधिम् ॥ ६० ॥ पवित्रंब्राह्मणस्पत्यंजगद्व्याप्तंहरेस्सदा ॥ तेनातप्ततनूर्येषांनतेयान्तिपरंपदम् ॥६१॥ तेनतप्ततनूर्येषांतेप्रयांतिपरंपदम् ॥ पवित्रंचरणंनेमिर्हरेश्चक्रंसुदर्शनम् ॥६२॥ सहस्रारंप्राकृतघ्नंलोकद्वारंमहौजसम् ॥ नामानिविष्णुचक्रस्यपर्यायेणनिबोधमे ॥ ६३ ॥ शुद्धेनवह्नितप्तेनब्रह्मत्वेनपुनीहिनः ॥ यत्तेपवित्रमर्चिवदग्नेतेनपुनीहिनः ॥ ६४ ॥ येनदेवाः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पवित्रेणआत्मानंपुनतेसदा ॥ तेनसहस्रधारेणपावमान्यःपुनंतुमाम् ॥ ६५ ॥ प्राजापत्यंपवित्रंतुशतोद्यामंहिरण्मयम् ॥ वयंब्रह्मविदस्तेनपूतंब्रह्मपुनीमहे
॥ ६६ ॥ सनेमिचक्रमजरंचक्षुरस्यमहात्मनः ॥ अस्मिन्हिविधृतेदेवामहोन्नतपदंययौ ॥ ६७ ॥ तस्माद्वैविधिवद्धार्याःशंखचक्रादिहेतयः ॥ ब्राह्मणानां
विशेषेणवैष्णवानांविशेषतः ॥ ६८ ॥ धृतोर्द्ध्वपुंड्रःकृतचक्रधारीविष्णोःपदंध्यायतियोमहात्मा ॥ स्वरेणमंत्रेणसदाहृदिस्थंपरात्परंयातिविशुद्धचेताः
॥ ६९ ॥ येकंठलग्नतुलसीनलिनाक्षमालायेबाहुमूलपरिचिह्नितशंखचक्राः ॥ येवाललाटफलकेलसदूर्ध्वपुंड्रास्तेवैष्णवाभुवनमाशुपवित्रयंति ॥ ७० ॥
दिवस्पतेःसुविततंपवित्रंयेतुरक्षिणः ॥ नवहंतिभुजेसम्यक्नहिशोचंतिजन्तवः ॥ ७१ ॥ येवहंतिभुजेचक्रंसुस्थिरंविधिनाद्भुतम् ॥ परंव्योम्नितुते
स्थानमधितिष्ठन्तितेजसा ॥ ७२ ॥ होमाग्निसंततपवित्रलांछितामूलेतुबाह्वोःपरमात्मनोहरेः ॥ संतारयित्वाभवसागरंमहच्छुद्धंपरंयातिपरेश
लोकम् ॥ ७३ ॥ अङ्कयेत्ततचक्राद्यैरात्मनोबाहुमूलयोः ॥ कलत्रापत्यभृत्येषुपश्वादिषुचअङ्कयेत् ॥ ७४ ॥ इत्येवंश्रुतयस्सर्वाःकथयंतिवरानने ॥
तथैवसेतिहासेषुपुराणेष्वपिकथ्यते ॥ ७५ ॥ द्विविधंवैष्णवंप्रोक्तंबाह्यमाभ्यंतरंतथा ॥ शंखचक्रादिभिर्बाह्यमांतरंवीतरागता ॥ ७६ ॥ बाह्याभ्यंत
रसाम्यंयत्तद्वैष्णवमुदाहृतम् ॥ तस्माच्चक्रादिचिह्नंतुप्रथमंवैष्णवंस्मृतम् ॥ ७७ ॥ आंतरंस्मरदोषादिविमुक्तंस्वात्मदर्शनम् ॥ सर्वभूतदयाशांतिरिं
द्रियार्थेष्वलोलता ॥ ७८ ॥ पुत्रदाराद्यसंगत्वंयोगाभ्यासरतिस्तथा ॥ अनन्यभक्तियोगेनपरेशस्याभिषेवणम् ॥ ७९ ॥ तस्माच्चक्रादिहेतीनामंकनं
वैष्णवंस्मृतम् ॥ चक्रादिचिह्नहीनत्वाद्वैष्णवत्वंनलभ्यते ॥८०॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेसुदर्श
नादिमाहात्म्यंनामचतुर्विंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२४ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रस्यमाहात्म्यंवक्ष्यामिशुभदर्शने ॥ धारणादेवमु
च्यतेभवबंधाद्द्विजोत्तमः॥१॥ऊर्द्ध्वपुंड्रस्यमध्येतुविशालेसुमनोहरे ॥ लक्ष्म्यासार्द्धंसमासीनोदेवदेवोजनार्दनः ॥ २ ॥ तस्माद्यस्यशरीरेतुऊर्द्ध्वपुंड्रंधृतो
भवेत् ॥ तस्यदेहंभगवतोविमलंमंदिरंशुभम् ॥ ३ ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ धारयेदूर्द्ध्वपुंड्रंयोमृदाशुभ्रेणवैष्णवः ॥ ४ ॥
ऊर्द्ध्वपुंड्रधरोविप्रःसर्वलोकेषुपूजितः ॥ विमानवरमारुह्ययातिविष्णोःपरंपदम् ॥ ५ ॥ धारयेदूर्द्ध्वपुंड्रंतुत्रिसंध्यंतुद्विजोत्तमः ॥ सर्वपाप
विशुद्ध्यर्थमिष्टापूर्तफलाप्तये ॥ ६ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रधरंदृष्ट्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ नमस्कृत्वाथवाभक्त्यासर्वदानफलंलभेत् ॥ ७ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्र
धरंविप्रंयःश्राद्धेभोजयिष्यति ॥ आकल्पकोटिपितरस्तस्यतृप्तानसंशयः ॥ ८ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रधरोयस्तुकुर्याच्छ्राद्धंशुभानने ॥ कल्पकोटिसह
स्राणिगयाश्राद्धफलंलभेत् ॥ ९ ॥ यज्ञदानतपश्चर्याजपहोमादिकंचयत् ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रधरःकुर्यात्तस्यपुण्यमनंतकम् ॥ १० ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रविहीनस्तुकिं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तनुम् ॥ वक्रंविरूपंवद्धाग्रंछिन्नमूलंपदच्युतम् ॥ ४१ ॥ अशुभंरूक्षमासक्तंतथानंगुलिकल्पितम् ॥ विगंधमवसह्यंचपुंड्रमाहुरनर्थकम् ॥ ४२ ॥
आरभ्यनासिकामूलंललाटंतांलिखेन्मृदा ॥ समारभ्यभ्रुवोर्मध्यमंतरालंप्रकल्पयेत् ॥ ४३ ॥ अंतरालंद्व्यंगुलंस्यात्पार्श्वेवंगुलिमात्रकौ ॥ मृदा
शुभ्रेणविलिखेत्पुण्ड्रंऋजुतरंशुभम् ॥ ४४ ॥ ललाटेकेशवंध्यायेन्नारायणमथोदरे ॥ वक्षस्थलेमाधवंचगोविंदंकंठकूबरे ॥ ४५ ॥ विष्णुंचद
क्षिणेकुक्षौवाहौचमधुसूदनम्॥त्रिविक्रमंकंधरेतुवामनंवामपार्श्वके॥४६॥श्रीधरंबाहुकेवामेहृषीकेशंतुकंधरे॥ पृष्ठेवैपद्मनाभंतुत्रिकेदामोदरंन्यसेत्॥ ४७ ॥
तत्प्रक्षालनतोयेनवासुदेवंतुमूर्द्धनि ॥ ललाटेभुजयुग्मेतुपृष्ठयोःकंठकूबरे ॥ ४८ ॥ धारयेदूर्द्ध्वपुंड्रंतुचतुरंगुलमात्रतः ॥ कुक्षौतत्पार्श्वयोःप्रोक्तमायतंतु
दशांगुलम् ॥ ४९ ॥ वाह्वोर्वक्षस्थलेपुंड्रमष्टांगुलमुदाहृतम् ॥ एवंद्वादशपुंड्राणिब्राह्मणःसततंधरेत् ॥५०॥ तत्तत्पुण्ड्राणितन्मूर्तीर्ध्यात्वामंत्रेणधारयते ॥
अंतरालेषुसर्वेषुहरिद्रांधारयेच्छ्रियाम् ॥ ५१ ॥ चत्वारिभूभृतामाहुःपुंड्राणिद्वेविशांस्मृते ॥ एकपुंड्रंतुनारीणांशूद्राणांचविधीयते ॥ ५२ ॥ ललाटेहृदिबा
ह्वोश्चचतुःपुंड्राणिधारयेत् ॥ ललाटेहृदयेद्वेतुफालेत्वेकंविधीयते ॥ ५३ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रंललाटेतुसर्वेषांप्रथमंस्मृतम् ॥ ललाटादिक्रमेणैवधारणंतुविधीय
ते ॥ ५४ ॥ मूर्तीस्तुवासुदेवाद्याश्चतुःपुंड्रेषुधारयेत् ॥ द्वयोर्गोविंदकृष्णौतुएकंनारायणंधरेत् ॥ ५५ ॥ एवंपुंड्रविधिःप्रोक्तःसर्वेषांगिरिजेमया ॥ अश्वत्थ
पत्रसंकाशंवेणुपत्राकृतिस्तथा ॥ ५६ ॥ पद्मकुड्मलसंकाशंमोहनंत्रितयंस्मृतम् ॥ महाभागवतःशुद्धःपुंड्रंहरिपदाकृतिम् ॥ ५७ ॥ दंडाकारंतुवादेविधा
रयेदूर्द्ध्वपुंड्रकम् ॥ सुदर्शनेनांकितबाहुमूलास्तथोर्द्ध्वपुंड्रांकितसर्वगात्राः ॥ ५८ ॥ मालारविंदाक्षधराविशुद्धारक्षंतिलोकान्दुरितौघसंगात् ॥ ५९ ॥ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेऊर्द्ध्वपुंड्रमाहात्म्यंनामपंचविंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२५ ॥ छ ॥
॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ न्यासेवाप्यर्चनेवापिमंत्रमेकांतिनःश्रयेत् ॥ अवैष्णवोपदिष्टेनमंत्रेणनपरागतिः ॥ १ ॥ अवैष्णवोपदिष्टंचेत्पूर्वमंत्रवरंद्वयम् ॥
पुनश्चविधिनासम्यक्वैष्णवाद्ग्राहयेद्गुरोः ॥ २ ॥ सहस्रशाखाध्यायीवासर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥ कुलेमहतिजातोपिनगुरुःस्यादवैष्णवः ॥ ३ ॥ यस्तुमंत्रद्व
यंसम्यगध्यापयतिवैष्णवः ॥ सआचार्यस्तुविज्ञेयोभवबंधविदारकः ॥ ४ ॥ आचार्यंसंश्रयित्वाथवत्सरंसेवयेद्द्विजः ॥ तस्यवृत्तिंपरिज्ञात्वामंत्रमध्या
पयेद्गुरुः ॥ ५ ॥ कृत्वातापादिसंस्कारान्पश्चान्मंत्रमुदीरयेत् ॥ तापंपुंड्रंतथानामकृत्वावैविधिनागुरुः ॥ ६ ॥ पश्चादध्यापयेन्मंत्रंशिष्यंनिर्मलचेत
सम् ॥ चक्रेणविधिनातप्तंतापइत्यभिधीयते ॥ ७ ॥ पुंड्रमूर्द्ध्वंतथाप्रोक्तंनामवैष्णवमुच्यते ॥ ततोमंत्रंविधानेनशिष्यमध्यापयेद्गुरुः ॥ ८ ॥ न्यासम
ष्टाक्षरंमंत्रमन्यंवावैष्णवंमनुम् ॥ न्यासमेवात्रपरमंवैष्णवानांशुभानने ॥ ९ ॥ तस्मात्तुन्यासमेवैषामतिरिक्तमिहोच्यते ॥ न्यासविद्यापरोयस्तुब्राह्मणः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चित्कर्मकरोतियः॥इष्टापूर्तादिकंसर्वंनिष्फलंस्यान्नसंशयः॥११॥यच्छरीरंमनुष्याणामूर्द्ध्वपुंड्रविवर्जितम् ॥ द्रष्टव्यंनैवतत्किंचिच्छ्मशानसदृशंभवेत् ॥१२॥
ऊर्द्ध्वपुंड्रविहीनस्तुसन्ध्याकर्मादिकंचरेत् ॥ तत्सर्वंराक्षसैर्नीतंनरकंचावगच्छति ॥१३॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रधरोद्विप्रोमृदाशुभ्रेणवैदिकः ॥ नतिर्यग्धारयेद्विद्वानापद्य
पिकदाचन ॥ १४ ॥ विप्राणामूर्द्ध्वपुंड्रंस्यात्तिलकंतुमहीभृतः ॥ पट्टाकारंतुवैश्यानांशूद्राणांवैत्रिपुंड्रकम् ॥ १५ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रंमृदाकार्यंकस्तूर्य्यास्तिलकंत
था ॥ पट्टाकारंतुगंधेनभस्मनैवत्रिपुंड्रकम् ॥ १६ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रंतुसर्वेषांननिषिद्धंकदाचन ॥ धारयेत्क्षत्रियाद्योपिविष्णुभक्तोभवेद्यदि ॥ १७ ॥ विप्राणां
नैवकार्य्यंस्यात्तिर्य्यक्पट्टादिधारणम् ॥ नारायणात्परेशानादन्येषामर्चनंनतु ॥ १८ ॥ ब्राह्मणःकुलजोविद्वान्भस्मधारीभवेद्यदि ॥ वर्जयेत्तादृशंदेविम
द्योच्छिष्टंघटंयथा॥१९॥त्रिपुंड्रंशूद्रकल्पानांशूद्राणांचविधिस्तथा ॥ त्रिपुंड्रधारणाद्विप्रःपतितःस्यान्नसंशयः॥२०॥एकांतिनोमहाभागाःसर्वभूतहितेरताः॥
सांतरालंप्रकुर्वीरन्पुंड्रंहरिपदाकृतिम् ॥ २१ ॥ हरेःपादाकृतिंकुर्यादूर्द्ध्वपुंड्रंविधानतः ॥ मध्यछिद्रेणसंयुक्तंतद्धिवैमंदिरंहरेः ॥ २२ ॥ ऊर्द्ध्वपुंड्रमृजुं
सौम्यंसुपार्श्वंसुमनोहरम् ॥ दंडाकारंसुशोभाढ्यंमध्येछिद्रंप्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥ तस्माच्छिद्रान्वितंपुंड्रंदण्डाकारंसुशोभनम् ॥ विप्राणांसततंकार्यं
स्त्रीणांचशुभदर्शने ॥२४॥ ऊर्ध्वपुण्ड्रस्यमध्येतुविशालेसुमनोहरे ॥ सान्तरालेसमासीनोहरिरस्तिश्रियासह॥२५॥निरन्तरालंयःकुर्यादूर्द्ध्वपुंड्रंद्विजाधमः॥
सहितत्रस्थितंविष्णुंश्रियंचैवव्यपोहति ॥२६॥ अच्छिद्रमूर्द्ध्वपुंड्रंतुयेकुर्वंतिद्विजाधमाः ॥ तेषांललाटेसततंशुनःपादोनसंशयः ॥ २७ ॥ तस्माच्छिद्रा
न्वितंपुंड्रंसहरिद्रंशुभान्वितम् ॥ धारयेद्ब्राह्मणोनित्यंहरिसालोक्यसिद्धये ॥ २८ ॥ आदायपरयाभक्त्यावेङ्कटाद्रौह्रदेमृदम् ॥ धारयेदूर्ध्वपुण्ड्राणिहरि
सायुज्यसिद्धये ॥ २९ ॥ श्रीकृष्णतुलसीमूलेमृदमादायभक्तिमान् ॥ धारयेदूर्द्ध्वपुंड्राणिहरिस्तत्रप्रसीदति ॥३०॥ द्वारवत्यांशुभेरम्येवासुदेवह्रदेतथा॥
तत्रोद्भवांमृदंरम्यामादायद्विजसत्तमः ॥ ३१ ॥ धारयेदूर्द्ध्वपुंड्राणिसर्वकामफलाप्तये ॥ आदायपरयाभक्त्यागंगातीरोद्भवांमृदम् ॥ ३२ ॥ तयाधृतोर्द्ध्वपुं
ड्राणिसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ चंदनंचहरिद्राचतथाभस्माग्निहोत्रजम् ॥ ३३ ॥ सर्ववश्यकरंप्रोक्तमूर्द्ध्वपुंड्रस्यधारणात् ॥ यत्रपुण्यंहरिक्षेत्रंतत्रवैमृदमाहरेत्
॥ ३४ ॥ पर्वताग्रेनदीतीरेबिल्वमूलेजलाशये ॥ सिंधुतीरेचवल्मीकेहरिक्षेत्रेविशेषतः ॥ ३५ ॥ विष्णोःस्नानोदकंयत्रप्रवाहयतिनित्यशः ॥ पुंड्राणां
धारणार्थायगृह्णीयात्तत्रमृत्तिकाम् ॥ ३६ ॥ श्रीरङ्गेवेङ्कटाद्रौचश्रीकूर्मेद्वारकेशुभे ॥ प्रयागेनारसिंहाद्रौवाराहेतुलसीवने ॥ ३७ ॥ गृहीत्वामृत्तिकांभ
क्त्याविष्णुपादजलैःसह ॥ धृत्वापुंड्राणिचांगेषुविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ यस्मिन्कस्मिन्महाभागावैष्णवाधारयंतिवै ॥ तस्मिन्वैमृत्तिकाग्रा
ह्याऊर्द्ध्वपुंड्रस्यधारणे ॥ ३९ ॥ श्यामंशांतिकरंप्रोक्तंरक्तंवश्यकरंतथा ॥ श्रीकरंपीतमित्याहुःश्वेतंमोक्षकरंशुभम् ॥ ४० ॥ वर्तुलंतिर्यगछिद्रंह्रस्वंदीर्घंततं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रेष्ठउच्यते ॥ १० ॥ न्यासात्परतरंनास्तिमन्त्रंसत्यंब्रवीमिते ॥ न्यासंद्वयंप्रपत्तिःस्यात्पर्यायेणनिबोधमे ॥ ११ ॥ द्वयोपदेशपूर्वंतुसर्वंकर्मसमाच
रेत् ॥ द्वयाधिकारीनभवेत्सर्वकर्मसुनार्हति ॥ १२ ॥ तस्माद्द्वयमधीत्यैवपश्चान्मंत्रमनुत्तमम् ॥ श्रीमदष्टाक्षरंसम्यगभ्यसेद्द्विजसत्तमः ॥ १३ ॥ मंत्रम
ष्टाक्षरंप्रोक्तंप्रणवस्यैवसंग्रहात् ॥ नैसर्गप्रणवाद्यन्तुमंत्रमित्युच्यतेबुधैः ॥ १४ ॥ नान्यत्रसर्वमंत्रेषुप्रणवस्वस्वभावतः ॥ पूर्वंतुसर्वमंत्राणांयोजयेत्प्र
णवंशुभम् ॥ १५ ॥ ॐकारःप्रणवंब्रह्मसर्वमंत्रेषुनायकः ॥ आदौसर्वत्रयुंजीतमंत्राणांतुशुभानने ॥ १६ ॥ स्वभावात्प्रणवन्तस्मिन्मूलमंत्रेप्रतिष्ठितम् ॥
ओमित्येकाक्षरंपूर्वंद्व्यक्षरंनमइत्यथ ॥ १७ ॥ ततोनारायणायेतिपंचार्णानियथाक्रमम् ॥ एवमष्टाक्षरोमंत्रोज्ञेयःसर्वार्थसाधकः ॥ १८ ॥ सर्वदुःखहरः
श्रीमान्सर्वमंत्रात्मकःशुभः ॥ ऋषिर्नारायणस्तस्यदेवताश्रीशएवच ॥ १९ ॥ छंदस्तुदेवीगायत्रीप्रणवोबीजमुच्यते ॥ नित्यानपायिनीदेवीशक्तिःश्री
रुच्यतेमनोः॥२०॥प्रथमंपदमोङ्कारद्वितीयंनमउच्यते ॥ तृतीयंनारायणायेतिपदत्रयमुदाहृतम् ॥२१॥ अकारश्चाप्युकारश्चमकारश्चततःपरम् ॥ वेदत्रया
त्मकंप्रोक्तंप्रणवंब्रह्मणःपदम् ॥२२॥अकारेणोच्यतेविष्णुःश्रीरुकारेणचोच्यते॥मकारस्त्वनयोर्दासःपंचविंशःप्रकीर्तितः ॥२३॥ वासुदेवस्वरूपंतदकारेणो
च्यतेबुधैः ॥ उकारेणश्रियोदेव्यारूपंमुनिभिरुच्यते॥२४॥मकारेणोच्यतेजीवःपंचविंशोदितःपुमान् ॥ भूतानिचकवर्गेणचवर्गेणेन्द्रियाणिच॥ २५ ॥टवर्गे
णतवर्गेणज्ञानंधादयस्तथा ॥ मनःपकारेणैवोक्तंफकारेणत्वहंकृतिः ॥२६॥ बकारेणभकारेणमहान्प्रकृतिरुच्यते ॥ आत्मातुसमकारःस्यात्पंचविंशःप्रकी
र्तितः ॥ २७ ॥ देहेंद्रियमनःप्राणादिभ्योन्योनन्यसाधनः ॥ भगवच्छेषभूतोसौमकाराख्यःसचेतनः ॥ २८ ॥ अवधारणवाच्येवमुकारःकैश्चिदुच्यते ॥
श्रीतत्वमपितत्पक्षेवकारेणैवचोच्यते ॥२९॥ भास्करस्यप्रभायद्वत्तस्यनित्यानपायिनी ॥ आकारेणोच्यतेविष्णुःकल्याणगुणसागरः ॥३०॥ श्रीशःसर्वा
त्मनांशेषोजगद्बीजंपरःपुमान् ॥ जगत्कर्ताजगद्धर्ताईश्वरोलोकबांधवः ॥ ३१ ॥ जगतामीश्वरीनित्याविष्णोरनपगामिनी ॥ मातासर्वस्यजगतःपत्नी
विष्णोर्मनोरमा ॥ ३२ ॥ जगदाधारभूताश्रीरुकारेणात्रचोच्यते ॥ मकारेणतयोर्दासःक्षेत्रज्ञःप्रोच्यतेबुधैः ॥ ३३ ॥ ज्ञानाश्रयोज्ञानगुणश्चेतनःप्रकृतेःपरः ॥
नजडोनिर्विकारश्चएकरूपस्वरूपभाक् ॥ ३४ ॥ अणुर्नित्योव्याप्तिशीलश्चिदानंदात्मकस्तथा ॥ अहमर्थोव्ययःक्षेत्रीभिन्नरूपःसनातनः ॥ ३५ ॥
अदाह्योच्छेद्योह्यक्लेद्यस्त्वशोष्योक्षरएवच ॥ एवमादिगुणोपेतश्शेषभूतःपरस्यवै ॥ ३६ ॥ मकारेणोच्यतेजीवःक्षेत्रज्ञःपरवान्सदा ॥ दासभूतोहरेरेवना
न्यस्यतुकदाचन ॥ ३७ ॥ एवंदासत्वमेवास्यमध्यमेवावधार्यते ॥ इत्येवंप्रणवस्यार्थोज्ञातव्योक्तोमयानघे ॥ ३८ ॥ विवृतिःप्रणवस्यार्थमन्त्रशेषेणवैशु
भे ॥ परस्यदासभूतस्यस्वातन्त्र्यंनेहविद्यते॥३९॥तस्मान्महदहंकारौमनसाविनिवर्त्तयेत् ॥ स्वोपायबुद्ध्यायत्कृत्यंतदपिप्रतिषिध्यते ॥ ४० ॥ अहंकृति

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मकारःस्यान्नकारस्तन्निषेधकः ॥ तस्मात्तुमनसैवास्यअहंकारविमोचनम् ॥ ४१ ॥ मनसासर्वसिद्धिःस्यादन्यथानाशमाप्नुयात् ॥ नमसासहितंकिंचित्तदहं
कारउच्यते ॥ ४२ ॥ अहंकारेणयुक्तस्यसुखंकिंचिन्नविद्यते ॥ अहंकारविमूढात्माअंधेतमसिमज्जति ॥ ४३ ॥ तस्मान्नमनसाचात्रस्वातंत्र्यंप्रतिषिध्य
ते ॥ भगवत्परतंत्रोसौतदायत्तश्चजीवति ॥ ४४ ॥ तस्मात्साधनकर्तृत्वंचेतनस्यनविद्यते ॥ ईश्वरस्यैवसंकल्पाद्वर्ततेस्वचराचरम् ॥ ४५ ॥ तस्मा
त्स्वसामर्थ्यविधिंत्यजेत्सर्वमशेषतः ॥ ईश्वरस्यतुसामर्थ्यान्नालभ्यंतस्यविद्यते ॥ ४६ ॥ तस्मिन्न्यस्तभरःश्रीशेतत्कर्मैवसमाचरेत् ॥ परमात्माहरि
स्स्वामीस्वमहंतस्यसर्वदा ॥ ४७ ॥ इच्छायाविनियोक्तव्यस्तस्यैवात्मेश्वरस्यहि ॥ इत्येवंमनसात्यक्तमहंताममतोर्जितम् ॥ ४८ ॥ देहेष्वहंमतिर्मू
लंसंसृतौकर्मबंधने ॥ तस्मान्महदहंकारौमनसावर्जयेद्बुधः ॥ ४९ ॥ अथनारायणपदंवक्ष्यामिगिरजेशुभे ॥ नाराइत्यात्मनांसंघास्तेषांगतिरसौपुमा
न् ॥५०॥ तएवचायनंतस्यतस्मान्नारायणःस्मृतः ॥ सर्वंहिचिदचिद्वस्तुश्रूयतेदृश्यतेजगत् ॥५१॥ योसौव्याप्यस्थितोनित्यंसवैनारायणःस्मृतः ॥ नारा
श्चेतिसर्वपुंसांसमूहाःपरिकीर्तिताः ॥५२॥ गतिरालंबनंतेषांतस्मान्नारायणःस्मृतः ॥ नराज्जातानितत्वानिनाराणीतिविदुर्बुधाः ॥ ५३ ॥ तान्येवचायनं
तस्यतेननारायणस्स्मृतः ॥ कल्पांतेपिजगत्कृत्स्नंग्रसित्वायेनधार्यते ॥ ५४ ॥ पुनःसंसृज्यतेयेनसवैनारायणःस्मृतः ॥ चराचरंजगत्कृत्स्नंनारइत्यभि
धीयते ॥ ५५ ॥ तस्यवासंगतिर्येनतेननारायणःस्मृतः ॥ नारोनराणांसंघातस्तस्यासावयनंगतिः ॥ ५६ ॥ तेनासौमुनिभिर्नित्यंनारायणइतीरितः ॥
प्रभवन्तियतोलोकामहाब्धौपृथुफेनवत् ॥ ५७ ॥ पुनर्यस्मात्प्रलीयन्तेतस्मान्नारायणःस्मृतः ॥ योवैनित्यपदेनित्योनित्यमुक्तैकभोगवान् ॥ ५८ ॥
ईशःसर्वस्यजगतःसवैनारायणःस्मृतः ॥ नारायणःपरंब्रह्मतत्वंनारायणःपरम् ॥ ५९ ॥ यच्चकिंचिज्जगत्यस्मिन्दृश्यतेश्रूयतेपिवा ॥ अंतर्बहिश्चतत्सर्वंव्याप्य
नारायणःस्थितः ॥ ६० ॥ अपहतपाप्मापुरुषःसर्वभूतांतरस्थितः ॥ दिव्यएकस्सदानित्योहरिर्नारायणोच्युतः ॥ ६१ ॥ यस्तुद्रष्टाचद्रष्टव्यंश्रोताश्रोत
व्यमेवच ॥ स्प्रष्टाचस्पर्शितव्यश्चध्याताध्यातव्यमेवच ॥६२॥ वक्ताचवाच्यंज्ञाताचज्ञातव्यंचिदचिज्जगत् ॥ तच्चसर्वंहरिःश्रीशोनारायणउदाहृतः ॥६३॥
सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सलोकान्सर्वतोव्याप्यअत्यतिष्ठद्दशांगुलम् ॥ ६४ ॥ यद्भूतंयच्चभव्यंतत्सर्वंनारायणोहरिः ॥ उतामृतत्वस्ये
शानोयदन्नेनविराट्पुमान् ॥ ६५ ॥ सएवपुरुषोविष्णुर्वासुदेवोच्युतोहरिः ॥ हिरण्मयोथभगवानसोमृतःशाश्वतःशिवः ॥ ६६ ॥ पतिर्विश्वस्यजगतः
सर्वलोकेश्वरंप्रभुः ॥ हिरण्यगर्भःसविताअनंतोसौमहेश्वरः ॥ ६७ ॥ भगवानितिशब्दोयंतथापुरुषइत्यपि ॥ वर्त्ततेनिरुपाधिश्चवासुदेवोखि
लात्मनि ॥ ६८ ॥ ईश्वरोभगवान्विष्णुःपरमात्माजगत्सुहृत् ॥ शास्ताचराचरस्यैकोयतीनांपरमागतिः ॥ ६९ ॥ योवेदादौस्वरःप्रोक्तोवेदांतेचप्रति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्ठितः ॥ तस्यप्रकृतिलीनस्ययःपरःसमहेश्वरः ॥ ७० ॥ योसावकारोवैविष्णुर्योसौनारायणोहरिः ॥ सएवपुरुषोनित्यःपरमात्मामहेश्वरः ॥ ७१ ॥ यस्मा
दुद्भूतमैश्वर्यंयस्मिन्कस्मिश्चवर्तते ॥ तस्मिन्नीश्वरशब्दोपिप्रोच्यतेमुनिभिस्तथा ॥ निरुपाधीश्वरत्वंहिवासुदेवेप्रतिष्ठितम् ॥ ७२ ॥ आत्मेश्वरइति
प्रोक्तोवेदवादैःसनातनैः ॥ तस्मान्महेश्वरत्वंतुवासुदेवेप्रतिष्ठितम् ॥ ७३ ॥ असौत्रिपाद्विभूतेस्तुलीलायाअपिचेश्वरः ॥ विभूतिद्वयमैश्वर्यंतस्यैवसकला
त्मनः ॥ ७४ ॥ श्रीभूनीलापतिर्योसावीश्वरस्सउदाहृतः ॥ तस्मात्सर्वेश्वरत्वंतुवासुदेवेप्रतिष्ठितम् ॥ ७५ ॥ असौयज्ञेश्वरोयज्ञोयज्ञभुक्यज्ञकृद्विभुः ॥
यज्ञभुग्यज्ञपुरुषःसएवपरमेश्वरः ॥ ७६ ॥ यज्ञेश्वरोहव्यसमस्तकव्यभोक्ताव्ययात्माहरिरीश्वरोत्र ॥ तत्संनिधानादपयांतिसद्योरक्षांस्यशेषाण्यसुराश्च
सर्वे ॥ ७७ ॥ योसौविराट्त्वमापन्नोहरिर्भूतोजनार्दनः ॥ संतर्पयतिलोकांस्त्रीन्सएवपरमेश्वरः ॥ ७८ ॥ येनपूर्णेनहविषादेवायज्ञमतन्वत ॥ तस्माद्य
ज्ञात्समुत्पन्नायेकेचोभयादतः॥७९॥तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ तस्मादश्वाअजायंतगावश्चपुरुषादयः ॥ ८० ॥ पुरुषस्यतनोरस्यसर्वयज्ञ
मयस्यवै ॥ हरेःसर्वंसमुद्भूतंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ८१ ॥ मुखबाहूरुपादाःस्युस्तस्यवर्णायथाक्रमम् ॥ पद्भ्यांतुपृथिवीतस्यशिरसाद्यौरजायत ॥ ८२ ॥
मनसश्चंद्रमाजातश्चक्षुषश्चप्रभाकरः ॥ मुखादग्निःसहस्राक्षोवायुःप्राणात्सदागतिः ॥ ८३ ॥ नाभेर्विरिंचिर्गगनंजगत्सर्वंचराचरम् ॥ यस्मात्सर्वंसमुद्भूतंज
गद्विष्णोःसनातनात् ॥ ८४ ॥ तस्मात्सर्वमयोविष्णुर्नारायणइतीरितः ॥ एवंसृष्ट्वाजगत्सर्वंपुनःसंग्रसतेहरिः ॥ ८५ ॥ निजलोलासमुद्भूतंतान्तवंचोर्णना
भिवत् ॥ ब्रह्माणमिंद्रंरुद्रंचयमंवरुणमेवच॥८६॥ निगृह्यहरतेयस्मात्तस्माद्धरिरिहोच्यते ॥ असावेकार्णवीभूतेमायावटलेपुमान् ॥ ८७ ॥ जगत्स्वजठरेकृ
त्वाशेतेतस्मिन्सनातनः ॥ आसीदेकोहिवैचात्रविष्णुर्नारायणोच्युतः ॥ ८८ ॥ नब्रह्मानचरुद्रश्चनदेवानमहर्षयः ॥ नेमेद्यावापृथिव्यौचनसोमोनचभा
स्करः ॥ ८९ ॥ ननक्षत्राणिलोकाश्चनचांडमहदावृतम् ॥ यस्माज्जगद्धृतंतेनसकलंहरिणाशुभे ॥ ९० ॥ सृष्टंपुनस्तथासर्गेतस्मान्नारायणस्स्मृतः ॥
तस्यदास्यंचतुर्थ्यांनुमंत्रेप्रोक्तंतुपार्वति ॥ ९१ ॥ दासभूतमिदंतस्यब्रह्माद्यंसकलंजगत् ॥ एवमर्थंविदित्वावैपश्चान्मंत्रंप्रयोजयेत् ॥ ९२ ॥ अविदित्वा
तुमन्त्रार्थंसिद्धिंनैवाधिगच्छति ॥ नतुभुक्तिंचभक्तिंचनचमुक्तिंवरानने ॥ ९३ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमा
महेश्वरसंवादेमंत्रार्थोपदेशोनामषड्विंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२६ ॥ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ विस्तरेणममाचक्ष्वमंत्रार्थपदगौ
रवम् ॥ ईश्वरस्यस्वरूपंचस्ताद्विभूतिगुणांस्तथा ॥ १ ॥ तद्विष्णोःपरमंधामव्यूहभेदांस्तथाहरेः ॥ सर्वमाख्याहितत्त्वेनममसर्वसुरेश्वर ॥ २ ॥ ॥ ईश्वरउ
वाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिस्वरूपंपरमात्मनः ॥ विभूतिगुणसंघातंतदवस्थात्मकंहरेः ॥ ३ ॥ यःपरःपुरुषोविष्णुर्नारायणउदाहृतः ॥ सईश्वरश्च

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जगतांपरमात्मासनातनः ॥ ४ ॥ विश्वतःपाणिपादश्चचक्षुष्मान्विश्वतःप्रभुः ॥ विश्वानिभुवनान्यस्मिन्धामानिपरमाणिवै ॥ ५ ॥ धारयन्सोप्यत्याति
ष्ठन्मनांसिचमनीषिणाम् ॥ एवंबहुस्वरूपःसश्श्रीपतिःपुरुषोत्तमः ॥ ईश्वर्य्यासहभोगार्थंदिव्यमंगलरूपवान् ॥६॥ बृहच्छरीरोग्निसमानरूपोयुवाकुमारत्व
मुपेयिवान्हरिः ॥ रेमेश्रियासौजगतांजनन्यास्वज्योत्स्नयाचंद्रइवामृतांशुः ॥ ७ ॥ अयंचजगदीश्वर्य्याकुमारोनित्ययौवनः ॥ कंदर्प्पकोटिलावण्यः
सतस्थेपरमेपदे ॥ ८ ॥ भोगार्थंपरमंव्योमलीलार्थमखिलंजगत् ॥ भोगेनक्रीडयाविष्णोर्विभूतिद्वयसंस्थितिः ॥ ९ ॥ भोगेनित्यस्थितिस्तस्यलीलां
सहरतेकदा ॥ भोगोलीलाउभौस्तस्यधार्य्यैतेशक्तिमत्तया ॥ १० ॥ त्रिपाद्व्याप्तिःपरेधाम्निपादोस्येहाभवत्पुनः ॥ त्रिपाद्विभूतिर्नित्यास्यादनित्यंपा
दमैश्वरम् ॥ ११ ॥ नित्यंतद्रूपमीशस्यपरेधाम्निस्थितंशुभम् ॥ अच्युतंशाश्वतंदिव्यंसदायौवनमाश्रितम् ॥ १२ ॥ नित्यंसंभोगमीश्वर्याश्रियाभू
म्याचसंवृतम् ॥ नित्यैवेषाजगन्माताविष्णोःश्रीरनपायिनी ॥ १३ ॥ यथासर्वगतोविष्णुस्तथालक्ष्मीश्शुभानने ॥ ईशानासर्वजगतोविष्णुपत्नीसदा
शिवा ॥ १४ ॥ सर्वतःपाणिपादांतासर्वतोक्षिशिरोमुखी ॥ नारायणीजगन्मातासमस्तजगदाश्रया ॥ १५ ॥ यदपाङ्गाश्रितंसर्वंजगत्स्थावरजङ्गमम् ॥
जगत्स्थितिलयौयस्याउन्मीलननिमीलनात् ॥ १६ ॥ सर्वस्याद्यामहालक्ष्मीस्त्रिगुणापरमेश्वरी ॥ लक्ष्यालक्ष्यस्वरूपासाव्याप्यकृत्स्नंव्यवस्थिता ॥
॥ १७ ॥ शून्यंतदखिलंविश्वंविलोक्यपरमेश्वरी ॥ शून्यंतदखिलंस्वेनपूरयामासतेजसा ॥१८॥ सालक्ष्मीर्धरणीचैवनीलादेवीतिविश्रुता ॥ आधारभूता
जगतःपृथिवीरूपमाश्रिता ॥ १९ ॥ तोयादिरसरूपेणसैवनीलावपुर्भवेत् ॥ लक्ष्मीरूपत्वमापन्नाधनवाग्रूपिणीहिसा ॥२०॥एवंदेवीस्वरूपासाजगतःश्रीः
श्रीताहरिम् ॥ समस्तविद्याभेदास्युर्लक्ष्मीरूपावरानने॥२१॥श्रीरूपमखिलंसर्वंतस्याहिवपुरुच्यते॥ सौंदर्य्यंशीलवृत्तंचसौभाग्यंस्त्रीषुसंस्थितम् ॥ तस्या
रूपंचगिरिजेसर्वासांमूर्ध्नियोषिताम्॥२२॥ यस्याःकटाक्षायतमोग्रदृष्ट्याब्रह्माशिवस्स्वर्गपतिर्महेंद्रः ॥ चंद्रश्चसूर्योधनदोपमोग्निःप्रभूतमैश्वर्यमवाप्नुवंति ॥
॥ २३॥लक्ष्मीःश्रीःकमलाविद्यामाताविष्णुप्रियासती ॥ पद्मालयापद्महस्तापद्माक्षीलोकसुंदरी॥२४॥भूतानामीश्वरीनित्यासह्यासर्वगताशुभा ॥ विष्णुप
त्नीमहादेवीक्षीरोदतनयारमा ॥ २५ ॥ अनंतालोकमाताभूर्नीलासर्वसुखप्रदा ॥ रुक्मिणीचतथासीतासर्ववेदवतीशुभा ॥ २६ ॥ सतीसरस्वती
गौरीशांतिःस्वाहास्वधारतिः ॥ नारायणीवरारोहाविष्णोर्नित्यानपायिनी ॥ २७ ॥ एतानिपुण्यनामानिप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ समहाश्रियमाप्नोतिधन
धान्यमकल्मषम् ॥ २८ ॥ हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतःस्रजाम् ॥ चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींविष्णोरनपगामिनीम् ॥ २९ ॥ गन्धद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टां
करीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियम्॥३०॥ एवंऋक्संहितायांतुस्तूयमानामहेश्वरी ॥ सर्वैश्वर्यसुखंप्रादाच्छिवादीनांदिवौकसाम् ॥३१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्येशानाहिजगतोविष्णुपत्नीसनातनी ॥ यदपाङ्गाश्रितंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ३२ ॥ यस्यवक्षसिसादेवीप्रभाग्नाविवतिष्ठति ॥ सर्वेसर्वेश्वरःसाक्षा
दक्षरःपुरुषोऽव्ययः ॥ ३३ ॥ सर्वेनारायणःश्रीमान्वात्सल्यगुणसागरः ॥ स्वामीसुशीलःसुभगःसर्वज्ञःसर्वशक्तिमान् ॥ ३४ ॥ नित्यंसंपूर्णकामश्चनैस
र्गिकसुहृत्सखा ॥ कृपापीयूषजलधिःशरणंसर्वदेहिनाम् ॥ ३५ ॥ स्वर्गापवर्गसुखदोभक्तानांकरुणाकरः ॥ श्रीमतेविष्णवेतस्मैदास्यंसर्वंकरोम्यहम् ॥
॥ ३६ ॥ देशकालाद्यवस्थातुसर्वासुकमलापतेः ॥ इतिस्वरूपंसंसिद्धंसुखंदास्यमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥ एवंविदित्वामंत्रार्थंतद्भक्तिसम्यगाचरेत् ॥ दासभू
तमिदंतस्यजगत्स्थावरजंगमम् ॥३८॥ श्रीमन्नारायणःस्वामीजगतांप्रभुरीश्वरः ॥ मातापितासुतोबंधुर्निवासःशरणंगतिः ॥ ३९ ॥ कल्याणगुणवान्श्रीशः
सर्वकामफलप्रदः ॥ योसौनिर्गुणइत्युक्तःशास्त्रेषुजगदीश्वरः ॥४०॥ प्राकृतैर्हेयसंयुक्तैर्गुणैर्हीनत्वमुच्यते ॥ यत्रमिथ्याप्रपञ्चत्वंवाक्यैर्वेदांतगोचरैः ॥ ४१॥
दृश्यमानमिदंसर्वमनित्यमितिचोच्यते ॥ अत्रापिप्राकृतंरूपमण्डस्यैवविनाशनम् ॥ ४२ ॥ प्राकृतानांहिरूपाणामनित्यत्वंतथोच्यते ॥ इममर्थं
महादेविप्रकृतेरुद्भवंहरेः ॥ ४३ ॥ कीडार्थंदेवदेवस्यविष्णोर्लीलाधिकारिणः ॥ लोकैश्चतुर्भिर्दशभिःसागरैर्द्वीपसंयुतैः॥४४॥ भूतैश्चतुर्विधैश्चापिभूधरैश्चम
होच्छ्रयैः ॥ परिपूर्णमिदंरम्यमंडंप्रकृतिसंभवम्॥४५॥दशोत्तरगुणोपेतंसप्तावरणसंवृतम् ॥ कलाकाष्ठादिरूपेणयःकालःपरिवर्त्तते॥४६॥कालेनैवजगत्सर्ग
स्थितिसंहरणंभवेत् ॥ चतुर्युगसहस्रैर्वैब्रह्मणोदिवसोभवेत् ॥४७॥ तावंतिरात्रिवर्षाणिब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ॥ क्षयेतुब्रह्मणःप्राप्तेसर्वसंहारकोभवेत् ॥ ४८ ॥
अंडमंडगतालोकादह्यंतेकालवह्निना ॥ सर्वात्मानस्तथाविष्णोःप्रकृतौविनिवेशिताः ॥४९॥ अंडावरणभूतानिप्रकृतौलयमाप्नुयुः ॥ सासर्वजगदाधाराप्रकृ
तिर्हरिसंश्रिता ॥ ५० ॥ तयाजगत्सर्गलयौकरोतिभगवान्सदा ॥ क्रीडार्थंदेवदेवेनसृष्टामायाजगन्मयी ॥ ५१ ॥ अविद्याप्रकृतिर्मायागुणत्रयमयीसदा ॥
सर्गस्थितिलयानांसाहेतुभूतासनातनी ॥ ५२ ॥ योगनिद्रामहामायाप्रकृतिस्त्रिगुणान्विता ॥ अव्यक्ताचप्रधानंचविष्णोर्लीलाविकारिणः ॥५३॥ जगत्सर्ग
लयौस्यातांप्रकृतेरेवसर्वदा ॥ असंख्यप्रकृतेःस्थानंनिबिडध्वान्तमव्ययम् ॥ ५४ ॥ ऊर्ध्वंतुसीम्निविरजानिस्सीमाधस्सनातनी ॥ तयाहृतंजगत्सर्वं
स्थूलसूक्ष्माद्यवस्थया ॥ ५५ ॥ विकाससंकोचावस्थेतस्यांसर्गलयौस्मृतौ ॥ एवंसर्वाणिभूतानिप्रकृत्यंतर्गतानिवै ॥ ५६ ॥ ततःशून्यमिदंसर्वंप्रकृत्यं
तर्गतंमहत्॥ एवंप्रकृतिरूपायाविभूतेरूपमुत्तमम् ॥५७॥ त्रिपाद्विभूतिरूपंतुशृणुभूधरनंदिनि ॥ प्रधानपरमव्योम्नोरंतरेविरजानदी ॥५८॥ वेदांगस्वेदज
निततोयैःप्रस्राविताशुभा ॥ तस्याःपारेपरेव्योम्नित्रिपाद्भूतिस्सनातनी ॥५९॥ अमृतंशाश्वतंनित्यमनन्तंपरमंपदम्॥शुद्धंसत्वमयंदिव्यमक्षरंब्रह्मणःपदम्
॥६०॥अनेककोटिसूर्याग्नितुल्यवर्चसमव्ययम् ॥ सर्ववेदमयंशुद्धंसर्गप्रलयवर्जितम् ॥६१॥ असंख्यमजरंनित्यंजाग्रत्स्वप्नादिवर्जितम् ॥ हिरण्मयंमोक्षपदं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब्रह्मानंदसुखावहम् ॥६२॥ समानाधिक्यरहितमाद्यंतरहितंशुभम् ॥ तेजसात्यद्भुतंरम्यंनित्यमानंदसागरम् ॥ ६३ ॥ एवमादिगुणोपेतंतद्विष्णोःपरमंपद
म् ॥ नतद्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः ॥ ६४ ॥ यद्गत्वाननिवर्ततेतद्धामपरमंहरेः ॥ तद्विष्णोःपरमंधामशाश्वतंनित्यमच्युतम् ॥ नहिवर्णयितुंशक्यं
कल्पकोटिशतैरपि ॥ ६५ ॥ हरेःपदंवर्णयितुंनशक्यंमयाचधात्राचमुनींद्रसङ्घैः ॥ यस्मिन्पदेह्यच्युतईश्वरोयःसोअङ्गवेदयदिवानवेद ॥६६॥ यदक्षरंवेदगुह्यं
यस्मिन्देवाअधिविश्वेनिषेदुः॥यस्तन्नवेदकिमृचाकरिष्यतियेतद्विदुस्तइमेसमासते ॥६७॥तद्विष्णोःपरमंधामसदापश्यंतिसूरयः॥अक्षरंशाश्वतंदिव्यंदेवि
चक्षुरिवाततम् ॥ ६८ ॥ तत्प्रवेष्टुमशक्यंचब्रह्मरुद्रादिदैवतैः ॥ ज्ञानेनशास्त्रमार्गेणवीक्ष्यतेयोगिपुंगवैः ॥ ६९ ॥ अहंब्रह्माचदेवाश्चनजानंतिमहर्षयः ॥
सर्वोपनिषदामर्थंदृष्ट्वावक्ष्यामिसुव्रते ॥७०॥ विष्णोःपदेहिपरमेपदेतत्सशुभाह्वयेः॥ यत्रगावोभूरिशृंगाआसतेसुसुखाःप्रजाः ॥७१॥अत्राहतत्परंधामगोपवे
षस्यशार्ङ्गिणः ॥ तद्भातिपरमंधामगोभिर्गोपैस्सुखाह्वयैः ॥ ७२ ॥ आदित्यवर्णंतमसःपरस्ताज्ज्योतिरच्युतम् ॥ आधारोब्रह्मणोलोकइशुद्धसत्त्वस्सना
तनः ॥ ७३ ॥ सामान्याविभितेभूमिन्तेस्मिन्शाश्वतेपदे ॥ तस्थतुर्जागरूकेस्मिन्युवानौश्रीसनातनौ ॥७४॥ यतःस्वसारौयुवतीभूनीलेविष्णुवल्लभे ॥
अत्रपूर्वेयेचसाध्याविश्वेदेवास्सनातनाः ॥ ७५ ॥ तेहनाकंमहिमानस्सचन्तेशुभदर्शनाः ॥ तत्रविज्ञानिनोविप्राजागृवांसस्समिन्धते ॥७६॥ तत्पदंज्ञानि
नोविप्रायांतिसंवासमिच्छवः ॥ तद्विष्णोःपरमंधाममोक्षइत्यभिधीयते ॥७७॥ तस्मिन्बंधविनिर्मुक्ताःप्राप्नुवन्तिसुखंपदम् ॥ तत्प्राप्यननिवर्ततेतस्मान्मोक्ष
उदाहृतः ॥ ७८ ॥ मोक्षंपरंपदंदिव्यममृतंविष्णुमंदिरम् ॥ अक्षरंपरमंधामवैकुण्ठंशाश्वतंपदम् ॥ ७९ ॥ नित्यञ्चपरमंव्योमसर्वोत्कृष्टंसनातनम् ॥
पर्य्यायवाचकान्यस्यपरधाम्नोच्युतस्यच ॥ तस्यात्रिपाद्विभूतेस्तुरूपंवक्ष्यामिविस्तरात् ॥ ८० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यां
संहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेत्रिपाद्विभूतिकथनंनामसप्तविंशत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२२७॥ छ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ त्रिपाद्विभूतेर्लो
कास्तुअसंख्याताःप्रकीर्तिताः ॥ शुद्धसत्वमयाःसर्वेब्रह्मानंदसुखाह्वयाः ॥१॥ सर्वेनित्यानिर्विकाराहेयरागादिवर्जिताः ॥ सर्वेहिरण्मयाश्शुद्धाःकोटिसूर्य्य
समप्रभाः ॥२॥ सर्वेवेदमयादिव्याःकामक्रोधविवर्जिताः॥नारायणपदांभोजभक्त्येकरससेविताः॥३॥निरंतरंसामगानपरिपूर्णसुखंश्रिताः॥ सर्वेपंचोपनिषद
स्वरूपावेदवर्चसः ॥ ४ ॥ सर्वेवेदमयैर्दिव्यैःपुरुषैःस्त्रीभिरावृताः ॥ वेदैकरसतोयाढ्यैस्सरोभिरुपशोभिताः ॥ ५ ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणादिरूपस्थावरसं ॥२२७॥
युताः ॥ सर्ववर्णयितुंशक्यंनमयालोकविस्तृतम् ॥ ६ ॥ विरजापरमव्योम्नोरंतरंकेवलंस्मृतम् ॥ तत्स्थानमुपभोक्तव्यमव्यक्तब्रह्मसेविनाम् ॥ ७ ॥
स्वात्मानुभवजानंदसुखदंकेवलंपदम् ॥ निःश्रेयसंचनिर्वाणंकैवल्यंमोक्षउच्यते ॥ ८ ॥ श्रीशांघ्रिभक्तिसेवैकरसभोगविवर्धिताःतम् ॥ तदिच्छन्त्यल्पमत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योमोक्षंसुखविवर्जितम् ॥ महात्मानोमहाभागाभगवत्पादसेवकाः ॥ ९ ॥ तद्विष्णोःपरमंधामयांतिब्रह्मसुखप्रदम् ॥ नानाजनपदाकीर्णंवैकुंठंतद्धरेःप
दम् ॥ १० ॥ प्राकारैश्चविमानैश्चसौधैरत्नमयैर्वृतम् ॥ तन्मध्येनगरीदिव्यासाऽयोध्येतिप्रकीर्तिता ॥ ११ ॥ मणिकांचनचित्राढ्यप्राकारैस्तोरणै
र्वृता ॥ चतुर्द्वारसमायुक्तारत्नगोपुरसंवृता ॥ १२ ॥ चंडादिद्वारपालैश्चकुमुदाद्यैश्चरक्षिता ॥ चंडप्रचंडौप्राग्द्वारयाम्येभद्रसुभद्रकौ ॥ १३ ॥
वारुण्यांजयविजयौसौम्येधातृविधातरौ ॥ कुमुदःकुमुदाक्षश्चपुंडरीकोथवामनः ॥ १४ ॥ शंकुकर्णःसर्वनेत्रःसुमुखःसुप्रतिष्ठितः ॥ एतेदिक्पतयःप्रोक्ताः
पुर्य्यामत्रशुभानने ॥ १५ ॥ कोटिवैश्वानरप्रख्यगृहपंक्तिभिरावृता ॥ आरूढयौवनैर्नित्यैर्दिव्यनारीनरैर्युता ॥ १६ ॥ अन्तःपुरंतुदेवस्यमध्ये
पुर्य्यांमनोहरम् ॥ मणिप्राकारसंयुक्तंरत्नतोरणशोभितम् ॥ १७ ॥ विमानैर्गृहमुख्यैश्चप्रासादैर्बहुभिर्युतम् ॥ दिव्याप्सरोगणैःस्त्रीभिस्सर्व
तस्समलंकृतम् ॥ १८ ॥ मध्येतुमंडपंदिव्यंराजस्थानंमहोच्छ्रयम् ॥ माणिक्यस्तंभसाहस्रजुष्टंरत्नमयंशुभम् ॥ १९ ॥ दिव्यैर्मुक्तैःसमाकीर्णं
सामगानोपशोभितम् ॥ मध्येसिंहासनंरम्यंसर्ववेदमयंशुभम् ॥ २० ॥ धर्मादिदेवतैर्नित्यैर्वृतंवेदमयात्मकैः ॥ धर्म्मज्ञानमहैश्वर्यवैराग्यैःपादविग्रहैः ॥
॥ २१ ॥ ऋग्यजुःसामचाथर्वरूपैर्नित्यंवृतंक्रमात् ॥ शक्तिराधारशक्तिश्चचिच्छक्तिश्चसदाशिवा ॥ २२ ॥ धर्मादिदेवतानांचशक्तयःपरिकीर्ति
ताः ॥ वसंतिमध्यमेतत्रवह्निसूर्यसुधांशवः ॥ २३ ॥ कूर्मश्चनागराजश्चवैनतेयस्त्रयीश्वरः ॥ छंदांसिसर्वमंत्राश्चपीठरूपत्वमास्थिताः ॥ २४ ॥ सर्वाक्षर
मयंदिव्यंयोगपीठमितिस्मृतम् ॥ तन्मध्येष्टदलंपद्ममुदयार्कसमप्रभम् ॥ २५ ॥ तन्मध्येकर्णिकायांतुसावित्र्यांशुभदर्शने ॥ ईश्वर्य्यासहदेवेशस्तत्रासीनः
परःपुमान् ॥ २६ ॥ इंदीवरदलश्यामःकोटिसूर्यप्रकाशवान् ॥ युवाकुमारःस्निग्धश्चकोमलावयवैर्वृतः ॥ २७ ॥ फुल्लरक्तांबुजनिभःकोमलांघ्रिसरोज
वान् ॥ प्रबुद्धःपुंडरीकाक्षःसुभ्रूलतायुगाङ्कितः ॥२८॥ सुनासस्सुकपोलाढ्यस्सुश्रोत्रमुखपंकजः ॥ मुक्ताफलाभदन्ताढ्यःसस्मिताधरविद्रुमः॥२९॥परिपू
र्णेंदुसंकाशःसुस्मिताननपंकजः ॥ तरुणादित्यवर्णाभ्यांकुंडलाभ्यांविराजितः ॥ ३० ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलकुन्तलैरुपशोभितः ॥ मन्दारपारिजाताढ्यक
वरीकृतकेशवान् ॥ ३१ ॥ प्रातरुद्यत्सहस्रांशुनिभकौस्तुभशोभितः ॥ हारस्वर्णस्रगासक्तकम्बुग्रीवोविराजितः ॥ ३२ ॥ सिंहस्कंधनिभैःप्रोच्चैःपीनैरंसै
र्विराजितः ॥ पीनवृत्तायतभुजैश्चतुर्भिरुपशोभितः ॥ ३३ ॥ अङ्गुलीयैश्चकटकैःकेयूरैःपरिमंण्डितः ॥ बालार्ककोटिसंकाशैःकौस्तुभाद्यैःसुभूषणैः ॥३४॥
विराजितमहावक्षोवनमालाविभूषितः ॥ विधातृजननस्थाननाभिपङ्कजशोभितः ॥ ३५ ॥ बालातपनिभश्लक्ष्णपीतवस्त्रसमन्वितः ॥ नानारत्नविचित्रांघ्रिः
कटकाभ्यांविराजितः ॥ ३६ ॥ सज्योत्स्नचंद्रप्रतिमनखपंक्तिसमन्वितः ॥ कोटिकंदर्पलावण्यसौंदर्य्यनिधिरच्युतः ॥ ३७ ॥ दिव्यचंदनलिप्तांगोदिव्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मालाविभूषितः ॥ गृहीतशंखचक्राभ्यामुद्राहुभ्यांविराजितः ॥ ३८ ॥ वरदाभयहस्ताभ्यामितराभ्यांतथैवच ॥ वामाङ्केसंस्थितादेवीमहालक्ष्मीर्महे
श्वरी ॥ ३९ ॥ हिरण्यवर्णाहरिणीसुवर्णरजतस्रजा ॥ सर्वलक्षणसंपन्नायौवनारंभविग्रहा ॥ ४० ॥ रत्नकुंडलसंयुक्तानीलाकुंचितशीर्षजा ॥ दिव्यचंदन
लिप्तांगीदिव्यपुष्पोपशोभिता ॥ ४१ ॥ मंदारकेतकीजातीपुष्पाश्चितसुकुंतला ॥ सुभ्रूस्सुनासासुश्रोणीपीनोन्नतपयोधरा ॥ ४२ ॥ परिपूर्णेंदुसंकाशासु
स्मिताननपंकजा ॥ तरुणादित्यवर्णाभ्यांकुंडलाभ्यांविराजिता ॥ ४३ ॥ तप्तकांचनवर्णाभातप्तकांचनभूषणा ॥ हस्तैश्चतुर्भिःसंयुक्ताकनकांबुजभूपि
ता ॥ ४४ ॥ नानाविचित्ररत्नाढ्याकनकांबुजमालया ॥ हारकेयूरकटकैरंगुलीयैश्चशोभिता ॥ ४५ ॥ भुजद्वयधृतोदग्रपद्मयुग्मोपशोभिता ॥ गृहीत
मातुलुंगाख्यजांबूनदकराश्चिता ॥ ४६ ॥ एवंनित्यानपायिन्यामहालक्ष्म्यामहेश्वरः ॥ मोदतेपरमेव्योम्निशाश्वतेसर्वदाप्रभुः ॥ ४७ ॥ पार्श्वयोर्धरणीनी
लेसमासीनेशुभासने ॥ अष्टदिक्षुदलाग्रेषुविमलाद्याश्चशक्तयः ॥ ४८ ॥ विमलोत्कर्षिणीज्ञानाक्रियायोगातथैवच ॥ प्रह्वीसत्यातथेशानाशक्तयःपरमा
त्मनः ॥ ४९ ॥ गृहीत्वाचामरान्दिव्यान्सुधाकरसमप्रभान् ॥ सर्वलक्षणसंपन्नामोदंतेपतिमच्युतम् ॥ ५० ॥ दिव्याप्सरोगणाःपंचशतसंख्याश्चयो
षितः ॥ अंतःपुरनिवासिन्यःसर्वाभरणभूषिताः ॥ ५१ ॥ पद्महस्ताश्चताःसर्वाःकोटिवैश्वानरप्रभाः ॥ सर्वलक्षणसंपन्नाःशीतांशुसदृशाननाः ॥ ५२ ॥
ताभिःपरिवृतोराजाशुशुभेपरमःपुमान् ॥ अनंतविहगाधीशसेनान्याद्यैस्सुरेश्वरैः ॥ ५३ ॥ अन्यैःपरिजनैर्नित्यैर्मुक्तैश्चपरिसंवृतः ॥ मोदतेरमयासार्द्धंभो
गैश्वर्यरतःपुमान् ॥ ५४ ॥ एवंवैकुंठनाथोसौराजतेपरमेपदे ॥ तद्व्यूहभेदाँल्लोकांश्चवक्ष्यामिगिरजेशुभे ॥ ५५ ॥ प्राच्यांवैकुंठलोकस्यवासुदेवस्य
मंदिरम्॥आग्नेय्यांलक्ष्म्यालोकस्तुयाम्यांसंकर्षणालयः॥५६॥सारस्वतस्तुनैर्ऋत्यांप्राद्युम्नःपश्चिमेतथा॥रतिलोकस्तुवायव्यामुदीच्यामानिरुद्धभूः ॥५७॥
ऐशान्यांशांतिलोकःस्यात्प्रथमावरणंस्मृतम् ॥ केशवादिचतुर्विंशत्यमीलोकास्ततःक्रमात्॥५८॥द्वितीयावरणंप्रोक्तंवैकुण्ठस्यशुभाह्वयम्॥मत्स्यकूर्मादि
लोकास्तुतृतीयावरणंशुभम्॥५९॥सत्याच्युतानंतदुर्गाविष्वक्सेनगजाननाः॥शंखपद्मनिधीलोकाश्चतुर्थावरणंशुभम् ॥६०॥ ऋग्यजुःसामाथर्वाणोलोका
दिक्षुमहत्सुच ॥ सावित्र्याविहगेशस्यधर्मस्यचमखस्यच॥६१॥ पंचमावरणंप्रोक्तमक्षयंसर्ववाङ्मयम् ॥ शंखचक्रगदापद्मखड्गशार्ङ्गहलंतथा॥६२॥मौशलं
चतथालोकाःसर्वशस्त्रास्त्रसंयुताः ॥ षष्ठमावरणंप्रोक्तंमंत्रास्त्रमयमक्षरम्॥६३॥ ऐंद्रपावकयाम्यानिनैर्ऋतंवारुणंतथा ॥ वायव्यंसौम्यमैशानंसप्तमंमुनिभिः
स्मृतम् ॥६४ ॥ साध्यामरुद्गणाश्चैवविश्वेदेवास्तथैवच ॥ नित्याःसर्वेपरेधाम्नियेचान्येचदिवौकसः ॥ ६५ ॥ तेवैप्राकृतलोकेस्मिन्ननित्यास्त्रिदशेश्वराः ॥
तेहनाकंमहिमानःसचंतइतिवैश्रुतिः ॥ ६६ ॥ एवंपरंपदंनित्यैर्मुक्तैर्भोगपरायणैः ॥ दिव्याभिर्महिषीभिश्चराजतेविभुरीश्वरः ॥ ६७ ॥ नतद्भासयतेसूर्यो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नशशांकोनपावकः ॥ यद्गत्वाननिवर्त्तंतेयोगिनःसंशितव्रताः॥ ६८ ॥ द्वयैकमंत्रनिष्ठायेतेवैयांतितदव्ययम् ॥ नवेदयज्ञाध्ययनैर्नदानैर्नव्रतैःशुभैः॥६९॥
नतपोभिर्निराहारैर्नचसाधनकर्मभिः ॥ एकेनद्वयमंत्रेणतथाभक्त्यात्वनन्यथा ॥७०॥ तद्गम्यंशाश्वतंस्थानंप्रपत्त्यावैसनातनम्॥ ॥पार्वत्युवाच॥ ॥ सा
धूक्तंपरमंस्वर्गस्वरूपंभवताप्रभो॥७१॥परव्योम्निस्थितोनित्यंकथंप्रकृतिमण्डले॥स्थितवान्किंनिमित्तेनलीलयाकिंप्रयोजनम् ॥७२॥ शुद्धसत्वमयेलोके
संस्थितःपरमेश्वरः ॥ कथंरजस्तमोमिश्रविभूत्यास्थितवान्प्रभुः॥७३॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥त्रिपाद्विभूतौभगवानीश्वर्य्यापरमेश्वरः॥ नित्यमुक्त्यैकभोग्यो
सौमोदतेसततंविभुः ॥ ७४ ॥ तमीश्वरंमहामायाप्रकृतिर्जगदाश्रया ॥ कृतांजलिपुटाभूत्वातुष्टावपरमेश्वरम् ॥ ७५ ॥ ॥ महामायोवाच ॥ ॥ नमस्ते
त्रिजगद्धाम्नेनमस्तेविश्वरूपिणे ॥ पुराणायनमस्तुभ्यंजगदुत्पत्तिहेतवे ॥ ७६ ॥ श्रीभूलीलाधिपतयेनमोनारायणायच ॥ नमोभगवतेतुभ्यंवासुदेवायशा
र्ङ्गिणे ॥ ७७ ॥ सर्वदेवस्वरूपायविष्णवेजिष्णवेनमः ॥ सहस्रमूर्तयेतुभ्यमनंतायनमोस्तुते ॥ ७८॥ अच्युतायविकारायशुद्धसत्त्वस्वरूपिणे ॥ आदिम
ध्यांतरहितस्वरूपायनमोनमः ॥ ७९ ॥ नमोहिरण्यगर्भायज्ञानायपरमात्मने ॥ सर्वभूतात्मनेतुभ्यंसर्वभूताश्रयायच ॥८०॥ ब्रह्मणेज्योतिषेतुभ्यंनमस्ते
विश्वरूपिणे ॥ नमःशुचिषदेतुभ्यंहंसायपरमायच ॥ ८१ ॥ संकर्षणायरुद्रायसर्वभूतधरायच ॥ हयग्रीवायदीप्तायकालायहरयेनमः ॥ नमस्तेयज्ञपुरुष
हव्यकव्यस्वरूपिणे॥८२॥नमःप्रजापतयेतस्मैसूर्यायशुभवर्चसे॥अग्नयेहव्यभोक्रेचतस्मैयज्ञात्मनेनमः॥८३॥नमस्तेप्रसवित्रेचसर्गस्थित्यंतहेतवे॥नमोवे
दांतवेद्यायचतुरात्मस्वरूपिणे ॥ ८४ ॥ ब्रह्मणेविष्णवेतुभ्यंनमस्तेशंकरायच ॥ त्रिगुणायनमस्तुभ्यंसर्गस्थित्यंतहेतवे ॥ ८५ ॥ निर्गुणायनमस्तु
भ्यंसर्वात्मान्तरवर्तिने ॥ अव्यक्तायनमस्तस्मैविष्णवेलोकसाक्षिणे ॥ ८६ ॥ नारायणायश्रीशायपूर्णषाड्गुण्यमूर्त्तये ॥ अनंतगुणपूर्णायनमःसर्वार्थदायि
ने ॥ ८७ ॥ नमस्तेवासुदेवायपंचावस्थस्वरूपिणे ॥ नमःपंचनवव्यूहभेदरूपायतेनमः ॥ ८८ ॥ नमोयज्ञवराहायगोविंदायनमोनमः ॥ अविकाराय
शुद्धायहेयप्रतिभटायच ॥ ८९ ॥ नमोरामायकृष्णायनरसिंहायतेनमः ॥ केशवायनमस्तुभ्यंजगतांक्लेशहारिणे ॥ ९० ॥ त्वमेवसर्वलोकानामाश्रयः
पुरुषोत्तमः ॥ प्रसीददेवदेवेशसर्वलोकहितायवै ॥ ९१ ॥ मत्संस्थाश्चेतनास्सर्वेनिराधारानिराश्रयाः ॥ हीनदेहानिराकाराःसर्वेंद्रियविवर्जिताः ॥ ९२ ॥
सर्वानुष्ठानरहिताःसततंदुःखभोगिनः ॥ तेषांलोकांश्चदेहांश्चदातुमर्हसिकेशव ॥ ९३ ॥ लीलाविभूतिंसर्वज्ञयथापूर्वंप्रकल्पय ॥ चेतनाचेतनं
कृत्स्नंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ९४ ॥ मयासंमोहितंपश्यलीलार्थंपरमेश्वर ॥ प्राकृताण्डंमयासार्धंसृजस्वपुरुषोत्तम ॥ ९५ ॥ धर्म्माधर्म्मौसुखंदुःखंतस्मि
न्निक्षिप्यसंसृतौ ॥ मामधिष्ठायलीलांवैकर्तुमर्हसिमाचिरम्॥९६॥ ॥श्रीमहादेवउवाच॥ ॥ एवमुक्तस्तयादेव्यामाययापरमेश्वरः॥तस्यांनिवेश्यमायायां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जगत्स्रष्टुंप्रचक्रमे ॥९७॥ योसौप्रकृतिपुरुषःप्रोच्यतेसइहाच्युतः ॥ सएवभगवान्विष्णुःप्रकृत्यांप्रविवेशह॥९८॥असृजत्प्रकृतौब्रह्मभूतादिमहदाश्रयम्॥म
हतःपुरुषादस्मादहंकारोभ्यजायत ॥ ९९ ॥ अहंकारात्तुवैतस्माद्गुणत्रयमजायत ॥ त्रिभ्योगुणेभ्यस्तन्मात्रामसृजद्विश्वभावनः ॥ १०० ॥ तन्मात्रे
भ्योभ्यजायंतमहाभूतानितत्क्षणात् ॥ ओंकारःप्रथमंजातोब्रह्मणस्त्रिगुणात्मनः ॥ १०१ ॥ आकाशादभवद्वायुर्वायोरग्निरजायत ॥ अग्नेरापःसमु
द्भूताअद्भ्यश्चपृथिवीमता ॥ १०२ ॥ आकाशादीनिभूतानिसृष्टान्येकोत्तराणिवै ॥ शब्दःस्पर्शश्चरूपंचरसोगंधश्चतद्गुणाः ॥१०३॥ एकोत्तरगुणान्सृष्ट्वा
तानादायमहाप्रभुः ॥ तेषांविमिश्रणंकृत्वाजगदंडंमहत्तरम् ॥ असृजत्तत्रलान्वैसंख्ययायेचतुर्दश ॥ १०४ ॥ ब्रह्मादित्रिदशांस्तस्मिन्नसृजत्पुरुषोत्तमः ॥
दैवातिर्य्यक्तथामर्त्यंस्थावरंचचतुर्व्विधम् ॥१०५॥ तथासृष्टेमहासर्गन्तेनवैजलजेक्षणे ॥ तत्रकर्मानुरूपेणत्रिदशादिषुयोनिषु॥ १०६ ॥ संस्थिताःप्रकृतौ
पूर्वआत्मनःप्रभवंतिहि ॥१०७॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेपरमव्योमादिवर्णनंनामअष्टाविंशत्यधिकद्विशततमोऽ
ध्यायः ॥ २२८ ॥ ७ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ विस्तरेणममाख्याहिदेवसर्गमनुत्तमम् ॥ ब्रह्मादित्रिदिवश्रेष्ठाःकथंजाताःसनातनाः ॥ ईश्वरस्या
वतारांश्चविस्तरेणवदस्वमे ॥ १ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ आकाशानिलतेजोंबुभुवःसृष्टायथाक्रमम् ॥ तासांमध्येसृजद्ब्रह्माअगाधजलमर्णवम् ॥ २ ॥
अस्मिन्नेकार्णवीभूतेजलमायावटच्छदे ॥ आदायसर्व्वभूतानियोगनिद्रांययौहरिः॥३॥सजगत्स्रष्टुकामस्तुयोगनिद्रामुपेयिवान् ॥ तयारेमेचिरंकालंमायया
मधुसूदनः ॥ ४ ॥ तस्यांतुजनयामासकालात्मानमनुत्तमम् ॥ कलाकाष्ठादिभूतायेपक्षमासादिरूपिणः ॥ ५ ॥ तस्मिन्कालेहरेर्न्नाभिपंकजंमुकुला
कृति ॥ विकसत्सर्व्वजगतोबीजभूतंसुवर्चसम् ॥ ६ ॥ उदस्थादुदभूत्तत्रब्रह्माचसुमहामतिः ॥ सजगत्स्रष्टुकामस्तुरजोगुणविचोदितः ॥ तुष्टावयोगनि
द्रायांशयानंपरमेश्वरम् ॥ ७ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नमोस्तुविष्णवेतुभ्यंसर्गस्थित्यंतहेतवे ॥ जगद्भूषणभूषायश्रीमतेविश्वरूपिणे ॥ ८ ॥ नमोब्र
ह्मण्यदेवायगोब्राह्मणहितायच ॥ जगद्धितायकृष्णयगोविंदायनमोनमः ॥ ९ ॥ प्रधानकालरूपायपुरुषायेश्वरायच ॥ नमःप्रपंचरूपायनिष्प्रपंचस्वरूपि
णे ॥ १० ॥ नारायणायविश्वायविश्वेशायनमोनमः ॥ श्रीभूलीलाधिपतयेब्रह्मणेपरमात्मने ॥ ११ ॥ नमोस्तुवासुदेवायविश्वरूपायशार्ङ्गिणे ॥ त्रयी
नाथायहरयेविश्वनाथस्वरूपिणे ॥ १२ ॥ अनंतकल्याणगुणपरिपूर्णायतेनमः ॥ जगच्चसर्व्वंस्वपितित्वयिसुप्तेजगन्मये ॥ १३ ॥ वृतंसर्वंजगन्नाथप्रपंचेस ॥ २२९ ॥
चराचरम् ॥ त्वमेवकारणंकर्त्ताकार्य्यंचत्रिगुणोद्भवम्॥१४॥स्रष्टाध्याताविधाताचत्वमेवपरमेश्वरः ॥ जागर्षिशुद्धसत्वस्थस्तवनिद्राकुतःप्रभो ॥ देवत्वयि

१ श्रीभूनीलाधिपतते–इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्थितालोकाःसमाधिष्ठाःसनातनाः ॥ १५ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ एवमुक्तोहृषीकेशोब्रह्मणापरमेश्वरः ॥ उत्तस्थौशयनात्तस्माद्विमुक्तोयोगनिद्र्
या ॥ १६ ॥ नियम्ययोगनिद्रांतांजगत्स्रष्टुंप्रचक्रमे ॥ अचिंत्यस्तत्क्षणाद्देवोजगतांप्रभुरच्युतः ॥ १७ ॥ चिंतयित्वाजगत्सर्वमसृजत्सपुमांस्ततः ॥
लोकान्सर्व्वांस्तदाह्यप्सुगतमंडंहिरण्मयम् ॥ १८ ॥ सप्तद्वीपान्समुद्रांतान्मेदिनीभूधरैर्युतान् ॥ सहैकाण्डकटाहेननाभिपद्मेसृजत्प्रभुः ॥ १९ ॥ तद
ण्डमध्येचास्थानमीश्वरःकृतवान्हरिः ॥ अथनारायणंकस्तुदध्यावध्यात्मचेतसा ॥ २० ॥ ध्यानंतितस्यभालात्तुस्वेदबिंदुरजायत ॥ सबिंदुर्बुद्बुदाकारः
पृथिव्यामपतत्क्षणात् ॥ २१ ॥ तस्मात्तुबुद्बुदात्सोहमुत्पन्नोस्मिवरानने ॥ त्र्यक्षस्त्रिशूलहस्तोहंजटामुकुटमंडितः ॥ २२ ॥ किंकरोमीतिदेवेशम
वोचंविनयान्वितः ॥ ततोनारायणोदेवोमामित्याहमुदान्वितः ॥२३॥ कर्त्तासिजगतोरुद्रसंहारंभीमदर्शनम् ॥ साक्षात्संकर्षणांशेनसंहारार्थंवरानने ॥२४॥
तस्मान्नारायणाद्देविउत्पन्नोस्मिभयंकरः ॥ नियोज्यमांतुसंहारेपुनरेवजनार्दनः ॥ २५ ॥ नेत्राभ्यामसृजच्चंद्रसूर्यौध्वांतापहारिणौ ॥ वायुंदिशश्चश्रोत्रा
भ्यामिंद्राग्नीमुखतोसृजत् ॥ २६ ॥ नासाभ्यांवरुणंमित्रमसृजत्पंकजेक्षणः ॥ बाहुभ्यामखिलान्देवान्ससाध्यान्समरुद्गणान् ॥ २७ ॥ समस्तरोमकु
पेभ्योरत्नान्योषधयस्तथा ॥त्वचिशैलान्समुद्रांश्चगवाद्याःपशवस्तथा ॥ २८ ॥ मुखतोब्राह्मणःसृष्टोबाहुभ्यांक्षत्रियस्तथा॥ऊर्व्वोर्वैश्यस्ततःपद्भ्यांशूद्रश्चैव
मजायत ॥ २९ ॥ एवंसृष्ट्वाजगत्सर्व्वमचेतनमवस्थितम् ॥ विश्वरूपेणदेवेशोयस्यांतरमधिष्ठितः ॥ ३० ॥ शक्त्याविनाहरेस्तस्य[2]नोन्मेषोविद्यतेयतः ॥
तस्मात्सर्वं[3]जगत्प्राणोविष्णुरेवसनातनः ॥ ३१ ॥ सएवाव्यक्तरूपःसन्परमात्माव्यवस्थितः ॥ सर्गस्थितिलयंब्रह्मास्वयमेवप्रवर्त्तते ॥ ३२ ॥ षाड्गुण्य
परिपूर्णोसौवासुदेवःसनातनः ॥ त्रिगुणादात्मनोरूपंचतुर्द्धाकुरुतेजगत् ॥ ३३ ॥ प्रद्युम्नमूर्त्तिर्भगवान्सर्वैश्वर्य्यसमन्वितः ॥ विधेःप्रजापतीनांचकालस्य
चजनस्यच ॥ ३४ ॥ अंतर्य्यामित्वमापन्नोसर्गंसम्यक्करोतिहि ॥ सेतिहासांस्ततोवेदान्ददौतस्मैमहात्मने ॥ ३५ ॥ प्रद्युम्नस्यांशभागोसौब्रह्मालोक
पितामहः ॥ जगत्सर्गस्थितिंसर्व्वंप्रकरोत्यंशसंभवः ॥ ३६ ॥ अनिरुद्धश्चभगवाञ्छक्तितेजःसमन्वितः ॥ मनूनांपार्थिवानांचकालस्यचजनस्यच ॥३७॥
स्थितिंकरोतिभगवानंतर्य्यामित्वमास्थितः ॥ संकर्षणोमहाविष्णुर्विद्यावलसमन्वितः ॥ ३८ ॥ कालस्यसर्वभूतानांरुद्रस्यचयमस्यच ॥ अंतर्य्या
मित्वमास्थायजगत्संहरतेप्रभुः ॥ ३९ ॥इत्यंतर्य्याम्यवस्थायामंतर्य्यामित्वमात्मनः ॥ मत्स्यःकूर्म्मोवराहश्चनरसिंहोथवामनः ॥ ४० ॥ रामोरामश्चकृ
ष्णश्चबुद्धःकल्कीचतेदश ॥ एतेतुविभवावस्थाब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ ४१ ॥ नृसिंहरामकृष्णेषुषाड्गुण्यंपरिकीर्तितम् ॥ परावस्थातुदेवस्यदीपादुत्पन्नदीप

---

१ ध्यायतस्तस्य–इ०पा० । २ नोन्मेषतियतो जनः इ० पा० । ३ जगन्नाथो इ० पा० । ४ परिपूरितम् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वत् ॥ ४२ ॥ साह्यवस्थाहरेरस्यशृणुष्वगिरिजेशुभे ॥ वैकुंठंपरमंलोकंविष्णुलोकमनुत्तमम् ॥ ४३ ॥ श्वेतदीपंस्वरूपंतुक्षीरसागरमुत्तमम् ॥ एवंचतुर्द्धा
व्यूहंतुसम्यगुक्तंमहर्षिभिः ॥ ४४ ॥ जलावरणमध्येतुवैकुंठंकारणंशुभम् ॥ कोटिवैश्वानरप्रख्यंसर्वधर्म्मंवदव्ययम् ॥ ४५ ॥ आमोदमंदारकैर्वृक्षैर्वहिभिरा
स्थितम् ॥ नानामणिमयंदिव्यंविमानकोटिभिर्युतम् ॥ ४६ ॥ यदुक्तंपरमंधामताहृक्लक्षणसंस्थितम् ॥ तस्मिन्वैकुंठनगरेनानारत्नसमुज्ज्वले ॥ ४७ ॥
मध्येदेवजयारामंपुररम्यमनुत्तमम् ॥ चतुर्द्वारसमायुक्तंहेमप्राकारतोरणम् ॥ ४८ ॥ चंडादिद्वारपालाद्यैःकुमुदाद्यैश्वरक्षितम् ॥ नानामणिमयैर्दिव्यैर्गृहैः
पंक्तिभिरावृतम् ॥ ४९ ॥ विततंपंचपद्माभिर्योजनैश्चसमंततः ॥ सहस्रयोजनोत्तुंगैःप्रासादैःकोटिभिर्वृतम् ॥ ५० ॥ आरूढयौवनैर्दिव्यैःपुंभिःस्त्री
भिश्चशोभितम् ॥ स्त्रियश्चपुरुषाश्चास्मिन्सर्वलक्षणशोभिताः ॥ ५१ ॥ समरूपाश्चश्रीविष्णोःसर्व्वालंकारभूषिताः ॥ दिव्यस्रग्वस्त्रसंछन्नादिव्यचंदनभू
षिताः ॥ ५२ ॥ मोदंतेतत्रदेवेशभक्त्यात्वात्ममनोरमे ॥ मंत्राष्टाक्षरसंसिद्धाभक्त्याषोडशरूपया ॥ ५३ ॥ वृतास्तत्पदमाविश्यमोदंतेमनसीप्सितम् ॥
गत्वांस्मिन्ननिवर्तंतेविष्णुनासहसंस्थिताः ॥ ५४ ॥ अविच्छिन्नात्मनातेवैविष्णुनासंगताःशुभाः ॥ तत्समानसुखंनित्यंप्राप्नुवंतिमनीषिणः ॥ ५५ ॥
यत्रतत्रहरेर्लोकानाविश्यशुभचेतसः ॥ प्राप्नुवंतिपुनःस्वर्गेस्वर्गस्थाइवजंतवः ॥ ५६ ॥ यथासौमित्रिभरतौयथासंकर्षणादयः ॥ तथातेपिचजायंतेस
त्यलोकेयथेच्छया ॥ ५७ ॥ पुनस्तेनैवयास्यंतितत्पदंशाश्वतंपरम् ॥ नकर्म्मबंधनंजन्मवैष्णवानांचविद्यते ॥ ५८ ॥ विष्णोरनुचरत्वंहिमोक्षमा
हुर्मनीषिणः॥ नदास्यममरेशस्यबंधनंपरिकीर्तितम्॥५९॥सर्वबंधननिर्मुक्ताहरिदासानिरामयाः ॥ आब्रह्मभुवनाँल्लोकाःपुनरावृत्तिलक्षणाः ॥६०॥ कर्मबं
धमयादुःखमिश्रासख्यभयप्रदाः॥ बह्वायासफलादेविजनिनाशकहेतवः॥६१॥ सुखभोगस्तुयन्नृणांविषमिश्राशनंयथा ॥ स्वर्गसंस्थान्नरान्दृष्ट्वाक्षीणेकर्म्मणि
देवताः॥६२॥ कुपिताःपातयन्त्येवसंसृतौकार्य्यबंधने ॥ तस्मात्स्वर्गसुखंदेविबहुधायाससाधनम् ॥६३॥ अनित्यंकुटिलंदुःखमिश्रंयोगीपरित्यजेत् ॥ सत
तंसंस्मरेद्विष्णुंसर्वदुःखौघनाशनम् ॥६४॥ नामोच्चारणमात्रेणप्राप्नुवंतिपरंपदम् ॥ तस्मात्तुवैष्णवंलोकंगौरिसंप्रार्थयेत्सुधीः ॥ ६५ ॥ भक्त्यात्वनन्ययादेवं
भजेतकरुणांबुधिम् ॥ ससर्वज्ञानगुणवान्रक्षत्येवनसंशयः ॥६६॥ तस्मादष्टाक्षरंमन्त्रंजप्त्वासुखतरंशुभम् ॥ संप्राप्नोतिपरंलोकंवैष्णवंसर्वकामदम् ॥ ६७ ॥
तस्मिन्मणिमयेतल्पेसहस्रसूर्य्यरश्मिनि ॥ विमानेशुशुभेदिव्येसंस्थितोभगवान्हरिः॥६८॥ तत्रचाधारशक्त्यादिधृतेपीठेहिरणमये ॥ नानारत्नमयेदिव्ये
नानावर्णसमन्विते॥ ६९ ॥ तस्मिन्नष्टदलेपद्मेमंत्राक्षरपदेशुभे ॥ कर्णिकायांसुरम्यायांलक्ष्मीबीजशुभाक्षरे ॥ ७० ॥ तस्मिन्बालार्कसाहस्रकोटितुल्य

१ पुनः पुनः इ० पा० । २ बह्वायासमसाधनम् ॥ इ० पा० । ३ मणिमयस्तंभे इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सं[1]मप्रभे ॥ दिव्येनारायणःश्रीमानासीनःपंकजासने ॥७१॥ तस्यदक्षिणकेपार्श्वेजगन्माताहिरण्मयी ॥ गृ[2]हीत्वाचामरान्दिव्यान्दिव्यमाल्यविभूषणा ॥७२॥ वसुपात्रंमातुलुंगंस्वर्णपद्मंधृतंकरैः ॥ वामतःपृथिवीदेवीनीलोत्पलदलद्युतिः ॥७३॥ नानाभरणसंयुक्ताविचित्रांबरभूषिता ॥ साधृत्वाचोर्द्ध्वबाहुभ्यांरम्यंरक्तोत्पलद्वयम् ॥ ७४ ॥ इतराभ्यांधृतंदेव्याधान्यपात्रयुगंतथा ॥ गृहीत्वाचामरान्दिव्यान्शक्तयोयोविमलादिकाः ॥ ७५ ॥ दलाग्रेषुसमासीनाःसर्वलक्षणशोभिताः ॥ तासांमध्येसमासीनोभगवानच्युतोहरिः ॥ ७६ ॥ शंखचक्रगदापद्मपाणिभिर्दिव्यभूषणैः ॥ केयूरांगदहाराद्यैर्भूषणैरूपशोभितः ॥ ७७ ॥ प्रातरुद्यत्सहस्रांशुकुण्डलाभ्यांविराजितः ॥ पूर्वोक्तैस्त्रिदशैर्नित्यैःसेवितःपरमेश्वरः ॥ ७८ ॥ आस्तेवैकुण्ठनगरेनित्येसत्येचभोगवान् ॥ श्रीमदष्टाक्षरंमंत्रंसिद्धानांवैमनीषिणाम् ॥ ७९ ॥ ग[3]म्यंतद्वैष्णवंलोकंनेतरेषांकथंचन ॥ इत्येवंप्रथमंव्यूहंकथितंतेवरानने ॥ ८० ॥ द्वितीयंवैष्णवंलोकंशृणुवक्ष्यामिसुव्रते ॥ योयंनित्यइतिख्यातोलोकाग्र्योवैष्णवःस्मृतः ॥८१॥ तंलोकंविपुलंपुण्यंशु[4]द्धंसत्वमयंशुभम् ॥ मध्याह्नसूर्यसाहस्रयुगपद्भासितंतदा ॥८२॥ कल्पांतेपिनलीयेतत[5]त्त्वलोकंमहत्तरम् ॥ ममब्रह्मादिदेवानांनद्रष्टुमपिशक्यते ॥ ८३ ॥ सर्वकल्पद्रुमवनैःपरिपूर्णंसमंततः ॥ सुधाम्बुपरिपूर्णाभिर्दीर्घिकाभिःसमन्वितम् ॥ ८४ ॥ स्वर्णरत्नमयैर्दिव्यैःपंकजैरुपशोभितम् ॥ जलदाग्निनिभैर्दिव्यैर्भूषणैःकोटिभिर्वृतम् ॥ ८५ ॥ निरंतरंसामभिश्चकूजितैःकोकिलादिभिः ॥ ऊह्यमानैर्गन्धर्वृक्षैःपुष्पकैरपिशोभितम् ॥ ८६ ॥ ऊनषोडशवर्षाब्दैर्दिव्यनारीनरैर्वृतम् ॥ सर्वलक्षणशोभाढ्यैर्दिव्यकल्पविभूषणैः ॥ ८७ ॥ तत्रप्रदेशेरम्येषुदेशेषुकमलापतिम् ॥ मुदितैःपतिभिःसार्द्धमर्चयंतिस्मयोषितः ॥८८॥ तत्प्रसादोपलभ्यंवैसुखमश्नन्तिसर्वदा ॥ गायंतिपरमानंदंकृष्णस्यचरितंमहत् ॥ ८९ ॥ पद्मेक्षणाःपद्महस्ताःपद्मयासदृशःशुभाः ॥ दिव्यस्रग्वसनोपेताःक्रीडंतिस्मसुयोषितः ॥ ९० ॥ शंखचक्रगदापद्मधराभूषणभूषिताः ॥ स्रग्विणःपीतवसनाःपुरुषास्तत्रसंस्थिताः ॥ ९१ ॥ अनन्यस्पर्शनात्तत्रस्त्रीपुंसोःक्रीडमानयोः ॥ भवत्यनुदिनंवृद्धंहरिभक्तिसुखंरसम् ॥ ९२ ॥ तन्मध्येंतःपुरंरम्यंवासुदेवस्यशोभितम् ॥ चंदनागुरुकर्प्पूरकुंकुमोदकसंयुतम् ॥ ९३ ॥ नानापुष्पविमानाद्यैःसर्वतःसमलंकृतम् ॥ तन्मध्येकल्पवृक्षस्यच्छायायांकमलासने ॥ ९४ ॥ विचित्रश्लक्ष्णपर्यंकेशुभास्तरणसंवृते ॥ दिव्यगंधसुशोभाढ्यैर्नानापुष्पपरिच्छदैः ॥ ९५ ॥ तस्मिन्मनोरमेदिव्येसमासीनःश्रियासह ॥ ईश्वर्य्यासहदेवेशोवासुदेवःसनातनः ॥९६॥ सुधांशुकोटिसंकाशोदिव्याभरणभूषितः ॥ सुवर्णशुभ्रयुगलश्लक्ष्णनासांचिताननः ॥९७॥ स्निग्धायतसुलावण्यकपोलाभ्यांविराजितः ॥ नीलकुंचितकेशाढ्योरक्ताब्जदललोचनः ॥ ९८ ॥ मंदारकेतकीजातीकैर[6]र्वीकृतशेखरः ॥ स्निग्धबिम्बफ

१ समप्रभः इ० पाठे भगवद्विशेषणम् । २ सर्वलक्षणसंपन्ना इ० पा० । ३ रम्यंतद्वैष्णवम् इ० पा० । ४ शुद्धमात्ममयम् इ० पा० । ५ तत्तुलोकम् इ० सत्वलोक इ० च पा० । ६कबरीकृतशेखरः इ०पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लाभौष्टःसुस्मितानन पंकजः ॥ ९९ ॥ अनर्घ्यमौक्तिकाभासदंतावलिविराजितः ॥ हरिचंदनलिप्तांगःकस्तूरीतिलकांकितः ॥ १०० ॥ उन्नतांसभु
जैर्दीर्घैश्चतुर्भिरुपशोभितः ॥ जपाकुसुमसंकाशकरपल्लवशोभितः ॥ १०१ ॥ श्रीवत्सकौस्तुभाभ्यांचशोभितःपृथुवक्षसा ॥ १०२ ॥ मुक्तामयैःसु
शोभाढ्यैर्दिव्यस्रग्भिरलंकृतः ॥ बालार्कसदृशज्योत्स्नापीतवस्त्रेणवेष्टितः ॥ १०३ ॥ माणिक्यनूपुरोपेतपद्मपत्रविराजितः ॥ अकलंकितचंद्राभनखपंक्ति
विराजितः ॥ १०४ ॥ रक्तोत्पलनिभश्लक्ष्णशुभ्रांघ्रिकरपंकजः ॥ पांचजन्यरथांगाभ्यांबाहुयुग्मविराजितः ॥ १०५ ॥ इतराभ्यांश्रियोगात्रमाश्लिष्यन्निज
वक्षसि ॥ श्लिष्यद्विद्युल्लतोद्दीथिशिताभ्रइवराजते ॥ १०६ ॥ सप्तजांबूनदश्लक्ष्णशुभांघ्रियुगपंजकः ॥ अत्रक्रीडतिदेवेशोवासुदेवःसनातनः ॥ १०७ ॥ तप्त
कांचनसंकाशासर्वाभरणभूषिता ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलचंद्रराविविराजिता ॥ १०८ ॥ मंदारपारिजातादिदिव्यपुष्पविराजिता ॥ कर्णावतंसशोभाढ्याचि
कुरांतालिसन्निभा ॥ १०९ ॥ पीनोन्नतस्तनाभ्यांचपीडंतिहरिवक्षसि ॥ केयूरांगदहाराद्यैर्भूषणैरुपशोभिता ॥ ११० ॥ आरूढयौवनानित्यंसर्वलोकेशसुं
दरी ॥ तत्रक्रीडतिलोकेशपत्यासहनिरंतरम् ॥ १११ ॥ सएववासुदेवोत्रसर्वभूतमनोहरः ॥ क्रीडतेसर्वलोकेस्मिन्सर्वकामप्रदोनृणाम् ॥ ११२ ॥ अत्राष्टश
क्तयोलक्ष्म्यास्तनवःपरितःस्थिताः ॥ रमाचरुक्मिणीसीतापद्मापद्मालयाशिवा ॥ ११३ ॥ सुलक्षणासुशीलाचरतिकामप्रदाश्वताः ॥ शंखचक्रगदापद्मशा
र्ङ्गाद्यैर्हेतिभिस्तथा ॥ ११४ ॥ परितःपुष्कराकारैस्तंलोकंपरिरक्षते ॥ एवंद्वितीयंरूपंचसम्यक्तेशुभदर्शने ॥ ११५ ॥ संक्षेपतोमयाप्रोक्तंनशक्यंविस्तरे
णहि ॥ द्वादशाक्षरमंत्रंवैयेजपंतिसुखाह्वयम् ॥ ११६ ॥ तेप्राप्नुवंतिसततंशाश्वतंशुभमक्षयम् ॥ नवेदाध्ययनैर्यज्ञैर्नव्रतैर्नोपवासतः ॥ ११७ ॥ नप्राप्यं
वैष्णवंलोकंविनादास्येनकुत्रचित् ॥ तस्माद्दास्यंहरेर्भक्तंभजेतानन्यमानसः ॥ ११८ ॥ प्राप्नोतिपरमांसिद्धिंकर्मबंधविमोचनीम् ॥ एवंसंप्रोच्यतेदेविद्वि
तीयंव्यूहमव्ययम् ॥ ११९ ॥ तृतीयंतुपरंव्यूहंशृणुवक्ष्यामिपार्वति ॥ तोयाब्धेरुत्तरंकूलंश्वेतद्वीपेमहामते ॥ १२० ॥ संदर्शनाययोगानांसनकादिमहा
त्मनाम् ॥ सनकश्चसनंदश्चतृतीयश्चसनातनः ॥ १२१ ॥ सनत्कुमारजाताश्चवोढुःपंचशिखस्तथा ॥ सप्तैतेब्रह्मणःपुत्रायोगिनःसुमहौजसः ॥ १२२ ॥ विरक्ताः
सर्वभोगेषुशुद्धाःसत्वगुणाःसदा ॥ भगवद्दर्शनोद्भूतसुखैकरससेविनः ॥ १२३ ॥ नरनारायणाद्याश्चश्वेतद्वीपेवसंतिये ॥ तेषांसंदर्शनार्थायतत्रसंनिहितोहरिः ॥
॥ १२४ ॥ शुभ्रांशुकोटिसंकाशेनानारत्नमयोज्ज्वले ॥ श्वेतद्वीपेमहायोगिसेवितेभयवर्जिते ॥ १२५ ॥ तत्रोद्यानानिरम्याणिपारिजातसमानिवै ॥ संतान
कलताकीर्णंचन्दनद्रुममंडितम् ॥ १२६ ॥ फुल्लपद्मोत्पलोपेतंनानातोयालयैर्युतम् ॥ तन्मध्येनगरीरम्यानाम्नाचैरावतीशुभा ॥ १२७ ॥ नानारत्नमयैर्दिव्यै
र्विमानैरुपशोभिता ॥ दिव्यस्त्रीपुंभिराक्रांताबहुप्रासादसंकुला ॥ १२८ ॥ तन्मध्येन्तःपुरंरम्यंरत्नद्रुमसमाकुलम् ॥ बालसूर्यनिभैस्तुंगैःप्रासादैर्बहुभिर्वृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ १२९ ॥ तन्मध्येमंडपंदिव्यंमणिकांचनशोभितम् ॥ चंदनागुरुकर्पूरकुंकुमामोदवासितम् ॥ १३० ॥ नानाकुसुमशोभाढ्यैर्वितानैःसमलंकृतम् ॥
दिव्याप्सरःसमाकीर्णसामगानोपशोभितम् ॥ १३१ ॥ मध्येसिंहासनंतत्रसूर्यवैश्वानरप्रभम् ॥ तन्मध्येष्टदलंपद्मंचंद्रबिंबमिवापरम् ॥ १३२ ॥ तन्म
ध्येकर्णिकायांतुसमासीनोजनार्दनः ॥ शुद्धजांबूनदप्रख्योमुक्ताहारविभूषितः ॥ १३३ ॥ शंखचक्रगदापद्मशक्तिहस्तचतुष्टयः ॥ हारकेयूरकटकैरंगुलीयै
श्चशोभितः ॥ १३४ ॥ ॥ सुवर्णपंकजप्रख्यःपदयुग्मविराजितः ॥ संतानकनिभैःशुभ्रैर्नखपंक्तिविराजितः ॥ १३५ ॥ षोडशाब्दवयोरूपयौवनेनविरा
जितः ॥ विशालभालदेशेतुकुंकुमेनसुगंधिना ॥ १३६ ॥ रचितेनोर्ध्वपुंड्रेणसीमंतेनोपशोभितः ॥ मथितामृतफेनाभशुक्लवस्त्रसुवेष्टितः ॥ १३७ ॥ मुक्ता
मयाभ्यांशुभ्राभ्यांकुंडलाभ्यांविराजितः ॥ पद्मासनसमासीनोजगन्मोहनविग्रहः ॥१३८॥ वामांकेसंस्थितादेवीतस्यदिव्यस्वरूपिणी ॥ तस्यैवसदृशील
क्ष्मीःशीलसुदृगुणादिभिः ॥ १३९ ॥ पद्मकिंजलकसंकाशायौवनारंभशोभिता ॥ सर्वलक्षणसंपन्नातप्तकांचनभूषणा ॥ १४० ॥ दिव्यस्रग्वसनोपेतानी
लकुंचितमूर्धजा ॥ चतुर्भुजैर्विराजंतीकेयूराङ्गदभूषिता ॥ १४१ ॥ मुक्ताहारैर्विराजंतीमंदारांचितशीर्षजा ॥ श्लक्ष्णनासापुटयुतालसद्दंतिविराजिता ॥
॥ १४२ ॥ कस्तूरीतिलकोपेतानासाग्रांचितमौक्तिका ॥ स्वर्णकुंभसमप्रख्यपीनोन्नतपयोधरा ॥ १४३ ॥ दिव्यकुंकुमलिप्तांगीपद्ममालोपशोभिता ॥
वस्त्रपात्रंमातुलिङ्गंदर्पणंहेमपंकजम् ॥ १४४ ॥ करपद्मधृतादेवीचेतसाभीष्टदायिनी ॥ तस्यैताःसदृशास्तत्रशक्तयःपरितोहरेः ॥ १४५ ॥ ईशावास्या
महादेवीजाह्नवीकमलालया ॥ सावित्रीसर्वगापद्माशक्तयःपरिकीर्तिताः ॥ १४६ ॥ श्रद्धामेधाधृतिःप्रज्ञाधारणाशांतिरेवच ॥ श्रुतिस्मृतिर्धृतिर्मेधावृद्धि
र्बुद्धिर्मनीषिणी ॥१४७॥ दास्यस्तेताःश्रियःप्रोक्ताःसर्वकार्यस्यकारिकाः ॥ अनंतवैनतेयादिदेवतानित्यकिंकराः॥१४८॥साध्यामरुद्गणाश्चैवसेवंतेनित्यदे
वताः ॥ प्रासादेषुविमानेषुवनेषुनगरेषुच ॥ १४९ ॥ तत्प्रसादोपलब्धेषुभोगेष्वत्रानुरंजिताः ॥ क्रीडंतीसततंनित्याहेयनिष्फलवर्जिताः ॥ १५० ॥ येवि
ष्णुमंत्रजप्तारःसततंश्रद्धयान्विताः ॥ येद्वादशीव्रतेयुक्तास्तत्पदंयांतितेव्ययम् ॥ १५१ ॥ नवेदैर्नचदानैश्चनयज्ञैर्नव्रतैरपि ॥ प्राप्तुंचशक्यंगिरिजे
विष्णुलोकंसनातनम् ॥ १५२ ॥ भक्त्याचानन्ययाप्राप्तुंशक्यंविष्णुपदंनृणाम् ॥ तस्मात्संपूजयेन्नित्यंभक्त्यादेवंजनार्दनम् ॥ १५३ ॥ कीर्तनंनाममात्रं
चध्यायन्मंत्रंजपेत्सदा ॥ जुहुयात्तर्पयेद्भक्त्यासर्वगंसर्वकामदम् ॥ १५४ ॥ एवमुक्तंतृतीयंतुव्यूहंतुपरमात्मनः ॥ स्वरूपंतवसुश्रोणियथाप्रोक्तंपुरातनैः
॥ १५५ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिचतुर्थव्यूहमुत्तमम् ॥ दिवौकसांरक्षणार्थंदुग्धाब्धौपरमेश्वरः ॥ १५६ ॥ सुधांशुकोटिसंकाशःसहस्राक्षेणशोभिते ॥ पुरं

१ सर्वतःसमलंकृतम् इ० पा० । २ इदमधिकंपद्यं क्वचित् । ३ तस्यदेवस्यरूपिणी इ० पा० । ४ धृतिर्वन्या इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दरसयूथैस्तुच्छादितेदुग्धवारिधौ ॥ १६७ ॥ तस्मिन्ननंतपर्यंकेशेतेसौविस्तृतेशुभे ॥ दिव्यासनसमासीनःपद्मनाभोच्युतोहरिः ॥ १६८ ॥ नीलजी
मूतसंकाशःपद्मपत्रायतेक्षणः ॥ विवस्वत्कोटिसंकाशकिरीटेनविराजितः ॥ १६९ ॥ नानारत्नोज्ज्वलद्दिव्यकुंडलाभ्यांविराजितः ॥ बालार्कसदृशज्यो
त्स्नापीतवस्त्रेणवेष्टितः ॥ १६० ॥ स्फुरद्रक्तारविंदाभहस्तांघ्रितलशोभितः ॥ हारकेयूरकटकैरंगुलीयैर्विराजितः ॥ १६१ ॥ शंखचक्रगदाशार्ङ्ग
खड्गहस्तैर्विभूषितः ॥ सुपुष्पफलशाखाढ्यकल्पवृक्षैर्विराजितः ॥ १६२ ॥ विश्वस्यजन्ममरणनाभिपंकजशोभितः ॥ हरिचंदनलिप्तांगःसर्वाभरणभूषि
तः ॥१६३॥ मंदारपारिजातादिदिव्यपुष्पैर्मनोरमैः ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलकबरीकृतकेशवान् ॥१६४॥ श्लक्ष्णोन्नतसुनासांसजानुयुग्मविराजितः॥मणिवि
द्रुमशाखाढ्यनूपुराङ्घ्रिविराजितः ॥ १६५ ॥ अकलंकितचंद्राभनखपंक्तिविराजितः ॥ अशोकपुष्पसंकाशरक्तोष्ठमुखपंकजः ॥ १६६ ॥ अन
र्घ्यमुक्तिकाभासदंतपंक्तिविराजितः ॥ संपूर्णचंद्रप्रतिमस्मितवक्त्रसुशोभितः ॥ १६७ ॥ आरूढयौवनःश्रीमान्कोमलावयवोज्ज्वलः ॥ शरण्यःसर्वलोका
नांसर्वलोकफलप्रदः ॥ १६८ ॥ सदृशीतस्यदेवीतुरूपशीलगुणादिभिः ॥ तप्तकांचनसंकाशातप्तकांचनभूषणा ॥ १६९ ॥ तरुणीरूपलावण्याका
न्तिशीलगुणान्विता ॥ दुग्धाब्धिफेनसंकाशशुभवस्त्रेणवेष्टिता ॥ १७० ॥ मंदारकेतकीजातीपुष्पार्चितशिरोरुहा ॥ कस्तूरीतिलकोपेतारत्नसीमंतशो
भिता ॥ १७१ ॥ नानावर्णसुशोभाढ्याकर्णभूषणभूषिता ॥ प्रवालसदृशज्योत्स्नारक्तधारसुविस्मिता ॥ १७२ ॥ म[1]त्तभृङ्गोपमैःस्निग्धैरलकैःसुविराजिता ॥
तनुमध्याविशालाक्षीपीनोन्नतपयोधरा ॥ १७३ ॥ चतुर्हस्तैर्विराजंतीसर्वाभरणभूषिता ॥ उद्बाहुभ्यांधृतादेवीहेमपद्मयुगंशुभम् ॥ १७४ ॥ इत
राभ्यांसमाश्लिष्यभर्तारंनिविडंस्थिता ॥ आलोकयंतीसततंत्रिदशांश्वकटाक्षकैः ॥ १७५ ॥ निरीक्षितास्तयादेव्याधन्यास्तेसततंशिवे ॥ तत्रदेवाविमा
नस्थाःसिद्धचारणकिन्नराः ॥ १७६ ॥ गायंतिसततंदेवीमानंदाश्रुपरिप्लुताः ॥ दैतेयैर्बाध्यमानैस्तुब्रह्मरुद्रादिभिःसुरैः ॥ १७७ ॥ संस्तूयमानस्तत्रेशो
देवानामभयंददौ ॥ देवानामभयंदत्त्वासर्वदेवेश्वरोहरिः ॥ १७८ ॥ राक्षसान्हंतुमारेभेजगत्संरक्षणायवै ॥ एवंचतुर्थव्यूहंतुहरेःप्रोक्तंतवानघे ॥ १७९ ॥
किमन्यच्छ्रोतुकामासीत्तद्ब्रवीमिवरानने ॥ धन्यासिकृतकृत्यासिभक्तासिपुरुषोत्तमे ॥ १८० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहिताया
मुत्तरखंडेविष्णुव्यूहभेदवर्णनंनामएकोनत्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २२९ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भगवन्यत्रदेवेशोराक्षसान्मधुसूदनः ॥
जघानकेनरूपेणयथावद्वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ वैभ[2]वंचस्थवीयस्यमत्स्यकूर्म्मादिरूपकम् ॥ विस्तरेणसमाख्याहिममप्रीत्यामहेश्वर ॥ २ ॥ ॥ महादेव

१ मृगशृंगोपमैःइ० पा० । २ वैभवावस्थामशिस्य इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

उवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिवैभवंस्वस्थमानसा ॥ मत्स्यकूर्म्मादियद्रूपमवतारात्मकंहरेः ॥ ३ ॥ दीपादुत्पाद्यतेदीपोयथावत्तद्भविष्यति ॥ परा
वस्थापरेशस्यसव्यूहाविभवादयः ॥ ४ ॥ उक्तादेवावतारास्तुविविधाकारकाःशुभाः ॥ अर्चावतारादेवस्यवैभवाःपरमात्मनः ॥ ५ ॥ प्राजापत्येनवैब्र
ह्मासससम्राट्परमोत्सवः ॥ भृगुंमरीचिमत्रिंचदक्षंकर्दममेवच ॥६॥ पुलस्त्यंपुलहंचैवगिरिशंचतथाक्रतुम् ॥ नवप्रजानांपतयइमेप्रोक्तायथाक्रमम् ॥७॥ मरी
चिर्भगवांस्तत्रजनयामासकश्यपम् ॥ कश्यपस्याभवञ्जायाश्चचतस्रःशुभदर्शने ॥ ८ ॥ अदितिश्चदितिश्चैवकद्रुश्चविनतातथा ॥ अदितिर्जनयामासदेवां
स्तुशुभदर्शनान् ॥ ९ ॥ दितिश्चराक्षसान्पुत्रांस्तामसान्सुमहासुरान् ॥ शंबूकस्तुहयग्रीवोहिरण्याक्षोमहाबलः ॥ १० ॥ हिरण्यकशिपुर्जंभोमयाद्याः
सुमहातपाः ॥ मकरस्तुमहावीर्योब्रह्मलोकमुपागतः ॥ ११ ॥ ब्रह्माणंमोहयित्वासौवेदाञ्ग्राहवीर्यवान् ॥ ग्रसित्वाचश्रुतिःसोथप्रविवेशमहार्णवम् ॥१२ ॥
ततःसर्वंजगच्छून्यमभवद्धर्मसंकरः ॥ नाधीतंनवषट्कारंवर्णाश्रमविवर्जितम् ॥ १३ ॥ ततःप्रजापतिर्देवःसर्वदेवगणैर्वृतः ॥ गत्वादुग्धांबुधिंदेवंतुष्टा
वशरणंगतः ॥ १४ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ प्रसीददेवमेनाथनागपर्यंकसंस्थित ॥ सर्वेशसर्वदेवात्मन्सर्ववेदमयाच्युत ॥ १५ ॥ आद्यंजगद्भुवोबीजं
मध्येत्वंसर्वतोऽधिकः ॥ अंतेचपशुनाथस्त्वंस्वेच्छयातस्तमेवच ॥ १६ ॥ त्वमेवधत्सेचिद्रूपंजगत्सर्वंसनातनम् ॥ त्वमव्यक्तोहिभूतादिःप्रधानपु
रुषोऽव्ययः ॥ १७ ॥ त्वमादिमध्यांतवपुर्जगतःपरमेश्वरः ॥ त्वमेवसर्वलोकानामाश्रयःपुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥ भूतादिस्त्वंमहद्भूतंभूतसंघस्यकार
णम् ॥ त्वमेवकारणमाश्रित्यरमतेधामआत्मवान् ॥ १९ ॥ त्वमादिभूतश्चांतस्त्वंत्वंवायुःसर्व्वगोमहान् ॥ त्वमादिस्त्वमनादिश्चत्वमग्निस्तेजसां
निधिः ॥ २० ॥ त्वमापःसर्व्वजगतांजीवनःपरमेश्वरः ॥ त्वंभूमिर्जगदाधारोभूधरस्त्वंमहामते ॥ २१ ॥ सरितःसागरस्त्वंवैसर्व्वस्यादिस्त्वमे
वच ॥ देवर्षिःसर्वभूतानित्वमेवपुरुषोत्तम ॥ २२ ॥ त्वयैवप्रेरितालोकाश्चेष्टंतेसाध्वसाधुषु ॥ दैत्येनोपद्रुतावेदाःप्रविष्टामहदर्णवम् ॥ २३ ॥
वेदाधारमिदंसर्व्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ वेदाश्चैवहिसर्व्वेषांधर्माणांपरितःस्थितिः ॥ २४ ॥ वेदेषुसर्वदेवानांनित्यतृप्तिर्भविष्यति ॥ तस्माद्वेदा
न्समानेतुंत्वमेवार्हसिकेशव ॥ २५ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ एवमुक्तोहृषीकेशोब्रह्मणापरमेश्वरः ॥ मत्स्यरूपंसमास्थायप्रविवेशमहोदधि
म् ॥ २६ ॥ तंदैत्यंसुमहाघोरंमाकरंरूपमास्थितः ॥ तुण्डाग्रेणविदार्याथजघानामरपूजितः ॥ २७ ॥ तंहत्वासर्ववेदांश्चसाङ्गोपाङ्गसमन्वि

१ ब्रह्मविष्ण्वादिकाःशुभाः इ० पा० । २ सोमकस्तुहयग्रीवो इ० संमुखस्तु इ० च पा० । ३ आद्यंजगत्तरोर्बीजंमध्येसंवर्धनोदकम् । अंतेचपरशुर्नाथस्वेच्छाचारस्त्वमेवहि ॥ इ० पा० ।
४ त्वमहंकारमाश्रित्यगुणत्रेधामयात्मवान् इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तान् ॥ गृहीत्वाप्रददौतस्मैब्रह्मणेसमहाद्युतिः ॥ २८ ॥ अन्योन्यमिश्रितावेदाग्रसितास्तेनरक्षसा ॥ व्यक्ताभगवतातेनव्यासरूपेणधीमता ॥ २९ ॥ पृथग्भूताःसर्ववेदाव्यासेनैवमहात्मना ॥ एवंमत्स्यावतारेणरक्षिताःसर्व्वदेवताः ॥ ३० ॥ श्रुतिप्रदानेनजगत्त्रयंतदाकृत्वानिरातंकमहोरमाधवः ॥ संस्तूयमानःसुरसिद्धसंघैरंतर्दधेयोगिभिरर्चितांघ्रिः ॥ वासुदेवोहिभगवान्सर्वदेवमयोहरिः ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेमत्स्यावतारवर्णनंनामत्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३० ॥ छ ॥ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ यत्कौर्म्यवैभवंविष्णोःसर्वलोकनमस्कृतम् ॥ तद्वक्ष्यामिप्रियेसम्यक्शृणुष्वैकाग्रचेतसा ॥ १ ॥ अत्रिपुत्रोमहातेजादुर्वासाइतिविश्रुतः ॥ प्रचण्डःसर्वलोकानांक्षोभकारीमहातपाः ॥ २ ॥ सं[1]ययौहिमवत्पृष्ठंब्रह्मर्षिस्तपसोनिधिः ॥ ममांशभूतोब्रह्मर्षिःसर्वेषांभयदस्सदा ॥ ३ ॥ उषितस्तत्रवर्षंतुकिन्नरीभिःसपूजितः ॥ महेंद्रंद्रष्टुकामोसौस्वर्लोकंप्रययौमुनिः ॥ ४ ॥ तस्मिन्कालेमहातेजागजारूढंमहेश्वरम् ॥ ददर्शसर्वदेवैस्तंपूज्यमानंशचीपतिम् ॥ ५ ॥ तच्चदृष्ट्वासहृष्टात्मादुर्वासासुमहातपाः ॥ पारिजातस्रजंतस्मैप्रददौविनयान्वितः ॥ ६ ॥ आदायदेवताधीशस्तांस्रजंगजमूर्द्धनि ॥ विन्यस्यतत्रदेवेशःप्रययौनंदनंप्रति ॥ ७ ॥ करेणादायतांमालांमदोद्रिक्तस्ततोगजः ॥ पीडयित्वाथचिक्षेपसंस्थितांधरणीतले ॥ ८ ॥ ततःक्रुद्धोमहातेजादुर्वासारक्तलोचनः ॥ प्रशप्तवान्महेंद्रंतंसंतप्तक्रोधवह्निना ॥ ९ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ त्रैलोक्यैकश्रियायुक्तोयस्मान्मामवमन्यसे ॥ तस्मात्त्रैलोक्यश्रीर्नष्टाभवत्वेवनसंशयः ॥ १० ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतिशप्तस्ततःशक्रोजगामस्वपुरंपुनः ॥ ततःश्रीर्जगतांधात्रीक्षणादंतर्दधेस्वयम् ॥ ११ ॥ अंतर्द्धानंगतालक्ष्मीस्तदानष्टंजगत्त्रयम् ॥ यदपांगाश्रितंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ १२ ॥ तस्यामंतर्द्धानवत्यांसर्वंनष्टतरंभवत् ॥ ब्रह्मादित्रिदशाःसर्वेगंधर्वायक्षकिन्नराः ॥ १३ ॥ दैत्याश्चदानवानागामनुष्याराक्षसास्तथा ॥ पशवःपक्षिणःकीटाःसर्वेस्थावरजंगमाः ॥ १४ ॥ तयालक्ष्म्याजगन्मात्रातेसर्वेनावलोकिताः ॥ दारिद्र्येनैवविहितास्तेसर्वेदुःखभागिनः ॥ १५ ॥ क्षुत्पिपासार्दितादेवाश्चु[2]क्रुशुर्गतचेतसः ॥ नववर्षजलधरःसर्वेशुष्काजलाशयाः ॥ १६ ॥ सर्वेतेपादपाःशुष्काःफलपुष्पविवर्जिताः ॥ तदादेवाःसगंधर्वादैत्यदानवराक्षसाः ॥ १७ ॥ क्षुत्पिपासार्दिताजग्मुःब्रह्माणममितौजसम् ॥ ऊचुस्तंदेवदेवेशमब्जयोनिंपितामहम् ॥ १८ ॥ देवाऊचुः ॥ भगवन्क्षुत्पिपासाभ्यांपीडितंहिजगत्त्रयम् ॥ नहुतंनवषट्कारःसर्वधर्म्मविवर्जितम् ॥ १९ ॥ क्षुत्पिपासार्दिताःसर्वेदेवदानवमानवाः ॥ त्रातारंसर्वलोकेशंभवंतंशरणंगताः ॥ २० ॥ त्रातुमर्हसिदेवेशक्षुत्पिपासार्दिताञ्जनान् ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतितेषांव

१ सकदाचिन्महामेरोःपार्श्वेकिन्नरसेविते । संप्राप्यदेवतास्तत्रपूजयामासनित्यशः—इ० पा० । २ ताःसर्वेचुक्रुशुर्वैनिरन्तरम् । इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चः श्रुत्वासर्वलोकपितामहः ॥ २१ ॥ उवाचपरमप्रीतस्तान्सर्वान्प्रतिमानदः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शृणुध्वंदेवताःसर्वेदैत्यगंधर्वमानवाः ॥ २२ ॥ महें
द्रस्यापचारेणसर्वमेतदुपस्थितम् ॥ समुद्भूतमिदंघोरंजगत्संवर्त्तकंमहत् ॥ २३ ॥ दुर्वासाःसुमहात्मातुयतःक्रोधमवाप्तवान् ॥ तस्मात्क्रोधेनते
नेदंनष्टंलोकत्रयंसुराः ॥ २४ ॥ असौरोषपरीतात्माक्रोधेनकलुषीकृतः ॥ जगत्रयंचश्रीनिष्टंभवत्वित्याहदुर्मतिः ॥ २५ ॥ तच्छापाज्जगतांधात्री
लक्ष्मीर्नारायणप्रिया ॥ अंतर्द्धानंगतादेवीजगन्मातामहेश्वरी ॥ २६ ॥ यदपाङ्गेक्षितालोकाभवंतिसुखितास्तथा ॥ नालोकिताजगन्मात्रादुःखभा
गिनएवहि ॥ २७ ॥ तस्मात्सर्वैवयंगत्वादुग्धाब्धौस्थितमुत्तमम् ॥ तत्रनारायणंदेवमर्चयामःसनातनम् ॥ २८ ॥ तस्मिन्प्रसन्नेदेवेशेशिवमेतद्भवे
ज्जगत् ॥ इतिनिश्चित्यमनसाब्रह्मादेवगणैर्युतः ॥ २९ ॥ भृग्वादिमुनिभिःसार्द्धंप्रययौक्षीरसागरम् ॥ क्षीराब्धावुत्तरतटेब्रह्मरुद्रादिदेवताः ॥ ३० ॥
विष्णुंसमर्चयामासुःपौरुषेणविधानतः ॥ जपन्नष्टाक्षरंमंत्रंपौरुषंसूक्तमेवच ॥ ३१ ॥ ध्यायंतोनन्यमनसोजुहुवुःपरमेश्वरम् ॥ तुष्टुवुःस्तवनैर्दिव्यैर्नमश्चक्रु
र्विचित्रधा ॥३२॥ ततःप्रसन्नोभगवान्सर्वेषांचदिवौकसाम् ॥ तेषांसंदर्शनेतस्थौस्तूयमानोमहर्षिभिः ॥३३॥ वैनतेयंसमारुह्यसर्वदेवमयंविभुम् ॥ तंदृष्ट्वाज
गतामीशंशंखचक्रगदाधरम् ॥ ३४ ॥ पीतवस्त्रंचतुर्बाहुंपुंडरीकनिभेक्षणम् ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंवनमालाविभूषितम् ॥ ३५ ॥ किरीटहारकेयूरनूपु
रैरुपशोभितम् ॥ तुष्टुवुर्जयशब्देननमश्चक्रुर्निरंतरम् ॥३६॥ ततःप्रोवाचभगवान्कृपयासर्वदेवताः ॥ वरदोस्मिवरंदेवावृणीध्वमितिचाब्रवीत् ॥३७॥ इतिश्रु
त्वातदासर्वेदेवाब्रह्मपुरोगमाः॥ऊचुःप्रांजलयोदेवमिदंवचनमीश्वरम् ॥ ३८ ॥ देवाऊचुः॥ ॥ भगवन्मुनिशापेनसंप्रतीदंजगत्रयम् ॥ क्षुत्पिपासार्दितंसर्वसदे
वासुरमानुषम् ॥ ३९ ॥ तस्माद्भवंतंशरणंयाताःस्मपुरुषोत्तम ॥ त्राहिसर्वमिमंलोकंनान्यःशक्तोभवेत्क्वचित् ॥ ४० ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्तो
देवतैःसर्वैरच्युतःपरमेश्वरः ॥ विचार्य्यैतदुवाचैतान्देवान्ब्रह्मपुरोगमान् ॥ ४१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अत्रिसूनोर्मुनेःशापादंतर्द्धानंगतारमा ॥
कटाक्षदर्शनात्तस्याजगदैश्वर्य्यसंयुतम् ॥४२॥ तस्माद्यूयंसुराःसर्वेशिवब्रह्मपुरोगमाः ॥ उत्पाट्यमंदरंशैलंनिधायक्षीरसागरम् ॥४३॥ मंदरंघर्षरंकृत्वासर्प्प
राजेनवेष्टितम् ॥ कुरुध्वंमथनंदेवादैत्यगंधर्वदानवैः ॥४४॥ उत्पद्यतेचसालक्ष्मीर्जगत्संरक्षणायवै ॥ तयाह्यद्यमहाभागाभविष्यथनसंशयः ॥४५॥ धारया
म्यहमेवाद्रिंकूर्मरूपेणसंवृतः ॥ ममशक्त्यासुरान्सर्वान्प्रविश्यचवलीयसः ॥४६॥ ॥रुद्रउवाच॥ ॥ इत्युक्त्वादेवताःसर्वाहरिणाकोमलक्षणे[1] ॥ साधुसाध्वि
तिदेवेशमूचुर्ब्रह्मपुरोगमाः॥४७॥संस्तूयमानोभगवानच्युतःसुरसत्तमैः॥अंतर्दधेततःश्रीमान्सर्वलोकनमस्कृतः॥सर्वाधारःसर्वदेवःसर्वत्रसमदर्शनः ॥४८॥

१ कमलेक्षणे इ० हरिण्याक्षमलक्षणे–इ० च पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेदुर्वाससः शापकथनंनामएकत्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥२३१॥
॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ ततःसुरगणाःसर्वेदानवाद्यामहाबलाः ॥ उत्पाट्यमंदरंशैलंचिक्षिपुःपयसांनिधौ ॥ १ ॥ ततोनारायणःश्रीमान्भगवान्भूत
भावनः ॥ कूर्मरूपेणतंशैलंदधारामितविक्रमः ॥ २ ॥ अनादिमध्यांतवपुर्विश्वरूपःसनातनः ॥ अधारयद्गिरिवरंसंपूज्योजगदीश्वरः ॥ ३ ॥ तथैके
नभुजेनैवईश्वरःसर्वगोव्ययः ॥ ततोदेवासुराःसर्वेममंथुःक्षीरसागरम् ॥ ४ ॥ सर्प्पराजेनसंवेष्ट्यघर्घरंमंदराचलम् ॥ मथ्यमानेथदुग्धाब्धौदैवतैः
सुमहाबलैः ॥ ५ ॥ उत्पादनार्थंलक्ष्म्याश्चसर्वएवमहर्षयः ॥ उपोष्यनियमंकृत्वाजेपुःश्रीसूक्तमेवच ॥ ६ ॥ सहस्रनामपठनंचक्रुर्दिव्याद्विजोत्तमाः ॥
एकादश्यांतुशुद्धायांमथ्यमानेमहांबुधौ ॥ ७ ॥ उपोष्यऋषयःसर्वेजप्तुंश्रीमंत्रमुत्तमम् ॥ कांक्षमाणाश्रयेजतुंलक्ष्मीनारायणंहरिम् ॥ ८ ॥ ध्यात्वा
समर्चयामासुर्द्विजाग्र्यामुनिसत्तमाः ॥ ततस्तस्मिन्मुहूर्तेतुमथ्यमानेमहांबुधौ ॥ ९ ॥ समभूत्तत्रप्रथमंकालकूटंमहाविषम् ॥ महापीडंमहाघो
रंसंवर्ताग्निसमप्रभम् ॥ १० ॥ दृष्ट्वाप्रदुद्रुवुःसर्वेभयार्तादेवदानवाः ॥ ततस्तान्विद्रुतान्दृष्ट्वाभयार्त्तान्सुरसत्तमान् ॥ ११ ॥ ततस्तानब्रुवंवाक्यमहं
तत्रशुभेक्षणे ॥ भोभोदेवगणाःसर्वेर्नभेतव्यंविषंप्रति ॥ १२ ॥ अहमाहारयिष्यामिकालकूटंमहाविषम् ॥ इत्युक्तास्तेमयासर्वेदेवाइंद्रपुरोगमाः ॥ १३ ॥
साधुसाध्वितिवाक्यैर्मांतुष्टुवुःप्रणताभृशम् ॥ तद्दृष्ट्वामेघसंकाशंप्रादुर्भूतंमहाविषम् ॥ १४ ॥ ध्यात्वानारायणंदेवंहृदयेगरुडध्वजम् ॥ उदयादित्यसं
काशंशंखचक्रगदाधरम् ॥ १५ ॥ श्रीभूमिसहितंदेवंतप्तकांचनकुण्डलम् ॥ एकाग्रमनसाध्यात्वासर्वदुःखहरंप्रभुम् ॥ १६ ॥ नामरूपंमहामंत्रंजप्त्वाल
क्ष्म्यासमन्वितम् ॥ तद्विषंतुमहाघोरमाद्यंसर्वभयंकरम् ॥ १७ ॥ नामत्रयप्रभावाच्चविष्णोःसर्वगतस्यवै ॥ विषंतदभवज्जीर्णंलोकसंहारकारकम् ॥ १८ ॥ अच्युतानं
तगोविन्दइतिनामत्रयंहरेः ॥ योजपेत्प्रयतोभक्त्याप्रणवाद्यंनमोंतकम् ॥ १९ ॥ तस्यमृत्युभयंनास्तिविषरोगाग्निजंमहत् ॥ नामत्रयंमहामंत्रंजपेद्यःप्रयतात्मवा
न् ॥ २० ॥ कालमृत्युभयंचापितस्यनास्तिकिमन्यतः ॥ इतिनामत्रयेणैवपीतंदेविमयाविषम् ॥ २१ ॥ ततःप्रहृष्टास्त्रिदशास्तुष्टुवुर्मांसुविस्मिताः ॥
मांप्रणम्यपुनर्देवाममंथुःक्षीरसागरम् ॥ तस्मिन्प्रमथ्यमानेतुमयादेवैश्चभामिनि ॥ २२ ॥ ज्येष्ठादेवीसमुत्पन्नारक्तंस्रग्वाससावृता ॥ उत्पन्नासाब्रवीद्देवा
न्किंकर्त्तव्यंमयेतिवै ॥ २३ ॥ तामब्रुवंस्तुतेदेवींसर्वेदेवगणाभृशम् ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ येषांगृहांतरेरम्येकलहःसंप्रवर्त्तते ॥ २४ ॥ तत्तेस्थानंप्रयच्छामोवस
तत्राशुभान्विता ॥ परुषंभाषणन्नित्यंयेवदंत्यनृतवादिनः ॥ २५ ॥ संध्याकालेतुयेपापाःस्वपंतिमलचेतसः ॥ तेषांवेश्मनिसंतिष्ठदुःखदारिद्र्यदायि

१ रक्तस्रग्वाससेतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus,,Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नी ॥ २६ ॥ कपालकेशभस्मास्थितुषांगारानियत्रतु ॥ तत्रतेसततंस्थानंभविष्यतिनसंशयः ॥ २७॥ यस्यवेश्मकपालास्थिभस्मकेशादिचिह्नितम् ॥ तत्रवसाशुभेनित्यंकलिनासहनित्यशः ॥ २८ ॥ अकृत्वापादयोःशौचंयस्त्वाचामतिदुर्म्मतिः ॥ तंभजस्वमहादेविकलुषेणभृशंवृतम् ॥२९॥ तुषांगारकपालाश्मवालुकावस्त्रचर्म्मभिः ॥ दंतधावनकर्तारोभविष्यंतिनराधमाः ॥ ३० ॥ रमस्वकलिनादेवितेषांवेश्मसुनित्यशः ॥ तिलपिष्टंकलंजंचकलिंगंशिग्रुगृंजनम् ॥ ३१ ॥ छत्राकंविड्वराहंचबिल्वंकोशातकीफलम् ॥ अलाबुंचपलांडुंचयेखादंतिनराधमाः ॥ तेषांगेहेह्यवस्थानंदेवीदारिद्र्यदेसदा ॥ ३२ ॥ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्यादिश्यसुराःसर्वेज्येष्ठांचकलिवल्लभाम् ॥ पुनश्चमंथनंचक्रुःक्षीराब्धिसुसमाहिताः ॥ ३३ ॥ ततश्चवारुणीदेवीसमुत्पन्नाशुभानने ॥ अनंतोनागराजोथतांजग्राहसुलोचनाम् ॥ ३४ ॥ तत[१]ःसुरासमुत्पन्नासर्वाभरणभूषिता ॥ वैनतेयस्यभार्याभूत्सर्वलक्षणशोभिता ॥ ३५ ॥ ततोप्सरोगणादिव्यागंधर्वाश्चमहौजसः ॥ जज्ञिरेरूपसंपन्नामधुगायनतत्पराः ॥ ३६ ॥ ऐरावतस्ततोजज्ञेतथैवोच्चैःश्रवाहयः ॥ धन्वंतरिःपारिजातःसुरभिःसर्वकामधुक् ॥ ३७ ॥ एतान्सर्वान्सहस्राक्षोजग्राहप्रीतमानसः ॥ ततःप्रभातसमयेद्वादश्यामुदितेरवौ ॥ ३८॥ मथ्यमानेपुनस्तस्मिन्देवैरिंद्रपुरोगमैः ततःप्रहृष्टवदनैस्तूयमानामहर्षिभिः ॥ ३९ ॥ उत्पन्नाश्रीर्महालक्ष्मीःसर्वलोकेश्वरीशुभा ॥ बालार्ककोटिसंकाशाकनकांगदभूषिता ॥ ४० ॥ हेमांबुजसमासीनासर्वलक्षणशोभिता ॥ पद्मपत्रविशालाक्षीनीलकुंचितमूर्द्धजा ॥ ४१ ॥ दिव्यचंदनलिप्तांगीदिव्यपुष्पैरलंकृता ॥ नानारत्नमयैर्दिव्यैःसर्वैराभरणैर्युता ॥ ४२ ॥ तनुमध्याजगद्धात्रीपीनोन्नतपयोधरा ॥ चतुर्हस्ताविशालाक्षीपूर्णेंदुसदृशानना ॥ ४३ ॥ वसुपात्रंमातुलुंगंस्वर्णपद्मयुगंशुभम् ॥ बिभ्राणाहस्तकमलैःसर्वाभरणभूषितैः॥४४॥ अम्लानपंकजांमालांधारयंतीह्युरःस्थले ॥ ददृशुस्तांमहादेवींसर्वलोकहितैषिणीम्॥४५॥ ईश्वरींसर्वभूतानांमातरंपद्ममालिनीम् ॥ नारायणींजगद्धात्रींनारायणहृदालयाम् ॥ ४६ ॥ तांविलोक्यमहालक्ष्मींप्रहृष्टाःसर्वदेवताः ॥ अवादयंतःपटहान्दिविदेवगणाभृशम् ॥ ४७ ॥ ववर्षुःपुष्पवर्षाणिवनदेव्योनिरंतरम् ॥ जगुर्गंधर्वपतयोननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ४८ ॥ ववुःपुण्यास्तथावाताःसुप्रभोभूद्दिवाकरः ॥ जज्वलुश्चाग्नयःशांताःप्रसन्नाश्चदिशोदश ॥ ४९ ॥ अनंतरंशीतरश्मिरुदभूत्क्षीरसागरे ॥ सुधामयूखवान्सोमोमातुर्भ्रातासुखावहः ॥ ५० ॥ नक्षत्राधिपतिश्चाभूच्चंद्रोवैलोकमातुलः ॥ ततोजायाहरेःपुण्यातुलसीलोकपावनी ॥५१॥ समुत्पन्नाजगद्धात्रीपूजार्थंशार्ङ्गिणोहरेः ॥ ततःप्रहृष्टमनसःसर्वेदेवादिवौकसः ॥ ५२ ॥ तंशैलंपूर्ववत्स्थाप्यपरिपूर्णमनोरथाः ॥ समेत्यमातरंसर्वेशिवब्रह्मपुरोगमाः ॥५३॥ स्तुत्वानामसहस्रेणजेपुःश्रीसूक्तसंहिताः ॥ ततःप्रस

१ ततःतत्रेतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्नासादेविसर्वान्देवानुवाचह ॥ ॥ ५४ ॥ ॥ श्रीरुवाच ॥ ॥ वरंवृणीध्वंभद्रंवोवरदाहंसुरोत्तमाः ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ऊचुःप्रांजलयोदेवाःश्रीयंनम्रात्ममूर्तयः ॥ ५५ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ प्रसीदकमलेदेविसर्वलोकेश्वरप्रिये ॥ विष्णोर्वक्षस्थलेदेविभवनित्यानपायिनी ॥५६॥ त्रैलोक्यंपालयादेवी१नित्यात्वंपरमेश्वरी ॥ यदपांगाश्रितंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ५७ ॥ त्वयाविलोकिताःसर्वेप्रभवंतिदिवौकसः॥मातारुद्रादिदेवानामैश्वर्यंत्वत्कटाक्षतः॥ ५८ ॥ एतदिच्छामहेदेविजगन्मातर्नमोस्तुते ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्तादैवतैःसर्वैर्लोकमातामहेश्वरी ॥ ५९ ॥ एवमस्त्वितितान्देवान्प्राहनारायणप्रिया ॥ ततोनारायणःश्रीशःशंखचक्रगदाधरः ॥६०॥ तथैवाविरभूद्ब्रह्मापूर्ववत्क्षीरसागरे ॥ ततःप्रतुष्टुवुर्देवानमस्कृत्वाजनार्दनम् ॥६१॥ ऊचुःप्रांजलयःसर्वेप्रहृष्टवदनाःशुभाः ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ गृहाणदेवींसर्व्वेशमहिषींतववल्लभाम् ॥ ६२ ॥ जगत्संरक्षणार्थायलक्ष्मीमनपगामिनीम् ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ इत्युक्त्वामुनिभिःसर्वेदेवाब्रह्मपुरोगमाः ॥ ६३ ॥ नानारत्नमयेदिव्येपीठेबालार्कसंनिभे ॥ निवेश्यदेवींदेवंचआनंदाश्रुपरिप्लुताः ॥ ६४ ॥ दिव्याम्बरैर्दिव्यमाल्यैर्नानारत्नविभूषितैः ॥ लक्ष्म्यासहसमासीनमर्चयामासुरच्युतम् ॥ ६५ ॥ गंधैर्धूपैश्चदीपैश्चनैवेद्यैश्चसुधामयैः ॥ अप्राकृतैःफलैर्दिव्यैरर्चयामासुरीश्वरीम् ॥ ६६ ॥ अमृतादुत्थितादेवीतुलसीकोमलाशुभा ॥ तयाश्रीपादयुगलमर्चयामासुरंजसा ॥ ६७ ॥ प्रदक्षिणत्रयंकृत्वानमस्कृत्वामुहुर्मुहुः ॥ तष्टुवुस्तुतिभिर्देवाहर्षपूर्णाश्रुविक्लवाः ॥६८ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्सर्वदेवेश्वरोहरिः ॥ अभीष्टान्प्रददौतेभ्योवरान्देव्यासहप्रभुः ॥ ६९ ॥ ततःसुहृष्टाःसुरमानुषाद्यालक्ष्मीकटाक्षार्पितदृष्टिपूताः ॥ प्रभूतधान्यार्थयुतानिरंतरंसुखंपरंप्रापुरनामयाभृशम् ॥ ७० ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेलक्ष्म्युत्पत्तिर्नामद्वात्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३२ ॥ छ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ततःप्रोवाचभगवान्सुरांश्चैवमहामुनीन् ॥ देव्यासहप्रहृष्टात्मासर्वलोकहितायवै ॥ १ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुध्वंमुनयःसर्वेदेवताश्चमहाबलाः ॥ एकादशीमहापुण्यासर्वोपद्रवनाशिनी ॥ २ ॥ लक्ष्मीसंदर्शनार्थायभवद्भिःसमुपोषिता ॥ तस्मात्तुसर्वदापुण्याद्वादशीममवल्लभा ॥ ३ ॥ अद्यप्रभृतियेलोकाउषिताःपूर्ववासरे ॥ द्वादश्यामुदितेभानौश्रद्धयापरयायुताः ॥ ४ ॥ येपूजयंतिमांभक्त्यातुलस्याचश्रियासह ॥ सर्वेतेबन्धनिर्मुक्ताःप्राप्नुवंतिपदंमम ॥५॥नार्चयंतिचयेवैमांद्वादश्यांपुरुषोत्तमम्।।तेनराःपापकर्माणोममभायाविमोहिताः॥६॥येनार्चयंतिपापिष्ठानरानरकगामिनः॥तान्पापान्विषयैर्बद्धान्ममपूजापराङ्मुखान् ॥ ७ ॥ क्षिपत्यजस्रंसंसारेमायाममदुरत्यया ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातुभगवान्परमात्मासनातनः ॥८॥ संस्तू

१ त्रैलोक्यंनत्वयादेवित्याज्यंहिपरमोवरः इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus,,Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यमानोमुनिभिःप्रययौकमलालयम् ॥ क्षीराब्धौशेषपर्य्यङ्केविमानेसूर्य्यसन्निभे ॥ ९ ॥ देव्यासहविशालाक्ष्यारमयापरमेश्वरः ॥ दर्शनार्थंसुराणांचतत्रस
न्निहितोभवत् ॥ १० ॥ ततःसुरगणाःसर्व्वेकूर्म्मरूपंसनातनम् ॥ भक्त्यासंपूजयित्वाथतुष्टुवुर्हृष्टमानसाः ॥११॥ ततःप्रसन्नोभगवान्कूर्म्मरूपीजनार्द्दनः॥
॥भगवानुवाच॥ ॥ वरंवृणीध्वंदेवेशायद्वोमनसिवर्त्तते ॥ ॥रुद्रउवाच॥ ॥ततोदेवगणाःसर्वेकूर्म्मरूपंजनार्दनम् ॥१२॥ ऊचुःप्रांजलयःसर्व्वेहर्षनिर्भ
रमानसाः ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ शेषस्यदिग्गजानांचसहायार्थंमहाबल ॥ १३ ॥ धर्तुमर्हसिदेवेशसप्तद्वीपवतींमहीम् ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥
एवमस्त्वितिहृष्टात्माभगवाल्लोकभावनः ॥१४॥ धारयामासधरणींसप्तद्वीपसमावृताम् ॥ ततोदेवाःसगंधर्वादैत्यदानवमानुषाः॥१५॥ महर्षिभिरनुज्ञाताः
स्वर्लोकान्प्रतिपेदिरे ॥ तदाप्रभृतितेसर्व्वेदेवाब्रह्मपुरोगमाः ॥ १६ ॥ सिद्धायेमानुषाश्चैवयोगिनोमुनिसत्तमाः ॥ विष्णोराज्ञांपुरस्कृत्यभक्त्यापरमया
युताः ॥ १७ ॥ एकादश्यामुपोष्याथभक्त्याचैवजनार्दनम् ॥ द्वादश्यामर्च्चनंचक्रुर्विधिनावरवर्णिनि ॥ १८ ॥ एतत्तुसर्वमाख्यातंदेव्याजन्मवरानने ॥
कौर्म्यंचवैभवंविष्णोःकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ १९ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचापंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसं
वादेएकादश्युपवासकथनंनामत्रयस्त्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३३ ॥ छ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिद्वादश्या
श्चविधानकम् ॥ विष्णोःपूजाविधानंचकर्त्तव्यंतत्रवैप्रभो ॥ १ ॥ एकादश्याःप्रभावंचसर्वपापहरंनृणाम् ॥ आचक्ष्वविस्तरेणैवमयिप्रीत्यामहे
श्वर ॥ २ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिद्वादश्याश्चविधानकम् ॥ तस्याःस्मरणमात्रेणसंतुष्टःस्याज्जनार्दनः ॥ ३ ॥ एका
दश्यांतुप्राप्तायांसमुपोष्येहमानवः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तायांतिविष्णोःपरम्पदम् ॥ ४ ॥ सप्तजन्मार्जितंपापंज्ञानतोज्ञानतःकृतम् ॥ क्षणादेवलयंयातिद्वाद
श्यांहरिपूजनात् ॥ ५ ॥ अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच ॥ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ ६ ॥ धर्म्मदाह्यर्थदाचैवकामदा
मोक्षदाकिल ॥ सर्व्वकामदुघानृणांद्वादशीवरवर्णिनी ॥ ७ ॥ एकादशीसमंकिंचित्पापत्राणंनविद्यते ॥ एकादशीसमंकिंचिद्व्रतंनास्तिशुभेक्षणे ॥ ८ ॥
एकादशींपरित्यज्ययोह्यन्यद्व्रतमाचरेत् ॥ सकरस्थंमहाराज्यंत्यक्त्वाभैक्ष्यंतुयाचते ॥ ९ ॥ एकादशेंद्रियैःपापंयत्कृतंभवतिप्रिये ॥ एकादश्युपवासेनत
त्सर्वंविलयंव्रजेत् ॥ १० ॥ रटंतीहपुराणानिभूयोभूयोवरानने ॥ नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंसंप्राप्तेहरिवासरे ॥ ११ ॥ अभक्ष्यंसर्वदाप्रोक्तंकिंपुनःशुक्लकृष्ण
योः ॥ वर्णानामाश्रमाणांचसर्वेषांवरवर्णिनी ॥ १२ एकादश्युपवासस्तुकर्त्तव्योनात्रसंशयः ॥ एकादश्यांचप्राप्तायांमातापित्रोर्मृतेहनि ॥ १३ ॥ द्वाद
श्यांतुप्रदातव्यंनोपवासदिनेक्वचित् ॥ गर्हितान्नंनवाश्नंतिपितरश्चदिवौकसः ॥ १४ ॥ एकादश्यांनभोक्तव्यंसुरांवानपिबेत्क्वचित् ॥ ब्राह्मणंनैवहन्यात्तुसम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेतत्त्रयंमतम् ॥ १५ ॥ तस्मादेकादशींशुद्धामुपवासंसमाचरेत् ॥ अवस्थात्रितयेयस्तुयत्नोवाक्कायकर्म्मभिः ॥ १६ ॥ दशमीमिश्रितांतांतुप्रयत्नेन विवर्ज्जयेत् ॥ अरुणोदयवेलायांदशमीमिश्रिताभवेत् ॥ १७ ॥ तांत्यक्त्वाद्वादशींशुद्धामुपोष्येहाविचारयन् ॥ कलायांविद्यमानायांसूर्य्यस्योदयनं प्रति ॥ १८ ॥ त्रयोदश्यांतथादेविद्वादशीपारिविद्यते ॥ तथाचद्वादशीशुद्धाह्युपवासेविधीयते ॥ १९ ॥ अरुणोदयवेलायांकृत्यंसर्वंसमाचरेत् ॥ कलायामपिद्वादश्यांपारणंतत्रचोदितम् ॥ २० ॥ शुद्धामेकादशींचापित्यजेदत्रनसंशयः ॥ कलाप्येकादशीयत्रद्वादश्यांमुदितेरवौ ॥ २१ ॥ सर्वामेकादशींत्यक्त्वातत्रैवोपवसेद्द्विजः ॥ एवंविधिंविनिश्चित्यसमुपोष्यंहरेर्दिनम् ॥ २२ ॥ सायमाद्यंतयोरह्नोःसायंप्रातस्तुमध्यमे ॥ तत्रोपवासंकुर्वीतत्यक्त्वा भुक्तिचतुष्टयम् ॥ २३ ॥ दशम्यामेकभक्तस्तुनारीसंगमवर्जितः ॥ अवनीतलपशायीचपरेहनिवसेच्छुचिः ॥ २४ ॥ धात्रीफलानुलिप्तांगःस्नानंसंध्यां समाचरेत् ॥ उपवासपरोभूत्वारात्रौसंपूजयेद्धरिम् ॥ २५ ॥ पाखंडिनंविकर्मस्थंपतितंश्वपचंतथा ॥ नावलोकेन्नसंभाषेन्नस्पृशेत्तत्रवैष्णवः ॥ २६ ॥ अवैष्णवस्तुयोविप्रःसपाषण्डःप्रकीर्तितः ॥ शिखोपवीतत्यागीचविकर्मस्थइतीरितः ॥ २७ ॥ महापापोपपापाभ्यांयुक्तःपतितउच्यते ॥ अंत्यजःश्वपचःप्रोक्तोवेदैस्तत्रसुनिर्णयः ॥ २८ ॥ रात्रौसंपूज्यदेवेशंजागरंचसमाचरेत् ॥ गंधैःपुष्पैस्तथादीपैर्वस्त्रैराभरणैःशुभैः ॥ २९ ॥ जपैस्तोत्रैर्नमस्कारैः पूजयेन्निशिभक्तितः ॥ ततःप्रभातसमयेतुलसीमिश्रितैर्जलैः ॥ ३० ॥ स्नात्वासम्यग्विधानेनसंतर्प्यपितृदेवताः ॥ पूजयेज्जगतामीशंलक्ष्म्यासहजनार्दनम् ॥ ३१ ॥ कोमलैस्तुलसीपत्रैःपुष्पैश्चैवसुगंधिभिः ॥ दीपान्नीराजयेत्तत्रवारमष्टोत्तरंशतम् ॥ ३२ ॥ शतपत्रकृतांमालांताभ्यांसम्यङ्निवेदयेत् ॥ धूपं दीपंचनैवेद्यंतांबूलंचसमर्प्पयेत् ॥ ३३ ॥ शर्करासहितंदिव्यंपायसान्नंसमर्पयेत् ॥ कर्पूरेणचसंयुक्तंतांबूलंचनिवेदयेत् ॥ ३४ ॥ प्रदक्षिणेनमस्कारंकृत्वा भक्त्यासमन्वितः ॥ आज्येनजुहुयाद्वह्नौशतमष्टोत्तरंतथा ॥ ३५ ॥ प्रत्यृचंपुरुषसूक्तेनलक्ष्मीसूक्तेनपायसम् ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यास्वयंभुंजीतवाग्यतः ॥ ३६ ॥ पुराणादिप्रपाठेनक्षपयेत्तद्दिनंमहत् ॥ क्षितिशायीब्रह्मचारीतस्यामेवनिशिस्वपेत् ॥ ३७ ॥ एवंसंपूज्यमानःसद्वादश्यांकमलापतिः ॥ क्षणात्प्रसन्नोभगवान्सर्वाभीष्टप्रदोध्रुवम् ॥ ३८ ॥ इत्येतत्कथितंदेविद्वादशीव्रतमुत्तमम् ॥ किमन्यच्छ्रोतुकामासितद्वक्तव्यंब्रवीम्यहम् ॥ ३९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेद्वादशीमाहात्म्यंनामचतुस्त्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३४ ॥ छ ॥

॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ॥ पाषंडानांचसंवादंवर्जयेदितियत्त्वया ॥१॥ उक्तंममेहभगवान्श्वपचादपिगर्हितम् ॥ तोयादृशाःसमाख्याताःकैर्लिंगैश्चिह्निताभुवि ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ येन्यंदेवंपरत्वेनवदंत्यज्ञानमोहिताः ॥ २ ॥ नारायणाज्जगन्नाथात्तेवैपाषंडिनःस्मृताः ॥ कपालभस्मास्थिधरायेह्यवै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus,,Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दिकलिङ्गिनः ॥३॥ ऋतेवनस्थाश्रमाच्चजटावल्कलधारिणः॥ अवैदिकक्रियोपेतास्तेवैपाषंडिनस्तथा ॥४॥ शंखचक्रोर्ध्वपुंड्रादिचिह्नैःप्रियतमैर्हरेः॥ रहि
तायेद्विजादेवितेवैपाषंडिनःस्मृताः ॥ ५ ॥ श्रुतिस्मृत्युदिताचारंयस्तुनाचरतिद्विजः ॥ सपाषंडीतिविज्ञेयःसर्वलोकेषुगर्हितः॥६॥विनावैभगवत्प्रीत्याते
वैपाषंडिनःस्मृताः ॥ समस्तयज्ञभोक्तारंविष्णुंवैब्रह्मदैवतम् ॥ ७ ॥ उदिश्यदेवताएवजुहोतिचददातिच ॥ सपाषण्डीतिविज्ञेयःस्वतंत्रःसर्वकर्मसु
॥ ८ ॥ स्वातंत्र्यात्कुरुतेयस्तुकर्मवेदोदितंमहत् ॥ यस्तुनारायणंदेवंब्रह्मरुद्रादिदैवतैः ॥ ९ ॥ सममन्यैर्निरीक्षेतसपाषंडीभवेत्सदा ॥ अवस्था
त्रितयेयस्तुमनोवाक्कायकर्मभिः ॥ १० ॥ वासुदेवंनजानातिसपाषंडीभवेद्द्विजः ॥ किमत्रबहुनोक्तेनब्राह्मणायेप्यवैष्णवाः ॥११॥ नस्प्रष्टव्यानवक्तव्या
नद्रष्टव्याःकदाचन ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भगवन्परमंगुह्यंपृच्छामिसुरसत्तम ॥ १२ ॥ मयिप्रीत्यासमाचक्ष्वसंशयोवर्त्ततेभृशम् ॥ कपालभस्मचर्म्मा
स्थिधारणंश्रुतिगर्हितम् ॥ १३ ॥ तत्त्वयाधार्य्यतेदेवगर्हितंकेनहेतुना ॥ स्त्रीचापल्येनदेवेशपृच्छामित्वांमहामते ॥ १४॥ महाप्रभावात्कथितंनकर्त्तव्यं
कंचिद्भवेत् ॥ त्वयेतिनपुराप्रोक्तंविस्तरेणमहाप्रभो ॥ १५ ॥ अकर्त्तव्यमितिप्रश्नंक्षंतुमर्हसिमेप्रभो ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ इतिदेव्याहरःपृष्टोरहस्ये
जनवर्जिते ॥१६॥ उवाचपरमंगुह्यंयद्यदाचरितंस्वकम् ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामियद्गुह्यंपरमाद्भुतम् ॥ १७ ॥ नवक्तव्यंत्वयादेविज
नेषुकथितंमया ॥ अपृथक्त्वाच्छरीरस्यवक्ष्यामितवसुव्रते ॥१८॥ नमुच्याद्यामहादैत्याःपुरास्वायंभुवेंतरे ॥ महाबलामहावीर्यामहावीरामहौजसः॥१९॥
सर्वेविष्णुरताःशुद्धाःसर्वपापविवर्जिताः ॥ त्रयीधर्मवृताःसर्वेभग्नाइंद्रपुरोगमाः ॥ २० ॥ विष्णोःसमीपमागम्यभयार्त्ताःशरणंगताः ॥ देवाऊचुः ॥
अजेयान्सर्वदेवानांतपोनिर्द्धूतकल्मषान् ॥ २१ ॥ त्वमेवैतान्महादैत्याञ्जेतुमर्हसिकेशव ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यहरिर्वाक्यंदेवानांचभ
यानकम् ॥२२॥ तान्समाश्वास्यदिक्पालान्मामाहपुरुषोत्तमः ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ त्वंहिरुद्रमहाबाहोमोहनार्थंसुरद्विषाम् ॥२३॥पाषंडाचरणंध
र्मंकुरुष्वसुरसत्तम ॥ तामसानिपुराणानिकथयस्वचतान्प्रति ॥२४॥ मोहनानिचशास्त्राणिकुरुष्वचमहामते ॥ मयिमुक्ताश्चविप्राश्चभविष्यंतिमहर्षयः ॥
॥२५॥ मद्भक्त्यातान्समाविश्यकथयस्वचतामसान् ॥ काणादंगौतमंशक्तिमुपमन्युंचजैमिनिम् ॥ २६ ॥ कपिलंचैवदुर्वासंमृकंडुंचबृहस्पतिम् ॥ भा
र्गवंजामदग्न्यंचदशैतांस्तामसानृषीन् ॥ २७ ॥ भावशक्त्यासमाविश्यकुर्वताजगतांशिवम् ॥ त्वच्छक्त्याचनिविष्टास्तेतमसोद्रिक्तयाभृशम् ॥२८॥ताम
सास्तेभविष्यंतिक्षणादेवनसंशयः ॥ कथयिष्यंतितेविप्रास्तामसानिजगत्रये ॥ २९ ॥ पुराणानिचशास्त्राणित्वयासत्त्वेनबृंहिताः ॥ कपालचर्म्मभ

१ महेश्वरेति पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मास्थिचिह्नान्यमरसर्वशः ॥ ३०॥ त्वमेवधृतवान्लोकान्मोहयस्वजगत्रये ॥ तथापाशुपतंशास्त्रंत्वमेवकुरुसत्कृतः ॥ ३१ ॥ कंकालशैवपाषंडमहाशै
वादिभेदतः ॥ अलक्ष्यंचमतंसम्यग्वेदबाह्यंनराधमाः ॥ ३२ ॥ भस्मास्थिधारिणःसर्वेभविष्यंतिह्यचेतसः ॥ त्वांपरत्वेनवक्ष्यंतिसर्वशास्त्रेषुतामसाः ॥ ३३ ॥ तेषांमतमधिष्ठायसर्वेदैत्याःसनातनाः ॥ भवेयुस्तेमद्विमुखाःक्षणादेवनसंशयः ॥ ३४ ॥ अहमप्यवतारेषुत्वांचरुद्रमहाबल ॥ तामसानां
मोहनार्थंपूजयामियुगेयुगे ॥ ३५ ॥ मतमेतदवष्टभ्यपतंत्येवनसंशयः ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाहंयथोक्तंतुवासुदेवेनभामिनि॥३६॥सुमहद्दुद
नोदीनोबभूवात्रवरानने ॥ नमस्कृत्वाथतंदेवमब्रुवंपरमेश्वरम् ॥ ३७ ॥ त्वयोदितमिदंदेवकरोमियदिभूतले ॥ तस्मान्नाशायमेनाथभविष्यतिनसं
शयः ॥३८॥ तत्रशक्यंमयाकर्तुमेतत्कृत्यंहरेधुना ॥ त्वदाज्ञापिचनोल्लंघ्याएतद्दुःखतरंमहत् ॥ ३९ ॥ एवमुक्तेततोदेविसमाश्वास्यचमांपुनः ॥ आत्म
नाशायतेनात्रभवत्वित्याहमांहरिः॥४०॥देवतानांहितार्थायकुरुष्ववचनंमम॥तवापिजीवनोपायंकथयामिसुरोत्तम ॥ ४१ ॥ दत्तवान्कृपयामह्यमात्म
नामसहस्रकम् ॥ हृदयेमांसमाधायजपमंत्रंममाव्ययम् ॥४२॥ षडक्षरंमहामंत्रंतारकंब्रह्मउच्यते ॥ येजपंतिहिमांभक्त्यातेषांमुक्तिर्नसंशयः ॥४३ ॥ इंदी
वरदलश्यामंपद्मपत्रविलोचनम् ॥ शंखांगशार्ङ्गेषुधरंसर्वाभरणभूषितम् ॥४४॥ पीतवस्त्रंचतुर्बाहुंजानकीप्रियवल्लभम् ॥ श्रीरामायनमइत्येवमुच्चार्य्यमन्त्र
मुत्तमम् ॥ ४५ ॥ सर्वदुःखहरंचैतत्पापिनामपिमुक्तिदम् ॥ इमंमंत्रंजपन्नित्यममलस्त्वंभविष्यसि ॥ ४६ ॥ भस्मास्थिधारणाद्यत्तुसंभूतंकिल्बिं
षंत्वयि ॥ मंगलंतदभूत्सर्वमन्मंत्रोच्चारणाच्छुभात् ॥४७॥ तर्पितोनाशयिष्यामिपापंसर्वंसुरोत्तम ॥ मदन्यदेवताभक्तिर्जायतेनतुसुव्रत ॥४८॥ मनसैवार्चं
यहृदिमांनाथंपुरुषोत्तमम् ॥ मदाज्ञांकुरुमत्प्रीत्यासर्वमेतच्छुभंतव ॥ ४९ ॥ इतिसंदिश्यमांदेविविससर्जमरुद्गणान् ॥ विसृष्टास्तेततोदेवानिवृत्ताः
स्वाश्रमंययुः ॥५०॥ ततोमांप्रार्थयामासुर्देवाइंद्रपुरोगमाः ॥ ॥ इन्द्रादयऊचुः ॥ ॥ शीघ्रंकुरुहितंदेवयथोक्तंहरिणाधुना ॥५१॥ ॥ महादेवउवाच ॥
देवतानांहितार्थायवृत्तिपाखंडिनांशुभे ॥ कपालचर्मभस्मास्थिधारणंतत्कृतंमया॥५२॥तामसानिपुराणानियथोक्तंविष्णुनाशुभे ॥ पाषंडशैवशास्त्राणिय
थोक्तंकृतवानहम्॥५३॥मच्छक्त्यापिसमाविश्यगौतमादिद्विजानपि ॥ वेदबाह्यानिशास्त्राणिसम्यगुक्तंमयानघे॥५४॥इमंमतमवष्टभ्यदुष्टाःसर्वेचराक्षसाः॥
भगवद्विमुखाःसर्वेबभूवुस्तामसावृताः ॥ ५५ ॥ भस्मादिधारणंकृत्वामहोग्रतपसावृताः ॥ मामेवपूजयांचक्रुर्म्मांसासृक्चंदनादिभिः ॥ ५६ ॥
मत्तोवरप्रदानानिलब्ध्वामदबलोद्धताः ॥ अत्यंतविषयासक्ताःकामक्रोधसमन्विताः ॥ ५७ ॥ सत्वहीनास्तुनिर्वीर्य्याजितादेवगणैस्तदा ॥ सर्व
धर्म्मपरिभ्रष्टाःकालेयांत्यधमांगतिम् ॥ ५८ ॥ येमेमतमवष्टभ्यचरंतिपृथिवीतले ॥ सर्वधर्मैश्वरहिताःपश्यंतिनिरयंसदा ॥ ५९ ॥ एवंदेवहितार्था

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यवृत्तिर्मेदेविगर्हिता ॥ विष्णोराज्ञांपुरस्कृत्यकृतंभस्मास्थिधारणम् ॥ ६० ॥ बाह्यचिह्नमिदंदेविमोहनार्थायविद्विषाम् ॥ अथांतर्हृदयेनित्यं ध्यात्वादेवंजनार्दनम् ॥ ६१ ॥ जपन्नेवचतन्मंत्रंतारकंब्रह्मवाचकम् ॥ सहस्रनामसदृशंविष्णोर्नारायणस्यतु ॥ ६२ ॥ षडक्षरंमहामंत्रंरघूणांकुलवर्द्धनम् ॥ जपन्वैसततंदेविसदानंदसुधाप्लुतम् ॥ सुखमात्यंतिकंब्रह्मह्यश्नामसततंशुभे ॥६३॥एतत्तेसर्वमाख्यातंत्वयापृष्टंशुभानने ॥ किमन्यच्छ्रोतुकामासि प्रीत्यातत्परिपृच्छमाम् ॥ ६४ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेपाषंडोत्पत्तिवर्णनंनामपंचत्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३५ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ तामसानिचशास्त्राणिसमाचक्ष्वममानघ ॥ संप्रोक्तानिचतैर्विप्रैर्भगवद्भक्तिवर्जितैः ॥ तेषांनामानिक्रमशःसमाचक्ष्वसुरेश्वर ॥ १ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामितामसानियथाक्रमम् ॥ २ ॥ तेषांस्मरणमात्रेणमोहःस्याज्ज्ञानिनामपि ॥ प्रथमंहिमयैवोक्तंशैवंपाशुपतादिकम् ॥ ३ ॥ मच्छक्त्यावेशितैर्विप्रैःप्रोक्तानिचततःशृणु ॥ कणादेनतुसंप्रोक्तंशास्त्रंवैशेषिकंमहत् ॥४॥ गौतमेनतथान्यायंसांख्यंतुकपिलेनवै ॥ धिषणेनतथाप्रोक्तंचार्वाकमतिगर्हितम् ॥ ५ ॥ दैत्यानांनाशनार्थायविष्णुनाबुद्धरूपिणा ॥ बौद्धशास्त्रमसत्प्रोक्तंनग्ननीलपटादिकम् ॥ ६ ॥ मायावादमसच्छास्त्रंप्रच्छन्नंबौद्धउच्यते ॥ मयैवकथितंदेविकलौब्राह्मणरूपिणा ॥७॥ अपार्थंश्रुतिवाक्यानांदर्शयन्लोकगर्हितम् ॥ स्वकर्म्मरूपंत्याज्यत्वमत्रैवप्रतिपाद्यते ॥ ८ ॥ सर्वकर्म्मपरिभ्रष्टैर्वैधर्म्मत्वंतदुच्यते ॥ परेशजीवपारैक्यंमयातुप्रतिपाद्यते ॥ ९ ॥ ब्रह्मणोस्यस्वयंरूपंनिर्गुणंवक्ष्यतेमया ॥ सर्वस्यजगतोप्यत्रमोहनार्थंकलौयुगे ॥ १० ॥ वेदार्थवन्महाशास्त्रंमाययायदवैदिकम् ॥ मयैवकल्पितंदेविजगतांनाशकारणात् ॥ ११ ॥ मदाज्ञयाजैमिनिनापूर्ववेदमपार्थकम् ॥ निरीश्वरेणवादेनकृतंशास्त्रंमहत्तरम् ॥ १२ ॥ शास्त्राणिचैवगिरिजेतामसानिनिबोधमे ॥ पुराणानिचवक्ष्यामितामसानियथाक्रमात् ॥ १३ ॥ ब्राह्मंपाद्मंवैष्णवंचशैवंभागवतंतथा ॥ तथैवनारदीयंतुमार्कण्डेयन्तुसप्तमम् ॥ १४ ॥ आग्नेयमष्टमंप्रोक्तंभविष्यंनवमंतथा ॥दशमंब्रह्मवैवर्तंलिङ्गमेकादशंस्मृतम् ॥१५॥ द्वादशंचवराहंचवामनंचत्रयोदशम् ॥ कौर्म्मंचतुर्दशंप्रोक्तंमात्स्यंपंचदशंस्मृतम्॥ १६ ॥ षोडशंगारुडंप्रोक्तंस्कंदंसप्तदशंस्मृतम् ॥ अष्टादशंतुब्रह्मांडंपुराणानियथाक्रमम् ॥ १७ ॥ मात्स्यंकौर्मंतथालैङ्गंशैवंस्कांदंतथैवच ॥ आग्नेयंचषडेतानितामसानिनिबोधमे ॥ १८ ॥ वैष्णवंनारदीयंचतथाभागवतंशुभम् ॥ गारुडंचतथापाद्मंवाराहंशुभदर्शने ॥ १९ ॥ सात्विकानिपुराणानिविज्ञेयानिशुभानिवै ॥ ब्रह्मांडंब्रह्मवैवर्त्तंमार्कंडेयंतथैवच ॥ २० ॥ भविष्यंवामनंब्राह्मंराजसानिनिबोधमे ॥ सात्विकामोक्षदाःप्रोक्taराजसाः सर्वदाशुभाः ॥ २१ ॥ तथैवतामसादेविनिरयप्राप्तिहेतवः ॥ तथैवस्मृतयःप्रोक्ताऋषिभिस्त्रिगुणान्विताः ॥ २२ ॥ सात्विकाराजसाश्चैवतामसाः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शुभदर्शने ॥ वासिष्ठंचैवहारीतंव्यासंपाराशरंतथा ॥ २३ ॥ भारद्वाजंकाश्यपंचसात्विकामुक्तिदाःशुभाः ॥ याज्ञवल्क्यंतथात्रेयंतैत्तिरंदाक्षमे
वच ॥ २४ ॥ कात्यायनंवैष्णवंचराजसाःस्वर्गदाःशुभाः ॥ गौतमंबार्हस्पत्यंचसांवर्तंचयमंस्मृतम् ॥ २५ ॥ सांख्यंचौशनसंचेतितामसा
निरयप्रदाः ॥ किमत्रबहुनोक्तेनपुराणेषुस्मृतिष्वपि ॥ २६ ॥ तामसानरकायैववर्जयेत्तान्विचक्षणः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंप्रसंगाच्छुभदर्शनम् ॥ शे
षांचप्रभवावस्थांहरेर्वक्ष्यामितेशृणु ॥ २७ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेतामसशास्त्रकथनंनामषट्त्रिंशदधिकद्विशत
तमोऽध्यायः ॥ २३६ ॥ छ ॥ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ हिरण्यकहिरण्याक्षौकाश्यपेयौमहाबलौ ॥ दितिपुत्रौमहावीर्य्यौसर्व्वदैत्यपतीउभौ ॥ १ ॥
नाम्नातौजयविजयौश्वेतद्वीपेहरिंगतौ ॥ तस्मिन्प्रविष्टयोगीन्द्रान्सनकादीन्महाबलौ ॥ २ ॥ वारयामासतुर्देवविहारिसंदर्शनोत्सुकान् ॥ तैःप्रश
प्तौमहावीर्य्यौद्वारपालौसुरोत्तमौ ॥ ३ ॥ ॥ सनकादयऊचुः ॥ ॥ उत्सृज्यतत्पृथिव्यांचयातौदेवस्यकिंकरौ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतिशापंतयो
र्दत्त्वातत्रतस्थुर्मुनीश्वराः ॥ ४ ॥ देवस्तमर्थंज्ञात्वाचतानाहूयचतावपि ॥ ५ ॥ तौचोत्थायाब्रवीत्तत्रभगवान्भूतभावनः ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ कृत
वंतौमहावीर्य्यावपराधंमहात्मनाम् ॥ ६ ॥ नातिक्रमणीयमिदंभवद्भ्यांद्वारपालकौ ॥ दासत्वंसप्तजन्मानियुवांभक्तौममानघौ ॥ ७ ॥ अमित्रतस्तथात्रीणिज
न्मानिभजतोपिवा ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्तौतौमहावीर्य्यावब्रूतांपरमेश्वरम् ॥ ८ ॥ जयविजयावूचतुः ॥ ॥ चिरकालंमहींगंतुंनसमर्थौस्व
मानद ॥ तस्माद्वैरायजन्मानिविद्धिवांचव्रजावहे ॥ ९ ॥ देवत्वयैवनिहतौप्राप्स्यावोभवदंतिकम् ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाद्वारपालौ
तौपूर्वंजातौमहाबलौ ॥ १० ॥ कश्यपस्यमहावीर्य्यौदितिगर्भेमहासुरौ ॥ हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठोहिरण्याक्षःकनिष्ठकः ॥ ११ ॥ उभौतौलोकविख्यातौमहावी
र्य्यबलोद्धतौ ॥ अप्रमाणशरीरःसहिरण्याक्षोमहोद्धतः ॥ १२ ॥ उत्पाट्यबाहुसाहस्रैःपृथिवींसमहीधराम् ॥ ससागरांद्वीपयुतांसर्व्वप्राणिसमन्वि
ताम् ॥ १३ ॥ उत्पाटचाशिरसाकृत्वाप्रविवेशरसातलम् ॥ ततोदेवगणाःसर्वेचुक्रुशुर्भयपीडिताः ॥ १४ ॥ शरणंप्रययुर्देवंनारायणमनामयम् ॥
ततस्तदद्भुतंज्ञात्वाशंखचक्रगदाधरः ॥ १५ ॥ वाराहरूपमास्थायविश्वरूपंजनार्दनः ॥ अनादिमध्यांतवपुःसर्वदेवमयोविभुः ॥ १६ ॥ विश्वतःपाणिपच्चक्षु
र्महादंष्ट्रोमहाभुजः ॥ दंष्ट्रैकयातंदैत्यंजघानपरमेश्वरः ॥ १७ ॥ संचूर्णितमहागात्रोममारदितिजाधमः ॥ पतितांधरणींदृष्ट्वादंष्ट्रयोद्धृत्यपूर्ववत् ॥ १८ ॥ ॥२३८॥
संस्थाप्यधारयामासशेषेकूर्म्मवपुस्तदा ॥ तंदृष्ट्वादेवताःसर्व्वेक्रोडरूपंमहाहरिम् ॥ तुष्टुवुर्म्मुनयश्चैवभक्तिनम्रात्ममूर्त्तयः ॥ १९ ॥ देवाऊचुः ॥ नमोय
ज्ञवराहायनमस्तेशतबाहवे ॥ नमस्तेदेवदेवायनमस्तेविश्वरूपिणे ॥ २० ॥ नमःस्थितिस्वरूपायसर्वयज्ञस्वरूपिणे ॥ कलाकाष्ठानिमेषायनमस्तेकालरू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिणे ॥ २१ ॥ भूतात्मनेनमस्तुभ्यमृग्वेदवपुषेतथा ॥ सुरात्मनेनमस्तुभ्यंसामवेदायतेनमः ॥ २२ ॥ ॐकारायनमस्तुभ्यंयजुर्वेदस्वरूपिणे ॥ ऋचःस्व रूपिणेचैवचतुर्वेदमयायच ॥ २३ ॥ नमस्तेवेदवेदाङ्गसांगोपांगायतेनमः ॥ गोविंदायनमस्तुभ्यमनादिनिधनायच ॥ २४ ॥ नमस्तेवेदविदुषेविशिष्टैक स्वरूपिणे ॥ श्रीभूलीलाधिपतयेजगत्पित्रेनमोनमः ॥ २५ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्यादिस्तुतिभिःस्तुत्वादेवंवाराहरूपिणम् ॥ अर्चयामासुरात्मेशं गंधपुष्पादिभिर्हरिम् ॥ २६ ॥ समर्च्यमानस्तैर्देवैस्तेषामिष्टंवरंददौ ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चगायमानोमुदाहरिः ॥ २७ ॥ महर्षिभिःस्तूयमानस्तत्रैवांतरधी यत ॥ एभिःस्तुत्वानरोभक्त्याप्रातरुत्थायभक्तिमान् ॥ २८ ॥ ईप्सितांलभतेभूमिंचिरंसस्यफलान्विताम् ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंवाराहवैभवंहरेः ॥ नार सिंहंतथावक्ष्येशृणुदेविवरानने ॥ २९॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेवराहावतारकथनंनामसप्तत्रिंशदधिकद्विशततमो ऽध्यायः ॥ २३७ ॥ छ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ भ्रातरंनिहतंज्ञात्वाहिरण्यकशिपुस्ततः ॥ तपस्तेपेमहादैत्योमेरोःपार्श्वेचमांप्रति ॥ १ ॥ दिव्यवर्ष सहस्राणिवायुभक्षोमहाबलः ॥ जपन्पंचाक्षरंमंत्रंपूजयामासमांशुभे ॥ २ ॥ ततःप्रहृष्टमनसातमवोचंमहासुरम् ॥ वरंवृणीष्वदैतेययत्तेमनसिवर्त्तते ॥ त तःप्रोवाचदैतेयोमांप्रसन्नंशुभानने ॥ ३ ॥ ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ ॥ देवासुरमनुष्याणांगंधर्वोरगरक्षसाम् ॥ पशुपक्षिमृगाणांचसिद्धानांवैमहा त्मनाम् ॥ ४ ॥ यक्षविद्याधराणांचकिन्नराणांतथैवच ॥ सर्वेषामेवरोगाणामायुधानांतथैवच ॥ सर्वेषामृषिमुख्यानामवध्यत्वंप्रयच्छमे ॥ ५ ॥ ॥ रुद्र उवाच॥ ॥ एवमस्त्वितितद्दक्षस्त्वन्नुवंप्रियदर्शने ॥ मत्तोमहद्वरंप्राप्यसदैतेयोमहाबलः ॥ ६ ॥ जित्वामहेंद्रंदेवांश्चसत्रैलोक्येश्वरोभवत् ॥ सर्वांश्चयज्ञभा गांश्चस्वयमेवाग्रहीद्बलात् ॥ ७ ॥ त्रातारंनाधिगच्छंतिदेवतास्तेननिर्जिताः ॥ तस्यैवकिंकराःसर्वेगंधर्वादेवदानवाः ॥ ८ ॥ यक्षाश्चनागाःसिद्धाश्च साध्याश्चवशवर्तिनः ॥ उत्तानपादस्यसुतांकल्याणींनामकन्यकाम् ॥ ९ ॥ उपयेमेविधानेनदैत्यराजोमहाबलः ॥ तस्यांजातोमहातेजाःप्रह्लादोदैत्य राट्शुभे ॥ १० ॥ अनुरक्तोहृषीकेशेगर्भवासेपियोहरौ ॥ सर्वावस्थासुकृत्येषुमनोवाक्कायकर्म्मभिः ॥ ११ ॥ नान्यंजानातिदेवेशात्प्रसन्नात्मासना तनात् ॥ सकालेपिविनीतःसन्गुरुगेहेवसत्सुधीः ॥ १२ ॥ अधीत्यसर्ववेदांश्चशास्त्राणिविविधानिच ॥ कस्यचित्त्वथकालस्यगुरुणासहदैत्यजः ॥ १३ ॥ पितुःसमीपमागत्यववंदेविनयान्वितः ॥ तंपरिष्वज्यबाहुभ्यांतनयंशुभलक्षणम् ॥ अंकेनिधायदैत्येंद्रःप्रोवाचेदंसुविस्मितम् ॥ १४ ॥ ॥ हिरण्यक शिपुरुवाच ॥ ॥ प्रह्लादचिरकालंत्वंगुरुगेहेनिवेशितः ॥ यदुक्तागुरुणाविद्यातन्ममाचक्ष्वसुव्रत ॥ १५ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ इतिपृष्टःस्वपित्रावैप्रह्ला

१ सर्वाधारायतेनम इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 दोजन्मवैष्णवः ॥ प्राहदैत्येश्वरंप्रीत्यावचनंकलुषापहम् ॥ १६ ॥ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥ योवैसर्वोपनिषदामर्थःपुरुषईश्वरः ॥ तंवैसर्वगतंविष्णुं
नमस्कृत्वाब्रवीमिते ॥ १७ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतिविष्णुस्तुतिंश्रुत्वादैत्यराड्विस्मयान्वितः ॥ उवाचतंगुरुंरोषात्किंत्वयोक्तंममात्मजे ॥ १८ ॥
ममात्मजस्यदुर्बुद्धेहरिसंस्तवमीदृशम् ॥ किमर्थमुक्तवान्जाड्यमकार्य्यंब्राह्मणोचितम् ॥ १९ ॥ अश्राव्यंमदमित्रस्यस्तवमेतंममाग्रतः ॥ बालेनापि
कृतंत्वेतत्त्वत्प्रसादाद्द्विजाधम ॥ २० ॥ इत्युक्त्वापरितोवीक्ष्यदैत्यराट्क्रोधमूर्च्छितः ॥ उवाचदैत्यमेकंतुवंधयैनंद्विजाधमम् ॥ २१ ॥ इतिराजवचः
श्रुत्वासववंधभृगोःसुतम् ॥ वध्यमानंगुरुंदृष्ट्वाप्रह्लादोब्राह्मणप्रियः ॥ उवाचपितरंतातइदंमेनोक्तवान्गुरुः ॥ २२ ॥ कृपयादेवदेवस्यशिक्षितोस्मिहरेःप्र
भो ॥ नान्योगुरुर्मेभवतिसएवप्रेरकोहरिः ॥ २३ ॥ श्रोतामंतातथावक्ताद्रष्टासर्वगईश्वरः ॥ हारिरेवाक्षयःकर्त्तानियंतासर्वदेहिनाम् ॥ तस्मादनागसो
विप्रोमोक्तव्योयंगुरुःप्रभो ॥ २४ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतिपुत्रवचःश्रुत्वाहिरण्यकशिपुस्ततः ॥ तंब्राह्मणंमोचयित्वास्वसुतंप्राहविस्मयात् ॥ २५ ॥
किंवत्सत्वंभ्रमस्येवंमिथ्यावाक्यैर्द्विजन्मनः ॥ कोविष्णुःकिंतुतद्रूपंकुत्रासौसंस्थितोहरिः ॥ २६ ॥ अहमेवेश्वरोलोकेत्रैलोक्याधिपतिर्यतः ॥ मामेवार्चे
यगोविंदंत्यजशत्रुंदुरासदम् ॥ २७ ॥ अथवाशंकरंदेवंरुद्रंलोकगुरुंप्रभुम् ॥ अर्चयस्वासुराध्यक्षंसर्वैश्वर्य्यप्रदंशिवम् ॥ २४ ॥ त्रिपुंड्रधारणंकृत्वाभ
स्मनादैत्यपूजितम् ॥ पूजयित्वामहादेवंपाशुपत्योक्तमार्गतः ॥ २९ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतिदैत्यपतेर्वाक्यंश्रुत्वादैत्यपुरोहिताः ॥ ३० ॥
॥ पुरोहिताऊचुः ॥ ॥एवमेवमहाभागकुरुष्ववचनंपितुः ॥ त्यजशत्रुंकैटभारिंपूजयस्वत्रिलोचनम् ॥ ३१ ॥ रुद्रात्परतरोदेवोनास्तिसर्वप्रदोनृणाम् ॥
पितातवापितस्यैवप्रसादादीश्वरोभवत् ॥ ३२ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतितेषांवचःश्रुत्वाप्रह्लादोजन्मवैष्णवः ॥ ३३ ॥ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥
अहोभगवतःश्रेष्ठायन्मायामोहितंजगत् ॥ अहोवेदांतविदुषःसर्वलोकेषुपूजिताः ॥ ३४ ॥ ब्राह्मणाअपिचापल्याद्वदंत्येवंमदान्विताः ॥
नारायणःपरंब्रह्मतत्वंनारायणःपरम् ॥ ३५ ॥ नारायणःपरोध्याताध्यानंनारायणःपरम् ॥ गतिर्विश्वस्यजगतःशाश्वतंशिवमच्युतः ॥ ३६ ॥
धाताविधाताजगतोवासुदेवःसनातनः ॥ विश्वमेवेदंपुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति ॥ ३७ ॥ हिरण्मयवपुर्नित्यःपुंडरीकनिभेक्षणः ॥ श्रीभूली
लापतिःसौम्योनिर्म्मलःशुभविग्रहः ॥ ३८ ॥ तेनैवसृष्टौब्रह्मेशौसर्गेदेवोत्तमौविभू ॥ तस्यैवाज्ञांपुरस्कृत्यवर्त्तेतेब्रह्मशंकरौ ॥ ३९ ॥ भीषास्माद्वातिप
वनोभीषोदेतिदिवाकरः ॥ भीषास्मादग्निश्चंद्रोथमृत्युर्धावतिपंचमः ॥ ४० ॥ आसीदेकोहरिर्दिव्योदेवोनारायणःपरः ॥ ब्रह्मानेंद्रोनचेशानोनचचंद्रदिवाक
रौ ॥ ४१ ॥ नवाद्यावापृथिव्यौचनक्षत्राणिदिवौकसः ॥ तस्यविष्णोःपरंधामसदापश्यंतिसूरयः ॥ ४२ ॥ एवंसर्वोपनिषदामर्थंहित्वाद्विजोत्तमाः ॥ राग

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ह्णोभाद्भयाद्वापिकिंब्रवीथममाग्रतः ॥ ४३ ॥ तंसर्वरक्षकंदेवंत्यक्त्वासर्वेश्वरंहरिम् ॥ कथंपाषंडमाश्रित्यपूजयामिचशंकरम् ॥ ४४ ॥ लक्ष्मीपतिंदेव
देवमनंतंपुरुषोत्तमम् ॥ इंदीवरदलश्यामंपद्मपत्रायतेक्षणम् ॥ ४५ ॥ श्रीवत्सलक्षितोरस्कंसर्व्वाभरणभूषितम् ॥ सदाकुमारंसर्वेशंनित्यानन्दसु
खप्रदम् ॥४६॥ कृष्णंदध्युर्महात्मानोयोगिनःसनकादयः ॥ यमर्चयंतिब्रह्मेशशक्राद्यादेवतागणाः ॥४७॥ यस्यपत्न्याःकटाक्षाद्वैदृष्टाद्दृष्टादिवौकसः ॥
ब्रह्मेंद्ररुद्रवरुणयमसोमधनाधिपाः ॥४८॥ यन्नामस्मरणादेवपापिनामपिसत्वरम् ॥ मुक्तिर्भवतिजंतूनांब्रह्मादीनांसुदुर्लभा ॥४९॥ सएवंरक्षकःश्रीशोदेवा
नामपिसर्वदा ॥ तमेवपूजयिष्यामिलक्ष्म्यासंयुतमच्युतम् ॥ ५० ॥ प्राप्स्यामिसुसुखेनैवतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचः
श्रुत्वाहिरण्यकशिपुस्ततः ॥ ५१ ॥ क्रोधेनमहताविष्टोजज्वालाग्निरिवापरः ॥ परितोवीक्ष्यदैतेयानित्याहक्रोधमूर्छितः ॥ ५२ ॥ ॥ हिरण्यकशिपुरु
वाच ॥ ॥ भीषणैःशस्त्रसंघातैःप्रह्लादंपापकारिणम् ॥ ममाज्ञयाघातयध्वंशत्रुपूजनतत्परम् ॥ ५३ ॥ रक्षिताहरिरेवेतिरक्षतेतेनवात्सलात् ॥ अद्यैव
सफलंतस्यपश्येयंहरिरक्षणम् ॥ ५४ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ तदोद्यतास्त्रादैतेयाहंतुंदैत्येश्वरात्मजम् ॥ परिवार्यमहात्मानंतस्थुर्दैत्येश्वराज्ञया ॥५५॥
प्रह्लादोपितथाविष्णुंध्यात्वाहृदयपंकजे ॥ जपन्नष्टाक्षरंमंत्रंतस्थौगिरिरिवापरः ॥ ५६ ॥ तंजघ्नुःपरितोवीराःशूलतोमरशक्तिभिः ॥ प्रह्लादस्यवपुस्तत्र
हरिसंस्मरणाच्छुभे ॥ ५७ ॥ विष्णोःप्रभावाद्दुद्धर्षाद्वज्रभूतमभूद्भृशम् ॥ ततःसंप्राप्यतद्गात्रंमहास्त्राणिसुरद्विषाम् ॥ ५८ ॥ नीलोत्पलदलानीवपेतु
श्छिन्नाःक्षितौशुभे ॥ अल्पमप्यस्यतद्गात्रंभेत्तुंदैत्यानचक्षमाः ॥ ५९ ॥ विस्मितावाङ्मुखास्तस्थुर्दैत्यराजांतिकेभटाः ॥ तादृग्विधंमहात्मानंदृष्ट्वा
पुत्रंमहाबलम् ॥ ६० ॥ विस्मयंपरमंगत्वादैत्यराट्क्रोधमूर्छितः ॥ आदिदेशततःसर्वान्दंदशूकान्महाविषान् ॥ ६१ ॥ वासुकिप्रभृतीन्भीमान्खादय
ध्वमितिक्रुधा ॥ आदिष्टास्तेनराज्ञाथतेनागाःसुमहाबलाः ॥ ६२ ॥ ज्वलितास्यामहाभीमास्तंचखादुर्महाबलम् ॥ गरुडध्वजभक्तंतंविदश्यगरलायु
धाः ॥ ६३ ॥ निर्विषाश्छिन्नदशनावभूवुरनिलाशनाः ॥ वैनतेयसहस्रेणछिन्नगात्राःसुविह्वलाः ॥ ६४ ॥ प्रदुद्रुवुर्दिशःसर्वावमंतोरुधिरंभृशम् ॥ तादृ
ग्विधान्महासर्पान्दृष्ट्वादैत्यपतिस्तदा ॥ ६५ ॥ आदिदेशततःक्रुद्धोदिग्गजान्सुमदान्वितान् ॥ निर्दिष्टास्तेनराज्ञाथदिग्गजाश्चमदोद्धताः ॥ ६६ ॥
परिवार्याथतंजघ्नुर्दंतैःपृथुतरैर्भृशम् ॥ अथदिग्गजदंताश्चछिन्नमूलाःपतन्भुवि ॥ ६७ ॥ दंतैर्विनाकृतानागाभयार्तावैप्रदुद्रुवुः ॥ तान्दृष्ट्वाथमहानागान्दै
त्येंद्रःकुपितोवली ॥ ६८ ॥ प्रज्वाल्यचमहावह्निंचिक्षेपसुतमात्मनः ॥ जलशायिप्रियंदृष्ट्वाप्रह्लादंहव्यवाहनः ॥ ६९ ॥ नददाहचतंधीरंसुशी
तःसमभूच्छिखी ॥ अदह्यमानंतंबालंदृष्ट्वाराजासुविस्मितः ॥ ७० ॥ प्रादात्तस्मैविषंघोरंसर्वभूतहितंतदा ॥ तस्यविष्णोःप्रभावाच्चविषमस्यामृ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंभवेत् ॥ ७१ ॥ अर्पणात्तस्यदेवस्यविषंचामृतमश्नुते ॥ एवमाद्यैर्वधोपायैर्घोररूपैःसुदारुणैः ॥ ७२ ॥ मोहयित्वात्मजंराजातस्यावध्य
त्वमीक्ष्यच ॥ ततःसान्नासुतंप्राहदैत्यराड्विस्मयाकुलः ॥ ७३ ॥ ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ ॥ त्वयाविष्णोःपरत्वंचसम्यगुक्तंममाग्रतः ॥
व्यापित्वात्सर्वभूतानांविष्णुरित्यभिधीयते ॥ ७४ ॥ योसौसर्वगतोदेवःसएवपरमेश्वरः ॥ तस्यसर्वगतत्वंवैप्रत्यक्षंदर्शयस्वमे ॥ ७५ ॥ ऐश्वर्यशक्तिते
जांसिज्ञानवीर्यबलानिच ॥ परस्यतस्यपरमंरूपंगुणविभूतयः ॥ ७६ ॥ सम्यग्दृष्ट्वाप्रयत्नेनविष्णुंमन्येदिवौकसाम् ॥ ममप्रतिबलोलोकेनास्तिदेवेषुकश्च
न ॥ ७७ ॥ ईशानवरदानेनसर्वभूतेष्ववध्यताम् ॥ प्राप्तवान्सर्वभूतानांदुर्जयत्वंचमानद ॥ ईश्वरत्वंलभेद्विष्णुर्मांजित्वाबलवीर्यतः ॥ ७८ ॥ ॥ रुद्र
उवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रह्लादःप्राहविस्मितः ॥ हरेःप्रभावंदैत्यस्यकथयामाससुव्रतः ॥ ७९ ॥ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ ॥ योसौनारायणःश्री
मान्परमात्मासनातनः ॥ वसनात्सर्वभूतेषुवासुदेवःसउच्यते ॥ ८० ॥ सर्वस्यापिजगद्धाताविष्णुरित्यभिधीयते ॥ नकिंचिदस्मादन्यंतुजगत्स्थावर
जंगमम् ॥ ८१ ॥ सर्वत्रचिदचिद्वस्तुरूपंतस्यैवनान्यथा ॥ त्रिपाद्व्याप्तिःपरंव्योम्निपादव्याप्तिकलाद्भुता ॥ ८२ ॥ योसौचक्रगदापाणिःपीतवासाजना
र्दनः ॥ योगिभिर्दृश्यतेभक्त्यानाभक्त्यादृश्यतेक्वचित् ॥ ८३ ॥ द्रष्टुंनशक्योरोषाच्चमत्सराद्वाजनार्दनः ॥ देवतिर्यङ्मनुष्येषुस्थावरेष्वपिजंतुषु ॥
व्याप्यतिष्ठतिसर्वेषुक्षुद्रेष्वपिमहत्सुच ॥ ८४ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इतिप्रह्लादवचनंश्रुत्वादैत्यवरस्तदा ॥ उवाचरोषताम्राक्षोभर्त्सयंश्चसुतंमुहुः ॥ ८५ ॥
हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ ॥ असौसर्वगतोविष्णुरपिचेत्परमःपुमान् ॥ प्रत्ययंदर्शयस्वाद्यबहुभिःकिंचलापितैः ॥ ८६ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इ
त्युक्त्वासहसादैत्यःप्रासादस्तंभमात्मनः ॥ ताडयामासहस्तेनप्रह्लादमिदमब्रवीत् ॥८७॥ ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ ॥ अस्मिन्दर्शयतांविष्णुंयदिसर्व
गतोभवेत् ॥ अन्यथात्वांवधिष्यामिमिथ्यावाक्यप्रलापिनम् ॥ ८८ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासहसाखड्गमाकृष्यादितिजेश्वरः ॥ प्रह्लादोरसिचि
क्षेपहंतुंखड्गेनतंरुषा ॥ ८९ ॥ तस्मिन्क्षणेमहाशब्दःस्तंभेसंश्रूयतेभृशम् ॥ संवर्ताशनिसंरावैःखमिवस्फुटितांतरम् ॥ ९० ॥ तेनशब्देनमहतादैत्यश्रो
त्रविघातिना ॥ सर्वेनिपातिताभूमौछिन्नमूलाइवद्रुमाः ॥ ९१ ॥ बिभ्यंतःसंप्लुतंदैत्यामेनिरेवैजगत्रयम् ॥ ततःस्तंभेमहातेजानिष्क्रांतोवैमहाहरिः ॥९२॥
चकारसमहाघोरंजगत्क्षयनिभंस्वनम् ॥ तेननादेनमहतातारकाःपतिताभुवि ॥ ९३ ॥ नृसिंहवपुरास्थायतत्रैवाविरभूद्धरिः ॥ अनेककोटिसूर्याग्निते
जसासमावृतः ॥ ९४ ॥ मुखेपंचाननप्रख्यःशरीरेमानुषाकृतिः ॥ दंष्ट्राकरालवदनःस्फुरज्जिह्वाम्बरोद्धतः ॥ ९५ ॥ ज्वालावलितकेशांतस्तप्तालाते
क्षणोविभुः ॥ सहस्रबाहुभिर्दीर्घैःसर्वायुधसमन्वितैः ॥९६॥ वृतोमेरुरिवाभातिबहुशाखानगान्वितः ॥ दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्याभरणभूषितः ॥ ९७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्थौनृकेसरीरूपःसंहर्त्तुंसर्वदानवान् ॥ तंदृष्ट्वाघोरसंकाशंनरसिंहंमहाबलम् ॥ ९८ ॥ दग्धाक्षिपक्ष्मोदैत्येंद्रोविह्वलांगःपपातह ॥ प्रह्लादोथतदादृष्ट्वा
नारसिंहोपमंहरिम् ॥ ९९ ॥ जयशब्देनदेवेशंनमश्चक्रेजनार्दनम् ॥ ददर्शतस्यगात्रेषुनृसिंहस्यमहात्मनः ॥ १०० ॥ लोकान्समुद्रान्सद्वीपान्सुरगंधर्व
मानुषान् ॥ अजांडानांसहस्रंतुसटाग्रेतस्यदृश्यते ॥१०१॥ दृश्यंतेतस्यनेत्रेषुसोमसूर्य्यादयस्तथा ॥ कर्णयोरश्विनौदेवौदिशश्चविदिशस्तथा ॥ १०२ ॥
ललाटेब्रह्मरुद्रौचनभोवायुश्चनासिके ॥ इंद्राग्नीतस्यवक्त्रांतेजिह्वायांतुसरस्वती ॥१०३॥ दंष्ट्रासुसिंहशार्दूलाःशरभाश्चमहोरगाः ॥ कंठेचदृश्यतेमेरुःस्कं
धेष्वपिमहाद्रयः ॥ १०४ ॥ देवतिर्य्यङ्मनुष्याश्चबाहुष्वपिमहात्मनः ॥ नाभौचास्यांतरिक्षंचपादयोःपृथिवीतथा ॥१०५॥ रोमस्वोषधयःसर्वाःपादपान
खपंक्तिषु ॥ निःश्वासेषुचवेदाश्चसाङ्गोपाङ्गसमन्विताः ॥ १०६ ॥ आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ सर्वाङ्गेषुप्रदृश्यंतेगंधर्वाप्सरसश्चये ॥१०७॥
इत्थंविभूतयस्तस्यदृश्यंतेपरमात्मनः ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंवनमालाविभूषितम् ॥ १०८ ॥ शंखचक्रगदाखड्गशार्ङ्गाद्यैर्हेतिभिर्युतम् ॥ सर्वोपनिषदा
मर्थंदृष्ट्वादैत्येश्वरात्मजः ॥ १०९ ॥ हर्षाश्रुजलसिक्तांगःप्रणनाममुहुर्मुहुः ॥ दैत्येंद्रस्तुहरिंदृष्ट्वाक्रोधान्मृत्युवशेस्थितः ॥११०॥ योद्धुंखड्गंसमुद्यम्यनृसिं
हंतमभिद्रवत् ॥ अथदैत्यगणाःसर्व्वेलब्धसंज्ञामहाबलाः ॥ १११ ॥ स्वान्यायुधानिचादायहरिंजघ्नुस्त्वरान्विताः ॥ पलालकाण्डानियथावन्हौक्षिप्तान्य
नेकशः ॥ ११२ ॥ तथैवभस्मतांयांतिमहास्त्राणिहरेस्तनौ ॥ तान्यनीकानिदैत्यानांदृष्ट्वानरहरिस्तदा ॥ ११३ ॥ सटैर्देदाहचज्वालामालाविरचित
स्फुटैः ॥ नृकेसरिसटोद्भूतवह्निनादानवाभृशम् ॥११४॥ निर्भस्मितागणाःसर्वेनिःशेषंतदभूद्बलम् ॥ प्रह्लादंसानुगंहित्वाभस्मितेवीक्ष्यतद्बले ॥११५॥
क्रोधादैत्यपतिःखड्गमाकृष्याभिप्रपद्यत ॥ खड्गहस्तंतुदैत्येंद्रंजग्राहैकेनबाहुना ॥११६॥ पातयामासदेवेशोयथाशाखांमहानिलः ॥ गृहीत्वापतितंभूमौ
महाकायंनृकेसरी ॥ ११७ ॥ स्वोत्संगेस्थापयामासददर्शासौमुखंहरेः ॥ विष्णुनिंदाकृतंपापंतथावैष्णवदोषजम् ॥ ११८ ॥ नृसिंहस्पर्शनादेवनिर्भस्मि
तमभूत्तदा ॥ अथदैत्येश्वरस्याथमहद्गात्रंनृकेसरी ॥११९॥ नखैर्विदारयामासतीक्ष्णैर्वज्रनिभैर्घनैः ॥ सनिर्म्मलात्मादैत्येंद्रःपश्यन्साक्षान्मुखंहरेः ॥१२०॥
नखनिर्भिन्नहृदयःकृतार्थोविजहावसून् ॥ तद्गात्रंशतधाभित्त्वानखैस्तीक्ष्णैर्महाहरिः ॥१२१॥ आकृष्यांत्राणिदीर्घाणिकंठेसंसक्तवान्प्रियान् ॥ अथदेवग
णाःसर्व्वेमुनयश्चतपोधनाः ॥१२२॥ ब्रह्मरुद्रौपुरस्कृत्यशनैःस्तोतुंसमाययुः ॥ तेप्रसादयितुंभीताज्वलंतंविश्वतोमुखम् ॥ १२३ ॥ मातरंजगतांधात्रीं
चिंतयामासुरीश्वरीम् ॥ हिरण्यवर्णांहरिणींसर्व्वोपद्रवनाशिनीम् ॥१२४॥ विष्णोर्नित्यानवद्यांगींध्यात्वानारायणींशुभाम् ॥ देवीसूक्तजपैर्भक्त्यानमश्चक्रुः
सनातनीम् ॥ १२५ ॥ तैश्चिंत्यमानासादेवीतत्रैवाविरभूत्तदा ॥ चतुर्भुजाविशालाक्षीसर्वाभरणभूषिता ॥ १२६ ॥ दुकूलवस्त्रसहितांदिव्यमालानुले

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पनाम् ॥ तांदृष्ट्वादेवदेवस्यप्रियांसर्वेदिवौकसः ॥ १२७ ॥ ऊचुःप्रांजलयोदेवींप्रसन्नंकुरुतेप्रियम् ॥ त्रैलोक्यस्याभयंस्वामीयथादद्यात्तथाकुरु ॥ १२८ ॥
॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्तासहसादेवीप्रियंप्राप्यजनार्दनम् ॥ प्रणिपत्यनमस्कृत्यप्रसीदेतिउवाचतम् ॥ १२९ ॥ तांदृष्ट्वामाहिषींस्वस्यप्रियांसर्वे
श्वरोहरिः ॥ रक्षःशरीरजंक्रोधंतत्याजप्रीतवत्क्षणात् ॥१३०॥ अंकमादायतांदेवींसमाश्लिष्यदयानिधिः ॥ कृपासुधार्द्रदृष्ट्यावैनिरैक्षतसुरान्हरिः॥१३१॥
ततोजयजयेत्युच्चैःस्तुवतांनमतांतदा ॥ तद्दयादृष्टिदृष्टानांसानंदःसंभ्रमोभवत् ॥ १३२ ॥ ततोदेवगणाःसर्वेहर्षनिर्भरमानसाः ॥ ऊचुःप्रांजलयोदेवं
नमस्कृत्यजगत्पतिम् ॥ १३३ ॥ ॥ देवगणाऊचुः ॥ ॥ द्रष्टुमत्यद्भुतंतेजोनशक्तास्तेजगत्पते ॥ अत्यद्भुतमिदंरूपंबहुबाहुपदांकितम् ॥१३४॥ जग
त्त्रयसमाक्रांतंतेजस्तीक्ष्णतरंतव ॥ द्रष्टुंस्थातुंनशक्ताःस्मःसर्व्वएवदिवौकसः ॥ १३५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्यर्थितस्तुविबुधैस्तेजस्तदतिभी
षणम् ॥ उपसंहृत्यदेवेशोबभूवसुखदर्शनः ॥ १३६ ॥ शरत्कोटींदुसंकाशःपुंडरीकनिभेक्षणः ॥ सुधामयसटापुंजविद्युत्कोटिनिभःशुभः ॥ १३७ ॥ ना
नारत्नमयैर्दिव्यैःकेयूरैःकटकान्वितैः ॥ बाहुभिःकल्पवृक्षस्यशाखौघैरिवसत्फलैः ॥ १३८ ॥ चतुर्भिःकोमलैर्दिव्यैरन्वितःपरमेश्वरः ॥ जपाकुसुमसंकाशैः
शोभितःकरपंकजैः ॥१३९॥ शंखचक्रगृहीताभ्यामुद्बाहुभ्यांविराजितः ॥ वरदाभयहस्ताभ्यामितराभ्यांनृकेसरी ॥ १४० ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्को
वनमालाविभूषितः ॥ उद्यद्दिनकराभ्यांचकुण्डलाभ्यांविराजितः ॥ १४१ ॥ हारकेयूरकटकैर्भूषणैःसमलंकृतः ॥ सव्यांगस्थश्रियायुक्तोराजतेनरके
सरी ॥ १४२ ॥ लक्ष्मीनृसिंहंतंदृष्ट्वादेवताःसमहर्षयः ॥ आनन्दाश्रुजलैःसिक्ताहर्षनिर्भरचेतसः ॥ १४३ ॥ आनंदसिंधुमग्नास्तेनमश्चक्रुर्निरंतरम् ॥ अर्च
यामासुरात्मेशंदिव्यपुष्पसमर्पणैः॥१४४॥रत्नकुंभैःसुधापूर्णैरभिषिच्यसनातनम् ॥ वस्त्रैराभरणैर्गंधैःपुष्पैर्धूपैर्म्मनोरमैः ॥१४५॥दिव्यैर्निवेदितैर्दीपैरर्च्चयि
त्वानृकेसरिम्॥तष्टुवुःस्तवनैर्दिव्यैर्नमश्चक्रुर्म्मुहुर्म्मुहुः ॥१४६॥ततःप्रसन्नोलक्ष्मीशस्तेषामिष्टान्वरान्ददौ॥ततोदेवगणैःसार्धंसर्व्वेशोभक्तवत्सलः॥१४७॥
प्रह्लादंसर्वदैत्यानांचक्रेराजानमव्ययम् ॥ आश्वास्यभक्तंप्रह्लादमभिषिच्यसुरोत्तमैः ॥१४८॥ददौतस्मैवरानिष्टान्भक्तिंचाव्यभिचारिणीम् ॥ ततोदेवगणैः
सर्वैःस्तूयमानोनृकेसरी ॥ १४९ ॥ विकीर्णपुष्पवपुभिस्तत्रैवांतरधीयत ॥ ततःसुरगणाःसर्वेस्वंस्वंस्थानंप्रपेदिरे ॥ १५० ॥ पुनश्चयज्ञभागान्स्वा
न्बुभुजुःप्रीतमानसाः ॥ ततोदेवाःसगंधर्वानिरातंकाभवंस्तदा ॥१५१ ॥ तस्मिन्हतेमहादैत्येसर्वएवप्रहर्षिताः ॥ प्रह्लादस्तुतदाचक्रेराज्यंधर्मेणवैष्णवः ॥
॥ १५२ ॥ हरेःप्रसादाल्लब्धंतुराज्यंवैष्णवसत्तमः ॥ बहुभिर्यज्ञदानाद्यैरर्चयित्वानृकेसरिम् ॥१५३॥ कालेहरिपदंप्रापयोगिगम्यंसनातनम् ॥ एतत्प्रह्ला
दचरितंयेतुशृण्वंतिनित्यशः ॥ १५४॥ तेसर्वेपापनिर्मुक्तायास्यंतिपरमांगतिम् ॥ एतत्तेकथितंदेविनृसिंहंवैभवंहरेः ॥ शेषांचवैभवावस्थांशृणुदेविय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

थाक्रमम् ॥ १६५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेनृसिंहप्रादुर्भावोनामाष्टत्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३८ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ प्रह्लादस्यसुतोजज्ञेविरोचनइतीरितः ॥ तस्यपुत्रोमहाबाहुर्बलिर्वैश्वानरःप्रभुः॥ १ ॥ सतुधर्मविदांश्रेष्ठःसत्यसंधोजितेंद्रियः ॥ हरेःप्रियतमोभक्तोनित्यंधर्मरतःशुचिः ॥ २ ॥ सजित्वासकलान्देवान्सेंद्रांश्चसमरुद्गणान् ॥ त्रींल्लोकान्स्ववशेस्थाप्यराज्यंचक्रेमहाबलः ॥ ॥ ३ ॥ अकृष्टपच्यापृथिवीबहुसस्यफलप्रदा ॥ गावःपूर्णदुघाःसर्वाःपादपाःफलपुष्पिताः ॥ ४ ॥ स्वधर्मनिरताःसर्वेनराःपापविवर्जिताः ॥ अर्चयंति हृषीकेशंसततंविगतज्वराः ॥ ५ ॥ एवंचकारधर्मेणराज्यंदैत्यपतिर्बली ॥ इंद्रादित्रिदशास्तस्यकिंकराःसमुपस्थिताः ॥ ६ ॥ ऐश्वर्यंत्रिषुलोकेषु बुभुजेबलदर्पहृत् ॥ भ्रष्टराज्यंसुतंदृष्ट्वातस्यापिहितकाम्यया ॥ ७॥ कश्यपोभार्ययासार्द्धंतपस्तेपेहरिंप्रति ॥ अदित्यासहधर्मात्मापयोव्रतसमन्वितः ॥ ८ ॥ अर्चयामासदेवेशंपद्मनाभंजनार्दनम् ॥ ततोवर्षसहस्राणितेनसंपूजितोहरिः ॥ ९ ॥ तत्रैवाविरभूत्तस्यदेव्यासहसनातनः ॥ तंदृष्ट्वापुंडरीकाक्षंशंखचक्रगदाधरम् ॥ १० ॥ इंद्रनीलमणिश्यामंसर्वाभरणभूषितम् ॥ स्फुरत्किरीटकेयूरहारकुंडलशोभितम् ॥ ११ ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कंपीतपत्रेणवेष्टितम् ॥ श्रियासहसमासीनंमंडलेंद्रेमहात्मनि ॥ १२ ॥ तंदृष्ट्वाजगतामीशंहर्षनिर्भरचेतसा ॥ पत्न्यासहनमस्कृत्वातुष्टावद्विजसत्तमः ॥ १३ ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ ॥ नमोनमस्तेलक्ष्मीशसर्वज्ञजगदीश्वर ॥ सर्वात्मन्सर्वदेवेशसृष्टिसंहारकारक ॥ १४ ॥ अनादिनिधनानंतवपुषेविश्वधारिणे ॥ नमस्तेवेदवेदांगवपुषेसर्वचक्षुषे ॥ १५ ॥ सर्वात्मनेनमस्तुभ्यंनमःसूक्ष्मतरायच ॥ कल्याणगुणपूर्णाययोगिध्येयात्मनेनमः ॥ १६ ॥ नमोध्रुवकुमाराय श्रीभूलीलाधिपायच ॥ नित्यमुक्तैकभोगायपरधाम्निस्थितायच ॥ १७ ॥ चतुरात्मन्नमस्तुभ्यंचतुर्व्यूहनमोस्तुते ॥ पंचावस्थायतेतुभ्यंनमस्तेपंचमात्मकम् ॥ १८ ॥ पंचमात्मकनिष्ठैस्तुयोगिभिःपूज्यसेसदा ॥ पंचार्थतत्वविदुषांपंचसंस्कारसंस्थितः ॥ १९ ॥ पंचापरंस्वरूपंतेविज्ञेयंसततंहरे ॥ चतुर्धापरिपूर्णात्मन्नियतंकवयोविदुः ॥ २० ॥ त्वत्प्रसूतिंजगत्सर्वंपुनंतितवकिंकराः ॥ त्रयीमयाःकर्म्मनिष्ठायेद्विजाभक्तवत्सलाः ॥ २१ ॥ तेषांदयेक्षणादेवभवबंधविमुक्तये ॥ नमोस्तुत्रिजगद्धात्रेस्वयंधात्रेखिलात्मने ॥ २२ ॥ धात्रेविधात्रेविश्वायविश्वरूपायतेनमः ॥ नारायणायकृष्णायवासुदेवाय शार्ङ्गिणे ॥ विष्णवेजिष्णवेतुभ्यंशुद्धसत्वायतेनमः ॥ २३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्यादिस्तुतिभिःसम्यक्स्तूयमानोमहर्षिणा ॥ प्राहगंभीरयावाचापरितुष्टोजनार्दनः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ संतुष्टोहंद्विजश्रेष्ठत्वयाभक्त्यासमर्चितः ॥ वरंवृणीष्वभद्रंतेकरोमितववांछितम् ॥ २५ ॥

१ पंचप्रस्थस्वरूपमिति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ महादेवउवाच ॥ ॥ ततःप्राहहृषीकेशंभार्य्ययासहकश्यपः ॥ २६ ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ ॥ पुत्रत्वंममदेवेशसंप्राप्यत्रिदशां
हितम् ॥ कुरुष्वबलिनादेवत्रैलोक्यंनिर्जितंबलात् ॥ २७ ॥ इंद्रस्यावरजोभूत्वाउपेंद्रइतिविश्रुतः ॥ येनकेनचमार्गेणबलिंनिर्जित्यमायया ॥
त्रैलोक्यंममपुत्रायदेहिशक्रायशाश्वतम् ॥ २८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनविप्रेणतथेत्याहजनार्द्दनः ॥ संस्तूयमानस्त्रिदशैस्तत्रैवांतरधी
यत ॥ २९ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुकश्यपस्यमहात्मनः ॥ अदित्यागर्भमागच्छद्भगवान्भूतभावनः ॥ ३० ॥ तस्मिन्कालेबलिर्यागंदीर्घसत्रंमहातपाः ॥
अष्टमहार्षिभिःसार्द्धमारेभेतद्विधानतः ॥ ३१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेवामनप्रादुर्भावोनामै
कोनचत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३९ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ अथवर्षसहस्रांतेसर्वलोकमहेश्वरम् ॥ अदितिर्जनयामासवामनं
विष्णुमच्युतम् ॥ १ ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंपूर्णेंदुसदृशद्युतिम् ॥ सुन्दरंपुंडरीकाक्षमतिखर्वतनुंहरिम् ॥ २ ॥ बटुवेषधरंदेवंसर्ववेदांगगोचरम् ॥ मेखला
जिनदण्डादिचिह्नैरंकितमीश्वरम् ॥ ३ ॥ तंदृष्ट्वादेवताःसर्वेशतक्रतुपुरोगमाः ॥ स्तुत्वामहर्षिभिःसार्द्धंनमश्चक्रुर्महौजसम् ॥ ४ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्प्रो
वाचसुरसत्तमान् ॥ ॥ ॥ वामनउवाच ॥ ॥ किंकर्तव्यंमयाचाद्यतद्ब्रवीथसुरोत्तमाः ॥ ॥ श्रीशंकरउवाच ॥ ॥ ५ ॥ ततःप्रहृष्टास्त्रि
दशास्तमूचुःपरमेश्वरम् ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ अस्मिन्कालेबलेर्यज्ञोवर्त्ततेमधुसूदन ॥ ६ ॥ अप्रत्याख्यानकालोयंतस्यदैत्यपतेःप्रभो ॥ याचित्वा
त्रिदिवंलोकंतन्नस्त्वंदातुमर्हसि[1] ॥ ७ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्त्रिदशैस्सर्वैराजगामबलिंहरिः ॥ यागदेशेसमासीनमृषिभिस्सार्द्धमष्टभिः ॥८॥
अभ्यागतंतुतंदृष्ट्वासहसोत्थायदैत्यराट् ॥ अभ्यागतःस्वयंविष्णुरितिहाससमन्वितः ॥ ९ ॥ पूजयामासविधिनानिवेश्यकुसुमासने ॥ प्रणिपत्यनम
स्कृत्यप्राहगद्गदयागिरा ॥ १० ॥ बलिरुवाच ॥ ॥ धन्योस्मिकृतकृत्योस्मिसफलंममजीवितम् ॥ त्वामर्चयित्वाविप्रेंद्रकिंकरोमितवप्रियम् ॥ ११ ॥
आगतोसियदर्थंत्वंमामुद्दिश्यद्विजोत्तम ॥ तत्प्रयच्छामितेशीघ्रंब्रूहिवेदविदांवर ॥ १२ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ ततःप्रहृष्टमनसातमुवाचमहीप
तिम् ॥ ॥ वामनउवाच ॥ ॥ शृणुराजेंद्रवक्ष्यामिममागमनकारणम् ॥ १३ ॥ अग्निकुण्डस्यपृथिवींदेहिदैत्यपतेमम ॥ ममत्रिविक्रमपदांनान्यदि
च्छामिमानद ॥ १४ ॥ सर्वेषामेवदानानांभूमिदानमनुत्तमम् ॥ योददातिमहींराजाविप्रायाकिंचनायवै ॥ १५ ॥ अंगुष्ठमात्रामपिवासभवेत्पृथिवीपतिः ॥
नभूमिदानसदृशंपवित्रमिहविद्यते ॥ १६ ॥ भूमिंयःप्रतिगृह्णातिभूमिंयश्चप्रयच्छति ॥ उभौतौपुण्यकर्म्माणौनिधनेस्वर्गगामिनौ ॥ १७ ॥ तस्माद्भूमिं

१ महींत्वंदातुमर्हसीति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महाराजप्रयच्छत्रिपदींमम ॥ एतदल्पांमहींदातुंमाविशंकमहीपते ॥ जगत्त्रयप्रदानंतन्नामभूपभविष्यति ॥ १८ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ ततःप्रहृष्ट
वदनस्तथेत्याहमहीपतिः ॥ तस्मैमहीप्रदानंतुकर्तुंमेनेविधानतः ॥ १९ ॥ तंदृष्ट्वादैत्यराजानंतदातस्यपुरोहितः ॥ उशनाह्यब्रवीद्वाक्यंमाराजन्दीय
तांमहीम् ॥ २० ॥ ॥ शुक्रउवाच ॥ ॥ एषविष्णुःपरेशोथदेवैःसंप्रार्थितोनृप ॥ वंचयित्वामहींसर्वांत्वत्तःप्राप्तुमिहागतः ॥ २१ ॥ तस्मान्महीनदा
तव्यातस्मैराजन्महात्मने ॥ अन्यमर्थंप्रयच्छस्ववचनान्ममभूपते ॥ २२ ॥ ॥ श्रीशंकरउवाच ॥ ॥ ततःप्रहस्यराजासौतंगुरुंप्राहधैर्य्यतः ॥ बलि
रुवाच ॥ ॥ प्रीतयेवासुदेवस्यसर्वंपुण्यंकृतंमया ॥२३॥ अद्यधन्योस्म्यहंविष्णुःस्वयमेवागतोयदि ॥ तस्यप्रदेयमेवाद्यजीवितंचमहत्सुखम् ॥२४॥ तस्मा
दस्मैप्रयच्छामित्रिलोकीमपिमाचिरम् ॥ ॥ श्रीशंकरउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभूपतिस्तस्यपादौप्रक्षाल्यभक्तितः ॥ २५ ॥ वांच्छितांप्रददौभूमिंवारि
पूर्वविधानतः ॥ परिणीयनमस्कृत्यदत्त्वावैदक्षिणांवसु ॥ २६ ॥ प्रोवाचतंपुनर्विप्रंप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ ॥ बलिरुवाच ॥ ॥ धन्योस्मिकृत
कृत्योस्मितवदत्त्वामहींद्विज ॥ २७ ॥ यथेष्टातवविप्रेंद्रतद्गृहाणमहीमिमाम् ॥ ॥ श्रीशंकरउवाच ॥ ॥ तमुवाचनृपंविष्णूराजंस्तवसमीपतः ॥ २८ ॥
मापयामिपदेनाद्यपृथिवींतवपश्यतः ॥ इत्युक्त्वाखर्वरूपंतद्विहायपरमेश्वरः ॥ २९ ॥ त्रिविक्रमवपुर्भूत्वाजग्राहपृथिवीमिमाम् ॥ पंचाशत्को
टिविस्तीर्णंससमुद्रमहीधराम् ॥ ३० ॥ ससागरांचसद्वीपांसदेवासुरमानुषाम् ॥ पादेनैकेनवपुषोव्यक्रांतमधुसूदनः ॥ ३१ ॥ उवाचदैत्यरा
जेंद्रंकिंकरोमीतिशाश्वतः ॥ तद्वैत्रिविक्रमंरूपमीश्वरस्यमहौजसम् ॥ ३२ ॥ हितार्थमपिदेवानामृषीणांचमहात्मनाम् ॥ नद्रष्टुमपिशक्यं
स्याद्ब्रह्मणःशंकरस्यच ॥ ३३ ॥ तत्पदंपृथिवींसर्वामाक्रम्यगिरिजेशुभे ॥ अतिरिक्तंसमभवच्छतयोजनमायतम् ॥ ३४ ॥ दिव्यचक्षुर्ददौतस्मैदै
त्यराज्ञेसनातनः ॥ तस्मैसंदर्शयामासस्वकंरूपंजनार्दनम् ॥ ३५ ॥ तद्विश्वरूपंदेवस्यदृष्ट्वादैत्येश्वरोबलिः ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेसानं
दाश्रुपरिप्लुतः ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वादेवंनमस्कृत्यस्तुत्वास्तुतिभिरेवच ॥ प्राहगद्गदयावाचाप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ ३७ ॥ ॥ बलिरुवाच ॥ ॥ धन्यो
स्मिकृतकृत्योस्मित्वांदृष्ट्वापरमेश्वरम् ॥ लोकत्रयंत्वमेवैतद्गृहाणपरमेश्वर ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीशंकरउवाच ॥ ॥ अथसर्वेश्वरोविष्णुर्द्वितीयंपदम
व्ययम् ॥ ऊर्ध्वंप्रसारयामासब्रह्मलोकांतमच्युतः ॥ ३९ ॥ सनक्षत्रग्रहोपेतंसर्वदेवसमावृतम् ॥ पदेनपरिपूर्णोभूदच्युतस्यशुभानने ॥ ४० ॥ ततःपि
तामहोब्रह्माचक्रपद्मादिचिह्नितम् ॥ पादंतद्देवदेवस्यहर्षसंकुलचेतसा ॥ ४१ ॥ धन्योस्मीतिवदन्ब्रह्मागृहीत्वास्वकमंडलुम् ॥ भक्त्याप्रक्षालयामास

१ सांप्रतमिति पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्रसंस्थितवारिणा ॥ ४२ ॥ अक्षय्यमभवत्तोयंतस्यविष्णोःप्रभावतः ॥ तत्तीर्थंमेरुशिखरेपपातविमलंजलम् ॥ ४३ ॥ जगतःपावनार्थंवैचतुर्दिक्षुप्रवा
हितम् ॥ सिताचालकनन्दाचचक्षुर्भद्रायथाक्रमम् ॥४४ ॥ ततश्चालकनन्दाचमेरोर्दक्षिणतःस्मृता ॥ त्रिधानाम्नात्रिपथगात्रिस्रोतालोकपावनी ॥ ४५ ॥
स्वर्गेमंदाकिनीप्रोक्तात्वधोभोगवतीतथा ॥ मध्येवेगवतीगंगापावनार्थंनृणांशिवा ॥ ४६॥ तांदृष्ट्वामेरुमध्येतुप्रस्रवंतींशुभानने ॥ आत्मनःपावनार्थायशिर
साहमधारयम् ॥ ४७॥ दिव्यंवर्षसहस्रंतुधृत्वागंगाजलंशुभम् ॥ शिवत्वमगमंदेविसर्वलोकेषुपूजितः ॥ ४८ ॥ योवहेच्छिरसागंगातोयंविष्णुपदोद्भ
वम् ॥ प्राशयेद्वाजगत्पूज्योभविष्यतिनसंशयः ॥ ४९ ॥ गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ५० ॥ ततो
भगीरथोराजागौतमश्चमहातपाः ॥ तपसापूजयित्वामांगंगार्थंसमयाचत ॥ ५१ ॥ सर्वलोकहितार्थायतांगंगांवैष्णवींशिवाम् ॥ तयोरहंतामददांप्रीत्यादे
विसरिद्वराम् ॥ ५२ ॥ गौतमेनसमानीतागौतमीतेनकीर्त्तिता ॥ भागीरथीतिविख्यातातेनराज्ञावृतायतः ॥ ५३ ॥ प्रसंगात्तेसमाख्यातंगंगाजन्मात्यनुत्त
मम् ॥ ततोनारायणःश्रीमान्बलिंदैत्यपतिंप्रभुः ॥ ५४ ॥ रसातलंशुभंलोकंप्रददौभक्तवत्सलः ॥ सर्वेषांदानवानांतुनागानांयादसामपि ॥ ५५ ॥ राजा
नंतुबलिंचक्रेयावदाभूतसंप्लवम् ॥ प्रतिगृह्यबलेर्लोकान्बटुवेषेणदैत्यहा ॥ ५६ ॥ महेंद्रायददौप्रीत्याकाश्यपोविष्णुरव्ययः ॥ ततोदेवाःसगंधर्वाऋषय
श्चमहौजसः ॥ ५७ ॥ तुष्टुवुःस्तुतिभिर्दिव्यैःपूजयामासुरच्युतम् ॥ संक्षिप्यतन्महद्रूपंतेषांसंदर्शनायवै ॥ ५८ ॥ संपूज्यमानस्त्रिदशैरंतर्द्धानंययौहरिः ॥
इत्थंसुरक्षितःशक्रोविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ५९ ॥ त्रैलोक्यंमहदैश्वर्य्यमवापत्रिंदिवेश्वरः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंवामनंवैभवंशुभम् ॥ शेषंयद्वैभवंदेवितद्व
क्ष्यामियथाक्रमात्॥६०॥इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेवामनप्रादुर्भावोनामचत्वारिंशदधिकद्विशतत
मोऽध्यायः ॥ २४० ॥ छ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ भृगुपुत्रोमहानासीज्जमदग्निर्द्विजोत्तमः ॥ समस्तवेदवेदांगपारगश्चमहातपाः ॥ १ ॥ तपस्तेपेसुधर्मा
त्मामहेंद्रंप्रतिभामिनि ॥ सहस्रवर्षपर्य्यंतंगंगायाःपुलिनेशुभे ॥ २ ॥ ततःप्रसन्नःप्राहेदंभगवान्पाकशासनः॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ वरंवृणीष्वविप्रेंद्रयत्तेमन
सिवर्त्तते ॥३॥ ॥ईश्वरउवाच॥ ॥ ततःप्रोवाचविप्रर्षिःपरितुष्टंशतक्रतुम्॥ ॥जमदग्निरुवाच॥ ॥ सुरभिंदेहिमेदेवसर्वकामदुघांसदा ॥४॥ ईश्वरउवाच ॥
ततःप्रसन्नोदेवेशस्तस्मैविप्रायगोत्रभित् ॥ प्रददौसुरभिंदेवींसर्वकामदुघांतदा ॥५॥ सलब्ध्वासुरभींदेवींजमदग्निर्महातपाः ॥ उवासमहदैश्वर्यःशतक्रतुरिवा
परः ॥६॥ रेणुकस्यसुतांरम्यांरेणुकांनामनामतः॥उपयेमेविधानेनजमदग्निर्महातपाः॥७॥तयासहसधर्मात्मारेमेवर्षाण्यनेकशः ॥पौलोम्याशुभयादेव्याय
थासंक्रन्दनोविभुः ॥ ८ ॥ ततःसपुत्रकामत्वादिष्टिंचक्रेसुधार्म्मिकः ॥ इष्ट्यासंतोषयामासपाकशासनमीश्वरम् ॥ ९ ॥ परितुष्टःशचीभर्त्तातस्मैपुत्रंमहाब

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लम् ॥ महौजसंमहाबाहुंसर्वशत्रुप्रतापनम् ॥ १० ॥ अथकालेनविप्रेंद्रोरेणुकायांशुचिस्मिते ॥ पुत्रमुत्पादयामासमहावीर्य्यबलान्वितम् ॥ ११ ॥ विष्णोरंशांशभागेनसर्वलक्षणलक्षितम् ॥ तस्मिन्सुतेमहावीर्य्येभृगुस्तस्यापितामहः ॥ १२ ॥ नामचास्मैददौहर्षाद्विष्णोरंशोपलक्षितम् ॥ चक्रेथनामधेयंतुरामइत्यस्यशोभनम् ॥ १३ ॥ जमदग्नेःसमुत्पन्नोजामदग्न्यइतीरितः ॥ तद्भार्गवान्वयःसोपिववृधेद्विजपुंगवः ॥ १४ ॥ उपनीतस्तुतोयेनसर्वविद्याविशारदः ॥ तपस्तप्तुंजगामाथशालग्रामाचलंप्रति ॥ १५ ॥ ददर्शकश्यपंतत्रब्रह्मर्षिममितौजसम् ॥ हर्षेणपूरितस्तस्मिन्मरीचितनयोद्विजः ॥ १६ ॥ विधिनाप्रददौतस्मैमंत्रंवैष्णवमव्ययम् ॥ लब्धमंत्रस्तदारामःकश्यपात्तुमहात्मनः ॥ १७ ॥ पूजयामासविधिनासतदाकमलापतिम् ॥ षडक्षरंमहामंत्रंजपन्नेवदिवानिशम् ॥१८॥ ध्यायन्कमलपत्राक्षंविष्णुंसर्वगतंहरिम् ॥ तपस्तेपेसधर्मात्माबहुवर्षाणिभार्गवः ॥१९॥ जितेंद्रियस्तुयतवाक्तदातस्थौमहातपाः ॥ जमदग्निस्तुविप्रर्षिःस्थितोगंगातटेशुभे ॥ २० ॥ चकारविधिवद्धर्म्मंयज्ञदानादिकंमहत् ॥ धेन्वाःप्रसादादिंद्रस्यसंपूर्णास्तस्यसम्पदः ॥ २१ ॥ कस्यचित्त्वथकालस्यहैहयाधिपतिःप्रभुः ॥ विजित्वासर्वराष्ट्राणिसर्वसैन्यसमावृतः ॥ २२ ॥ भार्गवस्याश्रमंप्राप्यजमदग्नेर्महीपतिः ॥ समीक्ष्यतंमहाभागंववंदेमुनिसत्तमम् ॥ २३ ॥ पृष्ट्वातुकुशलंतस्यमहर्षेर्भावितात्मनः ॥ प्रददौनृपतिस्तस्मैवस्त्राण्याभरणानिच ॥ २४ ॥ सचसंपूजयामासराजानंगृहमागतम् ॥ मधुपर्केणविधिनापूजयित्वानृपोत्तमम् ॥ २५ ॥ ससैन्यायनृपेंद्रायभोजनंप्रददौमुनिः ॥ प्रार्थितासुरभिस्तेनभार्गवेणसुधीमता ॥ २६ ॥ संपूर्णमन्नपानादिससर्जशबलातदा ॥ अक्षय्यमन्नपानादितयासृष्टंमहातपाः ॥ २७ ॥ ससैन्यायनृपेंद्रायप्रददौमुनिसत्तमः ॥ तांदृष्ट्वाशबलांराजाकुतूहलसमन्वितः ॥ २८ ॥ स्पृहांचकारयामासतस्यांगविसुदुर्म्मतिः ॥ अयाचत्सुरभिंतत्रजमदग्निंनृपोत्तमः ॥ २९ ॥ ॥ कार्त्तवीर्यउवाच ॥ ॥ शबलांदेहिमेविप्रकपिलांसर्वकामदाम् ॥ अन्यधेनुसहस्राणिदास्यामितवसुव्रत ॥ ३० ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनराज्ञाथजमदग्निर्महातपाः ॥ ॥ जमदग्निरुवाच ॥ ॥ नदेयाशबलाराजन्मयातवमहीपते ॥३१॥ इयंचदेवदेवेनशक्रेणपरिपालिता ॥ देवतानांधनंराजन्दातव्यंस्यात्कथंमया ॥ ३२ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःसतदाराजाक्रोधेनकलुषीकृतः ॥ बलाज्जग्राहशबलांसर्वसैन्यसमावृतः ॥ ३३ ॥ ततःक्रुद्धामहाभागाशबलावरवर्णिनि ॥ जघानतस्यसैन्यानिशृंगैःखुरतलैरपि ॥ ३४ ॥ घातयित्वामुहूर्त्तेनतत्सैन्यंशबलाबलात् ॥ अंतर्द्धानंगतादेवीययौशक्रांतिकंक्षणात् ॥ ३५ ॥ स्वसैन्यंनिहतंदृष्ट्वासोर्जुनःक्रोधमूर्च्छितः ॥ मुष्टिनाताडयामासभार्गवंद्विजसत्तमम् ॥ ३६ ॥ ताडितस्तेनबहुशोविकलांगःप्रकंपितः ॥ पपातसहसाभूमौस

१ विद्यासमन्वितः इ० पा० । २ शुभाचारस्तत्रतस्थौ इ० पा० । ३ प्रवेपितः । प्रकंपितः इ० च पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मारद्विजसत्तमः ॥ ३७ ॥ हत्वामुनिवरंतत्रपापात्माहैहयाधिपः ॥ मं[1]हासैन्यपरीवारोविवेशनगरंस्वकम् ॥ ३८ ॥ रामस्तुदेवदेवेशंपूजयामासभार्गवः॥
तेनसंपूजितोदेवःप्रसन्नःप्राहकेशवः॥३९॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रीतोस्मितपसावत्सभवतोनियतात्मनः॥संप्रदास्यामितेविप्रमच्छक्तिंपरमांशुभाम्॥४०॥
आवेशितोथमच्छक्त्याजहिदुष्टान्नृपोत्तमान्॥भूभारकविनाशायदेवतानांहितायवै॥४१ ॥ईश्वरउवाच॥ इत्युक्त्वाप्रददौदेवःपरशुंशत्रुधर्षणम्॥वैष्णवंचमह
च्चापंदिव्याण्यस्त्राण्यनेकशः॥दत्वाप्रोवाचभगवाञ्जामदग्निंजनार्द्दनः॥४२॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥मदोत्कटान्नृपान्हत्वाबहुशःपरवीरहा॥गृहाणपृथिवींसर्वां
सागरान्तांद्विजोत्तम॥४३॥ पालयस्वचधर्मेणवीर्य्येणमहतावृतः॥कालेनमत्पदंचापिमत्प्रसादाद्गमिष्यसि॥४४॥ ॥ईश्वरउवाच॥ ॥इत्युक्त्वांतर्हितोदेवोव
रंदत्वाद्विजन्मने ॥ रामोपिचा[2]थसहसाप्रययौपितुराश्रमम् ॥४५ ॥ पितरंनिहतंदृष्ट्वाभार्गवःक्रोधमूर्च्छितः ॥ निष्क्षत्रांकर्तुमन्विच्छन्महींनृपसमाकुलाम्॥
॥ ४६ ॥ जगामहैहयपतेर्नगरंनृपसंवृतम् ॥ क्रोधावेशज्वलद्गात्रोद्राग्यंतिष्ठदुदायुधः ॥ ४७ ॥ तंदृष्ट्वातत्पुरजनाजामदग्न्यंमहौजसम् ॥ जाज्वल्यमानं
वपुषाकालाग्निमिवमेनिरे ॥४८॥ भयार्ताविद्रुताःसर्वेराजानंहैहयाधिपम् ॥ शशंसुस्तंमहासत्वंसर्वायुधसमन्वितम्॥४९॥श्रुत्वासराजातद्वाक्यंप्राहविस्मि
तचेतसा॥हैहयाधिपउवाच ॥ कोसौममपुरद्वारिसायुधःसंस्थितोबलात् ॥५०॥ महेंद्रोवायमोवापिरुद्रोवाधनदोपिवा ॥ सायुधोमत्पुरद्वारिस्थातुंशक्तोनक
र्हिचित् ॥ ५१ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वापार्थिवेंद्रोसौकिंकरान्सुमहाबलान् ॥ प्रेरयामासतंद्रष्टुंगृह्णीतेत्याहदुर्मतिः ॥ ५२ ॥ तेगत्वाददृशुर्वीरंपु
रद्वारिमहाबलम् ॥ ज्वलंतमिवकालाग्निंदुर्निरीक्ष्यंस्वतेजसा॥५३॥तस्यसंदर्शनेप्यत्रनशक्तास्तेमहाबलाः ॥ग्रहीतुकामास्तंवीरंसमंतात्प्रययुर्भृशम्॥५४॥
तान्दृष्ट्वासायुधान्सर्वान्पार्थिवेन्द्रस्यकिंकरान् ॥ प्रहसन्प्राहविप्रेन्द्रोजामदग्निर्महाबलः ॥५५॥परशुरामउवाच॥ ॥भार्गवस्यसुतोरामःसंप्राप्तोहंनराधमाः॥
स्वपितुर्निधनात्सर्वान्हनिष्यामिनृपोत्तमान् ॥ ५६ ॥ कार्तवीर्यस्यरुधिरंमत्पित्रेतिलसंयुतम् ॥ दास्यामिपिण्डदानंचतच्छिरःकमलेनवै ॥ ५७ ॥
॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्युक्तास्तेमहावीर्य्याःकिंकरास्तस्यभूपतेः ॥ शरैःस्मताडयामासुःपलालैरिवपावकम् ॥ ५८ ॥ ततःक्रुद्धोमहावीर्योराम
स्सत्यपराक्रमः ॥ वैष्णवंचापमाकृष्यज्यानिनादमथाकरोत् ॥ ५९ ॥ तेननादेनमहतापूरितंभुवनत्रयम् ॥ देवानामपिसंत्रासोबभूवमहदद्भुतम् ॥ ६० ॥
ततःपावकसंकाशैराशुगैःसुमहाबलः ॥ ताडयामासतान्वीरान्किंकरान्वैमहाबलान् ॥ ६१ ॥ हत्वातुकिंकरांस्तस्यपार्थिवस्यमहात्मनः ॥ कालाग्निरिव
संतस्थौसर्वभूतभयंकरः ॥ ६२ ॥ श्रुत्वातुकिंकरान्स्वस्यहतान्रामेणधीमता ॥ हैहयाधिपतिर्वीरःक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ ६३ ॥ निर्ययौसहसैन्येनयत्रा

१ महाभयपरीतात्मा इ०पा० । २ द्रष्टुमनसा इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तेभार्गवोव्ययः ॥ तंदृष्ट्वाघोरसंकाशंज्वलंतंस्वेनतेजसा ॥ ६४ ॥ त्रस्ताःसर्वेजनास्तत्रशंकमानाजनक्षयम् ॥ ततोयुद्धंमहाघोरंरामस्यनृपतेस्तदा ॥
॥ ६५ ॥ शस्त्रास्त्रपातनैर्भीमैर्मेघयोरिववर्षतोः ॥ ततोरामोमहातेजास्तत्सैन्यंनृपतेस्तदा ॥ ६६ ॥ निर्ददाहक्षणात्सर्वंवैष्णवास्त्रेणलीलया ॥ ततःपरशु
नारामस्तीक्ष्णेनामितविक्रमः ॥ ६७ ॥ चिच्छेदबाहुसाहस्रंकार्त्तवीर्यस्यदुर्मतेः ॥ नशशाकमहावीर्योयोद्धुंरामेणभूपतिः ॥ ६८ ॥ नष्टवीर्य्योबभूवात्रपा
पेनस्वेनदुर्म्मतिः ॥ चिच्छेदतच्छिरःक्रुद्धोरेणुकातनयोबली ॥ ६९ ॥ महाद्रिशृङ्गंवज्रेणयथादेवपतिर्बली ॥ हत्वासहस्रबाहुंतंजामदग्न्यःप्रतापवान् ॥
॥ ७० ॥ जघानपार्थिवान्सर्वान्क्रुद्धःपरशुनामृधे ॥ रामंदृष्ट्वामहारौद्रंपार्थिवाःपृथिवीतले ॥७१ ॥ भयार्त्ताविद्रुताःसर्वेमातंगाइवकेसरिम् ॥ विद्रुतानपि
भूपालान्पितुर्निधनमन्युना ॥७२॥ जघानभार्गवःक्रुद्धोनागानिवखगेश्वरः ॥ निःक्षत्रंकृतवान्सर्वंजामदग्निःप्रतापवान् ॥७३ ॥ ररक्षभगवानेकमिक्ष्वाकोःसु
महत्कुलम् ॥ मातामहस्यान्वयत्वाद्रेणुकावचनादथ ॥ ७४ ॥ तान्भ्रष्टराज्यान्कृत्वावैमातामहकुलोद्भवान् ॥ नहत्वामनुवंशांस्तान्रामोनृपकुलांत
कः ॥७५॥ सर्वंतुभूभृतांवंशंनाशयामासवीर्य्यवान् ॥ कृत्वाचोर्वींतुनिःक्षत्रांजमदग्निसुतोबली ॥७६॥ अश्वमेधंमहायज्ञंचकारविधिवद्द्विजः ॥ प्रददौविप्र
मुख्येभ्यःसप्तद्वीपवतींमहीम् ॥ ७७॥ दत्वामहींसविप्रेभ्योजामदग्न्यःप्रतापवान् ॥ तपस्तप्तुंययौसोथनरनारायणाश्रमम् ॥७८॥ एतत्तेकथितंदेविजामद
ग्नेर्महात्मनः ॥ शक्त्यावेशावतारस्यचरितंशार्ङ्गिणःप्रभोः ॥ ७९ ॥ नोपास्यंहिभवेत्तस्यशक्त्यावेशान्महात्मनः ॥ उपास्यौभगवद्भक्तैर्विप्रमुख्यैर्म
हात्मभिः ॥ ८० ॥ रामकृष्णावतारौतुपरिपूर्णौहिसद्गुणैः ॥ उपास्यमानावृषिभिरपवर्गप्रदौनृणाम् ॥ ८१ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यां
संहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेपरशुरामचरितंनामैकचत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४१ ॥ छ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ स्वायम्भुवो
मनुःपूर्वंद्वादशार्णंमहामनुम् ॥ जजापगोमतीतीरेनैमिषेविमलेशुभे ॥ १ ॥ तेनवर्षसहस्रेणपूजितःकमलापतिः ॥मत्तोवरंवृणीष्वेतितंप्राहभगवान्हरिः ॥२॥
ततःप्रोवाचहर्षेणमनुःस्वायम्भुवोहरिम् ॥ ॥ मनुरुवाच ॥ ॥ पुत्रत्वंभजदेवेशत्रीणिजन्मानिचाच्युत ॥ ३ ॥ त्वांपुत्रलालसत्वेनभजामिपुरुषोत्तमम् ॥
॥ रुद्रउवाच ॥ ॥इत्युक्तस्तेनलक्ष्मीशःप्रोवाचसुमहागिरा ॥ ४ ॥ ॥विष्णुरुवाच॥ ॥ भविष्यतिनृपश्रेष्ठयत्तेमनसिकांक्षितम् ॥ ममैवचमहत्प्रीतिस्तव
पुत्रत्वहेतवे ॥ ५ ॥ स्थितिप्रयोजनेकालेतत्रतत्रनृपोत्तम ॥ त्वयिजातेत्वहमपिजातोस्मितवसुव्रत ॥ ६ ॥ परित्राणायसाधूनांविनाशायचदुष्कृताम् ॥
धर्म्मसंस्थापनार्थायसंभवामि[1]तवानघ ॥ ७ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ एवंदत्वावरंतस्मैतत्रैवांतर्दधेहरिः ॥ अस्याभूत्प्रथमंजन्ममनोःस्वायंभुवस्य

१ युगेयुगे इतिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

च ॥ ८ ॥ रघूणामन्वयेपूर्वंराजादशरथोह्यभूत् ॥ द्वितीयोवसुदेवोभूद्वृष्णीनामन्वयेविभुः ॥ ९ ॥ कलेर्दिव्यसहस्राब्दप्रमाणस्यांत्यपादयोः ॥ [1]शंभलग्रा
मकंप्राप्यब्राह्मणःसंजनिष्यति ॥ १० ॥ कौशल्यासमभूत्पत्नीराज्ञोदशरथस्यहि ॥ यदोर्वंशस्यसेवार्थंदेवकीनामविश्रुता ॥ ११ ॥ हरिव्रतस्यविप्रस्य
भार्य्यादेवप्रभापुनः ॥ एवंमातृत्वमापन्नात्रीणिजन्मानिशार्ङ्गिणः ॥ १२ ॥ पूर्वंरामस्यचरितंवक्ष्यामितवसुव्रते ॥ यस्यस्मरणमात्रेणविमुक्तिःपापिनाम
पि ॥ १३ ॥ हिरण्यकहिरण्याक्षौद्वितीयंजन्मसंश्रितौ ॥ कुंभकर्णदशग्रीवावजायेतांमहाबलौ ॥ १४ ॥ पुलस्त्यस्यसुतोविप्रोविश्रवानामधार्मिकः ॥ त
स्यपत्नीविशालाक्षीराक्षसेंद्रसुतानघे ॥ १५ ॥ सुकेशितनयासास्यात्सुमालीदानवस्यच ॥ केकसीनामकन्यासीत्तस्यभार्यादृढव्रता ॥ १६ ॥ कामोद्रि
क्तातुसादेवीसंध्याकालेमहामुनिम् ॥ रमयामासतन्वंगीयथेष्टंशुभदर्शना ॥ १७ ॥ कामात्संध्याभवाद्यत्वात्तस्यांजातौमहाबलौ ॥ रावणःकुंभकर्णश्चराक्ष
सौलोकविश्रुतौ ॥ १८ ॥ कन्याशूर्पणखानामजातातिविकृतानना ॥ [2]कस्यचित्त्वथकालस्यतस्यांजातोविभीषणः ॥ १९ ॥ सुशीलोभगवद्भक्तःसत्यवा
ग्धर्म्मवाञ्छुचिः ॥ रावणःकुंभकर्णश्चहिमवत्पर्वतोत्तमे ॥२०॥ महोग्रतपसामांवैपूजयामासतुर्भृशम् ॥ रावणस्त्वथदुष्टात्मास्वशिरःकमलैःशुभैः ॥२१॥
पूजयामासमांदेविदारुणेनैवकर्म्मणा ॥ ततस्तमब्रुवंसुभ्रूःप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ २२ ॥ वरंवृणीष्वमेवत्सयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ततःप्रोवाचदुष्टात्मादेवदानव
रक्षसाम् ॥ २३ ॥ अवध्यत्वंप्रदेहीतिसर्वलोकजिगीषया ॥ ततोहंदत्तवांस्तस्मैराक्षसायदुरात्मने ॥ २४ ॥ देवदानवयक्षाणामवध्यत्वंवरानने ॥ राक्ष
सोसौमहावीर्योवरदानात्सुगर्वितः ॥ २५ ॥ त्रींल्लोकान्पीडयामासदेवदानवमानुषान् ॥ तेनसंबाध्यमानाश्चदेवाब्रह्मपुरोगमाः ॥ २६ ॥ भयार्त्ताःशरणंज
ग्मुरीश्वरंकमलापतिम् ॥ ज्ञात्वाथवेदनांतेषामभयायसनातनः ॥२७॥ उवाचत्रिदशान्सर्वान्ब्रह्मरुद्रपुरोगमान् ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ राज्ञोदश
रथस्याहमुत्पत्स्यामिरघोःकुले ॥ २८ ॥ वधिष्यामिदुरात्मानंरावणंसहबांधवम् ॥ मानुषंवपुरास्थायहन्मिदैवतकंटकम् ॥ २९ ॥ [3]नंदिशापाद्भवंतोपि
वानरत्वमुपागताः ॥ कुरुध्वंममसाहाय्यंगंधर्वाप्सरसोत्तमाः ॥ ३० ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्तादेवतास्सर्वादेवदेवेनविष्णुना ॥ वानरत्वमुपाग
म्यजज्ञिरेपृथिवीतले ॥ ३१ ॥ भार्गवेणप्रदत्तातुमहीसागरमेखला ॥ दत्तामहर्षिभिःपूर्वंरघूणांसुमहात्मनाम् ॥ ३२ ॥ वैवस्वतमनोःपुत्रोराज्ञांश्रेष्ठोमहाब
लः॥इक्ष्वाकुरितिविख्यातस्सर्वधर्म्मविदांवरः॥३३॥तदन्वयेमहातेजाराजादशरथोबली ॥अजस्यनृपतेःपुत्रःसत्यवान्शीलवान्शुचिः ॥३४॥ सराजापृथि
वींसर्वांपालयामासवीर्य्यतः ॥ राज्येषुस्थापयामाससर्वान्पार्थिवसत्तमान् ॥ ३५ ॥ कोशलस्यनृपस्याथपुत्रीसर्वांगशोभना ॥ कौशल्यानामतांकन्यामुप

१ शंभलग्रामकेमुख्ये इ०पा० । २ कस्यचिद्धर्मकालेन इतिपाठः । ३ ब्रह्मशापादितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

येमेसपार्थिवः ॥३६॥ मागधस्यनृपस्याथतनयाचशुचिस्मिता ॥ सुमित्रानामनाम्नाचद्वितीयातस्यभामिनी ॥ ३७ ॥ तृतीयाकेकयस्याथनृपतेर्दुहितात
था ॥ भार्य्याभूत्पद्मपत्राक्षीकैकयीनामनामतः ॥३८॥ ताभिःस्मराजाभार्याभिस्तिसृभिर्धर्मसंयुतः ॥ रमयामासकाकुत्स्थःपृथिवींचानुपालयन् ॥ ३९॥
अयोध्यानामनगरीशरयूतीरसंस्थिता ॥ सर्वरत्नसुसंपूर्णाधनधान्यसमाकुला ॥ ४० ॥ प्राकारगोपुरैर्जुष्टाहेमप्राकारसंकुला ॥ उत्तमैर्नागतुरगैर्महेंद्रस्यय
थापुरी ॥ ४१ ॥ तस्यांराजासधर्मात्माउवासमुनिसत्तमैः ॥ पुरोहितेनविप्रेणवसिष्ठेनमहात्मना ॥ ४२ ॥ राज्यंचकारयामाससर्वंनिहतकंटकम् ॥
यस्मादुत्पत्स्यतेतस्यांभगवान्पुरुषोत्तमः ॥ ४३ ॥ तस्मात्तुनगरीपुण्यासाप्ययोध्येतिकीर्तिता ॥ नगरस्यपरंधाम्नोनामतस्याप्यभूच्छुभे ॥ ४४ ॥
यत्रास्तेभगवान्विष्णुस्तदेवपरमंपदम् ॥ तत्रसद्योभवेन्मोक्षःसर्वकर्म्मनिकृंतनः ॥ ४५ ॥ जातेतत्रमहाविष्णौनराःसर्वेमुदंययुः ॥ सराजापृथिवींसर्वां
पालयित्वाशुभानने ॥ ४६ ॥ अयजद्वैष्णवेष्ट्याचपुत्रार्थीहरिमच्युतम् ॥ तेनसंपूजितःश्रीशोराजासर्वगतोहरिः ॥ ४७ ॥ वैष्णवेनतुयज्ञेनवरदःप्राहके
शवः ॥ तस्मिन्नाविरभूदग्नौयज्ञरूपोहरिस्तदा ॥ ४८ ॥ शुद्धजाम्बूनदप्रख्यःशंखचक्रगदाधरः ॥ शुक्लांबरधरःश्रीमान्सर्वभूषणभूषितः ॥ ४९ ॥ श्री
वत्सकौस्तुभोरस्कोवनमालाविभूषितः ॥ पद्मपत्रविशालाक्षश्चतुर्बाहुरुदारधीः ॥५०॥ सव्यांकस्थश्रियासार्द्धमाविरासीद्रमेश्वरः ॥ वरदोस्मीतितंप्राहरा
जानंभक्तवत्सलः ॥ ५१ ॥ तंदृष्ट्वासर्वलोकेशंराजाहर्षसमाकुलः ॥ ववंदेभार्य्ययासार्द्धंप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ ५२ ॥ प्रांजलिःप्रणतोभूत्वाहर्षगद्गदया
गिरा ॥ पुत्रत्वंमेभजेत्याहदेवदेवंजनार्दनम् ॥ ५३ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान्प्राहराजानमच्युतः ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ उत्पत्स्येहंनृपश्रेष्ठदेवलोकहिताय
वै ॥ ५४ ॥ परित्राणायसाधूनांराक्षसानांवधायच ॥ मुक्तिप्रदातुंलोकानांधर्म्मसंस्थापनायच ॥ ५५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ इत्युक्त्वापायसंदिव्यंहे
मपात्रस्थितंशृतम् ॥ लक्ष्म्याहस्तस्थितंशुभ्रंपार्थिवायददौहरिः ॥ ५६ ॥ ॥ विष्णुरुवाच ॥ ॥ इदंवैपायसंराजन्पत्नीभ्यस्तवसुव्रत ॥ देहितेतनया
स्तासुउत्पत्स्यन्तेमदंगजाः ॥ ५७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासुनिभिःसर्वैःस्तूयमानोजनार्दनः ॥ स्वात्मानंदर्शयित्वाथतत्रैवांतरधी
यत ॥ ५८ ॥ सराजातत्रदृष्ट्वाचपत्नींज्येष्ठांकनीयसीम् ॥ विभज्यपायसंदिव्यंप्रददौसुसमाहितः ॥५९॥ एतस्मिन्नन्तरेपत्नीसुमित्रातस्यमध्यमा ॥ तत्स
मीपंप्रयातासापुत्रकामासुलोचना ॥ ६० ॥ तांदृष्ट्वातत्रकौशल्याकैकेयीचसुमध्यमा ॥ अर्द्धमर्द्धंप्रददतुस्तेतस्यैपायसंस्वकम् ॥ ६१ ॥ तत्प्राश्यपाय
संदिव्यंराजपत्न्यःसुमध्यमाः ॥ संपन्नगर्भाःसर्वास्ताविरेजुःशुभ्रवर्चसः ॥ ६२ ॥ तासांस्वप्नेषुदेवेशःपीतवासाजनार्दनः ॥ शंखचक्रगदापाणिराविर्भूतस्त
दाहरिः ॥ ६३ ॥ अस्मिन्कालेमनोरम्येमधुमासिशुचिस्मिते ॥ शुक्लेनवम्यांविमलेनक्षत्रेऽदितिदैवते ॥ ६४ ॥ मध्याह्नसमयेलग्नेसर्वग्रहशुभान्विते ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कौसल्याजनयामासपुत्रंलोकेश्वरंहरिम् ॥ ६५ ॥ इंदीवरदलश्यामंकोटिकंदर्प्पसन्निभम् ॥ पद्मपत्रविशालाक्षंसर्वाभरणशोभितम् ॥ ६६ ॥
श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंसर्वाभरणभूषितम् ॥ उद्यद्दिनकरप्रख्यकुण्डलाभ्यांविराजितम् ॥ ६७ ॥ अनेकसूर्य्यसंकाशंतेजसामहतावृतम् ॥
परेशस्यतनोरम्यंदीपादुत्पन्नदीपवत् ॥ ६८ ॥ ईशानंसर्वलोकानांयोगिध्येयंसनातनम् ॥ सर्वोपनिषदामर्थमनंतंपरमेश्वरम् ॥ ६९ ॥
जगत्सर्गस्थितिलयेहेतुभूतमनामयम् ॥ शरण्यंसर्वभूतानांसर्वभूतमयंविभुम् ॥ ७० ॥ समुत्पन्नेजगन्नाथेदेवदुंदुभयोदिवि ॥ विनेदुःपुष्पवर्षा
णिववर्षुःसुरसत्तमाः ॥ ७१ ॥ प्रजापतिमुखादेवाविमानस्थानभस्तले ॥ तुष्टुवुर्मुनिभिःसार्द्धंहर्षपूर्णागविह्वलाः ॥ ७२ ॥ जगुर्गंधर्वपतयो
ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ववुःपुण्यशिवावाताःसुप्रभोभूद्दिवाकरः ॥ ७३ ॥ जज्वलुश्चाग्नयःशांताविमलाश्चदिशोदश ॥ ततस्सराजाहर्षेणपुत्रंदृष्ट्वासनात
नम् ॥ ७४ ॥ पुरोधसावसिष्ठेनजातकर्म्मतदाकरोत् ॥ नामचास्मैददौरम्यंवसिष्ठोभगवांस्तदा ॥ ७५ ॥ श्रियःकमलवासिन्यारमणोयंमहान्प्रभुः ॥
तस्माच्छ्रीरामइत्यस्यनामसिद्धंपुरातनम् ॥ ७६ ॥ सहस्रनाम्नांश्रीशस्यतुल्यंमुक्तिप्रदंनृणाम् ॥ विष्णुनासमुत्पन्नोविष्णुरित्यभिधीयते ॥ ७७ ॥ एवं
नामास्यदत्वाथवसिष्ठोभगवानृषिः ॥ परिणीयनमस्कृत्यस्तुत्वास्तुतिभिरेवच ॥ ७८ ॥ संकीर्त्यनामसाहस्रंमंगलार्थंमहात्मनः ॥ विनिर्ययौमहातेजा
स्तस्मात्पुण्यतमाद्गृहात् ॥ ७९ ॥ राजाथविप्रमुख्येभ्योददौबहुधनंमुदा ॥ गवामयुतदानंचकारयामासधर्म्मतः ॥ ८० ॥ ग्रामाणांशतसाहस्रंददौरघुकु
लोत्तमः ॥ वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैरसंख्येयैर्धनैरपि ॥ ८१ ॥ विष्णोस्संतुष्टयेतत्रतर्प्पयामासभूसुरान् ॥ कौसल्याचसुतंदृष्ट्वारामंराजीवलोचनम् ॥ ८२ ॥ फु
ल्लहस्तारविंदाभंपद्महस्ताम्बुजान्वितम् ॥ तस्यश्रीपादकमलेपद्माब्जेचवरानने ॥ ८३ ॥ शंखचक्रगदापद्मध्वजवस्त्रादिचिह्निते ॥ दृष्ट्वावक्षसिश्रीवत्सं
कौस्तुभंवनमालया ॥ ८४ ॥ तस्यांगेसाजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् ॥ स्मितवक्रेविशालाक्षीभुवनानिचतुर्दश ॥ ८५ ॥ निश्वासेतस्यवेदांश्चसेतिहासा
न्महात्मनः ॥ द्वीपानब्धीन्गिरींस्तस्यजघनेवरवर्णिनि ॥ ८६ ॥ नाभ्यांब्रह्मशिवौतस्यकर्णयोश्चदिशःशुभाः ॥ नेत्रयोर्वह्निसूर्यौचघ्राणेवायुंमहाजव
म् ॥ ८७ ॥ सर्वोपनिषदामर्थंदृष्ट्वातस्यविभूतयः ॥ कृत्स्नाभीतावरारोहाप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ हर्षाश्रुपूर्णनयनाप्रांजलिर्वाक्यमब्रवीत् ॥ ८८ ॥ कौश
ल्योवाच ॥ धन्यास्मिदेवदेवेशलब्ध्वात्वांतनयंप्रभो ॥ प्रसीदमेजगन्नाथपुत्रस्नेहंप्रदर्शय ॥ ८९ ॥ ॥ईश्वरउवाच ॥ ॥ एवमुक्तोहृषीकेशोमात्रासर्वगतो
हरिः ॥ मायामानुषतांप्राप्यशिशुभावाद्रुरोदसः ॥ ९० ॥ अथप्रमुदितादेवीकौशल्याशुभलक्षणा ॥ पुत्रमालिंग्यहर्षेणस्तन्यंप्रादात्सुमध्यमा ॥ ९१ ॥

१ विष्णुमासिसमुत्पन्नो इति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्याःस्तन्यंपपौदेवोबालभावात्सनातनः ॥ उवासमातुरुत्संगेजगद्भर्तामहाविभुः ॥९२॥ देशेतस्मिञ्छुभेरम्येसर्वकामप्रदेनृणाम् ॥ उत्सवंचक्रिरेपौरा
हृष्टाजनपदानराः ॥ ९३ ॥ कैकेय्यांभरतोजज्ञेपांचजन्यांशचोदितः ॥ सुमित्राजनयामासलक्ष्मणंशुभलक्षणम् ॥ ९४ ॥ शत्रुघ्नंचमहाभागादेवशत्रुप्रता
पनम् ॥ अनंतांशेनसंभूतोलक्ष्मणःपरवीरहा ॥ ९५ ॥ सुदर्शनांशाच्छत्रुघ्नःसंजज्ञेमितविक्रमः ॥ तेसर्वेववृधुस्तत्रवैवस्वतमनोःकुले ॥ ९६ ॥ संस्कृ
तास्तेसुताःसम्यग्वसिष्ठेनमहौजसा ॥ अधीतवेदास्तेसर्वेश्रुतवंतस्तथानृपाः ॥ ९७ ॥ सर्वशास्त्रार्थतत्वज्ञाधनुर्वेदेचनिष्ठिताः ॥ बभूवुःपरमोदारालोका
नांहर्षवर्द्धनाः ॥ ९८ ॥ युग्मंबभूवतुस्तत्रराजानौरामलक्ष्मणौ ॥ तथाभरतशत्रुघ्नौतयोर्युग्मंबभूवह ॥ ९९ ॥ अथलोकेश्वरीलक्ष्मीर्जनकस्यनिवेशने ॥
शुभक्षेत्रेहलोद्घातेसुनासीरेशुभेक्षणे ॥ १०० ॥ बालार्ककोटिसंकाशारक्तोत्पलकराम्बुजा ॥ सर्वलक्षणसंपन्नासर्वाभरणभूषिता ॥ १०१ ॥ धृत्वावक्ष
सिचार्वङ्गीमालामम्लानपङ्कजाम् ॥ सीतामुखेसमुत्पन्नाबालभावेनसुंदरी ॥ १०२ ॥ तांदृष्ट्वाजनकोराजाकन्यांविदमयींशुभाम् ॥ उद्धृत्यापत्यभा
वेनपुपोषमिथिलापतिः ॥ १०३ ॥ जनकस्यगृहेरम्येसर्वलोकेश्वरप्रिया ॥ ववृधेसर्वलोकस्यरक्षणार्थंसुरेश्वरी ॥ १०४ ॥ एतस्मिन्नंतरेदेविकौ
शिकोलोकविश्रुतः ॥ सिद्धाश्रमेमहापुण्येभागीरथ्यास्तटेशुभे ॥ १०५ ॥ क्रतुप्रवरमारेभेयष्टुंतत्रमहामुनिः ॥ वर्त्तमानस्यतस्यास्ययज्ञस्याथ
द्विजन्मनः ॥ १०६ ॥ क्रतुविध्वंसिनोभूवन्रावणस्यनिशाचराः ॥ कौशिकश्चिंतयित्वाथरघुवंशोद्भवंहरिम् ॥ १०७ ॥ आनेतुमैच्छद्धर्मात्मालोकानांहि
तकाम्यया ॥ सगत्वानगरींरम्यामयोध्यांरघुपालिताम् ॥ १०८ ॥ नृपश्रेष्ठंदशरथंददर्शमुनिसत्तमः ॥ राजापिकौशिकंदृष्ट्वाप्रत्युत्थायकृतांजलिः ॥
॥ १०९ ॥ पुत्रैःसहमहातेजाववंदेमुनिसत्तमम् ॥ धन्योहमस्मीतिवदन्हर्षेणरघुनंदनः ॥११०॥ अर्चयामासविधिनानिवेश्यपरमासने ॥ परिणीयनमस्कृ
त्यकिंकरोमीत्युवाचतम् ॥१११॥ ततःप्रोवाचहृष्टात्माविश्वामित्रोमहातपाः ॥ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ ॥ देहिमेराघवंराजन्रक्षणार्थंक्रतोर्मम ॥११२॥
साफल्यमस्तुमेयज्ञेराघवस्यसमीपतः ॥ तस्माद्रामंरक्षणार्थंदातुमर्हसिभूपते ॥ ११३ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ तच्छुत्वामुनिवर्य्यस्यवाक्यंसर्वविदांवरः ॥
प्रददौमुनिवर्य्यायराघवंसहलक्ष्मणम् ॥११४॥ आदायराघवंतत्रविश्वामित्रोमहातपाः ॥ स्वमाश्रममभिप्रीतःप्रययौद्विजसत्तमः ॥ ११५ ॥ ततःप्रहृष्टा
स्त्रिदशाःप्रयातेरघुसत्तमे ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणितुष्टुवुश्चमहौजसः ॥ ११६ ॥ अथाजगामहृष्टात्मावैनतेयोमहाबलः ॥ अदृश्यभूतोभूतानांसंप्राप्यरघुसत्त
मम् ॥ ११७ ॥ ताभ्यांदिव्येचधनुषीतूणौचाक्षयसायकौ ॥ दिव्यान्यस्त्राणिशस्त्राणिदत्वाचप्रययौद्विजः ॥ ११८ ॥ तौरामलक्ष्मणौवीरौकौशिकेनमहा
त्मना ॥ गच्छंतौज्ञापितारण्येराक्षसीघोरदर्शना ॥ ११९ ॥ नाम्नातुताडकादेविभार्यासुंदस्यरक्षसः ॥ जघ्नतुस्तांमहावीरौबाणैर्दिव्यधनुश्च्युतैः ॥१२०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निहताराघवेणाथराक्षसीघोरदर्शना ॥ त्यक्त्वातनुंघोररूपांदिव्यरूपाबभूवसा ॥ १२१ ॥ जाज्वल्यमानावपुषासर्वाभरणविभूषिता ॥ प्रययौवैष्णवंलो
कंप्रणम्यचरघूत्तमौ ॥ १२२ ॥ तांहत्वाराघवःश्रीमान्कौशिकस्याश्रमंशुभम् ॥ प्रविवेशमहातेजालक्ष्मणेनमहात्मना ॥१२३ ॥ ततःप्रहृष्टामुनयःप्रत्युद्ग
म्यरघूत्तमम् ॥ निवेश्यपूजयामासुरर्घाद्यैःपरमात्मने ॥ १२४ ॥ कौशिकःकृतदीक्षस्तुयष्टुंयज्ञमनुत्तमम् ॥ आरेभेमुनिभिःसार्द्धंविधिनामुनिसत्तमः॥
॥ १२५ ॥ वर्त्तमानेमहायज्ञेमारीचोनामराक्षसः ॥ भ्रात्रासुबाहुनातत्रविघ्नंकर्तुमवस्थितः ॥ १२६ ॥ दृष्ट्वातौराक्षसौघोरौराघवःपरवीरहा ॥ जघानैके
नवाणेनसुबाहुंराक्षसेश्वरम् ॥ १२७ ॥ पवनास्त्रेणमहतामारीचंसनिशाचरम् ॥ सागरेपातयामासशुष्कपर्णमिवानिलः ॥ १२८ ॥ सरामस्यमहावीर्य्यं
दृष्ट्वाराक्षससत्तमः ॥ न्यस्तशस्त्रस्तपस्तप्तुंप्रययौमहदाश्रमम् ॥१२९॥ विश्वामित्रोमहातेजाःसमाप्तेमहतिक्रतौ ॥ प्रहृष्टमनसातत्रपूजयामासराघवम्॥
॥ १३० ॥ समाश्लिष्यमहात्मानंकाकपक्षधरंहरिम् ॥ नीलोत्पलदलश्यामंपद्मपत्रायतेक्षणम् ॥१३१॥ उपाघ्रायतदामूर्ध्नितुष्टावमुनिसत्तमः ॥ एतस्मिन्नं
तरेराजामिथिलायाअधीश्वरः ॥ १३२ ॥ वाजपेयंक्रतुंयष्टुमारेभेमुनिसत्तमैः ॥ तंद्रष्टुंप्रययुस्सर्वेविश्वामित्रपुरोगमाः ॥ १३३ ॥ मुनयोरघुशार्दूलसहिताः
पुण्यचेतसः ॥ गच्छतस्तस्यरामस्यपदाब्जेनमहात्मनः ॥ १३४ ॥ अभूत्सापावनीभूमिःसमाक्रांतामहाशिला ॥ सापिशप्तापुराभर्त्रागौतमेन
द्विजन्मना ॥ १३५ ॥ अहल्यारघुनाथस्यपादस्पर्शाच्छुभाभवत् ॥ अथसंप्राप्यनगरींमिथिलांमुनिसत्तमाः ॥ १३६ ॥ राघवाभ्यांतुसहिताबभूवुः
प्रीतमानसाः ॥ समागतान्महाभागान्दृष्ट्वाराजामहाबलः ॥ १३७ ॥ प्रत्युद्गम्यप्रणम्याथपूजयामासमैथिलः ॥ रामंपद्मविशालाक्षमिंदीवरदलप्रभम्॥
॥ १३८ ॥ पीताम्बरधरंश्लक्ष्णंकोमलावयवोज्ज्वलम् ॥ अवधीरितकंदर्प्पकोटिलावण्यमुत्तमम् ॥ १३९ ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नंसर्वाभरणभूषितम् ॥ स्वस्य
हृत्पद्ममध्येयःपरेशस्यतनुर्हरिः ॥१४०॥ उत्पन्नोदीपवद्दीपात्सौशील्यादिगुणैःपरैः ॥ तंदृष्ट्वारघुनाथंसजनकोहृष्टमानसः ॥१४१॥ परेशमेवतंमेनेरामंद
शरथात्मजम् ॥ पूजयामासकाकुत्स्थंधन्योस्मीतिब्रुवन्नृपः॥१४२॥प्रसादंवासुदेवस्यविष्णोर्मेनेनरेश्वरः ॥ प्रदातुंदुहितांतस्मैमनसाचिंतयन्प्रभुः॥१४३॥
आत्मजौरघुवंशस्यज्ञात्वातत्रनृपोत्तमः ॥ पूजयामासधर्मेणवस्त्रैराभरणैःशुभैः॥१४४॥ ऋषीन्समर्चयामासमधुपर्कादिपूजनैः ॥ ततोवसानेयज्ञस्यरामोरा
जीवलोचनः ॥ १४५ ॥ भंक्त्वाशैवंधनुर्दिव्यंजितवान्जनकात्मजाम् ॥ अथासौवीर्यशुल्केनमहतापरितोषितः ॥ १४६ ॥ मुदाधरणिजांतस्मैप्रददौमि
थिलाधिपः ॥ केशवायश्रियमिवयथापूर्वंमहार्णवः ॥ १४७ ॥ सदूतंप्रेषयामासराघवंमिथिलाधिपः ॥ पुत्राभ्यांसहधर्मात्मामिथिलायांविवेशह ॥१४८॥

---

१ तंदृष्ट्वाजनकोराजाहर्षनिर्भरमानस इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वसिष्ठवामदेवाद्यैः प्रीतैःसहमहीपतिः ॥ उवासनगरेरम्येजनकस्यरघूत्तमः ॥ १४९ ॥ तस्मिन्नेवशुभेकालेरामस्यधरणिसुताम् ॥ विवाहमकरोद्राजा
मिथिलेनसमर्चितः ॥ १५० ॥ लक्ष्मणस्योर्मिलांनामकन्यांजनकसंभवाम् ॥ जनकस्यानुजस्याथतनयेशुभवर्चसी ॥ १५१ ॥ मांडवीश्रुतकीर्त्तिश्चस
र्वलक्षणलक्षिते ॥ भरतस्यचसौमित्रेर्विवाहमकरोन्नृपः ॥ १५२ ॥ निर्वर्त्यौद्वाहिकंतत्रराजादशरथोबली ॥ अयोध्यांप्रस्थितःश्रीमान्पौरैर्जनपदैर्वृतः
॥ १५३ ॥ पारिबर्हसमादायमैथिलेनचपूजितः ॥ ससुतःसस्नुषःसाश्वःसगजःसबलानुगः ॥ १५४ ॥ तदध्वनिमहावीर्य्योजामदग्निःप्रतापवान् ॥ गृ
हीत्वापरशुंचापंसंक्रुद्धइवकेसरी ॥१५५॥ अभ्यधावच्चकाकुत्स्थंयोद्धुकामोनृपांतकः ॥ संप्राप्यराघवंदृष्ट्वावचनंप्राहभार्गवः ॥ १५६ ॥ ॥ परशुराम
उवाच॥ रामरामममहाबाहोशृणुष्ववचनंमम॥ बहुशःपार्थिवान्हत्वासंयुगेभूरिविक्रमान्॥१५७॥ब्राह्मणेभ्योमहींदत्वातपस्तप्तुमहंगतः॥तववीर्यबलंश्रुत्वात्व
यायोद्धुमिहागतः॥१५८॥ इक्ष्वाकवोनवध्यामेमातामहकुलोद्भवाः ॥ वीर्य्यंक्षत्रबलंश्रुत्वानशक्यंसहितुंमम॥१५९॥रौद्रंचापंदुराधर्षंभज्यमानंत्वयानृप॥
तस्माद्ददान्ययुद्धंमेदीयतांरघुसत्तम ॥ १६० ॥ इदंतुवैष्णवंचापंतेनतुल्यमरिंदम ॥ आरोपयस्ववीर्येणनिर्जितोऽस्मित्वयैवहि ॥ १६१ ॥ अथवा
त्यजशस्त्राणिपुरस्ताद्बलिनोमम ॥ शरणंभजकाकुत्स्थकातरोऽस्यथचेतसी ॥ १६२ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एवमुक्तस्तुकाकुत्स्थोभार्गवेणप्रतापवान्॥
तच्चापंतस्यजग्राहतच्छक्तिंवैष्णवीमपि॥१६३॥शक्त्यावियुक्तस्सतदाजामदग्निःप्रतापवान्॥निर्वीर्योनष्टतेजाभूत्कर्म्महीनोयथाद्विजः॥१६४॥ विनष्टतेज
संदृष्ट्वाभार्गवंनृपसत्तमाः ॥ साधुसाध्वितिकाकुत्स्थंप्रशशंसुर्मुहुर्मुहुः ॥ १६५ ॥ काकुत्स्थस्तन्महच्चापंगृहीत्वारोप्यलीलया ॥ संधायबाणंतच्चापेभार्ग
वंप्राहविस्मितम् ॥ १६६ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ अनेनशरमुख्येनकिंकर्त्तव्यंतवद्विज ॥ छेद्मिलोकमिमंचाधःस्वर्गंवाहन्मितेतपः ॥ १६७ ॥
॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ तन्दृष्ट्वाघोरसंकाशंबाणंरामस्यभार्गवः ॥ ज्ञात्वातंपरमात्मानंप्रहृष्टोराममब्रवीत् ॥ १६८ ॥ ॥ परशुरामउवाच ॥ ॥ रामरा
ममहाबाहोनवेद्मित्वांसनातनम् ॥ जानाम्यद्यैवकाकुत्स्थतवर्वीर्य्यगुणादिभिः ॥ १६९ ॥ त्वमादिपुरुषःसाक्षात्परब्रह्मपरोऽव्ययः ॥ त्वमनंतोमहाविष्णु
र्वासुदेवःपरात्परः ॥ १७० ॥ नारायणस्त्वंश्रीशस्त्वमीश्वरस्त्वंत्रयीमयः ॥ त्वंकालस्त्वंजगत्सर्वमकाराख्यस्त्वमेवच ॥१७१॥ स्रष्टाधाताचसंहर्त्तात्वमेव
परमेश्वरः ॥ त्वमचिंत्योमहद्भूतरूपस्त्वंतुमनुर्महान् ॥ १७२ ॥ चतुःषट्पंचगुणवांस्त्वमेवपुरुषोत्तमः ॥ त्वंयज्ञस्त्वंवषट्कारस्त्वमोंकारस्त्रयी
मयः ॥ १७३ ॥ व्यक्ताव्यक्तस्वरूपस्त्वंगुणभृन्निर्गुणःपरः ॥ स्तोतुंत्वाहमशक्तश्चवेदानामप्यगोचरम् ॥ १७४ ॥ यच्चापलत्वंकृतवांस्त्वांयुयु

१ छेद्मिपादद्वयंचापि मुद्गरंचास्मिहन्मिते इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्सुतयाप्रभो ॥ तत्क्षंतव्यंत्वयानाथकृपयाकेवलेनतु ॥ १७५ ॥ तवशक्त्यानृपान्सर्वाञ्जित्वादत्वामहींद्विजान् ॥ त्वप्रसादववशादेवशांतिमाप्नो
तिनैष्ठिकीम् ॥ १७६ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातुकाकुत्स्थंजामदग्निर्महातपाः ॥ परिणीयनमस्कृत्वाराघवंलोकरक्षकम् ॥ १७७ ॥
शतक्रतुकृतंस्वर्गंतदस्त्रायन्यवेदयत् ॥ राघवोथमहातेजाववंदेतंमहामुनिम् ॥ १७८ ॥ विधिवत्पूजयामासपाद्यार्घाचमनादिभिः ॥ तेनसंपू
जितस्तत्रजामदग्निर्महातपाः ॥ १७९ ॥ तपस्तप्तुंययौरम्यंनरनारायणाश्रमम् ॥ राजादशरथःसोथपुत्रैर्दारसमन्वितैः ॥ १८० ॥ स्वांपुरीं
सुमुहूर्त्तेनप्रविवेशमहाबलः ॥ राघवोलक्ष्मणश्चैवशत्रुघ्नोभरतस्तथा ॥ १८१ ॥ स्वान्स्वान्दारानुपागम्यरेमिरेहृष्टमानसाः ॥ तत्रद्वादशवर्षाणिसी
तयासहराघवः ॥ १८२ ॥ रमयामासधर्मात्मानारायणइवाश्रिया ॥ तस्मिन्नेवतुराजाथकालेदशरथःसुतम् ॥ १८३ ॥ ज्येष्ठंराज्येनसंयोक्तुमैच्छत्प्रीत्या
महीपतिः ॥ तस्यभार्याथकैकेयीपुरादत्तवराप्रिया ॥ १८४ ॥ अयाचतनृपश्रेष्ठंभरतस्याभिषेचनम् ॥ विवासनंचरामस्यवत्सराणिचतुर्दश ॥ १८५ ॥
सराजासत्यवचनाद्रामंराज्यादथोःसुतम् ॥ विवासयामासतदादुःखेनहतचेतनः ॥ १८६ ॥ शक्तोपिराघवस्तस्मिन्राज्यंसंत्यज्यधर्मतः ॥ दशग्रीववधार्था
यपितुर्वचनहेतुना ॥ १८७ ॥ वनंजगामकाकुत्स्थोलक्ष्मणेनचसीतया ॥ राजापुत्रवियोगार्त्तःशोकेनचममारसः ॥ १८८ ॥ नियुज्यमानोभरतस्तस्मि
न्राज्येसमंत्रिभिः ॥ नैच्छद्राज्यंसधर्म्मात्मासौभ्रात्रमनुदर्शयन् ॥ १८९ ॥ वनमागम्यकाकुत्स्थमयाचद्भ्रातरंततः ॥ रामस्तुपितुरादेशान्नैच्छद्राज्यमरिं
दमः ॥ १९० ॥ स्वपादुकेददौतस्मैभक्त्यासोप्यग्रहीत्तथा ॥ रामस्यपादुकेराज्यमवाप्यभरतःशुभे ॥ १९१ ॥ प्रत्यहंगंधपुष्पैश्चपूजयन्कैकयीसुतः ॥
तपश्चरणयुक्तेनतस्मिंस्तस्थौनृपोत्तमः ॥ १९२ ॥ यावदागमनंतस्यराघवस्यमहात्मनः ॥ तावद्व्रतपराःसर्वेबभूवुःपुरवासिनः १९३ ॥ राघवश्चित्रकूटा
द्रौभरद्वाजाश्रमेशुभे ॥ रमयामासवैदेहीमन्दाकिन्याजलेशुभे ॥ १९४ ॥ कदाचिदंकेवैदेह्याःशेतेरामोमहामनाः ॥ ऐन्द्रिःकाकस्समागम्यतस्मिन्नेव
चचारह ॥ १९५ ॥ सदृष्ट्वाजानकींतत्रकंदर्पशरपीडितः ॥ विददारनखैस्तीक्ष्णैःपीनोन्नतपयोधरम् ॥ १९६ ॥ तंदृष्ट्वावायसंरामःकुशंजग्राहपाणिना ॥
ब्रह्मणास्त्रेणसंयोज्यथाचिक्षेपधरणीधरः ॥ १९७ ॥ तंतृणंघोरसंकाशंज्वालाराचितविग्रहम् ॥ दृष्ट्वाकाकःप्रदुद्रावविमुंचन्कातरंस्वरम् ॥ १९८ ॥ तंकाकंप्र
त्यनुययौरामस्यास्त्रंसुदारुणम् ॥ वायसस्त्रिषुलोकेषुबभ्रामभयपीडितः ॥ १९९ ॥ यत्रयत्रययौकाकःशरणार्थीसवायसः ॥ तत्रतत्रतदस्त्रंतुप्रविवेशभया
वहम् ॥ २०० ॥ ब्रह्माणमिंद्रंरुद्रंचयमंवरुणमेवच ॥ शरणार्थीजगामाशुवायसःशस्त्रपीडितः ॥ २०१ ॥ तंदृष्ट्वावायसंसर्वेरुद्राद्यादेवदानवाः ॥ नशक्ताः

१ शतक्रतुकृतंपुण्यमितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मवयंत्रातुमितिप्राहुर्मनीषिणः ॥ अथप्रोवाचभगवान्ब्रह्मात्रिभुवनेश्वरः ॥२०२॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ भोभोबलिभुजांश्रेष्ठतमेवशरणंव्रज ॥ सएवरक्ष
कःश्रीमान्सर्वेषांकरुणानिधिः ॥ २०३ ॥ रक्षत्येवक्षमासारोवत्सलंशरणागतान् ॥ ईश्वरःसर्वभूतानांसौशील्यादिगुणान्वितः ॥ २०४॥ रक्षिताजीवलोक
स्यंपितामातासखासुहृत् ॥ शरणंव्रजदेवेशंनान्यत्रशरणंद्विज ॥ २०५ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तेनबलिभुग्ब्रह्मणारघुनंदनम् ॥ उपे
त्यसहसाभूमौनिपपातभयातुरः ॥ २०६ ॥ प्राणसंशयमापन्नंदृष्ट्वासीताथवायसम् ॥ त्राहित्राहीतिभर्तारमुवाचविनयाद्विभुम् ॥ २०७ ॥ पुरतःप
तितंदेवीधरण्यांवायसंतदा ॥ तच्छिरःपादयोस्तस्ययोजयामासजानकी ॥ २०८ ॥ समुत्थाप्यकरेणाथकृपापीयूषसागरः ॥ ररक्षरामोगुणवान्
वायसंदययार्दितः ॥ २०९ ॥ तमाहवायसंरामोमाभैरितिदयानिधिः ॥ अभयंतेप्रदास्यामिगच्छगच्छयथासुखम् ॥ २१० ॥ प्रणम्यरा
ववायाथसीतायैचमुहुर्मुहुः ॥ स्वर्लोकंप्रययावाशुरावेणचरक्षितः ॥ २११ ॥ ततोरामस्तुवैदेह्यालक्ष्मणेनचधीमता ॥ उवासचित्रकूटाद्रौ
स्तूयमानोमहर्षिभिः॥२१२॥तस्मिन्संपूज्यमानस्तुभरद्वाजेनराघवः ॥ जगामात्रेस्सुविपुलमाश्रमंरघुसत्तमः ॥ २१३ ॥ समागतंरघुवरंदृष्ट्वामुनिवरो
त्तमः ॥ भार्ययासहधर्म्मात्माप्रत्युद्गम्यमुदायुतः ॥ २१४ ॥ आसनेसुशुभेमुख्येनिवेश्यसहसीतया ॥ अर्घ्यपाद्याचमनीयंचवस्त्राणिविविधानिच ॥
॥ २१५ ॥ मधुपर्कन्ददौप्रीत्याभूषणंचानुलेपनम् ॥ तस्यपत्न्यनसूयातुदिव्यांबरमनुत्तमम् ॥ २१६ ॥ सीतायैप्रददौप्रीत्याभूषणानिद्युमंतिच ॥ दि
व्यान्नपानभक्षाद्यैर्भोजयामासराघवम् ॥ २१७ ॥ तेनसंपूजितस्तत्रभक्त्यापरमयानृपः ॥ उवासदिवसंतत्रप्रीत्यारामस्सलक्ष्मणः ॥ २१८ ॥ प्रभातेवि
मलेरामःसमुत्थायमहामुनिम् ॥ परिणीयप्रणम्याथगमनायोपचक्रमे ॥ २१९ ॥ अनुज्ञातस्ततस्तेनरामोराजीवलोचनः ॥ प्रययौदंडकारण्यंमहर्षिकुल
संकुलम् ॥ २२० ॥ तत्रातिभीषणंघोरंविराधंनामराक्षसम् ॥ हत्वाथशरभंगस्यप्रविवेशाश्रमंशुभम् ॥ २२१ ॥ सतुदृष्ट्वाथकाकुत्स्थंसद्यःसंक्षीणकल्म
षः ॥ प्रययौब्रह्मलोकंतुगंधर्वाप्सरसान्वितम् ॥ २२२ ॥ सुतीक्ष्णस्याप्यगस्त्यस्यह्यगस्त्यभ्रातुरेवच ॥ क्रमेणप्रययौरामस्तैश्चसंपूजितस्तथा ॥ २२३ ॥
पंचवट्यांततोरामोगोदावर्यास्तटेशुभे ॥ उवाससुचिरंकालंसुखेनपरमेणच ॥ २२४ ॥ तत्रगत्वामुनिश्रेष्ठास्तापसाधर्मचारिणः ॥ पूजयामासुरात्मे
शंरामंराजीवलोचनम् ॥ २२५ ॥ भयंविज्ञापयामासुस्तंचरक्षोगणेरितम् ॥ तानाश्वास्यतुकाकुत्स्थोददौचाभयदक्षिणाम् ॥ २२६ ॥ तेतुसंपूजितास्तेन
स्वाश्रमान्संप्रपेदिरे ॥ तस्मिंस्त्रयोदशाब्दानिरामस्यपरिनिर्ययुः ॥ २२७ ॥ गोदावर्य्यास्तटेरम्येपंचवट्यांमनोरमे ॥ कस्यचित्त्वथकालस्यराक्षसी

१ अर्घपाद्याचमनीयमधुपर्कंचदत्तवान् । पूजयामासविधिनावस्त्रैराभरणैःशुभैरितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

घोररूपिणी ॥ २२८ ॥ रावणस्यस्वसातत्रप्रविवेशदुरासदा ॥ सातुदृष्ट्वारघुवरंकोटिकंदर्पसन्निभम् ॥ २२९ ॥ इंदीवरदलश्यामंपद्मपत्रायतेक्षणम् ॥
प्रोन्नतांसंमहाबाहुंकम्बुग्रीवंमहाहनुम् ॥ २३० ॥ संपूर्णचंद्रसदृशंसस्मिताननपंकजम् ॥ भृंगावलिनिभैःस्निग्धैःकुटिलैःशीर्षजैर्वृतम् ॥ २३१ ॥ रक्तार
विंदसदृशंपद्महस्ततलांकितम् ॥ निष्कलंकेन्दुसदृशनखपंक्तिविराजितम् ॥ २३२ ॥ स्निग्धकोमलदूर्वाभंसौकुमार्य्यनिधिंशुभम् ॥ पीतकौशेयव
सनंसर्वाभरणभूषितम् ॥ २३३ ॥ युवाकुमारवयसंजगन्मोहनविग्रहम् ॥ दृष्ट्वातंराक्षसीरामंकंदर्पशरपीडिता ॥ २३४ ॥ अब्रवीत्समुपेत्याथरामंकम
ललोचनम् ॥ ॥ राक्षस्युवाच ॥ ॥ कस्त्वंतापसवेषेणवर्त्तसेदंडकेवने ॥ २३५ ॥ आगतोसिकिमर्थंचराक्षसानांदुरासदे ॥ शीघ्रमाचक्ष्वतत्त्वेन
नानृतंवक्तुमर्हसि ॥ २३६ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ इत्युक्तःसतदारामःसंप्रहस्याब्रवीद्वचः ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ राज्ञोदशरथस्याहंपुत्रोरामइती
रितः ॥ असौममानुजोधन्वीलक्ष्मणोनामचानघः ॥ २३७ ॥ पत्नीचेयंचमेसीताजनकस्यात्मजाप्रिया ॥ पितुर्वचननिर्देशादहंवनमिहागतः ॥ २३८ ॥
विचरामोमहारण्यमृषीणांहितकाम्यया ॥ आगतासिकिमर्थंत्वमाश्रमंममसुंदरि ॥ २३९ ॥ कात्वंकस्यकुलेजातासर्वंसत्यंवदस्वमे ॥ ॥ महेश्वरउ
वाच ॥ ॥ इत्युक्तासातुरामेणप्राहवाक्यमशंकिता ॥ २४० ॥ ॥ राक्षस्युवाच ॥ ॥ अहंविश्रवसःपुत्रीरावणस्यस्वसानृप ॥ नाम्नाशूर्पणखा
नामत्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ २४१ ॥ इदंचदंडकारण्यंभ्रात्रादत्तंममप्रभो ॥ भक्षयन्नृषिसंघान्वै[1]विचरामिमहावने ॥ २४२ ॥ त्वांतुदृष्ट्वामुनिवरंकंदर्पशर
पीडिता ॥ रंतुकामात्वयासार्द्धमागतास्मिसुनिर्भया ॥ २४३ ॥ ममत्वंनृपशार्दूलभर्ताभवितुमर्हसि ॥ इमांतवसतींसीतांग्रसितुंभूपकामये ॥ २४४ ॥
वनेषुगिरिमुख्येषुरमयामित्वयासह ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ इत्युक्त्वाराक्षसींसीतांग्रसितुंवीक्ष्यचोद्यताम् ॥४५॥ श्रीरामःखड्गमुद्यम्यनासाकर्णौप्रचिच्छि
दे ॥ २४६ ॥ रुदंतीसभयंशीघ्रंराक्षसीविकृतानना ॥ खरालयंप्रविश्याहतस्यरामस्यचेष्टितम् ॥ २४७ ॥ सतुराक्षससाहस्रैर्दूषणत्रिशिरोवृतः ॥ आजगा
मभृशंयोद्धुंराघवंशत्रुसूदनः ॥ २४८ ॥ तान्रामःकाननेघोरैर्बाणैःकालांतकोपमैः ॥ निजघानमहाकायान्राक्षसांस्तत्रलीलया ॥ २४९ ॥ खरंत्रिशिरसंचै
वदूषणंतुमहाबलम् ॥ रणेनिपातयामासबाणैराशीविषोपमैः ॥ २५० ॥ निहत्यराक्षसान्सर्वान्दंडकारण्यवासिनः ॥ पूजितःसुरसंघैश्चस्तूयमानोमहर्षिभिः ॥
॥२५१॥ उवासदंडकारण्येसीतयालक्ष्मणेनच ॥ राक्षसानांवधंश्रुत्वारावणःक्रोधमूर्च्छितः ॥२५२॥ आजगामजनस्थानंमारीचेनदुरात्मना ॥ संप्राप्यपंचव
टयांतुदशग्रीवःसराक्षसः ॥२५३॥ मायाविनामरीचेनमृगरूपेणरक्षसः ॥ अपहृत्याश्रमाद्दूरेतौतुदशरथात्मजौ ॥२५४॥ जहारसीतांरामस्यभार्यांस्ववधकां

१ भक्षयिष्यामिपार्थिव इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्षया ॥ ह्रियमाणांतुतांदृष्ट्वाजटायुर्गृध्रराड्बली ॥ २५५ ॥ रामस्यसौहृदात्तत्रयुयुधेतेनरक्षसा ॥ तंहत्वाबाहुवीर्येणरावणंशत्रुवारणः ॥ २५६ ॥ प्रविवे
शपुरींलंकांराक्षसैर्बहुभिर्वृताम् ॥ अशोकवनिकामध्येनिःक्षिप्यजनकात्मजाम् ॥२५७॥ निधनंरामबाणेनकांक्षयन्स्वगृहंविशत् ॥ रामस्तुराक्षसंहत्वामारी
चंमृगरूपिणम् ॥ २५८ ॥ पुनराविश्यतत्राथभ्रात्रासौमित्रिणाततः ॥ राक्षसापहृतांभार्यांज्ञात्वादशरथात्मजः ॥ २५९ ॥ प्रभूतशोकसंतप्तोविललापमहा
मतिः ॥ मार्गमाणोवनेसीतांपथिगृध्रंमहाबलम् ॥ २६० ॥ विच्छिन्नपादपक्षंचपतितंधरणीतले ॥ रुधिरापूर्णसर्वांगंदृष्ट्वाविस्मयमागतः ॥२६१॥ पप्रच्छ
राघवःश्रीमान्केनकिंत्वंजिघांसितः ॥ गृध्रस्तुराघवंदृष्ट्वामंदमंदमुवाचह ॥ २६२ ॥ ॥ गृध्रउवाच ॥ ॥ रावणेनहृतारामतवभार्याबलीयसा ॥ तेनराक्षसमु
ख्येनसंग्रामेनिहतोस्म्यहम् ॥ २६३ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ इत्युक्काराघवस्याग्रेसहसात्यक्तजीवितः॥ संस्कारमकरोद्रामस्तस्यब्रह्मविधानतः ॥२६४॥
स्वपदंचददौतस्मैयोगिगम्यंसनातनम् ॥ राघवस्यप्रसादेनसगृध्रःपरमंपदम् ॥ २६५ ॥ हरेःसामान्यरूपेणमुक्तिंप्रापखगोत्तमः ॥ माल्यवंतंततोगत्वामतं
गस्याश्रमेशुभे ॥ २६६ ॥ अभिगम्यमहाभागांशबरींधर्मचारिणीम् ॥ सातुभागवतश्रेष्ठादृष्ट्वातौरामलक्ष्मणौ ॥ २६७॥ प्रत्युद्गम्यनमस्कृत्वानिवेश्यकु
शविष्टरे ॥ पादप्रक्षालनंकृत्वावन्यैःपुष्पैःसुगंधिभिः॥२६८॥ अर्चयामासभक्त्यावैहर्षनिर्भरमानसा ॥ फलानिचसुगंधीनिमूलानिमधुराणिच ॥२६९॥निवे
दयामासतदाराघवाभ्यांदृढव्रता ॥ फलान्यास्वाद्यकाकुत्स्थस्तस्यैमुक्तिंददौपराम् ॥ २७० ॥ ततःपंपासरोगत्वाराघवःशत्रुसूदनः ॥ जघानराक्षसंतत्र
कबंधंघोररूपिणम् ॥२७१॥ तंनिहत्यमहावीर्योंददाहस्वर्गतश्चसः ॥ ततोगोदावरींगत्वारामोराजीवलोचनः ॥२७२॥ पप्रच्छसीतांगंगेत्वंकिंतांजानासिमे
प्रियाम् ॥ नशशंसतदातस्मैसागंगातमसावृता ॥२७३॥ शशापराघवःक्रोधाद्रक्ततोयाभवेतिताम् ॥ ततोभयात्समुद्विग्नापुरस्कृत्यमहामुनीन् ॥२७४॥
कृतांजलिपुटादीनाराघवंशरणंगता ॥ ततोमहर्षयस्सर्वेरामंप्राहुस्सनातनम् ॥ २७५ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ त्वत्पादकमलोद्भूतागंगात्रैलोक्यपावनी ॥
त्वमेवहिजगन्नाथतांशापान्मोक्तुमर्हसि ॥ २७६ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ ततःप्रोवाचधर्मात्मारामःशरणवत्सलः ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ शबर्याः
स्नानमात्रेणसंगताशुभवारिणा ॥ मुक्ताभवतुमच्छापाद्गंगेयंपापनाशिनी ॥२७७॥ एवमुक्त्वातुकाकुत्स्थःशबरीतीर्थमुत्तमम् ॥ गंगागयासमंचक्रेशार्ङ्गको
द्यामहाबलः ॥ २७८ ॥ महाभागवतानांचतीर्थंयस्योदकेभवत् ॥ तच्छरीरंजगद्वंद्यंभविष्यतिनसंशयः ॥ २७९ ॥ एवमुक्त्वातुकाकुत्स्थऋष्यमूकंगिरिं
ययौ ॥ ततःपंपासरस्तीरेवानरेणहनूमता ॥२८०॥ संगतस्तस्यवचनात्सुग्रीवेणसमागतः ॥ सुग्रीववचनाद्धत्वावालिनंवानरेश्वरम् ॥२८१॥ सुग्रीवमेवत
द्राज्येरामोसावभ्यषेचयत् ॥ सतुसंप्रेषयामासदिदृक्षुर्जनकात्मजाम् ॥२८२॥ हनुमत्प्रमुखान्वीरान्वानरान्वानराधिपः ॥ सलंघयित्वाजलधिंहनूमान्मारुता

त्मजः॥२८३॥ प्रविश्यनगरींलंकांदृष्ट्वासीतांदृढव्रताम् ॥ उपवासकृशांदीनांभृशंशोकपरायणाम् ॥२८४॥ मलपंकेनदिग्धांगींमलिनाम्बरधारिणीम् ॥ नि
वेदयित्वाभिज्ञानंप्रवृत्तिंचनिवेद्यताम्॥२८५॥ सप्तमंत्रिसुतांस्तत्ररावणस्यसुतंतथा॥तोरणस्तंभमुत्पाटयनिजघानस्वयंकपिः ॥२८६॥ समाश्वास्यचवैदे
हींविभंजोपवनंतदा॥वनपालान्किंकरांश्चपंचसेनाग्रनायकान्॥२८७॥रावणस्यसुतेनाथनिगृहीतोयदृच्छया ॥दृष्ट्वाचराक्षसेंद्रंतुसंभाषित्वातथैवच ॥२८८॥
ददाहनगरींलंकांस्वलांगूलाग्निनाकपिः॥तयादत्तमभिज्ञानंगृहीत्वापुनरागमत्॥२८९॥सोभिगम्यमहातेजारामंकमललोचनम् ॥ न्यवेदयद्वानरेंद्रोदृष्टासी
तेतितत्वतः॥२९०॥सुग्रीवसहितोरामोवानरैर्बहुभिर्वृतः ॥ महोदधेस्तटंगत्वातत्रानीकंन्यवेशयत् ॥ २९१ ॥ रावणस्यानुजोभ्राताविभीषणइतीरितः ॥
धर्मात्मासत्यसंधश्चमहाभागवतोत्तमः ॥ २९२ ॥ ज्ञात्वासमागतंरामंपरित्यज्यस्वपूर्वजम् ॥ राज्यंसुतांश्चदारांश्चराघवंशरणंययौ ॥ २९३ ॥ परिगृह्य
चतंरामोमारुतेर्वचनात्प्रभुः ॥ तस्मैदत्वाऽभयंसौम्यंरक्षोराज्येभ्यषेचयत् ॥२९४ ॥ ततस्समुद्रंकाकुत्स्थस्तर्तुकामःप्रपद्यवै ॥ सुप्रसन्नजलंतंतुदृष्ट्वारामो
महाबलः ॥२९५॥ शार्ङ्गमादायबाणौघैःशोषयामासवारिधिम् ॥ ततस्तुसरितामीशःकाकुत्स्थंकरुणानिधिम् ॥२९६ ॥ प्रपद्यशरणंदेवमर्चयामासवारि
धिः ॥ पुनराप्रूर्यजलधिंवरुणास्त्रेणराघवः ॥ २९७ ॥ उदधेर्वचनात्सेतुंसागरेमकरालये ॥ गिरिभिर्वानरानीतैर्नलःसेतुमकारयत् ॥ २९८ ॥ ततो
गत्वापुरींलंकांसन्निवेश्यमहाबलम् ॥ सम्यगायोधनंचक्रेवानराणांचरक्षसाम् ॥ २९९ ॥ ततोदशास्यतनयःशक्रजिद्राक्षसोबली ॥ बबंधनागपाशैश्चता
वुभौरामलक्ष्मणौ ॥ ३०० ॥ वैनतेयःसमागत्यतान्यस्त्राणिप्रमोचयत् ॥ राक्षसानिहतास्सर्वेवानरैश्चमहाबलैः ॥ ३०१ ॥ रावणस्यानुजंवीरंकुंभकर्णं
महाबलम् ॥ निजघानरणेरामोबाणैरग्निशिखोपमैः ॥ ३०२ ॥ ब्रह्मास्त्रेणेन्द्रजित्क्रुद्धःपातयामासवानरान् ॥ हनूमतासमानीतोमहौषधिमहीधरः ॥
॥ ३०३ ॥ तस्यानीतस्यचस्पर्शात्सर्वेएवसमुत्थिताः ॥ ततोरामानुजोवीरःशक्रजेतारमाहवे ॥ ३०४ ॥ निपातयामासशरैर्वृत्रंवज्रधरोयथा ॥ निर्यया
वथपौलस्त्योयोद्धुंरामेणसंयुगे ॥ ३०५ ॥ चतुरंगबलैःसार्द्धंमंत्रिभिश्चमहाबलः ॥ समंततोभवद्युद्धंवानराणांचरक्षसाम् ॥ ३०६ ॥ रामरावणयोश्चैवत
थासौमित्रिणासह ॥ शक्त्याभिपातयामासलक्ष्मणंराक्षसेश्वरः ॥ ३०७ ॥ ततःक्रुद्धोमहातेजाराघवोराक्षसांतकः ॥ जघानराक्षसान्वीराञ्शरैःकालांतको
पमैः ॥ ३०८ ॥ प्रदीप्तैर्बाणसाहस्रैःकालदंडोपमैर्भृशम् ॥ छादयामासकाकुत्स्थोदशग्रीवंचराक्षसम् ॥ ३०९ ॥ सतुनिर्भिन्नसर्वांगोराघवास्त्रैर्निशाचरः ॥
भयात्प्रदुद्रावरणाल्लंकांप्रतिनिशाचरः ॥ ३१० ॥ जगद्रामभयंपश्यन्निर्वेदाद्गृहमाविशत् ॥ ततोहनूमतानीतोमहौषधिमहागिरिः ॥ ३११ ॥ तेनरामानु
जस्तूर्णंलब्धसंज्ञोभवत्तदा ॥ दशग्रीवस्ततोहोममारेभेजयकांक्षया ॥ ३१२ ॥ ध्वंसितंवानरेंद्रैस्तदभिचारात्मकंरिपोः ॥ पुनर्युद्धायपौलस्त्योरामेणसह

निर्ययौ ॥ ३१३ ॥ दिव्यस्यन्दनमारुह्यराक्षसैर्बहुभिर्युतः ॥ ततःशतमखोदिव्यंरथंहर्यश्वसंयुतम् ॥ ३१४ ॥ राववायससूतंहिप्रेषयामासबुद्धिमान् ॥
रथंमातलिनानीतंसमारुह्यरघूत्तमः ॥ ३१५ ॥ स्तूयमानःसुरगणैर्युयुधेतेनरक्षसा ॥ ततोयुद्धमभूद्धोरंरामरावणयोर्महत् ॥ ३१६ ॥ सप्ताह्निकमहोरात्रं
शस्त्रास्त्रैरतिभीषणम् ॥ विमानस्थाःसुरास्सर्वेददृशुस्तत्रसंयुगम् ॥३१७॥ दशग्रीवस्यचिच्छेदाशिरांसिरघुसत्तमः ॥ समुत्थितानिबहुशोवरदानात्कपर्दि
नः ॥ ३१८ ॥ ब्राह्ममस्त्रंमहारौद्रंवधायास्यदुरात्मनः ॥ ससर्जराघवस्तूर्णंकालाग्निसदृशप्रभम् ॥ ३१९ ॥ तदस्त्रंराघवोत्सृष्टंरावणस्यस्तनांतरम् ॥
विदार्यधरणींभित्त्वारसातलतलेगतम् ॥ ३२० ॥ संपूज्यमानंभुजगैराघवस्यकरंययौ ॥ सगतासुर्महादैत्यःपपातचममारच ॥ ३२१ ॥ ततो
देवगणास्सर्वेहर्षनिर्भरमानसाः ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणिमहात्मनिजगद्गुरौ ॥ ३२२ ॥ जगुर्गंधर्वपतयोननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ववुःपुण्यास्तथा
वाताः सुप्रभोभूद्दिवाकरः ॥ ३२३ ॥ तुष्टुवुर्मुनयःसिद्धादेवगंधर्वकिन्नराः ॥ लंकायांराक्षसश्रेष्ठमभिषिच्यविभीषणम् ॥ ३२४ ॥ कृतकृत्य
मिवात्मानंमेनेरघुकुलोत्तमः ॥ रामस्तत्राब्रवीद्वाक्यमभिषिच्यविभीषणम् ॥ ३२५ ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चयावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥
यावन्ममकथालोकेतावद्राज्यंविभीषणे ॥ ३२६ ॥ गत्वाममपदंदिव्यंयोगिगम्यंसनातनम् ॥ सपुत्रपौत्रःसगणःसंप्राप्नुहिमहाबलः ॥ ३२७ ॥ ॥ ईश्व
रउवाच ॥ ॥ एवंदत्वावरंतस्मैराक्षसायमहाबलः ॥ संप्राप्यमैथिलींतत्रपरुषंजनसंसदि ॥ ३२८ ॥ उवाचराघवःसीतांगर्हितंवचनंबहु ॥ सातेनगर्हि
तासाध्वीविवेशचानलंमहत् ॥ ३२९ ॥ ततोदेवगणास्सर्वेशिवब्रह्मपुरोगमाः ॥ दृष्ट्वातुमातरंवह्नौप्रविशंतींभयातुराः ॥ समागम्यरघुश्रेष्ठंसर्वेप्रांजलयोब्रुव
न् ॥ ३३० ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ ॥ रामरामहावाहोशृणुत्वंचातिविक्रम ॥ सीतातिविमलासाध्वीतवनीत्यानपायिनी ॥३३१ ॥ अत्याज्यातुवृथासाहि
भास्करेणप्रभायथा ॥ सेयंलोकहितार्थायसमुत्पन्नामहीतले॥३३२॥मातासर्वस्यजगतःसमस्तजगदाश्रया ॥ रावणःकुंभकर्णश्चभृत्यौपूर्वपरायणौ॥३३३॥
शापात्तौसनकादीनांसमुत्पन्नौमहीतले ॥ तयोर्विमुक्त्यैवैदेहीगृहीतादण्डकेवने ॥ ३३४ ॥ तावुभौवैवधंप्राप्तौत्वयाराक्षसपुंगवौ ॥ तौविमुक्तौदिवं
यातौपुत्रपौत्रसहानुगौ ॥ ३३५ ॥ त्वंविष्णुस्त्वंपरंब्रह्मयोगिध्येयःसनातनः ॥ त्वमेवसर्वदेवानामनादिनिधनोव्ययः ॥ ३३६ ॥ त्वंहिनारायणःश्रीमान्
सीतालक्ष्मीःसनातनी ॥ मातासासर्वलोकानांपितात्वंपरमेश्वर ॥ ३३७ ॥ नित्यैवैषाजगन्मातातवनित्यानपायिनी ॥ यथासर्वगतस्त्वंहितथा
चेयंरघूत्तम ॥ ३३८ ॥ तस्माच्छुद्धसमाचारांसीतांसाध्वींदृढव्रताम् ॥ गृहाणसौम्यकाकुत्स्थक्षीराब्धेरिवमाचिरम् ॥ ३३९ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ एत

१ परमात्मनिराघवे इतिपाठः । २ अनन्याहित्वयासातु इतिपाठः । ३ तद्धेतोस्तौ इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मिन्नंतरेतत्रलोकसाक्षिसपावकः ॥ आदायसतींरामायप्रददौसुरसन्निधौ ॥ अब्रवीत्तत्रकाकुत्स्थंवह्निःसर्वशरीरगः ॥ ३४० ॥ ॥ वह्निरुवाच ॥
॥ इयंशुद्धसमाचारासीतानिष्कल्मषाविभो ॥ गृहाणमाचिरंरामसत्यंसत्यंतवाब्रुवन् ॥ ३४१ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ ततोग्निवचनात्सीतांपरिगृह्यरघूद्व
हः ॥ बभूवरामःसंहृष्टःपूज्यमानःसुरोत्तमैः ॥ ३४२ ॥ राक्षसैर्निहतायेतुसंग्रामेवानरोत्तमाः ॥ पितामहवरात्तूर्णंजीवमानाःसमुत्थिताः ॥ ३४३ ॥
ततस्तुपुष्पकंनामविमानंसूर्यसन्निभम् ॥ भ्रात्रागृहीतंसंग्रामेकौबेरंराक्षसेश्वरः ॥ ३४४ ॥ तद्राघवायप्रददौवस्त्राण्याभरणानिच ॥ तेनसंपूजितःश्रीमान्
रामचंद्रःप्रतापवान् ॥ ३४५ ॥ आरुरोहविमानाग्र्यंवैदेह्याभार्ययासह ॥ लक्ष्मणेनचशूरेणभ्रात्रादशरथात्मजः ॥ ३४६ ॥ ऋक्षवानरसंघातैःसुग्रीवेण
महात्मना ॥ विभीषणेनशूरेणराक्षसैश्चमहाबलैः ॥ ३४७ ॥ यथाविमानेवैकुंठेनित्यमुक्तैर्महात्मभिः ॥ तथासर्वेसमारुह्यऋक्षवानरराक्षसाः ॥ ३४८॥
अयोध्यांप्रस्थितोरामःस्तूयमानःसुरोत्तमैः ॥ भरद्वाजाश्रमंगत्वारामःसत्यपराक्रमः ॥ ३४९ ॥ भरतस्यांतिकेतत्रहनूमंतंव्यसर्जयत् ॥ सनिषादालयं
गत्वागुहंदृष्ट्वाथवैष्णवम् ॥३५० ॥ राघवागमनंतस्मैप्राहवानरपुंगवः ॥ नंदिग्रामंततोगत्वादृष्ट्वातंराघवानुजम् ॥ ३५१ ॥ न्यवेदयत्तथातस्मैरामस्याग
मनोत्सवम् ॥ भरतश्चागतंश्रुत्वावानरेणरघूत्तमम् ॥ ३५२ ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेसानुजःससुहृज्जनः ॥ पुनरागत्यकाकुत्स्थंहनूमान्मारुतात्मजः ॥
॥ ३५३ ॥ सर्वंशशंसरामायभरतस्यचवर्तितम् ॥ राघवस्तुविमानाग्र्यादवरुह्यसहानुजः ॥ ३५४ ॥ ववंदेभार्ययासार्द्धंभारद्वाजंतपोनिधिम् ॥
सतुसंपूजयामासकाकुत्स्थंसानुजंमुनिः ॥ ३५५ ॥ पक्वान्नैःफलमूलाद्यैर्वस्त्रैराभरणैरपि ॥ तेनसंपूजितस्तत्रप्रणम्यमुनिसत्तमम् ॥ ३५६ ॥
अनुज्ञातःसमारुह्यपुष्पकंसानुगस्तदा ॥ नंदिग्रामंययौरामःपुष्पकेणसुहृद्वृतः ॥ ३५७ ॥ मंत्रिभिःपौरमुख्यैश्चसानुजःकेकयीसुतः ॥ प्रत्युद्ययौनृपवरैः
सबलैःपूर्वजंमुदा ॥ ३५८ ॥ संप्राप्यरघुशार्दूलंववंदेसानुगैर्वृतः ॥ पुष्पकादवरुह्याथराघवःशत्रुतापनः ॥ ३५९ ॥ भरतंचैवशत्रुघ्नमुपसंपरिषस्व
जे ॥ पुरोहितंवसिष्ठंचमातृवृद्धांश्चबांधवान् ॥ ३६० ॥ प्रणनाममहातेजाःसीतयालक्ष्मणेनच ॥ विभीषणंचसुग्रीवंजाम्बवंतंतथांगदम् ॥ ३६१ ॥ हनु
मंतंसुषेणंचभरतःपरिषस्वजे ॥ भ्रातृभिःसानुगैस्तत्रमंगलस्नानपूर्वकम् ॥ ३६२ ॥ दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ आरुरोहरथंदिव्यंसुमंत्रा
धिष्ठितंशुभम् ॥ ३६३ ॥ संस्तूयमानस्त्रिदशैर्वैदेह्यालक्ष्मणेनच ॥ भरतश्चैवसुग्रीवःशत्रुघ्नश्चविभीषणः ॥ ३६४ ॥ अङ्गदश्चसुषेणश्चजाम्बवान्मारुता
त्मजः ॥ नीलोनलश्चसुभगःशरभोगंधमादनः ॥ ३६५ ॥ अन्येचकपयःशूरानिषादाधिपतिर्गुहः ॥ राक्षसाश्चमहावीर्याःपार्थिवेंद्रामहाबलाः ॥ ३६६ ॥
गजानश्वानथोसम्यगारुह्यबहुशःशुभान् ॥ नानामंगलवादित्रैःस्तुतिभिःपुष्कलैस्तथा ॥ ३६७ ॥ ऋक्षवानररक्षोभिर्निषादवरसैनिकैः ॥ प्रविवेशमहा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेजाःसाकेतंपुरमव्ययम् ॥ ३६८ ॥ आलोक्यराजनगरींपथिराजपुत्रोराजानमेवापितरंपरिचिंतयानः ॥ सुग्रीवमारुतिबिभीषणपुण्यपादसंचारपूतभवनंप्रविवेशरामः ॥ ३६९ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेरामस्यायोध्याप्रवेशोनामद्विचत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४२ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ अथतस्मिन्दिनेपुण्येशुभलग्नेशुभान्विते ॥ मंगलस्याभिषेकार्थंमंगलंचक्रिरेजनाः ॥ १ ॥ वसिष्ठोवामदेवश्चजाबालिरथकश्यपः ॥ मार्कंडेयश्चमौद्गल्यःपर्वतोनारदस्तथा ॥ २ ॥ एतेमहर्षयस्तत्रजपहोमपुरस्सरम् ॥ अभिषेकंशुभंचक्रुर्मुनयोराजसत्तमम् ॥ ३ ॥ नानारत्नमयेदिव्येहेमपीठेशुभान्विते ॥ निवेश्यसीतयासार्द्धंश्रियाइवजनार्दनम् ॥ ४ ॥ सौवर्णकलशैर्दिव्यैर्नानारत्नमयैःशुभैः ॥ सर्वतीर्थोदकैःपुण्यैर्माङ्गल्यद्रव्यसंयुतैः ॥ ५ ॥ दूर्वाग्रतुलसीपत्रपुष्पगंधसमन्वितैः ॥ मंत्रपूतजलैःशुद्धैर्मुनयःसंशितव्रताः ॥ ६ ॥ अजपन्वैष्णवान्सूक्तान्चतुर्वेदमयान्शुभान् ॥ अभिषेकंशुभंचक्रुःकाकुत्स्थंजगतःपतिम् ॥ ७ ॥ तस्मिन्शुभतमेलग्नेदेवदुंदुभयोदिवि ॥ विनेदुःपुष्पवर्षाणिववृषुश्चसमंततः ॥ ८ ॥ दिव्यांबरैर्भूषणैश्चदिव्यगंधानुलेपनैः ॥ पुष्पैर्नानाविधैर्दिव्यैर्देव्यासहरघूद्वहः ॥ ९ ॥ अलंकृतश्चशुशुभेमुनिभिर्वेदपारगैः ॥ छत्रंचचामरंदिव्यंधृतवान्लक्ष्मणस्तदा ॥ १० ॥ पार्श्वेभरतशत्रुघ्नौतालवृंतौविरेजतुः ॥ दर्पणंप्रददौश्रीमान्राक्षसेंद्रोविभीषणः ॥ ११ ॥ दधारपूर्णकलशंसुग्रीवोवानरेश्वरः ॥ जाम्ववांश्चमहातेजाःपुष्पमालांमनोहराम् ॥ १२ ॥ वालिपुत्रस्तुतांबूलंसकर्पूरंददौहरेः ॥ हनुमान्दीपकांदिव्यांसुषेणश्चध्वजंशुभम् ॥ १३ ॥ परिवार्यमहात्मानंमंत्रिणःसमुपासिरे ॥ सृष्टिर्जयंतोविजयःसौराष्ट्रोराष्ट्रवर्द्धनः ॥ १४ ॥ अकोपोधर्मपालश्चसुमंत्रोमंत्रिणःस्मृताः ॥ राजानश्चनरव्याघ्रानानाजनपदेश्वराः ॥ १५ ॥ पौराश्चनैगमावृद्धाराजानंपर्युपासत ॥ ऋक्षैश्चवानरेंद्रैश्चमंत्रिभिःपृथिवीश्वरैः ॥ १६ ॥ राक्षसैर्द्विजमुख्यैश्चकिंकरैश्चसमावृतः ॥ परेव्योम्नियथालीनोदैवतैःकमलापतिः ॥ १७ ॥ तथानृपवरःश्रीमान्साकेतेशुशुभेतदा ॥ इंदीवरदलश्यामंपद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ १८ ॥ आजानुवाहुंकाकुत्स्थंपीतवस्त्रधरंहरिम् ॥ कंबुग्रीवंमहोरस्कंविचित्राभरणैर्युतम् ॥ १९ ॥ देव्यासहसमासीनमभिषिक्तंरघूत्तमम् ॥ विमानस्थाःसुरगणाहर्षनिर्भरमानसाः ॥ २० ॥ तुष्टुवुर्जयशब्देनगंधर्वाप्सरसांगणाः ॥ अभिषिक्तस्ततोरामोवसिष्ठाद्यैर्महर्षिभिः ॥ २१ ॥ शुशुभेसीतयादेव्यानारायणइवश्रिया ॥ अतिमर्त्यतयाभीतउपासितुंपदांबुजम् ॥ २२ ॥ दृष्ट्वातुष्टावहृष्टात्माशंकरोहृष्टमागतः ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वासानंदोगद्गदाकुलः ॥ हर्षयन्सकलान्देवान्मुनीनपिचवानरान् ॥ २३ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ नमोमूलप्रकृतयेनित्यायपरमात्म

१ चक्रुराजेशंरघुसत्तमामितिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ने ॥ सच्चिदानंदरूपायविश्वरूपायवेधसे ॥ २४ ॥ नमोनिरंतरानंदकन्दमूलायविष्णवे ॥ जगत्रयकृतानंदमूर्त्तयेदिव्यमूर्त्तये ॥ २५ ॥ नमो
ब्रह्मेंद्रपूज्यायशंकराभयदायच ॥ नमोविष्णुस्वरूपायसर्वरूपनमोनमः ॥ २६ ॥ उत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणेत्रिगुणात्मने ॥ नमोस्तुनिर्गतो
पाधिस्वरूपायमहात्मने ॥ २७ ॥ अनयाविद्ययादेव्यासीतयोपाधिकारिणे ॥ नमःपुंप्रकृतिभ्यांचयुवाभ्यांजगतांकृते ॥ २८ ॥ जगन्मातापि
तृभ्यांचजनन्यैराघवायच ॥ नमःप्रपंचरूपिण्यैनिष्प्रपंचस्वरूपिणे ॥ २९ ॥ नमोध्यानस्वरूपिण्यैयोगिध्येयात्ममूर्त्तये ॥ परिणामापरीणामरिक्ताभ्यां
चनमोनमः ॥ ३० ॥ कूटस्थवीजरूपिण्यैसीतायैराघवायच ॥ सीतालक्ष्मीर्भवान्विष्णुःसीतागौरीभवान्शिवः ॥ ३१ ॥ सीतास्वयंहिसावित्रिभवा
न्ब्रह्माचतुर्मुखः ॥ सीताशचीभवान्शक्रःसीतास्वाहानलोभवान् ॥ ३२ ॥ सीतासंहारिणीदेवीयमरूपधरोभवान् ॥ सीताहिसर्वसम्पत्तिःकुवेरस्त्वंरघूत्त
म ॥३३ ॥ सीतादेवीचरुद्राणीभवान्रुद्रोमहाबलः ॥ सीतातुरोहिणीदेवीचंद्रस्त्वंलोकसौख्यदः ॥३४॥ सीतासंज्ञाभवान्सूर्यःसीतारात्रिर्दिवाभवान् ॥ सी
तादेवीमहाकालीमहाकालोभवान्सदा ॥ ३५ ॥ स्त्रीलिङ्गेषुत्रिलोकेषुयत्तत्सर्वंहिजानकी ॥ पुन्नामलांछितंयत्तुतत्सर्वंहिभवान्प्रभो ॥ ३६ ॥ सर्वत्रसर्वदे
वेशसीतासर्वत्रधारिणी ॥ तदात्वमपिचत्रातुंतच्छक्तिर्विश्वधारिणी ॥ ३७ ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंयुवाभ्यांपरिचिह्नितम् ॥ चिह्नितंशिवशक्तिभ्यांचरितं
तवशांतिदम् ॥ ३८ ॥ आवांरामजगत्पूज्यौममपूज्यौसदायुवाम् ॥ त्वन्नामजापिनीगौरीत्वन्मंत्रजपवानहम् ॥ ३९ ॥ मुमूर्षोर्मणिकर्ण्यांतुअर्द्धोदकनिवा
सिनः ॥ अहंदिशामितेमंत्रंतारकंब्रह्मदायकम् ॥ ४० ॥ अतस्त्वंजानकीनाथपरब्रह्मासिनिश्चितम् ॥ त्वन्मायामोहितास्सर्वेनत्वांजानंतितत्वतः ॥४१॥
॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इत्युक्तःशंभुनारामःप्रसादप्रवणोभवत् ॥ दिव्यरूपधरःश्रीमानद्भुताद्भुतदर्शनः ॥ ४२ ॥ तथातंरूपमालोक्यनरवानरदेवताः॥
नद्रष्टुमपिशक्तास्तेतेजसंमहदद्भुतम् ॥ ४३ ॥ भयाद्वैत्रिदशश्रेष्ठाःप्रणेमुश्चातिभक्तितः ॥ भीताविज्ञायरामोपिनरवानरदेवताः ॥ मायामानुषतांप्राप्य
सदेवानब्रवीत्पुनः ॥ ४४ ॥ ॥ रामचंद्रउवाच ॥ ॥ शृणुध्वंदेवतायोमांप्रत्यहंसंस्तुविष्यति ॥ स्तवेनशंभुनोक्तेनदेवतुल्योभवेन्नरः ॥ ४५ ॥
विमुक्तःसर्वपापेभ्योमत्स्वरूपंसमश्नुते ॥ रणेजयमवाप्नोतिनक्वचित्प्रतिहन्यते ॥ ४६ ॥ भूतवेतालकृत्याभिर्ग्रहैश्चापिनबाध्यते ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंपतिं
विंदतिकन्यका ॥ ४७ ॥ दरिद्रःश्रियमाप्नोतिसत्ववाञ्शीलवान्भवेत् ॥ आत्मतुल्यबलःश्रीमाञ्जायतेनात्रसंशयः ॥ ४८ ॥ निर्विघ्नंसर्वकार्येषुसर्वा
रंभेषुवैनृणाम् ॥ यंयंकामयतेमर्त्यःसुदुर्लभमनोरथम् ॥४९॥ षण्मासात्सिद्धिमाप्नोतिस्तवस्यास्यप्रसादतः ॥ यत्पुण्यंसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुयत्फलम् ॥ त
त्फलंकोटिगुणितंस्तवेनानेनलभ्यते ॥ ५० ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वारामचंद्रोसौविससर्जमहेश्वरम् ॥ ब्रह्मादित्रिदशान्सर्वान्विससर्जसमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गतान् ॥ ५१ ॥ अर्चितामानवाःसर्वैर्नरवानरदेवताः ॥ विसृष्टारामचंद्रेणप्रीत्यापरमयायुताः ॥ ५२ ॥ इत्थंविसृष्टाःखलुतेचसर्वेसुखंतदाजग्मु
रतीवहृष्टाः ॥ परंपठंतःस्तवमीश्वरोक्तंरामंस्मरंतोवरविश्वरूपम् ॥ ५३ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखं
डेउमामहेश्वरसंवादेविश्वदर्शनंनामत्रिचत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४३ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ अथरामस्तुवैदेह्याराज्यभोगान्मनो
रमान् ॥ बुभुजेवर्षसाहस्रंपालयन्सर्वतोदिशः ॥ १ ॥ अंतःपुरजनास्सर्वेराक्षसस्यगृहेस्थिताम् ॥ गर्हयंतिस्मवैदेहींतथाजानपदाजनाः ॥ २ ॥ लोकापवा
दभीत्याचरामःशत्रुनिवारकः ॥ दर्शयन्मानुषंधर्ममंतर्वत्नींनृपात्मजाम् ॥ ३ ॥ वाल्मीकेराश्रमेपुण्येगंगातीरेमहावने ॥ विससर्जमहातेजागर्भिणींमुनिसं
सदि ॥ ४ ॥ साभर्तुःपरतंत्राहिउवासमुनिवेश्मनि ॥ अर्चितामुनिपत्नीभिर्वाल्मीकमुनिरक्षिता ॥ ५ ॥ तत्रैवासूतयमलौनाम्नाकुशलवौसुतौ ॥ तौचतत्रै
वमुनिनासंस्कृतौचववर्धतुः ॥ ६ ॥ रामोपिभ्रातृभिस्सार्द्धंपालयामासमेदिनीम् ॥ यमादिगुणसम्पन्नस्सर्वभोगविवर्जितः ॥ ७ ॥ अर्चयन्सततंविष्णुमना
दिनिधनंहरिम् ॥ ब्रह्मचर्यपरोनित्यंशशासपृथिवींनृपः ॥ ८ ॥ शत्रुघ्नोलवणंहत्वामथुरांदेवनिर्मिताम् ॥ पालयामासधर्मात्मापुत्राभ्यांसहराघवः ॥ ९ ॥
गंधर्वान्भरतोहत्वासिंधोरुभयपार्श्वतः ॥ स्वात्मजौस्थापयामासतस्मिन्देशेमहाबलौ ॥ १० ॥ पश्चिमेमद्रदेशेतुमद्रान्हत्वाचलक्ष्मणः ॥ स्वसुतौचमहावी
र्यौअभिषिच्यमहाबलः ॥११॥ गत्वापुनरयोध्यांतुरामपादावुपस्पृशत् ॥ ब्राह्मणस्यमृतंबालंकालधर्ममुपागतम् ॥ १२ ॥ जीवयामासकाकुत्स्थःशूद्रंह
त्वाचतापसम् ॥ ततस्तुगौतमीतीरेनैमिषेजनसंसदि ॥ १३ ॥ इयाजवाजिमेधंचराघवःपरवीरहा ॥ कांचनींजानकींकृत्वातयासार्द्धंमहाबलः ॥ १४ ॥
चकारयज्ञान्बहुशोराघवःपरमार्थवित् ॥ अयुतान्यश्वमेधानिवाजपेयानिचप्रभुः ॥ १५ ॥ अग्निष्टोमंविश्वजितंगोमेधंचशतक्रतुम् ॥ चकारविविधान्यज्ञा
न्परिपूर्णसदक्षिणान् ॥ १६ ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रवाल्मीकिःसुमहातपाः ॥ सीतामानीयकाकुत्स्थमिदंवचनमब्रवीत् ॥ १७ ॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥
अपापांमैथिलींरामत्यक्तुंनार्हसिसुव्रत ॥ इयंतुविरजासाध्वीभास्करस्यप्रभायथा ॥ अनन्यातवकाकुत्स्थकस्मात्त्यक्तात्वयानघ ॥ १८ ॥ ॥ रामउवा
च ॥ ॥ अपापांमैथिलींब्रह्मन्जानामिवचनात्तव ॥ रावणेनहृतासाध्वीदण्डकेविजनेपुरा ॥ १९ ॥ तंहत्वासमरेसीतांशुद्धामग्निमुखागताम् ॥ पुनर्या
तोस्म्ययोध्यायांसीतामादायधर्मतः ॥ २० ॥ लोकापवादःसुमहानभूत्पौरजनेषुच ॥ त्यक्तामयाशुभाचारातद्भयात्तवसन्निधौ ॥२१॥ तस्माल्लोकस्यसंतु
ष्ट्यैसीताममपरायणा ॥ पार्थिवानांमहर्षीणांप्रत्ययंकर्तुमर्हति ॥ २२ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ एवमुक्तातदासीतामुनिपार्थिवसंसदि ॥ चकारप्रत्ययंदे

१ अग्निष्टोमोविश्वजिच्चगोसवोवैष्णवःक्रतुः इ० पा० ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वीलोकाश्चर्यकरंसती ॥ २३ ॥ दर्शयंस्तस्यलोकस्यरामस्यानन्यतांसती ॥ अब्रवीत्प्रांजलिःसीतासर्वेषांजनसंसदि ॥ २४ ॥ ॥ सीतोवाच ॥ ॥
यथाहंराघवादन्यंमनसापिनचिंतये॥ तथामेधरणीदेवीविवरन्दातुमर्हति॥२५॥यथैवसत्यमुक्तंमेवेद्मिरामात्परंनच॥तथास्वपुत्र्यांवैदेह्यांधरणीसहसाऽऽयात्
॥२६॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ ततोरत्नमयंपीठंपृष्ठेधृत्वाखगेश्वरः ॥ रसातलात्तदावीरोविज्ञायजननींतदा॥२७॥ततस्तुधरणीदेवीहस्ताभ्यांगृह्यमैथिली
म् ॥ स्वागतेनाभिनंद्यैनामासनेसंन्यवेशयत्॥२८॥सीतां[1]समागतांदृष्ट्वादिविदेवगणाभृशम् ॥ पुष्पवृष्टिमविच्छिन्नांदिव्यांसीतामवाकिरन् ॥२९॥ सापिदि
व्याप्सरोभिस्तुपूज्यमानासनातनी॥वैनतेयंसमारुह्यतस्मान्मार्गाद्दिवंययौ॥३०॥दासीगणैःपूर्वभागेसंवृताजगदीश्वरी॥ संप्राप्यपरमंधामयोगिगम्यंसनातन
म्॥३१॥रसातलप्रविष्टांतुतांदृष्ट्वासर्वमानुषाः॥साधुसाध्वितिसीतेयमुच्चैःसर्वेप्रचुक्रुशुः॥३२॥रामःशोकसमाविष्टःसंगृह्यतनयावुभौ ॥ मुनिभिःपार्थिवेंद्रैश्च
साकेतंप्रविवेशह॥३३॥ अथकालेनमहतामातरःसंशितव्रताः॥ कालधर्मसमापन्नाभर्तुःस्वर्गंप्रपेदिरे ॥३४॥ दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशतानिच ॥ चकाररा
ज्यंधर्मेणराघवःसंशितव्रतः ॥३५॥ कस्यचित्त्वथकालस्यराघवस्यनिवेशनम्॥ कालस्तापसरूपेणसंप्राप्तोवाक्यमब्रवीत् ॥३६॥ कालउवाच ॥ रामरामम
हाबाहोधात्रासंप्रेषितोऽस्म्यहम्॥ यद्ब्रवीमिरघुश्रेष्ठतच्छृणुष्वमहामते ॥३७॥ द्वन्द्वमेवहिकार्यंस्यादावयोःपरिभाषितम्॥ तदंतरेप्रविष्टोयस्सवध्योहिभवि
ष्यति ॥ ३८ ॥ ॥ महेश्वरउवाच॥ ॥ तथेतिचप्रतिश्रुत्यरामोराजीवलोचनः॥ द्वास्थंकृत्वातुसौमित्रिंकालोवाक्यमभाषत ॥ वैवस्वतोऽब्रवीद्वाक्यंरामंद
शरथात्मजम् ॥ ३९ ॥ ॥ कालउवाच ॥ ॥ शृणुरामयथावृत्तंसमागमनकारणात् ॥ दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशतानिच ॥४०॥ वसामिमानुषेलोकेहत्वा
राक्षसपुंगवौ ॥ एवमुक्तःसुरगणैरवतीर्णोऽसिभूतले ॥ ४१ ॥ तदयंसमयःप्राप्तःस्वर्लोकंगमितुंत्वया ॥ सनाथाहिसुरास्सर्वेभवंत्वद्यत्वयानघ ॥ ४२ ॥
॥ महेश्वरउवाच ॥ एवमस्त्वितिकाकुत्स्थोरामःप्राहमहामुनिम् ॥ एतस्मिन्नंतरेतत्रदुर्वासास्तुमहातपाः ॥ ४३ ॥ राजद्वारमुपागम्यलक्ष्मणंवाक्यमब्रवी
त् ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ मांनिवेदयकाकुत्स्थंशीघ्रंगत्वानृपात्मज ॥ ४४ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ तमब्रवील्लक्ष्मणस्तुअसांनिध्यमितिद्विज ॥
ततःक्रोधसमाविष्टःप्राहतंमुनिसत्तमः ॥ ४५ ॥ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ ॥ शापंदास्यामिकाकुत्स्थंरामंनयदिदर्शये ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ तस्मा
च्छापभयाद्विप्रंराघवायन्यवेदयत् ॥ तत्रैवांतर्दधेकालःसर्वभूतभयावहः ॥ ४६ ॥ पूजयामासतंप्राप्तमृषिंदुर्वाससंनृपः ॥ अग्रजस्यप्रतिज्ञातंविज्ञायरघु
सत्तमः ॥ ४७ ॥ तत्याजमानुषंरूपंलक्ष्मणःसरयूजले ॥ विसृज्यमानुषंरूपंप्रविवेशस्वकांतनुम् ॥ ४८ ॥ फणासहस्रसंयुक्तःकोटींदुसमवर्चसः ॥ दिव्य ॥ २६३ ॥

१ तामासनगतामितिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

माल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ ४९ ॥ नागकन्यासहस्रैस्तुसंवृतःसमलंकृतः ॥ विमानंदिव्यमारुह्यप्रययौवैष्णवंपदम् ॥५०॥ लक्ष्मणस्यगतिंसर्वांवि
दित्वारघुसत्तमः ॥ स्वयमप्यथकाकुत्स्थःस्वर्गंगंतुमभीप्सितः ॥५१॥ अभिषिच्याथकाकुत्स्थःस्वात्मजौचकुशीलवौ ॥ विभज्यरथनागाश्वंसधनंप्रददौ
तयोः॥५२॥कुशवत्यांकुशंतंचशरवत्यांलवंतथा॥स्थापयामासधर्मेणराज्येस्वेरघुसत्तमः॥५३॥अभिप्रायंतुविज्ञायरामस्यविदितात्मनः॥ आजग्मुर्वानराः
सर्वेराक्षसाःसुमहाबलाः॥५४॥ विभीषणोथसुग्रीवोजाम्बवान्मारुतात्मजः॥ नीलोनलःसुषेणश्चनिषादाधिपतिर्गुहः ॥५५॥ अभिषिच्यसुतौवीरौशत्रुघ्नश्चम
हामनाः ॥ सर्वएतेसमाजग्मुरयोध्यांरामपालिताम् ॥५६॥ तेप्रणम्यमहात्मानमूचुःप्रांजलयस्तथा ॥ वानरप्रभृतयऊचुः ॥ स्वर्लोकंगंतुमुद्युक्तंज्ञात्वात्वां
रघुसत्तम ॥५७॥ आगताःस्मवयंसर्वेतवानुगमनंप्रति ॥ नशक्ताःस्मक्षणंरामजीवितुंत्वांविनाप्रभो ॥ तस्मात्त्वयाविशालाक्षगच्छामस्त्रिदशालयम् ॥५८॥
॥ महेश्वरउवाच ॥ तैरेवमुक्तःकाकुत्स्थोबाढमित्यब्रवीत्ततः॥ अथोवाचमहातेजाराक्षसेंद्रंविभीषणम् ॥५९॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ राज्यंप्रशासधर्मेणमाप्र
तिज्ञांवृथाकृथाः ॥ यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चयावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ तावद्रमस्वसुप्रीतोकालेममपदंव्रज ॥ ६० ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथसकाकु
त्स्थःस्वाङ्गंविष्णुंसनातनम् ॥ श्रीरंगशायिनंसौम्यमिक्ष्वाकुकुलदैवतम् ॥ ६१ ॥ संप्रीत्याप्रददौतस्मैरामोराजीवलोचनः ॥ हनुमंतमथोवाचराघवःशत्रु
सूदनः ॥६२॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ मत्कथाःप्रचरिष्यंतियावल्लोकेहरीश्वर ॥ तावत्त्वमासमेदिन्यांकालेमांव्रजसुव्रत ॥६३॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ तमे
वमुक्त्वाकाकुत्स्थोजांबवंतमथाब्रवीत् ॥ ॥ रामउवाच ॥ ॥ द्वापरेसमनुप्राप्तेयदूनामन्वयेपुनः ॥ ६४ ॥ भूभारस्यविनाशायसमुत्पत्स्याम्यहंभुवि ॥
करिष्येतत्रसंग्रामंस्वयंभल्लूकसत्तम ॥ ६५ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ तमेवमुक्त्वाकाकुत्स्थःसर्वांस्तानृक्षवानरान् ॥ उवाचवाचागच्छध्वमितिरामोमहा
बलः ॥६६॥ मंत्रिणोनैगमाश्चैवभरतःकैकयीसुतः ॥ राघवस्यानुगमनेनिश्चितास्तेसमाययुः ॥६७॥ ततःशुक्लांबरधरोब्रह्मचारीययौपरम् ॥ कुशान्गृही
त्वापाणिभ्यांसंसक्तःप्रययौपरम् ॥६८॥ रामस्यदक्षिणेपार्श्वेपद्महस्तारमागता ॥ तथैवधरणीदेवीदक्षिणेतरगातथा ॥६९॥ वेदाःसांगाःपुराणानिसेतिहा
सानिसर्वतः ॥ ॐकारोथवषट्कारःसावित्रीलोकपावनी ॥ ७० ॥ अस्त्रशस्त्राणि[1]चतदाधनुराद्यानिपार्वति ॥ अनुजग्मुस्तथारामंसर्वेपुरुषविग्रहाः ॥७१॥
भरतश्चैवशत्रुघ्नःसर्वेपुरनिवासिनः ॥ सपुत्रदाराःकाकुत्स्थमनुजग्मुःसहानुगाः ॥ ७२ ॥ मंत्रिणोभृत्यवर्गाश्चकिंकरानैगमास्तथा ॥ वानराश्चैवऋक्षाश्च
सुग्रीवसहितास्तदा ॥ ७३ ॥ सपुत्रदाराःकाकुत्स्थमन्वगच्छन्महामतिम् ॥ पशवःपक्षिणश्चैवसर्वेस्थावरजंगमाः ॥ ७४ ॥ अनुजग्मुर्महात्मानंसमी

१ इष्टशस्त्राणीतिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पस्थानरोत्तमाः ॥ येचपश्यंतिकाकुत्स्थंस्वेपथांतर्गतंप्रभुम् ॥ ७५ ॥ तेतथानुगतारामंनिवर्त्ततेनकेचन ॥ अथत्रियोजनंगत्वानदींपश्चान्मुखींस्थिताम् ॥ ७६॥ सरयूंपुण्यसलिलांप्रविवेशसहानुगः ॥ ततःपितामहोब्रह्मासर्वदेवगणावृतः ॥ ७७ ॥ तुष्टावरघुशार्दूलमृषिभिःसार्द्धमक्षरैः ॥ अब्रवीत्तत्रकाकुत्स्थंप्रविष्टंसरयूजले ॥ ७८ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ आगच्छविष्णोभद्रंतेदिष्ट्याप्राप्तोसिमानद ॥ भ्रातृभिस्सहदेवाभैःप्रविशस्वनिजांतनुम् ॥ ७९ ॥ वैष्णवींतांमहातेजांदेवाकारांसनातनीम् ॥ त्वंहिलोकगतिर्देवनत्वांकेचित्तुजानते ॥ ८० ॥ त्वामचिंत्यंमहात्मानमक्षरंसर्वसंग्रहम् ॥ यमिच्छसिमहातेजस्तांतनुंप्रविशस्वभोः ॥ ८१ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ तस्मिन्सूर्यकराकीर्णेपुष्पवृष्टिनिपातिते ॥ उत्सृज्यमानुषंरूपंस्वांतनुंप्रविवेशह ॥ ८२॥ अंशाभ्यांशंखचक्राभ्यांशत्रुघ्नभरतावुभौ ॥ तदातेनमहात्मानौदिव्यतेजस्समन्वितौ ॥ ८३ ॥ शंखचक्रगदाशार्ङ्गपद्महस्तश्चतुर्भुजः ॥ दिव्याभरणसम्पन्नोदिव्यगंधानुलेपनः ॥ ८४ ॥ दिव्यपीतांबरधरःपद्मपत्रनिभेक्षणः ॥ युवाकुमारःसौम्यांगःकोमलावयवोज्ज्वलः ॥ ८५ ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलकुंतलःशुभलक्षणः ॥ नवदूर्वांकुरःश्यामःपूर्णचंद्रनिभाननः ॥ ८६ ॥ देवीभ्यांसहितःश्रीमान्विमानमधिरुह्यच ॥ तस्मिन्सिंहासनेदिव्येमूलेकल्पतरोःप्रभुः ॥ ८७ ॥ निषसादमहातेजाःसर्वदेवैरभिष्टुतः ॥ राघवानुगतायेचऋक्षवानरमानुषाः ॥ ८८ ॥ स्पृष्ट्वैवसरयूतोयंसुखेनत्यक्तजीविताः ॥ रामप्रसादात्तेसर्वेदिव्यरूपधराःशुभाः ॥ ८९ ॥ दिव्यमाल्यांबरधरादिव्यमंगलवर्चसः ॥ आरुरोहविमानंतदसंख्यास्तत्रदेहिनः ॥ ९० ॥ सर्वैःपरिवृतःश्रीमान्रामोराजीवलोचनः ॥ पूजितःसुरसिद्धौघैर्मुनिभिस्तुमहात्मभिः ॥ ९१ ॥ आययौशाश्वतंदिव्यमक्षरंस्वपदंविभुः ॥ यःपठेद्रामचरितंश्लोकंश्लोकार्धमेववा ॥९२॥ शृणुयाद्वातथाभक्त्यास्मरेद्वाशुभदर्शने ॥ कोटिजन्मार्जितात्पापाज्ज्ञानतोज्ञानतःकृतात् ॥ ९३ ॥ विमुक्तोवैष्णवंलोकंपुत्रदारसबांधवैः ॥ समाप्नुयाद्योगगम्यमनायासेनवैनरः ॥ ९४ ॥ एतत्तेकथितंदेविरामस्यचरितंमहत् ॥ धन्योस्म्यहंत्वयादेविरामचंद्रस्यकीर्त्तनात् ॥ किमन्यच्छ्रोतुकामासितद्ब्रवीमिवरानने ॥ ९५ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रीरामचरितकथनंनामचतुश्चत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४४ ॥ ७ ॥ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ॥ रघुनाथस्यचरितंसाधूक्तंहित्वयाविभो ॥ श्रुत्वाधन्यास्मिदेवेशत्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥ १ ॥ वसुदेवसुतस्यास्यकृष्णस्यचरितंमहत् ॥ श्रोतुमिच्छामिदेवेशचरितंकल्मषापहम् ॥ २ ॥ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिकृष्णस्यास्यमहात्मनः ॥ चरितंवासुदेवस्यसर्वेषांफलदंनृणाम् ॥ ३ ॥ यदूनामन्वयेदेविवसुदेवइती

१ स्वर्गायानुगतामिति पाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रितः ॥ देवमीढस्यपुत्रोभूत्सर्वधर्मविदांवरः ॥ ४ ॥ देवकस्यैवदुहितांदेवकींदेववर्णिनीम् ॥ उपयेमेविधानेनमथुरायांनृपात्मजः ॥ ५ ॥ उग्रसे
नस्यपुत्रोभूत्कंसःशूरोमहाबलः ॥ तयोरथवरंतत्रचोदयामाससारथिः ॥ ६ ॥ समागतेषुतेष्वेवंपथिरम्येशुभावहे ॥ अंतरिक्षेऽशरीरावाक्प्राहगंभीर
यागिरा ॥ ७ ॥ ॥ आकाशवाग्युवाच ॥ ॥ अस्यास्तवाष्टमोगर्भःकंसप्राणान्हरिष्यति ॥ ८ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाहंतुमारेभेकंसो
पिभगिनींतदा ॥ तमब्रवीत्सुसंरब्धंवसुदेवःस्वबुद्धिना ॥ ९ ॥ ॥ वसुदेवउवाच ॥ ॥ नहंतव्यामहाभागभगिनीधर्मतस्त्वया ॥ गर्भानेवसमुत्पन्ना
न्हिराजन्महाबल ॥ १० ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ तथेत्याहतदाकंसोवसुदेवंचदेवकीम् ॥ निबध्यस्वगृहेरम्येसर्वभोगेन्यवेशयत् ॥ ११ ॥ एतस्मिन्नं
तरेदेविपापिभारप्रपीडिता ॥ जगामधरणीदेवीसहसाब्रह्मणोंतिकम् ॥ १२ ॥ समेत्यजगतामीशंब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् ॥ प्राहगंभीरयावाचाधरणीलोकधा
रिणी ॥ १३ ॥ ॥ धरण्युवाच ॥ ॥ प्रजापतेनशक्तास्मिधर्तुंलोकानिमान्प्रभो ॥ राक्षसाःपापकर्माणःसंस्थितामयिसुव्रत ॥ १४ ॥ जगतःसकलान्धर्मा
न्विध्वंसंतोमहाबलाः ॥ अधर्मवर्चसःसर्वेनराःपापविमोहिताः ॥ १५ ॥ स्वल्पमल्पतरंधर्मंलोकेस्मिन्नचदृश्यते ॥ धर्मेणैवधृतादेवसत्यशौचदमेनच ॥
तस्माद्धर्मसंभूतंनलोकंधर्तुमुत्सहे ॥ १६ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाधरणीदेवीतत्रैवांतरधीयत ॥ ततःसुरगणाःसर्वेब्रह्मरुद्रपुरोगमाः ॥ १७ ॥ क्षी
राब्धेरुत्तरंकूलमधिगम्यजगत्पतिम् ॥ तुष्टुवुःस्तुतिभिर्दिव्यैर्मुनयश्चमहातपाः ॥ ततःप्रसन्नःप्राहेशःसर्वांस्तान्मुनिसत्तमान् ॥ १८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
भोभोदेवगणास्सर्वेकिंनिमित्तमिहागताः ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ ततःपितामहःप्राहदेवदेवंजनार्दनम् ॥ १९ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ देवदेवजगन्नाथपृथिवीभारपी
डिता ॥ राक्षसाबहवोलोकेसमुत्पन्नादुरासदाः ॥ २० ॥ जरासंधश्चकंसश्चप्रलम्बोधेनुकादयः ॥ दुरात्मानःप्रबाधंतेसर्वलोकान्सनातनान् ॥ २१ ॥ भारावतरणं
कर्तुंपृथिव्यास्त्वमिहार्हसि ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ एवमुक्तोहृषीकेशोब्रह्मणापरमेष्ठिना ॥ प्राहगंभीरयावाचाजगतीपतिरव्ययः ॥ २२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
अवतीर्याथलोकेस्मिन्यदूनामन्वयेसुराः ॥ अवनीभारमव्यग्रमपास्यामिमहाबलाः ॥ २३ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ एवमुक्ताःसुरास्सर्वेनमस्कृत्वाजना
र्दनम् ॥ स्वान्स्वान्लोकान्समासाद्यपरेशंतेन्वचिंतयन् ॥ ततोनारायणींमायांपरमेशःसमब्रवीत् ॥ २४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हिरण्याक्षस्यषट्
पुत्रान्समानीयावनीतले ॥ वसुदेवस्यपत्न्यांतुदेवक्यांसन्निवेशय ॥ २५ ॥ अनंतांशःसप्तमोत्रसंप्रविष्टस्तुमाचिरम् ॥ तस्याःसपत्न्यांरोहिण्यांददस्वशुभद
र्शने ॥ २६ ॥ ततोष्टमेममांशस्तुदेवक्यांसंभविष्यति ॥ नंदगोपस्यपत्न्यांतुयशोदायांसनातनी ॥ २७ ॥ तवांशभूतामहानिद्राविंध्यंगत्वामहाचलम् ॥
तत्रसंपूज्यमानाहिदेवैरिंद्रपुरोगमैः ॥ हन्यादैत्यान्महावीर्याञ्शुंभासुरपुरोगमान् ॥ २८ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ तथेत्युक्त्वामहामायाहिरण्याक्षसुतांस्त

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दा ॥ पर्यायेणचदेवक्यांषङ्गर्भान्संन्यवेशयत् ॥ २९ ॥ ताञ्जघानतदाकंसोजातमात्रान्महाबलः ॥ ततस्तुसप्तमोगर्भोह्यनंतांशेनचोदितः ॥ ३० ॥ वर्धमानंतुगर्भंतंरोहिण्यांससुपानयत्॥गर्भसंकर्षणात्तस्यांजातःसंकर्षणोऽव्ययः॥३१॥कृष्णाष्टम्यांतुरोहिण्यांप्रौष्ठपद्यांशुभोदये ॥ रोहिणीजनयामासपुत्रंसंकर्षणंप्रभुम् ॥३२॥ ततस्तुदेवकीगर्भमापेदेभगवान्हरिः ॥ आपन्नगर्भांतांदृष्ट्वाकंसोभयनिपीडितः ॥३३॥ ततःसुरगणाःसर्वेहर्षनिर्भरमानसाः ॥तुष्टुवुर्देवकींतत्रविमानस्थानभस्तले ॥ ३४ ॥ ततस्तुदशमेमासिकृष्णेनभसिपार्वति ॥ अष्टम्यामर्द्धरात्रेचतस्यांजातोजनार्दनः ॥ ३५ ॥ इंदीवरदलश्यामःपद्मपत्रायतेक्षणः ॥ चतुर्भुजःसुंदरांगोदिव्याभरणभूषितः ॥३६॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कोवनमालाविभूषितः ॥वसुदेवस्यजातोसौवासुदेवःसनातनः ॥ ३७ ॥ तंदृष्ट्वाजगतांनाथंकृष्णमानकदुंदुभिः ॥ उवाचप्रांजलिर्भूत्वानमस्कृत्यजगन्मयम् ॥३८॥ ॥वसुदेवउवाच॥ ॥ जातोसिमेजगन्नाथभक्तकल्पतरोप्रभो ॥ त्वमेवसर्वदेवानामनादिःपुरुषोत्तमः ॥ ३९ ॥ त्वमचिन्त्यमहद्भूतायोगिध्येयःसनातनः ॥ ममपुत्रत्वमापन्नोधरण्यांधरणीधर ॥ ४० ॥ दृष्ट्वैतदद्भुतंरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम ॥ दानवाःपापकर्माणोनसहंतेमहौजसः ॥ ४१ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ इत्यर्थितःस्तुतस्तेनपद्मनाभःसनातनः ॥ उपसंहृतवान्रूपंचतुर्भुजसमन्वितम् ॥ ४२ ॥ मानुषेणैवभावेनद्विभुजेनव्यरोचत ॥ येचांगरक्षकाःसर्वेदानवास्तत्रसंस्थिताः ॥ ४३ ॥ तेचापिमाययातस्यामोहितास्तमसावृताः ॥ एतस्मिन्नंतरेदेवमादायानकदुंदुभिः ॥ ४४ ॥ प्रययौनगरात्तूर्णंसर्वदेवैरभिष्टुतः ॥ पयोधरेवर्षमाणेनागराजोमहाबलः ॥ ४५ ॥ फणासहस्रेणाच्छाद्यभक्त्यादेवंसमन्वगात् ॥ तौगोपुरकपाटौतुतत्पादस्पर्शनात्तदा ॥ ४६ ॥ भिद्यमानौसुविवृतौतत्रस्थाश्चविमोहिताः ॥ स्रोतस्विनीसुपूर्णायायमुनापिमहात्मनः ॥ ४७ ॥ प्रवेशाज्जानुमात्रंतुजलंसाचाप्युपावहत् ॥ उत्तीर्ययमुनांसोथाव्रजत्तत्तीरसंस्थितम् ॥ ४८ ॥ संस्तूयमानस्त्रिदशैःप्रविवेशयदूत्तमः॥ तत्रनंदस्यपत्नीसाप्रसूतागोव्रजेशुभे ॥ ४९ ॥ विमोहितामाययैवसुषुप्तातमसावृता ॥ तस्यास्तुशयनेदेवंविनिक्षिप्यसयादवः ॥ ५० ॥ तांकन्यांसमुपादायप्रययौमथुरांपुनः ॥ पत्न्यैदत्वाथतांबालामुवाससुसमाहितः ॥५१॥रुरोदबालभावात्सादेवकीशयनंगता ॥ अथबालाध्वनिंश्रुत्वातद्गृहंसाङ्गरक्षकाः ॥ ५२ ॥ कंसायावेदयामासुर्देवकीप्रसवंशुभम् ॥ कंसस्तूर्णमुपेत्यैनांजग्राहबालिकांतदा ॥ ५३ ॥ चिक्षेपचशिलापृष्ठेसापितूर्णंवियत्स्थिता ॥ तस्योत्तमांगेस्वपदंदत्वापूर्णमुखास्थिता ॥ ५४ ॥ उवाचाष्टभुजादेवीतदाराक्षसपुंगवम् ॥ ॥ देव्युवाच ॥ ॥ किंमयाक्षिप्तयामंदजातोयस्त्वांवधिष्यति॥५५॥सर्वस्यजगतःस्रष्टाधर्ताहर्ताचयःप्रभुः॥अस्मिन्लोकेसमुत्पन्नःसतेप्राणान्हरिष्यति ॥५६॥ रुद्रउवाच ॥इत्युक्तातेजसादेवीसहसापूरयन्नभः ॥ जगामदेवगंधर्वैःस्तूयमानाहिमाचलम् ॥ ५७ ॥ कंसस्तदोद्विग्नमनाःसमाहूयस्वदानवान् ॥ प्रलंबचाणूरमुखानुवाचभयपीडितः ॥ ५८ ॥ कंसउवाच॥

१ नभेत्रह्मर्क्षसंयुते इ० पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अस्माद्भयात्सुरगणाउपेत्यक्षीरसागरम् ॥ आचचक्षुर्हरेःसर्वेरक्षोविध्वंसनंप्रति॥५९॥तेषांतुवचनंश्रुत्वाधरण्यांधरणीधरः॥ मानुषेणैवभावेनसमुत्पन्नोहिसो
व्ययः॥६०॥तदद्यसर्वेयूयंवैराक्षसाःकामरूपिणः॥समुद्रिक्तबलान्बालान्मारयध्वमशंकिताः॥६१॥ ॥रुद्रउवाच॥ इत्यादिश्यततःकंसोवसुदेवंचदेवकीम् ॥
आश्वास्यमोचयित्वाथस्ववेश्मांतर्विवेशह ॥ वसुदेवस्ततोगत्वानंदव्रजमनुत्तमम् ॥ ६२ ॥ तेनसंपूजितस्तत्रनिक्षिप्यतनयंमुदा ॥ उवाचनंदपत्नींतां
यशोदांयदुनंदनः ॥ ६३ ॥ ॥ वसुदेवउवाच ॥ ॥ सुभगेमत्सुतमिमंरोहिणीजठरोद्भवम् ॥ स्वपुत्रमिवरक्षस्वभियाकंसादिहागतम् ॥ ६४ ॥ ॥
॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ तथेत्याहतदातन्वीनंदपत्नीदृढव्रता ॥ लब्ध्वैवयुगलंपुत्रमुत्पुपोषमुदान्विता ॥ ६५ ॥ निक्षिप्यतनयौगेहेनंदगोपस्ययादवः ॥ वि
श्रब्धःप्रययौतूर्णंमथुरांकंसपालिताम् ॥ ६६ ॥ ततोगर्गःशुभदिनेवसुदेवेननोदितः ॥ नंदगोपव्रजंगत्वातत्रस्थैःपूजितोद्विजः ॥ ६७ ॥ विधिना
जातकंकर्मकृत्वादेवस्यगोकुले ॥ नामचात्राकरोद्दिव्यंपुत्रयोर्वासुदेवयोः ॥ ६८ ॥ संकर्षणोरौहिणेयोबलभद्रोमहाबलः ॥ रामइत्यादिनामानिपूर्वजस्या
करोद्द्विजः ॥ ६९ ॥ श्रीधरःश्रीकरःश्रीमान्कृष्णोनंतोजगत्पतिः ॥ वासुदेवोहृषीकेशइत्याद्यवरजस्यच ॥ ७० ॥ रामकृष्णावितिख्यातिमस्मिँल्लोके
गमिष्यतः ॥ एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठःसंपूज्यपितृदेवताः ॥ ७१ ॥ संपूज्यमानोगोपालैराययौमथुरांपुनः ॥ कंसेनप्रेषितारात्रौपूतनाबालघातिनी ॥ ७२ ॥
विषलिप्तंस्तनंदत्वाकृष्णायामिततेजसे ॥ कृष्णस्तुराक्षसींज्ञात्वापपौगाढंस्तनंभृशम् ॥ ७३ ॥ प्राणैःसहमहातेजाराक्षस्यायदुपुंगवः ॥ साविह्वलां
गीसहसाविच्छिन्नस्नायुबंधना ॥ ७४ ॥ पपातवेपमानासाममारचमहास्वना ॥ तस्याःशब्देनमहतापूरितंचनभस्तलम् ॥ ७५ ॥ त्रस्ताःसर्वेततोगोपाद्द
ष्ट्वातांपतितांभुवि ॥ कृष्णंचक्रीडमानंतंराक्षस्यामहतोरसि॥७६॥समुद्विग्नास्ततस्तूर्णमादायतनयंतदा ॥ रक्षोभियातदातस्मिन्गोपुरीषेणमूर्द्धनि॥७७॥
संमार्जयामासतदागोवालेनतदाननम् ॥ नंदगोपःसमभ्येत्यसुतमादायभामिनि ॥७८॥ भगवन्नामभिस्तस्यसर्वांगेषुप्रमार्जनम् ॥ कृत्वातांतामसींभीमांव
हिर्विन्यस्यगोव्रजात्॥७९॥ ददाहगोपवृंदैश्चत्रासितैस्तत्रगोव्रजे ॥ कदाचिच्छकटस्याधःशयानोभगवान्हरिः॥८०॥प्रसार्यचरणौतत्ररुरोदमधुसूदनः॥ त
स्यपादप्रहारेणशकटंपरिवर्तितम् ॥८१॥ विध्वस्तकुंभभांडंतद्विपरीतंपपातवै ॥ ततोगोप्यश्चगोपाश्चदृष्ट्वातच्छकटंमहत् ॥८२॥ विस्मयंपरमंजग्मुःकिमे
तदितिशंकिताः॥ यशोदाचतदातूर्णंबालंजग्राहविस्मिता॥८३॥ अल्पेनैवहिकालेनबालकौतौयदूत्तमौ ॥ वर्द्धमानौयशोदायाःस्तनपानेनपोषितौ ॥८४॥
जानुभ्यामथहस्ताभ्यांरिंगमाणौविरेजतुः॥ मायावीराक्षसस्तत्रकृतश्चचटुवेषधृक् ॥८५॥ कृष्णंहंतुंसमारब्धोविचचारमहीतले॥ज्ञात्वाकृष्णस्तुतंरक्षोनिज

१ मायावीराक्षसःकश्चित्तत्र कुक्कुटवेषधृगितिपाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

घानतलेनवै ॥८६॥ राक्षसेनैवरूपेणनिपपातममारच ॥ विचचारततःसर्वंगोव्रजंमधुसूदनः ॥ ८७ ॥ नवनीतंजहाराशुगोपीनांचगृहेगृहे ॥ तदायशोदाकु
पितादाम्नामध्येउलूखले ॥८८॥ निबध्यकृष्णंप्रययौविक्रेतुंगोरसादिकम् ॥ कर्षमाणस्ततःकृष्णोदाम्नाबद्धउलूखले ॥८९॥ यमलार्जुनयोर्मध्येजगामधरणी
धरः ॥ उलूखलेनगोविंदःपातयामासतौद्रुमौ ॥ ९० ॥ भग्नस्कंधौनिपतितौस्वरेणधरणीतले ॥ तेनशब्देनमहताजग्मुस्तत्रमहौजसः ॥ ९१ ॥ गो
पवृद्धास्ततोदृष्ट्वाविस्मयंपरमंगताः ॥ यशोदापिसमुद्विग्नाविमुच्यधरणीधरम् ॥ ९२ ॥ तंविस्मितंसमादायस्तनंप्रादान्महात्मने ॥ यस्मिन्निब
ध्यमानस्तुदाम्नामात्राजगत्पतिः ॥ ९३ ॥ तस्मिन्महर्षिभिःसर्वैर्दामोदरइतीरितः ॥ तौतुकिंनरतांप्राप्तौविमुक्तौयमलार्जुनौ ॥ ९४ ॥ गोपवृद्धास्ततःस
र्वेनंदगोपपुरोगमाः ॥ महोत्पातमिमंज्ञात्वास्थानांतरमुपाययुः ॥ ९५ ॥ वृंदावनेमनोरम्येयमुनायास्तटेशुभे ॥ निवासंचक्रिरेरम्यंगवांगोपीजनस्य
च ॥ ९६ ॥ तत्रतौरामकृष्णौतुवर्द्धमानौमहाबलौ ॥ वत्सपालयुतौवत्सान्पालयामासतुस्तदा ॥ ९७ ॥ गोवत्समध्यगंकृष्णंबकोनाममहासुरः ॥ बक
रूपेणतंहंतुमुद्युक्तोऽत्रयदूत्तमम् ॥ ९८ ॥ तंदृष्ट्वावासुदेवोपिलोष्टमुद्यम्यलीलया ॥ ताडयामासपक्षांतेपपातोर्व्यांमहासुरः ॥ ९९ ॥ ततःकतिपयाहस्तु
गोवत्सान्पालयन्वने ॥ छायायांजंबुवृक्षस्यप्रसुप्तौपल्लवेमृदौ॥१००॥एतस्मिन्नंतरेदेवोब्रह्मादेवगणैर्वृतः ॥ द्रष्टुंकृष्णंसमागम्यसुप्तौदृष्ट्वायदूत्तमौ ॥१०१॥
वत्सान्गोपशिशून्हत्वाजगामत्रिदिवंपुनः ॥ प्रबुद्धौतौसमालोक्यविनष्टाञ्शिशुवत्सकान् ॥ १०२ ॥ गोवत्सागोपबालाश्चक्वगताइतिविस्मितौ ॥
ज्ञात्वाकृष्णस्तुतत्कर्मप्रजापतिकृतंतदा ॥ १०३ ॥ तथैवससृजेबालान्गोवत्सांश्चसनातनः ॥ यथातूर्णंयथारूपंतथैवमधुसूदनः ॥ १०४ ॥
ससर्जवत्सान्गोपालानविताजगतांप्रभुः ॥ दृष्ट्वासायाह्नसमयेगावस्त्वेषांचमातरः ॥ १०५ ॥ स्वान्स्वान्वत्सानुपागम्ययथापूर्वंप्रवर्तिताः ॥ एवंसं
वत्सरेकालेगतेतत्रमहात्मनः ॥ १०६ ॥ प्रजापतिःपुनस्तस्मैददौवत्सान्सबालकान् ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वापरिणीयप्रणम्यच ॥ भयादुवाचगो
विंदंब्रह्मात्रिभुवनेश्वरः ॥ १०७॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नमोनमस्तेसर्वात्मंस्तत्वज्ञानस्वरूपिणे ॥ नित्यानंदस्वरूपायप्रियतात्मन्महात्मने ॥ १०८ ॥
अणुर्बृहत्स्थूलतररूपःसर्वगतोव्ययः ॥ अनादिमध्यांतरूपस्वरूपात्मन्नमोस्तुते ॥ १०९ ॥ नित्यज्ञानबलैश्वर्यवीर्यतेजोमयस्यच ॥ महाशक्तेनमस्तुभ्यं
पूर्णषाड्गुण्यमूर्तये ॥ ११० ॥ त्वंवेदपुरुषोब्रह्मन्महापुरुषएवच ॥ शरीरपुरुषत्वस्यछंदःपुरुषएवच ॥ १११ ॥ चत्वारःपुरुषास्त्वंचपुराणःपुरुषो
त्तम ॥ विभूतयस्तवब्रह्मन्पृथिव्यम्ब्यनिलादयः ॥ ११२ ॥ तववाचासमुद्भूतौक्ष्मावह्नीजगदीश्वर ॥ अंतरिक्षंचवायुश्चसृष्टौप्राणेनतेविभो ॥ ११३ ॥
चक्षुषातवसंसृष्टौद्यौश्चादित्यस्तथाव्यय ॥ दिशश्चचंद्रमाःसृष्टाःश्रोत्रेणतवचानघ ॥ ११४ ॥ अपांस्राबश्चवरुणोमनसातेमहेश्वर ॥ उक्तेमहतिमीमांसे

॥२९६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्तद्ब्रह्मप्रकाशते ॥ ११५ ॥ तथैवचाध्वरेष्वेतदेतदेवमहाव्रते ॥ छंदोगेयेनभस्येतद्दिव्येतद्वायुरेवतत् ॥ ११६ ॥ आकाशएतदेवेदमोषधीष्वेवमेवच ॥ नक्षत्रेषुचसर्वेषुग्रहेष्वेतद्दिवाकरे ॥ ११७ ॥ एवंभूतेष्वेवमेवब्रह्मेत्याचक्षतेश्रुतिः ॥ तदेवपरमंब्रह्मप्रज्ञातंपरितोमृतम् ॥ ११८ ॥ हिरण्मयोव्ययोयज्ञः शुचिःशुचिषदित्यपि ॥ वैदिकान्यभिधेयानितथैतान्यस्यनक्वचित् ॥ ११९ ॥ चक्षुर्मयंश्रोत्रमयंछंदोमयमनोमयम् ॥ वाङ्मयंपरमात्मानंपरेशंशंसतिश्रुतिः ॥ १२० ॥ इतिसर्वोपनिषदामर्थस्त्वंकमलेक्षण ॥ स्तोतुंनशक्तोयंत्वांतुसर्ववेदांतपारगम् ॥ १२१ ॥ महापराधमेतत्तेवत्सापहरणंमया ॥ कृतंतत्क्षम्यतांनाथशरणागतवत्सल ॥ १२२ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ एवंस्तुत्वाहरिंवेधाःप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ वत्सान्दत्वापुनस्तस्मैप्रययौस्वयमालयम् ॥ १२३ ॥ हृदिकृत्वासदादेविबालरूपंहरिंविधिः ॥ उवासत्रिदशैःसार्द्धंहृष्टपुष्टोमहातपाः ॥ १२४ ॥ कृष्णेनसृष्टावत्सावैपूर्ववत्सास्तथार्भकाः ॥ अवापुरैक्यतांतत्रपश्यतांत्रिदिवौकसाम् ॥ १२५ ॥ कृष्णस्तुवत्सपालैर्वैप्रययौनंदगोकुलम् ॥ ततःकतिपयाहस्सुगोपालैर्यदुपुंगवः ॥ १२६ ॥ ह्रदंगत्वाथकालिंद्यास्तत्रस्थंसुमहाविषम् ॥ सहस्रशीर्षंबलिनंनागराजानमच्युतः ॥ १२७ ॥ निष्पिष्यफलसाहस्रंपादेनैकेनलीलया ॥ प्राणसंशयमापन्नंचकारमधुसूदनः ॥ १२८ ॥ सकालियोलब्धसंज्ञस्तमेवशरणंययौ ॥ ररक्षभगवान्कृष्णोनागंत्यक्तविषंतदा ॥ १२९ ॥ वैनतेयभयाद्भीतंस्वपदेनांक्यमूर्द्धसु॥ह्रदाद्विवासयामासकालिंद्यायदुपुंगवः ॥ १३० ॥ त्यक्त्वासतंह्रदंतूर्णंपुत्रदारसमन्वितः ॥ नमस्कृत्वाथगोविंदंप्रययौकालियस्तदा ॥ १३१ ॥ विषदग्धास्तुयेपूर्वंतत्तीरस्थाश्चशाखिनः ॥ कृष्णेनवीक्षितास्तूर्णंफालिनःपुष्पिणोभवन् ॥ १३२ ॥ अथकालेनकौमारमवाप्यमधुसूदनः ॥ गोवृंदंपालयामाससर्वदेवमयःप्रभुः ॥ १३३ ॥ स्वसमानवयोभिस्तुगोपालैस्तुयदूत्तमः ॥ वृंदावनेमनोरम्येसरामोविचचारह ॥ १३४ ॥ तत्रहत्वामहाघोरंसर्परूपंमहासुरम् ॥ अपहत्यमहाकायंमेरुमंदारगौरवम् ॥ १३५ ॥ धेनुकस्यवनंप्राप्यतालैर्हिंतालगह्वरम् ॥ प्रविश्यतद्वनंरम्यंफलितंतालगह्वरम् ॥ धेनुकंपर्वताकारंखररूपधरंसदा ॥ १३६ ॥ पादौगृह्यसमुत्क्षिप्यतालेनाविजघानह ॥ तत्क्षणादेवतत्पालास्तदंतेरेमिरेतदा ॥१३७॥ निष्क्रम्यतद्वनात्तूर्णंभांडीरंवटमागताः ॥ तत्रतेरामकृष्णाभ्यांचिक्रीडुर्बाललीलया॥ १३८॥ गोपवेषेणतत्रागात्प्रलंबोनामराक्षसः ॥ रामंस्वपृष्ठमारोप्यययौतूर्णंनभस्तलम् ॥ १३९ ॥ मत्वातंराक्षसंरामोमुष्टिनातस्यमूर्द्धनि ॥ ताडयामासरोषेणविह्वलांगस्ततोपतत् ॥ १४० ॥ राक्षसेनैवरूपेणविनदन्भैरवंस्वनम् ॥ भिन्नशीर्षतनुस्तत्रममाररुधिरोक्षितः ॥ १४१ ॥ ततःप्रदोष

१ इदमर्धं केषुचित्पुस्तकेषुनदृश्यते।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समयेगोव्रजेनंदनंदनः ॥ उवासगोपकन्याभिःक्रीडन्कौमोदवर्चसे[1] ॥ १४२ ॥ अरिष्टनामादैत्येशोगत्वातत्रवृषाकृतिः ॥ कृष्णंहंतुंसमागत्यजगर्जचमहास्वनम् ॥ १४३ ॥ तंदृष्ट्वाविद्रुताःसर्वेगोपालाभयपीडिताः ॥ कृष्णोपिदृष्ट्वातंरौद्रमागतंदनुजाधिपम् ॥ १४४ ॥ तालवृक्षंसमुत्पाट्यशृंगमध्येव्यपीडयत् ॥ सतुभग्नशिरःशृंगोवमन्वैरुधिरंबहु ॥ १४५ ॥ पपातभीमवेगेनविनदंस्त्यक्तजीवितः ॥ इत्थंहत्वामहाकायमरिष्टंदनुजाधिपम् ॥१४६ ॥ आहूयगोपबालांश्चतत्रैवोवासगोव्रजे ॥ ततःकतिपयाहस्सुकेशीनाममहासुरः ॥ १४७ ॥ हयकायेनगोविंदंहंतुंव्रजमुपाययौ ॥ सगत्वागोव्रजंरम्यमुच्चैर्हेषामथाकरोत् ॥ १४८ ॥ तेनशब्देनमहतापूरितंभुवनत्रयम् ॥ भीताःसर्वेसुरगणाःशंकमानायुगक्षयम् ॥ १४९ ॥ तत्रस्थामोहिताःसर्वेगोपागोप्यश्चविह्वलाः ॥ लब्धसंज्ञास्तुतेसर्वेविद्रुताश्चसमंततः ॥ १५० ॥ गोप्यस्तुशरणंजग्मुःकृष्णंत्राहीतिचाब्रुवन् ॥ नभेतव्यंनभेतव्यमित्याहभक्तवत्सलः ॥ १५१ ॥ समाश्वास्यततस्तूर्णंमुष्टिनावासवानुजः ॥ ताडयामासशिरसितस्यदैत्यस्यलीलया ॥ १५२ ॥ विभिन्नदंतनेत्रोसौविननादमहास्वनम् ॥ महाशिलांसमुत्क्षिप्यतस्यांगेवैन्यपातयत् ॥ १५३ ॥ सतुचूर्णितसर्वांगोविनदन्भैरवंस्वनम् ॥ पपातसहसाभूमौममारचमहासुरः ॥ १५४ ॥ केशिनंनिहतंदृष्ट्वादिविदेवगणाभृशम् ॥ मुमुचुःपुष्पवर्षाणिसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ १५५ ॥ इत्थंशिशुत्वेवैदैत्यान्हरिर्हत्वाबलोत्कटान् ॥ समुमोदसुखेनैवसबलरामसमन्वितः ॥ १५६ ॥ इंदीवरदलश्यामःपद्मपत्रनिभेक्षणः ॥ पीतांबरधरःस्रग्वीवनमालाविभूषितः ॥ १५७ ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कश्चित्रमाल्यानुलेपनः ॥ विचित्राभरणैर्युक्तःकुंडलाभ्यांविराजितः ॥ १५८ ॥ आमुक्ततुलसीमालःकस्तूरीतिलकांचितः ॥ सुस्निग्धनीलकुटिलकबरीकृतकेशवान् ॥ १५९ ॥ बद्धैर्नानाविधैःपुष्पैर्बर्हैर्बर्हावतंसकः ॥ रक्तारविंदसदृशहस्तपादतलाधरः ॥ १६० ॥ पक्षमध्यगशीतांशुकलंकभ्रूलताननः ॥ हारनूपुरकेयूरैःकटकाभ्यांविराजितः ॥ १६१ ॥ वृंदावनेमहारम्येफलपुष्पविराजिते ॥ रम्यंविनादयन्वेणुंतत्रास्तेयदुनंदनः ॥ १६२ ॥ अवधीरितकंदर्पकोटिलावण्यमच्युतम् ॥ सर्वागोपस्त्रियोदृष्ट्वामन्मथास्त्रेणपीडिताः ॥१६३॥ पुरामहर्षयःसर्वेदंडकारण्यवासिनः ॥ दृष्ट्वारामंहरिंतत्रभोक्तुमैच्छत्सुविग्रहम् ॥ १६४ ॥ तेसर्वेस्त्रीत्वमापन्नाःसमुद्भूतास्तुगोकुले ॥ हरिंसंप्राप्यकामेनततोमुक्ताभवार्णवात् ॥ १६५ ॥ क्रोधेनैवयथादैत्याःसमेत्यमधुसूदनम् ॥ निधनंप्राप्यसंग्रामेहतामुक्तिमवाप्नुयुः ॥१६६॥ कामक्रोधौनृणांलोकेनिरयस्यैवकारणम् ॥ हरिंसमेत्यभावेनमुक्तागोप्यःसुरद्विषः ॥१६७॥ कामाद्भयाद्वाद्वेषाद्वायेभजंतिजनार्दनम् ॥ तेप्राप्नुवंतिवैकुंठंकिंपुनर्भक्तियोगतः ॥ १६८ ॥ तस्यवेणुध्वनिंश्रुत्वारजन्यांबल्लवांगनाः ॥ शयनादुत्थिताः

१ कौमारवीक्षिते इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वाविकीर्णांबरमूर्द्धजाः ॥ १६९ ॥ त्यक्त्वापतीन्सुतान्बधूंस्त्यक्त्वालज्जांकुलंस्वकम् ॥ जगत्पतिंसमाजग्मुःकंदर्पशरपीडिताः ॥ १७० ॥ समेत्यगो
प्यःसर्वास्तुभुजैरालिंग्यकेशवम् ॥ बुभुजुश्चाधरंदेव्यःसुधामृतमिवामराः ॥ १७१ ॥ ताभिःसर्वाभिरात्मेशःक्रीडयामासगोव्रजे ॥ तेनापिताःस्त्रियःसर्वा
रेमिरेनिर्भयाव्रजे ॥ १७२ ॥ इत्येवंरमयामासुरहन्यहनिकेशवम् ॥ वृंदावनेमनोरम्येकालिंदीपुलिनेतथा ॥ १७३ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ धर्मसंर
क्षणार्थायजगत्यामवतीर्यसः ॥ परदाराभिगमनंकथंकुर्याज्जनार्दनः ॥ १७४ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ स्वशरीरेपरेष्वंगभेदोनास्तिशुभानने ॥ सर्वंजग
च्चतस्यांगंपृथगत्रनविद्यते ॥ १७५ ॥ स्त्रीपुंभेदोनवैतस्यपुरुषस्यमहात्मनः ॥ नैसर्गिकस्यभर्तृत्वादात्मेशत्वाज्जगत्पतेः ॥ १७६ ॥ तथापह्वतपाप्म
त्वसामर्थ्याद्व्यापिनःप्रभोः ॥ दोषोत्रनास्तिसुभगेदेवस्यपरमात्मनः ॥ १७७ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वातुगिरिजांरुद्रःश्रीत्रिपुरान्तकः ॥ कृ
ष्णस्यशेषंचरितमाख्यातुंसंप्रचक्रमे ॥१७८ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ शरत्कालेतुसंप्राप्तेनंदगोपपुरोगमाः ॥ गोपामहोत्सवंकर्तुमारब्धास्त्रिदशांपतेः॥ १७९॥
तदुत्सवंतुगोविंदोनिवार्याथशतक्रतोः ॥ गोवर्द्धनाद्रिराजस्यकारयामासवीर्यवान् ॥ १८० ॥ ततःक्रुद्धःसहस्राक्षोनंदगोपस्यगोव्रजे ॥ ववर्षचमहावृ
ष्टिंसप्तरात्रंनिरंतरम् ॥ १८१ ॥ गोवर्द्धनंसमुत्पाट्यमहाशैलंजनार्दनः ॥ गवांसंरक्षणार्थायधारयामासलीलया ॥ १८२ ॥ तस्यच्छायांगिरेःप्राप्य
गोपागोप्यश्चसुव्रते ॥ अवसंश्चसुखेनैवहर्म्यांतरगताइव ॥१८३॥ ततःशक्रःसहस्राक्षोभीतःसंभ्रांतचेतसा ॥ वारयामासतद्वर्षंययौनंदस्यतद्व्रजम्॥१८४॥
कृष्णोपितंमहाशैलंयथापूर्वंनिवेशयत् ॥ गोपवृद्धाश्चतेसर्वेनंदगोपपुरोगमाः १८५ ॥ परिपूज्यचगोविंदंपरंविस्मयमाययुः ॥ ततःशतक्रतुर्देवःसमेत्यम
धुसूदनम् ॥ तुष्टावप्रांजलिर्भूत्वाहर्षगद्गदयागिरा ॥ १८६ ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ॥ नमस्तेपुंडरीकाक्षसर्वज्ञातित्रिविक्रम ॥ त्रिगुणातीतसर्वेशविश्व
स्यात्मन्नमोस्तुते ॥ १८७ ॥ त्वंयज्ञस्त्वंवषट्कारस्त्वमोङ्कारःक्रतुर्हविः ॥ त्वमेवसर्वदेवानांपितामाताचकेशव ॥ १८८ ॥ अग्रेहिरण्यगर्भस्त्वंभूत
स्यसमवर्त्तत ॥ त्वमेवैकःपतिरसिपुरुषस्त्वंहिरण्मयः ॥ १८९ ॥ पृथिवींद्यामिमांदेवत्वमेवधृतवानसि ॥ आत्मदःफलदोयश्चस्यादेवंजगदीश्वर॥१९०॥
अवातंतच्चत्रिदशैःप्रकाशंजगतांपतेः ॥ अमृतंचैवमृत्युश्चछायातवसनातन ॥ १९१ ॥ तस्मैदेवायभवतेविधेमहविषावयम् ॥ हेमवंतइमेयस्यस
मुद्भूताहिरण्मयाः ॥ १९२ ॥ समुद्रारसनायस्यवाहस्तस्यैवकेशव ॥ इमादिशःप्रतिदिशोवायुर्यस्यतवाव्यय ॥ १९३ ॥ तस्मैदेवायभव
तेविधेमहविषावयम् ॥ येनत्वयासमारूढापृथिवीवर्द्धतापुनः ॥ १९४ ॥ स्वर्लोकःस्तंभितोयेनत्वयाब्रह्मन्महेश्वर ॥ त्वमंतरिक्षेरजसोवसानःसर्वगोव्ययः ॥
॥ १९५ ॥ तस्मैदेवायभवतेविधेमहविषावयम् ॥ यंक्रंदसिराजमानेतत्तभासेगुणान्विते ॥ १९६ ॥ अभ्यैक्षेतांचमनसाअवश्यंश्रीश्चसर्वदा ॥ यत्रास्ति

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सूरउदितोविभातिपरमेपदे ॥१९७॥ तस्मैदेवायभवतेविधेमहविषावयम् ॥ यदापोबृहतीर्विश्वब्रह्ममायंजनार्दनाः ॥ १९८ ॥ गर्भंदधानाःसर्गेत्रजनयंतीर
घौवक्रुत् ॥ समवर्ततदेवानामसुरेकोव्ययोविभुः ॥ १९९ ॥ तस्मैदेवायभवतेविधेमहविषावयम् ॥ याआपोमहिनादक्षंपर्यपश्यत्प्रजापतिम् ॥ २०० ॥
यज्ञंदधानास्तत्रादौजनयंतीर्हविःपुमान् ॥ योदेवेष्वेकएवासीदधिदेवःपरात्परः ॥२०१॥ तस्मैदेवायभवतेविधेमहविषावयम् ॥ मानोहिंसीज्जनितायःपृथि
व्याअव्ययःपुमान् ॥२०२॥ योवादिवंसत्यधर्माजजानाव्ययईश्वरः ॥ यश्चंद्रोबृहतीरपोजजानसकलंजगत् ॥ २०३ ॥ तस्मैदेवायभवतेविधेमहविषावय
म् ॥ एतानिविश्वजातानिबभूवपरिताप्रभो ॥ २०४ ॥ त्वदुत्पन्नप्रजाध्यक्षभविष्यद्भूतमच्युतः ॥ यजामस्त्वांचयत्कामास्तन्नोअस्तुसमासतः ॥ २०५ ॥
त्रयाणांपतयःस्यामतवकारुण्यवीक्षणात् ॥ हिरण्मयाख्यःपुरुषोहिरण्यश्मश्रुकेशवान् ॥ २०६ ॥ आप्रणखात्सर्वेहिरण्यंसवितातुहिरण्यभाक् ॥
असौसर्वगतोब्रह्मायस्त्वादित्येव्यवस्थितः ॥ २०७ ॥ तद्देवस्यसवितुर्वरेण्यंभर्गउत्तमम् ॥ सदाधीमहितेरूपंधियोयोनःप्रभातिहि ॥ २०८ ॥ नमस्ते
पुंडरीकाक्षश्रीशसर्वेशकेशव ॥ वेदांतवेद्ययज्ञेशयज्ञरूपनमोस्तुते ॥ २०९ ॥ नमस्तेवासुदेवायगोपवेषायतेनमः ॥ तत्सर्वंध्वंसनादेवअपराधंमयाकृत
म् ॥ २१० ॥ तत्क्षम्यतांजगन्नाथघृणाब्धेपुरुषोत्तम ॥ अल्पेनैवहिकालेनजहिकंसंदुरासदम् ॥ देवानांहिहितंकृत्वासुखेवस्थायमेदिनीम् ॥ २११ ॥
॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इतिसंस्तुत्यगोविंदंसर्वदेवेश्वरोहरिः ॥ सुधामृतेनाभ्यर्षिचद्दिव्यांबरविभूषणैः ॥२१२॥ अर्चयित्वातुदेवेशंजगामत्रिदिवंपुनः॥
गोपवृद्धाश्चगोप्यश्चदृष्ट्वातत्रशतक्रतुम् ॥ २१३ ॥ तेनतेपूजिताश्चैवप्रहर्षमतुलंययुः ॥ रामकृष्णौमहावीर्यौदिव्याभरणभूषितौ ॥ २१४ ॥ नंदस्य
गोव्रजेरम्येसुसुखेनैवतस्थतुः[1] ॥ एतस्मिन्नंतरेदेविनारदोमुनिसत्तमः ॥ २१५ ॥ सहसामथुरांगत्वाकंसस्यांतिकमाविशत् ॥ राज्ञासंपूजितास्तत्रसमासी
नःशुभासने ॥२१६॥ सर्वंविज्ञापयामासचेष्टितंशार्ङ्गिणस्तदा ॥ देवतानांसमुद्योगंजन्मवैकेशवस्यच ॥२१७॥ तथाचवसुदेवेनपुत्रनिक्षेपणंव्रजे ॥ निधनं
राक्षसानांचसर्पराजविवासनम् ॥२१८॥ धारणंगिरिवर्यस्यशतक्रतुसमागमम् ॥ निवेदयित्वाकंसस्यसर्वंनिरवशेषतः ॥२१९॥ प्रययौब्रह्मभवनंपूजितस्ते
नरक्षसा ॥ कंसःसमुद्विग्नमनामंत्रिभिःपरिवेष्टितः॥२२०॥ मंत्रयामासतैःसाकमात्मनोनिधनंप्रति ॥ तत्रबुद्धिमतांश्रेष्ठमक्रूरंधर्मवत्सलम् ॥ उवाचात्महितं
कार्यंदानवेंद्रोमहाबलः ॥ २२१ ॥॥ कंसउवाच ॥ ॥ मद्भयात्रिदशाःसर्वेशतक्रतुपुरोगमाः ॥ विष्णोःसमीपमागत्यभयार्त्ताःशरणंगताः ॥२२२॥ सतेषाम
भयंदत्वाभगवान्भूतभावनः ॥ उत्पन्नोदेवकीगर्भेमांहंतुंमधुसूदनः ॥ २२३ ॥ वसुदेवोपिदुष्टात्मावंचयित्वातुमांनिशि ॥ पुत्रंनिक्षिप्तवान्गेहेनंदस्यसुदुरात्म

[1] गोवत्सान्संररक्षतुः इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नः॥२२४॥बालेनैवदुराधर्षोविजघानमहासुरान्॥मांहंतुमपिसंनद्धोभवेदेवनसंशयः॥२२५॥ सतुहंतुंनवैशक्तःसेंद्रैरपिसुरासुरैः॥उपायेनैवहंतव्यःसमानीयम
यातदा ॥२२६॥ मदोत्कटैस्तुमातंगैर्मल्लैश्चवरवाजिभिः ॥ येनकेनाप्युपायेनहंतुंशक्यमिहैवतु॥२२७॥तस्मात्त्वंगोव्रजंगत्वाकृष्णंराममंचयादव ॥ सर्वान्गो
पालवृद्धांश्चनंदगोपपुरोगमान् ॥ उपभोक्तुंधनुर्यागमिहानययदूत्तम ॥ २२८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तथेत्युक्त्वायदुश्रेष्ठोरथमारुह्यवीर्यवान् ॥
प्रययौगोकुलंरम्यंकृष्णसंदर्शनोत्सुकः ॥ २२९ ॥ महाभागवतश्रेष्ठोगवांमध्येव्यवस्थितम् ॥ ददर्शकृष्णमक्लिष्टमक्रूरोविनयान्वितः ॥ २३० ॥ नीलनी
रदसंकाशंसर्वाभरणभूषितम् ॥ पद्मपत्रविशालाक्षंदीर्घबाहुमनामयम् ॥ २३१ ॥ पीतवस्त्रेणसंवीतंसर्वावयवसुंदरम् ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कंरत्नकुंडल
शोभितम् ॥ २३२ ॥ तुलसीवनमालाढ्यंवन्यपुष्पावतंसकम् ॥ गोपकन्यापरिवृतंदृष्ट्वातत्रजनार्दनम् ॥ २३३॥पुलकांकितसर्वांगोहर्षाश्रुप्लुतलोचनः ॥
अवरुह्यरथात्तस्मात्प्रणनामयदूद्वहः ॥२३४ ॥ हर्षात्समेत्यगोपालंपरिणीयप्रणम्यच ॥ रक्तारविंदसदृशौवज्रचक्राङ्कचिह्नितौ॥२३५॥ स्वमूर्ध्निधृत्वापादा
ब्जौप्रणनामपुनःपुनः ॥ कैलासशिखराभासंनीलांबरधरंप्रभुम् ॥ २३६ ॥ शरत्पूर्णेंदुसदृशं[1]मुक्तादामविभूषितम् ॥ बलराममंततोदृष्ट्वाप्रणनामसयादवः॥
॥२३७॥ हर्षेणोत्थाप्यतौवीरौपरिगृह्ययदूत्तमौ ॥ गृहमाजग्मतुर्वीरौतेनाक्रूरेणवृष्णिना ॥ २३८ ॥ नंदगोपस्तुतंदृष्ट्वायदुश्रेष्ठंसमागतम्॥अभिगम्यमहाते
जानिवेश्यपरमासने ॥ २३९ ॥ अर्चयामासविधिवदर्घ्यपाद्यादिभिर्मुदा ॥ वस्त्रैःसमर्हणैर्दिव्यैरर्चयामासभक्तितः ॥ २४० ॥ अक्रूरोरामकृष्णाभ्यांवस्त्रा
ण्याभरणानिच ॥ प्रददौनंदगोपाययशोदायैचयादवः ॥ २४१ ॥ पृष्ट्वाकुशलमव्यग्रमासीनस्तुकुशासने ॥ राजकार्याणिसर्वाणिसंपृष्टोवाचबुद्धिमान् ॥
॥ २४२ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ एषकृष्णोमहातेजास्साक्षान्नारायणोऽव्ययः ॥ देवतानांहितार्थायसाधूनांरक्षणायच ॥ २४३ ॥ भूभारकविनाशायध
र्मसंस्थापनायच ॥ कंसादीनांतुदैत्यानांसर्वेषांनिधनायच ॥ २४४ ॥ संप्रार्थितःसुरगणैर्मुनिभिश्चमहात्मभिः ॥ देवकीजठरेजातःप्रावृट्कालेमहानिशि ॥
॥ २४५ भयात्कंसस्यदेवेशमानीयानकदुंदुभिः ॥ तवगेहेतदारात्रौपुत्रंनिःक्षिप्तवान्हरिम् ॥ २४६ ॥ तस्मिन्नेवतुकालेपियशोदातुयशस्विनी ॥ कन्यां
मायांशसंभूतांप्रसूतातुशुभाननाम् ॥ २४७॥ तयासंमोहितंसर्वमिदंव्रजकुलंशुभम् ॥ मूर्च्छितायायशोदायाःशयनेयदुपुङ्गवम्॥ २४८ ॥कृष्णंनिक्षिप्यतां
कन्यामादायस्वगृहंययौ ॥ तांतुनिक्षिप्यदेवक्याःशयनेबहिरागमत् ॥ २४९ ॥ सारुरोदततःक्षिप्रंदेवकीशयनेस्थिता ॥ तच्छ्रुत्वासहसाकंसःकन्यामादा
यसुव्रत ॥ २५० ॥ भ्रामयित्वाशिलापृष्ठेचिक्षेपोत्पत्यवीर्यवान् ॥ समुत्थायचसाकन्यासायुधाष्टभुजान्विता ॥ गगनस्थारुषाकंसंप्राहगंभीरया

१ पूर्णेंदुसदृशाननमिति पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गिरा ॥ २५१ ॥ ॥ कन्योवाच ॥ ॥ योनंतःसर्वदेवानामीश्वरःपुरुषोत्तमः ॥ यातस्तववधार्थायगोत्रजेदानवाधम ॥ २५२ ॥ ॥ अक्रूर
उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वासामहामायाहिमवंतंसमाययौ ॥ तदाप्रभृतिदुष्टात्माभयादुद्विग्नमानसः ॥ २५३ ॥ दानवान्प्रेषयामासनिधनायमह
त्मनः ॥ बालेनैवहताःसर्वेलीलयानेनधीमता ॥ २५४ ॥ अत्यद्भुतानिकर्माणिकृतवान्परमेश्वरः ॥ गोवर्द्धनादिधरणंनागराजविवासनम् ॥२५५॥
समागमंमहेंद्रस्यनिधनंसर्वरक्षसाम् ॥ श्रुत्वादेवर्षिणाख्यातमतीवभयपीडितः ॥ २५६ ॥ इतोनीत्वामहाबाहूरामकृष्णौदुरासदौ ॥ मदोत्कटै
र्महानागैर्मल्लैर्वाहंतुमुद्यतः ॥ २५७ ॥ कृष्णस्यानयनार्थायप्रेरयामाससमामिह ॥ वसुदेवस्यदुष्टात्मानिग्रहंकृतवानसौ ॥ २५८ ॥ एतत्सर्वं
समाख्यातंचेष्टितंसुदुरात्मनः ॥ उपभोक्तुंधनुर्यागंयूयंसर्वेव्रजौकसः ॥ २५९ ॥ दध्याज्यादिगृहीत्वावैश्वोभूतेगंतुमर्हथ ॥ सहितारामकृ
ष्णाभ्यांगोपाःसर्वेतदंतिकम् ॥ २६० ॥ कृष्णेननिहतःकंसोभविष्यतिनसंशयः ॥ परित्यज्यभयंतस्माद्गमिष्यध्वंनृपाज्ञया ॥ २६१ ॥ ॥ ईश्वर
उवाच ॥ इत्युक्त्वासतदाक्रूरस्तूष्णीमासीत्सुबुद्धिमान् ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वादारुणंरोमहर्षणम् ॥ २६२ ॥ नंदगोपमुखाःसर्वेगोपवृद्धाभयातुराः ॥ अभा
षिरेमहादुःखसागरेशोकमोहिताः ॥ २६३ ॥ तानाश्वास्यहरिस्तत्रहृष्टाकमललोचनः ॥ नभीःकार्येतिसंप्राहराक्षसंप्रतिवीर्यवान् ॥ २६४ ॥ विनाशा
यप्रयास्यामिकंसस्यास्यदुरात्मनः ॥ मथुरांसहरामेणभवद्भिःसहसंगतः ॥ २६५ ॥ तत्रहत्वादुरात्मानंकंसंदानवपुंगवम् ॥ सर्वांश्चराक्षसान्हत्वापाल
यिष्यामिमेदिनीम् ॥२६६॥ तस्माच्छोकंपरित्यज्यगच्छध्वंमथुरांपुरीम् ॥ एवमुक्तास्तुहरिणागोपानंदपुरोगमाः ॥२६७॥ मुहुर्मुहुःपरिष्वज्यमूर्द्धघ्राणं
प्रचक्रिरे ॥ अप्रमेयानिकर्माणिविचार्यसुमहात्मनः ॥ २६८॥ अक्रूरवचनाच्चैवगोपाःसर्वेगतव्यथाः ॥ दुग्धदध्याज्ययुक्तानिशुचीनिविविधानिच ॥२६९॥
पक्वान्नानिसुहृद्यानिस्वादूनिमधुराणिच ॥ अक्रूरायददौसौम्यंयशोदाभोजनंनहु ॥ २७० ॥ सहितोरामकृष्णाभ्यांनंदाद्यैर्गोपसत्तमैः ॥ सुहृद्भिर्बालवृ
द्धैश्चभवनेसमलंकृते ॥ २७१ ॥ दत्तंयशोदयासौम्यंभोजनंकलुषापहम् ॥ बुभुजेयादवश्रेष्ठोह्यन्नंरोगापहंशुभम् ॥ २७२ ॥ भोजयित्वायथान्यायंद
त्त्वाचमनमंभसा ॥ सकर्पूरंसतांबूलंददौतस्मैदृढव्रता ॥ २७३ ॥ अस्तंयातेदिनकरेसंध्यामन्वास्ययादवः ॥ सहितोरामकृष्णाभ्यांभुक्त्वाक्षीरान्नमुत्त
मम् ॥ २७४ ॥ ताभ्यामेवतदाक्रूरःशयनंसमुपाविशत् ॥ तस्मिंस्तुभवनेश्रेष्ठेरम्येदीपविराजिते ॥ २७५ ॥ श्लक्ष्णेविचित्रपर्यंकेनानापुष्पविराजिते ॥
तस्मिञ्शेतेहरिःकृष्णःशेषेनारायणोयथा ॥२७६ ॥ तंदृष्ट्वासहसाक्रूरोहर्षाश्रुपुलकांकितः ॥ विहायतामसींनिद्रांसुश्रेयःसमुदीक्ष्यवै ॥२७७॥ पादसंवाहनं
विष्णोश्चक्रेभागवतोत्तमः ॥ एतावतामेसाफल्यंजीवितंचसुजीवितम् ॥ २७८ ॥ इदंत्रैलोक्यमैश्वर्यमिदंवैसुखमुत्तमम् ॥ इदंराज्यमिदंधर्म्यमिदंमोक्षसु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खंपरम् ॥२७९॥ नशक्यंमनसास्मर्तुंशिवब्रह्मादिदैवतैः॥ सनकाद्यैर्मुनींद्रैस्तुवसिष्ठाद्यैर्महर्षिभिः ॥ २८० ॥ तच्छ्रीशस्यपदद्वंद्वंशरदंबुरुहोज्ज्वलम्॥
संस्पृष्टमिंदिरालक्ष्म्याकराभ्यांसुसुखंपरम् ॥२८१॥ दिष्ट्यालब्धंमयाविष्णोःश्रीपादाब्जयुगंशुभम् ॥ व्यतीतासाक्षणाद्रात्रिस्तद्ब्रह्मानंदगौरवात्॥२८२॥
ततःप्रभातेविमलेदिविदेवगणोत्तमैः ॥ संस्तूयमानोबुबुधेतस्मात्तुशयनाद्धरिः ॥ २८३ ॥ उपस्पृश्ययथान्यायंसहरामेणधीमता ॥ पपातपादयोर्मा
तुःप्रयाणंचाभ्यरोचयत् ॥ २८४ ॥ समुत्थाप्ययशोदातुदुःखहर्षसमन्विता ॥ अश्रुपूर्णमुखीपुत्रौप्रेम्णासंपरिषस्वजे ॥ २८५ ॥ आशिषंप्रददौदेवीतन
याभ्यांदृढव्रता ॥ विससर्जमहावीरौसमालिङ्ग्यमुहुर्मुहुः ॥ २८६ ॥ अक्रूरोपियशोदायैप्रणम्यप्राहसांजलिः ॥ २८७ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ प्रया
स्यामिमहाभागेप्रसादंकुरुमेनघे ॥ एषकृष्णोमहाबाहुःकंसंहत्वामहाबलम् ॥ २८८ ॥ सर्वस्यजगतोराजाभविष्यतिनसंशयः ॥ तस्माच्छोकंपरित्य
ज्यसुखीभववरानने ॥२८९॥ ॥ईश्वरउवाच ॥ इत्युक्तयातयाक्रूरोविसृष्टोयदुसत्तमः॥ सहितोरामकृष्णाभ्यामारुरोहरथोत्तमम् ॥२९०॥ प्रययौमथुरांशीघ्रं
स्तूयमानोप्सरोगणैः॥ नंदगोपमुखाःसर्वेगोपवृद्धास्तमन्वयुः॥२९१॥ पुनर्गृहीत्वादध्याज्यंफलानिविविधानिच ॥ तंप्रयांतंहरिंदृष्ट्वागोकुलाद्गोपयोषितः ॥
॥ २९२ ॥ अनुजग्मुर्विनिष्क्रांतंरथस्थंमधुसूदनम् ॥ निवर्त्तयामासहरिस्ताःसर्वागोपयोषितः ॥ २९३ ॥ शोकसंतप्तहृदयाविलेपुःकमलेक्षणम् ॥
हाकृष्णकृष्णकृष्णेतिगोविंदेत्यरुदन्मुहुः ॥ २९४ ॥ अश्रुपूर्णेक्षणादीनारुदंत्यस्तत्रसंस्थिताः ॥ अथाक्रूरोरथंदिव्यंचोदयामासगोव्रजात् ॥ २९५ ॥
सहितोरामकृष्णाभ्यांमथुरांप्रतियादवः ॥ उत्तीर्ययमुनांशीघ्रंकूलेस्थाप्यरथोत्तमम् ॥ २९६ ॥ अवरुह्यरथात्तस्मात्स्नातुंतत्रोपचक्रमे ॥ तथा
चावश्यकंकर्तुंनिमज्ज्याथजलेशुभे ॥ २९७ ॥ तत्राघमर्षणंसम्यग्जपन्भागवतोत्तमः ॥ ददर्शतौजलेतत्ररामकृष्णौशुभान्वितौ ॥ २९८ ॥
शरत्कोटींदुसंकाशंनीलांबरधरंप्रभुम् ॥ दिव्यचंदनदिग्धांगंमौक्तिकाभरणछविम् ॥ २९९ ॥ रक्तारविंदनयनंपुंडरीकावतंसकम् ॥ रामंददर्श
कृष्णंचनीलनीरदसन्निभम् ॥ ३०० ॥ दिव्यपीतांबरधरंपुंडरीकायतेक्षणम् ॥ हरिचंदनलिप्तांगंनानारत्नविभूषितम् ॥ ३०१ ॥ दृष्ट्वातत्रयदुश्रेष्ठोविस्मयं
परमंगतः॥ उत्थायस्यंदनेतत्रतौददर्शमहाबलौ ॥ ३०२ ॥ पुनरप्यत्रनिर्मज्ज्यजपन्मंत्रद्वयंहरिम् ॥ सुधाब्धौशेषपर्यंकेरमयासहितंहरिम् ॥ ३०३ ॥
सनकाद्यैस्तूयमानंसर्वदेवैरुपासितम् ॥ दृष्ट्वातस्मिन्जलेदेवंविस्मयंपरमंययौ ॥ तुष्टावाथयदुश्रेष्ठोहरिंसर्वगमीश्वरम् ॥ ३०४ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥
कालात्मनेनमस्तुभ्यमनादिनिधनायच॥ अव्यक्तायनमस्तुभ्यमविकारायतेनमः ॥ ३०५ ॥ भूतभर्त्रेनमस्तुभ्यंभूतव्याप्रनमोनमः ॥ नमस्तेसर्वभूता
नांनियन्त्रेपरमात्मने ॥ ३०६ ॥ विकारायाविकारायप्रत्यक्षपुरुषायच ॥ गुणभर्त्रेनमस्तुभ्यंनियमायनमोनमः ॥ ३०७ ॥ देशकालादिनिर्भेदरहिताय

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

परात्मने ॥ अनंतायनमस्तुभ्यमच्युतायनमोनमः ॥ ३०८ ॥ गोविंदायनमस्तुभ्यंत्रयीनाथायशार्ङ्गिणे ॥ नारायणायविश्वायवासुदेवायतेनमः ॥३०९॥
विष्णवेपुरुरूपायशाश्वतायनमोनमः ॥ पद्मनेत्रायनित्यायशंखचक्रधरायच ॥ ३१० ॥ उद्यत्कोटिरविप्रख्यभूषणांचितवर्चसे ॥ हरयेसर्वलोकानामीश्वरा
यनमोनमः ॥ ३११ ॥ सवित्रेसर्वजगतांबीजायपरमात्मने ॥ संकर्षणायकृष्णायप्रद्युम्नायनमोनमः ॥ ३१२ ॥ अनिरुद्धायधात्रेचविधात्रेविश्वयोनये ॥
सहस्रमूर्त्तयेतुभ्यंबहुमूर्द्धांघ्रिबाहवे ॥३१३॥ सहस्रनाम्नेनित्यायपुरुषायनमोनमः ॥ नमस्तेनागपर्यंकशायिनेसौम्यरूपिणे ॥३१४॥ केशवायनमस्तुभ्यं
पीतवस्त्रधरायच ॥ लक्ष्मीघनकुचाश्लेषविमर्दोज्ज्वलवर्चसे ॥ श्रीधरायनमस्तुभ्यंश्रीशायानंतरूपिणे ॥ ३१५ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ स्नानकाले
पठेद्यस्तुदेवंध्यायन्सनातनम् ॥ इमंस्तवंनरोभक्त्यामहद्भिर्मुच्यतेह्यघैः ॥ ३१६ ॥ सर्वतीर्थफलंप्राप्यविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् ॥ एवमंतर्जलेदेवंस्तुत्वाभा
गवतोत्तमः ॥ ३१७ ॥ अर्चयामाससजलैःकुसुमैश्चसुगंधिभिः ॥ कृतकृत्यस्तदाक्रुरोनिर्गत्ययमुनाजलात् ॥ ३१८ ॥ समेत्यरामकृष्णौतुप्रणनामशुभा
न्वितः ॥ तंदृष्ट्वाप्राहगोविंदोविनीतंविस्मितंहरिः ॥ ३१९ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ किमाश्चर्यंजलेतस्मिन्दृष्टवानसियादव ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥
अक्रूरस्तुयदुश्रेष्ठंप्राहकृष्णंसुतेजसम् ॥ ३२० ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ तवसर्वगतस्येशमहिम्नोजगतःप्रभो॥किमाश्चर्यंहृषीकेशजगत्सर्वंत्वमेवहि॥३२१॥
त्वमापस्त्वंनभोवह्निस्त्वंभूमिरनिलस्तथा ॥ चतुर्विधमिमंसर्वंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ ३२२ ॥ त्वत्तोनान्यद्वासुदेवजीमूतादमृतंयथा ॥ त्वंयज्ञस्त्वंवषट्
कारस्त्वमोंकारोहविस्तथा ॥ ३२३ ॥ त्वमेवसर्वदेवानामीश्वरःशाश्वतोव्ययः ॥ नाकारणात्कारणाद्वाकरणाकारणात्परः ॥ ३२४ ॥ धर्मत्राणायदेवेशश
रीरग्रहणंतव ॥ मत्स्यकूर्मवराहादिवैभवत्वमुपागतः ॥ ३२५ ॥ पासिसर्वमिमंलोकंत्वमेवत्वन्मयंविभो ॥ ३२६ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥इतिसंस्तुत्य
गोविंदंप्रणम्यजगतांपतिम् ॥ आरुरोहरथंदिव्यंताभ्यांसहयदूत्तमः ॥ ३२७ ॥ ततस्तूर्णंसमासाद्यमथुरांदेवनिर्मिताम् ॥ रामकृष्णौपुरद्वारि
निवेश्यांतःपुरंययौ ॥ ३२८ ॥ तयोरागमनंतस्यनिवेद्यनृपतेस्तदा ॥ राज्ञासंपूजितस्तेनततःस्वगृहमाविशत् ॥ ३२९ ॥ अथसायाह्नसमये
रामकृष्णौमहाबलौ ॥ परस्परंकरौगृह्यमथुरायांसमागतौ ॥ ३३० ॥ गच्छन्तौचमहावीर्यौराजमार्गेयदूत्तमौ ॥ ददृशतुर्महात्मानौरजकंवस्त्ररंजक
म् ॥ ३३१ ॥ दिव्यवस्त्रवृतंराजगेहमायांतमच्युतः ॥ ययाचेतानिवस्त्राणिसहरामेणवीर्यवान् ॥ ३३२ ॥ नदत्तवांस्तदातस्मैरुषावैवस्त्ररंजकः ॥
बहूनिकटुवाक्यानिप्राहतत्राध्वनिस्थितः ॥ ३३३ ॥ ताडयामासतंकृष्णस्तलेनैवमहाबलः ॥ तत्रैवनिहतोमार्गेवमन्वैरुधिरंबहु ॥ ३३४ ॥
तानिवस्त्राणिरम्याणिगोपालैःसहबांधवैः ॥ धारयामासतुर्वीरौयथाहंरामकेशवौ ॥ ३३५ ॥ मालाकारगृहंप्राप्यतेनदृष्टौनमस्कृतौ ॥ सुगंधि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिर्दिव्यपुष्पैःपूज्यमानौमुदान्वितौ ॥ ३३६ ॥ ददतुस्तौवरंतस्मैवांछितंयदुपुंगवौ ॥ समागतौपुनर्वीथ्यामायांतींचशुभाननाम् ॥ ३३७ ॥ कुब्जांस्त्रियंमहाभागौधृतचंदनभाजनाम् ॥ वक्रांगपृष्ठांवनितांदृष्ट्वागंधमयाचतम् ॥ ३३८ ॥ प्रहसंतीतदाताभ्यांददौचंदनमुत्तमम् ॥ आदायचंदनंदिव्यमुपलिप्ययथेच्छया ॥ ३३९ ॥ तस्यैकांततरंरूपंदत्त्वाऽध्वनिसमागतौ ॥ निरीक्ष्यमाणौयोषिद्भिःसुकुमारौशुभाननौ ॥ ३४० ॥ विवेशतुर्महात्मानौयज्ञशालांसहानुगैः ॥ दृष्ट्वासमर्चितंदिव्यंकार्मुकंतत्रकेशवः ॥ ३४१ ॥ लीलयैवगृहीत्वाथबभंजमधुसूदनः ॥ विभज्यमानंतच्चापंश्रुत्वाकंसःसुविह्वलः ॥ ३४२ ॥ आहूयमल्लान्सूतांस्तुप्रमुखान्दैत्यपुंगवान् ॥ विमृश्यमंत्रिभिःप्राहचाणूरंदैत्यपुंगवः ॥ ३४३ ॥ ॥ कंसउवाच ॥ ॥ रामकृष्णौसमायातौसर्वदैत्यविनाशकौ ॥ प्रभातेमल्लयुद्धेनहन्यतामविशंकया ॥ ३४४ ॥ येनकेनाप्युपायेनहंतव्यौबलदर्पितौ ॥ मदोत्कटैर्गजैर्वापिमल्लमुख्यैश्चयत्नतः ॥ ३४५ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ इत्यादिश्यततोराजासानुजःसचिवैःसह ॥ आरुरोहभयात्तूर्णंदिव्यप्रासादमूर्द्धनि ॥ ३४६ ॥ द्वारेषुसर्वमार्गेषुगजान्मत्तानयोजयत् ॥ मल्लान्मदोत्कटान्नागान्स्थापयामाससर्वतः ॥ ३४७ ॥ ज्ञात्वाकृष्णोपितत्सर्वंसहरामेणधीमता ॥ उवासरजनींतत्रयज्ञगेहेसहानुगैः ॥ ३४८ ॥ ततोरजन्यांव्युष्टायांप्रभातेविमलेसति ॥ शयनादुत्थितौवीरौरामकृष्णौकृतोदकौ ॥ ३४९ ॥ स्वलंकृतौचतौभुक्त्वासंग्रामाभिमुखोत्सुकौ ॥ विनिर्गतौगृहात्तस्मात्सिंहाविवमहागुहात् ॥ ३५० ॥ राजद्वारिस्थितंनागंहिमाद्रिशिखरोपमम् ॥ नाम्नाकुवलयापीडंकंसस्यजयवर्द्धनम् ॥ ३५१ ॥ देवकुंजरदर्पघ्नंमहाकायंमदोत्कटम् ॥ दृष्ट्वातंचमहानागंपंचास्यइवकेशवः ॥ ३५२ ॥ करेणैवकरंगृह्यसम्यगुत्प्लुत्यलीलया ॥ भ्रामयित्वाथचिक्षेपधरण्यांधरणीधरः ॥ ३५३ ॥ सतुचूर्णितसर्वांगोनिनदन्भैरवंस्वनम् ॥ पपातसहसाभूमौममारचमहागजः ॥ ३५४ ॥ हत्वादंतौसमुत्पाट्यगृहीत्वारामकेशवौ ॥ मल्लैरायोधनंकर्तुंरंगंविविशतुस्तदा ॥ ३५५ ॥ तत्रस्थादानवादृष्ट्वागोविंदस्यपराक्रमम् ॥ भीताःप्रविद्रुताःसर्वेराज्ञोंतःपुरमाययुः ॥ ३५६ ॥ कपाटौसुदृढौबध्वातत्रतस्थुःसहस्रशः ॥ दृढबंधकपाटांस्तुदृष्ट्वाकृष्णस्तुलीलया ॥ ३५७ ॥ ताडयित्वापदेनैवपातयामासवीर्यवान् ॥ तौभग्नौपातितौतत्रसेनानीकेव्यवस्थिते ॥ ३५८ ॥ तत्रस्थानिहताःसर्वेचूर्णितांगशिरोधराः ॥ ततःप्रविश्यभवनंकंसस्यास्यमहाबलौ ॥ ३५९ ॥ भ्रामयंतौमहाभागशृंगौपीनौरणोत्सुकौ ॥ ददृशातेमहात्मानौमल्लौचाणूरमुष्टिकौ ॥ ३६० ॥ कंसोपिदृष्ट्वागोविंदरामंचसुमहाबलम् ॥ भयमाविश्यचाणूरंप्राहमल्लवरंतदा ॥ ३६१ ॥ ॥ कंसउवाच ॥ ॥ अस्मिन्नवसरेमल्लजहिगोपालबालकौ ॥ विभज्यतवराज्यार्द्धमहंदास्याम्ययत्न

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः॥ ३६२ ॥ ॥ ईश्वरउवाच ॥ ॥ तस्मिन्नवसरेकृष्णोमल्लाभ्यांदृश्यतेमहान्॥ मध्येवनेचसंग्रामेमहामेरुरिवापरः ॥ ३६३ ॥ कंसस्यदृष्टिविषयेसंवर्त्ता ग्निरिवाच्युतः ॥ स्त्रीणांचसाक्षान्मदनःपित्रोःशिशुरिवापरः ॥३६४॥त्रिदशानांहरिरिवगोपालानांसखायथा ॥ बहुरूपेणददृशुस्तत्रसर्वगतंहरिम्॥ ३६५॥ वसुदेवस्तथाक्रूरोनंदगोपोमहामतिः ॥ अन्यंप्रासादमारुह्यददृशुःकदनंमहत् ॥ ३६६ ॥ स्त्रीभिरंतःपुरस्थाभिर्देवकीतत्रसंस्थिता ॥ मुखंपुत्रस्यददृशे साश्रुपूर्णेक्षणाशुभा ॥ ३६७॥ ताभिराश्वासितादेवीभवनांतरमाविशत् ॥ ततोदेवगणाःसर्वेविमानस्थानभस्तले ॥ ३६८ ॥ तुष्टुवुर्जयशब्देनपुंड रीकाक्षमच्युतम्॥जहिकंसमितिप्राहुरुच्चैर्देवामरुद्गणाः॥३६९॥एतस्मिन्नंतरेतत्रतूर्यघोषनिनादिते॥आसेदतुर्महामल्लौयदुसिंहौमहाबलौ॥३७०॥ चाणूरेण तुगोविंदोमुष्टिकेनहलायुधः ॥ युयुधातेमहात्मानौनीलश्वेताद्रिसन्निभौ॥ ३७१ ॥ मल्लयुद्धविधानेनमुष्टिभिःपादताडनैः ॥ बभूवकदनंघोरंदेवानांचभया वहम् ॥ ३७२ ॥ चाणूरेणचिरंकालंक्रीडित्वाथजनार्दनः॥निष्पिष्यगात्रंमल्लस्यपातयामासलीलया ॥ ३७३ ॥ सपपातमहीपृष्ठेसंवमन्रुधिरंबहु ॥ ममा रचमहामल्लोदेवदानवदुःखदः ॥ ३७४ ॥ मुष्टिकेनतथारामश्चिरकालमयुध्यत॥मुष्टिभिस्ताडयामासतस्यवक्षसिवीर्यवान् ॥ ३७५ ॥ भिन्नास्थिस्नायुबं धोसौपपातधरणीतले ॥ ततस्तुदुद्रुवुःसर्वेमल्लाद्दृष्ट्वापराक्रमम् ॥ ३७६ ॥ कंसोमहद्भयंतीव्रमाविशद्वेदनातुरः ॥ एतस्मिन्नंतरेवीरौरामकृष्णौदुरास दौ ॥ ३७७ ॥ आरोहतुर्महात्मानौचैत्यप्रासादमूर्जितम्॥ ताडयित्वातलेनैवकंसंमूर्ध्निजनार्दनः ॥ ३७८ ॥ अपातयद्धरापृष्ठेप्रासादशिखराद्धरिः ॥ स तुनिर्भिन्नसर्वांगोधरण्यांत्यक्तजीवितः ॥ ३७९ ॥ कृष्णेननिहतेकंसेरामोपिसुमहाबलः ॥ तस्यानुजंसुनामानंमुष्टिनैवजघानह ॥ ३८० ॥ धरण्यांपात यामासानुजंचधरणीधरः ॥ हत्वाकंसंदुरात्मानंसानुजंरामकेशवौ ॥ ३८१ ॥ पित्रोःसमीपमागम्यभक्त्याचैवप्रणेमतुः ॥ देवकीवसुदेवश्चपरिष्वज्यमुहुर्मु हुः ॥ ३८२ ॥ स्नेहेनमूर्ध्न्युपाघ्राणंचक्रतुःपुत्रलालसौ ॥ तयोरुपरिदेवक्याःस्तनौक्षीरंववर्षतुः ॥ ३८३ ॥ ततआश्वास्यपितरौरामकृष्णौबहिर्गतौ ॥ एत स्मिन्नंतरेदेविदेवदुंभयोदिवि ॥ ॥ ३८४ ॥ विनेदुःपुष्पवर्षाणिववृषुस्त्रिदशेश्वराः ॥ स्तुत्वामरुद्गणैर्दिव्यैर्नमस्कृत्यजनार्दनम् ॥ ३८५ ॥ परंहर्षमनुप्रा प्यलोकान्स्वान्स्वान्प्रपेदिरे ॥ नंदगोपंनमस्कृत्यगोपवृद्धांश्चकेशवः ॥ ३८६ ॥ रामेणसहधर्मात्मामुदासंपरिषस्वजे ॥ बहुरत्नधनंतस्मैददौप्रीत्याज नार्दनः ॥ ३८७ ॥ सर्वांस्तान्गोपवृद्धांश्चवस्त्रैराभरणादिभिः ॥ बहुभिर्धनधान्यैश्चपूजयामासकेशवः ॥ ३८८ ॥ विसृष्टास्तेनकृष्णेननंदगोपपुरोगमाः ॥ प्रययुर्गोव्रजंदिव्यंहर्षशोकसमन्विताः ॥ ३८९ ॥ मातामहंसमासाद्यरामकृष्णौदुरासदौ ॥ बंधाद्विमोचयित्वाथसमाश्वास्यमुहुर्मुहुः ॥ ३९० ॥ चक्रेत

१ अभेद्यतनुसंत्राण इ०पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्याभिषेकंतुतद्राज्येमधुसूदनः ॥ अकारयद्द्विजश्रेष्ठैःसकंसस्योर्ध्वदैहिकम् ॥ ३९१ ॥ अक्रूरप्रमुखान्राज्येसंस्थाप्ययदुपुंगवान् ॥ राजानमुग्र
सेनंतुकृत्वाधर्मेणमेदिनीम् ॥ पालयामासधर्मात्मावसुदेवसुतोहरिः ॥ ३९२ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउ
मामहेश्वरसंवादेश्रीकृष्णचरितेकंसवधोनामपंचचत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २४५ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहेश्वरउवाच ॥ ॥ अथोपनयनंना
मचकारानकदुंदुभिः ॥ पुत्रयोर्वेदविधिनातस्मिन्वैरामकृष्णयोः ॥ १ ॥ आचार्येणहिगर्गेणसंस्कृतौरामकेशवौ ॥ पंडितैर्वैष्णवैर्दिव्यैःस्नापनैर्विमलैः
शुभैः ॥ २ ॥ कृतसंस्कारकर्माणौरामकृष्णौमहाबलौ ॥ सांदीपनेर्गृहंगत्वानमस्कृत्यमहात्मनः ॥ ३ ॥ अधीत्यवेदशास्त्राणितस्मात्तौद्विजपुंगवात् ॥
मृतंपुत्रंसमानीयददतुस्तस्यदक्षिणाम् ॥ ४ ॥ आशिषोवचनंलब्ध्वागुरोस्तस्मान्महात्मनः ॥ तस्मैप्रणम्यमथुरांजग्मतुर्यदुपुंगवौ ॥५॥ अथकृष्णेनानि
हतंश्रुत्वाकंसंदुरासदम् ॥ श्वशुरस्तस्यनृपतेर्जरासंधोमहाबलः ॥ ६ ॥ अक्षौहिणीसहस्रैस्तुसेनानीकैर्महाबलैः ॥ कृष्णंहंतुंसमागत्यरुरोधमथुरांपु
रीम् ॥ ७ ॥ रामकृष्णौमहावीर्यौविनिर्गत्यपुरोत्तमात् ॥ गजवाजिसमाकीर्णंतद्बलौघमपश्यताम् ॥८॥ सस्मारवासुदेवस्तुपूर्वंरूपंसनातनम् ॥ तस्यस्म
रणमात्रेणदारुकोविष्णुसारथिः ॥ ९ ॥ सुग्रीवपुष्पकंनामसमानीयमहारथम् ॥ वाजिभिर्दिव्यपुष्पाद्यैरुह्यमानंसनातनम् ॥ १० ॥ दिव्यायुधै
रुपेतंतंशंखचक्रगदादिभिः ॥ वैनतेयपताकेनशोभितंदेवदुर्जयम् ॥ ११ ॥ अवनींप्राप्यगोविंदंप्रणम्यहरिसारथिः ॥ प्रददौस्यंदनंशुभ्रंसायुधा
श्वसमन्वितम् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वाहर्षेणकृष्णोपिपरिणीयमहारथम् ॥ आरुरोहाग्रजेनैवस्तूयमानोमरुद्गणैः ॥ १३ ॥ चतुर्भुजंवपुर्भूत्वाशंखचक्र
गदासिभृत् ॥ किरीटीकुंडलीस्रग्वीसंग्रामाभिमुखंययौ ॥ १४ ॥ बलदेवोपिमुशलंलांगलंगृह्यवीर्यवान् ॥ तत्सैन्यंहंतुमारेभेमहेश्वरइवापरः ॥
॥ १५ ॥ दारुकश्चरथंशीघ्रंनोदयामासतद्रणे ॥ तृणगुल्मलताक्रांतेकाननेग्निमिवानिलः ॥ १६ ॥ ततोगदाभिःपरिघैःशक्तिभिर्मुद्गरैस्तथा ॥
तद्रथंछादयामासुर्जरासंधस्यसैनिकाः ॥ १७ ॥ चक्रेणैवहरिस्तूर्णंतानिचिच्छेदलीलया ॥ बहूनितृणकाष्ठानिमहावह्निरिवार्चिषा ॥ १८ ॥ ततःशार्ङ्गं
समादायसायकैरक्षयैःशितैः ॥ चिच्छेदतानिसैन्यानिनप्राज्ञायतकिंचन॥ १९ ॥ चक्रच्छिन्नास्यकमलाःकेचित्तत्रमहाबलाः॥ गदयाचूर्णिताःकेचित्केचि
दन्यैर्महारणे ॥ २० ॥ केचिच्चैवासिनाछिन्नास्तथान्येशरताडिताः ॥ लांगलाग्रहतग्रीवामुशलाहतमस्तकाः ॥ २१ ॥ क्षणेनतद्बलंसर्वंनिहत्यमधुसू
दनः ॥ शंखंदध्मौयदुश्रेष्ठोलयाशनिनिभस्वनम् ॥ २२ ॥ शंखरावविनिर्भिन्नहृदयास्तेमहाबलाः ॥ योधाःसाश्वाःसनागाश्चपतितास्त्यक्तजीवि
ताः ॥ २३ ॥ अक्षौहिणीसहस्रंतुसाश्वंसरथकुंजरम् ॥ कृष्णेनैकेननिहतंनिःशेषंतदभूद्बलम् ॥ २४ ॥ निहतंवासुदेवेनप्रहरार्द्धेनशार्ङ्गिणा ॥ ततोदे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गणाःसर्वेहर्षनिर्भरचेतसः ॥ २५ ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणिसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ सर्वमप्यवनीभारंविमुच्यधरणीधरः ॥ २६ ॥ संस्तूयमानस्त्रिदशैर्वभौ
संग्राममूर्द्धनि ॥ निहतंस्ववलंदृष्ट्वाजरासंधोतिवीर्यवान् ॥ २७॥ योद्धुमभ्याययौतूर्णंबलदेवेनदुर्मतिः ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंसंग्रामेष्वनिवर्तिनोः ॥ २८ ॥
रामोलांगलमादायरथंतस्यससारथिम् ॥ विनिपात्यरणेशूरोगृहीत्वातंमहाबलम् ॥ २९ ॥ उद्यम्यमुशलंतूर्णंतंहंतुमुपचक्रमे ॥ प्राणसंशयमापन्नंजरा
संधंनृपोत्तमम् ॥ ३० ॥ कृतंरामेणवलिनासिंहेनेवमहागजम् ॥ दृष्ट्वाकृष्णोग्रजंप्राहनहंतव्यइतिप्रभुः ॥ ३१ ॥ मोचयामासधर्मात्माजरासंधंमहाम
तिः ॥ विसृज्यकृष्णवाक्येनशत्रुंसंकर्षणोव्ययः ॥ ३२ ॥ सानुजोरथमारुह्यमथुरांप्रविवेशह ॥ सकालयवनंप्राप्यमहावीर्यबलान्वितम् ॥ ३३ ॥ पुत्र
योर्वसुदेवस्यसमाचष्टपराक्रमम् ॥ दानवानांवधंचैवकंसस्यनिधनंतथा ॥ ३४ ॥ अक्षौहिणीनांचवधंतथास्वस्यपराजयम् ॥ सर्वंनिवेदयामासकृष्णस्यच
रितंमहत् ॥ ३५ ॥ तच्छ्रुत्वायवनःक्रुद्धोमहाबलपराक्रमैः ॥ म्लेच्छकोटिसहस्रैस्तुसंवृतोमदसंयुतैः ॥ ३६ ॥ मगधाधिपतेस्तस्यसहायार्थंमहाब
लः ॥ तेनैवसहितस्तूर्णंजगाममथुरांपुरीम् ॥ ३७॥ बलैराच्छाद्यपृथिवींनानाजनपदान्विताम् ॥ संनिवेश्यमहासैन्यंरुरोधमथुरांपुरीम् ॥३८॥ कृष्णोपि
चिंतयित्वाथपौराणांकुशलंतदा ॥ ययाचेसागरंभूमिंनिवासार्थंजनस्यच ॥ ३९ ॥ त्रिंशद्योजनविस्तीर्णांददौकृष्णस्यसागरः ॥ असृजत्पयसांमध्येत
त्रद्वारवतींपुरीम् ॥ ४० ॥ बहुप्रासादसंयुक्तांहेमप्राकारतोरणाम् ॥ नानामणिमयैर्दिव्यैर्गृहपंक्तिभिरावृताम् ॥ ४१ ॥ उद्यानैश्चतथारम्यैस्तडागैर्बहु
भिर्युताम् ॥ असृजत्पुंडरीकाक्षोयथेंद्रस्यामरावतीम् ॥ ४२ ॥ सुषुप्तान्मथुरायांतुपौरांस्तत्रजनार्दनः ॥ उद्धृत्यसहसारात्रौद्वारावत्यांनिवेशयत् ॥४३॥
प्रबुद्धास्तेजनाःसर्वेपुत्रदारसमन्विताः ॥ हेमहर्म्यतलेविष्टाविस्मयंपरमंययुः ॥ ४४ ॥ बहुभिर्धनधान्यैश्चदिव्यवस्त्रविभूषणैः ॥ परिपूर्णैरिवाभोगैर्गृहमु
ख्यैःसमावृताः ॥ ४५ ॥ तस्मिन्प्रहृष्टाःसंतस्थुर्दिविदेवगणाइव ॥ यवनेनतदायोद्धुंरामकृष्णौमहाबलौ ॥ ४६ ॥ विनिर्ययतुरात्मेशौमथुरायावहि
स्तदा ॥ रामोलांगलमादायमुशलंचमहारथः ॥ ४७ ॥ जघानसमरेक्रुद्धोयवनानांमहद्बलम् ॥ कृष्णस्तुशार्ङ्गमासज्यबाणैरग्निशिखोपमैः ॥ ४८ ॥
निर्ददाहबलंसर्वंम्लेच्छानांदेवकीसुतः ॥ निहतंस्वबलंदृष्ट्वासकालयवनोबली ॥ ४९ ॥ युयुधेवासुदेवेनगदयायवनेश्वरः ॥ कृष्णोपिकदनंतेनकृ
त्वाचिरमनामयः ॥ ५० ॥ विमुखःप्राद्रवत्तस्मात्संग्रामात्कमलेक्षणः ॥ सोनुयातोतिवेगेनतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रुवन् ॥ ५१ ॥ वेगात्कृष्णोगिरिगुहां
प्रविवेशमहामतिः ॥ तत्रप्रसुप्तोराजासौमुचुकुंदोमहामुनिः ॥ ५२ ॥ अदृश्यस्तस्यनृपतेःसंस्थितोभगवान्हरिः ॥ यवनोपिमहावीरोगदामुद्य ॥ २६२ ॥
म्यपाणिना ॥ ५३ ॥ कृष्णंहंतुंसमारब्धोगुहांतांप्रविवेशह ॥ दृष्ट्वाशयानंराजानंमत्वाकृष्णंजनार्दनम् ॥ ५४ ॥ पादेनताडयामासमुचुकुंदं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महामुनिम् ॥ ततःप्रबुद्धोभगवान्मुचुकुंदोमहामुनिः ॥ ५५ ॥ क्रोधात्संरक्तनयनोहुंकारंकृतवानसौ ॥ तस्यहुंकारशब्देनतथाक्रोधनिरीक्षणात् ॥
॥ ५६ ॥ निर्दग्धोभस्मतांप्रापयवनस्त्यक्तजीवितः ॥ ततस्तुकृष्णोददृशेराजर्षेःपुरतःप्रभुः ॥ ५७ ॥ नीलोत्पलदलश्यामःपुंडरीकनिभेक्षणः ॥ शंख
चक्रगदापाणिःपीतवासाजनार्दनः ॥५८॥ दृष्ट्वातंसहसोत्थायराजर्षिरमितौजसम् ॥ अहोभाग्यमहोभाग्यमित्युवाचमहामुनिः ॥ ५९ ॥ पुलकांकितसर्वां
गःसानंदाश्रुजलाकुलः ॥ स्तुवन्वैजयशब्देनप्रणनाममुहुर्मुहुः ॥ ६० ॥ ॥ मुचुकुंदउवाच ॥ ॥ धन्योस्मिकृतकृत्योस्मिदर्शनात्परमेश्वर ॥ अद्यमेस
फलंजन्मजीवितंसफलंमम॥६१॥नमस्तेवासुदेवायजगन्नाथायशार्ङ्गिणे ॥ दामोदरायदेवायतेजसांनिधयेनमः ॥६२॥ अधोक्षजायहरयेनृसिंहवपुषेनमः ॥
राघवायनमस्तुभ्यंपुंडरीकेक्षणायच ॥ ६३ ॥ अच्युतायविकारायतथानंतायतेनमः ॥ गोविंदायनमस्तुभ्यंविष्णवेजिष्णवेनमः ॥ ६४ ॥ नारायणाय
श्रीशायकृष्णायपरमात्मने ॥ मुकुंदायनमस्तुभ्यंचतुर्व्यूहायतेनमः ॥६५॥ नमःपरमकल्याणनमस्तेपरमात्मने ॥ वासुदेवायशांताययदूनांपतयेनमः ॥
॥ ६६ ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ एवंस्तुत्वातुगोविंदंप्रणनामपुनःपुनः ॥ संतुष्टोभगवान्प्राहमुचुकुंदंमहामुनिम् ॥ ६७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
वरंवृणीष्वराजर्षेयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ॥ महेश्वरउवाच ॥ ॥ सोपिमुक्तिंययाचाथपुनरावृत्तिवर्जिताम् ॥६८॥ तस्मैददौतदाकृष्णोदिव्यंलोकंसनातनम् ॥
राजातुमानुषंरूपंविहायाथमहामतिः॥६९॥समानंरूपमास्थायदेवस्यपरमात्मनः॥ वैनतेयंसमारुह्यशाश्वतंपदमाविशत् ॥७०॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपं
चपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रीकृष्णचरितेमुचुकुंदमोक्षोनामषट्चत्वारिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२४६॥ ॥ रुद्रउवाच॥
हत्वाथयवनंतत्रमुचुकुंदेनधीमता ॥ दत्त्वातस्मैवरंमुक्तिंनिष्क्रांतोयदुनंदनः ॥ १ ॥ हतंचयवनंश्रुत्वाजरासंधःसुदुर्मतिः ॥ युयुधेरामकृष्णाभ्यांस्वबलेनस
मावृतः ॥२॥ कृष्णेननिहतंसैन्यंसर्वंतस्यदुरात्मनः॥सपपातमहीपृष्ठेमूर्च्छितोमगधाधिपः॥३॥ चिरेणलब्ध्वासंज्ञांतुविह्वलांगोभयातुरः॥ नशशाकरणेयो
द्धुंरामेणमगधेश्वरः ॥४॥ विमुखःप्राद्रवत्तूर्णंहतशेषबलानुगः ॥ अजेयाविततौमत्वारामकृष्णौमहाबलौ ॥ ५ ॥ तयोर्विरोधंत्यक्त्वाथनगरींस्वांविवेशह ॥
अथतौवसुदेवस्यतनयौसहसेनया॥६॥मथुरांत्यज्यनगरींप्रविष्टौद्वारिकांपुरीम् ॥इंद्रेणप्रेषितोवायुःसभांतत्रदिवौकसाम् ॥७॥ कृष्णायप्रददौप्रीत्यानिर्मितां
विश्वकर्मणा ॥ वज्रवैडूर्यरचितांवह्न्यासनविचित्रिताम् ॥८॥ नानारत्नमयैर्दिव्यैःस्वर्णच्छत्रैर्विराजिताम् ॥ तांप्राप्यरम्यांतुसभामुग्रसेनादयोनृपाः ॥९॥ मोदं
तेनैगमैःसार्द्धंदिविदेवगणाइव ॥ इक्ष्वाकुवंशसंभूतोरैवतोनामपार्थिवः ॥ १० ॥ कन्यांदुहितरंस्वस्यसर्वलक्षणसंयुताम् ॥ रामायप्रददौप्रीत्यारेवतीनामनाम

१ चंद्रासनविचित्रितामिति पाठः।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तः ॥११॥ उपयेमेविधानेनसरामस्तांचरेवतीम् ॥ रमयामासचतयाशच्याइवसुरेश्वरः ॥१२॥ विदर्भराजोधर्मात्माभीष्मकोनामधार्मिकः ॥ वभूवुस्तस्यपु
त्रास्तुरुक्मप्रभृतयःशुभाः ॥१३॥ तेषामवरजाकन्यारुक्मिणीवरवर्णिनी ॥ कमलांशेनसंभूतासर्वलक्षणसंयुता ॥१४॥ राघवत्वेभवत्सीतारुक्मिणीकृष्णज
न्मनि ॥ अन्येष्वेवावतारेषुविष्णोरेषासहायिनी ॥१५ ॥ हिरण्यकहिरण्याक्षौसंभूतौद्वापरेपुनः ॥ शिशुपालोदंतवक्रइतिनामसमन्वितौ ॥१६॥ चैद्यान्वये
समुद्भूतौमहावलपराक्रमौ ॥ रुक्मिणीशिशुपालायदातुमैच्छत्तदात्मजः ॥१७॥ तंनेच्छतीपतिंसातुशिशुपालंशुभानना ॥ बाल्यात्प्रभृतिवैविष्णुमनुरक्ता
दृढव्रता ॥१८॥ उद्दिश्यकृष्णंभर्त्तारंसुराणामर्चनंसदा ॥ चकाररुक्मिणीकन्यादानानिविविधानिच ॥१९॥ व्रतचर्यापराभूत्वाध्यायंतीपुरुषोत्तमम् ॥आ
त्मेशंस्वस्यभर्तारमुवासपितृमंदिरे ॥ २० ॥ कर्त्तुंतांशिशुपालायविवाहंपार्थिवोत्तमः ॥ चकारयत्नंपुत्रेणरुक्मिणासविधीमता ॥ २१ ॥ पुरोहितसुतंवि
प्रंप्रेषयामासरुक्मिणी ॥ उद्दिश्यकृष्णंभर्तारंसतूर्णंद्वारकांययौ ॥ २२ ॥ समेत्यकृष्णंरामंचताभ्यांविधिवदर्चितः ॥ एकांतेसर्वमाचष्टरुक्मिणीभाषितं
तयोः ॥ २३ ॥ तच्छुत्वारामकृष्णौतुतेनविप्रेणधीमता ॥ सर्वशस्त्रास्त्रसंपूर्णंरथमाकाशगंप्रभुः ॥ २४ ॥ आरुह्यसूतमुख्येनदारुकेणमहात्मना ॥ विद
र्भनगरींतूर्णंजग्मतुःपुरुषोत्तमौ ॥ २५ ॥ राजानःसर्वराष्ट्रेभ्योविवाहंद्रष्टुमागताः ॥ जरासंधमुखाःसर्वेशिशुपालस्यधीमतः ॥ २६ ॥ तस्मिन्नुद्वाहसमयेरु
क्मिणीरुक्मभूषणा ॥ दुर्गांनिःसृतार्चयितुंसखीभिर्नगराद्वहिः ॥२७॥ एतस्मिन्नेवकालेतुसंप्राप्तोदेवकीसुतः ॥ रथस्थांतांचजग्राहवलवान्मधुसूदनः ॥२८॥
सहसारथमारोप्यययौतूर्णंस्वमालयम् ॥ ततःक्रोधसमाविष्टाजरासंधमुखानृपाः ॥ २९ ॥ रुक्मिणाराजपुत्रेणयुद्धायसमुपस्थिताः ॥ अनुयाताहरिंक्रुद्धा
श्चतुरंगवलान्विताः ॥ ३० ॥ वलभद्रोमहावाहुरवरुह्यरथोत्तमात् ॥लांगलंमुशलंगृह्यनिजघानक्षणादरीन् ॥३१॥ रथानश्वान्महानागांस्तथापादचरानपि॥
लांगलमुशलाभ्यांवैनिजघानवलाद्रणे॥३२॥तस्यलांगलपातेनचूर्णितारथपंक्तयः॥ नागाश्वपतिताभूमौवज्रेणेवमहीधराः॥३३॥निर्भिन्नमस्तकाःसर्वेवमंतो
रुधिरंवहु ॥ क्षणेनैवहतंसैन्यंवलरामेणवैतदा ॥ ३४ ॥ साश्वंसनागंसरथंसपदातिंमहारणे ॥ समंतात्समरेतत्रसुस्रुवुःशोणितापगाः ॥ ३५ ॥ प्रभग्नाः
पार्थिवाःसर्वेदुद्रुवुर्भयपीडिताः ॥कृष्णेनकदनंचक्रेरुक्मीक्रोधवशाद्वली ॥ ३६ ॥ धनुरुद्यम्यवाणौघैस्ताडयामासशार्ङ्गिणम् ॥ ततःप्रहस्यगोविंदःशार्ङ्ग
मादायलीलया ॥ ३७ ॥ जघानैकेनवाणेनरथाश्वांस्तस्यसारथिम् ॥ रथंध्वजंपताकांचचिच्छेदधरणीधरः ॥ ३८ ॥ विरथःखड्गमादायधरण्यांसउप
स्थितः ॥ कृष्णस्तुखड्गंचिच्छेदवाणेनैकेनवीर्यवान् ॥ ३९ ॥ ततःसमुष्टिमुद्यम्यकृष्णंवक्षस्यताडयत् ॥ तंजग्राहरणेवीरंनिवध्यानिविडंहरिः ॥ ४० ॥ ती
क्ष्णंक्षुरप्रमादायप्रहसन्मधुसूदनः ॥ शिरसोमुंडनंकृत्वामुमोचचजनार्दनः ॥ ४१ ॥ सतुशोकसमाविष्टोनिःश्वसन्नुरगोयथा ॥ आविवेशपुरंस्वीयंसतुतत्रै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वचावसत्॥४२॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रीकृष्णचरितेविदर्भसेनाविध्वंसनंनामसप्तचत्वारिं
शदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥२४७॥ छ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ अथकृष्णस्तुरामेणरुक्मिण्यादारुकेणच ॥ दिव्यंस्यंदनमारुह्ययययौतूर्णंस्वमालयम् ॥१॥
ततःप्रविश्यनगरींद्वारकांदेवकीसुतः ॥ शुभेह्निशुभलग्नेवैवेदोक्तविधिनाहरिः ॥ २ ॥ उपयेमेनृपसुतांरुक्मिणींरुक्मभूषिताम् ॥ तस्मिन्नुद्वाहसमयेदेवदुं
दुभयोदिवि ॥ ३ ॥ विनेदुःपुष्पवर्षाणिववृषुःसुरसत्तमाः ॥ वसुदेवोग्रसेनौचतथाक्रूरोयदूत्तमः ॥ ४ ॥ बलभद्रोमहातेजायेचान्येयदुपुंगवाः ॥ चक्रुः
कृष्णस्यरुक्मिण्याविवाहंसुसुखंयथा ॥ ५ ॥ नंदगोपोथगोपालैर्गोपवृंदैःसमागतः ॥ स्वलंकृताभिर्योषाभिर्यशोदाचसमागता ॥ ६ ॥ वसुदेवस्त्रियःस
र्वादेवकीप्रमुखास्तथा ॥ रेवतीरोहिणीदेवीयाश्चान्याःपुरयोषितः ॥ ७ ॥ सर्वाण्युद्वाहकर्माणिचक्रुर्हर्षसमन्विताः ॥ सुराणामर्चनंप्रीत्याकर्त्तव्यंतत्रदेवकी
॥ ८ ॥ वृद्धाभिर्नृपयोषिद्भिश्चकारविधिनातदा ॥ सर्वमौद्वाहिकंकर्मउत्सवंहिद्विजोत्तमैः ॥ ९ ॥ ब्राह्मणान्भोजयामासवस्त्रैराभरणैःशुभैः ॥ उग्रसेना
दयस्तत्रराजानश्चसुपूजिताः ॥ १० ॥ नंदगोपादयोगोपायशोदाद्याश्चयोषितः ॥ बहुभिःस्वर्णरत्नाद्यैर्वासोभिःसविभूषणैः ॥ ११ ॥ पूजिताःसंप्रहृष्टा
स्तेतद्विवाहमहोत्सवे ॥ तौदंपतीसमाश्लिष्यप्रणतौजातवेदसम् ॥ १२ ॥ वेदविद्भिर्विप्रमुख्यैराशीर्भिरभिनंदितौ ॥ तस्यांविवाहवेद्यांतुशुशुभाते
वधूवरौ ॥ १३ ॥ ब्राह्मणेभ्योथवृद्धेभ्योराजन्यःसहभार्य्यया ॥ ववंदेदेवकीपुत्रोज्येष्ठस्यभ्रातुरेवच ॥ १४ ॥ एवमौद्वाहिकंसर्वंनिर्वर्त्यमधुसू
दनः ॥ व्यसर्जयन्नृपान्सर्वान्येचतत्रसमागताः ॥ १५ ॥ प्रस्थिताहरिणातत्रपूजितानृपपुंगवाः ॥ ब्राह्मणाःसुमहात्मानोनिर्ययुःस्वकमालयम् ॥
॥ १६ ॥ रुक्मिण्यासहधर्मात्मादेवकीनंदनोव्ययः ॥ उवाससुसुखेनैवदिव्यहर्म्यतलेशुभे ॥ १७ ॥ तयावैरमयामासनारायणइवश्रिया ॥
संस्तूयमानोमुनिभिर्दिविदेवगणैरपि ॥ १८ ॥ अहन्यहनिहृष्टात्मासुखेनैवजनार्दनः ॥ अथोवाससुशोभायांद्वारवत्यांसनातनः ॥ १९ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रीकृष्णचरितेरुक्मिणीविवाहकथनंनामअष्टाचत्वारिंशदधिकद्विशतत
मोऽध्यायः ॥ २४८ ॥ छ ॥ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ सत्राजितस्यतनयानाम्नासत्यायशस्विनी ॥ पृथिव्यंशेनसंभूताभार्याकृष्णस्यवापरा ॥ १ ॥
वैवस्वतीमहाभागाकालिंदीनामनामतः ॥ तृतीयातस्यभार्यासालीलांशासमुपस्थिता ॥ २ ॥ विंदानुविंदस्यसुतांमित्रविंदांशुचिस्मिताम् ॥ स्वयंवरस्थि
तांकन्यामुपयेमेजनार्दनः ॥ ३ ॥ पाशैनैकेनबद्धातान्वृषभान्सप्तदुर्मदान् ॥ तांवीर्यशुल्कांजग्राहपद्मपत्रायतेक्षणः ॥ ४ ॥ सत्राजितोमहारत्नंस्यमंता
ख्यंमहीपतिः ॥ अनुजायददौसोयंप्रसेनायमहात्मने ॥ ५ ॥ ययाचेतंमणिवरंकदाचिन्मधुसूदनः ॥ उवाचवासुदेवंतंप्रसेनःप्रसभंतदा ॥ ६ ॥ ॥ प्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सेनउवाच ॥ ॥ भारानष्टसुवर्णानिनित्यंप्रसवतेमणिः ॥ तस्मात्कस्यनदातव्यंस्यमंताख्यमिदंमया ॥ ७ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ कृष्णस्तुतद
भिप्रायंज्ञात्वातूष्णीमुवासह ॥ कदाचिन्मृगयांकर्तुंकृष्णःसर्वैर्यदूत्तमैः ॥ ८ ॥ प्रविवेशमहारण्यंप्रसेनाद्यैर्महाबलैः ॥ प्रत्येकंवैमृगान्हंतुमनुयाताः
सहस्रशः ॥ ९ ॥ एकएवमहारण्येप्रसेनोदूरमागतः ॥ तंसिंहोदृष्टमासाद्यहत्वारत्नंजहारसः ॥ १० ॥ तंसिंहंजांबवान्हत्वामणिंगृह्यमहाबलः ॥ प्रविवे
शबिलंतूर्णंदिव्यस्त्रीभिर्निषेवितम् ॥ ११ ॥ तस्मिन्नस्तंगतेसूर्येवासुदेवःसहानुगः ॥ चतुर्थ्यामुदितंचंद्रंदृष्ट्वास्वंपुरमाविशत् ॥ १२ ॥ ततःसर्वे
पुरजनाःकृष्णंप्रोचुःपरस्परम् ॥ हत्वाप्रसेनंगोविंदो[१]मृगव्याजेनकानने ॥ १३ ॥ स्यमंतकंमणिवरमग्रहीदविशंकया ॥ तदाकर्ण्यहरिस्तस्मिन्द्वा
रकाजनभाषितम् ॥ १४ ॥ अज्ञलोकभयात्सर्वैर्यदुभिर्गहनंययौ ॥ दर्शयामासतान्सर्वान्सिंहेननिहतंवने ॥ १५ ॥ लब्धात्मशुद्धिस्तत्रैवसंस्थाप्य
महतींचमूम् ॥ एकःशार्ङ्गगदापाणिर्जगामगहनंवनम् ॥ १६ ॥ दृष्ट्वामहाबिलंकृष्णःप्रविवेशविशंकितः ॥ तत्रनानामणिवरद्योतितेविमलेगृहे ॥ १७ ॥
सुतंजांबवतोधात्रीदोलामारोप्यलीलया ॥ दोलामुखेमणिंधृत्वादोलयन्गायतीमुदा ॥ १८ ॥ सिंहःप्रसेनमवधीत्सिंहोजांबवताहतः ॥ सुकुमारकमारो
दीस्तवह्येषस्यमंतकः ॥ १९ ॥ तच्छ्रुत्वावासुदेवोथशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ तेननादेनमहतानिर्जगामात्रजांबवान् ॥ २० ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंदशरात्रं
निरंतरम् ॥ मुष्टिभिर्वज्रकल्पैश्चसर्वभूतभयावहम् ॥ २१ ॥ कृष्णस्यबलवृद्धिंचतथात्मबलसंक्षयम् ॥ अवेक्ष्यपूर्ववचनंबुबुधेपरमात्मनः ॥ २२ ॥
सोयंरामोऽवतीर्णोत्रधर्मत्राणायवैपुनः ॥ सआगतोममस्वामीदातुंममंमनोरथम् ॥ २३ ॥ एवंज्ञात्वाथऋक्षेशोनिर्वर्त्यरणकर्मतत् ॥ प्रांजलिःप्राहगोविं
दंकोभवानितिविस्मयात् ॥ २४ ॥ निवर्त्यकदनंशौरिःप्रोचेगंभीरयागिरा ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ पुत्रोहंवसुदेवस्यवासुदेवइतीरितः ॥ २५ ॥
समरतंस्यमंताख्यंहृतवांस्त्वंसुनिर्भयः ॥ तदीयतांचशीघ्रंमेअन्यथावधमेष्यसि ॥ २६ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाजांबवान्हृष्टः
प्रणनामाथदंडवत् ॥ परिणीयनमस्कृत्यविनयात्प्राहकेशवम् ॥ २७ ॥ ॥ जांबवानुवाच ॥ ॥ धन्योस्मिकृतकृत्योस्मितवसंदर्शनात्प्रभो ॥ दासोहं
पूर्वभावेनतवदेवकिनंदन ॥ २८ ॥ दत्तवानसिगोविंदकदनंपूर्वकांक्षितम् ॥ मयेदंकदनंमोहाद्यत्कृतंस्वामिनात्वया ॥ तत्क्षम्यतांजगन्नाथकरुणाकर
शाश्वत ॥ २९ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाप्रणतोभूत्वानमस्कृत्यपुनःपुनः ॥ नानारत्नमयेपीठेनिवेश्यविनयात्प्रभुम् ॥ ३० ॥ शारदाब्जनिभौपादौप्र
क्षाल्यशुभवारिणा ॥ मधुपर्कविधानेनपूजयित्वायदूद्वहम् ॥ ३१ ॥ वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैःपूजयित्वाविधानतः ॥ पुत्रींजांबवतींनामकन्यांलावण्यसंयुताम् ॥ ३२ ॥ ॥२६४॥

१ गोविंदआगमद्द्वारकांवने इ०पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कन्यारत्नंददौतस्मैभार्यार्थममितौजसे ॥ अन्यैश्चमणिमुख्यैश्चस्यमंताख्यंददौमणिम् ॥३३॥ तत्रैवोद्वाह्यतांकन्यांप्रहृष्टपरवीरहा ॥ ददौतस्मैपरांमुक्तिंप्री
त्याजांबवतेहरिः ॥ ३४ ॥ गृहीत्वातनयांतस्यकन्यांजांबवतींमुदा ॥ विनिर्गत्यबिलात्तस्मात्प्रययौद्वारकांपुरीम् ॥ ३५ ॥ सत्राजितेददौरत्नंस्यमंताख्यं
यदूत्तमः ॥ दुहित्रेप्रददौसोपिकन्यायैमणिमुत्तमम् ॥ ३६ ॥ मासिभाद्रपदेशुक्लेचतुर्थ्यांचंद्रदर्शनम् ॥ मिथ्याभिदूषणंप्राहुस्तस्मात्तत्परिवर्जयेत्॥३७॥
प्राप्यतेदर्शनंतत्रचतुर्थ्यांशीतगोर्नरः॥स्यमंतस्यकथांश्रुत्वामिथ्यावादात्प्रमुच्यते॥३८॥सुलक्ष्मणांनाग्नजितींसुशीलांचयशस्विनीम् ॥ मद्रराजसुतास्त
स्त्रःकन्यकास्ताःशुभाननाः ॥ ३९ ॥ स्वयंवरस्थास्ताःकृष्णंवरयामासुरुज्ज्वलाः ॥ एकस्मिन्दिवसेतास्तुउपयेमेयदूद्वहः ॥४०॥ अष्टौमहिष्यस्ताःसर्वा
रुक्मिण्याद्यामहात्मनः ॥ रुक्मिणीसत्यभामाचकालिंदीचशुचिस्मिता ॥ ४१ ॥ मित्रविंदाजांबवतीनाग्नजित्यःसुलक्ष्मणा ॥ सुशीलानामतन्वंगीमहिषी
चाष्टमीस्मृता ॥ ४२ ॥ भूमिपुत्रोमहावीर्योनरकोनामराक्षसः ॥ जित्वादेवपतिंशक्रंसर्वांश्चैवसुरान्रणे ॥ ४३ ॥ अदित्यादेवमातुश्चकुंडलेचसुवर्चसी ॥
बलाज्जग्राहदेवानांरत्नानिविविधानिच ॥ ४४ ॥ ऐरावतंमहेंद्रस्यतथैवोच्चैःश्रवंहयम् ॥ माणिक्यादिधनेशस्यशंखपद्मनिधिंतथा ॥ ४५ ॥ स्त्रियश्चाप्सर
सश्चैवहृतवान्क्षितिनदंनः ॥ वज्रादिहेतीस्तेषांचबलाद्धृत्वादिवौकसाम्॥४६॥तैरेवससुरान्हत्वासभांमयविनिर्मिताम् ॥उवासव्योमगोदिव्योनगर्यांविमलेंब
रे ॥ ४७ ॥ ततोदेवगणाःसर्वेपुरस्कृत्यशचीपतिम् ॥ भयार्ताःशरणंजग्मुःकृष्णमक्लिष्टकारिणम् ॥४८॥ कृष्णोपितदुपश्रुत्यसर्वंनरकचेष्टितम् ॥ देवाना
मभयंदत्वावैनतेयंव्यचिंतयत् ॥ ४९ ॥ तस्मिन्क्षणेहरेस्तस्यवैनतेयोमहाबलः ॥ प्रांजलिःपुरतस्तस्थौसर्वदेवनमस्कृतः ॥ ५० ॥ तमारुह्यद्विजश्रेष्ठंस
त्ययासहकेशवः ॥ संस्तूयमानोमुनिभिः प्रययौराक्षसालयम् ॥ ५१ ॥ प्रदीप्यमानमाकाशेयथासूर्यस्यमंडलम् ॥ राक्षसैर्बहुभिर्युक्तंदिव्यैराभरणै
र्युतम् ॥ ॥ ५२॥ ददर्शतत्पुरंकृष्णोदुर्भेद्यंत्रिदशैरपि ॥ तदावरणानिभगवान्वीक्ष्यचक्रेणवीर्यवान् ॥५३॥ चिच्छेदतेजसादीप्यातमांसिचदिवाकरः ॥ त
तस्तेराक्षसाःसर्वेशतशोथसहस्रशः ॥ ५४ ॥ उद्यम्यशूलानितदायुद्धायाभिमुखंययुः ॥ ततस्तुतोमरैर्दिव्यैर्भिण्डिपालैःसुपट्टिशैः ॥ ५५ ॥ केशवंताडया
मासुःपलालैरिवपावकम् ॥ ततस्तुशार्ङ्गमादायभगवान्गरुडध्वजः ॥ ५६ ॥ दिव्यशस्त्राणिचिच्छेदबाणैरग्निशिखोपमैः ॥ तेषांशिरोधरानागानश्वांश्चैवतर
स्विनः ॥५७॥ चक्रेणैवप्रचिच्छेदवीर्यवान्पुरुषोत्तमः ॥ केचिच्चक्रेणसंछिन्नास्तथान्येशरताडिताः ॥ ५८ ॥ गदयानिहताःकेचिद्राक्षसास्तद्रणाजिरे ॥
एवंतेराक्षसाःसर्वेपातिताधरणीतले ॥ ५९॥ शक्रोत्सृष्टेनवज्रेणनिर्भिन्नाइवभूधराः ॥ निहत्यदानवान्सर्वान्पुंडरीकायतेक्षणः॥६० ॥ पाञ्चजन्यंमहाशंखंप्रद

१ राक्षसा जयकांक्षिण इ०पाठः।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धर्मोपुरुषोत्तमः ॥ ततःसनरकोदैत्योधनुरादायवीर्यवान् ॥ ६१ ॥ दिव्यंस्यंदनमारुह्ययययौयुद्धायकेशवम् ॥ तयोर्युद्धमभूद्घोरंतुमुलंलोमहर्षणम् ॥
॥६२॥वहुभिर्वाणसाहस्रैर्मेघयोरिववर्षतोः ॥ ततोर्द्धचंद्रवाणेनवासुदेवःसनातनः ॥ ६३ ॥ तस्यराक्षसमुख्यस्यधनुश्चिच्छेदवीर्यवान् ॥ ससर्जा
स्त्रंमहादिव्यंनरकस्यमहोरसि ॥ ६४ ॥ सतेनभिन्नहृदयःपपातोर्व्यांमहासुरः ॥ शक्रवज्रेणनिर्भिन्नोमहाचलइवोन्नदन् ॥ ६५ ॥ उपगम्यततः
कृष्णःसमीपंतस्यरक्षसः ॥ भूम्यासंप्रार्थितःप्राहवरंवृण्वितिराक्षसम् ॥ सचाहराक्षसःकृष्णंगरुडोपरिसंस्थितम् ॥ ६६ ॥ नमेकृत्यंवरेणास्तिनर
कोहंतथापिच॥अन्यलोकहितार्थायवृणेहंवरमुत्तमम्॥६७॥ मृताहनितुमेकृष्णसर्वभूतेश्वरेश्वर॥ येनरामंगलस्नानंकुर्वंतिमधुसूदन ॥ नतेषांनिरयप्राप्तिर्भ
वत्वेवंभयापह ॥ ६८ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ एवमस्त्वितिगोविंदोददौतस्मैवरंप्रभुः ॥ ततःपश्यन्हरेःसाक्षाच्छरदंबुजसन्निभौ ॥ ६९ ॥ चरणौ
वज्रवैडूर्य्यनूपुराभ्यांविराजितौ ॥ अर्चितौविधिरुद्राद्यैस्त्रिदशैर्मुनिभिस्तथा ॥ ७० ॥ त्यक्त्वाप्राणान्महीपुत्रःसारूप्यमगमद्धरेः ॥ततोदेवगणाःसर्वेहर्षनि
र्भरमानसाः ॥ ७१ ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणितुष्टुवुश्चमहर्षयः॥ प्रविश्यनगरंतस्यकृष्णःकमललोचनः ॥ ७२ ॥ वलात्तेनगृहीतानिरत्नानित्रिदिवौकसाम् ॥
कुंडलेदेवमातुश्चतथैवोच्चैःश्रवोहयम् ॥७३॥ ऐरावतंगजश्रेष्ठंप्रदीप्तंमणिपर्वतम् ॥ सर्वमेतद्यदुश्रेष्ठोददौशक्रायवज्रिणे ॥७४॥ पार्थिवान्सर्वराष्ट्रेभ्योजित्वासौ
नरकोवली॥ कन्याषोडशसाहस्रंहृतवान्नरकस्तदा॥७५॥सन्निरुद्धास्तुताःसर्वानरकांतःपुरेतदा॥ दृष्ट्वाकृष्णंमहावीर्यंकंदर्पशतसंनिभम् ॥७६॥ भर्तारंव
व्रिरेसर्वाःपतिंविश्वस्यसर्वगम् ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुगोविंदोनंतरूपवान् ॥७७॥ तासांकरग्रहंचक्रेविधिनापुरुषोत्तमः ॥ नरकस्यसुताःसर्वेपुरस्कृत्यमहींत
दा ॥ ७८॥ गोविंदंशरणंजग्मुस्तानरक्षद्घृणानिधिः ॥ तद्राज्येस्थाप्यतान्सर्वान्पृथिव्यावाक्यगौरवात् ॥७९॥ ऐंद्रंविमानमारोप्यताश्चसर्वावरास्त्रियः ॥
देवदूतैर्महाभागैर्द्वारवत्यांन्यवेशयत् ॥ ८० ॥ वैनतेयंसमारुह्यसत्ययासहकेशवः ॥ स्वर्लोकंप्रययौतूर्णंद्रष्टुंतांदेवमातरम् ॥ ८१ ॥ प्रविश्यनगरींतत्रदेव
राज्ञोजनार्दनः ॥ अवरुह्यद्विजश्रेष्ठात्पत्न्यासहमहावलः ॥ ८२ ॥ ववंदेमातरंतत्रवंद्यांतांत्रिदिवौकसाम् ॥ संपरिष्वज्यवाहुभ्यामदितिःपुत्रवत्सला ॥८३॥
निवेश्यासनमुख्येतुपूजयामासभक्तितः ॥ आदित्यावसवोरुद्राःशतक्रतुपुरोगमाः ॥ ८४ ॥ तत्रसंपूजयामासुर्यथार्हंपरमेश्वरम् ॥ शचीगृहंसमागम्यसत्य
भामायशस्विनी ॥ ८५ ॥ तयासमर्चितादेव्यासमासीनासुखासने ॥ तस्मिन्कालेसुपुष्पाणिपारिजातस्यकिंकराः ॥ ८६ ॥ शच्यैदेव्यैददुःप्रीत्यासह
साक्षेणचोदिताः ॥ प्रगृह्यतानिपुष्पाणिशचीदेवीसुमध्यमा॥८७॥नीलनिर्मलकेशेचवबंधस्वस्यमूर्धनि॥ अवमान्यशचीतत्रसत्यभामांयशस्विनीम्॥८८॥
अनर्हामानुषीचेयंदेवार्हंकुसुमंशुभम् ॥ इतिकृत्वामतिंतस्यैनददौकुसुमानिसा ॥८९॥ विनिष्क्रम्यपुरात्तस्मात्सत्याकोपसमन्विता॥ समेत्यकृष्णंभर्त्तारमु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाचकमलेक्षणा ॥ ९० ॥ ॥ सत्योवाच ॥ ॥ एषाशचीयदुश्रेष्ठपारिजातेनगर्विता ॥ अदत्त्वाममगोविंदववंधस्वस्यमूर्द्धनि ॥ ९१ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ सत्ययाभाषितंश्रुत्वावासुदेवोमहावलः ॥ उत्पाट्यपारिजातंतुनिवेश्यगरुडोपरि ॥९२ ॥ आरुह्यसत्ययातूर्णंवैनतेयंमहावलम् ॥ प्रययौद्वारकांरम्यांनगरीं देवकीसुतः ॥ ९३ ॥ ततःकोपसमाविष्टोदेवराजःशतक्रतुः ॥ रुद्रैर्वसुभिरादित्यैःसाध्यैश्चमरुतांगणैः ॥ ९४ ॥ ऐरावतंसमारुह्ययययौयुद्धायकेशवम् ॥ ततोदेवगणाःसर्वेपरिवार्य्यजनार्दनम्॥९५॥ ववृषुःशस्त्रवर्षाणिमेघाइवमहाचलम् ॥ कृष्णश्चिच्छेदचक्रेणतान्यस्त्राणिदिवौकसाम् ॥ ९६ ॥ वैनतयस्तुसं क्रुद्धःपक्षपातेनवीर्यवान् ॥ पातयामासतान्देवान्पलालानीवमारुतः[1] ॥ ९७॥ ततःक्रुद्धःसहस्राक्षोदेवानामीश्वरःप्रभुः ॥ मुमोचसहसादीप्तंवज्रंकृष्णजिघां सया॥९८॥ जग्राहकृष्णस्तंवज्रंहस्तेनैकेनलीलया ॥ ततोभीतःसहस्राक्षोनागेंद्रादवरुह्यसः ॥ ९९ ॥ प्रांजलिःपुरतःस्थित्वानमस्कृत्वाजनार्दनम् ॥ प्राह गद्गदयावाचास्तुत्वास्तुतिभिरेवच ॥ १०० ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ देवयोग्यमिदंकृष्णपारिजातंत्वयापुरा ॥ दत्तोममसुराणांचकथंस्थास्यतिमानुषे ॥ ॥१०१॥महादेवउवाच॥ ॥ततःप्रोवाचभगवान्सहस्राक्षमुपस्थितम् ॥ शच्यावमानितासत्यातवगेहेसुरेश्वर॥१०२॥ अदत्त्वापारिजातानिसत्यायैसापुलो मजा ॥ स्वयमेवस्वशिरसिधारयामासतेप्रिया ॥ १०३ ॥ अस्यानिमित्तंदेवेंद्रपारिजातोहृतोमया ॥ अस्यैप्रतिश्रुतंदातुंमयासुरगणेश्वर ॥१०४॥ तवगेहे पारिजातंस्थापयामीतिवासव ॥ तस्माद्यनदातव्यःपारिजातःसुरेश्वर ॥ १०५ ॥ देवतानांहितार्थायप्रापयिष्यामिभूतले ॥ तावत्तिष्ठतुदेवेंद्रपारिजातो ममालये ॥१०६॥ मयिस्वर्गंगतेशक्रगृहाणत्वंयथेच्छया ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वायदुश्रेष्ठस्तस्मैवज्रंददौस्वयम् ॥ १०७ ॥ एवमस्त्विति गोविंदंनमस्कृत्यसवज्रभृत् ॥ प्रययौस्वपुरंदिव्यंसहदेवगणैर्वृतः ॥ १०८ ॥ कृष्णोपिसत्ययादेव्यागरुडोपरिसंस्थितः ॥ संस्तूयमानोमुनिभिर्द्वारवत्यां विवेशह ॥ १०९ ॥ सत्ययानिकटेस्थाप्यपारिजातंसुरद्रुमम् ॥ रमयामासभार्याभिःसर्वाभिःसर्वगोहरिः ॥ ११० ॥ निशासुतासांसर्वासांगृहेषुमधुसू दनः ॥ विश्वरूपधरःश्रीमानुवाससमुखप्रदः ॥१११ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रीकृष्णचरिते श्रीवासुदेवविवाहकथनंनामैकोनपंचाशदधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२४९॥ छ ॥ श्रीरुद्रउवाचं ॥ ॥ रुक्मिण्यांकृष्णस्यप्रद्युम्नोमदनांशेनजज्ञे ॥१॥ असौ मदनसंभूतोमहावलःशंवरंजघ्निवान् ॥२॥ तस्यरुक्मिणःसुतायामनिरुद्धोजज्ञे ॥३॥ सोपिवाणपुत्रीमुषांनामकन्यामुपयेमे ॥४॥ सातुस्वप्नेनीलोत्पलदल श्यामंपुंडरीकनिभेक्षणं महावाहुंविचित्राभरणोपेतंषोडशसमायथावदुपभुज्यप्रबुध्यतंपुरतोनदृष्ट्वामदनेनपीडिताभ्रांतचित्तामांतुत्यक्त्वावयस्कंरक्तारविंद

१ देवांस्तालानिवमहानिलः इति पाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वक्रंक्रासिक्रयासीतिबहुधाविललाप ॥ ५ ॥ ततस्तस्याःसखीचित्रलेखेतिनाम कन्यांतादृशीमवस्थांगतांविलोक्यकिंनिमित्तंविभ्रांतचित्तासीतिपप्र
च्छ ॥६॥ सापिस्वप्नलब्धंपतिंयथावदाचष्ट ॥ ७ ॥ सापिसकलदेवमानुषादिश्रेष्ठान्पटेविलिख्यतस्यैदर्शयामास ॥ ८ ॥ यदुवंशसंभूतान्कृष्णसंकर्षणप्र
द्युम्नानिरुद्धादीनपिसम्यङ्निवेदयामास ॥९॥ सातेषांकृष्णमनुमान्यप्रद्युम्नानंतरमनिरुद्धंदृष्ट्वासइत्येषइत्यालिलिंग ॥१०॥ अथचित्रलेखावह्वीभिर्मायावती
भिर्दैत्यस्त्रीभिर्द्वारवतींगत्वारात्रावंतःपुरेसुप्तमनिरुद्धंदृष्ट्वागृहीत्वामोहयित्वामाहिष्मत्यांबाणस्यांतःपुरेचैत्यप्रासादादियुक्तेतस्याबाणपुत्र्याःशय्यायांचिक्षे
प ॥११॥ सोऽपिप्रबुद्धोतिरम्येऽनंगेपावकेसंस्थितामुषांसर्वलक्षणलक्षितांविचित्राभरणवसनगंधमाल्यालंकृतांकांचनवर्णांसुकेशींसुजातस्तनींदृष्ट्वागाढमा
लिंग्यकरिण्या गंधहस्तीवतयातिप्रीतिसंयुक्तयाययथासुखंरमयामास ॥ १२ ॥ एवंमासमात्रंनिरंतरतयानिरुद्धंरममाणंकदाचिदंतःपुरनिवासिन्योवृद्धा
दैत्यस्त्रियोज्ञात्वाराज्ञेनिवेदयामासुः ॥ १३ ॥ सराजाक्रोधताम्राक्षःपरंविस्मयंगत्वातमिहानयतेतिपुरःकिंकरान्प्रेषयामास ॥ १४ ॥ तेपितूर्णंनृपप्रासाद
मारुह्यराजपुत्र्याःशयनेसंस्थितमनिरुद्धंग्रहीतुमाजग्मुः ॥ १५ ॥ सतान्समारब्धान्दृष्ट्वाप्रासादस्तंभमेकंहेलयोत्पाट्यनियुतसंख्याकान्किंकरान्मु
हूर्तमात्रेणैवस्तंभेनचूर्णितमात्रंचकार ॥ १६ ॥ अथदैत्यपतिर्निहतान्किंकरान्दृष्ट्वाकौतूहलंगत्वाअसौश्रीकृष्णपौत्रइतिदेवर्षिणाप्रोक्तोधनुरादायस्वय
मेवानिरुद्धंग्रहीतुंतत्समीपमाजगाम ॥ १७ ॥ अनिरुद्धोपियोद्धुमायांतंसहस्रबाहुंराजानंदृष्ट्वातत्परिघं भ्रामयित्वाबाणस्योपरिचिक्षेप ॥ १८ ॥
स्वचापनिर्मुक्तेनबाणेनतंपरिघंचिच्छेद ॥ १९ ॥ अनंतरमुरगास्त्रेणअनिरुद्धंनिबिडंबद्ध्वस्वांतःपुरेनिवेशयामास ॥ २० ॥ अथकृष्णोप्येवंविधमेवदेव
र्षिणाज्ञात्वाबलदेवप्रद्युम्नसहितःस्वसेनयाविहंगमेंद्रमारुह्यतस्यबाणस्यभुजवनंछेत्तुमाजगाम ॥ २१ ॥ बलिपुत्रेणपुराशंकरोर्चितःप्रसन्नोवरंवृणीष्वे
त्युवाच ॥ २२ ॥ तमीश्वरंबाणोममपुरद्वारिरक्षार्थंसर्वदोपविश्यसमागतंपरसैन्यंजहीत्येवंवरमयाचत ॥ २३ ॥ तंतथेत्युक्त्वाशंकरोपितस्यपुरद्वारिसा
युधःसपुत्रःसगणःसमासीनस्तस्मिन्नेवकालेरुषास्वसेनयासमागतंवासुदेवंदृष्ट्वावृषमारुह्यसर्वायुधोपेतःस्वपुत्रगणसंवृतोयोद्धुंनिश्चक्राम ॥ २४ ॥ कृ
ष्णोपितंभूतपतिंगजचर्मकपालभस्मधरंज्वलितोरगाकल्पंपिंगलंत्रिलोचनंत्रिशूलधरंसर्वभूतगणसंहृतिकर्त्तारंसर्वभूतभयावहं संवर्त्ताग्निप्रभंपुत्रद्वयसम
न्वितंसमस्तगणावृतं त्रिपुरांतकंदृष्ट्वासेनांसुदूरेपृष्ठतोनिवेश्यबलभद्रप्रद्युम्नसहितस्तेनरुद्रेणसहप्रहसन्निवयोद्धुमारेभे ॥ २५ ॥ प्रथमंतदभूद्घोरं
कृष्णशंकरयोस्तदा ॥ पिनाकशार्ङ्गनिर्मुक्तैर्बाणैःसंवर्त्तकोपमैः ॥ २६ ॥ रामोपिचक्रेबाणेनप्रद्युम्नःषण्मुखेनच ॥ युयुधातेमहावीर्यौसिंहावि

१ श्लक्ष्णपर्यंके इति पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ववलोत्कटौ ॥ २७ ॥ विनायकःस्वदंतेनजघानोरसियादवम् ॥ रामोमुशलमादायतस्यदंतमताडयत् ॥ २८ ॥ निर्भिन्नदंतःसहसाप्रदुद्रावाखुवाहनः॥तदाप्रभृतिलोकेस्मिन्हतदंतोगणेश्वरः ॥ २९ ॥ देवदानवगंधर्वैरेकदंतइतीरितः ॥ प्रद्युम्नेनसमंयुद्धंचकारशिखिवाहनः ॥ ३० ॥ गणान्विद्रावयामाससुमुशलेनहलायुधः ॥ कृष्णेनसुचिरंकालंयुद्ध्वासौनीललोहितः ॥ ३१ ॥ तापज्वरंमहादीतमस्मिन्संयोज्यसायके ॥ कोपान्मुमोचतदसौभृशंसंरक्तलोचनः ॥ ३२ ॥ तदस्त्रंवारयामासकृष्णःशीतज्वरेणतु ॥ ताभ्यांहरिहराभ्यांतुविसृष्टौताविमौज्वरौ ॥ ३३ ॥ विशतुर्मानुषेलोकेतयोरेवाज्ञयाभृशम् ॥ हरिशंकरयोर्युद्धंयेतुशृण्वंतिमानवाः ॥ ३४ ॥ तेसर्वेज्वरनिर्मुक्ताःप्राप्नुवंतिनिरामयम् ॥ ततःसतुहृषीकेशोमोहनास्त्रंदुरासदम् ॥ ३५ ॥ नियुज्यबाणंभूतेशेमुमोचमधुसूदनः॥मुहुर्मुहुर्व्यजृंभद्रैतेनास्त्रेणविमोहितः॥३६॥पपातमूर्च्छितोभूमौशंकरस्त्रिदशेश्वरः॥पितरंमोहितंदृष्ट्वाशक्तिमुग्रम्यवीर्यवान्॥३७॥ योद्धुमभ्याययौकृष्णंषण्मुखःशिखिवाहनः ॥ हुंकारेणैवतंकृष्णश्चकारात्रपराङ्मुखम् ॥ ३८ ॥ एवंजित्वायदुश्रेष्ठःशूलपाणिंत्रिलोचनम् ॥ महास्वनंपांचजन्यंशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ ३९ ॥ कृष्णेननिर्जितंश्रुत्वासात्मजंशंकरंतदा ॥ बाणःस्यंदनमास्थाययययौयुद्धायकेशवम् ॥ ४० ॥ सदृष्ट्वासहसाकृष्णंगरुडोपरिसंस्थितम् ॥ छादयामासगोविंदंबहुशस्त्रास्त्रवृष्टिभिः ॥ ४१ ॥ गदाभिःपरिघैःशूलैःशक्तिभिस्तोमरैरपि ॥ भिंडिपालैश्चखड्गैश्चचक्रैर्बाणैर्निरंतरम् ॥ ४२ ॥ तानिसर्वाणिचिच्छेदचक्रेणैवजनार्दनः ॥ ससर्जतस्यबाहूनांछेदनार्थंसुदर्शनम् ॥ ४३ ॥ मुक्तंदनुजराजस्यसहस्रारंसुदर्शनम् ॥ तद्बाहुकाननंतूर्णंछिन्नंचक्रेसहस्रधा ॥ ४४ ॥ एतस्मिन्नंतरेदेविपार्वतीसंशितव्रता ॥ हरेःसमीपमागत्यकृतांजलिरभाषत ॥ ४५ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ कृष्णकृष्णजगन्नाथनारायणदयानिधे ॥ दास्यस्मितवदेवेशपूर्वंभावेयदूत्तम ॥ ४६ ॥ त्वयादत्तंवरंमह्यंतदाकौशलपर्वते ॥ सौभाग्यंशाश्वतंसौम्यप्रसन्नेनमहात्मना ॥ ४७ ॥ तवमुख्यंसहस्रस्यनाम्नामन्यतमंविभो ॥ गौरीसौभाग्यदातेतिमुनिभिःपरिकीर्तितम् ॥ ४८ ॥ तत्सत्यंकुरुगोविंदगरुडारूढशाश्वत ॥ तस्मान्ममपतिंदेवत्वंजीवयितुमर्हसि ॥ ४९ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ एवमुक्तस्ततोदेव्याकृष्णःकमललोचनः॥अस्त्रंसंहारयामासयेनासौमोहितःपतिः ॥ ५० ॥ कृष्णास्त्रेणविनिर्मुक्तःसर्वभूतपतिःशिवः ॥ उत्थायप्रांजलिर्भूत्वातुष्टावजगतांपतिम् ॥ ५१ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ कृष्णकृष्णजगन्नाथभगवन्पुरुषोत्तम ॥ परेशपरमेशानअनादिनिधनाव्यय ॥ ५२ ॥ तीव्रवीर्यमनुष्येषुशरीरग्रहणात्मिका ॥ सर्वस्यतवचेष्टेयंमानलक्षणमेवतत् ॥ ५३ ॥ प्रसीदमेनमस्तुभ्यंप्रसीदममशाश्वत ॥ प्रसीदमेजगत्स्वामिन्प्रसीदाच्युतकेशव ॥ ५४ ॥ त्वमेवजगतांस्रष्टाधाताहर्त्ताजगद्गुरुः ॥ त्वमेवचिदचिद्वस्तुरूपंब्रह्मसुरेश्वर॥५५॥त्वमादिस्त्वमनादिस्त्वमीश्वरःशेषएवच॥त्वंमहत्त्वंपरंब्रह्मप्रत्यगात्मात्वमेवहि॥५६॥ समस्तामरवर्य्यस्त्वममर्त्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्त्वंसुरेश्वर॥त्वंमत्स्यैशः सयोनिस्त्वंसौशीलयेनतवप्रभो॥५७॥तवश्वाससमुत्पन्नौपरजीवौसनातनौ ॥ ततंश्चपाल्यतेचैवतववात्सल्यगौरवात्॥५८॥क्षराक्ष रेपरेधाम्निरुचोनित्यंसुराश्रये ॥ अधिविश्वेनिधेषित्वांदास्यकर्मणिनान्यथा ॥ ५९ ॥ यस्त्वांनवेदलोकेस्मिन्समूढःसर्वभावनः ॥ परावरेश्वरंधामविदुर्दास्ये मनीषिणः ॥ ६० ॥ तेवैसमासतेयुक्तास्ततपदंत्रिदशैःसमम् ॥ सामान्योभजतेदूरेनंतुंनित्यंपदंतव ॥ ६१ ॥ तस्यतुर्याचारुकेशीचावस्थाघटतेतव ॥ मिथुनानितवाध्यक्षब्रुवतेयदुशाश्वत ॥ ६२ ॥ तवनामानिकर्माणिगुणानिशाश्वतानिच ॥ ऐश्वर्याणिगुणातीतब्रुवतेचोत्तमेइमे ॥ ६३ ॥ कर्मज्ञानमयेरूपेइमे पूर्वोत्तरेश्रुते ॥ ससुतौयुवतीशस्यस्तोतारौतवकेशव ॥ ६४ ॥ त्वंप्रज्ञानंपरंब्रह्मत्वयाप्राज्ञेनशाश्वत ॥ जीवयैतेनप्रज्ञेनपरेणैवात्मनात्वया ॥ ६५ ॥ तस्मा च्छरीरादुत्क्रम्यकृपयातवकेवलम् ॥ आमुष्मिकेपरेस्वर्गेत्वयादत्तात्मबोधवान् ॥ ६६ ॥ प्रज्ञानंचैवविज्ञानंमेधांदृष्टिंतथाधृतिम् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति अमृतंसभवेत्तदा ॥६७॥ एतत्संज्ञानमात्मानंयदेतद्धृदियन्मनः ॥ मनीषाचैवयुक्तिश्चस्मृतिःसंकल्पएवच ॥ ६८॥ तपश्चक्रतवःकामोदशइत्यादितेप्रभो॥ भवंतिनामधेयानिप्रज्ञानस्यघृणानिधेः॥ ६९ ॥ एषत्वंपरमंब्रह्मएषत्वंवैप्रजापतिः ॥ एषत्वमिंद्रोरुद्रश्चएषत्वंसर्वदेवताः ॥ ७० ॥ एतानिसर्वभूतानित्वमे वपरमेश्वर ॥ सुतमित्राणिजीवायुस्तथान्यानिसनातन ॥७१॥ जरायुजाण्डजातानिस्वेदजोद्भिदजानिच ॥ अश्वागावश्चपुरुषाहस्तिनश्वेतराणिच ॥७२॥ यत्किंचित्प्राणिजातंचजंगमाश्चैवजंतवः ॥ स्थावरायेचवैनाथसर्वेत्वत्तोभवंतिच ॥ ७३ ॥ त्वांहिसर्वगतंचेत्थंवदंतिश्रुतयोहरिम् ॥ त्वयैवप्रेरितालोका श्चेष्टंतेसाध्वसाधुषु ॥ ७४ ॥ तस्मान्मयाकृतंयच्चअपराधमिदंप्रभो ॥ क्षमस्वकरुणासिंधोगुणैःशुभतमैस्तव ॥ ७५ ॥ नमस्तेपुंडरीकाक्षगोविंदाच्यु तमाधव ॥ वासुदेवजगद्वंद्यनारायणनमोस्तुते ॥ ७६ ॥ नमस्यामिजगत्स्वामिन्नृसिंहकरुणाकर ॥ श्रीशसर्वगतश्रीमन्परमात्मन्नमोस्तुते ॥ ७७ ॥ निजावसथवैकुंठनित्यमुक्तार्चितप्रभो ॥ त्रयीनाथनमस्तुभ्यंरामराजीवलोचन ॥ ७८ ॥ भूभारकविनाशायकृष्णानंदस्वरूपिणे ॥ विष्णवेजिष्णवे तुभ्यंनमस्तेयदुनंदन ॥ ७९ ॥ एवंस्तुत्वाथगोविंदंप्रणिपत्यउमापतिः ॥ प्रांजलिःप्राहभूतेशोवाक्यंगंभीरयागिरा ॥ ८० ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ मया दत्तवरोह्येषबाणोबलिसुतःप्रभो ॥ अहंचदत्तवांस्तस्मैपुरानेनार्थितोवरम् ॥ ८१ ॥ अमरत्वंयदुश्रेष्ठसर्वैकर्तुंत्वमर्हसि ॥ तस्मादेनंबलिसुतंत्रातुमर्हसि मेप्रियम् ॥ ८२ ॥ तथेत्युक्त्वाचभगवान्बाणंबलिसुतंतदा ॥ प्राणसंशयमापन्नंच्छिन्नबाहुमसृक्चितम् ॥ ८३ ॥ संहृत्यचक्रंगोविंदोमुमोचकरुणा निधिः ॥ मोचयित्वाबलिसुतंशंकरःसंशितव्रतः ॥ ८४ ॥ वृषभेंद्रंसमारुह्यपार्वत्यासहितःप्रभुः ॥ ययौचवसतिस्थानंकैलासंधरणीधरम् ॥ ८५ ॥ सतु

१ तथापंचापिभूतानितवेतिपाठः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाणोनमस्कृत्यरामकृष्णौमहाबलौ ॥ ताभ्यांवैनगरींगत्वामुमोचमदनात्मजम् ॥ ८६ ॥ वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैःपूजयित्वायथार्हतः ॥ उषांसंप्रददौतस्मै
कृष्णपौत्रायशौरये ॥ ८७ ॥ उद्वाह्यरामकृष्णौतमनिरुद्धंयथाविधि ॥ बाणेनपूजितौतत्रप्रद्युम्नसहितौतदा ॥ ८८ ॥ उषयासहितंतत्रानिरुद्धंवैजनार्दनः॥
आरोप्यस्यंदनेदिव्येययौद्वारवतींतदा ॥ ८९ ॥ रामप्रद्युम्नसहितःसेनयासहितोहरिः ॥ प्रविवेशपुरींरम्यांत्रिदशैर्मघवानिव ॥ ९० ॥ अनिरुद्धोबाण
पुत्र्यानानारत्नमयेगृहे ॥ अनिशंरमयामासनानाभोगैर्मुदान्वितः ॥ ९१ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमाम
हेश्वरसंवादेबाणासुरसंग्रामकथनंनामपंचाशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २५० ॥ छ ॥ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ अथपौंड्रकवासुदेवः
काशिराजोवाराणस्यांविविक्तेद्वादशवर्षंमहेशमर्च्चयन्निराहारःपंचाक्षरंजजाप ॥ १ ॥ पौरश्चरणकालेशंकरंस्वनेत्रकमलेनपूजयामास ॥ २ ॥
ततःशूलपाणिरुमापतिःप्रसन्नोवरंवृणीष्वेतितमाह ॥ ३ ॥ असौपंचवक्त्रंसर्वभूतपतिंशिवंप्रसन्नंवरदममवासुदेवसमानरूपंप्रयच्छेत्युवाच ॥ ४ ॥
शिवस्तस्मैशंखचक्रगदापद्मयुतचतुर्भुजंपुंडरीकदलनिभलोचनं वासुदेवसमानकिरीटललितकुंतलंपीतवस्त्रकौस्तुभाभरणादिचिह्नान्यपिमह्यंदेहीतिया
चितःशिवःसर्वमपितस्मैप्रददौ ॥ ५ ॥ सतुवासुदेवोहमितिसर्वंलोकान्मोहयामास ॥ ६ ॥ कदाचित्स्वर्गतःमदबलोत्कटंतंकाशिपतिंनारदो
भ्येत्यवसुदेवसुतमजित्वावासुदेवत्वंनविद्यतेइत्युवाच ॥ ७ ॥ सतुतस्मिन्नेवक्षणेगरुडपताकायुतरूपंरथमारोप्यचतुरंगाक्षौहिणीबलेनद्वारका
मवाप ॥ ८ ॥ तत्रपुरद्वारिस्वर्णयानेसंस्थितोवासुदेवोहंयुद्धार्थंसंप्राप्तोस्मि ॥ मामजित्वातववासुदेवत्वंनास्तीतिदूतंप्रेषयामास ॥ ९ ॥ विष्णुर
पितच्छ्रुत्वावैनतेयमारुह्यपौंड्रकेणयोद्धुंपुरद्वारिविनिष्क्रम्याक्षौहिणीबलेनस्यंदनेसमासीनंशंखचक्रगदापद्महस्तंपौंड्रकंददर्श ॥ १० ॥ कृष्णोऽथशा
र्ङ्गमादायसंवर्ताग्निप्रभैर्बाणैस्तथाश्वगजपदातियुक्तंमहदक्षौहिणीबलंमुहूर्तमात्रेणनिःशेषंददाह ॥ ११ ॥ शरेणैकेनतस्यहस्तावसक्तशंखचक्रगदादि
हेतीरपिलीलयैवचिच्छेद ॥ १२ ॥ पवित्रेणसुदर्शनेनकिरीटकुंडलयुतंतस्यशिरःकमलंछित्त्वावाराणस्यामंतःपुरेनिपातयामास ॥ १३ ॥ तद्दृ
ष्ट्वासर्वेकाशीनिवासिनःकिमेतदित्याशंक्यविस्मितावभूवुः ॥ १४ ॥ तस्यपौंड्रकस्यसुतोदंडपाणिरितिवासुदेवेनभगवतानिहतंस्वपितरंश्रुत्वामा
त्रामृत्युनासमादिष्टःस्वपुरोहितेनाभियुक्तोमाहेश्वरेणक्रतुनाशंकरमियाज ॥ १५ ॥ सतुप्रसन्नःकृष्णजिघांसयासमर्थांमाहेश्वरींकृत्यांतस्मैसं
प्रीत्याचदत्तवान् ॥ १६ ॥ सकाशिराजस्तांमाहेश्वरींज्वालाकुलोपचितविग्रहांसंदीप्तसटाकलापांपिंगलनेत्रांज्वलत्करालवदनांत्रिशूलहस्तांभस्मां
गरागलिप्तांनरमुंडमालाविभूषितांसर्वदेवभयंकरींरुद्रदत्तांसमीक्ष्यसपुत्रदारबांधवसहितंकृष्णंजहीतिप्रेरयामास ॥ १७ ॥ सातुसर्वलोकभयाव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हासर्वांपृथ्वींस्वतेजसानिर्दहंतीप्रलयाशनिनिर्भरस्वनंनदंतीद्वारकामवाप ॥ १८ ॥ तत्रत्याःसर्वेजनास्तांदृष्ट्वामहाप्रलयमितिमत्वाहाहाकारंकुर्वंतः
कृष्णंनिवेदयामासुः ॥ १९ ॥ कृष्णोपितान्सर्वान्नभेतव्यमित्युक्त्वाप्राकारतोरणेस्थितांमहारौद्रांकृत्यांतथाविधांदृष्ट्वासकलशस्त्रास्त्रनिवारणस
मर्थंसहस्रारंसुदर्शनंतस्यांकृत्यायांसहसामुमोच ॥ २० ॥ सातुकल्पान्तार्ककोटिसमवर्चसाशतयोजनोद्गतंसकलदीप्तास्त्रयुतंहिरण्मयंप्रभापूर्णंस
कलजगत्प्रलयस्थितिसमर्थंसहस्रारंसर्वदेवनमस्कृतंजगच्छरणभूतंमहासुदर्शनंविलोक्यविनष्टतेजाभयार्ताक्रोशंतीवाराणसींप्रतिदुद्राव ॥ २१ ॥ सुदर्श
नमपितांकृत्यांभृशमन्वगात् ॥ २२ ॥ सापिभयार्ताक्रोशंतीकाशिपतेस्तस्यांतःपुरंप्रविवेश ॥ २३ ॥ सुदर्शनोपितांवाराणसींपुरींप्राप्यसभृ
त्यबलवाहनंपौंड्रकसुतंदंडपाणिंनामकाशिराजंबहुप्रासादहर्म्यमालिनींपुरींमाहेश्वरीमपिभस्मावशेषांकृत्वासकलदेवमहर्षिभिःपूज्यमानःपुनरेवद्वारवत्यां
कृष्णहस्तंसुसौम्यंकल्पमिवआविवेश ॥ २४ ॥ अत्रचश्लोकागीयंते ॥ शस्त्रास्त्रमोक्षमजरंदग्ध्वातद्बलमोजसा ॥ कृत्यांभस्मावशेषंतांततोवाराणसींपुरीम् ॥
॥ २५ ॥ प्रभूतरथमातंगांसाश्वांपुंस्त्रीसमन्विताम् ॥ साशेषकोषकोष्ठांतांदुर्निरीक्ष्यांसुरैरपि ॥ २६ ॥ द्वारोपलक्षिताशेषगृहप्राकारचत्वराम् ॥
प्रददाहहरेश्चक्रंसकलामेवतांपुरीम् ॥ २७ ॥ अक्षीणगतिसामर्थ्यमसाध्यकृतसाधनम् ॥ तच्चक्रंप्रज्वलद्भासंविष्णोरभ्याययौकरम् ॥ २८ ॥
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेश्रीकृष्णचरितेपौंड्रकपुत्रकृत्याविध्वंसनंनामैकपंचाशदधिकद्विशतत
मोऽध्यायः ॥ २५१ ॥ ॥ छ ॥ ॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ अथमगधाधिपःकंसवधानंतरंद्विषन्नेवयादवान्सदापीडयामासतेदुःखिताःकृष्णमूचुः ॥ १ ॥
सचभीमार्जुनावाहूयसंमंत्रयामासकृष्णःअनेनरुद्रःपूजितस्तत्प्रसादाच्छस्त्रैरवध्यःपरंकेनापिप्रकारेणहंतव्यइति ॥२॥अथविचार्यभीममाहएनंप्रतिमल्लयुद्धं
कुरुतत्तेनप्रतिज्ञातम् ॥ ३ ॥ अथसकलचराचरजगद्वंद्योवासुदेवोभीमार्जुनसहितोजरासंधस्यपुरींगत्वाविप्रवेषेणतस्यांतःपुरमवाप ॥ ४ ॥ सोपिमहावीर्या
न्क्षत्रियान्युद्धेनिर्जित्यबलाद्गृहीत्वास्ववेश्मनिनिरुध्यमासिमासिकृष्णचतुर्दश्यामेकैकंहत्वातद्रक्तेनैवबलिंभैरवायाकरोत् ॥ ५॥ एवंविधंसकलजनपार्थिवव
धंकुर्वतोजरासंधस्यसमुद्यमानोभीमार्जुनसहितस्तस्यगृहेविप्रवेषेणैवप्रविवेश॥ ६ ॥सतुतान्दृष्ट्वादंडवत्प्रणतोभूत्वायथोचितासनेषुनिवेश्यमधुपर्कविधाने
नसंपूज्यधन्योस्मिकृतकृत्योस्मिकिमर्थंभवन्तोमेसमीपआगतास्तद्वक्तव्यमहंतत्सर्वंभवद्भ्योदास्यामीत्युवाच॥७॥तेषांवासुदेवःप्रहसन्पार्थिवंतमुवाचकृ
ष्णभीमार्जुनायुद्धार्थमागताःस्मअस्माकमन्यतमंद्वंद्वयुद्धार्थंवृणीष्वेत्यवदत्॥८॥ सोपितथेत्यवदत्ततोद्वंद्वयुद्धार्थंमारुतिंवरयामास ॥९॥ ततोभीमजरासं ॥२६८॥
धयोरभितोभयंकरंमल्लयुद्धंनिरंतरंपंचविंशतिवासरमभूत् ॥ १० ॥ ततःकृष्णेनैवसंचोदितोवायुपुत्रस्तस्यशरीरंद्विधाकृत्यभूमौनिपातयामास ॥ एवं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जरासंधं पांडुपुत्रेण हत्वा तान् जरासंधनिरोधितान् वासुदेवोपि पार्थिवान्मोचयामास ॥ ११ ॥ निहत्य वायुपुत्रेण जरासंधं यदूद्वहः ॥ तद्गृहे सन्निरुद्धांस्तु मोचयामास पार्थिवान् ॥ १२ ॥ ते च तत्र नमस्कृत्य स्तुत्वा च मधुसूदनम् ॥ स्वान्स्वान् जनपदान्सर्वे जग्मुः कृष्णेन रक्षिताः ॥ १३ ॥ अथ ताभ्यामिंद्रप्रस्थं गत्वा वासुदेवस्तत्र महाक्रतुं राजसूयं युधिष्ठिरं कारयामास ॥ १४ ॥ तत्र समाप्ते क्रतौ अग्रपूजां भीष्मानुमतेन कृष्णाय दत्तवान् ॥ १५ ॥ तत्र शिशुपालः कृष्णं बहून्याक्षेपवाक्यान्युक्तवान् ॥ १६ ॥ कृष्णोपि सुदर्शनेन तस्य शिरश्चिच्छेद ॥ १७ ॥ असौ जन्मत्रयावसाने हरेः सारूप्यमगमत् ॥ १८ ॥ अथ शिशुपालं निहतं श्रुत्वा दंतवक्रः कृष्णेन योद्धुं मथुरामाजगाम ॥ १९ ॥ कृष्णस्तु तच्छ्रुत्वा रथमारुह्य तेन योद्धुं मथुरामाययौ ॥ २० ॥ दंतवक्रवासुदेवयोरहोरात्रं मथुरापुरद्वारि यमुनातीरे संग्रामः समवर्तत कृष्णस्तु गदया तं जघान ॥ २१ ॥ स तु चूर्णितसर्वांगो वज्रनिर्भिन्नमहीधर इव गतासुरवनितले पपात ॥ २२ ॥ सोपि हरेः सायुज्यं योगिगम्यं नित्यानंदसुखं शाश्वतं परमं पदमवाप ॥ २३ ॥ इत्थं जयविजयौ सनकादिशापव्याजेन केवलं भगवतो लीलार्थं संसृताववतीर्य जन्मत्रयेपि तेनैव निहतौ जन्मत्रयावसाने मुक्तिमवाप्तौ ॥ २४ ॥ कृष्णोपि तं हत्वा यमुनामुत्तीर्य नंदव्रजं गत्वा प्राक्तनौ पितरावभिवाद्य आश्वास्य ताभ्यां साश्रुकंठमालिंगितः सकलगोपवृद्धान्प्रणम्याश्वास्य रत्नाभरणादिभिस्तत्रस्थान्संतर्पयामास ॥ २५ ॥ कालिंद्याः पुलिने रम्ये पुण्यवृक्षसमावृते ॥ गोपनारीभिरनिशं क्रीडयामास केशवः ॥ २६ ॥ रम्यकेलिसुखेनैव गोपवेषधरो हरिः ॥ बद्धप्रेमरसेनात्र मासद्वयमुवास ह ॥ २७ ॥ अथ तत्रस्था नंदगोपादयः सर्वे जनाः पुत्रदारसहिताः पशुपक्षिमृगादयश्च वासुदेवप्रसादेन दिव्यरूपधरा विमानमारूढाः परमं वैकुंठलोकमवापुः ॥ २८ ॥ कृष्णस्तु नंदगोपव्रजौकसां सर्वेषां परमं निरामयं स्वपदं दत्त्वा दिवि देवगणैः संस्तूयमानो द्वारवतीं श्रीमतीं विवेश ॥ २९ ॥ तत्र वसुदेवोग्रसेनसंकर्षणप्रद्युम्नानिरुद्धाक्रूरादिभिः प्रत्यहं संपूजितः षोडशसहस्रभार्याभिरष्टाभिर्दिव्यमहिषीभिश्च विश्वरूपधरो दिव्यरत्नमयनानागृहांतरेषु सुतकुसुमांचितश्लक्ष्णतरपर्यंकेषु रमयामास ॥ ३० ॥ अथ रामकृष्णसतीर्थ्यो विप्रो बालसखा सदात्यंतदारिद्र्यपीडितो मुष्टिमात्रान्याचनात्तपृथुकाञ्जीर्णवाससि निबध्य वासुदेवं द्रष्टुं श्रीमतीं द्वारकानगरीमाजगाम ॥ ३१ ॥ स तु रुक्मिण्यंतःपुरद्वारि क्षणं तूष्णीं तस्थौ ॥ ३२ ॥ कृष्णोपि समागतं ब्राह्मणं ज्ञात्वा प्रत्युद्गम्य[1] नमस्कृत्वा करं गृहीत्वा गृहांतरे स्वासने निवेश्य भयाद्वेपमानं तं रुक्मिणीहस्तगतसुवर्णकलशजलेन पादौ प्रक्षाल्य मधुपर्केण पूजयामास ॥ ३३ ॥ सुधामृतोपमैरन्नपानाद्यैस्तर्पयित्वा तस्य जीर्णवस्त्रांतरे याचनात्तपृथुकान्स्वयमेव हस्तेन गृहीत्वा प्रहसन् जग्रास ॥ ३४ ॥ कृष्णेन पृथुके भक्षिते तस्मिन्नेव क्षणे तस्य बहुधनधान्यवस्त्राभरणसंभूतं मह

१ प्रत्युद्गम्येति वा पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 दैश्वर्यमभूत् ॥ ३५ ॥ सतुकृष्णेनविसृष्टोममकिंचिद्वस्त्रंवाधनंवाकृष्णेननदत्तमितिमन्यमानःस्वपुरंविवेश ॥ ३६ ॥ अथवहुधनधान्ययुतंस्वगृहंदृष्ट्वात
त्प्रसादादिदंलब्धमितिवदन्प्रहृष्टेनांतरात्मनादिव्यवस्त्राभरणादिनाभार्ययासहसर्वान्कामान्भुक्त्वाहरिसंतुष्टचैवहुयज्ञानिष्ट्वातत्प्रसादेनपरमंनित्यंस्वर्गसु
खमवाप ॥ ३७ ॥ अथधृतराष्ट्रतनयोदुर्योधनःपांडुतनयान्कपटद्यूतव्याजेनराज्यमपहृत्यस्वराष्ट्राद्विवासयामास ॥३८॥ तेतुयुधिष्ठिरभीमार्जुननकुलसह
देवाःसुपत्न्याद्रौपद्यासहमहारण्यंगत्वातत्रद्वादशाब्दान्स्थित्वासंवत्सरपर्यंतमज्ञाताःसर्वेमत्स्यदेशाधिपतेर्विराटस्यनिवेशनेस्थित्वावासुदेवेनसहायेनधा
र्तराष्ट्रान्योद्धुमाजग्मुः ॥ ३९ ॥ तेषांधार्तराष्ट्रपांडुपुत्राणांनानादेशाधिपनृपैःकुरुक्षेत्रमहापुण्येदेवानामपिभयंकरोमहासंग्रामोभवत् ॥ ४० ॥ अथश्री
कृष्णोप्यर्जुनसारथ्यंकुर्वन्नर्जुनेस्वशक्तिमावेश्यतेनदुर्योधनभीष्मद्रोणप्रमुखान्सर्वान्पार्थिवानेकादशाक्षोहिणीवलसहितान्कुरुक्षेत्रेहत्वापांडवान्राज्येस्थाप
यित्वानिःशेषेणसर्वभूभारमपास्यस्वांपुरींप्रविवेश ॥ ४१ ॥ कस्यचित्त्वथकालस्यकतिपयाहनिवैदिकोब्राह्मणोमृतंपंचवार्षिकंवालमादायराजद्वा
रिनिधायवहुशोविलपन्वहून्याक्रोशवाक्यानिकृष्णंजगाद ॥ ४२ ॥ कृष्णस्तमाक्रोशंश्रुत्वातुष्णीमुवास ॥ ४३ ॥ सतुममपंचपुत्राःपूर्वंहताअयं
तुषष्ठःएनंकृष्णोनजीवयिष्यतितर्हिराजद्वारिमरिष्यामीत्युवाच ॥ ४४ ॥ तस्मिन्कालेअर्जुनःकृष्णंद्रष्टुमागतस्तथाविधंतंपुत्रशोकेनविलपंतंददर्श ॥
॥ ४५ ॥ अर्जुनोपिकालधर्ममुपागतंपंचवार्षिकंवालकंदृष्ट्वाकृपयाविष्टस्तवपुत्रमहंजीवयिष्यामीतिब्राह्मणायाभयंदत्वाप्रतिश्रुतवान् ॥ ४६ ॥ ब्रा
ह्मणस्तुतेनाश्वासितोहृष्टवान् ॥ ४७ ॥ अथैतंब्राह्मणशिशुंवहुभिःसंजीविनास्त्रैरभिमंत्र्यअलब्धजीवितंदृष्ट्वावृथाप्रतिज्ञामवाप्यवहुशोकसमन्वितस्ते
नैवप्राणांस्त्यक्तुमैच्छत् ॥ ४८ ॥ कृष्णस्तुतत्सर्वंज्ञात्वांतःपुराद्विनिष्क्रम्यतंवैदिकंप्राहतवपुत्रान्सर्वानहंदास्यामीत्युक्त्वाश्वास्यवैनतेयमारुह्यार्जुनस
हितोवैष्णवंलोकमाजगाम ॥ ४९ ॥ तत्रदिव्यमणिमंडपोद्देशेदेव्यासहसमासीनंनारायणंदृष्ट्वाकृष्णार्जुनौनमश्चक्रतुः ॥ ५० ॥ सतौवाहुभ्यांप
रिष्वज्यकिमर्थमागतावित्युवाच ॥ ५१ ॥ कृष्णश्चभगवन्वैदिकस्यतनयान्ममदेहीत्युवाच ॥ ५२ ॥ सतुनारायणस्तादृग्वयसिसंस्थितान्ब्राह्मणपुत्रा
न्कृष्णायसंददौ॥५३॥श्रीकृष्णोपितान्वैनतेयस्कंधेसमारोप्यहर्षसमन्वितोर्जुनसहितःस्वयमप्यारुह्यादिविदेवगणैःसंस्तूयमानोद्वारवतीमाविवेश ॥ ५४ ॥
तस्मैब्राह्मणायपंचवर्षवयःस्थान्षट्पुत्रान्ददौसोप्यत्यंतहर्षसमन्वितःकृष्णंवर्द्धयस्वेत्याशिषंप्रायच्छत् ॥५५ ॥ अर्जुनस्तुसफलांप्रतिज्ञामवाप्यकृष्णंनम
स्कृत्ययुधिष्ठिरपालितांस्वांपुरीमाजगाम ॥५६॥ कृष्णस्यषोडशसहस्रभार्यास्वयुतसाहस्रपुत्राजज्ञिरे तेषांपुत्रपौत्रसंख्यांवक्तुंनशक्यते ॥५७ ॥ अत्रापि
श्लोकः॥ अष्टौशतानिपुत्राणांसहस्राण्ययुतंतथा ॥ प्रद्युम्नःप्रथमस्तेषांसर्वेषांरुक्मिणीसुतः ॥५८॥ असंख्यैस्तैर्यादवैरियंपृथिवीसंवृताभवत्॥५९॥ पुनर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्यवनीभारशंकयाकृष्णस्तुतानृषिशापव्याजेनसंहर्तुमैच्छत् ॥ ६० ॥ कदाचित्सर्वेकुमारानर्मदायांविहर्तुमाजग्मुः ॥ ६१ ॥ तत्रतपंतंकण्वंमहर्षिंदृष्ट्वाजां
ववत्याःपुत्रंयोषिद्वेषंकृष्णांतस्योदरेकात्वायसंमुसलंबद्ध्वाऋषेःसमीपमागत्यसर्वेनमस्कृत्वापत्नीरूपंसांबंकुमारंतस्यपुरतोनिधायअस्यागर्भेस्त्रीवापुरुषोवा
भविष्यतीतिब्रुहीत्यूचुः ॥ ६२ ॥ सतुमनसाताद्विज्ञायतानमर्षमाणःसर्वाननेनमुसलेनयूवंसर्वेनिहताभवतेत्युवाच ॥ ६३ ॥ सर्वेसमुद्विग्नमनसःकृ
ष्णंसमेत्यमहर्षिणोक्तंतत्कर्मनिवेदयामासुः ॥ ६४ ॥ कृष्णोपितदायसंमुसलंचूर्णीभूतंह्रदेनिपातयामास ॥ ६५ ॥ तदयश्चूर्णीभूतबीजसमुद्भू
तावज्रसन्निभामहाकाशाःसंबभूवुः ॥ ६६ ॥ तत्रतंमुसलावशिष्टंकनिष्ठांगुलिमात्रंमत्स्योजग्रासतंमत्स्यंनिषादोगृहीत्वातदुदरस्थंमुशलखण्डमादा
यवाणाग्रेफलकमकरोत् ॥ ६७ ॥ कदाचित्सर्वेयादवारामकृष्णप्रद्युम्नादयोमघवताप्रेषितांवारुणींपीत्वामत्ताबभूवुः ॥ ६८ ॥ परस्परंवैरिणंनी
त्वाबहून्याक्रोशवाक्यानिवदंतोयुद्धंचक्रुःक्षयंचगताः ॥ ६९ ॥ कृष्णस्तुयुद्धश्रांतःकल्पतरुच्छायायांशयनंचकारसनिषादोधनुर्बाणंगृहीत्वाखेटकवृ
त्तिजगाम ॥ ७० ॥ एवंनिःशेषंत्यक्तजीविताबभूवुस्तेसर्वेस्वान्स्वांस्त्रिदशान्प्रपेदिरे ॥ ७१ ॥ एवंमुशलेनसंहृत्यसर्वेस्वयमेकोदेवोबहुगुल्मस
माकीर्णमहाद्रुमछायायांसुप्तश्चतुर्विधव्यूहगतंवासुदेवात्मकमात्मानंचिंतयञ्जानूपरिपदंनिधायात्मनोमानुषंवपुस्त्यक्तुमनुनिषसाद ॥ ७२ ॥ एतस्मि
न्नन्तरेमृगयाजीविकोहरेःसतदाकालप्रभावेनचक्रवज्रध्वजांकुशादिचिह्नितमतिरक्ततमंहरेःपादकमलंदृष्ट्वाविव्याध ॥ ७३ ॥ तदनंतरंश्रीकृष्णंज्ञात्वा
सुमहाभयार्तःप्रवेपमानःकृतांजलिपुटोमहदपराधःसकलोपह्नियतामितितंप्रणनाम ॥ ७४ ॥ श्रीकृष्णस्तथाभूतंदृष्ट्वासुधामयकराभ्यांतमुत्थाप्यभ
वतानापराद्धंकृतमितिवदन्महाभयपीडितमाश्वासयन्नुवाच ॥७५॥ ततोयोगिगम्यमपुनरावृत्तिशाश्वतंसर्वोपनिषदमयंवैष्णवंलोकंप्रददौ ॥ ७६ ॥ असौत
स्मिन्नेवमुहूर्तेमानुषंरूपंविहायपंचोपनिषन्मयंसकलपुत्रदारसहितोदीप्तिमयंवैष्णवंलोकंदिव्यंविमानमास्थायसहस्रार्कद्युतिसदृशंदिव्याप्सरोगणाकीर्णंहि
रण्मयंवासुदेवेत्येकंजगाम ॥७७॥ तस्मिन्कालेदारुकोरथमारुह्यविष्णोःसमीपंविवेश ॥७८॥ कृष्णोपिमत्स्वरूपमर्जुनंपूर्वमानयस्वेतिप्रेषयामास ॥७९॥
सतुमनोजवस्यंदनमारुह्यार्जुनसमीपमाजगाम ॥ ८० ॥ एतस्मिन्नंतरेदेव्यर्जुनस्तदारुह्यपरिणीयनमस्कृत्वाकिंकरोमीतिपुटांजलिरुवाच ॥ ८१ ॥
कृष्णस्तुतमाहपार्थाहंस्वलोकंयास्यामित्वंतुद्वारवतींगत्वातत्रस्थारुक्मिण्याद्यष्टभार्याआनीयममशरीरेप्रेषय ॥८२॥ सदारुकेणसहितोनगरीमाजगाम ॥
॥ ८३ ॥ एतस्मिन्नंतरेदेवाविमानस्थानभासिसंस्थिताःस्वर्लोकंयियान्तंकृष्णंदृष्ट्वाऋषिभिःसार्द्धंस्तुत्वापुष्पवर्षाणिववृषुः ॥ ८४ ॥ कृष्णोपिमानुषदेहं
संन्यस्यसकलजगत्स्थितिसंहारहेतुभूतंसकलक्षेत्रज्ञमंतर्यामियोगिध्येयमनामयंवासुदेवात्मकंदेहंधृत्वावैनतेयमारुह्यमहर्षिभिस्तूयमानोजगाम ॥ ८५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अर्जुनोवसुदेवोग्रसेनाभ्यांरुक्मिमण्यादिमहिषभ्यिस्ततसर्वंकथयामास ॥८६॥ तच्छुत्वासर्वेपौरजनाःस्त्रियश्चद्वारवतीमुत्सृज्यांतःपुराद्बहिर्निष्क्रम्यसर्वास्ताः
कृष्णवल्लभावसुदेवोग्रसेनसहिताःशीघ्रमेवहरेःसमीपंजग्मुः ॥ ८७ ॥ तेसर्वेवसुदेवोग्रसेनाक्रूराःसर्वेयदुवृद्धावपुस्त्यक्त्वासनातनवासुदेवंसमाजग्मुः ॥
॥ ८८ ॥ रेवतीचवलभद्रशरीरंपरिष्वज्याग्निंप्रविश्यतास्मिन्देहंप्राप्यादिव्यविमानारूढाभर्तुःस्थानंसंकर्षणलोकंदिव्यमवाप ॥ ८९ ॥ तथैवप्रद्युम्ने
नसहरुक्मपुत्रीतथानिरुद्धेनोषापिसर्वाश्चयादवास्त्रियःस्वस्वभर्तुःशरीराणिसंपूज्याग्निप्रवेशंचक्रुः ॥ ९० ॥ तेषांसर्वेषामर्जुनऔर्द्ध्वदैहिकंकृतवा
न् ॥ ९१ ॥ तस्मिन्कालेदिव्यवाजिसमायुक्तंसुग्रीवाख्यकंसर्वरत्नोपेतंदिव्यंस्यंदनमारुह्यदारुकोप्याजगाम ॥ ९२ ॥ पारिजाततरुर्देवसभा
सुधर्मात्रिदशेंद्रलोकमयाताम् ॥ ९३ ॥ तस्मिन्समयेद्वारवतीपुरीमहोदधौनिमग्नाभूत् ॥ ९४ ॥ ततःसर्वाःषोडशसहस्रभार्य्याअर्जुनेनसहेंद्रप्र
स्थंगच्छंतीर्दस्यवोजगृहुः ॥ ९५ ॥ पूर्वंदेवगंधर्वयोषितोह्यष्टावक्रंमहामुनिंदृष्ट्वाजहसुस्ततस्तेनशप्तावेश्याभविष्यथततस्ताभिःप्रसादितःपूजितश्च
तत्प्रसादात्सर्वलोकैश्चनमस्कृतंवासुदेवंभर्तारमवाप्यापितेनैवदस्युहस्तंगताअभवन् ॥९६॥ अर्जुनोपिदस्युभिर्निर्जितःशोकसमाविष्टोममभुजवलंसवीर्यं
कृष्णेनैवसहसर्वमैश्वर्यंनिर्यातमितिमत्वाअद्यममभाग्यक्षयइतिवदन्सायंसंध्यारविरिवनिःशेषविनष्टतेजाःस्वांपुरींसमाजगाम ॥ ९७ ॥ एवंहितार्था
यसर्वदेवानांसमस्तभूभारविनाशाययदुवंशेऽवतीर्यसकलराक्षसविनाशंकृत्वामहांतमपिचोर्वीभारंनाशयित्वानंदव्रजद्वारकामथुरानिवासिनःसर्वान्स्थावर
जंगमान्कालभववंधैर्मोचयित्वापरमैश्वर्गेशाश्वतेयोगिगम्येहिरण्मयेरम्येसात्विकेसंस्थाप्यनित्यंदिव्यमहिष्यादिसंसेव्यमानोवासुदेवउवास ॥ ९८ ॥
॥ अत्रश्लोकाः ॥ अन्येसर्वेवताराःस्युःकृष्णस्यचरितंमहत् ॥ भूभारकविनाशायप्रादुर्भूतोरमापतिः ॥ ९९ ॥ एतत्कृष्णस्यचरितंदुष्टानांनाश
हेतवे ॥ श्रीकृष्णःकरुणासिंधुर्वैकुंठेमोदतेसदा ॥ १०० ॥ अत्यद्भुतमिदंदेविकृष्णस्यचरितंशुभम् ॥ संग्रहेणमयैवोक्तंतवसर्वफलप्रदम् ॥ १०१ ॥
वासुदेवस्यचरितंयःपठेद्धरिसन्निधौ ॥ स्मरेद्वाशृणुयाद्भक्त्यासयातिपरमंपदम् ॥ १०२ ॥ महापातकयुक्तोवातथोपपातकसंयुतः ॥ वालकृष्णस्यचरितं
श्रुत्वापापैःप्रमुच्यते ॥ १०३ ॥ द्वारवत्यांसमासीनंरुक्मिमणीसहितंहरिम् ॥ स्मरन्वैसहदैश्वर्यमनेनाप्नोत्यसंशयः ॥ १०४ ॥ संग्रामेसंकटेदुर्गेशत्रुभिः
परिवेष्टिते ॥ नेतारंसर्वदेवानांध्यात्वासुविजयीभवेत् ॥ १०५ ॥ यःस्मरेद्गोपकन्याभिःक्रीडंतंगोव्रजेशुभे ॥ सर्वकामानवाप्नोतिसौभाग्यंचैवविंदति॥१०६॥
महोपसर्गेरोगाद्यैर्युक्तोयस्तुसनातनम् ॥ जेतारंचमहारौद्रींकृत्यांकाशीपुरेस्थिताम् ॥ १०७ ॥ किमत्रवहुनोक्तेनसर्वकालेषुचाप्सुभे ॥ कृष्णायनमइ

१ कालफलस्पृहेतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्येवंमंत्रमुच्चारयेद्बुधः ॥ १०८॥ कृष्णायवासुदेवायहरयेपरमात्मने ॥ प्रणतःक्लेशनाशायगोविंदायनमोनमः ॥ १०९॥ इमंमंत्रंजपन्देविभक्त्याप्र
तिदिनंनरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमवाप्नुयात् ॥ ११०॥ सर्वेषामेवदेवानामीश्वरोसौजनार्दनः ॥ रक्षणायचलोकानामवस्थांतरमेतिवै ॥१११॥
त्रिपुरंहंतुकामेनमयासंपूजितोहरिः ॥ बुद्धरूपधरःश्रीमान्मोहयामासतद्रिपून् ॥११२॥ मोहितास्तेनशास्त्रेणसर्वधर्मविवर्जिताः ॥ नारायणास्त्रेणमयानिह
तादेवशत्रवः ॥ ११३॥ अवतीर्यकलावंतेब्राह्मणस्यनिवेशने ॥ हनिष्यतितथारौद्रान्म्लेच्छान्सर्वाञ्जनार्दनः ॥ ११४॥ तैस्तैर्भावैर्मयावस्थाःसर्वाः
प्रोक्ताजगत्पतेः ॥ किमन्यच्छ्रोतुकामासितद्ब्रवीमिशुभानने ॥ ११५ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वर
संवादेश्रीकृष्णचरितेश्रीकृष्णस्वधामगमननिरूपणंनामद्विपंचाशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २५२ ॥ छ ॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ ॥ भगवन्सर्वमाख्या
तंवैभवावस्थितंहरेः ॥ एतास्मिन्रामकृष्णाभ्यांचरित्रमतिविस्मितम् ॥ १ ॥ अहोरामस्यचरितंकृष्णस्यचमहात्मनः ॥ शृण्वत्याममदेवेशकल्पांतर
शतैरपि ॥ २ ॥ तृप्तिंनैवेतिभूतेशचेतोहरिकथामृतम् ॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिविष्णोर्माहात्म्यमुत्तमम् ॥ तत्पूजनविधिंदेवश्रोतुमिच्छाम्यहंतथा ॥ ३ ॥
॥ श्रीरुद्रउवाच ॥ ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिहरेश्चप्रभुमहात्मनः ॥ स्थापनंचस्वयंव्यक्तंद्विविधंतत्प्रकीर्तितम् ॥४॥ शिलामृद्दारुलोहाद्यैःकृत्वाप्रतिकृतिंहरेः॥
श्रौतस्मार्तागमप्रोक्तक्रियासंस्थापनंहियत् ॥ ५ ॥ तत्स्थापनमितिप्रोक्तंस्वयंव्यक्तंहिमेशृणु ॥ यस्मिन्संनिहितोविष्णुःस्वयमेवनृणांभुवि ॥ ६ ॥
पाषाणदार्वोरात्मेशःस्वयंव्यक्तंहितत्स्मृतम् ॥ स्वयंव्यक्तंस्थापितंवापूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ७ ॥ देवतानांमहर्षीणामर्चनार्थंसनातनः ॥ स्वयमेवजगन्ना
थःसान्निध्यंयातिकेशवः ॥ ८ ॥ यस्ययद्विग्रहेभोग्यंतदेवाविरभूद्भुवि ॥ तदेवपूजयेन्नित्यंतस्मिन्नेवरमेत्सदा ॥ ९ ॥ श्रीरङ्गशायीदेवेशोविधिनार्च्यः
सुरोत्तमः ॥ सएवेक्ष्वाकुनाथानांतपसाविरभूद्भुवि ॥ १० ॥ ममापिकाश्यांसंपूज्योमाधवःकलुषापहः ॥ यत्रयत्रगृहेरम्येस्वयंव्यक्तःसनातनः ॥ ११ ॥
तत्रतत्रसमागम्यरमेहंसंव्यवस्थितः ॥ नाष्टांगयोगेयज्ञेशस्त्वर्चायांविंदतेनृणाम् ॥ १२ ॥ चक्षुषोर्विषयंप्राप्यददातिवरमीप्सितम् ॥ सर्वावस्थासुसौल
भ्यमर्चायांलभ्यतेजनैः ॥१३॥ अज्ञानामपिसान्निध्यंसर्वदापृथिवीतले ॥ जंबूद्वीपेमहापुण्येवर्षेवैभारतेशुभे ॥१४॥ अर्चायांसंनिधौविष्णुर्नेतरेषुकदाचन॥
तत्तस्माद्भारतेवर्षेमुनिभिस्त्रिदशैरपि ॥ १५ ॥ सेवितःसततंदेवितपोयज्ञक्रियादिभिः ॥ भारतेस्मिन्महावर्षेनित्यंसंनिहितोहरिः ॥ १६ ॥ ऐंद्रद्युम्नेतथाकौ
र्मेसिंहाद्रौकरवीरके॥काश्यांप्रयागेसौम्येचशालग्रामाचलेतथा॥१७॥ द्वारवत्यांनैमिषेचतथाबदरिकाश्रमे ॥ कृतशौचेहरेत्पापंपौंडरीकेचदंडके ॥ १८ ॥
माथुरेवेङ्कटाद्रौचश्वेताद्रौगरुडाचले ॥ कांच्यामनंतशयनेश्रीरंगेवासवाचले ॥ १९ ॥ नारायणाचलेसौम्येवाराहेवामनाश्रमे ॥ एवमाद्याःस्वयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्यक्ताःसर्वकामफलप्रदाः ॥ २० ॥ स्वयमेवहिसान्निध्यंयस्मिन्यातिजनार्दनः ॥ तस्मिन्नेवस्वयंव्यक्तंवदंतिमुनयःशुभाः ॥ २१ ॥ महाभागवतश्रेष्ठो
विधिनास्थाप्यकेशवम् ॥ मंत्रेणकुर्यात्सांनिध्यंस्थापनंतद्विशिष्यते ॥ २२ ॥ तस्मिन्संपूजयेद्देवंग्रामेषुचगृहेषुच ॥ शालग्रामशिलायांतुगृहार्चास
द्भिरिष्यते ॥ २३ ॥ अर्चनंमंत्रपठनंयागयोगोमहात्मनः ॥ नामसंकीर्तनंसेवाताच्चिह्नैरंकनंतथा ॥ २४ ॥ तदीयाराधनंचस्यान्नवधाभिद्यतेशुभे ॥ त
त्तत्कर्मविधानंचविप्रस्यसततंस्मृतम् ॥ २५ ॥ महाभागवतःश्रेष्ठोब्राह्मणोवैगुरुर्नृणाम् ॥ सर्वेषामेवलोकानामसौपूज्योयथाहरिः ॥ २६ ॥ तापादिपं
चसंस्कारिनवेज्याकर्मकारकः ॥ अर्थपंचकविद्विप्रोमहाभागवतःस्मृतः ॥ २७ ॥ तत्तत्कर्मविधानेज्याक्षत्रियस्यविधीयते ॥ ताच्चिह्नैरंकनेसेवात
दीयानांचपूजनम् ॥ २८ ॥ मंत्रवर्णस्यजपनंनामसंकीर्तनंहरेः ॥ वंदनंचविशांप्रोक्तंषट्कर्मेज्याविधानतः ॥ २९ ॥ नामसंकीर्तनंसेवापूजनंवंदनं
तथा ॥ अर्चनंचतदीयानांपंचेज्याशूद्रजन्मनः ॥ ३० ॥ साधारणेनसर्वेषांमानसेज्यानृणांप्रिये ॥ स्वाधिकारानुरूपंचकार्याचेज्याजगत्पतेः ॥ ३१ ॥
अनन्यदेवताभक्तैरनन्यफलसाधकैः ॥ वेदविद्ब्रह्मतत्त्वज्ञैर्वीतरागैर्मुमुक्षुभिः ॥ ३२ ॥ गुरुभक्तिसमायुक्तैःसुप्रसन्नैःसुसाधुभिः ॥ ब्राह्मणैरितरैश्चापिपूज
नीयोहरिःसदा ॥ ३३ ॥ यथोचिताचवर्णस्यकार्याइज्याहरेर्नृणाम् ॥ वर्णाश्रमानुरूपंचकर्त्तव्यंवैष्णवैःशुभैः ॥ ३४ ॥ श्रुतिस्मृत्युदितंसम्यङ्नित्यम
त्रसमाचरेत् ॥ श्रुतिस्मृत्युक्तकर्माणिनातिक्रामेतबुद्धिमान् ॥ ३५ ॥ श्रुतिस्मृत्युक्तमाचारंयोनसेवेतवैष्णवः ॥ सचपाखंडमापन्नोरौरवेनरकेवसेत् ॥३६॥
तस्माद्वर्णानुरूपंवैकुर्यादिज्यांजगत्पतेः ॥ तस्मात्स्मृत्युक्तमाचारंकुर्याद्वैमानवःसदा ॥ ३७ ॥ साधारणाहिसर्वेषांमानसेज्याशुभेनृणाम् ॥ स्वाधिका
रंनिरीक्ष्यैवकर्मकुर्यादतंद्रितः ॥ ३८ ॥ शमोदमस्तपःशौचंसत्यमामिषवर्जनम् ॥ अस्तेयमेवाहिंसाचसर्वेषांधर्मसाधनम् ॥ ३९ ॥ तस्माद्वर्णानुरूपे
णपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ रात्रावंतेसमुत्थायउपस्पृश्ययथाविधि ॥ ४० ॥ नमस्कृत्यगुरून्स्वस्यसंस्मरेदच्युतंहृदि ॥ सहस्रनामभिर्भक्त्याकीर्तयेद्वाग्यतः
शुचिः ॥ ४१ ॥ बहिर्ग्रामात्समुसृज्यमूलमंत्रंयथाविधि ॥ शौचंकृत्वायथान्यायमाचम्यप्रयतःशुचिः ॥ ४२ ॥ दंतधावनपूर्वंतुस्नानंकुर्याद्यथाविधि ॥
आदायतुलसीमूलमृदंतत्पत्रसंयुताम् ॥ ४३ ॥ मूलमंत्रेणाभिमंत्र्यगायत्र्याचशुभानने ॥ मंत्रैर्वानुलिप्तांगःस्नायात्कृत्वाघमर्षणम् ॥ ४४ ॥ हरिपा
दोद्भवांगंगांतत्रावाह्यसुनिर्मले ॥ निमज्ज्याशुजपेत्सूक्तमघमर्षणमुत्तमम् ॥ ४५ ॥ आचम्यमार्जनंकुर्यात्पौरुषोक्तक्रमादथ ॥ पश्चादाशुनिमज्ज्याथमू
लमंत्रंजपेद्बुधः ॥ ४६ ॥ अष्टाविंशतिवारंवाशतमष्टोत्तरंचवा ॥ प्रार्थयेदभिमंत्र्याथजलमंत्रेणवैष्णवः ॥ ४७ ॥ आचम्यतर्पयेद्देवान्नृषींश्चैवपितॄंस्तथा ॥

१ अप्सु इतिपाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निपीड्यवस्त्रमाचम्यधौतवस्त्रेणवेष्टितः ॥ ४८ ॥ विमलांमृत्तिकांरम्यामादायद्विजसत्तमः ॥ मंत्रेणैवाभिमंत्र्याथललाटादिषुवैष्णवः ॥ ४९ ॥ धारयेदू र्द्ध्वपुंड्रानियथासंख्यमतंद्रितः ॥ उपास्यविधिवत्संध्यांसावित्रींचजपेद्बुधः ॥ ५० ॥ संयतात्मागृहंगत्वापादौप्रक्षाल्यवाग्यतः ॥ आचम्यैकाग्रमनसापूजा मंडपमाविशेत् ॥ ५१ ॥ रम्येशुभ्रतरेपीठेपुष्पोपचयशोभिते ॥ तस्मिन्निवेश्यदेवंतंलक्ष्मीनारायणंप्रभुम् ॥ ५२ ॥ पूजयेद्विधिनासम्यग्गं धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ स्थापनेवास्वयंव्यक्तेगृहाचार्यांविधानतः ॥ ५३ ॥ श्रौतस्मार्तागमोक्तानामर्चनंविधिनाद्विजः ॥ कुर्याद्भक्त्यायथार्हंच विष्णोःप्रयतमानसः ॥ ५४ ॥ यथोपदिष्टंगुरुणातथाकुर्वीतवैष्णवः ॥ श्रौतंवैखानसंप्रोक्तंवासिष्ठंस्मार्तमुच्यते ॥ ५५ ॥ पंचरात्रविधानंच दिव्यागममितीरितम् ॥ क्रियालोपंनकर्त्तव्यंविष्णोराराधनंपरम् ॥५६॥ आवाहनासनार्घ्याद्यैर्गंधपुष्पाक्षतादिभिः ॥ धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलाद्यैर्नमस्कृ तैः ॥ ५७ ॥ कुर्यादाराधनंविष्णोर्यथाशक्त्यामुदान्वितः ॥ प्रत्यृचंपुरुषसूक्तेनमूलमंत्रेणवैष्णवः ॥ ५८ ॥ मंत्रद्वयेनकुर्वीतषोडशैरुपचारकैः ॥ भूयःप्र त्युपचारेषुदद्यात्पुष्पाञ्जलिंततः ॥ ५९ ॥ आवाहयेज्जगन्नाथंमुद्रयाचैववैष्णवः ॥ आसनंतुयथादद्यात्पुष्पकेणचमुद्रया ॥ ६० ॥दीपार्घ्याचमनंस्नानंपात्र स्थैर्विमलैर्जलैः ॥ मंगलद्रव्यसंयुक्तैस्तुलसीदलमिश्रितैः ॥ ६१ ॥ दद्यात्प्रत्युपचारंतुमूलमंत्रद्वयेनच ॥ सुवासितेनतैलेनकुर्यादभ्यंजनंततः ॥ ६२ ॥ क स्तूर्याचंदनेनापिकुर्यादुद्वर्त्तनादिकम् ॥ सुगंधवासितैस्तोयैःस्नाप्यमंत्रयुतैःशुभैः ॥ ६३ ॥ वस्त्रैराभरणैर्दिव्यैरलंकृत्ययथाविधि ॥ मधुपर्कंततोदद्याद्गंधंद द्यात्सुवासितम् ॥ ६४ ॥ सुरभीणिसुपुष्पाणिभक्त्यासम्यङ्निवेदयेत् ॥ धूपंदशांगमष्टांगंदीपंचसुमनोहरम् ॥ ६५ ॥ नैवेद्यंविविधंदद्यात्पायसापूपमि श्रितम् ॥ कर्पूरंतुसतांबूलंभक्त्याचैवनिवेदयेत् ॥ ६६ ॥ दीपैर्नीराजनंकृत्वापुष्पमालांसमर्चयेत् ॥ परिणीयप्रणम्याथस्तुत्वास्तोत्रैरनुत्तमैः ॥ ६७ ॥ गरुडाङ्केशाययित्वामङ्गलार्घ्यंनिवेदयेत् ॥ संकीर्त्यनामभिःपुण्यैःपश्चाद्धोमंसमाचरेत् ॥ ६८ ॥ हरेर्नैवेद्यशेषेणजहुयाद्वह्निमंडले ॥ प्रत्यृचंपौरुषंसूक्तंश्री सूक्तंमंगलाह्वयम् ॥ ६९ ॥ होतव्यमाज्यसंमिश्रंहविषावैदिकानले ॥ प्रोक्तेनमंत्ररत्नेनजहुयाद्भक्तिसंयुतम् ॥ ७० ॥ अष्टोत्तरशतवारमष्टाविंशतिमेव च ॥ यज्ञरूपंमहाविष्णुंध्यायन्वैजुहुयाद्धविः ॥ ७१ ॥ शुद्धजांबूनदनिभंशंखचक्रगदाधरम् ॥ समस्तवेदवेदांतसांगोपांगयुतंप्रभुम् ॥ ७२ ॥ देव्याश्रि यासमासीनंध्यात्वाहोमंसमाचरेत् ॥ एकैकामाहुतिंपश्चान्नामभिर्जुहुयाद्धविः ॥ ७३ ॥ नित्यान्भक्तान्समुद्दिश्यमहाभागवतोत्तमः ॥ भूलीलाविमलाद्या श्चशक्तयःप्रथमंक्रमात् ॥ ७४ ॥ अनंतंविहगेंद्रादिदेवतास्तदनंतरम् ॥ वासुदेवादयःपश्चात्तथाशक्त्यादिदेवताः ॥ ७५ ॥ मूर्त्तयःकेशवाद्याश्चतथासंकर्ष णादयः ॥ मत्स्यकूर्मादयश्चैवतथाचक्रादिहेतयः ॥ ७६ ॥ कुमुदादयश्चत्रिदशास्तथाचंद्रादिदेवताः ॥ इंद्रादिलोकपालाश्चतथाधर्मादिदेवताः ॥ ७७ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

होतव्याःक्रमशस्तस्मिन्संपूज्याश्चविशेषतः ॥ एतद्वैकुंठहोमंतुमहाभागवतोत्तमः ॥ ७८ ॥ नित्यार्चनविधौनित्यंकुर्वीतसुसमाहितः ॥ गृहार्चनेगृहद्वा
रिपंचयज्ञविधानतः ॥ ७९ ॥ दत्त्वाबलिंविधानेनपश्चादाचमनंचरेत् ॥ उपविश्यासनेशुभ्रेकृष्णाजिनकुशोत्तरे ॥ ८० ॥ मंत्रयोगेप्रकुर्वीतभोगार्थसुखमा
त्मनः ॥ सम्यक्पद्मासनासीनोभूतशुद्धिंसमाचरेत् ॥ ८१ ॥ प्राणायामत्रयंकुर्यान्मन्त्रेणविजितेंद्रियः ॥ उदङ्मुखंततःकृत्वाहृत्पङ्कजमनुत्तमम् ॥ ८२ ॥
विकासंतस्यकुर्वीतविज्ञानरविणाहृदि ॥ तत्कर्णिकायांवह्न्यर्कशशिबिंबान्यनुक्रमात् ॥८३॥ त्रयंत्रयीमयेतस्मिन्श्चितयेद्वैष्णवोत्तमः ॥ नानारत्नमयंपीठं
तेषामुपरिचिंतयेत् ॥ ८४ ॥ तस्मिन्हृत्पद्ममूलांतेबालार्कसदृशद्युतिम् ॥ अष्टैश्वर्यदलंपद्मंमंत्राक्षरमयंचरेत् ॥८५॥ तस्मिन्देव्यासमासीनंकोटिशीतांशु
संनिभम् ॥ चतुर्भुजंसुंदरांगंशंखचक्रगदाधरम् ॥ ८६ ॥ पद्मपत्रविशालाक्षंसर्वलक्षणलक्षितम् ॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंपीतवस्त्रधरंप्रभुम् ॥ ८७ ॥ वि
चित्राभरणैर्युक्तंदिव्यमंडनमंडितम् ॥ दिव्यचंदनलिप्तांगंदिव्यपुष्पोपशोभितम् ॥ ८८ ॥ तुलसीकोमलदलवनमालाविभूषितम् ॥ बाला
र्ककोटिसदृशंकांत्यादेव्याश्रियासह ॥ ८९ ॥ सर्वलक्षणलक्षण्यासमाश्लिष्टतनुःशिवम् ॥ एवंध्यात्वाजपेन्मंत्रंसमाहितमनाःशुचिः ॥ ९० ॥
सहस्रंशतवारंवायथाशक्त्याथवापिच ॥ मनसैवार्चनंकृत्वाविरमेत्तत्रभक्तितः ॥ ९१ ॥ तदीयानर्चयेद्भक्त्यातस्मिन्कालेसमागतान् ॥ तर्प
यित्वान्नपानाद्यैरनुव्रज्यविसर्जयेत् ॥ ९२ ॥ अर्चयित्वापितृन्देवांस्तर्पयेच्चविधानतः ॥ संपूज्यातिथिभृत्यांश्चभुंजीयातांचदम्पती ॥ ९३ ॥ यक्षराक्षस
भूतानामर्चनंवर्जयेत्सदा ॥ योमोहात्कुरुतेविप्रःसचांडालोभवेद्ध्रुवम् ॥ ९४ ॥ यक्षाणांचपिशाचानांमद्यमांसभुजांतथा ॥ दिवौकसांतुभजनं
सुरापानसमंस्मृतम् ॥ ९५ ॥ ब्रह्मराक्षसवेतालयक्षभूतार्चनंनृणाम् ॥ कुंभीपाकमहाघोरनरकप्राप्तिसाधनम् ॥ ९६ ॥ कोटिजन्मकृतंपुण्यं
यज्ञदानक्रियादिकम् ॥ सद्यःसर्वंलयंयातियक्षभूतादिपूजनात् ॥ ९७ ॥ स्त्रियोवापुरुषोवापियक्षभूतादिकार्चनात् ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिश
तानिच ॥९८॥ क्रिमिर्भूत्वाथविष्ठायांपितृभिःसहमज्जति ॥ यक्षाणांचपिशाचानांतामसानांदिवौकसाम् ॥ ९९ ॥ निवेदितान्नंयोश्नातिपूयशोणितभुग्भ
वेत् ॥ यक्षान्भूतगणांश्चान्यान्क्रूरान्वैब्रह्मराक्षसान् ॥ १०० ॥ उद्दिश्यभुङ्क्तेयोविप्रःसद्यश्चाण्डालएवसः ॥ यानारीपूजयेद्यक्षान्पिशाचोरगराक्षसान् ॥
॥ १०१ ॥ सायातिनरकंघोरंकालसूत्रमधोमुखी ॥ पितृभिःसहकल्पांतमुषित्वातत्रदारुणे ॥ १०२॥ लिहन्मूत्रपुरीषंवैकृच्छ्रात्सूचिमुखैस्तथा ॥ कृमि
भिर्भक्ष्यमाणांगोयावदाभूतसंप्लवम् ॥ १०३ ॥ पश्चाद्भूमौदशाहेषुजायतेशतसंख्यया ॥ तस्माद्यक्षादिकानांचदेवानामर्चनंत्यजेत् ॥ १०४ ॥ स्वतंत्रंपूजनं

१ पतिनेतिवापाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यत्रवैदिकानामपित्यजेत् ॥ अर्चयित्वाजगद्वंद्यंदेवंनारायणंहरिम् ॥ १०५ ॥ तदावरणसंस्थानंदेवस्यपरितोर्चयेत् ॥ हरेर्भुक्तावशेषेणबलिंतेभ्योविनिः
क्षिपेत् ॥ १०६ ॥ होमंचैवप्रकुर्वीततच्छेषेणैववैष्णवः ॥ हरेर्निवेदितुंसम्यग्देवेभ्योजुहुयाद्धविः ॥ १०७ ॥ पितृभ्यश्चापितद्द्यात्सर्वमानंत्यमाप्नुयात् ॥
प्राणिनांपीडनंयत्तद्विदुषांनिरयायवै ॥ १०८ ॥ अदत्तंचैवयत्किंचित्परस्वंगृह्यतेनरैः ॥ स्तेयंतद्विद्धिगिरिजेनरकस्यैवकारणम् ॥ १०९ ॥ लशुनंमद्यपा
नादिसूलकंगृंजनंतथा ॥ तिलपिष्टंशिग्रुबिल्वंतथाकोशातकींतथा ॥ ११० ॥ अलाबुंचैववार्ताकिंबीजालींकवचानिच ॥ एवमन्यान्यभक्ष्याणिशास्त्र
दृष्टानिवैनरः ॥ १११ ॥ खादन्नरकमाप्नोतिविचित्रमशिवंतथा ॥ अवैष्णवानांयच्चान्नंपतितानांतथैवच ॥ ११२ ॥ अनर्पितंतथाविष्णोःश्वमांससदृशं
भवेत् ॥ यक्षराक्षसभूतान्नंसुरामद्यंचगृञ्जनम् ॥ ११३ ॥ योश्नातिनिरयंयातिपूयशोणितभोजनम् ॥ एतैःसंस्थापनस्पर्शसहवासादिभिर्नरः ॥
॥ ११४ ॥ तेपियान्त्येवनिरयंविण्मूत्रकृमिभोजनम् ॥ पतितानांचसंसर्गात्पाखंडानांतथैवच ॥११५॥ सर्वयज्ञस्यभोक्तारंपुराणंपुरुषोत्तमम् ॥ ज्ञात्वा
सर्वंप्रकुर्वीतनित्यनैमित्तिकाःक्रियाः ॥ ११६ ॥ यक्षराक्षसभूताश्चकूष्माण्डगणभैरवाः ॥ नार्चनीयाःसदादेविस्वर्गलोकमभीप्सुभिः ॥११७॥ यक्षराक्षसभू
तानामर्चनंवर्जयेद्द्विजः ॥ पैशाचत्वमवाप्नोतिकल्पकोटिशतत्रयम् ॥ ११८ ॥ तस्माद्राक्षसभूतानामर्चनंप्रतिषिध्यते ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटि
शतानिच ॥ ११९ ॥ रौरवंनरकंयातियक्षभूतगणार्चनात् ॥ शंखचक्रादिभिश्चिह्नैरन्यैःप्रियतमैर्हरेः ॥ १२० ॥ रहितःसर्वधर्मेभ्यःप्रच्युतोनरकंव्रजेत् ॥
अगम्यागमनाद्धिंसापरद्रव्यापहारणात् ॥ १२१ ॥ अभक्ष्यभक्षणात्सद्योनरकंसमवाप्नुयात् ॥ यस्तुपाणिगृहीतांचाहित्वान्यांयोस्त्रियंव्रजेत् ॥ १२२ ॥
अगम्यागमनंतद्धिसद्योनरककारकम् ॥ पतितानांचसंसर्गात्पाखंडानांतथैवच ॥ १२३ ॥ विकर्मस्थानांचतथायात्येवनिरयंनरः ॥ संसर्गिणांचसं
सर्गंतत्संसर्गमपित्यजेत् ॥ १२४ ॥ वैष्णवःकुलमेकंतुवर्जयेत्पापसंयुतम् ॥ एकांतीसंत्यजेद्ग्रामंमहापातकमिश्रितम् ॥ १२५ ॥ तथैवपरमे
कान्तीतिदेशमपिवर्जयेत् ॥ स्वकर्मज्ञानभक्त्यादिसाधनंवैष्णवंस्मृतम् ॥ १२६ ॥ हरेराज्ञानुरूपेणकर्मज्ञानादियश्चरेत् ॥ सएकांतीभवेद्विप्रो
वासुदेवपरायणः ॥ १२७ ॥ अकृत्यंवैष्णवःपापबुद्ध्यासम्यक्परित्यजेत् ॥ एकांतीसंत्यजेच्छास्त्रंदूषणान्मनसापिच ॥ १२८ ॥ तथैवपरमैकां
तीहेयबुद्ध्यापरित्यजेत् ॥ नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंकृत्यंतुत्रिविधंस्मृतम् ॥ १२९ ॥ ज्ञानंतथैवलोकेस्मिन्मुनिभिःसंप्रकीर्तितम् ॥ कृत्याकृत्यविवे
कंचपरलोकस्यचिंतनम् ॥ १३० ॥ तत्प्राप्तिसाधनंविष्णोःस्वरूपज्ञानमेवच ॥ भक्तियुक्तोऽभवेद्भक्तोनवधासाप्रकीर्तिता ॥ १३१ ॥ सुदर्शनोर्द्ध्व

१ श्वेतवृंताकमितिवापाठः ।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुंड्रादितच्चिह्नैरंकनंशुभम् ॥ सद्गुरोर्मंत्रपठनमर्चनंविधिनाहरेः ॥ १३२ ॥ स्मरणंकीर्तनंविष्णोःसेवाचपरमात्मनः ॥ प्रणामस्तस्यपुरतस्तदी
यानांचपूजनम् ॥ १३३ ॥ प्रसादतीर्थसेवाचभक्तिर्नवविधास्मृता ॥ यस्मात्प्रपद्यतेदेवंशरणंवैष्णवोहरिम् ॥ १३४ ॥ प्रपत्तिःसातुदिज्ञेयात्रिवि
धासंप्रकीर्तिता ॥ तामसीराजसीचैवसात्विकीत्रिविधास्मृता ॥ १३५ ॥ सापित्रिधाकृतासिद्धिःसामान्यासर्वदेहिनाम् ॥ एतच्चतुष्टयंदेविहेयंसंत्यज्यवैष्ण
वः ॥ १३६ ॥ उपायभूतंब्रह्मैवमवलंबेतवैष्णवम् ॥ उपायभावात्संत्यज्यकर्मज्ञानादिकंनरः ॥ १३७ ॥ कुर्वीतभगवत्प्रीत्यैमहाभागवतोत्तमः ॥ त्रिकाल
मर्चयेद्विष्णुंभक्त्यावैपुरुषोत्तमम् ॥ १३८ ॥ नैमित्तिकेविशेषेणपूजयेद्विधिनाशुभे ॥ प्रत्यहंकार्तिकेमासिजातीपुष्पैःसमर्चयेत् ॥ १३९ ॥ दद्यादखंडदी
पंचनियतात्माद्दढव्रतः ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वांतेहरिसायुज्यमाप्नुयात् ॥ १४० ॥ धनुष्युषसिदेवेशंमासमेकंनिरंतरम् ॥ अर्चयेदुत्पलैर्देविकरवीरैःसिता
सितैः ॥ १४१ ॥ धूपदीपैश्चनैवेद्यैर्यथाशक्त्यानिवेदयेत् ॥ समाप्तौभोजयेद्विप्रान्महाभागवतोत्तमान् ॥ १४२ ॥ अश्वमेधसहस्रस्यफलमाप्नोत्यसंशयम् ॥
तपोमास्युदितेभानौस्नात्वानद्यांविशेषतः ॥ १४३ ॥ अर्चयेन्माधवंपुष्पैरुत्पलैश्चशुभानने ॥ पायसंसघृतंदिव्यंभक्त्यातत्रनिवेदयेत् ॥१४४॥ स्नात्वा
संपूजयेद्विष्णुंमासमेकंनिरंतरम् ॥ शर्करांबुयुतंनित्यमुद्यानंविनिवेदयेत् ॥ १४५ ॥ वैष्णवान्पूजयेद्भक्त्यामासान्तेशुभदर्शने ॥ मधुमासितथानित्यंब
कुलैश्चंपकैरपि ॥ १४६ ॥ पूजयेज्जगतामीशंगुडान्नंचनिवेदयेत् ॥ मासांतेवैष्णवान्विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १४७ ॥ सहस्रवार्षिकींपूजांप्रतिनित्यम
वाप्नुयात् ॥ माधवेपूजयेद्देवंशतपत्रैर्महोत्पलैः ॥ १४८ ॥ पूजयित्वाविधानेनदध्यन्नंफलसंयुतम् ॥ गुडोदकंचभक्त्यावैतस्मिन्देविनिवेदयेत् ॥ १४९ ॥
लक्ष्म्यायुक्तोजगन्नाथःप्रीतोभवतिपार्वति ॥ शुक्रेतुशुक्लकमलैःपाटलैःकुमुदोत्पलैः ॥ १५० ॥ अर्चयित्वाहृषीकेशमन्नंचूतफलैर्युतम् ॥ निवेदयित्वाभ
क्त्यावैगवांकोटिप्रदोभवेत् ॥ १५१ ॥ वैष्णवान्भोजयित्वाथसर्वमानंत्यमाप्नुयात् ॥ आषाढेदेवदेवेशंलक्ष्मीभर्तारमच्युतम् ॥ १५२ ॥ श्रीपुष्पैरर्चये
न्नित्यंपायसान्नंनिवेदयेत् ॥ मासान्तेभोजयेद्विप्रान्महाभागवतोत्तमान् ॥ १५३ ॥ षष्टिवर्षसहस्रस्यपूजांप्राप्नोत्यसंशयः ॥ नभोमास्यर्चयेद्विष्णुंपुन्नागैःकेत
कीदलैः ॥ १५४ ॥ अर्चयित्वाच्युतंभक्त्यानभूयोजन्मभाग्भवेत् ॥ दद्यादपूपान्भक्त्याथशर्कराघृतमिश्रितान् ॥ १५५ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्तद्वत्सर्वमानं
त्यमाप्नुयात् ॥ नभस्येप्यर्चयेदीशंकुंदैःकुरवकैरपि ॥१५६॥ क्षीरान्नंगुडसंमिश्रंभक्त्यातत्रनिवेदयेत् ॥ गवांकोटिप्रदानस्यप्रत्यहंफलमाप्नुयात् ॥१५७॥
नीलोत्पलैरिषेमासिपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ भक्त्यानिवेदयेत्तस्मिन्क्षीरमापूपमिश्रितम् ॥ १५८ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ वैष्णवंलो
कमाप्नोतिमुदितःस्वजनैर्वृतः ॥१५९॥ ऊर्जेमासितथादेविकोमलैस्तुलसीदलैः ॥ पूजयित्वाच्युतंभक्त्यातत्सायुज्यमवाप्नुयात् ॥ १६० ॥ क्षीराज्यशर्क

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रोपेतमन्नंवैपायसंतथा ॥ अपूपंचक्रमेणैवभक्त्यासम्यङ्निवेदयेत् ॥ १६१ ॥ अमायांमंदवारेचवैष्णवर्क्षेतथैवच ॥ रविसंक्रमेव्यतीपातेग्रहणंचंद्रसूर्ययोः॥
॥ १६२ ॥ विशेषेणार्चयेद्विष्णुंयथाशक्त्यावरानने ॥ गुरोरुत्क्रांतदिवसेजन्मर्क्षेषुतथाहरेः ॥ १६३ ॥ इष्टिंचवैष्णवींकुर्याच्छक्त्यावैद्विजसत्तमः ॥ दद्या
त्पुष्पांजलिंतत्रप्रत्यृचंवेदसंमितम् ॥ १६४ ॥ पारणंचापिकुर्वीतचरुणापायसेनवा ॥ वैष्णवान्भोजयेद्विप्राञ्छक्त्यादद्याच्चदक्षिणाम् ॥ १६५ ॥ कुलको
टिंसमुधृत्यवैष्णवंपदमाप्नुयात् ॥ सर्ववेदैरशक्तश्चेद्यष्टुंभागवतोत्तमम् ॥ १६६ ॥ वैष्णवैरनुवाकैर्वासप्तरात्रंनिरंतरम् ॥ पुष्पांजलिसहस्रंतुहोमंचप्रत्य
हंचरेत् ॥ १६७ ॥ प्रीतयेवाभगवतःप्रतिश्लोकंयजेद्बुधः ॥ अथवामंत्ररत्नंहिसप्तरात्रंनिरंतरम् ॥ १६८ ॥ अष्टोत्तरसहस्रंतुजुहुयाद्धविषायजेत् ॥
विशेषेणार्चयेद्विद्वान्महाभागवतोत्तमान् ॥ १६९ ॥ अंतेचावभृथंकुर्याद्यथाविभवसारतः ॥ वैष्णवैरनुवाकैश्चकुर्यादवभृथंद्विजः ॥ १७० ॥
अत्रस्नात्वाविधानेनयथाशक्त्याद्विजोत्तमः ॥ शुभेपात्रांतरेरम्येपादौप्रक्षाल्यभक्तितः ॥ १७१ ॥ अर्चयेद्गंधपुष्पाद्यैर्वस्त्रैराभरणादिभिः ॥
तांबूलेनफलैर्वापियथाशक्त्यासमर्चयेत् ॥ १७२ ॥ भोजयित्वान्नपानाद्यैःप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ आसीमांतमनुव्रज्यनमस्कृत्यविसर्जितम् ॥ १७३ ॥
पुनःप्रणम्यभक्त्याथशनैस्तत्रनिवर्त्तितः ॥ गृहंप्रविश्यदेवेशंपूजयेत्प्रयतात्मवान् ॥ १७४ ॥ एवमभ्यर्चयेद्विष्णुंयावज्जीवमतंद्रितः ॥ तदीयांश्चविशेषे
णपूजयेत्सर्वदाशुभे ॥ १७५ ॥ आराधनानांसर्वेषांविष्णोराराधनंपरम् ॥ तस्मात्परतरंदेवितदीयानांसमर्चनम् ॥ १७६ ॥ अर्चयित्वापिगोविंदं
तदीयान्नार्चयेत्पुनः ॥ नसभागवतोज्ञेयःकेवलंदांभिकःस्मृतः ॥ १७७ ॥ पुमांस्तस्मात्प्रयत्नेनवैष्णवान्पूजयेत्सदा ॥ सर्वंतरतिदुःखौघंमहाभागवतार्च
नात् ॥ ॥ १७८ ॥ एवमुक्तंमयादेविविष्णोराराधनंपरम् ॥ नित्यनैमित्तिकंचैवतदीयानांचपूजनम् ॥ १७९ ॥ पौरुषंतस्ययाथात्म्यंफलसाधनमे
वच ॥ तस्यावसथदेहंचकर्माद्यपिचतुष्टयम् ॥ तवप्रोक्तंमयादेविकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ १८० ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसं
हितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेविष्णुपूजाविधानवैष्णवाचारकथनंनामत्रिपंचाशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २५३ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥
एवमुक्तातुसादेविपतिनाशूलपाणिना ॥ प्रणिपत्यमहात्मानमुवाचप्रांजलिस्तदा ॥ १ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ साधूक्तंहित्वयानाथवैष्णवंधर्ममुत्त
मम् ॥ गुह्याद्गुह्यतमंविष्णोःस्वरूपंपरमात्मनः ॥ २ ॥ धन्यास्मिकृतकृत्यास्मिसर्वदेवनमस्कृत ॥ तवप्रसादाद्देवेशमर्चयामिसनातनम् ॥ ३ ॥
॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ ततस्तद्वचनंश्रुत्वासभवस्त्रिपुरांतकः ॥ समाश्लिष्यावदद्देवींप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ ४ ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ ॥ साधुसाधुम
हादेविसाधुसाधुवरानने ॥ अर्चयस्वहृषीकेशंलक्ष्मीभर्त्तारमच्युतम् ॥ ५ ॥ कृतकृत्योस्म्यहंभद्रेवैष्णव्याभार्ययात्वया ॥ गुरुणातवचार्वंगिवामदेवेन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धीमता ॥ ६ ॥ अनुज्ञातार्चयस्वेशंपुराणंपुरुषोत्तमम् ॥ गुरूपदेशमार्गेणपूजयित्वैवकेशवम् ॥ प्राप्नोतिवांछितंसर्वंनान्यथाभूधरात्मजे ॥ ७ ॥ ॥ व
सिष्ठउवाच ॥ ॥ एवमुक्तातदादेविवामदेवांतिकंनृप ॥ जगामसहसाहृष्टाविष्णुपूजनलालसा ॥ ८ ॥ समेत्यतंगुरुंदेविपूजयित्वाप्रणम्यच ॥ विनी
ताप्रांजलिर्भूत्वाउवाचमुनिसत्तमम् ॥ ९ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनसम्यगाराधनंहरेः ॥ करिष्यामिद्विजश्रेष्ठत्वमनुज्ञातुमर्हसि ॥
॥ १० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तुतयादेव्यावामदेवोमहामुनिः ॥ तस्यैमंत्रवरंश्रेष्ठंददौसविधिनागुरुः ॥ ११ ॥ नाम्नांसहस्रंविष्णोश्चप्रो
क्तवान्मुनिसत्तमः ॥ निवेदयित्वापूजायाविधानमपिदेशिकः ॥ उवाचपरमप्रीत्यापार्वतींसंशितव्रताम् ॥ १२ ॥ ॥ वामदेवउवाच ॥ ॥ अर्चयित्वा
हृषीकेशंप्रातर्नित्यंवरानने ॥ सहस्रनामपठनंकुरुष्वतदनंतरम् ॥ १३ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ उत्युक्तातेनगुरुणाप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ पूजयि
त्वानमस्कृत्यपुनरायात्स्वमालयम् ॥ १४ ॥ शिक्षितागुरुणातेनवामदेवेनपार्वती ॥ ततःकतिपयाहस्तुद्रष्टुमाययौवृषभध्वजः ॥ १५ ॥ कैलासशि
खरेरम्येविष्णुमाराध्यशंकरः ॥ उपविष्टस्ततोभोक्तुंपार्वतींशंकरोब्रवीत् ॥ १६ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ पार्वत्येहिमयासार्द्धंभोक्तुंभुवनवंदिते ॥ ॥ व
सिष्ठउवाच ॥ ॥ तमाहपार्वतीदेवीजप्त्वानामसहस्रकम् ॥ १७ ॥ ॥ ततोभोक्ष्याम्यहंदेवभुज्यतांभवताप्रभो ॥ ततस्तांपार्वतींप्राहप्रहसन्परमे
श्वरः ॥ १८ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥ ॥ धन्यासिकृतकृत्यासिविष्णुभक्तासिपार्वति ॥ दुर्लभावैष्णवीभक्तिर्भागधेयंविनेश्वरि ॥ १९ ॥ रामरामेतिरा
मेतिरमेरामेमनोरमे ॥ सहस्रनामतत्तुल्यंरामनामवरानने ॥ २० ॥ रकारादीनिनामानिशृण्वतोममपार्वति ॥ मनःप्रसन्नतांयातिरामनामाभिशंक
या ॥ २१ ॥ रामेत्युक्त्वामहादेविभुंक्ष्वसार्धंमयाधुना ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ ततोरामेतिनामोक्त्वासहभुंक्त्वाथपार्वती ॥ २२ ॥ रामे
त्युक्तामहादेवीशंभुनासहसंस्थिता ॥ पप्रच्छशंकरंदेवंप्रीतिप्रणवमानसा ॥ २३ ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ सहस्रनामभिस्तुल्यंरामनाम
त्वयोदितम् ॥ तस्यापराणिनामानिसंतिचेद्रावणद्विषः ॥ कथ्यतांममदेवेशतत्रमेभक्तिरुत्थिता ॥ २४ ॥ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥
शृणुनामानिवक्ष्यामिरामचंद्रस्यपार्वति ॥ लौकिकावैदिकाःशब्दाःयेकेचित्संतिपार्वति ॥ २५ ॥ नामानिरामचंद्रस्यसहस्रंतेषुचाधिकम् ॥
तेषुचात्यंतमुख्यंहिनाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ २६ ॥ विष्णोरेकैकनामैवसर्ववेदाधिकंमतम् ॥ तादृङ्नामसहस्राणिरामनामसमानिच ॥ २७ ॥ यत्फलं
सर्ववेदानांमंत्राणांजपतःप्रिये ॥ तत्फलंकोटिगुणितंरामनाम्नैवलभ्यते ॥ २८ ॥ नामानिशृणुरामस्यमुख्यानिशुभदर्शने ॥ ऋषिभिःपरिगीतानिता
निवक्ष्यामितेप्रिये ॥ २९ ॥ ॐश्रीरामोरामचंद्रश्चरामभद्रश्चशाश्वतः ॥ राजीवलोचनःश्रीमान्राजेंद्रोरघुपुंगवः ॥ ३० ॥ जानकीवल्लभोजैत्रोजितामि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रोजनार्दनः ॥ विश्वामित्रप्रियोदांतःशरण्यत्राणतत्परः ॥ ३१ ॥ वालिप्रमथनोवाग्मीसत्यवाक्सत्यविक्रमः ॥ सत्यव्रतोव्रतफलःसदाहनुमदाश्रयः॥३२॥
कौशलेयःखरध्वंसीविराधवधपंडितः ॥ विभीषणपरित्राताादशग्रीवशिरोहरः ॥ ३३ ॥ सप्ततालप्रभेत्ताचहरकोदंडखंडनः ॥ जामदग्निमहादर्प्पदल
नस्ताडकांतकृत् ॥ ३४ ॥ वेदांतपारोवेदात्माभवबंधैकभेषजम् ॥ दूषणत्रिंशिरोरिश्चत्रिमूर्त्तिस्त्रिगुणस्त्रयी ॥ ३५ ॥ त्रिविक्रमस्त्रिलोकात्मापुण्यचा
रित्रकीर्त्तनः ॥ त्रिलोकरक्षकोधन्वीदंडकारण्यवासकृत् ॥३६ ॥ अहल्यापावनश्चैवपितृभक्तोवरप्रदः ॥ जितेंद्रियोजितक्रोधोजितलोभोजगद्गुरुः ॥ ३७ ॥
ऋक्षवानरसंघातीचित्रकूटसमाश्रयः ॥ जयंतत्राणवरदःसुमित्रापुत्रसेवितः ॥ ३८ ॥ सर्वदेवाधिदेवश्चमृतवानरजीवनः ॥ मायामारीचहंताचमहाभागोम
हाभुजः ॥ ३९ ॥ सर्वदेवस्तुतःसौम्योब्रह्मण्योमुनिसत्तमः ॥ महायोगीमहोदारःसुग्रीवस्थिरराज्यदः ॥ ४० ॥ सर्वपुण्याधिकफलःस्मृतःसर्वाघनाश
नः ॥ आदिपुरुषोमहापुरुषःपरमःपुरुषस्तथा ॥ ४१ ॥ पुण्योदयोमहासारःपुराणपुरुषोत्तमः ॥ स्मितवक्रोमितभाषीपूर्वभाषीचराघवः ॥ ४२ ॥
अनंतगुणगंभीरोधीरोदांतगुणोत्तरः ॥ मायामानुषचारित्रोमहादेवाधिपूजितः ॥ ४३ ॥ सेतुकृज्जितवारीशःसर्वतीर्थमयोहरिः ॥ श्यामांगःसुंदरःशूरः
पीतवासाधनुर्द्धरः ॥ ४४ ॥ सर्वयज्ञाधिपोयज्ञोजरामरणवर्जितः ॥ शिवलिंगप्रतिष्ठातासर्वाघगुणवर्जितः ॥ ४५ ॥ परमात्मापरब्रह्मसच्चिदानंदविग्र
हः ॥ परंजोतिःपरंधामपराकाशःपरात्परः ॥ ४६ ॥ परेशःपारगःपारःसर्वभूतात्मकःशिवः ॥ इतिश्रीरामचंद्रस्यनाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ ४७ ॥ गुह्या
द्गुह्यतरंदेवितवस्नेहात्प्रकीर्तितम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिभक्तियुक्तेनचेतसा ॥ ४८ ॥ सर्वैःप्रमुच्यतेपापैःकल्पकोटिशतोद्भवैः ॥ जलानिस्थलतांयांतिश
त्रवोयांतिमित्रताम् ॥ ४९ ॥ राजानोदासतांयांतिवह्नयोयांतिसौम्यताम् ॥ आनुकूल्यंचभूतानिस्थैर्यंयांतिचलाःश्रीयः ॥ ५० ॥ अनुग्रहंग्रहायांति
शांतिमायांत्युपद्रवाः ॥ पठतोभक्तिभावेननरस्यगिरिसंभवे ॥ ५१ ॥ पठेत्परमयाभक्त्यातस्यवश्यंजगत्त्रयम् ॥ यंयंकामंप्रकुरुतेतंतमाप्नोतिकीर्त्तना
त् ॥ ५२ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ वैकुंठेमोदतेनित्यंदशपूर्वैर्दशापरैः ॥ ५३ ॥ रामंदूर्वादलश्यामंपद्माक्षंपीतवाससम् ॥ स्तु
वंतिनामभिर्दिव्यैर्नतेसंसारिणोजनाः ॥ ५४ ॥ रामायरामभद्रायरामचंद्रायवेधसे ॥ रघुनाथायनाथायसीतायाःपतयेनमः ॥ ५५ ॥ इमंमंत्रंमहादेवि
जपन्नेवदिवानिशम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् ॥ ५६ ॥ इतितेरामचंद्रस्यमाहात्म्यंवेदसंमितम् ॥ कथितंवैमयासुभ्रूस्तवप्री
त्याशुभाह्वयम् ॥ ५७ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ तच्छुत्वाशंकरेणोक्तंमाहात्म्यंपरमात्मनः ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेआनंदाश्रुजलाप्लुता ॥ ५८ ॥
प्रणम्यप्राहदेवेशंभर्तारंवृषभध्वजम् ॥ ॥ पार्वत्युवाच ॥ ॥ अहोमाहात्म्यमतुलंरामस्यपरमात्मनः ॥ श्रोत्रतृप्तिर्हिमेनस्यात्कल्पायुतशतैर

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पि ॥ ५९ ॥ धन्याहंकृतकृत्यास्मिसर्वमुक्तंत्वयानघ ॥ त्वत्प्रसादाद्धरेर्भक्तिर्जन्मजन्मनिचास्तुमे ॥ ६० ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥
॥ एवमुक्तास्वभर्तारंगौरीभागवतोत्तमा ॥ रामायरामभद्रायरामचंद्रायवेधसे ॥ रघुनाथायनाथायसीतायाःपतयेनमः ॥ ६१ ॥ इममेव
जपन्मंत्रंसर्वावस्थासुपार्वती ॥ उवासचसुखेनैवकैलासेपतिनासह ॥ ६२ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंगुह्याद्गुह्यतमंनृप ॥ रुद्रप्रोक्तानिशास्त्राणितामसान्ये
वपार्थिव ॥ ६३ ॥ संमोहनार्थंलोकानांप्रोक्तवान्वृषभध्वजः ॥ रहसिप्रोक्तवान्देव्याइदमेकंहरःप्रभुः ॥६४॥ यथार्थमर्थंगुह्यंचसारंमंत्रस्यभूपते ॥ देव्याप्री
त्यैमहादेवःकथयामासतत्परः ॥ ६५ ॥ उमामहेश्वरंराजन्संवादमिममद्भुतम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिभक्तियुक्तेनचेतसा ॥ ६६ ॥ ससर्वंवंद्यःसर्वज्ञोम
हाभागवतोभवेत् ॥ सर्वधर्मविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिपरमंपदम् ॥ ६७ ॥ धन्यःखलुभवाँल्लोकेपार्थिवेंद्रमहाबल ॥ त्वदन्वयेहरिःश्रीमान्पुराणःपुरुषो
त्तमः ॥ ६८॥ उत्पत्स्यतेदाशरथिःसर्वलोकहितायवै ॥ तस्मादिक्ष्वाकवःपूज्याःसुराणामपिपार्थिव ॥ ६९ ॥ येषांजातोहिभगवान्रामोराजीवलोचनः ॥
॥ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायामुत्तरखंडेउमामहेश्वरसंवादेरामचंद्राष्टोत्तरशतनामकथनंनामचतुःपंचाशदधिकद्विशततमोऽ
ध्यायः ॥ २५४ ॥ छ ॥ छ ॥ ॥ दिलीपउवाच ॥ ॥ कथितंभवताब्रह्मन्सर्वधर्ममशेषतः ॥ सामान्यंचविशिष्टंचस्वरूपंपरजीवयोः ॥ १ ॥ स्वर्गाप
वर्गौकथितौसाधनंचतयोरपि ॥ धन्योस्म्यहंद्विजश्रेष्ठत्वत्प्रसादात्सदागुरो ॥ २ ॥ एकंमन्यंद्विजश्रेष्ठपृच्छामित्वांकुतूहलात् ॥ कथयस्वयथातथ्यमपि
वात्सल्यगौरवात् ॥ ३ ॥ महाभागवतश्रेष्ठोरुद्रस्त्रिपुरहंतकः ॥ कस्माद्विगर्हितंरूपंप्राप्तवान्सहभार्य्यया ॥ ४ ॥ योनिर्लिंगस्वरूपंचकथंस्यात्सुमहात्म
नः ॥ पंचवक्त्रश्चतुर्बाहुःशूलपाणिस्त्रिलोचनः ॥ ५ ॥ कथंविगर्हितंरूपंप्राप्तवान्द्विजपुंगव ॥ एवंसर्वसमाचक्ष्वमित्रावरुणनंदन ॥ ६ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियन्मांपृच्छसिगौरवात् ॥ विशुद्धहृदयेपुंसांबुद्धिःश्रेयसिजायते ॥ ७ ॥ स्वायंभुवोमनुःपूर्वंमंदरेपर्वतोत्तमे ॥ जगाममुनिभिःसार्द्धं
दीर्घसत्रमनुत्तमम् ॥८॥ तस्मिन्समागताःसर्वेमुनयःशंसितव्रताः ॥ नानाशास्त्रविदःश्रेष्ठाबालसूर्य्याग्निसप्रभाः ॥९॥ सर्ववेदविदोविप्राःसर्वधर्मपरायणाः ॥
वर्तमानेमहासत्रेमुनयःक्षीणकल्मषाः ॥ १० ॥ अन्वेष्टुंदेवतातत्त्वंमिथःप्रोचुस्तपोधनाः ॥ विप्राणांविदविदुषांकःपूज्योदेवतावरः ॥ ११ ॥ ब्रह्मविष्णुम
हेशानांकःस्तुतोमुक्तिदोनृणाम् ॥ कस्यपादोदकंसेव्यंभुक्तोच्छिष्टंचपावनम् ॥ १२ ॥ कोव्ययःपरमंधामपरमात्मासनातनः ॥ कस्यप्रसादंतीर्थंचपितृ ॥ २७८ ॥
णांतृप्तिदंभवेत् ॥ १३ ॥ तेषांसमुपविष्टानांइतिवादोमहानभूत् ॥ रुद्रमेकमितिप्राचुःकेचिदत्रमहर्षयः ॥ १४ ॥ ब्रह्मैवपूज्यइत्यन्येवदंतिमुनिसत्तमाः ॥

१ कथामन्यां—इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सूर्यएवात्मनांपूज्यइत्यन्येप्राहुरुत्तमाः ॥१५॥ योसौसर्वगतःश्रीमाञ्छ्रीपतिःपुरुषोत्तमः ॥ अव्ययःपुंडरीकाक्षोवासुदेवःपरात्परः ॥१६॥ अनादिनिधनो विष्णुःसएवपरमेश्वरः ॥ संपूज्योदेवताश्रेष्ठइत्यन्येचोचिरेद्विजाः ॥ १७॥ तेषांविवदतांतत्रमनुःस्वायंभुवोब्रवीत् ॥ शुद्धसत्वमयोयोसौकल्याणगुणवान्प्रभुः ॥ १८॥ पुंडरीकेक्षणःश्रीमाञ्छ्रीपतिःपुरुषोत्तमः ॥ विप्राणांवेदविदुषांएकएवार्चितःप्रभुः ॥ १९ ॥ विप्राणांनेतरेपूज्याःरजस्तमविमिश्रिताः ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वासर्वएवमहर्षयः ॥ भृगुंतपोनिधिंविप्रंप्रोचुःप्रांजलयस्तथा ॥ २० ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ अस्माकंसंशयंछेत्तुंत्वंसमर्थोसिसुव्रत ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानामंतिकंव्रजसुव्रत ॥ २१ ॥ गत्वातेषांसमीपंतुतथादृष्ट्वातुविग्रहान् ॥ शुद्धसत्वगुणंतेषांयस्मिन्संविद्यतेमुने ॥ २२ ॥ सएवपूज्यो विप्राणांनेतरस्तुकदाचन ॥ शुद्धसत्वमयःसाक्षाद्ब्रह्मण्यःसभविष्यति ॥ २३ ॥ तीर्थप्रसादवाँल्लोकेविप्राणांसभविष्यति ॥ देवतानांपितॄणांचतस्योच्छिष्टंसुपावनम् ॥ २४ ॥ तस्माद्याहिमुनिश्रेष्ठविबुधानांनिवासनम् ॥ क्षिप्रंकुरुमुनिश्रेष्ठसर्वलोकहितंप्रभो ॥ २५ ॥ एवमुक्तस्ततस्तूर्णंकैलासंमुनिसत्तमः ॥ जगामवामदेवेनयत्रास्तेवृषभध्वजः ॥ २६ ॥ गृहद्वारमुपागम्यशंकरस्यमहात्मनः ॥ शूलहस्तंमहारौद्रंनंदिंदृष्ट्वाब्रवीद्द्विजः ॥ २७ ॥ संप्राप्तोहंभृगुर्विप्रोहरंद्रष्टुंसुरोत्तमम् ॥ निवेदयस्वमांशीघ्रंशंकरायमहात्मने ॥ २८ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वानंदीसर्वगणेश्वरः ॥ उवाचपरुषंवाक्यंमहर्षिममितौजसम् ॥ २९ ॥ असांनिध्यंप्रभोस्तस्यदेव्याक्रीडतिशंकरः ॥ निवर्तस्वमुनिश्रेष्ठयदिजीवितुमिच्छसि ॥३०॥ एवंनिराकृतस्तेनतत्रातिष्ठन्महातपाः ॥ बहूनिदिवसान्यस्मिन्गृहद्वारिमहेशितुः ॥ ३१ ॥ नारीसंगममत्तोसौयस्मान्मामवमन्यते ॥ योनिलिंगस्वरूपंवैतस्मात्तस्यभविष्यति ॥ ३२ ॥ ब्राह्मणंमावजानातितमसासमुपागतः ॥ अब्रह्मण्यत्वमापन्नोह्यपूज्योसौद्विजन्मनाम् ॥ ३३ ॥ तस्मादन्नंजलंपुष्पंतस्मैदत्तंहविस्तथा ॥ निर्माल्यमस्यतत्सर्वंभविष्यतिनसंशयः ॥ ३४ ॥ एवंशप्त्वामहातेजाःशंकरंलोकपूजितम् ॥ उवाचगणमत्युग्रंनंदिंशूलधरंनृप ॥ ३५ ॥ रुद्रभक्ताश्चये लोकेभस्मलिंगास्थिधारिणः ॥ तेपाखंडत्वमापन्नावेदबाह्याभवंतुवै ॥ ३६ ॥ एवंशप्त्वामुनिस्तत्ररुद्रंत्रिपुरहंतकम् ॥ जगामब्रह्मलोकंवैसर्वलोकनमस्कृतम् ॥ ३७ ॥ तत्रदेवैःसहासीनंब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् ॥ दृष्ट्वाप्रांजलिनादेवंप्रणनाममहामतिः ॥ ३८ ॥ प्रणम्यपुरतस्तस्यतूष्णीमासमहातपाः ॥ तंदृष्ट्वामुनिशार्दूलंरजोगुणसमावृतः ॥ ३९ ॥ नार्चयामासधातासौमहर्षिंसमुपागतम् ॥ प्रत्युत्थानंप्रियंवाक्यंनकृतंतस्यवेधसा ॥४०॥ ऐश्वर्येणैवमहतातस्थौतत्रांबुजासनः ॥ तंदृष्ट्वारजसोद्रिक्तंमहर्षिःपंकजासनम् ॥ ४१ ॥ व्याजहारमहातेजावाक्यंलोकपितामहः ॥ रजसामहतोद्रिक्तोयस्मान्मामवमन्यसे ॥ ॥ ४२ ॥ तस्मात्त्वंसर्वलोकानामपूज्यत्वंसमाप्नुहि ॥ एवंशप्त्वामहात्मानंब्रह्माणंलोकपूजितम् ॥ ४३ ॥ जगामसहसाविप्रोभगवन्मंदिरंभृगुः ॥ प्रवि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इयवैष्णवंलोकंक्षीराब्धेरुत्तरेतटे ॥ ४४ ॥ तत्रस्थितैर्महाभागैःपूज्यमानोयथार्हतः ॥ तत्रानिवार्य्यमाणस्तुप्रविष्टोंतःपुरंद्विजः ॥ ४५ ॥ प्रविश्यतस्मि
न्विमलेविमानेरविसन्निभे ॥ शयानंनागपर्य्यंकेददर्शकमलापतिम् ॥४६॥ लक्ष्मीकरसरोजाभ्यांमृज्यमानपदद्वयम् ॥ तंदृष्ट्वामुनिशार्दूलोभृगुःकोपसमन्वि
तः ॥ ४७ ॥ सव्यंपादंप्रचिक्षेपविष्णोर्वक्षसिशोभने ॥ तूर्णमुत्थायभगवान्धन्योस्मीतिवदन्मुदा ॥ ४८ ॥ हस्ताभ्यांचरणंतस्यपीडयामासहर्षितः ॥
शनैर्मृदित्वातत्पादंमधुरंवाक्यमब्रवीत् ॥ ४९ ॥ धन्योस्म्यद्यैवविप्रर्षेकृतकृत्योस्मिसर्वदा ॥ त्वत्पादस्पर्शनाद्देहेमंगलंमेभविष्यति ॥ ५० ॥ समस्त
संपत्समवाप्तिहेतवःसमुत्थितापत्कुलधूमकेतवः ॥ अपारसंसारसमुद्रसेतवःपुनंतुमांब्राह्मणपादपांसवः ॥ ५१ ॥ विप्रपादरजोयस्यदेहेतिष्ठतिसर्वदा ॥
गंगादिसर्वतीर्थानितस्यातिष्ठंत्यसंशयम् ॥ ५२ ॥ इत्युक्त्वासहसोत्थायदेव्यासार्द्धंजनार्दनः ॥ भक्त्यासमर्चयामासदिव्यस्रक्चंदनादिभिः ॥ ५३ ॥ तंदृ
ष्ट्वामुनिशार्दूलोहर्षपूर्णाश्रुलोचनः ॥ उत्थायासनमुख्यात्तंप्रणनामदयानिधिम् ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वाहर्षात्प्राहमहातपाः ॥ ५४ ॥ ॥ श्रीभृगु
रुवाच ॥ ॥ अहोरूपमहोशांतिरहोज्ञानमहोदया ॥ अहोमुनिर्मलाक्षांतिरहोसत्वगुणंहरेः ॥ ५५ ॥ नैसर्गिकंशुभंसत्वंतथैवगुणवारिधेः ॥ नान्येषांवि
द्यतेकिंचित्सर्वेषांत्रिदिवौकसाम् ॥५६॥ ब्रह्मण्यश्चशरण्यश्चत्वमेवपुरुषोत्तमः ॥ ब्राह्मणानांत्वमेवेशोनान्यःपूज्यःसुरःक्वचित् ॥ ५७ ॥ येचेंयंतिसुरानन्यां
स्त्वांविनापुरुषोतम॥तेपाखंडत्वमापन्नाःसर्वलोकविगर्हिताः॥५८॥विप्राणांवेदविदुषांत्वमेवेज्योजनार्दनः॥नान्यःकश्चित्सुराणांतुपूजनीयःकदाचन॥५९॥
अनर्च्याब्रह्मरुद्राद्याराजस्तमोविमिश्रिताः ॥ त्वंशुद्धसत्वगुणवान्पूजनीयोग्रजन्मनाम् ॥६०॥ त्वत्पादसलिलंसेव्यंपितॄणांचदिवौकसाम् ॥ सर्वेषांभूसुराणां
चमुक्तिदंकल्मषापहम् ॥६१॥ त्वद्भुक्तोच्छिष्टशेषंवैपितॄणांचदिवौकसाम् ॥ भूसुराणांचसेव्यंस्यान्नान्येषांतुकदाचन ॥६२॥ इतरेषांतुदेवानामन्नंपुष्पंजलं
तथा॥अस्पृश्यंतुभवेत्सर्वंनिर्माल्यंसुरयासमम् ॥६३॥ तस्माद्वैब्राह्मणोनित्यंपूजयित्वासनातनम् ॥ त्वत्तीर्थंभुक्तमन्नंचभजेतैवानिशंबुधः॥६४॥ नान्यंदेवं
तुवीक्षेतब्राह्मणोनचपूजयेत् ॥ नान्यप्रसादंभुंजीतनान्यदायतनंविशेत् ॥ ६५ ॥ नददातीहयोविप्रःपितॄणांश्राद्धकर्मणि ॥ त्वद्भुक्तमन्नंतीर्थंचतत्सर्वं
निष्फलंभवेत् ॥६६॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ पतंतिपितरस्तस्यनरकेपूयशोणिते ॥ ६७॥ निवेदितंतवविभोयोजुहोतिददातिवा ॥
देवतानांपितॄणांचतृप्तिरानंत्यमश्नुते ॥६८॥ तस्मात्त्वमेवविप्राणांपूज्योनान्योस्तिकश्चन ॥ मोहाद्यःपूजयेदन्यान्सपाखंडीभविष्यति ॥६९॥ त्वंहिनाराय
णःश्रीमान्वासुदेवःसनातनः॥ विष्णुःसर्वगतोनित्यःपरमात्मामहेश्वरः॥७०॥त्वमेवसेव्योविप्राणांब्रह्मण्यःशुद्धसत्ववान् ॥ पूज्यत्वाद्ब्राह्मणानांवैशुद्धसत्वगु
णादपि॥७१॥ सर्वेषामेवदेवानांब्राह्मणत्वमवाप्नुहि ॥ त्वामेवहिसदाविप्राभजंतिपुरुषोत्तमम् ॥७२॥ ब्राह्मणास्तेवभूवुस्तुनान्यास्तत्रनसंशयः ॥ ब्रह्मण्योदेव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कीपुत्रोब्रह्मण्योमधुसूदनः॥७३॥ ब्रह्मण्यःपुंडरीकाक्षोब्रह्मण्योविष्णुरच्युतः॥ ब्रह्मण्योभगवान्कृष्णोवासुदेवोच्युतोहरिः॥७४॥ ब्रह्मण्योनारसिंहःस्यात्तथा
नारायणोव्ययः॥ ब्रह्मण्यःश्रीधरःश्रीशोगोविंदोवामनस्तथा॥७५॥ ब्रह्मण्योयज्ञवाराहःकेशवःपुरुषोत्तमः॥ ब्रह्मण्योराघवःश्रीमान्रामोराजीवलोचनः॥७६॥
ब्रह्मण्यःपद्मनाभःस्यात्तथादामोदरःप्रभुः॥ ब्रह्मण्योमाधवोयज्ञस्तथात्रिविक्रमःप्रभुः ॥ ७७ ॥ ब्रह्मण्यश्चहृषीकेशःपीतवासाजनार्दनः ॥ नमोब्रह्मण्यदेवाय
वासुदेवायशार्ङ्गिणे ॥७८॥ नारायणायश्रीशायपुंडरीकेक्षणायच ॥ नमोब्रह्मण्यदेवायवासुदेवायविष्णवे ॥७९॥ कल्याणगुणपूर्णायनमस्तेपरमात्मने ॥
नमोब्रह्मण्यदेवायसर्वदेवस्वरूपिणे ॥ ८० ॥ वाराहवपुषेनित्यंत्रयीनाथायतेनमः ॥ नमोब्रह्मण्येदवायनागपर्यंकशायिने ॥ ८१ ॥ राजीवदलनेत्रायरा
घवायनमोनमः ॥ माययामोहिताःसर्वेदेवाश्चऋषयस्तव ॥ ८२ ॥ नजानंतिमहात्मानंसर्वलोकेश्वरंप्रभो ॥ त्वांनजानंतिभगवन्सर्ववेदविदोपिहि ॥ ८३ ॥
नामरूपगुणैःश्रीशचारित्रैरपिदुष्कृतैः ॥ परत्वसूचकंसत्वंतववेदितुमीश्वरः ॥ ८४ ॥ महर्षिभिःप्रेषितोहमागतोस्मितवांतिकम् ॥ तवशीलगुणाञ्ज्ञातुं
चरणंममकेशव ॥ ८५ ॥ दत्तंवक्षसिगोविंदतत्क्षंतव्यंकृपानिधे ॥ एवमुक्त्वाभृगुर्देवंप्रणम्यचमुहुर्मुहुः ॥ ८६ ॥ दिव्यैर्महर्षिभिस्तत्रपूज्यमानोमहात्म
भिः ॥ पुनर्जगामसहृष्टात्मायज्ञभूमिंशुभाह्वयाम् ॥ ८७ ॥ समागतंमहात्मानंतत्रदृष्ट्वामहर्षयः ॥ प्रत्युत्थायनमस्कृत्वापूजांचक्रुर्विधानतः ॥ ८८ ॥ तेषां
विज्ञापयामासतत्सर्वंमुनिपुंगवः ॥ रजस्तमगुणोद्रिक्तौविधीशानौसुरोत्तमौ ॥ ८९ ॥ शप्तौमयानपूज्यौतौविप्राणामृषिसत्तमाः ॥ अब्रह्मण्यत्वमापन्नोगर्हि
तंरूपमास्थितः ॥ ९० ॥ शप्तःकैलासशिखरेशंकरस्तमसावृतः ॥ शुद्धसत्त्वमयोविष्णुःकल्याणगुणसागरः ॥९१॥ नारायणःपरंब्रह्मविप्राणांदैवतंहरिः ॥
ब्रह्मण्यःश्रीपतिर्विष्णुर्वासुदेवोजनार्दनः ॥ ९२ ॥ ब्रह्मण्यःपुंडरीकाक्षोगोविंदोहरिरच्युतः ॥ सएवपूज्योविप्राणांनेतरःपुरुषर्षभाः ॥ ९३ ॥ मोहाद्यःपूजये
दन्यंसपाखंडीभविष्यति ॥ स्मरणादेवकृष्णस्यविमुक्तिःपापिनामपि ॥ ९४ ॥ तस्यपादोदकंसेव्यंभुक्तोच्छिष्टंचपावनम् ॥ स्वर्गापवर्गदंनॄणांब्राह्म
णानांविशेषतः ॥ ९५ ॥ विष्णोर्निवेदितंनित्यंदेवेभ्योजुहुयाद्धविः ॥ पितृभ्यश्चैवतद्दद्यात्सर्वमानंत्यमश्नुते ॥ ९६ ॥ योनदद्याद्धरेर्भुक्तंपितॄणांश्राद्धक
र्मणि ॥ अश्नंतिपितरस्तस्यविण्मूत्रंसततंद्विजाः ॥ ९७ ॥ तस्माद्विष्णोःप्रसादोवैसेवितव्योद्विजन्मनाम् ॥ इतरेषांतुदेवानांनिर्माल्यंगर्हितंभवेत् ॥९८॥
सकृदेवाहियोश्नातिब्राह्मणोज्ञानदुर्बलः ॥ निर्माल्यंशंकरादीनांसचांडालोभवेद्ध्रुवम् ॥ ९९ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिपच्यतेनरकाग्निना ॥ निर्माल्यंभोद्वि
जश्रेष्ठारुद्रादीनांदिवौकसाम्॥१००॥रक्षोयक्षपिशाचान्नंमद्यमांससमंस्मृतम्॥तद्ब्राह्मणैर्नभोक्तव्यंदेवानांभुंजितंहविः॥१०१॥तस्मादन्यंपरित्यज्यविष्णुमे
वसनातनम् ॥ पूजयध्वंद्विजश्रेष्ठायावज्जीवमतंद्रिताः॥१०२॥ तद्विष्णोःपरमंधाममन्यंतोगतसंशयाः ॥ तापादिपंचसंस्कारैरन्विष्टाःशुभचेतसः॥१०३॥
अप्राकृतंहरिंसम्यगर्चयध्वंद्विजर्षभाः॥ चक्रांकितभुजाविप्राभवंत्यप्राकृताःशुभाः॥१०४॥चक्रलांछनहीनास्तुप्राकृतास्तामसास्मृताः ॥ तस्मात्प्राकृतसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्गपापौघदहनंहरेः ॥१०५॥ प्रतप्तंविभृयाच्चक्रंशंखंचभुजमूलयोः ॥ उर्द्धपुंड्राणिचांगेषुधृत्वाशास्त्रोक्तमार्गतः ॥१०६॥ अर्चयेन्मंत्ररत्नेनविधिनापुरुषोत्त
मम् ॥ तस्यप्रसादसेवांचकुर्य्यान्नित्यमतंद्रितः ॥१०७॥ तस्यावरणपूजायांत्रिदशानर्चयेत्सदा ॥ तमेवसर्वयज्ञानांभोक्तारंपरमेश्वरम् ॥ ८ ॥ ज्ञात्वावैजुहु
यादद्याज्जपेद्वैसततंद्विजाः ॥१०९॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ एवमुक्तास्तुतेसर्वेऋषयःक्षीणकल्मषाः ॥ नमस्कृत्यभृगुंसम्यगूचुःप्रांजलयस्तदा॥११०॥
॥ ऋषयऊचुः ॥ ॥ भगवन्संशयछेत्तात्वमेवद्विजसत्तम ॥ त्वंवैलोकगतिर्ब्रह्मंस्त्वमेवपरमागतिः ॥ १११ ॥ त्वमेवपरमोधर्मस्त्वमेवपरमंतपः ॥ त्वत्प्र
सादाद्वयंविप्रभविष्यामोहिनान्यथा ॥ ११२ ॥ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ ॥ एवंस्तुत्वाभृगुंविप्रंसर्वेएवमहर्षयः ॥ तस्मात्संप्राप्तमंत्रावैपूजयामासुरच्युतम्
॥ ११३ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंप्रसंगात्पार्थिवोत्तम ॥ रामस्यहस्तकमलस्पर्शनाद्वैनृपोत्तम ॥ ११४ ॥ भविष्यत्यमलंतच्चरूपंलोकविगर्हितम् ॥ राघवः
सर्वदेवानांपावनःपुरुषोत्तमः ॥ ११५ ॥ स्पृष्टादृष्टाश्चतेनैवविमलाःशंकरादयः ॥ सर्वेषामपिदेवानांपितामाताजनार्दनः ॥ ११६ ॥ त्राताचसर्वलोकानां
वात्सल्यगुणसागरः ॥ तमेवशरणंगच्छयदीच्छेत्परसंपदम् ॥ ११७ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंपुराणंवेदसंमितम् ॥ ब्रह्मणाकथितंराजन्मनुस्वायंभुवोंतरे
॥ ११८ ॥ विष्णुभक्तिविनीतस्यशुद्धसत्वस्यनान्यथा ॥ तस्यसंश्रावयेन्नित्यंविमुक्तासाहरेःकथा ॥११९॥ शंखचक्रोर्द्धपुंड्रादिविहितोवाचकःपुमान् ॥
तन्मुखाच्छ्रूयतांनित्यंपुत्रीभवसिनान्यथा ॥ १२० ॥ यस्त्विदंश्रावयेन्नित्यंपठेद्वासुसमाहितः ॥ अनन्यभक्तिःश्रीशस्यजायतेतस्यसर्वदा ॥ १२१ ॥
विद्यार्थीलभतेविद्यांधर्मार्थीधर्ममाप्नुयात् ॥ मोक्षार्थीलभतेमोक्षंकामार्थीलभतेसुखम् ॥ १२२ ॥ द्वादश्यांश्रवणार्केचसंक्रांतौग्रहणेतथा ॥ अमावस्यांपौ
र्णमास्यांपठेद्भक्तिसमन्वितः ॥ १२३ ॥ श्लोकार्द्धंश्लोकपादंवापठेद्यस्तुसमाहितः ॥ अश्वमेधसहस्रस्यफलंप्राप्नोत्यसंशयः ॥१२४॥ इत्येतत्कथितंगुह्यंपुरा
णंसंहितात्मकम् ॥ अर्चयस्वहृषीकेशंयदीच्छसिपरमंपदम् ॥१२५॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवमुक्तोवसिष्ठेनगुरुणानृपसत्तमः ॥ प्रणम्यचगुरुंराजापूज
यित्वायथार्हतः ॥१२६॥ तस्मात्संप्राप्तमंत्रोसौविधिनाद्विजसत्तमात् ॥ अर्चयित्वाहृषीकेशंयावज्जीवमतंद्रितः ॥ कालेहरिपदंप्रापयोगिगम्यंसनातनम्
॥१२७॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेपंचपंचाशत्साहस्र्यांसंहितायांवैयासिक्यांमुत्तरखंडेभृगुपरीक्षाकथनंनामपंचपंचाशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २५५॥

श्रीपाद्ममहापुराणस्येदमुत्तरखण्डं श्रीकृष्णातीरगवाई (वैराज) क्षेत्रनिवासिना ऐनापुरेउपाख्यबाळाचार्यतनूजनुषा
उद्धवाचार्येण संशोधितं ॥ तेन श्रीभगवाँल्लक्ष्मीवेङ्कटेशः प्रीयताम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इदं उत्तरखण्डं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजेन खेमराजेन

स्वकीये 'श्रीवेंकटेश्वर' यन्त्रालयेऽङ्कित्वा प्रकाशितम्

संवत् १९५१ शाके १८१७ सन् १८९५.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मे महापुराणेषष्ठमुत्तरखण्डं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे सप्तमं क्रियाखंडं प्रारभ्यते ॥

इस पुस्तकका सब अधिकार सन् १८६७ ई० २५ ऐक्टके अनुसार रजिष्टर करिके यन्त्राधिकारीनें स्वाधीन रक्खे हैं.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्रियाखंडाचीं चित्रें

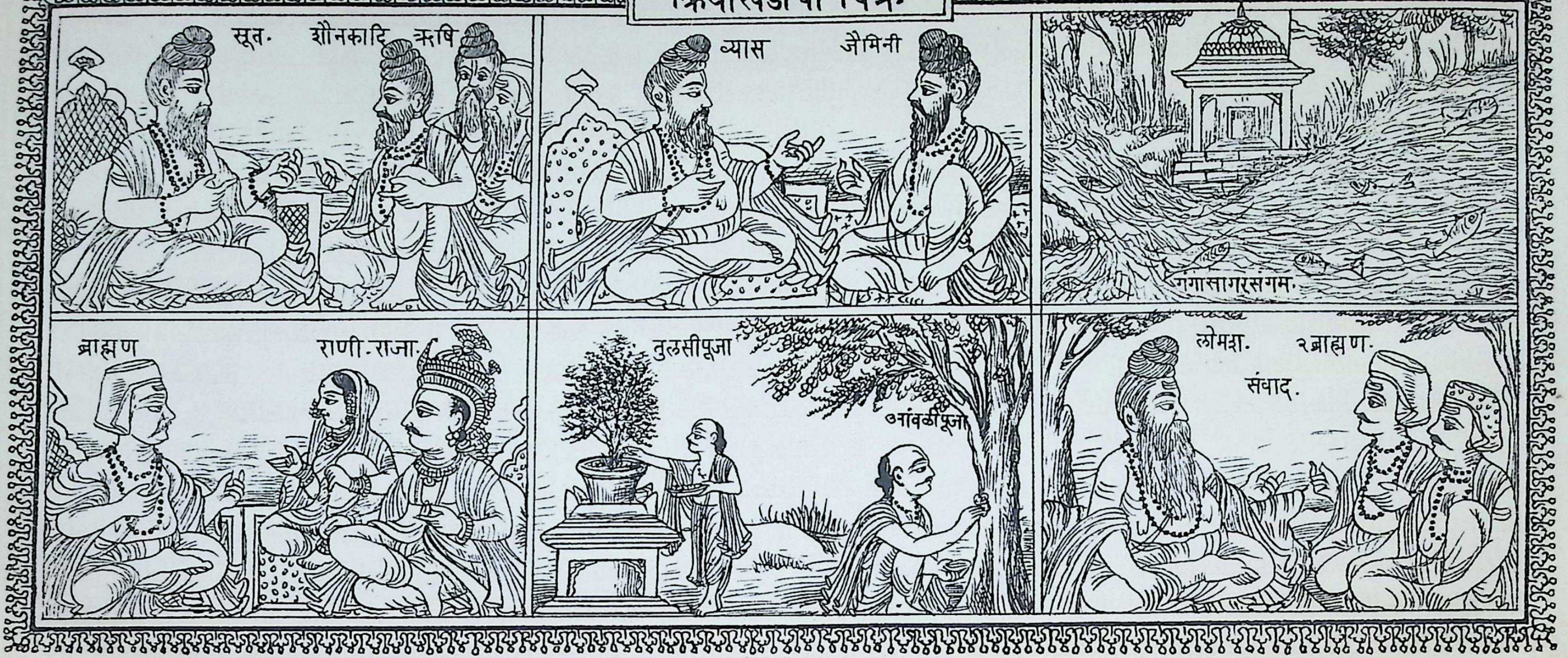

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ क्रियायोगसारखण्डमारभ्यते ॥ लक्ष्मीनाथपदारविंदयुगुलंब्रह्मेश्वराद्यामरश्रेणिनम्रशिरोलिमालिअमलंवंदामहेसंततम् ॥ भक्त्या
योगिमनस्तडागसुषमासंदोहपुष्यत्तमंगङ्गाम्भोमकरंदबिन्दुनिकरंसंसारदुःखापहम् ॥ १ ॥ योमूर्तीर्बहुधाविधायभगवान्रक्षन्नशेषंजगद्यत्पादार्चनतत्परान्
हिपुनर्मज्जंतिविश्वार्णवे ॥ सर्वप्राणिहृदंबुजेषुवसतिर्यस्यप्रभोःसंततंरम्यक्रोडवपुर्धरायहरयेदेवायतस्मैनमः ॥ २ ॥ वेदेभ्यउद्धृत्यसमस्तधर्मान्योयंपुराणे
षुजगाददेवः ॥ व्यासस्वरूपेणजगद्धितायवंदेतमेतंकमलासमेतम् ॥ ३ ॥ एकदामुनयःसर्वेसर्वलोकहितैषिणः ॥ सुरम्येनैमिषारण्येगोष्ठींचक्रुर्मनोरमा
म् ॥४॥ तत्रांतरेमहातेजाव्यासशिष्योमहायशाः॥ सूतःशिष्यगणैर्युक्तःसमायातोहरिंस्मरन् ॥५॥ तमायांतंसमालोक्यसूतंशास्त्रार्थपारगम् ॥ नेमुःसर्वेसमु
त्थायशौनकाद्यास्तपोधनाः ॥ ६ ॥ सोपितान्सहसाभक्त्यामुनीन्परमवैष्णवान् ॥ ननामदंडवद्भूमौसर्वधर्मविदांवरः ॥ ७ ॥ वरासनेमहाबुद्धिस्तैर्द
त्तेमुनिसत्तमैः ॥ उवासहमुनिर्मध्येसर्वैःशिष्यगणैर्वृतः ॥ ८ ॥ तत्रोपविष्टंतंसूतंशौनकोमुनिसत्तमः ॥ बद्धाञ्जलिरिमांवाचमुवाचविनयान्वितः ॥९॥
॥ शौनकउवाच ॥ ॥ महर्षेसूतसर्वज्ञकलिकालेसमागते ॥ केनोपायेनभगवन्भूरिभक्तिर्भवेन्नृणाम् ॥ १० ॥ कलौसर्वेभविष्यंतिपापकर्मरताजनाः ॥
वेदविद्याविहीनाश्चतेषांश्रेयःकथंभवेत् ॥ ११ ॥ कलावन्नगताःप्राणालोकाःस्वल्पायुषस्तथा ॥ निर्धनाश्चभविष्यंतिनानादुःखप्रपीडिताः ॥ १२ ॥
प्रयाससाध्यंसुकृतंशास्त्रेषुक्रियतेद्विज ॥ तस्मात्केपिकरिष्यंतिकलौनसुकृतंजनाः ॥ १३ ॥ सुकृतेषुविनष्टेषुप्रवृत्तेपापकर्मणि ॥ सवंशाःप्रलयंसर्वेग
मिष्यंतिदुराशयाः ॥१४॥ स्वल्पश्रमैरल्पवित्तैरल्पकालैश्चसत्तम ॥ यथाभवेन्महापुण्यंतद्वैकथयसूतज ॥१५॥ यस्योपदेशतःपुण्यंपापंवाकुर्वतेजनाः ॥
सतद्भागीभवेन्मर्त्यइतिशास्त्रेषुनिश्चितम् ॥ १६ ॥ पुण्योपदेशःसदयःकैतवैश्चविवर्जितः ॥ पापमार्गविरोधीचचत्वारःकेशवोपमाः ॥ १७ ॥ ज्ञानंसं
प्राप्यसंसारेयःपरेभ्योनयच्छति ॥ ज्ञानरूपीहरिस्तस्मैप्रसन्नइवनेक्षते ॥१८॥ ज्ञानरत्नैश्चरत्नैश्चपरसंतोषकृन्नरः ॥ सज्ञेयःसुमतिर्नूनंनररूपधरोहरिः॥१९॥
त्वमेवमुनिशार्दूलवेदवेदाङ्गपारगः ॥ त्वदृतेनहिवक्तान्योयतस्त्वंव्यासशासितः ॥ २० ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ धन्योऽसित्वंमुनिश्रेष्ठत्वमेववैष्ण
वाग्रणीः ॥ यतःसमस्तलोकानांहितंवाञ्छसिसर्वदा ॥ २१ ॥ शृणुशौनकवक्ष्यामियत्त्वयाश्रोतुमिच्छितम् ॥ सर्वलोकहितार्थायवैष्णवानांविशेषतः ॥
॥ २२ ॥ पृष्टोजैमिनिनासर्वंयदुवाचशृणुष्वतत् ॥ महर्षिर्जैमिनिर्नामयोगाभ्यासरतःसदा ॥२३॥ प्रणम्यशिरसाव्यासंपप्रच्छमुनिसत्तमः ॥ ॥ जैमि
निरुवाच ॥ ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञव्याससत्यवतीसुत ॥ २४ ॥ कलौकस्माद्भवेन्मोक्षस्तन्ममाचक्ष्वमूलतः ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ जैमिनेर्वचनं
श्रुत्वाव्यासःसंतुष्टमानसः ॥ २५ ॥ प्रारेभेमुनिशार्दूलकथांमंगलसंयुताम् ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ जैमिनेमुनिशार्दूलधन्योऽसित्वंमहामते ॥२६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नारायणकथांश्रोतुंयतोवांछसिसर्वदा ॥ सत्कथाश्रवणेबुद्धिर्यस्ययस्यप्रवर्तते ॥ २७ ॥ तस्यतस्यभवेज्ज्ञानंज्ञानंमोक्षप्रदंविदुः ॥ नवैष्णवकथाय
स्मैरोचतेपापिनेभुवि ॥ २८ ॥ वृथैवसृष्टाविधिनाभूमिर्भारवतीकृता ॥ कथायैजगतीवक्तुंश्लाघ्यतेवैष्णवर्जनैः ॥ २९ ॥ तांमिथ्यामिवयोवक्ति
सज्ञेयःपापिनांवरः ॥ यस्मिन्दिनेमुनिश्रेष्ठश्रूयतेनहरेःकथा ॥ ३० ॥ तद्दिनंदुर्दिनंमन्येघनच्छन्नंनदुर्दिनम् ॥ यत्रयत्रमहीभागेवैष्णवीवर्ततेकथा ॥३१॥
सांनिध्यंतत्रभगवान्नजहातिकदाचन ॥ योवैष्णवकथारम्भेविघ्नकृन्मानवोभवेत् ॥ ३२ ॥ तमेवशप्त्वाभगवान्दैवतैःसहगच्छति ॥ प्रभावंवासुदेवस्य
श्रुत्वाहृष्यंतियेजनाः ॥ ३३ ॥ ज्ञेयास्तएवदेवांशाःपूज्याद्दश्याश्वसत्तमाः ॥ नारायणप्रभावंयेश्रुत्वाचोपहसंतिवै ॥ ३४ ॥ तेविज्ञेयादानवांशानरानरक
भागिनः ॥ तत्रतीर्थानिसर्वाणिगङ्गादीनिद्विजोत्तम ॥३५॥ देवर्षयश्चदेवाश्चमुनयश्चतपोधनाः ॥ शृण्वतांलोकसंघानांपापव्याधिविनाशनी ॥३६॥ नाराय
णकथायत्रवर्ततेप्रतिवासरम् ॥ मुनेक्रियायोगसारंबह्वर्थंपापनाशनम् ॥ ३७ ॥ नारायणकथोपेतंसेतिहासंनिशामय ॥ ३८ ॥ ॥ इति श्रीपाद्मेम
हापुराणेक्रियायोगसारेजैमिनिव्याससंवादेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ सृष्टेरादौमहाविष्णुःसिसृक्षुःसकलंजगत् ॥ स्रष्टापा
ताचसंहर्तात्रिमूर्तिरभवत्स्वयम् ॥ १ ॥ सृष्ट्यर्थमस्यजगतःससर्जब्रह्मसंज्ञकम् ॥ दक्षिणांगतआत्मानमात्मनाश्रेष्ठपूरुषः ॥ २ ॥ ततस्तुपालनार्था
यजगतोजगतीपतिः ॥ विष्णुंससर्जवामांशान्निजांशंकेशवंमुने ॥ ३ ॥ अथसंहरणार्थायजगतोरुद्रमव्ययम् ॥ मुनेससर्जमध्यांगात्कृतपद्मालयः
प्रभुः ॥ ४ ॥ रजःसत्वंतमश्चेतिपुरुषंत्रिगुणात्मकम् ॥ वदंतिकेचिद्ब्रह्माणंविष्णुंकेचिच्चशंकरम् ॥ ५ ॥ एकोविष्णुस्त्रिधाभूत्वासृजत्यत्तिच
पातिच ॥ तस्माद्भेदोनकर्त्तव्यस्त्रिषुलोकेषुसत्तमैः ॥ ६ ॥ आद्याप्रकृतिरेतस्यमहाविष्णोःपरात्मनः ॥ निदानंभूतविश्वस्यविद्याविद्येतिगीयते ॥ ७॥
भावाभावस्वरूपासाजगद्धेतुःसनातनी ॥ ब्राह्मीलक्ष्मीरम्बिकेतित्रिमूर्तिःसहसाभवत् ॥ ८ ॥ सृष्टिस्थितिविनाशेषुयांनियोज्यततोमुने ॥ आद्यां
चैवाद्यपुरुषस्तत्रैवांतरधीयत ॥ ९ ॥ यस्याज्ञयाततोब्रह्मामहाभूतान्ससर्जह ॥ पृथिव्याकाशवाय्वंबुवह्नीन्पञ्चसमाधिना ॥ १० ॥ भूर्भुवःस्वस्तथा
चैवमहश्चैवजनस्तथा ॥ तपश्चसत्यमित्यादीन्सृष्टवान्कमलासनः ॥ ११ ॥ अतलंसृष्टवान्ब्रह्माततोधोवितलंद्विज ॥ ततोऽधःसुतलंचैवततोऽधश्चत
लातलम् ॥ १२ ॥ महातलमधस्तस्मात्ततोऽधश्चरसातलम् ॥ तस्मादधश्चपातालंलोकानेवंयथाक्रमम् ॥ १३ ॥ देवतानांनिवासार्थंरत्नसानुं
महागिरिम् ॥ सृष्टवान्पृथिवीमध्येजाम्बूनदसमुज्ज्वलम् ॥ १४ ॥ मंदरंचरमंचैवत्रिकूटमुदयाचलम् ॥ अन्यांश्चपर्वतांश्चैवसृष्टवान्विविधानपि ॥
॥ १५ ॥ लोकालोकस्ततश्चैवतन्मध्येसप्तसागराः ॥ सप्तद्वीपाश्चविप्रेन्द्रपरमेशस्वयंभुवा ॥ १६ ॥ जम्बुद्वीपोद्विजश्रेष्ठद्वीपश्चप्लक्षसंज्ञितः ॥

१ सृष्टाः इत्यध्याहार्यम् । सर्वत्रापि सृष्टशब्दस्य वचनविपरिणामेन सङ्गतिरनुसंधेया ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विज्ञेयोद्विगुणस्तस्माच्छाल्मलोद्विगुणस्ततः ॥ १७ ॥ तेचप्लक्षादयोद्वीपाःसर्वभागसमन्विताः ॥ समस्तगुणसंयुक्तादेवदेवर्षिमूर्तयः ॥ १८ ॥
सप्तद्वीपाइमेविप्रसप्तसागरवेष्टिताः ॥ तेषांनामानिवक्ष्यामिसागराणांनिशामय ॥ १९ ॥ लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलांतकाः ॥ एतेसमुद्राद्वे
वर्षेपूर्वस्माच्चपरःपराः ॥ २० ॥ विज्ञेयाद्विगुणाःसर्वआलोकालोकपर्वताः ॥ द्वीपेद्वीपेततोब्रह्मावृक्षगुल्मलतादिकान् ॥ २१ ॥ तिर्यग्योनिगता
ञ्जंतून्सृष्टवान्द्विजसत्तम ॥ अथदेवान्मनुष्यांश्चनागान्विद्याधरांस्तथा ॥ २२ ॥ क्रमात्ससर्जपुत्रांश्चततोदक्षादिकान्मुनीन् ॥ ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रानन्यां
श्चैवांत्यजांस्तथा ॥ २३ ॥ तेषांचवर्तनादीनिसृष्टवान्सप्रजापतिः ॥ हेमाद्रिदक्षिणंयद्वैविंध्याद्रेरुत्तरंतथा ॥ २४ ॥ आहुस्तद्भारतंवर्षंशुभाशुभफ
लप्रदम् ॥ आसाद्यभारतेवर्षेयेजन्मनिनरोत्तमाः ॥ २५ ॥ धर्मकर्माणिकुर्वंतितेसर्वेकेशवोपमाः ॥ कर्मभूमौकृतंकर्मशुभंवाशुभमेववा ॥ २६ ॥
तत्फलंभुंजतेलोकोभोगभूमिषुसत्तम ॥ कर्मभूमिंसमागत्ययोधर्मकर्मसूद्यतः ॥ २७ ॥ नचतेनसमःकोपित्रिषुलोकेषुविद्यते ॥ तस्यस्यात्सफलं
जन्मजीवितंचसुजीवितम् ॥ २८ ॥ श्रीनारायणसेवायांमतिर्यस्यनविद्यते ॥ जन्मकोट्यर्जितैःपुण्यैःसंसारैकाधिनायके ॥ २९ ॥ नारायणेदेवदेवे
भक्तिःस्यात्सुदृढानृणाम् ॥ समस्तसुखदश्चापिसश्लाघ्योनिर्भयोऽपिच ॥ ३० ॥ त्याज्यःसदेशःसहसानातिष्ठेद्यत्रवैष्णवः ॥ जन्मांतरार्जितंपापंस्वल्पंवा
यदिवाबहु ॥ ३१ ॥ तत्क्षणात्क्षयमाप्नोतिभगवद्भक्तदर्शनात् ॥ वैष्णवांघ्रिजलंयस्तुसमस्तपातकापहम् ॥ ३२ ॥ वहेत्स्वशिरसाभक्त्यागङ्गास्नानेनत
स्यकिम् ॥ मुहूर्तमपियःकुर्यात्सङ्गंभागवतैःसह ॥ ३३ ॥ समुच्यतेसर्वपापैर्ब्रह्महत्यामुखैरपि ॥ धर्मकर्माणिविप्रेन्द्रक्रियंतेयानिकानिच ॥ ३४ ॥ भगव
द्भक्तपुरतस्तानिस्युरक्षयाणिच ॥ मुहूर्त्तंवामुहूर्तार्द्धंयत्रतिष्ठंतिवैष्णवाः ॥ ३५ ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंतत्तीर्थंतत्तपोवनम् ॥ अन्नंवासलिलंवापिफलंवावै
ष्णवायच ॥ ३६ ॥ यत्किंचिद्दीयतेविप्रतद्दानमक्षयंभवेत् ॥ समस्तदेवतारूपोवैष्णवःपरिकीर्तितः ॥ ३७ ॥ सचेत्संतोषितोयेनतोषिताःसर्वदेवताः ॥
संसारेऽस्मिन्महाघोरेनानादुःखसमन्विते ॥ ३८ ॥ भगवद्भक्तपुरुषःकदाचिन्नावसीदति ॥ तस्मात्त्वमपिविप्रेन्द्रक्रियायोगेनकेशवम् ॥३९॥ समाराध्यस
दाभक्त्याव्रजविष्णोःपदंपरम् ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ तदेतद्वचनंश्रुत्वाकानीनस्यमहात्मनः ॥ ४० ॥ शिरसांजलिमादायजैमिनिःपर्यपृच्छत ॥
॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ भगवद्भक्तमाहात्म्यंत्वयाप्रोक्तंपुनःपुनः ॥ ४१ ॥ गुरोःकिंलक्षणंतेषांतत्सर्वंब्रूहिसांप्रतम् ॥ कथंवावैष्णवालोकाज्ञातव्यामु
निसत्तम ॥ ४२ ॥ आदितोब्रूहितत्सर्वंयदितेमय्यनुग्रहः ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ मधुकैटभयोःपूर्वंहतयोर्वेधसास्वयम् ॥ ४३ ॥ पृष्टोयदाहभगवां
स्तन्निशामयवच्म्यहम् ॥ कल्पांतेरुद्ररूपेणसंहार्यसकलंजगत् ॥ ४४ ॥ स्वयमेकश्चभगवान्सुष्वापयोगमायया ॥ सुप्तेतस्मिन्भगवतियोगनिद्राविमोहि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ते ॥ अभवत्पृथिवीसर्वासलिलौघपरिप्लुता ॥ ४५ ॥ अतोब्रह्माजगत्स्रष्टातन्नाभिकमलोपरि ॥ तमादिपुरुषंध्यात्वातस्थौतद्गतमानसः ॥ ४६ ॥ तस्मि न्कालेमहाघोरेविष्णोःकर्णमलाद्द्विज ॥ जातौमहासुरौघोरौमधुकैटभसंज्ञितौ ॥ ४७ ॥ अंतरिक्षेभ्रमंतौतौदानवावतिदारुणौ ॥ श्रीविष्णोर्ना भिकमलेब्रह्माणंतावपश्यताम् ॥ ४८ ॥ तंहंतुमथदैत्यौतौमहाबलपराक्रमौ ॥ उद्यमंचक्रतुर्विप्रक्रोधसंरक्तलोचनौ ॥ ४९ ॥ ततोब्रह्माजगत्स्रष्टाविचिंत्य तद्वधंहृदा ॥ योगनिद्रांभगवतींतुष्टावश्लक्ष्णयागिरा ॥ ५० ॥ तस्यस्तवंसमाकर्ण्यब्रह्मणःपरमेष्ठिनः ॥ उवाचेतिवचःप्रीत्याकिंतेऽभिमतमुच्यताम् ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अत्युग्रदानवावेतौहंतुंमांकृतनिश्चयौ ॥ माययामोहयक्षिप्रंत्रातारमच्युतंत्यज ॥ ५२ ॥ ततोभागवतीनिद्रामहाविष्णुं तमत्यजत् ॥ दानवाभ्यांततस्ताभ्यामंतरिक्षेकृपामयः ॥ ५३ ॥ युयुधेबाहुयुद्धेनशरणागतवत्सलः ॥ पञ्चवर्षसहस्राणिकृत्वायुद्धंसुदारुणम् ॥ ५४ ॥ विजयंनागमत्कोपिनचकोपिपराभवम् ॥ अथतौदानवौतत्रमहामायाविमोहितौ ॥ ५५ ॥ वरंवृणिवतिचास्मत्तोऽगदतांकेशवंप्रति ॥ ततःप्रहस्यदेवेशउ वाचेतिवचोद्विज ॥ ५६ ॥ यदितुष्टौचवांदैत्यौमद्वध्यौभवतंद्रुतौ ॥ ततस्तौदानवौघोरौभगवंतंजनार्दनम् ॥ ५७ ॥ इत्यूचतुर्महामायौमहामायाविमो हितौ ॥ अयमेववरोदत्तोभवतेनात्रसंशयः ॥ ५८ ॥ मारयावांविनावारिमहीयत्रजनार्दन ॥ महासुरौततस्तौतुआनीयजघनंप्रति ॥ ५९ ॥ निहतौसहसा विप्रचित्रयाचक्रधारया ॥ चक्रिणानिहतौदृष्ट्वादानवौमधुकैटभौ ॥ तुष्टावदेवदेवेशंब्रह्माविगतसाध्वसः ॥ ६० ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ नमोनमस्तेपरमेश्व रायप्रपन्नसर्वार्तिविनाशनाय ॥ नमोनमस्तेत्रिगुणात्मकायनारायणायामितविक्रमाय ॥ ६१ ॥ त्वत्पादपाथोजयुगंप्रपन्नाजनाःक्वचिन्नोविपदंमनुष्याः[1] ॥ एतन्मयाज्ञातमनंतकीर्तेसद्योत्हतेयंमहतीममापत् ॥ ६२ ॥ योगेश्वरोसिसदयोसिजगत्त्रयेशत्वंदेवदेवशरणागतपालकेश ॥ त्वंनिर्दयोरिनिकरस्यवि नाशनेषुयद्रक्षितोऽहमसुरौनिहतौत्वयैतौ ॥ ६३ ॥ यद्यप्यत्यंतकठिनौमधुकैटभौतौमन्येतथापिस्वजनाविहचेतसाहम् ॥ यस्मात्स्वजीवनविनाश वरप्रदानैःसंतोषितोखिलशुभप्रदईश्वरस्त्वम् ॥ ६४ ॥ रम्यंजगत्त्रयमिदंपुरुषस्यतस्यनश्यंतिसर्वरिपवःस्वकुलैःसमेताः ॥ वृद्धिंव्रजंतिसुहृदोऽखिलबांध वाश्वयंपश्यसित्वममरेशदयाभिरत्र ॥ ६५ ॥ लक्ष्मीमुखांबुजमधुव्रतदेवदेवसंसारलोकभयशोकविनाशकारिन् ॥ त्वच्चारुपादकमलद्वयमाश्र यंतंमांपाहिनाथकृपयासततंनमस्ते ॥ ६६ ॥ प्रसीदपुण्डरीकाक्षप्रसीदकमलेश्वर ॥ प्रसीदसर्वभूतेशविश्वंभरनमोस्तुते ॥ ६७ ॥ नमस्तेभ क्तुष्टायनमस्तेभक्तिदायिने ॥ नमस्तेज्ञानरूपायशरणंमेभवानघ ॥ ६८ ॥ नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमोनमः ॥ परित्राहिपरित्राहिपरित्राहि

[1] प्रयांतीतिशेषः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जगन्मय ॥६९॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एतैरन्यैरपिस्तोत्रैर्ब्रह्मणालोककारिणा ॥ स्तुतःसदेवोभगवान्परमांप्रीतिमाययौ ॥ ७० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
स्तोत्रेणानेनतेभक्त्यातुष्टोऽस्मिकमलासन ॥ किमस्त्यभिमतंब्रूहितत्तेदास्याम्यहंभुवि ॥ ७१ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ यदितुष्टोऽसिदेवेशकरुणाब्धे
जगन्मय ॥ नापदस्तवभक्तानांभवंत्वितिवरोमम ॥ ७२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ एवमस्तुसुरश्रेष्ठदत्तोऽयंतेमयावरः ॥ मद्भक्तस्यकदाप्यापन्न
भवेत्क्षितिमण्डले ॥ ७३ ॥ वैष्णवानांशरीरेषुसततंनिवसाम्यहम् ॥ लभंतेनापदस्तस्मात्कदाचिद्वैष्णवानराः ॥ ७४ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ सर्व
मेवजगन्नाथत्वयादत्तंनसंशयः ॥ यद्येतौचमहादैत्यौसंग्रामेविनिपातितौ ॥७५॥ कियत्कालंसमासाद्यस्तोत्रेणानेनवैप्रभो ॥ स्तौतित्वांपरयाभक्त्यातस्य
त्राताभविष्यसि ॥ ७६ ॥ अहोध्यानैरपिध्यातुंदेवैस्त्वंनहिशक्यसे ॥ सत्वंवैष्णवदेहेषुभ्रमसीत्यद्भुतंमहत् ॥ ७७ ॥ क्षणमात्रमपिस्वामिंस्त्वयितुष्टेनकिं
भवेत् ॥ सत्वंवैष्णवसंगेनभ्रमसीत्यद्भुतंमहत् ॥ ७८ ॥ केवैष्णवाःकैटभारेकिंवातेषांचलक्षणम् ॥ कथंज्ञेयास्तुतेसर्वेतन्मेकथयकेशव ॥ ७९ ॥
॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वैष्णवानांलक्षणानिकल्पकोटिशतैरपि ॥ सम्यग्वक्तुंनशक्तोऽस्मिसंक्षेपाच्छृणुसत्तम ॥ ८० ॥ संसारोवैष्णवाधीनोदेवा
वैष्णवपालिताः ॥ अहंचवैष्णवाधीनस्तस्माच्छ्रेष्ठाश्चवैष्णवाः ॥८१॥ क्षणमात्रमपिब्रह्मन्विहायवैष्णवंजनम् ॥ तिष्ठामिनाहमन्यत्रवैष्णवाममबांधवाः ॥
॥ ८२ ॥ कामक्रोधविहीनायेहिंसादंभविवर्जिताः ॥ लोभमोहविहीनाश्चज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ८३ ॥ अमत्सरादयायुक्ताःसर्वभूतहितैषिणः ॥ सत्यो
क्तिभाषिणश्चैवविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ ८४ ॥ धर्मोपदेशिनश्चैवधर्माचारधरास्तथा ॥ गुरुशुश्रूषिणश्चैवविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ ८५ ॥ समानंयेचप
श्यन्तित्वांचमांचमहेश्वरम् ॥ कुर्वन्तिपूजामतिथेर्ज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ८६ ॥ वेदविद्यानिरुक्तायेविप्रभक्तिरताःसदा ॥ नपुंसकाःपरस्त्रीषुज्ञेयास्तेवै
ष्णवाजनाः ॥ ८७ ॥ एकादशीव्रतंयेचभक्तिभावेनकुर्वते ॥ गायंतिममनामानिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ८८ ॥ देवायतनकर्तारस्तुलसीमाल्यधारकाः ॥
पद्माक्षधारिणोयेचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ८९ ॥ शङ्खचक्रगदापद्मैरङ्कितानिममायुधैः ॥ ब्रह्मन्येषांशरीराणिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९० ॥
धात्रीफलस्रजोयेषांगलेषुकमलासन ॥ मांपूजयंतितत्पत्रैर्ज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९१ ॥ तुलसीमूलमृद्भिश्चतिलकानिनयंतिये ॥ तुलसीकाष्ठपंकैश्चज्ञेया
स्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९२ गङ्गास्नानरतायेचगङ्गानामपरायणाः ॥ गङ्गामाहात्म्यवक्तारोज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९३ ॥ शालग्रामशिलायेषांगृहेवसतिस
र्वदा ॥ शास्त्रंभागवतंचैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९४ ॥ संमार्जयंतियेनित्यंममस्थानानिसत्तम ॥ दीपंयच्छंतितत्रैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९५ ॥
शीर्णमन्मंदिरंयेचकुर्वन्तिनूतनंपुनः ॥ तत्रायतनशोभांचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९६ ॥ अभयंयेचयच्छन्तिभीरुभ्यश्चतुरानन ॥ विद्यादानंचविप्रेभ्यो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९७॥ मत्पादसलिलैर्येषांसिक्तानिमस्तकानिच ॥ ममनैवेद्यमश्नन्तिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ ९८ ॥ क्षुत्तृट्प्रपीडितेभ्यश्चयेयच्छं
त्यन्नमंबुच ॥ कुर्युर्येयोगशुश्रूषांज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः॥९९॥ आरामकारिणोयेचपिप्पलारोहिणोपिच ॥ गोसेवांयेचकुर्वन्तिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥१००॥
अत्यन्तभक्तायेब्रह्मन्पितृयज्ञंप्रकुर्वते ॥ कुर्वन्तिदीनशुश्रूषांज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ १०१ ॥ तडागग्रामकर्तारःकन्यादानरताश्चये ॥ सेवंतेश्वशुरौयेचज्ञे
यास्तेवैष्णवाजनाः ॥१०२॥ सेवंतेज्येष्ठभगिनींज्येष्ठभ्रातरमेवच ॥ परनिंदांनकुर्वंतिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः॥१०३॥ वैष्णवेषुगुणाःसर्वेदोषलेशोनविद्यते ॥
तस्माच्चतुर्मुखत्वंचवैष्णवोभवसांप्रतम् ॥ १०४ ॥ समाराधयमांनित्यंक्रियायोगैःप्रजापते ॥ सर्वमेवाशुभद्रंतेभविष्यतिनसंशयः ॥१०५॥ देवस्वंब्राह्मण
द्रव्यंपरस्वंचचतुर्मुख ॥ पश्यन्तिविषवद्येचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ॥ १०६ ॥ पाखंडभक्तिरहिताःशिवभक्तिपरायणाः ॥ चतुर्दशीव्रतरताज्ञेयास्तेवैष्ण
वाजनाः ॥ १०७ ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनभाषितेनपुनःपुनः ॥ ममार्चांयेचकुर्वंतिविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ॥ १०८ ॥ भूयःपूर्वस्थितमिवसृज्यतांसकलंजगत्॥
इत्युक्त्वांतर्दधेदेवस्तत्रैवपरमेश्वरः ॥१०९॥ ततस्तुपूर्ववद्ब्रह्मासृष्टवान्सकलंजगत् ॥ क्रियायोगैर्हरिंचेष्ट्वाजगामपरमंपदम् ॥ ११० ॥ येपठंतीममध्यायं
भक्त्यानारायणाग्रतः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताअन्तेयान्तिहरेर्गृहम् ॥ १११ ॥ इति श्रीपाद्मेमहापुराणेक्रियायोगसारेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ छ ॥
॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ क्रियायोगस्यतत्वंमेब्रूहिव्यासमहामते ॥ क्रियायोगमहंज्ञातुमिच्छामिभवदग्रतः ॥ १ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ शरीरंमा
नुषंविप्रदुर्लभंचात्रभूतले॥धीरःशरीरमासाद्यमोक्षार्थंयोगमभ्यसेत् ॥२॥ क्रियायोगध्यानयोगावुभौयोगौप्रकीर्त्तितौ ॥ तयोराद्यःक्रियायोगःकुर्वतांसर्वका
मदः ॥ ३ ॥ गङ्गाश्रीर्विष्णुपूजाचदानानिद्विजसत्तम ॥ ब्राह्मणानांतथाभक्तिर्भक्तिरेकादशीव्रते ॥ ४ ॥ धात्रीतुलस्योर्भक्तिश्चतथाचातिथिपूजनम्॥
क्रियायोगाङ्गभूतानिप्रोक्तानीतिसमासतः ॥५ ॥ क्रियायोगादृतेविप्रध्यानयोगेनसिद्ध्यति ॥ क्रियायोगरतोयातितद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ६ ॥ ॥ जैमि
निरुवाच ॥ ॥क्रियायोगाङ्गभूतानियानिप्रोक्तानिभोःप्रभो ॥ तन्माहात्म्यानिकथययदिभोमय्यनुग्रहः ॥ ७ ॥ गङ्गायाःकेगुणाब्रह्मन्विष्णुपूजाफलं
चकिम् ॥ श्रेष्ठानिकानिदानानिकावाभक्तिर्द्विजन्मनाम् ॥ ८ ॥ एकादश्याःफलंकिंवाधात्रीभक्तिश्चकीदृशी ॥ तुलस्याःकीदृशीभक्तिःकिंवाचातिथिपू
जनम् ॥ ९ ॥ एतत्सर्वंमुनेब्रूहिश्रोतुमस्तिममादरः ॥ त्वत्तोऽन्यःकथितुंकोपिनशक्नोतिजगत्त्रये ॥१०॥ ॥व्यासउवाच॥ ॥ साधुसाधुद्विजश्रेष्ठमनस्तेविम ॥ ३ ॥
लंध्रुवम् ॥ यतोगुह्यकथामेतांश्रोतुंश्रद्धाचकौतुकम् ॥ ११ ॥ भागीरथ्यागुणंसम्यक्कथितुंनहिशक्यते ॥ तस्मात्समासतोवक्ष्येश्रूयतामेकचेत
सा ॥ १२ ॥ गङ्गेत्यक्षरयुग्मंचजपत्यत्यन्तकोमलम् ॥ मन्येत्रजेत्तथाप्येनोमहाभूतरसायनम् ॥ १३ ॥ सर्वत्रसुलभागङ्गात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा ॥ गङ्गाद्वारे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रयागेचगङ्गासागरसङ्गमे ॥ १४ ॥ सवासवाःसुराःसर्वेंगङ्गाद्वारंमनोरमम् ॥ समागत्यप्रकुर्वन्तिस्नानदानादिकंमुने ॥ १५ ॥ दैवयोगान्मुनेतत्रयेत्य
जंतिकलेवरम् ॥ मनुष्यपशुकीटाद्यालभंतेपरमंपदम् ॥ १६ ॥ अत्रेतिहासंविप्रर्षेकथ्यमानंमयाशृणु ॥ सम्यक्छ्रवणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥१७॥
मनोभद्रोनामराजासोमवंशसमुद्भवः ॥ पूर्वमासीज्जगत्यस्मिन्बलवान्सर्वधर्म्मवित् ॥ १८ ॥ तस्यहेमप्रभानाममहिषीप्रियवादिनी ॥ पतिव्रतामहाभा
गासर्वलक्षणसंयुता ॥ १९ ॥ सराजासमरेहत्वासकलानेवशात्रवान् ॥ शशासपृथिवींकृत्स्नांसाब्धिद्वीपांमहाबलः ॥ २० ॥ सएकदामहीपालः
समाहूयस्वमंत्रिणः ॥ उवाचेदंवचःप्रीत्यासभामध्येमहायशाः ॥ २१ ॥ ॥ मनोभद्रउवाच ॥ ॥ अमात्याःपृथिवीसर्वामयेयंप
रिपालिता ॥ निहतारिपवःसर्वेसपुत्रबलवाहनाः ॥ २२ ॥ पालितानिस्वगोत्राणिदानैर्विप्राश्चतोषिताः ॥ शिष्टाश्चत्रिदशाःसर्वेसपुत्रबलवाहनाः ॥
॥ २३ ॥ पालितानिस्वगोत्राणियज्ञैःसर्वैःसदक्षिणैः ॥ एतद्विजरयासर्वंमहत्यामेबलंहृतम् ॥ २४ ॥ कर्माणिकानिचित्कर्त्तुंनहिशक्तोस्मिदुर्बलः ॥ साम
र्थ्यहीनेपुरुषेराजश्रीर्नहिशोभते ॥ २५ ॥ सर्वाभरणसंयुक्तावृद्धाङ्गाइवकामिनी ॥ तावद्बिभ्यतिसर्वेपिशत्रवःपृथिवीतले ॥ २६ ॥ यावद्विगतसामर्थ्यंने
च्छन्तिचारुचक्षुषा ॥ समस्तगुणसम्पन्नामपितद्गतमानसम् ॥ २७ ॥ पृथ्वीत्यजेन्नृपंवृद्धंस्वैरिणीपालितायथा ॥ भक्तिलभ्यागुणाःसर्वेगुणलभ्यंमहद्य
शः ॥ २८ ॥ निःश्रेयसंदानलभ्यंबललभ्यातुमेदिनी ॥ सामर्थ्यहीनःकृपणोनिश्चितोरिपुशासने ॥ २९ ॥ मूर्खमात्रवचोग्राहीसनृपःशत्रुनंदनः ॥
ततोऽहंसकलंराज्यंविभज्यवरमंत्रिणः ॥ ३० ॥ दातुमिच्छामिपुत्राभ्यांयुष्माभिर्यदिमन्यते ॥ ॥ मन्त्रिणऊचुः ॥ ॥ यदेतद्वचनंप्रोक्तंत्वयानीतिवि
दानृप ॥ ३१ ॥ तदेवमतमस्माकंसंदेहोनात्रविद्यते ॥ अथायातौनृपादेशात्संसदंप्रतिसत्तमौ ॥ ३२ ॥ वीरभद्रयशोभद्रनामानौतनयावुभौ ॥
तौचसर्वगुणोपेतौकुमारौप्रियवादिनौ ॥ ३३ ॥ पितृभक्तौसदाशांतौबलिनौधर्मतत्परौ ॥ ततःसभूपःसहसाराजनीतिविदांवरः ॥ ३४ ॥ विभज्यसकलं
राज्यंददौताभ्यांकुतूहलात् ॥ अत्रांतरेगृध्रएकःस्वकीयस्त्रीसमन्वितः ॥ ३५ ॥ आगत्यतत्सभामध्येउपविष्टोद्विजोत्तमाः ॥ तावागतौसमालोक्यपक्षिणा
वतिहर्षितौ ॥३६॥ राजाहयुवयोःकस्माच्छुभागमनमुच्यताम् ॥ ॥ गृध्रउवाच ॥ ॥ गृध्रोऽहंपृथिवीपालममेयंस्त्रीपरंतप ॥३७॥ आगतोऽस्मिमुदाद्रष्टुं
संपदंपुत्रयोस्तव ॥ एतयोर्महतीदृष्टाविपत्तिःपूर्वजन्मनि ॥३८॥ इहजन्मनिसंपत्तिंद्रष्टुमावांसमागतौ ॥ तस्यैतद्वचनंश्रुत्वागृध्रस्यपरमाद्भुतम् ॥ राजोवा
चपुनर्विप्रविस्मयाविष्टमानसः ॥ ३९ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ अत्यद्भुतंवचोगृध्रत्वत्तःश्रुतमिदंमया ॥ एतयोःपूर्ववृत्तान्तोभवताज्ञायतेकथम् ॥ ४० ॥
यदिजानासितत्त्वेनपूर्ववृत्तांतमेतयोः ॥ ब्रूहितर्हिखगश्रेष्ठसर्वमेतदशेषतः ॥ ४१ ॥ ॥ गृध्रउवाच ॥ ॥ नृपतेवृषलावेतौयुगेद्वापरसंज्ञके ॥ गर

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संगरनामानौसत्यघोषसुतौस्थितौ ॥ ४२ ॥ एककालेचभूपालमृतौनिजगृहांतरे ॥ ततोनेतुमिमौभूपदंष्ट्रिणोयमकिंकराः ॥ ४३ ॥ पाशहस्ताःसमाया
ताःकोटिकोटिसहस्रशः ॥ बबंधुश्चर्मपाशेनद्वावेतौतौमदोद्धतौ ॥ ४४ ॥ निन्युश्चनिलयंमृत्योरतिदुर्गमवर्त्मना ॥ इमौदृष्ट्वाधर्मराजश्चित्रगुप्तमुवाच
ह ॥ ४५ ॥ एतयोःसकलंवृत्तंचित्रगुप्तविचार्यताम् ॥ तस्याज्ञयाचित्रगुप्तःसर्वकर्मशुभाशुभम् ॥ ४६ ॥ मूलाद्विचारयामासततइत्याहचांतकम् ॥
॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ सत्यमेतौमहाबाहोपुण्यव्रतमहाशयौ ॥ ४७ ॥ अस्तिचेद्दुष्कृतंकिञ्चित्सर्वकर्मविलोकितम् ॥ स्वयंदानंसमुत्सृज्यनहिदत्तं
द्विजातये ॥ ४८ ॥ तेनैवकर्मणाराजन्निमौनरकगामिनौ ॥ दातादानंसमुत्सृज्ययोनदद्याद्विजातये ॥ ४९ ॥ सयातिनरकंघोरंसर्वभूतभयावहम् ॥
दाताहिनस्मरेद्दानंप्रतिग्राहीनयाचते ॥ ५० ॥ उभयोर्नरकेवासोयावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ तस्मादिमौमहापापौब्रह्मस्वाहारिणौप्रभो ॥ ५१ ॥ नयंतुकिंकराः
शीघ्रंनरकंप्रतिदारुणम् ॥ ५२ ॥ यमाज्ञयाततोदूताःसंदष्टौष्ठपुटाःक्रुधा ॥ चिक्षिपुर्नरकेघोरेतावेतौपृथिवीपते ॥ ५३ ॥ तस्मिन्नेवदिनेराजन्ननयाभार्य
यासह ॥ यमदूतैःसमागत्यनीतोऽहंयममन्दिरम् ॥ ५४ ॥ मयापितत्कृतंकर्मतदाकर्णयभूपते ॥ मूलात्सर्वंप्रवक्ष्यामिशृण्वतांविस्मयप्रदम् ॥ ५५ ॥
पुरासीत्सर्वगोनामब्राह्मणोऽहंमहाकुलः ॥ सौराष्ट्रदेशवासीचवेदवेदाङ्गपारगः ॥ ५६ ॥ इयंमंजूकषानाममपत्नीयशस्विनी ॥ पतिव्रतामहाभागाप
वित्रकुलसंभवा ॥ ५७ ॥ प्रमत्तोऽहंमहाभागविद्ययावयसाधनैः ॥ अवज्ञांमनसापित्रोश्चकाराहंयुवैकदा ॥ ५८ ॥ अहंभूरिसभाश्लाघ्योवनस्थःसर्व
कर्मकृत् ॥ धनवान्सुन्दरोज्ञानीज्ञातिपोषणतत्परः ॥ ५९ ॥ ममैवपुंसःपितरौतौचपापपरायणौ ॥ मुखरौदययाहीनौपाखंडिसङ्गलोलुपौ ॥ ६० ॥
पौरुषंजीवनंचैवधनंचैवकुलंतथा ॥ विद्याकीर्तिश्चसर्वस्वंपितृभ्यांविफलीकृतम् ॥ ६१ ॥ एतद्विचिन्त्यमनसामयानृपमुहुर्मुहुः ॥ अवज्ञयापरित्य
क्तापित्रोःसेवाशुभप्रदा ॥ ६२ ॥ अनेनकर्मणाराजन्सदारोऽहंयमाज्ञया ॥ विक्षिप्तोनरकेदूतैर्यत्रतौपापिनांवरौ ॥ ६३ ॥ एताभ्यांसहपापाभ्यां
सदारेणमयानृप ॥ स्थितंचनरकेघोरेयावत्कालंशृणुष्वतत् ॥६४॥ युगकोटिसहस्राणियुगकोटिशतानिच ॥ अनुभूतंमहादुःखंनरकस्यनृपोत्तम ॥६५॥
नरकांतिततःसोऽहंकांतयासहभूपते ॥ गृध्रपक्षकुलेजातौमृतमांसाशनौतथा ॥ ६६ ॥ एतावपिचतौराजन्नरकांतगतैषिणौ ॥ जातौशलभयोर्वंशेभो
क्तुंफलंस्वकर्मणः ॥ ६७ ॥ यदेताभ्यांकृतंकर्म्मराजञ्छलभजन्मनि ॥ तदाकर्णयवक्ष्यामिश्रोतॄणांविस्मयप्रदम् ॥ ६८ ॥ एकदासुमहान्वायुःसमा
यातोमहीपते ॥ उड्डीयपातितौतेनगङ्गागर्भेसुनिर्मले ॥ ६९ ॥ निपत्यगङ्गासलिलेकोमलाङ्गाविमौतथा ॥ जग्मतुःपंचतांसद्यःसमस्तकलुषापहम् ॥ ७० ॥
ततोनेतुमिमौदूताआयाताश्चारुचक्षुषः ॥ आयातानिविमानानिसर्वभोगान्वितानिच ॥ ७१ ॥ विमुक्तौसर्वपापेभ्यस्तुलसीमाल्यशोभितौ ॥ दिव्यंविमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नमारुह्यगतौविष्णुपुरंप्रति ॥ ७२ ॥ तावत्कालंस्थितौराजन्ब्रह्मणोव्यक्तजन्मनः ॥ ब्रह्माज्ञयासमायातौततइन्द्रपुरंप्रति ॥ ७३ ॥ भुक्तवंतौसुखंतत्र
दुर्लभंयत्सुरैरपि ॥ तावत्कालंस्थितौराजन्भोक्तुंकृच्छ्रांवसुंधराम् ॥ ७४ ॥ पवित्रेभवतोवंशेजातावेतौमहायशौ ॥ गङ्गायांत्यजतोदेहंभूयोजन्मनविद्य
ते ॥ ७५ ॥ तथापिवसुधांभोक्तुंजातौपुण्यतमाविमौ ॥ चिरंभुक्त्वामहींकृत्स्नांपुत्रपौत्रसमन्वितौ ॥ ७६ ॥ गङ्गामरणमासाद्ययोगिनामपिदुर्लभम् ॥
नारायणस्यसायुज्यमिमौभूपगमिष्यतः ॥ ७७ ॥ एतत्सर्वंमयाप्रोक्तंपूर्ववृत्तांतमेतयोः ॥ जातिस्मरप्रभावेननृपवर्गशिरोमणी ॥ ७८ ॥ गङ्गामरणमा
साद्यगतावेतौदशामिमाम् ॥ आवयोःकःपरित्राणंकरिष्यतिदुरात्मनोः ॥ ७९ ॥ मित्रावज्ञामनुष्याणांनरकक्लेशदायिनी ॥ ममैवपृथिवीपालदृष्टाकेवल
मेवतत् ॥ ८० ॥ पित्रभक्तिर्द्विजश्रेष्ठइहामुत्रचदुःखदा ॥ इहसंपद्विनाशायपरत्रनरकायच ॥ ८१ ॥ वरंमन्येमहीपालब्रह्महत्यादिपातकम् ॥ कदा
चिन्निष्कृतिस्तस्मादियंभवतिशाश्वती ॥ ८२ ॥ दुःखार्जितंपुण्यवृक्षंसर्वक्लेशविनाशनम् ॥ पित्रवज्ञाकुठारेणच्छिंदंतिभुविमानवाः ॥ ८३ ॥ यत्किञ्चि
द्दीयतेराजन्पित्र्येवक्रेपरंतप ॥ तदश्नातिस्वयंविष्णुःपितृरूपोहरिर्यतः ॥ ८४ ॥ प्रत्यक्षदेवौपितरौसेवंतेयेत्वहर्निशम् ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांप्रसादाज्जग
तीपतेः ॥ ८५ ॥ पितृभक्तिविहीनायेदिनंतिष्ठंतिमानवाः ॥ तावत्कल्पसहस्रंतुतिष्ठंतिनरकेजनाः ॥ ८६ ॥ तस्माद्दिदंमहादुःखंबभूवममसांप्रतम् ॥
मोक्षंकदागमिष्यामिसदारोहंनवेद्मितत् ॥ ८७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एतत्तस्यवचःश्रुत्वाप्रगृह्यद्विजसत्तम ॥ बभूवहर्षितोराजाविस्मितश्चपुनः
पुनः ॥ ८८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ आश्चर्यंहिवचोगृध्रश्रुतमेतन्मुखात्तव ॥ ममचैषांचहृदयेप्रतीतिर्नहिजायते ॥ ८९ ॥ अथांतरिक्षेवागुच्चैरितिजातानृपो
त्तम ॥ सत्यंसत्यंसत्यमिदंसंदेहोनात्रविद्यते ॥ ९० ॥ ततःसपक्षीविप्रर्षेसहसाभार्ययासह ॥ गङ्गामाहात्म्यकथनात्पूर्वस्थितइवाभवत् ॥ ९१ ॥ दिवि
दुंदुभयोनेदुर्जगुर्गन्धर्वसत्तमाः ॥ ननृतुश्चाप्सरोवर्गाह्यपतत्पुष्पवर्षणम् ॥ ९२ ॥ विमानमागतंदिव्यंसर्वभोगसमन्वितम् ॥ समायाताद्दूतगणाःप्रेषिताः
कैटभद्विषा ॥ ९३ ॥ अथासौसर्वगोविप्रप्रिययासहभार्यया ॥ सद्योविमानमारुह्यजगामभवनंहरेः ॥ ९४ ॥ एतच्छ्रुत्वाद्भुतंकर्मसराजाद्विजसत्तम ॥
सपुत्रदारःसेवायांगङ्गायास्तत्परोऽभवत् ॥ ९५ ॥ भागीरथ्यासमंतीर्थंनास्तिवैभुवनत्रये ॥ यन्नामोच्चरणादेवसर्वगोमोक्षमाप्नुयात् ॥ ९६ ॥
गङ्गाद्वारस्यमाहात्म्यंकथितंतेद्विजोत्तम ॥ समस्तपापविध्वंसिकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ॥ ९७ ॥ अध्यायमेतत्परमादरेणपठंतियेदेवगृहेमनुष्याः ॥
शृण्वंतियेचद्विजवर्गभक्तानश्यंतितेषांदुरितानिसद्यः ॥ ९८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥ ॥ छ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
गङ्गाद्वारस्यमाहात्म्यंत्वत्प्रसादाच्छ्रुतंमया ॥ प्रयागस्यचमाहात्म्यमिदानींश्रोतुमिष्यसे ॥ १ ॥ गङ्गाब्धिसङ्गमस्यापिमाहात्म्यंकथ्यतांमुने ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नसम्यक्कथितुंकोपिशक्नोतित्वदृतेक्षितौ ॥ २ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ प्रयागस्यफलंवत्सगङ्गाब्धिसङ्गमस्यच ॥ सम्यग्वक्तुंनशक्नोमिसंक्षेपाच्छृयतांद्विज ॥ ३ ॥ कोटिब्रह्माण्डमध्येषुयानितीर्थानिवैमुने ॥ प्रयांतितानिसर्वाणिप्रयागप्रतिमांतुकिम् ॥ ४ ॥ गङ्गायायमुनायाश्चसरस्वत्याश्चसङ्गमे ॥ प्रशंसंतिसुराःसर्वेब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ ५ ॥ मकरस्थेरवौमाघेस्नानंयेतत्रकुर्वते ॥ तेषामागमनंनास्तिविष्णुलोकात्कदाचन ॥ ॥ ६ ॥ गवांकोटिसहस्राणिवाजिमेधमुखाध्वराः ॥ मेरुतुल्यसुवर्णानिदानान्यन्यानिचद्विज ॥ ७ ॥ कुरुक्षेत्रेपुष्करेचप्रभासेचगयासुच ॥ हुत्वादत्वाचविप्रेभ्योयत्फलंप्राप्यतेबुधैः ॥ ८ ॥ माघेस्नात्वाप्रयागेतुतस्मात्कोटिगुणंभवेत् ॥ तस्मात्समस्ततीर्थानांप्रयागःपरमःस्मृतः ॥ ९ ॥ सिंहराशिस्थितेसूर्येगोदावर्यांद्विजोत्तम ॥ चिरमुग्रतपस्तप्त्वास्नानदानव्रतादिभिः ॥ १० ॥ वेदागमपुराणोक्तंयत्पुण्यमक्षयंभवेत् ॥ माघेस्नात्वाप्रयागेतुतत्पुण्यंनात्रसंशयः ॥ ११ ॥ फाल्गुनेकृष्णपक्षेतुचतुर्दश्यामुपोषितः ॥ काश्यांयत्फलमाप्नोतितन्मेनिगदतःशृणु ॥ १२ ॥ कोटिजन्मार्जितैःपापैर्विमुक्तःसर्वरूपधृक् ॥ उद्धृत्यकोटिपुरुषाञ्छिवेनसहमोदते ॥ १३ ॥ माघेमासेप्रयागेतुस्नात्वासकृदपिद्विजः ॥ कल्पकोटिशतंविष्णुंसंपूज्यान्यत्रयत्फलम् ॥ १४ ॥ एकाहमपिसंपूज्यमकरस्थेदिवाकरे ॥ सत्यंसत्यमहंवच्मिसर्वमेवाक्षयंभवेत् ॥ १५ ॥ यावद्दिनंमाघमासेतत्रतिष्ठतिमानवः ॥ तावत्कल्पशतंविप्रमोदतेविष्णुनासह ॥ १६ ॥ गङ्गायमुनयोस्तोयेस्नानंयेनकृतंसकृत् ॥ सद्यस्तद्दर्शनात्पापैर्मुच्यतेसर्वपातकैः ॥ १७ ॥ तर्तुंयदीच्छंतिजनाःसंसाराब्धिसुदुस्तरम् ॥ गङ्गायमुनयोःस्नात्वाभक्त्यापश्यंतुमाधवम् ॥ १८ ॥ यजंतिमानवास्तत्रयद्यदिष्टाकलेवरम् ॥ सद्योलभंतेविप्रर्षेतत्तदेवनसंशयः ॥ १९ ॥ इतिहासमिहैवाहंकथयामिनिशामय ॥ यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुक्तोभवतिमानवः ॥ २० ॥ प्रणिधिर्नामतत्रासीद्वैश्यएकोमहाधनी ॥ देवतातिथिपूजासुविप्रभक्त्येकतत्परः ॥ २१ ॥ तस्यपद्मावतीनामधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ चार्वङ्गीशीलयुक्ताचकुलजाप्रियवादिनी ॥ २२ ॥ स्त्रीणांयोग्यागुणायेयेसृष्टाःश्रीपरमेष्ठिना ॥ तच्छरीरेगुणास्तेतेनिवसंतिद्विजोत्तम ॥ २३ ॥ अथासौप्रणिधिर्वैश्यःसमादायधनंबहु ॥ वाणिज्यार्थंगतोविप्रशुभेलग्नेशुभेतिथौ ॥ २४ ॥ धनाद्धर्मःप्रभवतिधनाच्चविपुलंयशः ॥ धनात्कुलमवाप्नोतिभवेत्किंवाधनादृते ॥ २५ ॥ धनहीनंजनंदृष्ट्वासखापिवापलायते ॥ मेघःशरद्यंबुहीनःखंडंखंडंनयेन्महत् ॥ २६ ॥ खादितुंप्राप्यतेयावत्तावदेवहिबांधवाः ॥ धनंयस्यकुलंतस्यबुद्धिस्तस्यसपंडितः ॥ २७ ॥ अर्थैर्विहीनःपुरुषोजीवन्नपिमृतोपमः ॥ धर्मार्थविद्यार्जनतोमतिर्यस्यनिवर्तते ॥ २८ ॥ ज्ञेयःसमूर्खःसुतरामधिकस्याधिकंफलम् ॥ कर्त्तव्यःसततंधर्मश्चार्जितव्यंसदाधनम् ॥ २९ ॥ शिक्षितव्यासदाविद्यापुंभिरेवविचक्षणैः ॥ दानाद्धनंचविद्याचवर्द्धतेप्रतिवासरम् ॥ ३० ॥ धर्मस्तुवर्द्धतेनैव

१ फलंतस्य इति पाठः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रक्षतेनविनानृणाम् ॥ काष्ठंतृणंतुषंवापिसंप्राप्यनपरित्यजेत् ॥ ३१ ॥ पुमान्संचयशीलोऽपिकदाचिन्नावसीदति ॥ ततोसौप्रणिधिर्वैश्योनियो
ज्यस्त्रियमालये ॥ ३२ ॥ गृहव्यापारनिष्णातोवाणिज्येनजगामह ॥ अथैकदातस्यपत्नीगृहीत्वोद्वर्तनादिकम् ॥ ३३ ॥ सखीभिःसहविप्रर्षेजगाम
स्नानहेतवे ॥ ततोधनुर्ध्वजोनामस्वयंचपातकाश्रयः ॥ ३४ ॥ निजेच्छयाप्रकुर्वतींस्नानकर्मददर्शताम् ॥ विकसत्स्वर्णपुष्पाभ्यांप्रफुल्लकमलानना
म् ॥ ३५ ॥ मृगशावदृशंचारुपीनोन्नतपयोधराम् ॥ तांवैश्यपत्नीमालोक्यश्वपचोऽसौस्मरातुरः ॥ ३६ ॥ उवाचप्रहसन्वाणींनिजमूर्तिमचिंतयन् ॥
॥ ॥ धनुर्ध्वजउवाच ॥ ॥ कासिकल्याणिसुश्रोणिचारुहासिनिसुन्दरि ॥ ३७ ॥ मनोहरसिमेकस्मात्सुयौवनरसैःप्रिये ॥ विशालजघनेत
न्विमयागुणवतासह ॥ ३८ ॥ गुणवत्यात्वयासर्वंसुखमत्यनुभूयताम् ॥ धनुर्ध्वजवचः श्रुत्वातस्याःसख्यस्ततोद्विज ॥ ३९ ॥ ऊचुर्वाक्यंतथाक्रुद्धाः
संदष्टदशनच्छदाः ॥ ॥ सख्यऊचुः ॥ ॥ अरेमूढदुराचारदुराचारकुलोद्भव ॥ ४० ॥ पादनिष्प्रेक्षणमपिनैतस्यास्तेप्रदीयते ॥ इयंपतिव्रतानारीधर्म
कर्मपरायणा ॥ ४१ ॥ आत्मानंसुखमिच्छद्भिःपापदृष्टचानदृश्यते ॥ परस्त्रीमुखसौंदर्यंपरद्रव्यंचसर्वदा ॥ ४२ ॥ दृष्ट्वाकामाग्निसंखिन्नादह्यंतेमूढमान
साः ॥ याहिपापमतेदूरंमावदोक्तिंसुदुःसहाम् ॥ ४३ ॥ वयमेवभवंतंनस्पृशामश्चरणैरपि ॥ ॥ धनुर्ध्वजउवाच ॥ ॥ धिगस्त्वमुंजातिशब्दंसंजानन्न
खिलंगुणम् ॥ ४४ ॥ संभावितोनयुष्माभिःश्वपचत्वेयतोधुना ॥ कनकंमंदिरापूर्णंकलशाभ्यंतरस्थितम् ॥ ४५ ॥ संप्राप्यकोनगृह्णातितद्गुणग्राम
वित्पुमान् ॥ अतोऽहंयुवतीमेनांयथाप्राप्नोमिसांप्रतम् ॥ ४६ ॥ तथाकुरुतहेसख्यःशरणंभोगतोस्मियत् ॥ इतिब्रुवंतंतंमूढंभूयोभूयोद्विजोत्तम ॥ ४७ ॥
ऊचुर्वाक्यमिदंतास्तुजातातयंतकुतूहलाः ॥ ॥ सख्यऊचुः ॥ ॥ यद्येतांरमणींनूनमिच्छसित्वंसुदुर्मते ॥ ४८ ॥ गङ्गायमुनयोःशीघ्रंशरीरंसंगमे
त्यज ॥ मिथःकृतमुखालोकाहसंत्यस्तास्ततोद्विज ॥ ४९ ॥ तांसाधुपत्नीमादाययुर्निजगृहांतरम् ॥ ततोऽसौश्वपचोमोहाद्ब्रह्महत्यासहस्रकृत् ॥
॥ ५० ॥ गंगायमुनयोस्तोयेतामिष्ट्वापंचतांगतः ॥ तत्स्वामिसदृशाकारःसमस्तगुणवान्बली ॥ ५१ ॥ सचएवश्वपाकोसौस्ववृत्तांतंस्मरन्नभूत् ॥
ततोऽसौप्रणिधिर्वैश्यस्तस्मिन्नेवदिनेशुभे ॥ ५२ ॥ कृत्वावाणिज्यमायातःस्वकीयंनिलयंप्रति ॥ श्वपाकोपिततोविप्रस्तस्यावासंविवेशह ॥ ५३ ॥
प्रणिधेःसदृशोरूपैर्वयोभिश्चगुणैरपि ॥ एकाकारौसमालोक्यपुरःस्थौतौगुणाकरौ ॥ ५४ ॥ कस्याहंदयिताकोवाममभर्तेत्यचिंतयत् ॥ ततः
साविस्मितासाध्वीविलोक्यतत्पतिद्वयम् ॥ ५५ ॥ तुष्टावमाधवंदेवंवचनैःकोमलाक्षरैः ॥ ५६ ॥ ॥ पद्मावत्युवाच ॥ ॥ नमामिगोवि
न्दमनन्तमूर्तिंशक्रादिदेवार्चितपादपद्मम् ॥ योगेश्वरंयोगविदांनिरीहंयोगप्रदंयोगिभिरर्चनीयम् ॥ ५७ ॥ नमोऽस्तुतेकैटभमर्दनायनमोमधुध्वंसक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रायतुभ्यम् ॥ नमोऽस्तुकंसासुरनाशनायनमोऽस्तुचाणूरनिपातनाय ॥ ५८ ॥ नमोऽस्तुवेदोद्धरणायनित्यंनमोऽस्तुभूम्युद्धरणायतुभ्यम् ॥ नमोस्तुपृ
थ्वीधरणक्षमायनमोस्तुदैत्यांतकरायतुभ्यम् ॥ ५९ ॥ गङ्गांबुधौतांघ्रियुगायतुभ्यंनमोस्तुराजन्यकुलांतकाय ॥ नमोस्तुतेरावणवंशहंत्रेअलंचदैत्यांतक
रायतुभ्यम् ॥ ६० ॥ नमोस्तुतेचाध्वरनिंदकायनमोस्तुतेम्लेच्छकुलांतकाय ॥ नमोऽस्तुतेहृत्कमलासनायनमोऽस्तुतेसर्वरिपुध्वजाय ॥ ६१ ॥ प्रसी
दगोपीजनवल्लभप्रभोधृतैकहस्ताचलदेवदेव ॥ प्रसीदलक्ष्मीमुखपद्मभृंगप्रसीदविष्णोसततंनमस्ते ॥ ६२ ॥ प्रसीदपद्मेक्षणचक्रपाणेकौमोदकीहस्तग
दाधरत्वम् ॥ प्रसीदविष्णोधृतपांचजन्यनमोस्तुतेपद्मधरायनित्यम् ॥ ६३ ॥ संसारकौतूहलमंदिरेतेमोहांधकारेचविवेकदीपे ॥ संमोहिताकेशवमायया
हित्वदीययानित्यमहंभ्रमामि ॥ ६४ ॥ विरञ्चिसेन्द्रार्कमुखाःसुरेन्द्रामायांनजानन्तितवासुरारे ॥ मानुष्यहंकिंतववेद्मिमायांपुरोभ्रमंमेहरसानुकंपम् ॥
॥ ६५ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तस्याःस्तवंसमाकर्ण्यभगवान्माधवःप्रभुः ॥ समालोक्यजगन्नाथश्चतुर्वर्गफलप्रदः ॥ ६६ ॥ आविर्बभूवसहसासूर्य
कोटिसमप्रभः ॥ सामूर्ध्नाभूमिमालोक्यववंदेतत्पदद्वयम् ॥ ६७ ॥ नमस्तेकमलाकान्तभुक्तिमुक्तिफलप्रद ॥ हरमेज्ञानहीनायाःस्वकीयमतिविभ्रमम् ॥
॥ ६८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ भ्रमंजहीहिचावेगिद्वावेतौहिपतीतव ॥ एकभावेनसुश्रोणिकुरुसेवांतयोःसदा ॥ ६९ ॥ यश्चतेप्रणिधिःस्वामीमद्भक्तस्त
रुणःसुधीः ॥ भोक्तुंसुखफलंसाध्विसोभवद्द्विविधःस्वयम् ॥७०॥ अनन्तरूपिणीलक्ष्मीर्यथाक्रीडेमयासह॥तथात्वमपिसुश्रोणिभुंक्ष्वताभ्यांसुखंसदा॥७१॥
॥पद्मावत्युवाच॥ ॥एकस्याद्द्रौपतीदेवनप्रशंसन्तिमानवाः ॥ मग्नांलज्जाब्धिकल्लोलेमामुद्धरदयामय ॥७२॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ यदापकीर्तितःसा
ध्विविभेषित्वंध्रुवंभुवि ॥ तदामत्पुरमागच्छताभ्यांसहवरानने ॥७३॥ विमानमागतंसद्यस्ततोभगवदाज्ञया ॥ तौसमादायवैकुण्ठंसागंतुमुपचक्रमे॥७४॥
अथसापथिगच्छन्तीभर्तृभ्यांसहजैमिने ॥ ददर्शैकंमहात्मानंरथस्थंस्त्रीसमन्वितम् ॥ ७५ ॥ धृतंकमलापत्राक्षैरतसीकुसुमप्रभैः ॥ चतुर्भुजैर्दूतगणैरासी
नैर्गरुडोपरि ॥ ७६ ॥ विष्णुदूतांस्ततस्तांस्तुविष्णुरूपान्वरांगना ॥ कोयंरथस्थःपुरुषइतिपप्रच्छसासती ॥ ७७ ॥ केवायूयंमहात्मानःपुण्डरीकनिभे
क्षणाः ॥ सर्वेपिविष्णुसदृशाःशङ्खचक्रादिपाणयः ॥ ७८ ॥ ततस्तेभगवद्दूताविष्णुतुल्यपराक्रमाः ॥ विहस्योचुर्मुहुःसर्वेपरमामोदसंयुताः ॥ ७९ ॥
॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ विष्णुदूतावयंसाध्विपुण्यात्मानमिमंजनम् ॥ समादायपदंयामउदारंलोकमुत्तमम् ॥ ८० ॥ ॥ पद्मावत्युवाच ॥ ॥ के
नपुण्यप्रभावेनगतोयमीदृशींगतिम् ॥ विष्णुदूतामहात्मानःकथ्यतामित्यहोमम ॥ ८१ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ अयंबृहद्ध्वजोनामराक्षसोलोकशो

१ नमश्च इ०पा० ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कर्कृत् ॥ अरण्यादिनिवासीचमहाबलपराक्रमः ॥ ८२ ॥ परदारपरद्रव्यहारकोरिपुकोद्यतः ॥ गोमांसाशीनिष्ठुरोक्तिभाषीचदेवनिन्दकः ॥ ८३ ॥
यद्यत्पापरतंकर्म्मतदनेनकृतंसदा ॥ स्वप्नेपिनकृतंकर्मशुभंनचपतिव्रते ॥ ८४ ॥ अयंरथंसमारुह्यसततंकामपीडितः ॥ परस्त्रीहरणार्थायसुश्रोणिनभसि
भ्रमन् ॥ ८५ ॥ यांयांसुयौवनांनारींयत्रयत्रायमीक्षते ॥ बलाच्चालिङ्गितस्तांतुतत्रतत्रस्मरातुरः ॥ ८६ ॥ अथैकदाभीमकेशनाम्नोनरपतेःप्रियाम् ॥
ददर्शक्रीडामध्यस्थांसुंदरींनवयौवनाम् ॥ ८७ ॥ अथासौतांसमालोक्यसुवर्णकुसुमप्रभाम् ॥ इत्युवाचवचःप्रेम्णाकात्वमत्रकरोषिकिम् ॥ ८८ ॥
सैवोवाचततःकांताभीमकेशस्यभूपतेः ॥ अहंसुरतशास्त्रज्ञाकेशिनीनामभूषिता ॥ ८९ ॥ अयिसर्वगुणज्ञांमांप्रेमद्दष्टांनभूपतिः ॥ स्ववंशजांदोष
हीनांपश्यतिक्षणमप्यसौ ॥ ९० ॥ स्थीयतेनित्यमत्रैवभर्त्राखंडितचर्चया ॥ मयास्वकर्मशोचंत्याविरहानलतप्तया ॥ ९१ ॥ कस्त्वंकथमिदंप्राप्तमुद्यानं
प्रतिसत्तम ॥ समायातोऽसितत्सर्वंप्रसन्नोवक्तुमर्हसि ॥ ९२ ॥ अथायमित्याहवचःपूर्णचन्द्रनिभानने ॥ मायावीराक्षसोहंत्वामालिङ्गितुमिहागतः ॥९३॥
जहीहिरुष्टभर्त्तारंसर्वदादोषदर्शिनम् ॥ तन्विमांभजसर्वंतेदास्यामिसुखमुत्तमम् ॥ ९४ ॥ ततोविहस्यसाध्वीयंराक्षसेन्द्रमिमंमुदा ॥ बबंधबाहुलतया
विन्यस्यवदनेमुखम् ॥ ९५ ॥ सतामालिंग्ययुवतींविवेकोद्वेगविह्वलाम् ॥ अनयासहसुश्रोणिदिव्यमारूढवान्रथम् ॥ ९६ ॥ दंपतीभावमाश्रित्यतौ
जातावतिकौतुकम् ॥ वायुवेगरथारूढौयातौगगनवर्त्मनि ॥९७॥ अथैनामयमित्याहपश्यतन्विवरानने ॥ त्वद्भर्तृदेशादायातौगङ्गासागरसङ्गमे ॥९८॥ त
तोरथस्थनारीयमधिगङ्गाब्धिसङ्गमम् ॥ जगामपंचतांसद्यःसंदृश्यात्यंतसाध्वसैः ॥ ९९ ॥ विलप्यबहुधासाध्वींतत्रायमपिराक्षसः ॥ गतप्राणांसमालोक्य
सद्योमृत्युंजगामह ॥१००॥ वैनतेयध्वजादेशादिमौगलितकल्मषौ ॥ नयामःपुण्यकर्माणौवैकुण्ठंप्रतिसंप्रति ॥ १०१ ॥ जलेस्थलेचांतरिक्षेगङ्गासागरस
ङ्गमे ॥ देहंसंत्यज्यगच्छन्तिपापिनोहिपरांगतिम् ॥ १०२ ॥ त्रैलोक्यदुर्लभंतीर्थंगङ्गासागरसंगमे ॥ माघेतपसिशुक्लायामेकादश्यामुपोषितः ॥ १०३ ॥
तत्रशुद्धिमवाप्नोतिब्रह्महापिनसंशयः ॥ गङ्गाब्धिसङ्गमेस्नात्वाहरिंदृष्ट्वाचमाधवम् ॥ १०४ ॥ कार्तिकेयमुखंदृष्ट्वापुनर्जन्मनविद्यते ॥ कार्तिकेयोहरिःसा
क्षादित्यभेदःकृतःसदा ॥ १०५ ॥ येकार्तिकेयंपश्यंतितेसर्वेमोक्षगामिनः ॥ सर्वतीर्थाधिकंतीर्थंगङ्गाब्धिसङ्गमंशृणु ॥ १०६ ॥ जलेस्थलेचांतरिक्षेमृ
तोमोक्षमवाप्नुयात् ॥ ॥व्यासउवाच॥ ॥ इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेतौसमादायजैमिने ॥ १०७ ॥ जग्मुर्विष्णुगृहंसर्वेसहसाकाशवर्त्मनि ॥ याचपद्माव
तीसाध्वीभर्तृद्वयसमन्विता ॥ १०८ ॥ गतासारूप्यतांविष्णोश्चतुर्वर्गप्रदायिनः ॥ तत्रभुक्त्वाखिलान्भोगान्दुर्लभान्द्विजसत्तम ॥ १०९ ॥ परमंज्ञा
नमासाद्ययुःसारूप्यतांहरेः ॥ सर्वतीर्थमयीगङ्गासर्वतीर्थमयोहरिः ॥ ११० ॥ गङ्गायाश्चहरेश्चैवतस्माद्भक्तिर्विधीयते ॥ गङ्गाब्धिसंगमेपूर्वंमाधवो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नामभूभुजः ॥ १११ ॥ तप्त्वातपश्चिरंतत्रसदारोमोक्षमाप्तवान् ॥ ११२ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ त्वयोक्तोमाधवःकोऽसौकिंकर्मसचकारह ॥ कथंतेपे
तपस्तन्मेसर्वंकथयसत्तम ॥ ११३ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ चरितंतस्यविप्रर्षेमाधवस्यमहात्मनः ॥ आकर्णयप्रवक्ष्यामिसमासेनमहामते ॥ ११४ ॥
॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेव्यासजैमिनिसंवादेप्रयागवर्णनंनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ अस्तितालध्वजा
नामनगरीत्रिदशोपमा ॥ सर्वलोकेषुविख्याताप्रकीर्णागुणिनांगणैः ॥ १ ॥ तत्रासीद्विक्रमोनामाराजाशुद्धकुलोद्भवः ॥ धार्मिकःसत्यवादीचप्रजापाल
नतत्परः ॥ २ ॥ तस्यहारावतीनामवल्लभाभुविदुर्लभा ॥ आसीत्स्वकीयवदनप्रभाजितशशिप्रभा ॥ ३ ॥ तस्यसैवप्रियाराज्ञःस्त्रीगणेपिचतिष्ठति ॥
गङ्गेवसरितांभर्त्तुस्तिष्ठत्यपिसरिद्गणे ॥ ४ ॥ भूदेवदेवपरतःकालेनकियताद्विज ॥ व्यजायतसुतस्तस्यांसर्वलक्षणसंयुतः ॥ ५ ॥ शास्त्रोक्तवि
धिनातस्यसराजासर्वशास्त्रवित् ॥ माधवेतिततोनामचक्रवर्तीचकारह ॥ ६ ॥ ततोऽसौमाधवोविप्रःकालेनकियताबली ॥ सर्वविद्यासरित्पारंगतः
सद्गुणसंगतः ॥ ७ ॥ अथासौयौवराज्येनराज्येनरपतिःसुतम् ॥ सिक्तवांस्तंमहीदेवसर्वदेवगणार्चकम् ॥ ८ ॥ एकस्मिन्दिवसेविप्रचतुरंगबलै
र्वृतः ॥ जगामकौतुकेनासौमृगयायैमहद्वनम् ॥ ९ ॥ तत्रहत्वाबहूञ्जन्तून्मध्याह्नेसमयेततः ॥ कृतवान्नगरेगंतुमुद्यमंविपिनादसौ ॥ १० ॥
नगरंस्वकमागच्छत्ससैन्योमाधवोमुदा ॥ ददर्शयुवतीमेकांसरसिस्नानतत्पराम् ॥ ११ ॥ स्नानार्हद्रव्यवसनैर्व्यक्तीकृतकलेवराम् ॥ स्वकीयमुख
सौन्दर्य्यजितपूर्णनिशाकराम् ॥ १२ ॥ सुवर्णकुण्डलद्वन्द्वविभ्राजद्गण्डमण्डलाम् ॥ सुदीर्घकेशकैश्छन्ननितंबांचारुहासिनीम् ॥ १३ ॥ सुवर्णपद्मक
लिकांचारून्नतपयोधराम् ॥ मृगारिकृशमध्यांचवसंतेकोकिलस्वराम् ॥ १४ ॥ यूनांमनोहराराज्येकन्दर्पेणमहात्मना ॥ आरोपितापताकेवसुन्दरीसाव्य
जायत ॥ १५ ॥ तादृशींतांसमालोक्यप्रान्तरेसङ्गवर्जिते ॥ कःकामवशगोनस्यात्क्षितौप्राणान्वहन्पुमान् ॥ १६ ॥ अथविक्रमपुत्रोऽसौतामालोक्यवरान
नाम् ॥ कंदर्पबाणव्रणितहृदयश्चेतिचिंतयन् ॥ १७ ॥ एतस्याःसदृशीकापिनदृष्टाक्षितिमण्डले ॥ एतामिहसमालिङ्ग्यचसफलंजन्मचेष्यते ॥ १८ ॥ श्रे
ष्ठोऽस्मिसर्वलोकानांवयस्तेजोगुणैरहम् ॥ यद्यपीन्द्रांगनेयंस्यान्नेतव्याद्यतथापिच ॥ १९ ॥ परस्त्रीहरणेयोवादोषोभवतिसांप्रतम् ॥ कोवाशक्नोतितद्द
ण्डंयतोराजापितामम ॥ २० ॥ इतिसंचिंत्यमनसासुदृढंतेनकामिना ॥ दूरेसंस्थाप्यसैन्यानिययौसास्नातियत्रह ॥ २१ ॥ ऐश्वर्यंचमदश्चैवकामश्चैवमही
तले ॥ त्रयएतेविवेकस्यतेजोघ्नंतिकिमद्भुतम् ॥ २२ ॥ पितास्यदुरितध्वंसीधर्मरक्षाकरोनृणाम् ॥ धिक्स्वयंकामदेवोसौमोहयत्यखिलंजगत् ॥ २३ ॥
तमायातंसमालोक्यवेगेनमहताततः ॥ एकाकिनीसारमतेभृशंचिताकुलाभवत् ॥ २४ ॥ एकाकिनींसमालोक्यकांतारस्थांसयौवनाम् ॥ अयंधावतिवेगेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तन्मेमनसिवर्तते ॥२५॥ जल्पंतिमुनयःसर्वेधर्मोरक्षतिरक्षितः ॥ नचज्ञातव्यमत्रैवकिमत्रचभविष्यति ॥ २६ ॥ सहायहीनंयत्स्थानंपुरोधावतिशत्रवः ॥ श्लाघ्यंपलायनंतत्रनिवासःप्राणनाशकः ॥ २७ ॥ इत्यालोच्यवरारोहासव्यकच्छेघटंततः ॥ कृत्वापलायनेभीत्यामनश्चक्रेसरोवरात् ॥ २८ ॥ ततःसमाधवश्चापिजवेनमहताद्विज ॥ एवंतस्याःपुरोगत्वाप्रसारितकरःस्थितः ॥ २९ ॥ ॥ श्रीमाधवउवाच ॥ ॥ वराङ्गनेचारुदेहेसुयौवनवलान्मम ॥ पलायसेमनोहृत्वाहतोस्म्यहमचेतनः ॥ ३० ॥ किंनामचंचलापांगिचार्वङ्गितवकःपतिः ॥ स्वर्गात्किंवागतासित्वंत्वत्तुल्यानास्तिभूतले ॥ ३१ ॥ सुन्दरित्वमिहश्रेष्ठासर्वलक्षणसंयुता ॥ कथंवहसिपानीयंदासीवकमलानने ॥ ३२ ॥ पयोधरौशातकुंभौसदावहसिवक्षसि ॥ कक्षेणजलकुम्भंचकोमलाङ्गीदमद्भुतम् ॥ ३३ ॥ दिवाकरकरात्यंतसंतप्तेपथिलोहिताः ॥ पादांगुल्यंतराभांतिजपानांकलिकाइव ॥ ३४ ॥ सुश्रोणिभजमांप्रीत्यात्यजकुंभंवरानने ॥ तवदुःखावसानोऽभून्ममदर्शनमात्रतः ॥ ३५ ॥ श्रीमद्विक्रमभूभर्त्तुःपुत्रोऽहंमाधवाह्वयः ॥ सर्वभावैर्भविष्यामिवराङ्गस्तवसुन्दरि ॥ ३६ ॥ ममस्त्रीगणमध्येषुसुभगात्वंभविष्यसि ॥ सुपुष्पवल्लीमध्येषुद्विरेफस्येवमालती ॥ ३७ ॥ अथवाममवाक्यंत्वंगर्वाल्लंघितुमिच्छसि ॥ नत्यक्षामितथापित्वांयतोऽहंनृपतेःसुतः ॥ ३८ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तेनोक्तंवचनंश्रुत्वापंथानंप्रविहायसा ॥ तस्थावधोमुखीविप्रप्राहेतिचशनैःशनैः ॥ ३९ ॥ कदापिचेत्परस्यापिनशृणोतिवचोमम ॥ तथापिलज्जांसंत्यज्यवक्ष्याम्येवभवाग्रतः ॥ ४० ॥ तथाह्यहंमहावीरसुबाहुक्षत्रियप्रिया ॥ नयामिदेवपूजार्थंजलंचंद्रकलाह्यहम् ॥ ४१ ॥ यद्वचोभवताप्रोक्तंनचतत्त्वत्कुलोचितम् ॥ त्वद्वंशप्रभवाःसर्वेपरस्त्रीषुनपुंसकाः ॥ ४२ ॥ अहमेकाकिनीनारीवीराणांप्रभवोभवान् ॥ बलादालिङ्ग्यमामत्रयशःकिंतेभविष्यति ॥ ४३ ॥ परस्त्रियंसमालिङ्ग्यक्षणमात्रसुखंभवेत् ॥ इहापकीर्तिःशेषेचदुःखंकल्पशताधिकम् ॥ ४४ ॥ कर्मभूमिरियंशूरपुण्यमत्रविधीयताम् ॥ परस्त्रीहरणेचित्तंकदाचिन्माकरिष्यसि ॥ ४५ ॥ लोभात्प्रवर्त्ततेकामःकामात्पापंप्रवर्त्तते ॥ पापान्मृत्युर्मृतेपिस्याद्दुस्तरेनरकेस्थितिः ॥ ४६ ॥ सर्वेपित्वद्गुणाव्यर्थंत्वज्जन्मापिचनिष्फलम् ॥ कामस्यवशतांगत्वारंतुमिच्छेःपरस्त्रियम् ॥ ४७ ॥ मांसमूत्रपुरीषास्थिनिर्मितंमेकलेवरम् ॥ एतदेवसमालोक्यस्मरस्यवशतांगतः ॥ ४८ ॥ भूपालवंशोत्पत्तित्वात्पौरेभ्योनबिभेषिकिम् ॥ मस्तकोपरिगर्जंतंनेक्षसेसमवर्त्तिनम् ॥ ४९ ॥ ग्रसंतिबडिशंमत्स्यास्तेसर्वेज्ञानवर्जिताः ॥ ज्ञानीचेत्प्राप्यबडिशंभवान्कस्माद्ग्रसिष्यसि ॥ ५० ॥ विवेकस्त्रिषुलोकेषुसंपदांपरमंपदम् ॥ अविवेकोहिलोकानामापदांपरमंपदम् ॥ ५१ ॥ तयोक्तंवचनंश्रुत्वामाधवःकाममोहितः ॥ उवाचजैमिनेवाचंविनयावनतःपुनः ॥ ५२ ॥ तवोद्वीक्षणनाराचधाराजर्जरमानसम् ॥ प्रियेमांत्राहित्राहीतितवास्मिशरणंगतः ॥ ५३ ॥ तावत्प्रियतमानारीया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वत्तिष्ठतियौवने ॥ मृणालकोषांनलिनींहेमभृंगोनगच्छति ॥ ५४ ॥ प्रसीदहरिणीनेत्रेरक्षमांसेवकंस्वकम् ॥ त्वद्वाचंनीरसांश्रुत्वाभिनत्तिहृदयंमम ॥ ५५ ॥ ॥ ॥ चन्द्रकलोवाच ॥ ॥ त्यजदुःखंमहावीरशृणुमद्वचनंशुभम् ॥ प्रवक्ष्यामिमनोदुःखंहंतुंयद्भवतःक्षमाम् ॥ ५६ ॥ समुद्रपारेविख्यातापुरंदरपुरोपमा ॥ प्लक्षद्वीपेऽस्तिदीप्यंतीविख्यातासंज्ञयापुरी ॥ ५७ ॥ गुणाकराह्वयस्तत्रराजाश्रेष्ठोमहायशाः ॥ आस्तेसर्वगणैर्युक्तःप्रतापेग्निसमोबली ॥ ५८ ॥ सुशीलानामतद्भार्यासर्वलक्षणसंयुता ॥ सेवावशीकृतस्वामिहृदयासदयाजनैः ॥ ५९ ॥ सुलोचनाख्यातत्कन्यावीरतत्कुक्षिसंभवा ॥ सदूहरूपैरजयत्सकलान्सुन्दरीगणान् ॥ ६० ॥ तस्यारूपंगुणौघंचवर्णितुंभुविकःक्षमः ॥ तद्रूपदर्शमालोक्यासृजदन्यांस्वयंविधिः ॥ ६१ ॥ अहमासंमहावीरतस्यादासीनृपात्मजः ॥ समागतास्मिदैवेनत्वद्देशंप्रतिसुन्दरी ॥ ६२ ॥ तत्समासुन्दरीनास्तित्वत्समोनास्तिसुन्दरः ॥ गृहाणतांविवाहेनस्वर्गभोगंयदीच्छसि ॥ ६३ ॥ जंबुकींवलवान्सिंहोविहायांकगतामपि ॥ हस्तिनींनहिकिंधत्तेयत्नतःप्रतिपत्तये ॥६४॥ उद्योगीपुरुषोलोकेलभतेपरमांश्रियम् ॥ उद्योगेनविनाब्रूहिकिंकार्यंभुविविद्यते ॥६५॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वामाधवोमाधवार्चकः ॥ दूरीकृत्यस्मरोद्भावंतामित्याहवराननाम् ॥६६॥ ॥माधवउवाच ॥ केनचिद्यत्नेनतांकन्यांज्ञास्यामिकमलानने ॥ तन्मेकथयसुश्रोणियदितेमय्यनुग्रहः ॥६७॥ सिंधुपारप्रतीपाज्ञःकथंयास्यामिमानुषः ॥ भविष्यतितयासार्द्धंकथंसंदर्शनंमम ॥६८॥ ॥ चन्द्रकलोवाच ॥ ॥ तस्यास्तुवामजघनेतिलकंतिलसन्निभम् ॥ अस्तितद्दर्शनेनैवज्ञास्यसित्वंसुलोचनाम् ॥६९॥ उच्चैःश्रवससंज्ञस्यतुरगस्यमहात्मनः ॥ त्वन्मंदुरायांपुत्रोस्तिसर्वगामीहयोत्तमः ॥ ७० ॥ तमश्वश्रेष्ठमारुह्यजवेनपवनोपमम् ॥ गमिष्यसिसमुद्रांतंसुखसाध्यामहीयतः ॥ ७१ ॥ ततोभूपालपुत्रोऽसौससैन्योगृहमागतः ॥ सापिचन्द्रकलासाध्वीसुप्रीतास्वगृहंगता ॥ ७२ ॥ विचिंत्यवचनंतस्यामाधवोऽतित्वरान्वितः ॥ चिंताकुलितचित्तोऽसौसहसामंदुरांययौ ॥ ७३ ॥ तत्रबद्धाञ्जलिर्भूत्वाविक्रमैर्विक्रमान्वितः ॥ तुरंगमानितिप्राहगुणयुक्तान्महावलान् ॥ ७४ ॥ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ यूयंसर्वेमहात्मानःसर्वलक्षणसंयुताः ॥ समुद्रपारेमांनेतुंकःशक्नोतितुरङ्गमः ॥ ७५ ॥ अथतेतुरगाःसर्वेश्रुत्वातद्वचनंभिया ॥ परस्परंक्षितिमुखास्तस्थुर्नोनेतुमुद्यताः ॥ ७६ ॥ अथैकस्तुरगस्तत्रसमस्तलक्षणैर्युतः ॥ माधवस्यपुरोगत्वावाचमेतामुवाचह ॥ ७७ ॥ अहंभवंतंनेष्यामिसिंधुपारंनसंशयः ॥ किंत्वाकर्णयदुःखानिमदीयानिनृपात्मज ॥ ७८ ॥ अन्यभुक्तावशिष्टंयत्तत्तृणंममभक्षणम् ॥ ग्रंथिकोटिप्रयुक्ताभीरज्जुभिर्ममबंधनम् ॥ ७९ ॥ स्वप्नेपिग्रीहयोवीरनदृष्टावलिनामया ॥ अन्येषामपिभोगानांकाकथात्रनृपात्मज ॥ ८० ॥ गौरवेणविनावीरनसतांविक्रमोभवेत् ॥ जनिष्यतिकथंवह्निर्विनाकाष्ठंघृतादिभिः ॥ ८१ ॥ अहमीदृगिमेसर्वेनानाभूषासमन्विताः ॥ नतुसिंहसमाःश्वानःसर्वाभरणभूषिताः ॥ ८२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रदक्षिणाकारतयासशैलद्वीपसागराः ॥ क्षणमात्रेणपृथिवींशक्नोमिभूपतेप्रभो ॥ ८३ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ क्षमस्वदोषंसकलंमंत्रिपत्राविहितंह
य ॥ अद्यप्रभृतिमुख्योऽसिमंदुराभ्यंतरेमम ॥८४॥ परेणदत्तःसंतापःसदातिष्ठतिनोत्तमे ॥ सलिलंवह्निसंतप्तंक्षणाच्छीतलतांव्रजेत् ॥८५॥ स्वमाधुर्यैर्भ
वेदिक्षुःक्षणमपिहितृप्तये ॥ इत्युक्त्वातंनमस्कृत्यतुरंगंनृपनंदनः ॥ ८६ ॥ ततःशुभेक्षणेतस्यपृष्ठमारुह्यवाजिनः ॥ प्रचेष्टाख्येनभृत्येनविलंघ्यजलधिंय
यौ ॥ ८७ ॥ पुरींसर्वगुणैर्युक्तांपुरंदरपुरोपमाम् ॥ जगाममाधवोभ्राजन्सौधावलिभिरुज्ज्वलाम् ॥ ८८ ॥ तत्रोपस्थांचयुवतींगंधिनींमाधवोद्विजः ॥ दृष्ट्वा
स्मितमुखोवाक्यमुवाचेतिचकोमलम् ॥ ८९ ॥ वृद्धेमातरहंपान्थोदिनमेकंतवालये ॥ स्थातुमिच्छामिकाऽऽज्ञातेधनवान्माधवाह्वयः ॥ ९० ॥ आतिथे
यींगंधिनीसातमादायातिथिंततः ॥ हर्षितवास्वगृहंतत्रजगामात्यंतभक्तितः ॥ ९१ ॥ यथोक्तविधिनाविप्रतयातस्यार्हणाकृता ॥ माधवस्तांनिशांनिन्ये
चिंताव्याकुलमानसः ॥ ९२ ॥ अथप्रभातेविमलेगन्धिन्याःपुरतोद्विज ॥ माधवःसकलंकार्यंकथयामासभूसुरः ॥ ९३ ॥ देवीसुलोचनायाश्चतस्मिन्नेवदि
नेशुभे ॥ गन्धादिवासनंकर्मरचयामाससाचतत् ॥ ९४ ॥ श्रुत्वाधिवासनंकर्मराजपुत्र्यास्ततोद्विज ॥ शोकसागरकल्लोलनिकरोमाधवोऽभवत् ॥ ९५ ॥
यदर्थंराज्यवसतिर्मयात्यक्तातदिच्छुना ॥ यदर्थंबांधवास्त्यक्तालंघितश्चमहोदधिः ॥ ९६ ॥ अद्यैवतस्यादैवेनभविष्यत्यधिवासनम् ॥ निष्फलाःसक
लाएवयावंतोविहिताःश्रमाः ॥ ९७ ॥ किंतुलोकानजल्पंतिमाध्व्यामुग्धोगतोऽखिलम् ॥ कोऽपिभग्नोद्यमोनस्यात्प्रज्ञात्वाकार्यनिश्चयम् ॥ ९८ ॥ एत
द्विचिंत्यमनसामाधवोऽसौपुनःपुनः ॥ मालापुष्पादिकेकार्यंलिलेखप्रेमवर्णितम् ॥९९॥ कन्येमाधवनामाहंकुमारोधरणीपतेः ॥ तालध्वजाधिराजस्यविक्र
मस्यमहात्मनः॥१००॥ त्वच्चेटीतत्रकाप्यस्तिकन्येचन्द्रकलाह्वया ॥ तयातवगुणग्रामःकथितोमेपुराकिल ॥१०१॥ त्वद्गुणग्रामसंलग्नचित्तोऽहंनिम्नसाग
रम् ॥ विलङ्घ्यतुरगारूढःसमायातःपुरींतव ॥ १०२ ॥ अधुनामांवरत्वेनवृणुकन्येसुलोचने ॥ यतःसंसारमध्येऽस्मिंस्तवास्मिशरणंगतः ॥ १०३ ॥
यथागुणवतींत्वांहिनान्योजानातितत्पुमान् ॥ १०४ ॥ सरोजिनीगुणंवेत्तिभृंगएवनदर्दुरः ॥ शुभ्रस्यजलदस्यापिगगनैकस्यनोदयः ॥ १०५ ॥
तथापिनभजेदन्यंविनाचन्द्रंकुमुद्वती ॥ अथतल्लिखनंवीरोमालाकारप्रियाकरे ॥ १०६ ॥ स्वर्णांगुलीयसहितंददौसविनयोनृपः ॥ पुष्पमालांतरे
कृत्वातंलेखंसांगुलीयकम् ॥ १०७ ॥ राजपुत्रीसमीपेसागंधिनीतरसाययौ ॥ पुष्पमालांवलितस्यैदत्वासागंधिनीततः ॥ १०८ ॥ तस्थौब
द्धाञ्जलिर्भूत्वादूरंगत्वाभियाकियत् ॥ ततःसाराजतनयालिखितंसांगुलीयकम् ॥ १०९ ॥ विलोक्यसकलंमूलात्पपाठात्यंतपण्डिता ॥ सापितत्पृष्ठ
पत्रेतुतद्योग्यमुत्तरंद्विज ॥ ११० ॥ अलिखद्विस्मिताकन्यायद्यच्चसर्वमुच्यते ॥ राजपुत्रमहाबाहोत्वद्वाक्यमखिलंश्रुतम् ॥ १११ ॥ शृणुसत्तमवाक्यंमे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यथोचितमिदंवचः ॥ अद्याधिवासनंकर्मश्वोविवाहोममध्रुवम् ॥ ११२ ॥ पितुर्यत्संमतंकार्यंपृथिव्यांकोपिनत्यजेत् ॥ कार्येतुदुःखसाध्येतुकार्योनातिश्र
मोजनैः ॥ ११३ ॥ कार्येसिद्धेश्रमोनस्यादसिद्धेश्रमएवहि ॥ तथापिशृणुवक्ष्यामियेनप्राप्नोतिमांभवान् ॥ ११४ ॥ यदर्थोभवताचैवसमुद्रोपिचलं
घितः ॥ मयाप्रदक्षणीकार्योवरोविद्याधरोह्ययम् ॥ ११५ ॥ तत्पुरोऽहंगमिष्यामिनानाभरणभूषिता ॥ वामबाहूर्द्ध्वंकृत्वाचवीरःस्यान्ममसंमुखः ॥ ११६ ॥
येनमांशक्यतेनेतुंसमेभर्ताभविष्यति ॥ सत्यंसत्यमिदंसत्यंपत्रेस्मिँल्लिखितंमया ॥ ११७ ॥ अन्यथासुदृढंकार्यंलंघितुंनहिशक्यते ॥ एतद्विलिख्यसा
कन्यातस्याएवकरेददौ ॥११८॥ सापितत्पत्रमादायगतामाधवसन्निधिम् ॥ तथायल्लिखितंपत्रेतत्पठित्वातुमाधवः ॥ ११९ ॥ भूयोपिलिखितंविप्रलिले
खात्यंतकौतुकैः ॥ त्वयायदुक्तंहेकन्येधन्येधन्यकुलोद्भवे ॥ १२० ॥ तदेवमन्मतंसर्वंकोऽपिनास्त्यत्रसंशयः ॥ ततस्तुगंधिनीभूयोगत्वातन्निकटेद्विज
॥ १२१ ॥ ददौसुलोचनायैसालिखनंसुन्दराक्षरम् ॥ अथतल्लिखनंज्ञात्वाकुमारांगीकृतंद्विज ॥ १२२ ॥ बभूवात्यन्तसंहृष्टाविस्मिताचपुनःपुनः ॥
तस्मिन्नसंशयंकार्यंयदासौस्वीकृतंददौ ॥ १२३ ॥ तदाकिंस्वयमिन्द्रोवायन्नायामाधवःपुमान् ॥ इहलोकेपरत्रास्तितस्नेहभूमिःपतिःसदा ॥ १२४ ॥
विनासंदर्शनेनापिनवरत्वेहृतोमया ॥ इतिसंचिन्त्यसासाध्वीनिःश्वस्यचपुनःपुनः ॥ १२५ ॥ स्नानव्याजाद्गतावासंगन्धिन्याश्वसहालिभिः ॥ हस्तेविधृ
त्यतांकन्यांगंधिनीसापुरंध्रिका ॥ १२६ ॥ माधवंदर्शयामासशयानंमंचकोपरि ॥ तंसमालोक्यसाकन्याकंदर्पसदृशंततः ॥ १२७ ॥ रोमांचितंसम
स्ताङ्गमुदात्तंपश्यतिक्रमात् ॥ तन्नेत्रयुगलंतस्मिन्यत्रयत्रनिमज्जति ॥ १२८ ॥ कष्टदृष्ट्याचनान्यत्रतस्मान्नामात्रगच्छति ॥ साक्षादयंवाकन्दर्पोदेवकीन
न्दनोपिवा ॥१२९॥ शर्वोवाविषयाधीशःसाक्षाद्वापार्वतीपतिः ॥ रूपैरेतैर्जगन्मध्येमानुषोनहिजायते ॥ १३०॥ अनेनस्वामिनाजन्मसफलंहरिणीदृशः॥
मद्भक्तिवशगोभूत्वाविधातात्यंतयत्नतः ॥ १३१ ॥ यदाहंकन्यकाजातातदैनंकिंससर्जह ॥ अद्यप्रभृतिनाथोयंस्वयंनास्त्यत्रसंशयः ॥ १३२ ॥ इत्यु
क्त्वासामतिंचक्रेगंतुंनिजगृहंप्रति ॥ ॥ गन्धिन्युवाच ॥ ॥ कन्येयुक्तिरियंभद्रेत्वयापिहृदिसेव्यताम् ॥ १३३ ॥ यथासुमूर्तिःपुरुषोनतथाभाति
निन्दया ॥ उल्लासोगात्रभंगश्चमन्ददृष्टिश्चविस्मितम् ॥ १३४ ॥ सर्वाणिविष्णुचिह्नानिनिद्रायांमृगलोचने ॥ संदष्टौष्ठपुटाक्षेपात्प्रोक्तोनोत्तिष्ठ
तिध्रुवम् ॥ १३५ ॥ शनैःशनैःकरंतस्यस्वकराभ्यामदर्शयत् ॥ त्वांद्रष्टुंराजकन्यायाःसंधृत्यागमनंशृणु ॥ १३६ ॥ श्रुत्वैतत्सोपिचोत्तस्थौ ॥ ९ ॥
संभ्रमाक्रांतमानसः ॥ विनयावनतोवाक्यंमाधवश्चेत्युवाचताम् ॥ १३७ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ कन्येमज्जन्मसफलंश्रमश्चसफलोमम ॥
त्वच्चारुवदनांभोजंसाक्षादेवमयेक्षितम् ॥ १३८ ॥ सकलैर्यौवनैःकन्येत्वंवरत्वेनमांवृणु ॥ त्वद्योगोस्तिवरोनान्योमांविनासुविसुन्दरि ॥ १३९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ सुलोचनोवाच ॥ ॥ सुगतेत्वंममस्वामीभाग्येनमहताभवेः ॥ मयायद्वचनंप्रोक्तंतदेवसुदृढंखलु ॥ १४० ॥ आज्ञांकुरुमहाभागगच्छामिनिज
मंदिरम् ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ तिष्ठेतियदिवावच्मिकन्येगर्वस्तदाभवेत् ॥ १४१ ॥ गच्छेतिवचनंवक्तुंनायातिवदनान्मम ॥ स्वयंविचार्य
चार्वंगियद्युक्तंतद्विधीयताम् ॥ १४२ ॥ सत्येहवचनंतस्मिन्भविष्यसिसुतत्परा ॥ इत्युक्तातेनसाकन्याहर्षितास्वगृहंगता ॥ १४३ ॥ तत्रैवमा
धवस्तस्थौवृतोवहुपरिच्छदैः ॥ चारुविद्याधरएवंस्थितोविद्याधरोवरः ॥ १४४ ॥ तत्रस्थाश्चजनाःसर्वेस्रक्चन्दनविभूषिताः ॥ दिव्यांवरपरीधानारे
जुर्देवगणाइव ॥ १४५ ॥ क्वचिद्गीतंक्वचिन्नृत्यंक्वचित्कोलाहलध्वनिः ॥ क्वचित्केनप्रदीपालिस्तत्पुरेसमवर्तत ॥ १४६ ॥ हेषितैःसप्तिवृंदानांहस्तिनां
चैवबृंहितैः ॥ हर्षस्वनैश्चपत्रीणांपूरिताःककुभोदश ॥ १४७ ॥ नानापताकानिवहैर्धवलैर्नृपसद्मभिः ॥ समंताद्गगनंसर्वंव्याप्तंहियत्रजैमिने ॥ १४८ ॥ केऽ
पिशङ्खान्समादध्मुर्ढक्काडिंडिमझर्झरान् ॥ वादयांचक्रिरेकेपिमधुकोहलकादिकम् ॥ १४९ ॥ ततोयुवतयःसर्वाःसरोजकोरकस्तस्था ॥ ललितानिसुगीतानि
जगुश्चन्द्रनिभाननाः ॥ १५० ॥ परस्परंयौवनतोघर्षणच्युतमालया ॥ प्रस्वेदाम्बुगलद्वंधैर्वभौकन्येवतत्रभूः ॥ १५१ ॥ गंभारीकाष्ठरचितंपीठमारु
ह्यसुन्दरी ॥ ज्ञातिभिर्वेष्टितायातावरंस्थानंसुलोचना ॥ १५२ ॥ अत्रांतरेविक्रमपुत्रएषशय्योपरिष्टात्किललब्धनिद्रः ॥ नवेददैवेनविवाहकार्यंसुलोच
नायाश्चसुलोचनायाः ॥ १५३ ॥ विधातृमायाशतमोहितानांकदापिनस्याद्भुवनेसुखाय ॥ ततःस्वसंकेतविधिंजनोऽयंविस्मृत्यनिद्रामभजत्सुखेन ॥ १५४ ॥
वनंपरित्यज्यकृशानुभीत्याजलंप्रविष्टानलिनीसुखार्थम् ॥ संदह्यतेतत्रहिमानलेनयद्यस्यकर्मनतदन्यथास्यात् ॥ १५५ ॥ वेदादिशास्त्रमखिलंप्रपठंतु
लोकाःकुर्वंतुनामक्षितिपालसेवाम् ॥ उग्रंतपःप्रतिदिवंप्रतिसाधयंतुनश्रीस्तथापिचभजत्यतिभाग्यहीनम् ॥ १५६ ॥ मस्तकोपरितिष्ठंतिदुःखानिचसुखा
निच ॥ अन्यकालेसमायान्तिहठादन्यानिसत्तम ॥ १५७ ॥ निद्रावंतंसमालोक्यमाधवंदुःखभागिनम् ॥ प्रचेष्टश्चिंतयामाससजानन्संकेतमेतयोः ॥ १५८ ॥
धिगस्त्वंसुराजपुत्रंदैवमायाविमोहितः ॥ विस्मृत्यनिजसंकेतंनिद्रांसंप्राप्यसेवते ॥ १५९ ॥ असौदुःखागताकन्यावरस्यनिकटेधुना ॥ किंभवेन्नयनेताहक्सं
केतंयातिनिष्फलम् ॥ १६० ॥ तिष्ठत्वंवैपापकर्मन्निद्रांसंसेव्यमस्तके ॥ मयाहयंसमारुह्यनेतव्यासावराङ्गना ॥ १६१ ॥ कन्यारत्नंचरत्नंचसुदाप्राप्नोतिदु
र्लभम् ॥ तदाकिंसेवयाकार्यंमाधवस्यास्यदुर्मतेः ॥ १६२ ॥ धनार्थंक्रियतेसेवासर्वभावेनभूभुजाम् ॥ तच्चेन्मुदास्वयंप्राप्तंसेवादुःखेनकिंतदा ॥ १६३ ॥
प्रचेष्टइतिसंचिंत्यसमारुह्यतुरंगमम् ॥ साराजकन्यायत्रास्तेययौतत्रनभःपथा ॥ १६४ ॥ वरंप्रदक्षिणीकृत्यस्मरंतीसमयंस्वकम् ॥ वामहस्तंसमुद्धृत्यतस्थौ
विद्याधराग्रतः ॥ १६५ ॥ हस्तेविधृत्यतांकन्यांप्रचेष्टोऽतिजवेनसः ॥ पृष्ठेनिवेशयामाससप्तेस्तस्यमहावलः ॥ १६६ ॥ तांराजपुत्रीमादायपुरींकांचींसुशो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भनाम् ॥ तामथासौसमालोक्यप्रचेष्टोऽतित्वरान्वितः॥१६७॥ उवाचप्रत्रहन्पाणिंनष्टमानससाध्वसः ॥ ॥ प्रचेष्टउवाच ॥ ॥ समुद्रांतरतीरस्थांकांचींना
मपुरीमिमाम् ॥ १६८ ॥ पश्यसर्वत्रविख्यातांजनसर्वसुखप्रदाम् ॥ अत्रमाधववीरस्यतस्यविद्याधरस्यवा ॥ १६९ ॥ कस्यापिचभयंनास्तिपश्यचन्द्रनि
भानने ॥मच्चित्तेंधनसंलग्नांकामानलशिखावलिम् ॥१७०॥ कुचकुंभकरैःसिद्धंनिर्वाणंदेहिसुंदरि ॥ त्वच्चारुमुखपद्मेऽस्मिन्मन्मुखभ्रमरोऽधुना ॥ १७१ ॥
इच्छेत्पातुंमधून्यत्रकाऽऽज्ञातेतिष्ठतिप्रिये ॥ त्वच्चारुगात्रसंस्पर्शाच्छरैस्तुदतिमांस्मरः ॥१७२॥ त्राहित्राहिप्रियेत्राहितवास्मिशरणंगतः ॥ इतिब्रुवंतंतंमूढ
मभिवीक्ष्यवरांगना ॥ १७३ ॥ शोकाग्नितप्तसर्वाङ्गीचिंतयामासचेतसा ॥ अयंमूढोदुष्टचेष्टःप्रचेष्टोनामवेधसा ॥ १७४ ॥ लिखितःकिंललाटेमेयन्मया
हाहतास्म्यहम् ॥ क्वमाताक्वचमेतातःक्वचविद्याधरोवरः ॥ १७५ ॥ अनेनाहंसमानीताधिगस्तुघटनांविधेः ॥ अलंलोकाःप्रकुर्वंतिगर्वंजगतिसर्व
दा ॥ १७६ ॥ वेत्तिच्छेतुंगर्ववृक्षंविधाताघटनासिना ॥ तथापिविपदेधैर्यंनिर्भयत्वंचतत्परम् ॥ १७७ ॥ उपायाश्चेतिचत्वारःप्रशस्यादीर्घदर्शिभिः॥
इत्यालोक्यहृदाकन्यावचोभिःकोमलाक्षरैः ॥ १७८ ॥ प्रचेष्टंप्रत्युवाचासौसर्वकार्यविचक्षणा ॥ ॥ सुलोचनोवाच ॥ ॥ दृढंकुरुमनोवीरकन्याहम
विवाहिता ॥ १७९ ॥ मांसमालिङ्ग्यमोहेनकथंयास्यसिदुर्मते ॥ शास्त्रोक्तविधिनावीरविवाहेनगृहाणमाम् ॥ १८० ॥ तवसेवांकरिष्यामिदासीव
त्कोऽत्रसंशयः ॥ त्वंमेप्राणाश्चमित्रश्चभूषणंबांधवस्तथा ॥ १८१ ॥ अनन्यगतयोनार्योभवान्नीतिमवैतिकिम् ॥ विवाहयोग्यवस्तूनिविवाहार्थसमान
य ॥ १८२ ॥ मत्पाणिग्रहणंशीघ्रंकुरुजाड्यंगृहीतिच ॥ अंतर्दृढंबहिःश्लक्ष्णंवदरीफलवद्वचः ॥ १८३ ॥ आकर्ण्यतस्यामूढोऽसौपरमांप्रीतिमाययौ ॥
तुरंगमंचतांकन्यांसंस्थाप्यैकत्रदुर्मतिः ॥ १८४ ॥ करकंकणमादायतस्यास्तत्पुरमाययौ ॥ ततःसाचिंतयामासविधिंनूनंप्रशस्यतम् ॥ १८५ ॥ यत
आवांपरित्यज्यमूढोऽसौहर्षितोययौ॥किंकर्तव्यंक्वगंतव्यंक्वस्थातव्यंमयाधुना ॥ १८६ ॥ अतिसंकटकार्येस्मिन्निस्तारोमेभवेत्कथम् ॥ यदाहमत्रातिष्ठा
मिकिंवदिष्यंतितेतदा ॥ १८७ ॥ पुण्यतीर्थंसमासाद्यपरत्रजन्मकाम्यया ॥ पंचतांप्रतियास्यामिसापिश्रेयस्करीयतः ॥ १८८ ॥ मद्वियोगादयंमूढो
नविद्याधरमाधवौ ॥ जीविष्यंतित्रयोप्येतेक्षणमात्रमपिस्मरन् ॥ १८९ ॥ मयिस्थितायामेतेषांभवेज्जीवनरक्षणम् ॥ मृतायामपियास्यंतित्रयोऽप्येते
तुपंचताम् ॥ १९० ॥ मामुद्दिश्ययदाप्राणान्यक्ष्यंतेतेऽत्रमेजनाः ॥ भविष्यामितदानूनमहंतद्वधभागिनी ॥ १९१ ॥ इदानींपुण्यतीर्थेषुयष्टव्योभगवान्ह
रिः ॥ तस्मिन्प्रसन्नेभद्रंमेसर्वमेवभविष्यति ॥१९२॥ प्राणेषुचविनष्टेषुसर्वमेवविनश्यति ॥ तेषुस्थितेषुसकलंस्तोकस्तोकेनसिध्यति ॥१९३॥ निशावशि
ष्टानलिनीहिमाकरेदूरीकृतेचण्डकरेणभास्वता ॥ सुगन्धपुष्पप्रकरोऽतिसुंदरीनाप्नोतिकिंभृंगवरस्यसंगमम् ॥१९४॥ हृदाविचिंत्येतिवरांगनासासतिसमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुह्यमहाजवंतम् ॥ तप्तुंतपःसागरविष्णुपत्न्योर्जगामविज्ञोत्तमसंगमाय॥१९५॥तस्मिन्क्षेत्रवरेपुण्येगङ्गासारसंगमे ॥ वसेद्राजासुषेणाख्यःसोमवंशसमुद्भवः॥
॥१९६॥गंतुंतस्यसभांराज्ञश्चेतसासाव्यचिंतयत्॥मयायुवत्याकर्तव्यंकथंभूपालदर्शनम् ॥१९७॥अधिवासनसूत्राणिसदूर्वाणिभुजेमम ॥ कन्याहंतुरगारू
ढायुवतीसंगवर्जिता॥१९८॥ चारित्रंमामकंनूनंमनोविस्मयकारकम् ॥ आत्मानंगोपयित्वाहंयास्यामिनृपतेःसभाम् ॥ १९९ ॥ इन्द्रजालप्रभावेणसाभूत्वा
पुरुषाकृतिः ॥ प्रविवेशसभांराज्ञःसुधर्मामिवजैमिने ॥२००॥ तंसंपन्नमिवायांतंशक्तिहस्तंहयासनम् ॥ स्वयंपप्रच्छभूपालःकस्त्वंकुतइहागतः ॥२०१॥
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासाकन्यापुरुषाकृतिः॥ प्रणम्योवाचराजानंसुहृदंसज्जनाश्रयम् ॥२०२॥ देववीरवरोनामपुत्रोऽहंपृथिवीपतेः ॥ वर्तनायसमायातस्त्वद्रा
ज्यंप्रतिसंप्रति ॥२०३॥ यद्यत्कार्यमसाध्यंस्यात्तदेवसाधयाम्यहम् ॥ मयिस्थितेनमद्भर्त्तुःकुत्रापिस्यात्पराजयः ॥ २०४ ॥ ॥इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायो
गसारेवीरवरप्रदर्शोनामपंचमोऽध्यायः॥५॥ छ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ तिष्ठात्रैवमहाबाहोममराज्येसुशोभने ॥ कर्तव्यातेमयावृत्तिःसंशयोनात्रविद्यते॥
॥ १ ॥ ततोवीरवरस्तस्यसन्निधौधरणीपतेः ॥ उवाससततंविप्रतत्सेवागतमानसः ॥ २ ॥ अथैकदातस्यपुरेजैमिनेसकलाःप्रजाः॥ भीमनादोनामखड्गः
क्षोभयामाससंततम् ॥३॥ तद्बधायततोराजाप्रेषयामासतंरुषा ॥ ततोसौगंडकंहंतुंययौवीरवरोजनैः ॥४॥ ददर्शपर्वताकारंसुप्तंतंधरणीतले॥ दंष्ट्राकराल
वदनंखड्गिनंतंसशक्तिधृक् ॥५॥ नभसिभ्रामयन्सर्तिंसचवीरवरोरुषा ॥ खड्गिनंतमितिप्राहमेघगंभीरयागिरा ॥ ६ ॥ उपार्जितास्त्वयायेयेदुरात्मन्पापपाद
पाः ॥ बभूवुःफलिनस्तेतेऋतुंप्राप्ययथाद्रुमाः॥७॥ खादिताःप्राणिनोयेयेराज्येस्मिन्पापिनात्वया ॥ यमालयेसमस्तैस्तैर्दर्शनंतेभविष्यति॥८॥ मुंचनिद्रा
मरेदुष्टमांपश्यान्तकरंनिजम् ॥ अनयानिद्रयाकिन्तेमहानिद्राभविष्यति॥९॥ ततःसोपिसमुत्तस्थौक्रोधसंरक्तलोचनः॥ धूलिधूसरसर्वाङ्गस्त्यक्तनिद्रोमहाब
लः॥१०॥ भीमनादउवाच॥ ॥ गर्वंमाकुरुदुर्बुद्धेतवायुःशेषतांगतम् ॥ तत्संदर्शनमात्रेणप्राप्तःकोनुविमुच्यते ॥११॥ ज्वलदग्निशिखाश्रेणींप्रविशेच्छल
भोयथा ॥ मत्कोपानलराशौत्वंतथैवनिपतिष्यसि ॥ १२ ॥ इतिब्रुवंतंतंद्रष्टुंशक्त्यानिशितयातया ॥ सजज्वालमहाकोपात्कृत्वाहुंकारनिःस्वनम् ॥
॥ १३ ॥ सपपातमहीपृष्ठेगतायुर्गंडकस्ततः ॥ चालयन्पृथिवींसर्वांस्वनितौघपरिप्लुतः ॥ १४ ॥ खड्गिनंपतितंदृष्ट्वागङ्गाब्धिरोधसिद्विज ॥ समीपंतस्य
भूपस्यसगंतुमुपचक्रमे ॥१५॥ सगच्छन्पथिविप्रर्षेददर्शैकंमहाशयम् ॥ जाज्वल्यमानंतेजोभिर्द्वितीयमिवभास्करम् ॥१६॥ विष्णुदूतगणैर्युक्तंतुलसीमा
ल्यभूषितम् ॥ दिव्याम्बरधरंदिव्यंरथारूढंस्मिताननम्॥१७॥ पप्रच्छेतिततोभक्त्यासचवीरवरश्चतम् ॥ कस्त्वंकुतइहायातःक्वगच्छसिवदस्वनः॥१८॥
॥पुरुषउवाच॥ ॥कन्येविधूतपुंवेशेमद्वृत्तांतंनिशामय ॥ कथयामिसमासेनश्रोतुमिच्छसिचेन्मुदा ॥१९॥ अहमासंपुराराजाचौरवंशवनानलः ॥ धर्मबुद्धि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रितिख्यातःसर्वधर्मपरायणः ॥ २० ॥ मयायज्ञाःकृताःसर्वेदानानिसकलानिच ॥ चतुर्वर्षसहस्राणिपालिताचवसुन्धरा ॥ २१ ॥ पाखण्डजनवाक्येनमया
भूमिर्द्विजन्मनः ॥ लंघिताकोपमासाद्यदोषितानहिकुत्रचित् ॥ २२ ॥ मयातेनापराधेनस्वयमेवविधिस्ततः ॥ जहारतत्क्षणादेवसर्वांराजश्रियंरुषा ॥
॥ २३ ॥ अथाहंगतसंपत्तिःशोकाग्निदग्धमानसः ॥ कियद्भिर्दिवसैःसाध्वियमराजवशंगतः ॥ २४ ॥ मांदृष्ट्वाचित्रगुप्तेनतत्कर्मप्रकटीकृतम् ॥ उक्तश्च
भास्करिर्देवश्चारुहासगतिःप्रभुः ॥ २५ ॥ धर्मबुद्धिरयंराजाकृतपुण्यक्रियःसदा ॥ अस्त्यस्यदुरितंकिञ्चित्तन्निशामयवच्म्यहम् ॥ २६ ॥ पाखण्डै
र्बोधितोयंतुजहारद्विजशासनम् ॥ तेनैवकर्मणास्थानंनरकेचास्यदुत्तरे ॥ २७ ॥ वृत्तिच्छेदःसूर्यपुत्रयस्ययेनविधीयते ॥ सतस्यवधमाप्नोतिशास्त्रेष्विइ
तिनिश्चितम् ॥ २८ ॥ तस्मादयंपापकर्माब्रह्महापृथिवीपतिः ॥ एतस्यनिरयेस्थानंकल्पकोटिशतावधि ॥ २९ ॥ आत्मदत्तांहरेद्यस्तुपरदत्तांच
मेदिनीम् ॥ सकोटिकुलसंयुक्तःप्रयातिनरकंविभो ॥ ३० ॥ योहरेच्चमहींतावद्देवस्यब्राह्मणस्यच ॥ नतस्यनिष्कृतिर्दृष्टाकल्पकोटिशतावधि ॥
॥ ३१ ॥ परदत्तांक्षितिंयस्तुरक्षितुर्यस्तुरक्षति ॥ सकोटिगुणमाप्नोतिपुण्यंदातृगुणादपि ॥ ३२ ॥ ततोऽहंशमनादेशाद्भुक्त्वावैपूतिमृत्तिकाम् ॥
कल्पयोनौप्राणिहिंसासर्वैदेवमयाकृता ॥ ३३ ॥ गावश्चब्राह्मणाश्चैवतथैवान्येपिजीविनः ॥ मयादुष्टेननिहताःकोटिकोटिसहस्रशः ॥ ३४ ॥
कालेनप्रेरितासाध्विमांसर्वंक्षयिताश्रयम् ॥ खड्गयोनिंसमुत्पन्नंभवतीप्रजघानह ॥ ३५ ॥ गङ्गाब्धिसङ्गमंतीर्थंदुर्लभंदेवतैरपि ॥ स्थलेऽपिमृत्यु
मासाद्ययत्रेयंममसद्गतिः ॥ ३६ ॥ गच्छसुश्रोणिभद्रंतेभविष्यतिनसंशयः ॥ अचिरेणैवपतिनादर्शनंतेभविष्यति ॥ ३७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासाकन्यापरमाद्भुतम् ॥ ववंदेचरणौतस्यधर्मबुद्धिर्महीपतिः ॥ ३८ ॥ ततोरथंसमारुह्यसराजात्रिदिवंययौ ॥ सोऽपिवीरवरोविप्रजगाम
नृपतेःसभाम् ॥ ३९ ॥ राजाचतंमृतंश्रुत्वाखड्गिनंभीमविक्रमम् ॥ तस्यैददौविवाहेनजयंतींनिजकन्यकाम् ॥ ४० ॥ जयंतींतांसमादायसाकन्यापुरुषा
कृतिः ॥ तपस्तप्तुंमनश्चक्रेगङ्गासागरसङ्गमे ॥ ४१ ॥ गङ्गाब्धिसंगमेस्नात्वाप्रभातेद्विजसत्तम ॥ गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चयजेन्नारायणंप्रभुम् ॥ ४२ ॥
निरामिषंहविष्यंचफलाहारंद्विजोत्तम ॥ कदाचिदुपवासंसाकुरुतेचवराङ्गना ॥ ४३ ॥ एकाकिनींसमालोक्यकोग्रहीदत्रभूतले ॥ मांनीच
मितिमत्वासौसमारुह्यचवाजिनम् ॥ ४४ ॥ भूयएवनिजंराज्यंसाजगामवराङ्गना ॥ माधवस्यवियोगेनतस्यविद्याधरस्यवा ॥ ४५ ॥ मृतासारा
जतनयायतोऽन्यंनभजत्यपि ॥ तस्यांमृतायांभृत्योऽसौनिर्जगामयदृच्छया ॥ ४६ ॥ विलप्यबहुधातत्रप्रचेष्टोत्यंतशोकभाक् ॥ जगाममरणार्था
यगङ्गासागरसङ्गमम् ॥ ४७ ॥ गङ्गाब्धिसङ्गमेस्नात्वातुलसीमृद्विभूषितः ॥ कृताञ्जलिरितिप्राहप्रचेष्टोभीष्ममातरम् ॥ ४८ ॥ पवित्रेत्वज्जलेमातस्त्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जाम्यत्रकलेवरम् ॥ सुलोचनामेकांतास्याद्यथातत्त्वंकरिष्यसि ॥ ४९ ॥ भूयोभूयोब्रुवंतंतमितितस्याश्चकिंकराः ॥ बध्वापाशेनतंनिन्युर्निरुक्तांतत्सभां
प्रति ॥ ५० ॥ तत्रावीरवरादेशात्किंकरास्तेसुदारुणाः ॥ कारायांस्थापयामासुःप्रचेष्टमनुविह्वलम् ॥ ५१ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुदृष्ट्वातत्कार्यमद्भुतम् ॥
हाहाकारोमहानासीत्तद्राज्येद्विजसत्तम ॥ ५२ ॥ एतच्छ्रुत्वाद्भुतंकर्मसचराजागुणाकरः ॥ आयातोऽत्यंतसंतप्तोवदतीतिद्विजोत्तम ॥ ५३ ॥ निषं
गिणश्चरथिनश्चर्मिणःखड्गिनस्तथा ॥ धानुष्काश्चकौंतकाश्चकोटिकोटिसहस्रशः ॥ ५४ ॥ स्थानेस्थानेपुरेतस्मिन्राजावैशोकविह्वलः ॥ नियोजयामा
सतद्रक्षायैद्विजसत्तम ॥ ५५ ॥ तेनाज्ञप्तास्ततःसर्वेयोद्धारोऽमितविक्रमाः ॥ सत्वराःपतिरक्षासुतस्थुस्तस्मिन्पुरेरुषा ॥ ५६ ॥ गीतानिगायकैःसर्वैर्नृत्या
निनर्तकैस्तथा ॥ वाद्यानिवादकैश्चैवतत्रत्यक्तानिसाध्वसैः ॥ ५७ ॥ ततःसराजाविप्रर्षेसमाहूयस्वमंत्रिणः ॥ किमेतदितिपप्रच्छशोकोपहतमानसः ॥ ५८ ॥
॥ ॥ मंत्रिणऊचुः ॥ ॥ देवाद्भुतमिदंकर्मनदृष्टंनश्रुतंक्वचित् ॥ एतावतांनृणांमध्येपश्यतांक्वजगामसा ॥ ५९ ॥ कोऽपिजलपतिसालक्ष्मीःशापेनागत्यभूत
ले ॥ त्वदीयंसौधमेतर्हिस्वयमंतरधीयत ॥ ६० ॥ मायामयीसारमणीमाययात्वद्गृहेस्थिता ॥ मायांस्वकीयांदर्शित्वागतेत्यन्येवदंतिवै ॥ ६१ ॥ केचिद्वदंति
रमणीसर्वलक्षणसंयुता ॥ आगमिष्यतिभूयोपिभगाङ्गोमघवायतः ॥ ६२ ॥ तन्मुखंचन्द्रवन्मत्वांविचिंत्यात्मानमात्मना ॥ केचिद्वदंतिचन्द्रेणनीतासुप्रतिपत्त
ये ॥ ६३ ॥ वदंतिकेऽपिसाकन्यासद्गुणादीर्घवासना ॥ भ्रान्त्याचन्द्रमसाग्रस्तापूर्णचंद्रनिभानना ॥ ६४ ॥ दिग्गजैर्नलिनीभ्रान्त्याप्रफुल्लकमलानना ॥
विषदण्डप्रहस्ताचनीरजाकलिकाकुचा ॥ ६५ ॥ केचिद्वदंतिसृष्ट्वासास्रष्टुमन्यांस्त्रियंनृप ॥ तद्रूपादर्शनालोक्येनीतारूपगुणास्थिता ॥ ६६ ॥ केचिद्वदं
तिभूपालत्वयासर्वादिशोजिताः ॥ रूपैर्देवांगनाजेतुंगतासात्रिदिवंप्रति ॥ ६७ ॥ अथतेमंत्रिणोऽन्योन्यमालोक्येतिमुखश्रियः ॥ स्तब्धाइवाभवन्सर्वेनि
रुत्साहाःससाध्वसाः ॥ ६८ ॥ भूपःसुलोचनेपुत्रिक्वगतासिविहायमाम् ॥ इत्युक्त्वासमहीपालःपृथिव्यांमूर्च्छितोपतत् ॥ ६९ ॥ राजानंपतितं
दृष्ट्वाशोकेनमहताततः ॥ जज्ञेहाहारवस्तस्मिन्नगरेद्विजसत्तम ॥ ७० ॥ तत्क्रंदनध्वनिंविप्रप्रतिश्रुत्वाचजायते ॥ उत्प्रेक्षतेतत्रलोकेक्रंदंतिककुभो
दश ॥ ७१ ॥ धूलिधूसरतांगंतुनृपतिंमुक्तकेशकम् ॥ विधृत्यमंत्रिणःसर्वेतरसासौधमाययुः ॥ ७२ ॥ अथविद्याधरस्तत्रश्रीविक्रमदेवजः ॥
तस्याःपीठंसमालिङ्ग्यरुरोदकरुणस्वनैः ॥ ७३ ॥ हाप्रियेचंचलापाङ्गिसुवर्णकुसुमप्रभे ॥ शोकाब्धौपातयित्वामांक्वगतासिवरानने ॥ ७४ ॥
ममकिंदूषणंदृष्टंत्वयानिर्दोषयाप्रिये ॥ नददासिकथंभद्रेदर्शनंकमलानने ॥ ७५ ॥ नजीविष्याम्यहंभद्रेक्षणमात्रंत्वयाविना ॥ अतोमेदर्शनंदत्वाक्रिय
तांप्राणरक्षणम् ॥ ७६ ॥ किंधनैःकिंजनैःकिंमेमित्रैःकिंबाधनैर्गृहैः ॥ नाप्नोमियदिभद्रेत्वांप्राणेभ्योऽपिगरीयसीम् ॥ ७७ ॥ एतच्चान्यच्चविप्रर्षेस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वाकरुणंमहत् ॥ शोकान्मृत्युंविनिश्चित्यययौगङ्गाब्धिसङ्गमम् ॥ ७८ ॥ तत्रगङ्गाम्भसिस्नात्वासमुद्रजलमिश्रिते ॥ निवेद्यभास्करायार्घंगंगांनत्वाह
मातरम् ॥ ७९ ॥ गंङ्गेदेविजगन्मातस्त्वज्जलेविमलेतनुम् ॥ त्यजामितांयथाभूयःप्राप्नोमितत्करिष्यसि ॥ ८० ॥ इतिब्रुवंतंतंविप्रतर्त्तिककरवरास्ततः ॥
विधिंविनिन्युःसदृशंक्रुद्धावीरवरस्यच ॥८१॥ ततोवीरवरःप्राहकस्त्वंभोःकुतआगतः॥कथमत्रतनुत्यागंकुरुषेतद्वदस्वमे॥८२॥ तद्वाक्यमेतदाकर्ण्यततो
विद्याधरोऽखिलाम्॥तांकथांकथयामासशृण्वतांविस्मयप्रदाम्॥८३॥अथत्वंमूर्खलोकानांप्रवरोसिनसंशयः॥गान्धर्वीराक्षसीवापिपन्नगीवापिकिन्नरी ८४॥
शापागतेवसाकन्यातस्मादन्तर्हितास्वयम् ॥ सादेवरूपिणीकन्यादेवानांनिलयंगता ॥८५ ॥ कथंतयासमंभूयोदर्शनंतेभविष्यति ॥ चकोरपेयंपीयूषंगग
नेरोहिणीपतेः ॥ ८६ ॥ किंशक्नुवंतितंपापावायसाबलिनोपिच ॥ यदप्राप्यंनतत्प्राप्यंप्राप्यंयत्तच्चलभ्यते ॥ ८७ ॥ जानंतितज्जनंकश्चिन्मोहंप्रतिनगच्छ
ति ॥ केनापिदीयतेकन्याकन्याकेनापिगृह्यते ॥ ८८ ॥ पूर्वजन्मनियाकन्यातांकन्यांलभतेपतिः ॥ पुत्रप्रयोजनाभार्यापुत्राःपिण्डप्रयोजनाः ॥ ८९ ॥
कुर्वंतिदारग्रहणमतएवमनीषिणः ॥ यथेहदीयतेनार्यातथानारीसमश्नुते ॥ ९० ॥ कंदत्रजन्यामप्येषभृङ्गःकुमुदिनींसहेत् ॥ सद्रूपोऽपिपतिःस्त्रीणांसं
तोषायभवेन्नहि ॥ ९१ ॥ रवौस्थितेऽपिपद्मिन्यामधूनिभ्रमरःपिबेत् ॥ नारीषुसततंचित्तंविष्णुभक्तिष्वनादरः ॥ ९२ ॥ शोकैःकैश्चित्तनुत्यागस्ति
स्रःपुंसांविडंबनाः ॥ दाराःपुत्रास्तथाभ्रातादेशाश्चबांधवास्तथा ॥ ९३ ॥ पुनर्लभ्याइमेसर्वेपुनर्लभ्यानचासवः ॥ नमुक्तोविषयोधर्मोनचकर्म
कृतंत्वया ॥ ९४ ॥ वर्तमानेगतेमूढभविष्यंजन्मदुर्लभम् ॥ ममामाताममपिताभार्याभ्राताधनंमम ॥ ९५ ॥ निष्फलंयातिवैजन्मनृणांमम
तयातया ॥ एवंप्रबोधितःसम्यक्तेनधरिवरेणसः ॥ ९६ ॥ दौर्मनस्यंपरित्यज्यतस्थौतत्रैवजैमिने ॥ ततस्तुगन्धिनीप्रीत्याहसंतीस्वगृहंगता ॥ ९७ ॥
गत्वाचमाधवंमंचेस्वपंतंसाददर्शह ॥ ॥ गन्धिन्युवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठदुर्बुद्धेश्रमस्तेविफलोऽभवेत् ॥ ९८ ॥ विवाहकालेसाकन्याबभूवांत
र्हितास्वयम् ॥ एवंतस्यावचःश्रुत्वासमुत्तस्थौसमाधवः ॥ ९९ ॥ विललापाकुलःशोकैर्महद्भिःक्ष्मातलेलुठन् ॥ कन्यायादूषणंनास्तिनास्तिविद्याधर
स्यवा ॥ १०० ॥ ममैवदूषणंसर्वंयतोहीनस्यसंगभाक् ॥ नीचसंगेकृतेपुंसासुखंयच्छातिनोविधिः ॥ १०१ ॥ एतदेवमयाज्ञातंयतोगतिरियंमम ॥
नप्राप्नोतिसुखंकिञ्चिन्नीचसङ्गान्महानपि ॥ १०२ ॥ प्रेतसंगान्महादेवोनग्नोभग्नविभूषणः ॥ प्रविश्यनीलयंनीचःस्त्रीधनादिकमीक्षते ॥ १०३ ॥
किञ्चित्प्रसङ्गमासाद्यषड्ङ्कःसषडाननः ॥ सतांश्रुत्वागुणंनीचःसद्यएवविषीदति ॥ १०४ ॥ दोषंसंश्रोतुमाप्नोतिशतरूपोभवेत्तदा ॥ शुभमिच्छन्निजं
प्राज्ञोनीचेभ्योनहिनिश्चयेत् ॥ १०५ ॥ क्षणमेकमपिप्राज्ञोनीचेभ्योनहिनिश्चयेत् ॥ पादमेकमपिप्राज्ञोनीचैःसहनगच्छाति ॥ १०६ ॥ विश्वासवच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नंनीचःसद्यएवविषीदाति ॥ दोषंसाश्रोतुमाप्नोतिश्रोतुमायातियत्नतः ॥ १०७ ॥ ततःसमयमासाद्यप्रकाशयतिचोद्धसन् ॥ मनस्येकंवचस्येकंकर्म्मे
ण्येकंयतात्मनाम् ॥ १०८ ॥ मनस्यन्यद्वचस्यन्यत्कर्म्मण्यन्यद्दुरात्मनाम् ॥ यदाकरिष्यतिकन्याविवाहंसानृपात्मजा ॥ १०९ ॥ नाभविष्यत्त
दाशोकःस्वल्पोपिहृदयेमम ॥ स्वर्गंगताचेत्साकन्यासर्वलक्षणसंयुता ॥ ११० ॥ नीतानीचेनशोकोयंहृदयेदुःसहोऽभवत् ॥ लिखितामिवसर्वत्रतां
पश्यामिवराननाम् ॥ १११ ॥ विस्मर्तुंनहिशक्नोमिजीवितानेनचात्मना ॥ नीचक्रोडगतासाध्वींनजीवष्यतिसाक्षणम् ॥ ११२ ॥ विद्याधरोऽपि
तच्छोकैर्नजीविष्यतिदारुणैः ॥ यथामातापितात्यक्तोदेशस्तत्प्राप्तयेमया ॥ ११३ ॥ तथैवसंप्रतिप्राणास्त्यक्तव्यानात्रसंशयः ॥ पुनस्तत्प्राप्तयेप्राणा
न्गंगासागरसङ्गमे ॥ ११४ ॥ त्यक्ष्यामीतिदृढंकृत्यसगंतुमुपचक्रमे ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुनारदान्मुनिसत्तमात् ॥ ११५ ॥ पादलेपंमहाबुद्धिर
भिगम्यसमाधवः ॥ ययौकियद्भिर्दिवसैर्गङ्गासागरसङ्गमम् ॥ ११६ ॥ गङ्गाब्धितोयेस्नात्वाचपूजयामासचाच्युतम् ॥ तुलसीपत्रमालाभिर्भूषितो
माधवस्तदा ॥ ११७ ॥ बद्धाञ्जलिरितिप्राहजह्नुकन्यांसरिद्वराम् ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ देवित्वत्सलिलेदेहंप्राप्तशोकस्त्यजाम्यहम् ॥ ११८ ॥
भाविजन्मनितांकन्यांमह्यंदास्यसिशोभनाम् ॥ इत्युक्त्वातांनमस्कृत्यगङ्गांत्रैलोक्यमातरम् ॥ ११९ ॥ ततस्तत्सलिलंनिम्नेप्रवेष्टुमुपचक्रमे ॥ अथ
वीरवरःपृष्ठेतंविधृत्यनृपात्मजम् ॥ १२० ॥ तत्सभांप्रतिविप्रर्षेजवेनागत्यतज्जनैः ॥ ततःसमालोक्यनृपात्मजंतंप्रीतिंसमासाद्यअनिंद्यशोभाम् ॥ १२१ ॥
कस्त्वंत्यजस्यत्रकथंशरीरंब्रूहीतिर्[१]तंवीरवरंजगाद ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ अहंविक्रमराजस्यपुत्रोमाधवसंज्ञकः ॥ १२२ ॥ मृगयायैवनंघोरं
ससैन्योऽगममेकदा ॥ अस्त्येकानगरोपांतेसरसीपद्मशोभना ॥ १२३ ॥ नारीमेकाकिनींरम्यामपश्यंतत्रकामुकः ॥ साचचन्द्रकलानामभामिनी
मांस्मरातुरम् ॥ १२४ ॥ सुलोचनायाःप्रस्तावंकथयामासभूतले ॥ ततस्तुरगमारूढोविलङ्घ्यसरितांपतिम् ॥ १२५ ॥ प्रचेष्टाख्येनभृत्ये
नगतस्तस्याःपुरंप्रति ॥ तस्मिन्नेवदिनेतस्याअधिवासनमुत्तमम् ॥ १२६ ॥ तथाकर्ण्यमयातत्रप्रेरितंसांगुलीयकम् ॥ ममपत्रंसमालोक्यसां
गुलीयकमुत्तमम् ॥ सापितत्पृष्ठपत्रेपुयल्लिलेखतदुच्यते ॥ १२७ ॥ श्रीत्रिविक्रमदेवस्यपुत्रोविद्याधराह्वयः ॥ पितातस्मैविवाहेनमांप्रदास्य
तिसत्तम ॥ १२८ ॥ अथाधिवासनंकर्म्मश्वोविवाहोममध्रुवम् ॥ तथाप्युपायंवक्ष्यामियेनप्राप्नोतिमांभवान् ॥ १२९ ॥ वामबाहुंसमुद्धृत्यस्थिताहंवरसंमु
खी ॥ येनमांशक्यतेनेतुंसमेभर्तानसंशयः ॥ १३० ॥ विलिख्यपत्रंसाकन्यागंधिन्यास्तत्करेददौ ॥ गंधिन्याचतयादत्तंतत्पत्रंमह्यमुत्तमम् ॥ १३१ ॥

[१] इति वीरवरेण पृष्टः माधवः तं वीरवरं जगादेति योजना ।

३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्संकेतंप्रचेष्टेनसंश्रुत्यममसंमुखे ॥ हयमारुह्यसानीतातत्राहंनिद्रयाजितः ॥ १३२ ॥ अनयाव्यथयातत्रपुनस्तत्प्राप्तिहेतवे ॥ तदाद्यजागरंभद्रश्शृणु
ष्वात्रविधानतः ॥१३३॥ इत्युक्तास्यरक्षायैनियुज्यपदगान्बहून् ॥ विहस्यांतःपुरंगत्वासाकन्यापुरुषाकृतिः ॥ १३४ ॥ ततोविधृत्यस्त्रीवेषंनानालंकार
भूषिता ॥ स्वदासींप्रेषयामासतमानेतुंनृपात्मजम् ॥ १३५ ॥ तदाज्ञयासमागत्यततोनृपतिनंदनः ॥ ईक्षांचक्रेचतांसाध्वींलक्ष्मींमूर्तिमतीमिव ॥१३६॥
साचकन्यासमुत्थायसुवर्णासनतोद्विज ॥ ववंदेचरणौतस्यपुलकांचितविग्रहा ॥ १३७ ॥ ततोगान्धर्वविधिनासराजतनयःसुधीः ॥ चक्रेविवाहेतां
कन्यांतत्रैवप्राप्तकौतुकः ॥ १३८ ॥ तत्प्रेमवारिधाराभिःसंसिक्तोनृपनंदनः ॥ तत्रैवतांनिशांनिन्येकुर्वन्केलितयासह ॥ १३९ ॥ अथप्रभातेविमले
सामृगीलोचनासती ॥ आदितःसर्ववृत्तांतंकथयामासमाधवम् ॥ १४० ॥ ततःसुलोचनासाध्वीजयंतींतांनृपात्मजाम् ॥ माधवंचसमादायसुखेनस्वसभां
ययौ ॥ १४१ ॥ तांकन्यांसनृपःश्रुत्वाहर्षितोमाधवायवै ॥ सुलोचनांजयंतींचविवाहेनददौततः ॥ १४२ ॥ तस्मैतुयौतुकत्वेनसराजाधर्मतत्परः ॥ सु
प्रीतोनिजराज्यार्द्धंददौस्वर्णशतानिच ॥ १४३ ॥ ततोविचित्रमावासंनिर्माय्सनृपात्मजः ॥ तस्मिन्पुण्यतमेतीर्थेचकारवसतिंद्विज ॥ १४४ ॥ तत्रांतरे
प्रचेष्टंतंकारागारनिवासिनम् ॥ सभांसमानीयततश्चिंतयामासमाधवः ॥ १४५ ॥ अयंपापमतिःक्रूरःस्वामिविश्वासघातकः ॥ शत्रूणांप्रवरोमूढोरक्षणीयोम
यानहि ॥ १४६ ॥ पालितोऽपिमुहुर्नित्यंप्रसादधनभोजनैः ॥ शत्रुकर्मकरोत्येवसमयंप्राप्यनिर्दयः ॥ १४७ ॥ विपत्त्यांयेनहस्तेननयेत्पादरजःखलु ॥
शिरःकृंततितेनैवस्वामिनंप्राप्यसंपदम् ॥ १४८ ॥ नूनमेवप्रभुंघ्नंतिवशगानृपराजयः ॥ तप्तमप्युदकंवह्निंसद्योनिर्वाणतांनयेत् ॥ १४९ ॥ इतिसंचिंत्य
मनसातेनक्ष्मापतिसूनुना ॥ प्रचेष्टोनष्टचेष्टोऽसौनिरस्तोद्विजसत्तम ॥ १५० ॥ ताभ्यांस्त्रीभ्यांतदाविप्रसुखेनसनृपात्मजः ॥ किञ्चित्कालंतत्रतस्थौ
शोकव्याधिविवर्जितः ॥ १५१ ॥ तस्यांसुलोचनायांतुमाधवस्यमहात्मनः ॥ शतंपुत्राजयंत्यांचद्वेशतेजज्ञिरेसुताः ॥ १५२ ॥ माधवस्यसुतास्तेऽपिश
स्त्रशास्त्रविदोत्तमाः ॥ बभूवुःसर्वलोकानांप्रीतयेधर्मतत्पराः ॥ १५३ ॥ जन्मांतरोपार्जितयाविष्णुभक्त्याचसंगतः ॥ एकदाचिंतयामासमनसासचमाध
वः ॥ १५४ ॥ कोऽहंकस्मात्समायातःकस्यवाकेननिर्मितः ॥ भूयःक्वचगमिष्यामिकुत्रवास्थास्यतेमया ॥ १५५ ॥ विषयंभुंजतोजन्मविना
पुण्येनमेगतम् ॥ तस्माद्विघ्नार्णवेमग्नंकोऽत्रमामुद्धरिष्यति ॥ १५६ ॥ संसारेस्मिञ्जनंप्राप्ययेननाराधितोहरिः ॥ आत्मघातीसविज्ञेयःसर्वधर्मब
हिष्कृतः ॥ १५७ ॥ भूयोभूयोभवेज्जन्मभूयोभूयोपिपंचता ॥ संसारोऽयमतःसर्वंक्लेशदोभैरवोमहान् ॥ १५८ ॥ विष्णुभक्तिविनानस्याज्जन्ममृत्युनिवार
णम् ॥ अतोऽद्यसकलंत्यक्त्वाकरिष्याम्यर्चनंहरेः ॥ १५९ ॥ एतद्विचिन्त्यमनसाविश्वस्यचमुहुर्मुहुः ॥ विश्वकर्माणमाहूयसवाक्यमिदमब्रवीत् ॥१६०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ माधवउवाच ॥ ॥ विश्वकर्मन्महाबाहोमह्यंविष्णोःशिलामयीम् ॥ प्रतिमांदेहिनिर्माय सर्वकामफलप्रदाम् ॥ १६१ ॥ तस्यादेशात्ततोविप्र शिल्पिनाविश्वकर्मणा ॥ प्रतिमारचितातेनमहाविष्णोःशिलामयी ॥ १६२ ॥ नवीननीरदश्यामापुण्डरीकनिभेक्षणा ॥ शङ्खचक्रगदापद्मधारिणीच चतुर्भुजा ॥ १६३ ॥ लक्ष्मीसरस्वतीयुक्तावनमालाविभूषिता ॥ समस्तलक्षणैर्युक्ताभूषितासर्वभूषणैः ॥ १६४ ॥ विचित्रमण्डपेतांचसंस्थाप्यप्रतिमांह रेः ॥ सपूजांकर्तुमारेभेकामदांचक्रपाणिनीम् ॥ १६५ ॥ तस्मिन्नेवालयेविप्रघृतदीपंद्विजोत्तम ॥ दीपंप्रतिदिनंयच्छेदविच्छिन्नशिखंसच ॥ १६६ ॥ प्रातः स्नायीस्वयंभूत्वाकुर्यात्संमार्जनादिकम् ॥ मार्गशोभांचविप्रर्षैतत्रोपलेपनंपुनः ॥ १६७ ॥ स्नात्वागङ्गाब्धिसलिलेकृत्वापंचमहाध्वरान् ॥ त्रिसंध्यंपूज येद्विष्णुमुपहारैरनुत्तमैः ॥ १६८ ॥ गंधैर्धूपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलैर्धूपदीपकैः ॥ गीतवाद्यैःप्रवंधैश्चस्तवपाठैःसुशोभनैः ॥ १६९ ॥ प्रदक्षिणैर्नमस्कारैरध्वरै श्चैवदक्षिणैः ॥ निरामिषैर्हविष्यैश्चफलाहारैश्चसत्तम ॥ १७० ॥ नमोनारायणायेतिजपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ अष्टाक्षरंमहामंत्रंसर्वकामफलप्रदम् ॥ १७१ ॥ ए वमब्दसहस्राणिमहाविष्णोःपरात्मनः ॥ चकारपरयाभक्त्यासपूजांसर्वकामदाम् ॥ १७२ ॥ तस्याभक्त्याततस्तुष्टःसर्वदेवशिरोमणिः ॥ आविर्बभूवभग वांस्तुलसीकुसुमप्रभः ॥ १७३ ॥ आविर्भूतंहरिंदृष्ट्वासदारोमाधवस्ततः ॥ शिरसाभूमिमालिङ्ग्यववंदेचरणौहरेः ॥ १७४ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ नमस्तेदेवदेवायनमस्तेपरमात्मने ॥ परेशायसुरेशायनमस्तेज्ञानदायिने ॥ १७५ ॥ नमस्तेपरमानन्दपुरुषोत्तमकेशव ॥ नमस्तेपद्मनेत्रायकमलापतये नमः ॥ १७६ ॥ नमस्तेवहुरूपायनीरूपायनमोनमः ॥ विचिन्त्यायाविचिन्त्यायदृश्यादृश्यायवैनमः ॥ १७७ ॥ नमस्त्रैलोक्यनाथायलोकपित्रेनमोन मः ॥ नमस्तेज्ञानगम्यायनमस्तेसर्वशाखिने ॥ १७८ ॥ कंसारयेनमस्तुभ्यंनमस्तेकैटभारये ॥ मधुहर्त्रेनमस्तुभ्यंविधात्रेचनमोनमः ॥ १७९ ॥ येनत्व योद्धृतावेदामीनरूपधरेणवै ॥ गंभीरांभोनिधेरम्भोभ्यंतरात्तमहंभजे ॥ १८० ॥ येनत्वयोद्धृतापृथ्वीसशैलवनकानना ॥ कूर्मरूपधरेणेयंतस्मैतुभ्यंनमो नमः ॥ १८१ ॥ वाराहमूर्तिनायेनधरणीधरणीपते ॥ उद्धृतानिजदंतेनतस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ १८२ ॥ नृसिंहमूर्तिनायेनत्वयादैत्योविदारितः ॥ हि रण्यकशिपुःक्रुद्धस्तस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ १८३ ॥ वलियज्ञस्तथाध्वस्तोयेनवामनरूपिणा ॥ तस्मैतुभ्यंनमोदेवकश्यपादानकारिणे ॥ १८४ ॥ पितर स्तर्पितायेनत्वयाक्षत्रियशोणितैः ॥ कार्तवीर्योहतोयेनतस्मैरामायतेनमः ॥ १८५ ॥ रावणोनिहतोयेनकौशल्यासूनुनात्वया ॥ मारीचःकुंभकर्णश्चतस्मै रामायतेनमः ॥ १८६ ॥ प्रलंबोनिहतोयेनरेवतीपतिनात्वया ॥ कालिन्दीभेदिनेतुभ्यंतस्मैरामायतेनमः ॥ १८७ ॥ वेदाविनिंदितायेनविलोक्यपशु हिंसनम् ॥ सकृपेनत्वयायेनतस्मैवुद्धायतेनमः ॥ १८८ ॥ म्लेच्छाश्चविहितायेनयुगांतेकल्किमूर्तिना ॥ सर्वलोकहितार्थायतस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ १८९ ॥ हरे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विष्णोदैत्यजिष्णोनारायणकृपामय ॥ संसारसागरेघोरेपतितंमांसमुद्धर ॥ १९० ॥ ततोहर्षान्माधवोऽसौप्रक्षाल्यचरणौहरेः ॥ भूमौनिपात्यसर्वाङ्गंजगा
दमाधवोहरिम् ॥ १९१ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ गोविन्दपरमानन्दमुकुन्दमधुसूदन ॥ त्राहिमांपापिनंकृष्णयतस्त्वंसर्वपापहा ॥ १९२ ॥ इतिस्तो
त्रंतस्यश्रुत्वाभगवान्भक्तवत्सलः ॥ परमांप्रीतिमासाद्यतमित्याहवचःस्वयम् ॥ १९३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वरंवरयभोवत्समाधवक्षत्रियर्षभ ॥
॥ ब्रह्मत्वंवाशिवत्वंवाशक्रत्वंवाकिमिच्छसि ॥ १९४ ॥ ॥ माधवउवाच ॥ ॥ सर्वमेवमयाप्राप्तंजगदीशनसंशयः ॥ दैवतैरप्यदृश्यंत्वांपश्यामिवरदंप्र
भुम् ॥ १९५ ॥ भुक्तिमुक्तिधनैश्वर्यदातुंसर्वंभवान्क्षमः ॥ प्रभोनभक्तियोग्योऽस्मिभक्तिमेवप्रयच्छमे ॥ १९६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ तवशक्त्या
नयावत्सप्रीतोऽहंनात्रसंशयः ॥ किमस्तिवस्तुयद्दत्वातवानृण्यंभजाम्यहम् ॥ १९७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वापरमप्रीतःप्रसार्य्य
चतुरोभुजान् ॥ तमालिङ्गितवान्विष्णुःपितापुत्रमिवद्विज ॥ १९८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ आलिङ्गनप्रभावेणतवानृण्यंगतोऽस्म्यह
म् ॥ सर्वमेवशुभंभद्रंभविष्यतिनसंशयः ॥ १९९ ॥ कामिनाप्रतिमावत्सक्रियायोगेनसर्वदा ॥ पूजितामममतेनत्वांनेष्याम्यहंतनुंप्रति ॥ २०० ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतिदत्वावरंतस्मैचतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः ॥ भूयःप्राणैःसमालिङ्ग्यतत्रैवांतरधीयत ॥ २०१ ॥ ततस्तांप्रतिमांविष्णोःसदारो
माधवस्तदा ॥ आराधयामासभक्त्याक्रियायोगैरनुत्तमैः ॥ २०२ ॥ सभुक्त्वासकलान्भोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ गङ्गायांमृत्युमासाद्यसदारो
मोक्षमाप्तवान् ॥ २०३ ॥ पठतिहरिचरित्रैर्युक्तमध्यायमेतत्सकलदुरितराशिध्वंसिभिःसर्वभक्त्या ॥ इहजगतिसभुक्त्वासर्वभोगांस्ततोऽतेव्रजति
भगवतःश्रीवासुदेवस्यधाम ॥ २०४ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगंगासागरसंगममाहात्म्यवर्णनंनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥
॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ भूयएवप्रवक्ष्यामिगङ्गामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ तच्छ्रुत्वामानवाःसर्वेसर्वान्कामानवाप्नुयुः ॥ १ ॥ येननाचरितंस्नानंगङ्गायांलो
कमातरि ॥ आलोक्यतन्मुखंसद्यःकर्त्तव्यंसूर्यदर्शनम् ॥ २ ॥ प्रभातेयःस्मरेद्भक्त्यागङ्गाइत्यक्षरद्वयम् ॥ तस्यनश्यंतिपापानितमोवदरुणोदये ॥ ३ ॥
नदृष्टायेनसरितांप्रवराजह्नुकन्यका ॥ तस्याग्राह्याणिसर्वाणिअन्नादिसलिलानिच ॥ ४ ॥ शरीराणिपरित्यज्यगङ्गास्नानंप्रकुर्वताम् ॥ गात्राण्यायान्ति
पापानिगङ्गास्नानमकुर्वताम् ॥ ५ ॥ अहोचित्रमहोचित्रमहोचित्रमिदंपुनः ॥ पतंतिनरकेमूढागङ्गानाम्निस्थितेसति ॥ ६ ॥ शिरसायोवहेद्भक्त्या
गङ्गाम्भःकणिकामपि॥समुच्यतेमहापापैर्ब्रह्महत्यादिभिर्द्विजः॥ ७ ॥ललाटेदृश्यतेयस्यगङ्गासैकतमुत्तमम्॥ सपुण्यात्माजगत्सर्वंपुनातिनात्रसंशयः॥८॥
गङ्गातीरात्समायांतंयःपश्येत्परमादरैः ॥ सोऽश्वमेधसहस्राणिफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ९ ॥ गङ्गातीरमहंयामित्वमागच्छेतिवाक्यिः ॥ तस्यविष्णुः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रसन्नात्मासर्वान्कामान्प्रयच्छाति ॥१०॥ गंगेतिनामसंस्मृत्ययस्तुकूपजलेपिच॥ करोतिमानवःस्नानंगङ्गास्नानफलंलभेत् ॥११॥ गङ्गाम्भःशीकरंयस्तु संमितंसर्षपस्यच ॥ प्राप्नोतिमृत्युकालेषुसगच्छेत्परमंपदम् ॥ १२॥ अत्रैवशृणुविप्रर्षेइतिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणगङ्गादेवीप्रसीदति ॥ १३ ॥ आसीत्त्रेतायुगेविप्रोधर्मस्वोनामधार्मिकः ॥ शांतोदांतोदयायुक्तोवेदवेदाङ्गपारगः ॥ १४ ॥ सत्यवादीक्रोधहीनोहिंसाहीनोजितेन्द्रियः ॥ सर्वभूत हितैषीचयोगाभ्यासरतःसदा ॥ १५ ॥ संसारसागरंतर्त्तुंसविप्रोवैष्णवोजनः ॥ पूजयामासदेवेशंक्रियायोगेनकेशवम् ॥ १६ ॥ कदाचित्प्राप्यपुण्याहंसच विप्रर्षेभोद्विज ॥ जगामजाह्नवीतीरंमुमुक्षुःस्नानहेतवे ॥ १७ ॥ तत्रगंगांभसिस्नात्वाकृत्वाचतर्पणादिकम् ॥ गृहंगंतुंमनश्चक्रेगंगांभःकर्त्तरींवहन् ॥१८॥ तस्मिन्कालेततोविप्रवैश्योरत्नकराह्वयः ॥ कृत्वावाणिज्यमायांतंसकलैःकिंकरैर्वृतः ॥ १९ ॥ तस्यैकःकिंकरोविप्रःकालकल्पइतिस्मृतः ॥ दंडहस्तः समायातोविहिताखिलपातकः ॥ २० ॥ अथवर्त्मश्रमश्रांतस्तस्यरत्नकरस्यच ॥ सुष्वापैकोबलीवर्दःपथिब्राह्मणसत्तम ॥ २१ ॥ पथिस्वपंतंतंदृष्ट्वाका लकल्पोवृषंततः॥दण्डेनताडयासबाहुधात्यंतनिर्दयः ॥२२॥ तद्दण्डघातजनितक्रोधेनवृषभेनसः॥विषाणाभ्यांसुतीक्ष्णाभ्यांसमुत्थायविदारितः ॥२३॥ तच्छृङ्गद्वयनिर्भिन्नवक्षाःसगतलोचनः ॥ तत्सन्निधिंदयायुक्तोधर्मस्तुत्वरितोययौ ॥ २४ ॥ ततःकर्णात्समादायतुलसीपत्रमुत्तमम् ॥ गङ्गाम्भःशीक रैर्दिव्यैःसिक्तोसौतेनधीमता॥२५ ॥ गतप्राणंसमालोक्यसविप्रःपरमार्थवित्॥विस्मितःस्वगृहंगंतुंमनश्चक्रेद्विजोत्तम ॥ २६ ॥अथगच्छन्पथिप्राज्ञोगङ्गाना मानिकीर्तयन्॥यमदूतान्ददर्शाग्रेकोटिकोटिसहस्रशः॥२७॥छिन्नैकपादाःकेचिच्चकेचिच्छिन्नैकपाणयः॥केपिकेपिच्छिन्नकर्णाःकेऽप्येकनयनास्तथा २८॥ केचिच्चच्छिन्ननासाश्चच्छिन्नजिह्वाश्चकेचन॥भग्नदंताःकेऽपिकेपिकेपिदंतविवर्जिताः॥२९॥केऽपिशोणितधाराभिर्लिप्तसर्वकलेवराः ॥ विमुक्तकेशिकाःकेऽ पिकेपिवक्त्रविवर्जिताः॥३०॥केऽपिकेपितथानग्नाःकेपिनिर्भिन्नवक्षसः॥केऽपिजर्जरितांगाश्चमहातीक्ष्णैःशिलीमुखैः॥३१॥निषिद्धांगुलिहस्ताश्चदृढपाशैस्त थापरे॥क्रंदंतोव्यथयाकेऽपिपलायनपरायणाः॥३२॥एवंभूतान्यमप्रेष्यान्सविलोक्यद्विजोत्तमः॥सकंपहृदयोभीत्याततःस्तब्धइवाभवत् ॥३३॥ अवलंब्य ततोधैर्यंसविप्रोहरिभक्तिकृत्॥ इत्यपृच्छन्मधुरयाकिरातान्यमकिंकरान्॥३४॥ ॥ धर्मउवाच ॥ ॥ केयूयंविकृताकाराःपाशमुद्गरपाणयः॥ दंष्ट्राकरालवद नाअंगारसदृशप्रभाः ॥ ३५ ॥ यूयंसर्वेमहावीरज्वलत्पावकलोचनाः ॥ कृतातथापियुष्माकमियंकेनापिदुर्गतिः ॥ ३६ ॥ ॥ यमदूताऊचुः॥ ॥यमदूताव यंसर्वेयमाज्ञाहारिणःसदा ॥ सदंडोऽयंद्विजास्माकंसुमहान्कदनोदयः ॥ ३७ ॥ ॥ धर्मस्वउवाच ॥ ॥ अकस्मादागतायूयंमहाबलपराक्रमाः ॥ एतावत इयंकेनकथंवादुर्गतिःकृता ॥ ३८ ॥ ॥ यमदूताऊचुः ॥ ॥ भयंमुंचद्विजश्रेष्ठवृत्तांतंसकलंशृणु ॥ यथास्माकमिदंदुःखंबभूवात्यंतदुःसहम् ॥३९॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योऽसौवृषेणशृङ्गाभ्यांकालकलपोविदारितः ॥ तंनेतुंधर्मराजेनप्रेरिताःकिंकरावयम् ॥ ४० ॥ तेनाज्ञप्तावयंसर्वेसमस्तायुधपाणयः ॥ बद्धातंपापिनांश्रे
ष्ठंनेतुमिहसमागताः ॥ ४१ ॥ अथासौप्राप्तकालश्चकालकलपोदुराशयः ॥ वृषेणहेतुभूतेनविषाणाभ्यांविदारितः ॥ ४२ ॥ सदयेनतथातत्रगङ्गापानीयसी
करैः ॥ सिक्तःपातकिनांश्रेष्ठोगङ्गानामानिजल्पता ॥ ४३ ॥ गङ्गाम्भःकणिकासेकैर्गतकल्मषमप्यमुम् ॥ बद्धापाशैर्दृढंनेतुमुद्यमंप्रतिचक्रिरे ॥ ४४ ॥
नेतुंतमपिदेवेशःशरणागतपालकः ॥ स्वदूतान्प्रेषयामाससमहाबलपराक्रमान् ॥ ४५ ॥ केऽपिदूताःसमागत्यततोनारायणाज्ञया ॥ सकोपाःप्राहुरित्य
स्मान्पथिब्राह्मणसत्तम ॥ ४६ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ केभवंतोमहात्मानःकथमेनंमहाशयम् ॥ बद्धानयथपाशेनयूयंवाकस्यकिंकराः ॥ ४७ ॥
विहायैनंमहात्मानंपलायध्वंयथासुखम् ॥ नचेच्छिरांसियुष्माकंछेत्स्यामश्चक्रधारया ॥ ४८ ॥ तेषामेतानिवाक्यानिगर्वितानिद्विजोत्तम ॥ संश्रुत्याच्यु
तदूतानांतेऽस्माभिरतिजल्पिताः ॥ ४९ ॥ दण्डपाणेर्वयंदूताःसर्वेप्राणाधिपस्यवै ॥ नीत्वैनंपापिनांश्रेष्ठंप्रयामःशमनालयम् ॥ ५० ॥ यूयंसर्वेमहात्मान
स्तुलसीमाल्यभूषिताः ॥ स्फुटपद्मपलाशाक्षावलिनोगरुडध्वजाः ॥ ५१ ॥ दिव्यांबरधरायूयंमयूरगलसुंदराः ॥ शंखचक्रगदापद्मधारणाश्चचतुर्भु
जाः ॥ ५२ ॥ केयूयमीदृशाःसर्वेसर्वलक्षणसंयुताः ॥ इमंपातकिनांश्रेष्ठंकथंवानेतुमिच्छथ ॥ ५३ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ वयंसर्वेविष्णुदूताःपु
ण्यात्मानमिमंनरम् ॥ नेतुमत्रसमायातावैकुंठंप्रतिसंप्रति ॥ ५४ ॥ इमंश्रीभगवद्भक्तंस्वजनंगतकल्मषम् ॥ मुंचताशुयमप्रेष्यायदिजीवितुमिच्छथ ॥ ५५ ॥
भूयस्तेषामिदंवाक्यंश्रुत्वासर्वंगतंद्विज ॥ कोपाद्यदुक्तमस्माभिस्तदाकर्णयकथ्यते ॥ ५६ ॥ अयंपापीदुराचारोब्रह्महत्यासहस्रकृत् ॥ कृतघ्नश्चैवगोघ्नश्च
मित्रघ्नश्चदुराशयः ॥ ५७ ॥ मेरुप्रमाणहेमानिहृतानिसुबहूनिच ॥ परदाराहृतानित्यमनेनातिदुरात्मना ॥ ५८ ॥ कोटिकोटिसहस्राणिजंतूनां
विष्णुकिंकराः ॥ कृताश्चबहुधाहत्याःस्त्रीहत्याचतथैवच ॥ ५९ ॥ अयंन्यासापहरणंस्वमातृगमनंतथा ॥ गोमांसभक्षणंचैवचकारप्रतिवासरम् ॥
॥ ६० ॥ परहिंसाकृतानेनदाहश्चपरवेश्मनः ॥ सभायांपरनिंदाचविधवागर्भपातनम् ॥ ६१ ॥ गृहमायांतमतिथिंधनलोभेनसत्तम ॥ अह
नन्निशितैःखड्गैर्निशायांयवनोपमः ॥ ६२ ॥ एतान्यन्यानिपापानिमहान्त्यगणितानिच ॥ चकारनीचोमूढोऽसौनाल्पमात्रंशुभावहम् ॥ ६३ ॥ तस्मा
दयंमहापापीनीयतेयातनागृहम् ॥ ज्ञेयाहिपापिनोदंड्याधर्मराजस्यसत्तमाः ॥ ६४ ॥ यूयंवैदेवदेवस्यदूताभगवतोयदि ॥ तदाकथमिमंनेतुंपापिनांश्रे
ष्ठमिच्छथ ॥ ६५ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ भवद्भिःसत्यमेवोक्तंकोऽपिनास्त्यत्रसंशयः ॥ दण्ड्याःपातकिनःसर्वेजीविताधिपतेःसदा ॥ ६६ ॥
अयंपापविनिर्मुक्तोगङ्गाशीकरसेचनात् ॥ तस्मादेनंवयंसर्वेनेष्यामोहरिमंदिरम् ॥ ६७ ॥ तावत्तिष्ठंतिदेहेषुपातकानिशरीरिणाम् ॥ गङ्गाम्भःशीकराया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वह्निस्पृशंतिसुदुर्लभम् ॥ ६८ ॥ चंद्रैककलयासर्वंतिमिरंहन्यतेयथा ॥ गङ्गाम्भःशीकरेणापिपातकंहन्यतेतथा ॥ ६९ ॥ गंगानामानिसंस्मृत्यपापी
मुच्येतपातकात् ॥ साक्षात्तत्सलिलंदृष्ट्वामुच्यतेऽत्रकिमद्भुतम् ॥ ७० ॥ शीतमप्युदकंगाङ्गंवह्निवत्पापकानने ॥ यथाग्निवत्पद्मवनेशीतंतोयंचदाहकृ
त् ॥ ७१ ॥ तस्मादयंपुण्यकर्माद्वितीयइवकेशवः ॥ गच्छध्वंशमनप्रेष्यायदिकल्याणमिच्छत ॥ ७२ ॥ तेषांकेशवदूतानांश्रुत्वास्माभिरिदंवचः ॥
भूयएवनिरुक्तंयद्विहस्योच्चैःशृणुष्वतत् ॥ ७३ ॥ अहोचित्रमहोचित्रमयंकल्मषमंदिरः ॥ गङ्गाम्भःसेचनादेवविमुक्तःसर्वपातकैः ॥ ७४ ॥ स्वहस्तो
पार्जितंकर्मशुभंवायदिवाशुभम् ॥ नाभुक्त्वामुच्यतेमर्त्यःकल्पकोटिशतैरपि ॥ ७५ ॥ यमाज्ञयानेतुमिमंवयंसर्वेसमागताः ॥ कस्यायंवचसास्मा
भिस्त्यज्यतेपापिनांवरः ॥ ७६ ॥ ॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ ॥ यूयंपापधियोनूनंविवेकपरिवर्जिताः ॥ युष्माभिर्जह्नकन्यायानज्ञायंतेयतोगुणाः
॥ ७७ ॥ कार्यंवेदेनिषिद्धंयत्तत्पातकमितिस्मृतम् ॥ यद्वेदसंमतंकार्यंतदेवधर्म्यमुच्यते ॥ ७८ ॥ देवोनारायणःसाक्षात्स्वयंभूरितिशुश्रुम ॥ यथाविष्णु
स्तथागंगागंगैवसर्वपापहा ॥ ७९ ॥ अशुभंवाशुभंकर्मस्वहस्तरचितंहरिः ॥ हरौप्रसन्नेपापानिकुत्रतिष्ठंतिदेहिनाम् ॥ ८० ॥ जन्मान्तरार्जितैः
पापैर्गतायूयमिमांगतिम् ॥ अद्यापिपापकर्माणःकिमर्थंपापमिच्छथ ॥ ८१ ॥ गङ्गानिन्दाकरायूयंविष्णुनिंदाकरास्तथा ॥ अतोयुष्मान्हनिष्यामःपापि
नश्चक्रधारया ॥ ८२ ॥ इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेकोपादरुणलोचनाः ॥ चक्रिरेसमरारंभमस्माभिःसहसत्तम ॥ ८३ ॥ जीवेशदूताहन्यंतामितिप्रो
चुश्चतेरुपा ॥ भूयोभूयोवदंतोऽस्मान्निजघ्नुश्चक्रधारया ॥ ८४ ॥ इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेसंग्रामेत्यंतदारुणाः ॥ सर्वेशंखान्समादध्मुःसहसाहृष्टमान
साः ॥ ८५ ॥ ततोऽस्माकंसिंहनादैःपयोदस्तनितैरिव ॥ कोदंडानांचविस्तारैर्व्याप्तंविप्रजगत्त्रयम् ॥८६ ॥ अथवृक्षैःशिलाभिश्चतथापर्वतवृष्टिभिः॥
अस्माभिर्विष्णुदूतास्तेबाणैश्चविदलीकृताः ॥ ८७ ॥ ऋष्टिभिर्भिंदिपालैश्चबाणैश्चपरिघैस्तथा ॥ कुठारैश्छुरिकाभिश्चदंडैश्चशंकुभिस्तथा ॥ ८८ ॥
खड्गैश्चशक्तिभिश्चैवनिशितैश्चशिलीमुखैः ॥ गदाभिश्चक्रधाराभिर्नाराचैश्चसुभीषणैः ॥८९ ॥ एतैरन्यैश्चविषमैरस्त्रैस्तेविष्णुकिंकराः ॥ निजघ्नुर्बहुधाको
पाद्वज्रकल्पैर्महार्णवे ॥ ९० ॥ तदास्त्रजर्जराःसर्वेवयंभीत्यापलायिताः ॥ निपेतुःकेऽपिसंग्रामेगतप्राणाःसहस्रशः ॥ ९१ ॥ ततोऽस्मांस्तेसमालोक्य
पलायनपरायणान् ॥ मुदाकंबून्समादध्मुर्बलिनोविष्णुकिंकराः ॥ ९२ ॥ अथच्छित्त्वाद्विजश्रेष्ठकालकल्पस्यबंधनम् ॥ विमानेतंसमारोप्यजग्मुर्भ
गवतःपुरम् ॥ ९३ ॥ गङ्गाशीकरसेकस्यप्रभावेनैवसत्तम ॥ जगामहरिसालोक्यंकालकल्पोऽतिपातकी ॥ ९४ ॥ स्थित्वाकल्पशतंतत्रभुक्त्वा
भोगान्मनोहरान् ॥ ज्ञानमासाद्यतत्रैवपरमंमोक्षमाप्तवान् ॥९५॥ गङ्गाप्रभावैरस्माकमेतद्दुःखंगतंप्रभो ॥ गच्छब्राह्मणभद्रंतेसुप्रीतोनिजमंदिरम् ॥९६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इत्युक्त्वायमदूतास्तेययुर्यमपुरंद्विज ॥ भूयएवसधर्मस्वःप्रीतोगङ्गातटंययौ ॥ ९७ ॥ गंगायांस्नानमाचर्यसर्वलोकस्यमातरि ॥ बद्धाञ्ज
लिःसविप्रस्तांतुष्टावपरमेश्वरीम् ॥ ९८ ॥ ॥ धर्मस्वउवाच ॥ ॥ गंगेसमस्तजगदंबचलत्तरंगेऽनंगादिचारुतरमस्तकपुष्पमाले ॥ कंसारिचारुचर
णद्वयरेणुहन्त्रिभक्त्यानमामिदुरितक्षयकारिणींत्वाम् ॥ ९९ ॥ मातःसमस्तसुखदेप्रवरेनदीनांव्यासादिविप्रचयगीतगणेगुणाढ्ये ॥ संसारभैरवमहा
र्णवमध्यनौकेवंदेतवांघ्रियुगलंदुरितापहारि ॥ १०० ॥ यस्यास्तवांबुकणिकामपिजह्नुकन्येसौदासनामनृपतिर्द्विजकोटिहत्याम् ॥ संप्राप्यमुक्तिमगमत्त्रि
सुरैरलभ्यांतांत्वांनमामिशिरसावरदेप्रसीद ॥ १०१ ॥ नारायणाच्युतजनार्दनकृष्णरामगङ्गादिनामगदतोममदेविमातः ॥ संसारपातकनिवारिणिदेहपा
तस्त्वद्धारिणीहभवतुत्वदनुग्रहेण ॥ २ ॥ किंवातपोभिरखिलेश्वरिकिंजपैर्वादानैश्चकिंतुरगमेद्युमखैश्चकिंवा ॥ त्वन्नीरशीकरमवाप्यसुरैरलभ्यांमुक्तिं
व्रजंतिमनुजाअतिपापिनोऽपि ॥ ३ ॥ स्वाहात्वमेवपरमेश्वरियास्वधात्वंगीर्वाणवृंदपितृलोकसुतृप्तिहेतोः ॥ सत्वंरजस्तमइतित्रिगुणस्वरूपांसृष्टिंस्थि
तिप्रलयकारिणिनौमितांत्वाम् ॥ ४ ॥ धत्तेललाटफलकेतवसैकतंयःपुण्ड्रंचदेवितवतीरमृदासदैवम् ॥ त्वन्नामसर्वरसधामवदेच्चभक्त्यात्वत्पादरेणुर
खिलोस्तुममैवमूर्ध्नि ॥ ५ ॥ त्वद्रोधसित्रिपथगेवसतिंविधायपीत्वाचवारितवपातकनाशकारि ॥ स्मृत्वाचनामतववीचिरसंचदृष्ट्वासंसारबंधनहरेमम
जातुजन्म ॥ ६ ॥ नाकंशुभेसुमहदुल्लसितामनुष्याःकुर्वंतिभीतिरतिदुर्गमवर्त्ममत्वा ॥ व्यर्थंवसाकिलयतोऽमृतदेत्वदीयंसोपानभूतमुदकंत्रिदि
वप्रयाणे ॥ ७ ॥ पापानिरोगनिकराश्चशरीरदेहेतिष्ठंतितावदखिलेश्वरिभुक्तिदात्रि ॥ कुर्वंतियावदमलेषुतवोदकेषुस्नानंनहित्रिपथगेसरितांप्रधाने ॥
॥ ८ ॥ यस्यास्तवाच्युतविरंचिशिवादयोपिशक्रादिदेवनिकरान्नजितुंमहिम्नाम् ॥ पारंपरेपरममोक्षपदप्रदात्रींतांत्वांवदंतितटिनीमितिकेऽपिमो
हात् ॥ ९ ॥ गङ्गेसमस्तसुखदायिनिकिंचिदेवजानातितेपशुपतिर्भगवान्महत्त्वम् ॥ यस्मादसौसुमनसांप्रवरोऽतिभक्त्याधत्तेसदैवशिरसाजगदी
श्वरींत्वाम् ॥ ११० ॥ गंगेदेविजगन्मातःप्रसीदपरमेश्वरि ॥ परिपाहिनमस्तुभ्यंरक्षमांसेवकंस्वकम् ॥ ११ ॥ परब्रह्मस्वरूपांत्वांसर्वलोकैकमातरम् ॥
शक्नोमिकिमहंस्तोतुंभ्रांतचित्तोऽत्रमोक्षदे ॥ १२ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतिस्तुताजगद्धात्रीतेनविप्रेणधीमता ॥ आविर्बभूवसहसाग
ङ्गामूर्तिमतीद्विज ॥ १३ ॥ ददर्शपुरतोगङ्गांद्विभुजांमकरासनाम् ॥ कुन्देन्दुशङ्खधवलांसर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ १४ ॥ तांदृष्ट्वापुरतोगङ्गां
गङ्गागङ्गेतिकीर्तयन् ॥ ववंदेचरणौतस्याःशिरसालिङ्गयमेदिनीम् ॥ १५ ॥ मोहयंतीस्मितालोकैःसुप्रीतापरमेश्वरी ॥ तमुवाचततोवि
प्रवरंवृणिवतिजैमिने ॥ १६ ॥ ॥ धर्मस्वउवाच ॥ ॥ मातस्त्वत्सलिलस्पर्शाद्ब्रह्महापिचमोक्षभाक् ॥ मयात्वंदृश्यतेसाक्षात्साध्यंकिमपरं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मम ॥ ११७ ॥ तथाप्येकंवरंयाचेत्वन्नरीरेपरमेश्वरि ॥ मृत्युर्भवतुमेदेवित्वन्नामस्मरतोमम ॥ ११८ ॥ मयाकृतेनस्तोत्रेणयस्त्वांस्तौतिसदेश्वरि ॥
सोपिभुक्त्वाखिलान्कामानंतेयास्यतिसद्गतिम् ॥११९॥ ॥ गङ्गोवाच ॥ ॥ अनयाभवतोभक्त्यासंतुष्टास्मिद्विजोत्तम ॥ शीघ्रंतेकुशलंसर्वंभविष्य
तिनसंशयः ॥ १२० ॥ त्वयाकृतमिदंस्तोत्रंत्रिसंध्यंयःपठेन्नरः ॥ तस्याहमपिसंतुष्टादास्यामिमुक्तिमुत्तमाम् ॥१२१॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतिद
त्वावरंतस्मैसादेवीभक्तवत्सला ॥ धर्मस्वनाम्नेविप्रेन्द्रतत्रैवांतरधीयत ॥१२२॥ सचविप्रोवरंप्राप्यकृतकृत्यइवाभवत् ॥ गङ्गारोधसितत्रैवतस्थौविप्रम
नोरमे ॥१२३॥ ततःकालेनमहताविमलेजाह्नवीजले ॥ सुखमृत्युंसमासाद्यजगामपदमुत्तमम् ॥१२४॥ कालकल्पोऽपिपापात्मासिक्तोगङ्गाम्बुशीकरैः ॥
प्राप्तवानुत्तमंमोक्षमन्येषांकाकथाद्विज ॥१२५॥ अनिच्छयापिगाङ्गेयंजलंस्पृष्ट्वाफलान्वितम् ॥ स्पृशतांभक्तिभावेनकिंभवेन्नहिवेद्मितत् ॥१२६॥ गङ्गास
मंनास्तितीर्थंभूयोभूयोमयोच्यते ॥ यदम्बुकणिकांस्पृष्ट्वापरमंधामलभ्यते ॥ १२७ ॥ येभक्तिभावेनसरिद्वरायाःस्पृशंतियेंऽभःकणिकामपीह ॥ तेयां
तिनूनंपदमच्युतस्यपापैर्विमुक्ताःसकलैर्महोग्रैः ॥१२८॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगङ्गाशीकरमाहात्म्येसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ छ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ पुनर्वक्ष्यामिविप्रेन्द्रगङ्गामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ गङ्गाकथासुधापानंकुरुमुक्तिंयदीच्छसि ॥ १ ॥ दानंदत्तंतेनसर्वंतेनसर्वेमखाःकृ
ताः ॥ तेनप्रपूजितोविष्णुर्यद्भक्तिर्भीष्ममातरि ॥ २ ॥ गङ्गायांधर्मकर्माणिक्रियंतेयानिकानिच ॥ अक्षयानिभवंत्यस्यतानिसर्वाणिजैमिने ॥ ३ ॥
वहंतंजलमालोक्यगाङ्गेयानिजलानियः ॥ भक्त्यागच्छेत्समुत्थायसोऽश्वमेधसहस्रकृत् ॥ ४ ॥ गङ्गाजलेष्वागतेषुयोनोतिष्ठतिभक्तितः ॥ पशुताशाश्वती
तस्यजन्मजन्मनिजैमिने ॥ ५ ॥ गाङ्गेयंजलमासाद्ययोनगृह्णातिभक्तितः ॥ जन्मकोटयर्जितंपुण्यंक्षणादेवतुनश्यति ॥ ६ ॥ गङ्गातीरंजिगमिषुंयस्तुवार
यतेद्विज ॥ सकोटिकुलसंयुक्तोरौरवंनरकंव्रजेत् ॥७॥ मूत्रंवाथपुरीषंवागंगातीरेकरोतियः ॥ नदृष्टानिष्कृतिस्तस्यकल्पकोटिशतैरपि ॥ ८ ॥ श्लेष्माणं
वापिनिष्ठीवंदूषिकांवाश्रुवामलम् ॥ गंगातीरेत्यजेद्यस्तुसनूनंनारकीभवेत् ॥ ९ ॥ उच्छिष्टंकफकंचैवगङ्गागर्भेचयस्त्यजेत् ॥ सयातिनरकंघोरंब्रह्मह
त्यांचविंदति ॥ १० ॥ गङ्गारोधसियःपापंकुरुतेमूढधीर्नरः ॥ तदक्षयभवेन्नूनंनान्यतीर्थेषुशाम्यति ॥ ११ ॥ अन्यतीर्थेकृतंपापंगङ्गायांचविनश्यति ॥
गङ्गायांयत्कृतंपापंतत्कुत्रापिनशाम्यते ॥ १२ ॥ तस्मात्पापंनकर्तव्यंगङ्गायांशास्त्रकोविदैः ॥ कर्मणामनसावाचाकर्तव्योधर्मसंग्रहः ॥ १३ ॥
नतेदेशानतेशैलानचतानिवनानिच ॥ पापविध्वंसिनीयत्रनतिष्ठेत्सुरनिम्नगा ॥ १४ ॥ गङ्गातीरंपरित्यज्यमुहूर्तमपिजैमिने ॥ नचस्थातव्यमन्य
त्रयदिकार्यशतान्यपि ॥१५॥ भिक्षान्नमपिभुक्त्वाचस्थातव्यंजाह्नवीतटे ॥ नचान्यत्रक्षणमपिप्राप्यभूपालतामपि ॥ १६ ॥ संत्यज्यदेहंगङ्गायांब्रह्महापि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विमुच्यते॥अन्यत्रमुक्तयेनस्यादश्वमेधसहस्रकृत् ॥१७॥ गङ्गातीरेवसन्यस्तुहरिपूजापरोभवेत्॥जन्मजन्मांतरेयेनकदाचिन्नार्चितोहरिः ॥ १८ ॥ भक्ति
र्भवतिनैतस्यगङ्गायांलोकमातरि ॥ श्रूयतांमानवाःसर्वेभूयोभूयोत्रमीम्यहम् ॥१९॥ स्नानंविधायगङ्गायांगम्यतांपरमंपदम् ॥ मृत्युकालेभजेद्यस्तुगङ्गा
गङ्गेतिमानवः ॥ २० ॥ विमुक्तःपातकैःसर्वैर्दिविदेवयुगायुतम् ॥ यस्यगङ्गाकथारम्भोमृत्युकालेभवेद्द्विज ॥ २१ ॥ सगच्छेद्विष्णुभवनंगलिताखिल
कल्मषः ॥ यस्तुस्मरतिवैप्राज्ञोमृत्युकालेद्विजोत्तम ॥ २२ ॥ गङ्गेतिमुक्तिदंनामतस्यतुष्टोभवेद्धरिः ॥ मृत्युकालेभवेद्यस्तुगङ्गामृत्पुण्ड्रमुत्तमम्॥२३॥
गङ्गास्नायिनमालोक्यत्यजेद्यस्तुकलेवरम् ॥ श्मशानेऽपिद्विजश्रेष्ठसगङ्गामरणंलभेत् ॥ २४ ॥ तिष्ठंत्यस्थीनिगङ्गायांयावत्कालंशरीरिणः ॥ तावत्कल्प
सहस्राणिविष्णुलोकेमहीयते ॥ २५ ॥ यस्यमज्जन्तिगङ्गायांभस्मास्थीनिनखानिच ॥ शिरोरुहाण्यपिप्राज्ञःसविष्णोर्भुवनंवसेत् ॥ २६ ॥ स्थितेष्वस्थि
षुगङ्गायांयत्कर्मलभतेनरः ॥ ब्रवीमितत्फलंसर्वंशृणुनान्यमनाद्विज ॥ २७ ॥ एकदाभगवाञ्छक्रोनानालंकारभूषितः ॥ क्रीडागृहंययौकामीयुवत्यापद्मगं
धया ॥ २८ ॥ पद्मगंधारसज्ञासासंप्राप्तनवयौवना ॥ नानारसप्रदानेनचकारसुरसंप्रति ॥२९॥ सपत्न्याःस्वर्णपर्यंकेतस्याःशिशुमृगीदृशः ॥ प्रीतःपादतले
जिष्णुरुवासस्मरमोहितः ॥ ३० ॥ अथतस्यैस्वयंशक्रोनिर्मायस्वर्णवीटिकाम् ॥ ददातिपरमप्रीतस्तद्गुणाकृष्टमानसः ॥ ३१ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुपौ
लोमीवरसुन्दरी ॥ भूषणैर्भूषिता सर्वैःस्वयंतद्गृहमाययौ ॥ ३२ ॥ दृष्ट्वातथाविधंशक्रंसर्वदेवाधिपंप्रभुम् ॥ भृशंचुकोपपौलोमीप्राहेतिचसुलक्षणा ॥३३॥
॥ शच्युवाच ॥ ॥ देवकिंकुरुषेकांतत्वंसमस्तसुराधिप॥ ममदासीस्वरूपायैददासिस्वर्णवीटिकाम्॥३४॥ स्पृशंतित्रिदशाःसर्वेशिरसाचरणौतव॥त्वंकथंप
द्मगन्धायादास्याःपादतलेप्रभोः॥३५॥याचितश्चसुगन्धित्वाद्भृंगःस्यानचतद्यशः॥ सुंदरीकोटिभर्त्तात्वंसमस्तरसवित्प्रभो॥३६॥ कथमेवंविधंकर्मकरोष्य
त्यंतकुत्सितम् ॥ निर्गुणेपद्मगन्धेहेदासिदूरंपरिव्रज ॥३७॥ त्वमीश्वरीचपर्यंकेशक्रःपादतलेतव ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ तयानिर्भर्त्सितासाध्वीपौलोम्यावहुधात
तः॥३८॥ उवाचपद्मगन्धासाक्रोधादितिवरांगना ॥ ॥ पद्मगंधोवाच ॥ ॥ गुणंचममदोषंचस्वयंस्वाम्येववेत्तिवै॥३९॥ केनाधिकारेणागत्यत्वंमांनिंदसिनिर्गु
णे ॥ अन्येनेत्रद्वयेनापिपश्यंतिगुणदोषकौ ॥ ४० ॥ सहस्रनेत्रैरप्येषनपश्येत्किंदुराशये ॥ यथादोषोहिलोकानांप्रचरेन्नगुणंतथा ॥ ४१ ॥ आदौकलंक
श्चन्द्रस्यदृश्यतेगुणवर्जनैः ॥ अनर्थभाषिणीक्रूराकुमूर्त्तिर्गुणवर्जिता ॥ ४२ ॥ यदाहंनास्मिगुणिनीभजतुत्वांतदापतिः ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥
इत्युक्त्वापद्मगंधासाक्रोधात्कोकनदेक्षणा ॥ ४३ ॥ उत्तस्थौस्वर्णपर्यङ्कात्कुर्वतीकरुणंमहत् ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ॥ प्रियेप्राणेश्वरिश्रेष्ठेमांविहायक्क
गच्छसि ॥ ४४ ॥ मयाकिमपराद्धंतेममतद्वदसुंदरि ॥ कांतेदासोऽस्म्यहंनूनंदासकर्मकरोमिते ॥ ४५ ॥ दासपत्नीभवेदासीवाक्यंत्वंनशृणोषिकम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समुत्थायततःशक्रस्तन्मोहाकुलमानसः ॥ ४६ ॥ अंकेनिवेशयामासभूयस्तांवरसुंदरीम् ॥ ॥ शच्युवाच ॥ ॥ क्रौंचित्वञ्जीवनंधन्यंव्यर्थमञ्जीवनंध्रुवम् ॥ ४७ ॥ त्वंस्वामिसुभगानित्यंदुर्भगाहंवरांगना ॥ यावत्पुण्यक्षयंक्रौंचितत्पुण्यंयास्यतेक्षयम् ॥ ४८ ॥ क्रौंचवंशसमुत्पन्नादुःखंभूयोऽपिभोक्ष्यसि ॥ देवेन्द्रेणसमंतावत्कुरुकेलिंयथासुखम् ॥ ४९ ॥ कियद्भिर्दिवसैःक्रौंचिनभवेत्तवनिर्गुणे ॥ अत्यद्भुतंवचस्तस्याःपद्मगन्धानिशम्यसा ॥ ५० ॥ द्वन्द्वभावंपरित्यज्यप्रणम्योवाचतांसतीम् ॥ ॥ पद्मगंधोवाच ॥ ॥ पुलोमजेवरारोहेचित्रमेतत्त्वयोदितम् ॥ ५१ ॥ क्रौंचीकथमहंब्रूहिश्रोतुमिच्छामियत्नतः ॥ काहंकुत्रस्थिताचापिकथमत्रागतासती ॥ ५२ ॥ कालैःकियद्भिर्मत्पुण्यंक्षीणत्वंप्रतियास्यति ॥ ॥ शच्युवाच ॥ ॥ पद्मगन्धेपुरात्वंहिक्रौंचीपक्षिसमुद्भवा ॥ ५३ ॥ अमेध्यमामिषंकीटान्भक्षयंतीक्षितौस्थिता ॥ न्यग्रोधतरुरेकोऽस्तिगङ्गातीरेमनोरमे ॥ ५४ ॥ तत्रनीडंविनिर्मायभवत्यावसतिःकृता ॥ एकदाकृष्णसर्पेणतस्मिन्न्यग्रोधपादपे ॥ ५५ ॥ नीडंप्रविश्यदष्टात्वंसहसापंचतांगता ॥ क्रव्याणितवसर्वाणिससर्पोभक्षयत्क्षुधा ॥ ५६ ॥ स्थितानितत्रैवास्थीनिनिर्मांसानिवरानने॥कदाचित्पवनैर्भद्रेमहद्भिःसचपातितः॥५७॥भग्नःपपातगङ्गायांसमूलोपिवरांगने॥गङ्गायांपतितेतस्मिन्न्यग्रोधेधरणीरुहे ॥ ५८ ॥ गङ्गाजलैःप्लावितानितान्यस्थीनितवोत्तमे ॥ यावदस्थीनिगङ्गायांतावत्तिष्ठंतितानिच ॥ ५९ ॥ तावत्त्वंस्वामिसुभगाभविष्यसिसदैवहि ॥ इतितेकथितंसर्वंपद्मगंधेमयाधुना ॥ ६० ॥ येनपुण्यप्रभावेणशक्रोपिवशगस्तव ॥ धन्यातुजाह्नवीदेवीक्रौंचीयस्याःप्रसादतः ॥ ६१ ॥ त्वमस्पृश्यासिचाण्डालैरंकेस्वपिषिवत्रिणः ॥ तेनापमानितासाध्वीशक्रेणापिपुलोमजा ॥ ६२ ॥ परिम्लानमुखांभोजासाजगामयथागता ॥ शक्रांकएवसातस्थौपद्मगन्धावरांगना ॥ ६३ ॥ तद्वाक्यंहृदयेतस्याजागरूकमिवस्थितम् ॥ अथैकदासुराधीशःसुप्रीतस्तद्गुणैर्द्विज ॥ ६४ ॥ वरंवरयसुश्रोणिस्वयंतामित्युवाचह ॥ ॥ पद्मगंधोवाच ॥ त्वंसर्वदेवताधीशोनारीकोटिपतिस्तथा ॥ ६५ ॥ तथाप्यसिममाधीनःस्वामिन्किमपरैर्वरैः ॥ तथापित्वंवरंदित्सुर्यदानूनंसुरोत्तम ॥ ६६ ॥ कर्मणामनसावाचाप्रतिज्ञांकुरुमत्पुरः ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ जीवितंचधनंचैवराज्यंचैवपरिच्छदम् ॥ ६७ ॥ आज्ञापयकिमेतद्वैतुभ्यंदास्यामिसुंदरि ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंसंदेहोनात्रविद्यते ॥ ६८ ॥ यदीच्छसिमृगीनेत्रेतत्तेदास्याम्यहंध्रुवम् ॥ ॥ पद्मगंधोवाच ॥ ॥ नूनमेवप्रसन्नोऽसियदित्वंत्रिदशेश्वर ॥ ६९ ॥ जन्मसेहस्तियोनौचभूयोदेहीतिमेवरम् ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥ ॥ कृतप्रतिज्ञःसुश्रोणिवरंतेऽहंददामिवै ॥ ७० ॥ किंतुदुःखानियातानिबहूनिहृदयेमम ॥ त्वामदृष्ट्वावरारोहेप्रीतिर्नप्राप्यतेक्षणम् ॥ ७१ ॥ कथंतेचिरविच्छेदंसोढुंशक्तोमिदुःसहम् ॥ यदास्म्यनुकंपास्तितवपीनपयोधरे ॥ ७२ ॥ तदाकियद्दिनंतिष्ठमयासहवराङ्गने ॥ ततोदेवाधिराजस्यवदंतीबहुसंपदम् ॥ ७३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वर्षाणामयुतंतस्थौसादेवनिलयेसती ॥ ॥ पद्मगन्धोवाच ॥ ॥ आज्ञांदेहिसुराधीशसाधितुंसुमनोरथम् ॥ ७४ ॥ व्रजाम्यहंकर्मभूमिंवंदेपादद्व
यंतव ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ॥ त्वत्प्रेमसिंधुमानेनमयाचन्द्रनिभानने ॥ ७५ ॥ स्थित्वाकतिदिनंपश्चाद्गमिष्यसियथासुखम् ॥ ततस्तुकौ
तुकागारेतेनसार्द्धमहर्निशम् ॥ ७६ ॥ क्रीडंतीपद्मगंधासातस्थौवर्षायुतत्रयम् ॥ सुराधीशंततःसेतितदाप्राहमुदान्विता ॥ ७७ ॥ आदेशंकुरुग
च्छामिपृथिवींप्रतिसंप्रति ॥ ॥ इन्द्रउवाच ॥ ॥ जाडयंजहीहिसुश्रोणितिष्ठात्रैवमयासह ॥ ७८ ॥ त्वांत्यक्तुंनहिशक्तोमिप्राणेभ्योपिगरीयसीम् ॥
॥ पद्मगन्धोवाच ॥ पुण्यक्षयेसुराधीशयदायास्याम्यहंभुवि ॥७९॥ तदाचिरंतेविच्छेदोभविष्यतिमयासह ॥ यद्विच्छेदेमयानाथपुनर्गंतुंभुवंप्रति ॥८०॥
इच्छाम्यहंपुनर्द्यौश्चपुण्योपार्जनहेतवे ॥ कर्मभूमिमहंगत्वायेनोपायेनवासव ॥ ८१ ॥ तत्करिष्यामिविच्छेदःकदाचित्स्यात्त्वयानमे ॥ ॥ इन्द्रउवाच॥
भद्रेत्वयायदानूनंकर्मेदंकर्तुमिच्छितम् ॥ ८२ ॥ तदागच्छपुनःशीघ्रमागमिष्यसिसुंदरि ॥ सहनेत्राद्विविगलद्बाष्पसिक्ततनुस्ततः ॥ ८३ ॥ दोर्भ्या
मालिङ्ग्यतांशक्रोगच्छेत्याहप्रियेवदन् ॥ तदादेशात्ततःसाध्वीकर्मभूमिंसमागता ॥ ८४॥ जाताचहस्तिनीयोनौभूत्वाजातिस्मराद्विज ॥ स्मरंतीनि
जवृत्तांतंसाकियद्भिर्दिनैस्ततः ॥ ८५ ॥ जगामजाह्नवीतीरंहस्तियोनिसुसंभवा ॥ गङ्गायांस्नानमासाद्यगङ्गाकर्दमभूषिता ॥ ८६ ॥ गंगागंगेतिजल्पंती
ह्रदेनिम्नंविवेशसा ॥ तस्मिन्गंगाह्रदेगत्वाहस्तिनीयर्वताकृतिः॥८७॥ निजांजातिंस्मरंतीसाजगामपंचतांपुनः॥ तस्याःसाहसमालोक्यहस्तिनींसर्वदेवताः
॥८८॥ ववर्षुःपारिजाताद्यैःकुसुमैरुत्तमैर्मुदा ॥ तामानेतुंततःशक्रःसर्वदेवगणैर्वृतः ॥ ८९ ॥ वेगात्तच्चिरविच्छेदात्कृष्णांगींसुमनाययौ ॥ पुष्पकेतांसमा
लोक्यदिव्यदेहांसुराधिपः ॥९० ॥ कथयन्निजदुःखानिनिजावासंजगामह ॥ पुलोमजाचरंभाचप्रम्लोचाचोर्वशीतथा ॥ ९१ ॥ सुंदर्योऽन्याश्चयुवतीस्त
स्यास्त्यक्त्वामुदागताः ॥ शक्रस्यहृदयोत्साहंतन्वंतीसावरांगना ॥ ९२ ॥ पुरंदरपुरेतस्थौसुभगाप्रीतिवल्लभा ॥ यस्यास्तिष्ठंतिगङ्गायांयावदस्थी
निजैमिने ॥ ९३ ॥ कुलकोटिशतंतावत्तस्थावाससुरालये ॥ राजानोदिविराज्येषुयेयेभूतास्तपोबलात् ॥ ९४॥ तेषांतेषांस्नेहभूमिर्भवंत्यमरसुंदरी ॥
गंगास्थिमज्जनादेवजैमिनेफलमीदृशम् ॥ ९५ ॥ गंगायांत्यजतोदेहंफलंवक्तुंनशक्यते ॥ मृतंशरीरंगंगायांयावदस्थीनिजैमिने ॥ ९६ ॥ कल्पकोटिशतं
तावत्तस्यावासःसुरालये ॥ मृतंशरीरंगंगायांस्रोतोभिश्चलितंद्विज ॥९७॥ दृश्यतेदेहिनस्तस्यतत्फलंशृणुजैमिने॥ स्वर्गेदेवांगनात्रस्तचारुचामरवायुभिः
॥ ९८ ॥ वीजितःस्वर्णपर्यंकेसुप्तस्तिष्ठतिकौतुकी ॥ जाह्नवीसैकतेयस्यशरीरंदृश्यतेमृतम् ॥ ९९ ॥ दिवाकरकरैस्तप्तंकुलंतस्यवदाम्यहम् ॥ सुगन्धैश्चं
दनैर्दिव्यैर्लिप्तसर्वकलेवरः ॥ १०० ॥ दिव्याङ्गनाभिःसहितोदिविक्रीडतिसर्वदा ॥ काकैर्गृध्रैश्चकंकैश्चशकुंतैर्भीष्ममातरि ॥ १०१ ॥ वपुर्विदलि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तंयस्यदृश्यतेतत्फलंशृणु ॥ दिविदिव्यांगनापीनप्रोत्तुङ्गरुचिरस्तनैः ॥ १०२ ॥ श्लिष्टवक्षाश्वपर्यंकेनिद्रातिनित्यमेवसः ॥ पिपीलिकाभिःकीटैश्चमक्षिका
भिश्चवेष्टितः ॥ १०३ ॥ गंगायांयस्यदृश्यंतेअस्थीनिपतितानिच ॥ तस्याक्षयंफलंविप्रवदतोमेनिशामय ॥ १०४ ॥ प्रणमत्रिदशव्यूहशिरोमुकुटभूष
णैः ॥ हतपादरजाःस्वर्गेसचशक्रायतेचिरम् ॥ १०५ ॥ अनिच्छयापिगङ्गायांयदेहपतनंभवेत् ॥ सविमुक्तोऽखिलैःपापैर्नरोनारायणोभवेत् ॥ १०६ ॥
यस्यांगाराश्चदृश्यंतेगङ्गायांचलिताजलैः ॥ अङ्गारसङ्ख्यचयास्वर्गेतिष्ठेत्कल्पशताधिकम् ॥ १०७ ॥ सर्वेषामेवपुण्यानांकदाचित्क्षयमीक्षते ॥ गङ्गायांप
तितेदेहेभवेत्पुण्यक्षयोनहि ॥ १०८ ॥ बहुनात्रकिमुक्तेननिश्चितंकथ्यतेऽधुना ॥ गङ्गायांत्यक्तदेहस्यमहिमाज्ञायतेनहि ॥ १०९ ॥ विषमदुरितराशी
नाशिगाङ्गंनरोयःस्पृशतिभुविकदाचिद्वाबुकोभक्तिभावैः ॥ जगदुदधिजलंविलंघ्यघोरंव्रजतिसपारमपारतुष्टिनावा ॥ ११० ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायो
गसारेगङ्गामाहात्म्येऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ छ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ भूयएवगुरोब्रूहिगङ्गामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ गङ्गाकथामृतंपातुंमाधुर्यात्पुन
रिष्यते ॥ १ ॥ ॥व्यासउवाच॥ ॥ तदप्यहंब्रवीमित्वांगङ्गाभक्तोयतोभवान् ॥ तौपादौसफलौनृणांजाह्नवीतटगामिनौ ॥ २ ॥ गङ्गाकल्लोलनि
नदश्राविणौश्रवणौचतौ ॥ साजिह्वायाचजानातिस्वादुभेदंतदंभसः ॥ ३ ॥ तेनेत्रेजाह्नवीचारुतरंगदर्शनेचते ॥ तल्ललाटमितिप्रोक्तंगङ्गामृत्पुण्ड्रधारिय
त् ॥ ४ ॥ तौहस्तौजाह्नवीतीरेहरिपूजापरायणौ ॥ शरीरंसफलंतच्चविमलेजाह्नवीजले ॥ ५ ॥ पतितंतद्द्विजश्रेष्ठचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ स्वर्गस्थाःपित
रःसर्वेगच्छंतोजाह्नवीतटे ॥ ६ ॥ संदृश्यहृष्टाःशंसंतिवदंतइतिजैमिने ॥ तत्पुण्यंकृतमस्माभिःसद्गतिप्राप्तयेपुरा ॥ ७ ॥ भविष्यत्यक्षयंतच्चयतःपु
त्रोयमीदृशः ॥ अनेनगाङ्गैःसलिलैर्वयंसंप्रीतितर्पिताः ॥ ८ ॥ यास्यामःपरमंधामदुर्लभंयत्सुरैरपि ॥ गङ्गायांयानिद्रव्याणिदास्यत्यस्माकमात्मजः ॥ ९ ॥
अस्मभ्यंतानिसर्वाणिभविष्यंत्यक्षयाणिवै॥नरकस्थाश्चपितरःसर्वेदुःखसमन्विताः॥१०॥ वदंतीतिसुतंदृष्ट्वागच्छंतंजाह्नवीतटम् ॥कृतानियानिपापानिनर
कक्लेशदानिवै ॥ ११ ॥ यास्यंतिसंक्षयंतानिपुत्रस्यापिप्रसादतः ॥ विमुक्तानरकक्लेशैर्वयंसर्वेसुदुःसहैः ॥ १२ ॥ अथपुत्रप्रसादेनयास्यामःपरमांगतिम् ॥
यात्रांविधाययोमर्त्योगृहंमोहान्निवर्तते ॥ १३ ॥ निराशाःपितरस्तस्ययांतिसर्वेयथागताः ॥ आमिषंमैथुनंचैवदोलामश्वंगजंतथा ॥ १४ ॥ उपानहं
चाततपत्रंगंगायात्रासुवर्जयेत् ॥ अध्वश्रमोद्भवंदुःखंदुष्करंनहिमन्यते॥१५॥ गृहेपद्मसुखंतत्रगङ्गास्नानेस्मरेन्नच ॥असत्यभाषणंचैवपाखंडसंगमेवच॥१६॥
द्विर्भोजनंचकलहंगंगायात्रासुवर्जयेत् ॥ परनिंदांचलोभंचगर्वंचक्रोधमत्सरौ ॥ १७ ॥ अत्यंतहास्यशोकंचगंगायात्रासुवर्जयेत् ॥ मंचसुप्तमिवात्मानं
चिंतयेद्भूमिशायिनम् ॥ १८ ॥ गंगानामसुनामानिवदेद्गच्छञ्जनःपथि ॥ माहात्म्यंजाह्नवीदेव्याःसर्वपापप्रणाशनम् ॥ १९ ॥ सुखदंमोक्षदंचैवकथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 यन्पथिगच्छाति ॥ गङ्गेदेविजगन्मातर्देहिसंदर्शनंमम ॥ २० ॥ वचोभिःकोमलैरेभिःकुर्याच्छ्रमनिवारणम् ॥ हाकथंसदनंत्यक्तमागतंवाकथंमया ॥
 ॥ २१ ॥ श्रमैरितिवदेद्यस्तुसंपूर्णंतत्फलंनहि ॥ क्वपर्यंङ्कःक्वमेपत्नीक्वचमेचसुहृद्वृहम् ॥ २२ ॥ स्वपामिप्रांतरेभूमौकथंवाहंसमागतः ॥ धन
धान्यादिवस्तूनांकागतिर्वागृहेमम ॥ २३ ॥ कियद्भिर्दिवसैर्भूयोगमिष्याम्यहमालयम् ॥ इतिचिंताकुलायेचपथिगच्छंतिमानवाः ॥ २४ ॥ गंगा
स्नानफलंतेषांसंपूर्णंनभवेद्विज ॥ गङ्गेगंतुंप्रतीतीरेयात्रेयंविहितातव ॥ २५ ॥ निर्विघ्नांसिद्धिमाप्नोमित्वत्प्रसादात्सरिद्वरे ॥ इमंमंत्रंसमुच्चार्ययात्रा
कालेविशेषतः ॥ २६ ॥ हर्षितोनिलयाद्गच्छेद्वैष्णवैःसहजैमिने ॥ नातिवेगेनगंतव्यंनतथाचशनैःशनैः ॥ २७ ॥ गङ्गायात्रासुकर्त्तव्यंनान्यत्कर्मविच
क्षणैः ॥ गंगातीरेप्रयागेतुवाणिज्यप्रमुखानिच ॥ २८ ॥ कार्याणिकुरुतेयस्तुतत्पुण्यार्द्धंविनश्यति ॥ जन्मजन्मार्जितंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु ॥ २९ ॥
गंगादेवीप्रसादेनसर्वंमेयास्यतिक्षयम् ॥ इत्युक्त्वापरमप्रीतःप्राज्ञोगङ्गातटंव्रजेत् ॥ ३० ॥ दृष्ट्वाचमातरंगङ्गामिमंमंत्रमुदीरयेत् ॥ अद्यमेसफलंजन्मजी
वितंचसुजीवितम् ॥ ३१ ॥ साक्षाद्ब्रह्मस्वरूपांत्वामपश्यमितिचक्षुषा ॥ देवित्वद्दर्शनादेवमहापातकिनोमम ॥ ३२ ॥ विनष्टमभवत्पापंजन्मको
टिसमुद्भवम् ॥ इत्युक्त्वासकलंदेहंनिपात्यपृथिवीतले ॥ ३३ ॥ प्रणमेज्जाह्नवींदेवींभक्तिभावसमन्वितः ॥ ततःस्रोतःसमीपेचबद्धाञ्जलिरिमंपु
नः ॥ ३४ ॥ पठेन्मंत्रंभक्तिभावैःसुप्रीतोद्विजसत्तम ॥ गंगेदेविजगद्धात्रिपादाभ्यांसलिलंतव ॥ ३५ ॥ स्पृशामीत्यपराधंमेप्रसन्नाक्षंतुमर्हसि ॥ स्वर्गा
रोहणसोपानंत्वदीयमुदकंशुभे ॥ ३६ ॥ अतःस्पृशामिपादाभ्यांगंगेदेविनमोनमः ॥ ततस्तुमस्तकेधृत्वागांगेयंवारिभक्तितः ॥ ३७ ॥ स्नानार्थंप्रवि
शेत्स्रोतःप्राज्ञोगंगेतिकीर्तयन् ॥ त्वत्कर्दमैरतिस्निग्धैःसर्वपापप्रणाशनैः ॥ ३८ ॥ मयासंलिप्यतेगात्रंमातर्मेहरपातकम् ॥ गङ्गाकर्दमलिप्ताङ्गोगङ्गा
गङ्गेतिकीर्तयन् ॥ ३९ ॥ सर्वकल्मषनाशिन्यांगङ्गायांस्नानमाचरेत् ॥ भूयःपूर्वोक्तमन्त्रेणगृहीत्वामृत्तिकांततः ॥ ४० ॥ वक्ष्यमाणेनमन्त्रेणगृहीत्वामृ
त्तिकांपुनः ॥ वक्ष्यमाणेनमंत्रेणभक्तितःस्नानमाचरेत् ॥ ४१ ॥ ब्रह्मस्वरूपेहेगङ्गेस्नानमाचर्यतेमया ॥ त्वदीयेनिर्मलेतोयेयथोक्तफलदाभव ॥ ४२ ॥
ततोनिजेच्छयाविप्रगङ्गायांलोकमातरि ॥ स्नानंसमाचरेत्प्राज्ञोगङ्गानारायणंस्मरन् ॥ ४३ ॥ एवंस्नात्वातुगङ्गायांगात्रंवस्त्रेणमार्जयेत् ॥ परिधेयांब
रांबूनिगङ्गास्रोतसिनत्यजेत् ॥ ४४ ॥ नदंतधावनंकुर्याद्गङ्गागर्भेविचक्षणः ॥ कुर्याच्चेन्मोहतःपुण्यंनगङ्गास्नानजंलभेत् ॥ ४५ ॥ प्रभातेऽन्यत्रतांकृत्वादं
तकाष्ठादिकक्रियाम् ॥ रात्रिवासंपरित्यज्यगङ्गायांस्नानमाचरेत् ॥ ४६ ॥ बाह्यभूमिमगत्वायोगङ्गायांस्नानमाचरेत् ॥ गङ्गास्नानफलंसोऽपिसंपूर्णंचलभेन्न
हि ॥ ४७ ॥ स्नात्वाचगङ्गामृत्पुंड्रंस्थानेस्थानेनयेद्बुधः ॥ ततःस्थिरमनाःकुर्याद्विधिनातर्पणाधिकम् ॥ ४८ ॥ गाङ्गैयैरुदकैर्यस्तुकुरुतेपितृतर्पणम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पितरस्तस्यतृप्यंतिवर्षकोटिशतावधि ॥ ४९ ॥ गङ्गायांकुरुतेयस्तुपितृश्राद्धंद्विजोत्तम ॥ पितरस्तस्यतिष्ठंतिसंतुष्टास्त्रिदशालयम् ॥ ५० ॥ समाप्य स्नानकर्माणिगङ्गायांसमुपोषितः ॥ दानंदेवार्चनंचैवजयोऽन्याश्चक्रियास्तथा ॥ कृतास्तुयास्तुगङ्गायांक्षयस्तासांनविद्यते ॥ ५१ ॥ समाप्यस्नानकर्माणिगंगायांसमुपोषितः ॥ कृतपंचमहायज्ञोगंगापूजांसमाचरेत् ॥ ५२ ॥ गंगायाःप्रतिमांदेव्याःश्रीविष्णोःप्रतिमांतथा ॥ नालिकेरोदकैर्दिव्यैःस्नापयेद्भक्तितोबुधः ॥ ५३ ॥ जाह्नवीप्रतिमाभावान्नालिकेरोदकानिवै ॥ निक्षिपेज्जाह्नवीतोयेजाह्नवींहृदिसंस्मरन् ॥ ५४ ॥ दिव्यैर्गंधैश्चदीपैश्चघृतपूर्णसमुज्ज्वलैः ॥ धूपैःसुवासितैश्चैवनानापुष्पमनोहरैः ॥ ५५ ॥ नानाफलैःसुपक्वैश्चनैवेद्यैरुत्तमास्तथा ॥ पाद्यार्घाचमनीयैश्चतांबूलैःखादिरान्वितैः ॥ ५६ ॥ अन्यैरप्युपहारैश्चविशिष्टैर्निजभक्तितः ॥ स्तवैर्नानाचनैवेद्यैर्गङ्गांविष्णुंचपूजयेत् ॥ ५७ ॥ ततःसंपूजितांदेवींविष्णुंचपरमेश्वरम् ॥ अंगप्रदक्षिणांकुर्याद्भक्त्यावारत्रयंबुधः ॥ ५८ ॥ अथस्थित्वानिराहारोऽपरेहनिसरिद्वरे ॥ भोक्ष्यामिजह्नतनयेशरणंमेभवानघे ॥ ५९ ॥ एवंसंकल्प्यमतिमान्कर्मणामनसागिरा ॥ रात्रौजागरणंकुर्याज्जितनिद्रोऽतिहर्षितः ॥६०॥ अशक्त्याचद्विजश्रेष्ठफलाहारोभवेदधः ॥ अन्नमात्रंनभुंजीतनचकुर्याद्द्विभोजनम् ॥६१॥ प्रातर्गङ्गांचविष्णुंचपुनरभ्यर्च्यजैमिने ॥ विप्रायदक्षिणांदद्याद्विभवस्यानुरूपतः ॥ ६२ ॥ अर्चनंजागरंचैवयत्कृतंपुरतस्तव ॥ अच्छिद्रमस्तुतत्सर्वंत्वत्प्रसादात्सरिद्वरे ॥ ६३ ॥ इत्युक्त्वातांनमस्कृत्यकृतनित्यक्रियोद्विजः ॥ ततःसबंधुभिःसार्द्धंपारणंस्वयमाचरेत् ॥ ६४ ॥ तीर्थोपवासमेवंयःकुरुतेजाह्नवीतटे ॥ तस्यपुण्यफलंवत्सवदतोमेनिशामय ॥ ६५ ॥ जन्मांतरार्जितैःपापैर्विमुक्तोविष्णुरूपधृक् ॥ विष्णोःपुरंसमासाद्यविष्णुनासहमोदते ॥ ६६ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ स्थित्वाविष्णुपुरंसर्वंसुखंभुंक्तेसुदुर्लभम् ॥ ६७ ॥ ततोनारायणादेशाद्ब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ ब्रह्मलोकेसुखंभुंक्तेदुर्लभंयत्सुरैरपि ॥ ६८ ॥ तावत्कालंब्रह्मलोकेस्थित्वाब्रह्मक्षयात्ततः ॥ महादेवंततोगच्छेद्रथमारुह्यशोभनम् ॥ ६९ ॥ सुखंनानाविधंतत्रभुक्त्वाऽत्यन्तसुदुर्लभम् ॥ गाणपत्यमवाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ ७० ॥ तावत्कालंशिवपुरेस्थित्वावैपुण्यवान्नरः ॥ इन्द्रलोकंततोगच्छेद्द्वितीयइववासवः ॥ ७१ ॥ तेनपुण्यात्मनासार्द्धंवसेदेकासनेततः ॥ तत्रभुक्त्वाखिलान्कामान्कल्पकोटिशतावधि ॥७२॥ सूर्यलोकंततोगच्छेद्द्वितीयइवचन्द्रमाः ॥तत्रामृतानिभुक्त्वावैचिरंचन्द्रस्यसन्निधौ ॥७३॥ पुनरागत्यपृथिवींचक्रवर्तीनृपोभवेत् ॥ पालयित्वाचिरंपृथ्वींजित्वावैसकलान्रिपून् ॥ ७४ ॥ आयुषोंऽतेचगङ्गायांसुखंमृत्युमवाप्नुयात् ॥ भूयःसएवमारुह्यविमानंसुमहायशाः ॥ ७५ ॥ पुरंभगवतोयातिदैवतैरपिदुर्लभम् ॥ तत्रभुक्त्वाखिलान्भोगान्मन्वंतरचतुष्टयम् ॥ ७६ ॥ परमंज्ञानमासाद्यदुर्लभंमोक्षमाप्नुयात् ॥ जाह्नवीतीरयात्रायांदैवाद्यस्यभवेत्पथि ॥ ७७ ॥ पंचतासोऽपिपरमंधामगच्छेन्नसंशयः ॥ सत्यधर्मोनामराजाधा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्मिकश्चप्रियंवदः ॥ ७८ ॥ त्रेताद्वापरसंधौचवभूवक्षितिमण्डले ॥ विजयानाममहिषीतस्यभूमिपतेरभूत् ॥ ७९ ॥ सुंदरीशीलयुक्तासापतिसेवापरायणा ॥
सप्तवर्षसहस्राणिभुक्त्वावसुमतीमिमाम् ॥८०॥ कदाचित्प्राप्तकालोऽसौसदारःपंचतांगतः॥ततोयमभटैर्बद्धौदंपतीतौभयंकरौ ॥ ८१ ॥ दुःखप्रदेनमार्गेण
जग्मतुर्यममंदिरम् ॥ तौदृष्ट्वाधर्मराजोऽपिंचित्रगुप्तमुवाचह ॥८२॥ एतयोःसर्वकर्माणिंचित्रगुप्तविचारय ॥ तेनाज्ञप्तश्चित्रगुप्तस्तयोःकर्माणिजैमिने॥८३॥
मूलाद्विचारयामासप्राहचेतिकृताञ्जलिः ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ एतयोःसकलंकर्मशृणुराजन्वदाम्यहम् ॥ ८४ ॥ शुभंवाप्यशुभंकर्मयदेताभ्यां
कृतंभुवि ॥ किंचिदस्यानयोपायंवदामितदहंशृणु ॥ ८५ ॥ एकदात्रासितोव्याघ्रैःकश्चिदेकोमृगःप्रभो ॥ वनाज्जीवनरक्षार्थमागतोस्यसभांप्रति ॥ ८६ ॥
तमायांतंसमालोक्यभूयोऽयंप्राप्तकौतुकः ॥ जघनेस्वयमुत्थायखड्गेनतरसामृगम् ॥ ८७॥ जघानहमृगंराजाशरणागतमप्यमुम्॥तस्मात्सदारोभूपोऽयंदंड
नीयस्त्वयाप्रभो ॥ ८८ ॥ यावंतितस्यरोमाणिसंस्थितानिकलेवरे ॥ मन्वंतरसहस्राणिमन्वंतरशतानिच ॥ ८९ ॥ कोटिकोटिकुलैर्युक्तोनारकी
स्यान्नसंशयः ॥ शरणागतरक्षांयःप्राणैरपिधनैरपि ॥ ९० ॥ कुरुतेयोनरोज्ञानीतस्यपुण्यंनिशामय ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोब्रह्महत्यामुखैरपि ॥ ९१ ॥
आयुषोऽन्तेव्रजेन्मोक्षंयोगिनामपिदुर्लभम् ॥ यमाज्ञयाततोदूतैःसदारोऽसौमहीपतिः ॥ ९२ ॥ असिपत्रवनेघोरेस्थापितोऽत्यंतदुःखदे ॥ असितुल्या
निपत्राणियतस्तेषांचशाखिनाम् ॥९३॥ असिपत्रवनंप्राहुरतस्तद्वैमनीषिणः ॥ स्थित्वासिपत्रविपिनेयुगकोटिशतानिच ॥ ९४ ॥ सदारोनरकंभेजेव्याघ्र
भक्ष्याह्वयंततः॥ निरयंतंप्रविशतिसर्वोपद्रवसंयुतम् ॥९५॥ भवेच्चभक्ष्योव्याघ्रेणव्याघ्रभक्ष्यस्ततःस्मृतः ॥ युगकोटिसहस्राणिस्थित्वातत्रसभूपतिः॥९६॥
सदारोऽजनिपापांतेभेकयोनिंगतःक्षितौ ॥ जातिस्मरौततस्तौतुभेकीभेकौसुदुःखितौ ॥ ९७ ॥ तीरेतस्थतुरेकस्मिन्सततंकीटभोजिनौ ॥ अथैकदातेन
पथापुण्याहंप्राप्यमानवाः ॥९८॥ गच्छंतिजाह्नवीतीरंतांस्तौददृशतुर्द्विज ॥ ॥ भेकउवाच ॥ ॥ वर्षाभ्विमोहाद्यत्सर्वंपापंकर्मकृतंमया ॥ ९९ ॥
अद्यापिकर्मणातेनदुःखमावांनमुंचति ॥ त्यक्त्वाशरीरंगंगायांमुक्ताःस्युःपापिनोपिच ॥ १०० ॥ तथाप्येवंविधंदुःखमनुभूयावहेकथम् ॥ गंगायांत्यक्तु
मिच्छामिसंप्रत्येतत्कलेवरम् ॥ १०१ ॥ कायुक्तिर्ब्रूहितांकांतेतितीर्षुर्दुःखसागरम् ॥ वर्षाभ्वीतद्वचःश्रुत्वाप्राहेतिविनयान्विता ॥ १०२ ॥ ॥ वर्षा
भ्व्युवाच ॥ ॥ दुःखंनशक्यतेसोढुंस्वामिन्नेतद्द्रुतंकुरु ॥ ततस्तौदंपतीविप्रस्मृत्वागंगांशुभप्रदाम् ॥ १०३ ॥ सहसाचक्रतुर्यात्रांमरणायोपहर्षितौ ॥
अथैतौपथिगच्छंतौचिरकालंबुभुक्षितौ ॥१०४॥ अपश्यत्पापकृत्क्ष्वेडःकालसर्पोभयंकरः ॥ ॥ कालसर्प्पउवाच ॥ ॥ दर्दुरौपापिनौयेथाःप्राप्तकालौयुवां ॥ २०॥
ततः॥१०५॥ अथनूनंभक्षितव्यौक्षुधितेनमयायुवाम् ॥ ततस्तावतिसंत्रस्तौदंपतीदुःखभागिनौ ॥१०६॥ इत्यूचतुर्वचोभक्त्याकालसर्पपुरोगतम्॥नास्ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मृत्युभयंसर्पेस्वल्पमप्यावयोर्हृदि ॥१०७॥ अहमासंपुराराजसत्यधर्माह्वयःक्षितौ ॥ इयंचविजयानाममहिषीसंस्थितामम ॥ १०८॥ मयादुरात्मनामोहा
न्वितःशरणंगतः ॥ तेनैवकर्मणाभुक्तंचिरंदुःखंयमालये ॥ १०९ ॥ भोक्तुंस्वकर्मणःशेषंभेकयोनौस्त्रियासह ॥ सोऽहंयातोऽस्मिपापेनकृतंकर्मनमुंच
ति ॥११०॥ सत्यमावांजिगमिषूपरमंधामपन्नग ॥ व्रजावोजाह्नवीतीरंशरीरत्यागहेतवे ॥ १११ ॥ त्यजाविवेकतांसर्पनरकक्लेशदायिनीम् ॥ आवांसंखा
द्यभवतोभविष्यतिसुखंकियत् ॥ ११२ ॥ आवयोर्हृदयेविष्णुस्तवापिहृदयेहरिः ॥ अतएवत्वयासार्द्धंशत्रुताकाभुजंगम ॥ ११३ ॥ प्राणिहिंसानकर्त
व्याकदापिचविचक्षणैः ॥ क्रियतेपिचतद्धिंसांविदधातिस्वयंविधिः ॥ १०४ ॥ आयुःपुत्राश्चदाराश्चसंपदश्चयशांसिच ॥ हिंसांदत्वामनुष्याणां
हरेद्दुष्टोविधिःस्वयम् ॥ ११५ ॥ किंजपैःकिंतपोभिर्वाकिंदानैःकिमुचाध्वरैः ॥ हिंसेतिवर्णद्वितयंयस्यास्तिहृदयेसदा ॥ ११६ ॥ यःप्राणिहिंसको
मर्त्यःसएवहरिहिंसकः ॥ सर्वप्राणिशरीरस्थोभगवान्कमलापतिः ॥ ११७ ॥ आत्मानंबहुधासृष्ट्वाभगवान्भूतभावनः ॥ संसारकौतुकागारेक्रीडे
च्छिशुरिवस्वयम् ॥ ११८॥ शरीरिणःशरीरंहिनिलयःपरमात्मनः ॥ परमात्मास्वयंविष्णुरतोहिंसांविवर्जयेत् ॥ ११९ ॥ परप्राणविनाशेनचात्मतुष्टि
र्विधीयते ॥ १२० ॥ क्षणंस्यादात्मनस्तुष्टिरन्यस्यप्राणसंक्षयः ॥ चरित्रमेतल्लोकानामत्यद्भुतमिवक्षितौ ॥ १२१ ॥ आत्मतृप्तिंप्रकुर्वंतिपरं
हत्वातियत्नतः ॥ धीमान्नात्मपरिज्ञानंकदाचित्कुरुतेनहि ॥ १२२ ॥ अहंविष्णुरसौविष्णुरितिचेतसिभावयेत् ॥ परदुःखेनयोदुःखीसुखीयश्च
पराश्रिया ॥ १२३ ॥ संसारेऽस्मिन्सविज्ञेयःसाक्षादेवहरिःस्वयम् ॥ धिगस्तुतत्सुखंनॄणांमोहवंचितचेतसाम् ॥ १२४ ॥ परहिंसाविधानेनसुखंयत्स्या
द्भुजंगम ॥ सुखानिवापिदुःखानिदीयंतेयानिजंतवे ॥१२५॥ अचिरेणैवतानिस्मलभंतेभुविमानवाः ॥ तस्माद्धिंसांपरित्यज्यभुजंगमसुखीभव ॥१२६॥
त्वयिप्रसन्नेगच्छावःपारंदुःखमहोदधेः ॥ ॥ सर्पउवाच ॥ ॥ यदास्यात्परहिंसायांनूनंमेनातिपातकम् ॥ १२७ ॥ तदाकथमहोसृष्टौविधसाभक्ष्यभक्षकौ ॥
परहिंसानकर्तव्यासत्यमेतत्त्वयोदितम् ॥१२८॥ किंतुसर्वेषुभक्ष्येषुहिंसासंभाव्यतेनहि ॥ नारायणोविश्वरूपःसत्यमेतन्नसंशयः ॥ १२९ ॥ भक्ष्यभक्षकसं
युक्तंस्वयमेवससर्जह ॥ सृजतिस्वयमात्मानमात्मानंरक्षातिस्वयम् ॥ १३० ॥ आत्मानंस्वयमेवातिसृष्टिरेवंविधाहरेः ॥ शक्तोऽहंकिंयुवांहंतुंकालरूपी
स्वयंविधिः ॥ १३१ ॥ संप्रतिप्रेषयामासकार्येस्मिन्मांस्वयंहरिः ॥ युवांससर्जयोदेवोयश्चरक्षतिवांसदा ॥ १३२ ॥ कालरूपीसएवाद्यहंतिहेतुंविधाय
माम् ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ततस्तेनभुजंगेनभक्षितौतौचदंपती ॥ १३३ ॥ गङ्गागंगेतिजल्पंतौमहत्याक्षुधयापथि ॥ जाह्नवीतीरयात्रायांपा
देपादेजनाविमौ ॥ १३४ ॥ अश्वमेधाख्ययज्ञानांप्रापतवंतौमहाफलम् ॥ तस्मादेनौमहात्मानौनह्यश्वमेधधारिणौ ॥ १३५ ॥ एतयोःसदृशोनास्तिशत

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्रतुरहंयतः ॥ निजाधिकारेणैवान्यमवलंब्यपुरंदरः ॥ १३६ ॥ अर्घ्यहस्तःपादचारीवृतोदेवैःसमाययौ ॥ अथरम्भोर्वशीचैवसुंदर्योऽन्याश्चहर्षिताः ॥
॥ १३७॥ अन्योन्यंकथयामासुर्निजयौवनगर्विताः ॥ अयंपुण्यात्मनांश्रेष्ठोरसज्ञोत्यंतसुन्दरः ॥ १३८ ॥ आयातोऽमुंकरिष्यामिस्ववशंसेवितैःस्वकैः ॥
काचित्कांचिद्वदत्येतज्जानामिसकलांकलाम् ॥ १३९ ॥ अतएवभविष्यामिकांताहमस्यभूपतेः ॥ काचित्कांचिदितिब्रूयात्तेशक्रोपिवशोमम ॥ १४० ॥
किमत्रचित्रंवशगोभूपालोऽयंभविष्यति ॥ १४१ ॥ भर्त्ताममायंचपतिर्ममायंस्वामीममायंममनाथएषः ॥ इतीवसर्वाःपरमप्रमोदैर्वदंतिनार्योखिलसद्गु
णज्ञाः ॥ १४२ ॥ उच्चावचंविप्रनिशम्यतासांजगादकाचिद्गुणिनीरसज्ञा ॥ सौदास्यकांतांनृपतिःस्वयंयांभजत्ययंकिंकलहेननार्यः ॥ १४३ ॥ सुन्दर्य
स्तास्ततसर्वाःसंत्यज्यकलहंद्विज ॥ आजग्मुर्हृदयोत्साहैःसर्वाभरणभूषिताः ॥ १४४ ॥ अथतंनृपतिश्रेष्ठंसदारंगतकल्मषम् ॥ पाद्याद्यैःपूजयामासुः
प्राहेतिचपुरंदरः ॥ १४५ ॥ रथेनिवेशयामासपुष्पकेस्त्रीसमन्वितम् ॥ भेरीमृदंगमधुरीडिंडिमानकनिःस्वनैः ॥ १४६ ॥ करकंकणनादैश्चकरताल
स्वनैस्तथा ॥ जयशब्दैश्चदेवानांनाकःशब्दमयोऽभवत् ॥१४७॥ देवाङ्गनाचारुहस्तश्वेतचामरमारुतैः ॥ वीजितःसरथारूढःसदारस्त्रिदिवंययौ ॥ १४८ ॥
ततःशक्रःस्वयंतस्मैसत्यधर्मायभूभुजे ॥ दत्तवान्निजासनार्द्धंशुभोवैक्षयशंकया ॥ १४९ ॥ शक्रेणसहभूपोऽसौवसन्नेकासनेसदा ॥ शक्रत्वमकरोत्स्वर्गे
केशवस्यानुकंपया ॥ १५० ॥ युगकोटिसहस्राणिदिविभुक्त्वाखिलंसुखम् ॥ रथमारुह्यवैकुंठंययौभगवदाज्ञया ॥ १५१ ॥ तत्रमन्वंतरंभुक्त्वासर्वभो
गमनोरमम् ॥ परमंज्ञानमासाद्यसदारोमोक्षमाप्तवान् ॥ १५२ ॥ जाह्नवीतीरयात्रायांशरीरंत्यजतःपथि ॥ फलमेवंविधंविप्रमयासर्वंप्रकीर्तितम् ॥१५३॥
जाह्नवीतीरगमनेमुनिभिस्तत्वदर्शिभिः ॥ नकालनियमःप्रोक्तोनारदाद्यैर्महर्षिभिः ॥ १५४ ॥ यदायदाद्विजश्रेष्ठगङ्गायांस्नानमाचरेत् ॥ तदातदाऽक्षयं
पुण्यंलभतेमानवोध्रुवम् ॥ १५५ ॥ गंगासर्वाणिपापानिनाशयंतीतिनिश्चयः ॥ कुर्यात्पुनःपुनःपापंनचगंगापुनातितम् ॥ १५६ ॥ पापबुद्धिंपरित्य
ज्यगंगायांलोकमातरि ॥ स्नानंकुरुतहेलोकायदिसद्गतिमिच्छथ ॥ १५७ ॥ यत्पुण्यंगंगास्नानात्तुमानवानांभवेद्द्विज ॥ तत्पुण्यंप्राप्यतेविप्रकर्मभिःकैः
सुदुस्तरैः ॥ १५८ ॥ आसाराणांभूमिरेणोःसंख्यांकर्तुंतुशक्यते ॥ भागीरथीगुणास्तेनशक्यावक्तुंनचद्विज ॥१५९॥ विचार्यसर्वशास्त्राणित्वदीयानिम
योच्यते ॥ गंगांभसिसकृत्स्नात्वामोक्षमाप्नोतिमानवः ॥१६०॥ स्नानंकूपजलेपियस्तुकुरुतेगंगांविचिंत्यप्रभुंदेवानांसकलार्त्तशोकदुरितत्रासौघविध्वंसि
नीम् ॥ मुक्तःसोऽपिसमस्तपातकचयैर्गोविप्रहत्यादिभिर्गच्छेद्विष्णुपुरंसमस्तसुखदंगंगाप्रसादाद्द्विज ॥१६१॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगंगा
माहात्म्येनवमोऽध्यायः॥ ९ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ माहात्म्यमेतद्गङ्गायास्त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंमया ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिविष्णुपूजाफलंगुरो॥१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ व्यासउवाच ॥ ॥ शृणुलक्ष्मीपतेर्वत्ससपर्याफलमुत्तमम् ॥ यच्छ्रुत्वामानवाःसर्वेलभंतेज्ञानमुत्तमम् ॥२॥ विप्रद्वादशमासेषुमाघादिषुसनातनः ॥ पू
जितव्योविधानैर्यैःशृणुतानिवदाम्यहम् ॥३॥ माघेमासिसमायातेसर्वमासोत्तमेशुभे ॥ आमिषंमैथुनंचैवत्याजयेद्वैष्णवोत्तमः ॥४॥ प्रातःस्नायीभवेन्नित्यंतै
लान्यपिचवर्जयेत् ॥ द्विर्भोजनंपरान्नंचमाघेमासिपरित्यजेत् ॥५॥ प्रातःशुक्लांबरधरःकृतपंचमहाध्वरः ॥ सपर्यामारभेद्विष्णोःस्थिरचित्तोहिमानवः ॥६॥
ईषदुष्णजलैःशुद्धैःस्नापयेद्विष्णुमव्ययम् ॥ अतिश्लथैश्चंदनैश्चविष्णोरङ्गानिलेपयेत् ॥७॥ पूजयेज्जगदीशस्यदेवदेवस्यचाक्रिणः ॥ प्रक्षालितानिपात्राणि
जलहीनानिकारयेत् ॥८॥ स्नापयित्वाजगन्नाथमीषदुष्णेनवारिणा ॥ प्रोक्षितव्यंतच्छरीरंदिव्यवस्त्रेणयत्नतः ॥ ९ ॥ सलिलैरीषदुष्णैश्चप्रस्नापयतिकेश
वम् ॥ माघेमासिद्विजश्रेष्ठफलंतस्यमयोच्यते ॥१०॥ विमुक्तःपातकैःसर्वैर्जन्मजन्मांतरार्जितैः ॥ इहभुंक्तेसुखंसर्वंशेषेयातिहरेर्गृहम् ॥ ११ ॥ यत्नात्प्रक्षा
ल्यपात्राणिकृत्वाशुद्धानिवारिभिः ॥ यःपूजयेज्जगन्नाथंतस्यपुण्यंनिशामय ॥१२॥ इहभुक्त्वाखिलान्कामान्सर्वव्याधिविवर्जितः ॥ अंतेयुगसहस्राणिति
ष्ठेत्केशवमंदिरम् ॥ १३ ॥ प्रभातेविश्वसंध्यायांपुरतश्चक्रपाणिनः ॥ ज्वलंतंस्थापयेद्वह्निंनिर्धूमंवैष्णवोजनः ॥ १४ ॥ शीतस्यवारणार्थायसायं
प्रातश्चवैष्णवः ॥ माघेदिष्णवग्रतोवह्निंज्वालयेत्तत्फलंशृणु ॥ १५ ॥ इहभुक्त्वाखिलान्कामान्पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ अंतेविष्णुपुरंयातिदैवतैरपिदुर्ल
भम् ॥ १६ ॥ यथैवात्मातथाविष्णुःसंदेहोनात्रविद्यते ॥ स्वपंतंदेवदेवेशंपर्यंकोपरिकेशवम् ॥ १७ ॥ आत्मनःकुरुतेमर्त्योयथाशीतनिवारण
म् ॥ क्षीरेणस्नापयेद्यस्तुमाघेमासिजनार्दनम् ॥ तस्मैदेवोत्तमोविष्णुःसंतुष्टोनददातिकिम् ॥ १८ ॥ तथाशीतक्षयंकुर्याद्दिव्यवस्त्रेणचक्रिणः ॥
॥ १९ ॥ यःपूजयेत्सकृन्माघेस्नापयित्वाचतुर्भुजम् ॥ नालिकेरोदकैर्दुग्धैःफलंतस्यवदाम्यहम् ॥ २० ॥ नरकाब्धौमज्जमानान्दुस्तरेस्वेनकर्मणा ॥
उद्धृत्यकोटिपुरुषान्सयातिचक्रिणःपदम् ॥ २१ ॥ माघेमासेचशुक्लायांपंचम्यांद्विजसत्तम ॥ एकादश्यांचपंचम्यांहरिपूजाविशेषतः ॥ २२ ॥ दात
व्योदेवदेवायसपद्मायमुरारये ॥ पायसोधूपसहितोमाघेमासिदिनेदिने ॥ २३ ॥ सधूपपायसंयस्तुमाघेयच्छतिचक्रिणे ॥ तस्यपुण्यफलंवच्मिशृणुवैष्ण
वजैमिने ॥ २४ ॥ अंतेविष्णुपुरंगत्वामन्वंतरचतुष्टयम् ॥ भुंक्तेमनोरमान्भोगान्प्रसादाच्चक्रपाणिनः ॥ २५ ॥ पुनरागत्यधरणींचक्रवर्तीनृपोभवे
त् ॥ भुंक्तेचभोगंसुचिरंमृतोयातिहरेर्गृहम् ॥ २६ ॥ पंचम्यांवापिसप्तम्यामेकादश्यांचजैमिने ॥ अशक्तोवैष्णवोदद्यात्परमान्नंमुरारये ॥ २७ ॥
कृष्णपक्षाद्द्विजश्रेष्ठशुक्लपक्षेविशेषतः ॥ शुक्लपक्षेतिथिष्वेषुदद्यादन्नंमुरारये ॥ २८ ॥ एकाहमपियोमाघेविष्णवेदैत्यजिष्णवे ॥ सपूपंपायसंदद्या

१ कृष्णपञ्चम्यामित्यर्थोऽत्रबोधः । सप्तम्यामितिपाठस्त्वपेक्षितः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्नतस्यदुर्लभोहरिः ॥ २९ ॥ यत्किञ्चिद्द्विजतुष्ट्यर्थंमाघेमासिप्रदीयते ॥ तदक्षयंभवेत्पुंसःकोपिनास्त्यत्रसंशयः ॥ ३० ॥ माघेमासिकृतंकर्म
शुभंवाशुभमेववा ॥ तस्यनास्तिक्षयंविप्रमन्वंतरशतैरपि ॥ ३१ ॥ माघेचंपकपुष्पेणयोऽर्चयेत्कमलापतिम् ॥ सगच्छेत्परमंधामविमुक्तःसर्वपात
कैः ॥ ३२ ॥ यावंतिस्वर्णपुष्पाणिदीयंतेचक्रपाणये ॥ तावद्युगसहस्राणिस्थीयतेविष्णुमंदिरम् ॥ ३३ ॥ मेरुतुल्यसुवर्णानिदत्वाभवतियत्फल
म् ॥ एकेनस्वर्णपुष्पेणहरिंसंपूज्यतत्फलम् ॥ ३४ ॥ सुवर्णपुष्पंविप्रेन्द्रसर्वदाकेशवप्रियम् ॥ माघेमासिविशेषेणपवित्रंकेशवप्रियम् ॥ ३५ ॥
सुवर्णकुसुमैर्दिव्यैर्येननाराधितोहरिः ॥ रत्नैर्हीनःसुवर्णाद्यैःसभवेज्जन्मजन्मनि ॥ ३६ ॥ फलंचंपकपुष्पस्यब्रवीम्यहंविशेषतः ॥ आकर्णयद्विज
श्रेष्ठसेतिहासमनुत्तमम् ॥ ३७ ॥ सुवर्णोनामभूपालोबलवान्सर्वशास्त्रवित् ॥ आर्यावर्तेषुसर्वेषुबभूवविप्रवर्चसा ॥ ३८ ॥ राजश्रियाविद्ययाचव
यसाचसभूपतिः ॥ अतिप्रमत्तोविप्रर्षेसदापापरतोऽभवत् ॥ ३९ ॥ पाखंडमंत्रिणांवाक्यैर्विनादोषैरपिद्विज ॥ धनलोभात्तेनराज्ञादंड्यंतेसाधवो
जनाः ॥ ४० ॥ अन्यायोपार्जितंवित्तंगीतवाद्यादिभिर्वृतः ॥ समस्तंनाशयामासयज्ञदानविवर्जितः ॥ ४१ ॥ नज्ञातिपोषणंचक्रेनदेवाद्विजभो
जनम् ॥ नचयाचकसंतुष्टिंसर्वदापापमोहितः ॥ ४२ ॥ नचकारातिथेःपूजांसदापापपरायणः ॥ ययौचमंदिरान्नित्यंसभूपःपापमंदिरः ॥ ४३ ॥ कृतानिते
नपापानियान्यन्यान्यविवेकिनाम् ॥ अपिवर्षशतैःशक्तःसंख्यातुंजनितानिकिम् ॥ ४४ ॥ एकदासमहीपालःकामेनपरिमोहितः ॥ जगामवेश्यानिलयं
निशीथेदुरिताशयः ॥ ४५ ॥ तमायांतंततोदृष्ट्वाभूपालमुज्ज्वलाह्वया ॥ सहसोत्थायपर्यंकेचक्रेतत्पादवंदनम् ॥ ४६ ॥ प्रक्षाल्यतत्पादयुगं
भृंगारसलिलैश्वसा ॥ मंचेनिवेशयामासदोर्भ्यांसालिङ्ग्यतंनृपम् ॥ ४७ ॥ तत्प्रेमामृतधाराभिःसिक्तोऽसौपृथिवीपतिः ॥ तस्मिन्नुवासपर्यंकेतयासहकु
तूहली ॥ ४८ ॥ ततःसागणिकाप्रीत्याहसंतीनवयौवना ॥ ददौचंपकपुष्पाणांतस्मैभूमिभुजेस्वयम् ॥ ४९ ॥ पुष्पमालापुष्पमेकंतस्माद्भूपतिहस्त
तः ॥ पपातधरणीपृष्ठेगन्धव्याप्तदिगंतरम् ॥ ५० ॥ तच्च्युतंकुसुमंदृष्ट्वासराजात्यंतसंभ्रमात् ॥ नमोनारायणायेतिजगादोङ्कारपूर्वकम् ॥ ५१ ॥ नारा
यणायेतिवाक्यात्सर्वाणिपातकानिच ॥ स्वर्णपुष्पप्रदानेनतस्यनष्टानिभूभुजः ॥ ५२ ॥ ग्रामीणाअथसर्वेऽपिसमागत्यातिदुर्जये ॥ तस्यामेवनिशायांतं
जघ्नुर्वेश्यागृहेस्थितम् ॥ ५३ ॥ नेतुंतमथभूपालंसर्वपातकिनांवरम् ॥ किंकरान्प्रेषयामासक्रुद्धोवैवस्वतोभृशम् ॥ ५४ ॥ तेनाज्ञप्तास्ततोदूताः
पाशमुद्गरपाणयः ॥ अतिवेगात्समायाताःक्रोधसंरक्तलोचनाः ॥ ५५ ॥ उद्यमंचक्रिरेनेतुंयमदूताःस्वमालयम् ॥ ततोनारायणप्रेष्याःशङ्ख
चक्रगदाधराः ॥ ५६ ॥ आयातागरुडारूढास्तंनेतुंपृथिवीपतिम् ॥ पाशेनियंत्रितंदृष्ट्वातंभूपंविष्णुकिंकराः ॥ ५७ ॥ जघ्नुश्चक्रैर्गदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिश्चयमदूतान्महावलाः ॥ समारोप्यरथेदिव्येशंखान्दध्मुरनुत्तमान् ॥ ५८ ॥ तथाराजारथारूढस्तुलसीमाल्यभूषितः ॥ पीतकौशेयवासाश्चस्वर्णालंका
रभूषितः ॥ ५९ ॥ स्तूयमानोमुनिगणैर्वेदवेदाङ्गपारगैः ॥ विष्णुदूतैःपरिवृतोहरेःसालोक्यमाययौ ॥ ६० ॥ अथोत्थायस्वयंविष्णुश्चतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः ॥
तमालिंगितवान्भूपंप्रोक्तवांश्चद्विजोत्तम ॥ ६१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ नृपतेकुशलंब्रूहिसर्वपुण्यात्मनांवर ॥ किमस्तितसाध्यंभवतस्तदाज्ञाप
यसंप्रति ॥ ६२ ॥ नमोनारायणायेतिवारैकमपियोवदेत् ॥ नित्यंतस्यानुपाल्योहंसमेभ्राताससमेपिता ॥ ६३ ॥ नारायणेतिमन्त्रामकदाचिद्यःस्मरन्न
रः ॥ साधयाम्यखिलंतस्यपितुःपुत्रइवेप्सितम् ॥ ६४ ॥ भक्तोऽसिनृपतिश्रेष्ठतस्मान्निजमनोरथम् ॥ प्रकाशयाद्भुतंतातकिंतेदास्यामिचाधुना ॥
॥ ६५ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ सर्वमेवदयासिन्धोत्वयादत्तंनसंशयः ॥ पापिनापिमयाप्राप्तंतवस्थानंसुदुर्लभम् ॥ ६६ ॥ तस्यानेनतुवाक्ये
नप्रसन्नःकमलापतिः ॥ स्नेहान्निवेशयामासभूपालंतन्निशामय ॥ ६७ ॥ ततःसुवर्णालंकारैर्विश्वकर्मविनिर्मितैः ॥ चकारमण्डलंतस्यस्वय
मेवदयामया ॥ ६८ ॥ अथनानाविधैर्भक्ष्यैर्दिव्यैरपिसुदुर्लभैः ॥ तोषितःसमहीपालोविष्णुनातिसहिष्णुना ॥ ६९ ॥ एवंप्रतिदिनंतस्थौसराजावि
ष्णुमंदिरम् ॥ मन्वन्तरसहस्राणिनववर्षशतानिच ॥ ७० ॥ प्रजानांपालनंचक्रेसराजाधर्मतत्परः ॥ पूजयामाससततंभक्त्यापरमयाहरिः ॥ ७१ ॥
चारुचंपकपुष्पैश्चनैवेद्यैर्विविधैश्चसः ॥ आयुःशेषेसभूपालोमरणंजाह्नवीजले ॥ ७२ ॥ समासाद्ययौमोक्षंप्रसादाच्चक्रपाणिनः ॥ ॥ व्यासउवाच ॥
विप्रचंपकपुष्पस्यप्रभावोऽयंप्रकीर्तितः ॥ ७३ ॥ चंपकैर्हरिमभ्यर्च्यमुक्ताःस्युःपापिनोजनाः ॥ स्फुटचंपकपुष्पेणपूजितोभगवान्हरिः ॥ ७४ ॥
अचिरेणैवविप्रर्षेददातिपरमंपदम् ॥ येयजंतिपरात्मानमिच्छयावाप्यनिच्छया ॥ ७५ ॥ तेऽपियांतिपरंधामविमुक्ताःसर्वपातकैः ॥ ७६ ॥ हरौप्रस
न्नेदुरितीनकोपियतःसराजाकृतपातकोपि ॥ जगाममोक्षंकृपयामुरारेर्विश्वार्णवंनिम्नमिमंवितीर्य ॥ ७७ ॥ दिव्यैःसुगन्धैःकनकप्रसूनैर्नारायणंपद्मदलायता
क्षम् ॥ भक्त्यायजेद्यःपरमादरेणमर्त्योव्रजेत्तत्तुविहायपापम् ॥ ७८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेचंपकपुष्पमहिमानामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ छ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ जैमिनेविधिनायेनपूजितव्योहरिःसदा ॥ तमहंवच्मिविप्रर्षेशृणुवत्ससमाहितः ॥ १ ॥ कल्यउत्थायपर्यंकाद्गृहीत्वापात्रमंभसा
म् ॥ बहिर्देशंव्रजेत्प्राज्ञःशीर्षमाच्छाद्यवाससा ॥ २ ॥ तत्रोदीच्यांदिशिमौनीयज्ञसूत्राणिकर्णयोः ॥ कृत्वोपविष्टःप्राज्ञस्तुमलमूत्रंविसर्जयेत् ॥ ३ ॥
देवतायतनेमार्गेगोष्ठेषुचत्वरेषुच ॥ रथ्यायांकृष्टभूमौचदर्भमूलेतथांगणे ॥ ४ ॥ तटिनीपुलिनेचैत्त्यवृक्षमूलेतथावने ॥ तडागवापीगर्भेषुमलमूत्रंचन
त्यजेत् ॥ ५ ॥ रविंचंद्रमसंचैवद्विजान्गाश्चदिशोदश ॥ मलमूत्रंत्यजेद्यावत्तावत्प्राज्ञोनपश्यति ॥ ६ ॥ खनितांमूषिकाद्यैश्चबिलाभ्यंतरवर्तिनीम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

फालकृष्टांमृदंचैवनगृह्णीयाच्छौचहेतवे ॥ ७॥ जलाञ्जलंसमानीयशौचंकुर्याद्विचक्षणः ॥ पादंजलेषुवैदत्वानशौचंकुरुतेबुधः ॥ ८॥ दक्षिणाभिमुखो
रात्रौकुर्यात्प्राज्ञोबहिःक्रियाम् ॥ शिरःप्रावृत्यवस्त्रेणततःशौचंसमाचरेत् ॥ ९॥ मृत्तिकैकाप्रदातव्यालिंगेतिस्रस्तुवैगुदे ॥ सप्तसव्येकरेप्राज्ञैर्हस्तयोरु
भयोर्दश ॥ १० ॥ पादयोःषट्प्रदातव्यामृत्तिकाचविचक्षणैः ॥ कृतशौचक्रियःप्राज्ञःकुर्याद्दंतस्यधावनम् ॥ ११ ॥ जिह्वापामार्जनंचैवदशना
च्छादनादिभिः ॥ दक्षिणाभिमुखोभूत्वापश्चिमाभिमुखस्तथा ॥ १२ ॥ नदंतधावनंकुर्यात्कुर्याच्चेन्नारकीभवेत् ॥ मध्यमानामिकाभ्यांचवृद्धांगुष्ठे
नचद्विज ॥१३॥ दंतस्यधावनंकुर्यान्नतर्जन्याकदाचन ॥ अश्वत्थवटवृक्षाणांधात्र्याकैथिकयाबुधः ॥ १४ ॥ नदंतधावनंकुर्यात्तथेंद्रस्यसुरस्यच ॥ नित्यं
क्रियाफलंतस्यसर्वमेवविनश्यति ॥ १५ ॥ यःस्नानसमयेकुर्याज्जैमिनेदंतधावनम् ॥ निराशाःपितरोयांतितस्यदेवाःसुरर्षयः ॥ १६ ॥ दंतस्यधावनं
कुर्याद्योमध्याह्नापराह्णयोः ॥ तस्यपूजांनगृह्णंतिदेवताःपितरोजलम् ॥ १७ ॥ स्नानकालेपुष्करिण्यांयःकुर्याद्दंतधावनम् ॥ ततोज्ञेयःसचांडालोयावद्गंगां
नपश्यति ॥१८॥ भगवत्युदितेसूर्येयःकुर्याद्दंतधावनम् ॥ तद्दंतकाष्ठंपितरोभुक्त्वागच्छंतिदुःखिनः ॥१९॥ उपवासदिनेविप्रपितृश्राद्धदिनेतथा ॥ नत
त्फलमवाप्नोतिदंतधावनकृन्नरः ॥२०॥ प्रभातेमार्जयेद्दंतान्वाससारसनांतथा ॥ कुर्याद्द्वादशविप्रेंद्रकल्लोलानिजलैर्बुधः ॥२१॥ उपवासेपितृश्राद्धेविधिनाऽने
नजैमिने ॥ दंतधावनकृन्मर्त्यःसंपूर्णंलभतेफलम् ॥२२॥ अनेनविधिनाकृत्वादीर्घदर्शीबहिःक्रियाम् ॥ ततोनिजगृहंगत्वारात्रिवस्त्रंपरित्यजेत् ॥२३॥ त
तोदेवगृहद्वारेचोपविष्टोबुधःशुचिः ॥ स्मरेन्नारायणंदेवमनंतंपरमेश्वरम् ॥२४ ॥ रामश्यामतनोविष्णोनारायणदयामय ॥ जनार्दनजगद्धामपापंमेहरकेश
व ॥२५॥ पीतांबरधरानंतपद्मनाभजगन्मय ॥ वामनप्रणतस्येशविभोत्वंशरणंभव ॥२६॥ दामोदरयदुश्रेष्ठश्रीकृष्णकरुणार्णव ॥ कमलेक्षणदेवेंद्रवासुदे
वकृपांकुरु ॥२७॥ गरुडध्वजगोविंदविश्वंभरगदाधर ॥ शंखपाणेचक्रपाणेपद्महस्तहरापदः ॥२८॥ लक्ष्मीविलासवैकुंठहृषीकेशसुरोत्तम ॥ पुरुषोत्तमकं
सारेकैटभारेभयंहर ॥२९॥ श्रीपतेश्रीधरविभोश्रीदश्रीकरमाधव ॥ परंब्रह्मपरंधामशरणंमेभवाव्यय ॥३०॥ इत्थंकृत्वाद्विजश्रेष्ठश्रीविष्णुस्मरणंबुधः ॥बद्धां
जलिरितिब्रूतेप्रविश्यनिलयंगतः ॥३१॥ ईश्वरश्रीपतेकृष्णदेवकीनंदनप्रभो ॥ निद्रांमुंचजगन्नाथप्रभातसमयोऽभवत् ॥३२॥ अथोत्स्थितमिवप्राज्ञःपर्यंकेदे
वकीसुतम् ॥ निद्रांत्यक्त्वासलक्ष्मीकंचिंतयेन्निजचेतसा ॥३३॥ ततःकृतच्छदंदिव्यंपात्रंचजलपूरितम् ॥ मुखप्रक्षालनार्थायदद्यात्कृष्णायवैष्णवः ॥३४॥
ईश्वरंवर्तनार्थायसेवंतेसेवकायथा ॥ तथैवमतिमंतोपिसेवंतेपरमेश्वरम् ॥ ३५ ॥ यस्तुसेवकरूपेणसेवतेजगदीश्वरम् ॥ अचिरेणैवविप्रर्षेतस्यसिध्यतिवां
छितम् ॥ ३६ ॥ यथेश्वरस्यसभयाःसेवांकुर्वंतिचेटकाः ॥ प्राज्ञास्तथैवसेवंतेसर्वदैवहरिंप्रभुम् ॥ ३७ ॥ निजेच्छयानयाविष्णुंनिर्भयःपूजयेन्नरः ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुसेवकःसएवास्तितदानहिभवेद्द्विज ॥ ३८ ॥ अतएवद्विजश्रेष्ठत्वरयाकमलापतेः ॥ कर्त्तव्यासर्वदासेवापुंसाकैवल्यमिच्छुना ॥ ३९ ॥ निर्माल्यं
रात्रिवस्त्रंचगंधंपर्युषितंतथा ॥ हरेरुत्तारयेदंगात्प्रभातेवैष्णवोजनः ॥ ४० ॥ ततोदेवालयेतस्मिन्स्वयमेवहिमार्जयेत् ॥ कुर्याच्छनैःशनैःप्राज्ञःसंमार्ज
न्यापरिष्क्रियाम् ॥ ४१ ॥ यावंतोनिलयात्तस्माद्गच्छंतिरेणवोबहिः ॥ तावन्मन्वंतरशतंतिष्ठेद्विष्णुगृहेनरः ॥४२ ॥ यस्तुसंमार्जनंकुर्याद्ब्रह्महापिहरेर्गृहे॥
सोपियातिपरंधामकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ ४३ ॥ तथोपलेपनंकुर्याद्दूर्णकैर्गोमयैर्द्विज ॥ तस्मिन्विष्णुगृहेप्राज्ञःस्मरेन्नारायणंप्रभुम् ॥ ४४ ॥ यस्तूपलेपनं
कुर्यात्केशवस्यचमंदिरे ॥ तस्यपुण्यमहंवच्मिसंक्षेपाच्छृणुजैमिने ॥ ४५ ॥ रजांसितत्रयावंतिविनश्यंतिद्विजोत्तम ॥ तावत्कल्पसहस्राणितिष्ठेद्विष्णु
गृहेसुखी ॥ ४६ ॥ संमार्जनंविष्णुगृहेजनःकृत्वोपलेपनम् ॥ लभतेपरमंधामकिंपूजाफलवित्प्रभोः ॥ ४७ ॥ देवराजविरोधेननशक्नोतियदास्वयम् ॥
तदाविष्णुगृहेचापिधर्मपत्नींनियोजयेत्॥४८॥अथवातनयंभक्तंसुचरित्रंतथात्मनः॥भ्रातरंभगिनींवापिदेवागारेनियोजयेत्॥४९॥हरेःसपर्यावस्तूनिसप्तधा
शुद्धवारिभिः॥ प्रक्षालयेत्त्रिधावापिस्वयमेवातियत्नतः॥५०॥अम्लेनताम्रपात्राणिकांस्यपात्राणिभस्मना॥वह्निनालोहपात्राणिशुध्यंतिनात्रसंशयः॥५१॥
धनाढ्योलोहपात्रस्थैर्यःस्नापयतिवारिभिः ॥ नारायणंजगन्नाथंतस्यतुष्टोनकेशवः ॥ ५२ ॥ अज्ञानाद्वापिचेत्तर्हिगंगास्नानेनशुद्ध्यति ॥ संपदिब्राह्मण
श्रेष्ठकर्त्तव्योनियमःसदा ॥ ५३ ॥ विपत्त्यांनियमोनास्तिशास्त्रेष्वितिविनिश्चयः ॥ यत्नात्प्रक्षालितःशङ्खोयदाभूमिंस्पृशेत्पुनः ॥ ५४ ॥ तदा
सशङ्खोविप्रेंद्रशतधौतेनशुध्यति ॥ इत्थंप्रक्षाल्ययत्नेनपूजाद्रव्याणिचक्रिणः ॥ ५५ ॥ गृहीत्वास्नानवस्तूनिस्नानार्थंसरसींव्रजेत् ॥ अकृत्वास्नान
कर्माणिगृहमायातियःपुनः ॥ ५६ ॥ तस्मिन्दिनेपितृगणस्तस्यनाप्नोतितर्पणम् ॥ स्नानार्थंभोजनार्थंवागच्छतोविघ्नकृद्भवेत् ॥ ५७ ॥ यस्तु
मोहाद्द्विजश्रेष्ठसनूनंनारकीभवेत् ॥ स्नानार्थंसरसींगत्वामलमूत्रंकरोतियः ॥ ५८ ॥ पितरस्तस्यविण्मूत्रभोजिनःस्युर्नसंशयः ॥ ततःकृत्वाविधाने
नस्नानंचतर्पणादिकम् ॥ ५९ ॥ स्वकीयंगृहमागच्छेत्स्मरेन्नारायणंबुधः ॥ ततश्चप्रांगणेविप्रप्रक्षाल्यचरणद्वयम् ॥ ६० ॥ प्रविशेद्देवतागारंशु
चिर्ब्राह्मणसत्तमः ॥ अप्रक्षालितपादोयःप्रविशेन्निलयंजनः ॥ ६१ ॥ संवत्सरकृतंपुण्यंतस्यनश्यतितत्क्षणात् ॥ स्नानंकृत्वासमागत्यप्रांगणेशुविच
क्षणः ॥ ६२ ॥ तस्मात्प्रक्षाल्यचरणौप्रविशेद्देवतागृहम् ॥ उपविश्यपादयुग्मंबुधःसव्येनपाणिना ॥ ६३ ॥ यत्नात्प्रक्षालयेद्विप्रतथापाणिद्वयं
पुनः ॥ पादेनपादंविप्रेंद्रतथादक्षिणपाणिना ॥ ६४ ॥ यश्चप्रक्षालयेन्मूढस्तंलक्ष्मीस्त्यजतिध्रुवम् ॥ अथोपविष्टोमतिमान्केशवार्चनमारभेत् ॥६५॥
अनन्यमानसोभूत्वासर्वकामफलप्रदम् ॥ मृगचर्मासनेशुद्धेव्याघ्रचर्मासनेऽपिवा ॥ ६६ ॥ वस्त्रासनेकेवलेचतथाकुशमयासने ॥ पुष्पासनेचोपवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्टः पूजयेत्कमलापतिम् ॥ ६७ ॥ काष्ठासनेद्विजोविद्वान्नकुर्य्याद्विष्णुपूजनम् ॥ विष्णुनात्वंधृतापृथ्विसर्वेलोकास्त्वयाधृताः ॥ ६८ ॥ अतःसर्वस
हेदेहिवस्तुंमेस्थानमुत्तमम् ॥ इत्युक्त्वासनमास्तीर्यवसेन्नारायणार्चकः ॥ ६९ ॥ दक्षिणाभिमुखोभूत्वानकुर्याद्विष्णुपूजनम् ॥ शङ्खेकृत्वातुपानी
यमंत्रपूतंसुवासितम् ॥ ७० ॥ स्नापयेत्कमलाकांतंकमलासहितंप्रभुम् ॥ शङ्खेनस्नापयेद्यस्तुभगवंतंजनार्दनम् ॥ ७१ ॥ तत्फलंतस्यवक्ष्या
मिशृणुविप्रेंद्रजैमिने ॥ विप्रगोस्त्रीभ्रूणहत्यासुरापानादिपातकैः ॥ ७२ ॥ विमुक्तोयातिवैकुंठंभुंक्तेहिसकलंसुखम् ॥ यदिद्दष्ट्वाहृषीकेशंपूजयेन्मान
वोद्विज ॥ ७३ ॥ लभतेतत्तदेवाशुप्रसादात्कमलापतेः ॥ शंखाभावेतुविप्रेंद्रसुगंधितोयकंबुधः ॥ ७४ ॥ कृत्वाचतुलसीपात्रेस्नापयेत्केशवंबु
धः ॥ ततोदेवंस्नापयित्वासंस्थाप्यचवरासने ॥ ७५ ॥ सुगन्धैश्चंदनैस्तस्यकुर्यात्सर्वांगलेपनम् ॥ तुलसीकाष्ठपंकेचचक्रिणोदेहपालनम् ॥७६॥
यःकरोतिजनस्तस्यप्रसन्नःसततंहरिः ॥ तुलसीपत्रमालेयंनिजगन्धसुखप्रदा ॥ ७७ ॥ दीयतेतेजगन्नाथसुप्रीतोभवसर्वदा ॥ मंत्रेणानेनविप्रेंद्रतुल
सीपत्रमालया ॥ ७८ ॥ अलंकृतोमहाविष्णुःप्रसन्नोनददातिकिम् ॥ ततस्तुवैदिकैर्मंत्रैःकर्तव्यंस्वस्तिवाचनम् ॥ ७९ ॥ दिग्बंधनंचकर्तव्यंमंत्रैः
पौराणिकैर्बुधैः ॥ कृष्णोरक्षतुपूर्वस्यामाग्नेय्यांदेवकीसुतः ॥ ८० ॥ याम्यांरक्षतुदैत्यारिर्नैर्ऋत्यांमधुसूदनः ॥ विदिक्षुरक्षतुश्रीमानूर्ध्वंचश्रीधरःप्रभुः ॥
॥ ८१ ॥ अधोरक्षतुविश्वात्माकूर्ममूर्तिःकृपामयः ॥ येविघ्नकारकाःसर्वेपूजाकालेभवंतिह ॥ ८२ ॥ दूरंगच्छंतुतेसर्वेहरिनामास्त्रताडिताः ॥ इत्थं
दिग्बंधनंकृत्वाततःप्रह्वःकृतांजलिः ॥ ८३ ॥ वक्ष्यमाणेनमंत्रेणसंकल्पंकुरुतेदृढम् ॥ मयारब्धामिमांपूजांदेवदेवजनार्दन ॥ ८४ ॥ सिद्धिंप्रापय
निर्विघ्नांप्रसीदपरमेश्वर ॥ ततस्तुकृतसंकल्पोवैष्णवःसर्वतत्ववित् ॥ ८५ ॥ अंगन्यासादिकंकृत्वाध्यायेन्नारायणंहृदा ॥ नवीनमेघसंकाशंपुंडरी
कनिभेक्षणम् ॥ ८६ ॥ पीतांबरधरंदेवंस्मितचारुतराननम् ॥ कदंबपुष्पमालाभिर्भूषितंसुमहाभुजम् ॥ ८७ ॥ बर्हिबर्हश्रेणिबद्धशिखंडधृतकुं
डलम् ॥ वंशीमधुरनादेनमोहयंतंदिशोदश ॥ ८८ ॥ आवृतंगोपनारीभिश्चारुवृंदावनेस्थितम् ॥ एवंसंचिंत्यदेवेशंगोविंदंसर्वकामदम् ॥ ८९ ॥
ततश्चावाहनंकुर्याद्भक्तिभावेनवैष्णवः ॥ आवाहितायकृष्णायचतुर्वर्गप्रदायिने ॥ ९० ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयानितत्रदद्याद्विचक्षणः ॥ कोमलैस्तु
लसीपत्रैरम्यैर्वाकुसुमैर्बुधः ॥ ९१ ॥ पूजयेत्सर्वदेवेशंश्रीकृष्णंदेवकीसुतम् ॥ नमोमत्स्यायकूर्मायवराहायनमोनमः ॥ ९२ ॥ नमोऽस्तुहरयेतुभ्यं
वामनायनमोनमः ॥ नमोरामायरामायरामायबलिनेनमः ॥ ९३ ॥ नमोबुद्धायशुद्धायसत्कृपायनमोनमः ॥ नमोस्तुकल्किनेतुभ्यंनमस्तेबहुमूर्तये॥
॥ ९४ ॥ नारायणायकृष्णायगोविंदायचशार्ङ्गिणे ॥ दामोदरायदेवायदेवदेवायतेनमः ॥ ९५ ॥ हृषीकेशायशांतायव्योमपादायवैनमः ॥ नमोस्तुपद्मा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पतयेनमस्तेपद्मचक्षुषे ॥ ९६ ॥ अनंतायनमस्तुभ्यंगदाहस्तायवैनमः ॥ तार्क्ष्यध्वजायवैतुभ्यंनमस्तेचक्रपाणये ॥ ९७ ॥ पद्महस्तायवैतुभ्यमच्युता यनमोनमः ॥ नमोदैत्यारयेतुभ्यंसर्वकामप्रदायिने ॥ ९८ ॥ माधवायसुरेशायविष्णवेपरमात्मने ॥ किरीटिनेकुण्डलिनेनमोऽस्तुहरयेसदा ॥ ९९ ॥ नमोभगवतेतुभ्यंवाहनंगरुडाह्वयम् ॥ ॐनमोगरुडायेतिमंत्रेणैवविचक्षणः ॥ १०० ॥ नमःशंखायचक्रायगदायैचनमोनमः ॥ नमःपद्मायखड्गायनं दकायनमोनमः ॥ १०१ ॥ इतिसंपूज्यदेवेशंसदारंचसवाहनम् ॥ सायुधंचततोमंत्रंजपेदष्टाक्षरंबुधः ॥ १०२ ॥ निजभक्त्याततोजप्त्वामं त्रमष्टाक्षरंबुधः ॥ गोविंदायततोदद्यान्नानानैवेद्यमुत्तमम् ॥ १०३ ॥ धूपंदीपंचतांबूलंदेवदेवायविष्णवे ॥ अन्यान्यप्युपहाराणिप्रदद्याद्वैष्णवो जनः ॥ १०४ ॥ यस्तुधूपंद्विजश्रेष्ठचंदनागरुवासितम् ॥ दद्यान्मुरारयेतस्यद्रुतंसिध्यतिवांछितम् ॥ १०५ ॥ धूपंयच्छतियोविप्रहरयेघृतवा सितम् ॥ सगच्छेद्विष्णुभवनंविमुक्तःपापकोटिभिः ॥ १०६ ॥ नारायणाययोधूपंदद्याद्गुग्गुलुवासितम् ॥ सयातिपरमंधामदुर्लभंयत्सुरैरपि ॥ १०७ ॥ घृतेनदीपंयोदद्यात्तिलतैलेनवापुनः ॥ निमेषात्सकलंतस्यपापंहरतिकेशवः ॥ १०८ ॥ कर्पूरवासितंयस्तुतांबूलंचक्रपाणये ॥ दद्यात्तस्यद्विजश्रेष्ठमुक्ति र्भवतिजैमिने ॥ १०९ ॥ यस्तुयच्छतितांबूलंखदिरेणसमन्वितम् ॥ इहभुक्त्वाखिलान्भोगानंतेयातिहरेःपदम् ॥ ११० ॥ षष्ठीमधुरिकायुक्तंतथाजाति फलादिभिः ॥ तांबूलंहरयेदत्वास्वर्गमाप्नोतिमानवः ॥ १११ ॥ शङ्खंकृत्वातुपानीयंकुर्याद्विष्णुप्रदक्षिणाम् ॥ वक्ष्यमाणेनमंत्रेणजैमिनेवैष्णवोजनः ॥ ॥ ११२ ॥ जनार्दनजगद्वंद्योशरणागतपालक ॥ त्वद्दासदासदासत्वंदासस्यदेहिमेप्रभो ॥ ११३ ॥ मंत्रेणानेनयःकुर्यान्नारायणप्रदक्षिणाम् ॥ तस्यपुण्य फलंवच्मिसंक्षेपाच्छृणुजैमिने ॥११४॥ ब्रह्महत्यादिपापानियानियानिमहांतिच ॥ तानितानिप्रणश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे ॥ ११५ ॥ यावत्पादंनरोभक्त्या गच्छेद्विष्णुप्रदक्षिणे ॥ तावत्कल्पसहस्राणिविष्णुनासहमोदते ॥ ११६ ॥ हरिप्रदक्षिणेयावत्पदंगच्छेच्छनैःशनैः ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमान वः ॥ ११७ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यसर्वंसंसारेयत्फलंभवेत् ॥ हरिंप्रदक्षिणीकृत्यतस्मात्कोटिगुणंफलम् ॥ ११८ ॥ अंगंप्रदक्षिणीकृत्ययस्तुनारायणाग्रतः ॥ सोऽपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ ११९ ॥ नलंघयेत्सोमसूत्रंधीमाञ्शंभुप्रदक्षिणे ॥ लंघयित्वायदाविप्रस्तापूजानिष्फलाभवेत् ॥ १२० ॥ प्र दक्षिणाकारतयावारैकंयोहरिंव्रजेत् ॥ जन्मजन्मनिविप्रेंद्रसार्वभौमोभवेद्ध्रुवम् ॥ १२१ ॥ यस्तुवारद्वयंविप्रकुर्याद्विष्णुप्रदक्षिणाम् ॥ ऐंद्रंपदमवाप्नोतित्रि दिनेनात्रसंशयः ॥ १२२ ॥ विष्णुप्रदक्षिणंयस्तुकुर्याद्वारद्वयंजनः ॥ विमुक्तःसकलैःपापैःप्रविशेन्माधवींतनुम् ॥ १२३ ॥ भ्रामयेत्सोदकंशङ्खंकेशवोप रिजैमिने ॥ अंतेदेवालयंगत्वासभवेत्सुरवंदितः ॥ १२४ ॥ प्रणमेद्दंडवद्भूमौसत्तधायस्तुकेशवम् ॥ पातकंतच्छरीरस्थंभस्मीभवतितत्क्षणात् ॥ १२५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शिरस्यंजलिमाधायप्रणमेद्योजनार्दनम् ॥ तस्मैलक्ष्मीपतिर्विष्णुर्ददातिपरमंपदम् ॥ १२६ ॥ भूमौनिपात्यसर्वांगंहरिंप्रणमतांनृणाम् ॥ पुण्यप्रभावंविप्र
र्षेवदतोमेनिशामय ॥ १२७ ॥ यावद्धूरेणुभिर्नृणांभूषितंस्यात्कलेवरम् ॥ तावत्कल्पसहस्राणितिष्ठंतिहरिसंनिधौ ॥ १२८ ॥ ततःकेशवनर्माल्यंवैष्ण
वेभ्यःप्रदीयते ॥ वैष्णवांस्तान्प्रवक्ष्यामिशृणुसत्तमजैमिने ॥ १२९ ॥ शुकःसूतस्तथाव्यासोनारदःकपिलोमुनिः प्रह्लादश्चांबरीषश्चतथाक्रूरोद्धवावपि
॥ १३० ॥ विभीषणोहनूमांश्चतथैवान्येऽपिवैष्णवाः ॥ निर्माल्यंवासुदेवस्यगृह्णंतुसर्वकामदम् ॥ १३१ ॥ इत्युक्त्वाविष्णुनिर्माल्यंनिक्षिपेद्धुविवैष्णवः ॥
ततस्तुहरिनिर्माल्यंस्वयंगृह्णातिभक्तितः ॥ १३२ ॥ मस्तकेदृश्यतेयस्यहरिनिर्माल्यमुत्तमम् ॥ सविज्ञयोद्विजश्रेष्ठसाक्षादेवहरिःस्वयम् ॥ १३३ ॥ दु
र्लभंविष्णुनैवेद्यंनिर्माल्यंपापनाशनम् ॥ गृह्णंतित्रिदशाःसर्वेमनुष्याणांचकाकथा ॥ १३४ ॥ जैमिनेतुलसीपत्रंयस्तुजिघ्रतिवैष्णवः ॥ तस्यदेहांतरस्थं
हिसर्वंपापंविनश्यति ॥ १३५ ॥ तुलसीपत्रगंधस्तुप्रविशेद्यस्यनासिकाम् ॥ आपदस्तच्छरीरस्थाःसद्योगच्छंतिसंक्षयम् ॥ १३६ ॥ तुलसीछदनघ्राण
माघ्राययोभिनंदति ॥ तस्यालयेभवेन्नित्यमानंदोद्विजसत्तम ॥ १३७ ॥ स्तवैःस्तुत्वाजगन्नाथंकमलाप्रियमच्युतम् ॥ कृतांजलिस्ततःप्राज्ञइमंमंत्रमुदी
रयेत् ॥ १३८ ॥ नारायणजगद्रूपगच्छधामजगत्पते ॥ गच्छदेवनिजस्थानंप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ १३९ ॥ येयंस्वशक्त्यादेवेंद्रतवपूजाकृतामया ॥ अ
च्छिद्रास्तुजगन्नाथत्वत्प्रसादाज्जगन्मय ॥ १४० ॥ ततःपादोदकंप्राज्ञोमहाविष्णोःपरात्मनः ॥ समस्तपातकध्वंसिगृह्णीयाद्भक्तिभावतः ॥ १४१ ॥ क
णमात्रंवहेद्यस्तुविष्णोःपादोदकंशुभम् ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुजैमिनेसत्यमुच्यते ॥ १४२ ॥ स्पृशेत्पादोदकंविष्णोर्गंगास्नानफलंभवेत् ॥ गांगेयंसलिलं
विप्रविष्णुपादोदकंयतः ॥ १४३ ॥ अकालमरणंनास्तिनास्तिव्याधिभयंतथा ॥ यःस्पृशेत्पादसलिलंकेशवस्यमहात्मनः ॥ १४४ ॥ पापव्याधिविना
शार्थंविष्णुपादोदकौषधम् ॥ पापिनोपिनरास्तेचपिबंतुप्रतिवासरम् ॥ १४५ ॥ विष्णुपादोदकंविप्रयःपिबेद्वैष्णवोजनः ॥ पातकंतच्छरीरस्थं
क्षणादेवतुनश्यति ॥ १४६ ॥ यथौषधेनदेहस्थंहन्यतेदेहिनोभृशम् ॥ तथैवपातकंसर्वंविष्णुपादोदकेनच ॥ १४७ ॥ विष्णुपादोदकंशुद्धंतुलसी
पत्रसंयुतम् ॥ योवहेच्छिरसाविप्रतस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ १४८ ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्विमुक्तोविष्णुरूपधृक् ॥ अंतेविष्णुपुरंगत्वाविष्णुना
सहमोदते ॥ १४९ ॥ मेरुप्रमाणहेमानिदत्वाभवतियत्फलम् ॥ विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वातद्भवेदधिकंफलम् ॥ १५० ॥ अश्वकोटिप्रदानेनतत्फलं
प्राप्यतेजनैः ॥ सप्तद्वीपांमहींदत्वाद्विजेभ्योयत्फलंलभेत् ॥ १५१ ॥ तत्फलंलभतेमर्त्योविष्णुपादोदकंस्पृशन् ॥ अश्वमेधसहस्राणिकृत्वाभव
तियत्फलम् ॥ १५२ ॥ विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वातद्भवेदधिकंफलम् ॥ दीर्घिकाशतदानेनयत्पुण्यंपरिकीर्तितम् ॥ १५३ ॥ तस्मादप्यधिकंपुण्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लभेत्पादोदकंस्पृशन् ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया ॥ १५४ ॥ विष्णुपादोदकस्पर्शान्मुक्तोभवतिमानवः ॥ भूयोभूयोपिविप्रेंद्रसुदृढं
कथ्यतेमया ॥ १५५ ॥ पुनर्नलभतेजन्मस्पृशन्पादोदकंहरेः ॥ विष्णुनैवेद्यशेषंयःसर्वपापविनाशनम् ॥ १५६ ॥ योऽश्नातिभक्तिभावेनसग
च्छेत्परमंपदम् ॥ दुर्लभंविष्णुनैवेद्यंभुंजतेद्विजसत्तम ॥ १५७ ॥ देहंत्यजतिपापानिब्रह्महत्यामुखान्यपि ॥ भुंजतोहरिनैवेद्यंदासीववशगाभवेत् ॥
॥ १५८ ॥ मुक्तिभूमिःसुरश्रेष्ठदेवतैरपिदुर्लभा ॥ संपूज्यकमलाकांतंकिंचिन्नैवेद्यमत्यजन् ॥ १५९ ॥ अचिरेणैवतंविष्णुर्नयतिस्वांतनुंप्रति ॥ नैवेद्य
स्यमहाविष्णोर्गुणंकिंकथयाम्यहम् ॥ १६० ॥ यद्भुंजतःकेशवोऽपिस्यादधीनोद्विजप्रभो ॥ अनेनविधिनाविप्रप्रतिमासेजनार्दनम् ॥ १६१ ॥ विधिहीना
मपिश्रेष्ठांपूजांश्रीकमलापतेः ॥ यःकुर्याद्भक्तिभावेनसोऽपिस्यात्केशवप्रियः ॥ १६२ ॥ विधिज्ञोविधिनाविष्णुमभ्यर्च्ययत्फलंलभेत् ॥ यथोक्तविधिना
विप्रनैवेद्यैर्बहुभिःप्रभो ॥ १६३ ॥ पूजितोऽपिनतुष्टःस्याद्यदिभक्तिर्नतिष्ठति ॥ यस्यैवयावतीभक्तिर्देवदेवेजनार्दने ॥ १६४ ॥ तावदेवफलावाप्तिस्तस्य
नास्त्यत्रसंशयः ॥ अभक्त्यायाहरेःपूजाक्रियतेभुविमानवैः ॥ १६५ ॥ सापूजाब्राह्मणश्रेष्ठपूजाकालेभवेत्किल ॥ ज्ञानमूलंहरेर्भक्तिर्भक्तिमूलंजगत्पतेः॥
॥ १६६ ॥ पूजामोक्षद्रुमोत्पत्तौमूलमाराधनंहरेः ॥ अल्पमात्रमपिप्राज्ञश्रद्धयाकुरुतेहियत् ॥ १६७ ॥ तदक्षयंभवेत्सर्वंश्रद्धायुक्ताखिलाक्रिया ॥ भ
क्त्यायःपूजयेद्विष्णुंवारिमात्रमपिद्विज ॥ १६८ ॥ संस्थानंलभतेविष्णोर्यतोभक्तवशोहरिः ॥ १६९ ॥ असारमेतद्भुवनंसमस्तंसारंहरेःपूजनमेवविप्र ॥
तस्मान्मनुष्योनिजमंगलैषीभक्त्यायजेत्कृष्णमनंतमूर्तिम् ॥ १७० ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेहरिपूजाविधिर्नामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ फाल्गुनेब्राह्मणश्रेष्ठश्रीकृष्णंसुरवंदितम् ॥ पूजयेद्भक्तिभावेनप्रत्यहंवैष्णवोजनः ॥ १ ॥ फाल्गुनेस्नापयेद्यस्तुसर्पिषादेवकीसुत
म् ॥ फलंतस्यप्रवक्ष्यामियतःसम्यङ्निशामय ॥ २ ॥ सर्वयज्ञफलंप्राप्यसर्वदानफलंतथा ॥ अंतेयातिहरेःस्थानंसर्वपापविवर्जितः ॥ ३ ॥ युगकोटि
सहस्राणिभुक्त्वाभोगंहरेर्गृहे ॥ तत्रैवमोक्षमाप्नोतिसंप्राप्यज्ञानमुत्तमम् ॥ ४ ॥ यस्तुयच्छतिकृष्णायशिशिरेगोपमूर्तये ॥ तिलानांमोदकंदिव्यंसग
च्छेद्धरिमंदिरम् ॥ ५ ॥ योदुग्धलड्डुकान्दद्यात्केशवायमहात्मने ॥ सपिबेदमृतंस्वर्गेमन्वंतरशतावधि ॥६॥ हरयेललितंखंडंयस्तुयच्छतिजैमिने ॥ तस्य
विष्णुःप्रसन्नात्माछिनत्तिभवबंधनम् ॥ ७ ॥ विचित्रंफलितंदिव्यंदद्याद्भगवतेद्विज ॥ अंतेशक्रपुरंगत्वासभवेत्सुरवंदितः ॥८॥ निर्मलांशर्करांयच्छेद्यस्तु
कृष्णायभक्तिमान् ॥ सकिंनलभतेविप्रवासुदेवप्रसादतः ॥ ९ ॥ सुपक्वंफाल्गुनेमासिमधुरंबदरीफलम् ॥ यस्तुयच्छतिकृष्णायफलंतस्यनिशामय ॥
॥ १० ॥ इहभुङ्क्तेसुखंसर्वंपुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ अंतेहरेर्गृहंयातिरथमारुह्यशोभनम् ॥ ११ ॥ नदद्याद्गुडसंयुक्तंहरयेबदरीफलम् ॥ अज्ञानाद्ब्राह्मण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रेष्ठदद्याच्चेन्नारकीभवेत् ॥ १२ ॥ फाल्गुनेमासियोदद्याद्धरयेदाडिमीफलम् ॥ सुपक्कंतत्फलंविप्रवदतोमेनिशामय ॥ १३ ॥ तत्रयावंतिवीजानितिष्ठं
तिदाडिमीफले ॥ तावन्मन्वंतरंविष्णोर्गृहेतिष्ठतिभाग्यवान् ॥ १४॥ फाल्गुनेमासियोदद्याद्धरयेगुडपिष्टकम् ॥ सविज्ञेयोद्विजश्रेष्ठवाजिमेधसहस्रकृत् ॥
॥ १५ ॥ चैत्रेमासिद्विजश्रेष्ठमधुनामधुसूदनम् ॥ स्नापयेल्लभतेमर्त्यस्तद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ १६ ॥ मधुनास्नापयेद्यस्तुनारायणमनामयम् ॥ नचर्चा
क्रियतेतस्यकदाचिद्रविसूनुना ॥ १७ ॥ चैत्रेकिंशुकपुष्पेणयोऽर्चयेत्कमलापतिम् ॥ तन्नामचित्रगुप्तेनपंजिकायांनलिख्यते ॥ १८ ॥ चैत्रकेजग
तामीशंकृष्णंतिलकपुष्पकैः ॥ पूजतोनास्तिवैजन्मपुनरस्मिन्महीतले ॥ १९ ॥ कृष्णवंजुलपुष्पेणसर्वदेवशिरोमणिम् ॥ पूजयन्मनुजोविप्रलभतेनाप
दंक्कचित् ॥ २० ॥ वासंतीभिःसुगंधीभिर्वसंतेयस्तुपूजयेत् ॥ भगवंतंप्रसन्नात्मासदेवैरपिपूज्यते ॥२१॥ तथाकिसलयैर्दिव्यैरखण्डैर्योर्चयेद्धरिम् ॥ तंवं
दंतेसमुत्थायस्वयंपीठासनोपिच ॥ २२ धात्रीपत्रैर्नवैर्यस्तुकोमलैर्हरिमर्चयेत् ॥ अचिरेणैवलभतेसकलंवांछितंजनः ॥ २३ ॥ शांडिल्याखंडपत्रैश्च
धत्तूरैश्चार्कपुष्पकैः ॥ योऽर्चयेद्विष्णुमीशंचससंसाराब्धिपारगः ॥ २४ ॥ योदद्याद्विष्णवेविप्रकदलीफलमुत्तमम् ॥ शक्राद्यास्त्रिदशाःसर्वेवंदंतेतमह
र्निशम् ॥ २५ ॥ योदद्याच्चैत्रकेमासिभक्त्यागोपालरूपिणे ॥ गोधूमपिष्टकंविप्रसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २६ ॥ आयातेमाधवेमासिपवित्रेमाधव
प्रिये ॥ आमिषंमैथुनंतैलंविष्णुभक्तःपरित्यजेत् ॥ २७ ॥ प्रातःसमाचरेत्स्नानंमाधवेमासिवैष्णवः ॥ परित्यजेत्परान्नंचनकुर्याच्चद्विभोजनम् ॥ २८ ॥
प्रभातेपूजयेद्विष्णुंपूर्वोक्तविधिनाद्विज ॥ वैशाखेस्नापयेद्विष्णुंपुष्पवासितवारिणा ॥ २९ ॥ स्नापयेच्छीततोयेषुसंध्यापर्यंतमच्युतम् ॥ त्रिसंध्यंपूजयेद्भ
क्त्यानैवेद्यैर्विविधैःप्रभुम् ॥ ३० ॥ वैशाखेदमनस्रग्भिर्लक्ष्मीपतिरलंकृतः ॥ नकिंददातिविप्रर्षेप्रसन्नःपरमेश्वरः ॥ ३१ ॥ वैशाखेमासियोदद्याद्यवान्नंच
कृपाणये ॥ तस्यपुण्यानिसंख्यातुंकःसमर्थोऽस्तिपंडितः ॥ ३२ ॥ यत्किंचिन्माधवेमासिमाधवप्रीतिहेतवे ॥ दीयतेमाधवायैवतत्सर्वमक्षयंभवेत्॥३३॥
यदन्यत्सुकृतंकर्मक्रियतेमासिमाधवे ॥ माधवप्रीतयेविप्रक्षयस्तस्यनविद्यते ॥ ३४ ॥ वैशाखेमासियःकुर्यात्प्रपांमाधवतुष्टये ॥ दिनेदिनेऽश्वमेधस्यफ
लमाप्नोतिमानवः ॥ ३५ ॥ वैशाखोदुर्लभोमासःसर्वकर्मफलप्रदः ॥ पूजितव्योहरिस्तत्रहित्वाकर्मशतान्यपि ॥ ३६ ॥ एकाहमपियःपूजांवैशाखे
कुरुतेहरेः ॥ षड्वर्षहरिंपूजित्वायत्फलंलभतेसतत् ॥ ३७ ॥ वैशाखेमासियोनित्यंविष्णुमश्वत्थरूपिणम् ॥ चतुर्वर्गफलप्राप्तिहेतवेवैष्णवोजनः ॥
॥ ३८ ॥ गण्डूषमात्रतोयेनकुर्याद्योऽश्वत्थसेवनम् ॥ सोऽपियातिपरंस्थानंविमुक्तःकोटिपातकैः ॥ ३९ ॥ अश्वत्थमूलंविप्रर्षेयोवध्नातिशिला
दिभिः ॥ अश्वत्थरूपीभगवान्किंकिंतस्मैनयच्छति ॥ ४० ॥ अश्वत्थद्रुममालोक्यप्रणामंकुरुतेयदि ॥ सोऽपियातिपरंस्थानमायुर्वृद्धिर्नसंशयः ॥४१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यदश्वत्थतलेविप्रधर्मकर्मकरोतियः ॥ न्यूनातिरिक्ततानस्यात्तस्मिन्कर्मणिजैमिने ॥ ४२ ॥ तत्रतीर्थानिसर्वाणित्रिस्रोतादीनिजैमिने ॥ यत्राश्वत्थतरु
स्तिष्ठेदेकोपिशाखिनांवरः ॥ ४३ ॥ अश्वत्थंपूजयेद्यस्तुसएवविष्णुपूजकः ॥ अश्वत्थमूर्तिर्भगवान्स्वयमेवयतोद्विज ॥ ४४ ॥ अवज्ञानाद्विजश्रे
ष्ठयोऽश्वत्थंहंतिमूढधीः ॥ संसारेनास्तितत्कर्मयत्कृत्वासचशुद्धयति ॥ ४५ ॥ अश्वत्थोवृक्षराजोऽयंहरिमूर्तिःप्रकीर्तितः ॥ तस्मादश्वत्थहं
तृणांत्राताकोपिनविद्यते ॥ ४६ ॥ अश्वत्थंपश्यतोविप्रस्पृशतःपरतस्तथा ॥ देहस्थंपातकंसर्वंहरेत्प्रणमतोहरिः ॥ ४७ ॥ विलोक्याश्वत्थहंतारंयः
शक्तोनंनिवारयेत् ॥ तन्नेत्रयुग्मंवडिशैर्यमेनोत्पाट्यतेस्वयम् ॥ ४८ ॥ अश्वत्थच्छेदनंमूढोयाकुर्वीतिवदेन्नयः ॥ तस्यजिह्वांछुरिकयास्वयंकृंततिप्रेत
राट् ॥ ४९ ॥ अश्वत्थशाखामेकांयःस्वल्पामपिनिहंतिवै ॥ सकोटिब्रह्महत्यानांफलमाप्नोतिमानवः ॥ ५० ॥ यत्पापंब्रह्महत्यायांगुरुस्त्रीगमनेनच ॥
सुरापानेतथास्तेयेन्यासापहरणेऽपिच ॥ ५१ ॥ यत्पापंभ्रूणहत्यायांगोहत्यायांद्विजोत्तम ॥ स्त्रीहत्यायांचयत्पापंपरस्त्रीगमनेतथा ॥ ५२ ॥ शरणागत
हत्यायांहत्यायांसुहृदस्तथा ॥ विश्वासवाक्याकथनेपतिहिंसाविधौचयत् ॥ ५३ ॥ यत्पापंपरनिंदायांहरिवासरभोजने ॥ अश्वत्थच्छेदनाद्घोरंतत्पा
पंप्राप्यतेजनैः ॥ ५४ ॥ विष्णुमूर्त्तेर्जनोमोहादश्वत्थस्यनिहंतियः ॥ तत्तुल्यःपातकीकोपिनश्रुतःक्षितिमंडले ॥ ५५ ॥ वदाम्यश्वत्थमाहात्म्यंसर्वपा
पविनाशनम् ॥ सेतिहासंद्विजश्रेष्ठशृणुवत्ससमाहितः ॥ ५६ ॥ पूर्वंधनंजयोनामब्राह्मणोहरिभक्तिकृत् ॥ आसीत्त्रेतायुगेविप्रसर्वप्राणिहितेरतः ॥ ५७ ॥
ज्ञातिपूजारतोनित्यंदीपदानेरतःसदा ॥ सत्यवादीजितक्रोधोहिंसादंभविवर्जितः ॥ ५८ ॥ मुमुक्षुःसद्विजश्रेष्ठसर्वदापरमेश्वरम् ॥ पूजयामासपरयाभ
क्त्यानारायणंप्रभुम् ॥ ५९ ॥ तस्यभक्तिततोज्ञात्वामहतींसुदृढांप्रभुः ॥ जहारसकलंवित्तंहेतुमात्रेणकेनचित् ॥६०॥ तथापिसद्विजश्रेष्ठःकेशवस्यमहा
त्मनः॥ पूजामनुदिनेचक्रेभक्त्यापरमयासुधीः॥६१॥ दुःखेनोपार्जितंवित्तंविनष्टंसकलंद्विज ॥ दृष्ट्वापितेनविप्रेणदुःखेनाचिंत्यचेतसा ॥६२॥ भक्षणेवर्जनंच
क्रेसविप्रःपरमार्थवित्॥ महाविष्णुसपर्यायांदृढंबद्ध्वामनोनिजम्॥६३॥ भूयोपितस्यविप्रस्यभक्तिंज्ञात्वाजनार्दनः॥ चकारबंधुविच्छेदंसुदृढःशमदस्ततः६४
बांधवास्तस्यविप्रस्यविष्णुमायाविमोहिताः॥ हिंसामारेभिरेकर्तुंसर्वेदैवद्विजोत्तम ॥६५॥ ततोविप्रोहिनिर्वृत्तोनिर्बंधैःपुरुषोत्तमम्॥ पूजयामाससततंप्रीतः
प्रचुरभक्तितः ॥ ६६ ॥ परिकल्प्यचभूदेवोधनंकेशवपूजने ॥ माधवंचजगन्नाथंसर्वबंधुशुचमत्यजत् ॥ ६७ ॥ भूयएवमहाविष्णुःकौतुकीतस्यजैमिने ॥
जहारसानुकंपोऽपिपुत्रानपिदिनेदिने ॥ ६८ ॥ तथापिसद्विजश्रेष्ठःकेशवंक्लेशनाशनम् ॥ पूर्वंद्विगुणयाभक्त्यानित्यंविष्णुमपूजयत् ॥ ६९ ॥ तस्यप
त्नीततोविप्रदुःखशोकातिदुःखिता ॥ पितृगेहंगताविष्णोर्मायथापरिमोहिता ॥ ७० ॥ अथैकाकीसभूदेवोविष्णुभक्तिपरायणः॥ विपदंचिंतयामासनकदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिसुचेतसा ॥ ७१ ॥ एकदासद्विजश्रेष्ठविष्णुभक्तिमतांवरः ॥ स्कंधेपरशुमादायकाष्ठार्थंविपिनेययौ ॥ ७२ ॥ वनात्काष्ठंसमादायनित्यमेवचसद्विजः ॥
हिमागमेवस्त्रहीनःकुरुतेशीतवारणम् ॥ ७३ ॥ कदाचिद्विपिनंगंतुंनाशक्नोद्विजसत्तमः ॥ जघानप्रांगणस्थस्यशाखामश्वत्थशाखिनः ॥ ७४ ॥ अत्रांतरे
महाविष्णुस्तस्मादश्वत्थपादपात् ॥ निश्चक्रामसुरश्रेष्ठोव्यथाव्यथितमानसः ॥ ७५ ॥ ददर्शविष्णुंपुरतःसविप्रश्चतुर्भुजंपद्मदलायताक्षम् ॥ पीतां
बरंकुंडलिनंसुकेशंदधानमब्जादिनिजायुधानि ॥ ७६ ॥ परिस्रवद्भिस्तररक्तधारासंध्यासुशोणीकृतनव्यमेघम् ॥ विभावसुंचैवसुखंपरेशंसंदृश्यतेदेवगणै
रदृश्यम् ॥ हर्षाश्रुधारारुचिराक्षियुग्मस्तुष्टावविप्रोमृदुलैर्वचोभिः ॥ ७७ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ हरेमुरारेजगदेकनाथगोविंददामोदरमाधवेति ॥
लक्ष्मीपतेकेशवकेशिशत्रोनारायणानंतविभोप्रसीद ॥ ७८ ॥ तवावतारंकिमहंब्रवीमित्वयाविनानास्तिभुवीहकोऽपि ॥ किंवागुणव्याप्तसमस्तलोकंकिं
वादयांमित्रपरैकतुल्याम् ॥७९॥ दत्वास्वीयांकस्यचिदीशविष्णोभक्तिंहरस्यच्युतदेहसंस्थाम् ॥ श्रियंसमादायमुदंप्रदास्येभक्तिःप्रदत्तामहतःसुधन्या ॥
॥८०॥ मन्येमहात्मानमनंतमूर्त्तेपापात्मनांश्रेष्ठमिवानिशंयत् ॥ तदर्थमेवांघ्रियुगंत्वदीयंनपातकीपश्यतिदैवचिंत्यम् ॥ ८१ ॥ यद्यप्यहंदुःखवतांवरिष्ठोम
न्येतथापीन्द्रमिवाद्यविष्णो ॥ आत्मानमात्माजगतांभवंतंसाक्षात्समीक्षेयतईक्षणाभ्याम् ॥ ८२ ॥ पूजांतवाल्पामपिवेद्मिनाहंद्रव्यंकदापिनददामितुभ्यम् ॥
तथापिचाग्रेममसूर्तिमांस्त्वंदृष्टोसिमेकेशवएकपूज्यः ॥ ८३ ॥ दत्तस्त्वयायंममभक्तिवृक्षोधर्मार्थकामत्रयएवसोयम् ॥ त्वद्दर्शनांभोमयवृष्टिसिक्तःप्रभोद्य
कैवल्यफलंदधार ॥ ८४ ॥ मूर्धामदीयोऽखिललोकमूर्ध्नांश्रेष्ठोभवेत्केशवविश्वमूर्तेः ॥ त्वत्पादपाथोजयुगेमनोमेसंयातिवैसंप्रतिदेवदेव ॥ ८५ ॥
॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्थंस्तुत्वाजगन्नाथंनारायणमनामयम् ॥ कृतांजलिःपुनःप्राहभक्त्यातमितिसद्विजः ॥ ८६ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥
देवदेवजगन्नाथलोकानुग्रहकारक ॥ कशाप्रहरणैरेतद्गात्रंतेरुधिरोक्षितम् ॥ ८७ ॥ सर्वेषामेवदैत्यानांयुधिवंशास्त्वयाहताः ॥ त्वांहंतुंकःक्षमःपृथ्व्यांप्रभोऽ
द्भुतमिदंमहत् ॥ ८८ ॥ ॥ भगवानुवाच ॥ ॥ वत्ससत्यमिदंप्रोक्तंत्वयानास्त्यत्रसंशयः ॥ दानवोराक्षसोवापिमांहंतुंकोपिनक्षमः ॥ ८९ ॥ अश्व
त्थमूर्तिरेवाहंकुठारेणहतस्त्वया ॥ अतोऽजनिशरीरेमेरक्तपातोऽधुनाद्विज ॥ ९० ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तस्यवाक्यमिदंश्रुत्वासविप्रोभयविह्वलः ॥
निनिंदस्वयमात्मानमात्मनावहुधाद्विजः ॥९१॥ धिगस्तुतत्वतोभाग्यंसर्वपातकिनांवरम् ॥ त्रैलोक्याधिपतेर्दातात्हृदयेमहतींव्यथाम् ॥९२॥सर्वपापहरो
विष्णुःसमयाव्याधितःकृतः ॥ एतत्पापंमयापारंकर्तुंनैकेनशक्यते ॥ ९३ ॥ यस्मिंस्तुष्टेपापिनोपिभवंतिसुरवंदिताः ॥ मद्दत्तयासव्यथयाव्यथितोहाहतोऽ
स्म्यहम् ॥ ९४ ॥ प्रसादयंतियंदेवाब्रह्माद्याअतिभक्तितः ॥ अहोमयापापवतातस्यदत्ताहृदिव्यथा ॥ ९५ ॥ किंतपोभिर्जपैःकिंवाकिंगृहैर्जीवनैश्रमे ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धर्मार्थकाममोक्षाणांदातैकोऽयंव्यथातुरः ॥ ९६ ॥ इत्युक्त्वासद्विजश्रेष्ठतमेवपरशुंनिजे ॥ दातुंकंठेमनश्चक्रेविष्णुप्रीणनहेतवे ॥ ९७ ॥ तस्यभक्तिंदृढां
ज्ञात्वादयालुःकमलापतिः ॥ तद्धस्तात्तत्परंनिन्येजवेनभक्तवत्सलः ॥ ९८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कथंत्वमेवकुरुषेवत्सकर्मातिदारुणम् ॥ आ
त्महत्याकृतांपुंसांतुष्टोस्मिनकदाप्यहम् ॥ ९९ ॥ तवभक्त्यातितुष्टोऽस्मिभीतिंमाकुरुसत्तम ॥ वरंवरयविप्रेन्द्रयत्तेमनसिवर्तते ॥ १०० ॥ ॥ ब्राह्मणउ
वाच॥ ॥ मयाव्यथाप्रदत्तेयंमहतीपरमेश्वर ॥ मातिष्ठतुशरीरेतेयाचेवरमिमंप्रभो ॥ १०१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अज्ञानाद्भवतावत्सकर्मेदंविहितंद्वि
ज ॥ अतोऽपराधोनेतव्योमहानपिनतेयथा ॥ १०२ ॥ नित्यंतवानुपाल्योऽस्मिभक्तश्रेष्ठोयतोभवान् ॥ भवदीयानहंमन्येदोषान्वत्सदिनेदिने ॥ १०३ ॥
तथापिममभक्तिस्तेववृधेमहतीसदा ॥ तस्माद्वत्सतवानृण्यंगंतुमिच्छामिसंप्रति ॥ १०४ ॥ विहायसकलांभीतिंवरंवृणुममाग्रतः ॥ ॥ ब्राह्मणउवा
च ॥ त्वयिसर्वसुरश्रेष्ठममजन्मनिजन्मनि ॥ १०५ ॥ तिष्ठतांसुदृढाभक्तिर्हरेकिमपरैर्वरैः ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ श्रुत्वावाक्यमिदंतस्यकेशवप्रणयोदि
तम् ॥ १०६ ॥ निजकण्ठस्थितांमालांप्रीतस्तस्मैददौततः ॥ समालिङ्ग्यततोविप्रंपितापुत्रमिवप्रभुः ॥ १०७ ॥ चतुर्भिर्बाहुभिर्दीर्घैरुवाचमृदुलंवचः॥
॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मद्भक्तोऽसियदाविप्रतथातेमत्प्रसादतः ॥ १०८॥ अचिरेणैवसकलंभद्रंविप्रभविष्यति ॥ अश्वत्थरूपंमांनित्यंक्रियायोगे
नसत्तम ॥ १०९ ॥ समाराधयसर्वंतेसाधयिष्यामिवांछितम् ॥ इत्युक्त्वातंद्विजश्रेष्ठंभूयोऽप्यालिङ्ग्यकेशवः ॥ ११० ॥ अभवत्सहसादृश्यस्तत्रैवक
रुणालयः ॥ विष्णोःकंठस्रजंप्राप्यसविप्रोवैष्णवोत्तमः ॥ १०१ ॥ कृतकृत्यमिवात्मानंमत्वातस्थौनिजेगृहे ॥ ततःकुबेरोविप्रर्षेतस्यविप्रस्यसद्मनि ॥
॥ ११२ ॥ स्वयंववर्षवित्तानिबहूनिकेशवाज्ञया ॥ प्रासादोरचितस्तस्यशिल्पिनाविश्वकर्मणा ॥ ११३ ॥ नारायणाज्ञयातत्रवैजयंतइवोत्तमः ॥ दासदा
सीसमायुक्तोनानावस्तुविभूषितः॥११४॥गजाश्वकोटिसंकीर्णोविबभौतस्यमन्दिरम्॥बभूवुःसंगतास्तस्यनष्टाअपिचबांधवाः॥११५॥ कृतावज्ञाचतत्पत्नी
स्वयंतद्गृहमाययौ ॥ मृतपुत्रापितत्पत्नीकेशवस्यानुकंपया ॥ ११६ ॥ स्थिरप्रजाभवद्विप्रस्वामिभक्तिपरायणा ॥ चिरंभुक्त्वाखिलान्भोगान्पुत्रपौत्रसम
न्वितः ॥ ११७ ॥ आयुषोंऽतेययौमोक्षंसदारोविप्रसत्तमः ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ साक्षादेवस्वयंविष्णुरश्वत्थोवृक्षसत्तमः ॥ ११८ ॥ तद्भक्तिंकुर्वतां
पुंसांविद्यतेनाशुभंक्वचित् ॥ अश्वत्थंसेवतेयस्तुविष्णुंध्यात्वानरोत्तम ॥ ११९ ॥ तस्यप्रसन्नोभगवान्ददातिपरमंपदम् ॥ १२० ॥ इति श्रीपद्मपुराणे
क्रियायोगसारेअश्वत्थमाहात्म्येद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ज्येष्ठेमासिद्विजश्रेष्ठभगवंतंजनार्दनम् ॥ पूजयेद्भक्तिभावेनजलैः
संस्नाप्यशीतलैः ॥ १ ॥ उद्वर्तनंचदातव्यंसुगन्ध्यामलकंतथा ॥ तैलंसुगंधंहरयेग्रीष्मकालेदिनेदिने ॥ २ ॥ सुवासितेशीतलेचमन्दिरेतिमनोरमे ॥ प्रत्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हंकमलाकांतंस्थापयेज्जनमंडपे ॥ ३ ॥ नरौद्रदेशेविप्रेन्द्रसधूमेइंधनालये ॥ नसूतिकागृहेचैवस्थापयेत्कमलापतिम् ॥ ४ ॥ चामरैर्वीजितःश्वेतैःसुदीर्घैः
कमलापतिम् ॥ ज्येष्ठेमासिद्विजश्रेष्ठसुप्रीतःकिंनयच्छति ॥ ५ ॥ मयूरपुच्छव्यजनैर्निदाघैर्वीजितोहरिः ॥ ददात्यभिमतंसर्वमचिरेणैवसत्तम ॥ ६ ॥
तालवृंतकवातेनपवित्रांबरवायुना ॥ यैर्ग्रीष्मेवीज्यतेविष्णुस्तेसर्वेस्वर्गगामिनः ॥ ७ ॥ योगात्रलेपनंकुर्यात्सुगन्धीयैश्चकर्दमैः ॥ ग्रीष्मेहरिंचंदनैश्चसविशे
न्माधवींतनुम् ॥ ८ ॥ उष्मागमेद्विजश्रेष्ठसमुक्तोनात्रसंशयः ॥ प्रफुल्लकुसुमोद्यानेतुलसीकाननेतथा ॥ ९ ॥ संध्यायांस्थापयेद्विष्णुंदेशेधीरसमीरणे ॥
स्रग्भिःपाटलपुष्पाणांयेनविष्णुरलंकृतः ॥ १० ॥ ज्येष्ठेमासिसविज्ञेयोअश्वमेधसहस्रकृत् ॥ यस्तुमुक्तावलिंदद्याद्ग्रीष्मेवैश्रीपतेर्जनः ॥ ११ ॥ भूपालत्वंह
रिस्तस्मैयच्छेज्जन्मनिजन्मनि ॥ यस्तुमण्डयतिग्रीष्मेश्रीकृष्णंमणिमालया ॥ १२ ॥ तस्यपुण्यफलंविप्रवदतोमेनिशामय ॥ यावद्ब्रह्मासृजत्येतज्जैमिने
सकलंजगत् ॥१३॥ तिष्ठेद्विष्णुपुरेतावन्मणिमालाविभूषितः ॥ सुवर्णाभरणैर्यस्तुरजताभरणैस्तथा ॥१४॥कृष्णंमंडयतिग्रीष्मेसोऽपितत्फलमाप्नुयात् ॥
विचित्रंयस्तुपर्यंकंसगंडूकंप्रयच्छति ॥ १५ ॥ हरयेदेवदेवायनसदुःखीकदाचन ॥ ग्रीष्मकालेनदेयानिगुरूणिवसनानिच ॥ १६ ॥ हरयेब्राह्मणश्रेष्ठदे
यंतन्वंशुकंशुचि ॥ यस्त्वच्युतफलैर्दिव्यैःसुगंधैःपूजयेद्धरिम् ॥ १७ ॥ अंतेशक्रपुरंगत्वासपिबेदमृतंमुदा ॥ प्रियालानांफलैर्दिव्यैर्योर्चयेत्कमलाप
तिम् ॥ १८ ॥ सोऽपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ निदाघेहरयेयस्तुयवागूमतिशीतलाम् ॥ १९ ॥ नानाव्यंजनसंयुक्तांश्रद्धयावैष्णवो
जनः ॥ आषाढेमासिविप्रेन्द्रदेवदेवंजगद्गुरुम् ॥ २० ॥ दधिभिःस्नापयित्वाचपूजयेद्भक्तितोबुधः ॥ मातुःपयोधरपयःपुनस्तेननपीयते ॥ २१ ॥
घनागमेघनश्यामंकदंबकुसुमैर्हरिम् ॥ आराधयतिविप्रर्षेपराङ्गतिमवाप्नुयात् ॥ २२ ॥ कदम्बपुष्पमालाभिर्मण्डपंज्वलनोपमम् ॥ यस्त
स्यब्राह्मणश्रेष्ठवाजिमेधफलंभवेत् ॥ २३ ॥ सुगन्धैःकेतकीपुष्पैःपूजितःकमलापतिः ॥ सर्वदुःखंहरत्येवमानवानांद्विजोत्तम ॥ २४ ॥ पनसा
नांफलैर्दिव्यैःसुपक्वैर्घृतमिश्रितैः॥पूजितोभगवान्विष्णुर्दद्यादैश्वर्यमुत्तमम् ॥ २५ ॥ आषाढेमासिदध्यन्नंहरयेप्रतिवासरम् ॥ श्रद्धयावैष्णवोदद्यान्मुक्तिमि
च्छन्द्विजोत्तम ॥ २६ ॥ कृष्णायनवनीतंयोददातिवैष्णवोजनः ॥ विशुद्धःसकलैःपापैर्ब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ २७ ॥ शेफालिकाप्रसूनैश्चयूथिकाकुसु
मैस्तथा ॥ योऽर्चयेत्परमात्मानंसगच्छेत्परमंपदम् ॥ २८ ॥ प्रफुल्लमालतीपुष्पैःसुगन्धैर्योऽर्चयेद्धरिम् ॥ तत्पुण्येनास्यतत्पुण्यंयेननोभविताद्विज ॥ ॥ २८ ॥
॥ २९ ॥ कंदपुष्पैश्चबकुलैर्जगद्वंधुंजनार्दनम् ॥ अर्चयन्सकलंकामंप्राप्नोतिभुविमानवः ॥ ३० ॥ महामहाप्रसूनैश्चतथाकुरुबकैर्हरिम् ॥ प्रफुल्लैःपूज
येद्यस्तुतस्यतुष्टःसदाहरिः ॥ ३१ ॥ सैरीयकैश्चयोविष्णुंप्रसूपुष्पैश्चयोऽर्चयेत् ॥ करवीरप्रसूनैश्चसयातिहरिसन्निधिम् ॥ ३२ ॥ श्रावणेचैवयोदद्याह्ला

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जान्घृतसमन्वितान् ॥ हरयेतस्यविप्रर्षेगृहेश्रीःसर्वतोमुखी ॥३३॥ भाद्रेमासिद्विजश्रेष्ठनारायणमनामयम् ॥ श्रद्धयापूजयेत्प्राज्ञश्चतुर्वर्गप्रदायकम् ॥३४॥
निर्मितेनूतनागारेसर्वोपद्रववर्जिते ॥ स्थापयेत्पुण्डरीकाक्षंभगवंतंजनार्दनम् ॥३५॥ दंशैश्चमशकैश्चापिप्रकीर्णेमक्षिकादिभिः ॥ हरिंपुरातनागारेस्थाप
येन्नहिमानवः ॥ ३६ ॥ सकर्दमेपतद्वारिगलद्भित्तौगृहेतथा ॥ हरिंनस्थापयेत्प्राज्ञोवर्षासुपरमेश्वरम् ॥ ३७ ॥ विष्णवालयेद्विजश्रेष्ठप्रकुर्याद्यस्तुमानवः ॥
चन्द्रातपंविचित्रंचचन्द्रलोकंसगच्छति ॥ ३८ ॥ रात्रौनानाविधैर्धूपैर्मन्दिरेजगतीपतेः ॥ दंशाश्चमशकाश्चैवपूजाकालेनिवारयेत् ॥ ३९ ॥ मसारिकाभिः
प्रावृत्यमंचशायिनमच्युतम् ॥ प्रावृषिस्थापयेद्विष्णुंनिशायांदिव्यमंदिरे ॥ ४० ॥ कह्लारपत्रैर्देवेशंसुगंधैर्नूतनस्तथा ॥ मुमुक्षुःपूजयेन्मर्त्योभाद्रेमासि
दिनेदिने ॥ ४१ ॥ नभाद्रेकेतकीपुष्पैःपूजितव्योजनार्दनः ॥ यतोभाद्रपदेमासिकेतकीस्यात्सुरासमा ॥ ४२ ॥ पक्वैस्तालफलैर्दिव्यैर्योऽर्चयेद्यदुनंदनम् ॥
गर्भवासमहादुःखंसभूयोलभतेनच ॥ ४३ ॥ संयुक्तंघृतदुग्धाभ्यांपक्वतालंमुरारये ॥ योदद्याच्छ्रद्धयामर्त्यःसगच्छेन्मन्दिरंहरेः ॥ ४४ ॥ भाद्रेमासि
द्विजश्रेष्ठहरयेतालपिष्टकम् ॥ सघृतंवैष्णवोदद्यात्केवलप्राप्तिहेतवे ॥ ४५ ॥ मासिभाद्रपदेविप्रनकुर्याच्छाकभक्षणम् ॥ नरात्रौभोजनंकुर्यान्मुमुक्षुर्वै
ष्णवोजनः ॥ ४६ ॥ आश्विनेमासिविप्रेन्द्रकेशवंक्लेशनाशनम् ॥ यत्तोयंदीयतेविप्रपूर्वाह्णेहरयेजनैः ॥ ४७ ॥ पीयूषमिवतत्तोयंगृह्णातिकमलापतिः ॥ म
ध्याह्नेदीयतेयच्चतत्तोयंचक्रपाणये ॥ ४८ ॥ तत्तोयमिववेत्तव्यंतद्गृह्णातिद्विजोत्तम ॥ अपराह्णेचयत्तोयंगोविन्दायप्रदीयते ॥ ४९ ॥ तत्तोयंरक्ततुल्यंस्या
न्नगृह्णातिततोहरिः ॥ अतएवद्विजश्रेष्ठपूर्वाह्णेहरिमर्चयेत् ॥ ५० ॥ समस्तंलभतेकामंकेशवस्यानुकंपया ॥ एकवस्त्रेणविप्रेन्द्रनकुर्यात्पूजनंहरेः ॥५१॥
कुर्याद्वापितथापूजांनगृह्णातिचकेशवः ॥ अधौतेनचवस्त्रेणयःपूजांकुरुतेहरेः ॥ ५२ ॥ विफलासाचपूजास्यान्नचविष्णुःप्रसीदति ॥ यैस्त्ववद्धशिखैःपू
जाक्रियतेचक्रिणोजनैः ॥ ५३ ॥ पूजाफलंनाप्नुवंतिबलिग्राह्याचसाभवेत् ॥ असंस्कृतगृहेपूजाक्रियतेजगतीपतेः ॥ ५४ ॥ सापूजाब्राह्मणश्रेष्ठबलिग्राह्या
भवेत्खलु ॥ स्नानंदेवार्चनंचैवदानंचपितृपूजनम् ॥ ५५ ॥ तिलकेनविनाविप्रकुरुतेनविचक्षणः ॥ तिलकान्यगृहीत्वायत्पुण्यकर्मविधीयते ॥ ५६ ॥
भस्मीभवतितत्सर्वंकर्ताचनारकीभवेत् ॥ शङ्खचक्रगदापद्मैरङ्कितंयस्यदृश्यते ॥ ५७ ॥ शरीरंब्राह्मणश्रेष्ठविज्ञेयःसोऽच्युतःस्वयम् ॥ योलिखेद्द
क्षिणेबाहौशङ्खपद्मेचवैष्णवः ॥ ५८ ॥ सव्येचक्रंगदांचैवसविष्णुर्नात्रसंशयः ॥ पङ्कजंदक्षिणेबाहौशङ्खस्योपरियोलिखेत् ॥ ५९ ॥ पातकंसकलंतस्य
क्षणादेवतुनश्यति ॥ चक्रोपरिगदांयस्तुलिखेत्सव्येभुजेद्विज ॥ ६० ॥ तंवंदंतेद्विजश्रेष्ठशक्राद्याअपिनिर्जराः ॥ मुरारिपादयुग्मंचस्वललाटेलिखेद्बु
धः ॥ ६१ ॥ पापात्मापिचतंदृष्ट्वामुक्तोभवतिपातकात् ॥ अष्टाक्षरंमहामंत्रंमत्स्यंकूर्मंचयोहृदि ॥ ६२ ॥ लिखेत्सवैष्णवश्रेष्ठःपुनातिभुवनत्रयम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृष्णायुधांकितंयस्यशरीरंस्याद्दिनेदिने ॥ ६३ ॥ तस्यकृष्णोजगन्नाथोददातिपरमंपदम् ॥ कृष्णायुधांकिततनुर्यत्कर्मकुरुतेनरः ॥ ६४ ॥ शुभंवा
प्यशुभंवापितत्सर्वमक्षयंभवेत् ॥ दानवाराक्षसाश्चैवभूतवेतालकास्तथा ॥ ६५ ॥ पिशाचाःपन्नगाश्चापियक्षविद्याधरास्तथा ॥ किन्नरागुह्यकाश्चैवग्रहावा
लग्रहास्तथा॥६६॥ कूष्माण्डाश्चैवडाकिन्यस्तथान्येविघ्नकारकाः ॥ सर्वेभीत्यापलायंतेदृष्ट्वाकृष्णायुधाङ्कितम् ॥ ६७॥ द्वीपाश्चद्वीपिनश्चैवतथान्येवनवा
सिनः॥ दृष्ट्वैवप्रपलायंतेभयात्कृष्णायुधांकितम्॥६८॥ कामलाद्यामहारोगादेहदेहावपातिनः॥कृष्णायुधांकिततनुंभक्त्यापश्यतियोजनः॥६९॥कृष्णदर्श
नतुल्यस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ त्रिपत्रीकृतदूर्वाभिरश्विनेयोऽर्चयेद्धरिम् ॥ ७० ॥ दूर्वावत्संततिस्तस्यअविच्छिन्नाप्रवर्तते ॥ आश्विनेमासियोदद्याद्धरये
कर्कटीफलम् ॥ ७१ ॥ शोकोनजायतेतस्यकदाचिद्धृदयेद्विज ॥कार्तिकेचसमायातेसर्वमासोत्तमेशुभे ॥ ७२ ॥ दामोदरंदेवदेवंभक्त्याप्राज्ञःप्रपूजयेत् ॥
कार्तिकेमासिविप्रेन्द्रविष्णुप्रीणनहेतवे ॥ ७३ ॥ यथोक्तविधिनाप्राज्ञःप्रातःस्नानंसमाचरेत् ॥ आमिषंमैथुनंचैवकार्तिकेमासियस्त्यजेत् ॥ ७४ ॥ जन्मा
न्तरार्जितैःपापैर्मुक्तोयातिपराङ्गतिम् ॥ तुलाराशिगतेसूर्येप्रातःस्नानंद्विजोत्तम ॥ ७५ ॥ हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनम् ॥ आमिषंमैथुनंचैवका
र्तिकेमासिसेवते ॥ ७६ ॥ जन्मजन्मनिविप्रेन्द्रसभवेद्ग्रामशूकरः ॥ द्विभोजनंपरान्नंचतैलंचवैष्णवोजनः ॥ ७७ ॥ आयातेकार्तिकेमासियत्नादपिपरित्य
जेत् ॥ दामोदरायनभसिदीपंयस्तुप्रयच्छति ॥ ७८ ॥ फलंतस्यप्रवक्ष्यामिसमासेनशृणुद्विज ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्विमुक्तःक्लेशदायकैः ॥ ७९ ॥ दा
मोदरपुरंगत्वातिष्ठेत्कोटियुगावधि ॥ दीपंज्वलंतंनभसित्रिदशावासवादयः ॥ ८० ॥ विलोक्यहर्षिताःसर्वेवदंतीतिपरस्परम् ॥ असौपुण्यात्मनांश्रेष्ठःके
शवार्चनतत्परः ॥ ८१ ॥ प्रदीपंकार्तिकेमासियतोयच्छतिचक्रिणे ॥ कार्तिकेमासिविप्रेन्द्रतस्यतुष्टःसदाहरिः ॥ ८२ ॥ दद्यादक्षयदीपंयःकार्तिकेहरि
मंदिरे ॥ दिनेदिनेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ८३ ॥ तुलसीदललक्षैर्यःकार्तिकेपूजयेद्धरिम् ॥ लक्षैकवाजिमेधस्यमानवोलभतेफलम् ॥ ८४ ॥ वि
ल्वस्यदललक्षेणयोऽर्चयेद्विष्णुमव्ययम् ॥ परमंमोक्षमाप्नोतिप्रसादाज्जगतीपते ॥ ८५ ॥ यत्किञ्चित्कार्तिकेमासिविष्णुमुद्दिश्यदीयते ॥ तदक्षयंभवे
त्सर्वंसत्यमेतन्मयोच्यते ॥ ८६ ॥ घृताक्तंसुरपत्रंयःकार्तिकेमासिवैष्णवे ॥ दद्याद्दिनेदिनेविप्रतस्यविष्णोःपुरेस्थितिः ॥ ८७ ॥ प्रफुल्लपद्मपत्रेणसिते
नाप्यसितेनवा ॥ योऽर्चयेत्कमलाकांतंतस्यकिंभुविदुर्लभम् ॥८८॥ द्विजाग्र्यःकार्तिकेमासिहरयेयेनपङ्कजम् ॥ नदत्तंतेनकिंविप्रविष्णवेदैत्यजिष्णवे ॥
॥ ८९ ॥ एकमेवांबुजंहृत्वाददातिकैटभारये ॥ तस्मैकिंभगवान्विष्णुर्नददातिश्रियःपतिः ॥ ९० ॥ कमलैःकार्तिकेमासियेननाराधितोहरिः ॥ जन्मज
न्मनितद्गेहेकमलानहितिष्ठति ॥ ९१ ॥ पद्मवीजाननियोदद्यात्केशवायमहात्मने ॥ सजायतेविप्रकुलेशुद्धेचप्रतिजन्मनि ॥९२॥ ब्राह्मणस्यकुलेजातश्चतु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वेंदसुहृद्भवेत् ॥ धनवान्वहुपुत्रश्चकुटुंवानांचपोषकः ॥ ९३ ॥ नास्तिपद्मसमंपुष्पंजैमिनेसत्यमुच्यते ॥ येनसंपूज्यगोविन्दंपापात्मापिचमोक्षभा
क् ॥ ९४ ॥ पद्मपुष्पस्यमाहात्म्यंविशेषादुच्यतेमया ॥ सेतिहासंद्विजश्रेष्ठसावधानंनिशामय ॥ ९५ ॥ आसीदेकःप्रजानामब्रह्मणःसर्वशास्त्रवित् ॥ ह
रिपादांवुजेयस्यमनोभृङ्गसदास्थितिः ॥ ९६ ॥ देवानांब्राह्मणानांचगुरूणांचैवसर्वदा ॥ कृतापूजाद्विजश्रेष्ठकार्याकार्यशतान्यपि ॥ ९७ ॥ परद्रव्यंवि
षंचैवपरस्त्रीषुस्वमातृवत् ॥ कृतंतेनैवयच्चैवंतथामित्रेचशात्रवे ॥ ९८ ॥ आयांतमतिथिंदृष्ट्वासविप्रःपरमार्थवित् ॥ भृशंमानंनचाप्नोतियाचकंचद्विजो
त्तमम् ॥ ९९ ॥ सर्वयज्ञाःकृतास्तेनव्रतानिसकलानिच ॥ संसारसागरंघोरमपारंचतितीर्षुणा ॥ १०० ॥ एकदासद्विजश्रेष्ठोहरिभक्तिपरायणः ॥ स्वमृ
त्युंचनिजांजातिंचिंतयामासचेतसा ॥ १०१ ॥ अहंपूर्वंस्थितःकोवाकिंवाकर्मकृतंपुरा ॥ कथंवाजन्मसंप्राप्तंगमिष्यामिक्ववापुनः ॥ १०२ ॥
इतिसंचिंत्यविप्रोऽसौनिःश्वस्यचपुनःपुनः ॥ विज्ञातुंपूर्ववृत्तांतंशिवक्षेत्रंजगामह ॥ १०३ ॥ तत्रबद्धाञ्जलिर्विप्रोभक्त्यापरमयायुतः ॥ तुष्टाव
शंकरंदेवंवाचामधुरयाशिवम् ॥ १०४ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ नमस्तुभ्यंमहादेवनमस्तेपरमेश्वर ॥ नमस्तेशंकरेशाननमस्तेवरद
प्रभो ॥ १०५ ॥ नमस्तेज्ञानरूपायनमस्तेज्ञानदायिने ॥ नमस्तेसर्वभूतानांहृदम्बुजनिवासिने ॥ १०६ ॥ जगत्स्रष्ट्रेनमस्तुभ्यंजगत्पित्रेनमो
नमः ॥ नमःसंहारकर्त्रेचपशूनांपतयेनमः ॥ १०७ ॥ नमस्तेवह्निनेत्रायनमस्तेवह्निचक्षुषे ॥ नमस्तेचन्द्रनेत्रायसूर्यनेत्रायवैनमः ॥ १०८ ॥
नमस्तेभस्मभूषायनमस्तेकृत्तिवाससे ॥ नमोऽस्थिमालिनेतुभ्यंनीलकंठायवैनमः ॥ १०९ ॥ नमस्तेपंचवक्रायनमस्तेशूलपाणिने ॥ कन्दर्पदर्प
विध्वंसकारिणेभीमसूर्तये ॥ ११० ॥ नमस्तेदेवदेवायनमस्तेत्रिपुरारये ॥ पार्वतीपतयेतुभ्यंनमस्तेभीममूर्तये ॥ १११ ॥ बाणभक्त्यातिसंतुष्टमा
नसायनमोस्तुते ॥ वहुरूपायवैतुभ्यंविश्वरूपायवैनमः ॥ ११२ ॥ गङ्गाधरायवैतुभ्यंदक्षयज्ञविनाशिने ॥ प्रेतानांपतयेतुभ्यंनमस्तुभ्यंपिनाकिने
॥ ११३ ॥ ईशानायनमस्तुभ्यंमनीषायनमोनमः ॥ तुभ्यंनमोस्तुदृश्यायअदृश्यायनमोनमः ॥ नमश्चिन्त्यायवैतुभ्यमचिन्त्यायनमोनमः॥११४॥
ब्रह्मात्वमेवत्रिदशैकनाथस्त्वमेवविष्णुस्तपनस्त्वमेव ॥ त्वमेवसोमःसकलार्त्तिहारीनमोनमस्तेपरमेश्वराय ॥ ११५ ॥ तस्यस्तवंसमाकर्ण्यशंकरो
लोकशंकरः ॥ आविर्बभूवसहसाप्रसन्नःपरमेश्वरः ॥ ११६ ॥ आविर्भूतंसमालोक्यसर्वदेवनमस्कृतम् ॥ ववंदेचरणौतस्यसविप्रोत्यंतभक्तिमान् ॥ ११७॥
भूयोऽपिसद्विजश्रेष्ठोहर्षनिर्भरमानसः ॥ कृताञ्जलिर्महादेवंतुष्टाववरदंप्रभुम् ॥११८॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ यंनपश्यंतिदेवेशंदेवाअपिसवासवाः ॥
पश्यामितमहंसाक्षान्महाभाग्यमिदंमम ॥ ११९ ॥ ध्यानावस्थितचित्तेनयोदृश्यःपरमेश्वरः ॥ पश्यामितमहंसाक्षान्साध्यंकिमपरंमम ॥ १२० ॥ त्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्नामस्मरणादेवमहापातकिनोऽपिच ॥ गच्छंतिपरमंस्थानंसमीक्षेतमहंप्रभुम् ॥ १२१ ॥ कृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिचभाग्यवान् ॥ नमस्तु
भ्यंनमस्तुभ्यंप्रसीदपरमेश्वर॥१२२॥ ॥ महादेवउवाच ॥ ॥ भवतोऽनेनवाक्येनतुष्टोऽस्मिद्विजसत्तम ॥ वरंवृणुमहाभागवरंदित्सुरहंखलु ॥१२३ ॥
॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ भवंतंपरमात्मानमद्दश्यंदैवतैरपि ॥ साक्षात्पश्याम्यहंनाथकिंकार्यमपरैर्वरैः ॥ १२४ ॥ तथापित्वंमहादेववरंदित्सुःकृपाम
यः ॥ पृच्छामियदहंकिंचित्तद्ब्रूहिपरमेश्वर ॥ १२५ ॥ कोहंतस्थौपुरादेवकिंवाकार्यंकृतंपुरा ॥ संसारसागरेनाथपतितोऽस्मिकथंप्रभो ॥१२६॥ कर्मणा
प्राप्यतेदेहोदेहीपापेनलिप्यते ॥ पुनःपापप्रभावेणप्राप्यतेविषमागतिः ॥ १२७॥ प्रभावैःकर्मणांकेषांजन्मप्राप्तमिदंमया ॥ नानादुःखप्रदंनाथप्रसन्नोब्रूहिशं
कर ॥ १२८ ॥ पापमूलमिदंजन्मजन्मदुःखस्यकारणम् ॥ ज्ञातुमिच्छाम्यहंतस्मात्पूर्ववृत्तांतमात्मनः ॥ १२९ ॥ स्थितोऽहंजननीकुक्षौजठरानलता
पितः ॥ मूत्रविष्ठाप्रकीर्णेचविपाकेनचकर्मणाम् ॥१३० गर्भवाससमंदुःखंसंसारेनहिमन्यते ॥ कथंमयानुभूतंतत्प्रभोभक्तार्तिनाशन ॥ १३१ ॥ संसा
रेऽस्मिन्महाघोरेनानादुःखसमन्विते ॥ असारेमाययाविष्णोर्मोहितेपातकाश्रये ॥ १३२ ॥ दुस्तरेबंधुहीनेचकामक्रोधादिसंयुते ॥ शोकरोगप्रदेचैवजन्म
मृत्युप्रदेतथा ॥ १३३॥ अपारेजगतामीशपतितोऽस्मिकथंशिव ॥ एतत्सर्वंविभोब्रूहियदितेमय्यनुग्रहः ॥ १३४ ॥ ॥ महादेवउवाच ॥ यद्यप्येतद्द्वि
जश्रेष्ठगुह्याद्गुह्यतरंमहत् ॥ अप्रकाश्यंतथापित्वांभक्तंप्रतिवदाम्यहम् ॥ १३५ ॥ पुरात्वंब्राह्मणश्रेष्ठशबरान्वयसंभवः ॥ दण्डपाणिरितिख्यातःस्थितः
सह्लोकदुःखदः ॥ १३६ ॥ परलोकभयंत्यक्त्वाविवेकैःपरिवर्जितः ॥ दस्युवृत्तिंप्रपन्नार्तिपरमक्लेशदायिनीम् ॥१३७॥ दस्युवृत्तिगतंदृष्ट्वाभवंतमतिनिर्द
यम् ॥ अपरेभ्रातरःसर्वेबभूवुस्तेचदस्यवः ॥ १३८ ॥ तेषांनामानिविप्रेन्द्रभ्रातृणांनिगदाम्यहम् ॥ यैःसार्द्धंभवतापूर्वंभ्रातृभिर्दस्युताकृता ॥ १३९ ॥
दंडीदंडायुधश्चैवदत्तवान्दत्तभूस्तथा ॥ सुदंडोदंडकेतुश्चभ्रातरःषट्प्रकीर्तिताः ॥ १४० ॥ तैर्भ्रातृभिर्महाघोरैर्दयाभिःपरिवर्जितः ॥ दंडेनभवतानित्यं
सर्वेव्यग्रीकृताजनाः ॥ १४१ ॥ धनलोभेनभवतादुष्टैस्तैर्भ्रातृभिःसह ॥ अरण्येप्रांतरेविप्रहताःशतसहस्रशः ॥ १४२ ॥ हत्वाचसायकैस्तीक्ष्णै
र्वनस्थेनत्वयासदा ॥ गवांक्रव्याणिभुक्त्वाचमदिराभिःसहद्विज ॥ १४३ ॥ ततोयानविधिंसर्वेवणिजस्त्वद्भयात्तथा ॥ तत्यजुर्विपिनेतस्मिन्ननर्थः
पतितःसदा ॥ १४४ ॥ यस्यवित्तंनतद्वित्तंगृहंयस्यनतद्गृहम् ॥ यस्यभार्यानतद्भार्यात्वयिदस्युत्वमागते ॥ १४५ ॥ एवंस्वभ्रातृभिस्तैस्तुतस्मि ॥ ३० ॥
न्नेवमहावने ॥ गतोवर्त्मश्रमश्रांतःस्नानार्थंसरसींप्रति ॥ १४६ ॥ तत्रस्नानंसमाचर्यक्षुधितेनद्विजोत्तम ॥ भक्षितानिमृणालानिभ्रातृभिस्तैर्जला
निच ॥ १४७॥ अथत्वयाद्विजश्रेष्ठकौतुकात्तत्रसत्तम ॥ भुक्तानिपद्मपुष्पाणिप्रफुल्लानिबहूनिच ॥ १४८॥ तस्मिन्नेवततःकालेब्राह्मणोविपिनेचरः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्ववेदाइतिख्यातस्तत्रस्नानार्थमागतः ॥१४९॥ तत्रस्नात्वासधर्मात्माभगवंतंजनार्दनम्॥यष्टुंत्वामेकमंभोजंययाचेविनयान्वितः॥१५०॥ अथत्वयाचवि
प्रेन्द्रपद्ममेकंसुनिर्मलम् ॥ दत्तंपरमयाभक्त्यापूजार्थंकमलापतेः ॥ १५१ ॥ त्वयादत्तेनपद्मेनसचप्रीतोद्विजोत्तमः ॥ पूजयामासतत्रैवविष्णुंसक
लकारकम् ॥ १५२ ॥ विष्णुपूजापरंदृष्ट्वातंविप्रंसर्ववेदसम् ॥ त्वमपिप्रहसन्विष्णुंननन्थचसुकामदम् ॥ १५३ ॥ अथाभ्यर्च्यपरात्मानंचतुर्वर्ग
फलप्रदम् ॥ यथोक्तविधिनाविप्रसजगामयथागतः ॥ १५४ ॥ तेनाम्बुजप्रदानेनप्रणामेनचसत्तम ॥ विष्णुपूजादर्शनेननष्टंतेसर्वपातकम्
॥ १५५ ॥ ततःकियद्भिर्दिवसैस्तस्मिन्नेवमहावने ॥ संप्राप्तकालःपंचत्वंगतोऽसित्वंद्विजोत्तम ॥ १५६ ॥ तेनैवकर्मणातुष्टोभगवान्करुणालयः ॥
ददौतुभ्यंपरंस्थानंदेवैरपिसुदुर्लभम् ॥ १५७ ॥ मन्वंतरसहस्राणिमन्वंतरशतानिच ॥ भुक्तंनानासुखंतत्रकृपयाकमलापतेः ॥ १५८ ॥
ततःकर्मावसानेतुकर्मभूमिमिमांद्विज ॥ आगत्यतैःपुण्यफलैर्जातोऽसिद्विजसंततौ ॥ १५९ ॥ ब्राह्मणस्यकुलेशुद्धेजन्मसंप्राप्यसत्तम ॥ सर्वगुणा
श्रयालब्धाहरिभक्तिरचंचला ॥ १६० ॥ आराधितोमहाविष्णुःक्रियायोगैस्त्वयाप्रभुः ॥ तुभ्यंदास्यतिविज्ञानंज्ञानान्मुक्तोभविष्यति ॥ १६१ ॥ गच्छ
ब्राह्मणभद्रंतेसुप्रीतोनिजमंदिरम् ॥ मद्दर्शनंत्वयाप्राप्तंमुक्तोऽसिभवबंधनात् ॥ १६२ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वांतर्दधेविप्रतत्रैवजगदीश्वरः ॥
कृतार्थोब्राह्मणःसोपिजगामभवनंस्वकम् ॥ १६३ ॥ अथसत्रिदिनंविष्णुंपद्मपुष्पैर्मनोरमैः ॥ यत्नादाराधयामासस्तुत्यर्थंपरमेश्वरम् ॥ १६४ ॥
विष्णुंसमाराध्यचिरंप्रसुप्तःपद्मप्रसूनैर्विचित्रैःसुपुष्पैः ॥ ज्ञानंसमासाद्यजगाममोक्षंप्रसादतःश्रीगरुडध्वजस्य ॥ १६५ ॥ अनिच्छयापिकमलंयच्छतःफल
मीदृशम् ॥ विष्णवेयच्छतोभक्त्यानजानेकिंभवेदिति ॥ १६६॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंसत्यमेवमयोच्यते ॥ कमलैर्हरिमभ्यर्च्यप्राप्यतेपरमंपदम् ॥ १६७ ॥
एकमेवारविंदंयःप्रददातिमुरारये ॥ तस्यनास्तिपुनर्जन्मसंसारेषुभयावहे ॥ १६८ ॥ नारायणंयेचप्रफुल्लवारिजैर्दयामयंकामदमर्चयंति ॥ एकाह
मप्युत्कटपापयुक्तास्तेयांतिमुक्तिंप्रतिपापिनोपि ॥ १६९ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥
मार्गशीर्षेद्विजश्रेष्ठमहालक्ष्म्यासमन्वितम् ॥ पूजयेदव्ययंविष्णुंभक्तिभावेनवैष्णवः ॥ १ ॥ म्लेच्छदेशेचविप्रेंद्रतथैवपातितालये ॥ दुर्गंधैश्चपरिव्याप्तेस्था
नेविष्णुंनपूजयेत् ॥ २ ॥ पाखंडानांसमीपेचमहापातकिनांतथा ॥ असत्यभाषिणांचैवनकुर्याद्विष्णुपूजनम् ॥ ३ ॥ क्रंदतांसन्निधौचापिकलहानपि
कुर्वताम् ॥ तथोपहसतांस्थानेनकुर्यात्पूजनंहरेः ॥ ४ ॥ प्रतिग्रहरतानांचस्थानेविष्णुंनपूजयेत् ॥ कृपणानांगृहेचैवपरवित्ताभिलाषिणाम् ॥ ५ ॥
तथाकपटवृत्तीनांनकुर्याद्विष्णुपूजनम् ॥ नारायणार्चनेविप्रपरंभक्तिपरायणः ॥ ६ ॥ अन्यचित्तंपरित्यज्यहरिध्यानपरोभवेत् ॥ हाहाकारंचनिश्वासंवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मयंसद्विजोत्तम ॥ ७ ॥ पाखंडजनसंभाषंनकुर्याद्धरिपूजनम् ॥ अनन्यमानसोभूत्वादेवदेवंजगद्गुरुम् ॥ ८ ॥ भस्मन्यपिचयत्पुष्पंदीयतेलभतेहरौ ॥
चिंतागमशतश्रांतःशिलाचक्रेष्वपिद्विज ॥ ९ ॥ पुष्पंददातियन्मर्त्योनलभेदथतत्प्रभुः ॥ अनन्यमानसोभूत्वाभक्त्याविष्णुंयजेद्बुधः ॥ १० ॥ भ्रांत
चित्तेनयत्कर्मक्रियतेतच्चनिष्फलम् ॥ सर्वकर्ममनोधीनंमनोधीनंजगत्रयम् ॥ ११ ॥ तस्मान्मनोदृढीकृत्यपूजयेत्कमलापतिम् ॥ पूजान्यत्रमनोन्यत्र
भवेद्यस्यद्विजोत्तम ॥ १२ ॥ नचतस्यफलेत्कार्यंकल्पकोटिशतैरपि ॥ यत्नाद्विहितशौचोपिविष्णुपूजापरोपिच ॥ १३ ॥ मनःशुद्धिविहीनश्चेच्चां
डालइवगम्यते ॥ अभक्त्यायत्तपस्तप्तंसुचिरंविधिनाद्विज ॥ १४ ॥ भवेन्निरर्थकंसर्वंकेवलंकायशोधनम् ॥ मेरुप्रमाणकंस्वर्णंब्राह्मणायकुटुंबिने ॥ १५ ॥
दत्तमभ्यर्थनाशायअभक्त्याश्रेयसेपिच ॥ तस्मादेकमनाभूत्वाभक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ १६ ॥ सवास्तुकादिशाकंचदद्यात्सदासिवैष्णवे ॥ नारंगस्यफलं
दिव्यंसुपक्वंयस्तुयच्छति ॥१७॥ केशवायद्विजश्रेष्ठसोऽस्माभिरभिपूज्यते ॥ यत्नेननूतनंवस्तुप्रियंभगवतोहरेः ॥१८॥ तदेवाग्रयणेमासिभक्त्यादद्यान्मु
रारये ॥ पौषेमासिसमायातेश्रीकृष्णंवरदंप्रभुम् ॥ १९ ॥ देवमिक्षुरसैर्दिव्यैःस्नापयेद्वैष्णवोजनः ॥ यःस्नापयतिविप्रेन्द्रविष्णुमिक्षुरसैःप्रभुम् ॥ २० ॥
इहभुक्तेसुखंसर्वंमृतोयातीक्षुसागरम् ॥ योदद्यादिक्षुनैवेद्यंदेवदेवायविष्णवे ॥ २१ ॥ सोऽपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ सुदुग्धपृथुकंपौषेदधि
भिर्वासमन्वितम् ॥ २२ ॥ दत्वामुरारयेमर्त्यःसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ सर्वैःपुरातनंवस्त्रंदूरीकृत्यमुरारये ॥ २३ ॥ शीतस्यवारणार्थायदद्याद्वस्त्रंचनूतन
म् ॥ पौषसंक्रमणेविप्रसलक्ष्मीकायविष्णवे ॥२४॥ दद्यान्मुमुक्षुर्मनुजोदशवर्णंचपीठकम् ॥ यस्तुशङ्खध्वनिंकुर्यात्संपूज्यकमलापतिम् ॥२५॥ तस्यपुण्य
फलंवच्मिशृणुवत्ससमाहितः ॥ अगम्यागमनाद्यैश्चविमुक्तःसर्वपातकैः ॥ २६ ॥ अंतेविष्णुपुरंगत्वाविष्णुनासहमोदते ॥ वैनतेयांकितांघण्टांयस्तुवाद
यतेहरेः ॥ २७ ॥ पूजाकालेद्विजश्रेष्ठतस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ अभक्ष्यभक्षणाद्यैश्चविमुक्तःसर्वपातकैः ॥ २८ ॥ प्रयातिमंदिरंविष्णोरथमारुह्यशोभ
नम् ॥ तत्रभुक्त्वाखिलान्कामान्कल्पकोटिशतावधि ॥ २९ ॥ पुनरागत्यधरणींचतुर्वेदीद्विजोत्तमः ॥ तत्रभुक्त्वाखिलान्कामान्कल्पकोटिशतावधि ॥
॥ ३० ॥ पुनर्विष्णुपुरंगत्वामोक्षंप्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ वीणांवादयतेयस्तुपूजाकालेजगत्पतेः ॥ ३१ ॥ पंडितानामग्रणीःस्यात्समर्त्यःप्रतिजन्मनि ॥ मृदं
गवाद्यकृद्यस्तुपूजायांकैटभद्विषः ॥ ३२ ॥ तस्यप्रसन्नोभगवान्ददात्यभिमतंफलम् ॥ डमरुंडिंडिमंचैवझर्झरींमधुरींतथा ॥ ३३ ॥ पटहंदुंदुभिंचैवका
हलंसिंधुवारकम् ॥ कांस्यंचकरतालंचवेणुंवादयतेतुयः ॥ ३४ ॥ पूजाकालेमहाविष्णोस्तस्यपुण्यंनिशामय ॥ स्तेयाद्यैःपातकैर्मुक्तोमंदिरंयातिच
क्रिणः ॥ ३५ ॥ परमंज्ञानमासाद्यतत्रैवपरिमुच्यते ॥ कलशब्दंचयःकुर्यात्पूजाकालेजगद्गुरोः ॥ ३६ ॥ मुखवाद्यंचविप्रेन्द्रतस्यपुण्यंमयोच्यते ॥ कोटि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कोटिकुलैर्युक्तःप्रयातिमन्दिरंहरेः ॥३७॥ ज्ञानमासाद्यतत्रैवमोक्षमक्षय्यमाप्नुयात्॥ विष्णोरायतनेयस्तुभक्तियुक्तःप्रनृत्यति ॥ ३८॥ सयातिब्राह्मणश्रेष्ठतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ यस्तुगायतिगीतानिभक्त्यानारायणाग्रतः ॥ ३९ ॥ सनृपत्वमवाप्नोतिगन्धर्वाणांपुरेषुच ॥ स्तौतिस्तोत्रैर्जगन्नाथंभक्त्याचवैष्णवोजनः ॥४०॥ तस्यप्रसन्नोभगवान्सर्वान्कामान्प्रयच्छति ॥ मासेमासेहरिंयस्तुविधिनानेनपूजयेत् ॥ ४१ ॥ अचिरेणैवविप्रर्षेप्रसादयतिसोऽच्युतः ॥ ४२ ॥ जगदुदधिमिमंयेतर्तुमिच्छंतिमर्त्याःप्रचुरतरगभीरंसर्वदुःखप्रदंच ॥ परमपुरुषपादांभोजयुग्मंमनोज्ञंत्रिदशनिवहसेव्यंतेचसर्वेयजंतु ॥ ४३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेभगवत्पूजामाहात्म्यंनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ नारायणस्यमाहात्म्यंपुनर्वच्मिशृणुद्विज ॥ यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुक्तोभवतिमानवः ॥ १॥ विष्णवंशभूतंसकलंजगदेतद्द्विजोत्तम ॥ तस्माद्विष्णुमयंधीराःपश्यंतिपरमार्थिनः ॥२ ॥ ब्रह्मशंकररुद्राद्याविष्णवंशाःसकलाःसुराः ॥ तस्मात्समस्तदेवाचांविष्णुमेकंप्रपद्यते ॥ ३ ॥ स्मरतांविष्णुनामानिसर्वपापहराणिच ॥ येनकेनाप्युपायेनविद्यतेनाशुभंक्वचित् ॥ ४ ॥ सर्वमेवद्विजश्रेष्ठकर्मणापापमुच्यते ॥ अनपायिइदंविष्णोःस्मरणंपापनाशनम् ॥ ५ ॥ स्वपन्भुञ्जन्वदंस्तिष्ठन्नुत्तिष्ठंश्चव्रजंस्तथा ॥ स्मरेदविरतंविष्णुंमुमुक्षुर्वैष्णवोजनः ॥ ६ ॥ उत्तुंगैर्मुनिभिःसर्वैःस्मरणेकमलापतेः ॥ नकालनियमःप्रोक्तःसर्वदुःखविनाशनः ॥७॥ नामप्रभावंविप्रर्षेकेशवस्यमहात्मनः ॥ ब्रवीम्यहंसमासेनसेतिहासंनिशामय ॥ ८ ॥ आसीत्सपरशुर्नामपूर्वंकृतयुगेशुचिः ॥ वैश्योवैश्यकुलश्रेष्ठःसमस्तगुणपारगः ॥ ९ ॥ सवैश्योदैवयोगेनप्रथमेवयसिद्विज ॥ जगामवशतांमृत्योःकासश्वासगदार्दितः ॥ १० ॥ जीवंतीनामतत्पत्नीसुमध्यानवयौवना ॥ मृतेभर्तरितातस्यजगामनिलयंयतः ॥ ११ ॥ साजीवंतीद्विजश्रेष्ठनवयौवनगर्विता ॥ गतिंचकारजारेषुबाध्यमानापिबांधवैः ॥ १२ ॥ व्रतस्यानियमंवापिगृहव्यापारमेवच ॥ जारानुरक्तचित्तासातत्याज्यनवयौवना ॥१३॥ अंधीकृतासाकामेनसुश्रोणीपीवरस्तनी ॥ धर्ममार्गंद्विजश्रेष्ठनकदाचिददर्शह ॥१४॥ दुःशीलांचैवतांदृष्ट्वातत्पिताधर्मतत्परः ॥ अपकीर्तिभयाद्भीरुरित्याहात्यंतकोपवान् ॥ १५ ॥ दुष्टेपापिनिमद्वंशेसर्वदोषविवर्जिते ॥ आसाद्यजन्मकिमितिक्रियतेपातकंत्वया ॥ १६ ॥ यदितेपातकेचित्तंद्यादितुंनैवएहिवै ॥ अभद्रेगच्छसदनाज्जहीहिममभंदिरम् ॥ १७ ॥ तातेनेतिनिरुक्तासाक्रोधारुणितलोचना ॥ पितुर्गेहंपरित्यज्यसाजगामयथासुखम् ॥ १८ ॥ अथसास्वेच्छयानारीभ्रमंतीजारकांक्षया ॥ वेश्यावृत्तिंसमाश्रित्यतस्थौलज्जाविवर्जिता ॥ १९ ॥ पुलिंदःशबरोवापिचाण्डालोवापितद्गृहम् ॥ आयातितस्यास्तेनापिमुदाक्रीडतिसाऽसती ॥ २० ॥ परलोकभयंविप्रकदाचिदपिचेतसा ॥ नचिंतयामासचसावारनारीयथाक्रमात् ॥ २१ ॥ कदाचिद्ब्राह्मणश्रेष्ठकश्चिद्व्याधस्तदालये ॥ शुकशावंसमादायविक्रयार्थंसमाययौ ॥ २२ ॥सा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिवाराङ्गनातंचशुकशावकमुत्तमम् ॥ जगृहेपरमप्रीत्याधनैःसंपूज्यलुब्धकम् ॥ २३ ॥ तद्योग्याहारदानेनवारस्त्रीनित्यमेवसा ॥ शुकस्यपोषणंचक्रेतस्य
जातकुतूहला ॥ २४ ॥ वारांगनानपत्यासातमेवशुकशावकम् ॥ मत्वापुत्रमिवात्मानंचक्रेतत्प्रतिपालनम् ॥ २५ ॥ सोपिपक्षीद्विजश्रेष्ठनित्यमेवतदाज्ञया ॥
ज्ञातिवच्चित्तवात्सल्यव्यवहारंकरोतिच ॥ २६ ॥ ततोऽसौलब्धभावश्चशुकोगणिकयातदा ॥ रामेतिसततंनामपाठ्यतेसुंदराक्षरम् ॥ २७ ॥ रामनामपरं
ब्रह्मसर्वदेवाधिकंमहत् ॥ समस्तपातकध्वंसिसशुकस्तुसदापठन् ॥२८॥ रामोच्चारणमात्रेणतयोश्चशुकवेश्ययोः ॥ विनष्टमभवत्पापंसर्वमेवसुदारुणम् ॥२९॥
कदाचिद्दारमुख्यासाशुकोपिचद्विजोत्तम ॥ उभावपिचपंचत्वमेककालेगतौततः ॥३०॥ समानेतुंततस्तौतुविहिताखिलपातकौ ॥ किंकरान्प्रेषयामासचंडा
द्यान्धर्मराट्ततः ॥३१॥ ततस्तेकिंकराःसर्वेचंडाद्याअतिवेगिनः ॥ यमाज्ञयासमायाताःपाशमुद्गरपाणयः ॥३२॥ आनेतुंतौसमायाताःसर्वेविष्णुपराक्रमाः ॥
पाशबद्धौतुतौदृष्ट्वापतितौविष्णुकिंकराः ॥३३॥ ऊचुर्वाक्यमिदंक्रुद्धायमदूतान्सुरासदान् ॥३४॥ विष्णुदूताऊचुः ॥ अहोचित्रमिदंवाक्यंयमदूतामुखाच्छ्रु
तम् ॥३५॥ भक्तावपिहरेरेतौदंडचौभास्करसूनुना ॥ अहोचरित्रंदुष्टानांकदाचिदपिनोत्तमम् ॥३६॥ यत्नादपियतोहिंसांकुर्वंतिसततंसताम् ॥ दुष्टानां
कृतपापानांचरित्रमिदमद्भुतम् ॥ ३७ ॥ निष्पापमपिपश्यन्तिपुण्यात्मानोऽखिलंजगत् ॥ पापिनस्तुनपश्यन्तिकृतपापमिवाखिलम् ॥ ३८ ॥ श्रुत्वा
पुण्यात्मनांपुण्यमभितृप्यंतिधर्मिणः ॥ तृप्यंतिपातकंश्रुत्वापापिनांपापिनोजनाः ॥ ३९ ॥ पापचर्चांसमाकर्ण्ययथातृप्यंतिपापिनः ॥ नतृप्यन्तियथा
प्राप्यस्वर्णभारशतान्यपि ॥ ४० ॥ अहोबलवतीमायामहाविष्णोर्महात्मनः ॥ आत्मपीडाकरमपिपापंकुर्वंतितेद्विज ॥ ४१ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥
इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेविष्णुभक्तिपरायणाः ॥ छिन्नवंतस्तयोर्विप्रबंधनंचक्रधारया ॥ ४२ ॥ ततस्तुशमनप्रेष्याःक्रुद्धास्तेवह्निसंनिभाः ॥ ववर्षुःसहसा
तत्रज्वलदंगारसंचयान् ॥ ४३ ॥ ॥ दंडउवाच ॥ ॥ विहितंचमयाप्येवंशुकंवेश्यांचपापिनीम् ॥ नेतुंयूयंसमायाताइत्यद्भुतमिवाभवत् ॥ ४४ ॥
नूनमेतौयदानेतुंयूयमिच्छतसत्तमाः ॥ तदाकुरुतसंग्राममस्माभिःसहसंप्रति ॥ ४५ ॥ इत्युक्त्वारामदूतास्तेबलिनोविधृतायुधाः ॥ सिंहनादैर्दिशःसर्वेपू
रयामासुरुद्धताः ॥ ४६ ॥ विष्णुदूतामहात्मानःसुप्रतीकादयस्तथा ॥ शङ्खनादैःसुललितैश्चक्रुःशब्दमयंजगत् ॥ ४७ ॥ याम्यैस्ततोमहादूतैर्धनु
र्मुक्तैःशिलीमुखैः ॥ छादिताविष्णुदूतास्तेसंग्रामेऽत्यंतदारुणे ॥४८॥ शूलान्यध्यक्षिपुःकेचिच्छक्तिंकेचिन्महार्णवे ॥ केचिच्छरसहस्राणिकेचिच्चक्राणिते
रुषा ॥ ४९ ॥ तैर्मुक्तानिमहास्त्राणिविष्णुदूतामहामराः ॥ बाणान्विचूर्णयामासुर्गदाप्रहरणादिभिः ॥५०॥ ततोभागवतैरेतैर्याम्यानांचक्रधारया ॥ केषां
चिच्चरणाश्छिन्नाःकेषांचिद्बाहवस्तथा ॥ ५१ ॥ केचिद्विच्छिन्नशिरसःकेचिन्निर्भिन्नवक्षसः ॥ अत्यद्भुतक्षताःकेचिद्व्यास्याःपेतुर्गतासवः ॥ ५२ ॥ छिन्ने

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कचरणाःकेचित्केचिंच्छिन्नैकपाणयः ॥ संत्यज्यसहसायाम्याःसंग्रामाच्चप्रदुद्रुवुः ॥ ५३ ॥ तानालोक्यततोदूतान्पलायनपरायणान् ॥ प्रविवेशरुषाचं
डःसंग्रामंधृतमुद्गरः ॥ ५४ ॥ यमदूतगणश्रेष्ठश्चंडोऽत्यंतप्रतापवान् ॥ ताडयामासशतशोमुद्गरैर्विष्णुकिङ्करान् ॥ ५५ ॥ अथभागवतादूतानिशितायुध
वर्षणैः॥ववर्षुस्तरसाक्रुद्धास्तंचंडंचंडविक्रमम् ॥ ५६ ॥ मुद्गरेणततश्चण्डोविष्णुदूतान्पृथक्पृथक् ॥ ताडयामासविगलद्रक्तसंसिक्तविग्रहः ॥ ५७ ॥ चंडेन
ताडितास्तेनदूताभगवतोयुधि ॥ त्यक्तसत्वाःपृष्ठभागंसुप्रकाशस्यवैययुः ॥ ५८ ॥ सुप्रकाशस्ततःक्रुद्धोजपापुष्पनिभेक्षणः ॥ प्रविवेशरणे
युद्धंगदापाणिर्महाबलः ॥ ५९ ॥ ताडयामाससंक्रुद्धोविष्णुतुल्यपराक्रमः ॥ मुद्गराच्चंडहस्ताच्चप्रेक्ष्यजनभयप्रदात् ॥ ६० ॥ समुत्तस्थौमहाभीष्मः
सधूमःपूतिगन्धवान् ॥ समुद्गरेणचंडेनताडितस्तस्यवेगिना ॥ ६१ ॥ स्फुलिंगावर्षणंसद्योमुमोचात्यंतभीतिदम् ॥ ततःक्रुद्धेनचंडोसौतेनै
वमुद्गरेणच ॥ ६२ ॥ ताडयामासविप्रर्षेसुप्रकाशंमहाबलम् ॥ सुप्रकाशस्ततोविप्रव्यथांविस्मृत्यकोपवान् ॥ ६३ ॥ गदयाताडयामासचंडंशमन
किंकरम् ॥ तेनप्रताडितश्चंडस्तत्ररक्तपरिप्लुतः ॥ ६४ ॥ पपातमूर्च्छितोभूमौबालार्कइवजैमिने ॥ याम्यदूतास्ततस्तेचचंडमादायमूर्च्छितम् ॥
॥ ६५ ॥ हाहाकारंप्रकुर्वंतोयुद्धाद्भीताःप्रदुद्रुवुः ॥ विष्णुदूतास्ततोविप्रसर्वेचातिप्रहर्षिताः ॥ ६६ ॥ अथशंखान्समादध्मुर्जैमिनेद्विजसत्तम ॥
यमदूतास्ततस्तेचशोणितौघपरिप्लुताः ॥६७॥ यमस्यसन्निधिंजग्मुःक्रंदंतोभयविह्वलाः ॥ ६८ ॥ ॥ यमदूताऊचुः ॥ ॥ सूर्यपुत्रमहाबाहोतवाज्ञाका
रिणोवयम् ॥ तथापिविष्णुदूतैर्नःकृतादुर्गतिरीदृशी ॥ ६९ ॥ महापातकिनांश्रेष्ठौप्रभोयद्यपितौखलु ॥ रामनामप्रभावेणगतौनारायणालयम् ॥
॥ ७० ॥ भवतादंडनीयायेदुरात्मानःकृतैनसः ॥ तेऽपिविष्णुपुरंयांतिप्रभुत्वंतवकिंतदा ॥ ७१ ॥ नास्माकंविष्णुदूतैस्तैःकृतःपरिभवस्त्वयम् ॥
तवैवकेवलंनाथयतोवैकिंकरावयम् ॥७२॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ दूताःस्मरंतौतौरामरामनामाक्षरद्वयम् ॥ तदानमेदंडनीयौतयोर्नारायणःप्रभुः ॥ ७३ ॥
संसारेनास्तितत्पापंयद्रामस्मरणैरपि ॥ नयातिसंक्षयंसद्योदृढंशृणुतकिंकराः ॥७४॥ येमानवाःप्रतिदिनंमधुसूदनस्यनामानिघोरदुरितौघविनाशनानि ॥
भक्त्यास्मरंतिविबुधप्रवरार्चितस्यतेपापिनोपिहिभटाममनैवदंड्याः ॥ ॥ ७५ ॥ गोविन्दकेशवहरेजगदीशविष्णोनारायणप्रणतवत्सलमाधवेति ॥ भक्त्या
वदंतिपुरुषाःसततंक्षितौयेदंड्यानतेममभटाअतिपापिनोपि ॥ ७६ ॥ भक्तार्तिनाशनसुरेश्वरदीनबंधोलक्ष्मीपतेसकलपापविनाशकारिन् ॥ एतद्वदंति
सततंभुवियेमनुष्यास्तेपापिनोपिनभटाःममदंडनीयाः॥७७॥ दामोदरेश्वरमुखामरवृन्दसेव्यश्रीवासुदेवपुरुषोत्तममाधवेति ॥ येषांवदंतिवदनेषुसदैवशब्दा
दूतानमाम्यहमपिप्रतिवासरंतान् ॥ ७८ ॥ नारायणस्यजगदेकपतेर्मुरारेश्चर्चांसुचित्तमतिहार्दिनृणांचयेषाम् ॥ तेषामहंचसततंसुभटाह्यधीनोयेतेप्रफुल्ल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कमलेक्षणरूपभाजः ॥ ७९ ॥ येविष्णुपूजनरताहरिभक्तभक्ताएकादशीव्रतरताःकपटैर्विहीनाः ॥ येविष्णुपादसलिलंशिरसावहंतितेपापिनोपिनभटाममदं
डनीयाः ॥ ८० ॥ येभुञ्जतेभगवतोमधुसूदनस्यनैवेद्यशेषमखिलौघविनाशकारि ॥ येकर्णयोश्चशिरसिच्छदनंतुलस्यानित्यंवहंतिचभटाःप्रणमाम्यहंता
न् ॥ ८१ ॥ येकृष्णपादकमलार्चनतत्पराश्चयेब्राह्मणार्चनरतागुणसेविनश्च ॥ येदीनलोकहृदयातिसुखप्रदाश्चतेषामहंसततमेवभटाअधीनः ॥ ८२ ॥
येसत्यवाक्यकथनेषुसदानुरक्तालोकप्रियाश्चशरणागतलोकपालाः ॥ पश्यंतियेचसततंविषवत्परस्वंतेमानवाममभटानहिदंडनीयाः ॥ ८३ ॥ येचान्नदान
निरताःसलिलप्रदाश्चभूमिप्रदानिखिललोकहितैषिणश्च ॥ येवृत्तिहीनजनतृप्तिकराःप्रशांतादूतानतेखलुकदापिचदंडनीयाः ॥ ८४ ॥ येज्ञातिपोषणरताः
प्रियवादिनश्चयेदम्भकोपमदमत्सरहीनचित्ताः ॥ येपापदृष्टिरहिताविजितेंद्रियाश्चतेषामहंनविदधामिकदापिचर्चाम् ॥ ८५ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एवं
प्रबोधितास्तेनयमेनयमकिंकराः ॥ ज्ञातवंतोजगद्भर्तुःप्रभावमतुलंहरेः ॥ ८६ ॥ विष्णोर्नामानिविप्रेन्द्रसर्वदेवाधिकानिवै ॥ तेषांमध्येतुतत्त्वज्ञाराम
नामवरंस्मृतम् ॥ ८७ ॥ रामेत्यक्षरयुग्मंहिसर्वमंत्राधिकंद्विज ॥ यदुच्चारणमात्रेणपापीयातिपराङ्गतिम् ॥ ८८ ॥ रामनामप्रभावंहिसर्वदेवप्रपूजनम् ॥
महेशएवजानातिनान्योजानातिजैमिने ॥ ८९ ॥ विष्णोर्नामसहस्राणांपठनाल्लभतेफलम् ॥ तत्फलंलभतेमर्त्योरामनामस्मरन्नपि ॥ ९० ॥ अहोचित्रं
मनुष्याणांचरित्रमिदमुच्यते ॥ रामेतिमुक्तिदंनामनस्मरंतिदुराशयाः ॥ ९१ ॥ वक्तुंश्रमोनचाल्पोपिश्रोतुमत्यंतसुन्दरम् ॥ तथापिरामरामेतिनवदं
तिदुराशयाः ॥ ९२ ॥ अत्यंतदुःखलभ्यापिमुक्तिर्जगतिमानवैः ॥ लभ्यतेरामनाम्नैवकर्मास्तिकिमतःपरम् ॥ ९३ ॥ तावत्तिष्ठंतिपापानिदेहेषुदेहिनां
वर ॥ रामरामेतियावद्वैनस्मरंतिसुखप्रदम् ॥ ९४ ॥ श्राद्धेचतर्पणेचैवबलिदानेतथोत्सवे ॥ यज्ञेदानेव्रतेचैवदेवताराधनेऽपिच ॥ ९५ ॥ अन्येष्वपिच
कार्येषुवैदिकेषुविचक्षणः ॥ स्मरेद्यस्तत्फलप्रेप्सूरामरामेतिभक्तितः ॥९६॥ नमोरामायेतिविप्रेन्द्रमन्त्रमोङ्कारपूर्वकम् ॥ षडक्षरंजपेद्यस्तुसायुज्यंप्राप्यते
हरेः ॥ ९७ ॥ षडक्षरेणमंत्रेणहरिपूजनकृन्नरः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिप्रसादाच्चक्रपाणिनः ॥ ९८ ॥ मृत्युकालेद्विजश्रेष्ठरामरामेतियःस्मरेत् ॥ सपा
पिष्ठोपिपरमंमोक्षमाप्नोतिमानवः ॥ ९९ ॥ रामेतिनामयात्रायांयेस्मरंतिमनीषिणः ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांयात्रायांनात्रसंशयः ॥ १०० ॥ अरण्येप्रांतरेवा
पिस्मशानेयोभयानके ॥ रामनामस्मरेत्तस्यविघ्नंतेनापदोद्विज॥१०१॥ राजद्वारेतथादुर्गेविदेशेदस्युसंमुखे ॥ दुःस्वप्नदर्शनेचैवग्रहपीडासुजैमिने॥१०२॥
औत्पातिकेभयेचैववातरोगभयेतथा ॥ रामनामस्मरन्मर्त्योलभतेनाशुभंक्वचित्॥१०३॥रामनामद्विजश्रेष्ठसर्वाशुभनिवारणम्॥कामदंमोक्षदंचैवस्मर्तव्यं
सततंबुधैः॥१०४॥रामनामेतिविप्रर्षेयस्मिन्नस्मर्यतेक्षणे॥क्षणःसएवव्यर्थःस्यात्सत्यमेवमयोच्यते ॥१०५॥स्मरंतोहरिनामानिनावसीदंतिमानवाः १६०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जन्मकोटिदुरितक्षयमिच्छुःसंपदंचलभतेभुविमर्त्यः ॥ विष्णुनामसततंभुविभक्त्यामोक्षदातिमधुरंस्मरतिस्म ॥ १०७ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायो
गसारेपंचदशोऽध्यायः ॥१५॥ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ भूयएवद्विजश्रेष्ठमहाविष्णोःपरात्मनः ॥ ब्रवीमिशृणुमाहात्म्यंसर्वदुःखविनाशनम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चान्येन्त्यजास्तथा ॥ हरिभक्तिंप्रपन्नायेतेकृतार्थानसंशयः ॥ २ ॥ हरेरभक्तोविप्रोऽपिविज्ञेयःश्वपचाधिकः ॥ हरिभक्तःश्व
पाकोऽपिविज्ञेयोब्राह्मणाधिकः ॥ ३ ॥ सकथंब्राह्मणोयस्तुहरिभक्तिविवर्जितः ॥ सकथंश्वपचोयस्तुभगवद्भक्तिमानसः ॥ ४ ॥ अव्याजेनयदाविष्णुःश्व
पाकेनापिपूज्यते ॥ तदापश्येत्तमप्येवंचतुर्वेदद्विजाधिकम् ॥ ५ ॥ पुरासीच्चक्रिकोनामशवरोलोककर्षकृत् ॥ सुजातिवृत्तिहीनश्चयुगेद्वापरसंज्ञके ॥ ६ ॥
विप्रवादीजितक्रोधःपरहिंसाविवर्जितः ॥ दयालुर्दम्भहीनश्चपितृमातृपरायणः ॥ ७ ॥ नकृतोवैष्णवोलापोमोक्षशास्त्रंनचश्रुतम् ॥ तथापिजातातच्चित्तेह
रिभक्तिरचञ्चला ॥८॥ हरेकेशवगोविन्दवासुदेवजनार्दन ॥ इत्यादीनिस्मरन्नित्यंसचनामानिचक्रिणः ॥ ९ ॥ वन्यंफलंचयत्किञ्चित्प्राप्नोतिद्विजसत्तम ॥
आदौददातितद्भक्तेनिजेश्वरवंशजः ॥ १० ॥ तन्माधुर्यंततोज्ञात्वावक्त्रान्निष्कास्यतत्पुनः ॥ ददातिहरयेभक्त्यासुप्रीतःप्रतिवासरम् ॥ ११ ॥ उच्छिष्टंवा
प्यनुच्छिष्टंद्वयमेवनवेत्तिसः ॥ निजजातिस्वभावोहिसततंमूर्ध्निवर्तते ॥ १२ ॥ कदाचित्सद्विजश्रेष्ठकाननाभ्यंतरेभ्रमन् ॥ फलमेकंप्राप्यपक्वंप्रियालस्ये
तिशाखिनः ॥ १३ ॥ अथासौहर्षितस्तस्यफलमप्राप्यचक्रिकः ॥ ससंरंभेणज्ञात्वावैनिजवक्त्रांतरेददौ ॥ १४ ॥ सददौतत्फलंयावन्निजवक्त्रांतरेद्विज ॥
प्रविवेशगलंतावत्तत्फलंशृणुजैमिने ॥ १५ ॥ तावत्सव्येनहस्तेनगलरन्ध्रंबबंधसः ॥ यत्नाद्विधृत्यसव्येनपाणिनासकलंद्विज ॥ १६ ॥ चक्रिकश्चिन्तया
मासहरिभक्तिपरायणः ॥ फलमेतद्यदातस्मैनददामिमुरारये ॥१७॥ नजातःकोऽपिसंसारेतदाहमिवपातकी ॥ हरिंसंचिंत्यबहुधासचकारमतिंततः ॥१८॥
तथापितत्फलंतस्यननिष्क्रांतंगलाद्द्विज ॥ हरेरेकांतभक्तोऽसौछित्त्वापरशुनागलम् ॥ १९ ॥ आनीयतत्फलंपक्वंददौदेवायविष्णवे ॥ तत्सन्निधिंसमाया
तस्तमेवहृदिचिंतयन् ॥२०॥ रुधिरोक्षितसर्वाङ्गःपतितःक्षितिमण्डले ॥ तंदृष्ट्वाभगवान्विष्णुर्गतासुंव्यथितोऽभवत् ॥ २१ ॥ एतस्यसदृशोभक्तोममको
ऽपिनविद्यते ॥ यतोनिजगलंछित्त्वाममसंतोषणंकृतम् ॥ २२ ॥ यथाभक्तिमतानेनसात्विकंकर्मवैकृतम् ॥ यद्दत्वानृण्यमाप्नोतितथाकस्तुकिमास्तिमे ॥
॥ २३ ॥ धन्योऽयमतिधन्योऽयंधन्योयंनात्रसंशयः ॥ प्राणानपिपरित्यज्यममसंतोषणंकृतम् ॥ २४ ॥ ब्रह्मत्वंवाशिवत्वंवाचक्रित्वंवापिदीयते ॥ तदा
प्यानृण्यमेतस्यभक्तस्यनहिगम्यते ॥ २५ ॥ इत्युक्त्वात्यंतसंतुष्टोभगवान्गरुडध्वजः ॥ स्वहस्तकमलेनास्यततोमस्तकमस्पृशत् ॥ २६ ॥ तद्धस्तक
मलस्पर्शाच्छत्ररोऽसौगतव्यथः ॥ समुत्तस्थौमहासत्वोनारायणपरायणः ॥ २७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ततोऽस्यभक्तश्रेष्ठस्यनिजवस्त्रेणकेशवः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुत्रस्येवपितागात्ररजःप्रोक्षितवान्द्विज ॥ २८ ॥ चक्रिकस्तंसमालोक्यमूर्तिमंतंजनार्दनम् ॥ वाचामधुरयाऽस्तौषीत्प्रह्वमस्तःकृताञ्जलिः ॥ २९ ॥
॥ ॥ चक्रिकउवाच ॥ ॥ गोविन्दकेशवहरेजगदीशविष्णोजानामियद्यपिनतेस्तुतियोगवाक्यम् ॥ स्तोतुंतथापिरसनाममवांछतित्वांस्वामिन्प्रसीद
हरदोषमिमंप्रवृद्धम् ॥ ३० ॥ त्यक्त्वाभवंतमखिलेश्वरचक्रपाणेअन्यंयजंतिमनुजाजगतीहयेवै ॥ मूढास्तएवदुरितप्रकरैकधामसानुग्रहस्त्वमसिमय्यपि
देवयस्मात् ॥ ३१ ॥ जानातिदेवभवतोभवनैकनाथभक्त्यैवयद्यपिनृणांभवबंधहर्त्रीम् ॥ एकांतपापशबरान्वयलब्धजन्माविष्णोस्तथापिभगवान्मयिसु
प्रसन्नः ॥ ३२ ॥ यस्यप्रभोतवमनोज्ञकरारविंदस्पर्शंचतुर्मुखमुखाअपिदेववृन्दाः ॥ नप्राप्नुवंतिविदितस्यमयाद्यलब्धंत्वत्तोनकोऽपिसदयोनिजसेवके
षु ॥ ३३ ॥ येनत्वयाभगवतात्रिदशाद्यवैरीकंसासुरोनिमिसुतःकृतसर्वपापः ॥ सेन्द्रामरप्रकरमर्त्यहितायपूर्वंतस्मैनमःपरममंगलदायतुभ्यम् ॥ ३४ ॥
येनत्वयातिबलिनामयलार्जुनौतौदेवोत्तमेननिहतौवसुदेवजेन ॥ दुष्टश्चकालयवनोधुधिधेनुकश्चतस्मैनमोऽस्तुनवमेघनिभायतुभ्यम् ॥ ३५॥ श्रीकृष्णदा
मोदरभोद्यनंतयेनत्वयामरपतेरचलाविभूतिः ॥ पूर्वंकृताभगवतापरमेश्वरेणतस्मैनमोऽस्तुयदुवंशपरायतुभ्यम् ॥ ३६ ॥ पारिजातोहृतोयेनविजितोऽखं
डलस्त्वया ॥ लीलाजितमहेशायतस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ ३७ ॥ कृत्वावृकोदरंहेतुंजरासंधोनिपातितः ॥ बाणासुरस्यनिहताबाहवोयेत्वयाहताः ॥ ३८॥
शिशुपालोहतोयेनतस्मैनित्यंनमोनमः ॥ भूमेरपहृतोभारस्त्वयायेनमहात्मना ॥ ३९ ॥ क्षत्रियान्मायथाहत्वातस्मैनित्यंनमोनमः ॥ ॥ व्यास
उवाच ॥ ॥ इतितेनस्तुतोविष्णुश्चक्रिकेनमहात्मना ॥ ४० ॥ उवाचपरमप्रीतोवरंवृणिवातिजैमिने ॥ ॥ चक्रिकउवाच ॥ ॥ परंब्रह्मपरंधामपरमा
त्मन्कृपामय ॥ ४१ ॥ पश्यामित्वामहंसाक्षाद्वरैःकिमपरैर्द्विज ॥ नध्याताभवतोमूर्तिःपूजाचनकृतातव ॥४२॥ नैवेद्यैर्दिव्यपुष्पैश्चदिव्यधूपैःप्रदीपकैः ॥
नतेस्मृतानिनामानिकदाचिद्भवतोमया ॥ ४३ ॥ त्वत्पादसलिलंस्वामिन्विधृतंनहिमूर्द्धनि ॥ नभुक्तंतवनैवेद्यंत्वद्व्रतंनमयाकृतम् ॥ ४४ ॥ तथाप्यहम
पश्यंत्वांकिंकरोम्यपरैर्वरैः ॥ शबरान्वयजन्मास्मिसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ ४५ ॥ तथापिपादपद्मंतेदेवैरपिदुर्लभम् ॥ तदेवाद्यमयाप्राप्तंवरैः
किमपरैर्मम ॥ ४६ ॥ तथापिकमलाकांतवरदित्सुर्यदाभवान् ॥ त्वयितिष्ठतुमेचित्तंनमज्जेत्त्वदनुग्रहात् ॥ ४७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥
वचनामृतवर्षेणत्वदीयेनमहाशय ॥ संप्राप्यमहतींतुष्टिंमयासेवकपापिना ॥ ४८ ॥ यदिदंवत्समेदत्तंत्वयाकमलमुत्तमम् ॥ अनेनात्यंततुष्टोऽस्मि
भक्तिगृह्णामिहर्षितः ॥ ४९ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुर्भक्तिग्राहीदयामयः ॥ तमालिंगितवान्भक्तंचतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः ॥
॥ ५० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ तुष्टोऽस्मिभवतोभक्त्यावत्सचक्रिकसत्तम ॥ यदिदंवत्समेदत्तंक्षिप्रंभवतिनिश्चितम् ॥ ५१ ॥ भूयो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पितंमहाभक्तमालिङ्ग्यपरमेश्वरः ॥ तत्रैवांतर्द्धेविप्रविश्वात्माविश्वपालकः ॥ ५२ ॥ सचक्रिकोऽतिसंतुष्टोहरिभक्तिपरायणः ॥ पुत्रदारादिकंत्य
क्त्वाजगामद्वारकांपुरीम् ॥ ५३ ॥ तत्रचैवंसमासाद्यकृपयाकमलापतेः ॥ आयुषोऽन्तेययौमोक्षंदेवानामपिदुर्ल्लभम् ॥ ५४ ॥ तस्माद्भक्तवशोदेवोभक्ति
मात्रेणतुष्यति ॥ नचस्तोत्रैर्नवित्तैश्चनतपोभिर्जपेनच ॥ ५५ ॥ फलंयद्यपिचोच्छिष्टंदत्तंतेनद्विजोत्तम ॥ तथापितुष्टवान्विष्णुर्ज्ञात्वाभक्तिमचञ्चलाम् ॥
॥ ५६ ॥ तस्मान्नारायणोदेवःसंसारेस्मिन्मुमुक्षुभिः ॥ ५७ ॥ येयजंतिदृढयाकिलभक्त्यावासुदेवचरणांबुजयुग्मम् ॥ वासवादिविबुधप्रवरेज्यंतेव्रजन्तिम
नुजाःकिलमोक्षम् ॥ ५८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ छ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ पुनरेवगुरोब्रूहिमाहात्म्यं
कमलापतेः ॥ हरेःकथामृतंपीत्वातृप्तिर्वैकस्यजायते ॥ १ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ त्वत्तुल्यःकोपिसंसारेसुकृतीनहिविद्यते ॥ यतःकेशवमाहात्म्यं
श्रोतुमिच्छसिभक्तितः ॥ २ ॥ नारायणकथारम्यापुनात्येवंजगत्रयम् ॥ श्रोतारंपृच्छकंचैववक्तारंचद्विजोत्तम ॥ ३ ॥ शृणुलक्ष्मीपतेर्वत्समाहात्म्यंपाप
नाशनम् ॥ कथयामिसमासेनचतुर्वर्गफलप्रदम् ॥ ४ ॥ भक्त्यापरमयाविष्णुमेकाहमपियोऽर्चयेत् ॥ जन्मकोटिकृतंपापंसद्यस्तस्यहरेद्धरिः ॥ ५ ॥
पुण्यात्मासकथंमर्त्योयेननाराधितोहरिः ॥ सकथंपातकीयस्यभक्तिर्नारायणेप्रभौ ॥ ६ ॥ अस्तिसर्वपुरश्रेष्ठंपुरुषोत्तमसंज्ञकम् ॥ पुरंसर्वगुणैर्युक्तंसर्वदेव
गणाश्रयम् ॥ ७ ॥ सर्वेषामेवतीर्थानांवरिष्ठंतन्निगद्यते ॥ यतस्तस्मिन्पुरेरम्येसाक्षाद्वसतिकेशवः ॥ ८ ॥ तत्रभद्रतनुर्नामपूर्वमेकोऽभवद्द्विजः ॥ सुन्दरः
प्रियवादीचपवित्रकुलसंभवः ॥ ९ ॥ संप्राप्तयौवनोविप्रःसुंदरःकाममोहितः ॥ परलोकभयंत्यक्त्वावारस्त्रीनिरतोऽभवत् ॥ १० ॥ नवेदाध्ययनंचक्रेपुरा
णानिचसर्वशः ॥ तत्याजोत्तमसंज्ञांचपाखंडजनसङ्गमात् ॥ ११ ॥ अयाज्यदानग्राहीचपरद्रव्यापहारकः ॥ अभवद्धर्मनिन्दीचसविप्रःप्रापतत्परः ॥ १२ ॥
तत्याजब्राह्मणाचारंतथैवसत्यभावनम् ॥ गुरूणामतिथीनांचपूजनंब्राह्मणाधमः ॥ १३ ॥ यद्यत्पापतरंकर्मतत्तदेवविधीयते ॥ नचपुण्यतमंकर्मकदाचित्तेन
जैमिने ॥ १४ ॥ एकदाकृतपापोऽसौलोकलज्जाभयान्वितः ॥ श्राद्धंचकारविप्रोवैश्राद्धभक्तिविवर्जितः ॥ १५ ॥ वारनारीमितिप्राहगतःसनिशि
तद्गृहम् ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ एतद्विशालजघनेपितृश्राद्धदिनंमम ॥ १६ ॥ आयातस्त्वद्गुणैर्बद्धस्तथापिनिलयंतव ॥ पश्यरात्रिमिमांकांतेसर्वलो
कभयावहाम् ॥ १७ ॥ स्रवदंबुदसंघातंपरिव्याप्तंनभःस्थलात् ॥ नवांबुलुप्तमार्गायांत्वद्गुणाकृष्टमानसः ॥ १८ ॥ अस्यामपिविभावर्यांतवाहंगृहमा
गतः ॥ मेघविद्युत्प्रतीपेनकामेनाथोंपदेशिना ॥ १९ ॥ त्वद्गुणाध्यानविश्वासआगतोऽहंनिशिप्रिये ॥ त्वामदृष्ट्वाक्षणमपिप्रीतिर्मेनहिजायते ॥ २० ॥ अ
पिदुःखेनहेतन्वित्वांद्रष्टुमहमागतः ॥ तीर्थतोयाभिषेकेनकांतेकिंमेप्रयोजनम् ॥ २१ ॥ त्वत्प्रेमतीर्थतोयेनसिक्तःप्राप्तोऽस्म्यहंदेवि ॥ परत्रसुखदांसेवामा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राध्यममर्किंफलम् ॥ २२ ॥ जीवतैवमयास्वर्गःप्राप्यतेत्वत्प्रसादतः ॥ अपकीर्तिभयात्कांतेश्राद्धकर्मकृतंगृहे ॥ २३ ॥ अस्मिञ्छ्राद्धेममश्रद्धास्वल्पा
पिनहिगम्यते ॥ त्वंमेजपस्तपस्त्वंमेत्वंमेनीतिश्चसुन्दरि ॥ २४ ॥ त्वामेकामेवसंसारेसर्वभावेनसुन्दरि ॥ प्रपन्नोस्मिसदाहंतेआज्ञापयकरोमिकिम् ॥ २५॥
॥ ॥ सुमध्यमोवाच ॥ ॥ त्वयापुत्रेणतातस्तुपुत्रहीनइवाभवत् ॥ पितृश्राद्धदिनेपित्वंमैथुनंकर्त्तुमिच्छसि ॥ २६ ॥ दुर्मतेमैथुनंयस्तुकुरुतेपितृवा
सरे ॥ रेतोभोजिनएवस्युःपितरस्तस्यसोपिच ॥२७॥ कुरुतेमैथुनंमूढोमोहात्पितृदिनेयदि ॥ तच्छ्राद्धंराक्षसग्राह्यंभवेन्नास्त्यत्रसंशयः ॥ २८ ॥ मय्यद्धा
गदितंयत्तेयथास्नेहेनमानसम् ॥ तथायदिभवेद्विष्णौतदाप्राप्नोतिकिंनहि ॥ २९ ॥ यमदंडांतरस्थायिजीवितंचशरीरिणाम् ॥ तथापिपातकंमूढकुरु
षेनिर्भयःसदा ॥ ३० ॥ जलबुद्बुदवन्मूढःक्षणविध्वंसिजीवितम् ॥ किमर्थंशाश्वतधियाकुरुषेच्छुरितंसदा ॥ ३१ ॥ ललाटेलिखितंयस्यमृत्युरित्यक्षर
द्वयम् ॥ सकथंकुरुतेपापंसमस्तक्लेशदायकम् ॥ ३२ ॥ अहोमायामहाविष्णोरेकाबलवतीक्षितौ ॥ यतःपापंप्रकुर्वाणःसततंहर्षितोद्विज ॥ ३३ ॥ स्था
नंपापायमेदेहिनिजदेहेदुराश्रये ॥ दहत्याश्रममेधोहिवीतिहोत्रइवज्वलन् ॥ ३४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ दैवप्रेरितपापाच्चतयेत्युक्तंसुवेश्यया ॥
मनसाचिंतयामासब्राह्मणःकृतपातकः ॥ ३५ ॥ धिग्धिङ्मांचमहापापंमूढंपातकिनांवरम् ॥ वेश्यायाएवतज्ज्ञानंतन्मेनास्तिदुरात्मनः ॥ ३६ ॥ ब्राह्म
णस्यकुलेशुद्धेजन्मसंप्राप्यवैमया ॥ आत्मघातकरंपापंनित्यमेवकृतंमहत् ॥ ३७ ॥ जातोयदाध्रुवोमृत्युर्मृतेस्वामीयदायमः ॥ अविवेकतयापापंकथंत
र्हिकरोम्यहम् ॥३८॥ जपस्तपस्तथाहोमोवेदाध्ययनमेवच ॥ विप्राचारोऽतिथेःपूजागुरुभक्तिर्द्विजार्चनम् ॥३९॥ पितृयज्ञादिकंकर्मपूजाचकमलापतेः॥
मयानचक्रेकस्माद्वैभविष्यत्युत्तमागतिः ॥४०॥ मार्कंडेयंमहात्मानंसर्वधर्मविदांवरम् ॥ तुष्टावसद्विजोवाचाप्रणम्यभुविदण्डवत् ॥४१॥ ब्राह्मणउवाच॥
नमस्तुभ्यंद्विजश्रेष्ठदीर्घजीवनमोऽस्तुते ॥ नारायणस्वरूपायनमस्तुभ्यंमहात्मने ॥ ४२ ॥ नमोमृकण्डपुत्रायसर्वलोकहितैषिणे ॥ ज्ञानार्णवायवैतुभ्यं
निर्विकारायवैनमः ॥ ४३ ॥ स्तुतस्तेनेतिविप्रेणमार्कंडेयोमहातपाः॥ उवाचपरमप्रीतःसर्वशास्त्रार्थपारगः॥ ४४ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ तवभक्त्या
तितुष्टोऽस्मिमहाभागवरंवृणु ॥ तवाभिलषितंसद्यःसाधयिष्यामिनान्यथा ॥ ४५ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ अहंपापात्मनांश्रेष्ठोद्विजाचारविवर्जितः ॥
परहिंसान्वितोनित्यंपरस्त्रीनिरतःसदा ॥४६॥ मयामूढेनविप्रेन्द्रसदापापंकृतंमहत् ॥ नामुत्रापिकृतंपुण्यंकदाचिदपिसादरम् ॥ ४७ ॥ संसारसागरेघोरेदुः ॥ ३५ ॥
खदेऽत्यंतभैरवे ॥ कथंभवतिनिस्तारोमहापातकिनोमम ॥ ४८ ॥ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ ॥ कृतपापोऽपिविप्रेन्द्रत्वंहिपुण्यात्मनांवरः ॥ यतो
बुद्धिरियंजातात्वयिसंसारदुर्लभा ॥ ४९ ॥ पुण्यात्मनांपुण्यदृष्टिर्वर्धतेप्रतिवासरम् ॥ पापात्मनांपापदृष्टिर्वर्द्धतेतुदिनेदिने ॥ ५० ॥ पापात्मना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पिभवतापापदृष्टिर्निवार्यते ॥ अतस्तुभ्यंजगन्नाथःप्रसन्नइवलक्ष्यते ॥ ५१ ॥ पापंकृत्वापियोमर्त्यःपापाद्भूयोनिवर्तते ॥ तमुत्तरंनरंप्राहुःपूर्वजन्मा
र्चिताच्युतम् ॥ ५२ ॥ निजभक्तंमहाविष्णुर्दृष्ट्वापापरतंप्रभुः ॥ ददातिविपुलांबुद्धिंयथाभवतिसद्गतिः ॥ ५३ ॥ अतस्त्वंब्राह्मणश्रेष्ठप्रतिजन्माच्युता
र्चकः ॥ अचिरेणैवभद्रंतेभविष्यतिनसंशयः ॥ ५४ ॥ यद्यत्पृष्टंत्वयाविप्रमत्तःश्रोष्यसितंनहि ॥ यतोनित्यक्रियाकालोममसंप्रतिवर्तते ॥ ५५ ॥ दां
तोनामद्विजःकश्चिदस्तिसर्वार्थतत्ववित् ॥ कथयिष्यतितत्सर्वंसचतस्याश्रमंव्रज ॥ ५६ ॥ तेनोपदिष्टोऽसौविप्रोमार्कंडेयेनधीमता ॥ दांताश्रमंययौ
क्षिप्रंपवित्रमतिसुन्दरम् ॥ ५७ ॥ अश्वत्थैश्चंपकैश्चैवबकुलैःप्रियकैस्तथा ॥ अन्यैश्चपुष्पितैर्वृक्षैःशोभितंसुमनोहरम् ॥ ५८ ॥ प्रफुल्लकुसुमामोदपरिव्याप्त
दिगंतरम् ॥ गुञ्जद्भ्रमरसंघातंफलशब्दातिशब्दितम् ॥ ५९ ॥ मन्दंमन्दंवहद्वायुशीतलंचैववारिच ॥ शतश्वापदसंकीर्णंशिष्योपशिष्यसंकुलम् ॥६०॥
तस्याश्रमंततोविप्रःप्रविश्यातिमनोहरम् ॥ ददर्शदांतंतत्वज्ञंसर्वशिष्यगणैर्वृतम् ॥ ६१ ॥ स्तुत्वातंब्राह्मणश्रेष्ठदांतंनारायणात्मकम् ॥ ववंदेचरणौत
स्यशिरसासद्विजोत्तमः ॥ ६२ ॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ कस्त्वंभद्रसमायातःकिमस्त्यत्रप्रयोजनम् ॥ ब्रूहितत्त्वंतुमांस्तौषिहेतुनाकेनसांप्रत
म् ॥ ६३ ॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ ब्राह्मणोऽहंमहाभागब्राह्मणाचारवर्जितः ॥ नाम्नाभद्रतनुःख्यातोविहिताखिलपातकः ॥ ६४ ॥ संसारपाप
विच्छेदःकथंमेपापिनोभवेत् ॥ एतन्मेकथयब्रह्मन्यतस्त्वंसर्वतत्ववित् ॥ ६५ ॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ शृणुविप्रपरंगुह्यंतवस्नेहान्मयोच्यते ॥ येनसं
सारपाशस्यविच्छेदोभवतेनृणाम् ॥ ६६ ॥ त्यजपाखंडसंसर्गंसंगंभजसतांसदा ॥ कामंक्रोधंचमोहंचलोभंचदर्पमत्सरौ ॥ ६७ ॥ असत्यंपरहिंसां
चत्यजयत्नादपिद्विज ॥ स्मरन्नामानिसततंमहाविष्णोर्महात्मनः॥६८॥संमार्जनंद्विजश्रेष्ठतथोपलेपनंपुनः ॥ मार्गशोभांचदीपंचकेशवायतनेकुरु ॥६९॥
कुरुब्राह्मणसेवांचज्ञातिसेवांचसर्वदा ॥ कुर्वन्नतोयदानंचनित्यंपंचमहाध्वरान् ॥ ७० ॥ कथांशृणुहरेर्मंत्रंजपत्वंद्वादशाक्षरम् ॥ कर्माण्येतानिसर्वाणिकु
र्वतस्तवसत्तम ॥ ७१ ॥ भविष्यत्युत्तमंज्ञानंज्ञानान्मोक्षमवाप्स्यसि ॥ ७२ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ यान्येतानित्वयाब्रह्मन्प्रोक्तानिशुभदानिवै ॥ ते
षांविवरणंब्रूहिकिंमोहोदंभमत्सरौ ॥ ७३ ॥ किमसत्यंचकाहिंसादयाशांतिर्दमश्चकः ॥ समदृष्टिश्चकाप्रोक्ताकापूजाकमलापतेः ॥७४॥ अहोरात्रश्चकःप्रो
क्तःकिंविष्णुस्मरणंतथा ॥ केवापंचमहायज्ञाःकोमंत्रोद्वादशाक्षरः ॥ ७५ ॥ एषांविवरणंसर्वंब्रूहिब्राह्मणसत्तम ॥ तथातवप्रसादेनप्राप्नोमिपरमंपदम्
॥ ७६ ॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ येवेदसंमतंकार्यंत्यक्त्वान्यत्कर्मकुर्वते ॥ निजाचारविहीनायेपाखंडास्तेप्रकीर्तिताः ॥ ७७ ॥ निजाचारग्राहिणोयेकुर्वते
वेदसंमतम् ॥ पापाभिलाषरहिताःसज्जनास्तेप्रकीर्तिताः ॥ ७८ ॥ योऽभिलाषःसदास्त्रीषुविभवोपार्जनादिषु ॥ वर्त्ततेब्राह्मणश्रेष्ठसकामइति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कथ्यते ॥७९॥ समाकर्ण्यात्मनोनिन्दांयस्तापोहृदिजायते ॥ सक्रोधइतिविज्ञेयःसर्वधर्मावघातकः ॥८०॥ परवित्तादिकंदृष्ट्वानेतुंयोहृदिजायते ॥ अभि
लाषोद्विजश्रेष्ठसलोभइतिकीर्तितः॥८१॥ममममातामपितामभेयंगृहिणीगृहम्॥एतदन्यन्ममत्वंहिसंमोहइतिकीर्तितः॥८२॥अहंमहात्माधनवान्नतुल्यःको
ऽपिभूतले ॥ इदंयज्जायतेचित्तेमदःप्रोक्तःसकोविदैः ॥८३॥ निंदंतिमांसदालोकाधिगस्तुममजीवनम् ॥ इत्यात्मानंवदेद्यस्तुधिक्कारःसचमत्सरः ॥ ८४ ॥
यथार्थकथनंयच्चसर्वलोकसुखप्रदम् ॥ तत्सत्यमितिविज्ञेयमसत्यंतद्विपर्ययम् ॥ ८५ ॥ ऐश्वर्यंदारपुत्राद्यायान्त्यमुष्यकदाक्षयम् ॥ इतियाजायते
चित्तेसाहिंसापरिकीर्तिता ॥८६॥ यत्नादपिपरक्लेशंहर्तुंयद्धृदिजायते ॥ इच्छाभूमिर्द्विजश्रेष्ठसादयापरिकीर्तिता ॥८७॥यातुष्टिर्जायतेचित्तेशान्तिःसागद्य
तेबुधैः ॥ कुत्सितात्कर्मणोऽन्यत्रयच्चित्ताविनिवारणम् ॥ ८८ ॥ संकीर्तितोदमःप्राज्ञैःसंमतस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ दुःखेसुखेचविप्रेन्द्रयातुष्टिर्वै
तंसेसदा ॥८९॥ तथाशत्रौचमित्रेचसमदृष्टिर्हिंसास्मृता ॥ नैवेद्यगंधपुष्पाद्यैःश्रद्धयापुरुषोहरेः ॥९०॥ योऽर्चनंकुरुतेविप्रसापूजापरिकीर्तिता ॥ मध्याह्ने
चैवरात्रौचलंघनंयद्विधीयते ॥ ९१॥ तद्विज्ञेयमहोरात्रंपूर्वापरदिनाशनम् ॥ आत्मनःकेशवस्यापिद्वयोरपिचसत्तम ॥ ९२ ॥ यदेकीकरणंतच्चविष्णुस्म
रणमुच्यते ॥ ब्रह्मयज्ञोनृयज्ञश्चदेवयज्ञश्चसत्तम ॥ ९३ ॥ पितृयज्ञोभूतयज्ञःपंचयज्ञाःप्रकीर्तिताः ॥ नमोभगवतेवासुदेवायोङ्कारपूर्वकम् ॥ ९४ ॥ म
हामंत्रमिमंप्राहुस्तत्त्वज्ञाद्वादशाक्षरम् ॥ इतितेकथितंसर्वंपृष्टंब्राह्मणसत्तम ॥९५॥ यज्ज्ञात्वामानवाःसर्वेलभंतेज्ञानमुत्तमम् ॥ ततःप्रतिदिनंविप्रनाम्नामष्टो
त्तरंशतम् ॥ ९६ ॥ पठित्वाकमलाभर्तुर्दुर्लभंमोक्षमाप्स्यसि ॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ ब्रूहिलक्ष्मीपतेर्विष्णोर्नाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ ९७ ॥ ॥
दांतउवाच ॥ ॥ शृणुविप्रप्रवक्ष्यामिनाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ सहस्रनामचाकृष्यसारंविष्णोःपरात्मनः ॥९८॥ अष्टोत्तरशतंनाम्नांमहापातकनाशनम् ॥
पठितव्यंयथाध्यात्वाशृणुध्यानंमयोच्यते ॥ ९९ ॥ अतसीकुसुमाकारंप्रफुल्लकमलेक्षणम् ॥ गवांचरणधूलीभिर्भूषिताखिलविग्रहम् ॥ १०० ॥ गोपुच्छ
वालपाशेनमंडितोत्तममस्तकम् ॥ वंशीध्वनिपरिन्यस्तरुचिरौष्ठपुटंप्रभुम् ॥ १०१ ॥ गोगोष्ठवासिभिःस्निग्धैःशिशुभिःपरिवारितम् ॥ पीतांबरंस्मरमु
खंध्यात्येकृष्णास्यमुत्तमम् ॥ १०२ ॥ ॐ नमोऽस्यकृष्णाष्टोत्तरशतनाम्नांवेदव्यासऋषिरनुष्टुप्छंदः ॥ श्रीकृष्णोदेवताश्रीकृष्णप्रीत्यर्थंजपेविनियोगः
॥ १०३ ॥ नमःकृष्णःकेशवश्चकेशिशत्रुःसनातनः ॥ कंसारिर्धेनुकारिश्चशिशुपालरिपुःप्रभुः ॥ १०४ ॥ देवकीनन्दनःशौरिःपुण्डरीकनिभेक्षणः ॥
दामोदरोजगन्नाथोजगत्कर्ताजगन्मयः ॥ १०५ ॥ नारायणोबलिध्वंसीवामनोदितिनन्दनः ॥ विष्णुर्यदुकुलश्रेष्ठोवासुदेवोवसुप्रदः ॥ १०६ ॥ अनंतः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कैटभारिश्चमल्लांजिन्नरकांतकः ॥ अच्युतःश्रीधरःश्रीमाञ्छ्रीपतिःपुरुषोत्तमः ॥१०७॥ गोविन्दोवनमालीचहृषीकेशोऽखिलार्तिहा ॥ नृसिंहोदैत्यशत्रुश्चम
त्स्यदेवोजगन्मयः ॥१०८॥ भूमिधारीमहाकूर्मोवराहःपृथिवीपतिः ॥ वैकुण्ठःपीतवासाश्चचक्रपाणिर्गदाधरः ॥१०९॥शंखभृत्पद्मपाणिश्चनन्दकीगरुडध्व
जः ॥ चतुर्भुजोमहासत्वोमहाबुद्धिर्महाभुजः ॥११०॥ महोत्सवोमहातेजामहाबाहुप्रियःप्रभुः ॥ विष्वक्सेनश्चशार्ङ्गीचपद्मनाभोजनार्दनः ॥१११॥तुलसी
वल्लभोऽपारःपरेशःपरमेश्वरः ॥ परमक्लेशहारीचपरत्रसुखदःपरः॥११२॥हृदयस्थोऽम्बरस्थोयोमोहदोमोहनाशनः ॥ समस्तपातकध्वंसीमहाबलबलांतकः
॥११३॥ रुक्मिणीरमणोरुक्मिप्रतिज्ञाखण्डनोमहान् ॥दामबद्धःक्लेशहारीगोवर्द्धनधरोहरिः ॥ ११४॥ पूतनारिर्मुष्टिकारिर्यमलार्जुनभञ्जनः ॥ उपेन्द्रो
विश्वमूर्तिश्चव्योमपादःसनातनः ॥११५॥ परमात्मापरब्रह्मप्रणतार्तिविनाशनः ॥ त्रिविक्रमोमहामायोयोगविद्विष्टरश्रवाः ॥ ११६ ॥ श्रीनिधिःश्रीनिवास
श्चयज्ञभोक्तासुखप्रदः ॥ यज्ञेश्वरोरावणारिःप्रलंबघ्नोऽक्षयोऽव्ययः ॥ ११७ ॥ सहस्रनाम्नांचैतत्तेनाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ विष्णुप्रीतिकरंसर्वंसर्वपापविनाशन
म् ॥११८॥ दुःस्वप्ननाशनंचैवग्रहपीडाविनाशनम् ॥ सर्वरोगक्षयकरंपरमैश्वर्यदंतथा ॥११९॥ सर्वोपद्रवविध्वंसिसर्वकर्मफलप्रदम् ॥ मयाप्रोक्तंद्विजश्रे
ष्ठवैष्णवप्रीतिहेतवे ॥१२०॥ त्रिसंध्यंयःपठेन्नित्यंभक्तितःपुरतोहरेः ॥ शतमष्टोत्तरशतंनाम्नांतुष्टःसदाहरिः ॥ १२१ ॥ श्राद्धेचयःपठेदेतद्भक्तिमान्वैष्णवो
जनः ॥ संतुष्टाःपितरस्तस्यप्रयांतिपरमंपदम् ॥ १२२ ॥ यज्ञकालेपठेद्यस्तुदेवताराधनेतथा ॥ दानकालेचयात्रायांसवैतत्फलमाप्नुयात् ॥ १२३ ॥
अपुत्रोलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांस्तवस्यास्यप्रकीर्तनात् ॥ १२४ ॥ येपठंतिहरेर्भक्त्यानाम्नामष्टोत्तरंशतम् ॥ नाशु
भंविद्यतेतेषांकदाचिदपिभूतले ॥१२५॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥गच्छब्राह्मणभद्रंतेप्रोक्तेनविधिनामया ॥ समाराध्यहरिंभक्त्यापरमंक्षेममाप्स्यसि॥१२६॥
एवंप्रबोधितस्तेनदांतेनपरमार्थिना ॥ तस्मिन्क्षेत्रवरेपुण्येहरिपूजापरोभवत् ॥ १२७ ॥ नित्यंतुभक्त्याविप्रोऽसौपंचाहानिचजैमिने ॥ दांतप्रोक्तेन
विधिनाचकारहरिपूजनम् ॥१२८॥ ज्ञात्वाभक्तिंहरिस्तस्यसुदृढांकरुणामयः ॥ आविर्बभूवसहसाकोटिसूर्यइवांशुमान् ॥ १२९ ॥ तंदृष्ट्वाजगतामीशं
कमलाप्रियमच्युतम् ॥ ववंदेशिरसाविप्रस्तत्पादकमलद्वये ॥ १३० ॥ अथासौब्राह्मणश्रेष्ठोहर्षनिर्भरमानसः ॥ कृताञ्जलिर्जगन्नाथमस्तौषी
त्कमलापतिम् ॥ १३१ ॥ दृष्टिंहरेदुरितगामपिमेकृपालांभक्तिंनिजांप्रतिविभोशुभदामनैषीः ॥ तस्मादहंविहितविस्तरपातकोऽपिग्राम्यस्त्वयाकारि
पुमानिवाद्य॥१३२॥रुष्टेत्वयित्रिदशवंदितपादयुग्मेदृष्टिःप्रयातिदुरितंखलुमानवस्य ॥ तुष्टेचयातिसुकृतंप्रतिसैवदृष्टिर्ज्ञातंमयैवपरमेश्वरकेवलंच ॥१३३॥
त्वांवच्मिनाथभवतःस्मरणंप्रभावंयस्माद्व्रजामिनिखिलार्जितपातकोपि ॥ स्थानंजगामपरमंत्रिदशैकलभ्यमारुह्यशुद्धकनकच्छुरितंविमानम् ॥ १३४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वत्पादपद्मसलिलस्यसदागुणाञ्चोव्याधःसवेत्तिकनिकःकृतसर्वपापः ॥ त्वद्वेश्ममार्जनफलंजगदेकनाथयज्ञध्वजःक्षितिपतिःसुरवंदितश्च ॥ १३९ ॥ वे
श्मोपलेपनफलंभवतोमुरारेसृष्टिस्थितिप्रलयकारणईश्वरस्य ॥ जानातिपन्नगरिपुध्वजयज्ञमालीभ्राताचतस्यकृतपापभयःसुमाली ॥ ३६ ॥ हरिंप्र
दक्षिणीकृत्यभवंतंयत्फलंभवेत् ॥ धर्मएवसजानातिनान्यःकश्चिज्जगत्रये ॥ ३७ ॥ तवचित्तंदयांनाथगदितुंभुविकःक्षमः ॥ त्वांविद्धापिशरैर्व्याधो
जगामपरमंपदम् ॥ ३८ ॥ निंदित्वापिजगन्नाथभवंतंत्रिदशेश्वरम् ॥ शिशुपालोययौमोक्षंतवभक्तस्यकाकथा ॥ ३९ ॥ ब्रह्मरूपेणयेनासौत्वया
सृष्टमिदंजगत् ॥ त्वयितास्मिन्महाविष्णोरमतांममानसम् ॥ १४० ॥ सर्वोविष्णोत्वयानेनक्रियतेजगतःक्षयः ॥ रुद्ररूपेणसंसारेतस्मैतुभ्यंनमोस्तु
मे ॥ ४१ ॥ यस्मादल्पतमंनास्तियस्मान्नास्तिमहत्तमम् ॥ येनव्याप्तंजगत्सर्वंत्वयातस्मैनमोस्तुते ॥ ४२ ॥ नेत्राभ्यांयस्यदेवस्यसूर्योऽजनिदिवा
करः ॥ मुखादग्निश्चजायेततवतस्मैनमोस्तुते ॥ ४३ ॥ यस्यश्रोत्राद्वायवोपिजाताःप्राणाश्चकेशव ॥ तवतस्मैसुरश्रेष्ठनमोऽस्तुममसर्वदा ॥ ४४ ॥
लक्ष्मीर्यस्यसदाक्रोडेश्यामाङ्गस्यसुनिर्वृता ॥ सौदामिनीवमेघस्यतवतस्मैनमोऽस्तुते ॥ ४५ ॥ गंतुंमहिम्नांसीमानंब्रह्माद्याअपिनिर्जराः ॥ नशक्नु
वंतिवैयस्यतवतस्मैनमोऽस्तुते ॥ ४६ ॥ धर्माणांस्थापनार्थायविनाशायचपापिनाम् ॥ युगेयुगेयःप्रभवेत्तस्मैतुभ्यंनमोस्तुमे ॥ ४७ ॥ मायया
मोहितंयेनजगदेतन्महात्मना ॥ क्षिणोतिमाययाशंभुर्यस्तस्मैतेनमोस्तुमे ॥ ४८ ॥ भक्तिमात्रेणयस्तुष्टोनधनैर्नस्तवैस्तथा ॥ नदानैर्नतपोभिश्चतस्मै
तुभ्यंनमोस्तुमे ॥ ४९ ॥ गवांचब्राह्मणानांचसाधूनांचहितंतथा ॥ कृपांचकुरुतेयस्तुतस्मैतुभ्यंनमोस्तुमे ॥ १५० ॥ अनाथानांचबंधूनांयोगिनांदुः
खिनांतथा ॥ दुःखंहरतियोदेवस्तस्मैतुभ्यंनमोस्तुमे ॥ ५१ ॥ मनुष्येषुचदेवेषुगजेषुसकलेषुच ॥ वर्ततेयःसमत्वेनतस्मैतुभ्यंनमोस्तुमे ॥ ५२ ॥
यस्मिंस्तुष्टेपर्वतोपिसद्यएवतृणायते ॥ शैलीयतेतृणंरुष्टेतस्मैतुभ्यंनमोस्तुमे ॥ ५३ ॥ पुण्यानांचयथापुण्येनिजेपुत्रेयथापितुः ॥ यथापत्यौसतीनांच
ततथात्वयिममास्तुवै ॥ ५४ ॥ यूनांचित्तंयथास्त्रीषुलुब्धानांचयथाधने ॥ क्षुधितानांयथाचान्नेतथात्वयिममास्तुवै ॥ ५५ ॥ घर्मार्तानांयथाचन्द्रेशी
तार्तानांरवाविति ॥ तृषार्तानांयथातोयेतथात्वयिममास्तुवै ॥ ५६ ॥ यन्मयाबुद्धिहीनेनगुरुस्त्रीगमनंकृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥
॥ ५७ ॥ अवध्यानांवधोयस्तुमायामोहवताकृतः ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ ५८ ॥ अपेयपानंचमयाविहितंपरमेश्वर ॥ तत्पातकंक्षयंयातु ॥ ३७ ॥
भवंतंपश्यतोमम ॥ ५९ ॥ अप्सुयोनौतथातोयेयद्रेतःसेचनंकृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १६० ॥ भ्रूणहत्याकृतायाचरेतसांसेचनंभुवि ॥
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ ६१ ॥ विश्वासघातकंयच्चअज्ञात्वामाययाकृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ ६२ ॥ असत्यवचनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यच्चमयाप्रोक्तंक्षणेक्षणे ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम॥१६३॥सतांनिंदाकृतायाचपरहिंसाचसर्वदा ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम॥१६४॥
श्लेष्माचकफकंचैवयद्द्रक्षेचमयाकृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १६५ ॥ वनस्पतिगतेसोमेयत्कृतंतरुघातनम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातु
भवंतंपश्यतोमम ॥१६६॥ पथिदेवालयेगोष्ठेमूलमंत्रंचयत्कृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१६७॥ अभक्तिर्विततायाचपितुर्मातुश्चकेशव ॥
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१६८॥ स्नानार्थंभोजनार्थंचगच्छन्यस्तुनिवारितः ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १६९ ॥ एकादश्यां
सुरश्रेष्ठयन्मयाभोजनंकृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१७०॥ अतिथिर्गृहमागच्छन्पूजितोनमयाप्रभो ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतो
मम ॥१७१॥ द्वादश्यांचदशम्यांचकृतंयच्चाद्विभोजनम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१७२॥ निवारणंकृतंयच्चपानार्थंधावतीगवाम् ॥ तत्पा
तकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१७३॥ असमाप्यपरित्यक्तंव्रतमारभ्ययन्मया ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१७४॥ कूटसाक्ष्यंनिरुक्तंयन्मित्र
वात्सल्यतोमया ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम॥१७५॥ऋतुकालाभिगमनंनिजपत्न्यांकृतंनयत् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम॥१७६॥
असंस्कृतेगृहेयच्चभोजनंविहितंमया ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१७७॥ ग्रामयाचकवृत्तिश्चयामयानृहरेकृता ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंप
श्यतोमम ॥१७८॥ दण्ड्यमानेमयाभूपेप्रभुत्वंयत्कृतंप्रभो ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१७९॥ पौराणिककथामध्येयोविघ्नोविहितोमया ॥
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १८० ॥ आदरेणमयायाचपरपाककथाश्रुता ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १८१ ॥ अश्वत्थ
च्छेदनंयच्चधात्र्याश्चच्छेदनंकृतम् ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १८२ ॥ दधिदुग्धघृतानांचविक्रयोयःकृतोमया ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंप
श्यतोमम ॥१८३॥ आशांदत्वापरेभ्यश्चकृतासानिष्फलामया ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १८४ ॥ द्विजाश्चयाचकाश्चैवकोपदृष्ट्यामयेक्षि
ताः ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥१८५॥ जीवनोपायदातारःकोपान्निर्भर्त्सितामया ॥ तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ॥ १८६ ॥ बहुना
त्रकिमुक्तेनबहुजन्मार्जितानिच ॥ क्षयंगतानिपापानिभवंतंपश्यतोमम ॥१८७॥ कृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिनसंशयः ॥ नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यं
नमस्तुभ्यंजगत्पते ॥ १८८ ॥ इत्युक्त्वासौद्विजोभक्त्यापुलकांचितविग्रहः ॥ पपातजैमिनेविष्णोश्चारुपादांबुजद्वये ॥ १८९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठतेविप्रतुष्टोऽस्मितवभक्तितः ॥ किंतेऽभिलषितंब्रूहितत्तेदास्याम्यहंध्रुवम् ॥१९०॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ परमेश्वरगोविन्ददयालोपर
माच्युत ॥ यत्संप्रतिमयाप्राप्तंतत्केनभुविलभ्यते ॥१९१॥ तथाप्येकंवरंयाचेमुरारेतवसन्निधौ ॥ जन्मजन्मनिमेभक्तिस्त्वय्यस्तुसुदृढाप्रभो॥१९२॥मया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृतमिदंस्तोत्रंयःपठेद्भक्तितोनरः ॥ तस्याभिलषितंसर्वंप्रसन्नस्त्वंप्रदास्यसि ॥१९३॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ दत्तोऽयंतेवरःकोऽपिविप्रनास्त्यत्रसंशयः ॥
किंतुत्वयासहप्राज्ञसख्यंकर्तुंमयेष्यते ॥ १९४ ॥ नमेसेवकयोग्यास्तेभवानहमिहद्विज ॥ अतःसख्यंप्रविवृतंत्वयासहमयाधुना ॥ १९५ ॥ ॥ व्यास
उवाच ॥ ॥ ततोनारायणोदेवोदयालुर्भक्तवत्सलः ॥ चकारजैमिनेसख्यंतेनपुण्यात्मनासह ॥१९६॥ निजकण्ठगतांमालांददौतस्मैमुदाहारिः ॥ सोऽपि
विप्रोददौभक्त्याहरेस्तुलसिकास्रजम् ॥१९७॥ प्रसार्यचतुरोबाहूंस्तमालिंगितवान्हरिः ॥ सविप्रोऽपिमुदाविष्णुंतमालिंगितवान्प्रभुः ॥१९८॥ इत्थंकृत्वाह
रिःसख्यंतेनाग्रजन्मनासह ॥ भक्तिग्राहीदयालुःसतत्रैवांतरधीयत॥१९९॥ ततःप्रतिदिनंतत्रक्षेत्रेचपुरुषोत्तमे ॥ आरेभेकंदुकक्रीडांहरिस्तेनाग्रजन्मना॥
॥२००॥ कदाचिद्दुर्बलंदृष्ट्वातंविप्रंकरुणामयः ॥ उवाचवाचंविप्रर्षेमित्रवात्सल्यतोहरिः ॥२०१॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ सखेकथंदुर्बलस्त्वंहृतंकेनधनं
तव ॥ हृदिकावाचतेचिन्तासखेतद्वक्तुमर्हसि ॥ २०२ ॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ त्वत्प्रीतयेजगन्नाथनित्यमेवमयातपः ॥ क्रियतेतेनमे
गात्रंयातिदुर्बलतांप्रभो ॥ २०३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ यथात्वयिप्रसन्नोऽस्मिकस्मिंश्चनतथासखे ॥ कायक्लेशंपुनःकस्मात्करो
षिद्विजसत्तम ॥ २०४ ॥ दुर्बलंत्वांसमालोक्यहृदिमेजायतेव्यथा ॥ कायक्लेशमतःसर्वंजहीहिद्विजसत्तम ॥ २०५ ॥ निजोत्तरीयै
र्निजवस्त्रभूषणैःसुचारुचामीकरकुड्मलाभ्याम् ॥ स्वहस्तराजद्वलयैश्चविप्रःस्वयंसुरेशेनचमंडितोऽसौ ॥ २०६ ॥ किरीटमानीयनिजाल्ललाटा
त्पादाच्चपादांगदयुग्ममीशः ॥ सुवर्णहारंनिजकंठदेशात्तस्मैददौविप्रवरायकृष्णः ॥ २०७ ॥ तैर्भूषणैःश्रीहरिणाप्रदत्तैर्विभूषितोऽयंसुकृतीद्विजन्मा ॥
क्रीडेत्सदाकंदुककेलिवेत्ताकृष्णेनकृष्णांबुजसुंदरेण ॥ २०८ ॥ तमेकदाभूषणभूषिताङ्गंतांबूलरागारुचिरोष्ठयुग्मम् ॥ दिव्यांबरंचारुतरोत्तरीयंस्मे
राननंतत्रददर्शदांतः ॥२०९॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ भद्रभद्रतनोऽद्यापिपापदृष्टिंनमुंचसि ॥ दृष्ट्वापिभवतःकार्यंनिंदितंसकलैर्जनैः ॥२१०॥ शिष्यः
कृतस्त्वंयस्मान्मेसर्वंमेवहिभूषणम् ॥ अहंयुश्चापिदुःशीलोनिर्दयःपापतत्परः ॥ २११ ॥ गुरुकीर्तिविनाशीचपंचैतेशिष्यपांसुलाः ॥ अभक्तोबहुभाषी
चतथाचंचलमानसः ॥२१२॥ परोक्षगुरुनिंदाकृत्प्रोक्ताःशिष्याधमाइमे ॥ चरित्रमुत्तमंज्ञात्वाशिष्यःकार्योविचक्षणैः ॥ २१३ ॥ यतोदुर्जनगाविद्यागुरू
णांचापिदुःखदा ॥ कीर्तिदास्तैश्चयाविद्यानिरुक्तास्तत्त्वदर्शिभिः ॥ २१४ ॥ तावैदुर्जनगाःसद्योगुरोर्घ्नंतियशस्तरुम् ॥ पापेभ्यःपुण्यकर्माणिनरोचंतेकदा
पिच ॥ २१५ ॥ नरोचतेमक्षिकाभ्यःसुगन्धिचंदनंयथा ॥ यथामिष्टान्नपानेननहितृप्यंतिगर्दभा ॥ २१६ ॥ दुर्जनानहितृप्यंतियथाधर्मस्यचिंतया ॥
अपकीर्तिभयाल्लक्ष्मीर्धर्मश्चसर्वकामदः ॥ २१७ ॥ कदाचिन्नभजेदुष्टंभजेद्द्रागच्छतिक्षयम् ॥ प्रतिजन्मनियाविद्याभाग्येनलभतेपरा ॥ २१८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कदाचिल्लभतेवापितदात्वंतरतेविधिः ॥ २१९ ॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ सत्यंब्रवीषिविप्रर्षेनास्मिशास्त्रविशारदः ॥ मयाशिष्येणतेक्वापिनापकीर्ति
र्भविष्यति ॥ २२० ॥ त्वत्प्रसादाद्द्विजश्रेष्ठसर्वाभिलषितंमम ॥ सिद्धिंप्रतिगतंयस्मात्त्वमेकोभुविदुर्ल्लभः ॥ २२१ ॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ किंतेऽभि
लषितंविप्रासिद्धिंप्रतिगतंवद ॥ अचिरेणैवतपसांकथमुद्यापनंकृतम् ॥ २२२ ॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ स्वल्पश्रमैरपिप्राप्तंमयासंदर्शनंहरेः ॥
यस्याज्ञयागुरोत्यक्तंमयानित्यक्रियादिकम् ॥ २२३ ॥ निजोत्तरीयंवस्त्रंचसुवर्णकलशद्वयम् ॥ स्वहस्तवलयंचापिस्वललाटकिरीटकम् ॥ २२४ ॥ निज
पादतुलाकोटिंनिजमुक्तावलींददौ ॥ तथामेभगवान्विष्णुःसुप्रीतोद्विजसत्तम ॥ २२५ ॥ मयासहसकृत्वास्तेसख्यंसेवकदुःखहा ॥ करोमिकंदुकाक्रीडांगुरो
तेनसहानिशम् ॥ २२६ ॥ एतन्मेवचनंश्रुत्वागच्छामिनहियद्यपि ॥ प्रतीत्याचमयाप्रोक्तंतथापितवसन्निधौ ॥ २२७ ॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ सप्तवर्ष
सहस्राणिभक्त्यापरमयामया ॥ आराधितोऽपिमेविष्णुर्दर्शनंनददौविभुः ॥ २२८ ॥ अहोविष्णुंसमाराध्यपंचाहान्येवसत्तम ॥ त्वयासंदर्शनंप्राप्तंदैवतै
रपिदुर्ल्लभम् ॥ २२९ ॥ धन्योऽसित्वंकृतार्थोऽसिसाक्षाद्देवस्त्वमुच्यते ॥ यतस्त्वयासहस्वामीप्रेम्णासख्यंचकारह ॥ २३० ॥ यदामयितवस्नेहोविद्यतेद्वि
जसत्तम ॥ कथंकथयमेविप्रदुर्ल्लभंविष्णुदर्शनम् ॥ २३१ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोगुरुणाविप्रोविपिनेनिजमाश्रमम् ॥ जगामविस्मितोधीमा
न्विष्णुभक्तिपरायणः ॥ २३२ ॥ अथान्यस्मिन्दिनेगत्वाकंदुकक्रीडनंकृतम् ॥ उवाचेतिजगन्नाथंदयालुंविनयान्वितः ॥ २३३ ॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥
गुरुर्हिममदेवेंद्रतवदर्शनमिच्छति ॥ काज्ञातेतिष्ठतोब्रूहिदयालोकमलापते ॥ २३४ ॥ एकांतभक्तोविप्रोसौतवपद्मनिभेक्षण ॥ अतस्तस्मैसुरश्रेष्ठदर्शनं
दातुमर्हसि ॥ २३५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अनेकजन्मविप्रेन्द्रभक्त्यापरमयात्वया ॥ पूजितोऽहमतोदत्तंदर्शनंतेमयाधुना ॥ २३६ ॥ कतिचिद्दि
वसांतेनमामभ्यर्च्यद्विजःसच ॥ मांद्रष्टुमिच्छतिप्राज्ञस्त्वदृश्यंदैवतैरपि ॥ २३७ ॥ ममसोपिमहाभक्तोमत्सपर्यापरायणः ॥ ममसंदर्शनंतस्मात्कदाचि
द्विजलप्स्यति ॥ २३८ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वासाविप्रःकमलापतिम् ॥ इत्युवाचपुनर्भक्त्याकेशवंक्लेशनाशनम् ॥ २३९ ॥
॥ ॥ भद्रतनुरुवाच ॥ ॥ अनुग्रहोस्तिदेवेशयदामयिजगत्पते ॥ तदामेसंमुखेदेहिदर्शनंभक्तवत्सल ॥२४०॥ अयाचतगुरुर्दैवतवदर्शनदक्षिणाम् ॥
अहोमेगुरवेदत्वादर्शनंपाहिमांप्रभो ॥२४१॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यदानूनंत्वयोत्सृष्टामत्संदर्शनदक्षिणा ॥ तदागुरुंसमानीयदर्शनंममकारय ॥२४२॥
इत्याज्ञप्तस्ततस्तेनगुरोराश्रममुत्तमम् ॥ ययौभद्रतनुःप्रीत्यापुनःस्वगुरुरागतः ॥ २४३ ॥ तस्मिन्विप्रेसमायातेदान्तेदातृवरेहरिः ॥ आत्मानं
दर्शयामाससर्वलक्षणसंयुतम् ॥ २४४ ॥ ततोहरिंसमालोक्यसाविप्रोहारिभक्तिकृत् ॥ बद्धाञ्जलिस्तमस्तौषीद्धर्षबाष्पविलोचनः ॥ २४५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ॥ दांतउवाच ॥ ॥ दयालोकमलाकांतशरणागतपालक ॥ नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमोनमः ॥ २४६ ॥ अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलंत
पः ॥ अद्यमेसफलंसर्वंप्राप्तंत्वद्दर्शनंमया ॥२४७॥ पूर्वमालोचितंयद्यद्वचनंश्रीपतेप्रभो ॥ सिंधुकोटिगभीरस्यप्रसृतंपुरतस्तव ॥२४८॥ स्तोत्रंतन्नास्ति
संसारेवागीशस्यजगत्पतेः ॥ येनस्तोत्रेणतेप्रीतिंजनयिष्यामिचेतसि ॥ २४९ ॥ रक्षरक्षप्रभोरक्षमांप्रसीदजगत्पते ॥ त्वद्दासदासदासानांदासत्वेनापिमां
वृणु ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ततःप्रहस्यदेवेशोभक्तिग्राहीदयामयः ॥ करारविंदंतन्मूर्ध्निदत्वाप्राहेतिजैमिने ॥ २५० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥
मद्भक्तोऽसिद्विजश्रेष्ठप्राप्तंमद्दर्शनंत्वया ॥ मत्प्रसादेनभद्रंतेसर्वमेवभविष्यति ॥ २५१ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तमालिङ्ग्यततोदांतंप्रेम्णाभद्रतनुंचत
म् ॥ तत्रैवांतर्दधेविप्रसहसापरमेश्वरः ॥ २५२ ॥ तस्मिन्क्षेत्रवरेपुण्येदुर्लभेपुरुषोत्तमे ॥ क्रियायोगैर्हरिन्दृष्ट्वादांतोधामपरंययौ ॥ २५३ ॥ सोऽपिभद्रतनु
र्विप्रोहरिभक्तिपरायणः ॥ आयुषोंतेंययौमोक्षंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ २५४ ॥ एकाहमपियोभक्त्यापूजयेत्परमेश्वरम् ॥ बहुजन्मकृतंपापंप्रीतिःसंवर्द्धतेह
रौ ॥ २५५ ॥ अद्यापित्रिदशाःसर्वेब्रह्माद्याअपिजैमिने ॥ प्रभावंनहिजानंतिहरिभक्तस्यभूतले ॥ २५६ ॥ कर्मभूमिरियंविप्रस्वर्गादपिचदुर्लभा ॥ यत्रवि
ष्णुंसमभ्यर्च्यमर्त्याःस्युःसुरवंदिताः॥२५७॥शक्राद्यास्त्रिदशाःसर्वेसुपुण्यक्षयभीरवः॥अन्योन्यमपिजल्पंतोऽनिशंचद्विजसत्तम॥२५८॥भूयएवगमिष्यामः
कर्मभूमिंकदावयम् ॥ कदातत्रकरिष्यामःपूजांश्रीकमलापतेः ॥ २५९ ॥ अतिधन्याइमेलोकाअस्मत्तोपिमहत्तराः ॥ दुर्लभेभारतेवर्षेपूजयंतिहरिंप्रभु
म् ॥२६०॥ अहोभारतवर्षस्यकःशक्तोगुणभाषणे ॥ यत्राराध्यहरिंपूर्ववयंदेवत्वमागताः ॥२६१॥ इत्थंदेवगणाःसर्वेवासवाद्याद्विजोत्तम ॥ नित्यंभारतभू
भागंप्रशंसंतिशुभप्रदम्॥२६२॥तत्रजन्मसमासाद्ययेननाराधितोहरिः ॥ तत्तुल्यःकोऽपिसंसारेकोऽपिदृष्टःश्रुतोनच ॥२६३॥सत्यंसत्यंपुनरपिगद्यतेसत्यमे
वतत्॥विश्वात्मानंसकृदपिमानवायेऽर्चयंतिच ॥२६४॥ अप्यश्रांतंद्विजसुदृढयाकर्मभूमौचभक्त्या ॥मुक्ताःपापैःसुकररचितैर्यांतिकैवल्यमाशु ॥ २६५ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपुरुषोत्तमक्षेत्रेभद्रतनुवरप्रदानंनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ छ ॥ छ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ तीर्थश्रेष्ठमितिप्रो
क्तंयत्त्वयापुरुषोत्तमम् ॥ तन्माहात्म्यंगुरोब्रूहियदितेमय्यनुग्रहः ॥ १ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ पुरुषोत्तमस्यमाहात्म्यंसमासेनशृणुद्विज ॥ सम्यग्वक्तुंजग
त्यस्मिन्कःशक्तोविष्णुनाविना ॥ २ ॥ लवणांभोनिधेस्तीरंपुरुषोत्तमसंज्ञितम् ॥ पुरंतद्ब्राह्मणश्रेष्ठस्वर्गादपिचदुर्लभम् ॥ ३ ॥ स्वयमास्तिपुरेतस्मि
न्यतःश्रीपुरुषोत्तमः ॥ पुरुषोत्तममित्युक्तंतस्मात्तन्नामकोविदैः ॥ ४ ॥ क्षेत्रंतद्दुर्लभंविप्रसमंतादशयोजनम् ॥ तत्रस्थदेहिनोदेवैर्दृश्यंतेचचतुर्भु

१ नश्यतीत्यध्याहार्यम् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जाः ॥ ५ ॥ प्रविशन्त्यैवतुतत्क्षेत्रंसर्वैस्युर्विष्णुमूर्तयः ॥ तस्माद्विचारणातत्रनकर्त्तव्याविचक्षणैः ॥ ६ ॥ चाण्डालेनापिसंस्पृष्टंग्राह्यंतत्रान्नमग्रजैः ॥
साक्षाद्विष्णुर्यतस्तत्रचाण्डालोद्विजसत्तम ॥७॥ तत्रान्नपाचिकालक्ष्मीःस्वयंभोक्ताजनार्दनः ॥ तस्मात्तत्रौदनंविप्रदैवतैरपिदुर्लभम् ॥ ८ ॥ हरिभुक्ताव
शिष्टंयत्पवित्रंभुविदुर्लभम् ॥ अन्नंयेभुञ्जतेलोकास्तेषांमुक्तिर्नदुर्लभा ॥ ९ ॥ ब्रह्माद्यास्त्रिदशाःसर्वेतदन्नमतिदुर्लभम् ॥ भुञ्जतेनित्यमागत्यमानु
षाणांचकाकथा ॥ १० ॥ नयस्यरमतेचित्तंतस्मिन्नन्नेसुदुर्लभे ॥ तमेवविष्णुद्वेष्टारंप्राहुःसर्वमहर्षयः ॥ ११ ॥ पवित्रंभुविसर्वत्रयथागङ्गाजलंद्विज ॥
तथापवित्रंसर्वत्रतदन्नंपापनाशनम् ॥ १२ ॥ तदन्नंकोमलंदिव्यंयद्यपिद्विजसत्तम ॥ क्रकचस्योदरप्रायंतथाप्यघविदारणे ॥ १३ ॥ पूर्वार्जिता
निपापानिक्षयंयास्यंतियस्यवै ॥ भक्तिःप्रवर्ततेयस्यतस्मिन्नन्नेसुदुर्लभे ॥ १४ ॥ बहुजन्मार्जितंपुण्यंयस्ययास्यतिसंक्षयम् ॥ तस्मिन्नन्नेद्विजश्रे
ष्ठतस्यभक्तिर्नजायते ॥ १५ ॥ इन्द्रद्युम्नस्यसरसिमार्कंडेयह्रदेतथा ॥ रोहिण्यांचसमुद्रेचश्वेतगङ्गाजलेषुच ॥ १६ ॥ स्नानंयेकुर्वतेमर्त्याभ
क्तिभावसमन्विताः ॥ तेषांनविद्यतेजन्मपुनरस्मिन्महीतले ॥ १७ ॥ लवणांभोनिधेस्तोयैःपितरस्तर्पिताद्विज ॥ सर्वदुःखविनिर्मुक्ताव्रजंतिहरिमंदि
रम् ॥ १८ ॥ तीर्थराजःसमुद्रोऽसौकीर्तितस्तत्वदर्शिभिः ॥ तस्मात्तत्रकृतंकर्मसर्वमेवाक्षयंभवेत् ॥ १९ ॥ पित्रर्चनंतथादानंभगवच्चरणार्चन
म् ॥ जपयज्ञंतथान्यच्चतस्मिन्क्षेत्रेमनोरमे ॥ २० ॥ यत्कर्मकुरुतेमर्त्योविष्णुप्रीणनहेतवे ॥ सर्वमेवाक्षयंतच्चभवेन्नास्त्यत्रसंशयः ॥ २१ ॥ बलभद्रंसुभद्रां
चकृष्णंचकमलेक्षणम् ॥ येमानवाःप्रपश्यंतितेषांकिंचिन्नदुर्लभम् ॥ २२ ॥ अदृष्ट्वाश्रीजगन्नाथंसुभद्रांचबलंतथा ॥ मोक्षंनलभतेमर्त्यःकुर्वन्पुण्यशतान्य
पि ॥ २३ ॥ तत्रवेत्रप्रहारेणशरीरंयस्यलोहितम् ॥ तंवंदंतेद्विजश्रेष्ठदेवाःशक्रादयोऽखिलाः ॥ २४ ॥ स्थित्वांतरिक्षेशक्राद्याःसर्वदेवगणाद्विज ॥ विमान
चारिणोऽन्योन्यंप्रवदंतीतिहर्षिताः ॥ २५ ॥ कदामानुष्यमस्मभ्यंदास्यतेकमलापतिः ॥ मनुष्यइवगच्छामस्तदाद्रष्टुंहरिंप्रभुम् ॥ २६ ॥ कदावेत्रप्रहारे
णक्षेत्रेश्रीपुरुषोत्तमे ॥ भविष्यंत्यस्मदीयानिलोहितानिवपूंषिच ॥ २७ ॥ वासवाद्याःसुराःसर्वेतस्मिन्क्षेत्रेवरप्रदे ॥ सदावेत्रप्रहारांश्चवांछंतिद्विजसत्त
म ॥ २८ ॥ तत्राक्षयवटंयेतुभक्त्यापश्यंतिमानवाः ॥ कोटिजन्मार्जितैःपापैर्मुक्तायांतिपरांगतिम् ॥ २९ ॥ सुभद्रांबलभद्रंचजगन्नाथमनामयम् ॥
श्वेतंमाधवदेवेशंमार्कंडेयह्रदंतथा ॥ ३० ॥ व्यामेश्वरंहनूमंतंतत्राक्षय्यंवटंद्विज ॥ पश्यंतिभक्त्यायेमर्त्यास्तेषांमुक्तिर्हिशाश्वती ॥ ३१ ॥ दो
लायमानंगोविन्दंफाल्गुनेमासितत्रये ॥ पश्यंतिमानवाभक्त्यातेषांपुण्यंनिशामय ॥ ३२ ॥ विमुक्ताःसकलैःपापैरंतेयांतिहरेर्गृहम् ॥ ज्ञानंसंप्राप्यत
त्रैवमोक्षंयांतिसुदुर्लभम् ॥ ३३ ॥ चैत्रकेमासिवारुण्यांयोजगन्नाथमीक्षते ॥ समृतःप्रविशेदेहंजगन्नाथस्यजैमिने ॥ ३४ ॥ वैशाखेचैत्रशुक्लायामेका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दश्यांजगत्पतिम् ॥ तृतीयायांचयःपश्येन्मुक्तएवसमानवः ॥ ३५ ॥ प्रविशेद्यस्तुमनुजोमहास्नानंजगत्पतेः ॥ तस्यसिद्ध्यंतिविप्रर्षेसर्वएवमनोरथाः ॥
॥ ३६ ॥ ब्रह्माद्यास्त्रिदशाःसर्वेस्थित्वाकाशेजगत्पतेः ॥ महास्नानंप्रपश्यंतिभक्तिभावसमन्विताः ॥ ३७ ॥ महाज्येष्ठ्यांचविप्रर्षेजगन्नाथमनामयम् ॥
आलोक्यलभतेमर्त्योविष्णोस्तत्परमंपदम् ॥ ३८ ॥ गुंडिकामण्डपंयांतमाषाढेकमलापतिम् ॥ बलभद्रंचयःपश्येत्समुक्तोनात्रसंशयः ॥ ३९ ॥ यः
पश्यतिजगन्नाथंरथस्थंकमलेक्षणम् ॥ तस्यनास्तिपुनर्जन्मसंसारेसर्वदुःखदे ॥ ४० ॥ रथारूढांसुभद्रांचभक्त्यापश्यंतिमानवाः ॥ छिनत्तिभगवांस्तस्य
दुःखदंभवबंधनम् ॥ ४१ ॥ अपुत्रामृतपुत्राचयासुभद्रांप्रपश्यति ॥ बह्वपत्याजीववत्सासानारीभवतिद्विज ॥ ४२ ॥ दुर्भगाकाकवंध्यावासुभद्रांया
प्रपश्यति ॥ सास्वामिसुभगानारीबह्वपत्याभवेत्खलु ॥ ४३ ॥ गुंडिकामंडपस्थंचकृष्णंपश्यतियःपुमान् ॥ बलभद्रंसुभद्रांचसयातिपरमंपदम् ॥ ४४॥
रोगीदुःखीचयःपश्येद्गुण्डिकामंडपेहरिम् ॥ रोगाच्छोकाच्चसहसाजैमिनेसप्रमुच्यते ॥ ४५ ॥ यस्त्वपुत्रोजगन्नाथंगुंडिकामण्डपेस्थितम् ॥ पश्येत्सचाद्रि
जश्रेष्ठपुत्रंप्राप्नोतिवैष्णवम् ॥ ४६ ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनम् ॥ दारार्थीलभतेदारान्मोक्षार्थीमोक्षमाप्नुयात् ॥ ४७ ॥ भ्रष्टराज्योनृपोय
स्तुहरिंपश्यतिभक्तितः ॥ गुंडिकामंडपेविप्रनिजराज्यंलभेतसः ॥ ४८ ॥ शत्रुभिर्वर्जितोयस्तुगुंडिकामंडपेहरिम् ॥ भक्त्यापश्यतिविप्रर्षेतस्यनश्यं
तिशत्रवः ॥ ४९ ॥ गुंडिकामंडपेपश्येद्योराजपीडितोभृशम् ॥ ससद्यएवराजानंस्वकीयंवशमानयेत् ॥ ५० ॥ सर्वासामेवयात्राणांगुंडिकाप्रवराम
ता ॥ तस्मात्सामानवैःकार्यात्यक्त्वाकार्यशतान्यपि ॥ ५१ ॥ शयनेचतथोत्थानेतस्मिन्क्षेत्रेमनोरमे ॥ हरिंपश्यतियोमर्त्यःसदेवैरपिपूज्यते ॥ ५२ ॥
पुरुषोत्तममाहात्म्यंवक्तुंशक्नोतिकःक्षितौ ॥ यस्यप्रवेशमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ॥ ५३ ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया ॥ सर्वेषामेवतीर्था
नांवरिष्ठंपुरुषोत्तमम् ॥ ५४ ॥ संसारसिन्धुमतिनिम्नमिमंतितीर्षुःक्लेशप्रदंविषमपापगणाश्रयंयः ॥ क्षेत्रेसमस्तसुखदेपुरुषोत्तमाख्येपश्येदमुंसुरवरंपुरुषो
त्तमंच ॥ ५५॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपुरुषोत्तममाहात्म्यंनामअष्टादशोऽध्यायः॥१८॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ नारायणप्रपन्नायेनराभ
क्तिसमन्विताः ॥ कदाचिदशुभंतेषांविद्यतेनद्विजोत्तम ॥१॥ पुनरेवप्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंकमलापतेः॥यच्छ्रुत्वामानवाःसर्वेलभंतेपरमंपदम्॥२॥ वासुदेवस्य
माहात्म्यंश्रुत्वातृप्यंतिवैष्णवाः ॥ पाखण्डानहितृप्यंतिनरकेक्लेशभागिनः ॥ ३ ॥ पाखण्डानांसमीपेतुविष्णुमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ नवक्तव्यंद्विजश्रेष्ठवक्तव्यंवै
ष्णवाग्रतः ॥ ४ ॥ पूर्वंत्रेतायुगेविप्रउर्वीशुर्नामजैमिने ॥ आसीत्पापरतोनित्यंधर्मनिंदापरायणः ॥ ५ ॥ ब्रह्मस्वहारीविप्रेन्द्रपरस्त्रीगमनोद्यतः ॥ गोमांसाशी
सुरापीचवेश्याविभ्रमलोलुपः ॥ ६ ॥ शरणागतहंताचपरनिंदाकरःसदा ॥ विश्वासघातीमित्रघ्नोज्ञातिपीडाकरस्तथा ॥ ७ ॥ असत्यभाषीक्रूरश्चपाखं

॥ ४० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

डजनसङ्गभाक् ॥ वृत्तिच्छेदीद्विजातीनांन्यासापहारकस्तथा ॥ ८ ॥ तादृशंतंसमालोक्यदुष्टंपापपरायणम् ॥ आजग्मुर्ज्ञातयःसर्वेक्रुद्धास्तस्यनिजंगृ
हम् ॥ ९ ॥ ॥ ज्ञातयऊचुः ॥ ॥ प्रतिष्ठोपार्जितापूर्वैरस्माकंविमलेकुले ॥ साप्रतिष्ठात्वयामूढविनाशंप्रतिनीयते ॥ १० ॥ धर्ममार्गंपरित्यज्यकुरुषेपातकं
सदा ॥ मद्वंशकीर्तिहननंजातोऽसिज्ञातिदुःखदः ॥ ११ ॥ अतिविस्मयदासृष्टिर्विधातुर्मन्यतेत्वयि ॥ यस्मिन्सिंधौशशीजातस्तत्रक्ष्वेडोद्भवोऽपिच ॥ १२ ॥
अहोशक्तिःकुपुत्राणांसंख्यातुंनचशक्यते ॥ अनेकैःपुरुषैःकीर्तिंसंचितांहंतितत्क्षणात् ॥ १३ ॥ जातेपुत्रोत्तमेवंशःश्रेष्ठःस्यादधमोऽपिच ॥ पुत्रेधमेतुश्रेष्ठो
पिवंशोगच्छतिहीनताम् ॥ १४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाज्ञातयस्तेचतंसर्वेपापिनांवरम् ॥ अपकीर्तिभयात्क्रुद्धास्तत्यजुःसहसाद्विज ॥ १५ ॥
ज्ञातिभिःसपरित्यक्तोजनैःसर्वैश्चधिक्कृतः ॥ प्रपेदेदस्युतांदुःखीविभ्रष्टाखिलवैभवः ॥ १६ ॥ तंदस्युकर्मकुर्वंतंनिर्दयंपरहिंसकम् ॥ धृत्वाजनपदाःसर्वे
भूपालायन्यवेदयन् ॥ १७ ॥ तेनभूमिभुजातस्यपितृस्नेहाद्द्विजोत्तम ॥ नहतोसौदुराचारोनिजदेशाद्बहिष्कृतः ॥ १८ ॥ ततोसौवनमाश्रित्य
दस्युभिःसहनिर्दयः ॥ पांथस्वहरणार्थायतस्थौबहुभिरुद्धतैः ॥ १९ ॥ कदाचित्तटिनीतीरंदस्युभिःसहजैमिने ॥ वनपर्यटनेश्रांतोजगामस्नानहे
तवे ॥ २० ॥ तस्यांतटिन्यांभगवत्परिचर्यापरायणान् ॥ असौददर्शदुष्टात्माब्राह्मणाकृतिनोबहून् ॥ २१ ॥ अथतेब्राह्मणाःसर्वेसमाराध्यजनार्द
नम् ॥ अन्योन्यंकथयामासुर्विहिताअतिकौतुकात् ॥ २२ ॥ अद्यचंपकपुष्पाणिमयात्यक्तानितानिवै ॥ कश्चिद्वदतितांबूलंमयादत्तंमुरारये ॥ २३ ॥ न
खादितव्यंतांबूलंकदाचिदपिजन्मनि ॥ मयाद्यहरयेदत्तंकदलीफलमुत्तमम् ॥ २४ ॥ जन्मजन्मानिचमयाभक्ष्यंचकदलीफलम् ॥ कोपिवक्तिमयादत्तं
हरयेदाडिमीफलम् ॥ २५ ॥ कोऽपिवक्तिमयादत्तंरसालफलमुत्तमम् ॥ अन्योऽन्यमेतद्वदतांतेषांश्रुत्वावचांसिच ॥ २६ ॥ उर्वीशुश्चिन्तयामासकिंप्रदास्यामि
विष्णवे ॥ संसारेयानिवस्तूनिभक्ष्याणिसंतितान्यहम् ॥ २७ ॥ नहिशक्नोमिसंत्यक्तुंकिंदास्यामिमुरारये ॥ नित्यंवनांतरस्थोऽहंचौरोराजभया
कुलः ॥ २८ ॥ शकटारोहणेनास्तिह्यधिकारःकदापिमे ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वादस्युनातेनभूयोभूयोद्विजोत्तम ॥ २९ ॥ शकटंहरयेदत्तंचतुर्वर्ग
प्रदायिने ॥ अथतेब्राह्मणाःसर्वेजग्मुर्विप्रयथागताः ॥ ३० ॥ सोऽपिदस्युर्दस्युभिश्चजगामनिजमाश्रयम् ॥ एकदागुडकंडोलंतेनैवखलुवर्त्मना ॥ ३१ ॥
गृहीत्वापथिकःकश्चित्काकीमंडलमागतः ॥ ततोऽसौसहसादस्युर्निर्भयःपरहिंसकः ॥ ३२ ॥ जहारगुडकंडोलमध्वनीनस्यतस्यच ॥ अथतेदस्यवश्च
क्रुर्गुडकंडोलभंजनम् ॥ ३३ ॥ उर्वीशुश्चापतद्रागेशकटंगुडनिर्मितम् ॥ उर्वीशुःशकटंगौडंसमासाद्यद्विजोत्तम ॥ ३४ ॥ मनसाचिंतयामासवचःस्मर
णपूर्वकम् ॥ अनोमयापुरादत्तंस्वयमेवमुरारये ॥ ३५ ॥ तस्मादनोनमेग्राह्यंकदाचिदिहजन्मनि ॥ विचिन्त्येतिहृदादातुंतदनोगुडनिर्मितम् ॥ ३६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दत्तंविप्रायकस्मैचिन्माधवप्रीतिहेतवे ॥ तांभक्तितस्यविज्ञायमहापातकिनोद्विज ॥ ३७ ॥ जहारसकलंपापंसद्यःप्रीतोजनार्दनः ॥ तस्मिन्नेवदिनेवि
प्रप्रविश्यचमहावनम् ॥ ३८ ॥ हतःपौरजनैःसर्वैरथक्रुद्धैःसउर्विशुः ॥ भगवानथतंनेतुंविमानंस्वर्णनिर्मितम् ॥ ३९ ॥ दूतांश्चप्रेषयामासनानाभरण
भूषितान् ॥ अथतेभगवद्दूतास्तमुर्वीशुंगतैनसम् ॥ ४० ॥ समारोप्यविमानेतंसद्योजग्मुःपुरंहरेः ॥ ततोऽसौहरिसान्निध्यंप्राप्यपुण्यात्मनांवरः ॥ ४१ ॥
पुनर्मन्वंतरशतंस्थित्वाकेशवसन्निधिम् ॥ परंमज्ञानमासाद्यसविवेशतनुंहरेः ॥ ४२ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ येनकेनाप्युपायेनहरिभक्तिकरोनरः ॥
संसारजलधेःपारंराजहंसइवव्रजन् ॥ ४३ ॥ क्षणमेवहरेर्भक्तिर्वर्ततेयस्यचेतसि ॥ तत्पदंपरमंयातिसपापात्मापिगच्छति ॥ ४४ ॥ एकमप्युत्तमंवस्तु
दत्वासौतन्मुरारये ॥ स्वयमेवहिभोक्तव्यंपश्चात्पापोपशांतये ॥ ४५ ॥ यद्वस्तुहरयेदत्तंतच्चदद्याद्विजातये ॥ किंचिच्छेषंनभोक्तव्यंतस्यावश्यंस्वयं
बुधैः ॥ ४६ ॥ वस्तूनिब्राह्मणश्रेष्ठमिष्टानियानिकानिच ॥ अदत्वाविष्णवेतानिनभोक्तव्यानिवैष्णवैः ॥ ४७ ॥ विष्णुनैवेद्यमाहात्म्यंसर्वपापप्रणाश
नम् ॥ सेतिहासंपुनर्वच्मिशृणुविप्रसमाहितः ॥ ४८ ॥ आसीत्सर्वजनिर्नामब्राह्मणःशुद्धवंशजः ॥ शांतोदांतोदयायुक्तोगुरुब्राह्मणपूजकः ॥ ४९ ॥ हरेः
पूजापरश्चैवहरिस्मरणतत्परः ॥ प्रपन्नक्लेशविध्वंसीसत्यवादीजितेन्द्रियः ॥ ५० ॥ प्रातःस्नायीनिजाचारग्राहीहिंसाविवर्जितः ॥ एकादशीव्रतरतो
ज्ञातिपूजापरायणः ॥ ५१ ॥ कदाचित्सद्विजश्रेष्ठःस्वप्नेपश्यच्चकेशवम् ॥ श्यामंविरजपद्माक्षंस्मेरास्यंपीतवाससम् ॥ ५२ ॥ स्वर्णकुण्डलमञ्जीरकिरीटो
ज्ज्वलविग्रहम् ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कंवनमालाविभूषितम् ॥ ५३ ॥ चतुर्बाहुंशङ्खचक्रगदापद्मधरंप्रभुम् ॥ समस्तैर्लक्षणैर्युक्तंस्वर्ण
यज्ञोपवीतिनम् ॥ ५४ ॥ संप्राप्यदर्शनंस्वप्नेसविप्रोजगतीपतेः ॥ कृताञ्जलिस्तमस्तौषीद्रोमांचिततनुर्मुदा ॥ ५५ ॥ तुभ्यंनमोऽस्तुजगतःसकल
स्यभर्त्रेसल्लोकशोकभयरोगविनाशनाय ॥ नारायणायकमलाहृदयप्रियायधर्मार्थकामपरमामृतदायतुभ्यम् ॥ ५६ ॥ पापानिचैवसकलानिमया
कृतानिमत्तेनमोहवशगेनसदामुरारे ॥ तस्माद्बिभेमिजगदंबुनिधेर्गभीरान्मामुद्धरस्वनिजभक्तितरींप्रदाय ॥ ५७ ॥ जानामियद्यपिहरेदुरितंमनुष्यो
व्यामोहमाशुचलभेभुविकैटभारे ॥ पापंतथापिचमुदासततंकरोमितस्मान्नकोऽप्यहमिवास्तिजनोविमूढः ॥ ५८ ॥ पुण्यद्रुमःसुखफलंसहसैवधत्ते
किंवेद्मिनेतिनृहरेकृतपातकोहम् ॥ पुष्पद्रुमार्पणविधौनममास्तिवित्तंनाथप्रसीदभगवन्किमहंकरोमि ॥ ५९ ॥ त्वत्पादपद्मयुगलंपरमामृतस्यस्था ॥ ४१ ॥
नंविहायममचित्तमधुव्रतोऽयम् ॥ नारीमुखंव्रजतिदेवमृतिप्रदंयच्छलेष्मप्रकीर्णमनिशंकमलभ्रमेण ॥ ६० ॥ पाणिःप्रदानरहितोऽनृतभाषिवक्त्रंकर्णौ
चपापश्रवणायसदैवदक्षौ ॥ दोषानिमान्ममहरेहरसेवकस्ययस्मात्तुनाथशरणागतदोषहंता ॥ ६१ ॥ संसारघोरजलधौनृहरेकदाचित्त्वद्भक्तिनौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिहमयासुदृढाचलब्धा ॥ तत्रापिदैववशगोऽहमहो दुरात्मावर्तैतएवसततंममदुःखकालः ॥ ६२ ॥ संसारपारगमनायलसत्पथोऽस्तिकिंसर्वदुःखर
हितःसदयःप्रसन्नः ॥ अंधीकृतस्यममोहमहत्तमिस्त्रैर्दृष्टिस्त्वयीहनकदापिचयातिविष्णो ॥ ६३ ॥ पापात्मनोऽपिममचित्तमिदंमुरारेन
ष्टंविनष्टजनकष्टविनाष्टिकारि ॥ यस्त्वांसमस्तसुरवंदितपादपद्मस्वप्नेपिकेशिमथनाद्यविभोसमीक्षे ॥ ६४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतितेनस्तु
तोदेवोभगवान्कमलापतिः ॥ उवाचवाक्यंवाक्यज्ञःसंसारार्णवतारकः ॥ ६५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥. भक्तिभिस्तवविप्रेंद्रतुष्टोहंनित्यमेव
च ॥ तस्मात्तवाचिरेणैवसर्वंभद्रंभविष्यति ॥ ६६ ॥ पापिनोपितवोद्धारोमयापूर्वंकृतोद्विज ॥ अधुनाममभक्तोऽसिनविपत्तिर्भविष्यति ॥ ६७ ॥
॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ कोऽहंतस्थौपुराविष्णोकिंवापापंमयाकृतम् ॥ पापिनोऽपिममोद्धारःकथंपूर्वंत्वयाकृतः ॥ ६८ ॥ संसारेऽस्मिन्कथंजातोज
नितोऽहंकथंत्वया ॥ एतत्सर्वंविभोब्रूहियतस्त्वंसदयःसदा ॥ ६९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अप्रकाश्यमिदंगुह्यंयद्यापिद्विजसत्तम ॥ तथापि
तववात्सल्यान्निगदामिनिशामय ॥ ७० ॥ पुरात्वंब्राह्मणश्रेष्ठपक्षिवंशसमुद्भवः ॥ भूतोऽसिभूमिभागेषुनिजकर्मविपाकतः ॥ ७१ ॥ क्षुधयातृषया
वापिसततंव्याकुलोभवान् ॥ बभ्रामभक्षयन्कीटान्निर्झरोष्णोदकंतथा ॥७२॥ नानादुःखंसदाभुंजन्पक्षियोनौसमुद्भवः ॥ चतुर्वर्षसहस्राणिस्थितोऽसित्वंपुरा
क्षितौ ॥७३॥ एकदाकुलभद्राख्योब्राह्मणःसर्वतत्त्ववित् ॥पूजयामासमांभक्त्यानैवेद्याद्यैर्नदीतटे ॥७४॥ समभ्यर्च्यसविप्रेंद्रोममनैवेद्यतंदुलम् ॥ ययौतत्रैवनि
क्षिप्यभूयएवनिजंगृहम् ॥ ७५ ॥ ततोवृक्षात्समागत्यक्षुधिनापक्षिणात्वया ॥ ममनैवेद्यसंबंधिभक्षितंसर्वतंदुलम् ॥ ७६ ॥ भुक्तैवसद्योमुक्तोऽसिपात
कैरतिदारुणैः ॥ कदाचित्प्राप्तकालस्त्वंकालधर्मंगतोद्विज ॥ ७७ ॥ त्वामानेतुंमयादूताःप्रेषिताःसर्वथानिजाः ॥ ततोरथेसमारोप्यभवंतंनष्टकल्मष
म् ॥ ७८ ॥ सद्योदूतगणाःसर्वेसमायाताःपरंपदम् ॥ युगकोटिसहस्राणिस्थितोऽसिममसन्निधौ ॥ ७९ ॥ भुंजन्सुखानिसर्वाणिदुर्लभानिसुरैरपि ॥ ततो
यातोऽसिविप्रेन्द्रविशुद्धेब्राह्मणान्वये ॥ ८० ॥ तत्रापिमयिभक्तिस्तेजातातिसुदृढापुनः ॥ क्रियायोगेनमांनित्यंसमाराध्यद्विजोत्तम ॥ ८१ ॥ आयु
षोंतेमत्प्रसादान्मामकंपदमाप्स्यसि ॥ यदातुष्टोऽस्म्यहंविप्रसपापात्मापिमुक्तिभाक् ॥ ८२ ॥ कदाचिद्यस्यरुष्टोस्मिपुण्यात्मापिचपापभाक् ॥ तस्मा
द्ब्राह्मणभद्रंतेभक्तोऽसिममसुव्रत ॥ ८३ ॥ दास्यामितेपरंस्थानंयदलभ्यंसुरैरपि ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंनाथपूर्ववृत्तांतमात्म
नः ॥ ८४ ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामियत्किञ्चिद्ब्रूहितत्प्रभो ॥ कस्यतुष्टोऽसिदेवेन्द्रकस्यरुष्टोऽसिवाप्रभो ॥ ८५ ॥ महत्याकृपयासर्वमेतन्मेवक्तुमर्हसि ॥
॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कर्मणायेनविप्रेन्द्रतुष्टिर्मेंह्यदिजायते ॥ ८६ ॥ क्रोधश्चतत्समस्तंचकथयामिसमासतः ॥ योदयावान्द्विजश्रेष्ठसर्वभूतेषु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वदा ॥ ८७ ॥ अहंकारविहीनश्चतस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ कर्मकुर्यान्मदर्थंयोधर्मभक्तिसमन्वितः ॥ ८८ ॥ ब्रूतेमदर्थंयःशांततस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥
मिष्टंवस्तुसमासाद्यदत्वामेयश्चमानवः ॥ ८९ ॥ मानापमानेसदृशस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ सर्वभूतशरीरस्थंयोमांजानातिमानवः ॥ ९० ॥ परहिंसा
विहीनोयस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ कर्माणिकुरुतेयस्तुसुविचार्यपुनःपुनः ॥ ९१ ॥ गोब्राह्मणहितैषीयस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ स्वयंनिरुक्तंवचनं
यत्नाद्यःपरिपालयेत् ॥ ९२ ॥ प्रपन्नंयातियत्नाद्यस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ ददात्यनुपकारिभ्योदानानिद्विजसत्तम ॥ ९३ ॥ मयिचित्तंसदायस्यत
स्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ कर्मणायेनतुष्टोऽस्मिनिरुक्तंतत्समासतः ॥ ९४ ॥ रुष्टोऽस्मिकर्मणायेनविप्रवच्मिशृणुष्वतम् ॥ परहिंसारतोयस्तुनिर्दयःसर्वजं
तुषु ॥ ९५ ॥ अहंयुःसर्वदाक्रुद्धःसमांनयतिशत्रुताम् ॥ असत्यभाषीक्रूरश्चपरनिंदापरस्तुयः ॥ ९६ ॥ कविवर्तनविध्वंसीसमांनयतिशत्रुताम् ॥
अदृष्टदोषौपितरौस्त्रिंभ्रातृभगिनीतथा ॥ ९७ ॥ मोहात्त्यजतियोमूढःसमांनयतिशत्रुताम् ॥ पितृभिर्भर्त्सनंयस्तुकुरुतेमूढधीर्नरः ॥ ९८ ॥
गुर्ववज्ञाकरोविप्रसमांनयतिशत्रुताम् ॥ आरामच्छेदिनोयेचजलाशयविलायिनः ॥ ९९ ॥ ग्रामनाशकरायेचतेमांनयंतिशत्रुताम् ॥ परस्त्रियं
समालोक्यविषादंयान्तियेजनाः ॥ १०० ॥ शृण्वंतिपापचर्चांचतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा ॥ द्विषंतिनाथंयेमूढाअनाथस्वंहरंतिये ॥ १०१ ॥
विश्वासघातिनोयेचतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ येचगोवीर्यहंतारोवृषलीपतयश्चये ॥ १०२ ॥ अश्वत्थघातिनोयेचतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशा
नांमध्येयेभेदकारिणः ॥ १०३ ॥ परदारातिरक्तायेतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ एकादश्यांभुंजतेयेलोभात्पापधियोनराः ॥ १०४ ॥ वेदनिंदाकरायेचतेषां
रुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ पापबुद्धिरतायेचमित्रद्रोहरतास्तथा ॥ १०५ ॥ धात्रीतरुंचयेघ्नंतितेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ दिवसेमैथुनंयेचकुर्वतेकाममोहिताः ॥ १०६ ॥
रजस्वलास्त्रियांचैवतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ येचादृष्टार्तवांनारींमोहाद्गच्छंतिसत्तम ॥ १०७ ॥ व्रतस्थांचसदाजाल्मास्तेमांनयंतिशत्रुताम् ॥ अमावास्या
तिथौयेचकुर्वतेनिशिभोजनम् ॥ १०८ ॥ भोजनद्वयमेवार्केतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ आमिषंमैथुनंतैलममावास्यादिनेद्विजाः ॥ १०९ ॥ नयेत्यजंतिविप्रे
न्द्रतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपात्तेवदाम्यहम् ॥ ११० ॥ निंदंतिवैष्णवान्येचतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इत्यु
क्त्वाभगवान्विष्णुरदृश्यःसहसाभवत् ॥ १११ ॥ सचविप्रःसमुत्तस्थौत्यक्तनिद्रस्तुमंचतः ॥ केशवोक्तेनवाक्येनसविप्रोहरिभक्तिकृत् ॥ ११२ ॥ संत्यज्यसकलं
कार्यंक्रियायोगरतोऽभवत् ॥ नारायणस्यनैवेद्यंभुंजतोपिफलंत्विदम् ॥ ११३ ॥ हरिपूजाकृतांपुंसांनजानेकिंभवेदिति ॥ समासेनब्रवीमित्वांशृणुसत्तमजैमिने ॥
॥ ११४ ॥ सकृत्कृत्वाहरेःपूजांप्राप्यतेपरमंपदम् ॥ मानुष्यंदुर्लभंलोकेपूजातत्रापिचक्रिणः ॥ ११५ ॥ भक्तिस्तत्रापिविप्रेन्द्रदुर्लभापरिकीर्तिता ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥१६॥ संसाराब्धिंसर्वदुःखप्रपूर्णंततुंवांछायस्यचित्तेस्तिपुंसः ॥ भक्त्यानित्यंवासुदेवस्यपूजांकुर्यादार्यःकर्मणांसोखिलानाम् ॥ ११७ ॥ ॥ इति श्रीपद्म
पुराणेक्रियायोगसारेएकोनविंशतितमोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ विष्णुपूजाफलंविप्रसंक्षेपात्कथितंमया ॥ इदानींव
च्मिदानानिनिशामयसमाहितः ॥ १ ॥ दानंतपोद्वयोर्मध्येदानमेकंपरंस्मृतम् ॥ तपसापापमित्युक्तंनपापोदानकर्मणि ॥ २ ॥ तपःकृतयुगेश्रे
ष्ठंत्रेतायांध्यानमेवच ॥ सपर्याद्वापरेश्रेष्ठादानंश्रेष्ठंकलौयुगे ॥ ३ ॥ तस्मात्कलियुगेदानंप्रीतयेकमलापतेः ॥ कर्तव्यंसततंप्राज्ञैरिच्छद्भिःपरमंपदम् ॥
॥ ४ ॥ कलयाकलयाचन्द्रकलासंवर्द्धतेतथा ॥ दानस्यसागतिःप्रोक्तातपसश्चमनीषिभिः ॥ ५ ॥ पलादपिद्विजश्रेष्ठकर्तव्योवित्तसंग्रहः ॥ संचितं
तुधनंप्राज्ञोदानकर्मणिसंक्षिपेत् ॥ ६ ॥ धनेस्थितोपियोमर्त्योनाश्नातिनददातियः ॥ दरिद्रःसचविज्ञेयोदानभोगविवर्जितः॥ ७ ॥ वित्तंकेनसहाया
तियातितेनतुकोद्विज ॥ आयातितत्पुरादत्तमिहपंचत्वमागते ॥ ८ ॥ दत्वादत्वासदादानंमानवायेदरिद्रति ॥ नतेदरिद्राविज्ञेयाःपरलोकेमहेश्वराः
॥ ९ ॥ धनंरक्षंतिकार्पण्याद्येतेज्ञेयाःसुदुःखिताः ॥ अंतेत्यक्त्वाचतत्सर्वंनिराशायांतिजैमिने ॥ १० ॥ परलोकेद्विजश्रेष्ठःसाधुसद्बलवर्जितः ॥
निर्द्धनेबंधुहीनेचनादत्तमुपतिष्ठते ॥ ११ ॥ स्तोकंस्तोकंचविप्रेन्द्रभक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ नित्यंदेयानिदानानिवैष्णवैर्निजभक्तितः ॥ १२ ॥
सर्वेषामेवदानानामन्नदानंद्विजोत्तम ॥ जलदानंचतत्वज्ञैरतिश्रेष्ठंप्रकीर्तितम् ॥ १३ ॥ विनान्नेननतिष्ठंतिप्राणादेहेषुदेहिनाम् ॥ अन्नदःप्राणदोज्ञेयःप्राण
दःसकलप्रदः ॥ १४ ॥ तस्मात्समस्तदानानामन्नदोलभतेफलम् ॥ अन्नदानसमंदानंजलदानंचजैमिने ॥ १५ ॥ विनातोयेननान्नंस्यादतस्तोयंप्रदी
यते ॥ क्षुधातृषापिविप्रेन्द्रद्वेतुल्येतुप्रकीर्तिते ॥ १६ ॥ तस्माद्दत्वाचतोयंचश्रेष्ठंप्रोक्तंमनीषिभिः ॥ जीवनंजीवनंनृणांजीवनंनचजीवनम् ॥ १७ ॥ अ
तोजीवनरक्षार्थंजीवनंप्राज्ञउत्सृजेत् ॥ अन्नंतोयंचविप्रेन्द्रदत्तंयेनमहीतले ॥ १८ ॥ तेनसर्वाणिदानानिकृतानिनात्रसंशयः ॥ अन्नदानस्यमाहात्म्यंजल
दानस्यवैशृणु ॥ १९ ॥ बभूवहास्तिनपुरेकुबेरइववित्तवान् ॥ तस्मिन्नेवपुरेवेश्याबभूवसुरसुंदरी ॥ २० ॥ ख्यातारतिविदग्धेतिसर्वलक्षणसंयुता ॥ तत्र
क्षेमंकरीनामब्राह्मणीश्रेष्ठवंशजा॥२१॥समस्तगुणसम्पन्नाविधवासीद्द्विजात्मजा ॥ साब्राह्मणीद्विजश्रेष्ठजारानुरक्तमानसा ॥२२॥ निषिद्धंकर्मकुर्वंतीत्यक्त्वा
यात्यविवेकताम्॥तयासंनिहिताविप्रवेश्यापिब्राह्मणीचसा॥२३॥चकारसख्यंस्नेहेनवेश्यावृत्तिमुपेत्यसा ॥सावेश्याब्राह्मणीचापिद्वेऽप्येकत्रादिनेदिने ॥२४॥
पापानिचक्रतुःप्रीत्याअसंख्यातानिजैमिने ॥ ततोरतिविदग्धासावृद्धभावमुपागता ॥ २५ ॥ ब्राह्मणीचापिविप्रेन्द्रदुःशीलात्यंतपापिनी ॥ कदाचिद्वारमु
ख्यासाजरंतींतांनिजांसखीम् ॥ २६ ॥ प्राहेतिविस्मिताविप्रवचनंविनयान्विता ॥ ॥ रतिविदग्धोवाच ॥ ॥ सखित्वयासहानेकंदारुणंपातकंकृ

Nepal Sanskrit University, Valmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ २७ ॥ अद्यापिपातकेद्दाष्टिर्महतीवर्ततेमम ॥ सौन्दर्यंचबलंचैवसर्वंमेजरयाहृतम् ॥ २८ ॥ इत्थमस्वास्थ्यकृन्नित्यमाशांत्यकुंनशक्यते ॥
स्थावरंसुमहत्प्राप्तंकृतपातकयामया ॥ २९ ॥ समागतमिवैतर्हिसमीक्ष्यमरणंगतम् ॥ उपार्जितेनपापेनयानिवित्तानिवैमया ॥ ३० ॥ रक्षिष्यंत्यन
पत्यायांमृतायांमयितानिके ॥ तस्मात्सर्वाणिवित्तानिअन्यायोपार्जितानिच ॥ ३१ ॥ दातुमिच्छामिविप्रेभ्योयादित्वंमन्यसेसखि ॥ ॥ ब्राह्मण्यु
वाच ॥ ॥ मयायावन्तिवित्तानिपश्येतिसंचितानिच ॥ ३२ ॥ असत्पात्रेषुदत्तानितानिसर्वाणिनित्यशः ॥ तस्माददहंधनैर्हीनाकिंदास्यामिद्वि
जातये ॥ ३३ ॥ अस्तिचेद्यदिवित्तंतेदानमाशुतदाकुरु ॥ तस्याएवंवचःश्रुत्वासावेश्यात्यंतहर्षिता ॥ ३४ ॥ वित्तेनसकलेनैवअन्नदानंचकारह ॥
हरिशर्माचविप्रेन्द्रोधनवानतिभक्तितः ॥ ३५ ॥ पूजयामाससततंभगवंतंजनार्दनम् ॥ जितेन्द्रियोजितक्रोधोहिंसादम्भविवर्जितः ॥ ३६ ॥ प्रीतये
कमलाभर्तुःसतेपेसुमहत्तपः ॥ गंधपुष्पैश्चबलिभिर्घृतधूपैःप्रदीपकैः ॥ ३७ ॥ पूजयामासदेवेशंनित्यमेवजनार्दनम् ॥ धनवानपिविप्रोऽसौवित्तस्यक्ष
यशंकितः ॥ ३८ ॥ पिपीलिकामूषिकाश्चतथान्येपिचजंतवः ॥ कृपणस्यद्विजश्रेष्ठगृहेनित्यंबुभुक्षिताः ॥ ३९ ॥ उपार्जितंधनंसर्वंस्वयमेवदिनेदिने ॥
बुभुजेब्राह्मणश्रेष्ठदानकर्मविवर्जितः ॥ ४० ॥ सुहृदांब्राह्मणानांचबांधवानांकदापिसः ॥ चकारनचसंभाषामर्थप्रार्थनशंकया ॥ ४१ ॥ विगणय्य
स्ववित्तानिसुबहूनिनिजालये ॥ मत्वाश्रेष्ठमिवात्मानंमोदतेसौद्विजोत्तम ॥ ४२ ॥ कदाचित्प्रातकालेसौब्राह्मणोऽत्यंतवित्तवान् ॥ गणिकाब्राह्मणीसाचए
ककालेमृताद्विज ॥ ४३ ॥ अथदूताःसमायातास्तान्नेतुमतिभीषणाः ॥ धर्मराजस्यदेवस्यपाशमुद्गरपाणयः ॥ ४४ ॥ तेचचण्डादयोदूतास्तान्समादा
यजैमिने ॥ ययुर्धर्मपुरंसद्योदुर्गमेनपथाततः ॥ ४५ ॥ ॥ चण्डउवाच ॥ ॥ आनीतोहरिशर्माचवेश्याचब्राह्मणीचसा ॥ तवाज्ञयाजीवितेशपश्यैता
न्पुरतःस्थितान् ॥ ४६ ॥ तान्समालोक्यजीवेशःप्रहस्यद्विजसत्तम ॥ चित्रगुप्तमितिप्राहसर्वकार्यविचक्षणम् ॥ ४७ ॥ ॥ यमउवाच ॥ एतेषांसर्व
कार्याणिशुभदान्यशुभानिच ॥ मूलाद्विचारयप्राज्ञचित्रगुप्तमहामते ॥ ४८ ॥ यमादेशाततस्तेषांचित्रगुप्तोविचक्षणः ॥ सर्वंविचारयामासशुभकर्माशु
भंतथा ॥ ४९ ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ देवाकर्णयवक्ष्यामिपुण्यंचपातकंतथा ॥ इयंवेश्याब्राह्मणीचहरिशर्माचकारयत् ॥ ५० ॥ एषार
तिविदग्धाख्यागणिकातिदुराशया ॥ चकारयानिपापानिवक्तुंतानिनशक्यते ॥ ५१ ॥ अन्यायोपार्जितैर्वित्तैरखिलैरेवसूर्यज ॥ अन्नदानंचकारेयंग
णिकागतयौवना ॥ ५२ ॥ अन्नदानप्रभावेणयातनागृहवासदैः ॥ त्यक्तेयंपातकैःसर्वैःकोटिजन्मार्जितैरपि ॥ ५३ ॥ अन्नदानंमहा
राजयेकुर्वंतिजनाःक्षितौ ॥ तेपापिनोऽपिगच्छंतितद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ५४ ॥ यावन्त्यन्नानियच्छंतिमानवाःक्षितिमण्डले ॥ तावंत्योब्रह्महत्याश्चतस्यन ॥ ४३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इयंत्यसंशयः ॥ ५५ ॥ अन्नानियच्छतांत्यक्त्वाशरीराणिचपातकम् ॥ गृह्णतामेवपात्राणिसहसायातिसूर्यज ॥ ५६ ॥ तस्मात्पापिनामन्नानिनगृह्णंतिवि
चक्षणाः ॥ मोहाद्गृह्णंतियेमूढास्तएवपापभागिनः ॥ ५७ ॥ शुभकर्माशुभंवापिवेश्यायाःकथितंप्रभो ॥ ब्राह्मण्याःशृणुकर्माणिशुभानिचाशुभानिच ॥
॥ ५८ ॥ इयंक्षेमंकरीनामब्राह्मणीशुद्धवंशजा ॥ भद्रकीर्तिप्रियासर्वंचकारदुरितंप्रभो ॥ ५९ ॥ त्यक्त्वानिजाश्रमाचारंनिजयौवनगर्विता ॥ बभूवात्यंतपा
पिष्ठाजारसंगमलोलुपा ॥ ६० ॥ कदाचिच्छैशवेराजन्खेलंतीशिशुभिःसह ॥ रथ्यायांखननंचक्रेचतुष्कोणसमन्वितम् ॥ ६१ ॥ तस्मिन्नेवदिनेमेघउदका
निववर्षच ॥ पूरितंतज्जलैःखातंतयाविनिर्मितंप्रभो ॥ ६२ ॥ ततोमध्याह्नसमयेगौरेकस्तृषितोनृप ॥ अपिबत्तत्रपानीयंतापितस्तपनातपैः ॥ ६३ ॥ तेनै
वसर्वपापानिविनिष्टानिमहांतिवै ॥ तस्याःसूर्यसुतप्राज्ञजलदानप्रभावतः ॥ ६४ ॥ विमुक्ताःसकलैःपापैर्व्रजेन्नारायणालयम् ॥ कृतपापाहिदेवेशब्राह्मणीयंदु
राशया ॥ ६५ ॥ विमुक्तासकलैःपापैर्जलदानप्रभावतः ॥ अयंविप्रोमहाभक्तोदेवदेवस्यचाक्रिणः ॥ ६६ ॥ ततोऽस्योपरिजीवेशप्रभुरेकोऽच्युतःस्मृतः ॥
॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ चित्रगुप्तस्यतद्वाक्यंसमाकर्ण्यसदंडभृत् ॥ ६७ ॥ तांवेश्यांब्राह्मणींचापिववंदेब्राह्मणंचतम् ॥ दिव्यैःसुवर्णालंकारैर्वस्त्रैर्नाना
विधैस्तथा ॥ ६८ ॥ तेषांपूजांयमःश्रुत्वाकुटुंबिनांचजैमिने ॥ उवाचप्रहसन्वाक्यंसुप्रीतोमृदुलाक्षरम् ॥ ६९ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ यूयंसर्वे
महात्मानोविनष्टाखिलपातकाः ॥ समस्तसुखदंस्थानंगच्छतश्रीपतेःप्रभोः ॥ ७० ॥ तानारोप्यततोदिव्येयमःकांचननिर्मिते ॥ राजहंसयुतेस्थानेप्रे
षयामासचाक्रिणः ॥ ७१ ॥ ततोदिव्यरथारूढाःसर्वाभरणभूषिताः ॥ पुरंभगवतोजग्मुस्तेसर्वेगतपातकाः ॥ ७२ ॥ गणिकाब्राह्मणीसाचविनष्टा
खिलकल्मषा ॥ सान्निध्यंप्राप्यदेवस्यतस्थौविप्रचिरंसुखम् ॥ ७३ ॥ हरिशर्माणमालोक्यसमायांतंजनार्दनः ॥ ददौवरासनंतस्मैस्नेहात्कनकनिर्मितम्॥
॥ ७४ ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चतमभ्यर्च्यद्विजोत्तमम् ॥ वरासनोपविष्टंचपप्रच्छेतिमुदाहरिः ॥ ७५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ द्विजन्मन्कुशलंब्रूहि
मद्भक्तप्रवरोसियत् ॥ चिरंमेमंदिरंतिष्ठसर्वोपद्रववर्जिते ॥ ७६ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ त्वांस्मृत्वापीक्षितोदेवलभतेकुशलंप्रभो ॥ त्वत्सान्निध्यंमया
प्राप्तंकुशलंकिमतःपरम् ॥ ७७ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एतस्यवचनंश्रुत्वाभगवान्प्रणयोदितम् ॥ दत्तवान्निजसारूप्यंप्रीतस्तस्मैद्विजन्मने ॥७८॥
ददौतस्मैसुखंसर्वंदुर्लभंकमलापतिः ॥ आहारमात्रंनददौतत्कार्पण्यंस्मरन्प्रभुः ॥ ७९ ॥ दिनद्वयांतरेविप्रोनिराहारःक्षुधाकुलः ॥ प्रोवाचविष्णुंदेवेशंविन
यावनतःस्थितः ॥८०॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ प्रभोप्राप्तंतवस्थानमनेकतपसांफलैः ॥ अत्रापिक्षुधयानित्यंविफलोऽस्मिकथंप्रभो ॥८१॥ देवकन्या
गणैर्दिव्यैःसंप्राप्तनवयौवनैः ॥ श्वेतचामरवातेनमंचेष्वपिनिवीजितः ॥ ८२ ॥ सुगंधानांप्रसूनानांमहास्रग्भिरलंकृतः ॥ चंदनैर्लिप्तसर्वांगोराजश्रेष्ठइवप्रभो॥

Nepal Sanskrit University ...

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥८३॥ चार्वङ्गीभिःकामिनीभिर्नित्यंमत्पुरतःप्रभो ॥ गीतेननृत्यतेचापिनारायणतवाज्ञया ॥ ८४ ॥ वासवाद्याःसुराःसर्वैरजांसिममपादयोः ॥ शिरःकि
रीटशोभीनिनित्यमेववहंतिवै ॥ ८५ ॥ देवदेवर्षयश्चापिमुनयश्चजगत्पते ॥ स्तुवंतिमांस्तवैर्नित्यंकिंकराइवसर्वदा ॥ ८६ ॥ चतुर्बाहुरहंश्यामः
शङ्खचक्रगदाब्जभृत् ॥ प्रफुल्लपुण्डरीकाक्षःपीतवासाःसुकुण्डलः ॥ ८७ ॥ स्वर्णयज्ञोपवीतीचकिरीटीकुण्डलीतथा ॥ दृश्येत्वमिवदेवाद्यैर्द्वि
तीयोगरुडध्वजः ॥ ८८ ॥ सुखान्येतानिदत्तानिदुर्लभानित्वयाप्रभो ॥ ददासिकथमाहारंनमह्यंपरमेश्वर ॥ ८९ ॥ क्षुधाग्निनाचसु
महच्छरीरंममदह्यते ॥ यथैवज्वलितोवृक्षःकोटरस्थेनवह्निना ॥ ९० ॥ सुखमेतत्त्वयादत्तंहरेमह्यंनरोचते ॥ प्रज्वलज्जठराग्नौतुविह्वलाङ्गाय
के
शव ॥ ९१ ॥ कर्मणामनसावाचात्वांविनाजगदीश्वरम् ॥ नपूजितोमयाकश्चिद्देवदेवगणार्चितः ॥ ९२ ॥ स्वप्नेनापिजगन्नाथतस्यभक्तिःकृतानहि ॥
आहारंकेनदोषेणददासिनहिमेप्रभो ॥ ९३ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ अथासौभगवान्विष्णुःकौतुकीसमुवाचतम् ॥ गच्छब्राह्मणभद्रंतेब्रह्माणं
प्रतिसत्वरम् ॥ ९४ ॥ इतिश्रुत्वावचोविप्रःशीघ्रंब्रह्माणमाययौ ॥ ब्रह्मातंप्रतिप्रोवाचकार्पण्यंतस्यदर्शयन् ॥ ९५ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ दुःखा
दुपार्जितंकर्मदीयतेयन्नभूसुरे ॥ स्वयंनभुंजतेतच्चनष्टमेवनसंशयः ॥ ९६ ॥ कारणंतवदुःखस्यसर्वमेवमयोदितम् ॥ गच्छब्राह्मणभद्रंतेनिःसंदेहोय
मागतः ॥ ९७ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ निजकर्मविपाकोयंत्वत्प्रसादाच्छुतोऽखिलः ॥ इदानींब्रूहिदानानिकानिदेयानिमानवैः ॥ ९८ ॥ ॥ ब्र
ह्मोवाच ॥ ॥ बहूनिसंतिदानानितानिवक्तुंनशक्यते ॥ संक्षेपात्कथ्यतेविप्रनिशामयसमाहितः ॥ ९९ ॥ भूमिदानंद्विजश्रेष्ठसर्वदानोत्तमोत्तमम् ॥ कृतंपु
ण्यात्मनायेनसज्ञेयःसर्वदानकृत् ॥ १०० ॥ गोचर्ममात्रंभूमिंयोददातिद्विजसत्तम ॥ सगच्छेत्परमंस्थानंविमुक्तःसर्वपातकैः ॥ १०१ ॥ भूमिंसस्य
समेतांयोदरिद्रायद्विजातये ॥ ददातिब्राह्मणश्रेष्ठतस्यपुण्यंनिशामय ॥ १०२ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोनारायणपुरंव्रजेत् ॥ तत्रभुंक्तेसुखंसर्वंयावदिंद्राश्चतु
र्दश ॥ १०३ ॥ भूयोभूमिंसमासाद्यसार्वभौमोनृपोभवेत् ॥ चिरंभुक्त्वामहींकृत्स्नांनरोनारायणोभवेत् ॥ १०४ ॥ यस्माद्भूमिर्द्विजैर्ग्राह्यात्यक्त्वादान
शतान्यपि ॥ भूमिदोभूमिनेताचद्वावपिस्वर्गगामिनौ ॥१०५॥ मंदबुद्धिर्द्विजोयस्तुभूमिदानंपरित्यजेत् ॥ प्रतिजन्मनिविप्रेन्द्रसभवेदतिदुःखितः ॥१०६॥
अन्येभ्योऽपिसमादायभूमिदानंयआचरेत् ॥ तस्यविष्णुरतिप्रीतोददातिपरमंपदम् ॥१०७॥ ग्रामंयच्छतियोविप्रदरिद्रायद्विजातये ॥ दापयत्यपिवातस्य
पुण्यंवापिनिशामय ॥ १०८ ॥ यावंतोरेणवोभूमौयावंतोवृष्टिबिंदवः ॥ मन्वंतराणितावंतिविष्णुलोकेवसेत्सुधीः ॥ १०९ ॥ धेनुंपयस्विनींयस्तुसवत्सां ॥ ४४ ॥
यच्छतिद्विज ॥ तस्यब्रवीम्यहंपुण्यमाकर्णयमहात्मनः ॥ ११० ॥ सप्तद्वीपांमहींदत्वासस्यांयत्फलंलभेत् ॥ तत्फलंलभतेमर्त्योधेनुंयच्छन्द्विजात

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ये ॥ १११ ॥ ददातिवृषभंयस्तुब्राह्मणायकुटुंबिने ॥ विमुक्तःपातकैरुद्रैरुद्रलोकंसगच्छति ॥ ११२ ॥ तस्ययावंतिरोमाणिशरीरेवृषभस्यच ॥ ताव
त्कल्पसहस्राणिरुद्रेणसहमोदते ॥ ११३ ॥ यस्तुवेदविदेधेनुंदद्यादुभयतोमुखीम् ॥ नतस्यपुनरावृत्तीरुद्रलोकात्कदाचन ॥ ११४ ॥ वृषंतिलसमायुक्तं
कृष्णंयस्तुप्रयच्छति ॥ सरुद्रभवनेतिष्ठेद्द्विजेन्द्रतिलसंख्यया ॥ ११५ ॥ तिलप्रमाणमपिचस्वर्णंदद्याद्द्विजातये ॥ सयातिविष्णुभवनंकुलकोटिसमन्वि
तः ॥ ११६ ॥ योभक्त्यारजतंयच्छेद्दरिद्रायद्विजातये ॥ चंद्रलोकंसमासाद्यसुधापानंकरोतिसः ॥ ११७ ॥ हीरकंमौक्तिकंचापिप्रवालंचमणिंतथा ॥
योददातिद्विजश्रेष्ठशक्रलोकंसगच्छति ॥ ११८ ॥ अश्वदानंद्विजश्रेष्ठयःकरोतिमहाशयः ॥ गन्धर्वराजराजत्वंसप्राप्नोतिनसंशयः ॥ ११९ ॥ ददातिवा
रणंयस्तुयुवानंदोषवर्जितम् ॥ देवराज्येविभागीसभवेदिन्द्रइवद्विज ॥ १२० ॥ नरदोलांचयोदद्याद्ब्राह्मणायसदक्षिणाम् ॥ सोऽपीन्द्रपदमासाद्यवसेत्क
ल्पचतुष्टयम् ॥ १२१ ॥ शालिग्रामशिलादानंयोददातिद्विजातये ॥ तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिसमासेनशृणुद्विज ॥ १२२ ॥ सप्तद्वीपांमहींदत्वासशैलव
नकाननाम् ॥ यत्फलंतल्लभतेशालग्रामशिलाप्रदः ॥ १२३ ॥ तुलापुरुषदानेनयत्फलंप्राप्यतेनरैः ॥ शालग्रामशिलांयच्छंस्तस्मात्कोटिगुणंलभे
त् ॥ १२४ शालग्रामशिलायेनप्रदत्ताद्विजसत्तम ॥ नूनंतेनप्रदत्तानिभुवनानिचतुर्दश ॥ १२५ ॥ तुलापुरुषदानंयःप्रकरोतिनरोत्तम ॥ दिविदि
व्यांवरधरश्चिरंसचमहीपतिः ॥ १२६ ॥ जननीजठरेभूयस्तस्यजन्मनविद्यते ॥ ददातियस्तुवैकन्यांसालंकारांनरोत्तमः ॥ १२७ ॥ सगच्छेद्विष्णुभ
वनंपुनरावृत्तिवर्जितः ॥ यःकन्याविक्रयंमूढोमोहात्प्रकुरुतेनरः ॥ १२८ ॥ सगच्छेन्नरकंघोरंपुरीषह्रदसंज्ञकम् ॥ विक्रीतायाश्चकन्यायायःपुत्रोजायते
द्विज ॥ १२९ ॥ सचांडालइवज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ कन्याविक्रयिणःपुंसोमुखंपश्येन्नशास्त्रवित् ॥१३०॥ पश्येदज्ञानतोवापिकुर्याद्भास्करदर्शनम् ॥
यत्किंचित्क्रियतेकर्मकन्याविक्रयिणःपुरः ॥ १३१ ॥ शुभंतत्सकलंकर्मगच्छेद्विफलतांद्विज ॥ कन्याविक्रयिणोनास्तिनरकान्निष्कृतिःपुनः ॥ १३२ ॥
कन्यादानकृतोनास्तिस्वर्गादागमनंपुनः ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपेणब्रवीमिते ॥ १३३ ॥ हीरकक्षितिकन्यानांफलंस्याच्चशताधिकम् ॥ उपानहंचातपत्रं
यस्तुयच्छातिभूतले ॥ १३४ ॥ शृणुतस्यतुवैपुण्यंसंक्षेपेणब्रवीमिते ॥ इहवर्षशतंजीवेत्सर्वसंपत्समन्वितः ॥ १३५ ॥ मृतःशक्रपुरंप्राप्यशतकल्प
चतुष्टयम् ॥ ददातिनूतनंवस्त्रंसयातिपरमांगतिम् ॥ १३६ ॥ वस्त्रंपुरातनंयच्छेद्धेनुंचरजतींतथा ॥ कन्यांरजस्वलांयस्तुससदानरकंव्रजेत् ॥ १३७ ॥
फलदोमानवोविप्रगच्छातित्रिदशालयम् ॥ भुंक्तेकल्पसहस्राणिफलंतत्रामृतोपमम् ॥ १३८ ॥ शाकप्रदोयातिविप्रशंभोर्भगवतःपदम् ॥ तत्रकल्पद्वयं
भुंक्तेपायसंदुर्लभंसुरैः ॥ १३९ ॥ दुग्धदोदधिदश्चैवघृतदस्तक्रदस्तथा ॥ प्राप्नोतिवैसुधापानंपुरोभगवतोहरेः ॥ १४० ॥ पुष्पदोमनुजोविप्रगन्धद

Nepal Sanskrit University : Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्वसुरालयम् ॥ तिष्ठेद्युगसहस्राणिपुष्पगन्धविभूषितः ॥ १४१ ॥ शय्यादानंद्विजश्रेष्ठयःकरोतिद्विजोत्तम ॥ सब्रह्मलोकमागत्यपर्यंकशयनश्चिरम् ॥
॥ १४२ ॥ दीपदःपीठदश्चैवसर्वपापविवर्जितः ॥ दिव्यसिंहासनस्थश्चजलदीपावलीवृतः ॥१४३॥ तांबूलदोनरोराजन्भुविभुंक्तेखिलंशुभम् ॥ दिविदेवा
ङ्गनाक्रोडेसुतस्तांबूलमत्तिवै॥१४४॥विद्यादानंद्विजश्रेष्ठयःकरोतिनरोत्तम॥संप्राप्यसंनिधिंविष्णोस्तिष्ठेद्युगशतद्वयम् ॥१४५॥ ततोज्ञानंसमासाद्यतत्रैव
द्विजसत्तम ॥ प्राप्नोतिदुर्लभंमोक्षंप्रसादात्कमलापतेः ॥ १४६ ॥ अनाथंब्राह्मणंयस्तुपाठयत्यतिदुःखितम् ॥ सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदु
र्लभम् ॥ १४७ ॥ कुलीनोऽपिद्विजश्रेष्ठोनभातिविद्ययाविना ॥ तस्माद्द्विजंपाठयंतःप्रयांतिपरमंपदम् ॥ १४८ ॥ भुविप्रत्यक्षदेवोऽपिब्राह्मणोदेवताश्रयः॥
सर्ववर्णगुरुर्नैवविद्याहीनोविराजते ॥ १४९ ॥ संसारेयानिदानानिसंतिहेमादिकानिच ॥ तानितेनप्रदत्तानिब्राह्मणोयेनपाठितः ॥ १५० ॥ कुर्यात्पुस्त
कदानंयोनरोभक्तिसमन्वितः ॥ तस्यपुण्यंद्विजश्रेष्ठसंक्षेपात्तेवदाम्यहम् ॥ १५१ ॥ तत्राक्षराणियावंतिपत्रेपत्रेचपुस्तके ॥ प्रत्यक्षरेलभेत्पुण्यंकपिलाको
टिदानजम् ॥ १५२ ॥ यावद्दिनंपुस्तकंतत्प्रपठंतिद्विजातयः ॥ तावन्मन्वंतरंतिष्ठेद्वैकुंठेपुस्तकप्रदः ॥ १५३ ॥ एवमादीन्यनेकानिसंतिदानानिभूसुर ॥
सम्यग्वक्तुंजगत्यस्मिन्कःशक्तोद्विशतैरपि ॥ १५४ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिक्रियंतेयानिमानवैः ॥ हन्यंतेतानिपापानितस्माद्दानंसमाचरेत् ॥ १५५ ॥ आ
त्मपुण्येनयद्दानंदीयतेचात्रिभिर्जनैः ॥ यावद्द्रव्यंफलंतस्मात्तस्यदानस्यलभ्यते ॥१५६॥ प्रीतयेकमलाभर्तुर्यद्दानंदीयतेजनैः ॥ तस्यकोटिगुणंपुण्यंलभ
तेनात्रसंशयः ॥ १५७ ॥ तस्मान्नारायणप्रीतिहेतवेमतिमान्नरः ॥ दानंसमाचरेद्विप्रभक्तिकर्मसमन्वितः ॥ १५८ ॥ तपसोऽपिपरंदानंनिरुक्तंतत्वदर्शि
भिः ॥ अतोयत्नादपिप्राज्ञोदानकर्मसमाचरेत् ॥ १५९ ॥ दानंतपोद्वेअपियःप्रकरोतिनरोत्तमः ॥ तस्यतुल्योजगत्यस्मिन्विद्यतेनहिभूसुर ॥ १६० ॥
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेसर्वदानमाहात्म्यंनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाहरिशर्माद्विजोत्तमः ॥
भूयोऽपितंनमस्कृत्यभक्त्याप्राहेतिजैमिने ॥ १ ॥ ॥ हरिशर्मोवाच ॥ ॥ प्रोक्तानियानिदानानिसुबहूनित्वयाप्रभो ॥ कस्मैदेयानिदानानितन्मे
गदितुमर्हसि ॥२॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ सर्वेषामेववर्णानांब्राह्मणःपरमोगुरुः ॥ तस्मैदेयानिदानानिभक्तिश्रद्धासमन्वितैः ॥३॥ सर्वदेवाश्रयोविप्रःप्रत्य
क्षस्त्रिदशोभुवि ॥ सतारयतिदातारंदुस्तरेविश्वसागरे ॥ ४ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ सर्ववर्णगुरुर्विप्रस्त्वयाप्रोक्तःसुरोत्तम ॥ तेषांमध्येतुकःश्रेष्ठःकस्मै
दानंप्रदीयते ॥५॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ सर्वेपिब्राह्मणाःश्रेष्ठाःपूजनीयाःसदैवहि ॥ स्तेयादिदोषतप्तायेब्राह्मणाब्राह्मणोत्तम ॥६॥ अस्माकंद्वेषिणस्तेचपरे
भ्योनकदाचन ॥ अनाचाराद्द्विजाःपूज्यानचशूद्राजितेन्द्रियाः ॥ अभक्ष्यभक्षकागावोलोकानांमातरःस्मृताः ॥ ७ ॥ माहात्म्यंभूमिदेवानांविशेषा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दुच्यतेमया ॥ त्तवस्नेहाद्विजश्रेष्ठनिशामयसमाहितः ॥ ८ ॥ क्षत्रियाणांचवैश्यानांशूद्राणांगुरवोद्विजाः ॥ अन्योन्यंगुरवोविप्राःपूजनीयाश्वभूसुराः ॥ ९ ॥
ब्राह्मणंपूजयेद्यस्तुविष्णुबुद्ध्यानरोत्तम ॥ आयुःपुत्रश्चकीर्तिश्चसंपत्तिस्तस्यवर्द्धते ॥ १० ॥ संचिनोतिद्विजंयस्तुमूढधीर्मानवोभुवि ॥ सुदर्शनेनतच्छी
र्षंहंतुमिच्छतिकेशवः ॥ ११ ॥ पुष्पहस्तंपयोहस्तंदेवहस्तंचजैमिने ॥ ननमेद्ब्राह्मणंप्राज्ञस्तैलाभ्यंगितविग्रहम् ॥ १२ ॥ जलस्थंदेववेश्मस्थंध्यानम
ज्जितचेतसम् ॥ देवपूजांप्रकुर्वंतंननमेद्ब्राह्मणंबुधः ॥ १३॥ वहिष्क्रियांप्रकुर्वंतंभुंजानंचद्विजोत्तम ॥ तथासामानिगायंतंननमेद्ब्राह्मणंबुधः ॥ १४ ॥ ब्राह्म
णायत्रतिष्ठंतिवहवोद्विजसत्तम ॥ प्रत्येकंतुनमस्कारस्तत्रकार्योनधीमता ॥ १५ ॥ कृताभिवादनंविप्रंभक्त्यायोनाभिवादयेत् ॥ सचाण्डालसमोज्ञेयोना
भिवाद्यःकदाचन ॥ १६ ॥ कृतप्रणामंतनयंनमेतांपितरौनच ॥ कृतप्रणामाःसर्वेऽपिनमस्कार्याद्विजैर्द्विजाः॥१७॥ कृतदोषान्द्विजान्गाश्चनद्विषन्तिविचक्ष
णाः॥द्विषंतिवापिमोहेनतेषांरुष्टःसदाहरिः॥१८॥ याचकान्ब्राह्मणान्यस्तुकोपदृष्ट्याप्रपश्यति ॥ सूचीप्ररोपणंतस्यनेत्रयोःकुरुतेयमः ॥१९॥ विप्रानिर्भर्त्स
नंमूढायेनवक्रेणकुर्वते ॥ तस्मिन्वक्रेयमस्तप्तंलोहदंडंददातिवै ॥२०॥ ब्राह्मणोयद्गृहंभुंक्तेतद्गृहेकेशवःस्वयम् ॥ देवताःसकलायेचपितरश्चसुरर्षयः॥२१॥
विप्रपादोदकंयस्तुकणमात्रंवहेद्बुधः॥ देहस्थंपातकंतस्यसर्वमेवाशुनश्यति॥२२॥कोटिब्रह्माण्डमध्येषुसंतितीर्थानियानिवै॥ तीर्थानितानिसर्वाणिविप्रपादे
तुदक्षिणे ॥ २३ ॥ विप्रपादोदकैर्नित्यंसिक्तंस्याद्यस्यमस्तकम् ॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः ॥२४॥ सर्वपापानिघोराणिब्रह्महत्यादिकानिच॥
सद्यस्तस्यविनश्यंतिविप्रपादांबुधारणात् ॥२५॥ क्षयाद्याव्याधयःसर्वाःपरमक्लेशदायिकाः ॥ गच्छंतिविलयंसद्योविप्रपादांबुधारणात् ॥ २६ ॥ पित्रर्थंया
नितोयानिदीयंतेविप्रपादयोः ॥ तैस्तृप्ताःपितरःस्वर्गेतिष्ठंत्याचंद्रतारकम्॥२७॥ प्रक्षाल्यविप्रचरणौदूर्वाभिर्योऽर्चयेद्बुधः॥तेनार्चितोजगत्स्वामीविष्णुःसर्व
सुरोत्तमः ॥ २८ ॥ विप्राणांपादनिर्माल्यंयोमर्त्यःशिरसावहेत् ॥ सत्यंसत्यमहंवच्मितस्यमुक्तिर्हिशाश्वती ॥२९॥ विप्रंप्रदक्षिणीकृत्यवंदतेयोनरोत्तमः॥
प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुन्धरा ॥ ३० ॥ योदद्यात्फलतांबूलंविप्राणांपादसेचनात् ॥ रोगीरोगात्प्रमुच्येतपापीमुच्यतपातकात् ॥३१॥ मुच्यतेवन्ध
नाद्बद्धोविप्राणांपादसेचने ॥ अनपत्याश्चयानार्योमृतापत्याश्चयाःस्त्रियः ॥३२॥ बह्वपत्याजीववत्साविप्रपादस्यसेचनात् ॥माहात्म्यंशृणुविप्रेन्द्रसर्वपापप्र
णाशनम् ॥३३॥ द्विजांघ्रिसेचनस्याहंसमासेनब्रवीमिते ॥ पूर्वंभद्रक्रियोनामपवित्रकुलसंभवः॥३४॥बभूवब्राह्मणोविष्णोःपरिचर्यापरायणः ॥ वेदवित्सद
यःशांतःपितृभक्तिपरायणः ॥३५॥ अतिथीनांकृतापूजाज्ञातिपूजाकरस्तथा ॥ एकदासद्विजश्रेष्ठस्तैलाभ्यंगितविग्रहः ॥ ३६ ॥ जगामसरसींस्नातुंगृहीत
तस्नानवस्त्रकः ॥ कृतस्नानःसविप्रेन्द्रोविधिनातर्पणादिकम् ॥ ३७ ॥ चकारसर्वशास्त्रज्ञःसर्वलोकहितेरतः ॥ समाप्यस्नानकर्माणिहरिनामानिकीर्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यन् ॥ ३८ ॥ आजगामस्वकेगेहेहरिपूजापरोऽभवत् ॥ पादौप्रक्षालयामासपानीयैरतिशीतलैः ॥ ३९ ॥ प्रक्षालितांघ्रिहस्तोऽसौब्राह्मणोब्राह्मणार्चकः ॥
स्थापयामाससर्वाणिस्नानोपकरणानिच ॥ ४० ॥ द्वारदेशेद्विजश्रेष्ठनिदाघतपनातपैः ॥ तापितोभषकःकश्चिदाग्निकल्पैःसमागतः ॥ ४१ ॥ विप्रपादो
दकेतस्मिन्प्रसुप्तोत्यंतशीतले ॥ विप्रपादोदकस्पर्शाद्भषकोत्यंतपातकी ॥ ४२ ॥ विमुक्तःपातकैःसर्वैःकोटिजन्मकृतैरपि ॥ ससुप्तोमन्दिरद्वारिभषकोवि
कलस्तृषा ॥४३॥ पानीयंयाचयामासताडितोद्विजकिंकरैः॥ जगामपंचतांसद्यस्तत्रैवभषकोद्विजः ॥ ४४ ॥ द्विजाङ्घ्रिसेचनस्पर्शाद्भषकोवीतकल्मषः ॥
तमालोक्यमहात्मानंमूर्तिमंतमिवेश्वरम् ॥४५॥ विनयावनतःप्राहब्राह्मणोऽसौतपोधनः॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ कस्त्वंब्रूहिमहाभागकेनदुःखीतुकर्मणा ॥
भषकस्यकुलेजातोनानादुःखसमाकुले ॥४६॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ वचनंतस्यविप्रर्षेःसमाकर्ण्यमहायशाः ॥ कथयामासवृत्तांतंमूलतःसर्वमात्मनः॥४७॥
अहमासंसर्वभौमःशङ्कुनामामहाबलः ॥ चतुर्वर्षसहस्राणिमहींकृत्स्नामपालयम् ॥ ४८ ॥ मयाज्ञयाकृताःसर्वेजिताश्चरिपवोयुधि ॥ दत्तानिसर्वदानानिपा
लिताज्ञातयोनिजाः ॥ ४९ ॥ एकदाहंमहाभागसंधितःस्मरसायकैः ॥ बलाज्जनवधूंकांचिज्जहारभृशसुंदरीम् ॥ ५० ॥ तेनपापप्रभावेणममश्रीःसंशयं
गता ॥ ततस्समस्तैर्लोकैश्चनिरस्तोऽहंमहाबलः ॥ ५१ ॥ ततस्तुभ्रष्टराज्योऽहंकाननाभ्यंतरेस्थितः ॥ क्षुधातृषापरिश्रांतःकदाचित्पंचतांगतः ॥ ५२ ॥
अंतकस्यपुरंगत्वादुःखंभुक्तंमयाचिरम् ॥ तदाकर्णयविप्रेन्द्रशृण्वतांचित्तदुःखदम् ॥ ५३ ॥ संतप्तलोहशस्त्रायांतप्तताम्रमयींमहीम् ॥ संरेमेप्रज्वलद्वह्नि
शिखाततिसुभीषणाम् ॥ ५४ ॥ ततस्तुशमनादेशाल्लोहस्तंभंसुभीषणम् ॥ ज्वलतावह्निनातप्तंसमालिङ्ग्यस्थितोऽस्म्यहम् ॥ ५५ ॥ शीतेक्षुरांबुधारा
भिःसिक्तोहंयमकिङ्करैः ॥ दुःखमन्यच्चसुमहद्भुक्तंतत्रयमालये ॥ ५६ ॥ ततोनरकशेषेचजन्मासाद्यमुहुर्मुहुः ॥ पापयोनौमयादुःखमनुभूतंचिरंमहत् ॥
॥ ५७ ॥ त्वत्पादजलसंसर्गान्मुक्तोऽहंपापरज्जुना ॥ गच्छामिपरमंधामदुर्लभंयोगिनामपि ॥ ५८ ॥ त्वंमेगुरुर्द्विजश्रेष्ठनमस्तेऽस्तुमहात्मने ॥ त्वत्प्रसा
दाद्विमुक्तोऽहंपापैर्यामिपुरंहरेः ॥ ५९ ॥ ॥ भद्रक्रियउवाच ॥ ॥ पूर्वजन्मकथाराजन्मनुष्योनकदाचन ॥ अतस्तुतनयंत्यक्त्वासर्वदानीतिमा
चरेत् ॥ ६० ॥ नीतिग्राहीनृपोयस्तुविपत्तिर्नास्तितस्यवै ॥ चिरंभुनक्तिपृथिवींकंटकैःपरिवर्जिताम् ॥ ६१ ॥ यस्मैनरोचतेनीतिर्भूपालायदुरात्मने ॥
भ्रष्टश्रीरचिरेणापिसभवेन्नात्रसंशयः ॥ ६२ ॥ आयुर्बलंयशोमित्रंविजयंसुखमिच्छता ॥ मंत्रिणःपंडितारााज्ञानियोज्याःसर्वदैवहि ॥ ६३ ॥ अवज्ञायमहीभ
र्तुस्त्यजंतेसादरंबुधाः ॥ सभायांबुधहीनायांनीतिर्बलवतीनहि ॥ ६४ ॥ ततोनीतौविनष्टायांसहसाधरणीपतेः ॥ राजश्रियोविनश्यंतिसकोशबलवा

१ भषकः श्वा ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हनाः ॥ ६५ ॥ ब्राह्मणान्गणकांश्चैववैद्यांश्चबांधवांस्तथा ॥ नृपाःकल्याणमिच्छंतिनद्विषंतिकदाचन ॥ ६६ ॥ गतश्रीर्गणकद्वेष्टावैद्यद्वेष्टायुवर्जितः ॥ ज्ञा
तिद्वेष्टानिष्कुलःस्याद्द्विजद्वेष्टाखिलार्तिभाक् ॥ ६७ ॥ राजानःपितरःप्रोक्ताःपुत्राजानपदास्तथा ॥ ततोभूपाःपालयंतिप्रजाःपुत्रमिवौरसान् ॥ ६८ ॥ पौ
रलोकेतथाकुर्याद्यथास्नेहोनिजात्मजे ॥ प्रजापीडाकरायेचभूपालाअतिपापिनः ॥ ६९ ॥ शिरःस्थाविपदस्तेषांविज्ञेयादीर्घदर्शिभिः ॥ विवेकिनोमही
पालाःपालयंतियथाप्रजाः ॥ ७० ॥ तथातानपिदेवेशःपालयत्यनिशंहरिः ॥ प्रजानांपालनंदंडद्वेपिराज्ञेशुभावहे ॥ ७१ ॥ द्वाभ्यांविवर्जिताभूपास्तेविज्ञे
यानृपाधमाः॥दुष्टानांशासनंचैवशिष्टानांप्रतिपालनम्॥७२॥प्रकुर्वंतोमहीपालाश्चिरंनंदंतिभूतले॥न्यायेनोपार्जितंवित्तंयत्नाद्रक्षेन्महीपतिः॥७३॥ दुर्वृत्तोहि
महीपालोविपत्तौनहिविस्तरेत्॥नृपाःकल्याणमिच्छंतोनिजराज्यंशुभाशुभम् ॥७४॥ पश्यंतिनित्यंविप्रेन्द्रसत्वराश्चारचक्षुषा ॥ परचक्रभयंयावन्नायाति
चिंतयेद्भयम् ॥ ७५ ॥ आगतेतुभयेभूपआचरेन्निर्भयोपिच ॥ ज्ञातौवापिचमित्रेवापुत्रेवापिचमंत्रिणि ॥ ७६ ॥ कुर्यान्मुखेनगांभीर्यंमनसाप्रेमकेवलम् ॥
मंत्रिणोज्ञातयःपुत्राःप्रजाश्चभ्रातरस्तथा ॥ ७७ ॥ गांभीर्यहीनंभूपालंमन्यंतेनहिभूपवत् ॥ तिष्ठंतिप्रथमंदूरेनसंतिपुरतस्तथा ॥ ७८ ॥ लोकाश्रयंनहीच्छ
न्तित्यक्तगांभीर्यंभूपतेः ॥ एकश्चमंत्रीराजावैचिरंराज्यत्वमिच्छता ॥ ७९ ॥ कर्तव्यःसकलेराज्येवृद्धयेनहिभूसुर ॥ अत्यंतबुद्धिवृत्तीनांभृत्यानां
सपदंहरेत् ॥ ८० ॥ तस्मात्संसदिभूपालोभृत्यमन्यंनियोजयेत् ॥ मूर्खस्त्रीविजितोराजागीतवाद्यरतःसदा ॥ ८१ ॥ तुरंगवाहनैर्हीनःसहसाविपदंव्रजे
त् ॥ आचारग्रहणंसत्यंस्ववाक्यप्रतिपालनम् ॥ ८२ ॥ गांभीर्यंचेतिभूपानांलक्षणानिद्विजोत्तम ॥ सकथंनृपतिर्यस्तुप्रतापेनविवर्जितः ॥ ८३ ॥
सकथंनृपतिर्येनाऽनिर्जितापरमेदिनी ॥ जितायांपरमेदिन्यांयावत्पादंव्रजेन्नृपः ॥ ८४ ॥ प्रतिपादेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिचाक्षयम् ॥ परभूमि
जयाकांक्षीहतोनृपतिभिर्युधि ॥ ८५ ॥ तदागच्छेत्परंस्थानंविमुक्तःसर्वपातकैः ॥ युधिप्राप्तजयोराजाप्राप्नोतिपरमंपदम् ॥ ८६ ॥ संग्रामेप्राप्त
मृत्युर्वादिवीन्द्रसंपदंलभेत् ॥ त्यक्तशस्त्रंत्यक्तसत्वंपलायनपरायणम् ॥ ८७ ॥ योद्धारंयदियोहंतिसभूपोयात्यधोगतिम् ॥ पलायनपरोयुद्धेतद्धं
ताचद्विजोत्तम ॥ ८८ ॥ तावुभावपितिष्ठेतांनरकेऽत्यंतदुःसहे ॥ युद्धचेत्साहसवान्योद्धातद्धंताचद्विजोत्तम ॥ ८९ ॥ तिष्ठेतांतावपिस्वर्गेयावच्च
न्द्रदिवाकरौ ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया ॥ ९० ॥ प्रजापालनकृद्राजाकदाचिन्नावसीदति ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ इतिब्रुवतिभूपाले
तस्मिन्गलितकल्मषे ॥ ९१ ॥ पुष्पवृष्टिरभूत्तस्मिन्महतीगगनाद्द्विज ॥ अथदूताःसमायाताःकेशवस्यमहात्मनः ॥ ९२ ॥ राजहंसयुतंदिव्यंरथमादाय
सुन्दरम् ॥ रथंसतंसमारुह्यदिव्यंकनकनिर्मितम् ॥ ९३ ॥ जगामविष्णुभवनंसराजागतकल्मषः ॥ विप्रपादोदकस्यैतन्माहात्म्यंतेप्रकीर्तितम् ॥ ९४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तच्छ्रुत्वाभक्तिभावेननरोनिर्वाणमाप्नुयात् ॥ इतितेकथितंसर्वंश्रोतुंयद्वांछितंत्वया ॥ ९५ ॥ गच्छब्राह्मणभद्रंतेचक्रिणोनिलयंप्रति ॥ ॥ हरिशर्मोवाच ॥
क्षुधानलेनमहताशरीरंममदह्यते ॥ ९६ ॥ केनोपायेनभगवन्क्षुधाशांतिर्भवेन्मम ॥ एतन्मेवददेवेशभक्तस्त्वंभक्तवत्सलः ॥ ९७ ॥
प्राप्नोमिसुमहद्दुःखंनित्यंदग्धक्षुधानलैः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ यच्छरीरंत्वयापुष्टंसततंभोजनैःकृतम् ॥ ९८ ॥ भुंक्ष्वतस्यशरीरस्यमांसानि
द्विजसत्तम ॥ आत्मतृप्तिंप्रकुर्वन्तिभोजनेनपरस्यये ॥ मांसानिस्वशरीराणांभुंजतेतेपरत्रहि ॥ ९९ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वा
निष्ठुरंद्विजसत्तमः ॥ पुनस्तुष्टावतंदेवंवचनैःकोमलाक्षरैः ॥ १०० ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ प्रसीददेवदेवेशशरणागतपालक ॥ क्षमस्वसकलंदोषंसुरश्रे
ष्ठनमोऽस्तुते ॥ १०१ ॥ मलमूलप्रकीर्णानिवपूंषिवहतांनृणाम् ॥ सर्वएवप्रभोदोषाःसंतिकेचिद्गुणानच ॥ १०२ ॥ कृतंमयामोहवतादूषणंक्षंतुमर्हसि ॥
शरणापन्नलोकानांसद्भिर्दोषोनचेक्ष्यते ॥ १०३ ॥ आत्मदेहस्यमांसानिभोक्तुंब्रह्मन्नशक्यते ॥ देहिनांवदयद्योग्यंसंतुष्टिर्जायतेयतः ॥ १०४ ॥ इत्ये
वमुक्तंवचनंभक्त्यातेनाग्रजन्मना ॥ उवाचसदयोब्रह्मासर्वज्ञोब्राह्मणप्रियः ॥ १०५ ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ शोकंमाकुरुविप्रेन्द्रशृणुमेवचनंशुभम् ॥
आहारोलभतेयेनप्रकारेणात्रसंप्रति ॥ १०६ ॥ आत्मनोजायतेपुत्रोयथैवात्मातथासुतः ॥ तस्मात्पुत्रकृतंकर्मलभंतेपितरःखलु ॥ १०७ ॥ चिरंति
ष्ठसिदेवस्यभवनेत्यंतशोभने ॥ एवमुक्तस्ततस्तेनसविप्रःक्षुधयाकुलः ॥१०८॥ स्वप्नेसंदर्शनंदत्वापुत्रंवचनमब्रवीत् ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ दीक्षितोऽ
सिसुतश्रेष्ठतथास्तुपरमंशिवम् ॥ १०९ ॥ तवास्मिजनकःसौम्यममदुःखंनिशामय॥तपःप्रभावैःपरमंधामप्राप्तंमयासुत ॥ ११० ॥ क्षुधानलेनसंततस्तत्र
सीदाम्यहंसदा ॥ यदाशयिपितृस्नेहस्तवास्तिसुतसंप्रति ॥ १११ ॥ तदान्नमुदकंचापिमदर्थंदीयतांद्विज ॥ यत्किंचिद्दीयतेपुत्रैःपित्रर्थंक्षितिमंडले ॥
॥ ११२ ॥ लभंतेपितरस्तच्चयत्पुत्राःपितृदेहजाः ॥ पुरापरमयाभक्त्यापूजितोभगवान्मया ॥ ११३ ॥ गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चस्तवपाठैश्चशोभनैः ॥
गंधैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्घृतपूर्णप्रदीपकैः ॥ ११४ ॥ पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चध्यानैरावाहनादिभिः ॥ नदत्तंजगदीशायकृपणेनमयात्मज ॥ ११५ ॥ अन्नमत्रम
पिक्वापिनैवेद्यंपापहारिणे ॥ अतिथेर्नकृतापूजातोयैरन्यैःकदाचन ॥ ११६ ॥ ज्ञातीनांयाचकानांचसंतुष्टिर्नकृतामया ॥ तेनैवकर्मणापुत्रनाराय
णगृहेऽपिच ॥ ११७ ॥ क्षुधानलेनसंतप्तःसीदामिप्रतिवासरे ॥ अतोन्नतोयदानानिदरिद्रायद्विजातये ॥ ११८ ॥ दत्वाक्षिप्रंसुरश्रेष्ठप्राणरक्षांकुरु ॥ ४७ ॥
ष्वभोः ॥ अथवानकरोषित्वंनिष्ठुरत्वाद्यदाभवान् ॥ ११९ ॥ स्वमांसान्येवभोक्ष्यामितदावैविष्णुमंदिरे ॥ अथासौक्षुधितोविप्रःशुष्ककंठोष्ठतालुकः ॥
॥ १२० ॥ इत्युक्त्वादीक्षितंपुत्रमदृश्यःसहसाभवत् ॥ ततःप्रभातेविमलेप्रादुर्भूतेदिवाकरे ॥ १२१ ॥ स्वप्नेयदुक्तंपित्रातुचिंतयामासदीक्षितः ॥ आ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्मनः कर्मदोषेणपरलोकेऽपिमत्पिता ॥ १२२ ॥ क्षुधयादग्धसर्वाङ्गःसीदतिप्रतिवासरम् ॥ धिगस्तुमांमंदधियंकृपणप्रवरञ्जनम् ॥ १२३ ॥ मयापिपितृपु
ण्येननकिञ्चिदपिदीयते ॥ इतिसंचिंत्यवहुधादीक्षितोऽपिद्विजोत्तम ॥ १२४ ॥ ददौदानानिविप्रेभ्यःश्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ तेनपुण्यप्रभावेणतृष
यारहितःक्षुधा ॥ १२५ ॥ तस्थौनारायणागारेयावत्कालंशृणुष्वतत् ॥ चतुर्युगसहस्राणिब्रह्मणोहःप्रकीर्तितम् ॥ १२६ ॥ भवंतितास्मिन्नेवाह्नि
मनवश्चचतुर्दश ॥ इंद्राश्चतुर्दशप्रोक्तास्तस्मिन्नेवदिनेचते ॥ १२७ ॥ भुंजतेब्राह्मणश्रेष्ठविषयान्स्वान्पृथक्पृथक् ॥ एकस्मिन्ब्रह्मदिवसे
भुक्तास्वान्विषयाञ्छुभान् ॥ १२८ ॥ इन्द्राश्चमनवश्चैवविनश्यंतिचतुर्दश ॥ विष्णुलोकेस्थितेतस्मिन्हरिशर्मातिभास्वरे ॥ १२९ ॥ समस्त
सुखदेरम्येब्रह्मणोदिवसोगतः ॥ तत्रासौकालमेतावद्भुक्त्वाभोगान्मनोरमान् ॥ १३० ॥ परमंज्ञानमासाद्यप्रविवेशहरेस्तनुम् ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥
अन्नतोयसमंदानंसंसारेनास्तिजैमिने ॥१३१॥ सर्वदानफलान्येवअन्नतोयप्रदानतः ॥ नचपात्रपरीक्षाचनकालनियमःक्वचित् ॥ २३२ ॥ अन्नतोयप्रदाने
पुनिरुक्तस्तत्वदर्शिभिः ॥ अन्नतोयप्रदानानिकर्तव्यानिसदैवहि ॥१३३॥एतत्पठंतिमनुजाःपरमादरेणमाहात्म्यमन्नजलयोश्चतथाद्विजानाम् ॥ तेप्राप्यचा
न्नजलदानफलंततोऽतेनारायणस्यनिलयंसुखदंप्रयांति ॥१३४॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेअन्नदानजलदानमाहात्म्यंनामएकविंशतितमोऽध्यायः॥
॥ २१ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ गङ्गायाःशुभमाहात्म्यंविष्णुपूजाफलंतथा ॥ अन्नदानस्यमाहात्म्यंजलदानस्यचोत्तमम् ॥१॥ विप्रपादोदकस्या
पिमाहात्म्यंपापनाशनम् ॥ त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंसर्वंसेतिहासंगुरोमया ॥२॥ इदानींमुनिशार्दूलश्रोतुमिच्छामिसादरम् ॥ एकादश्याःफलंसर्वंसर्वपातकनाश
नम् ॥३॥ कस्मादेकादशीश्रेष्ठातस्याःकोवाविधिःस्मृतः ॥ कदाचिक्रियतेकिंवाफलंतस्यावदस्वमे ॥४॥ कावापूज्यतमातत्रदेवतासद्गुणार्णव ॥ अकुर्वतः
स्यात्कोदोषस्तन्मेवक्तुमिहार्हसि ॥५॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ एकादश्याःफलंसर्वंवक्तुंनारायणादृते ॥ शक्नोतिनान्योविप्रर्षेतस्माद्वच्मिसमासतः ॥
॥ ६ ॥ सृष्ट्वादौपुरुषश्रेष्ठःसंसारंसचराचरम् ॥ सर्वेषांदमनार्थायसृष्टवान्पापपूरुषम् ॥ ७ ॥ द्विजातिहत्यामूर्द्धानंमदिरापानलोचनम् ॥ स्वर्णस्तेयंच
वदनंगुरुतल्पगतिःश्रुतिः ॥ ८ ॥ स्त्रीहत्यानासिकंचैवगोहत्यादोषबाहुकम् ॥ न्यासापहारणग्रीवंभ्रूणहत्यागलंतथा ॥ ९ ॥ परस्त्रीगतवुक्षाग्रंसुहृल्लो
कवधोदरम् ॥ शरणापन्नहत्यादिनाभिगर्तावधिकटिम् ॥१०॥गुरुनिंदासक्थिभागंकन्याविक्रयशेफसम्॥विश्वासवाक्यकथनंपायुंप्रीतिवधांघ्रिकम् ॥११॥
उपपातकरोमाणंमहाकायंभयंकरम् ॥ कृष्णवर्णंपिंगनेत्रंस्वाश्रयात्यंतदुःखदम् ॥ १२ ॥ तंदृष्ट्वापापपुरुषमत्युग्रंपुरुषोत्तमम् ॥ सदयश्चिंतयामासप्रजाक्ले
शहरःप्रभुः ॥१३॥ सृष्टोऽयंदुर्जनःक्रूरःस्वाश्रयक्लेशदायकः ॥ प्रजानांदमनार्थायसृजाम्येतस्यकारणम् ॥१४॥ अथासौभगवान्विष्णुर्बभूवस्वयमंतकः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ससर्जरौरवादींश्चनिरयान्पापिदुःखदान् ॥ १५ ॥ पापंयःसेवतेमूढोनयातिपरमंपदम् ॥ यमाज्ञयाव्रजेत्तत्रनरकंरौरवादिकम् ॥ १६ ॥ एकदाभगवान्विष्णुः
प्रजानांदुःखनाशनः।।वैनतेयंसमारुह्यजगामयममंदिरम्॥१७॥तंदृष्ट्वाजगतामीशंनारायणमनामयम् ॥ धूपाद्यैःपूजयामासभास्करिस्तुष्टमानसः ॥ १८॥
यमेनाभ्यर्चितोविष्णुःसर्वलोकैकनायकः ।। उवासद्विजशार्दूलपीठेकनकनिर्मिते ॥ १९ ॥ तत्रोपविष्टोभगवान्यमेनसहदेत्यहा ।। शुश्रावक्रंदनंध्यानंदक्षि
णस्यांदिशिप्रभो ॥ २० ॥ अथासौकमलाकांतोविस्मयाविष्टमानसः ॥ उवाचेतियमंतेषांकुतोऽयंक्रंदनध्वनिः ॥ २१ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ देवपा
तकिनोमर्त्यानिरयेत्यंतदुःखदे ॥ स्वहस्तार्जितदोषेणसीदंतिचममालये ॥ २२ ॥ पापवृक्षफलंविष्णोभोक्तुमत्यंतदुःखदम् ॥ रुदंतिपापिनस्तस्मात्ते
षांध्वनिरसौमहान् ॥ २३ ॥ इत्युक्तःसूर्यपुत्रेणकृष्णःकमललोचनः ॥ जगामसहसातत्रपापवंतोरुदंतिते ॥२४ ॥ तान्दृष्ट्वापापिनोमर्त्यान्रौरवादिषुसंस्थि
तान् ॥ भगवांश्चिंतयामाससहृदिजातदयःप्रभुः ॥२५॥ मयासृष्टाःप्रजाःसर्वादोषेणनिजकर्मणाम् ॥ मयिस्थितेऽपिनरकेसीदंत्येकांतदुःखदे ॥ २६ ॥ एत
च्चान्यच्चविप्रेन्द्रविचिंत्यकरुणामयः ॥ बभूवसहसातत्रस्वयमेकादशीतिथिः ॥ २७ ॥ ततस्तान्पापिनःसर्वान्कारयामासतच्छुतम् ॥ तेचसर्वेपरंधामययुर्ग
लितकल्मषाः ॥ २८ ॥ तस्मादेकादशींविष्णोमूर्तिंविद्धिपरात्मनः ॥ समस्तदुष्कृतिश्रेष्ठंव्रतानांव्रतमुत्तमम् ॥ २९ ॥ एकादशींतिथिंकृत्वापावयंतीज
गत्त्रयम् ॥ शंकितःपापपुरुषोःविष्णुंस्तोतुमुपाययौ ॥ ३० ॥ ततोबद्धाञ्जलिर्भक्त्यासपापपुरुषोद्विज ॥ तुष्टावकमलाकांतंभगवंतंजनार्दनम् ॥ ३१ ॥
तस्यस्तवंसमाकर्ण्यप्रसन्नःपरमेश्वरः ॥ उवाचाहंप्रसन्नोऽस्मिकिंतेभिमतमुच्यताम् ॥ ३२ ॥ ॥ पापपुरुषउवाच ॥ ॥ सृष्टोभगवताविष्णो
निजानुग्रहदुःखदः ॥ एकादश्याःप्रभावेणक्षयंप्राप्नोमिसांप्रतम् ॥ ३३ ॥ मृतेमयिजगत्यस्मिन्सर्वेतेचशरीरिणः ॥ भविष्यंतिविनिर्मुक्ताभवबंधैःशरी
रिणः ॥ ३४ ॥ सर्वेषुचविमुक्तेषुदेहिश्रेष्ठेषुपूरुषम् ॥ संसारकौतुकागारैकैस्त्वंक्रीडिष्यसेप्रभो ॥ ३५ ॥ क्रीडितुंयदितेवांछाजगत्कौतुकमंदिरे ॥
एकादशीतिथिभयात्तदामांत्राहिकेशव ॥ ३६ ॥ अन्यैःपुण्यसहस्रैस्तुमांहंतुंनहिशक्यते ॥ शक्नोत्येकादशीपुण्यामांहंतुंवरदोभव ॥ ३७ ॥ मनुष्यप
शुकीटेषुतथान्येषुचजंतुषु ॥ पर्वतेषुचवृक्षेषुस्थानेषुचजलेषुच ॥ ३८ ॥ नदीषुचसमुद्रेषुवनेषुप्रांतरेषुच ॥ स्वर्गेमर्त्येचपातालेदेवगंधर्वपक्षिषु ॥ ३९ ॥
एकादशीतिथिभयाद्भयान्विष्णोपलायितः ॥ कुत्रापिनिर्भयस्थानंनचतेनचकुत्रचित् ॥ ४० ॥ कोटिब्रह्माण्डमध्येषुदेवदेवसनातन ॥ एकादश्यांतिथौ
स्थातुंमयास्थानंनलभ्यते ॥ ४१ ॥ एकादश्यामहंकुत्रवत्स्यामिनिर्भयःप्रभो ॥ तन्मेकथयदेवेशत्वयासृष्टोस्म्यहेतुकः ॥ ४२ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वा
पापपुरुषःक्लेशनाशनमच्युतम् ॥ भूमौनिपत्यचक्रंदस्नवद्बाष्पविलोचनः ॥ ४३ ॥ ततःप्रहस्यभगवान्मधुकैटभमर्दनः ॥ एकादशीभयात्त्रस्तमुवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चपापपूरुषम् ॥ ४४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठपापपुरुषत्यजशोकंमुदंकुरु ॥ एकादश्यांतिथौयत्रतवस्थानंवदामिते ॥ ४५ ॥
एकादश्यांसमायांत्यांप्रपुनन्त्यांजगत्रयम् ॥ स्थातव्यमन्नमाश्रित्यभवतापापपूरुषः ॥ ४६ ॥ अन्नमाश्रित्यतिष्ठंतंभवंतंपापपूरुषम् ॥ नहनिष्यतिमन्मूर्ति
रियमेकादशीतिथिः ॥ ४७ ॥ ततोदेवोपिविप्रर्षेतत्रैवांतर्हितोभवत् ॥ कृतार्थःपापपुरुषोययौचसयथागतः ॥ ४८ ॥ तस्मादन्नंनभोक्तव्यंकदाचिदपि
सत्तमैः ॥ आत्मनोहितमिच्छद्भिःसंप्राप्तेहरिवासरे ॥ ४९ ॥ संसारेयानिपापानितान्यैवैकादशीदिने ॥ अन्नमाश्रित्यतिष्ठंतिश्रीमन्नारायणाज्ञया ॥५०॥
कुर्वतांसर्वपापानिनरकान्निष्कृतिर्भवेत् ॥येचान्नंभुञ्जतेऽत्रापितेज्ञेयाःपापिनांवराः ॥५१॥ भूयोभूयोदृढंवच्मिश्रूयतांश्रूयतांजनाः ॥ नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंन
भोक्तव्यंकदाचन॥५२॥ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रैरन्यैश्चद्विजसत्तम॥सर्वैरेकादशीकार्याचतुर्वर्गफलप्रदा ॥५३॥ अष्टादशनिमेषास्तुकाष्ठाप्रोक्तामनीषिभिः॥त्रिंश
त्काष्ठाभिरुक्ताचकलासर्वार्थदर्शिभिः ॥५४॥ क्षणंत्रिंशत्कलाभिःस्यान्मुहूर्तोद्वादशक्षणैः ॥ त्रिंशन्मुहूर्तालोकानामहोरात्रःप्रकीर्तितः ॥५५॥ तैःपञ्चदश
भिःपक्षोविज्ञेयोद्विजसत्तम॥ पक्षाभ्यांशुक्लकृष्णाभ्यांमासस्तुपरिकल्पितः ॥५६॥ तस्मिन्मासेद्विजश्रेष्ठपक्षयोःशुक्लकृष्णयोः ॥महापातकयुक्तोपिकरोत्ये
कादशींयदि ॥५७॥सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमवाप्नुयात्॥मातानप्रोच्यतेमाताघाताह्येकादशीतिथिः ॥५८॥ इहैवपालयेन्मातासर्वत्रैकादशीतिथिः॥
एकादशीव्रतंत्यक्त्वाव्रतमन्यत्करोतियः ॥५९॥ स्वकरस्थंमणिंत्यक्त्वालोष्ठंगृह्णातिमूढधीः ॥ एकादशीव्रतंयैस्तुकृतंभक्तिसमन्वितैः॥६०॥तैस्तुयज्ञा
कृताःसर्वेव्रतानिसकलानिच ॥ एकादश्यांचभुञ्जन्तियेमोहात्पापिनोनराः ॥६१॥ शुक्लायांवापिकृष्णायांतेषांरुष्टःसदाहरिः॥ तेनधर्माःकृताःसर्वेलङ्घि
तायेनसातिथिः ॥ ६२ ॥ यथासमस्तदेवानांश्रेष्ठोविष्णुःप्रकीर्तितः ॥ तथासर्वव्रतानांचश्रेष्ठमेकादशीव्रतम् ॥ ६३ ॥ आदित्यानांयथासूर्योनक्षत्रा
णांयथाशशी ॥ तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ॥ ६४ ॥ वृक्षाणांचयथाश्वत्थोवेदानांसामकीर्तितम् ॥ तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ॥
॥ ६५ ॥ कवीनामुशनाश्रेष्ठोवर्णानांब्राह्मणोयथा ॥ तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ॥ ६६ ॥ व्यासःश्रेष्ठोमुनीनांचदेवर्षीणांचनारदः ॥ तथाव्रता
नांसर्वेषांश्रेष्ठमेकादशीव्रतम् ॥ ६७ ॥ यथासमस्तदानानामन्नदानंवरंस्मृतम् ॥ तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ॥ ६८ ॥ यथापुण्यसमंमित्रं
नास्तिशास्त्रसमोगुरुः ॥ तथैवैकादशीतुल्यंव्रतंनास्तिजगत्रये ॥ ६९ ॥ इन्द्रियाणांयथाश्रेष्ठंमनःप्रोक्तंमनीषिभिः ॥ मासानांकार्तिकःश्रेष्ठःपाण्डवानां
यथार्जुनः ॥ ७० ॥ यथासमस्तशास्त्राणांश्रेष्ठावेदाःप्रकीर्तिताः ॥ तथाव्रतानांप्रवरंस्मृतमेकादशीव्रतम् ॥ ७१ ॥ वेदागमपुराणेषुशास्त्रेष्वन्येषुच

१ लावतोपोषितेत्यर्थः ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्विज ॥ कुत्राप्येकादशीतुल्यंव्रतंप्रोक्तंनकोविदैः ॥ ७२ ॥ निर्भयामानवाःसर्वेतिष्ठंतिक्षितिमण्डले ॥ एकादशीव्रतंकृत्वाकिंकरिष्यतिभास्करिः ॥
॥ ७३ ॥ एकामेकादशींसम्यक्कुर्वतांकिंकरोयमः ॥ एकादशीव्रतंतस्मात्कर्तव्यंहिशुभप्रदम् ॥७४॥ एकादशीव्रतविधिंसंक्षेपात्कथयाम्यहम् ॥ समाहि
तमनाभूत्वाशृणुसत्तमजैमिने ॥७५॥ दशम्यांप्रातरुत्थायकर्तव्यंदंतधावनम् ॥ ततस्तैलाद्दतेस्नानंकर्तव्यमन्नवर्जनैः ॥७६॥ततोविष्णुंसमभ्यर्च्यपाद्याद्यै
र्जगदीश्वरम् ॥ हरिध्यानपरोभूत्वाएकभोजनमाचरेत् ॥ ७७ ॥ आमिषंलवणंचैवतथामांसंमसूरकम् ॥ बृहन्माषंतथाशाकंदशम्यांपरिवर्जयेत् ॥ ७८ ॥
द्विर्भोजनंपरान्नंचमधूनिमैथुनंतथा ॥ भोजनंकांस्यपात्रेषुदशम्यांपरिवर्जयेत् ॥ ७९ ॥ निम्बपत्रंचवृंताकंदग्धंजंबीरमेवच ॥ घृतहीनंतथागव्यंदशम्यां
परिवर्जयेत् ॥ ८० ॥ अत्यन्तभोजनंचैवअत्यन्ताशनभोजनम् ॥ तांबूलभक्षणंचैवदशम्यांपरिवर्जयेत् ॥ ८१ ॥ दशम्यांयानिवस्तूनिनिषिद्धानिद्विजो
त्तम ॥ द्वादश्यामपितान्येवनिषिद्धानिनसंशयः ॥ ८२ ॥ दशम्यांविप्रशार्दूलद्वादश्यामपिवैष्णवः ॥ सम्यग्व्रतफलप्रेप्सुर्नकुर्यान्निशिभोजनम् ॥ ८३ ॥
अतोहविष्यंकृत्वातुदशम्यांसत्वरोव्रती ॥ अपराह्णेपुनःकुर्याद्विधिनादंतधावनम् ॥ ८४ ॥ सायंदेवालयंगत्वागृहीत्वाकुसुमाञ्जलिम् ॥ केशवंमनसा
ध्मायन्मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ ८५ ॥ एतद्गृहीतंगोविंदमयात्वत्पुरतोव्रतम् ॥ सिद्धिंगच्छतुनिर्विघ्नंतवपादानुकंपया ॥ ८६ ॥ अतिचंचलचित्तोऽहंलो
भमोहमयोनरः ॥ शक्नोम्येतद्व्रतंकर्तुंकिंतवानुग्रहाद्दते ॥ ८७ ॥ इमौमंत्रौपठित्वातुतमेवकुसुमांजलिम् ॥ दत्वानारायणायाथदंडवत्प्रणमेद्भुवि ॥८८॥
तस्मिन्नेवगृहेविष्णोर्विष्णुस्मरणतत्परः ॥ कुशेनशय्यामास्तीर्यभूमौशयनमाचरेत् ॥ ८९ ॥ ततःप्रभातेविमलेनकुर्याद्दंतधावनम् ॥ कह्लोलैर्मुखशु
द्धिंतुकुर्याद्द्वादशभिर्बुधः ॥ ९० ॥ नित्यक्रियांप्रकुर्वीतविष्णुपूजादिकक्रियाम् ॥ ततोनिशायांविप्रेन्द्रसकलैर्व्रतिभिर्जनैः ॥ ९१ ॥ एकत्रजाग
रंकुर्यात्पुरतोजगतांपतेः ॥ समातृकःसभार्यश्चसभ्रातासपितातथा ॥९२॥ तथासपुत्रमित्रश्चकुरुतेजागरंहरेः॥सतिष्ठेद्विष्णुभवनेचिरंव्रतकरोद्विज ॥९३॥
शङ्खचक्रादिकंचित्रंयोलिखेद्विष्णुमंदिरे ॥ बहुजन्मकृतंपापंहरेत्तस्यजनार्दनः ॥ ९४ ॥ तंडूलचूर्णपंकेनविष्णोरायतनेषुच ॥ अन्यैर्वर्ण्यैश्चवाचित्रं
लिखेत्तस्यफलंशृणु ॥ ९५ ॥ पुत्रपौत्रप्रपौत्रैश्चभुङ्क्तेचसकलंशुभम् ॥ शेषेविष्णुपुरंगत्वातत्रमोक्षमवाप्नुयात् ॥ ९६ ॥ वासरेकमलाभर्तुर्ध्वजारो
पणकृन्नरः ॥ उद्धृत्यकोटिपुरुषान्नारायणपुरंव्रजेत् ॥ ९७ ॥ पताकावह्निभिर्युक्तंविष्णोरायतनंजनः ॥ मण्डयत्यवनीपालःसलभेत्प्रतिजन्म
नि ॥ ९८ ॥ पताकाप्रचलंतीचयावद्धवतिवायुना ॥ तत्कर्तुःपातकंसर्वंतावदेवविनश्यति ॥ ९९ ॥ पताकावलयाःप्राज्ञैर्नानावर्णाहरेर्गृहे ॥
स्थापितव्याःपरंस्थानमिच्छद्भिर्हरिवासरे ॥ १०० ॥ विष्णोःशिरसियच्छत्रंधत्तेचारुतरंजनः ॥ प्रतिजन्मनिविप्रर्षेक्षत्रीभवतिसक्षितौ ॥ १०१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वासरेवासुदेवस्यपुष्पमंडपकृन्नरः ॥ प्रतिपुष्पंलभेत्पुण्यंवाजिमेधशतोत्तरम् ॥ १०२ ॥ वासुदेवदिनेपुष्पैःसुगंधैर्मंडयन्बुधः ॥ यत्नादपिच
कर्तव्यंचतुर्वर्गफलाप्तये ॥ १०३ ॥ योवस्त्रगृहनिर्माणंकुरुतेहरिवासरे ॥ ससौधवासीविप्रर्षेभवतित्रिदशालये ॥ १०४ ॥ निर्मायवस्त्रभवनंतत्रबध्नाति
मानवः ॥ श्वेतंवालोहितंवापिकृष्णंवासोऽच्युतप्रियः ॥ १०५ ॥ शालिग्रामशिलांतत्रप्रतिमांवाश्रियःपतेः ॥ पञ्चामृतेनसंस्नाप्यस्थापयेद्भक्तितो
व्रती ॥ १०६ ॥ आदौस्वस्त्ययनंकुर्यात्संकल्पंचतथाबुधः ॥ यत्नादपिचकर्तव्यंचतुर्वर्गफलाप्तये ॥ १०७ ॥ भूतशुद्धिंनिजांविप्रविधानंशा
स्त्रभाषितैः ॥ ततश्चैकमनाभूत्वागृहीत्वापुष्पमुत्तमम् ॥ १०८ ॥ ध्यायन्नारायणंदेवंहृदयांभोजवासिनम् ॥ आसीनंहेमपीठेचतथामणिमयेपि
च ॥ १०९ ॥ आसीनंहेमपीठेमणिमयज्वलनालंकृतंक्रीडवेशंविभ्रल्लेखोज्ज्वलाभ्रद्युतिरुचिरतनुंदीर्घदोर्भिश्चतुर्भिः ॥ नित्यंविभ्राजमानंसकलकर
लयैःसायुधैःपद्मनेत्रैःपश्यंतंश्रीमुखंतच्छ्रमनुदमनिशंतंभजेऽपाङ्गदृष्ट्या ॥ ११० ॥ आगच्छभगवन्देवसहितःश्रीपतेःप्रिय ॥ कर्तव्याहिमयाभ
क्त्यासपर्यास्मिन्व्रतेतव ॥ १११ ॥ सर्वलक्षणसंपन्नलक्ष्म्यासहजगद्गुरो ॥ अस्मिन्वरासनेतिष्ठयावत्पूजांकरोमिते ॥ ११२ ॥ समस्तलोक
विख्यातकीर्तेनारायणप्रभो ॥ कच्चित्तेकुशलंसर्वंसर्वदसुरार्चित ॥ ११३ ॥ पाद्यंगृहाणदेवेशनारायणसुवासितम् ॥ पादद्वयरजोहारिपवित्रम
तिशीतलम् ॥ ११४ ॥ अर्घ्यंददामितेविष्णोदूर्वापल्लवसंयुतम् ॥ अखंडतंडुलोपेतंपुंडरीकनिभेक्षण ॥ ११५ ॥ इदमाचमनीयंतेसुपवित्रंददा
म्यहम् ॥ गृहाणपरमानंदपरमानंदवर्द्धनम् ॥ ११६ ॥ मयादत्तेनगंधेनजरासंधविनाशन ॥ तवास्तुभूषितंगात्रंलक्ष्मीनाथसुगंधिना ॥ ११७ ॥
ददाम्यहंपवित्रार्थंजगतामादिकारकम् ॥ इदमाचमनंदेवतद्गृहाणसुरेश्वर ॥ ११८ ॥ सृष्टोऽयंविधिनापूर्वंदेवानांतुष्टिवृद्धये ॥ अतस्तुभ्यंसुर
श्रेष्ठधूपोऽयंदीयतेमया ॥ ११९ ॥ तमसःस्तोमसंहर्ताघृतपूर्णोजनार्दन ॥ तवास्तुप्रीतयेदेवएषदीपोजनार्दन ॥ १२० ॥ सोत्तरीयमिदंवस्त्रंव
स्तिश्रोणिसुशोभनम् ॥ ददाम्यहंतेदेवेशसोपवीतंजगद्गुरो ॥ १२१ ॥ अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितम् ॥ मयानिवेदितंभक्त्यागृहाण
परमेश्वर ॥ १२२ ॥ मुखदुर्गन्धहरणंकर्पूरखदिरान्वितम् ॥ गृहाणविष्णोतांबूलंकैवल्यदमहामते ॥ १२३ ॥ विधिनानेनगोविन्द
मुपहारैरनुत्तमैः ॥ पूजयेत्संवृतोभक्त्याप्रहरेषुचतुर्ष्वपि ॥ १२४ ॥ नानोपहारान्हरयेयोयच्छेद्धरिवासरे ॥ वित्तशाठ्यंनकर्तव्यं
कर्मणांफलमिच्छता ॥ १२५ ॥ ततस्तुव्रतिभिःसर्वैर्नारायणपरायणैः ॥ निशिजागरणंकार्य्यंनृत्यगीतस्तवादिभिः ॥ १२६ ॥ प्रदक्षिणंद्विजश्रेष्ठनामा
निकमलापतेः ॥ सर्वपापविनाशीनिस्मर्तव्यानिव्रतेरतैः ॥ १२७ ॥ स्फुरंतंप्रतिवक्रेभ्योहरिनामध्वनिंजनाः ॥ शृण्वंतितेविमुक्ताःस्युर्महद्भिःपापसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चयैः ॥ १२८ ॥ नपाखंडजनालापःकर्तव्योहरिवासरे ॥ पाखंडालापमात्रेणसर्वधर्मोविनश्यति ॥ १२९ ॥ नारायणयशोगीतंप्रतिकंठंविनिःसृतम् ॥
श्रुत्वामूढानतृप्यंतिश्वानोवीणाक्कणंयथा ॥ १३० ॥ संतोहर्षंसमायांतिश्रुत्वागीतंजगत्पतेः ॥ समस्तपापविध्वंसिवीणाक्कणंयथामृगाः ॥ १३१ ॥ गायं
तंहरिगीतानिनृत्यंतिनृत्यमुत्तमम् ॥ तृप्यंतिव्रतिनोदृष्ट्वातृप्यंतिकमलापतेः ॥१३२॥ व्रतिनोयेनतृप्यंतिविष्णोरायतनेद्विज ॥ प्रतिजन्मनिवैतेषांपशुता
शाश्वतीभवेत् ॥१३३॥ नयेगीतानिगायंतिव्रतिनोहरिवासरे ॥ विहीनावचनैस्तेचभ्रमंतिप्रतिजन्मनि ॥ १३४ ॥ मृदंगादीनिवाद्यानिकर्तव्यानिहरेःपुरः ॥
यतोवाद्यैर्भवेत्तुष्टोभगवान्मधुसूदनः ॥ १३५ ॥ कुर्वंतिजागरंविष्णोर्वेदाध्ययनमुत्तमम् ॥ पुराणपठनंवापिकर्तव्यंवैष्णवैर्जनैः ॥ १३६ ॥ रामायणंभा
गवतंभारतंव्यासभाषितम् ॥ अन्यानिचपुराणानिपाठ्यानिहरिवासरे ॥१३७॥ येपठंतिपुरोविष्णोर्येशृण्वन्तिहरेर्दिने ॥ प्रत्यक्षरेलभंतेतेकपिलादानजंफल
म् ॥ १३८ ॥ निशिजागरणंकुर्यात्सानंदोवैष्णवोजनः ॥ जितनिद्रोभवेत्सम्यग्ध्यायतेकेशवंहृदा ॥ १३९ ॥ प्रदक्षिणाकारतयाभूयोभूयोहरेर्दिने ॥
निपत्यदण्डवद्भूमौप्रणमेच्चजनार्दनम् ॥ १४० ॥ ततःप्रभातेविमलेकृतपंचमहाध्वरः ॥ हरिंसंस्नाप्यदुग्धेनपूजयेद्भक्तिमान्व्रती ॥ १४१ ॥ व्रतस्यदक्षिणां
दद्यान्निजशक्त्याद्विजन्मने ॥ ततस्तुद्वादशीमध्येव्रतीपारणमाचरेत् ॥ १४२ ॥ पारणंकुरुतेयस्तुविलंघ्यद्वादशीतिथिम् ॥ जन्मकोट्यर्जितंपुण्यंतस्यचै
वविनश्यति ॥ १४३ ॥ द्वादशीतिथिमध्येतुकर्तव्यंपारणंबुधैः ॥ नकदाचित्त्रयोदश्यांव्रतस्यफलमिच्छुभिः ॥ १४४ ॥ उपवासदिनेविप्रनिशायामपिवै
ष्णवः ॥ उपवासफलप्रेप्सुर्यत्नात्स्वापंविवर्जयेत् ॥ १४५ ॥ विनाजागरणंनूनमुपवासोनिरर्थकः ॥ अतोजागरणंकार्य्यमुभयोरपिपक्षयोः ॥ १४६ ॥
एकादशीव्रतंयेनविधिनानेनकुर्वते ॥ सत्यंसत्यंद्विजश्रेष्ठसर्वेतेमोक्षगामिनः ॥ १४७॥ जन्ममृत्युहरणैकनिदानंसेंद्रदेवनिकरैरपिकार्यम् ॥ वासुदेवदिवस
व्रतसारंजैमिनेत्वमनिशंकुरुयत्नात् ॥ १४८ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेएकादशीमाहात्म्येद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ छ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥
पूर्वंकोचरशोनामराजाभूत्क्षितिमंडले ॥ शांतःपरमधर्मज्ञोराजनीतिविदांवरः ॥ १ ॥ सत्यवादीजितक्रोधोजितवैरिसमुच्चयः ॥ नारायणार्चनपरोहरिसेवा
रतःपरः ॥ २ ॥ सुप्रज्ञानाममहिषीतस्यासीत्प्रियवादिनी ॥ सर्वलक्षणसंपन्नापतिसेवापरायणा ॥ ३ ॥ एकादशीव्रतरतासर्वप्राणिहितैषिणी ॥ जातिस्म
रामहाभागासुशीलावरवर्णिनी ॥ ४ ॥ सराजादशमींकृत्वासदारःपरमार्थवित् ॥ एकादशींनिशीथिन्यांजागरंकर्तुमुद्यतः ॥ ५ ॥ तत्रांतरेद्विजःकश्चिच्छौ
रिर्नाममहीपतेः ॥ आजगाममहातेजास्तस्यजागरमण्डपम् ॥६॥ तमायांतंसभूपालोनारायणपरायणः ॥ पाद्यार्घ्यैःपूजयामाससदारोऽत्यंतहर्षितः ॥ ७ ॥
तेषांमध्येसूपविष्टःसविप्रोखिलतत्ववित् ॥ विष्णुपूजापरांस्तत्रददर्शव्रतिनोबहून् ॥ ८ ॥ पूजयंतिहरिंकेचिन्नानापुष्पैर्मनोरमैः ॥ गंधैर्धूपैस्तथादीपै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुपहारैरनुत्तमैः ॥ ९ ॥ गङ्गामृद्भूषिताःकेचित्तुलसीपत्रमालया ॥ अलंकृताहरेरग्रेनृत्यंतिव्रतिनोमुदा ॥ १० ॥ केचिद्गायंतिगीतानिललितानिहरेःपुनः॥
करतालंसमादायव्रतिनोभगवत्प्रियाः ॥ ११ ॥ स्तवैरनुत्तमैःकेचिन्नारायणमनामयम् ॥ स्तुवंतिजगतामीशंदिव्यार्थैःकमलाक्षरैः ॥ १२ ॥ श्वेतचामरवा
तेनशीतलेनजगत्पतेः ॥ वीजयंतिहरेःप्रीतिंकेचिच्चमहतींतथा ॥ १३ ॥ केचिद्वीणादिकंवाद्यंललितंशुचिमंगलम् ॥ वादयंतोमहात्मानःकेचिद्गायंतिके
शवम् ॥१४॥ सराजाराजमहिषीद्वावप्यत्यंतहर्षितौ ॥ गायतांललितंगीतंनृत्यतांनृत्यमुत्तमम् ॥१५॥ तौदंपतीमहात्मानौनृत्यगीतादिकारिणौ ॥ वाचा
मधुरयाप्राहसशौरिर्ब्राह्मणोत्तमः ॥ १६ ॥ ॥ शौरिरुवाच ॥ ॥ धन्योऽसित्वंमहीपालधन्याचमहिषीतव ॥ चरित्रंयुवयोरेतन्मङ्गलंभुविदुर्लभम् ॥ १७ ॥
त्वांवक्ष्यामियतःकश्चिन्नदृष्टोवैष्णवोत्तमः ॥ त्वयाभूमिभुजापृथ्वीधन्येयंनात्रसंशयः ॥ १८ ॥ एकादशीव्रतमिदंपवित्रंभगवत्प्रियम् ॥ सदारःकुरुषेभूप
तस्मात्त्वंवैष्णवाग्रणीः ॥ १९ ॥ सप्तद्वीपैकनाथश्चसदारस्त्वंनृपोत्तम ॥ नारायणाग्रतःप्रीत्यायतोनृत्यसिगायसि ॥ २० ॥ चरित्रंयुवयोरेतद्दंपत्योर्दृष्टम
द्भुतम् ॥ कस्माद्बुद्धिरियंजातायुवयोरतिनिर्मला ॥ २१ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तस्येदंवाक्यमाकर्ण्यशौरिनाम्नोद्विजन्मनः ॥ ईषद्धास्यमुखीप्राह
सुप्राज्ञातमथोद्विजम् ॥ २२ ॥ ॥ सुप्राज्ञोवाच ॥ ॥ एकादशीप्रभावेनपूर्वमावांद्विजोत्तम ॥ अतिपातकिनौमुक्तौसूर्यजेनमहात्मना ॥ २३ ॥ जा
तिस्मृतिप्रभावेणदिव्यमेकादशीव्रतम् ॥ कुर्वःसंप्रतिविप्रेन्द्रपरमस्थानकाङ्क्षया ॥२४॥ ॥ शौरिरुवाच ॥ ॥ यदिनूनंवरारोहेपूर्वांजातिंत्वमात्मनः ॥
वेत्सिमेब्रूहितांश्रोतुंजायतेकौतुकंहृदि ॥२५॥ पूर्वंस्थिताकाभवतीपतिर्वाकःस्थितस्तव ॥ कथंभास्करिणात्यक्तौयुवांपातकिनावपि ॥२६॥ ॥ सुप्रा
ज्ञोवाच ॥ अप्रकाश्यमिदंवाक्यंयद्यपिद्विजसत्तम ॥ स्थितास्मिवारमुख्याहंरतिशास्त्रविशारदा ॥ २७ ॥ तस्मिञ्जन्मनिपापानिघोराणिसुबहूनिच ॥
मयाकृतानिविप्रेन्द्रनरकक्लेशदानिवै ॥ २८ ॥ अयंनित्योदयोनामशूद्रःस्वाचारवर्जितः ॥ परदारहरःक्रूरःपरद्रव्यापहारकः ॥ २९ ॥ सुरापोमित्र
हंताचभ्रूणहापरहिंसकः ॥ अत्यहंकारयुक्तश्चधर्मनिंदाकरःसदा ॥ ३० ॥ एकदाज्ञातिभिःसर्वैःपरित्यक्तोहिसद्व्रतैः ॥ आजगाममभागारंवेश्याविभ्रमलो
लुपः ॥ ३१ ॥ युवानंसुंदरंदृष्ट्वातमेनंद्विजसत्तम ॥ मयापिप्रीतिमासाद्यसंतुष्टःसुरतैरपि ॥ ३२ ॥ ततोऽनुभूयसुरतंमयासहतपोधन ॥ अयमाहचमां
प्रेम्णाविनयावनतोवचः ॥ ३३ ॥ अहंसुरतशास्त्रज्ञःपरित्यक्तःस्वबंधुभिः ॥ यदित्वंमन्यसेतर्हिस्मिस्तिष्ठाम्यत्रत्वयासह ॥ ३४ ॥ विनयावनतंवाक्यमिदं
शुश्रावतद्द्विज ॥ दंपतीभावमासाद्यसहानेनास्थितास्म्यहम् ॥ ३५ ॥ कदाचिद्द्विजशार्दूलएकादश्यांतिथौहरेः ॥ महद्भिःपीडिताहंचदेहदेहावघातकैः ॥
॥ ३६ ॥ तस्मिन्नेवद्विजश्रेष्ठज्वरजर्जरदेहया ॥ नपीतमुदकंनान्नंभुक्तंचपरयाभिया ॥ ३७ ॥ ममस्नेहोदयोऽयंचतस्मिन्नेवदिनेहरेः ॥ तत्याजान्नंचतोयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चविषण्णइवजन्मना ॥ ३८ ॥ अथरात्रौद्विजश्रेष्ठदीपंप्रज्वाल्यसर्पिषा ॥ मयाकृतंजागरणंज्वरापहतचेतसा ॥ ३९ ॥ नारायणहरेकृष्णरक्षमामितिजल्प
ता ॥ मुहुर्मुहुरनेनापिकृतंजागरणंनिशि ॥ ४० ॥ उपवासप्रभावेणकेशवोच्चारणेनच ॥ आवयोःसकलंपापंविनष्टमभवद्विज ॥ ४१ ॥ ततःप्रभातेविमले
भगवत्युदितेरवौ ॥ ज्वरार्दिताहंपंचत्वंगताब्राह्मणसत्तम ॥ ४२ ॥ संप्राप्तपंचतांदृष्ट्वामामयंचततःशुचिः ॥ सहत्यामरणंभेजेनिंदितःसकलैर्जनैः ॥ ४३ ॥
सूर्य्यजस्यततःप्रेष्यैर्ज्वलदग्निनिभेक्षणैः ॥ बद्धादृढेनपाशेननीतौदुर्गमवर्त्मना ॥ ४४ ॥ शुभकर्माशुभंवापिचित्रगुप्तोयमाज्ञया ॥ सर्वंविचारयामासमूला
त्ससुविचक्षणः ॥ ४५ ॥ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ ॥ यद्यप्येतौमहाबाहोमहापातकिनांवरौ ॥ तथापिपातकैर्मुक्तौह्येकादश्यामुपोषणात् ॥ ४६ ॥
अनिच्छयापियःकुर्यात्पुण्यमेकादशीव्रतम् ॥ सोपिगच्छेत्परंस्थानंसर्वपापविवर्जितः ॥ ४७ ॥ इत्युक्तश्चित्रगुप्तेनधर्मराजोमहायशाः ॥ आसनात्सहसो
त्थायववंदेतामसुंचसः ॥४८॥ सुगंधैश्चंदनैर्दिव्यैर्धूपैःपुष्पैश्चमृत्युना ॥ सुवर्णाभरणैरेवमंडितौपापवर्जितौ ॥४९॥ फलैर्नानाविधैस्तत्रमधुरैरमृतोपमैः ॥
भास्करिःकारयामासप्रीत्याभोजनमावयोः ॥ ५० ॥ अथस्तुत्वास्तवैर्दिव्यैःस्वयमावांयमःप्रभुः ॥ समारोप्यरथेदिव्येप्रोवाचेतिकृताञ्जलिः ॥ ५१ ॥
॥ यमउवाच ॥ ॥ युवांपुण्यवतांश्रेष्ठौसर्वपापविवर्जितौ ॥ यत्रास्तेभगवान्विष्णुर्गच्छेतांतत्रसंप्रति ॥ ५२ ॥ इत्युक्तौधर्मराजेनविनयावनतेनवै ॥
अथैतदुक्तमावाभ्यांनत्वातत्पादपङ्कजे ॥ ५३ ॥ गतव्यंनान्यथादेवतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ किंत्वस्तिनरकंद्रष्टुंत्वद्गृहस्थंस्पृहावयोः ॥ ५४ ॥
यमाज्ञयाततोविप्ररथमारुह्यशोभनम् ॥ दुष्प्रेक्ष्यानिरयादृष्टाआवाभ्यांतत्रविस्तराः ॥ ५५ ॥ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ ॥ तत्रावस्थापाप
वतांयायादृष्टाःपतिव्रते ॥ विस्तरेणसमाख्यातुंतास्ताःसर्वास्त्वमर्हसि ॥ ५६ ॥ पुण्यात्मानःपथायेनव्रजन्तियममंदिरम् ॥ पापात्मान
श्चसुश्रोणितन्मेकथयविस्तरात् ॥ ५७ ॥ पुण्यात्माकीदृशंपश्येत्तत्रैववैवस्वतंप्रभुम् ॥ पुण्यात्मनांपापिनांचपंथानंसुखदुःखदम् ॥ ५८ ॥ ॥ सुप्राज्ञो
वाच ॥ ॥ आदौब्रवीमिपंथानंनृणांपुण्यवतामहम् ॥ शृणुष्वद्विजशार्दूलशृण्वतांप्रीतिवर्द्धनम् ॥ ५९ ॥ प्रस्तरैर्विस्तरैर्बद्धोदिव्यवस्त्रैःसमावृतः ॥
भातिपुण्यवतांपंथाःसर्वोपद्रववर्जितः ॥ ६० ॥ क्वचिद्गंधर्वकन्याभिर्गीयतेगानमद्भुतम् ॥ क्वचिन्मञ्जुशरीराभिरप्सरोभिश्चनृत्यते ॥ ६१ ॥ क्वचिद्वी
णाक्वणंनानावाद्यंचक्रुर्मनोरमम् ॥ क्वचित्कुसुमवृष्टिश्चक्वचिद्वायुश्चशीतलः ॥ ६२ ॥ क्वचित्प्रपाशीततोयाक्वचिच्चभुक्तिशालिकाः ॥ क्वचिद्देवाश्चगंधर्वाः
पठंतिस्तवमुत्तमम् ॥ ६३ ॥ क्वचित्क्वचिद्दीर्घिकाश्चफुल्लपद्माःसुशोभनाः ॥ सुच्छायाःपादपाःक्वापिपुष्पितावंजुलादयः ॥ ६४ ॥ ततस्तुसुखसम्प
न्नाःपथिगच्छंतिमानवाः ॥ पुण्यात्मानोद्विजश्रेष्ठसुखमृत्युमवाप्यच ॥ ६५ ॥ केचित्तुरंगमारूढानानालंकारभूषिताः ॥ उद्दण्डधवलच्छत्रैर्गच्छंत्यावृत्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मस्तकम् ॥ ६६ ॥ केचिद्यांतिगजारूढारथारूढाश्चकेचन ॥ यानारूढाजनाःकेचित्सुखेनयममंदिरम् ॥ ६७ ॥ केचिद्देवाङ्गनाहस्तन्यस्तचामरवायु
भिः ॥ गच्छंतिवीजितामर्त्याःस्तूयमानाःसुरर्षिभिः ॥ ६८ ॥ केचिद्दिव्यायुधधराःस्रक्चन्दनविभूषिताः ॥ भुंजंतोयांतितांबूलंपुण्यात्मानोयमालयम् ॥
॥ ६९ ॥ निजगात्रत्विषाकेचिज्ज्वालयंतोदिशोदश ॥ व्रजंतिशमनागारंजलग्रहनिवासिनः ॥ ७० ॥ केचिच्चपायसंदिव्यंभुंजंतोयांतिसत्तम ॥ सुभक्षणं
प्रकुर्वंतःपथियांतःसुखेनच ॥ ७१ ॥ केचिद्दुग्धंपिबंतश्चकेचिदिक्षुरसंतथा ॥ केचित्तक्रंपिबंतश्चगच्छंतियममंदिरम् ॥ ७२ ॥ केचिद्दधीनिभक्षंतःकेचि
न्नानाफलानिच ॥ केचिन्मधुपिबंतश्चपुण्यवंतोव्रजंतिवै ॥ ७३ ॥ तानागतांस्ततोदृष्ट्वाबहून्धर्मपरायणान् ॥ भास्करींप्रीतिमासाद्यस्वयंनारायणोभ
वेत् ॥ ७४ ॥ चतुर्बाहुःश्यामवर्णःप्रफुल्लकमलेक्षणः ॥ शङ्खचक्रगदापद्मधारीगरुडवाहनः ॥ ७५ ॥ स्वर्णयज्ञोपवीतीचस्मरचारुमहाननः ॥ किरीटीकु
ण्डलीचैववनमालाविभूषितः ॥ ७६ ॥ चित्रगुप्तोमहाप्राज्ञश्चंडाद्यायमकिंकराः ॥ सर्वेनारायणाकाराबभूवुर्मधुरोक्तयः ॥ ७७ ॥ ततःस्वयंधर्मराजस्तान्स
र्वान्मनुजोत्तमान् ॥ परमांप्रीतिमासाद्यमित्रवच्चार्चयेद्द्विज ॥ ७८ ॥ दिव्यरत्नैःफलैश्चैवतेषांपुण्यवतांनृणाम् ॥ भोजनंकारयित्वातुतानुवाचाथभास्क
रिः ॥ ७९ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ यूयंसर्वेमहात्मानोनरकक्लेशभीरवः ॥ निजकर्मप्रभावेणगम्यतांपरमंपदम् ॥ ८० ॥ संसारेजन्मसंप्राप्यपुण्यंयः
कुरुतेनरः ॥ समेपितासमेभ्रातासमेबंधुसमःसुहृत् ॥ ८१ ॥ इत्युक्ताधर्मराजेनतेसर्वेद्विजसत्तम ॥ दिव्यंरथंसमारुह्यनारायणपुरंगताः ॥ ८२ ॥ पुण्या
त्मनांगतिःप्रोक्तासमासेनद्विजोत्तम ॥ पापात्मनांशृणुगतिंविस्तरेणवदाम्यहम् ॥ ८३ ॥ षडशीतिसहस्राणियोजनानिदुरात्मनाम् ॥ प्रोक्तोमार्गस्यवि
स्तारःसर्वदुःखान्वितःसच ॥ ८४ ॥ कुत्रचिद्वह्निवृष्टिश्चकुत्रचिच्चाश्मवर्षणम् ॥ क्वचित्क्वचिद्द्विजश्रेष्ठसंतप्तंतप्तवालुकम् ॥ ८५ ॥ क्वचित्क्वचित्तीक्ष्णाशि
लाःक्वचित्तप्ताशिलास्तथा ॥ क्वचित्क्वचिच्छस्त्रवृष्टिःक्वचिदंगारवर्षणम् ॥ ८६ ॥ क्वचिदग्निरिवातीवसंतप्तावांतिमारुताः ॥ गंभीरांधकराःक्वापितृणावर्त
मुखाद्द्विज ॥ ८७ ॥ क्वचित्कंटकवृष्टिश्चनाराचमयकंटकैः ॥ पाषाणश्रेणयःक्वापिदुःखरोहाःसपन्नगाः ॥ ८८ ॥ गच्छंतिपापिनस्तत्रशुष्ककंठो
ष्ठतालुकाः ॥ एवंबहुविधक्लेशेछायाजलविवर्जिते ॥ ८९ ॥ तस्मिन्मार्गेद्विजश्रेष्ठपापिनोयांतिदुःखिताः ॥ नग्नाविमुक्तकेशाश्चप्रेताकाराभयंकराः ॥
॥ ९० ॥ रुधिरौघप्लुताःकेचित्केचित्कर्दमभूषिताः ॥ केचित्केचिच्चकृष्णांगाःपथिगच्छंतिपापिनः ॥ ९१ ॥ क्रंदंतोव्यथयाकेचित्सबद्बाष्पाकुले
क्षणाः ॥ शोचंतःस्वानिकर्माणिकेचिद्गच्छंतिपापिनः ॥ ९२ ॥ कस्यचिच्चर्मपाशस्यबंधनंपापिनांगले ॥ कंकालेकस्यचिद्बद्धाःकस्यचिच्चपदद्वये
॥ ९३ ॥ गलेसूचसिमुत्कीर्णेपाशंदत्वाहढंरुषा ॥ आकृष्यंतेयमप्रेष्याःकेषांचिच्चकृतैनसाम् ॥ ९४ ॥ वर्त्मस्थान्गुरुपाषाणान्वहंतःकर्णरन्ध्रकैः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

अयोभारांश्चशीर्षग्रैर्वर्जंतिपथिपापिनः ॥ ९५ ॥ कांश्चिद्धुजेषुपाशेषुनयंतियमकिंकराः ॥ ग्रीवासुपापिनःकेचित्करप्रहरणैर्दृढैः ॥ ९६ ॥ क्षिप्त
क्षिप्तायमप्रेष्यानयंतियमकिंकराः ॥ यांत्यधःशिरसःकेचिदूर्ध्वपादास्तथापरे ॥ ९७ ॥ गच्छंतिबाहुभिःकेचिदेकपादाश्चकेचन ॥ इत्येवंविकृता
काराआर्तरावविरावणाः ॥ ९८ ॥ यमदूतैस्ताड्यमानाःपापिनोयांतितत्पथे ॥ तेष्वागतेषुसर्वेषुपापात्मासुरुषायमः ॥ ९९ ॥ दिव्यांमू
र्तिंपरित्यज्यबभूवात्यंतभैरवः ॥ त्रिंशद्योजनदीर्घांगोवापीसदृशलोचनः ॥ १०० ॥ धूम्रवर्णोमहातेजाःप्रलंबोघर्घरध्वनिः ॥ सुदीर्घदशनश्रेणिः
शूर्पोपमनखावलिः ॥ १०१ ॥ प्रचण्डमहिषारूढःसंदष्टदशनच्छदः ॥ दंडहस्तश्चर्मपाशोभ्रुकुटीकुटिलाननः ॥ १०२ ॥ चित्रगुप्तोमहामायःक्रो
धारुणितलोचनः ॥ अट्टाट्टहासंकुर्वाणःसमवर्तीविराजते ॥ १०३ ॥ चंडाद्याःकिंकराःसर्वेपाशमुद्गरपाणयः ॥ बभूवुर्भैरवाःक्रुद्धागर्जंतोजलदा
इव ॥ १०४ ॥ जहिजह्याशुपापिष्ठान्भिन्धिच्छिंदयविंधय ॥ समंतादेवधावंतोवल्गंतियमकिंकराः ॥ १०५ ॥ तानाहपततःसर्वान्पापिनोधर्मराट्प्रभुः ॥
तर्जयेत्कालदंडेनत्यजन्हुंकारनिःस्वनम् ॥ १०६ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ रेरेपापादुराचारायुष्माभिरविवेकिभिः ॥ अहोकृतानिपापानिआत्मपीडाक
राण्यपि ॥ १०७ ॥ मस्तकोपरितिष्ठंतंनेक्षध्वंसमवर्तिनम् ॥ ज्ञात्वापिमांजीवितेशंयुष्माभिःपातकंकृतम् ॥ १०८ ॥ पुण्यात्मनामहंबंधुरहंपापात्मनांरि
पुः ॥ इतिकुत्रापियुष्माभिर्नश्रुतंश्रवणैःस्वकैः ॥ १०९ ॥ निरयादुःसहाःसंतिनानादुःखसमन्विताः ॥ पापिनोभुंजतेतांश्चयुष्माभिर्नेतिविश्रुतम् ॥ ११० ॥
मत्वामिथ्यैवयुष्माभिश्चर्चामममदुराशयाः ॥ अद्यसैवस्वकैर्नेत्रैर्दृश्यतांकृतपातकाः ॥ १११ ॥ वित्तांध्येनदचोमत्तायूयंसर्वेसदैवहि ॥ चक्रिरेपापजालानि
युष्माभिःसततंयथा ॥ ११२ ॥ तथापापफलंदुष्टाभुंजतांक्रंदनेनकिम् ॥ ॥ सुप्राज्ञोवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाभास्करिर्देवश्चित्रगुप्तमुवाचह ॥ ११३ ॥
एतेषांपापकर्माणिमहाभागविचारय ॥ धर्मराजवचःश्रुत्वाचित्रगुप्तोमहत्तदा ॥ ११४ ॥ तेषांयावंतिपापानितावंतिप्राहचोदितः ॥ ततस्तेपापिनःसर्वेक्रंद
तिद्विजसत्तम ॥ ११५ ॥ इत्यूचुःशमनंभीताश्चर्मपाशेनियंत्रिताः ॥ ॥ पापिनऊचुः ॥ ॥ अस्माभिर्यानिपापानिकृतानिभास्करात्मज ॥ ११६ ॥ के
स्थिताःसाक्षिणस्तत्रकेवायूयंनिवेदिताः ॥ अशुभंवाशुभंवापियतोऽस्माभिःकृतंपुरा ॥ ११७ ॥ तथाचदृष्टंकेनात्रपुरोऽस्माकंनिगद्यताम् ॥ ततःप्रहस्य
भगवान्कोपेनमहताद्विज ॥ ११८ ॥ आहूयसाक्षिणःसर्वानिदंवचनमब्रवीत् ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ यूयंसर्वेयथावृत्तंसंनिधौसाक्षिणस्तथा ॥ ११९ ॥
आकाशंपृथिवींचैवजलंचतिथयस्तथा ॥ दिनंरात्रिरुभेसंध्येधर्मश्चैतेतुसाक्षिणः ॥ १२० ॥ तेषांपापात्मनामूचुःसर्वकर्मशुभाशुभम् ॥ यस्ययस्यचवेला
यांकर्मयद्यदिकारितम् ॥ १२१ ॥ ससप्तसाक्षतिस्यतस्यजगादयमसान्निधौ ॥ तच्छ्रुत्वापापिनःसर्वेसाध्वसाकृष्टमानसाः ॥ १२२ ॥ सर्वंपद्धदयास्तस्थु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मेघंदष्ट्वामृगाइव ॥ ततस्तुदंतावलिभिःकुर्वन्कडकडध्वनिम् ॥ १२३ ॥ धर्मराट्कालदंडेनताञ्जघानपृथक्पृथक् ॥ ताडिताधर्मराजेनतेसर्वेकृ
तपातकाः ॥ १२४ ॥ क्रंदंतिनिजकर्माणिशोचंतःप्राप्तसाध्वसाः ॥ ततस्तान्पापिनःसर्वान्दूताश्चंडादयोरुषा ॥ १२५ ॥ नरकेषुयमादेशा
द्रौरवादिषुचिक्षिपुः ॥ तपनेचिक्षिपुःकांश्चिदवीचौकृतपातकान् ॥ १२६ ॥ संघातेकालसूत्रेचमहारौरवकेतथा ॥ संतप्तेवालुकाकुंडेकुंभीपाकेत
थापरान् ॥ १२७ ॥ निरुच्छ्वासेमहाघोरेचिक्षिपुश्चप्रमर्द्दने ॥ असिपत्रवनेघोरेनानाभक्षेषुपापिनः ॥ १२८ ॥ वैतरण्यांतथाकेऽपिचिक्षिपुर्यमकिंकराः ॥
घोरेविष्ठाह्रदेकांश्चित्तुषांगारास्थिकंटकैः ॥ १२९ ॥ पूर्णेनितांतसंतप्तेचिक्षिपुर्यमकिंकराः ॥ पुरीषलेपनेचैवपुरीषभोजनेतथा ॥ १३० ॥ स्वमांसभोज
नेचैवस्थापितायमकिंकरैः ॥ श्लेष्माणंभुंजतेकेचित्केचिद्वीर्यंचभुंजते ॥ १३१ ॥ पिबंतिकेचिन्मूत्राणिकेचिद्रक्तानिपापिनः ॥ केषांचिद्वदनेष्वेवज
लौकाःपन्नगोपमाः ॥ १३२ ॥ पूर्यंतेपन्नगाश्चैवयमदूतैर्भयंकरैः ॥ उत्पाद्यंतेऽतिसंतप्तैर्जिह्वाश्चद्विजसत्तम ॥ १३३ ॥ केषांचित्कर्णरंध्रेषुमुखेषुचकृते
नसाम् ॥ तप्ततैलानिपूर्यंतेनिर्दयैर्यमकिंकरैः ॥ १३४ ॥ केषांचित्खड्गधाराभिर्बाहुंचचरणंतथा ॥ कर्णादिनासिकाश्चैवच्छिंदंतिचदुरात्मनाम् ॥
॥ १३५ ॥ शयनंकुर्वतेकेचिज्ज्वलदंगारसंचये ॥ केचिन्नाराचतुल्येषुशयनंकंटकेषुच ॥ १३६ ॥ कर्दमेषुचतप्तेषुकांश्चिच्छमनकिंकराः ॥ पातयंति
द्विजश्रेष्ठकेशेष्वाकृष्यपापिनः ॥ १३७ ॥ वमनेषुचकेषांचिन्नखसंधिषुपापिनाम् ॥ तप्तसूचीसहस्राणिप्रक्षिपंतिमुहुर्मुहुः ॥ १३८॥ संतप्तलोहशूलाग्रेकां
श्चिदारोपयंतिवै ॥ क्रंदंतिकंटकैस्तीक्ष्णैःकेषांचिन्मस्तकानिवै ॥ १३९ ॥ गृहीत्वाहस्तपादेषुशाल्मलिद्रुमकंटकैः ॥ निष्कुषंतिरुषाकांश्चिदार्त्तराववि
राविणः ॥ १४०॥ बद्ध्वागलेषुपाषाणंकांश्चिच्छमनकिंकराः ॥ रक्तगर्तेपयोगर्तेपातयंतिपुनःपुनः ॥ १४१ ॥ याम्यैर्दूतैरुद्गिरंतिशिरांसिपापिनांनृणाम् ॥
चूर्णयंत्युपलैर्याम्यासुहुर्मुहुरतिक्रुधा ॥ १४२॥ वक्षोमध्येषुकेषांचिल्लोहकीलकसंचयान् ॥ आरोपयंतिलोकानांक्रंदतांदुरितात्मनाम् ॥ १४३ ॥ चक्षूंषि
बडिशैःकेषामुत्पाटयंतेकृतैनसाम् ॥ केषांचिन्नासिकाएवपूर्य्यंतेवृश्चिकैर्द्विज ॥ १४४ ॥ केषांचिद्वृक्षशाखायांबद्ध्वापादांश्चपाशकैः ॥ ज्वालयंतितले
वह्निंसधूमंयमकिंकराः ॥ १४५ ॥ धूमपानंप्रकुर्वन्तितेतत्रकृतकिल्बिषाः ॥ अधोमुखाऊर्ध्वपादास्तस्थुराचन्द्रतारकम् ॥ १४६ ॥ मुसलैर्मुद्गरैःकेचि
त्ताड्यमानाःपुनःपुनः ॥ याम्यैर्दूतैरुद्गिरन्तिशोणितानिव्यथाकुलाः ॥ १४७ ॥ अन्धकारमयेगेहेपूतिगन्धवतिद्विज ॥ दंशैश्चमशकैश्चैवकेचित्सीदंति
पापिनः ॥ १४८ ॥ भस्मानिभुञ्जतेकेचित्कृमीन्केचिच्चभुञ्जते ॥ केचिद्दुर्गन्धमांसानिकेचिच्चपूतिमृत्तिकाम् ॥ १४९ ॥ श्वभिर्व्याघ्रैःशृगालैश्चवज्रद
न्तनखैस्तथा ॥ ऋक्षैःकेचिद्भक्ष्यमाणाःक्रंदन्तिरुधिराप्लुताः ॥ १५० ॥ नितांतोग्रविषैःसर्पैर्भक्ष्यमाणास्तथापरे ॥ अन्येमहिषशृंगाग्रनिर्भिन्नवक्षसोद्वि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ज ॥ १५१ ॥ पतन्तिमूर्च्छिताःपृथ्वींसिंचंतोरुधिरैर्महीम् ॥ यमदूतधनुर्मुक्तैर्घोरैराशीविषोपमैः ॥ १५२ ॥ जर्जराखिलदेहाश्चलुठंत्यन्येमहीतले ॥ त
प्तायःपिण्डनिलयंतप्तपाषाणमेवच ॥ १५३ ॥ दंशशस्त्रेणकेषांचित्कुष्णंतिवदनेषुच ॥ नासारन्ध्रेषुकेषांचिद्यमदूतामुखेषुच ॥ १५४ ॥ श्वासानिलनिरो
धार्थंनासारन्ध्रंवयंतिवै ॥ केषांचित्तीक्ष्णधाराभिर्यमशक्तिभिरुद्धतैः ॥ १५५ ॥ उत्पाटयंतेंगचर्माणियमदूतैर्महाबलैः ॥ कांश्चिद्गृहीत्वाकेशेषु
निपात्यपृथिवीतले ॥१५६॥ कीलैःपादादिभिर्घातैस्ताडयंतिसदैवहि ॥ केचित्क्षारांबुधाराभिःसंतप्ताःकृतपातकाः ॥१५७॥ क्षारांबुपानंकुर्वंतिक्रंदंतोव
हुधाद्विज ॥ पित्तपानंमहाभागकेचित्कुर्वन्तिपापिनः ॥ १५८ ॥ स्नुहीक्षीराणिकेचिच्चपिबंतिपापिनांवराः ॥ केषांचित्स्वपतांभूमौवक्षःसुयमकिंक
रैः ॥ १५९ ॥ दीर्यंतेगुरुपाषाणाःसंतप्ताःपर्वतोपमाः ॥ काष्ठखंडद्वयंदत्वाग्रीवायांचगलेतथा ॥ १६० ॥ उदग्रमुखंबध्नन्तिकेषांचिद्दृढपाश
कैः ॥ आरोप्यवृक्षशाखायांकांश्चिद्भूमौक्षिपंतिच ॥ १६१ ॥ उत्थापयंतिभूमौचप्रक्षिपंतिपुनःपुनः ॥ एवंतेपापिनःसर्वेक्षुधितास्तृषितास्त
था ॥ १६२ ॥ त्राहित्राहीतिजल्पंतोरुदंतियातनागृहे ॥ युगकल्पांतपर्यंतंभुक्त्वानिरययातनाम् ॥ १६३ ॥ नातिभुक्त्वापापशेषेजायंतेपापयोनि
षु ॥ पापयोनौसमुत्पन्नाभवंतिव्याधिपीडिताः ॥ १६४ ॥ हीनांगाअधिकांगाश्चदुःखिनःपापसेवकाः॥अपुत्राअतिमूर्खाश्चपरहिंसापरायणाः ॥ १६५ ॥
अल्पायुषोऽल्पमतयःकुभार्यापतयस्तथा ॥ नित्यंपापानिकर्माणिकर्मणामनसागिरा ॥ १६६ ॥ पुनःपापप्रभावेननिरयंयांतिपूर्ववत् ॥ तस्मात्पापं
नकर्तव्यंकदाचिदपिसत्तमैः ॥ १६७ ॥ नराणांकृतपापानांनरकान्नास्तिनिष्कृतिः ॥ संक्षेपात्पापिनांदुःखंनिरुक्तंद्विजसत्तम ॥ १६८ ॥ सम्यग्व
क्तुंकःक्षमोस्तिवर्षायुतशतैरपि ॥ दुर्गतीनांततोदृष्ट्वामनुजानांकृतैनसाम् ॥ १६९ ॥ आवांविमानमारुह्यनारायणपुरंगतौ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिभु
क्त्वाभोगान्हरेर्गृहे ॥ १७० ॥ जातौवैराजवंशेऽस्मिन्विशुद्धेद्विजसत्तम ॥ अत्रभुक्त्वाखिलान्भोगान्सर्वसंपत्समन्वितान् ॥ १७१ ॥ सुखमृत्युंस
मासाद्यगंतव्यंपरमंपदम् ॥ एकादशीव्रतसमंव्रतंनास्तिजगत्त्रये ॥ १७२ ॥ अनिच्छयापियत्कृत्वागतिरेवंविधाऽऽवयोः ॥ एकादशीव्रतंयेतुभक्तिभावेन
कुर्वंते ॥ १७३ ॥ नजानेकिंभवेत्तेषांवासुदेवानुकम्पया ॥ इतितेकथितंसर्वंपृष्टंब्राह्मणसत्तम ॥ १७४ ॥ विष्णोर्दिवसमाहात्म्यंकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासविप्रःपरमार्थवित् ॥ १७५ ॥ एकादशीव्रतेचित्तंचकारसुदृढंनिजम् ॥ सराजाराजमहिषीचिरंभुक्त्वा ॥ ९३ ॥
वसुंधराम् ॥ १७६ ॥ अंतेविष्णुपुरंगत्वाप्राप्तवंतौपरंपदम् ॥ व्रतराजस्यमाहात्म्यंयेशृण्वंतिपठंतिच ॥ १७७ ॥ पापजालैर्विनिर्मुक्तालभंतेहरिस
न्निधौ ॥ १७८ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेएकादशीमाहात्म्येत्रयोविंशतितमोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ एकाद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

इयाः फलंश्रुत्वासुप्रीतोजैमिनिस्ततः ॥ कृताञ्जलिरुवाचेदंकृष्णद्वैपायनंप्रभुम् ॥ १ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ विष्णोर्देवस्यमाहात्म्यंत्वत्प्रसादाच्छ्रुतं
मया ॥ तुलस्याब्रूहिमाहात्म्यंश्रृण्वतांपापनाशनम् ॥ २ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इन्द्राद्यैर्दैवतैःसर्वैस्तुलसीभगवत्यसौ ॥ संसेव्यासर्वदाविप्रचतुर्वर्गं
फलप्रदा ॥३॥ स्वर्गेमर्त्येचपातालेतुलसीदुर्लभासताम् ॥ चतुर्वर्गफलप्राप्तिस्तस्यांभक्तिःकरोतिवै ॥ ४ ॥ यत्रैकस्तुलसीवृक्षस्तिष्ठत्यपिचसत्तम ॥
तत्रैवत्रिदशाःसर्वेब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥५॥ केशवःपत्रमध्येचपत्राग्रेचप्रजापतिः ॥ पत्रवृंतेशिवस्तिष्ठेत्तुलस्याःसर्वदैवहि ॥६॥ लक्ष्मीसरस्वतीचैवगायत्री
चंडिकातथा ॥ सर्वाश्चान्यादेवपत्न्यस्तत्पत्रेषुवसंतिच ॥ ७ ॥ इन्द्रोऽग्निःशमनश्चैवनैर्ऋतिर्वरुणस्तथा ॥ पवनश्चकुबेरश्चतच्छाखायांवसंत्यमी ॥ ८ ॥
आदित्यादिग्रहाःसर्वेविश्वेदेवाश्चसर्वदा ॥ वसवोमुनयश्चैवतथादेवर्षयोखिलाः॥९॥ कोटिब्रह्माण्डमध्येषुयानितीर्थानिभूतले॥ तुलसीदलमाश्रित्यतान्येव
निवसंतिवै ॥ १० ॥ तुलसींसेवतेयस्तुभक्तिभावसमन्वितः ॥ सेवितास्तेनतीर्थाश्चदेवाब्रह्मादयस्तथा ॥ ११ ॥ छिन्दंतितृणजालानितुलसीमूलजानिये॥
तद्देहस्थांब्रह्महत्यांक्षिणत्तितत्क्षणाद्धरिः ॥ १२ ॥ ग्रीष्मकालेद्विजश्रेष्ठसुगंधैःशीतलैर्जलैः ॥ तुलसीसिचनंकृत्वानरोनिर्वाणमाप्नुयात् ॥ १३ ॥ चन्द्रा
तपंवाछत्रंवातस्यैयस्तुप्रयच्छति ॥ विशेषतोनिदाघेषुसमुक्तःसर्वपातकैः ॥ १४ ॥ वैशाखेऽक्षतधाराभिरद्भिर्यस्तुलसींजनः ॥ सिंचयेत्सोश्वमेधस्यफ
लंप्राप्नोतिनित्यशः ॥ १५ ॥ प्रसृतोदकमात्रेणतुलसींयस्यसेचयेत् ॥ सोऽपिस्वर्गमवाप्नोतिसर्वपापविवर्जितः ॥ १६ ॥ कदाचित्तुलसींदुग्धैःसेचयेद्योनरो
त्तमः ॥ तस्यवेश्मनिविप्रर्षेलक्ष्मीर्भवतिनिश्चला ॥ १७ ॥ गोमयैस्तुलसीमूलंयःकुर्यादुपलेपनम् ॥ संमार्जनंचविप्रर्षेतस्यपुण्यफलंश्रृणु ॥ १८ ॥ रजां
सितत्रयावंतिदूरीभूतानिजैमिने ॥ तावत्कल्पसहस्राणिमोदतेविष्णुनासह ॥ १९ ॥ प्रदीपंयस्तुसंध्यायांस्थापयेत्तुलसीतले ॥ सयातिमंदिरंविष्णोःकु
लकोटिसमन्वितः ॥२०॥ गोभ्यःश्वभ्यःखरेभ्यश्चमनुष्येभ्यश्चरक्षति॥शिशुभ्यस्तुलसींयस्तुतंरक्षेत्केशवःसदा॥२१ ॥तुलस्यारोपणंयस्तुभक्तितःकुरुतेन
रः॥सभृतःपरमंमोक्षंप्राप्नोत्येवनसंशयः ॥ २२ ॥ प्रभातेतुलसींपश्येद्भक्तिमान्योनरोत्तमः ॥ सविष्णुदर्शनस्यैवफलंप्राप्नोतिचाक्षयम् ॥ २३ ॥ तुलसीं
प्रणमेद्यस्तुनरोभक्तिसमन्वितः ॥ आयुर्बलंयशोवित्तंसंततिस्तस्यवर्द्धते ॥ २४ ॥ तुलसीस्मरणेनैवसर्वपापंविनश्यति ॥ तुलसीस्पर्शनेनैवनश्यं
तिव्याधयोनृणाम् ॥ २५ ॥ योःऽश्नातितुलसीपत्रंसर्वपापहरंशुभम् ॥ तच्छरीरांतरस्थायिपापंनश्यतितत्क्षणात् ॥ २६ ॥ तुलसीकाष्ठसंभूतांमालांवहति
योनरः ॥ तद्देहेपातकंनास्तिसत्यमेतन्मयोच्यते ॥ २७ ॥ तुलसीपत्रगलितंयस्तोयंशिरसावहेत् ॥ गंगायाःस्नानजंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः ॥ २८ ॥ दूर्वा
भिरक्षतैःपुष्पैर्नैवेद्यैस्तुलसींशुभाम् ॥ समाराध्यनरोभक्त्याविष्णुपूजाफलंलभेत् ॥ २९ ॥ येनार्चिताभगवतीतुलसीकदाचिन्नैवेद्यपुष्पवरधूपघृतप्रदीपैः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धर्मार्थकामपरमामृतदायिविप्राः किंतस्यविष्णुचरणापचितिप्रयोगैः ॥ ३० ॥ स्थानेषुदोषरहितेषुसुरालयेष्वामारोपयंतितुलसींहरितुष्टिकर्त्रीम् ॥ तु
ष्टोहरिस्त्रिजगतामधिपोमुरारिस्तेभ्योददातिपरमंपदमाशुविप्र ॥ ३१ ॥ यज्ञंव्रतंचपितृपूजनमच्युतार्चांदानंयदन्यदपिकर्मशुभंमनुष्याः ॥ कुर्वंतिदो
षरहितेतुलसीतलेचतान्यक्षयाणिसकलानिभवंतिनूनम् ॥ ३२ ॥ यद्धर्मकर्मकुरुतेमनुजःपृथिव्यांनारायणप्रियतमांतुलसींविनाच ॥ तत्सर्वमेवविफलं
भवतिद्विजेन्द्रपद्मेक्षणोऽपिनहितुष्यतिदेवदेवः ॥ ३३ ॥ यात्रासुपश्यतिशुभांतुलसींपवित्रांयोभक्तिभावसहितोमनुजोहिनूनम् ॥ यात्राफलंसकलमेव
हरिप्रसादात्तस्याशुसिद्ध्यतिवचःसुदृढंममैतत् ॥ ३४ ॥ त्यक्त्वासुगन्धिकुसुमंभुवनैकनाथोमंदारकुन्दनलिनादिकमप्यनंतः ॥ गृह्णातिसद्गुणमयींतुल
सींप्रमोदैःशुष्कामपिप्रचुरपापविनाशरक्षाम् ॥ ३५ ॥ उत्पाट्यचैवतुलसींभुविनिक्षिपंतिपापाशयाऽमृतलताभनिदानभूताम् ॥ अज्ञानतोनरहरिस्तुल
सीप्रियोऽसौतेषांश्रियंहरतिसंततमेवसत्यम् ॥ ३६ ॥ मूत्रंपुरीषंतुलसीतलेषुकुर्वंतियेपिचमलंसततंमनुष्याः ॥ देवाश्रयेसंचितपातकानांतेषांहरत्या
शुहरिर्धनानि ॥ ३७ ॥ नारायणस्यपूजार्थंचिनोमित्वांनमोस्तुते ॥ कुसुमैःपारिजाताद्यैर्गंधाद्यैरपिकेशवः ॥ ३८ ॥ त्वयाविनानैतितृप्तिंचिनोमित्वामतः
शुभे ॥ त्वयाविनामहाभागेसमस्तंकर्मनिष्फलम् ॥ ३९ ॥ अतस्तुतुलसीदेविचिनोमिवरदाभव ॥ चयनोद्भवदुःखंतेयद्देविहृदिजायते ॥ ४० ॥ तत्क्ष
मस्वजगन्नाथेतुलसित्वांनमाम्यहम् ॥ कृताञ्जलिरिमान्मन्त्रान्पठित्वावैष्णवोजनः ॥ ४१ ॥ करतालद्वयंदत्वाचिनोतितुलसीदलम् ॥ यथानकंपतेशाखा
तुलस्याद्विजसत्तम ॥ ४२ ॥ पत्रस्यचयनेदेवीभग्नशाखायदाभवेत् ॥ तदाहृदिव्यथाविष्णोर्जायतेतुलसीपतेः ॥ ४३ ॥ शाखाग्रात्पतितंभूमौपत्रंपत्रं
पुरातनम् ॥ तेनापिपूज्योगोविन्दोमधुकैटभमर्दनः ॥ ४४ ॥ कोमलैस्तुलसीपत्रैर्योऽर्चयेदच्युतंप्रभुम् ॥ सर्वंसलभतेशीघ्रंयद्यदिच्छतिचेतसा ॥ ४५ ॥
॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ तुलसीवृक्षसदृशःकोवृक्षोऽस्तिद्विजर्षभ ॥ तमहंज्ञातुमिच्छामिब्रूहिसत्यवतीसुत ॥ ४६ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ य
थाप्रियतमाविष्णोस्तुलसीसततंद्विज ॥ तथाप्रियतमाधात्रीसर्वपापप्रणाशिनी ॥ ४७ ॥ तुलसीवृक्षमासाद्ययायास्तिष्ठंतिदेवताः ॥ आमलक्यास्तलेता
स्तानिवसंतिद्विजोत्तम ॥ ४८ ॥ गंगादीनिचतीर्थानितत्रैवद्विजसत्तम ॥ विष्णुप्रियतमाधात्रीपवित्रायत्रतिष्ठति ॥ ४९ ॥ अशुभंवाशुभंवापियत्कर्मा
मलकीतले ॥ क्रियतेमानवैर्विप्रभवेत्तत्सत्यमक्षयम् ॥ ५० ॥ पवित्रैर्नूतनैःपत्रैर्धात्र्यायःपूजयेद्धरिम् ॥ समुक्तःपापजालेनसायुज्यंलभतेहरेः ॥ ५१ ॥ धा
त्रीचतुलसीदेवीनतिष्ठेद्यत्रजैमिने ॥ स्थानंतदपवित्रंस्यान्नचक्रियाफलंलभेत् ॥ ५२ ॥ नतिष्ठत्याश्रमेयत्यधात्रीचतुलसीशुभा ॥ तेनकर्मकृतंसर्वंनूनं

१ संधिरत्रार्षः—पापाशयाः—अमृतलताभनिदानभूताम्—इ०पदच्छेदः।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गच्छतिनिष्फलम् ॥ ५३ ॥ धात्र्यातुलस्याहीनंचनिलयंयस्यभूसुर ॥ अलक्ष्मीःपातकंसर्वंकलिश्चतेनतोषितः ॥ ५४ ॥ स्थानेतस्मिन्द्विजश्रेष्ठनधा
त्रीतुलसीनच ॥ श्मशानतुल्यंस्थानंतद्विज्ञेयंतत्वदर्शिभिः ॥ ५५ ॥ धात्रीचतुलसीयत्रतिष्ठेत्तत्राखिलाःसुराः ॥ नधात्रीतुलसीपत्रंतत्रैवाखिलपातकम् ॥
॥ ५६ ॥ धात्रीफलस्रजंयस्तुपापहर्त्रींवहेद्बुधः ॥ तस्याश्रित्यतनुंविष्णुःसदातिष्ठेच्छ्रियासह ॥ ५७ ॥ धात्रीकाष्ठस्यमालांचयोवहेन्मतिमान्नरः ॥ तस्य
देहंसमाश्रित्यतिष्ठंतिसर्वदेवताः ॥ ५८ ॥ धात्रीफलस्रजंगृह्णन्यत्कर्मकुरुतेनरः ॥ तत्सर्वमक्षयंप्रोक्तंशुभंवायदिवाशुभम् ॥ ५९ ॥ यस्तुधात्रीफलंभुंक्ते
मानवोऽखिलतत्ववित् ॥ तद्देहाभ्यंतरस्थायिसर्वंपापंविनश्यति ॥ ६० ॥ धात्रीफलमयींमालांयोवहेद्द्विजसत्तम ॥ ब्रवीमिशृणुमाहात्म्यंसर्वपापहरं
परम् ॥ ६१ ॥ श्मशानेऽपियदामृत्युस्तस्यस्याद्दैवयोगतः ॥ गङ्गामरणजंपुण्यंसंप्राप्नोतिनसंशयः ॥ ६२ ॥ तंदृष्ट्वापापिनःसर्वेपापजालैःसुदारुणैः ॥
सद्यएवप्रमुच्यंतेजन्मकोटिशतैरपि ॥ ६३ ॥ नित्यंगृह्णातिविप्रेंद्रयोधात्रीफलकर्दमम् ॥ दिनेदिनेलभेत्पुण्यंसंप्राप्नोतिनसंशयः ॥ ६४ ॥ धात्रीतरुंचयो
हंतिसर्वदेवगणाश्रयम् ॥ सददातिहरेरंगेघातंनास्त्यत्रसंशयः ॥ ६५ ॥ सर्वदेवमयीधात्रीविशेषात्केशवप्रिया ॥ सम्यग्वक्तुंगुणंतस्याब्रह्मणापिनश
क्यते ॥ ६६ ॥ धात्र्यास्तुलस्याविदधातिभक्तिंयोमानवोज्ञातसमस्ततत्वः ॥ भुक्त्वाचभोगान्सकलांस्ततोंऽतेसमुक्तिमाप्नोतिहरेःप्रसादात् ॥ ६७ ॥
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेतुलसीमाहात्म्यंनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ छ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ भूयएवमहाभागतुलस्याःपापना
शनम् ॥ अतिथेःपूजनस्यापिमाहात्म्यंब्रूहिविस्तरात् ॥ १ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ ततोव्यासोमहातेजास्तुलस्याद्विजसत्तम ॥ माहात्म्यं
वक्तुमारेभेशृण्वतांपापनाशनम् ॥ २ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इयंसाक्षान्महालक्ष्मीस्तुलसीभगवत्प्रिया ॥ तस्मादिमांनपश्यंतिवृक्षज्ञानेनजै
मिने ॥ ३ ॥ सदैवतुलसींमर्त्यायथैवभुविसेवते ॥ तथैवसेन्द्राविबुधाःसेवंतेतंसुरालये ॥ ४ ॥ परब्रह्मस्वरूपेयंतुलसीयत्रतिष्ठति ॥ तत्रै
वकुशलंसर्वंसुदृढंप्रोच्यतेमया ॥ ५ ॥ प्राप्नोतिमृत्युकालेयस्तोयंपातकवानपि ॥ तुलसीपत्रगलितंसयातिहरिसान्निधिम् ॥ ६ ॥ तुलसीमृत्तिकापु
ण्ड्रंयोमृत्युसमयेवहेत् ॥ समुक्तःसकलैःपापैःपुरंगच्छतिचक्रिणः ॥ ७ ॥ यस्यस्यात्तुलसीपत्रंमुखेशिरसिकर्णयोः ॥ मृत्युकालेद्विजश्रेष्ठतस्यस्वामीनभा
स्करिः ॥ ८ ॥ पवित्रनामासुमतिर्बभूवपरमार्थवित् ॥ बभूवब्राह्मणीतस्यबहुलानामधारिणी ॥ ९ ॥ सद्वंशप्रभवासाध्वीपतिसेवापरायणा ॥ अनपत्यप
तिर्नामतत्रैकोस्तिद्विजोत्तमः॥१०॥सख्यंतेनपवित्रोऽसौचकारद्विजसेविना ॥ ततोऽनपत्यपतिनाकथालोभेनसत्तम ॥११॥ उपविष्टःपवित्रोऽसौस्नेहादेक
वरासने ॥ तत्रांतरेमहातेजालोमशोनामसद्विजः ॥ १२ ॥ कथयंतौकथाश्चित्राःसमागत्यददर्शतौ ॥ अथतंलोमशंविप्रंविप्रावुत्थायपीठतः ॥ १३ ॥ पा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्यार्घ्याचमनीयाद्यैःपूजयामासतुश्चतौ ॥ सुप्रीतोलोमशस्ताभ्यांनारायणपरायणः ॥ १४ ॥ उवासब्राह्मणश्रेष्ठआसनेकीर्तयन्हरिम् ॥ आसनस्थं
महात्मानंलोमशंतंकृताञ्जलिम् ॥ १५ ॥ पवित्रानापत्यमुनीभक्त्याप्राहतुर्लोमशम् ॥ भगवन्सर्वधर्मज्ञत्वत्पादयुगलैर्नृभिः ॥ १६ ॥ सद्भिर्ग्राह्यैराश्रमोऽ
यंपूतोऽभून्नूनमावयोः ॥ कृतानियानिपापानिआवाभ्यांमोहतःपुरा ॥ १७ ॥ तानिसर्वाणिनष्टानित्वत्पादयुगदर्शनात् ॥ भवान्नारायणःसाक्षात्पूजनीयोऽ
मरैरपि ॥ १८ ॥ सम्यक्तेपूजनंकर्तुंकिमावांमानुषौक्षमौ ॥ अतिथेर्याकृतापूजातेऽस्माभिर्निजशक्तितः ॥ १९ ॥ अनयाभवसुप्रीतःक्षमस्वदोषमा
वयोः ॥ इत्युक्त्वातौमहात्मानौतस्यागंतोःपदद्वये ॥ निपेततुर्द्विजश्रेष्ठवयस्यौगृहमेधिनौ ॥ २० ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ ततोभक्त्यासु
संतुष्टोलोमशोविदुषांवरः ॥ युवांविनयिनांश्रेष्ठौद्विजाग्र्यौधर्मतत्परौ ॥ २१ ॥ आप्यायितोऽस्मिसुतरांयुवयोर्विनयोक्तिभिः ॥ साक्षाद्ब्रह्माशिवो
विष्णुरतिथिःप्रोच्यतेबुधैः ॥ २२ ॥ तस्मिन्नेतावतीभक्तिर्युवयोरस्तुमङ्गलम् ॥ आराधितोऽस्म्यहंसम्यगतिथिर्भूरिभोजनैः ॥ २३ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥
ततउत्थायतौविप्रौतत्पादकमलद्वये ॥ भूयोऽपितंनमस्कृत्यप्राहतुर्लोमशंमुनिम् ॥ २४ ॥ ॥ ब्राह्मणावूचतुः ॥ ॥ ब्रह्मन्नतिथिपूजायामाहात्म्यंव
क्तुमर्हसि ॥ यांकृत्वाप्राप्यतेमुक्तिर्दुःखलभ्यापिमानवैः ॥ २५ ॥ कोऽतिथिःप्रोच्यतेलोकेतस्यपूजाचकीदृशी ॥ आतिथेयोतिथिश्चेमौलभेतेका
सुभौगतिम् ॥ २६ ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ वानप्रस्थोब्रह्मचारीभिक्षुश्चैषांप्रपूजनात् ॥ निरुच्यतेगृहंश्रेष्ठमाश्रमेषुचतुर्ष्वपि ॥ २७ ॥
चतुराश्रममध्येतुप्रधानागृहिणोमताः ॥ तैश्चातिथीनांकर्तव्यापूजाभक्तिसमन्वितैः ॥ २८ ॥ गृहिणांपरमोधर्मःप्रोक्तश्चातिथिपूजनम् ॥ आश्र
माचारतोऽभ्रष्टास्ततस्तेगृहिणोमताः ॥ २९ ॥ वर्हंत्यतिथिपूजायांदक्षतांगृहिणोयदि ॥ तदाप्रयोजनंतेषांकिमन्यैःपुण्यकर्मभिः ॥ ३० ॥ यस्यन
श्रूयतेनामनचगोत्रंनचस्थितिः ॥ अकस्माद्गृहमागच्छेत्सोऽतिथिःप्रोच्यतेबुधैः ॥ ३१ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावापिवैश्यावावृषलास्तथा ॥ गृहाग
ताःपूजिताश्चविष्णुवत्तत्त्वदर्शिभिः ॥ ३२ ॥ चाण्डालप्रमुखायेऽन्येहीनवर्णसमुद्भवाः ॥ विष्णुवत्पूजितव्यास्तेपाद्यार्घ्यैर्भूरिभोजनैः ॥ ३३ ॥
समागतेष्वतिथिषुप्रयाणंकुरुतेगृही ॥ अपिसत्वरयादद्यात्पाद्यार्घ्यादीनिचद्विजः ॥ ३४ ॥ कुर्याच्चकुशलंप्रश्नंवचनैःकोमलाक्षरैः ॥ कारये
द्भोजनंवापिदिव्यरत्नैर्मुदागृही ॥ ३५ ॥ सुखदेमन्दिरेतस्यशयनंकारयेद्बुधः ॥ प्रातर्जिगमिषुंदृष्ट्वातमायांतंविवर्जयेत् ॥ ३६ ॥ यदिकर्मवि
पाकेनगृहीभवतिवित्तवान् ॥ आतिथ्येनातिथिःपूज्यस्तदहंवच्मिसत्तमौ ॥ ३७ ॥ समागतेष्वतिथिषुभक्त्यादद्यात्तृणादिकम् ॥ तृणाभावे
नवैब्रूयाद्भूमौतिष्ठेतिभक्तितः ॥ ३८ ॥ पादप्रक्षालनार्थंतुदद्यादुदकमुत्तमम् ॥ अतोमधुरयावाचापृच्छेच्चकुशलादिकम् ॥ ३९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

फलादिकंततोदद्याद्भक्त्याभोजनहेतवे ॥ तदभावेनमतिमान्मुदाविप्रप्रकाशयेत् ॥ ४० ॥ वदेच्चाहंमहापापीदरिद्रप्रवरोऽतिथे ॥ कर्त्तुमिच्छा
मिभक्तितेदैवतंत्रंविरोधकम् ॥ ४१ ॥ अनेनविधिनादीनःसत्यक्त्वातिथिपूजनम् ॥ स्वाचारपतितोनान्योयथोक्तंफलमाप्नुयात् ॥ ४२ ॥ अनर्चितो
ऽतिथिर्यस्यगच्छेद्वैगृहिणोगृहात् ॥ जन्मकोट्यर्जितंपुण्यंतस्यगच्छातिसंक्षयम् ॥ ४३ ॥ एकएवातिथिर्येनभक्तिभावेनपूज्यते ॥ हरेत्तस्यहरिःसद्यो
पातकंकोटिजन्मजम् ॥ ४४ ॥ सत्यंवच्मिहितंवच्मिदृढंवच्मिप्रयत्नतः ॥ विनातिथिसपर्याभिर्गृहिणोनास्तिवागतिः ॥ ४५ ॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्य
मागंतुपूजयाविना ॥ गतिर्नास्त्येवनास्त्येवनास्त्येवगृहिधर्मिणाम् ॥४६॥ ज्ञातिधर्मइतिख्यातोवल्लभोद्वापरेयुगे॥बभूवसर्वधर्मज्ञस्तस्यश्रीवल्लभाह्वया ॥
॥४७॥ तेनसर्वाणिकर्माणिकृतानिज्ञातिसेविना ॥ सौराष्ट्रेवसतिंचक्रेतयासहसभार्यया ॥४८॥ तत्रदुर्ग्रहसंचाराद्द्वादशाब्दंचवासवः॥ नववर्षाम्बुतेनासीद्दुर्भि
क्षंसुमहद्द्विजौ ॥ ४९ ॥ तस्मिन्महतिदुर्भिक्षेलोकास्तद्देशवासिनः ॥ बभूवुर्दुःखिताःसर्वैमर्यादामपितत्यजुः ॥ ५० ॥ ज्ञानभद्रोमहायोगीयुगेद्वापर
संज्ञके ॥ दुर्भिक्षहृतसंपत्तिर्बभूवात्यन्तदुःखितः ॥ ५१ ॥ क्षुधाकुलान्सुतान्दृष्ट्वादारांश्चद्विजसंमतौ ॥ फलमूलादनार्थायजगामोत्पत्यकांगिरेः॥ ५२ ॥
गिरेरुपत्यकाप्रांतेचिरायुःसबुभुक्षितः ॥ कूष्माण्डफलमेकंचलेभेब्राह्मणसत्तमौ ॥ ५३ ॥ समादायफलंतच्चहर्षितोसौनिजालयम् ॥ जवैर्जगामविप्रे
न्द्रोज्ञानभद्रोमहायशाः ॥ ५४ ॥ एतस्मिन्नन्तरेविप्रमेघैर्न्नीलपदैरिव ॥ आवृतेगगनेवृष्टिर्महासारैर्बभूवह ॥ ५५ ॥ समुनिश्चतयावृष्ट्याप्लावितासिल
विग्रह ॥ वनाद्वनचरःकश्चिच्छीतार्तश्चाययौगृहम् ॥ ५६ ॥ दृष्ट्वातिथिंतुशीतार्तंववंदेशिरसाततः ॥ ददौतृणासनंभक्त्यातस्मैपाद्यादिकंततः ॥ ५७ ॥
ततोमधुरयावाचातेनैवातिथिनासह ॥ तस्थौस्वस्थेनमनसाप्रज्ञालापंप्रकुर्वता ॥५८॥ गृहिण्यासहगोपेनस्वामिसेवासुदक्षया॥ ततःकूष्माण्डकंनव्यंपक्वम
त्यंतयत्नतः ॥ ५९ ॥ संप्राप्यहर्षितासाध्वीददौभागंविधायसा ॥ अथासौदुर्बलोगोपोदिनविंशमुपोषणात् ॥ ६० ॥ आतिथेयोमहाभागंददौचातिथये
मुदा ॥ ततस्तद्गृहिणीसाध्वीस्वामिभक्तिपरायणा ॥ ६१ ॥ ददौसापतितंभागंतस्मैचातिथयेमुदा ॥ अथातिथेस्तयोस्तत्रदंपत्योःसुमहात्मनोः ॥
॥ ६२ ॥ अभूद्भागद्वयंभुक्त्वासुप्रीतोद्विजसत्तम ॥ विष्णुवत्पूजितस्ताभ्यांसोऽतिथिर्दृढभक्तितः ॥ ६३ ॥ विश्रामंरात्रौतत्रैवप्रातःस्नात्वाचिरंययौ ॥
गतैवमुपवासेनदिनानामेकविंशतिः ॥ ६४ ॥ दंपतीतौमहात्मानौपंचतांययतुस्ततः ॥ तेनपुण्यप्रभावेणदंपतीतौमहाशयौ ॥ ६५ ॥ प्रापतुर्विष्णुसायु
ज्यंदुर्लभंयोगिनामपि ॥ तयोःपुण्यप्रभावेणविहितातिथिपूजया ॥ ६६ ॥ तस्मिन्राज्येतुदुर्भिक्षंविनष्टमभवत्ततः ॥ अत्यंतसुखिनोलोकाःशोकव्याधिवि
वर्जिताः ॥ ६७ ॥ धनधान्यादिसम्पन्नाबभूवुर्धर्मतत्पराः ॥ विनष्टादस्यवस्तत्रनृपोभूल्लोकपालकः ॥६८॥ निजाचाररतालोकाजलदाःकामवर्षिणः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोकव्या
पूर्वजाःकोटिपुरुपास्तथैवापरजास्तयोः ॥ ६९ ॥ तेनैवकर्मणामुक्तिंजग्मुःपापविवर्जिताः ॥ निर्दोषाधनसंपन्नाःसर्वलोकैकपूजिताः ॥ ७० ॥ शोकव्या
धिविहीनाचववृधेसंततिस्तयोः ॥ ॥ लोमशउवाच ॥ ॥ आगंतुपूजामाहात्म्यंसेतिहासंमयोदितम् ॥ ७१ ॥ युवयोःप्रीतयोर्विप्रौकिमन्यच्छ्रोतु
मिच्छथ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतिब्रुवतिवैतस्मिँल्लोमशेतपसांधने ॥ ७२ ॥ कालग्रस्तःकृष्णआखुस्तत्रोत्तस्थौबिलान्निजात् ॥ तमुत्थितंबिलात्कृष्ण
मूषकंक्रोधविह्वलः ॥ ७३ ॥ पवित्रस्तत्रचोत्तस्थौवदन्नितिमुहुर्मुहुः ॥ अयंपापाशयोदुष्टोमूषकोनिशिचाश्रमम् ॥ ७४ ॥ खनतेतीक्ष्णदंतौघैर्गृहद्रव्यंचकृं
तति ॥ सर्वेषामेववर्णानांकृपाश्रेष्ठाप्रकीर्तिता ॥ ७५ ॥ साचसर्वेषुकर्तव्यानचदुष्टेषुजंतुषु ॥ इत्युक्त्वासौमूषिकंतंद्विजश्रेष्ठकृतेनसम् ॥ ७६ ॥
नाराचेनातितीक्ष्णेनप्राप्तकालंजघानह ॥ स्रवच्छोणितधाराभिःप्लाविताङ्गःसमूषकः ॥ ७७ ॥ पपातभूमौविप्रर्षेव्यथयाहतचेतनः ॥ आखौ
निपतितेतस्मिन्दयालुर्द्विजसत्तमः ॥ ७८ ॥ हाहाकारंततःकृत्वासमुत्तस्थौजवेनसः ॥ निजकर्णात्समानीयतुलसीपत्रमुत्तमम् ॥ ७९ ॥
तस्याखोर्वदनेशीर्षेकर्णयोश्चप्रदत्तवान् ॥ मातस्तुतुलसीदेविगोविन्दह्लादकारिणि ॥ ८० ॥ अस्याखोःकृतपापस्यकुरुत्वंगतिमुत्तमाम् ॥ इत्युक्त्वा
सद्विजश्रेष्ठसर्वलोकोपकारकः ॥ ८१ ॥ हरेनारायणानन्तइत्युच्चैरकरोद्ध्वनिम् ॥ तुलसीपत्रसंस्पर्शान्मूषकोवीतकल्मषः ॥ ८२ ॥ श्रवणाद्धरिना
म्नश्चमुक्तोभूद्भवबंधनात् ॥ ततोदूतामहाविष्णोःसर्वलक्षणसंयुताः ॥ ८३ ॥ आजग्मुःसुरथैःशीघ्रंनेतुंतंगतकल्मषम् ॥ समारुह्यरथंदिव्यंविष्णुदू
तगणैर्वृताः ॥ ८४ ॥ जगामपरमंस्थानंमूषकोद्विजसत्तम ॥ युगकोटिसहस्राणिस्थित्वानारायणाश्रमे ॥ ८५ ॥ ज्ञानमासाद्यतत्रैवमोक्षमाखुर्ज
गामसः ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ माहात्म्यंतुलसीदेव्याःकथितंतेद्विजोत्तम ॥ ८६ ॥ इदानींब्रूहिकिंश्रोतुंमहाभागत्वमिच्छसि ॥ ८७ ॥ इति
श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ कलौयुगेमहाभागसमायातेसुदारुणे ॥ भविष्यंतिजनाःसर्वेकीदृशा
स्तद्वदस्वमे ॥ १ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ आद्यंसत्ययुगंप्राहुस्तत्रविप्रादयोजनाः ॥ नारायणार्चनपराःशोकव्याधिविवर्जिताः ॥ २ ॥ सत्योक्ति
भाषिणःसर्वेसदयादीर्घजीविनः ॥ धनधान्यादिसम्पन्नाहिंसादंभविवर्जिताः ॥ ३ ॥ परोपकरणाश्चैवसर्वशास्त्रविदस्तथा ॥ एवंविधाःसत्ययुगेसर्वेलोका
द्विजोत्तम ॥ ४ ॥ राजधर्मग्राहिणश्चभूपालाजनपालनाः ॥ अहोसत्ययुगस्यास्तिकोव्याख्यातुंगुणंयशः ॥ ५ ॥ अधर्मोच्चारणंयत्रजनाःकेऽपिनकुर्वते ॥
त्रेतायुगेसमायातेधर्मःपादोनकंगतः ॥ ६ ॥ अल्पशोकान्वितालोकाःकेचित्केचिद्दयाश्रयाः ॥ विष्णुध्यानरतालोकायज्ञदानपरायणाः ॥ ७ ॥
वर्णाश्रमाचाररताःसुखिनःस्वस्थचेतसः ॥ क्षेत्रभूमिकृतःशूद्राःसर्वेब्राह्मणसेविनः ॥ ८ ॥ ब्राह्मणाश्चमहात्मानोवेदवेदाङ्गपारगाः ॥ प्रतिग्रहनिवृत्ताश्चस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्यसन्धाजितेन्द्रियाः ॥ ९ ॥ तपोव्रतरतानित्यंदातारोविष्णुसेविनः ॥ त्रेतायुगस्यावसानेद्वापरेयुगआगते ॥ १० ॥ द्विपादहीनोधर्मःस्यात्सुखदुःखान्वि
तानराः ॥ केचित्केचित्पापरताःकेचित्केचिच्चधर्मिणः ॥ ११ ॥ केचित्केचिद्गुणैर्हीनाःकेचित्केचिन्महागुणाः ॥ अत्यन्तदुःखिनःकेचित्केचिच्चसुखिनस्त
था ॥ १२ ॥ प्रतिग्रहेब्राह्मणश्चकदाचित्कुरुतेस्पृहाम् ॥ भूभुजैर्धनलोभेनकदाचित्पीड्यतेप्रजा ॥ १३ ॥ विष्णुपूजापराविप्राःशूद्राश्चद्विजसेविनः ॥
यदायुगेयुगेधर्मःपादोनतांगतोद्विज ॥ १४ ॥ तदाव्यासोविष्णुरूपीवेदभागंचकारह ॥ कलौयुगेचविप्रेन्द्रसर्वपापैकमंदिरे ॥ १५ ॥ एकपादोभवेद्धर्मः
सर्वेपापरताजनाः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राःपापपरायणाः ॥ १६ ॥ अत्यंतकामिनःक्रूराभविष्यंतिकलौयुगे ॥ वेदनिंदाकराश्चैवद्यूतचौर्यकरास्त
था ॥ १७ ॥ विधवासंगमग्नाश्चभविष्यंतिकलौयुगे ॥ वृत्त्यर्थब्राह्मणाःकेचिन्महाकपटधर्मिणः ॥ १८ ॥ सर्वेस्त्रैणाभविष्यंतिमादकद्रव्यसेविनः ॥ सदा
स्त्रीयोनिनिरताःपरद्रव्यंहरंतिच ॥ १९ ॥ परान्नलोलुपानित्यंतपोव्रतपराङ्मुखाः ॥ पाखण्डसङ्गसद्वाश्चभविष्यंतिकलौयुगे ॥ २० ॥ रक्ताम्बराभविष्यं
तिब्राह्मणाःशूद्रधर्मिणः ॥ कलौयास्यंतिनिर्वृत्ताउत्तमाअतिनीचताम् ॥ २१ ॥ नीचाश्चधनसम्पन्नायास्यंत्युच्चपदंप्रति ॥ प्रदास्यंत्युपकारिभ्योदाना
निसकलाजनाः ॥ २२ ॥ यत्नादपिचनेष्यंतिवृषलाविप्रवर्त्तनम् ॥ मित्रस्नेहाद्वदिष्यंतिकूटसाक्ष्यंकलौजनाः ॥ २३ ॥ अधर्मबुद्धिलपनाधर्मबु
द्धिविलापिनः ॥ परोक्षनिंदकाःक्रूराःसंमुखेप्रियवादिनः ॥ २४ ॥ साध्वीवादंवदिष्यंतिभर्तारंपुंश्चलीस्त्रियः ॥ परस्त्रीहिंसकाश्चैवगोत्रविक्रयिणो
द्विजाः ॥ २५ ॥ कन्याविक्रयिणश्चैवभविष्यंतिकलौयुगे ॥ स्त्रीजिताःपुरुषाःसर्वेस्त्रियोऽप्यत्यंतचञ्चलाः ॥ २६ ॥ कलौयुगेभविष्यंतिकलौमर्त्या
दुराशयाः ॥ अल्पसस्यावसुमतीमेघाःस्वल्पोदकास्तथा ॥ २७ ॥ अकालवर्षिणश्चापिभविष्यंतिकलौयुगे ॥ कलौविड्भोजिनोगावःस्वल्पक्षी
राश्चजैमिने ॥ २८ ॥ घृतहीनंचतत्क्षीरंभविष्यंतिनसंशयः ॥ आत्मस्तुतिपरालोकाःपरनिंदापरायणाः ॥ २९ ॥ भविष्यंतिचसर्वाङ्गवाला
वह्वन्नभोजनाः ॥ पितृयज्ञंकरिष्यंतिदंभार्थंब्राह्मणाःकलौ ॥ ३० ॥ सर्वेवचःस्नेहिनःस्युर्यावत्कार्यंनसिद्ध्यति ॥ नरान्धर्मपरान्दृष्ट्वासर्वेचोपहसंति
वै ॥ ३१ ॥ वर्धंत्यधर्मतोलोकास्तस्मात्पापरताजनाः ॥ दशद्वादशवर्षेचसमूलोऽप्येतिसंक्षयम् ॥ ३२ ॥ जलस्येवभविष्यंतियथावर्षासुवृद्धयः ॥ ततो
लोकाभविष्यंतिकलौगलितयौवनाः ॥ ३३ ॥ पंचमेवापिषष्ठेवावर्षेस्त्रीगर्भधारिणी ॥ बह्वपत्याश्चपुरुषाभविष्यंत्यतिदुःखिनः ॥ ३४ ॥ नेतुकामाश्चस
र्वेऽपिदातुकामानकेपिच ॥ कलौम्लेच्छाभविष्यंतिराजानःपापतत्पराः ॥ ३५ ॥ एकवर्णाभविष्यंतिविषयार्थकलौजनाः ॥ कलेःप्रथमसंध्यायांहरिंनिंदं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तिमानवाः ॥ ३६ ॥ कलेर्मध्येनपश्यंतिहरेर्नामानिकेवले ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यावृषलाश्चकलौयुगे ॥ ३७ ॥ एकवर्णाभविष्यंतिवर्णाश्चत्वारएवच ॥
यदायदाद्विजश्रेष्ठहानिःसुकृतिनांभवेत् ॥ ३८ ॥ वृद्धिश्चपापिनांनृणांज्ञेयावृद्धिस्तदाकलौ ॥ यद्यप्ययंकलिर्घोरोमयाप्रोक्तोद्विजोत्तम ॥ ३९ ॥ तथाप्य
स्तिमहानस्यगुणोगुणवतांवर ॥ सत्येद्वादशभिर्वर्षैर्भवेत्पुण्यस्यसाधनम् ॥ ४० ॥ तदर्धेनचत्रेतायांमासेनद्वापरेभवेत् ॥ अहोरात्रेणैवविप्रभवेत्तच्चक
लौयुगे ॥ ४१ ॥ तस्मात्कलियुगेनृणांमर्त्यैनैवोत्तमागतिः ॥ द्वादशाब्दैर्युगेऽन्यस्मिन्हरिमभ्यर्च्ययत्फलम् ॥ ४२ ॥ तत्फलंलभतेमर्त्योहरिमुच्चार्यवैक
लौ ॥ हरेर्नामैकमप्यत्रकलौवदतियोनरः ॥ ४३ ॥ कलिर्नबाधतेतंचसत्यंसत्यंनसंशयः ॥ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ॥ मनःशुद्धिविहीनत्वात्समस्तंकर्म
निष्फलम् ॥ ४४ ॥ इतिपूर्वंत्वयाप्रोक्तंमनोविस्मयदंमम ॥ कलौसर्वेभविष्यंतिमनःशुद्धिविवर्जिताः ॥ ४५ ॥ तेषांयथाभवेत्कर्मसकलंब्रूहितद्गुरो ॥
॥ व्यासउवाच ॥ ॥ यत्किंचित्कुरुतेकर्ममर्त्योधर्मंकलौयुगे॥४६॥तदर्पयेन्महाविष्णौभक्तिभावसमन्वितः॥विष्णौसमर्पितंकर्मसर्वमेवाक्षयंभवेत्॥४७॥
॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ इतितेकथितंसर्ववृत्तंब्राह्मणसत्तम ॥ यच्छ्रुत्वाभक्तिभावेननरोमोक्षमवाप्नुयात् ॥ ४८ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ एवंप्रबो
धितस्तेनजैमिनिःपरमात्मना ॥ क्रियायोगरतोभूत्वाजगामपरमंपदम् ॥ ४९ ॥ इमंक्रियायोगसारंव्यासेनोक्तंमहात्मना ॥ येपठंतिजनाभक्त्याशृण्वंतिच
मुमुक्षवः ॥ ५० ॥ तेसर्वेपातकैर्घोरैर्बहुजन्मार्जितैरपि ॥ विमुक्ताःपरमांमुक्तिंलभंतेनात्रसंशयः ॥ ५१ ॥ यद्यदिष्टंपठंत्येतच्छृण्वन्तिचमुमुक्षवः ॥ लभंते
तत्तदेवाशुप्रसादात्कमलापतेः ॥ ५२ ॥ श्लोकार्द्धंश्लोकमेकंवाश्लोकपादमथापिवा ॥ नरःपठित्वाश्रुत्वाचलभतेवांछितंफलम् ॥ ५३ ॥ लिखित्वाले
खयित्वावायःशास्त्रमिदमर्चयेत् ॥ सविष्णुपूजनस्यैवफलंप्राप्नोतिमानवः ॥ ५४ ॥ इदमतिशयगुह्यंनिःसृतंव्यासवक्त्राद्वरतरपुराणंप्रीतिदंवैष्णवानाम्॥
चिरममरवराद्यैर्वंदितांघ्रेर्मुरारेःसकलभुवनभर्त्तुश्चक्रिणःप्रीतयेऽस्तु ॥ ५५ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारखण्डेव्यासजैमिनिसंवादेयुगधर्मनिरूपणपू
र्वकंपुराणमाहात्म्यवर्णननामषड्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ ॥ श्रीवेङ्कटेश्वरार्पणस्तु ॥ ॥ छ ॥

॥ समाप्तोऽयंग्रन्थः ॥

इदं पद्मपुराणस्थक्रियायोगसारखंडंरावेरग्रामनिवासिपरशुरामभट्टतनयेनगोविन्दशास्त्रिणासंशोधितम् । तदेतत् श्रीकृष्णदासात्मजखेमराज
श्रेष्ठिना मुबय्यां स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रणालये मुद्रयित्वा प्रकाशमानीयत । सं० १९६२ श० १८१७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जाहिरात ।

शुक्रनीति भाषाटीका ।

यह राजनीत्युपयोगी ग्रंथ अत्युत्तम भाषानुवाद कराय स्वच्छतापूर्वक मुद्रितकी है, विशेषकर नीतिदर्शियोंको तो अवश्यही देखने योग्य है, मूल्य केवल २ रु० मात्र है ।

मनुस्मृति ।

पं० केशवप्रसाद प्रोफेसर आगरा कालेज कृत भाषाटीकासहित ।

इस उत्तम ग्रंथका सान्वय भाषा अत्युत्तम हुआहै यह पुस्तक प्राणीमात्रको परमोपयोगीहै, राजा महाराजा भी इसीके अनुसार धर्मपूर्वक शासन करते हैं यह ग्रंथ देखनेहीके योग्यहै भाषा अत्यन्त सुगम और रसीली है. कीमत ग्लेजकी २॥ रु०रफ की २ रु०

याज्ञवल्क्यस्मृति मिताक्षरा पं० मिहिरचंदकृत पद, योजना, भावार्थ और तात्पर्यार्थ और टिप्पणी तथा भाषाटीका सहित अत्युत्तम की० ५ रु०

रघुवंश भाषाटीकासहित ।

पदयोजना तात्पर्य्यार्थ सरलार्थ भाषानुवाद तथा गूढाशयोंमें टिप्पणी समन्वितकर अतीव स्वच्छता पूर्वक छापाहै ऐसा विद्यार्थियों के उपयोगी ग्रंथ आजतक अन्यत्र नहीं छपा मूल्य केवल ३॥ रु. हैं।

पुस्तक मिलनेका ठिकाना-

खेमराज श्रीकृष्णदास,

"श्रीवेङ्कटेश्वर" छापाखाना-मुंबई.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीपाद्मं महापुराणं समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu